ZEGERI BERNARDI
VAN ESPEN

Presbyteri, J. U. Doct. SS. Canon. Profess.
in Academia Lovaniensi,

OPERA,

Quæcunque hactenus in lucem prodeunt, omnia.

TOMUS SECUNDUS,

Continens Tertiam Partem

JURIS ECCLESIASTICI UNIVERSI,
hodiernæ Disciplinæ, præsertim Belgii, Galliæ, Germaniæ,
& vicinarum Provinciarum accommodati,

Ex SS. Canonibus, Jure Decretalium, Synodis potissimum Belgicis, Principum Edictis, & Magistratûs tam Ecclesiastici quam Civilis Judicatis deprompti:

ATQUE

OPUSCULA VARIA,

Folio verso Paginæ cui eorum Titulus est præfixus, ordine digesta.

Editio novissima ab ipso Authore præ anterioribus auctior facta, & emendata;
ac necessariis Indicibus passim locupletata.

LOVANII.

ANNO M. DCC. XXI.

Cum Approbationibus, & Permissu Superiorum.

INDEX
TITULORUM ET CAPITUM.
PARS TERTIA.
DE
JUDICIIS, DELICTIS,
ET
PŒNIS ECCLESIASTICIS.

TITULUS PRIMUS.
De Jurisdictione Ecclesiastica in Civilibus.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS II.
De Causis Ecclesiasticis.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS III.
De Jurisdictione Criminali.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS IV.
De Delictis Ecclesiasticis.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS V.
De Judicibus Ecclesiasticis & Arbitris.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS VI.
De Ministris Curiæ Ecclesiasticæ.

CAPUT PRIMUM.

INDEX TITULORUM ET CAPITUM.

TITULUS VII.

De Instructione Causarum Civilium.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS VIII.

De Instructione Causarum Criminalium.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS IX.

De Sententiis, earumque executione.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS X.

De Appellationibus & Recusationibus.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XI.

De Pœnis & Censuris Ecclesiasticis.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XII.

De Exemptione à Jurisdictione Ordinariorum.

CAPUT PRIMUM.

FINIS.

Errata Partis III. Juris Ecclesiastici, &c.

Tit. 2, cap. 4. n. 26. fol. 28. discipere, *lege* dispicere.
Tit. 3, cap. 1. n. 21, fol. 32. mitte, *lege* mittet.
Cap. 2. n. 51. fol. 37. laic, *lege* laica.
Cap. 4. n. 4. fol. 41. quos intererat, *lege* quos inter erat.
Tit. 4, cap. 2. n. 21. fol. 45. vindicabunt, *lege* vindicabant.
Cap. 3. n. 54. fol. 58. inimico, *lege* inimici.
Cap. 4. n. 2. fol. 61. quales erat, *lege* qualis erat.
Cap. 5. n. 25. fol. 70. tot perjuria, *lege* tot jejunia.
Tit. 5. cap. 2. n. 34. fol. 79. quæ enim, *lege* qui enim.
Cap. 4. n. 21. fol. 84. quin & ipsos, *lege* quin & in ipsos.
Eodem, n. 31. fol. 86. quia per officium, *lege* quia per eam officium.
Tit. 6. cap. 3. n. 14. fol. 96. & justis, *lege* ex justis.
Num. 27. fol. 97. citato ad, *lege* citatio ad.
Tit. 7. cap. 2. n. 29. fol. 106. ipsa petito, *lege* ipsa petitio.
Cap. 5. n. 14. fol. 114. quod etiam, *lege* quod etiamsi.
Num. 19. fol. 115. in jure sublatis, *lege* in jure faciendis.
Tit. 9. cap. 1. n. 29. fol. 147. sub ratione, *lege* sub cautione.
Tit. 11. cap. 2. n. 11. fol. 188. pro censuras, *lege* pro censura.
Cap. 3. n. 10. fol. 189. ab eo communicarias, *lege* ab eo communicatorias.
Cap. 5. n. 4. fol. 193. quæ studens, *lege* qui studens.
Num. 19. fol. 195. alligans, *lege* allegans.
Num. 22. moliri, *lege* moliti.
Tit. 12. cap. 1. n. 15. fol. 209. Commendaciis, *lege* commendatitiis.
Num. 11. fol. 215. Monasterius, *lege* Monasteriorum.
Cap. 5. n. 3. fol. 223. Capt. 1. de, *lege* Capt. 15. de.
Num. 13. fol. 224. Capt. 8. *lege* Capt. 10.
Cap. 6. n. 17. fol. 228. Mercedem, *lege* Mercedum.

JURIS

JURIS ECCLESIASTICI UNIVERSI PARS TERTIA.

DE JUDICIIS, DELICTIS, ET PŒNIS ECCLESIASTICIS.

TITULUS PRIMUS.

DE JURISDICTIONE ECCLESIASTICA IN CIVILIBUS.

CAPUT PRIMUM.

Quæ fuerit jam pridem Episcoporum auctoritas in dirimendis Causis Laicorum.

1. *Apostolus modum litigandi Corinthiorum redarguit.*
2. *Quod quæstiones ad tribunalia Infidelium judicandas deferrent.*
3. *Loquitur Apostolus de actore non de reo.*
4. *In quo consisteret vitium Corinthiorum?*
5. *Primum argumentum Apostoli quo ostendit indignum esse, ut Fideles ad tribunalia Infidelium recurrant.*
6. *Secundum argumentum Apostoli.*
7. *Vult in dirimendis sæcularibus judiciis* contemptibiles *constitui; & qui* contemptibiles?
8. *Non simpliciter, sed comparativè hos judices constitui vult.*
9. *Mens Apostoli erat, ut Sapiens aliquis è Fidelibus constitueretur, qui quæstiones dirimeret.*
10. *Ut hic tamquam arbiter quæstiones determinaret.*
11. *Desiderabat Apostolus, ut à forensibus litigiis abstinerent.*
12. *Quis ex mente Apostoli* Sapiens *dicatur?*
13. *Quâ ratione ex sensu Apostoli quæstionibus & caussis civilibus componendis Episcopi meritò intenderint.*
14. *Sanctus Augustinus se illis impendit, ut Apostolico monito obtemperaret.*
15. *Etiam S. Ambrosius se hisce impendit.*
16. *Imperatores Christiani desiderarunt, ut quæstiones inter Fideles ab Episcopis componerentur.*
17. *Constantinus Magnus permisit litigantibus ad Episcoporum judicium provocare, rejectis Magistratibus civilibus.*
18. *Arcadius Imperator similiter indulsit ut litigantes ex* mutuo *consensu judicium Episcopi tamquam arbitri experiri possint.*
19. *A decisione Episcopi sic electi provocari non poterat.*

20. *Litigantium altero recusante causa ad Episcopos trahi non poterat.*
21. *Ad leges permittentes litigantibus recurrere ad Episcopos respexit S. Leo, consulens Pœnitentibus ut ad Episcopale potiùs quàm sæculare judicium recurrant.*
22. *Episcopi potiùs* arbitri *quàm judices constituebantur; idque de consensu utriusque litigantis.*
23. *Extravagans permittens litiganti* altero reluctante *expetere Episcopale judicium, apparet non posse Constantino attribui.*
24. *Hæc Extravagans vult sententias Episcoporum* inviolatas *servari.*
25. *Cur tanta tribuatur auctoritas Episcoporum sententiis?*
26. *Hæc Lex à nonnullis viris eruditis ut supposititia, rejecta, à Carolo Magno sub nomine Theodosii innovata & confirmata.*
27. *Eam referunt S. Ivo & Gratianus; & probavit Innocentius III.*
28. *Vigore hujus legis licitum erat laico in quacumque parte litis ad Episcopum causam trahere, etiam altero litigantium invito.*
29. *Non licet a sententia Episcopi appellare.*
30. *Voluit Carolus Magnus in omnibus suis Ditionibus, & ab omnibus hanc legem servari.*
31. *Quis fuerit Caroli Magni in promulgatione hujus legis scopus?*
32. *Omnis Episcoporum auctoritas in causis Laicorum tendebat ad conciliandam concordiam & pacem.*
33. *Episcopi urgebant Principes, ut idem esset judiciorum forensium scopus.*
34. *Pleraque laicorum causæ civiles ad Episcopos deferebantur.*
35. *Quàm extensa fuerit Jurisdictio Ecclesiastica sæculo XIII. ostenditur ex Concilio apud Melodunum.*
36. *Causa civilis inter laicos ratione* juramenti, *spectabat ad Judicem Ecclesiasticum.*
37. *Hoc titulo omnes pene causæ ad Tribunal Ecclesiasticum devolvebantur.*
38. *Causæ testamentariæ ad Tribunal Ecclesiasticum spectabant.*
39. *Ratio illius erat, quòd testamenta conficerentur coram Notario Ecclesiastico.*
40. *Per hoc plurimæ causæ Ecclesiastico Tribunali subjiciebantur.*
41. *Rectores Ecclesiarum poterant laicos, qui personas vel bona ipsorum læserant, ad Ecclesiasticum vocare.*
42. *Multo tempore in Gallia penè solum fuit forum Ecclesiasticum.*
43. *Id ostenditur ex discursu Bertrandi Episcopi Eduensis nomine Cleri Gallicani coram Philippo Valesio habito.*
44. *Prætendit hic omnem causam in qua subest materia peccati spectare ad forum Ecclesiasticum.*
45. *Ex hoc principio facile omnes causæ ad forum Ecclesiasticum trahi possunt.*
46. *Dicit Eduensis consuetudinem Ecclesiæ Gallicanæ esse, ut cognoscat de causis personalibus & realibus laicorum.*
47. *Asserit hanc consuetudinem introductam ex voluntate litigantium eligentium Tribunal Ecclesiasticum.*
48. *Reflectit hic Eduensis ad Legem sub nomine Theodosii à Carolo Magno promulgatam.*
49. *Hæc consuetudo in contradictorio judicio dicitur confirmata.*
50. *Quare Ecclesia Gallicana ampliore jurisdictione utatur, quàm alia Ecclesia?*
51. *Supplicant Prælati, ut Rex conservet eam jurisdictionem in causis laicorum.*
52. *Item ut juxta Legem Theodosii à Carolo Magno innovatam, permittat litigantibus libertatem judicem eligendi.*
53. *Extensionem Jurisdictionis Ecclesiasticæ probat tractatus Guillelmi Durandi Concilio Viennensi exhibitus.*
54. *Consectaria ex antè dictis.*

I. APOSTOLUS advertens inordinatum modum litigandi & disceptandi super rebus temporalibus, inter Fideles Corinthios irrepere, eos in prima sua ad ipsos Epistola *cap. 9.* de duobus arguit.

II. Primo, quod quæstiones exortas inter ipsos ad profana *Infidelium* tribunalia deferrent. *Audet* (ait) *aliquis vestrûm habens negotium adversus alterum, judicari apud iniquos, & non apud Sanctos?* id est, audet aliquis apud *iniquos*, seu infideles, & non apud Christianos, qui hîc *Sancti* vocantur, *judicari*, seu judicio experiri?

III. Rectè autem monet Estius in Commentario ad hæc Apostoli verba, dirigi hunc Apostoli sermonem ad *actorem*; cujus in potestate erat apud Ethnicum judicem agere, vel non agere: non contra *reum* qui compellebatur; cui nec integrum erat judicem *Ethnicum* declinare, modò competentem.

IV. "Peccatum ergo Corinthiorum in eo erat (pergit » Estius) quòd cùm possent causam agere apud fideles, saltem, ut delectos arbitros, mallent apud infideles judices experiri, non sine Ethnicorum scandalo, & Christianæ religionis injuria: nam eò vitia Christianorum » detegebantur apud infideles, primùm dissidia, deinde » avaritia, tum injuriæ mutuæ.

V. Ut autem hujus recursûs ad judicia infidelium indignitatem evincat & ostendat Apostolus, adjungit: *An nescitis, quoniam Sancti de hoc mundo judicabunt? Et si in vobis judicabitur mundus, indigni estis, qui de minimis judicetis?* Quasi diceret: "Cùm sitis judices universales » de maximis rebus judicaturi, ut per quos omnium impiorum vita condemnanda sit; an vos indignos censetis, qui præficiamini minimis judiciis? Veluti cùm disceptatur de negotiis hujus sæculi plerumque frivolis, » atque exigui momenti, certè extremo loco habendis à » Christiano." Ita Estius.

VI. Prosequitur argumentum Apostolus: *Nescitis quoniam Angelos judicabimus, quantò magis sæcularia?* id est, "si judicaturi sumus Angelos, id est creaturam omnium » præstantissimam, quantò magis digni habendi, qui inter nos de rebus infimis, ut sunt ea quæ spectant ad » usum vitæ præsentis, judicemus?" ait Estius.

VII. Post hæc concludit: *Sæcularia ergo judicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in Ecclesia illos constituite ad judicandum.*

Per *contemptibiles* hîc intelligit Apostolus, qui inter ipsos Fideles, sive in Ecclesia *minimi* habentur.

VIII. Nequaquam tamen absolutè & simpliciter vult similes dijudicandis ac terminandis *sæcularibus judiciis* sive quæstionibus esse præficiendos; sed *comparativè* dumtaxat ad infideles; docere volens, potiùs hoc agendum esse, etsi parum deceat, quàm ut Christiani litigent apud infideles.

Unde sequitur apud Apostolum: *Ad verecundiam dico:* quasi diceret: Quod dixi de *contemptibilibus* constituendis ad judicandum inter vos, non dixi quòd ita fieri debeat: sed ut ab eo quod agitis pudor vos avocet. Sic enim confugitis ad profana tribunalia, quasi desint apud vos viri sapientes & honorati, qui causas vestras dijudicent. Quod vobis profectò *pudorem* incutere debet.

IX. Et hoc est quod sequitur: *Sic non est inter vos sapiens quisquam qui possit judicare inter fratrem suum.* Sensus est: Adeone non est vel unus sapiens apud vos, qui Fratrum inter se disceptantium causas possit judicando vel arbitrando, secundùm jus & æquitatem dirimere?

Itaque hoc unum inculcare voluit Apostolus, ut si Fidelis quæstionem habeat de rebus etiam temporalibus cum alio Fideli, quæstionem non ad tribunal sæculare Ethnicorum trahat, sed alicui *Sapienti* inter Fideles sive Christia-

Christianos quæstionem proponat, ut ipse eam determinet & dirimat.

X. Licet enim eo tempore sub Imperatoribus Ethnicis, Christiani non essent judices à Principe constituti cum potestate, uti rectè notat Estius, poterant tamen eligi & assumi tamquam *arbitri*, quorum sententiis ex compromisso starent, qui controversias habebant.

XI. Imo vel idcirco desiderabat Apostolus, ut Fideles quæstiones ad Ecclesiam referrent, ut hoc pacto judicia & lites forenses fugerent; controversiasque suas amicabiliter, interveniente *Sapiente*, componerent: ideoque subjungit præcedentibus: *Jam quidem omnino delictum est in vobis, quòd judicia habetis inter vos.* Ac si diceret, non est quòd propterea ad Infidelium tribunalia controversias vestras deferatis; quia Fideles judicandi auctoritate ab Imperatoribus non sunt instructi: & consequenter judicia exercere nequeant; quia hæc vos Christiani fugere debetis: imo *jam omnino delictum est in vobis, quòd judicia* sive lites forenses, *habetis inter vos.*

Vult ergo Apostolus, ut Fideles quæstiones inter ipsos excitatas, non in forensibus tribunalibus agitent; sed eligatur aliquis sapiens ex ipsis, cui quæstionum suarum decisionem committant.

XII. Per *Sapientem*, qui dirimendis & sopiendis quæstionibus inter Fideles exurgentibus intendat, & ad quem ipsi recurrant: intelligi videtur omnis ille, qui difficultatibus illis terminandis, & Fratribus conciliandis, eosque à litibus avocandis est convenientior, & veræ ac Christianæ sapientiæ gratiâ in Ecclesia honoratus; uti monet Estius.

XIII. Cùm igitur Episcopi præcipuâ in Ecclesia auctoritate pollerent, ipsisque tamquam Christianorum spiritualibus Patribus & Directoribus Fideles sua negotia magis consuevissent confidere, ipsisque speciali titulo incumberet, animos filiorum & subditorum suorum conciliare, & ab inordinato rerum terrenarum amore avocare, judicarunt jam pridem sanctissimi Episcopi, muneris sui esse, causas & quæstiones Fidelium, etiam de rebus *terrenis* audire, & dirimere; ipsosque ad concordiam revocare, simulque suâ authoritate paternâ eos docere, quantum præ bonis temporalibus, pro quibus tantoperè disputant, amanda sint cœlestia.

XIV. Quantopere huic operi incubuerit S. Augustinus, testis est Possidius in ejus vita, referens, eum interpellatum non solùm à Christianis, sed à cujuscumque sectæ hominibus, causas eorum audivisse *diligenter ac piè:* & ut eas dirimeret, aliquando totâ die jejunum perdurasse: ubi etiam hoc addit, quàm sanctâ intentione, genus illud occupationis alioquin ipsi molestissimæ susceperit; idque, ut ait Possidius, secundùm Apostoli sententiam dicentis, *Audet quisquam vestrûm*, &c.

Ipse quoque plurimis locis de seipso testatur, quomodo quæstionibus & causis decidendis occuparetur, & hisce implicatus à rerum cœlestium contemplatione invitus avocaretur; ac signanter libro De Opere Monachorum *cap.* 19. ubi unà asserit, se hisce molestiis ex Apostoli sententia implicari: " Quibus (ait) nos molestiis idem affi- » xit Apostolus, non utique suo, sed ejus, qui in eo lo- » quebatur, arbitrio.

Quantos labores, quantasque molestias subiret, & qualiter se totum impenderet, ut homines sæculares ad concordiam revocaret; ipsisque persuaderet, ut suo se subjicerent judicio, videri potest *Conc.* 24. *in Psalm.* 118.

XV. Eidem operi insudasse S. Ambrosium, testis est Augustinus *lib.* 6. *Confess. cap.* 3. " Secludentibus me (ait) » ab ejus aure atque ore catervis negotiosorum homi- » num, quorum infirmitatibus serviebat.

XVI. Imperatores Christiani desiderantes inter subditos suos pacem & animorum concordiam, etiam hoc Episcopale studium in decidendis & dirimendis negotiis civilibus laudarunt, & suis legibus probarunt & stabilierunt.

XVII. De Constantino M. scribit Sozomenus *lib.* 1. *hist. cap.* 9. " Litigantibus permisit, ut ad Episcoporum » judicium provocarent, si Magistratus Civiles rejicere » vellent: eorum autem sententia rata esset, aliorumque » judicum sententiis prævaleret, perinde ac si ab Impera- » tore ipso data fuisset: utque res ab Episcopis judicatas, » Rectores Provinciarum eorumque Officiales executioni » mandarent.

XVIII. Extat & Arcadii Imperatoris Constitutio in *L.* 7. *Cod. De Episcopali Audientia*, quâ idipsum litigantibus permittitur: " Si qui (ait) *ex consensu* apud sacræ » legis Antistitem litigare voluerint, non vetabuntur; sed » experientur illius in *civili* dumtaxat negotio, more » *Arbitri*, sponte residentis judicium.

Hinc elucet, litigantibus liberum fuisse, causas suas civiles ad Episcopum deferre, qui quasi à partibus electus, non ut Judex, sed more *Arbitri* causam susciperet & dirimeret.

XIX. Ut autem firmior esset ab Episcopo tamquam arbitro inter Fideles probata sententia, declaratur in *L.* 8. *Cod. eod.* quòd ab ea provocari nequeat; atque ipsi Judices, quod ab Episcopo determinatum fuerit, executioni mandari deberent. " Episcopale judicium ratum sit om- » nibus, qui se audiri à Sacerdotibus elegerint: eamque » illorum judicationi adhibendam esse reverentiam jube- » mus, quam vestris deferri necesse est potestatibus, à » quibus non licet provocare. Per Judicum quoque offi- » cia, ne sit cassa Episcopalis cognitio, definitioni execu- » tio tribuatur.

XX. Permittit quoque Valentianus III. in *Novella* 12. laicis, ut præeunte vinculo *compromissi* coram Episcopo causas suas pecuniarias agant. Addit tamen: " Aliter eos » Judices esse non patimur, nisi *voluntas jurgantium* in- » terposita, sicut dictum est, conditione procedat: Si am- » bo ejusdem officii litigatores nolint, vel alteruter, agant » publicis legibus & jure communi.

Hæc non obscurè probant, Episcoporum judicia fuisse *amicabilia arbitria*, laicosque non nisi *volentes*, eorum judicio subjectos.

XXI. Ad has leges reflexisse apparet S. Leo dum *Epist.* 2. respondit Rustico Narbonensi Episcopo: " Si » pœnitens habet causam, quam negligere fortè non de- » beat, melius expetit Ecclesiasticum quàm forense judi- » cium. " Hîc enim sat patenter supponit Leo, laicis optionem esse recurrendi vel ad Ecclesiasticos vel Sæculares Judices. Consulit autem Ecclesiasticos potiùs experiri à pœnitentibus; quia tum temporis, non more forensi & judiciario, sed arbitrario & amicè quasi causæ ab Episcopis finiebantur & sopiebantur: ut consequenter qui ad Episcopum recurrebant, quæstionesque suas referebant, non tam litigare & judicio experiri, quàm amicè convenire, & pacificè quæstionem terminari velle viderentur.

XXII. Quæ hactenus relata sunt, evincunt Episcopos de causis laicorum etiam civilium judices sive potius arbitros constitutos fuisse, si modò litigantes eos elegerint; sive, *si qui apud sacræ legis Antistitem litigare voluerint*; ut loquitur Arcadius in citata *L.* 7. *Cod. De Episcopali Audientia*; aut quemadmodum dicit Honorius in lege sequenti, *qui se audiri à Sacerdotibus elegerint*, uti rectè notat Jacobus Gothofredus ad Extravagantem primam De Episcopali judicio, quæ habetur in appendice Codicis Theodosiani.

XXIII. Credit autem Gothofredus, hanc Extravagantem sive legem vel ex hoc capite supposititiam esse, & Constantino M. tribui non posse, quòd permittat causas laicorum ad Episcopos deferri, non tantùm *ex utrinsque* litigantium consensu, sed & *altero refragante.*

In hac quippe lege sub nomine Constantini dicitur: " Quicumque itaque litem habens, sive possessor, sive » petitor erit, inter initia litis, vel decursis temporum » curriculis, sive cùm negotium peroratur, sive cùm jam » cœperit promi sententia, judicium eligit sacrosanctæ » legis Antistitis, illico sine aliqua dubitatione, etiamsi » alia pars refragatur, ad Episcopum cum sermone liti- » gantium dirigatur: Multa enim quæ in judicio captio- » sæ præscriptionis vincula promi non patiuntur, investi- » gat & promit sacrosanctæ religionis auctoritas.

XXIV. Significat in eadem lege Constantinus Ablavio Præfecto: " Sanximus sicut Edicti nostri forma declarat, sententias Episcoporum quolibet genere prolatas sine aliqua ætatis discretione, inviolatas semper incorruptasque servari: scilicet ut pro sanctis semper ac venerabilibus habeatur, quidquid Episcoporum fuerit sententiâ terminatum.

Additur post hæc, quòd nec liceat ulteriùs retractari negotium, quod Episcoporum sententia deciderit.

XXV. Cur tanta Episcoporum sententiis auctoritas, tantaque litigantibus ad judicia Episcopalia recurrendi tribuatur libertas, subditur: " Hoc nos Edicto salubri aliquando censuimus, hoc perpetua lege firmamus, malitiosa litium semina comprimentes: ut miseri homines, longis ac penè perpetuis actionum laqueis implicati, ab improbis petitionibus, vel à cupiditate præpropera maturo fine discedant.

XXVI. Quamvis Jacobus Gothofredus aliique viri eruditi tum ex allegata tum aliis rationibus non improbabiliter sustineant, hanc Extravagantem sive edictum Constantino tribui non posse, hoc nihilominus constat, jam pridem illud in Capitularibus Regum Francorum probatum, & quasi adoptatum esse *lib. 6. cap. 366.* edit. Baluzianæ; citaturque non quidem sub nomine Constantini, sed Theodosii.

XXVII. Refertur quoque ab Ivone in suo Decreto *parte 16. cap. 312.* & à Gratiano *Caus. 11. q. 1. Can. 35. & 36.* ac tandem ab Innocentio III. tamquam primitùs à Theodosio editum, & à Carolo M. innovatum adducitur & probatur in *cap. 13.* ꝟ. *De Judiciis.*

XXVIII. Vigore proinde hujus edicti licitum erat laicis non tantùm ante inchoationem judicii, sed in quacumque parte litis causam è manibus judicis laici extrahere, & ad judicium Episcopi trahere, idque parte adversâ refragante. Consequenter ampliùs dici non poterat, Episcopum tamquam arbitrum de utriusque litigantis consensu esse electum: & quasi ex compromisso causam dirimere.

XXIX. Ulterius Edictum eam tribuit judicio sive sententiæ Episcopali efficaciam, ut causæ sententiis Episcoporum terminatæ, perpetuo stabilitatis jure firmentur, nec ulteriùs liceat retractare negotium, ut legitur apud Gratianum.

XXX. Porro notanda meritò verba, quibus hoc Edictum sub nomine Theodosii Carolus M. promulgavit; hinc enim patebit per omnes generatim suas ditiones, sive hæ jure scripto seu Romano uterentur, sive jure consuetudinario, quòd hanc promulgationem fecerit consultu omnium suorum Fidelium, tam Clericorum, quàm laicorum. Verba sunt: " Volumus atque præcipimus, ut omnes ditioni nostræ Deo auxiliante subjecti, tam Romani quam Franci, Alamanni, Bajuvarii, Saxones, Turingii, Fresones, Galli, Burgundiones, Britones, Langobardi, Vuascones, Beneventani, Gothi & Hispani, cæterique nobis subjecti omnes, licet quocumque videantur legis vinculo constricti vel consuetudinario more connexi, hanc sententiam, quam ex sexto decimo Theodosii Imperatoris libro capitulo videlicet 11. ad interrogata Ablavii Ducis illi & omnibus rescriptam, sumpsimus, & inter nostra capitula pro lege tenendam consultu omnium fidelium nostrorum tam Clericorum quàm & Laicorum posuimus, lege cunctis perpetuò tenendam.

XXXI. Eadem indubiè mens erat Caroli M. in hujus legis renovatione & promulgatione quæ in ipsa lege erat expressa sub nomine Theodosii; nimirum, ut populo pax & vera concordia procuraretur, litesque ac contentiones inter Fideles amicè componerentur per Episcopum communem ipsorum patrem; atque Episcopi ministerio è cordibus eradicaretur litium & dissensionum super rebus temporalibus ordinaria radix, cupiditas; & plantaretur pacis & concordiæ mater charitas.

Hic scopus, ut supra diximus, in ipsa lege his verbis exprimitur: " Hoc perpetuâ lege firmamus, malitiosa litium semina comprimentes, ut miseri homines longis ac penè perpetuis actionum laqueis implicati, ab impiis petitionibus, vel à cupiditate præpropera maturo fine discedant.

XXXII. Tota ergo Episcoporum jurisdictio & auctoritas in laicorum causis ad concordiam pacemque inter litigantes conciliandam, miserosque homines è litium & actionum laqueis ac tricis eripiendos tendebat. Ut proinde mirum videri haud debeat, si laicis libertas daretur ad ipsos tamquam communes pacificatores & patres recurrendi.

XXXIII. Imo Episcopi persuadere conabantur Regibus, quòd & Judices laici potiùs pacificatores, quàm judices esse deberent; ita Episcopi Concilii Triburiensis ad Ludovicum Regem Germanorum loquebantur: " Constituite Comites & Ministros Reipublicæ, qui placita non pro acquisitione lucri teneant: sed ut causæ Dei, & viduæ ac pupilli & populus justitiam habeant; & plus litigantes ad concordiam salvâ justitiâ revocare studeant, quàm committere, ut ipsi inde aliquod lucrum possint habere. Quos si pacificare non potuerint, tunc justum judicium decerni faciant.

XXXIV. Hinc itaque fiebat, ut pleræque causæ etiam laicorum coram Ecclesiasticis agitarentur; latèque ipsa auctoritas Episcopalis in decidendis quæstionibus se extenderet.

XXXV. Et reverà extensam admodum fuisse Ecclesiasticorum jurisdictionem, etiam circa causas laicorum dubitari nequit, legiturque quòd anno 1225. Ludovicus Rex Galliarum convocaverit Concilium Meloduno, ibique Archiepiscopi & Episcopi Franciæ, præsente Legato, peterent instanter à Rege Franciæ & à suis Baronibus jurisdictionem omnium hominum super mobilibus, de quibus homines Ecclesiarum in causam traherent coram ipsis, & jurisdictione istâ dicebant investitam esse Ecclesiam Gallicanam.

Huic postulationi Episcoporum Rex se opponens, argumentis evidentissimis asserebat, hoc esse dissonum rationi: " Cùm causa mobilium (ait) non ratione juramenti, vel fidei, vel testamenti, vel maritagii petitorum merè sit laicalis, nec ad forum Ecclesiasticum videatur aliquatenus pertinere.

XXXVI. Hæc ex Chronico Turonensi referuntur tomo 11. Concil. General. *col.* 290. ex quibus patescit, quòd licet super postulatis Episcoporum nihil fuerit conclusum, ipsaque causa *ab utraque parte posita sit in suspenso*, nihilominus ex ipso Regis responso habetur.

Primò, quòd causa etiam super mobilibus ratione juramenti interpositi tunc temporis spectaret ad forum Ecclesiasticum; quod tamquam indubitatum, supponens Bonifacius VIII. *Cap. 3. De Foro competenti in 6.* respondit, quòd Clericus possit laicum, pro quo fidejusserat, quique juramento interposito promiserat fidejussorem servare indemnem, convenire coram judice Ecclesiastico, " ad cujus (ait) forum ratione *juramenti* causæ hujusmodi cognitio *noscitur* pertinere.

XXXVII. Hoc titulo omnes pene quæstiones super contractibus etiam civilibus, ad Judicem Ecclesiasticum devolvebantur; licet etiam causa esset realis, uti notat Mornacius ad *L. 8. Cod. De Episcopali Audientia*; quia " numquam ferè omittebant tabelliones adjicere præstitum à contrahentibus sacramentum de servandis quæ pepigissent, ait Mornacius.

XXXVIII. Ulterius ex responso Regis patet, causas testamentarias ad forum Ecclesiasticum pertinuisse; quod & notavit Mornacius loco citato.

XXXIX. Rationem addit Mornacius, " quòd testamenta ferè omnia conscriberentur à duobus semper Notariis, altero Regio, altero Apostolico. " Dein addit: " Ita ut per mixturam utriusque illius muneris ludificari & in hoc etiam mos esset, imperium regium. Manus enim sola incidens Tabellionis Apostolici efficiebat, *levibusque velut per devia gyris*, negotium Ecclesiasticum, quod aliàs, & nisi mixtura illa fuisset, plane erat pro-

» profanum, & à profanis, seu sæcularibus, regiisque » judicibus judicandum.

XL. Observavit & illud auctor Somnii Vergerii; asseritque quòd laici frequenter contractus suos coram Notariis Ecclesiæ conficerent, ut judici sæculari se subtraherent. " Multi (ait *cap.* 100.) magis eligunt vinculum Ecclesiæ, quàm vinculum temporale; & antè aliquando dimitterent contractus facere, sine quibus » non possent vivere, quàm se submittere Curiæ temporali.

XLI. Sicuti contractus coram Notario Ecclesiastico subdebantur Tribunali Ecclesiastico, ita quæcumque causa cui quid spirituale seu Ecclesiasticum videbatur immixtum, ad idem spectare dicebatur.

Hac de causa Rectores Ecclesiarum coram judice Ecclesiastico convenire poterant laicos, qui vel ipsorum personas, vel bona læsisse aut occupasse prætendebantur: quia de sacrilegii crimine agi videbatur. *Cap.* 8. *ii De Foro competenti.*

XLII. Hæc aliaque quæ causas etiam laicorum ad judicium Ecclesiasticum trahebant, evincunt, meritò notasse Mornacium loco supra citato: " Inde eminuit per » longas ætates unum penè, ac solum in universa Gallia » forum Ecclesiasticum, eviluitque toto illo tempore, » quasique emarcuit jurisdictio Regia.

XLIII. Meritò sanè id speciatim de Gallia monuit Mornacius. Nam ut constat ex disputatione super puncto jurisdictionis anno 1327. habitâ inter Nobiles Regiosque Ministros, & Prælatos Regni Galliæ coram Philippo Valesio Rege Galliæ, in Regno Galliæ magis quàm in ullo alio, jurisdictio Ecclesiastica ad omnes penè laicorum causas se extendebat; uti ex articulis à Petro de Cugneriis Consiliario Regio nomine Nobilium & Baronum contra Prælatos propositis, & Bertrandi Episcopi Eduensis ad illos responsis colligitur.

XLIV. Hic imprimis probat Eduensis, jurisdictionem temporalem posse competere Ecclesiasticis; nec esse contrariam Sacerdotio; atque inter alia prolatis exemplis Petri, *qui Ananiam & Saphiram pro crimine furti & mendacii judicialiter condemnavit*; & Pauli, qui *convictum fornicatorem condemnavit*: nec non verbis Christi, *Si peccaverit in te frater*, &c. subjungit: " Ecce quàm » expressè vult quod in *omni* re, in qua est *peccatum* unius » adversus alterum, si ille qui deliquit monitus caritati» vè non emendaverit, debet negotium ad judicium Ec» clesiæ referri.

XLV. Hoc principio posito, nemo non videt, quàm non sit difficile, omnes planè causas ad judicium Ecclesiæ referre: cùm nullæ ferè causæ sint, in quibus peccatum injustitiæ intervenire prætendi nequeat. Quod & ipse Eduensis non obscurè expressit; qui paulò post dicit: " Præ» terea nullus dubitat, quin cognitio de peccato ad perso» nas Ecclesiasticas pertineat: cùm ergo talia non perpe» trentur sine peccato alterius partis, patet, quòd Eccle» sia cognoscere possit.

XLVI. Dicit deinde Eduensis, quod consuetudo secundùm jura dat jurisdictionem, maximè personæ capaci; ac inde ulterius concludit: " Cum ergo Ecclesia Gal» licana consueverit inter laicos cognoscere in actionibus » personalibus & *realibus* alicujus Ecclesiæ, patet quod » consuetudo potuit sibi dare illam jurisdictionem.

Hinc observamus, consuetudinem in Gallia viguisse, ut & de *realibus* Ecclesia judicaret.

XLVII. Asserit præterea, quòd " Ecclesia Gallicana » magis vindicet sibi illud jus consuetudine, quàm præscri» ptione: quia (ait) consuetudo videtur introduci magis » ex voluntate & electione populi recurrentis ad judicium » Ecclesiasticum potiùs, quàm ad judicium seculare & in » favorem eorum.

XLVIII. Non obscurum est, Episcopum Eduensem hîc reflectere ad legem illam quam sub nomine Theodosii confirmavit & innovavit Carolus M. qua laicis facultas datur recurrendi ad judicem Ecclesiasticum, etiam altera parte refragante, cujus legis ipse Eduensis jam meminerat; ejusque observantiam nomine Cleri apud Regem urget, ut mox videbimus.

XLIX. Multum confirmatur ad hoc ista consuetudo (pergit Eduensis) quia fuit in contradictorio judicio obtenta: " frequenter enim reclamantibus Baronibus, res» ponsione Prælatorum audita, fuit per prædecessores ve» stros Reges consuetudo hujusmodi Ecclesiæ firmata, & » per Ecclesiam pacificè obtenta.

L. Post hæc sibi hanc objectionem ex persona adversarii format: " Quare hoc sibi vendicat Ecclesia Gallicana, » cum aliæ Ecclesiæ sibi in aliis regionibus hoc minimè » vendicare noscantur? Ad quod potest faciliter respon» deri (ait.) Si enim Reges Franciæ quos Deus singula» ribus privilegiis, gratiis & honoribus præ cæteris Regi» bus insignivit, & prosperati sunt; inter cæteros pro» pter tria, scilicet propter magnam fidem & devotionem » ad Deum, item propter maximum honorem & reve» rentiam ad Ecclesiam, item propter justitiam prælibatam ad populum sibi subditum, Ecclesiæ plures liberta» tes concesserunt, vel concessis uti liberè permiserunt; » non est mirum, imo tanta fuit ad Ecclesiam eorum de» votio, quod Ecclesiæ tantò eis propinquiores tanto » pluribus libertatibus gaudent, nec ex hoc minus ha» buerunt, sed plus sicut rei evidentia manifestat: imo » hoc redundat in magnam nobilitatem regni & Re» gis.

Quidquid sit de hoc responso; hoc equidem negari nequit, quin ipso Eduense fatente, Ecclesia Gallicana præ cæteris Ecclesiis ampliore jurisdictione uteretur.

LI. Postmodum respondet Eduensis nomine Prælatorum ad singulos articulos gravaminum per Barones & Nobiles propositos; ac dein supplicant Regiæ Majestati, " quod placeat ei jura, libertates, privilegia Canonica, » consuetudines & saisinas, quæ & quas Ecclesiæ Galli» canæ habent & habuerunt temporibus retroactis, eis » defendere & servare, specialiter super cognitionem » actionum personalium & realium mixtarum, nec non » & interdictorum maximè inter laicos.

LII. Plura alia singillatim exprimunt, quæ amplitudinem jurisdictionis indicant, atque finaliter petunt, ut " placeat ei proclamationes & inhibitiones factas, scili» cet quod nullus laicus trahat alium laicum coram judi» ce Ecclesiastico, revocare: quia hoc esset omnia Eccle» siarum jura tollere.

" Et licet (inquiunt) in aliquibus locis pro tollenda eo» rum malitia in talibus proclamationibus seu inhibitioni» bus verba, quæ sequuntur, apponant: videlicet quod lai» cus non trahat alium laicum coram Ecclesia super casi» bus pertinentibus ad judices seculares seu temporales, » hoc est propter jura Ecclesiæ usurpanda: quia multa » pertinent ad forum laicorum, quæ nihilominus perti» nent ad Ecclesiasticum. Et sic jus & consuetudo tolle» rentur, per quæ in *electione* laici est, quod possit alios » laicos in foro Ecclesiæ convenire.

Prælatos hîc rursus respicere ad legem sub nomine Theodosii à Carolo Magno innovatam, quæ laicis libertatem recurrendi ad judicem Ecclesiasticum tribuit, manifestum est.

LIII. Quàm latè tunc jurisdictio Ecclesiastica in Regno etiam Galliæ ex mente & opinione Prælatorum se extenderet, sat probat hic discursus; uti & tractatus De modo generalis Concilii celebrandi per Guillelmum Durandum Episcopum Mimatensem, Concilio Viennensi oblatus, ubi *Rubrica* 70. vulnera Ecclesiasticæ jurisdictioni à laicis inflicta, proponit: quæ si ritè expendantur, apparebit, quàm latè ex opinione Prælatorum se jurisdictio Ecclesiastica diffunderet.

LIV. Hactenus dicta ostendunt, quousque jurisdictio sive auctoritas Ecclesiæ in judicandis & decidendis laicorum causis etiam civilibus & profanis se extenderet: quódque & primis seculis, Principes causas ad Episcopale arbitrium deferri optaverint; ipsasque Episcoporum decisiones irretractabiles esse voluerint.

Patet insuper, succedentibus seculis, jurisdictioni Eccle-

clesiasticæ non exiguas à Magistratibus civilibus & Regiis factas oppositiones.

Cognoscitur quoque quòd non defuerint Episcopi etiam Sanctissimi, qui se Magistratuum conatibus opposuere; ipsamque auctoritatem & jurisdictionem Ecclesiasticam tutati sunt: non quod forensibus negotiis, aut causarum & quæstionum discussionibus implicari amarent, aut lucrum ex illis sperarent; sed quòd jura Ecclesiarum suarum defendenda crederent; nec non putarent, causis terminandis & pacificandis suorum subditorum meritò se debere impendere, ut ipsos à litibus forensibus expedirent, & pacem & concordiam inter ipsos firmarent.

Notanda sunt, quæ in hanc rem leguntur de S. Hugone Episcopo Gratianopolitano in ejus vita apud Surium ad diem primam Aprilis: " Temporalium negotiorum litigiosas causas æternorum amore, non amare, sed tolerare didicerat. Dicebat enim omni his febre molestiora sibi placita: modisque omnibus his se abrenuntiaturum, si non in hoc Deum se sciret offensurum. Intererat autem his tantummodo *pacis* obtentu, maximè pauperum atque Ecclesiarum. Ubi verò inexorabilia in aliquibus odia & inexpiabiles repererat iras, tunc demum fortissimè de Dei fisus auxilio, totusque in charitatis atque humilitatis solutus affectum, instantissimè ac devotissimè offensis pro his qui offenderant supplicabat. O! quoties salutis humanæ quasi cæcatus desiderio, in cœnosa se pro talibus loca projecit? Quoties ad pedes contemptibilium etiam personarum prostratus jacuit? Nec facilè, imò penè nusquam frustrabatur optatis. Nam & si qui negassent, non solùm gratis, sed & cum satisfactione pœnitentes offerebant postea non roganti, quod negaverant supplicanti.

CAPUT II.

Quantopere sensim immunita sit Jurisdictio Ecclesiastica in Causis civilibus laicorum in Belgio & Gallia.

1. *Pluribus sæculis admodum extensa auctoritas Episcoporum in decidendis causis laicorum.*
2. *Per undecim sæcula videtur fuisse facultas laicis deferendi suas causas ad judicium Episcopi.*
3. *Circa sæculum XIII. cœpit jurisdictio Ecclesiastica in Gallia & vicinis Provinciis impeti.*
4. *Confœderatio Nobilium Galliæ contra jurisdictionem Ecclesiasticam.*
5. *Causam delegant aliquibus qui eam strennè prosequantur.*
6. *Papa hunc Nobilium impetum sistit.*
7. *Sæculo XIII. Rex Galliæ inhibuit Delegato Pontificis de rebus ad jurisdictionem temporalem spectantibus cognoscere.*
8. *Laici non patiebantur laicos conveniri coram Judice Ecclesiastico, sub initium sæculi XIV.*
9. *Laici studebant laicorum causas jurisdictioni Ecclesiasticæ subtrahere.*
10. *Circa sæculum XIV. vulnera multa Ecclesiasticæ jurisdictioni inflicta queritur Guilielmus Durandus.*
11. *Sensim & frustatim jurisdictio Ecclesiastica quasi interiit.*
12. *Sæculo XIV. Carolus V. Franciæ Rex causas* reales *jurisdictioni Ecclesiasticæ substraxit.*
13. *Dein Franciscus I. etiam quoad actiones* personales *laicos à jurisdictione Ecclesiastica exemit.*
14. *Inhibuit sub multa arbitraria judicibus Ecclesiasticis citare laicos in causis merè personalibus.*
15. *Declarat salvam jurisdictionem Ecclesiasticam in causis merè spiritualibus.*
16. *Hæc Constitutio primitùs tantùm edita fuit per provisionem, & cum aliqua limitatione.*
17. *Quomodo per usum transierit in definitivam & absolutam.*
18. *Principes Belgii sæculo XV. laicos in causis personalibus coram Judice Ecclesiastico noluerunt conveniri.*
19. *Concordata inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem laicos pene quoad omnes causas à jurisdictione Ecclesiastica eximunt.*
20. *Similiter & Concordata inter Hannones & Archiepiscopum Cameracensem.*
21. *Hodie in citatione laici ad forum Ecclesiasticum debet exprimi causa; & quare?*
22. *Laici hodie in Judicem Ecclesiasticum consentire nequeunt.*
23. *Hodie abrogata Lex sub nomine Theodosii à Carolo Magno promulgata.*
24. *Quæ ratio diminutæ jurisdictionis Ecclesiasticæ remisfivè.*

I. Pluribus sæculis admodum extensam fuisse Episcoporum auctoritatem in decidendis causis civilibus, etiam Laicorum; eamque Principes suis legibus promovisse & stabiliisse, capite præcedenti ostendimus.

II. Videtur autem per undecim & amplius sæcula Ecclesia mansisse in pacifica possessione hac extensa auctoritate decidendi causas Laicorum, saltem quas Laici ad ipsorum tribunal deferebant, ipsisque Laicis integram fuisse libertatem, ut dimissis Judicibus secularibus, causarum suarum decisionem Episcopis deferrent.

III. Verùm circa sæculum XIII. cœpit hæc pacifica Ecclesiæ possessio turbari, ac paulatim diminui, ac tandem pene ad nihilum redigi, præsertim quoad causas civiles Laicorum, idque vel maximè in Gallia vicinisque Provinciis, in quibus tamen præteritis temporibus latiùs, quàm in aliis regionibus se extenderat jurisdictio & auctoritas Ecclesiastica; uti ex discursu Bertrandi Episcopi Eduensis capite præcedenti notavimus.

IV. Refertur in probationibus libertatum Ecclesiæ Gallicanæ ex historia Matthæi Parisiensis ad annum 1246. quòd anno 1246. plures Barones Franciæ inter se convenerint, & mutua fide obstrixerint, jurisdictionem secularem, quæ tota pene absorpta erat à Clericis, revindicare & defendere. Verba ipsorum sunt: " Nos omnes Regni Majores attento animo percipientes, quòd regnum non per jus scriptum, nec per Clericorum arrogantiam, sed per sudores bellicos fuerit adquisitum, præsenti Decreto omnium juramento statuimus & sancimus, ut nullus Clericus vel Laicus alium de cætero trahat in causam coram ordinario Judice vel delegato, nisi super hæresi, matrimonio, vel usuris; amissione omnium bonorum suorum, & unius membri mutilatione, transgressoribus imminente; certis à nobis super hoc executoribus deputatis; ut sic jurisdictio nostra resuscitata respiret, & ipsi hactenùs ex nostra depauperatione ditati, quibus Dominus propter eorum superbiam profanas voluit revelare contentiones, reducantur ad statum Ecclesiæ primitivæ; & in contemplatione viventes, nobis, sicut decet, activam vitam ducentibus, ostendant miracula, quæ dudum à sæculo recesserunt.

V. Refertur ibidem ex eodem Historico acta dictorum Baronum, qua constituunt quatuor è suis, qui simul, vel duo ex ipsis strenuè cum plena auctoritate & potestate hoc negotium contra Clerum prosequantur; datâ quoque eisdem auctoritate exigendi etiam certam pecuniæ quantitatem à singulis de hac communitate pro expensis in prosequenda hac causa; monentque, ut si forsan quisquam de hac communitate excommunicaretur, & hi quatuor judicarent, excommunicationem injustam, tunc non attendendo excommunicationem pergeret: Verba Actæ Gallico idiomate relatæ sunt: *A tous ceux qui ces letres verront, nous tous desquels les seaux pendent en cet present escript, faisons sçavoir, que nous par la foy de nos corps avons fiancé & sommes aliancé, tant nous comme noz oirs à toujours, à ayder les uns aux autres, & à tous ceux de nos terres, & d'autres terres, qui vouldront estre de ceste compagnie, à pourchasser & à requirir & à defendre nos droitz & les leurs en bonne foy envers la clergie. Et pour*

ce

ce que seroit grieve chose nous tous assembler pour ceste besoigne, nous avons essu par le commun assent & ottroi de nous tous, le Duc de Burgoigne, *le Conte* Perrun *de* Bretaigne, *le Conte* d'Angulesme, *& le Conte de* S. Pol, *à ce que si aucuns de ceste communité avoit à faire envers la clergie, tel ayde comme ces quatre devantdits esgarderoient qu'un homme lui deust faire, nous lui ferions. Et c'est à sçavoir, que à ce defendre, pourchasser, & requerir, chascun de ceste communité mettra la centiesme part par son serment de la vaillance d'un an de la terre qu'il tiendra. Et chascun riche homme de ceste compagnie fera lever ces deniers chascun an à son povoir à la Purification nostre-Dame, & les delivrera où il sera mestier pour cette besoigne, par les lettres pendantes de ces quatre avant nommez, ou des deux de eux. Et si aucun avoit tort, & il ne vouloit laisser par ces quatre avant nommez, il ne seroit pas aydé de la communité. Et si aucun de ceste compagnie estoit excommunié par tort, cognu par ces quatre, que la clergie luy feist, il ne laisseroit aller son droit ne sa querelle pour l'excommunément, ne pour autre chose qu'on luy face, si ce n'est par l'accort de ces quatre, ou des deux de eux, ains poursuiveroit sa droiture. Et si les deux des quatre moureroyent ou aloyent hors de la terre, les autres deux qui demeuroyent, metteroyent autres deux en lieu de ces deux, qui auroyent tel povoir que c'est à devant divisé. Et si l'avenoit que les trois & les quatre allassent hors de la terre, ou mourissent, les douze ou les dix des riches de ceste communité, esliront autres quatre, qui auront ce même povoir que les quatre devantdits. Et si ces quatre, ou aucun de la communité par le commandement de ces quatre, faisent aucune besoigne qui appertensist à ceste communité, la communité l'en delivreroit.* Id est: Omnibus has visuris, Nos omnes quorum sigilla his appensa sunt litteris, notum facimus, quod interpositâ corporum nostrorum fide fœdus iniverimus, tam Nosipsi, quàm liberi nostri in perpetuum, ut nobis mutuo, omnibusque qui in terris Jurisdictionis nostræ, seu in aliis degunt, huicque fœderi associari volent, opem feramus, ad promovendum, procurandum & defendendum nostra & ipsorum jura, bonâ fide adversus Clerum. Et quia difficile foret in eum finem singulos nostrûm convenire, constituimus de communi omnium assensu & venia, Ducem Burgundiæ, Comitem Perrunium Britanniæ, Comitem Inculismensem, & Comitem Sancti Pauli, ut si quisquam hujus communitatis adversus Clerum tali auxilio indigeat, quale prædicti quatuor judicaverint, per aliquem ipsi præstari debere, nosipsi afferamus. Proptereaque scilicet ut id defendamus, promoveamus & procuremus, quilibet hujus Communitatis interposito jurejurando, conferet centesimam partem reditus annui terrarum quas possidet. Et opulentus quilibet hujus Communitatis procurabit horum nummorum collectionem annuatim, prout poterit in festum Purificationis Divæ Virginis, tradetque ubi opus erit, in hanc operam visis litteris obsignatis prædictorum quatuor, aut duorum ex illis. Si verò quis culpa teneretur, arbitrioque prædictorum quatuor stare detrectaret, à nullo Communitatis juvaretur. Si autem quisquam hujus Communitatis injuriâ foret excommunicatus, quam dicti quatuor censerent ei Clerum intulisse, nec querelas, nec jus suum prosequi omitteret propter excommunicationem, aut aliud demum quidquid contra ipsum agatur, nisi de consensu istorum quatuor aut duorum ex ipsis, verum jus suum prosequeretur. Quòd si duo horum quatuor morerentur, aut peregrè proficiscerentur, alii duo qui restarent, alios duos substituerent in locum horum duorum qui eamdem haberent authoritatem quam supra declaravimus. Quòd si contingeret, ut vel tres vel ipsi quatuor peregre proficiscerentur aut morerentur, duodecim aut decem ex opulentis hujus Communitatis quatuor alios eligerent, qui eamdem quam prædicti quatuor potestatem haberent. Quod si hi quatuor aut quis alius ex Communitate ad mandatum horum quatuor operam aliquam præstent, quæ hanc Communitatem concernat, per ipsam damno eximeretur.

VI. Addit dein Matthæus Parisiensis: " Hæc cùm audisset Papa, ingemuit spiritu perturbato; & cupiens eorum emollire corda, & constantiam enervare, admonitione præmissâ eos minis perterruit, nec se sic sensit prævalere. Contulit igitur multis consanguineorum eorum multa Beneficia Ecclesiastica, & licentiam plura obtinendi, cum indulgentiis multis, nec non & plura ipsis nobilibus contulit donativa; & sic multos eorum à prædicta præsumptione revocavit. Multos tamen perterruit hujusmodi tenor Epistolæ, credebaturque hæc à consensu *Frederici* emanasse; maximè cùm hujusmodi clausula finalis concordet Epistolæ *Frederici*, quàm multis misit Principibus, in cujus fine sic dicit: *Semper fuit nostra intentio voluntatis, Clericos cujuscumque Ordinis ad hoc inducere, & maximè maximos, ut tales perseverarent in fine, quales fuerunt in Ecclesia primitiva: Apostolicam vitam ducentes, humilitatem Dominicam imitantes. Tales namque Clerici solebant Angelos intueri, miraculis corruscare.*

Quidquid sit de hoc additamento; hoc satis constat, sub hæc tempora Jurisdictioni Ecclesiasticæ non tantùm oppositionem fieri cœpisse; sed & paulatim eam diminui & restringi.

VII. Occurrit in citatis Probationibus libertatum Ecclesiæ Gallicanæ *cap.* 7. *num.* 6. declaratio cujusdam Capellani Pontificii, quâ declarat, sibi à Rege S. Lodovico fuisse injunctum, " ne de communia Belvacensi, seu de rebus pertinentibus ad eamdem, nec de regalibus suis, seu de rebus aliquibus ad Jurisdictionem suam sæcularem pertinentibus, cognoscere directè sive indirectè, seu inquisitionem facere aliquatenus præsumeret.

VIII. Scribit Mayerus *lib.* 10. Annalium Flandriæ, anno 1301. coactam fuisse apud Compendium Synodum Provincialem per Archiepiscopum Remorum, ubi " fulminati Magistratus laici (ait Mayerus) qui non patiebantur, ut laici in foro Ecclesiastico convenirentur.

Statuta hujus Synodi edidit Labbeus in ultima Conciliorum generalium collectione ex MS. codice S. Genovefæ Parisiensis: nec obscurum est; Mayerum reflexisse ad Canonem quintum hujus Synodi, qui his verbis exprimitur: " Item cùm nonnulli temporales Domini, suis inhibeant subditis, ne quis eorum alium trahat in foro Ecclesiastico, in causis aliàs à jure seu consuetudine permissis, quinimo quia sic trahentes procedunt frequenter ad contemptionem trahentis & bonorum ejusdem amicorum trahentis, & bonorum ipsorum: nos ne talia fiant prohibentes, contra facientes excommunicationis vinculo innodamus, & denuntiamus à Canonibus excommunicatos.

IX. Hinc rursus apparet, Magistratus & Dominos temporales circa hæc tempora laicorum causas jurisdictioni Ecclesiasticæ voluisse subtrahere: quod & manifestum est ex articulis per Petrum Cùgnerium nomine Baronum & Nobilium Franciæ contra Clerum coram Philippo Valesio propositis; de quibus capite præcedenti actum est.

X. Et quamvis Prælati & Clerus se pro tuenda sua jurisdictione fortiter & viriliter sæpius opposuerint, nihilominus Magistratus ac Ministri Regii suffulti auctoritate Regiâ paulatim perruperunt; ac sensim totam penè jurisdictionem & auctoritatem judicandi, præsertim de causis civilibus laicorum ad suum tribunal traxerunt; quemadmodum circa idem tempus testatur Guilielmus Durandus in Tractatu De modo generalis Concilii celebrandi, ubi *Rubrica* 70. vulnera Ecclesiasticæ jurisdictioni inflicta describens, ait: " Quasi per quamdam alluvionem frustatim Domini temporales ad se omnia trahunt. Et sicut frustatim lupus agnum comedit; ita & per ipsos jurisdictio Ecclesiastica frustatim quodammodo devoratur: Quidquid ad Ecclesiasticam jurisdictionem, potissimè quoad temporalia, pertinet, sibi competere putantes. Et pauci sunt casus ad Ecclesiam pertinentes, in quibus directè vel indirectè per eos Ecclesiastica jurisdictio non turbetur in diversis mundi partibus. Nec jam constituta remedia proficere possunt, sicut experientia docet.

XI.

X I. Verissimum esse, quod Domini temporales & Magistratus Regii frustatim, sive per partes omnem jurisdictionem Ecclesiasticam de causis pecuniariis laicorum sibi attraxerint, notarunt passim auctores; & ex variis Regum Sanctionibus, & Parlamentorum Arrestis successivè datis, haud obscurum est.

X I I. Anno 1371. Carolus V. Rex Franciæ instante Procuratore generali injungi ac inhiberi mandavit sub magnis pœnis Regi applicandis, Archiepiscopo Senonensi, ejusque Suffraganeis & ipsorum Officialibus, " ne de casi» bus & actionibus realibus, videlicet de rei vindicatio» ne, petitione hereditatis, interdictis possessoriis acqui» rendi & retinendi, ac restitutoriis, & de causis retra» ctuum hereditagiorum, nec non de reditibus annualibus, » affidatis vel assisis, seu debitis & petitis super heredi» tagiis, in præjudicium (ait) nostræ jurisdictionis tem» poralis, de cætero amplius cognoscere aut se intromit» tere quoquo modo præsumant, sed facta & agitata in » contrarium, monitiones & processus Ecclesiasticos pen» dentes, super hoc factos vel inchoatos, si quæ vel qui » sint, revocent penitus & annullent. " Integra Acta habetur inter Probationes libertatum Ecclesiæ Gall. *cap.* 7. *num.* 25. & apud Choppinum *lib.* 2. *De Sacra Politia tit* 1. *num.* 6.

X I I I. Hìc dumtaxat actionum & causarum realium cognitio Ecclesiasticis adimitur; nihil hactenus de merè personalibus. Cùmque de hisce multæ ac variæ essent inter utrumque tribunal quæstiones, tandem Regiâ Constitutione Francisci I. " obrogatum est indiscriminatim Ec» clesiasticæ in profanis jurisdictioni, non tantùm de actio» nibus in rem, sed in personam quoque conceptis, " uti loquitur Choppinus loco citato *tit.* 2. *num.* 2.

Edita fuit hæc Constitutio an. 1539. cujus primi articuli verba sunt: *C'est à sçavoir que nous avons défendu & défendons à tous nos Sujets de faire citer, ne convenir les laïz pardevant les Juges d'Eglise ès actions pures personnelles, sur peine de perdition de cause, & d'amende arbitraire.* Id est: Videlicet quòd prohibuerimus & prohibeamus quibuscumque subditis nostris, ne curent citari aut in jus vocari laicos coram Judicibus Ecclesiasticis pro causis merè personalibus, indictâ pœnâ amittendæ causæ & mulctæ arbitrariæ.

X I V. Dein *art.* 2. ait: *Et avons défendu à tous Juges Ecclesiastiques, de bailler, ne délivrer aucunes citations verbalement ou par escrit, pour faire citer nosdits Sujets purs laiz, esdites matieres d'actions pures personnelles.* Id est: Inhibuimus quibusvis Judicibus Ecclesiasticis, ne citationes ullas insinuent aut tradant, seu verbo seu scripto, ut in jus vocent subditos nostros merè laicos in dictis causis actionum merè personalium.

X V. Et ne videatur jurisdictioni Ecclesiasticæ in causis purè spiritualibus ullatenus præjudicare, expresè dicit *art.* 4. illa à se ordinata salvâ jurisdictione Ecclesiasticâ in materia Sacramentorum, & aliis merè spiritualibus, de quibus Ecclesiastici cognoscere poterunt etiam contra laicos. *Sans préjudice toutesfois de la Jurisdiction Ecclesiastique, ès matieres des Sacremens, & autres pures spirituelles & Ecclesiastiques, dont ils pourront cognoistre contre lesdits purs laiz selon la forme de droit.* Id est: Sine detrimento nihilominus jurisdictionis Ecclesiasticæ in materia Sacramentorum, & aliis merè spiritualibus & Ecclesiasticis, de quibus cognoscere poterunt contra dictos merè laicos, secundùm formam Juris.

X V I. Quin & *art.* 3. expresè monet, prædicta non nisi per provisionem fuisse ordinata; & nec hoc contra illos, qui contrario Arresto interveniente Procuratore Regio essent muniti. *Et ce par maniere de provision quant à ceux dont le fait a été receu sur la possession d'en cognoistre, & jusques à ce que par nous autrement en ait été ordonné, & sans en ce comprendre ceux qui en auroient obtenu Arrest donné avec nôtre Procureur Général, s'aucuns y ha.* Id est: Atque id per modum juris fiduciarii, quoad eos quorum causa admissa est ratione possessionis de illa cognoscendi, & donec aliter per nos fuerit statutum, non comprehensis iis qui interveniente Procuratore nostro Generali Decretum obtinuissent, si qui tales sint.

X V I I. Verùm hæc provisionalis ac limitata Ordinatio sensim in definitivam & absolutam ex Curiæ usu & Arrestis Parlamentorum transivit, uti notat Carolus Fevretius De Abusu *lib.* 4. *cap.* 1. *num.* 11. Parlamenta enim ab edita hac Regia Ordinatione, omnes citationes, omnesque processus in Curiis Ecclesiasticis contra laicos ex causis civilibus & profanis rejecerunt, ut nullos & abusivos, non obstantibus quibuscumque indultis, privilegiis aliisve titulis, vel possessione.

X V I I I. Extat *parte* 1. *Edictorum Flandriæ lib.* 1. *Rubrica* 4. Ordinatio Maximiliani & Philippi de 24. Augusti 1486. qua inhibetur, ne quis in Comitatu Flandriæ cujuscumque conditionis aut status in actionibus personalibus, civilibus & profanis, (quarum cognitio ad temporalem ipsius Comitis Flandriæ jurisdictionem spectat) alibi quàm coram tribunali sæculari laicum citare præsumat, & quidquid in contrarium actum fuerit, cassetur & annulletur. Verba Ordinationis sunt: *Vous* (President & Gens du Conseil en Flandres) *mandons & commettons par ces presentes, que par noz bailliz & aultres Officiers de noz Villes & lieux de nostredict Pays & Comté de Flandres, où l'on est accoustumé de faire cryz & publications, vous faictes par cry publique, telle inhibition & deffense de par nous, à tous noz subjectz de nostredict Pays & Comté de Flandres, de quelque estat ou condition qu'ilz soient, que contre ny au préjudice de nosdictz droictz, préeminence & jurisdiction temporelle, ilz ne tirent ou fassent tirer, traveiller ou molester, aulcuns de nosdicts subjectz layz en actions personnelles, profanes & civiles (dont la cognoissance & judicature appartient à nous, & à nos loix & justices temporelles) ailleurs que pardevant icelles nos loix & justices temporelles. Ains, que tout ce que par eulx ou aucun d'eulx aura été faict ou poursuyvi au contraire, qu'ilz le revoquent ou fassent revoquer & mettre au neant: & ce sur & à peine de soixante livres parisis de nostre monnoye de Flandres, à appliquer à nostre prouffit, pour aultant de fois qu'ils seront trouvez faisans ou avoir fait le contraire.* Id est: Vobis (*Præsidi & Consiliariis Flandriæ*) mandamus, & per præsentes committimus, ut per Prætores nostros aliosque Civitatum nostrarum & locorum dictæ nostræ Provinciæ & Comitatus Flandriæ Præfectos, in quibus proclamationes & promulgationes fieri consuetum est, curetis per proclamationem publicam talem inhibitionem nostro nomine omnibus subditis nostris dictæ Provinciæ & Comitatus Flandriæ cujuscumque gradus aut conditionis fuerint, promulgari, ne in detrimentum aut contra dicta nostra jura, prærogativam & temporalem jurisdictionem, in jus vocent aut vocari faciant, vexent, aut infestent quempiam dictorum nostrorum subditorum Laicorum, quoad actiones personales, profanas & Civiles, (quorum cognitio & decisio nobis, legibus nostris & sæculari tribunali competit) alibi quam coram tribunali isto & legibus Civilibus. Sed ut quidquid actum fuerit aut institutum in contrarium, revocent aut revocari jubeant & irritum fieri, idque indicta pœnâ sexaginta librarum *parisis* monetæ nostræ Flandricæ in emolumentum nostrum convertendarum, toties quoties deprehendentur contra hæc delinquere vel deliquisse.

Idipsum rursus pro Comitatu Flandriæ ordinavit per formam Edicti Carolus V. anno 1522. extatque eodem loco. Verba idiomate Flandrico expressa sunt: *Wi hebben by goede ende rype deliberatie van raede, ende uyt onsen eygen mouvement rechte wetenheyt ende vulcomen macht gheordonneert ende gestatueert, ordonneren ende statueren by vorme van Edicte, midts desen onsen brieve dat nyemand wie dat hy zy, binnen onsen lande ende graefschepe van Vlaenderen hem voort aen en vervoordere eenighe leeke ofte weerlycke persoonen (van wat state ofte conditie hy zy) te daghene ofte doen daghene, betrekene, traveillierene, oft andersins te molesterene in eenigher manieren, voor ende omme zaecken ende actien personnele, reële, mixte, prophane, ende civile, elders dan voor haerlieder weerlicke rechten*

rechten ende Jugen dient behooren zal, op de peyne ende boete van Sestigh ponden parisis, van twintigh grooten onser vlaemscher munte't pont, telcker reyse als zy bevonden vverden zullen dat ghedaen thebenne: ende oock mede, indien zy yet daer teghens gheattempteert hadden, dat zy ghehauden zullen vvesen tselve te renuncierene ende doen renuncieren tot hueren laste ende coste. Id est: Nos ex matura & æqua deliberatione & consilio & motu proprio, certa scientia & plena authoritate mandavimus & statuimus, mandamus & statuimus in forma Edicti per has nostras litteras, ut nemo quiscumque sit in hac nostra Provincia & Comitatu Flandriæ inposterum præsumat Laicos ullos aut personas sæculares (cujuscumque gradus aut conditionis extiterit) citare aut citari jubere, in jus vocare, vexare, aut aliàs ullo modo incommodum iis facessere ob causas & actiones personales, reales, mixtas, profanas & civiles, alibi quàm coram ipsorum Judicibus & Justitia sæcularibus quibus competet; Sexaginta librarum *parisis* viginti grossorum monetæ nostræ Flandricæ in libram, pœnâ indictâ, toties quoties id fecisse deprehendentur. Deinde si quid contra ausi fuerint ut teneantur iisdem actis, sumptu & onere propriis renuntiare aut renuntiari curare.

Insuper mandat sub pœna 60. librarum, omnibus Judicibus Ecclesiasticis, Promotoribus, Scribis, Notariis, Procuratoribus, aliisque omnibus, ut caveant posthac in Comitatu Flandriæ expedire aliquam citationem, monitionem, aliamve provisionis formam in materia & actione personali, reali, civili vel profana (cujus cognitio ad judicem sæcularem spectat) aut vi hujusmodi citationis & monitionis urgere aut urgeri facere aliquem laicum, non obstante quacumque contraria juris dispositione, consuetudine aut praxi, quibus per præsens Edictum derogat. *Insgelicks hebben vvy gheordonneert ghestatueert ende verboden, ordonneren, statueren ende verbieden by desen, an alle gheestelicke rechters ofte Jugen, Promoteuren, Scriben, Notarissen, Procureurs ofte ander vvye zy zijn, dat zy hem verdraghen van nu voort an, binnen onsen voorseyden lande ende Graefschepe van Vlaenderen, eenighe citatien, monitien ofte andere manieren van provisien te decernerene oft expedierene, van materien ende actien personele, reèle, civile ofte prophane (dan of de kennesse den vveerlicken rechters competeert ende toebehoort) noch oock uyt crachte van zulcke citatien ende monitien te vervolghene oft doen vervolghen, eenighe vande voorseyde leeke ende vveerlicke persoonen, op gelijcke peyne ende boete van Sestigh pond parisis, te verbuerene by den ghuenen die ter contrarien ghedaen zal hebben, telcker reyse als dat gebueren zal: ende dat zy daer toe bedvvonghen vvorden, by die peyne voorschreven. Ende indien zy dat ghedaen hadden, dat zy tselve terstont renuncieren tot hueren eyghen coste: niettegbenstaende eenighe dispositie van rechte, costume ofte usantie ter contrarien, de vvelcke vvy hebben in die stick gederoguiert ende deroguieren mits desen onsen brieven.* Id est: Similiter mandavimus, statuimus, & prohibuimus, mandamus, statuimus & prohibemus per hasce quibuscumque Ecclesiasticis Judicibus, Promotoribus, Scribis, Tabellionibus, Procuratoribus aut aliis quicumque demum fuerint, ne inposterum in hac dicta nostra Provincia & Comitatu Flandriæ præsumant citationes, monitiones, aut alterius generis rescripta decernere & expedire in causis & actionibus personalibus, realibus, civilibus aut profanis, (quarum cognitio Judicibus Secularibus competit, ad eosque spectat) nec in vim talium citationum & monitionum quempiam prædictorum Laicorum & Secularium personarum persequantur aut persequi jubeant. Simili pœna & multa sexaginta librarum *Parisis* indicta, persolvendâ per eum qui contra hæc deliquerit, toties quoties id continget. Et per dictam pœnam ad id compellantur. Si autem id egerint, extemplo actis proprio sumptu renuntient: non obstante quavis Juris dispositione, consuetudine, aut usu contrariis, quibus in hac parte derogavimus & derogamus per hasce nostras litteras.

XIX. Concordata inter Episcopum Leodiensem & Carolum V. de 1541. laicos penè in omnibus causis privativè judici seculari subjiciunt; declarantque, quòd nec hujusmodi causis se potuerunt Judices Ecclesiastici immiscere. Solæ fere causæ testamentariæ & dotales sive ex contractibus ante nuptialibus resultantes, & de bonis amortizatis excipiuntur, idque cum variis limitationibus & modificationibus, uti titulo sequenti latius exponetur.

XX. Habentur hæc Concordata *parte* 1. Edictorum Brabantiæ *lib.* 1. *tit.* 1. *cap.* 8. ubi & *cap.* 3. refertur confirmatio Concordati inter Archiepiscopum Cameracensem & Consiliarios Hannoniæ, in quo inter cætera cavetur *art.* 21. quòd imposterum judices Ecclesiastici non citabunt, aut citari facient Hannones pro debitis procedentibus ex contractu, mercatura, aut alia simili causa civili. *Item ceux d'Eglise se garderont d'oresnavant de citer ou faire citer les manans du pays d'Haynault, pour sommes de deniers procedans des contrats, marchiets, & autres semblables purement civils.* Id est: Item cavebunt inposterum Ecclesiastici, ne citent aut citari jubeant incolas Hannoniæ, ratione pecuniæ ex contractu, emptione, aliisque talibus merè civilibus debitæ.

XXI. Ordinatione Regia anno 1512. in Gallia cautum fuit, nullum laicum coram judice Ecclesiastico vocari posse, nisi in citationis libello nominatim adscribatur causa ex qua citatur. Hujus Ordinationis meminit Renatus Choppinus De Sacra Politia *lib.* 2. *tit.* 1. *num.* 4. qui & addit: " Minimè verò otiosa Regia illa Constitutio, ne profani » Ordinis viri promiscuè apud Pontificios Præfectos con» veniantur, nevè hi indiscriminatim de omni causarum » genere, cognitionem interponant.

Idipsum anno 1521. ordinavit Carolus V. ut causâ sic expressâ deliberare & cognoscere queant laici citati, num coram judice Ecclesiastico comparere debeant, an verò citationes hujusmodi aliâ viâ cessare facient. Verba sunt: *Ordonnons & statuons par ces presentes, par maniere de Edict perpetuel, que d'oresnavant toutes les Citations à emaner & decerner par les Officiaulx & autres Juges Ecclesiastiques, desdites Cours spiritueles de Cambray, Arras, Tournay, Teroane & autres, contre nosdicts Subjects & gens Laiz, soient libellées & narrées des Causes, Raisons, & Actions, pour lesquelles elles se decernent & octroyent: à fin que nosdictz Subjects Laiz citez, puyssent par icelles sçavoir & delibérer (sans autres Fraiz, Traveil ou Despens) de ce qu'ilz en auront à faire: & s'ilz sont tenus de comparoir esdictes Cours, ou faire cesser lesdites Citations par autre voye, veuillant & ordonnant par cesdictes presentes, de nostre certaine science, qu'aux Citations autrement expediées & decernées, ne soit aucunement obey.* Id est: Mandamus & statuimus per has præsentes in forma Edicti perpetui, ut inposterum omnes citationes quæ emanabunt & decernentur per Ministros aliosque Judices Ecclesiasticos dictarum Curiarum Ecclesiasticarum Cameracensis, Atrebatensis, Tornacensis, Teroanæ & aliarum, adversus præfatos nostros subditos & Laicos, non insinuentur sine libello & narratione causarum, rationum & actionum, ob quas decretæ fuerint & concessæ. Eatenus ut dicti nostri subditi Laici citati inde possint cognoscere & deliberare (omissis aliis sumptibus, molestiis & impensis) quid ipsis agendum incumbat: & utrùm in dictis Curiis sistere se teneantur, aut dictarum citationum cessationem alio modo procurent: volentes & mandantes per hasce præsentes ex certa nostra scientia, ut citationibus alio modo decretis & confectis non deferatur.

XXII. Testatur insuper Fevretius De Abusu *lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 1. axioma hoc moribus Galliæ receptum esse, laicum in judicem Ecclesiasticum consentire non posse, sive ejus jurisdictionem prorogare.

Similiter in Hispania teste Emanuele Gonzales in Commentario ad *Cap.* 18. X *De Foro competenti num.* 10. " speciali Principis jussione inhibitum est laicis, Ecclesia» sticorum judicum prorogare jurisdictionem, si rei sint; » quòd si faciant, nullus est processus coram Ecclesiastico » fabricatus; Fiscalisque Regius petere in Aula Audito- rum

» cum potest, ut talis declaretur. Quæ quidem leges Re-
» giæ (pergit Gonzales) nec sunt contra immunitatem
» Ecclesiasticam, neque contra illam jurisdictionem : quia
» in laicos reos, causisque merè profanis nulla Ecclesia-
» sticis judicibus competit jurisdictio.

Post hæc concludit Gonzales : Sustinenda ergo est lex politica, quam omnes Christianæ nationes habent. Tum ibidem refert variarum nationum auctores, qui de hac praxi testantur.

XXIII. Hinc facilè cognosci potest, ad quàm angustos limites hodie restricta sit auctoritas vel jurisdictio judicum Ecclesiasticorum in causis civilibus & profanis laicorum ; quódque jam planè abrogata sit lex illa, quam sub nomine Theodosii renovaverat, & per omnes sui Imperii ditiones observari voluerat Carolus Magnus, qua lege permittebatur laicis, in quacumque parte litis judicem secularem declinare, causamque ad judicem Ecclesiasticum transferre ; idque & altero litigante etiam refragante; quemadmodum capite præcedenti latiùs expositum fuit.

XXIV. Hæc jurisdictionis Ecclesiasticæ in decidendis causis civilibus præsertim laicorum diminutio cœpit & crevit cum ipsa immutatione formæ sive modi exercendi judicia Ecclesiastica, tum quoad personas judicum sive decidentium causas, tum quoad instructionem & examen causarum. Quæ enim primitus per Episcopos tamquam amicabiles arbitros sine strepitu & formalitatibus forensibus decidebantur, cœperunt postmodum per Officiales ad rigorem juris, & adhibitis omnibus solemnitatibus modo forensi tractari, & decidi ; adeo ut in forma procedendi à seculari judicio vix differrent ; quemadmodum in sequentibus latiùs ostendetur, ubi unà demonstrabitur, quomodo hac judiciorum Ecclesiasticorum forma introductâ, mirum non sit, quòd ipsæ laicorum causæ civiles Ecclesiasticis judicibus substractæ fuerint.

CAPUT III.

Quæ fuerit jam pridem Episcoporum auctoritas in decidendis causis civilibus Clericorum.

1. *Olim etiam sanctissimi Episcopi decidendis causis laicorum se impendebant.*
2. *Decidebant causas potiùs ut arbitratores, quàm ut Judices.*
3. *Causam ad Episcopum deferre olim pene erat idem quod liti renuntiare.*
4. *Ratio ob quam conveniat, ut Clerici suas quæstiones committant decidi ab Episcopo sine strepitu judicii forensis.*
5. *Convenit id Clericorum & Monachorum vocationi.*
6. *Canones volunt Clericos à litibus abstinere ; & præcipiunt Episcopis, ut ipsos ad concordiam revocent.*
7. *Olim Clericus in causa civili recurrens ad seculare judicium relicto Episcopo mulctabatur.*
8. *Dicebatur hujusmodi Clericus indignè de Ecclesia sentire.*
9. *Concilium Calchedonense vult ut causa Clericorum vel per Episcopum vel per arbitros decidatur.*
10. *Concilium unicè intendit, ut Clericorum quæstiones sine strepitu litis deciderentur.*
11. *Quomodo S. Augustinus quæstiones inter suos Clericos & Monachos componeret?*
12. *Deferenda est quæstio ad Episcopum, tametsi laicus contra Clericum quæstionem habeat.*
13. *Id voluit Justinianus Imperator.*
14. *Justiniani mens fuit Clericos & Monachos à forensibus jurgiis eximere.*
15. *Justinianus abrogavit legem, quæ Monachos Provinciarum Rectoribus subjiciebat.*
16. *Ne à sacris suis officiis avocarentur, nolebat eos extra Provinciam evocari.*
17. *Causas Clericorum decidi vult Justinianus sine solemnitate judiciali.*
18. *Scopus privilegii Fori est litium Clericorum amicabilis decisio ; utque causa celerrimè terminentur.*
19. *Qualiter sententia Episcopi in causis Clericorum executioni mandanda ex Constitutione Justiniani.*
20. *Exemptio Clericorum à foro seculari per recentiores Principum & Prælatorum leges confirmata.*
21. *Capitularia Regum Francorum volunt Clericum à suo Episcopo & non à judice seculari judicari.*
22. *Laicus vetatur Clericum trahere ad* publicum *judicem.*
23. *Judex* publicus *olim opponebatur Judici Ecclesiastico.*
24. *Circa seculum XII. Pontifices & Episcopi multùm hanc Clericorum exemptionem urserunt, & extenderunt.*
25. *Innocentius III. respondit, Clericum privilegio fori nequidem in causis profanis renuntiare posse.*
26. *Nequidem cum juramento.*
27. *Conformiter ad hoc Innocentii responsum etiam postmodum in Synodis decretum fuit.*
28. *Nec per contractum Clerici se laico Judici subjicere poterant.*
29. *Clericus plerisque in locis laicum ad Judicem Ecclesiasticum citare poterat.*
30. *In recentioribus Synodis exemptio Clericorum à jurisdictione laicorum confirmatur.*
31. *In asserenda clericorum exemptione idem semper mansit Ecclesiæ scopus & spiritus.*

I. OStendimus *capite* 1. quantopere sanctissimi etiam Episcopi se impenderint decidendis quæstionibus & disceptationibus Fidelium, etiam super rebus temporalibus & profanis ; idque non dominandi animo, aut auctoritatem jurisdictionemque suam amplificandi spiritu ; sed pacem ac charitatem inter Fideles conciliandi, ipsosque à forensibus judiciis, ad mentem Apostoli, avocandi studio.

II. Ipsa quippe judicia Ecclesiastica (uti & ibidem notavimus) primitùs erant amicabilia arbitria potiùs, quàm judicia ; ipsique Episcopi non tam judicis, quàm amicabilis arbitratoris partes exercebant : nec tam ad rigorem legum & juris civilis, quàm juxta leges charitatis quæstiones ex æquo & bono decidebant.

III. Unde quæstionem vel causam ad Episcopum deferre, idem erat, ac judicio Forensi renuntiare, & causam arbitrio Episcopi sine strepitu judicii decidendam committere. Quapropter S. Augustinus Christiano justo quidem, sed tamen infirmo permittit, temporalia sibi ablata repetere, sed Ecclesiastico, non Forensi judicio. Describens enim *lib. 3. ad Bonifacium cap.* 5. hominem perfectissimum in fide & charitate, & hominem justum quidem & ex fide viventem, sed imperfectiorem, dicit inter cætera de illo : " Eleëmosynarum largissimus, inju-
» riarum patientissimus, qui non solùm non auferat alie-
» na, sed nec sua reposcat ablata. " De hoc autem ita pronuntiat : " Possidet rem familiarem, faciens inde elec-
» mosynas, non tamen quàm ille tam largas ; non aufert
» aliena ; sed quamvis Ecclesiastico judicio, non Forensi,
» tamen repetit sua.

IV. Si ergo Ecclesia tantopere solicita fuerit, ut communes Fideles à Forensibus judiciis retraheret, iique suas quæstiones de rebus temporalibus, ut minus ipsis Episcopis aut sapienti alicui, secundùm monitum Apostoli, decidendas & terminandas sine Forensi strepitu crederent, quid mirum, si Clericos & Monachos à Forensibus judiciis abstinere jusserit : utpote, qui præ communi populo rerum terrenarum contemptum profitentur, ipsique populum tenentur suo exemplo illarum contemptum docere.

V. Accedit quòd Clericorum & Monachorum vocationi & instituto magis, quàm laicorum contrarientur forenses litium tumultus. Cùm enim Clerici Ecclesiæ Ministerio ad spiritualem animarum profectum sint destinati ; & Monachi ad vitam solitariam, & à mundo absconditam & abstractam, sat clarum est, statui & vocationi ipsorum planè contrariari, jurgiis & litibus forensibus implicari.

VI.

VI. Ex Concilio Carthag. IV. *Can.* 19. refert Gratianus *cauf.* 14. *q.* 1. *Can.* 1. " Episcopus nec provocatus pro rebus transitoriis litiget.

Et *Dist.* 90. *Can.* 1. ex eodem Concilio recitat : " Discordantes Clericos Episcopus vel ratione vel potestate ad concordiam trahat : inobedientes Synodus per audientiam damnet.

VII. Volebant igitur Patres, ut Clerici quæstiones suas Episcopis subjicerent, & Episcopi ipsos ad concordiam revocarent. Concilium Carthaginense III. cui Augustinus interfuit, *Canone* 9. decernit : " Item placuit, ut quisquis Episcoporum, Presbyterorum & Diaconorum seu Clericorum, cùm in Ecclesia ei crimen fuerit intentatum, vel *civilis* causa fuerit commota, si relicto Ecclesiastico judicio, publicis judiciis purgari voluerit, etiamsi pro ipso fuerit prolata sententia, locum suum amittat, & hoc in criminali judicio. In civili verò perdet quod evicit, si locum suum obtinere voluerit.

VIII. Legitur hic Canon apud Gratianum *cauf.* 11. *q.* 1. *Can.* 43. cum additamento : " Cui enim ad eligendos judices undique patet auctoritas, ipse se indignum fraterno consortio judicat, qui de universa Ecclesia malè sentiendo, de judicio seculari poscit auxilium, cùm privatorum Christianorum causas Apostolus ad Ecclesiam deferri, atque ibi terminari præcipiat.

Monet autem Justellus in notis ad Codicem Ecclesiæ Africanæ : " Quæ quidem verba in omnibus Latinis Græcisque codicibus editis & manuscriptis, quibus in hac editione usi sumus, non habentur, nec in collectione Dionysii Exigui Moguntiæ edita anno 1525.

Quisquis interim hæc verba Canoni addidit, indicare voluisse videtur, quàm indignè agant Clerici, qui quasi indigniùs de Ecclesia sentientes quàm Laici, secularia judicia præ Ecclesiasticis eligunt.

IX. Quapropter Patres Synodi Calchedonensis *Can.* 9. decreverunt : " Si quis Clericus habet cum Clerico litem aut negotium, proprium Episcopum non relinquat, & ad secularia judicia ne excurrat, sed causam prius apud proprium Episcopum agat : vel de Episcopi sententia apud eos, quos utraque pars elegerit, judicium agitetur ; Si quis autem præter hæc fecerit, Canonicis pœnis subjiciatur.

X. Quid hîc aliud intendit Synodus Calchedonensis, nisi Clericis aditum ad secularia & forensia judicia occludere, iisque præcipere, ut quæstiones inter ipsos exortas arbitrio Episcopi determinandas committant, vel certè ex Episcopi sententia & consilio aliis quos elegerint ; id est, *arbitris*. Unde Isidorus Canonem hunc referens legit : *Apud* ARBITROS *ex utraque parte electos audiatur negotium* : quam lectionem secutus videtur Gratianus *cauf.* 11. *q.* 1. *Can.* 46. quamvis non rectè restringat recursum ad arbitros ad casum quo esset *negotium ipsius Episcopi*.

XI. Quomodo lites inter Clericos Monachosque suos componeret terminaretque Augustinus, ipse exponit *Sermone* 49. De Diversis, seu 355. novæ editionis : " Si pueri isti servi Dei sunt (ait) litem hanc inter illos citò finimus. Audio illos ut pater, & forte melius quam pater ipsorum. Videbo quid sit juris, sicut Deus voluerit cum paucis fratribus fidelibus honoratis, Deo propitio, de numero vestro, id est, de plebe ista. Audio inter illos causam ; & sicut Dominus donaverit, finio.

XII. Nec dumtaxat quæstiones Clericorum & Monachorum ad Episcopum deferendæ erant, si Clericus contra Clericum, & Monachus contra Monachum quæstionem haberet ; sed etiam si Laicus quæstionem haberet contra Clericum, aut Monachum, ad Episcopum deferri debere, non tantùm sacris Canonibus, sed & Principum legibus cautum erat.

XIII. Justinianus Imperator in *Novella* 79. *cap.* 1. " sancivit, si quis quamcumque habuerit causam cum aliquibus venerabilibus Sanctimonialibus, aut sacris virginibus, aut mulieribus omninò in Monasteriis consistentibus, Deo amabilem civitatis illius Episcopum interpellet. Ille verò mittat, & cum omni honestate quæ sunt de personarum præsentia disponat : sive oportet per Abbates, sive per Responsales, sive per alios quoslibet hoc fieri. Ipsi verò cum omni veneratione sacerdotali causam examinent & judicent, & *civiles* non sint penitus eis judices, neque confundant eorum honestatem, cùm idonei sint Deo amabiles singularium civitatum Episcopi, & quæ de lite sunt, & de cautela judiciorum disponere & judicare honestè atque *sacerdotaliter*, & secundum leges nostras, & sacratissimas regulas. Sic enim & qui aliquam rationem habere putantur, merebuntur justitiam, & honestas sacratorum inviolata integraque servabitur.

Quamvis hîc dumtaxat Sanctimonialium & mulierum in Monasteriis manentium mentio fiat, nihilominus ex *capite* 2. & epilogo Novellæ constat, eandem & ad Monachos Constitutionem extendi.

XIV. Vult ergo Justinianus causas Monialium & Monachorum ad Episcopos deferri, ut ipsi non tamquam judices civiles judicialiter & cum strepitu & formula forensi, sed *honestè & Sacerdotaliter* eas terminent : ut ita à forensi contentione Monachi expediti sine impedimento Deo vacare queant ; quod & *cap.* 2. expressit, dicens : " Sed etiam accelerari lites sancimus Monachis illatas, ut non mens eorum occupetur circa litis sollicitudinem : sed velociter liberati, sacris operibus obsecundent.

XV. Rectè notat Cujacius ad hanc Novellam, quòd hìc Justinianus abrogaverit Constitutionem quæ refertur in *L.* 33. *Cod. De Episcopis*, quâ decernitur, Monachos ad judices extra suas Provincias trahi non posse, " sed apud suos judices ordinarios, id est, Provinciarum Rectores, in quibus locis degunt, Ecclesiarum ministeriis obsecundent (quod ad Clericos, de quibus etiam hîc agitur, refertur) omniumque contra se agentium excipiant actiones.

XVI. Porrò quamvis hæc lex antiquata sit per Justinianum, quatenus Monachos ad Rectores Provinciarum evocari in causis civilibus permittebat ; nihilominus & hoc in favorem Monachorum cavebatur, ne ad quosvis longè etiam extra Provinciam dissitos judices, quemadmodum communes laici, convenienti essent : ratione hac notandâ : " ut his horis saltem atque temporibus quibus religiosos viros à turbulenta observatione Prætorii vacare contigerit, cùmque eos ad tempus petitorum intentio calumniosa laxaverit, ad sua se Monasteria & venerabiles Ecclesias conferentes, sapienti animo, precatione sollicita, faciliusque de proximo sacrosanctis altaribus obsecundent, in suis laribus domiciliisque constituti.

XVII. Hinc rursus manifestum est, ipsos etiam Principes Christianos, jam pridem solicitos fuisse, ne per tumultum forensium negotiorum sanctum Monachorum otium turbaretur.

Quod in citata Novella de Monachis decreverat Justinianus, id postulante Menna Patriarcha Constantinopolitano per Novellam 83. ad Clericos extendit, nimirum ut " si quis habeat adversùs eos *pecuniariam* causam, prius ad Deo amabilem Archiepiscopum pergat, sub quo constitutus est, & interpellet eum, & ex non scripto judicium mereatur, & si hoc fiat, nec inquietet eum nec trahat ad auditoria civilia, neque à sacro eum vocare faciat ministerio ; sed ex non scripto examinetur negotium sine damnis, & accipiat formam forsan etiam scriptam, & si hoc quoque partes voluerint & proposuerint, & liberentur alterutro certamine.

Finalia verba *liberentur alterutro certamine*, rectè interpretatur Dionysius Gothofredus in notis, *id est, exceptionibus & dilationibus nimiis.*

Et Cujacius ad prædictam *Novellam* 79. hanc præsentem *Novellam* 83. breviter sic contraxit : " Ex Novella 83. Clerici actione pecuniaria committuntur coram Episcopo, qui litem finiat celerrimè sine sumptu, & sine scriptura solemni.

XVIII. Itaque omnis scopus hujus privilegii Clericalis,

lis, quod hodie *privilegium fori* vocatur, fuit, ut Clericorum causæ citra strepitum forensem quàm citissimè finirentur; quod Justinianus in eadem Novella indicat, ubi §. 1. declarat, " quod si aut propter causæ naturam, aut pro» pter quandam fortè difficultatem non fuerit possibile » Deo amabili Episcopo decidere negotium, tunc licen» tiam esse & ad civiles Judices pergere, & privilegiis » omnibus custoditis, quæ reverendissimis Clericis sacræ » præstant Constitutiones, & litigare, & examinationem » fieri, & terminum imponi liti, & ita liberam fieri cau» sam, clarissimis Judicibus secundùm nostras Constitutio» nes vel leges studentibus cum magnanimitate & velo» citer lites decidere.

Velociter ergo decidi lites Clericorum præcipit, rationem subjungens: " Ut non propter hujusmodi causas sa» cris amoveantur obsequiis, & cùm oporteat Deum pla» cari, & decentia Sacerdotibus agi, auditoriis detinean» tur & illis turbis, atque inhærente tumultu litigantium » animabus.

XIX. Has leges postmodum rursus confirmavit Justinianus *Novella* 123. *cap.* 21. addita tamen hac moderatione; " ut si Episcopus sententiam tulerit, & alter litigan» tium intra decem dies contradicat iis quæ judicata sunt, » tunc locorum Judex causam examinet, & si invenerit » judicium rectè factum, etiam per sententiam propriam » hoc confirmet, & executioni propriæ tradat, quæ judi» cata sunt: & non liceat secundò in tali causa victo ap» pellare. Si verò (pergit Justinianus) judicis sententia » contraria fuerit iis quæ à Deo amabili Episcopo judicata » sunt, tunc locum habere appellationem contra senten» tiam judicis, & hanc secundum legum ordinem referri » & exerceri. Si tamen ex imperiali jussione aut judiciali » præcepto Episcopus judicat inter quascumque personas: » appellatio ad imperium, aut ad eum qui transmisit ne» gotium, referatur.

XX. Hanc auctoritatem Episcoporum in decidendis Clericorum causis, & eorum à Jurisdictione Laicorum exemptionem, posteriores Principes & Synodi sæpiùs renovarunt & confirmarunt.

XXI. Libro 1. Capitularium Regum Francorum *cap.* 28. legitur conformiter ad Canonem Calchedonensem supra relatum: " Si Clerici inter se negotium aliquod habue» rint, à suo Episcopo dijudicentur, & non à sæcularibus.

XXII. Sub idem tempus in Capitularibus Herardi Archiepiscopi Turonensis legitur: " Ut nullus Laicorum » quemquam Clericorum absque permissu Episcopi com» pellat ad causas ire *ad publicum.* Et qui fecerit donec » corrigat, ab Ecclesiæ societate pellatur.

XXIII. Dum hîc vetatur Laicis Clericos *ad publicum* trahere, vetitum censetur ad Judicem sive Magistratum civilem trahere. Nam uti rectè observavit Hieronymus Bignonius in notis ad lib. 1. Formularum Marculfi Monachi *cap.* 3. eo tempore soli Judices civiles sive seculares dicebantur *publici* Judices. Et in *Cap.* 12. ✠ *De Foro competenti,* accipiuntur *publica judicia* pro Jurisdictione seculari, opponunturque cognitionibus Ecclesiasticis, uti ibidem notavit Emmanuel Gonzales.

XXIV. Mirum! quanto zelo sequentibus sæculis hoc privilegium Clericorum, ne à Laicis ad Judices seculares trahi possent, urserint Pontifices & Episcopi; uti vel ex Decretis eorum, Decretalibus Gregorii IX. insertis, cognoscere possumus.

XXV. Legitur in *Cap.* 12. ✠ *De Foro competenti*, responsum Innocentii III. Pisano Archiepiscopo, id est Lothario, qui fuit Juris Civilis Glossator, uti observat Gonzales in notis ad dictum *Cap.* 12.

Crediderat hactenus Lotharius, quòd licitum esset Clerico renuntiare, saltem in temporalibus, juri suo, & sibi laicum Judicem constituere, præsertim ubi voluntas adversarii accedat; ipsumque juramentum interpositum esse servandum. At respondet Innocentius, Clericos huic juri renuntiare non posse, rationem hanc addens: quia *pacto privatorum juri publico minimè derogatur.* Dein citato Canone Carthaginensi supra relato, infert: " Manifestè » patet, quod non solùm inviti, sed etiam voluntarii pa» cisci non possunt, ut secularia judicia subeant: cùm » non sit personale beneficium, cui renuntiare valent, » sed potius toti collegio Ecclesiastico sit publicè indul» tum, cui privatorum pacto derogari non potest.

XXVI. Quin & addit: " Nec juramentum licitè ser» vari potuit, quod contra Canonica statuta illicitis pa» ctionibus informatur.

Ex hoc responso Innocentii III. concludunt Canonistæ, Clericum se non posse Judici seculari submittere etiam medio juramento; tametsi Justinianus id permiserit: quam Justiniani Constitutionem per hanc Decretalem abrogatam esse dicunt.

XXVII. Conformiter ad hoc responsum legitur in Synodo Exoniensi anno 1287. *Can.* 30. " Cùm nec *volens,* » nec invitus Clericus valeat sibi laicum constituere Judi» cem, inhibemus ne Clericus Clericum super re spiri» tuali, aut quacumque actione personali sibi competen» te, vel suis, trahat in causam correctionis coram Judi» ce seculari. Alioquin illum qui hoc facere attentaverit, » causam perdere declaramus.

XXVIII. Et *Can.* 41. ubi altè deplorat, quòd indies magis magisque laici nitantur subjicere suæ ditioni Clericum & Ecclesiæ libertates. " Quorum potius (ait) te» merariam audaciam resecare tenemur, quàm fovere. Deinde concludit: " Prohibemus igitur sub pœna excom» municationis, ne Clerici, maximè Beneficiati pro debi» to proprio vel alieno, districtioni se obligent Judicis se» cularis: cujus obligationis prætextu, laici de facto, » quamquam de jure non valeant, Clericos ad judicia se» cularia pertrahant.

XXIX. Nec tantùm Clericum coram sæculari Judice vocari posse receptum erat sæculo XII. & XIII. sed & plerisque locis consuetudo invaluerat, ut Clericus etiam laicum coram Judice Ecclesiastico vocaret ad vindicandam rem à laico possessam, licet eam *suam* esse laicus prætendebat: quemadmodum testatur Alexander III. in *Cap.* 5. ✠ *De Foro comp.*

XXX. In Synodis recentioribus passim renovatas has Decretales, & pristinos de hac exemptione Clericorum à sæculari jurisdictione Canones videmus; ac signanter Concilium Constantiense sub Martino V. renovavit Constitutionem Frederici II. Imperatoris: " Nullus Eccle» siasticam personam in criminali quæstione vel *civili* ad » sæculare judicium præsumat attrahere, contra Canoni» cas Sanctiones & Constitutiones imperiales.

Concilium Moguntinum anno 1549. *Can.* 76. statuit, " ut actor Clerico coram sæculari judicio actionem inten» dens, eo ipso omni causâ cadat, nec amplius ad ejus » causæ querelam, etiam coram Ecclesiastico Judice, ad» mittatur.

XXXI. Porro in hac Clericorum à jurisdictione laicorum exemptione, semper idem fuit Ecclesiæ scopus, idemque spiritus; nimirum, ut ipsos à litibus & tumultibus forensibus avocaret; quæstionesque inter ipsos suscitatæ amicabiliter interveniente Episcopo aliove prudente ac sapiente Viro, ad mentem Apostoli, componerentur & terminarentur; uti rectè advertit Ludovicus Thomassinus De Disciplina Ecclesiæ *part.* 4. *lib.* 2. *cap.* 89. tametsi nonnulli Prælati nonnumquam dominandi spiritu, aut quæstûs causâ in usu jurisdictionis, ejusque defensione processerint: quia hi ipsum Ecclesiæ spiritum & scopum mutare non potuerunt; quamvis forsan his Prælatis, eorumque excessibus ipsa Jurisdictionis Ecclesiasticæ collapsio non immeritò imputetur; uti infra latiùs ostendetur.

CAPUT IV.

Quibus casibus hodie Clerici in Civilibus coram Judice Sæculari conveniantur.

1. *Quando & quâ de causa causæ Clericorum præsertim civiles ad tribunalia laicalia devolvi cœperint?*

2. *An*

2. *An de hac devolutione Episcopi hodie conqueri debeant?*
3. *In Gallia circa tempora Philippi Valesii exemptio Clericorum imminui cœpta.*
4. *Conquerebantur tum temporis quòd Judex Ecclesiasticus impediret, quominus Clericus in causa hereditaria conveniretur coram laico.*
5. *Quid huic querelæ responderint Prælati.*
6. *Ex ipsorum querela & responso colligitur, etiam prætendisse Judices Ecclesiasticos cognoscere de causa* reali *inter Clericos; quod & juri communi conforme prætenditur.*
7. *Usus cognitionem in causa* reali *ad Judicem laicum, etiam inter Clericos transtulit.*
8. *Jam pridem solemni Arresto interdictum Judici Ecclesiastico de causa* reali *cognoscere.*
9. *Mulctatus Officialis qui de tali causa cognoverat.*
10. *Id non tantùm in Gallia, sed penè ubique servatur.*
11. *Tempore Philippi Valesii Prælati asserebant, ad se omnes causas* reales *spectare, quibus aliquid* personale *erat admixtum.*
12. *Hodie omnis causa etiam personalis ad Judices laicos spectat, si aliquid* realitatis *sit admixtum.*
13. *In causis* mixtis *Clerici coram laicis conveniuntur.*
14. *Contractus coram Judice Ecclesiastico factus non inducit* realitatem; *quia de* realitate *disponere nequit.*
15. *Clericus pro arreragiis reditus conveniendus coram Ecclesiastico Judice, si personaliter tantùm conveniatur; secus si jus* reale *controvertatur.*
16. *Hæc distinctio jam pridem solemni Arresto probata.*
17. *Etiam Rector & Conservator Academiæ Lovaniensis eadem distinctione utuntur.*
18. *Ex contractu inito coram Notario Regio Clericus coram Judice Regio convenitur.*
19. *Clerici per contractum se solent Jurisdictioni laicali submittere.*
20. *Dispositio juris quâ Clericus vetatur renuntiare privilegio, usu sublata quoad causas civiles.*
21. *Quæstio an Clericus sit remittendus ad Judicem Ecclesiasticum hodie spectat ad Judicem Regium.*
22. *Idipsum supponit Edictum Principum nostrorum ad Synodum Cameracensem.*
23. *Prætendunt Pragmatici hic intervenire quæstionem facti.*
24. *Supponunt quoque omnem Jurisdictionem quoad causas civiles spectare ad Principem, quousque probatum sit in alios translatam.*
25. *Hinc concludunt, Clericum coram laico citatum debere comparere, ut privilegium alleget.*
26. *Clericus hodie convenitur coram laico, si in alia quàm Clerici qualitate conveniatur.*
27. *Clericus administrans bona laicorum potest coram laico judice conveniri.*
28. *Item si sit Officiarius secularis.*
29. *Similiter ut tutor aut curator laici.*
30. *Conventus ad præstandam garrandiam in causa evictionis.*
31. *Ut hæres laici potest coram seculari quoque conveniri.*
32. *Quantum diminuta jurisdictio Ecclesiastica?*
33. *In Brabantia concessum privilegium Prælatis, ut conveniri nequeant nisi coram supremo Principis Senatu.*
34. *Idem nonnullis Capitulis in Gallia concessum.*
35. *Hoc privilegium ad causas concernentes functiones sacras non extenditur.*
36. *Etiam hodie manet spiritus Canonum, qui vetabant Clericis ad secularia tribunalia recursum.*

I. SIcuti causæ civiles laicorum ad sæcularia tribunalia sensim devolutæ sunt, ipsique Episcopi & Judices Ecclesiastici ab earum cognitione penè totaliter exclusi, postquam nimirum judicia Ecclesiastica ad normam judiciorum civilium institui & agi cœperunt, uti supra *cap.* 2. monuimus; ita & causæ civiles Clericorum ad laicos judices devolvi cœperunt, & exemptio Clericorum quoad causas has ad arctissimos limites coarctari; ipsique Clerici coram laicis tribunalibus in causis civilibus non tantùm à laicis citari; sed ultrò hæc tribunalia expetere, & suos creditores etiam Clericos convenire maluerunt: adeò ut hodie, præsertim in Belgio & Gallia, de exemptione Clericorum à laicali jurisdictione quoad causas *merè civiles* vix aliquid supersit: quinimò & plerasque causas Ecclesiasticas agitari coram judicibus Regiis, titulo sequenti ostendetur; ibi unà ratio reddetur, cur Clerici plerumque ament coram Regiis Tribunalibus, quàm Ecclesiasticis suas quæstiones examinari & judicari, & quæ sit ratio, cur is recursus hodie faciliùs, quàm olim tolerari queat.

II. Unà ostendetur, quòd graviter ferre non debeant Episcopi, si causæ & quæstiones ad Regia & laica tribunalia transferantur, quamdiu ea, quæ nunc invaluit, forma judiciorum Ecclesiasticorum remanet; licet non immeritò doleant, quòd judicia Ecclesiastica, quæ primitus non nisi ad concordiam & pacem tendebant, nihilque de forensibus tricis habebant, tandem in jurgia forensia transierint; quin & in his laicalia judicia facilè superent: atque ita omnis ferè ratio, quæ jam pridem moverat Prælatos Ecclesiæ, ipsosque Principes, ut Clericos coram judicibus Ecclesiasticis convenire vellent, & laica tribunalia declinare juberent, non tantùm negativè, sed & contrariè cessare videatur; quia litigando coram Ecclesiasticis amplius & diutius litium tumultibus & forensibus tricis implicari solent, quàm litigando coram tribunalibus Regiis.

III. Jurisdictionem Ecclesiasticam quoad causas Clericorum circa tempora Philippi Valesii Regis Franciæ, id est, sub initium sæculi XIV. imminui cœpisse, notat Michaël Roussellius; & non obscurum est ex disceptatione inter Prælatos & Barones Regni Galliæ, coram eodem Rege sub initia istius sæculi super materia jurisdictionis excitata.

IV. Inter articulos ex parte Baronum per Petrum Cugnerium contra Prælatos allegatos erat hic 57. " Item si » laicus vocat Clericum in causa hereditaria coram judice » sæculari, ipsi judices Ecclesiastici faciunt cessare proces» sus, sibi cognitionem attribuentes.

V. Huic articulo nomine Prælatorum respondit Ludovicus Bertrandus Episcopus Eduensis, " quòd super » actione personali vel mixta, aut super interdicto, quòd » in parte personale extiterit, Clericus fuerit coram judi» ce sæculari vocatus, non debet coram eo respondere; » ubi autem actio esset merè realis, de jure deberet su» per hoc cujuslibet Ecclesiæ consuetudo servari, & ubi » consuetudo non esset, deberet jus scriptum in talibus » imitari.

VI. Ex articuli propositione, & ad illum responsione patet, quòd tum quæstio esset, quis Clericorum competens esset judex, etiam in causis *mixtis & realibus*; ipsumque Eduensem prætendisse, in causis *mixtis*, quæ aliquid personalitatis continent, solum judicem Ecclesiasticum esse competentem; quin & in causa merè reali, si consuetudo Ecclesiæ non sit contraria: quod & conforme esse juri communi vulgò tradunt Canonistæ, quos citat Aufrerius De Potestate sæculari in Ecclesiasticos *regulâ* 2. *fallentia* 4.

VII. Verùm controversiam hanc usus finivit, ipsamque cognitionem de causis *realibus* judici laico detulit, quamtumvis contra Clericum agatur; nam ut ipse Aufrerius testatur ex Joanne Fabro, hodie Clericus in actione *reali* potest coram judice sæculari conveniri; & ita de consuetudine in Regno Galliæ servari asserit.

VIII. Testatur quoque ibidem Aufrerius, " anno 1385. » in Parlamento Parisiensi pronuntiatum fuisse Arrestum, » quo dictum fuit, Episcopum Cabilonensem non esse re» cipiendum ad manutenendum, quòd in ejus Curia spi» rituali posset cognoscere de actione *reali*, & fuisse con» demnatum ad cessandum de cætero ab impedimentis » per eum super hoc factis.

" Hoc Arrestum, ait Joannes Galli *quæst.* 45. mirum » videri

» videri non debet; nam si penes judicem Ecclesiasticum » notio illa remansisset, oportuisset aliquando Regem & » cæteros Galliæ Proceres ire litigatum Romæ pro feudis » & temporalibus suis, per viam appellationis, aut evoca» tionis.

IX. Insuper ut Judices Ecclesiastici deterrerentur à capienda notione de actione *reali*, " anno 1463. Capitulum » S. Maxentii fuit condemnatum in 200. libras, quia » cognoverat de actione *reali* virtute jurisdictionis spiri» tualis, " inquit Aufrerius.

X. Nec tantùm in Gallia, sed & aliis plerisque Regnis, judices laicos cognoscere de causis *realibus*, ostendit Michaël Roussellius in Historia Jurisdictionis Pontificiæ *lib. 4. cap. 4.* & de Belgio testatur Judocus Damhauderus in Praxi civili *cap. 53.* & ibi notat Tuldenus, & praxis notoria & quotidiana consonat.

XI. Ex responso Ludovici Bertrandi supra relato patet, Prælatos ut indubitatum tunc asseruisse, quòd Clericus in actione *mixta*, aut super interdicto, quod in *parte personale* extitit, coram judice sæculari vocatus, non debeat coram eo respondere. Supponebant enim, *personale* ibidem intermixtum trahere ad se *reale*; ipsumque judicem laicum esse omninò incapacem, qui de *personali* contra Clericum quovis modo judicare posset: econtra verò judicem Ecclesiasticum haud esse incapacem, qui de *reali*, quod hîc miscetur, cognoscat: ideoque solicitè notant, *quod in parte* PERSONALE *est.*

XII. At verò hodie contrarium planè principium invaluit; & in Regiis Parlamentis receptum & probatum est; nimirum, bona temporalia esse omninò de jurisdictione sæculari; ipsosque Judices Ecclesiasticos esse incapaces cognoscendi aut statuendi de *realitate* bonorum; adeò ut abstinere debeant ab omni causa, cui *realitas* aliqua immixta est.

XIII. Hinc tamquam indubitatum tradunt Pragmatici, Clericum non tantùm in merè realibus, sed & in *mixtis*, putà actione hypothecaria, conveniendum esse coram Judice sæculari, sive ipsius rei sitæ, quemadmodum loco citato notat Aufrerius; & pluribus relatis confirmat Roussellius dicto *cap. 4. num.* 10. additque: " Denique » nullius non quæstionis ex fundo & *realibus* subortæ com» petens est nobis Judex sæcularis: nec Hispanis, ut tra» dit Alphonsus Villadiego, Ecclesiasticus verò incom» petens.

Hactenus Roussellius, qui ex his concludit: "Itaque si » Clericus vendiderit fundum, aut si immobilia ejus sint » præhendenda, non poterit forum sæculare declinare.

XIV. Imò receptum esse tradit pluribus citatis Broudeus in notis ad Loüetium *litt. H. num.* 15. quòd contractus & obligationes firmatæ sigillo Judicis Ecclesiastici nullam inducant hypothecam sive tacitam sive expressam: quia Judex Ecclesiasticus nullum habet jus se immiscendi iis, quæ *realitatem* spectant. Verba ipsius sunt: *Parce que la Jurisdiction Ecclesiastique n'a aucun droit de s'entremettre en ce qui est de la realité, comme est l'hypotheque.* Id est: Eo quòd Jurisdictioni Ecclesiasticæ nullum jus competat, ut se immisceat iis, quæ realitatem spectant, qualè est hypotheca.

XV. Ex hoc principio nonnulli conclusêre, quòd Clericus ratione canonum, seu *arreragiorum*, ut aiunt, alicujus reditus realis sive fundiarii, non nisi coram Judice laico conveniri posset; eò quòd huic obligationi *realitas* causam dederit; sive quòd obligatio canonum ex obligatione *reali* profluxerit.

Verùm si de solis annuis canonibus agitur, ratione quorum obligatio dumtaxat personalis habetur, neque ipsum jus reditus sive *reale* controvertatur, non apparet, cur de hac obligatione *merè personali* Judex Ecclesiasticus competens non sit; secus verò, si ipsum *jus reale* in controversiam veniat.

Hac distinctione jam pridem usus est Aufrerius, dicens, pro arreragiis census annui conveniri posse Clericos coram Judice sæculari, " quando medium concludendi est » *reale*; ut quia petitur ratione prædiorum censualium: » quia tunc magis videntur conveniri prædia, quàm per» sonæ, scilicet possessores prædiorum. Si autem medium » concludendi sit *personale*, ut quia arreragia petuntur » ex stipulatione vel obligatione personali, tunc secus » esset dicendum.

XVI. Hæc distinctio fundata apparet in famoso & solemni Arresto prolato anno 1271. contra plures Episcopos eorumque Officiales, quo ipsis interdicitur " cognos» cere de actionibus realibus, & de reditibus annualibus » affidatis seu debitis & petitis super hereditagiis, suppos» to, quòd partes *censum* aut *onus reale* se debere *minimè* » confiteantur. " Arrestum refertur apud Choppinum De Sacra Polit. *lib. 2. tit. 1. num. 6.*

Distinctionem hanc rationi consonam esse fatetur etiam Carolus Fevretius De Abusu *lib. 4. cap. 11. num. 11.* insignis aliàs Jurisdictionis Regiæ Patronus.

XVII. Hæc distinctio occurrit quoque in concordia inter Maximilianum & Philippum, & Universitatem nostram Lovaniensem, inita super exercitio Jurisdictionis Rectoris & Conservatoris, confirmata per Carolum V. Imperatorem; ubi permittitur, ut Rector & Conservator cognoscant de materiis personalibus, non *realibus* aut *mixtis* bona immobilia tangentibus; permittiturque, ut si personaliter agatur de *reditibus*, possit incidenter de titulo cognoscere, ne continentia causæ dividatur; ut tamen non cognoscat de *realitate*, aut validitate contractus. Verba sunt: *Que lesdicts Recteur & Conservateur pourront prendre & avoir la cognoissance des matieres personnelles, non réelles & mixtes, si avant qu'il touche biens immeubles. Pourveu que si les parties, que viendront en Justice pardevant eulx, en la déduction desdictes actions personnelles, se veullent ayder d'aucun tiltre & en vertu d'iceluy justifier la constitution de la rente ou autre chose, dont en action personnelle question seroit meue pardevant eulx, iceulx Recteur & Conservateur, pour éviter que la contenance de la cause ne soit divisé, pourront incidemment prendre cognoissance dudit tiltre, sans toutefois autrement eux entremettre d'aucune realité, & sans aussi eulx entremettre ou prendre cognoissance sur la validité dudit tiltre, au cas que question s'en meut pardevant eulx.* Id est: Quòd dicti Rector & Conservator cognoscere poterunt de causis personalibus, non realibus & mixtis, quatenus concernunt bona immobilia. Si modò partes, quæ coram ipsis in judicio se sistent, in deductione actionum personalium titulo quodam tueri se velint, & in vim illius probare creationem reditus, aut quid aliud, de quo per actionem personalem coram ipsis mota fuerit quæstio: dicto Rectori & Conservatori, ut evitetur continentiæ causæ divisio, incidenter de dicto titulo cognoscere licebit, ita tamen, ut nullatenus realitati se immisceant, aut de validitate dicti tituli cognoscant, si coram ipsis quæstio desuper moveretur.

XVIII. Si tamen contractus initi & roborati sint sigillo Regio, vi hujus contractûs Clericos hodie actione personali conveniri coram Judice sæculari, notat ibidem Fevretius. Cui consonat articulus modificationis jam pridem inseri solitus verificationi Legatorum Sedis Apostolicæ: " De contractibus inter quascumque personas sive » Ecclesiasticas sive laicas initis, qui obligationes perso» nales continebant, si à Notariis *Regiis* publicâ auctori» tate recepti fuerint, ipse Legatus non cognoscat. " Vide modificationes has relatas suprà *parte 1. tit. 21. cap. 3. num. 11.*

XIX. Accedit, quòd dum contractus etiam inter Clericos, aut Clericum & Laicum coram Notariis Regiis ineuntur & conficiuntur, soleat illis inseri clausula, qua contrahentes pro impletione dictorum contractuum & obligationum se subjiciunt *voluntariè* ipsis Regiis & aliis ordinariis Judicibus, vigore cujus submissionis conveniri possunt coram Judice Regio & sæculari pro adimpletione contractûs. Fevretius ibidem *cap. 6. num.* 10. & *cap.* 10. *num.* 8. ubi citat Ordinationem Philippi II. Regis Catholici, quâ declarat, contractus confectos sub sigillo Regio cum submissione esse attributivos Jurisdictionis.

XX. Quod enim jure communi cautum est, Clericum non

non posse renuntiare privilegio fori, se subjiciendo Jurisdictioni laicali, id quoad causas *civiles* in desuetudinem abiit, uti passim testantur Pragmatici: Unde Mornacius ad *L. 4. ff. De Pactis*, discussâ hac quæstione in utramque partem demum adjungit: " Tandem itum est ab omnibus » in eam sententiam, ut si de crimine agatur, renunciare » non possit Clericus, Cleri privilegio; cùm dedecus inde » inferatur Ordini, in cujus gratiam privilegium indu» ctum est: in *civili* autem negotio secus.

XXI. Si quæstio sit, an citatus sit Clericus, vel in hac causa gaudere debeat privilegio fori, & ad Judicem Ecclesiasticum sit remittendus, inspecto jure communi in *Cap. 12. De Sententia excommunicat. in 6.* cognitio ad Judicem Ecclesiasticum spectat: at hîc rursus usus tandem Judicibus Regiis favit: nam ubique penè usu invaluit, ut hujus quæstionis decisio ad Judicem sæcularem pertineat.

De Gallia testatur & ipse Covarruvias *Pract. qq. cap. 35. num. 1.* ubi postquam ostendit, de jure quæstionem hanc ad Judicem Ecclesiasticum spectare, ait: " Apud Gal» los hujus controversiæ cognitio ad sæcularem Judicem » pertinet, ab eoque lis tractatur & expeditur, non ad» missa nec recepta Constitutione Bonifacii VIII. in dicto » *Cap. 12.*

Et Grivellius *Decisione Dolana* 30. ait: " Ut apud Judi» cem secularem spectet cognoscere, an remittendus sit » reus ad forum Ecclesiasticum vel non, id apud nos in » praxi servatur.

XXII. Idipsum supponit Edictum Philippi II. ad Synodum Cameracensem *art. 17.* mandans, ut si aliquæ personæ conquerantur apud tribunalia Regia, se malè citatos esse coram tribunali Ecclesiastico, ipsa Concilia Regia, antequam quidquam decernant, priùs petant de causa per Judicem Ecclesiasticum informari, ut informatione habitâ judicent, an causa ad Judicem Ecclesiasticum spectet. Verba Edicti sunt: *Et quand lesdits Juges Ecclesiastiques auront cité quelques personnes qui se prétendent exemptes de leur Jurisdiction; Nous ordonnons à noz Conseils, & Sieges Provinciaulx que leur en estant faicte plaincte, auparavant decerner quelque provision de saisissement, ou cassation, ilz ayent à escrire audit Juge Ecclesiastique, à fin d'advertir que c'est du procès, de quelle matiere il y a question, & sur quoy le demandeur fonde la cognoissance du Juge Ecclesiastique. Et s'il lui semble la matiere disposée, pour submettre ledit lay à sa Jurisdiction, & par quelle raison; pour la rescription veuë, & examinée en Conseil, si les raisons sont trouvées insuffisantes, requerir ledit Juge Ecclesiastique iterativement de se deporter de ladite cognoissance. A peine d'y pourveoir par les remedes accoustumez, comme en cas de defaults ilz feront: Tenant pendant ceste communication toutes procedures en surseance.* Id est: Et cùm dicti Judices Ecclesiastici aliquos in jus vocaverint, qui se ab illorum jurisdictione exemptos esse contendent; Mandamus Consiliis nostris, & Provinciarum Tribunalibus, ut querelis apud eos depositis, antequam bonorum occupationem aut rescissionem decernant, priùs dicto Judici Ecclesiastico scribant, ut de statu litis edoceantur, de qua materia sit orta controversia, quo fundamento ad cognitionem Judicis Ecclesiastici recurrat: & utrùm ipsi videatur materia disposita, ut dictum Laicum Jurisdictioni suæ subjiciat, & qua de causa; ut visâ rescriptione, & in Consilio expensa, si infundatæ deprehendantur rationes, iteratò dictus Judex Ecclesiasticus moneatur, ut à dictæ causæ cognitione abstineat, se alias in pœnam ordinariis mediis provisuros, prout & in casum defectus facient: Omni interim processu suspenso, dum hæc communicatio fiet.

XXIII. Fundamentum hujus praxeos apparet, quòd in hac quæstione aliquid temporale sive non spirituale intervenire credant; nec de *jure*, sed de *facto* quæstionem esse. Hoc autem *factum* nihil spiritualitatis habere dicunt. Unde Aufrerius in Repetitione *Clem. 1. De Officio Ordin. regulâ 4. fallentiâ 8.* dicit, quod regula, quæ dictat, Judicem sæcularem de Causis Ecclesiasticis non cognoscere, " fallat *generaliter*, ubi de quæstione Ecclesiastica ver» satur sola quæstio *facti*: Nam tunc Judex sæcularis est » competens." Deinde in exemplum subjicit, " si dispute» tur, utrùm mulier fuerit desponsata vel non, vel an » habitus sit Clericalis, an non; an quis sit legitimus vel » non, an sit usurarius vel non, quia non est quæstio ju» ris, sed *facti*. Et idem in similibus.

XXIV. Adhæc supponunt Judices Regii, omnem jurisdictionem contentiosam primariò, & originaliter residere & esse penes Principem; nec nisi ab illo ad inferiores sive laicos, sive Ecclesiasticos, præsertim quoad negotia *civilia*, dimanare: atque hinc concludunt, omnes coram Principe ejusve Magistratu conveniendos, quousque ostensum sit, ipsos aliquo speciali titulo alteri jurisdictioni esse subjectos.

XXV. Hinc ulteriùs invaluit teste Joanne Gallo *quæst. 353.* quòd Clericus citatus coram Judice sæculari debeat comparere, & suum privilegium sive exceptionem declinatoriam allegare, & petere, ut remittatur ad Judicem Ecclesiasticum, aliàs ut contumax condemnandus.

XXVI. Sicuti Clerici conveniuntur hodie coram Judice sæculari, si causa *rem* potiùs quàm personam respiciat: eò quòd non tam Clericus, quàm res ipsa temporalis & profana conveniri videatur; ita dum Clerici se officiis aut negotiis sæcularibus immiscent, aut præficiuntur, atque sub ea qualitate conveniuntur, quæstio non coram Judice Ecclesiastico, sed sæculari agitanda est; quia non tamquam Clerici, sed tamquam sæculares conveniri censendi sunt.

XXVII. Itaque si Clericus administrationem rerum profanarum ad laicas personas spectantium susceperit, non poterit Judicem sæcularem declinare, si de ipsa administratione agatur; hancque esse omnium Parlamentorum praxim testis est Lucius *lib. 2. Placitorum tit. 1. cap. 15.* dicitque: " Sacerdotem sacrisque initiatum, qui » rebus profanis se immiscuerit, si ad profanum Judicem » iis de rebus vocetur, ire debere, neque fori præscri» ptione se tueri posse, quod & permultis Curiæ aucto» ritatibus comprobatum est.

XXVIII. " Pariter trahi potest Clericus in actione » personali coram Judice sæculari, ubi tamquam Officia» rius sæcularis teneretur: ut qui fortè depositum pecu» niarum vel aliarum rerum suscepit auctoritate Judicis » sæcularis;" uti notat Guillelmus Benedicti ad *Cap.* RAINUTIUS, verbo *Et Uxorem num.* 419.

XXIX. Addit idem auctor, qui à 200. & amplius annis scripsit: " Et idem servatur in hoc regno (Franciæ) » ubicumque Clericus aut persona Ecclesiastica officium » tutelæ vel curæ, aut aliud quodcumque sæculare ges» sissent; qui coguntur de administratis reddere rationem » coram Judice sæculari.

XXX. Eadem ratione si Clericus venditor alicujus fundi vocetur ab emptore ad *garrandiam*, ut aiunt, sive ad præstandam evictionem, non poterit declinare tribunal sæculare, coram quo causa evictionis tractatur; quia in hoc casu Clericus coram Judice laico litigat, non per se, sed tamquam actor & procurator emptoris laici, uti loquitur Glossa in *L.* VENDITOR *ff. De Judiciis.* Et ita servari in Curiis jam pridem annotavit Guillelmus Benedicti loco citato *num.* 417. ubi & *num.* 416. observat, in causa reconventionis Clericum quoque excipere non posse à Judice, coram quo ipse alium convenit; idque in praxi esse receptum, licet de jure non una sit de hisce quæstionibus Canonistarum opinio. Vide plura apud Carolum Fevretium De Abusu *lib. 4. cap. 10.*

XXXI. Similiter quæstio inter Canonistas disputata, num Clericus hæres laici conventus in qualitate hæredis queat declinare forum laici, cui defunctus suberat, hodie cessat: receptumque est, Clericum respondere debere coram Judice defuncti, nec forum ex persona hæredis mutari; uti pluribus citatis ostendit Fevretius De Abusu *lib. 4. cap. 10. num. 8.*

XXXII. Ex his aliisque, quæ ex praxi hodierna, & Parlamentorum Arrestis referuntur à Pragmaticis, quæque quotidie observari videmus, fat evincitur, exemptionem Clericorum à Jurisdictione & foro sæculari in causis civi-

civilibus sive profanis ad angustos admodum limites esse redactam; rarissimosque esse casus, quibus Clerici judicium sæculare in hujusmodi causis declinare efficaciter queant; præsertim cùm & ipsi Judices Regii contendant sibi auctoritatem privativè competere judicandi, an causa ad Judicem Ecclesiasticum remittenda sit, vel non.

XXXIII. Porrò ne Ecclesiastici præcipuè in dignitate constituti, ratione similium actionum coram quibuscumque minoribus Magistratibus, non sine dignitatis suæ dedecore, & incommodi conveniantur, speciali indultum est Privilegio, Prælatis, qui de Statibus existunt, ut non alium Judicem agnoscant quam ipsum Principem: ad quod privilegium alludunt Concordata inter Episcopum Leodiensem & Carolum V. dum dicunt *tit.* 3. *art* 7. " Abbates, Abbatissæ, & alii de Statibus Brabantiæ existentes juri stabunt activè & passivè coram judicibus illis, coram quibus de antiqua consuetudine stare juri consueverunt; " scilicet (ait Zypæus De Foro comp. *numero* 2.) coram Duce seu ejus Concilio Brabantiæ, quod in hoc Ducatu est supremus Senatus.

Dein ibidem adjungit Zypæus: " Prout passim praxis introduxit, ut Prælati ac Collegia Ecclesiastica coram Principum Conciliis conveniantur, & alios eò trahant.

XXXIV. Refert quoque Choppinus De S. P. *lib.* 2. *tit.* 1. *num.* 5. privilegium plerisque Canonicorum Collegiis competere, ut nimirum alium Judicem sæcularem præter Senatum Regium agnoscere non debeant; recitatque in hanc rem diploma Caroli VII. Regis Franciæ de anno 1440. datum Cathedrali Pictonum Templo, in hæc verba: " Ut Canonici ipsius Ecclesiæ tam conjunctim quàm divisim, nullatenus teneantur litigare coram aliquo Judice sæculari Regni nostri, præterquam in *Curia Parlamenti*, nisi eis placuerit, respectu omnium causarum suarum tam agendo quàm defendendo, tangendo corpus & fundationem dictæ Ecclesiæ, & ubi dicti de Capitulo erunt pars. Nostra tamen est intentio, quòd eorum homines ac subditi, & alia membra in hoc quòd aliqualiter non tanget jura seu fundationem ipsius Ecclesiæ, respondere tenebuntur in casu ressorti coram illo Baillivorum aut Senescallorum nostrorum, in cujus Baillivia seu Senescallia commorabuntur.

XXXV. Hoc tamen privilegium Abbatum & Prælatorum intelligendum est de actionibus civilibus sive profanis, non autem de sacris, & ad spirituale eorum regimen spectantibus. Nam uti rectè ibidem notavit Zypæus *num.* 4. " Abbates Brabantiæ, quoad *sacra* sui status aut regiminis, numquam spectaverunt ad dictum Concilium (Brabantiæ) sed tantùm quoad debita & actiones *Civiles*.

XXXVI. Interim hactenus dicta & notoria praxis evincunt, nec diffiteri possumus, Clericos juxta modernum usum, & praxim ubique penè receptam, in causis civilibus coram Judicibus sæcularibus conveniri posse, neque Clericos, ut coram illis litigent, hodie indigere consensu Episcopi; quemadmodum sacri Canones olim requirebant. Nihilominus illud immutatum & immobile manet, Clericos debere, quantum possibile est, lites fugere; semperque ita agere, ut verificari queat in ipsis, ut ad mentem Apostoli sint *non litigiosi*.

Ulteriùs hoc negari nequit, quin & hodie ratio Canonum vetantium Clericos in forensi judicio litigare, immota permaneat; licet *externa* disciplina in ipsis expressa suum amiserit vigorem. Quid enim aliud per dictos Canones intenditur, nisi Clericos litibus & forensibus jurgiis eximere, eosque inducere, quin & astringere, ut quæstiones suas potiùs Episcopo, aut aliis Viris prudentibus & intelligentibus amicabiliter sine strepitu forensi decidendas committerent? An non & hodie Clerici tenentur, quantum possibile est, lites fugere, & à forensibus jurgiis se liberare; omnique affectu & studio desiderare & conari, ut quæstiones amicè terminentur: summoque cordis affectu quotidie dicere cum Ecclesia: *Extingue flammas litium!*

TITULUS II.

De Causis Ecclesiasticis.

CAPUT I.

De Causis spiritualibus, præsertim Matrimonialibus.

1. *Causæ aliæ merè Ecclesiasticæ, aliæ non merè.*
2. *In hac generalitate interdum in jure accipiuntur.*
3. *Canones interdicentes laicis omnem de causis Ecclesiasticis cognitionem, præcipuè loquuntur de merè Ecclesiasticis.*
4. *Causa Sacramentorum tamquam merè Ecclesiastica spectant de jure ad forum Ecclesiasticum.*
5. *Etiam hodie ad illud spectant in Gallia.*
6. *In Gallia per Parlamentorum Arresta causæ merè Ecclesiasticæ ad Judicem Ecclesiasticum remittuntur.*
7. *Inhibitum Judicibus Regiis cognoscere de causis spiritualibus.*
8. *Idipsum & in Belgio obtinet.*
9. *Ad Judicem Ecclesiasticum spectat cognoscere de capacitate & qualitatibus requisitis ad administrationem aut susceptionem Sacramentorum.*
10. *Inter quæstiones merè Ecclesiasticas hodie ferè solæ sunt causæ Matrimoniales, quæ coram Judice Ecclesiastico agitantur.*
11. *Causa Matrimonialis etiam hodie coram solo Judice Ecclesiastico agitari potest.*
12. *Etsi coram Judice sæculari tantùm* incidenter *mota esset.*
13. *Idipsum obtinet in Belgio vigore Concordatorum inter Episcopum Leodiensem & Carolum V.*
14. *Quid? si quis calumniosè exceptionem de valore Matrimonii coram Judice sæculari incidenter proposuerit.*
15. *Causæ Matrimoniales aliquando ad Synodos spectasse creduntur.*
16. *Postmodum ad ipsos Episcopos exclusis inferioribus Judicibus.*
17. *Hanc disciplinam innovavit Synodus Tridentina.*
18. *An hodie Abbates possint cognoscere de causis Matrimonialibus?*
19. *Consuetudo ni sit immemorialis, inferioribus cognitionem harum causarum tribuere nequit.*
20. *Conservatores Privilegiorum cognoscere nequeunt.*
21. *Ex stylo Curiæ Romanæ causæ Matrimoniales etiam in secunda instantia solis Episcopis committi solent.*
22. *Causa Matrimonialis coram Judice sæculari tractari potest, si sit tantùm quæstio* facti, *an sit initum Matrimonium.*
23. *Item si non agatur de* validitate *aut* invaliditate *Matrimonii inter ipsos contrahentes.*
24. *Causa* Natalium *profluens ex jure Matrimonii spectat ad solum Judicem Ecclesiasticum.*
25. *Secùs si tantùm agatur de quæstione* facti, *an sit natus ex Matrimonio.*
26. *Judex Ecclesiasticus in Gallia nec incidenter de quæstione* facti, *aut profana cognoscere potest.*
27. *Nec potest adjudicare alimenta aut pecuniam pro sumptibus litis pendente causâ Matrimoniali.*

28. *Nec*

28. *Nec* accessoriè *hodie cognoscere potest de* dote.
29. *In Belgio liberalius agitur cum Judice Ecclesiastico.*
30. *De aliis causis Ecclesiasticis, putà Beneficiorum, decimarum, &c. hodie vix agitur coram Judice Ecclesiastico: & quare?*

I. CAUSAS Ecclesiasticas communiter dividunt Canonistæ in Ecclesiasticas *meras & non meras*. *Meras* vocant, quæ sunt tales ex natura sua, independenter ab omni positiva Constitutione aut consuetudine. Non meras, quæ quamvis sint ex natura sua temporales & profanæ, justis tamen de Causis reservatæ sunt Ecclesiasticis Judicibus.

II. Hac generali significatione causæ Ecclesiasticæ accipiuntur in *Cap. 4. De Immunit. Eccles. in 6.* in verbis, " super Causis Ecclesiasticis, sive quæ ad forum Ecclesiasticum ratione personarum, negotiorum, vel rerum de jure vel antiqua consuetudine pertinerenoscuntur.

III. Causæ *merè* Ecclesiasticæ, sive quæ tales ex natura sua reputantur, sunt exempli gratiâ causæ Sacramentorum, & similes, quæ nihil temporalis annexum habent; sed omninò spirituales & Ecclesiasticæ sunt; atque de his præcipuè intelligendi sunt Canones, interdicentes laicis omnem cognitionem de Causis Ecclesiasticis; adeò quidem, ut Concilium Lateranense sub Innocentio III. " generaliter prohibuerit, ne super rebus *spiritualibus* compromittatur in laicum: quia non decet, ut laicus in talibus arbitretur. *Cap. 8. ii De Arbitris.*

IV. Hinc unanimi consensu receptum est, causas Sacramentorum esse merè Ecclesiasticas, easque quantum ad substantiam eorum, ad judicem Ecclesiasticum privativè spectare; nihilque circa eorum validitatem vel invaliditatem Judicem sæcularem posse decernere: eò quòd hæ ex natura sua sint merè spirituales.

V. Quapropter licèt sensim in Gallia & etiam in his Provinciis causæ plures, quæ inspecto jure communi erant Ecclesiasticæ cognitionis, devolutæ sint ad Judices laicos, sive tribunalia Regia, nihilominus causæ Sacramentorum & similes merè spirituales reservatæ manserunt Judicibus Ecclesiasticis, etiam per ipsas Principum Ordinationes, & Parlamentorum Arresta.

In Edicto Francisci I. Regis Franciæ de anno 1539. quo vetantur citari laici in causis merè personalibus coram Judice Ecclesiastico (de quo titulo præcedenti *cap. 4.*) expressè additur clausula reservans cognitionem de causis Sacramentalibus, aliisque spiritualibus Judici Ecclesiastico. *Sans prejudice toutefois de la Jurisdiction Ecclesiastique ès matieres de Sacremens & autres pures spirituelles Ecclesiastiques, dont ils pourront cognoistre contre lesdits lais selon la forme de droict.* Id est: Absque detrimento nihilominus Jurisdictionis Ecclesiasticæ in materia Sacramentorum & aliis merè spiritualibus Ecclesiasticis, de quibus contra dictos Laicos juxta formam juris poterunt cognoscere.

VI. Rursus Regio Edicto anno 1610. injunctum fuit Judicibus Regiis, ut permittant Judici Ecclesiastico causas ad forum Ecclesiasticum spectantes, ac nominatim causas concernentes Sacramenta, & cæteras merè spirituales, prout referuntur in Actis Cleri Gallicani *Tom. 1. part. 1. tit. 2. cap. 9. art. 8.* in verbis: *Il enjoinct aux Courts de Parlament de laisser à la jurisdiction Ecclesiastique les causes qui sont de leur cognoissance: mesme celles qui concernent les Sacremens, & autres causes spirituelles & purement Ecclesiastiques, sans les attirer à eux sous pretexte de possessoire, ou pour quelque autre occasion que ce soit.* Id est: Injungit Supremorum Senatuum Curiis, ut Jurisdictioni Ecclesiasticæ subjectas sinant causas; quarum ad eos spectat cognitio; quinimò eas, quæ Sacramenta aliasque causas Spirituales & merè Ecclesiasticas concernunt, nec causas illas titulo possessorii aut aliâ demum quacumque occasione ad se traducent.

VII. Idipsum sæpius postmodum Regiis Edictis renovatum fuisse ibidem refertur; additurque *art. 12.* per Arrestum Concilii privati 28. Augusti 1637. inhibitum fuisse omnibus supremis Curiis, cæterisque Judicibus Regiis, cognoscere de causis merè spiritualibus & Ecclesiasticis.

Citantur ibidem *art. 11. & 13.* Arresta, quibus causæ super doctrina ad Episcopum tamquam Judicem ordinarium remissæ fuêre.

VIII. Similia in Principum nostrorum Edictis passim occurrunt, dicitque Antonius Anselmo in suo Triboniano Belgico *Cap. 84. §. 8.* " Etenim Principes nostri religiosè suis Constitutionibus vetuerunt, ne quis in causis Politiam Ecclesiasticam tangentibus, aut in morum correctoriis recurrat ad Judicem sæcularem, aut per appellationem procuret aliquam supersessoriam seu suspensionem aut clausulas inhibitivas.

IX. Hoc fundamento imprimis ad Episcopum & Judicem Ecclesiasticum spectant causæ, in quibus de ipsis Sacramentis agitur, putà de capacitate & approbatione requisita in ministris Sacramentorum, ipsorum examine, admissione, &c. quæ etiam hodie privativè ad Episcopum sive Judicem Ecclesiasticum spectant, tamquam causæ merè spirituales & Ecclesiasticæ. Vide supra *part. 2. tit. 26. cap. 1.*

X. Verùm super valore vel nullitate Sacramentorum nullæ hodie ad forum contentiosum quæstiones deferri solent, nisi super Matrimonio; ideoque solæ causæ matrimoniales ferè sunt inter causas civiles, circa quas hodie Jurisdictio Ecclesiastica versatur, & ratione quarum laici ad forum Ecclesiasticum citari solent.

XI. Et sanè si quæstio vertatur de validitate ipsius Matrimonii, solus Judex Ecclesiasticus est competens; ipseque solus de hac quæstione cognoscere potest; idque sive jus commune, sive consuetudinarium spectemus; quemadmodum post alios Pragmaticos notat Carolus Fevretius De Abusu *lib. 5. cap. 5.*

XII. Imò quæstio de validitate Matrimonii in tantum est fori Ecclesiastici, ut si motâ quæstione de jure hæreditatis incidat quæstio de jure connubiorum, " putà de præcedenti nuptialium sacrorum impedimento, vel si quâ aliâ ratione Canonicâ convellatur jus statusque matrimonii, de eo *sacrum* est tribunal adeundum, non civilis Magistratus; " inquit Renatus Choppinus De Sacra Polit. *lib. 2. tit. 1. num. 16.* additque: " Sive inciderit, seu principaliter mota sit connubialis controversia. Idque à Neapolitano Senatu disceptatum refert consultissimus ejusdem Ordinis Senator Matthæus *Decis. Neapolit. 219.*

XIII. Conformia sunt Concordata inter Episcopum Leodiensem & Carolum V. 11. Januarii 1543. lecta & publicata in Camera Concilii Brabantiæ januis apertis, & acceptata ab Episcopo Cameracensi, sub quo & Episcopo Leodiensi ante novos erectos in Belgio Episcopatus, tota Brabantia fuit; ita ut meritò hæc Concordata pro lege in Brabantia habeantur. In his itaque Concordatis *tit. 1. art. 1.* decernitur: " Quoad fœdus Matrimoniorum.... *solius* Judicis Ecclesiastici erit cognoscere, etiamsi quæstio fœderis Matrimonialis inciderit coram Judice sæculari, quo casu Judex sæcularis supersedere tenebitur, & hunc articulum (tamquam spiritualem) ad Judicem Ecclesiasticum, per eum infra anni spatium terminandum, remittere.

XIV. Addit dein *art. 2.* " Sed si quis dictam allegationem incidentis quæstionis calumniosè proposuisse reperiatur, condemnabitur in mulctam judicis arbitrio constituendam, alioquin termino effluxo, Judex sæcularis in causa coram eo intentata, poterit procedere, perinde ac si hujusmodi articulus coram eo non incidisset, vel propositus fuisset.

XV. Causas Matrimoniales olim in Conciliis Episcoporum decisas fuisse innuitur apud Gratianum *Caus. 35. q. 6. Can. 10.* ubi Alexander II. scribit cuidam Guilielmo, ne propriam uxorem prætextu consanguinitatis præsumat dimittere, & aliam ducere, *donec Episcoporum Religiosorum Concilium causam istam examinaverit.*

XVI. Verùm Glossa ad *Canonem 1. caus. 33. q. 2.* monet

net, quòd si olim id obtinuerit, postmodum tamen ad Episcopos singulos causæ Matrimoniales, exclusis inferioribus, devolutæ sint. Verba Glossæ sunt: " Sed rectè & hodie ad Episcopalem Jurisdictionem cognitio Matrimonialis causæ spectat. Unde nec Abbates nec alii cognoscere possunt de Matrimonio, nisi ex concessione vel alia causa legitima id habeant.

XVII. Hanc disciplinam renovavit Synodus Tridentina *Sess.* 24. *cap.* 20. *De Reformat.* decernens: " Adhæc causæ Matrimoniales non Decani, Archidiaconi, aut aliorum inferiorum judicio, etiam visitando, sed Episcopi tantùm examini & Jurisdictioni relinquantur.

XVIII. Decretum Concilii Tridentini etiam à cognitione causarum Matrimonialium excludere *Abbates* quantumvis exemptos, decisum fuisse in Rota Romana refert Barbosa in Collectaneis ad hoc caput Concilii Tridentini *num.* 56. idque donec per tres sententias conformes, vel unam, quæ transivit in rem judicatam, constiterit, Abbatiam, ac loca illi subjecta, seu ab ea dependentia, *nullius* esse Diœcesis; & consequenter constet, quòd Abbas in loca illa habeat Jurisdictionem *quasi Episcopalem*. Hanc eandem distinctionem quoad Abbates circa cognitionem harum causarum, notavit Fevretius De Abusu *lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 6.

XIX. Notat insuper Barbosa De Potestate Episcopi *parte* 3. *Allega*. 84. *num.* 5. quòd Synodus sustulerit possessionem quadragenariam cum titulo seu privilegio, " solamque immemorabilem non excludere, & donec de illa constiterit per tres conformes sententias, non inferiorem Episcopo, sed ipsum Episcopum hujusmodi causas cognoscere debere.

Huic resolutioni conformis est resolutio Cardinalium data Episcopo Anterpiensi, declarans, ad Episcopum spectare facultatem cognoscendi de Causis Matrimonialibus, nisi Capitulum *immemorabilem* consuetudinem haberet; sed donec eam per tres sententias probaverit, Episcopus ea utatur. Extat apud Zypæum De Officio Ordinarii *num.* 20.

XX. Cùm Synodus generaliter Causas Matrimoniales judicum inferiorum judicio subtrahat, & Episcopi *tantum* Jurisdictioni relinqui mandet, non videtur Privilegiorum conservatorum Jurisdictio ad has causas extendenda; notatque Fevretius loco citato *num.* 8. ex Choppino, quòd ex Ordinatione Ludovici XII. anni 1498. " Vetitum sit Conservatoribus ne de fœdere connubiali, de divortiis, aut de Ecclesiastica Sacramentorum administratione cognoscant.

XXI. Quamvis Decretum Synodi Tridentinæ tantùm videatur loqui de cognitione in prima instantia; nec appareat vi hujus Decreti, vetitum delegari Causas Matrimoniales in *secunda* instantia judicibus inferioribus, nihilominus stylus Curiæ jam pridem usitatus fuit, ut causæ matrimoniales non soleant aliis quàm Episcopis à Sede Apostolica committi; uti testatur Covarruvias De Matrimonio *parte* 2. *cap.* 8. §. 12. *num.* 1. & Barbosa in Collectaneis ad præsens caput Concilii Tridentini *num.* 59.

XXII. Quod de incidente quæstione Matrimoniali remittenda ad Judicem Ecclesiasticum dictum fuit, intelligi oportet de casu, quo de validitate Matrimonii agitur, ut est casus in *Cap.* 1. *De Ordine cognitionis*; secus verò ubi non de jure, sed de *facto* quæstio incideret; putà si non quæratur, an Matrimonium sit validùm; sed an revera de *facto* ullum Matrimonium fuerit initum. " Si enim in petitionem hæreditatis incidat *mera facti* quæstio, contractumne sit, nec ne conjugium, eo casu legitima erit Regii Prætoris cognitio, " ait Choppinus De S. Polit. *lib.* 2. *tit.* 1. *num.* 16. & ita in Parlamentis constanter servari monet Fevretius De Abusu *lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 18.

XXIII. Asserit ibidem Fevretius *num.* 19. quòd si motâ quæstione super causa Matrimoniali intercedat *tertia* persona allegans vim, seductionem, aliudve factum intervenisse, Judex Ecclesiasticus quæstionis hujus competens non sit; & ita aliquando judicatum fuerit, conformiter ad ea, quæ tradit Imbertus in suo Manuali in quæstione intitulata, *Matrimonii Causa*: " Matrimonii quæstio & controversia, licèt quantum ad eos, inter quos contractum asseveratur Matrimonium, sit coram Pontificio judice tractanda: tamen si pater aut mater simul cum filia apud Pontificium forum conveniantur, ut quam de futuro Matrimonio emiserint promissionem impleant, poterunt illi parentes fori Jurisdictionem declinare, vel etiam ab ipsius citationis Decreto tanquam ab abusu, provocare ad supremam Parlamenti Curiam.

Rationem addit, dicens, " in Regno (Franciæ) receptum fuisse, quia de jure Franciæ speciali laici sunt à Pontificia Jurisdictione soluti ac emancipati; nisi in casibus *specialiter* permissis. " Et Annæus Robertus *lib.* 3. *Rerum jud. cap.* 5. asserit, " de jure Franciæ obtinere, ut de iis tantùm cognoscere possit Judex Ecclesiasticus, quæ *spiritualia* sunt, aut ad Sacramenta pertineant.

XXIV. Quia causa natalium, sive an quis sit *legitimus*, pendere solet à *jure* & *validitate* matrimonii, causam hanc esse fori Ecclesiastici tamquam *spiritualem*, uno consensu tradunt Canonistæ ad *Cap.* 7. *Qui filii sint legitimi*; atque ut talem agnoscunt allegata Concordata inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem; voluntque, ut si quæstio legitimitatis aut illegitimitatis coram Judice sæculari incidat, eodem modo ac quæstio fœderis Matrimonialis ad Judicem Ecclesiasticum remittatur.

XXV. Ex ipso contextu Concordatorum sat manifestum est, quod remissio hæc intelligenda sit de casu, quo de *jure* agitur, non autem de *facto*: putà si controvertatur, an quis sit *legitimus* ob defectum sive non valorem matrimonii; secùs verò si tantùm quæratur, num hic reverà sit filius, sive natus ex tali matre aut patre, quemadmodum notavit Cevallos *tract. De Cognit. per viam violentiæ quæst.* 96. dicens: " Resolutivè tenendum est, Judicem laicum posse cognoscere; an sit filius natus in figura Matrimonii, an non: quia est quæstio *facti*, incidens principali motæ super petitione hæreditatis.

Quod & ipsa Concordata *tit.* 1. *art.* 6. expresserunt, caventia, quod non poterit Judex Ecclesiasticus cognoscere " de *filiatione*, cùm est quæstio inter laicos de *mero facto*, an talis scilicet sit filius vel non.

XXVI. Quin quæstio profana & *facti* nec accessoriè cum ipsa quæstione *Juris* coram Judice Ecclesiastico, ex usu Regni Galliæ tractari potest; putà si Judex Ecclesiasticus pronuntiaverit in causa Matrimonii aut sponsalium, non poterit tamen pronuntiare super damnis & interesse resultantibus ex non adimpletis sponsalibus, quemadmodum observat Joannes Tornetius in collectione Arrestorum *Litt. A. num.* 116. citatque Fevretius loco citato *num.* 14. Arrestum de anno 1689. quo declaratùm fuit, abusivè processum per Officialem Carnotensem, qui pronuntiatione facta super cessatione sponsalium, condemnaverat patrem desponsæ, qui sponsalibus consenserat, ad expensas, damna, & interesse.

XXVII. Similiter si contingeret, pendente quæstione super validitate matrimonii, uxorem petere summam pecuniæ pro alimentatione, & sustinendis expensis litis, abusum futurum pronuntiant Pragmatici Galli, si Officialis super his pronuntiet; quemadmodum pluribus citatis testatur Fevretius *num.* 13.

XXVIII. Monet quoque ibidem Fevretius, quòd in Gallia soleret Ecclesiasticus Judex judicare accessoriè de dote, alimentis, aliisque similibus; sed eodem Fevretio teste, hæc doctrina tandem rejecta est, interdictumque Officialibus de his, tamquam de rebus *meri facti* cognoscere, quod & generaliter observari ait: *Ce qui s'observe par tout pour le present, en telle sorte que la citation* EN CAS DOTIS ET ALIMENTORUM *decernée par l'Official, seroit cassée comme abusive*. Id est: Quod ubique modò observatur: sic ut citatio IN CASU DOTIS ET ALIMENTORUM per Officialem decreta aboleretur, tanquam ob abusum vitiosa. Ita videmus verissimum esse, Jurisdictionem Ecclesiasticam per *frusta* tandem disrumpi, uti jam pridem querebatur Durandus Episcopus Mimatensis.

XXIX. In Belgio sanè juxta sæpiùs citata Concordata mode-

modestiùs agitur cum Judice Ecclesiastico; permittiturque Judici Ecclesiastico cognoscere de *alimentis*, quæ per virum aut mulierem peti contigerit pendente divortii causâ, vel de tractamento alterius eorumdem, si hæc coram eo incidant, vel incidenter petantur, uti supra *parte* 2. *tit*. 15. *cap*. 7. ostensum est, ubi unà notatum fuit, quando de dote aut donatione propter nuptias Judex Ecclesiasticus judicare queat juxta eadem Concordata; item *tit*. 12. *cap*. 2.

XXX. Quin inter Causas Ecclesiasticas reputandæ sint causæ Beneficiorum Ecclesiasticorum, uti & decimarum, præsertim ad Ecclesiasticos spectantium, nec non juris funerandi & similium, nemo dubitat. Unde in sæpe citatis Concordatis inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem *tit*. 3. *art*. 13. hæ omnes causæ causis merè Ecclesiasticis annumerantur, " de quibus Judex Ecclesiasticus » etiam contra *laicos* poterit cognoscere in petitorio.

Causa juris patronatus spiritualibus causis quoque accensetur. Ita enim " conjuncta & connexa spiritualibus causis » dicitur in *cap*. 3. *ii* *De Judiciis*, quod non nisi Ecclesia» stico Judicio valeat definiri.

Verùm jus patronatus laicis ratione feudi aut alicujus rei patrimonialis competens, non spirituale, sed quodammodo profanum, saltem quoad competentiam judicis habetur.

Unde de hoc jure patronatus in citatis Concordatis §. 14. dicitur: " De jure verò Patronatûs Principis, suorum » vasallorum, & aliorum laicorum, jus patronatus ad cau» sam feudorum suorum, aut alterius rei immobilis ha» bentium, quando inter duos laicos quæstio erit, quis » eorum sit patronus, solus Judex sæcularis cognoscet, » sive super illis principaliter, & de per se, agatur, vel » cum universitate. Si verò inter duos, vel plures præ» sentatos, vel patronos laicos, quæstio fuerit coram Ju» dice Ecclesiastico, de institutione suâ, quis eorum præ» ferri debeat, & inciderit quæstio juris patronatus, de illa » sic incidenti, in præjudicium partium litigantium, non » autem patronorum absentium, Judex Ecclesiasticus co» gnoscet & definiet.

Verùm hodie rarò admodum de his causis sive Beneficiorum, sive Decimarum vel juris patronatûs coram Judice Ecclesiastico agitur; quia quæstiones vel causæ hæ rarissimè in *petitorio* aguntur; sed dumtaxat in possessorio, quod ex notoria praxi coram solis Regiis Conciliis agitari potest, uti infra *capite* 4. ostendemus.

CAPUT II.

De Causis Testamentariis; & quomodo ad Judicem Ecclesiasticum spectent.

1. *Apud Romanos summa fuit erga ultimas voluntates veneratio.*
2. *Solebant tabulas testamentarias Præfectis templorum confidere.*
3. *Imperatores Christiani executionem ultimarum voluntatum specialiter Episcopis demandarunt.*
4. *Christianis etiam usitatum fuit testamenta sua Episcopis consignare.*
5. *Hæc consuetudo videtur causas testamentarias ad judicem Ecclesiasticum transtulisse.*
6. *Jure Decretalium causa testamentariæ sunt fori Ecclesiastici.*
7. *Ecclesiastici præscribebant solemnitates testamentarias reprobatis solemnitatibus à jure civili inductis.*
8. *Solemnitas jure Canonico inducta ubique passim recepta.*
9. *Tempore Philippi Valesii questi sunt laici causas hæreditarias ad forum Ecclesiasticum trahi.*
10. *Ecclesiastici sustinebant eas de jure & consuetudine ad suum forum spectare.*
11. *Sæculo præterito cognitio causarum testamentariarum sensim ad judices sæculares devolvi cœpit.*
12. *Vetita primùm fuit Notariis Ecclesiasticis testamenti confectio.*
13. *Hinc testamentorum cognitio ad Judices Regios quomodo devoluta?*
14. *Tempore Joannis Galli causa testamentaria in Gallia erat adhuc* mixti *fori.*
15. *Hodie est solius fori sæcularis, sublatis contrariis locorum consuetudinibus.*
16. *Etiamsi agatur de testamento ad* pias *causas.*
17. *Principes Belgii in hoc articulo moderatiùs egerunt cum Jurisdictione Ecclesiastica.*
18. *Causa testamentaria Principum Edictis declaratur pertinere ad Judicem Ecclesiasticum.*
19. *In Concordatis Brabantiæ causa testamentaria habetur* mixti *fori.*
20. *Judex Ecclesiasticus super causa testamentaria aditus potest etiam de connexis & emergentibus cognoscere.*
21. *Judex Ecclesiasticus in decisione harum causarum sequi tenetur Ordinationes Principum, & locorum consuetudines.*
22. *Hoc Juri conforme.*
23. *Quædam actiones licet oriantur ex testamento,* soli *judici* laico *reservantur.*
24. *Quid de hac cognitione habeat Concordatum inter Episcopum Cameracensem, & Magistratum Antverpiensem?*
25. *Ex Concordatis Hannoniæ testamenta Ecclesiasticorum spectant ad Ecclesiasticos, & laicorum ad laicos judices.*
26. *Concordata Brabantiæ dant potestatem judici Ecclesiastico supplendi negligentiam executorum.*
27. *Item absolvendi ab onere executionis.*
28. *Synodi Belgicæ supponunt causas testamentorum in* pias *causas, ad Episcopos spectare.*
29. *Idque etsi testator id interdixisset; quod consonat juri communi.*
30. *Rectori & Universitati Lovaniensi quæ sit auctoritas circa testamenta Suppositorum?*
31. *Synodus Cameracensis ostendit testamenta* Clericorum *speciali ratione ad Episcopi curam spectare.*
32. *Licet non ubique causa testamentariæ spectent ad forum Ecclesiasticum, Episcopi tamen curam piorum legatorum habere debent.*
33. *Id voluit Justinianus Imperator.*
34. *Synodi Belgicæ injungunt Parochis invigilare, ut pia legata solvantur, & piæ fundationes impleantur.*
35. *Meritò monent Pastores suos Parochianos, ut tempestivè condant salutare testamentum.*
36. *Parochi debent esse Parochianorum defunctorum quasi pii procuratores, ut procurent executionem piæ eorum voluntatis.*
37. *Parochi executionem piorum legatorum urgentes cavere debent omnem avaritiæ speciem.*
38. *Executores sæpius suscitant infundatas lites super solutione piorum legatorum ex proprio interesse: & quod contra hos remedium?*

I. INter causas profanas, quæ jam pridem Jurisdictioni Ecclesiasticæ subjectæ fuêre, una eaque è præcipuis fuit causa testamentorum, cujus cognitio & executio specialiter Ecclesiasticis competiisse videtur.

Legitur apud Romanos, summam fuisse erga ultimas defunctorum ordinationes venerationem, habebantque ut sacrilegos & falsarios, qui ultima hominum elogia ante eorum mortem aperirent aut evulgarent. Is qui aperuerit vivi testamentum, lege Corneliâ de falsis tenetur, ait Mornacius in *l*. 2. §. 5. *ff*. *Ad legem Corneliam de falsis*.

II. Ut autem securiùs conservarentur, & fideliùs executioni mandarentur, solebant tabulas testamentorum deponere in æde sacra, ipsisque Præfectis ædis sacræ eas confidere; cujus moris meminit Ulpianus in *l*. 3. §. 3. *ff*. *De Tabulis exhibendis*, dicens: " Proinde & si custodiam » tabularum *æditnus*, vel tabularius suscepit, dicendum » est, eum teneri interdicto.

Per æditum hic intelligi *æditum templi*, monet Gothofredus in notis *num.* 17. additque: " Solebant enim » Veteres testamenta Templis eorumque custodibus, ut » & Vestalibus commendare." Plures ex antiquis, qui hujus moris testes sunt, ibidem citat Gothofredus.

III. Constat quoque, Imperatores Christianos curam testamentorum specialiter Episcopis demandasse, ac voluisse, ut invigilarent, si suprema voluntas defuncti executioni mandaretur, uti videri potest in *l.* 28. *Cod. De Episcopis & Clericis*, nec non Authentica eidem subjecta.

IV. Unde & Christianis usitatum fuit, Episcopis sua testamenta consignare, eisque executionis curam committere. Refert Amoinus *lib.* 4. *De Gestis Francorum cap.* 30. Dagobertum Regem Galliæ voluisse testamenti sui quatuor exemplaria fieri, " è quibus unum Lugduni in Gallia, » aliud Parrhisiis, tertium Mettis in *Archivis Ecclesiarum* » dirigi voluit.

V. Ex hac porrò consuetudine Fidelium consignandi tabulas testamentarias inter manus Sacerdotum, earumque executionem ipsis demandandi, verisimiliter fluxit, quòd testamentorum executio, & difficultatum super his exorientium discussio & decisio ad Ecclesiasticos, quorum prudentiæ & religioni sua ultima elogia defuncti commiserant, transierit.

His accedebat, quòd nullum penè testamentum conficeretur, nisi Notarius aliquis Ecclesiasticus interveniret; à quo factum testamentum etiam aliquid Ecclesiasticí mutuare videbatur, ratione cujus ad forum Ecclesiasticum spectare deberet.

VI. Quidquid sit, hoc equidem constat, vel è solis responsis & resolutionibus Pontificum, præsertim Alexandri III. Innocentii III. & Gregorii IX. quæ sub titulo Decretalium *De Testamentis* referuntur, quæstiones & causas testamentarias, etiam planè civiles ac profanas & laicales, ad Pontifices & Episcopos fuisse relatas, ipsorumque decisiones super iis expetitas; quemadmodum videre est in *cap.* 16. & 18. ꝟ. *De Testamentis.*

VII. Quin & ea in causis testamentariis auctoritas erat Ecclesiæ, ut Alexander III. rescribens Hostiensi Episcopo in *cap.* 10. ꝟ. *eod.* reprobatâ solemnitate juris civilis de adhibendis *septem* testibus, " testamenta, quæ Parochiani » coram Presbytero suo, & tribus vel duabus aliis perso» nis idoneis, in extrema fecerint voluntate, firma decre» verit permanere sub anathematis interminatione; pro» hibentes (ait) ne quis hujusmodi audeat rescindere te» stamenta.

VIII. Quòd autem passim hæc Ecclesiæ auctoritas circa has causas agnita & recepta fuerit, vel hinc elucet, quòd contra juris Civilis dispositionem, hæc Pontificis decisio, & præscripta forma testamentaria ubique penè recepta & probata fuerit.

IX. Inter articulos nomine Baronum & Nobilium Regni Galliæ coram Philippo Valesio per Petrum Cugnerium contra Prælatos ejusdem Regni propositos, erant hi 64. & 65. " Item volunt (Judices Ecclesiastici) inventaria fa» cere de bonis illorum, qui ab intestato decedunt: vo» luntque bonorum tam mobilium quàm immobilium » possessionem habere, & ipsa per manus eorum distribui » hæredibus, vel illis, quibus volunt conferre. Item te» stamenta quoque volunt per manus suas executioni tra» dere; inventaria facere bonorum defunctorum, ea» demque servare, & hæredibus distribuere: & habent » officiales, qui super his exequendis dumtaxat deputati » existunt.

X. Hæc à Petro Cugnerio asserta, Prælati non negabant; sed sustinebant illa ad Judices Ecclesiasticos tum de jure, tum de consuetudine spectare. Responsum enim Bertrandi Episcopi Eduensis erat, " ad 64. & 65. qui loquuntur de » executoribus & inventariis bonorum testatoris & inte» stat oris dicit, quòd tam de jure scripto quàm de con» suetudine speciali Prælati sunt executores legitimi testa» mentorum, unde si executio venerit ad Prælatum, nulli » facit injuriam, bona inter hæredes distribuendo, & de » eis inventaria faciendo. Et hoc idem dicit de bonis in» testatorum, maximè in locis, ubi sic de consuetudine » extitit observatum à tanto tempore, quòd in contra» rium memoria non existit.

XI. Agnoscit ipse Carolus Fevretius De Abusu *lib.* 4. *cap.* 7. *num.* 3. quòd in Burgundia Judices Ecclesiastici cognoverint de publicatione & executione testamentorum usque ad annum 1508. primùmque cœperint post Ordinationem Francisci I. de anno 1539. Judices Regii de hac testamentorum publicatione judicare.

Additque Fevretius, quòd & *pedetentim* pro temporis & casuum occurrentium opportunitate hæc cognitio Judicibus Ecclesiasticis adimi cœpta sit.

XII. Primò quidem adempta fuit Notariis Ecclesiasticis auctoritas conficiendi testamenta, eò quòd confectio testamenti videretur negotium merè sæculare, ac temporalitatem respiciens; ac ideo sæcularis cognitionis; uti ex stylo Parlamenti refert Fevretius ibidem *num.* 4. Et quidem interdicta fuit Notariis Ecclesiasticis testamenti confectio, abrogatis specialibus locorum consuetudinibus, quæ testamenta coram Notariis Ecclesiasticis facta probabant.

XIII. Hac facta inhibitione, necesse erat in confectione testamentorum adhibere Notarios Regios, qui ex solito stylo apponebant clausulam submissionis Judicibus Regiis: qua mediante submissione, & appositione sigilli Regii testamenta inter casus Regios relata censebantur, ut notat Choppinus De Domanio Regio *lib.* 2. *tit.* 7. *num.* 6.

XIV. Verùm tametsi testamenta coram Notariis Regiis confecta, essent cognitionis Regiæ, tamen adhuc exclusi non erant Judices Ecclesiastici; sed præventioni locus erat; poterantque executores executionem voluntariè submittere Curiæ Ecclesiasticæ, ut de suo tempore testatur Joannes Galli, celebris & antiquus Jurisconsultus *Quæst.* 26. dicens: Item audivi dici à Domino Arnoldo » primo Præsidente in Parlamento, quòd licet Episcopus » Parisiensis faceret coram Curia sua spirituali adjornare » executores alicujus defuncti, per hoc non acquireret » præventionem contra Regem, quia executores possent, » hoc non obstante, subjicere executionem Curiæ Regiæ » temporali intra annum à tempore mortis testantis, li» cet secus si voluntariè submitterent executionem Curiæ » spirituali.

XV. Verùm & hanc præventionem paulatim in Gallia amisit Ecclesiasticus Judex; & cognitio de testamentis, quæ erat etiam ex præscripto variarum consuetudinum *mixti fori*, facta tandem est cognitionis *merè sæcularis*; idque sive testamentum fuerit laici, sive Sacerdotis; sive testatores subjecissent executionem Curiæ spirituali voluntariè, sive non; uti pluribus tandem Arrestis probatum & declaratum testatur Broudæus in notis ad Loüetium *Litt. N. num.* 5. quamvis ex notis Mornacii ad *L.* 28. *Cod. De Episcopis & Clericis*, pateat, quòd non ita pridem adhuc in vigore essent consuetudines Provinciarum, permittentes cognitionem de causis testamentariis Judicibus Ecclesiasticis, saltem per præventionem. Dicit enim Mornacius, quòd hodie soli Regii Judices de hujusmodi controversiis cognoscant; addit tamen hanc clausulam: *Nisi aliter præscripti Provinciarum mores statuant, ut apud Meldas & Tricassinos, &c.*

Videri etiam potest Michael Roussellius *lib.* 4. *Hist. Jurisdict. Pontif. cap.* 4. *num.* 10. ubi notat, hodie generaliter controversias ex testamentis quibuscumque etiam Ecclesiasticorum & inter Ecclesiasticos, pendere à Tribunali sæculari; licet esset etiam successio Ecclesiastici ut Ecclesiastici.

Ita videmus magis magisque jurisdictionem sæcularem extendi, & Ecclesiasticam restringi.

XVI. Quin etsi ageretur de testamento ad *pias causas*, etiam Clerici, nihilominus quæstionem agitandam fore coram judice sæculari, Parlamenta Regia determinasse videntur, uti indicat Broudæus loco allegato sub finem. Citatis enim *Cap.* 6. 17. & 19. ꝟ. *De Testamentis*, aliisque nonnullis Juris textibus, qui executionem & cognitionem testamentorum, signanter quoad legata & dispositiones

ad

ad pias causas, Episcopis deferunt, asserit hæc in Gallia non observari; quod adeo verum est (ait) ut si agatur de legato *pio*, prosecutio fieri soleat per Procuratorem *Regium* coram Curia Regia; ita ut Episcopus se immiscere nequeat: additque, opiniones eorum, qui causas has sustinebant, esse vel *Ecclesiastici*, aut saltem *mixti* fori, non recipi in Francia, nec unquam recipiendas, utpotè jam dudum per contraria Arresta abrogatas.

XVII. Sanè Principes Belgii moderatiores hactenus fuère in restringenda jurisdictione Ecclesiastica quoad testamenta eorumque executiones, & quæstiones super eorum validitate exorientes.

Constat enim, causas testamentarias jurisdictioni Ecclesiasticæ hîc in Belgio non esse substractas: imò sæpius etiam in Litteris Principum declaratum, de iis judices Ecclesiasticos cognoscere posse.

XVIII. Extat *parte* 1. Edict. Brabantiæ *lib.* 1. *tit.* 1. *cap.* 1. privilegium Philippi Boni de 3. Januarii 1447. quo conceditur pro privilegio incolis Brabantiæ, quòd coram judice Ecclesiastico citari nequeant, nisi ex causa *testamentorum*, contractuum antenuptialium, & bonorum amortizatorum, datâ facultate Ecclesiasticis judicibus, sententias suas in his causis datas per mandata & inhibitiones exequendi. Verba sunt: *Dat sy in dien saeken hun met den de geestelycke gherichte souden moghen behelpen, ende dan uyt bringen ende doen exequeren in onsen voorschreven Lande die monitien ende andere ghebođen daer toe dienende, ghelyk in voorledene tyden ende van ouds heeft plegen te gheschieden.* Id est: Quòd in his causis Ecclesiastico Jure protegere se possint, & proferre & curare, ut executioni mandentur monitiones, aliaque rescripta ad id spectantia in dictis nostris Provinciis, prout antiqua olim consuetudo obtinuit.

Rursus in additione 2. ad lætum Introitum Caroli V. de anno 1515. *art.* 3. permittitur judicibus Ecclesiasticis cognitio de tribus prædictis causis.

XIX. Verùm cum tantùm dicatur, judicem Ecclesiasticum cognoscere posse de his *tribus* causis, non excludendo ab earum cognitione judicem sæcularem, sustinuerunt judices Regii, causas illas esse *mixti* fori; atque in eam sententiam tandem itum est per Concordata inter Episcopum Leodiensem & Carolum V.

In his Concordatis *tit.* 1. *art.* 1. conventum est, "quòd causæ testamentariæ in Ducatu Brabantiæ sub Diœcesi Leodiensi censebuntur esse *mixti* fori, eritque *præventioni* locus; ita & taliter, quòd index primò aditus, sive Ecclesiasticus sive sæcularis, de illis unà cum incidentibus, emergentibus, annexis & connexis cognoscet, & decidet; & hoc quando agitur actione personali.

XX. Deinde §. 2. subditur: "Videlicet si judex Ecclesiasticus primò, & principaliter adeatur, in causa testamentaria vel dotali, poterit coram eo libellari, & concludi ad validitatem vel invaliditatem testamenti, vel contractus dotalis, seu antenuptialis, & cognoscet de hujusmodi causa testamentaria, vel dotali, & de viribus, & non viribus testamenti, vel non contractus dotalis antenuptialis, & de iis, quæ incidunt & emergunt, vel necessariò sequuntur, & sine quibus causæ hujusmodi expediri non possunt, & poterit sententiam suam per censuras exequi, vel per Judicis sæcularis requisitionem.

Idem permittitur judici sæculari §. 3. "etiamsi quæstio virium vel non virium (testamenti) inciderit in alia causa, coram eo attentatâ.

XXI. Additur & eodem articulo 3. quòd judex Ecclesiasticus in decisione hujusmodi causarum teneatur se conformare Ordinationibus Principum, & consuetudinibus locorum; "Salvo, quòd in prædictis causis Judex Ecclesiasticus non poterit judicando contravenire Ordinationibus, & Constitutionibus Ducum Brabantiæ, nec statutis, consuetudinibus, vel privilegiis locorum, hactenus editis, & observatis, seu inposterum edendis, & huic concordiæ non præjudicantibus, alioquin Princeps poterit providere.

XXII. Et sanè cùm agatur de causa *civili* inter personas laicas, quæque non mero jure ad forum Ecclesiasticum spectat, sed quadam tantùm præscriptione & consuetudine, non est incongruum, ut in his civilia jura observentur, ut notat Zypæus *De Foro comp. num.* 6.

XXIII. Insuper §. 4. declaratur; quòd "nec poterit judex Ecclesiasticus cognoscere de feudis, aut de dominiis jurisdictionem habentibus, nec de actionibus realibus ex testamento ortum sumentibus.

XXIV. In Concordatis inter Magistratum Antverpiensem & Episcopum Cameracensem (cui Antverpia tunc erat subjecta) causa testamentaria remittitur ad Episcopum, ut habetur in Concordato de 9. Sept. 1490. *parte* 1. Edict. Brabantiæ *lib.* 8. *tit.* 1. *cap.* 6. notatque Zypæus, ex hoc Concordato causas testamentarias Judici Ecclesiastico *privativè* reservari, nec esse præventioni locum; & ita anno 1503. judicâsse Senatum Brabantiæ ibidem refert.

Quinimò credit Zypæus, quòd videatur Episcopus Cameracensis eodem jure usus, quà se Diœcesis Cameracensis extendit in Brabantiam: quod & Præses Everardus *cons.* 136. indicâsse apparet, uti ex ejus verbis à Zypæo ibidem relatis colligitur.

XXV. In Concordatis inter Judices Ecclesiasticos & Sæculares Hannoniæ, de 12. Jan. 1483. *art.* 8. causæ testamentorum Ecclesiasticorum deferuntur privativè Judici Ecclesiastico; laicorum verò Judici sæculari. *Quant au faict de tous testaments, codicilles, & dernieres volontez des Prestres, Curez & gens d'Eglise, Beneficiers & Officiers portants habits d'Eglise, & Clercs de Paroisses tonsurez, puissants & habils de ce faire, faicts & passez pardevant Notaires ou tesmoins, ou par autre forme, selon l'Ordonnance de l'Eglise, la cognoissance sera & appartiendra à la Justice spirituelle* SEULEMENT, *& auront iceux testaments, codicilles & derniere volonté, plaine execution au dit pays de Haynault, sans préjudice toutefois de ceux qui seront exempts de la jurisdiction de mondit Seigneur de Cambray, qui demeureront pardevant leurs juges; & d'autres testaments la cognoissance en demeurera à la Justice temporelle, comme il est accoustumé.* Id est: Quoad causam quorumvis Testamentorum, Codicillorum, & ultimarum Voluntatum Presbyterorum, Parochorum, & personarum Ecclesiasticarum, Beneficiatorum, & Ministrorum gestantium habitum Ecclesiasticum, & Clericorum Parochialium tonsurâ insignitorum, capacium & idoneorum similia condendi, actaque fuerint coram Notariis aut testibus, aut alio modo juxta leges Ecclesiæ, cognitio ad SOLUM Judicem Ecclesiasticum spectabit, dictaque Testamenta, Codicilli & ultimæ Voluntates integrè executioni mandabuntur in dicta Hannoniæ Provincia, salvo tamen eorum jure, qui erunt Jurisdictione dicti Domini Archiepiscopi Cameracensis exempti, qui coram suis Judicibus se sistent; aliorumque Testamentorum cognitio ad sæcularia tribunalia, ut moris est, competet.

Ex his manifestum est, in causis testamentariis plus in Belgio, quàm in Gallia Judici Ecclesiastico attribui; quamvis & illud constet, non in omnibus Belgii Provinciis aut locis eamdem in hac re consuetudinem aut legem esse.

Hoc quoque fatendum est, quòd ubi præventioni locus est, soleat magis ad sæcularia quàm ad Ecclesiastica tribunalia recurri; cujus ratio infra capite ultimo exponetur.

XXVI. Non tantùm de validitate aut invaliditate cognoscendi auctoritatem tribuunt Judici Ecclesiastico Concordata Brabantiæ; sed & supplendi negligentiam Executorum. "Si autem (inquiunt) executores piorum legatorum fuerint reperti negligentes, & culpabiles, poterunt secundùm casus exigentiam per Judicem Ecclesiasticum puniri, & eorum negligentiæ suppleri.

XXVII. Insuper dant potestatem Judici Ecclesiastico, absolvendi Executores ab onere executionis, citandique omnes interesse habentes; qui tamen si *laici* sint, inviti comparere non tenebuntur. Verba sunt: "Et si dicti executores coram Judice Ecclesiastico ab onere executionis di-

» dictorum piorum legatorum absolvi se petant, poterunt » quoad illum effectum dumtaxat ab eo citationes impe» trare, vigore cujus nominatim vocentur omnes, qui» bus legata pia relicta fuerunt, & in genere omnes alii » sua communiter, vel divisim interesse putantes. Cujus » tamen occasione laici coram Ecclesiastico Judice com» parere non tenebuntur, nisi velint, valebitque citatio » ad effectum absolutionis legatorum piorum dumtaxat.

XXVIII. Synodi nostræ Belgicæ supponunt, executionem testamentorum præsertim in *pias* causas ad Episcopos spectare. Synodus Namurcensis sub Havetio anno 1570. *titulo* De Testamentis *cap.* 1. postquam dixit, non esse ferendum abusum, qui passim cernitur circa testamentorum executionem, quò sæpenumerò fit, ut defunctorum extrema voluntas suum non sortiatur effectum, & quæ in *pios usus* erant insumenda, in alios contra fas & æquum expendantur, præcipit, " ut qui à decessuro no» minati sunt executores, si onus suscipere velint, ante » omnia curent defuncti bona describi præsentibus fide di» gnis testibus, quæ ubi erunt descripta unà cum testa» mento, infra mensem à morte Testatoris, ad nostri fori » judicem deferant, per quem in dubiis, si quæ oriantur, » Executores instruantur, & si in muneris suscepti fun» ctione fuerint negligentes, corrigentur.

XXIX. Similia passim in aliis Synodis leguntur, additque Synodus Buscoducensis sub Masio *tit.* 23. *cap.* 2. in omnibus *piis* voluntatibus esse per locorum Ordinarios providendum, ut secundùm defuncti desiderium omnia fideliter fiant, *licèt etiam à testatoribus contingeret interdici.* Quæ clausula desumpta est ex *Cap.* 17. *ii De Testamentis.*

XXX. Auctoritatem super executione testamentorum Rectori & Universitati nostræ Lovaniensi competere, Universitatis Statuta, & notoria praxis supponunt.

In his enim Statutis *titulo* De Piis, Legatis, legitur: " Executores ultimarum voluntatum Suppositorum dece» dentium, statim post mortem defuncti Suppositi, cujus» cumque etiam conditionis fuerit, testamenta hujusmo» di Domino Rectori præsente Notario Universitatis ex» hibeant, quam exhibitionem Rector & Notarius gratis » admittat.

» Executores anno suæ Administrationis finito compu» tum & rationem hujusmodi piorum legatorum & suæ » Administrationis coram Rectore & ordinariis Deputa» tis reddant. Ad hujusmodi computum fieri videndum, » omnes & singuli Creditores, hæredes, legatarii, & » successores, ac jus & actionem in bonis Testatoris ha» bentes per edictum publicum in valvis Ecclesiæ Colle» giatæ S. Petri Lovaniensis proponendum vocentur.

XXXI. Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 22. *cap.* 16. ostendit, ad Ordinarium sive Judicem Ecclesiasticum speciali ratione spectare executionem ultimarum voluntatum *ipsorum Clericorum*; decrevitque à sua Majestate Regia postulandum, ut Judices laici " nullam moveant difficul» tatem in hac executione; sed penes Episcopos seu alios » Judices Ecclesiasticos sit libera facultas cogendi execu» tores dictorum testamentorum, etiam laicos, ad red» dendum suos computus, & pia legata, aut fundationes » executioni demandandum.

Hæc conformia videntur Concordatis inter Episcopum Cameracensem & Magistratus Hannoniæ supra relatis.

XXXII. Licèt non ubique hæc auctoritas juridicè cogendi executores testamentorum, aut ipsos ab onere executionis absolvendi, quantumvis etiam sint testamenta ad *pias causas*, competat Episcopis; nihilominùs nemo dubitat, quin saltem ipsis incumbat pro paterna sua sollicitudine invigilare, ut defunctorum pia voluntas observetur; ipsaque *pia* legata suo tempore solvantur, & secundùm voluntatem defunctorum impendantur.

XXXIII. Ita & Justinianus in *L.* 46. *Cod. De Episcopis*, vult, ut Episcopi curam piorum legatorum habeant; atque negligentes hæredes & executores urgeant adimplere; sed si ipsorum mandatis non obediant, ipsique consequenter hæredes juridicè cogendi sint, vult ut per Judices Provinciarum cogantur: *Clarissimis Præsidibus Provinciarum necessitatem imponentibus hæredibus ea perficere.*

XXXIV. Unde etiam Synodi nostræ non tantùm Episcopis, sed & Parochis præcipiunt, ut " piorum lega» torum diligentem curam habeant, & seriis monitioni» bus satagant, ut ante finem anni piis Fundatorum vo» luntatibus satisfiat, alioquin ii, quibus hoc onus incum» bit, Ordinario denuntientur. " Ita Synodus P. II. Mechliniensis *tit.* 17. *cap.* 9.

XXXV. Synodus Audomarensis anno 1583. *tit.* 24. *cap.* 1. vult, ut imprimis " Pastores moneant parochianos » suos, ut tempestivè testamentum condant salutare, at» que ita disponant tempori, domui, rebusque suis, ut in » morte dispositum esse desiderent, ne opus sit, animum » tum anxiè his occupari, cùm ea relinquenda sunt.

XXXVI. Deinde addit: " Ubi illi vitam cum morte » mutaverint, sint eorum veluti procuratores, tum ut » animabus eorum, subsidio fortassis egenibus, sacrifi» ciis, precibus, eleemosynis, cæterisque caritatis offi» ciis succurratur, tum etiam ut piæ eorum, quas ulti» mò testati sunt, voluntates, ac testamentariæ constitu» tiones, exequutioni, ita ut oportet, mandentur. Per» quirant itaque, quid condiderint piorum legatorum: » quod ubi intellexerint, observent, justis exequiarum » ritè peractis, an hæredes & testamenti exequutores id » adimpleant; &, si tardi illi aut negligentes fuerint, » moneant eos, nostrâ etiam auctoritate, si opus est. » Quòd si anno à morte testatoris evoluto, refractarii dif» ficilesque perseverent, Nobis aut Vicariis nostris vel » Procuratori animarum à nobis designato, absque ulte» riori dissimulatione illos denuncient.

XXXVII. Executionem hanc securiùs urgere poterunt Pastores, si nihil sit, quòd directè aut indirectè in proprium ipsorum emolumentum cedere queat; aliàs prudenter & circumspectè procedere debent, ne hic avaritiæ aut cupiditatis suspicionem incurrant. Hinc & monet Synodus Namurcensis anni 1639. *tit.* 15. *cap.* 3. " Ca» veant seriò Pastores, ne à moribundis aliquid sibi testa» mento legari petant.

XXXVIII. Valde quoque notandum, quod observat citata Synodus Namurcensis sub Havetio, multos, ne voluntati testatoris satisfaciant, tergiversari, qui certa & manifesta controvertentes, iniquos processus temerè suscipiunt, non suo, sed eorum periculo, quibus bona testamento sunt relicta. " Id ne quis (ait) posthac fa» ciat, statuimus, ut si Executores absque justa & eviden» ti causa litem instituant, & per judicis sententiam in ex» pensas condemnentur, eas de *suis*, non testatoris bonis » refundere cogantur. " Hæc si à Judicibus observarentur, quàm multæ lites infundatæ & temerariæ, quibus sæpè piæ fundationes exhauriuntur, non susciperentur; ad quas suscipiendas procliviores sunt executores, quia nihil damni sibi ex iis metuunt, & notabile emolumentum ex vacationibus & labore in earum prosequutione impendendis sperant.

CAPUT III.

De aliis Causis profanis ad specialem Episcoporum curam spectantibus?

1. *Bona verò Ecclesiastica à laica jurisdictione quomodo exempta?*
2. *Jure communi causa super bonis Ecclesiasticis spectant ad Judicem Ecclesiasticum.*
3. *Illud & in Principum nostrorum Edictis expressum quoad bona* amortizata.
4. *Quæ ad hunc effectum censenda sint amortizata?*
5. *Quare hodie Bona Ecclesiæ præsumantur* amortizata?
6. *Vi Concordatorum Brabantiæ Officialis cognoscere potest de bonis amortizatis; modò priùs ipsi constet esse amortizata.*

7. *Quæstio an sint* amortizata, *ad judicem Regium spectat.*
8. *Quis de servitute super bonis amortizatis cognoscat?*
9. *An laicus actione personali occasione bonorum amortizatorum coram judice Ecclesiastico conveniri queat?*
10. *Quare hodie raro causæ super bonis amortizatis coram judice Ecclesiastico tractentur?*
11. *Quid de causis super* rebus mobilibus *Clericorum?*
12. *Arrestum per judicem* sæcularem *injici non potest pensioni Ecclesiasticæ reservatæ alicui Pastori.*
13. *Posset tamen judex sæcularis inhibere colono alicujus Clerici, ne mercedem solveret.*
14. *Quomodo de dote in Belgio cognoscat judex Ecclesiasticus remissivè.*
15. *Declararunt Principes Belgii, Judices Ecclesiasticos tantùm de tribus causis, scilicet* testamentorum, dotis, *& bonorum* amortizatorum *cognoscere posse.*
16. *Hæc restrictio respicit tantùm causas* profanas.
17. *In aliis causis profanis si* laicus *citetur, citatio per Senatum Regium cassatur.*
18. *Nec per laicum in aliis causis jurisdictio Ecclesiastica hodie prorogari potest.*
19. *An laicus ex contractu conveniri queat coram judice Ecclesiastico ratione interpositi juramenti?*
20. *Causæ viduarum & miserabilium personarum hodie non sunt fori Ecclesiastici.*
21. *Hujusmodi personæ sunt sub* speciali *protectione Regis.*
22. *Possunt suos creditores vocare coram Senatu Regio in prima instantia.*
23. *Aliquando judicatum, famulum ratione sui salarii posse convenire Clericum actione personali coram Senatu Regio; & quare?*
24. *Licèt causæ miserabilium personarum non sint hodie fori Ecclesiastici, curam tamen illarum personarum habere debent Episcopi.*
25. *Monitum de hac re S. Caroli ad Episcopos.*
26. *Hoc sensu verificari potest responsum Prælatorum Galliæ ad articulos Petri Cugnerii.*
27. *Interdum Episcopi apud judices, aut etiam Principem instare debent, ut* miserabilibus *personis justitia administretur.*
28. *De jure communi & ex communi Canonistarum opinione Judex Ecclesiasticus supplere potest negligentiam judicis sæcularis non administrantis justitiam.*
29. *Hæc opinio hodie non admittitur.*

I. RES Ecclesiæ esse exemptas à potestate laicorum; nec eas à laicis gravari posse, supra *parte 2. tit. 35. cap. 2.* vidimus; ubi unà notavimus, non omnia bona ad Ecclesiasticos spectantia, hodie censeri bona Ecclesiastica, saltem eatenus, ut immunitate bonis Ecclesiasticis indultà gaudeant; sed ea tantùm, quæ amortizata sunt, aut ut talia tempore præscripto ab Ecclesia possessa fuerunt. De hac amortizatione vide supra *part. 1. tit. 29. cap. 3.*

II. Porrò sicuti Ecclesiastici sive Clerici *fori* privilegio gaudent; ita quoque bona *verè Ecclesiastica*, qualia hodie sunt bona *amortizata*, à Jurisdictione sæculari inspecto jure communi exempta esse, unanimi consensu docent Canonistæ; quod & hîc in Belgio etiamnum hodiè ferè obtinet.

III. In litteris Philippi Boni de 3. Januarii 1447. expressè declaratur, quòd causæ de bonis amortizatis spectent ad Judicem Ecclesiasticum; ita ut in hujusmodi causa laicus conveniri queat coram Ecclesiastico Judice: *Van geestelycke ende amortizeerden goeden.* Quod & expressum est in additione 2. ad lætum Introitum Caroli V. de anno 1515. *art. 3.* Extat *parte 1.* Edict. Brab. *lib. 2. tit. 1. cap. 17.*

IV. Cùm verò variæ quæstiones inter Ecclesiasticum & laicalem Judicem occasione harum causarum moverentur, tandem pluribus articulis hæc materia in Concordatis inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem exposita fuit.

Imprimis *tit. 3. art. 1.* declaratur, quòd "illa bona tantùm censeri debeant *amortizata*, quæ à Jurisdictione sæculari per Principem sunt exempta, litteris desuper ritè expeditis, vel quæ à 70. aut 80. annis tamquam amortizata per Ecclesiam possessa fuerunt.

V. " Verumenimverò (ait Zypæus De Foro comp. *num. 21.*) impræsentiarum non est valdè laborandum de hujusmodi amortizatione, cùm omnia ferè bona Ecclesiasticorum ab annis nunc 70. ut amortizata possideantur; quoad Collegia antiquiora, quæ his calamitosis temporibus passim ob publicas collectas, reales, & personales, à quibus saltem in Brabantia vix eximuntur, magis decreverint, quàm res suas auxerint, pleraque insignia prædia, aliaque ob hæc onera distraxerint.

VI. Præmissâ descriptione bonorum amortizatorum subditur in Concordatis *art. 2.* " Officialis cognoscet de proprietate bonorum amortizatorum, ut supra, etiam contra *laicum.*

Sed ne sub prætextu amortizationis laici in aliis causis ad tribunal Ecclesiasticum citentur, additur hæc cautio: " Sed priusquam citatio decernatur, debebit eidem (Officiali) de amortizatione prædicta constare, per litterarum amortizationis inspectionem, vel copiam authenticam, vel de possessione per tempora, in Citatorio exprimendo modum, per quem eidem de hujusmodi amortizatione constiterit.

VII. " Factâ autem hoc modo citatione, die sequenti reus laicus (pergunt Concordata) ante litis contestationem, amortizationem prædictam verbo vel scripto poterit impugnare, cum causarum suarum allegatione & resignatione.

" Et si super eadem impugnatione incidens quæstio emerserit, (inquiunt Concordata) illa ad Concilium Brabantiæ decidenda remittetur, cum præfixione termini unius anni, intra quem quæstio illa veniet terminanda, alioqui Officialis ad causæ principalis expeditionem procedere poterit, perinde ac si quæstio illa non incidisset.

VIII. Hæc de causis, quæ ipsam bonorum amortizatorum proprietatem tangunt; si autem agatur de servitute, sive in urbanis prædiis vel rusticis ex quocumque jure prætendatur, cognitio non spectabit ad Officialem, " nisi quando ambo fundi tam dominans, quàm serviens amortizati fuerint; " uti declaratur *art. 4.*

Et *art. 5.* " De terminis & limitibus ponendis, vel amovendis, Judex Ecclesiasticus non cognoscet, sed sæcularis solus.

IX. Hactenus de actionibus realibus ratione bonorum amortizatorum, vel servitutibus illis bonis inhærentibus. " Si autem laicus actione *personali*, ex *contractu* per Ecclesiasticam personam conveniatur ratione bonorum *merè Ecclesiasticorum*, ut puta decimarum, vel oblationum, vel ratione bonorum (ut prædicitur) *amortizatorum*, poterit *laicus* in jus trahi coram Officiali, vel Judice sæculari: ita quòd talis actio erit *mixti* fori. " Ita Concordata *art. 10.* Idem erit, si laicus *invitis* dominis, videatur *defructuâsse* bona *merè Ecclesiastica*; uti ibidem dicitur.

X. Dicta evincunt, cognitionem bonorum amortizatorum hisce Concordatis Judici Ecclesiastico attribui; sed sub iis limitationibus & cautionibus, ut mirum videri non debeat, raro causas hujusmodi hodie coram Judice Ecclesiastico tractari, præsertim quia *art. 7.* dicitur: " Abbates & Abbatissæ, & alii de Statibus Brabantiæ " (penes quos præcipua bona amortizata resident) " juri stabunt activè & passivè coram Judicibus illis, coram quibus, de antiqua consuetudine, stare juri consueverunt. " Nimirum coram supremo Brabantiæ Senatu, uti titulo præcedenti *cap. 4.* dictum est.

XI. Certum est, bona *mobilia* magis sequi personam, ac de conditione personæ plus mutuare, quàm bona *immobilia*: unde de illis eodem titulo Concordatorum §. 8. decernitur: " Bona mobilia, & moventia Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorum, & Clericorum beneficiatorum, actu suis officiis deservientium, aut in Universitate studentium, vel Reipublicæ causâ absentium, viventium, vel piorum locorum, sequentur conditionem

» nem personæ, vel piorum locorum; quoad forum, nisi » in casibus, in quibus Judex sæcularis potestatem habet » in Clericos, sive eorum bona.

XII. Hinc Zypæus *Consult. 2. de Judiciis*, sine ulla hæsitatione resolvit, nullum, irritum atque invalidum esse arrestum per Judicem sæcularem, injectum pensioni Ecclesiasticæ & spirituali, cuidam Sacerdoti reservatæ super Pastoratu suo, solvendæ per Deservitorem ejusdem Pastoratûs. Rationem præmisit; quia Judex sæcularis in bona mobilia Clericorum, quæ *personæ conditionem* sequuntur, Jurisdictionem non habet.

XIII. Monet tamen ibidem Zypæus: " Quòd si au» tem *sæcularis* quispiam ejus (Clerici) colonus aut aliàs » debitor esset, tum isti personæ sæculari à suo judice ju» beri posset, ut manus suas non vacuaret.

XIV. Præter duas has causas civiles & profanas, scilicet testamentarias, & bonorum amortizatorum, judici Ecclesiastico permittitur tertia, nimirum *dotis*, sive contractûs antenuptialis; quæ in allegatis Concordatis, conjungitur cum causis testamentariis; ut tantùm repetenda sint, quæ capite præcedenti de his dicta sunt.

X V. Porrò declararunt Philippus Bonus in citatis litteris de 3. Januarii 1447. & Carolus V. in allegata additione 2. ad suum lætum introitum, Judices Ecclesiasticos contra laicos cognoscere non posse, nisi in tribus prædictis causis. Verba additionis sunt: *Dat die selve Geestelycke Rechters*, MAER *kennisse nemen en sullen van* DRY *saecken* SONDER MEER: *te vveten van die vveerden oft onvveerden van testamenten, van houvvelyckxsen voorvvaerden, van Geestelycke ghedmortiseerde goeden, ende* NIET VOORDERE. Id est: Ut iidem Judices Ecclesiastici de tribus dumtaxat causarum generibus cognoscant, videlicet de validitate aut invaliditate testamentorum, de pactis antenuptialibus, de bonis Ecclesiasticis amortizatis, nec omninò de aliis.

X VI. Hanc restrictionem intelligendam esse de causis merè civilibus; non autem de merè Ecclesiasticis & spiritualibus, rectè advertit, & ostendit Zypæus De Foro comp. *num.* 5. hasque etiamnum hodie ad Ecclesiasticum judicem spectare; & in his causis laicos in Belgio coram Ecclesiastico judice posse conveniri.

X VII. Itaque quoad causas civiles & profanas, jurisdictio Ecclesiastica ad has *tres* causas restringitur; ita ut ratione *causæ* laici foro Ecclesiastico non sint subjecti extra prædictas causas; neque judex Ecclesiasticus ex alia causa civili laicum citare possit.

Hinc Hubertus Loyens in Tractatu de Curia Brabantiæ *cap.* 15. ait: " Ad Senatum (Brabantiæ) quoque attinent » rescissiones judiciorum Ecclesiasticorum, quando mu» nicipes vel incolæ Brabantiæ ad eorum tribunal evo» cantur, extra *tres* causarum species, nempe testamen» torum validitate, pactorum Matrimonialium valore, » & rerum in pios usus donatarum, seu per amortiza» tionem sæculari potestati subductarum.

X VIII. Imò in tantum judex Ecclesiasticus in aliis causis profanis est judex incompetens laicorum, ut nec consensu laici approbari queat: " Quoniam (ait Roussel» lius *lib. 6. cap. 5. num.* 13.) non patimur jurisdictiones » prorogari, quia non pendent ex voluntate subditorum, » sed patrimoniales sunt, vel Regiæ, & utræque à Prin» cipe promanantes.

XIX. Unde quod Canonistæ communiter dicunt, laicum ex contractu civili posse conveniri coram judice Ecclesiastico, si juramentum de adimplendo contractu fuerit interpositum, ut supra *tit.* 1. *cap.* 1. monui, hodie in desuetudinem abiit, quemadmodum monet Renatus Choppinus *lib. 2. De S. Pol. tit. 2. num.* 3. dicitque, eum disciplinæ forensis usum jam pridem explosum esse.

X X. Similiter quod communiter tradunt Doctores post Glossam ad *cap.* 15. ꝟ *De Foro comp.* quòd causæ etiam *civiles & profanæ* viduarum & *miserabilium* personarum pertineant ad judicem Ecclesiasticum, ita ut hujusmodi personæ debitores suos laicos coram Tribunali Ecclesiastico citare possint: explosum esse pluribus citatis notat Roussellius *lib. 6. Hist. Pontif. cap.* 5. *num.* 14.

X X I. Atque hodie receptum est, quod jam pridem dixit coram Philippo Valesio Petrus Cugnerius, nimirum, mulieres viduas, pupillos, aliasque miserabiles personas cum suis bonis esse de *gardia* Regis; & causarum illarum cognitionem spectare ad Regem.

X X I I. Et quidem legitur jam pridem decretum à Constantino Magno in *lege unica Cod. Quando Imperator inter pupillos vel viduas*, &c. " Quod si pupilli vel viduæ, » aliique fortunæ injuria miserabiles judicium nostræ Se» renitatis oraverint, præsertim cùm alicujus potentiam » perhorrescunt: cogantur eorum adversarii examini no» stro sui copiam facere.

Hoc privilegio etiam hodie miserabiles personæ utuntur; refertque judicatum Antonius Faber in Codice *lib.* 3. *tit.* 13. *Definit.* 1. quòd vidua uti possit hoc privilegio etiam contra pupillum, tametsi etiam ageretur de notabili dote. Plura de hoc personarum miserabilium privilegio vide apud Covarruviam *Pract. qq. cap.* 6.

X X I I I. Imò uti notat Fevretius De Abusu *lib.* 4. *cap.* 10. *num.* 9. eò extensum est hoc privilegium, ut si quæstio esset de salario alicujus operarii, aut famuli, vel ancillæ contra Clericum, etiam permitteretur actione personali convenire Clericum coram Senatu Regio; & ita judicatum fuisse in Parlamento Parisiensi 11. Augusti 1633. rescissâ inhibitione factâ per Officialem Episcopi cuidam pauperi fœminæ non conveniendi Presbyterum super suo salario alibi quàm coram ipso. Injustum enim apparebat Senatui Regio, remittere hanc pauperem fœminam ad Judicem Ecclesiasticum, à quo non posset accipere aliquam provisionem, nisi post tres sententias conformes. *N'y ayant* (ait Fevretius) *aucune apparence d'obliger un serviteur ou mercenaire, d'aller plaider pour ses gages & salaires en Cour d'Eglise, où il ne pourroit obtenir une provision executoire sans appel, qu'après trois sentences conformes.* Id est: Cùm omnino videatur absurdum, ut cogatur famulus aut mercenarius coram Ecclesiastico tribunali pro stipendio aut mercede litigare, nec executionem, à qua appellari non posset, obtinere valeret, nisi post tres sententias conformes.

X X I V. Verùm tametsi hodie causæ miserabilium personarum non pertineant ad tribunal Episcopi, eatenus, ut personæ illæ possint laicos debitores suos *juridicè* coram ipsius tribunali citare; possintque Officiales Episcoporum eo titulo de Causis civilibus laicorum cognoscere, nihilominus illud semper verum est, quòd non tantùm Episcopis, sed & omnibus, quibus animarum cura incumbit, *præcepto divino mandatum sit, pauperum aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere*, uti loquitur Synodus Tridentina *Sess.* 23. *cap.* 1. *De Reformat.*

X X V. Sanctus Carolus in suo Concilio Mediolanensi III. *cap.* 18. monet Episcopos, quòd sacri Canones ipsis curam pauperum & oppressorum specialiter injunxerint, ac propterea aliquem sive laicum, sive Ecclesiasticum designare debeant, qui ipsorum causas suscipiat & prosequatur. " Pupillorum, viduarum, & egentium hominum » cura Episcopo, communi omnium parenti, à sacrosan» ctis Canonum legibus potissimùm commendata & com» missa negligi non debet, ne, si lædantur, vociferentur » ad Dominum, qui exaudiet clamorem eorum. Quam» obrem pro sui muneris officio Episcopus aliquem con» stituat Ecclesiasticum, vel alium pium hominem, Chri» stianæ charitatis operibus atque officiis deditum, qui » viscera misericordiæ indutus, id generis hominum pa» trocinium in omni causa suscipiat. Quòd si aliqui jam » huic pio operi præfecti sint, id agat Episcopus, ut ii mu» nus sibi creditum exequantur quàm diligentissimè.

X X V I. Hoc sensu rectè responsum est ad articulum Petri Cugnerii suprà relatum nomine Prælatorum: " De » viduis & pupillis dicit Episcopus, quòd de jure divino » & humano, gardia talium personarum, quantum ad » violentias & saisinas, pertinet ad Ecclesiam; & sic de » consuetudine observatur in Ecclesiis Gallicanis.

X X V I I. Unde si viduæ aliæque personæ miserabiles justi-

justitiam contra potentes consequi non possint, meritò Episcopi & Pastores operâ & consilio ipsis assistent; etiam instando apud judices Regios, ut justitia iis administretur; aut etiam Principem interpellando, si opus sit, ut judicibus injungat justitiam administrare.

Ita jam pridem Justinianus sanxit, ut si negligentes fuerint judices in administranda justitia, adeatur loci Episcopus; hicque apud judices pro administranda justitia instet.

XXVIII. Nec tantùm instare posse Episcopos, ut in foro sæculari jus ipsis viduis aliisque personis miserabilibus administretur; sed & judicem Ecclesiasticum posse negligentiam judicis sæcularis supplere, communis est Canonistarum opinio fundata in *cap.* 11. ☩ *De Foro comp.* ubi Glossa ait: " Nota, quòd propter negligentiam judicis » sæcularis transferatur jurisdictio ad Ecclesiasticum ju» dicem.

XXIX. Hanc esse receptam à Canonistis opinionem notavit quoque Covarruvias *Pract. qq. cap.* 6. *num.* 1. de qua tamen ipse se ingenuè fateri debere dicit: " Hoc » *certè* scio, eam apud Regia Hispaniarum & Galliæ Præ» toria *risui* equidem fore, tantùm abest, ut ea in usum » & praxim recepta fuerit.

Similiter Michaël Roussellius *lib.* 6. *Hist. Pontificia jurisdict. cap.* 5. *num.* 16. relatis legibus Wisigothorum, quibus concedebatur Episcopis reformare sententias laicorum, subjungit: " At hodie antiquatæ sunt istæ disposi» tiones, siquidem verum est, quod Bovadilla scribit, non » esse jus Ecclesiastico judici laicum Prætorem cogere, ut » ab eo carceri deditum, licet injustè, liberet: & non fa» cilè admissum iri, ut Episcopalis notio de causis paupe» rum & viduarum, atque de *negligentia* sæcularis Ma» gistratûs supplenda jurisdictionem habeat, quoniam le» ge Regiâ prohibetur conventio laici coram judice Ec» clesiastico: adeò ut si pro causa purè profana, quæ non » sit mixti fori, laicus laico diem dixerit apud forum Ec» clesiasticum, eum puniri velit lex Regia.

CAPUT IV.

De Possessorio & Petitorio in Causis Ecclesiasticis.

1. *De jure communi etiam* possessorium *rei spiritualis spectat ad judicem Ecclesiasticum.*
2. *Contrarius usus jam pridem invaluit in Gallia.*
3. *Martinus V. declarat, se nolle huic usui quoad possessorium* retinendæ *possessionis derogare.*
4. *Pontifex per suam Bullam nullum novum privilegium concedit, sed receptum usum tantùm permittit.*
5. *Hæ & similes Pontificum Declarationes jus Regium super cognitione possessorii non parum firmarunt.*
6. *Etiam earum occasione ad alia Regna is usus extensus.*
7. *In Belgio sub finem sæculi XV. stabilitus fuisse videtur.*
8. *Sensim & gradatim usus ille invaluit.*
9. *In Concordatis Brabantiæ possessorium* retinendæ *&* recuperandæ *possessionis defertur Judici Sæculari,* adipiscendæ *autem Ecclesiastico.*
10. *Etiam in Gallia primitus possessorium* adipiscendæ *Judici Ecclesiastico relictum.*
11. *Quare prius potiùs quàm posterius sibi Judices Sæculares attraxerint?*
12. *Prætendunt Judices Regii in possessorio tantùm tractari quæstionem* facti, *non juris.*
13. *Verisimile primitùs Judices Regios non cœpisse plenam titulorum aut jurium discussionem.*
14. *Olim incognita fuit distinctio inter simplicem recredentiam & plenum possessorium: & unde hæc originem habuerit?*
15. *Quid recredentia; & unde sic dicta?*
16. *Quamdiu duret effectus recredentiæ?*
17. *A Recredentiario præstanda cautio de restituendis fructibus; & qualis præstanda remissivè.*
18. *Cui in causa Beneficiali recredentia adjudicanda?*
19. *Ad abbreviandas lites in materia Beneficiali debent Partes in initio litis exhibere titulos.*
20. *Id conforme est Concordatis Brabantiæ.*
21. *Quænam nomine* tituli *intelligantur?*
22. *Ex Ordinatione Francisci I. Regis Franciæ tenentur etiam exhibere capacitates,* capacitez; *quid harum nomine intelligatur?*
23. *Aliquando usus habuit, ut super recredentia & pleno possessorio* duo *distincti processus instituerentur.*
24. *Id hodie vetitum.*
25. *Potest tamen distinctè super iis pronuntiari.*
26. *Recredentia adjudicatur præviâ* summariâ *causæ discussione.*
27. *Recredentia non est adjudicanda, dum causa sine nova probatione in* pleno *possessorio potest expediri.*
28. *Pro* pleno *possessorio causa plenariè instruitur, & tituli discutiuntur.*
29. *Judices Regii hodie reverà examinant & discutiunt* petitorium.
30. *Hinc & inhibetur hodie possessorii & petitorii cumulatio.*
31. *Quamdiu possessorium pendet, vel totalem executionem non habet, non potest intentari petitorium.*
32. *Quandonam quoad hunc effectum sit evacuatum possessorium?*
33. *Latâ & executioni mandata sententia pleni possessorii potest intentari petitorium.*
34. *Si à sententia pleni possessorii sit appellatum, debet petitorium suspendi pendente appellatione.*
35. *Licet soli Judices Regii cognoscant de possessorio in materia Ecclesiastica, tamen interdum appellari potest.*
36. *Quamdiu petitorium coram Judice Ecclesiastico pendet, possessorium retinet suum effectum.*
37. *Hinc rarò post plenum possessorium intentatur petitorium.*
38. *Altera ratio, quæ facit, ut rarò in petitorio absoluto possessorio agatur: imò aliquando in Gallia inhibitum sit petitorium intentare.*
39. *Hodie possessorium retinendæ & recuperandæ possessionis* privativè *ad Judicem laicum spectat.*
40. *Quomodo omnes causæ Beneficiales hodie titulo possessorii* retinendæ *possessionis coram judice Regio agitentur.*
41. *Judices Regii licet petitorium examinent, non nisi tamen super possessorio tamquam merè* facti *pronuntiant.*
42. *Ut causa Ecclesiastica deferatur ad judicem laicum, solet peti* manutenentia; *cujus definitio additur.*
43. *Ratio ethymologica hujus vocis.*
44. *Pro obtinenda manutenentia requiritur possessio.*
45. *Item turbatio facti.*
46. *Hodie titulo manutenentiæ omnes passim causæ ad Tribunalia Regia devolvuntur.*
47. *Ipsi Ecclesiastici amant litigare apud Tribunalia Regia.*
48. *Rationes, cur forum Ecclesiasticum declinent.*
49. *Dolendum, quòd hodie apud laicos Ecclesiastici litigare cogantur.*
50. *Manente hodierno stylo fori Ecclesiastici vix aliud sperandum.*
51. *Episcopi allaborare debent, ut lites Ecclesiasticorum amicè sopiantur.*

I. NOn tantùm petitorium, sed & possessorium in causis Beneficialibus, aliisque, de jure communi spectare ad judicem Ecclesiasticum, excluso judice sæculari, unanimis est Canonistarum sententia; neque obscurè probatur in Decretalibus sub titulo ☩ *De Causa possessionis & proprietatis*, in quibus supponitur, utrumque judicium coram eodem judice esse terminandum; & pluribus ostendit Covarruvias *Pract. qq. cap.* 35. *num.* 1. aitque, " non posse laicum judicem secundùm *rigorem juris* » cognoscere de causa *possessoria* Beneficii Ecclesiastici, » cùm ad justificandam possessionem in hoc casu sit neces» saria quædam summaria probatio alicujus tituli appa» rentis,

rentis, nec aliter possit possessio obtineri, etiam quoad interdicta possessoria.

II. Fatetur nihilominus ipse Covarruvias, contrarium usum jam pridem in Regno Galliæ invaluisse, cujus usus etiam antiqui Auctores Galliæ meminerunt; atque inter alios Guilielmus Benedicti ad *Cap.* RAYNUTIUS ✠ *De Testam.* verbo *Et uxorem, num.* 131. dicens: "Ex antiqua & *immemorabili* consuetudine remedia possessoria etiam in Beneficialibus & Ecclesiasticis causis in isto Regno Franciæ procedunt & tractantur per judices Regios: quam consuetudinem Beatus Pater Martinus Papa ad requestam Regis Franciæ, videlicet Caroli VII. Domini nostri Regis moderni nunc regnantis avi paterni approbavit, etiam respectu causarum Beneficialium tam in Regno, quàm in Delphinatu, seu declaravit dictæ consuetudini & stylo per quamcumque Constitutionem Apostolicam derogatum non fuisse, nec judices Regios de talibus quæstionibus cognoscentes Censuris Ecclesiasticis ligasse, nec derogare aut ligare velle.

Indubitanter reflectit hîc Auctor ille ad Bullam Martini V. datam anno 1426. 4. Februarii; ac integra refertur in Probationibus Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ *cap.* 26. *num.* 2.

III. In hac Bulla expresse declarat Martinus V. quòd per suas litteras anteriores (quibus sub gravibus pœnis inhibuerat Clericis, ut suas causas & querelas, præcipuè quæ de jure vel consuetudine ad forum Ecclesiasticum spectare noscuntur, ad forum laicum non deferant) non intendat præjudicare juri & jurisdictioni Regiæ, præsertim in casu possessorii *retinendæ* possessionis super quibuscumque Ecclesiis & Beneficiis Ecclesiasticis. Verba sunt: "Cùm autem, sicut pro parte charissimi in Christo filii nostri Caroli Regis Francorum illustris, nobis fuit expositum, à nonnullis revocetur in dubium, an per hujusmodi nostram Constitutionem derogari voluerimus juri & jurisdictioni Regiæ, præsertim in casu possessorii retinendæ possessionis, super quibuscumque Ecclesiis & Beneficiis Ecclesiasticis suorum Regni Franciæ & Delphinatûs Viennensis; per quam jurisdictionem præfatus Rex sibi licere asserit, in omni casu etiam juridicè tueri possessores: Nos ad omnis ambiguitatis tollendum dubium, super his opportunè consulere & providere volentes, ejusdem Regis in hac parte supplicationibus inclinati, auctoritate Apostolicâ tenore præsentium declaramus, nostræ intentionis non fuisse, neque esse, per prædictam aut quamcumque aliam Constitutionem nostram eidem Regi, & ejus Regiæ jurisdictioni, per quam, sicut asseritur, tam ipse quàm progenitores sui super hujusmodi possessorio à tanto tempore, circa quod de ejus contrario memoria hominum non exstitit, consueverunt cognoscere, in aliquo derogari voluisse aut velle quoquo modo: decernentes partes molestatas super earum conservatione, ad suorum Beneficiorum possessionem ipsius Regis auxilium implorantes, dummodo in contemptum jurisdictionis & libertatis Ecclesiasticæ, & ut partes sibi adversas in rebus Ecclesiasticis diutiùs perturbarent, hoc non fecerint, pœnas in dicta nostra Constitutione contentas nullatenus incurrisse aut debere incurrere quovis modo. Per hoc autem nullum jus seu jurisdictionem in præmissis cognoscendis eidem Regi de novo acquiri volumus, sed antiquum, si quod habet, tantummodo conservari.

IV. Ex verbis jam relatis manifestum est, errasse Zypæum, dum scripsit titulo *De Causa possess. & propriet. num.* 1. quòd "Franci à Martino V. privilegium impetrarunt, quo judex sæcularis iis (possessoriis rerum spiritualium controversiis) ingerere se posset." Non enim Martinus V. ipsis privilegium dedit cognoscendi de possessorio *retinendæ* possessionis super Beneficiis Ecclesiasticis; sed tantùm declaravit, neque per hanc, neque per quamcumque suam "Constitutionem eidem Regi (Franciæ) & ejus Regiæ jurisdictioni, per quam sicut asseritur, tam ipse, quàm ejus Progenitores super hujusmodi possessorio à tanto tempore, circa quod de contrario memoria hominum non existit, consueverunt cognoscere, in aliquo derogari voluisse aut velle quoquo modo."

Imò & expresse protestatur Pontifex, "se per hoc nullum jus seu jurisdictionem in præmissis cognoscendis eidem Regi *de novo* acquiri velle." Evidens proinde est, nullum privilegium Francis esse à Martino V. datum; sed solummodo jus ab antiquo competens confirmatum.

V. Non dubium tamen, quin ex similibus Pontificum Declarationibus consuetudo & jus cognoscendi de possessorio Beneficiorum in tribunalibus laicalibus non parum fuerit firmatum; ipsique judices Regii magis obfirmati.

Unde Guilielmus Benedicti dicto loco citatis ad marginem hac Bullâ Martini V. nec non Litteris Leonis X. ad Curiam Regiam Tolosanam, quibus stylum & consuetudinem Franciæ in hoc puncto clarè approbare videtur, subdit: "Ex quibus resultat, Judices Regios sine scrupulo conscientiæ cognoscere posse de tali possessione, postquam Summi Pontifices, qui potestatem super hoc dispensandi habent, scienter hoc tolerarunt tanto tempore, quinimò approbarunt, ut videtur.

VI. Quin & illud admodum verisimile est, quòd ex hac Bulla, tametsi ad solum Regem Franciæ datam, alii quoque Reges & Principes consuetudinem & simile jus securiùs sibi asseruerint. Cujus vel ipse Salgado *De Protect. Regia parte* 1. *Preludio* 5. *num.* 293. testis est. Relatâ enim hac Bullâ, ait: "Licet sit inducta in favorem Regum Franciæ, tamen ejus decisio & determinatio generalis est, & universaliter comprehendit omnes Reges & Principes simile jus & consuetudinem immemorialem habentes.

VII. In Belgio sub finem sæculi XV. stabilitam fuisse consuetudinem disceptandi *possessorium* in causis Beneficialibus coram judicibus Regiis, patet ex Edicto Philippi Archiducis die 20. Maii 1497. quo cavetur, ut nullus vigore Bullæ aut provisionis Papalis, trahatur extra patriam; sed, quæstione incidente, si sit in *possessorio*, accedatur ad ipsum *Principem* aut ejus Officiarios, ad quos ipsa cognitio spectat; & in *petitorio* ad Ordinarium. Verba sunt: *Et semblablement que nul (quel qu'il soit) pour raison desdicts Benefices estans en nosdicts pays, ne attraye noz Sujects ny autres y residans, par vertu desdictes Bulles & Rescritz de Cour de Rome: ains s'aulcune chose ils veullent demander, à la cause dicte, le fassent, si c'est en possessoire, pardevant nous ou noz Officiers, ausquelz la cognoissance en appartiendra, & en petitoire, en premiere instance, pardevant l'Ordinaire en nosdicts pays.* Id est: Similiter ut nemo (quiscumque fuerit) ratione Beneficiorum sitorum in dictis nostris Provinciis, ullum subditorum nostrorum aut aliorum in iis commorantium, vi dictarum Bullarum & rescriptorum Curiæ Romanæ in jus vocet: verùm si quid volent obtinere in dicta causa, coram Nobis aut Ministris nostris, si de possessorio agatur, compareant, ad quos hujusmodi cognitio spectabit. In petitorio verò in prima instantia, coram Ordinario in dictis nostris Provinciis.

VIII. Jus hoc Regis judicandi de *possessorio* rerum spiritualium primitùs consuetudine magis quàm aliquâ positiva Ordinatione apparet inductum fuisse; idque sensim & per gradus.

Et quidem citata Bulla Martini V. tantùm meminit juris cognoscendi de possessorio *retinendæ* possessionis; quod & *recuperandæ* complectitur, ait Zypæus loco citato *num.* 2. juxta generale remedium Can. *Reintegrandæ.*

IX. In Concordatis Brabantiæ inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem de anno 1541. *tit.* 4. §. 1. & 2. possessorium *retinendæ* & *recuperandæ* possessionis defertur judici sæculari; interdictum verò *adipiscendæ* judici spirituali relinquitur.

X. Similiter Guido Papæ Consiliarius in Senatu Gratianopolitano circa annum 1440. testatur, quòd "licet hic Senatus cognosceret de possessorio *retinendæ* & *reintegrandæ* in Beneficialibus, equidem in possessorio *adipiscendæ* non consueverat Curia de eo cognoscere, cùm

plus

» plus habeat proprietatis, quàm possessionis." *Decis.* 1.

XI. Causam enim possessorii assumpserunt Judices Regii vel hoc titulo, quòd possessio *in facto*, & non *in jure* consistat. Quæ autem *facti* sunt, non spiritualia, sed potiùs temporalia censentur. Possessio enim non dicitur spiritualis, ut ipsa proprietas, sed potiùs *temporalis*, ait Guido Papa *Decis.* 1. Et Aufrerius *Reg.* 2. *Fall.* 24. post Glossam in *Cap.* CUM DILECTUS *De Elect.* ait: " Quando agitur de possessorio de jure spirituali, non agi- » tur *spiritualiter*, & ideo non est tractanda tamquam » spiritualis." At in interdicto *adipiscendæ* nihil *facti*, sed tantùm *juris* versatur; ideoque & hoc possessorium ad Senatum Regium non spectare judicavit Senatus Sabaudiæ apud Antonium Fabrum in Cod. *lib.* 3. *tit.* 7. *defin.* 1.

XII. Illud sanè compertum est, cognitionem possessorii judicibus laicis delatam esse, quòd crederetur, non *juris*, sed *facti* quæstionem versari. Unde Damhauderus in Praxi Rerum Civilium *cap.* 41. objiciens sibi, quòd judex sæcularis dando manutenentiam in materia Beneficiali, videatur se immiscere rebus spiritualibus, ait: " Quia » in isto casu non immiscet sese rebus spiritualibus, nec » spirituales res tractat, nec exercet, sed tantùm quod » est merè sæculare: dum lites, contentiones, & turba- » tiones à suæ Reipublicæ subditis arcet & prohibet.

XIII. Imò verisimile est, quòd Concilia Regia, cùm primùm de *possessorio* cognoscere cœperunt, ipsum jus contendentium parùm examinasse: sed cùm contingeret, duos de Beneficio contendere, ac unus alterum è possessione viâ facti extrudere, atque per vim se in ea manutenere vellet, Concilia Regia, ut hos tumultus, qui in seditiones non rarò degenerabant; imò nonnunquam inter Principes aut Nobiles bella quædam excitabant, præcipuè dum de Episcopatibus inter personas potentes quæstio incidebat, ut hos, inquam, tumultus compescerent, *summariè* atque de *plano* de causa cognoscebant, ad decernendam illi, qui apparentius jus habere videbatur, nudam ac simplicem possessionem *facti*; eumque in hac possessione contra violentias adversarii tuendum, donec per legitimum judicem Ecclesiasticum de ipso jure plenè judicatum esset. Unde Jodocus Damhauderus in Praxi Rerum Civilium *cap.* 41. *num.* 4. ostendit, quòd judex Regius, dando manutenentiam, non tractet res spirituales, sed tantùm *merè sæculare*: " Dum (ait) lites, con- » tentiones, & turbationes à suæ Reipublicæ subditis ar- » cet & prohibet." Simile ex Andrea Gail tradit in notis ad citatum locum Damhauderi Nicolaus Tuldenus, dicitque hoc jus fundatum in jure communi: " Nam quo- » ties (inquit) de *possessione* inter duos pluresque conten- » tio est, ita ut uterque possidere se contendat, & res » ob litigiosam possessionem ad *arma* spectare videatur, » tunc judicem ex officio, vel parte petente possessionem » sequestrare posse rei controversæ citatis partibus, ut certâ » die compareant, & jura sua possessoria *summariè* dedu- » cant, interimque ab *armis abstineant*.

XIV. Unde nec primitùs nota fuisse apparet distinctio inter *recredentiam*, ut nostri vocant, sive *momentaneam* possessionem, & *plenum* possessorium; quæ sensim invaluit, & hodie usitatissima est, præsertim in materiis Beneficialibus.

Cùm enim in his possessio justa esse nequeat sine titulo Canonico, qui in *Cap.* 1. *De Regulis Juris in* 6. vocatur *Institutio Canonica*, cœperunt prætextu possessorii plenum super titulis examen instituere, ut de possessione judicarent. Hoc autem examen quia non rarò longiores moras requirit, ne Beneficium medio tempore necessario Ministro destituatur, qui & functiones obire, & proventus colligere queat, introducta est prædicta possessorii distinctio; ut per *recredentiam* interim, dum *plenum* possessorium discutitur, Beneficio de ministro provideatur.

XV. Recredentia enim est interlocutoria, quam judex dat, processu durante, in materia novitatis, manutenentiæ, aut in aliis materiis possessoriis super usu fructuum, aut rei litigiosæ, ait Damhauderus in Praxi Rerum Civil. *cap.* 147.

Dicta autem *recredentia*, quasi *rei credentia*, quòd res, fructus, & possessio rei, ei potiùs, cui *recredentia* adjudicatur, credenda credatur; *interim* scilicet, quousque pleniùs res ipsa discussa, & in pleno possessorio definita fuerit.

XVI. Recredentia enim non habet effectum, nisi quousque lis duraverit proprietatis vel possessionis; idque sine præjudicio partis adversæ, si hæc in pleno possessorio vincat.

Neque enim fructus aut emolumenta rei Recredentiario absolutè & irrevocabiliter addicuntur; sed tantummodo quasi ejus fidei *interim* creduntur, seu quasi penes ipsum sequestrantur, restituendi parti adversæ, si plenum possessorium huic adjudicetur; uti notat Rebuffus in *Tract. De Caus. Benef. possess. art.* 1. *Gloss.* 1. *num.* 18. cui consonat *art.* 443. Ordinationum Curiæ Brabantiæ.

XVII. Hæ insuper declarant, à recredentiario præstandam esse sufficientem cautionem de restituendis & reddendis illis fructibus, quos pars adversa lucrari & habere potuisset, si actualiter possedisset: *Behoudelyck goede ende sufficiente cautie van te restitueren ende vvederkeeren al sulcken vruchten, als de partye soude mogben vvinnen ende hebben, ingevalle by actuelijcken possedeerde.* Id est: Additâ legitimâ sufficienteque cautione de restituendis reddendisque iis fructibus, quos lucrari pars adversa & obtinere posset, si actu possessione foret gavisa.

Quomodo, quando, & quæ cautio præstanda sit, latè explicat Rebuffus in Tractatu de Sententiis executorialibus *art.* 1. *Gloss.* 15. & 16.

XVIII. In materia autem Beneficiali quoad recredentiam, qui titulum habet, & exhibet, præfertur illi qui titulum non habet, ait Rebuff. De Causis Benef. possess. *art.* 3. *num.* 7. quia tunc *apparentiorem* censetur habere titulum, cùm alter nullum producat. Et ut notat *num.* 8. judices in judicanda recredentia duo maximè attendere debent, videlicet titulos partium, & earum capacitatem: & adjudicare recredentiam habenti apparentiorem titulum, si capax sit & idoneus; quod & indicant Ordinationes Curiæ Brabantiæ, quæ volunt, ut si altera partium suo tempore non reproduxerit suos titulos, hæc excidat *recredentiâ*, quæ adjudicabitur illi parti, quæ suos titulos exhibuerit.

XIX. Ut ergo faciliùs ac sine longa mora, ut minùs recredentia alteri partium adjudicari queat, debent partes statim in initio litis exhibere suos titulos, quemadmodum tum in Gallia per Ordinationem Francisci I. *art.* 10. tum in Ordinationibus Curiæ Brabantiæ *art.* 439. cautum est.

XX. Id consonat Concordatis Brabantiæ, quæ optant lites super possessorio abbreviari, ne diu Beneficia vacare contingat; atque propterea *tit.* 4. *art.* 1. dicitur: " Expe- » diens tamen esset, quòd Princeps tempus terminanda- » rum litium super possessorio statueret, ne Beneficia diu- » tinam vacationem patiantur.

XXI. Nomine *tituli* autem veniunt omnia acta, quæ tribuere queunt jus ad Beneficium; ut sunt litteræ præsentationis, collationis, institutionis, litteræ testimoniales approbationis super sufficientia doctrinæ & morum, vulgo *Visa*, acta captæ possessionis, &c.

XXII. In Ordinatione Francisci I. *art.* 3. non tantùm titulorum exhibendorum, sed & *capacitatum* mentio fit in verbis: *Et par faut d'exhiber, se fera adjudication de recreance ou maintenue sur les tiltres &* CAPACITEZ *de celuy qui aura forny.* Id est: Defectuque exhibitionis adjudicabitur recredentia aut manutenentia illi, qui de titulis & capacitatibus docuerit.

Hoc nomine *capacitez* veniunt acta, quæ probant capacitatem personæ, ut sunt extractum ex Registro Baptismali quo v. g. legitimitas, ætas; vel locus originis aut Baptismi probantur, litteræ Tonsuræ, Ordinis, vel Gradûs Academici, aut similium pro conditione Beneficii.

XXIII. Apud Gallos aliquando usitatum fuisse, ut judices duos facerent distinctos processus & instantias, unum super *recredentia*, & alterum super *pleno* possessorio;

rio: ita ut prolatâ sententia *recredentiæ*, de *novo* inchoarent processum super *pleno* possessorio, notat Rebuffus in citato Tractatu *art.* 10. & in Belgio quoque obtinuisse verisimile credit Nicolaus Tuldenus in notis ad *Caput* 147. Damhouderi.

XXIV. Verùm, cùm conveniat lites super Beneficiis citò terminari, tam in Gallia, quàm hîc in Belgio ordinatum fuit, ut non fiant imposterum *duo distincti* processus super recredentia & pleno possessorio; sed ambo junguntur & instruantur per *unicum* processum, uti habet citata Ordinatio Francisci I. *art.* 10. & Ordinationes Curiæ Brabantiæ *art.* 440. addentes insuper, quòd Advocatus, qui separatim in his materiis scripserit, condemnabitur in mulctam 10. Carolinorum, *Carels-guldens*, applicandorum ærario Regis, & suspendetur à suo officio ad sex menses.

XXV. Hinc tamen nullatenus concludendum est, vetitum esse, *separatim* ferri duas sententias, alteram *recredentiæ*, & alteram *pleni possessorii*, uti monet Rebuffus, & quotidiana praxis observat; supponuntque citatæ Ordinationes Curiæ Brabantiæ *art.* 441. quo injungitur, ut titulis hinc inde per partes reproductis, ipsi de Curia Brabantiæ mox de causa discernant, ut minùs quoad recredentiam super titulis & munimentis ab utraque parte allegatis: *Naer dien de voorf. materie possessoire van Beneficien alsoo geinstrueert sal zyn, soo sullen die van onsen voorschreven Raede gebonden zyn te vuyten, ten minste de recredentie, op de voorschreven titulen, ende munimenten van beyden syden geproduceert.* Id est: Cùm verò præfata materia de possessorio Beneficiorum hoc modo ordinata fuerit, tenebuntur ii de dicto nostro Consilio, ut minùs decernere recredentiam ratione prædictorum titulorum & munimentorum causæ utrimque productorum.

XXVI. In adjudicanda recredentia Judex tantùm summariè se informare solet, atque exactis sive hinc inde reproductis instrumentis discipere, quis apparentiorem titulum habere videatur; & cui omnibus expensis possessio *per interim*, quousque *plenè* causa fuerit discussa, & pleniùs de jure contendentium constiterit, sit *credenda*.

XXVII. Monet autem Rebuffus in tractatu *De Sentent. execut. art.* 1. *Gloss.* 5. *num.* 3. quòd " numquam re-» credentiæ sententia proferri debeat, quando plenum » possessorium potest expediri sine alia probatione: utpote » quando non sunt aliqua facta allegata, sed ex ipsis titu-» lis potest ipsum Beneficium dijudicari.

Recredentialis autem sententiæ executio habetur non obstante oppositione aut appellatione; quemadmodum habent Ordinationes Curiæ Brabantiæ *art.* 443. duratque ejus effectus, quousque per sententiam definitivam *in pleno possessorio* fuerit retractata. De quo vide Antonium Fabrum in Cod. *lib.* 1. *tit.* 2. *Dif.* 95.

XXVIII. Adjudicata recredentia, si nimirum materia & causæ status eam requirere videatur, tunc ulteriùs causa instruitur, & *plenariè* de titulis & juribus ipsarum partium judices cognoscunt, eaque discutiunt; ut appareat, quis Canonicam possessionem habeat, atque in ea manutenendus sit; & cui per sententiam definitivam *plenum* possessorium adjudicandum sit.

XXIX. Hinc evidens est, hodie in possessorio judices non tantùm de mero & nudo *facto* possessionis cognoscere; sed totum & integrum jus discutere: ut ex *jure* dijudicent, cui possessio, quæ sine Canonica institutione, sive Canonico titulo haberi nequit, adjudicanda sit.

Proinde dubitari non potest, quin reverà hodie Judices Regii in judicio possessorio rerum spiritualium examinent & tractent ipsum *petitorium*, sive *jus* ipsum, quamvis sententiam dicendo, non super ipso petitorio, sed possessorio dumtaxat pronuntient.

XXX. Quare mirum non est, si & tandem unà invaluerit, atque in Gallia & in Belgio decretum sit, quòd possessorium & petitorium simul intentari non possint, ut habent Ordinationes Curiæ Brabantiæ *art.* 445. Cùm enim in possessorio tituli & jus litigantium examinentur & discutiantur, inconveniens sanè visum est, si eodem tempore in *petitorio* coram Judice Ecclesiastico discuterentur.

XXXI. Quin & eodem articulo, uti & in Ordinatione Francisci I. Regis Franciæ *art.* 12. decernitur, quòd intentato possessorio non possit intentari petitorium, quamdiu materia possessorii per sententiam definitivam plenè terminata non fuerit, ipsique sententiæ totaliter satisfactum fuerit, tam quoad principale, quàm fructus, damna & interesse, si hæc adjudicata sint, nisi per illum, in cujus favorem sententia lata fuit, fieret, quòd executio non haberetur.

XXXII. Quandonam juxta has Ordinationes censeatur satisfactum *integrè* ipsi possessorio, ut petitorium intentari queat, consule Rebuffum in Tractatu *De Causis Benef. possef. art.* 12. ubi inter alia notat, quòd licèt in Ordinatione Regia, uti & in citatis Ordinationibus Curiæ Brabantiæ, nihil dicatur de *expensis* litis; nihilominus & has comprehendi, & debere esse solutas, antequam petitorium coram Judice Ecclesiastico intentari possit.

XXXIII. Sententiâ autem definitivè in *pleno* possessorio prolatâ, & tam quoad ipsum principale, quàm accessoria executioni mandata, tunc liberum est parti victæ intentare *petitorium* coram Judice Ecclesiastico, si possessorium fuerit in materia Ecclesiastica ad forum Ecclesiasticum spectante.

XXXIV. Si tamen ab ipsa sententia in possessorio lata sit appellatum, appellatione pendente super possessorio, petitorium intentari nequit: quia ipsum possessorium necdum *totaliter* censetur evacuatum, sive absolutum; uti notat Rebuffus in Tract. *De Causis Benef. possef. art.* 12. *num.* 3. & Wamesius noster *Consil. Can.* 81. & notoria praxis consonat.

XXXV. Soli quidem Judices Regii in Gallia, uti & in his partibus, de possessorio in materia Ecclesiastica judicant, quemadmodum observat Rebuffus *De Sentent. execut. art.* 1. *Gloss.* 11. non tamen soli Judices *supremi*, sed & subalterni, sive à quibus ad supremam Curiam appellatur; ut sunt in Belgio Concilia Provincialia, putà Flandriæ, Namurcense, &c. à quibus ad Parlamentum Mechliniense à sententia super *pleno* possessorio in materia Ecclesiastica quotidie appellatur, eâque appellatione pendente, petitorium manet in suspenso.

XXXVI. Porrò petitorio intentato, & coram Judice Ecclesiastico pendente, effectus sententiæ latæ in pleno possessorio non sistitur; nec is, cui possessorium adjudicatum est, in sua possessione quoquo modo turbari potest prætextu intentati petitorii, quamdiu ipsum petitorium coram Judice Ecclesiastico *plenè* evacuatum & absolutum non est. Non censetur autem petitorium esse plenè adjudicatum, nisi per tres sententias conformes fuerit judicatum; si nimirum toties fuerit appellatum.

XXXVII. Mirum proinde videri non debet, quòd rarò in Beneficialibus aliisque Ecclesiasticis causis intentetur petitorium coram Judice Ecclesiastico, postquam plenum possessorium in Curia Regia fuit adjudicatum; quia scitur, sæpissimè tantam temporis moram requiri, ut verisimilius ipso finis vitæ præveniret ipsum finem litis.

XXXVIII. Accedit, quòd cùm hodie in causa possessorii examinentur & discutiantur *plenariè* omnes tituli, quibus ipsa possessio innititur; non sine fundamento credatur, quòd & in *petitorio* succumbet, qui in pleno possessorio victus fuit. Quare refert Fevretius De Abusu *lib.* 4. *cap.* 11. *num.* 6. aliquando in Parlamentis Galliæ judicatam fuisse abusivam citationem in *petitorio*, post absolutum & adjudicatum *plenum* possessorium; quasi injustum & inordinatum esset, rursus titulos examinare coram Judice Ecclesiastico, qui ad plenum in Regio Senatu discussi fuêre; atque per intentatum petitorium, ipsas materias, præsertim Beneficiales, durante vitâ Beneficiati, æternizare. Nihilominus ipse Fevretius fateri debet, & juxta jus commune, & ipsas Regias Ordinationes petitorium posse coram Judice Ecclesiastico, evacuato possessorio, intentari. Quod & ipsa Concordata Brabantiæ *tit.* 4. *art.* 1. expressè permittunt; optantque à Principe tempus terminandarum litium super possessorio statui, *ut quæstio petitoria*

sitoria citius institui & terminari valeat. Videri etiam potest Tornetius in sua Collectione Arrestorum *lit. P. art.* 138. 140. & 147. atque hoc ultimo articulo indicat, aliquando inhibitum, intentari petitorium post absolutum plenum possessorium; quin & ibidem notat, ann. 1613. Parlamentum sibi attraxisse causam cujusdam Presbyteri, qui coram Judice Ecclesiastico litigabat pro obtinenda portione congrua, eique per provisionem aliquam portionem assignâsse; quia ob frequentes appellationes & difformes à variis judicibus latas sententias, nihil obtinere à Judice Ecclesiastico poterat; quo fiebat, ut Ecclesia interim viduata à suo ministro maneret.

XXXIX. Videtur indicare Philippus Probus ad Sanct. Pragmat. *tit. De Electionibus, Cap.* LICET §. SUPER OMNIBUS, quòd suo tempore cognitio de *possessoriis* Beneficialibus competeret Judicibus Regiis *non privativè*, sed *cumulativè* cum Ecclesiasticis. Sed hîc rursus certò auctoritas Judicum Regiorum crevit, ipsaque possessoria non cumulativè, sed *privativè* ad ipsos transierunt. Unde ad citata verba Philippi Probi notavit in margine Franciscus Pinsonius: " Istud non servatur circa possessoriam li- » tium cognitionem Judicibus sæcularibus competentem » etiam *privativè*. " Quod & Concordata Brabantiæ, saltem quoad possessorium *retinendæ* & *recuperandæ* præscribunt, reservantque *privativè* ipsis Judicibus sæcularibus hujus possessorii cognitionem.

XL. Reservant quidem hæc Concordata interdictum *adipiscendæ* possessionis Judici Ecclesiastico; sed tamen id non impedit, quominùs omnes passim quæstiones in materia Beneficiali titulo possessorii ad Regia Tribunalia deferantur: nam mox ut collatio Beneficii habetur, si possessio realis haberi nequeat, capitur possessio, quàm *juris* vocant, coram Notario; quam ut sufficientem ad fundandum possessorium *retinendæ possessionis* Concilia Regia recipiunt, uti notat Zypæus *De Causa poss. & propriet. num.* 2.

XLI. Quamvis enim reipsâ hodie Judices Regii de omni penè quæstione in materia Ecclesiastica cognoscant, non tantùm de possessorio, sed & de petitorio; ut tamen pristinis formulis insistere videantur, solumque possessorium, quod *facti* est, sibi attribuere, nunquam de petitorio aut jure ipso pronuntiant, sed tantùm super possessorio, declarando, hunc illumve esse *manutenendum in sua possessione*; sive litteras *manutenentiæ* rectè vel malè obtentas.

XLII. Ut enim quæstio in materia spirituali seu Ecclesiastica ad Tribunal Regium deferatur, peti solet *manutenentia*, quæ est " quædam provisio, imò veriùs quod- » dam Principis vel Concilii sui beneficium, quo aliquem » pacificum possessorem, metuentem tamen ex ea ejici, » aut exturbari, in eadem sua quieta possessione tenet, » servat, & quasi manutenendo sua autoritate tuetur.

XLIII. Ita Damhouderus in Praxi Rerum Civilium *cap.* 41. *num.* 1. additque *num.* 2. quòd quamvis hoc vocabulum sit recens, tamen aptum sit ad significandum, " quòd possessor in possessione sua per Principem manu- » teneatur, & in ea permanere jubeatur, cum interdictio- » ne omnium, qui ad hanc quietam possessionem contra- » dicere velint, & id donec per justitiam alius potius jus » habens inferatur, & manutentus iterum ejiciatur.

Unde si exteriorem formam manutenentiæ, ipsumque litterarum manutenentiæ tenorem dumtaxat consideremus, diceretur, Judices Regios de nuda *facti* possessione cognoscere, ac id unicè præcavere, ne pacificus possessor viâ *facti* inquietetur: licèt plus reipsa sibi attribuant.

XLIV. Quare & hodie duo pro obtinendis litteris manutenentiæ requiruntur. Primò possessio, de qua saltem summariè apparere debet; quemadmodum in ipsis Litteris manutenentiæ expressè etiam exprimitur; præscribiturque in Ordinationibus Curiæ Brabantiæ *art.* 438. quòd qui anno uno fuit extra possessionem, manutenentiam habere nequeat.

XLV. Secundò, requiritur turbatio *facti*, quæ generaliter fit per quemcumque actum, quo quis non sinit liberè & quietè res nostras possidere, ut ait Rebuffus in Tract. *De Materia possess. art.* 1. *Glos.* 1. *num.* 36. ubi & plures modos turbationis enumerat, aitque *num.* 39. quod quis teneatur exprimere modum & qualitatem turbationis, nisi ex actis appareat.

XLVI. Verùm, quia qualiscumque possessio etiam *juris*, nec non qualiscumque turbatio facilè admittitur, ut Litteræ *manutenentiæ* concedantur; fit, ut omnes passim causæ Ecclesiasticæ titulo *manutenentiæ* sive possessorii ad Tribunalia Regia trahantur, ipsaque Tribunalia Ecclesiastica iis priventur.

XLVII. Et quod mirum est, passim ipsimet Ecclesiastici amant, & omnem operam impendunt, causas suas Beneficiales aliasque Ecclesiasticas apud Regia Tribunalia potiùs, quàm apud Ecclesiastica examinari & dijudicari; quod ex hodierna forma procedendi in foro Ecclesiastico, magna ex parte provenire indubitatum est.

XLVIII. Juxta hodiernum enim procedendi & litigandi morem & stylum in judiciis Ecclesiasticis servari solitum, quique ab aliquot sæculis irrepsit, nemo nescit, penè citiùs expectandum esse litigantibus finem vitæ, quàm finem litium; plusque & diutius tumultibus & jurgiis forensibus implicandos litigantes coram Judice Ecclesiastico, quàm Regio. Ut non dicam, quòd ordinariè de capacitate Officialium Judiciis Ecclesiasticis præsidentium, non ea sit opinio & persuasio in causis, præsertim arduis discutiendis, quæ habetur de Senatibus Regiis; quorum & in judicando integritas sæpè partibus est magis perspecta, quàm ipsorum Officialium, quemadmodum in progressu Operis, ubi & forma judiciorum, & appellationum frequentia, item de Officialibus singillatim tractabitur, latiùs ostendetur.

XLIX. Indubiè dolendum est, Causas Ecclesiasticas, ipsasque quæstiones & difficultates inter Ecclesiasticos exorientes passim ad laicalia Tribunalia deferri, ipsosque laicos constitui Judices & Arbitros harum controversiarum; & qui à Sacerdotibus judicari & instrui deberent, ipsos Sacerdotes instruere & judicare debeant, & eorum quæstiones decidere: ut meritò Ecclesiasticis hodie dici queat, quod Christianis ad judicia Gentilium confugientibus exprobrabat Apostolus: *Sic non est inter vos Sapiens quisquam, qui possit judicare inter fratrem suum.*

L. Et quamvis nemo non dubitet, id in non exiguum dedecus Ecclesiæ & opprobrium Cleri cedere, spes tamen exigua id emendandi affulget, nisi ille forensis litigandi modus, & dilationum & appellationum frequentia è Judiciis Ecclesiasticis tollatur. Unde Episcopis & Judicibus Ecclesiasticis querentibus suam Jurisdictionem diminui, imò quasi totaliter aboleri, non immeritò dicetur, quod ad Eugenium Papam scripsit S. Bernardus *lib.* 1. *De Consid. cap.* 10. " Agitentur causæ, sed sicut opor- » tet. Nam is modus, qui frequentatur, execrabilis pla- » nè, & qui non dico Ecclesiam, sed nec forum deceret. » Miror namque, quemadmodum religiosæ aures tuæ au- » dire sustinent hujusmodi disputationes Advocatorum, & » pugnas verborum, quæ magis ab subversionem, quàm » ad inventionem proficiunt veritatis. Corrige pravum » morem... Nihil ita absque labore manifestam facit ve- » ritatem, ut brevis & pura narratio.

LI. Interim dum hæc Judiciorum Ecclesiasticorum emendatio haberi non potest, Episcopi tenentur, quantum possibile est, intendere, ut lites & controversias more antiquo & ad mentem Apostoli & Ecclesiæ, præsertim inter Clericos super Beneficiis aliisque materiis Ecclesiasticis sine forensi strepitu componant; seque ita in omnibus gerere, ut Clerici eam de ipsorum integritate, & in judicando æquitate concipiant fiduciam, ut libenter quæstiones ipsorum judicio & arbitrio decidendas subjiciant, exemplo S. Caroli, de quo scilicet Auctor vitæ ejus *lib.* 7. *cap.* 7. " De litibus est memorabile, Notariis Scribis- » que fori Caroli tempore accidisse, ut peritiam earum » litium, quæ de Beneficiis tam frequentes alibi inter » Clericos esse solent, penè dedidicerent. Nulla enim eo

» viven-

» vivente lis erat ejusmodi. Vocatus quisque, nihil agi» tans, ne cogitans ferè quidem, Beneficium accipiebat, » sine controversia retinebat, sine auctoritate sui antistitis » non dimittebat aut permutabat.

Ut hoc ubique per suam Provinciam obtineret, in Concilio VI. Mediolanensi statuit: " Antequam litis reive ali» cujus judicium constituatur, studeant omni æquitatis » officio, paternoque consilio lites dirimere, controver» sias sedare, & transactionibus litigantes reconciliare, » &c. Sin autem id assequi non poterunt, id saltem cu» rent, ut lites breviùs, quàm in foro laicali moris est, » definiantur.

TITULUS III.

De Jurisdictione Criminali.

CAPUT I.

Quæ jam pridem fuerit auctoritas Judicis Ecclesiastici in puniendis delictis Clericorum.

1. *Auctoritatem vindicandi crimina Magistratibus Civilibus detulit Apostolus.*
2. *Imperatores correctionem eorum, quæ contra religionem & disciplinam Ecclesiasticam committuntur, permiserunt Judici Ecclesiastico.*
3. *Constitutio Valentiniani Imp. delictorum hujusmodi correctionem Episcopis asserens.*
4. *Sensum hujus Constitutionis exponit S. Ambrosius.*
5. *Delicta civilia Clericorum judicibus publicis in hac Constitutione reservata.*
6. *Eamdem delictorum distinctionem adstruunt Imp. Arcadius & Honorius.*
7. *Eadem occurrit in Constitutione sub nomine Valentiniani Junioris & Theodosii.*
8. *Hinc invaluit divisio delictorum in Ecclesiastica & communia, quæ hic describuntur.*
9. *Ecclesiastica Ecclesiastico, communia Civili Judici delata.*
10. *An hæc distinctio per Honorium Imp. aliquando fuerit sublata?*
11. *Certum est, Justinianum Imperatorem eâ distinctione usum esse.*
12. *Non vult tamen Clericum capitaliter puniri à Judice Civili, nisi ab Episcopo exauctoratum.*
13. *Constitutio Justiniani in compendium contracta.*
14. *Posteriore suâ Constitutione cavit Justinianus, Clericum à judice sæculari non damnandum, nisi probante Episcopo.*
15. *Id conforme Canonibus sub id tempus editis.*
16. *Sensim omnium delictorum Clericorum sine distinctione cognitio & punitio Judici Ecclesiastico* privativè *delata.*
17. *Id supponunt Capitularia Regum Francorum.*
18. *Ratio hujus disciplinæ assignatur.*
19. *In recentioribus legibus nulla prædictæ distinctionis delictorum mentio.*
20. *Sæculo XI. etiam crimen* furti *à Clerico commissum Judici Ecclesiastico reservatum.*
21. *Articulus Henrici II. Regis Angliæ, quo volebat laicos de aliquibus delictis Clericorum cognoscere, reprobatus.*
22. *In Gallia quoque* indistinctè *crimina Clericorum Judici Ecclesiastico deferebantur.*
23. *Ob hanc disciplinam Gratianus videtur truncasse legem sub nomine Valentiniani & Theodosii publicatam.*
24. *Immunitatem Clericorum in criminalibus generaliter expressit Fredericus Imperator.*
25. *His consonat jus Decretalium.*
26. *De Jure Decretalium Clericus de crimine assasinatûs convictus videtur à* solo *Judice Ecclesiastico judicandus.*
27. *Clericus coram Judice* sæculari *falsum deponens, de jure debet judicari in foro Ecclesiastico.*
28. *Synodus Tridentina causas* criminales *tamquam majores Episcopis reservat.*
29. *Non tamen excluditur Officialis.*

I. PUBLICAM auctoritatem vindicandi crimina esse penes Magistratus civiles, quibus jus gladii est, clarissimè docuit Apostolus in Epistola ad Romanos *cap.* 13. ubi de Potestate sublimiori ait: *Non enim sine causa gladium portat, Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit.* Sensus est: " Gladium » gestat, sive Potestas, sive Princeps tamquam Dei mi» nister, à quo gladium accepit, ut sit *vindex in iram*, id » est, ut ejus vice ac nomine justitiam exerceat vindicati» vam in puniendis iis, qui malum agunt, vel pacem pu» blicam turbantes, vel honestatem vitæ communis læ» dentes. Ad hoc enim instituta est potestas *sæcularis*, ut » & pacem publicam conservet, & vitæ communis ho» nestatem tueatur. " Ita Estius in hunc Apostoli textum.

II. Verùm sicuti Ecclesiæ atque religionis curam crediderunt Principes Christiani ipsis Episcopis tamquam præcipuis ejus ministris, & Apostolorum successoribus, ita quoque ipsis correctionem eorum, quæ Ecclesiam & religionem, ejusque disciplinam spectant, ipsis detulerunt; præsertim tamen si quid, quod hanc turbaret, à Clericis seu inferioribus Ecclesiæ ministris fieri contingeret.

III. Extat hac de re Constitutio Gratiani & Valentiniani Senioris Imp. de anno 376. in *L.* 23. *Cod. Theod. De Episcopis & Clericis*: " Qui mos est causarum civi» lium, idem in negotiis Ecclesiasticis obtinendi sunt: ut » si qua sunt ex quibus dissensionibus, levibusque de» lictis ad religionis observantiam pertinentia, locis suis, » & à suæ Diœceseos Synodis audiantur: Exceptis, quæ » actio criminalis ab ordinariis extraordinariisque Judi» cibus, aut Illustribus Potestatibus audienda constituit.

Nequaquam obscurum est, Ecclesiasticis Synodis, sive conventibus deferri correctionem delictorum, quæ contra Ecclesiasticam disciplinam, aut religionem committuntur: *Si qua sunt ex quibusdam dissensionibus, levibusque delictis ad* RELIGIONIS *observantiam spectantia.*

IV. Id voluisse Valentinianum, indicat quoque S. Ambrosius, de hac Lege ad Valentinianum Juniorem scribens *Epist.* 21. " Nec quisquam contumacem judicare me de» bet, cùm hoc asseram, quod Augustæ memoriæ pater » tuus non solùm sermone respondit, sed etiam Legibus » suis sanxit: in causa fidei vel Ecclesiastici alicujus ordi» nis eum judicare debere, qui nec munere impar sit, nec » jure dissimilis; hæc enim verba rescripti sunt: hoc est, » Sacerdotes de Sacerdotibus voluit judicare, quin etiam » si aliàs quoque argueretur Episcopus, & morum esset » examinanda causa, etiam hæc voluit ad Episcopale ju» dicium pertinere.

V. Sed quid de civilibus delictis Clericorum, quæ ipsam Reipublicæ tranquillitatem turbant, & cum Laicis communia sunt? Hæc judicibus publicis detulisse videtur his verbis: " Exceptis his, quæ actio *criminalis* ab ordi» nariis, extraordinariisque judicibus aut Illustribus po» testatibus audienda constituit. " Hîc pro *audientia* legendum

gendum esse, *audienda*, rectè notasse videtur Jacobus Gothofredus: ut sensus sit, ea excipienda esse, quæ actio *criminalis* efficit, ut ab ordinariis vel extraordinariis judicibus, aut illustribus potestatibus *audienda* sint.

VI. Qua distinctione etiam Imperatores Arcadius & Honorius anno 399. usi videntur in *L.* 1. *Cod. Theod. De Religione*, dicentes: " Quoties de *Religione* agitur, Episcopos oportet judicare: cæteras verò causas, quæ ad ordinarios cognitores, vel ad usum *publici* juris pertinent, *Legibus* oportet audiri.

VII. Levia ergo seu religionem ac morum sanctitatem lædentia Clericorum delicta & causas ad Episcopale judicium spectare voluêre prædicti Imperatores; publica autem, quæ regimen ac politiam Reipublicæ concernunt, eamque nata sunt perturbare, publicis judicibus reservant: quod & probat *L.* 3. *Cod. Theod. De Episcopali Jud.* quæ Imperatoribus Valentiniano, Theodosio, & Arcadio inscribitur, ubi decernitur, " nomen Episcoporum, vel eorum, qui Ecclesiæ necessitatibus serviunt, ne ad judicia sive ordinariorum, sive extraordinariorum judicum pertrahatur: habent illi judices suos, nec quisquam (vel potiùs *quidquam*) his publicis commune cum legibus, *quantum* (inquiunt) *ad causas tamen* ECCLESIASTICAS *pertinent*, quas decet Episcopali auctoritate decidi.

Additur & in eadem Lege, quòd si quæstio mota fuerit, quæ ad *Christianam* pertineat *Sanctitatem*, tunc eos decebit sub eo judice litigare, qui *Præsul* est in suis partibus *omnium Sacerdotum*. Quidquid verò negotiorum *aliunde* incidet, id ipse Præses Provinciæ terminabit.

VIII. Ex his ergo legibus deduxerunt Doctores, duo genera delictorum in Clericis esse distinguenda; ut nimirum alia sint delicta *Ecclesiastica*, alia verò *communia*. Priora dici illa, quæ committuntur propriè contra disciplinam Ecclesiasticam, & ordinem sive statum Ecclesiasticum; quæque pœnis Canonicis, putà exauctoratione, vel communionis privatione, aut Ordinis suspensione castigantur. Hæc Ecclesiastica meritò vocantur, quia ab Ecclesiasticis ut *Ecclesiasticis* committuntur.

Communia dicunt, quæ jure communi & *publicis* Legibus vindicantur, nec propriè contra Ecclesiasticam disciplinam, sed contra regimen politicum perpetrantur; quæque Clerici non ut *Ecclesiastici*, sed ut Reipublicæ cives committunt: Nam ut rectè Card. Bellarminus *lib.* 1. *De Clericis cap.* 18. " Clerici præterquam quòd Clerici sunt, sunt etiam *cives* & partes Reipublicæ.

IX. Quæ ergo *Ecclesiastica* erant, Episcopis vindicanda permittebantur; quæ verò *communia*, etiam communibus & ordinariis judicibus deferebantur: idque exemplo *militum*, quorum crimina sive admissa, quia aut *propria*, aut *cum aliis communia*, etiam & persecutio aut *propria*, aut *communis* est, ut ait Jurisconsultus in *L.* 2. *ff. De re militari.*

X. Credunt nonnulli, eam delictorum distinctionem quoad immunitatem Clericorum à judicio sæculari sublatam per Honorii Imp. Constitutionem anni 412. relatam in *L.* 41. *Cod. Theod. De Episc. & Clericis*, qua decernitur indefinitè: " Clericos non nisi apud Episcopos accusari convenit. " Deinde additur: " Igitur si Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, & quicumque inferioris loci, Christianæ legis Minister, apud Episcopum, siquidem alibi non oportet, à qualibet persona fuerint accusati, sive ille sublimis vir honoris, sive ullius alterius dignitatis, quis hoc genus laudabilis intentionis arripiet, noverit docenda probationibus, monstranda documentis se debere inferre.

Verùm non obstante hac indefinitâ expressione, credit Jacobus Gothofredus in notis ad hanc legem, post Merlottum in tractatu De Delicto communi & privilegiato, Honorium non recessisse ab Antecessorum suorum Constitutionibus, tantùmque de *Ecclesiasticis* delictis loquutum esse; quod ex ipsis verbis legis ostendere conatur Gothofredus.

XI. Quidquid sit, certum est, Justinianum Imperatorem eam rursus delictorum differentiam observasse in *Novella* 83. ubi in præfatione §. 2. ait: " Si tamen (Clerici) de criminibus conveniantur, si quidem *civilibus*, hîc quidem competentes judices, in Provinciis autem earum Præsides sive judices, " &c. Deinde *cap.* 1. subdit: " Si verò *Ecclesiasticum* sit delictum, egens castigatione Ecclesiasticâ & mulctâ, Deo amabilis Episcopus hoc discernat, nihil communicantibus clarissimis Provinciæ judicibus. Neque enim volumus talia negotia omninò scire civiles judices: cùm oporteat talia Ecclesiasticè examinari, & emendari animas delinquentium per Ecclesiasticam mulctam, secundùm sacras & divinas regulas, quas etiam nostræ sequi non dedignantur leges.

XII. Dicit quidem in prima parte, ubi de *civilibus* delictis loquitur: " Illud palam est, si reum esse putaverit eum, qui convenitur, Provinciæ Præses, & pœnis judicaverit dignum; priùs hunc spoliari à Deo amabili Episcopo Sacerdotali dignitate, & ita sub legum fieri manu. " Id enim dumtaxat probat, Justinianum quidem voluisse, Sacerdotes accusari posse de *civilibus* delictis coram Præside Provinciæ; sed convictum non posse pœnâ *capitali* damnari, nisi priùs per Episcopum Sacerdotali dignitate spoliatum, quod hodie per solemnem degradationem contingit; de qua infra titulo *De Pœnis Ecclesiasticis*.

XIII. Hanc Justiniani mentem in hac Constitutione brevi verborum compendio expressit Irinæus in *Authentica* CLERICUS QUOQUE §. 1. & 2. " Sed in *civili* crimine *civilis* præsit judex, ut lis ultra duos non egrediatur menses: nec tamen puniatur, etiamsi reus sit inventus, priusquam per Episcopum Sacerdotio spolietur. Si verò crimen sit Ecclesiasticum, Episcopalis erit examinatio & castigatio.

XIV. At idem Imperator Justinianus in *Novella* 123. *cap.* 21. decernit: Ut si quis Clericum aut Monachum vel Monialem de crimine apud Judicem civilem accusaverit, " & crimen per legitimam examinationem potuerit approbare, tunc Episcopo locorum gesta monumentorum palam faciat; & si ex his agnoscatur, proposita crimina commisisse, eum tunc ipse Episcopus hunc secundùm regulas ab honore sive gradu quem habet, separet: judex autem ultionem ei inferat legibus congruentem. Si verò Episcopus putaverit gesta non justè confecta, tunc liceat ei deferre & nudare honore seu gradu accusatam personam; ita tamen ut hujusmodi persona sub legitima cautela fiat, & ita ad nos negotium tam ab Episcopo quàm à judice referatur, ut nos hoc cognoscentes, quæ nobis videntur, jubeamus.

Noluit ergo Justinianus, Clericum etiam apud Judicem civilem de crimine civili accusatum & convictum condemnari & puniri, nisi Episcopus judicis sententiam probasset, aut ipsius Principis decisio in casum dissensûs causam determinâsset.

Ex hac posteriore Justiniani Constitutione satis clarum est, Justinianum causas criminales Clericorum, non tantùm in delictis Ecclesiasticis, sed & civilibus sive communibus voluisse ab Episcopis debere approbari, priusquam executioni mandarentur: aut saltem si Judex sæcularis & Episcopus dissentirent, causam ad Principem esse referendam.

XV. Id consonat Canonibus sæculi VI. qui nolunt Clericis ullam injuriam à Judicibus inferri, inscio eorum Episcopo; uti loquitur Synodus Matisconensis II. anno 575. *Can.* 10. item Synodus Parisiensis V. *Can.* 4. dicens: " Ut nullus Judicum, neque Presbyterum, neque Diaconum, aut Clericum ullum aut Juniores Ecclesiæ *sine scientia Pontificis* per se distringat, aut damnare præsumat.

XVI. Sensim autem causas criminales sine criminum distinctione ad Judicem Ecclesiasticum etiam *privativè* fuisse devolutas, tam Principum, quàm Pontificum & Synodorum posteriores sanctiones evincunt; quæ nullâ factâ delictorum distinctione causas criminales Clericorum Episcopis, sive Judicibus Ecclesiasticis deferunt.

XVII.

XVII. Libro 1. *Capitul. Regum Franc. cap.* 38. sancitum est: " Ut Clerici Ecclesiastici Ordinis, si culpam in» currerint, apud Ecclesiasticos judicentur, non apud sæ» culares." Et *lib.* 5. *cap.* 378." Nemo audeat Clericum aut » Monachum vel Sanctimonialem fœminam ad civile Ju» dicium *accusare*; sed ad Episcopum.

XVIII. Rursus *lib.* 7. *cap.* 422. dicitur: " Placuit, » ut Clerici non distringantur vel dijudicentur, nisi à pro» priis Episcopis." Rationem addit: " Fas enim non est, » ut divini muneris ministri temporalium Potestatum sub» dantur arbitrio. Nam si propriorum Episcoporum jus» sionibus inobedientes exstiterint, tunc juxta Canonicas » Sanctiones, per potestates exteras adducantur, id est, » per Judices sæculares.

XIX. Nihil hîc de distinctione delictorum occurrit, sed generaliter Clerici coram Judice laico accusari vetantur; uti nec in Responsis Pontificum, aut Synodorum Decretis, quæ aliquot sequentibus sæculis publicata sunt; at generatim Clericorum accusatio coram Episcopis institui, & Clericos eorum sententiâ puniendos seu condemnandos decernitur.

XX. In Constitutionibus, quas anno 1067. Mediolanensibus observandas præscripserunt Legati Alexandri II. legitur: " Integram quoque habeat Episcopus in om» nem suum Clerum canonicè judicandi ac distringendi » potestatem, tam in civitate quàm extra, per omnes Ple» bes & Capellas: ut dum Clerici fuerint à sæcularis Ju» dicii infestatione securi, in divina servitute & Canonum » auctoritate consistant quieti, & Archiepiscopo suo obe» diant devoti.

XXI. Inter consuetudines, quas Henricus II. Rex Angliæ ab Episcopis tempore S. Thomæ Cantuariensis observari, & juramento firmari volebat, erat hic articulus 3." Clerici citati & accusati de quacumque re, moni» ti à justitia Regis, venient in curiam ipsius, responsuri » ibidem de hoc, unde videbitur curiæ Regis, quod sit » ibi respondendum. Ita quòd justitia Regis mittet in cu» riam sanctæ Ecclesiæ ad videndum, qua ratione res ibi » tractabitur: & si Clericus convictus vel confessus fue» rit, non debet de cætero eum Ecclesia tueri." Tomo 10. Concil. *col.* 1431.

Hunc articulum tamquam immunitati Clericali contrarium damnavit Alexander III. scripsitque ad ipsum Regem Henricum *epist.* 10." Sicuti Clerici à viris sæculari» bus vitâ & habitu distinguuntur, ita & judicia Clerico» rum à laicorum Judiciis diversa penitus comprobantur. Monetque, ut negotia Ecclesiastica & præcipuè criminalia personis Ecclesiasticis tractanda relinquat.

XXII. Circa idem tempus legitur contentio inter Ecclesiam Rothomagensem, & Willelmum Normanniæ Senescallum, præsentibus Baronibus, composita hoc inter alios articulo: " Imprimis determinatum est de Clericis, » quòd nullâ occasione à sæcularibus potestatibus capien» tur, nisi pro homicidio, furto, & incendio, vel hujus» modi enormi flagitio, quod ad placitum gladii perti» neat, & tunc cùm requisiti fuerint ab Ecclesiasticis Judi» cibus, quieti reddentur in Ecclesiastica curia judicandi.

XXIII. Itaque eo tempore generaliter invaluerat, ut de crimine etiam civili in Curia Ecclesiastica Clerici judicarentur. Unde Gratianus noster sub hæc tempora Decretum suum conficiens, & ad sui temporis disciplinam respiciens, referensque fragmentum citatæ legis 3. *Cod. Theod. De Episcopali judicio*, quo asseritur immunitas Clericorum *caus.* 11. *q.* 1. *Can.* 5. clausulam illam, *quantum tamen ad causas Ecclesiasticas*, omisit, hunc conflando Canonem: " Continuâ lege sancimus, ut nullus Episco» porum, vel eorum, qui Ecclesiæ necessitatibus serviunt, » ad judicia sive ordinariorum, sive extraordinariorum » judicum pertrahatur. Habent illi suos Judices, nec » quidquam his publicis est commune cum legibus.

XXIV. Hanc immunitatem ita generatim ad omnia crimina extensam etiam confirmavit Fredericus Imp. in *Auth.* STATUIMUS, *Cod. De Episcopis*, qua statuit, " ut nullus Ecclesiasticam personam in criminali quæstio» ne vel civili trahere ad Judicem sæcularem præsumat » contra Constitutiones Imperiales, & Canonicas sanctio» nes. Quod si actor fecerit, à suo jure cedat, judica» tum non teneat, & Judex ex tunc potestate judicandi » privetur.

Ad eam Frederici Constitutionem rectè notat Dionysius Gothofredus, hac Constitutione abrogatam fuisse Constitutionem Justiniani, quæ super delicto civili Clericum coram Judice civili conveniri volebat.

XXV. Hisce conformes sunt Decretales, quæ hodie jus commune Canonicum constituunt, generalem immunitatem sive privilegium fori Clericis de quocumque crimine reis vindicantes.

Et quidem ex litteris Innocentii III. ad Archiepiscopum Pisanum refertur in *Cap.* 12. *De Foro comp.* " Tam » Episcopi, quàm Diaconi, seu quilibet Clerici, in *cri» minali* negotio, si derelicto Ecclesiastico Judicio, pu» blicis judiciis se purgare voluerint, etiamsi pro eis fit » lata sententia, locum suum amittant.

XXVI. Imo adeo extensum est hoc fori privilegium in causis criminalibus ex communi Canonistarum sententia, ut nec de crimine assassinatus contra Clericum cognoscere posse Judicem laicum sustineant; neque à Judice laico ob hujusmodi crimen puniri, nisi priùs à Judice Ecclesiastico condemnatus sit, & declaratus ut talis; quantumvis in detestationem istius criminis in *Cap.* 1. *De Homicidio* in 6. decernatur, quòd Prælatus seu quævis alia persona Ecclesiastica hoc crimen committens, depositionis à dignitate, honore, ordine, officio & Beneficio incurrat sententiam *ipso facto*; & postquam probabilibus constiterit argumentis, aliquem scelus tam execrabile commisisse, nullatenus alia sententia depositionis adversus eum requiratur. Videri possunt notata ad *cap.* 96. Practicæ criminalis Lopez De Salsedo.

XXVII. Videri quoque poterit apud eundem *cap.* 93. *num.* 2. ex communi Canonistarum opinione, inspecto jure communi, Clericum, qui falsum testimonium dixit coram Judice *sæculari*, per eum tamen puniri non posse, neque principaliter, nec incidenter.

Quin & simplices Clericos primâ dumtaxat Tonsura insignitos de enormissimis criminibus, etiam læsæ Majestatis, gavisos fuisse privilegio fori, & ad Judicem Ecclesiasticum remitti debuisse sæculo XIII. & XIV. multis exemplis ostendit Michaël Rousselius in Historia Pontificiæ Jurisdictionis *lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 21. & nonnulla antiqua Parlamentorum Arresta referuntur in Actis Cleri Gallicani *tomo* 2. *parte* 1. *tit.* 2. *cap.* 17. quæ evincunt, latè admodum tunc se extendisse hoc privilegium fori.

XXVIII. Synodus Tridentina causas criminales, non secùs ac causas Matrimoniales, solis Episcopis detulit, exclusis Judicibus inferioribus *Sess.* 24. *cap.* 20. *De Reform.* Cùm autem sub eodem verborum contextu tam criminales causas, quàm Matrimoniales, Episcopis reservet, poterunt hîc sufficere, quæ super hoc Decreto suprà titulo præcedenti *cap.* 1. dicta fuerunt.

XXIX. Illud hîc notandum, per Decretum Concilii nequaquam excludi à cognitione causarum *criminalium* Officialem Episcopi: quia hic vice Episcopi judicat, ipsumque tribunal Officialis reputatur tribunal Episcopale. Quapropter de omnibus causis, quæ Episcopo tamquam Ordinario judici deferuntur, Officialis cognoscere & judicare poterit, nisi specialiter dictum sit, quòd *per seipsum* Episcopus cognoscere & judicare debeat.

CAPUT II.

Qua ratione imminutum hodie privilegium *fori*; & de quibus criminibus Clericorum cognoscant Judices Regii?

1. *Olim latissimè patebat privilegium* fori *Clericis competens.*
2. *Cur privilegium illud facilè indultum fuerit.*

3. Ratio-

3. *Rationes quæ moverunt Prælatos, ut hoc privilegium tuerentur, & Principes, ut hoc ipsum confirmarent.*
4. *Circa sæculum XIII. & XIV. hoc privilegium impeti cœpit.*
5. *Querela Concilii Remensis de hac impetitione.*
6. *Concilium vetat aliquam* emendam *per Laicos exigi à Clericis.*
7. *Concilium Avenionense prohibet sub pœna excommunicationis personam Ecclesiasticam capi per Judices Laicos.*
8. *Concilium revocat omnes licentias datas ab Episcopis capiendi Clericos per Judices Laicos.*
9. *Non obstantibus Decretis Conciliorum equidem magis continuò attentatum fuit contra privilegium* fori.
10. *Vult Concilium ut in locis, in quibus detinentur Clerici à Laicis, cessetur à Divinis.*
11. *Decretum Concilii Constantiensis pro immunitate clericali.*
12. *Ex Decretis Conciliorum cognoscitur, Magistratus civiles attentâsse sine speciali auctoritate Regis.*
13. *Sæculo decimo-quinto aliqua crimina erant reservata ex consuetudine cognitioni Regiæ, etiam contra Clericos.*
14. *Hæc reservatio innitebatur consuetudini & præsumpto privilegio Pontificio.*
15. *Pro stabilienda consuetudine adferebant criminum impunitatem, quæ dicebatur haberi in tribunalibus Ecclesiasticis.*
16. *Multiplex appellatio à sententia Judicis Ecclesiastici punitionem criminum impediebat.*
17. *Facilis laicorum tonsuratio procurabat impunitatem criminum, de qua querebantur Judices Regii.*
18. *Crimina reservata & modus procedendi à Judicibus Regiis olim continuò extensa.*
19. *Primitùs tantùm videntur Judices Regii Clericos condemnâsse* pecuniariter.
20. *Successu temporis integram punitionem sibi attribuerunt.*
21. *Quæ crimina dicerentur privilegiata, & quæ communia?*
22. *Cur sic dicta?*
23. *Decretum Francisci I. Regis Galliarum de processu super crimine privilegiato.*
24. *De hoc edicto tamquam immunitati clericali contrario questus fuit Clerus Gallicanus.*
25. *Moderatio hujus Edicti impetrata ab Henrico III. Edicto Melodunensi.*
26. *Modus procedendi hic præscriptus multis titulis videtur conveniens.*
27. *Hic procedendi modus per totum Regnum Galliæ fuit extensus abrogatâ contrariâ praxi.*
28. *Edictum Henrici III. nullam facit distinctionem super delictis privilegiatis.*
29. *Hodie plura delicta privilegiata dicuntur ab hoc edicto exempta, & solis Judicibus Regiis reservata.*
30. *Hodie videtur invaluisse distinctio ipsorum criminum privilegiatorum, de quibus Judices Regii vel soli vel conjunctim cognoscant.*
31. *Per hanc distinctionem multum detractum auctoritati Ecclesiasticæ.*
32. *Juxta Edictum Henrici III. sive Melodunense, Clericus accusatus de delicto privilegiato remittendus est ad Episcopum proprium.*
33. *Episcopus aliquando tenetur deputare Vicarium, qui de crimine cum Judice Regio cognoscat.*
34. *Similiter & in causa appellationis Vicarius nominandus de Diœcesi, in qua prima sententia fuit prolata.*
35. *Privilegium Episcopi Parisiensis cognoscendi de crimine omnium Clericorum, qui in civitate Parisiensi capiuntur.*
36. *Causâ pendente in Parlamento Regio, deputandi Consiliarii Ecclesiastici ab Episcopo.*
37. *Cur id specialiter indultum* supremis *Curiis.*
38. *Remissione Clerici factâ ad Judicem Ecclesiasticum, causa conjunctim cum judice Regio instruenda est.*
39. *Causâ conjunctim instructâ, sententia per utrumque Judicem separatim proferenda.*
40. *Absolutus à Judice Ecclesiastico potest super eodem delicto condemnari à Judice Regio.*
41. *Judex Ecclesiasticus non potest Clericum dimittere è carcere sine consensu Judicis Regii.*
42. *Appellans à sententia Judicis Ecclesiastici remittitur ad Superiorem Ecclesiasticum; & quem effectum hæc appellatio habeat?*
43. *Modus hic procedendi super crimine privilegiato in Belgio hactenus non est præscriptus.*
44. *Multa crimina dicuntur privilegiata in Flandria.*
45. *Quid de his habeant Concordata Brabantiæ?*
46. *Hæc Concordata non omnia crimina capitalia habent pro privilegiatis.*
47. *Concordata tantùm loquuntur de simplicibus Clericis primæ Tonsuræ.*
48. *Cur praxis Galliæ faciliùs communicari potuerit Flandriæ quàm Brabantiæ.*
49. *Clerici delinquentes in officio sæculari non gaudent privilegio Clericali, etiam juxta Concordata Brabantiæ.*
50. *Idipsum in Flandria & Gallia usitatum.*
51. *Plura per Ministros Regios paulatim inducta contra immunitatem Ecclesiasticam, ultra tenorem Edictorum Regiorum & Concordatorum.*
52. *Quibus modis hic occurrere possent Episcopi.*

I. Latissimè jam pridem patuisse privilegium Clericale, quod *fori* vocant, in materia criminali, capite præcedenti ostendimus; adeò ut Clerici, tametsi enormium criminum rei & convicti, à Judice Ecclesiastico dumtaxat judicari & condemnari possent: qui convictos solebat non publico aut capitali supplicio damnare, (nec enim per se poterat,) sed carceri perpetuo, jejunioque panis & aquæ, similibusque pœnis castigare.

II. Hoc facilè indulgebatur, ut vel sic Clerici ad meliorem frugem revocarentur, & Ordinis Ecclesiastici dignitati consuleretur; caveretur que, ne Sacerdotalis Ordo sæcularium insultationi exponeretur; quemadmodum Prælati Gallicani Ludovico Pio jam pridem repræsentarunt, ut Ebbonem Archiepiscopum Remensem de crimine rebellionis convictum, Synodi judicio puniendum dimitteret: " Ut parceretur (inquiunt) ipsius verecundiæ, » ac propter etiam Ecclesiæ opprobrium, & insolentem » sæcularium insultationem, tum ne dignitas Sacerdota» lis pollueretur, si publicè Ebbo de his, quibus impe» titus & adhuc impetendus erat, convictus foret.

Ita refert Hincmarus in Opusculo contra Gothoscalcum *cap.* 36.

III. Et sanè quis ambigat, quin contumeliosum appareat Ordini Sacerdotali, ipsos Sacerdotes propalam in plateis publicis coram populo necari, aut corporalibus suppliciis affici? Quod & pagani ipsi agnoverunt. Nam decori Vestalium dabatur, ut daturis pœnas, ludibrio & oculis vulgi subtraherentur, defossæ in specum vivæ.

Scitur quoque, quanto & ipsis Laicis scandalo sit, dum ipsa Clericorum crimina propalantur, & omnium oculis exponuntur; quantumque hæc Laicorum erga Sacerdotes venerationem & obedientiam diminuant! Mirum proinde videri non debet, quòd Imperatores & Principes Christiani aliquando admodum favorabiles fuerint in remittendis Clericorum delictis ad judices Ecclesiasticos: ipsique Episcopi etiam Sanctissimi tanto zelo & labore hoc privilegium *fori* vindicaverint, & contra Laicorum conatus defenderint.

IV. Porrò quemadmodum circa sæculum XIII. & XIV. privilegium fori in materia civili à nonnullis impeti, & sensim arrodi cœpit, uti *titulo* 1. *cap.* 3. ostensum est, ita circa idem privilegium in materia criminali contigisse, vel ex solis Synodorum Decretis contra hosce laicorum insultus intelligimus.

V. Concilium Remense celebratum apud Compendium anno 1301. imprimis " statuit & decernit, quòd si in ali» qua civitate, vel in aliquo loco Remensis Provinciæ » con-

» contingat quandoque Clericum detineri per laicalem » justitiam, postquam dictus Clericus fuerit ab Episcopo » loci illius, vel ab Officiali, vel Decano rurali, seu ex » parte alicujus eorum legitimè requisitus, cesletur à Di- » vinis in loco captionis & detentionis, quousque fuerit » competenter restitutus.

Deinde *Can.* 2. vult Concilium, " si Clericus per justi- » tiam sæcularem laicalem capiatur in aliqua Diœcesi, & » extrahatur ab ea, & ad aliam deducatur, *cesfetur* simi- » liter à Divinis in loco, ubi fuerit captus, & in locis ip- » sius capientis, per quem fuit deductus, quousque ad » dictam Diœcesim fuerit readductus, & sufficienter resti- » tutus.

VI. Denique *Can.* 3. sub pœna excommunicationis inhibet laicis, ne occasione excessuum Clericorum aliquid exigant vel levent: " Cùm (inquit Concilium) per justi- » tiam laicalem non debeant puniri excessus Clericorum, » nec ab eis levari emenda de eisdem, cùm hæc ad solos » judices Ecclesiasticos, non sæculares pertinere noscantur.

VII. Concilium Avenionense anno 1326. *Can.* 14. sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ prohibet Judicibus & Magistratibus laicis aliquam personam Ecclesiasticam capere; " nisi fortè in eo dumtaxat casu, » cùm scilicet eos adhuc flagrante crimine capi contige- » rit, antequam ad alios extraneos actus divertant, rectâ » viâ eos ad Curiam Ecclesiasticam duxerint, & eos resti- » tuerint sine fraude.

VIII. Illud notandum occurrit, quòd Concilium revocet omnes licentias aliquando ex causas eis (Magistratibus civilibus) ad certum tempus, vel simpliciter ad certas personas ab Archiepiscopis vel Episcopis concessas: eò quòd " hac occasione, manus temerarias ad capien- » dum Clericos passim & indifferenter, inciviliter, & eo » modo quo possint turpius, ad majorem confusionem » Ecclesiæ ac Cleri extendere non vereentur.

Quidni ex his licentiis nonnunquam forsan faciliùs & liberaliùs concessis, sensim major accesserit Magistratibus laicis capiendi Clericos audacia, & libertas.

IX. Id equidem videmus, sensim magis Laicos contra Clericale hoc privilegium attentâsse. Conqueritur enim Concilium Parisiense anno 1346. *Can.* 1. quòd " justitia » sæcularis Clericos & personas Ecclesiasticas de die in » diem capiat, & capi faciat, & captos seu captas in pri- » sionem seu carcerem detrudat, seu detrudi; detineat, » seu detineri; & quod gravius est, torqueat, seu tor- » queri; ultimo supplicio tradit, seu etiam tradi faciat, » in præjudicium jurisdictionis Ecclesiasticæ libertatis.

X. His attentatis occurrere volens Concilium, statuit: " Si contingat Clericum seu personam Ecclesiasticam in » villis, seu castris aut locis Diœcesis aut Provinciæ Se- » nonensis *cap.* 1. per judicem sæcularem, seu detineri, » vel ultimo tradi supplicio; judex requisitus, seu moni- » tus de reddendo eundem Clericum, seu illam perso- » nam.... ipsius, suo judici Ecclesiastico non reddiderit, » seu restituerit, vel reddere aut restituere noluerit, seu » recusaverit, aut plus debito distulerit, in sua malitia » perseverans: cessetur à Divinis.

XI. Similia & in aliis Conciliis etiam sæculo XV. occurrunt; ac notanter in Concilio Constantiensi anno 1417. " Nullus Ecclesiasticam personam in criminali quæstione, » vel civili, ad judicium sæculare præsumat attrahere con- » tra Canonicas sanctiones, & contra Constitutiones Im- » periales.

XII. Cùm hæc Decreta dirigantur contra Magistratus & judices immunitatis Clericalis infractores, admodum » verisimile est, Magistratus & judices id propriâ aucto- » ritate attentâsse.

Et sanè si Regiâ auctoritate, seu aliquo positivo Principis Edicto fuissent suffulti, numquam eas pœnas & censuras Episcopi in ipsos evibrâssent; sed potiùs ipsi Principi pro revocatione, suspensione, vel moderatione sui Edicti supplicâssent.

XIII. Negare tamen non possumus, nonnulla delicta atrociora sæculo XV. jam tum Regiæ cognitioni ex consuetudine fuisse reservata; idque etiam contra Clericos, quemadmodum antiqui Practici, Mafuerus, Aufrerius, & post hos Guilielmus Benedicti ad *Cap. Raynutius*, unanimiter testantur; & signanter Benedicti ait *num.* 435. " Cognoscit Rex & ejus Officiarii de omni crimine *privi- » legiato*, ut sunt crimen læsæ Majestatis, falsæ monetæ, » infractio salvægardiæ Regiæ, vel assecuramenti brisati. » Et procedere consuevit etiam contra Clericos de præ- » missis, vel aliquo præmissorum inculpatos: vel si ma- » num Regiam violaverint, & de quibusdam aliis, quæ » *privilegiata* dicuntur.

XIV. Illud tum ex Guilielmo Benedicti, tum aliis antiquioribus auctoribus patet, hanc auctoritatem cognoscendi de delictis Clericorum tunc consuetudini adscriptam fuisse; quam privilegio Pontificio dicebant innixam.

Aufrerius enim De Potestate sæculari in Ecclesiasticos *Reg.* 1 *Fal.* 12. postquam dixit, quòd in casu violationis seu infractionis salvægardiæ judices Regii contra Clericos quoscumque cognoscere consueverint, & hujusmodi Clericos *pecuniariter* punire, subjungit: " Et de hoc Rex & » ejus Officiarii sunt in possessione & saisina à tempore, » cujus initii memoria non existit; quod tempus imme- » moriale, juxta Theotoricam Joannis Monachi, opera- » tur idem quod privilegium.

Post hæc dicit: " Nec obstat, si dicatur, illud locum ha- » bere, quando præscribens est capax possessionis, secus » ubi esset incapax.

" Ad quod respondetur (ait Aufrerius) verum esse re- » gulariter, quòd ex solo cursu temporis quis fieri non » potest capax de incapaci; fallit tamen, si unà cum tali » possessione immemoriali concurrat *fama privilegii*; quia » ne propter difficultatem probandi rem tam antiquam » pereat jus partis, præsumitur *pro privilegio*; non ergo » solum tempus hoc inducit, sed præsumptio privilegii » probata diuturnitate famæ.... Quòd autem facultas » cognoscendi civiliterque puniendi de certis criminibus » aliquorum Clericorum per judicem sæcularem, sit quæ- » sibilis *privilegio*, jam satis tactum esse videtur in prima » fallentia.... Sed sic est, quod in nostro casu unà cum » prædicta possessione immemorabili concurrit fama pri- » vilegii.... Et præsertim, quia scientia Principis cum » tolerantia in materia quæsibili privilegio facit validam » consuetudinem generalem præsentis Regni.

Ex his manifestum est, judices Regios auctoritatem hanc sensim assumpsisse cognoscendi de quibusdam criminibus Clericorum, eamque non in aliqua positiva Ordinatione Regia, sed in possessione & præsumpto privilegio, atque tacita Principis approbatione ex tolerantia resultante, fundâsse.

XV. Hanc possessionem contra immunitatem Clericalem tot Conciliorum Canonibus, & Principum legibus expressam & firmatam, tuebantur judices Regii vel eo præcipuè prætextu, quòd Clericorum crimina apud judices Ecclesiasticos essent impunita, ipsaque impunitas incentivum daret peccandi; idque in summum Reipublicæ & humanæ societatis turbationem & nocumentum; quemadmodum jam pridem coram Philippo Valesio conquerebatur Petrus Cugnerius; & latiùs Paponius *lib.* 1. *tit.* 5. *Arresto* 34. ubi in hanc impunitatem refundit hanc criminum privilegiatorum reservationem.

XVI. Similiter Guilielmus Benedicti *num.* 443. postquam dixit, *simplices* Clericos, qui arma portarunt in exercitu, ex consuetudine Regni Galliæ puniri per judices Regios sine prævia degradatione aut cognitione judicis Ecclesiastici, rationem addens, ait: " Aliàs multa sequeren- » tur & infinita scandala, si judices sæculares haberent in » talibus expectare judicis Ecclesiastici declarationem, & » simplicium Clericorum degradationem: à qua declara- » tione appellarent criminosi ad Metropolitanum, & dein- » de ad Papam: & sic crimina puniri non possent sine ma- » gnis circuitu, sumptibus & laboribus, ac periculo per- » ditionis prisoneriorum sic traducendorum: ex quo tota » sæcularis justitia remaneret illusa, crimina impunita, & » patria scandalizata.

XVII.

XVII. Deinde quod notandum adjungit: " Viso maximè hodierno more, quòd domini Episcopi omnes & quoscumque etiam armigeros & laboratores ac vagabundos tonsurant, imò jam conjugatos promovent ad Clericatum, quorum plures tonsurantur, ut liberiùs delinquere possint, & corporalem securiùs evadere punitionem.

Indubiè hæc facilitas tonsurandi, atque hoc pacto subtrahendi quoscumque etiam laicos malefactores jurisdictioni sæculari; eisque hoc pacto impunitatem procurandi, judicibus Regiis occasionem contra criminosos sine respectu privilegii Clericalis præbuit procedendi, atrocioraque crimina Rempublicam præcipuè conturbantia, & auctoritatem Regiam lædentia, suæ cognitioni servandi.

XVIII. Cùm autem hæc crimina, ac modus procedendi contra Clericos criminosos nullâ positivâ Ordinatione essent expressa aut determinata; nec ubique praxis fuit uniformis, nec semper eadem permansit; sed continuò per judices Regios, quibus major erat potestas, extensa: ut mirum non sit, si frequenter Prælatos inter & judices Regios fuerit super his contentio.

XIX. Et quidem teste Aufrerio, eo tempore moris erat, quòd executio emendæ per Clericum debitæ ratione violationis salvægardiæ Regiæ fieri deberet in bonis immobilibus temporalibus. " Unde (ait Aufrerius) anno Domini 1399. de prima Martii cùm quidam Clericus in simili casu condemnatus in emendam, non haberet temporale, dictum fuit per Curiam Parlamenti, quòd idem Clericus solutus teneret prisionem in curia Episcopi Parisiensis usque ad satisfactionem. Et hoc ne Arrestum primum remaneret illusorium, & quia dicta emenda descendebat ex delicto.

Hinc apparet, primitus tantùm judices Regios condemnâsse Clericos *pecuniariter*; nec suis carceribus, sed Episcopali carceri mandasse.

XX. Successu verò temporis integram cognitionem & punitionem criminum *privilegiatorum* sibi judices Regii arrogabant, solâ cognitione & judicandi auctoritate de delictis *communibus* judici Ecclesiastico relictâ.

XXI. Crimina autem *privilegiata* censebantur atrociora crimina, quæ directè ad turbandam quietem publicam tendebant; uti sunt crimina læsæ Majestatis, aliaque similia.

Communia verò, quæ præcipuè ipsam Ecclesiasticam œconomiam & Sacrorum administrationem spectabant; atque ideo & *Ecclesiastica* dici poterant, quæque Canonicam pœnam merebantur. Imò unum idemque crimen potest esse privilegiatum, in quantum lædit Rempublicam, & eatenus pœnâ civili puniendum; & *commune*, quatenus disciplinæ Ecclesiasticæ opponitur, & pœnâ etiam Canonicâ reus plecti meretur.

XXII. Cur autem crimina ad forum sæculare contra *privilegium* Clericale spectantia nomen *privilegii* acceperint, & *privilegiata* fuerint vocata: & econtra quæ ex *privilegio* fori ad judicem Ecclesiasticum spectant, *communia* fuerint appellata, non malè expressisse videtur Michael Roussellius in Historia *Jurisdict. Pontif. lib. 4. cap. 3. n. 6.* " Quia *privilegium* quasi constitutum est laico judici, ut de illis cognoscat: nempe quoniam Ecclesiastici videbantur præscripsisse omnium criminum in seipsos cognitionem, privilegio fuerit opus, ut non obstante illâ præscriptione, notionem hujusmodi criminum haberent sæculares Magistratus.

Et quamquam, inspecto primævo jure, crimina illa, quæ ex *privilegio* fori spectant ad cognitionem judicis Ecclesiastici excluso judice sæculari, potiùs viderentur dicenda esse *privilegiata* à *privilegio* fori, uti quoque notat ibidem Roussellius, nihilominus usus invaluit, ut hæc dicantur crimina *communia*, quasi circa hæc juxta jus commune procedatur.

XXIII. Cùm autem judicibus Regiis super processu criminali contra Clericos accusatos de crimine privilegiato sæpe molestia moveretur à judicibus Ecclesiasticis, tandem certus modus à Francisco I. præscriptus fuit Edicto Molinensi anno 1566. *art.* 39. quo declaravit, non esse remittendos Clericos accusatos de crimine *privilegiato* ad judicem Ecclesiasticum pro delicto *communi*, nisi priùs super delicto privilegiato, judices Regii cognoverint & judicaverint. Verba Edicti sunt: *Pour obvier aux difficultez qui se sont cy-devant presentées en la confection des procez criminels des personnes Ecclesiastiques, mesmement pour le cas privilegié, Ordonnons que nos Juges & Officiers instruiront & jugeront en tout cas les delicts privilegiez contre les personnes Ecclesiastiques, auparavant que faire aucun delaissement d'icelles à leurs Juges d'Eglise, pour le delict commun. Lequel delaissement sera fait à la charge de tenir prison, pour les peines du delict privilegié, où elles n'auroient été satisfaites, & desquelles respondront les Officiers de l'Evesque en cas d'élargissement par eux fait, avant la satisfaction desdites peines.* Id est: Ad obviandum difficultatibus, quæ antehac occurrerunt in processu criminali personarum Ecclesiasticarum, etiam in casu privilegiato; Mandamus ut Judices & Præfecti nostri instruant & judicent, quiscumque fuerit casus, delicta privilegiata adversus personas Ecclesiasticas, priusquam Judicibus suis Ecclesiasticis pro delicto communi dimittantur. Quæ dimissio fiet sub onere eos carceri mancipandi in pœnam delicti privilegiati, si pro eo non satisfecerint. Si verò è vinculis ante persolutam pœnam eximantur, id periculo Ministrorum Episcopi, qui hoc admiserint, factum fuerit.

XXIV. Itaque judices Regii juxta hoc Edictum poterant condemnare Clericum sine præsentia judicis Ecclesiastici, & antequam judex Ecclesiasticus de crimine cognosceret. De quo Clerus Gallicanus, tamquam de vulnere mortali Clericali immunitati inflicto, suas querelas iteratò deposuit, donec tandem anno 1580. sub Henrico III. per Edictum Melodunense prioris Edicti mitigationem obtinuit.

XXV. Mitigatio autem in hoc præcipuè consistit, quòd instructio litis contra personas Ecclesiasticas super crimine privilegiato debeat *conjunctim* per judicem Regium & judicem Ecclesiasticum institui; & judex Regius teneatur accedere Curiam Ecclesiasticam in ordine ad formandam dictam instructionem. Verba Edicti *art.* 22. sunt: *L'instruction des procez criminels contre les personnes Ecclesiastiques, pour les cas privilegiez, se fera conjointement, tant par les Juges desdits Ecclesiastiques, que par nos Juges. Et en ce cas seront ceux de nosdits Juges, qui seront commis pour cet effect, tenus aller au Siege de la Jurisdiction Ecclesiastique.* Id est: Instructio causarum criminalium contra personas Ecclesiasticas pro casu privilegiato conjunctim fiet tum per Ecclesiasticos, tum per nostros Judices. Quo casu Judices nostri qui ad eam causam deputabuntur, Curiam Ecclesiasticæ Jurisdictionis accedere tenebuntur.

XXVI. Hic procedendi modus pluribus titulis conveniens visus est. Imprimis dum utraque potestas, scilicet Ecclesiastica & Regia in unum conveniunt, illustrior redditur conventus. Adhæc utraque potestate uni eidemque causæ incumbente & allaborante, facilè omnibus suadetur, nec à justitia per unam potestatem nimiâ conniventiâ deflecti, nec innocentiam per aliam opprimi. Ulteriùs hac formâ procedendi evitatur contentio sat frequens in Provinciis, in quibus hæc forma procedendi non erat in usu, super qualitate criminis, num esset commune sive Ecclesiasticum, num esset privilegiatum.

Hac quoque procedendi formâ fit, ut si contingat, Clericos absolvi à pœna corporis afflictiva aut civili, remittaturque Judici Ecclesiastico puniendus solâ pœnâ Canonicâ, dici nequeat, Judices Ecclesiasticos esse similes pristino Senatui Romano, qui teste Plinio *lib. 9. Epist.* 13. " sævus in cæteros, Senatoribus solis quasi mutua dissimulatione parcebat.

XXVII. Hinc tandem factum est, hanc formam processûs ita placuisse, ut per Edictum Regium anno 1678. & confirmatum per declarationem, anni 1684. per totum Regnum Galliæ extensa fuerit, abrogatâ praxi & formâ procedendi contrariâ in quibusdam Provinciis hactenus obser-

observata; uti monet Claudius Fleury *parte* 3. *Institut. Juris Can. cap.* 14.

XXVIII. Edictum Melodunense suprà relatum nullam facit delictorum *privilegiatorum* distinctionem; sed de his omnibus indistinctè loquitur, & vult esse judicium commune inter Judicem Ecclesiasticum & Regium sive sæcularem.

XXIX. Verùm hanc communionem tandem Judices Regii respuerunt circa delicta atrociora, quemadmodum testatur Michaël Roussellius loco citato *num.* 8. referens, " inter atrocia delicta læsæ Majestatis Divinæ & humanæ, » parricidium, homicidium datâ operâ, & ex insidiis com» missum, sodomia, & cætera hujusmodi, quæ horrori » sunt & detestationi." Quin addit Claudius Fleury loco citato, Judices Regios rarò ad Judicem Ecclesiasticum remittere in casibus quibus pœna *corporalis* locum habere potest.

XXX. Hinc ipse Roussellius enumeratis delictis *privilegiatis* ad Judicis Regii cognitionem spectantibus *num.* 24. ponit hanc conclusionem: " Sit igitur ex præmissis di» stinctio criminum, ut quædam privilegiata sint pro foro » sæculari cujusmodi *atrocia omnia*, ut non requiratur *præ» sentia* Judicis Ecclesiastici. Alia privilegiata pro foro Ec» clesiastico, ut ad illud remittantur Clerici rei, sed judi» candi assistente Regio Judice & Procuratore: ac ea for» tasse *communia* dicuntur, quoniam ipsorum cognitio » utrique judici *communis* est.

Eandem distinctionem delictorum *privilegiatorum* tamquam hodie usitatam asserit Claudius Fleury *parte* 3. *Instit. Juris Can. cap.* 14. aitque, delicta privilegiata *solis* Judicibus Regiis reservata, esse *læsæ Majestatis*, & alia quæ eò reducuntur, putà falsæ monetæ: & generaliter non solere remitti ad Judicem Ecclesiasticum, dum occurrunt casus quibus pœna *corporalis* infligi posset. Verba Auctoris sunt: *Il y en a de tellement privilegiez, que les Juges laiques en cognoissent seuls, sans donner part à l'Official de leur procedure, ny avoir aucun égard au privilege criminel. Tel est le crime de lese-Majesté, & ceux que l'on y rapporte, comme la fausse monoye. Et en general, ils ne renvoyent gueres au Juge Ecclesiastique, dans le cas où la peine afflictive peut avoir lieu.* Id est: Quædam crimina eò usque privilegiata sunt, ut de iis soli Judices Laici cognoscant, non communicato cum Officiali processu suo, aut habitâ privilegii criminalis ratione. Tale est crimen læsæ Majestatis, & ea quæ ad id reducuntur, quale adulteratæ monetæ. Et generaliter vix ad Ecclesiasticum Judicem remittunt, dum pœnæ corporali in casu locus est.

XXXI. Si hodiernam Parlamentorum & Magistratuum Civilium praxim rectè hi Auctores expresserint, apparet, jam tandem crimina, quæ olim sola dicebantur *privilegiata*, non tantùm non spectare ad cognitionem Judicis laici *conjunctim* cum Judice Ecclesiastico; sed ab horum cognitione Judices Ecclesiasticos esse submotos; atque crimina *privilegiata*, de quibus Edictum Melodunense vult conjunctim cognosci, esse redacta ad crimina *leviora*, quæ pœnam aliquam civilem merentur, eò quòd & Civili politiæ adversentur.

Id & ipse Roussellius haud diffiteri videtur, dum *num.* 52. dicit, crimina simplicia quæ ad *solius* Judicis Ecclesiastici notionem spectant, esse illa, quæ solâ castigatione Ecclesiasticâ indigent.

Si hæc vera sint, videant ipsi Prælati, quâ ratione huic Regiæ Jurisdictionis amplificationi in diminutionem suæ auctoritatis & Jurisdictionis occurrere queant, eamque postliminio revocare, ad eos saltem terminos, quos ipsi Reges suis Edictis expresserunt: interim praxim hanc sat recentem esse, fidem facit famosus Galliæ Jurisconsultus & Practicus Claudius le Prestre, qui *Cent.* 1. *cap.* 20. dicit, se non vidisse umquam negatam remissionem Clerici, nisi in crimine læsæ Majestatis, vel nisi Clericus captus esset in veste sæculari, quantumvis aliàs ageretur de crimine valde atroci, quorum plura exempla allegat.

XXXII. Et quidem juxta Edictum Melodunense suprà citatum, Clericus accusatus de delicto *privilegiato* remittendus est ad Judicem Ecclesiasticum, id est, Episcopum suum *proprium*, non autem ejus loci in quo apprehensus est, vel in quo delictum est commissum.

Quam remissionem satis expressit ipsum Edictum, dum voluit, ut Judex Regius accedat ad Curiam Ecclesiasticam, ut ibidem cum Judice Ecclesiastico causam instruat.

XXXIII. Si tamen *proprius* Episcopus sit extra districtum Curiæ supremæ à qua remittitur reus, solet illa Episcopo injungere, ut Vicarios in suo districtu committat, à quibus unà cum Judice Regio de crimine & persona lis instruatur, uti monet Roussellius loco citato *num.* 27.

XXXIV. Similiter in casu appellationis à sententia lata per Judicem Ecclesiasticum super delicto, si Metropolitanus aut Primas sit extra districtum Curiæ, sub quo sententia in prima instantia fuit prolata, tenetur hic Vicarium constituere de eadem Diœcesi, qui sub eodem districtu causam appellationis instruat & definiat: & si appellatio devoluta sit ad Papam, impetrantur Judices delegati ex eadem Diœcesi, uti monet Le Prestre loco citato *num.* 8.

XXXV. Illud tamen privilegium datum Episcopo Parisiensi, ut cognoscat de delictis omnium Clericorum cujuscumque sint Diœcesis, qui capiuntur in ipsa civitate Parisiensi: qui consequenter ad ipsum, & non ad proprium Episcopum remittendi sunt. Hujus privilegii meminit Choppinus in *Præfatione ad Consuet. Paris. pag.* 7.

XXXVI. Monet insuper Fleury citato *cap.* 14. quòd si causa instruatur in aliquo Parlamento, non soleat advocari Officialis, sed quòd Episcopus Ordinarius Clerici accusati debeat in Vicarios suos deputare Consiliarios Ecclesiasticos Parlamenti.

XXXVII. Vide Paponium *lib.* 1. *tit.* 5. *Arresto* 51. ubi notat, quòd soli *supremæ* Curiæ id liceat, quæ corpore *Ecclesiasticorum* & laicorum constat. Additur in notis: " Quòd si Episcopus id facere renuat, aut differat, post» quam id ei significatum est, Curia quemdam ex officio » delegare consuevit.

XXXVIII. Remissione ad Judicem Ecclesiasticum factâ, processus criminalis instrui debet conjunctim per utrumque Judicem. Neque potest Judex Ecclesiasticus vigore hujus remissionis in casu delicti privilegiati processum instruere, nisi assistente Judice Regio.

XXXIX. Causâ per Judicem Ecclesiasticum & Civilem conjunctim instructâ, sententia separatim pronuntiatur per utrumque Judicem: nimirum per Judicem Ecclesiasticum pronuntiatur super crimine in quantum est Ecclesiasticum sive *commune*, ut vocant; per Judicem autem Civilem pronuntiatur super eodem crimine in quantum est *privilegiatum*; & uterque Judex pœnam crimini sub una & altera consideratione convenientem imponit: & ita per solemne Arrestum Parlamenti Parisiensis anno 1631. ordinatum fuit, vetitumque Judicibus Regiis proferre sententiam conjunctim cum Judice Ecclesiastico.

XL. Hinc licèt accusatus esset absolutus à Judice Ecclesiastico, posset nihilominus super eodem delicto, in quantum est *privilegiatum*, condemnari per Judicem Regium; & ita judicatum anno 1604. Vide Claudium Le Prestre *Cent.* 1. *cap.* 20. ubi & notat, quod etiam Judex Regius possit procedere ad sententiam mortis, non obstante sententiâ absolutoria Judicis Ecclesiastici, si crimen, in quantum est privilegiatum, talem pœnam mereretur: quia sententia Judicis Ecclesiastici nullatenus constringit Judices Regios, in quantum est crimen privilegiatum.

XLI. Hinc Judex Ecclesiasticus Clericum incarceratum è suo carcere dimittere non potest, quamdiu sententiæ Judicis Regii non satisfecit reus, nisi consensus ipsius Judicis accesserit; tametsi à Judice Ecclesiastico fuisset absolutus, vel pœnæ à Judice Ecclesiastico impositæ satisfecisset. Le Prestre loco citato *num.* 9. Dicitur que in annotationibus ad Arresta Paponii *lib.* 1. *tit.* 5. *arresto* 35. ita in Camera criminali anno 1586. decretum fuisse.

XLII. Insuper quia utraque sententia est planè separata & à diverso Judice prolata, si accusatus appellet, Curia Regia non solet recipere appellationem, nisi quæ

est

est à sententia Judicis *laici*: aliam autem remittit ad Superiorem immediatum Judicis Ecclesiastici, à cujus sententia appellatur: & huic quidem adeo defert Curia Regia, ut supersedeat ipsa quoad appellationem à sententia Judicis laici, quousque in causa appellationis, per Judicem Ecclesiasticum etiam per *tres* sententias *conformes*, pronuntiatum sit. Uti notat Le Prestre ibidem.

XLIII. Hic ferè est hodiernus procedendi stylus quoad delicta privilegiata, sive non merè Ecclesiastica in Gallia observari solitus, qui hactenus nullo Regio Edicto in Belgio præscriptus aut expressus scitur; neque consuetudine aut usu introductus.

XLIV. Equidem illud negari nequit, quin & hìc in Belgio crimina nonnulla habeantur pro *privilegiatis*, & eo sensu de his Judex Regius possit contra Clericum, non obstante privilegio Clericali, cognoscere; uti notat Damhauderus in *Praxi Rerum Civilium cap.* 114. ubi imprimis dicit, Clericos teneri respondere coram suo Principe, aut coram ejus Concilio de publicæ fidei, salvægardiæ sive securitatis violatione. Item de armorum gestatione, & aliis similibus causis privilegiatis. Deinde *num.* 26. dicit: " Intelliguntur privilegiatæ causæ crimina enormia qualificata, & quæ Princeps sibi reservat, veluti crimen læsæ Majestatis vel divinæ vel humanæ, & cætera ibidem enumerata; in quibus dicit, Curiam Gandensem nullam admittere remissionem: & pluribus confirmat ibidem in notis Nicolaus Tuldenus.

XLV. Concordata Brabantiæ inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem *tit.* 6. qui inscribitur *De Actionibus competentibus contra Clericos prima Tonsura*, postquam expresserunt conditiones requisitas in Clericis conjugatis vel non conjugatis primâ Tonsurâ insignitis, ut privilegio fori gaudere queant (de quibus conditionibus agitur capite sequenti) subjiciunt: " Hi omnes Clericali officio gaudebunt, etiam in criminibus membri amputationem, aut capitalem pœnam, seu corporis afflictivam inferentibus.

Post hæc *art.* 8. per modum exceptionis additur: " Non in enormibus, utpote hæreticis, mandatis Principis contravenientibus, raptoribus virginum, homicidis ex proposito, vel per insidias, incendiariis, grassatoribus, famosis latronibus, depopulatoribus agrorum, & similibus.

XLVI. Ex his manifestum, quòd Concordata hæc non omnia crimina, etiam Clericorum conjugatorum primæ tonsuræ habeant pro *privilegiatis*, quantumvis adeo gravia, ut etiam *capitalem* pœnam, seu corporis afflictivam inferant; sed tantùm *enormia* quæ quasi directè ad Reipublicæ & Status politici turbationem & eversionem tendunt.

XLVII. Porrò Concordata hæc tantùm loquuntur de simplicibus Clericis sive conjugatis sive non conjugatis, hosque etiam in delictis quantumvis pœnâ corporali puniendis, modò tamen non sint ex enormioribus, immunitate Clericali gaudere declarant: De Clericis autem in sacris constitutis non loquuntur: ut hos juri communi quoad usum hujus immunitatis reliquisse videantur: referetque Zypæus *tit. De Foro compet. num.* 37. Concilium Brabantiæ Presbyteros de crimine enormi convictos remisisse ad Judicem Ecclesiasticum.

XLVIII. Neque mirum videri deberet, si Flandria magis, quàm Brabantia moribus & praxi Gallicanis consentiret. Notum quippe est, quod ante institutum anno 1473. à Carolo Burgundione Parlamentum Mechliniense, Flandri à suo Senatu Provinciali appellârint ad Parlamentum *Parisiense*, uti monet Damhauderus in Praxi rerum civilium *cap.* 6. notatque *num.* 4. quòd Parlamentum Mechliniense in locum *Parisiensis* suffectum, hujus Parlamenti ferè modum, ritum, institutionem, & auctoritatem referat. Quid mirum igitur, si Flandri praxim & mores Parisienses sensim etiam sequuti sunt.

XLIX. Porrò sicuti ob criminis *enormitatem* Clerici nonnunquam suo privilegio privantur, ita quoque eodem non gaudent, quando alio quàm Ecclesiastico officio funguntur, atque circa illud delinquunt: eò quòd tunc non ut Clerici, sed ut Officiarii considerentur; eaque delicta non habeantur pro delictis Clericorum; sed laicorum seu Officiariorum laicalium, quorum officia Clerici obeunt.

Hinc citata Concordata *art.* 8. expressè declarant, quòd Clericus Clericali privilegio non gaudebit, *quando contra statuta officiorum delinquetur*; id est, officiorum secularium quibus fungitur.

L. Notat idipsum Nicolaus Tuldenus in annotationibus ad *cap.* 124. Damhauderi in Praxi rerum Civilium, asseritque id procedere " in Clerico, licèt *in Sacris* constituto, officium seculare gerente, in eoque delinquente: ut puniri possit pro modo delicti, per captionem temporalitatis, ac venditionem immobilium, privarique ac suspendi officio in quo deliquit. " De conformi praxi Galliæ jam pridem testatus est Guillelmus Benedicti ad *Cap.* RAYNUTIUS, verbo *Et uxorem*, *num.* 447. dicens: " Tertiò, cognoscit Rex & ejus Officiarii, ubicumque Clericus, licet in *Sacris* constitutus, officium sæculare gerens deliquisset in officio, quod puniri posset pro modo delicti per captionem temporalitatis ac venditionem bonorum immobilium. Et si casus hoc exigeret, privari aut suspendi officio in quo deliquit, quod est de casibus privilegiatis secundùm aliquos, & ita servari est consuetum in regno.

LI. Ex his quæ hactenus dicta sunt, non difficile erit intelligere, quòd sensim tribunalia Laica & Regia auctoritatem sive Jurisdictionem in Clericos de criminibus accusatos protenderint, non tantùm ultra præscripta Canonum & Juris communis; sed & ultra ipsas Regias Ordinationes, ad figendos limites utriusque Jurisdictionis expressè editas. Quantopere de hac ampliatione Jurisdictionis Laicæ conquesti sint Episcopi proximè elapso sæculo, ex Synodis Provincialibus tunc celebratis videri potest.

LII. Sed si Episcopi suos Clericos, ac præsertim in *Sacris* constitutos à Laicis judicari & puniri nolint, imprimis provideant, ut non citò manus imponant; sed primùm diligenter examinent, num iis moribus sint, ut flagitia, quibus Respublica turbetur, ab eo non timeantur.

Ulterius, si contingat, Judam aliquem aut similem perditum hominem irrepere, criminibus non conniveant, sed pro debito puniant; idque pœnâ ipsi crimini condignâ: neque sint Episcopi eorumve Officiales ex illis, de quibus jam pridem dixit Guilielmus Benedicti loco citato *num.* 448. " Omnia delicta quantumcumque gravia in pecuniam convertunt.... Et quod deterius est, si aliquem etiam pro gravissimo crimine condemnaverint ad perpetuum carcerem, semper in fine sententiæ gratia Domini Episcopi & misericordia reservatur.... Cujus clausulæ virtute pœnam personæ delinquentis in detrimentum bursæ, quæ non deliquit, convertunt. Ex quo cùm justitiam veram de Clericis non faciant, ex isto inconvenienti, quia eos non puniunt, sequitur aliud inconveniens, quòd sæpè Judices sæculares de eis justitiam faciant, & eos puniant.

Et quia Episcopi in criminum punitione per frequentes appellationes & recusationes, aliaque similia à facinorosis hominibus facilè impediuntur, rursus spes exigua affulget, integram Clericorum immunitatem restituendi, nî hisce appellationibus & recusationibus modus apponatur; quia his sic stantibus, videbunt Judices Regii, quòd crimina manebunt impunita, idque nonnunquam cum summo Reipublicæ detrimento, si ea jurisdictioni Ecclesiasticæ relinquantur.

CAPUT III.

Qui Clerici privilegio *fori* gaudeant?

1. *Attento Jure Decretalium omnes indistinctè Clerici etiam prima Tonsura gaudent privilegio fori.*
2. *Similiter & juxta pristinos Canones, & Principum sanctiones;*

3. *Id*

3. *Idipsum supponit Pontificale Romanum.*
4. *Canones omnes Clericos habent pro Ministris Ecclesiæ.*
5. *Hoc quoque indicant ceremoniæ primæ Tonsuræ.*
6. *Insinuat etiam Synodus Tridentina.*
7. *Meritò initiati primâ Tonsurâ, tamquam* Ministri *Ecclesiæ hoc privilegio gaudent.*
8. *Matrimonium non obstat, quominùs Clericus sit* Minister *Ecclesiæ.*
9. *Hinc Clericis conjugatis communicatum hoc privilegium.*
10. *Clericis propter* ministerium *Ecclesiæ datum hoc privilegium.*
11. *Circa sæculum XIII. & XIV. Canonistæ primam Tonsuram Ordinibus annumerare cœperunt, & efficaciam imprimendi characterem ei tribuere.*
12. *Hinc immunitatem in ipsam Tonsuram, & non in ministerium Ecclesiæ refuderunt.*
13. *Id supposuerunt Prælati Galliæ coram Philippo Valesio sæculo XIV.*
14. *Hac opinione recepta omnes passim etiam sceleratissimi se à Jurisdictione Laica subtrahebant.*
15. *Hinc justa laicorum querela de impunitate criminum, & extensione hujus privilegii contra intentionem Canonum.*
16. *Querela Petri Cugnerii super hoc articulo.*
17. *Querela laicorum renovata circa tempora Concilii Tridentini.*
18. *Synodus Tridentina Constitutionem Bonifacii VIII. de Clericis conjugatis renovavit.*
19. *Addidit clausulam, quâ ostendit, hoc privilegium non attribui nudæ Tonsuræ.*
20. *Decretum Synodi Tridentinæ circa Clericos non conjugatos.*
21. *Hic rursus ostendit, privilegium non dari ob nudam Tonsuram.*
22. *Quæ dicendæ vestes Clericales, & quandonam censeatur Clericus* abjecisse *vestes Clericales remisissvè.*
23. *Clericus tonsuratus, etiam non conjugatus, captus in veste laicali forum sæculare declinare non potest.*
24. *Clericus conjugatus faciliùs privatur privilegio fori quàm non conjugatus.*
25. *Aliquando in Gallia ordinatum fuit, ut soli Clerici in sacris constituti gauderent hoc privilegio.*
26. *Hoc postmodum extensum ad Beneficiatos & scholares.*
27. *Hæc extensio videtur convenire cum Decreto Concilii Tridentini.*
28. *Ex mente Synodi Tridentinæ Clericus serviens Ecclesiæ aut studens, etiam sine speciali mandato aut licentia Episcopi, gaudet hoc privilegio.*
29. *An Clericatus, postquam delictum aliquod est commissum, tribuere soleat privilegium fori?*
30. *Clerici non servantes conditiones à Synodo Tridentina præscriptas, excidunt privilegio sine prævia monitione.*
31. *Clericus deponens vestes Clericales non in perpetuum privatur hoc privilegio, sed resumpto habitu recuperat.*

I. ATtento Jure Decretalium, Clericos omnes & indistinctè gaudere privilegio *fori*, communis est Canonistarum sententia, fundata in generali ac indefinita expressione Decretalium de hoc privilegio loquentium, ac notanter *cap. 2. X. De Foro comp.* ubi sub nomine Concilii Parisiensis dicitur: " Nullus Judicum, neque Presbyterum, neque Diaconum, aut *Clericum ullum*, aut minores Ecclesiæ sine permissu Pontificis per se distringere aut condemnare præsumat. Quòd si fecerit, ab Ecclesia Dei, cui injuriam irrogare dignoscitur, tamdiu sit sequestratus, quousque reatum suum cognoscat & emendet.

II. Similiter & veteres Canones nec non Principum Sanctiones de auctoritate & jurisdictione Episcoporum loquentes, omnem indefinitè Clerum Episcopis subjiciunt, omnesque generatim Clericos de foro Episcopi esse supponunt.

III. Quare & Pontificale Romanum etiamnum hodie supponit, Tonsuratos per susceptionem primæ Tonsuræ constitui de *foro Ecclesiæ*. Post collatam enim Tonsuram, ex præscripto Pontificalis Episcopus alloquitur novos Tonsuratos, dicens: " Filii charissimi, animadvertere debetis, quòd hodie de *foro Ecclesiæ* facti estis, & privilegia Clericalia sortiti estis; cavete igitur, ne propter culpas vestras illa perdatis; & habitu honesto, bonis moribus, atque operibus Deo placere studeatis.

IV. Neque sanè mirandum, jam pridem sub hoc privilegio indistinctè *omnes* Clericos, etiam primæ Tonsuræ & minorum Ordinum, fuisse comprehensos: quia supponebatur, uti & hodie Ecclesia desiderat, quòd omnes Clerici reverà essent *ministri* Ecclesiæ, atque reipsâ Ecclesiæ de cætero servire, ac sæculo renuntiare vellent; ipsâque conversatione & habitu ita se exhibere, ut omnibus manifestum esset, se velle Ecclesiæ, & non sæculo servire.

V. Id quoque hodiernæ ceremoniæ & preces, quas in collatione primæ Tonsuræ Pontificale præscribit, ostendunt.

Ut quid enim habitum sæcularem deponunt, & *habitum sacræ religionis* induunt, nisi ut se sæculo renuntiare, & religioni militare posthac velle demonstrent? Unde & Episcopus ad impositionem vestis Clericalis ad Deum se convertit, supplicans: " Quibus in tuo sancto nomine habitum sacræ religionis imponimus, ut te largiente *devoti in Ecclesia tua persistere mereantur.*

VI. Et Synodus Tridentina *Sess. 23. cap. 4. De Reformat.* præcipit, ut ii dumtaxat Tonsurâ initientur, " de quibus probabilis conjectura non sit, eos non sæcularis judicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum præstent, hoc vitæ genus elegisse.

VII. Dum igitur prima Tonsura juxta Ecclesiæ intentionem, & regulas ab ipsa præscriptas fuit collata, meritò etiam vel primâ Tonsurâ initiati sub hoc privilegio comprehendi poterant, & de foro Ecclesiæ constitui; utpotè ejus *ministerio* reipsa adscripti, & eidem juxta conditionem suam ad præscriptum Episcoporum incumbere parati.

VIII. Cùm autem nec Matrimonium obstet, quominus quis *servitio* Ecclesiæ insistere, & ei se totaliter consecrare queat, nec conjugati Tonsurâ Clericali initiati, hoc privilegio fraudari debuerunt: nec Ecclesia ob contractum ab iis Matrimonium, auctoritate in suos *Ministros* privari.

IX. Hinc ex citata Decretali sub nomine Concilii Parisiensis, tamquam consequens declarat Bonifacius VIII. in *Cap. Unico De Clericis conjugatis in 6.* " Clericos conjugatos pro commissis ab iis excessibus vel delictis, trahi non posse criminaliter aut civiliter ad judicium sæculare: nec ab ipsis sæcularibus judicibus eos debere personaliter, vel etiam peculiariter (ne per unam viam concedatur eisdem judicibus, quod per aliam denegatur) nullatenus condemnari.

X. Non immeritò ergo *omnes* Clericos privilegio Clericali comprehendebant, non tantùm Synodorum Canones, sed & ipsorum Principum Sanctiones, quia omnes indistinctè Clericos divinis obsequiis mancipatos supponebant, quemadmodum expressit Constantinus M. non obscurè in Clericale obsequium ipsam immunitatem refundens in *L. 2. Cod. Theod. De Episcopis & Clericis:* " Qui divino cultui ministeria religionis impendunt, (id est hi, qui *Clerici* appellantur,) ab omnibus omninò muneribus excusentur; ne sacrilego livore quorumdam à divinis *obsequiis* avocentur.

XI. Verùm cùm circa sæculum XIII. & XIV. cœpissent Canonistæ *Tonsuram* Clericalem Ordinibus annumerare, eique etiam efficaciam imprimendi characterem indelebilem tribuere, unà cœperunt docere, Tonsuratos per nudam & simplicem susceptionem primæ Tonsuræ fieri personas sacras.

XII. Ex quo ulteriùs concludebant, primâ Tonsurâ initiatos à foro sæculari, tamquam personas sacras seu sacratas

eratas esse exemptos, tametsi nec Tonsuram nec habitum Clericalem gestarent; eò quòd supponerent per Tonsuram imprimi characterem independenter ab omni servitio aut habitu Clericali.

XIII. Id supposuisse Episcopum Eduensem, qui nomine Prælatorum Galliæ pro immunitate Ecclesiastica decertabat cum Petro Cugnerio coram Philippo Valesio, patet ex illius responso ad articulum 30. ejusdem Cugnerii. Articulus Cugnerii erat: " Item, si contingat, quòd » Gentes Regiæ capiant aliquem malefactorem pro cri» mine certo per eum commisso, & idem malefactor di» cat, se Clericum esse, licet nec Tonsuram nec habitum » deferat Clericales, Officiales Prælatorum faciunt in con» tinenti detinentes & capientes compelli per monitiones » & sententias ad restituendum sibi prædictum malefacto» rem tamquam Clericum suum.

Huic articulo respondit Eduensis: " Ad 30. (articulum) » qui loquitur de Clericis conjugatis captis in habitu lai» cali; dicit, quòd tales pro eo, quòd non deferunt Ton» suram vel habitum Clericis congruentem, non amit» tunt privilegium Clericale: unde si sit notorium judici » Ecclesiastico, talem esse Clericum, vel fama sit publi» ca super hoc, idem judex sine cujuscumque injuria po» test ad restitutionem talis Clerici justitiam compellere » sæcularem.

Hoc responsum manifestè supponit, quòd sufficiat esse Clericum, ut quis fori privilegio gaudeat, & captus à judice laico restituendus sit judici Ecclesiastico, tametsi nec Tonsuram nec habitum deferat Clericis congruentem.

XIV. Porrò hac persuasione de characteris impressione per simplicem & nudam Tonsuræ susceptionem semel receptâ, ostium erat apertum, quo omnes passim se à jurisdictione laicali subducerent, & pœnas per judices laicos criminibus congruentes infligendas impunè evaderent; idque tam conjugati, quàm cælibes cujuscumque conditionis; tametsi nec de statu Ecclesiastico assumendo, aut habitu & Tonsurâ Clericali gestando cogitarent, modò tantùm primâ Tonsurâ initiarentur. Nec illud difficile erat, tum quòd Officiales desiderarent plures suo foro esse subjectos, tum quòd etiam Ministri Episcoporum exinde lucellum captarent. Nec deerant Episcopi, qui suis Ministris benefacere volentes, quin ex lucello illo nonnumquam participantes, facilè ad Tonsuram quoslibet admitterent; maximè cùm tunc & Episcopi Titulares sibi auctoritatem Tonsuram & Ordines conferendi in aliena Diœcesi arrogarent, & lucrum exinde quærerent, quemadmodum ex Decretis Synodi Tridentinæ, quibus hi abusus resecantur, haud difficulter potest intelligi.

XV. Mirum ergo videri nequit, si laici quererentur, hoc pacto passim sceleratos homines, nihil præter nudam Tonsuræ impressionem habentes, titulo privilegii Clericalis à jurisdictione laicali eximi, atque hoc pacto scelera atrocissima manere impunita; idque contra intentionem eorum, qui privilegium hoc veris Clericis, sive Ministris Ecclesiæ, qui & conversatione & habitu se tales exhiberent, indulgere voluerunt.

XVI. Inter articulos Petri Cugnerii erat hic 49. " Item » faciunt Prælati Tonsuras hominibus 30. annorum & ul» tra, & etiam conjugatis aliquibus, quando veniunt ad » eos metu intrusionis carceris, & punitionis alicujus cri» minalis delicti, quod anteà perpetraverunt, & hoc plu» ries fuit factum.

Querelam Guilielmi Benedicti de facili Tonsuratione cujuslibet generis & artificii hominum; & quomodo hac ratione crimina manerent impunita; citavimus capite præcedenti.

XVII. Nec circa tempora Concilii Tridentini cessâtunt querelæ laicorum de impunitate criminum etiam atrocissimorum, quæ obtentu hujus privilegii obtinebatur, uti videre est è gravamine 31. inter gravamina à Principibus Germaniæ sub id tempus Sedi Apostolicæ oblato; & litteris Francisci De Vargas, Oratoris Regis Catholici in Concilio Tridentino ad Episcopum Attrebatensem datis 26. Novemb. 1551. in quibus altè de hoc excessu conqueritur.

XVIII. Ut his querelis satisfaceret Synodus, imprimis renovavit Constitutionem Bonifacii VIII. de Clericis conjugatis, addens hanc clausulam: " Modò hi Cle» rici (conjugati) alicujus Ecclesiæ servitio, vel mini» sterio ab Episcopo deputati, eidem Ecclesiæ serviant, » vel ministrent; & Clericali habitu & Tonsurâ utantur, » nemini quoad hoc, privilegio vel consuetudine, etiam » immemorabili suffragante. " *Sess. 23. cap. 6. De Reformat.*

XIX. Hac clausulâ sat ostendit Synodus, privilegium hoc Clericale non ob nudam rasionem capillorum, aut ceremonialem illam Tonsuram esse indultum; sed maximè propter ministerium, cui per ipsam Tonsuram fit applicatio, sive datur introitus.

XX. Circa Clericos non conjugatos declarat, quòd " nullus primâ Tonsurâ initiatus, aut etiam in minoribus » Ordinibus constitutus, ante decimum quartum annum » Beneficium possit obtinere. " Deinde subjungit: " Is » etiam fori privilegio non gaudeat, nisi Beneficium Ec» clesiasticum habeat; aut Clericalem habitum & Ton» suram deferens, alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi » inserviat, vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua » Schola, vel Universitate, de licentia Episcopi, quasi » in via ad majores Ordines suscipiendos versetur.

Non obscurum est, Synodum hìc æquiparare initiatum primâ Tonsurâ, & initiatum minoribus Ordinibus: atque in utroque requirere hìc expressas conditiones, ut privilegio fori gaudere queant.

XXI. Ulteriùs fat manifestum, Synodum non refundere hoc privilegium *fori* in nudam & solam Tonsuræ Clericalis aut minorum Ordinum susceptionem; sed in hoc, quòd quis ministerio Ecclesiastico sit actualiter applicatus; aut saltem se impendat, ut Ecclesiæ servire queat.

XXII. Circa vestes sive habitum Clericalem multa præscribunt Concordata Brabantiæ inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem *tit. 6.* quoad Clericos conjugatos & simplices; sed quæ omnia videntur eò tendere, ut Clerici illi habitu externo se Clericos esse ostendant, aut saltem à laicis distinguant. Quæ enim sit vestis Clericalis, ex locorum & temporum conditione desumendum esse, ostendi *parte 1. tit. 2. cap. 2.* ubi unà notatum, quandonam Clerici vestes Clericales *abjecisse* censeantur, ut privilegio *fori* excidant, & pœnis Canonicis contra non gestantes vestem Clericalem decretis, puniantur.

XXIII. Clericum Tonsuratum non conjugatum, & in alio quàm Clericali habitu captum, pro illa vice forum declinare non posse, nec privilegio uti, judicatum esse anno 1584. refert Paponius *lib. 1. tit. 5. Arresto 42.* & in annotationibus idipsum non semel aliàs judicatum dicitur.

XXIV. Item *Arresto 47.* refert judicatum esse, Clericum *conjugatum* non gaudere privilegio fori, qui captus fuerat in veste non quidem omninò laicali, sed tamen aliqualiter ad eam accedente; monetque Paponius, quòd aliud foret in Clerico *non conjugato*: " Hoc casu quippe » (ait) major habitûs dissolutio requireretur, & faciliùs » *conjugatus* privilegium suum amittit.

Nec immeritò. Licèt enim conjugium absolutè Clericatui non repugnet; dubium tamen non est, Clericum per conjugium præsumi ad statum sæcularem velle divertere; quæ præsumptio tunc per habitum alioquousque ad laicalem accedentem perficitur.

XXV. Edicto Molinensi anno 1566. cautum fuit in Gallia, quòd nullus Clericus gauderet privilegio fori, nisi ut minùs esset *Subdiaconus*, actualiter residens, & Divinis inserviens. Verba Edicti sunt: *Que nul de nos sujets soy disant Clerc ne pourra joüir dudit privilege soit pour delaissement aux Juges d'Eglise, ou pour autre chose; s'il n'est constitué ès Ordres sacrez, & pour le moins Sous-diacre ou Clerc actuellement resident & servant aux offices, ministeres & Benefices qu'il tient dans l'Eglise.* Id est: Ut nemo sub-

subditorum nostrorum se Clericum asserens valeat dicto privilegio gaudere, sive ut ad Ecclesiasticos Judices remittatur, sive alia de causa, nisi sacris Ordinibus initiatus sit, saltem Subdiaconus, aut Clericus actu residens & inserviens Officiis, ministeriis & Beneficiis, quæ in Ecclesia possidet.

XXVI. At postmodum ad instantiam Cleri declaravit Rex, quòd etiam Clerici Scholares actualiter & sine fraude studentes, & omnes Beneficiati privilegio fori utentur. *Les Ecoliers actuellement estudeans, & sans fraude, & aussi tous Clercs Beneficiers.* Id est: Scolares actu, & dolo seposito studentes, omnesque insuper Clerici Beneficiati.

XXVII. Per hanc moderationem Edictum Regium ad terminos Concilii Tridentini reductum apparet; nisi quòd Synodus tantùm requirat, ut Clericus *alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi inserviat*; quod fieri potest, tametsi nullum *Beneficium* habeat; moderatio verò Edicti tantùm præter Scholares excipiat Clericos *Beneficiatos*. Sed quidni dicamus, Clericum, qui *alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi servit*, ad mentem Regii Edicti pro Beneficiato esse reputandum; quod & Edicto anni 1571. *art.* 14. declaratum est in verbis: *Ceux qui serviront actuellement à l'Eglise joüiront du privilege de Clericature & Tonsure.* Id est: Qui actu inservient Ecclesiæ privilegio Clericatus & Tonsuræ gaudebunt.

XXVIII. Unde & S. Congregationem declarâsse refert Fagnanus ad *Cap.* 1. ✠ *De Foro comp. num.* 22. quòd Clericus incedens in habitu & Tonsura Clericali gaudeat privilegio, si *alicui Ecclesiæ serviat*, etiam *sine mandato* Episcopi; aut studeat in aliquo Seminario, vel Schola, aut Universitate *citra licentiam* Episcopi; quia etiam cessante mandato aut licentiâ Episcopi, habetur finis præcipuus Concilii.

XXIX. Et hæc quidem, si non appareat, Clericatum fuisse susceptum in fraudem fugiendi judicii sæcularis. Si enim post delictum commissum susceperit Clericatum, & ex circumstantiis satis constet, id in fraudem factum esse, sat convenit inter Doctores, hujusmodi Clericum prætextu suscepti Clericatûs Jurisdictionem laicam declinare non posse. Indicium autem fraudis haud obscurum erit, si mox à perpetrato delicto Tonsuram susceperit, uti rectè monet Roussellius *lib.* 4. *Hist. Pontificiæ jurisd. cap.* 3. *numer.* 48. Nam ex vicinitate vel diuturnitate temporis dolus præsumitur esse aut abesse, ait Roussellius. Cæterùm latè de hac quæstione per varias distinctiones agit Fagnanus ad *Cap.* MAGNUS ✠ *De Obligatis ad ratiocinia.*

XXX. Cùm Synodus Tridentina jam dictas conditiones in Clerico requirat, ut privilegio *fori* gaudere queat, rectè post Riccium notat Zypæus titulo *De Foro comp. num.* 43. Clericos non servantes conditiones hîc expressas excludi à privilegio fori, nullâ etiam prævia monitione.

XXXI. Hoc tamen privilegium non absolutè amittit Clericus, qui vestes Clericales deposuit; sed tantùm pro eo tempore, quo eas non gestat. Si enim resumptis veste & Tonsurâ Clericali alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi deserviat ad præscriptum Concilii Tridentini, non apparet, cur tunc privilegio gaudere non debeat; quando quidem tunc habeat omnes conditiones à Concilio requisitas; & ita voluisse S. Congregationem refert Fagnanus loco citato.

CAPUT IV.

Coram quo Causæ criminales Episcoporum examinandæ & terminandæ?

1. *Causæ criminales Episcoporum olim in Synodis Provincialibus terminatæ.*
2. *Probatur ex Synodo Nicæna.*
3. *Canonem Nicænum Judicium Episcoporum deferre Synodo Provinciali, probat Concilium Constantinopolitanum primum.*
4. *Luculenter idem evincit Epistola Patrum Africanorum.*
5. *Disciplinam Niceno Canone expressam confirmat Synodus Antiochena.*
6. *Eadem disciplina asseritur in Concilio Sardicensi.*
7. *Synodus Sardicensis permittit interdum renovari judicium Synodi Provincialis.*
8. *Renovationem non permittit nisi causâ cognitâ.*
9. *Cognitionem causæ Synodus defert Episcopo Romano.*
10. *Pendente causâ renovationis coram Episcopo Romano nullum in locum damnati Episcopi ordinari voluit Synodus.*
11. *Si Episcopus Romanus judicium renovandum censeat, renovationem committere potest propinquis Episcopis Provinciæ.*
12. *Potest etiam committere aliquos è latere suo, qui cum Episcopis Provinciæ judicium renovent.*
13. *Refertur summariè sensus Canonum Sardicensium.*
14. *Canonibus Sardicensibus quoad judicium Episcoporum in prima instantia consonat Synodus Calchedonensis.*
15. *Eamdem disciplinam expressit Gelasius II.*
16. *Disciplina hac mutari cœpit circa sæculum VIII. occasione Collectionis Isidorianæ.*
17. *In hac Collectione refertur sub nomine Julii Papæ Epistola Decretalis, causas Episcoporum reservans Sedi Apostolicæ.*
18. *Similis Epistola refertur sub nomine Eleuterii Papæ.*
19. *Quanto applausu hæ Litteræ Decretales fuerint receptæ remissivè.*
20. *Hinc invaluit, Episcopos non nisi à Sede Apostolica judicari posse.*
21. *Id sæculo IX. asseruit & vindicavit Gregorius IV.*
22. *Sæculo X. eadem opinio ubique penè recepta.*
23. *Tamquam indubitata proponitur in* Dictatu *vulgò Gregorii VII.*
24. *Decretalibus veterum Pontificum authoritatem non exiguam conciliavit Decretum Gratiani.*
25. *Retulit Gratianus Decretales reservantes causas Episcoporum Sedi Apostolicæ in suum Decretum.*
26. *Retulit quoque Canones, asserentes easdem causas Synodo Provinciali; atque hinc distinctio inter graviores & minores causas Episcoporum.*
27. *Hanc distinctionem non obscurè amplexus est Innocentius III.*
28. *Eamdem distinctionem jam pridem proposuit antiquus Glossator Sanctionis Pragmaticæ.*
29. *Conformiter ad hanc distinctionem causas* graviores *criminales Synodus Tridentina committit Summo Pontifici.*
30. *Causas minores remittit ad Synodum Provincialem.*
31. *Huic Decreto Cardinalis Lotharingius apponi voluit particulam*, Salvis Provinciarum privilegiis.
32. *Nonnulla omissa in Decreto, ne offenderentur Galli.*
33. *Decretum, antequam promulgaretur, displicuit Oratoribus Regis Galliæ.*
34. *Nota Oratoris Regis Christianissimi in hoc Decretum.*
35. *Observationibus Gallicanis consonant observationes Belgicæ.*
36. *Solliciti fuêre Magistratus Regii, ne subditi judicarentur extra suas Provincias.*
37. *Judicia faciliùs institui & absolvi possunt intra Provinciam.*
38. *An Episcopi ob aliquod crimen possint conveniri apud Judicem laicum?*
39. *Difficulter hodie conveniri possunt Episcopi criminaliter.*

I. Causas criminales Episcoporum jam pridem in Synodis Provincialibus tractatas fuisse satis constat, estque passim ab omnibus admissum, & in Canonibus antiquis expressum.

II. Id imprimis probat Nicænus *Canon V.* qui licèt expressè & nominatim de Episcopis non loquatur, nihilominùs cum generatim quæstiones in Provincia exorientes velit in Synodo Provinciæ examinari ac determinari, videtur & ipsas quæstiones sive causas contra Episcopos com-

comprehendere; præsertim quia nominatim Concilio Provinciali judicium tribuit, & examen excommunicationum ab Episcopis latarum in Clericos; quod fieri non potest, quin de Episcopo judicium feratur. " Requirantur autem, ne pusillanimitate, aut contentione, aut alio quolibet Episcopi vitio videantur à Congregatione seclusi. » Ut hoc ergo decentiùs inquiratur, beneplacuit, annis » singulis per unamquamque Provinciam bis in anno Concilia celebrari, ut communiter omnibus simul Episcopis Provinciæ congregatis, discutiantur hujusmodi quæstiones.

III. Adhæc secunda Synodus generalis Constantinopolitana I. dicit, omnem Provinciæ administrationem Synodo Provinciali per Canonem Nicænum commissam. Verba *Canonis* 2. hujus Synodi sunt: " Servatâ, quæ » præscripta est de gubernationibus, regulâ, manifestum » est, quòd illa, quæ per unamquamque Provinciam ipsius Provinciæ Synodus dispenset, sicut *Niceno* constat » decretum esse Concilio.

Quis porrò ambigat, quin intra illa, quæ per unamquamque Provinciam occurrunt, maximi momenti sit Episcoporum correctio & depositio?

IV. Sed omnem scrupulum eximunt Patres Africani, quos intererat S. Augustinus in Epistola ad Celestinum Papam ubi tamquam indubitatum asserunt juxta Nicæna Decreta, Episcopos à suis Metropolitanis, nimirum in suis Conciliis Provincialibus esse judicandos. " Præfato » debitæ salutationis officii impendio deprecamur, (inquiunt) ut deinceps ad vestras aures hinc venientes non » faciliùs admittatis, nec à nobis excommunicatos in » communionem velitis admittere; quia hoc etiam in Nicæno Concilio definitum facilè advertit Venerabilitas » Tua; nam etsi de inferioribus Clericis vel laicis videtur ibi præcaveri, quantò magis hoc de *Episcopis* voluit observari, ne in sua Provincia à communione suspensi à Tua Sanctitate vel festinatò, vel præproperè, » vel indebitè videantur communioni restitui; quia & » nullâ Patrum definitione, hoc Ecclesiæ derogatum est » Africanæ; & Decreta Nicæna, sive inferioris gradûs » Clericos, sive ipsos *Episcopos* suis Metropolitanis apertissimè commiserunt. Prudentissimè enim justissimèque » providerunt, quæcumque negotia in suis locis, ubi orta » sunt, finienda; nec unicuique Provinciæ gratiam Sancti Spiritûs defuturam, quâ æquitas à Christi Sacerdotibus & prudenter videatur, & constantissimè teneatur.

V. Disciplinam Nicæno Canone stabilitam amplexi sunt Patres Concilii Antiocheni *Can.* 15. qui ex versione Dionysii Exigui sic habet: " Si quis Episcopus, de certis » criminibus accusatus condemnetur ab omnibus Episcopis ejusdem Provinciæ, cunctique consonanter eamdem » contra eum formam Decreti protulerint, hunc apud » alios nullo modo judicari, sed firmam concordantium » Episcoporum Provinciæ manere sententiam.

Hîc manifestè supponit Concilium, Synodum Provinciæ de criminibus Episcopi judicare, ipsamque sententiam, si constantibus Episcoporum suffragiis lata sit, firmam manere voluit.

Sin autem Episcopi dissentiant, statuit Synodus *Can.* 14. " ut (tunc) Metropolitanus Episcopus à vicina Provincia Judices alios convocet, qui controversiam tollant, ut per eos simul & per Comprovinciales Episcopos, quod justum visum fuerit, approbetur.

VI. Disciplina hæc deferens causas Episcoporum Synodo Provinciæ, luculenter quoque Canonibus Concilii Sardicensis expressa est.

Nam *Canon* 3. ex lectione Dionysii Exigui ita habet: " Quòd si aliquis Episcoporum judicatus fuerit in aliqua » causa, & putat se causam bonam habere; ut *iterum* » *Concilium* (versio Gentiani Herveti habet: *Ut etiam* » *rursus judicium*) renovetur, si Vobis placet, S. Petri » Apostoli memoriam honoremus, ut scribatur ab his, » qui causam examinârunt, (Græca versio habet: *Judicarunt*) Julio Romano Episcopo, & si judicaverit, » renovandum esse judicium, renovetur, & det Judices. » Si autem probaverit, talem causam esse, ut non refricentur ea, quæ acta sunt; quæ decreverit, confirmata erunt. Si hoc omnibus placet? Synodus respondit: » Placet.

Hoc Canone deferri Synodo Provinciæ in prima instantia causas Episcoporum, atque ab ea Episcopos judicandos esse, manifestum est.

VII. Verùm cùm animadversum esset, non semel accidisse, ut Hæreticorum, ac nominatim Arianorum, qui tunc dominabantur, vafritie & potentiâ, Episcopi Catholici in Conciliis seu potiùs Conciliabulis opprimerentur & damnarentur, ut recenter in S. Athanasio factum fuerat, Osius Episcopus Cordubensis Occidentalium & Orthodoxorum Episcoporum Coriphæus, censuit, conveniens fore, ut si Episcopus damnatus putaret se *bonam causam habere*, petere possit *renovari* judicium, sive causam rursus examinari.

VIII. Sed ne hac *renovatione* judicii semper posset ipsum Synodale judicium suspendi etiam per homines sceleratos, meritòque damnatos; ipsaque Judicia Ecclesiastica magis paterent nebulonum quorundam proterviæ, quam sæcularia, in quibus non omnium appellationes recipi docet titulus Codicis, *Quorum appellationes non recipiantur*; judicatum, eam non esse admittendam sine justa causa.

IX. Itaque necesse erat, ut quis designaretur, qui judicaret, num Judicii *renovatio* esset admittenda, quare proposuit Osius: Si placeret, ut quando aliquis damnatus à Synodo petit *renovari judicium*, scribatur Julio Episcopo Romano per Episcopos, qui judicârunt, ut ipse judicet, an renovandum sit Judicium, an non. Si prius, Judicium renovetur; si posterius, tunc judicata maneant firma. Verba Canonis ex versione Herveti clara sunt: " Si vestræ di» lectioni videtur, Petri Apostoli memoriam honoremus, » ut ab iis, qui judicaverunt, scribatur Julio Romanorum Episcopo; & per propinquos Provinciæ Episcopos, » si opus sit Judicium renovetur; & cognitores ipse præ» beat. Si autem probari non potest, causam ejus esse talem, ut eam rursus judicari opus sit; quæ semel sunt judicata, non infirmentur, sed rata sit lata sententia.

X. Ut verò causa maneret integra, quousque sententia Episcopi Romani super renovatione judicii haberetur, æquum visum fuit Gaudentio Episcopo, cujus sententiam Synodus probavit, ut dum sententia Episcopi Romani expectaretur, nullus in locum depositi Episcopi ordinaretur, quemadmodum *Canone* 4. exprimitur; qui ex versione Gentiani Herveti sic habet: " Gaudentius Episcopus di» xit: Si videtur, necesse esse adjici huic sententiæ, quam » sincerâ dilectione plenam protulisti, ut si quis Episcopus fuerit depositus Judicio Episcoporum, qui sunt in » vicinia, & dicat rursus sibi defensionis negotium competere, non priùs in cathedram alius substituatur, quàm » Romanus Episcopus causâ cognitâ sententiam tulerit.

XI. Ulteriùs, quia *Canone* 3. expressa non erat forma, quæ in ipsa renovatione judicii servanda foret, casu quo Episcopus Romanus senserit, judicium esse *renovandum*, *Canone* 7. decernitur, " ut si quis Episcopus delatus fue» rit, & congregati ejusdem Regionis Episcopi eum *gradu* » moverint; ac *velut appellans* confugerit ad Beatissimum » Romanæ Ecclesiæ Episcopum, & velit ipsum audire, » & justum esse existimaverit ejus rei examinationem re» novari; Coepiscopis scribere dignetur, qui sunt propinqui Provinciæ, ut ipsi diligenter & accuratè singula » perscrutentur, & ex veritatis fide de re sententiam ferant. " Hæc juxta versionem Herveti, cui quoad sensum consonat editio Dionysii Exigui. Atque hic est primus modus, quo ex sententia Episcopi Romani *judicium* renovari potest.

XII. Alterum modum subjungit Canon, cujus sensus clariùs exprimitur apud Dionysium Exiguum, quàm in versione Hervetiana, quamvis reipsâ conveniant. Itaque Dionysii editio ita habet: " Quòd si is, qui rogat causam » suam iterum audiri, deprecatione suâ moverit Episcopum Romanum, ut de latere suo Presbyterum mittat,

» erit in potestate Episcopi, quid velit, & quid æstimet. » Et si decreverit mittendos esse, qui præsentes cum Episcopis judicent, habentes ejus auctoritatem, à quo destinati sunt, erit in suo arbitrio. Si verò crediderit Episcopos sufficere, ut negotio terminum imponant; faciet, quod sapientissimo consilio suo judicaverit.

XIII. Sensus proinde Concilii Sardicensis his Canonibus expressus est, ut Episcopi coram Synodo Provinciæ accusari, judicari, & etiam *gradu moveri* queant; ipsaque sententia Synodi firma consistat, nisi Episcopus damnatus judicium renovari petierit; ipseque Episcopus Romanus ab Episcopis Provinciæ interpellatus judicaverit, judicium renovandum juxta modum *Canone* 7. expressum: prout latiùs deduxi in Tractatu Historico-Canonico in notis ad hos Canones.

XIV. Canonibus Sardicensibus quoad primum judicium super causis Episcoporum delatum Synodo Provinciæ, consonat Synodus Calchedonensis *Can.* 9. " Si Clericus autem cum proprio Episcopo negotium aut litem » habeat, à Provinciæ Synodo judicetur. " Vide etiam Novellam Justiniani 123. *cap.* 22. quæ controversias Episcoporum similiter Synodis Provincialibus, vel etiam Metropolitano committit.

XV. Circa idem tempus Gelasius II. Papa disertè agnoscit, Episcopos Provinciæ esse judices, " ad quorum judi» cium *omnes* causæ *Episcoporum*, & reliquorum Sacer» dotum ac civitatum causæ referantur, ut ab his omni» bus justè consonâ voce discernantur. " Epistolâ ad Joannem Constantinopolitanum.

XVI. Verùm circa sæculum VIII. & IX. hæc Synodorum auctoritas in decidendis causis Episcoporum diminui cœpit. Sub id enim tempus nova quædam Collectio Canonum & Epistolarum Decretalium Pontificum prodiit sub nomine cujusdam Isidori, in qua ipsum jus judicandi & deponendi Episcopos Synodis Provincialibus adimitur, & Romano Pontifici etiam in prima instantia asseritur.

XVII. Refertur enim sub nomine Julii I. Epistola Decretalis ad Orientales Episcopos in causis Athanasii, & excessibus contra Romanam Ecclesiam, in qua *cap.* 2. hæc leguntur: " Porrò dudum à Sanctis Apostolis successoribusque eorum, in præfatis antiquis decretum fue» rat statutis, quæ hactenus Sancta & Universalis Apostolica tenet Ecclesia, non oportere præter sententiam » Romani Pontificis Concilia celebrari, nec Episcopum » damnari, quoniam Sanctam Romanam Ecclesiam Primatem omnium Ecclesiarum esse voluerunt.

Et rursus *cap.* 4. " Si quis ab hodierna die & deinceps » Episcopum præter hujus Sanctæ Sedis sententiam damnare, aut propria pellere sede præsumpserit, sciat se » irrecuperabiliter esse damnatum, & proprio carere perpetim honore, eosque, qui absque hujus Sedis sunt » ejecti sententia, vel damnati, hujus Sanctæ Sedis auctoritate scitote pristinam recipere communionem, & in » propriis restitui sedibus.

XVIII. In Epistola quoque Eleutherii Papæ huic similiter Collectioni insertâ dicitur: " De accusationibus ergo » Clericorum, super quibus consulti sumus, quia omnes » eorum accusationes difficile est ad Sedem Apostolicam » deferre, finitiva Episcoporum tantùm judicia huc de» ferantur, ut hujus Sanctæ Sedis auctoritate finiantur, » sicut ab Apostolis eorumque successoribus multorum » consensu Episcoporum jam definitum est.

XIX. Quanto applausu hæc Collectio, ac præsertim Epistolæ illæ Decretales sub gloriosis nominibus primorum Pontificum & Martyrum exhibitæ, fuerint receptæ, non tantùm à Romanis Pontificibus, sed & plerisque Episcopis, qui ambiebant se judicio & correctioni Metropolitanorum & Synodorum Provincialium substrahere, & Sedi Apostolicæ in causis criminalibus immediatè subjici, latè exposui in Tractatu Historico-Canonico in Canones *parte* 4. *cap.* 1. §. 3.

XX. Stabilitâ autem harum Decretalium auctoritate, unà invaluit opinio, Episcopum sine auctoritate Sedis Apostolicæ damnari non posse; quod tamquam ab Apostolis ad posteros derivatum, & quasi divinitus pro privilegio Sedi Apostolicæ, cui Petrus præsedit, concessum esse dicebatur.

XXI. Unde cùm anno 835. ad Gregorium VI. appellâsset Aldricus Cenomanensis Episcopus ante sententiam Episcoporum, præcipit quidem Gregorius, ut causa ejus audiatur à Primate Diœceseos; sed judicium peragi prohibet; quod sibi reservat, vel Legatis suis in Provinciam mittendis. Extat integra Epistola tomo 7. Concil. *col.* 1571. fragmentum huc spectans apud Gratianum *Cauf.* 2. *q.* 6. *Can.* 11.

Eadem fuit subsequentium Pontificum sententia, quam & suis Epistolis sæpiùs expresserunt, & ut observaretur, præceperunt.

XXII. Observat Petrus De Marca *lib.* 7. *De Concordia Sacerdotii & Imp. cap.* 25. Arnulphum Remensem Archiepiscopum in Synodo Remensi sub sæculo IX. depositum, auctoritate Romani Pontificis fuisse restitutum, eo solo titulo, quòd in Synodo sine Sedis Apostolicæ auctoritate depositus fuisset: monetque ab eo tempore opinionem illam invaluisse, ac tandem praxim ei conformem uno quasi consensu fuisse receptam & stabilitam.

XXIII. Quare in *Dictatu*, qui vulgò Gregorii VII. dicitur, & sub ejus nomine extat tomo 10. Concil. *col.* 110. pro vice regulæ ponitur *art.* 3. " Quòd ille solus (Papa) » possit deponere Episcopos, vel reconciliare.

XXIV. Adhæc cùm variæ prodirent sæculo XI. & XII. Canonum Collectiones, in omnibus passim prædictæ Decretales Pontificum ab Isidoro primùm proditæ inserebantur; qua insertione non exigua iis conciliabatur auctoritas: præsertim tamen eis auctoritatem addidit Gratianus, eas suo Decreto inserendo.

Cùm enim Decretum illud omnium, non tantùm Canonistarum, sed & Theologorum manibus tereretur, eoque tamquam Corpore Canonico uterentur; imò & Doctorum Glossis illustraretur, sententiæ ibidem expressæ pro indubitato suscipiebantur, & in foro admittebantur.

XXV. Refert Gratianus fragmentum supracitatæ Epistolæ Julii I. *Cauf.* 3. *q.* 6. *Can.* 9. cum hac Epigraphe: " *Præter sententiam Romani Pontificis, nec Concilia cele» brari, nec Episcopum damnari oportet.* " Et *Can.* 7. fragmentum Epistolæ Eleutherii cum hoc summario: " *Com» provinciales & Metropolitani Episcoporum causam au» dire, sed diffinire non possunt.*

XXVI. Cùm verò Gratianus in suum Decretum retulisset quoque Canones Nicænos, Antiochenos, Sardicenses, & similes, qui causas Episcoporum ad judicium Synodorum referunt, necesse fuit, aliquam reperiri rationem hos Canones conciliandi; unde tandem adhibita fuit distinctio inter causas majores & minores. Majores dixerunt, quæ depositionem ab Episcopatu mererentur. Minores verò, quæ correctionem, sed mitiorem requirerent.

Illas Sedi Apostolicæ reservatas esse dicebant juxta Decreta in Decretalibus Pontificum relata, has verò conformiter ad sacros Canones, in Synodis Provincialibus & à Metropolitanis esse terminandas.

XXVII. Hanc distinctionem non obscurè amplexus videtur Innocentius III. nam solam Episcoporum depositionem Sedi Apostolicæ reservatam asserit in *Cap.* 2. *ii De Translat. Episcop.* imò ait, tria, nimirum *translationem, depositionem*, & *cessionem* Episcoporum, non tam institutione Canonicâ, quàm institutione Divinâ, soli esse Romano Pontifici reservata.

XXVIII. Hanc distinctionem jam pridem receptam fuisse in Gallia testis est antiquus Sanctionis Pragmaticæ Glossographus Cosmas Guimierius, dicens: " Episcopo» rum depositio est Papæ reservata. Si verò non agatur » contra Episcopos ad depositionem, sed ad aliam pœnam » arbitrariam vel determinatam, citra tamen depositio» nem, tunc Concilium Provinciale erit judex.

XXIX. Eamdem tandem confirmavit Synodus Tridentina *Sess.* 24. *cap.* 5. *De Reformat.* ubi ait: " Causæ » cri-

» criminales graviores contra Episcopos, etiam hæresis, » quod absit, quæ depositione aut privatione dignæ sunt, » ab ipso tantùm summo Romano Pontifice cognoscan- » tur, & terminentur. Quòd si ejusmodi sit causa, quæ » necessariò extra Romanam Curiam sit committenda, » nemini prorsùs ea committatur, nisi Metropolitanis, » aut Episcopis, à Beatissimo Papa eligendis. Hæc verò » commissio & specialis sit, & manu ipsius Sanctiss. Pon- » tificis signata, nec umquam plus his tribuat, quàm ut » solam facti instructionem sumant, processumque confi- » ciant: quem statim ad Romanum Pontificem transmit- » tant; reservatâ eidem Sanctissimo sententiâ definitivâ.

XXX. Post hæc de minoribus Episcoporum causis subjungit: " Minores verò criminales causæ Episcoporum in » Concilio tantùm provinciali cognoscantur, & termi- » nentur, vel à deputandis per Concilium provinciale.

XXXI. Refert Cardinalis Pallavicinus *lib.* 23. *Hist. Concilii Trident. cap.* 7. *num.* 11. quòd cùm ageretur de Decretis reformationis *Sessione* 24. promulgandis, Cardinalis Lotharingus " in quinto capite, ubi lex habetur » de committendis Episcoporum causis, opinabatur, aut » caput illud omninò delendum, aut restringendum, ad- » jectâ particulâ, *salvis Provinciarum privilegiis:* aliter » necesse fore, ut Galli repugnarent, cùm Decretum illud » opponeretur privilegiis Ecclesiæ Gallicanæ.

XXXII. Deinde narrat Pallavicinus ibidem *cap.* 8. *num.* 5. quòd in hoc quinto capite " sublatæ fuerint in » gratiam Lotharingi amplissimæ derogationes cuicum- » que privilegio jam appositæ, idque ne apertum detri- » mentum prærogativis Ecclesiæ Gallicanæ in eo conti- » neretur, quandoquidem ille non impetraverat, sicut » petierat in antegresso examine, ut Provinciarum privi- » legia disertè illæsa servarentur: in quo necesse habuit, » ut ardenter se gereret, quoniam super hoc articulo Ve- » netiis conquesti fuerant de Synodo Gallici Oratores.

XXXIII. Quod hîc dicit Pallavicinus de Gallicis Oratoribus, etiam probant observationes atque animadversiones Oratorum Regis Christianissimi in articulos reformationis *Sess.* 24. publicandos; in his observationibus notatur: " Caput, quod incipit, *Causæ criminales*, non » placet. Adversatur enim antiquissimo juri Regis, & Ec- » clesiæ Gallicanæ privilegiis, quibus cavetur, ne quis » etiam volens, extra Regnum à quoquam ex quacum- » que causa in jus vocari, nedum condemnari possit.

XXXIV. Extant hæ observationes in libello, cui titulus, *Memoires pour le Concile de Trente*, edit. 1654. *pag.* 573. ubi & *pag.* 575. referuntur notæ Domini de Pibrac Oratoris Regis Galliæ in Concilio Tridentino, ad aliquot Capita hujus *Sessionis* 24. ubi nominatim ad hoc Caput quintum notatur: " Hoc totum Decretum gratissi- » mum omnibus Patribus fuit, nulloque dissentiente ap- » probatum, quamquam ex eo nihil magis sequi videatur » quàm securitas, & gravissimorum criminum impuni- » tas, quæ ipsa per se maxima est illecebra peccandi. Quis » enim ex longinquis regionibus ad testimonium dicen- » dum Romam proficisci volet? Violatur quoque hîc » apertissimè jus nostrum, quo hactenus semper usi su- » mus: neminem enim Gallum, nisi in Gallia, judicari » leges patiuntur. Illud autem nulla ratione fieri potest, » quòd causæ civiles Episcoporum, ubi scilicet de eorum » bonis agitur, ad forum Romanum hoc Decreto trans- » feruntur.

XXXV. Observationibus Gallicanis circa hoc Decretum Concilii Tridentini non absimiles sunt notæ Magistratuum Belgicorum, quas præviè ante publicationem Concilii Tridentini in his partibus addiderunt.

Imprimis enim ad *caput* 8. *Sess.* 13. ubi dicitur: *Causa Episcoporum, cùm pro criminis gravitate comparere debeant, coram Pontifice Maximo referantur, ac per ipsum terminentur,* " speciatim Brabantini observârunt, hac ra- » tione subditos extra Patriam fore trahendos, quod di- » rectò adversatur indulto Summorum Pontificum, Leo- » nis & Clementis, & Constitutionibus suæ Majestatis, » & Illustrissimorum ejus Prædecessorum, qui non sine » gravi ac prægnanti causâ id concesserunt.

Deinde ad *cap.* 5. *Sess.* 24. " monuerunt Brabantini, » Flandri, aliique, posse Regem inhærere veteri juri & » auctoritati suæ, ad conservandam securitatem & tran- » quillitatem Reipublicæ & subditorum.

XXXVI. Plurima & antiquissima sunt Principum Belgii edicta, quæ vetant, Belgas extra suas Provincias in jus vocari; eaque etiam juramento Principes in sua inauguratione inviolabiliter observare promittunt. Idque non tantùm in causis civilibus, sed & Ecclesiasticis: atque hinc notorius & quotidianus usus delegandi judices appellationum in *Partibus*, siquando à sententia judicis Ecclesiastici ad Pontificem appellatum est; uti infra, ubi de *Judicibus delegatis* agetur, latiùs ostendetur.

XXXVII. Non dubium, quin magna secum trahat incommoda, extra Provinciam & in remotis locis causam prosequi debere: idque sive personas litigantes spectes, quæ sine magnis sumptibus, variisque domesticis & familiaribus incommodis in locis illis remotioribus ad prosequendas causas morari nequeunt; sive etiam ipsam causarum instructionem attendas; nam ut jam pridem rectè scripsit S. Ivo Carnotensis *Epist.* 68. " Si intra Pro- » vinciam, secundùm quod instituta Majorum continent, » fieret prima discussio, sicut necesse foret, non deessent » accusatores, non deessent testes, qui pro hujusmodi » negotiis non audent ad remota loca prodire.

XXXVIII. Quamvis nonnulla crimina inferiores Clericos, quin & Presbyteros judicibus Regiis subjecerint; praxisque invaluerit, ut de illis à judicibus Laicis judicentur & condemnentur, hactenus non scimus ad Episcopos Laicam jurisdictionem ratione criminis quantumvis atrocis esse extensam; referturque in Actis Cleri Gallicani declaratum esse 26. Aprilis 1657. per Regem Galliæ, quòd si Episcopi accusarentur de crimine *læsæ Majestatis*, ipsorum processus instruerentur per judices Ecclesiasticos, conformiter ad Sanctiones Canonicas, & formam in hoc Regno servari consuetam. Qua de re extat articulus in Summario Actorum Cleri Gallicani edit. 1680. *tomo* 1. *parte* 1. *tit.* 1. *cap.* 2. *art.* 37. *Les immunitez & exemptions acquises aux Cardinaux, Archevêques & Evêques doivent estre inviolablement gardées & observées dans ce Royaume. Ce qui fut ordonné par Sa Majesté par Arrest de son Conseil d'Etat du* 26. *Avril* 1657. *& la Commission du* 21. *Septembre* 1654. *qui avoit esté envoyée au Parlement de Paris, pour faire le Procez à Monseigneur le Cardinal de Rets, fut déclarée nulle; & qu'au cas qu'ils soient accusez du crime de leze-Majesté, leur procez sera instruit & jugé pour leurs personnes, par les Juges Ecclesiastiques, conformément aux saints Decrets & Constitutions Canoniques, & suivant les formes observées dans le Royaume aux causes des Evêques.* Id est: Immunitates & exemptiones Cardinalibus, Archiepiscopis, & Episcopis partæ inviolabiliter conservandæ sunt in hocce Regno. Idque à sua Majestate statutum est per Edictum Consilii Status datum 26. April. 1657. & Mandatum de 21. Septembris 1654. quod supremæ Curiæ Parisiensi missum fuerat, ut Dominus Cardinalis Retensis in jus vocaretur, nullius valoris declaratum est; utque in casum, quo de crimine læsæ Majestatis rei agerentur, ipsorum causa instrueretur & judicaretur pro ipsorum persona per Ecclesiasticos Judices, conformiter ad Ecclesiastica Decreta & Canonicas Sanctiones, & juxta morem in hoc Regno observatum in causa Episcoporum.

Sa Majesté donna une Déclaration du même jour 26. *Avril* 1657. *qui confirme ledit Arrest.* Id est: Sua Majestas eodem die 26. Aprilis 1657. Declarationem fecit qua dictum Edictum confirmat.

XXXIX. Ex his satis intelligitur, quomodo Ecclesia fuerit sollicita, ne temerè Episcopi accusarentur aut damnarentur, neque inferioribus subderentur; dum non nisi causas criminales ipsorum coram multorum Episcoporum cœtu examinari & discuti voluit. Verùm & ex his etiam intelligere possunt Episcopi, quòd juxta mentem Ecclesiæ debeant se in omnibus irreprehensibiles exhibe-

hibere, ne quis contra ipsos justam querelam habeat; neque hanc ab inferioribus judicibus immunitatem in licentiam dominandi, aut liberius peccandi assumere. Sanè dum hodie vix sæculo uno Synodus Provincialis habetur, patet, quomodo ab omni pene Judice Episcopi in hujusmodi causis sint exempti.

TITULUS IV.

De Delictis Ecclesiasticis.

CAPUT I.

Quomodo olim Episcopi de omnibus criminibus cognoverint, & quomodo hæc Episcoporum auctoritas imminuta?

1. *Per multa sæcula latissimè se extendit Ecclesiæ auctoritas in crimina etiam laicorum.*
2. *Argumentum istius disciplinæ suppeditant Constitutiones vulgò Apostolicæ.*
3. *Episcopi in omnia crimina, etiam occulta, inquirebant, & quasi processum instituebant.*
4. *Hæc inquisitio & processus tendebant ad reconciliationem peccatoris.*
5. *Forum externum non erat separatum à foro interno, seu Sacramentali.*
6. *Non erat alius pro foro externo, alius pro foro interno constitutus.*
7. *Hæc disciplina videtur durasse per undecim sæcula.*
8. *Multa judicialia etiam interveniebant, quæ tamen indirectè spectabant ad Sacramentum Pœnitentiæ.*
9. *Circa sæculum VII. quædam crimina specialiter spectabant ad Episcopos; sed quidquid Episcopi agebant, spectabat ad Sacramentum Pœnitentiæ.*
10. *Ostenditur quomodo omnia crimina meritò fuerint jurisdictionis Ecclesiasticæ.*
11. *Nulla tunc erat criminum distinctio in Ecclesiastica & Civilia, prout illa hodie accipiuntur.*
12. *Episcopus non vetabatur inquirere in crimina Civilia etiam Laicorum.*
13. *Episcopo non obstabat judicium laici.*
14. *Crimen civiliter punitum poterat postmodum etiam per Episcopum puniri.*
15. *Ratio istius disciplinæ.*
16. *Reprobantur qui contrarium asserere volebant.*
17. *Qui Episcopis obedire renuebant, compellebantur per Magistratus Civiles.*
18. *Jurisdictio Episcoporum integra mansit, quamdiu forum externum fuit conjunctum cum interno.*
19. *Circa sæculum XII. utrumque forum separari cœpit.*
20. *Quæ fori judicialis sunt, Episcopi sibi vel Vicariis suis reservârunt, & quæ fori interni, inferioribus Presbyteris commiserunt.*
21. *Hac fori separatione stabilitâ, Officiales Episcoporum de omni peccato cognoscere prætendebant.*
22. *Conforme responsum Innocentii III.*
23. *Posito hoc principio, omnium penè causas sibi attrahebant Judices Ecclesiastici.*
24. *Fundamentum Officialium erat, quòd ad Ecclesiasticos pertineret remissio peccatorum.*
25. *Hæc ratio non concludebat pro foro contentioso.*
26. *Ob separationem fori Pœnitentialis à foro contentioso cœperunt Judices Regii aliqua crimina sibi reservare.*
27. *Crimina quæ nihil continent spirituale præter illud quod concernit forum Sacramentale, non spectant ad cognitionem Officialium.*
28. *Ad illud forum spectantia remittuntur ad hujus fori Ministros.*
29. *Si crimen habeat aliquid spirituale præter illud quod concernit forum Sacramentale, illud manet cognitionis Ecclesiasticæ.*
30. *Hinc invaluit distinctio criminum in Ecclesiastica, Civilia & mixta.*

I. PRIMITUS latissimè Ecclesiæ auctoritatem in puniendis quibuscumque etiam laicorum delictis, atque in ea inquirendi patuisse, multis ostendit Morinus De Administratione Sacramenti Pœnit. *lib.* 1. *cap.* 9. & 10.

Imò asserere non dubitat, quòd totis undecim & amplius sæculis eam in omnia crimina auctoritatem Ecclesia constantissimè exercuerit. " Quamquam enim (ait) toto » illo tempore nonnullas magni momenti varietates ur- » gentibus de causis Episcopi in Ecclesiæ disciplinam quæ » pœnitentiam spectat, intulerint; constantissimè tamen » jurisdictionem suam in omnia crimina etiam levissima, » occulta & publica, Sacramentali, ut nunc loquimur, » ratione exercuerunt.

II. Argumentum istius disciplinæ suppeditat totus liber secundus Constitutionum vulgò Apostolicarum, quæ licèt Apostolis falsò tribuantur, tamen antiquæ sunt, nec sæculo IV. recentiores videntur. In hoc porrò libro " ni- » hil penè aliud tractatur quàm modus ratioque, juxta » quam Episcopus in judicandis ac puniendis peccatis, re- » cipiendis ad pœnitentiam peccatoribus sese gerere de- » beat; nec ulla umquam in eo distinctio peccatorum, » cujus membrum foro Ecclesiastico, & pœnitentiæ non » subjiciatur: " ait Morinus citato *cap.* 10. *num.* 2.

III. Ostendit ibidem multis ex antiquitate petitis testimoniis, Episcopos tum temporis in omnia crimina etiam occulta inquisivisse, ac quasi processus instituisse: ut conformiter ad crimina detecta pœnitentias imponerent.

IV. Hoc tamen apprimè notandum, quòd dicat Morinus, Episcopos jurisdictionem suam tunc in *omnia crimina* exercuisse, *Sacramentali*, ut nunc loquimur, *ratione.*

Licèt enim in peccata inquirerent, testes audirent, censuris aliisque Canonicis pœnis contra peccatores procederent, tamen hæc omnia unicè ad ipsius peccatoris reconciliationem tendebant; imò omnia quæ Episcopi circa crimina exercebant, cum pœnitentiæ Sacramento connectebantur; atque ad ipsum forum internum Pœnitentiæ sive antecedenter sive consequenter reducebantur.

V. Neque enim toto illo sæculorum undecim curriculo forum externum ab interno seu Sacramentali disjungebatur; sed hoc illi arcto vinculo connectebatur; sive potius quidquid in foro externo agebatur, ad forum internum Sacramenti Pœnitentiæ referebatur; uti fusè ibidem ostendit Morinus.

VI. " Nec erat alius, qui excommunicationem, alius » qui peccata solveret, ad quem solutâ excommunica- » tione peccator esset remittendus: nec erat aliud tribu- » nal in quo excommunicandus, vel excommunicatus ju- » dicabatur, aliud in quo Pœnitens excommunicatione so- » lutâ; sed unus & idem homo, Episcopus scilicet vel Pres- » byter unius ejusdemque tribunalis præses id præstabat.

VII. Hæc Morinus *cap.* 10. *num.* 2. qui addit *num.* 11. nihil hactenus à se inventum quod probet, ante sæculum XII. forum externum ab interno fuisse separatum; aut Judicem peculiarem excommunicationis solvendæ, alium culpæ eluendæ destinatum fuisse.

VIII. " Non eò tamen inficias (subdit Morinus) in ea » Pœnitentiali criminum, præsertim publicorum, vindi- » cta

» cta multa judicialia tantum & ceremonialia adhibita » fuisse, quæ indirectè & per accidens non ex sui natura » ad Sacramentum Pœnitentiæ referebantur. Imò videtur necessarium, cùm Pœnitentiæ publicæ non instituerentur solùm ut Deo satisfieret, sed etiam ut Ecclesia reorum Pœnitentiis ædificaretur. Verùm antiqui » ad unum & idem tribunal utraque revocabant.

IX. Illud quoque haud diffitetur circa sæculum VII. duplex quoddam forum invaluisse. Sub id enim tempus invaluit disciplina, ut de peccatis publicis *publica*, de occultis pœnitentia *occulta* ageretur. " Publicorum itidem » peccatorum Confessio, Pœnitentia, Absolutio, ad Episcopos, eorumque speciales Delegatos pertinet: Occultorum Confessio, Pœnitentia, Absolutio, ad quoslibet Presbyteros. Duplex forum manifestissimum, causarumque materia longè diversa. Utrumque hoc forum à tempore notato multis sæculis in Ecclesia fulgentissimum fuit.

Verùm quidquid Episcopi, quidquid Presbyteri circa peccatores agebant, totum ad Sacramenti Pœnitentiæ administrationem, sive peccatorum curationem directè vel indirectè pertinebat.

X. Cùm igitur omnis Ecclesiastica auctoritas tum unicè ad eluendas criminum maculas, aut etiam avertenda à reliquo populo scandala collimaret; neque forum externum & contentiosum, à foro interno disjungeretur; ipsique Episcopi Sacramentali dumtaxat ratione in crimina inquirerent, eaque punirent; non mirum, quòd sicuti hodie nulla omninò crimina à foro *interno* sive Sacramentali subtrahuntur; ita toto illo tempore, quo utrumque forum mansit conjunctum, etiam crimina omnia auctoritati Ecclesiasticæ manserint subjecta, ut Ecclesiæ ministri salutares pœnitentias etiam solemni quodam & judiciali modo decernerent, prout saluti peccatorum & fidelium ædificationi convenire judicarent.

XI. Nulla igitur tum nota erat criminum distinctio in Ecclesiastica & civilia, eo nimirum sensu, ut aliqua essent Judici civili reservata privativè ad Judicem Ecclesiasticum, sive Episcopum.

XII. Neque enim vetabatur Episcopus in crimina Laicorum quantumvis *civilia*, putà furtum, homicidium, &c. inquirere; atque de his vel per propriam Confessionem, vel aliunde convictis, publicas vel occultas pœnitentias pro ratione criminum imponere, non quidem ad meram delictorum illorum vindictam; sed ad delinquentium emendationem, & publici scandali reparationem.

XIII. Ulteriùs, quia eo tempore forum externum jungebatur interno; & quæ Episcopi agebant circa criminum inquisitiones, & alia quæ ad forum externum pertinere videbantur, *Sacramentali ratione* exercebantur, sive proximè aut remotè, directè aut indirectè ad forum internum reducebantur: ideo Judicium Magistratus civilis, vel sententia aut pœna decreta contra delinquentes non magis impediebat ipsam Jurisdictionem seu auctoritatem Ecclesiasticam in puniendis eisdem criminibus per pœnitentias publicas solemniter & judiciali quodam modo imponendas, quàm hodie sententia Judicis Laici impediret Confessarios in iis quæ forum *internum* spectant.

XIV. Quapropter " qui propter crimen lege civili punitus fuerat; quia civili examine & convictione crimen » publicatum erat, Pœnitentiæ publicæ post toleratam » pœnam civilem, sive pecuniariam, sive corporalem » subjiciebatur: Nonnunquam etiam post actam pœnitentiam publicam pœna civili puniebatur.

XV. Ita Morinus De Administratione Sacram. Pœnit. *lib.* 7. *cap.* 6. rationem hanc subjiciens: " Pœnitentiam » enim ut medicinam potissimùm considerabant, peccatorem ut ægrotum: Ideo punitum quidem propter crimen pœna civili censebant, non autem sanatum. Christiana tantùm pœnitentia eum verè sanare, vulnera per » peccatum inflicta obducere credebatur. Quapropter crimen actione civili detectum & condemnatum, medicinâ pœnitentiali publicè diligenter curabant.

XVI. Plurima in probationem illius praxeos ibidem adducit testimonia, atque inter alia notat, quod sub initium sæculi X. nonnulli asserere præsumerent, post sumptum Lege Civili de reis supplicium, nullam superesse Episcopis infligendarum pœnitentiarum auctoritatem, reique id impudenter contendebant jactantes, *nihil pertinere ad Episcopum quæ à publico examinata dignoscuntur & discussa*, uti legitur in Concilio Romano anni 904. *Can.* 12. respondetque Concilium: " Quod omnino irregulariter inolevisse manifestum est. Habeant igitur Episcopi » singularum urbium in sua diœcesi liberam potestatem » adulteria & scelera inquirere, ulcisci, & judicare secundùm quod Canones censuerunt, absque impedimento alicujus. Et cùm opus fuerit, ad comprimendos rebelles & contemptores, publicum Placitum convocent, » non ad præjudicandum, sed potiùs ad ea quæ Deo placita sunt, & saluti animarum conveniunt, prosequendum.

XVII. Quod hîc dicit Concilium, aliquando ad comprimendos rebelles & contemptores, publicum Placitum per Episcopos convocandum, disciplinæ illorum temporum congruit. Id enim consuetum erat, ut si Episcoporum Judicio in suscipiendis pœnitentiis Canonicis parere recusarent criminum auctores, à Magistratibus Civilibus cogerentur.

Ut Episcopi incestuosos penitus investigare studeant, omnino decernimus: " Qui si pœnitere noluerint, ab Ecclesia expellantur, " ait Concilium Moguntinum anno 816. *Can.* 28. additque: " Quòd si Sacerdotum monitionibus noluerint aurem accommodare, volentes in pristinis perdurare criminibus, oportet eos per sæcularis » potentiæ disciplinam à tam prava consuetudine coërceri.

Plurima in eam rem adducit Morinus *lib.* 7. *cap.* 5. eaque probant, eo tempore Episcopos Jurisdictionem & auctoritatem in utroque foro in omnia crimina etiam laicorum exercuisse.

XVIII. Porrò hæc Episcoporum Jurisdictio integra mansisse videtur usque ad sæculum XI. aut XII. quousque scilicet ipsum forum externum seu contentiosum à foro interno & Sacramentali non fuit omninò disjunctum.

XIX. Circa sæculum XII. cum " Scholasticæ Theologiæ fundamenta jacerentur, brevique Scholas omnes » occupasset (ait Morinus *lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 6.) forum pœnitentiale in praxi separatim cœptum est à judiciali, & in varias personas transferri, ne Episcopi eorumque Vicarii negotiorum tam Ecclesiasticorum quàm » laicorum mole opprimerentur.

XX. Deinde pergit Morinus: " Et licèt hoc posterius » auctoritate, virtute, Spiritusque S. communicatione » priori plurimùm cedat, Primario tamen alicui Presbytero cæteris dominaturo delegatum est; prioris verò » exercitium inferioribus & vilioribus Presbyteris demandatum. Ille igitur Primarius Presbyter Episcopi Vicarius civiles omnes criminalesque Clericorum causas, » nec non Laicorum plerasque judicavit: sed cum juris » formulis, strepituque & tumultu forensi; Censurasque » Ecclesiasticas pro prudentia sua solus pronuntiavit, vel » à jure illatas solus declaravit & executus est; solus quoque ab iisdem Censuris absolutionem concessit, quam » culpæ & peccatorum expunctricem esse noluit, ne forum suum judiciale & externum cum pœnitentiali & interno confunderet; neve, quod necessum fuisset, longas & multiformes secretæ omnium peccatorum confessionis ambages audiendo defatigaretur.

XXI. Hac utriusque fori separatione stabilitâ, Episcopi eorumque Officiales omnium criminum & delictorum cognitionem, etiam adversus laicos, sibi secundùm Canones vindicabunt; imò de omni causa, ubi quæstio de peccato videretur, cognoscere prætendebant.

XXII. Hinc Innocentius III. in *Cap.* 13. ✠ *De Judiciis*, scribit Archiepiscopis & Episcopis per Franciam constitutis: " Non intendimus judicare de feudo, cujus ad ipsum (Regem) spectat Judicium, nisi fortè juri communi per speciale privilegium vel contrariam consuetudinem aliquid sit detractum: sed decernere *de peccato*,

» cujus

» cujus ad nos pertinet sine dubitatione censura, quam » in quemlibet exercere possumus & debemus... Nullus » qui sit sanæ mentis ignorat, quin ad officium nostrum » spectet de quocumque mortali peccato corripere quemlibet Christianum, & si correptionem contempserit, » per districtionem Ecclesiasticam coërcere.

XXIII. Posito hoc principio, non tantùm de quibuslibet criminibus, sed de omnibus penè causis Civilibus cognitionem sibi competere contendebant Ecclesiastici; uti supra *titulo* 1. *cap.* 1. ostendi, & videri potest ex iis quæ in famosa illa disceptatione inter Petrum Cugnerium & Bertrandum Episcopum Eduensem coram Philippo Valesio, objecta & responsa sunt.

XXIV. Hoc ex responsis Bertrandi intelligitur, ipsum Jurisdictionem & auctoritatem Ecclesiasticam præcipuè defendisse hac inter alias ratione, quòd peccatum interveniret, cujus remissio ad Episcopos attinet. Id & ad citatum *cap.* 13. *de Judiciis*, ubi Innocentius dicit se non velle judicare de feudo, sed de peccato, indicat Glossa dicens: *Tantùm ratione peccati, & inducendo ad pœnitentiam.*

XXV. Hæc ratio quidem concludebat pro foro Sacramentali, & iis quæ ad forum illud referuntur, at quoad forum externum & contentiosum haud concludebat.

XXVI. Quare Judices Regii animadvertentes, forum externum & contentiosum esse planè à foro interno & Sacramentali jam separatum, neque ampliùs procedi ab Episcopis seu eorum Officialibus *ratione Sacramentali*; neque pœnas Canonicas infligi per modum salutaris & medicinalis pœnitentiæ in ordine ad purgationem delictorum, sed modo omninò forensi & strepitu judiciali, non ad ipsos criminosos disponendum ad remissionem suorum delictorum, sed ad meram vindictam pecuniariam vel corporalem; cœperunt laicorum causas criminales, non secùs ac Civiles, sibi reservare.

XXVII. Cùm enim quædam essent crimina in quibus nihil omnino esset spirituale, nihilque quod ad forum Ecclesiasticum spectaret, nisi ipsius peccati coram Deo remissio aut absolutio vigore clavium à Sacerdote obtinenda, visum fuit, cognitionem hujusmodi criminum ad judicium sive forum Officialis non spectare, sed potiùs ad laicale, quantum ad pœnam externam & Civilem istorum criminum: quandoquidem nihil in crimine occurrat spirituale præter illud, quod unicè spectat forum Sacramentale & internum, à foro contentioso & externo planè distinctum: in tantùm quidem, ut sæpius ipsa fori contentiosi jurisdictio competat iis, qui ipsius Jurisdictionis Sacramentalis sunt incapaces.

XXVIII. Illud autem quod forum internum & Sacramentale spectat, ad ipsos Sacerdotes & Episcopos hujus fori Ministros remittitur: & quia olim forum externum & internum non erant distincta, hinc de omnibus criminibus cognoscebat Episcopus ejusvè Vicarius; sed in ordine ad forum internum, uti supra expositum est.

XXIX. Si verò crimen præter illa, quæ forum internum concernunt, habeat aliquid spiritualitatis, etiam ratione illius, etiamnum hodie Judicis Ecclesiastici cognitio est contra laicos.

XXX. Hinc ad exemplum causarum Civilium, hodie invaluit divisio delictorum in Civilia, Ecclesiastica & mixta. De prioribus solus Judex laicus contra laicos cognoscit: neque ratione horum coram Officiali Episcopi citari potest. De Ecclesiasticis solus Judex Ecclesiasticus etiam contra laicos cognoscit. De mixtis uterque per præventionem. Quæ autem crimina sint unius alteriusvè generis, in progressu videbitur.

CAPUT II.

De Crimine hæresis & schismatis.

1. *Difficulter definitur quid sit hæresis, aut quis sit Hæreticus?*
2. *Minùs docti subinde putant hæreses, quæ non sunt.*
3. *Simplices interdum ut Hæreticos quosdam persequentes hæreses faciunt.*
4. *Arcadius Imp. declaravit quos Hæreticorum numero haberi vellet.*
5. *Laudabile fuit hoc Arcadii consilium; & quare?*
6. *Requirit Arcadius, ne quis à* judicio Catholicæ Religionis *deviet; sive ab eo, quod Catholica Religio credendum proponit.*
7. *Hoc est, quod verbo Dei scripto vel non scripto continetur.*
8. *Quod ad hæresim requisivit Arcadius, hodie ab omnibus requiritur.*
9. *Potest quis à verbo Dei deviare sine hæresi, si ab Ecclesia ut verbum Dei nondum sit propositum.*
10. *Multa sunt quæ ob defectum hujus propositionis ad fidei certitudinem non pertingunt.*
11. *Utile admodum est, discernere quæ fidei sunt, ab iis quæ fidei non sunt.*
12. *Ad cognoscendam fidem Ecclesia Catholica nonnunquam exemplum Catholicorum Episcoporum propositum fuit.*
13. *Hoc consilio usus est Theodosius Imperator, remittendo populum ad fidem Ecclesiæ Romanæ, & Damasi Episcopi Romani, & Petri Alexandrini.*
14. *Refertur Edictum Theodosii.*
15. *Ratio hujus Edicti.*
16. *Quare Theodosius specialiter remiserit populum ad fidem Ecclesiæ Romanæ?*
17. *Jam pridem usitatum fuit, ut fides ab Apostolis tradita peteretur ab Ecclesia Romana.*
18. *Usitatum quoque, ad cognoscendam fidem Catholicam jungere utramque Ecclesiam Romanam simul & Alexandrinam.*
19. *Exemplum interdum aliorum Episcoporum ad cognoscendam fidem propositum fuit.*
20. *Pro dignoscenda fide Catholica frequens remissio fuit ad Concilia, præsertim generalia.*
21. *Hoc consilio usus est Pius IV. in moderna formula fidei.*
22. *Qui à judicio Catholicæ Religionis ab Ecclesia propositio deviat, meritò Hæreticis annumeratur.*
23. *Deviare hìc accipitur pro recedere cum pertinacia.*
24. *Qui errat circa articulum fidei sine pertinacia, non est Hæreticus.*
25. *Absolvitur ab hæresi, qui sua submittit judicio Ecclesiæ Romanæ.*
26. *Nemo damnandus ut Hæreticus, nisi de hæresi plenè convictus.*
27. *Non facilè damnandus ut Hæreticus, qui publicè fidem Catholicam profitetur.*
28. *Episcopi etiam sanctissimi aliquando de hæresi accusati.*
29. *Sanctus Chrysostomus noluit sine cognitione causæ aliquos ut Hæreticos damnare.*
30. *Quomodo S. Epiphanius se permiserit in materia hæresis nimis leviter prævenīri.*
31. *Huic periculo se exponunt, qui vagis accusationibus de hæresi aures præbent.*
32. *Sollicitè cavendum, ne habeatur Hæreticus qui non est legitimè convictus.*
33. *Id religiosè observari voluit Innocentius XII.*
34. *In quantum hæresis continet recessum à dogmate Ecclesiæ, est crimen merè Ecclesiasticum.*
35. *Tale esse declaravit Bonifacius VIII.*
36. *Consonat unanimis Canonistarum sententia.*
37. *Concordata Brabantiæ judicium de hæresi deferunt* soli *Episcopo; salvâ tamen in aliquibus Principis auctoritate.*
38. *In Gallia simplex crimen hæresis spectat ad cognitionem Judicis Ecclesiastici.*
39. *Interdum annexum habet crimen* privilegiatum, *& eatenus spectat ad Judicem sæcularem.*
40. *Hæc distinctio circa crimen hæresis fundamento non caret.*
41. *Summa fuit jam pridem Principum cura pro extirpandis Hæreticis.*

42. Hanc

I. QUid sit hæresis, & quid aliquem Hæreticum faciat, " regulari aliquâ definitione comprehendi, » sicut ego existimo, aut omnino non potest, aut difficil» limè potest, " ait S. Augustinus *libro* De Hæresibus *in Præfat.*

Eamdem difficultatem exaggerat in *Epistola* 122. ad Quodvultdeum (qui à S. Augustino librum De Hæresibus quæ hactenus fuerant, scribi petierat) ubi narrat, quòd Philastrius quidam Brixiensis Episcopus scripsisset librum De Hæresibus, hicque numeraverit hæreses, quæ in populo Judaico fuerint ante Adventum Domini 28. & exortas post Domini Adventum 128. Epiphanius autem Episcopus Cyprius scripserit quoque librum de eadem materia; sed ipse utriusque temporis hæreses colligens, 80. complexus est.

Post hæc subjungit Augustinus: " Cùm ergo ambo id » vellent facere quod à me petis, quantum tamen inter » se differant de numero interim sectarum vides: quod » utique non evenisset, nisi aliud uni eorum videretur esse » hæresis, & aliud alteri. Neque enim putandum est, ali» quas ignorasse Epiphanium, quas noverat Philastrius; » cùm Epiphanium longè Philastrio doctiorem inveneri» mus; ita ut Philastrium potiùs dicere debemus latuisse » plurimas, si tamen plures esset ille complexus & iste » pauciores. Sed procul dubio in ea quæstione, ubi dis» ceptabatur, quid sit hæresis, non idem videbatur ambo» bus, & reverà omnibus definire difficile est: & ideo » cavendum, cum omnes in numerum redigere cona» mur, ne prætermittamus aliquas, quamvis hæreses sint, » aut annumeremus aliquas, cùm hæreses non sint.

II. Hinc imprimis habemus, non tantùm visum esse Augustino, difficile esse definire, quid sit hæresis, vel quis sit Hæreticus dicendus; sed etiam nonnumquam, minùs doctum & instructum hæreses putare aut fingere, quas non esse hæreses doctior novit; uti in Philastrio & Epiphanio contigisse hîc monet Augustinus.

III. Et S. Gregorius *lib.* 9. *Epist.* 39. scribens Theotistæ Patriciæ, ait: " Quòd sint multi Fidelium, qui im» perito zelo succenduntur, & sæpè dum quosdam quasi » Hæreticos insequuntur, hæreses faciunt.

IV. Arcadius Imperator sub finem sæculi IV. postquam jam variæ leges contra Hæreticos latæ essent, declaravit, qui Hæreticorum vocabulo contineantur; & latis adversùs eos Sanctionibus debeant succumbere; nimirum, *qui vel levi argumento à Judicio Catholicæ Religionis & tramite detecti fuerint deviare.* Extat in *L.* 28. *Cod. Theod. De Hæreticis.* Et referuntur jam citata verba in *L.* 2. §. 1. *Cod. Justin. eod. tit.*

Hanc legem hodie inter celebratissimas esse in argumento de Hæreticis, & quæstionem capitalem decidere, scilicet definitionem Hæreticorum, & proinde hæreseos, rectè monet Jacobus Gothofredus in notis ad hanc legem in Codice Theodosiano.

V. Ubi etiam notat, quàm laudabile & Christiano Principe dignum fuerit hoc Arcadii consilium. " Sæpè » enim, dum in incerto vagantur criminum Interpreta» tores, luctuosa Regna, Resque publicæ tumultu, imò » & Ecclesiæ colliduntur, atque innoxius sæpè sanguis ef» funditur: quod ne in veris quidem & agnitis Hæreticis » Arcadius *hujus legis* Auctor unquam sustinuit.

VI. Vult ergo Arcadius, eos Hæreticos esse censendos, *qui à judicio Catholicæ Religionis & tramite detecti fuerint deviare.*

Imprimis itaque inspiciendum, quid hîc per *judicium Catholicæ Religionis & tramitem*, intelligat Arcadius.

Indubiè aliud noluit Arcadius, quàm deflectendum non esse ab iis, quæ ipsa Catholica Religio proponit, & judicat esse credenda & tenenda.

VII. Cùm autem Catholica Religio nihil aliud fide credendum proponat, nisi quod à Christo, vel scripto, vel verbo per traditionem Apostolicam accepit, videtur Arcadius hîc idem voluisse, quod jam antea ex mente suorum Prædecessorum dixerat Gratianus Imp. in *L.* 1. *Cod. Ne sanctum Baptisma iteretur.* Ubi condemnans Anabaptistas sive iterantes Baptismum, ait: " Nihil enim aliud » præcipi volumus, quàm quod Evangeliorum & Apo» stolorum fides, & traditio incorrupta servavit. Quia nimirum Catholica Religio nihil aliud *fide* credendum proponit: & consequenter qui hæc tenet, à Judicio Catholicæ Religionis & tramite non convincitur deviare.

VIII. Quod tradidère hîc Imperatores, hodie & uno consensu tradunt Canonistæ & Theologi, dum ad hæresim requirunt deviationem ab articulo, quem Ecclesia seu Religio Catholica tamquam *fidei* articulum credendum ac tenendum proponit. " Illud omne & solum est de » fide Catholica, quod est revelatum in verbo Dei, & » propositum omnibus ab Ecclesia Catholica fide Divina » credendum, " ait Doctissimus Franciscus Veronius in *Regula Fidei Catholicæ cap.* 1. §. 1.

IX. Nequaquam igitur sufficit, ut Hæreticus quispiam habeatur, eum deviare aut dissentire ab aliquo articulo, qui in verbo Dei continetur, nisi ipsum contineri, Religio sive Ecclesia Catholica declaraverit; eumque tamquam à Deo revelatum; & consequenter *fide Divinâ* credendum proposuerit; uti rectè monet ibidem Veronius §. 2. " Quia revelatum quidem est in verbo Divi» no, sed quod Interprete egeat, & necdum Ecclesia » sensum verbi Dei seu scripti seu traditi aperuerit, sic» que nondum definierit; & proinde nondum proposue» rit, hoc vel illud esse fide credendum.

X. Hæc Veronius, qui ibidem §. 3. recenset multa, quæ ad certitudinem fidei non perveniunt: eò quòd non contineantur in *verbo Dei* scripto aut *non scripto*: & §. 4. latè ostendit, quibus non possit attribui certitudo *fidei Divinæ*; quia necdum sunt ab Ecclesia Catholica tamquam talia Fidelibus proposita.

XI. Post hæc descendendo ad particulares materias, examinat & segregat ea quæ *fidei* sunt ab iis quæ ad eam fidei certitudinem hactenus non pertigerunt: idque eâ eruditione & exactitudine, ut de hac *Regula Fidei* pronuntiare non dubitârint Illustrissimi & Doctissimi Walenburchici: " Æstimamus hunc Tractatum adeò excellen» tem, ut meritò plurimùm fiat apud illos, qui operam » salutarem impendunt reducendis errantibus ab hæresi & » schismate ad unitatem veritatemque Ecclesiæ Catholi» cæ. " Sanè nihil esse Hæreticis convertendis, & supervacaneis disputationibus & contentionibus resecandis utilius, quàm exactè discernere dogmata Ecclesiæ Catholicæ à dogmatibus sive sententiis particularium Auctorum, vel etiam Scholarum, notum est, & bene observavit Episcopus Meldensis in famosa illa ac probatissima nuper exhibita *Fidei Expositione.*

XII. Jam pridem Imperatores, ut normam & regulam seu typum fidei Catholicæ populis sibi subditis exponerent, eos nonnumquam ad fidem Illustrium Ecclesiarum & præcipuorum Episcoporum, qui tum in fide Catholica præcipuè eminebant, remiserunt; ut nimirum cum his in fide convenirent: ac unà brevem formulam *fidei*, illi præcipuè hæresi, quæ tum exurgebat, oppositam proponebant.

XIII. Hoc consilio anno 380. Theodosius Imp. ut populos sibi subjectos contra hæresim Arianam muniret, & in fide Catholica firmaret, Rescripto suo significavit, " se

" se velle ut omnes subditi sui eam Religionem sequerentur, quam Petrus Apostolorum Princeps Romanus ab initio tradidisset; & quam eo tempore Damasus Romanæ urbis Episcopus, ac Petrus Alexandrinus servarent. Utque eorum dumtaxat Ecclesia, qui Divinam Trinitatem æquali honore colerent, Catholica nominaretur: qui verò aliter sentirent, Hæretici dicerentur, infamesque essent, seque scirent supplicio afficiendos.

XIV. Hæc Sozomenus *lib. 7. Hist. Eccles. cap. 4.* extatque ipsum Edictum in *L. 1. Cod. De Fide Catholica*, his verbis expressum: " Cunctos populos, quos Clementiæ nostræ regit imperium, in tali volumus religione versari, quam divum Petrum Apostolum tradidisse Romanis, Religio usque adhuc ab ipso insinuata declarat: quamque Pontificem Damasum sequi claret, & Petrum Alexandriæ Episcopum virum Apostolicæ sanctitatis: hoc est, ut secundùm Apostolicam disciplinam Evangelicamque doctrinam, Patris & Filii & Spiritus Sancti unam Deitatem sub pari Majestate, & sub pia Trinitate credamus.

Edictum hoc recitans Baronius ad annum 380. vocat *auream Sanctionem*.

XV. Notatu dignum quod scribit Sozomenus, Theodosium ad hanc legem descendisse, " cùm apud se reputasset satius esse, ut suam de Divinitate sententiam ipse subditis suis palam prædicaret, ne vim inferre videretur, repentè invitis quid colendum esset præcipiendo.

Hoc exemplo ostenditur, populis priùs clarè exponendum, quid *credere* oporteat, quàm eos ut Hæreticos insectari.

XVI. Theodosius igitur populis non proponit tantùm in generali fidem Catholicæ Ecclesiæ, sed primùm eis exemplum Ecclesiæ Romanæ præferendum duxit his verbis: " In tali volumus Religione versari, quam divum Petrum tradidisse Romanis, Religio *usque adhuc* (vel ut in Codice Theodosiano legitur, *usque nunc*,) ab ipso insinuata declarat. " Quibus verbis non tantùm Romanis semel traditam Religionem testatur, verùm eandem ita traditam, ut deinceps ad hanc diem in tradita semel Religione perstiterint: id enim est quod indicat his verbis, *usque nunc ab ipso insinuata declarat*, quod traditum semel, deinceps in sinu custoditum habetur servaturque.

XVII. Et sanè ad Ecclesiam Romanam antiquitùs remissos Fideles, ut ab ea fidem ab Apostolis traditam & conservatam acciperent, Patrum Scripta testantur. Et quidem S. Iræneus Lugdunensis Episcopus de ipsa Romana Ecclesia scribit: *Hujus exemplo pravam omnem disciplinam profligamus.* Rationem ipsam hoc Imperatorio Edicto expressam subjiciens *lib. 3. adversùs Hæreses cap. 3.* " Ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorem principalitatem, necesse est omnem convenire Ecclesiam; hoc est, eos qui sunt undique fideles: in qua semper ab his qui sunt undique, conservata est ea quæ ab Apostolis est traditio.

XVIII. Adhæc proponit Theodosius, sequendum exemplum duorum Catholicorum Episcoporum; ac imprimis Damasi Romani Episcopi: *Quamque* (scilicet fidem) *Pontificem* DAMASUM *sequi claret.* Dein Petrum Alexandriæ Episcopum adjungit, eique copulat, *Virum Apostolicæ sanctitatis.*

Sanè sub idem tempus S. Hieronymus simili prorsus ratione & exemplo quo Theodosius in hoc Edicto, ad eorumdem Damasi & Petri fidem provocandum esse duxit, Epistolâ ad Marcum Presbyterum: " Hæreticus (inquit) vocor prædicans ὁμοούσιον Trinitatem, Sabellianæ impietatis arguor, tres subsistentes veras, integras, perfectasque Personas indefessâ voce pronuntians: si ab Arianis, meritò: si ab Orthodoxis, qui hujusmodi arguunt fidem, Orthodoxi esse desierunt, aut si iis placet, Hæreticum me cum Occidente, Hæreticum me cum Ægypto, hoc est, cum *Damaso Petroque* condamnent. Quid unum hominem, exceptis sociis, criminantur?

Similia quæ morem antiquum provocandi ad fidem Episcoporum Ecclesiæ Romanæ & Alexandrinæ probant, occurrunt apud Ambrosium, Rufinum, quin & Athanasium, uti ostendit Jacobus Gothofredus in notis ad *L. 2. Cod. Theod. De Fide Cathol.*

XIX. Eumdem morem, scilicet ad exemplum Catholicorum Episcoporum provocandi, sequuti sunt Theodosius Junior in *L. fin. Cod. Theod. De his qui super Religione contendunt*, ubi provocat ad exemplum Arsacii Episcopi Constantinopolitani, Theophili Episcopi Alexandrini, & Porphyrii Antiocheni, *Reverendissimorum sacræ legis Antistitum.* Sequutus est Marcianus Imp. in *L. 8. Cod. De Hæreticis*, ubi ait: *Et sicut Athanasius, & Theophylus, & Cyrillus sanctæ recordationis Episcopi Alexandrinæ Ecclesiæ credebant.*

XX. Frequentissimum quoque fuit, ad Conciliorum præsertim generalium definitiones revocare; eosque pro Hæreticis declarare, qui hisce definitionibus acquiescere nolunt: quemadmodum de quatuor Conciliis, Nicæno, Constantinopolitano, Ephesino & Calchedonensi diversis Sanctionibus (quæ habentur sub titulo Codicis *De Fide Catholica*) edixit Imperator Justinianus; & in *Novella 131. cap. 1.* de his quatuor Conciliis loquens, ait: " Prædictarum enim Synodorum dogmata sicut Sanctas Scripturas accipimus, & regulas sicut leges observamus.

Novum ergo non est, quòd vel ad Conciliorum Canones, certamvè fidei formulam remittatur populus, ut *judicium Catholicæ Religionis*, à quo deviare nefas sit, cognoscere queat; præsertim circa hæreses, à quibus maximè populo timendum, & ipsis Pastoribus præcipuè invigilandum.

XXI. Hoc consilio confecta & proposita formula, sive professio fidei hodie usitatissima & frequentissima auctoritate Pii IV. Pontificis publicata, in qua speciatim fides Ecclesiæ Catholicæ exponitur contra hæreses tum præcipuè dominantes, additâ hac generali clausula: " Cætera item omnia à sacris Canonibus, & œcumenicis Conciliis, ac præcipuè à sacrosancta Synodo Tridentina tradita, definita & declarata, indubitanter recipio, atque profiteor.

XXII. Qui igitur *à judicio Catholicæ Religionis & tramite* sic proposito, *detecti fuerint deviare*, meritò Arcadius Imp. in citata *lege 18.* eos Hæreticis accensendos declarat: hoc est, qui peculiarem sibi in rebus fidei viam muniunt, & alienam *à judicio Catholicæ Religionis & tramite* sententiam proponunt, novoque *tramite* incedere volunt: sive ut idem ipse Arcadius loquitur in *L. 13. Cod. De Paganis*; *A Catholica Religionis dogmate deviare* CONTENDUNT.

XXIII. Hac autem loquendi formulâ sat innuit, non sufficere ad hæresim, simpliciter à judicio Catholicæ Religionis & tramite *deviare*, sed requiri, ut deviare *contendat*, sive quâdam *animositate* in judicium oppositum feratur, sive errorem tueatur *pervicaci animositate*: uti notat Glossa ad *L. 3. Cod. De Hæreticis.*

XXIV. Et ut jam pridem rectè dixit Augustinus *Epist. 43.* " Qui sententiam suam quamvis falsam atque perversam, nulla *pertinaci* animositate defendunt, præsertim quam non audaciâ suæ præsumptionis pepererunt, sed à seductis atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quærunt autem cautâ sollicitudine veritatem, corrigi parati, cùm invenerint, nequaquam sunt inter Hæreticos deputandi. " Apud Gratianum *caus. 24. q. 3. Can. 29.* ubi Glossa notat, verbo *pertinaci*, " licèt ergo teneat aliquis ea, quæ sunt contra fidem, dummodò paratus sit corrigi, non est habendus Hæreticus.

XXV. Hac ratione Concilium Lateranense sub Innocentio III. in *Cap. 2. tit. De Summa Trinitate*, damnatis opinionibus Abbatis Joachim, ipsum nihilominus ab hæresi absolvit. " Cùm omnia Scripta sua nobis (ait Innocentius III.) assignari mandaverit Apostolicæ Sedis judicio approbanda, seu etiam corrigenda. " Hinc commune illud à Canonistis probatum axioma: *Non error, sed erroris pertinacia Hæreticum facit.*

XXVI.

XXVI. Vult Arcadius in sæpè citata Lege, eos pro hæreticis habendos, non qui dicuntur aut accusantur à judicio Catholicæ religionis & tramite deviare; sed *detecti fuerint* deviare; hoc est, convicti & plenè probari fuerint *deviare*; idque ad eum modum quo crimen probari debet, priusquam quis tamquam criminis auctor damnari possit; uti bene ostendit Jacobus Gothofredus ad citatam *Legem* 18. in Codice Theodosiano; probatque hæc verba *Levi argumento* non posse accipi pro *levi* præsumptione aut suspicione; quasi sufficeret *levis* probatio vel præsumptio aut suspicio, ut quis habeatur *hæreticus*, & ut talis condemnetur: sed vocem *argumento*, accipi hoc loco pro articulo dogmatico, sensumque Arcadii esse, eum pro hæretico habendum, qui in quocumque articulo, quantumvis *levis* ipsi videatur, à judicio Catholicæ religionis & tramite deviare convictus fuerit: adeoque verba illa *Levi argumento*, jungenda nonesse cum voce *detecti*, sed cum verbo *deviare*; uti etiam probat Tuldenus in Codice *h. t.*

XXVII. Et sanè cùm crimen *hæresis* sit crimen enorme, & gravissimis annumeretur; ac insuper difficulter sciatur, quis hæreticus sit censendus, indubiè exacta & admodum clara probatio requirenda est, antequam quis de hoc crimine condemnetur; præsertim si de cætero inter Catholicos hactenus versetur, & Catholicam fidem publicè profiteatur, ejusque communioni adhæreat.

XXVIII. Scitur quàm injustè jam pridem etiam Sanctissimi & maximè Orthodoxi Episcopi aliique tamquam hæretici accusati fuerint; & quomodo etiam optimis quibusvis Principibus & Prælatis subreptum fuerit.

XXIX. Notum quomodo aliquando in S. Joannem Chrysostomum concitatus fuerit S. Epiphanius, ejusque contubernium ac communionem detractaverit, eò quòd nollet ipse Chrysostomus damnare ut hæreticos, contra quos Epiphanius jam præventus erat: cum Chrysostomus *ante causæ cognitionem hæc facere haudquaquam justum esse duceret*, uti narrat Sozomenus *lib.* 8. *Hist. Eccles. cap.* 14.

XXX. Adhæc notatu dignum, quod sequenti *cap.* 15. subjungit Sozomenus de Epiphanio. Cùm enim Ammonius & qui cum illo erant, adiissent Epiphanium, eique dixisset Ammonius: " Libenter equidem disceremus, utrùm » aliquando in discipulos aut in libros nostros incideris. » Illo (Epiphanio) negante, iterum quæsivit Ammonius: » Unde ergo hæreticos illos esse judicasti, qui nullum habes argumentum, quo sententiam illorum possis convincere? Et cùm Epiphanius diceret, id se auditu accepisse: nos verò, ait Ammonius, planè contrarium » fecimus. Nam & discipulos tuos sæpenumerò vidimus, » & libros perlegimus: ex quibus unus est qui Ancoratus » inscribitur. Cùmque multi vituperare te & tanquam » hæreticum calumniari vellent, nos pro patre, uti par » erat, propugnavimus, & causæ tuæ defensionem suscepimus. Proinde nec tu ex solo auditu absentes damnare debuisti, quos nequaquam tu ipse certis argumentis » inductus conviceras: nec ejusmodi gratiam referre laudatoribus tuis.

Hæc Sozomenus, qui addit: " Post hæc Epiphanius » lenius eos allocutus, tum quidem ab se dimisit.

XXXI. Interim ex hac historia patescit, quomodo in hac hæresis accusatione obripi possit, si vagis & incertis accusationibus, & aliorum relationi aures præbeantur: quia & similes accusationes tametsi zelo fidei & religionis tegantur, non rarò tamen ex quadam particulari accusantium in accusatos passione procedunt; quemadmodum verisimile est, Epiphanium agnovisse, accusationes suscitatas in S. Chrysostomum ex singulari Theophili Alexandrini invidia processisse; ipsumque propterea Epiphanium relictâ Constantinopoli Cyprum navigasse, uti notat Antonius Godeau Episcopus Vinciensis in sua Historia ad annum 402. *cap.* 6.

XXXII. Solicitè ergo cavendum, ne quis de hæresi damnetur, aut ut hæreticus habeatur, nisi *à judicio Catholicæ religionis & tramite fuerit* CONVICTUS *deviare*: uti loquitur Arcadius Imperator.

XXXIII. Hanc æquissimam justissimamque regulam sequutus modernus Pontifex Innocentius XII. in Brevi ad Belgii Episcopos 6. Februarii 1694. ipsis, quantum in Domino potest, injungit: " Ne ulla ratione quemquam » vaga istâ accusatione & invidioso nomine Jansenismi » traduci aut nuncupare sinatis, nisi prius suspectum esse » *legitimè* constiterit, aliquam ex his Propositionibus docuisse aut tenuisse, nec quemquam sub hoc prætextu » repelli ab officiis, muniis, Beneficiis, gradibus, ac concionibus habendis, vel alia quacumque functione Ecclesiastica permittatis, nisi *servato juris ordine*, eam » pœnam, quæ viris alioquin Catholicis gravissima est, » commeruisse *probatum* fuerit.

XXXIV. Porrò quia nulla hæresis est, nullusque judicari potest hæreticus, nisi à judicio Catholicæ religionis, sive dogmate Ecclesiæ cum pertinacia recedatur, hinc apud omnes in confesso est, crimen hæresis esse crimen Ecclesiasticum; ipsisque Episcopis de hæresi cognitionem primariò competere: *Cùm eorum sit ministerii de dogmatibus judicare*, ait S. Ambrosius *Epist.* 32.

XXXV. Hinc Bonifacius VIII. in *Cap.* 18. *De Hæreticis in* 6. " prohibet districtiùs Potestatibus & Dominis » temporalibus, & Rectoribus eorumdemque Officialibus, ne ipsi de hoc crimine (cum *merè* sit *Ecclesiasticum*) quoquo modo cognoscant vel judicent.

XXXVI. Conformiter ad hunc textum, concordi Canonistarum sententiâ receptum est, hoc crimen merè esse Ecclesiasticum; ita ut tam contra laicos, quàm Clericos judex Ecclesiasticus privativè ad judicem sæcularem cognoscat, quemadmodum notavit Julius Clarus *lib.* 5. *Sent.* §. *Hæresis*, dicens: " crimen hæresis est merè Ecclesiasticum, & ideo ejus cognitio ad solos judices Ecclesiasticos spectat, neque potest judex laicus aliquo » modo in eo se intromittere, & cum hac conclusione » *transeunt omnes* indifferenter.

XXXVII. Concordata Brabantiæ inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem *tit.* 9. *art.* 1. habent crimen hæresis pro merè Ecclesiastico, de quo *cognoscet solus Episcopus*; " salvâ tamen (inquiunt) Principi apprehensione & detentione personarum de hæresi suspectarum, » nec non annotatione, & confiscatione bonorum de hæresi condemnatorum. Ex quibus Episcopus moderatas » expensas habebit, si de crimine hæresis cognoverit, re» servata etiam eidem Principi punitione eorum, qui con» tra prohibitionem suam asserunt propositiones *jam ut* » hæreticas damnatas, aut quid aliud contra mandata, » seu prohibitiones faciunt, (ad juvandum negotium fidei) » facta vel factas.

XXXVIII. In Gallia quoque crimen hæresis in quantum spectat deviationem à judicio seu dogmate religionis Catholicæ, spectat ad judicem Ecclesiasticum ex Ordinatione Henrici II. Regis Galliæ de 30. Augusti 1542. *art.* 1. ubi quidem injungit judicibus & Magistratibus laicis, ut conjunctim vel divisim cognoscant de materiis concernentibus factum hæresis; sed dumtaxat quantum ad informationem & decretum; cum obligatione eosdem tradendi judici Ecclesiastico, ut hic de errore & hæresi judicet. Verba Ordinationis sunt: *Ordonnons que nos Baillifs, Seneschaux, & Juges Presidiaux, leurs Lieutenans Generaux & Particuliers, cognoistront cumulativement & concurremment, ainsi que les cas s'y offriront, des matieres concernant le faict d'heresie: à sçavoir quant à l'information & decret seulement; à la charge qu'après avoir exécuté leur decret, & interrogé les personnes accusées desdits crimes, ils feront tenus rendre les personnes aux Juges d'Eglise, pour cognoistre d'iceux crimes d'erreur ou heresie simple, procedans plus d'ignorance en leur infirmité & fragilité humaine, legereté & lubricité de la langue de l'accusé, que de vraye malice ou volonté de se separer de l'union de l'Eglise.* Id est: Mandamus, ut Prætores, Senescalli, & Judices nostri Præsidiales, eorum seu Generales, seu Vicarii speciales, de materia causam hæresis concernente, prout se casus offeret, cumulatim & concurrenter cognoscant. Videlicet quoad inquisitionem & decretum dumtaxat

xat: exinde verò post decreti executionem, & personarum de dictis criminibus accusatorum inquisitionem, teneantur eas Ecclesiasticis Judicibus sistere, ut de iis criminibus erroris aut hæreseos simplicis cognoscant, magis ortæ ex ignorantia infirmitateque ipsorum, & fragilitate humana, levitate & lubricitate linguæ ipsius rei, quàm ex mera malitia aut voluntate sese ab Ecclesiæ unitate segregandi.

XXXIX. Addit dein hæc Ordinatio, quòd si crimini hæreseos conjunctum esset scandalum publicum, commotio popularis, seditio, aut aliud crimen secum trahens offensam publicam, & consequenter casum *privilegiatum*, tunc de crimine hoc debeat *conjunctim* per utrumque Judicem laicum & Ecclesiasticum cognosci. Tenor Ordinationis est: *Et où avec le crime d'heresie y auroit scandale public, commotion populaire, sedition, ou autre crime emportant offense publique, & par consequent cas privilegié, en ce cas sera le procez fait par les Juges de l'Eglise & Royaux ensemblément. Et après le delict commun jugé par le Juge Ecclesiastique, sera procedé au jugement du cas privilegié par nos Juges: à la charge aussi que s'il y avoit appel de leurs sentences, les appellations ressortiront en nostre Cour de Parlement.* Id est: Ubi verò crimini hæreseos publicum scandalum jungerentur, emotio popularis, seditio, aliudve crimen publico injurium, & consequenter casus privilegiati, tum per Judices Ecclesiasticos & Regios conjunctim lis instaurabitur, delictoque communi per Judicem Ecclesiasticum judicato, per nostros Judices ad judicium privilegiati casus procedetur, sic ut si ab eorum sententia liceat provocare, teneantur dictas Provocationes ad supremam nostram Curiam referre.

XL. Non immeritò sanè hîc distinguitur crimen hæresis, in quantum contrariatur fidei Catholicæ, & in quantum scandalum publicum, commotionem populorum, seditionem, aliave similia Rempublicam & Ecclesiam turbantia inducit: ut scilicet judicium de hæresi, quatenus contraria est dogmatibus fidei, deferatur Ecclesiæ; in quantum verò populos turbat, & scandalum parit, coercitioni Principum subdatur: ut scilicet Ecclesia de doctrina decernat: Principes verò eorumque Magistratus sua auctoritate hæreticos jam declaratos compescant; ipsamque Reipublicæ quietem & tranquillitatem procurent, & veritatem religionis declaratam tueantur.

XLI. Hinc omnes pristinæ illæ Christianorum & Catholicorum Principum Sanctiones, quæ tum in Codice Theodosiano, tum Justinianæo extant sub titulis De Fide Catholica, De Hæreticis, aliisque affinibus; quibus ea, quæ ab Ecclesia definita sunt, proponunt, suâ auctoritate muniunt, & executioni mandari præcipiunt; omnique sollicitudine intendunt, ne quid contrarium judicio Catholicæ religionis irrepat, aut quis à tramite Catholicæ religionis deviet.

XLII. Hanc Principum sollicitudinem laudat S. Augustinus in epistola ad Bonifacium 185. docetque, officii Principis Christiani esse, hæreses è suis Regnis profligare. " Quomodo (ait) Reges Domino serviunt in timore, » nisi ea, quæ contra jussa Domini fiunt, religiosâ seve» ritate prohibendo atque plectendo? Aliter enim servit, » quia homo est, aliter quia etiam Rex est. Quia homo » est, ei servit vivendo fideliter: quia verò etiam Rex est, » servit leges justa præcipientes, & contraria prohiben» tes, convenienti vigore sanciendo.

Dein nonnullis interpositis pergit: " Quis mente so» brius Regibus dicat, nolite curare in regno vestro, à » quo teneatur vel oppugnetur Ecclesia Domini vestri; » non ad vos pertineat in regno vestro, quis velit esse Re» ligiosus sive Sacrilegus; quibus dici non potest, non ad » vos pertineat, in regno vestro quis velit pudicus esse, quis » impudicus? Cur enim, cùm datum sit divinitùs homini » liberum arbitrium, adulteria legibus puniantur, & sa» crilegia permittantur? An fidem non servare levius est » animam Deo, quàm fœminam viro? Aut si ea, quæ » non contemptu, sed ignorantia religionis committun» tur, minùs vindicanda, nunquid ideo negligenda sunt?

Fragmentum hujus sententiæ S. Augustini refert Gratianus *caus.* 23. *q.* 4. *Can.* 42. ubi & plures Canones ex dictis Augustini in hanc rem referuntur.

XLIII. Ad coërcendos, quin & ad reducendos ad fidem Catholicam, aut etiam in fide Catholica populos retinendos, plures pœnæ jam pridem in hæreticos à Principibus decretæ fuerunt, uti videri potest in legibus sub titulis *De Fide Catholica*, item *De Hæreticis* in Codice seu Theodosiano, seu Justinianæo extantibus; ubi tamen advertere licebit, graviores aut mitiores pro qualitate hæresum, & hæreticorum pervicacia & insolentia esse decretas; *Non* enim *omnes* hæretici *eadem austeritate plectendi sunt*, ait Theodosius Imp. in *L.* 65. *Cod. Theod. De Hæreticis.* De hac pœnarum varietate pro hæreticorum & hæresum varia conditione & perfidia vel pertinacia, vide latè Paratitlon Jacobi Gothofredi ad titulum *De Hæreticis* in Codice Theodosiano; & Tuldenum ad eundem titulum Codicis Justinianæi.

XLIV. Per inflictionem pœnæ temporalis coërceri hæreticos, & ad Catholicam veritatem adigi, probat & laudat S. Augustinus in allegata epistola ad Bonifacium. " Quoniam (ait *num.* 7.) multi per illas correcti sunt, » & quotidie corriguntur; & se esse correctos, atque ab » illa furiosa pernicie liberatos gratias agunt. Et qui ode» rant, diligunt, molestasque sibi fuisse saluberrimas le» ges, quantum in insania detestabantur, tantùm rece» pta sanitate gratulantur; & in residuos, cum quibus » fuerant perituri, jam simili dilectione nobiscum, ut » pariter instemus, ne illi pereant, excitantur.

Deinde multis ostendit, utile omninò esse, per terrorem pœnarum homines ad veritatem duci, seu quasi compelli. " Multis enim (ait) profuit, priùs timore vel do» lore cogi, ut postea possent doceri, aut quod jam ver» bis didicerant, opere sectari. " Fatetur quidem, bonis & filiali affectu Deo adhærentibus, quique recta fide, veroque intellectu, totis animæ suæ viribus dicunt: *Sitivit anima mea ad Deum vivum, quando veniam, & apparebo ante faciem Dei?* non solùm temporalium pœnarum, vel imperialium legum, sed nec gehennarum timorem necessarium esse: " Sed tamen, antequam dicant boni filii, » *concupiscentiam habemus dissolvi, & esse cum Christo*; » multi priùs tamquam mali servi, & quodammodo im» probi fugitivi, ad Dominum suum temporalium flagel» lorum verbere revocantur.

Meminit quoque ibidem Augustinus vulgatissimæ illius legis, quam Theodosius generaliter in omnes hæreticos promulgavit; *ut quisquis eorum Episcopus vel Clericus ubilibet esset inventus, decem libris auri mulctaretur*; extatque in *L.* 21. *Cod. Theod. De Hæreticis.*

Hanc legem arbitrabatur Augustinus cum nonnullis aliis Episcopis, esse restringendam ad eos hæreticos seu Donatistas, *in quorum regionibus aliquas violentias à Clericis, vel à circumcellionibus, vel populis eorum, Ecclesia Catholica pateretur*; eamque restrictionem ab Imperatoribus postulandum dixit; quod & à Concilio Episcoporum obtinuit; & Legati eum in finem ad Imperatores missi sunt; sed nihil obtinuerunt; sed lex ipsa, instantibus Episcopis contrariæ opinionis, per Africam promulgata fuit, uti testatur Augustinus; qui & ibidem refert, multos ea occasione veritatem agnovisse, & ad Catholicam Ecclesiam redivisse. " Jam verò cùm ipsæ leges (ait » *num.* 29.) venissent in Africam, præcipuè illi, qui quæ» rebant occasionem, aut sævitiam furentium metuebant, » aut suos verecundabantur offendere, ad Ecclesiam con» tinuò transierunt. Multi etiam, qui solâ illic à parenti» bus traditâ consuetudine tenebantur, qualem verò cau» sam ipsa hæresis haberet, numquam antea cognoverant, » numquam quærere & considerare voluerant; mox ubi » cœperunt advertere, & nihil in ea dignum invenire, » propter quod tanta damna paterentur, sine ulla difficul» tate Catholici facti sunt. Docuit enim eos sollicitudo, » quos negligentes securitas fecerat. Istorum autem om» nium præcedentium auctoritatem & persuasionem secu» ti sunt multi, qui minùs idonei erant per seipsos intel-

» lige-

» ligere, quid distaret inter Donatistarum errorem, & » Catholicam veritatem.

Ex his Augustini dictis facilè colligitur, ipsum probare quidem Hæreticorum coërcitionem, non ad vindictam, sed ad emendationem ac pœnitentiam; quod expressiùs docet *Epist.* 100. ad Donatum Proconsulem Africæ, ubi ipsum deprecatur, ne nimiùm in Hæreticos desæviat, & ne pro immanitate facinorum, sed potiùs pro lenitatis Christianæ consideratione censeat coërcendos. " Neque » enim (ait) vindictam de inimicis in hac terra requiri- » mus, aut verò ad eas angustias animi nos debent coar- » ctare, quæ patimur, ut obliviscamur, quid nobis præ- » ceperit, pro cujus veritate ac nomine patimur. Diligi- » mus inimicos nostros, & oramus pro eis. Unde occa- » sione terribilium judicum ac legum, ne in æterni judi- » cii pœnas incidant, corrigi eos cupimus, non necari, » nec disciplinam circa eos negligi volumus; nec suppli- » ciis, quibus digni sunt, exerceri. Sic igitur eorum pec- » cata compesce, ut sint, quos pœniteat peccâsse.

XLV. Superiore sæculo exortis hæresibus Lutheranâ, & Calviniana, quæ & ad has vicinasque Provincias virus suum spargebant, Principes nostri plurima, eaque nonnulla admodum severa adversùs has hæreses, & earum fautores, & patronos edidère; quibus in eos, eorumque conventicula animadverti mandârunt; ipsosque ad has Provincias recipi vetârunt, & alia multa, quæ ipsis pro extirpatione hæreseos, & conservatione populi in avita Catholica fide conducentia apparebant: quæ omnia referuntur in libris Edictorum; & summariè recitantur, & indicantur in Codice Belgico Antonii Anselmo Jurisconsulti Antverpiensis, verbo *Ketters*, id est, *Hæretici*.

XLVI. Sive Principum Edicta, sive Canones Ecclesiæ, seu Pontificum Decretales attendamus, indubitatum est, primam de hæreticis sive hæresibus, in quantum doctrinæ Catholicæ Ecclesiæ opponuntur, inquisitionem & judicium Episcopis competere; eisque semper hoc judicium esse delatum: adeò ut nullus de hæresi, ut est crimen merè Ecclesiasticum, Judex præter Episcopos per 12. & amplius sæcula notus fuerit; quemadmodum *parte* 1. *tit.* 22. *cap.* 3. notavimus.

XLVII. At circa sæculum XIII. exorta hæresi Albigensium, eaque in partibus Gallicanis, ac signanter in Comitatu Tholosano latiùs continuò progrediente, nonnulli ab Innocentio III. Romano Pontifice deputari cœperunt, qui unà cum Episcopis in hæreticos inquirerent, & auctoritate Apostolicâ muniti contra hæreticos procederent, imò & ipsum Episcoporum defectum supplerent, qui dein *Inquisitores fidei* seu *hæreticæ pravitatis* dicti fuerunt; de quorum origine & progressu citato *cap.* 3. egimus; ac insuper notavimus, quomodo tandem tribunal *Inquisitionis* erectum fuerit, coram quo de hæresi, & de hæreticis, aut de hæresi suspectis, eorumve fautoribus cognosceretur & judicaretur.

XLVIII. Hoc Inquisitionis tribunal fuisse receptum in Regno Arragoniæ circa annum 1233. allaborante Sancto Raymundo De Pennafort Ordinis Prædicatorum, scribit Ludovicus à Paramo De Origine & progressu Inquisitionis *lib.* 2. *tit.* 2. *cap.* 8. sed extra Regnum Arragoniæ se non extendisse constat ex epistola Innocentii IV. data ad ipsum Raymundum anno 1249. quæ habetur tomo 11. Concil. *col.* 603.

Sub finem sæculi XV. ad alia Regna & Ditiones Hispaniæ tribunal extendi cœpit. Mortuo enim Henrico Arragoniæ Rege sine liberis, Regnum illud devolutum est ad ejus sororem Isabellam, quæ junctâ matrimonio Ferdinando Castellæ Regi postulavit, auctoritate Sixti IV. Inquisitionem in hoc Regno stabiliri & confirmari anno 1484. obtentâ postmodum Bullâ, qua toti administrationi tamquam generalis Inquisitor præficiebatur *Thomas de Turre Cremata* ex Ordine Dominicanorum, præcipuâ apud Reges gratiâ, quorum peccata per pœnitentiam expiare consueverat, uti loquitur Mariana *lib.* 24. *De Rebus Hisp. cap.* 17. qui & addit: " Edictis Inquisitionis propositis, » spe veniæ homines promiscuæ ætatis, sexûs, conditio- » nis, ad 17. millia virorum ultrò crimina esse confessos, » duo millia igne crematos, majori numero in vicinas » Provincias delapso.

Ut intelligatur, quare tot millia virorum *ultrò* sua crimina confiterentur, sciendum, quòd Inquisitor in suo adventù habeat sermonem ad populum, in quo *magna gratia* addicitur iis, qui sua crimina *sponte* confessi fuerint, veniamque petierint.

Narrat ibidem Mariana, tribunal hoc Inquisitionis initio Provincialibus *grave* visum fuisse; multasque adversùs illud fuisse populi querelas. Quibus tamen non obstantibus, paucis post annis, hoc Inquisitionis tribunal per omnia penè reliqua Hispaniæ Regna propagatum est; variisque locis Inquisitores constituti, quibus omnibus hodie præest Inquisitor generalis, qui à Rege nominatur, & à Pontifice confirmatur: præsidetque hic supremo Inquisitionis Concilio, quod Curiam Regis semper sequitur. Ab hoc Concilio reliqui inferiores Inquisitores leges accipiunt; atque ab eorum sententiis ad hoc appellatur.

Inquisitio Lusitanica efformata ad normam Inquisitionis Hispanicæ erecta fuit à Paulo III. anno 1535. ad postulationem Joannis III. Lusitaniæ Regis.

In Italia plures jam pridem Inquisitiones institutæ fuerunt, designatis Inquisitoribus præcipuè ex Ordine Prædicatorum & Minorum. At in Urbe Romana Inquisitionis tribunal per ipsum Pontificem cum quibusdam ministris, quos pro opportunitate assumebat, exercebatur, donec Cardinales ad id deputari cœperunt, ac tandem Congregatio Inquisitionis instituta fuit; de quibus *parte* 1. *tit.* 22. *cap.* 5.

XLIX. Carolum V. Belgii Principem circa annum 1541. voluisse in has Belgii Provincias Inquisitores fidei introducere, patet ex Concordatis inter ipsum Carolum & Episcopum Leodiensem initis. Ibi enim cognitione de crimine hæresis soli Episcopo delatâ, additur hæc clausula. " Salvâ Principi prærogativa suâ quoad *Inquisitorem* per » eum à Sancta Sede impetratum vel impetrandum. " De fidei Inquisitoribus per Carolum V. à Sede Apostolica postulatis & impetratis, etiam agit Famianus Strada De Bello Belgico *lib.* 2. *ad ann.* 1550. ubi scribit: " Cùm postulâsset » (Carolus V.) à Pontifice Censores fidei, accepissetque; eorum auctoritati, securitatique cavens multa » sancivit, quæ anni 1550. Placito præscribuntur. " Habetur hoc Placitum *parte* 1. *Edictorum Brab. lib.* 1. *tit.* 2. *cap.* 2. sub hoc titulo: *Instructio pro Inquisitoribus hæreticæ pravitatis in Belgio.* Hìc inter alia dicitur, quòd progressui hæreseos providere volens Sua Majestas, " in Pro- » vinciis Inferioris Germaniæ, Suæ Majestati ratione sui » patrimonii subjectis, certos Inquisitores hæreticæ pra- » vitatis, viros doctos & probos, inculpatæ vitæ & fa- » mæ, ordinari & designari curavit, quibus data est am- » pla potestas contra omnes Hæreticos, & de hæresi sus- » pectos, eorumque fautores & receptores, inquirendi, » procedendi, corrigendi & puniendi, nec non proce- » dendi ad degradationem Ecclesiasticorum, & traditio- » nem Curiæ sæculari, juxta formam & tenorem littera- » rum Apostolicarum desuper confectarum.

Post hæc multis articulis, modum, quo Inquisitores procedere debeant, & qualiter ipsis à Magistratibus Regiis auxilium præberi debeat, præscribit.

Rursus Philippus II. in quem Carolus has Provincias Belgicas pleno jure transtulerat, præfatum Edictum novo Edicto approbavit & confirmavit, & in quantum opus erat, de novo ordinavit & statuit in civitate Bruxellensi anno 1555. 28. Novemb. " Requirentes (ait) omnes & » singulos Inquisitores, eorumque subdelegatos, ut om- » nia in dicta Instructione præscripta diligenter observent, » debitèque executioni tradant: Mandantes itidem cun- » ctis, tam Magistratibus, quàm privatis, subditisque nostris » universis, ut præfatis Inquisitoribus circa ea, quæ in di- » cta Instructione continentur, omnem præstent assisten- » tiam, Mandatisque ac Ordinationibus hujusmodi, quan- » tum ipsos concernit, diligenter pareant, quatenus gratiam » nostram caram habeant, indignationemque nostram,

» ac pœnam arbitrariæ correctionis evitare maluerint.

Quamvis hoc Edictum publicâsset Philippus, " rem tamen haud promovit (ait Strada) implicitus repentè » bello, quod eo ipso, quo Edictum proposuit, anno, » tribusque insequentibus, acerrimè cum Gallo gessit.

At mox ut liber fuit à bello, animum rursus ad Religionem promovendam adjiciens, discedensque è Belgio anno 1559. " mandata sorori suæ Gubernatrici, atque Antistiti Granvellano dedit, enixè curarent, ut Caroli Pla» cita & cautiones, quas ipse Rex pro Pontificiis Inquisi» toribus confirmârat, exquisitè servarentur, " ait Strada.

Deinde anno 1565. Philippus II. iteratò scripsit ad Margaritam Parmensem Belgii Gubernatricem, " ut Quæsi» tores causarum fidei ubique persanctè retineantur, om» nique ope à Gubernatrice ac reliquis Provinciarum Præ» fectis adjuventur.

His litteris receptis, earum copiam misit Gubernatrix ad Concilium Flandriæ, præcipiens, ut omnis favor & assistentia præstetur Inquisitoribus fidei in exercitio sui officii, ipsaque Inquisitio fiat, prout hactenus facta fuit. Verba litterarum sunt : *Aussi que l'on donne toute faveur, & assistance aux Inquisiteurs de la Foy en l'exercice de leurs Offices, & que l'Inquisition se fasse par lesdits Inquisiteurs, comme elle s'est faite jusques à maintenant, & comme leur appartient par droits divins & humains, ce que Sa Majesté aussi très-expressément commande par lesdites Lettres.* Id est : Insuper ut omnis favor & auxilium Inquisitoribus fidei in muneris sui executione præstetur, utque per dictos Inquisitores, prout hactenus obtinuit, Inquisitio fiat, & prout ad eos divino & humano jure spectat, quod Majestas sua verbis conceptis per litteras dictas statuit.

Ex his aliisque intelligitur, tam Caroli V. quàm Philippi II. intentionem fuisse, inducere & stabilire Inquisitores in has Provincias; ipsæque litteræ ac Edicta Regia satis innuunt, & aliunde constat, Inquisitores aliquo tempore stabilitos fuisse, saltem in aliquibus Belgii partibus, testisque est ipse lapis sepulchralis Michaelis Baii, qui visitur in Sacello Collegii Adriani VI. Papæ hìc Lovanii, in quo ipse Baius dicitur *Generalis per Germaniam Inferiorem Inquisitor Regius.*

L. Cæterùm ipsa toties repetita Edictorum prò stabiliendis Inquisitoribus renovatio sat innuit, non eam fuisse populi Belgici in recipiendis hisce Inquisitoribus animi promptitudinem, quam ipsi Principes desiderâssent; imò summas fuisse ab initio usque ad finem populi & Nobilium oppositiones, colligitur ex iis, quæ Famianus Strada, aliique tumultuum Belgicorum Historici tradunt.

Et quidem Strada factâ mentione Edicti Caroli V. de anno 1550. cujus suprà meminimus, addit : " Verùm no» va illa judicii facies plus terroris secum attulit in Bel» gium, quàm observantiæ. Nam etsi alicubi suscepta » res est, Brabantini tamen, quòd in eo carpi libertatem » suam dicerent, commodum nacti, imposito sese onere » liberârunt sub ejus anni quinquagesimi finem. " Hæc ille *lib.* 2. ad ann. 1550.

Deinde postquam narravit, quòd Margarita Parmensis Belgii Gubernatrix vellet conformiter ad Mandata Regia, Edicta de *Inquisitoribus* executioni mandare, scribit, quòd Gubernatrix de hac re cum Præfectis Provinciarum agere aggressa, *senserit esse non paulò difficiliùs imperata facere, quàm imperare facienda.*

Præterea testatur, quòd Magistratus ægrè viderentur id negotii in se suscipere, & inter Nobiles essent dissensiones. " Apud populum nihil moderari, aut medii, con» sternatio primùm, mox audacia : nunc timenti, nunc ter» renti similis : nempe ut potentiorum aspiratione, atque » Hæreticorum flagello agitabatur, " *lib.* 2. ad ann. 1550. ubi scribit, quòd & in ipsum Regem voces exaudirentur, quas aliunde immissas in ora sermonemque multitudinis apparebat : atque in iis vehemens contra formam illam Inquisitionis elucebat animorum commotio ; imò teste Strada, tantus tum populi, tum Nobilium adversùs Inquisitores fuit excitatus tumultus, totque sparsi libelli pro eorum abrogatione, ut annuente Gubernatrice, datâ veniâ delinquentibus, & mitigatis Regiis Edictis, intermissa fuerit contentio de eò inferendis Inquisitoribus, ubi antè non fuerant ; uti latiùs narrat Strada loco citato.

Verùm hæc animorum commotio magis emicuit, cùm circa annum 1565. nomine Philippi II. rursus urgeri cœpit negotium Inquisitionis, ipsaque Gubernatrix litteras ea de re misit ad Provinciarum Concilia, quarum suprà mentionem fecimus.

" Etenim Regis Edictum Brabantinis cùm proposuisset » Provinciæ Cancellarius, (neque enim Brabantia Præ» fectum habet alium præter eum, qui toti Belgio præest) » illico civitates, quæ dicuntur Provinciæ capita, Lova» nium, Bruxellæ, Antverpia, & Buscoducum, coacto » Senatu, compositoque ad Cancellarium libello, vehe» menter iracundèque flagitant, ut suorum ratio privile» giorum habeatur, quibus ea Quæsitorum judicia, Cæ» sarisque Placita cùm repugnent, non debuisse Edictum » Regis à Cancellario tam facilè proponi, à se certè ad» mitti non posse.

Quanta fuerit Nobilium & Magnatum commotio, pluribus ibidem narrat Strada, aitque : " Tunc enimverò, » qui conjurationem moliebantur, nacti speciem tuendæ » patriæ libertatis, sparsis incredibili celeritate per Pro» vincias libellis, (eos ad quinque millia fuisse scripsit ad » Regem postea Gubernatrix) Hispanicam inquirendi de » Religione censuram ludibriis, execrationibus, maledi» ctis omnibus lacerare : monere populos, ne ei sese ty» rannidi supponerent, cui ubique gentium, ac veluti » quodam consensu generis humani repugnatum sit, ne » Romæ quidem sine tumultu initia ejus extitisse : quid » agendum esse Belgio tot privilegiis adversùs nova hæc » omnia communito ?

Quin eodem Stradâ referente *lib.* 5. ad ann. 1566. novem homines è Nobilitate fœdus conscribunt, quod cæteris proponerent, in quo exorsi ab Inquisitionis execratione, dicebant, eam divinis humanisque legibus adversam, barbariem longè superare omnium retro tyrannorum ; seque *societatem inisse, quâ obviam irent nefariis eorum conatibus, qui per hæc judicia proscriptionesque ac cædes, in optimorum civium fortunas intenderent.* Hæc conjuratio vulgò *Compromissum* appellata est, inquit Strada ; ac variis dein linguis, quo ubique vulgaretur, prodiit in lucem cum hac inscriptione, ut Britannicè quidem edita præferebat : *Exemplar fœderis à Proceribus, Nobilibusque inferioris Germaniæ percussi, ob Hispanicam Inquisitionem hisce Provinciis intentatam.*

Plura addit Strada, quæ ostendunt, magis continuò crevisse Nobilium Procerumque adversùs Inquisitionem commotiones ; diciturque ipsam Gubernatricem in publico Procerum & Magistratuum consessu fassam : *Scio adversùs hoc tribunal effusè ferri omnium odia.* Idipsum Proceres confirmârunt, dicentes : " Quod verò ad In» quisitionem attinet, satis apparere, eam nulli homi» num ordini acceptam esse, adeò ut Antverpiæ nemo » sit tam tenuis fortunæ, qui sclopum aut hastile aliquod » non ostentet, mineturque, illo se telo usurum in eos, » qui Hispanicam Inquisitionem inferre in urbem conni» tantur. Imò & Episcopos non levi affectos injuriâ vi» deri, dum Religionis causæ, quarum cognitio ad ipsos » jure pertinet, ad posterius hoc Quæsitorum tribunal » transferuntur.

Et licèt in eo consessu non una fuerit omnium sententia, *vix tamen fuit in eo Senatu, qui opportunum tempori existimaverit ejusmodi tribunal.*

Tandem post multas altercationes res in hunc modum composita est : " Cùm duplex sit Inquisitionis genus, al» terum muneri Episcoporum adjunctum, alterum certis » judicibus à Pontifice Maximo impositum. Querelas at» que odia populorum esse dumtaxat in hosce Pontificios » Quæsitores : quos licèt Carolus Cæsar invexerit in Bel» gium, id tamen coactum fecisse Pastorum inopiâ ne» gligentiâque. Quæ ratio cùm in præsentia cesset, simul» que tantopere mortales abhorreant ab externo hujus » Inquisitionis nomine ; non debere adversantibus popu-

» lis

„ lis tam violentum intempestivumque remedium ob-
„ trudi.

Hæc aliaque multa, quæ summam erga hoc tribunal aversionem ostendebant, ad Regem iteratis litteris scripsit Gubernatrix, qui tandem significavit, se permittere, ut Inquisitores Ecclesiastici removerentur, modò tamen Episcopi priùs in suas Sedes essent inducti; quòd cùm factum esset, paulatim ipsum Inquisitionis tribunal per totum Belgium abolitum fuit, ut nihil de eo hodie supersit, nisi innata quodammodo populi Belgici ab eo aversio, ita ut vel solum nomen *Inquisitionis* exhorreat & execretur.

Quoad Galliam & Germaniam Inquisitio in aliquibus civitatibus recepta fuit sub initium, quo primùm orta est, sed exiguo tempore substitit; hodie nullum iis in Regnis superest Inquisitionis tribunal, aut illius aliquod exercitium. Dicitur quidem, in civitate Montispessulana esse Dominicanus, nomen *Inquisitoris* cum aliqua Regia pensione retinens; sed sine ullo functionis exercitio. Vide Fleury *parte 3. Instit. Jur. Can. cap. 9.*

LI. Schisma Græcum nomen est, *scissuram* sonans, ut habet *Can. 34. caus. 24. q. 1.* posseque juxta hanc latiorem significationem quælibet Societatis ac Communitatis diruptio sive scissura schismatis appellatione contineri. Hic autem sumitur pro scissione vel divisione ab unitate Ecclesiæ Catholicæ, quæ ex pluribus particularibus Ecclesiis sub uno Capite coalescens universalem sive Catholicam & unam Ecclesiam constituit. Ut ergo aliqua Ecclesia sit Schismatica, vel aliqui dicantur *Schismatici*, non sufficit, quòd non communicet cum aliqua particulari Ecclesia aut Societate, quæ universalem Ecclesiam non constituunt; sed requiritur, ut non communicet cum Ecclesia Catholica seu Universali.

Censetur autem recedere à communione Universalis Ecclesiæ, si recedat ab omnibus aut penè omnibus Ecclesiis particularibus, quæ Ecclesiam Universalem conficiunt. Quare Optatus Milevitanus Donatistas Schismaticos esse probat, quòd ab Ecclesiarum totius Orbis communione discesserant. *Videndum est* (ait) *quis in radice cum toto Orbe manserit, quis foras exierit?* Centies idem argumentum contra Donatistas urget S. Augustinus.

Verùm cùm Ecclesia Romana propter Primatum sit unitatis centrum, ejusque Antistes cæterorum Caput sit constitutus, ut *schismatis* tolleretur occasio, haud dubium, quin magnum sit argumentum, eos non esse schismaticos, qui ipsi tamquam Capiti adhærent, & cum eo communione junguntur; è contra magnum sit schismatis præjudicium, si quis ab ejus sit communione alienus. Hinc schisma à S. Thoma, quem communiter sequuntur Theologi, definitur: " Divisio, per quam quis se ab unitate
„ Ecclesiæ separat, in quantum Ecclesia est corpus mysti-
„ cum, ex universis Fidelibus tamquam membris, & Ro-
„ mano Pontifice tamquam Capite constans.

Ex dictis facilè intelligitur, Ecclesias particulares aliquando posse inter se dividi, & à mutua communione separari, licèt propterea non sint Schismatici; eò quòd utrisque aliæ pleræque Ecclesiæ communicent, & neutra se à reliquis Ecclesiis universalitatem constituentibus sejungat.

LII. Canones Ecclesiæ, nec non Pontificum Sanctiones de Schismate & Hæresi eodem penè modo loquuntur. Quia licèt schisma absolutè posset esse sine hæresi, ordinariè tamen hæresim conjunctam habet; imo si initio absque hæresi fuerit, & in sola forsan quæstione facti constiterit; tamen plerumque tandem in hæresim degenerat.

Si hæresim conjunctam habeat, atque in hæresi fundetur, crimen erit merè Ecclesiasticum, ad *solius* judicis Ecclesiastici judicium spectans. Si autem sit merum schisma sine hæresi, tunc judex sæcularis poterit cognoscere; uti in terminis distinguunt Concordata Brabantiæ inter Carolum V. & in Episcopum Leodiensem *tit. 9. art. 2.* " De
„ crimine schismatis sapientis *hæresim*, idem ut suprà in
„ præcedenti articulo (de hæresi.) Si autem schisma non
„ sapiat hæresim, tum cognitio & punitio ad *solum* judi-
„ cem *sæcularem* pertinebit.

CAPUT III.

De Sortilegio, Magia, & aliis similibus.

1. *Quid sortilegium?*
2. *Cur sortilegi dicti divinatores sive* divini?
3. *Sortilegiorum definitio ex Isidoro.*
4. *Sortilegia sive sortes divinatoriæ meritò superstitiosis divinationibus annumerantur.*
5. *Sortes divinatorias Leo IV. maleficia reputat.*
6. *Natura sortilegii probat intervenire maleficium.*
7. *In sortilegio intervenit pactum implicitum vel explicitum cum dæmone.*
8. *Eisdem signis, quibus utuntur Sortilegi ad prædictionem futurorum, etiam utuntur ad nocendum, & tunc propriè malefici dicuntur.*
9. *Pro varietate signorum, quibus Sortilegi utuntur, varia quoque sortiuntur nomina.*
10. *Ex sortilegiis, maleficiis, gravissima solent oriri incommoda.*
11. *Consulere Sortilegos super statu Reipublicæ aut Principis, etiam ipsi Gentiles sub pœna capitali vetuerunt.*
12. *Constitutio Constantii Imperatoris contra sortilegos divinatores.*
13. *Quid per Aruspicem intelligatur in hac Constitutione?*
14. *Quid Mathematici, Astrologi & Genethliaci?*
15. *Quid per Augures intelligatur?*
16. *Vatum nomine qui veniant?*
17. *Constantius Imperator in dicta Constitutione non tantum hos nominatim expressos, sed generatim omnes Sortilegos & Maleficos pœnâ capitali perstringit.*
18. *Altera Constantii Constitutio contra illos, qui maleficiis elementa perturbare, aut Manes evocare audent.*
19. *Magicis artibus elementa turbari posse jam pridem creditum est, dictique hujusmodi malefici Tempestarii.*
20. *De his Tempestariis testimonium S. Agobardi Episcopi Lugdunensis.*
21. *Jam pridem Magos inclamâsse mortuos, à quibus futura prædicerentur, testatur Tertullianus.*
22. *Hic sæpiùs hominibus illudi per phantasma asserit Tertullianus.*
23. *Pœna legis Constantii est vivicomburium.*
24. *Lex Constantini contra Maleficos, qui aliquid moliuntur contra salutem hominum, vel animos ad libidinem excitant.*
25. *Dubitatur, num Constantinus probaverit, artem magicam adhiberi posse ad bonum finem.*
26. *Id probâsse Constantinum credidit Leo Imperator.*
27. *Leo Imperator abrogatâ Lege Constantini omnem magiam etiam ad bonum finem adhiberi vetuit.*
28. *Non desunt, qui putant, Leonem non benè intellexisse Legem Constantini.*
29. *Certum est, semper fuisse vetitas magicas artes, etiam ad bonum finem adhibitas.*
30. *Eas jam pridem vetuit Constantius Imperator.*
31. *Similes incantationes vetita in Synodo Ancyrana.*
32. *Sanctus Chrysostomus invehitur in eos, qui magicis artibus utuntur ad conservationem vitæ.*
33. *In Capitulis Martini Bracarensis idipsum vetitum.*
34. *Consonat Responsum Alexandri III, in Cap. 2. De Sortilegiis.*
35. *Erroneum declarat Facultas Parisiensis, licere uti maleficiis ad bonum finem, vel maleficia maleficiis pelli posse.*
36. *Hoc postremum vetat quoque Rituale Romanum.*
37. *Consentiunt Synodi Belgicæ, & vicinarum Provinciarum.*
38. *Decretum Synodi Cameracensis contra varias superstitiones ad curationem hominis, vel jumenti adhiberi solitas.*
39. *Simile Decretum Synodi Provincialis secundæ Mechliniensis.*

40.

I. SOrtilegium dicitur à *forte*, soletque accipi in malam partem, nimirum pro superstitiosa & magica *divinatione*, qua quis futura aut occulta, vel omninò incerta prædicere, aut cognoscere vult ex aliquibus signis, quæ ad ea cognoscenda aut indicanda, nec à natura aut Deo instituta vel ordinata sunt.

II. Solent similia signa vocari *sortes divinatoriæ*, tamquam quæ adhibeantur ad cognoscendum ea, quæ citra divinam revelationem ex talibus cognosci nequeant, atque illi, qui iis utuntur, vocantur *divinatores*, tamquam futura & planè occulta prædicentes aut revelantes, aliquid Divinitatis præ se ferentes: quare & teste Isidoro *lib. 8. Etymol. cap. 9.* Divini appellantur, quasi *Deo pleni.*

III. Definiuntur ab ipso Isidoro apud Gratianum *caus. 26. q. 1. Can. 1.* " Sortilegi sunt, qui sub nomine » fictæ religionis per quasdam, quas Sanctorum *sortes* vo» cant, divinationis scientiam profitentur, aut quarum» cumque scripturarum inspectione, futura promittunt.

IV. Sortes illæ divinatoriæ ut pote nullum vel naturalem vel supernaturalem vim habentes ad occulta illa ac merè contingentia, & planè ab incerto eventu dependentia, manifestanda, meritò superstitiosæ divinationes, & maleficia reputantur, & ut talia jam pridem reprobatæ sunt, uti apud Gratianum *causa 26. q. 5. Can. 7.* legitur: " Sortes, quibus cuncta vos in vestris discriminatis judi» ciis, (quod Patres damnaverunt) nihil aliud, quàm di» vinationes & maleficia esse decernimus. Quamobrem » volumus illas omninò damnari, & inter Christianos ul» tra nolumus nominari, & ne exerceantur, sub anathe» matis interdicto prohibemus.

V. Hîc *sortes* reputari inter *divinationes* & *maleficia* manifestum est; evidentiùsque adhuc patebit, si attendatur epistola Leonis IV. ad Episcopos Britanniæ *cap. 4.* unde hic Canon desumptus est. Dicit enim Leo: " De » experientia autem divinationum vel maleficiorum, scri» ptum quidem habemus in sacris Canonibus, ut ipsa » verba ponamus, ita: Qui Divinationes expetunt, & » morem gentilium subsequuntur, aut in domos suas hu» jusmodi homines introducunt, exquirendi aliquid arte » maleficâ, aut expiandi causâ, sub regula quinquennii » jaceant.

His præmissis infert tamquam consequens: *Unde ad eorum similitudinem*, SORTES & cætera, quæ suprà relata sunt.

Plures Canones, quibus *sortilegi* unà cum Divinatoribus & Maleficis condemnantur, & pari pœnâ plectuntur, refert Gratianus citatâ *quæst. 5.*

VI. Et sanè si attendatur natura sortilegii, sive *sortium*, prout ea adhibentur ad cognitionem, sive manifestationem futurorum vel occultorum, ad quæ cognoscenda aut manifestanda, nec ex natura rei, nec ex supernaturali Dei ordinatione vim ullam habent, facilè patebit, sortilegium esse ad superstitiosam Divinationem referendum.

Si enim cultus divinus, sive id quod soli Deo competit, exhibeatur aut tribuatur creaturæ, dicitur superstitio cultûs *indebiti*, ut loquuntur Theologi post S. Thomam 2. 2. *q.* 93. *art.* 1.

Dum ergo cognitio futurorum contingentium, quæ à libero hominum arbitrio, aut aliis planè incertis eventibus dependent, aut occultorum manifestatio petitur à rebus ad eam manifestationem nec à natura, nec Dei ordinatione institutis vel ordinatis, tunc transfertur quidam Dei cultus, vel Dei proprietas, nimirum futurorum & occultorum scientia & manifestatio, ad creaturam. Ac propterea Sortilegi etiam Divinatores, tamquam *Divini* aliquid præferentes, dicti sunt, uti suprà notatum est.

VII. Ulteriùs, quia sortes, sive signa adhibita ad futurorum & occultorum cognitionem, nullam ex sua conditione, vel speciali Dei ordinatione virtutem habent, ideo sortilegium continere solet expressum vel tacitum pactum cum dæmone, à quo mediantibus illis signis futurorum & occultorum scientia expetitur.

VIII. Nec tantùm ad futurorum aut occultorum revelationem signis illis utitur dæmon; sed etiam ad nocendum hominibus vel in corpore, vel bonis temporalibus, diciturque ars hæc *maleficium.*

Et quamvis omnes quacumque ratione homines malum facientes, possent dici *Malefici*, nihilominus, diabolicis hisce artibus ad hominum nocumentum utentibus vulgò *Malefici* vocantur *ob facinorum magnitudinem*, ut loquitur *L. 5. Cod. De Maleficis.*

IX. Sicuti autem varia sunt signa, quibus dæmon utitur ad suas præstigias, fallacias, aut maleficia exercenda, ita variæ sunt sortilegii & maleficii species, quæ à diversitate signorum etiam varia sortiuntur nomina, quorum tum in Canonibus, tum legibus Principum mentio occurrit: ut in sequentibus videbitur; quibus tamen omnibus dæmon utitur ad deceptionem & nocumentum hominum, & ut divinitatem sibi attribuat futurorum, & occultorum manifestationem sibi vindicet. Dumque hominibus persuadet, eam à se expetere & exspectare, unà persuadet, sibi cultum Deo soli debitum exhiberi, quod dæmon ex innata sibi superbia summopere affectat.

X. Præterquam autem, quòd in omni sortilegio, maleficio vel superstitione tale aliquod expressum vel implicitum pactum & commercium cum dæmone interveniat, etiam gravissima solent vel ex sortilegiis, sive futurorum prædictionibus incommoda oriri, & à dæmone hisce mediantibus procurari.

XI. Sciebant vel ipsi Gentiles, & Idolorum cultores, quid ex auguriis & divinationibus incommodi expectari posset, si de Reipublicæ statu, aut Principis persona futura, vel occulta per hujusmodi auguria panderentur. Quapropter tametsi ipsi Romani Gentiles dæmonia & Idola colerent, multaque superstitiosa permitterent & probarent; tamen severissimè puniebant eos, qui de statu Reipublicæ, aut salute Principis consuluissent; testa-

tur-

turque Paulus Juriſconſultus *Sent.* 5. *tit.* 21. pœna *capitali* punitos, *qui de ſalute Principis, vel ſumma Reipublica reſpondiſſent*.

XII. Imperatores verò Chriſtiani expendentes, quàm hæc omnia & Reipublicæ, populis, nec non ipſi Religioni Chriſtianæ eſſent adverſa, & pernicioſa, generaliter hæc omnia unà cum ipſa Gentilitate & Idololatria abolere & extirpare funditus ſtuduerunt.

Imprimis extat in *L.* 5. *Cod. De Maleficis & Mathematicis*, Conſtitutio Conſtantii Imp. de anno 357. contra Sortilegos ſive Divinatores in hæc verba: " Nemo Au» ruſpicem conſulat aut Mathematicum; nemo Ariolum, » Augurum & Vatum prava confeſſio conticeſcat. Chal» dei ac Magi, ac cæteri, quos *maleficos* ob facinorum » magnitudinem vulgus appellat, nec ad partem aliquid » moliantur. Sileat omnibus perpetuò divinandi curioſi» tas. Etenim ſupplicio capitis ferietur gladio ultore pro» ſtratus, quicumque Juſſis noſtris obſequium denega» verit.

XIII. *Auruſpex* ſive Auſpex, cujus in hac Lege, aliiſque frequens mentio occurrit, dictus fuit, qui hoſtiis & extis ſive viſceribus pecudum (quas idolis Gentilitas immolabat) inſpectis futura prædicebat: atque hinc ars ſive profeſſio ex ſimili inſpectione futura prædicendi, *Aruſpina* dicebatur. De his vide *Can.* 1. *cauſ.* 26. *q.* 3. item *Can.* 14. *eâd. cauſ.*

XIV. Mathematicus hîc pro Aſtrologo accipitur: " Aſtrologi autem dicti, eò quòd in aſtris augurantur, " ait Gratianus in *Can.* 1. *cauſ.* 26. *quæſt.* 3. additurque in eodem Canone: " Genethliaci appellati ſunt propter nata» litiorum conſiderationes dierum. Geneſes enim homi» num per duodecim cœli ſigna deſcribunt, ſiderumque » curſu naſcentium mores, actus & eventus prædicere » conantur: Id eſt, quis quali ſigno fuerit natus, aut » quem effectum habeat vitæ, qui naſcitur. Hi ſunt, qui » vulgò Mathematici vocantur, cujus ſuperſtitionis ge» nus conſtellationes Latini vocant, id eſt, notationes ſi» derum, quomodo ſe habeant, cùm quiſque naſcitur. Hæc ex citato Canone, quem ſub nomine S. Auguſtini exhibet Gratianus; ſed uti notant Correctores Romani, pleraque non extant apud Auguſtinum; " ſed ſunt in li» bello Rabani De *Magorum præſtigiis*, quem ipſe Ra» banus ex variis Auguſtini & Iſidori locis collegit, & » Gratianus ſæpè citat ſub nomine Auguſtini.

Rectè hîc notatur, prædictum libellum ex dictis S. Auguſtini eſſe collectum; nam & citata verba ſaltem quoad ſubſtantiam habentur apud S. Auguſtinum *lib.* 2. *De Doctrina Chriſtiana cap.* 21. ubi latè agit de his, *qui Genethliaci propter natalium dierum conſiderationes, nunc autem vulgò Mathematici vocantur*; quorum ſuperſtitionem pernicioſam & fallacem ibidem exponit & refutat.

Hos eoſdem quoque S. Auguſtinus *lib.* 4. *Confeſſ.* 3. appellat *Planetarios*; refertürque locus Auguſtini à Gratiano *Can.* 8. *cauſ.* 26. *q.* 2.

XV. Augures ſunt (ait citatus *Canon* 1.) qui volatus avium, " & voces intendunt; aliaque ſigna rerum, vel » obſervationes improviſas hominibus occurrentes ferunt. » Iidem ſunt & auſpices. Nam auſpicia ſunt, quæ iter fa» cientes obſervant. Dicta autem ſunt auſpicia, quaſi » avium ſpicia, & auguria quaſi avium garria, id eſt, » avium voces & linguæ. Item, augurium quaſi avige» rium, quod aves gerunt.

XVI. Vates hîc ſumi poſſunt pro iis, qui quaſi ſpiritu prophetico, & tamquam *Deo pleni* de futuris vaticinantur; quique & *Fanatici* dicti, qui vi Numinis interiori ſe agitari fingebant; unde & *Divini* dicti ſunt. Divinitate enim plenos ſe eſſe ſimulant, & aſtutâ quadam fraudulentiâ hominibus futura conjectant, ut dicitur in allegato Canone 1.

XVII. Hos itaque generatim conſuli vetat hac Lege Conſtantius; & quidem ſub pœna *capitali*. Imò non tantùm in hac Lege nominatim expreſſos, ſed & omnes *generatim* Sortilegos, ſive ope dæmonum futura prædicentes hac Lege comprehendi; omnemque pernicioſam illam *divinandi* artem damnari, ſat innuunt hæc verba legis: *Et cæteri, quos maleficos ob facinorum magnitudinem vulgus appellat.* Item: *Sileat omnibus perpetuo divinandi curioſitas.* Unde huic Legi in Codice Theodoſiano ſubjicitur hæc compendioſa interpretatio: " Quicumque pro » curioſitate futurorum, vel invocationem dæmonum, » vel Divinos, quos ariolos appellant, vel Aruſpicem, » qui auguria colligit, conſuluerit, *capite* punietur.

XVIII. Extat alia ejuſdem Imperatoris Conſtantii Conſtitutio in *L.* 6. *Cod. De Maleficis*, de Magia, ſive de magicis artibus in hæc verba: " Multi magicis artibus » uſi, elementa turbare, vitam inſontium labefactare » non dubitant, & Manibus accitis audent ventilare, ut » quiſque ſuos conficiat malis artibus inimicos: hos quo» niam naturæ peregrini ſunt, feralis peſtis abſumat.

Habetur & hæc Conſtitutio in *L.* 5. *Cod. Theod. eod.* ubi pro *uſi*, legitur *auſi*: ut ſenſus ſit, *multi magicis artibus* AUSI *elementa turbare, vitas inſontium labefactare audent*.

Hanc lectionem ut rectiorem & veriorem probat Jacobus Gothofredus ad citatam *Legem* 5. in Codice Theodoſiano; notatque, quòd Conſtantius duplicem audaciam hîc perſtringat Magorum ad inimicos ſuos conficiendos, elementorum ſcilicet turbationem, & Manium evocationem.

XIX. Magicis artibus elementa turbari paſſim notum eſt, vocanturque ob tempeſtates per elementorum turbationem excitatas *Tempeſtarii*, de quibus in Legibus Viſigothorum legitur *lib.* 6. *tit.* 2. *lege* 3. " Malefici & im» miſſores tempeſtatum, qui quibuſdam incantationibus » grandinem in vineas, meſſeſque mittere perhibentur. Et *lib.* 1. *Capitularium Regum Francorum cap.* 62. " Præ» cipimus, ut nec cauculatores, nec incantatores, nec » *Tempeſtarii*, nec obligatores fiant. Et ubicumque ſunt, » emendentur, vel damnentur.

XX. Eſt de his Tempeſtariis inſignis locus S. Agobardi Archiepiſcopi Lugdunenſis in Libro De *Grandine & Tonitruis cap.* 1. " In his regionibus penè omnes homines » nobiles & ignobiles, urbani & ruſtici, ſenes & juvenes, » putant, grandines & tonitrua hominum libitu poſſe fie» ri. Dicunt enim, mox ut audierint tonitrua, & vide» rint fulgura, *Aura levatitia eſt*. Interrogati verò, quid » ſit aura levatitia, alii cum verecundia, parum remor» dente conſcientia, alii autem confidenter, ut imperito» rum moris eſſe ſolet, confirmant, incantationibus ho» minum, qui dicuntur *Tempeſtarii*, eſſe levatam, & ideo » dici *levatitiam* auram.

Hunc vulgi errorem ibidem rejicit Agobardus.

XXI. Addit Conſtantius: *Et Manibus accitis audent ventilare, ut*, &c. hoc eſt, nonnulli magicis artibus, animas ſeu ſpiritus defunctorum inclamare, & quaſi de inferis accire audent, quo inimicos ſuos conficiant.

De hac ſpecie magiæ tamquam ſuo tempore uſitatiſſima loquitur Tertullianus *Libro* De Anima *cap.* 57. " Pu» blica jam littera eſt, quæ animas etiam juſta ætate ſopi» tas, etiam proba morte disjunctas, etiam promptâ hu» matione diſpunctas, evocaturum ſe ab inferûm incola» tu pollicetur.

XXII. At hîc ſæpè phantaſma dumtaxat eſſe, ac ſenſibus hominum illudi per dæmoniacas præſtigias, ibidem monet Tertullianus: " Sic in illa ſpecie magiæ, quæ jam » quieſcentes animas evellere ab inferis creditur, & con» ſpectui exhibere, non alia fallaciæ vis eſt operatior. Pla» nè quia & *phantaſma* præſtatur, quia & corpus affingi» tur; nec magnum illi, exteriores oculos circum ſcribe» re, cui interiorem mentis aciem excæcare perfacile eſt.

Qui hac arte utuntur, vulgò *Necromantici* vocantur.

XXIII. Itaque hac Lege Conſtantius ſtatuit, ut ſi qui auſi ſint, vel elementorum turbatione, vel accitis Manibus per magicas artes ſuos inimicos labefactare, hos *feralis peſtis abſumat*. Per feralem peſtem hîc intelligi *vivicomburium*, putat Jacobus Gothofredus; ibidem oſtendens, quâ ratione hæc pœna dicatur *feralis peſtis*. Notaturque in appendice ad Arreſta Paponii *lib.* 22. *tit.* 3. quòd adver-

adversus eos vel eas, qui, quæve execrabile commiserunt sortilegium, constituta sit pœna *ignis*, atque ita plerumque Arrestis Curiæ puniti fuerint.

XXIV. In *Lege* 4. *Cod. de Maleficiis*, legitur quoque sub nomine Constantini Magni: "Eorum est scientia pu» nienda, & severissimis meritò legibus vindicanda, qui » magicis accincti artibus, aut contra hominum moliti sa» lutem, aut pudicos ad libidinem deflexisse animos de» tegentur." Horum incitamentorum ad impudicos amores per artes magicas, meminit S. Augustinus *lib.* 10. *De Civit. Dei cap.* 11. & plura refert in hanc rem Jacobus Gothofredus ad *L.* 3. *Cod. Theod. De maleficis*; & Gregorius Tholosanus in Syntagmate Juris universi *lib.* 34. *cap.* 11. ostendit, quomodo etiam rebus sacratissimis ad hæc maleficia abutantur.

XXV. Omnem ergo illam scientiam magicam, quæ ad hominum nocumentum vertitur, severissimè puniendam dixit Constantinus. Sed quid? si hæc scientia non ad nocumentum, sed potiùs ad salutem & commodum homini procuranda serviat, & adhibeatur. Id licitum putâsse Constantinum in hac Lege aliqui credidêre. Verbis enim supra relatis subjungit immediatè tamquam priorum verborum moderativa: "Nullis verò criminalibus implican» da sunt remedia humanis quæsita corporibus, aut in » agrestibus locis innocenter adhibita suffragia, ne ma» turis vindemiis metuerentur imbres, aut ventis grandi» nisque lapidatione quaterentur: quibus non cujusquam » salus, aut æstimatio læderetur, sed quorum proficerent » actus, ne divina munera & labores hominum sterne» rentur.

Ex his itaque statuunt nonnulli, Constantinum quidem interdixisse magicas artes, sive incantationes sive incantamenta (quæ hîc *suffragia* dicuntur) adhiberi in hominum nocumentum; sed ea probasse si ad salutem ipsorum, aut fructuum conservationem adhiberentur. Unde Petrus Tholosanus in Syntagmate Juris universi *lib.* 34. *cap.* 18. asseveranter ait: "Scio leges Codicis Justinianæi, » magiam illam, quæ salutem & bonum aliquod procu» rare videtur, non improbasse." Deinde citat hanc legem quartam.

XXVI. Ita hanc legem intellexisse Leonem Imp. qui vulgo *sapiens* dictus est, patet ex ejus Constitutione 65. De *Incantatorum Pœna*; ubi expressè asserit auctorem hujus legis probasse *incantationes illas, tamquam fructus & segetes curent, aliaque bona (ut quidem videtur) suppeditent.*

XXVII. Hanc legem ipse Leo ex *legum quasi fundo tollendam* putavit. Deinde rationem subjicit: "Nos istiu» modi incantationes perniciosas esse persuasum habe» mus: & ut boni quidpiam inde manare credamus, in» duci non possumus. Ac sanè etiamsi boni quidpiam pro» ducere illas appareat, (quomodo quidem approbanti ip» sas legi videtur) non id bonum esse, sed illecebram at» que nassam, quæ illectos in malorum omnium extre» mum, ubi à summo bono excidant, absorbeat, com» pertum habemus.

Tandem nonnullis interpositis concludit: "Sanè verò » si quis aliquo modo incantamentis usus esse deprehen» sus fuerit; sive id restituendæ conservandæve valetudi» nis, sive avertendæ à rebus frugiferis calamitatis causâ » fecerit, is apostatarum pœnam subiens supremum sup» plicium sustineto.

XXVIII. Non desunt, qui credant Leonem sensum hujus Legis haud fuisse assequutum: noluisse Constantinum in hac Lege probare incantationes magicas ad conservationem segetum, vel salutem corporum procurandam; sed tantùm declarasse per priorem partem suæ Constitutionis, prohibita non esse *remedia humanis quæsita corporibus*; hoc est, remedia quæ non ars magica, sed natura suppeditat: qualia nonnunquam & cantamenta ad leniendum dolorem esse possunt: uti ostendit Jacobus Gothofredus ad hanc Legem in Codice Theodosiano.

XXIX. Quidquid sit, hoc certum est, jam pridem & sacris Canonibus & Imperatorum Sanctionibus, & Patrum Scriptis damnatas fuisse generatim incantationes & magicas artes, tametsi ad salutem procurandam adhibitas.

XXX. Scribit Ammianus *lib.* 16. De Constantii Imp. temporibus: "Si quis anile incantamentum ad *leniendum* » adhibuisset dolorem, reus delatus, pœnaliter interibat. *Et lib.* 19. testatur, "ut veneficos pronuntiatos reos ca» pitis interiisse, si quis remedia quartanæ, vel alterius » doloris collo gestaret.

XXXI. Synodus Ancyrana sub initium sæculi IV. *Can.* 24. ait: Qui vaticinantur & gentium consuetudines » sequuntur, vel in suas ædes aliquos introducunt, ad » medicamenta arte invenienda vel lustrationem, in quin» quennii Canonem incidant, secundùm gradus defini» tos: tres annos substrationis, & duos annos orationis » sine oblatione.

XXXII. Et S. Joannes Chrysostomus *Homil.* 43. *in Matth. cap.* 23. invehitur in eos qui suâ ætate philacteria ad collum suum appendebant, vel partem aliquam Evangelii scriptam, quasi virtus Evangelii in litterarum figuris sita fuisset. Neque dubitat idem S. Doctor *Homiliâ* 8. *in Epist. ad Colossenses*, comparare aliquatenus martyrio contemptum harum vanitatum; quasi vitam potiùs amittere, quàm has superstitiosas vanitates adhibere malint.

XXXIII. Ex Capitulis Martini Bracarensis refert Gratianus *caus.* 26. *q.* 5. *Can.* 3. "Si quis autem Pagano» rum consuetudinem sequens Divinos & Sortilegos in » domum suam introduxerit, quasi ut malum foras mit» tant, aut maleficia inveniant, vel lustrationes Pagano» rum faciant, quinque annis pœnitentiam agant.

XXXIV. Hisce conforme est Responsum Alexandri III. in *Cap.* 2. ꝟ *De Sortilegiis.* Expositum erat Pontifici, "quemdam Presbyterum cum quodam infami ad » privatum locum accessisse: non eâ intentione ut dæmo» nium vocaret, sed eâ intentione ut inspectione astrola» bii, *furtum* cujusdam Ecclesiæ posset recuperari." Respondit Pontifex: "Verum licèt hoc ex *bono zelo & sim» plicitate* se fecisse proponat, id tamen gravissimum fuit, » & non modicam inde maculam peccati contraxit.

Deinde mandat, ut huic Presbytero pœnitentia pro expiatione illius delicti imponatur, quòd per *annum & amplius*, si Episcopo visum fuerit, ab altaris ministerio præcipiatur abstinere.

XXXV. Unde rectè declaravit Facultas Theologica Parisiensis anno 1398. *art.* 5. eos falli, qui credunt licitum, uti ad bonum finem arte magicâ, aliisque superstitionibus, quas Deus & Ecclesia damnant.

Quin & addit *art.* 6. sine errore sustineri non posse, licitum esse, quin & permittendum esse, maleficium maleficio tollere. Verba sunt: "Quòd licitum sit, etiam » permittendum, maleficia maleficiis repellere: error.

XXXVI. Idipsum & expressit Rituale Rom. dicens: "Aliqui (dæmones) ostendunt factum maleficium, & à » quibus sit factum, & modum ad illud dissipandum; sed » caveat ne ob hoc ad magos, vel ad sagas, vel ad alios, » quàm ad Ecclesiæ ministros confugiat, aut ullâ super» stitione, aut alio modo illicito utatur.

XXXVII. His omnibus tandem consentiunt recentiores tum in Belgio, tum alibi celebratæ Synodi, generatim omnem usum artis magicæ & cujusvis superstitionis, tametsi ad sanitatem corporis, vel animalium, vel conservationem fructuum, aut rerum perditarum recuperationem, aliumve honestum finem adhibitum.

XXXVIII. Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 1. *cap.* 7. ait: "Signa vel imagines, annulive, orationes scri» ptæ, vel, ut vocant brevia characteribus, aut nomini» bus incognitis impressa, ne ad alicujus morbi hominis, » jumentive curationem adhibeantur, ne etiam ligaturæ » matrimonii actum impedientes, aliave veneficia, vel » fascinationes superstitiosâ observatione fiant, aut dis» solvantur, nec vulnera aut plagæ ullæ superstitioso ad» hibito signorum, verborum, aut precum numero, lin» teolis, vel aliâ, quæ à Medicis comprobata non sit, ra» tione curentur.

Et

Et altera Synodus D. Cameracensis anni 1604. *tit.* 1. *cap.* 8. agit adversùs eos, non tantùm, " qui magos, divinatores, sagas, Ægyptios, aliosve similes, super futuris eventibus, qui à libera pendent hominum voluntate, super furto ablatis, absconditis thesauris, rebus deperditis, aliisque occultis consulunt, aut consuli mandant; " sed & in eos, " qui rerum occultarum cognitionem, per cribri, annuli, vel alterius rei agitationem explorant.

Dein *cap.* 9. mandat, ut " ea omnia quæ certas personarum, temporum, numerorum, locorum & similium rerum observationes corporisque compositionem, ac certorum esculentorum & potulentorum sumptionem ita requirunt, ut qui ea prætermiserit expectato fraudetur effectu; tamquam vana & superstitiosa, vel de superstitione admodùm suspecta, de medio tollantur, nisi arte Medica, Ecclesiæ Constitutione, aut consuetudine per eandem approbatâ, præscribantur.

De variis superstitionibus ex observatione temporum vide Thiers in Tractatu De Superstitionibus *cap.* 5. Inter vanas & superstitiosas observationes personarum meritò refertur illa, hodie sat frequens etiam inter homines non vulgares, quâ creditur unus intra annum moriturus, si *tredecim* simul in mensa accumbant; secùs si majore vel minore numero sint: quam observationem planè superstitiosam esse, evidenter colligitur ex regula superiùs ex Synodo Mechliniensi adductâ, & ab omnibus probatâ.

XXXIX. Synodus P. II. Mechliniensis *tit.* 51. *cap.* 1. ait: " Nemo ad morbos vel vulnera hominum aut brutorum curanda superstitiosis remediis utatur; vel super rebus deperditis aut super futuris eventibus, ac quibusvis secretis, divinos, seu pro divinis se venditantes, consulere præsumat.

XL. Deinde *cap.* 3. ponit regulam, è qua dignosci queat, num quid superstitiosum sit; vultque " ut Parochi subditos suos diligenter de superstitionibus doceant; & inter cætera, superstitiosum esse, expectare quemcumque effectum à quacumque re, quem res illa nec ex sua natura, nec ex institutione divina, nec ex ordinatione vel approbatione Ecclesiæ producere potest.

XLI. Hanc regulam licèt non iisdem verbis, expresserat Synodus P. I. Mechliniensis *tit. De Superstitione*, docens, " omnem illum rerum usum esse superstitiosum, qui sine verbo Dei & Ecclesiæ doctrina fit; præscriptis aliquibus ritibus & observantiis, quarum rationabilis causa reddi non potest, & fiducia in eis collocatur, certò expectandi aliquem eventum, qui sine illis ritibus ex Sanctorum intercessione non speraretur; aut quæ in cultu Sanctorum ex temeritate, ac quadam levitate potiùs quàm pietate, & vera in Deum religione, fieri videntur.

XLII. Huic regulæ insistentes aliæ passim Synodi Belgicæ varias exinde observationes, etiamnum hodie usitatas, superstitiosas esse concludunt.

Synodus Silvæducensis sub Metsio postquam probavit regulam in Synodo Mechliniensi I. propositam, " declarat ad profanam superstitionem pertinere, quòd nonnulli illicitis & insolitis medicamentis, ligaturis, amuletis, chartulis, litterarum incisuris, aut rebus consecratis, verbisque sacris extra probatam medendi rationem, ad morbos hominum depellendos, febresque curandas, aut pecudes sanandas utantur.

XLIII. Post hæc concludit: " Ac ideo mandamus omnibus Parochis nostris, ut fidelem populum doceant usum dictarum rerum ad effectos hujusmodi, & similes consequendos, absque gravi peccato contra primum Decalogi præceptum, adhiberi à quocumque non posse; cùm illa ad occulta quædam cum dæmonibus inita pacta pertineant.

XLIV. Synodus Namurcensis 1639. *tit.* 4. *cap.* 1. ait: " Nullus se, vel animalia, à morbo curari, & à periculis præservari procuret per superstitionem, aut verba magica; & quod gravius est, non consulat divinos, aut cribrum verti curet, ad cognoscendum, quis rem suam, vel alterius surripuerit, aut sibi malum intulerit.

Observatio in vertendo *cribro*, cujus hæc Synodus meminit, hodie in aliquibus locis satis adhuc usitata est; ac per eam non rarò etiam innocentissimi in suspicionem criminis adducuntur: unde meritò hîc invigilant Episcopi & Pastores. Vocatur hæc *divinatio* apud Petrum Tholosanum loco citato *cap.* 3. *Coscinomantia.*

Altera recentior Synodus Namurcensis anni 1659. *tit.* 14. post expressis verbis renovatam regulam in Synodo P. II. Mechliniensi propositam, subjungit *cap.* 6. " Monebunt Pastores parochianos suos, abstinere à remediis quibus prætenduntur nosci occulta, & à vulgari consuetudine circumligandi arbores pro ubertate fructuum & infortuniis, patibula pro cessatione febrium, à peregrinationibus per imperitas mulierculas suggestis, & aliis similibus.

XLV. Addit *cap.* 7. " Monebunt etiam abominandam esse eorum vanitatem, qui certo numero & præscriptâ formâ verborum & precum asserunt certas animas semper è purgatorio liberari. " De hac abominanda vanitate videri possunt, quæ dicta sunt *parte* 2. *tit.* 37. *cap.* 6.

XLVI. Plures superstitionum species refert & reprobat S. Carolus in Concilio Mediol. I. *parte* 1. *cap.* 10. & infinita penè signa, & verborum formulas, quibus homines vulgares passim utuntur vel ad investigationem futurorum, vel ad maleficia, aut ad recuperandam sibi vel brutis suis sanationem à morbis vel vulneribus, aut ad conservationem frugum, aliumve effectum, nominatim recitat Joannes Baptista Thiers in tractatu *De Superstitionibus*; quem meritò Parochi in hac materia consulent, utpote plura referentem, quæ hodie multùm frequentantur.

XLVII. Et sicuti pristini Reipublicæ Moderatores hisce maleficiis & superstitionibus eliminandis etiam suam operam impenderunt; ita & Principes nostri varia Edicta contra Maleficos, Divinos, Incantatores & similes; nec non in consulentes, sive opem eorum expetentes, diversis temporibus ediderunt.

Imprimis Edicto criminali anni 1570. *art.* 60. jubentur puniri generaliter magi sive malefici secundùm Jus scriptum. Et Edicto Alberti & Isabellæ ad Synodum Mechliniensem *art.* 13. sancitur, ut nemo prædictionibus & arcanorum revelationibus superstitiosis se addicat; perpetuo exilio mulctandus, gravibusque pœnis etiam coërceantur consulentes. Verba sunt: *Ende vvillende voorts verboeden ende voorcomen alle occasien van superstitie, verbieden allen ende eenen ygelijcken, van vvat qualiteyt ofte conditie sy sijn, hun te ondervvinden ofte moyen met vvaerseggingen van toecomende, ofte openbaringhen van verborghen saecken, ende soo verre deshalven eenige beticht ofte schuldigh bevonden souden vvorden, ordonneren vvy vvel ernstelijcken aen alle onse Rechteren, ende aen die van onse Vassalen, de selve te bannen voor altoos buyten onse Landen ende Provincien, straffende met groote boeten, ofte anderssins die gene, die tot alsulcke te raede gaen.* Id est: Cupientes insuper avertere & occurrere occasionibus quibusvis superstitionis, inhibemus omnibus & singulis cujuscumque qualitatis aut conditionis extiterint, ne operam dent, aut se immisceant prædictionibus futuri; aut detectionibus rerum arcanarum: si autem his non obstantibus quispiam accusetur aut deprehendatur reus, mandamus urgentissimè quibuscumque nostris & Subditorum nostrorum Judicibus, ut eos perpetuo extra ditiones nostras & Provincias exilio damnent, gravibusque mulctis aut aliter in eos animadvertant, qui tales consulunt.

Deinde *art.* 4. statuitur, ut adversùs magos & maleficos seriò & diligenter procedatur, juxta Litteras Regias ad Episcopos omnes atque Concilia missas 20. Junii 1592.

Habentur hæ Litteræ ad calcem Synodi Antverpiensis sub Miræo; item *parte* 2. *Edictorum Flandriæ lib.* 1. *Rubricâ* 1. His Litteris Rex mandat, ut in omnis generis Sortilegos, Genethliacos, Astrologos judiciarios, Maleficos, Superstitiosos, omnes Judices diligenter insurgant, Prælati per Pastores & Concionatores populum in-

struant, Judices Ecclesiastici & Sæculares officio fungantur: ii secundùm Canones & Constitutiones Apostolicas; illi secundùm Leges & Edicta: Episcopi & Officiales & Promotores diligentiam præstent: similiter Concilia, Magistratus, & Officiarii.

XLVIII. Præter hæc Edicta generalia contra magos & maleficos sunt insuper quædam specialia contra eos, qui sub vulgari nomine Ægyptiorum hîc solent vagari, quos Carolus V. & Philippus II. suis respectivè Edictis de 15. Feb. 1537. & 2. Sept. 1560. & *art. 6. Additionis* 2. ad *Lætum Introitum*, sub pœna confiscationis corporis & bonorum, eorumve asseclas, vel qui se tales dicerent, aut eorum habitu uterentur, vetuerunt in his Ditionibus versari. De horum hominum in Europam adventu agit Pasquier *lib.* 4. *Recherches cap.* 17. Hoc hominum genus uti solet *chiromantiâ*, id est, divinatione ex inspectione manuum, atque eâ mediante de annis vitæ, faustis vel infaustis eventibus multa divinare & prognosticare; & hisce fallaciis simplices fallere, & pecunias emungere.

XLIX. In *Canone* 10. *causf.* 26. *q.* 5. refertur ex S. Gregorio ad Januarium Episcopum, quòd si Episcopus exhortatione suâ nequeat aurispices atque sortilegos ad emendationem revocare, possit eos, " si quidem servi sunt, » verberibus, cruciatibusque, quibus ad emendationem » pervenire valeant, castigare: si verò sunt liberi, inclu» sione dignâ districtâque, sunt in pœnitentiam redigen» di; ut qui salubria, & à mortis periculo revocantia au» dire, verba contemnunt, cruciatus saltem eos corporis » ad desideratam mentis valeat reducere sanitatem.

Hîc verbo *verberibus*, annotat Glossographus: Cùm hic scribatur Episcopis; patet hoc crimen *Ecclesiasticum* esse.

L. Notat Choppinus *lib.* 2. *de S. Polit. tit.* 2. *num.* 11. id conforme esse veteri Senatusconsulto, quo anno 1282. Sylvanectensi Præsuli adjudicata fuit cognitio in fagas & fascinatrices mulieres, quæ anteà hujus sortilegii nomine relatæ fuerant in numerum reorum coram Sylvanectensi Regio Proprætore. Arrestum refertur *parte* 7. styli Parlamenti *Arresto* 72.

LI. Verùm uti ibidem notat Choppinus, postero sæculo in contrariam sententiam à Senatu Parisiensi itum est, ne hujusmodi veneficæ incantatrices mulierculæ ad Sacros Magistratus remitterentur, Arresto contra Episcopum Parisiensem prolato anno 1387. quod refert Joannes Galli *quæst.* 241. & Tornetius *litt. S. cap.* 42. ubi unà remittit ad Ludovicum Charondam, qui *lib.* 9. *Respons.* 43. probat, criminis hujus cognitionem spectare ad judicem Civilem; qui & refert ibidem formam instituendi processum super hoc crimine, pluresque sententias à judice Civili prolatas: additque Tornetius, *id jam esse usitatum, & communi praxi receptum.*

LII. Nihilominus Joannes Paponius *lib.* 22. *tit.* 3. relato Arresto cujus meminit Joannes Galli, quod suprà retulimus, fatetur " alterum *contrarium* Arrestum extare » inter judicia, consilia, & Arresta Parlamenti Sanmar» tiniani 1582. de tribus mulieribus sortilegii accusatis, » quæ ad Episcopum Parisiensem remissæ fuerunt.

Conjecturam suam hujus contrarietatis adjungit Paponius: " Ex eo forsan, quòd de *fide* inquirendum videba» tur adversùs eas, in præcedente verò quæstio de eo non » erat.

Si hæc Paponii conjectura praxim Galliæ attingat, & ei conveniat, haud difformis erit praxi Belgicæ, prout hæc expressa est in Concordatis Brabantiæ inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem. De judice enim hujus criminis ibidem *tit.* 9. *art.* 15. dicitur: " De crimi» nibus sortilegii, divinationis, maleficii, & consulen» tium eos, cognoscet, & puniet judex sæcularis solus, » nisi quando prædicta crimina fierent per invocationem » dæmonum, aut abnegationem *fidei*, quo casu cùm sa» piant hæresim, Episcopus aut Inquisitor cognoscet, ut » in articulo hæresis dictum est.

Distinctionem hîc in Concordatis expressam etiam approbat Petrus Tholosanus in Syntagmate Juris Universi *lib.* 34. *cap.* 15.

LIII. Cæterùm quisquis sit hujus criminis judex, indubitatum est, summâ prudentiâ & circumspectione hic procedendum esse: cùm certum sit, multa frequenter magicis & diabolicis artibus adscribi, atque ex commercio diabolico perpetrari existimari, quæ naturales causas habent; aut certè non nisi phantastica & illusoria sunt hominum figmenta.

Imò nonnumquam dæmon suis præstigiis homines, præsertim mulierculas ita movere, aut earum phantasiam turbare potest, ut reverà credant se, nescio quæ, cum dæmone commercia habere, atque de his interrogatæ etiam fateantur, & ex ordine etiam cum quadam certitudine, ut ipsis apparet, deponant, mira sibi obvenisse, atque cum dæmone tractasse, quorum tamen nihil subest: quam in rem videre licet *Canonem* 12. *causf.* 26. *q.* 5. Videri etiam possunt quæ habent Abulensis in *Cap.* 13. *Genesis q.* 354. & Cajetanus in 2. 2. *q.* 95. *art.* 3. apparebitque, quòd non raro fallantur mulieres quæ credunt, & pro indubitato asserunt, se ope dæmonis ad certum conventum sagarum translatas fuisse, atque mira cum dæmone gessisse & loquutas fuisse. Quin & admodùm verisimile est, translationes illas ad sagarum conventus esse meras dæmonis illusiones, & muliercularum vehementes imaginationes: neque iis fidem esse adhibendam, nisi de earum veritate ex certis argumentis constiterit.

A pluribus jam pridem observatum & notatum fuit, quòd illis in locis, ubi sagæ aliquo numero trahuntur ad judicia, & veluti tales condemnantur, ordinariè plures aliæ mulieres sibi persuadeant, quòd & ipsæ sint sagæ; forti nimirum imaginatione, ex illis quæ de sagis audiunt cerebrum suum ita occupant, ut sibi persuadeant se quoque illa, aut fecisse aut passas esse, de quibus priores fuerant accusatæ. Et hinc fit, ut per hujusmodi inquisitionem, sagarum, ut creduntur, numerus mirè multiplicetur: & ex adverso, ubi de sagis non fit per judices inquisitio, pauciores inveniantur de hoc crimine suspectæ.

LIV. Quamvis crimen sortilegii hodie ferè sit cognitionis judicis sæcularis, atque ad judicem sæcularem ejus punitio spectet; nihilominus certum est, Episcopos & Pastores non tantùm posse, sed & teneri de hoc crimine, omnique superstitione inquirere, soliciteque examinare omnia, quæ aliquam superstitionis speciem præferunt; populumque sibi creditum solicitè instruere, in quo hujus criminis & superstitionis malitia consistat; & quàm periculosum sit, in morbis aliisque adversitatibus ad hæc remedia superstitiosa, quibus diabolus se immiscet, recurrere.

Unde Rex noster in litteris 20. Junii anni 1592. ad Episcopos & Concilia Regia missis (quarum suprà mentio facta est) postquam retulit, quomodo ea quibus malefici & sortilegi utuntur, & hominibus imponunt, sint meræ fraudes dæmonis, vult, ut Prælati Ecclesiastici indilatè injungant Pastoribus & Concionatoribus, ut moneant diligenter & frequenter populum, ut hujusmodi impostores & illusores, tamquam vera diaboli instrumenta fugiant; unà admonentes, ut hoc crimen horreant & detestentur tamquam à Deo pariter & hominibus vetitum. Verba Litterarum sunt: *Sçavoir est que les Prélats Ecclesiastiques ordonnent incontinent aux Pasteurs & Prédicateurs, chacun en son Diocese, de preadvertir & admonester diligemment & souvent le peuple, de soy garder de tels abuseurs, imposteurs, trompeurs, comme vrais instrumens diaboliques, commettans ces impietez & abominations par secrete assistance des malins esprits contre Dieu, & leur prochain, les admonestans & commandans aussi d'avoir en horreur & detestation tels meschans pechez, condamnez en premier de Dieu, & aprés des hommes; procedans seulement (comme dict est) de l'invention du diable, ennemy commun du genre humain, à quelque couleur que ce soit, de Divination, de Magie, Mathematique, Astrologie, Prognostication, Physiognomie, Negromantie, Chiromantie, ou autres tiltres tant specieux que puissent estre: procedant cecy en grande partie de la suite & effect de tant d'heresies, & faulses doctrines, & d'apostasies pullulan-*

tes

ret par tout. Id est: Videlicet ut Prælati Ecclesiastici (quilibet in sua Diœcesi) indilatè Pastoribus & Concionatoribus injungant, ut frequenter & sedulo denuntient & populum commoneant, quo sibi à talibus veteratoribus, impostoribus & deceptoribus tanquam diaboli verè ministris caveant, has impietates & abominationes committentibus, per occultam operationem malignorum spirituum adversus Deum & proximum; utque insuper horreant & detestentur enormia talia peccata ut à Deo primò & ab hominibus reprobata, quæ non nisi ex inventione diaboli (ut dictum est) ortum habent universi generis humani inimico, quocumque obtentu fiant, divinationis, Magiæ, Mathematices, Astrologiæ, Prognostici, Physiognomiæ, Necromantiæ, Chiromantiæ, aut alio demum quocumque titulo quamlibet specioso: his omnibus pro magna parte ortum ducentibus tanquam sequelis & effectis ex tot hæresibus, perversis dogmatibus, & apostasiis quaqua enascentibus.

LV. Refert Martinus Delrio *lib. 3. Disquisit. Magic. parte 2. q. 4. sect. 7.* formulam verborum inter milites Hispanos suo tempore usitatam, " quâ quidam *Salutatores*, ut ferunt, (ait Delrio) sanctè viventes, & omnes » *gratis* curantes, cum sola impositione linteorum, & » certorum verborum recitatione utuntur.

Addit dein Delrio, super hac formula motam fuisse Ipris quæstionem, maximè, quia nullum naturale medicamentum accedebat; ac post examen de ea institutum, Episcopus Iprensis ejusque Consiliarii, totam curationem hanc judicarunt superstitiosam & illicitam, & prohibuerunt ne quis eâ uteretur.

Dicit ibidem Delrio, quòd multis hæc damnatio injusta visa sit; *sed* (ait ipse) *immeritò.* Rationes subjungit: " Nam hîc effectus totus exspectatur à Deo per modum » miraculi. Sed miracula sic assiduè & quasi ex consuetu» dine poscere, est Deum tentare. Deinde sancti viri, ad » miracula edenda, non sunt usi certis, & quasi conce» ptis verborum formulis; sed modò sic, modò aliter, » prout Spiritus Sanctus suggerebat. Tertiò, sanctitas hu» jus, non satis probata: fit enim plerumque ut malefici » præclarè, specie externa, sanctitatem mentiantur: ne» que in hac re milites satis idonei judices; quibus sancti » videntur, qui extrinsecus peccata gravia non produnt. » Quartò, qui donum sanationum à Deo acceperunt, » illi numquam accipiunt cum conditione, ut talibus vel » talibus utantur verbis: sed tales commentitiæ formulæ » sunt indicia pacti saltem latentis. Quintò, non licèt pri» vatis comminisci formulas, quas nec sacræ litteræ, nec » Ecclesiasticus usus approbavit, qualis est ista.

LVI. Si simile examen ab Episcopis & Pastoribus institueretur super observationibus & verborum formulis, quæ hodie ad sanationem tam hominum, quàm jumentorum, aut frugum conservationem adhibentur, non dubium, quin non paucas reperirent, non minùs quàm prædictam curationis formam, superstitiosas & illicitas; maximè si non tam attenderent inveteratum harum observationum usum, sed potius abusum, quam regulas à Synodis propositas & probatas; neque multitudinem, quæ iis sine ullo examine utitur, sequerentur: nec omnes passim observantias aut ritus qui nonnumquam dormientibus Pastoribus in aliquibus Ecclesiis tamquam zizania succreverunt, & profundas radices jecerunt, reputarent pro praxi aut ritibus Ecclesiæ Catholicæ.

LVII. Præcipuè autem attendere debent Pastores & allaborandum erit circa observantias, è quibus non tantum populus sperat conservationem aut recuperationem rerum temporalium, aut vitæ humanæ, sed insuper emolumentum aliquod in Ecclesiasticos, aut eorum Ecclesias, vel communitates ex iis redundat. Incredibile enim est, quam facilè similes observantiæ etiam evidenter superstitiosæ invalescant; & cùm invaluerint, quam difficulter aboleri queant.

Dum similium observationum abolitio tentatur, imò vel in quæstionem deducitur, mox clamores in populo excitantur, quasi ipse religiosus Sanctorum, vel Imaginum aut reliquiarum cultus, aut probatus ab Ecclesia ritus abolendi essent: nihilque nisi zelus avitæ religionis retinendæ auditur, & auribus popularibus inclamatur; quibus excitatus populus clamat non secus atque clamabat Asiæ populus: *Magna Diana Ephesiorum*, excitatus à Demetrio & sociis ejus, specie venerationis in *Dianam* ejusve templum, sed reipsa, quia *Demetrius argentarius faciens ædes argenteas Dianæ, præstabat artificibus non modicum quæstum: quos convocans* (ait sacer Textus) *& eos qui hujusmodi erant opifices, dixit: Viri, scitis quia de hoc artificio est nobis acquisitio.*

Si attendas genuina motiva eorum, qui maximè solent populum contra abolitionem harum observationum, & adversus Episcopos & Pastores earum abolitionem meditantes excitant, indubiè patebit, eos non absimili motivo duci, quo Demetrius ejusque socii pro conservatione venerationis *Dianæ* ejusque templi, contra Paulum & Apostolos seditionem excitabant: *Quia de hoc artificio est nobis acquisitio.*

LVIII. Opportunum erit ostendere populo, quòd non sit adhibenda fides observationibus, tametsi nonnunquam ex iis sequantur effectus sperati: quia etiam Deus permittit, ut dæmones iis abutantur, & hominibus mediantibus superstitiosis observationibus prosperi aliquid succedat; aut aliqua innotescant, in pœnam nimii erga res temporales affectus, aut curiositatis futura aut incognita sciendi: quo Dei justo judicio homines amplius implicari dæmoniacis hisce superstitionibus contingit.

Apud Gratianum *caus. 26. q. 5. Can. 14.* sub nomine Augustini refertur: " Si autem aliquis mihi opponit, & » dicit quomodo eveniunt illa, quæ illi divini prædicunt » futura; aut quomodo ægris possunt præbere mede» lam, aut sanis immittere ægritudinem, si aliquid pro» priæ virtutis, ac potestatis non habent; hoc à me reci» piat responsum: quod ideo quisque non debet eis cre» dere, quia aliquando eveniunt quæ prædicunt, aut sa» nare videntur languidos, aut lædere sanos, quia hoc » permissu Dei fit, ut ipsi, qui hæc audiunt, vel vident, » probentur, & appareat, quâ fide sint, vel devotione » erga Deum.

Eamdem quæstionem versans S. Augustinus *lib. 5. quæst. in Deuteronomii cap. 19.* dicit: " Nec præter suam pote» statem Deus ostendit esse, quòd ista contingunt: sed » quasi quæreretur, cur ea permittat, causam tentatio» nis exposuit, ad cognoscendam utique eorum dilectio» nem, utrùm eam habeant erga Deum suum, cognos» cendam verò ab ipsis potiùs, quam ab illo, qui scit om» nia antequam fiant.

Extat similiter apud Gratianum in citato *Canone* 14.

Quomodo dæmones possint nonnunquam ex variis circumstantiis sibi notis naturaliter aliqua futura prædicere; aut etiam nonnulla in hominibus aut aliis rebus terrenis causare; nec tamen iis propterea credendum aut confidendum sit, ipsique frequentissimè fallantur & fallant, ostendit Augustinus toto libro *De Divinatione dæmonum.*

LIX. Inter cætera (inquit Pastorale Mechliniense) quibus Christus Ecclesiam suam sponsam ornavit, est potestas ejiciendi dæmonem è corporibus hominum, ejusque vim noxiam reprimendi, juxta illud Luc. 10. *Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici.*

Antiquum esse ritum, & in Ecclesia usitatum adhibendi exorcismos probat Exorcistarum in Ecclesia usitata Ordinatio; quibus in ipsa Ordinatione liber exorcismorum traditur, & jam pridem traditus fuit, ut colligitur ex *Can.* 7. Concilii Carthaginensis IV.

Sed ne in hos ritus, uti & in alias Ecclesiæ ceremonias sub prætextu religionis superstitio se immisceat, admodùm solicitè invigilare tenentur Episcopi.

Hac de causa Synodus Tridentina in Decreto *De observandis & evitandis in celebratione Missæ*, expressè " de» cernit, ut ordinarii locorum Episcopi ea omnia prohi» bere, atque è medio tollere sedulò curent, ac tenean» tur,

» tur, quæ *superstitio*, veræ pietatis falsa imitatrix, in- » duxit.

Et inter alia nominatim vult, ut " quarumdam Missa- » rum, & candelarum *certum* numerum, qui magis à su- » perstitioso cultu, quàm à vera religione, inventus est, » omnino ab Ecclesia removeant.

Similiter mandat Episcopis, ut " omnis superstitio, in » Sanctorum invocatione, Reliquiarum veneratione, & » Imaginum sacro usu tollatur." Decreto *De Invocatione Sanctorum*.

LX. Ne igitur prætextu exorcismorum & benedictionum invalescat superstitio, atque Sacerdotum aut Exorcistarum imperitia aut cupiditas iis ad superstitionem abutatur, imprimis passim in Synodis & Ritualibus decretum est, ut nemo utatur aliis exorcismis, quàm ab Ordinario approbatis; uti loquitur Synodus Mechliniensis P. II. *tit.* 5. *cap.* 4.

Monet Pastorale Mechliniense conformiter ad Rituale Romanum: " Non temerè credat Exorcista, aliquem esse » obsessum aut maleficiatum, neque facilè adhibeat exor- » cismos, nisi ex signis, prudenti Medicorum, suo, alio- » rumque Doctorum judicio examinatis, moraliter con- » stet esse energumenum aut maleficiatum. " Quæ sint hæc signa, latè post Rituale Romanum exponit Pastorale Mechliniense: quæ tamen signa prudenter & maturè expendenda sunt.

Addit Pastorale Mechliniense verbis supra relatis: " Multò minùs morbos hominum, animalium, aut dam- » na possessionibus obvenientia, statim incantationibus » aut maleficiis attribuet; aut homines id ordinariè exi- » stimantes, in ista opinione relinquet, multò minus con- » firmabit.

Admodum prudenter præcipit Pastorale Mechliniense impressum anno 1598. sub Hovio, ut " seriò instruantur » quorum vaccæ vel alia jumenta vexantur incantationi- » bus, ne cuiquam imputent, neque suspicentur vicinos » vel alios homines id fecisse, qui fortè sunt innocentis- » simi; nec aures præbeant vanis hominum promissioni- » bus, qui ineptis & fallacissimis indiciis nituntur de- » prehendere an mulier ista vel alia sit incantatrix, &c. » Per quas observationes diaboli illusionibus exponuntur » qui talibus fidunt; & iniquis suspicionibus capiuntur er- » ga homines sæpe innoxios, cum gravi injuria proximi, » & suarum animarum detrimento. Et ob id diabolus sæ- » pe talia vel suggerit, vel per alios homines malos sug- » geri procurat, additis aliquando indiciis, quibus suspi- » cionem augeat, quam præ damni dolore qui tempora- » libus plus satis addicti sunt, ægrè sibi patiuntur eximi.

Valde frequentes hodie esse has leves suspiciones notum est; ut proinde meritò sint soliciti Pastores, ut conformiter ad hoc monitum Pastoralis, sæpius populum ea de re moneant; invigilentque ne subinde nonnulli etiam Ecclesiastici, qui ex exorcismis commoda sibi aut suis familiis quærunt, populum ad similes suspiciones incitent; aut occasionem præbeant populo imputandi morbos aut infortunia maleficiis, quæ revera naturaliter acciderunt.

Et sanè citatum Pastorale Hovii deplorat, quòd " ut » olim fuerunt, qui hanc exorcizandi potestatem infelici- » ter usurparent; quemadmodum legitur in Actis Apo- » stolorum *cap.* 19. de filiis Scevæ Judæis; ita etiam ho- » die multi inveniuntur, qui vel cupiditate, vel alia qua- » vis temeritate aut ignorantia ducti, sumunt quidem si- » bi audacter officium exorcizandi, sed non cum eo fru- » ctu, qui inde sperari posset, si graviter & cum debita » pietate negotium tractaretur.

Hinc in multis Synodis statutum est, ne quis tametsi Ordinem Exorcistarum, imò Sacerdotii susceperit, exorcizare possit, nisi specialem habeat ab Ordinario licentiam. " Nullus omnino exorcizare præsumat (ait Syno- » dus P. II. Mechl. *tit.* 15. *cap.* 4.) sine licentia Ordina- » rii in scriptis obtenta. " Idipsum passim in aliis Synodis occurrit.

Quomodo Exorcista se per pietatis exercitia, præsertim jejunium & orationem præparare debeat, ut cum dæmone certare feliciter queat, & quæ in ipsa exorcizatione cavere & observare debeat, latè exponit Rituale Romanum, quod sequitur Pastorale Mechliniense.

CAPUT IV.

De Crimine adulterii, lenocinii, stupri, raptûs, concubinatûs, & fornicationis.

1. *Quid sit adulterium & quotuplex?*
2. *Crimen adulterii Scriptura Sacra reputat inter gravissima crimina.*
3. *Imperatores Romani similiter atrocissimis criminibus annumerârunt.*
4. *Pœnæ contra adulteros decretæ, atrocitatem criminis ostendunt.*
5. *Justinianus Imperator supposuit pœnam mortis in adulteres decrevisse Constantinum Mag.*
6. *Justinianus quoad mulieres adulteras pœnam mitigavit.*
7. *Apud Romanos viri adulteri mitiùs puniti quàm mulieres adulteræ; inde tamen non sequitur, levius fuisse illorum quàm harum crimen.*
8. *Idipsum ostendunt Ambrosius & Hieronymus.*
9. *Ex Canonibus Pœnitentialibus ostenditur atrocitas istius criminis.*
10. *Canonistæ jam pridem crediderunt hoc crimen esse Ecclesiasticum.*
11. *Hæc opinio Canonistarum sæculo XIV. etiam in Gallia recepta est.*
12. *Sensim crimen hoc in Gallia devolutum est ad forum sæculare.*
13. *Manet tamen Ecclesiasticum, si agatur de separatione thori.*
14. *Hæc praxis Galliæ non dissonat à Concordatis Brabantiæ.*
15. *Eadem videtur praxis Flandriæ ex Dambendero.*
16. *Deplorat Dambenderus crimen hoc nimis leviter puniri.*
17. *Idipsum deplorat Zypæus; & quæ hodie soleat esse pœna adulterorum?*
18. *In Gallia adulteræ sæpius punitæ pœna juris expressâ in Constitutione Justiniani.*
19. *Eadem pœna obtinet in Sabaudia.*
20. *Non facilè permittendum, ut ad Monasteria Monialium tamquam carceres retrudantur adulteræ; & quare?*
21. *In Gallia pœna adulterorum aliquando est capitalis pro ratione circumstantiarum.*
22. *In Belgio non eadem videtur esse in omnibus locis observantia.*
23. *Mariti interdum ob adulteria uxorum puniendi.*
24. *Maritus interdum committit crimen Lenocinii ob adulterium uxoris.*
25. *Quid sit Lenocinium?*
26. *Detestabile semper habitum hoc crimen.*
27. *An maritus dissimulans adulterium uxoris semper sit reus Lenocinii?*
28. *Quis de hoc crimine Lenocinii cognoscat juxta Concordata Brabantiæ?*
29. *Quæ sit differentia inter adulterium & stuprum?*
30. *Quid sit propriè stuprum?*
31. *Pœna stupri de Jure Civili.*
32. *Quæ pœnitentia pro stupro per Canones pœnitentiales imposita?*
33. *Quoad forum externum pœna civilis contra stuprum Jure Canonico mitigata.*
34. *Videtur hæc mitigatio originem habere ex Lege Mosaica.*
35. *Pœna stupri Jure Canonico & Lege Mosaica expressa, qualiter hodie in foro Ecclesiastico recepta?*
36. *Stuprator tenetur alere prolem; & quandonam mulieri asserenti hunc illumve esse stupratorem, credatur?*
37. *Stuprum virginis nondum viripotentis morte punitur.*

38.

38. *Stuprum tutoris cum puella extraordinariâ pœna punitur.*
39. *Custos carceris stuprum committens in captivam pœnâ mortis plectitur.*
40. *Ex eadem ratione directores & directrices puerorum ipsos corrumpentes, graviter puniendi.*
41. *Gravissimâ pœnâ digni Sacerdotes qui suis Pœnitentibus abutuntur.*
42. *Pœna stupri violenti an de jure capitalis?*
43. *Raptus propriè dictus, à stupro violento quomodo distinguatur?*
44. *Ex tabulis Legum Brabantiæ pœna stupri violenti est pœna atrocissima: hodie ferè pœna gladii.*
45. *An actio criminalis raptus cesset post contractum Matrimonium?*
46. *Quamvis matrimonia non facilè turbanda prætextu adulterii, interdum tamen ex officio agere potest Fiscus contra adulteros.*
47. *De raptu ut constituit impedimentum matrimonii remissivè.*
48. *Quid sit incestus, & inter quos committatur?*
49. *Quæ pœnitentia imposita incestuosis per Canones Pœnitentiales?*
50. *Varia est pœna incestûs in foro externo pro varietate ipsius incestûs.*
51. *Crimen incestûs ex Concordatis Brabantiæ est mixti fori.*
52. *Similiter crimen concubinatûs notorii.*
53. *Concubinatus semper ab Ecclesia reputatus ut illicitus.*
54. *Leges concubinatum permittentes, jam pridem per Leonem Imperatorem reprobatæ.*
55. *Supponit Imperator concubinatum jure Divino esse reprobatum.*
56. *Sanctus Augustinus concubinatum tamquam concubitum reprobatum describit.*
57. *Synodus Tridentina concubinatum declaravit esse grave peccatum.*
58. *Juxta Correctores Romanos vera uxor minùs solemniter ducta, olim aliquando vocabatur concubina.*
59. *Idipsum insinuat Gratianus.*
60. *Canon à Gratiano relatus sub nomine S. Isidori, non est Isidori.*
61. *Scriptura Sacra veram uxorem subinde vocat concubinam.*
62. *Qualiter à concubina distinguatur meretrix, ut vulgò dicitur?*
63. *Simplicem fornicationem esse grave peccatum ostendit Sacer Textus.*
64. *Idipsum ostenditur ex sancto Augustino.*
65. *Idipsum probat S. Chrysostomus, & alius apud S. Ambrosium.*
66. *Item Canones Pœnitentiales.*
67. *Episcopi & Pastores allaborare debent, ut eliminentur omnia quæ ad hoc peccatum allicere possunt.*
68. *Peccatum carnis quandonam habeat rationem sacrilegii?*
69. *Quæ pœna Clericorum in hoc crimen incidentium?*

I. ADulterium dicitur copula carnalis inter personas non conjuges, quarum saltem altera est matrimonio juncta alteri tertiæ.

Hinc facilè intelligi potest, esse quasi triplicem adulterii speciem: unam nimirum conjugati cum conjugata; ita ut sit adulterium ex parte utriusque. Secundam, mulieris conjugatæ cum aliquo non conjugato. Tertiam denique, viri conjugati cum muliere soluta.

II. Crimen adulterii, sive jus Divinum, sive humanum, seu Civile seu Ecclesiasticum spectemus, semper inter gravissima & atrocissima crimina reputatum fuit.

Narratur Genesis *cap.* 26. quòd cùm Abimelech Rex Palestinorum cognovisset, Rebeccam esse uxorem Isaac, dixerit ad Isaac: *Quare imposuisti nobis? Potuit coire quispiam de populo cum uxore tua. & induxeras super nos* GRANDE PECCATUM. Additque Sacer Textus: *Præcipitque omni populo dicens: Qui tetigerit hominis hujus uxorem, morte morietur.*

Hinc apparet, etiam ipsos Gentiles, quales erat Abimelech, solo naturæ lumine judicasse, adulterium esse *grande* peccatum; etiam *morte* puniendum.

Gravitatem criminis ostendit Deus, dum Levitici *capite* 20. declaravit: *Si mœchatus quis fuerit cum uxore alterius, & adulterium perpetraverit cum conjuge proximi sui, morte moriantur & mœchus & adultera.* Hanc legem rursus renovavit Deus Deuteron. *cap.* 22. *Si dormiverit vir cum uxore alterius, uterque morietur: id est, adulter & adultera, & auferes malum de Israel.*

III. Conformiter ad legem naturalem & Divinam, inter atrocissima ac immanissima crimina jam pridem à Principibus & Imperatoribus repositum fuit adulterium in *Lege* 7. *Cod. Theod. De Remiss. criminum.* Unde & adulteri unà cum atrocissimorum criminum reis excludebantur ab indulgentia *Paschali*, id est, indulgentiâ quæ minorum criminum reis ob festum Paschæ dari solebat; uti patet ex citata *lege* 7. & aliis sub eodem titulo; & latè exponit Jacobus Gothofredus ad eundem titulum.

Similiter ob criminis atrocitatem, adulteris legitimè convictis aut confessis, appellare non licuit, *L.* 1. *Cod. Theod. Quorum appellat. non recip.* ipsumque adulterium ibidem numeratur inter crimina quæ *atrocissima crimina sunt.*

Quin & ipse Ulpianus Jurisconsultus Gentilis adulterium vocat *probrum* & *opprobrium naturæ*, in *L.* 42. *ff. De V. S.* dicitque *naturâ turpe* esse.

IV. Atrocitas pœnæ jam pridem in adulteros decretæ, ipsam quoque criminis atrocitatem ostendit.

In *Lege* 4. *Cod. Theod. Quorum appellat. non recipiantur*, refertur rescriptum Constantii Imp. de anno 339. quo rescribit, quod " pari similique ratione sacrilegos nuptiarum, tamquam manifestos *parricidas*, *insuere culleo vivos*, vel *exurere*, Judicantem oporteat.

V. Extat & Constitutio Constantini Magni, in *L.* 30. *Cod. Ad Legem Juliam De adulteriis*, in cujus fine dicitur: *Sacrilegos autem nuptiarum gladio puniri oportet.* Sed cùm eadem hæc Constitutio referatur in *L.* 2. *Cod. Theod. eod. tit.* fine hoc additamento, credunt nonnulli, id à Triboniano ex citato rescripto Constantii huic Constitutioni esse adjectum.

Quidquid sit, de eo sat convenit inter Interpretes, Justinianum in *Novella* 134. *cap.* 10. supposuisse, Constantinum pœnam mortis in reos adulterii decrevisse; quam quoad viros adulteros retineri vult Justinianus.

VI. Quoad mulieres autem adulteras pœnâ illa, mitigatâ, voluit " adulteram competentibus vulneribus subactam, in Monasterium mitti: & siquidem intra biennium recipere eam vir suus voluerit, potestatem ei damus hoc facere & copulari ei, nullum periculum ex hoc metuens: & nullatenus propter ea quæ in medio tempore facta sunt, nuptias lædi. Si verò prædictum tempus transiverit, aut vir, priusquam recipiat mulierem, moriatur, tonderi eam, & monachicum habitum accipere, & habitare in ipso Monasterio in omni propriæ vitæ tempore.

Ex his conflata est Authentica *Sed hodie* subjecta citatæ *legi* 30. Hinc quoque patet, mitius cum adultera muliere, quàm viro adultero agi; uti ad hanc Novellam notavit Dionysius Gothofredus.

VII. Verùm jam pridem apud Romanos ob quasdam rationes politicas severius punita fuisse adulteria mulierum quàm virorum, certum est: atque hinc nonnullos etiam Christianos voluisse, minora esse peccata virorum, quàm mulierum adulteria, testis est Augustinus *lib.* 2. *De Adulterinis conjugiis cap.* 8. ubi adulteros quosdam introducit ita loquentes. " An verò sexûs nostri dignitas hanc sustinebit injuriam, ut cum aliis fœminis præter uxores nostras si quid admittimus, in luendis pœnis mulieribus comparemur?" His respondet Augustinus: " Quasi non propterea magis debeant illicitas concupiscentias viriliter frænare, quia viri sunt: quasi non propterea magis debeant mulieribus suis ad virtutis hujus exemplum se præbere, quia viri sunt; quasi non propterea minus de-

» debeant à libidine superari, quia viri sunt: quasi non » propterea minus debeant lascivienti carni servire, quia » viri sunt? Et tamen indignantur, si audiant adulteros » viros pendere similes adulteris fœminis pœnas; cùm » tantò gravius eos puniri oportuerit, quantò magis ad » eos pertinet & virtute vincere & exemplo regere fœminas..... Sed isti quibus displicet ut inter virum & uxorem par pudicitiæ forma servetur, & potius eligunt, » maximeque in hac causa, mundi legibus subditi esse » quam Christi, quoniam jura *forensia* non eisdem qui» bus fœminas pudicitiæ nexibus viros videntur obstrin» gere.

Multis ibidem exaggerat Augustinus gravitatem adulterii in viris; ostenditque, falsò sibi persuadere maritos, leviora sua esse, quàm uxorum adulteria.

VIII. Et Ambrosius *lib.* 1. *De Abraham cap.* 4. apud Gratianum *Caus.* 32. *q.* 4. *Can.* 4. "Nemo blandiatur sibi » de *legibus hominum*. Omne stuprum adulterium est: » nec viro licet, quod mulieri non licet. Eadem à viro, » quæ ab uxore debetur castimonia. Quidquid in ea, quæ » non sit legitima uxor, commissum fuerit, adulterii cri» mine damnatur.

Et ibidem apud Gratianum *q.* 5. *Can.* 20. S. Hieronymus: "Apud nos quod non licet fœminis, æquè non licet » viris, & eadem servitus pari conditione censetur." Adde quæ in hanc rem dicta sunt *parte* 2. *tit.* 15. *cap.* 2.

Hæc & hodie non inutiliter subinde à Parochis coram populo dicuntur: quia & hoc tempore, quibusdam persuasum apparet, leviora esse virorum, quàm mulierum adulteria.

IX. Quàm atrox hoc adulterii crimen reputaverit Ecclesia, colligi poterit ex Canonibus pœnitentialibus, quibus plurium annorum pœnitentia viris tametsi semel tantummodo lapsis imponebatur. Utque antiquiores Canones omittam, in Canonibus à S. Carolo in ordinem redactis, & singulis Decalogi præceptis accommodatis dicitur: "Si quis maritus semel lapsus est, pœnitentiam aget » annis quinque. Si sæpius mœchatus est, in fine mortis » est conveniendus: sique promiserit se cessaturum, da» bitur ei communio." Id est, in fine vitæ reconciliatio dabitur. Communio enim hìc juxta antiquorum phrasim pro reconciliatione, non pro communione Eucharistica sumitur. Imò uti Cardinalis Bona notat *lib.* 1. *Rerum Liturg. cap.* 17. *num.* 1. inter crimina quibus olim in quibusdam saltem Ecclesiis negata fuit absolutio in fine vitæ, numerabatur adulterium.

Hæc Canonum pœnitentialium notitia serviet iis, qui foro pœnitentiali præsunt, ut adulteris ex pœnitentiarum diuturnitate olim à Patribus decreta, ostendatur criminis enormitas; & ut ipsi pro personarum, temporum & criminum qualitate, pœnitentias convenientes imponant, quemadmodum *parte* 2. *tit.* 6. *cap.* 4. ostendi.

X. Crimen adulterii esse delictum Ecclesiasticum, communiter docent Canonistæ ad *Cap.* 1. *ii De Officio Ordinarii*, ubi sub nomine Synodi Joannis Papæ, quæ creditur celebrata apud Trecas in Gallia anno 872. dicitur, ut "habeant Episcopi singularum urbium in suis Diœcesi» bus liberam potestatem adulteria & scelera inquirere, » ulcisci, & judicare secundùm quod Canones censent; » absque impedimento alicujus.

XI. Hic Glossographus notavit, crimina enumerata, ac nominatim crimen adulterii esse de criminibus *Ecclesiasticis*; eamque opinionem receptam fuisse tempore Petri Cugnerii, patet ex *art.* 39 ex parte Baronum Regni Galliæ contra Prælatos anno 1329. proposito. "Item, di» cti Officiales faciunt citari aliquem bonum hominem » conjugatum, & imponunt ei quòd adulteratus est cum » aliqua: & similiter mulierem aliquam conjugatam im» ponendo sibi quòd adulterata est, in perpetuam infa» miam ipsorum conjugum, & cum hoc extorsionem pe» cuniarum recipiunt ab eisdem." Huic articulo responsum fuit à Bertrando Episcopo Eduensi: "Ad 39. (ar» ticulum) qui loquitur de adulteriis quæ laicis per Of» ficiales imponuntur: dicit quòd nunquam talia faciunt, » prout loquitur articulus memoratus, neque fieri debent » talia, nisi super factis notoriis, vel manifestis, aut ubi » tales, contra quos proceditur, essent publicè diffama» ti, seu in aliis casibus à jure permissis, & nihilominus » parati erant Prælati præcipere suis, quòd alias in tali» bus nullo modo procedant.

Ex his sat manifestum est, Prælatos haud dubitasse, quin cognitio de crimine adulterii spectaret ad Officiales, possentque ratione hujusmodi notorii criminis etiam laici coram Officialibus citari, neque id negasse Barones; sed tantum hos conquestos fuisse, falsò imponi innocentibus & bonis conjugatis hujusmodi crimen cum summa eorum infamatione, & pecuniarum extorsione.

XII. At verò lapsu temporis crimen hoc in Gallia ad tribunal laicum revocatum est; refertque Ægidius Magister in Tractatu De Appellat. *cap.* 6. antiquum Arrestum, vulgò *De uxoratis scortatoribus*, per recentiora Arresta renovatum esse; atque hisce Arrestis inhibitum fuisse Episcopis & Archidiaconis, citare laicos in materia adulterii coram suis Officialibus. Eisdem Arrestis indicatis concludit quoque Roussellius *lib.* 6. *Jurisd. Pontif. cap.* 4. *num.* 18. "Ergo de crimine adulterii judicat laica » Curia: licet ejus criminis pœna sit arbitraria.

XIII. Si tamen non criminaliter seu ad pœnam propriè agatur, sed ad solam separationem thori, cognitio erit Judicis Ecclesiastici, quemadmodum notavit Glossa Pragmatica *tit. De Concubinariis*, §. *Et cum omnes*, verbo *Pertinet*.

XIV. Id non omnino dissonat à Concordatis Brabantiæ quæ *tit.* 9. *art. fin.* statuunt: "De crimine adulterii, » cognoscet Judex Ecclesiasticus, ubi cognovit de sepa» ratione Matrimonii, quoad thorum, propter adulte» rium, & in locis, ubi habet synodos, & scabinos sy» nodales, hoc salvo, quod scabini non poterunt denun» tiare nisi notorios adulteros; nec poterit Judex Eccle» siasticus procedere contra alios, quam contra denun» tiatos per scabinos synodales, vel per alterum conju» gum, in locis ubi consuevit de adulterio cognoscere: » ubi vero non habet scabinos synodales, consuevit ta» men cognoscere uterque de adulterio notorio, vel ad » requisitionem alterius conjugum, cognoscet, & non » aliàs, eritque præventioni locus.

XV. Jodocus Damhouderus in Praxi rerum criminalium *cap.* 91. *num.* 17. notat, quod "Judices Ecclesiastici adul» terii notitiam & punitionem sibi peculiariter reservent, » & vindicent Curiæ spirituales & Jura Canonica: quia » hoc adulterium directè concernit & spectat ad Eccle» siam, aut ad violationem Sacramenti Matrimonii." Deinde adjungit: "Judices sæculares nihilominus sæpè adul» terii examinationem & punitionem assumunt: non » tanquam Curiæ spirituali præjudicantes, quasi de Sa» cramentis & causis spiritualibus quicquam judicantes: » quum ea tantùm faciant, non Sacramenti violati gra» tia, sed ipsius personæ causa, quæ profana est, & non » spiritualis: ideoque ipsorum foro habilis est, & subjecta.

Hic sat insinuat Damhouderus, Judices sæculares contra laicos cognoscere de *adulterio*, quando non de Sacramento seu separatione Matrimonii, sed de pœna infligenda tractatur.

XVI. Hoc non immerito deplorat ibidem Damhouderus, quod ubi olim adulteria Deo jubente, ac legibus Romanis postmodum probantibus, fuerunt *morte* punita, "hoc infelicissimo sæculo apud quosdam Judices tam par» vi fiant adulteria, ut quasi parum ipsis insit sceleris, & » quasi peccata sint leviuscula ob hoc solum quod sint fre» quentia, & à multis citra conscientiæ stimulum perpe» trata. Ideoque vel levius adulteria puniunt, forsan » etiam, quod ipsi eo aliquando contaminati sunt.

XVII. Conqueritur quoque Zypæus in notitia Juris Belgici *tit. ad Legem Juliam De Adulteriis num.* 7. "Cri» men hoc adulterii *nimis molliter* puniri: pecuniariis ple» rumque mulctis, quandoque expositione in theatro ad » ignominiam, inductione infami per plateam, processio» ne in lineo indusio, & delata ad templum candela, » adul-

» adulteræ veste supra genua præcisa, ad subsannationem, » aut simili arbitraria.

XVIII. Eamdem esse in Gallia usitatissimam adulterii pœnam testatur Boërius *Decis.* 279. idque, ut apparet, desumptum est ex Glossa ad *Can.* 5. *caus.* 32. *q.* 1. Refert tamen Paponius *lib.* 22. *Arrest. tit.* 9. adulteras sæpius fuisse condemnatas ad pœnam juris expressam in *Authentica* SED HODIE *Cod. De Adulteriis*, cujus supra meminimus.

XIX. Dicit Antonius Faber in Codice *lib.* 9. *tit.* 7. *Definit.* 2. in Sabaudia adulteras puniri pœnâ juris expressâ in citata Authentica *Sed hodie*; ubi rectè notat, quod si Monasterium non nisi honestis, Deoque sacris virginibus includendis sit destinatum, cogi nequeat ad adulteram recipiendam, nisi ab initio in eam rem constitutum sit, cujusmodi Monasteria pleraque apud Italos, nulla apud nos, ait Faber.

XX. Et sanè admodum inconveniens & periculosum est, ejusmodi adulteras, aliove carnali concubitu corruptas ad Monasteria aut honestarum virginum consortium admittere propter periculum infectionis: neque Superiores facilè etiam intuitu lucri temporalis in similium receptionem consentire debent: sed potius allaborare, ut loca specialiter ad simile hominum genus collocandum, & recludendum exstruantur; iisque de bonis Directoribus & Directricibus provideatur: quale hodie in civitate Bruxellensi satis amplum & famosum habetur.

XXI. Nonnumquam adulteros ob speciales circumstantias concurrentes fuisse etiam pœna mortis punitos, testatur Paponius loco citato: ut proinde appareat, pœnam adulterii esse quasi arbitrariam pro casuum & circumstantiarum varietate, quæ crimen vel aggravant, vel alleviant: quod etiam ex Paponio observat Petrus Tholosanus in Syntagmate *lib.* 36. *cap.* 6. *num.* 38.

XXII. In Belgio non eamdem esse Provinciarum consuetudinem indicarunt Concilia Regia, dum in promulgatione Concilii Tridentini hîc ageretur. Nam teste Anselmo in suo Triboniano Belg. *cap.* 32. §. 34. circa *cap.* 8. *Sess.* 24. *De Reform. Matrim.* quo adulteros & concubinarios contumaces excommunicandos, & extra Diœcesim ejiciendos statuitur, notatum fuit: "Uti variant Provin» ciarum consuetudines, ita & censuræ. Brabantis vi» detur sufficere pœna Juris Canonici, & contra Laicos » Juris scripti. Hanones ad Concordata sua provocant. » Namurani Laicos à Laicis puniendos, Clericos à Judi» cibus Ecclesiasticis. Atthesii & Ultrajectini notant eje» ctionem adulterorum extra oppidum & Diœcesim sæ» pere relegationem, quæ non competat in Belgio po» testati Ecclesiasticæ. Alii indicant præventioni locum » esse inter Judicem Ecclesiasticum & sæcularem. In sum» ma Concordata & consuetudines vetustas prævalere de» bere quolibet in loco.

XXIII. Mariti non tantùm ob propria adulteria puniendi; sed interdum etiam ob adulteria uxorum." Ma» ritus enim (ait Damhouderus *cap.* 91.) qui sciens vo» lensque dissimulat, & permittit uxorem adulterari, ita » ut nec verbis, nec re ulla illi adulteranti obsistat, nec » ipsam ab adulterio retrahat, vel nec ipsam à se dimo» veat, is ob uxorii adulterii dissimulationem damnandus » est exilio, aut alia simili pœnâ arbitraria Judicis.

XXIV. Multò magis his pœnis aut acrioribus pœnis est condemnandus, quoties ex uxoris adulterio, ullum sibi quæstum parat aut lucrum: hoc enim faciendo, crimen præterea committit Lenocinii, *L.* 2. §. LENOCINII *ff. ad Legem Jul. De Adult.* & *L.* 2. *Cod. eod.*

XXV. Lenocinium, cujus hîc facta mentio, est nefarium illud scelus quo quis ex publicis scortationibus, adulteriis, fornicationibus similibusque nefariis vitiis carnis sibi quæstum facit: non quidem proprio corpore, sed virgines, mulieres, vel uxores aliasve matronas quæstûs gratia ad actum venereum pellicens, vel etiam privatim ad hoc domi alens, & ex eo meretricio quæstu vivens.

XXVI. De hoc crimine videri potest Damhouderus in Praxi Rerum criminalium *cap.* 93. è quo hæc descripsi; qui & ibidem ostendit, hoc crimen etiam Ethnicis fuisse detestabile, ac atrocibus pœnis subjectum; deploratque hodie quidem apud Christianos mitius puniri; unâ tamen monens, hujusmodi lenones aut lænas" esse in damna» bili rerum statu, & abjectissima dæmonum mancipia, » imo dæmonibus multo nocentiores, utpote per quas » non rarò honestas puellas, matronas probas, & Eccle» siasticos, natura & moribus continentissimos ad lapsum » pertrahunt, quod ipsorum dæmonum tentamenta præ» stare non poterant, neque possent, nisi hujusmodi in» strumentis adjutarentur. Quocirca etsi extremam pu» nitionem temporali hîc apud Judicem sæcularem eva» dant, punitionem tamen divinam numquam effugient.

XXVII. Non semper tamen arguendus est maritus, aut lenocinii insimulandus, qui adulterium uxoris dissimulat, aut etiam tegit. Ubi enim adulterium uxoris non esset manifestum, nihilque de eo haberetur in ore & notitia vulgi præter incertam suspicionem, & rumusculum popularem, quem maritus sua prudentia facile tueri posset & tegere, eo casu maritus uxori cohabitans, nequaquam de lenocinio ob dissimulatum adulterium uxoris est condemnandus, *L.* 17. *Cod. Ad leg. Jul. De Adult.* " Nam » & hoc singulis à naturæ recto dictamine inditum est, ut » domesticos omnes, atque adeo uxoris propriæ vitia te» gant, & probitatem tueantur sicubi possint & valeant, ait Damhouderus *cap.* 92. Quandonam maritus uxorem adulteram subinde ex lege saltem charitatis recipere teneatur, dixi *parte* 2. *tit.* 15. *cap.* 2.

XXVIII. De hoc crimine dicitur in Concordatis Brabantiæ *tit.* 9. *art.* 23. " De crimine lenocinii notorii, ubi » quis est leno suæ uxoris, uterque cognoscet, secundum » qualitatem suæ jurisdictionis, extra illum autem casum » judex sæcularis solus cognoscet & puniet.

XXIX. Adulterium & stuprum subinde pro eodem sumuntur; dicitque lex 101. *ff. De V. S.* quod lex Julia *De Adulteriis*, indifferenter hoc verbo *stupri* utatur: & tam in Jure Civili quàm Canonico, sub eodem titulo agitur de adulteriis & stupro. Attamen propriè adulterium in nuptam, stuprum verò in virginem viduamque committitur, ait *L.* 6. §. 1. *ff. Ad leg. Jul. De Adult.* Et in *L.* 34. §. 1. *ff. eod.* " Adulterium in nupta admittitur: stu» prum in vidua, vel virgine, vel puero committitur.

XXX. Gratianus post *Canonem* 1. *caus.* 36. *q.* 1. hanc stupri definitionem tradit: " Stuprum autem propriè est » virginum illicita defloratio: quando videlicet non præ» cedenti conjugali pactione, utriusque voluntate virgo » corrumpitur, patre injuriam ad animum statim post co» gnitionem non revocante.

Recepto hodie loquendi modo, etiam sub stupro comprehenditur defloratio viduæ honestè viventis; uti tradit Damhouderus in *Praxi rerum Criminal. cap.* 94. *num.* 2. dicens: " Est autem stuprum ordinarium crimen, quod » in virginem, *viduamque* honestè viventem committitur.

XXXI. Pœna stupri simplicis citra vim commissi, nullisque aggravantibus circumstantiis vestiti, de Jure Civili in personis honestis est publicatio dimidiæ partis bonorum; in humilibus coercitio corporis cum relegatione §. ITEM LEX JULIA *Instit. De Publicis judiciis.*

XXXII. Inter Canones Pœnitentiales à S. Carolo collectos, habetur: " Si quis adolescens cum virgine pec» caverit, pœnitentiam aget annum unum. " Item " Vi» dua quæ stuprum admiserit pœnitentiam aget annum » totum, & præterea in altero anno dies jejuniorum.

XXXIII. Pro foro externo, pœna stupri lege Civili decreta, jure Decretalium mitigata est juxta responsum Pontificis in *Cap.* 2. *X De Adulteriis.* " Pervenit ad nos (ait » Pontifex) quod Felix quamdam Virginem *stupro* dece» pit: quod si verum est, quamvis esset de lege pœnâ » plectendus, nos aliquatenus legis duritiem mollientes, » hoc modo disponimus, ut aut quam stupravit uxorem » habeat: aut si renuendum putaverit, corporaliter casti» gatus, excommunicatusque in Monasterio, in quo agat » pœnitentiam, detrudatur, de quo nulla sit egrediendi » sine præceptione licentia.

XXXIV.

XXXIV. Hæc mitigatio conformis apparet legi Moysaicæ relatæ in *Cap.* 1. *it eod.* ubi dicitur: " Si quis seduxerit virginem nondum desponsatam, dormiveritque cum ea, dotabit eam, & habebit uxorem.

XXXV. Hæc dispositio Juris Canonici quoad pœnam stupri hodie in tribunalibus recepta est. Imo licet tam Lex Moysaica, quam Jus Canonicum stupratorem obligent ad duo præstanda, scilicet ad dotandum & ducendam virginem stupratam, consuetudo tamen *alternativam* induxit; relinquens electioni stupratoris, an dotare, vel ducere velit, uti post Julium Clarum notat Zypæus *Consilio* 4. *De Adulteriis & stupro*: nisi tamen promissio Matrimonii accesserit: quæ quando copula accessit, facilius accedentibus aliquibus circumstantiis intervenisse præsumitur; uti ibidem monet Zypæus; additque, quod facilius stuprator simpliciter ad ducendum obligatus credi possit & condemnari: nam facile res redit ad suam naturam & jus primævum.

XXXVI. " Insuper tenetur stuprator prolem alere, quam se ex eo concepisse mulier juraverit tempore partus. Quia tunc ratione instantis periculi, non immemor suæ salutis præsumitur dicere veritatem, nisi tamen illa jam antè ab alio fuerit cognita, aut postea plures admiserit, deque eo constet, & probet ipse. Nam præsumptio est pro muliere, secundum quam virginitas, utpote qualitas naturalis adfuisse præsumitur, & delictum abfuisse. " Perez *ad L. Juliam De Adult. n.* 51. & conformiter ad consuetudines Mechlinienses *tit.* 18. *art.* 4. & aliarum civitatum, quas ad dictum articulum refert Paulus Christinæus.

XXXVII. Hæc quidem si non concurrant speciales circumstantiæ aggravantes. Si enim stuprum committatur in virginem præ ætate nondum viripotentem, etiam hodie de consuetudine videtur pœna mortis imposita; nisi circumstantiæ eam imminui faciant, puta quia stuprum quidem fuit attentatum, sed non consummatum, ut ex Joanne Fabro tradit Perezius ad Codicem *De Adulteriis num.* 49.

XXXVIII. Gravius quoque punitur tutor qui pupillam suæ tutelæ creditam stupravit juxta *L. unicam Cod. si quis eam, cujus tutor fuit, corruperit*; " Crescit enim crimen propter perfidiam violantis eam, quam à corruptela immunem ultro præstare debet; cùm tutor non tantùm patrimonio, sed moribus regendis præponatur, " ait Tuldenus ad citatum titulum Codicis.

XXXIX. Similiter tradit ex Joanne Fabro Tuldenus ad titulum Codicis *De Mulieribus quæ se propriis servis junxerunt*, Commentariensem, qui custodiæ suæ creditam vitiaverit, quamvis consentientem, capite plectendum. Cujus rationem esse credit Tuldenus, quod " capta fidei custodis credatur: quod is impressione potestatis facilè consensum expresserit: imò quod illa commercio libidinis facilè corruptoris sui corruperit fidem, ad laxandam effugio custodiam.

XL. Quidnî & graviori pœna digni ludimagistri aliique filiorum aut puerorum directores, qui hisce, quos à corruptelis sua curâ & vigilantiâ præservare deberent, abutuntur, eosque corrumpunt.

XLI. Sacerdotum autem qui filias suas spirituales ad libidines provocant, iisque abutuntur, quis illorum scelus & sacrilegium sat æstimet? meritoque Michael Rousselius *lib.* 4. *Hist. jurisd. Pontif. cap.* 3. *num.* 27. postquam ex Riccio retulit, in foro Neapolitano " suspensum dumtaxat à cura sua fuisse Sacerdotem accusatum & convictum, quod in actu confessionis mulieres solicitaret ad turpia, pluribus deponentibus se tactu & signis ab eo solicitatas fuisse; " exclamat: " Indulgens sanè, aut potiùs ridicula pro qualitate criminis, nullo non supplicio in tanto sacrilegio digni pœnâ: unde remitti debebat ad judicem laicum, vel etiam flammis expiandus.

XLII. Stuprum subinde violentiam adjunctam habet; vocaturque stuprum *violentum*; dum nimirum vis aliqua corporalis puellæ infertur: punitúrque ex lege Julia *De Vi*, uti notat Tuldenus ad titulum Codicis *De Raptu virginum*; dicitque pœnam hujus stupri cœpisse esse capitalem ex Constitutione Caroli V.

Verum credunt nonnulli, pœnam stupri *violenti* esse capitalem ex dispositione Justiniani in *L. unica Cod. de Raptu virginum*, asseruntque stuprum *violentum* sub *raptu* ex mente Justiniani contineri; quasi non tam ratio raptus ponatur in eo quod virgo per *violentiam* abducta fuerit *à loco*, quàm quod per *vim* oppressa fuerit.

Hinc raptum dicunt quoties honesta mulier aut virgo *vi* abducitur libidinis causa, aut per vim opprimitur. Damhouderus loco citato *cap.* 97. *num.* 2.

XLIII. Gratianus loco supra allegato dicit raptum admitti, " cùm puella *violenter* à domo patris abducitur, ut corrupta in uxorem habeatur, *sive puella* solummodo sive parentibus tantùm, sive utrisque vis illata constiterit.

XLIV. Certum est non tantum raptus propriè dicti, qui fit per *violentam abductionem* puellæ; sed & stupri *violenti* per *oppressionem* puellæ, pœnam esse non tantum simpliciter capitalem, sed & in modo esse graviorem ordinaria pœna capitali ex Tabulis legum Brabantiæ: ut scilicet, qui invitam virginem aut fœminam stupraverit, *asserre* cervix amputetur. Verba sunt: *VVie dat vrouwen oft jofferouwen vercracht, men sonde hem den hals af slagen met eender planken.* " Hodie ferè ubique (ait Zypæus in Notit. Juris Belg. *De Adulteriis & stupris*) gladio punitur tam ipse reus, quam qui opem præstant, & conniventes parentes exilio.

XLV. Quia crimen raptus non tantum personas particulares lædit & offendit; sed & Reipublicæ admodum damnosum & nocivum est, hinc est quod tametsi rapta contraxerit Matrimonium cum raptore, etiam consentientibus parentibus, omniaque raptori fuerint ex parte puellæ & parentum condonata, propterea tamen actio criminalis non censetur extincta; potestque Fiscus adhuc adversus Matrimonio conjunctos *capitaliter agere*; uti notat Damhouderus in *Praxi rerum criminal. cap.* 97.

Observat nihilominus Zypæus in Notitia Juris Belgici *tit. De Raptu virginum num.* 3. quod pœna criminalis, nimirum in quantum est *capitalis*, ferè per Matrimonium cesset; addens tamen *num.* 4. se vidisse fiscali actione pulsatos, ut raptûs reos, quamvis jam conjuges, & pecuniâ crimen abolitum: *atque hæc* (ait) *in gratiam, ut videbatur, Matrimonii.*

XLVI. Monet quoque Antonius Faber in Codice *lib.* 9. *tit.* 7. *Definit.* 4. quod " & si bene concordantia matrimonia nemo turbare debeat, ne publicus quidem accusator prætextu adulterii, quod ab altero ex conjugibus, altero non conquerente admissum esse dicatur, si tamen absente per multos annos viro mulier corpore suo quæstum vulgo faciat, liberosque suscipiat, quos nemo non sciat, aut vulgo quæsitos esse aut ex certo adulterio susceptos, ad Procuratoris Fiscalis officium pertinet, ut rem deferat, & crimen quod publicè scandalo fit maloque exemplo, coerceri curet, sed ita demum si præcedat diffamatio. Nam si vulgo ignoretur, quis adulter sit, non est permittenda inquisitio, ut sciatur, quis ille sit, tum puniatur. Id enim solo marito requirente & accusante fieri potest.

XLVII. Plura de raptu prout constituit impedimentum Matrimonii; & quibus pœnis illum puniendum censuerit Synodus Tridentina, videri possunt *parte* 2. *tit.* 13. *cap.* 9.

XLVIII. Ulterius defloratio virginis, aut alius illicitus actus venereus specialem malitiam induit, si contingat inter personas conjunctas in gradu vetito consanguinitatis aut affinitatis: soletque hic actus vocari incestus.

Hinc dicit Gratianus post *Canonem* 2. *caus.* 36. *q.* 1. " Incestus est consanguinearum vel affinium abusus. Unde Incestuosi dicuntur, qui consanguineis vel affinibus abutuntur.

De pœnitentia injungenda incestuosis agitur in *Can.* 17. *caus.* 35. *q.* 2. ubi unà habetur, incestum committi " cum ea quam de sacro fonte Baptismatis susceperit, aut cum illa,

illa, quam ante Episcopum tenuerit, cùm sacro Chrismate fuerit uncta.

Notandum tamen non omnem consanguinitatem aut affinitatem causare incestum; sed eam duntaxat quæ ponit impedimentum dirimens Matrimonium: sive inter eos qui sunt consanguinei vel affines in gradu vetito.

XLIX. In Canonibus pœnitentialibus Sancti Caroli de incestuosis habetur: " Qui cum duabus sororibus, vel cum noverca, vel cum sorore sua, vel cum amita, vel cum nuru, vel quo denique incestum admiserit, ab ingressu Ecclesiæ abstinebit annum unum: quo anno præter festos dies pane solùm & aquâ utetur, arma non feret, osculum nemini præbebit, sacram communionem nisi pro viatico non sumet; sex deinde annis Ecclesiam ingredietur, sed carne, & vino, & sicera non utetur, nisi festis diebus. Postea verò duobus annis quando carne vescetur, à potu vini abstinebit: quod si biberit, carne non vescetur, nisi Dominicis diebus, & præcipuis festis: deinde usque ad obitum perpetuò præter festos dies à carne abstinebit. Tres legitimas ferias singulis hebdomadis jejunabit, & quadragesimas tres singulis annis legitimè custodiet.

Deinde addit *Canone sequenti*: " Qui incestum fecerit, ei alii annorum 12. alii 15. alii 10. alii 7. pœnitentiam constituunt.

L. Observat Damhouderus *loco citato cap.* 96. " Quisquis hoc incestu se contaminat, is *capitaliter* puniendus est.

Verùm, sicuti non ejusdem malitiæ est omnis incestus; ipsaque malitia incestûs augetur, vel diminuitur pro ratione gradûs propinquioris, vel remotioris, quo personæ incestuosæ sese consanguinitate aut affinitate contingunt; ita indubie & pœna augenda vel minuenda erit, uti & ipse Damhouderus observat *num.* 4. Latiùs Antonius Faber *lib.* 5. *Cod. tit.* 3. per varias definitiones.

LI. Concordata Brabantiæ *tit.* 9. *cap.* 24. dicunt: " De crimine incontinentiæ cum Moniali, affini, consanguinea, cognoscet uterque judex seclusâ aliâ qualitate delicti, vis, raptûs, vel simili; quia tunc solus Sæcularis judex cognoscit.

Hæc evincunt, crimen incestûs esse crimen *mixti* fori, sed propter concurrens crimen raptûs aut oppressionis, sive violentiæ, reddi merè sæculare: eò quod tunc fiat crimen *capitale*: qualia crimina solent spectare ad cognitionem & punitionem Judicis Sæcularis.

LII. Crimen concubinatûs juxta hæc Concordata similiter *mixti* fori esse, saltem quando concubinatus est notorius, indicat *articulus* 31. ubi dicitur: " De crimine concubinatûs notorii *præventioni* erit locus.

LIII. Ex his quoque verbis patet, concubinatum hîc habitum pro *crimine*.

Et sanè quamvis Jure Civili majoris mali evitandi causâ *concubinatus* aliquando toleratus sive non punitus fuerit, quatenus unica cum unico adinstar uxoris citra Matrimonii vinculum cohabitaret, & carnaliter conversaretur, tamen is semper à sacris Canonibus fuit reprobatus, & à SS. Patribus pro gravi crimine habitus fuit.

LIV. Imo jam pridem leges concubinatum permittentes à Leone, qui vulgo Sapiens dicitur, rejectæ sunt *Constit.* 91. cujus hic titulus: *Ut concubinam habere non liceat.*

Imprimis in hac Constitutione dicit Leo, quod " ea lex quæ probrosè cum *concubinis* immisceri non erubescentibus id permittendum judicavit, honestatem susque deque habuerit. Ne ergo (ait) hoc Legislatoris erratum dedecore nostram Rempublicam afficere sinamus. Itaque lex illa in æternum sileto. " Rationem deinde subjicit: " Ab illa enim non modò Religionis, verum etiam naturæ injuriâ secundùm Divina Christianisque convenientia præcepta prohibemur. Et quidem si cum fontem habeas, sobriè inde haurire Divino præcepto moneare: quâ ratione, cùm puras aquas haurire liceat, lutum tu mavis? Tum tametsi fontem non habeas, rebus tamen vetitis uti non potes. Cæterùm vitæ consortem invenire difficile non est.

LV. Evidenter hîc supponit Imperator, concubinatum illum, quem lex Civilis non puniebat sive tolerabat, esse vetitum *jure Divino*; quod & Canonistæ & Theologi uno consensu docent, ipseque sacer Textus non uno in loco expressit, utpote omnem carnalem concubitum extra Matrimonium reprobans, ut infra paucis ostendetur.

LVI. Concubinatum manifestè tamquam reprobatum concubitum describit S. Augustinus *libro* 50. Homiliarum *Homil.* 49. ubi ita scribit: " Sufficiant vobis aut uxores, aut nec uxores: concubinas vobis habere non licet. Audiat Deus, si vos surdi estis: audiant Angeli ejus, si vos contemnitis: concubinas vobis habere non licet: si audiant Competentes, quod dico Fidelibus, non habetis uxores, non licet vobis habere concubinas, quas postea ducatis uxores; quanto magis damnatio vobis erit, si habere volueritis & concubinas, & uxores dimittatis?

Locum S. Augustini retulit Gratianus *dist.* 34. *Can.* 6. sed mutilatè, uti ibidem notarunt Correctores Romani. Et *caus.* 32. *q.* 2. *Can.* 5. refert ex eodem sancto Doctore libro *De Bono Conjugali cap.* 14. " Concubinæ ad tempus adhibitæ, nec etiam si causa filiorum concumbant, justum faciunt concubinatum suum " Plura tum ex ipso Augustino, tum aliis SS. Patribus profert Ferdinandus Mendoza *lib.* 2. *De Confirm. Concil. Eliberit. cap.* 8. quibus ostenditur, concubinatum semper fuisse reprobatum.

LVII. Synodus Tridentina *Sess.* 24. *cap.* 8. *De Reformat. Matrimonii*, declarat, non tantùm esse peccatum, sed *grave* peccatum, homines solutos habere concubinas; statuitque: " Hujusmodi concubinarios, cujuscumque statûs, dignitatis & conditionis existant, si postquam ab Ordinario, etiam ex officio, ter admoniti ea de re fuerint, concubinas non ejecerint, seque ab earum consuetudine non sejunxerint, excommunicatione feriendos esse; a qua non absolvantur, donec reipsâ admonitioni factæ paruerint. Quod si in concubinatu per annum, censuris neglectis, permanserint; contra eos ab Ordinario severè pro qualitate criminis procedatur. Mulieres sive conjugatæ, sive solutæ, quæ cum adulteris seu concubinariis publicè vivunt, si ter admonitæ non paruerint, ab Ordinariis locorum, nullo etiam requirente, ex officio graviter pro modo culpæ puniantur, & extra oppidum vel Diœcesim, si id eisdem Ordinariis videbitur, invocato, si opus fuerit brachio sæculari, ejiciantur, aliis pœnis contra adulteros & concubinarios inflictis, in suo robore permanentibus.

Ex his evincitur, simplicem concubinatum ab Ecclesiâ semper reputatum fuisse illicitum, graveque peccatum, quantumvis Legibus Imperialibus non semper fuerit punitus.

LVIII. Observant Correctores Romani ad *Can.* 4. *Dist.* 32. apud Gratianum, olim aliquando dictas fuisse *concubinas* mulieres, quæ veræ essent *uxores*, atque revera maritali affectu habebantur; quia tamen in earum conjunctione non intervenerant dotalia instrumenta, aliaque ad solemnem ritum nuptiarum ex Legum præscripto requisita, non appellabantur uxores: neque gaudebant juribus quæ uxoribus juxta solemnem Legum ritum acceptis, deferebantur: creduntque hi Correctores de similibus concubinis quosdam antiquos Canones in Decreto Gratiani occurrentes, debere intelligi.

LIX. Insinuavit idipsum non obscurè ipse Gratianus, præcitato *Canoni* 4. præmittens hæc verba: " Concubina autem hîc ea intelligitur, quæ *cessantibus legalibus instrumentis* unita est, & *conjugali affectu* asciscitur; hanc *conjugem* facit affectus, concubinam verò Lex nominat.

LX. Refert quoque Gratianus citatâ *Distinctione* 34. Canonem de Concubina, sub nomine Isidori de Distantia novi & veteris Testamenti: sed, uti rectè advertit Jacobus Du Breul Monachus Sancti Germani à Pratis, qui Opera S. Isidori revidit & excudi jussit: " *Lib.* 1. *Sent. cap.* 21. argumentum est de differentia Testamento-

» rum, non inde tamen desumptus videri potest hic Ca-
» non, ut neque ex differentiarum *lib.* 1. *diff.* 18.

LXI. Et licet Isidorus posteriore loco nonnullas assignet differentias inter utrumque Testamentum, nihil tamen de concubinis dicit: quamvis negari nequeat, in veteri Testamento subinde vocari *concubinas* eas mulieres, quæ erant veræ & propriè dictæ uxores, sed minus solemniter dictæ; ita legitur *Genesis* 25. 1. quod Abraham duxerit *uxorem* nomine Ceturam, quæ eodem capite vocatur concubina: Et Judicum *cap.* 19. *v.* 1. dicitur: *Fuit quidam vir Levites habitans in latere Montis Ephraim qui accepit* UXOREM *de Bethlehem Juda.* Quæ hîc & *v.* 9. appellatur *uxor*, & revera hujus Levitis uxor erat, vocatur *v.* 10. ejus *concubina*. Indicium evidens, aliquas uxores tum etiam dictas fuisse concubinas.

LXII. A concubina distat illa quæ vulgò *meretrix* dicitur, quod hæc pluribus se prostituat; & quasi quæstum ex concubitu quærat; ista verò uno tantùm utatur. *Meretrix qua multorum libidini patet*, ait *Can* 16. *Dist.* 34. Et ex Augustino *Canone* 11. *caus.* 32. *q.* 4 " Meretrices » esse, & ad meretrices accedere prohibet Dominus, quarum publicè *venalis* est turpitudo.

LXIII. Cum meretrice si laicus solutus peccet, simplex fornicatio dicitur; quæ licet hodie pro sat levi peccato vulgò reputetur, nihilominus certum est, fornicationis peccatum esse grave, atque ab Apostolo numerari inter ea quæ à Regno Dei excludunt, ad Ephesios *cap.* 5. dicente: *Hoc enim scitote intelligentes, quod omnis fornicator aut immundus, . . . non habet hæreditatem in Regno Christi & Dei.*

Ulterius Apostolus gravitatem fornicationis astruit 1. *ad Corinth.* 6. tribus præcipuè argumentis.

Primum exprimit his verbis: *Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis?* Absit. *Hoc enim est* (ait S. Thomas in hunc locum) HORRENDUM *sacrilegium.*

Secundum argumentum desumit Apostolus ab ingenti libidine, quâ peccatum hoc præ cæteris committitur, expressum his verbis: *Omne peccatum quodcumque fecerit homo: extra corpus est: qui autem fornicatur in corpus suum peccat.*

Tertium contentum his verbis: *An nescitis quoniam membra vestra Templum sunt Spiritûs Sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo?* Quibus verbis enormitas fornicationis ostenditur ex eo, quod fornicari sit contaminare & profanare Templum Spiritûs Sancti: idque cum insigni ingratitudine in Deum; eò quod per fornicationem expellatur Spiritus Sanctus, qui tantâ misericordiâ à Deo datus est.

LXIV. Sanctus Augustinus *Serm.* 162. in ult. edit. reflectens ad verba Apostoli pro secundo argumento superiùs allata, ait: " Videtur B. Apostolus exaggerare vo» luisse fornicationis malum SUPER CÆTERA OM» NIA PECCATA; quæ etsi per corpus committantur, » non tamen animum humanum concupiscentiæ carna» li ita efficiunt obstrictum & obnoxium. . . . ut. . . . so» lo hoc tantummodo fornicationis malo in corpus pro» prium peccari dixerit, quia MAJORIS LIBIDINIS ARDORE, QUO SUPERIOR NULLUS EST, voluptas ipsius corporis tenet servum, efficitque captivum &c.

LXV. Similiter S. Chrysostomus ad ea verba Apostoli, *Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Absit:* " Nil est (ait) hac dictione terribilius. " Et rursus ad hæc, *Qui fornicatur in corpus suum peccat.* " In forni» catione (ait) totum corpus fit sceleratum & execran» dum. Tamquam enim incidens in lebetem immunditiæ » sordibusque & inquinamento tinctum, sic polluetur. *Homil.* 18. *in Epist.* 1. *ad Corinth. cap.* 6.

Audiamus & Commentatorem in Epistolas Pauli apud Ambrosium ad hæc verba: *Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est.* " Quia (inquit) cætera pec» cata, etsi per corpus generantur, non tamen animam » ita carnali concupiscentia faciunt obstrictam & obno» xiam, quemadmodum commisceri facit animam cum » ipso corpore usus libidinis, agens in opere carnalis for» nicationis: quia in tantum agglutinatur anima corpo» ri, ut ipso momento nihil aliud cogitare homini liceat, » aut intendere; quia ipsam mentem captivam subdit » ipsa submersio & absorptio libidinis & concupiscentiæ » carnalis. Unde subditur: Qui autem fornicatur in cor» pus suum peccat. Ostendit GRAVISSIMUM esse pec» catum, quia ex hoc omne deperit corpus, in cæteris au» tem peccatis portio perit, non totum.

Ante hos omnes S. Cyprianus *Epist.* 52. fornicationis gravitatem adstruxit, ipsamque fornicatoris causam pejorem esse quam libellatici asserit: " Si se cordis & renis » scrutatorem constituat & judicem, per omnia æqualiter » judicet, & fraudatores & mœchos à latere suo atque à » comitatu suo separet: QUANDO MULTO GRA» VIOR ET PEJOR EST MOECHI QUAM LIBEL» LATICI CAUSA: cùm hic necessitate, ille volun» tate peccaverit: hic existimans sibi satis esse, quod non » sacrificaverit, errore deceptus sit, ille Matrimonii ex» pugnator alieni, vel lupanar ingressus. . . sanctificatum » corpus & Dei templum DETESTABILI COLLU» SIONE violaverit.

LXVI. Enormitas fornicationis etiam ex pœnitentia ei per Canones Pœnitentiales olim imposita, elucet. Inter Canones S. Basilii occurrit *Canon* 59. quo decernitur: " Fornicator septem annis sanctis non communicabit, duo» bus deflens & duobus audiens, & duobus substractus, » & in uno consistens: octavo autem ad communionem » admittetur.

Inter Canones à S. Carolo ex Pœnitentiali Romano aliisque libris mediæ ætatis, cùm jam disciplina pœnitentialis nonnihil flaccescere cœperat, collectos habetur: " » laicus solutus cum fœmina soluta concubuerit, pœni» tens erit annos tres: & quantò sæpius, tantò majori » pœnitentiâ afficietur.

LXVII. Tametsi non omnia crimina carnis sint fori Ecclesiastici, neque juxta hodiernam disciplinam laici propter quæcumque carnis peccata coram illo tribunali accusari & puniri soleant, tamen Episcoporum & Pastorum est allaborare, ut peccata hæc eorumque occasiones & incitamenta eliminentur, meretrices & lupanaria è suis Diœcesibus & Parochiis quantum possibile est, eliminando; libros, cantilenas, statuas, imaginesque ac similia veneris incitamenta proscribendo: patres & matres-familias, nec non magistros & magistras, qui hujusmodi libros obscœnos vel in familia, vel domi legi, aut imagines sive statuas exponi permittunt, haud facile ad reconciliationis beneficium admittendo, quamdiu hæc in familiis aut domibus suis permittunt. De conventiculis personarum utriusque sexûs, quæ solent esse impudicitiæ prostibula, multis actum est *parte* 2. *tit.* 17. *cap.* 6.

Sanè vel ipsæ Leges Romanæ ipsos Christianos, & præsertim Episcopos & Pastores excitare deberent, ut quantum in ipsis est, amoveatur è publico quidquid castitatem offendere posset. Hæ enim Leges adeo castæ fuerunt, ut ne *nudum* quidem *militem* in flumine lavari permittant in conspectu exercitûs *L.* 12. *Cod. De re Militari lib.* 12. " Ne deproperans publicos oculos *nudatus* incestet, sed » procul à cunctorum obtutibus in inferioribus partibus » fluviorum hoc ipsum faciat.

Ad hæc verba reflectens Dionysius Gothofredus in notis, ait: " Quod summo sanè pudore factum, quodque ho» die nobis probro est, in militibus etiam *nudata* corpora » non tulisse, qui summâ inverecundiâ nudos omnimo» dò in publicis fluviis lavari æstate sinimus & spectamus.

Eandem Legem referens Zypæus in notitia Juris Belgici *tit. Ad Legem Jul. De Adult. num.* 5. ait: " Quod & » castarum Civitatum Edictis sæpius proclamatur, sed » non usquequaque servatur: " negligentiâ nimirum Magistratuum & Superiorum: qui utinam seriò attenderent peccata ex publica illa membrorum nuditate provenientia; & quomodo suâ in exequendis Edictis negligentiâ eorum efficiantur participes!

LXVIII

LXVIII. Si per peccatum carnis violetur persona Deo specialiter consecrata sive dicata, tunc peccatum hoc habet rationem *sacrilegii*, in quantum est violatio rei sacræ; id est, rei Deo specialiter consecratæ aut dicatæ.

Hoc titulo fornicatio, adulterium, aliudve peccatum carnis commissum à persona voto castitatis obstricta & Deo consecrata, præter rationem fornicationis, adulterii alteriusve peccati carnis, habet insuper rationem sacrilegii; novamque ac distinctam malitiam peccato carnis addit.

Hinc fornicatio cum Moniali voto castitatis adstricta, de jure Civili etiam pœnâ mortis punitur; quod & Statutis Ducatus Mediolanensis expressum est; & disponunt communiter Statuta per Italiam, teste Julio Claro *lib.* 5. *Recept. Sent.* §. FORNICATIO *num.* 17.

In Concordatis Brabantiæ *tit.* 9. *art.* 24. dicitur: " De » crimine incontinentiæ cum Moniali.... cognoscet uter- » que judex seclusâ aliâ qualitate delicti, vis, raptûs vel » simili, quia tunc solus sæcularis judex cognoscet.

LXIX. Porrò quo major sanctitas requiritur in persona aliqua, eo quoque enormior est violatio, qua sanctitati personæ detrahitur; ipsaque persona speciali ratione sanctificata & Deo consecrata profanatur. Hinc præ cæteris peccatis sacrilegii enormius est peccatum carnis, quo ipsa Sacerdotum sanctitas violatur, & membra specialiter Deo consecrata fiunt membra meretricis.

Quare multis sæculis sanctissimè servatum fuit, ut si quis Sacro Ordine initiatus peccato carnis se polluisset, atque membra Deo sacrata profanasset, in perpetuum ab omni Ecclesiæ ministerio deponeretur, ut nec post actam pœnitentiam restitueretur, uti notatum fuit *parte* 2. *tit.* 10. *cap.* 6. & latius probatum in Dissertatione *De Canonicis parte* 2. *cap.* 2.

Quibus pœnis in foro externo hodie subjaceant & puniendi sint Clerici, qui mulieres, de quibus possit haberi suspicio, in domo vel extra detinent, aut cum iis ullam consuetudinem habere audent, petendum ex Concilio Tridentino *Sess.* 25. *cap.* 14. *De Reformat.* ubi modus procedendi contra Clericos de hoc crimine suspectos, eosque puniendi præscribitur, adhibitâ distinctione inter Clericos Beneficiatos & non Beneficiatos.

Satis constat ex modo procedendi adversus Clericos Beneficiatos juxta præscriptum Concilii Tridentini, Concilium non omnem Canonum rigorem suo Decreto expressisse; quemadmodum post Martinum Navarrum notavit Zerola in Praxi Episc. verbo *Concubinarii.* Unde non sine fundamento creditur, hoc Decretum unum esse ex iis quæ temporum miseria, & duritia à Patribus extorsit.

Insuper & hoc notandum, Decretum illud quoad priorem suam partem, non procedere quando Clerici fornicatio adjunctam habet aliquam specialem circumstantiam aggravantem, puta in Sacerdote cognoscente suam filiam spiritualem; vel eam quæ propter Sacramentum Pœnitentiæ effecta fuit sibi filia spiritualis; vel Parochianam suam; sed his casibus *deponi* potest, uti notavit Zypæus in Jure Novo *De Cohabitat. Cleric. & mulier. num.* 10. additque: Idem in Religiosis fornicantibus.

CAPUT V.

De Blasphemia, perjurio, & aliis nonnullis Delictis Ecclesiasticis.

1. *Quid Blasphemia?*
2. *Maledicta in Sanctos & res sanctas, etiam Blasphemiæ nomine veniunt.*
3. *Omne convicium in Deum dicitur Blasphemia.*
4. *Constitutio Gregorii IX. in Blasphemos contra Deum & Sanctos.*
5. *Pœna Blasphemiæ ex Capitularibus Regum Francorum.*
6. *Criminis hujus atrocitatem ostendit sacer textus.*
7. *Pœna Blasphemiæ ex Constitutione Justiniani, ultimum supplicium.*

8. *Eadem pœna renovata in Capitularibus Regum Francorum.*
9. *Crimen hoc dicitur mitius puniri ob defectum Religionis & justitiæ.*
10. *Reprobatur consuetudo Blasphemos mitius puniendi.*
11. *Qua pœnâ in Hispania puniantur Blasphemi?*
12. *Quomodo contra Blasphemos procedatur in Gallia?*
13. *Edicta Principum nostrorum contra Blasphemos.*
14. *Decretum Concilii Cameracensis contra Blasphemiam.*
15. *Nulla consuetudo, aut multorum usus, excusat Blasphemiam.*
16. *De jure communi crimen hoc videtur esse mixti fori.*
17. *In Gallia habetur pro crimine fori sæcularis.*
18. *Quid de crimine Blasphemiæ habeant Concordata Brabantiæ?*
19. *Quid eadem Concordata habeant de crimine irreverentiæ in imagines Sanctorum?*
20. *Juramenta in communi sermone usitata speciem habent Blasphemiæ; & quid de his habeant Concordata Brabantiæ?*
21. *Crimen perjurii habetur pro crimine mixti fori.*
22. *Consuetudo jurandi valde improbata à Sanctis Patribus.*
23. *Ut evitetur frequentia juramentorum, vetitum contrahentibus ingeri juramentum.*
24. *Contra pravam jurandi consuetudinem meritò procederetur sicuti contra Blasphemiam.*
25. *Ex Canonibus pœnitentialibus probatur enormitas perjurii.*
26. *Pœna perjurii in foro externo hodie fere est arbitraria.*
27. *Crimen falsi de jure communi dicitur mixti fori.*
28. *In Gallia Clerici committentes crimen falsi coram Judice laico, ab eodem puniuntur.*
29. *Quid hic habeant Concordata Brabantiæ.*
30. *Quid eadem Concordata habeant de laico delinquente in officio suo coram Judice Ecclesiastico.*
31. *Violatio festorum refertur inter crimina Ecclesiastica in dictis Concordatis.*
32. *Quis cognoscat de turbatione Officii Divini?*
33. *De percussione Clerici quis judex de jure cognoscat?*
34. *Quis hujus criminis Judex juxta Concordata Brabantiæ?*
35. *Quis sit Judex competens, quando delictum est commissum in loco Sacro?*
36. *Cujus fori sit crimen usurarium de jure communi?*
37. *Quid hac de re habeant Concordata Brabantiæ?*
38. *Senatus Brabantiæ cognoscit an contractus sit usurarius vel non.*

I. BLasphemia, ut hodie ferè accipitur, est maledictum in Deum: cùm nimirum vel verbis vel factis injuriosis profertur quidquam Deo injuriosum derogans ejus perfectioni. Unde S. Thomas 2. 2. *q.* 13. *art.* 1. *in C.* respondet, " quod nomen blasphemiæ importare » videatur quamdam derogationem alicujus excellentis » bonitatis, præcipuè Divinæ.

Et in responsione ad primum dicit, " quod ille qui con- » tra Deum loquitur, convicium inferre intendens, de- » roget Divinæ bonitati, non secundùm feritatem intel- » lectûs, sed etiam secundùm pravitatem voluntatis, de- » testantis & impedientis pro posse Divinum honorem: » quod est Blasphemia perfecta.

II. Non tantùm maledicta immediatè & directè in *Deum*, sed & in Sanctos ejus conjecta, nomine Blasphemiæ veniunt; tametsi & hæc remotè in Deum redundet, ac eatenus in *Deum* etiam Blasphemia vocari queat. Quia, uti respondet S. Thomas citato articulo *ad* 2. " Sicut Deus » in Sanctis suis laudatur, in quantum laudantur opera » quæ in Sanctis suis efficit, ita & Blasphemia quæ fit in » Sanctos, ex consequenti in Deum redundat.

Quod de Blasphemia in Sanctos asserit hic Doctor Angelicus, idipsum & de Blasphemia in res sacras, puta Sacramenta, dicendum est.

III. Unde ex communi Doctorum sententia asserit Julius Clarus *lib.* 5. *Sentent.* §. BLASPHEMIA: " Omne

» convicium, contumelia, vel maledictum prolatum in
» Deum est Blasphemia.

IV. De blasphemia contra Deum & Sanctos, & ma-
ximè beatam Virginem, extat Constitutio Gregorii IX. in
Cap. 2. ꝟ *De Maledicis*, qua statuitur, " ut si quis con-
» tra Deum vel aliquem Sanctorum suorum, & maximè
» beatam Virginem, linguam in blasphemiam publicè
» relaxare præsumpserit, per Episcopum suum pœnæ sub-
» datur inferius adnotatæ, videlicet, quod in septem die-
» bus Dominicis præ foribus Ecclesiæ in manifesto (dum
» aguntur Missarum solemnia) blasphemus existens, ul-
» timo illorum die Dominico pallium & calceamenta non
» habeat, ligatus corrigia circa collum, septemque præ-
» cedentibus sextis feriis in pane & aqua jejunet, Eccle-
» siam nullatenus ingressurus. Quolibet quoque prædi-
» ctorum dierum tres si poterit, alioquin duos, reficiat pau-
» peres, sive unum. Et si nec ad hoc ejus suppetant fa-
» cultates, id in pœnam aliam commutetur, cui etiam si
» renuerit recipere ac peragere pœnitentiam supradictam,
» Ecclesiæ interdicatur ingressus, & in obitu Ecclesiastica
» careat sepultura. Per temporalem præterea potestatem
» coactione (si necesse fuerit) Episcopi Diœces. adhibita
» contra eum, blasphemus si dives fuerit, quadraginta
» solidorum, alioquin triginta, sive viginti: & si ad id
» non sufficiat, quinque solidorum usualis monetæ pœnâ
» mulctetur, nullam in hoc misericordiam habiturus,
» quod etiam inter alia communitatum statuta ponatur.

V. Legitur *lib. 6. Capitular. Regum Franciæ cap.* 101.
" Si quis quolibet modo blasphemiam in Deum jactave-
» rit, ab Episcopo vel Comite pagi ipsius carceri usque
» ad satisfactionem tradatur, & publica pœnitentia mul-
» ctetur, donec precibus proprii Episcopi publicè reconci-
» lietur, Ecclesiæque gremio canonicè reddatur.

VI. Crimen hoc semper inter atrocissima crimina
computatum fuit. Quid enim atrocius quàm Deo convi-
ciari! Hoc autem facit blasphemia; & nihil ea esse hor-
ribilius passim asserunt SS. Patres. Atrocitatem blas-
phemiæ ostendit Deus, dum interrogatus à Moyse quid
statuendum esset de viro Israëlita qui blasphemaverat no-
men Domini, & maledixisset ei, respondit: *Educ blas-
phemum extra castra, & ponant omnes qui audierunt, ma-
nus suas super caput ejus, & lapidet eum populus univer-
sus. Et ad Filios Israel loqueris: Homo qui maledixerit
Deo suo, portabit peccatum suum, & qui blasphemaverit
nomen Domini, morte moriatur.*

VII. Conformiter ad hanc legem, Justinianus Imp.
in *Novella* 77. blasphemos ultimo supplicio afficiendos
sancivit. " Si enim (ait) contra homines factæ blasphe-
» miæ impunitæ non relinquuntur; multò magis qui ip-
» sum Deum blasphemant, digni sunt supplicia sustine-
» re.... Propter talia enim delicta, & fames, & terræ
» motus & pestilentiæ sunt.

Deinde mandat Præfecto Provinciæ, " permanentes in
» hisce illicitis & impiis actibus post hanc admonitionem
» nostram, comprehendere, & *ultimis subdere suppliciis*,
» ut non ex contemptu talium inveniatur & civitas &
» respublica per hos impios actus lædi.

VIII. Additione 3. ad Capitularia Regum Francorum
cap. 84. contra blasphemos legitur: " Si quis quolibet
» modo blasphemiam in Deum jactaverit, à Præfecto
» Urbis ultimo supplicio subjiciatur. Qui verò talem co-
» gnoscens non manifestaverit, similiter coerceatur. Si
» Præfectus Urbis hæc punire neglexerit, post Dei judi-
» cium nostram indignationem incurrat.

IX. Verùm, uti notat relatis aliis auctoribus Julius
Clarus loco citato, " hæc pœna *capitalis*, licet Divina &
» humana lege constituta fuerit, hodiernis tamen tem-
» poribus ob *defectum* religionis & justitiæ non servatur.

X. Deinde postquam ex Zazio retulit, quod " hæc pœ-
» na de consuetudine non servetur, nisi esset magna &
» enormis blasphemia, quæ ex deliberato, maligno &
» doloso proposito & execrabili ore ad perniciosum exem-
» plum Dei & hominum proferatur, " subjungit: " Sed
» certè hæc est pessima consuetudo, & judicio meo gravi-
» ter peccant Principes Christiani & eorum Magistratus,
» qui hoc crimen severissimè non puniunt. Et in hoc Res-
» publica Christiana magna indiget reformatione.

XI. Refert Covarruvias ad *Cap.* Quamvis *De Pa-
ctis in 6. parte* 1. § 7. *num.* 22. quod ex Constitutionibus
Regis in Hispania Blasphemi variè puniantur, præsertim
jure *Partitarum*, quod *septimo Partit. tit.* 28. continetur.
" Quo in loco (ait) Alphonsus Rex diligentissimè pœnas
» adversus Blasphemos distinxit & statuit. Præsertim quod
» plebeius pro prima blasphemia verberetur: pro secun-
» da notetur in labiis ferro candenti signo crucis: pro ter-
» tia lingua mutilis fiat, eique abscindatur.

Verùm Emanuel Gonzales in Commentario ad *Cap.* 2.
ꝟ *De Maledicis*, asserit, quod " Jure Regio Novissimo
» in *L.* 5. 6. & 7. *tit.* 4. *lib.* 8. *recopil.* pro prima blas-
» phemia detinetur reus per mensem in carcere cum
» compedibus; pro secunda in exilium mittitur per sex
» menses, mulctaturque mille marapetinis; pro tertia
» verò lingua figitur clavo: quæ ultima pœna consuetu-
» dine non est recepta, sed ejus loco flagellatur & lingua
» premitur ligno, id est *mordaca*. Tandem ex lege fina-
» li, *tit.* 4. *lib.* 8. *recopil.* ad triremes damnantur Blas-
» phemi: quas pœnas si non exequatur judex, eis punien-
» dus est.

XII. Varias pœnas diversis temporibus in Blasphemos
in Gallia auctoritate Regia decretas fuisse, ostenditur *to-
mo* 2. *parte* 1. *cap.* 21. Actorum Cleri Gallicani; & non-
nullæ Ordinationes pœnales contra Blasphemos referun-
tur in appendice ad Paponium *lib.* 1. *Arrest. tit.* 2. atque
inter cæteras *num.* 2. Ordinatio Curiæ Regiæ interdicens
" omnibus cujuscumque status, qualitatis, conditionis,
» ne ejerare, detestari, infrendere, blasphemare, neque
» alia juramenta defœda & detestanda proferre velint ad-
» versus Dei, sacrosanctæ ipsius matris, omniumque
» Sanctorum & Sanctarum Paradisi honorem: proposita
» pœna pro prima vice, mulctæ pecuniariæ arbitrio Ju-
» dicis, cujus pars tertia prædicto D. Regi, altera ad sar-
» ta tecta Ecclesiæ, tertia denunciatori, & accusatori ad-
» dicenda: pro secunda verò, tertia & quarta vice, sub
» pœna ferrei collaris publico loco in collum injectionis,
» idque ut ibidem ab hora 8. matutina ad primam usque
» pomeridianam consistant, sic rursum ut contumeliis &
» probris omnium expositi sint: ac præterea multa arbi-
» traria afficiantur: pro sexta vice verò catamidiabuntur,
» atque inibi ferro candente superius labium eis ambu-
» retur, usquequo dentes promineant: pro septima vice
» pariter catamidiandi, atque inibi verberandi deducen-
» tur, quin & inferius labium his ferro candente ambu-
» rendum: & si casus tulerit, ut rursum prædicta jura-
» menta & delicta admittant, linguam eis penitus ampu-
» tandam.

Hæc Ordinatio rursus renovata fuit ann. 1599. sub iis-
dem pœnis; addita clausula: *Quinimo &* vitæ, *si rei
qualitas exposcat.*

Clausula hæc sat ostendit, pœnas in Blasphemos non
ita esse determinatas, quin pro gravitate, aut levitate
blasphemiæ augeri aut mitigari queant; quod ex Arrestis
notatis à Paponio loco citato, & relatis in Actis Cleri Gal-
licani patescit: quibus imposita fuit varia pœna, etiam
subinde *mortis*, pro diversitate blasphemiæ, quæ desumi-
tur vel ex verbis blasphemiæ, vel persona blasphemante,
vel etiam modo blasphemandi, aliisque circumstan-
tiis. Vide etiam Renatum Choppinum De S. Polit. *lib.* 2.
tit. 2. *num.* 11.

XIII. Plura sunt Edicta Principum nostrorum contra
Blasphemos, quæ recitat Zypæus in notitia Juris Belgici
tit. De Blasphemis; & quidem novissimo de 7. Octob. 1531.
art. 43. decernitur, ut Blasphemi rigidè puniantur per
carcerem menstruum in pane & aqua; gravius qui Deum
ejusve Matrem aut Sanctos abjurant animo improbo,
præter carcerem lingua transcindatur sine ulla dissimula-
tione; & qui alia verba probrosa & vilipendentia protu-
lerint, pœnâ arbitrariâ, idque sine conniventia, alioquin
Judices status sui periculum patiantur. Verba Edicti
sunt:

stunt : *Om te remedieren teghens de Blasphemateurs, hebben wy eenenygelicken verboden ende verbieden te blasphemeren Godt almachtigh, die Maghet Maria, haeren Heleghen ofte haeren naeme : op de peyne de ghene die Godt, zynder Moeder ; haeren name, ofte haeren Heleghen, looghenen, afgaen, ende versmaden, zanden gheapprehendeert ende in strikte ghevangheneffe ghehanden wesen, te watere ende te broode den tydt van eender maend. Ende de ghene die Godt ofte zynder Moeder, ofte de Heleghen looghenen, afgaen ofte versmaden zanden, met eenen quaden ende fellen moede ende herten, boven het voorschreven ghevangheneffe sullen op een schavot die tonghe openbaerlicken doorsteken hebben, Zonder gratie, respyt ofte verdragh. Ende de ghene die andere vileyne ende quade eeden doen ende sweeren Zullen, in haeren persoon arbitralicken ghecorrigiert te worden ter discretien van den Rechteren, under den welcken t' selve ghebueren, ende de kenneffe daer af hebben zande. Ende en sullen de voorschreven Rechteren niet moghen dissimuleren nochte oytstellen, die punitie vanden Blasphemeghen ofte vanden ghenen die vileyne ofte quade eeden inder manieren voorn doen sullen, nae dat t' selve tot haerl kenneffe ghekommen sal wesen, op de peyne van haeren state ende officien gheprivert te wesen, nochte tot den selven nemmermeer gherestitueert te worden, nochte oock andere te moghen vercryghen, handen, ofte bedienen.* Id est : Ut adversus blasphemos provideatur, quibusvis prohibuimus & prohibemus, ne Sacrilegis dictis Deum O. M. Virginem Deiparam, Cælites aut eorum nomina violent, denuntiatâ in eos pœnâ qui Deum, Deiparam, eorum nomina, aut Cælites abnegaverint, ejuraverint, spreverint, corporalis apprehensionis, arctæque incarcerationis, ut mense continuo aqua & pane macerentur. Iis qui Deum, aut Deiparam aut Cælites abnegaverint, ejuraverint, aut spreverint obstinato & malevolo animo, ultra incarcerationem prædictam publice in pegmate lingua perforabitur, favore, mora & dilatione sepositis. Qui verò aliter, turpiter & malè juraverint, arbitrariâ in corpore pœnâ mulctabuntur, prout Judicibus sub quibus id contigerit & innotuerit, æquum visum fuerit. Nec fas erit dictis Judicibus connivere aut pœnam procrastinare eorum, qui aut turpiter aut malè juraverint, postquam ad eorum pervenerit notitiam. Si secus faxint gradu, & officio suo excident, numquam restituendi muneri nec aliud demum impetrare, obtinere & administrare poterunt.

Habetur hoc Edictum *parte* 1. *Edit. Flandriæ lib.* 3. *Rub.* 1.

Ex verbis hujus articuli patet, pœnam blasphemiæ & hic aliquousque *arbitrariam* esse. Quidnî igitur pro atrocitate blasphemiæ subinde possit etiam usque ad mortis supplicium extendi ?

XIV. Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 1. *cap.* 8. " Inhærendo Constitutioni Leonis X. contra blasphemos » editæ in Concilio generali Lateranensi *Sess.* 9. a Pio V. » innovatæ, pœnas in ipsa contentas exactè observari » mandat ; præcipitque Pastoribus, ut sæpe in suis con» cionibus declarent suis Parochianis gravitatem hujus » delicti.

XV. Blasphemiam jure naturali ac divino prohibitam, nulla quantumvis longissimi temporis, aut multorum praxi, firmata consuetudine, licitam reddi posse certum est. Sed credunt nonnulli, consuetudine induci posse, ut verba ex se & propria significatione blasphematoria, per consuetum hominum loquendi modum eam accipere possint interpretationem seu significationem, ut non pro *blasphemiis*, sed pro sceleratis & maledictis juramentis talia verba ponantur, uti notat Julius Clarus loco citato *num.* 7. addens : " Senatus tamen noster hoc non admittit, quin» imo plerumque jussit rejici capitula, in quibus quando» que imputati de blasphemia, volebant hujusmodi con» suetudinem probare. Talis enim non consuetudo, sed » abusus potius dicendus est, cujus nulla ratio haberi debet.

Utinam hoc Senatûs judicium contra blasphemandi insolentissimam & improbam consuetudinem, ubique æmularentur Senatus Regii !

XVI. Hoc crimen blasphemiæ esse mixti sive communis fori ; ita ut laicus de eo convictus possit per Judicem tam laicum, quàm Ecclesiasticum puniri, post Canonistas ad *Cap.* 2. *ii De Maledicis*, notat Julius Clarus.

XVII. In Gallia tamen cognitio & punitio ad *solum* judicem *laicum* spectat, uti ex Boetio refert Choppinus loco citato ; refertque Carolus Fevretius De Abusu *lib.* 8. *cap.* 2. *num.* 2. ex Rebuffo, etiam Clericum à judice laico punitum de hoc crimine tamquam privilegiato.

XVIII. Concordata Brabantiæ inter Episcopum Leodiensem & Carolum V. *tit.* 9. *art.* 4. habent : " De cri» mine blasphemiæ in Deum vel in Sanctos ejus, nec non » juramento per humanitatem Christi vel ejus membra, » cognoscet & puniet *sæcularis solus.*

XIX. Deinde *art.* 5. " De crimine irreverentiæ in » imagines nostræ Dominæ & Sanctorum, cognitio & pu» nitio ad solum judicem sæcularem pertinebit, nisi ma» lefactor sustineret reverentiam imaginibus non esse ex» hibendam, propter id, quod illa repræsentant ; de hoc » enim cognoscet Ecclesiasticus judex solus, & judex sæ» cularis invocatus, exequetur & alias, ut supra in arti» culo de crimine hæresis.

XX. Perjuria præsertim inter sermocinandum leviter, & quasi ad ornatum sermonis assumpta, à blasphemia vix distant ; atque ad eam spectare notat Zypæus loco citato *num.* 6. De crimine perjurii decernunt supra citata Concordata *tit.* 9. *art.* 27. " De crimine perjurii, solus judex » sæcularis, nisi dubium fuerit an juramentum fuisset obli» gatorium, nec ne, & sic an incursum fuisset perjurium, » vel non, vel nisi perjurium commissum fuisset coram » judice Ecclesiastico, quo casu judex Ecclesiasticus co» gnoscet.

XXI. Ex his patet crimen perjurii esse quodammodo *mixti* fori ; uti & in Gallia observari tradit Carolus Fevretius De Abusu *lib.* 8. *cap.* 1. *num.* 4. aitque, laicum ratione perjurii non posse conveniri coram judice Ecclesiastico, nisi perjurium à laico coram judice Ecclesiastico in causa Ecclesiasticâ esset commissum : monetque in desuetudinem abiisse dispositionem *Cap.* CUM LAICUS *De Foro comp. in* 6. quod & supra *tit.* 1. *cap.* 2. notavimus.

XXII. Contra pravam & horrendam consuetudinem seu abusum jurandi in communi sermone ; & quasi ad omnia sua dicta interponendi juramenta, quæ quamdam blasphemiæ speciem præfert, dum toties nomen Dei in vanum accipitur ; imò & sæpius in testimonium falsitatis assumitur, jam pridem declamarunt SS. Patres ; ac nominatim S. Chrysostomus in Homiliis ad populum Antiochenum, eam consuetudinem adeo perniciosam existimans, ut publicè profiteretur, se tam diu in eam invecturum, donec reipsa emendationem videret : " Primùm » igitur persuadeamus, ut juramentorum fuga in melius » mutationem faciat : etsi heri & nudiustertius de hac vo» bis locutus sum materia, neque tamen hodie desistam, » neque cras, neque perindie eandem persuadere. Et » quid dico crastinam aut tertiam diem ? Donec vos cor» rectos videam, non absistam : si enim legem prævari» cantes non erubescunt ; multò magis nos jubentes ne » prævaricemini, admonitione continuâ confundi non est » dignum.

Hæc ille *Homil.* 15. ad populum Antiochenum ; qui & *eâdem Homilia*, & *Homil.* 9. 11. & 19. varia specialia media ad pravam hanc consuetudinem paulatim eliminandam proponit ; quæ utinam hodie in multis locis contra eamdem consuetudinem à Pastoribus ac præcipuè Episcopis impenderentur !

XXIII. Ad vitanda perjuria, Legibus Hispanis, Lusitanis & Burgundis cautum est, ne contractus medio juramento fiant, " uti ex Busio refert Zypæus in Jure novo *tit. De Jurejurando num.* 2. Similiter anno 1290. declaravit Senatus Parisiensis rectè " inhibitum fuisse per Vicarium » Tholosanum Notariis Regiis, ne ponerent juramentum » in instrumentis suis, dum tamen contractus seu nego» tia super quibus erant dicta instrumenta confecta, pos» sent

» sent absque juramento subsistere," uti refertur *parte* 7. *Styli Parlam. num.* 8.

XXIV. Sanè contra eandem consuetudinem; idque frequenter interpositis verbis blasphematoriis, aut his non absimilibus, non minus quàm contra blasphemias, Judicum & Pastorum zelus sese exercere deberet, quemadmodum in suo ad Reginam Matrem libello anno 1649. urserunt Deputati Cleri Gallicani, uti habetur in Actis ejusdem Cleri *tomo* 3. *parte* 8. *tit.* 1. *num.* 47.

XXV. Quam grave crimen sit perjurium probat pœnitentia Canonica jam pridem imposita. Inter Canones à S. Carolo collectos habentur plures, quibus pro diversitate qua perjurium est commissum, major vel minor pœnitentia decernitur.

" Si quis sciens pejerat in manu Episcopi, vel Presby» teri, vel Diaconi, vel in cruce consecrata altarive, » pœnitentiam aget annos tres: in cruce non consecrata; » annum unum.

" Qui perjurium in Ecclesia fecerit; pœnitentiam aget » annos decem.

" Qui sciens pejerat Domini impulsu; pœnitens erit » quadragesimas tres, & ferias legitimas. Dominus au» tem, quia præcepit; quadraginta dies in pane & aqua, » & septem sequentes annos.

" Si quis sciens pejeraverit, aliosque in perjurium in» duxerit; pœnitens erit dies quadraginta in pane & aqua, » & septem sequentes annos: & tot perjuria jejunabit, » quot homines in perjurium induxerit.

XXVI. Pœna perjurii hodie ferè est arbitraria pro qualitate & enormitate delicti, quemadmodum notavit Menochius De Arbitrariis Judicum *lib.* 2 *cent.* 4. *casu* 319. *num.* 9. & 10. dicens: " Cum quis jusjurandum » per ipsum Deum Opt. Max. sedato animo subiit, & » pejerasse reperitur, in hoc casu variæ sunt Doctorum » opiniones: illorum (ait Menochius) magis placet, qui » dixerunt, perjurium puniri, sed extra ordinem; scili» cet Judicis arbitrio." Invehitur ibidem Menochius in eos, qui dicere non erubuerunt, puniendos pœna temporali qui pejerant per *salutem* Principis, non autem qui per ipsum Deum, sed hos *soli Deo* puniendos dimitti." Mirum » certè est (ait) quod contempta Principis Religio corpo» rali pœna puniatur: & illa maximi rerum omnium opifi» cis Dei non vindicetur, sed judicio Divino relinquatur.

Dicit quoque Paponius *lib.* 22. *tit.* 11. *Arresto* 19. perjurium arbitrio Judicis puniendum esse; referens ibidem quemdam de perjurio convictum, condemnatum fuisse ad mulctam pecuniariam, qui falsò juraverat, se numquam cessionem bonorum fecisse.

Conqueritur tamen Zypæus in Notitia Juris Belgici *tit. De falsis*, quod " falsitas testium *pejerantium* nimis » etiam leviter tractetur, præsertim cum crimen coram » Judice evidens sit.

XXVII. Crimen falsi esse fori *mixti* eatenus, ut si falsum sit commissum coram Judice Ecclesiastico, puniri possit per Judicem Ecclesiasticum, etiam in Laico; si verò coram Judice Laico, puniendum sit per Judicem Laicum, communis est Canonistarum opinio; qui & addunt, Clericum conveniendum & puniendum à Judice Ecclesiastico, licet *falsum* commisisset coram Judice Laico; neque à Judice Laico posse puniri, vel principaliter vel incidenter, ut loquitur Bernardus Dias in Praxi crim. *cap.* 87.

XXVIII. Contrarium servari in Gallia jam pridem testatus est Guilielmus Benedicti ad *Cap.* RAYNUTIUS, verbo *Adela*, *num.* 434. dicens: similiter eos (Clericos) punire poterit Judex sæcularis, si coram eo falsum deposuerint; & ita servatur (ait) *in præsenti Regno:* additurque in margine ex Aufrerio *De Potestate Secul. in Ecclesiast. Reg.* 1. *limitat.* 2. *n.* 7." Et idem videtur de Advocato, pro» curatore, vel notario Clericis coram Judice sæculari de» linquentibus; & idem in Clerico utente falso instru» mento coram Judice Laico." Refertque ibidem Aufrerius plura Arresta. Videri etiam potest Joannis Galli *quæst.* 56. & latius Carolus Fevretius De Abusu *lib.* 8. *cap.* 2. *num.* 16.

XXIX. Concordata Brabantiæ *tit.* 9. *art.* 15. habent: " De crimine falsitatis commissæ contra litteras Apostoli» cas, vel Ordinarii, ille cognoscet, coram quo incidet » quæstio, salva Principi annotatione & confiscatione bo» norum delinquentis, ubi verò de prædicto crimine prin» cipaliter quæretur, cognitio & correctio ad Judicem sæ» cularem pertinebit.

Permittunt igitur hæc Concordata, ut Judex Ecclesiasticus cognoscat de crimine falsi etiam contra *laicum* saltem *incidenter*, si coram ipso Judice Ecclesiastico fuerit commissum: eò quod coram hoc Judice deponendo, aut falsum instrumentum producendo, ipsum Judicem agnoscat & sortiatur. Julius Clarus *lib.* 5. §. *fin. quæst.* 38. *num.* 15. dicit, hoc casu præventioni locum esse; & ita in facti contingentia decisum esse per Concilium Neapolitanum.

XXX. Eodem fundamento decernitur in dictis Concordatis *art.* 16." Judex Ecclesiasticus cognoscet de de» licto custodis, commisso in & circa officium suum, & » similiter de delictis procuratorum & advocatorum, & » aliorum officiatorum Curiæ Ecclesiasticæ, in & circa » officium suum delinquentium.

XXXI. Inter crimina Ecclesiastica referunt prædicta Concordata violationem festorum ab Ecclesia institutorum *art.* 14." De crimine violationis seu infractionis fe» storum ab Ecclesia institutorum, cognoscet Judex Ec» clesiasticus, quando violatio fiat per opera manualia, » & mechanica publicè facta, unde oriri possit scanda» lum, extra casum necessitatis, & aliàs non, per hoc » tamen non excludetur Judex sæcularis exigere mul» ctam, si per statuta sæcularia aliqua indicta sint con» tra festorum violatores in casu prædicto." Repeti poterunt quæ de hac re dicta sunt *parte* 2. *tit.* 16. *cap.* 6.

XXXII. Ægidius Magister vulgò *Le Maistre*, in Tractatu suo *De Appellationibus ab Abusu cap.* 7. refert Arrestum, quo quidam remissus fuit ad Officialem Aurelianensem in causa *turbationis* Officii Divini, quam causaverat proferendo aliqua verba tumultuosa contra Cantores & Presbyteros, qui Processionaliter ante ædes ipsius transibant: Ratio Arresti fuit, uti notat hic auctor, quia *cura Divini Officii ad Episcopum pertinet.*

Hac ratione docet Mornacius ad *Auth.* SED NOVO JURE *Cod. De Episcopis & Clericis*, quod " si injuria fiat » Clericis in Ecclesia, vel dum Supplicationes procedunt, » Litaniæque fiunt publicæ, solius Episcopi illarum esse » cognitionem, etiam adversus laicum.

Verùm testatur Renatus Choppinus *lib.* 3. *De S. P. tit.* 4. *num.* 24. Senatum pronuntiasse anno 1549. hoc genus delicti esse *mixti* fori; ut nimirum laicus coram laico, & Clericus coram Ecclesiastico Judice conveniendus sit. Vide latè Carolum Fevretium; ubi monet, quod si laici rixati sint in Ecclesia, aut verba injuriosa protulerint etiam contra Sacerdotes aut Ministros in Divino Officio occupatos, cognitio sit Judicis laici, modò tumultus non processerit ex contemptu Divini Officii.

XXXIII. Julius Clarus loco citato *quæst.* 36. *num.* 47. scribit, quod crimen laici percutientis Clericum sit *mixti* fori, nimirum ut Judex Ecclesiasticus procedat ad pœnas Ecclesiasticas; laicus verò ad pœnas Fisco applicandas. " Uterque enim Judex (ait) videtur offensus; meritò » uterque ad pœnam sui fori procedere debet: cùm pœ» na spiritualis non tollat temporalem, nec contra.

XXXIV. In citatis Concordatis Brabantiæ *tit.* 9. *art.* 12. de hoc crimine decernitur: " De crimine injectio» nis manuum in personas Ecclesiasticas, cognoscet uter» que Judex, & puniet secundùm qualitatem suæ jurisdi» ctionis, nisi pœna mortis reo inflicta fuerit, quo casu » Judex Ecclesiasticus amplius non poterit cognoscere.

XXXV. De delicto in quantum est in Ecclesia commissum, & ea ratione habet aliquid de sacrilegio, cognoscere Judicem Ecclesiasticum, videntur supponere prædicta Concordata *art.* 13. ubi dicunt: De crimine effractionis & pollutionis Ecclesiæ vel cœmeterii, quantum ad effractionem vel pollutionem per vim factam, Judex sæcularis cognoscet & puniet. Deinde subjungit: " Et quia » deli-

» delictum in Ecclesia est commissum, poterit etiam de-
» linquens hoc casu per Episcopum puniri.

Hinc patenter supponitur, quod tametsi ob violentiam seu vim illatam Judex sæcularis de delicto cognoscere queat, nihilominus Judicem Ecclesiasticum idem delictum punire posse, idque eo titulo quod *in Ecclesia* sit commissum.

Unde si pollutio Ecclesiæ vel cœmeterii fiat sine vi, Judicis Ecclesiastici erit cognitio, ut eodem articulo declarant Concordata.

XXXVI. Crimen usurarum esse *mixti* fori, si agatur *criminaliter*, docet Julius Clarus loco citato *quæst.* 37. eatenus nimirum, ut laicus Judex agat adversus laicos, Ecclesiasticus vero contra Clericos usurarios. Similiter potest Judex laicus cognoscere, an contractus sit usurarius vel non, si id *incidenter* coram eo incidat; si nimirum reus conventus ex contractu dicat, illum esse usurarium: secus vero si *principaliter* quæratur, num contractus sit usurarius. Hanc enim quæstionem esse fori Ecclesiastici, post alios Canonistas asserit Julius Clarus. Quid in Gallia obtineat tradit Fevretius citato *cap.* 1. *num.* 6.

XXXVII. Concordata Brabantiæ videntur hoc crimen pro crimine *mixti* fori habuisse. Volunt enim *art.* 16.
» De crimine usuræ notoriæ cognoscet & puniet Eccle-
» siasticus Judex, quoad incursum censurarum & abso-
» lutionem ab eo, salvo, quod se non intromittet de usu-
» rariis existentibus sub tolerantia, vel salva guardia Prin-
» cipis, & Judex laicus pœnam etiam usurariis impone-
» re poterit, secundum jurisdictionis suæ qualitatem.

XXXVIII. Senatum Brabantiæ cognoscere & judicare, num contractus sit usurarius, vel non, probant ejusdem Senatûs Decisiones apud Stockmannium *Decis.* 75. & 76. ubi referuntur dicti Senatûs judicata in materia usurarum; eaque occasione nonnulla notantur in hac materia observatu digna, præsertim *Decis.* 76. testaturque à Senatu Brabantiæ anno 1642. declaratam fuisse usurariam cautionem ea forma conceptam, *ut confiteretur debitor se accepisse à Titio aureos mille ad reditum annuum, & donec pecunia redderetur se quotannis persoluturum sex in centum: Titium autem repetere volentem nummos suos admoniturum debitorem sex mensibus ante diem cadentem.*

Apparebat enim revera *mutuum* esse contractum, licet nomen *reditus* esset expressum. Ostendit ibidem Stockmannius, non esse admittendos titulos paciscendi certas summas ultra sortem, qui à nonnullis Theologis adducuntur, nî unâ velimus apertis januis usuram recipere; & dicere, prohibitionem fœnoris scriptam esse verbis, non rebus.

Plura ibidem notatu digna notavit Stockmannius; atque inter alia Mercatores non semper tutos in conscientia dum stipulantur usuras, juxta Constitutionem Caroli V. de 4. Octob. 1540. tametsi in foro *externo* actio ipsis concedatur.

Resolutio Doctorum Lovaniensium super exactione juramenti de non fraudato publico vectigali.

CASUS.

AD plenius colligendum tributum seu gabellam farinæ impositam in quadam Regione, imponitur Incolis, ut nisi conveniant cum demptoribus dicti Tributi, jurare debeant, quantum consumant farinæ in sua familia pro mense vel anno, &c. & non plus.

QUÆRITUR,

An rectè tale juramentum Incolis imponatur salvâ conscientia & bono publico?

RESOLUTIO.

Per exactionem juramenti, de quo in casu, plurimum multiplicanda fore juramenta nequaquam obscurum est.

Imprimis in ea Regione facilè quicumque Incolæ farinâ indigentes (& quis non indiget?) Ad hoc juramentum adigentur, aut certè incitabuntur, ut se à conventione ad beneplacitum Collectorum hujus gabellæ ineundâ liberent; atque minore pretio sese à gabellis illis eximant.

Adhæc, si juramentum hoc à Collectoribus hujus Regionis exigi permittatur, non dubium quin eorum exemplum aliarum Regionum Collectores non minus ac hi lucro inhiantes, sint imitaturi.

Denique si pro securiore exactione hujus gabellæ juramentum Incolis imponi sinatur, quidnî eadem ratione pro assequendis aliis gabellis imponi sinetur; atque ita quasi in infinitum juramenta multiplicentur & quotidiana reddantur?

Ex hac multiplicatione duo quasi naturaliter ac morali certitudine sequentur.

Primum est ipsius jurisjurandi contemptus atque vilipendium; notum quippe est frequentiam inducere irreverentiam, & jam pridem dictum à Tertulliano: *semper abundantia contumeliosa in semetipsa est.* Unde illud vulgatum S. Augustini *Ench. cap.* 80. " Peccata quantumvis gravia, cum in consuetudinem venerunt, aut parva aut nulla esse
» creduntur.

Alterum illudque præcipuum, perjuriorum multiplicium non tantùm periculum, sed certa quasi sequela.

Jam enim pridem observatum est, multiplicari perjuria multiplicatis juramentis: ideoque notarunt Patres, quod licet Christus dicendo: *Ego dicò vobis non jurare omnino, &c.* non quidem absolute jurare vetuerit; tamen tamquam periculosum sollicitè cavendum voluerit: ne non satis cavendo in perjurium incidatur: quod post SS. Patres sapientissimè expressit Innocentius III. in *Cap. Etsi Christus* 26. ✠ De Jurejurando: " Quædam enim prohibentur,
» ait, quia per se mala sunt, ut furtum, adulterium & hujusmodi, quæ non sunt aliquatenus facienda. Quædam
» verò prohibentur ex causa, non quia per se mala sunt, sed quia, si fiant frequenter & multum, ex his mala se-
» quuntur: ut vinum per se malum non est, & tamen prohibet Apostolus, dicens: *Nolite inebriari vino, in quo*
» *est luxuria,* quoniam ex frequenti & immoderata potatione vini luxuria generatur. Sic & juramentum per se
» quidem malum non est, cum sit confirmatio veritatis, sed tamen prohibetur ex causa, quoniam ex frequenti &
» incauta juratione perjurium sæpè contingit: sicut in Ecclesiastico legitur: *Vir multum jurans replebitur iniquitate,*
» *& non discedet à domo ejus plaga.*

Hinc magna semper fuit tam Ecclesiastici quam Civilis Magistratus cura, ne juramenta multiplicarentur, aut ubi multiplicata erant, diminuerentur.

Sic in legibus antiquis Visigothorum *lib.* 2. *cap.* 22. legimus: " Judex ut bene causam cognoscat, primum testes
» interroget: ac deinde scripturas inquirat, ut veritas possit certius inveniri, ne ad Sacramentum facilè veniatur.
» Hoc enim justitiæ potius indagatio vera commendat, ut Scripturæ ex omnibus intercurrant, & jurandi necessitas
» sese omnino suspendat.

Et in Capitularibus Regum Francorum *lib.* 7. *cap.* 97. " Volumus ut Sacramenta cito non fiant, sed unusquisque
» Judex prius causam veraciter cognoscat, ut eum veritas latere non possit, ne facilè ad Sacramenta veniant.

Si hæc tam sollicitè etiam in judiciis, ubi est Judex, qui jurantes instruere, monere atque etiam terrere potest, jam pridem Principes ob jurisjurandi Religionem atque perjurii pericula decreverint, quanto magis putamus extrajudicialia hæc juramenta à quibuscumque etiam idiotis atque plebeiis hominibus passim præstanda, præcavissent, ne dicam improbassent? Reipublicæ Moderatoribus Ecclesiasticum Magistratum jungentes Patres Concilii Coloniensis

sis anno 36. præteriti sæculi, de hac juramentorum multiplicatione audiamus : " Multiplex illa facilis juramentorum » exactio, inquiunt, quæ in judiciis Ecclesiasticis fit, nobis probari non potest : Christus inter perfectionis horta- » menta ponit & illud, ut in totum abstineamus ab omni jurejurando. Quo colore ergo consuetudo nunc passim » jurantium in omni negotio excusari possit, non videmus, nisi aut gravitate negotii aut necessitate.

Rationem improbatæ multitudinis juramentorum hanc addunt : *Crebris juramentis rarò deest perjurium quod gravissimè punit Deus*; Hac *parte* 13. *cap.* 13.

Et *parte* 3. *cap.* 20. reflectentes ad multiplicia juramenta in quibusdam Capitulis præstari solita ita loquuntur : " Cum Christus tam serio jurandi facilitatem prohibuerit, ut nisi necessitate veritatis alioqui periclitandæ, coga- » mur, omnino non jurare debeamus : coercenda est illa immoderata in Capitulis juramentorum exactio, per quam » necesse est, ut multi in ancipitia perjuria corruant ; quorum non tantum illi qui pejerant, sed & qui causam per- » jurii temerè exigendo præstant, rei sint.

Hæc indubiè perjuriorum multiplicatio incrementum capiet, si jurantes lucrum sibi accessurum, aut certè damnum temporale à se avertendum mediante perjurio prævideant. Quam enim ad pejerandum proclives sint homines, dum de lucro captando aut damno vitando agitur, etiam ipsos Imperatores & Jurisconsultos Romanos in densissimis ipsius gentilitatis tenebris novisse, non obscurum est ex *l.* 8. *ff. De Conditionibus Institut.* ubi Ulpianus scribit : " Quæ » sub conditione jurisjurandi relinquuntur, à Prætore reprobantur. Providit enim ne is qui sub jurisjurandi condi- » tione quid accepit, aut omittendo conditionem perderet hæreditatem, legatumve, aut cogeretur turpiter acci- » piendi conditionem jurare : voluit ergo, eum, cui sub *jurisjurandi conditione* quid relictum est, ita capere, ut » capiunt hi, quibus nulla talis jurisjurandi conditio inseritur.

Deinde Edictum Prætoris probans Ulpianus, ait : " Et rectè, cum enim faciles sint nonnulli hominum ad juran- » dum contemptu Religionis, alii perquam timidi metu Divini Numinis usque ad superstitionem, ne vel hi vel » illi aut consequerentur aut perderent quod relictum est, Prætor consultissimè intervenit.

Quid Principes Christiani senserint, vel ex sola Constitutione in materia præsentem quæstionem propius attingente, quæ refertur *lib.* 2. Capitularium *cap.* 39. intelligi poterit. " Qui decimas post creberrimas monitiones & præ- » dicationes dare neglexerint, excommunicentur, inquiunt, juramento verò eos constringi nolumus.

Igitur etiam gravissima pœna, qualis est excommunicatio, subditos suos ad solvendas decimas à Sacerdotibus constringi permittunt ; non tamen juramento ; rationem attendamus verbis præcedentibus subjectam : *Propter periculum perjurii.*

Si hîc piissimi illi Principes periculum perjurii in subditis veriti, noluerint eos juramento ad solvendas decimas constringi, an non meritò Principes nostri juramento de quo quæstio, subditos suos constringi vetabunt propter periculum perjurii ?

Num fortè credetur, minus proclives futuros ad pejerandum, ut se à Gabellis Regi pendendis eximere queant, quam ut se à decimis Ecclesiæ solvendis liberent ?

Ne quid nostro judicio conjecturaque depromamus, audiamus quid de his crediderit verè magnus, & teste Suidâ omnium eloquentissimus, & in omni doctrinæ genere summus S. Basilius : tempore quippe illo quidam Collectores Tributorum, spe majoris lucri incitati, homines etiam rusticos ad juramentum adigere cœperunt, non secus atque hi, de quibus in casu. Videamus verba dicti sancti : *Epist.* 305. " Per omnes usque Synodos & Conventus publi- » cos, inquit, contestari non intermitto : per omnes omnino privatos congressus de eadem re differere non desisto : » juramenta non esse in publicis exactionibus à colonis exigenda per reductores : reliquum est de iis & per litteras » coram Deo & hominibus protestari, non esse vobis illo instituto insistendum adhuc ulterius, quo mortem anima- » bus inferatis : alias vobis esse ineundas excogitandasque rationes exactionum, & nequaquam vulnerandas homi- » num animas esse. Hæc ad te scribo, non in eum finem quod sit opus tibi per me sermone hortatorio (domi enim » habes occasiones & argumenta timendi Deum) sed ut omnes illi, qui à te pendent, per te docti discant, ne » sanctum illum ad iram excitent, aut rem interdictam per consuetudinem malam inveteratam quasi indifferentem » haberi faciant. Neque enim ad res redigendas quæquam illis profuerint juramenta : at malum manifestarium & » in confesso positum exinde hominum animis inuritur. Si enim perjurium parvi semel facere incipiant homines, non » deinceps se ad faciendam solutionem comparabunt, sed juramentum se invenisse rebuntur, fraudis & doli mali in- » strumentum & ditationis faciendæ occasionem. " Hactenus Basilius, qui casum propositum tantâ vehementia, & perspicuitate resolvit, ut vel sola tanti Doctoris resolutio pro omni resolutione sufficere deberet.

Et tamen si hæc suo tempore Basilius, quid putamus dixisset hac nostra ætate, dum non solùm quorumdam interpretatione scimus adeo extenuatum illud præceptum : *Cui vectigal, vectigal, cui tributum, tributum* ; ut pene contra Apostolum persuasum sit, propter timorem non propter conscientiam tributa Regibus esse solvenda ; sed etiam ob nimiam nunc multiplicatam juramentorum exactionem & frequentiam, adeo jurisjurandi religio apud multos deperiit, ut sine ullo pene examine veritatis, utilitatis vel necessitatis juretur.

Dum insuper tot restrictionibus, æquivocationibus & aliis palliis perjuria à quibusdam occultantur, ut perjuria tantum hominum imperitorum & scrupulosorum esse credantur : jamque verius dici queat, quod suo tempore dixit S. Augustinus in libro contra Mendacium *cap.* 18. " Sunt in eis docti qui etiam regulas figant finesque constituant, » quando debeat, quando non debeat pejerari. O ubi estis fontes lacrymarum ! Et quid faciemus ? Quò ibimus ? Ubi nos » occultabimus ab ira veritatis, si non solum negligimus cavere mendacia, sed audemus insuper docere perjuria ?

Dicimus ergo cum Carolo Magno vetante constringi subditos suos ad solvendas decimas mediante juramento, *propter periculum perjurii* ; & cum magno Basilio, qui nec publicè nec privatim destitit adversus exactionem juramenti in tributorum solutione intonare, juramenti impositionem de qua in casu, neque incolarum conscientiæ neque bono publico expedire, sed alias potius ineundas excogitandasque rationes exactionum, ne aliàs patria perjuriis impleatur : atque hinc in suis terris & Regnis impleri conspiciant Principes comminationem Prophetæ Zachariæ *cap.* 5. *v.* 3. *&* 4. *Hac est maledictio quæ egreditur super faciem omnis terræ..... Et veniet..... ad domum jurantis in nomine meo mendaciter, & consumet eam, & ligna ejus, & lapides ejus.* Ita responsum Lovanii hac 22. Octob. anno 1696. Signarunt Doctores Theologiæ.

G. HUYGENS S. Theol. Doctor & Prof.
HERM. DAMEN S. T. Doctor. & Prof. Ord.
D. M. HARNEY Facultatis Theol. Doct. Regens.
GUILIELMUS RENARDI S. T. D. & Prof. Reg.
M. STEYART Vic. Ap. S. T. D.
FRANCISCUS MARTIN S. T. Doctor. & Prof.
HENRICUS DE CHARNEUX S. T. D. & P. R.
J. SULLIVANE S. Theol. Doct. & Prof. Regius.

Et Jurium.

J. LISER J. U. Doctor & SS. Can. Prof. Ord.
J. HERYS J. U. Doctor & Prof. Regius.
A. TONSERN J. U. D. & Prof. Ord.
Z. B. VAN ESPEN J. U. Doct. & SS. Can. Prof.

TITU-

TITULUS V.

De Judicibus Ecclesiasticis & Arbitris.

CAPUT I.

De Judice Ordinario & eorum Officialibus.

1. *Qui apud Romanos dicti Judices Ordinarii?*
2. *Horum exemplo qui Jure Canonico vocati sint* Ordinarii?
3. *Definitio Judicis* Ordinarii.
4. *Non incongruè dicuntur Judices* nati.
5. *Legati à latere impropriè dicti Judices* Ordinarii.
6. *Jurisdictio Ordinaria nec auferri nec restringi sine causa, & citra juris ordinem potest.*
7. *Nomine* Ordinariorum *intelligi solent Episcopi.*
8. *Episcopus jure suo habet jurisdictionem in tota Diœcesi.*
9. *Habet de jure fundatam intentionem exercendi jurisdictionem in omnes personas suæ Diœcesis.*
10. *Episcopus retinet jurisdictionem, donec plenè probetur exemptio.*
11. *Episcopus solus habet de jure Jurisdictionem* generalem *per suam Diœcesim.*
12. *Nullus ad exclusionem Episcopi potest jurisdictionem exercere, nisi eam plenè probaverit.*
13. *Multis sæculis tota auctoritas causas decidendi mansit penes Episcopos.*
14. *Episcopi Clerum suum in decidendis causis consulere & adhibere soliti.*
15. *Causas summariè decidere, aut partes ad concordiam adducere satagebant.*
16. *Difficiliores quæstiones ad Synodos deferebantur.*
17. *Episcopi causas inferioribus Prælatis & Archidiaconis committere cœperunt.*
18. *Quâ ratione Prælati & Archidiaconi sensim facti sint Judices* Ordinarii?
19. *Quomodo hac occasione constituti* Officiales, *qui Jurisdictioni Episcopali præessent?*
20. *Quo præcisè tempore constituti sint* Officiales, *incertum.*
21. *Sæculo XI. notus erat usus Officialium in Gallia.*
22. *Quin & eodem tempore in ministerium illud graves abusus irrepserant.*
23. *Officialium vitium erat* munerum *acceptio.*
24. *Episcopi per Officiales lucrum sibi captabant.*
25. *Exemplo Episcoporum inferiores Prælati etiam Officiales constituere cœperunt.*
26. *Plures cœperunt Officiales constitui.*
27. *De multitudine Officialium querela Nobilium Regni Galliæ.*
28. *Eadem querela Principum Germaniæ.*
29. *Officialium aviditati forensis litigandi forma, & litium protractio adscribenda videtur.*
30. *Tempore Petri Blesensis* sæculari jure *causæ agitabantur in foro Ecclesiastico.*
31. *Querela Principum nostrorum contra excessus Officialium.*
32. *Ecclesia usum Officialium non reprobat, licet abusus improbet.*
33. *Tribunal Officialis idem cum tribunali Episcopi; diciturque* Ordinarium.
34. *Episcopi pro suis Officialibus rationem reddituri, attendere solicitè debent quos constituunt.*
35. *Officiales constituendi in quibus non est* avaritia, *& qui strepitus forensis non quærunt.*
36. *Qui persequantur vitia, non homines propter bursam.*
37. *Ne Officiales in decidendis causis carni aut sanguini indulgerent, voluit S. Carolus ut potius ex aliena Diœcesi assumerentur.*
38. *Voluit insuper sæpius per Episcopum visitari tribunal Officialis.*
39. *Voluit ut justitia* gratis *omnino administraretur.*

I. JAM pridem apud Romanos Judices *Ordinarii* dicti videntur ad distinctionem illorum, qui dantur à Principe *extra ordinem*, de quibus apud Julium Paulum *lib. 5. Recept. Sent. tit. 5.* atque hoc modo Judices Ordinarii accipi apud Ammianum Marcellinum *lib. 16.* credit Janus à Costa in Commentario ad titulum Decretalium *De Officio Judicis Ordinarii*. Verba Marcellini sunt: " Inter » *Ordinarios* Judices Rufinus primus Præfectus Prætorio; » & inter Militares Equitum magister Arbetio.

II. Hoc forsan exemplo contigit, ut & Jure Canonico Judices *Ordinarii* dicti fuerint ad differentiam Judicum qui quasi *extra ordinem*, à Pontifice pro quibusdam causis terminandis delegantur; vocanturque Judices *Delegati*: quæ distinctio occurrit in *Cap. 5. & 8. ※ De Officio & Potest. Jud. Deleg.* ubi apertè Judex Delegatus distinguitur ab *Ordinario*.

III. Itaque de Jure Canonico, & hodierno usitato loquendi modo, Judices *Ordinarii* dicuntur, qui Jurisdictionem non ex speciali aliqua delegatione seu commissione, sed vi suæ Dignitatis sive officii accipiunt. Unde Judex Ordinarius à Canonistis definiri solet, qui Jurisdictionem habet, quam *jure suo* seu *jure* Ecclesiasticæ suæ Prælaturæ vel Magistratûs quo fungitur, exercet.

IV. Quare & hi Judices quasi nascuntur: nec inconvenienter ad exemplum Legati *Nati* (de quo *parte 1. tit. 21. cap. 1.*) dici possent Judices *Nati*; quasi cum ipsa Prælatura sive officio, cui præficiuntur, absque ulla speciali delegatione, Judices nascantur.

V. Verum quidem est, Legatos Summi Pontificis, qui cum summa potestate mittuntur in Regna & Provincias, habere *Ordinariam* jurisdictionem, atque dici *Ordinarios*; quamvis jurisdictionem & auctoritatem suam habeant ex *speciali* delegatione Pontificis. Quia, uti rectè notat eruditus Franciscus Florens ad titulum *De Officio Ordinarii*, " Præterquam quod nova est illa Constitutio, & contra » Jus vetus & communem Interpretum sententiam; solent tamen non absolutè, sed cum adjunctione appellari Ordinarii *ex delegatione S. Pontificis*: cæteri verò » propriè & absolutè *Ordinarii* dicuntur, vel *Ordinarii* » *locorum*, ut appellantur in *Cap. 3. De Off. Ordin. in 6.*

VI. Ex hac descriptione Judicis Ordinarii consequens est, jurisdictionem Ordinariam alicui sine causa aut citra ordinem juris hodie adimi non posse, imò nec restringi; non magis quàm Prælatura aut Dignitas auferri, vel in totum vel pro parte possit. Cum enim hæc jurisdictio sit ipsi Prælaturæ sive Dignitati aut officio annexa; atque possessorem Prælaturæ sive Dignitatis aut officii indivulsè sequatur, eamque jure Prælaturæ exerceat, evidens est, quod si ipsi vel in totum vel pro parte auferretur, unà ipsa Prælatura adimeretur.

VII. Licet omnes qui *jure suo* sive jure suæ Dignitatis vel Prælaturæ jurisdictionem exercent, dici queant *Ordinarii*: nihilominus nomine *Ordinariorum*, vel *Ordinariorum locorum*, intelligi solent *Episcopi*, & nomine tribunalis *Ordinarii*, tribunal Episcopale.

VIII. Cùm enim Episcopo tamquam particularis Hierarchiæ sive Ecclesiæ & Diœcesis suæ Capiti, competat totius Diœcesis cura & regimen, quemadmodum *parte 1. tit. 16. cap. 4.* exposuimus; etiam eidem primariò, &

& quasi essentialiter competit jurisdictio spiritualis & Ecclesiastica totius Diœcesis; ideoque jam pridem dixit Bonifacius VIII. in *Cap.* 7. *De Officio Ordin. in* 6. quod *Episcopus in* TOTA *sua Diœcesi jurisdictionem* ORDINARIAM *noscatur habere.*

IX. Hinc post Glossographum ad citata verba Bonifacii tradunt Canonistæ, quod Episcopus de jure communi habeat intentionem fundatam super exercitio jurisdictionis per totam suam Diœcesim, & in omnes personas suæ Diœcesis, *ita quod qui se dicit exceptum, habeat hoc probare*, ut loquitur Glossographus.

X. Ulteriùs inde deducitur, quod Episcopus ex asse sua jurisdictione uti queat contra Clericos & Regulares suæ Diœcesis, donec exemptio *plenè* probata fuerit; adeoque & in casu Concilii Trid. *Sess.* 25. *cap.* 6. *De Reformat.* solus procedere potest, donec Capitulum per *tres* sententias *conformes* docuerit de legitima sua exemptione; quemadmodum observat Zypæus in Jure Novo *tit. De Officio Ordin. num.* 19.

XI. Quinimo notat Glossographus ad allegata verba Bonifacii VIII. " quod Episcopus *solus* habet jurisdictio» nem Ordinariam *generalem* in tota sua Diœcesi. Unde » (ait) territorium est *solius* Episcopi, & non Archidia» coni vel alterius inferioris Prælati.

XII. Ex quo concluditur, quod nullus possit in Diœcesi uti jurisdictione, nisi eam legitimo titulo sibi competere docuerit. Dein hinc concludunt Canonistæ, quod jurisdictio inferioribus concessa semper intelligatur dumtaxat concessa *cumulativè*, non autem *privativè* cum exclusione Episcopi, nisi clarè & plenè probetur.

XIII. Multis sanè sæculis penes Episcopum mansit judicandi auctoritas; ipseque Episcopus causas discutiebat, & decidebat.

XIV. Verum ut Episcopi ostenderent, se non dominandi animo velle præesse; neque omnia suo privato arbitrio decidere & regere, nihil penè sine Presbyteris, Diaconis & Clericis agere aut tractare volebant, ut probant Canones relati apud Gratianum *Caus.* 15. *q.* 7. & ostendimus *parte* 1. *tit.* 8. *cap.* 4.

Forma judicandi primitus servata exhibetur *lib.* 2. *Constitut. Apostol. cap.* 47. quæ Constitutiones licet Apostolis tribui nequeant, videntur tamen circa sæculum IV. collectæ, & disciplinam illius ætatis exhibere.

Hîc itaque præscribitur, ut " judicio assistant Diaconi & Presbyteri, qui citra acceptionem personarum tamquam homines Dei justè judicent.

XV. Deinde additur: Si inter duas personas quæstio esset, utraque in judicium veniebat, eisque auditis, ferebantur suffragia; ita tamen, ut prius operam omnem impenderent, ut causa amicabiliter componeretur, & disceptantes ad concordiam revocarentur. Verba sunt: " Cum igitur utraque persona sicut lex jubet, in judicium » venerit, stabit uterque disceptantium in medio judicio, » quibus auditis, ferre sanctè & incorruptè suffragia, & » date operam, ut antequam Episcopus pronuntiet, fiant » amici, ne exeat Episcopi sententia super terram con» tra eum qui deliquit: quia habet secum in tribunali » Christum Dei filium judicii comprobatorem & cogni» torem.

Ex his habemus, causas tunc summariè, utrimque parte auditâ, fuisse decisas; operamque præcipuè impensam, quomodo partes ad concordiam adducerentur; omnisque dissensionis & amaritudinis radix è cordibus Fidelium eradicaretur, atque ita veri inter se amici fierent. Intelligitur insuper ex citatis, quod licet Diaconi & Presbyteri assisterent, sententia nihilominus ab Episcopo esset pronuntianda.

XVI. Si causæ sive quæstiones majoris momenti incidebant, Episcopus non tantum Presbyteros, Diaconos & Clerum civitatis Episcopalis (qui quasi ipsius Ordinarium Senatum constituebant) sed ex *tota* sua Diœcesi convocabat; quem conventum hodie dicimus Synodum *Diœcesanam*. In hoc autem conventu Episcopus notabiliores quæstiones & difficultates proponebat, & unà cum suo Clero discutiebat, ac de eorum consilio decidebat; uti supra *parte* 1. *tit.* 18. *cap.* 2. dictum est.

XVII. Verùm sensim Episcopi, multitudine negotiorum & causarum obruti, præsertim in magnis civitatibus, & vastioribus Diœcesibus, cœperunt causas committere alicui Presbytero & sæpius Archidiaconis suis: quod tum magis frequentari cœpit, ubi jurisdictio Episcopalis ad causas quoque *civiles* Laicorum extensa fuit.

XVIII. Ex hac autem frequenti, & sæpè indefinita causarum delegatione, tandem cœperunt nonnulli Presbyteri & Archidiaconi jurisdictionem sibi delegatam in *ordinariam* jurisdictionem vertere, & ut talem sibi vindicare præsumpserunt; atque reipsa tandem *Ordinarii* Judices facti sunt. Uti supra *parte* 1. *tit.* 12. *cap.* 1. ostendimus.

Et quidem sub medium sæculi XII. inter *Ordinarios* Judices Ecclesiasticos in nonnullis partibus fuisse Archidiaconos, Abbates, aliosque Ecclesiarum Prælatos probatur ex Synodo Remensi sub Eugenio III. anno 1148. è qua refertur in prima Decretalium collectione apud Antonium Augustinum *tit.* De Judiciis *cap.* 2. " Decerni» mus, ut laici etiam Ecclesiastica terminare negotia non » præsumant, & Episcopi, Abbates, Archidiaconi & » alii Ecclesiarum Prælati de negotiis Ecclesiasticis, vel de » illis quæ spiritualia esse noscuntur, laicorum judicio » non disponant.

Eadem Constitutio extat in Decretalibus Gregorii eodem titulo *cap.* 2. sed nonnihil mutilata. Interim notant passim Canonistæ, Abbates, Archidiaconos aliosque Prælatos hic unà cum Episcopis inter Judices *Ordinarios* constitui: & quoad Archidiaconos latius ostendimus *parte* 1. *tit.* 12. *cap.* 1.

XIX. Porro Episcopi videntes, Archidiaconos sibi ordinariam & quasi independentem ab Episcoporum delegatione jurisdictionem assumpsisse, maluerunt causas ad suum forum spectantes aliis quibusdam Presbyteris committere & delegare, qui non propria nec ordinaria, sed aliena & delegata auctoritate jurisdictioni præessent; & quorum auctoritas tota ab Episcoporum quasi nutu & arbitrio dependeret; quos alibi *Vicarios*, tamquam vices Episcoporum supplentes; alibi *Officiales* ab officio quod vice Episcoporum obibant, vocarunt.

XX. Quo tempore cœperint Episcopi constituere Officiales sive Vicarios, qui jurisdictioni contentiosæ vice ipsorum præessent, non omnino constat; admodumque verisimile est, non ubique eodem tempore, praxim hanc invaluisse.

XXI. Sæculo XII. fuisse in Gallia Officiales Episcoporum constat ex *epistola* 25. Petri Blesensis, *Officiali* Episcopi Carnotensis inscriptâ. Neque in hac Carnotensi Ecclesia tantum, sed & in aliis stabilitum fuisse tum temporis usum Officialium, ipsa epistola ostendit.

XXII. Quin & eo jam tempore officium illud variis abusibus conspurcatum fuisse, ex eadem epistola evincitur.

Hortatur enim hunc Officialem amicum suum, quia eum affectuosissimè diligebat in visceribus Jesu Christi: " Ut de Ur Chaldeorum, & de medio Babylonis tempe» stivus exeat, & ministerium *damnatissimæ* villicationis » omittat.

Quin & audet dicere: " Credo hujusmodi Officiales » non ab Officio, *nomine*, sed ab Officio, *verbo*, mutuas» se vocabulum: *Nam genus hoc hominum, quod dicunt* » *officiperdi.*

XXIII. Officialium vitium fuisse, munera accipere, indicat ibidem Blesensis, exprobans amico suo, eum cupiditate munerum Officialatum acceptasse. " Scio (ait) » quia *munerum* cupiditas subvertit cor tuum, ut fieres » Officialis Episcopi: Quandoque legeras, sed fortè ne» gligebas verbum illud beati Job: Ignis devorabit cor» pora eorum, qui munera libenter accipiunt.

XXIV. Quin & illud ex eadem epistola intelligimus, quod & ipsi Episcopi per Officiales jurisdictionem suam quasi venalem exponerent; atque per Officiales divitias sibi

sibi attraherent. " Tota Officialis intentio est (inquit) ut » ad opus Episcopi suæ jurisdictioni commissas miserri» mas oves quasi vice illius tondeat, emungat & excoriet. » Isti enim sunt Episcopi sanguisugæ, evomentes alienum » sanguinem quem biberunt.... Quod enim aggregant » per oppressionem pauperum, Episcopis quidem ad de» licias cedit, Officialibus ad tormentum..... Sic Epis» copus quasi longa manu bona aliena diripit, & notam » criminis à se removens, suis Officialibus culpæ & in» famiæ discrimen impingit.

XXV. Alii inferiores Prælati videntes, quod Officiales in ærarium Episcoporum non modicum lucrum derivarent, cœperunt & ipsi suos constituere Officiales, & tribunalia suis ministris instructa erigere; è quibus & sibi non modicum emolumentum obventurum sperabant.

XXVI. Utque majus esset lucrum, non fuerunt Episcopi uno Officiali contenti, sed plures in diversis suæ jurisdictionis locis cœperunt designare; qui omnes ad sua & Dominorum suorum lucra intenti, mirum in modum homines torquebant, & quodammodo excoriabant. Hinc & orta distinctio Officialis, *Principalis & foranei*, de quibus *parte 1. tit. 12. cap. 4.*

XXVII. De hac Officialium magna multitudine, & populi vexatione extat querela Baronum Galliæ proposita coram Philippo Valesio Rege Galliæ per Petrum Cugnerium *art. 16.* " Item dicti Prælati habent magnam multi» tudinem Officialium, quos vocant Præpositos Clerico» rum, qui quidem Officiales faciunt communiter cita» tiones vivâ voce contra quasque personas per dominium » Regis & alibi sine commissione, licet in qualibet Diœce» si esse non debebat nisi sedes una dumtaxat, ubi cognos» catur de causis. Et ex hoc accidit pluries, quod multæ » personæ sine causa coram eis citantur, ad finem quod re» dimant se de magna pecuniæ quantitate: quod est in » magnum præjudicium Regis subditorumque suorum & » jurisdictionis temporalis eorumdem.

Huic articulo reponebant Prælati, quod " tam de ratio» ne, quàm de jure & consuetudine quilibet Prælatus in » quacumque parte suæ Diœcesis potest habere Officiales » suos, & alias personas ad Jurisdictionem Ecclesiasticam » exercendam..... Quilibet enim Dominus temporalis » ubicumque in terra sua potest habere gentes & justitia» rios suos, & eadem ratione & spiritualis Judex.

XXVIII. Inter gravamina Principum Germaniæ in Comitiis Norembergicis Oratori Pontificio exposita anno 1523. Articulus 55. concernebat Officiales Archipresbyterorum: " Qui (ut dicunt) ut plurimùm sunt indocti, in» habiles; insuper & scurrilibus moribus, nihil pensi ha» bentes, nihil aventes, quàm pecuniam..... Adhæc per » leves ac viles has Officialium personas, in quorum con» scientiis nulla Christianæ pietatis viget ratio, sed tan» tum sceleratus habendi amor, laici miserè ad vivum us» que in bonis suis spoliantur, ac deprædantur.

Officiales lucro inhiantes, " nequaquam litibus extin» guendis, controversiisque amicabiliter sopiendis; sed » potiùs suscitandis & extrahendis intendebant.

XXIX. Hinc non immeritò Officialium multiplicationi adscribenda videtur non tantùm litium multitudo, sed & forensis litigandi forma, & lites æternizandi, quæ ab aliquot sæculis forum Ecclesiasticum intravit; & quam optimi quique Episcopi semper reprobârunt, & in suis Synodis, quantum temporum & rerum conditio patiebatur, extirpare studuerunt, uti infra *titulo De Instructione litium*, videbitur.

XXX. Teste enim Petro Blesensi in citata Epistola, eo tempore judicia & causæ Ecclesiasticæ *seculari* jure ab Officialibus decidebantur. Dicit enim ad Amicum suum: " Hanc administrationem, quam tibi damnabiliter usur» pasti, patientiùs ferrem, nisi Sacrarum Litterarum scien» tiâ præemineres. Causæ & judicia, quibus te impru» denter, ne dicam impudenter, immisces, potiùs *con» suetudinario* & *seculari* jure deciduntur. Virum littera» tum & Ecclesiasticum non sic decebat secularibus ne» gotiis implicari.

Post hæc addit: " Officium Officialium, quorum te » numero aggregasti, hodie est, jura confundere, susci» tare lites, transactiones rescindere, innectere dilatio» nes, supprimere veritatem, fovere mendacium, quæ» stum sequi, æquitatem vendere, inhiare exactionibus, » versutias concinnare.

XXXI. Non desunt quoque Belgarum querelæ adversus gravamina & excessus Officialium, uti videre est in Ordinatione Maximiliani & Philippi de 24. Augusti anni 1486. in qua conqueruntur, subditos suos passim in actionibus personalibus & profanis ac merè civilibus citari coram Judice Ecclesiastico: idque frequenter ex causis admodum vilibus, exiguis & futilibus, puta pro summa 10. aut 12. grossorum plus minusve: & quod in casu non comparitionis citatorum, procedant contra ipsos per excommunicationes & alias censuras, ita ut subditos nostros (inquiunt) redigant ad totalem ruinam & paupertatem. Verba sunt: *Et souventes fois, pour bien miserables, petites & inutiles actions, comme de dix ou douze groz pour une fois, ou peu plus ou moins: par la noncomparition des citez, procedent contre eulx par Excommunications & autres Censures, en telle maniere qu'ilz mettent nosdictz Subjectz à totale perdition & povreté.* Id est: Et frequenter ob viles, exiguas & futiles actiones qualis decem aut duodecim grossorum plus minus semel dumtaxat debitorum, eò quod citati non compareant, adversus eos excommunicationibus aliisque censuris procedunt, eo usque ut subditos nostros penitus ad ruinam & inopiam redigant.

Similes querelæ occurrunt in Edicto Caroli V. de 5. Augusti 1521. quo statuitur, nullum laicum coram Judice Ecclesiastico posse citari, nisi causâ citationis in libello nominatim expressâ, de quo supra *tit. 1. cap. 2. num. 21.*

XXXII. Hactenus dicta sat ostendunt, Officialium hodiernorum institutionem esse ævi recentioris; ac cum ipsis in Tribunalia Ecclesiastica forensem modernam litigandi morem & strepitum intrasse; ipsisque Ecclesiasticis Tribunalibus venerationis & existimationis multum ipsorum occasione deperiisse; & Ecclesiasticæ jurisdictioni non parum fuisse detractum, (uti infra tit. *De instructione causarum* latiùs demonstrabitur) nequaquam tamen ex iis concludi potest, Officiales esse ab Ecclesia reprobatos, aut Episcopos ipsorum operâ uti non posse.

Imo scitur, quod licet Ecclesia optaret, citra fori secularis strepitum, & forenses formulas, Judicia Ecclesiastica agi, & quæstiones finiri ad normam primorum sæculorum, (uti infra videbitur) nihilominus quamdiu illud obtineri nequit, non improbat, ut Episcopi negotiis majoribus occupati, Judicia forensia Officialibus committant; ipsamque jurisdictionem per ipsos exerceant; ut supra *parte 1. tit. 12. cap. 4.* ostendimus, ubi speciatim De *Officiali* Episcopi actum fuit.

XXXIII. Illud hîc addendum, Officialem esse hodie jurisdictionis ordinariæ, quæ aliàs Episcopo competit, ministrum; atque per Judicem *ordinarium* vulgo intelligi hodie Officialem Episcopi, utpote qui vices Episcopi in exercitio jurisdictionis supplet: ideoque tribunal Officialis etiam est tribunal Episcopi. Unde & causæ reservatæ cognitioni & jurisdictioni Episcopi, etiam per Officialem cognosci & judicari possunt, nisi nominatim declaretur, Episcopum *per se* de causa cognoscere & judicare debere.

XXXIV. Ulterius, quia Officiales vices Episcopi in munere judiciario supplent, merito monet Concilium Narbonense anno 1609. *cap. 42.* " Officiales pro quibus » rationem reddituri sunt Episcopi, ut officio fungantur » hortentur sæpius, & cum illis agant de rebus civilibus » & criminalibus quæ in Curiis ventilantur: ut qua fie» ri poterit meliori & expeditiori ratione provideatur.

Mandat & ibidem Episcopis, ut dum per se jus dicere nequeunt, " personas idoneas, providas & in Jure Ca» nonico exercitatas in Officiales eligant.

XXXV. Sed vel præcipuè attendendum, ut in Officiales & Judices Ecclesiasticos eligantur, in quibus non sit avaritia, quique non cupiditate res temporales augendi;

di; sed amore justitiæ, & pacis inter Fideles conciliandæ officium illud obeant: qui litium tricas & forenses litium strepitus aversentur; nec iis nisi coacti & amore justitiæ inducti se implicari sinant.

XXXVI. Qui denique ostendant, se non adversus homines, sed adversus vitia agere; neque homines, sed vitia persequi velle: ipsorumque delinquentium emendationem, non autem bursam quærere: Non minus adversus vitia & scandala pauperum, nihil in ære habentium, exurgere, quàm divitum, quorum pingues vaccæ, & agri pleni.

Citatum Concilium Narbonense deplorat, quod "ignaros Sacerdotes & pauperes pluribus vitiis deditos experiretur & impunitos ad totius Cleri dedecus sciret, dum (ait) sumptibus adhiberi necessariis parcitur, ut tales puniantur." Deinde subjicit: "Promotores igitur etiam per officii suspensionem, & aliis Juris pœnis compellant, ut contra tales inquirant, debitas pœnas requirant; atque ut justum ab Officialibus de illis supplicium exigatur, Episcopi procurent: ut eos pœnæ formido terreat quos virtutis amor non movet: sumptus verò non salaria solvent ipsi Episcopi, cum in talibus gratis agatur.

XXXVII. Quantopere vereretur S. Carolus, ne Officiales sive Vicarii sui ducerentur in causis decidendis carne aut sanguine, probat Decretum Concilii Mediol. V. *parte* 3. *tit. De Episcopo, Episcopali jurisdict.* &c. quo declarat "illud maximè expedire, cum omnique ratione consentiens admodum esse, ut Vicarii Episcopales, quoad ejus fieri potest, alienæ potius Diœcesis, quam illius sint, ubi commissum vicariæ curæ officii munus obire atque exequi debent." Rationem subjungit: "Sæpè enim fit, ut cum Justitiæ quasi oculis tenebras cognatorum affiniumve illa innata vis offundat; tum gratia metuque eorum quibuscum vixerunt, vivendumque deinceps est, etiam boni constantesque viri ab æquitatis norma, rectaque via facilius deflectant.

XXXVIII. Et quia sciebat, facilè in forum Ecclesiasticum abusus irrepere, nisi Episcopus sollicitè invigilet, statuit S. Carolus in Concilio Mediol. III. *parte* 1. *tit. De iis quæ ad Episcopale forum pertinent*: "Quotannis fori sui tribunal Episcopus visitet; inquiratque an præscripta fori ratio, an præfinita taxa servetur: tum præterea, an si quæ corruptelæ, si quive abusus irrepserint; an si quid denique vel instituí vel emendari oporteat: idque sollicitè in primis curet, ut eripiantur abusus, tum restituantur quæcumque ad rectam Judiciorum formam attinent.

XXXIX. Denique sciens nihil adeo fori Ecclesiastici odium apud populum excitare, nihilque spiritui Ecclesiastico magis contrariari, quam si ex ipsa Justitiæ administratione temporalia quærantur, voluit inprimis S. Carolus in Concilio Mediol. III. loco citato: "Nullum neque munus neque donum, neque cujusvis generis xenia, ne esculenta quidem, poculentave Vicarii ab iis accipiant, qui coram eis causas vel habent vel agunt.

Sed his, quæ omnibus Judicibus etiam Sæcularibus sunt pariter interdicta, non contentus, declaravit in Concilio Mediol. V. loco citato: "Illud præter cætera munus Episcopi est, ut in suo Episcopali foro universis & singulis Jus *gratis* reddatur. Quamobrem præter id quod alio Concilio Provinciali de muneribus & donis cavimus, hoc Decreto statuimus, in ordinariis causis nihil quidquam, vel minimum, ne sportularum quidem nomine, nec à sponte etiam dantibus, aut ullo quovis modo à Judice illius fori accipi licere.

"Si quis acceperit, pœnam lege Julia repetundarum sancitam, ipso facto subeat.

Quam denique curam adhibuerit S. Carolus, ut & integri ministri in tribunalibus Ecclesiasticis haberentur; causæque eâ integritate & justitiâ expedirentur, quæ tribunal Ecclesiasticum decent, in sequentibus latiùs ostendetur; ac unà dicetur, quod recta horum tribunalium institutio sit unicum medium conservandi & restituendi Jurisdictionem Ecclesiasticam.

CAPUT II.

De Judicibus Delegatis, & Synodalibus.

1. *Quid Judex delegatus?*
2. *In quo distinguatur ab Ordinario?*
3. *Judicum delegatorum usus præcipuè circa sæculum XII. & XIII. invaluisse videtur.*
4. *Cur sub idem tempus multiplicari cœperint delegationes Pontificiæ?*
5. *Plures Decretales circa officium & auctoritatem Judicum Delegatorum, sub idem tempus editæ.*
6. *Decretales penè solos Delegatos Sedis Apostolicæ concernunt; & hodie aliorum rarus est usus.*
7. *Episcoporum Officiales non reputantur ut Judices* Delegati; *& quare?*
8. *Officiales jurisdictionem aliis non delegant; sed tantum aliquam partem aliis citra jurisdictionem committunt.*
9. *Pontifices Judices à se Delegatos haberi voluerunt, ut Judices à* Principe *delegatos.*
10. *Judex à* Principe *datus poterat judicem dare.*
11. *Hoc exemplo Pontifices declararunt Judices à se delegatos posse judices dare.*
12. *Decretalis Alexandri III. de hac auctoritate.*
13. *Altera Decretalis in eam rem vulgò eidem Alexandro attributa.*
14. *Hanc Decretalem declaravit & exposuit Innocentius III.*
15. *Innocentius III. abrogata Novella Justiniani absolvit suos Delegatos à necessitate interveniendi negotiis cum suis Subdelegatis.*
16. *Non tantum concedit suis Delegatis auctoritatem dandi judices; sed integram jurisdictionem subdelegandi.*
17. *Quo fundamento responderint Pontifices ab hujusmodi Subdelegatis appellari non ad Delegantem, sed ad summum Pontificem.*
18. *Hodie receptum, Delegatum Pontificis adinstar Ordinarii posse jurisdictionem subdelegare.*
19. *Judex à S. Pontifice delegatus potest etiam Episcopos subdelegare; eosque compellere.*
20. *Jure Decretalium etiam simplices Clerici poterant à Sede Apostolica delegari.*
21. *Bonifacius VIII. voluit tantum causas à Sede Apostolica delegari habentibus Dignitatem aut personatum, aut Canonicis Cathedralium Ecclesiarum.*
22. *Quoad habentes* personatum *consuetudo Constitutioni Bonifacii derogavit.*
23. *Decretum Concilii Tridentini circa personas à Sede Apostolica ejusve Legatis & Nuntiis delegandas.*
24. *Concilium Tridentinum requirit in judicibus delegandis qualitates à Bonifacio expressas.*
25. *Requirit insuper ut* nominatim *designentur in Synodis; inde dicti Judices* Synodales.
26. *Qui in dignitate constitutus, judex fuit delegatus, potest delegationem absolvere, tametsi Dignitatem dimiserit.*
27. *Ex dispositione Concilii Tridentini cessat hodie Decretalis Alexandri III. declarans, successorem in dignitate succedere in delegatione.*
28. *Hodie solent Judices Synodales designari extra Synodos à solis Ordinariis cum consilio Capituli.*
29. *Etiam Subdelegati à Delegatis Pontificiis debent habere qualitates à Synodo præscriptas.*
30. *Hoc non procedit in delegatione ad aliquem particularem actum.*
31. *Ordinariis & eorum Officialibus causæ delegari possunt,* licet non sint designati.
32. *Hinc delegatio facta Ordinario etiam hodie transit ad successorem.*
33. *Judex delegatus debet probare suam delegationem; & quidem in* Scriptis.

34.

34. *Imo procedere nequit, antequam litteræ delegationis ipsi fuerint præsentatæ.*
35. *Hodie solet rescriptum delegationis litteris citatorialibus inseri, ut citato de delegatione constet.*
36. *Delegatus tenorem suæ delegationis servare debet.*
37. *Plures ad eandem causam judices jam pridem delegabantur.*
38. *Pluribus simpliciter delegatis unus sine altero procedere nequit.*
39. *Nisi alter alterum subdelegaverit.*
40. *Addita subinde clausula:* Quod si non omnes interesse possint aut valeant, reliqui procedant; *& quæ vis hujus clausulæ?*
41. *Clausula hæc erat conditionalis.*
42. *Interdum plures, sed singuli* in solidum *delegantur: quod & hodie fieri solet.*
43. *Per præsentationem & acceptationem ab uno Delegatorum factam, non cessat totaliter aliorum delegatio.*
44. *Inconveniens videtur, ut hodie dentur Judices ad postulationem, & arbitrium partis.*

I. Judex Delegatus dicitur, qui jurisdictionem vel cognitionem causæ habet ex delegatione seu mandato alterius; eamque nomine sive vice delegantis vel mandantis exercet. Unde dixit jam pridem Papinianus Jurisconsultus in *L. 1. §. 1. ff. De Officio ejus cui mand. jurisd.* Qui mandatam jurisdictionem suscepit, proprium nihil habet, sed ejus qui mandavit jurisdictione utitur. Et Ulpianus in *L. 16. ff. De Jurisd. omnium Jud.* " Is cui mandata jurisdictio est, fungitur vice ejus qui mandavit, » non suâ.

II. Itaque Judex Delegatus distinguitur à Judice Ordinario: quod hic jurisdictionem habeat propriam; eamque suo nomine proprio exerceat. Delegatus verò quidquid possideat & quidquid agat, possideat agatque nomine alterius, & vices ejus suppleat, ejusque personam repræsentet.

III. Hæc jurisdictionis delegatio in forum Ecclesiasticum intrasse videtur, postquam forum hoc adinstar fori *sæcularis* regi cœpit: hoc est, circa sæculum XII. & XIII. Quod vel inde verisimile redditur, quod nec sub titulo *De Rescriptis*, neque sub titulo *De Officio & Potestate Judicis Delegati*, in Decretalibus Gregorii IX. ulla reperiatur Decretalis quæ habeat auctorem antiquiorem Alexandro III. qui demum sub finem sæculi XII. Pontificatum gessit: & quando ipsa tribunalia Ecclesiastica adinstar tribunalium sæcularium regi cœperunt.

IV. Cumque sub idem tempus causæ plurimæ, tum per appellationes (quæ tum invalescebant) tum per exemptiones Capitulorum & Monasteriorum (quæ sub idem tempus originem & progressum habuere) aliisque pluribus titulis ad Romanum Pontificem devolverentur, quibus examinandis & discutiendis aut instituendis Pontifex non sufficiebat; imo nec Romæ, ob distantiam locorum è quibus probationes peti debebant, facilè instrui poterant, necesse fuit causas plurimas aliis delegare: atque ita frequentissimè esse cœperunt delegationes Pontificiæ.

V. Cum autem recens esset horum judicum Delegatorum in foro Ecclesiastico institutum, plurima tum circa eorum auctoritatem & officium difficultates ac dubia mota sunt: quibus elucidandis ac terminandis plurima Pontificum prodiere responsa & Constitutiones, præsertim Alexandri III. & Innocentii III. ac subsequentium Pontificum.

VI. Et quidem omnes ferè Decretales sub titulis *De Rescriptis*, & De *Officio & potestate Judicis Delegati*, tam in libris Decretalium Gregorii IX. quàm in Sexto Decretalium, pertinent ad elucidationem potestatis & officii Judicum à Sede Apostolica delegatorum: qui & hodie frequentiores sunt: imò ferè aliorum usus desiit.

VII. Episcopi enim aliique Judices Ordinarii, si *per se* non judicent, aut jurisdictioni contentiosæ præsint, habent suos Officiales, qui licet vice aliena fungantur, nihilominus non pro Judicibus Delegatis; sed quasi Ordinariis reputantur: tamquam unum cum Ordinariis tribunal constituentes. Quare ipsorum Tribunal reputatur pro Episcopali & Ordinario, ut etiam monet Zypæus *tit. De Officio Jud. Deleg. num. 3.*

VIII. Ulterius hi Officiales non solent aliis Jurisdictionem delegare; sed tantum aliquam ejus partem Archipresbyteris aliisve committere, puta ut *audiant allegationes & rationes, & attestationes recipiant*, uti loquitur Alexander in *Cap. 7. De Potestate Jud. Deleg. in prima Collectione Decretalium*, reservatâ sibi finali decisione causæ. Itaque & hìc potissimum de Delegatis Pontificiis agendum.

IX. Cum forum Ecclesiasticum eo tempore ferè regeretur legibus civilibus, etiam ipsi Judices delegati ad normam earumdem legum instituti sunt: apparetque ex responsis & Decretalibus Pontificum in Corpus Canonicum relatis, voluisse Pontifices, ut eorum Judices Delegati gauderent prærogativis, quas de Jure Civili Judices Delegati à Principe habent.

X. Imprimis Judici à Principe dato illud speciale fuit, ut Judicem ipse dare possit *lib. 5. Cod. De judiciis*, ubi dicitur: " A Judice Judex delegatus, Judicis dandi potesta- » tem non habet: cum ipse judiciario munere fungatur; » nisi à *Principe* Judex datus fuerit.

XI. Hoc exemplo Pontifices etiam declararunt, suis Delegatis jus esse dandi judices, tametsi id denegetur Judicibus Delegatis ab Ordinariis.

XII. Imprimis Alexander III. in *Cap. 7. De Officio & Potest. Jud. Deleg.* in prima Decretalium collectione apud Antonium Augustinum, & refertur in parte decisa *cap. 6.* ꝟ *eod.* respondit Episcopo Wintoniensi: " Inno- » tescat itaque solicitudini tuæ quod Judex à nobis dele- » gatus causam sibi commissam potest aliis delegare, aut » totam audiendam & terminandam, aut ut audiant alle- » gationes & rationes, & attestationes recipiant, & sen- » tentiam sibi ut reservent, vel horum aliquid tantum- » modo faciant juxta voluntatem & beneplacitum dele- » gantis.

XIII. Rursus sub nomine Alexandri III. in *Cap. 18.* ꝟ *eod.* refertur responsum: " Si super causa, quæ tibi ex » nostra delegatione committitur, à personis Ecclesiasti- » cis, una vel pluribus, quibus (ut parcas laboribus par- » tium & expensis) cognitionem ipsius causæ & testium » examinationem (sententiâ tibi reservatâ) committas, » appellatio fuerit interposita, hujusmodi appellationis » intuitu causam ipsam indefinitam relinquere non te- » neris.

Quamvis Emanuel Gonzales in notis ad hoc Capitulum, credat hujus Decretalis Auctorem non fuisse Alexandrum III. sed Lucium III. certum tamen est, quod Innocentius III. ejus Auctorem crediderit fuisse Alexandrum III.

Innocentius enim respondens Archiepiscopo Cantuariensi in *Cap. 27.* ꝟ *eod.* " Per Constitutionem nostram » consultationi *Alexandri* Papæ nullatenus derogatur, sed » illa per istam exponitur, imo in ista veriùs, quæ in » illa fuerant prætermissa, supplentur, " evidenter ad citatam Decretalem reflectit, ut ex sequentibus verbis manifestum est; & ipse Gonzales in notis ad hoc Capitulum fatetur.

XIV. In hac Decretali apertè declarat Innocentius: " Intentionis nostræ fuit (sicut ex tenore Constitutionis » præmissæ potest liquide deprehendi) quod ut judicialis » auctoritas liberiùs valeat exerceri, delegatus à nobis » licitè possit, & principium, & finem, & medium cau- » sæ sibi commissæ, non solùm conjunctim, sed etiam di- » visim alii delegare, non obstante, quod dicitur, quod » Judex debet cognoscere per seipsum in principio, in » medio, & in fine: cùm antequam ferat sententiam, » universa quæ acta sunt in judicio, investigare debeat » diligenter.

XV. Per hanc clausulam, *non obstante quod dicitur,* &c. alludi ad Novellam 60. Justiniani Imp. notavit vir eruditus Franciscus Florens in Commentario ad tit. Decret. *De Offic. & Potest. Jud. Deleg.* in qua Novella Justinianus

nianus nominatim interdixit Judicibus à se delegatis, ne suis Assessoribus vel Consiliariis, neque principium, neque medium, neque finem committerent; sed ipsi per se in omnibus litis partibus unà cum suis Assessoribus vel Consiliariis adessent vigilantiùs. Ab hac igitur necessitate Judices à se delegatos hîc absolvit Innocentius; quod & Glossographus notavit, verbo *In principio:* notans insuper, quod "secundùm Leges tantùm suis Consiliariis committit judex examinationem, ut in dicta Novella; secundùm Canones committit cuicumque vult *Cap.* PASTORALIS 28. *tit. eod.*" Quod est etiam Innocentii III.

XVI. Ulteriùs cùm juxta Leges tantùm permittatur Judici *à Principe* delegato *judicem dare*, ipse Innocentius declaravit, Judices *à se* delegatos posse non tantùm Judices dare, qui ex dispositione Juris Civilis tantùm simplicem *notionem*, non autem jurisdictionem habebant, sed posse omnimodam & *plenam* jurisdictionem alteri committere, sive *subdelegare:* quod præter rationem Juris Civilis inductum esse notavit & pluribus probavit Franciscus Florens loco citato.

XVII. Adhæc notat ibidem Florens, quod ubi Pontifices contra Juris Civilis rationem introduxerunt Judicem *à se* delegatum posse *integram* jurisdictionem alteri delegare sive subdelegare, conformiter ad alia Juris principia responderint, appellari ab hujusmodi *Subdelegato* non ad Delegantem, sed ad Summum Pontificem, juxta *L.* 1. *ff. Quis & à quo appelletur:* ubi dicitur, à Judice *dato* provocandum ad eum qui dedit; sed ab eo cui mandata jurisdictio, non is provocandus sit qui mandavit, sed is qui provocaretur ab eo, qui mandavit.

XVIII. Interim ex hoc Innocentii responso, aliisque subsequentium Pontificum conformibus responsis receptum est, Delegatum Pontificis jurisdictionem vel in totum, vel in parte, posse delegare; atque hac in parte potiorem esse Delegatis Ordinariorum, imo quasi Ordinarium reputari.

XIX. Hæc potestas Judici à S. Pontifice delegato idcirco delata est, quia ex persona & vice ipsius Pontificis cognoscit & judicat, ipsiusque personam in hoc judicio repræsentat: ideoque & eidem permittitur, ut Superiores ac Prælatos, imo & Episcopos subdelegare, &, si necessitas exigat, compellere possit; quin & sententiarum executionem eisdem demandare: eò quòd in hac causa tamquam Pontificem repræsentans, reputetur major & superior Ordinariis: ita tamen ut in coactione modum servet, & dignitati deferat & personæ *Cap.* 11. *tit. De Offic. Jud. Deleg.* & *Cap.* 2. *eod. in 6.*

XX. Jure Decretalium nullæ speciales qualitates expressæ reperiuntur circa personas Judicum delegandorum à Sede Apostolica; sed quilibet etiam simplices Clerici eo jure delegari poterant, pluraque exempla hujusmodi delegationum occurrunt.

XXI. Cùm autem id in depressionem Sedis Apostolicæ & Ordinariorum, quibus ii Delegati superiores esse prætendebant, cederet; Bonifacius VIII. in *Cap.* STATUTUM 11. *De Rescript. in 6.* " sancivit, ut nullis nisi » dignitate præditis, aut personatum obtinentibus, seu » Ecclesiarum Cathedralium Canonicis, causæ auctoritate » litterarum Sedis Apostolicæ vel Legatorum ejus, de » cætero committantur.

XXII. Quæ Beneficia sint hodie *dignitates*, ac pro talibus reputentur, videri potest supra *parte* 2. *tit.* 18. *cap.* 2. ubi unà notatum fuit, Personatus hodie ferè inter *simplicia* Beneficia reputari; unde & Zypæus *Consult.* 1. *De Offic. Jud. Deleg. num.* 14. observat, quod licet Bonifacius hîc locarit habentes *Personatum*, inter Dignitates & Canonicos Cathedrales, nullum tamen hîc viderit designatum in Judicem, nisi & alia qualitas ei competierit.

XXIII. Synodus Tridentina considerans, " quoniam » ob malitiosam petentium suggestionem, & quandoque » ob locorum longinquitatem, personarum notitia, qui» bus causæ mandantur, usque adeo haberi non potest, » hincque interdum Judicibus non undequaque idoneis » causæ in partibus delegentur, statuit *Sess.* 25. *cap.* 10. » *De Reformat.* in singulis Conciliis Provincialibus aut » Diœcesanis aliquot personas, quæ qualitates habeant, » juxta Constitutionem Bonifacii VIII. quæ incipit, *Sta» tutum:* & alioquin ad id aptas designari, ut præter Or» dinarios locorum, iis etiam post-hac causæ Ecclesiasti» cæ, ac spirituales, & ad forum Ecclesiasticum pertinen» tes in partibus delegandæ committantur. Et, si aliquem » interim ex designatis mori contigerit, substituat Ordi» narius loci cum consilio Capituli alium in ejus locum » usque ad futuram Provincialem aut Diœcesanam Sy» nodum: ita ut habeat quæque Diœcesis quatuor saltem » aut etiam plures probatas personas, ac ut supra qualifi» catas, quibus hujusmodi causæ à quolibet Legato, vel » Nuntio, atque etiam à Sede Apostolica committantur: » alioquin post designationem factam, quam statim Epis» copi ad summum Romanum Pontificem transmittant, » delegationes quæcumque aliorum Judicum aliis, quam » his factæ, subreptitiæ censeantur.

XXIV. Vult ergo imprimis Synodus, ut Judices quibus in partibus causæ delegantur à Legatis vel Nuntiis, atque etiam à Sede Apostolica, habeant qualitates expressas in citata Constitutione Bonifacii VIII.

XXV. Verùm ultra has qualitates requirit Synodus, ut ex personis illis quæ dictas qualitates habent, aliquæ *nominatim* designentur in Conciliis Provincialibus aut Diœcesanis, quibus & non aliis, post-hac causæ Ecclesiasticæ ac spirituales, & ad forum Ecclesiasticum pertinentes, in partibus delegandæ committantur. Unde juxta Decretum Synodi non sufficit, quod quis sit in dignitate constitutus, ut causæ ei delegari queant; sed requiritur insuper, ut sit ad id officii speciatim designatus seu nominatus.

Et quia secundùm Synodum Tridentinam hæc nominatio deberet fieri in Synodis Provincialibus vel Diœcesanis, solent personæ ad hoc munus delectæ vocari hodie *Judices Synodales*; quasi à *Synodo* designatæ sint in *Judices*.

XXVI. Ut designari queant, requiritur quidem ut qualitatem à Bonifacio VIII. requisitam habeant: sed si constitutus in Dignitate fuerit in Judicem Synodalem designatus; ipsique causa aliqua delegata fuerit, si postmodum eam Dignitatem resignaverit, posse nihilominus in causa illa pergere, post alios notat Stephanus Weymsius Analysi ad Constitutionem 1. inter 24. Constitutiones per Concilium Tridentinum innovatas. Quia propriè non est ipsa Dignitas aut Canonicatus Ecclesiæ Cathedralis, quæ personam ad judicandum aptam reddit; sed ideo requirit Synodus eam qualitatem, quod magis de capacitate harum personarum ex dignitate quam obtinent præsumatur: quæ præsumptio nullatenus diminuitur, tametsi qualitas illa postmodum illis adimatur; atque hoc casu verè, ac propriè accipi possunt hæc Synodi Tridentinæ verba: *alioquin ad id aptas*; cum satis reperiatur apta persona, quæ semel apta fuit, nec aliquid, quod ad aptitudinem in judicando conducit, amisit.

XXVII. Necessitas designationis faciendæ in Synodis Provincialibus aut Diœcesanis facit, ut hodie cesset Decretalis Alexandri III. in *Cap.* 14. *tit. De Offic. & potest. Jud. Deleg.* qua deciditur, Successorem in Dignitate succedere in delegatam jurisdictionem, quæ facta est sub *nomine Dignitatis*, & non personæ nominatim expressæ. Nam non sufficit, ut supra monuimus, ut quis dignitatem habeat ratione cujus Prædecessor fuit electus in Judicem Synodalem; sed necessaria est *specialis designatio* personæ.

Hinc ipsa Synodus expressè declarat, " si aliquem in» terim ex designatis mori contigerit, substituat Ordina» rius loci cum consilio Capituli alium in ejus locum us» que ad futuram Provincialem aut Diœcesanam Syno» dum:" quibus clarè innuit, successorem in dignitate nequaquam suo jure in hoc munus suo prædecessori succedere; sed opus esse nova designatione.

XXVIII. Et quidem cum hodie rarò admodum Synodi celebrentur, passim usu invaluit, ut Ordinarii de consilio Capituli Judices Synodales designent; quibus & non

non aliis causæ in partibus delegandæ committantur.

XXIX. Nec tantum Nuntii & Legati Apostolici restringuntur in sua delegatione ad personas juxta præscriptum Synodi Tridentinæ designatas; sed & ipsi Delegati, si subdelegare velint: cum Delegatus non debeat melioris conditionis censeri, quàm Delegans; uti rectè advertit Weymsius loco citato *num.* 20.

XXX. Hoc tamen intelligendum de Subdelegato ad plenam cognitionem & decisionem causæ. " Negari enim » non potest, quin (ut rectè notat Weymsius *num.* 21.) » ad unum aliquem particularem articulum subdelegari » rectè possit is, qui dignitatem non habet, dummodo de » cætero sit idoneus & legalis: puta ad testium examina» tionem; ad instrumentorum collationem, vel ad alium » similem actum. Et cum per talem Subdelegationem to» ta jurisdictio Apostolica non transferatur; imò possit » talis articulus expediri, absque ulla causæ cognitione, » non immeritò tolerantur in exercitio illius etiam sim» plices Clerici, ac personæ privatæ, quæ nullam habent » dignitatem. Quod ipsum usus & fori praxis quotidia» na testatum faciunt.

XXXI. Advertit Zypæus in jure novo *De Offic. Jud. Deleg. num.* 3. quod Synodus Tridentina dumtaxat requirat designari in Conciliis Provincialibus aut Diœcesanis personas quibus *præter Ordinarios* causæ in partibus delegandæ committantur: adeoque ipsis Ordinariis (sub quibus & Officiales Episcoporum comprehenduntur) causas posse delegari absque *speciali* designatione.

XXXII. Ex quo ulterius conficitur, quod delegatio facta Ordinario sub qualitate Ordinarii, transeat ad successorem juxta citatam Decretalem Alexandri III. quia hîc sufficit sola qualitas Ordinarii, quæ in successore reperitur. Itaque si Ordinariis sub qualitate Ordinariorum non expressis nominibus propriis facta sit delegatio, indubiè hæc ad successorem transibit: quemadmodum Ordinarii sine ulla speciali delegatione procedunt tamquam Delegati Sedis Apostolicæ in omnibus illis causis quæ ipsis per Synodum Tridentinam tamquam Delegatis Sedis Apostolicæ sunt commissæ: de qua delegatione latius agetur infra titulo *De Exemptionibus.*

XXXIII. Ut quis possit jure specialis delegationis procedere, debet ante omnia delegationem probare; neque fides adhibenda dicenti se delegatum, nisi probet se delegatum; uti docent Canonistæ ad *Cap.* CUM IN JURE ẍ *De Offic. & Potest. Jud. Deleg.*

Imo sicuti mandatis Principum, quæ quis se habere asserit, credi non debet, nisi *scriptis* probaverit *L.* 1. *Cod. De Mandatis Principum*; ita nec delegato credendum, nisi *litteris* suam probaverit delegationem; & ostendit Fagnanus ad citatum *Cap.* CUM IN JURE *num.* 7. & 8.

XXXIV. Quin ex communi Doctorum sententia, judex delegatus ad exercitium suæ jurisdictionis procedere nequit ante præsentatas *litteras* delegatorias, uti multis relatis probat Salgado *De Protect. Reg. parte* 4. *cap.* 6. *num.* 60. ubi & *num.* 62. asserit id procedere, etiamsi sciat, facultatem sibi competere, sed nondum sint litteræ præsentatæ. Conformis est hodierna praxis. Quæ enim in causa appellationis impetravit à Nuntio Apostolico rescriptum delegatorium, illud Judici Synodali, cui rescriptum dirigitur, præsentat; nec ante ejus sibi factam præsentationem & acceptationem officium Judicis aggreditur.

XXXV. Post acceptationem juxta litteras delegationis procedit: & si partem adversam citet, ipsis litteris citatorialibus copiam rescripti Apostolici inserit; ut ex ipso rescripto probetur ipsi citato auctoritas citantis: conformiter ad opinionem Glossæ in *Can.* SI EPISCOPUS *caus.* 3. *q.* 2. verbo *Convocari*, ubi dicit: " Item non valet cita» tio, si rescriptum Apostolicum non inseritur.

XXXVI. Litteræ delegationis non tantum necessariæ sunt, ut delegationem suam Delegatus probare queat; sed insuper ut ex earum tenore auctoritatem & potestatem suam metiri possit: Nam ut ait Pontifex in *Cap.* 21. ẍ *De Offic. Jud. Deleg.* " Mandati siquidem fines excede» re probaretur, si quis citra formam rescripti accepti » præsumeret judicare. " Unde delegatio ad certas personas, aut articulos extendi nequit, sed termini delegationis servandi *Cap.* 40. ẍ *eod.*

XXXVII. Sicuti Jure Civili in una eademque causa sæpius plures Judices dabantur *l.* 76. *ff. De Judic.* ita & Pontifices causas frequenter pluribus Judicibus delegare soliti fuerunt; *Cap.* 21. ẍ *eod.* ubi dicitur: " Illa quippe » fuit antiqua Sedis Apostolicæ provisio, ut hujusmodi » causarum recognitiones duobus, quam uni, tribus, » quam duobus libentius delegaret; cum (sicut Canones » adtestantur) integrum sit judicium, quod plurimorum » sententiis confirmatur. Mandati siquidem excedere fines » probaretur, si quis circa formam rescripti accepti præ» sumeret judicare.

XXXVIII. Et quidem si simpliciter plures delegati sint judices, unus sine altero procedere nequit *Cap.* 16. ẍ *eod.* " Quia (ait Pontifex) cum causa duobus commit» titur, sententia unius non tenet.

XXXIX. Hoc tamen fallit, si unus alteri causam subdelegaverit *Cap.* 6. ẍ *eod.* quia hanc subdelegandi auctoritatem à jure habet; adeoque necesse non est, ut hæc ei per rescriptum delegationis detur, uti notat Glossa ad dictum *cap.* 6. quod Jure Civili non licebat. Nec enim Judex datus alterum subdelegare poterat, sed cogebatur ipse judicare. Judicandi enim munus erat personale, uti monet Franciscus Florens ad titulum *De Offic. Jud. Deleg.*

XL. Cum autem sæpe contingeret, ut pluribus datis Judicibus, unus eorum vel interesse nollet, vel non posset; atque ita lites expediri non possent; cœperunt Pontifices, ut facilius lites expedirentur, in suis rescriptis addere hanc clausulam: *Quid si non omnes interesse velint, aut possint, reliqui in negotio procedant*; *vel duo aut unus ex illis procedat*, dicto *Cap.* 21. 23. & 30. ẍ *eod.* in quibus dictarum clausularum vis explicatur. Et quidem in *Cap.* 21. §. 1. dicitur, quod si clausula tantum exprimat, *si interesse nequiverint*, & unus ex ipsis cum *possit*, *noluerit* interesse, reliqui nihilominus possint procedere.

XLI. Ulterius ostenditur in citatis Decretalibus, quod cum prædictæ clausulæ sint *conditionales*, SI *interesse non possint aut nolint*, non posse reliquos procedere vel uno tantum neglecto; sed opus est, ut ante constet litteratoriè, sive in scriptis eum interesse non velle, vel non posse.

XLII. Quod si non conditionaliter, sed purè & absolutè ita clausula fuerit concepta; *ut omnes aut duo, vel unus sine altero procedat*, ipsorum quilibet liberè poterit in causa procedere non exspectatis conjudicibus cæteris. Censentur enim hoc casu omnes & *singuli in solidum* delegati. Quæ formula proponitur in *Cap.* 8. *De Offic. Jud. Deleg.* estque hodie frequentissima.

Solent enim passim à Nuntiis hic in Belgio designari tres Judices, idque cum clausula, ut eorum quilibet, cui rescriptum præsentari contigerit, in causa solus procedere queat.

Ususque habet, ut non nisi *uni* è tribus rescriptum delegatorium præsentetur; isque solus de causa cognoscat.

XLIII. Nequaquam tamen per præsentationem, quin & acceptationem rescripti ab uno judicum factam, aliorum auctoritas ita exspirat, quin adhuc liberum sit impetranti rescriptum ad ipsos revocare, si prior vel non potuerit, vel noluerit in causa procedere; uti declarat Pontifex in citato *cap.* 8. tametsi negotium etiam fuisset coram ipso inchoatum. Vide Zypæum *Cons.* 1. *De Rescriptis.*

XLIV. Hoc nonnullis in hodierno stylo displicet, quod judices designentur ad postulationem partis; ac prætera è tribus designatis electio impetranti detur, cui è tribus quem sibi faventiorem credit, rescriptum delegationis præsentet: quod sanè (ait Carolus Fevretius *lib.* 4. *De Abusu cap.* 2. *num.* 11.) nec fieri nec tolerari oportet ex ratione Jurisconsulti in *L.* 47. *De Judiciis:* " Ob» servandum est, ne is Judex detur quem altera pars no» minatim petit; id enim iniqui esse exempli Adrianus » rescripsit.

Quo-

Quomodo judices delegati causam instruere, sententiam proferre, ac exequi possint, aut debeant, dicetur inferius, ubi de instructione causarum, sententiarum prolatione earumque executione speciatim tractabitur.

CAPUT III.

De Judicibus Delegandis in Partibus; & non evocandis extra Provinciam.

1. *Primitus judices delegabantur in partibus etiam remotissimis.*
2. *Ad evitanda incommoda Concilium Lateranense statuit, nullum posse citari extra suam Diœcesim ultra duas dietas.*
3. *Dietæ hic sumuntur pro dietis vulgaribus non legalibus.*
4. *Hoc sensu dietas accepit Concilium Andegavense.*
5. *Bonifacius VIII. Constitutionem Concilii Lateranensis restrinxit ad unam dietam.*
6. *Jam pridem judicavit Synodus Nicæna conveniens esse, ut negotia terminentur in locis ubi orta sunt.*
7. *Synodus Tridentina videtur desiderare ut causæ delegentur judicibus Synodalibus singularum respectivè Diœcesium.*
8. *In Gallia, causa appellationis committenda est in propria Diœcesi.*
9. *In Belgio etiam extra propriam Diœcesim judices delegantur, nec hoc videtur absolutè repugnare Concilio Tridentino.*
10. *Juxta notorium usum Belgii incolæ non possunt trahi in judicium extra Provinciam.*
11. *Hic usus indicatur in antiquis tabulis Cortenbergensibus.*
12. *Eumdem confirmat Bulla aurea Caroli IV.*
13. *Idipsum jam pridem juramento interposito promiserunt Principes Belgii.*
14. *Gravissima pœna constituta in eos qui incolas Brabantiæ evocarent extra Brabantiam.*
15. *Aliquando exceptæ fuere causæ coram Episcopis tractandæ.*
16. *Anno 1515. civitates Brabantiæ à Principe impetrarunt, ne ulla ex causa ad tribunalia Ecclesiastica extra Brabantiam evocari possent.*
17. *Hodie Episcopi extra Brabantiam residentes habent tribunalia in Brabantia coram quibus citantur incolæ Brabantiæ.*
18. *In causis spectantibus ad Curiam Romanam debent Belgæ judicari per judices delegatos in partibus.*
19. *De hoc jure Belgarum conservando solliciti fuere Magistratus Regis in promulgatione Concilii Tridentini.*
20. *Hoc jus Belgarum etiam agnovit S. Congregatio Cardinalium interpretum Concilii Tridentini.*
21. *Scriptores etiam exteri de hoc privilegio Belgarum mentionem faciunt.*
22. *Judices* in partibus *hic dicuntur, qui in singulis propriis citatorum Provinciis delegantur.*
23. *In Hispania exemptus non potest eligere Conservatorem extra regnum.*
24. *Rex Hispaniæ suscipit defensionem illius qui ad Curiam Romanam extra regna Hispaniæ vocatur.*
25. *Similiter in Hispania Episcopi residentes extra regnum debent deputare Vicarios in regno.*
26. *In Gallia nullus potest citari extra regnum, sed causæ delegandæ in partibus.*
27. *Executor citans aliquem extra regnum potest super eo conveniri.*
28. *Usus Galliæ habet ut judices delegentur intra limites Parlamenti cujusque Provinciæ.*
29. *Ratio istius usus.*
30. *Ab hoc usu non videtur dissona praxis Belgii; & quandonam aliquis dicatur citari extra Provinciam?*
31. *An hodie Belga possit citari vigore rescripti delegatorii ultra unam dietam extra suam Diœcesim?*

I. CUm primitus judices delegari cœperunt, sicuti omnimoda erat circa personas delegandas libertas Delegantis; ita quoque quoad locum in quo judicium delegationis esset peragendum, nulla erat restrictio; solebantque etiam in partibus remotioribus judices impetrari; ipsæque partes coram eis ad loca illa remotiora comparere cogebantur.

II. Verùm Concilium Lateranense sub Innocentio III. advertens, quod " nonnulli gratiâ Sedis Apostolicæ abu" tentes litteras ejus ad remotos judices impetrare nite" rentur, ut reus fatigatus laboribus & expensis liti ce" dere, vel importunitatem actoris redimere compella" tur, " statuit, " ne quis *ultra duas* dietas extra suam " Diœcesim per litteras Apostolicas ad judicium trahi pos" sit. " *Cap.* 28. *ii De Rescriptis.*

III. Quærit Glossographus hîc, num Constitutio intelligatur de *vulgaribus* dietis quæ habentur secundum consuetudinem regionis, aut de *legalibus*, secundum quas viginti milliaria computantur pro dieta *L.* 3. *ff. D. V. S.* resolvit autem Glossographus, quod de *vulgaribus* intelligenda sit; & ita quoque aliquando per Senatum Parisiensem judicatum fuisse, refert Choppinus *lib.* 2. *De S. P. tit.* 5. *num.* 9.

IV. Hoc sensu Concilium Andegavense 1365. à Simone Archiepiscopo Turonensi cum Suffraganeis celebratum intellexisse *dietas*, colligitur ex *Can.* 3. ubi imprimis narrat, quod nonnulli in Provincia Turonensi *dietas* diversimode in casibus præmissis (id est Rescriptorum Sedis Apostolicæ) niterentur computare. Post-hæc dicit: " Nos ve" rò de communi consilio & assensu totius Concilii duo" decim leucas taxamus pro dieta *vulgari* vel etiam *usuali* " in Diœcesi Turonensi & Andegavensi: in Britannia ve" rò & Cenomania decem leucas taxamus pro dieta.

Deinde concludit: " Itaque reus à fine Diœcesis Turo" nensis & Andegavensis ultra duodecim, & in Britannia " & Cenomania, ultra decem leucas per litteras Aposto" licas non trahatur.

V. Dum hîc non permittunt ultra *unam* dietam quæ 12. aut 10. leucas comprehendit à fine Diœcesis reum in judicium trahi per litteras Apostolicas, indubiè reflectunt ad Constitutionem Bonifacii VIII. in *Cap.* STATUTUM *De Rescriptis in* 6. qua statutum fuit, ut si actor & reus ejusdem civitatis seu Diœcesis fuerint, extra ipsas causa non committatur, nec conveniatur aliquis eorumdem, nisi in duobus casibus ibidem nominatim expressis, in quibus casibus extra dictas civitatem & Diœcesim possit causa committi: *Nullus tamen* (ait) *eorum ultra* UNAM DIETAM *à fine suæ Diœcesis valeat conveniri.*

Deinde addit eadem Constitutio: " Cum autem actor " & reus civitatum & Diœcesium fuerint diversarum, si " actor in civitate vel Diœcesi rei judicem habere recu" set: ipsum non in sua, sed in alia civitate vel Diœcesi " liberè impetrare valeat: reumque trahere ad eamdem: " dummodò locus (ait) ad quem eum traxerit, ultra " *unam dietam* minimè sit remotus.

Licet ergo Bonifacius in hac Constitutione permiserit reum citari quibusdam casibus extra suam civitatem vel Diœcesim, noluit tamen eum ultra *unam* dietam à fine suæ Diœcesis citari.

VI. Conveniens esse, ut causæ terminentur ubi exortæ sunt, jam pridem judicavit Synodus Nicæna, uti refertur *Can.* 12. in collectione Canonum sub nomine Adriani I. " Prudentissime (inquit) justissimeque Nicæna, sive Afri" cana Decreta definierunt, quæcumque negotia in *suis* " *locis*, ubi *orta* fuerint, finienda. " Plures Canones idipsum præsertim in causis Clericorum & Episcoporum astruentes, collegit & retulit Gratianus *caus.* 3. *q.* 6.

VII. Unde prædicta Constitutio in quantum restringit evocationes causarum è locis in quibus ortæ sunt, ubique recepta fuit; quin & Synodus Tridentina volens, ut habeat unaquæque Diœcesis quatuor saltem, aut etiam plu-

res

tes probatas personas, ac ut supra qualificatas, quibus causæ à quolibet Legato vel Nuntio, atque etiam à Sede Apostolica committantur, satis innuit, se saltem optare, ut causæ judicibus Synodalibus singularum respectivè Diœcesium committantur.

VIII. Imò si Philippo Probo credamus in notis ad Glossam Pragmaticæ Sanctionis *tit. De Causis* §. *Statuit*, verbo TERMINENTUR ET FINIANTUR *num.* 8. in Gallia debet causa delegari " in Diœcesi in qua appella» tus degit, aut in ea in qua prima instantia fuit facta, » aliàs appellatur ab ea Rescripti obtentione tamquam » ab abusu.

Et ex Joanne Chenu refert Carolus Fevretius *lib.* 4. *De Abusu cap.* 2. *num.* 9." Papa in Diœcesi in qua lis cœpta » est, atque in partibus ubi causa in prima instantia tra» ctari & decidi debuit, Rescripto suo litem ultimo judi» cio dirimendam committere debet; aliàs, si extra Diœ» cesim, inspectâ litis origine, Rescriptum dirigatur, lo» cus erit appellationi ab abusu.

Testaturque Choppinus *lib.* 2. *De S. P. tit.* 4. *num.* 5. quod cum à sententia Officialis Capituli Turonensis exempti esset appellatum ad Sedem Apostolicam, atque causa commissa esset duobus Canonicis Ecclesiæ Cenomanensis in Provincia Turonensi, quia tamen erat extra *Diœcesim* Turonensem, delegationem fuisse declaratam abusivam anno 1535. ac rursus in simili casu anno 1564.

Notat insuper Joannes Lucius *lib.* 2. *tit.* 4. Inquisitorem fidei auctoritate Pontificis constitutum, & à Rege admissum, non potuisse partes litigantes coram se citare, nisi esset in Regno; quia juxta SS. Canones, Rei delati extra suas Diœceses evocari non poterant." Itaque (ait) » pronuntiatum est, eum qui ab ejusmodi evocatione » velut ab abusu provocasset, rectè atque ordinatè pro» vocasse.

IX. Licet Synodus Tridentina (uti dictum est) optare videatur, ut causæ à judicibus in suis respectivè Diœcesibus ubi ortæ sunt, definiantur; ideoque prædicta praxis Regni Galliæ à mente Synodi non appareat difformis, non apparet tamen, quod Synodus absolutè statuerit, ut causæ in aliqua Diœcesi ortæ tantum delegentur judicibus *ejusdem Diœcesis*; atque hac in parte restrinxerit Constitutionem Bonifacii VIII. Cum enim eam derogationem non exprimat, credit Zypæus *Consult.* 1. *De Offic. Jud. deleg.* Synodum Tridentinam hac in parte juri antiquo non derogasse; posseque consequenter Judices etiam aliarum Diœcesium delegari, intra terminos tamen à Bonifacio VIII. constitutos; id est, non ultra *unam* dietam extra Diœcesim, præsertim in secundis & tertiis instantiis: quod & notoriæ praxi Belgii consonat.

X. Verum hæc ita nihilominus limitanda sunt, ut causæ semper intra Provinciam maneant; nec Belgæ prætextu cujusvis delegationis extra patriam in judicium trahantur; puta Brabantus extra Brabantiam litigare cogatur.

Hoc enim notorio & vetusto usu receptum est, & Principum Diplomatibus cautum, imo & à Principibus interposito etiam juramento Belgis promitti solitum, ut Belgæ extra patriam seu Provinciam in judicium trahi non sinantur.

XI. Et quidem in antiquissimis illis Tabulis, quas anno 1312. Joannes Dux Brabantiæ condidit Cortenbergæ, ac inde Tabulæ *Cortenbergenses* vulgò vocantur, studiosè inculcatur, ut subditi & incolæ per Judices *indigenas*, eo loco quo forum sortiuntur, secundùm cujusque civitatis leges judicentur, interpositâ fide de non permittendo, ut quis adversus ea faciat. Verba latinè reddita sunt: *Cunctis jus postulantibus judicia reddi faciemus per Scabinos; aut eos, quibus judicare incumbit, atque uti secundum proposita negotia forum sortiuntur, nimirum unicuique secundum jus civitatis suæ, nec adversus hoc faciemus, aut fieri patiemur; & si quid elucidandum, aut mutandum incidet circa leges, id semper fiet adhibito consilio bonorum virorum hujus regionis. Quæ omnia fide, & jurejurando nostro, tactis Sacrosanctis Evangeliis, promittimus per nos, & successores nostros firma & stabilia fore, atque curaturos, ut ab aliis observentur.*

Extant hæ tabulæ *parte* 1. Edict. Brabant. *lib.* 2. *tit.* 1. *cap.* 2.

XII. Deinde eodem libro *tit.* 2. extat privilegium Caroli IV. vulgo *Bulla aurea*, ejusque iterata confirmatio, qua Duci Brabantiæ conceditur, ne ullibi gentium extra propriam regionem Brabantis diem dicere, aut litem intendere ausit.

XIII. Adhæc jam pridem promiserunt Principes, etiam juramento interposito, perpetuò firmum & stabile fore, ne alter alterum extra Provinciam in jus vocet; ut habetur in læto introitu Joannæ Ducissæ Brabantiæ de 3. Januar. extatque citata *parte* 1. Edict. Brabantiæ *lib.* 2. *tit.* 1. *cap.* 4.

XIV. Extat ibidem *cap.* 6. lætus introitus Antonii Ducis Brabantiæ, quo idem articulus auctior promittitur, addito insuper promisso, severitatem pœnæ (videlicet perditionis corporis & bonorum, *Verbeuren syn lif endè syn goed*) in contravenientes, se nulli moderaturum.

XV. Addit tamen exceptiones paucas intuitu Jurisdictionis Ecclesiasticæ, nimirum in causis testamentorum, pactorum antenuptialium, eleemosynarum, & bonorum Ecclesiasticorum.

Cùm enim olim tres causarum species ad Audientiam Ecclesiasticam Leodiensis vel Cameracensis Episcopi deduci possent, videlicet de testamentorum validitate, de pactis antenuptialibus; & rebus in pios usus donatis; seu per amortizationem subductis sæculari potestati (uti supra *tit.* 2. *cap.* 1. 2. & 3. ostensum est) etiam primitus indultum fuit, ut his ex causis coram illis Episcopis extra Brabantiam comparere deberent.

XVI. Verùm anno 1515. Deputati Civitatum Brabantiæ disertè à Principe stipulati sunt, ne municipes vel incolæ Brabantiæ ulla ex causa ad tribunalia Ecclesiastica evocari possent, aut Jurisdictionem vicinorum Episcoporum agnoscere, nisi per Delegatos in Brabantia residentes, & jus dicentes; uti habetur in Additione 2. ad lætum Introitum Caroli V. *art.* 3. Verba sunt: *Dat de ondersaten onses voorschreven landts van Brabandt in den Bisschopdomme van Luycke ende Camericke, buyten den selve Lande van Brabandt ghelegben, voor 't Geestelijcke gherichte, niet en sullen moghen vvorden betoghen van heuren persoonen ofte goeden, die in onsen voorschreven Lande van Brabandt ghelegben oft geseten zyn: Maer dat die inde Gheestelijcke Hoven der selver Bisschoppen binnen den lande van Brabandt gestelt, getoghen sullen vvorden ten rechte alsoo langhe als de selve Geestelijcke Hoven in den selven onsen lande van Brabandt liggen sullen.* Id est: Ut subditi dictæ nostræ ditionis Brabanticæ in Diœcesibus Leodiensi & Cameracensi, extra dictam Brabantiæ Provinciam coram tribunali Ecclesiastico nec ratione personæ aut bonorum in dicta nostra Brabantiæ Provincia sitorum, conveniri possint; verùm quod ad Curias Ecclesiasticas dictorum Episcoporum intra Brabantiam constitutas in jus vocabuntur, donec dictæ Ecclesiasticæ Curiæ in præfata Brabantiæ nostra Provincia extiterint.

XVII. Hæc cautio solemni Principis juramento firmata, ad hanc diem religiosè custoditur. Hinc Archiepiscopi Mechliniensis & Cameracensis, item Episcopus Namurcensis per suos Officiales in Brabantia residentes & pro tribunali sedentes jus dicunt municipibus & incolis Brabantiæ; neque extra Brabantiam in causis etiam merè Ecclesiasticis umquam citare præsumunt.

XVIII. Nec Episcopos dumtaxat hisce in partibus non residentes, debere per Judices in patria residentes judicare; sed & Curiam Romanam & Romanum Pontificem, tam in causis ad ejus cognitionem in prima instantia spectantibus, quam per appellationem ad ipsum devolutis, debere per Judices in partibus delegatos judicare: nec municipes aut incolas Brabantiæ, seu laicos seu Ecclesiasticos vi litterarum Sedis Apostolicæ extra Brabantiam evocari posse, Belgis ac præsertim Brabantinis jam pridem omnino persuasum fuit.

XIX. Quam soliciti Magistratus Belgici, ac notanter Brabantini, ne quid huic patrio juri detractum esse videretur, per promulgationem Concilii Tridentini in Belgio, intelligitur ex Notis ejusdem Concilii Decretis per Magistratus Regios appositis.

Ad *cap.* 8. *Sess.* 13. quo decernitur ut causæ Episcoporum, cum pro criminis objecti qualitate comparere debeant, coram Pontifice Maximo referantur, ac per ipsum terminentur, " speciatim Brabantini observarunt, » hac ratione subditos extra Patriam fore trahendos, quod » directo adversatur indulto Summorum Pontificum, Leo» nis & Clementis, & Constitutionibus Suæ Majestatis, & » Illustrissimorum ejus Prædecessorum, qui non sine gra» vi ac prægnanti causa id concesserunt.

Rursus ad *caput* 5. *Sess.* 22. " Quod statuitur de cogni» tione adhibenda in dispensationibus; cum hac cautione » accipiendum esse monetur, ne subditi hac occasione » *extra Provincias* suas evocentur.

Denique ad *cap.* 10. *Sess.* 25. dicunt: " Quod statui» tur, designandas esse personas aliquot præter Ordina» rium, quibus causæ Ecclesiasticæ in partibus delegan» dæ committantur, sic accipiendum monent Brabanti, » ne hac occasione subditi extra patriam evocentur.

Scimus autem Concilium Tridentinum in Belgio promulgatum esse cum expressa clausula; salvis vetustis ac inveteratis privilegiis & juribus patriæ; quemadmodum latius in Prologomenis ostensum fuit: ideoque & hoc jus hactenus inconcussum permansit.

XX. Hoc Belgarum privilegium etiamnum post Concilium Trid. agnovit S. Congregatio Cardinalium Concilii Trident. Interpretum 23. Junii 1615. Propositum enim fuit Sacræ Congregationi nomine Alberti Archiducis, Belgii Principis, per Philippum Masium ejusdem Principis in Curia Romana Oratorem: *Cum in Burgundia, Brabantia, & Flandria, ac aliis Belgii partibus dominio Alberti Archiducis Austriæ subjectis, inter alia Archiepiscoporum, & Episcoporum Synodalia statuta ex immemorialibus consuetudinibus, Concordatis & Privilegiis notoriis earumdem partium, hucusque in viridi tentum, & observatum sit, omnium incolarum, coram exteris Judicibus nullatenus evocabilium, causas præsertim appellatorias, Judicibus Synodalibus Patriæ dumtaxat committi; & nihilominus inter alias Nuntiorum Apostolicorum Belgii facultates, insertum asseratur indultum, easdem causas generaliter committendi, cognoscendi; ideo per Philippum Masium, pro eodem Alberto hic residentem, quæritur, an per dictas facultates Nuntiorum Apostolicorum hic annexas, possit dictis Statutis, & Privilegiis aliquatenus derogatum censeri, juxta cap.* 20. *Sess.* 24. *De Reformat.*

Huic propositioni hoc responsum repositum fuit: *Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, facto prius verbo cum Sanctissimo D. N. Paulo PP. V. Respondit Sanctissimi & Patrum dicti Concilii intentionem non fuisse, nec esse, Statutis & Privilegiis hujusmodi derogare: firmâ tamen, ac aliàs in reliquis illæsâ permanente dicti Capituli* 20. *Sess.* 24. *dispositione. Romæ* 23. *Junii* 1615. *Signatum S. Cardinalis Lancelottus dictæ Congregationis Præfectus.*

Ex his elucet, etiam ex sententia S. Congregationis, Synodum Tridentinam noluisse per Decreta sua tametsi generaliter expressa, derogare speciali & immemoriali Belgii consuetudini de non evocando: cujus consuetudinis & juris etiam exteri Scriptores, tamquam de re notoria meminere.

XXI. Ludovicus Guicciardinus Italus in generali Belgii descriptione, ait: Pontifex " nullius omnino præten» sionis vel correctionis prætextu, quemquam hominem, » sive Ecclesiasticus is, sive Laicus, evocare potest extra » Provincias. Unde si quid fortè occurrat, oportet ut » mittat, vel hic deputet Commissarios qui de prætensa » causa cognoscant. " Vide etiam Choppinum *lib.* 2. *De S. P. tit.* 4. *num.* 8. ubi ejusdem juris meminit.

XXII. Igitur Judices in *Partibus* hîc dicuntur, qui in unaquaque Provincia delegantur: neque sufficeret, eos in ipsa Diœcesi delegari, si Diœcesis se extra Provinciam & patriam rei vel appellati extenderet; sed deberet in ea parte Diœcesis causa committi, quæ intra Provinciam continetur.

XXIII. Eodem jure uti Regem Catholicum in Regnis Hispaniæ, latè probat Salgado De Supplicat. ad Sanctissimum *parte* 2. *cap.* 11. refertque *num.* 97. " generale » consultum supremi Concilii Regii, quo dispositum stat, » exemptum non posse eligere Conservatorem *extra hæc* » *Regna Hispaniæ*, ne naturales horum Regnorum mo» lestentur, nec conveniantur extra Regnum.

XXIV. Quin & *num.* 83. tradit Principem & Senatum posse evocatum ad Curiam Romanam defendere, ne extra Regna Hispaniarum extrahatur: " tamquam (ait) » hoc sit Regis proprium munus & *Regale* Officium, ne » subditi tali molestia opprimantur: maximè cum Cle» rici, Ecclesiasticæque personæ, cives reputentur, sint» que pars populi & membra Reipublicæ temporalis, ad » quorum protectionem simul tenetur Princeps.

XXV. Addit denique *num.* 101. " Et ex identitate ratio» nis aliisque motivis & inconvenientibus vitandis simili» ter decretum fuit per Senatum Supremum *in Decreto* 25. » *inter impressos*, quod Episcopi Regni Arragonum haben» tes loca sibi subjecta in hoc Regno Hispaniæ, Vicarios » constituant in illis, coram quibus naturales convenian» tur.

XXVI. Apud Gallos nullum posse extra Regnum conveniri, seu citari, uno consensu testantur Regni illius Pragmatici: asseritque Choppinus *lib.* 2. *De S. P. tit.* 4. *num.* 8. " Politicis sanctionibus posteriorum temporum, » Romana Sedes tenetur supremam illam sacrarum li» tium cognitionem demandare Galliæ Ecclesiarum Præ» fectis.

XXVII. Et Rebuffus ad Concordata *tit. De Causis*, dicit: " Quando quis citatur extra Regnum, practica est, » ut ille ab abusu appellet ad Senatum, qui illum abusum » in hoc regno reformat.... Et vidi judicari, ut *executor* » intimari possit & citari tamquam pars: quia pars extra » Regnum citari non potest, sic judicatum fuit anno 1534. » die 15. Februarii, in hoc Senatu contra executorem cu» jusdam Abbatis in Sabaudia residentis.

XXVIII. Quin usus Regni Galliæ habet, quod non sufficiat Judices committi in Patria & Diœcesi; sed insuper ut sint intra limites & Jurisdictionem Parlamenti, cui ipse reus est subjectus; testaturque Lucius in sua collectione Placitorum, " à Pontificii diplomatis executore » velut abutente, rectè provocari, si de rebus Curialis » dictionis extra eam datus fuerit. " Confirmat dein idipsum per Arrestum de anno 1491. quo Parlamentum declaravit abusivam executionem rescripti delegatorii, quod ii quibus Pontifex executionem mandaverat, extra Curiæ ditionem dati essent.

XXIX. Eundem usum latius astruit, & nonnullis Parlamentorum Arrestis confirmat Carolus Fevretius *Lib.* 4. *De Abusu cap.* 2. *num.* 10. Rationem illius usus allegans, quod in causis in Curiis Ecclesiasticis tractandis, possint multa intervenire, quæ cogant litigantes recurrere ad Curias Parlamentorum, vel pro interdicto de nihil innovando aut attentanto, vel ut recipi queant tamquam appellantes ab Abusu; quod haud sine difficultate, longa mora, aliisque incommodis fieri posset, si hi Judices Delegati essent sub jurisdictione alterius Parlamenti, quam sub quo ipsi Litigantes domicilium habent.

XXX. Neque ab hoc usu Galliæ dissona apparet praxis Belgica: nam & hic in Belgio pro limitibus Provinciæ seu Patriæ limites in hoc puncto reputari videntur, intra quos supremus Senatus Principem repræsentans continetur: ut tum extra Patriam sive Provinciam citari vel conveniri dicantur, dum citantur seu conveniuntur ad locum alteri Senatui sive Parlamento subjectum. E contrario autem dicuntur citari in Patria sive Provincia, modo locus Judicii sit intra terminos supremi Senatûs, sub quo domicilium habet citatus; tametsi reipsa, & propriè loquendo, locus ad quem citatur, sit alterius Provinciæ, ab

ab ea in qua citatus moratur: puta si è Flandria quis citetur Mechliniam. Licet enim Mechlinia & Flandria sint diversæ Provinciæ, nihilominus, quia habent idem supremum Parlamentum, quoad præsentem articulum pro eadem Provincia reputantur.

XXXI. Districtus Parlamenti sive Provinciæ latè admodum se aliquando extendit; adeo ut etsi intra limites Provinciæ quis citaretur, nonnumquam tamen ultra *unam* dietam extra suam Diœcesim in judicium provocaretur, quo casu, licet non posset excipere contra eam citationem eo titulo, quod extra Provinciam evocaretur, posset tamen excipere, quod contra Constitutionem Bonifacii VIII. evocaretur ultra *unam dietam* extra suam Diœcesim: cui Constitutioni per Jus Belgarum de evocandis extra Provinciam, nullatenus in hoc puncto est derogatum.

CAPUT IV.

De Arbitris.

1. *Arbiter interdum accipitur pro judice ordinario, vel Arbitro* juris.
2. *Frequentius pro Arbitro ex compromisso electo.*
3. *Unde dicantur* compromissarii & recepti?
4. *Quid compromissum?*
5. *Auctoritas Arbitri dependet ex compromisso; nec illud egredi potest.*
6. *Hinc nec coram Arbitro institui potest reconventio.*
7. *Potest tamen Arbiter cognoscere de connexis, & sine quibus causa in compromisso comprehensa determinari nequit.*
8. *Arbiter procedere non potest, nisi constet de compromisso.*
9. *An compromissum debeat esse in scriptis?*
10. *Sententia Arbitri sine prævio compromisso an per consensum subsequentem possit validari?*
11. *Compromitti potest in unum vel plures.*
12. *Si in plures fuerit simpliciter compromissum, uno absente etiam per contumaciam reliqui procedere non possunt de Jure Civili.*
13. *Secus obtinet de Jure Canonico.*
14. *Quid moribus circa hunc articulum sit receptum?*
15. *An compromissum rectè fiat in duos cum potestate assumendi tertium in casum dissensus?*
16. *Compromisso solet inseri pœna; & quandonam hæc debeatur?*
17. *An solutione pœnæ liceat à Compromisso recedere?*
18. *An Compromissa hodie fieri possint interposito juramento?*
19. *De Jure Civili non potest in judices ordinarios compromitti ut arbitros.*
20. *Potest tamen de Jure Canonico; & quæ ratio diversitatis?*
21. *Potest utroque jure compromitti in Judices tamquam Arbitratores.*
22. *Arbitrator non est propriè Arbiter, nec forma judiciali procedit.*
23. *Judices se interponentes ut Arbitratores agunt tantum partes amicabilium compositorum.*
24. *Præcipuè urgenda est concordia dum causa est dubia; & quomodo hac in parte peccare possint judices urgendo partes ad concordiam in casu non dubio.*
25. *Improbandum quod judices tantum cogitent de concordia post factas expensas.*
26. *Hodie frequenter in eandem personam compromittitur tamquam Arbitrum & Arbitratorem.*
27. *Leges non admittunt appellationem à sententia Arbitri.*
28. *Id scopo introductorum Arbitrorum est consonum.*
29. *Mores hodierni admittunt reductionem à sententia Arbitri.*
30. *Hæc reductio habet vim appellationis quoad effectum suspensivum.*
31. *Etiam à sententia Arbitri nulliter lata reducitur.*
32. *Ad quem à sententia arbitri fiat reductio.*
33. *Reductio adinstar appellationis fieri debet intra decem dies.*
34. *In Brabantia facta post viginti dies non habet effectum suspensivum.*
35. *Licentia reducendi debet à Curia Regia peti per libellum.*
36. *Ob nimis facilem reducendi licentiam Arbitria hodie solent esse sine effectu.*
37. *Quod remedium ut per Arbitria litibus finis imponatur?*

I. ARbiter aliquando sumitur pro Judice Ordinario, *ut in L. 6. Cod. De Postulando*; & quandoque pro eo qui de jure eligitur, dum Judex recusatur ex causa suspicionis; quem Doctores communiter vocant *arbitrum juris*, de quo infra titulo *De Appellat, & Recusat.*

II. Frequentius verò accipitur pro eo qui eligitur à partibus ex compromisso conventionali; & in hac significatione sumitur sub titulo Decretalium *De Arbitris*; uti & titulo Codicis *De receptis Arbitris*, & Digestorum *De Receptis qui Arbitrium receperunt.*

III. Hi arbitri subinde etiam vocantur simpliciter *compromissarii L. 41. ff. eod.* eò quod litigantes in eum *compromittant.* Recipiunt enim & promittunt invicem litigantes stare sententiæ arbitri *communi* consensu electi; qui & *recipit* se pronuntiaturum: & inde dicti sunt *recepti.*

IV. Partium autem conventio vel constipulatio, qua promittunt utrimque se velle stare decisioni electi arbitri, dicitur *compromissum*: & uti rectè notat Rebuffus in tractatu *De Arbitris Glos. 2.* compromissum est illa simultanea partium de stando arbitrio promissio.

V. Et quidem cum arbiter auctoritatem judicandi vel decidendi à lege non habeat; sed ex partium dumtaxat conventione sive compromisso; ideo omnis ejus auctoritas ex ipso compromisso desumenda est. Unde ait Jurisconsultus in *L. 32. §. 15. De Receptis qui arbitrium*, &c. "De officio arbitri tractantibus sciendum est, omnem » tractatum ex ipso compromisso sumendum: nec enim » aliud illi licebit, quàm quod ibi, ut efficere possit, cau» tum est: non ergo quodlibet statuere arbiter poterit, » nec in re qualibet: nisi qua re compromissum est, & » quatenus compromissum est.

VI. Quare interrogatus Innocentius III. utrum coram arbitris reconventioni sit locus, respondit, "quod licet » in Judicio convenientem reconvenire valeatis; qui co» ram Judice convenitur, coram arbitris tamen reconve» nire non potest: Cum arbitri (ait) judicare non va» leant, nisi de iis tantum super quibus in eos extiterit » compromissum;" *Cap. 6. X De Arbitris.*

VII. Hæc nihilominus intelligenda sunt de iis quæ omnino distincta sunt ab iis super quibus compromissum est. Si enim aliquid emergat dependens à principali negotio, rectè de eo arbiter cognoscit. Hinc dicit Pontifex, quod arbitri etiam de restitutione cognoscere queant, si coram eis *incidenter* mota fuerit; *Cap. 9. X De Restit. in integ.* similiter super *interesse* tametsi in compromisso non expressum, pronuntiare potest arbiter, citatâ *L. 32. §. 5.* Imo, uti communiter docent Interpretes, potest arbiter de iis cognoscere sine quibus causa decidi non posset; quæque ipsi causæ adeo connexa sunt, ut, nî unà decidantur, causæ plena decisio haberi nequeat. Vide Tuldenum ad Codicem *tit. De receptis Arbitris.*

VIII. Interim cum auctoritas arbitri petenda & mensuranda sit ex forma compromissi; primum de ipso compromisso constare debet, antequam arbiter procedat. "Com» promissum autem aut submissum in arbitros debet scri» bi (ait Damhouderus in *Praxi Rerum Civil. cap. 104.*) » ac tum scriptum illud debet authenticari per aliquem » Judicem, Notarium, Tabellionem, Graphiarium, aut » per aliam similem personam publicam, idque præsen» tibus testibus, quia arbiter secundum hoc fundamen» tum, ad conscriptam illam, & acceptam authoritatem » debet instituere ac producere suum processum, ac eam » conscriptam facultatem nullo modo excedere.

IX. Imo dicit Rebuffus in tract. De Arbitris *art.* 1. *Glos.* 2. *num.* 10. " Oportet quod probetur arbitrium » per litteras, alioquin Judex semper procedere poterit. Vide notas Nicolai Tuldeni ad citatum locum Damhouderi; item ad *cap.* 208. ubi monet opinionem Rebuffi apud nos non servari.

X. Observat quoque Antonius Faber ad Codicem *lib.* 2. *tit.* 38. *Definit.* 1. " Et si valere non potest arbitrorum » sententia, quam nostri laudum dicunt, si non præcedat » compromissum: Si tamen sententiæ litigatores consen- » serint, hactenus confirmabitur, ut valeat in vim pacti, » sive expressus, sive tacitus consensus intervenerit.

XI. Compromitti potest, tam in unum, quàm in plures; tam æquali, quam inæquali numero: quod posterius tamen est convenientius; ut in casu dissensûs major pars decidat, *L.* 17. §. 6. *ff. eod.*

XII. Si in plures simpliciter sit compromissum, uno eorum absente, reliqui procedere nequeunt: quia non videretur servari forma compromissi, quæ in plures concepta est; & ita deciditur in *L.* 18. *ff. eod.* Idque procedet, licet per legitimam citationem, ut adesset, interpellatus probetur, uti notat Faber loco citato *Definit.* 3. Nam quod dici solet, contumaciam esse pro præsentia, tunc verum est, cum agitur de præjudicio contumacis, non alterius, cui contumaciam alterius nocere non oportet: ut in proposita specie: quia tertius ille absens potuisset forsan, si adfuisset, alios trahere in suam sententiam; & quod notandum, noluit compromittere nisi in *tres*; & hac forma & non alia compromissum à Partibus conclusum fuit.

XIII. De Jure Canonico ex speciali Constitutione Bonifacii VIII. in *Cap.* 2. *De Arbitris in* 6. contrarium obtinet; ut nimirum, si unus è tribus arbitris legitimè citatus, & cessante legitimo impedimento absit, possint reliqui duo negotium examinare & liberè definire, sicut possent eo præsente, nec volente cum iis in unam sententiam concordare: ut sic ipsius absentia præsentiâ repleta divina, eum reputari faciat pro præsente.

Hanc suam Constitutionem videri contrariam legibus haud diffitetur; ait enim: *licet lex civilis aliud innuere videatur.*

XIV. Hac Juris Canonici Constitutione nos uti testatur Simon à Groenewegen *De Legib. abrogat. ad L.* 18. *ff. De Receptis qui arbit.* &c. item Simon Van Leeuwen in Censura Forensi *parte* 1. *cap.* 17. *num.* 9. citans ibidem Costalium ad *L.* 17. *ff. eod.* qui tamen de hac inter Jus Civile & Canonicum differentia hîc loquens, dicit: " quod » in eo genere quæstionis sumus, in quo jus utrumque » in suo foro servari debeat, civile in civili, Canonicum » in Canonico, cùm talia salutem animæ non contingant.

Subdit quoque ibidem Costalius: " Item, quemadmo- » dum Jure Civili requirimus, ut omnes arbitri senten- » tiæ ferendæ adsint: idem ferè dicitur in actis, quæ ad » instruendam litem fiunt, ut ea expediri non possint, » nisi præsentibus omnibus arbitris: ideo ex tribus arbi- » tris acceptis duo non possunt recipere testes & interro- » gare, ut Curia Parisiensis censuit.

Illud equidem expeditum apparet, decisionem Juris Canonici non habere locum, si in plures compromissum sit, non simpliciter, sed adjectâ conditione, ut *simul omnes* in cognoscendo & judicando intersint, uti rectè observat Tuldenus ad Damhouderum in *Praxi Rerum civil. cap.* 212. *litt. D.*

XV. Si in duos simpliciter compromissum sit; hique inter se dissentiant, tacitè id actum videtur, ut tertius ab iis eligatur, cujus auctoritati pareatur, *L.* 17. §. 6. *ff. eod.* At si in duos compromissum sit hac additâ expressâ cautione, *ut si dissentiant, tertium assumant*, dicit Jurisconsultus in citata *L.* 17. §. 5. " Puto tale compromis- » sum non valere; nam in assumendo possunt dissentire. At hac Juris Civilis subtilitate explosâ, hodie contrarium servatur; suntque hæc compromissa usitatissima. Rebuffus loco citato *num.* 7. item Mornacius ad citatam *L.* 17. & Zypæus in Notitia Juris Belgici *tit. De Arbitris*, notat, nihil per mores frequentius, quàm ut eligantur duo arbitri, & his detur auctoritas assumendi tertium non suspectum in casum dissensûs; quod & probari in *Cap.* 61. ✕ *De Appellat.* rectè ibidem reflectit Zypæus.

XVI. Solent compromissa fieri pœnâ interposita, si arbitrio non obtemperetur, *L.* 11. §. 2. *L.* 12. & 13. *ff. De Receptis*, &c. Hæc autem pœna persolvenda est à non obtemperante Decreto seu *laudo* arbitri, vel comparere nolente coram arbitro electo: perinde enim est, non pareat quis sententiæ, an, ne ea feratur, impediat *L.* 2. *Cod. De receptis Arbitris*, & *L.* 27. §. 4. & *L.* 30. *ff. eod.*

XVII. Si pœna simpliciter inferatur compromisso, quo nihil frequentius moribus nostris, in æstimandis emptionum pretiis in arbitrium boni viri collatis, eâ persolutâ libere à compromisso receditur: secus si adjecta sit cum clausula, manente compromisso; quia tunc is qui compromisso stare renuit, in pœnam incidit, & nihilominus compromisso stare jubetur; Andreas Gail *lib.* 1. *Observat.* 150. *num.* 14.

XVIII. Aliquando etiam interposito jurejurando arbitros fuisse assumptos, constat ex *L.* 4. *Cod. eod.* illudque vocatur ibidem *sanctissimum arbitrium.*

Postmodum autem Justinianus *in Novella* 82. *cap.* 11. " Sancimus de cætero nullum fieri omnino Judicem *arbi- » tralem*, & cum *jurisjurandi* cautione judicare: Ne (ait) » ex hoc in perjurium invitum incidant homines propter » judicum ignorantiam pejerare compulsi: sed omnino » qui judicem aut judices eligunt, cum pœna eligant eos, » quatenus partes ad invicem coeant, & necessitatem » habeant aut contentæ esse judicio, aut si retractare vo- » luerit alter, det mulctam, & si licentiam habeat disce- » dere reus ab iis quæ judicata sunt, & ad aliud venire » auditorium: nostris judicibus si aditi fuerint, exigenti- » bus mulctam: & iis qui eam jussi sunt accipere; resti- » tui præparantibus.

Hanc Justiniani Ordinationem non fuisse ubique receptam, constat ex *Cap.* 2. & 9. ✕ *De Arbitris*, ubi arbitriorum cum interposito juramento mentio fit; eamque distinctionem inter Jus Civile & Canonicum observat Damhouderus *cap.* 204.

Non desunt Interpretes, qui docent, eam Justiniani Constitutionem de Arbitris tantum, & non de Litigantibus loqui, uti monet Zypæus in Jure Novo *tit. De Arbitris*, additque: " Adeoque *jurata* compromissa *indies* fiunt.

XIX. Arbitri quacumque forma assumpti nullam accipiunt propriè dictam jurisdictionem, quam privati dare nequeunt; unde nec propriè *judices* sunt; sed compromissarii privato partium consensu, ad eorum controversias decidendas, assumpti. Imo inspecto Jure Civili, Judices Ordinarii in Arbitros asumi nequeunt, *L.* 9. §. 2. *ff. eod.* cui consonus apparet *articulus* 23. Ordinat. Curiæ Brabantiæ, qui inhibet Consiliariis ne munus compromissi suscipiant causarum in Senatu motarum, aut verosimiliter movendarum, sine consensu Cancellarii & Senatûs.

XX. Jure Canonico tamen etiam in ipsos Judices compromitti posse, constat ex *Cap.* 7. ✕ *De Arbitris*, & *Cap.* 21. ✕ *De Prabendis.* Credit Janus à Costa in Summario tituli Decretalium *De Arbitris*, hoc de Jure Canonico receptum esse, quia ipsa Judicia Ecclesiastica cœperunt ab *Arbitrio*, & more arbitrorum primùm jussi sunt Episcopi judicare, *L.* 7. *Cod. De Episcop. Aud.* & supra *tit.* 1. *cap.* 2. notavimus.

Nonnulli autem credunt, referente A Costa ibidem, hanc decisionem Juris Canonici occasionem habuisse ex *Novella* 86. Justiniani: ex qua potest Judex esse honorarius arbiter vel *mediator*, id est, ut loquuntur, *Arbitrator* & amicabilis compositor.

XXI. Quidquid sit, hoc sat constat, Judices ordinarios posse se interponere, etiam in causis coram se pendentibus, tamquam mediatores, ut partes ad concordiam inducant.

Quin & ipsos Judices tamquam *Arbitratores* compromitti posse, dicit Antonius Faber ad Cod. *lib.* 2. *tit.* 38. *definit.* 2. " In Præsides & Senatores non magis (ait) compro-

» promitti potest tamquam *Arbitros juris*, quam in quem» libet alium Judicem Ordinarium : cum sint & ipsi Ju» dices Ordinarii. Sed tamquam in *Arbitratores*, & be» nevolos, ut vocant, compositores compromitti haud » dubiè potest." Et ita judicatum in Senatu Sabaudiæ anno 1591.

XXII. Neque enim *arbitrator* est propriè dictus *arbiter*, qui more Judicis causam discutit, & definit, partesque Judicis subit; uti notat ex Corasio Diodorus Tuldenus ad titulum Cod. *De receptis Arbitris*, additurque, quod quidem præter Compromissarium alium arbitrum jus agnoscat, sed qui propriè non est arbiter, nec ut talis de lite cognoscit, verùm ad cujus existimationem moderationemque aliquid in contractibus partes referunt. " Porro (ait Tuldenus) amicabilis contendentium con» ciliator non definit ipse litem, sed ejus finiendæ consi» lium modumque suggerit ipsis contendentibus. Nec » nego (pergit Tuldenus) hunc quoque arbitrum voca» ri, sed nego judicem esse, verum proxenetam transa» ctionis esse affirmo.

Hactenus ex Tuldeno allegata videntur disertè expressa in *L.* 13. §. 2. *ff. eod.* " Recepisse autem arbitrium vi» detur (ut Pedius *lib.* 9. dicit) qui Judicis partes susce» pit, finemque se sua sententia controversiis impositu» rum pollicetur. Quod si (inquit) hactenus intervenit, » ut experiretur, an consilio suo, vel auctoritate discuti » litem paterentur, non videtur arbitrium recepisse.

Hic manifestè distinguitur à propriè dicto *arbitro*, qui se simpliciter interponit, ut experiatur, an litem finire posset; qui, uti notat ibidem Dionysius Gothofredus, *arbitrator* dicitur.

XXIII. Igitur dum judices se interponunt, ut suggerant, proponantque litigantibus media & consilia concordiæ, arbitratores seu amicabiles compositores dici possunt, non arbitri : nec dubium, quin officium Judicis nonnumquam exigat, ut conentur partes ad concordiam aliquam & transactionem inducere; uti rectè monet Damhouderus in *Praxi Rerum Civil. cap.* 199. testaturque, quod " in » supremo Mechliniensi Concilio frequenter utantur, ut » partes mittant ad Commissarios, ut illas audiant, causas » ipsarum coram discutiant, & disputent, & eas si quo» modo poterunt, amicè concordent. Et si eas nullo mo» do concordare poterunt, saltem utrique partium seor» sum, & secretè omnes difficultates causarum pruden» ter aperient, ut inter spem & metum fluctuantes, per» suasionibus citiùs ad concordiam conducantur. Sin per» tinaciter sanis consiliis acquiescere nolint, rerum even» tum & sententiam futuram expectent. Atque hoc pii » ac Christiani Judicis officium, quivis Judex exequi & » peragere potest, ne dicam debet, in quocumque statu » res etiam & causæ consistent, si materia difficultatis plu» rimum contineat, & Judicis sententia pronuntianda » anceps videatur.

XXIV. Monet autem ibidem *num.* 3. ut reflectat Lector ad finalem clausulam verbis supra relatis adjectam : *Si materia difficultatis plurimum contineat, & judicii sententia pronuntianda anceps videatur.* " Quia (ait) si pro» cessus in jure conclusus, visitatus & diligenter exami» natus esset, atque ex eo examine Judex certè cognosce» ret utrius partis causa esset potior & justior; eo casu non » debet partes ad concordiam inducere, & pertrahere, » id enim si faceret, alterutri parti magis favere videre» tur, quod ab animo Judicis procul abesse convenit, sed » eo casu debet jus dicere, & justitiam æquiori parti ad» judicare, citra omnem favorem & de concordantia apud » neutram partem, nec semel hiscere.

Multa quoque tradit Nicolaus Tuldenus ad *cap.* 206. Damhouderi *litt. M.* contra judices, qui videntes partem unam habere justam causam, nihilominus eam ad concordiam, & aliquid de suo jure remittendum incitant; ut vel hoc pacto alteri parti faveant.

XXV. Hoc non minus reprehendendum, quod judices frequenter de excitandis partibus ad concordiam non cogitent, nisi postquam jam omnes penè litis expensæ factæ sunt, ipsisque nihil amplius ex lite lucrandum superest; & quando ob factas expensas ferè impossibilis, aut admodum difficilis redditur concordia. Hoc animadvertisse videtur Damhouderus qui loco citato *num.* 4. dat hoc pium omnibus Judicibus monitum : " Sed hoc (ait) om» nibus Judicibus ex Christiana charitate velim esse fami» liare, ut quoties coram ipsis ullus processus intentatur, » partes per se, aut per alios concordatas curent, si pos» sint, priusquam ad odiosas, ac voracissimas lites des» cendant. Id enim facientes, non tantùm pii Judicis, » sed etiam veri, ac sinceri Christiani hominis officium » referunt, Apostolicam doctrinam sequuntur, & ad Chri» sti Servatoris nostri, ac pacifici exemplum se compo» nunt, & id imitatione exprimere curant.

XXVI. Communiter hodie fit, ut partes se in unam eamdemque personam submittant, tamquam *arbitratorem* & *arbitrum*; " hoc est, ut in causis controversis unus » & idem induat utramque personam, & arbitri & arbitra» toris, sic ut si partes consiliis, rationibus & amicis pa» cificationibus concordari poterunt, id primò scilicet cu» ret : sin id non valebit, arbitrum agat, & rem omnem » juris ordine peragat; " ait Damhouderus *cap.* 204. *num.* 8. in *Praxi Rerum Civil.* additque : " Atque hoc ge» minum officium arbitratoris & arbitri, in uno mihi vi» detur admodum laudabile amplectendum.

XXVII. De sententia arbitri ex compromisso jure perfecto aditi, appellari non posse sæpe rescriptum est (ait *L.* 1. *De receptis Arbitris :*) " Quia nec judicati actio » inde præstari potest : & ob hoc ipsum pœna invicem » promittitur, ut metu ejus à placitis non recedatur. " Et in *L.* 27. §. 2. *ff. eod.* " Stari autem debet sententiæ arbi» tri quam de re dixerit : sive æqua, sive iniqua sit : & sibi » imputet, qui compromisit : Nam & Divi Pii rescripto » adjicitur : *Vel minus probabilem sententiam æquo animo ferre debet.*

XXVIII. Hinc communi calculo concludunt Interpretes, de Jure Civili à sententia arbitri ex libero partium consensu assumpto appellari non posse; sed ejus sententiæ omnino esse standum : quod & scopo introductorum arbitrorum omnino consonum apparet, nimirum, ut ope arbitrorum lites citius ac minoribus expensis terminentur, & à forensi strepitu tandem ipsi litigantes eximantur, & omnibus jurgiis finis imponatur.

XXIX. Unde deplorat Tuldenus, quod consuetudo id perperam mutaverit. Moribus enim passim invaluit, ut ab arbitrorum sententia provocari, sive (ut aiunt) *reduci* queat, idque exemplo *arbitratorum* inductum apparet; de quibus legitur in *L.* 76. *ff. Pro Socio*; " quod ad » boni viri Judicium redigi debeat; etsi nominatim per» sona comprehensa sit, cujus arbitratu fiat.

" Hodie praxis statuit & servat (ait Rebuffus) quod » semper recurratur ad arbitrium boni viri, ubicumque » arbiter iniquè arbitratus est. Et hoc sive cum adjectione » pœnæ erat electus, sive non : & sic non fit hodie diffe» rentia in hoc Regno, in quo passim recurritur ad arbi» trium boni viri, quomodocumque arbiter iniquè arbitra» tus fuerit, & sive arbiter, sive arbitrator, sive amica» bilis compositor & quocumque nomine vocitatus fue» rit." Hæc ille in *Tract. De Arbitris art.* 1. *glos.* 3. *num.* 7. Quod & Praxi Belgicæ conforme est. Zypæus in *Notitia Juris Belg.* tit. *De Arbitris.*

XXX. Hæc provocatio, quia non est propriè à sententia, non solet vocari appellatio, sed *reductio*, scilicet ad arbitrium boni viri; quamvis reipsà, inspectis hodiernis moribus, ab appellatione vix differat. Quare monet Rebuffus loco citato *Glossa* 8. *num.* 30. quod sententia arbitri pendente reductione maneat omnino in suspenso & sine executione, æquè ac sententia Judicis pendente appellatione : quia (ait) hæc reductio vim habet suspensivam, sicut appellatio.

XXXI. Quare etiam sicuti moribus nostris à quacumque sententia judiciali, quantumvis *nulliter* latâ, debet provideri per appellationem; neque infirmari potest per viam (ut aiunt) *nullitatis*; ita quoque obtinuit, ut simili modo

modo per reductionem debeat infirmari sententia arbitralis quamvis nulliter lata; uti observat Antonius Faber loco citato *Defin.* 6. Eadem ratione Rebuffus in *tractatu De Arbitris art.* 1. *gloss.* 8. postquam *num.* 18. dixisset, in Rota aliquando dubitatum, an in causa reductionis ad arbitrium boni viri sit lis contestanda, quia per officium Judicis imploratur, mox tamen dicit *num.* 19. " In Fran- » cia tamen hæc dubitatio non fit, quia per *appellationem* » recursus fit, & omnia quæ in causa appellationis requi- » runtur, & in hoc recursu servari solent.

XXXII. Hæc reductio in Gallia fit ad Judicem Ordinarium, id est, eum in cujus territorio pars habet domicilium; & sic is regulariter erit Judex, qui in causa fuisset Judex sine compromisso. Latè Rebuffus loco citato *gloss.* 10.

Idipsum in Germania obtinere testantur Gail *lib.* 1. *obs.* 149. & Mynsingerus *Cent.* 2. *assert.* 61.

In Brabantia reductio fieri solet immediatè ad supremum Senatum, uti notat Zypæus in Notitia Juris Belgici *tit. De Arbitris:* refertque Hubertus Loyens in Tractatu De Curia Brabantiæ *cap.* 15. inter causas de quibus Senatus Brabantiæ est Judex, reductionem à laudo arbitrorum, dicens: " Ad cognitionem Senatus jure quoque pertinet » omnis reductio à sententia arbitri, ad arbitrium boni » viri.

Ex Ordinationibus tamen hujus Curiæ *art.* 487. potest reductionis causa committi Judicibus Ordinariis, ubi expedire videbitur. Verba articuli sunt: *De materien van reductien sullen by onsen Raede ten Landrechte moghen gecommitteert worden, als sy bevinden sullen soo te behooren.* Id est: Reductionem causæ poterunt Senatûs nostro in patrio Tribunali committi, cum sic expedire videbitur.

XXXIII. Cum reductio sit quædam species appellationis, ex communi Interpretum opinione debet fieri intra decem dies adinstar appellationis; uti notat Damhouderus in Praxi Rerum civil. *cap.* 113. & ita servari in Francia dicit Rebuffus loco citato *gloss.* 8. *num.* 6. Unà tamen monens, quod si dolo, vel per sordes quis prætendat se enormiter læsum, possit intra 10. annos impetrare litteras Regias restitutionis: quemadmodum in aliis contractibus id licet.

XXXIV. Ex Ordinationibus Curiæ Brabantiæ *art.* 488. reductio ad hanc Curiam effectum suspensivum non habet, nisi facta sit intra 10. *dies* à lata sententia arbitrali: post annum verò nulla reductio admittenda. *Dat egeen materien van reductien effect van suspensie hebben en sullen; ten sy dat die reductie versocht is binnen twintigh daghen naer d' uytspraeke gedaen, ende egheen reductien en sullen ontfangen, oft geadmitteert worden naer den jaere dat d' uytspraeke gedaen sal syn.* Id est: Ut nulla reductionis causa suspensionis effectum sortiatur, nisi dicta reductio intra vigesimum à prolata sententia diem impetretur. Elapso verò post sententiam anno, nulla reductio recipi aut admitti poterit.

XXXV. Ut reductio fiat, debet per libellum à Curia facultas reducendi impetrari; quod & innuit citatus articulus Ordinationum Curiæ Brabantiæ, dum dicit reductionem non habere effectum suspensivum, nisi *petita sit* intra 20. dies, *Die reductie* VERSOCHT *is.*

XXXVI. Conqueritur Busius, ad Legem primam *De Arbitris*, quod malo more eadem reductio in nonnullis Belgicis Curiis facilè & plerumque sine ulteriori causæ cognitione concedatur. Et sanè etiam concedi solet, tametsi pœna compromisso adjecta sit, & reductioni expressè renuntiatum sit: nam & adversus hanc renuntiationem restitutio datur, & reductio admittitur; uti latè deducit Rebuffus loco citato *Glossa* 5. & 8. ibi notans, omnes penè cautelas quæ pro roboratione arbitriorum fuere jam pridem observatæ, amplius non valere. Adeo ut hodie vis arbitriorum penè totaliter sit enervata: ipsaque compromissa magis ad augendas quam extinguendas lites hodie servire videantur: Cùm tamen teste Jurisconsulto in *l.* 57. *ff. eod.* non differendarum litium causa, sed *tollendarum*, ad Arbitros eatur.

XXXVII. Ad hæc finalia verba reflectens Mornacius ad *l.* 36. *ff. De Receptis qui Arbitrium*, &c. ait: " Notandus textus. Sed quia nec satis arctum arbitralis sen- » tentiæ vinculum esse compertum est ex quotidianis ex- » perimentis, inventa est & hæc alia ratio tollendarum » litium: nempe ut statim atque terminata sunt negotia » ab arbitris, litigantes coram eis transigant apud tabel- » liones, id est & contestationes quæ factæ ab iis fuerunt, » & judicium quod ab arbitris latum est, transactionis » obice perpetuo muniant, nihilque amplius pateat, tan- » tillumve emineat, præter contractum quem omnium » esse fortissimum ideo voluit Constitutio Regia anni 1561.

Et ne adversus transactionem forsan restitutio petatur ex capite prætensæ læsionis; atque hinc rursus litibus initium detur, solet transactionis confirmatio à Senatu peti.

TITULUS VI.

De Ministris Curiæ Ecclesiasticæ.

CAPUT I.

De Assessore.

1. *Hodierni Officiarii seu Ministri Curiæ Ecclesiasticæ demum institui cœperunt, quando in forum Ecclesiasticum intravit stylus fori civilis.*
2. *Origo & conditio horum Ministrorum potissimum ex Jure Civili petenda.*
3. *Officium Assessoris jam pridem apud Romanos usitatum fuit; & unde nomen Assessoris?*
4. *Assessores etiam dicti fuerunt Consiliarii.*
5. *Apud Romanos Magistratus Assessoribus utebantur.*
6. *Error in judicando cur Assessoribus, non Magistratibus imputaretur.*
7. *Assessores reputabantur quasi judices, & ideo multis privilegiis gaudebant.*
8. *Erant immunes à tutelis & onere indictionis.*
9. *Si absentes læsi essent, restituebantur in integrum.*
10. *Assessores apud Romanos accipiebant salaria sua ex publico.*
11. *Olim omnes majores Magistratus sibi Assessores assumere poterant; hodie soli Principes supremi.*
12. *Hodie Assessores Principum constituunt Parlamenta & Concilia eorum.*
13. *Inferiores Magistratus habere solent suos Secretarios vel Graphiarios vices Assessorum supplentes.*
14. *Præter hos officiatos consulere consueverunt Advocatos, qui locum Assessorum suppleant.*
15. *Nonnunquam Magistratus tenentur judicium istorum Advocatorum in pronuntianda sententia sequi.*
16. *Exemplo Magistratuum Civilium Judices Ecclesiastici cœperunt Assessores sibi assumere.*
17. *Sæculo XIII. moris fuisse assumere Advocatos in Assessores in Curiis Ecclesiasticis, probat Synodus Cantuariensis.*
18. *Nonnulli Judices Ecclesiastici in gravamen partium sine causa assumebant Assessores.*
19. *Decretum Bonifacii VIII. occasione hujus abusus vulgatum.*

20.

20. *Quis dicatur Assessor in hoc Decreto Bonifacii?*
21. *Bonifacius vetat assumi Assessorem à judice*, nisi eo indigeat.
22. *Potest tamen semper assumere, modò id fiat sine gravamine partis.*
23. *Quandonam Judex censeatur fraudulenter assumere Assessorem ex mente Bonifacii?*
24. *Potest assumere Judex, si indigeat, Assessorem etiam cum gravamine partis.*
25. *Hodie Judices Ecclesiastici, qui non sunt professione jurisperiti, solent Assessorem assumere.*
26. *Ex Constitutione Leonis X. Judices in neutro jurium graduati tenentur Assessorem assumere una etiam parte tantum requirente.*
27. *Judex licet professione jurisperitus & in jure graduatus potest Assessorem ad gravamen partis assumere, si eo indigeat.*
28. *An Judex indigeat vel non, Bonifacius relinquit conscientiæ ipsius judicis.*
29. *Unde hodie Judices de causa assumendi Assessorem nulli nisi soli Deo rationem reddere debent.*
30. *Judex delegatus ob suam insufficientiam hodie non potest recusari.*
31. *Potest recusari Assessor tamquam suspectus.*
32. *Permittit Bonifacius judici, ut Assessori competens salarium ad onus partium assignet.*
33. *Quæ de jure in assignatione salarii consideranda?*
34. *Quid hodie obtineat circa salarium Assessorum, qui in Assessores assumuntur*, vel pro judice consuluntur?
35. *In Curiis Ecclesiasticis jura Assessoris solent esse taxata.*
36. *Interdum Assessor recipit jura judicis nullo honorario judici relicto.*
37. *Convenit ut Judex per se examini causæ intersit, tametsi Assessore utatur.*

I. DUM circa sæculum XII. cœperunt in tribunalibus Ecclesiasticis causæ more & stylo forensi instrui, & secundùm legum etiam Civilium rigorem examinari & decidi, unà in his tribunalibus invaluere Officiarii & Ministri fori Civilis; atque ad exemplum Officiatorum & Ministrorum jurisdictionis civilis iisdem penè legibus institui & ordinari, uti rectè notavit Carolus Loyseau tractatu *De Officiis lib. 5. cap. 6. num. 33.* dicens vice fundamenti in hac materia tenendum esse, quod officia fori Ecclesiastici iisdem juribus & regulis regantur quibus Officia sæcularia: *Aussi il faut tenir* (ait) *pour maxime, que les Offices de la Justice Ecclesiastique gardent & retiennent le même droit, & les mêmes regles de la Justice temporelle.* Id est: Unde tamquam axioma habeatur, quod Officia fori Ecclesiastici idem jus easdemque regulas cum foro sæculari observent & teneant.

II. Unde si quis noscere velit Ministrorum seu Officiatorum Curiæ Ecclesiasticæ originem & naturam, quin & eorum munus & officium, nec non regulas quas observare debent, eam notitiam ex jure Civili ferè haurire debebit; atque investigare, quæ fuerint aut sint hujusmodi ministrorum apud Civiles Magistratus munia & leges. Atque hinc facilè quoque intelliget, ex foro Civili in forum Ecclesiasticum hæc esse introducta, postquam hoc forum ad normam istius regi cœpit, & causæ ad præscriptum non tantùm Canonum, sed & ipsarum legum Civilium instrui & decidi.

III. Notum jam pridem fuit officium *Adsessorum*; ita dictorum, quod Magistratibus *adsidere* in causarum examine & decisione solerent. "Omne officium Adsessoris, » quo Juris studiosi partibus suis funguntur, in his ferè » partibus constat; in cognitionibus, postulationibus, li» bellis, Edictis, Decretis, epistolis," inquit Paulus Jurisconsultus in *L. 1. ff. de Officio Adsessorum.*

IV. Dicuntur & Consiliarii, utpote qui consiliis propriis Magistratus in decidendis & tractandis causis juvare debebant, *L. 7. Cod. eod.*

V. Licet enim jure Romanorum judices legum peritiam habere debeant, atque munus judicandi *per se* obire teneantur *Novellâ 60. & 82.* tamen Magistratus hac scientiâ non debebant esse instructi; uti ipse etiam Justinianus indicat in dicta *Novella 82. cap. 1.* & manifestè supponit *L. 2. ff. Quod quisque juris in alterum statuerit*, &c. ubi dicitur: "Si Adsessoris imprudentiâ jus aliter dictum sit, » quàm oportuit, non debet hoc Magistratui officere, sed » ipsi *Adsessori.*

VI. Cur non debeat Magistratui officere, rationem allegat ibidem ex Cujacio *lib. 23. observat. 40.* Dionysius Gothofredus: "Adsessor pro Jurisperito agit, & scientiam » juris præstare debet: Prætor vel Præses non item. Et » plerumque nec Jurisperitus est, sed vir militaris ex no» biliori quadam familia, qui arma potiùs callet, quàm » leges; quod & hodie in iis qui Ballivi, sive *Seneschalli* » dicuntur, usu venit.

Idipsum jam pridem observavit Theodorus Balsamon ad *Can. 15.* Carthaginensem, dicens: "Magistratus seu » qui præsunt judicibus, non coguntur leges exactè scire, » ut qui in multis aliis magnis occupationibus versentur; » & propterea si per imperitiam sententiam ferant, eis ve» nia datur. Eorum autem Assessores, si contra leges ferant » sententiam, puniuntur. Dicit enim lex in *lib. 7. tit. 5.* » *cap. 24.* dolum Magistratus requirimus. Si enim per » imperitiam Assessoris aliter judicatum fuerit, non facit » injuriam Præses seu Magistratus; sed qui ei fert auxi» lium. Et est probabilis quidem ratio. Magistratus enim » propter eam quæ dicta est causam, non insimulantur: » Judices autem, quorum est proprium munus judicare, » si contra leges fecerint, tenentur ac si dolo fecissent, » secundùm legem quæ dicit; Imperitia negligentiæ æqui» paratur; & rursus: Dolum quis facit, qui perfectè nes» cit quod se scire profitetur.

VII. Assessorum illorum non exigua erat apud Romanos, dignitas; multisque erant privilegiis decorati. Cùm enim eorum consiliis omnia apud majores Magistratus agerentur, quasi Judices & Magistratus erant: hincque administrantium Provincias socii atque participes, & *quædam unuscujusque portio* videri dicuntur in *L.* OMNIS *Cod. Theod. De iis quæ administrantibus*, &c.

VIII. Et quidem Assessores tamquam qui vices judicum subirent, ipsisque Provinciarum Præsidibus & Magistratibus assisterent suis consiliis continuò, immunes erant à tutelis, & ab omni indictionis onere, non solùm dum in officio erant, sed & eo deposito, *L. 11. ff. De Officio Assess.*

IX. Similiter si dum hujus officii causâ in Provinciis agerent & à patria abessent, intereà in aliquo læsi essent, damnumve in Patria accepissent, restituebantur in integrum, *L. 37. & 38. ff. Ex quibus causis majores*, &c. quia Reipublicæ causâ abesse censebantur.

X. Et quod amplius est, ipsi Adsessores non secus ac ipsi Magistratus salaria sua *ex publico* accipiebant, *L. 4. ff. eod.* Unde & titulus Codicis *De Annonis & Capitatione administrantium vel* ASSESSORUM, &c.

XI. Olim major quivis Magistratus sibi Assessores adoptabat, ut Præfectus Prætorio, Præses, Proconsul, Prætor, publico eis constituto salario, *L. 11. Cod. De Adsessoribus.* Hodie solùm Principes, & qui Provinciis præsunt, & liberæ civitates eos assumunt in consilium, ait Antonius Perezius ad tit. Codicis *De Adsessoribus num. 1.*

XII. Hi hodie dicuntur Consiliarii Principis, constituuntque ipsa hodierna Principum Parlamenta & Concilia; quæ etiam tamquam Principum Assessores, omnia sua publicant & enuntiant sub nomine Principis; ipsoque Principis sigillo utuntur.

XIII. Inferiores Magistratus hodie suos habere solent Secretarios vel Graphiarios (de quibus infra) qui plerumque sunt Jurisperiti, & in negotiis forensibus aliquatenus instructi. Hi tamquam quidam Magistratuum Adsessores causis instruendis & agendis ac decidendis Magistratibus assistere consueverunt: præsertim quia cum hi Officiarii perpetui sint, Magistratus autem ferè ubique temporales, in negotiis instructiores esse solent. Quare & omnibus sat persuasum est, à capacitate & diligentia hujusmo-

ejusmodi Officiatorum bonum regimen & causarum justam directionem plurimum dependere.

XIV. Præter hos Officiatos, quorum consilio passim Magistratus utuntur in negotiis dirigendis, & causis instruendis, consulere quoque consueverunt Advocatos seu Jurisperitos; qui iis in causis vicem Assessorum supplent, utpote, qui in judicando suis consiliis quasi adsident, quidve edicere aut pronuntiare debeant, præscribunt. Unde Advocati qui à Magistratibus super decisionibus causarum consuluntur, vulgo dicuntur consulere *pro judice*; quod consilia ipsorum sint adinstar judiciorum.

XV. Licet enim tales Advocati nullam habeant jurisdictionem, neque sententiam suo nomine proferre queant; nihilominus his Advocatis potiori jure ipsa sententia adscribenda, quam Magistratibus; quia Magistratus, qui frequentiùs juris scientiâ non sunt instructi, judicium Advocatorum illorum sequuntur. Imò ex Edicto de an. 1693. tenentur Magistratus subalterni in Brabantia ex sententia Advocatorum pronuntiare.

XVI. Exemplo Magistratuum civilium cœperunt & ipsi Prælati, quibus jure vel ordinario vel delegato judicandi auctoritas competebat, in causis tractandis & decidendis Assessores adsciscere; præsertim postquam causæ Ecclesiasticæ tractari incœperunt more forensi; atque non amplius ex æquo & bono more arbitrorum, sed ex rigore juris in foro Ecclesiastico procedi consuetum fuit. Sæpius enim contingebat, ipsos Prælatos aliosve, quibus auctoritas judicandi vel jure proprio vel delegato competebat, scientiâ illâ forensi aut parum esse instructos, aut aliis majoribus & gravioribus negotiis occupari, quo minus forensibus illis quæ multum sæpe temporis requirunt, implicari possent aut conveniret.

XVII. Sæculo XIII. moris fuisse, ut in tribunalibus Ecclesiasticis assumerentur Advocati in assessores, patet ex Synodo Cantuariensi anno 1295. *Can.* 27. ubi dicitur: " Ad Advocatorum consilium in interloquutoriis, & sen» tentiis in Consistorio prænotato (Episcopali) ferendis, » de *consuetudine* Curiæ supradictæ (Episcopalis Cantua» riensis) à judice seu Præsidente recurritur.

Hinc manifestum est, non fuisse novum in Curia Cantuariensi ad consilium Advocatorum in sententiis ferendis recurrere; sed jam illud *de consuetudine* eo tempore fuisse servatum. Advocati autem hi ibidem vocantur & *Assessores*.

XVIII. Quamquam non sit improbandum, quod Prælati disceptationum forensium peritiâ haud instructi, vel gravioribus negotiis impediti, in causis tractandis & decidendis Assessores sibi assumant, hoc tamen improbandum, in gravamen partium sine justa causa, ut Advocatis aliisve faveatur, Assessores etiam plures nonnumquam adscisci.

XIX. Huic abusui occurrere volens Bonifacius VIII. in *cap.* 11. §. ASSESSOREM *De Rescriptis* in 6. statuit: " Assessorem autem, ut quandoque faciunt aliqui fraudu» lenter, (nisi eo indigeat, quòd conscientiæ relinquatur » ejusdem) sibi nequaquam adjungat: alioquin de suo » proprio providere teneatur eidem. Si autem indigeat, » ipsum neutri parti suspectum assumens, ei, de compe» tenti salario providè moderando ab eo, faciat à partibus » communiter provideri.

XX. " Est autem Assessor (ait Archidiaconus ad hoc » Capitulum) is, quem ille qui potestatem habet judi» candi, sibi associat ut sibi in causa assideat, vel assistat, » seque ad causam rectè decidendam instruat. " Atque de officio ejus remittit ad titulos Digestorum & Codicis *De Offic. Assessoris*, ut vel inde appareat, nec Archidiaconum dubitasse, quin officium Assessoris, de quo hîc agitur, & in tribunalibus Ecclesiasticis hodie est vulgatum, ex jure Civili originem habuerit; & ex hoc jure de officio Assessoris sit statuendum.

XXI. Imprimis itaque Bonifacius dicit, quòd Delegatus Judex à Sede Apostolica non debeat assumere Assessorem, *nisi eo indigeat*. Ad quæ verba reflectens Glossographus quærit, " Utrùm Delegatis indistinctè permissum » sit assumere Assessores sive Consiliarios, posito quòd » ipsi Delegati sint sufficientes ad decidendum dubia? " Et respondet, quòd non, nisi necessitas exigat: " Ideò (ait) » si Delegatus sit negligens, quia dixit, quòd non vult » studere, ideò quia non recipit aliquid à partibus, hoc » non debet facere, quia si sit sufficiens, non debet in » gravamen partium assumere Assessores vel Consiliarios » qui salarisabuntur à partibus.

XXII. Rectè addit Glossographus hæc finalia verba, *qui salarisabuntur à partibus*. Nec enim prohibetur Judex Delegatus indistinctè & pro suo arbitrio assumere Assessores sive Consiliarios, nisi in quantum hæc assumptio vergit in gravamen partium. Unde in sua Constitutione dicit Bonifacius, quod si Delegatus sibi adjungat Assessorem quo non indiget, *de suo proprio teneatur providere eidem*.

XXIII. Deplorat Pontifex, quòd quidam contrarium faciant *fraudulenter*; hoc est sibi Assessorem adjungant, quo non indigent. *Fraudulenter*, inquit Glossographus, " vel ut partes gravent, vel alteram earum: vel » ut amicis serviant, vel ut lucrum percipiant, vel parti» cipent.

XXIV. Vetat autem Bonifacius à Judice Delegato Assessorem assumi, additâ hac cautione, *nisi eo indigeat*: quo manifestè indicat, Judicem Assessorem sibi posse adjungere, *si eo indigeat*: puta, " quia fortè non est peritus » ut convenit, ad universa puncta causæ ruminanda: vel » quia variis suis negotiis, vel infirmitate corporis impe» ditur; " uti ibidem exponit Glossographus.

XXV. Ex capite non sufficientis peritiæ solent hodie Judices Delegati, qui professione non sunt Jurisperiti, nec consequenter forensium disceptationum peritiam profitentur, Assessores assumere, ex quorum consilio & directione causas instruant & decidant.

XXVI. Imò Leo X. in Constitutione quæ incipit, *Regimini universalis Ecclesiæ*, 10. in Bull. Rom. declaravit §. 9. " Judices autem, & Conservatores à Sede Aposto» lica deputati, si in altero jurium graduati non fuerint, » Assessorem Partibus non suspectum, ab ipsis Partibus, » vel earum altera requisiti, assumere, & secundum ejus » relationem judicare teneantur.

XXVII. Et licet sint professione Jurisperiti, & in utroque vel altero jurium graduati, si tamen se directioni aut decisioni causarum reverà credant insufficientes, aut non satis suæ peritiæ ob causarum difficultatem & gravitatem fidant, vel aliis majoribus negotiis ita sint occupati ut hisce vacare nequeant; poterunt & hi vel pro integra causæ directione, vel saltem pro ejus finali decisione Assessorem assumere, prout & hodie frequenter judices, etiam professione Jurisperiti, atque in jure graduati assumunt.

XXVIII. Utrùm autem Judex *Assessore indigeat*, & utrum sit causa sufficiens eum sibi adjungendi expensis Partium, ex citata Constitutione *conscientiæ* ipsius Judicis assumentis relinquitur. Ex quo concludit Glossographus, " quòd Pars non possit referre quæstionem Judici » Delegato: scilicet dicendo quòd Assessore non egeat. » Cum enim hoc *conscientiæ relinquatur* ipsius, ergo soli » Deo, & nulli alii Judici vel cognitori.

XXIX. Conformiter ad hanc expositionem glossæ Judices Ecclesiastici hodie sibi Assessores assumunt ex solo conscientiæ dictamine; nec ipsis super sufficientia causæ assumptionis à Partibus in foro externo quæstio moveri potest. Caveant tamen, ne Assessores plures, aut non necessarios in gravamen Partium, puta ut amicis aut familiaribus lucrum procurent, vel eorum sibi favorem aut amicitiam concilient, assumendo, rationem reddere debeant ei, qui conscientiæ cognitor est & Judex.

XXX. Cùm Judex Delegatus ob suam insufficientiam possit imò & debeat sibi Assessorem assumere, rectè hîc observat glossa marginalis, quod licet Judex Delegatus non sit sufficiens, propter hoc non possit recusari; quod & hodiernæ praxi est conforme.

XXXI. Addit Bonifacius VIII. in sua Constitutione

ne, quòd si Judex Delegatus Assessore indigeat, *ipsum neutri Parti suspectum assumat.*

Hîc rursus notat glossa, " quòd Consiliarius vel Assessor possit recusari ut suspectus, licet non habeat jurisdictionem: quia Consiliarius posset inducere Judicem ad judicandum pro Parte adversa." Quod vel tunc indubiè præcipuè locum habet, quando Judices Juris peritiam non habentes, omnem penè causæ directionem & decisionem à Judicio Assessorum petere & exspectare debent: tunc enim licet auctoritatem Judicis non habeant, reverà tamen in decisione & instructione causæ partes Judicis agunt.

XXXII. Permittit autem Bonifacius in sua Constitutione, ut si Judex Delegatus Assessorem, quo se *indigere* judicavit, assumpserit, ei de competenti salario providè moderando ab eo, faciat à Partibus communiter provideri.

XXXIII. Hîc ad verbum *moderando* monet Glossographus, quòd " moderatio hæc fieri debeat à Judice secundùm qualitatem causæ & Partium conditionem & facundiam Assessoris & loci consuetudinem.

XXXIV. Hodie ferè ubique moribus receptum est, ut si Advocati in certis causis pro *Judice* consulantur, aut in Assessores assumantur, salarium ipsis solvatur pro quantitate temporis vel numero horarum quibus in causæ examine fuerint occupati. Salarium autem illud in singulas horas solet de stylo Curiarum esse taxatum.

Illuc hîc advertendum, ne tempus & horas rebus & discursibus ad causam impertinentibus impendant; & nihilominus ad gravamen Partium tamquam in causæ examine impensas adducant; vel etiam majus, quàm Statuta Curiarum determinant, salarium prætendant.

XXXV. In Curiis Ecclesiasticis, in quibus solet penè semper adesse Adsessor, imò nonnunquam omnia ferè per solum Adsessorem aguntur, consuetum est ut & ipsius Adsessoris, quemadmodùm aliorum Officiariorum, salarium sit taxatum. Ita in Statutis omnium Curiarum Ecclesiasticarum Provinciæ Mechliniensis *tit. De Assessore*, habentur ejus jura taxata; atque *art.* 1. " Pro qualibet sua præsentia, sive in terminis substantialibus, sive non substantialibus habebit 5. stuferos.

Similiter legimus in Ordinationibus Curiarum Rectoris & Conservatoris hujus Universitatis, per Principes Belgii Albertum & Isabellam anno 1617. probatis, salarium Assessoris taxatum. Extant hæ Ordinationes *parte* 3. *Edict. Brabantiæ lib.* 1. *tit.* 5. *cap.* 30.

XXXVI. Dicitur in citatis Ordinationibus Curiarum Provinciæ Mechliniensis *art.* 3. " Si contingat Assessorem, loco Commissarii audire testes sive extra civitatem, & locum residentiæ, sive judicialiter sive extrajudicialiter, habebit Jura in hisce casibus Commissario attributa.

Nolunt igitur hæc Statuta, ut Commissarius sive Judex de salario participet, si ipse operam non impendat: quod sanè justum est. Unde & Universitas nostra Lovaniensis in litteris ad Principem datis anno 1500. pro conservatione ipsius Curiæ Conservatorialis, loquens de Juribus Conservatoris, ait: " De interlocutoriis & diffinitivis, quia compositas per Assessorem solum pronuntiat, nihil. Habentur hæ litteræ insertæ privilegio Ducis Philippi super cursu Jurisdictionis Domini Conservatoris, quod extat in citato libro Edictorum *cap.* 8.

XXXVII. Tametsi ex justa causa Judex Ecclesiasticus possit uti Assessore, imò frequenter debeat eo uti, tam in causis dirigendis, quàm decidendis; nihilominus conveniens est, ut & ipse etiam ipsa acta causæ legat, & examinet, ipsosque Assessores audiat; ut ita videat, ne quid ex aliquo humano affectu, aut negligentia, vel imprudentia committatur, aut omittatur, quod uni aut alteri Parti officiat, aut justitiam lædere queat; quemadmodum voluit Justinianus *Novella* 60. ut Judices saltem ipsam sententiæ dictionem sibi reservarent.

CAPUT II.

De Advocatis.

1. *Quomodo & quando in Curias Ecclesiasticas Advocati fuerint recepti?*
2. *Hodie litigantes tam in Curiis Ecclesiasticis quam secularibus causam per Advocatos proponere solent.*
3. *Innocentius III. voluit ut non per Advocatos, sed per ipsos litigantes factum exponeretur.*
4. *Id in praxim adduci optat Cujacius.*
5. *Advocatus conari debet de factis causæ exactè instrui.*
6. *Causam suscipere non potest ante obtentam convenientem causæ instructionem.*
7. *Decretum Curiarum Ecclesiasticarum Provinciæ Mechliniensis quoad hunc articulum.*
8. *Habita causæ cognitione quoad facta, debet Advocatus examinare, an causa sit fundata in jure.*
9. *In causæ examine meritò Advocati sibi proponunt exemplum Ciceronis.*
10. *Hodie Advocati specialiter attendere debent, ne injustam causam suscipiant ob solitum præstari juramentum.*
11. *Hoc examen requirit in Advocato peritiam juris.*
12. *Apud Romanos hujus peritiæ debebant habere testimonium à Professoribus juris.*
13. *Hodie vicem hujus testimonii supplent gradus Academici: nec ad munus Advocati admitti solent, nisi ut minus Licentiati juris.*
14. *Multum solliciti esse debent Professores, ne indignis gradum Academicum conferant.*
15. *Visitatio hujus Universitatis requirit* rigorosum *examen per totum jus in ordine ad gradum Licentiæ in jure.*
16. *Quam gravia incommoda redundent in Ecclesiam & Rempublicam ex nimis facili admissione ad gradus Academicos.*
17. *Quare hodie hîc in Belgio meritò exactius examen circa Graduandos in jure requiratur.*
18. *Ex Constitutione Justiniani requiritur studium quinquennii, ut quis in foro jus profiteri possit, hodie minus requiritur ad gradum Licentiæ.*
19. *Meritò hodie post absolutum studium juris, tempus aliquod impenditur discendæ praxi, antequam suscipiatur officium Advocati.*
20. *Advocatus non solum debet esse eruditus in jure, sed maximè vacuus à malis affectibus, præsertim à cupiditate lucri.*
21. *Hæc cupiditas hodie specialiter periculosa est, quia Advocatis cedit salarium, sive causam perdant sive lucrentur.*
22. *Hodie non solent Advocati ob imperitiam aut injustam causæ defensionem in judicio conveniri, quod magnopere ad suscipiendas etiam causas injustas excitat.*
23. *Multitudo Advocatorum sæpe in causa est, ut causæ injustæ suscipiantur.*
24. *Olim certus erat Advocatorum numerus, hodie indeterminatus.*
25. *Ex hac multitudine oritur quoque diurnitas & multitudo litium.*
26. *Nonnulli crediderunt feliciorem fore Rempublicam sine Advocatis, quam cum Advocatis.*
27. *Valde optandum ut numerus Advocatorum restringeretur.*
28. *Advocatus causam injustam suscipere nequit, licet prævideat quod alios patronos reperiet.*
29. *Licet etiam ex recusato patrocinio sibi gravia incommoda imminere intelligat.*
30. *Advocatus causam quam suscepit ut justam deserere debet, ubi intellexerit eam esse injustam.*
31. *Nec potest partem adversam pellicere ad transigendum cum suo cliente.*

32. *Ad id tenetur Advocatus etiam cum periculo infamia & offensa sui clientis.*
33. *Advocatus in prosecutione causa debet se exhibere fidelem sui clientis patronum, & ingenuum justitia defensorem.*
34. *Ut Advocatus id assequatur, debet breviter & clarè statum quaestionis judici exponere.*
35. *Hodiernum Advocatorum vitium multis parergis causam involvendi & extrahendi.*
36. *Hoc Advocatorum vitium jam pridem reprobavit Justinianus Imperator.*
37. *Mos conviciandi partem adversam ejusve Advocatum, per leges Romanas improbatus.*
38. *Ob convicia in partem adversam conjecta hodie puniuntur Advocati, licet convicia principalis probet.*
39. *Advocati abstinere debent etiam vi sui juramenti à superfluis dilationibus.*
40. *Qui Advocati huic vitio magis sint expositi?*
41. *Statutum Curia Ecclesiastica contra superfluas scriptiones & dilationes.*
42. *Fidelitas Advocati erga suum clientem requirit, ut ei serviat sine collusione cum parte adversa.*
43. *An Advocatus possit suscipere causam, dum à parte adversa fuit consultus; vel in prima instantia pro illa postulavit?*
44. *Ad eliminanda vitia Advocatorum lata aliquando fuit lex Cincia, qua vetabat ab Advocatis aliquid pro patrocinio accipi.*
45. *Hac lex urgente Senatu Romano moderationem accepit, & Advocatis moderatum honorarium permissum.*
46. *Jure Romanorum in taxatione honorarii merita causa & industria Advocati considerari debebant.*
47. *Hodie pro pagellarum & linearum numero fit taxatio, ex qua taxandi ratione multa incommoda oriuntur.*
48. *Quid bonus Advocatus stante hoc usu taxandi observare debeat?*
49. *Advocatus ut ostendat se justitia defensorem, debet etiam causas pauperum gratis suscipere.*
50. *An error Advocati noceat clienti?*
51. *Hactenus dicta ostendunt, Advocati officium esse periculosum, quod etiam monuit Sanctus Carolus.*
52. *Quare jam pridem munus Advocati interdictum fuerit Clericis?*
53. *Qui hodie Clerici ab officio Advocati excludantur?*
54. *Casus quibus Clerici in sacris constituti postulare possunt; & qua hic moderatio tenenda?*
55. *An in foro Ecclesiastico Clerici postulare queant?*
56. *S. Carolus Advocatum pauperum è suis Clericis instituit.*
57. *De Advocato Fisci remissivè.*

I. QUemadmodum in Curias & tribunalia Ecclesiastica ad exemplum tribunalium Civilium intrarunt Assessores, postquam stylus forensis tribunalia Ecclesiastica occupavit, (uti capite praecedenti dictum est) pari ratione Advocati ex foro Civili ad forum Ecclesiasticum unà cum stylo forensi admissi sunt; eodemque munere in utroque tribunali fungi coeperunt.

II. Hodie quidem solent ferè litigantes sive in Civilibus sive Ecclesiasticis Curiis per Advocatos causas suas, tam quoad facta, quam quoad Jura proponere.

III. Innocentius III. in *Cap.* 14. *De Judiciis*, tamen respondit Episcopo Heliensi, " ut principales personae (id est Actor & Reus) non per Advocatos, sed per » seipsos factum proponant; nisi fortè sint adeo indiscretae, ut earum defectus de Judicis licentia per alios suppleatur.

IV. " Utinam (inquit Cujacius ad hanc Decretalem) » servaretur lex hujus Capituli, quae vult litigatores ipsos per se, si intellectum capiant, factum, de quo est » controversia sive quaestio, narrare apud Judicem, non » per Advocatos. Ii enim plerumque in facto narrando » callidè nimis & fastidiosè se gerunt, ut decipiant judicum religionem & fidem; quin & saepius-numerò ad » causam orandam accedunt facto nondum bene perspecto & percepto, de quo (ut Ammianus Marcellinus » *lib.* 30. scribit) sub ore judicis inter ipsos conflictuum » articulos tunc demum instruuntur, quod hodie fit vulgò: hisce hominibus committas jura tua, causas tuas, » qui ad eas nondum cognitas accedunt temerè, ac tunc » demum incipiunt cognoscere cum & agere.

V. Interim attenta hodierna praxi, boni Advocati officium est, de facto sive quaestione ritè instrui, ipsumque Clientem monere, ut exactè & sincerè facta & statum quaestionis exponat; ostendendo, quod non possit de justitia causae rectè judicare, justumque judicium formare, nisi omnia fideliter & veraciter exponantur.

VI. Si videat Clientem in exponendis factis, formandoque casu haesitare, nec posse se satis exprimere, Advocati est, ipsum interrogando, aut aliqua proponendo juvare, omnique modo satagere, veritatem factorum, veramque speciem quaestionis cognoscere. Quod si advertat, se veram facti speciem non posse habere, debet id ipsi Clienti sincerè dicere; eumque à suscipienda lite dissuadere, saltem quousque meliùs de specie casûs, & veritate factorum fuerit instructus.

VII. Statuta Curiarum Ecclesiasticarum Provinciae Mechliniensis *tit.* 8. *art.* 7. volunt, " ut Advocati ante » initium litis, à partibus totius causae instructionem, » quantum fieri potest, accipiant, ut alioqui proponenda » appositè proponere, aut ad proposita aptè respondere » possint; neque in singulos terminos ipsos litigantes ad» vocare debeant.

VIII. Perspectâ specie casus quoad facta, Advocati officium est, priusqua meausam suscipiat, expendere num id quod praetendit Cliens suus sit justum; sive an causa ex parte sui Clientis sit in justitia & jure fundata.

IX. In utroque hoc examine, id est, factorum & juris, meritò attendent Advocati illud, quod de se narrat Cicero homo licet gentilis *lib.* 2. *De Orat.* " Soleo (ait) » dare operam, ut de sua quisque re me ipse doceat, & » ut ne quis alius adsit, quo liberiùs loquatur, & agere » adversam causam, ut ille agat suam, & quidquid de re » sua cogitaverit, in medium proferat. Itaque cum ille » discessit, tres personas unus sustineo, summa animi » aequitate; meam adversarii judicis.

X. Advocati hodierni vel eò exactius causae justitiam, priusquam ejus patrocinium suscipiant, examinare & discutere obligantur, quod non tantum jure naturali vetante injustitiae quacumque ratione patrocinari; sed & speciali vinculo juramenti constringantur, nullam causam defendendam suscipere, quam noverint injustam: Illud quidem olim Jure Romanorum in singulis causis utriusque partis Advocati jurare debebant, *L.* 14. §. 1. *Cod. de Judiciis*; at hodie in omnibus passim Tribunalibus, illud semel in sua ad officium Advocati admissione juratò promittunt.

XI. Porrò ut Advocatus aequum justumque de causa judicium formare queat, primò requiritur ut ea sit scientiâ instructus, ut inter justum & injustum discernere queat.

XII. Hinc apud Romanos nullus in Advocatorum matriculam recipiebatur, nisi de peritia juris à Professoribus juris testimonium haberet, *L.* 1. §. 11. *Cod. De Advocatis diverſ. judic.* " Jurisperitos etiam eorum Doctores jube» mus juratos sub gestorum testificatione depromere, *esse* » *eum qui posthac subrogari voluerit, peritia juris instru*» *ctum.* " Et in *L.* 3. §. 4. & *L.* 5. §. 4. *Cod. De Advocatis diverſ. judic.* dicitur: " Nec de caetero quemquam, » antequam per *statuta* tempora *legum* eruditioni noscatur inhaesisse, supradicto consortio (Advocatorum) so» ciari.

XIII. Moribus hodiernis eruditionis testimonium supplent gradus Academici, in aliqua famosa Universitate praevio Doctorum examine adepti: nec solent ad munus Advocati in Curiis sive secularibus sive Ecclesiasticis admitti, nisi ut minus Licentiae gradu in jure fuerint insigniti:

gniti: ut nimirum gradu, tamquam publico testimonio suam in jure peritiam probent.

Ordinationes Curiæ Brabantiæ *art.* 186. volunt, ut Advocati Curiæ sint Viri *docti*, & ad minus Licentiati in Ecclesiastico vel Civili jure, bene eloquentes. Verba sunt: *Dat d'Advocaten in onsen Raede sullen wesen geleerde persoonen, ende ten minsten Licentiaten in de geestelijcke oft wwerliicke Rechten, hebbende goede eloquentie.* Id est: ut Advocati in Consilio nostro sint Viri docti, ut minus Licentiati Juris Canonici aut Civilis, insignique facundiâ præditi.

In Statutis Curiarum Ecclesiasticarum Provinciæ Mechliniensis *tit.* 8. *art.* 1. dicitur: " Nullus ad postulandum » & Advocati munus exercendum admittatur, nisi qui » in probata Universitate Doctoratûs vel Licentiæ Lau» ream in utroque Jure est assecutus.

XIV. Si gradus Academici sint vice testimonii publici de scientia atque capacitate Graduati, facilè intelligi potest, quàm solliciti esse debeant Doctores quibus admissio ad similes gradus incumbit, ne gradus illi ceu quædam eruditionis testimonia annuant, nisi iis quos post rigorosum examen hujusmodi testimonium mereri compererint.

XV. Unde & Principes nostri in visitatione hujus nostræ Universitatis anno 1617. ne paucarum Legum, aut Canonum Licentiati fiant, sed in Theorica Juris *perfectè* versati in palæstram praxeos, ut docti & spectabiles Viri prodeant, qui clientibus prudenter & candidè patrocinentur, voluerunt & statuerunt, ut Doctores utriusque vel alterius Juris, quibus examen Licentiandorum committitur, passim *ubicumque libuerit*, per *totum* Jus Civile vel Canonicum, respectivè examinent. Examen autem rigorosum requiri exprimunt articulo sequenti, dicentes: " Verùm ne illis dedecori sit repulsam pati, statuimus, » ut notabili tempore ante Repetitionem dictum examen » *rigorosum* fiat.

XVI. Hæc latiùs deducta videri poterunt in Dissertatione mea *De Instituto & Officio Canonicorum parte* 1. *cap.* 4. ubi unà ostendi, quàm multa & gravia incommoda in Ecclesiam & Rempublicam redundent ex indebita graduum Academicorum collatione: & consequenter quàm meritò in Concilio Constantiensi inter remedia reformandi Ecclesiam proposuerit Card. D'Ailliaco; " Ut » Gradus Academici distribuerentur dignis sine favore aut » acceptione personarum, & cum rigore examinis in » scientia & moribus.

XVII. Illud hîc meretur notari, quòd hodie præsertim in Belgio vicinisque Provinciis, requiratur singularis & exacta circa admittendos ad Gradus Academicos cura, & discretio, eò quòd sine ullo alio sive scientiæ sive morum testimonio vel examine, omnes indifferenter ad officium Advocati admittantur, qui gradu Licentiæ in Jure sunt insigniti: quamvis teste Carpzovio in *Processu Juris tit.* 5. *art.* 7. in Imperiali Camera non indistinctè omnes admittantur, qui licentiæ Litteras testimoniales protulerunt; sed insuper Præses & Assessores inquirere jubentur in originem, doctrinam & vitam anteactam, ne quemquam præterquam ex legitimo Matrimonio natum, honestè viventem, & simul insigni eruditionis titulo decoratum recipiant.

XVIII. Justinianus in præfatione Pandectarum quinquennii studium Juris præfixit; assignatis materiis & libris quibus singulos illos annos impendi oporteat.

Per Visitationem hujus Universitatis Lovaniensis ordinatum fuit, ut " nemo in utraque Juris Facultate ad » Licentiam admittatur, nisi qui *quatuor* annis in iisdem » studuerit, & lectiones publicas se audivisse docuerit. In » Jure verò Canonico vel Civili tantum, nisi qui *tribus* » annis lectiones prædictas audiverit, ejusque rei fidem » fecerit.

XIX. Cùm hodie non tantum requiratur in Advocato scientia Juris Civilis & Canonici, prout hæc ex libris Juris communis hauritur; sed insuper consuetudinum & particularium jurium diversorum locorum, meritò tempus quod *quinquennio* à Justiniano præstituto, hîc minus prærequiritur ad gradum Licentiæ, impenditur hauriendæ scientiæ Consuetudinum & Jurium particularium; nec non styli & praxeos, priusquam ad Licentiæ gradum promotus Advocati officio se impendat.

XX. Præter scientiam in Advocato, quâ discernat justum ab injusto, ipsumque quæstionis nodum exactè intelligat, illud maximè necessarium est, ut sit vacuus ab affectibus, qui etiam sapientum oculos excæcant; judiciumque ita sæpe pervertunt ut non ex veritate, sed pro affectu id justum judicent, quod justum esse affectui commodum est: præcipuè autem in Advocatis id facit auri sacra fames, & lucri aviditas: idcirco ea in Advocatis admodum cavenda est.

Huic tamen periculo speciali titulo sunt expositi Advocati qui numerosam habentes familiam, nec habentes de proprio unde eam, juxta conditionem Advocatorum, instituant, ex Officio Advocationis sibi familiæque suæ providere debent, ut plerumque hîc verificetur illud Ecclesiastici *cap.* 27. ℣. 1. *Propter inopiam multi deliquerunt.*

XXI. Hæc lucri aviditas vel eo titulo hodie est Advocatis periculosissima, quod moribus hodiernis Advocati sua salaria accipiant, sive causâ cadant, sive in causa triumphent; sive causæ justæ, sive injustæ patrocinati fuerint.

XXII. Et licet de Jure communi videatur Advocatus, ob suam in dirigendis causis, aut in suscipiendis imprudentiam teneri ex *quasi delicto* parti victæ ad interesse argumento *L.* IDEM JURIS EST *ff. ad Leg. Aquil.* tamen moribus hodiernis id à forensi usu recessit, neque Advocati ob imperitiam aut imprudentiam in causis dirigendis aut suscipiendis conveniri à suo Cliente possunt; uti notat Bugnonius *De Legib. abrog. lib.* 1. *cap.* 124. & Christinæus in Notis. Si tamen dolus intervenisse probari queat, rectè conveniri poterit. Quin & si Judex videat, Advocatos frequenter causas injustas magnâ temeritate suscipere, aut crassam in directione inscitiam ostendere, meritò ipsos ab officio Advocationis, ne nocere pergant, suspendere poterit.

Interim cum rarò admodum Advocati ob injustæ causæ defensionem mulctentur, aut suis salariis frustrentur, nemini obscurum esse potest, quàm difficulter Advocatus quem lucri cupiditas obsidet, causas quantumvis injustas rejiciet, aut justitiam aliquam non finget, ubi videt sibi non incertam spem lucri offerri.

XXIII. Auget periculum hodierna Advocatorum prodigiosa multitudo. Dum enim causæ justæ non sufficiunt tantæ Advocatorum multitudini, ut ex causarum patrociniis victum sibi parare queant, lites multiplicare debent, & causas haud difficulter justas judicant, dum aliàs causis, quibus patrocinarentur, destituerentur.

Et quid est, quod hodie non sine summo dolore conspicere debeamus, nullas penè esse causas quantumvis injustas, quæ suos non reperiant patronos, nisi Advocatorum hæc promiscua turba, quæ ad lucrum potius quam ad justitiæ defensionem tota est intenta, & nullas sibi oblatas causas recusat, ne panem è mensa rejiciat, ut vulgò dicitur?

XXIV. Olim quidem certus erat Advocatorum numerus qui excedi non poterat, *L.* 8. & 11. *Cod. De Advocatis diversf. judiciorum:* At moribus nostris, sine numero omnes qui Licentiæ dumtaxat gradum adepti sunt, ad officium Advocatorum recipiuntur.

XXV. Ex hac Advocatorum turba fit, ut non tantùm omnes passim indifferenter causæ quantumvis injustæ patronos reperiant; sed etiam lites in longum extrahantur & sine fine multiplicentur, quemadmodum eruditè & eleganter exposuit Nicolaus Vernulæus in hac Academia quondam Historiographus Regius & publicus Eloquentiæ Professor, in *Dissertatione De Litibus Oratione* 5.

XXVI. Cùm enim in hac Dissertatione Oratione primâ ostendisset, inter maxima terrarum orbis mala lites esse, atque tribus sequentibus tria attulisset remedia litibus tollendis aut saltem moderandis opportuna, tandem han

hac quintâ Oratione quartum remedium suggerens, ait: " Optandum fortassis esset, ut causarum Patronis hodie » Respublica careret. Etenim (inquit) ubi Causidico» rum turba strepit, ibi litium incendiis tota civitas ar» det, nec ulla propemodum à contentione domus vaca» re potest. Illi ut vivant, lites serunt ac fovent, & cum » lucri sint mancipia, id unum illis est votum, replere sua » marsupia.

Post hæc scribit: " Zamorenus vidisse se populosissi» mas in Germania civitates ait, in quibus nullæ lites es» sent, atque idcirco, quod nulli in iis essent Advocati; » existimatque vir prudentissimus minus Reipublicæ per» niciosum fore, si quidam injustè ob Advocatorum & » defensionis inopiam opprimantur, quam si infinitis li» tium contentionibus reliqui omnes cives, atque adeo » tota Respublica concutiatur primùm, deinde miserrimè » subvertatur.

Denique refert, quomodo nonnulli Reges ac Principes ad suas ditiones Causidicos admittere noluerint, aut introductos expulerint, ne per illos litibus omnia implerentur; recitatque dictum Columellæ: *sine Causidicis felices olim fuere, futuraque sunt urbes.*

XXVII. Cæterum advertens quod hoc remedium nimis acerbum videri fortasse posset; quoniam etiam laudabile & honorificum est Advocatorum officium, qui gloriosæ vocis confisi munimine, in laborantium spem, vitam & posteros defendunt, ut loquuntur Imperatores in *L.* 14. *Cod. De Advocatis divers. judiciorum*, hoc saltem expetit, ut " sint Advocati, sed *pauci*, excellenti in» genio, multiplici doctrina, fidi, opulenti, *non avari*, » non fraudulenti: qui in consilio dando sint cauti, in » patrocinio suscepto fideles, in judicio procurando justi..... » Atque hoc (ait) Sapientum omnium est consilium, » qui numerum illum penè innumerum Pragmaticorum » rigidæ judiciorum sinceritati vehementer infestum arbi» trantur. Animadvertunt nimirum plures hodie Causi» dicos esse, quam causas, qui ut vivant, id unum agunt, » ut copiosus litium sit proventus, & ut ex una lite lis alia » semper exoriatur.

Similiter Tuldenus *De causis corruptorum judiciorum lib.* 4. *cap.* 2. hunc Advocatorum indeterminatum numerum improbat, illumque vehementer infestum existimat rectæ & rigidæ judiciorum sinceritati.

XXVIII. Non obstante hac Advocatorum multitudine, quorum plures causas omnes passim accipiunt, debet bonus & Christianus justitiæ Patronus, omni planè privato, atque humano affectu seposito, causam examinare, eamque ubi injustam reperit, omnino à se dimittere: quantumvis non dubitet, quin alios Patronos defensoresque causa hæc facilè inveniet.

XXIX. Quin & prævideat, quod si Clienti hac in causa patrocinari recuset, ad alium se Patronum, non tantùm pro hac, sed & aliis causis convertet; videatque huic se non modico lucro privandum. Neque enim aut aliorum Advocatorum, quantumvis multorum exemplum, aut lucri licet etiam admodum notabilis amissio, justificare potest injustæ causæ patrocinium, neque Advocatum, qui jurejurando promisit se non patrocinaturum causæ quam novit injustam, à perjurii crimine absolvere.

XXX. Ut Advocatus justitiam omnem adimpleat, cavere debet, non tantùm, ne causæ injustæ patrocinium suscipiat; sed ne ullo umquam tempore causæ, quam injustam novit, patrocinetur. Unde si causam quam justam credebat, susceperit defendendam, ac in litis progressu injustitiam ejus advertat, patrocinium illius deserere debet: quod non ipsa solùm lex naturalis dictat, sed & solitum juramentum imponit. Verba juramenti ex Ordinatione Curiæ Brabantiæ sunt: *Ende indien sy eenige saecken aennemen, meynende die redelyck ende gefondeert te wesen, ende sy daer naer de contrarie verstaen, dat sy in dien gevalle sulcke ongefondeer de saecken* TERSTONT *laeten ende renuntieren sullen.* Id est: Si verò causæ alicujus quam æquam & fundatam putaverint, patrocinium suscipiant, quod postea secus esse compererint, continuo tum causas tales fundamentis juris destitutas dimittent & abdicabunt.

XXXI. Monet quoque Tuldenus *De causis corruptorum judiciorum lib.* 4. *cap.* 6." Deserere iniquam causam » jubetur, non pellicere, ad transigendum, adversarium, » ut ab omni se injustitiæ societate disjungat.

XXXII. Hic rursus ab injustitia absolvere nequit Advocatum, qui injustitiam causæ noscens, eidem patrocinari pergit, quod prævideat ex desertione causæ sibi imminere existimationis & famæ suæ non modicam læsionem; ac Clientis quem in expensas hactenus factas, & in litem adduxit, in ipsum iram & offensionem, aliaque similia incommoda: quæ quantumvis ipsi Advocato gravia & dura sint, nequeunt tamen injustitiæ aut perjurii labem abstergere. Illud quidem diffiteri non possumus, quod ob hæc & similia officium Advocatorum non parum sit periculosum: cum non rarò vel temporalibus lucris, quin & famæ existimationique, atque hominum favoribus sit renuntiandum, si justitiæ adhærere juramentumque suum servare velint.

XXXIII. Et hæc quidem de patrocinio causæ assumendo, aut in eo continuando. Ubi autem Advocatus revera credit causam sui Clientis justam & fundatam ipsumque ab adversario injustè vexari, causamque sufficientem judicio experiendo esse putat; tunc ulterius requiritur, ut in prosecutione causæ sincerum ac fidelem sui Clientis se patronum exhibeat, ingenuumque justitiæ Athletam, illud præcipuè ac primariò præ oculis habens, quomodo possit ipsi judici causæ justitiam persuadere; suumque Clientem quàm citissimè litibus & jurgiis forensibus eximere, & ab adversarii injustitiis & molestiis liberare.

XXXIV. Ut autem Advocatus in defensione causæ talem se exhibeat, imprimis studeat oportet, ut rectè concipiat statum controversiæ, ipsumque difficultatis cardinem, eumque claris & simplicibus terminis judici exponat; abstineatque ab omnibus quæ ad statum quæstionis non pertinent, aut eum involvunt ac obscurant potiùs, quam elucidant. Verissimè enim jam pridem dixit S. Bernardus *lib.* 1. *De Consid. cap.* 10. " Nihil ita absque labore » manifestam facit veritatem, ut brevis & pura narratio.

XXXV. Hoc sane hodiernum est multorum Advocatorum vitium, quod sua non ad causæ scopum & quæstionis cardinem dirigant, nec studeant breviter & dilucidè statum causæ judici exponere; sed confusè omnia agglomerent; ipsamque facti speciem in infinitos penè articulos & particulas discerpant, interjectis & intermixtis parergis quæ ipsam facti speciem obscurant potiùs quam elucidant. Accedunt dein cavillationes circa singulas non tantùm causæ minutias, sed argutias quoque adversarii, quæ nihil aut parùm ad statum causæ conferunt, sed eam totaliter involvunt, & plura sæpe in una lite volumina progignunt.

XXXVI. Has Advocatorum longas disputationes, & effrenem scribendi libertatem jam olim repressit Justinianus in *L. fin.* §. 1. *Cod. De Appellat.* dicens: " In re» futatoriis autem libellis, qui solent maximè in sacro » auditorio prudentissimorum nostrorum procerum reci» tari, caveant tam litigatores, quam libellorum dicta» tores, verbosis uti assertionibus; & ea, quæ jam per» orata sunt, iterum resuscitare: sed hæc sola eis inscri» bere, quæ compendiosa narratione causas provocatio» nis possunt explanare, vel aliquid novi continent, vel » addere quod derelictum est: sciturì, quod si hoc fuerit » prætermissum, non deerit adversus libellorum condito» res amplissimi judicii competens indignatio.

Hisce verbis relatis dicit Tuldenus loco citato *cap.* 9. quod hinc rectè Juris Interpretes censeant, interdici à judice advocationem ei posse, qui nimis in superfluarum disputationum sinus effundi solet.

Huic Advocatorum vitio incentivam vehementem subministrat hodiernus mos taxandi salaria Advocatorum pro numero pagellarum & linearum, atque verborum: de quo infra.

XXXVII.

XXXVII. Accedit non rarò hodie aliud vitium, à Romanis jam olim reprobatum in *L. 6. §. 1. Cod. De postulando*, quod scilicet in conviciandi prorumpant licentiam: " Agant (inquit lex citata) quod causa desiderat: temperent se ab injuria. Nam si quis adeo procax fuerit, ut non ratione, sed probris putet esse certandum, opinionis suæ immunitionem patietur: nec enim conniventia commodanda est, ut quisquam negotio derelicto in adversarii sui contumeliam aut palam pergat, aut subdolè.

XXXVIII. Idipsum injungunt Ordinationes Curiæ Brabantiæ *art. 293.* adduntque nec Advocatos id facere posse, nec à pœna ibidem statuta eximendos, tametsi ipsorum Clientes, hæc convicia sive injurias sint parati probare. *Al vvaert oock soo dat heure meesters de selve injurien souden vvillen advoueren.*

XXXIX. Ulterius, cùm Advocati sit omni studio & industria procurare Clienti suo administrationem justitiæ, atque à litium difficultate & onere liberare; satis patet, optimè Advocatis congruere quod habetur in citata *Lege 6. §. 4.* " Nemo ex industria protrahat jurgium.

Hinc inter alia hodie jurant Advocati, quod intuitu proprii lucri, vel ad præjudicandum parti adversæ, non quærent illegitimas vias, aut dilationes. *Dat sy om haer selfs profyt ofte om die vveder partye van heure meesters te prejudicieren, geene onbehoorleycke vveghen ofte dilayen soecken en sullen.* Id est: Ut nec proprii lucri causa, nec quo adversariæ Clientum suorum parti detrimentum accersant, illegitimis viis procedant aut dilationes procurent.

Speciale Edictum Regium contra Advocatos inutilibus, & superfluis dilationibus utentes, extat *parte 2. Edict. Flandriæ lib. 1. Rub. 5.* de ult. Augusti anni 1586.

XL. Huic vitio magis solent esse subjecti Advocati, qui divites fieri volentes tot causis se onerant, ut omnibus ritè dirigendis & instruendis sint impares: nec tamen nimia lucri aviditate illecti, ullas à se causas dimittere amant. Atque hinc multiplices dilationes accipere, morasque omni viâ possibili, cum summo litigantium detrimento, magnisque expensis nectere conantur.

XLI. Prædicta omnia compendio exprimunt citata Statuta Curiarum Ecclesiasticarum Provinciæ Mechliniensis *tit. 8. art. 5.* " Caveant Advocati, in scripturis concipiendis, ab injuriis, inutilibus repetitionibus, à supervacaneis & impertinentibus allegationibus, & positionibus: facta etiam singula non dividant, nec plura conjungant, sed in unoquoque articulo unum factum ponant, sub pœna, quod tales notoriè impertinentes articuli in taxam non venient. Seriò etiam caveant, ne aliquâ ratione falsas allegationes pro veris obtrudant, sub gravi pœna, pro gravitate delicti per Judicem infligenda.

Deinde *art. 6.* addunt: " Abstinebunt à superfluis Legum, Canonum, vel Authorum allegationibus." Quantopere in hoc articulo hodie peccetur ab Advocatis, qui vulgò dicuntur scribere *pro culina*, quibusque satis est, si pagellas impleant, pudendum est dicere.

XLII. Fidelitas Patronorum, quam suis Clientibus addicunt eorum causas suscipiendo, exigit quoque, ut omni fidelitate sine ulla cum parte adversa collusione causam sui Clientis defendant; ideoque & jam pridem apud Romanos adhuc Gentiles, Advocatus, qui causam sui Clientis prodebat, colludendo cum adversario, extra ordinem puniebatur, *L. 1. ff. De Prævaricat.*

XLIII. Utque ab omni prævaricationis specie sint remoti, non convenit, ut facilè patrocinium alicujus suscipiat Advocatus, dum adversa pars eum consulendo, arcana suæ causæ sincerè & fideliter ipsi exposuit; tametsi causæ ipsius patrocinium suscipere recusaverit.

Eâdem ratione postulare non posse Advocatum contra Clientem in judicio appellationis, pro quo postulavit in prima instantia, communiter receptum est.

XLIV. Ut vitia, quæ hodie laudabile & honorificum Advocatorum officium reddunt odiosum, & in vilipendium adducunt, eliminari possent, credunt nonnulli in usum revocandam legem Cinciam, quâ ne causarum Patroni pecuniam aut donum aliquod pro causis in foro agendis acciperent, vetabatur: quam jam vetustate abolitam Augustus Imp. teste Tacito *Lib. 14. Annal.* renovavit; & retineri voluit Trajanus, jussis omnibus, qui quid negotii haberent, priusquam agerent, jurare: *Nihil se ob advocationem cuiquam dedisse, promisisse, cavisse.* Vide latè hac de re discurrentem Nicolaum Vernulæum *Dissertat. De Litibus Orat. 4.* ubi revocatæ hujus Legis hanc utilitatem putat: " quod Patroni causarum nihil ex litibus sperantes, quàm citissimè ad earum finem adspirabunt, non eas producent, non dilatabunt, non ingentibus scriptorum molibus onerabunt. Una est (ait) lucri aviditas, quæ hoc tempore procreat tot Motiva, tot Instrumenta, tot Attestata, tot Interrogatoria, tot Vidimus, tot Replicas Duplicasque, tam prolixas, & tantâ verborum farragine amplificatas, quas dum miseri Clientes intuentur, & quandoque vix ferre possunt, attoniti illo tot foliorum apparatu, quicquid habent in Advocatorum sinum conjiciunt, & adhuc parvam sese rependisse pro tanto labore mercedem arbitrantur.

Idipsum monet Tuldenus *lib. 4. De Caus. corrup. jud. cap. 10.* dicens: " Prædæ spes uberioris, & salarii copiosioris auctoramentum tot tabulas, tot calumniatores, prævaricatoresque facit.

XLV. Hoc tamen monet Tuldenus hanc legem etiam sub Imperatoribus Romanis moderationem accepisse. Scribit enim quod cum de renovanda hac lege rursus sub Claudio Imp. ageretur; atque eam in rem disseruisse Silium Consulem, rem tamen peragi non potuisse; eò quod quidam de Senatu fortiter intercederent, dicentes: " Neque eloquentiam gratuitò contingere, omitti curas familiares, ut quis se alienis negotiis intendat. Sublatis studiorum pretiis, etiam studia peritura, ut minus decora.

Quidquid sit de hac Senatus intercessione, nec non contra legem Cinciam allegatis, hoc constat, quod Imperatores Romani salarium quoddam Advocatis permiserint; illiusque meminit Ulpianus Jurisconsultus (qui circa tempora Claudii Imp. floruit) in *L. 1. §. 10. ff. De Extraord. Cognit.*

XLVI. Notanda autem ratio taxationis, quam à judice in taxando Advocati honorario ineundam esse scribit Ulpianus: " In honorariis Advocatorum ita versari Judex debet: ut pro modo litis, proque Advocati facundia, & fori consuetudine, & judicii, in quo erat acturus, æstimationem adhibeat: dummodo licitum honorarium quantitas non egrediatur.

Quantitas legitimi honorarii exprimitur in *L. 5. Cod. De Postulando.*

XLVII. Verùm hæc ratio taxandi Advocatorum honoraria, nec non præfixa eorum quantitas, moribus hodiernis à foro recesserunt.

Hodie enim non pro Advocati facundia vel eruditione & meritis, sed pro numero pagellarum, articulorum vel linearum salaria taxandi usus invaluit, in quem stomachabundus invehitur Tuldenus loco citato *cap. 11.* " Quid enim hoc aliud est (ait) quàm ultrò incitare loquacitatem ad permiscendum omnia, tragœdiasque excitandum in nugis? Quid hoc aliud, quàm præmiis provocare ad diffundendam causam, protrahendumque jurgium? Adeo igitur vel nihil ingenii doctrinæque in Advocatis quod æstimetur, vel nihil in judicibus ea æstimaturæ prudentiæ est, ut numerari versus actionum, non ponderari oporteat? Id verò perinde est, ac si picturæ pretium definiat modus & spatia oblitarum tabularum. An non longè majus discrimen & artis & ingenii & utilitatis inter forenses orationes, & pictorum opera? Quando reprimetur inanis torrens garrulitatis, sua inundatione omnem causæ speciem, omnesque juris limites confundentis; si honorarii quantitatem loquacitatis modus definiet? Furor est, profectò furor, publicâ auctoritate, honore, lucro incitare tabulas ad certamen

» men extendendæ in immensum litis & loquacitatis.

" Itaque (concludit ibidem Tuldenus) saluberrimum » judiciis fuerit, judicem qui de causa cognovit, hono» rarii quantitatem definire, pro conditione causæ, & me» rito navatæ diligentiæ, quam non mole æstimet, sed » pondere: sensa magis imputando, quam verba; argu» menta, non cavillationes; vim disputationis ad causæ » pertinentis statum, non pompam inanium excursuum; » causæ enucleationem, non ineptissimarum adversarii » argutiarum dum refutantur, imitationem; defensionem » Clientis, non intenta adversario maledicta: & in uni» versum vim & pondus orationis ad statum causæ accom» modatæ, non numerum & molem scriptorum in ratio» ne salarii intueatur Judex.

XLVIII. Interim tamen ubi hic usus taxandi salaria perseverat, bonus Advocatus debet causas amore & zelo justitiæ & veritatis assumere, & pro officii sui ratione judici sincerè ac fideliter exponere; vitando ea omnia quæ ad causæ justam defensionem non spectant, ac taxato à Judice salario contentus esse; quemadmodum & jurejurando in sua ad officium Advocati admissione promittere solet.

XLIX. Ostendet Advocatus se non primariò intuitu salarii, nec animo planè mercenario causarum patrocinium suscipere, si non tantùm divitum, sed & pauperum justas causas libenti animo suscipiat; iisque fideliter & diligenter gratis, & seposita omni spe remunerationis temporalis inserviat, quemadmodum etiam volunt Ordinationes Curiæ Brabantiæ *art.* 291. ubi decernitur, ut Advocati suis Clientibus ipsorumve Procuratoribus liberum dabunt accessum, tam pauperibus (quibus pro Deo servient) quàm divitibus; & ut pauperi prius ad ipsum accedenti, præstabit alloquium ante divitem qui posteriùs accesserit. *Dat d'Advocaten sullen den partyen oft heuren Procureurs volkomen audientie geven, soo wel den armen (die sy om Godts wille dienen sullen) als den rycken: ende den armen eerst aen hem komende, audientie geven, gerieven ende ontcommeren voor de rycke die naer komen sullen.* Id est: Ut Advocati, parti aut ejus Procuratoribus liberum & facilem dent accessum, nec minus pauperi (cui pro Deo inservient) quam diviti. Pauperique cum prior advenerit, aures præbebunt eumque expedient præ divite seriùs accedente.

L. An error Advocati noceat Clienti; imprimis distinguendum est inter errorem Juris & facti. Si Advocatus quæ meri Juris sunt omiserit, non ita nocent Clienti, quin per Judicem suppleri queant; imo Judicis est, ex officio quæ Juris sunt supplere juxta *L. unicam Cod. Ut quæ desunt Advocatis*, &c. Error autem facti à Judice suppleri ordinariè non potest: ne non tam Judicem, quàm Advocatum agere videatur. Vide Antonium Fabrum in *Cod. lib.* 2. *tit.* 7. *Definit.* 1. ubi dicit, " factum numquam » supplendum esse, nisi tale sit, ut ex actis & instrumen» tis litis non modò conjici, sed etiam probari queat. Id » enim est (ait) quod vulgò nostri jactitant, debere Judi» cem secundum allegata & probata judicare potius, quàm » secundum propriam conscientiam. Hinc consequens » fit; ut non nisi perraró suppleri exceptiones possint, » propterea quod, licet pleræque Juris magis quàm facti » esse videantur, vix tamen contingere potest, ut non ali» quam habeant implicitam facti quæstionem, cum ex » facto pendeant, cujus non semper expedita est ex actis » probatio. Nam neque notorium supplere Judex potest, » quod non fuerit allegatum, quamvis allegati probatio» nes exigere nullas Jure possit.

Quomodo autem error positivus, sive facti alicujus falsi allegatio Advocati noceat Clienti, & habenda sit pro allegatione Clientis, vide eundem ibidem *tit.* 6. *Definit.* 1.

LI. Ex omnibus quæ hactenus dicta sunt, facilè cognosci potest, quod licet haud contemnendum, quin & laudabile sit Christiani & boni Advocati officium, nihilominus illud multis periculis expositum, & forensibus tricis implicatum sit. Dixit olim etiam Plinius *lib.* 2. *Epist. ad Nepotem: Nos qui in foro, variisque litibus agimus, multum malitiæ, quamvis nolimus, addiscimus.* Et Symmachus: *In forensi pulvere rara cognitio facundioris, & boni pectoris.*

LII. Ob hæc pericula, tum quod Advocatorum officium ferè totum in forensibus disceptationibus consistat, merito judicatum fuit, Clericis in sortem Domini vocatis hoc officium minimè congruere: probatumque quod olim dixit Justinianus Imp. in *L.* 41. *Cod. De Episcopis*: " Absurdum etenim Clericis est, imo etiam opprobriosum, » si peritos se velint ostendere, disceptationum esse fo» rensium. " Qua moderatione scientiæ Legum Civilium studere debeant Clerici, dictum est supra *parte* 1. *tit.* 2. *cap.* 4.

LIII. In *Cap.* 1. *X. De Postulando*, refertur ex Concilio Lateranensi sub Alexandro III. " Clerici in Subdiacona» tu, & supra, & in Ordinibus quoque minoribus, si sti» pendiis Ecclesiasticis sustententur, coram Sæculari Ju» dice Advocati in negotiis sæcularibus fieri non præsu» mant: Nisi propriam causam, vel Ecclesiæ suæ fuerint » prosecuti, aut pro miserabilibus fortè personis, quæ pro» prias causas administrare non possunt.

Hinc concluditur, Clericos in Sacris Ordinibus constitutos, aut Beneficium Ecclesiasticum, è quo sustententur, habentes, non posse coram Judice Sæculari munus Advocationis exercere.

LIV. Excipit Pontifex in citata Decretali tres causas in quibus postulare Clericis permittitur, nimirum, si propriam causam, vel Ecclesiæ suæ fuerint prosecuti, aut pro miserabilibus personis, quæ proprias causas administrare non possunt. Hæ exceptiones verisimiliter invaluerunt, postquam Clerici non tantùm Sacris Canonibus, sed & Legibus Civilibus incumbere cœperunt; quos acerbo stylo exagitat Petrus Blesensis relatus supra *parte* 1. *tit.* 2. *cap.* 4.

Interim & his casibus Advocationis officium à Clericis cum ea moderatione est exercendum, ut non impingant in eam Apostoli sententiam: " Nemo militans Deo se » implicat negotiis sæcularibus.

LV. Cùm Decretalis nominatim loquatur de exercitio Advocationis coram Judice *Sæculari*; concludunt communiter Canonistæ sequuti glossam, nequaquam vetitum esse Clericis, agere Advocatum coram Judice Ecclesiastico, sive in Curiis Ecclesiasticis.

Verùm quia hodie causæ aguntur stylo forensi in Curiis hisce non secùs ac in foro Sæculari, parum videtur vocationi Clericali conforme, causas & in hisce Curiis instruere, aut dirigere, & eà occasione disceptationibus forensibus implicari. Hinc & plerumque etiam in Curiis Ecclesiasticis Advocati sunt laici; & sæpe iidem qui coram Judice Sæculari id munus obeunt.

LVI. Quia tamen pium est, pauperes oppressos juvare, eorumque Patronos agere, ne defectu defensionis à potentioribus opprimantur, statuit S. Carolus, ut in sua Diœcesi esset semper aliquis *Advocatus pauperum*. Quin & in Cathedrali & Collegiatis nonnullis Ecclesiis, auctoritate Apostolicâ instituit Præbendam *Canonicalem*, cujus possessor *Advocatum pauperum* coram Judicibus Ecclesiasticis agere debebat. Vide Acta Ecclesiæ Mediolanensis *pag.* 567. edit. Lugdunensis anni 1683. ubi & inter alia statuit, quod " quicumque Ecclesiastici homines Mediolani » commorantes Jurisperiti sunt, eorum unus semper per » vices, quemadmodum jam à nobis cum illis actum est, » unoquoque trimestri in orbem officio Advocati paupe» rum fungatur.

CAPUT III.

De Procuratoribus & Syndicis.

1. *De Jure communi duo sunt genera Procuratorum; hodie soli Procuratores ad lites hoc nomine appellari solent.*
2. *Aliquando apud Romanos vetitum fuit causas agere in judicio per Procuratores.*

3.

3. *Hoc jus multis sæculis viguit in Gallia.*
4. *Ex hoc jure Gallicano petendus intellectus* Cap. 7. ✠ De Procuratoribus.
5. *Sæculo XV. declaratum fuit in Gallia, licitum esse in causis Civilibus agere per Procuratores.*
6. *Hac declaratio conformis est praxi omnium passim Tribunalium.*
7. *Ordinationes Curiæ Rectoralis Universitatis Lovaniensis vetant citationes* personales.
8. *In criminalibus admittitur citatio* personalis; *& quis ejus effectus?*
9. *Procuratores ad lites quando in Curias Ecclesiasticas intraverint.*
10. *Officium Procuratorum jure Romanorum erat privatum; secus hodie, nec ad illud infames admittuntur.*
11. *Hodie numerus Procuratorum solet esse determinatus; nec admitti nisi prævio examine.*
12. *Moribus hodiernis causæ agi debent per probatum Procuratorem Curiæ.*
13. *Etiam* inviti *ad officium suscipiendum cogi possunt.*
14. *Excusandus à suscipienda causa, si juret se credere causam esse* injustam.
15. *Procurator non potest servire causæ quam novit injustam.*
16. *Hujusmodi causam non suscipere juramento promittunt.*
17. *Difficulter suo juramento satisfacient Procuratores, qui causas omnes passim sine examine suscipiunt.*
18. *Ordinationes Curiæ Rectoralis volunt, ut Procurator ante causæ susceptionem de ea sit debitè instructus.*
19. *Quæ ab Advocatis hac in parte observanda sunt, etiam meritò à Procuratoribus attenduntur.*
20. *Procuratores æquè ac Advocati suis Clientibus* fideliter *servire debent; & quid eum in finem habeant Ordinationes Curiæ Brabantiæ?*
21. *Procuratores non possunt protrahere lites in dispendium partium: neque eum in finem superfluas dilationes petere.*
22. *Contra abusus Procuratorum multum valeret exacta observantia Ordinationum Curiarum.*
23. *Procurator licet à Curia admissus, debet habere* mandatum *ad causam prosequendam.*
24. *An admittatur sine sufficienti mandato, sub cautione de* rato?
25. *Cautio de* rato *tantum videtur admittenda, quando aliqualiter constat de mandato; nisi in certis personis.*
26. *Quomodo Procuratorium hodie probetur?*
27. *An Procuratorium post litem contestatam revocari possit? Et an morte constituentis expiret?*
28. *Hodie Procuratoribus debentur sua salaria; & qui hinc abusus?*
29. *Actores Universitatis, Collegii, Civitatis, &c. sunt quasi eorum Procuratores.*
30. *Hi vocantur* Syndici: *interdum* Pensionarii.
31. *Syndicus non tantum ad lites, sed & ad negotia extrajudicialia constitui solet.*
32. *Universitas Lovaniensis habet suum Syndicum; & quod ejus juramentum & officium?*
33. *In Decretalibus Gregorii IX. extat unica Decretalis De Syndico, desumpta ex Epistola S. Gregorii.*
34. *Sanctus Gregorius solicitus fuit, ut negotia Monachorum ita tractentur, ne eorum mens per plura distenta defluat.*
35. *Consulit ut negotia alicui Laico committant aliquo constituto salario.*
36. *Ratio notanda à S. Gregorio allata.*
37. *Ex hac Decretali concludunt Canonistæ, à Monachis esse constituendum* Syndicum *ad lites prosequendas.*
38. *Quam periculosum sit Monachis implicari negotiis forensibus.*
39. *Convenit etiam, ut Clerici se à forensibus tricis eximant.*

I. DE Jure duæ sunt Procuratorum species. Prima eorum qui ad negotia familiaria & extrajudicialia committuntur; nec hodie solent vocari *Procuratores*; sed communiter dicuntur Receptores, Administratores, Oeconomi, aut etiam mandatarii, si sint ad negotia aliqua specialia deputati.

Alia species Procuratorum est, qui sunt ad lites & causas in Judicio prosequendas; solentque vulgò simpliciter *Procuratores* appellari; atque de his solis hîc agitur.

II. Vetustissimo Jure Romanorum, hujusmodi Procuratores litis prosequendæ causâ constituere permissum non fuisse, notant passim Interpretes, ac nominatim Bugnonius *De Legibus abrog. lib. 2. cap. 58.* & Christinæus ibidem in notis.

III. Notant quoque, conformiter ad hoc vetustissimum jus, diu in Gallia moris fuisse, ut sine gratia & rescripto Regio, Actori per Procuratorem agere non liceret, quod præter alia docet nos Marculfus Monachus *lib. 1. Formul. cap. 21.* & ibidem observavit vir eruditus Hieronymus Bignonius; additque: " Illud longo post tempore » apud nos (Gallos) obtinuisse, ut præter Regem nulli » Procuratoris habendi absque Principis consensu facul» tas suppeteret, testantur Joannes Faber ad §. UNIVERSITATIS *Instit. De rerum divis.* & Brolius in stylo Parlamenti.

IV. Ex hoc prisco Gallico Jure petenda apparet vera ratio, quæ movit Universitatem Parisiensem petendi ab Innocentio III. ut ad agendum & defendendum de *ejus permissione* Procuratorem instituere liceret: respondit autem Innocentius: " Licet de Jure communi hoc facere » valeatis, instituendi tamen Procuratoris super his aucto» ritate præsentium vobis concedimus facultatem. " Extat responsum in *Cap. 7.* ✠ *De Procurat.*

Cùm enim Universitas Parisiensis tota penderet ab auctoritate Romani Pontificis, licentiam, quam alii à Rege impetrare debebant, ipsa à Romano Pontifice petere maluit. Vide Janum A Costa & Hieronymum Bignonium locis citatis.

V. Meminit ejusdem moris Francici Damhouderus in Praxi rerum civil. *cap. 84.* asseritque eum abrogatum in Comitiis habitis Turingæ anno 1483. " ubi tunc ordina» tum & decretum fuit (ait) quod omnes Actores in ma» teriis civilibus possint occupare & comparere per Pro» curatores absque gratia Regis ad hoc impetranda.

VI. Hæc moderatio conformis est hodiernis moribus, quibus receptum est, ut in omnibus passim Tribunalibus tam Civilibus quam Ecclesiasticis, sine ulla speciali licentiâ permittatur per Procuratorem agere & se defendere; idque in omnibus causis saltem civilibus.

VII. Conformiter ad hunc usum in Ordinationibus Curiarum Rectoris & Conservatoris privilegiorum hujus Universitatis Lovaniensis confirmatis auctoritate Principum Belgii Alberti & Isabellæ die 18. Aprilis 1617. *art. 11.* ordinatur: " Omittatur deinceps in citatorialibus litteris, » quod pars debeat comparere *personaliter*, ad respon» dendum certo die, & hora: quia id per Procuratorem » facere potest.

VIII. In criminalibus tamen citari solent rei ad respondendum *personaliter*; & dicitur citatio *personalis*, vulgò *Daeghsel personeel*; atque ita citati constitui dicuntur in *reatu*, redduntur que infames, ac solent ab officio publico, quo funguntur, suspendi, quousque se à crimine intento purgaverint, & absoluti sint. Vide Van Leeuwen in Censura forensi *parte 2. lib. 2. cap. 15. num. 10.*

IX. Nec tantum in Curiis Civilibus, sed & Ecclesiasticis usus Procuratorum invaluit, idque verisimiliter unà cum stylo forensi; id est, circa sæculum XII. aut XIII. unde de hujusmodi Procuratoribus ad lites nullæ Decretales aut Decreta, quæ æram hanc præcedant, in libris Juris Canonici occurrunt. Quod enim in *Cap. 1.* ✠ *De Procuratoribus*, refertur ex S. Gregorio, spectat dumtaxat ad Procuratores seu mandatarios ad *negotia* agenda specialiter commissos; non autem ad Procuratores ex officio suo ad prosequendas lites & causas constitutos & electos; quales sunt hodierni Procuratores ad lites.

X. Si Jus commune attendamus, officium Procuratorum est privatum & vile; omnesque passim personæ indiffe-

differenter in Procuratores designari possunt. At moribus hodiernis *publicum* est; nec ad illud infames admittuntur, licet Justinianus exceptionem infamiæ contra Procuratorem noluerit habere locum §. *fin. Instit. De Except.* uti notat Gudelinus *L. De Jure Noviss. lib.* 4. *cap.* 4. *num.* 26. Vide etiam Christinæum *vol.* 2. *Decis.* 107. *num.* 2.

XI. Quin & in Curiis tam Ecclesiasticis, quam Civilibus vulgò usitatum est, non nisi certas & determinato numero personas ad hoc officium assumi; & prævio super qualitate & capacitate earum examine. Statuta Curiarum Ecclesiasticarum Provinciæ Mechl. *tit.* 8. *art.* 2. " Nullus Procuratoris officio fungi permittetur, nisi qui » 25. ætatis annum excesserit, & per Officialem super li» teratura, industriâ, stylo & practica examinatus, & » idoneus repertus, in manibus ejusdem juramentum præ» stiterit.

Similiter Ordinationes Curiæ Brabantiæ *art.* 321. nullum volunt admitti ad Officium Procuratoris; nisi præviè ex commissione Cancellarii fuerit examinatus & idoneus repertus:, admittunt tamen minorem 25. annis, modo excesserit 20.

XII. Morem hunc de certis designatisque dumtaxat personis, idque prævio examine, & præstito juramento admittendis in Procuratores, ubique communem esse, videre est apud van Leeuwen loco citato; & testatur Nicolaus Tuldenus ad allegatum locum Damhouderi, quod " hodie privati, neque per se, nec per Procuratores cau» sam suam agere in foro vel Judicio possint, nisi *selectis* » quibusdam forensibus Procuratoribus negotium man» dent.

XIII. Quamdiu Officium Procuratorum fuit privatum, nemo illud invitus suscipere tenebatur; at hodie dum publicum est, hi qui prævio examine & juramento in numerum eorum relati sunt, etiam inviti cogi possunt, ut officium suum impendant, uti post alios observat Nicolaus Tuldenus ad Damhouderum in Praxi rer. Civil. *cap.* 84. *Litt. E.*

XIV. Et justis tamen causis ab officio impendendo in hac illave causa excusari possunt; diciteque Damhouderus ibidem *num.* 2. quod " ab eo onere suscipiendo sese pur» gare possint, & illud onus detrectare, si *jurent* quod » teste conscientia, ipsorum (clientum) causa non vi» deatur ipsis defensibilis.

XV. Nec immeritò: licet enim hodiernis moribus receptum sit, non transferri Judicium in Procuratorem; neque ipsum per litis contestationem reddi dominum causæ; aut in ipsum sententiam ferri, quemadmodum Jure Civili obtinebat, uti passim monent Pragmatici, ac nominatim Simon à Groenewegen de Legibus abrogatis ad tit. Digestorum *De Procuratoribus*; nihilominus verum manet, Procuratores hodiernos suscipere defensionem & prosecutionem causæ; quam sanè impendere nequaquam possunt causæ quam credunt *injustam.*

XVI. Imò & juramentum in admissione ad Officium Procuratoris solet ipsos astringere, quod nullam causam, quam noverint injustam, suscipient; aut si aliquam tamquam justam susceperint, dimittent mox ut eam noverint injustam. Verba juramenti præstari soliti in Curiis Ecclesiasticis Provinciæ Mechliniensis, sunt: " Nec acce» ptabo Officium Procuratoris in malis & injustis causis » scienter: & quàm citò mihi constiterit de injustitia cau» sæ, in ea amplius non procurabo.

XVII. Procuratores illi, qui omnes indifferenter causas sibi oblatas sine ullo examine super earum justitia aut injustitia suscipiunt, ostendunt parum memores se esse præstiti Juramenti; parumque solicitos, num justam, injustamve causam tueantur: meritoque anxii sunt, an cum hujusmodi affectata ignorantia immunes erunt à perjurio, saltem coram eo qui scrutatur cor & renes, si causam injustam suscipiant, quam si examen debitum præmisissent nec lucri cupiditate ad omnes indifferenter causas suscipiendas fuissent illecti, facilè agnovissent esse injustam.

XVIII. In citatis Ordinationibus Curiæ Rectoris & Conservatoris hujus Universitatis *art.* 21. statuitur: " Pro» curator non occupet causam aliquam sive ad agendum, » sive ad defendendum, nisi prius satis instructus.

XIX. Quæ capite præcedenti dicta & notata fuerunt circa obligationem Advocatorum de non patrocinando causæ injustæ hîc merito repeti poterunt: cùm tam Procuratoribus, quàm Advocatis vi Juramenti & officii vetitum sit, causæ injustæ quacumque ratione patrocinium impendere.

XX. Non minus quoque Procuratores, quàm Advocati obligantur fideliter suis Clientibus servire: unde & hîc repeti poterunt quæ de fidelitate Clienti ab Advocato servanda dicta sunt capite superiori. Hoc tamen hîc observandum, quod Curia Brabantiæ cautum volens, ne ex connexione & familiaritate Procuratorum, *secreta* unius Partis alteri revelarentur, statuit *art.* 324. ne pater & filius, aut duo fratres, vel duo habitantes in eadem domo sint simul in eadem causa Procuratores pro utraque parte. *Om dies vville dat de Procureurs onderlinghe ghealliëert zynde van bloede ofte affiniteyt, gelick vader ende sone, twee ghebruers, oft vvonende in een huys, ontfanghen in een saecke de procuratie van beyden partyen, vvaer uyt die secreten van partyen somvvylen vvorden gherevelleert, ende d'een van partyen ghesupplanteert oft bedroghen: VVy verbieden die voorsz. Procureurs also ghealliëert zynde, oft vvonende in een huys, te nemen procuratie oft te occuperen in een saecke vor beyde de partyen.* Id est: Eo quod Procuratores mutuò, aut sanguine aut affinitate conjuncti, quales Pater & Filius, aut etiam fratres, aut in eodem domicilio commorantes in eadem causa utriusque partis procurationem agunt, unde fit ut quandoque arcana partium detegantur, alteraque harum circumveniatur & decipiatur: Prohibemus dictis Procuratoribus ut supra conjunctis aut in eadem domo commorantibus, ne in eadem causa utriusque partis procurationem admittant.

XXI. Illud quoque Procuratoribus æquè ac Advocatis incumbit, ut omni modo allaborent, ut Clienti suo justitia administretur; unicèque studeant causam sincerè prosequi; nihil scienter ad protractionem causæ in suum proprium lucrum, & litigantium detrimentum faciendo.

Hac de causa Procuratores in Curiis Ecclesiasticis Provinciæ Mechliniensis inter alia jurant: " Nec petam ali» quas dilationes in causis meis, in gravamen alicujus » partium, sed terminos meos legaliter servabo....... » Nihilque proponam per me, vel alium pro causa pro» trahenda, vel ad vexandum indebitè adversarium.

Contra superfluas & extravagantes dilationes sub variis prætextibus peti solitas, extat *art.* 319. Ordinationum Curiæ Brabantiæ.

XXII. In his Ordinationibus uti & Ordinationibus Concilii Flandriæ de anno 1624. & 1667. quæ habentur *parte* 3. Edictorum Flandriæ *lib.* 1. *Rubr.* 8. nec non in Statutis Curiarum Ecclesiasticarum multa occurrunt, quæ officium Procuratorum spectant, quæque plures hodiernos abusus resecarent, si exactè observarentur, illudque notandum, quod in formula juramenti præstandi à Procuratoribus in Curiis Ecclesiasticis, exprimitur: " Item, in » responsionibus per credit vel non faciendis, non infor» mabo partes, sed ipsas omnino inducam, ut fateantur » veritatem. " Ad quem articulum juramenti nescio, an sat hodie attendant Procuratores.

XXIII. Licet hodie in plurimis Curiis certus determinatusque sit numerus Procuratorum, nec officio Procuratorum fungi quis possit, nisi prævio examine super idoneitate, & præstito Juramento in numerum Procuratorum sit admissus, uti suprà notavimus, nullus tamen illorum potest causam aliquam suscipere aut prosequi, nisi mandatum sive Procuratorium habuerit: ipsaque auctoritas Procuratoris etiamnum hodie ex mandato seu procuratorio dependet: uti monet Simon à Groenewegen ad *Instit. De Satisdationibus* §. 3.

XXIV. Quin eodem teste non admittitur hodie Procurator absque mandato, etiamsi caveat *de rato*; nisi tamen

men pars litigans ipsi Procuratori esset sanguine juncta; quo casu ex Ordinationibus Curiæ Brabantiæ *art.* 325. poterit sub cautione de rato, ex permissione Curiæ admitti. Verba articuli sunt: *Dat de Procureurs hun niet en sullen voorderen sonder besonderlycke procuratie eenighe partyen te dienen ten vvare dat de partye hen bestonde van bloede, in vvelcken ghevalle sy midts stellende cautie de rato, sullen ter ordinantie van onsen voorsz. Raede moghen vvorden gheadmitteert.* Id est: Ut Procuratores se in obsequium partium non interponant, absque legitima rei gerendæ sibi facta potestate, nisi pars iis sanguine foret juncta, quo casu si caverint de rato, poterunt ex Decreto præfati nostri Consilii admitti.

Quod ergo dicit Simon van Leeuwen in Censura Forensi *parte* 2. *lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 4. quod ex stylo Procurator, qui debitè instructus est, mandatum autem aut nondum accepit, aut quod accepit, in aliquo deficiens est, sub cautione de rato, & termino quo defectum suppleat, aut sufficiens mandatum cum ratihabitione omnium quæ hactenus ab eo gesta fuerint, interim admittitur, id consonum non est citato articulo Ordinationum Curiæ Brabantiæ; nec hodie in illa Curia admitteretur; quamvis in aliis nonnullis Curiis id admittatur; ut ex ibidem citatis Pragmaticis notat van Leeuwen; & in Ordinationibus Curiæ Rectoris & Conservatoris hujus Universitatis *art.* 13. non obscurè admittitur. Verba articuli sunt: " Ut Procurator sive Actoris sive Rei, primo » die suæ comparitionis exhibeat suum mandatum: & si » mandatum *minus sufficiens* videatur, jubeatur aliud ex» hibere intra certum tempus, interea tamen ulterius » procedatur, præstitâ *cautione de rato*, per eundem Pro» curatorem præstanda, nec aliter admittatur. " Idem habet *art.* 8. *tit.* 11. *Ordinat. Curiarum Ecclesiast.*

XXV. De hac admissione Procuratoris sub cautione *de rato*, vide latè Nicolaum Tuldenum ad Damhouderum in notis *cap.* 90. *litt.* C. ubi notat ex Socino aliisque, huic cautioni ita demum locum esse, quando aliqualiter de mandato constat, sed non plenè: neque eam admitti, quando res quæ agitur est valde ardua.

Ubi sine sufficienti mandato sub cautione de rato admissus est Procurator, si mandatum intra terminum non exhibeat, in ipsum Procuratorem sententia fertur, & ad interesse & damnum condemnatur; imò & in aliquibus partibus, arbitrali correctioni obnoxius redditur; uti aliis citatis monet van Leeuwen loco citato.

XXVI. Quamvis de Jure communi Procuratorium solo consensu expediri queat, & etiam per testes aut Nuntium probari queat, in nonnullis tamen Curiis hodie receptum est, non nisi per Scripturam admitti probationem procuratorii, uti servari in Parlamento Mechliniensi testatur Christinæus *Vol.* 2. *Decis.* 107. *num.* 20. uti nec in ejusdem Civitatis Mechliniensis Consilio Duodecim virali ex statuto ejusdem *tit.* 1. *art.* 25. cujus hæc sunt verba: " In causa civili licitum est per Procuratorem actio» nes instituere & excipere, modò Procurator plenè do» ceat de mandato per sigillum authenticum, vel per chi» rographum Secretarii Principis. " Vide Christinæum ad hunc articulum; ubi latè agit de forma ad probandum procuratorium hodie necessaria: de qua etiam agit Damhouderus in *Praxi rerum civil. cap.* 90. ubi monet *num.* 4. quod " Procuratoria sub Principis sigillo alicujus data non » egeant attestatione Senatorum, sed sint per se sufficien» tia. " Addens: " Item, quando constituentes sunt Præ» lati, Episcopi, aut præclari Nobiles, aut in ea dignita» te aut officio constituti, ut sua sigilla omnibus sint co» gnita, rata, & approbata, eorum quoque procurato» ria data, & sigillata habentur rata & valida, sine ulla » cognitione Magistratuum.

XXVII. Supra observatum fuit, quod hodierni Procuratores per litis contestationem non fiant *domini litis*, uti fiebant Jure Romano; sed habeantur pro ministris nudum ministerium sive servitium in prosecutione litium suis Clientibus præstantibus: atque hinc ulterius moribus receptum est, quod & post litem contestatam procurator revocari queat: Et si altera partium moriatur ante causæ conclusionem, tunc procurator inchoatam causam finire non possit, sed implorato Judicis officio citato ad reassumendam causam in eo statu, in quo relicta est, contra hæredes decernatur: A Groenewegen ad *L.* 22. *Cod. De Procurat.* Et ita servari in Curia Mechliniensi testatur Christinæus citatâ *Decis.* 107. *num.* 22.

Dicitur quidem in *Clem. fin. De Procurat.* " Procura» torem à Prælato, Rectore, vel alio quolibet pro Ec» clesia sua vel Beneficio constitutum per mortem consti» tuentis revocari; etiam quoad negotia & causas, in » quibus per ipsum lis fuerit ante mortem hujusmodi con» testata. " Sed id speciale est in Rectore Ecclesiæ; uti rectè notavit Zypæus in *Notit. Juris Belg. De Procuratorib.*, quia Rectoris Ecclesiæ tamquam meri usufructuarii Jus omne per mortem perimitur; adeoque nihil tum superest, quod ejus mandatum porrigatur.

XXVIII. Jure Romano Procuratoris officium erat gratuitum, nisi aliquod salarium esset promissum: at hodie tam in Ecclesiasticis, quam Civilibus Curiis sua salaria Procuratores à Clientibus petere possunt, licet de his nihil dictum fuerit.

Notius est quàm ut probari debeat, multiplices inutiles terminos, altercationes, dilationes, aliaque similia à Procuratoribus procurari, & fieri, ut salaria ipsorum continuò crescant: infinitasque Procuratorum tricas esse, ad protrahendum causas, suaque salaria augenda, norunt non tantùm qui Curiis illis præsunt, sed & qui in illis lites sustinere coacti aliquando fuere: possuntque colligi ex Ordinationibus Curiarum non tantùm Civilium, sed & Ecclesiasticarum, quibus multi Procuratorum abusus castigantur, multaque à Procuratoribus observanda & cavenda præscribuntur: optandumque esset, ut quemadmodum sanctissimè constituta sunt, ita quoque exactissimè observarentur: abscinderentur omnes illi prætextus quibus Procuratores, etiam in Curiis Ecclesiasticis utuntur ad lites & terminos prolongandos & multiplicandos; ipsumque tribunal Ecclesiasticum odio & vilipendio communi exponunt.

Quàm periculosum ex hoc capite sit Procuratorum officium; & qui huic maximè sint expositi, intelligi potest ex dictis capite præcedenti *num.* 35. *& seq.*

XXIX. Procuratori similis est Defensor sive Actor causarum Universitatis, Collegii, Societatis similiumque corporum, quæ à Principe vel Senatu sunt confirmata. Neque enim omnibus passim permissum est habere corpus Collegii, sive Societatis, quod ad exemplum Reipublicæ habeat res communes, arcam communem, & Actorem *L.* 1. §. 1. *ff. Quod cujusque Universitatis nomine*, &c.

XXX. Actor hic vocabulo Græco vocatur *Syndicus* à lite sive causa, quam nomine Universitatis prosequitur, agendo vel defendendo, *L.* 18. §. 13. *ff. De Muneribus.* Solet similis Procurator ad agendas causas constitutus in Civitatibus majoribus vocari *Pensionarius*; uti notat Christinæus ad citatum articulum 25. Consuetudinum Mechliniensium, ubi & de Officio Pensionarii tractat.

XXXI. Observat autem Mornacius ad *L.* 1. §. 1. *ff. eod.* " Ex usu hodierno Syndicos creari consuevisse, ut » sint non tantùm Actores Reipublicæ quoad lites, sed » etiam ad cætera quælibet Universitatis negotia, vel op» pidi aut Parœciæ cui dati sunt.

XXXII. Habet & nostra Universitas Lovaniensis Syndicum, qui inter alia jurat, quod causas Universitatis, quas tamquam actrix vel rea suo vel alieno nomine habebit, diligenter prosequetur.

Præscribunt tamen Statuta Universitatis, ut " nullam » causam Universitatis nomine inchoet, nisi ad hoc ha» beat speciale mandatum ab Universitate, vel saltem à » Rectore & Deputatis. Causam inchoatam non deserat » absque consensu Universitatis vel Rectoris & Deputa» torum; sed omni diligentiâ prosequatur usque ad finem. » Item admoneat D. Rectorem, ut conclusiones Universi» tatis exequatur.

XXXIII. In Decretalibus Gregorii IX. extat specialis

cialis titulus *De Syndico*, sub quo unica tantùm refertur Decretalis sub hoc titulo : *Gregorius Papa Subdiacono Defensori Siciliæ.* Rectè autem post Contium monuit Antonius Augustinus in notis ad primam collectionem Decretalium, hanc Decretalem esse fragmentum *Epist.* 67. *lib.* 1. S. Gregorii, cujus inscriptio est, *Petro Subdiacono Defensori Siciliæ.*

XXXIV. In hac Epistola imprimis scribit S. Gregorius : " Sicuti studii nostri esse condecet à litigiis forensi» bus submovere, ut divinis ministeriis piè ac solerter in» vigilent : ita necesse est nostrâ provisione, quemadmo» dum negotia eorum disponi debeant, ordinare, ne di» stenta mens per varias causarum curas defluat, & ad ce» lebrandum opus consuetum enervata torpescat.

XXXV. Post hæc significat dicto Petro Subdiacono, quod " præsentium litterarum lator Joannes Abbas plu» rima se Monasterii sui asserat habere negotia.

Deinde subjungit : " Pro qua re experientiam tuam » per præsentis scripti paginam admonemus, quatenus » cum Fausto, qui Romani viri magnifici ex Prætore Can» cellarius fuerat, loqui debeat. Cujus si pronam ad hanc » rem compereris voluntatem, ei Monasterii ipsius gene» raliter debeas constituto salario commendare negotia.

XXXVI. Rationem hanc notandam adjungit : " Ex» pedit enim parvo incommodo à strepitu causarum ser» vos Dei quietos existere ; ut & utilitates cellæ per ne» gligentiam non pereant, & servorum Dei mentes ad opus » Dominicum liberiores existant.

XXXVII. Hinc notant Interpretes post Glossam, S. Gregorium voluisse, ut quidam Faustus constitueretur Syndicus Monasterii cum salario de bonis Monasterii ad omnia negotia Monasterii in Judicio procuranda : eò quod expediat, ut modicum damnum sustineant Monachi, ut ab hujusmodi litigiis conquiescant, & Divinis intersint.

XXXVIII. Quàm periculosum sit, Monachum sæcularibus negotiis, & præsertim forensibus implicari, & quæ in Oeconomo sive Procuratore Monasterii sint observanda, notavi supra *parte* 1. *tit.* 31. *cap.* 5.

XXXIX. Cæterum & illud certum, non tantum Monachis, sed & Clericis parùm convenire, eorumque vocationi parum esse conforme, negotiis illis temporalibus & forensibus litigiis implicari, atque per illa ab Ecclesiasticis ministeriis avocari.

Sic olim Episcopos prohibuere Concilia, ne ad Comitatum peragerent, electis ad id opus Diaconis : sic eosdem à rerum temporalium administratione submoverunt, quando curam illam Oeconomis & vicedominis demandarunt, uti monet eruditus auctor notarum in citatam Epistolam S. Gregorii ; cum quo quidni dicamus : " Uti» nam & cæteris Clericis simili quopiam remedio provi» deretur ope Syndicorum & defensorum, ut ab omnibus » terrenis negotiis liberi soli Deo vacarent, omnesque » Clerici & Monachi tam essent forensium actionum ru» des, quam coguntur esse gnari.

CAPUT IV.

De Graphiariis & Secretariis.

1. *Qui apud Romanos dicti Cancellarii ?*
2. *In horum locum successerunt hodierni Graphiarii & Secretarii.*
3. *Ante Concilium Lateranense sub Innocentio III. nulla reperitur Constitutio de adhibendo Graphiario in Judiciis Ecclesiasticis.*
4. *Concilium vult adhiberi personam publicam, quæ Acta judicialia conscribat.*
5. *Persona illa publica coincidit cum hodierno Graphiario, qui & Notarius aliquando dictus fuit.*
6. *Ordinatio Curiarum Ecclesiasticarum Provinciæ Mechliniensis de scribendis Actis per Graphiarium.*
7. *Graphiarius debet Acta registrare & diligenter conservare.*
8. *Debet in speciali registro registrare omnes sententias.*
9. *Prædicta Graphiarius jurejurando promittit.*
10. *Graphiarius debet copiam Actorum dare Parti petenti, originalibus sibi retentis.*
11. *Actis judicialibus à Graphiario conscriptis & registratis plena fides adhibetur, licet nulli testes intervenerint.*
12. *In hoc tamen attendendus stylus & consuetudo Curiarum.*
13. *In quibus causis Secretariis Episcoporum aut Collegiorum plena fides sit adhibenda.*
14. *Graphiarius debet utrique parti indifferenter servire.*
15. *Juramentum Graphiariorum in Curia Ecclesiastica de hac indifferentia.*
16. *Graphiariorum indifferentia hodie maximè necessaria ; & quare ?*
17. *Rectus Judiciorum ordo multum hodie dependet à Graphiariis.*
18. *Graphiariorum officium olim erat vile ; secus hodie.*
19. *Querela Bonifacii VIII. de nimia exactione salarii Graphiariorum.*
20. *Hodie Graphiariorum salaria sunt taxata ; & quomodo ex hac taxatione Graphiarii captant occasionem causas protrahendi ?*
21. *Ordinationes Curiarum Ecclesiasticarum contra excessus Graphiariorum.*

I. EXtat in Codice Justinianæo titulus *De Adsessoribus, Domesticis & CANCELLARIIS Judicum.* Notant autem communiter Doctores, *Cancellarios* Judicum fuisse, qui scribendis & expediendis Judicum Epistolis actisque operam dabant. Hosque *Cancellarios* fuisse dictos, quod eorum cellulæ ob chartarum amittendarum periculum, *Cancellis* essent munitæ.

II. Horum officio funguntur hodie tam in Curiis Ecclesiasticis, quàm Civilibus illi quos *Graphiarios* vel *Secretarios* vocamus ; qui tamquam publicæ & juratæ personæ omnia acta judicialia scribunt, ac fideliter custodiunt, sive registrant.

III. Admodum verisimile, hos Graphiarios & Secretarios unà cum stylo forensi, & forma litigandi è Curiis Civilibus in Curias Ecclesiasticas sensim intrasse ; quamvis non reperiatur ulla Constitutio Canonica, quæ præcipiat Judicibus Ecclesiasticis personam publicam conscribendis actis habere ante Constitutionem Concilii Lateranensis sub Innocentio III. relatam in *Cap.* 11. *ii De Probat.*

IV. Conqueritur hìc Concilium, quod quidam Judices aliquando in præjudicium alterius partis aliqua falsa asserant ; & quoniam contra falsam assertionem iniqui Judicis (ait) innocens litigator quandoque non potest veram negativam probare : cum negantis factum per rerum naturam nulla sit directa probatio : ne falsitas veritati præjudicet, aut iniquitas prævaleat æquitati, statuit Concilium, " ut tam in ordinario judicio, quam extraordinario » Judex semper adhibeat aut publicam (si potest habere) » personam, aut duos viros idoneos, qui fideliter univer» sa Judicii Acta conscribant : videlicet citationes, dila» tiones, recusationes, exceptiones, petitiones, respon» siones, interrogationes, confessiones, testium deposi» tiones, instrumentorum productiones, interlocutiones, » appellationes, renunciationes, conclusiones, & cætera » quæ occurrerint competenti ordine conscribenda, loca » designando, & tempora, & personas.

V. Persona *publica*, de qua hìc agit Concilium Lateranense dicitur in *Cap.* 11. *De Rescriptis in* 6. *Notarius*, coinciditque cum eo qui hodie solet dici *Graphiarius* vel *Secretarius.* Unde & in antiquis Statutis hujus Universitatis, qui hodie vulgò vocatur *Secretarius*, dicitur *Notarius Universitatis.*

VI. Itaque conformiter ad Decretum Concilii Lateranensis in omni Judicio sive ordinario sive extraordinario hodie habetur persona publica, sive *Graphiarius* vel *Secretarius*, qui juxta Ordinationes Curiarum Ecclesiasticarum Provinciæ Mechliniensis *tit.* 5. *art.* 2. debet " scri» bere & subsignare omnes citationes, monitionesque, » inhi-

» inhibitiones, arrestationes, commissiones executorias, » Decreta, sententias & reliqua omnia, quæ tam ad officii quam partium instantiam, aut aliàs sub nomine Officialis, expedientur, idque omnino sub data illius diei, » quo decreta fuerint.

VII. Cum verò parum esset ad finem assequendum, quem in citato Decreto intendit Concilium Lateranense, Acta conscribere, nisi etiam diligenter custodirentur, ut ex iis semper veritas haberi queat, ideo addunt dictæ Ordinationes eodem articulo: " Conscribetque & *registrabit* » omnia Acta judicialia, eaque ac Partium munimenta » exhibita judicialiter, (ne alioquin ad damna & interesse Partium teneatur) *diligenter conscribat.*

VIII. Et *art.* 7. " Graphiarius in speciali registro omnes sententias, tam diffinitivas, quàm interlocutorias, » propriâ manu registrare tenebitur; aut si per alium fa» ciat, unicuique sententiæ sic registratæ subscribet.

IX. Illud quoque punctum in formula juramenti à Graphiariis præstandi, exprimitur his verbis: " Acta pro» cessuum & causarum diligenter & veraciter registro meo » inscribam, & postquam inscripsero, nihil addam, vel » delebo sine Decreto Officialis: exhibita sine ejusdem » Decreto non restituam, non exhibita inseri non permit» tam.

Similis registratio sententiarum & actorum judicialium injungitur Graphiariis Curiæ Brabantiæ, in ejusdem Curiæ Ordinationibus *art.* 126.

X. Addit Concilium Lateranense in allegato Decreto: " Et omnia sic conscripta Partibus tribuantur, ita quod » *originalia* penes Scriptores remaneant: ut si super pro» cessu Judicis fuerit suborta contentio, per hoc possit ve» ritas declarari.

Hoc & praxis observat, ut nimirum copia Actorum Partibus tradantur auctoritate Judicis; originalibus vel publicis registris in quæ Acta sunt relata, manentibus in Graphiaria.

XI. Porrò Actis à Graphiario conscriptis sive signatis plena fides adhibetur, tametsi nulli præterea testes adhibeantur; uti post glossam ad citatum *Cap.* 11. *de Probationibus*, communiter tradunt interpretes, & praxis confirmat teste Simone van Leeuwen in *Cens. Forensi parte* 2. *lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 5. qui monet tamen *num.* 6. id restringendum esse ad *mera judicialia*, & quæ propriè sunt de Actis, & ad Judicii expeditionem pertinent; secus in extrajudicialibus, aliisque quæ his extrinsecus inseruntur. Hanc distinctionem expressit quoque glossa loco citato, dicens: " Et licet circa *judicia* credatur scripturæ tabel» lionis, tamen circa contractus non creditur ei, nisi ha» beat testium subscriptionem.

XII. In his nihilominus consuetudo & stylus Curiarum singularium attendi debent, qui nonnumquam præter Graphiarii aut Secretarii fidem, etiam signaturam Judicis, aut sigillum publicum requirunt, ut Litteris sive Actis plena fides habeatur.

XIII. Habent & Episcopi suos passim Secretarios, qui sunt deputati ad conficienda instrumenta de Actibus ipsius tantùm Episcopi: puta de collationibus vel institutionibus, vel quæ cooperante Episcopo fiunt, ut de resignatione Beneficii in manus Episcopi facta, vel præsentatione Patroni, vel quavis insinuatione ei factâ; vel de acceptatione collationis, in præsentia ejusdem Episcopi facta, & similibus ad ipsius Episcopi officium spectantibus. Hi licet in his negotiis censeantur *Notarii* & personæ *publicæ*; nequaquam tamen vulgo & simpliciter *Notarii* dicuntur; neque extra dicta negotia possunt instrumenta in qualitate Notariorum conficere; sed habentur pro privatis personis: quemadmodum Actuarii sive Graphiarii extra rem forensem. Neque similes Prælatorum Secretarios solere intelligi in Regiis Edictis vel Curiarum Ordinationibus nomine *Notariorum*, communiter tradunt Pragmatici & communis praxis evincit; uti nec Scribas aut Secretarios Collegiorum Ecclesiasticorum, ad negotia dumtaxat horum Collegiorum expedienda deputatos; sed tantùm Notarios *communes* ad quæcumque negotia extrajudicialia vel Ecclesiastica vel Civilia auctoritate *publica* deputatos: de quibus agetur titulo sequenti, ubi de probatione per instrumenta tractabitur: eò quod fides instrumentorum præcipuè à fide Notariorum dependeat.

XIV. Quandoquidem Graphiarius seu Secretarius sit persona publica Judici in scribendis Actibus deserviens, debet, ut ipse Judex, esse in causa indifferens, atque utrique Parti fideliter servire; neque uni magis, quam alteri favere.

XV. Unde juxta Ordinationes Curiarum Ecclesiasticarum Provinciæ Mechl. jurejurando promittit Graphiarius: " Litigantibus, vel litigare volentibus directè vel indire» ctè consilium non dabo: Dicta & depositiones testium » fideliter excipiam." Et *tit.* 5. *art.* 9. Graphiario præcipitur, " quod memor juramenti sui, secretus erit, neu» tri partium se *addictum*, aut *partialem* exhibebit, sed » eumdem omnibus; neutri etiam consilium directè vel » indirectè dabit.

XVI. Hæc Graphiariorum indifferentia hodie maximè necessaria est; eo quod moribus nostris in plerisque Judiciis, præsertim sub alternis & Ecclesiasticis, Graphiarii Adsessorum & Consiliariorum vicem ferè sustineant; frequenterque Judices ab ipsis instructionem accipere debeant: uti rectè notavit Simon van Leeuwen loco citato.

XVII. Hinc facilè intelligitur, & quotidiana experientia nimiùm evincit, bonum judiciorum ordinem, quin & rectam justitiæ administrationem plurimùm dependere à peritia & integritate Graphiariorum & Secretariorum: ut propterea meritò soliciti sint, quibus ipsorum electio vel deputatio competit, peritos & integros ad hujusmodi officia assumere.

XVIII. Illud quoque notandum, quod licet olim Scribarum sive Graphiariorum (quos *Tabelliones* vocant Veteres) reputaretur vile officium & servile, hodie tamen officium ipsorum sit honorificum, & in honore habeantur: quia eorum fidei publicæ tabulæ, periculaque Magistratuum committuntur; uti notat Simon à Groenewegen ad titulum Codicis *De Tabulariis, Scribis*, &c.

XIX. Notarios sive Graphiarios Acta scribentes, in exigendo salario metas rationis jam pridem excessisse conqueritur Bonifacius VIII. *in Cap.* 11. §. *Notarium De Rescriptis in VI.* mandans ut judex prout ad ipsius officium spectat, prudenter refrænet.

XX. In plerisque Curiis, tam Ecclesiasticis quam Civilibus salaria Graphiariorum & Secretariorum taxata sunt.

Verùm cùm hæc taxatio ita plerumque concepta sit, ut in singulos terminos, nec non paginas & lineas copiarum Actorum salarium sit constitutum, natum est fieri, ut lucri causâ lites in longum protrahant, copiasque Actorum extendant, & multiplicent cum maximo Partium incommodo: idque vel præcipuè timendum in Curiis tam Ecclesiasticis, quàm Civilibus, in quibus pauciores causæ occurrunt, & quibus præficiuntur sæpius Graphiarii & Secretarii tenuis conditionis & fortunæ, qui ex proventibus suorum officiorum se & familiam suam intertinere coguntur.

XXI. Interim hisce injustitiis occurrere volentes sæpiùs citatæ Ordinationes Curiarum Ecclesiasticarum Provinciæ Mechliniensis *tit.* 5. *art.* 4. statuunt: " Graphiarius » ab omnibus superfluis abstineat, ideoque nec dies festos » ad substantiam rei non necessarios apponat, nec digni» tatem judicum Commissariorum, vel litigatorum, vel » Procuratorum sæpius repetat. In depositionibus testium, » aut extracto quocumque processibus inserendo, absti» neat à superfluis præambulis, longisque, & inutilibus » præfationibus, & aliis omnibus, quæ ad principale ne» gotium non pertinent; nec tenorem totum ejusdem in» strumenti citationis, vel cujusque scripturæ unquam » reiteret; sed si tenore semel inserto, ejus alibi mentio » facienda sit, fiat remissivè, secùs inserta non veniant in » taxam.

Et rursus *art.* 8. " Nullum salarium consequitur Gra» phiarius pro Actis malè, & illegibiliter, vel ordine præ» poste-

» postero conscriptis, sed omnes illæ expeditiones, quin » etiam & superfluæ omnes extensiones intra Acta illegi- » tima reputabuntur.

Hæc in ipso quoque juramento à Graphiario præstando exprimuntur his paucis verbis : " Causâ lucri vel ultra » consuetum modum, Acta non extendam.

CAPUT V.

De Advocato Fisci & Procuratore officii, sive Promotore ; nec non Apparitoribus.

1. *Apud Romanos frequens mentio Advocatorum Fisci ; & quod eorum officium ?*
2. *Hi hodie vocantur Advocati Fiscales.*
3. *His junctus est Procurator Fisci, vulgò Procurator Regius.*
4. *Etiam Curiæ Ecclesiasticæ cœperunt habere suos Advocatos Fiscales & Procuratores officii, qui Promotores dicuntur.*
5. *Unde derivatum nomen Promotoris.*
6. *Formula institutionis Promotoris Curiæ Ecclesiasticæ.*
7. *Quod sit officium Advocati Fiscalis Universitatis Lovaniensis ?*
8. *Promotori incumbit promovere causas ad publica Ecclesiæ jura spectantes.*
9. *Hodie officium Promotorum præcipuè consistit in detegendis & prosequendis excessibus ad Jurisdictionem Ecclesiasticam spectantibus.*
10. *Sæculo decimo quarto plures querebantur innocenter à Promotoribus vexari.*
11. *Qualiter his querelis occurrendum censuerit Concilium Noviomense Provinciæ Remensis.*
12. *Procuratorum excessus sæculo decimo quarto describit Nicolaus de Clemangis.*
13. *Excessus hi nondum hodie aboliti.*
14. *Promotoribus injungitur ut non nisi habitâ informatione, magnâque discretione quemquam conveniant.*
15. *Quâ cautione procedendum contra personas Ecclesiasticas & boni nominis ?*
16. *Vi juramenti Promotor Curiarum Ecclesiasticarum nullum potest aggredi super excessibus, nisi quem verè reum de excessu credit.*
17. *Promotor super causis agendis debet conferre cum Advocato Fiscali.*
18. *Advocatus Fiscalis intendere debet, an causæ à Promotore institutæ sint justæ.*
19. *Promotor Universitatis causam suscipere nequit, nisi de excessu aut saltem de fama plenè informatus.*
20. *Monitum S. Caroli ad Promotorem ejusque Substitutum.*
21. *Promotores nonnunquam proclives ad dissimulandos defectus & excessus ; & quare?*
22. *Decretum Curiarum Ecclesiasticarum contra hunc Promotorum defectum.*
23. *Promotores cum delinquentibus conniventes arbitrariè puniendi.*
24. *Promotores Curiarum Ecclesiasticarum jurant, quod excessus fideliter prosequentur.*
25. *Promotor Universitatis propriâ auctoritate non potest componere super excessu.*
26. *In Gallia Promotores debent esse in sacris constituti.*
27. *In Belgio etiam conjugati & interdum tenuis fortunæ ad hoc officium assumuntur : & quæ hinc incommoda?*
28. *Curia Ecclesiastica suos etiam habet Apparitores sive Nuntios.*
29. *Juramentum Apparitorum.*
30. *Quæ fides Apparitoribus adhibenda?*
31. *Quâ pœnâ plectendi qui Apparitoribus in executione sui officii resistunt ?*
32. *Plura de Apparitoribus & Nuntiis remissivè.*

I. FRequens in legibus Romanis occurrit mentio Advocati Fisci, extatque in Codice Justinianæo specialis titulus *De Advocatis Fisci.*

Dicebatur autem Advocatus Fisci, qui causas publicas & Principis agebat ; ac ideò in ordine Advocatorum excellebat : ex quo ordine ad eum honorem promoveri solebant longis experimentis ante alios spectati, ut ait *L. 8. Cod. De Advocatis diversorum Jud.*

II. Similes Advocati in hodiernis quoque Curiis Regiis dicuntur Advocati *Fiscales*, tamquam qui ex officio patrocinari debeant Fisco sive publico Ærario : vel etiam vocantur Advocati *Regii* ; quia Regi sive causis Regis serviunt : extantque passim in Ordinationibus Curiarum varii articuli de Officio Advocati Fiscalis.

III. Sicuti in causis privatis intervenit non tantùm Advocatus, sed & Procurator ; ita Advocato Fisci, etiam in causis publicis, jungitur Procurator, qui causas Fiscales & Regias in qualitate Procuratoris prosequatur. Et sicuti Advocatus Fiscalis primus est in ordine Advocatorum, ita hic primum locum obtinet in ordine Procuratorum.

IV. Postquam Curiæ Ecclesiasticæ more & stylo Curiarum Civilium gubernari cœperunt, ipsaque jurisdictio ad normam jurisdictionis Civilis exerceri, etiam cœperunt creari Advocati Fiscales & Procuratores Officii, quos hodie *Promotores* vocamus, qui causas *publicas*, & ad *communem* Ecclesiæ utilitatem spectantes susciperent & defenderent ; atque earum decisionem coram judice Ecclesiastico urgerent.

V. Nomen *Promotoris* derivatur à verbo *promovere*, eò quòd officii ejus sit invigilare abusibus & insolentiis delictisque quæ in Diœcesi committuntur ; atque de iis Episcopum & judicem informare, quin & opportunum remedium, etiam judicialiter contra delinquentes agendo, expetere ; uti notat Claudius Horry in Tractatu gallico *De Procuratore Curiæ Ecclesiasticæ*, qui habetur ad calcem libri ejusdem Auctoris, cui titulus : *Le parfait Notaire Apostolique.*

VI. Refert & ibidem formulam quâ Archiepiscopus Parisiensis Curiæ suæ Ecclesiasticæ Promotorem constituit ; è qua facilè intelligitur, quas causas promovere debeat : " Dantes tibi (ait) facultatem omnes & singulas causas ad » Forum nostrum & jurisdictionem nostram Ecclesiasticam » & spiritualem spectantes agendi, promovendi, interes- » sendi, & concludendi sententias, & jus super iis a Do- » mino Officiali dictæ nostræ Curiæ Ecclesiasticæ & spiri- » tualis Fori, ipsasque debitæ executioni demandari in- » standi, Ecclesiasticos & alios nobis subditos delinquentes » seu in crimine deprehensos & in culpa, ac alios quos » convenerit citari, evocari, corrigi, puniri, mulctari, » sententiari, condemnari, absolvi, prout æquitas & Ju- » ris ordo postulaverit curandi ; & generaliter omnia » alia & singula faciendi, gerendi & exercendi quæ ad » hujusmodi Promotoris munus & officium de jure, usu, » vel consuetudine spectant & pertinent, & quæ circa » præmissa necessaria & opportuna fuerint.

Similia passim Promotoribus & Advocatis Fiscalibus injunguntur.

VII. Et quidem in Statutis hujus Universitatis Lovaniensis declaratur, Advocati Fiscalis officium esse, " omnes causas Universitatis contra quoscumque prosequi, » in quibus agitur de læsione alicujus privilegii tam intra » quàm extra Lovanium." Hac de causa vult ut Advocatus Fiscalis " apud se habeat & incorporet omnia Privile- » gia, Exemptiones, Libertates, Concordata & Pacta » Universitatis cum Principibus & Communitatibus, » Episcopis atque Prælatis.

Eadem ex causa dicit, " quod officio ejus incumbat, » venire ad omnes Congregationes ac Deputationes, & » quoties Rectori libuerit, ubi scilicet aliquid de supradi- » ctis negotiis tractabitur.

Illud denique Advocato Fiscali injungitur, " ut assistat » Promotori in libellando processus Fiscales, contra exce- » dentes & Statuta Edictave violantes.

VIII. Similiter declarat S. Carolus in *Instructione Promotoris Fisci*, quod illorum officium etiam sit, " cum sol- » licitudine promovere causas omnes etiam Civiles, quæ » ex officio tractantur, quamvis etiam assistat Pars ; præ- » fer-

» sertim pro executione piorum relictorum, & bonorum » Ecclesiasticorum, piorumve locorum usurpatorum recu» peratione. Itidem de causis quomodolibet spectantibus » ad mensam Archiepiscopalem, jurave spiritualia vel » temporalia Archiepiscopatûs. Itidem de causis, ubi de » Ecclesiastica Jurisdictione vel libertate tuenda agitur.

IX. Hodie officium Promotorum seu Procuratorum causarum Fiscalium in Curiis Ecclesiasticis præcipuè consistit in detegendis & prosequendis excessibus ad jurisdictionem Ecclesiasticam pertinentibus.

In Ordinationibus Curiarum Ecclesiasticarum Provinciæ Mechliniensis *titul. De Promotoribus seu Procuratoribus causarum Fiscalium art.* 1. dicitur: " Omnia & singula » delicta ad jurisdictionem Ecclesiasticam spectantia inve» stigabunt, & ut puniantur, prosequentur.

X. Hoc jam pridem fuisse Promotorum officium certum est; atque evidenter supponit Consilium Noviomense celebratum annô 1344. à Joanne Remensi Archiepiscopo & Suffraganeis ejus *Can.* 16. unà declarans, " quod quam» plurimorum de Dominis temporalibus & Judicibus Se» cularibus gravem querimoniam receperit, continentem » quòd nonnulli dictarum Curiarum Ecclesiasticarum Pro» motores, ac etiam Procuratores, ad excessus citantes eo» rum homines subditos, & Burgenses, varia & diversa » crimina & excessus coloribus fictis exquisitos eisdem » imponentes, non solùm in corporibus propriis, & » scandalo gravi eorumdem, damnificant & fatigant; » sed etiam gravissimis sumptibus & expensis: nobis » supplicantes, ut vellemus super his providere de re» medio opportuno.

XI. His ergo querelis occurrere volens Concilium subjungit: " Nos verò attendentes, juri non fore conso» num quòd inde nascantur injuriæ, unde debent jura » provenire; statuimus decernentes, quod de cætero » nullus Promotorum, aut Procuratorum ad excessus ali» quem ex officio citari faciat, vel procedat contra eum » super aliquo crimine, vel excessu, & præsertim tali ra» tione, cujus fama ipsius citati posset inposterum deni» grari, sive scandalum contra eum suboriri, nisi verisi» militer videatur eisdem, quod justam causam habeant » contra tales procedendi: super quo tamen eorum con» scientias oneramus. Et de hoc cùm ad dictum officium » assumentur, per juramentum astringentur; nec tunc » etiam ultra primam citationem procedatur per eosdem, » Officiali dicti loci inconsulto.

XII. Acriori stylo hunc Promotorum excessum, ne dicam nequitiam & tyrannidem, describit circa idem sæculum Nicolaus de Clemengis *De corrupto Ecclesiæ Statu cap.* 15. *num.* 1. " Dici non potest (inquit) quanta mala » faciant illi scelerati exploratores criminum, quos *Pro» motores* appellant. Simplices & pauperculos agrestes vi» tam satis innocuam in suis tuguriis agentes & fraudis » urbanæ nescios, in jus sæpè pro nihilo vocant. Causas & » crimina contra eos sedulò confingunt, vexant, terrent, » minitantur: sicque eos per talia secum componere, & » pascisci cogunt. Quod si facere renuant, crebris eos ci» tationibus quotidieque impetunt, & supra modum in» festant. Quod si semel qualibet occasione præpediti » comparere desierint, censurâ illico anathematis ut re» belles & contumaces feriuntur. Si verò ad diem venire, » quoties vocati erunt, perseveraverint, eorum audien» tias apud judicum tribunalia impedient, morasque & » subterfugia dilationum & interlocutionum captabunt, » quæ perfacilè à foris Ecclesiasticis obtinentur, quo vel » sic longo tædio longâque sui temporis jacturâ fatigati, » superfuturam vexationem atque impensam pecuniæ pa» ctione redimere cogantur, &c.

XIII. Optandum sanè esset, ut hi excessus & injustæ vexationes cum sæculis istis desiissent; nec ad nostra tempora perseverassent.

Nimium ipsa quotidiana experientia evincit, quàm hoc hominum genus lucri cupiditate stimulatum, innocentissimos non rarò, idque nonnunquam super fictis excessibus vexet, & scelera gravissimosque excessus dissimulet, dum faciliùs ab illis, quàm ab his mulctas aut sub prætextu compositionis aliquam pecuniæ summam consequi sperat.

XIV. His abusibus ut occurratur, in Statutis Curiarum Ecclesiasticarum Provinciæ Mechliniensis decernitur, imprimis, ut non nisi habitâ informatione, magnaque discretione aliquos super excessibus aggrediantur.

" Caveant, ne quem innocentem per calumniam in jus » vocent, aut importunè vel indiscretè aliquos exagitent, » defectusque propalent, ac accusatos seu inquisitos, præ» sertim Ecclesiasticos, ante sententiam diffament, sed » cum omni modestia, integritate, & humanitate officium » suum exerceant, " inquiunt citatæ Ordinationes Curiarum Eccles. Provinciæ Mechl. *tit.* 7. *art.* 3.

XV. Additurque *art.* 4. " Quamobrem etiam, ante» quam causam aliquam contra Ecclesiasticos aut honesti » nominis personas in judicio contradictorio tractandam » exhibeant, eam priùs Officiali denuntient, ut dispiciat, » an eas ad se per litteras clausas evocare velit, an viâ » Regiâ permittere causam agi.

XVI. Adhæc jurejurando promittit Promotor harum Curiarum: " Neminem citari procurabo ab officio super » excessibus, nisi credidero illos veros delinquentes, & » me causam justam habere.

XVII. Utque maturiùs hac in parte procedatur injungunt *tit.* 4. *art.* 2. Advocato Fiscali, quod " singulis heb» domadibus, diebus & horis designandis, deliberabit » cum Promotore de omnibus causis institutis, vel insti» tuendis, signanter de iis, in quibus proximâ die juridi» câ, vel concludendum verbaliter, aut articuli, aliæve » scripturæ erunt exhibendæ, informationes Promotoris » visitabit, eidem consilium in omnibus dabit, & quando » materiæ difficultas, scandalum, personæ dignitas, vel » negotii qualitas id exiget, omnia nobis, vel Officiali » referet, priusquam Promotori diem parti dicere per» mittet: quod nunquam etiam alias faciet, nisi Promotor » instructionem suam, saltem summariè in scriptis ipsi » Advocato id petenti tradiderit.

XVIII. Insuper *art.* 3. mandatur Advocato Fiscali: " Unicè etiam curabit, ne per Promotorem aliquæ causæ » officii, vel in scriptis, aut etiam summariè instituantur, » nisi præviâ informatione; seriòque advigilabit, ne te» merè aliquis vexetur, vel calumniosè in jus vocetur.

XIX. Et juxta Statuta hujus Universitatis similiter jurat Promotor: " Quod nullam causam contra aliquem in» cipiam, nisi de excessu vel delicto, aut saltem de fama » fuero planè informatus.

XX. Itaque rectè monuit S. Carolus Promotorem Fisci ejusdem socios & Substitutos, ut " meminerint, se esse » Procuratores veritatis, & non debere sub ejus clypeo » innocentes opprimere, vel alias esse in causa, ut quis » calumniis fatigetur. " In Actis Ecclesiæ Mediol. *parte* 4. *tit. De Officio Promotoris Fisci & Substitutorum pag.* 566. edit anni 1683.

XXI. Sicuti non rarò Promotores spe lucri incitati nimis faciles sunt, ut personas etiam Ecclesiasticas vitæ & conversationis innocentis, suisque officiis diligenter & strenue incumbentes, super quibusdam fictis aut levibus excessibus divexent; ita econtrario proclives sunt ad dissimulanda crimina enormia, publica & scandalosa, abususque gravissimos & perniciosissimos, dum ex illa dissimulatione, vel super iis cum Accusatis vel denuntiatis compositione, lucrum sperant; vel saltem ex ipsa accusatione & actione difficultates à sceleratis criminum illorum auctoribus, aut abusuum fautoribus timent, & nullum aut exiguum lucrum sperant: adeo ut ad agendum aut inquirendum contra excessus, & delinquentes ipsos non nisi lucri cupiditas incitare videatur.

XXII. Hunc Promotorum defectum emendare volentes Episcopi Provinciæ Mechliniensis ordinarunt citato *tit.* 7. *art.* 2. quod Promotores " cum nemine dissimu» labunt, aut component; sed simul atque de delictis » sufficienter fuerint informati (in quo omnem diligen» tiam adhibebunt; sic tamen quod in causis violationum

» Festo-

» Festorum, similibusque aliis levibus excessibus, informationem in scriptis non capient) actionem adversus » eosdem, ex Advocati Fiscalis prævio consilio, & in » gravioribus causis, etiam prius obtento Judicis Decreto, & non aliter, instituent; & ad finem usque legitimè prosequentur, nec eam, nisi ex ejusdem Advocati judicio, & prævio Judicis Decreto, derelinquent.

XXIII. Additur *art.* 3. " Si autem Promotores delinquentes aliquos sciant cum quibus conniveant, & » ad nos, vel Officialem non deferant, tamquam consentientes vel saltem negligentes arbitrariè puniantur.

XXIV. Jurejurando in assumptione ad officium Promotoris promittit: " Excessus non supprimam, neque » celabo, sed cum omni possibili diligentia prosequar, » nec desistam, etiamsi citatum innocentem putavero, » nisi id Advocato Fiscali, vel Officiali indicavero, ut » desuper decernat quod ratio postulabit... Nullis muneribus, prece, odio, favore inducar, quominus Promotoris munus, juxta prædicta statuta fideliter exequar.

XXV. Similiter Promotor Universitatis jurat: " Neque super aliquo excessu vel delicto componam sine » expresso consensu D. Rectoris vel Universitatis.

XXVI. Et quia Promotoris est præcipuè animadvertere in crimina & excessus Ecclesiasticorum, conveniens apparet, ut & ipsi Promotores sint Ecclesiastici; uti declarat Concilium Turonense anno 1583. idque praxi Regni Galliæ consonat, quæ in Promotores non admittit nisi Sacerdotes aut saltem Sacris Ordinibus initiatos, uti refert Carolus Fevretius *lib.* 4. *De Abusu cap.* 3. *num.* 29. & post ipsum Claudius Fleury *parte* 3. *Instit. Juris Can. cap.* 4.

XXVII. In Belgio etiam personis conjugatis officium Promotoris committitur; & quidem nonnumquam personis tenuis satis fortunæ; quæ dum familiam suam ex emolumentis officii intertinere coguntur, toti sunt ad lucrum intenti: atque hinc frequens innocentium oppressio, pauperum & miserorum excoriatio, causarum protractio, salariorum extensio, & denique enormium & scandalosorum peccatorum frequens impunitas, quàm facile similes lucrorum aucupes tolerant, modò manus eorum impleantur.

Hi sunt, qui tribunal Ecclesiasticum adeo odiosum & vile vulgò reddunt, ut penè populo sit persuasum non ad correctionem, sed ad pecunias habendas in crimina inquiri, & in criminosos actionem institui: eo quod videant, crimina tametsi publica & scandalosa manere passim impunita, dum nullum ex eorum punitione lucrum speratur.

XXVIII. Præter Promotorem aliosque Officiatos, habet quoque hodie Curia Ecclesiastica, ad exemplum Curiarum secularium, suos Apparitores sive Nuntios, qui ea quæ in Judiciis peragenda sunt partibus annuntiant, litigatores in jus vocant, & mandata atque sententias Judicum exequuntur, *L.* 33. *Cod. De Episcop. & Cleric. L.* 1. *Cod. De Execut. & exact.*

XXIX. Nuntius in Curiis Ecclesiasticis Provinciæ Mechliniensis jurat in hæc verba: " Fidelis ero in officio » meo, nihil aliud referendo, vel rescribendo, quam » per me actum erit: & omnia, quæ officio executoris » incumbunt, fideliter faciam, & exercebo. Nullas pactiones, aut conventiones cum partibus, vel Procuratoribus, aliisque per me, vel alium faciam pro causis » protelandis, & differendis; sed mandata Curiæ fideliter & diligenter exequar, & executionem factam, juxta statuta dorso litterarum inscribam. Quoscumque excessus per Diœcesim N. audivero, Vicario generali, » Officiali, Sigillifero, seu Promotori indicabo.

XXX. Ob præstitum juramentum, iis plena fides adhibetur in iis, quæ ratione officii ex mandato Judicis exequuntur, & facta executione referunt: puta asserenti apparitori, se aliquem citasse, eumque personaliter invenisse, eaque expedivisse quæ ipsi à Judice mandata & commissa erant, plena adhibetur fides, nullo alio teste aut testimonio accedente; uti notant Doctores post Glossam in *Cap.* CUM PARATI *De Appellat.* & notoria praxis hîc in Belgio tam in Curiis Civilibus, quàm Ecclesiasticis confirmat. Vide Peckium in tractatu De Jure sistendi *cap.* 26. ubi etiam notat, qua pœnâ sit puniendus Apparitor, qui falsam relationem fecisse probatur. Referenti autem extra officium non creditur, uti post alios citatos notat Christinæus ad Bugnonium *lib.* 2. *cap.* 80. sed de hoc infra latius, ubi de forma citationis, & relationis agetur.

XXXI. Ulterius, quia Apparitores in executione eorum quæ sui sunt officii Judicis personam repræsentant, non levi pœna puniendi sunt, & hodie puniri solent, qui Apparitoribus executionem de mandato Judicis & ex officio facientibus, re aut facto resistunt, eisque injuriam inferunt. Vide Bugnonium *De Legibus abrogatis lib.* 1. *cap.* 182. ibique notas Christinæi.

XXXII. Plura circa Apparitorum & Nuntiorum officium, & quæ ab iis observanda sint, videri possunt in Ordinationibus Curiarum sive Civilium, sive Ecclesiasticarum, atque ex iis etiam apparebit, in utrisque penè per omnia esse idem Apparitorum & Nuntiorum Officium: è quibus tum titulo sequenti, tum sub titulo De Sententiis & earum executione plura notanda occurrent.

TITULUS VII.

De Instructione Causarum Civilium.

CAPUT I.

Quando, & quomodo hodierna forma litigandi forum Ecclesiasticum intraverit?

1. *Judicia Ecclesiastica primitùs sine strepitu forensi peracta.*
2. *Quare Principes optaverint ut litigantes potius ad Episcopos quàm ad Judices publicos suas quæstiones deferrent?*
3. *Scopus exemptionis Clericorum & Monachorum à foro seculari fuit, ut à litibus forensibus eximerentur.*
4. *Canones vetantes Clericis ad judicia secularia recursum, precipuè intenderunt ne essent litigiosi.*
5. *Refertur summariè quid olim inter judicia Civilia & Ecclesiastica interesset.*
6. *Circa seculum XI. strepitus forensis in judicia Ecclesiastica sensim intravit.*
7. *Prælectio Juris Civilis, quæ circa hoc tempus cæpit in Italia, huic mutationi causam præbuit.*
8. *Decretum Ivonis ostendit, Clericos studium Juris Civilis junxisse studio Canonum.*
9. *De aviditate Clericorum ad studium Legum multorum querela.*
10. *Penè soli Clerici studio Legum incumbebant.*
11. *Clerici Legibus imbuti eas in suum forum deduxerunt.*
12. *Pontifices cæperunt quoque in suis Responsis uti auctoritate Legum Civilium; & ad harum normam causas decidi voluerunt.*
13. *Ex Decreto Concilii Lateranensis IV. evincitur quod sacu-*

seculo XIII. stylus forensis forum Ecclesiasticum intrasset.

14. *Judices Sæculares causarum directionem & decisionem plerumque Clericis committebant.*

15. *Hinc forma litigandi in Decretalibus præscripta tribunalia sæcularia intravit.*

16. *Ecclesia semper desiderat causas in foro Ecclesiastico præcipuè inter Clericos sine strepitu forensi decidi.*

17. *Stante moderna disciplina Judices tenentur suarum Curiarum Ordinationes servare.*

18. *Quomodo pristinam disciplinam præ oculis habere debeant?*

19. *Scopus hujus tituli.*

I. PRIMITUS Judicia Ecclesiastica fuisse adinstar arbitriorum sine strepitu forensi, fusè ostendimus suprà *titulo* 1. *cap.* 1. ipsosque Episcopos in decidendis causis etiam Laicorum, non tamquam *publicos* Judices, sed potius ut arbitros seu verius amicabiles arbitratores intervenisse: in hoc unum intentos, ut quæstiones inter Fideles exortas, sine strepitu forensi, & recursu ad publicos & ordinarios Judices, componerent; atque hoc modo filios suos discordantes in concordiam, veramque amicitiam & pacem adducerent.

II. Unde & ibidem notavimus, Imperatores optasse, ut litigantes potiùs ad Episcopos, quàm ad publicos judices suas controversias deferrent; hoc præcipuè motivo inducti, quod optarent, subditorum suorum quæstiones & discordias amicabili potiùs arbitramento Episcoporum componi, quàm ipsos jurgiis forensibus, & litium ambagibus & tricis implicari: eamque fuisse rationem, cur Judiciis sive decisionibus Episcoporum tantam præbuerint auctoritatem & firmitatem, ibidem ostendimus.

III. Ostendimus insuper eodem titulo *cap.* 3. quod tam Principum quàm Episcoporum qui voluerunt, ut Clericorum & Monachorum causæ, non ad publicos Judices, sed Episcopos deferri deberent, præcipuus scopus fuerit, ipsos Clericos & Monachos à litibus & jurgiis forensibus eximere: utque ipsorum quæstiones sine strepitu Judiciali per Episcopos, ut *amicabiles arbitratores* citra formam judicialem deciderentur; quod & sanctissimos Episcopos in defensione ac tuitione exemptionis Clericorum intendisse, notavimus.

IV. Denique observavimus, quod ubi Canones vetarunt Clericis ad Judicia sæcularia recurrere, unicè intenderint eis inculcare, ne contra Apostoli præceptum essent *litigiosi*: sed lites, quantum in ipsis esset, fugerent, & quæstiones suas Judicio Episcoporum decidendas submitterent.

V. Summa igitur erat inter Judicia Ecclesiastica & sæcularia differentia. In illis enim sine formulis Judiciorum, & Legum Civilium neglecto rigore, ex solis Scripturis sacris & Canonum præscripto *summariè* ex æquitate adinstar *arbitramentorum* quæstiones decidebantur; in his verò juxta formulas Juris, & servato Legum rigore procedebatur: ideoque & hæc vocabantur *publica Judicia*, & qui eis præsidebant, Judices *publici*.

VI. Hæc Judiciorum Ecclesiasticorum simplex & plana forma circiter per decem sæcula inconcussa permansit; atque toto illo tempore ipse forensis strepitus à Judiciis illis exulavit: ac demum à quinque circiter sæculis in tribunalia Ecclesiastica sensim formalitates & tricæ forenses irrepere cœperunt; atque labentibus sæculis ita multiplicari, ut nec in his tribunalia Ecclesiastica tribunalibus Civilibus cedere debuerint; imo facilè hæc superaverint.

VII. Unde hæc Judiciorum Ecclesiasticorum immutatio, atque pristinæ disciplinæ collapsio originem habeat, non difficulter intelligetur, si advertatur, quod circa sæculum undecimum in Italia vicinisque Provinciis cœperit florere studium Juris Civilis; publicèque prælegi Jus Justinianæum. Nec tantùm Laici, sed & Clerici Jure illo delectari: & studio SS. Canonum illud jungere cœperint.

VIII. Hinc videmus, quod Ivo Carnotensis sæculo XI. in suam Canonum collectionem sive *Decretum*, non tantùm Canones vel dicta Patrum, sed & multa ex libris Juris Civilis, tum Pandectis, tum Codice, Novellis ac Institutionibus Justinianæis retulerit; quod alii Canonum Collectores ante Ivonem fecisse, saltem in Occidente, non reperimus: eò quod studium Juris Civilis antea minus notum esset.

IX. Huic Legum studio quanta aviditate Ecclesiastici, etiam neglecto quodammodo Scripturarum & SS. Canonum studio, se implicarent, ostendunt plurimorum, tum piorum virorum, nec non Conciliorum illius temporis querelæ, de nimia Clericorum in hoc studium propensione; uti supra *parte* 1. *tit.* 2. *cap.* 6. videri potest.

X. Imo & hoc notandum, quod penè soli Clerici sive Ecclesiastici eo tempore studio Juris se darent; ut inter Nobiles & Sæculares vix reperirentur, qui aliquam vel mediocrem Juris scientiam haberent: adeo quidem ut *Clerici* dicerentur omnes generatim Viri *litterati & docti*, uti notat Du Cange in Glossario mediæ & infimæ Latinitatis, verbo *Clerici*.

XI. Porrò Clerici studio Legum imbuti, solâ scientiâ non contenti, eam & in praxim deducere voluerunt; quapropter Legibus ipsis, earumque formulis in Judiciis uti cœperunt; atque ex earum præscripto causas decidere. Et quidem tanta velocitate Judicia Ecclesiastica Leges Civiles Justinianææ occuparunt, ut sub initium sæculi XII. ad Eugenium Papam scribat S. Bernardus *lib.* 1. *De Considerat. cap.* 4. in ejus Curia perstrepere Leges Justiniani, ipsasque in lites & cavillationes degenerasse. " Et quidem » quotidie (ait) perstrepunt in palatio Leges, sed *Justiniani*, non Domini. Justène etiam istud? Tu videris. Nam » certè *Lex Domini immaculata convertens animas.* Hæ » autem non tam Leges quam lites sunt & cavillationes » subvertentes Judicium.

XII. Cum ergo & studium Legum inter ipsos Clericos invaluisset, & causæ ad earum præscriptum decidi passim consuevissent, ipsi quoque Pontifices, ac nominatim Alexander III. & Innocentius III. eorumque Successores in suis Responsis Légum auctoritate uti, & modum causas instituendi & decidendi ad normam Legum Civilium præscribere cœperunt; quemadmodum patet ex Decretalibus relatis Libro secundo Decretalium Gregorii IX. qui Liber uti & pars Libri primi penè nihil continent nisi modum & formam causas instruendi & decidendi; quæque tum à Litigantibus, tum à Judicibus in causarum instructione & decisione observari debeant.

XIII. Quomodo stylus forensis jam tum sub initium sæculi XIII. tribunalia Ecclesiastica occupasset, probat Decretum Concilii Lateranensis sub Innocentio III. in *Cap.* 11. *De Probationibus*, ubi statuit, " ut tam in ordi» nario judicio, quàm extraordinario Judex semper ad» hibeat aut publicam (si potest habere) personam aut » duos viros idoneos, qui fideliter universa Judicii acta » conscribant: videlicet citationes, dilationes, recusa» tiones, exceptiones, petitiones, responsiones, interro» gationes, confessiones, testium depositiones, instru» mentorum productiones, interlocutiones, appellatio» nes, renunciationes, conclusiones, & cætera quæ oc» currerint competenti ordine conscribenda, loca desi» gnando, & tempora, & personas.

XIV. Denique cum circa hæc tempora judices publici passim essent viri Nobiles & militares, exiguâ, aut nullâ juris scientiâ instructi, qui nec per se judicabant, solebant & hi in causis instruendis & decidendis assumere Clericos Legum scientiâ instructos; ipsisque plerumque plenam judiciorum directionem committere.

XV. Hi verò formulas, quas ad præscriptum Legum in suis Decretalibus præscripserant Pontifices in hæc tribunalia introduxerunt, uti notat Claudius Fleury *parte* 3. *Institut. Juris Can. cap.* 4. qui ibidem rectè monet, omnem hodiernam litigandi formam in Curiis sæcularibus usitatam provenire à Canonistis; ideoque, si quis eam exactè cognoscere velit, ejus originem ex Decretalibus haurire debeat. Verba ejus sunt: *En sorte que toute la procedure moderne des Cours seculieres vient des Canonistes:* &c.

& qui voudra l'estudier curieusement, doit en chercher les origines dans les Decretales. Id est: Adeo ut omnes moderni processus Curiarum Sæcularium à Canonistis sint inducti, earumque originem in Decretalibus quærat, qui eas sedulò investigare decreverit.

XVI. Sicuti Ecclesia numquam probavit, ut Clerici in sortem Domini vocati, abdicato Scripturarum & SS. Canonum studio se totos studio Legum immergerent, uti citato *cap.* 6. ostendimus; ita numquam votum Ecclesiæ fuit, ut forensi illo strepitu causæ in foro Ecclesiastico agerentur; sed è contrario Ecclesia eodem semper spiritu animata, lites & contentiones aversans, nonnumquam desideraverit, & etiamnum desiderat, ut quæstiones & controversiæ filiorum suorum, ac præsertim illorum qui in sortem Domini vocati, & à tumultibus mundi vi suæ vocationis sunt separati, amicabiliter & summariè sine omnibus illis forensibus tricis & solemnitatibus terminarentur atque deciderentur; quod & Conciliorum atque Episcoporum Decreta etiam horum posteriorum temporum evincunt, uti in progressu hujus materiæ notabitur.

XVII. Interim dum ea non est temporum conditio, ut Judicia Ecclesiastica ad pristinam illam ac simplicem normam reducantur; atque Ecclesia eam quæ à nonnullis sæculis invaluit, tolerat Judiciorum formam, indubiè Judices in causis decidendis & instruendis suarum Curiarum Ordinationes ac Statuta, non quidem ad corticem litteræ, ac ad mentem Ecclesiæ & constituentium, attendere & observare tenentur.

XVIII. Debent insuper, ad pristinam Patrum normam, quæ unicè pacem & charitatem inter Fideles fovendam & conservandam intendebat, quantum præsentis temporis disciplina patitur, collimare: quod frequenter assequi possent, litesque multas sopire, aut saltem multum abbreviare, & litigantes concertationibus & molestiis forensibus eximere, si exactè observarent, quæ etiam posteriores Canones & Curiarum Ordinationes præscribunt, quemadmodum in decursu hujus tituli notabimus.

XIX. Cùm ergo hodie & Judices, & litigantes sive laici sive Clerici jubeantur se receptæ disciplinæ & formæ judiciali conformare, utile judicavi hodiernam formam Judiciorum Ecclesiasticorum, quæ in plerisque cum forma Judiciorum Sæcularium coincidit, breviter, & quoad præcipua saltem puncta exponere: & hoc quidem titulo ea quæ praxim Civilem, & sequenti titulo quæ praxim Criminalem spectant, proponendo.

CAPUT I.

De Citatione ejusque forma.

1. *Exordium & fundamentum processuum est citatio Partis.*
2. *Citatio Partis est juris naturalis; nec ulla humana auctoritate tolli potest.*
3. *Ejus necessitatem agnoverunt Romani adhuc gentiles.*
4. *Aliquando licuit privata auctoritate adversarium in jus adducere: sed id per Justinianum mutatum.*
5. *In supremis Curiis citatio fieri debet de speciali venia Curiæ; in inferioribus verò sufficit generalis data Apparitoribus.*
6. *Interdum tamen & in his specialis jussus Judicis requiritur.*
7. *In Curiis Ecclesiasticis jam pridem solebat requiri* specialis *jussus Judicis.*
8. *Idque convenienter, ut praviè ad citationem lis componi posset.*
9. *Meritò Judex, præsertim Ecclesiasticus, ante decretam citationem concordiam tentat.*
10. *Consuetudo hujus Universitatis de non decernenda citatione contra majora Supposita, nisi monitione pravia.*
11. *Citatio Juridica duplex, privata & publica, & utriusque descriptio.*
12. *Citatio fieri debet ad personam, si reperiri queat, aut ad ejus domicilium, & ita jubent Ordinationes Curiæ Rectoris.*
13. *Hinc clausula in litteris citatorialibus:* Ad personam, aut ad domicilium, *ordinem citationis designant.*
14. *Moribus hodiernis citatio fieri potest ad personam Procuratoris, aut ejus domicilium.*
15. *Procedit id in citationibus post litis contestationem.*
16. *Usus citationem ad domicilium sustinet, tametsi Apparitor personam curiosè foris non quæsierit.*
17. *Imo sufficit si dicatur non esse domi.*
18. *Forma citationis ad domicilium.*
19. *Facta citatione ad domicilium præsumitur pervenisse ad notitiam citati.*
20. *Quod sit dicendum proprium domicilium in ordine ad citationem; & quid, si quis habeat plura?*
21. *Quomodo citanda Corpora & illustres personæ remissivè?*
22. *Quomodo per Apparitorem relinquenda copia citationis, ut citatus ejus notitiam habere possit?*
23. *Citationes vagabundorum per publicas proclamationes vel affixiones fieri solent.*
24. *Quomodo citandi qui ad alienas Provincias migrarunt?*
25. *Quid, si Procuratorem vel bonorum suorum administratorem in Provincia habeat?*
26. *Ordinationes Curiæ Rectoris non permittunt fieri citationem per Edictum, nisi persona citanda latitet, aut nesciatur ubi sit.*
27. *Qua forma citatio per Edictum juxta has Ordinationes fieri debeat.*
28. *Litteræ excommunicatoriales qua cautione ex præscripto harum Ordinationum dandæ.*
29. *Litteris citatorialibus causa citationis ordinariè inserenda.*
30. *Id præscribunt Ordinationes Curiæ Rectoralis.*
31. *Subinde integer libellus Actoris citato communicatur in ipsa citatione.*
32. *Apparitor tenetur dare relationem citationis ei ad cujus instantiam hæc facta est.*
33. *Citato dandus conveniens terminus ad comparendum; & quare?*

I. Omnis processuum institutio ferè ab ipsa citatione exordium sumit, ait Damhouderus in Praxi Rerum Civil. *cap.* 54. *num.* 1. notatque *num.* 2. quod citatio sit fundamentum & principium ordinis judiciarii.

II. Eam esse jure naturali & humano ad judicii ordinem necessariam, monet *num.* 4. adeo ut ipsius omissio judicium omne reddat nullum: nam parte non vocata & inaudita nihil legitimè statui potest. " Quocirca (pergit » Damhouderus) nec per Principem quidem quantumvis » potentem citatio omitti potest, adeo ut ex certa scien» tia & de plenitudine potestatis nec possit nec debeat » procedere ad ullam sententiam sine citatione partis, ut » est textus in *Clem.* PASTORALIS § CÆTERUM » *De Sententia & re jud.* ubi summus Pontifex idem ex» pressè declarat, quod Princeps non potest ex certa scien» tia citationis defectum supplere, imò ne quidem con» tra suum subditum, quia hoc esset in judicio tollere » defensionem sui, quæ tamen est de jure naturali, ut in » judicio alteram aurem accusatoribus, alteram defenso» ribus delinquamus.

III. Sanè neminem inauditum condemnari posse videbant & ipsi Romani, adhuc sub densissimis gentilitatis tenebris constituti; uti colligitur ex sententia Festi relata *Actorum* 25. *Quia non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem, priusquam is qui accusatur, præsentes habeat testes, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina.*

IV. Olim Actori potestas erat adversarium suum propriâ ac privatâ auctoritate in jus vocare: qui nisi confestim iret, aut vadimonium promitteret, id est, satisdaret judicio sisti, invitus obtorto collo in jus duci & trahi poterat, *L.* 5. *ff. Qui satisdare cogunt.* Verùm cùm parum humanum & tutum videretur, rem tantam privatis committere,

mittere, iis hæc potestas paulatim adempta fuit, & modestior quædam citandi sive in jus vocandi ratio introducta est; videlicet ut futura lis denuntietur auctoritate judicis per publicum ministrum seu Apparitorem, aut per Edictum seu Litteras publicè affixas, *Novella* 53.

V. Hodie in Belgio in supremis Curiis veniâ seu litteris citatorialibus opus est; sed in inferioribus tribunalibus Apparitores sive Nuntii nullo speciali judicis mandato interveniente, ad solam Partis petitionem, citationem exequuntur; uti post alios citatos observat Christinæus in notis ad Bugnionium *De Legibus abrogatis lib.* 1. *cap.* 112. idque quasi ex tacito & generali Magistratûs mandato. Eamdem distinctionem in Gallia servari testatur Rebuffus in Tractatu *De Citationibus Glossâ* 4. *num.* 8.

VI. Rectè autem monet Zypæus in *Notitia Juris Belg. tit. De in jus vocando*, jussum illum generalem judicis ita accipiendum esse, ut nihil insolitum habeat: " ideoque " (ait) non extenditur ad citationem quæ facienda est " per edictum, per tubam, per campanam, minus per " apprehensionem, quæ realis est citatio; nisi fortè in " flagranti crimine reus deprehensus sit." Idipsum notat Rebuffus loco citato.

VII. Quod in supremis Curiis hodie servari tradit Christinæus, id & in Curiis Ecclesiasticis penè ubique servatur; ut scilicet nemo etiam per Apparitorem citari queat ad personam, nisi de speciali mandato judicis; idque & in Gallicanis Curiis Ecclesiasticis servatum fuisse usque ad annum 1667. quo prodiit Edictum Regium super forma procedendi in causis civilibus coram judice Ecclesiastico, monet Claudius Fleury in Instit. Juris Can. *parte* 3. *cap.* 4. & explicat Claudius Horry in Tractatu cui titulus: *Procureur des Officialitez*, &c. ubi summariè proponit modum instituendi processum seu Civilem seu Criminalem in Curiis Ecclesiasticis conformiter ad Edicta Regia de annis 1667. & 1670. quorum prius spectat processus in materia Civili, & posterius processus in materia Criminali.

VIII. Cæterùm quod in Curiis Ecclesiasticis citatio non fiat, nisi de speciali mandato & licentia judicis, forsan vel ideò servatum & ordinatum fuit, ut judex antequam Partem citare permittat, aliquemve vel initialem actum judicialem exerceri, prius examinare & inquirere posset, an quæstio sine lite terminari amicabiliter non queat; partesque ad concordiam adduci, quod ante omnem citationem juridicam faciliùs obtineretur; quam ubi per citationem lis aliquo modo inchoata fuerit; & Pars juridicè citata nonnihil exacerbata.

IX. Unde meritò judices, præsertim Ecclesiastici, priusquam citationem decernant, expendunt, num causa talis sit quæ litem mereatur: & an Partes ad amicabilem concordiam ante omnem citationem juridicam adducere nequeant.

X. Hinc consuetudine in hac Universitate Lovaniensi invaluit, ut nullus qui de Consilio Universitatis existit, possit coram D. Rectore citari, etiam de ejus speciali mandato, nisi ei priùs libellus supplex Actoris à Rectore prælectus fuerit, petitumque num contendere, num petitioni Actoris condescendere velit.

XI. Citatio verbalis, quæ hodie usitatissima est, solita fieri per Apparitorem ad mandatum judicis, alia dicitur *privata*; non quòd auctoritate privatâ fiat, sed quia fit ad *privatam* personam Rei, aut ejus domicilium; quemadmodùm observat Merula in *Praxi Civili Curiæ Hollandiæ lib.* 4. *tit.* 24. *cap.* 3.

Alia verò vocatur *publica*, quia *publicè* fit per Edicta Ecclesiis aliisque locis publicis affixa, vel per proclamationem Apparitoris per sonum tubæ, aliove simili signo. Merula ibidem *num.* 3.

XII. Ordinariè citatio fieri debet ad *personam*, si inveniri possit.

Hinc in Ordinationibus Curiarum D. Rectoris & Conservatoris Privilegiorum hujus Universitatis, confirmatis per Principes nostros Albertum & Isabellam *art.* 1. mandatur, " Ut citatio semper ad personam fiat, si commodè " reperiri potest, puta intra oppidum, vel pagum existens, & ad eum tutus sit accessus: nec fiat ad domici" lium, nisi personâ priùs quæsitâ (de quo mentio fiat in " relatione) idemque in litterarum aliarum executione " observetur.

XIII. Hunc ordinem in Ordinationibus Curiæ Hollandiæ etiam præscribi, notat Merula in *Praxi lib.* 4. *tit.* 24. *cap.* 15. monetque clausulam in litteris citatorialibus inseri solitam: *Ad personam citandi aut ejus domicilium*, non intelligi, quasi sit in arbitrio Apparitoris, num velit citationem facere ad *personam* citandi, an verò ad *ejus domicilium*; sed designari ordinem citationis ab Apparitore servandum; ut nimirum primò inquirat in personam; & si inveniri nequeat, tunc fiat ad ejus domicilium. Idipsum & in Gallia observatur ex Ordinatione Ludovici XII. quam latè exponit Rebuffus in Tractatu *De Citationibus*; notatque conformiter ad ea quæ habet Merula, ordinem citationis servandum esse, ut nimirum primò persona inquiratur, antequam fiat citatio ad domicilium: monetque id & in Hispania & Italia servari.

XIV. Ibidem Rebuffus *num.* 4. & 5. ait, quòd de consuetudine citatio fieri queat ad personam *Procuratoris*, aut ad ejus domicilium; quod & hîc in Belgio obtinet: teneturque Pars si litiget extra locum domicilii, Procuratorem in loco judicii constituere, cui insinuatio fieri possit: aut domicilium eligere.

XV. Et Damhouderus in *Praxi Rer. Civil. cap.* 59. *num.* 11. dicit, ante litis contestationem necessum esse, Partem ipsam citare ad ipsam personam sive ad ipsius domicilium; sed post litis contestationem sufficere citationem fieri ad personam Procuratoris.

XVI. Notat autem Zypæus in *Notitia Juris Belgici titulo De in jus vocando*, quod citationem ad domum usus sustineat, quamvis Nuntius Reum sive citandum *curiosè foris* non quærat.

XVII. Et quidem moribus ferè receptum, ut Apparitor citaturus ad domicilium citandi accedat; & si dicatur à domesticis citandum non esse domi, quòd citra ulteriorem inquisitionem citet ipsum in persona domestici; & ita servari asserit Rebuffus citatâ *Glossâ* 5. *num.* 10. Et *num.* 13. dixerat, quod hodie sufficit ut Apparitor citandum domi perquirat, licet non alibi, quamvis de jure major inquisitio fieri deberet, ut communiter tradunt Interpretes ad *L.* 4. §. PRÆTER *ff. De Damno infecto.*

XVIII. Dum ergo citatio fit ad domum, insinuatio fieri debet domesticis; quòd si nullus sit domi, tunc citatio declarabitur vicinis, sic ut citatio talis ad ipsius citati notitiam pervenire possit, inquit Damhouderus in *Praxi Rerum Civil. cap.* 59.

Hæc forma executionis in plerisque Curiarum Ordinationibus præscribitur; atque in terminis exprimitur in citatis Ordinationibus Curiæ Rectoralis hujus Universitatis *art.* 2. & 3. his verbis: " Non repertâ verò personâ, " adhibitâque diligentiâ, fiat citatio seu monitio & de" nuntiatio, primò uxori, tum aliis domesticis, vel eo" rum alicui, prout quisque personæ conjunctissimus est, " & ibidem reperitur.

" Alioqui nullo domi, vel in vicinia repetto, relin" quatur copia ad ostium domus, vel insinuetur vicinis.

XIX. Porrò factâ citatione ad domicilium, præsumitur quòd citatio pervenerit ad notitiam citati; quia isti habitantes præsumuntur ei dedisse citationis exemplum, & certiorem eum fecisse; uti tradit Rebuffus ibidem *num.* 2. additque *num.* 4. quod nec audientur volentes posteà probare, non venisse in notitiam illorum: quod & moribus nostris conforme esse testatur Tuldenus in notis ad citatum *Cap.* 59. Damhouderi.

XX. Quæ habenda sit propria domus; & ubi citatio facienda sit, si citandus plura domicilia habeat, latè examinat Rebuffus; item Damhouderus locis suprà citatis. Et quid de consuetudine obtineat, breviter annotat Merula in Praxi *lib.* 4. *tit.* 24. *cap.* 15.

XXI. Ibidem quoque tradit Damhouderus, quomodo Communitates, puta Capitula, Monasteria, Civitates,

tes, &c. citari debeant, & latiùs Merula in Praxi *lib.* 4. *tit.* 24. *cap.* 12. ubi & quæ servanda sint in citatione Illustrium Personarum breviter exponit.

XXII. Ut autem citandus habeat exactiorem notitiam citationis, possitque probare, ad quam diem, & quo die citatus fuerit, debet Apparitor non tantum litteras citationis coram citando, aut ejus domesticis legere, sed & copiam earum tradere & relinquere sua manu signatam; uti notat Merula loco citato *cap.* 14. & expresse in Ordinationibus Curiæ Brabantiæ *art.* 386. injungitur Apparitoribus copias relinquere citationis, & provisionis quam exequuntur, citato, vel ejus servitoribus aut familiæ, vel easdem affigere ostio domûs citati, cum insertione primæ diei juridicæ, quam designaverit Apparitor, etsi copia petita non esset. *Ende sullen onse voornoemde Deurvvaerders ghehouden zyn copie te laten van de mandementen, ende provisien die sy ter executien ghestelt sullen hebben, den ghedaeghde, syne dienaren ende familie, ofte de selve te affigeren aen die deuren van den huyse van den gedaeghden, met insertie van den eersten daghe van Rechte die hy hem beteeckent sal hebben, al vvaert oock soo dat diecopye niet versocht envvare, op arbitrale correctie.* Id est: Et Apparitores nostri præfati ex officio tenebuntur mandatorum aut provisionum, quas executioni mandaverint, exemplar citato, aut ejus famulo & familiæ tradere, aut idem ostio citati affigere, inserendo primam diem instituendæ actionis, quam ipsi designaverint, etiam quantumvis dictum exemplar non posceretur; Idque sub pœna arbitraria.

Hæc planè conformia sunt praxi & Ordinationi Regni Galliæ, & latè exponit Rebuffus in Tractatu *De Citatione art.* 5. item Ordinationibus Parlamenti Mechliniensis *tit. De Apparitoribus art.* 3.

XXIII. Vagabundi & qui nusquam habent certum domicilium, vel proprium vel conductum, vel gratis concessum, citantur per publicas proclamationes vel Edicta publica, aut cum authorisatione, ait Damhouderus citato *cap.* 59. *num.* 7. & post ipsum Zypæus loco suprà allegato.

XXIV. Addit deinde Damhouderus: " Sic etiam citantur, qui patriam planè deseruerunt, & in alienas regiones sese moraturos transtulerunt, sed eam citationem per auctorisationem convenit fieri in loco, ubi ultimè habitârunt, aut frequentârunt, debetque illis dies comparitionis insinuari in finibus patriæ, & in loco quantum fieri poterit ipsis maximè vicino.

XXV. Hoc tamen notandum, quod si citandus in patria habeat Procuratorem, factorem sive bonorum suorum administratorem, ei debeat fieri insinuatio citationis, idque cum eo temporis intervallo, ut principalis de citatione possit commodè informari. Item, si per edictum fiat citatio, debet tamen citato (si sciatur ubi moretur) mitti per litteras copia citationis; uti conformiter ad Ordinationes Curiæ Hollandicæ tradit Merula loco citato *cap.* 16. & præscribitur in Ordinationibus Curiæ Brabantiæ *art.* 388. & 389. Vide etiam Edictum Caroli V. de 11. Januar. 1535. item Ordinationes Parlamenti Mechliniensis *tit. De Apparitoribus art.* 4.

XXVI. His & conformes sunt Ordinationes Curiarum D. Rectoris & D. Conservatoris hujus Universitatis; ubi *art.* 6. ordinatur: " Non fiat citatio per edictum, nisi prius constiterit de non tuto vel facili accessu ad personam, vel ad domum, seu domesticos, nec decernatur vel admittatur facta per edictum citatio, nisi persona citanda latitet, aut nesciatur ubi sit.

XXVII. Deinde *art.* 7. " Cum fiet per edictum citatio, fiat ad Ecclesiam Parochialem loci habitationis Citandi, sive ubi in eo oppido vel pago edicta fieri vel affigi solent, vel in casu non tuti accessus, ad Ecclesiam sive locum propinquiorem, ut ad notitiam Citati facillimè queat pervenire citatio, insinuatione eidem per epistolam factâ, sive Pastori, ut denuntiet excommunicationem, si litteræ fuerint excommunicatoriales.

XXVIII. Rectè autem monent circa litteras excommunicatoriales *art.* 8. ut " tamen non dentur, nisi citatione prius factâ in personam, vel aliàs ex evidenti contumacia, & quo casu non suppetunt alia remedia juxta Concilii Tridentini Decretum.

XXIX. Ut reus sive citatus melius deliberare queat, num cedere, num litigare velit, debet ipsa petito, sive libellus Actoris ad cujus instantiam citatio fit, ipsis litteris citatorialibus saltem summariè inseri; tum etiam, ut ex ipsa citatione intelligere & deliberare queat, utrum ex justa causa, & coram legitimo Judice, &c. citatus sit. Quod specialiter Edictis Principum nostrorum cautum esse in citatione laicorum ad tribunal Ecclesiasticum, notavimus *tit.* 1. *cap.* 2. & generaliter in omni citatione requirit Constitutio Ludovici XII. Regis Galliæ; quam explanat Rebuffus in citato tractatu *De Citatione art.* 3. & in Belgicis Tribunalibus observari tradit Damhouderus in Praxi rerum civil. *cap.* 55.

XXX. Hinc & in citatis Ordinationibus Curiæ Rectoralis & Conservatorialis *art.* 9. dicitur: " Mittatur libellus cum executore citaturo, ut tantò melius possit deliberare, an contendere velit: & si contendendum putet, instruere possit suum Procuratorem: aut saltem litteræ monitoriales, tam clarè & planè monitionem Actoris, causamque debiti contineant, ut Reus deliberare seseque instruere possit.

XXXI. Interdum non tantum causa citationis, aut summaria Actoris petitio Reo exhibetur; sed subinde cùm lites communicatoriè, ut vocant Pragmatici, instruuntur, " libello Judici oblato, Judex in margine ejusdem libelli decernit, ut desuper adversarius ad certum diem respondeat, isque libellus cum Decreto per Nuntium adversario porrigitur; eodemque ulteriùs modo ea lis peragitur, " ait Zypæus in *Notitia Juris Belgici tit. De Edendo.*

XXXII. Factâ citatione, debet Nuntius sive Apparitor dare relationem ei ad cujus instantiam citationem fecit: eique totam citationis seriem inserere, exprimendo diem, quin subinde & horam factæ citationis, & in quem diem citaverit; an ad personam, an ad domicilium; quibus è domesticis, aut vicinis eam insinuaverit; quid responsi retulerit, & generatim quæ in ipsa citatione contigerunt; quemadmodum latiùs exponit Merula in *Praxi Curiæ Hollandicæ lib.* 4. *tit.* 25. *cap.* 1. & Rebuffus in Tractatu *De Citatione art.* 5. *Glossa* 5. & in omnium passim Curiarum Ordinationibus præcipitur.

XXXIII. Adhæc ne Citatus præceps & non satis instructus in judicium trahatur, & in litem incidat, dandus est Citato terminus sive dilatio aliqua; eaque longior vel brevior, ratione habitâ causarum, personarum, ac præcipuè distantiæ domicilii ipsius Citati à loco Judicii, quemadmodum passim in omnium Curiarum Ordinationibus exprimitur; ac nominatim in Ordinationibus Curiarum Ecclesiasticarum Provinciæ Mechliniensis *tit.* 9. *art.* 9. " Et quò facilius Partes ante litis ingressum concordare, vel transigere, vel seriò cum Advocato suo de causa deliberare possint, antequam præcipites in litem incidant, unde postea difficilius se extricent, ac denique res suas tempestivè ad comparendum stato tempore componere, certa intervalla temporum, inter diem factæ executionis, & terminum ad comparendum servientem & præfixum, servari volumus. Utpote, si ad Judicium primâ citatione evocatus, domicilium in civitate, aut intra milliare ab eo foveat, tres dies inter medios, & liberos; si verò moretur extra civitatem & milliare, intra tamen sex, septem vel octo milliaria aut circiter, octo dies inter medios & liberos habeat; si verò ultra octo milliaria, aut circiter, habeat duodecim dies modo præscripto, nisi natura citationis & qualitas causæ breviora requirat intervalla; præsertim in causis officii, ubi de impediendis aut emendandis excessibus agitur. In ulterioribus autem citationibus dies breviores, competentes tamen, assignari poterunt.

Et *art.* 10. additur: " Et si contingat terminum citatio-

» tionis incidere in diem festum, vel non juridicum, ser-
» viet citatio die juridica proximè sequenti.

CAPUT III.

De Libelli oblatione & Litis contestatione.

1. *Quid libellus conventionalis?*
2. *Libellus judici offerendus, & auctoritate judicis Reo communicandus.*
3. *Libelli conventionales olim in judiciis Ecclesiasticis incogniti, præsertim in causis Civilibus.*
4. *Etiam ante Justinianum Imp.*
5. *Glossographus id restringit ad causas* modicas *& viles.*
6. *Hæc limitatio parum conformis pristinæ disciplinæ.*
7. *Libelli conventionales unà cum stylo forensi in judicia Ecclesiastica intrarunt.*
8. *Quomodo distinctio Glossæ inter causas arduas & leviores, in quibus* summariè *est procedendum, sit recepta?*
9. *Quæ sint causæ* leviores summariè *decidendæ?*
10. *Libellus quâ formâ concipiendus.*
11. *Quoad oblationem & formam concipiendi libellum stylus Curiarum Ecclesiasticarum coincidit cum stylo Curiarum Civilium.*
12. *In formatione libelli præcipuè attendenda conclusio.*
13. *Si citatus conclusioni Actoris non censeat annuendum, sequi solet litis contestatio; & quid hæc sit?*
14. *Jure Decretalium per positiones & responsiones ad eas non inducitur litis contestatio.*
15. *Ratio istius juris.*
16. *Processus defectu litis contestationis irritus est.*
17. *Quomodo de praxi hodierna inducatur litis contestatio?*
18. *Primitus in judiciis Ecclesiasticis solemnis litis contestatio usitata non fuit.*
19. *Nec hodie in* summariis *requiritur.*
20. *Optandum, ut causæ Ecclesiasticæ* summariè *absolventur.*
21. *Per litis contestationem judicio inchoato lis defuncti ipso jure transit in hæredes; secùs de moribus hodiernis.*

I. Libellus conventionalis de quo hîc agitur, & sub titulo Decretalium *De Libelli Oblatione*, describitur à Doctoribus post Glossam ad *Cap.* 1. ✠ *De Libelli Oblatione*, scriptura in qua continetur res quæ petitur, & causa petendi, & nomen Actoris, & coram quo judice.

II. Hinc ibidem infert Glossographus, quòd semper sit offerendus libellus *judici*; & per ipsum Reo, ut ipse Reus possit deliberare; quemadmodùm dicitur in *Auth.* OFFERATUR *Cod. De Litis contestat.* quam refert Gratianus *caus.* 3. *q.* 3.

III. Verùm libellos conventionales, in causis præsertim Civilibus, coram Judicibus Ecclesiasticis olim fuisse ignotos, constat ex *Novella* 67. Justiniani, quam verbis Juliani Antecessoris retulit Gratianus in *Can.* 45. *caus.* 11. *q.* 1. ubi dicitur: " Ubi autem Episcopus causam dirime-
» te vult, *sine scriptura* omnia procedant, & diffinitiva
» sententia sine scriptis ab eo proferatur.

IV. Neque id primum à Justiniano esse constitutum, sed etiam ante Justinianum fuisse regulariter scripturam denegatam Judicibus Ecclesiasticis ex *L.* 41. *Cod. Theod. De Episcop. & Clericis*, colligi notat Janus À Costa in Summario tituli Decretalium *De Libelli Oblatione*: additque: " Nec temerè olim solemnia Judiciorum Civilium vel pu-
» blicorum usurpavit Ecclesia.

V. Fatetur ibidem Glossographus loco citato, quòd allegatus *Canon* 45. velit à Judice Ecclesiastico causas esse dirimendas *sine scriptura*; sed id credit obtinere in *modicis & vilibus causis*, ut in his scriptura non requiratur.

VI. Verùm id à sensu Justiniani & disciplina illius ætatis est planè alienum. Neque enim illius distinctionis vel vestigium in Legibus Justiniani, aut ætatis illius Canonibus extat.

VII. Dicendum ergo, quòd quamdiu Judicia Ecclesiastica sine strepitu forensi & formulis publicorum & Civilium Judiciorum peracta sunt, nihil de solemni quoque libelli exhibitione aut oblatione cautum fuerit; sed simplex petitio seu expositio suffecerit: at postquam ad normam forensium Judiciorum ipsa Ecclesiastica judicia formari cœperunt, non ampliùs simplex quæstionis ac controversiæ expositio suffecit; sed libellis, æquè atque in Judiciis Civilibus, opus fuit.

VIII. Hodie de jure Decretalium, & moribus recepta est sententia & distinctio Glossographi, ut nimirum in judiciis Ecclesiasticis, ubi de re ardua agitur in plenario judicio, requiratur libellus in scriptis judici offerendus: in levioribus ac brevioribus causis *summariè* absolvendis, non sit necesse libellum *scripto* tradi; sed sufficiat Actoris petitionem coram judice nudè proponi; eamque Actis continuò inseri, ut re posteà exigente, ejus copia haberi possit, *Clem.* SÆPE §. VERÙM *De V. S.* quod & in tribunalibus civilibus servari notat Damhouderus *in Praxi rerum civil. cap.* 100. & latiùs Nicolaus Tuldenus ibidem in notis.

IX. Causas leviores, in quibus *summariè* sit procedendum juxta præscriptum citatæ Clementinæ *Sæpè*, declarant Ordinationes Curiarum Ecclesiasticarum Provinciæ Mechl. *tit.* 11. *cap.* 1. esse, si in causa civili pecuniaria summa petita non excedat quatuor libras flandricas, atque in causis officii excessus minores; " nec ulli articuli (nisi
» propter personarum qualitatem, vel delicti circumstan-
» tiam Officialis aliter faciendum decreverit) exhibentur:
» sed Advocati utrimque causam verbaliter exponent,
» conclusio tamen summariè & pertinenter, cum debitis
» circumstantiis verbaliter capta, & responsio, replica, du-
» plica verbaliter subsecutæ, actis paucissimo verborum
» relatu continuò inserentur, & Judex sententiam mox
» proferet, si res liquet.

X. Ex *Cap.* 2. & 3. ✠ *De libelli oblat.* colligunt Doctores post Glossam, quod si agatur actione reali sive rei vindicatione, exprimendam esse rem quæ petitur, & utrùm petatur totum, an pars: aliàs enim Reus deliberare non posset. In hac tamen actione non esse exprimendam causam: " Causa enim (ait ibidem Glossa) expressa est eo
» ipso quod proponit rei vindicationem. Caussa enim non
» est alia nisi ipsum dominium, cum dicit, rem ad se per-
» tinere jure dominii vel quasi..... Si autem agatur
» actione personali, ut si petas decem dari tibi, causa pe-
» tendi exprimenda est in libello, aliter enim respondere
» non tenetur." Ita Glossographus, qui latiùs ibidem prosequitur, quomodo causa & res petita sint in libello exprimendæ; & an causâ unâ expressa, possit eamdem rem postmodum petere ex alia causa; item an libellum semel oblatum mutare possit.

XI. Cæterum stylus Curiarum Ecclesiasticarum quoad oblationem libelli ejusque formam hodie penè per omnia coincidit cum stylo Curiarum Civilium. Unde meritò in hac materia consuluntur Interpretes Juris Civilis ad titulum Digestorum & Codicis *De edendo*; ac præsertim Pragmatici, qui annotant stylum & consuetudines singularum Curiarum quæ in formatione libellorum attendi debent.

XII. Illud autem uno consensu monent, in formatione libelli maximè attendendum esse, ut conclusio sit apta, paucis & claris ac intelligibilibus terminis expressa; nihil habens obscuri, nec conditionale, generale, vel alternativum; è qua ipse judex & pars adversa possint facilè intelligere petitionem & intentionem Actoris. Vide Damhouderum in *Praxi rerum civilium cap.* 101. & 102. & Notas Nicolai Tuldeni. Imò tametsi consuetis actionum formulis in concipiendo libello usus non sit, nequaquam tamen inde libellus de nullitate argui poterit, dummodo ipsa conclusio ritè sit concepta, atque ipsum factum & rei veritatem ita proponat, ut quid sibi dari aut præstari petat, intelligi possit: ita ut si inepta sit narratio & conclusio apta, libellus sustineatur, quod conclusio reliqua amplìet, restringat, aut exponat.

XIII. Si reus ad diem citationi præfixum in Judicio compareat, & visa ac examinata Actoris petitione judicet non esse annuendum Actoris libello; sed petitioni sive conclusioni Actoris absolutè resistendum, tunc solet sequi litis contestatio; quæ est Rei ad Actoris, vel contrà Actoris ad Rei petitionem principalem, negando vel affirmando coram judice purè facta responsione animo contestandi litem, *Cap. unico* ꝟ *De Litis contestat.* & ibidem tradit Glossa.

XIV. In citato Capitulo dicit Gregorius IX. quod quemdam processum de Fratrum suorum consilio irritum duxerit nuntiandum: quia quamvis positiones & responsiones hinc inde super pluribus articulis factæ fuerint coram judicibus: quia tamen *litis contestationem* non invenit factam: "Cùm (ait) non per positiones & responsiones ad eas, sed per petitionem in jure propositam, & responsionem secutam litis contestatio fiat." Eadem sententia occurrit in *Cap.* 54. §. PARTIBUS ꝟ *De Elect.* cujus verba assumpsit Gregorius in hac Constitutione, uti observat Cujacius ad dictum *Cap. Unicum.*

XV. Cur per positiones & responsiones ad eas non inducatur litis contestatio, scribit Glossographus ad citatum *Cap. Unicum*: "Qui enim ponit aliquod dictum vel factum, nihil petit ab adversario: nec etiam ostendit, se per hoc velle agere: & ita non posset per hoc fieri sententia condemnationis vel absolutionis, cum nihil petitum sit per positionem, sed ostenditur esse factum, vel dictum seu promissum.

XVI. Ex eodem Pontificis Responso statuunt Canonistæ post Glossam, sine litis contestatione processum esse irritum declarandum, tamquam fundamento & capite carentem.

XVII. Hodie in judiciis effectum litis contestationis habet prima qualiscumque responsio Rei de causa principali, teste Tuldeno in Codice De Litis contestatione *num.* 3. asseritque de simili Germaniæ usu testari Mynf. *Cent.* 4. *Observat.* 62. Vide latiùs Bugnionium De Legibus abrogatis *lib.* 2. *cap.* 185. & *lib.* 3. *cap.* 121. & ibi notas Christinæi.

XVIII. Solemnem & formalem litis contestationem olim in judiciis Ecclesiasticis, quando forma arbitriorum potiùs quàm judiciorum servabatur, necessariam non fuisse, ipsa judiciorum forma tunc servata probat.

XIX. Unde in *Clem.* SÆPE *De V. S.* expressè sancitur sub nomino Clementis V. in Concilio Viennensi, quòd si in causis aliquibus simpliciter, & *de plano* procedi mandetur, ut Judex cui taliter causa committitur, necessariò libellum non exigat, *litis contestationem non postulet.* Hic procedendi modus hodie vocatur *summarius* & *de plano*, multumque ad pristinum judiciorum Ecclesiasticorum ordinem accedit.

XX. Optandum esset, ut ad abbreviandas lites hìc procedendi modus, præsertim in Curiis Ecclesiasticis sæpius, etiam de consensu Partium servaretur. Non licet quidem Partibus ordinem juris suo arbitrio moderari, uti observat Tuldenus in Codice loco citato *num.* 5. "Si verò (ait) judicis arbitrio id commiserunt, poterit is, solemnitatibus juris omissis, de sola facti & juris veritate inquirere & pronuntiare: valebitque id non in vim sententiæ, sed in vim pacti, quippe in quod consensu Partium convalescere etiam possit sententia ipso jure invalida.

XXI. Cùm per litis contestationem lis videatur formata, atque de jure communi quasi contractum inter Partes, receptum quoque fuit eodem jure, ut si alteruter litigantium lite pendente ante causæ conclusionem moriatur, lis cœpta ad hæredes defuncti activè & passivè ipso jure transmittatur, *L.* 33. *ff. De Fidejussorib. L.* 19. *ff. De Judiciis.* Sed moribus nostris introductum est, ut Rei defuncti hæres de novo conveniatur ad hoc ut litem reassumat, & ex postremis retroactis cum Actore ulteriùs procedat, aut Actori cedat quod petitur. Idemque ex parte rei, si Actoris hæredes liti renuntiaturos putet, aut ejus intersit absolutoriam sententiam prosequi.

Ratio hujus praxeos videtur, ne quis invitus agere aut litigare per indirectum videatur: quæ ratio subtilitati Juris Romani, quæ per litis contestationem quasi contractum intervenire fingebat, prævaluit.

CAPUT IV.

De Juramento calumniæ & Dilationibus.

1. *Juramentum calumniæ à litigantibus in exordio litis præstare voluit Justinianus Imperator.*
2. *Caveat ne quacumque occasione omitteretur.*
3. *Ratio hujus enixa voluntatis.*
4. *Rarior hodie est hujus juramenti usus in Curiis sæcularibus.*
5. *In Gallicanis Curiis Regiis non præstari testatur Rebuffus.*
6. *In quibusdam Conciliis Belgicis non jurari de calumnia testatur Damhouderus.*
7. *Ratio abrogationis hujus juramenti.*
8. *Juratur etiam hodie durante processu in Curiis sæcularibus* de malitia.
9. *Quid inter hoc juramentum & juramentum de* calumnia *intersit?*
10. *Juramentum illud de malitia vocatur hodie de* calumnia; *& quid intersit inter Jus Romanum & hodiernum usum Curiarum Sæcularium?*
11. *In Curiis Ecclesiasticis observatur quoad hoc juramentum dispositio Juris Pontificii.*
12. *Respondit Eugenius III. Canones nulli hoc juramentum indicere.*
13. *Responsum illud ad causas spirituales restrinxit Raymundus Decretalium Gregorii IX. compilator.*
14. *Ex dispositione Juris Pontificii in initio litis debet jurari de calumnia.*
15. *Si in exordio litis non sit præstitum, potest postmodum exigi.*
16. *Ob omissum* tacitè *hoc juramentum processus non est irritus aut irritandus.*
17. *Hoc juramentum tacitè censetur remissum, si à parte non exigatur.*
18. *Præstito in exordio litis juramento de calumnia, potest in progressu litis exigi juramentum de* malitia.
19. *Nec in Curiis Ecclesiasticis hodie distinguitur juramentum* malitiæ *à juramento* calumniæ.
20. *Hodie etiam in causis spiritualibus juratur de calumnia.*
21. *In judiciis quoque* summariis.
22. *Pœna recusantis hoc juramentum.*
23. *Quid contineat hoc juramentum; & quomodo exponi debeat Parti cui indicitur?*
24. *Qua ratione Imperatores Clericis hoc juramentum remiserint?*
25. *Ex Constitutione Henrici II. Imp. probata in* Cap. 1. ꝟ De Juram. calumniæ, *potest hoc juramentum à personis Ecclesiasticis præstari per Procuratorem: nisi judex aliud judicaverit.*
26. *Non debet præstari à Procuratore, nisi bene instructo.*
27. *Ex dispositione Juris Pontificis Episcopus juramentum hoc præstare nequit, nisi consulto Romano Pontifice; nec Clericus inconsulto Episcopo.*
28. *Quoad Episcopum id in desuetudinem abiisse notat Glossa.*
29. *Quid hodie circa Clericos obtineat?*
30. *Lite contestatâ, & præstito juramento calumniæ, solet dari dilatio; & quid sit dilatio?*
31. *In qualibet parte litis solent dari dilationes; & earum termini de Jure Civili erant determinati & fixi.*
32. *Jure Canonico dependent ab arbitrio judicis.*
33. *Decisio Juris Canonici conformis est hodiernæ praxi.*
34. *Quo sensu dilationes hodie dicantur dependere ab arbitrio judicis.*
35. *Ne judices hic exorbitent, termini dilationum in Ordinationibus Curiarum solent exprimi.*
36. *Quæ dilationes dandæ in provisione manutentiæ?*

37.

37. *Moderatio terminorum sive dilationum ex Ordinationibus Curiarum Ecclesiasticarum.*
38. *Judicis est superfluas dilationes amputare, ob damna quæ Partibus hinc obveniunt.*
39. *Abbreviationem dilationum præscribunt Ordinationes Curiarum.*
40. *Causis requirentibus celerem expeditionem breves termini assignandi.*
41. *Causa possessoria super Beneficiis celeriter expedienda.*
42. *Causas Monachorum voluit Justinianus accelerari; & quare?*
43. *Solent in Curiis Ecclesiasticis Citato dari tres dilationes ad comparendum; & quid perdat, si ad primam non compareat?*
44. *Quis effectus non comparitionis infra secundam dilationem?*
45. *Quid si nec infra terminum tertia compareat?*
46. *Concilium Tridentinum desideravit ut lites celeriter terminarentur; idque saltem intra biennium, permittens post lapsum biennii recursum ad judicem superiorem.*
47. *Etsi hodie rarus sit hujus Decreti usus, tamen constat, Concilium optasse, ut Fideles, ac præsertim Ecclesiastici, celerrimè litibus eximantur.*
48. *Quæ sit praxis in Gallia, dum judex in causis decidendis est morosus?*

I. JUstinianus Imperator intendens litigantes à calumniosa litium prosecutione avertere, voluit *L. 2. Cod. De Jurejurando propter calum.* ut ipsæ personæ litigantes, id est actor & reus, in primordio litis jurent: & actor quidem juret, *Non calumniandi animo litem movisse, sed existimando bonam causam habere.* Reus verò non aliter suis allegationibus utatur, nisi prius & ipse juraverit, *quod putans se bonâ instantiâ uti, ad reluctandum pervenerit.*

II. Addit ibidem Justinianus §. 4. " Sed quia veremur, ne forsitan quidam collusione aliquâ utentes remittere videantur inter se hujusmodi Sacramentum, & ex prædicta dissimulatione nostram sanctionem deludant: sancimus omnes judices, licet ex compromisso cognoscant, vigorem suum exercentes (quia non pro commodo privatorum, sed pro communi utilitate præsentem legem posuimus) minimè pati tale Sacramentum remitti; sed omnimodo hoc & ab actore & à fugiente exigi: ne paulatim videatur hujusmodi res defraudari, & Sacramentum vel principalium personarum, vel Advocatorum ex quacumque parte mutilari.

III. Hæc satis ostendunt, quàm enixè voluerit Justinianus hoc juramentum à Litigantibus præstari; optaveritque ne quacumque occasione intermitteretur. Rationem hujus sui voti expressit §. 8. " Sic enim non lites solùm, sed etiam calumniatores minuentur: sic pro judiciis putabunt homines sese in sacrariis sisti. Si enim & ipsæ principales Litigantium partes per juramentum lites exerceant, & causarum patroni præbeant Sacramentum, & ipsi Judices propositis Sacrosanctis Scripturis tam totius causæ faciant examinationem, quam suum proferant arbitrium: quid aliud nisi pro hominibus Deum in omnibus causis judicem esse credendum est? Antiqua itaque calumnia quiescente & ejus ambagibus; Constitutio nostra dilucida & compendiosa in terris clareat omnibus, & sit maximum dirimendarum causarum remedium.

IV. Non obstante hac enixâ Justiniani Declaratione, nec non communi commodo quod ex usu hujus juramenti sperandum proponit Justinianus, usus ipsius hodie in Curiis Sæcularibus penè evanuit; eatenus nimirum, quatenus à litigantibus in exordio litis præstari volebat Justinianus.

Unde dicit Petrus Gudelinus *De Jure novissimo lib. 4. cap. 8. num. 21.* " Sciendum est, in Sæculari Foro exactionis istius juramenti (de calumnia) rarissimum, aut nullum usum esse, etiam à litigatoribus.

V. De Gallia testatur Rebuffus in *Proœmio ad Constitut. Regias Glossâ 5. num. 50.* " In Curiis Sæcularibus Regni non juratur de calumnia; & sic parum servit Rubrica *De Jurejurando propter calumniam dando.* " Et in Tractatu *De Responsionibus per credit vel non*, ait: " Notandum est, quòd usus judiciorum antiquus multa invenit contra Partes remedia, ut veritatem ab eis elicerent. Primò invenit, ut jurarent se nihil calumniæ causâ facturos in causa. Verùm quia istud juramentum in initio litis præstabatur, aliquando Partes in medio litis calumniabantur, & non erant memores illius juramenti; ob id statutum fuit, ut etiam jurarent de malitia, quòd malitiæ causâ nihil facient, & hoc repetebatur *Cap. 2. De Juram. calum. in 6.* & differentias inter ista juramenta tradit Socinus in Rubrica *De Juramento calumnia*: Quæ duo juramenta in his Curiis Franciæ consuetudinariis non præstantur.

VI. Testatur Damhouderus in *Praxi Rerum Civil. cap. 151. num. 30.* quòd in Flandriæ Provinciali Concilio, & in magno Mechliniensi Concilio hoc juramento (de calumnia) non utantur. Conjecturam istius non usus subjungit: " Fortassis quia timendum sit, ne partes hujusmodi prædictum juramentum præstando sæpè pejerarent: Et contra præceptum divinum peccantes suam perderent animam potiùs quàm litem.

VII. Dixeratque jam pridem Baldus ad *L. Si post Cod. De Evict.* quod juramentum calumniæ contemnatur, ut non æstimetur uno obulo; quia facti sumus contemptores Dei, & religionis ejus. Dictum hoc Baldi referens Maranta *De Ordine jud. parte 6. tit. De Juramento num. 11.* ait: " Unde ego puto, quòd litigatores nostri temporis potiùs jurant de calumnia committenda, quàm vitanda; & ideò melius esset, ex toto tolleretur à judicio causâ vitandi tot perjuria.

Eamdem rationem abrogati hujus juramenti in Gallia allegat Rebuffus loco citato ex Proœmio. Quæ ratio si sufficiens fuerit ad abrogandum juramentum contra calumniosas lites introductum, facilè erit intelligere, quàm multa juramenta meritò hodie ob eamdem rationem abrogarentur.

VIII. Porrò monet ibidem Damhouderus *num. 31.* quòd " in istis Conciliis benè utantur, durante processu, juramento malitiæ, hoc est, quod jurent sese extraordinarias dilationes ad calumniandum non petituros, vel accepturos; neque etiam impertinentes exceptiones ac productiones ad processum sive ad judicium differendum, aut ad suas Partes vexandum proposituros & allegaturos.

IX. Subjicit dein *num. 32.* differentiam inter juramentum calumniæ & juramentum malitiæ: " Quòd juramentum calumniæ datur & conceditur dumtaxat semel, statim post litis contestationem: Juramentum verò malitiæ datur & conceditur toties quoties judici æquum & justum & expedire videbitur, non minùs ante, quàm post litis contestationem.

X. Tametsi juramentum calumniæ, quod à litigantibus in exordio litis præstari volebat Justinianus, & totam litem spectabat, hodie in Curiis Sæcularibus passim abolitum sit, nihilominus in plerisque Curiis Sæcularibus perseverat usus juramenti, quod olim *malitia*, hodie etiam de *calumnia* vocatur, præstandum super certis articulis aut propositionibus in progressu litis, prout judex instante Parte arbitratus fuerit. Unde rectè dicit D. Christinæus in notis ad Bugnionium *lib. 2. cap. 3.* " Ad mores Belgarum quod attinet, quamvis in judiciis non soleat frequentari eodem quo apud Romanos modo; non tamen ejus usus planè exolevit. " Vide etiam Merulam in *Praxi lib. 4. tit. 64.*

XI. Illud apud omnes indubitatum est, frequentiorem hujus juramenti usum perseverare in Curiis Ecclesiasticis; atque à litigantibus crebrò præstari, teste Gudelino loco citato. Et Rebuffus in citato Tractatu *De Responsionibus per credit vel non*, postquam dixit juramenta de calumnia & de malitia in Curiis Sæcularibus consuetudinariis non

præ-

præstari, immediatè addit: " Sed in Curiis Ecclesiasticis » observatur Juris Pontificii dispositio, & hæc juramenta » servantur.

XII. Admodùm verisimile est, Pontifices ad imitationem Justiniani Imp. ad amputandas & præveniendas calumniosas lites hoc juramentum induxisse in forum Ecclesiasticum, postquam in illud stylus forensis litigandi intravit. Neque enim legitur antiquitus ulli indictum juramentum calumniæ, uti etiam in quadam Decretali testatur Eugenius III. relata in Appendice ad Concilium Lateranense sub Alexandro III. *part.* 23. *cap.* 2. & in prima Collectione Decretalium apud Antonium Augustinum *Cap.* 3. *De Juramento calumniæ.* Ubi respondit Pontifex, quod " Romana Ecclesia in his causis, in quibus de decimis Ecclesiæ, & rebus spiritualibus tantùm agitur, juramentum calumniæ, nec dare, vel recipere consuevit: eo quod hujusmodi causæ non ex Legum districtione, sed ex Canonum æquitate finem debitum sortiuntur. Canones autem (ait) juramentum calumniæ *nulli » prorsus* indicunt.

XIII. Verum quidem est, in *Cap.* 1. *ꝰ De Juramento calumniæ*, ubi prædictum Responsum Eugenii refertur, finali huic clausulæ interseri hæc verba: *In hujusmodi casibus vel causis*, quæ generalitatem prædictorum verborum restringunt ad *causas* de quibus ante actum erat: sed sciendum est, satis familiare fuisse Raymundo Decretalium Gregorii IX. Collectori, aliqua antiquis Decretalibus addere, vel detrahere, prout disciplinæ sui temporis congruere videbatur: quemadmodùm latiùs ostendi in Tract. Historico-Canonico in Canones *parte* 8. *cap.* 1. §. 4. *&* 5.

Hoc equidem constat, ætate Raymundi juramentum calumniæ in foro Ecclesiastico, in aliquibus saltem causis, fuisse exactum; atque ad normam Juris Justinianæi sensim magis magisque stabilitum esse.

XIV. Imprimis itaque inspecta hodiernâ Juris Pontificii dispositione, nec Actori, nec Reo suis allegationibus uti permittitur, nisi præstito hoc juramento *Cap.* 2. §. 1. *De Juramento calumniæ in* 6.

XV. Sed " si de calumnia, seu de veritate dicenda in » primo litis exordio non juretur, (ut debet) poterit postmodum in qualibet parte litis jurari; " ait Bonifacius VIII. in *cap.* 1. *eod. in* 6. rationem addens: " Cùm » hujusmodi juramentum præstari ab initio, de substantia » Ordinis judiciarii non existat.

XVI. Quin & declarat ipse Bonifacius ibidem §. 1. quod " propter omissum quoque *tacitè* in tota causa ca» lumniæ juramentum, judicialis processus aliàs factus » legitimè, non est nullus, nec etiam annullandus.

XVII. Hinc deducit Glossographus, hìc probatam esse à Bonifacio eorum Antiquorum opinionem sustinentium, quod juramentum hoc dumtaxat necessariò sit præstandum, quando à parte est exactum. Si enim non exigatur, *tacitè* remissum censetur: quæ remissio vetita non est, modò absit collusio.

Unde & in Ordinationibus Curiarum Ecclesiasticarum Provinciæ Mechl. *tit.* 11. *art.* 12. dicitur: " Lite per res» ponsionem Rei contestatâ, *petentibus Partibus*, eadem » die juridicâ jurabitur de calumnia.

XVIII. Dicit insuper Bonifacius VIII. in citato *cap.* 2. §. *fin.* " In omnibus autem causis, nedum ante, sed » etiam postquam lis fuerit contestata, sive de veritate » sive de calumnia sit juratum in ipsis: potest judex à » Partibus exigere juramentum malitiæ, quoties viderit » expedire.

Notat hìc Glossa: " Licet ex quo juratum est *de calum» nia*, ampliùs in eadem causa *de calumnia* jurandum non » sit ab eodem: *de malitia* tamen benè juratur, puta cùm » suspicatur judex quod *malitiosè* proponatur exceptio, » petatur dilatio, &c.

XIX. Moribus hodiernis non distinguimus scrupulosè juramentum malitiæ à juramento calumniæ, quasi hoc de tota lite intelligeretur, atque semel dumtaxat peti posset: sed & illud quod super certis articulis in progressu litis à Judice ad instantiam Partis imponitur, vocari solet juramentum *calumniæ*; idque non tantùm in Curiis Secularibus, (de quo suprà) sed & Ecclesiasticis. Unde in Ordinationibus Curiarum Ecclesiasticarum Provinciæ Mechliniensis *tit.* 11. *art.* 12. *De juramento calumniæ*, dicitur: " Il» lud quidem juramentum intra certa judicii tempora non » coarctamus; sed id poterit Judex indicere, quando & » *quoties* expedire viderit.

XX. Juxta Decretalem Eugenii III. suprà citatam, non esse exigendum hoc juramentum in causis spiritualibus, præsertim prout exprimitur à Raymundo in *Cap.* 2. *ꝰ eod.* manifestum est, agnoscitque Bonifacius VIII. in *Cap.* 1. §. *fin. eod in* 6. quod Canones in causis spiritualibus non indicant alicui juramentum calumniæ; ipse autem perpendens etiam in hujusmodi causis posse calumniari, utile reputavit, " quod simul, sicut (ait) plerique ob» servant tam de veritate dicenda, quam de *calumnia* (ut » via præcludatur calumniis) jurari debeat in iisdem; nimirum spiritualibus causis.

XXI. Nec tantum in Judiciis ordinariis, sed & in summariis à Judice exigi posse juramentum calumniæ, patet ex *Clementina* SÆPE *De V. S.* ubi expresse declaratur, quod si alicui commissa sit causa, ut in ea *de plano & simpliciter*, ac sine strepitu & figura Judicii procedatur, " citationem tamen, ac *præstationem juramenti de calum» nia*, vel malitia, sive de veritate dicenda, ne veritas oc» cultetur, per commissionem hujusmodi non intelligi » exclusam.

XXII. " Pœna recusantis hoc juramentum cùm præ» standum fuerit, est, ut Actor ab instituta cadat actione, » Reus autem haberi debeat pro confesso, " ait Pontifex in *Cap.* 7. §. *fin. ꝰ De Juramento calumniæ*, & renovatur in citato *art.* 12. Ordinat. Curiarum Ecclesiasticarum. Monet autem Glossa ad dictum §. *finalem*, quod recusantes hoc juramentum cadant causâ per sententiam Judicis: " Quia Judex procedit contra eundem (Actorem recu» santem) ac si nihil probasset, Reum absolvendo, & » eodem modo de Reo.

XXIII. Quid autem complectatur juramentum de *calumnia*, expressit Glossographus quatuor versiculis; & latiùs ac clariùs explicat *art.* 13. *tit.* 11. Ordinationum Curiarum Ecclesiasticarum, quo & mandatur, ut parti, quæ de calumnia jurare debebit, vulgari idiomate omnes clausulæ juramenti exponantur. Verba articuli sunt: " Parti verò, quæ de calumnia jurare debebit, vulgari » idiomate omnes clausulas juramenti calumniæ exponi » volumus: videlicet, quod credit se habere bonam cau» sam; quod interrogatus non negabit id, quod verum » esse crediderit; quod non utetur scienter falsâ proba» tione; quod dilationem non petet in fraudem, ad pro» telandam litem; quodque nihil dederit, aut promisse» rit, nec dabit, aut promittet pro victoria obtinenda, » nisi illis, quibus leges & Canones dare permittunt; fiet» que in Actis mentio, an expositio ista facta fuerit, aut » non: Scriba verò aut Graphiarius, qui circa harum » clausularum expositionem seu dictam notitiam negli» gens fuerit, mulctabitur uno floreno.

XXIV. Juramentum hoc remitti apparet Clericis notissima Constitutione Marciani Imp. *in L.* 25. *Cod. De Epis. & Clericis*; cujus meminit Pontifex in *Cap.* 1. *ꝰ De Juramento calumniæ*, ubi per errorem pro *Marciano* legitur *Marco*. Et licet Marcianus tantum videatur loqui de Clericis Constantinopolitanis; tamen cùm ratio à Marciano sit generalis: quia *Ecclesiasticis regulis, & Canone à Beatissimis Episcopis antiquitus constituto Clerici jurare prohibentur*, eam trahendam esse ad omnes Orbis Christiani Clericos, primum Henricus II. Imp. decrevit, Constitutione quæ extat *Lib.* 2. *Legum Longobardorum tit.* 47. *cap.* 11. qua " decernit, & imperiali auctoritate & irre» tractabiliter diffinit, ut nec Episcopus, nec Presbyter, » nec cujuscumque Ordinis Clericus, non Abbas, non » aliquis Monachus vel Sanctimonialis, in quacumque » controversia, sive criminali, sive civili jusjurandum qua» libet ratione compellatur subire: sed Advocatis suis pro» priis idoneis hoc officium debeat delegare.

XXV.

XXV. Hanc Henrici Constitutionem laudat Pontifex in citato *cap.* 1. finalemque clausulam refert his verbis: " Sed idoneis defensoribus (si expedire Ecclesiæ suæ noverit) hujusmodi officium liceat delegare. Hîc notat Glossa, verbo *Defensoribus*, " id est, Syndicis, Actoribus, aut Procuratoribus: licet nomina sint diversa, officium tamen est idem: unde sufficit sive dicatur, constituimus talem Syndicum, Procuratorem, sive Actorem.

Hinc receptum est, juramentum hoc à personis præsertim Ecclesiasticis per Procuratorem *speciale* mandatum habentem præstari posse; nisi Judex inspectâ controversiæ qualitate, & personarum principalium conditione, ipsis potius, quàm earum Procuratoribus etiam speciale mandatum habentibus, juramentum deferendum judicaverit *cap.* 3. ꝟ *eod.*

In hoc enim Capitulo dicitur: " In pertractandis causis Sacramentum calumniæ non passim præcipimus exhiberi, sed causæ & principalium personarum qualitate inspecta, quandoque per ipsas principales personas, quandoque per œconomos, qui causam omnino non nesciant, in animam jurantis illud præcipimus præstari.

Dependet ergo à Judicis arbitrio an juramentum præstandum sit per ipsas personas principales, an per Oeconomos sive Procuratores.

XXVI. Illud hîc notandum, quod dicatur præstandum per Oeconomos *qui causam omnino non nesciant*, " id est (ait Glossa) *benè sciant*: aliter enim *anceps* subiret juramentum, quod facere non debet. " Quod utinam jurantes omnes benè attenderent!

XXVII. Porro Pontifex in citato *cap.* 1. postquam probavit Constitutionem Henrici Imp. subjungit hanc clausulam: " Verùm cum hac moderatione, ut Episcopus inconsulto Romano Pontifice, vel quisque Clericus inconsulto Prælato suo minimè jurare audeat.

XXVIII. Ad hæc verba monet hic Glossographus: " Difficile videtur, ut Episcopus propter hoc debeat requirere Romanum Pontificem: sed *hoc non servatur.* Unde si Episcopus (ait) litigat in propria persona, ipsemet præstat juramentum de calumnia: nec est necesse requirere Papam *Cap. ult.* ꝟ *eod.* Clericus faciliùs potest requirere Episcopum; unde tenetur primò requirere ipsum.

XXIX. Verum nec hoc de Clericis hodie servatur, præsertim dum exigitur juramentum à Judice Ecclesiastico.

At de juramento præstando à Clericis coram Judice sæculari, legitur in Synodo D. Mechliniensi *tit.* 17. *cap.* 5. " Clericus coram Judice laico testimonium dicturus, vel quodcumque juramentum præstiturus, (quod etiam sine nostra, vel alterius Ecclesiastici legitimi Superioris licentia ei non licet) in manibus personæ Ecclesiasticæ juramentum præstet.

Sed neque id in judiciis sæcularibus communiter attenditur, præcipuè si ipsi Clerici coram illis in materia profana litigent; quo casu solent non secus ac laici in manibus Judicis laici jurare. In Concordatis inter Episcopum Cameracensem & Consiliarios Hannoniæ anni 1541. *art.* 20. cavetur, quod Ecclesiastici in materia merè civili, tenebuntur requisiti ferre testimonium veritatis coram Judice sæculari, neque pars quæ vult testimonium exigere, teneatur ullam licentiam requirere: Et si testare renuant, cogentur per Decanos suos Christianitatis. Verba articuli sunt: *Item, les gens d'Eglise en matiere pure civile, s'ils en sont requis, pourront & deveront déposer & porter leur tesmoignage de verité devant Juges seculiers, sans que la partie qui le veut produire, doive demander quelque licence: si lesdits gens d'Eglise font aucune difficulté, seront contraincts par leurs Doyens de Chrestienneté de ce faire.* Id est: Item, personæ Ecclesiasticæ in causis purè civilibus, si rogentur, poterunt & debebunt testimonium dicere, & veritatem coram sæcularibus Judicibus testari, nec adstringetur pars quæ eos volet producere, veniam aut ullius assensum rogare, si verò dicti Ecclesiastici difficiles in ea re se præbeant, per Christianitatis Decanos suos ad id faciendum compellentur. Extant *parte* 1. Edict. Brab. *lib.* 1. *tit.* 1. *cap.* 3.

XXX. Lite contestata, ac præstito juramento calumniæ, solent litigantes utrimque petere inducias sive dilationes, ut interea ea quæ ad fundandam suam intentionem necessaria sunt, sibi comparare, & in ordinem redigere possint.

Dilatio enim judicialis, de qua hîc agitur, est justum temporis intervallum, quod ad aliquem actum judicialem commodius perficiendum conceditur Actori vel Reo.

XXXI. In qualibet parte Judicii dari à Judice solent dilationes, intra quas litigantes ad suam intentionem probandam, aut absolvendum ea quæ à Judice ad instructionem causæ injunguntur, se præparare possint. Sive spectemus dilationes quæ initio litis dantur, & vocari solent *citatoria* vel *deliberatoria*; sive quæ in progressu litis, dicunturque communiter *probatoria*, de Jure Civili habent certa tempora designata, toto titulo Codicis *De Dilationibus*; eaque nec iterari posse edicitur in *L.* 7. *Cod. De Feriis.*

XXXII. Jure verò Canonico termini sive tempora dilationum pendent ab arbitrio Judicis; *Cap.* 24. ꝟ *De Offic. Deleg. Cap.* 15. ꝟ *De Sententia & re jud.* atque hac ratione dicuntur dilationes de Jure Canonico esse *arbitrariæ.*

XXXIII. Hæc autem decisio Juris Canonici passim moribus ubique recepta est; testanturque passim Pragmatici, de consuetudine in omnibus passim Curiis etiam sæcularibus dilationes esse arbitrarias. Ex stylo communi, & consuetudine Curiarum non servantur *juris* dilationes, (ait Bugnion De Legibus abrogatis *lib.* 2. *cap.* 104.) sed stylus, & quælibet Curia suas *arbitratur* dilationes ac eas concedit.

Deinde subjungit idem Auctor: " Nec tamen propterea dicendum est, dilationes in arbitrio Judicum positas esse, quinimò pro rerum necessitate largiendæ sunt, atque, ut refert Ulpianus in *L.* NONNUNQUAM *ff. De Judiciis*, dilationes dandas æstimare oportet eum, qui Jus dicit, pro conditione ac qualitate causæ, personæ, vel temporis, & ita ordinem Edictorum & compendium moderari.

Id desumptum apparet ex Glossa ad *Cap.* 2. ꝟ *De Dilationibus*, verbo *Plenè*; ubi dicit: " Dilationes istæ hodie videntur arbitrariæ, ut Judex consideratâ locorum distantiâ, & temporis qualitate, inducias concedat.

XXXIV. Non igitur eo sensu dilationes sunt *arbitrariæ*, quasi tempora earum dependerent à libero planè nullis legibus circumscripto arbitrio & voluntate Judicis; sed quod Judex omnibus prædictis maturè expensis, terminos sive dilationes ita determinare, sive arbitrari debeat, ut nec per earum nimiam brevitatem litigantibus probationis & instructionis tempus denegetur; neque per earum prolixitatem & multiplicationem, aut prolongationem lites protrahantur, & litigantes suo jure per multum temporis fraudentur: à qua inordinata dilationum concessione appellari posse deciditur in *Cap.* 1. ꝟ *eod.* & uno consensu docent Canonistæ, hodieque in usu est.

XXXV. Verùm ne Judices in hac dilationum vel restrictione, vel prolongatione seu extensione aberrent, in omnibus Curiarum tam Sæcularium, quàm Ecclesiasticarum Ordinationibus, & numerus & tempora ac intervalla dilationum designari solent: quos terminos non sine rationibus urgentibus & causæ cognitione transgredi licet: ubi & videmus rationem præmissorum habitam esse. Sic enim videmus in Ordinationibus Curiæ Brabantiæ *art.* 505. incolis assignari terminum sive dilationem quindecim dierum; exteris verò trium septimanarum.

XXXVI. Et *art.* 386. mandatur Apparitoribus, ut dum litteras manutenentiæ aut alterius provisionis cum clausula citationis in casum oppositionis insinuant, diem comparitionis nec nimis brevem, nec nimis longum assignent, sed convenientem, ita ut ad minus *duo* dies martis, vel ad summum *tres* intercedant; nisi de consensu utriusque partis, vel nisi in ipsa provisione ipsis injunctum

ctum sit longiorem terminum assignare; vel nisi *vacantiæ* intercederent: quia tunc assignanda esset prima dies juridica post vacantias; verba articuli sunt: *Soo sullen sy den ghenen die hen opponeren, vveygheringe ofte vertreck maecken, gheven ende beteeckenen daegh; te compareren voor onsen voornoemden Raede, sonder den selven dach te seer kort, oft te lanck te stellen, maer tamelick ende redelyck: te vveten datter ten minsten tvve Dynst-dagben tusschen beyden zyn, ende ten hooghsten niet meer dan dry Dynst-dagben, ten vvare by consente van beyde den partyen, ofte dat byder provisie hen gheordineert vvorde corteren ofte langheren dagh te gheven, oft ten vvare dat de vacantien tusschen beyden vvaren, soo soude den dagt ghenomen vvorden op den eersten dagh van rechte naer de vacantien.* Id est: Tum opponenti, recusanti aut declinanti diem constituent & præfigent, quâ coram Consilio nostro præfato compareat, nec diem illam nimium accelerabunt aut procrastinabunt; sed medium quoddam ex æquitate tenebunt, videlicet ut saltem dies Martis iteratò intercedat, tertioque ut summum, nisi utraque pars consentiret, aut ipsa provisio brevius aut longius tempus decerneret assignandum, aut nisi vacationum feriæ intercederent, quo casu prima post vacationem juridica dies constitueretur.

XXXVII. In Ordinationibus Curiarum Ecclesiasticarum Provinciæ Mechliniensis mirè elucet hæc dilationum sive terminorum moderatio *tit.* 11. *art.* 36. ubi statuitur, ut "concedantur ad probationes faciendas prius Actori, deinde Reo, vel conjunctìm utrique eodem tempore, secundum negotii & personarum qualitatem, & Judicis discretionem, si testes in civitate habitaverint, vel infra quatuor milliaria, sub prima & secunda dilatione, tres septimanæ; sub tertia dilatione, quindecim dies, & hoc sine continuatione; nisi constiterit de debitis diligentiis factis, & quod per partem probare debentem non steterit, quominus satisfecerit: quo casu, juxta negotii & personarum qualitatem, poterit Judex tertiam dilationem continuare, vel prolongare. Si verò testes ultra quatuor milliaria abfuerint, (idem intelligentes de instrumentis producendis, & aliunde adferendis) tunc Judex juxta distantiam locorum, testium, & temporum qualitatem, terminum statuet ad tres septimanas vel ad mensem, vel aliàs, prout judicaverit expedire, sub duabus dilationibus, & si illis pendentibus per partes non steterit, statuit Judex alios quindecim dies, vel tres septimanas, secundùm loci distantiam, pro tertia dilatione. Nunquam verò pars, vel Procuratorum aliquis admittatur ad quartam dilationem, nisi secundùm formam juris communis, ut videlicet quartam dilationem petens, juret, quòd per se, aut per alium testificata non didicerit; quòd per fraudem, vel per dolum, prorogationem aut dilationem non petat, quòdque testes, quos producere, instrumentave, quæ exhibere desiderat, priùs habere non potuerit.

Deinde *art.* 37. additur: "In causis summariis, & Actor ad probandum intentionem suam, & reus ad probandum exceptiones, si quas dederit, non habebunt pro prima & secunda dilatione, nisi tres septimanas sine ulla continuatione; pro tertia verò dilatione, habebunt quindecim dies tantùm, nisi testes absint, aut aliud impedimentum probetur; quo casu, terminus prorogabitur secundùm conscientiam judicis, nullo verò modo quarta dilatio conceditur.

XXXVIII. Porro sicuti judicis est, litigantibus ordinarias ac necessarias causæ instruendæ suæ & defensioni dilationes annuere; ita & ipsi incumbit extraordinarias haud temerè concedere; atque superfluas rejicere, omnesque intra legitimos ac convenientes terminos concludere, propter enormia damna & interesse, quæ plerumque ex indebitis dilationibus, & justitiæ procrastinationibus enascuntur, ait Damhouderus in Praxi rerum civil. *cap.* 114. *num.* 5. Mala ex his procrastinationibus sequi solita enumerat *num.* 6. "Ita ut (ait) pars ob has sæpè depauperetur, aut mendicare, vel maleficia patrare cogatur, aut mœrore contabescat, & moriatur, liberique ipsius squaloribus & inediâ pereant, ne pejora commemorem.

Deinde concludit: "Ideoque hujusmodi pericula & mala tam Deo ingrata, quàm hominibus invisa, judicibus erunt præmeditanda, & justitiæ progressus legitimè ab eis accelerandus.

XXXIX. Hinc in Ordinationibus Curiarum passim multa contra superfluas hasce dilationes & litium procrastinationes occurrunt: atque imprimis in Ordinationibus Curiarum Ecclesiasticarum Provinciæ Mechl. *tit.* 11. *art.* 9. decernitur: Ad lites abbreviandas, nolumus, quòd terminus absentiæ, *allave dilatio* detur Actori ante conclusionem, vel libelli exhibitionem: quod & in causis appellationum servabitur, ut videlicet primo comparitionis termino gravamina exhibeantur: abrogantes penitus modum procedendi, qui alicubi inolevit, quo Procuratores terminum ad gravamina exhibenda petere solent; cùm quilibet sciat, vel scire debeat, cur adversarium in jus vocàrit, aut denique cur ad superiorem judicem appellàrit. Et hæc omnia, nisi fortè Officialis ex officio, justaque de causa unicam dilationem concedendam duxerit, quâ elapsâ tenebitur Appellans, sive Actor, saltem pertinenter in materia appellationis, aut aliàs concludere.

Et *art.* 10. generaliter dicitur, quòd Judex *omnes arbitrarias dilationes*, quantum fieri poterit, *tenebitur abbreviare.*

XL. Quia verò nonnullæ causæ ex procrastinatione speciale patiuntur & adferunt præjudicium, non rarò etiam irreparabile, ideo & in his causis dilationes specialiter abbreviandæ, & difficiliùs indulgendæ sunt.

Unde in citatis Ordinationibus eodem titulo *art.* 21. statuitur: "In causis verò summariis supra tactis, ac miserabilium personarum, alimentationis, divortii, & incarceratorum, de triduo in triduum procedatur, & omnes dilationes non necessariæ præcidantur.

Idipsum jam statutum erat in Synodo P. II. Cameracensi *tit.* 12. *cap.* 4. Imò ea potest esse causarum & personarum ac locorum conditio, ut non tantùm *tridui*, sed & multò breviorem terminum Judex præscribere meritò debeat; quemadmodum & sæpè in causis accelerationem requirentibus fieri videmus: ut proinde in his plurimùm valeat prudens & justum Judicis arbitrium.

XLI. Cùm protractio causarum Beneficialium, præsertim Curatorum soleat secum trahere Ministrorum defectum, nec non & Clericos forensibus tricis tenere implicatos, & à divino servitio abstractos, meritò in his causis dilationes & termini præcidendi & abbreviandi sunt; quod & Ordinationes Curiæ Brabantiæ insinuant *art.* 444. Verba articuli sunt: *Dat men in de voorsz. materien van possessien van beneficien sommierlyck procederen sal, ende dat alle dilayen peremptoir sullen zyn, ende dat men maer een dilay accorderen en sal, om d'enqueste van partyen te doen, indien datter eenige vallen.* Id est: Ut in prædictis causis circa Beneficiorum possessionem summatim res agatur, omnisque ampliatio præcisa sit, unicaque dumtaxat prorogatio concedatur, ut partium inquisitio, si qua sit opus, instruatur.

XLII. Et Justinianus in *Novella* 79. *cap.* 2. voluit, lites Monachis illatas *accelerari*, "ut (ait) non mens eorum occupetur circa litis solicitudinem; sed *velociter* liberati, sacris operibus obsecundent.

XLIII. Juxta ordinarium stylum Curiarum Ecclesiasticarum solent Reo citato dari tres dilationes sive termini ad comparendum; ita tamen ut omnis termini sive dilationis lapsus ipsum non comparentem constituat in aliquali contumacia; & contumaciæ nonnullis effectibus subjiciat.

Si enim Reus ad primam citationem in termino præfixo, "non compareat, nec Procuratorem in causis Civilibus mittat, secludetur ab omni exceptione *declinatoriâ*, & in expensas contumaciales condemnabitur.

XLIV. "Si nec secundò citatus compareat, secludetur

» tur ab omni exceptione *dilatoria*, & iteratò in expen-
» sas condemnabitur," uti habent Ordinationes Curiarum Ecclesiasticarum Provinciæ Mechl. *tit.* 11. *cap.* 4.

Addunt citatæ Ordinationes, quòd secundo termino non comparente Reo, "decernetur tertia citatio sub pœ-
» na seclusionis à peremptoria in litteris exprimenda.
» Quòd si nec sic citatus compareat, accusatâ contuma-
» ciâ, delatisque Actis causæ Judex determinabit, prout
» juris erit, & rationis.

XLV. Post tertiam igitur citationem non comparens Reus verè contumax constituitur; & si post hanc comparear, & audiri desideret, non audietur, *nisi refusis expensis contumacialibus*, uti statuitur in dictis Ordinationibus *art.* 7.

XLVI. Hæc sat ostendunt, etiamnum hodie mentem Ecclesiæ esse, ut lites, quantum fieri potest, abbrevientur, omnesque dilationes non necessariæ rescindantur; quod & ipsa Synodus Tridentina sat ostendit *Sess.* 24. *cap.* 20. *De Reformat.* decernens, ut " causæ omnes ad fo-
» rum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes saltem
» infra biennium à die motæ litis terminentur: alioquin
» post id spatium liberum sit partibus, vel alteri illarum
» Judices superiores, aliàs tamen competentes, adire, qui
» causam in eo statu, quo fuerit, assumant, & quam-
» primùm terminari curent.

XLVII. Rarus an nullus penè est hodie Decreti hujus usus, quoad recursum ad Judices superiores ob lapsum biennii à die motæ litis; sed solent causæ etiam ad plures annos protrahi, & sine peremptione instantiæ, aut mutatione judicis coram eodem judice continuari: quia facilè ostenderetur, quòd non steterit per Judicem, quominùs intra dictum tempus causam definiret: sed vel ob qualitatem causæ, vel cavillationes partium; quo casu Decreto locum non esse declaravit S. Congregatio teste Fagnano ad *Cap.* VENERABILIS II *De Judiciis.*

Indubitatum interim est, mentem Synodi Tridentinæ fuisse, ut causæ in foro Ecclesiastico quàm citissimè ac brevissimè absolverentur, ac *saltem* ultra biennium non protraherentur; ut ita ipsi Judices præsertim Ecclesiastici allaborarent, omnemque curam impenderent, ut ipsos Fideles à litigiis, & forensibus jurgiis quàm citissimè eximerent, & in veram concordiam & pacem ac tranquillitatem adducerent: factisque probarent, se nequaquam lites, discordiarum & odiorum seminaria, sed pacem & charitatem inter ejusdem Ecclesiæ filios quærere: seque optare, ut omnia jurgia, & quæstiones summariè ac amicabiliter potiùs componere possent, quàm judicialiter discutere & decidere deberent, exemplo Sanctorum Patrum & Episcoporum, ad quos tamquam Patres & Pacificatores sua dissidia Fideles referebant.

XLVIII. In Gallia non debet exspectari lapsus biennii. Si enim ante illud tempus causa sit in statu, ut decidi queat, Pars tertiò juridicè monebit judicem, & si post tertiam monitionem adhuc perseveret in mora decidendi ipsam causam, poterit Pars appellare tamquam à denegata justitia; ipsumque judicem vocare in jus, atque adversùm ipsum concludere ad damna & interesse, uti notat Claudius Fleury *parte* 3. *Instit. Juris Canon. cap.* 7.

CAPUT V.

De Probationibus & Præsumptionibus.

1. *Post litem inter Partes contestatam solet sequi necessitas probandi.*
2. *Quid propriè sit* probare?
3. *Probatio versatur circa* facta, *non autem circa jus.*
4. *Hinc motiva juris non computantur inter acta litis.*
5. *Qui factum controversum allegat, illud probare tenetur.*
6. *Unde Actori solet probatio incumbere?*
7. *Si Reus respondendo factum alleget, ei probatio incumbit.*
8. *Præsumptio juris subinde onus probandi injicit in Reum.*
9. *Subinde utrique incumbit probatio.*
10. *Pro quo judex decidere debeat, si uterque probet.*
11. *In pari probatione solet favorabilior esse causa possessoris.*
12. *Ex possessione oritur aliqua præsumptio pro possessore.*
13. *In quo hæc præsumptio sit fundata?*
14. *Quod hinc commodum possessionis?*
15. *Inde patet, cur in pari causa dicatur melior conditio possidentis.*
16. *Quomodo circa hanc regulam erretur remissivè?*
17. *Quid sit præsumptio?*
18. *Quare dicatur probatio* artificialis?
19. *Triplex species præsumptionis; & quid præsumptio juris tantùm?*
20. *Species hujus præsumptionis.*
21. *Quid præsumptio* juris & de jure?
22. *Exemplum hujus præsumptionis.*
23. *Etiam hæc præsumptio tantùm innititur conjecturis.*
24. *Hinc cedit veritati.*
25. *Describitur præsumptio hominis seu judicis.*
26. *Præsumptiones hominis admodum diversæ sunt quoad effectum probationis; & quare?*
27. *In æstimando effectu præsumptionis magnâ prudentiâ & circumspectione opus est.*
28. *Non judicandum ex præsumptione, dum veritas aliunde haberi potest.*
29. *Ad abbreviandas probationes inductus usus positionum.*
30. *Quid sint positiones?*
31. *Videtur earum usus ex foro Ecclesiastico in Civile intrâsse.*
32. *Pars adversa ad positiones respondere non debet, nisi jubente judice.*
33. *Debet Pars citari ad respondendum.*
34. *Non potest judex Partem interrogare, aut juramentum deferre, nisi rogatus.*
35. *Respondere recusans habetur pro confitente.*
36. *Nisi rationabilem causam non respondendi habeat; & quæ sit causa rationabilis?*
37. *Positiones exhibendæ judici, ut videat, an sint admittendæ vel rejiciendæ.*
38. *Difficulter quis excusatur à respondendo super facto* proprio.
39. *An ad positiones responderi queat per Procuratorem; & quale mandatum requiratur?*
40. *In responso ad positiones debet esse summa sinceritas ob juramentum calumniæ præviè præstandum.*
41. *In Gallia vetitum ad positiones respondere per* credit; *& quare?*
42. *Citra perjurium non potest responderi ad factum propositum non* credit, *si illud sciat verum.*
43. *Quid hic incumbat judici?*
44. *Post responsa ad positiones quarum supersit probatio.*

I. LIte contestatâ per negationem ipsius Rei, sequitur necessitas probationis. Nisi enim quis asserta sua in Judicio probet, nihil obtinere potest; ideoque probatio dicitur anima processûs.

II. Probare autem hîc idem significat, quod Judici fidem facere de facto dubio, super quo in Judicio est quæstio; sive de facto, quod unus litigantium asserit, & alter negat. Unde probatio, de qua agitur sub titulis Juris Canonici & Civilis De *Probationibus*, non est aliud, quàm Judici alicujus facti dubii sive controversi, legitimè facta ostensio seu verificatio.

III. Nec enim probatio propriè versatur nisi circa *facta*, sive ea, quæ *facti sunt*: quia hæc sola à Partibus Judici probanda sunt: quæ enim Juris sunt, Judici nota esse supponuntur: & secundùm Leges seu jura, è quibus causæ decisio dependet, judicare eum oportet, licèt à Litigatoribus eorumve Advocatis per negligentiam vel imperitiam forent omissa, *L. unica*, *Cod. ut quæ desunt Advocatis*, &c.

IV. Hinc *motiva Juris*, quibus Jus ipsum deducitur, tamquam non necessaria ad instructionem causæ, non computantur inter acta litis: neque in taxatione impensarum eorum

eorum ratio solet haberi : sed manent ad onus exhibentis, tametsi causam lucretur cum expensis.

V. Igitur qui factum allegat, quod alter negat, si huic *facto* conclusio seu petitio innitatur, tenetur factum illud Judici probare.

VI. Idcirco ordinariè ipse Actor intentionem suam probare jubetur : eò quòd hic soleat factum allegare, atque in eo intentionem suam adversùs Reum fundare ; Reus verò soleat factum simpliciter negare ; atque hinc illud vulgare : *Actore non probante Reus absolvitur, etsi nihil præstiterit.*

VII. Si autem Reus non simpliciter neget petitionem Actoris, sed contra eam excipiat, proponendo aliquod factum petitionem Actoris perimens, quæ inde dicta est exceptio *peremptoria*, tunc tenetur Reus *factum* allegatum probare : putà solutionem, transactionem, pactum de non petendo, &c.

VIII. Rursus Reus probare tenetur, quando jus commune aut præsumptio est pro Actore. Licèt enim Reus negare videatur, implicitè tamen asserit, & *factum* allegat. Si enim Jus commune vel præsumptio sit pro Actore, Reus petitionem Actoris huic juri vel præsumptioni innixam negans, implicitè asserit factum aliquod, quo Jus commune aut præsumptionem Actori faventem elidere contendit : quod *factum* nisi probet, manet Jus commune vel præsumptio pro Actore, & vi illius Judex petitionem Actori adjudicare tenebitur.

Plures alios casus, quibus Reo incumbit onus probandi, assignat Damhouderus in Praxi Civil. *cap.* 158.

IX. Si ab utraque parte allegentur facta contraria, utriusque erit sua facta verificare, si iis fundamentum causæ innitatur : putà in Judiciis *duplicibus*, ut *communi dividundo, familiæ erciscundæ*, interdicto *retinendæ* possessionis, &c.

Et quidem in his obtinebit, qui probaverit suam intentionem altero non probante ; v. g. unus probaverit possessionem, alter non, indubiè probanti adjudicabitur possessorium.

X. Quòd si uterque probaverit, Judicis erit dijudicare, uter meliùs probaverit : ut si agatur de possessione, quis antiquiorem possessionem, vel justiorem titulum probaverit, juxta Rubricam *Cap.* 9. ☩ *De Probat.* quæ habet : " Si Actor & Reus in interdicto retinendæ possessionis » probant, obtinet is, qui antiquiorem possessionem pro- » bat titulo maximè justificatam, vel meliores probatio- » nes respectu possessionis adduxit.

XI. " Quòd si ambarum partium testes sint æquè ido- » nei, *possessoris* testes præferentur : cùm promptiora sint » jura ad solvendum, quàm ad condemnandum, " ait Pontifex in *Cap.* 3. §. Quod si ☩ *De Probat.* Hinc concludunt communiter Canonistæ, quòd in pari probatione potior sit conditio possidentis : imò inde conflata apparet regula Juris : " In pari delicto vel causa potior est condi- » tio possidentis, " *Cap.* 65. *De Regulis juris in* 6.

XII. Ex ipsa enim possessione oritur præsumptio quædam pro possessore, eaque pro diuturnitate vel brevitate durationis vehementior, vel levior : quæ & in judicio vice cujusdam probationis habetur.

XIII. Leges enim volunt, ut in foro externo quisque præsumatur & habeatur tamquam dominus rei, quam ut sibi propriam possidet ; nec è possessione illius deturbetur, quousque in judicio sufficienter fuerit probatum, rem illam ad ipsum possessorem reverà non spectare ; eique possessionem tamquam injustam esse auferendam.

XIV. Itaque commodum non exiguum confert hæc præsumptio ipsi possessori ; quòd nimirum onus probandi transferat in adversarium ; ipseque interim gaudeat usu ipsius rei, donec adversarius probaverit ; quod expressit Justinianus in §. 4. *Instit. De Interdictis*, dicens : " Com- » modum possidenti in eo est, quòd etiam ejus res non » sit, qui possidet, si modò Actor non potuerit suam esse » probare, maneat in suo loco possessor.

XV. Ex his haud difficulter intelligitur, qua ratione dicat Regula Juris, quòd in pari casu sit melior conditio possidentis ; nimirum ob præsumptionem ex possessione resultantem, & onus probandi in adversarium transferentem.

XVI. Hinc ulteriùs elucet, quantopere circa hanc Regulam errent, qui putant, possessorem tutum semper in retentione rei, tametsi rationabiliter dubitet, an sua sit, an aliena : nec non illi, qui Regulam hanc extendunt extra materiam justitiæ ; uti latiùs ostendi in explicatione hujus Regulæ, quam per modum appendicis adjunxi Dissertationi seu Repetitioni ad Regulam, *In dubiis semita tutior est eligenda.*

XVII. Præsumptio dicitur anticipata de re dubia opinio ex argumentis, indiciis & conjecturis per rerum circumstantias plerumque evidentibus sumpta.

Hæc autem opinio ex indiciis & conjecturis & argumentis deducta, interim dum probatio clara veritatis cessat, vicem probationis supplet : atque ideo *præsumptio* dicta, quasi aliquid *antè sumat*, & ponat credendum sequendumque, uti observat Tuldenus in Codice *tit. De Probat. num.* 3.

XVIII. Probatio innixa præsumptioni dicitur *artificialis*, quia arte ingenii quodammodo conficitur per collectionem ex signis, indiciis, probabilibusque argumentis.

XIX. Præsumptio communiter dividitur in præsumptionem Juris tantùm, præsumptionem Juris & de jure, & præsumptionem Judicis sive hominis.

Præsumptio Juris tantùm dicitur indicium Lege probatum ; id est, quod lege sit expressum, ex hujusmodi indicio præsumendum esse, hoc illudve subesse, quousque contrarium probetur.

XX. Hujus præsumptionis species est, quæ resultat ex possessione. Vult enim Lex, ut ex possessione præsumatur rem ad possessorem spectare, quousque contrarium probetur. Hujus generis præsumptiones plurimæ tam in Legibus, quàm Decretalibus occurrunt.

XXI. Præsumptio juris & de jure vocatur, cùm Lex aut Canon ita ex aliquo indicio quidpiam præsumit, ut super tali præsumptione jus firmum statuat, & eam pro veritate à judice haberi velit, non admissâ probatione in contrarium : ideoque à Doctoribus dicitur necessaria & violentissima.

XXII. Hujus præsumptionis species occurrit in *cap.* 30. ☩ *De Sponsalibus* ; ubi dicitur, quòd " is, qui fidem de- » dit mulieri super Matrimonio contrahendo, insuper car- » nali copulâ subsecutâ, etsi in facie Ecclesiæ ducat aliam » & cognoscat, ad primam tenetur redire. " Rationem subjungit Pontifex : " Quia licèt præsumptum primum » Matrimonium videatur, *contra præsumptionem* tamen » hujusmodi non est probatio admittenda. Ex quo sequi- » tur (ait) quòd non verum, nec aliquod censeatur Ma- » trimonium, quod de facto est postmodum subsecutum.

Hinc post Glossam docent Canonistæ, ex copula carnali subsecuta oriri *jure Decretalium* præsumptionem juris & de jure, sponsalia de futuro mutuo consensu transiisse in sponsalia de præsenti ; sive verum consensum Matrimonialem intervenisse, & Matrimonium esse contractum : atque ab ipso judice ita esse procedendum in judicio, ac si reverà Matrimonium esset initum ; nec Partes ad contrariam probationem esse admittendas.

XXIII. Verùm licèt præsumptio juris & de jure sit violentissima, nec facilè per contrarias probationes elidatur : tamen verè & propriè non est veritas, cùm versetur circa dubium ; & in claris locus non sit conjecturis vel præsumptioni, quæ ex conjecturis desumitur.

XXIV. Hinc concludunt Doctores, quòd etiam hæc præsumptio cedere debeat veritati ; atque ordinariè elidatur per confessionem illius, pro quo stat ipsa præsumptio. Vide Andream Vallensem in *Paratitlis tituli De Præsumpt.* §. 4. *num.* 7. ubi & plures casus annotat, quibus ipsa præsumptio juris & de jure elidi potest.

XXV. Præsumptio hominis sive judicis est quædam opinio sive conceptus hominis ex aliqua conjectura sive indicio formatus. Dicitur hominis sive judicis, quia nullâ

Lege aut Canone nominatim expressum est, ex hoc illove facto hujusmodi præsumptionem sive opinionem esse formandam; sed eam judex sibi format.

XXVI. Porrò sicuti indicia seu principia, è quibus hujusmodi opiniones vel judicia formari possunt, sunt admodum varia, ita & præsumptiones ex iis resultantes variæ quoque sunt, præcipuè quoad effectum probationis. Prout enim indicia sive argumenta ex factis & circumstantiis resultantia sunt fortiora & plausibiliora; ita & præsumptio iis respondens vehementior est, & ad probandum efficacior.

XXVII. Cùm autem definire, quid hæc indicia hîc & nunc in talibus circumstantiis probent, quamque præsumptionem faciant, ab hominum diversis opinionibus dependeat, sat apparet, quàm circumspecti ac prudentes debeant esse judices in scrutandis & ponderandis factis & circumstantiis, ut de effectu præsumptionis ex his resultantis rectè statuere queant.

XXVIII. Meritò proinde Damhouderus in Praxi *Rerum Civil. cap.* 178. *num.* 46. " Judicem diligenter præ» monitum esse vult, ne hisce præsumptionibus nimiùm » innitatur, sed ut reliqua omnia diligenter consideret, » antequam ad definitivam descendat, & ut maturâ de» liberatione omnia prius perquirat, quàm ex suspicio» nibus præsumptivis ullam sententiam pronunciet.

XXIX. Contingit autem frequenter, quòd tam ex parte Actoris, quàm ex parte Rei multa *facta* proponantur; quorum omnium si exacta probatio fieri debeat, lites in longum protrahentur, & litigantes in immensas expensas incident: atque sæpè continget ob difficultates & impensas probationum Partes suo jure fraudari.

Hinc ad exemplum *interrogationum in jure faciendarum*, quæ apud Veteres in usu fuerunt, ut patet ex titulo Digestorum *De Interrogationibus in jure faciendis*, introductus est usus *positionum*.

XXX. Positiones sunt articuli, quibus Actor vel Reus exprimit facta, quæ in judicio fuerunt allegata; eaque scriptis Judici exhibet, ut super iis jubeat Partem adversam respondere: atque hoc pacto à Parte adversa confessionem de veritate factorum extorquendo, Ponens ab onere relevetur.

XXXI. Meminit harum positionum Bonifacius VIII. in *Cap.* 2. *De Confessis* in 6. & in Ordinationibus Curiarum Eccles. earum passim mentio occurrit; atque admodum verisimile est, earum usum ex Constitutionibus Canonicis initium sumpsisse, & ad Curias Civiles transiisse.

XXXII. Supponit hîc Pontifex, quòd respondere ad Positiones non teneatur Pars adversa, nisi jussa à judice respondere; quod latiùs ibidem exponit Glossa, verbo *Jussusque à Judice*; quod & praxis observat. Licèt enim Pars suas positiones exhibuerit, atque super iis medio juramento responderi postulaverit, nequaquam respondere cogitur, quamdiu Decretum & jussus Judicis non intervenerit; & ad positiones à Judice respondere cogatur.

XXXIII. Ulteriùs ad has responsiones faciendas debet primò pars adversa citari: si enim non citaretur, responsiones nullas facere teneretur, ait Damhouderus in Praxi rerum civil. *cap.* 154. *num.* 33. quod & habent Ordinationes Curiæ Brabantiæ *art.* 31. quo ordinatur, Commissarios ad examen testium deputatos ante omnia debere litteras citatoriales sub suis sigillis committere uni Apparitorum vel Nuntiorum Curiæ, ad citandum Partes, ad respondendum scripturis sive positionibus *per credit vel non*. Verba articuli sunt: *Dat de Commissarissen al-eer sy nyt crachte van heure commissien tot eenige enquesten sullen moghen procederen, sullen ghehouden zyn heure brievfen van citatien onder heuren segele te decerneren aen eenige Deurvvaerderen ofte Boden van onsen Raede, om die partye te daghen, om op de scrifturen, die selve eerst gheaffirmeert zynde, t'antvvoorden* PER CREDIT VEL NON. Id est: Ut Commissarii, priusquam vi mandati inquisitionem instituant, teneantur citationis litteras sigillis suis munitas cuidam seu Apparitorum seu Nuntiorum Curiæ tradere, quibus partes evocentur, ut ad scripta tum præ-asserta respondeant per *credit vel non*.

XXXIV. Non poterit tamen judex deferre juramentum Parti, & eam interrogare, nisi Parte hoc requirente, ut ait Rebuffus in Tractatu *De Respons. per credit vel non art.* 1. *num.* 14. additque: " Quia judices in Francia » solent ad Partium utilitatem esse elingues, sine requisi» tione illarum.

XXXV. Dicit autem Pontifex in citato *Cap.* 2. *De Confessis* in 6. quòd si quis jussus à judice " respondere » recuset, aut nolit, seu contumaciter se absentet, habe» ri debet, super iis, de quibus in iisdem positionibus in» terrogatus extitit, pro confesso; " quod & hodiernæ praxi est conforme, & extat ea de re expressus *articulus* 36. Ordinationum Curiæ Brabantiæ. Vide etiam Merulam in Praxi *lib.* 4. *tit.* 71. *cap.* 4. *num.* 4.

XXXVI. Addit nihilominus Pontifex hanc notandam clausulam restrictivam, si *absque rationabili causa recuset*.

Notat autem ibidem Glossa, *rationabilem causam* responsum recusandi esse, si "positio sibi proposita superflua » esset vel impertinens, quæ probata non relevaret; vel » obscura, vel generalis; item, si sit de facto alieno; item, » si sit captiosa; item, si sit impossibilis vel contra natu» ram: Item, super crimine ejus, contra quem fiunt, non » admittuntur positiones. Hæ ergo & similes sint ratio» nabiles causæ, propter quas respondere non teneatur. Hactenus Glossographus, qui id ibidem latiùs ostendit, & post illum fusiùs deducit Damhouderus in Praxi rer. civil. *cap.* 154. ubi unà notat *num.* 32. qua forma responsiones fiant tam in Concilio Flandriæ, quàm Parlamento Mechliniensi coram Commissario ordinato & deputato ad informationem faciendam, & coram suo adjuncto.

XXXVII. Hinc Actor postquam suas positiones collegerit & formaverit, tunc eas judici in scriptis exhibere debet, ut tam Partes quàm judex videant, an sint tales positiones vel admittendæ, vel rejiciendæ, ait Damhouderus ibidem *cap.* 152. additque: " Nam debet judex eas » positiones examinare, an faciant ad causam, & an sint » admissibiles, & non captiosæ, non negativæ, & sic de » aliis, idque Partibus præsentibus.

XXXVIII. Si de *facto proprio* ipsius respondentis agatur, illudque ad causæ decisionem serviat, ac clarè proponatur, difficulter à responso se eximere poterit interrogatus; decernuntque expresse Ordinationes Curiæ Brabantiæ *art.* 34. quòd litigantes eorumve Procuratores teneantur respondere super *factis propriis* simpliciter & absolutè absque ulla additione, vel excusatione ignorantiæ, oblivionis, impertinentiæ, aut alterius, sub pœna sex florenorum. Verba articuli sunt: *Ende sullen de voorsereven partyen ofte heure Procureurs moeten antvvoorden op t' ghene, d'vvelck van heur eygene feyten vvesen sal, naecktelijck ende absolutelijck sonder tot de selve te moghen voeghen eenighe additien ofte excusatien van ignorantie, vergheetentheyt, impertinentie, ofte andere, op pene van ses Carolus guldens, d'een hellicht t'onsen profyte, ende d'andere hellicht tot behoef van de geinteresseerde partyen.* Id est: Debebuntque dictæ partes, aut eorum Procuratores ad ea, quæ facta propria concernent, simpliciter & absolutè respondere, nec liceat illis additiones, aut excusationes seu ignorantiæ seu oblivionis, ineptias aut alia apponere, sub mulcta sex florenorum Carolinorum, cujus altera medietas nostro emolumento, altera parti, cujus res agitur, ceder.

Similem pœnam sex florenorum imponunt *art.* 35. ei, qui detegitur facta aliqua calumniosè posuisse, aut negasse.

XXXIX. Sæpius citatæ Ordinationes Curiæ Brabantiæ *art.* 33. non permittunt responsiones fieri per Procuratorem, dum de *facto proprio* Partis respondentis agitur, nisi ob morbum vel absentiam, aliamve rationabilem causam à Parte ipsa fieri non possent; quo casu Procurator habens *speciale* mandatum (quod exhibere tenebitur Commissariis in præsentia Partis adversæ) continens factum, vel facta, super quibus Pars deberet respondere, poterit dictas responsiones facere, & non aliàs. Notat quo-

quoque Rebuffus citato loco, requiri in Gallia *speciale* mandatum ad respondendum, nec sufficere generale; & ita aliquando judicatum fuisse.

Secundùm stylum Concilii Flandriæ & Parlamenti Mechliniensis, quando altera Partium non est præsens, sed est absens, tunc jurat illius absentis Procurator in eadem causa sui Magistri, uti refert Damhouderus *cap.* 153. *num.* 3.

XL. Cæterùm cùm hæ responsiones fiant prævio juramento *de calumnia*, satis manifestum est, summâ sinceritate in his responsionibus esse procedendum; summoperèque cavendum, ne quid falsi aut contra veritatem dicatur.

Dicit Damhouderus citato *cap.* 154. *numero* 39. quòd " multi Advocati & Procuratores nonnumquam consu» lunt Dominis ac Magistris suis, ut illum aut illum arti» culum negent, ut non confiteantur, quòd ipsi cum tali » confessione, etiamsi vera esset, suam causam perderent » aut in sua causa succumberent. Sed hi (ait Damhoude» rus) non considerant, quòd veritatem simulanter & » falsò negando, suas animas damnant, & ita veritatem » negantes, ad inferna descendunt.

XLI. Observat Rebuffus in allegato Tractatu *art.* 2. per Constitutionem Francisci I. anno 1539. *art.* 36. prohibitum esse, ne de cætero responsiones fiant *per credit*; easque ideo sublatas arbitratur, " quia Partes super his » frequenter pejerabant, existimantes falsò, se non liga» ri, si jurarent *per non credit*: licèt de jure tantum va» leat confessio per verbum *credit*, sicut facta de verita» te. " Quod & monet Glossographus ad *Cap.* 32. ✠ *De Jurejurando*, verbo *occultâ veritate*.

XLII. Nec dubium, quin vi juramenti præstiti teneatur respondens dicere sincerè circa veritatem facti, quod putat subesse. Unde si re ritè discussa, putet reverà factum propositum esse verum, non poterit citra perjurium respondere *non credit*; cùm ita in effectu dicat, idque sub juramento, quòd factum non putet sive credat verum; ubi tamen reverà sciat, & credat esse verum, Judicis erit super his subindè monere & instruere Partes, præsertim quas meritò præsumit rudiores, & ad vim juramenti minùs reflectentes.

XLIII. Dicit Damhouderus citato *cap.* 152. *num.* 25. " Oblatis igitur ab Actore positionibus, quærat Judex pri» mò à Ponente actore, sic ponis tu, vel credis tu N. » per juramentum à te præstitum, quod in his positioni» bus continetur. Et si affirmativè respondeat, quòd sic, » tunc convertet se ad Reum, contra quem fiunt posi» tiones; & ipsum adhortabitur, ut habitâ animæ salu» tis ratione, nihil horum neget, quod verum esse no» verit.

XLIV. Responsionibus ad Positiones absolutis, restat probatio eorum factorum dumtaxat, quæ Pars adversa respondit *per non credit*, sive ad quorum veritatem nec explicitè, nec implicitè confessa est. Quæ enim Pars in suis Responsivis confessa est per verbum *credit*, ulteriùs probari non debent; uti nec ea, ad quæ per contumaciam respondere noluit: utpotè quæ pro confessis habentur, uti supra notavimus.

Probatio autem factorum, quæ Pars in judicio inficiatur, potissimùm fit tribus modis; per testes, per scripturas, & instrumenta, & per juramenti delationem à Parte, aut à Judice; idque juxta factorum & causæ conditionem & naturam, prout in sequentibus explanabitur.

CAPUT VI.

De Probatione per Testes.

1. *Probatio per* testes *solet præferri probationi per instrumenta.*
2. *Qui testes producere intendit, terminum ad eos producendum à judice petere debet; & quid hîc hodie obtineat?*
3. *Non facilè citra sententiam Partes ad probandum admittendæ.*
4. *Judex viso processu Partes aut alteram earum ad probandum ex officio admittere potest.*
5. *Solent designari Commissarii ad examen testium.*
6. *Testes à Judice citandi sunt, licet à Parte produci debeant.*
7. *Testes ad dandum testimonium etiam cogi possunt.*
8. *An testis qui Apparitori vel Judici declarat, se nihil de causa hac scire, cogi queat ad testandum?*
9. *Nonnullæ personæ excusantur à ferendo testimonio; & quid de Clericis coram Judice laico?*
10. *Quomodo audiendi & examinandi testes infirmi, aut in remotis degentes?*
11. *Regulariter duo testes plenè probant.*
12. *Modò sint omni exceptione majores.*
13. *De Jure omnes testes censentur idonei, nisi ostendantur excepti.*
14. *Moribus hodiernis Judex testem non repellit, nisi Parte opponente: Judicis autem est arbitrari, quæ fides ei adhibenda.*
15. *Possunt super eodem plures, quàm duo testes produci; nimia tamen multitudo à Judice refrænanda.*
16. *Hodie ultra* 10. *testes super eodem facto non producendi.*
17. *Fallit in probatione consuetudinis, styli, privilegii, & similium.*
18. *Hæc per* Turbas *probari solent: quæ constat ut minùs* 10. *testibus.*
19. *Pro turba non ultra* 30. *testes producendi, nec ampliùs quàm tres turbæ.*
20. *Testes jurare debent de dicenda veritate.*
21. *Convenit juramentum præcedere depositionem testis.*
22. *In repetitione seu recollectione testium coram Judice superiore, an renovandum juramentum?*
23. *Judex instruere debet testes super præstando juramento.*
24. *Citanda Pars adversa ad videndum jurare testes, ea non comparente poterit ulteriùs procedi.*
25. *Producens testes debet exhibere articulos, super quibus testes audiendi & interrogandi.*
26. *A Parte adversa dantur Judici interrogatoria; & quæ sit eorum forma?*
27. *Ratio introductionis interrogatoriorum.*
28. *Designationes articulorum & interrogatoria actis litis inserenda sunt.*
29. *Interrogatoria Parti adversæ non communicantur; sed à Judice examinantur.*
30. *In Curiis Regiis interrogatoriorum usus non est.*
31. *Testes* singulatim, & secretò *examinandi.*
32. *Monendi testes à Judice, ut exactè attendant ad articulos sibi propositos.*
33. *Judex in examine testium ad quæ potissimùm attendere debeat?*
34. *Non recipienda depositio testis relativa ad depositionem alterius.*
35. *Testis non satisfacit, tradendo suam depositionem scripto.*
36. *Depositiones testium scripto à Notario excipiendæ; & quid hîc observandum?*
37. *In scribendis depositionibus testium, quæ exprimenda & quæ omittendæ?*
38. *Omnium & singulorum testium depositiones integrè, & ad longum excipiendæ.*
39. *Depositiones scripto exceptæ testibus relegendæ sunt.*
40. *Quomodo depositiones à testibus signandæ sint?*
41. *Depositiones testium à Commissariis non possunt publicari.*
42. *De Jure communi debet fieri publicatio depositionum & testium ante sententiam.*
43. *In Gallia jam pridem usus invaluerat non publicandi depositiones.*
44. *Idem usus in Belgio aliquando obtinuit.*
45. *Abrogatus generaliter per edictum perpetuum de anno* 1611.
46. *Etiam in Curiis Ecclesiasticis fit publicatio depositionum &*

& testium; interdum tamen sola testium nomina.
47. *Quis scopus publicationis?*
48. *Post publicatas depositiones vetita ulterior productio testium super iisdem aut planè contrariis articulis.*
49. *Interdum tamen permittitur; sed rarò.*
50. *Publicatis depositionibus & nominibus testium permittitur testium reprobatio.*
51. *Unde hæc sumi soleat?*
52. *Qualitas testium inspicienda pro tempore dati testimonii.*
53. *An testis ab una Parte productus possit ab eadem reprobari, si contra ipsam producatur?*
54. *Reprobatio subinde sumitur ex iis, quæ depositiones concernunt.*
55. *Facta reprobatione testium admittitur salvatio.*
56. *Qualis terminus est datus ad reprobandum, etiam dandus ad salvandum.*
57. *In reprobationibus & salvationibus nihil impertinens ad causam est ponendum.*
58. *Terminus dandus ad probanda facta contra testes allegata.*
59. *Edictum Principum nostrorum vult reprobationes testium & depositionum, uti & eorum salvationes simul absolvi.*

I. INter modos facta probandi frequentissimus est, qui fit per testes; traduntque communiter Canonistæ, eum multò efficaciorem, ac digniorem esse, quàm qui fit per instrumenta; cùm etiam falsitas instrumenti, vel quod deest instrumento, per testes probari possit, *Cap.* 10. §. PORRO ✠ *De Fide instrumen.* Hodie tamen in quibusdam causis admittitur probatio per sola instrumenta, & non per testes; ut in decursu ostendetur.

II. Si Actor per testes suam intentionem probare velit, vel Reus suam exceptionem, imprimis petere debet à Judice admitti ad probandum, & dari sibi terminum ad probandum, sive terminum convenientem, intra quem suos testes producere queat. Hodie ferè receptum est, ut Judex viso processu Partes, vel alteram earum ad probandum per sententiam interlocutoriam condemnet, vel admittat.

III. Ordinationes Curiarum Ecclesf. Provinciæ Mechl. *art.* 25. mandant: " Processus sic, ut præmittitur, instructus ad Judicem deferatur, ut ipse dispiciat, an quæstio juris, vel facti sit, sententiam suam diffinitivam, vel interlocutoriam ferat, nec ante citra sententiam ad probandum Partes admittantur, nisi ambæ consentiant, & Judici nulla suspicio subrêpat collusionis Procuratorum, aut Advocatorum, qui suo lucro velint expensas facere damno partium, ad earum jura tuenda non necessarias.

IV. Deinde *art.* 26. addunt: " Processu per Judicem visitato, seu visis Actis, si testium productione opus esse judicet, utramque partem, aut illam, quam ad fundandam intentionem suam probatione indigere comperiet, ad probandum admittet.

V. In Curiis Civilibus, dum Partes sunt admissæ ad probandum, solent deputari Commissarii, coram quibus testes produci & examinari debent; de quibus Commissariis designandis à Cancellario Curiæ Brabantiæ est expressus *art.* 29. dictarum Ordinationum.

VI. Post-hæc, testes per Commissarium vel Judicem citari debent. Testes enim, qui sua sponte, nullâ præviâ citatione, ad ferendum testimonium se offerunt, suspecti esse solent.

Illud tamen notandum, quòd ipsi testes à Partibus vel per Partes produci debeant, & nullo modo à Judice, vel per Judicem, aut à Judicis officio; quia Judex ex suo officio, Partium facta in causis civilibus, aut in causis criminalibus civiliter intentatis, inquirere non potest; licèt id possit in criminalibus causis criminaliter intentatis. Ita Damhouderus in Praxi Rer. Civil. *cap.* 163.

Ordinationes Curiarum Ecclesf. Provinciæ Mechl. *art.* 29. idipsum insinuant, ubi statuunt: " In probandi termino pendente, is, cui probandi onus incumbit, articulos scripto designabit, super quibus *productionem facere* intendet.

VII. Citati testes ad dicendum testimonium, si contumaciter comparere, & testimonium ferre recusent, possunt etiam inviti, præsertim in Civilibus, cogi ad testimonium ferendum, *Cap.* 2. ✠ *De Testibus cogendis*, & *L.* SI QUANDO *Cod. De testibus*, & Authenticâ ei subjectâ.

VIII. Imò si contingeret, quòd testis citatus Apparitori citanti responderet: " Ego non veniam, quia ego de causa nihil scio, tamen deberet venire & comparere, & ad hoc compellendus est, saltem ut illa declaret, & affirmet sub suo juramento," ait Damhouderus in Praxi rerum civil. *cap.* 163. *num.* 10. Si tamen ex circumstantiis satis appareret Judici, quòd testis nihil de causa illa sciret, meritò eum à subeundo labore, & præstando juramento absolvere posset.

IX. Sunt præterea quædam personæ, quæ à ferendo testimonio, etiam in civilibus causis, excusantur; de quibus agunt Doctores ad titulum Decretalium *De Testibus cogendis*: quibus & annumerant Clericos, præsertim in Sacris constitutos, quos asserunt excusari à testimonio ferendo, in causis etiam civilibus coram Judice laico, saltem sine licentia & consensu suorum Prælatorum: quod tamen hodie non servari notat Bugnionius De Legibus abrog. *lib.* 3. *cap.* 152. quin & cogi posse ad testimonium ferendum coram laicis in civilibus; quod & in Belgio servari notat Christinæus ad Bugnionium ibidem *cap.* 131. Et exprimitur in Concordatis inter Episcopum Cameracensem, & Status Hannoniæ de anno 1541. *art.* 20. uti supra *cap.* 2. notatum est.

X. Si testes sint infirmi, vel in remotis partibus morentur, tunc subinde ipse Judex vel Commissarii ad locum ipsorum testium accedunt; atque ipsos testes personaliter audiunt & examinant: interdum verò in causis non arduis, ut parcatur sumptibus, scribitur Judici, sub quo degunt testes, ut eos recipiat & audiat juxta scedulam informationis eò transmissam, & secundùm formam ac stylum loci, uti loquitur Damhouderus citato *cap.* 163. *n.* 8. idque & in Curiis Ecclesiasticis est usitatissimum; mandaturque in Ordinationibus Curiarum Ecclesf. Provinciæ Mechl. *tit.* 11. *art.* 38. quòd " quando Judex ob sua impedimenta, locorum distantiam, Partium tenuitatem, & modicum causæ momentum, vel aliàs, non vacabit testibus per se audiendis, committet partes suas alteri ad hoc idoneo, qui, prout & ipse Judex, numquam solus, sed semper cum adjuncto idoneo, Partibus quàm minimè oneroso, & neutri partium suspecto, testes audiet.

XI. Regulariter duo testes sufficiunt ad plenam probationem, *L.* 12. *ff. De Probationibus*, ubi Ulpianus ait: " Ubi numerus testium non adjicitur, etiam duo sufficiunt: pluralis enim elocutio duorum numero contenta est." Quod est conforme huic Christi sententiæ: *In ore duorum vel trium testium stet omne verbum.*

XII. Verùm, ut duorum testium depositio super uno eodemque facto plenè probet, requiritur, ut hi testes sint omni exceptione majores; id est, ut nulla ex parte fides illorum vacillet, quales olim antiquo verbo legis XII. Tabularum *assidui* vel *classici* vocabantur, uti observat Wesembecius ad titulum De Testibus *num.* 2.

XIII. Multi de jure testes esse prohibentur; & alii quidem generaliter in quibuscumque causis, & contra quascumque personas; alii in certis causis, & contra certas personas; qui passim à Doctoribus ad titulum Decretalium, Digestorum & Codicis *De Testibus*, annotantur.

Omnes tamen censentur de jure idonei testes, qui specialiter non ostenduntur excepti, *Cap.* 1. ✠ *De Testibus*, & ibi Glossa, unà notans, quòd " Edictum de testibus prohibitorium sit, ut quilibet admittatur, qui non repellitur.

XIV. Cùm ergo omnis testis de jure reputetur idoneus, nisi ostendatur exceptus, Partis est exceptionem adversùs testem opponere: moribusque receptum est, ut Judex testem non repellat, nisi Parte opponente: ipsius tamen

tamen arbitrio relictum manet, quantum fidei tribuat, juxta *L.* 3. §. 1. *&* 2. *ff. De Testibus*; ubi asseritur: " Di- » vus Adrianus Vivio Vato Legato Provinciæ Ciliciæ re- » scripsit, eum qui judicat, magis posse scire, quanta fides » habenda sit testibus. " Idipsum latiùs exprimitur in *L.* 21. §. 2. *ff. eod.*

XV. Licèt duo testes omni exceptione majores sufficiant ad plenam probationem, quia tamen nonnumquam fides testium aliqua ex Parte debilitatur, prohibitum non est, imò & nonnumquam consultum ad firmiorem & clariorem probationem plures testes adducere: modò tamen caveatur, ne superflua multitudo testium ad divexandum Adversarium sumptibus, producatur; voluerunt que jam pridem Romani, ut licentiam producendi testes ita Judices moderentur, " ut eum solum numerum testium, quem » necessarium esse putaverint, evocari patiantur: ne ef- » frænatâ potestate ad vexandos homines superflua mul- » titudo testium protrahatur, *L.* 1. §. 2. *ff. eod.*

XVI. Moribus hodiernis plerisque Curiarum Ordinationibus cautum est, ne super uno eodemque articulo ultra 10. *testes* producantur; quemadmodum de Parisiensi Parlamento testatur Massuerus De Judiciorum Praxi *sub Rubrica De Testibus col.* 6.

Et in Curia Brabantiæ *art.* 44. injungitur Commissariis, quòd super uno facto non possint ultra 10. testes audiri, nisi in causis Fiscalibus, vel aliis magni momenti arbitrio Cancellarii & Concilii: & si ultra 10. testes essent auditi, hi non taxabuntur ad onus Partis adversæ. Testaturque Antonius Faber in Codice *lib.* 4. *tit.* 15. *Definit.* 6. in notis, stylo Senatûs Sabaudici cautum esse, super eodem facto ultra 10. *testes* non audiendos.

XVII. Idem numerus testium præfigitur in citatis Ordinationibus Curiarum Eccles. *art.* 25. addita hac exceptione: " Nisi quando vertitur quæstio super consuetudi- » ne, aut Judex, meritis causæ excussis, aliud decreverit.

Quod hìc dicitur de *consuetudine*, ut in hujus probationem plures quàm 10. testes admitti queant, similiter locum habet, ubi de usu aut stylo alicujus Curiæ, aut de privilegiis diu usitatis controversia est; uti monet Damhouderus in Praxi rerum civil. *cap.* 164.

XVIII. Hæc enim vix sine multitudine testium uniformiter deponentium probari possunt; diciturque probatio per *Turbas*; quasi turbatim populus testaretur. In citato *art.* 44. Ordinationum Curiæ Brabantiæ declaratur, quòd una *turba* habebitur tantùm pro unico teste. Turba autem constat 10. testibus, uti observat Merula in Praxi *Lib.* 1. *tit.* 65. *cap.* 13. *num.* 4. asseritque Antonius Faber loco citato *Definit.* 14. quòd super consuetudine plures testes per *turbam* quidem audiri possint; " ita ta- » men (ait) ut non paucioribus quàm *decem* testibus tur- » ba constet.

XIX. Addens unà ex Rebuffo, " nec tamen posse ad- » duci ultra 30. testes pro turba, & quòd probatio reci- » piatur ad tres turbas, & non ampliùs.

XX. Ut dictis testium fides in judicio habeatur, hodie requiritur, ut priùs coram judice præstet juramentum de dicenda veritate: nec testi injurato hodie in judicio creditur; & licèt hoc juramentum non sit pars litis, aut de substantia processûs, non potest tamen omitti, nisi de consensu utriusque Partis, & Judice probante, *Cap.* 39. *ẋ De Testibus*, & ibi Glossa, verbo *Remittatur*. Vide etiam Merulam in Praxi *lib.* 4. *tit.* 65.

XXI. Planè convenit juramentum hoc non sequi, sed antecedere testimonium; uti & Praxis observat: " Nam » faciliùs religio à falso absterruerit, quàm ad confiten- » dum de falso adegerit; " uti rectè advertit Tuldenus in Codice ad titulum *De Testibus*: qui tamen adjungit; " Sed non utique hoc ordine converso irritum fuerit te- » stimonium. " Vide etiam Damhouderum in Praxi rerum civil. *cap.* 166. *num.* 11.

XXII. Monet Merula *num.* 7. quòd si quis juramento præstito deposuerit coram arbitro, aut Judice subalterno, si postmodum coram Judice superiore cogatur renovare eandem depositionem, non videatur cogendus ad renovandum juramentum: quod sanè æquum & justum apparet; ne juramenta nimis leviter, & sine sufficienti causa (prout hodie frequenter admodum contingit) exigantur & præstentur; & ita Nomen Domini in vanum assumatur.

XXIII. Priusquam testes ad jurandum admittantur, meritò Judex solicitus est, ut testes sint ritè instructi de ipso juramento, quæ contineat; quàmque grave sit juramento quidquam falsi, præsertim in judicio, & in præjudicium tertii testificari. Hinc in Ordinationibus Curiarum Eccles. Provinciæ Mechl. *tit.* 11. *art.* 38. expressè mandatur Judici vel Commissario seu Delegato ad audiendos testes, quòd " testes ante omnem depositionem » ad veritatem adhortabitur, & iis specificè pœnas per- » jurii exponet: quàm imprimis graviter Deum offendat » testis falsum deponens, aut verum subticens; Judicem » quoque, qui secundùm probata judicare debet, fallat; » & partem vehementer lædat, quod ad restitutionem » totius damni, quod pars ea de causa patitur, teneatur.

XXIV. Hoc testium juramentum præstandum est, Parte illâ contra quam producuntur, legitimè citatâ; quæ si per se, vel per Procuratorem compareat, in ejus præsentia præstandum est. Si autem legitimè citata non compareat, poterit ipsâ absente recipi juramentum, & procedi ad auditionem testium, *Cap.* 2. *ẋ De Testibus*, & ibi Glossa. Imò in sæpius citatis Ordinationibus Curiarum Eccles. *tit.* 11. *art.* 27. præcipitur, ut Judex ad examen testium non procedat, " nisi de Partis ad videndum » *jurare* testes citatione constiterit, quæ in initio suorum » actorum seu examinis describi per Graphiarium, seu » alium adjunctum curabit. " Dicitur autem *art.* 41. " Si » pars citata ad videndum testes jurare se absentet, pro- » cedetur nihilominus à Commissariis ad examen. " Eadem habentur in Ordinat. Curiæ Brab. *art.* 559.

XXV. Ante examen testium, pars testes producens, debet prius intentionem suæ examinationis faciendæ ex petitione sua elicere, eamque in scriptum quoddam redigere Judici tradendum, ut super articulis ibidem designatis testes producendos examinet.

XXVI. Insuper Interrogatoria à Parte contra quam testes producuntur, judici exhibentur, de quibus in *cap.* 2. *De Testibus* in 6. ubi Glossa, verbo *Interrogatoria*, dicit: " Interrogatoria sunt quæ facit Pars testibus productis » contra se, & dantur super articulis à Parte producente » exhibitis. Forma interrogatoriorum hæc est: Si dixerit » testis verum esse, quod primo intentionis articulo con- » tinetur, quæratur ab eo quomodo scit, & si præsens » erat, & ad quid ibi erat, & si vidit, aliave his similia, » secundùm quod facient ad factum; " uti latiùs eam describit Glossographus loco citato.

XXVII. Interrogatoriorum usus potissimum introductus fuisse apparet, ut ex responsis super iisdem, testium fraudes, falsitates, & subornationes faciliùs & clariùs deprehendi & cognosci possent, quemadmodum notat Merula loco citato *cap.* 8. *num.* 3. quare nec à Parte producenda generalia aut inutilia interrogatoria, quæ dumtaxat ad causam protrahendam, Partem producentem expensis onerandam, & vexandum Commissarium facere videntur: quæ omnia Judex rejicere debet, uti ibidem monet Merula *num.* 4.

XXVIII. Circa articulos monent citatæ Ordinationes Curiarum Eccles. *tit.* 11. *art.* 29. quòd " nullos desi- » gnabunt ad recipiendas probationes, sub pœna unius » floreni, nisi qui in lite propositi & adversario commu- » nicati fuerint: Designationes verò articulorum & in- » terrogatoria, actis, tamquam eorum pars, inserenda » sunt.

XXIX. Ut autem interrogatoriorum finis supra designatus habeatur, hæc " de consuetudine & de jure non » dantur Parti adversæ, ne posset super his instruere te- » stes suos: sed Judex per se vel Assessorem examinat il- » la; & si quæ reperit superflua vel impertinentia, illa » resecat. " Ita Glossa loco citato.

XXX. Innuit autem ibidem Glossographus, non semper

per interrogatoria exhiberi; imo nec in omnibus Curiis eorum usus est. Et quidem *art.* 72. Ordinationum Curiæ Brab. interdicitur Partibus, ulla interrogatoria Commissariis subministrare. Verba sunt: *Dat Partyen de Commissarissen egeen interrogatorien en sullen mogen overgeven.* Et teste Damhoudero in Praxi rerum civil. *cap.* 170. *numero* 16. " in magno Mechliniensi, & in Provinciali Flan-» driæ Conciliis, Commissarius format sua interrogato-» ria, in omnibus iis, quæ ipsi aliquo modo ad veritatis » inquisitionem pertinere videbuntur.

XXXI. Testes præstito juramento parte adversa præsente, aut saltem legitimè citata & absente, à Commissario vel Judice super articulis designatis *singulatim* examinandi sunt, hoc est, quilibet seorsum, sic ut nullus sciat quid alter dixerit, seu deposuerit; & *secretò* nemine præsente, præter Commissarium seu Judicem, & Graphiarium seu Secretarium vel Notarium, qui depositiones excipiat. Damhouderus in Praxi rer. civil. *cap.* 170.

Quamvis enim Pars adversa in præstatione juramenti admittatur, non tamen in ipsa depositione.

XXXII. Commissarius seriò admonere & instruere debet testes, ut ritè advertant ad facta super quibus interrogabuntur; nec aliud dicant, quàm sicut revera in animo credunt: utque clarè & lucidè loquantur.

XXXIII. Judex autem sive Commissarius " eosdem » diligenter juxta data, aut alioquin juris interrogatoria, » de tempore, loco, causa scientiæ, aliisque necessariis » circumstantiis, exactè examinabit, " inquiunt Ordinationes Curiarum Eccles. Provinciæ Mechl. *tit.* 11. *art.* 38.

Idipsum præcipitur in Ordinat. Curiæ Brab. *art.* 37. volentes insuper, ut veritatem, & rationes scientiæ ritè inquirant. Plura quæ ad rectam normam examinandi testes pertinent, vide apud Damhouderum citato *cap.* 170.

XXXIV. Notat ibidem Damhouderus, " non esse » recipiendum testem qui ad hunc modum deponere vo-» let; Ego Petrus testor & depono idem quod Joannes » deposuit. Nescit enim Petrus quid Joannes deposuerit, » neque quid Commissarius ab ipso exquisiturus erit.

XXXV. Testis debet coram & in præsentia judicis testimonium ferre; neque sufficeret scripto ad judicem misso testari. Etenim judicis aspectus vel reverentia sui refrænat audaciam falsi, vel id ex vultu & titubatione deprehendit judex, uti rectè observat Tuldenus in Codice ad titulum *De Testibus num.* 7.

XXXVI. Depositiones testium singulorum debent scripto excipi: alioqui Curia aut judex non posset quidquam ex depositis legitimè judicare. In conscribendis autem testium depositionibus, à Commissario adhibenda est magna prudentia & diligens cautio, ut in scribendo linguam, idioma & modum loquendi testium quàm proximè imitetur, & iisdem utatur terminis quibus testis usus est in deponendo, ait Damhouderus ibidem *num.* 32. quod & expressè mandant sæpius allegatæ Ordinationes Curiæ Eccles. *tit.* 11. *art.* 44. additâ hac ratione: *Quoniam in utroque idiomate magna vis verborum est.*

XXXVII. Eisdem Ordinationibus *art.* 43. statuitur: " Superflua præambula circa testimoniorum extensionem, » deinceps volumus omitti, sed solùm præmitti nomen, » cognomen Commissarii & testis, ejusdemque testis æta-» tem, habitationem, an partium sit consanguineus, vel » affinis, an eosdem nôrit, & an commodum, vel in-» commodum ex litis decisione expectet, quodque cita-» tus, expositisque specificè ei perjurii pœnis, examina-» tus super interrogatoriis fieri petitis, puta primo, aut » tali articulo, ita responderit.

XXXVIII. Ne tamen compendiosè procedere volens depositiones obscuras aut ambiguas reddat; mandatur in iisdem Ordinationibus ibidem *art.* 44. " Numquam, » sub pœna trium florenorum, scribetur, quod unus te-» stis concordat cum altero, aut quod testis deposuit con-» tenta articuli esse vera, sed claris & apertis verbis ad » longum scribetur id, quod quisque deposuerit, & at-» testatus fuerit.

XXXIX. Ut verò certior & firmior sit depositio; ipseque testis majori cum judicio & maturitate testetur, præcipitur eodem *art.* 44. " Et de verbo ad verbum testi-» monium notatum testi relegetur, & iterum interroga-» bitur, an sua depositio sit benè, fideliter, & juxta men-» tem suam ac intelligentiam scripta.

Idem mandant Ordinationes Curiæ Brab. *art.* 37. adduntque, testes post habitam lecturam posse persistere vel mutare.

XL. Ulteriùs depositio propriâ subscriptione muniatur, " si testis scribere nôrit; & si propter senium, impe-» ritiam, & alia impedimenta signare non valuerit, in » ejus præsentia Commissarius, vel Graphiarius, cùm ade-» rit, apposito per deponentem propria manu aliquo si-» gno, ipsius nomen subscribet.

Hæc in citatis Ordinationibus Curiar. Eccles. citato *art.* 44. Vide quoque *art.* 39. Ordinat. Curiæ Brab.

XLI. " Depositiones testium, donec à judice publica-» tæ fuerint, secretas servent Commissarii, neque origi-» nales depositiones Partibus tradantur, sed post publi-» cationem petentibus illarum copia conficiatur, & Com-» missarii testibus simile silentium sup pœna arbitraria im-» ponent: prout etiam de jure sub pœna damni, quod » inde sequitur, resarciendi, servare tenentur. " Ita dictæ Ordinationes Curiar. Eccles. *art.* 47. & concordat *art.* 37. Ordinat. Curiæ Brab.

XLII. De jure communi ante sententiam debet fieri publicatio depositionum *Cap.* 14. §. DEBET *ii De Accusat.* Imò Glossa in *L.* PROLATAM *Cod. De Sentent. & interlocut.* sententiam nullam esse tradit, quæ non publicatis testimoniis lata est.

XLIII. In nonnullis tamen Curiis, præsertim Regiis jam pridem invaluerat, ut nulla publicatio depositionum, etiam in causis civilibus, fieret; idque propter securitatem testium, ne ipsi incurrant odium partium contra quas deposuerunt, & ut faciliùs deponant, quod fortè non auderent, si Partes illustres, aut alii magni Domini scirent, aut videre possent illorum depositiones; quod & in Gallia passim Curiæ servarunt usque ad annum 1539. quando Franciscus I. decrevit, ut in materiis civilibus ubique fiat publicatio depositionum, quousque aliter fuerit ordinatum.

Excipit tamen hæc Ordinatio Parlamentum Parisiense nec non Cameram supplicationum, in quibus non solet fieri publicatio, uti notat Rebuffus in tractatu *De Publicatione attestationum* Glossâ unâ *num.* 2. & 3. additque, nec in Parlamento Tholosano hunc articulum Ordinationis fuisse receptum, nec in supremis Curiis.

XLIV. Ex Gallia usus ille non publicandi depositiones etiam in Belgium irrepserat, uti de Mechliniensium & Flandrorum Conciliis testatur Damhouderus in Praxi rerum civil. *cap.* 182. & de Curia Hollandiæ testatur Merula in Praxi *lib.* 4. *tit.* 78. *cap.* 1. *num.* 3. eumque usum durasse usque ad tempora Philippi II. Regis Catholici; satis innuitur in rescriptis ejusdem Philippi ad supplicationem Statuum Hollandiæ anno 1556. & ad supplicationem Statuum Brabantiæ anno 1575. quibus permittit & ordinat, ut in causis, etiam tunc pendentibus nondum decisis, ad petitionem Partium fiat publicatio & notificatio depositionum seu attestationum. Rescripta latinè reddita extant apud Damhouderum dicto *cap.* 182. & datum ad supplicationem Statuum Hollandiæ refert Merula dicto *cap.* 1.

XLV. Sed cùm hæc rescripta non omnes Curias Belgii concernerent, usus antiquus in nonnullis adhuc Curiis perseverabat, quousque per Edictum perpetuum Alberti & Isabellæ anni 1611. *art.* 10. ordinatum fuit, ut in omnibus Curiis & Tribunalibus justitiæ, sive supremis, sive subalternis, quæ Principibus suberant, publicatio depositionum fiat juxta dispositionem Juris communis: quod ubique hodie in Belgio observatur teste Christinæo ad Bugnionium De Legib. abrog. *lib.* 2. *cap.* 117. utque fiat in suprema Curia, aliisque subalternis per totam Brabantiam, expressè præcipit *art.* 76. Ordinat. dictæ Curiæ.

XLVI. Ordinationes Curiarum Eccles. Provinciæ Mechl.

Mechl. *tit.* 11. *art.* 48. volunt : " Terminis probatoriis » elapsis petent Partes à judice publicationem testium ; » qui de consensu Partium publicationem faciet, & co- » piam decernet. Si tamen altera pars in publicationem » consentire recuset, ea non fiat, nisi Decreto judicis pro » tribunali sedentis.

Interdum autem & in civilibus causis depositiones ipsæ publicandæ non sunt ; sed dumtaxat nomina testium ; ubi scilicet certum, aut verisimile erit, ex depositionum publicatione testibus periculum imminere, uti habent citatæ Ordinationes *art.* 49.

XLVII. Publicatio hæc potissimùm fit, ut Pars adversa possit scire quid testes deposuerint ; atque ex illis cognoscere, in quo statu causa sit : an cedere, an ulterius decisionem causæ exspectare ; ita ut videat, an dicta testium refellere queat ; aut eorum auctoritatem enervare, objiciendo testibus ea, quæ fidem ipsorum diminuant, sive suspectam reddant.

XLVIII. Post publicatas attestationes non licet amplius ad alias productiones testium super iisdem articulis, vel planè contrariis recurrere, propter periculum subornationis, quæ facilè committi posset ad supplendas vel emendandas priores attestationes, ut statuitur *art.* 74. Ordinat. Curiæ Brab. & multis citatis notat Christinæus loco citato *cap.* 109. asseritque, in Belgio usu receptum esse, ut nec per viam restitutionis id permitti soleat.

XLIX. Quibusdam tamen casibus productionem testium, post factam publicationem admittendam esse ostendit Antonius Faber in *Cod. lib.* 4. *tit.* 15. *def.* 5. monet tamen *definit.* 32. productionem testium post publicata testimonia parcissimè & perraro esse indulgendam. *Definit.* 63. autem scribit, post apertas testificationes, si nondum sint didiscita testificata, audiri testes posse, quia cessat periculum subornationis.

L. Publicatis depositionibus & nominibus testium, moribus hodiernis permittitur Partibus eos reprobare ; id est, exceptiones proponere aut contra personas, aut dicta testium ; ipsæque Ordinationes *Curiarum Ecclesf. tit.* 11. *art.* 50. volunt, ut " terminus octidui, vel quindenæ pro » omnimoda dilatione, & sub pœna seclusionis ad exci- » piendum contra testes, eorumque dicta præfigetur.

LI. Reprobatio hæc frequenter sumitur ex factis sive circumstantiis, quæ ipsas personas testium concernunt : alleganturque ad enervandam vel minuendam fidem testium ; puta quòd sit infamis, perjurus, consanguineus producenti, aliaque similia, quæ latè enumerant Damhouderus in Praxi rerum civil. *cap.* 181. & Merula *lib.* 4. *tit.* 78. *cap.* 4 hoc rectè monens *num.* 69. quòd ordinariè non tantùm valeat testimonium testis pauperis, quàm divitis ; eò quòd pauper faciliùs corrumpi possit.

LII. Notandum quoque monet *num.* 70. quod testis consideretur in ea qualitate, qua erat tempore præstiti juramenti & factæ depositionis ; non autem qualis sit tempore reprobationis. Unde si post depositionem factus esset affinis illius pro quo deposuit, non posset propterea reprobari, si modò tempore depositionis fuisset non suspectus.

LIII. Observat item *num.* 71. quòd testis ab una Parte pro se productus, non possit reprobari, si in eadem vel alia causa contra ipsam à Parte adversa producatur, quia per productionem factus est *omni exceptione major* : quod tamen intelligendum est, modò non accesserit nova aliqua circumstantia, quæ ipsum suspectum reddit ; putà quia interea factus est affinis Partis adversæ, vel junxit se in causa, &c.

LIV. Desumitur quoque non rarò reprobatio ex aliquibus circumstantiis quæ ipsas depositiones spectant ; putà quòd sint obscuræ ; vacillantes ; nihil certò affirmantes aut negantes ; sibi contrariantes ; destitutæ rationibus scientiæ ; sine fundamento assertæ ; impertinentes ad articulos propositos, &c. Vide Merulam loco citato *cap.* 5. & Damhouderum *cap.* 185.

LV. Post reprobationes testium & depositionum factas, permittitur Partibus facere *salvationes*, quæ sunt defensiones aut solutiones contra reprobationes à Parte productas, quibus suam productionem, suos testes eorumque depositiones justificare nititur.

LVI. In Ordinationibus Curiarum Ecclef. citato *art.* 50. statuitur, ut exceptionibus per reprobationem exhibitis, " similis terminus (octidui aut quindenæ) sub pœna se- » clusionis, ad *salvandum* statuetur, & per salvationum » exhibitionem, vel ubi Pars iis renuntiaverit, conclusum » censebitur in causa.

LVII. " Illud tamen in prædictis exceptionibus & sal- » vationibus sedulò cavendum erit (aiunt dictæ Ordina- » tiones *art.* 51.) ne quidquam allegetur, aut proferatur, » quod eatum naturam non sapiat ; & si contrà factum fue- » rit, nullam Judex eorum habeat rationem, quin etiam, » si ita expedire judicaverit, pro officio suo rejiciat.

LVIII. Additur ibidem *art.* 52. " Si quæ facta in ex- » ceptionibus in testes, vel salvationibus allegentur, te- » stes concernentia, quorum probationem necessariam ad » causæ decisionem æstimabit Judex, præfigetur quinde- » na, vel mensis, ad eorumdem factorum probationem, » prout res exiget, sub unica tantùm dilatione.

LIX. Principes in Edicto de 28. Novemb. 1611. interpretativo *art.* 10. Edicti perpetui ejusdem anni, volunt, ut in uno eodemque volumine testium personæ reprobentur, & depositiones ipsorum confutentur, idque sub unico termino aut dilatione ; & simili ritu *salvationes* fiant.

CAPUT VII.

De Probatione per instrumenta ; & de Notariis Apostolicis & Regiis.

1. *Frequens est probatio per instrumenta ; & quid hic significet instrumentum ?*
2. *Auctoritas instrumentorum varia est pro diversitate illorum.*
3. *Quæ dicantur instrumenta publica ?*
4. *Instrumenta publica debent esse confecta à persona publica, & in forma legitima.*
5. *Debet esse* publica *ad scribenda sive conficienda instrumenta.*
6. *Hinc Scriptura judicis non solet reputari pro publica.*
7. *Neque littera scripta à Rege.*
8. *Quare Scriptura non sit semper publica, licet à publica persona sit scripta ?*
9. *Qui hodie ad conficienda instrumenta sunt constituti, dicuntur Notarii à Notis.*
10. *Notarii alii Regii, alii Ecclesiastici ; & unde hæc distinctio orta ?*
11. *Notarii Ecclesiastici alii sunt Episcopales, alii Apostolici ; & cur priores penè desierint ?*
12. *Synodus Tridentina permittit Episcopis examen Notariorum quacumque auctoritate creatorum.*
13. *Decretum Synodi quoad Notarios auctoritate Regia admissos, in Belgio receptum non est.*
14. *Notarii Apostolici examinati à persona in Dignitate constituta, juxta litteras Apostolicas possunt in Belgio ab Episcopis examinari.*
15. *Litteræ creationis Notariorum Apostolicorum expediuntur in forma commissoria, quæ refertur.*
16. *Creandus in Notarium ex tenore litterarum potest quamcumque personam in Dignitate constitutam in examinatorem eligere.*
17. *Hinc natum est fieri, ut & imperiti admittantur.*
18. *In Gallia Notarii Apostolici debent ab Ordinariis locorum examinari & admitti.*
19. *Examinis & admissionis litteras habere tenentur.*
20. *Nomina eorum, item locus domicilii & residentia registrari debent in Graphiaria Episcopali, & Curia Præsidiali ipsius Diœcesis in qua residere volunt.*
21. *Tenentur residere in oppidis & locis insignioribus, non ultra numerum à Curiis Præsidialibus taxatum.*
22. *Referuntur verba Edicti Henrici II. quibus præmissa statuuntur.*

23. *Hæc*

23. *Hæc non tantùm in materia possessoria Beneficiorum obtinent.*
24. *Notarii Apostolici non possunt exercere in Gallia officium Notariatus, nisi in una Diœcesi, in qua juxta formam præscriptam admissi sunt.*
25. *In Belgio ex Edicto Caroli V. nullus potest exercere officium Notariatûs, nisi à Concilio Provinciali prævio examine admissus.*
26. *Negotia merè profana non aliter quàm coram Notariis à Regiis Conciliis admissis, in Belgio expediri possunt.*
27. *Idipsum in Gallia jam pridem receptum; neque testamenta à Notariis Apostolicis confici possunt.*
28. *Hæc & aliorum Regnorum moribus recepta.*
29. *Notarii Apostolici penè solùm in materiis Ecclesiasticis adhibentur; & quæ sint hæ materiæ remissivè?*
30. *Expressio qualitatis, Curiæ in qua admissus, & loci residentiæ à Notario facienda.*
31. *Notarii instrumenta conficere non possunt, nisi rogati; neque pro personis omnino ipsis ignotis.*
32. *Edicto Principum nostrorum injunctum Notariis servare prothocolla, eaque fideliter registrare.*
33. *Quantum dependeat ab hac fideli conservatione.*
34. *Notarius Apostolicus hanc conservationem juramento promittit.*
35. *An in confectione instrumenti publici requiratur subsignatio testium cum subsignatione Notarii?*
36. *Quid de expressione temporis quo instrumentum conficitur; item, de invocatione Numinis, anni regnantis Principis, &c.*
37. *Scripturæ signatæ à publicis Graphiariis vel Secretariis; vel sigillatæ publico sigillo; item, acta judicialia pro scripturis* publicis *habentur.*
38. *Antiquæ scripturæ, aut vetusta insignia; quæque repeᵣiuntur in antiquis libris, quam probationem faciant?*
39. *Quid de antiquis historiis?*
40. *Contenta in libris confectis per Officiales* publicos, *quam fidem faciant?*
41. *Instrumentum sumptum ex archivo publico facit* plenam *fidem.*
42. *Quod dicatur archivum* publicum?
43. *Instrumentum* originale *unde dicatur; & quare vocetur* authenticum?
44. *Quod hodie habeatur pro instrumento* originali?
45. *Solus Notarius qui confecit Minutam, potest ex minuta facere instrumentum originale.*
46. *Copiis licet authenticis, quare in judicio fides haberi non soleat?*
47. *Debent conferri cum originali; & quomodo hæc collatio facienda?*
48. *Sicuti examen testium, ita & collatio instrumenti alteri committi per judicem potest.*
49. *Instrumenta quæ vetustate corrumpi incipiunt, auctoritate judicis renovari possunt.*
50. *Traductionem solemnem exemplaris ex originali probat jus commune.*
51. *Traductio fieri debet ex originali.*
52. *Instrumentis publicis plena fides adhiberi solet quoad omnia quæ* dispositivè *asseruntur.*
53. *Quæ requirantur ut fides instrumenti per testes enervetur?*
54. *Quædam negotia non nisi per scripturam probari possunt: & statuta eam probationem exigentia sunt strictè interpretanda.*
55. *Refertur articulus Edicti perpetui requirens probationem per scripturam in dispositione excedente summam 300. florenorum.*
56. *Similis est in aliis Regnis Constitutio; & quæ ejus ratio?*
57. *Articulus non excludit juramentum litis decisorium, nec confessionem partis.*
58. *Hinc concluditur, scripturam non requiri ad substantiam actus; sed tantùm ad probationem; neque operari in foro Poli.*
59. *Non est exclusa probatio quam faciunt libri mercatorum.*
60. *Edictum etiam admittit scripturam privatam.*
61. *Ut de fide scripturæ* privatæ *statuatur, triplex ejus species distinguenda.*
62. *Scriptura privata scripta in commodum scribentis, fidem non facit.*
63. *Scriptura privata facit fidem contra scribentem.*
64. *De jure distinguitur scriptura causam debiti non exprimens, & eam exprimens.*
65. *Priori de jure fides plena contra scribentem non adhibetur; quod non ubique in praxi observatur.*
66. *Posteriori plena fides habetur tam de jure, quàm de praxi.*
67. *Quomodo cogendus quis sit ad recognoscendam suam scripturam?*
68. *Schedula etiam privata in judicio recognita habet paratam executionem.*
69. *Idque etiamsi esset sine die & sine subscriptione.*
70. *Item, si sola subscriptio fuerit recognita.*
71. *An sola appositio signi ejus qui scribere nescit?*
72. *Ordinatio Regis Galliæ de hac recognitione ejusque effectu.*
73. *Conforme Edictum Caroli V. Imp.*
74. *Quomodo scriptura probetur?*

I. FRequentissimam probationis speciem esse, quæ fit per testes, capite præcedenti diximus: alia est per vocem mortuam, sive per scripturas seu instrumenta, de qua agitur tam in Jure Civili, quàm Canonico sub titulo *De Fide instrumentorum*, ubi speciatim explicatur, quam fidem instrumenta mereantur; & consequenter, quid in judicio probent.

Varia est *instrumenti* in genere significatio; sed hîc specialiter sumitur pro qualibet scriptura, quæ fidem rei, quam continet, judici facit, & causam instruit.

II. Fides autem instrumenti seu auctoritas probandi varia est, pro diversitate instrumentorum; quæ alia sunt publica, alia privata; alia rursus originalia, alia verò exemplaria dumtaxat; quorum nonnulla plenam, alia semiplenam, alia nullam, aut admodùm exiguam fidem faciunt.

III. Publica instrumenta imprimis sunt, eaque hodie usitatissima, quæ à publica persona, veluti Notario in legitima forma confecta sunt.

IV. Duo proinde requiruntur, ut hoc pacto dicatur publicum & legitimum instrumentum: nimirum quòd conficiens instrumentum sit persona publica, id est, auctoritate publicâ ad conficienda instrumenta constituta; & secundò, quod in legitima forma, quam leges & stylus patriæ vel Curiæ requirunt, sit confectum.

V. Neque enim sufficit, ut scribens sit persona *publica* simpliciter; sed requiritur ut sit auctoritate publicâ constitutus ad scribendum, sive ad conficienda instrumenta, vel litteras expediendas vel signandas; uti rectè notat Rebuffus in Tractatu *De Chirographorum & schedularum recognitione num.* 1.

VI. Hinc infert *num.* 3. quòd "scriptura judicis, etiamsi » habeat testes inscriptos, censetur privata: quia scribere » non est judicum officium, sed tabellionum." Dicitque ex Baldo, "sive scriptura fiat in judicio, sive extra à ju» dice, poterit per testes reprobari: quia non est publica.

VII. Et *num.* 4. concludit, quòd "litteræ manu pro» priâ Regis etiam Francorum scriptæ, licèt is sit publica » persona etiam in his quæ ad suum pertinent officium, » quia ad ejus officium non spectat scribere, privatæ di» cantur, & propterea non faciunt fidem, nisi sigillo vel » aliis adminiculis juventur, & ideo Fiscus facit scripturas » per tabelliones, vel alios Officiales ad hoc deputatos.

VIII. "Nec est inconveniens (ait *num.* 7.) privatam » scripturam à publica persona emanare: quia in hoc, id » est, quoad scribendum non est publica, sed privata, per » tex. in *L.* 3. *ff. De Offic. Præsid.* ubi Magistratus est pu» blica persona in suo territorio, extra verò territorium » est privata: & sic extra officium, cui aliquis est præposi» tus, dicitur privatus.

IX. Qui ad conficienda instrumenta promiscua, extrajudicialia & inter privatos conficienda sunt constituti, hodie communiter dicuntur *Notarii* à *notis*. Primitùs enim Notarii in conficiendis instrumentis quibusdam signis sive notis utebantur brevitatis causâ, quas postmodùm extendebant; uti notat Claudius Horry in suo Notario Apostolico *pag.* 14. edit. 1688. Dicuntur & alio nomine *Tabelliones*; quorum in jure frequens mentio occurrit, videnturque cum hodiernis nostris Notariis convenire.

X. Porrò cùm non tantùm super rebus temporalibus inter laicos, sed etiam spiritualibus & inter Ecclesiasticos instrumenta, ad probationem fieri soleant: imò posterioribus tandem sæculis invaluerit in Curiis Ecclesiasticis idem modus probandi, qui in Civilibus, etiam cœperunt auctoritate Ecclesiasticâ creari Notarii, qui de rebus Ecclesiasticis, & inter personas Ecclesiasticas instrumenta conficerent.

Hinc tandem invaluit duplex species Notariorum, nimirum Ecclesiasticorum & Civilium sive Regiorum.

XI. Ecclesiastici alii sunt Episcopales, qui auctoritate Episcopi Notarii creantur; alii verò *Papales*, quos hodie Notarios *Apostolicos* vocamus: qui nimirum auctoritate Apostolicâ sive Papali constituuntur: suntque hi soli hodie ferè noti. Cùm enim Episcopus tantùm queat dare auctoritatem conficiendi instrumenta limitatam ad suam Diœcesim, maluerunt recurrere ad Sedem Apostolicam, à qua illimitatam auctoritatem accipiunt.

XII. Verùm facilitas, quâ in Curia Romana jam pridem hæc facultas obtinebatur, numerum excessivum Notariorum, ac sæpè admodùm imperitorum invexerat, & quorum imperitia plurima damna, & multarum occasio litium oriebatur, uti deplorat Synodus Tridentina *Sess.* 22. *cap.* 10. *De Reformat.* statuitque propterea, quòd " possit
» Episcopus quoscumque Notarios, etiamsi Apostolicâ,
» Imperiali, aut Regiâ auctoritate creati fuerint, etiam
» tamquam Delegatus Sedis Apostolicæ, examinatione
» adhibitâ, eorum sufficientiam scrutari; illisque non
» idoneis repertis, aut quandocumque in officio delin-
» quentibus, officii ejus in negotiis, litibus, & causis Ec-
» clesiasticis, ac spiritualibus exercendi usum perpetuò,
» aut ad tempus prohibere, neque eorum appellatio in-
» terdictionem Ordinarii suspendat.

XIII. Dum de promulgatione Concilii Tridentini per Belgium faciendâ ageretur, ad citatum Decretum notârunt plerique illud quod dicitur, Notarios auctoritate Imperiali vel Regiâ creatos, adhuc ab Episcopis examinari posse, admitti non posse illæsâ auctoritate Regiâ; & omnino observandum Edictum Caroli V. Cæsaris de creatione Notariorum anno 1533.

Conformiter ad hanc notam, Notarii Regii seu auctoritate Regiâ admissi ab examine Episcoporum hîc in Belgio eximuntur; nec umquam Episcopi eorumve Officiales simile examen prætendunt, aut prætendisse sciuntur.

XIV. Quin nec Notarii Apostolici hodie solent hîc in Belgio examen Ordinarii subire, modò à persona in dignitate Ecclesiastica juxta litteras Romanas admissi fuerint. Volunt tamen Ordinationes Curiarum Eccles. Provinciæ Mechl. *tit.* 1. *art.* 6. ut " omnes Notarii Apostolici,
» etiam Ecclesiastici, intra tres menses, Officiali cujusque
» Diœcesis, litteras suæ creationis ostendant; & si ei visum
» fuerit, eos juxta *Caput* 10. *Sess.* 22. *Concilii Trid.* exami-
» net, & si minùs idoneos repererit, eis in negotiis, litibus,
» aut causis Ecclesiasticis, ac spiritualibus, officii exer-
» cendi usum perpetuò, vel ad tempus inhibeat, sub pœ-
» na arbitraria, eaque gravi. Permittendi autem registra-
» buntur à Graphiario singularum Curiarum, & horum
» Statutorum observationem, quantum eos concernent,
» promittent.

XV. Ex moderno stylo Curiæ Romanæ litteræ creationis Notariorùm expediuntur in forma *commissoria*, inscribunturque non raró generaliter personis Ecclesiasticis in dignitate constitutis, vel earum cuilibet in solidum, diciturque: " Discretioni vestræ, de qua plenam in Do-
» mino fiduciam habemus, per præsentes committimus
» & mandamus, ut si prævio rigoroso examine eundem
» N. vitâ, moribus, practicâ, litteraturâ, cæterisque par-
» tibus habilem & idoneum esse cognoveritis, seu aliquis
» vestrûm cognoverit, super quo conscientiam vestram
» oneramus, ipsum in Notarium & Tabellionem publi-
» cum & Judicem ordinarium cum solitis facultatibus,
» Apostolicâ auctoritate prædictâ ordinetis, creetis & in-
» stituatis, seu aliquis vestrûm creet, ordinet & instituat,
» ipsumque per pennam & calamare, aliaque consueta
» insignia de dictis Officiis investiatis, prout nos in even-
» tum prædictum harum serie ordinamus, creamus, &
» investimus, cum facultate quoad pias & Ecclesiasticas
» causas ac ab eis dependentes & concernentes tantùm
» per quascumque mundi partes, civitates, terras, op-
» pida, castra, villas, & omnia alia totius orbis loca san-
» ctæ Romanæ Ecclesiæ mediatè vel immediatè subjecta,
» quoscumque contractus, distractus, conventiones, acta,
» actus judiciarios, inter vivos & causâ mortis donatio-
» nes, testamenta, codicillos & omnes alias ultimas vo-
» luntates, cæteraque instrumenta ad Forum Ecclesiasti-
» cum dumtaxat pertinentia rogandi, recipiendi, subscri-
» bendi & publicandi, omniaque alia faciendi, quæ ad
» Officium Notarii Tabellionisque publici & Judicis or-
» dinarii pertinere dignoscuntur, quodque ad eundem
» D. N. Notarium Tabellionemque publicum, & Judi-
» cem ordinarium tanquam ad personam authenticam pu-
» blicè recurratur, instrumentisque publicis per eum con-
» ficiendis stetur firmiterque credatur, & plenaria fides
» adhibeatur in judicio & extra.

XVI. Itaque approbandus in Notarium litteras alicui personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ sibi magis notæ, quamque sibi magis affectam credit, præsentat: qui præmisso examine secundùm tenorem litterarum, & præstito prius juramento (cujus formula in litteris exprimitur) ipsum auctoritate Apostolica Notarium creat: idque illimitatè ad omnes Diœceses in loca; atque hîc in Belgio sæpius nulla aliâ Ordinariorum prævia examinatione aut admissione; vi hujus admissionis instrumenta publica conficiunt; & pro publicis Notariis Apostolicis se gerunt.

XVII. Quia verò hoc examen committitur personæ ab ipso examinando eligendæ, haud difficulter intelligitur, quàm parum efficax sit hujusmodi examen ad impediendum admissionem Notariorum insufficientium, & ex quorum imperitia plurima incommoda & lites nata sunt oriri, & indies oriuntur.

XVIII. Ut proinde efficacius hisce incommodis occurratur, ordinatum fuit in Gallia Edicto Henrici II. anni 1550. quod se refert ad Edictum anni 1547. quòd fides non adhibebitur instrumentis factis per Notarios Apostolicos, nisi prius fuerint examinati & admissi per Archiepiscopos, Episcopos, eorum Vicarios vel Officiales, & præstito coram ipsis juramento.

XIX. Hujus examinis, admissionis, & præstiti juramenti debent habere litteras sub sigillo Diœcesani sive Vicarii seu Officialis. Per Vicarium enim ibidem significari Officialem sive Vicarium habentem tribunal, satis manifestum est ex contextu, & praxis confirmat.

XX. Requiritur præterea, quòd nomen, cognomen eorum, & locus domicilii & residentiæ registrentur in Graphiaria Curiæ Archiepiscopalis, aut Episcopalis. Registratio hæc pariter fieri debet in Curia Regia Præsidiali dictæ Diœcesis.

XXI. Denique requirit Edictum, ut resideant in Urbibus vel Oppidis & insignioribus locis Diœcesis. Idque intra numerum à Curiis Præsidialibus pro ratione Diœcesis taxatum.

XXII. Verba Edicti sunt: *Premierement, que par nos Cours souveraines, & autres nos Juges, en jugeant le possessoire des Benefices contentieux, ne sera foy adjoustée ès procurations pour resigner, ne revocation d'icelles, prinses de possession, & autres actes & instrumens passez par Notaires Apostoliques, s'ils ne sont préalablement examinez, & receus par les Archevesques, Evesques, leurs Vicaires, ou Officiaux, & fait serment entre leurs mains, & de*

ce

ce ayant lettres sous leurs sceaux, faict aussi enregistrer ès Greffes des Cours desdits Archevesques & Evesques & Cours Presidiales de nostre Royaume, suivant l'Edit par nous faict, leurs noms & surnoms, & declarer le nom du lieu de leur demeurance qu'ils seront tenus faire aux villes, & plus notables lieux desdits Dioceses, respectivement; selon le département & nombre qu'il sera advisé. Id est: Primò, ut nec Senatus nostri Supremi, nec alii nostri Judices, dum de possessione Beneficiorum contentiosorum cognoscent, fidem adhibeant procurationibus ad resignandum seu earum retractationibus, inductionibus in possessionem, aliisque actis & instrumentis per Notarios Apostolicos confectis, nisi prævie fuerint examinati & admissi ab Archiepiscopis, Episcopis, eorum Vicariis aut Administris, & ad manus eorum juramentum præstiterint, litterasque sigillo eorum munitas desuper obtinuerint, & ad Grapheia Curiarum dictorum Archiepiscoporum, Episcoporum & Curiarum nostri Regni Præsidialium, juxta Edictum quod à Nobis emanavit, retulerint nomina sua, cognomina, indicaverintque nomen loci commorationis suæ, quam obstricti erunt facere in Civitatibus locisque Diœcesium celebrioribus respectivè, juxta distributionem & numerum qui designabitur.

XXIII. Et licèt Edictum non loquatur expressè, nisi quantum ad fidem adhibendam in judicio possessorio; tamen idem esse in judicio petitorio in quacumque Curia causa agitetur; neque tantùm in causa Beneficiali; sed & in alia quacumque, testantur passim Pragmatici post Molinæum ad hunc textum.

XXIV. Eodem Edicto §. 2. statuitur, quòd Notarii non possint fungi officio Notariatûs, nisi in una dumtaxat Diœcesi, sub pœna falsi, & nullitatis contractuum. Verba sunt; *Et ne pourront lesdicts Notaires exercer lesdicts Notariatz qu'en un Diocese, sur peine de faux, & de nullité des contracts qui seront receus hors du Diocese, auquel ils auront esté receus.* Id est: Nec fas erit dictis Tabellionibus, nisi in una dumtaxat Diœcesi munus suum exercere, sub pœna falsi & rescissionis contractuum, quos confecerint extra Diœcesim in qua fuerint recepti.

Itaque Notarii Apostolici non possunt in Gallia conficere publica instrumenta, aliosve Actus Notariales exercere, nisi in illa Diœcesi, in qua admissi sunt, juxta formam anteà expressam: & si fecerint, incurrunt pœnam falsi, & contractus coram ipsis facti sunt nulli.

XXV. Edicto Caroli V. de 7. Octobris 1531. quod extat *parte* 1. Edictorum Flandriæ *Lib.* 3. *Rubrica* 1. cautum est §. 4. ut nullus possit exercere officium Notariatus, nisi prævie examinatus & admissus à Concilio Provinciali cujusque territorii sive loci in quo hujusmodi officium exercere volet, litterasque admissionis obtinuerit; idque, ut ait Edictum, ad obviandum abusibus & fraudibus qui per Notarios committebantur in grave præjudicium subditorum. Verba Edicti sunt: *Ende omme te voorziene op de ghebreken, faulten ende abusen, die in onzen voorseyden landen ghecommitteerdt vvorden, by den Notarissen ofte Tabellioenen: by eenighe uyt simpelhe yt ende ignorantie, ende by den anderen, met propooste ende opsetten vville, tot grooten interresse van onzen onderzaten, ende van der ghemeynder vvelvaerdt: hebben vvy ghestatueerdt ende ghestueren, dat van nu voordt aen nyemandt tot den voorzeyden staete gheadmitteerdt en zal vvorden, dan vermaerde ende vvel ghefaemeerde lieden, ende de ghene, die by examinatie ende onderzouck van den Hooft ende lieden van onzen Raeden ende Provincialen Rechteren, in elck landt bysondere bevonden zullen vvorden daer toe expeert, bequaeme ende sufficient te zyne, ende voor zulcke gheapprobeerdt: ende dat daer afbliicke by acte van den voorschreven Raeden ende Provincialen Rechteren.* Id est: Ad occurrendum defectibus, erroribus & abusibus, qui in dictis nostris regionibus per Notarios aut Tabelliones committuntur, ab aliquibus quidem simplicitate & ignorantiâ, ab aliis verò deditâ operâ, in grave subditorum nostrorum & boni publici detrimentum: mandavimus prout & mandamus, ut nulli in-posterum ad id muneris assumantur, nisi qui sint probè noti & bonæ famæ, talesque qui prævio examine, & inquisitione Præsidis & Consiliariorum nostrorum Judicumque Provincialium, in qualibet particulari Provincia ad id reperientur idonei, capaces, & habiles, & ut tales fuerint approbati, & hujusmodi constet per acta dictorum Consiliariorum & Judicum Provincialium.

XXVI. Conformiter ad hoc Edictum, notoria est Praxis Belgii, nullos Notarios hîc in Curiis sæcularibus, aut contractibus, aut actibus civilibus expediendis admitti, nisi à Curia Regia cujusque Provinciæ admissi sint. Neque facilè hîc in Belgio admitteretur auctoritas Notarii Apostolici in actibus merè profanis.

XXVII. In veteri stylo Parlamenti Parisiensis *part.* 3. *tit.* 25. *art.* 2. habetur Ordinatio Caroli VIII. de anno 1490. " Prohibemus omnibus subjectis nostris laicis, ne » habeant passari vel recipi facere contractus eorum per » Notarios Apostolicos, Imperiales vel Episcopales in » materiis temporalibus vel profanis, alioquin nulla fides » adhibebitur, reputabunturque nulli, & nullius effica» ciæ seu virtutis.

Refertur idem articulus inter probationes Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ *cap.* 7. *num.* 45. additâ notâ, in qua plura referuntur conformia Arresta huic Ordinationi, asseriturque, obligationes factas coram Notariis Apostolicis non esse subjectas provisioni. Prohibitum esse Notariis Apostolicis conficere inventaria. Item, testamentum confectum per Notarium Apostolicum esse nullum, quod & asserit Brodæus in notis ad Louëtium *litt. N. num.* 5. idque indifferenter, sive testamentum sit laici sive Ecclesiastici: tametsi testamentum factum coram *Curato* & duobus testibus sit validum: quia Curatus ad excipienda testamenta est authorizatus, etiam per Edicta Regia, non autem Notarius Apostolicus. Testamenta enim hodie censentur spectare non ad jurisdictionem Ecclesiasticam; sed sæcularem, uti ibidem notat Brodæus. Vide etiam Claudium Horry in suo Notario Apostolico *pag.* 16. *edit.* 1688.

XXVIII. Ordinationes & consuetudinem Regni de non adhibendis Notariis Apostolicis in negotiis merè civilibus esse conformes moribus & statutis omnium passim Regnorum, notatur in citata notâ ad *cap.* 7. probationum Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ.

XXIX. Solent Notarii Apostolici hodie expedire instrumenta in materiis Ecclesiasticis, ac præsertim Beneficialibus, & quæ in Curiis Ecclesiasticis, ac nominatim in Curia Romana tractari debent. Quæ verò sint materiæ expediendæ per Notarios Apostolicos ex hodierno stylo Regni Galliæ, breviter enarrat Claudius Horry loco citato *pag.* 6.

XXX. Notarius in confectione instrumenti debet facere mentionem suæ qualitatis, & in qua Curia sit admissus, & loci suæ residentiæ, quemadmodum Notarii Regii hîc observant.

XXXI. Notarii non nisi à partibus rogati instrumenta conscribere, aut alios actus notariales ad ipsas spectantes excipere debent. Imò Edicto 4. Octobris 1540. (quod extat *parte* 1. Edict. Flandriæ *lib.* 3. *Rubrica* 1.) cautum est, ne ulli Notarii contractus aut testamenta conficiant pro personis quæ ipsis ignotæ sunt, nisi testes viri probi & noti affirment, eas esse tales, quales se indigitant; illudque actis inscribatur, & earum simul domicilium. Idipsum & in Gallia cautum esse notat Bugnionius de Legibus Abrogatis *lib.* 2. *cap.* 115.

XXXII. Eodem Edicto præscribitur, quòd Notarii tenebuntur conficere sufficientia & justa registra & protocolla omnium contractuum, testamentorum, aliorumque actuum quos conficient, eaque registrabunt juxta ordinem temporis quo confecta sunt: atque in calce cujuslibet testamenti, contractus vel actus, notabunt prædictum registrum, illudque sollicitè custodient; ut ad illud in casum necessitatis recursus haberi queat: idque sub pœna privationis officii, & inhabilitatis ad illud, & insuper correctionis arbitrariæ. Verba Edicti sunt: *Dat alle Notarissen gheadmitteert ende gheapprobeert, sullen ghehouden vvesen te maken goed ende rechtveerdigh registre ende* pro-

thocolls van allen contracten, testamenten ende ander acten die zy passeren ende ontfanghen sullen, ende de Zelve registreren by ordere dat zy die ontfanghen zullen hebben ende ghepasseert: ende in theinde van elck contract, testament, ofte ander acten, teeckenen tweerseyde register, ende tselve wel bewaeren om daer toe recours t'hebbene wanneer dat van noode wesen sal: op de peyne gheprivеert te wesen van den voorseyden state, ende verclaert inhabil nemmermeer te moghen exerceren officie, ende boven dien arbitralicken ghecorrigiert. Id est: Ut omnes Tabelliones admissi & approbati, obstringantur conficere sinceros & fideles commentarios & prototypa contractuum, testamentorum, aliorumque actorum quæ admiserint & receperint, eademque eo ordine quo exceperint in tabulas suas referre, & ad calcem cujusvis contractûs, testamenti aut alterius acti prædictos commentarios notare, eosque cautè asservare, ut ad eos possit recurri cùm opus fuerit, aliàs dicto munere privandi & inhabiles declarandi, ut officium umquam exerceant, arbitrariaque insuper pœnâ impositâ.

XXXIII. Meritò prothocolla sive minutæ omni diligentia à Notariis conservari mandantur: quia scitur, quàm multa plerumque inde incommoda partibus obvenire queant; & quàm facilè defectu prothocollorum probatione juris sui destitui.

XXXIV. Hinc & inter cætera jurat in sua admissione Notarius Apostolicus: " Contractus in *Prothocollum* » redigam, & postquam sic redegero, malitiosè non differam contra voluntatem illorum vel illius, quorum vel » cujus est contractus, super eo conficere publicum instru» mentum.

XXXV. Ut instrumentum sit publicum, de jure communi requiritur, ut unà cum Notario interveniant ut minus duo testes; hique cum Notario subscribant sive signent, *Cap.* 2. ⁒ *De Fide Instrument.* & ibi Doctores, quod & in Gallia obtinet ex Edicto Aurelianensi *art.* 85. uti testatur Bugnionius *lib.* 2. *cap.* 116. & in Sabaudia extare Senatus-consultum, quo jubentur Notarii facere, ut tam à testibus, quàm contrahentibus, si litteras sciant, instrumenta subscribantur, refert Antonius Faber in Cod. *lib.* 4. *tit.* 16. *Definit.* 19. *num.* 8. *in notis.* Apud nos Belgas non requiritur subscriptio testium, sed satis est nomina testium instrumento inscribi, nisi in causis majoris momenti, putà ultima voluntate, ubi necessaria est duorum testium subscriptio, uti expressum est *art.* 12. Edicti de anno 1611. item pactis antenuptialibus & similibus magni momenti. Vide Christinæum ad citatum locum Bugnionii.

XXXVI. Præterea Notarius debet annotare annum, mensem & diem & locum ipsius contractus. Quin invocationem Numinis, annum regnantis Principis, & indictionem exprimenda esse vulgò tradunt Interpretes; quod tamen hisce in Provinciis à Notariis saltem Regiis non servatur: quamvis Notarii Apostolici invocationem Numinis præmittere, & annum regnantis Pontificis, nec non indictionem exprimere soleant.

XXXVII. Præter hæc instrumenta à publicis Notariis legitimè confecta, sunt & plures aliæ scripturæ, quæ pro publicis instrumentis reputantur, & in judiciis ad fidem adstruendam pro publicis habentur: puta quæ à publicis Graphiariis vel Secretariis signata sunt; vel sigillo authentico Principum, Civitatum, aliorumque publicorum corporum. Item acta judicialia, quæ utrique Parti sunt communia, & registrata sunt ab illis qui registrandi publicam auctoritatem habent. Vide Glossam ad *Cap.* 2. ⁒ *De Fide instrument.* verbo *Sigillum*, Merulam in Praxi *lib.* 4. *tit.* 66. *cap.* 2.

XXXVIII. " Antiquæ item sive vetustæ scripturæ, » antiqua arma, insignia, aut alia signa, aut scuta picta, » aut insculpta lapidibus, sepulchris, aut tumbis, vel ad » muros, aut ad columnas, ea omnia publicæ quoque sunt » probationes, ideoque judicem plurimùm movent, ut » ex his fidem colligat, potissimùm si multum essent ve» tusta, aut si tam longo stetissent tempore, ut eorum ini» tii vix ulla extaret memoria; ideoque & vehementem » probationem procul dubio efficiunt, & tantò majorem » fidem faciunt, si cum iis & alia adminicula concurrant. » Sic etiam dici potest de illis litterarum, aut scriptorum » Probationibus, quæ reperiuntur in antiquis Ecclesiarum » libris, Missalibus, Martyrologiis, aut in similibus, quo» rum initii quoque memoria non existat, " Damhouderus *cap.* 174. Adde Glossam ad *Cap.* 13. ⁒ *De Probationibus.*

XXXIX. Idipsum notat Merula loco citato *num.* 7. additque *num.* 8. idem dici posse de iis, quæ in antiquis historiis occurrunt: quod tamen intelligi oportet, si sint Historici fide digni; aut saltem pro talibus publicè & communiter reputati.

XL. Si libri sint confecti per Officiales publicos, ad hoc publicè auctoritate Superioris constitutos, hujusmodi libri pro publicis habentur, & plenam fidem faciunt; præsertim in iis, quæ concernunt officium dictorum Officialium: uti post alios docet Molinæus ad *Consuetud. Paris. tit.* 1. §. 8. *num.* 23.

XLI. Vicem instrumenti publici habet quoque scriptura sive instrumentum sumptum ex Archivo publico; probatque plenè, etiamsi careat subscriptione Notarii, testibus, aliisque solemnibus publici instrumenti, uti expressè notat Glossa citata.

XLII. Publicum Archivum dicitur, quod erectum est auctoritate *publicâ*, asservationi authenticarum scripturarum specialiter destinatum, atque sub custodia Officialis publici ad hoc deputati; quale est insigne illud Archivum Præfecturæ Aurelianensis, unde promuntur documenta plenæ fidei, nedum inter Aurelianenses subditos illi Præfecturæ, sed inter omnes Regnicolas, imò inter quoscumque; teste Molinæo ibidem *num.* 30. additque: " Secùs si de facto quoddam Archivum erigeretur » à non habentibus potestatem supremam legem conden» di, & Notarios publicos creandi, quia illud esset po» tiùs privatum chartophylacium, vel Bibliotheca, quàm » publicum Archivum, nec esset authenticum, nec scri» pturis inde prolatis crederem fidem adhibendam, nisi » essent in forma, & haberent solemnia publici instru» menti, & maximè, quando ageretur de utilitate eorum, » qui constituerunt illud Archivum.

XLIII. Quæ hactenus dicta sunt de instrumentis publicis, intelligenda sunt de ipsis Originalibus. Originale autem instrumentum est ipsa prima scriptura, quasi origo sit ipsius actûs, & omnium exemplarium; uti exponit Covarruvias *Pract. qq. cap.* 19. *num.* 1. ubi & monet, Originale quoque rectè vocari *Authenticum*, tamquam certam fidem faciens: atque de hujusmodi scriptura *authentica* intelligi debet, *Cap.* 1. ⁒ *De Fide instrum.*

XLIV. Hodie originale instrumentum non est ipsa Minuta sive Matrix à Partibus & Notario, subinde & testibus signata, quæ apud Notarium remanere debet; sed instrumentum ab eodem Notario juxta dictam Minutam confectum & signatum, uti ibidem ex Molinæo ad *Consuet. Paris. tit.* 1. §. 8. *num.* 41. rectè monet Covarruvias *num.* 2.

XLV. Si scriptura ab alio Tabellione ex ipso Originali sit desumpta, hicque concordantiam cum ipso originali testetur, erit hæc scriptura *Exemplar* Originalis, non autem Originale; soletque hodie hujusmodi scriptura sive exemplar auctoritate Notarii ex Originali desumptum, vocari *copia authentica*: quia licèt non parem fidem cum originali faciat, tamen aliqualem meretur, propter auctoritatem testantis.

XLVI. Interim exemplaria sive copiæ fidem in judicio non faciunt argumento *Cap.* 1. ⁒ *De Fide instrum.* ubi dicit Pontifex: " Si scripturam *authenticam* non videmus, » ad exemplaria nihil facere possumus. " Ibidem monet Glossographus: " Nota, quòd exemplari non creditur, » nisi ostendatur Originale.

Rationes, ob quas copiæ non credatur, sunt, quia relatum ad aliud probari debet ex illo ad quod refertur. Deinde alius Notarius, aut copiam faciens subinde accipit,

pit, aut intelligit (etiam ſine fraude) tractum litterarum aut verborum aliter, quàm Notarius, qui originale confecit; è quo ſenſus æquivocus oriri poſſet; atque inde ulteriùs obſcuritas, quin & falſitas; præſertim quòd lapſus temporis interdum inducat aliam formam litterarum & ſcriptionis. Vide Merulam in *Praxi lib.* 4. *tit.* 66. *cap.* 4.

XLVII. Exemplaria autem plenam fidem facient, ſi ad originales litteras per Judicem vel Commiſſarium collata ſint; idque in præſentia Partis adverſæ, aut certè in ejus abſentia, ſi ad collationem videndam fuerit vocata, & contumaciter ſe abſentaverit; quemadmodum capite præcedenti De Juramento teſtium in præſentia Partis excipiendo, dictum fuit: atque in Ordinationibus Curiarum Eccleſ. Provinciæ Mechlinienſis ſub eodem *art.* 41. agitur de citatione Partis ad videndum jurare Partes, & inſtrumenta exhiberi, & cum ſuo originali conferri: & qualiter Parte per contumaciam abſente in utroque pergendum ſit.

XLVIII. Similiter ſicuti examen teſtium ſubinde alteri judici committitur ad evitandos ſumptus; ita collatio ſcripturarum cum inſtrumentis originalibus committitur judici loci, in quo originalia ſervantur; debebitque judex attentè advertere, an in ipſo originali non inſint aliqua vitia, aut an ipſe locus originalium litterarum non ſit ipſi ſuſpectus." Nam ſi quæ vitia aut ſuſpiciones reperiat, ea » vitia, ſcilicet ſuſpecta loca, nomen, ſumma, data, lo- » cum, & ſimilia, diligenter annotabit, & ita notata, » cum tranſumpta collatione, remittet ad Commiſſarium, » aut ad priorem judicem.

XLIX. Ita Damhouderus in Praxi rerum civilium *cap.* 174. *num.* 9. ubi & *num.* 10. monet, quòd ſi aliqua inſtrumenta fuerint negligenter cuſtodita, aut vetuſtate corrumpi incipiant, tum judex poſſit eadem in præſentia Partis vocatæ reſtituere & renovare, ita ut ſint legibilia.

L. De hac traductione inſtrumenti ex ipſo originali textus eſt ſpecialis in *Cap. fin.* *ii* *De Fide inſtrument.* ubi decernitur: " Si inſtrumenta propter vetuſtatem, vel pro- » pter aliam juſtam cauſam exemplari petantur, coram » ordinario judice vel delegato ab eo ſpecialiter præſen- » tentur: qui ſi ea diligenter inſpecta, in nulla ſua parte » vitiata repererit, per publicam perſonam illa præcipiat » exemplari, eandem auctoritatem per hoc cum originali- » bus habitura.

LI. Notant autem hìc communiter Doctores, quòd exemplatio hæc fieri neceſſariò debeat ex originali ſeu authentico inſtrumento. Si enim facta eſſet dumtaxat ex aliquo exemplari etiam ſolemni, & in forma legitima confecto, non crederetur, etſi etiam ſolemnis traductio facta eſſet, & ita in Praxi ſervari tradunt citati à Covarruvia *Pract. qq. cap.* 21. unà tamen notante, quòd id fallat, ſi originale & prothocollum ſint deperdita; item, ſi primum exemplar auctoritate judicis ſit traductum ex originali vocatis Partibus, ut tunc exemplum ex hujuſmodi exemplari productum fidem faciat inter eaſdem Partes, earumque hæredes; plura ibidem de fide exemplarium traductorum examinante.

LII. Inſtrumentis publicis legitimè confectis, & in judicio judici exhibitis plena fides adhiberi ſolet: adeo ut ulterior probatio requirenda non ſit: crediturque omnibus, quæ in inſtrumento *diſpoſitivè* aſſeruntur: neque facilè contra inſtrumentum publicum legitimè confectum teſtes recipiendi ſunt, juxta illud Pauli Juriſconſulti 5. *Sentent.* 15. *Teſtes, cùm de fide tabularum nihil dicitur, adversùs ſcripturam interrogari non poſſe*, id eſt, ſtandum eſſe inſtrumento, niſi falſum arguatur, ſcripturæ fide in dubium vocatâ, uti exponit poſt Cujacium Diodorus Tuldenus ad titulum Codicis *De Fide inſtrument. num.* 2.

LIII. Ibidem notat Tuldenus, quædam eſſe inſtrumenta, quæ impugnari teſtibus non licet, ut monumenta publica, libros Civitatum, & hujuſmodi. De reprobatione inſtrumenti per teſtes vel inſtrumento inſcriptos, vel extraneos, conſule Covarruviam *lib.* 2. *Var. reſolut. cap.* 13. *num.* 11. ubi obſervat, legem Regiam in Hiſpania quatuor exigere, ut per teſtes fides inſtrumenti *directè* improbetur. " Primum, quòd tabellio alioqui nutantis ſit fidei, quip- » pe quæ ex fama dubia quoquo modo ſit. Secundum, » teſtes eſſe probos viros. Tertium, actum ipſum, cujus » inſtrumentum meminit, non eſſe antiquum, ſed pau- » cis ante annis contigiſſe. Quartum, quòd omnes teſtes » inſtrumento adſcripti, unanimi & concordi teſtimonio » adversùs inſtrumentum jurati teſtificentur.

LIV. Sunt quædam negotia, quæ ferè non niſi per inſtrumenta probari poſſunt, veluti res antiquitùs geſtæ, itemque acta judicii, aliaque nonnulla relata à Tuldeno ad citatum titulum *num.* 2. ubi tamen *num.* 3. monet, *regulariter* quæcumque negotia vel contractus etiam ſine ſcriptura valere, dummodò aliunde de veritate conſtet: atque hinc ulteriùs concludit *num.* 4. ſtrictè eſſe interpretanda ſtatuta, quæ contractus certæ quantitatis, celebratos ſine inſtrumentis, declarant irritos.

LV. Simile aliquod ſtatutum publicatum fuit per Principes noſtros anno 1611. Edicti perpetui *articulo* 19. circa diſpoſitiones ſive per ultimas voluntates, ſive inter vivos, quæ excedunt æſtimationem 300. florenorum, quas omnes in ſcriptis fieri mandant; decernentes, quòd ſolæ ſcripturæ ſive inſtrumenta ſuper his confecta fidem facient; factâ inhibitione judicibus recipiendi ullas alias probationes. Verba ſunt: *Om dieſvville datter vele proceſſen vvorden gheroert tuſſchen onſe onderſaeten ter oirſake van de menichvuldicheyt vanfeyten, die-men voortbrenght ende poſeert gheſchiedt ende ghevallen te vveſen in de conventien ende contracten, ter oirſake vande vvelcke men ageert, ghelijck ofte daer meer vvaer gheſeydt ofte beſproken gevveſt als inhouden de inſtrumenten daer op ghemaeckt, 't zy onder hunne ſignaturen, ofte vvel voor Notariſſen ende ghetuyghen: ghelijck oock op 't ſtuck vande diſpoſitien rakende teſtamenten, contracten van houvvelijch, ende alle andere ſpecien van conventien, ofte diſpoſitien cauſerende eene groote onſekerheyt, ende ſomtyts diverſiteyt, ia contrarieteyt in 't betoonen, met belemmeringhe van proceſſen, tot grooteſchaede van partyen; Wy, om hier inne te verſien, hebben gheordonneert ende ordonneren mits deſen, dat van alle ſacken, vvaer van onſe onderſaten ſullen vvillen handelen ofte diſponeren, excederende de vveerde van dry hondert ponden Arthois eens, 't zy by ordonnantie van uyterſten vville, giften, contracten van houvvelijck, vercopinghen ofte andere contracten, hoedanich die zijn 't zy van reele ſacken ofte in gelde, vande vveerde als boven, dat ſy het ſelve doen by gheſcrifte, 't zy onder heure ſignaturen, ofte voor Notariſſen ende ghetuyghen; ofte andere openbare perſoonen (naer de qualiteyt ende importantie vande voorſeyde contracten ende diſpoſitien) de vvelcke daer van ſullen maken de inſtrumenten in behoirlijcke vorme; de vvelke alleene ſullen dienen tot bethooninghe van 't ghene voornoemt is ſonder dat de Rechteren ſullen moghen ontfanghen eenighen anderen thoon by ghetuyghen boven 't inhouden vande ſelve.* Id eſt: Cùm multæ inter ſubditos noſtros lites ſuſcitentur ob multitudinem factorum, quæ producuntur, aut occurriſſe ſupponuntur, in conventionibus & contractibus, ratione cujus proceditur, ac ſi plura expreſſa & conventa forent, quàm in actis deſuper ſeu chirographo ſuo munitis, ſeu coram Notario & teſtibus conſcriptis contineatur, prout & in caſu diſpoſitionum teſtamenta concernentium, pacta nuptialia, aliudque omne conventionum genus aut diſpoſitionum: unde magna incertitudo; aliquando diverſitas, quin & contrarietas in producendo exurgit, cum litium intricatione, gravique partium detrimento. Nos quo his provideamus, mandavimus, & hiſce mandamus, ut omnis negotii, de quo convenire aut diſponere ſubditi noſtri intendent, ſi valorem trecentarum librarum Arteſiarum ſemel dumtaxat excedat, ſeu per diſpoſitionem ultimæ voluntatis, donationum, pactorum nuptialium, venditionum, aliorumve contractuum, qualecumque id fuerit, ſeu quidpiam reale, ſeu pecunia valoris ut ſupra, ſcripto tabulæ conficiantur vel ſub ſuo chirographo, vel coram Notario & teſtibus, vel perſonis aliis publicis (juxta qualitatem & momentum dictorum contractuum & diſpoſitionum) qui deſuper acta ſecundùm

dùm formam legitimam perscribent, quæ sola inserviet ad demonstrandum, quod supra dictum est, nec poterunt Judices præter eam, quæ ibidem continetur, aliam per testes probationem excipere.

LVI. Articulum hunc desumptum esse ex Constitutione Franciæ à Carolo IX. Molinis data anno 1566. *art.* 54. observat Antonius Anselmo in Commentario ad hunc articulum §. 3. notatque, in aliis Regnis & Provinciis similes Constitutiones vigere, ad diminuendas & abbreviandas lites.

LVII. Refert ibidem Anselmo §. 8. non semel decisum fuisse in Regiis Conciliis, hunc articulum non excludere juramentum litis decisorium, uti nec confessionem Partis in judicio factam.

LVIII. Interpretationis quoad probationem per juramentum meminit quoque Tuldenus loco citato *num.* 4. atque inde concludit, non ad substantiam, sed ad probationem, scripturam exigi: notatque, hæc statuta eàdem ferè ratione niti, qua jus Romanorum actionem negans ex pactis non roboratis stipulatione. Nam invenitur idem incommodum perplexarum litium ex lubrica & obnoxia testium sæpè dissidentium fide.

Ex his facilè intelligitur, quòd Ordinatio hæc dumtaxat concernat formam probationis in judicio, nullatenus verò ipsam obligationem in foro poli; eamque ex conventione contractam esse, tametsi per scripturam in judicio probari nequeat.

LIX. Quin & declaratum fuit, non esse exclusam probationem, quam de jure, statuto, aut consuetudine merentur libri mercatorum. Quam fidem autem mereantur libri mercatorum, vide apud citatos ab Anselmo ad *art.* 10. Edicti perpetui §. 3. hoc interim certum est, similes libros non probare nisi de rebus ad mercaturam, quam exercent magistri librorum, spectantibus.

LX. Meminit autem Edictum duplicis scripturæ, scilicet *privatæ* & publicæ; atque utramque ad probationem sufficere insinuat. Scriptura enim, quæ dumtaxat munitur signatura vel sigillo alicujus privati, reverà privata censetur; hanc autem sufficientem esse indicat his verbis: *'T zy onder hunne signature.*

LXI. Ut autem intelligatur, quam fidem mereantur scripturæ privatæ, notandum, hujusmodi scripturas privatas trifariam distingui posse.

Sunt enim harum aliæ, quæ in proprium commodum à privato sunt conscriptæ. Aliæ verò pro aliis, sive in commodum aliorum; & tertiæ tam pro semetipsis, quàm pro aliis sunt conscriptæ.

LXII. Scriptura illa, quam quis pro semetipso, sive in proprium dumtaxat commodum scribit, nullam in propria causa, & pro suo commodo probationem efficit, nec pro ipso scribente quidquam probat.

LXIII. Illa autem scriptura, quam quis scribit aut signat, vel suo sigillo munit & probat in commodum alterius, & ad sui obligationem, probat contra scribentem; & de hac scriptura agit Edictum perpetuum citato *art.* 19.

LXIV. De hac quoque privata scriptura agitur in *cap.* 14. *x De Fide instrum.* ubi respondit Pontifex, quòd " si cautio *indeterminatè* loquatur, adversarius teneatur » ostendere debitum, quod continetur in ea. Sed si causam, propter quam hujusmodi scriptura processit, ex» presserit, in eadem confessioni ejus stetur, nisi proba» verit se indebitè promisisse.

LXV. Ex hoc textu communiter duo concludunt Doctores. Ex primo scilicet membro Decretalis, quòd privatæ scripturæ, apochæ sive chirographa obligationem *sine causa* continentia, id est, causam obligationis non exprimentia, de jure sint nullius momenti, aut certè efficaciæ perquam exiguæ; nisi tamen consuetudo aut statutum aliter disponeret; quemadmodum Brugis, Antverpiæ, ac in aliis civitatibus, in quibus frequenter mercatores negotiantur, statutum esse, quòd super privata scriptura sive obligatione etiam *non causata*, nec ullam obligationis causam continente jus reddatur, testatur Damhouderus in Praxi rerum civil. *cap.* 175.

LXVI. E posteriori Decretalis membro deducitur, scripturam privatam continentem causam obligationis contra scribentem *plenè* probare; quod & in Praxi receptum esse testatur Merula in Praxi Curiæ Hollandicæ *lib.* 4. *tit.* 66. *cap.* 3. *num.* 4. & de moribus nostris Zypæus in Notitia Juris Belgici *tit. De Fide instrum. num.* 2. dicitque Damhouderus loco citato *num.* 9. quòd si ipse suam scripturam in judicio confiteatur, illicò esse condemnabilem exsolvere; aut si contra eam aliquid dicere vellet, nantizare aut consignare condemnaretur summam in sua privata scriptura contentam.

LXVII. Testatur quoque Rebuffus in præfatione Tractatûs De Chirographorum & cedularum recognitione *num.* 44. practicam Galliæ esse fundatam in consuetudine & Ordinationibus Regiis, " ut qui habet cedulam alicu» jus, citare faciat eum visurum recognoscere, sive (ut » dicunt) confiteri vel negare suum chirographum; & si » confiteatur se scripsisse, vel alium suo mandato, tene» bitur munire manum, & *garnire* summam contentam » in cedula. Si verò Reus illam neget, datur dilatio Acto» ri ad probandum, nec condemnatur Reus ad garnien» dum, vel solvendum, donec probatum fuerit eum scri» psisse.

LXVIII. Habet autem cedula sive scriptura privata in judicio recognita *paratam* executionem, saltem de consuetudine; quia habetur hæc recognitio pro confessione: confessus autem in jure habetur pro judicato, & judicatum habet executionem, uti ibidem notat Rebuffus *num.* 46.

LXIX. Idque procedit, tametsi cedula esset minùs solemnis, putà sine die & subscriptione: quia si equidem Reus fateatur à se scriptam, tenebitur garnire sive nantizare. Licet enim instrumentum per se non sit sufficiens ad probandum, tamen partis confessio in judicio facta manet rata; uti notat Rebuffus ibidem *num.* 48. additque, quòd scriptura sic recognita sit major quolibet instrumento etiam publico, & quibuscumque testium depositionibus.

LXX. Imò ut quis condemnetur ad garniendum sive nantizandum, sufficit recognitio solius subscriptionis, vel scripturæ, licèt negaretur debitum: tunc enim Judex eum condemnaret ad nantizandum salvis suis defensionibus.

LXXI. Sigilli vel signi appositi per eum, qui scribere nescit, recognitio sufficiens est, ut condemnetur ad garniendum: nisi tamen probaret per alium esse sigillum appositum; utpote quia illud perdiderat, & ita judicatum fuisse ait Rebuffus *num.* 62. addens: " Ideo inventa est » hæc clausula quæ in fine sigilli apponi solet: *Et in fi» dem præmissorum jussimus has litteras sigilli nostri appen» sione communiri.* " Non tamen facilè præsumendum est, sigillum per tertium esse appositum, præsertim si de sigillo publico agatur, uti ex Molinæo ad Consuetudines Parisienses monet Covarruvias Pract. *qq. cap.* 22. *num.* 9.

LXXII. Plura circa formam, & effectus hujus recognitionis videri poterunt apud Rebuffum in hoc Tractatu, ubi & latè exponit Ordinationem Francisci I. Regis Franciæ anni 1539. *art.* 92. & 93. quorum hìc est tenor: *Que toutes parties, qui seront adjournées en leurs personnes, en cognoissance de cedule, seront tenuës icelles cognoistre ou nyer en personne, ou par Procureur specialement fondé, pardevant le Juge Seculier, en la jurisdiction duquel seront trouvez, sans pouvoir alleguer aucune incompetence: & ce avant que de partir du lieu, où lesdites Parties seront trouvées: autrement lesdites cedules seront tenuës pour confessées par un seul defaut, & emporteront hypotheque du jour de la sentence, comme si elles avoient été confessées.* Id est: Ut quæcumque partes personaliter citatæ ad agnitionem schedulæ, eas obstringantur vel personaliter admittere vel negare, aut per Procuratorem specialiter constitutum coram Judice sæculari, sub cujus jurisdictione deprehendentur, nec licebit iis defectum jurisdictionis obtendere, idque antequam excedant loco, in quo partes convenerint, aliàs dictæ schedulæ censebuntur admissæ ob unicam vadimonii desertionem, hypothecamque

que evincent à die latæ sententiæ, non fecus ac si admissæ fuissent.

Si aucun est adjourné en cognoissance de cedule, & compare ou conteste denyant sa cedule, & par après elle est prouvée par le creancier, l'hypotheque courra & aura lieu du jour de ladite denegation & contestation. Id est: Si aliquis citetur ad agnitionem schedulæ, compareatque, vel de illa contendat, suamque esse abnuat, posteaque per creditorem probetur, hypotheca à die recusationis & controversiæ locum obtinebit, & effectum sortietur.

LXXIII. Conforme est Edictum Caroli V. de 7. Martii 1537. extans *parte* 1. Edict. Brabantiæ *lib.* 3. *tit.* 12. *cap.* 4. quo edicitur, ut si quis in judicio conveniatur super obligatione contenta in schedula, quòd prima die juridica si Reus personaliter præsens sit, vel in termino, quem ipse judex, unâ tantùm dilatione concessâ, assignaverit, tenebitur schedulam agnoscere, vel diffiteri; & si agnoscat schedulam à se scriptam, subsignatam, vel suo signo signatam, vel suo mandato sive jussu, indilatè condemnabitur summam in schedula expressam *nantizare* sive consignare apud judicem; quam summam sic nantizatam poterit Actor levare sub sufficienti & idonea cautione fidejussoria arbitrio judicis, de restituenda prædicta summa in casum, quo deprehenderetur per definitivam non fuisse debitam. Hæc tamen consignatio indicenda non est, si Reus velit intra octiduum probare legitimam exceptionem contra illam schedulam; quæ dilatio ipsi à judice indulgenda erit, & non longior. Si Reus die statuto non compareat, judex consignationem decernet, modò de legitimè facta citatione constet.

Si autem Reus schedulam à se aut suo jussu scriptam aut signatam neget, & postmodum judici ostendatur ipsum calumniosè negâsse, tunc Reus condemnabitur in solutionem dictæ summæ, & ab omni exceptione, in pœnam mendacii, excludetur; ac insuper in mulctam pecuniariam æquivalentem sextæ parti summæ in schedula expressæ.

Notandum, hoc Edictum specialiter concernere mercatores; atque editum esse, ne cursus mercaturæ sisteretur per dilationes solutionis.

LXXIV. Quomodo autem probatio scripturæ fieri debeat, sive per testes, sive per comparationem litterarum, præsertim juxta Constitutionem in *L.* 20. *Cod. De Fide instrument.* & Authenticas ei subjectas; videri poterit apud Rebuffum in Præfatione Tractatûs *De Chirographorum Recognit. num.* 18. & Gudelinum *De Jure noviss. lib.* 4. *cap.* 11.

CAPUT VIII.

De Juramento suppletorio ob defectum probationum.

1. *Juramentum semper existimatum ut medium expediendarum controversiarum.*
2. *Hinc in judiciis ob defectum probationum juramentum jam pridem adhibitum.*
3. *Propterea dictum* suppletorium, *tamquam in causis dubiis defectum probationum supplens.*
4. *In Legibus Romanis frequens illius mentio; sed nulla in pristinis Canonibus.*
5. *Videtur cum stylo forensi in forum Ecclesiasticum intrâsse.*
6. *Alexander III. resolutionem suam ex legibus petit.*
7. *In Decretalibus Gregorii IX. sub titulo* De jurejurando, *extat unica Decretalis de hoc juramento.*
8. *Refertur textus hujus Decretalis.*
9. *Ex hoc textu concluditur, hoc juramentum non esse deferendum, nisi deficiente aliâ probatione.*
10. *Causa debet esse admodum dubia, ut huic juramento possit esse locus.*
11. *Reprehenduntur Judices nimis facilè hoc juramentum deferentes.*
12. *Delationem hujus juramenti ad supplendum defectum probationum reprobat Antonius Faber.*
13. *Indubitatum est admodum parcè & circumspectè juramentum hoc deferendum: quia jurans constituitur judex in propria causa.*
14. *Ex delatione hujus juramenti natum est fieri, ut mali in causa injusta vincant, & boni causam justam perdant.*
15. *Antiquæ Visigothorum Leges vetant facilè hoc juramentum deferre.*
16. *Idipsum inculcant Capitularia Regum Francorum.*
17. *In Gallia consuetudinaria vix est aliquis usus hujus juramenti.*
18. *Etiam in his partibus rarus est usus: & quare?*
19. *Ob periculum perjurii non defertur in criminalibus, nec in actione famosa.*
20. *Similiter nec in causa Civili, ardua & notabili.*
21. *An res sit ardua, attendenda conditio personarum & locorum?*
22. *Dum de re temporali agitur, rarò deferendum pauperibus.*
23. *Ob periculum perjurii non condemnandus Reus eâdem sententiâ, quâ Actori defertur juramentum.*
24. *Judex non rogatus hoc juramentum non defert, ne ad perjurium incitare videatur.*
25. *Homines nimis faciles sunt ad pejerandum, ubi agitur de lucro.*
26. *Concluditur, summa cum moderatione juramentum hoc deferendum.*

I. JUramenti apud omnes semper summa religio fuit, atque ad dirimendas controversias medium maximè opportunum existimatum. Hinc illud apud Romanos in *L.* 1. *ff. De Jurejurando*, "maximum remedium expediendarum litium in usum venit jurisjurandi religio, qua vel ex pactione ipsorum litigatorum, vel ex auctoritate judicis deciduntur controversiæ.

II. Inde contigit, ut judices ob defectum probationum in causis decidendis juramentum adhibendum judicaverint; ut dum veritas per testes, instrumenta, similesve ordinarias species probationis haberi non posset, per jurisjurandi religionem veritas à litigantibus eliceretur.

III. Idcirco hoc juramentum meritò dictum fuit *suppletorium*, quasi nimirum defectum probationum *supplens.*" Solent enim sæpè judices in dubiis causis, exacto jurejurando, secundùm eum judicare qui juraverit, "ait Gaius Jurisconsultus in *L.* 31. *ff. De Jurejurando.* Et Imperatores Diocletianus & Maximianus in *L.* 3. *Cod. De Rebus creditis & jurejurando:* " In bonæ fidei contractibus, nec non etiam in cæteris causis, inopiâ probationum, per judicem jurejurando causâ cognitâ res decidi oportet.

IV. Hujus juramenti in legibus quidem Romanis frequens mentio occurrit; compertumque est, juramenti hujus usum fuisse Romanis multum familiarem: at in pristinis Canonibus aut Pontificum Epistolis vix ulla est juramenti hujus, aut similis, ad causarum decisionem à judice adhibendi memoria.

V. Admodum verisimile est, hoc juramentum ex foro sæculari unà cum stylo forensi in forum Ecclesiasticum intrâsse; apparetque ex Pontificum responsis, Pontifices legum præscriptum in materia hujus juramenti fuisse sequutos.

VI. Unde Alexander III. reprobans consuetudinem, quæ apud quosdam invaluerat, "ut cùm aliquis intentionem suam fundaverit instrumentis aut testibus introductis, Sacramentum nihilominus deferatur: quod si subire noluerit, fides probationibus exhibitis non habetur." Fundamentum reprobationis hujus allegat: quòd hæc consuetudo nulla sit ratione subnixa; " sed manifestè (ait) *legibus* adversetur, quæ tunc demum ad hujusmodi suffragium decurrendum esse decreverunt, cùm alia legitimè non suppetunt." Ita legitur in secunda Collectione Decretalium apud Antonium Augustinum *De Probationibus Cap.* 1.

VII. Unicam Decretalem de hoc juramento habemus in

in Decretalibus Gregorii IX. sub titulo *De Jurejurando*, nimirum in *Cap. fin.* ejusdem tituli; & quam, uti post Cujacium ad hoc Capitulum notavit Emmanuel Gonzalez in notis ad eamdem Decretalem, Gregorius IX. totam deprompsit ex Edicto Prætoris & ejus interpretatione per Prudentes factâ." Nec est (ait Gonzalez) in hoc » titulo (De Jurejurando) alia, quæ ad juramentum de» cisorium litis spectet, nisi præsens; cùm in aliis actum » esset de juramento extrajudiciali in aliis actibus validis » & invalidis præstito.

VIII. In hac igitur Decretali significat cuidam judici Gregorius IX. " Juramentum à te (judice) parti dela» tum, nisi justa de causa non potuit recusari: quamvis » quod in judicio à parte parti defertur, recusari possit » licitè ac referri. Nec liceat convento famosa actione » referre hujusmodi jusjurandum.

Sed ne judex hujus probationis usum semper adhiberi posse arbitraretur, subjungitur: " Sanè si actor omninò » in probatione defecerit, reus debet (etsi nihil præsti» terit) obtinere. Præsumptione verò faciente pro illo, » reo deferri potest, ad ostendendam suam innocentiam, » juramentum, nisi judex (inspectis personarum & causæ » circumstantiis) illud actori videat deferendum.

IX. Ex hoc itaque textu uno consensu deducunt Interpretes, juramentum hoc non esse à judice deferendum, nisi in causis admodum dubiis, & quando per ordinaria probationis media veritas haberi nequit. Hæc enim probationis species est merè subsidiaria; ideoque non admittenda, nisi *deficientibus aliis probationibus*, uti loquitur *L. 35. ff. De Jurejurando.*

X. Ulteriùs probatio per juramentum non est assumenda à judice, nisi causa ita sit disposita, ut nequeat se determinare, ob argumenta utrimque militantia, pro qua Parte, id est, an pro reo, an pro actore sit pronuntiandum: neque medium ordinarium suppetit, quo jus unius alteriusve partis ulteriùs elucescat, ut se judex in pronuntiando determinare queat.

XI. Hinc Duarenus *Lib. 2. Disputat. 33.* causas *dubias*, in quibus judices solere deferre hoc juramentum asserit *lib. 31. ff. eod.* interpretatur illas causas, in quibus judices eò redacti sunt propter paritatem probationum, ut hæsitent, & in utramque partem propendeant, & inclinent: reprehenditque tamquam iniquum, quod nonnulli tradunt, hoc juramentum posse in supplementum probationis deferri actori, modò vel unum testem protulerit.

XII. Antonius Faber in Codice *lib. 4. tit. 1. Definit. 1. nota 9.* advertens, quòd " omnibus in re propria dicendi » testimonii facultatem Jura submoverunt, eadem ratio» ne putat nec defendi posse ullâ juris ratione jusjuran» dum, quod *suppletivum* vocant." Et *Definit. 4.* dicere audet, *jam pridem inveterato errore obtinuisse*, ut si alteruter litigantium *semiplenas*, ut vocant, pro- bationes adferat, quod justis probationibus deerit, exacto per judicis officium à petente jurejurando suppleri possit. Et in notis *num. 5.* eamdem suam sententiam repetens, ait: *Error enim Interpretum & Pragmaticorum ille est.*

XIII. Quidquid sit de hac Fabri opinione, hoc equidem indubitatum est, admodum parcè & circumspectè hoc jusjurandum à judice Parti in supplementum probationis deferendum esse: quandoquidem negari nequeat, quin verum sit, per hanc juramenti delationem jurantem in re propria testem adhiberi, atque ab ejus juramento causæ decisionem peti.

XIV. Quid enim hinc natum consequi, nisi ut homines parum religiosi, facilè spe victoriæ consequendæ illecti ad perjuria inducantur; alii verò perjurii metu deterriti, etiam juramentum sibi delatum in causa justa præstare recusantes, causâ cadant.

XV. Unde in antiquis Visigothorum legibus legitur *lib. 2. cap. 22.* " Judex, ut benè causam cognoscat, pri» mùm testes interroget: ac deinde scripturas inquirat, » ut veritas possit certiùs inveniri, ne ad Sacramentum » facilè veniatur. Hoc enim justitiæ potiùs indagatio ve» ra commendat, ut scripturæ ex omnibus intercurrant, » & jurandi necessitas sese omninò suspendat.

XVI. Et in Capitularibus Regum Francorum *lib. 7. cap. 97.* " Volumus, ut Sacramenta citò non fiant, sed » unusquisque Judex priùs causam veraciter cognoscat, » ut eum veritas latere non possit, ne facilè ad Sacramen» ta veniant.

XVII. Refert Rebuffus in Procemio ad Constitutiones Regias *Glossa 5. num. 58.* non servari in patria consuetudinaria Regni Galliæ citatam *L. 31. ff. De Jurejurando, & L. 3. Cod. eod.* " Quia (ait) vix defertur juramen» tum in supplementum probationum in contractibus stri» cti juris, etiamsi semiplenè probatum fuerit: sed Reum » Judex absolvit, nisi hoc à Rege per rescriptum conce» datur.

Addit nihilominus, " quòd serventur leges illæ in pa» tria juris scripti, in qua (ait) sine litteris Judex defert, » si expediat, juramentum, etiam in contractibus stricti » juris.

XVIII. Testantur quoque Pragmatici nostrates, juramenti hujus suppletorii usum moribus nostris non planè abiisse in desuetudinem, uti pluribus citatis refert Simon à Groenewegen *De Legibus abrogatis* ad *L. 3. Cod. De Rebus creditis*; addens tamen, quòd " *variùs* soleant ho» die judices in supplementum probationis alterutri liti» gantium juramentum deferre.

Rationem præmittit desumptam ex *L. 8. ff. De Condit. Institut.* Quia " faciles sunt nonnulli homines ad juran» dum contemptu religionis, alii perquam timidi metu » divini Numinis usque ad superstitionem.

XIX. Sed & passim Pragmatici tradunt, hoc juramentum ob perjurii periculum magna cum moderatione & circumspectione esse deferendum.

Atque imprimis juramentum hoc in vicem probationis non esse deferendum, cùm criminaliter agitur; imò vel civiliter ex actione famosa, qua Reus damnatus redderetur infamis, tradunt communiter Doctores ad *Cap. fin. ii De Jurejurando*, ubi dicit Pontifex: *Nec liceat convento famosa actione referre hujusmodi juramentum.* Rationem illius allegat Damhouderus in Praxi rer. civil. *cap. 179. num. 9.* " Ne videlicet Reo detur occasio pejerandi, ut » scilicet infamiam evadat.

XX. Sicuti ob periculum perjurii juramentum hoc deferendum non est in causa criminali aut famosa; ita nec in causa civili, ardua, & notabili, quemadmodum post Glossam ad *L. 31. ff. De Jurejurando*, notant Doctores; Nemo enim non videt periculum esse pejerandi, ubi de re ardua & notabili perdenda, aut lucrando agitur.

XXI. Dicitur autem causa ardua, magna vel modica, juxta conditionem personarum litigantium, & ex diversitate locorum, uti post Panormitanum ad *Cap. fin. ii De Jurejurando*, notârunt Doctores. Certum enim, rem respectu unius personæ posse æstimari arduam & magnam, quæ alteri personæ esset modica: ita ut respectu illius esset evidens pejerandi illecebra, & non respectu hujus.

Similiter de loco dicendum; nam in quibusdam locis res habetur pretiosa, quæ in aliis reputatur vilis, uti monet ibidem Panormitanus.

XXII. Dicit quoque ibi Panormitanus, circa personas attendendum etiam esse, num divites sint, an pauperes; præsertim si de re temporali agatur. Nam cùm pauperes magis temporalibus indigeant, atque harum defectu multa incommoda sustinere cogantur, verendum, ne ad consequendam rem temporalem, aut eam conservandam proniores ad perjurium reddantur.

XXIII. Observandum monet Antonius Faber loco citato *Definit. 1. notâ 10.* quòd " Senatus Sabaudiæ di» strictè observet, ut non condemnetur Reus eâdem in» terlocutione, quâ Actor admittitur ad jusjurandum sup» pletivum, ne quidem cum hac clausula, quam inferio» res judices addere solent, *& præstito jurejurando.* Ita » enim videretur is, qui certus esset de victoria, invitari ad » jurandum, ac fortasse ad pejerandum. Ergo in tempus » præstiti juramenti est differenda condemnatio.

XXIV.

XXIV. Hæc ille, qui & *Definit.* 8. monet, quòd hoc juramentum suppletivum à judice deferendum non sit, nisi *petenti*; nec sufficere, quòd jus & justitiam, ut ex vulgari Advocatorum stylo fit, sibi administrari petierit. " Nam » sicuti (ait) non facilè quisquam credendus est jurare » velle: Ita nec ad jurandum à judice invitandus est, pro- » pter periculum perjurii, si juretur, aut suspicionem ca- » lumniæ, si jusjurandum à judice non petenti oblatum » recusetur.

XXV. Additque rectè *notâ* 6. " Etsi enim non præ- » sumitur jurans immemor salutis æternæ, nemo tamen » nescit, quàm facilè plerique vel pro re minima pejerent.

XXVI. Ex his aliisque facilè intelligitur, verissimè monere Pragmaticos, per judices maximo cum moderamine & circumspectione hoc juramentum esse deferendum, eo quòd per illud Pars quodammodo in propria causa testis constituatur, & spe lucri assequendi, aut damni evitandi ad perjurium incitetur, & quasi impellatur.

TITULUS VIII.

De Instructione Causarum Criminalium.

CAPUT I.

De Accusationibus & Informationibus præviis.

1. *In foro Ecclesiastico multis sæculis criminum punitio sine formalitatibus juris peracta fuit.*
2. *Forma hodierna criminalis fori Ecclesiastici ex Legibus Civilibus desumpta.*
3. *Concilium Lateranense IV. triplicem modum crimina prosequendi proponit.*
4. *Primus est per accusationem, cujus definitio proponitur.*
5. *De Jure accusatio fieri debet per libellum.*
6. *Forma accusationis in Legibus Romanis expressa; quæ occasione in foro Ecclesiastico olim recepta?*
7. *Accusans in libello accusationis inscribere se tenebatur de Jure Romano; quod & Jure Decretalium cautum est.*
8. *Ad quid se obligaret accusans per hanc* inscriptionem?
9. *Forma inscriptionis expressa apud Gratianum.*
10. *Etiam in Belgio aliquando fuit necessitas inscriptionis.*
11. *Ad præveniendum nimium accusandi pruritum inducta necessitas inscriptionis.*
12. *Ad præveniendum privatorum accusandi pruritum, adempta ipsis hodie est auctoritas accusandi criminaliter, & publicis Officialibus reservata.*
13. *His Officialibus remissa est inscriptio; quæ & hodie penè à foro recessit.*
14. *Interdum tamen pœnâ extraordinariâ ob malè institutam accusationem puniuntur.*
15. *Officiales hi non solent quoque in expensas solvendas condemnari.*
16. *Articulus Ordinationum Curiæ Brabantiæ super expensis factis per Procuratorem Regium in causa criminali.*
17. *Quid de his habeant Ordinationes Curiarum Ecclesiasticarum?*
18. *Deficiente accusatore Judex ex officio potest procedere viâ inquisitionis.*
19. *De Jure hic procedendi modus erat* extraordinarius; *at de consuetudine est ordinarius.*
20. *Hodie semper proceditur in causa criminali viâ inquisitionis.*
21. *Inquisitio hodie sumi solet pro prævia informatione.*
22. *Formare inquisitionem est idem, quod facere processum* informationis.
23. *Inquisitio seu informatio prævia dicitur hodie basis processus criminalis.*
24. *Sententia Officialis cassata ob defectum præviæ informationis.*
25. *Eam requirunt Edicta Principum nostrorum.*
26. *Informatio prævia fieri debet auctoritate Judicis.*
27. *Informatio* generalis *instituenda, dum constat de crimine, sed de auctore indicia non habentur.*
28. *Ut contra particularem instituatur specialis informatio, requiruntur indicia prævia.*
29. *De jure communi necessaria est publica infamatio.*
30. *De consuetudine sufficiunt indicia.*
31. *Quæ indicia aut infamatio ad informationem* specialem *instituendam sufficiant?*
32. *Denuntiatio hodie aperit viam inquisitioni.*
33. *Etiam privati denuntiatores admittuntur; sed Judicis est advertere, quorum denuntiatio sit recipienda.*
34. *Hujusmodi denuntiatores, si falsò denuntient, condemnandi in expensas & interesse.*
35. *Quando Procurator Regius teneatur nominare denuntiatorem seu instigatorem?*
36. *Quid circa hoc obtineat in Gallia?*
37. *Potest capi prævia informatio, tametsi nullus sit denuntiator, modò sufficientia præcedant indicia.*
38. *Hæc informatio institui potest contra absentem non citatum.*
39. *In processu informativo testes examinantur Parte non citata.*
40. *Denuntiator citari solet ad subministranda indicia.*
41. *Informationes accipiendæ quàm secretissimè.*

I. MULTIS sæculis forum internum quoad punitionem criminum non fuisse omninò separatum à foro externo, fusè deduximus supra *titulo* 4. *cap.* 1. neque illo tempore in discussione vel inquisitione criminum eorumque punitione intervenisse formalitates juris: sed eas demùm circa sæculum XII. in forum Ecclesiasticum irrepsisse, quando scilicet forum externum in punitione criminum à foro interno omninò separatum erat.

II. Et sicuti causæ civiles tum ex legum præscripto in Judiciis Ecclesiasticis instrui & decidi cœperunt; ita & causæ criminales in foro Ecclesiastico secundùm formam fori civilis instrui cœperunt; satisque ex dicendis hoc titulo apparebit, modum procedendi in criminalibus jure Canonico præscriptum, primitùs ex ipsis Legibus fuisse desumptum.

III. Concilium Lateranense sub Innocentio III. in *Cap.* 24. *ii De Accusationibus*, allegat triplicem modum crimina prosequendi per accusationem, denuntiationem, & inquisitionem.

IV. Accusatio est criminis alicujus apud Judicem competentem, vindictæ publicæ causâ, inscriptione interveniente, legitimè facta delatio; uti scribit Hostiensis in Summa *tit. De Accusationibus*.

V. De jure accusationem faciendam esse *in scriptis* per libellum, communiter docent Interpretes ad *L.* 3. *ff De Accusationibus*; & satis insinuat Gratianus ad calcem *Canonis* 5. *caus.* 2. *q.* 8. ubi & formam libelli accusatorii desumptam ex citata *Lege* 3. proponit.

VI. Multa præterea refert Gratianus, quæ ad formam accusationis pertinent; sed omnia desumpta penè sunt ex suppositítiis & falsis Decretalibus Epistolis primorum Pontificum, quæ verisimiliter ex Legibus Romanis circa sæculum IX. confictæ; ac dein in Decretum Gratiani relatæ, occasionem dederunt posterioribus Pontificibus, formam accusationis iis expressam suis Decretalibus inseren-

di; eamque tamquam Sacris Canonibus jam pridem probatam, retinendi.

VII. Illud præcipuè in libello accusationis observandum occurrit, quòd accusans teneretur in libello se inscribere ad pœnam talionis; ut est textus in citata *L.* 3. & *L.* 3. *Cod. Qui accusare non possunt.* Idque non tantùm in publicis delictis, sed etiam privatis criminaliter intentatis, *L. fin. ff. De privatis delictis*; quod & probat Pontifex in *Cap.* 16. ☩ *De Accusationibus*, dicens, quando crimen opponitur in modum accusationis, *oportet inscribi*: quoniam ad depositionem instituitur accusatio. Rursus in citato *Cap.* 24. innovato per Concilium Tridentinum *Sess.* 24. *cap.* 5. *De Reformat.* decernitur, " ut criminalis ac» cusatio, quæ ad diminutionem capitis, id est, ad degra» dationem intenditur; nisi *legitima* præcedat *inscriptio*, » nullatenus admittatur.

VIII. " Inscribere autem, est obligare se ad *eamdem* » pœnam, si non probaverit, quam Reus debuit pati, si » probâsset accusator, " inquit Glossa ad citatum *cap.* 16. verbo *Oportet inscribi.* Addit Julius Clarus in Practica criminali *lib.* 5. §. *fin. quæst.* 12. *num.* 16. de forma inscriptionis esse, non tantùm se obligare ad similitudinem pœnæ, sed insuper promittere, accusationem prosequi usque ad finem.

IX. Hæc forma inscriptionis sat luculenter expressa est in *Can.* 4. *Caus.* 2. *q.* 8. qui desumptus est ex supposititia Sixti III. ad Episcopos Orientales. " Qui crimen obji» cit, scribat *se probaturum*.... Et qui non probaverit » quod objecit, pœnam, quam intulerit, ipse patiatur.

X. Hanc inscriptionem hîc in Belgio in usu fuisse, testantur Tabulæ Legum Brabantiæ anni 1312. in quibus legimus, Joannem Ducem pœnam *talionis* disertè innovâsse, decrevisseque eo loco habendum esse eum, qui alium in jure accusâsset, & accusationem non probâsset, quo alius habendus fuisset probato crimine.

XI. Necessitas hujus inscriptionis inducta apparet, ut homines à calumniis deterrerentur; nec facilè ex odio aliave passione ad accusandos & calumniandos innocentes prorumperent.

Cuilibet enim privato tunc temporis licebat alium de crimine ad vindictam *publicam criminaliter* accusare, & convenire; nisi speciali lege ab accusando prohiberetur, tametsi nullum ejus privatum interesse interveniret, *L.* 8. *ff. De Accusat.* ideoque expediebat, accusandi nimium quorumdam pruritum pœnarum metu coërcere.

XII. Hodie ad præveniendum illum accusandi, imò & calumniandi pruritum, aliaque plurima incommoda, quæ ex privatorum accusationibus oriri nata sunt, consuetudine, & specialibus locorum Legibus ubique passim sublata est hæc auctoritas accusandi criminaliter, sive ad vindictam publicam.

Testatur Guil. Benedicti, qui à 200. & ampliùs annis scripsit, in repetitione *Cap.* RAYNUTIUS ☩ *De Testamentis*, verbo *Mortuo itaque testatore num.* 200. quòd in regno Galliæ locum non habeat titulus De accusationibus: " imò (ait) per Ordinationes Regias nullus admitteretur » etiam pro sua vel suorum injuria ad aliquem accusan» dum de crimine ad fines judiciales, & vindictam *publi-* » *cam*; nisi dumtaxat pro *suo interesse civili*. Sed omnia » crimina promoventur & persequuntur per Procurato» rem Regium in qualibet Baylivia, & Seneschalia insti» tutum, & de publico stipendiatum à Rege. " De eadem praxi Regni Galliæ testantur Rebuffus in Proœmio ad Constitutiones Regias *Glossa* 5. *num.* 91. & 105. Imbertus Pract. civil. & crimin. *Lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 3. & 4. & passim omnes Pragmatici.

Idipsum in Belgio servari testantur Zypæus in Notitia Juris Belgici, tit. *Qui accusare non possunt*; & Gudelinus de Jure Novissimo *Lib.* 5. *cap.* 14. *num.* 12. ubi ait: " Qui» libet olim secundùm Juris Romani regulam accusator » esse potuit; sed moribus nostris licèt quivis ad indican» dum denuntiandumque flagitium admittatur, tamen » unus est, qui ex officio, nomine fisci seu Reipublicæ, » ultionem criminum persequitur, atque is in tribunali» bus Regiis Procurator Generalis seu Regius; in tribu» nalibus autem Episcoporum, nec non hujus Universi» tatis, Promotor vocatur. Quod optimè videtur intro» ductum, quandoquidem nemo privatus personam ac» cusatoris absque summa invidia & odio illius, quem ac» cusat, amicorumque ejus, suscipere potest.

Vide plures ejusdem praxeos testes apud Christinæum ad Bugnionium *lib.* 1. *cap.* 13. & Simonem A Groenewegen *De LL. abrog.* ad tit. Cod. *De his qui accusare non possunt.*

XIII. His autem publicis accusatoribus, inscriptionis vinculum & talionis periculum moribus hodiernis quoque remissum: eò quòd ipsis ratione officii crimina publica prosequendi, & criminosos accusandi necessitas incumbat; uti omnes Pragmatici uno quasi consensu testantur; asseruntque solemnem illam inscriptionem, uti & pœnam talionis penitus à foro recessisse; earumque usum planè sublatum. Consuli poterunt Julius Clarus loco citato *quæst.* 12. & 81. item Christinæus & Groenewegen cum pluribus ab ipsis citatis.

XIV. Sed ne publici hi Officiarii auctoritate sibi concessâ in perniciem privatorum abutantur, & Legum obtentu, iræ & ultioni obsequantur, nullam omnino criminalem accusationem, nisi Decreto judicis, & ex præcedenti informatione instituere possunt; & si secùs faciant, imò vel ultra informationem procedant, Reumque de crimine accusent vel vexent, de quo nihil in informationibus occurrit, pro ratione calumniæ & judicantium religione mulctantur & puniuntur; uti notat Damhouderus in Praxi Rerum criminal. *cap.* 6. & plures allegati per Groenewegen loco citato. Repeti possunt quæ dicta sunt supra *Titulo* 6. *cap.* 5. *De Promotore.*

XV. Eadem ratione qua Procurator Regius, Promotor aliique publici Officiarii non tenentur se inscribere; etiam ubique penè moribus obtinuit, ut tametsi causâ cadant, in expensas non condemnentur; uti notant passim Pragmatici; & notanter quoad Belgium post Damhouderum in Praxi rerum Crimin. *cap.* 121. *num.* 7. Anselmo ad *art.* 9. Edicti perpetui §. 8. modò tamen Officiarius, cum omni modestia, integritate & humanitate causam prosequatur, ac officium suum exerceat; ita ut dici non possit, eum indiscretè, importunè, vel per calumniam egisse; uti loquitur Anselmo: qui dein §. 9. subjungit: " Sed si » nec delictum, nec famam, nec vehementem aliquam » præsumptionem probaverit, sed calumniosè, & dolo» sè aliquem in Jus vocasse reperietur, si inquisitum, seu » accusatum ante sententiam diffamaverit in corona civi» vium publicè, de delicto reo imposito buccinaverit, » aliave præstiterit ex quibus animus passionatus, & de» pravatus elici posset, in expensas, nec non damna & » interesse condemnandus venit; quin & injuriarum, » pars, eo casu agere poterit, nunquam enim aut dolus » aut calumnia debet manere impunita.

XVI. Ordinationes Curiæ Brabantiæ *art.* 110. decernunt, ut si Procurator Regius succumbat in causa, quam sine Decreto Curiæ suscepit, condemnabitur in expensas ex proprio solvendas. Si verò succumbat in causa suscepta ex Decreto Curiæ, tunc si non sit locus compensationi, equidem condemnabitur in expensas, sed solvendas ex ærario Curiæ. Verba articuli sunt: *Dat soo vvanneer onsen voorschreven Procureur sal gheraecken te succumberen in eenighe saecken daer toe by egeen ordinantie van onsen voorschreven Raede en heeft ghehadt, sal ghecondamneert vvorden als de saecke dat heyscht, in de kosten, om die te betaelen uyt synen eyghen buydele: ende indien hy succumbeert in saecken daer toe by ordinantie ghehadt, sal even gheliick ghecondemneert vvorden in de kosten, soo vvanneer de materie egeen compensatie en admitteert, maer sullen alsdan de kosten betaelt vvorden by den Ontfangher van den exploicten, tot onse laste.* Id est: Siquando præfatus noster Procurator causâ cadat, ad quam instituendam mandatum à Consilio præfato non acceperat, condemnabitur, prout res exigit, in expensas proprio sumptu faciendas; si verò in actione, quam ex mandato instituit,

causâ

causâ ceciderit, eodem modo in expensas condemnabitur, si res nequeat compensari, verùm nostro tum sumptu persolventur per ærarii Receptorem.

XVII. Ordinationes Curiarum Ecclesiasticarum Provinciæ Mechliniensis *tit.* 11. *art.* 59. volunt, ut " quotiescumque ratione officii Promotor aliquem in jus vocaverit; tenebitur omnino aut delictum probare, aut saltem famam. Cùm autem non proprio motu, sed præcedente Decreto Judicis, aut nostro, vel Vicariatûs, aliquem citari curaverit vel arrestari, cùm diligentiam suam præstiterit, nihil ei imputabitur.

Dein *art.* 60. subdit: " Si verò nec delictum, nec vehementem aliquam præsumptionem probaverit, sed calumniosè & dolosè aliquem in jus vocasse reperietur, tunc ipse Promotor in expensas condemnatus, illas Parti restituet: quin & injuriarum Pars agere poterit. Si verò non ipsum quidem principale delictum, v. g. adulterium, concubinatumve probaverit, sed præter famam, præsumptionemve vehementem, aliquos actus alios illud plerumque comitantes, præcedentesque, illicitos, ac scandalosos, ob horum probationem Reus juxta actuum enormitatem, scandalum, & conscientiam Judicis in partem, aut solidas expensas condemnari poterit.

XVIII. De jure communi si legitimus accusator deerat, ne crimina manerent impunita, poterat Judex nonnumquam via inquisitionis contra criminosos procedere; de qua in *Cap.* 19. 21. *&* 24. ※ *De Accusat.* Tuncque dicitur Judex procedere à seipso, sive ex officio.

XIX. Eodem jure inspecto, hic modus procedendi via inquisitionis erat extraordinarius, & tantùm in defectum legitimi accusatoris assumendus, uti latè ostendit Julius Clarus loco citato *quæst.* 3. *num.* 4. *&* 5. At hodie de consuetudine hic modus procedendi viâ inquisitionis revera est ordinarius; quia moribus hodiernis non solet accusatio sive processus criminalis contra aliquem seu in tribunali civili seu Ecclesiastico institui, nisi prævia inquisitione.

XX. Testatur quoque Guillielmus Benedicti loco citato *num.* 201. " Quòd hodie omnia expediantur per viam inquisitionis; imò (ait Benedicti) cùm hodie semper procedatur per inquisitionem loco accusationis surrogatam, sicut damnatus viâ accusationis erat infamis; ita nunc si damnetur viâ inquisitionis, proviso quòd damnatus tali pœnæ afficiatur.

XXI. Notandum enim, quòd procedere via inquisitionis non sit, quando Judex transmittit reo inquisitionem, ut nonnulli arbitrantur; sed actus inquisitionis secundùm communem loquelam & dispositionem appropriatur primo actui, quo mediante, per viam officii Judex videtur velle procedere contra aliquem, non autem attribuitur actibus sequentibus processûs; uti monet Julius Clarus citata *quæst.* 3. *num.* 2. ibidem addens: " Et sic rectè loquendo, inquirere contra aliquem, non est ei transmittere inquisitionem, sed est recipere testes, seu informationes contra eum. Charta verò inquisitionis sive libellus criminalis, qui contra reum formatur, atque ei intimatur cum termino comparendi, est actus communis utrique modo procedendi. Et ideo indifferenter transmittitur reo absenti, tam si procedatur ad accusationem seu querelam partis, quàm si procedatur ex officio.

XXII. Itaque formare inquisitionem contra aliquem est facere processum informativum, assumendo informationes contra reum super delicto. Ex his dein informationibus elicitur titulus & series facti, quæ postea narratur in libello accusationis, & Reo transmittitur vel communicatur in vim citationis.

XXIII. Inquisitio igitur seu informatio prærequiritur hodie, ut publici Accusatores, qui soli moribus hodiernis ad accusandum criminaliter & ad vindictam publicam admittuntur, accusationem instituere, aut contra reum libellum accusationis offerre possint. Ideoque tradunt communiter Pragmatici, moribus hodiernis informationem esse bâsim processûs criminalis. Carolus Fevretius De Abusu *lib.* 8. *cap.* 3. *num.* 1.

XXIV. Refertque Joannes Tornetius in collectione Arrestorum *Litt. A. cap.* 125. condemnatum quemdam Officialem per Parlamentum Regium in mulctam 25. pataconum, quia omissa informatione inceperat ab interrogatione Rei; & vi confessionis à Reo elicitæ processerat ad sententiam definitivam privationis Beneficii.

XXV. " Hæc autem inquisitio, quam vulgò informationem *previam* vocamus, ex judicis & officio & auctoritate semper fiat necessum est, " ait Damhouderus in Praxi *rerum criminal. cap.* 8. *num.* 1. additque *num.* 2. " Nemo enim nisi solus Judex aut Judicis potestatem habens, de crimine efficaciter inquirere potest.

XXVI. Idipsum ordinatum per Edictum criminale Philippi II. de 9. Julii 1570. *art.* 51. extatque *parte* 2. Edict. Brabantiæ *lib.* 2. *tit.* 3. *cap.* 1. vetatque sub gravi pœna omnibus Notariis, Secretariis, Graphiariis, & generatim omnibus personis, quæ non sunt Judices, nec commissionem aut auctoritatem habentes ad capiendas informationes præparatorias, testes audire, attestationes dare, aut speciales actus exercere in causis & processibus coram aliis judicibus pendentibus: inhibendo insuper judicibus, ullam rationem habere hujusmodi informationum aut attestationum.

XXVII. Et quidem si de crimine commisso judici constet, sed auctor criminis omnino ignoretur; nullaque fama, aut indicia hactenus aliquem in particulari de crimine perpetrato suspectum reddant, tunc vel Procurator Regius, Promotor aliusve publicus Officialis auctoritate judicis *generaliter* inquirit, sive *generalem* informationem instituit, interrogando testes, quos de negotio informatos putat, aliaque tentat, quæ ad detegendum auctorem commissi criminis conducere posse credit. Hæc vocatur informatio sive inquisitio generalis.

XXVIII. Ut autem fiat inquisitio sive informatio *specialis* contra particularem & individuam personam, debent saltem aliqua indicia præcedere, quæ personam judici meritò de crimine commisso suspectam reddant.

XXIX. Et quidem jure communi inspecto, ac signanter Decreto Concilii Lateranensis in *Cap.* 24. ※ *De Accusat.* communiter tradunt Canonistæ, non posse institui hanc informationem *specialem* contra particularem personam, nisi præcedat *publica* diffamatio. " Sicut enim (ait Concilium) accusationem legitima debet præcedere inscriptio, sic & inquisitionem *clamosa insinuatio* prævenire.

XXX. Verùm ut informatio etiam specialis contra aliquem sumatur, ex praxi hodierna sufficit, si indicia habeantur, quæ ipsum de crimine revera suspectum reddunt: quod & notavit Julius Clarus loco citato *quæst.* 6. *num.* 1. Postquam enim dixit, Canonistarum opinionem esse, requiri *famam publicam* præcedentem, quæ sit *vice accusationis*, ut quasi populus videatur illum ut Reum criminis Judici deferre, seu apud Judicem accusare, subjungit: " Sed certè quidquid sit de jure, totum contrarium docet practica, quæ communiter observatur. Judex enim constito de delicto, assumit informationes in genere, & interrogat primò testes, quos putat esse de negotio informatos, super veritate criminis, scilicet an sciant, quis maleficium illud commiserit. Et si dicant, se nescire, tunc interrogat eos super diffamatione neminem nominando, sed in genere interrogando, contra quem illius delicti fama laboret: & si ex eorum dictis resultet probatio facta contra aliquem, tunc specialiter contra eum inquirit, & ad ulteriora contra eum procedit; vel per citationem, vel per capturam juxta qualitatem indiciorum.

XXXI. Quin fama contra aliquem de commisso crimine queat aperire viam inquisitioni, dubium non est. Quæ autem fama sive diffamatio requiratur vel sufficiat ad instituendam specialem inquisitionem seu informationem, generaliter determinari nequit: pendetque plurimum à Judicis arbitrio, qui attentis gravitate criminis,

conditione & qualitate, ac bonâ famâ, ac vitæ integritate infamati; nec non personis quæ huic famæ occasionem dedisse creduntur, judicet, num sufficiens fama sit, ut hîc & nunc contra infamatum informatio capiatur. Vide Damhouderum in *Praxi Rerum crim. cap. 9.*

XXXII. Denuntiatio frequenter quoque hodie aperit viam inquisitioni seu informationi instituendæ: nam licèt de jure communi, præsertim Canonico, quidam modus ordinarius procedendi contra criminosos sit denuntiatio, quemadmodùm describitur in *Cap. 24.* ✠ *De accusat.* hodie tamen denuntiatio nihil aliud operatur, nisi quòd succedat loco diffamationis vel querelæ, & sic aperiat viam Judici ad inquirendum contra aliquem; adeò quòd ita dicatur procedere Judex ex officio, quando præcedit sola denuntiatio, sicut quando præcedit sola diffamatio. Ita Julius Clarus *quæst. 7. num. 3.*

XXXIII. Observat ibidem Clarus *num. 7.* quòd de consuetudine passim servetur, ut non modò Officiales ad hoc constituti admittantur ad denuntiandum, sed & alii. Idipsum tradit Damhouderus *cap. 6.* monetque *num. 12.* " Judicis esse, antequam denuntiationem acceptet, diligenter introspicere ac animadvertere personæ denuntiantis qualitatem, ingenium, mores, omnesque conditiones; nec non studiosè & accuratè perscrutari singulas tam denuntiatoris, quàm aliarum rerum penè omnium circumstantias, ne cui (quod hujusmodi rerum neglectu fieri potest) temerè odiosam molestiam pariat, ac frustra in graves expensas inducat.

XXXIV. Si quis sponte & voluntariè, non ex necessitate officii, aliquem Judici super certo crimine denuntiaverit, & factâ informatione & processu absoluto reperiatur falsò & calumniosè denuntiâsse, poterit denuntiator condemnari in expensas, uti notat Julius Clarus citatâ *quæst. 7. num. 12* & *quæst. 10. num. 4.* item Antonius Faber in *Cod. lib. 9. tit. 2. Definit. 9. & 13.* qui & dicit, » quòd instigator accusationis, qui per calumniam instigasse ex litis eventu probatur, condemnandus sit in omne, quod Rei interest. " Adde Paponium *lib. 24. tit. 1. Arresto 2.*

XXXV. Insuper addit Faber citatâ *Definit. 10. notâ 4.* " Quòd non cogatur Fiscalis Procurator nominare instigatorem, nisi eo demum tempore, quo ex eventu judicii apparet calumniosam fuisse accusationem. Et ideo (ait) non facilè debet Procurator Fiscalis instigatorem occultum audire, nisi priùs & privata saltem scripturâ subscribat, veramque esse affirmet accusationem.

XXXVI. In Gallia, si accusati manifestò innocentes reperiantur, Procurator Regius delatorem suum nominare tenetur, propter expensas scilicet, damna ac interesse Parti adjudicandas, ex Constitutione Aurelianensi *art. 73.* Verba articuli sunt: *Nos Procureurs, ou des hauts Justiciers, seront tenus nommer le denonciateur (s'ils en sont requis) apres que la cause aura obtenu jugement & Arrest d'absolution, afin de recours des despens, dommages & interests contre qu'il appartiendra.* Id est: Nostri aut Judicum supremorum Procuratores obstringentur nominare delatorem (si ad id rogentur) postquam causa fuerit per judicium terminata, lataque absolutionis sententiâ, ut ratione sumptuum & detrimenti, recursus habeatur adversùs eum, ad quem res pertinebit. Vide Appendicem ad citatum titulum Paponii *Arresto 3.* ubi & notatur, hunc articulum dumtaxat habere locum in casu absolutionis *puræ* ac *simplicis*, non verò si accusatus in lite ordinaria dumtaxat admittatur, vel usque ad novum mandatum remittatur sub conditione quotiescumque se repræsentandi.

XXXVII. Si nullus adsit denuntiator, sint tamen indicia non levia contra certam personam, poterit Judex ex officio informationem accipere; ita tamen, ut ritè ponderet indicia, num reverà sint sufficientia, habitâ consideratione personæ accusatæ, & criminis cujus rea agitur. Nam ex omnium Doctorum sententia in materia indiciorum non potest statui certa regula, sed totum relinquitur judicio Judicis, qui secundùm qualitatem personarum & delicti & indiciorum judicabit, num indicia sufficiant ad capiendam informationem contra illam personam.

Ne Promotores, aut Procuratores officii spe alicujus lucri, vel ex alia subinde carnali passione ad informationes contra honestas & bonæ famæ personas nimis leviter prosiliant, easque hoc pacto suspectas reddant & infament, passim ubique receptum est, Promotores & Procuratores non posse informationes capere, nisi præviâ Judicis licentia: atque nominatim Statuta hujus Universitatis habent: " Promotor nullam contra quemquam præparatoriam informationem capiat sine jussu D. Rectoris.

XXXVIII. Hæc informatio præparatoria cùm tantùm fiat in ordine, ut Judex sciat, num sint sufficientia indicia ad agendum criminaliter adversus aliquem; aut ut perveniatur ad notitiam ipsius auctoris, ideo consuetudine receptum est, hanc informationem seu inquisitionem fieri posse, etiam adversus absentem nulla præcedente contumacia.

XXXIX. Ulteriùs certum est, quod de consuetudine ac stylo omnium Curiarum in informatione sive generali, sive speciali testes examinentur non citata Parte sive persona contra quam fit informatio: ne si citaretur, posset aufugere, aut testes subornare. Vide Julium Clarum in Practica criminali *quæst. 11.*

XL. Si forsan adsit denuntiator sive querelator, quamvis citari non debeat, tamen cauti & justi Judices (ait Clarus ibidem) semper citari illum faciunt ad subministrandum indicia, si quæ habet ad coadjuvandum intentionem Fisci.

XLI. Denique hæ informationes debent accipi quàm potest secretissimè; ne personæ contra quas inquiritur, antequam sint condemnatæ, per hasce contra se institutas informationes infamentur. Ordinationes Curiarum Eccles. Provinciæ Mechliniensis *tit. 7. art. 3.* injungunt Promotoribus, ut " caveant, ne quem innocentem per calumniam in jus vocent, aut importunè, vel indiscretè aliquos exagitent, defectusque propalent, ac accusatos seu inquisitos, præsertim Ecclesiasticos, ante sententiam diffament, sed cum omni modestia, integritate, & humanitate officium suum exerceant.

CAPUT II.

De Captura vel Citatione *personali* accusatorum; & quæ circa incarceratos servanda?

1. *Ex informationibus præviis Judex dispicere debet, num decernenda sit captura?*
2. *Nemo apprehendendus nisi authoritate Judicis.*
3. *Officiariis hodie vi generalis mandati ad apprehensionem procedere nequeunt.*
4. *Quæ à Judice in decernenda captura de jure communi sint attendenda?*
5. *Juri communi hac in parte conformes sunt Ordinationes Curiarum Ecclesiasticarum.*
6. *Dictæ Ordinationes vetant apprehensionem personæ notabilis qualitatis, nisi communicatione factâ Episcopo aut Vicariatui ejus.*
7. *Captura non facilè decernenda contra personas Ecclesiasticas.*
8. *Ordinariè non decernenda contra Clericos, si cautionem præstent* de parendo.
9. *Synodus Tridentina innuit, non esse decernendam capturam ubi de fuga non timetur.*
10. *Ex communi Doctorum sententia non est procedendum ad incarcerationem, dum agitur dumtaxat de pœna pecuniaria, & Reus offert cautionem sufficientem.*
11. *Idque etiam dum Reus crimen est confessus, vel in flagranti delicto est deprehensus.*
12. *Edictum Philippi II. vult relaxari captivos sub cautione, si non planè de delictis constet, nec agatur de delictis atrocioribus.*

13.

13. *Etiam aliquando relaxatio hac annuenda ubi agitur de delicto capitali.*
14. *Potest interdum Judex accusatum militibus custodiendum, vel alicui tuto loco committere.*
15. *Interdum pro cautione fidejussoria admittenda juratoria.*
16. *Quomodo probetur accusatum non posse invenire cautionem fidejussoriam?*
17. *Jure Romano captivi non debent malè tractari, sed à custodibus carcerum eis humanitas exhibenda.*
18. *Consuetudo hoc jus non abrogavit, licèt à multis negligatur.*
19. *Volunt Edicta Principum nostrorum, ut causa captivorum celeriter terminentur.*
20. *Volunt insuper ab inferioribus Judicibus quater in anno transmitti nomina captivorum ad superiores Judices.*
21. *Praterea singulis mensibus volunt visitari carceres per Officiarios & Judices, & interrogari captivos super iis qua ad causa expeditionem conducere possunt.*
22. *Item, an omnia necessaria captivis subministrentur.*
23. *Qua à custodibus carcerum observanda circa captivos; & qui in custodes eligendi speciali Edicto Philippi II. expressum est?*
24. *Huic Edicto consonant Ordinationes Curiarum Ecclesiasticarum.*
25. *Ad quid teneatur custos, si ejus negligentiâ Reus è carcere fugerit.*
26. *Comessationes, lusus chartarum, inhonesta conversationes in carceribus non permittenda.*
27. *Sollicitè à Judicibus attendendum, qui in custodes carcerum eligantur.*
28. *Jam pridem usitatum fuit per Episcopos carceres visitari.*
29. *Imperatores voluerunt carceres Episcopis semper patere.*
30. *Imperator Justinianus optavit bis per hebdomadam carceres per Episcopos visitari.*
31. *Insuper voluit per Episcopos indicari negligentia judicum circa captivos.*
32. *S. Carolus prabuit exemplum pia sollicitudinis erga captivos.*
33. *Voluit semel in hebdomada visitari captivos cum relatione ad Episcopum.*
34. *Constituit insuper protectorem incarceratorum; & quod hujus officium?*
35. *Etiam per Episcopum ipsum voluit aliquando visitari carceres.*
36. *Ex Decreto Concilii Toletani anni 1565. Episcopi quolibet mense carceres visitare debent.*
37. *Visitatio carcerum per Episcopos aut Pastores valde hodie optanda.*
38. *Ubi non apparet decernenda captura, locus erit citationi ipsius Rei.*
39. *Quid citatio* personalis?
40. *In Edicto Principum componitur cum captura; & quare?*
41. *Citatus* personaliter *non potest comparere per Procuratorem, nisi ad allegandum impedimentum.*
42. *Interdum citatio personalis ex Decreto Curia convertitur in citationem simplicem.*
43. *Citati* personaliter *relaxandi non sunt antequam responderint.*
44. *Ex Ordinationibus Curiarum Eccles. subinde respondendum* personaliter *extra materiam criminalem.*

I. INformationibus contra Reum captis, Judex dispicere debet, num decernenda sit captura ipsius Rei sive accusati; vel an simpliciter citandus; aut saltem sub cautione de se sistendo usque ad sententiam sibi relinquendus.

II. Prudentis enim Judicis examini tantùm relictum est, ut is inquirat & judicet, an apprehensione digna sit diffamatio, quæ contra Reum habetur, *L. 3. Cod. De Exhibit. reorum*, ubi Imperatores præcipiunt, "neminem in Judicio exhibendum, nisi de cujus exhibitione Judex pronuntiaverit.

III. Hinc moribus nostris in vim generalis mandati, & vi officii non possunt Officiarii procedere ad apprehensionem personalem, priusquam indiciis & informatione præparatoria, facinus exploraverint, & à Judice Decretum apprehensionis obtinuerint, uti rectè notat Antonius Perezius ad tit. *Cod. De Exhibendis reis num.* 1.

IV. Porrò Judex hîc attendere debet conditionem personæ ipsius rei, qualitatem criminis objecti, nec non indicia commissi criminis, quemadmodum eleganter expressit Ulpianus in *L. 1. ff. De Custodia & exhibit. reorum.* "De custodia reorum Proconsul æstimare solet (ait) utrum in carcerem recipienda sit persona, an militi tradenda, vel fidejussoribus committenda, vel etiam sibi. Hoc autem vel pro criminis, quod objicitur, qualitate, vel propter honorem, vel propter amplissimas facultates, vel pro innocentiæ personæ, vel pro dignitate ejus, qui accusatur, facere solet.

V. Hactenus dicta sat conformia sunt Ordinationibus Curiarum Eccles. Provinciæ Mechl. *tit.* 7. *art.* 8. quo cavetur, ut Promotores " ad incarcerationem non procedant, nisi prævio Judicis Decreto, qui nec id concedet, sine diligenti informatione præparatoria, nisi periculum esset fugæ, si informatio capienda, vel Decretum Judicis expectandum esset ante incarcerationem: vel nisi in flagranti crimine reus deprehenderetur, vel demum, nisi post tres citationes in Judicio reproductas, præcedente debitâ informatione declaratus fuerit contumax: datâ nihilominus, hoc ultimo casu, optione reo criminis non gravissimi, seu veniendi ad carceres, seu loco carceris præstandi cautionem sufficientem de sistendo se juri, & implendo judicato, nisi ex causis aliter Judici videretur.

VI. Addunt insuper citatæ Ordinationes *art.* 9. " Si tamen personæ essent notabilis qualitatis, non apprehendentur, nisi negotio nobis, (Episcopo) vel Vicariatui antè communicato, quando moram hoc faciendi res patietur.

VII. Et sanè quia incarceratio fieri nequit sine notabili ipsius rei infamia & incommodo, Judices præsertim Ecclesiastici, Decreta apprehensionis & incarcerationis maximè contra Clericos & personas Ecclesiasticas non facilè decernere debent.

VIII. In *Cap. 15. De Sentent. excommunicat.* in 6. respondit Bonifacius VIII. " Clericos si de parendo juri tibi fidejussoriam dederint cautionem, detinere non debes, nisi excessûs enormitas, vel alia causa rationabilis eos suaserit detinendos.

IX. Synodus Tridentina *Sess. 25. cap. 6. De Reformat.* tradens formam, quâ Episcopus procedere debet contra Canonicos Capitulorum Cathedralium exemptorum, inter alia dicit: " In criminalibus ex incontinentia provenientibus, de qua in Decreto *De Concubinariis*, & in atrocioribus delictis, depositionem aut degradationem requirentibus, ubi *de fuga* timetur, *ne judicium eludatur*, & ideo opus sit *personali* detentione, possit initio solus Episcopus ad summariam informationem & necessariam detentionem procedere.

Hîc non obscurè innuit Synodus, ex summaria informatione detentionem non esse decernendam, ubi de fuga ipsius Rei non timetur: vel ubi periculum non est, ne per ejus fugam judicium reddatur elusorium.

X. Hinc communiter docent Doctores, non esse procedendum ad incarcerationem, quin & incarceratos esse relaxandos, si Reus seu accusatus præstet cautionem sufficientem se in judicio sistendi, & judicato satisfaciendi, quandocumque pœna non nisi pecuniaria crimini imminet; quorum opinioni accedens Tuldenus loco citato, addit eam opinionem admittendam, " ubicumque fuga Rei non eluserit executionem: Ergo (ait) & in relegatione.

XI. " Adsentior & iis (pergit Tuldenus) qui idem statuunt, quamvis causa jam ad exitum decurrat: relaxandum nempe interventu sponsoris Reum: idemque etsi Reus confessus convictusve, ac proinde etsi in fla-

flagranti delicto deprehensus, aut ejus publicâ evidentiâ oppressus. Quid enim interest justitiæ aut accusatoris, dum de judicato mox solvendo, non tantùm de Reo sistendo, certiùs cautum est.

XII. Edictum criminale de 5. Julii 1570. *art.* 53. vult ut statim atque de innocentia captivi constabit, dimittatur & absolvatur: redarguens errorem quorumdam, qui laudem esse justitiæ putant, neminem è carceribus relaxare: cùm vera laus consistat in expedita causæ cognitione, & justa condemnatione vel absolutione & si per informationes de delicto non plenè constet; sed tantùm sit suspicio vel dubium (modò materia sive crimen non sit nimis enorme) ut relaxetur sub cautione fidejussoria, vel juratoria pro qualitate personæ & delicti. Verba Edicti sunt: *Dat soo gheringhe bliicken sal vande innocentie ende onnoeselheyt vande ghevanghenen, wvillen wvy, dat, alle sacken gepostponeert ende te rugge ghestelt, die Jughen ende Rechters verstaen sullen, om hem te ontslaen, ende absolveren, wvesende een abuys, hem te laten duncken die eerre vander Justitien te ziine niemanden te relaxeren; de wvelcke ghelegben is, mits gheven de goet, cort ende oprecht vonnisse, tot absolutie ofte condemnatie: Ende indient niet t'eenemael ende ghebeelsicken en bliicke vander misdaet, naer die informatien ende devoor deshalven ghe taen: maer datter alleenelick suspicie ofte twiifel valt (indien de sacke ende materie niet te seer swvaer en is) sullen die ghevanghenen ghestaeckt wvorden tot eerbieden, op cautie ofte berchtocht fidejussoire ofte juratoire nae de qualiteyt vande persoonen, ende der misdaet. De selve confirmerende ofte anderssins ordinerende, soomen de sacke ende materie bevinden sal ghedisponeert.* Id est: Quamprimum de innocentia captivi constabit, volumus, ut quibuslibet sepositis & omissis nil prius Judices curent, quàm eos dimittere & absolvere, cùm abusus sit quòd quispiam sibi persuadeat agi existimationem justitiæ, si quis absolutus dimittatur: quæ in eo sita est, ut æqua brevisque seu absolutionis seu condemnationis sententia proferatur; si verò post inquisitionem aliaque adhibita media, non omnino & liquidò de crimine constet, suspicio verò dumtaxat, aut dubium supersit (si modò causa non sit nimium enormis) dimittentur captivi mediante cautione fidejussionis aut juramenti, attentâ personarum & criminis qualitate. Quod vel observabitur, vel aliter decernetur, prout exiget causæ dispositio ipsius Rei.

In atrocioribus delictis, putà voluntariis homicidiis, relaxationem sub cautione vetat Edictum de 1. Julii 1616. *art.* 20.

XIII. De hac relaxatione sub cautione fidejussoria latius agit Damhouderus in *Praxi Rerum Civil. cap.* 20. ubi inter alia quoque observat *num.* 11. quòd subinde accusatus de crimine pro quo ex jure communi, & forma Statutorum pœna corporalis est imponenda, possit à judice sub hac cautione relaxari, quod & Tuldenus notavit loco suprà citato; concludens, non esse generaliter verum, quod communiter asserunt Interpretes, relaxationem hanc non esse annuendam ubi de crimine capitali agitur. Nam "si (ait) cui naturæ & anteactæ vitæ probitas suffragatur, quantò atrocius intentatur crimen, tantò id ab illo & à verisimilitudine magis abhorret. Ergo si spectatæ probitatis vir accusatur, non quia crimen capitale est, ideo is statim carceri mancipandus, sed si gravibus ejus indiciis non urgetur, committendus plerumque est fidejussoribus.

XIV. Monet autem Julius Clarus loco citato *quæst.* 64. quòd subinde " possit Judex reum consignare militibus, ut custodiant illum in loco aliquo tuto extra carceres, vel fidejussoribus, qui promittant, eum in loco aliquo tenere, vel statuere palatium, vel civitatem pro carcere sub fidejussione, quando qualitas personæ hoc requirit, & Judex credit pro certo illum non fore culpabilem.

XV. Qua forma concipi debeat fidejussio, & quæ dicenda sit sufficiens, ibidem exponit Clarus; unà notans, quòd de jure & consuetudine interdum relaxandi sint Rei sub cautione *juratoria*, cùm fidejussorem reperire nequeunt; quod & citatus *articulus* 53. Edicti criminalis anni 1570. manifestè supponit. Hanc consuetudinem laudat Clarus; " ne Rei (ait) qui aliàs essent relaxandi, ubi fidejussorem invenirent, in carceribus marcescant.

XVI. Dicit ibidem Clarus *num.* 15. communiter receptum esse, " eo ipso quòd Reus cum juramento affirmet, quòd non putat invenire posse fidejussorem, satis censeatur probasse difficultatem præstandi fidejussorem.

" In Practica tamen (ait ibidem) apud nos servatur, quod Judex ex officio summariè & sine scriptis cum interventu Fisci se informat de facultatibus ipsius rei aliter, quàm per ejus juramentum, & deinde fit ordinatio, quod relaxetur cum juratoria cautione, cum participatione & interventu Fisci, & subscribitur à Fiscali, & Judex est postea tutus in Syndicatu.

XVII. Cùm jure Romano carceres non ad pœnam, sed ad custodiam sint constituti, severè legibus vetitum est, captivos malè tractari, quemadmodum latè exponitur in *L. fin. Cod. De Custodia reorum*; neque ipsis captivis per corruptos carcerum custodes humanitas negetur; ut noxius citò puniatur, & innocens absolvatur: quin & ipse custos carceris " intra trigesimum diem semper ingerat numerum personarum, varietatem delictorum, clausorum ordines, ætatemque vinctorum. Quòd si hæc prætermiserit, officium quidem viginti libras auri ærario nostro jubemus inferre: Judicem verò desidem ac resupina cervice tantum titulum gerentem, extorrem impetrata fortuna, decem auri libras mulctandum esse censemus.

XVIII. Rectè notavit Zypæus in Notitia Juris Belgici *tit. De Custodia reorum num.* 1. quod " usus hoc non præcisè servet, non (ait) aliquâ vernaculâ lege obstante, sed *negligentia*.

Et sanè si Principum nostrorum Edicta attendamus, reperiemus, non minorem his, quam Romanis de captivis curam fuisse.

XIX. Imprimis in citato Edicto de anno 1571. mandant *art.* 38. etiam Regiis Conciliis, ut non ultra annum captivos suos detineant, nec eorum causas ultra illud tempus protrahant; & in casum non determinationis, ipsi Principi indicare teneantur rationes retardationis. Quin & Edicto perpetuo anni 1611. *art.* 40. edicitur, ut non ultra *sex menses*, postquam ipse processus fuerit instructus, sententia differatur.

XX. Et *art.* 34. mandatur omnibus inferioribus Judicibus, catalogum omnium captivorum quater quotannis, nimirum *Quatuor temporibus* ad Superiores transmittere; ut hi examinent, num nihil negligentiæ in terminandis his causis ex parte Judicum aut Officiariorum interveniat. Plura eumdem in finem decernuntur ibidem *art.* 35. 36. & 37.

XXI. Præterea *art.* 39. mandatur, ut Officiarii personaliter, aut in eorum à civitate absentia ipsorum locum tenentes, ut minus singulis mensibus semel visitabunt carceres, præsentibus duobus è Judicibus, & Graphiario criminali, ipsosque captivos singulatim alloquentur, eos interrogantes super iis, quæ videbuntur convenire ad causarum expeditionem.

XXII. Insuper attendent, num carceres sint tales ut captivi securè & tutò ibidem custodiantur: an captivis necessaria subministrentur in victu & potu ac straminibus juxta Ordinationes Regias; ipsique carceres non sint infecti, vel fœteant, aliaque similia: *Quandoquidem* (ait Edictum) *carceres sint ad custodiam, & non ad vindictam.*

Idipsum circa visitationem carcerum qui subsunt Concilio Brabantiæ, fieri vult per Procuratorem generalem vel ejus Substitutum, ipsique quater in anno assistant duo Consiliarii à Superioribus designandi.

XXIII. Quæ hîc statuta sunt circa subministrationem necessariorum ad victum & potum captivorum, nec non expurgationem & munditiem carcerum, repetuntur in Edicto ejusdem anni 1570. quod speciatim concernit ipsos custodes carcerum; ubi latiùs declaratur & decernitur,

tur,

tur, quæ ab his observanda; & qui ad hoc officium assumendi sint. Habetur hoc Edictum *parte* 2. Edict. Brabantiæ *lib.* 2. *tit.* 3. *cap.* 1.

XXIV. Plura quoque consona dicto Edicto de officio custodis carcerum habentur in Ordinationibus Curiarum Eccles. *tit.* 16. atque inter cætera *art.* 1. quòd " erit » diligens in custodiendis captivis, ac non solùm de sua » diligentia, sed & uxoris, & omnium, qui de sua familia sunt, tanquam propriâ respondebit, nec juramentum solum, sed & cautionem ea de causa præstare tenebitur.

XXV. Deinde *art.* 2. additur: " Cùm ejus, aut suorum negligentiâ aliquem è carceribus fugere contigerit, ad omnia, quibus tempore fugæ captivus obligatus erat, tam ratione delicti, quàm expensarum, obligabitur, nisi subtilem fractutam probare possit, aliamve causam adferre, quæ secundùm juris depositionem eundem excuset.

XXVI. Præcipitur quoque *art.* 7. quòd, " comessationes captivorum, lusus chartarum, aut similes, nullo modo admittet, sed bene eorum loco libros pios subministrabit. " Hoc ipsum præcipit citatum Edictum; unà vetans in carceribus sive custodiis exerceri popinas, cabaretten aliasque inhonestas conversationes tenere.

XXVII. Quanta ab inhumanis custodibus miseri captivi patiantur, singulatim enarrat Damhouderus in Praxi rerum crim. *cap.* 17. optatque, " ut Judices in assumendis custodibus seu Commentariensibus, vigilantes sint » & prudentes, ne quibusvis citra delectum hoc officium » committant; quin potius eligant viros bonos, cordatos, humanos, mites, misericordes, benignos, affabiles, pios, bonæ conscientiæ, timentes Deum, qui » suis captivis diligenter necessaria subministrent, eos subinde consolentur, & ut pii patresfamilias, in quibusvis necessitatibus juvamen & solatium præbeant afflictis. Nihil piaculi, nihil spurcitiæ, nihil exactionis, » nihil imposturæ, nihil fraudis, nihil criminis, nihil denique maleficii, aut per se, aut per alios, in suos carceres irrepere sinant.

XXVIII. Quia inter opera misericordiæ non minimum est, captivos visitare, eorumque miserias sublevare, jam pridem sanctissimi Episcopi & Pastores sui muneris existimarunt, carceres adire, & captivorum curam agere.

XXIX. Hanc Episcoporum operam in captivos probantes Imperatores, voluerunt, carceres semper ipsis patere.

Extat in appendice Codicis Theodosiani lex Honorii Imp. in hæc verba: " Eam quoque Sacerdoti concedimus » facultatem, ut carceris ope miserationis aulas introeat, » medicetur ægros, alat pauperes, consoletur insontes; » & cùm singulorum causas cognoverit, interventiones » suas apud Judicem competentem suo jure moderetur.

XXX. Et Justinianus Imp. in *L.* 22. *Cod. De Episcopalis audientia*, solicitudinem Episcoporum erga captivos excitare volens, jubet: " Deo amabiles locorum Episcopos per unam cujusque hebdomadæ diem, id est, feria » quarta, aut sexta, quæ & parasceve appellatur, eos qui » in custodia habentur, visitare, & diligenter inquirere » causam, ob quam detinentur.

XXXI. Insuper, " licentiâ datâ Deo charissimis pro » tempore Episcopis, si quam negligentiam admissam cognoverint ab Illustrissimis & Magnificentissimis atque » Clarissimis pro tempore Magistratibus, vel iis, qui illis parent officiis talem ipsorum negligentiam indicandi, ut conveniens adversus negligentes animi nostri motus exsurgat.

XXXII. Sanctus Carolus quem Pastoralis solicitudo gloriosum reddidit, nihil omittere volens, quod ad paternam boni Pastoris curam spectaret, illustre omnibus Pastoribus benignitatis & piæ sollicitudinis erga miseros incarceratos exemplum præbuit.

XXXIII. Imprimis in Concilio suo Mediol. I. *parte* 2. *tit. De carceris custodibus*, statuit, ut Episcopi " curen » etiam per certos homines, ab eis deligendos, semel in » hebdomada visitandos eos, qui in carcere tenentur: qui » si illos indigniùs, & acerbiùs tractati compererint, referant ad Episcopum, qui pro sua prudentia ac pietate, » ne quid iniquiùs fiat, omninò provideat.

XXXIV. Ultra hos carcerum præfectos, voluit ut esset præterea Protector carceratorum unus ex Canonicis ordinariis Ecclesiæ Metropolitanæ, quem Archiepiscopus libero arbitrio suo deligat singulis bienniis.

Hujus officium esse declarat, " speculari & invigilare » super Advocato & Protectore pauperum, & præfecto » spirituali carcerum, ac rursus collaterali, ac satellitibus, & carcerum custodibus, ne muneri suo ulla in re » desint, aut quid aliud committant in damnum carceratorum.

» Sollicitè propterea investiget de cura spirituali carceratorum; & rursus de corporali, deque illorum causarum expeditione, & quomodo cum illis agatur ab his » singulis ad quos spectat.

» Visitet pluries, & saltem bis in hebdomada singulos » carceratos, etiam qui in carceribus secretis sunt, habito consensu Vicarii criminalis, seu cum ejus interventu, vel Promotoris Fisci, alteriusvè quem Vicarius criminalis maluerit; si id expedire judicaverit.

» Sæpiùs etiam in hebdomada convocet Præfectum spiritualem carcerum; cum eoque tractet ea omnia, quæ » ad morum correctionem, corporisque carceratorum necessitates, & egestates pertinent; ac prompto animo » audiat, etiam ea, quæ indies ab ipso referuntur; & quæ » provisione indigere cognoverit, omni sollicitudine, ut » opus erit, provideat, procuretvè.

» Si carceratos ipsos universos vel singulos, morum disciplina, correctione, monitionevè indigere invenerit, » opportunè admoneat, & corripiat; si alios muneri suo » deesse singulos sui officii moneat, excitetque; tum Vicarium causarum criminalium, generalem etiam, & » Archiepiscopum ut opus fuerit, adeat.

XXXV. Non contentus si per alios Episcopus carceratorum curam agat, decernit in suo Concilio Mediol. III. *tit. De iis quæ ad Episcopale forum pertinent*, ut " Episcopus non solùm per certos homines, ut primùm à nobis » constitutum est, sed etiam ipse aliquando in anno carcerem visitet: in eoque inclusos paternâ charitate consoletur, pièque in Domino adhortetur.

» Videat item, ut eis ad corporis sustentationem, & » ad justum patrocinium non desit quidquam; tum inprimis non libri spiritualis lectio, non crebræ religiosorum » hominum cohortationes, tum ne denique aliquid ad » animæ salutem.

XXXVI. Concilium Toletanum anno 1565. *Act.* 2. *Decreto* 13. dicit: " Episcopi saltem quolibet mense carceres, quos ad Reorum custodiam opportunos habere » debent, ipsosque Reos illic detentos per seipsos, si præsentes in eodem loco sint, visitare teneantur.

XXXVII. Quàm optanda sit hodie hæc Episcoporum & pastorum in visitandis carceribus & Reis illic detentis cura, nemo non fatebitur, qui attenderit, quàm misera & diuturna soleat esse incarceratorum conditio, in tantum subsidio temporali destitutorum, ut antequam nocentes declarentur, morte durius supplicium sustinere cogantur. Cui accedit privatio penè omnis spiritualis solatii, quod tamen miseris illis in eo statu constitutis summè necessarium est: ut vel maximè hîc sua erga hos miseros & desolatos teneantur Pastores misericordiæ & pietatis viscera aperire. Si omnibus exprobraturus sit Christus: *In carcere eram & non visitastis me*, expendant Pastores, quàm horribile eis futurum sit, si oves suas in carcere constitutas non visitaverint!

XXXVIII. Si visis informationibus, & attentis qualitate delicti & personæ, aliisque circumstantiis, videatur non esse decernenda apprehensio personæ, tunc locus erit citationi ipsius accusati vel inquisiti.

XXXIX. Citatio autem hæc duplex est, personalis & simplex. Personalis dicitur, eò quòd citatus *personaliter*

liter coram Judice comparere teneatur; estque hæc citatio affinis ipsi citationi reali seu apprehensioni; ac propterea, qui eo modo citatus est ad respondendum, quod nostrates vocant *daechsel personeel*, dicitur citatus ut respondeat *pede ligato*, hoc est, uti *captivus*, quemadmodùm notat Damhouderus in *Praxi rerum criminal. cap.* 34. quare & hujusmodi citatio ipsum citatum infamare suprà notavimus.

XL. Hinc in Edicto perpetuo de anno 1611. eadem moderatio præcipitur in decernenda citatione hac *personali*, quæ servanda est in Decreto apprehensionis: interdiciturque *art.* 39. Officiariis procedere ad capturam personæ, aut citationem ipsius *personalem*, nisi in tribus casibus: scilicet, si reperiatur in flagranti delicto; si Judices decreverint, visis prævììs informationibus, Reum esse apprehendendum, vel citandum *personaliter*; vel in casum accusationis & ad instantiam Partis *formalis*, in locis in quibus hæc est in usu. Verba articuli sunt: *Soo verbieden vvy aen alle de voorseyde Officieren te procedere tot apprehensie vande persoonen hebbende fixe vvooninghe, noch de selve te daghen om te compareren in persoone, ten zy om eene vande drye naest-volghende sacken: te vveten dat hy bevonden zy in't teghenvvoordigh misdaet; dat de Rechteren ghedecerneert hebben dat hy ghevanghen vvorde, oft comme compareren en persoone op de informatien preparatoire by hen ghesien; oft vvel by accusatie, ende ter instantie van Partye formele ter plaetsen daer dit vvord ghebruyckt.* Id est: Prohibemus prædictis quibuscumque Ministris, ne personam ullam fixum habentem domicilium apprehendere moliantur, neque aliquem citent ut personaliter compareat, nisi ob unam ex tribus causis infra positis, videlicet si quispiam deprehensus fuerit in flagranti delicto, si Judices decreverint incarcerandum aut eum personaliter mandaverint comparere, expensis per eos prævìis inquisitionibus: aut demum ratione accusationis, & instante parte formali, iis in locis in quibus id obtinet.

XLI. Citatus *personaliter* debet comparere in persona, nec admittitur Procurator. Si tamen *infirmus* sit, aut alio legitimo impedimento detineatur, potest mittere *excusatorem*, quem Galli vocant *exoniatorem*; de quo agit Rebuffus in suo Tractatu *De Excusationibus sive Exoniis*; ubi *num.* 18. dicit, quòd " Curiæ Franciæ admittant ex-» cusationem in criminalibus, quando *per se* debet quis » comparere, & non per Procuratorem: tunc si citatus » ille morbo sontico detineatur, poterit excusatorem mit-» tere ad eum excusandum, non autem reciperetur, si » causas innocentiæ allegaret, & ita servant etiam supre-» mæ Curiæ Franciæ." Latè ibidem examinat quæ sint dicenda legitima impedimenta ob quæ mitti possit excusator; monetque *num.* 60. quòd " hodie illa exonia seu » excusatio tantùm in Francia recipiatur in criminalibus, » quando reus debet comparere *personaliter*; & sic vidi » (ait) in forensi Judicio servari; in Civilibus verò Pro-» curatorem mittere debet.

XLII. Hæc & Praxi Belgicæ conformia esse testatur Damhouderus loco citato *cap.* 25. cujus hic est titulus: *De exoniando in materia criminum.* Item Gerardus à Wassenaer in Praxi judiciaria *cap.* 27. *num.* 4. dicitque moribus nostris quandoque per libellum supplicem à Curia impetrari, ut litteræ citationis ad *personaliter* comparendum mutentur in simplicem citationem ad tollendam infamiæ notam, si delicti levitas id permittat.

XLIII. De hac citatione agitur in Ordinationibus Curiæ Brabantiæ *art.* 454. & sequentibus, mandaturque *art.* 457. ut captivi vel citati *personaliter* ex Decreto Curiæ non relaxentur, priusquam ipsi responderint, & Fiscales Regii aut alii Officiales suas cœperint conclusiones, & ordinatum fuerit, quâ formâ in materia proposita procedetur.

XLIV. Etiam in Curiis Ecclesiasticis citationi *personali* in criminalibus locus est, si eam decernendam Judex judicaverit: imò Ordinationes Curiarum Eccles. Provinciæ Mechl. *tit.* 11. *art.* 14. dicunt, quòd " citatus in cau-» sis officii, deflorationis, oppositionis bannorum, vel » alimentationis prolium, tenebitur in *persona* primâ vi-» ce comparere, alioquin contumax erit, nec poterit Ad-» vocatum, vel Procuratorem adhibere, nisi ad articu-» los, illorumque circumstantias *personaliter* responderit.

CAPUT III.

De Examine Rei, & de Tortura.

1. *Promotor juxta Ordinationes Curiarum Eccles. debet* intra triduum *exhibere libellum contra incarceratum.*
2. *Similiter Fiscales & Officiales Regii infra* triduum *exhibere debent sua* interrogatoria.
3. *Interrogatoria hac sunt articuli informationis pravia, super quibus Reus est examinandus.*
4. *Reus à judice vel Commissario indilatè examinandus; & quid in hoc examine attendendum?*
5. *Reus sine mora ad interrogata respondere tenetur.*
6. *Et quidem ante datas defensiones, aut copiam interrogatoriorum.*
7. *Responsiones Rei in scriptis excepte communicanda Promotori aut Fiscalibus; qui iis visis conclusionem capiant.*
8. *Quid circa conclusionem capiendam statuat Edictum perpetuum anni 1611.*
9. *Si videatur confessio Rei sufficiens, petitur* jus dici: *sin minùs, petitur, ut testes recolligantur, aut si opus sit, confrontentur.*
10. *Quare & quomodo testes auditi in informatione debeant recolligi sive reexaminari?*
11. *Quid* confrontatio; *& quando adhibenda?*
12. *Testes priusquam confrontentur, debent esse recollecti.*
13. *Datur Reo facultas reprobandi testes ante confrontationem; sed non post.*
14. *Reus non relaxandus ante factam responsionem.*
15. *Processus criminalis non semper eodem modo instruitur.*
16. *Si Reus ex sua confessione & informatione parum gravetur, processus instituitur modo servari solito in civilibus.*
17. *Aliàs extraordinariè Reo in carcere constituto.*
18. *Reo semper danda sua defensiones, & dilationes sufficientes ad eas faciendas.*
19. *Quomodo nominandi & examinandi testes, quos Reus ad probandam innocentiam, aut reprobandos testes contra se productos producere vult?*
20. *De Jure Decretalium nomina testium, & eorum depositiones Reo communicanda.*
21. *Non tamen communicanda, priusquam sint recollecti seu reexaminati.*
22. *Ob periculum imminens testibus, ex Ordinationibus Curiarum Eccles. depositiones non sunt publicanda.*
23. *Quomodo huic periculo aliqui occurrere velint?*
24. *In processu criminali examinando magna discussione opus est.*
25. *Ubi de pœna corporali agitur, requiruntur probationes clara & indubitata.*
26. *An ex indiciis & conjecturis concludi possit, & locus sit juramento suppletivo?*
27. *An spontanea confessio Rei ad condemnationem sufficiat?*
28. *Hodie, dum plena probatio non habetur, solet nonnunquam Reus applicari* torturæ *seu* quæstioni.
29. *Aliqui hanc torquendi praxim improbant; quorum primum argumentum proponitur.*
30. *Secundum argumentum contra praxim tortura.*
31. *Tertium argumentum.*
32. *Convenit inter Doctores, Reum torquendum non esse, dum alio modo veritas haberi possit.*
33. *Idipsum expressum in Edicto Philippi II.*
34. *Injustum apparet, Reum non convictum de crimine puniri per tormenta torturæ.*
35. *Confessio Rei facta in tortura exiguam aut nullam fidem meretur.*

36. Ex

36. *Ex hodierna praxi confessio facta in tortura debet renovari à Reo extra torturam.*
37. *Sed nec hæc renovatio magnam addit fidem; & quare?*
38. *Plura argumenta contra usum torturæ, præsertim in examinandis maleficiis remissivè.*
39. *Certum est, torturam cum magna moderatione & circumspectione adhibendam.*
40. *Tortura non imponenda, nisi ob crimen admodum grave.*
41. *Requiruntur indicia gravia & conformia tali medio de crimine commisso contra Reum.*
42. *Videtur requiri tanta probatio, ut sola confessio desse videatur.*
43. *Non sufficit testimonium unius, quantumvis magnæ auctoritatis & fidei.*
44. *Plures personæ exemptæ à tortura, ac nominatim mulieres prægnantes.*
45. *Si dubium sit, an mulier sit prægnans, à tortura abstinendum.*
46. *Tortura adhibenda præsente Judice, ipsiusque arbitrio.*
47. *Hodie adhiberi solet, ut habeatur Rei confessio; & quare?*
48. *Quare in Curiis Ecclesiasticis Rei non torquantur?*

I. IN Ordinationibus Curiarum Eccles. Provinciæ Mechliniensis *tit.* 11. *cap.* 55. statuitur: "Si Promotor per incarcerationem inceperit, statim, vel ad minimum *infra triduum*, libellum exhibebit super excessibus & delictis Rei, qui tradetur Judici, aut ejus Commissariis à Judice nominandis.

II. Similiter Ordinationum Curiæ Brabantiæ *art.* 454. statuitur, ut si quis ex Decreto Curiæ captus fuerit, aut *personaliter* citatus, Fiscales Regii aliique Officiales tenebuntur intra *triduum* exhibere interrogatoria, sive gravamina, concepta super delictis & malefactis prædictorum captivorum, tradenda Commissario à Curia ad examen captivorum vel citatorum deputato.

III. Hæc interrogatoria non faciunt libellum, sed potiùs sunt ea, quæ per informationem præviam Fiscus seu Procurator Regius ad onus captivi, sive capti accepit. Unde Damhouderus in *Praxi Rerum Criminal. cap.* 30. *num.* 1 ait: "In crimine *criminaliter* intentato per Fiscum ex officio (potissimùm malefico capto) nullam Fiscus petitionem sive libellum format: sed Curiæ illico præviam informationem communicat: cupiens, ut maleficus Reus super ejusdem informationis articulis, ligato pede, examinetur.

IV. His interrogatoriis Judici sive Commissariis exhibitis, tunc juxta citatum articulum Ordinationum Curiarum Ecclesiasticarum, "Judex vel Commissarii in præsentia ipsius Promotoris, vel etiam Advocati Fiscalis (si adesse velit) secundùm prædictum libellum Reum examinabunt, diligenterque animadvertent, si Reus constans sit, an vacillet, & desuper judicium suum separatim annotabunt, & Judici exhibebunt.

Hæc desumpta apparent ex citato articulo Ordinationum Curiæ Brabantiæ.

V. Et quidem in criminalibus Reus in carcere constitutus, vel personaliter citatus, & comparens, debet sine mora ad interrogata respondere; neque datur ei dilatio ad deliberandum; idque observari generaliter in praxi testatur Julius Clarus in *Practica Criminali quæst.* 45. *num.* 7.

VI. Insuper ibidem *num.* 8. testatur, quòd de consuetudine Reus interrogetur & examinetur ante datas defensiones, & copiam indiciorum sive informationum; allegatque ibidem plures Practicos, qui asserunt, ita quotidie practicari; ac esse receptum stylum, usum & consuetudinem.

VII. Post hæc decernitur in citatis Ordinationibus Curiarum Eccles. "Responsiones Rei in scriptis redactæ Promotori tradentur, qui, communicato consilio cum Advocato Fiscali, demùm concludet contra Reum pertinenter, & offeret Promotor probare, deinde captivus capiet terminum ad se justificandum; qui si aliquas justificationes, factaque contraria exhibuerit, scripto poterit Promotor replicare, & procedetur ulteriùs, prout superiùs statutum est; salvo, quòd in his causis incarceratorum de triduo ad triduum procedetur.

Similiter in dictis Ordinationibus Curiæ Brabantiæ *art.* 455. mandatur, ut Responsiones Rei in scriptis redactæ communicabuntur Fiscalibus aliisque Officialibus, ut iis visis capiant conclusionem pro exigentia materiæ, & prout ipsis expedire videbitur.

VIII. Et ne Officiarii cavillos patiantur, super formalitate conclusionis, suffecerit illos ex informationibus, confessionibus, & probationibus delictum proponere, ut puniatur delinquens pro ratione juris, Edictorum, seu aliâ pœnâ, quæ justa, & æqua videbitur; ita cautum Edicto perpetuo Alberti & Isabellæ anni 1611. *art.* 41.

IX. Deinde 456. statuitur, quòd si confessionem Rei reperiant sufficientem, petent jus super ea dici; Sin minùs, ordinabitur, ut testes recolligantur, & si opus sit, confrontentur; idque unâ dumtaxat dilatione ex moderatione Curiæ. Verba articuli sunt: *Ende indien sy de confessien sufficient bevinden, sullen recht nemen, ende begeren op de selfde: ende ingevalle neen, soo sal men ordineren, dat de getuyghen gerecolleert vvorden, ende soo verre het noods zy, geconfronteert: ende om dat te doen en sal maer dilay ghegheven vvorden ter discretie ende moderatie van den Hove.* Id est: Quòd si confessionem reperiant sufficientem, jus desuper pronuntiari requirent: sin minùs, statuetur, ut testes iteratò interrogentur, & si opus, cum reo componantur, quod ut fiat, prorogatio non concedetur, nisi pro prudentia & moderatione Curiæ.

X. De recollectione seu reexamine testium in criminalibus agit Julius Clarus citata *quæst.* 45. dicitque, quòd si "Reus delictum neget, debeant testes, qui informatione prævia auditi fuerunt, rursus examinari citato Reo ad videndum eos jurare. Et valde erraret Judex (ait) qui omissâ tali repetitione testium procederet ad torturam vel condemnationem: nam testes recepti ante litis contestationem nullam fidem faciunt contra Reum, cùm sint examinati ipso non citato. Et adverte, quia hæc repetitio fieri debet cum omnibus illis qualitatibus, quæ requirerentur, ubi isti testes repetendi numquam fuissent examinati.

XI. Interdum, quando testis aliquid deponit directè contrarium ei, quod dixit Reus; vel ipse testis deponit de visu, tunc testis jubetur suam depositionem renovare in præsentia & *conspectu* ipsius Rei; atque hæc renovatio depositionis vocari solet *confrontatio*, quasi facta *fronte ad frontem*, uti notat Damhouderus in Praxi rerum criminal. *cap.* 47. *num.* 2. additque *num.* 3. quòd "similem quoque confrontationem Judex exerceat, quoties duo testes in materia criminali disconveniunt, ita ut alter suspectum accuset, alter excuset; maximè si aliter veritas constare nequeat." Vide etiam Julium Clarum loco citato *quæst.* 45. *num.* 14.

XII. Juxta Ordinationes Curiæ Brabantiæ *art.* 461. testes *confrontandi* debent esse recollecti sive reauditi, & tum demum super iis, in quibus contra accusatum persistunt, *confrontari*: quod & non obscurè supponit *art.* 56. *tit.* 11. Ordinationum Curiarum Eccles. Provinciæ Mechl. mox citandus.

XIII. Insuper *art.* 460. volunt dictæ Ordinationes Curiæ Brabantiæ, prævié ad confrontationem interrogari Reum, num testes contra se productos reprobare velit; velitque habere dilationem ad absolvendam reprobationem, ut in confrontatione hujus reprobationis possit haberi ratio; si autem Reus dicat, se nolle reprobare, ad ea post factam confrontationem non admittetur. Verba articuli sunt: *Ar eermen procederen sal totter voornoemde confrontatien; soo salmen vraghen den gheaccuseerden, ofs hy de ghetuyghen, die tegen hem geproduceert gevveest hebben, vvilt reprocheren ofs vvederlegghen, ende hebben dilay om van syne reprochen te moghen dienen, om in de confrontatie daer op te nemen alsulcke consideratie als 't behooren sal, ende indien de geaccuseerde seghs niet te vvillen reprocheren de ghetuyghen, soo en sal hem daer naer*

niet toegelaten worden om 't selve te moghen doen. Id est: Antequam procedatur ad prædictam testium cum reo commissionem, interrogabitur accusatus, utrùm testes contra se productos reprobare aut rejicere desideret, prorogationemque cupiat, quâ eorum refutationem instruat, ut in dicta ejus cum testibus commissione, istius, ut æquum fuerit, ratio habeatur. Si autem accusatus dicat, se nolle testes reprobare, non erit ipsi deinceps licitum id facere.

XIV. Statuunt autem allegatæ Ordinationes Curiarum Eccles. cit. *art.* 56. " Nunquam Reus incarceratus relaxari poterit ante responsionem super libello, & conclusione Promotoris, vel etiam (si Judex partibus auditis ita faciendum decreverit) antequam testes super informatione præparatoria auditi, sub juramento repetiti, & cum eodem Reo confrontati fuerint, idque etiam præstitâ cautione, quam Judex secundùm delicti & personarum qualitatem præstandam esse decreverit.

Hæc omninò conformia sunt iis, quæ decreta sunt *art.* 457. 458. & 459. Ordinat. Curiæ Brabantiæ: uti & stylo Parlamenti Mechliniensis *tit.* De Processu criminali *art.* 5. 6. & 7.

XV. Processum criminalem non eodem semper modo instrui supponit citatus *art.* 457. Ordinat. Curiæ Brabantiæ, vetans relaxationem citati *personaliter*, priusquam determinatum sit, *quo modo* in materia hac erit procedendum: quod & consonat stylo Parlamenti Mechliniensis dicto *articulo* 5. cujus Styli meminit Damhouderus in Praxi rerum criminal. *cap.* 34. *num.* 1.

XVI. Dicit autem Damhouderus, si Reus interrogatus *personaliter* sive *pede litigato*, " in respondendo nihil fateatur, nihilque affirmet sibi contrarium, causæve suæ damnosum, neque item admodum gravetur ipsa informatione prævia, recipitur tum ad processum ordinarium, in quo admittitur occupaturus per procuratorem, & ut defensiones suas peragat scripto.

XVII. " Verùm si idem citatus (pergit Damhouderus) interrogatus *pede ligato*, cœperit quippiam confiteri sibi damnosum ac onerosum; aut si inter respondendum quod variet, dubiisve sententiis fluctuet & hæsitet, præbens hac, simileve occasione sese suspectum, undeque evidentia indiciorum, aut suspicionum adversùs ipsum nascantur argumenta: decernit tum Curia, eundem citatum debere recipi in carceris custodiam, ut ibi processus ipsius agatur, & tractetur.

XVIII. Quomodocumque processus criminalis agatur, dandæ sunt Reo suæ defensiones, & dilationes competentes, ut innocentiam suam probare queat; ita tamen, ut in causa incarceratorum Ordinationes Curiarum Eccles. *art.* 55. procedi velint de *triduo ad triduum*.

XIX. Et articulus 462. Ordinat. Curiæ Brabantiæ, & *art.* 10. Parlamenti Mechl. decernunt, ut si accusati allegent aliqua facta peremptoria in jure fundata ad ostendendam innocentiam, vel reprobandos testes, jubebuntur in continenti nominare testes, quibus hæc facta credunt probanda. Qui testes sic designati examinabuntur per Commissarios Curiæ expensis Accusatorum, si ferendis expensis sint sufficientes, aliàs expensis Principis; uti præscribitur *art.* 463. Ordinat. Curiæ Brabantiæ, & *art.* 11. Parlamenti Mechl.

XX. Ut autem Reo sua prosit defensio, danda sunt ei nomina testium, nec non dicta ipsorum publicanda ad effectum, ut possit seipsum defendere, & suas exceptiones proponere adversùs eorum dicta & personas, quemadmodum expressum est in Decreto Concilii Lateranensis sub Innocentio III. in *Cap.* 24. *De Accusat.* ubi in terminis decernitur, Inquisito " exponenda esse illa capitula, de quibus fuerit inquirendum, ut facultatem habeat defendendi seipsum: & non solùm dicta, sed etiam nomina ipsa testium sunt ei (ut quid & à quo sit dictum appareat) publicanda, nec non exceptiones & replicationes legitimæ admittendæ: ne per suppressionem nominum infamandi, per exceptionum verò exclusionem, deponendi falsum audacia præbeatur.

XXI. Copia tamen processûs sive dictorum non datur, nisi testes auditi in processu informationis fuerint recollecti, sive ipso Reo citato rursus legitimè reexaminati, uti notat Julius Clarus *quæst.* 49. *num.* 8. aitque ita practicari.

XXII. Verùm quia ob potentiam accusati aut consanguineorum vel amicorum ejus subinde timendum est, periculum grave imminere testibus, si eorum nomina & depositiones publicentur, per Ordinationes Curiarum Eccles. *tit.* 11. *art.* 49. decretum, ut " in criminalibus Judex depositiones testium non publicet, sed solùm nomina eorum communicabuntur Parti.

XXIII. Eandem ob causam, referente Julio Claro citatâ *quæst.* 49. *num.* 3. " inolevit practica, quòd dentur nomina testium confusa, & separata à dictis testium ob potentiam Reorum, ne possint scire, quid ab eorum unoquoque dictum fuerit. " Sed quàm facilè in notitiam hanc venire queat Accusatus, aut ejus familiares, nemo non intelliget, qui advertat, quàm proclives sint futuri testes ad revelandas suas depositiones, quæ Accusato potenti contrariæ non fuerunt: è quo tunc haud difficile erit concludere, qui graviores contra Accusatores depositiones dederint. Quamvis forma Jure communi præscripta æquior appareat; utpote ampliorem dans facultatem Reo se defendendi.

XXIV. Processu plenè instructo, Judicis est processum diligenter examinare, & discutere, num probationes contra Reum sint sufficientes ad condemnationem: cùmque in causis criminalibus majus præjudicium & periculum soleat versari, quàm in Civilibus, etiam omnia hîc accuratiùs perpendenda sunt.

XXV. Et quidem in causis criminalibus, præsertim si agatur de crimine atroci & capitali, vel quod pœnâ corporali plectendum est, requiri non tantùm plenam probationem, sed indubitatam, & *luce* meridianâ clariorem, communiter tradunt Doctores & Pragmatici argumento *L. fin. Cod. De Probationibus.*

XXVI. Hinc plures contendunt, ex indiciis & præsumptionibus ad condemnationem in criminalibus, ubi de pœna corporali infligenda agitur, procedi non oportere; uti videre licet apud Damhouderum in Praxi rerum criminal. *cap.* 54. & Julium Clarum in Practica criminali *quæst.* 21. 22. & 66. & *quæst.* 63. ostendit, in similibus causis criminalibus non deferri juramentum suppletivum; tametsi etiam cum semiplena probatione concurreret probitas Partis seu Accusatoris.

XXVII. Ulteriùs, si agatur de crimine capitali, Judex nequidem ad condemnationem procedere potest ex *spontanea* & *ultronea* Rei confessione; " sed practica est, (ait Julius Clarus *quæst.*) 65. quòd quando Reus est *sponte* confessus, Judex mittat eum in carcerem, & apud acta præfigat ei terminum ad allegandum quidquid vult, ne condemnetur, & ad omnes suas defensiones faciendas: quo elapso, si nihil probet, potest postea condemnari. Et hanc practicam servat totus mundus, ut dicit Salicetus in *L.* 2. *Cod. De Custod. Reorum.* " Hactenus Clarus, qui addit, quòd practica generalis observet, ut etiam confesso detur terminus defensionis, licèt dilationem ipse non petierit. Vide Antonium Fabrum in Codice *lib.* 9. *tit.* 21. *Definit.* 8. ubi ostendit, confessioni subinde deferendum esse.

XXVIII. Si Judex videat, probationes non esse omninò convincentes & claras, non poterit Reum condemnare, præsertim ad pœnam capitalem vel corporalem; sed si habeatur semiplena, aut etiam plusquam semiplena probatio, tum hodie nonnumquam in judiciis sæcularibus Reus applicatur torturæ sive quæstioni; ut vi tormentorum à Reo confessio criminis extorqueatur.

XXIX. Quidam hanc praxim Christiano judici licitam esse negant; eò quòd iniquum, & à ratione omninò alienum appareat, probationes à Reo ipso petere, eumque tormentis afficere, antequam probatus sit nocens, ut seipsum nocentem esse fateatur.

Unde hîc rectè jam pridem dixit S. Augustinus *lib.* 19. *De*

De Civitate Dei cap. 6. " Cùm quæritur, utrùm sit nocens, cruciatur; & innocens luit pro incerto scelere certissimas pœnas, non quia illud commisisse detegitur, sed quia non commisisse nescitur, ac per hoc ignorantia Judicis plerumque est calamitas innocentis.

XXX. Fatendum quoque est, hanc probationem omninò ancipitem esse, nec certæ fidei: quia aliis patientia facilè mendacium facit, aliis infirmitas necessarium: ut rectè expressit Ulpianus in *L.* 1. §. 23. *ff. De Quæstionibus*, dicens: " Quæstioni fidem non semper, nec tamen numquam habendam, Constitutionibus declaratur: etenim res est fragilis & periculosa, & quæ veritatem fallat. Nam plerique patientiâ sive duritiâ tormentorum ita tormenta contemnunt, ut exprimi eis veritas nullo modo possit: alii tantâ sunt impatientiâ, ut in quovis mentiri quàm pati tormenta velint. Ita fit, ut etiam vario modo fateantur, ut non tantùm se, verùm etiam alios comminentur.

XXXI. Ulteriùs dicunt dicti Auctores: Vel Reus de crimine ipso est *plenè* convictus, vel non. Si sit convictus, crimenque plenè probatum, Reus tormentis subjiciendus non est, ut confessio ab ipso extorqueatur: cùm ad condemnationem *confessio* necessaria non sit, ubi aliunde de veritate commissi criminis sufficienter constat; uti expressè cavetur in *L.* 9. *ff. De Quæstionibus*, ubi dicitur rescriptum esse ab Imperatore, nec de *servis* quæstionem habendam, nisi dum aliter veritas haberi non potest. Quod repetitur in *L.* 12. *Cod. eod.*

XXXII. Unde teste Julio Claro in *Pract. crimin. quæst.* 64. *num.* 5. concludunt omnes Doctores, Reum torqueri non posse, si aliter constet de delicto. Dicitque Damhouderus in *Praxi crim. cap.* 35. *num.* 3. quòd " Judex ad quæstionem seu torturam prosilire non debeat, si aliquâ aliâ viâ leviori vel veriori possit objecti criminis veritas inveniri ac haberi, quantumcumque etiam adsint vel verisimilia indicia. " Testaturque, communem esse Doctorum opinionem, " quòd probato delicto, Judex nequeat Reum quæstioni tradere.

XXXIII. Idipsum cautum est Edicto criminali Philippi II. Regis Catholici de 9. Julii 1570. *art.* 41. ubi vetatur applicatio ad torturam, dum habetur probatio criminis certa & indubitata, abrogatis contrariis quibuscumque consuetudinibus, Statutis aut observantiis, quæ potiùs abusus sunt. *Daer die preuve seker en ontwyffelachtigh is, verbieden wy de pynbanck t'appliceren: abolerende oock inden selven gevalle, alle costuyme, statuyten ofte observantien ter contrarien, die eer abuysen syn dan anderssins.* Id est: Cùm probatio certa & indubitata fuerit, inhibemus, ne inflicta in reos tormentis quæstio adhibeatur, abrogantes etiam in hoc casu quamlibet consuetudinem, statutum, aut usum contrarium, quæ potiùs tanquam abusus reputanda sunt.

XXXIV. Si verò de delicto *non plenè* constet, sed tantùm semiplena, aut saltem non plena probatio habeatur, æquitati & rationi naturali omninò contrarium apparet, hujusmodi non convictum, & quem esse nocentem nondum probatum est, condemnare non ad pœnam dumtaxat pecuniariam, sed corporalem, ipsâ subinde morte duriorem; uti est supplicium torturæ, quale hodie haberi consuevit, & describit Damhouderus *cap.* 36.

XXXV. Denique dicunt hi Auctores, per confessionem Rei in tormentis factam, Judicem æquè incertum esse de innocentia vel nocentia Accusati, atque ante elicitam hujusmodi confessionem: quandoquidem, ut ante notatum est, admodùm fragilis ac dubia sit tormentis hujusmodi extorta confessio.

XXXVI. Confessionis istius fragilitatem nemo negare potest; ideoque uno consensu tradunt Criminalistæ, & praxeos hujus patroni, confessionem tormentis extortam fidem exiguam aut nullam mereri, nisi eam Reus extra torturam renovaverit & confirmaverit; quemadmodum citato Edicto criminali Philippi II. *art.* 4 præcipitur; ut qui in tortura confessus fuerit crimen, rursus intra unum diem sequentem interrogabitur extra torturam & locum torturæ, ut videatur, an in confessione facta persistat.

XXXVII. Verùm nec hæc approbatio, praxi hodiernâ spectatâ, fidem magnam facere potest. Si enim confessionem in tortura factam retractet, solet rursus torturæ applicari; quod & Edictum arbitrio Judicis committit. Hanc reapplicationem ut evadat Reus, quidnì facilè confessionem licèt falsam confirmet; præsertim cùm ei tormentorum & pœnarum recens sit memoria, & vivax adhuc sensus? Accedit, quòd hæc repetitio torturæ nonnumquam sæpiùs fiat.

XXXVIII. Ob hæc aliaque jam pridem in usum torturæ invectus est Ludovicus Vives in notis ad S. Augustinum *lib.* 19. *De Civit. Dei cap.* 6. & plura argumenta recenter congessit Augustinus Nicolas Consiliarius Regius in Parlamento Burgundiæ, in *Dissertatione Morali & Juridica: Si tortura sit medium securum ad detegenda & probanda crimina occulta*; contenditque parum conveniens & Christianum esse medium; plurimis sæculis apud nos incognitum; multis incommodis, præsertim in inquirendis & examinandis maleficis obnoxium; meritoque ejus usum abrogandum non minore ratione, quàm purgationum vulgarium, quarum usus non minùs probatus & stabilitus aliquando fuit.

XXXIX. Quidquid sit de hujus & quorumdam etiam eruditorum Auctorum opinione improbantium usum torturæ, tamquam medium inordinatum ad detegendam veritatem, hoc certum est, Judices in hujus medii applicatione summa moderatione & circumspectione procedere debere.

XL. Imprimis fatentur omnes, indicendam non esse, nisi quando agitur de crimine admodùm gravi, ob quod pœna gravis corporis afflictiva sit imponenda: ne aliàs major aut gravior pœna infligatur nondum convicto aut condemnato, quàm imponeretur convicto & condemnato. Julius Clarus *quæst.* 64. *num.* 3. Damhouderus *cap.* 35. *num.* 4.

XLI. Secundò indubitatum est, requiri indicia gravia de commisso delicto contra Accusatum, priusquam torturæ subjiciatur: neque sufficere quæcumque indicia, sed proportionata tali medio, & tantis cruciatibus Reo inferendis. " In hoc autem, quæ dicuntur indicia ad torturam sufficientia, scire debes (ait Clarus *num.* 15.) quòd in materia indiciorum & torturæ propter varietatem negotiorum & personarum, non potest dari certa doctrina, sed remittitur arbitrio Judicis, ita dicunt communiter Doctores. " Monetque ibidem, quòd Judices Deum timentes debeant semper præ oculis habere, ne aliquem injustè tormentis subjiciant.

XLII. Rectè notat Tuldenus in Codice *tit. De Quæstionibus num.* 2. post Auctores ibidem citatos, quòd indicia debeant esse liquida & urgentia, & cum re, de qua agitur, conjuncta, non longè petita, & ambigua, adeò ut sola confessio deesse videatur; quod & Edicto Criminali Philippi II. *art.* 41. cautum est: quamvis & aliquid semiplenæ probationi deferre videatur. " Verumtamen non simpliciter illud, sed secundùm juris terminos exaudiendum existimem, " ait Zypæus in *Notitia Juris Belg. tit. De Quæst. num.* 3.

XLIII. Observat quoque ibidem Tuldenus *num.* 5. plerosque putare, quòd unicus testis extra suspicionem, cujusque adsertioni de ipso delicto alia pro Reo indicia non adversentur, sufficiat ad torturam, " sed (ait) hoc non est admittendum, nisi aliud quoque criminis indicium concurrat. Quàm enim præposterum, cùm Reus unius testimonio non revincatur, ubi pecuniolæ periculum vertitur; convinci tantillâ probatione Reum, ubi de discrimine salutis cernitur? " Unde & referente Zypæo loco citato *num.* 2. " In Gallia S. Ludovicus ad unius testis, vel maximè fidei quamvis, noluit quemquam torturæ subjici: quod & hic (ait) habent multarum urbium privilegia.

XLIV. De jure plures sunt personæ, quæ à tortura eximuntur, quas recitat Julius Clarus citatâ *quæst.* 64. monetque, nonnullas hodie privilegium illud amisisse. Illud

lud autem privilegium religiosè observatur & meritò circa mulieres prægnantes; adeò ut non torqueri, sed nec terreri queant; idque etiam observandum, quamvis esset prægnans ex adulterio, etiamsi in ipso carcere ad evitandam torturam dolosè concepisset: & licèt tantùm esset prægnans de pauco tempore, uti communiter docent Doctores. Nam cùm mulier prægnans eximatur à tortura, non ut ipsi, sed ut fœtui consulatur, cessat consideratio indignitatis; uti notat Tuldenus *num.* 3.

XLV. Si Judex dubitet, num mulier prægnans sit, tenetur consulere Medicos & obstetrices; quibus auditis si dubium maneat, num sit prægnans, indubiè ob periculum, quod fœtui posset imminere, abstinendum est à tortura.

XLVI. Ad hæc inter omnes convenit, ipsam torturam præsente Judice, & pro modo & tempore ab eo præscripto fieri debere; neque adeo extendi, ut corpori patientis ullam gravem læsionem aut mutilationem infligat. Quæstionis enim modum Judices arbitrari debent, & tormenta adhibenda sunt, non quanta Accusator postulat, sed ut moderatæ rationis temperamenta desiderant; quod & plurium civitatum consuetudinibus, ac nominatim Antverpiensis, expressum est, quibus cavetur, ne Schultetus captivum ad torturam ducat, nisi ex prævio Judicis Decreto, *eoque præsente*, neque eum graviori torturæ subjiciat, quàm Judici adhibenda videatur. Vide Simonem Van Leeuwen in *Censura Forensi parte* 2. *lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 17. & ab eo citatos.

XLVII. Plura de hac praxi & usu moderno torturæ videri possunt apud Pragmaticos, quos citatus Van Leeuwen refert; hocque sat innuit, hodie plerumque adhiberi torturam in Reum plenè aut ferè plenè convictum, ut propria confessio de crimine commisso à Reo extorqueatur: eò quòd hîc apud multos receptum sit, pœnas capitales ferri non posse nisi in *confessos*, tametsi plenæ probationes adsint; idque ne appellationi aut provocationi locus sit; de quo latiùs infra *tit.* 10. ubi unà discutietur, num hujusmodi confessio idonea sit ad denegandum remedium appellationis.

XLVIII. Quia tortura, prout hodie in Curiis Sæcularibus adhibetur, ad judicium sanguinis non parum accedit, non solet in Curiis Ecclesiasticis in his partibus nec contra laicos adhiberi; ne Ecclesiastici Judices videantur judicium sanguinis exercere.

CAPUT IV.

De Purgatione vulgari & Canonica.

1. *Olim potiùs ad purgationes vulgares, quàm ad* torturam *in rebus dubiis recurrebant.*
2. *Purgationis vulgaris triplex species.*
3. *Purgationis per aquam frigidam frequens mentio apud Auctores noni sæculi & sequentium.*
4. *Cur Purgatio hæc diceretur* judicium?
5. *Qui in hoc judicio innocentes, & qui nocentes judicarentur?*
6. *Immergendi* in aquam *in Ecclesiam adducebantur; ibique plures orationes super iis fundebantur.*
7. *Missa specialis celebrabatur.*
8. *Orationes specialiter fiebant, ut Deus* veritatem *in hac purgatione* manifestare *dignaretur.*
9. *Ante communionem immergendi adjurabantur, ut* veritatem *commissi criminis manifestarent.*
10. *Si non confitebantur crimen, dabatur eis Sacra Communio ad probationem.*
11. *Missa expleta fiebat aqua benedicta, è qua immergendi bibebant ad* probationem.
12. *Fiebat adjuratio* aquæ, *ut per eam Deus signum operaretur ad manifestationem veritatis.*
13. *Quo ritu post hanc conjurationem homines in aquam projicerentur?*
14. *Indicantur Auctores referentes Ritus, exorcismos, & orationes in hac purgatione solitos adhiberi.*
15. *Ritum hujus purgationis tamquam ab Eugenio II. Papa probatum, & in Franciam missum exhibet Mabillonius.*
16. *Argumenta quæ suadent, hunc ritum non posse adscribi Eugenio.*
17. *Adferuntur nonnulla, quæ insinuant, eum Eugenio adscribendum.*
18. *Certum est, purgationes vulgares aliquot sæculis multum frequentes fuisse.*
19. *Describitur judicium sive purgatio aquæ* ferventis.
20. *Cur manus, postquam in aquam ferventem missa fuerat, involveretur sub sigillo judicis?*
21. *Quid judicium ferri* candentis?
22. *Ritus hujus judicii descriptus in Legibus Anglicanis.*
23. *In Hispania frequens ob contemptum juramenti.*
24. *Creditum fuit, quòd Deus ad preces & exorcismos per aliquod signum ostenderet veritatem.*
25. *Non adhibebantur, si veritas aliter innotescere poterat.*
26. *Nonnulli has purgationes non probabant.*
27. *Prævaluit tamen earum usus, præsertim in Gallia.*
28. *Sæculo XII. etiam in Belgio probationum vulgarium usus fuit.*
29. *Decretum contra probationes vulgares sub nomine S. Gregorii retulit Gratianus.*
30. *Sed erravit Gratianus, hujusmodi Decretum S. Gregorio adscribendo.*
31. *Extat apud Gratianum Decretum Stephani V. purgationes has reprobans.*
32. *Sed nec hoc inter scripta hujus Pontificis reperitur.*
33. *His auctoritatibus Pontifices usi sunt sæculo XII. contra has purgationes, & signanter Alexander III.*
34. *Innocentius III. eas reprobavit.*
35. *Honorius III. eas reprobatas supposuit, quia per illas Deus tentari videtur.*
36. *Sæculo XIII. planè reprobatæ supponebantur.*
37. *Usus probationis per aquam* frigidam *in aliquibus partibus adhuc hoc sæculo aliquatenus perseveravit.*
38. *Probatio fiebat sine pristinis ritibus & exorcismis; & quare?*
39. *Hic usus reprobatus remissivè.*
40. *Ex usu probationum vulgarium ostenditur fallacia argumenti à praxi communi.*
41. *Jam pridem receptum, ut Clericis de crimine infamatis purgatio Canonica indiceretur; & quare?*
42. *Plerumque fiebat per juramentum ad corpora aut Reliquias Sanctorum.*
43. *Juramentum hoc exigi cœpit adhibitis compurgatoribus; & quare?*
44. *Refertur à Gratiano & in Decretalibus Gregorii Decretum sub nomine Synodi Agathensis hujus purgationis mentionem faciens.*
45. *Sed non videtur illi Synodo posse adscribi.*
46. *Constat tamen, ritum hunc purgationis notum fuisse sæculo VI.*
47. *Quare purgatio, quæ fiebat adhibitis compurgatoribus, diceretur fieri* manu sexta, septima, *&c.*
48. *Quot essent adhibendi compurgatores, pendebat arbitrio judicis.*
49. *Quid compurgatores jurare debeant?*
50. *Refertur tenor hujus purgationis Canonicæ.*
51. *Compurgatores adhibendi, quibus vita & conversatio infamati est nota.*
52. *Debent & ipsi esse honestæ vitæ.*
53. *Olim etiam in Curiis sæcularibus Belgicis hæc purgatio nota fuit.*
54. *Quando Officialis contra laicum ea uti queat ex Concordatis Hannoniæ.*
55. *Hodie usus adhuc superest in Curiis Ecclesiasticis.*
56. *Sed usus etiam hic rarior.*
57. *Non adhibenda nisi tamquam medium extraordinarium & subsidiarium aliis probationibus deficientibus.*
58. *Ob periculum perjurii rarò adhibenda.*

I. PLuribus sæculis incognitam fuisse apud Occiduos Europæos probationem per torturam notat Augustinus

stinus Nicolas Consiliarius Parlamenti Franco-Comitatûs Burgundiæ in sua dissertatione, *An tortura sit medium securum ad probationem criminum occultorum?* pag. 209. dicitque, quòd populus ille circa sæculum VII. & sequentia ad probandum crimina occulta recurrerit potiùs ad purgationes, quas hodie *vulgares* dicimus, tamquam *vulgi* potiùs, quàm Canonum auctoritate inductas; & de quibus agitur sub titulo Decretalium *De Purgatione vulgari*; & pluribus locis apud Gratianum.

II. Purgationis hujus vulgaris, quæ olim ad criminis probationem adhibebatur, variæ fuêre species, atque inter eas notissimæ & magis usitatæ, aquæ frigidæ, aquæ calidæ, & ferri candentis.

III. De purgatione per aquam *frigidam* frequens est mentio apud Auctores sæculi IX. & sequentium: eamque appellabant vel *judicium aquæ frigidæ*; vel etiam frequenter simpliciter *judicium aquæ*, uti ostendit Du Cange in suo Glossario mediæ & infimæ latinitatis, verbo *Aqua* vel *aqua frigida judicium.*

IV. Dicebatur *judicium*, quia immersio in aquam frigidam adhibebatur, ut *judicaretur*, num immersus esset nocens, an innocens; ita ut ex his, quæ circa immersum contingebant in hac purgatione, resultaret *judicium* de nocentia, vel innocentia immersi: quemadmodum & in purgatione per aquam *calidam*, & ferrum *candens* fiebat; unde & similiter dicebatur *judicium aquæ calidæ*, & judicium ferri *candentis.*

V. Itaque de crimine aliquo suspectus, vel de eo accusatus in aquam demergebatur: & si supernataret, nocens ac Reus; contra si in imum delaberetur, innocens judicabatur. Unde Hincmarus in Opusculo *De Divortio Lotharii*: "Sed in aquæ frigidæ judicio hoc constare videtur, quòd *innoxii submerguntur*, aquâ *culpabiles supernatant.*" Et rursus dans rationem, cur immergendus fune ligaretur, ait: "Conligatur autem fune, qui examinandus in aquam dimittitur.... scilicet ne aut aliquam possit fraudem in judicio facere, aut si aqua illum velut *innoxium receperit*, ne in aqua periclitetur, ad tempus valeat retrahi."

VI. Ritus hujus vulgaris probationis hoc ferè modo peragebatur: Primò, homines mittendi ad comprobationem judicii *aquæ*, peracto priùs trium dierum jejunio adducebantur in Ecclesiam; ibique super eos in oratione prostratos Presbyter dicebat aliquas orationes, quibus Deum deprecabatur, ut veniam poscentibus indulgere dignaretur, & ab eis iram suæ indignationis avertere.

VII. His orationibus completis, surgebat Presbyter unà cum hominibus illis, & coram ipsis Missam canebat. Vocabatur autem *Missa judicii*; eratque specialiter in hunc finem composita.

VIII. Ipsæ orationes speciatim dirigebantur, ut per hanc probationem Deus manifestare veritatem dignaretur. Prima Collecta hæc erat: "Absolve quæsumus Domine, tuorum delicta famulorum, ut à peccatorum suorum nexibus, quæ pro sua fragilitate contraxerunt, tuâ benignitate liberentur, & in hoc judicio, prout meruerunt, tuâ justitiâ præveniente ad *veritatis* censuram pervenire mereantur.

In præfatione inter alia dicebatur: "Supplices exoramus, ut famulos tuos illos non de præteritis judices reatibus, sed hujus *culpæ veritatem* spectantibus insinues; quatenus & in hoc populus tuus præconia nominis tui efferat, & te vitæ præsentis & perpetuæ auctorem agnoscat.

Benedictio ad *judicium* continebat inter cætera: "Fac in conspectu populi tui, ut nullis malorum præstigiis *veritatis* tuæ fuscentur examina." Et in oratione post communionem: "Et in famulis tuis *veritatis sententiam* declaret.

IX. Dum in Missa perventum erat ad Communionem, antequam communicarent, interrogabat eos Sacerdos cum adjuratione, dicens: "Adjuro vos illum & illum per Patrem & Filium, & Spiritum Sanctum, & per vestram Christianitatem, quam suscepistis, & per unigenitum Dei Filium, & per sanctam Trinitatem, & per sanctum Evangelium, & per istas sanctas Reliquias, quæ in ista Ecclesia sunt, & per istud Baptismum, quo vos Sacerdos regeneravit, ut non præsumatis ullo modo communicare neque accedere ad Altare, si hoc fecistis aut consensistis, aut scitis quis hoc egerit.

X. Si omnes tacerent, porrigebat singulis in aquam mittendis factam Communionem, dicens: "Corpus hoc & Sanguis Domini nostri JESU CHRISTI sit tibi ad *probationem* hodie.

XI. Missâ expletâ faciebat Sacerdos aquam benedictam, pergebatque ad locum, ubi homines probabantur, dabatque iis bibere de aqua; dicebatque singulis: *Hæc aqua fiat tibi ad probationem.*

XII. Post hæc fiebat conjuratio aquæ. Hæc conjuratio licèt non eadem formâ ubique exprimeretur, tamen ubique ad idem tendebant; hocque unum à Deo petebatur, ut "virtutem suæ benedictionis his aquis infundere, & novum ac mirabile signum in eis ostendere dignetur, ut innocentes à crimine furti vel adulterii, aut alterius nævi, cujus examinationem agimus, more aquæ in se recipiant, & in profundum pertrahant; conscios autem hujus criminis à se repellant atque rejiciant, nec patientur recipere corpus, quod ab onere bonitatis evacuatum ventus iniquitatis alleviavit, & inane constituit, sed quod caret pondere virtutis, careat pondere propriæ substantiæ in aquis.

Hæc licèt non iisdem verbis, eodem nihilominus sensu in aliis adjurationis formulis exprimuntur; evincuntque, signum innocentiæ fuisse, si immersi ad ima descenderent; nocentiæ verò si supernatarent.

XIII. Post conjurationem aquæ, exuebantur homines immergendi in aquam propriis vestimentis, & osculabantur singuli Evangelium & crucem Christi, & aqua benedicta super omnes adspergebatur; & qui aderant, omnes jejunare debebant; & sic projiciebantur singuli in aquam: & si submergebantur, inculpabiles reputabantur: si supernatarent, rei esse judicabantur.

XIV. Hos ritus unà cum exorcismis, nec non Missâ his correspondente, exhibuit Stephanus Baluzius Tomo 2. Capitularium Regum Francorum inter veteres formulas Exorcismorum *cap.* 2. Similiter ritum & exorcismos exhibet Delrio Disquisit. Magicarum *lib.* 4. *cap.* 4. *quæst.* 4. *sect.* 4.

XV. Ritum hujus purgationis refert quoque Joannes Mabillonius *pag.* 47. Tomo I. Analectorum, sub hoc titulo: *Probationis per aquam frigidam ab Eugenio Papa II. instituta.* Dein subjungit *Conjurationem hominis*; item *Orationem ad aquam benedictam.*

Post hæc dicitur: "Hoc autem judicium creavit Omnipotens Deus, & verum est, & per Dominum Eugenium Apostolicum inventum est, ut omnes Episcopi, Abbates, Comites, seu omnes Christiani per universum Orbem eum observare studeant, quia à multis probatum est, & verum inventum est. Ideo enim ab illis inventum est, & institutum, ut nulli liceat super sanctum Altare manum ponere; neque super Reliquias vel Sanctorum Corpora jurare.

Annotat autem ibidem Mabillonius, se hæc sumpsisse ex Remigianis pervetustis membranis sæculo IX. exaratis.

XVI. Natalis Alexander Tomo 14. Historiæ Eccles. *cap.* 1. *art.* 4. agens de Eugenio II. vix sibi persuadere potest, id judicium ab Eugenio Papa inventum, & ab omnibus Christianis observari jussum. Id enim instituisse dicitur Eugenius, ut *nulli liceret super Sanctum Altare manum ponere, neque super Reliquias vel Sanctorum Corpora jurare.* Incredibile est (ait Natalis Alexander) prudentissimum Pontificem, ut morem jurandi super Altare & Reliquias Sanctorum in Ecclesia ab antiquo receptum abrogaret, ritum invexisse, quo Deus tentaretur, miraculum ab ipso postulando absque necessitate; nimirum, *ut si culpabilis est hic homo, nullatenus recipiatur ab aqua.*

Adhæc "an credibile est (ait Natalis Alexander) Eugenium II. vetuisse juramentum super Altare vel Reliquias

» quias Martyrum, propter periculum perjurii, & jussis-» se, ut hominibus de homicidio aut furto suspectis Cor-» pus Christi daretur ad probationem; qua in re pericu-» lum evidens erat sacrilegii?

XVII. Negari non potest, quin hæc meritò suspectam faciant *aquæ frigidæ*, quæ Eugenio adscribitur, probationem; licèt teste Mabillonio non tantùm in membranis Remigianis hæc Eugenio II. adscribatur; sed insuper extet vetus collectio Canonum in Monasterio Sancti Mariani apud Antissiodorum adservata, in qua forma judicii per aquam frigidam refertur cum hoc titulo: "Hoc » judicium atque examinationem misit *Dominus Aposto-» licus* in Franciam, ut non violarentur Sacra Altaria San-» ctorum, sed per hanc adjurationem & judicium aquæ » frigidæ possit patescere veritas.

Præterea Du Cange in suo Glossario, verbo *Aqua judicium*, ubi plura ad hoc judicium spectantia retulit, inter alia dicit, quòd Ordo ad hoc examen habeatur in Codice MS. S. Laurentii prope Leodium cum hoc Prœmio: " Examen aquæ frigidæ. Quando Romani propter invi-» diam tulerunt Domino Leoni Papæ oculos & linguam » propter thesaurum S. Petri, tunc venit ad Imperatorem » Carolum, ut eum adjuvaret de suis inimicis. Tunc Im-» perator reduxit eum Romam, & restituit eum in locum » suum, & thesaurum supradictum non potuit invenire » nisi per istud judicium. Quod judicium fecerunt Beatus » Eugenius, & Leo, & Imperator, ut Episcopi & Abba-» tes & Comites firmiter teneant & credant, quia pro-» batum habuerunt illi Sancti Viri, qui illud invene-» runt.

XVIII. Hoc & non obscurè supponit, ritum hunc ab Eugenio probatum, & in Franciam missum fuisse. Quidquid sit, hoc satis constat, ritum hunc multis sæculis tum in Francia tum alibi multum familiarem fuisse, uti & alias purgationes vulgares, uti infra ostendetur, ubi priùs de duabus aliis purgationis speciebus pauca notaverimus.

XIX. Aquæ *ferventis* judicium seu examen erat, quo quis de crimine suspectus, ut se purgaret, manum in aquam ferventem nudato brachio immittebat: atque si illæsam extraheret, innocens; si contrà, Reus pronuntiabatur.

Hoc judicium eodem penè ritu peragebatur quo præcedens; uti patet ex Ordine peragendi, & exorcismis & orationibus solitis, quas exhibet Delrio loco citato; & plura apud Du Cange in suo Glossario, verbo *Aqua ferventis judicium*; notatque, quòd lapis in cacabum demergeretur, quem Reus extraheret, immissâ in aquam ferventem manu vel brachio.

XX. Notandum autem, quòd manus extracta, " cum » magna diligentia sic fieret involuta sub sigillo judicis » signata usque in die tertio, quo visa sit viris idoneis & » æstimata. " Ita habetur in ordine hujus judicii apud Delrio, creditque hunc ritum eò referendum; " quia si præ-» stigio aliquo manus læsa, vel illæsa esset, interea, eva-» nescente præstigio, rei veritatem apparituram crede-» bant.

XXI. Probatio per ferrum *candens* vel *ignitum*, seu judicium ferri *candentis* erat, quo suspectus de crimine ad innocentiæ probationem, nudâ manu ferrum *candens* tangebat; quam si illæsam retraheret, innocens; si adustam, nocens judicabatur.

Hoc judicium eodem rursus ritu peragebatur, quo judicium aquæ *ferventis*; imò & eadem adjuratione benedicebantur ferrum candens ad probationem, & aqua *fervens*; uti videre est in formulis adjurationis relatis per Stephanum Baluzium tomo 2. Capitularium inter veteres formulas exorcismorum *cap.* 4.

XXII. Ritus hujus judicii describitur in legibus Ecclesiasticis Ætheltani Regis Angliæ *cap.* 7. & 8. extantque tomo 9. Conciliorum general. *col.* 585. vultque expressè, ut dum probatio peragitur, " non sit illic alia locutio, » quàm ut precentur sedulò Deum Patrem Omnipoten-» tem, ut veritatem suam in eo manifestare dignetur: & » bibat accusatus aquam benedictam, & inde consperga-» tur manus ejus, qua *judicium* portare debet; " id est *ferrum candens*.

XXIII. Probationem hanc sat frequentem in Hispania fuisse sæculo XII. eamque injunctam, quia homines præsertim plebeii nihili faciebant perjuria, probat charta Sanctii Regis Arragoniæ relata apud Du Cange in Glossario, verbo *Ferrum candens*. " Mando & judico (ait) » ut si aliquis homo rusticorum voluerit extrahere de Mo-» nasterio illo terram, aut vineam, aut aliquam hæredi-» tatem, veniat ad S. Joannem, & juret super illud al-» tare: & postquam juraverit, accipiat *ferrum calidum* » *judiciale*, sicut mei Villani faciunt, & omnis terra..... » Et proinde pono & mando hoc judicium, quia multi » sunt inflati spiritu maligno, quia non timent perjurium » de jure, & ideo quòd juraverit, salvum fuerat per fer-» rum.

Plura de hoc judicio *ferri candentis* videri possunt apud Delrio *lib.* 4. *Disquisit. Magic. cap.* 4. *sect.* 3. & Du Cange in Glossario, verbo *Ferrum candens*.

XXIV. Ex ipsis precibus & exorcismis facilè est colligere, quòd tunc temporis crederetur & persuasum esset, quòd ad preces & exorcismos illos publicè recitatos, nec non jejunia, quæ jungebantur, Deus per miraculum ostenderet innocentiam hominis accusati in aquam immissi, aut ferrum candens tangentis; non secùs ac olim ad preces Sanctorum similia miracula ostenderat; maximè si aliter veritas haberi non posset.

XXV. Neque enim hæ probationes adhibendæ erant, nisi ubi veritas haberi aliter non posset, quemadmodum in Jure Feudali Saxonum *cap.* 24. *art.* 19. legitur: " Aquâ » vel ferro non licet in causa aliqua experiri, nisi in qua » modis aliis non poterit veritas indagari. " Et quia totus effectus hujus judicii expectabatur à speciali Dei bonitate & omnipotentia, dici solebant *judicia Dei*; quasi Deus hîc de innocentia, vel nocentia Accusati judicium ferre deberet.

XXVI. Insuper & illud constat, quòd licèt longè latèque horum judiciorum usus esset diffusus, à multis probatus, & etiam publicis Legibus & Ritibus firmatus, nihilominus non defuerint, qui usum hunc non probarent.

Et quidem in Capitulari Ludovici Pii anni 829. *cap.* 12. legitur: " Ut examen aquæ *frigidæ*, quod hactenus facie-» bant, à Missis nostris omnibus interdicatur, ne ulteriùs » fiat. " Exstat illud Decretum *Additione* 4. ad Capitularia Regum Francorum *cap.* 113. & *lib.* 2. *Legum Longobard. tit.* 55. *cap.* 32. Similiter Hildegarium Meldorum Episcopum de hoc ritu circa idem tempus dubitasse, probat Epistola Hincmari Remensis ad eumdem scripta; quâ ipse Hincmarus hoc judicium multis argumentis nititur probare & scrupulos Hildegario eximere.

XXVII. Unde ex hac Epistola Hincmari aliisque posterioribus monumentis & Auctoribus, & hoc fatendum est, Decretum Ludovici Pii non fuisse totaliter, nec ubique etiam per Galliam receptum, vel observatum; quod & probat Synodus Nannatensis celebrata anno 895. nam *cap.* 12. judicium ferri *candentis* probatur: quin & in Concilio Helenensi anno 1065. habito ab Archiepiscopo Turonensi, & aliis Episcopis, mandatur fieri *judicium aquæ frigidæ*.

XXVIII. Refert Meyrus in Annalibus Flandriæ, ad annum 1164. quòd eo anno Philippus Comes Flandriæ novas Leges dederit Neoportuensibus: " quibus ex Le-» gibus intelligere licet (ait Meyrus) Flandros adhuc » eâ tempestate candentis laminæ usos fuisse judicio. Ver-» ba etenim Legis hæc sunt: *Si quis vulnus in nocte ac-» ceptum alii imputaverit, si Scabinis dignum videtur,* » FERRO CANDENTI *se excusabit accusatus, si aufu-» gerit, manum perdet.* Item in alio capite: *Si fur voca-» tus accusatus fuerit, ferro candenti se excusabit, si cul-» pabilis permanserit, suspendetur, & si accusans in antè » juramento defecerit: accusatus liber erit.*

Scribit quoque Damhouderus in *Praxi Rerum Criminalium cap.* 43. " Gandensibus civibus à Comite Flandriæ » indultum privilegio fuisse, sese purgare *aquâ frigidâ*: » quod

» quod sanè interpretandum est (ait Damhouderus) de » aqua frigida, & adhibitis consuetis funibus.

In Charta Balduini Flandriæ & Hannoniæ Comitis, quâ Gerardimontensis oppidi Leges & Privilegia à Prædecessoribus suis concessa firmat ac stabilit circa finem sæculi XI. conceditur inter alia, ut *nemo cogatur subire judicium ignis & aquæ*, nimirum aquæ *ferventis*, quod cum judicio *ignis* conferri solebat. Extat hæc Charta apud Miræum inter Diplomata Belgica *cap.* 60.

XXIX. Gratianus *caus.* 2. *q.* 5. *Can.* 7. sub nomine S. Gregorii ad Brunichildam Reginam Francorum retulit hæc : " Vulgarem denique ac nullâ Canonicâ Sanctione » fultam Legem, ferventis scilicet, sive frigidæ aquæ, » ignitique ferri contactum, aut cujuslibet popularis in» ventionis (quia fabricante hæc sunt omnino ficta invi» diâ) nec ipsum exhibere, nec aliquo modo volumus te » postulare, imò Apostolicâ auctoritate prohibemus fir» missimè.

XXX. Verùm ut rectè advertit Delrio citatâ *Sessione* 3. hoc adscribere Gregorio, " facinus hoc Gratiani est, vel » inscitia Scriptorum. Nihil tale Gregorius rescripsit. Le» ge totam illam Epistolam ad Brunichildam Reginam » Franciæ, quæ superest, videbis purpureæ clamidi assu» tum flamineum limbum ; quem nec S. Ivo Carnotensis » agnovit, nec antiquior Gratiano quod sciam.

Eumdem errorem notavit Antonius Augustinus *lib.* 2. *De Emendat. Gratiani Dial.* 12. observans, ea verba sumpta esse ex Epistola Alexandri Minoris, id est, II. prout etiam annotârunt Correctores Romani ad citatum Canonem.

XXXI. Profert ibidem Gratianus *Can.* 20. sub nomine Stephani V. Humberto Episcopo Moguntino : " Fer» ri candentis, vel aquæ ferventis examine confessio» nem extorquere à quolibet Sacri non censent Cano» nes : & quod Sanctorum Patrum documento sancitum » non est, superstitiosâ adinventione non est præsumen» dum. Spontaneâ enim confessione vel testium ap» probatione publicata delicta, habito præ oculis Dei ti» more, commissa sunt regimini nostro judicare. Occul» ta verò & ignota illi sunt relinquenda, qui solus novit » corda filiorum hominum.

XXXII. At inter Epistolas Stephani V. qui sedit sæculo IX. nulla reperitur Epistola Episcopo Moguntino inscripta ; nec alia cui hoc Decretum sit insertum. Ut proinde & hoc Decretum admodùm suspectæ fidei videatur : præsertim quòd, si hujusmodi Responsum Pontificis eo tempore emanasset, illud vulgaribus hisce purgationibus, quæ eo tempore maximè frequentabantur, indubiè oppositum fuisset, quod tamen non legitur.

XXXIII. Quidquid sit, illud haud dubium est, quin hisce auctoritatibus à Gratiano sub nomine illorum Pontificum relatis, usi sint sequentes Pontifices, qui post tempora Gratiani usum harum purgationum improbârunt.

Et quidem Alexander III. *Epist.* 19. ad Upsalensem Archiepiscopum, postquam dixit ; "Ferventis verò aquæ » vel candentis ferri judicium Catholica Ecclesia contra » quemlibet etiam, nedum contra Episcopum non admit» tit ; " immediatè subjungit : " Unde Stephanus Papa V. » ferri candentis, inquit, vel aquæ ferventis examinatio» nem ; &c. prout suprà, ex Gratiano relata sunt.

XXXIV. Sequentes Pontifices eumdem usum tamquam superstitiosum, & ad Dei tentationem spectantem reprobârunt : judicatque Innocentius III. in *Cap.* 10. ꝟ *De Excessibus Prælat.* Episcopum qui judicio *ferri candentis* auctoritatem præstitit, indignum Altaris ministerio.

XXXV. Dein Honorius III. in *Cap.* 3. ꝟ *De Purgatione vulgari*, scribit, compellendos esse Fratres Templarios, ut à probatione *ferri candentis* desistant : " cùm hu» jusmodi judicium (ait) sit penitus interdictum, utpote » in quo *Deus tentari videtur.*

Hîc quoque patet, quòd Honorius illud non prohibeat ; sed prohibitum supponat : apparetque aliunde satis certum, quòd purgationes illæ vulgares eâ ætate planè vetitæ ac illicitæ supponerentur, & sacris Canonibus contrariæ.

XXXVI. Hinc cùm apud Gratianum *caus.* 2. *quæst.* 5. *Can.* 15. uti & in prima collectione Decretalium apud Antonium Augustinum in *Cap.* 1. *De Purgatione vulgari* sub nomine Concilii Triburiensis, legeretur : " Nobilis homo » vel ingenuus, si in Synodo accusatur, & negaverit, si » fidelem esse eum sciverit, cum 12. ingenuis se expurget. » Si autem deprehensus fuerit in furto aut perjurio, aut » falso testimonio, ad juramentum non admittatur, sed » sicut, qui ingenuus non est, *ferventi aquâ aut candenti » ferro* se expurget : " Raymundus Decretalium Gregorii IX. Compilator hoc Decretum referens in *Cap.* 1. ꝟ *De Purgat. Can.* hæc verba, *Ferventi aquâ aut candenti ferro*, omisit, tamquam disciplinæ sui temporis contraria, & faventia purgationibus vulgaribus, quas Sacris Canonibus contrarias non dubitabat.

XXXVII. Sed sicut vulgares superstitiones, cùm semel radices egerunt, difficulter eradicantur ; difficillimèque à superstitiosis observationibus populus abducitur ; ita & hîc contigit. Nam de suo tempore asserit Delrio loco citato *Sect.* 4. quòd " in multis locis Germaniæ, maximè » Westphaliæ circulo, uterentur hac probâ *aqua frigida* in » maleficis indagandis; quas enim famâ vel aliarum deposi» tione suspectas habent ; eas (ait) statim absque ulte» riore inquisitione capiunt, captasque extra urbem de» ducunt ; & in aquam frigidam ita conjiciunt, ut dextra » manus sinistro pedi, sinistra verò dextro pedi sit alliga» ta ; & si supernatant, veneficas vehementiùs suspican» tur, & idcirco duriori subjiciunt quæstioni : sin submer» gantur, innocentes esse credunt.

Similiter Zypæus in Notitia Juris Belgici *tit. De Purgatione Canonica*, asserit, quòd " indocti quidam de facto » adhuc nuper usi sint probâ aquæ frigidæ, in eam inje» ctis iis, qui de magia accusabantur : quæ si immerge» rentur, insontes ; si supernatarent, reæ credebantur : » improbato jure (ait) & more.

XXXVIII. Dicit autem ibidem Delrio, quòd judices hac probâ uterentur " sine ulla Dei invocatione, sine » ullo ritu, pietatis aliquid præferente. " Quod contigisse credo, quòd nulli Sacerdotes benedictionem aquæ ad hanc probationem aliosque ritus impendere nollent ob Decretum Concilii Lateranensis sub Innocentio III. in *Cap.* 9. ꝟ *Ne Clerici vel Monachi secularibus negot.* quo statutum est, " nec ullus Subdiaconus, Diaconus vel Sa» cerdos purgationi aquæ ferventis vel frigidæ, seu ferri » candentis ritum cujuslibet benedictionis aut consecra» tionis impendat.

XXXIX. Interim & hanc probam ut superstitiosam & illicitam multis refellit ibidem Delrio *quæst.* 5. atque hodie uno consensu reprobantur, & exulant hîc à judiciis hujusmodi vulgares probationes ; uti testantur Damhouderus in Praxi rerum criminal. *cap.* 43. Zypæus loco mox citato, aliique passim Pragmatici.

XL. Potest nihilominus ex his omnibus concludi, quàm fallax sit argumentum ex praxi multorum in Ecclesia, etiam publicis aliquorum legibus probatâ, & ritibus publicis exornatâ petitum. Cùm hîc similem videamus pluribus sæculis usitatam, tandem ut superstitiosam, & Dei tentativam improbatam.

XLI. Præter has vulgares probationes, fuit jam pridem alia usitatissima, quâ infamati, præsertim Ecclesiastici, de crimine, sese expurgare jubebantur. " In priscis » enim Ecclesiæ Catholicæ temporibus tanta erat Patri» bus honestatis cura, ut nedum in Clericis aperta crimi» na non tolerarent, sed neque suspicionem seu infamiam » criminis sustinere vellent ; " ait Ignatius Lopez in sua Praxi Can. criminali *cap.* 148. atque ideo (ait) " contra » quos de crimine infamia, aut grave scandalum seu ve» hemens suspicio surgebat, purgationem Canonicam in» dicendam decreverunt.

XLII. Hæc autem purgatio plerumque fieri solebat præstito juramento de innocentia, tactis sacrosanctis Evangeliis, vel Sanctorum Reliquiis.

Apud S. Gregorium *lib.* 2. *indict.* 10. *epist.* 23. legitur, quod

quòd cum de quodam Episcopo *finister rumor* spargeretur, & facta districtâ inquisitione de iis quæ sparsa fuerant, nullam in eo de iis culpam invenisset: " Sed ne quid » videretur omissum (ait) quod nostro potuisset dubium » cordi remanere, ad Beati Petri Sacratissimum Corpus » districta eum ex abundanti fecimus sacramenta præ- » bere. " Integer textus Gregorii extat apud Gratianum *cauf.* 2. *quæst.* 5. *Can.* 6.

Rursus *lib.* 6. *epist.* 18. Sanctus Gregorius cuidam Diacono scribit, quòd sibi de ipso aliqua fuissent nuntiata quæ officii ipsius propositum non leviter macularent: ac propterea curæ sibi fuisset, ea diu ac subtili investigatione perquirere; ac dein subjungit: " & quoniam nil quod » tibi noceret invenimus, ne qua de his quæ dicta fue- » rant, suspicio remaneret, ad plenissimam te satisfac- » tionem, si ab eis insons extiteris, ad sacratissimum » corpus Beati Petri Apostolorum Principis districta feci- » mus Sacramenta præbere.

Pluribus aliis locis de hac purgationis specie agit S. Gregorius; atque signanter *lib.* 7. *ind.* 2. *Epist.* 80. committit causam cujusdam Maximi Episcopo Ravennæ, cum hac clausula: " Si idem Maximus coram vobis & Chartulario nostro de simoniaca hæresi præstito se *Sacra- » mento* purgaverit; atque de aliis ante corpus S. Apol- » linaris, sicut scripsimus, tantummodò requisitus libe- » rum se esse responderit.

XLIII. Cùm autem infamatus de crimine in ea purgatione per sacramentum sive jusjurandum constituatur quasi judex in propria causa; ideoque purgatio hæc videretur exigui ponderis ad probandam innocentiam infamati; præsertim quòd qui aliis enormibus criminibus se inquinare ausi sunt, haud difficulter his perjurium ad evadendas pœnas essent adjecturi; ideo & Veteribus jam pridem placuit, ut non solus infamatus suam innocentiam interposito sacramento sive jurejurando assereret; atque hoc modo se à criminis infamia, vel suspicione purgaret; sed exigebantur illa sacramenta ab infamatis *cum tribus, aut quinque, aut septem Collegis sui ordinis*, ut loquitur Ivo Carnotensis *Epist.* 54. & 206.

XLIV. Sub nomine Synodi Agathensis refert Gratianus *cauf.* 2. *qu.* 5. *Can.* 12. & in *Cap.* 2. ⁝⁝ *De Purgat. Canon.* " Si Accusatores legitimi non fuerint, qui ejus » (Presbyteri) crimina manifestis indiciis probare con- » tenderint, & ipse negaverit, tunc ipse cum *sociis septem* » ejusdem Ordinis (si valet) à crimine seipsum expur- » get. Diaconus verò, si eodem crimine accusatus fue- » rit, cum *tribus* se expurget.

XLV. Si satis constaret, Decretum hoc esse Synodi Agathensis, quæ habita est anno 506. dubitari non posset de antiquitate hujus ritus; sed cùm inter vulgatos Canones hujus Synodi Decretum hoc non reperiatur; atque in collectione Conciliorum rejiciatur ad calcem Synodi extra numerum Canonum, nihil certi pro antiquitate hujus ritûs hinc statui potest.

XLVI. Indubitatum nihilominus est, ritum hunc purgationis esse antiquum; ejusque tamquam jam usitati sæpius meminit Gregorius Turonensis, ac signanter *lib.* 8. *Hist. Francorum cap.* 9. & 40. & in Capitularibus Regum Francorum frequens occurrit mentio hujus purgationis; atque signanter *lib.* 3. *cap.* 9. statuitur, ut accusati de conspiratione, si liberi homines fuerint, *jurent cum* IDONEIS JURATORIBUS *hoc pro malo non fecisse.* Et in lege Salica *tit.* 50. CONJURATORES dicuntur. Et *lib.* 5. *Capitular. cap.* 52. & 61. SACRAMENTALES, in verbis: " Quod si negare voluerit, cum *duodecim Sacramen- » talibus* juret. " Et alio loco, *Juret cum suis* SACRAMENTALIBUS.

XLVII. Debebant ergo unà cum infamato alii testes *jurare.* Cùm autem constet, manum semper fuisse symbolum fidei; atque idcirco in judiciis, & contractibus, ubi fides addicitur, manus porrigi, in signum fidei, solitum quoque fuit: uti & hodie, porrectis manibus juratur; indeque nihil frequentius in antiquis legibus, quàm *manu quinta, manu sexta, septima vel duodecima* se purgare; id est, quinque, sex, septem vel duodecim adhibitis juratoribus.

Hoc sensu accipitur in *Cap.* 8. ⁝⁝ *De Purgat. Can.* ubi mandat Pontifex cuidam Episcopo, " quatenus si accusato- » res idonei non apparuerint, ut cum *septima* aut *quinta » manu* sui Ordinis (sicut expedire cognoveris) per pur- » gationem Canonicam innocentiam suam ostendat, ipsi » injungas." Et in *Cap.* 5. ⁝⁝ *eod.* injungitur cuidam Episcopo, quod " *tertia manu* sui Ordinis, & *quarta* Abbatum » & Religiosorum Sacerdotum, de Simonia debeat se pur- » gare.

XLVIII. Et in *Cap.* 10. ⁝⁝ *eod.* Innocentius III. scribit Senonensi Archiepiscopo: " Attendentes autem vul- » gatam infamiam, grave scandalum, & vehementem » suspicionem ex testium dictis obortam, quæ contra De- » canum facere videbantur, quùm propter eorum quod- » libet ei esset purgatio indicenda, & servantes justitiam, » & mollientes rigorem, purgationem ei *quarta decima ma- » nu* sui Ordinis duximus indicendam.

Ex his Decretalibus uno consensu concludunt Canonistæ, numerum Compurgatorum sive conjuratorum non esse præcisè in jure determinatum; sed Judicem secundum qualitatem delicti, vehementiam infamiæ, & conditionem personæ majorem vel minorem numerum requirere debere; quemadmodum etiam jam pridem scripsit Ivo Carnotensis *Epist.* 206. " Posuerunt autem in discretione » Episcoporum, ut secundùm quod audiunt malam fa- » mam Presbyterorum crebrescere & ingravescere, exi- » gant purgatoria Sacramenta à Presbyteris infamatis, » cum tribus, aut quinque, aut septem collegis.

XLIX. Hi compurgatores non debent jurare, quemadmodum ipse infamatus de veritate, sed " id solùm tenen- » tur juramento firmare, quòd veritatem credunt eum » dicere, qui purgatur; uti scribit Innocentius III. in *Cap.* 13. ⁝⁝ *eod.* vel ut idem Pontifex exprimit in *Cap. fin. eod.* quòd *credunt eum verum jurasse.*

L. Hunc tenorem purgationis exprimens Pontifex in *Cap.* 5. ⁝⁝ *eod.* ait: " Porrò purgationis tenor erit hujus- » modi, Episcopus (infamatus de Simonia) jurabit pri- » mùm super Sancta Dei Evangelia, quòd pro Ecclesia » Sancti Petri Presbytero P. danda, nec ipse per se, nec » per submissam personam, nec aliquis pro eo se sciente » pretium recepit: deinde purgatores supra Sancta Dei » Evangelia jurabunt, quòd ipsi credunt eum verum ju- » rasse.

LI. Ut autem compurgatores hujusmodi testimonium de infamato reddere queant, debet ipsis vita & conversatio infamati apprimè esse nota; ut ex illa fundatam conjecturam concipiant, ipsum reverà crimen, de quo infamatur, non commisisse; ac proinde revera credere, ipsum *verum* jurasse, quemadmodum expressit Pontifex in *Cap.* 7. ⁝⁝ *eod.* dicens: " Ut autem idonei appareant, ne- » cesse est, ut ejus, quem purgare debent, vitam & con- » versationem agnoscant. " Et in *Cap.* 10. ⁝⁝ *eod.* vult Innocentius III. ut Compurgatores sint, " qui conversatio- » nem & vitam ipsius non tam moderno tempore nove- » rint, quàm transacto: " si nimirum crimen, de quo infamatur, dicatur *transacto* tempore commissum, uti exponit Panormitanus.

LII. Ulterius, ut Comprobatorum testimonium fidem addat juramento & assertioni infamati, requiritur, ut hi sint *illius honestatis & opinionis, ut verisimile sit, eos nollo amore vel odio seu obtentu pecunia pejerare*; uti loquitur Pontifex in *Cap.* 7. ⁝⁝ *eod.* sive ut sint *fide Catholici & vitâ probati*; quemadmodum dicitur in *Cap.* 10. ⁝⁝ *eod.*

LIII. Hanc purgationem etiam in Curiis sæcularibus olim in Belgio notam fuisse, probant antiquæ tabulæ Legum Brabantiæ, quas anno 1312. dedit Joannes II. Dux Brabantiæ, quemadmodum notat Zypæus in *Jure Novo De Purgat. Canon. num.* 1.

LIV. In Concordatis inter Episcopum Cameracensem & Consiliarios Hannoniæ anno 1441. *art.* 25. conventum est, " quòd in casu vehementis suspicionis, aut notoriæ » infamationis, unde oriri posset grave scandalum, Offi- » cialis

» cialis, poterit etiam contra laicum purgationem more » consueto indicere." Habetur hoc Concordatum *parte* 1. Edict. Brab. *lib.* 1. *cap.* 3.

LV. Usus hujus purgationis in Curiis Ecclesiasticis etiamnum superest; in sæcularibus vix apparet; quamquam Damhouderus in *Praxi Rerum Criminal. cap.* 44. dicat, quòd ad imitationem Curiarum Ecclesiasticarum, subinde etiam in tribunalia sæcularia seu prophana in Flandria, nec non aliis in locis hac formâ purgationis utantur.

LVI. Quin & teste Zypæo loco citato, etiam in Curiis Ecclesiasticis *rarior* ejus est usus. Testatur quoque Ignatius Lopez in annotatione ad *cap.* 148. *Practicæ Can. Criminal.* Bernardi Dias, " quòd non facilè per Judices » Ecclesiasticos Canonica purgatio indicenda sit, cùm fra» gilis, fallax, & incerta sit; eò quòd ab hominum ju» dicio dependeat. Quod in causis fidei Madriliana instru» ctione *cap.* 17. his verbis definitum est. Ob malitiam » humanam purgatio Canonica, periculosissimum est re» medium, præsertim his temporibus. Ideoque non mul» tùm est in usu, quare utendum rarò, & cum magna » causa.

LVII. Illud quoque certum, purgationem hanc non esse indicendam, nisi ubi dubium est, num infamatus reverà crimen commiserit; & viâ ordinariâ veritas detegi nequit, quemadmodùm in relatis Epistolis S. Gregorii manifestum est; & sæpius Pontifices responderunt, ac signanter in *Cap.* 5. & 15. *ii De Purgat. Can.* atque uno consensu tradunt Canonistæ, dicentes, purgationem hanc esse remedium *subsidiarium* indagandæ veritatis, deficientibus aliis remediis.

LVIII. Quid & Judices meritò in indicenda hac purgatione circumspecti esse debent, ne eam faciliùs indicendo sacrilegii & perjurii participes efficiantur. Et enim cùm homines, qui magnorum criminum sunt rei, ausi fuerint propter utilitatem aut voluptatem, quas in criminibus quæsiverunt, graviter impingere in legem æternam ejusmodi crimina prohibentem, magnopere timendum est, ne ut supplicium & infamiam, quæ ob crimina commissa imminent, evadant, pejerare audeant. Facilè est hinc videre, quàm sæpe sacrilegum sit ab ejusmodi criminosis expetere, ut juramento se purgent, cùm, si non certum, sit saltem admodum verisimile, quòd pejerabunt, si crimen reverà commiserint. Temerarium proinde est credere quòd tale crimen non commiserint, quia jurant se non commisisse.

TITULUS IX.

De Sententiis, earumque Executione.

CAPUT I.

De Sententia definitiva, interlocutoria, & provisionali.

1. *Quid sententia; & quid res judicata?*
2. *Sententia alia definitiva, alia interlocutoria.*
3. *Describitur sententia definitiva; & quare hæc sola propriè dicatur sententia?*
4. *Quid sententia interlocutoria?*
5. *Exempla aliqua utriusque sententiæ.*
6. *Sententia interlocutoria est duplex.*
7. *Exponitur, quando sit interlocutoria habens vim* definitivæ.
8. *De hac interlocutoria loquitur Synodus Trid.* Sess. 24. cap. 20. de Reformat.
9. *Expressit Synodus præcipuum indicium, è quo dignoscitur, an habeat vim definitivæ.*
10. *Plura exempla hujus sententiæ exhibentur.*
11. *Sententia super pleno possessorio in materia beneficiali est definitiva.*
12. *Recredentialis autem est merè interlocutoria.*
13. *Sententia* provisionalis *solet esse tantùm simpliciter interlocutoria.*
14. *Quid sit sententia provisionalis; & cur ejus usus inductus; & cur dici nequeat definitiva?*
15. *Solet provisio decerni, ubi est periculum diminutionis cultûs divini.*
16. *In causa alimentorum frequenter est locus sententiæ provisionali.*
17. *Provisio hæc facienda filio sive in prima, sive secunda instantia.*
18. *Potest peti in qualibet parte litis.*
19. *Debet tamen actor probare filiationem seu aliam qualitatem, aut saltem quasi possessionem.*
20. *Provisio in causa portionis congruæ eidem fundamento innititur.*
21. *An Religioso appellanti à Decreto Abbatis adjudicanda* per provisionem *necessaria ad prosequendam causam?*
22. *Utrum adjudicanda Religioso accusanti Abbatem super indebita administratione Monasterii?*
23. *Quæ in hisce à Judice cavenda?*
24. *Plures causæ in quibus adjudicatur provisio remissivè.*
25. *Judex in sententia exprimere debet, sententiam duntaxat esse* provisionalem.
26. *De jure provisio decerni potest à Judice causæ principalis.*
27. *In Gallia prætenditur, ad Judicem sæcularem spectare dare provisionem.*
28. *Ordinationes Curiarum Ecclesi. Provinciæ Mechliniensis supponunt, Judicem Ecclesiasticum etiam posse dare sententias provisionales.*
29. *Quomodo hæc danda in causis testamentariis, vel contractuum antenuptialium?*

I. SENTENTIA dicitur ipsa pronuntiatio sive definitio Judicis finem controversiæ imponens. Res verò judicata est ipsa causa controversa, quæ finem controversiæ pronuntiatione Judicis accepit, *L.* 1. *ff. De re jud.* Quamquam & sententia, quatenus decurso appellationis tempore, manet, veluti a Partibus approbata & judicata, non malè quoque res judicata dicatur; eoque pacto dici soleat, sententiam transire vel transivisse in *rem judicatam*.

II. Cùm autem Judex soleat non tantùm suâ pronuntiatione determinare sive definire causam principalem, sive eam super qua principaliter inter Partes controvertitur; sed sæpius etiam nonnullas in principio litis vel ejus decursu incidentes quæstiones; hinc alia dicitur sententia *definitiva*; alia verò *interloquutoria*.

III. Definitiva propriè dicitur, qua Judex, quantum ex se est, finem imponit principali controversiæ; ipsamque causam inter Partes pendentem dirimit ac definit. Et quia hæc sola sententia propriè causam *definit* & controversiam *dirimit*, etiam sola propriè *sententia* vocatur; utpote per quam ipse Judex super controversia pendente sententiam suam dicit.

IV. Interloquutoria vocatur, pronuntiatio judicis super aliquo articulo negotium principale non dirimens: idque sive articulus sive punctum quod deciditur, principium, medium, sive finem litis concernat; modò non definiat negotium *principale* super quo lis contestata fuit. Unde ex Martino in additionibus ad Hostiensem in Summa *tit. De Sententia*, dicitur sententia interlocutoria," quæ » non

» non super principali, sed super aliis quæstionibus fer-
» tur principali causâ durante.

V. Hinc infert Rebuffus in Repetitione *L.* QUOD JUSSIT *ff. De re judicata* in præfatione *num.* 33. sententiam esse definitivam, si pronuntietur satisdandum esse, vel non, quando *principaliter* petebatur, aliàs secus. Item si de nullitate actus *principaliter* dubitetur, & super eo feratur sententia, dicetur definitiva. Plura ibidem profert exempla sententiæ definitivæ, quæ ostendunt, sententiam definitivam requirere, ut per eam finis imponatur negotio *principali*. Si autem tantùm decidatur incidens aliquis articulus, manente interim principali negotio indeciso, non dicetur sententia definitiva, sed *interloquutoria*; quasi manente principali controversiâ Judex dumtaxat *interloquatur*, ut principale negotium meliùs terminari queat: dicitque Rebuffus in tractatu *De Sententiis executoriis*, &c. in præfat. *num.* 5. quòd omne Decretum judicis, vel, ut vulgò dicimus, *apunctamentum* dicatur sententia *interlocutoria*.

VI. Sententia autem interlocutoria duplex est. Una habens *vim definitivæ*; atque à sententia definitiva ferè solo nomine distincta. Altera merè & simpliciter interlocutoria.

VII. Prior appellatur illa sententia, quæ quidem principale negotium absolutè non dirimit; sed tantum aliquem articulum causæ principali incidentem aut connexum; atque eatenus *interlocutoria* vocatur, sed articulum talem incidentem ita dirimit, ut per hanc suam sententiam parti litiganti damnum inferat irreparabile per definitivam, aut appellationem à definitiva; quapropter hæc sententia quantumvis interlocutoria, dicitur habere *vim definitivæ*.

Cùm enim hujusmodi sententia non *per interim*, sed absolutè articulum illum dirimat, & præjudicium Parti litiganti inferat, quod per definitivam aut appellationem à definitiva *reparari* nequit, eumdem effectum huic sententiæ leges dederunt, quem habet sententia definitiva, quæ negotium principale dirimit.

VIII. De hac sententia interlocutoria loquitur Synodus Tridentina *Sess.* 24. *cap.* 20. *De Reformat.* dum ibidem statuit, ut " neque appellationes à sententiis Ordi-
» nariorum interpositæ per Superiores quoscumque reci-
» piantur; eorumve commissio aut inhibitio fiat nisi à
» definitiva, vel à *definitivæ vim* habente, & cujus gra-
» vamen per appellationem à definitiva reparari nequeat.

IX. Expressit hîc Synodus præcipuum indicium unde dignoscatur, num sententia interlocutoria habeat *vim definitivæ*: si nimirum inferat tale gravamen parti, quod nec per sententiam definitivam, nec per appellationem à sententia definitiva reparari potest.

X. Plurima exempla hujus sententiæ allegant Rebuffus loco citato, & Damhouderus in Praxi rerum civil. *cap.* 145. atque hic pro primo exemplo allegat: " Si pars
» declinaret, aut remissionem à Judice peteret, & si tunc
» Judex nihilominus eidem parti mandaret, & ordinaret
» ut respondeat, ea ordinatio est interlocutoria definiti-
» vam sapiens, quia ipsa remissioni petitæ præjudicat, ab
» appellando partem illam excludit, & ipsi perpetuum
» silentium imponit: ideoque effectum definitivæ merito
» obtinet.

XI. Dicit ibidem *num.* 8. quòd sententia data super possessorio sit interlocutoria simplex; sed quando proprietas ipsa cum possessorio conjuncta & annexa est, eo casu ipsa censeatur definitiva. At Nicolaus Tuldenus *litt.* 1. notat ex Maranta, hanc esse adhibendam distinctionem, ut " si agatur super possessorio *principaliter*, & in eo lis
» contestetur, sententia in eo lata mera sit definitiva, quia
» causam definiat possessorio principaliter intentatam: non
» obstante quod in petitorio possit revocari; quia id no-
» vum esset judicium: sed si possessorium tractetur inci-
» denter, tunc sit interlocutoria.

Et sanè nemo ambigit, quin sententia lata in Conciliis Regiis super *pleno* possessorio in materia Beneficiali sit definitiva; habeatque omnes proprietates sententiæ definitivæ, ut colligi potest ex dictis supra *tit.* 2. *cap.* 3.

XII. At sententia recredentialis in materia Beneficiali rectè dici potest *sententia interlocutoria*: & quidem *simpliciter* sive *merè* interlocutoria non habens vim definitivæ: eò quòd tantùm jus faciat *interim*; nec inferat damnum *irreparabile* per sententiam definitivam super principali, uti supra loco citato ostensum est.

XIII. Imò omnis sententia provisionalis, quæ hodie est frequentissima, præsertim in Curiis Regiis, solet esse dumtaxat interlocutoria, non habens vim definitivæ: quia sententia provisionalis non solet imponere finem controversiæ principali; quin & sæpius nullum damnum infert, quod per definitivam reparari nequeat.

XIV. Cùm enim sententia definitiva ferri nequeat, nisi primùm Judex de causa principali plenè cognoverit, consequens est, sententiam provisionalem nequaquam dici posse definitivam. Provisio enim à judice conceditur, ut præsenti necessitati *interim* provideatur, tametsi nondum de causa principali *plenè* cognoverit: uti rectè advertit Rebuffus in Tractatu *De Sententiis provisionalibus*, ubi *num.* 22. dicit, ob justam & necessariam causam provisionem esse faciendam, & maximè quando imminet periculum si non fiat. Et *num.* 14. dixerat: " Provisio est Pro-
» nuntiatio præjudicialis judicis, Divini cultûs, seu ali-
» mentorum ratione, aut aliâ necessariâ, & justâ causâ
» facta.

XV. Unde cùm publicè expediat, cultum Divinum occasione litis inter privatos excitatæ non diminui, aut populum interim eo privari, solet Judex providere, ut *interim* dum quæstio principalis inter Partes agitatur, cultus Divinus peragatur, exemplo Pontificis in *Cap.* 28. *De Appellat.* ubi mandavit Salesberienti Episcopo, ut pendente appellatione per Canonicum quemdam residere recusantem interjectâ, " *interim* alicui honestæ per-
» sonæ vices ejus in Ecclesia committat, & ei de Benefi-
» ciis illius assignet, unde possit congruè sustentari.

Ad hunc textum reflectens Rebuffus *num.* 37. ait: " Ec-
» ce quomodo pendente etiam appellatione fit provisio fa-
» vore Ecclesiæ & Divini cultûs, tam Ecclesiæ, quàm per-
» sonæ, quæ Ecclesiæ servire debet durante provisione:
» Judex enim pendente lite per modum provisionis servi-
» tium Ecclesiæ sic faciendum esse pronuntiabit.

XVI. Frequens est hæc sententia provisionalis in causa alimentorum, de qua expressè loquitur Constitutio Caroli VII. Regis Galliæ *art.* 51. vetans, similem provisionem per judices Regios adjudicatam, per appellationem suspendi. De qua provisione latè agit Rebuffus in citato Tractatu *art.* 1. *Glossâ* 2.

XVII. Notat autem juxta hodiernam praxim, faciendam esse hanc provisionem filio tam in prima quàm secunda instantia; idque ex æquitate receptum esse, ne fame pereat, & ne cogatur ob defectum pecuniarum processum deserere, & litibus renuntiare; & ita non semel decisum fuisse, & servari in Gallia testatur.

XVIII. Quin & addit, quòd si non fuerit petita provisio in prima instantia, peti queat in secunda, & adjudicari; imò addit *num.* 14. hanc provisionem peti posse in qualibet parte litis, quia filius semper gravatur.

XIX. Si tamen is qui titulo filiationis petit provisionaliter alimenta, non esset in possessione filiationis, sive publicè non haberetur pro filio illius, cui prætendit succedere, tunc non fieret provisio, nisi priùs probata esset filiatio, quæ est fundamentum provisionis; uti rectè monet Rebuffus ibidem *num.* 25. " Nam oportet (ait) pro-
» bare saltem quasi possessionem filiationis, vel alterius
» qualitatis intentatæ.

XX. Et quia causa portionis congruæ Parocho assignandæ est causa alimentorum, in hac summariè & provisionaliter adjudicationem fieri debere, latè ostendi suprà *parte* 2. *tit.* 34. *cap.* 5.

XXI. Simili ratione, quia subinde solent Abbates aliique Superiores Religiosorum ultra modum in Religiosos sævire, ideoque compellunt eos ad appellandum; *interim* pendente appellatione Judex his Religiosis poterit provi-

providere pro alimentis & litis prosecutione, uti notat Rebuffus in præfat. *num.* 107. Magna tamen hîc adhibenda à Judice cautela, ne rigor disciplinæ per hujusmodi appellationes & provisiones infringatur, & Monachorum inobedientia & dissolutio foveantur.

XXII. Eadem provisio interdum facienda, si Monachus Abbatem suum accuset pro utilitate Ecclesiæ, putà, quòd bona Monasterii dilapidet, computus non reddat, indisciplinatè vivat, &c. vel etiam si Monachus Monasterii sui reformationem prosequatur; uti tradit Rebuffus ibidem *num.* 106. argumento *cap.* 11. ※ *De Accusat.* ubi expresse respondit Pontifex, quòd Monachi ab accusatione sui Abbatis non sint ullatenus repellendi: " Quibus, » siquidem (ait Pontifex) cùm proprium non habeant, » de rebus Monasterii expensæ debent necessariæ, donec » causa debitum finem accipiat, ministrari.

XXIII. Antequam autem hæc provisio Monacho adjudicetur, meritò attendet Judex, num prætextus utilitatis Monasterii in accusatione Abbatis, non sit pallium inobedientiæ vel rebellionis, prætextus reformationis, velamen vagationis & excursionis.

XXIV. Plures alios casus quibus provisio à Judice adjudicanda est, ibidem exponit Rebuffus; additque eam fieri posse etiam in casibus ibi non expressis, dum occurreret alia justa causa, vel similis vel major expressis.

XXV. Monet insuper *num.* 141. quòd in sententia exprimi debeat, tantùm *per modum provisionis* condemnationem fieri. " Si verò Judex simpliciter condemnaret, » malè faceret (inquit) quia ante plenam probationem » non debet fieri condemnatio; quæ tamen condemnatio » per provisionem fit, dummodò *summariè* appareat; & » ideo exprimi debet.

XXVI. Si juris rationem attendamus, provisio decernenda est ab iisdem Judicibus, ad quos materiæ principalis cognitio spectat: quia regulariter is potest de accessoriis cognoscere, qui de principali; & ideo de hac provisione cognoscit is, qui de principali; ait Rebuffus *num.* 31.

XXVII. Addit autem Rebuffus ibidem *num.* 32." Servatur tamen in hoc Regno contrarium, quòd Judices » laici provisionem adjudicare possunt læso, vel vulnerato, etiam à Clerico solvendam: nec is remittetur ad » suum Judicem Ecclesiasticum in causa principali, donec » executio facta fuerit super provisione; & sic hæc provisionis materia maximè coram Judicibus sæcularibus » exercetur, cùm ipsi sic usi fuerint, & ab Ordinationibus concedatur. Et si Judex Ecclesiasticus ad aliam provisionem Clericum condemnaret, abutetur & potest » tamquam ab abusu de eo appellari, ut censuit Senatus » anno 1524. die 15. Decembris. Imò dicunt Regales » (pergit Rebuffus) Judicem Ecclesiasticum non posse » condemnare laicum ad provisionem Clerico faciendam, » licèt non debeat esse melioris conditionis Judex laicus » quàm Ecclesiasticus, tamen Curia Parisiensis dixit abusum fuisse Officialem Parisiensem in eo, quòd purum » laicum condemnaverat ad provisionem Clerici anno » 1524. die 14. Februarii.

XXVIII. Certum est in Ordinationibus Curiarum Eccles. Provinciæ Mechliniensis supponi, etiam Judicem Ecclesiasticum posse condemnare per provisionem. Nam titulus 13. totus est de *materia provisionali*: atque per plures articulos disponitur, qualiter in materia provisionali Judex procedere debeat; ac nominatim quomodo provisio danda contra eum, cujus chirographum producitur, de qua latiùs actum est suprà *tit.* 7. *cap.* 4.

XXIX. Dicitur quoque *art.* 7. " Quibus in locis cognitio validitatis testamentorum, vel contractuum antenuptialium, ad Judicem Ecclesiasticum spectat, si instrumentum manifestum vitium non continet, sed extrinsecus perfectum apparet, etiamsi falsum, irritum, » ruptum, inofficiosum, nullumve esse dicatur, per provisionem effectum illud sortiri sub ratione debere, declarabitur, salvâ allegatorum penitiori inquisitione, » sive ex eo agat ex asse institutus hæres, sive ex parte.

CAPUT II.

Quæ observanda ante sententiæ prolationem; & quæ juramenta à Judicibus præstanda?

1. *Ante pronuntiationem sententiæ Partes utrimque in suis allegationibus audiendæ.*
2. *De Jure communi Parte una in causa concludente, alteri ad concludendum certum tempus præscribere Judex potest.*
3. *Id conforme hodiernæ praxi.*
4. *Post conclusionem causæ nulla nova facta à Partibus allegari possunt sine licentia Curiæ per libellum* Civilem *impetrandâ.*
5. *Occasione hujus libelli nova lis institui vetatur.*
6. *Conclusio in causa tantùm ligat Partes, non autem Judicem.*
7. *Motiva juris dari possunt post conclusionem in causa.*
8. *Postquam in causa conclusum est, examen totius causæ à Judice instituendum.*
9. *Ut examen causæ faciliùs & exactiùs fiat, designatur* Relator *sive* Referendarius; *& unde sic dictus?*
10. *A quo designandus?*
11. *Senatores solicitare non possunt ut relatores designentur.*
12. *Relator Partibus litigantibus non indicandus.*
13. *Quis delectus in constituendo Relatore haberi debeat?*
14. *Relatores ad solicitationem Partium dandi non sunt.*
15. *Quomodo causa per Relatorem in Curia referenda?*
16. *Post relationem integra coram Senatu legenda.*
17. *Absolutâ lecturâ tenetur rursus Relator causam summariè repetere.*
18. *In Curiis Ecclesiasticis non solet esse* Relator: *Quia in his est unicus Judex.*
19. *Secus dum plures sunt; uti in tribunali Academico* Quinque Judicum appellationum: *quod unà describitur.*
20. *In lectione & relatione causæ Senatores debent esse attenti.*
21. *Absoluto causarum examine, Judex de justitia causæ statuere debet, seposito omni partium singulari affectu.*
22. *Monitum Justiniani ad Judices.*
23. *Conforme monitum Josaphat Regis Judæ.*
24. *Olim Judices in singulis causis jurabant, se secundùm justitiam judicaturos.*
25. *Hodie idem jurant Judices in assumptione ad officium.*
26. *Jurant quoque se nihil à Partibus accepturos.*
27. *Quid hac in parte in Provinciis Confœderatis ordinatum?*
28. *Quid in Gallia?*
29. *Judices ob malè judicata frequenter restitutioni obnoxii sunt.*
30. *Parum speranda est executio Legum adversus Judicum corruptionem, nisi constituantur Judices avaritiam odientes.*
31. *Difficulter habentur boni Judices, ubi officiorum venalitas invaluit.*
32. *Justinianus nullum medium efficacius reperit contra Judicum corruptionem, quàm si* gratis *assumerentur.*
33. *Venalitatem officiorum dixit esse totius nequitiæ principium.*
34. *Justiniani formula qua assumpti ad officium Judicis jurare debebant, se nihil pro eo dedisse aut promisisse.*
35. *Similis formula ante Justinianum præscripta.*
36. *Bina formula similis juramenti hodie hic usitata.*
37. *In litteris* patentibus *exprimi debet, juramentum esse præstitum; & in continuatione Magistratuum renovari.*
38. *Ut juxta has formulas verum juretur, debet omnis rei temporalis datio vel promissio directa & indirecta abesse.*
39. *Qui pecuniam dat aut promittit amico collatoris, ut ejus*

ejus favore officium assequatur, juramentum hoc præstare non potest.

40. *Quomodo non rarò peccetur per eos qui prætextu Religionis Monasteriis munera largiuntur, ut favore eorum ad officia promoveantur.*

41. *Praxis communis, vel Principum conniventia dantes aut promittentes, à perjurio eximere nequit.*

42. *Neque restrictio mentalis.*

43. *Dubium à Parochis Lovaniensibus propositum tribus Facultatibus hujus Universitatis occasione juramenti à Magistratu præstari soliti.*

44. *Responsum Facultatum, quo usus restrictionum mentalium reprobatur.*

45. *Scopus omnium juramentorum est, ut habeantur Judices, qui sine acceptione personarum justitiam administrent.*

46. *Causæ pauperum æquè ac divitum expedire debent.*

47. *Judex in definienda causa nullo privato affectu duci potest.*

48. *Ubique abesse debet casus* pro amico.

49. *Licèt etiam causa utrimque sit admodum dubia.*

50. *In casu perplexo interdum res litigiosa inter Partes dividenda, numquam autem utendum est casu* pro amico.

51. *Ne Judex à justitiæ tramite deflectat, debet in eo esse magnus amor veritatis & justitiæ, reliquos humanos affectus superans.*

52. *Meritò dum judicandum est, exposcit lumen à Patre luminum.*

I. PRiusquam Judex ad sententiam definitivam procedat, præmittenda matura & exacta discussio; jubeturque Judex " utramque partem sæpius interrogare, » numquid novi aliquid addere desideret: cùm hoc ipsum » ad alterutram partem proficiat, sive definienda causa per » Judicem, sive ad majorem potestatem referenda sit," *L. 9. Cod. De Judiciis.* Quam legem Tribonianus interpolavit ex *L. 1. Cod. Theod. De Officio Judicis in causis cognoscendis*, cujus hæc est sententia: " Judex cùm causam audire » cœperit, Litigatorum assertiones vel responsiones pa» tienter accipiat, & omnia plenâ discussione perquirat. » Nec prius litigantibus sua sententia velit obviare, nisi » quando ipsis peractis omnibus, jam nihil amplius in » contentione habuerint quod proponant: & tamdiu actio » ventiletur, quousque rei veritas perveniatur, frequen» ter interrogari oportet, ne aliquid prætermissum for» tasse maneat: Quia si apud ipsum finienda causa est, » totum debet agnoscere.

Itaque ante pronuntiationem sententiæ, nimirum definitivæ, & in causis magni momenti, quæque accelerationem specialem non requirunt, audiendæ sunt utrimque Partes in suis allegationibus; ipseque Judex allaborare debet, ut ipsa causa *plenè* instruatur; nihilque omittatur, quod ad elucidandam veritatem & assequendam justitiam causæ conducere possit.

II. Si unus litigantium ulterioribus productionibus aut allegationibus renuntiaverit; dicatque se nihil ampliùs habere quod proponat, alter verò nondum velit renuntiare, sed moras nectat, prætexens se habere quæ ulteriùs proponat: voluit Justinianus, *triginta* dies ad eam rem dari, tum alterum mensem indulgeri: & si ne quidquam tunc ille proponat, mensem præfigi ei tertium ad proferendum reliquas suas allegationes probationesque: eoque spatio elapso, Judicem causam concludere absque exspectatione longiore, *Novell.* 115. *cap.* 2. addens rationem suæ Constitutionis: *Ne litigatoribus male certantibus liceat causarum exitum ultra protrahere.*

III. Hinc concludunt communiter Pragmatici, juri conformem esse hodiernam praxim, quæ habet, quòd altera parte concludere in causa nolente, Judex eâ invitâ in contumaciam ex officio causam pro conclusa acceptare, & ulteriùs ad sententiam procedere queat. Vide Damhouderum in Praxi rerum *civil. cap.* 191. & latiùs Merulam in Praxi Curiæ Hollandicæ *lib.* 4. *tit.* 84.

IV. Ubi per conclusionem in causa partes ulterioribus allegationibus renuntiârunt, aut Judice pronuntiante in causa esse conclusum, ulterioribus allegationibus via præclusa est, nihil *novi* ad causam spectans allegari ulteriùs potest, nisi de speciali licentia Curiæ, per specialem Libellum petendâ; quem Libellum vocant *Requestam seu Libellum civilem*; diciturque *art.* 466. Ordinat. Curiæ Brabantiæ, eam licentiam non esse dandam sine magna & notabili causa: *'t Welck sy nochtans niet en sullen mogen doen sonder groote ende merckelijcke saecke.* Id est: Quod nihilominus sine gravi & notabili causa facere non poterunt.

V. Insuper *art.* 469. vetatur, occasione hujus libelli civilis litem institui à principali distinctam; sed si pars adversa contendat, libellum non esse admittendum, rationes rejectionis unà cum libello esse jungendas causæ principali; & si ex rationibus allegatis appareat, eum esse rejiciendum, id in sententia super principali exprimi debere. Verba articuli sunt: *Wy vuillen ende ordonneren dat die voorsz. requeste metter altercatie van partye gevueght sal vvorden totten principalen processe, om in 't visiteren van dien daer op genomen te vvorden sulcken aensch ouvv als 't behooren sal, ende ingevalle dat in 't visiteren van den principalen processe men bevindt, dat de voorschreven brieven behooren ghererejecteert te vvorden, vvy vuillen 't selve gedeclareert te zyne by de sententie diemen ten principale gheven sal, sonder datmen den Partyen sal moghen ordonneren verscheydelijck te procederen op 't principael ende Requesten Civile.* Id est: Volumus & statuimus, ut præfatus libellus cum altercatione partis jungatur liti principali, ut in illius examine habeatur ratio ejus, prout æquum fuerit. Si autem in examine litis principalis deprehendatur, prædictas litteras esse rejiciendas, volumus ut in sententia definitiva litis principalis idipsum exprimatur, nec fas erit partibus injungere, ut seorsim super principali litigent & super libello civili.

VI. Notandum autem, conclusionem in causa tantùm fieri respectu ipsarum Partium; ut scilicet ipsæ Partes ab ulteriore causæ instructione, & factorum allegatione abstinere debeant: nequaquam verò respectu Judicis. Potest enim Judex ex officio rescindere conclusionem, partibusque injungere *ulteriorem* causæ instructionem & elucidationem: quo nihil hodie usitatius est. Vide Merulam citato titulo *cap.* 2. *num.* 6. & ibi citatos.

VII. Insuper numquam censetur conclusum in causa quoad ea, quæ juris sunt: Unde & licet litigantibus post conclusionem in causa exhibere *motiva* juris tot, quot iis videbitur; nec Parti eorum communicatio facienda est. Merula ibidem *num.* 9.

VIII. Conclusione causæ factâ, Judex tenetur se accingere ad totius causæ examen, omniaque diligenter discutere, & singula à Partibus hinc inde allegata attentè examinare; cavendo, ne unius Partis rationes & fundamenta celerius, quàm alterius percurrat; sed pari attentione, absque ulla personarum acceptione, utrimque allegata ponderare.

IX. Ut examen & discussio causæ exactiùs fiant, ipseque status causæ, & difficultas quæstionis meliùs percipiatur, & judicibus innotescat, in plerisque Curiis & tribunalibus, præsertim secularibus usitatum est, ut mox à conclusione causæ nominetur unus è Senatoribus, cui causa examinanda discutiendaque committitur; quique eam breviter in Senatu exponat & *referat*, quem propterea *Relatorem*, vulgò *Rapporteur* vocant.

X. Hic à Præside Concilii è Senatoribus assumi solet; nominatimque edicitur *art.* 79. Ordinat. Curiæ Brabantiæ, causas per Cancellarium distribuendas esse, prout ei videbitur, ita tamen, ut non distribuat illi, coram quo testes auditi fuerunt, nisi per Curiam aliter ex causa esset ordinatum.

XI. Item *art.* 80. decernitur, Senatores nec per Partes, nec per alios directè aut indirectè instare posse apud Cancellarium, ut relationem alicujus causæ habeant; aut alteri factam sibi assumere possint. *Dat onse Raedts luyden*

den onsen voorsz. Cancellier by hen ofte by Partien noch iemant anders directelyck ofte indirectelick en sullen mogen sollicitceren om eenighe rapporten te hebben, noch rapporten over-nemen anderen ghedistribueert. Id est: Ut Consiliariis nostris non liceat cùm per se, tum ad interventionem partium aut cujuscumque demum, prædictum nostrum Cancellarium directè aut indirectè inducere, ut alicujus causæ relationem obtineant, aut ut relationes aliis distributas assumant.

XII. Et ne litigantes Referendarium ad sibi favendum alliciant aut sollicitent, cautum est *art.* 85. ut nulli de Senatu, sive ipse Referendarius sive alii significent Litigantibus, cui relatio causæ sit commissa, sed id silentio prement. Verba articuli sunt: *Dat die van onsen Raede, het zy Rapporteur ofte andere, de Partyen niet en sullen te kennen gheven, wie heur Proces heeft te rapporteren, maer sullen 't selve secreet houden.* Id est: Ut Consiliarii nostri, sive litis Relator sive alius, non declarent partibus, cui litis earum relatio sit commissa; at silentium desuper servent.

Idipsum habent instructiones Curiæ Hollandicæ *art.* 150. apud Merulam *lib.* 4. *tit.* 85. *cap.* 5. adduntque, quòd si Referendarius aliquo modo à litigantibus molestetur, ita ut suspicetur, iis innotuisse, relationem causæ sibi esse commissam, tenebitur id Curiæ significare, ad hoc ut causa alteri referenda committatur; vel aliàs per Curiam, prout visum fuerit, provideatur.

XIII. Monet ibidem Merula *cap.* 3, *num.* 1. Præsidem, Cancellarium, aliumve, cui designandi Referendarios cura incumbit, debere sedulò attendere, quis præ cæteris ex Senatoribus huic illive causæ examinandæ & referendæ conveniat. Licet enim supponatur, omnes Senatores esse juris & praxeos scientiâ ritè instructos, certum tamen est, unum in una materia, alium in alia magis versatum & industrium esse; posseque facilè ipsi Præsidi aut Cancellario innotescere ex conversatione, nec non discursibus in Senatu habitis, unum præ alio his illisve causis referendis fore aptiorem.

XIV. Multum ergo ab officio boni & justi Præsidis aut Cancellarii recedunt, qui ad solicitationem Partium, aut amicorum, aut quod pejus est, interventu munerum, Referendarios causarum designant, non quos referendis causis judicant capaciores, sed Partibus solicitantibus magis placentes.

XV. Officium Referendarii est, postquam causam repererit debitè instructam, eamdem diligenter examinare, atque ex actis litis debita extracta conficere, ut per ea queat cognoscere, & in Senatu ostendere, quæ ad intellectum & decisionem causæ servire possunt.

XVI. Factâ per Referendarium summariâ causæ relatione juxta prædicta extracta, tunc causa integra, priusquam ad decisionem veniatur, in Curia legenda est: & si aliqua instrumenta sint exhibita, quibus Pars exhibens uti nollet, sed tantùm certâ illius clausulâ; vel una, vel plures clausulæ ad causam spectarent, tunc Referendarius tenetur eam vel eas clausulas ad materiam spectantes designare, ut super iis tantò attentiùs reflectatur: atque tum arbitrio Curiæ vel hæ dumtaxat clausulæ, vel totum instrumentum legatur, prout cautum est *art.* 84. Ordinat. Curiæ Brabantiæ.

XVII. Lecturâ absolutâ, debet rursus Referendarius distinctè repetere, & indicare puncta & difficultates, à quibus ipsa decisio causæ præcipuè dependet, *Art.* 84. Verba sunt: *Ende naer dat 't proces ghelesen sal wesen, soo sal den Rapporteur gehouden sijn bescheydelijck te verhaelen ende te toucheren die puncten ende difficulteyten, op de welcke de decisie van de materien staen sal.* Id est: Lite verò perlectâ, causæ Relatoris munus erit, ut distinctè repetat & indicet puncta & difficultates, à quibus decisio causæ pendebit.

XVIII. In Curiis Ecclesiasticis non solet esse Relator sive Referendarius: quia unicus solet in his esse Judex: qui Assessore uti consuevit, qui causam discutiat, eique referat; de quo suprà actum est *tit.* 6. *cap.* 1.

XIX. Ubi autem tribunal Ecclesiasticum constat pluribus Judicibus, etiam ex illis eligitur aliquis Relator vel Commissarius, qui causam instruit, dirigit, & aliis summariè refert. Simile tribunal ex antiquissima consuetudine habet Academia Lovaniensis, constans ex quinque Judicibus, & idcirco dictum tribunal *Quinque Judicum*, ad quos à sententiis Rectoris Academici immediatè appellatur; neque de ullis causis cognoscunt in prima instantia, sed solùm de causis appellationum; ideò dicti Judices *appellationum*. Hos Judices sive tribunal describunt Fasti Academici Studii generalis Lovaniensis *pag.* 34. edit. anni 1650. " Quòd si Rector judicando errâsse, aut malè & » perperam judicâsse dicatur, errorem illum corrigit ipsa » Universitas, id est, *quinque Judices appellationum*, qui » Universitatem repræsentant, (quosque Universitas eam » in rem ab ipsa sui origine, singulis semestribus, quoties » novus eligitur Rector, ex qualibet Facultate nominare » & deputare solet) coram quibus, seu majori parte eorumdem, omnibus tamen vocatis, Rector sententiam » suam justificare tenetur.

Hi quinque Judices mox ut electi sunt in ipsa Universitatis Congregatione, " unum ex eorum Collegis in *Commissarium* eligere debent, mandando illi vices suas pro » observatione terminorum in causis appellationum ob» servandorum, ac pro interlocutoriis vim definitivæ sen» tentiæ non habentibus; cui sit authoritas & potestas » alios Judices & Collegas per unum ex Bedellis convo» candi, cùm res postulabit. " Ita ordinant Statuta Universitatis titulo *De Officio & Jurisd. DD. Quinque Judicum causarum appellationum.*

XX. Sanè evidens est, hæc omnia unicè ordinata esse, ut Judices de causa sint plenè & perfectè instructi, priusquam causam decidant; quò spectat quoque *articulus* 89. earumdem Ordinationum, ubi præcipitur, ut Cancellarius & Consiliarii tempore relationis & lectionis causarum diligenter attendant, operamque diligentem adhibeant, ut eas benè intelligant & retineant; ut nec eodem tempore aliud aliquid legant, scribant, conferant, vel aliquid agant, quo ab audiendo, intelligendo, & retinendo impediri aut diverti possent, aut alios impedire vel divertere.

XXI. Factâ totius causæ discussione, omniumque allegatorum maturâ consideratione, Judicis est, seposito omni humano affectu, solam justitiam & veritatem præ oculis habendo, seriò perpendere & discutere, à qua Parte stet justitia causæ.

XXII. Hunc in finem statuit Justinianus in *L.* 14. *Cod. De Judiciis*, " omnes omninò Judices Romani Juris dis» pensatores non aliter litium primordium accipere, nisi » priùs ante sedem judicialem sacrosanctæ deponantur » Scripturæ: & hæ permaneant non solum in principio li» tis, sed etiam in omnibus cognitionibus, usque ad ip» sum terminum, & diffinitivæ sententiæ recitationem. Deinde subjungit: " Sic etenim attendentes ad Sacro» sanctas Scripturas, & Dei præsentia consecrati, ex » majore præsidio lites dirimeni, sciturì, quòd non ma» gis alios judicant, quàm ipsi judicantur: cùm etiam ip» sis magis, quàm partibus terribile judicium est: siqui» dem litigatores sub hominibus, ipsi autem Deo inspe» ctore adhibito causas proferunt trutinandas.

XXIII. Illud est, quod jam pridem prius Rex Judæ Josaphat *lib.* 2. *Paralip. capite* 19. præcepisse judicibus legitur: *Videte* (ait) *quid faciatis: non enim hominis exercetis judicium, sed Domini, & quodcumque judicaveritis, in vos redundabit.*

Deinde addit: *Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite; non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum.*

XXIV. Ad idipsum tendit, quòd judices olim nullam causam suscipere poterant, *nisi prius sacramentum præstitissent, omnimodò sese cum veritate, & Legum observatione judicium esse disposituros.* Uti refertur in citata *Lege* 14.

XXV.

XXV. Hodie judices, non quidem ad singulas causas, sed semel in assumptione ad officium judicis simile juramentum præstare jubentur. Et quidem juxta formulam juramenti præstandi ab omnibus, qui in Judices assumentur (quæ habetur ad calcem Edicti criminalis de 5. Julii 1570. extatque *parte* 2. Edict. Brab. *lib.* 2. *tit.* 3. *cap.* 1.) jurat assumendus, quòd administrabit omnibus subditis, aliisque, à quibus requiretur, *bonam, veram, & sinceram justitiam, absque intuitu lucri, odii, invidiæ, vel amicitiæ cujusquam; & quòd nulli favebit ultra id, quod ratio & justitia permittent.* Verba articuli sunt: *Ick sweere, dat ik sal doen ende administreren goede, waerachtighe, ende oprechte Justitie, den ondersaten ende andere, die my des versoecken sullen, sonder aenschouw te nemen op winninghe, haet, nydt, oft vriendtschap van iemanden, ende sonder iemandt meer te faveriseren, dan recht ende redene toelatende zyn.* Id est: Juro me curaturum, ut administretur bona, vera, & sincera justitia subditis meis, aliisque id requirentibus, seposito omni intuitu lucri, odii, invidiæ, aut amicitiæ cujusquam, nec ulli quoquo modo suffragaturum, ultra quod ratio & justitia permittent.

XXVI. Insuper jurat juxta eamdem formulam, quòd nihil petet aut exiget à quopiam; imò nec acceptabit, tametsi ex *gratitudine sponte* offerretur aut daretur; sed contentus erit salario à Principe sibi designato; nec patietur, quòd aliquis sibi subditus, vel ipsi assistens aliter faciat. Verba sunt: *Dat ick van niemanden, wie dat oock sy, egheene dinghen eyßchen oft exigeren en sal, noch oock aenveerden oft ontfanghen, alwaert dat deselve my van selfs uyt danckbaerheyt ghepresenteert oft ghegheven wierden; maer sal te vreden zijn met mijne wedden ende behoorlijcke salarisen by Zijne Majesteyt tot mijnen voorseyde staet gheordineert: Ende en sal niet lijden dat èenighe, wesende onder mynen last ende bevel, oft die my assisteren, anders doen sullen.* Id est: Quòd à nullo quocumque demum quidquam petam aut exigam, neque etiam recipiam aut admittam, quantumvis etiam ultroneè & ex gratitudine offerretur aut donaretur; sed quòd contentus ero mercede mea, & stipendio convenienti, per suam Majestatem pro conditione mea prædicta designato. Deinde quòd non permittam, ut ullus curæ meæ aut imperio commissus, aut qui mihi assistet, aliter faciat.

Idipsum exprimitur in formula juramenti præstandi ab omnibus judicibus in Brabantia, quæ extat in læto Introitu Caroli V. & Philippi II. *art.* 11. inserto *parti* 1. Edict. Brabantiæ *lib.* 2. *tit.* 1. *cap.* 15.

Si hæ formulæ juramenti seriò expendantur, apparebit, quomodo Judices non tantùm vi officii sui teneantur sine ullo muneris intuitu aut amicitiæ, sed & vi sui juramenti omnibus indifferenter justitiam administrare, & ab omni munere etiam gratuitò oblato abstinere.

XXVII. Refert Simon Van Leeuwen in Censura Forensi *parte* 1. *lib.* 5. *cap.* 7. in Hollandia cautum esse; "Ubi » ut Præsides, Senatores, eorumdem conjuges, liberi, » ministri, aut alii, quos in familia alunt, de Partibus » litigatoribus ulla dona quantulacumque, ne esculenta » potulentave accipiant, severissimè prohibetur, sub pœ» na ordinis motionis, & arbitrariæ insuper correctionis: » Tenenturque Senatores utriusque Curiæ Hollandiæ, » quotannis se solenni juramento expurgare, neque à se, » neque à conjugibus, liberisve suis, aut à familia, ullo» ve alio ad ipsos pertinente, hac in se ipsis consciis fuisse » peccatum, & ne quid in posterum peccetur, se probè » curaturos.

XXVIII. Plura eumdem in finem ibidem ordinata recitat: monetque *num.* 3. similia etiam statuta apud Gallos reperiri; quodque nominatim Edicto Caroli IX. & Henrici III. etiam *esculenta* & *potulenta* præberi prohibita sint sub pœna concussionis & remotionis à munere in judice, in litigante ut causâ cadat, eaque re frustretur, cujus causâ judicem donis delinire fuerit aggressus, conformiter ad Jus Romanum in *L.* 1. *& fin. Cod. De Pœna judicis, qui malè judicavit.*

XXIX. Et licèt hodie ob malè judicatum rarò judices conveniantur, aut condemnentur; eò quòd concussio & dolus vel corruptio difficulter probari queant, nihilominus certum est, quòd judices munera accipientes, non tantùm violationis juramenti rei sint coram Deo; sed & non rarò obnoxii sint restitutioni eorum, quæ Pars litigans per iniquam sententiam passa est; tametsi etiam supponatur, nec ex proposito nec dolo malo judices iniquam sententiam tulisse; sed per crassam juris ignorantiam, aut excæcationem, neglectum examinis, quæ munera accepta in ipsis pepererunt, juxta illud Sapientis: *Munera excæcant oculos Sapientum.* Quandonam autem juxta hodiernos mores possint judices ob malè judicata conveniri in foro *externo*, etiam criminaliter, vide Bugnionium *De Legibus abrogatis lib.* 1. *cap.* 124. & ibidem citatos à Christinæo in notis.

XXX. Verùm parum proderunt juramenta, parum efficient leges etiam severissimæ adversùs judicum corruptionem, nisi & sine corruptione & acceptione personarum judices constituantur, qui oderint avaritiam, & justitiam magis quàm munera diligant, eamque omni humano favori præponant; sintque tales, quales describuntur *Exodi* 18. *v.* 21. *Viri potentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam.*

XXXI. Verùm spes exigua est, hujusmodi judices eligendos, si per pretia & munera, & non per merita ad officia via pandatur: nam uti rectè respondisse fertur S. Thomas Aq. Ducissæ Brabantiæ interroganti: Num licitum esset vendere officia sæcularia, venditionem illam sibi expedientem omninò non videri: "Cùm frequenter » contingat (ait) quòd magis idonei sint pauperes, ut ta» le officium emere non possint. Quin etiam si tales di» vites sint, tamen quia boni sunt, officia non ambiunt, » nec ad lucra inhiant: & sic illa officia emunt ut pluri» mum hi, qui pejores sunt.

XXXII. Quinimò Justinianus Imperator noctu diuque animo versans, quomodo à judiciis injustitiam, quam in omnibus penè causis invenerat, arceret, hoc unum fore remedium agnovit: " Si (ait) Præsides gentium, qui» cumque civiles administrationes Provinciarum habent, » *puris* procuremus uti *manibus*, & ab omni abstinere ac» ceptione, pro illis solis contentos eis, quæ à Fisco dan» tur, " *Novella* 8. in Præfat. §. 1.

Sed qua ratione id obtinebitur? " Non aliter (inquit) » fiet, nisi & ipsi cingula sine mercede accipiant, nihil » omninò dantes nec occasione suffragiorum, neque iis, » qui cingula habent, nec alii omnium ulli.

» Consideravimus enim (pergit Imperator) quia licèt » quæstus immodicus imminuitur imperio, attamen no» stri subjecti incrementum maximum percipient, si in» demnes à judicibus conserventur; & imperium *& Fis» cus abundabit utens subjectis locupletibus:* & uno hoc » introducto ordine, plurima rerum & innumera erit » ubertas.

XXXIII. Post hæc enumeratis multiplicibus incommodis, quæ ex venditione officiorum in Rempublicam & subditos nata sunt redundare, audet concludere: *Et omnino una quædam est hæc omnium occasio malorum: & accipere suffragium à Judicibus, totius nequitiæ est principium.*

Suffragium hîc est, pecunia quæ suffragatoribus Aulicis datur, promittiturve honoris adipiscendi causâ. Vide *notam* 5. ad citatam Novellam.

XXXIV. Hoc ut exactiùs observaretur, statuit *cap.* 7. ejusdem Novellæ, quòd is, qui acceperit administrationem, jurare debeat: *Nihil penitùs, nec quodlibet se præbere, neque occasione suffragii, neque patrocinii, & neque promittere, & neque de Provincia postea dirigere, neque gloriosissimis Præfectis, neque aliis cingula habentibus, neque iis, qui circa illos constituti sunt, nec alteri cuilibet per occasionem patrocinii.*

XXXV. Similis formula juramenti præstandi ab iis, qui ad provincias administrandas accedunt, extat in *L. fin. Cod. ad Legem Juliam repetundarum*, ubi tamen luculentiùs

tiùs exprimuntur, quæ in ipsa formula Justiniani non quidem nominatim exprimuntur, sed tamen comprehenduntur; nimirum *se pro administrationibus sortiendis neque dedisse quidpiam, neque daturos umquam postmodùm fore, sive per se, sive per interpositam personam, in fraudem Legis, sacramentique; aut venditionis, donationisve titulo, aut alio velamento cujuscumque contractûs.*

XXXVI. Binæ sunt formulæ juramenti hodie hîc in Belgio usitatiores, juxta quas assumendi ad officium Judicis vel Magistratus jurare jubentur, non absimiles prædictis formulis jam pridem ab Imperatoribus præscriptis. Una eaque prolixior contenta in Læto Introitu Principum nostrorum, qua assumendi ad Officia & Magistratus jurant, se nec pecuniam, bona, munus, mitam, nec aliquod obsequium, nec beneficium dedisse, promisisse, obtulisse, aut dari, promitti, vel offerri suo nomine curâsse: insuper nec precibus sollicitasse, aut sollicitatorem interposuisse quocumque modo. Verba formulæ idiomate vulgari expressæ sunt: *Dat sy om Borghemeesterschap, Schependomme, ende Raedtschap, goet, geldt, gifte, myde noch eenigherhande diensten, noch goet doen, ghegheven, ghelooft, noch gheboden en hebben, noch doen gheloven, gheven, noch bieden yemanden van heuren vvegen, noch daeromme ghebeden, noch doen bidden, in eenigher manieren.* Id est: Quòd ipsi pro Consulatu, Scabinatu, assessu Consilii, nec bona, pecuniam, munera, nec cujuscumque generis obsequia aut compensationes dederint, promiserint, obtulerint, nec promitti dare, aut offerri cuiquam suo nomine curàrint, nec idcirco rogarint, aut rogari jusserint quocumque modo. Extat *parte* 1. Edict. Brabantiæ *lib.* 2. *tit.* 1. *cap.* 15. *art.* 11.

Altera formula succinctior, quâ omnes passim ad officia quæcumque promovendi jurare jubentur ad manus Regis, sive Primarii Officiarii, aut alterius, qui nomine Regis juramentum excipere solet, exprimitur in Edicto Philippi IV. de 1. Maii 1626. quod extat *parte* 1. *Edictorum Brabantiæ lib.* 3. *tit.* 14. *cap.* 1. Juxta hanc formulam promovendus jurat, se nec pro statu isto assequendo, nec ejus intuitu quidquam cuipiam, sive in pecunia, sive in alia quacumque re obtulisse, promisisse, aut dedisse; nec item offerri, promitti, aut dari curasse, vel curaturum, aut daturum, directè vel indirectè, aut quovis alio modo: salvo dumtaxat eo, quod pro expeditione erogari consuevit. Tenor formulæ vulgari idiomate expressæ est: *Dat hy om den voorschreven staet te verchryghen, oft ter oorsaecke van dien, egheene geldt, noch eenighe andere dinghen, hoedaenich die souden mogen zijn niemanden gheboden, belooft, noch ghegheven en heeft, noch doen bieden, belooven, noch gheven, noch gheven en sal, vvyen dattet oock zy, directelijck, oft indirectelijck, noch anderssints in eenigher manieren, behalvens t'ghene, datmen ghevvoonnelijck is teghheven voor d'expeditie, ende depeche.* Id est: Quod ipse, ut prædictum statum adipisceretur, aut ratione illius, nec pecuniam, nec aliud quidpiam qualecumque demum cuipiam obtulerit, promiserit, aut dederit, nec offerri, promitti, aut donari curaverit, nec daturus sit cuicumque tandem, directè aut indirectè, nec alio quocumque modo, eo dumtaxat excepto, quod pro litterarum confectione dari consuetum est.

XXXVII. Vult autem Princeps, ut in omnibus commissionibus, sive litteris *patentibus* expediendis, super provisione officiorum, hæc formula juramenti inseratur: ideoque indilatè hoc juramentum præstari præcipit, nec antequam præstitum sit, litteras, sive *patentes* provisionis tradi. Insuper declarat, idipsum observandum in renovatione & *continuatione* Magistratuum: neque posse novos Magistratus ante præstitum hoc juramentum ullam functionem Magistratûs obire, sub pœna nullitatis, quòdque dicta officia vacabunt, & pro ea vice ad Principis collationem spectabunt.

Si in litteris continuationis dicatur, sub *juramento antea præstito*, tunc per acceptationem litterarum & continuationis, censetur *renovatum* juramentum, tametsi illud expressè & nominatim non repetatur.

XXXVIII. Si prædictæ juramenti formulæ, in verbis quidem nonnihil differentes, sed in substantia & sensu planè conformes, ritè expendantur, non obscurum erit, omnem planè pecuniæ, alteriusve rei temporalis dationem, promissionem, vel oblationem, directè vel indirectè, pro assequendo officio, debere esse exclusam, ut juramentum citra perjurium juxta prædictas formulas præstari queat.

XXXIX. Insuper nequaquam ambiguum est, eum citra perjurii crimen hoc juramentum præstare non posse, qui licèt Principi aut Magistratui, ad quem officii collatio spectat, pecuniam munusve non obtulerit, promiseritve, illud tamen promisit obtulitve per se vel per alium directè vel indirectè illis, quos sciebat gratiâ apud Principem vel Collatorem valere. Quia licet non immediatè Collatori officii pro assequendo officio pecuniam aliudve temporale dederit; reverà tamen, saltem indirectè & obliquè ad officium illud assequendum, & Collatorem inclinandum, pecuniam dedit aut promisit: unde nec verè jurare potest, se pro assequendo officio nihil dedisse, promisisse, aut obtulisse *directè vel* INDIRECTE, *aut alio* QUOVIS MODO.

XL. Dicit Zypæus *lib.* 1. *De Judice cap.* 38. *num.* 5. quòd ambitiosi, contra quos apud Romanos variæ Leges latæ fuerunt, " hodie accedant, qui in speciem religionis fortunas effundunt, & aliquibus piis locis donationes faciunt, ut eorum Præfectos suffragia consequantur, quæ apud alios emere non liceat.

Sanè qui munera offerunt Monasteriis, aliisve piis locis, ut iis mediantibus Sodalium illorum gratiam aucupentur, atque hoc pacto per ipsorum intercessionem & commendationem à Principe aut Magistratu officium obtineant, non tantùm ambitionis, sed & perjurii rei sunt; si juramentum ad præscriptum supra expressæ formulæ faciant. Nimis enim manifestum est, hujusmodi munerum dationem ultimatè fieri, ut per ipsos Monasteriorum & piorum locorum Præfectos & Sodales ad officia perveniatur.

XLI. Qui ex multorum praxi, & Principum, ut aiunt, scientia & conniventia pallium contegendi sua juramenta sibi conficiunt, attendant, quòd licèt Principi quidem fas esset ex justa causa præstandum sibi juramentum interdum remittere, nequaquam tamen multorum praxis aut Principis conniventia, imò nec expressa voluntas sufficiens est, ut dum juramentum sub certa verborum formula præstatur, possit citra perjurium ad eam formulam jurari, si vera non sint, quæ juramento asseruntur. Itaque qui jurat, se nec directè nec indirectè pro assequendo officio pecuniam dedisse, à perjurio excusari nequit, si pecuniam directè vel indirectè dederit per quamcumque contrariam praxim, aut Principis scientiam & conniventiam.

XLII. Neque juramentum justificabit, quòd forsan in mente aliquid subintelligat contrarium ei, quod formula exprimit, ipseque sensus obvius præfert, & intelligit is, cui juramentum præstatur. Quia ut rectè expressit S. Isidorus relatus apud Gratianum *Caus* 22. *q.* 5. *Can.* 9. " Quacumque arte verborum quisque juret, Deus tamen, qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut iste, cui juratur, intelligit. Dupliciter autem reus fit, quia & Dei nomen in vanum assumit, & proximum dolo capit. " His consonat hoc Augustini *Epist.* 125. " Illud sanè rectissimè dici non ambigo, non secundùm verba jurantis, sed secundùm expectationem illius, cui juratur, quam novit ille, qui jurat, fidem jurationis impleri. Nam verba difficillimè comprehendunt, maximè breviter sententiam, cujus à jurante fides exigitur. Unde perjuri sunt, qui servatis verbis, expectationem eorum, quibus juratum est, deceperunt.

XLIII. Latissimè hunc restrictionum mentalium fucum jam pridem refutàrunt tres superiores hujus Universitatis Facultates, in Responsione datâ Parochis hujus oppidi Lovaniensis, qui propositis suprà expressis juramenti formulis quæsierant, " Utrùm liceat ambire Magistratum,

» aut officium, sollicitando suffragia Collatorum, pro» missis symphosiis, pecuniis, muneribus per se vel per » suos? Rursus, utrùm liceat munera, symphosia, pecu» nias, aut simile quidpiam accipere, per se vel suos, aut » finere, ut promittantur sibi, in eum finem, ut ad offi» cium quodcumque suæ collationis aliquem suo suffra» gio quis promoveat; & simul tamen liceat ista juramen» ta respectivè præstare?

Hæc erat Parochorum propositio; cujus secundum membrum reflectit ad juramentum, quod promovendus ad Magistratum etiam præstare tenetur; nimirum, " se » non accepturum, sive per seipsum, sive per alium, ul» lum munus, aut oblationem honorariam, sive in pe» cunia, sive in bonis, pro collatione cujusquam officii » vel ministerii sibi competente; nec permissurum, ut ulla » sibi fiat ejusmodi promissio eo intuitu.

XLIV. Huic propositioni responderunt dictæ tres Facultates, " id non licere. Et quisquis (inquiunt) eorum » aliquid, quæ in istis formulis tanguntur, juxta quod » planissimè verba sonant, fecerit, & tamen juraverit, » se non fecisse, est indubitati perjurii reus. " Quam suam assertionem solidissimè adstruunt, refutatis argutiis, & detectis palliis, quæ ingeniosa ambitio ad excusandas excusationes in peccatis, & ad perjuria in oculis hominum pallianda & occultanda adinvenit. Et quia etiamnum hodie videntur multi hujusmodi vanis prætextibus illudi, & perjuria manifesta tegere velle, non inconveniens credidi, hanc integram Consultationem in fine hujus capitis exhibere.

XLV. Interim si Principum mens in præscribendis prædictis juramentis attendatur, constabit, omnia hæc juramenta unicè instituta & ordinata esse, ut Judices & Magistratus constituantur, *Viri potentes & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam*; & qui sine ulla personarum acceptione, ulliusque retributionis intuitu, administrent omnibus indifferenter justitiam; ita ut nulla ipsis sit distantia personarum; ita parvum audiant, ut magnum, nec accipiant cujuspiam personam, quemadmodum Judicibus jam pridem præcepit Deus per Moysen *Deuteronomii* 1. addens: *Quia Dei judicium est.*

XLVI. Unde & in Ordinationibus Curiæ Brabantiæ *art.* 21. præcipitur, ut Consiliarii aliique de Curia pauperibus *pro Deo*, id est, *gratis* inserviant, atque æquè pauperibus, quàm divitibus parati sint.

Quod ut exactiùs servetur, *art.* 20. interdicitur Consiliariis, à litigantibus ante vel post sententiam accipere præter constituta salaria quodcumque munus, sive sub prætextu habendæ expeditionis, vel alio quocumque, sub pœna; quòd hujusmodi munus dantes, aut acceptantes arbitrariè corrigentur. Verba articuli sunt: *Dat alle, die van onsen voorsz. Raede sullen hen respective te vreden houden mette gagien, die hen by ons toe-ghevueght ende gheordineert zijn, ende oock metten anderen accidenten van rapporten ende vacatien, sonder dat iemandt van hen, oft iemandt anders in heuren naeme eenighe schincken oft ghiften voor oft naer 't vonnisse sal moghen van d'eene oft d'andere partyen litiganten, oft van heuren vveghen ontfanghen, het vvare onder 't pretext van expeditie oft anderssints, op de pene dat de ghene, die hen vervoorderen, de voorschreven schencken oft ghiften te doen oft ontfaen, sullen arbitralyck ghecorrigeert vvorden.* Id est: Ut omnes, qui de Consilio nostro sunt, respectivè contenti sint mercede, ipsis per nos assignatâ & constitutâ, prout & aliis adventitiis emolumentis litium relatarum, & operæ impensæ, ita ut nulli suorum aut cuicumque alteri liceat eorum nomine, munera quæpiam, seu dona tam antè, quàm post latam sententiam, ab una seu altera litigantium parte, aut eorum intuitu recipere, quantumvis accelerandæ causæ, aut alio obtentu, arbitrariâ punitione in eos constitutâ, qui prædicta munera aut dona offerre, seu admittere præsument.

XLVII. Judex igitur diligenter excussâ causâ, omnique adhibitâ operâ, ut notitiam veritatis & justitiæ habere possit, tenetur sine ullo personarum privato affectu, humanoque & particulari intuitu in justitia & veritate judicare, & sententiam ferre, neutri litigantium plus favendo, quàm ipsa justitia & veritas favent; atque ita ostendat reipsâ, se non dominum & arbitrum, sed ministrum dumtaxat justitiæ; juxta illud S. Ambrosii in *Psalm.* 118. " Bonus Judex nil ex arbitrio suo facit, sed » juxta leges & jura pronuntiat, Statutis juris obtempe» rat, nihil indulget propriæ voluntati.

XLVIII. Apage ergo illum horrendum, & omnis justitiæ eversivum *casum pro amico*; qui Judicem non ministrum, sed dominum & arbitrum justitiæ constituit: meritoque Alexander VII. & Innocentius XI. duas propositiones huic *casui pro amico* impensiùs faventes, latamque portam pandentes, respectivè condemnârunt. Propositio ab Alexandro damnata hæc est: " Quando li» tigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, po» test Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in fa» vorem unius præ alio. " Ab Innocentio proscripta hæc est: " Probabiliter existimo, Judicem posse judicare jux» ta opinionem etiam minùs probabilem.

XLIX. Numquam igitur Judex, tametsi causa utrimque sit admodum dubia, & probabilis, potest uni magis, quàm alteri litigantium ex *privato affectu* favere; sed decidere tenetur, prout in casu dubio Leges decidi volunt. Putà si agatur de causa criminali, tunc licèt sint probationes admodùm urgentes contra Reum, quæ causam reddant dubiam, nihilominus Reus erit absolvendus, non ex favore speciali ipsius Judicis erga Reum; sed quia Leges nolunt Reum condemnari, præsertim ad pœnam capitalem, nisi *plene* probatum sit crimen; imò probationes sint luce meridianâ clariores.

Similiter & in causa Civili, in dubio uni alterive Parti favendum erit, non quia Judex ei magis afficitur; sed quia Lex ob specialem rationem, vel ob conditionem personæ, putà quia minor est aut pupillus: vel ob favorem causæ, v. g. quia agitur de causa pia, disponit, ut in dubio pro Reo aut Actore decidatur: quo casu potest dici, quòd Lex dubietatem causæ tollat, ipsique Judici ostendat, pro quo judicare debeat.

L. Sed quid, si omnibus attentis & maturè ponderatis, causa maneat utrimque admodum dubia, nec lex disponat, cui adjudicari debeat? Nec hoc casu fas est Judici pro *amico* judicare, aut se ut justitiæ Dominum gerere; sed ubique se ut verum justitiæ ministrum exhibere, omni humano favore vacuum, causamque sine acceptione personarum decidere debet: & si deprehendere nequeat, cui eam secundùm leges & regulas justitiæ adjudicare debeat, tenebitur rem controversam inter partes dividendo, unicuique pro ratione dubii assignare, quemadmodum jam pridem ostendit Jurisconsultus in *L.* 40. *ff. De Heredib. instit.* & ex Navarro notat Zoesius ad titulum Digestorum *De Judiciis num.* 32.

LI. Ut autem Judex animo ita indifferenti causam expendat & judicet, necessarium est, ut se affectibus & passionibus evacuet, atque in ipso amor justitiæ & veritatis omnem spem timoremque humanum superet; sisque tam fortis & constans sit pro justitia, ut superare queat omnem affectum cujuscumque alterius rei, cujus habendæ cupiditate, aut amittendæ timore dimoveri posset ab administranda, indifferenti animo sine ulla personarum acceptione, justitiâ. Id indicare voluit Ecclesiasticus, monens filium suum *cap.* 7. *Noli quærere fieri Judex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates: ne fortè extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in æquitate tua.* Et ibidem *cap.* 4. *Pro justitia agonizare pro anima tua, & usque ad mortem certa pro justitia; & Deus expugnabit pro te inimicos tuos.*

LII. Et quis est, qui inter omnes humani intellectus tenebras omnesque irruentes tentationes & passiones à justitiæ tramite non aliquando deflectat, nisi ei datum fuerit desuper; eumque dirigat, illuminet, & sustineat Spiritus Sapientiæ, Spiritus scientiæ & fortitudinis? Proinde meritò cum Salomone sæpiùs ad Deum clamat Judex, præsertim dum causæ decisio urgetur: *Da mihi*

sedium tuarum assistricem Sapientiam.... & mitte illam de cœlis sanctis tuis, & sede magnitudinis tuæ, ut mecum sit, & mecum laboret, ut sciam, quid acceptum sit apud te.

Resolutio trium Facultatum Theologiæ, Juris Canonici, & Juris Civilis.

» RESpondetur, non licere. Et quisquis eorum aliquid, quæ in istis formulis tanguntur, juxta quod planissimè verba sonant, fecerit; & tamen juraverit se non fecisse: est indubitati perjurii reus. Non est ista in puteum Democriti abstrusa veritas, ut nonnulli putant, sed ita perspicuè oculis humani generis exposita: ut non minùs dolendum sit, imperitorum animos propriis cupiditatibus ita obscurari, ut eam, jam olim inter ethnicos indubitatam, à peritioribus veluti dubiam discutiendam censeant; quam ipsos peritos cupiditatibus alienis usque adeò lenocinari; ut rem lucidissimam tortuosis ratiocinationibus quodammodo obruere, ac de conscientia hominum delere velle videantur. Quid enim? An fortè non est jusjurandum, quo se dicunt sanctè promittere, tactisque Evangeliis jurare? An non disertis verbis omnia & singula se fecisse vel facturos esse negant *per se, per alios, directè vel indirectè, quocumque modo*, quæ secundùm apertissimum verborum sensum, quem ex Principis & Reipubl. mente habent, & omnium hominum sano judicio præ se ferunt, eos fecisse vel facere se sciunt, & in ipso casu supponuntur? Falsum ergo esse sciunt, quod jurant, & proinde perjurium est. Quid enim perjurium, nisi jurare, quod falsum quis arbitretur: videlicet non se fecisse vel facturum esse, quod se fecisse aut facere norit? Unde Aug. *Serm. 28. de verbis Apost. cap. 2.* totius humani generis sensum de illa veritate promens, *Da*, inquit, *alium, qui scit falsum esse, & dicit verum esse, & jurat tanquam verum sit, quod scit falsum esse. Videtis, quàm ista detestanda sit bellua, & de rebus humanis exterminanda! Quis enim hoc fieri velit? Omnes homines talia detestantur.* In quo genere jurantium viderint illi, num ab Augustino comprehensi sint, qui sciunt se prensationibus, promissis vini, cerevisiæ, pecuniarum effusionibus, nundinatos esse Magistratus, Lectiones, aut officia; & scientes videntesque, coram scientibus, Deo ipso, quem testem invocant, inspectante, nihilominus jurant non fecisse: videant, inquam, etiam atque etiam, utrùm ipsi non sint, qui *jurant tanquam verum sit, quod sciunt falsum esse*; & simul videbunt, quàm *detestanda bellua, & de rebus humanis exterminanda*, veritate per os Augustini loquente, decernantur. Cujus quidem rei ratio ut enucleatiùs intelligatur, & occurratur frivolis quorumdam cavillationibus, quibus tanquam ficulneis foliis turpitudinem tegunt, sciendum est, certam, receptissimamque esse veritatem, etiam apud illos, qui quàm maximè habenas adulterandæ veritati laxaverunt, fallaciisque verborum perturbârunt humani generis commercium, eum qui sponte suâ, nemine, nisi propriâ ambitione assequendi honoris impellente, juramento sese ingerit, & ejus necessitati se exponit; atque interim Princeps vel per se, vel per statutum justissimis de causis latum, præcipit, ut juret veritatem, non posse aliter jurare, quàm secundùm mentem Principis ac Statuti. Tunc enim, quidquid aliàs licere vel non licere quispiam dixerit, cessat omnis causa, vel in speciem legitima fucandæ veritatis. Nam & Princeps, ut supponimus, legitimè jubet, & Principi legitimè jubenti obediendum esse lex humana & divina, & naturalis & æterna testatur; nec Principi obedire potest, nisi eo sensu jurando, quem mens Principis postulat; & ipsa verba planissimè profitentur. Nam in illis circumstantiis, nescio, quo privato sensu à sensu Principis, & statuti, & Reipubl. & omnium hominum alieno jurare, non est obedire Principi, sed illudere: neque calliditas ista perjurio jurantem liberat, sed eum reddit Principis indignatione, & humani generis detestatione digniorem. Omnem enim fidem ex ejus commercio funditùs tollit, qui in rationabilibus circumstantiis adhuc à verborum strophis, & occultis sensus versutiis præsidium petendum putat. Atqui hæc omnia in præsenti casu concurrunt liquidissimè. Nam & Princeps legitimus jurari veritatem jubet, & legitimè jubet, & tota Respublica id, quod jubet, probat, & quo sensu jubeat, verba clamant, ut vel tardissimis notum est: & res gravissima est, & Reipubl. omninò necessaria; & neminem ad jurandi necessitatem adigit, nisi propriæ ambitionis æstus, qui ad honores per ambitus corruptelas anhelat & properat. Quis igitur dubitet, hîc fidem atque sinceritatem jussui statutoque Principis, & exspectationi Reipubl. deberi, nisi qui dolosè jurando fallere; & omnem loquendi sinceritatem, omnem jurisjurandi fidem ex hominibus exterminatam cupit? Cui enim, quando, quomodo quisquam injurato credat, si neque juratis hîc tutò credi potest? Si, inquam, liceat hic commentitio verborum fuco Principis & Reipubl. & omnium hominum expectationem fallere; & de cœptis interrogatum, de aliis jurare; Hoc enim non jurare, sed pejerare est. Nam, ut optimè verissimèque S. Aug. Epist. 224. *Expectationem eorum, quibus juratur, quisquis deceperit, perjurus est*: quod cum prædictis saltem circumstantiis, si unquam, absolutissimè verum esse; nullum dubium esse debet. Quam perversitatem nimis Reipubl. etiam in loquendo, nedum in jurando, pernitiosam graviter perstrinxit Tertull. *lib. 4.* cont. Marc. c. 38. *Justa & digna præscriptio est, in omni quæstione ad propositum interrogationis pertinere debere sensum responsionis. Cæterùm aliud consulenti aliud respondere, dementis est.* Et Aug. Epist. 224. fallaciis pejerantium terminos collocans, fidentissimè dicit: *Illud sanè rectissimè dici non ambigo, secundùm expectationem illius, cui juratur, quam novit ille, qui jurat, fidem jurationis impleri: nam verba difficillimè comprehendunt maximè breviter sententiam, cujus à jurante fides exigitur. Unde perjuri sunt, qui servatis verbis, expectationem eorum, quibus juratum est, deceperunt.* Propter quam, credo, absolutissimam Augustini resolutionem Veritas illa in Jus Canonicum, Sancto Isidoro Hispalensi Episcopo verba præformante, translata est, Cap. *Quacumque* art. 22. q. 5. S. Isidor. lib. 2. sent. c. 31. *Quacumque arte verborum quisque juret, Deus tamen, qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit. Dupliciter autem reus fit, qui & Dei nomen in vanum assumit, & proximum dolo capit.* Unde perjurium simul ac dolum in hujusmodi jurejurando, quod ad privatas intentiones relicto legitimo verborum sensu detorquetur, non minùs Isidorus atque Augustinus detestantur; Isidor. ibid. dum non minùs ita jurando, quàm *proximum dolo capiendo*, jurantes reos fieri volunt. Nempe uterque regulam à Spiritu Sancto fixam intuebatur; qui cùm rogaretur à Propheta suo, Psalm. 14. *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo?* Planissimum responsum dedit, non solùm dicendo: *Qui loquitur veritatem in corde suo*, ibid. v. 3. & 5. quod omnes isti Principum & Reipubl. ludificatores pro se jactitant; sed etiam addendo: *Qui non egit dolum in lingua sua: qui jurat proximo suo, & non decipit.* Quantò justius addas: Qui jurat Regi suo & Reipubl. & non decipit? Nam hujusmodi deceptio, si uspiam, certè in istis nostri casus circumstantiis, tam æquis ex parte Regis & Reipubl. tam iniquis ex parte ambientium, qui ultrò præcipites in istas mentiendi & pejerandi angustias ruunt, maximè detestabilis est: ut sanè adversùs tales potissimùm sententias suas Scriptura & Veteres isti pronuntiaverint, quibus & Zacharias exitium comminatur, Zach. 5. 3. & 4. *Hæc est maledictio, quæ egreditur super faciem omnis terræ: & veniet ad*

» *domum jurantis in nomine meo mendaciter, & consumet eam, & lingua ejus, & lapides ejus.*

» Deinde ex alio capite doctrinæ istius veritas perspicuò constare potest: quando enim à Principe, vel Collegiis popularibus aliqui ad Magistratum vel Professiones Academicas adsciscuntur, inter Eligentes Electosque expressum hoc intercedit pactum, ut non alia lege ad Magistratum aut Professionem admoti censeantur, quàm si solemni jurejurando hi se de ambitu purgaverint; illi verò præterea se viros idoneos, Officiis atque Lectionibus, citra personarum acceptionem, ac munerum sordes, se admoturos receperint, juxta formulas juramenti suprà descriptas. Jam verò certum est, & omnium Doctorum sententiâ indubitatum, à conventionibus pactisque mutuis, sive tacitis sive expressis, omnem abesse debere fraudem, dolumque malum; multòque magis à Sacramentis, quibus conditionem appositam se servaturos alter alteri spondet ac jurat. Est autem fraus, dolusque malus, *sicut scit omnis, qui verba Latina intelligit, cùm aliud agitur, & aliud fingitur*, inquit Augustinus *Tract.* 7. in Joan. & in Psalm. 5. & in 14. Vel, ut alibi post Philosophos dicit: *Cùm aliud agitur, aliud simulatur: cùm aliud ore profertur, aliud pectore tegitur.* Tull. *lib.* 3. offic. Quod qui faciunt, ut olim rectè quidam dixit, *perfidi, improbi, malitiosi sunt:* qui autem Dei testimonio fidem simulationis istius supplere volunt, perfidiæ addunt perjurium. Alterutrum autem quisquis tanquam licitum in conventiones humanæ societatis admittit, omnia profecto vincula mutui commercii disrumpit, omnem fidem adimit dicentibus, promittentibus, jurantibus; pontemque sternit, per quem omnes fraudes, mendacia, perjuria tutò transeant. Hoc certè scio, quisquis hujusmodi restrictionum, vel potiùs fraudium aut mendaciorum, strophas in mutuis conventionibus permissas putat, nemini succensere debere, qui sibi juranti, cœlumque & terram in fidei subsidium invocanti, non crediderit. Quâ pœnâ talibus nulla forsan justior, & ad perversitatem illam corrigendam opportunior infligi posset: nimirùm, ut suam omnibus hominibus fidem in loquendo suspectam esse sentiant, qui eam ex hominibus docendo sustulerunt. Fixum ergo ratumque maneat, à pactis mutuis omnem abesse debere fraudulentiam; omnem ergo occultam restrictionem, quæ verbis ex mente paciscentium non comprehenditur. Tantò enim perniciosior ille dolus est, quantò latentius lædit; tantò detestabilior, quantò majori hypocrisi sub integritatis pallio latet. Ex quo nascitur, ut omnium gentium judicio, quisquis in paciscendo pactique conditionibus jurejurando sanciendis, etiam hostem, nedum Principem fefellerit, aliud animo cogitans, aliud verbis præ se ferens, sacrilegus & perjurus sit. Talis judicatus est olim Cydias, Historiam narrat ex Herod. Stobæus *serm.* 26. qui cùm aurum ex deposito reddendum suscepisset, baculum, cui illud incluserat, Archetimo cuidam, qui deposuerat, manu tenendum tradidit, intereà testem invocans Deum, cum versuta mentis interpretatione, se aurum ei reddidisse. Sed Deo suam à fraudibus vindicante veritatem, baculus per Archetimum iratum fractus, aurum effusum, dolus detectus fuit; Cydias cum detestatione humani generis malâ morte periit. Tales & illi multò potiori jure sunt, qui cùm Professionem, vel Magistratum, sub lege præstitæ vel præstandæ integritatis, à nundinationum sordibus, acceperint, eamque pecuniarum & munerum acceptione apertissimè violaverint; audacter jurant, eam se præstitisse, videlicet (sicut mentis restrictione Principem suum ludificantur) quia non acceperunt, ut non nemo, *publicè:* ut alii, *non ab indignis:* ut alii, *non ultra solitum.* Quasi verò acceptio clancularia, aut ab eis, quos ipsi dignos judicant, aut per corruptos hominum mores jam consueta, non sit acceptio munerum, non sordes, non damnatæ impositâ lege corruptelæ. Sic enim, his authoribus, etiam Romanus populus pejerare potuisset, se nihil omninò accepisse, quando usqueadeò consuetudine quâdam ambitus invaluerat, ut corruptelis uterentur ὡς ἐργασίᾳ συνήθει, *ut opificio consueto*, Plutarch. in Catone Uticensi palamque in foro, mensæ pecuniis plenæ ponerentur, quibus suffragia populi redimerent. Nihil enim ultra consuetum, nihil nonnunquam palam, nihil sæpiùs ab indignis accipiebant. Idem in Cæsare. Nam Cæsar inter cæteros industriâ, fortitudine domi bellique clarus, & perquàm dignus fuit, qui Gallicarum opum profusione obnoxiam tenebat plebem. Sed quemadmodum nemo dubitat, intolerandas istas fuisse Romani populi corruptelas, ita & nostrates esse, certum est: & neutræ restrictionum beneficio inter jurandum interposito, à manifesti perjurii labe excusari possunt. *Fraus enim astringit, non dissolvit perjurium*, Cicero *lib.* 3. offic. Nec verò veritas ista tam obscura est, ut vel in solis Doctoribus Ecclesiasticis, vel in Sacris Litteris quærenda sit. Vidit eam, scripsit, opereque expressit impietas Paganorum, ut pietas Christianorum nostrorum erubesceret. Marcus enim Attilius Regulus, cùm à Carthaginensibus captus, eis non per Sacramenta Dei veri, sed per dæmonum inquinamenta jurare cogeretur, ut nisi captivorum commutationem impetrâsset, rediret ad carcerem; non putavit in istis angustiis aliquâ jurandi dexteritate sibi posse subveniri, sed horrendos corporis cruciatus sibi revertendo subeundos potiùs arbitratus est, quàm fallaciter suum de reditu jusjurandum intelligendo, vel non redeundo, pejerare. Perjurum enim se omninò fore judicavit, si aliud juraret, quàm quod legitimus verborum sensus præ se tulit, quodque ab illo non Rex, non Respublica sua, sed hostis firmandum Sacramenti sanctitate postulabat. Nam hinc est etiam illud præclarum, & ab Augustino *Epist.* 224. celebratum, quòd Romana Censura post acceptam Cannensem cladem noluit retinere in numero Senatorum (Polyb. & Aug. unum fuisse volunt ex decem; Livius verò & Attilius Græcus plures, de quo & Tull. in fine 3. offic.) non solùm eos, qui metu mortis crudeliumque pœnarum apertissimè pejerare, quàm ad castra Pœnorum redire maluerunt; sed etiam illos, qui reatu perjurii se putaverant absolutos, quia post præstitum jusjurandum, quasi aliquid obliti, fictâ nescio quâ necessitate, reversi fuerant, quam quodam jurandi artificio præter mentem eorum, quibus juraverant, excepisse videbantur. Omnibus enim notis ignominiisque confectos esse tradunt, ut quidam eorum mortem sibi extemplo consciverint; cæteri non foro solùm omni deinde vitâ, sed prope luce, ac publico caruerint: Vide Livium *lib.* 32. in fine. Tull. in fine *lib.* 3. offic. *Ita non attenderunt*, inquit Aug. Epist. 224. *qui eum Senatu pepulerunt, quid ipse jurando cogitâsset, sed quid ab illo ii, quibus juraverat, exspectarent.* Hæc legimus, hæc miramur, hæc infidelium sensa & facta laudibus in cœlum tollimus; & nos Christiani disputandum putamus, utrùm perjuri sint, qui non hostibus, sed Reipublicæ & Regi suo, nullo mortis justæ vel injustæ, nullo carceris arcendi metu, sed se ambitionis æstu stimulante, ultro sese ad Magistratum & Officia, & inde ad jusjurandum subeundum offerunt, scientiâque facti sui, & conscientiâ reclamante dejerant, nihil eorum se fecisse vel facturos esse, quæ jurisjurandi formula exprimuntur? Et quod magis intolerabile est, ad hoc nefas quasi licitum, viri boni, nescio quâ Theologiæ quasi limatioris fiducia annuendum esse decernunt. Quid enim est hoc aliud, quàm artem fallendi Principem & Rempublicam adeoque pejerandi tradere, si verum est, quod verissimum esse in casu longè mitiori docuit August. 224. *Perjuros esse, qui servatis verbis exspectationem eorum, quibus juratum est, deceperunt?* Quæ si temporibus Augustini monstra sententiarum prodiissent, quantâ vocis contentione & animi gemitu, iterum juxta doctrinæ suæ jam traditæ regulam exclamâsset *Lib.* cont. mendac. *c.* 18. *Et sunt in eis docti, qui etiam regulas figunt, finesque consti-*

» *constituunt, quando debeat, quando non debeat pejerare. O ubi estis fontes lachrymarum! & quid faciemus, quo ibimus, ubi nos occultabimus ab ira Veritatis, si non solùm negligimus cavere mendacia, sed audemus insuper docere perjuria?*

» Ab hujus labe criminis aliqui se immunes putant, quòd non aliter censeant intelligendum hoc jusjurandum, vel aliter à Principe intelligi, quàm ne corrumpantur donis promissisvè Collatores, ut in personam indignam suffragium suum conferant. Argumento esse, quòd Princeps sciat istam donandi potandique consuetudinem, nec in statuti (ut sonat) transgressores animadvertat. Ita vindex criminum, in eorum patrocinium accersitur: sed toto cœlo falluntur; primò, quia ex conniventia Principum, scelerum licentiam colligere, fallacissimum est argumenti genus. Nam in criminibus vindicandis multa possunt Principes, quæ non expediunt; multa expediunt, quæ non possunt; multa possunt & expediunt, sed opportunius differuntur; multa, quia publicæ probationis luce destituta, quamvis severissimè punienda, relinquunt Deo, qui solus occultorum testis & Judex est. Deinde, quòd putant Principem & Rempub. intelligere cum ista restrictione juramentum, sine dubio falsum est. Primò, quia non potest cadere in priorem juramenti partem, qua quisque jurat, *se non ambivisse muneribus Magistratum.* Illius enim sensus absolutus est, quòd munera nulla dederit, quibus suffragia compararet, sepositâ omni dignitatis indignitatisque consideratione. Quid enim magis fingi posset fatuum, quàm jusjurandum ab aliquo de sua dignitate seu capacitate postulare, ut videlicet juret, nullis muneribus, quibus eligentes corruperit, se ambivisse, ut se indignum eligerent? Igitur neque restrictio illa in posteriorem partem cadere potest, quâ iidem jurant, *se munera non accepturos.* Disertè enim additur, *quòd similiter* sive eodem sensu, quo jurant se non dedisse, jurent se non acceptuos esse munera. Deinde, quemadmodùm officia conferre indignis propter munera, gravis noxa Reipublicæ est, ita & muneribus corrumpi, ad officia minùs dignis conferenda, præteritis dignioribus, Reipubl. vehementer noxium est. Utrumque ergo incommodum amoliri voluerunt, qui in bonum Reipubl. istas jurisjurandi formulas præscripserunt. Denique, quia juramenti objectum, sensus, & veritas ex verborum, quibus expressum est, significatione pendet, non ex conceptibus, quos sibi pro arbitrio jurantes formant. Ex mentali autem restrictione verborum significationem suspendere, est omnem istorum vocalium signorum vim ac certitudinem, adeoque omnem humanæ societatis fidem, quæ citra illam subsistere nequit, uno letali ictu interimere. Cùm ergo in præscriptis jurisjurandi formulis nullum verbum sit, quod vel dignitatis vel indignitatis significationem præ se ferat, non est illa juramenti interpretatio, sed adulteratio. Dignitatis ergo eorum qui concurrunt æstimatio, conscientiæ cujusque juxta naturæ legem relicta fuit, non autem juramento illigata; proptereà quòd plerumque illius comparatio incertior sit, quàm ut juramento asseri possit: mala autem fides in illa spectanda secretior sit, quàm ut deprehendi possit. At verò quia munerum oblatio, Collatorum judicia excæcare, & affectum potentissimè ad se trahere solet, illæque sinceritatis pestes facilè notari possunt, in eas cautio juramenti palàm directa fuit, ut universim excluderentur. Ad extremum Rex ipse sensum juramentorum talium nuper perspicuè exposuit. Nam in Edicto anni 1616. quo Sacramentum omnibus officiorum Candidatis imponitur, disertissimis verbis declarat in præfatione, se non permittere, *ut Collatores officiorum ex eis emolumentum suum captent, non magis venditione, aut elocatione, quàm aliâ quacumque ratione: neque ut quisquam accipiat aut largiatur quicquam respectivè in recognitionem aut gratitudinem, directè vel indirectè, quocumque modo.* An dignis vendere & elocare, à dignis pretium emungere, caveas cerevisiarias exugere, non est suum captare emolumentum? Hinc ulteriùs in eodem Edicto *Art.* 1. cuncta officia, quæ tali modo extorta fœdataque fuerint, ipso jure vacare & impetrari posse decernuntur. An dignorum officia, non sunt officia? Hinc quotquot prætereà pretii alicujus accepti aut dati culpâ detinentur, ab officiis dejiciendos, & ad hoc ipsum vel aliud administrandum totâ vitâ inhabiles esse, sancitur. Quæ profectò manifestissimè clamant, omnes omninò quorumlibet corruptelas, sive digni sive indigni videantur Candidati, Regia Sanctione esse suppressas. Et sanè remedium, quod sordibus istis coërcendis jam olim publica authoritate oppositum fuit, hoc sensu intellectum nullius fuerit, esseve poterit utilitatis: juramento enim satisfecerit, fidemque purgaverit suam, quisquis dixerit se dignum putavisse, qui reverà indignus fuerit: adeoque jurisjurandi violati non nisi à seipso damnari poterit. Neque minus contra scopum hujusce Regiæ Sanctionis tendit, quod à dignis, quàm quòd ab indignis accipiantur munera. Toto enim Edicto, illud imprimis spectat Princeps, quemadmodum latè in ipsa Præfatione aliisque locis declaratur, ne populus exactionibus, aliisque illicitis emungendæ pecuniæ modis, à Magistratibus Præfectisque suis opprimatur, dum pretium, quo in venandos honores & officia, plena manu fusum fuit, paulatim iterum cum fœnore colligitur. Quod profectò malum Reipubl. ab omnibus illis ambitiosis suffragiorum corruptionibus imminet. Nec verò umquam hujusmodi leges & juramenta sic intellecta fuerunt in Rebuspublicis, quæ sordes ambientium severè coërcendo, oppressiones justitiæ & populi, aliaque mala, à cervicibus suis arcere voluerunt. Testis est Romana, in qua semper Ambitus, hoc est, criminis affectati perperam honoris, fuerunt rei, quotquot in se populi suffragia pretio pertraxissent, sive de cætero digni sive indigni haberentur. Qua de causa crimen istud etiam in maximis illius Reipubl. viris tum accusatum, tum magna severitate vindicatum est. Nam ut Sallustius, *Vir bonus ad honores & imperium verâ viâ*, Sallust. in Conjur. Catil. hoc est, ut eum exponit Aug. *lib.* 5. De Civit. *cap.* 12. virtute *nititur: malus dolis atque fallaciis contendit:* Inter quas profectò, munerum corruptelæ non infimum locum tenent. Itaque postquam suffragiorum invaluisset corruptela per adulteratos populi mores, & Cato legem à Senatu ferendam curasset, quo Magistratus designati, si neminem accusatorem haberent, Plut. in Catone Minore, *jurato judicio se offerre cogerentur, atque ibi rationem parati Magistratus reddere*; etiam perjuri habiti sunt, non solum suffragatores, qui pretio in Candidatos traducti probarentur, sed etiam Candidati, si cujus facta Sacramento ejus dissona probata fuissent. Quam proptereà legem ita timuêre Candidati, ut periculosissimus tumultus adversùs Catonem concitatus fuerit. Nimirum, quia nondum didicerant à Christianis Ethnici dexteritatem deponendi istius metus, subtilem, inquam, illam Theologiam, qua legitimam Reipubl. Sanctionem de non comparandis aut vendendis pretio suffragiis, quam juxta Reipubl. mentem violassent, sine perjurio se non violasse jurarent. Perjuri igitur fuerunt Ethnicorum judicio, qui Magistratus aut officia pretio ambientes, se pretium non dedisse dejerassent. Perjuri fuerunt, etiam Imperatorum judicio, Theodosii & Valentiniani, qui cum jussissent Magistratus, lege *Sancimus ejusmodi* Cod. ad legem Juliam Repetund. *juratos inter gesta depromere, se pro administrationibus sortiendis, neque dedisse quidpiam, neque daturos unquam postmodum fore, sive per se, sive interpositam personam, in fraudem legis Sacramentique*: quæ formula hodierno juramento, de quo tractamus, est simillima, adversùs transgressores, tanquam publico crimine neglecti Sacramenti perjuros, addunt: *Si quis ausus fuerit prabita Sacramenta negligere, non modò adversus accipientem, sed etiam adversùs dan-*

» *dantem accusandi cunctis tanquam crimen publicum con-* » *cedimus facultatem.* Quòd si quis à Romanis Imperatoribus, & Ethnicis Senatoribus, & priscis Romanæ » Curiæ Censoribus tanquam Theologiæ imperitis, ad » subsellia Theologorum Christianorum provocandum » putet, profectò causa, de quâ satagimus, finita est. » Perjuri enim fuerunt, etiam Principis Theologorum » Augustini judicio: qui de tali suffragiorum suorum nun» dinatore populo, quia juratus in suffragia mittebatur, » sine fluctuatione decernet: Aug. *lib.* 3. de Civit. *cap.* 2. » *Quid aliud toties Senatores corrupti in judiciis, toties* » *populus in suffragiis, vel in quibusque causis, quæ apud* » *eum concionibus agebantur, nisi etiam pejerando pecca-* » *bant? Nam corruptissimis moribus ad hoc mos jurandi* » *servabatur antiquus, non ut à sceleribus metu Religionis* » *prohiberentur, sed ut perjuria quoque sceleribus cæteris* » *adderentur.*

CAPUT III.

De Forma concipiendi & pronuntiandi sententiam, & condemnatione in expensas & interesse.

1. *Sententia concipienda est prævia plenaria causæ discussione.*
2. *Sententia scripto mandanda est.*
3. *Justinianus nonnullas sententias excepit.*
4. *Hodie Sententia sive* dictum *scribitur.*
5. *Quod vocetur* dictum; *& quid sententia* extensa?
6. *Primitus Sententiæ in foro Ecclesiastico non ferebantur ex* scripto.
7. *Hodie dispositio Juris Civilis etiam in foro Ecclesiastico recepta est.*
8. *Hoc tamen non obtinet in sententia interlocutoria.*
9. *De Jure communi, & stylo fori Ecclesiastici sententia à judice pronuntianda est.*
10. *Et à* sedente *pro tribunali.*
11. *Jus Civile permittit illustribus Personis, ut sententias* per alios *pronuntient.*
12. *Ad horum exemplum id & Episcopis permittitur de Jure Canonico.*
13. *Hodie Magistratus Civiles sententias pronuntiant per suos Secretarios aut Graphiarios.*
14. *In quibusdam Curiis sententia non recitatur; sed duntaxat Partibus traditur.*
15. *De Jure communi sententia pronuntianda Partibus præsentibus aut saltem citatis: cui consonat stylus Curiarum Ecclesiasticarum, sed non sæcularium.*
16. *Sententia de jure ferenda in Procuratorem; Secus de Praxi.*
17. *Quo die sententia pronuntianda?*
18. *Sententia definitiva debet etiam esse super expensis & interesse.*
19. *An ob omissam condemnationem in expensas possit Victor appellare?*
20. *Regula communis, victum Victori in expensas esse condemnandum.*
21. *Nonnumquam licita expensarum compensatio.*
22. *Frequentiorem expensarum compensationem coërcuit Edictum de anno 1611.*
23. *Renovavit Edictum anni 1585. & quid hoc contineat?*
24. *His Edictis consonant Ordinationes Curiarum Eccles. Provinciæ Mechl.*
25. *Quid agendum, dum in Scripturis Partium multa inutilia & impertinentia miscentur?*
26. *Hodie solent in sententia interlocutoria reservari expensæ in definitivam: nec de hac reservatione loquuntur Edicta.*
27. *Judex in sententia non solet exprimere determinatam summam expensarum; sed earum taxationem sibi reservare.*
28. *Quomodo hæc taxatio fiat?*
29. *Quæ in taxatione attendenda ex Ordinationibus Curiæ Brabantiæ?*
30. *Forma taxandi expensas utrique Curiæ sæculari & Ecclesiasticæ conformis.*
31. *Taxa expensarum tradenda Victo; & quare?*
32. *Condemnatio ad interesse, & restitutionem fructuum quomodo de jure facienda?*
33. *Interdum Judex ex officio taxat interesse; interdum injungit Parti ut specificet suum interesse.*
34. *Declaratio interesse à Victore, exhibita tradenda Parti victæ ad diminuendum.*
35. *Advocati puniendi qui excedunt in taxando interesse.*
36. *Plura circa taxationem interesse & restitutionem fructuum remissivè.*

I. IMprimis jam pridem ab Imperatoribus ordinatum fuit in *L.* 2. *Cod. De Sententiis ex breviculo recitandis*, " ut Judices quos cognoscendi & pronuntiandi ne» cessitas tenet, non subitas, sed deliberatione habitâ » post negotium sententias ponderatas sibi antè forment. Requiritur igitur, ut Judex sententiam suam formet præmissâ de toto negotio plenâ deliberatione, & causæ discussione, de quo actum capite præcedenti.

II. Addunt dein Imperatores: " Et emendatas statim » in libellum secutâ fidelitate conferant, scriptasque ex » libello Partibus legant.

Hîc patet, sententiam *scripto* esse mandandam; & ex scripto pronuntiandam: quod & apertiùs declaratur in *L.* 3. *Cod. eod.* ubi Imperatores renovantes prius Statutum, quo mandabatur Judicibus, ut *ultimas definitiones* (sive sententias definitivas) *de scripti recitatione proferrent*, huic " adjiciunt Sanctioni, ut sententia, quæ dicta » fuerit, cùm *scripta* non esset, nec nomen quidem sen» tentiæ habere mereatur.

III. Justinianus Imperator ab hac generali regula excipit in *Novella* 17. *cap.* 3. (è qua sumpta est Authentica N 1 8 1 subjecta citatæ legi 3.) breves lites, & maximè vilium personarum; " tunc enim (ait) *sine scriptis*, & » sine aliqua expensa cognoscere Præsidem oportet.

IV. Hodie similiter sententiæ in scriptum rediguntur priusquam pronuntientur; & quidem juxta Ordinationes Curiæ Brabantiæ *art.* 91. ipse Commissarius sententiam sive *Dictum*, ut vocant, concipere & *scribere* debet, illudque Concilio prælegere, ut approbetur.

V. Hoc *dictum* vocatur *breviculum*, Gallicè *Brief*, quasi brevi compendio exprimens sententiam Judicis super causa controversa: unde nec in illo scribuntur dicta partium, & responsiones, uti notat Rebuffus *tract.* De Sententiis *art.* 3. *num.* 40. Si tamen pars petat suis expensis, sententiam habere cum summaria narratione eorum, quæ hinc inde dicta & allegata fuerunt, poterit id à Secretario sive Graphiario fieri; modò tamen exactè servetur formula ipsius *Dicti*, in quo nec iota mutari potest: Diciturque tunc sententia *extensa*. Vide *art.* 155. *Ordinat. Curiæ Brabantiæ.*

VI. In suprà allegata Authentica, quâ à generali lege de ferenda sententia *ex scripto*, excipiuntur causæ breves & maximè vilium personarum, additur & hæc exceptio: *Nisi Episcopus cognoscat inter suos subditos:* quæ desumpta est ex *Novella* 83 Justiniani, quâ declarat; Ut " si quis habet adversùs Clericos quamlibet pecuniariam » causam, priùs ad Deo amabilem Archiepiscopum per» gat, sub quo constitutus est, & interpellet eum, & ex » *non scripto* Judicium mereatur, &, si hoc fiat, nec in» quietet eum, nec trahat ad Auditoria Civilia, neque à » sacro eum vocare faciat ministerio, sed ex non scripto » examinetur negotium sine damnis, & accipiat formam » forsan etiam scriptam, si hoc quoque Partes voluerint » & poposcerint, & liberentur alterutro certamine.

Ex hoc contextu Justiniani manifestum est, quòd Imperator supposuerit, apud Episcopum summariè, & citra formam judicialem causas examinari & definiri; ac ideo nec scripturâ opus esse, quæ in summariis nec hodie requiritur: atque ita durante vetere disciplinâ fori Ecclesiastici, nec hæc formalitas exigebatur.

VII. At postquam forma judicialis & forensis intravit

in

in forum Ecclesiasticum, etiam & hæc formalitas necessaria fuit, & expresse declaratur in *Cap. fin. De Sententia & re judicata in 6.* ubi refertur & probatur supra relata *Lex* 3. qua ait, sententiam quæ ex non scripto recitaretur, nec nomen sententiæ mereri.

VIII. Notat autem ibidem Glossa, verbo *definitiva*, quòd hæc intelligenda sint de sententia *definitivâ*, non autem interlocutoria; quia necesse non est, quòd hæc proferatur & recitetur in scripto. " Poterit ergo (ait) Judex interloqui, & postea interlocutoriam illam tabellio » rediget in scriptis: nec est etiam de necessitate, quòd » redigatur in scriptis: sed aliàs non creditur Judici, nisi » id pateat per scripta actorum.

IX. Sententia ab ipso Judice partibus prælegenda est, citatâ *lege* 2. *Cod. De Sententiis ex breviculo recit.* Quod & probatur à Pontifice in allegato Capitulo finali: additque expresse, quòd sententia definitiva debeat à Judice, *non ab alio*, de scripti recitatione proferri: quod & Officiales aliique inferiores Judices Ecclesiastici observant; præcipiturque in Ordinationibus Curiarum Eccles. Provinciæ Mechliniensis *tit.* 11. *art.* 57. " ut Judex pro tribu» nali sedens, in loco consistoriali, die juridica, definiti» vam sententiam *in scriptis* ferat.

X. Dicitur *Sedens*; quia in dicto Capitulo finali expressè decernitur: " Sententia quam scripto edi à Judice » litigatoribus non recitari, vel ab ipso *Stando, non seden*» *do* proferri contingit, *nullius* penitus est momenti.

XI. Ab hac tamen regula facit citata *Lex* 2. hanc exceptionem: " Exceptis tam viris eminentissimis Præfectis » prætorio, quàm aliis illustrem administrationem geren» tibus, ceterisque illustribus Judicibus, quibus licentia » concedatur etiam per officium suum, & eos qui mini» sterium suum eis accommodant, sententias definitivas » recitare.

XII. Ad exemplum illustrium personarum, permittit quoque Pontifex in dicto *Cap. fin.* ut Episcopo, sententiam ab eo ferendam liceat *per alium* recitare: " quem » (ait) propter dignitatis prærogativam ampliori conve» nit honore fulgere.

XIII. Eodem forsan exemplo illustrium personarum mos receptus in Curiis sæcularibus, sententiam recitari ex scripto, non ab ipso Judice, sed à Graphiario sive Secretario Curiæ præsente Senatorum cœtu, aut saltem coram duobus Curiæ Commissariis, uti post alios citatos notat Christinæus ad Bugnionium *lib.* 1. *cap.* 13. & de Gallia testatur ibidem Bugnionius, uti & *lib.* 2. *cap.* 136.

XIV. Imò in quibusdam Curiis moris est, ut sententia non recitetur, sed solùm per Graphiarium in scriptum redacta Partibus tradatur; quemadmodùm annotat Tuldenus ad titulum *Codicis De Sententiis ex breviculo recitandis num.* 4. addens: " Quod quidam minùs laudant: » quia per publicam recitationem, minorem fore putant » confidentiam deflectendi ab æquitate. Pudor enim per » oculos maximè subit, & impudentia secretò anima» tur. " Idipsum notavit Perezius ad eumdem titulum *num.* 6.

XV. De jure, sententia pronuntianda est Partibus præsentibus, aut saltem ad audiendam pronuntiari sententiam citatis, & non comparentibus. De unoquoque enim negotio præsentibus, quos causa contingit, judicare oportet, inquit *L.* 47. *ff. De Sent. & re jud.* & ita servatur in Judiciis Ecclesiasticis: sed in Curiis sæcularibus non solent partes citari ad audiendam pronuntiari sententiam, uti monet Zypæus in not. Juris Belg. tit. *De Sent. num.* 6. & latè Merula in Praxi *lib.* 4. *tit.* 89. *cap.* 1. *num.* 10. rationes hujus praxeos allegans.

XVI. Similiter tametsi de Jure Civili debeat sententia ferri in Procuratorem, qui per litis contestationem censetur factus dominus litis, *L.* 1. *Cod. De Sententiis & interlocut. omnium jud.* hodie tamen indistinctè in ipsos Dominos concipi & ferri solent omnes sententiæ; idque ubique in omnibus passim Curiis, tam Ecclesiasticis, quàm Sæcularibus observatur, uti videri potest apud auctores citatos à Christinæo ad Bugnionium *lib.* 2. *cap.* 32. Quia Procuratores hodierni, non Domini litium, sed ministri litigantium habentur.

XVII. Sententia pronuntiari potest omni die juridica: singulariter tamen & solemniter in aliquibus Curiis pronuntiari solent quater in anno; scilicet ultima die juridica ante vacantias Paschatis, Pentecostes, Augusti, Nativitatis Domini. Merula loco citato *num.* 11.

XVIII. Quia per sententiam definitivam finis totalis imponendus est Partium disceptationi, idcirco non tantùm super principali, sed & accessoriis, ut sunt expensæ litis, fructus interim percepti vel percipiendi, damnum & interesse, pronuntiari debet: ut ita controversia super his, unà cum principali terminetur.

Et quidem juxta *L.* 3. *Cod. De Fructibus & litium expensis*, " terminato, transactoque negotio, posthac nulli » actio, neque ex rescripto super sumptuum petitione, » præstetur, nisi Judex, qui de principali negotio senten» tiam promulgavit, cominus partibus constitutis juridica » pronuntiatione significaverit, *victori causæ restitui de*» *bere expensas, aut super his querelam jure competere.*

Ratio subjungitur: " Post absolutum enim dimissum» que judicium, nefas est litem alteram consurgere ex li» tis primæ materia.

XIX. Si Judex condemnationem expensarum omiserit, non propterea de jure, victori appellare licet, *L. fin. Cod. Quando provocare non est necesse*: Sed aliud praxis videtur recipere, atque appellationem ab omissa condemnatione in expensas admittere; soletque dici appellatio *à minima.* Praxis enim habet, ut litigantes concludendo etiam petant condemnari Partem adversam in expensas; ac per consequens, Judex non condemnando, conclusioni non satisfecisse censetur. Vide Christinæum in notis ad Bugnionium *lib.* 1. *cap.* 15. *litt. B.*

XX. Et quia Pars causâ cadens, præsumitur alteram injustè in judicium vocasse; eique injustè litem movisse, communis regula est, Victum Victori in expensas condemnandum, juxta *L. penult. Cod. De Fructib. & expens. lit.* in verbis: " Constitutio præcipit, ut quivis Judex » in sententia sua jubeat *victum* factos in judicio *sum*» *ptus* præstare.

XXI. Cùm tamen nonnumquam contingere queat, causam adeo fuisse utrimque obscuram, tantaque etiam pro Victo argumenta, ut reverà nulla possit dici suffuisse temeritas litigandi ex parte Victi; sed probabilem admodùm rationem judicio experiendi habuisse videatur, poterit quoque Judex hujusmodi casibus Victum ab expensarum vel saltem earum parte absolvere; & uti hodie loquuntur, vel in totum, vel pro parte *expensas compensare*: id est, ut utraque pars in totum vel pro parte suas expensas ferat: atque hujusmodi expensarum compensationem hodie, tam in Curiis Ecclesiasticis, quàm Secularibus frequentari videmus.

XXII. Sed quia praxis invaluerat, quòd leviori ex causa frequenter fieret expensarum compensatio, ac per hoc temeritas litigantium foveri videretur, Principes nostri Edicto anni 1611. *art.* 9. inhibuerunt omnibus Judicibus compensare expensas, etiam inter consanguineos vel affines, nisi ex *gravi admodum causâ.* Verba articuli sunt: *Om eenighsints te bedvvingen de temeriteyt van de ligiganten, verbieden vvi aen alle subalterne, ende overste Rechteren, te ghebruycken compensatie van kosten, maer vvel van condemnatie, tot laste van den gene, die ten principaelen sal verliesen, alvvaert soo, dat de Partien maesschap vvaeren, oft geallieert, ten zi nochtans om seer groote oorsaecken, vvaer mede vvy belasten hunne conscientien.* Id est: Ut aliqualiter cohibeatur litigantium temeritas, inhibemus omnibus tam subalternis quam Supremis Judicibus, ne compensationis expensarum consuetudinem inducant; at contrà condemnationis, onere illius qui cadet causâ principali, quantumvis etiam sanguinis vel affinitatis necessitudo inter partes intercederet, nisi tamen ratio gravis subesset, & eatenus eorum conscientiam oneramus.

XXIII. Addit prætereà, ut ad præveniendas tergi-

versationes & calumnias, omnes judices observent Edictum de ultima Augusti 1586.

Extat hoc Edictum *parte* 2. Edict. Flandriæ *lib.* 1. *Rubr.* 5. In hoc Edicto imprimis decernitur, ut in condemnatione & taxatione expensarum, diligenter attendatur, & inspiciatur status causæ; uti & levitas, temeritas, calumnia sive dolosa protractio Partium litigantium; sic ut compensatio expensarum non fiat, nec ob proximitatem sanguinis, affinitatis, vel conjunctionis inter litigantes, nec alio quocumque prætextu, nisi ex bonis, probatis, sufficientibus & legitimis causis, è quibus certi esse possumus de bona fide eorum, qui causâ ceciderunt. Verba Edicti sunt: *Ordonneren ende statueren, dat voortaen inde condemnatien ende taxatien van de kosten, alle goet ende zorghfuldigh aenschauvv ende regard ghenomen sal vvorden op de ghelegentheyt van de zaken, mitsgaders op de lichtveerdigheyt, temeriteyt, calumnie oft bedrieghelycke sluyeringhe van de procederende Partyen, sonder de kosten te compenseren, noch om maechschap van bloede, affiniteyt, oft alliance, dier sonde moghen tusschen de selve partyen vvesen, noch onder eenigh andere decksel, ten vvaere om goede oprechte suffissante ende Wettelicke redenen, vvaer der, men versekert vvaere van de goede trauvve van den ghenen in de zaecke vervalende.* Id est: Mandamus & statuimus ut in posterum quoad condemnationem & impensarum taxationem justè & sedulo causæ statum expendant: similiter & levitatem, temeritatem, calumniam aut dolosas partium litigantium protractiones; nec impensas compensabunt ob consanguinitatem, affinitatem aut conjunctionem, quæ inter dictas partes intercedere posset, nec alio quocumque obtentu, nisi ob bonas dumtaxat, æquas, sufficientes & legitimas rationes, ex quibus de bona fide illius qui cadit causâ liquidò constaret.

XXIV. His Edictis quoad condemnationem in expensas planè conformis est *art.* 58. *tituli* 11. *Ordinat. Cur. Eccles. Provinciæ Mechliniensis*: Caveat autem Judex diligenter, " ut obviam eatur calumniis temerè litigan» tium, ne unquam expensas compenset, vel reservet, » sed semper in easdem victum condemnet, nisi aliter » ipsi videatur ex justa, rationabili, & gravi causa in » jure fundata, quæ tamen majus momentum habeat, » quàm sit vicina solùm consanguinitas.

XXV. Monet Antonius Anselmo in Commentario ad citatum *art.* 9. *Edicti Perpetui* §. 3. cùm in scripturis occurrunt inutiles repetitiones, discursus in aëre, impertinentes allegationes, &c. non quidem compensatio fiat expensarum, sed pronuntietur, ut earum in taxatione expensarum ratio habeatur; ipsique Advocati, qui excessum hujusmodi commiserunt, aliqua parte salarii sui priventur: uti anno 1650. pronuntiavit Senatus Mechliniensis in hæc verba: *Se condamne les reformans es depens du proces, la taxe de quelle sera faicte moderement, en consideration de la superfluité des exhibitious & prolixité des escrisaitures y servies. Ordonnans la Cour, aux Advocats de part & d'aultre, de se contenter de la moitié des salaires qu'autrement leur eussent estre deuz au regard desdits escripts.* Id est: Condemnentur reformantes in expensas litis, quarum taxatio fiet cum moderamine, attentis exhibitionibus superfluis & scripturarum eò servientium prolixitate. Mandatque Curia Advocatis utriusque partis, ut dimidiâ mercedis parte, quæ aliàs eis debita fuisset ratione instrumentorum litis, sint contenti.

XXVI. Edictum non loquitur de reservatione expensarum; sed eam arbitrio Judicis reliquit. Unde & hodie usus habet, ut expensarum reservatio in sententia interlocutoria fiat, usque ad sententiam definitivam, uti monet Anselmo loco citato §. 6. licèt conveniens judicet, expensas retardati processus in quolibet articulo, qui processum retardat, Victori refundere, non expectatâ sententiâ definitivâ.

XXVII. Hodie non solet Judex condemnando Actorem vel Reum in expensas, determinare in ipsa sententia certam summam, sed simpliciter condemnat in expensas litis, earum taxationem sibi reservando.

XXVIII. Igitur Victor, juxta hodiernum stylum, expensas libello comprehendit, isque Victo communicatur, ut eo viso examinet, num Victor nullas expensas superfluas, aut in lite non factas expresserit, aut earum modum excesserit; atque eas arguendo, prout sibi visum fuerit, diminuat.

Quibus absolutis Judex Acta processûs, & alia ex parte litigantium allegata & verificata discutit, & summam expensarum taxat & moderatur.

XXIX. De hac taxatione agitur in Ordinationibus Curiæ Brab. *tit.* 2. *cap.* 24. ubique pluribus articulis præscribitur, quid in hac taxatione à Commissario ad taxationem faciendam deputato, sit observandum; atque nominatim *art.* 630. Scripturas non esse taxandas, quæ in visitatione & decisione processûs non fuerunt. Et *art.* 631. quòd nullæ expensæ taxabuntur, nisi priùs fuerint legitimè verificatæ.

Et ne per comparitiones *personales* adversa pars nimiùm gravetur, deciditur *art.* 633. quòd tantùm poterunt taxari ad onus succumbentis *tres* comparitiones personales; nisi Cancellario & Senatui ob notabiles rationes aliud videatur.

XXX. Hæc forma taxandi expensas in Curiis secularibus servari solita, exprimitur quoque in Ordinationibus Curiar. Eccles. Provinciæ Mechl. *tit.* 11. *art.* 62. his verbis: " Ad videndum taxari expensas, quæ per Ju» dicem, aut Commissarium cum Graphiario taxandæ » erunt, unam dumtaxat fieri volumus citationem ad » diminuendum; & die serviente exhiberi expensarum » specificationem in scriptis: citatus autem non com» parens secludetur, & à Judice ad taxationem proce» detur sine ulteriore dilatione. Comparente verò citato, » præfigetur ei terminus diminuendi peremptorius, sub » pœna seclusionis, sub quo fine ulla ulteriore dilatione » diminuere tenebitur, si diminuere velit, & Judex, » aut Commissarius specificationem cum actis conferet, » & dispiciet, quæ utiles, quæ inutiles expensæ fue» rint.

XXXI. Additur dein *art.* 63. " Taxa verò expen» sarum reo petenti à Graphiario tradetur, ne exilti» ment ignorantes plus justo exigi; & ne fortè officiariis » nostris occasio detur petendi ultra debitum: quod qui» dem si unquam attentarint, punientur, ultra amissio» nem salariorum, mulctâ arbitrariâ.

XXXII. Non tantùm in expensas Victus Victori condemnari solet; sed & in restitutionem fructuum, præsertim perceptorum post litis contestationem, & interesse, quod ob intentatam litem Victor passus est juxta *L.* 2. *Cod. De Fructibus & litium expensis.* Quæ hîc de jure attendenda sint, breviter annotat Merula citato *tit.* 89. *cap.* 1. *num.* 17. & 18.

XXXIII. In Ordinationibus Curiæ Brabantiæ *art.* 620. præcipitur, ut in condemnatione damni & interesse exprimatur determinata summa, quæ examinato processu Judicibus æqua videbitur, attentâ gravitate causæ, & qualitate litigantium; non permittendo Partibus litigantibus dare per declarationem dictum damnum & interesse; nisi materia esset tanti momenti, qualitatis & considerationis, ut Judices non possent prædictum damnum & interesse taxare, nisi præviâ informatione: quo casu poterit per Curiam ordinari, ut damnum & interesse per declarationem exhibeantur, idque intra certum præfixum terminum. Teneturque Pars intra illum terminum suam declarationem exhibere sub pœna seclusionis. *Art.* 621.

XXXIV. Post exhibitam autem declarationem, Pars victa unicam dumtaxat habebit dilationem, ut damnum & interesse à Victore exhibitum diminuere queat. Diminutione factâ, si Curiæ videatur, dabitur utrique Parti unus terminus ad se de omnibus informandum; & post hunc singulæ Partes habebunt terminum ad reprobandum, & solvendum; eruntque omnes termini peremptorii.

XXXV.

XXXV. Articulo 621. præcipitur Advocatis, ut in libellando damno & interesse, non aliud interesse exprimant, nisi quod attentis conditione actionis è qua oritur, & qualitate litigantium, de jure debetur: interdicendo Advocatis taxationem excessivam damni & interesse sub pœna arbitraria; & quòd condemnabuntur restituere expensas suis Clientibus, quas ob hanc inordinatam taxationem passi sunt. Mandatur autem Consiliariis, ut his seriò intendant, ipsosque Advocatos hac in parte excedentes puniant ad terrorem aliorum per suspensionem ab Officio, aut alia pœna, prout ad promovendam justitiam expedire judicabunt; interdicendo Procuratoribus facere dictam declarationem damni & interesse. Verba articuli sunt: *Dat d'Advocaten stellende by ghescbrifte die voorsz. declaratie, niet en sullen moghen eysschen andere schaden oft interesten dan de ghene diemen naer rechte schuldigh is, nemende aenschouvv op de qualiteyt van de actie van de vvelcke sy procederen, ende op die conditie van partyen, den selven Advocaten verbiedende excessiven heysch te maecken van de voornoemde schaden ende interesten, op de pene van arbitralyck ghecorrigeert te vvorden, ende daer toe noch ghecondemneert heuren meesters te betalen de kosten die sy daeromme sonder redenen ghesupporteert sullen hebben: Ordinerende dien van onsen Raede daer op goede consideratie te nemen, ende te corrigeren d'Advocaten ten exemple van de andere die de contrarie doen sullen, 'tnzy by suspensie van heure staten, oft anderssins, ghelyck sy tot voorderinghe van de justitie sullen vinden behoorende: ende verbiedende den voorsz. Procureurs te maecken die voor-genoemde declaratie van schaden ende interesten.* Id est: Ut Advocatis prædictam declarationem scripto exhibentibus, non liceat aliam damni & incommodi compensationem exigere, quàm talem, quæ secundùm justitiam ipsis debeatur, attentâ qualitate actionis super qua litem instruunt, & partium conditione: iisdemque Advocatis inhibemus, ne prædictorum damni & incommodi compensationem exigendo excedant, arbitrariè aliàs puniendi: insuperque condemnandi, ut Clientibus suis sumptus persolvant, quos idcirco sine causa impenderint, injungimusque Consiliariis nostris, ut ad hæc seriò reflectant, & in Advocatos secus facientes ad aliorum exemplum animadvertant, seu muneris sui temporariâ mulctatione, seu alio modo qui administrandæ justitiæ maximè videbitur conducere: inhibemusque Procuratoribus, ne prædictas damni & incommodi declarationes conficiant.

XXXVI. Si quis plura de hac condemnatione & taxatione expensarum, damni & interesse, & restitutione fructuum scire velit, consulere poterit duos Tractatus Rebuffi, quorum alter est *De Expensis & interesse*; alter verò *De Fructibus & illorum Restitutionibus.*

CAPUT IV.

De Executione Sententiæ.

1. *Sententia sine executione inutilis est.*
2. *Semper aliquod spatium condemnatis ad satisfaciendum sententiæ indultum fuit.*
3. *Justinianus condemnatis inducias quadrimestres concessit.*
4. *Easdem probat Jus Canonicum, quod tamen eas limitari aut prolongari à Judice permittit.*
5. *Hodie ferè induciæ hæ arbitrariæ factæ sunt.*
6. *Solet tamen aliquod spatium indulgeri.*
7. *Quid de his habeant Ordinationes Curiarum Ecclesiasticarum?*
8. *Quomodo hodie à debitoribus impetrentur rescripta* moratoria, *quæ executionem suspendant?*
9. *Exacto tempore induciarum executio petitur à judice, qui sententiam tulit.*
10. *Forma decernendi executionem varia est pro varietate tribunalium.*
11. *Executio committi solet Apparitoribus; qui ob id & Executores dicuntur.*
12. *Pœna Apparitorum in Curiis Ecclesiasticis qui donis aliove modo corrupti executionem differunt.*
13. *Prætextu interjectæ appellationis Apparitores ab executione desistere non possunt, nisi de mandato Curiæ pateat.*
14. *Apparitores in executione sententiæ ministros sibi adjungere interdum possunt.*
15. *Pro executione sententiæ Judicis Eccles. potest Apparitor implorare auxilium Magistratus Civilis.*
16. *Ordo executionis præscriptus de jure communi.*
17. *An ordo à jure præscriptus servetur in Gallia?*
18. *Ordinem à jure præscriptum in Belgio non servari testantur Pragmatici.*
19. *In Brabantia tamen aliqua illius ratio habetur.*
20. *De Jure communi aliqua bona exempta ab executione; & quid de his habeant mores hodierni?*
21. *Jam pridem Clero Gallicano datum fuit privilegium, quòd eorum* mobilia *capi non possent.*
22. *Quomodo hæc immunitas posterioribus Regiis Edictis restricta fuerit?*
23. *Pro executione sententiæ non procedendum ad incarcerationem, nisi deficientibus bonis temporalibus.*
24. *Ob æs alienum homines liberi de Jure Civili in servitutem redigi non poterant.*
25. *Nonnulli putant eodem jure debitorum incarcerationem fuisse vetitam.*
26. *Contraria sententia hodie in praxi recepta; & quando ad incarcerationem procedi queat?*
27. *Etiam mulieres incarcerari possunt contra Constitutionem Justiniani.*
28. *Quid in harum incarceratione cavendum?*
29. *In Gallia Personæ insignitæ Ordine sacro ob debitum Civile incarcerari non possunt.*
30. *Fallit tamen subinde ob specialem circumstantiam.*
31. *Ab incarceratione liberat* cessio *bonorum.*
32. *Sola professione debitoris de Jure Civili* cessio *hæc fieri poterat.*
33. *Hæc cedendi facilitas sublata in Gallia & Belgio; & quæ forma præscripta?*
34. *De declaratione bonorum eorumque cessione facienda à cedente; & quæ sibi retinere queat.*
35. *Quæ observari velint Ordinationes Curiæ Brabantiæ?*
36. *Cessio bonorum non liberat ab obligatione solvendi, si cedens ad meliorem fortunam devenerit.*
37. *Cedentis bona post cessionem acquisita creditoribus addicenda, salvis tamen cedenti suis necessariis.*
38. *Hoc beneficium non datur decoctoribus, aliisve qui dolo malo debita contraxerunt.*
39. *Edicta Regia contra decoctores.*
40. *Quibusdam datum privilegium quòd citra cessionem bonorum excuti nequeant ultra quam facere possunt.*
41. *Hoc privilegium competere Clerico ex* Cap. 3. ✠ De Solut. *communiter tradunt Canonistæ.*
42. *Contraria praxis aliquando videtur fuisse recepta in Gallia.*
43. *Clericus vi hujus privilegii non eximitur ab obligatione solvendi debita; sed ne excommunicari queat.*
44. *Ultimum remedium executionis in Curiis Ecclesiasticis est excommunicatio.*

I. QUemadmodum Leges in Republica nullius sint utilitatis, si earum non habeatur executio, ita & sententia inutilis & sine effectu erit, si non obtineatur ejusdem executio. Non est quidem ab executione incipiendum; sed sententia præcedere debet, executio sequi, *L. 1. Cod. De Execut. rei jud.*

II. Verùm jam pridem apud Romanos receptum fuit, humanitatis causâ, ut non protinus ad actionem, executionemque ejus quod judicatum erat, progredi liceret; sed spatium aliquod condemnatis indultum fuit, intra quod judicato satisfacere possent.

III. Et quidem cùm circa hoc tempus sæpiùs variatum fuisset, tandem Imperator Justinianus quatuor menses condem-

demnatis dedit ad solutionem pecuniariam, easque à die condemnationis, vel si provocatio fuerit porrecta à die confirmationis sententiæ connumerandos, *L. penult. & fin. Cod. De Usuris rei jud.* declaratque in dicta Lege finali, *quadrimestres* inducias, quas dedit condemnatis, etiam ad fidejussores eorum & mandatores extendi, *ne Legi fiat derogatum.*

IV. Easdem inducias observandas esse declarat Pontifex in *Cap.* 26. ✠ *De Officio Jud. Deleg.* supponitque Pontifex in *Cap.* 15. ✠ *De Sent. & re jud.* unà tamen declarans, hoc spatium quadrimestre posse nonnumquam à Judice arctari, vel prolongari.

V. Hinc forsan tandem invaluit, ut in nonnullis Curiis, induciis illis legalibus abrogatis, nullum tempus sit præscriptum, quo executio sententiæ differri debeat; sed mox executio ejus fieri queat, nisi Judex sententiæ executionem ad quadrimestre, aut etiam diutius, ex certa aut rationabili causa prorogare vellet; quemadmodum de Flandriæ Concilio, & Parlamento Mechliniensi testatur Damhouderus in *Praxi Rerum Civil. cap.* 156.

Dicit quoque Zypæus in *Notitia Juris Belgici* tit. *De Executione rei jud.* "Executio hodie ad quadrimestre, » aut aliud certum juris spatium non differtur." Similiter Gudelinus *De Jure novis. lib.* 4. *cap.* 16. *num.* 6. ait: "Moribus multorum tribunalium nullum tempus cer» tum, quo differatur executio, comparatum est, sed to» tum arbitrio Magistratûs relictum.

VI. De eodem usu testatur Merula in *Praxi Curiæ Holland. lib.* 4. *tit.* 93. *cap.* 7. addit tamen, quod conveniat, ut Victor partim ex humanitate, partim ex necessitate, differat executionem ad 2. aut 3. hebdomadas à lata sententia, quod est tempus intra quod condemnatus adhuc appellare posset: "adeo ut apud nos (ait) locum magis » habeant 30. dies, quos condemnatis largiuntur Leges 12. » tabularum, quàm bimestre ex *L.* 2. *Cod. Theod. De » Usuris rei jud.* vel quadrimestre ex Constitutione Justi» niani.

Ex Ordinationibus Curiæ Brabantiæ dantur condemnato 12. dies post sententiæ insinuationem *art.* 641. Vide Christinæum ad Bugnionium *De Legib. Abrog. lib.* 1. *cap.* 148. ubi unà annotat, quæ tempora in aliis tribunalibus sint assignata.

VII. In Ordinationibus Curiarum Ecclesiasticarum Provinciæ Mechl. *tit.* 11. *art.* 61. dicitur: "Postquam sen» tentia interlocutoria, vel diffinitiva transierit in rem » judicatam, decernantur statim ad Partium instantiam » monitoriales ad parendum infra tempus congruum à » Judice præfigendum; & monito non parente, exe» cutoriales in forma, mandenturque executioni; mo» nitiones autem sufficiet facere Procuratoribus traditâ » copiâ sententiæ.

VIII. Solet moribus nostris Reus ad inopiam redactus adversùs debitum, quod inficiari nequit, moderatas & arbitrarias solvendi inducias petere & impetrare, sub cautione intra certum tempus præstanda: dicunturque litteræ quibus hujusmodi induciæ indulgentur, vulgò *Brieven van atterminatie*, Latinè *Rescripta moratoria*, de quibus Ordinationes Curiæ Brab. *art.* 480. & seqq. ubi tamen *art.* 484. declaratur, quòd nullæ litteræ induciarum, quomodocumque decretæ, effectum sortientur adversùs sententias, quæ transierunt in rem judicatam. *En sullen egheene brieven van respijte, hoe vvel die gheinterineert zijn, effect sorteren teghen vonnissen gegaen in crachte van ghevvijsde dinghen.*

IX. Exacto tempore quod hodie arbitrio Judicis, vel ex Ordinationum præscripto condemnatis ad satisfaciendum judicato indulgetur, executionem aggreditur Magistratus qui sententiam tulit, à quo litteræ executoriales petuntur, & conceduntur.

X. Et quidem ad exequendam rem judicatam, in superioribus tribunalibus mandata executoria decernuntur, quibus Apparitores committuntur ad exequendam sententiam iis affixam. In inferioribus verò tribunalibus sententia tantùm scriptis mandata executori traditur, ut executioni mandetur, non ulteriùs requisito Judice; uti refert Simon Van Leeuwen in *Cens. forensi parte* 2. *lib.* 1. *cap.* 33. *num.* 7. & 8. Cæterùm oportet in his attendere singulorum tribunalium Ordinationes & stylum.

XI. In exequendo solent Magistratus uti Apparitorum ministerio; qui idcirco & Executores dicti fuerunt. Et in *L.* 8. *Cod. De Execut. rei judicatæ*, scribitur; "Executo» rem eum solum esse manifestum est, qui post senten» tiam inter Partes audita omni & discussa lite prolatam, » rei judicatæ vigorem ad effectum videtur adducere.

XII. Executionem sententiarum fieri per Apparitores in Curiis Ecclesiasticis Belgicis manifestum ex quotidiana Praxi, & constat ex earum Ordinationibus; diciturque *tit.* 9. *art.* 13. "quòd si pecuniâ, aut aliis donis corrupti » executionem distulisse deprehensi fuerint, debitum & » expensas solvent, & ulteriùs pœnâ perjurii & concus» sionis (citra aliquam veniæ spem) ultra officii priva» tionem, & inhabilitatem ipso facto incurrendam ple» ctentur.

XIII. Magistratus seculares similiter per Apparitores sententias exequuntur, uti & praxis & singularum Curiarum Ordinationes evincunt; multaque præscribunt, quæ in exequendis sententiis, ab Apparitoribus observanda sunt; mandaturque *art.* 587. Ordinat. Curiæ Brab. quòd si quis se gerat ut appellantem *ab executione* alicujus Apparitoris exequentis sententiam Curiæ, non propterea Apparitor supersedeat ab executione; sed in executione cœpta perget, quousque de inhibitione aut prohibitione patescat per patentes litteras Concilii.

Huic consonat *art.* 65. *tit.* 11. Ordinat. Curiar. Eccles. quo dicitur: "Executio sententiæ numquam retardabi» tur, vel omittetur, etiamsi condemnatus allegaverit » gratiam nostram vel Vicariatûs, nisi illam *realiter* & » *in scriptis* in forma debita *authentica* exhibeat.

XIV. Si sententiæ exequendæ Executor solus *per se* non sufficiat, ministros pro qualitate causæ, & oppositionis, quæ timetur & prævidetur, secum assumere potest; ipsiusque Magistratûs auxilium implorare, aut interdum etiam manum militarem advocare; uti indicat *art.* 637. *Ordinat. Curiæ Brabantiæ.*

XV. Supponunt quoque Ordinationes Curiar. Eccles. *tit.* 9. *art.* 15. quòd Apparitores in executione sententiæ requirere possint Magistratum laicum. Mandatur enim, ut si Magistratus laicus Apparitori auxilium præstare recuset, recusationem hanc Apparitor fideliter Officiali referat.

XVI. Inspecto jure communi forma exequendi ferè hæc est: Si damnatus quis sit rem certam restituere, præstareve, ea ipsi aufertur; etiam interdum, si opus est, manu militari, *L.* Restituere *ff. De rei vindicat.*

Si verò damnatus sit quis pecuniam solvere, pignora capiuntur atque distrahuntur, ut ex pretio Victori satisfaciat, *L.* 4. *ff. De Sent. & re jud.*

Ordo autem executionis tunc is est juxta *L.* A Divo Pio *ff. eod.* ut primùm res mobiles pignori capiantur, deinde immobiles, postremo jura & nomina: ideo initium sumitur à rebus mobilibus, quòd earum quàm rerum soli promptior minùsque damnosa sit distractio. Idcirco autem postremus locus tribuitur nominibus, quòd in eis persequendis negotium habere oporteat, non tantùm cum condemnato, sed cum extraneis ejus debitoribus.

XVII. Ordinem hunc in executione rei judicatæ non observari in Gallia testatur Bugnionius *lib.* 1. *cap.* 141. idque abrogatum esse ait, ad obviandum fraudibus eorum, qui mobilia sua occultabant; asseritque Le Maistre in suo Tractatu *De Subhastationibus cap.* 27. omninò liberum esse inchoare ab immobilibus. Id tamen aliqui restringunt ad executionem adversùs majorem. Mobilia enim minorum credunt priùs capienda esse, priusquam ad eorum immobilia deveniatur, ut asserit ibidem Bugnionius.

XVIII. De Belgio testatur Zypæus loco supra citato, in executione ordinem mobilium, immobilium & nominum non servari. Et Gudelinus *De Jure noviss. lib.* 4. *cap.*

cap. 16. *num.* 8. ait : " Mores & Sanctiones aliquorum » tribunalium nullam hujusmodi ordinis habent rationem, executionem ordiri permittentes à rebus quibuslibet, prout eæ magis occurrunt, vel promptius ex iis » judicatum redigi posse Apparitori videtur.

XIX. Ordinationes Curiæ Brabantiæ *art.* 641. permittunt, ut condemnatus intra 12. dies à facta insinuatione sententiæ, possit executori assignare mobilia, ut super iis sententiam exequatur; si autem assignare intra illud tempus neglexerit, tunc Apparitori liberum erit exequi sententiam super bonis quibuscumque ipsius condemnati, neglecto ordine à jure præscripto.

Hîc aliquam rationem ordinis à jure præscripti haberi notat Christinæus ad citatum locum Bugnionii; ideoque negat, ordinem Juris scripti in Brabantia totaliter abrogatum; quamvis fateatur, aliquarum civitatum, ac signanter Lovaniensis, hunc ordinem in executione suarum sententiarum totaliter abrogâsse.

XX. Sunt insuper nonnulla bona, quæ de jure executioni non sunt subjecta, ut sunt instrumenta rusticorum ad agriculturam necessaria; de quibus in *L.* 7. *&* 8. *Cod. Quæ res pignori obligari possunt*, & Authenticâ iis subjectâ; item proventus Ecclesiastici Clericorum, libri Scholarium & Advocatorum. Sed nec hæc in Gallia, uti nec apud nos in usu sunt, saltem quando alia bona desunt; uti testatur Zypæus in *Not. Juris Belgici tit. De Execut. rei jud.* dicens : " Instrumenta etiam agricolarum, ut nec » pignori dari, ita neque executioni subjici poterunt, » quominùs colendæ telluri, sationi & annonæ incom» modaretur. Id hodie minùs servatur : sed tamen iis par» citur, dum alia bona reperiri possunt : quod & in Ad» vocatis, Scholaribus & Ecclesiasticis obtinet. " Hæc Zypæus.

XXI. Refert Renatus Choppinus *Lib.* 1. *De Moribus Parisiorum tit.* 1. *num.* 8. privilegium Philippi IV. Regis Galliarum, quo cavetur, fas non esse creditori, Sacerdotum suppellectili, moventibusque aliis manum injicere publicam. Verba privilegii sunt : " Item volumus, quòd » si mandaverimus, bona alicujus Prælati vel Clerici Cle» ricaliter viventis capi, seu ad manum nostram poni, » virtute mandati nostri bona eorum *mobilia* non capian» tur, saisiantur, neque domus illorum discooperiantur.

Meminit & ejusdem privilegii *lib.* 3. *De S. Polit. tit.* 2. *num.* 2. notatque conformiter ad illud privilegium judicatum fuisse anno 1528. " ne Trecensis Ecclesiæ Canonici » excubias agere pignorum capione cogerentur. Quum » enim Clericorum suppellex (ait Choppinus) tunc pi» gnorari nequiret, vetante Philippi IV. Sanctione, ju» dicatum est illic, res *mobiles* Sacrati Ordinis ne pro ex» cubiis quidem esse pignoris jure capiendas.

XXII. Verùm posteriori Edicto Aurelianensi de anno 1560. *art.* 28. sublata est hæc mobilium Sacerdotis prærogativa, restrictaque ad ornamenta destinata ad servitium Divinum, eorum libros, & vestes ordinarias & necessarias. Verba articuli sunt : *Toutes personnes Ecclesiastiques pourront estre indifferemment executées en leurs meubles, sauf ès ornemens servant & destinez à l'Eglise, leurs Livres, vestemens ordinaires & necessaires.* Id est : Quælibet personæ Ecclesiasticæ pignoribus poterunt mulctari, salvis tamen ornamentis Ecclesiasticis functionibus destinatis, libris eorum, vestibusque ordinariis & necessariis.

Prærogativa sive immunitas ab executione quoad sacram suppellectilem, renovata est rursus Edicto Blesensi anno 1579. *art.* 57. eadem immunitate indulta omnibus mobilibus in usum necessarium & domesticum, & eorum libris.

XXIII. Si bona sufficientia non reperiantur, quibus judicato satisfiat, extremum remedium contra judicatos est, ut in carcerem retrudantur. Humanior namque sententia est, ut eò non confugiatur, quamdiu bona reperiuntur, quæ capi distrahique possunt; cùm nec pro debito Fisci facilè quis sit conjiciendus in vincula, ait Petrus Gudelinus *De Jure Noviss. lib.* 4. *cap.* 16. *num.* 14.

XXIV. Extat Constitutio Imperatorum in *L.* 12. *Cod. De Obligationibus & Actionib.* " Ob æs alienum servire » liberos creditoribus, jura compelli non compatiun» tur. " Consonat *Novella* Justiniani 134. §. QUIA VERO. Sensus Legis est, quòd qui solvendo non sunt, suis creditoribus servire non cogantur. Neminem enim ingenuorum Lex ea facere vult, quæ sunt servilia.

XXV. Hinc concludunt nonnulli interpretes, hoc jure, pro civili debito neminem manu injectâ capi posse, nisi aliud expressè sit conventum. Ita Dionysius Gothofredus in notis ad citatam Legem. Videtur & in eum sensum Legem illam accepisse Auctor Decretalis relatæ in *Cap.* 2. *X De Pignoribus*, ubi dicitur; " *Lex* habet ut ho» mo liber pro debito non teneatur, etsi res defuerint » quæ possint pro debito addici.

XXVI. Existimat tamen Gudelinus loco citato *num.* 15. simplicem carceris custodiam his Legibus sublatam non fuisse : " Etenim (ait) usum quidem carceris adhuc reti» nemus, sed ultra adversùs judicatos non progredimur.

Hisce consonat *art.* 658. *Ordinat. Curiæ Brab.* quo cavetur, Executorem non posse apprehendere condemnatum, si is offerat bona sufficientia judicato, aut Executori constet bona condemnati esse sufficientia. Sed si condemnatus sit in defectu offerendi, nec Executori constet de bonis super quibus executio fieri queat, tunc poterit Executor apprehendere condemnatum, eumque carceri mancipare, & ibidem retinere quousque judicato satisfecerit; modò tamen Victor id petat, & pro expensis respondeat, easque ferre velit. Tenor articuli est : *Dat egheen Executeurs uyt crachte van eenighe sententie oft executien op sententie en sullen moghen apprehenderen den ghecondemneerden in synen persoon, soo verre hy bevvyst (met allen den bescheede daer toe dienende onder behoorelycke expurgatie van eede) oft den Executeur blycke van eenighe haeffelycke oft erffelycke goeden, ghenoech zynde om d'executie te doene : maer naer dien den ghecondemneerde in gebreke vvare, versocht zynde van den Executeur van eenighe goeden daermen d'executie aen mocht doen, te bevvysen, ende niet en bleke van eenighe goeden, daer aen de voorsz. executie soude gedaen moghen vvorden, soo sullen de voorsz. Executeurs moghen apprehenderen den persoon van den ghecondemneerden, ende den selven ghevanghen setten, ende houden tot dat hy den vonnisse voldaen heeft, ende dit alsoo verre de ghene die 't vonnisse ghevvonnen heeft, dat versoeckt, ende voor die kosten spreckt, ende die verlegghen vvilt.* Id est : Quòd nulli executori vi alicujus sententiæ aut sententiæ executionis fas erit condemnatum personaliter apprehendere, si probet (indiciis quibuslibet eò pertinentibus interpositâ juramenti debitâ expurgatione) aut Executori constet, bona ejus seu mobilia seu immobilia executioni sufficere. Sin verò condemnatus deficeret, rogatusque ab Executore bona quæpiam pignoranda designare, nec constaret de bonis quæ pignorationi subjici possent, tum liberum erit executoribus prædictis personam condemnati apprehendere & incarcerare, & donec sententiæ fecerit satis, detinere, idque si is qui litem obtinuit hoc requirat, de expensis caveat, easque velit persolvere.

XXVII. Vide plura de hac incarceratione apud Christinæum in notis ad Bugnionium *lib.* 1. *cap.* 16. & ibi citatos; qui & ibidem notat, tam de moribus Galliæ, quàm Belgii, mulieres etiam carceri mancipari contra Constitutionem Justiniani in *Novella* 134. quod & Zypæus monet in *Notit. Juris Belg. De Executione rei jud. num.* 3. " Sed rariùs (ait) ob debita pecuniaria, nisi fortè pœna» lia, aut fiscalia.

XXVIII. Rectè autem monet Bugnionius loco citato *num.* 8. quacumque de causa mulieres ergastulo mancipentur, debeant ita teneri, ubi viris non pateat aditus, conservandæ muliebris pudicitiæ ergo : additque Gudelinus *lib.* 5. *De Jure Noviss. cap.* 14. *num.* 1. rationem quamdam sexûs haberi debere, saltem eatenus, ut quemadmodum anteriore *L.* 3. *Cod. De Custodia Reorum* cautum fuit, mulieres in carceribus à viris separentur.

X XXIX.

XXIX. In Gallia præcitato *art.* 57. Edicti Blesensis declaratum est, quòd executio contra Ecclesiasticos constitutos in Ordine sacro non possit fieri per incarcerationem personarum; cujus privilegii meminit Choppinus *lib.* 3. *De S. Polit. tit.* 2. *num.* 2. " Nam ut viro Senatorio » ultimum supplicium carcerem existimabat Syllanus ille » apud Plutarchum in Cicerone; ita Ecclesiæ Presbyteris » (ait Choppinus) gravior est vinculorum coërctio, & » in sacra capita pœnalis carcer toti Ordini probosior, quo » sævus creditor ob civile debiti æris negotium mulctatos » velit insontes.

XXX. Aliquando tamen judicatum fuisse, rectè incarceratum fuisse Presbyterum ob debitum civile, eò quòd in fraudem & ad eludendum creditorem Presbyter factus esset; restitisſetque Executori exequenti sua mobilia, ibidem refert Choppinus.

XXXI. Ulteriùs, omnibus debitoribus tribuit beneficium effugiendi carcerem cessio bonorum. Ex commiseratione enim inductum est hoc remedium extraordinarium cessionis bonorum, per legem Juliam in *L.* 4. *Cod. Qui bonis cedere possunt.*

Per hanc cessionem bona omnia creditoribus cessa, licentia iis est ea distrahendi, ut ex eorum pretio, quatenus fieri potest, singulis satisfiat, dicta *L.* 4.

XXXII. Cessio hæc de jure Civili solâ professione, & vivâ voce sine ulla speciali solemnitate, aut Judicis venia peragi potest: nam dixit Theodosius Imper. ut refertur in *L.* 6. *Cod. eod.* " In omni cessione bonorum ex » qualibet causa facienda, scrupulositate priorum legum » explosâ, professio *sola* quærenda est. " Deinde additur §. 1. " Idem dixit, in omni cessione sufficit voluntatis » *sola* professio.

XXXIII. Verùm cùm hæc facilis cedendi libertas multis daret ansam fraudandi creditores, in Gallia sancitum fuit Edicto Ludovici XII. *cap.* 70. ut nemo nisi præsens, & in Judicio, discinctusque, ac nuda cervice cedat bonis; quod & in Belgio observari mandat Edictum Caroli V. anno 1541. 20. Octobris, & publicatum in Concilio Flandriæ 8. Novembris ejusdem anni; extatque *parte* 1. *Edict. Flandriæ lib.* 3. *Rubr.* 1. verba Edicti sunt: *Seront tenuz requerir l'intherinement de leurs Lettres, deschaintz, & à teste nuë en personne, & non par Procureur.* Id est: Debebuntque litterarum suarum approbationem, discincti, & aperto capite; nec per Procuratorem, sed personaliter rogare.

XXXIV. Insuper eodem Edicto cavetur, ut qui litteras impetrârunt ad cessionem faciendam, eas in Judicio offerant unà cum synopsi jurata omnium bonorum. Ac insuper quòd si cedens ulteriora bona acquirat, ea mox ad commodum creditorum consignare debebit; tantummodò sibi retento unico lecto, & quæ eo pertinent, unoque ex quolibet suppellectilium genere, ut vasa ænea aut stannum retinere non possint: nisi ista fecerint, beneficio cessionis excidant. Verba Edicti sunt: *Que tous impetrans de cession seront tenuz de presenter leurs Lettres en Jugement, endedans le mois de l'impetration, avec l'estat de tous leurs biens: & iceulx abandonner à leurs crediteurs, sans en retenir la maniance. Et affirmer ledict estat par serment, requerir l'intherinement de leurs Lettres deschaintz, & à teste nuë en personne, & non par Procureur.* Id est: Quòd omnes, qui cessionis beneficium impetraverint, debebunt litteras suas in Judicio exhibere intra mensem ab impetratione; simulque bonorum omnium suorum statum, eaque dimittere creditoribus, nec administratione eorum sibi reservatâ, dictumque statum juramento confirmabunt, litterarumque suarum approbationem, discincti & aperto capite, non per Procuratorem, sed personaliter rogabunt.

Que lesditz impetrans de cession, aquerans aultres biens, seront tenus les consigner au profict de leurs crediteurs. Et ne pourront retenir qu'un lict avec sa suyte, & de chascune partie de meuble une. Pourveu qu'ilz ne pourront avoir ny estain, ne vasselle, ny autre meuble de valeur. Et ce qu'ilz auront davantage, seront à chascune fois tenuz de consigner au profict de leurs crediteurs, à peine de perdre l'effect de leurs Lettres de Cession. Id est: Quòd dicti cessionis beneficium impetrantes, aliaque bona acquirentes, ea emolumento creditorum cedere debebunt, unumque dumtaxat lectum cum adjunctis retinere ipsis licebit, unicamque ex qualibet specie suppellectilem, modò non sit stannea, neque argentea, aut alicujus pretii. Simul atque vero amplius horum quidquam habuerint, creditorum emolumento cedere debebunt, aliàs litterarum suarum beneficio excidant.

XXXV. Idem penè præscribitur *art.* 477. Ordinat. Curiæ Brabantiæ; additurque, quòd qui litteras cessionis impetrare vult, debeat jubere citare omnes suos creditores, eosque ex scripto designare; nec non per inventarium omnia sua debita & credita ac bona, cum oneribus illis impositis; itemque causam debiti, quibus actis: Supplicanti annuetur provisio continens factam declarationem; ipsique creditores citabuntur, & copiam dictarum litterarum accipere poterunt; & die præfixa, tenebitur Supplicans comparere in persona, & ulteriùs procedere conformiter ad Edictum de anno 1541. supra citatum. Articulus ita habet: *Alle de ghene, die in onsen Rade brieven van cessien sullen vvillen obtineren van saecken, die daer behooren, sullen ghehouden zyn te doen dagben hleure Crediteurs, ende de selve over te gheven in ghescbrifte, en by inventaris alle heure schulden, vveder-schulden ende goeden die sy hebben, metten lasten daer op staende, ende die saecken daer uyt die schuldt gesproten sal zijn, ende dit gedaen zijnde sal hen provisie verleent vvorden innehoudende t'voorschreven verclaren, ende sullen die Crediteurs ghedaecht vvorden, ende copije hebben vande voorsz. brieven, indyen sy die begheeren, ende ten daghe dienende sullen d'Impetranten schuldich zijn in persoon te compareren, ende voorts procederen achtervolghende onse ordinantien vanden jare eenenveertich.* Id est: Quicumque litteras cessionis impetrare cupient, à Consilio nostro in causis eò referendis tenebuntur creditores suos citare, iisque scripto & in forma indicis designare, quantum aliis debeant, & ipsis vicissim debeatur, bonaque sua omnia cum oneribus, quibus obstringuntur, resque illas, ob quas æs alienum contraxerint: quo peracto concedetur ipsis rescriptum continens prædictam declarationem, citabunturque creditores, quibus dictarum litterarum exemplar, si id cupiant, tradetur. Obligabunturque impetrantes personaliter comparere, & ulteriùs procedere juxta statuta nostra anni quadragesimi primi.

XXXVI. Hæc quæ tum hoc articulo, tum præcitato Edicto statuuntur ac decernuntur, quoad ipsum cessionis effectum, nimirum quòd cessio bonorum liberet quidem debitorem à carcere, non autem ab obligatione, conformia sunt juri communi, juxta *L.* 1. *Cod. eod.* ubi expressè dicitur: " Qui bonis cesserint, nisi solidum creditor » acceperit, non sunt liberati. In eo enim tantummodò » hoc beneficium eis prodest, ne judicati detrahantur in » carcerem.

XXXVII. Si ergo postmodum alia rursùs bona acquirant, ea rursus creditoribus addicenda sunt, etiam de jure communi; modò tamen modicum non sit. Nec enim fraudandus est quotidianis alimentis, ut ait *L.* 6. *ff. De Cessione bonorum.* Quid autem sit modicum, Judicis est æstimare. Cùm autem hæc retineantur in præjudicium creditorum, indubiè sat parcus debet esse Judex in hac æstimatione; ipsique debitores modicis esse contenti; quemadmodum & citatum Edictum Caroli V. satis indicat. Ut autem effectus istos consequantur cedentes, oportet infortunio quodam bonis suis sint lapsi, aut in debita inciderint: in his enim solis locum habet commiseratio, quæ huic beneficio originem dedit; eisque solis convenit ratio expressa in §. *fin. Instit. De Actionib.*

XXXVIII. Hinc decoctori minimè competit hoc beneficium; cùm non sit dignus commiseratione, qui sua turpitudine causavit sibi inopiam. Cujus ordinis etiam sunt, bona sua in fraudem creditorum dissipantes, vel alienantes. Similiter qui dolosè cum creditoribus suis ver-

versati sunt, utpote scientes se solvendo non esse. His adde eos, qui spe & animo cedendi contraxerunt; uti de his aliisque notavit Henricus Zoësius ad titulum Digestorum De Cessione bonorum *num.* 11.

XXXIX. Contra hujusmodi decoctores, & dolosos creditorum defraudatores, nec non abusus sub pallio hujus beneficii cessionis bonorum committi solitos, plura eaque acerbissima extant Principum nostrorum Edicta, quorum summaria referunt Zypæus in Notitia Juris Belg. *tit. De Cessione bonorum*, & Antonius Anselmo in Codice Belgico, verbo *Banckeroetiers*; declaratque inter alia Carolus V. Edicto de 7. Octob. 1531. extatque *parte* 1. Edict. Flandriæ *Lib.* 3. *Rub.* 1. " ut qui foro cedunt, & per fraudem ab aliis auferunt pecuniam, merces, nomina, habeantur, prout eos Imperator declarat, pro furibus manifestis, eorumque occultatores, & receptatores fraudis conscii, nisi eos officiario manifestent; & qui in rebus eorum fraudulenter versantur, aut cum fugitivis negotiantur, ut socii, aut aliter creditores eorum se simulant, aut fraudibus eorum quomodocumque opem ferunt, omnes omnium locorum immunitatibus priventur, extrahi possint, & convicti publicè puniantur, sine conniv. ntia, ad exemplum, bona sequestrentur ad conservationem juris omnium creditorum.

XL. Nonnullis ad evitandum carcerem cessio bonorum necessaria non est, eò quòd speciali privilegio seu beneficio competentiæ ipsis cautum sit; cujus effectus est, quòd is, cui competit, excuti non possit, ultra quàm facere potest. Quales de jure sunt parentes, patronus, socius, & maritus conventus ad restitutionem dotis; donator respectu donatarii, de quibus §. 37. & 38. *Instit. De Actionib.*

XLI. Idem privilegium datum apparet Clerico in *Cap.* 3. *X. De Solutionibus*, ubi casus proponitur, quòd Odoardus Clericus conventus esset à suis creditoribus coram Officiali Archidiaconi Remensis super quibusdam debitis, ipseque Officialis in eum recognoscentem hujusmodi debita, sed propter rerum inopiam solvere non valentem excommunicationis sententiam promulgâsset. De hac sententia Officialis ab Odoardo interpellatus Pontifex, mandavit Officiali: " Quatenus si constiterit, quòd prædictus Odoardus in totum vel pro parte non posset solvere debita supradicta, sententiam ipsam sine difficultate qualibet relaxetis; receptâ priùs ab eo idonea cautione, ut si ad pinguiorem fortunam devenerit, debita dicta persolvat.

Ex hac Decretali communiter concludunt Canonistæ, Clericis datum esse beneficium *competentiæ*, uti videri potest apud Fagnanum ad hanc Decretalem; qui & ibidem examinat, quæ requirantur, ut Clericus hoc beneficio competentiæ uti queat: probatque *num.* 18. de jure non requiri, ut Clericus ad obtinendum hoc beneficium priùs *cedat bonis*: quamvis fateatur, nonnullos ex antiquis Canonistis contrarium jam pridem sustinuisse.

XLII. Et hæc opinio in Gallia jam pridem recepta videtur; nam notat Molinæus ad hanc Decretalem, verbo SENTENTIAM IPSAM SINE DIFFICULTATE *Hoc non solet servari in Gallia, nisi bonis cedant.* Testaturque Bugnonius *De Legibus abrogatis lib.* 1. *cap.* 12. Arresto Parisiensi decisum esse anno 1529. in bonis non contractis aut acquisitis pro Ecclesia, Clericos non gaudere privilegio; sed bonis cedere teneri.

XLIII. Quidquid sit de hac praxi Galliæ, illud certum est, quòd Clericus ad inopiam redactus vi hujus privilegii non liberetur ab obligatione satisfaciendi suis creditoribus, si ad meliorem fortunam pervenerit, uti evidens est ex ipso *Cap. Odoardus*; sed tantùm liberatur interim, dum satisfacere nequit, ab excommunicatione, tametsi bonis non cedat; quemadmodum laici bonis cedentes, beneficio cessionis, liberantur à carcere.

XLIV. Sicuti enim in tribunalibus sæcularibus extremum & extraordinarium remedium adversùs condemnatos est incarceratio, utpote quæ decernenda non est, nisi ubi aliter executio sententiæ haberi nequit; ita in tribunalibus Ecclesiasticis extremum remedium est, ut condemnati non satisfacientes sententiis, *anathemate* aliisve censuris feriantur: quo similiter utendum non esse, nisi omnibus aliis deficientibus, declaravit Synodus Tridentina *Sess.* 25. *cap.* 3. *De Reformat.*

Huic Decreto consonant Ordinationes Curiarum Ecclesiasticarum Provinciæ Mechl. *tit.* 11. *art.* 67. quo statuitur: " Contra contumaces & solvere nolentes sententiæ omnes mandabuntur executioni, cum invocatione (quatenus opus est) auxilii brachii sæcularis. Ad censuras autem non facilè procedetur. " De hac moderatione in procedendo per censuras latiùs agetur infra *titulo De Censuris.*

TITULUS X.

De Appellationibus & Recusationibus.

CAPUT I.

De Frequentia Appellationum in Curiis Ecclesiasticis.

1. *Primis sæculis admodum raræ erant provocationes à decisionibus Episcoporum.*
2. *Excommunicatio lata ab uno Episcopo servanda erat ab omnibus.*
3. *Permiserunt tamen Patres Nicæni, sententiam Episcopi subinde examinari.*
4. *Eum in finem bis in anno habenda erat Synodus Provincialis.*
5. *Examen sententiæ latæ ab Episcopo in Synodo Provinciali erat species aliqua appellationis.*
6. *Circa sæculum IX. cœperunt multiplicari appellationes, & gradus appellationum stabiliri.*
7. *Institutæ appellationes à quibuscumque Judicibus Ecclesiasticis* immediatè *ad Pontificem.*
8. *Cœpit Curia Romana admittere appellationes à quibuscumque sententiis etiam merè interlocutoriis: quin & causarum evocationes.*
9. *Querela S. Bernardi de hac appellationum frequentia; & earum facili admissione.*
10. *De iisdem queritur Hildebertus Archiepiscopus Turonensis.*
11. *Metropolitani & Primates imitati sunt Curiam Romanam.*
12. *Quomodo labentibus sæculis continuò extensa sit appellandi libertas?*
13. *Querela Joannis Gropperi in Concilio Tridentino contra abusus appellationum.*
14. *Plures abusus in hanc appellationum materiam irrepsisse satis agnovit Synodus.*
15. *Decretum Synodi restringens facultatem appellandi.*
16. *Synodus vetans appellationem ab interlocutoria non habente vim definitivæ; vel à gravamine per definitivam reparabili, concordat Juri Civili.*
17. *Quod decrevit Synodus Tridentina, erat cautum per regulam* 36. *Cancellariæ.*
18. *Similiter & in Concordatis Gallicanis.*
19. *Quid circa hanc restrictionem decreverit S. Congregatio sub Clemente VIII.*
20. *Non obstante hac restrictione adhuc nimia est appellatio-*

tionum frequentia in Curiis Ecclesiasticis.

21. *Admittitur appellatio ab omni gravamine per definitivam non reparabili.*
22. *Item, si non possit reparari sine difficultate, aut si in totum reparari nequeat.*
23. *Hinc penè ab omni Judicis Decreto appellatio admittitur.*
24. *Recipitur appellatio ab admissione vel non admissione probationis.*
25. *Item, à coarctatione dilationum.*
26. *Interdum & à citatione ob breviorem terminum assignatum.*
27. *Similiter & à delatione juramenti, vel à declaratione Judicis, qua se competentem pronuntiat.*
28. *Hæc frequentia appellationum viam pandit ad lites æternizandum.*
29. *Admittitur toties appellatio, quousque habeantur tres sententiæ conformes.*
30. *Quomodo intelligatur, quòd de Jure Canonico non possit nisi* secundò *ab eadem sententia appellari?*
31. *Interdum expectandæ sunt quinque sententiæ, antequam executio haberi queat.*
32. *Id declaratur exemplo.*
33. *Subinde sententia transit in rem judicatam, licet tantùm duæ sententiæ in causâ appellationis sint prolatæ.*
34. *Quandonam admittantur quatuor appellationes, & requirantur quinque sententiæ, ut executio habeatur?*
35. *Quandocumque habentur tres sententiæ conformes, sententia mandanda est executioni, non obstante quacumque oppositione.*
36. *In Gallia in appellatione ab interlocutoria* secunda *sententia conformis executioni mandatur.*
37. *Post tres sententias conformes non solet recipi appellatio tamquam ab abusu.*
38. *Quandonam habeatur sententiarum conformitas?*
39. *Hæc sententiarum conformitas de jure requiritur in omni appellatione.*
40. *Huic praxi præcipuè adscribenda jurisdictionis Ecclesiasticæ collapsio.*
41. *Appellationes admittuntur non tantùm in causis Civilibus, sed etiam criminalibus.*
42. *Moribus hodiernis in foro sæculari non solet admitti appellatio in criminalibus.*
43. *Quæ ratio hujus consuetudinis, & an satis fundata?*

I. PRIMIS sæculis admodum raras, & insusitatas fuisse appellationes & provocationes à sententiis sive decisionibus Episcoporum, satis notum est. Cùm enim Episcopi tunc temporis non more judicum sæcularium, secundùm formam & rigorem Legum, aut stylum forensem; sed potiùs per modum arbitrii causas & quæstiones, modo quasi paterno deciderent, raro ab eorum decisionibus provocabatur; imò provocandi libertas in multis causis, præsertim civilibus adempta erat, uti supra *tit.* 1. *cap.* 3. ostendimus.

II. Imò Episcoporum sententias, etiam excommunicationis in Clericos aut Laicos latas, volebant pristini Patres ab omnibus *inviolabiliter* servari, atque ab Episcopo suo excommunicatum, ab omnibus ubique Episcopis pro excommunicato haberi & tractari volebant; quam regulam renovavit Synodus Nicæna *Can.* 5. dicens: " De » iis, qui à communione segregati sunt, sive Clericorum » sive Laicorum sint ordinis, ab Episcopis, qui sunt in » unaquaque Provincia, valeat sententia secundùm Ca» nonem, qui pronuntiat, eos, qui ab aliis ejecti sunt, » non esse ab aliis admittendos.

III. Nihilominùs attendentes Patres Nicæni, inter Episcopos nonnumquam reperiri, qui hac sua potestate, ex humana aliqua passione in subditorum gravamen abutuntur, atque subinde esse Fidelium de Episcoporum sententiis justas querelas, voluerunt, ut " examinetur, num» quid vel pusillanimitate, vel contentione, vel aliqua » ejusmodi Episcopi acerbitate, congregatione pulsi sint.

IV. " Ut hoc ergo convenientem examinationem ac» cipiat, (inquiunt Patres Nicæni) rectè habere visum » est, ut singulis annis in unaquaque Provincia bis in an» no Synodi fiant: ut cùm omnes Provinciæ Episcopi in » eumdem locum communiter conveniant, ejusmodi quæ» stiones examinentur: & sic quos Episcopum offendisse » constiterit, justè esse à congregatione separati apud om» nes videantur, donec Episcoporum Congregationi vi» deatur pro iis humaniorem proferre sententiam. Sy» nodi autem fiant, una quidem ante Quadragesimam, » ut omnibus animi sordibus sublatis, purum munus Deo » offeratur: secunda autem autumni tempore.

V. Non dubium, quin hæc adversùs Episcoporum excommunicationes querela coram Synodis Provincialibus proposita, species quædam fuerit appellationis; quæ tamen non habebat effectum suspensivum, sed devolutivum dumtaxat: eratque potiùs simplicis querelæ propositio, quàm appellatio, cujus nec vocabulum occurrit. Neque eo tempore reperitur usitata fuisse appellatio à sententiis Episcoporum ad Metropolitanos, & ab his ad Primates, ac ab his demum ad Pontificem. Hi enim appellationum gradus sequentibus sæculis stabiliti fuisse videntur.

VI. Circa sæculum nonum per Pseudo-Isidorum publicatis spuriis illis ac famosis Epistolis Decretalibus sub nomine primorum Pontificum, admodum frequentes cœperunt esse appellationes. Ut enim rectè advertit Vir eruditus Claudius Fleury *parte* 3. Institut. Juris Canonici *cap.* 23. hæ Decretales stabiliunt diversos gradus jurisdictionis, Archiepiscoporum, Primatum, & Patriarcharum, ad quos gradatim appellari posset; uti videri potest ex fragmentis illarum Decretalium relatis apud Gratianum *caus.* 2. *q.* 6.

VII. In iisdem etiam Decretalibus asseritur auctoritas liberè provocandi à quibuscumque Judicibus, in quibuscomque causis ad Romanum Pontificem. " Si quis ve» strûm pulsatus fuerit in aliqua adversitate, licenter hanc » Sanctam & *Apostolicam* Sedem appellet, & ad eam » quasi ad Caput, suffugium habeat, ne ipse innocens » damnetur, aut Ecclesia sua detrimentum patiatur. " Ita ex supposititia Epistola Sixti Papæ I. *Caus.* 2. *Canone* 4. *q.* 6. & *Can.* 8. ex Epistola Zepherini: " Ad Romanam » Ecclesiam ab omnibus, maximè tamen ab oppressis ap» pellandum est, & concurrendum quasi ad matrem, ut » ejus uberibus nutriantur, auctoritate defendantur, & à » suis oppressionibus releventur: quia non potest, nec » debet mater oblivisci filium suum.

VIII. Cœperunt autem in Curia Romana recipi appellationes, non tantùm à sententiis definitivis, sed & interlocutoriis. Nec in majoribus dumtaxat causis, sed & levioribus. Quin & ipsæ causæ principales sæpiùs evocabantur ad Curiam Romanam, etiam interdum in prima instantia.

IX. Hæc frequentia appellationum & causarum evocatio sæculo XII. adeò invaluerat, ut de ea plures Sanctissimos Viros graves querelas deposuisse legamus. Sanctus Bernardus ad Eugenium III. *Lib.* 3. *De Consideratione cap.* 2. " Quantos (ait) novimus appellâsse pulsa» tos, quo interim liceret, quod numquam licet? Non» nullis etiam quoad vixerunt, licuisse appellationis suf» fragio nefaria scimus, verbi gratiâ incestum, adulte» rium. Quale est hoc, turpitudini patrocinari, quod » vel maximè formidari à turpibus oportebat? Quousque » murmur universæ terræ aut dissimulas, aut non adver» tis? Quousque dormitas? Quousque non evigilat con» sideratio tua ad tantam appellationum confusionem at» que abusionem? Præter jus & fas, præter morem & » ordinem fiunt. Non locus, non modus, non tempus, » non causa discernitur, aut persona. Præsumuntur le» viter passim, plerumque & nequiter. Volentes mali» gnari, nonne his potissimùm terreri solebant? Nunc » terrori ipsi ex his magis fiunt, atque id bonis. Anti» dotum versum in venenum, non mutatio dexteræ Ex» celsi hæc?

Simi-

Similiter Epistola 178. ad Innocentium II. quæritur, Episcoporum auctoritatem contemni ac minui, quòd appellationes ab ipsorum sententiis Romæ faciliùs reciperentur, ipsorumque Decreta quantumvis æquissima suspenderentur.

X. Contra eumdem appellationum abusum, & Episcopalis auctoritatis depressionem sub idem tempus ad Honorium II. Pontificem scripsit Hildebertus Turonensis Archiepiscopus *Epist.* 82. " Quaslibet appellationes in » Romana vigere & suscipi Ecclesia, cis Alpes auditum » non est, nec in Sacris traditum institutis. Quòd si » fortè hujusmodi emersit novitas, ut placeat, omnem » indifferenter admittere appellationem, Pontificalis cen» sura peribit, & omninò conteretur Ecclesiasticæ robur » disciplinæ. Quis enim raptor ad solam anathematis » comminationem non statim appellabit? Quis Clericus » aut Presbyter, frustratoriæ appellationis refugio non » putrebit, aut etiam sepelietur in stercore suo? Quis » Episcopus habebit in promptu, non omnem dico, sed » aliquam ulcisci inobedientiam? Ejus virgam quævis ap» pellatio quassabit, solvet constantiam, severitatem emol» liet, adducens & illi silentium, & reis impunitatem de» lictorum.... Dilatione nempe Censuræ facinora fove» buntur, & venient in profundum iniquitatis impunè » delinquentes, &c.

XI. Metropolitani, Primates, aliique Superiores, ad quos per appellationem causæ devolvebantur, facilè hoc exemplum in recipiendis quibuscumque appellationibus sequuti fuerunt, ob lucrum, quod ex causarum disceptatione, vel ipsi, vel eorum Ministri accipiebant.

XII. Imò labentibus sæculis eò deventum fuit, ut non tantùm à sententiis Judicum, & actibus judicialibus appellatio admitteretur, sed & à quibuscumque etiam extrajudicialibus Decretis provisionalibus, tametsi ab Episcopis tempore visitationis pro morum emendatione, & Ecclesiasticæ disciplinæ reformatione editis; idque non solùm quoad effectum devolutivum, sed & suspensivum.

XIII. Contra hanc appellationum frequentiam, atque inde resultantem Ecclesiasticæ disciplinæ, & judiciorum eversionem, in Concilio Tridentino plures è Patribus conquesti fuêre; atque præ cæteris Joannes Gropperus in hunc appellationum abusum vehementiùs insurrexit; ostenditque, labentibus sæculis, Episcopos non tantùm sublatis Synodis, more Judicum sæcularium, forum & Officiales instituisse, sed & ad abusus longè majores, quàm in foro sæculari, gradum non cunctanter fecisse. In foro sæculari, inquiebat, provocationem non fieri, nisi ad Judicem immediatè superiorem; tantùm abesse, ut fas sit, ad supremum primo saltu tendere. Neque licere in articulis causæ provocare à Decretis Judicis, quæ vocantur *interlocutoria*; sed causæ finem, & Decreta litis decisoria necessariò esse exspectanda. At contra in judiciis Ecclesiasticis, & appellari à singulis actis Judicis, unde causarum immensitas nascitur; & *immediatè* ad supremum, unde sequitur, extra territorium, magno cum sumptuum impendio, & aliorum intolerabilium malorum mole, proficiscendi necessitas.

Hæc non alium ob finem à se dicta protestabatur Gropperus, nisi ut huic abusui, qui omnem prorsùs corrumpit disciplinam, cum maximo populi & onere, & sumptu, & offendiculo, remedium saltem apponeretur: & dum pro temporum conditione, ad suam primam originem reduci in totum non potest, saltem appellationes in foro Ecclesiastico ad Juris Civilis formam reducerentur.

XIV. Dubitari nequit, quin Synodus Tridentina sat apprehenderit abusus, qui sensim in has appellationes irrepserant; satisque adverterit, eversionem disciplinæ, causarumque protractionem, & subditorum dispendia ex his abusibus sequi.

Indicant id Decreta ejusdem Synodi, quæ plura in hac quàm ferè in ulla alia materia, edita sunt, & per varias sessiones dispersa; quibus pro temporum conditione abusibus in hac materia sensim inductis moderi voluit, licèt integram medelam afferre non potuerit, quemadmodum in decursu hujus tituli notabitur.

XV. Imprimis *Sess.* 24. *cap.* 20. *De Reformat.* decretum fuit, " ne appellationes ab Ordinariis interpositæ, » per Superiores quoscumque recipiantur, earumve com» missio aut inhibitio fiat, nisi à definitiva, vel à defini» tivæ vim habente; & cùm gravamen per appellatio» nem à definitiva reparari nequeat.

XVI. Indubitatum est, hoc Decreto restrictam esse libertatem, quam Jus Canonicum tribuebat, appellandi ab *omni* sententia *interlocutoria*, omnique judiciali gravamine: notantque Doctores, hac in parte Jus Canonicum esse reductum ad Jus Civile, quod à sententia interlocutoria, quæ per definitivam reparari potest, appellationem non admittit; uti videri potest apud Fagnanum ad *Cap.* SUPER EO 11 *De Appellat.*

XVII. Quod hoc suo Decreto cavit Synodus Tridentina, jam antè expressum erat in *Regula* 36. Cancellariæ, quâ voluit Pontifex, ut litibus finis celeriùs imponatur, & litigantium parcatur sumptibus & expensis, " quòd in » causis in Romana Curia pendentibus, & quas imposte» rum in ea quovis modo contigerit agitari, nulli ante » diffinitivam sententiam liceat appellare, nec appellatio, » si fuerit commissa, debeat admitti, nisi ab interlocu» toria, quæ vim habeat diffinitivæ, vel à gravamine » minimè concernente negotium principale, quod non » possit per appellationem à definitiva sententia reparari, » nullæque causæ appellationum hujusmodi committan» tur, nisi in commissione exprimatur, quòd interlocu» toria vim diffinitivæ habeat, vel gravamen sit tale, quod » in appellatione à diffinitiva non valeat reparari.

XVIII. Cautum quoque erat in Concordatis inter Leonem X. & Franciscum I. Regem Galliæ *tit. De frivolis appellat.* " Ne à gravamine in quacumque instan» tia, ante diffinitivam sententiam quomodolibet appel» letur, nisi forsitan tale gravamen extiterit, quod in » diffinitiva reparari nequiret.

XIX. Anno 1600. 16. Octobris Sacra Congregatio causis Episcoporum præposita, ex sententia Clementis VIII. quosdam articulos sanxit in materia appellationis observandos, quos ad calcem Ordinationum suarum Curiarum adjici voluerunt Episcopi Belgici; & ab omnibus observari de novo, quatenus opus est, præceperunt *tit.* 16. *art.* 10.

In Decreto hoc S. Congregationis *art.* 5. decernitur: " Ne, dum causæ coram inferioribus Judicibus pendent, » ante diffinitivam sententiam, vel vim diffinitivæ ha» bentem, de gravamine illato, superiores cognoscere » valeant, licèt citra præjudicium cursus causarum se [illegible] » facere contestentur: nec ad hunc effectum liceat eis in» hibere, aut simpliciter mandare, ut ipsis copia proces» sus transmittatur, etiam expensis appellantis.

Itaque hodie contra dispositionem Juris Canonici, appellatio recipienda non est ab interlocutoria, nisi vim *diffinitiva* habente; & cujus gravamen per appellationem reparari nequit.

XX. Tametsi nonnihil hodie restricta sit appellatio à sententiis interlocutoriis, nihilominus adeò frequens manet appellatio, ut ipsa jurisdictionis Ecclesiasticæ prolapsio; imò totalis penè ejus interitus huic appellationum frequentiæ adscribenda penè unicè videatur.

XXI. Salva quippe manet appellatio non tantùm à sententia diffinitiva, sed & interlocutoria habente *vim definitivâ*, quin & ab omni gravamine per appellationem à definitiva non reparabili.

XXII. Idem esse docent communiter Canonistæ, si tale gravamen posset reparari, sed magna cum difficultate, aut præjudicio partis, uti videri potest apud Hieronymum Gonzales ad Regulam 8. Cancellariæ *Glossa* 9. *n.* 177.

Addit dein *num.* 178. item quando gravamen potest per diffinitivam reparari, sed non ex toto: quia tunc quoque datur appellatio." Nec non (ait *num.* 179.) quan» do articulus interlocutoriæ esset præjudicialis negotio » principali.

XXIII.

XXIII. His positis nullum penè Decretum à Judice interponitur, à quo appellari nequeat; cùm vix aliquod Decretum sit, quo non inferatur gravamen aliquod, per diffinitivam, vel appellationem à diffinitiva irreparabile, saltem quoad aliquam partem.

XXIV. Et quidem hinc concedi appellationem ab admissione injusta articulorum partis adversæ, seu à non admissione articulorum & probationis, aut exceptionis ipsius partis appellantis, tradunt communiter Doctores citati apud Gonzalez *num.* 190.

XXV. Refertque *num.* 191. resolutum in Rota, fuisse nullam sententiam, quæ lata erat post appellationem interpositam à coarctatione dilationum à jure præscriptarum, cùm tali casu appellatio sit legitima.

XXVI. Idemque est (ait Gonzalez *num.* 193. & 194.) si appelletur à citatione, continente breviorem terminum, quàm sit opportunus; vel appelletur à citatione ad locum non tutum.

XXVII. Eodem fundamento appellari potest à dilatione juramenti alteri Parti à Judice factâ. Item si Judex se pronuntiet competentem aut incompetentem, expressè vel tacitè ad ulteriora procedendo.

Plurimi alii casus, quibus potest ab interlocutoria, etiam post Decretum Concilii Tridentini, appellari, referuntur apud Gonzalez, & alios ab ipso citatos.

XXVIII. Quæ omnia evincunt, quàm obvia sit, etiam post restrictionem à Concilio Tridentino inductam, appellandi copia iis, qui lites & quæstiones æternizare volunt: præsertim si attendatur, quòd non tantùm in prima instantia occurrat prædicta libertas appellandi à sententia interlocutoria; sed etiam in secunda & tertia instantia: quas singulas haud difficile fuerit vitiligatoribus, & Curiarum rabulis, per interpositas appellationes in plurimos annos protrahere.

XXIX. Accedit, quòd etiam juxta modernam disciplinam liberum sit in Curiis Ecclesiasticis à sententia sive diffinitiva, sive interlocutoria vim diffinitivæ habente, vel cujus gravamen per appellationem à diffinitiva non est reparabile, toties appellare, donec habeantur tres sententiæ conformes. Ideoque si ab aliqua interlocutoria sit appellatum, debebit principalis processus sisti, quoad usque per *tres* sententias *conformes*, si toties Partes appellare voluerint, quæstio decisa fuerit.

XXX. Verum quidem est, de Jure Canonico non posse nisi secundò ab eadem sententia appellari *Cap.* 39. & 65. *ii De Appellat.* idque conformiter ad Jus Civile sub titulo Codicis, *Ne liceat in una eademque causa tertiò provocare.* Verùm illud intelligendum est de una eademque persona, ut scilicet eadem Pars non possit nisi secundò appellare; sed institui possunt super eadem causa, eodemque Decreto quatuor appellationes, duæ scilicet ab utraque Parte.

XXXI. Porrò quatuor his appellationibus respondebunt quatuor sententiæ, quæ cum sententia lata in prima instantia erunt quinque sententiæ, ultra quas nulla ampliùs expectanda erit; sed sententia illa executioni mandabitur, cui duæ aliæ fuerint conformes; sive à qua fuit appellatum, & bis confirmata.

XXXII. Exemplo res clariùs patescit. Petrus in prima instantia sententiam obtinuit. Joannes Pars adversa appellat. Judex appellationis sententiam priorem retractat. Ab hac sententia Petrus appellat. Hic Judex primam sententiam confirmat, & retractat secundam. Rursus Joannes appellat. Judex hic iterum retractat sententiam latam in prima instantia, & confirmat latam in secunda instantia. Petrus ab hac sententia appellat. Hic tandem primam rursus sententiam ratificat.

Itaque reperiuntur quatuor appellationes; duæ nimirum interjectæ à Joanne, & duæ à Petro. Sunt autem quinque sententiæ computatâ sententiâ latâ in prima instantia; quæ sententia cùm sit per duas sententias confirmata, reperiuntur tres sententiæ *conformes* in favorem Petri; cui per consequens sine ulteriore appellatione victoria cedit; & prima sententia transit in rem judicatam.

XXXIII. Si Petrus in prima instantia pro se sententiam obtinuit; hæcque sententia in secunda & tertia instantia per Joannem institutam, confirmata fuerit, nulla ulterior appellatio interveniet; sed prima sententia per *duas conformes* confirmata transibit in rem judicatam: quia scilicet in eadem causa jàm sunt tres sententiæ conformes.

XXXIV. Itaque quatuor appellationes admittuntur, ubi sententiæ ita inter se discrepant, ut ante datam quintam sententiam non reperiantur *tres* conformes. Si autem post duas vel tres appellationes habeantur *tres* sententiæ conformes, ulterior appellatio non admittetur: sed sententia executioni mandabitur, non obstante quacumque oppositione, etiam ex capite nullitatis; uti deciditur in *Clem. I. De Sent. & re jud.* ubi dicitur: "Ut calumniis litigantium occurratur, is, qui in beneficiali, vel alia quavis causa, tres contra se in petitorio vel possessorio sententias reportavit, ad agendum de nullitate ipsarum, vel alicujus ex eis nullatenus admittatur, donec hujusmodi sententiæ plenariæ fuerint executioni mandatæ.

Hoc jus relatum quoque fuit in Pragmaticam Sanctionem; atque ex hac in Concordatum inter Leonem X. & Franciscum I. Regem Galliæ *tit. De frivolis Appellat.* §. *Prohibuimus*; nimirum quoad appellationes à sententiis definitivis.

XXXVI. Quoad autem appellationes ab interlocutoria, volunt *secundam* sententiam conformem executioni mandandam esse, quacumque appellatione interposita non obstante: asseritque Rebuffus in commentario ad hunc textum, pronuntiatum fuisse in Senatu anno 1542. contra rescriptum impetratum post interlocutoriam confirmatam, ut abusivè impetratum & concessum.

XXXVII. Testatur quoque ibidem, quòd anno 1543. Cardinalis Ferrariensis "appellans contra tres sententias conformes ad Senatum tamquam *ab abusu*, dicens citationes non valuisse, non fuerit receptus, sed fuerit ad emendam condemnatus." Addit præterea Rebuffus: "Et ideo post *tres* sententias coram Judicibus Ecclesiasticis latas conformes, vidi impetrari litteras à Cancellaria directas Seneschallo, aut Ballivo seu Gubernatori, Judici Partium, in quibus mandatur ipsis, ut has sententias exequantur, non obstantibus oppositionibus, & appellationibus, si constaret eidem de dictis tribus sententiis definitivis conformibus, vel duabus interlocutoriis.

XXXVIII. Sententiarum autem conformitas adesse dicitur, quando est conformitas sive identitas rei, causæ, & personarum, sive verè, sive interpretativè. Quia si una sententia sit contra Petrum, & secunda contra ejus hæredem, qui causam defuncti resumpsit, censebitur identitas personæ interpretativè: eò quòd hæres interpretatione juris sit eadem persona cum defuncto. Vide Salgado *De Protectione Reg. parte* 3. *cap.* 16. *num.* 26. 27. & 28. & ibi citatos.

Notat insuper ibidem *num.* 29. ex Covarruvia *Pract.* 99. *cap.* 25. *num.* 6. quòd dum ultima sententia duabus aliis est conformis, easque confirmans, " adjecto tamen aliquo moderamine aut aliqua declaratione, quæ prioribus aliquid addat, & sic quando per tertiam sententiam infertur novum gravamen, & condemnat in id, de quo primæ sententiæ minimè tractavêre, quoniam ab hoc novo gravamine licet iterum per condemnatum appellationem emittere, eique est deferendum omninò, respectu dumtaxat illius novi additamenti, licèt sententia, quatenus cum aliis sit conformis, exequenda est, etiam pendente appellatione ab hoc novo gravamine, cujus respectu hæc ultima diversa est à prioribus.

Addit *num.* 33. ex Escacia *De Appellat.* quòd hoc casu sententia, quæ pro una parte est appellabilis, non considerabitur ut individua; sed ut dividua. Deinde fusiùs examinat, quæ sententiæ dicendæ sint conformes, aut difformes.

XXXIX. Interim illud indubitatum est, etiam hodie post Decretum Concilii Tridentini secundò appellari posse

posse à sententia diffinitiva, & quacumque sententia interlocutoria, & gravamine, quæ per sententiam diffinitivam, aut appellationem à diffinitiva plenè reparari non possunt. Insuper quòd requirantur *tres* sententiæ *conformes*, priusquam vel sententia diffinitiva, vel similis interlocutoria in rem judicatam transeat, & plenam executionem habeat, si pars adversa toties appellare voluerit.

XL. Si quis expendat, quantum temporis requiratur, ut hujusmodi *tres* sententiæ *conformes* obtineantur; & quàm facilè sit & obvium, præsertim Vitiligatoribus, & injustam causam foventibus, appellationes à Decretis, quæ in progressu litis feruntur, multiplicare, nequaquam mirabitur, jurisdictionem Ecclesiasticam ob hanc frequentiam appellationum adeo prolapsam; causasque passim omnes ad tribunalia Regia devolvi, ubi citra ulteriorem appellationem, si suprema sint: aut saltem post unam appellationem; si Provincialia duntaxat sint, finis controversiæ speratur; ubi econtra in Curiis Ecclesiasticis ob multiplices has appellationes, litigantes faciliùs sperare possunt finem vitæ, quàm finem causarum.

XLI. Hæc appellandi facultas non tantùm in causis civilibus; sed etiam criminalibus obtinet. Nam si jus Commune, seu Civile, seu Canonicum attendamus, æque in criminalibus, quàm civilibus appellatio admittitur. Cùmque appellationes in foro Ecclesiastico tantopere viderentur multiplicatæ; earumque interpositione, crimina quantumvis gravissima manerent impunita, frequenter etiam cum notabili reipublicæ & politici regiminis perturbatione factum est, ut Regii Judices se nonnullis causis criminalibus Clericorum immiscere, earumque cognitionem sibi attribuere cœperint; ut supra *tit.* 3. *cap.* 2. ostensum est. Quomodo autem Canones, ac novissimè Synodus Tridentina cavere voluerint, ne per frequentes appellationes, Prælati in corrigendis subditorum excessibus non impedirentur, infrà *cap.* 5. videbitur.

XLII. Moribus hodiernis passim receptum est, à sententia criminali in foro sæculari non appellari; ac notanter in Brabantia cautum Edicto Caroli V. de 14. Maii 1530. extatque *parte* 1. Edict. Brabantiæ *lib.* 2. *tit.* 2. *cap.* 4. & rursus confirmatum Edicti Philippi II. de 9. Julii 1570. *art.* 64. extatque *parte* 2. Edict. Brab. *lib.* 2. *tit.* 3. *cap.* 1.

Idipsum & in Flandria obtinere declaratum 17. Novemb. 1517. & de hac Flandriæ consuetudine testatur Damhouderus in *Praxi rerum criminal. cap.* 151. *num.* 3. idque in Concilio Flandriæ observari asserit, etiamsi Rei proprio ore nil confessi sint, modò legitimâ, dignâ, certâque probatione convicti fuerint; atque ita in eodem Concilio judicatum fuisse dicit.

" In Flandriæ verò aliis Senatibus (ait Damhouderus » *num.* 4.) nequaquam obediunt aut deferunt appella» tioni in materiis criminalibus, maximè in diffinitivis: » quòd in iis neminem corporaliter punire possint, nisi » ex propria confessione convictum.

» Nec etiam admittunt reformationem hujusmodi diffi» nitivarum (pergit Damhouderus) ob eamdem ratio» nem: quod tamen subinde permittunt in sententiis exi» liorum. Nam hoc casu Domini de Concilio largiuntur » & expediunt Reo exulanti litteras reformatorias, qui» bus ei potestatem faciunt, se tutò & liberè posse reci» pere, & ire per totam Flandriam, excepto tantùm lo» co, ubi exilii sententiam accepit.

Belgicæ praxi plerosque aliorum mores conformes esse ostendit Christinæus in notis ad Bugnionium *De Legibus abrogatis lib.* 2. *cap.* 146. Et Covarruvias *Pract. qq. cap.* 23. *num.* 5. ait: " Usus forensis apud Hispanos, & *ferè toto* » in Orbe Christiano hactenus obtinuit, ut in criminali» bus, quoties *corporalis* pœna est infligenda, appellatio » minimè admittatur ad executionem impediendam, sive » quis damnetur ex propria confessione, sive testibus tan» tùm fuerit convictus.

Verùm addit ipse Covarruvias: " Quem usum ipse » probare nequeo, nec opinor probari jure posse. Idcirco » Judices admoneo, ut priusquam exequantur crimina» les sententias, cautissimè singula expendant. Poterit » enim contingere, quem falsis testibus convictum fuisse, » aut iniquissimâ ac crudeli admodùm quæstione inductum » & coactum esse crimen de se falsum: cujus rei veritas » forsan apud appellationis Judicem constare poterit.

CAPUT II.

De Forma interponendæ, & prosequendæ appellationis; Fatalibus & Apostolis.

1. *Debet de jure appellari ab inferiori ad* immediatum *superiorem.*
2. *Non potest de Jure Civili appellari* omisso medio; *quod & praxi tribunalium sæcularium est conforme.*
3. *Vetitum in Parlamento Mechliniensi recipere appellationes Flandrorum omisso* medio.
4. *Appellationes omisso* medio *etiam Jure Canonico vetita.*
5. *Admittit tamen immediatè ad Pontificem omisso* medio.
6. *In Gallia non admittitur appellatio ad Pontificem* omisso medio.
7. *Quomodo* gradatim *appellari debeat?*
8. *Appellatione devoluta ad Sedem Apostolicam, debet causa committi judicibus delegatis* in Partibus *ex Concordatis Galliæ.*
9. *Eadem est Praxis Belgii.*
10. *Hinc evitantur incommoda, quæ ex appellatione ad Pontificem* omisso medio *urgebat Gropperus.*
11. *Appellatione coràm Pontifice introductâ, & causâ decisâ, ulteriori appellationi adhuc locus est.*
12. *Quâ ratione causâ in prima instantia aut secunda coràm Pontifice decisâ, dentur ulteriores appellationes sine detrimento Primatûs Sedis Apostolicæ?*
13. *Per appellationem* immediatè *ad Pontificem non minuuntur appellationes.*
14. *Ex Constitutione Justiniani appellari debet intra* 10. *dies à lata sententia.*
15. *Hæc Constitutio receptâ est à Jure Canonico, etiam in appellatione ab actu* extrajudiciali.
16. *Consonat & passim stylus Curiarum.*
17. *A sententia D. Rectoris Academici appellandum intrà triduum.*
18. *De jure appellari potest viva voce Judice adhuc sedente pro tribunali; sed id non ubique hodie licet.*
19. *Debet appellari in* scriptis, *si non incontinenti appelletur.*
20. *Hactenus dicta consonant Ordinationibus Curiarum Ecclesiasticarum Provinciæ Mechliniensis.*
21. *De Jure debent intra statutum terminum peti litteræ dimissoriæ sive* Apostoli.
22. *Unde hæ litteræ dicti* Apostoli?
23. *Triplex genus Apostolorum.*
24. *Qui intra tempus non petit Apostolos, censetur renuntiare appellationi.*
25. *Olim peti debebant iteratò per distincta tempora; hodiè petuntur* sæpius *unico contextu.*
26. *Potest Judex à quo petuntur Apostoli, accipere terminum juris, vel alium terminum præfigere.*
27. *Judex non facilè recusare potest Apostolos reverentiales.*
28. *Ordinatio Curiæ Rectoralis de non respondendo de refutatoriis.*
29. *In Curiis sæcularibus desiit usus Apostolorum; qui nec in Curiis Ecclesiasticis in Gallia necessarii sunt.*
30. *Ad introducendam & finiendam appellationem Justinianus annum indulsit, & ex causa biennium.*
31. *Hic terminus etiam jure Canonico probatus.*
32. *Etiam quoad appellationes ab actibus extrajudicialibus.*
33. *Terminum introducendæ appellationis à Jure statutum Judex* à quo *ex causa abbreviare potest.*
34. *Terminus à judice præfixus dicitur terminus* hominis.
35. *Unde hi termini dicantur* Fatalia *appellationum?*
36. *Fatalia à jure præscripta, præsertim finiendis causis appellationum in desuetudinem abierunt.*

37.

37. *Fatalia introducendæ & prosequendæ appellationis ferè singularum Curiarum Ordinationibus sunt præfixa.*
38. *De Fatalibus introducendæ appellationis ex Ordinatione Parlamenti Mechliniensis.*
39. *Quæ sint in Curia Brabantiæ?*
40. *Specialis praxis Curiæ Hannoniæ.*
41. *Quæ Fatalia in Curiis Ecclesiasticis Provinciæ Mechliniensis sint præscripta?*
42. *Quid observandum in Curia Rectorali?*
43. *Contra lapsum fatalium non facilè danda restitutio.*
44. *Appellatio debet à judice declarari deserta.*
45. *Quæ ab Actore petenda; & quomodo probetur desertio?*
46. *In causa appellationis de jure communi possunt* nova *facta allegari; congruitque praxis inferiorum Magistratuum.*
47. *Appellatione institutâ in supremis Curiis causa decidenda est ex actis primæ instantiæ, si causa in* scriptis *instructa fuerit.*
48. *Quid circa hunc articulum obtineat in Flandria?*
49. *Quid in Curia Rectoris & Conservatoris Academici?*
50. *In Curiis Ecclesiasticis* nova *facta allegari possunt.*
51. *Ex Decreto Synodi Tridentinæ tenetur Appellans acta coram judice à quo transferre ad judicem appellationis.*
52. *Quomodo puniendus Notarius aut Judex copiam actorum dare recusans?*

I. DE forma appellationis imprimis est, ut appellatio fiat ab inferiore ad superiorem, & quidem immediatum; uti apertè jam pridem leges præscripserunt; adeo quidem, ut Imperatores Antoninus & Verus rescripserint in *L. 21. ff. De Appellat.* " appellationes quæ re» ctò ad Principem factæ sunt, omissis his ad quos de» buerunt fieri ex imo ordine, ad Præsides remitti. Iidem» que rescripserunt, ab Judice, quem à Præside Provinciæ » quis acceperit, non rectè ad Imperatorem appellatum » esse: ideoque eum reverti ad Præsidem debere.

II. Hinc concludunt communi suffragio Interpretes, de Jure Civili appellari non posse ad judicem superiorem, etiam Principem, ejusque Senatum *omisso medio*; quod & hodie tribunalia sæcularia observant: nec solent Concilia Regia appellationes ab inferioribus Magistratibus *omissis mediis* recipere, nisi in singularibus quibusdam & exceptis casibus.

III. Unde & Edicto 7. Octob. 1523. inhibitum fuit Parlamento Mechliniensi recipere appellationes Incolarum Flandriæ *omisso medio*. Verba Edicti sunt: *Avons ordonné & ordonnons par ces Presentes, que lesdictz de nostre Grand Conseil, ne despescheront, ne pourront despescher doresnavant aucuns reliefvements d'appel ou reformation des Sentences & Appointemens interlocutoires & diffinitifz, rendus en nostredit Pays de Flandres, par quelque loy que ce soit*, omisso medio, *pour en avoir & retenir pardevers eulx la cognoissance. Ains voulons & ordonnons que la cognoissance des Causes & Procez audict cas d'appel ou reformation, demeure & appertien aux Juges ou Loix dudict Pays, & à chascun par degré respectivement, quy en ont accoustumé & en doibvent cognoistre.* Id est: Mandavimus & mandamus per præsentes, ut prædicti magni nostri Senatus Consiliarii, non concedant aut concedere possint litteras ad persequendam provocationem, aut ad reformandas sententias; aut interlocutiones decretorias, aut definitivas pronuntiatas in dicta nostra Flandriæ Provincia, qualiscumque lex obtendatur, *omisso medio*, ut ipsi de causa cognoscant; sed volumus & mandamus, ut causarum & litium cognitio, in casu dictæ provocationis aut reformationis spectet & fiat ad Judices, & Leges patrias, & ad eos gradatim respectivè, qui de iis & solent & debent cognoscere.

IV. Secundùm Jus Civile etiam sæpiùs responderunt Pontifices in causis ad forum Ecclesiasticum spectantibus. Et quidem cùm quidam appellassent à sententia Archidiaconi ad Metropolitanum, omisso Diœcesano Episcopo, ad quem fuerat *gradatim* appellandum, ipseque Officialis Archiepiscopi non obstante exceptione per Partem adversam oppositâ processisset. Honorius III. mandavit quibusdam judicibus à se delegatis, *quatenus sententias post hujusmodi appellationem latas denuntient penitus non valere*. Idem jus asseritur in *Cap. 1. §. 1. De Appellat. in 6.*

V. Verùm in hoc jus Canonicum à Civili recedit, quòd cùm hoc nequidem ad Principem immediatè, *omisso medio*, appellari permittat, Jus tamen Canonicum concedat appellationem ad Pontificem Romanum *omissis mediis. Cap. fin. ✠ De Foro comp. Cap. 7. & 54. ✠ De Appellat.* Quod & conforme est Canonibus, qui sub nomine primorum Pontificum referuntur apud Gratianum *Caus. 2. q. 6.* & supra capite præcedenti relati sunt.

VI. In Gallia ex Concordatis inter Leonem X. & Franciscum I. appellatio *omisso medio*, nequidem ad Pontificem admittitur. Verba Concordati sub titulo *De Frivolis Appellat.* sunt: " Volumus quòd si quis offensus coram suo » judice justitiæ complementum habere non possit, ad » *immediatum* superiorem per appellationem recursum ha» beat: nec ad aliquem superiorem, etiam *ad nos* (Leo» nem X.) & *Successores* nostros, vel Sedem Apostolicam » prædictam, *omisso medio*.

VII. Hic articulus desumptus est ex Sanctione Pragmatica tit. *De Causis*: notatque hîc Glossographus, verbo *medio*, gradatim esse appellandum, id est, ad eum qui in gradu proximo est superior eo, à quo appellatur, putà ab Archidiacono ad Episcopum, ab Episcopo ad Archiepiscopum, ab Archiepiscopo ad Primatem, ab illo ad Papam.

VIII. Additur in iisdem Concordatis: " Si quis verò » immediatè subjectus Sedi Apostolicæ, ad eandem Se» dem duxerit appellandum, causa committatur in par» tibus per rescriptum, usque ad finem litis, videlicet » usque ad tertiam sententiam conformem inclusivè, si » ab illis appellari contigerit. Nisi propter defectum de» negatæ justitiæ, aut justum metum: & tunc committi » debeat in partibus convicinis, & cum causarum expres» sione. Quæ etiam de illis, etiam legitimè aliàs quàm » per juramentum, coram Judicibus à Sede Apostolica de» putandis constare debeat. Processus autem contra præ» missa attentatos, nullos & irritos esse volumus, ac res» cripta contra præmissa impetrantes, in expensis, dam» nis & interesse condemnari debere decernimus atque de» claramus.

Notat hîc Rebuffus, " quamvis iste textus loquatur in » subjecto *immediatè* Sedi Apostolicæ, tamen idem in » hoc Regno, in alio quocumque appellante ad Papam » obtinet, ut causa debeat in *partibus* committi, & si » contrarium fiat, ad Senatum appellatur tamquam ab » abusu.

IX. Hoc jure utimur quoque in Belgio; ut nimirum causæ quacumque ratione devolutæ per viam appellationis ad Sedem Apostolicam, committi debeant Judicibus delegatis in *Partibus*, uti fusius ostendimus supra *titulo 5. cap. 3.*

X. Unde licèt in Belgio admittatur subindè appellatio ad Sedem Apostolicam *omisso medio*, nihilominus cavetur incommodum, quod contra hujusmodi appellationes ad supremum *omisso medio*, in Concilio Tridentino urgebat Gropperus: quandoquidem stante hac Belgica disciplina, nequaquam ex simili appellatione sequatur, extra territorium, magno cum sumptuum impendio, & aliorum intolerabilium malorum mole, proficiscendi necessitas; quemadmodum urgebat Gropperus.

XI. Ex supra relatis verbis Concordati intelligitur, quod licèt causa in prima aut secunda instantia fuerit introducta coram Sede Apostolica, nihilominus possit à lata sententia sæpiùs appellari, videlicet usque ad tertiam sententiam conformem: quod & in Belgio constantissimè observatur.

XII. Licèt enim appellatio institui nequeat: nisi ab inferiore ad superiorem; adeoque non videatur à Sede Apostolica ad alium judicem appellari posse: quemadmodum à sententia

sententia Principis, sive supremi ejus Senatûs ulterior appellatio non admittitur: tamen receptum est à Sede Apostolica appellari, non quidem ad alium judicem superiorem; sed ad eamdem Sedem Apostolicam seu Pontificem meliùs informatum: soletque novum Rescriptum à Pontifice sive ejus in Partibus residente Nuntio vel Pronuntio impetrari, quo alius Judex in Partibus delegetur; qui de causa appellationis rursus cognoscat; potestque appellatio sic toties reiterari, quousque habeantur tres sententiæ conformes.

XIII. Quare rectè notat Franciscus Salgado *De Protectione Reg. parte* 3. *cap.* 16. *num.* 68. quòd licèt hodie in foro sæculari rarò aut numquam accidere possit, ut super aliqua causa dentur quinque sententiæ, cùm post primam aut secundam instantiam recurratur ad suprema Prætoria, ubi causæ per duas dumtaxat sententias finiuntur, secus tamen esse in foro Ecclesiastico, ubi omnes gradus reperiuntur per *rescripta impetrata*: hoc est, ope impetrationis rescriptorum, appellationes ita instituuntur, ac si revera tot essent gradus Superiorum, ad quos ab inferioribus per gradus appellatio progrederetur: adeoque nec per appellationem ad Sedem Apostolicam causa acceleratur; aut appellationes minuuntur.

XIV. Olim statutum fuit, ut si quis in judicio propriam fuerit causam prosecutus, atque superatus voluerit provocare, *eodem die* vel *altero* libellos appellatorios offerre deberet, is verò qui negotium tuetur alienum, etiam *tertio* die provocare posset, *L.* 6. §. 5. *Cod. De Appellat.* Sed Justinianus hoc jus mutavit, constituitque *Novella* 23. *cap.* 1. ut omnes appellationes indistinctè *intra* 10. *dies* à recitatione sententiæ intentare liceat: è qua Novella desumpta est Authentica *Hodie* subjecta citato §. 5. diciturque: " Hodie autem cuilibet tribuitur spatium decem » dierum à sententiæ revocatione computandum.

XV. Hæc Justiniani Constitutio probata est etiam de Jure Canonico; declaravitque Bonifacius VIII. in *Cap.* 8. *De Appellat. in* 6. quòd ab actibus extrajudicialibus, in quibus potest appellatio interponi, debeat provocatio fieri intra *decem* dierum spatium, scilicet à die scientiæ gravaminis illati.

XVI. Quod & moribus Belgii, & Curiarum Ordinationibus consonum esse ostendit Christinæus ad Bugnionium *De Legibus abrog. lib.* 2. *cap.* 150. & notanter expressum est *art.* 583. *Ordinat. Curiæ Brabantiæ*; numerans dies illos à die latæ sententiæ, vel à die quâ scivit sententiam latam fuisse. Vide etiam Metulam in *Praxi Curiæ Hollandicæ lib.* 3. *cap.* 2.

Ex Statuto hujus Universitatis à sententia D. Rectoris appellandum est intra *triduum* ad Dominos quinque Judices appellationum.

XVII. Interponenda autem ita est appellatio, ut de ea interposita appareat: non tamen necesse est, illam præsentare Judici sedenti pro tribunali, sed potest ubique præsentari; imò sufficit illam præsentare actorum Magistro seu Notario in absentia judicis, ut ait Maranta *parte* 6. *actu* 2. *num.* 134.

XVIII. De jure communi à sententia, mox ut lata est, potest vivâ voce, id est, Judice adhuc sedente pro tribunali appellari, *L.* 14. *Cod. De Appellat.* sufficitque dicere, *appello*, *L.* 2. *ff. eod.* hocque scribi in actis per Notarium seu Graphiarium sive Secretarium Curiæ. Notat tamen Simon à Groenewegen ad citatam *Legem* 14. quòd " nonnullorum locorum moribus vivâ voce appellare in » facie Judicis nefas sit. " Mores & consuetudines, nec non Ordinationes singularum Curiarum in his observanda sunt.

XIX. Si non fuerit incontinenti vivâ voce appellatum, tunc interponenda est scripto appellatio, *L.* 5. *ff. eod.* idque per libellum, qui contineat à quo appelletur, adversus quem, & à qua sententia, *L.* 1. §. *fin. ff. eod.* Vide Imbertum Instit. forens. *lib.* 2. *cap.* 1. Andream Gayl *lib.* 1. *observat.* 130.

XX. Hæc omnia expressa sunt in Ordinationibus Curiarum Eccles. Provinciæ Mechl. *tit.* 16. *art.* 1. " Qui gra» vatum per prioris Judicis sententiam se sentiet, poterit » appellare verbaliter illico apud acta, Judice qui senten» tiam tulit adhuc pro tribunali sedente: alioquin in scri» pto Judici intra decendium à lata sententia insinuando: » & appellatio alia interposita nulla erit, neque causam » ad superiorem devolvet.

XXI. Non sufficit autem appellatum esse statim aut ex intervallo, nisi etiam appellans intra statutum tempus petat *Apostolos*, id est, litteras dimissorias, quas Judex à quo appellatum est, transmittit ad Judicem ad quem appellatum est, in testimonium & fidem appellationis interpositæ.

XXII. Dicuntur ergo dimissoriæ, quia, ut dictum est, per eas causa transmittitur ad Judicem, qui appellatus est, *L.* 106. *ff. V. S.* & *L. unica ff. De Libellis dimissoriis*: ubi & *Apostoli* vocantur à Græco ἀποστέλλω, quod est mitto, quia mittuntur ad Judicem ad quem, ut de causa appellationis instrui possit, ait Andreas Vallensis ad tit. *De Appellat.* §. 10. *num.* 2.

XXIII. Apostoli hodie sunt in triplici differentia. Primi dimissorii, qui sunt litteræ ad Judicem appellatum directæ, testificantes de appellatione coram Judice à quo, vel aliis personis, legitimè interpositâ & admissâ.

Alii sunt Reverentiales, quando non ob justitiam causæ, sed solùm ob reverentiam Superioris ad quem appellatum est, defertur appellationi; hique hodie ordinarii, & penè soli in usu sunt.

Refutatorii denique sunt, quibus Judex à quo significat Judici ad quem, se non admisisse appellationem; de quibus in *L. fin.* §. IN REFUTATORIIS *Cod. De Appellat.*

XXIV. Hodie " ab eo, qui appellat, intra 30. dies » instanter Apostoli peti debent, & eidem intra dictum » tempus à Judice exhiberi: aliàs præsumitur appellatio» ni suæ renuntiare appellans, si eos intra idem tempus » petere prætermittat, etiamsi vadat, aut mittat ad ap» pellationem hujusmodi prosequendam. " *Caput* 6. *De Appellat. in* 6.

XXV. In eodem Capitulo non obscurè indicat Pontifex, quòd Apostoli *instanter* per diversa tempora petendi sint; sive *sæpius* apud judicem pro iis obtinendis instandum; quod & supponitur in *Clem.* 2. *eod.* ubi dicitur: " Quamvis rigor juris exposcat, eum qui appellat debere » petere Apostolos congruo loco & tempore, *sæpius & » instanter*: Nos tamen antiquam & communem obser» vantiam litigantium sequi & æquitatem rigori præferri » volentes, decernimus sufficere quòd per appellantem » *simul uno* contextu Apostoli instanter & sæpiùs postu» lentur.

Hoc nunc jure utimur; solentque unico contextu peti Apostoli hac ferè formula: Peto responderi de Apostolis *instanter, instantiùs, instantissimè.*

XXVI. Potest Judex à quo petuntur Apostoli assignare petenti certum terminum, aut etiam terminum juris ad recipiendos Apostolos; intra quem si *instanter*, & sæpius, saltem uno contextu non petat, vel recusat recipere oblatos, appellationi suæ appellans renuntiare censetur, dictâ *Clement.* 2.

XXVII. Additur in eadem Clementina: " Quòd si » Judex in termino ad dandum Apostolos præfixo per eum, » ipsos appellanti petenti non dederit; aut si dum pete» rentur Apostoli, responderit se daturum eosdem, nullo » termino certo sibi præfixo; vel intra juris terminum se » eos asseruerit velle dare, & postea per appellantem » congruo loco & tempore sæpiùs & instanter uno con» textu etiam requisitus, eos non curaverit intra eumdem » terminum exhibere; appellationem suam ex tunc prose» qui possit appellans, ac si expresse fuissent eidem Apo» stoli denegati.

Hic satis innuitur, ordinariè appellationi deferendum; neque facilè de *refutatoriis* esse respondendum; præsertim si sit sententia definitiva de se appellabilis: quia de justitia sententiæ jam latæ ulteriùs ipse Judex à quo judicare non potest: sed judici ad quem judicium permittere debet.

XXVIII. Unde in Ordinationibus Curiarum DD. Rectoris & Conservatoris Privilegiorum hujus Universitatis *art.* 49. decernitur: " Quoniam lites sæpiùs oriuntur super Apostolis, ac refutatorii Apostoli a diffinitiva non magnum habeant momentum, cùm adeatur nihilominus Judex superior, qui inhibet revocatque attentata: Judex deferat omni appellationi à diffinitiva, nisi appellans fuerit manifestè contumax: aut talis sit casus, in quo non cadit de jure appellatio.

XXIX. In Curiis & tribunalibus sæcularibus usus Apostolorum passim abolitus est, uti observat Gudelinus De Jure noviss. *lib.* 4. *cap.* 14. & pluribus citatis Christinæus ad Bugnionium *lib.* 1. *cap.* 98. Quin imo teste Claudio Fleury in Institut. Juris Ecclef. *parte* 3. *cap.* 23. ne quidem in Curiis Ecclesiasticis illorum usus superest in Gallia: sed appellatio interponitur per actam, & introducitur per libellum, aut commissionem Metropolitani, quæ supplet voces litterarum relevii. Verba auctoris sunt: *On n'use plus, même en Cour d'Eglise* D'APÔTRES, *ou Lettres de renvoy, que l'Appellant devoit obtenir du Juge* A QUO: *mais l'appel s'interjette par un Acte, & se releve par Requête, ou par commission du Metropolitain, qui tient lieu de relief.* Id est: Abolitus est etiam in Curiis Ecclesiasticis usus *Apostolorum* aut litterarum dimissionis, quas appellans impetrare debebat à Judice A QUO; verùm provocatio interponitur per actam, ejusque persequendæ professio fit per libellum, aut mandatum Metropolitani, quod hic vices subit diplomatis ineundæ provocationis.

Verisimile est, quòd hæc praxis invaluerit in Curiis Ecclesiasticis, postquam Edicto Regio anni 1667. ordinatum fuit, ut in tribunalibus Ecclesiasticis teneretur forma tribunalium Civilium.

XXX. Tempus introducendæ & finiendæ appellationis hodie de jure communi est annus, vel ex causa biennium à die interpositæ appellationis. *Auth.* EI QUI *Cod. De Temporibus & reparat. appellationum*; quæ relata est à Gratiano in *Can.* 41. *caus.* 2. *q.* 6.

XXXI. Hic terminus etiam Jure Canonico præscriptus est *Cap.* 4. & 5. ✕ *De Appellat.* Et quidem in posteriori scribit Alexander III. " Quòd si ante sententiam, vel postea fuerit appellatum, hujusmodi appellantibus annus indulgetur; aut ex necessaria & evidenti causa biennium.

XXXII. Et in *Clementina* 3. *eod.* declaratur, quòd sicut appellationem judicialem, sic & extrajudicialem intra annum à die interpositionis ipsius, vel à die illati gravaminis, ubi à futuro gravamine appellatur, prosequi & finire tenetur appellans. Quod si justo cessante impedimento non fecerit, debebit ejus appellatio deserta censeri.

XXXIII. Et hic quidem est terminus *juris*; quem ipse *Judex à quo* subinde abbreviare potest, juxta illud quod verbis supra relatis immediatè subnectit Alexander III. " Nisi fortè Judex à quo appellatum fuerit, secundùm locorum distantiam, & personarum, & negotii qualitatem *recisius* tempus fuerit moderatus.

XXXIV. Terminus à Judice præfixus vocatur terminus *hominis*; declaraturque in *Clem.* 4. *De Appellat.* " Quamdiu appellationis prosecutio per compromissum, vel aliàs de Partium expresso consensu differtur: tempus ad prosequendum eamdem *ab homine* vel *à jure* præfixum currere nolumus appellanti: nisi fortè Judex videns, ex dilatione periculum imminere, præciperet in illa procedi.

XXXV. Hæc tempora vocantur *fatalia* appellationis; eò quòd si hæc elabi sinantur, appellatio efficiatur deserta, & quasi moriatur, seu *fato* quodammodo extinguatur. Vide Wamesium ad *Cap.* 5. ✕ *De Appellat. num.* 2.

XXXVI. Observant autem communiter Pragmatici, hæc *fatalia* nostris & aliorum moribus in desuetudinem abiisse; præsertim quatenus præfigunt terminum *finiendæ* appellationis. Sicuti enim primæ instantiæ; postquam in causa conclusum est, perpetuæ sunt; ita & hodie appellationum instantiæ. Gudelinus *lib.* 4. *De Jure noviss. cap.* 14. *num.* 30. & plures citati à Christinæo in notis ad Bugnionium *lib.* 1. *cap.* 100.

XXXVII. Verùm licèt nec fatalia ad introducendam aut prosequendam appellationem à jure præscripta, moribus ubique serventur, certa tamen singularum Curiarum instructionibus introducendæ & prosequendæ appellationis fatalia sunt constituta, quæ si appellans negligat, deserta censetur appellatio.

XXXVIII. In Ordinationibus Parlamenti Mechliniensis tit. *De Materia appellat. art.* 2. dantur tres menses à die factæ appellationis ad introducendam appellationem sub pœna desertæ appellationis. Et contra lapsum dicti temporis non vult concedi relivium à Parlamento, nisi ex causa urgente fundata in jure. Verba articuli sunt: *Qui voudra appeller de Sentence contre lui renduë, dont est permis d'appeller, sera tenu ce faire en dedans dix jours, selon la disposition du Droict écrit. Et relever son appel, ensemble executer icelui & faire servir le jour en dedans trois mois du jour de l'appellation interposée, à peine de desertion. Et contre ledit temps ne sera accordé aucun relief par lesdits de nôtre grand Conseil, ne fût pour cause urgente fondée en droict.* Id est: Qui à sententia adversus se lata, à qua provocare licitum fuerit, Judicem superiorem appellare intendet, juxta Juris scripti constitutionem, intra decem dies id facere obstringetur, interpositæque provocationis persecutionem profiteri, eamdemque executioni mandare & instruere ad diem intra trimestre ab interposita appellatione, sub pœna deserti vadimonii, quo tempore elapso non concedentur à magno nostro Consilio litteræ actionis restitutoriæ, nisi ob causam urgentem in jure fundatam.

XXXIX. Ordinationes Curiæ Brabantiæ *art.* 583. concedunt dumtaxat *viginti* dies ad introducendam appellationem computandos à lapsu decem dierum, qui dati sunt ad appellandum, sub pœna desertæ appellationis. Tenor articuli est: *Sal gehouden zyn.... binnen twintigh dagen naer de expiratie van de voornoemde thien dagben, ofs dat 't vonnisse tot synder kennisse ghekomen sal zyn, syn brieven van appellatien releveren ende executeren, op de pene van desertien, ende dat die Rechters à* quibus *sullen moghen procederen tot executien van heuren vonnisse, al ofter niet af geappelleert en waere, waer tegen men niet en sal mogen releveren, ten waere om saecken van minoriteyt, sieckte, nootelycke absentie, ofs andere pregnante redenen den Hove daer toe moverende.* Id est: Obstringetur intra diem vigesimum, post lapsum prædictorum decem dierum, aut ex quo sententia ipsi innotuerit, interpositæ provocationis persecutionem profiteri, eamque exequi sub pœna deserti vadimonii, quódque Judices *à quibus* sententiam latam executioni mandare possint, non secus ac si nulla esset interposita provocatio, adversùs quæ restitutionem persequi non licebit, nisi ob rationes aut minoris ætatis, aut morbi, aut absentiæ necessariæ, aut aliam demum causam urgentem, quæ Curiam permoveret.

XL. Quin in Curia Hannoniæ debet appellari inter decem dies & decem noctes à die intimatæ sententiæ, & prima die juridica introduci appellatio, modò inter diem juridicam & interjectam appellationem fuerint septem dies liberi; idque sub mulcta sex florenorum, quâ mediante poterit & sequenti die juridica appellatio introduci. Verba *articuli* 443. Ordinationum dictæ Curiæ sunt: *Lequel appel estant ainsi interjecté, devra estre relevé aux premiers plaids de nostredite Cour ensuyvans, pourveu qu'il y ait sept jours francs depuis l'appel; sinon ledit appellant encherra en six florins d'amende au profit de l'Officier & Juge subalterne dont seroit appellé, & luy sera neantmoins encor permis de relever sondit appel aux seconds plaids après qu'il l'aura interjecté, & si lors il demeure encore défaillant de le faire, son appel sera declaré pery & desert, & ledit appellant condamné aux despens, aussi en la moitié de l'amende du fol appel.* Id est: Quam provocationem sic interpositam persequi oportebit primâ die juri-

juridicâ dictæ nostræ Curiæ subsequente, modò ab interposita appellatione septem dies liberi elapsi fuerint, aliàs provocans mulctam incurret sex florenorum ad emolumentum Ministri & Judicis inferioris à quo provocaverit, licebitque ei nihilominus sequenti die juridicâ appellationem interpositam persequi; si autem & tum deficeret, declarabitur provocatio ejus irrita & deserta, provocansque condemnabitur in sumptus; insuperque, ut medietatem mulctæ ob inanem provocationem persolvat.

Neque in Curiis Ecclesiasticis *Fatalia* à jure præscripta ubique servantur.

XLI. In Ordinationibus Curiar. Eccles. Provinciæ Mechl. *tit.* 16. *art.* 1. statuitur: "Et intra 30. à sententia petitis debitè Apostolis, tenebitur appellans impetrare à Judice ad quem, citationem, seu litteras relevii, & illas exequi intra 20. dies à die ultimæ responsionis Apostolorum numerandos, nisi Judex respondens de Apostolis alium terminum præscripserit. Post illud tempus citari poterit ad docendum de facta diligentia, intra certum tempus Judicis arbitrio moderandum; eoque lapso & neglecto, appellatio declarabitur deserta, & procedetur per Judicem à quo ad executionem rei judicatæ.

XLII. Ordinationes Curiæ DD. Rectoris & Conservatoris Privilegiorum hujus Universitatis *art.* 49. præscribunt, ut "simul atque appellatum est, præfigatur terminus appellanti ad introducendam appellationem coram superiore Judice: scilicet ut non tantùm interim Rescriptum impetretur, verùm etiam & Pars sit citata, & appellans interim ibi compareat; & intereà cesset executio.

XLIII. In citatis Ordinationibus Curiarum Ecclesiasticarum *art.* 5. decernitur insuper: "Contra lapsum fatalium appellandi, & appellationem introducendi, & prosequendi, non poterit Judex ad quem restituere, nisi pars doceat per se non stetisse, seu aliam causam alleget, & probet non levem, sed in jure legitimè fundatam.

XLIV. Ut autem Judex à quo ob desertam appellationem ad executionem sententiæ procedere queat, debet ipsa appellatio à Judice *ad quem* declarari deserta. Hæc declaratio ab appellato petenda est: quia multæ excusationes proponi possunt, ob quas non sit deserta appellatio: ubi autem potest defensio competere, requiritur sententia declaratoria, *Cap.* CUM SECUNDUM *De Hæreticis in 6.*

XLV. Monet autem Rebuffus in Tractatu *De Appellationibus art.* 5. *num.* 28. in hac materia desertionis tria peti ab Actore. Primò, declarari appellationem desertam, eò quòd non relevavit illam intra tempus præstitutum, vel non est eam prosecutus. Secundò, quòd decreta à Judice & statuta suum sortiantur plenum effectum. Tertiò, quòd Reus appellans condemnetur in expensas instantiæ desertionis.

Probatur autem desertio appellationis ex inspectione & collatione actorum; si nimirum ex his appareat, appellantem intra præstitutum tempus appellationem non instituisse, aut prosecutum fuisse.

XLVI. Si Jus commune attendamus in *L.* 6. §. 1. & *L.* 57. *Cod. De Appellat.* & *L.* 4. *Cod. De temporibus appellat.* permittitur appellantibus uti novis allegationibus, factaque deducere quæ in prima instantia omissa fuerunt; idque & moribus observari saltem in Curiis subalternis asserit Christinæus ad Bugnionium *lib.* 2. *cap.* 127. Adde & Simonem à Groenewegen ad citatam *Legem* 4. ubi notat, quòd hæc Lex etiam hodie obtineat.

XLVII. In Curiis supremis tamen, si appellatum sit à sententiis *per scriptum* instructis, ex iisdem actis judicandum est *an bene*, *an malè* appellatum vel reformatum sit; uti ibidem monet à Groenewegen, & nominatim præscribitur *art.* 609. *Ordinat. Curiæ Brabantiæ*; nisi sit obtenta licentia à Curia allegandi *nova* facta, quæ si obtenta fuerit, causaque appellationis ex *novis* factis decisa sit, idipsum in sententia exprimendum erit, juxta *art.* 611. dictarum Ordinat. His conformis est *art.* 456. Ordinationum Curiæ Hannoniæ.

XLVIII. Edicto de ultima Junii 1495. mandatur, ut lites à quatuor primariis civitatibus sive Magistratibus Flandriæ decisæ, & per appellationem vel reformationem ad Concilium Provinciale Flandriæ devolutæ ex iisdem actis definiantur, an malè vel bene judicatæ sint: sic tamen, ut acta transferantur debitè clausa, sigillata, & præsentibus procuratoribus Partium recognita: & Judices sententiam suam sic latam defendant. Habetur Edictum *parte* 1. *Edict. Fland. lib.* 1. *Rubr.* 6.

XLIX. Citatæ Ordinationes Curiæ Rectoralis & Conservatorialis *art.* 55. statuunt: "Ut apud *quinque Judices* judicetur ex *iisdem* actis, an bene vel malè: Et non liceat nova facta allegare, vel non probata probare, nisi ex causa, & præstito juramento, uti in prima instantia dictum," nimirum *art.* 14.

L. Ordinationes Curiarum Eccles. Provinciæ Mechliniensis sufficienter indicant *tit.* 16. *art.* 12. nova facta in priore instantia non allegata, in causa appellationis posse allegari; nam volunt, ut "die serviente appellans litteras relevii reproducet, & simul sine ulteriore dilatione Procurator de mandato docebit, & gravamina per articulos exhibebit, & simul ulterius allegabit, quæcumque in *priori* instantia *non allegaverit*, quæ ad rem suam facere existimabit.

LI. Vult autem Synodus Tridentina *Sess.* 24. *cap.* 20. *De Reformat.* ut "si quis in casibus à jure permissis appellaverit, aut de aliquo gravamine conquestus fuerit, seu aliàs ob lapsum biennii.... ad alium judicem recurrerit; teneatur acta omnia, coram Episcopo gesta, ad judicem appellationis expensis suis transferre, eodem tamen Episcopo priùs admonito; ut, si quid ei pro causæ instructione videbitur, possit judici appellationis significare. Quòd si appellatus compareat; cogatur tunc is quoque actorum, quæ translata sunt, expensas proportione sua, si illis uti voluerit, subire; nisi aliter ex loci consuetudine servetur, ut scilicet ad appellantem integrum hoc onus pertineat.

LII. Utque appellans in prosequenda sua appellatione, defectu actorum, non impediatur, Synodus adjungit: "Porrò ipsam actorum copiam teneatur notarius, congrua mercede accepta, appellanti quantò citiùs, & ad minùs intra mensem, exhibere. Qui notarius si in differenda exhibitione fraudem fecerit, ab officii administratione arbitrio Ordinarii suspendatur; & ad dupli pœnam, quanti ea lis fuerit, inter appellantem & pauperes loci distribuendam, compellatur. Judex verò, si & ipse impedimenti hujus conscius particepsve fuerit, aliterve obstiterit, ne appellanti integrè acta intra tempus traderentur; ad eamdem dupli pœnam, prout suprà, teneatur: non obstantibus, quoad omnia suprascripta, privilegiis, indultis, concordiis, quæ suos tantùm teneant auctores, & aliis quibuscumque consuetudinibus.

CAPUT III.

De Effectu appellationis.

1. *Pendente appellatione nihil innovandum.*
2. *Idque donec in causa appellationis fuerit pronuntiatum.*
3. *Hic effectus appellationis etiam jure Canonico probatus.*
4. *Appellatione pendente innovatum à judice à* quo, *revocari debet per judicem* ad quem, *tamquam attentatum.*
5. *Id etiam obtinet in appellatione quantumvis frivolâ, si Judex à quo eidem detulerit.*
6. *Hic effectus non habetur, nisi appellatio judici à quo, & Parti fuerit intimata.*
7. *Appellatio* ab interlocutoria *non habet hunc effectum ante inhibitionem judicis* ad quem.

8. *Ratio differentiæ inter appellationem à definitiva, & ab interlocutoria.*
9. *Post inhibitionem innovatum est cassandum, licèt ratio inhibitionis vera non fuerit.*
10. *Attentata revocanda per judicem* ad quem.
11. *Per appellationem jurisdictio judicis non omnino tollitur; sed suspenditur.*
12. *Judex* à quo *potest vi retentæ jurisdictionis ordinare quæ ad expeditionem appellationis conducunt.*
13. *Duplex appellationis effectus, devolutivus & suspensivus.*
14. *Effectus suspensivus nonnullis appellationibus nominatim substractus.*
15. *Jure Decretalium in causis* correctionis *non datur appellatio cum effectu* suspensivo.
16. *Hæ Decretales etiam locum habent in correctione Clericorum secularium.*
17. *A correctione legitima appellari non posse cum effectu suspensivo definit Concilium Lateranense.*
18. *Conforme est Decretum Synodi Tridentinæ.*
19. *Admittitur tamen appellatio cum effectu* devolutivo.
20. *Prædicta Decreta procedunt in quorumcumque Superiorum correctione.*
21. *Si Prælati excesserint formam correctionis, ab eorum Decretis potest appellari cum effectu suspensivo.*
22. *Dum à correctione appellatur, debet exprimi causa gravaminis & excessûs.*
23. *Decretum contra Regulares temerè ad Curiam Romanam appellantes.*
24. *A lata sententia excommunicationis non appellatur cum effectu* suspensivo.
25. *Excommunicatus potest denuntiari non obstante appellatione.*
26. *Quare ab excommunicatione lata appellatio non detur cum effectu suspensivo?*
27. *Ab excommunicatione nondum absolutè inflicta, appellari potest cum effectu* suspensivo.
28. *Nonnulla sunt tribunalia, à quorum sententiis non appellatur quoad effectum* suspensivum.
29. *Quomodo hoc jure gaudeat sententia quinque judicum hujus Universitatis, si sit conformis sententiæ D. Rectoris?*
30. *Sententiæ non excedentes summam 50. florenorum in Curiis Ecclesiasticis Provinciæ Mechliniensis, mandantur executioni non obstante appellatione.*
31. *In causis officii, deflorationis & similibus privilegiatis, non recipitur appellatio cum effectu* suspensivo.
32. *Neque in causa alimentorum.*
33. *Quid de causis Beneficialibus?*

I. Regula ab omnibus uno consensu recepta est, pendente appellatione nihil posse innovari seu attentari; sed omnia in eodem statu, in quo erant tempore introducendæ, vel introductæ appellationis, quamdiu de ea cognoscitur, manere oportere, *L. unica ff. Nihil innovari appellatione interposita*; ubi scribitur: "Appellatione interpositâ, sive ea recepta sit, sive non, medio tempore nihil novari oportet: si quidem fuerit recepta appellatio, quia recepta est: si verò non est recepta, ne præjudicium fiat, quoad deliberetur utrum recipienda sit appellatio, an non sit.

II. Deinde additur §. 1. "Receptâ autem appellatione tamdiu nihil erit innovandum, quamdiu de appellatione fuerit pronuntiatum.

III. Hæc regula etiam Jure Canonico probata est; atque Pontifex ait in *Cap. 7. De Appellat. in 6.*" Non solùm innovata post appellationem à definitiva sententia interjectam, debent semper (exceptis casibus in quibus jura post sententiam prohibent appellare) ante omnia per appellationis Judicem penitus revocari: sed etiam ea omnia quæ medio tempore inter sententiam & appellationem (quæ postmodum intra decendium interponitur ab eadem) contingit innovari, ac si post appellationem eandem innóvata fuissent.

IV. Itaque si post appellationem à definitiva quidquam innovaverit aut attentaverit Judex *à quo*, illud imprimis statim & ante omnia per Judicem appellationis remedio attentatorum revocari, irritari, seu cassari debet. *Cap. 55. ꝟ De Appellat.*

V. Si Judex *à quo* appellationi quamtumvis frivolæ detulerit, mox ab ulteriore causæ prosecutione desistere tenetur; & si quid pendente appellatione innovaverit, tamquam *attentatum* erit revocandum. Rationem assignat Pontifex in *Cap. 5. De Appellat. in 6.*" Quia Judex ipse, quantum in se fuit, à se jurisdictionem abdicavit eamdem, appellationi deferens minùs justæ, totius causæ decisio in Superioris est potestate transfusa.

VI. Ut tamen attentata post appellationem interpositam à definitiva revocentur, necesse est, appellationem fuisse intimatam Judici & Parti; nam aliàs Judex & Pars eam ignorantes possunt de jure procedere in causa, nec tunc per eos attentata revocantur, uti tradit Maranta *parte 6. actu 2.*

VII. Quin & ulteriùs declarat Pontifex in *Cap. 7. De Appellat. in 6.* quòd " illa, quæ post appellationem interpositam ante definitivam sententiam innovantur, donec appellationis causam veram esse constiterit, renovari non debent: nisi Judex appellationis (postquam sibi constiterit per appellationem emissam, ex causa probabili fore ad se negotium devolutum) inhibeat Canonicè Judici (à quo appellatum extitit) ne procedat: tunc enim quidquid post inhibitionem hujusmodi fuerit innovatum, est (licèt causa eadem non sit vera) per eumdem appellationis Judicem ante omnia in statum pristinum reducendum.

VIII. Cùm enim Judex *à quo* ante sententiam definitivam non sit functus suo officio, maneatque adhuc Judex in causa principali post latam sententiam *interlocutoriam*, hinc receptum apparet, quòd per appellationem ab hac sententia non claudantur ejus manus, nec processus ulterior sistatur, quousque per Judicem appellationis, habitâ de veritate causæ appellationis summariâ informatione, *inhibitio* facta fuerit.

IX. Factâ autem inhibitione, si quid innovatum fuerit, tamquam attentatum ante omnia in pristinum statum est reducendum; etiamsi causa appellationis allegata non fuerit vera, ut dicit Pontifex in citato *Cap. 7.* idque ob contemptum Judicis *ad quem*; qui in causa appellationis reputatur Superior respectu Judicis *à quo*.

X. Attentata autem pendente appellatione revocanda sunt per Judicem ipsum appellationis, dicto *Cap. 7.* Hæc enim revocatio attentatorum, quæ fit cum privilegio *ante omnia*, pars quædam est appellationi cohærens; ut non sit propterea conveniens, alium Judicem de ea cognoscere; ne quæ in causa sunt continentia & cohærentia, separentur, & in plures Judices diffundantur. Accedit, quòd cùm per attentata lædatur jurisdictio Judicis *ad quem*, etiam ratio postulet, ut per illum solum prudenter illa corrigantur.

XI. Quamvis per appellationem à definitiva causa totaliter devolvatur ad Judicem appellationis; non ideo tamen omninò tollitur jurisdictio Judicis *à quo*; sed potiùs suspenditur, eatenus scilicet, ut nihil queat in causa decernere aut facere, quod appellationi, aut appellanti præjudicare posset; nequaquam verò suspenditur jurisdictio quoad ea, quæ tendunt ad faciliorem, expeditioremque appellationis prosecutionem; circa quæ jurisdictionem suam adhuc retinet Judex *à quo*, etiam post interpositam & receptam appellationem.

XII. Ex hac retenta aliquali jurisdictione profluit, quòd Judex *à quo* provocatum est, compellere appellantem queat, ut appellationem interpositam prosequatur, *Cap. 14. ꝟ De Appellat.* deinde, ut appellans intra certum tempus iter arripiat, ut provocato judici se exhibeat, item inhibere, ne lite pendente attentet; item ab excommunicatione absolvere, si ab ipso appellans excommunicatus fuit; & pleraque alia, quæ tendunt ad appellationis expeditionem, non etiam ad ulteriorem causæ cognitionem.

tionem. Ita Wamesius ad *Cap.* 17. ˣ *De Appellat.* *num.* 3.

XIII. Ordinarius igitur appellationis effectus est, sistere executionem sententiæ Judicis *à quo*; omnemque ejus vim suspendere, ac integram causæ cognitionem ad Judicem superiorem deferre. Itaque appellatio de se & ex natura sua habet duplicem effectum, nimirum devolutivum & suspensivum. Priorem quidem in quantum appellatione mediante, causæ cognitio & decisio devolvitur ad Judicem appellationis: Posteriorem autem in quantum per appellationem suspenditur effectus sive executio sententiæ à qua appellatum est.

XIV. Verùm quia hæc sententiarum & Decretorum *suspensio* occasione appellationis interjectæ frequenter plurima eaque gravissima parit incommoda, visum fuit, nonnullis appellationibus effectum hunc suspensivum nominatim adimere; ipsarumque sententiarum aut Decretorum executionem permittere, non obstante appellatione; quamvis etiam ab iisdem sententiis appellatio quoad effectum *devolutivum* permittatur.

XV. Ita cuidam Abbati Ordinis S. Benedicti rescribit Alexander III. in *Cap.* 3. *De Appellat.* " Si quando quilibet subditorum tuorum ad remedium appellationis » convolaverit, non ideo minus eum juxta tenorem mandati, quod in prædicta Regula (Sancti Benedicti) continetur, & institutionem Ordinis corrigas & castiges.

Rationem præmisit: " Quia remedium appellationis » non ideo est inventum, ut alicui à religionis & Ordinis » observantia exorbitanti debeat in sua nequitia patrocinium exhibere.

Et rursus in *Cap.* 16. ˣ *eod.* ex Concilio Lateranensi sub Alexandro III. decernitur: " Nec subjecti contra disciplinam Ecclesiasticam in vocem appellationis erumpant.... Præcipuè verò (ait Concilium) hoc in Religiosis volumus observari, ne Religiosi cum pro aliquo » excessu fuerint corrigendi, contra regularem Prælati » sui & Capituli disciplinam appellare præsumant, sed » humiliter ac devotè suscipiant, quod pro salute sua fuerit eis injunctum.

XVI. Cæterùm etsi hæ Decretales *nominatim* loquantur de *Religiosis*, inspectâ tamen earum mente, vindicant sibi locum etiam in aliis subditis, uti communiter tradunt Doctores, quos citat & sequitur Prosper Fagnanus in *Cap.* AD NOSTRAM ˣ *De Appellat. num.* 4.

XVII. Hinc uno quasi consensu post Glossam ad citatum *Cap.* 3. tradunt Doctores, à *correctione legitima* non appellari, saltem quoad effectum *suspensivum*.

Hæc regula evidentius probatur in *Cap.* 13. ˣ *De Officio Ordinarii*, ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. ubi generaliter pronuntiatur: " Ut *correctionis* & reformationis officium liberè valeant exercere, (Ecclesiarum Prælati) decernimus ut *executionem* ipsorum nulla » consuetudo vel *appellatio* valeat impedire.

XVIII. His aliisque Decretis inhærens Synodus Tridentina in variis Decretis declaravit, mentem suam esse, ut executio correctionis viâ appellationis nequaquam sisteretur. Et quidem *Sess.* 22. *cap.* 1. *De Reformat.* cum decrevisset, ut quæ aliàs à Summis Pontificibus, & à sacris Conciliis de Clericorum vita, honestate, cultu, doctrina retinenda, ac simul de luxu, comessationibus, choreis, aleis, lusibus, ac quibuscumque criminibus, nec non sæcularibus negotiis fugiendis copiosè ac salubriter sancita sunt, eadem in posterum iisdem pœnis, vel majoribus arbitrio Ordinarii imponendis, observentur, immediatè Synodus subjungit: " Nec appellatio *executionem hanc*, » quæ ad morum *correctionem* pertinet, suspendat.

Et rursus speciali Decreto id inculcavit Synodus *Sess.* 24. *cap.* 10. *De Reformat.* cujus Decreti verba sunt: " Episcopi, ut aptius, quem regunt, populum possint in officio atque obedientia continere, in omnibus iis quæ ad » visitationem, ac morum correctionem subditorum suorum spectant, Jus & potestatem habeant etiam tamquam Apostolicæ Sedis Delegati, ea ordinandi, moderandi, puniendi & exequendi, juxta Canonum Sanctiones, quæ illis ex prudentia sua pro subditorum emendatione, ac Diœcesis suæ utilitate necessaria videbuntur. Nec in his, ubi de visitatione aut morum correctione agitur; exemptio, aut ulla inhibitio, appellatio, seu querela, etiam ad Sedem Apostolicam interposita, executionem eorum, quæ ab his mandata, decreta aut judicata fuerint, quoquo modo impediat, aut » suspendat.

XIX. Appellationem in casu *correctionis* non admitti quoad effectum *suspensivum*, satis clare exprimitur; at eam excludi quoad effectum *devolutivum*, ex verbis Decretorum elici nequit: quin & consulta S. Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum respondit, appellationem in causis correctionis esse permissam, ita tamen, ut non suspendat executionem; sive non habeat effectum *suspensivum*. Hacque ratione conciliari posse ejusdem Concilii Decretum *Sess.* 13. *cap.* 1. *De Reformat.* quo permittitur appellatio in causa correctionis post sententiam definitivam, vel antea si gravamen sit irreparabile. Vide Fagnanum loco citato *num.* 6. & sequentibus, ubi & varias Congregationis Declarationes refert, quibus probatur Concilium Tridentinum non sustulisse appellationem in causa correctionis quoad effectum *devolutivum*; sed tantum quoad effectum *suspensivum*: id est, causa correctionis possit quidem per appellationem ad Superiorem deferri, ut hic de correctione, an bene, an malè facta sit, cognoscat; sed executionem correctionis interim impedire nequeat, aut inhibere Superiori corrigenti, ne ad executionem illius progrediatur.

XX. Nec illud dumtaxat procedit in correctione Prælatorum Regularium aut Episcoporum respectu suorum Clericorum; sed & omnium etiam inferiorum, qui Jus corrigendi & puniendi, vel ex consuetudine, indulto, aut privilegio obtinent; quemadmodum ostendit Zypæus *Consult.* 3. *De Accusat.* occasione cujusdam Clerici, qui Præfecto ceremoniarum in obeundis *Divinis* Officiis obedire jussus, & ob contumaciam atque insolentia verba, à *Capitulo* culpam agnoscere, & ibidem deprecari jussus, diffugio appellationis se tueri volebat: de quo casu resolvit ibidem Zypæus, appellationem interjectam à Clerico non posse *executionem* sistere, utpote in materia correctionis.

XXI. Concilium Lateranense in citato *cap.* 13. declarans, correctionis aut reformationis executionem non posse per appellationem suspendi, addit hanc exceptionem: *Nisi formam in talibus excesserunt* (Prælati) *observandam.* Hinc communiter concludunt Canonistæ, appellationem etiam quoad effectum *suspensivum* admitti à Decretis in visitatione Episcoporum, si *judicialiter* & *formato* processu Episcopus processit ad punitionem alicujus: quia similis processus metas & formam correctionis excedit; & ita resolvisse S. Congregationem testatur Fagnanus ad *Cap.* 3. ˣ *De Appellat. num.* 24. additque Pontificem factâ sibi relatione, sententiam Congregationis probasse; ut si Episcopus *judicialiter* processit ad definitivam, non comprehendatur hic casus appellatione correctionis morum, & detur appellatio etiam *suspensiva*.

XXII. Videri quoque potest Salgado *De Protectione Regia parte* 2. *cap.* 15. qui *num.* 70. notandum monet, " quod quando est appellatio permissa à correctione, seu » visitatione, puta, propter excessum (ut supra diximus) » debet exprimi causa gravaminis, sive agatur in judicio, » sive extra judicium, sive ante sententiam, sive post sententiam, Escacia in *Tractat. De Appellat. quæst.* 17. » *limit.* 36. *num.* 13. Philip. Franch. in *Cap.* AD NOSTRAM 3. *sub num.* 3. & 4. *De Appellat.* illam reddentes rationem: quia quando Jus resistit appellationi, nisi » in certo casu speciali, tunc appellans debet illum exprimere casum, ut sic appareat, appellatum esse in casu permisso, cui regula non resistit.

XXIII. Contra Regulares ab Ordinationibus & correctionibus ad Curiam Romanam temerè appellantes, Decretum Congregationis Episcoporum & Regularium recitat Fagnanus ad *Cap.* DE PRIORE ˣ *De Appellat.* ibidem

ibidem ostendens, quam parum conveniat Regularibus, ad extera tribunalia appellare, & lites prosequi.

XXIV. Similiter appellatio à lata sententia excommunicationis effectu *suspensivo* destituitur *cap.* 8. ¤ *De Officio Ordinarii*, & *cap.* 53. §. 1. ¤ *De Appellat.* Et in *cap.* 20. *De Sentent. excommunicat. in* 6. declarat Pontifex: " Sicut excommunicatio, sic ab officio vel ab ingressu Ecclesiæ, lata suspensio aut ipsius effectus, per appellationem sequentem minimè suspenduntur." Et in *cap.* 37. ¤ *De Appellat.* scribit Lucius III. quod per appellationem nequeant declinare *interdictum*, cui ante appellationem eos constat fuisse suppositos.

Ex his unanimi consensu tradunt Canonistæ, à sententia excommunicationis alteriusve censuræ dari quidem appellationem quoad effectum devolutivum; sed non quoad *suspensivum*; id est, per appellationem non suspendi executionem sententiæ.

XXV. Quin & respondet Pontifex in citato *cap.* 53. excommunicatum non obstante appellatione posse denuntiari; quin & proventus posse subtrahi. " Nos itaque (ait) respondentes, quod cum executionem excommunicatio secum trahat, & excommunicatus per denuntiationem amplius non ligetur, excommunicatum denuntiare potes, ut ab aliis evitetur. Et illi proventus Ecclesiastici meritò subtrahuntur, cui Ecclesiæ communio denegatur.

XXVI. Ratio proinde hujus Juris esse videtur, quod sententia excommunicationis alteriusve censuræ videatur secum trahere executionem; neque indigeat ulteriùs ullo alio Judicis ministerio, ut executioni mandetur, quemadmodum in aliis sententiis; pro quarum executione post earum prolationem requiritur Judicis auctoritas, quæ per appellationem ad Judicem superiorem translata, & à Judice à quo, adempta est: ac proinde ejus auctoritate executioni mandari nequit.

XXVII. Hinc facilè intelligitur, quare in casu *cap.* 40. ¤ *De Appellat.* appellatio effectum excommunicationis impediat. Erat enim lata excommunicatio sive censura sub conditione; hac formula: *Nisi Sempronio intra* 20. *dies satisfeceris, te excommunicatum, vel suspensum aut interdictum esse cognoscas*; ac per consequens necdum executionem secum trahere potuit: ideoque si ante lapsos 20. dies appellaverit, licet postmodum ad diem statutum non satisfecerit, scribit Pontifex, sibi videri, quod hujusmodi sententiam appellationis obstaculum debeat impedire. Unde hîc notat Glossa: " Et ita suspenditur sententia, quæ nondum tenet. Non enim tenebit, nisi extante conditione: ex quo autem teneret, non suspenderetur ejus effectus.

XXVIII. Sunt & nonnulla tribunalia, quorum sententiæ licet ulteriùs examinari queant, & etiam corrigi, nequaquam interim cognitione pendente, sententiarum effectus suspenditur; quemadmodum de sententiis primariarum Civitatum Brabantiæ & aliorum nonnullorum Magistratuum, à quibus non appellatur, sed *reformatur*: item, Supremarum Curiarum, quæ per revisionem seu propositionem erroris nonnumquam corriguntur, ostendetur titulo sequenti.

XXIX. Hujusmodi Jure utitur quoque tribunal Academiæ quod vocatur *Quinque Judicum appellationum* (de quo supra *cap.* 3.) Si enim sententia quinque Judicum sit *conformis* sententiæ Domini Rectoris à qua fuit appellatum, tunc sententia hæc *Quinque Judicum* executioni mandatur non obstante appellatione ad Sedem Apostolicam, juxta Statutum Universitatis de 26. Februarii 1572. & à Senatu Brabantiæ confirmatum 7. Decembris 1570. Verba Statuti sunt: " Quod omnes & singuli, qui ratione seu ad causam puræ vel purificatæ obligationis in Jus vocati eandem obligationem pro sua recognoscunt, vel *binis sententiis conformibus*, à Domino Rectore scilicet & quinque Judicibus sunt vel erunt condemnati, ulteriori dilatione, oppositione, seu tergiversatione, novâque appellatione interpositâ non obstantibus, tenebuntur infra tempus statuendum ad summæ, seu rei in eodem chirographo, binisve dictis sententiis contentæ nantizationem, salvo ipsi nantizanti suo Jure, si quod habet, ubi & contra quos id prosequendum putabit utilissimum.

Extat hoc Statutum unà cum acta confirmationis ejusdem Statuti per Regiam Majestatem in Concilio Brabantiæ *parte* 3. *Edict. Brabantiæ lib.* 1. *tit.* 5. *cap.* 31. *&* 32.

XXX. Ordinationes Curiarum Eccles. Provinciæ Mechl. *tit.* 16. *art.* 7. volunt, ut " sententiæ, quæ non excedent quinquaginta florenos, sub fidejussoria cautione executioni mandabuntur, non obstante appellatione, & sine illius præjudicio.

XXXI. Et *art.* 8. " In causis officii, deflorationis, & similibus privilegiatis, cùm sententia excedet dictam summam, tamen quoad expensas litis, sub simili cautione, executioni sententiæ mandabuntur. Quod in causa matrimoniali etiam sub cautione obtinebit, quotiescumque pars appellata paupertatem juraverit: neque in dictis casibus Judex à quo ulteriùs appellationi deferre tenebitur.

XXXII. Deinde *art.* 9. " In causis verò alimentorum nunquam appellatio executionem sub cautione faciendam suspendet, quando agetur de alimentis cessuris, vel cessis tempore litis, aut intra annum, secus in antiquioribus, nisi ob ea adhuc obærata Pars doceatur.

XXXIII. Denique ne occasione interjectæ appellationis in causis Beneficialibus Officium Divinum negligatur, *art.* 11. decernitur: " In causis beneficialibus quominus Ecclesiastica servitia minuantur, etiamsi appellatum erit, fructuum perceptio victori sub cautione tribuetur, aut saltem apud tertiam personam sequestrabuntur, quod ultimum semper fiet, quoties neuter litigantium residebit.

CAPUT IV.

De Reformatione, Revisione & Appellatione tamquam *ab Abusu*.

1. *Quid reformatio?*
2. *Qui Magistratus in Brabantia hoc jure utantur?*
3. *In quo reformatio ab appellatione differat?*
4. *Nonnullæ Civitates in Flandria eo jure gaudent.*
5. *Ab appellatione magis recedit* Revisio, *quam reformatio.*
6. *Describitur Revisio seu propositio erroris.*
7. *Revidendi licentia debet per libellum obtineri à Principe ejusve Senatu.*
8. *Hic libellus continere debet errores quos in sententia intervenisse prætendit supplicans.*
9. *Plerumque peti debet intra biennium.*
10. *In Gallia, uti & in Brabantia instituenda intra annum.*
11. *Judices Arresti etiam interveniunt revisioni ejusdem Arresti.*
12. *His Judicibus alii à Principe adjunguntur, qui* adjuncti *dicuntur.*
13. *Tenetur revidens intra* tres *menses ab impetrata acta revisionis petere à Principe nominari* adjunctos.
14. *Revidens tenetur namptizare summam pecuniæ quæ pro expensis adjunctorum sufficiat.*
15. *Qui in Belgio ad Revisiones evocari soleant?*
16. *Adjuncti nominari non possunt ad postulationem Revidentis.*
17. *Juramentum adjunctorum.*
18. *Revisio non datur ubi Arrestum tantum latum est in causa* possessorii.
19. *Uti nec contra Decreta interlocutoria.*
20. *Revisio instituenda ex iisdem actis.*
21. *Revisio non suspendit Arresti executionem; nequidem quoad expensas.*
22. *Species provocationis à communi appellatione plurimum recedens, dicta appellatio* ab abusu.

23. *Formula hujus appellationis præcipuè complectitur* abusum *quem Judex Ecclesiasticus committit.*
24. *Hæc species appellationis vix nota fuit ante sæculum XVI.*
25. *Sub initium sæculi XVI. adhuc non appellabatur tamquam* ab abusu, *ob violatam Pragmaticam Sanctionem.*
26. *Tunc contra violatores Pragmaticæ Sanctionis agebatur viâ* nullitatis.
27. *Ubi non erat expressa* nullitas, *appellabatur tamquam* ab abusu.
28. *Præter appellationes* ab abusu *aliis remediis utebantur ad retinendam Canonum & Legum observantiam.*
29. *Omnia illa media post publicata Concordata sensim abrogari cœperunt, retenta solâ appellatione tamquam* ab abusu; *& quæ præcipua abrogationis occasio?*
30. *Super quibus appellationes tamquam* ab abusu *instituantur?*
31. *Diversa forma eas interponendi dum agitur contra Bullam aut Rescriptum Pontificis, & dum instituuntur contra sententias aut Decreta Episcoporum aut aliorum Judicum.*
32. *Hæ appellationes tantum instituendæ & recipiendæ ubi abusus est* notorius.
33. *Jam pridem optavit Philippus Probus ut nominatim per Concilium Tridentinum casus, quibus hæ appellationes recipi possent, fuissent expressi.*
34. *Hanc determinationem sæpius à Rege postulavit Clerus Gallicanus; sed obtinere non potuit.*
35. *Appellatio hæc admitti non debet, nisi in causis arduis, & ubi publicum pateretur.*
36. *Ideo in his appellationibus semper intervenit Procurator Regius tamquam pars formalis.*
37. *Abusus semel formatus, semper durat.*
38. *Lapsus fatalium non reddit hanc appellationem desertam respectu Procuratoris Regii.*
39. *Etiam interdum admittitur contra tres sententias conformes.*
40. *Hæ appellationes non instituendæ nisi coram supremis Curiis.*
41. *Appellatione hac introducta ligantur manus judicis à* quo.
42. *Si appelletur à correctoriis non suspenditur executio; nec mandata Episcoporum in visitatione facta.*
43. *Principes nostri nolunt per has appellationes turbari jurisdictionem Ecclesiasticam; & quomodo procedi velint, si hæc limites suos excedat?*
44. *Non volunt eas admitti ubi de correctione Religiosorum aut Clericorum agitur.*
45. *Idipsum & in Hispania obtinet.*
46. *Datur tamen etiam Religiosis recursus ad tribunalia Regia ob illatam violentiam.*
47. *Recursus ad tribunalia Regia titulo violentiæ vel oppressionis; item retentio litterarum Apostolicarum alibi usitata, pene coincidunt cum appellationibus tamquam* ab abusu.

I. REformatio hîc accipitur pro quadam specie provocationis, quæ hîc in Belgio & alibi instituitur, à sententiis quorumdam tribunalium inferiorum, à quorum sententiis ad superiora tribunalia provocari quidem potest, sed non per modum simplicis appellationis sed *reformationis.*

II. Hoc privilegio hîc in Brabantia gaudent quatuor primariæ civitates, Lovaniensis, Bruxellensis, Antverpiensis & Silvæ-ducensis, & aliæ nonnullæ privilegiatæ, de quibus loquitur *art.* 585. Ordinat. Curiæ Brabantiæ, quo decernitur: Si quis queratur de sententia lata à Magistratu dictarum civitatum, quæ non sit appellabilis, sed reformabilis, teneatur ab ea reformare intra annum à die latæ sententiæ; & non obstante hac reformatione, sententia mandabitur executioni etiam sine cautione, casu quo id quod executioni mandatur per sententiam sit reparabile; nisi reformans infra 14. dies à lata sententia declararet coram Judicibus *à quo* se velle à sententia reformare; quo casu urgens executionem tenetur præstare cautionem restituendi executum. Verba articuli sunt: *Ende indien hem iemandt beklaeght van de vonnissen ghegheven by den Wet-houderen van eenen van de vier Hoof-steden ons landts van Brabandt, oft andere steden gepriviligeert, heure vonnissen niet appellabel, maer alleen reformabel zynde, die sal daer af moeten reformeren binnen den jare van den datum van den vonnisse, ende niet tegenstaende die voorsz. reformatie soo sullen alsulcke vonnissen ter executien ghestelt vvorden sonder cautie, so verre 't ghene datmen executeren sal reparabel zy, ten vvare dat den reformant biennen vyfthien daghen naer de sententie, verclaerde in presentie van den Rechtere ghegheven hebben die sententie, dat hy in meyninghe is te reformeren, in vvelcken ghevalle die ghene die d'executie vervolghen sal, sal ghehouden zyn te stellen sufficiente cautie van't gheexecuteerde te restitueren.* Id est: Si vero quispiam conqueratur de sententia lata per Magistratum alicujus è quatuor primariis Civitatis ditionis nostræ Brabantinæ, aut alterius Civitatis privilegio donatæ, quarum sententiæ reformationi tantùm, non autem provocationi obnoxiæ sunt, is intra annum à lata sententia reformationem persequetur, quâ reformatione non obstante, mandabitur executioni sententia absque cautione, si modò id quod executioni mandabitur sit reparabile, nisi tamen reformationem intendens intra quindecim dies à lata sententia coram Judice qui eam dixit, mentem suam persequendæ reformationis aperiret, quo casu is qui urgebit executionem obstringetur, ut satis caveat de restitutione executionis.

III. Hinc facilè apparet, in quo reformatio differat ab appellatione; & in quo horum tribunalium prærogativa præcipuè consistat; nimirum, quod per reformationem ab eorum sententiis non suspendatur earum executio, quemadmodum per appellationem, sed executio habeatur, saltem sub cautione.

IV. Testatur quoque Damhouderus in *Praxi Rerum Civil. cap.* 237. *num.* 4. quod " Reformatio non suspen-» dat executionem in quatuor membris Flandriæ: quia il-» la habent paratam executionem; adeo ut qui ab illis » appellare vel reformare volet, is statim, non obstante » appellatione, vel reformatione consignare tenebitur.

Hic rursus sufficienter innuit Damhouderus, *Reformationem* ab Appellatione penes solum effectum distingui; atque in hoc tribunalium illorum prærogativam præcipuè consistere, quod eorum sententiæ executioni mandari queant; non obstante provocatione.

V. Magis à communibus regulis appellationis recedit Provocatio sive querela quæ instituitur contra sententias sive Arresta Parlamentorum sive *Supremarum* Curiarum Regiarum; soletque dici *Revisio* vel etiam *propositio erroris.*

VI. Sicuti enim à sententiis Præfectorum Prætorio non datur appellandi facultas, sed dumtaxat datur licentia Principi supplicandi, ut sententiæ prolatæ *error* demonstrari queat; ita quoque negatur facultas appellandi ab Arrestis sive sententiis Supremi Parlamenti, concessâ tantummodò Principi ejusve Senatui supplicandi licentiâ, ut ab ipso Principe vel ejus Senatu obtineatur ejusdem Arresti seu sententiæ prolatæ *Revisio*, sive reexamen, quo denuò examinetur, num in ejusdem prolatione nullus *error* intervenerit.

VII. Itaque si quis credat per Arrestum sive sententiam *Supremæ* Curiæ, à qua nec appellari nec reformari potest, se esse læsum; credatque errorem esse commissum, debet ipsi Principi vel ejus Curiæ supplicare, ut possit *errorem* contra judicatum proponere, sive revisionem habere.

VIII. Debet autem libellus, quo Principi ejusve Curiæ pro *revisione* supplicatur, continere gravamen seu errores, quos in ipso Arresto intervenisse prætendit Supplicans, quemadmodum notat Rebuffus in tractatu *De Supplicationibus* seu *Errorum propositionibus* in præfatione *num.* 17. cui & consonat *art.* 660. Ordinat. Curiæ Braban-

bantiæ, ubi expressè præscribitur, quod libellus pro habenda *revisione* offerendus Curiæ, debeat continere media & rationes quibus probare contendit prætensum errorem. *Inhoudende die middelen ende redenen by den wwelcken sy sullen vwillen sustineren 't voorschreven erreur.* Id est: Continens (*libellus*) rationes & causas quibus dictum errorem probare contendent. Idipsum habetur in Ordinat. Parlam. Mechl. tit. *De Revisione art.* 1.

IX. Dicit Damhouderus in Praxi rerum Civil. *cap.* 147. hanc supplicationem olim fieri potuisse intra 10. annos ex stylo Parlamenti Mechliniensis: nunc verò intra *duos* annos per novam Constitutionem, uti citato *art.* 1. exprimitur, quod conforme esse juri communi in *Auth.* QUÆ SUPPLICATIO *Cod. De Precibus Imp. offerendis*, & plurimarum Curiarum Ordinationibus, notat Christinæus in notis ad Bugnionium *lib.* 2. *cap.* 139. *litt. C.*

X. In Gallia tamen hodie intra *annum* impetrari debet, teste Rebuffo loco citato *num.* 57. similiter in Ordinationibus Curiæ Brabantiæ *art.* 660. edicitur, ut si qui contra Arresta hujus Senatus volunt proponere *errorem*, tenebuntur *intra annum* à pronuntiatione dictorum Arrestorum libellum suum supplicem Curiæ præsentare.

XI. Cùm in revisione seu propositione erroris, non arguatur iniquitas sententiæ, aut inscitia vel malitia Judicis, sed solum dicatur, errorem aliquem intervenisse, & ad eum detegendum acta litis revideri petat Supplicans, ideo ipsa revisio sive propositio *erroris* instituenda est coram iisdem Judicibus, qui Arrestum protulerunt; ut ipsi acta revidentes, & à Supplicante instructi expendant, num error aliquis commissus appareat: nec debent esse, ait Rebuffus loco citato *num.* 83. ita pertinaces, ut si videantur errasse, suos sustineant errores.

XII. Quia tamen difficulter adducuntur Judices ad fatendum errorem commissum, propriamque retractandam sententiam, hinc Judicibus qui pronuntiationi sententiæ interfuerunt, solent à Principe aut Curia alii adjungi, qui unà cum prioribus de proposito errore judicent; uti notat Rebuffus loco citato *num.* 83. Postquam enim dixit, revisioni sive propositioni erroris interesse eos Judices, qui primò judicarunt, addit: " Postea Rex potest nominare alios plures, quam ipsi sint, qui prius judicarunt: " Si tamen Rex eos non nominaverit, Curia solet illos " assumere, nec tamen minus assumit, quam essent in primo judicato.

XIII. Per Ordinationes Parlamenti Mechliniensis *tit. De Propositione erroris art.* 4. statuitur, quod Impetrans intra *tres menses* ab impetrata acta revisionis, teneatur requirere à Principe, ut sibi concedantur Adjuncti, ad revidendum & revisitandum processum, qui ei concedentur in tali numero, qui conveniens videbitur. Verba articuli sunt: *L'Impetrant sera tenu en dedans trois mois à compter du jour dudict acte, requerir à nous de lui accorder Adjoinctz, pour recevoir, & revisiter ledict procez, lesquels lui seront accordez jusques à tel nombre que trouveront convenir.* Id est: Obstringetur Impetrans intra tres menses à die dictæ Actæ nos requirere, ut adjunctos ei concedamus ad recognoscendam & recolendam dictam litem, qui adjuncti ipsi concedentur, tali quidem numero qui judicabitur expedire.

Idipsum præscribitur *art.* 663. Ordinat. Curiæ Brabantiæ, nisi quod hîc exprimatur Adjunctorum numerus *octonarius*; & quod Supplicans nullos nominare in sua supplica queat.

XIV. Volunt quoque utriusque Senatûs Ordinationes in citatis articulis, Adjunctos concedi sub conditione, quod Impetrans tenebitur namptizare in Graphiaria Curiæ tantam summam pecuniæ, quæ arbitrio Curiæ sufficiat solvendis vacationibus dictorum Adjunctorum. *A la charge que l'Impetrant sera tenu de namptir au Greffe de nostredict grand Conseil autant de deniers qu'il semblera à icelle Cour estre requiré pour payer, & satisfaire les vacations desdicts Adjoincts.* Id est: Sub onere quod Impetrans obstringetur tantam pecuniæ summam in Graphio dicti nostri magni Consilii deponere, quanta dictæ Curiæ requiri videbitur, solvendis vacationibus dictorum adjunctorum.

XV. Vult insuper hic articulus Ordinationum Parlamenti Mechl. non alios in adjunctos designari, nisi Consiliarios Curiarum Regiarum, nisi ex causa aliter per Principem fuerit ordinatum: *Et ne seront pris autres adjoincts, sinon gens de nos Consaulx, n'est que pour aucuns bons regards, autrement en soit par Nous ordonné.* Id est: Nec alii adjuncti assumentur, nisi Curiarum nostrarum Consiliarii, nisi ob justas rationes aliter per nos statuatur.

Ordinationes Curiæ Brabantiæ non determinant qualitatem Adjunctorum: solentque hodie ad revisiones Arrestorum supremarum Curiarum præter Regios Consiliarios, etiam vocari Doctores Juris hujus Universitatis.

XVI. Hoc addunt Ordinationes Curiæ Brabantiæ *art.* 664. veritum esse concedere dictos Adjunctos, ad nominationem aut requisitionem Impetrantium. *Ende verbieden t'accorderen eenige Adjoincten ter nominatie oft vervolge vande Impetranten.* Id est: Inhibemus ne ad nominationem aut requisitionem impetrantium adjunctus quispiam concedatur.

XVII. In utriusque Senatus Ordinationibus edicitur, quod Adjuncti per Curiam evocati tenebuntur comparere & jurare, quod debitam servabunt reverentiam huic Curiæ, quod in hac causa non fuerint consulti, nullumque directè aut indirectè Judicium dederint; quod opiniones suas sincerè dicent juxta conscientiæ suæ dictamen, sine favore, odio aut dissimulatione, quod silentio prement ea quæ durante processus visitatione audiverint, aut intellexerint. Verba articuli 5. Ordinationum Parlamenti Mechl. sunt: *Que lesdits Adjoincts mandez par ladite Cour, seront tenuz y comparoir, & à leur venue jurer, d'eux porter reveremment vers ladicte Cour, & qu'ils n'ont donné advis, ny consulté audict procès directement, ne indirectement, & qu'ils donneront leur opinion sincerement, comme en leur conscience, & bonne justice, ils trouveront convenir, sans port, faveur, haine, ou dissimulation, & qu'ils tiendront secret ce qu'ils oyront, & entendront du procez à la visitation d'iceluy.* Id est: Quod dicti adjuncti per Curiam evocati comparere obstringentur, & in adventu suo jurare se reverentiam debitam erga dictam Curiam exhibituros, nec Judicio aut consilio directè seu indirectè in dicta lite se intervenisse, insuperque se opinaturos sincerè, prout juxta conscientiæ & æquitatis dictamen judicabunt expedire, favore, odio & dissimulatione sepositis, silentioque se pressuros quidquid in dictæ litis recognitione audient & percipient. Eodem planè tenore exprimitur *art.* 665. Ordinat. Curiæ Brab.

XVIII. Cùm autem hoc revisionis remedium sit planè extraordinarium; ideoque & de speciali gratia à Principe sit impetrandum, eidem locus non est, si aliud remedium ordinarium corrigendi commissum errorem supersit. Hinc jam pridem ordinatum fuit per Ludovicum XII. Regem Galliæ, propositionem erroris non esse admittendam in causa possessoria seu Ecclesiastica seu prophana: eo quod post judicatum possessorium superest petitorium; ubi error in decisione possessorii admissus corrigi potest. Consonant Ordinationes Parlamenti Mechl. *art.* 8. & Curiæ Brab. *art.* 667.

XIX. Similiter iisdem Ordinationibus præscribitur, nullam propositionem erroris admittendam contra Decreta interlocutoria Parlamenti, per definitivam reparabilia: *Semblablement contre appoinctemens interlocutoires donnez en nostre dict grand Conseil reparables en definitive, ne sera admis de proposer erreur.* Id est: Similiter contra interlocutiones decretorias pronuntiatas in magno nostro Senatu, quæ per definitivam possint reparari, non admittetur ut quis objiciat errorem. Idipsum in Gallia ex Ordinatione Regia servatur. Vide Rebuffum in dicto tractatu *art.* 1. *Gloss.* 25.

XX. Revisio fieri debet ex iisdem actis, è quibus Arrestum quod *erroris* arguitur, prolatum fuit: nec recipiuntur Partes ad producendum aliquid aliud, ut ex iisdem

actis

actis indicetur, ait Rebuffus in præfatione citati tractatus *num.* 80. quod & innuit *art.* 660. Ordinat. Curiæ Brab. cavens, libellum supplicem pro habenda revisione non posse tendere ad alleganda *nova* facta, vel probationes.

XXI. De jure communi si supplicatum fuerit intra 10. dies, sententia sive Arrestum mandabitur quidem executioni, sed præstita cautione fidejussoria; si autem post 10. dies supplicatum fuerit, judicatum mandabitur executioni sine ulla cautione *Auth.* QUÆ SUPPLICATIO *Cod. De Precibus Imp. offerendis.* Verùm hæc distinctio à foro recessit; testaturque Rebuffus in allegata præfatione *num.* 38. se non vidisse cautionem præstari in Regno Franciæ, sed executionem faciendam pendente processu pronuntiavit Senatus Parisiensis anno 1540. ait Rebuffus. Nec tantum quoad principale, sed etiam ipsas expensas, Arresti executionem in Gallia fieri non obstante propositione erroris, asserit ibidem Rebuffus *num.* 40. & consonat praxis Belgica, satque dilucidè exprimitur *art.* 660. Ordinat. Curiæ Brab.

XXII. Est & tertia species provocationis hodie usitatissima præsertim in Gallia, quæ quidem sortitur nomen appellationis, sed à communi appellatione plurimùm distat; nec in Jure nostro occurrit, scilicet *appellatio tamquam ab abusu*: qua non appellatur à Judice inferiore ad superiorem; sed à Judice Ecclesiastico ad Parlamentum Regium seu ipsum Regem, tamquam *abutente* sua potestate & jurisdictione contra jura, quorum tuitio & defensio Regi incumbit.

XXIII. Licet enim *abusûs* significatio quamcumque ministerii aberrationem complectatur, sive in negotiis Ecclesiasticis, sive etiam in temporalibus versetur, attamen formula appellationum *ab abusu* specialiter accommodata est à Pragmaticis antiquis querelæ illi, quæ deferebatur ad Parlamenta Regia de *abusibus* Judicum Ecclesiasticorum contra jura Regia, aut ea quorum protectio aut tuitio Regi incumbebat.

XXIV. Convenit inter ipsos Pragmaticos Galliæ, atque zelosissimos hujus appellationis Patronos, appellationes has vix fuisse in usu ante tempora Ludovici XII. & Francisci I. Regum Franciæ; uti multis ostendit ipse Carolus Fevretius tractatu *De Abusu lib.* 1. *cap.* 2.

XXV. Sub initium sæculi XVI. scribens Aufrerius Tractatum *De Potestate sæculari super Eccles.* ait *Regulâ* 2. *Fallentiâ* 31. jurisdictionem Regiam se immiscere judiciis Ecclesiasticorum in Regno Galliæ, " Ubicumque per Prælatos, Clericos vel alios quoscumque » aliquid fit, vel attentatur contra *Decreta* Basileensis » Concilii, & *Pragmaticam* Sanctionem.

Et *Fallentiâ* 30. dixerat, eamdem jurisdictionem se immiscere judiciis Ecclesiasticorum, " ubi Ecclesiastica » abutitur *notoriè* sua jurisdictione vel potestate. Quo » casu etiam contra Clericos concedi solent per Cancellariam litteræ in causa appellationis, ab *abusu notorio* » vulgò nuncupatæ.

Ex his Aufrerii verbis colligimus, tunc temporis adhuc distincta fuisse rescripta ob *Pragmaticam infractam*, & appellationes *ab abusu*; neque ob contraventionem Pragmaticæ fuisse institutam appellationem *tamquam ab abusu*; uti quoque rectè advertit Petrus De Marca *lib.* 4. *De Concord. Sacerd. & Imp. cap.* 19. *num.* 5.

XXVI. Pragmaticæ violatæ rei in Jus vocabantur, nulla appellationis mentione injecta, eleganti ratione, ait De Marca ibidem: Quia cum de actûs vel sententiæ *nullitate* quereretur, necesse non erat, ut ex provocatione ageretur, quemadmodum docet titulus Codicis, *quando provocare non est necesse.* Quam provocandi necessitatem eo casu expressa etiam Decretalium verba removerunt; imò verò huic remedio *nullitatis*, etiam post varias sententias, locum esse voluerunt *cap.* 1. ✠ *De Sent. & re jud.* & *Clem.* I. *eod.*

XXVII. " In cæteris articulis (pergit De Marca) » qui Pragmaticâ non continebantur, atque adeo eorum » *nullitas* nondum erat Constitutione aliquâ præjudicata, » appellatione utebantur; sed ea cautione, ut *abusus* mentio injiceretur; ne quis existimaret Magistratuum consilium illud fuisse, ut Ecclesiasticam jurisdictionem sæculari submitterent. Quare non de re ipsa se judicium » suscepturos, sed de potestatis abusu extraordinaria cognitione habita, protectionis Jure oppressis opitulaturos hâc formulâ profitebantur. Simplicem enim & meram appellationem à Curia Ecclesiastica ad Curiam Regiam nunquam in Gallia admissam fuisse, fatentur Petrus De Cuneriis, Masuerius & Joannes Galli.

XXVIII. Itaque eo tempore adhuc vigebant duo remedia ad retinendam Canonum & Decretorum executionem, scilicet Rescripta ob Pragmaticam *infractam* data, & appellationes *ab abusu*; uti notat De Marca ibidem *num.* 7. Ulterius addit: Alia formulâ utebantur, si sæcularis jurisdictio invaderetur ab Ecclesiastica, scilicet mandatis quibus invasio prohibebatur sub mulctæ comminatione, quorum meminere antiqui Pragmatici.

XXIX. Publicatis Concordatis, quod contigit circa annum 1518. omnia alia remedia, quibus jam pridem usi fuerant, vel ad retinendam Canonum & Decretorum executionem, & jurisdictionis sæcularis defensionem, abrogari cœperunt; visumque satius est, omnia illa remedia (de quibus videri possunt De Marca & Fevretius locis citatis) unica formula complecti, appellationis *ab abusu*; ea præcipuè de causa, quod Regiis Constitutionibus Ludovici XII. & Francisci I. præcisa erat & abolita *nullitatis* ratio apud tribunalia Judicum, etiam in causis civilibus, & omnia adversus sententias auxilia ad appellationis solemnia erant redacta, uti ibidem monet De Marca.

XXX. Itaque hodie & custodia Canonum & authoritas, his appellationibus ex usu Regni Galliæ retinetur: instituunturque appellationes *ab abusu*, cùm adversus Decreta Conciliorum, receptas consuetudines & Jura Regni aut jurisdictionem Regiam Judex Ecclesiasticus aliquid per *abusum* attentat: quod his verbis à Pragmaticis efferri solet: *Cùm violantur Decreta, Constitutiones Regiæ, & Libertates Ecclesiæ Gallicanæ.* " Et generaliter, si constanti » usu recepti Canones, vel inveteratæ consuetudines, » adjectæ in fundandis Beneficiis conditiones, privilegia » Ecclesiis legitimè indulta, vel cætera in quibus (ait De » Marca) libertates Ecclesiæ Gallicanæ constitui solent, » aliquo pacto violentur, appellationibus istis omnia re» stituentur in integrum, & in contrarium acta rescin» dentur.

XXXI. Hoc tamen discrimine lites ejusmodi instituuntur; ut si de Rescriptis Romanæ Curiæ per obreptionem elicitis agatur, ab executione Rescripti, non autem à concessione provocetur; ut etiam hoc loquendi genere reverentia quæ Apostolicæ Sedi debetur, omnibus significetur. Secus se habet in Episcoporum judiciis; à quibus, non autem à sola eorum executione, appellari solet.

XXXII. Constat has appellationes primitus dictas fuisse *ab abusu* NOTORIO, quemadmodum ex supra relatis verbis Aufrerii manifestum est: atque Rebuffus in Tractatu *De appellat. tamquam ab abusu*: " In hoc Re» gno introducta est appellatio, quæ vocatur à *notorio* » abusu: quando *palam* & *notoriè* quis sanctis Decretis » ac Constitutionibus privilegiisque Galliæ perperam uti» tur. " Unde assererenon veretur Petrus De Marca *lib.* 4. *De Concord. Sacerdotii & Imp. cap.* 20. *num.* 2. " Debet » eo solùm casu institui, cùm abusus est *apertissimus, notorius, & manifestus*, juxta veterem harum appellatio» num formulam, quæ *ab abusu* NOTORIO inscribeba» tur, alioqui in specie dubia & controversa satius est Ec» clesiasticis Judicibus litem relinquere. " Pluribus hoc requisitum asserit Fevretius *De Abusu lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 5. citatque nonnulla Arresta, quibus declaratum fuit, appellationem non esse admittendam, nisi occurrat *abusus notorius*; dicitque meritò usum appellationum tamquam *ab abusu* ad hanc formulam revocandum, obligandosque appellantes, ut unà cum libello supplice exprimerent *notorios* abusus, super quibus suas appellationes vellent fun-

fundare: ut si hujusmodi non essent, declararentur appellantes non receptibiles.

XXXIII. Jam pridem Philippus Probus in notis ad Sanctionem Pragmaticam *tit. De Causis* §. Si vero, verbo *in partibus*, optabat, ut exprimerentur determinati casus per Concilium Tridentinum (quod tunc agebatur) quibus hæ appellationes institui possent: " Utinam » super hoc certum fieret Decretum per ipsum Concilium » (Tridentinum) ubi casus cognitionis hujusmodi abu» suum describerentur *certi*: quod si non fiat, semper » Clerus murmurabit, & numquam ille in animo & sua » jurisdictione stabit tranquillus, cùm per eum appellan» di modum jurisdictionis Ecclesiasticæ nervus ferè in to» tum sit contritus & diruptus.

XXXIV. Idipsum sæpius optavit & à Rege postulavit Clerus Gallicanus, uti testatur Fevretius loco citato, ac signanter anno 1606. sed frustra; hoc unum respondente Rege, appellationes tamquam *ab abusu* semper fuisse admissas, quotiescumque contraventum fuit sacris Decretis, Conciliis & Constitutionibus Canonicis, authoritati Regiæ, & jurisdictioni ejus, Legibus Regni, immunitatibus & libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, & Arrestis Parlamentorum in conformitatem illorum pronuntiatis: & quia impossibile erat, casus particulares determinare, qui ex generalibus causis proveniunt, Sua Majestas mandavit omnibus Parlamentis, ut curent solicitè, ne Ecclesiastici prætextu harum appellationum in sua jurisdictione turbentur. Utque frequentia earumdem restringatur, voluit, ut Judices pronuntient, benè vel malè & abusivè judicatum, & condemnent in mulctam 120. librarum illum qui judicatur malè appellasse, uti latiùs refert Fevretius.

XXXV. Appellationem hanc esse remedium extraordinarium, nec illud assumendum, nisi in causis arduis, & ubi Publicum pateretur, nemo Pragmaticorum ambigit. Observatque De Marca loco citato *num.* 3. quod judicia Canonica olim potissimùm à Principibus tentata aut suspensa sint, si periculum scandali & offensionis *publicæ* emergeret ob apertissimam Canonum violationem, quæ maximè piorum animos lædere solet.

XXXVI. Asserit quoque Fevretius loco allegato *num.* 9. quod cum abusus semper attendat interesse *publicum*, Advocati & Procuratores Regii semper se forment Partem in his appellationibus; adeo quidem, ut privati non possint convenire, aut transigere, nisi de consilio & assensu Officii Fiscalis, sive Advocati & Procuratoris Regii; qui & media compositionis à Partibus litigantibus proposita rejicere potest, si intelligat subesse aliquam collusionem inter litigantes Publico præjudiciosam; atque ita non semel judicatum refert Fevretius *lib.* 1. *De Abusu cap.* 2. *num.* 9.

XXXVII. Recepta quoque est in Gallia Regula & huic consona praxis, quod *abusus* semel formatus nequeat ullâ temporis præscriptione purgari. " Abusus enim per» petuò & continuò gravat, ideoque ab eo in perpetuum » appellatur, " ait Rebuffus in Procemio *De Unionibus*. Refertque Tornetius in *sua Collectione Arrestorum litt. A. num.* 84. " provocationem ab executione diplomatis, quo » Summus Pontifex, de Collegii sententia Sanctorum » Joannis & Lazari Hierosolymitanorum Sodalitia copu» laverat, per Regium Actorem publicumque veluti ab » abusu interpositam admitti placuit, longissimâ annorum » serie, nempe 300. nihil impediente: secundùmque pro» vocatorem pronuntiatum est, quod neque rectè neque » ordine, nec solemnibus observatis, ea processisset Ka» lend. Mart. 1547.

XXXVIII. Eadem ratione dicunt Pragmatici Galliæ, quod lapsus fatalium hanc appellationem non reddat desertam; sed non obstante negligentia partis in introducenda vel prosequenda appellatione, possit Procurator Regius eamdem semper prosequi; si interesse *publicum* prosecutionem exigat. Vide Fevretium ibidem *num.* 13.

XXXIX. Quin nec tres sententiæ conformes semper has appellationes, ex sententia Gallorum, excludunt, uti testatur Renatus Choppinus De Sacra Politia *lib.* 2. *tit.* 1. *num.* 5. dicens. " Imo & nostrate fori disciplina ad» mittuntur provocationes à *trina conformi* Pontificum » sententia ad Regium Senatum, de Jure decimæ, quam » nunc primum appellans *feudatariam* esse intenderit. » Abusus quippe in *publicas* leges nullo privatæ partis » silentio confirmatur, nec inde appellantium querela » depellitur taciti consensus præscriptione, multarumve » sententiarum consimilium. Nam hæc si abusivè dictæ » postmodum ostendantur, nusquam vim obtinuerint rei » judicatæ. Auctoribus Curiæ Decretis innumeris, qui» bus ego post adversarias patronorum actiones latis in» terfui.

XL. Ulterius cùm in his appellationibus agatur de re ardua concernente interesse publicum, ideo ad Supremas Curias, tamquam majores Judices remissæ sunt; nec alia tribunalia de his causis cognoscere possunt, Fevretius loco citato *num.* 22.

XLI. Appellatione tamquam ab *abusu* introductâ & receptâ, ligantur manus Judicis à quo, ejusque jurisdictio omnino suspenditur: ut si quidquam pronuntiet aut executioni mandet in præjudicium interpositæ appellationis, id tamquam attentatum irritetur & cassetur. Fevretius ibidem *num.* 16.

XLII. Verumtamen ne prætextu & pallio harum appellationum Clerici uterentur ad subterfugiendam Prælatorum suorum disciplinam, & morum emendationem aut debitorum suorum solutionem protrahendam, prudentissimè jam pridem statuit Franciscus I. edita Constitutione anno 1539. *art.* 5. ut si de emendatione Clericorum vel de actione merè personali agatur, appellatione non suspendi judicatum, sed judicium ad Curias supremas tantùm devolvi; sive ut appellatio tantum habeat effectum devolutivum, non suspensivum. Verba articuli sunt: *Que les appellations comme d'abus interjectez par les Prestres, & autres personnes Ecclesiastiques és matieres de discipline & correction, ou autres pures personnelles & non dépendantes de realité, n'auront aucun effect suspensif. Ains nonobstant lesdites appellations, & sans préjudice d'icelles pourront les Juges d'Eglise passer outre contre lesdites personnes Ecclesiastiques.* Id est: Quod provocationes tanquam ab abusu a Presbyteris aliisque personis Ecclesiasticis interpositæ in materia disciplinæ & correctionis, aut alia causa merè personali, nec à realitate dependente, effectum suspensionis nequaquam sortientur: verum non obstantibus dictis provocationibus & sine earum detrimento licebit Judicibus Ecclesiasticis contra dictas personas Ecclesiasticas ultra progredi.

Idipsum renovatum Edicto Molinensi anno 1571. *art.* 59. nulla tamen factâ mentione actionis *personalis*.

Imo verò ex Edicto lato 1612. patet, à Concilii Provincialis Decretis, & Episcoporum mandatis, quæ visitando Parochias dederunt, in iis quæ Officia Divina, disciplinam Ecclesiasticam, vel morum correctionem spectant, Curias supremas sub titulo *abusûs* provocari non posse. Uti refertur in *Actis Cleri Gallicani.*

XLIII. Similiter & Principes nostri nolentes, ut sub prætextu harum appellationum, aut alterius recursûs ad tribunalia Laicalia, auctoritas Prælatorum in reformandis aut corrigendis moribus, & castigandis eorum defectibus & vitiis impediretur, declararunt in Ordinationibus Parlamenti Mechliniensis *tit. De Requestes art.* 14. Quia in locis ubi solent admitti appellationes in casu *abusus*, plures præsumunt appellare à Judiciis Judicum Ecclesiasticorum tamquam *ab abusu*, ad impediendum dumtaxat ipsorum processus, & ad evitandam correctionem & punitionem suorum criminum & delictorum, & postmodum appellationes non introducunt, aut introductas permittunt fieri desertas. Ideo (inquiunt) desiderantes, ut unicuique sua servetur integra jurisdictio, ipsaque justitia sine obstaculo exerceri queat, inhibetur Magno Concilio Mechliniensi recipere dictas appellationes, aut dare litteras admissionis, nisi constet per probationem libello annexam, quod processus per Judicem Ecclesiasticum inchoati

choati vergant in præjudicium jurisdictionis suæ temporalis, aut Judicum Vasallorum suorum, Civitatum aut aliorum subditorum suorum, quo casu poterit Concilium Regium expedire litteras patentes cassatoriales, mandata, vel litteras clausas pro exigentia materiæ. Verba articuli sunt : *Pource qu'és lieux où l'on est accoustumé admettre appellations en cas d'abus, plusieurs s'avenchent d'appeller des procedures des Juges Ecclesiastiques comme d'abus, seulement pour empescher lesdites procedures, & afin d'éviter correction & punition de leurs crimes & delicts, & aprés ne relievent lesdites appellations, ou aprés les avoir relevé, les laissent tomber en interruption. Nous desirans qu'à chacun sa jurisdiction soit gardée, & afin que justice puist estre administrée sans empeschement, deffendons ausdicts de nostre grand Conseil de recevoir ne admettre lesdictes appellations, ne sur ce donner lettres de relief. N'est qu'il leur apperre par enseignement attaché à ladicte requeste, que les procedures par le Juge d'Eglise commencées, tendront ou seront au prejudice de nostre jurisdiction temporelle, ou de nos Juges vassaux, villes, ou autres nos subjectz, auquel cas se pourront decerner lettres patentes de cassation, commandement, ou lettres closes, selon l'exigence de la matiere.* Id est : Quia in locis in quibus obtinuit consuetudo ut admittantur provocationes in casu abusus, plures præsumunt provocare à tribunalibus Judicum Ecclesiasticorum, vel ut propter abusum, ad impediendum dumtaxat dicta Judicia, & evitandum correctionem & pœnam criminibus & delictis suis debitam, nec dictas provocationes postmodum persequuntur, aut persecutas interruptione dilabi patiuntur : Nos cupientes ut sua cuique jurisdictio salva conservetur, & ut justitia absque ullo impedimento administretur, inhibemus Consiliariis magni nostri Senatus, ne dictas provocationes admittant, nec earum persequendarum litteras concedant, nisi documentis dicto libello annexis constaret, discussionem à Judice Ecclesiastico tentatam, cedere in detrimentum jurisdictionis nostræ sæcularis, aut Judicum clientum nostrorum, Civitatum, aut aliorum nobis subditorum, quo casu aut litteras patentes rescissionis, aut mandati, aut clausas poterunt expedire, prout materia exiget.

XLIV. Et *art.* 15. inhibetur Concilio admittere ullas appellationes tamquam *ab abusu* interjectas per personas Religiosas, aut constitutas in sacris, aut dare ullam aliam provisionem in materia correctionis, vel punitionis criminum aut delictorum per ipsos commissorum. Verba sunt : *Si deffendons ausdicts de nostre grand Conseil de recevoir, ne admettre lesdictes appellations comme d'abus, interjectées par gens d'Eglise, Religieux, ou constituez* in sacris : *ne aussi bailler autre provision en matiere de correction, ou punition des crimes & delicts par eux commis & perpetrez.* Id est : Hinc prohibemus Consiliariis magni nostri Senatus, ne dictas provocationes tanquam ab abusu interpositas per personas Ecclesiasticas, Religiosas, aut in sacris constitutas, recipiant aut admittant, neque etiam provisionem concedant in materia correctionis, aut punitionis criminum & delictorum per eas commissorum & patratorum.

XLV. Similiter in Hispania non admittitur recursus ad tribunalia Regia, ubi agitur de correctione & punitione Religiosorum per suos Prælatos intra claustra Monasteriorum, quemadmodum scribit Salgado *De Supplicatione ad Sanctissimum parte* 2. *cap.* 11. *num.* 104.

XLVI. Addit tamen *num.* 105. " Quando inter eosdem Religiosos Regulares violentia aliqua vel illata est, vel timetur, tunc ob scandalum sedandum, & ad tollendam vim, Senatus hic supremus cognoscit de hujusmodi causis, & juxta casuum qualitatem providet, ut sibi magis visum est pro quiete Religionum Regularium, & ut scandalum evitetur, juxta *dict. l. Regiam* 40. quæ Concilio huic supremo privativè ad alias Chancellarias reservavit harum causarum expeditionem.... Nec tunc Senatus providet, ut in cæteris violentiis; sed ordinat secretè quod aptius sit negotii qualitati ad consequendam tranquillitatem, & quietem inter Regulares.

XLVII. Hic recursus ad tribunalia Regia in casum violentiæ vel oppressionis; item retentio litterarum Apostolicarum, tametsi alio nomine vocentur, & diversa nonnihil formula ad praxim deducantur, non absimilem tamen effectum sortiuntur; & eisdem fundamentis innituntur quibus appellationes *ab abusu*; uti ex Tractatibus Francisci Salgado *De Supplicatione ad Sanctissimum* & *De Protectione Regia*, aliisque Pragmaticis Hispanis facilè videri potest, & ostendit Fevretius *De Abusu lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 8. quemadmodum & remedium cassationis, & denegatio Placeti Regii, quibus hic in Belgio utimur, non multum ab iis distant : quibus omnibus Judices Regii ita moderatè uti debent, ut nec ipsam Episcoporum & Prælatorum in Ecclesiæ regimine, nec in moribus & excessibus suorum subditorum corrigendis auctoritatem impediant, aut suam in alienam messem falcem immittant.

CAPUT V.

De Recusatione Judicis.

1. *Recusatio similis appellationi quoad effectum.*
2. *Quid recusatio Judicis?*
3. *Recusationis variæ sunt causæ; & sæpius ab arbitrio Judicis dependentes.*
4. *Recusatio proponenda est per libellum.*
5. *Judex ob suspicionem non removetur, nisi à Parte fuerit suspectatus seu recusatus.*
6. *De jure causa suspectationis inserenda est libello.*
7. *Consonat & hodierna praxis.*
8. *An omnes causæ suspectationis simul proponi debeant?*
9. *Judex recusatus de Jure Canonico non cognoscit de causa recusationis.*
10. *Ex dispositione Concilii Lateranensis eligendi arbitri qui de causa judicent; & quomodo hi eligendi?*
11. *Quare hi dicantur arbitri* juris?
12. *Arbitri hi more judiciario procedunt; & ab ipsorum sententia appellari potest.*
13. *Judices arbitris terminum præfigere possunt intra quem procedant.*
14. *Recusari potest tam Judex Ordinarius, quam Delegatus.*
15. *Nec tantum Judex, sed & Assessor, Commissarius, Graphiarius similesque recusari possunt.*
16. *In his recusandis levior causa sufficit, quam in recusatione Judicis.*
17. *Moribus hodiernis integrum Corpus Concilii aut Magistratus recusari nequit.*
18. *Singuli tamen recusari possunt; & causa à reliquis de Concilio aut Magistratu non recusatis examinatur.*
19. *Quod & in Curiis Ecclesiasticis, ubi plures sunt judices meritò recipitur.*
20. *Si major pars Magistratûs aut Senatûs suspectetur, quæ via ineunda?*
21. *Recusatio proponenda ante omnem actum judicialem.*
22. *Potest etiam post litem contestatam proponi, si causa de novo emerserit.*
23. *Potest & proponi, si ignorata fuerit.*
24. *Quis sit effectus propositæ recusationis?*

I. SUb eodem titulo Decretalium agitur de Appellationibus & Recusationibus; eò quod appellatio & recusatio in multis conveniant; præcipuè quoad effectum suspendendi auctoritatem & jurisdictionem Judicis, uti communiter observant Doctores.

II. Recusatio itaque dicitur, Judicis causa suspicionis à Parte propositâ declinatio.

Hîc enim propriè recusatio accipitur pro declinatione sive exceptione contra Judicem à Parte ex causa suspicionis propositâ, quod in hac causa Judex non videatur satis indifferens; sed adversæ Parti plus justo addictus.

III. Cum autem suspicio hæc oriri queat ex variis causis, etiam variæ ac multiplices sunt causæ recusationis, quas latè prosequitur Rebuffus in tractatu De Recusatio-

nibus *art.* 9. & post ipsum Nicolaus Tuldenus in notis ad Damhouderum in Praxi rerum civil. *cap.* 125. aliique ab ipsis citati; neque in particulari omnino determinari possunt; & frequenter ex circumstantiis à Judice æstimandæ sunt; nisi aliquæ in Curiarum Ordinationibus, vel specialibus statutis sint expressæ.

IV. Recusatio autem proponenda est, non voce, sed *scripto* ad exemplum appellationis ab *interlocutoria*, quæ in scriptis fieri debet *Cap.* 1. *De Appellat. in* 6. Ideoque libello opus est, qui Judici exhibeatur, si præsens sit; secus si absens *L. fin. Cod. De Except.* Et ita communiter teneri docet Rebuffus in dicto tractatu *art.* 5. *num.* 6. ut & respondit in quadam facti specie Wamesius *Consil.* 152. *num.* 5.

V. Quod & notat in commentario *Cap.* 61. ✠ *De Appellat.* ubi & monet *num.* 11. numquam ipso jure propter suspicionem removeri etiam *suspectissimum* Judicem, etiam ex speciali causa jure comprobatâ, si non quoque ut suspectus recusatus sit: nec posset eo titulo sententia nullitatis argui.

VI. Similiter exemplo appellationis à sententia interlocutoria receptum est de jure Canonico, causas recusationis esse inferendas libello recusationis, contra dispositionem Juris Civilis in *L.* APERTISSIMI *Cod. De Judiciis:* quo jure sufficere videtur, si recusans interposito juramento asserat, Judicem sibi esse suspectum.

VII. Juri Canonico, hac in parte, consentit praxis & stylus inferioris Germaniæ regionum, per quem stylum suspicionis causæ in scriptis allegari debent, ait Damhouderus in Praxi rerum civil. *cap.* 125. *num.* 19. & plures ejusdem praxeos in Superiore Germania citat Tuldenus in notis ad dictum locum Damhouderi, dicitque Rebuffus loco citato *num.* 15. quod *semper* causa specialis est exprimenda, nec sufficeret generalis expressio.

VIII. Quin & asserit Damhouderus ibidem *num.* 17. " quòd debeant omnes suspicionis causæ simul proponi, » & neququam hodie una & cras altera, nisi fortassis » aliæ de novo ad recusantis notitiam sive cognitionem pro- » venirent. " Adde Wamesium citato *Consil.* 152. *num.* 12. Nescio an id per omnia praxi hodiernæ consonet.

IX. Causâ recusationis propositâ, si Judex eam vel non sufficientem agnoscat, vel factum quod pro causa suspicionis & recusationis allegatur, falsum dicat; ne in propria causa Judex constitui videatur, non potest ipse de causa recusationis cognoscere; sed subsistere debet, & in causa ulteriùs non procedere.

X. Ex dispositione autem Concilii Lateranensis sub Innocentio III. in *Cap.* 61. ✠ *De Appellat.* eligi debent *arbitri*, qui de causa suspicionis sive recusationis cognoscant.

Vult autem Concilium, ut " ipse (recusans) cum ad- » versario vel (si fortè adversarium non habeat) cum » Judice arbitros communiter eligat: aut si communiter » convenire non possint, absque malitia ipse unum, & » ille alium eligat, qui de suspicionis causa cognoscant: » & si nequiverint in unam concordare sententiam, ad- » vocent tertium: ut quod duo ex ipsis decreverint, ro- » bur obtineat firmitatis.

XI. Arbitri hi sic electi dicuntur arbitri *juris* ad distinctionem arbitrorum ex *compromisso:* eò quod à jure potiùs, quam à Partibus constitui videantur: quia ad eos eligendos, Partes à jure quodammodo adiguntur: cùm econtra compromissarii libera voluntate compromittentium eligantium; uti supra *tit.* 5. *cap.* 4. dictum est.

XII. Itaque hi arbitri sic electi more judiciario causam suspicionis & recusationis examinant, & super ea sententiam proferunt; à qua, si pars condemnata se gravatam sentiat, non tantum reduci, quemadmodum *à laudo* arbitri compromissarii; sed tamquam à sententia *judiciario* more prolata, appellari potest: non secus atque ab alia quacumque sententia definitiva: atque hinc rursus via aperta, causas in immensum protrahendi.

XIII. Sed ne & ipsi arbitri causam protrahant, atque interim Judex procedere impediatur, statuit Innocentius IV. in *Cap.* 2. *De Appellat. in* 6. " ut ipsis arbitris » per Judicem competens terminus præfigatur intra quem » in idem conveniant, vel tertium concorditer advocent, » cum quo ambo vel alter eorum, ejusdem suspicionis » negotium terminare procurent. Alioquin Judex ex tunc » in principali negotio procedere non omittat.

XIV. Recusari autem potest Judex non tantum delegatus, sed & ordinarius, quemadmodum decisum est de Jure Canonico in *Cap.* 41. §. 3. & *Cap.* 61. ✠ *De Appellat.* quod & moribus hodiernis receptum est: licet de Jure Civili quoad Judicem ordinarium non una sit Interpretum sententia.

XV. Nec tantum Judicem, sed & ejus Assessores, imo & Auditores, & etiam Commissarios & Adjunctos recusari posse notat Damhouderus citato *cap.* 125. *num.* 13. additque Nicolaus Tuldenus in notis, etiam recusari posse Notarium, Graphiarium, Consultorem, & testium Examinatorem; idem asserit Rebuffus in Tractatu *De Recusat. art.* 9. *num.* 49.

XVI. Notatque ibidem Tuldenus ex Rebuffo *num.* 4. quod in recusatione Graphiarii aut Notarii sufficiat levior causa, quàm in recusatione Judicis; imo vel solum juramentum sine expressione alicujus specialis causæ posse sufficere; quia non agitur de magno præjudicio.

XVII. Moribus hodiernis totum Collegium sive Senatum recusari non posse receptum esse testantur Christinæus *vol.* 2. *Decis.* 148. *num.* 15. & de Flandria Damhouderus citato *cap.* 125. *num.* 9. & de praxi Hollandiæ Merula *lib.* 4. *tit.* 4. *cap.* 1. ac pluribus citatis asserit Simon à Groenewegen ad *L.* APERTISSIMI *Cod. De Judiciis.*

XVIII. Singuli tamen ex Consiliariis & Judicibus tam Ordinariis, quam Delegatis, ex Juris Canonici dispositione recusari possunt: ita tamen, ut causæ suspicionis vel recusationis, non ab *arbitris* juris, sed ex stylo Belgii ab aliis de Collegio, ubi suspectus sedet, examinari debeant.

XIX. Hæc expeditior via est, recusationis causas expediendi: unde & meritò in foro Ecclesiastico recipienda, ubi tribunal Ecclesiasticum è pluribus Judicibus constat; quale est tribunal nostrum Academicum *quinque Judicum appellationum*, cujus mentio facta est supra *cap.* 2. resolutumque est per Universitatem non ita pridem, quod, si unus horum Judicum recusetur, causæ recusationis, non ab arbitris, sed reliquis Judicibus non suspectis sint examinandæ & terminandæ.

XX. Si autem ex Senatoribus vel Judicibus plures suspectentur seu recusentur, tunc subinde recusationis cognitio ad Judicem superiorem spectat, aut subinde à Principe alii non suspectis Judicibus adjunguntur, eisque hujus causæ cognitio atque decisio injungitur. Vide Simonem à Groenewegen ad *L.* APERTISSIMI *Cod. De Judiciis*, & Damhouderum in Praxi Rerum Civil. *cap.* 125. *num.* 10. & 11.

XXI. Recusatio tamquam species exceptionis dilatoriæ, & declinatoriæ fori, debet non tantum ante litem contestatam; sed & omnem actum judicialem proponi; ne alias in Judicem consentiri, & suspicionis seu recusationis causa non curari videatur, *L. fin. Cod. De Except.* Unde Actori non permittitur recusatio Judicis, quem ipse ultrò adit, & ad quem Reum pertraxit; uti rectè notavit Wamesius *Consil.* 152. *num.* 8.

XXII. Si tamen causa recusationis post litem contestatam *de novo* emerserit, poterit Judex ex hac causa recusari *Cap.* 24. ✠ *De Offic. Jud. Deleg.* & *Cap.* 4. ✠ *De Except.* Neque litem contestando, censeri potest recusationi sive suspicioni renuntiasse, cujus causa tempore litis contestatæ nondum nata erat.

XXIII. Quin etsi ante litem contestatam causa recusationis revera jam subesset, poterit nihilominus proponi, si " is qui voluerit eam proponere, fidem faciat jura- » mento se postmodum ad illius notitiam pervenisse; " uti loquitur Pontifex in citato *cap.* 4. An etiam post causam conclusam liceat, sub prætextu *de novo* emergentis causæ, vel

vel ejus ignorantiæ, Judicem recusare; Vide Wamesium citato *Consil.* 152. *num.* 7.

XXIV. Propositâ legitimè & servato juris ordine ipsâ recusatione, suspenditur jurisdictio & auctoritas Judicis; teneturque pendente causa recusationis Judex supersedere: veriusque est, acta à Judice pendente recusatione, non tantum esse revocanda, probatâ causâ recusationis; sed esse *ipso jure* nulla; tametsi postmodum declararetur recusationis causam fuisse insufficientem, causaque ad Judicem recusatum fuerit remissa: idque exemplo appellationis, cui hac in parte recusatio æquipari solet. Vide Vallensem in Paratitlis Decretalium ad *tit. De Appellat.* §. 19. *num.* 4. & 5.

TITULUS XI.

De Pœnis & Censuris Ecclesiasticis.

CAPUT I.

De Pœnis Ecclesiasticis.

1. *Semper in Ecclesia fuit auctoritas imponendi criminosis pro qualitate criminum & conditione personarum convenientes pœnitentias.*
2. *Quamdiu forum externum non fuit separatum ab interno, etiam pœnæ imposita fuêre cum respectu ad forum internum.*
3. *Postmodum pœnitentiæ impositæ pro foro interno, cœperunt per modum pœnæ decerni in foro externo.*
4. *Disciplina circa impositionem pœnarum successu temporis mutata fuit.*
5. *Eleemosyna frequenter jam pridem in pœnitentiam assignata.*
6. *Hinc in forum Ecclesiasticum introducta pœna pecuniaria.*
7. *Harum pœnarum frequens mentio in Decretalibus.*
8. *In imponendis his pœnis cavenda est suspicio turpis quæstûs.*
9. *Suspicionem ingerunt Judices qui passim omnes pœnas convertunt in pecuniarias.*
10. *Vehementer suspecti sunt qui de ipsis participant.*
11. *Synodus Tridentina vult pœnas* pecuniarias *applicari piis locis.*
12. *Noluit Synodus eas directè vel indirectè Episcopis applicari.*
13. *Nec* piis *locis, si hæc applicatio aliquo modo cedat in commodum Episcopi.*
14. *Decretum S. Caroli de hac applicatione.*
15. *In Gallia debet exprimi in sententia prius* usus *in quem mulcta pecuniaria sit applicanda.*
16. *Idipsum cautum est Edicto Principum nostrorum.*
17. *Inter pœnitentias jam pridem fuit reclusio in Monasterio.*
18. *Hujus meminit Synodus Agathensis.*
19. *Similiter & S. Gregorius, & Decretales Gregorii IX.*
20. *Hodie etiam inter pœnas Ecclesiasticas computatur.*
21. *Rebelles & majorum criminum rei includendi* carceribus.
22. *In Claustro Canonicorum olim erant carceres.*
23. *Clericos criminosos posse arctæ custodiæ deputari, respondit Innocentius III.*
24. *Carcer* perpetuus *de Jure Canonico in pœnam constitui potest.*
25. *Id & hodiernæ praxi consonat.*
26. *In Clericis incarcerandis quæ attendenda?*
27. *Clerici per Judices Ecclesiasticos non sunt communibus carceribus mancipandi; sed Episcopalibus.*
28. *Variis ex causis olim Pœnitentibus imponebatur recessus ex propria patria.*
29. *Subdiaconum calumniatorem mandat S. Gregorius in* exilium *deportari.*
30. *Hinc concludunt Canonistæ inter pœnas Ecclesiasticas esse deportationem in* exilium.
31. *Nec Sanctus Gregorius, nec antiqui Canones videntur loqui de* propriè *dicta deportatione* in exilium.
32. *Uti nec S. Ivo Carnotensis.*
33. *Deportatio in exilium videtur ad sæcularem potiùs, quàm Ecclesiasticam Potestatem spectare.*
34. *Idipsum & Decretales Pontificum supponunt.*
35. *Hinc deducunt Pragmatici, Judici Ecclesiastico fas non esse aliquem in* exilium *relegare.*
36. *Fas tamen est Episcopo Clericos exteros ad suas proprias Diœceses remittere.*
37. *Quin & obligare citra relegationem criminosos ad recessum è Diœcesi.*
38. *Pœnitentiæ corporis afflictivæ olim Pœnitentibus imponi consuetæ.*
39. *Pœnam flagellationis ab Episcopis impositam testantur SS. Augustinus & Gregorius.*
40. *Hæc flagellatio apparet fuisse adinstar paternæ dumtaxat correctionis.*
41. *Cavendum erat Episcopis ne adhibendo hanc pœnam facerent contra præceptum Apostoli*, non percussorem.
42. *Vetitum esse Episcopis cadere aliquem propriis manibus asserunt Canonistæ.*
43. *Cavendum præterea erat, ne pœna hæc transiret in vindictam sanguinis.*
44. *Pœna publica fustigationis à foro Ecclesiastico passim recessit.*
45. *Si Clericus ob atrox crimen sit afficiendus pœnâ sanguinis, tradendus erit Potestati sæculari.*
46. *Priusquam Potestati sæculari puniendus tradatur, Clericus à gradu suo deponendus seu degradandus est.*
47. *Id fieri voluit Justinianus.*
48. *Causa depositionis solebat primitus in Synodo Episcoporum tractari, præsertim in secunda instantia.*
49. *Ob defectum Synodorum permissum fuit causam examinari à certo numero Episcoporum.*
50. *Episcopi omnes interveniebant ut Judices causæ.*
51. *Canones de omni depositione loquuntur.*
52. *Canones certum numerum præfigentes qui de causa depositionis judicarunt, à Canonistis intellecti de prima instantia.*
53. *Quomodo numerus Episcoporum Canonibus expressus, tandem in sola degradatione actuali fuerit requisitus?*
54. *De requisita tot Episcoporum assistentia in Sacerdotum degradatione, querela Principum Germaniæ.*
55. *Synodus Tridentina permisit degradationem assistentibus Abbatibus, aut personis in dignitate constitutis.*
56. *In degradatione Clericus insignibus Clericalibus exuendus.*
57. *Quomodo vestibus Clericalibus exuatur?*
58. *Quâ formâ verborum utatur Episcopus degradator?*
59. *Degradatum Episcopus denuntiat privilegiis Clericalibus privatum, & foro sæculari subjectum.*
60. *Episcopus pro degradato intercedit, ne pœnâ sanguinis afficiatur.*
61. *Degradatio de jure & ex præscripto Pontificalis etiam facienda est de simplicibus Clericis.*
62. *Sed hodie in desuetudinem abiit.*
63. *Degradatio Clericorum* in sacris *constitutorum anno* 1571. *Edicto Regio in Gallia stabilita.*

64.

64. *Minùs tamen hodie videtur ibidem observata.*
65. *In Belgio Sacerdotes pœnâ sanguinis à Judice saeculari non afficiuntur sine praevia degradatione.*

I. INDUBITATUM est, penes Ecclesiam semper fuisse auctoritatem imponendi pœnas sive pœnitentias pro qualitate criminum & conditione Pœnitentium, quibus & ipsi Pœnitentes Deo pro commissis peccatis satisfaciant, & à peccatis quasi fræno quodam coerceantur, cautioresque & vigilantiores in futurum reddantur; ipsisque vulneribus per peccatum inflictis medeatur, nec non publico scandalo, si peccata publica sint, satisfiat.

II. Sicuti autem primitus Ecclesia ejusque Ministri adversus sceleratos & peccatores non procedebant, nisi cum respectu ad forum pœnitentiale; ipsumque forum internum seu pœnitentiale non esset planè à foro externo & forensi separatum, (uti supra *tit.* 4. *cap.* 1. notavimus) sic nec pœnas Ecclesia ejusque Ministri infligebant: nisi cum quodam respectu ad forum pœnitentiale; ut proinde undecim circiter sæculis pœnæ Ecclesiasticæ potius habuerint rationem pœnitentiarum, quam pœnarum; quemadmodum totis illis sæculis, forma procedendi Ecclesiæ adversus criminosos, magis ad ipsum tribunal pœnitentiæ, quam ad forense & judiciale referebatur.

III. Cum autem circa sæculum XII. forum externum & judiciale separari cœpit à foro interno & pœnitentiali; illudque exerceri ad normam judicii forensis & sæcularis, cœperunt quoque illa, quæ prius ad correctionem dumtaxat & in pœnitentiam pro delictis ab Episcopis & Sacerdotibus fuerant injuncta, eisdem in foro judiciali ad modum judicii forensis per modum pœnæ ad vindictam publicam per sententiam imponi, & per Ministros publicos justitiæ forensis infligi, seu executioni mandari.

IV. Quemadmodum autem disciplina circa punitionem criminum multum mutata fuit, quando forum externum & judiciale à foro interno & pœnitentiali fuit sejunctum; ita quoque tunc ipsa disciplina circa impositionem pœnarum non parum mutari cœpit, quemadmodum in decursu apparebit.

V. Cum Scriptura nos doceat, efficacissimum remedium esse ad placandam Dei offensam & eluenda peccata, eleemosynas in sinus pauperum effundere, juxta illud à Daniele datum consilium Nabuchodonosor Regi: *Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum. Daniel.* 4. ℣. 24. & rursus Ecclesiast. *cap.* 3. ℣. 33. *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccato*, usitatissimum semper fuit in Ecclesia, ut pœnitentibus in remedium suorum peccatorum eleemosynarum elargitio pro modo facultatum à Sacerdotibus imponeretur.

VI. Postquam autem forum externum & forense à foro interno & pœnitentiali separatum fuit, eleemosynarum hæc elargitio, quæ in *pœnitentiam* ad expurgationem & satisfactionem criminum imponi consueverat, cœpit ab ipsis Officialibus & Judicibus Ecclesiasticis etiam per *modum pœnæ* ad *vindictam publicam* delictorum imponi, & *judicialiter* decerni: atque hinc *pœnæ pecuniariæ* in forum Ecclesiasticum intrarunt.

VII. Harum pœnarum sat frequens mentio occurrit in Decretalibus nostris, ac signanter Alexandri III. & Innocentii III. quarum textus infra referentur: ideoque nec dubitari potest, quin inspecto *jure* communi & juxta disciplinam Decretalibus expressam, judex Ecclesiasticus possit imponere pœnas *pecuniarias*. Unde cùm tempore Philippi Valesii Regis Franciæ conquererentur Barones Franciæ per os Petri Cugnerii de Officialibus, qui suis monitionibus apponebant pœnas *pecuniarias*; respondit nomine Prælatorum Bertrandus Episcopus Eduensis: "Ad » 27. articulum qui loquitur de *pœnis pecuniariis*, quas » Officiales in suis monitionibus apponunt: dicit quod li» citum est eis tales pœnas apponere tam de consuetudine » quam de *jure*: quia ex quo licet sententiam excommu» nicationis apponere quæ est major, licet apponere pœ» nam pecuniariam, quæ est minor. Item ex quo tali Ju» dici Ecclesiastico subditi existunt, & sic est eorum ordi» narius, Judex ipse potest in tali casu eis apponere pœ» nam pecuniariam, vel aliam secundum quod videbitur » ipsi expedire. Et ad hoc Jus divinum & humanum con» cordant.

VIII. Verùm sicuti Sacerdotes solicitè cavere debent, ne ex pœnitentiis pecuniariis sibi lucrum quærere videantur, uti supra *parte* 2. *tit.* 6. *cap.* 14. notavimus, sic & hodie Judices Ecclesiastici circa harum pœnarum impositionem ita se gerere tenentur, ne videantur eas in proprium suum emolumentum potius, quam ad criminum vindictam & delinquentium correctionem ipsorum imponere.

Hinc Concilium Lateranense in *Cap.* 13. ⁊ *De Officio Ordin.* postquam monuerat Prælatos quod ad reformandos Clericorum suorum mores diligenter deberent intendere; ac declarasset, quod neque appellatio suspenderet reformationis effectum, unà monet Prælatos, provideant, ut hoc salubre statutum ad *quæstum pecuniæ* non convertant.

IX. Hanc suspicionem difficulter evadent Prælati & Judices Ecclesiastici, qui neglectis aliis pœnis Canonicis passim pro quibuscumque excessibus pœnas pecuniarias imponunt. Quapropter Alexander III. in *Cap.* 3. ⁊ *De Pœnis*, mandat districtè inhiberi Archidiaconis Conventrensis Episcopatûs: " Ne pro corrigendis excessibus & » criminibus puniendis, à Clericis & laicis pœnam *pecu» niariam* exigant.

Hìc notat Glossographus, non esse absolutè vetitum Judici Ecclesiastico infligere pœnam *pecuniariam*; sed eam non esse infligendam, ubi crimen aliam pœnam spiritualem requirit: ideoque rectè hìc notat Fagnanus *num.* 3. " adversus Prælatos qui crebrè & facilè pœnas pecunia» rias infligunt, oriri *vehementem* præsumptionem avaritiæ. Vide latius Covarruviam *lib.* 2. *Var. Resol. cap.* 9. *num.* 9.

X. Vehementior erit hæc præsumptio, si has pœnas pecuniarias Prælati eorumve Officiales sibi directè vel indirectè applicent; atque ita ex pœnarum inflictione lucrum aliquod captent.

Hinc post Glossam ad *Cap.* 2. ⁊ *De Pœnis*, notant Doctores, " quod pœnam *pecuniariam* quam recipit Epis» copus ab aliquo, *sibimet appropriare non debeat.* " Dicitque Covarruvias loco citato: " Præ cæteris à Judici» bus Ecclesiasticis & Prælatis est observandum, ut pœ» nas *pecuniarias* pro criminibus inflictas, in pios usus po» tius quam in propriam utilitatem erogare curent.

XI. Igitur Synodus Tridentina omnem avaritiæ aut turpis quæstûs notam à Prælatis amoveri studens; volensque cavere, ne videantur pœnæ à Superioribus in proprium potius ipsorum emolumentum, quam ad vindictam criminum & correctionem delinquentium infligi, declaravit *Sess.* 23. *cap.* 1. *De Reform.* quod Superior Ecclesiasticus teneatur fructus, quos Episcopi aliive Beneficiati ob non residentiam amittunt, *fabricæ* Ecclesiarum aut *pauperibus* erogare. Idipsum mandat observari *cap.* 14. *Sess.* 25. circa pœnas concubinariorum. Et generalius eadem *Sess. cap.* 3. ubi permittens, ut Judex Ecclesiasticus in causis civilibus ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus, contra quoscumque etiam laicos per *mulctas pecuniarias* procedere queat, addit hanc cautionem: *Quæ piis locis, ibi existentibus, eo ipso, quod exactæ fuerint, assignentur.*

XII. Noluit ergo Synodus, ut Episcopi sibi directè aut indirectè mulctas sive pœnas pecuniarias applicent; sed eas piis usibus assignari voluit.

Hinc consulta S. Congregatio *super negotiis Episcoporum*, an pœnæ *pecuniariæ* possint ab Episcopo pro aliqua parte applicari Procuratori Fiscali, Executoribus, ac Ministris Curiæ pro *expensis* tribunalis, & *Palatii* Episcopalis, & *domûs* Vicarii, respondit, nihil solvi posse, cùm pœna hæc *piis locis explicanda sit*, Fagnanus ad *Cap.* 2. ⁊ *De Pœnis.*

XIII. Quinimo, uti notat Fagnanus ibidem *num.* 31. " hæc applicatio non modò prohibetur fieri Procuratori

» Fiscali, sed etiam locis piis; si id cedat aliquo modo in » utilitatem Episcopi. Unde cum fuerit quæsitum, an » Episcopus vigore consuetudinis loci possit tuta conscientia applicare pœnas vel mulctas Sacristiæ vel Fabricæ Ecclesiæ, quæ etsi aliquid habeant, non tamen possunt absque auxilio impensis necessariis respondere; sacra Congregatio censuit, posse Episcopum hujusmodi pœnas » applicare fabricæ, vel Sacristiæ Ecclesiæ, dummodo » talis applicatio directè vel indirectè non cedat in ipsius » Episcopi utilitatem.

XIV. His congruit Decretum S. Caroli in Concilio Mediol. I. *tit. De Pœnis*; ubi decrevit, ut "quotiescumque delicti causâ Clerici mulctandi sunt, quæ ab ipsis » exigenda erit pecunia, nullo modo ad Episcopum perveniat, in ejusve commoda quavis ratione convertatur; » sed idem Episcopus parte pecuniæ, quæ tertiam non superet, assignata delatori, reliquam piis operibus, aut » locis, quibus ei videbitur omnino attribuat.

XV. Refert Renatus Choppinus *lib. 2. De Sacra Polit. tit. 3. num. 9.* non semel judicatum fuisse, fas non esse Judici Ecclesiastico, *simpliciter* condemnare quempiam ad pœnam *pecuniariam*; sed in ipsa sententia exprimendum *pium usum*, in quem ipsa pœna sit convertenda." Ut enim » demus (ait Choppinus) judici cuilibet *mulctæ* dicendæ » jus esse, cui publicum judicium fit: hoc ita intelligi debet, si Ecclesiasticus mulctam in pium quemdam usum » *judicans* destinarit. Qua formula ac cautione sacer Magistratus licitè mulctam indicit litigatori pro arbitratu. » Et ita per Senatum judicatum anno 1530. ibidem testatur. Verùm putè damnato & mulctato litigatore, » censetur Episcopus reorum damnationes transferre in » rem suam, privatumque usum iniquo exemplo voluisse.

XVI. Similiter in Edicto Principum nostrorum de 20. Sept. 1608. super observatione dierum Festorum expressè dicitur, quod judices Ecclesiastici possint per præventionem agere contra violatores Festorum; & si hi procedant ad condemnationem in mulctam *pecuniarum*, hæc fiat cum debita moderatione, & ad commodum pauperum aut alicujus hospitalis nominatim in sententia exprimendorum. Verba Edicti sunt: *Ende procederen by de Geestelycke Rechters tot condemnatie van eenige boeten van ghelde, dat het sy met alsulcke moderatie als dat behoort, ende ten profyte van de Aerme, ofte van eenige Godtshuysen* PARTICULIERLICKEN *te verklaeren by de seive vonnissen.* Id est: Si coram judicibus Ecclesiasticis procedatur ad condemnationem mulctæ pecuniariæ, fiat ea, quâ æquum est, moderatione, & in emolumentum pauperum, aut quorumdam Xenodochiorum, quod ipsum specialiter in sententia exprimetur. Extat Edictum *parte 2.* Edict. Flandriæ *lib. 1. Rubric. 1.*

XVII. Inter species pœnitentiarum fuit & jam pridem reclusio Pœnitentium in aliquo Monasterio, ut ibidem peccata sua deflere, & exercitia pœnitentiæ ab hominum conspectu remoti, faciliùs subire, & occasiones peccatorum evitare possent.

XVIII. Istius pœnitentiæ meminit Synodus Agathensis *Can. 50.* apud Gratianum *Dist. 50. Can. 7.* decernens: "Si Episcopus, Presbyter aut Diaconus capitale crimen » commiserit, ab officii honore depositus in *Monasterium* » detrudatur, & ibi, quamdiu vixerit, laicam tantummodo communionem accipiat.

XIX. Meminit & hujus retrusionis S. Gregorius *lib. 2. Epist. 27.* mandans quibusdam judicibus à se delegatis, ut si quemdam Bonifacium præmissâ cognitione, cujusdam facinorosi criminis reum esse apparuerit, "tunc non » solùm Dominici Corporis & Sanguinis communione » privatus sit, verum etiam in *Monasterium*, ubi pœnitentiam agere debeat, *retrudatur*, ut criminis sui maculas convenienti valeat apud æternum judicem lamentatione purgare.

Rursus eodem libro *Epist. 40.* jubet Diaconum in crimen carnis prolapsum in *Monasterium*, ubi pœnitentiam peragat, *tradi*; "ita ut nulla exinde ei sit quoquo modo » egrediendi licentia, nisi (ait) hoc nostra permiserit fortasse præceptio.

In Decretalibus quoque sæpius hujus retrusionis fit mentio, puta *Cap. 6. §. fin.* ☩ *De Homicid.* & *Cap. 35.* ☩ *De Sent. Excomm.*

XX. Hodie hæc una est ex pœnis Ecclesiasticis: solentque Episcopi eorumve Officiales non rarò injungere Sacerdotibus aut Clericis in vitium aliquod prolapsis, ut se ad tempus, vel perpetuò ad Monasterium aut Seminarium Clericorum retrahant, ibique certa pietatis & pœnitentiæ præscripta exercitia in peccatorum expiationem & vitæ emendationem subeant.

XXI. Verùm aliquorum ea est durities & malitia, ut nec Monasterium locus eis servandis sat tutus sit; nec disciplina regularis ad eos continendos, & à vitiis retrahendos sufficiens; majusque periculum immineat, ne ipsi alios suis pessimis exemplis inficiant, quam sit spes, ipsos piorum exemplo convertendos; unde jam pridem in usu fuit, ut & in ipsis Monasteriis essent loca quædam separata, quibus tamquam in carcere incorrigibiles & majorum scelerum rei recluderentur.

XXII. In Regula Canonicorum anno 816. apud Aquisgranum præscripta *cap. 134.* dicitur: "Si uterque, & » qui flagellatur, & quem flagellari ætas aut qualitas personæ prohibent, adhuc *incorrigibiles* exstiterint, sit locus intra claustra Canonicorum, sicut multis in locis » noscitur esse, quo ad tempus retrudantur, & secundùm » modum culpæ castigentur.

XXIII. Et consultus Innocentius III. De Clericis graviter excedentibus, qui tutè non possunt Monasteriis ad agendam pœnitentiam deputari, an à Prælatis *arctæ* possent *custodiæ* mancipari, respondet in *Cap. 35.* ☩ *De Sentent. excommunicat.* "Quod cum Prælati excessus corripere debeant subditorum, & publicæ utilitatis intersit ne crimina remaneant impunita, & per impunitatis » audaciam fiant qui nequam fuerant, nequiores: non solum possunt, sed debent etiam Clericos, postquam fuerint de crimine Canonicè condemnati, sub *arcta custodia* detinere: qui cum sint incorrigibiles, nec in Monasteriis valeant custodiri, ad similia vel pejora facilè » laberentur.

XXIV. Quin in *Cap. 27. §. 1.* ☩ *De V. S.* rescribit Episcopo Parisiensi, ut falsarium "in *perpetuum* carcerem » ad agendam pœnitentiam includat, pane doloris & » aqua tristitiæ sustentandum, ut commissa defleat, & » flenda ulteriùs non committat.

Tandem Bonifacius VIII. editâ Constitutione in *cap. 3. De Pœnis in 6.* declaravit, "quamvis ad reorum custodiam, non ad pœnam carcer specialiter deputatus esse » noscatur: Nos tamen non improbamus seu convictos » (eorum excessibus & personis, cæterisque circumstantiis providâ deliberatione pensatis) in perpetuum, vel » ad tempus, prout videris expedire carceri mancipes ad » pœnitentiam peragendam.

Quod hìc in principio suæ Constitutionis asserit Pontifex, id ex Jure Civili desumptum est; quo jure carcer ad custodiam, non ad pœnam destinatus dicitur, *L. 8. §.* SOLENT *ff. De Pœnis.*

XXV. Interim hæc pœna in Curiis Ecclesiasticis recepta est; testeque Renato Choppino *lib. 2. De Sacra Polit. tit. 3. num. 12.* vulgò etiam *perpetuis* vinculis plectuntur Sacerdotes.

Et revera hodie carcerem assignari posse in pœnam & pœnitentiam, supponunt Ordinationes Curiarum Eccles. Provinciæ Mechl. *tit. De Custode carceris art. 9.* ubi decernitur: "Condemnatos ad *pœnitentiam* in pane doloris & » aqua tristitiæ agendam, in eadem pœnitentia custodiet, » recepturus à Sigillifero pro ratione temporis & expensarum, prout æquum erit.

XXVI. Rectè dixit Bonifacius VIII. in citato *cap. 3. De Pœnis in 6.* in hac ad carceres condemnatione, à judice esse procedendum, *excessibus & personis cæterisque circumstantiis providâ deliberatione pensatis.* Certum enim est, pœnam carceris, præsertim *perpetui* aut *diuturni* esse admo-

admodum gravem neque pœnâ mortis multò inferiorem; imò quandoque duriorem: ut proinde passim moneant Canonistæ, pœnam *perpetui* carceris infligendam non esse, nisi pro crimine atroce, quod de Jure Civili morte plectendum esset.

Insuper judex Ecclesiasticus incarcerationem ita ordinare debet, ut quantum fieri potest, per eam incarcerati ad meliorem vitam reducantur. Nam uti monet Innocentius III. in citato *cap.* 27. ꝟ *De V. S.* hæc incarceratio fit ut incarceratus *commissa defleat, & flenda ulterius non committat:* id est, ut convertatur & vivat. Quanta autem cura & in spiritualibus & corporalibus carceratis sit exhibenda, præsertim à Pastoribus & Episcopis, dictum est supra *tit.* 8. *cap.* 2.

XXVII. Porro Clerici per Episcopos includendi non sunt communibus & laicalibus carceribus, nec ad hos condemnandi auctoritas est penes judices Ecclesiasticos; sed Episcopi suos *proprios* habent carceres, qui olim erant apud Ecclesiam vel domum Episcopalem, dicebanturque *Diaconica* vel *Diaconia*; hodie autem carceres *Episcopales* vocantur, de quibus in Concilio Lambethensi celebrato anno 1261. legitur: " Item speciali præcepto statuimus, quod quilibet Episcopus in suo Episcopatu habeat unum vel duos carceres, prout competentiùs & securiùs poterit providere, pro Clericis flagitiosis deprehensis in crimine vel convictis, juxta censuram Canonicam detinendis.

XXVIII. Inter pœnitentias olim pœnitentibus imponebatur recessus à propria patria, ut vel occasiones peccandi vitarent, vel scandali occasio populo adimeretur, aut etiam ut extra propriam patriam & propinquorum & familiarium conspectum faciliùs pœnitentiæ opera subire possent; aut etiam ut vel hæc à propinquis & consanguineis sejunctio, & diuturnioris itineris susceptio eis pro pœnitentia essent.

XXIX. De hac forsan specie relegationis in pœnitentiam impositæ loquitur S. Gregorius *lib.* 9. *Epist.* 66. ubi cuidam Episcopo mandari vult, ut Subdiaconum calumniatorem, prius Subdiaconatûs privet officio, atque verberibus publicè castigatum, faciat in *exilium* deportari. Hic textus refertur in *Cap.* 1. ꝟ *De Calumniat.*

XXX. Hinc communiter concludunt Canonistæ post Glossam ad hoc Capitulum, quod hanc pœnam *exilii* Ecclesia imponat, quod & varii Canones apud Gratianum supponere videntur; ac signanter *Can.* 9. *caus.* 3. *q.* 4. Item *Can.* 3. *caus.* 3. *q.* 5. & *Can.* 13. *Dist.* 63.

XXXI. Verùm Canones hos non de pœna veri & civilis exilii, quo per deportationem vel relegationem extra territorium aliquod quispiam relegatur, intelligi; sed vel de *exilio* accepto in allegata significatione; vel certè de pœna, quæ relegationi intra Monasterium esset affinis, depositionemque sive degradationem Canonicam subsequente, monet eruditus auctor Notarum in citatam Epistolam S. Gregorii *num.* 6.

XXXII. Hoc sensu exilium quoque accepisse videtur Ivo Carnotensis *Epist.* 186. scribens Episcopo Aurelianensi: " Oportet, ut adhibitis vobis aliis quinque Episcopis, publicè detractis Sacerdotalibus indumentis, per singulos eum gradus deponatis, & depositum *perpetuo* carcere damnetis, aut in æternum exilium detrudatis. Rationem hanc adjiciens: " Quod à *conspectu* eorum qui *scelus* ejus cognoverunt, removendus sit, ne fœda facti memoria simplicium mentes perturbet.

XXXIII. Nam, uti ipse Auctor notat, pœna *veri exilii* sive *relegationis*, qua quis per sententiam relegatur extra aliquod territorium, eique ingressus *territorii* illius inhibetur, " durior est, & terrestrem dominationem referens, quam ut ab Episcopis imponi queat.

XXXIV. Et quidem sub nomine Concilii Antiocheni refertur in prima Collectione Decretalium apud Antonium Augustinum titulo *De Clerico excommunicato minist. cap.* 25. quod si Clericus excommunicatus & ab Ecclesia expulsus, nihilominus in sua præsumptione perseveret, atque pœnas hasce contemnat, & Episcopus emendare non potuerit, *Regis judicio* EXILIO *damnetur.*

Raymundus hoc idem Decretum referens in *Cap.* 2. ꝟ *eod.* post ly *judicio* addidit hæc: *Ad requisitionem Ecclesiæ*, ut sit sensus: *Regis judicio ad requisitionem Ecclesiæ exilio damnetur.* Sed sive *sine* sive *cum* hoc additamento legatur, equidem non obscurè supponitur, quod *exilio damnare* sit Regiæ auctoritatis & judicii.

Idipsum supponit Clemens III. in *Cap.* 10. ꝟ *De Judiciis*, dicens, si Clericus ob commissum crimen depositus fuerit, & post depositionem incorrigibilis manens excommunicatus, atque tandem contumacia crescente anathematis mucrone percussus, " postmodum verò si in profundum malorum veniens contempserit, cùm Ecclesia non habeat ultra quid faciat, ne possit esse ultra perditio plurimorum, per sæcularem comprimendus est potestatem, ita quod ei deputetur *exilium*, vel alia legitima pœna inferatur.

Nequaquam obscurum est, Pontificem in hac Decretali pœnam exilii non inter pœnas Ecclesiasticas, aut ab Ecclesia infligendas reputare; sed inter pœnas per *sæcularem potestatem* infligendas, postquam inflictæ fuêre omnes pœnæ Ecclesiasticæ; & *Ecclesia non habet ultra quid faciat.*

XXXV. Hinc deducunt Pragmatici, jus non esse judici Ecclesiastico, Clericum aut laicum in *exilium* mittere, sed id spectare ad potestatem Regiam. Et quidem Guilielmus Benedicti ad *Cap.* RAYNUTIUS ꝟ *De Testamentis*, verbo *Et uxorem num.* 453. asserit, suo tempore in Gallia servatam opinionem, quod judex sæcularis *bannire* Clericos posset. Neque id fas esse Ecclesiastico judici, non semel judicatum fuisse testatur Choppinus *lib.* 2. *De S. P. tit.* 3. *num.* 12. Et in Commentario ad leges municipales Andegavensium *lib.* 1. *cap.* 39. *num.* 5. ait: " Pontificii verò Judices ideo *exilio* nequeunt mulctare sontes, quod prorsus *territorio* careant, etsi non Diœcesi, intra quam, Diris devoto reo, piorum cœtu interdicunt. *Relegatio* enim fori est *profani*: ut execratio sacra, Ecclesiastici. " Idipsum pluribus Arrestis confirmatum dicit Fevretius *De Abusu lib.* 8. *cap.* 4. *num.* 11. Vide etiam Peleum in Actionibus forens. *lib.* 8. *cap.* 61. ubi asserit, licitum quidem esse Superiori Regulari mittere sub obedientia Religiosum sibi subditum de uno Monasterio ad aliud: sed per modum pœnæ & *relegationis*, eum dimittere & expellere nequaquam posse.

XXXVI. Notat quoque Fevretius loco citato, fas esse Episcopo, Sacerdotes extraneos non Beneficiatos ob malam conversationem de sua Diœcesi dimittere ad proprias: eo quod juxta Canones Clerici teneantur singuli in suis propriis Diœcesibus deservire; nisi per Beneficium legitimè alteri Diœcesi sint incorporati: ideoque Episcopus similes è sua Diœcesi dimittens, non relegat aut in exilium mittit, sed ad propriam Diœcesim remittit?

XXXVII. Et in *Cap.* 3. ꝟ *De Crimine falsi*, scribit Urbanus III. cuidam Episcopo ut Clericis falsariis " degradatis in signum maleficii characterem aliquem imprimi faciat, quo inter alios cognoscantur; & *Provinciam* ipsam eos *abjurare* compellens, abire permittat. Quidnî & hodie hoc modo obligare posset judex Ecclesiasticus, ut è Provincia emigraret, tametsi absolutam pœnam relegationis seu exilii decernere non posset?

XXXVIII. Non dubium quin jam pridem usitatum fuerit, ut Pœnitentibus imponerentur nonnunquam pœnitentiæ *corporis* afflictivæ; utque Episcopi, & Prælati suis respectivè Clericis & Monachis hujusmodi pœnitentias subinde imponerent; eosque etiam corporaliter castigarent.

XXXIX. De virgarum pœna ab Episcopis adhibita loquitur S. Augustinus *Epist.* 133. ad Marcellinum, eum exhortans, ut nolit perdere *paternam diligentiam*, quam in inquisitione Donatistarum servaverat: " Quando (ait) tantorum scelerum confessionem non extendente eculeo, non sulcantibus ungulis, non urentibus flammis, sed *virgarum verberibus* eruisti. Qui modus coercitionis à Magistris Artium liberalium, & ab ipsis Parentibus,

» bus adhibetur, ut & sæpe in judiciis solet *ab Episcopis* » adhiberi." Refertur apud Gratianum *caus.* 23. *q.* 5. *Can.* 1.

Hujus correctionis meminit quoque S. Gregorius citatâ *Epistola* 66. ejusque fragmentum refertur in *Cap.* 1. ꝟ *De Calumniat.* ubi Subdiaconum calumniatorem mandat publicè *verberibus castigatum* in exilium deportari.

XL. Verum ex citatis verbis S. Augustini manifestum est, hanc flagellationem seu castigationem fuisse adinstar *paternæ* cujusdam correctionis; quâ Parentes in filios, & Magistri liberalium Artium in discipulos uti consueverunt. Hanc Abbates in Monachos ex Regulæ præscripto jam pridem exercuisse supra *parte* 1. *tit.* 31. *cap.* 4 notavimus. Admodum ergo verisimile est, Episcopos & hoc correctionis genere in *juniores* suos Clericos *paterno* more primitus usos fuisse.

XLI. Duo autem in usu hujus pœnitentiæ Episcopis cavenda erant. Primum quidem, ut eâ moderatione uterentur, ut se Pastores, *non percussores* ostenderent.

De Episcopis circa hoc excedentibus loquitur S. Gregorius *lib.* 2. *Epist.* 52. *ind.* 2. dicens: "Quid autem de » Episcopis qui verberibus timeri volunt, Canones dicant, » bene fraternitas vestra novit. Pastores enim facti su» mus, non percussores. Egregius Prædicator dicit: Ar» gue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina. » Nova verò atque inaudita est ista prædicatio quæ ver» beribus exigit fidem." Extat apud Gratianum *Dist.* 45. *Can.* 1.

Haud obscurum est, S. Gregorium hîc indicare *Canonem* 38. vulgo Apostolorum, relatum, à Gratiano ibidem *Can.* 7. quo decernitur: "Episcopum, aut Presbyterum » aut Diaconum qui *verberat* eos qui peccant, vel infi» deles qui injuriam fecerunt, & per hoc vult pertimefa» cere, *deponi* jubemus." Vide quoque *Can.* 8. ejusdem distinctionis desumptum ex Concilio III. Bracarensi.

XLII. Quin & in *Can.* 25. *Dist.* 86. legitur: "Non » licet Episcopo *manibus suis* aliquem *cædere*. Hoc enim » alienum à Sacerdote esse debet." Hinc post Glossam ad *cap.* 24. ꝟ *De Sentent. Excommun.* notarunt Canonistæ, quod quidem liceat Abbati in *propria* persona *causâ regularis* disciplinæ, verberare Monachum; non autem id licere Episcopo.

XLIII. Adhæc in hujus pœnæ impositione eâ moderatione procedendum esse monet Alexander III. in *cap.* 4. ꝟ *De Raptoribus*, quod *flagella in vindictam sanguinis minimè transire videantur.*

XLIV. Cum autem publica flagellatio, qualis hodie criminosis per publicum justitiæ executorem fieri solet, ad vindictam *sanguinis* pertinere videatur, hæc pœna passim à foro Ecclesiastico recessit; testaturque Ignatius Lopez in notis ad Praxim crim. Bernardi Dias *cap.* 133. eam in Curiis Ecclesiasticis Hispaniæ non consuevisse imponi; asseritque quoque Julius Clarus in *Practica crim. quæst.* 70. *num.* 2. eam nec in Ducatu Mediolanensi in persona alicujus Clerici servari.

Quin & teste Fevretio per Arrestum Parlamenti Parisiensis anno 1562. ad conclusionem Advocati Fiscalis, dictum fuit malè & abusivè judicasse Officialem condemnando aliquem ad fustigationem publicam; inhibitione factâ omnibus Officialibus & Judicibus Ecclesiasticis similes pœnas imponere.

XLV. "Si ita gravis fuerit excessus, quod mortem » vel detruncationem membrorum debeant sustinere, vin» dictam reserves Regiæ potestati," scribit Alexander III. Panormitano Archiepiscopo in *cap.* 4. ꝟ *De Raptoribus.*

Igitur si Clericus de excessu & crimine adeo gravi fuerit convictus, ut pœnam mortis aut truncationis membrorum mereatur, non à judice Ecclesiastico, sed laico hujusmodi pœna infligenda erit; atque hîc locum habebit quod ait Pontifex in *cap.* 10. ꝟ *De Judiciis*: "Quum » Ecclesia non habeat ultra quod faciat, per *secularem* » comprimendus est potestatem.

XLVI. Cæterum priusquam judici sæculari tradendus sit, prius Sacerdotali & Clericali dignitate ab Ecclesia privandus, & quasi ad laicalem conditionem reducendus est; id est juxta hodiernam phrasim degradandus; sive de gradu & Ordine dejiciendus.

XLVII. Id tempore Justiniani receptum fuisse manifestum est ex ejus *Novella* 83. ubi declarans in Præfat. §. 2. de criminibus *Civilibus* Clericorum competentes judices cognoscere, addit hanc cautionem: "Illud pa» lam est, si reum esse pronuntiaverit eum qui conveni» tur, Præses Provinciæ, & *pœnâ* judicaverit dignum; » prius hunc *spoliari* à Deo amabili Episcopo Sacerdotali » dignitate, & ita sub legum fieri manu.

Voluit ergo Justinianus, Clericum de crimine *civili* convictum & condemnatum, prius ab Episcopo Sacerdotali dignitate spoliandum, antequam per judicem sæcularem seu legalem pœnæ subjici possit, sive *sub legum fieri manu.*

XLVIII. Porro cum de depositione Episcoporum, Presbyterorum aliorumque Ministrorum Ecclesiæ agebatur, solebat causa jam pridem ad Synodum Episcoporum referri, ibique discuti & decidi, quemadmodum testatur Synodus Hispalensis II. *Can.* 6. extatque apud Gratianum *caus.* 15. *q.* 7. *Can.* 7. ubi dicitur: "Episcopus Sacerdoti» bus ac Ministris solus honorem dare potest, auferre so» lus non potest. Si enim hi, qui in sæculo à dominis suis » honorem libertatis adepti sunt, in servitutis jugum non » revocantur, nisi publicè apud Prætoris ac Præsidis tri» bunal in foro fuerint accusati: quanto magis hi qui di» vinis Altaribus consecrati, honore Ecclesiastico deco» rantur? Qui profectò nec ab uno damnari nec uno ju» dicante poterunt honoris sui privilegiis exui: sed præ» sentati Synodali judicio, quod Canon de illis præcepe» rit definiri.

Illud autem vel tunc præcipuè obtinebat juxta *Canonem* 5. Nicænum, si Presbyteri aliive Clerici de proprii Episcopi sententia quererentur; quam in Synodo Episcoporum totius Provinciæ examinari voluit citatus Canon, uti supra *tit.* 10. *cap.* 1. notatum est.

XLIX. Sed quia difficulter similes Episcoporum Synodi habebantur, quoties Clericorum querelæ contra proprios Episcopos deferebantur, in Concilio Carthaginensi II. suggessit Felix Episcopus, "secundum statuta veterum » Conciliorum, ut si quis Episcopus (quod non optamus) » in reatum aliquem incurrerit, & fuerit nimia necessitas, » non posse plurimos congregare, ne in crimine rema» neat, à 12. Episcopis audiatur & Presbyter à 6. Episco» pis cum proprio suo Episcopo audiatur, & Diaconus à » tribus." Apud Gratianum *caus.* 15. *q.* 7. *Can.* 4.

Canonem hunc loqui de secunda instantia sive casu appellationis, credit Zonaras; ne alias repugnet Canoni IV. Antiocheno quo supponitur, Presbyterum, aut Diaconum à proprio Episcopo sine Synodo *deponi* posse. Extat apud Gratianum *caus.* 11. *q.* 3. *Can.* 61.

L. Quidquid sit hoc certum est, Episcopos omnes, sive in Synodo sive extra Synodum, cum proprio Episcopo congregatos fuisse veros judices causæ; adhibitosque non ad solemnitatem aut formam actus dumtaxat; sed ad causæ examen & judicium ferendum.

LI. Ulterius indubitatum est, hîc non tantum de actuali depositione, quæ hodie vulgo degradatio dicitur; sed de quacumque depositione à sacro ministerio & dignitate Sacerdotali agi.

LII. Denique & illud sat manifestum apparet, quod dictum Canonem Carthaginensem & alios nonnullos idem decernentes, & à Gratiano eodem loco relatos, Canonistæ intellexerint jam pridem de prima instantia: quasi is Episcoporum numerus absolutè & generaliter in depositione etiam Presbyterorum & Diaconorum necessarius esset.

LIII. Cùm autem successu temporis jurisdictio contentiosa per solum Episcopum vel ejus Officialem exerceri cœpit, etiam auctoritas depositionis Clericorum soli Episcopo ejusve Officiali attributa fuit. Ne tamen à Canonum dispositione planè recedi videretur, numerus Episcoporum dictis Canonibus Carthaginensibus expressus; sine

sine ullo ad Synodum respectu restrictus fuit ad depositionem actualem & solemnem, quam *degradationem* dicimus, quemadmodum rescripsit Bonifacius VIII. in *cap.* 2. *De pœnis in* 6. dicens: " quod verbalis degradatio seu » depositio ab Ordinibus vel gradibus Ecclesiasticis est à » proprio Episcopo sibi assistente, in degradatione Cle» ricorum in sacris constitutorum Ordinibus, *certo Epis» coporum numero definito Canonibus*, facienda: quanquam » proprii Episcopi sententia sive aliorum Episcoporum » præsentia sufficiat in degradatione eorum qui minores » dumtaxat Ordines receperunt.

Hîc per Canones intelligi citatos Canones Carthaginenses; & consequenter in degradatione requiri numerum Episcoporum in dictis Canonibus expressum, post Glossam uno consensu tradidere Canonistæ; & ita in degradatione Episcopi requiri assistentiam 12. Episcoporum, in Presbyteri sex, & Diaconi ac Subdiaconi trium Episcoporum; quod & praxis comprobavit, & in Pontificali Romano sub titulo De Degradatione expressum est.

LIV. Cùm autem sæpè ob Episcoporum raritatem, gravesque expensas tot Episcoporum conventus non sine difficultate, magnisque sumptibus in nonnullis regionibus haberi posset, præsertim in Germania, propter Episcoporum ibidem paucitatem; ideoque nec hæc degradationis solemnitas facile peragi posset: quo fieret ut enormia Clericorum crimina impunita manerent; quin & ansa majore cum audacia crimina perpetrandi dari videretur, apud Adrianum VI. conquesti fuêre Principes Germaniæ *art.* 21. inter 100. gravamina eidem Pontifici exhibita, ubi dicunt: " Et tandem ut in peccatis maleficiisque per» petrandis magis adhuc foveantur, præter omnem æqui» tatis rationem, aliquatenus interdictum est Archiepis» copis, & Episcopis, ne malefactores hos publicè cri» minali judicio reos agere possint, nisi prius degradatos: » id quod tantis sumptibus, tantaque pompa celebrari » oportet, ut propterea perquam rarissimum uncti illi » malefactores meritâ plectantur pœnâ.

LV. Eandem querelam in ipso Concilio Tridentino renovârunt Episcopi Germaniæ, quibus moti Patres Tridentini declarârunt *Sess.* 13. *cap.* 4. *De Reformat.* quod Episcopus *per se* " ad actualem atque solemnem degrada» tionem ab ipsis Ordinibus & gradibus Ecclesiasticis, in » casibus, in quibus aliorum Episcoporum præsentia, in » numero à Canonibus definito requiritur, etiam absque » illis procedere liceat; adhibitis tamen, & in hoc sibi » adsistentibus totidem Abbatibus, usum mitræ & baculi » ex privilegio Apostolico habentibus, si in civitate aut » Diœcesi reperiri & commodè interesse possint; alioquin » aliis personis in Ecclesiastica dignitate constitutis, quæ » ætate graves, ac juris scientia commendabiles existant.

Cùm Synodus requirat, ut personæ in dignitate constitutæ ab Episcopo assumendæ, sint *juris scientiâ commendabiles*, videtur Synodus indicare hanc Prælatorum assistentiam non tantum ad solemnitatem & meram cæremoniam requiri; sed ut unà Episcopo in discussione causæ assistant: quemadmodum citati Canones Carthaginenses exigebant Episcoporum conventum, ut ab omnibus causa accusatorum discuteretur, & judicaretur, uti supra notavimus.

LVI. Ut autem Clericus, quantum fieri potest, Clericali charactere ac dignitate spolietur, & ad statum ac conditionem laicalem reducatur, judicatum fuit, non tantum verbaliter & per sententiam judicis deponendum esse Clericum judici sæculari tradendum, sed præmittendam esse realem exauctorizationem seu degradationem, ad exemplum " exauctorizationis ejus qui militiæ deservit » *armata*, cui *militaria* detrahuntur *insignia*, sicque à mi» litia remotus castris rejicitur privatus consortio & privi» legio militari, " ut ait Bonifacius VIII. in citato *cap.* 2.

LVII. " Clericus igitur (pergit Bonifacius) degra» dandus vestibus sacris indutus, in manibus habens li» brum, vas, vel aliud instrumentum seu ornamentum » ad Ordinem suum spectans, ac si deberet in officio suo » solemniter ministrare, ad Episcopi præsentiam adduca» tur, cui Episcopus publicè singula, sive sint vestes, ca» lix, liber, seu quævis alia, quæ illi juxta morem ordi» nandorum Clericorum, in sua ordinatione ab Episcopo » fuerint tradita seu collata, singulariter auferat, ab illo » vestimento seu ornamento, quod datum vel traditum » fuerat ultimo inchoando, & descendendo gradatim de» gradationem continuet usque ad primam vestem, quæ » datur in collatione tonsuræ, tuncque radatur caput il» lius seu tondeatur, ne tonsuræ seu clericatus vestigium » remaneat in eodem.

LVIII. Deinde formam subjicit, dicens: " Poterit » autem Episcopus in degradatione hujusmodi uti verbis » aliquibus ad terrorem illis oppositis, quæ in collatione » Ordinum sunt prolata, dicendo Presbytero hæc vel simi» lia verba in remotione planetæ: Auferimus tibi vestem » Sacerdotalem, & te honore Sacerdotali privamus, sic» que in remotione reliquorum insignium similibus ver» bis utens in ablatione ultimi, quod in collatione Ordi» num fuit primum, infra scripto vel alio simili modo » pronuntiet sive dicat: Auctoritate Dei omnipotentis Pa» tris & Filii & Spiritus Sancti ac nostra, tibi auferimus » habitum Clericalem, & deponimus, degradamus, spo» liamus, & exuimus te omni Ordine, beneficio & privi» legio Clericali.

LIX. Hæc degradationis forma extat & in hodierno Pontificali Romano, ubi & additur, quod factâ juxta prædictam formam degradatione, " si fuerit talis casus, quo » degradatus tradi debeat Curiæ sæculari, Pontifex de» gradator degradatum amplius non tangit, sed in hunc » modum contra ipsum pronuntiat, dicens: *Pronuntia» mus, ut hunc exutum omni Ordine & privilegio Clerica» li, Curia sæcularis in suum forum recipiat degradatum.*

LX. Tandem ne ad sanguinis vindictam concurrere videatur, ex præscripto Pontificalis, " tum Pontifex de» gradator efficaciter, & ex corde, omni instantiâ, pro » miserrimo illo derelicto intercedit apud judicem sæcu» larem, ut citra mortis periculum, vel mutilationis, con» tra degradatum sententia moderetur, dicens: *Domine » judex, rogamus vos cum omni affectu, quo possumus, ut » amore Dei, pietatis & misericordiæ intuitu, & nostro» rum interventu precaminum, miserrimo huic nullum mor» tis vel mutilationis periculum inferatis.*

" Quo facto (ait Pontificale) Ministri Curiæ sæcularis » degradatum sub sua custodia recipiunt & discedunt.

De præmissa intercessione Pontificis degradatoris pro degradato, vide dicta *parte* 2. *tit.* 10. *cap.* 4.

LXI. Ex ipsa Decretali nec non Pontificali Romano constat solemnem hanc degradationem etiam usitatam fuisse respectu Clericorum primæ Tonsuræ & Minorum Ordinum; quamvis hæc à solo Episcopo sine aliorum assistentia peragi potuerit.

LXII. Testatur quoque Guilielmus Benedicti ad *Cap.* RAYNUTIUS ✠ *De Testam.* verbo, ET UXOREM *num.* 440. suo tempore communem fuisse Canonistarum opinionem, etiam simplicium Clericorum degradationem esse necessariam; sed in Gallia tamen non fuisse receptam, dicens: " Attamen in præsenti Regno & Curia » Franciæ, quoties Clericus *simpliciter Tonsuratus* de cri» mine detinetur à sæculari potestate, si delictum sit tale » pro quo puniendo Ecclesia non habet de jure quod fa» ciat; ut quia delictum est ita atrox, quod Ecclesia pœ» nam pro illo non habet condignam, his casibus per ju» dicem sæcularem punitur absque alia declaratione seu » *degradatione* per Ecclesiam fiendâ deperditione privile» gii, quo est ipso facto privatus, licet videretur, decla» rationem esse necessariam per *cap.* CUM SECUNDUM » *De Hæreticis in* 6. & *cap.* SI JUDEX *De Sentent.* » *excommunic. in* 6. quæ jura hoc casu non servantur in » Regno, nec servata fuerunt Ecclesia sciente & tolerante.

Quod de Regno Galliæ testatur Benedicti, hoc & hîc in Belgio obtinet; ut nimirum degradatio simplicium Clericorum exoleverit; & ad Clericos *in sacris* constitutos restricta sit.

LXIII. Hinc anno 1571. Edicto Caroli IX. Regis Galliæ

Galliæ declaratum fuit, quod Presbyteri & promoti *ad sacros* Ordines non sint afficiendi ultimo supplicio pro commissis criminibus, sine prævia *degradatione*, nulla facta mentione *simplicium* Clericorum.

LXIV. Sed si recentioribus ac modernis Galliæ Pragmaticis & Scriptoribus fides sit, nec hæc Caroli IX. Constitutio hodie in Gallia servatur; asserentibus, degradationem etiam Presbyterorum de enormi & privilegiato crimine non requiri, eamque in desuetudinem abiisse eo prætextu, quod Episcopi prætenderent, se non esse simplices Ministros degradationis, sed & judices criminum, seque de crimine cognoscere debere, priusquam ad degradationem procedant; uti latè deducit Loyseau in tractatu *De Ordinibus cap.* 9. & plures citat Carolus Fevretus De Abusu *lib.* 8. *cap.* 4. qui postquam dixit, duplicem de jure esse Clericorum depositionem, unam verbalem, aliam actualem adhibitis solemnibus cæremoniis in Pontificali præscriptis, subjicit; at hoc impræsentiarum non observatur; crediturque, esse sufficienter degradatos per atrocitatem criminis quod commiserunt.

LXV. In Belgio tametsi rara admodum sit hæc cæremonialis & solemnis ac publica Sacerdotum aut aliorum *in sacris* constitutorum degradatio, nihilominus in desuetudinem non abiit, diciturque & hoc sæculo ab Archiepiscopo Mechliniensi Jacobo Boone adhuc facta: neque hactenus scimus, nullum *in sacris* constitutum pœna corporali per judices laicos punitum, sine prævia degradatione.

CAPUT II.

De Censuris in Generali.

1. *Veteres non tam strictè & precisè de Censuris locuti sunt sicut Recentiores.*
2. *Probari non potest, Veteribus tantum fuisse tres species Censuræ.*
3. *Non tantum hodierna sed & antiqua loquendi phrasis in hac materia, ad intelligentiam Canonum necessaria.*
4. *Juxta modernam disciplinam tantum computantur tres species Censuræ.*
5. *Degradatio, depositio similesque pœnæ Canonicæ hodie non dicuntur Censuræ.*
6. *Hinc Censuræ descriptio ita circumscribenda, ut prædicta excludantur; quod difficile esse agnoscunt Scholastici.*
7. *Traditur definitio Censuræ hodie communis.*
8. *Non ex Canonibus, sed ex traditis communiter à Scholasticis confecta apparet.*
9. *Auctoritas ferendi Censuras dependet ab auctoritate* Clavium.
10. *Hinc mulieribus competere nequit.*
11. *Obstat* Cap. 12. ꝟ De Majoritate & Obedientia.
12. *Communis solutio Canonistarum.*
13. *Merito dubitatur, num hæc solutio sensui & menti Decretalis conveniat.*
14. *Olim dependebat auctoritas ferendi Censuras à potestate* Clavium, *quæ etiam spectabat forum pœnitentiale.*
15. *Neque olim sejuncta fuit potestas Ordinis & jurisdictionis.*
16. *Postquam invaluit distinctio jurisdictionis fori externi & interni, auctoritas ferendi Censuras illi attributa fuit.*
17. *Hinc invaluit, nemini fas esse ferre Censuras, nisi habeat jurisdictionem in foro externo.*
18. *Auctoritas ferendi Censuras refertur ad ea quæ sunt jurisdictionis, & non Ordinis competentia Episcopo confirmato nondum consecrato.*
19. *Hæc & Clericis prima Tonsura competere possunt.*
20. *Unde & his potest esse auctoritas infligendi Censuras.*
21. *Potest hæc auctoritas acquiri præscriptione & consuetudine.*
22. *Non potest ferri nisi in subditos.*
23. *Regulares tamen quamvis exempti tenentur observare Censuras ab Episcopis latas.*
24. *Plura de Censuris remissivè.*

I. SI Morino credimus *lib. 6. De Sacram. Pœnit. cap.* 25. *num.* 12. "Ars illa strictè præcisèque & secundùm formalitates logicas de Censuris Ecclesiasticis loquendi & philosophandi per undecim & amplius sæcula Ecclesiasticis auctoribus cognita non fuit. Ut enim (ait) prætermittam Burchardum Wormatiensem Episcopum, & Ivonem Carnotensem Canonistarum suo tempore Coryphæos, in quorum collectionibus nihil ejusmodi deprehenditur; Hugonem Victorinum his posteriorem tot scriptis celebrem, in quibus tamen nihil ejusmodi agitat: Lombardus & Gratianus....... ille Theologorum, hic Canonistarum, qui annis post Ivonem quinquaginta & sæculo duodecimo in decimum tertium jam inclinante per orbem Christianum celeberrimi fuerunt, nihil tamen scripserunt ex quo conjici possit, hunc de Censuris præcisum & artificialem loquendi modum illis fuisse cognitum; imo de Gratiano facile demonstrari posset, illi fuisse prorsus incognitum, aut tunc velut paucis sic philosophantibus planè præteritum.

II. Pergit dein Morinus: "Unde enim apud eos colligitur esse tres tantum Censuras: Depositionem & degradationem eo nomine non esse censendas: Interdictum Censuram esse, non autem cessationem à Divinis: Irregularitatem impedimentum esse Canonicum, non Censuram: Censuras ad forum externum pertinere, non ad internum sive Sacramentum Pœnitentiæ: Imo ubi apud eos ipsum Censuræ nomen sic acceptum, & à cæteris pœnis & impedimentis Ecclesiasticis distinctum?

III. Tametsi aliter posteriorum Pontificum Decretales &c. has sequuti recentiores Canonistæ & Theologi de Censuris loquantur, quam Veteres per undecim circiter sæcula loquuti sunt; nihilominus nisi ad veterum de Censuris loquelam attendatur, à Canonum & Antiquorum sensu & mente sæpius aberrabitur: quapropter hodiernam de Censuris disciplinam & loquendi phrasim ita exponam, ut tamen nec veterem tamquam inutilem & planè abolitam silentio prætéream.

IV. Cæterùm secundùm modernam Canonistarum & Theologorum sententiam, non nisi *tres* sunt species Censuræ Ecclesiasticæ expressæ in *cap.* 10. *De V. S.* ubi quærenti, quid per *Censuram* intelligi debeat, dum in litteris Apostolicis inseritur, ut *per Censuram* procedatur, respondit Innocentius III. "quod per eam non solum *interdicti*, sed & *suspensionis* & *excommunicationis* sententia valet intelligi.

"Nota (ait hîc Glossa) quod nomine Censuræ Ecclesiasticæ, *interdicti, suspensionis* & *excommunicationis* sententia intelligitur.

V. Glossam sequuti Canonistæ & Theologi Scholastici uno consensu asserunt, præter has *tres* species, nullam esse Ecclesiasticam Censuram: ac per consequens depositionem, degradationem, irregularitatem aliasque pœnas Ecclesiasticas aut impedimenta Canonica non esse species Censuræ, nec nomine Censuræ venire.

VI. Censura igitur definienda est, & ita circumscribenda, ut tres illas species comprehendat, & reliqua jam relata excludantur; quod difficile esse agnoscunt passim Canonistæ & Theologi Scholastici; ut propterea nec in Censuræ descriptione conveniant; uti videre est apud Suaresium De Censuris *Disp.* 1. *sect.* 1.

VII. Ipse autem rejectis nonnullorum descriptionibus, eam definit: "Pœna spiritualis & medicinalis privans usu aliquorum spiritualium bonorum, per Ecclesiasticam potestatem ita imposita, ut per eamdem ordinariè absolvi possit." Suaresium sequutus Vallensis *tit. De Sentent. Excommunicat.* §. 1. *num.* 2. eamdem definitionem allegat, & alii passim recentiores.

VIII. Si quis & hanc descriptionem criticè examinare vellet, dubito, num & eam non in multis defectuosam repe-

reperiret; equidem hoc sat certum est, hanc definitionem apud Antiquos haud reperiri, nec Veterum de Censuris phrasi & disciplinæ aptatam; sed potius accommodatam iis quæ post Glossas & Decretalium Interpretes Scholastici passim de Censuris tradiderunt, & in Scholis recepta erant, quemadmodum & ipse Suaresius fatetur, dicens: " Hæc descriptio desumpta est ex iis, quæ jura & » Doctores communiter de Censuris tradunt: ab his enim » sumenda est definitio & essentia talium rerum mora- » lium, quæ ex arbitrio hominum pendent.

IX. Hoc omnium Canonistarum & Theologorum consensu receptum hodie est, potestatem ferendi Censuras dependere à potestate *clavium*: ac per consequens, nulli posse competere auctoritatem ferendi Censuras, nisi habenti usum *clavium*.

X. Hinc ulterius concludunt, fœminis quantumvis in dignitate constitutis, non esse jus ferendi Censuras: quia potestatis *Clavium* incapaces sunt, uti docent Doctores ad *cap.* 10. ✠ *De Pœnitent. & Remiss.* ubi inter alia rescribit Innocentius III. " Licet beatissima Virgo Maria di- » gnior & excellentior fuerit Apostolis universis, non ta- » men illi, sed istis Dominus *Claves* Regni Cœlorum » commisit.

XI. Dicitur in *cap.* 12. ✠ *De Majorit. & Obedient.* quod quædam " Abbatissa plerumque Canonicas suas, & » Clericos suæ jurisdictioni subjectos propter inobedien- » tias & culpas eorum *officio Beneficioque suspendat*;" mandatque ibidem Pontifex Abbati S. Michaelis Abradensis Diœcesis, " quatenus dictas Canonicas & Clericos, ut » Abbatissæ præfatæ obedientiam & reverentiam debitam » impendentes, ejus salubria monita & mandata obser- » vent, Ecclesiasticâ Censurâ compellat.

Hic apparet, Pontificem agnoscere auctoritatem in Abbatissa *suspendendi* Clericos *ab officio & Beneficio*: quandoquidem ad observantiam *suspensionis* cogendos dicat Clericos & Canonicas, qui ideo obedire renuebant, *quod eadem Abbatissa excommunicare eos non posset*, uti in ipsa Decretali asseritur. Itaque videtur, Pontificem, vel suspensionem illam non habuisse pro *Censuras*; vel putasse, dictæ Abbatissæ posse competere auctoritatem ferendi *Censuras*.

XII. Verùm ut hanc difficultatem evadant moderni Decretalium Glossatores & Doctores Scholastici, & Decretalem hanc cum communi de Censuris opinione concilient, dicunt, illam suspensionem non Censuram, sed *prohibitionem* quamdam, vel privationem, quæ latè loquendo *suspensio* vocari potest; uti loquitur Suaresius *De Censuris Disputat.* 2. *sect.* 3. *num.* 6. infertque: " Tantum » ergo erat illud quoddam mandatum quod per mulierem » interdum fieri potest. Unde (quod notandum est) Pon- » tifex ibi non respondet (pergit Suaresius) servari de- » bere *Censuram* ab Abbatissa latam, sed præceptum & » mandatum ejus: & cuidam Abbati injungit, ut, si sub- » diti illius Abbatissæ obedire noluerint, eos per Censu- » ras obedire compellat: indicans suspensionem Abbatis- » sæ, non fuisse Censuram, sed simplicem prohibitionem, » seu mandatum.

XIII. An hæc explanatio verbis & menti Decretalis satis quadret, nescio: illud sat constat, suspensionem antiquitus non æquè ac hodie Censuris à potestate clavium dependentibus fuisse annumeratam: neque eam inter suspensionem ut est Censura, & quatenus est *præceptum* aut *mandatum*, distinctionem sive subtilitatem notatam fuisse.

XIV. Adhæc licet auctoritas ferendi Censuras semper dependerit à potestate *Clavium*; nequaquam erat sejuncta à potestate *Clavium*, quæ spectat forum *pœnitentiale* internum. Nam uti capite præcedenti, & *tit.* 4. *cap.* 1. notatum fuit, forum internum sive Pœnitentiale multis sæculis à foro externo sive contentioso separatum non erat: ideoque illis sæculis auctoritas ferendi Censuras, spectabat quidem ad *Clavium* potestatem, sed quæ sejuncta non erat ab ea, quæ per Claves exercetur in foro *Pœnitentiali*.

XV. Ignota etiam & tunc erat distinctio inter jurisdictionem fori interni seu Pœnitentialis & jurisdictionem contentiosam sive fori externi: sicut & illa, quæ hodie usitatissima est distinctio potestatis *Ordinis*, quæ magis forum *internum*; & potestatis *jurisdictionis*, quæ magis ad forum *externum* & contentiosum refertur, planè erat incognita.

XVI. Postquam autem distinctio fori *interni*, & fori *externi*, unà cum distinctione potestatis *Ordinis* & *jurisdictionis* invaluit, auctoritas ferendi Censuras ad forum externum, & potestatem *jurisdictionis* referri cœpit; & à potestate quæ per Claves exercetur in foro *Pœnitentiali*, & spectat ad potestatem Ordinis, totaliter separari.

XVII. Hinc communi Doctorum calculo hodie probatum est, neminem posse ferre Censuram virtute Clavium, nisi qui *jurisdictionem* habeat in foro *externo*: nec sufficiat, quod habeat usum *Clavium* in foro *Pœnitentiali* absolvendi & retinendi peccata.

XVIII. Ulterius, cum potestas Censuras ferendi spectet ad ea quæ *jurisdictionis*, & non quæ *Ordinis* sunt, consectarium est, eam competere Episcopo confirmato, & non ordinato: quia huic competunt omnia quæ jurisdictionis sunt, uti ostendimus *parte* 1. *tit.* 14. *cap.* 5. Unde notat Suaresius loco citato *sect.* 2. *num.* 6. quod Episcopus Ordinatus destitutus proprio Episcopatu, puta *titularis*, non possit ferre Censuras: " quia (ait) hæc pote- » stas non comitatur necessariò potestatem Ordinis, seu » consecrationis Episcopalis, sed comitatur Pastorale mu- » nus cum ad potestatem *jurisdictionis* spectet.

XIX. Præterea quæ jurisdictionis contentiosæ sunt, & referuntur ad potestatem Clavium, prout hæc in foro externo exercetur, etiam Clericis primæ Tonsuræ competere posse crediderunt Canonistæ; atque ita communi praxi comprobatum est.

XX. Hinc & concludunt à simili Clerico primæ Tonsuræ ferri posse Censuras vi jurisdictionis sibi competentis; uti monet Suaresius ibidem *Sect.* 3. *num.* 11. " Ratiò » est (ait) quia hæc jurisdictio per se & natura sua non » supponit characterem, cum ad forum contentiosum per- » tineat.

XXI. Addunt & hanc potestatem, quemadmodum reliqua quæ jurisdictionis sunt, posse acquiri consuetudine & præscriptione: creduntque communiter Canonistæ, Plebanum, de quo in *cap.* 3. ✠ *De Officio Ordinarii*, ex speciali consuetudine aut præscriptione potestatem ferendi Censuras habuisse.

XXII. Denique cum jurisdictio alicujus non se extendat ultra ejus territorium ejusque subditos, neque ipsa Censura ab hac jurisdictione emanans potest se ultra subditos extendere; ideoque Censura lata in non subditum nulla & irrita est defectu jurisdictionis.

XXIII. Sed ne prætextu exemptionis à jurisdictione Episcoporum Censuræ Episcopales à Regularibus contemnerentur; atque ita earum vilesceret auctoritas, statuit Synodus Tridentina *Sess.* 25. *cap.* 12. *De Regularibus*: " Censuræ & interdicta nedum à Sede Apostolica » emanata, sed etiam ab Ordinariis promulgata, man- » dante Episcopo, à Regularibus in eorum Ecclesiis pu- » blicentur atque serventur.

XXIV. De Censuris à jure & ab homine latis; item *latæ* & *ferendæ* sententiæ; de forma & conditionibus in probatione Censurarum observandis; quæ causa requiratur, quis item earum effectus; & quomodo solvi queant, notabitur in singularum Censurarum, præsertim excommunicationis expositione.

CAPUT III.

De variis Excommunicationis Speciebus.

1. *Nonnulla excommunicationis species Veteribus usitata, Recentioribus incognita & econtra.*
2. *Tam illarum quam harum notitia necessaria.*
3. *Species excommunicationis olim usitata rationem* pœnæ *potius quam* Censuræ *habens.*

4. *Hu-*

4. *Hujus excommunicationis exemplum in Epiſcopo ſine cauſa abſente à Synodo Provinciali.*
5. *Qua ratione hæc pœna dici queat excommunicatio?*
6. *Non tamen excommunicatio quæ ſit Cenſura.*
7. *Species excommunicationis, qua Eccleſiæ ſe mutuo excommunicant & à mutua communione recedant.*
8. *Communio mutua Eccleſiarum noſcebatur ex litterarum* Formatarum *commercio.*
9. *Hæ litteræ certa* forma *conceptæ erant ſymbola mutuæ communionis.*
10. *Probatur auctoritate S. Auguſtini & Synodi Antiochenæ.*
11. *Admiſſio Fidelium ad mutuas Eccleſias in Divinis erat evidens communionis argumentum.*
12. *Recedebant à mutua communione prædicta communionis argumenta ſibi mutuo negando.*
13. *Hæc Eccleſiarum mutua ſeparatio non erat propriè Cenſura; nec fiebat auctoritate* Clavium.
14. *Probatur exemplo S. Epiphanii ſubſtrahentis ſe à communione Joannis Hieroſolymitani.*
15. *Hac ratione quiſque privatus ſe à communione alterius ſubtrahere poteſt.*
16. *Sic & olim Plebs à ſui Paſtoris aut Epiſcopi communione ſe ſubtrahebat.*
17. *Ob abuſum id vetitum per Synodum VIII. Oecumenicam.*
18. *Hæ ſeparationes licet non eſſent propriè ſpecies* Cenſuræ; *tamen à Veteribus* excommunicationes *dicebantur.*
19. *Excommunicatio vulgò* minor *qualis ſit?*
20. *Non videtur Veteribus ante ſæculum XIII. nota fuiſſe.*
21. *Hodie paſſim obſoleta eſt.*
22. *Antiquitus quatuor gradus pœnitentiæ totidem excommunicationes* minores *dictæ fuêre.*
23. *Id & nonnulli Scholaſtici notarunt.*
24. *Niſi hoc obſervetur, ſæpius à ſenſu Canonum aberrabitur.*
25. *Excommunicatio qua Pœnitentes ſegregabantur comparata ad propriè dictam excommunicationem meritò dicta* minor.
26. *Aſſignatur diſtinctio utriuſque.*
27. *Una dicta* medicinalis, *& altera* mortalis *ab Auguſtino.*
28. *Medicinalis excommunicationis vix meminere Recentiores; & hodie excommunicatio ſumitur pro majore.*
29. *Hodie vix alia ſub nomine excommunicationis nota eſt.*

I. VAriæ ſunt excommunicationis ſpecies, quarum quædam primitus multum uſitatæ ac notæ fuerunt; hodie verò parum cognitæ, & minus adhuc uſitatæ. Aliæ verò olim omninò aut penè ignotæ, poſterioribus verò ſæculis frequentiſſimæ & notiſſimæ.

II. Ne autem ob ignorantiam earum quæ Veteribus *excommunicationes* dicebantur, à Canonum & Patrum ſenſu aberremus, non tantùm ſpecies excommunicationis hodie pervulgatas; ſed Patrum ætate frequentatas proponemus, & naturam earum paucis explanabimus; ut dum in Sacris Canonibus, aut Patrum monumentis de excommunicatione agitur, non arbitremur eam ſemper accipiendam eſſe juxta phraſim & acceptionem excommunicationis apud modernos Canoniſtas & Theologos Scholaſticos uſitatam: atque hinc in graviſſimos errores incidi nonnumquam contingat.

III. Prima itaque ſpecies excommunicationis Antiquis uſitatiſſima, eſt illa quæ non propriè rationem *Cenſuræ*; ſed *pœnæ* cujuſdam dumtaxat habet.

IV. Excommunicationis hujus exemplum occurrit in Epiſcopo ſine juſta cauſa non accedente ad Synodum Provincialem. Hunc enim Synodus Carthaginenſis V. *Can.* 10. jubet *Eccleſiæ ſuæ communione eſſe contentum.* Et Synodus Arelatenſis *Can.* 19. *alienum* facit à Fratrum communione. Denique Synodus Tarraconenſis *Can.* 6. " uſ- » que ad futurum Concilium cunctorum Epiſcoporum » charitatis communione privat; ſicut *Statuta Patrum* » (ait) ſanxerunt.

V. Quin hæc communionis privatio dici queat quædam *excommunicatio*, dubitari nequit. Cùm enim hic Epiſcopus jubeatur eſſe contentus communione ſuæ Eccleſiæ, ac inſuper privetur *aliarum Eccleſiarum & Coëpiſcoporum communione*, cenſetur reſpectu illarum Eccleſiarum eſſe *excommunicatus*. Et quidem hæc excommunicatio quatuor capita complectebatur, quæ videri poſſunt apud virum eruditum Paſchaſium Queſnellium in notis ad *Epiſt.* 60. S. Leonis, & apud Morinum ibidem citatum.

VI. Verùm quia hujuſmodi privatio communionis permittit Epiſcopo excommunicato liberam ſuæ Eccleſiæ & plebis communionem; nec non paſſivam & activam Sacramentorum adminiſtrationem, hæc excommunicatio propriè dici non poteſt excommunicatio, quæ vulgò dicitur *Cenſura* Eccleſiaſtica; ſed *pœna* quædam *Canonica*, quemadmodum in terminis notat Stephanus Quaranta in *Summa Bullarii*, verbo *Concilio Provinciali quæſtione* 18. " & ideò (ait) trina monitio in ea non requiritur, ſecus » in excommunicatione quæ eſt Cenſura Eccleſiaſtica. Unà ibidem monens, ad inferendam *pœnam ſuſpenſionis* non requiri monitionem, quando profertur *ut pœna*; quando autem profertur *ut Cenſura*, trinam monitionem debere præcedere.

VII. Alia ſpecies excommunicationis, quæ propriè *Cenſura* Eccleſiaſtica dici non poteſt; neque a poteſtate aut uſu *Clavium* dependet, eſt illa, qua Epiſcopi aut Eccleſiæ à mutua ſe communione ſeparant, atque ita una alteram quaſi excommunicat. Ut hoc excommunicationis genus facilius intelligatur, obſervandum, totius orbis Eccleſias particulares communione inter ſe junctas eſſe, atque ex his omnibus veluti unam univerſalem Eccleſiam coaleſcere.

VIII. Porrò hæc communio ex duobus potiſſimum innoteſcebat. Primò ex litteris *communionis*, quas Epiſcopi & Eccleſiæ ſibi mutuo mittebant. Ita Optatus Milevitanus ut ſe ſuoſque cum totius orbis Eccleſiis communione junctos eſſe demonſtraret, dicit ſe cum Syricio Epiſcopo Romano communicare, *cum quo* (inquit) *totus orbis commercio* FORMATARUM *in una communionis ſocietate concordat.*

IX. Quod Optatus litteras vocet *formatas*, ſignificat, illas certâ formulâ conceptas fuiſſe, quas tamquam fidei ſuæ teſſeras & conſenſionis ſuæ ſymbola, Epiſcopi ſibi mutuo, ſed præcipuè ad Romanum Pontificem mittebant.

X. Sic *formatas* appellari teſtis eſt S. Auguſtinus *epiſt.* 44. diſputans enim cum Fortunio Epiſcopo Donatiſtâ aſſerere conante, *ubique terrarum* eſſe cum ipſis communionem. " Quærebam (ait Auguſtinus) utrum epiſtolas *com-* » *municatorias*, quas *formatas* dicimus, poſſet quo vellem, » dare, & affirmabam quod manifeſtum erat omnibus, » hoc modo illam terminari poſſe quæſtionem.

Manifeſtum ergo erat, tempore S. Auguſtini communionem unius Eccleſiæ cum aliis probari per litteras communicatorias ſive *formatas*, quas ſibi mutuo in ſignum conſenſionis & communionis mittebant. Apud Euſebium quoque *lib.* 7. *Hiſt. Eccleſ. cap.* 30. refertur Epiſtola Synodi Antiochenæ ad Dionyſium Romanæ Urbis Epiſcopum, & ad Maximum Alexandrinum, quam ad omnes deinde Provincias tranſmiſerunt, quæ ſignificant depoſitionem Pauli Epiſcopi Samoſateni, & Domni in ejus locum ordinationem. " Quod quidem (aiunt) idcirco vobis ſigni- » ficavimus, ut & ad eum *ſcribatis*, & ab eo *communica-* » *rias* litteras accipiatis.

XI. Altera communionis teſſera erat, Fidelium ultro citroque ex una ad aliam Eccleſiam commeantium in communionem receptio, modò Epiſcopi ſui litteras commendatitias adferrent; de quibus litteris loquitur *Canon* 33. Apoſtolorum, Laodicenus *Canon* 41. Antiochenus *Canon* 7. perperam à Gratiano *Diſt.* 71. *Can.* 9. ad Clericos reſtrictus, uti in notis ad hunc Canonem annotavimus.

Nullum ſanè unionis & communionis mutuæ inter Eccleſias poteſt eſſe argumentum evidentius, quàm Fidelium mutua

mutua ad communionem & societatem in Divinis & Sacris receptio.

XII. His præmissis non difficile erit intelligere, quomodo Ecclesiæ sese mutuo excommunicarent, seu à se mutuo dividerentur. Dum enim Ecclesia aut Episcopus in alterius Ecclesiæ aut Episcopi doctrina vel disciplina perversum quid arbitrabatur, negabat aut etiam rejiciebat litteras communionis; aut repellebat à communione fideles illius Ecclesiæ, tametsi litteris *commendatitiis* ab Episcopo suo instructi venirent.

XIII. Verùm hæc Ecclesiarum mutua excommunicatio non erat propriè censura Ecclesiastica, quâ una Ecclesia aliam potestate *clavium* ligaret; sed nuda communionis substractio seu denegatio, quam una Ecclesia alteri sibi nullatenus subjectæ facere poterat.

XIV. Ita Epiphanius non nisi Episcopus aut ad summum Archiepiscopus, propriè & auctoritate Clavium excommunicare non potuit Joannem Episcopum Hierosolymitanum ipsi nullo titulo subditum, & tamen ad eum ita scribit *epist.* 60. inter Hieronymianas: " Fecistis nos etiam » pœnitentiam agere, quare *vobis communicaremus*, ita » Origenis errores & dogmata defendentibus. Simpliciter » loquor, nos secundum quod scriptum est, nec oculo » nostro parcimus, ut non effodiamus eum, si nos scandalizaverit: nec manui, nec pedi, si nobis scandalum » fecerit: & vos ergo, sive oculi nostri, sive manus, sive » pedes fueritis, similia sustinebitis.

Ex his manifestum est, Epiphanium substractionem communionis non in potestatem *Clavium*, sed in generale præceptum de vitanda spiritualis damni occasione refundere.

XV. Porrò non tantum una Ecclesia alteri Ecclesiæ communionem ob simile periculum perversionis aut scandali occasionem negare potest, aut subinde debet; sed & privatus quisque ob idem periculum tibi imminens, alteri communionem merito negat, juxta illud Apostoli 2. *ad Thessal.* 3. *Denuntiamus autem vobis, fratres, in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundum traditionem quam acceperunt à nobis.*

Hîc nequaquam *propriè* ab Apostolo excommunicari jubentur Fratres inordinatè ambulantes, sed datur opportunum documentum bonis fidelibus, ut quando ipsi cognoverint etiam *privatim* aliquem *inordinatè* ambulantem, ab ejus se subtrahant communione seu potius conversatione; tum ne ipsius consuetudine corrumpantur; tum etiam ad medelam & confusionem delinquentis; subdit enim: *Hunc notate, & ne commisceamini cum illo, ut confundatur.*

XVI. Eodem documento non tantum Frater à Fratre sibi jam pridem cavit ad monitum Apostoli; sed interdum plebs à suo Pastore. " Sic cum primum Nestorius in pu» blica synaxi hæresim suam prompsisset his verbis: *Si » quis Mariam Deiparam esse dixerit, anathema sit*, cla» mor quidam oritur, & excursus fit ab *omni plebe*. Ne» que enim illi amplius cùm talia sentiret, *communicare* » volebant, ita ut populus Constantinopolitanus à *synaxi » abstineret*: " ita scribit S. Cyrillus *epist.* 18. ad Celestinum Papam.

XVII. Plurima hujusmodi exempla in antiquitate occurrunt; adeo ut octava Synodus Oecumenica animadvertens, sæpè sine causa contigisse, ut plebs sui Episcopi tamquam de hæresi suspecti, aut scelere aliquo inquinati, & Episcopi suorum Metropolitanorum, & Metropolitani sui Patriarchæ communionem facile vitarent, & abrumperent, coacta sit edere *Canonem* 10. " Nullus Clericus an» te diligentem examinationem & *Synodicam* sententiam » à communione proprii Patriarchæ se separet, licet cri» minalem quamlibet causam ejus se nosse prætendat: nec » recuset nomen ipsius referre inter Divina Mysteria. Idem » statuimus de Episcopis erga proprios Metropolitas; si» militer & de Metropolitis circa Patriarcham suum. Qui » verò contra fecerit, ab omni Sacerdotali operatione & » honore decidat.

XVIII. Hæc ergo similesve à communione separationes nequaquam erant species censuræ Ecclesiasticæ, prout hæc à potestate *Clavium* procedit, & non nisi in subditos evibrari potest; neque propriè dicta excommunicatio, quæ non tantum *aliquorum* communione privat; sed rescindit à totius Ecclesiæ communione excommunicatum tamquam Ethnicum & Publicanum, uti infra ostendetur: tamen à Veteribus excommunicationes dicebantur: agnoscebantque in citatis verbis Apostoli ad Thessalonicenses *excommunicationem*, uti notat Estius ad textum Apostoli.

XIX. Est & quædam species excommunicationis apud Scholasticos & Canonistas recentiores notissima, licet hodie vix usitata, & Veteribus planè incognita, quæ sola tamen hodie dicitur *excommunicatio minor*.

Hæc ex communi Theologorum & Canonistarum sententia incurritur propter communicationem cum innodato *majore* excommunicatione *extra crimen*, propter quod excommunicari meruit; privatque solummodo passivâ Sacramentorum perceptione; quemadmodum dicitur in *Cap. fin.* ii *De Clerico excommunicato minist.* & *Cap. penult.* ii *De Sent. excom.*

XX. Utriusque hujus Decretalis Auctor inscribitur Gregorius IX. nec scio, num antiquiora aut alia occurrant in Jure nostro Decreta hujus excommunicationis mentionem facientia; quod & Glossa non obscurè innuit, dum ad citatum *Cap. fin.* notat, quod " hæc Decretalis quoad » suam materiam sit celebrior & famosior quâlibet aliâ. » Nam infinita jura sunt loquentia de excommunicatione » *majore*, quæ infertur ab homine; sed de *minore* quæ in» fertur à jure sunt jura *paucissima*, & apertè non provi» dentia sicut hoc Capitulum.

Fatetur & Christianus Lupus *tomo* 1. *Scholiorum in Canones pag.* 491. " Antiquitus nulla erat excommunicatio » *minor*; sed quivis excommunicato communicans incur» rebat idem penitus excommunicationis vinculum, quo» modo nunc communicans in crimine. " De hoc effectu excommunicationis dicemus infra.

XXI. Hanc speciem excommunicationis circa sæculum XIII. forsan inductam, à multis annis propè obsoletam esse notavit Morinus *De Administratione Sacramenti Pœnitentiæ lib.* 6. *cap.* 25. *num.* 13.

XXII. Monet nihilominus ibidem Morinus *minoris* excommunicationis species quatuor, sive gradus apud Antiquos fuisse frequentissimos.

Prima quidem à sola Eucharistiæ participatione excommunicabat, sive interdicebat.

Secunda priore gravior, ab Eucharistia & precibus Eucharisticis sive Fidelium arcebat.

Tertia addebat expulsionem sive excommunicationem à precibus super Catechumenos & Pœnitentes substratos factis.

Quarta denique ab omni Ecclesiæ ingressu eos excommunicabat.

Has quatuor excommunicationis species, seu pœnitentiæ gradus latiùs explicuimus *parte* 2. *tit.* 6. *cap.* 3.

XXIII. Quamvis hæ à communione separationes *hodie* nomine *excommunicationis* non veniant; certum tamen est, olim etiam appellatas esse *excommunicationes*: fateturque Suaresius *De Censuris Disput.* 24. *sect.* 1. *num.* 6. " interdum vocari *excommunicationem* in *antiquis* » Canonibus solam privationem Eucharistiæ, cujus usus » per antonomasiam dicitur *communio*: " quomodo accipi videtur (ait Suaresius) illa vox in *Can.* NEMO *caus.* 11. *q.* 3. & in *Can.* DE PRESBYTERORUM *caus.* 17. *q.* 4.

Monet quoque ex Victoria, prædictos quatuor pœnitentiæ gradus, sive à communione separationes olim potuisse vocari *minores* excommunicationes: additque: " Sic » etiam in Regula S. Benedicti multa leguntur de excom» municationibus Regularibus (ut ita dicam) quæ in pœ» nam Monachis imponebantur, quæ censuræ non erant, » sed prohibitiones & separationes quædam. " De his egimus *parte* 1. *tit.* 31. *cap.* 3.

XXIV. Hinc patet, quam procul sæpius à sensu & mente Canonum aberrare contingat eos, qui nullâ habitâ phra-

sis, quâ Veteres vocem *excommunicationis* sumebant, consideratione, credunt, omnibus locis quibus vox *excommunicationis* occurrit, eam juxta modernam vocis hujus significationem esse accipiendam.

XXV. Equidem illud certum est, quatuor prædictas excommunicationis species, etiam earum quartam omnium gravissimam, quâ Pœnitentes non tantùm ab Eucharistica communione, sed à publicis Fidelium conventibus & communione arcebantur, non fuisse nisi *minorem* excommunicationem, factâ comparatione ad excommunicationem, quæ hodie *major* dicitur, & olim *anathema* vocari solebat.

XXVI. Per priorem enim Pœnitentes nequaquam *à corpore Ecclesiæ* rescindebantur; sed in corpore Ecclesiæ remanentes, etiam Fidelium & Ecclesiæ precibus & suffragiis juvabantur. Quin & pro ipsis, tamquam pro filiis & membris suis, Ecclesia plurimùm solicita erat; volebatque, ut Episcopi & Sacerdotes eorum curam solicitam agerent, quemadmodum ostendimus *parte 2. tit. 6. cap. 3.* Hos à communione & societate Fidelium dumtaxat pro tempore aliquo, ad vulnerum medelam, scandali dati reparationem, & populi ædificationem removebat. Utque ostenderet non omninò tamquam membra putrida & mortua à Corpore suo esse abscissos, si tempore pœnitentiæ nondum exacto nec reconciliatione obtentâ, eos mori contigisset, *oblationes* ipsorum in signum communionis recipiebantur. Vide Gabrielem Albaspinæum Episcopum Aurelianensem *lib. 2. Observat. cap. 4.*

Excommunicati verò excommunicatione quæ hodie dicitur *major*, à corpore Ecclesiæ tamquam *Ethnici* & *Publicani* rescindebantur; & ut tales quodammodò reputabantur: unde nec eorum in publicis precibus aut suffragiis ratio habebatur saltem tamquam membrorum Ecclesiæ; & si in ea excommunicatione è vivis decessissent, oblationes ipsorum rejiciebantur, in signum quòd Ecclesia nullam cum ipsis communionem fovisset; nec post mortem tamquam sui Corporis membra eos agnoscere vellet.

XXVII. Hinc prior excommunicatio, quâ Pœnitentes à communione removebantur, dicebatur excommunicatio *medicinalis*; hæc verò quâ rebelles & scelerati ac obdurati absolutè à Corpore Ecclesiæ rescindebantur, vocabatur excommunicatio *mortalis*.

Utriusque hujus excommunicationis sæpius meminit sub nomine *medicinalis* & *mortalis* S. Augustinus, ac signanter *libro 50. Homiliarum Homiliâ ultimâ* hæc habet: " Nos verò quemquam à communione cohibere non possumus, quamvis hæc prohibitio nondum *mortalis* sit, sed *medicinalis*, sed nisi aut sponte confessum aut in æquo sive Seculari, sive Ecclesiastico judicio nominatum atque convictum. " Et in lib. post collationem contra Donatistas, ait: " Neque à populo Dei separamus quos, vel degradando, vel excommunicando, ad humiliorem pœnitentiæ locum redigimus. " Quibus verbis Augustinus apertè distinguit excommunicationem medicinalem, quâ homo ad humiliorem pœnitentiæ locum redigitur, ab excommunicatione mortali, quæ hominem à populo Dei separat.

XXVIII. Hujus excommunicationis *pœnitentialis* seu *medicinalis*, uti & aliarum, quæ licet propriè non sint *censuræ*, tamen olim excommunicationes frequenter dicebantur, vix meminêre Juris Canonici Glossographi aut Theologi Scholastici; atque hinc sensim contigit, Canones de *excommunicatione* loquentes, passim & indifferenter intellectos fuisse de excommunicatione majore & *mortali*; ut tandem invaluerit, quòd *excommunicatio simpliciter* posita intelligenda sit de excommunicatione *majore* sive *mortali*, quemadmodum etiam respondisse videtur Gregorius IX. in *Cap. penult. De Sent. excommunic.* dicens: " Si quem sub hac forma verborum, *illum excommunico*, vel simili à judice suo excommunicari contingat: dicendum est, eum non tantùm minori, quæ à perceptione Sacramentorum, sed etiam *majori* excommunicatione (quæ à communione Fidelium separat) esse ligatum.

XXIX. Itaque cùm spectatâ modernâ disciplinâ, & loquendi formâ, sola *excommunicatio major* seu *mortalis*, nomine excommunicationis intelligatur; nec alia penè nota sit, etiam de hac dumtaxat hoc titulo tractabimus; & quæ circa eam & pristina fuerit & hodierna sit disciplina Ecclesiæ examinabimus: hoc unum tamen præmonentes, ne antiquiores Canones de *excommunicatione* loquentes, indifferenter de excommunicatione *majore* accipiantur: ne aliàs à Canonum sensu aberretur.

CAPUT IV.

De effectu Excommunicationis.

1. *Excommunicatio major abscindit excommunicatum à corpore Ecclesiæ.*
2. *Hanc abscissionem admodum gravem crediderunt Patres.*
3. *Excommunicatus habetur ut Ethnicus & Publicanus.*
4. *Unde privatur omni eo quod* tamquam *Ecclesiæ* membro *competere posset.*
5. *Quare excluditur à Divinis Officiis?*
6. *Olim & moris fuit nomen ejus è diptychis Ecclesiæ eradi.*
7. *Pro excommunicato tamquam Ecclesiæ* membro publicè *orandum non est.*
8. *Potest tamen sicuti pro Ethnico & Publicano.*
9. *Excommunicati ab omnibus Officiis Ecclesiasticis excluduntur.*
10. *Excommunicatus ex verbis Christi tantum excluditur ab iis quæ Fidelibus competunt* ut membris *Ecclesiæ.*
11. *Exclusio eorum à communione in* civilibus, *est tantum juris positivi Ecclesiastici.*
12. *Omnis illa communio ex præcepto Christi neganda est Excommunicato, quâ ut* membrum *Ecclesiæ agnosceretur.*
13. *Hodie non omnis excommunicatus est vitandus juxta Extravagantem Martini V.*
14. *Tenor hujus Extravagantis sub nomine Concilii Constantiensis.*
15. *Hæc Extravagans tametsi non extet in actis istius Concilii, tametsi usu Ecclesiæ recepta est.*
16. *Excommunicatus juxta hanc Extravagantem non est vitandus, nisi Sententia fuerit publicata vel denuntiata.*
17. *Nec sufficit Sententiam in aliquem* specialiter *esse prolatam.*
18. *Non obstante hac Extravagante Excommunicatus interdum esset rejiciendus, tamquam* publicus *peccator à Sacramentorum susceptione.*
19. *A regula in Extravagante posita excipitur notorius Clerici percussor.*
20. *Multa intervenire possunt ut nec hic vitandus sit.*
21. *Circa vitationem Excommunicatorum multum attendenda praxis Ecclesiæ.*

I. PEr excommunicationem majorem, quæ olim *mortalis* & vulgo *anathema* dicebatur, Excommunicatum à Corpore Christi, quod est Ecclesia, separari & abjici, & tamquam *Ethnicum* & *Publicanum* è Fidelium albo expungi, manifestè significant verba Christi quibus hanc potestatem Ecclesiæ expressit, & Apostolus credidit: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut* ETHNICUS & PUBLICANUS: quasi diceretur, ita abscindatur à corpore Ecclesiæ tamquam si esset *Ethnicus & Publicanus.*

II. Ad hanc à Corpore Ecclesiæ rescissionem reflexêre Patres, ut hujus excommunicationis gravitatem Fidelibus persuaderent.

Sanctus Augustinus *tract. 27. in Joannem*, ait: " Nihil enim sic debet formidare Christianus, quàm *separari à Corpore Christi.* Si enim separatur *à Corpore Christi*, non est membrum ejus. Si non est membrum, non vegetatur spiritu ejus: *Quisquis autem*, inquit Apostolus, *non habet spiritum Christi, non est ejus.* " Extat apud Gratianum *caus. 11. q. 3. Can. 33.*

III. Primarius itaque excommunicationis effectus, est sepa-

separatio Excommunicati à Corpore Ecclesiæ; ita ut non amplius ut membrum istius Corporis; sed tamquam Ethnicus & Publicanus reputandus & tractandus sit.

IV. Hinc ulterius consequitur, vi hujus excommunicationis excludi & privari Excommunicatum omni jure, quod ei competebat tamquam membro Corporis Ecclesiæ; omnibusque quæ Fidelibus ut *membris* Ecclesiæ competunt.

V. Hac de causa Excommunicati ad publicas preces, divinaque Officia solis Fidelibus & Ecclesiæ Filiis patentia admittendi non sunt. Unde *Canone* 10. vulgò Apostolorum decernitur: " Si quis cum excommunicato, vel » in domo una precatus fuerit, is segregetur. " Quâ ratione innodentur excommunicatione Sedi Apostolicæ reservatâ, qui excommunicatos ad Missarum solemnia adducunt, & exire prohibent, vide in *Clem.* 2. *De Sentent. excommunic.*

VI. Ideo jam pridem moris fuit, nomina Excommunicatorum è diptychis Ecclesiarum eradi: eo quod habere *nomen in diptychis*, & inter Missarum solemnia ex iis nomen alicujus recitari, indicium esset, illum esse de communione Fidelium & de corpore Ecclesiæ; uti docet Theodorus Antidori Episcopus in expositione Missæ ita scribens: " Vivorum enim in sacris liturgiis celebratur me» moria, ut subditorum erga Superiores obedientia, & » *viventium* in eadem fide ac mysteriis *unio*, & comme» moratio indicaretur. " Vide latiùs Du Cange in suo Glossario mediæ & infimæ latinitatis, verbo *Diptycha*: ibidem varias species diptychorum referens, & singulorum usum exponens.

VII. Ab omnibus igitur publicis precibus, quæ specialiter pro Fidelibus & membris Ecclesiæ *ut talibus* funduntur, excluduntur Excommunicati; atque hujusmodi preces pro ipsis recitari vetantur; ne hac pro ipsis recitatione, viderentur tamquam *Ecclesiæ membra* agnosci, & ad fidelium communionem admitti; eoque sensu verum est, quod dicitur in *cap.* 28. *ii De Sent. Excom.* & notant communiter Interpretes, pro excommunicato non esse *publicè* orandum.

VIII. Verùm sicuti pro Ethnicis, Hæreticis & Schismaticis publicè orat Ecclesia in die Parasceves, ut ab errore suo convertantur, & ad sinum matris Ecclesiæ revertantur; quidnî & pro quibuscumque Excommunicatis *publicè & directè* orari poterit, ut resipiscant, & spiritus illorum salvus sit in die Domini?

Itaque Ecclesia orat pro Hæreticis & Schismaticis, licet excommunicatis: non orationibus institutis pro suis membris; sed aliis institutis pro iis qui tales non sunt; uti loquitur Martinus Navarrus in *Summa cap.* 27. *num.* 71. ex quo ulteriùs ibidem infert, quod licet nemo debeat orare nomine Ecclesiæ & tamquam persona publica pro infidelibus & excommunicatis, orationibus deputatis ad orandum pro *suis membris*, possit tamen orationibus quas habet compositas ad orandum pro infidelibus & excommunicatis. Vide latiùs Estium in IV. *Sent. Dist.* 18. §. 12. *&* 13. ubi multis probat, Ecclesiam etiam *directè* orare pro excommunicatis.

IX. Interim si excommunicati nequidem ad communes Synaxes & Ecclesiasticos conventus, omnibus passim Fidelibus & membris Ecclesiæ patentes admitti queant, ne hac admissione ad communionem & societatem Fidelium, à qua abscissi sunt, admitti videantur, multò minùs admittendi sunt ad functiones & Ordines aut Beneficia Ecclesiastica, à quibus non tantùm Ethnici & Publicani, sed & multi è Fidelibus excludendi sunt. Et si per excommunicationem tamquam putrida membra à corpore Ecclesiæ rescindantur, quantò magis ab omni Ecclesiastico officio, quod non nisi vivis ac excellentioribus Ecclesiæ membris committendum est, submoveri & excludi debent. Hinc multis sæculis ignota fuit quæstio hodie à Scholasticis agitata, num excommunicatus *ipso jure* & facto excidat suo Beneficio, & similes quæstiones.

X. Dicet quis, si excommunicatus non sit vitandus, nisi ut *Ethnicus & Publicanus*, non videtur excommunicatus excludendus à communi Fidelium conversatione, aut civili commercio: nam nec *Ethnici*, nec *Publicani* ab his excludendi sunt; nec vetuit Christus Fidelibus communicare in his cum Ethnicis & Publicanis.

Verum est, attendendo sola Christi verba, quibus auctoritatem excommunicandi expressit, non videntur Excommunicato ea neganda, quæ Ethnicis & Publicanis permittuntur: cum Christus solum dicat, Ecclesiam non audientem habendum esse ut Ethnicum & Publicanum. At ipsi Apostoli eorumque Successores, ut Fideles à contagio vitiorum & errorum cautius præservarentur, voluerunt etiam à familiari ac civili communione excommunicatorum abstineri, juxta illud Joannis Apostoli Epist. 2. *Si quis venerit ad vos & hanc doctrinam non adfert, nolite eum recipere in domum, nec ave ei dixeris: qui enim dicit ei ave, communicat operibus ejus malignis.*

XI. Sed cum hæc solùm ab Apostolis eorumque Successoribus, ut facilius contagium vitiorum & errorum vitaretur, præscripta fuerint, illa non juri divino, sed humano adscribenda sunt: quod & Almaynus in *Tractatu De Potestate Ecclesiæ quæst.* 1. annotavit, ubi ait: " Ter» tium Corollarium quod sequitur est, quod vitare ex» communicatum, quantum ad collocutionem & illa quæ » sunt merè civilia, non videtur esse de jure divino. " Eodem fundamento Joannes Driedo *De libertate Christiana cap.* 14. docet, nos ex Constitutione juris divini non prohiberi cum Hæreticis edere & bibere.

Et apertiùs Christianus Lupus cum annotasset quomodo circa IX. & X. sæculum excommunicationis effectus de repulsione excommunicati à societate civili ultra modum fuisset extensus, ut propterea editis Decretis eum paulatim remittere debuerint Pontifices, tandem addit: *Omnis hæc res non est dogmatis, sed disciplinæ: ideoque per Ecclesiam potest ex causis disponi variè atque mutari.* Tom. 5. Schol. pag. 132. Et pag. 130. relatis litteris Innocentii III. ad cruce signatos, ait: *Et hinc lucet, Catholicos Galliæ, Germaniæ, Angliæ ac Belgii incolas cum habitantibus istic Hæreticis posse liberè in civilibus tractare.*

XII. Itaque, ut verbo concludam, ex præcepto divino excommunicatus tamquam *Ethnicus & Publicanus* vitandus est; sive omnis illa communio ei neganda, quæ *Ethnico & Publicano* negatur, nec alteri quam fideli & Ecclesiæ communione juncto conceditur: quia si hæc communio concedatur, jam pro fideli hoc ipso agnoscitur.

XIII. Sed nec sic juxta modernam Ecclesiæ disciplinam vitandus omnis excommunicatus excommunicatione *majore*, sed soli illi excommunicati de quibus loquitur Extravagans Martini V. quæ incipit: *Ad evitanda.*

XIV. Extravagans hæc sub nomine Martini V. tamquam edita in Concilio Constantiensi refertur à S. Antonino in Summa *parte* 3. *tit.* 25. *cap.* 3. his verbis: " Ad » evitanda scandala & multa pericula subveniendumque » conscientiis timoratis, quòd nemo deinceps à commu» nione alicujus in Sacramentorum administratione vel re» ceptione, aut aliis quibuscumque divinis vel extra, præ» textu cujuscumque sententiæ aut Censuræ Ecclesiasticæ, » suspensionis aut prohibitionis ab homine, vel à jure ge» neraliter promulgatæ, teneatur abstinere, vel aliquem » vitare, aut interdictum Ecclesiasticum observare, nisi » sententia, prohibitio, suspensio, vel Censura hujus» modi fuerit, in vel contra personam, Collegium, Uni» versitatem, Ecclesiam, aut locum certum *à judice pu» blicata, vel denuntiata specialiter, & expressè.* Salvo, » si quem pro sacrilega manuum injectione in Clericum » in sententiam latam à Canone adeò notoriè constiterit » incidisse, quod factum non possit aliquâ tergiversatione » celari, neque alio suffragio excusari. Nam à commu» nione illius licet denuntiatus non fuerit, volumus absti» neri juxta Canonicas sanctiones.

XV. Tametsi hujus Extravagantis nulla mentio occurrat in actis Concilii Constantiensis; neque de sinceritate aut veritate illius aliunde constare videatur, quam ex relatione S. Antonini & Doctorum qui ejus fidem verisimiliter sunt sequuti, nihilominus usus illius quasi communi

muni Ecclesiæ consensu receptus est, neglecto quoque tenore ejusdem Extravagantis prout legitur *Sess.* 20. Concilii Basileensis, quemadmodum notavit Suaresius *De Censuris Disputat.* 9. *sect.* 2. *num.* 5. dicens hanc formam *usu totius* Ecclesiæ jam esse approbatam & receptam. " Et » constat (ait) ex usu Galliæ, Germaniæ, &c. ubi Ca» tholici sine scrupulo communicant cum hæreticis publi» cis & schismaticis; & idem servari videmus in aliis re» gionibus inter Catholicos.

XVI. Ex hac Extravagante usu totius Ecclesiæ probatâ & receptâ consequens est, excommunicatum sive ab homine sive à Canone, non esse vitandum, etiam in Sacramentorum administratione, vel receptione, aut aliis quibuscumque Divinis, vel extra, *prætextu excommunicationis*, nisi sententia vel Censura fuerit in vel contra personam à judice publicata vel denuntiata specialiter & expressè.

XVII. Imò nec sufficit sententiam *specialiter & expressè* à judice in aliquem esse pronuntiatam, ut hoc titulo sit vitandus, sed insuper requiritur, eum post sententiam publicè tamquam excommunicatum esse *denuntiatum*. Hancque sententiam esse probabiliorem & in praxi sequendam, monet Suaresius loco citato *num.* 8. " Quia » consuetudo quæ est optima legum interpres, ita legem » illam acceptavit, & interpretata est. Et præterea, » quia id est maximè consentaneum fini illius legis scili» cet ad evitanda scandala, &c. " Rectè quoque notat, quod Extravagans non requirat tantum, ut sententia specialiter & expressè in aliquem sit lata, sed etiam ut sit *publicata vel denuntiata*. " Quæ duo verba (ait) non po» nuntur disjunctivè tamquam diversa, sed tamquam » æquipollentia, nisi quod participium *publicata*, pro» priè refertur ad Censuram, vel sententiam; *denuntia» ta* verò ad personam.

XVIII. Additum fuit, prætextu *excommunicationis*; qua interdum à perceptione Sacramentorum præsertim Eucharistiæ, ut publicus & notorius criminosus repellendus esset juxta tradita *parte* 2. *tit.* 5.

XIX. Ab hac regula non vitandi excommunicatum nisi *denuntiatum*, excipitur in hac Extravagante (uti refertur sub nomine Martini V.) is quem constiterit pro *sacrilega* manuum injectione in Clericum in sententiam latam à Canone incidisse; sed *adeò notoriè, quod factum non possit aliqua tergiversatione celari, neque alio suffragio excusari.*

XX. Cùm autem multa intervenire queant, quæ vel facti notorietatem obscurent, aut ipsum factum à sacrilegio sive sacrilega manuum injectione quasi diabolo suadente factâ, uti loquitur Canon, excusare possint, varii quoque sunt casus, quibus juxta hodiernam disciplinam, Percussorem Clerici non esse vitandum tradunt Doctores; uti videri potest apud Suaresium dicto loco.

XXI. Ulteriùs cum vitatio excommunicatorum, præsertim in *civilibus*, multum dependeat à jure positivo humano; ac pleraque sint meræ disciplinæ, optimum est se in hoc puncto praxi & consuetudini Ecclesiarum & locorum, in quibus versamur, conformare.

CAPUT V.

Excommunicatio non ferenda sine gravi causa; & an injusta sit servanda vel timenda?

1. *Excommunicatus abscinditur à corpore Ecclesiæ.*
2. *Hinc excommunicatio reputata semper fuit pœna* gravissima.
3. *Hanc noluerunt Canones infligi, nisi pro delicto mortali eoque enormi.*
4. *Multum excedunt Prælati, qui pro re temporali & levi excommunicationem infligunt.*
5. *Vetat & Synodus Tridentina Monitoriales seu excommunicationes ad finem revelationis ex* levibus *causis concedi.*
6. *Hæ excommunicationes in Belgio vix notæ; & quarum origo?*
7. *Dum in Canonibus subinde occurrit excommunicatio pro* levi *culpa, intelligitur species excommunicationis minoris.*
8. *Crimen dignum excommunicatione non tantum debet esse grave, sed &* probatum.
9. *Quamvis aliquando imposita fuerit pœnitentia* publica *pro delictis* occultis, *numquam tamen excommunicatio.*
10. *Canon Carthaginensis inhibens Episcopo excommunicare illum quem scit ex secreta confessione criminosum.*
11. *Potest tamen* secretè *ei interdicere communionem.*
12. *Excommunicatio sine justa causa lata, dicitur* injusta: *nec per eam ligatur excommunicatus coram Deo.*
13. *Nec per hanc excommunicationem læditur.*
14. *Potius obest Excommunicanti, quam excommunicato.*
15. *Plus timeri debet peccatum quamtumvis leve, quàm injusta excommunicatio.*
16. *Judæi metu excommunicationis Christum fateri non audentes.*
17. *His similes Christiani qui eodem metu veritatem erubescunt.*
18. *Excommunicatio quo sensu timenda?*
19. *Exponitur textus S. Gregorii.*
20. *Excommunicatio in publico nonnumquam servanda, licet sciatur esse injusta.*
21. *Interdum etiam publicè contemni potest.*
22. *Meritorium est pro bono pacis ferre patienter pœnam excommunicationis injustæ.*
23. *Quod suo tempore frequens dixit Augustinus, quomodo & hodie non rarò fiat.*

I. EX dictis capite præcedenti intelligimus per excommunicationem *majorem* excommunicatum abjici & rescindi ab Ecclesia tamquam putridum membrum, atque reputari tamquam Ethnicum & Publicanum.

II. Hinc nemo dubitaverit, pœnam excommunicationis esse admodum gravem, imò inter omnes pœnas gravissimam, qui seriò attenderit, quid sit ab Ecclesia abscindi.

Scribit S. Cyprianus *Epist.* 62. " Tunc quidem gla» dio occidebantur, quando & adhuc circumcisio carna» lis manebat. Nunc spirituali gladio superbi & contu» maces necantur, dum de Ecclesia ejiciuntur. Neque » enim vivere foris possunt, cùm domus Dei una sit, & » nemini salus esse nisi in Ecclesia possit.

Et S. Hieronymus *Epist.* 1. " Nunc inobediens spiri» tuali mucrone truncatur, aut ejectus de Ecclesia *rabido » dæmonum ore* discerpitur. " Unde nec dubitat S. Augustinus dicere *lib. De Correp. & Gratia cap.* 15. excommunicationem esse pœnam *gravissimam.*

III. His omnibus insistens Concilium Meldense apud Gratianum *Caus.* 11. *q.* 3. *Can.* 41. Anathema dicit esse *æternæ mortis damnationem, & non nisi pro* MORTALI, ait, *debet imponi crimine.*

Rectè proinde Synodus Arvernensis apud Grat. dicto loco *Can.* 42. ait: *Nullus Sacerdotum quemquam rectæ fidei hominem pro parvis & levibus causis à communione suspendat.* Quod ipsum & Apostolus ostendit, dum priusquam incestuosum Corinthium satanæ traderet, criminis atrocitatem exaggerat, dicens: *Auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter gentes.*

IV. Quidnî ergo dicamus cum pio ac erudito Joanne Gersone: " Prælatos illos qui pro temporalibus evitandis, » aut politicis incommodis conservandis excommunica» tiones passim proferunt, adeoque *æternæ mortis* damna» tionem, similes esse illi, qui volens abigere muscam à » fronte vicini, eam secure percutiens vicinum stolidius » excerebravit; aut ei parem esse dixerim (ait) quæ stu» dens curationi modici vulneris in pede equi, pedem » confestim abrupit, equumque peremit.

V. His consonat Synodus Tridentina *Sess.* 25. *cap.* 3. *De Reformat.* præcipiens, ut " excommunicationes illæ,

» quæ monitionibus præmissis ad finem revelationis, ut » aiunt, aut pro deperditis seu substractis rebus ferri so» lent, à nemine prorsus, præterquam ab Episcopo de» cernantur; & tunc non alias, quam ex re *non vulgari*, » causaque diligenter ac magna maturitate per Episcopum » examinata, quæ ejus animum moveat; nec ad eas con» cedendas cujusvis sæcularis etiam magistratus auctori» tate adducatur; sed totum hoc in ejus arbitrio & con» scientia sit positum: quando ipse pro re, loco, persona » aut tempore eas decernendas esse judicaverit.

VI. Cum similes monitoriales, & excommunicationes in Belgio vix notæ sint, de iis earumque forma & origine nihil dicam; videri poterunt Piasesius in *praxi parte 2. cap. 4.* & Carolus Fevretius *De Abusu lib. 7. cap. 2.* unà referens quis respectu harum monitorialium sit usus Galliæ; item Morinus *De Sacramento Pœnit. lib. 2. cap. 7.* qui & ibidem ait, has excommunicationes sive monitiones ad finem revelationis esse reliquias veteris disciplinæ quæ cogebat Fideles ad denuntiandum aliorum peccata *occulta*; hoc tamen unà monens, quod antiquus modus cogendi ad revelandum, " multò esset acceptior & clemen» tior, cum totus (ait) in salutem proximi vergeret, nul» lumque ex eo temporale emolumentum accusator & » Judex efflagitarent, aut etiam sperarent, sed solam ani» mæ conversionem & curationem attenderent.

VII. Interim sat significat Synodus Tridentina, nequaquam ex *levibus* causis excommunicationem esse infligendam: convenitque inter Theologos & Canonistas, pœnam hanc utpote *gravissimam* infligendam non esse, nisi propter peccata *mortalia*, eaque graviora.

Quod si interdum Concilia aut Patres excommunicationem infligant, aut decernant pro *levi* causa, tunc juxta phrasim ejus ætatis excommunicatio accipienda pro unà è *minoribus* tunc satis usitatis, & de quibus egimus *cap. 3.* ut dum in Concilio Carthaginensi IV. *Can. 24.* excommunicandus esse statuitur, " qui Sacerdote verbum fa» ciente in Ecclesia egressus de auditorio fuerit. " Quis credat pro tam levi causa quemquam ab Ecclesiæ corpore abjiciendum tamquam Ethnicum & Publicanum?

VIII. Nec tantum *grave* crimen requiritur in excommunicatione, sed insuper ut in judicio sit probatum.

Cum enim in excommunicatione majore seu anathemate interveniat externum Ecclesiæ judicium, ipseque excommunicandus invitus ac publicè expellatur è societate fidelium, crimen non tantum grave, sed & publicum & in foro externo sat probatum sit oportet. *Ubi*, ait Origenes Hom. 20. in Josue, *peccatum non est* evidens, *ejicere ab Ecclesia neminem possumus; ne forte eradicantes zizania eradicemus & triticum.* Utque plura, quæ apud antiquos his similia passim occurrunt, omittamus, in *cap. 48. De Sent. excom.* in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. præcipitur expressè, ut *caveat Prælatus diligenter ne ad excommunicationem cujusquam absque manifesta & rationabili causa procedat.*

IX. Et certè quamvis nonnulli cum Morino *lib. 5. De Pœnit. cap. 9. & seq.* rectè sustineant, per mille annos pœnitentiam publicam, seu excommunicationem medicinalem etiam pro peccatis *occultis* fuisse impositam, nemo tamen dicere ausus hactenus fuit, aliquem *invitum* ab Ecclesia tamquam *rebellem* expelli potuisse ob crimen *occultum* ipsi soli Confessario notum.

X. Unde in Concilio Carthaginensi VII. anno 419. statutum fuit *Can. 6.* " Item placuit ut si quando Episco» pus dicit aliquem *sibi soli* proprium crimen fuisse con» fessum, atque ille neget, non putet ad injuriam suam » Episcopus pertinere, quod illi soli non creditur. Et si » scrupulo propriæ conscientiæ se dicit neganti nolle com» municare, quamdiu excommunicato non communica» verit suus Episcopus, eidem Episcopo ab aliis non com» municetur Episcopis, ut magis caveat Episcopus, ne di» cat in quemquam, quod aliis documentis convincere » non potest.

XI. Extat apud Gratianum *caus. 6. q. 2. Can. 3.* sub nomine Concilii Africani; notantque ibidem Correctores Romani, in Africano Concilio post verbum *communicare* sequi: SECRETE *tamen interdicat ei communionem, donec obtemperet.* Adde quæ notavi in tractatu Historico-Canonico ad hunc Canonem.

XII. Si excommunicatio justâ causâ sit destituta, ipseque qui hac Censura feritur ut nocens, revera sit innocens, excommunicatio hæc à Doctoribus dicitur injusta; nec per eam excommunicatum *coram Deo* ligari docent. Neque enim ministri Ecclesiæ potestatem habent coram Deo seu *in cœlis* ligandi illum, qui non prius proprio delicto seipsum ligavit; aut gratiâ & donis Spiritûs Sancti privare, qui in se prius Spiritum Sanctum non extinxit.

XIII. Hinc illud Origenis relatum à Gratiano sub nomine S. Hieronymi *caus. 24. q. 3. Can. 4.* " Si quis non » recto judicio eorum, qui præsunt Ecclesiæ depellatur, » & foras mittatur, si ipse non ante exiit, hoc est, si non » ita egit, ut mereretur exire, nihil læditur in eo, quod » non recto judicio ab hominibus videtur expulsus. Et » ita fit, ut interdum ille, qui foras mittitur, intus sit; » & ille foris, qui intus retineri videtur.

XIV. Et ex S. Augustino *caus. 11. q. 3. Can. 87.* " Il» lud plane non temere dixerim, quod si quisquam fide» lium fuerit anathematizatus injustè, potius ei oberit, » qui facit, quam qui hanc patitur injuriam. Spiritus » enim sanctus habitans in sanctis, per quem quisque li» gatur aut solvitur, immeritam nulli ingerit pœnam.

Neminem itaque apud Deum nocentiorem aut pejorem facit, aut interioris gratiæ Divinæ influxu privat excommunicatio in innocentem lata.

XV. Hinc ulterius sequitur homini Christiano plus timendum esse qualecumque leve peccatum, quam qualemcumque injustam censuram: Quia homo Christianus ex fide vivens, nihil in hoc mundo timere debet, nisi quod sibi apud Deum nocere potest, Deumque sibi magis offensum reddere; quod per omne quantumvis leve peccatum contingit, non verò per excommunicationem quam quis injustè patitur. Ideoque homo Christianus debet esse paratus potiùs sustinere excommunicationis fulmen, quam aliquod peccatum committere; vel à veritate vel leviter recedere, aut veritatem erubescere metu excommunicationis.

XVI. Verendum aliàs ne similes simus Principibus illis de quibus dicitur Joannis 12. ℣. 42. quod quidem *in Christum crederent, sed propter Pharisæos non confitebantur, ut è Synagoga non ejicerentur.* Ratio subjungitur: *Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm gloriam Dei.*

XVII. Ad quæ reflectens pius ac eruditus Auctor Compendii Moralis Evangelicæ, ait: " Metus calamita» tis, injustæ alicujus excommunicationis nos perdere » valet, quandoquidem multos forsitan Judæos perdide» rit, de innocentia & divinitate J. Christi convictos. Nulli » rei quæ nobis ab hominibus auferri possit, adhærere de» bemus, si volumus conservare quod solus Deus potest » nobis donare. Potest animam salvare sine Sacramentis » & extra exteriorem Ecclesiæ communionem; non po» test salvare quamdiu officio suo & obligationi illum » apertè profitendi præfert vel usum Sacramentorum, » vel communionem istam exteriorem.

Hæc meritò expendent, qui metu incurrendæ alicujus qualiscumque censuræ, v. g. suspensionis aut interdicti ab Ecclesiasticis functionibus, veritatem agnitam publicè profiteri verentur.

XVIII. Hinc tamen nullatenus consequens est, injustam censuram semper posse palam contemni, ac negligi; & nullatenus esse timendam. Imprimis enim à subdito eatenus timenda Superioris sententia, ut eam expendat, vereaturque num eam propter suam culpam, quam ipse forsan non satis apprehendit, non mereatur.

XIX. Hoc sensu intelligendum quod ex S. Gregorio refertur 11. *q. 3. Can. 1. Sententia Pastoris sive justa sive injusta fuerit, timenda est*; uti ex integro contextu S. Gregorii in Hom. 26. in Evangelia non obscurum est. Post relatam enim, non quidem iisdem verbis, sed eodem sensu

sensu prædictam sententiam, rationem timendi alligans, ait: " Ne is qui subest & cùm injustè ligatur, ipsam obli- » gationis suæ sententiam & aliâ culpâ mereatur. Pastor » ergo vel absolvere indiscretè timeat vel ligare. Is au- » tem qui sub manu Pastoris est, ligari timeat vel injustè; » nec Pastoris sui judicium temerè reprehendat. Ne etsi » injustè ligatus est, ex ipsa tumidæ reprehensionis super- » bia, culpa quæ non erat, fiat.

Eatenus ergo dumtaxat timendam esse injustam excommunicationis sententiam voluit ibi S. Gregorius, quod quis non temerè ac superbè & arroganter Superioris judicium reprehendat, sed potiùs vereatur, ne forsan pœnam suâ culpâ meruerit.

XX. Adhæc, quia sæpè contingit, injustitiam censuræ esse ipsi excommunicato notam, sed publicè ignotam; neque facilè aliis probari aut persuaderi posse, etiam eatenus tunc censura ligare poterit, ut in publico ei se subjicere deberet; in quantum non obedientia in scandalum fidelium, injustitiam censuræ ignorantium, cederet; & Ecclesiæ ac Superiorum contemptum præ se ferret. Atque ita simili casu censura ligat solum in foro exteriori ratione scandali, quod ex ejus violatione orietur: quia, ut bene ratiocinatur Suaresius *De Censuris Disput.* 9. *sect.* 7. *num.* 16. " Si scandalum quacumque ratione ces- » set, & innotescat aliis qualitas sententiæ, & hominis » innocentia, cessabit obligatio: ergo signum est, totum » hanc obligationem esse ratione *scandali* vitandi." Hæc Suaresius, qui ibidem *num.* 17. nomen *scandali* hìc accipi dicit, non tantum ut est contra charitatem, sed etiam contra *obedientiam* Ecclesiæ; cui multum derogaretur, si talis censura *publicè* contemneretur. Et ideò hæc censura eatenus valida est, quod ob vitandum illud scandalum in foro exteriori revera servanda sit. Id est, ita se gerere debeat, in publico, sententiæ parendo, quousque etiam in publico de ejus justitia ita constet, ut scandalum fidelium timendum non sit. Hoc sensu verum est, contingere posse, ut ait Innocentius III. in *cap.* 28. " *De Sent. Excom. ut qui liber est apud Deum, Ecclesiasticâ sit innodatus sententiâ.*

XXI. Si verò publica ac notoria sit censuræ injustitia, vera tunc erit sententia Gelasii Papæ apud Grat. 11. *q.* 3. *Can.* 46. " Cui est illata sententia deponat errorem, » & vacua erit. Sed si injusta est, tanto eam curare non » debet, quanto apud Deum & Ecclesiam ejus neminem » potest unquam gravare sententia. " Ita ergo eâ se non absolvi desideret, qua se nullatenus perspicit obligatum.

XXII. Porrò cum quis Censuræ injustæ causâ vitandi scandali, aut amore conservandæ pacis ac unitatis Ecclesiasticæ, se humiliter subjicit, ac exteriora detrimenta patienter sustinet, nullatenus ei exterior illa ab Ecclesiæ communione & Sacramentorum perceptione separatio nocebit, sed *erit ad meritum*, ut ait S. Thomas. Et S. Augustinus docet " de bonis viris, quos divina providentia » sinit per nonnullas nimium turbulentas carnalium ho- » minum seditiones expelli de Congregatione Ecclesiæ, » si hanc contumeliam vel injuriam suam patientissimè » tulerint pro pace Ecclesiæ; neque ullas novitates schis- » matis vel hæresis moliri fuerint, docebunt homines, » quam vero affectu & quanta sinceritate charitatis Deo » serviendum sit.... *hos coronat in occulto Pater, in oc-* » *culto videns.* " *Lib. De vera Religione cap.* 6. Imo ut idem Doctor advertit, " spirituales homines hujusmodi » adversis magis proficiunt; quia (inquit) cùm aliqua » adversitate vel necessitate hominum videntur expelli, » ibi magis probantur, quam si intus permaneant; cum » adversus Ecclesiam nullatenus eriguntur, sed in solida » unitatis petra fortissimæ charitatis robore radicantur. *Lib.* 1. *De Baptismo contra Donatistas cap.* 17.

XXIII. Si non tantum ad excommunicationis, sed quaslibet censuras attendamus, atque sub his omnem quamcumque à sacris ministeriis suspensionem, atque interdictionem comprehendamus, non immeritò dicere poterimus, quod S. Augustinus verbis relatis ex *libro De vera Religione*, subjecit: " Rarum hoc videtur genus, sed » tamen exempla non desunt imò plura sunt quam credi » potest, " qui injustas censuras seu excommunicationis, seu suspensionis, aut interdicti, sincerissima charitate pro pace Ecclesiæ patientissimè sustinent.

CAPUT VI.

Excommunicatio non nisi in contumaces ferenda: & de Excommunicatione *latæ* sententiæ.

I. AD excommunicationem, saltem quæ ab homine fertur, non solùm requiri peccatum mortale, illudque grave; sed insuper necessarium esse ipsius excommunicandi contumaciam, quâ Ecclesiam monentem audire renuit, satis significat Christus *Matt.* 18. declarans tum demum excommunicandum sive rescindendum tamquam Ethnicum & Publicanum, *si Ecclesiam non audierit.*

Ut enim rectè advertit pius Joannes Gersonius *De Vita spirituali lect.* 4. *coroll.* 14. " Dum semper est paratus » audire Ecclesiam, cur habebitur sicut Ethnicus & Pu- » blicanus? Cur ab ea abscindetur? Unde & ibidem di- » cit, expediens esse, nullam excommunicationis ferri » sententiam, nisi pro *manifesta* contumacia, qua se mon- » strat aliquis audire Ecclesiam non paratum.

II. Id satis consonum est veteri Ecclesiæ disciplinæ, quæ trinam monitionem præmitti voluit sententiæ excommunicationis.

Sic Synodus Oecumenica Ephesina in sua relatione ad Religiosissimos Imperatores de depositione Nestorii, post- quam

quam exposuisset, eum *secundò* vocatum renuisse Synodo se sistere, subdit: " Porrò autem cùm *Canones* præscribant, *tertiò* quoque contumacem esse admonendum, missis iterum aliis ad illum Episcopis, durum & immo-rigerum eumdem invenimus. " Tomo 3. Concil. General. *col.* 570.

Dioscorus quoque in Concilio Calchedonensi ante excommunicationem *ter* vocatus dicitur; idque *secundum sanctos Canones*. Tomo 4. Concil. General. *col.* 421.

III. Hanc disciplinam ex Apostolica traditione tamquam verbis Christi consonam ad nos pervenisse admodum verisimile est. Nam uti advertit Suaresius *Disputat.* 3. *sect.* 9. " Jura quæ de illo (Jure trinæ monitionis) loquuntur, non significant illud de novo statuere, sed illud supponere, ut *perpetuò* in Ecclesia observatum. " Unde & in *Can.* 5. *caus.* 16. *q.* 7. apud Gratianum sub nomine Concilii Rothomagensis, statuitur, ut " decimas solvere nolentes, *secundum Domini nostri preceptum* admoneantur *semel & secundò & tertiò*, qui si non emendaverint, anathematis vinculo feriantur.

Conformis est & hæc disciplina materno Ecclesiæ in filios affectui, quo ad exemplum Christi omnes vult salvos fieri; nec quemquam perire, aut è suo sinu ejicere, nisi contumacem ac rebellem, vocemque Matris audire renuentem.

IV. Hinc nec Jure novo ab hac disciplina recessum est. Et quidem in *cap.* 48. *ii De Sententia excommunicationis* Concilium Lateranense sub Innocentio III. prohibet, sententiam excommunicationis à quocumque Judice proferri, *nisi competenti monitione præmissâ*. Et in *cap.* 3. *De Sent. Excomm. in 6.* non nisi post *monitionem Canonicam*: Et in *cap.* 5. *eodem in 6.* dicitur, *Excommunicationes quascumque absque competenti monitione præmissâ promulgatas esse injustas.*

V. Monitio *competens* passim à Canonistis post Glossam ad dictum *cap.* 48. verbo *Competenti*, intelligitur *trina* monitio; quæ expositio ubique recepta est.

VI. Utque hæc monitio sit Canonica, voluit Gregorius X. in Concilio Lugdunensi *cap.* 9. *De Sentent. excommunicat. in 6.* " ut inter monitiones quas jura statuunt præmitti, Judices sive monitionibus tribus utantur, sive unâ pro omnibus, observent aliquorum dierum intervalla: nisi facti necessitas ea suaserit moderanda.

VII. Notat hìc Glossa, " quod *tres* monitiones, quæ debent præcedere excommunicationem, debeant habere intervalla: nec possunt fieri continuè: & ad minus inter quamlibet monitionem debent esse duo dies: ex quo textus loquitur in plurali.

VIII. Verùm cum consilium numerum dierum non expresserit, apparet, illud dierum intervallum requisivisse, quod attentis circumstantiis Judex arbitrabitur sufficere vel requiri, ut de contumacia sive inobedientia seu rebellione excommunicandi sufficienter pateat: quod & Glossa ibidem, verbo *Competenti*, indicat, dicens: " Hoc Judex moderabitur pro personarum & negotii qualitate.

IX. Permittit autem Concilium Lugdunense, quod Judex uti queat *unâ* monitione pro *tribus*, quod desumptum apparet ex Jure Civili, quo permittitur Judici in *L.* 72. *ff. De Judiciis*, uti uno Edicto *peremptorio* citatoriali pro pluribus. Hæc autem monitio duplici formâ fieri solet secundum Glossam; " Interdum (ait) sic: monemus te quod usque ad diem talem pro primo, talem pro secundo, talem pro tertio, &c. Interdum unam tantùm dat dilationem, ut monemus te quod usque ad talem diem pro primo, secundo & tertio peremptorio à communione talis, &c. Et hoc ultimo casu est intervallum inter monitionem & sententiam; " nimirum tale, quod sufficiat, ut convincatur contumax.

X. Verùm quia hac potestate Judices Ecclesiastici non satis circumspectè uterentur; sed sine ulla prævia monitione ad excommunicationem levi ex causa non rarò prosilirent, Synodus Trid. Canonicam disciplinam reducere, quantum temporum durities patiebatur, desiderans, voluit, ut Judex ad excommunicationem non procedat, *nisi delicti qualitas, precedente* BINA *saltem* MONITIONE, *etiam per Edictum, id postulet.* Sess. 25. De Reformat. *cap.* 3.

XI. Quin & in formula excommunicationis quæ extat in moderno Pontificali Rom. protestatur Prælatus excommunicans: *Monuimus enim excommunicandum Canonicè primò, secundò, tertiò, & etiam quartò, ad ejus malitiam convincendam, ipsum ad emendationem, satisfactionem & pœnitentiam invitantes, & paterno affectu corripientes.*

XII. Sed quæ de præmittenda monitione *competenti* hactenus dicta sunt, consistere non videntur cum excommunicatione quæ vulgo dicitur *latæ sententiæ*; id est, quæ *ipso facto*, sive ipsa admissione delicti sine ulteriore sententia Judicis, per ipsam Legem infertur; quæ hac similive formâ exprimi solet: Qui hoc illudve fecerit, sit *ipso jure*, vel *ipso facto* excommunicatus. Opponitur autem illi quæ vocatur *ferendæ* sententiæ; id est, quæ non incurritur, nisi à Judice feratur; soletque hac formulâ exprimi: qui hoc illudve fecerit, *excommunicetur*, vel, præcipimus *sub pœna excommunicationis*.

XIII. Sanè fatendum est, difficile satis videri, qua ratione disciplina de *trina* monitione præmittenda consistat cum excommunicatione *latæ* sententiæ; aut quomodo aliquis numquam speciatim monitus queat tamquam *rebellis* ab Ecclesia abscindi, & haberi ut Ethnicus & Publicanus.

XIV. Respondent quidem nonnulli, qui non obedit Legi prohibenti quidquam sub pœna excommunicationis *ipso facto* incurrendæ, præsertim si eam non ignoret, sufficienter censetur contumax & rebellis ipsi Ecclesiæ: adeoque aliâ monitione non eget; ipsaque lex pro monitione est.

XV. Verùm quidem est, legem quamcumque monere subditum de obedientia legis; atque non obedientem constitui legis prævaricatorem: At quod sola legis transgressio aliquem constituat ad mentem Christi & Ecclesiæ contumacem & rebellem, ita ut tamquam talis ab Ecclesiæ corpore rescindi possit, non satis apparet. Videtur etenim quod Christus voluerit ut peccator seu transgressor legis *primò* de suo peccato moneatur, & si iteratò monitus Ecclesiam non audierit, tunc demum tamquam putridum membrum, de cujus sanatione quodammodo desperatum est, abscindatur à corpore Ecclesiæ, ne reliqua membra inficiantur.

XVI. Hanc quoque fuisse mentem Ecclesiæ non obscurè innuunt Canones quibus præscribitur, ut *trina* monitio excommunicationi præmittatur, dum inter ipsas monitiones etiam temporum intervalla servanda mandantur: quod clarè supponit, Canones illos intelligi non posse de monitione quæ sola legis ac pœnæ denuntiatione fieri dicitur: quandoquidem hæc nulla temporis intervalla admittat.

XVII. Eamdem difficultatem vidit, & proposuit Gersonius loco citato, dicens: " Cæterùm dum aliquis ex ignorantia quamquàm culpabili, aut ex infirmitate & passione vitiosa, non tamen *contumaci*, facit aliquem actum pro quo est statuta sententia excommunicationis *latæ* sententiæ ab aliquo Prælatorum; videant Juristæ, & Judices, si talis posset dici excommunicatus *ipso facto*: cum semper sit & fuerit promptus stare correctioni Ecclesiæ super suo delicto, prout supponitur: quia non ex contemptu Clavium & Jurisdictionis Ecclesiasticæ, sed aliunde motus malum fecit. Non enim quælibet inobedientia, contumacia reputatur.

XVIII. Hanc difficultatem ut evadat Gersonius docet ibidem, prout accepit à suo Præceptore, " eas excommunicationes (*latæ* sententiæ) tantummodo operari, ut absque processu alio, aut nova Constitutione possit Judex statim probato facto vel confessato ferre Juris sententiam & eamdem publicare, non sic ubi Canones essent solùm *ferendæ* sententiæ; quoniam monitiones & processus secundùm terminos Juris prærequirerentur multiplices.

XIX. Quidquid sit de hac Gersonii solutione & expositione, hoc sat constat, quod per decem facilè secula igno-

ta fuerit hæc species excommunicationis: ita ut in Canonibus paulò antiquioribus numquam legantur hæc aut similia verba: *fit ipso facto excommunicatus: qui id fecerit ipso jure excommunicationem incurrat: sed tantum: si quis id fecerit excommunicetur, deponatur, &c.* quibus ut consentiunt Canonistæ & Theologi, non exprimitur excommunicatio *latæ sententiæ*, sed *ferendæ* dumtaxat.

XX. Si Decretum Gratiani revolvatur, atque formulæ quibus excommunicatio exprimitur, ritè expendantur, nescio, utrum vel una reperietur excommunicatio *latæ* sententiæ.

Dicitur quidem in *Canone* SI QUIS SUADENTE DIABOLO *cauf.* 17. *q.* 4. qui violentas manus suadente diabolo in Clerum vel Monachum injecerit, *anathemati subjaceat*: sed num hæc formula excommunicationis sit latæ, an dumtaxat sententiæ ferendæ, meritò ambigitur. Quandoquidem hæc formula non videatur magis latam sententiam importare quam hæc, *sit anathematizatus, sit sequestratus*; quæ tamen juxta glossam in *cap.* 2. ✠ *De foro competenti*, verbo *sequestratus*, non nisi excommunicationem *ferendæ* sententiæ significat: ideoque non sine fundamento opinantur nonnulli, excommunicationem illam de qua in dicto *Canone Si quis suadente diabolo*, magis ex interpretatione Doctorum, quàm mente auctoris, pro excommunicatione *latæ sententiæ* tandem receptam & habitam esse.

XXI. Illud haud dubium, quin labentibus sæculis continuò frequentiores factæ sint similes excommunicationes *latæ* sententiæ. Et quidem teste Martino Navarro in Manuali *cap.* 27. *num.* 49. ad annum usque 1398. quo promulgatus est Sextus Decretalium, vix inveniebantur 36. casus excommunicationis *latæ* sententiæ, qui in pauciores quam 26. redigi possent. " Per *solum* autem » Sextum Decretalium (ipso Navarro notante) inducti » sunt 32. casus excommunicationis *latæ* sententiæ; & per » solas Clementinas quinquaginta: Postea per Bullam » Cœnæ, per Extravagantes impressas, per Constitutiones » Synodales & Provinciales, per visitationes & reser- » vationes sæcularium & Religiosorum penè innumeræ. Hæc Navarrus, qui & monet " quod videatur valde uti- » lis, imo & necessaria limitatio, earum aliqua saltem » quoad forum conscientiæ.

XXII. Incommodum & periculum animarum ex frequenti illa excommunicatione *latæ* sententiæ proveniens, multùm exaggeravit Godscalcus Rosemundus sub initium præcedentis sæculi in hac Lovaniensi Academia S. Theologiæ Professor, & Collegii Adriani VI. primus Præses in suo Confessionali ita loquens: " Valde inconsultum & » periculosum est, quod Episcopi in suis Statutis cæteri » quoque Judices tam faciles sint in multiplicando cen- » suras; unde expediens esset, ut etiam, inquit Gerson, » ut omnes Constitutiones sententiæ excommunicationis » latæ sententiæ in jure vel Statutis contentæ, quarum » usus nullus est, aut plus obest quam prodest, expressâ » revocatione cassarentur in Provinciis & Diœcesibus & » in Ecclesia universali. Expediens etiam esset, ut nulla » excommunicationis sententia ferretur de facto à jure » vel judice, neque pro præsenti neque pro futuro, nisi » pro manifesta contumacia quâ quis ostendit se non pa- » ratum audire Ecclesiam. Quomodo aliter haberi debet » sicut Ethnicus & Publicanus, si Ecclesiam audire para- » tus est? Etiam consultum & expediens videretur, ut » nullus alium excommunicatum vitare teneretur, nisi » postquam à suo judice denuntiatus fuerit talis. Et quòd » solus excommunicatus aut suspensus à judice, & pro » tali denuntiatus, contrahere diceretur irregularitatem » immiscendo se Sacramentis, & quod solus talis à po- » testate absolvendi in foro conscientiæ spoliatus censere- » tur. Postremo loco hîc à Rosemundo optatum, hodie » ex communi Theologorum, & Canonistarum senten- » tia receptum est, conformiter ad Extrav. Martini V. » AD EVITANDA *cap.* 20.

XXIII. Quid attentis temporum & locorum circumstantiis hac in parte conveniat, judicandum est ab Episcopis, ac præsertim Summo Pontifice, penes quos est exercitium & auctoritas Clavium: ut eis ad ædificationem Ecclesiæ & populi sibi commissi utantur.

XXIV. Cæterum indubitatum est, quod si omnium consensu ad excommunicationem *mortalem* seu anathema quod prævìis monitionibus in veros contumaces & rebelles fertur, requiratur grave & execrabile crimen, multò sanè gravius & execrabilius esse debeat crimen, ob quod feratur excommunicatio *latæ sententiæ*: qua nimirum homo per solam transgressionem, nullâ præviâ monitione, aut verâ in crimine contumaciâ, à corpore Ecclesiæ, tamquam Ethnicus & Publicanus resecatur.

XXV. Illud quoque certum est, quod cum excommunicationes *latæ* sententiæ dependeant à virtute & efficacia Canonis sive legis eas infligentis, debeant quoque non secus ac leges, à quibus dependent, & ad quarum observantiam feruntur, legitimè & juxta singularum Provinciarum receptos mores promulgari & publicari, ut iis in locis obligare queant.

CAPUT VII.

Excommunicatio non nisi aliis mediis frustrà adhibitis, & cum magna circumspectione ferenda.

1. *Adinstar periti Medici Prælatus resecare membrum non potest, nisi aliis remediis deficientibus.*
2. *Nec non nisi dolens; & tamquam ultimum remedium.*
3. *Synodus Tridentina inhibet judicibus procedere per Censuras in causis civilibus, antequam alia media fuerint frustra tentata.*
4. *In causis etiam criminalibus quantum fieri potest vult à Censuris abstineri.*
5. *Si executio sententiæ haberi queat per invocationem Brachii sæcularis, non est utendum censuris.*
6. *Hinc in Belgio ob debita civilia non solet per censuras procedi.*
7. *Experientia docet ordinariè plus nocere, quàm prodesse Ecclesiæ, uti censuris ad defensionem temporalium.*
8. *Non tantum delinquentis contumacia, & criminis enormitas, sed & alia circumstantiæ in ferenda excommunicatione attendenda sunt.*
9. *Prælati attentè considerare debent bonum* pacis *& unitatis, ubi de excommunicatione agitur ex S. Augustino.*
10. *Huic regulæ institit Apostolus, & post ipsum Patres.*
11. *Hinc prima regula in ferendis censuris observanda est, ne eradicando zizania eradicetur & triticum.*
12. *Secundùm hanc regulam non facilè ad excommunicationem procedendum, dum persona aut crimen habet sociam multitudinem.*
13. *Quomodo agendum cum multitudine peccante?*
14. *Ex dictis statuitur secunda regula in ferendis censuris servanda.*
15. *Hæ regulæ meritò attendendæ, dum agitur de repellendis* publicis *criminosis à susceptione Sacramentorum.*
16. *Regulæ illa ostendunt, non facilè ad excommunicandos Principes esse progrediendum.*
17. *Edicto Caroli V. vetitum, in Belgio Judicibus Ecclesiasticis uti Censuris in Judices laicos ratione contentionis super jurisdictione.*
18. *Idipsum innuunt Concordata Brabantiæ.*
19. *Similiter & Edictum Philippi II. ad Synodum Cameracensem.*
20. *Quid in Gallia quoad hoc punctum observetur?*

I. QUemadmodum periti medici ad membrorum resecationem non accedunt, nisi necessitate ac gravitate vulneris compulsi, aliisque mediis frustra tentatis, ita pia Mater Ecclesia ad membrorum suorum recissionem non nisi necessitate urgente, aliisque omnibus mediis frustra adhibitis cum magno animi dolore accedit. *Cum dolore enim amputatur* (ait Ambrosius *lib.* 1. *Offic. cap.*

cap. 27.) etiam quæ putruit pars corporis, & diu tractatur, si possit sanari medicamentis; si non possit tunc à medico bono abscinditur. Sic Episcopi affectus boni est, ut optet sanare infirmos, serpentia auferre ulcera, obducere aliqua, non abscindere, postremo quod sanari non potest, cum dolore abscindere.

II. Et S. Leo Epist. 95. ait: *Nulli Christianorum facilè communio denegetur, nec ad indignantis hoc fiat arbitrium Sacerdotis, quod in magni reatus ultionem* INVITUS & DOLENS *quodammodo debet inferre animus.*

Hac de causa excommunicatio *ultimum remedium*, & *ultima pœna* dicitur.

III. Hinc ex præscripto Synodi Tridentinæ *Sess. 25. cap. 3. De Reformat.* "In causis judicialibus mandatur omnibus Judicibus Ecclesiasticis cujuscumque dignitatis existant, ut quandocumque executio realis vel personalis in qualibet parte judicii propria authoritate ab ipsis fieri poterit, abstineant se tam in procedendo quam definiendo, à censuris Ecclesiasticis, seu interdicto.

Deinde subjunctis variis mediis, quibus Judices sententiarum suarum executionem urgere possunt, vult, ut non procedatur ad excommunicationem, nisi iis omnibus adhibitis executio haberi nequeat, *sitque erga Judicem contumacia.*

IV. "In causis quoque criminalibus (ait Synodus) ubi executio realis vel personalis, ut supra, fieri potest, erit à Censuris abstinendum.

V. Cum verò jam pridem probaverit Ecclesia, ut ubi potestas Ecclesiastica haud sufficit, potestas civilis jungatur (quod hodie dicimus *implorare brachium seculare*) uti videre est in Canone 5. Antiocheno, relecto in Concilio Calched. *actione* 4. Nequaquam ad excommunicationem procedendum erit, si executio sententiæ obtineri, aut rei contumacia frangi per implorationem brachii secularis possit.

VI. Quapropter hic in Belgio excommunicationes ob debita civilia vix locum habere possunt, ut latæ admittuntur, eo quod per alia media Juris, & quidem facilius, & minori cum strepitu executio in similibus sperari possit, quam per censuras.

VII. Sanè excommunicatione aliisque censuris moderatè admodum & parcè utendum pro defensione temporalium; & illud suadet, quod experientia doceat, uti jam pridem notavit Gersonius *De Potestate Ecclef. considerat.* 4. quod applicatio gladii spiritualis ad defensionem temporalium, confusionem magnam in Ecclesia, vilipensionem vel contemptum Evangelicæ hujus censuræ induxerit, & inducat. *Itaque*, ait Gersonius, *sicuti temporalitas addita est Ecclesiæ pro dote sua, videri posset aliquibus, quod ad ejus defensionem, similiter addere sufficerat adversus impetitores pœnam, vel censuram temporalem, ut est mulctatio pecuniaria, vel corporalis detentio, vel arrestatio bonorum propriorum.*

VIII. Insuper cum hæc pœna sit *gravissima*, trahatque secum separationem violentam membri à suo corpore; non tantùm gravitas delicti & contumacia deliquentis attendenda sunt, sed & personæ excommunicandæ conditio, nec non temporum & locorum circumstantiæ expendendæ; ut omnibus ritè perpensis videatur, num excommunicationis in his circumstantiis sperandus sit effectus ab Ecclesia intentus: atque ita non *temerè*, sed cum magna circumspectione à Prælatis procedatur.

IX. Regulas prudentiales hîc servandas tradit S. Augustinus *lib. 3. contra Epistolam Parmeniani*, atque imprimis *cap.* 1. hanc fundamentalem: "Omnis pia ratio & modus Ecclesiasticæ disciplinæ, unitatem spiritus in vinculo pacis maximè debet intueri, quod Apostolus sustinendo invicem præcepit custodiri, & quo non custodito medicina vindictæ, non tantùm superflua; sed etiam perniciosa, & propterea jam nec medicina esse convincitur.

X. Huic regulæ institisse Apostolum multis ostendit; laudatque S. Cyprianum & Episcopos Africanos, quod unitatem scindere noluerint, licet ratio non deesset, "propter compensationem (ait) custodiendæ pacis, & unitatis; propter salutem infirmorum, & tamquam lactentium frumentorum, ne membra Corporis Christi per sacrilega schismata laniarent.

XI. Prima itaque regula, quam in ferenda excommunicatione servare debent Prælati, est, cavere ne per excommunicationem eradicando zizania, eradicetur & triticum.

XII. Hanc regulam ex dictis Christi confirmans, ait *num.* 13. "Nam & ipse Dominus cum servis volentibus zizania colligere dixit, *sinite utraque crescere usque ad messem*: præmisit causam dicens, *ne forte cùm vultis colligere zizania, eradicetis simul & triticum.*" Ubi satis ostendit, "cum metus iste non subest, sed omnino de frumentorum certa stabilitate certa securitas manet, id est, quando ita cujusque crimen notum est, & omnibus execrabile apparet, ut vel nullos prorsus, vel non tales habeat defensores, per quos possit schisma contingere; non dormiat severitas disciplinæ, in qua tanto est efficacior emendatio pravitatis, quantò diligentior conservatio charitatis.

Quandonam verò id sine labe pacis, & periculo schismatis fieri posse videatur, exponit his verbis: "Tunc autem hoc sine labe pacis & unitatis, & sine læsione frumentorum fieri potest, cùm congregationis Ecclesiæ multitudo ab eo crimine, quod anathematur aliena est." Rationem subjungit: "Tunc autem adjuvat Præpositum potiùs corripientem, quam criminosum resistentem: tunc se ab ejus conjunctione salubriter continet, ut nec cibum quisquam cum eo sumat, non rabie inimicâ, sed coercitione fraternâ. Tunc etiam ille & timore percutitur, & pudore sanatur, cum ab universa Ecclesia se anathematum videns, *sociam turbam*, cum qua in delicto suo gaudeat, & bonis insultet, non potest invenire..... Et revera si contagio peccandi multitudinem invaserit, divinæ disciplinæ severa misericordia necessaria est: nam consilia separationis & inania sunt, & perniciosa atque sacrilega: quia & impia & superba sunt, & plus perturbant infirmos bonos, quàm corrigunt animosos malos.

XIII. Ne tamen videatur correctio multitudinis peccantis planè negligenda, paucis interjectis subjicit Augustinus *num.* 16. "Turba autem iniquorum, cùm facultas est in populis promendi sermonem, generali objurgatione ferienda est: & maximè si occasionem atque opportunitatem præbuerit aliquod Domini flagellum desuper, quo eos appareat pro suis meritis vapulare. Tunc enim aures humiles præbet emendatorio sermoni calamitas auditorum, facilius in gemitum confitendi, quam in murmura resistendi, afflicta corda compellit.

XIV. Altera igitur Regula in ferenda excommunicatione ex præcitatis verbis Augustini servanda est: ne facilè procedatur ad excommunicationem, dum vel ipsum crimen, vel persona excommunicanda sociam habet multitudinem.

XV. Hæ regulæ meritò quoque expenduntur à Pastoribus aliisque Ecclesiasticis in corripiendis publicè, aut removendis à Sacramentis notoriis & scandalosis peccatoribus, quod & innuit Augustinus *Epist.* 153. *num.* 21. in nova editione.

XVI. Ex allegatis Regulis conficitur insuper, magna circumspectione & prudentiâ procedendum esse, dum de Principibus eorumque ministris excommunicandis deliberatur: cum hi soleant habere multitudinem sibi sociam, multosque sortiri suarum criminum defensores.

XVII. Et quia experientiâ compertum est, excommunicationes vel censuras Ecclesiasticas in ministros Regios, præsertim ob conflictum jurisdictionis, vibratas, plus contentionis & turbationis in Rempublicam & populum parere, quàm ædificationis, jam pridem hic in Belgio cautum fuit Edicto Caroli V. de 4. Octob. 1540. extante *parte* 1. *Edictorum Fland. lib. 3. Rubr.* 1. quod Judices Ecclesiastici uti non poterunt censuris contra Judices Regios in his quæ ad horum officium spectant: sed si suam jurisdictionem lædi prætendant, jubentur de eo per libellum

lum informare Judices laicos; qui saltem ad bimestre ab ulteriore progressu subsistere debent, ut interea Superiorem horum Judicum informare queant. Verba Edicti sunt: *Insgelycks om te verhueden die questien ende gheschillen die daghelics rysen tusschen de Gheestelicke Rechteren ende de onse, ende voorzien tot der schandalisatie daer uyt spruytende: Wy ordonneren ende statueren, dat de voorseyde Gheestelicke Rechteren niet en sullen moghen ghebruncken van censuren ofte van monitien cominatoire, van censuren teghen onsen Officieren ende Weerlicke Rechteren ter causen van haerder officien: maer sullen ghebruncken van requisitien, naer de welcke de Weerlicke Rechteren (indien zy de Zelver niet en willen obtempereren) sullen ghebonden wesen te schorsene alle voordere proceduren voor den tyde van eender maendt, ten hende dat die voorschreven Gheestelicke Rechteren oft haerlieder Promoteurs, ende Officieren, moghen tyde hebben hemlieden te voorziene ende verwerfvene behoorlicke provisie van justitien, van den Oversten van de voorschreven Weerlicke Rechteren, ende niet wesen ghefrustreet van haere requisitien: op de peyne dat indien daerenboven onze voorschreven Officieren continueerden de voorschreven proceduren, daer af arbitralicken ghecorrigiert te worden.* Id est: Similiter ad occurrendum quæstionibus & dissidiis quæ quotidie inter Ecclesiasticos Judices & nostros enascuntur, & providendum scandalis inde orientibus; Mandamus & statuimus, ut in posterum præfatis Judicibus Ecclesiasticis non liceat uti censuris aut monitionibus comminatoriis, contra Ministros nostros, Judicesque seculares, ratione officii ipsorum: Verum utentur requisitione, quâ præmissâ tenebuntur Judices sæculares (casu quo eidem obtemperare noluerint) ad mensem unum ab omni ulteriori processu cessare, in finem, ut prædictis Judicibus Ecclesiasticis aut eorum Promotoribus, & Ministris tempus suppetat, quo sibi provideant, & debitam justitiæ administrationem impetrent; & ne requisitione sua frustrentur, arbitrariæ correctionis pœnâ indicta, si eo casu, prædicti nostri Ministri in prædicto processu ulteriùs perrexerint.

XVIII. Et *art. 29. tituli 9. Concordatorum* inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem habet: "Insuper visum est Commissariis, quod si super præmissis, & articulis superiùs non decisis, dubium emergat, aut difficultas oriatur inter Justiciarios Principum, talis difficultas terminari, & sedari debeat mutuis communicationibus, vel litteris, ita quòd una jurisdictio aliam non turbet, aut impediat.

XIX. Similiter & in Edicto Philippi II. ad Synodum Provincialem Cameracensem *art. 16.* expressè decernitur, ut si Episcopi prætendant per Judices Regios subalternos jurisdictionem suam in aliquo violari, recursum habere debeant ad Concilium Regium Privatum, ut hoc de controversia decernat quod juris.

XX. Quod Edicto Caroli V. pro Belgio decretum fuit, id & in Gallia statutum & jam pridem observatum fuisse multis contendit Carolus Fevretius *De Abusu lib. 1. cap. 6.* unà tamen monens, vetitum non esse Episcopis contra Judices laicos per censuras procedere, si notoriè in materia purè Ecclesiastica, puta materia doctrinæ, contra jurisdictionem & auctoritatem Episcoporum attentarent; quod & exemplo sat recenti confirmat. Videri etiam potest Petrus De Marca *lib. 4. De Concordia Sacerd. & Imp. cap. 21.* ubi ostendit, quâ ratione contentiones super Jurisdictione Ecclesiastica inter Episcopos & Consiliarios Regios decidendæ sint per Supremum Regis Concilium.

CAPUT VIII.

De Forma & Ritibus ferendæ Excommunicationis.

1. *Olim nulla specialis forma aut ritus noscitur fuisse.*
2. *Episcopus sententiam excommunicationis simpliciter proferebat.*
3. *Labentibus seculis excommunicationes frequentiores factæ cœperunt vilescere.*
4. *Hinc necesse fuit externos ritus iis adjungere.*
5. *Ex præscripto Pontificalis Romani Episcopus cum 12. Presbyteris excommunicationis sententiam profert.*
6. *Quâ ratione hic ritus ex antiqua disciplina descendat; & quomodo ab hac differat?*
7. *Ritus hodiernus extinguendi candelas ardentes est recentioris instituti, & hactenus Græcis ignotus.*
8. *Aliqui credunt, eum sæculo X I. non esse antiquiorem.*
9. *Eum esse antiquiorem evincit Regino Abbas Prumiensis.*
10. *Non pertinet ad substantiam aut efficaciam excommunicationis, sed ad terrorem incutiendum.*
11. *Ad sustinendam auctoritatem excommunicationis necesse fuit implorare potestatem secularem.*
12. *Ad incutiendum terrorem pertinent quædam expressiones verborum.*
13. *Item quod insordescens per annum habeatur suspectus de hæresi.*
14. *Vult Pontificale hodiernum excommunicationem notificari per Parochias & vicinis Episcopis: qui est ritus vetustissimus.*
15. *Semper in Ecclesia excommunicatus ab uno Episcopo ab omnibus vitandus fuit.*
16. *Hanc disciplinam non introduxit, sed confirmavit Synodus Nicæna.*
17. *Hinc mos invaluit notificandi excommunicationem per litteras.*
18. *Sententia excommunicationis in* scriptis, *& expressâ causa ferri debet.*
19. *Copia authentica dari debet excommunicato.*
20. *Hæc observanda dumtaxat in excommunicatione* ferendæ *sententiæ; quid in* latæ?

I. PRistinis Ecclesiæ seculis nulla specialis legitur excommunicationis forma, aut certi ritus præscripti; sed in hoc unum intenti erant Prælati, ut accuratè examinarent causam excommunicationis, ipsiusque criminosi dispositionem; an nullo alio leniori remedio ad pœnitentiam & correctionem adduci posset, quemadmodum latè describitur *lib. 2. Constitut.* vulgò *Apostolicarum cap. 37.* nullâ factâ mentione de aliqua forma rituve in ferenda excommunicationis sententia servandis; imo simpliciter dicitur *cap. 38.* si præmissis *tribus* monitionibus, "aliquis durus, obstinatusque erit, dic Ecclesiæ: hanc si contempserit, neque audire voluerit, sit tibi ut Ethnicus & Publicanus, & ne eum ad Ecclesiam tamquam Christianum admittas; imò tamquam Publicanum devita.

II. Itaque Episcopus adhibito Clero suo, sententiam excommunicationis simpliciter, nullo externo aut speciali ritu adhibito pronuntiabat, & quem à pœnitentia alienum videret & obduratum, hunc cum mœrore ut *insanabilem* ejiciebat ab Ecclesia, ut dicitur *cap. 42.* lib. citati.

III. Verùm cùm labentibus seculis multiplicarentur excommunicationes, ipsique judices non eam moderationem & circumspectionem in iis ferendis adhibere viderentur, quam hujusmodi pœnarum inflictio requirebat, nec semper finem quem Ecclesia intendit, præ oculis haberent, cœperunt quoque laicis præsertim potentioribus vilescere, & contemni.

IV. Ut ergo auctoritas major ipsis censuris conciliaretur, terrorque populo incuteretur, cœperunt circa sæculum nonum aut decimum certæ formulæ & ritus introduci, quæ & sensim majus incrementum acceperunt.

V. Dicit hodiernum Pontificale Romanum titulo De Ordine excommunicandi: "Quando anathema, id est, solemnis excommunicatio pro gravioribus culpis ferri debet, Pontifex paratus amictu, stola, pluviali violaceo, mitra simplici, assistentibus sibi duodecim Presbyteris superpelliceis indutis, & tam ipso, quam Presbyteris *candelas ardentes* in manibus tenentibus sedet super faldistorium ante altare majus, aut alio loco publico, ubi magis sibi placebit; & ibi pronuntiat & profert anathema.

VI. Hic consessus Episcopi assistentibus 12. Presbyteris, vestigium & reliquiæ sunt veteris disciplinæ, quæ

causas

causas Clericorum volebat ab Episcopo assistente sibi Clero suo discuti & terminari, uti sæpius in hoc opere monui: sed hæc Presbyterorum sive Cleri assistentia non erat *merè cæremonialis*, uti est hodie; sed judicialis: nam & ipse in examine ac discussione causæ Episcopo assistebat; unumque cum Episcopo *Senatum* constituebat.

VII. Ritus candelas ardentes in manibus tenendi, easque pronuntiato anathemate, in terram projiciendi, quemadmodum Pontificale præscribit, ritus est recentioris instituti, solis Latinis notus, Græcis hactenus ignotus; uti notat Christianus Lupus tomo 5. Schol. in Canones *pag.* 829.

VIII. Eum non esse antiquissimum fatetur ibidem *pag.* 830. Lupus, dicitque, se ignorare vetustiorem ejus memoriam, quam à Lemovicensi Synodo celebrata anno 1031. ubi *Sess.* 1. Synodus excommunicat quosdam alienarum rerum raptores sub hac formula: *Sicut hæ* LUCERNÆ *extinguuntur in oculis vestris, ita gaudium eorum extinguatur in conspectu Sanctorum Angelorum, nisi ante mortem ad satisfactionem venerint.*

IX. Licet fateamur, ritum hunc primis Ecclesiæ seculis fuisse ignotum, nihilominus eum fuisse in Ecclesia notum ante dictam Synodum, evincitur ex Reginone Abbate Prumiensi qui floruit circa initium sæculi decimi; adeoque integro facilè seculo ante dictam Synodum. Hic autem *Lib.* 2. *De Disciplinis Eccl. cap.* 412. refert formulam excommunicationis cum hac clausula: *sicut hæ lucernæ extinguuntur in oculis vestris, ita gaudium eorum extinguatur in conspectu Sanctorum Angelorum, nisi ante mortem ad satisfactionem venerint.*

Imo videtur formula hæc à Reginone tamquam tum temporis usitata referri; unde incertum est, quo præcisè tempore introducta sit.

X. Hoc certum hunc ritum nullatenus ad substantiam spectare ipsius excommunicationis, neque ei majorem aliquam vim aut efficaciam addere; sed ad exprimendum vivaciùs ipsum excommunicationis effectum & terrorem illius incutiendum, unicè esse inductum; idque verisimiliter circa sæculum nonum & decimum, quando ipsæ excommunicationes ob suam frequentiam vilescere & contemni cœperunt.

XI. Similiter labentibus sæculis ad sustinendam auctoritatem excommunicationum opus fuit laicam potestatem implorare; ut qui gladio spirituali à vitiis aut errore non revocarentur, pœnâ temporali compellerentur. Et quidem sæculo XIII. à S. Ludovico Rege Galliæ decretum legimus, " ut si aliqui per annum contumaces extiterint, ex tunc compellantur redire ad Ecclesiasticam » unitatem; *ut quos à malo non retrahit timor Dei, saltem pœna temporalis compellat.* Unde præcipimus (ait) » quod Balivii nostri omnia bona talium excommunicatorum mobilia & immobilia post annum capiant, nec » eis aliquo modo ea restituant, donec prædicti absoluti » fuerint, & Ecclesiæ satisfecerint." Plura vide in hanc rem apud Du Cange in Glossario, verbo *Excommunicati*, qui ibidem notat, interdum etiam ad absolutionem petendam à Judicibus Regiis coactos fuisse sub pœna carceris.

XII. Eumdem in finem tendunt execrationes & terribiles verborum formulæ, quibus ipsa sententia excommunicationis pronuntiatur, quæ variæ sunt pro diversitate formularum; atque inter alia in formula Pontificalis dicitur: *Et damnatum cum diabolo & Angelis ejus, & omnibus reprobis in ignem æternum damnamus, donec à laqueis diaboli resipiscat*, &c.

XIII. Ad idem tendit, quod recentioribus Decretalibus similiter inductum est, & cujus meminit Synodus Tridentina *Sess.* 25. *cap.* 3. *De Reform.* " ut si obdurato » animo censuris annexus, in illis per annum insordue» rit, etiam contra eum tamquam de hæresi suspectum » procedi possit. " Quod tamen hodie juxta suum rigorem non observatur, nisi in Provinciis ubi tribunal Inquisitionis est stabilitum, uti monet Fleury in Institutionibus Juris Ecclesiastici *parte* 3. *cap.* 22. in fine.

XIV. Quod verò ex Pontificalis præscripto injungatur ut prolato anathemate sive excommunicatione, " Epi» stola Presbyteris per Parochias, & etiam vicinis Epis» copis mittatur, continens nomen excommunicati & ex» communicationis causam, ne quis per ignorantiam ul» terius illi communicet, " ritus est admodum antiquus, & ex traditione Apostolica ad nos transmissus.

XV. Hoc enim semper in Ecclesia usitatum fuit, ut excommunicatus ab uno Episcopo, ab omnibus vitandus esset, & reputandus tamquam Ethnicus & Publicanus. Hujus disciplinæ exemplum habemus in Marcione, qui ab Episcopo ob stuprum excommunicatus, cum Romam venisset post mortem Hygini Papæ, & à Clero Romano in communionem admitti postulasset, respondit Clerus, se id facere non posse sine arbitrio & consensu Episcopi ejus, uti latius ex Epiphanio refert Baronius ad an. 146.

XVI. Hanc disciplinam non introducens, sed renovans Synodus Nicæna I. *Canone* 5. statuit: " ut de iis qui » communione privantur sive ex Clero sive ex laico ordi» ne, ab Episcopis uniuscujusque Provinciæ servetur hæc » sententia secundùm Canonem qui pronuntiat, ut qui » ab aliquibus abjiciuntur, ab aliis non recipiantur.

XVII. Ne igitur ignorantiam prætenderent Episcopi, jam pridem usitatum fuit, ut excommunicationis sententia per Parochias ubique publicaretur, & Episcopis intimaretur. Hinc Regino Abbas Prumiensis relatâ formulâ excommunicationis sæculo XI. usitatâ, subjungit: " dein» de Epistolæ Presbyteris per Parochiam mittantur con» tinentes modum excommunicationis, in quibus jubean» tur ut diebus dominicis post lectionem Evangelii ple» bibus sibi commissis publicè annuntient ipsam excom» municationem, ut ne quis per ignorantiam communi» cet excommunicato; oportet etiam ut aliis Episcopis » ipsa excommunicatio manifestetur. " Hæc ille *lib.* 2. *De Ecclef. disc. cap.* 410. dictaque sua confirmat ex *Can.* 2. Toletani I.

XVIII. Præter verborum formulas, & externos aliquos ritus ad terrorem adhiberi solitos, recentior quoque disciplina induxit, ut qui excommunicat, excommunicationem *in scriptis proferat, & causam excommunicationis expressè conscribat, propter quam excommunicatio proferatur. Cap.* 1. *De Sent. Excommunicationis in* 6.

XIX. Ubi insuper præcipitur excommunicanti, " exem» plum ejusmodi scripturæ excommunicato tradere intra » mensem, si requisitus fuerit, super qua requisitione » fieri vult publicum instrumentum, vel litteras testimo» niales confici sigillo authentico consignatas.

XX. Et hæc quidem in excommunicatione *ferendæ sententiæ* juxta modernam Ecclesiæ disciplinam servanda sunt: Quoad excommunicationem verò *latæ sententiæ* servari debent illa, quæ in legis aut Canonis promulgatione, & confectione præscripta sunt.

CAPUT IX.

De Interdicto.

I. INter species veræ & propriè dictæ censuræ Ecclesiasticæ hodie uno consensu numeratur *interdictum*; & accipitur pro censura ab excommunicatione & suspensione distincta; quamvis & in his censuris aliquod interdictum sive interdictio interveniat.

II. Describitur autem communiter *interdictum*, ut est specialis & distincta species censuræ: " Censura Ecclesiastica prohibens usum quarumdam rerum divinarum, " ut Fidelibus communem, quatenus talis est.

III. Excommunicationem hîc excludi dicunt; quia etsi hæc prohibeat quoque rerum quarumdam divinarum *usum*; non tamen *quatenus est usus*, sed prout est quædam *communicatio* cum Fidelibus.

IV. A suspensione autem distingui notant, quia hæc privat quidem spiritualium rerum usu; sed non *ut communi Fidelibus*; at solis *Clericis proprio*; uti capite sequenti notabitur.

V. Dicitur autem in definitione ALIQUARUM *rerum divinarum*: quia interdictum non privat *omnibus* rebus divinis: sed illis dumtaxat, quæ in jure expressæ sunt, & modo etiam in jure declarato, uti ex dicendis patebit.

VI. Hæc interim satis probant, hanc descriptionem desumptam & circumscriptam esse conformiter ad ea quæ à recentioribus Canonistis & Theologis Scholasticis circa hanc speciem censuræ recepta reperiebantur. Nec enim in pristinis Canonibus & Auctoribus has præcisas & determinatas differentias censurarum facilè reperies.

VII. Interdictum autem jam descriptum dividitur in locale, personale & mixtum.

Locale dicitur, quod directè fertur ad locum, ne in eo exerceantur Divina, secundùm modum à jure definitum.

In descriptione dictum est *directè* ferri ad locum: quia *indirectè* etiam refertur ad homines; quatenus in eo *loco* Divinis interesse nequeunt: Sed tamen quia *directè* solum locum respicit, *non personas*; ideò personæ possunt alio loco Divinis assistere, Sacramenta accipere, atque in locis sacris alibi sepeliri: ideoque nec personæ interdictæ dicuntur.

VIII. Interdictum *personale* vocatur, quod dirigitur immediatè & directè ad *personam*, eique interdicit certum quemdam rerum divinarum usum: differtque à *locali*, quòd non terminetur ad certum locum. Nam si persona simpliciter sit interdicta, nec alibi Divinis interesse potest, ipsumque interdictum vulgò dicitur *ambulare* cum persona, & esse *ambulatorium*; nullus autem locus propterea *interdicto* est suppositus, possuntque alii non interdicti in loco divinis interesse.

IX. Mixtum appellatur, collectum ex utroque; id est, quod & directè in locum & in personam fertur: atque tam personæ quàm locus interdicto *æquè directè* subjacent.

X. Interdictum tam locale quàm personale ulterius dividitur in universale & singulare.

Locale universale sive generale solet vocari illud, quo interdicto subjicitur locus plura alia loca sub se continens, & suis limitibus comprehendens: ut sunt Regnum, Provincia, Civitas, Diœcesis, &c.

XI. Hujus interdicti mentio occurrit in *cap.* 10. & 17. *De Sentent. Excommunicat. in* 6. declaratque in posteriore Bonifacius VIII. quod " civitas, castrum, aut villa Ecclesiastico subjiciantur interdicto, illorum suburbia, & " continentia ædificia eo ipso intelligi interdicta. " Rationem subjungit: " Nam licet prædicta videantur aliàs " murorum ambitu terminari, hoc tamen casu ne vilipendi valeat sententia interdicti (quod fieret si posset in " ipsorum suburbiis, vel continentibus ædificiis licitè celebrari, ut prius) expedit interpretationem fieri latiorem.

XII. Interdictum particulare est, quo solummodo interdicto subjicitur locus aliquis particularis; puta unica Ecclesia: uti sat insinuatur in citato *cap.* 17. declaratque ibidem Bonifacius VIII. quod ratio quæ suadet, civitate interdicta, censeri quoque interdicta suburbia, etiam suadeat, ut " si sit Ecclesia interdicto supposita, vel subjecta: nec in Capella ejus celebrari, nec in cœmeterio " ipsius eidem Ecclesiæ contiguis poterit sepeliri: secus " si ei contigua non existant.

XIII. Personale interdictum generale dicitur, quo aliqua communitas, ac proinde plures homines complectens, interdicitur: ut si incolæ certæ civitatis, si quoddam Capitulum, si Collegium, si Monasterium, &c. accipiendo nimirum Collegium & Monasterium pro solis personis, ita ut non interdicatur locus. Requiritur etiam ut homines illi plures interdicantur sub nomine ipsius communitatis, puta civitatis.

XIV. Hujus interdicti mentio fit in *cap.* 16. *De Sent. excommunicat. in* 6. declaraturque: " Si sententia *interdicti* proferatur in *Clerum*, non intelligi (nisi aliud sit " expressum in ea) interdictus populus; nec etiam è converso. Unde uno interdicto ipsorum, alius licitè admittitur ad Divina.

XV. Si aliqui etiam plures interdicantur expressis *nominibus propriis*, & non quatenus constituunt communitatem aut Collegium, dicetur interdictum *particulare*; quia omnes subjiciuntur interdicto ut *particulares*.

XVI. Interdicti generalis, quo Provincia, civitas, aut communitas quædam interdicto subjicitur; & quod hodie consuevit nomine *interdicti* intelligi, meminisse S. Basilium *Epistola* 244. credunt nonnulli; ubi interrogatus, quid agendum de illo, qui filiam alicujus rapuerat, resolvit, filiam Parentibus suis restitui, ipsum Raptorem ejusque complices excommunicari debere: *Villa verò* (ait) *quæ Raptorem susceperit cum Rapta, nec reddiderit, prorsus suspensa sit à precibus & orationum communione.*

Verùm ex contextu patet, Basilium hîc non loqui de *villa* prout locum aut domum quamdam significat; sed de familia quæ Raptorem cum Rapta susceperat; hancque non *interdicto* propriè dicto subjecit, sed in *pœnitentiam* à communione excludendam censuit.

XVII. Similiter quæ sub nomine S. Augustini ex Epistola ad Bonifacium refert Gratianus *caus.* 17. *q.* 4. *Can.* 8. tametsi essent revera S. Augustini, hujus censuræ antiquitatem minimè probarent: cùm evidens sit, non nisi de negata communione in pœnitentiam ibidem agi.

XVIII. Propiùs ad hanc censuram spectare videtur exemplum relatum à S. Gregorio Turonensi *lib.* 8. *Hist. Francorum cap.* 31. Cùm enim S. Prætextatus Episcopus Rothomagensis in Ecclesia ipso die Paschatis Divina Officia peragens, fuisset trucidatus," Leudovaldus Episcopus » Epistolas per omnes Sacerdotes direxit, & accepto con» silio *Ecclesias Rothomagenses clausit*, ut in his populus » *solemnia Divina non spectaret*, donec indagatione com» muni reperiretur hujus auctor sceleris.

Nequaquam negari posse videtur, quin hîc aliquam interdicti speciem habeamus; adeoque facilè crediderim, circa sæculum sextum ob enormia crimina cœpisse aliquando civitatis aut Diœcesis Ecclesias interdicto subjici.

XIX. Sed cùm admodùm rara & extraordinaria essent hæc exempla; nec per omnia conformia illis, quæ jura posteriora de hac censura *interdicti* edicunt, putant non pauci Viri eruditi, originem ejus referendam potiùs esse ad sæculum decimum aut undecimum; creduntque, interdictum præsertim *generale*, præcipuè cœpisse frequentari, quando Principes particulares, qui sub Carolo Magno ejusque Successoribus dumtaxat fuerant Provinciarum Gubernatores, se in earum Dominos absolutos erexerunt.

Ut enim horum contumaciam frangerent Episcopi, generali Provinciarum aut civitatum interdicto uti cœperunt; ut populus tædio affectus, etiam ipsum Principem, ad obedientiam quodammodo adigeret.

XX. Quidquid sit, certum est, quod nulla illustrior forma, atque ipsam interdicti hodiernam formam & rationem propiùs exprimens, occurrat quam in Synodo Lemovicensi anno 1031. celebrata. In hac enim Odericus Abbas suggerens Episcopis medicinam adversus generalem morbum, qui contumaciæ Principum & Magistratuum sæcularium adscribebatur, adhibendam, ait: " Nisi » de pace acquieverint, ligate *omnem terram* Lemovicen» sem publica excommunicatione, eo videlicet modo, ut » nemo nisi Clericus, aut pauper mendicans, aut pere» grinus adveniens, aut infans à bimatu & infra, in toto » Lemovicinio sepeliatur, nec in alium Episcopatum ad » sepeliendum portetur. Divinum Officium per omnes » Ecclesias latenter agatur, sed Baptismus petentibus tri» buatur. Circa horam tertiam signa sonent in Ecclesiis » omnibus, & omnes proni in faciem preces pro tribula» tione & pace fundant. Pœnitentia & viaticum in exitu » mortis tribuatur: altaria per omnes Ecclesias, sicut in » Parasceve, nudentur, & cruces & ornamenta abscon» dantur, quia signum luctus & tristitiæ omnibus est. Ad » Missas tamen, quas unusquisque Sacerdotum januis » Ecclesiarum obseratis fecerit, altaria induantur, & ite» rum post Missas nudentur. Nemo in ipsa excommuni» catione uxorem ducat: nemo alteri osculum det: nemo » Clericorum, aut laicorum, vel habitantium, vel tran» seuntium, in toto Lemovicinio carnem comedat, ne» que alios cibos, quàm illos, quibus in Quadragesima » vesci licitum est. Nemo laicorum aut Clericorum ton» deatur, neque radatur, quousque districti Principes, » & capita populorum per omnia sancto obediant Con» cilio. Si quis verò probatus fuerit aliquo modo hujus » vinculi violator, non recipiatur nisi cum digna pœni» tentia.

Placuit Odorici consilium Patribus istius Synodi.

XXI. Hoc consilium ad praxim deductum fuisse ab Episcopo Lemovicensi, judicat Ademarus Engolismensis scribens circa idem tempus: " Alduinus Episcopus Le» movicensis pro nequitia populi *novam* observantiam » constituit, scilicet Ecclesias & Monasteria cessare à Di» vino cultu, à Sacrosancto Sacrificio, & populum quasi » Paganum à divinis laudibus cessare, & hanc observan» tiam excommunicationem censebat.

An antiquius hujusmodi interdicti exemplum extet, nescio, interim hoc evincit Auctoris hujus testimonium, observantiam tunc adhuc fuisse *novam*. Unde & eodem sæculo Ivo Carnotensis *Epist.* 94 vocat interdictum, *remedium* INSOLITUM, ob suam nimirum novitatem.

XXII. Hoc quoque indubitatum est, labentibus sæculis usum interdictorum, præsertim *generalium* mirum in modum fuisse extensum; eoque Pontifices & Episcopos frequentissimè usos esse, ut Principes & Magistratus, qui particulares excommunicationes in suas personas latas contemnebant, ad obedientiam & restitutionem adigerent: atque ipsis excommunicationibus vim & efficaciam adderent.

XXIII. Sed cum hæc interdicta plerumque indicerentur ob crimen à *solo* Principe, aut Magistratu commissum; ipseque nihilominus populus sæpius planè innocens eodem interdicto involveretur, & Ecclesiasticis Sacramentis, & Divinis Officiis & instructionibus salutaribus privaretur; idque cum summo salutis discrimine, idcirco diversi Pontifices diversa temperamenta his interdictis adhibuere.

XXIV. Sæculo XII. ad Episcopos per Angliam constitutos scribit Alexander III. in *cap.* 11. ꝟ *De Sponsalib.* ut si Rex Angliæ ad eorum commonitionem non restituat uxores filiis suis intra certum terminum, " ex tunc » in quacumque (ait) Provinciarum vestrarum detinen» tur vel transferuntur (uxores filiorum Regis) donec » ibi fuerint, *nulla Divina Officia* celebretis, nec permit» tatis aliquatenus celebrari, *præter Baptismum parvu» lorum, & pœnitentias morientium.*

XXV. Ulterius Innocentius III. in *cap.* 43. ꝟ *De Sentent. Excommunic.* permittit tempore interdicti populo prædicari *Verbum* Dei; & parvulis dari Sacramentum *Confirmationis.* Et in *cap.* 11. ꝟ *De Pœnit. & remiss.* indulget, ut tempore interdicti " Clerici decedentes, qui tamen » servaverint interdictum, in cœmeterio Ecclesiæ sine » campanarum pulsatione, cessantibus solemnitatibus om» nibus cum silentio tumulentur.

XXVI. Insuper " & in Conventualibus Ecclesiis bini » & bini, vel simul tres horas Canonicas valeant legere, » non cantare, januis clausis, interdictis & excommuni» catis exclusis, & voce ita remissâ quod exterius audiri » non possit.

Denique indulget, ut Cruce-signatis & peregrinis, etiam bene valentibus *detur pœnitentia*, *cùm postulaverint.*

XXVII. Post hæc Gregorius IX. in *cap.* 57. ꝟ *De Sentent. Excommunic.* " permittit Ecclesiarum Ministris » semel in hebdomada tempore interdicti, non pulsatis » campanis, voce submissâ, januis clausis, excommuni» catis & interdictis exclusis, Missarum solemnia cele» brare causa conficiendi Corpus Domini, quod deceden» tibus in pœnitentia non negatur.

XXVIII. Demum Bonifacius VIII. in *cap.* ALMA MATER *De Sentent. Excommunic. in* 6. in multis rigorem interdicti relaxavit: atque imprimis, ut " non tan» tum morientes, sed etiam viventes tam sani, quàm in» firmi ad pœnitentiam licitè admittantur.... Præterea

» quod

quod singulis diebus in Ecclesiis & Monasteriis Missæ celebrentur, & alia Divina Officia sicut prius, submissâ tamen voce, & januis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, & campanis etiam non pulsatis...... In festivitatibus verò Natalis Domini, Paschæ, ac Pentecostes, & Assumptionis Virginis gloriosæ, campanæ pulsentur, & januis apertis altâ voce Divina Officia solemniter celebrentur, excommunicatis prorsus exclusis, sed interdictis admissis: quibus ob reverentiam dictarum solemnitatum, (& ut ipsi ad humilitatis gratiam & reconciliationis affectum facilius inclinentur) præfatis diebus participationem permittimus Divinorum: sic tamen quod illi, propter quorum excessum interdictum hujusmodi est prolatum, altari nullatenus appropinquent.

XXIX. Rationem hujus relaxationis & mitigationis præmiterat Bonifacius, dicens: "Quia verò ex districtione hujusmodi Statutorum excrescit indevotio populi, pullulant hæreses, & infinita pericula animarum insurgunt, ac Ecclesiis sine culpa earum debita obsequia subtrahuntur.

Eandem rationem tangit idem Pontifex in *Extravagante* 2. *De Sentent. Excommunic.* his verbis: "Tolluntur mortuis, seu minuuntur suffragia, præsertim per oblationem frequentem hostiæ salutaris, adolescentes & parvuli participantes rarius Sacramenta, minus inflammantur, & solidantur in fide, fidelium tepescit devotio, hæreses pullulant, & multiplicantur pericula animarum.

XXX. Testatur quoque ibidem Pontifex, quod "nonnulli judices *nimis promptè* ad proferendas sententias interdicti, etiam in negotiis sive causis, quæ interdum *plus ex cupiditatis*, quàm charitatis radice perspicuis indiciis procedere arguerentur.

XXXI. Ut his inordinatis interdictis modum ponat, cavet, "ut nulla Provincia, civitas, castrum, villa, locus, territorium, vel districtus auctoritate ordinaria, vel delegata supponatur Ecclesiastico interdicto pro pecuniario debito, vel pro cujusvis monetæ, vel pecuniæ quantitate quacumque occasione vel causa, seu quovis quæsito colore: pro eo maximè, quod ipsorum Domini, Rectores seu Officiales, quocumque nomine censeantur, aut incolæ seu habitatores aut singulares personæ ipsorum statutis, vel statuendis, ordinatis vel ordinandis terminis hujusmodi debitum seu quantitatem non solverunt hactenus, aut in antea non persolvent.

XXXII. In Concordatis quoque inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem *tit.* 8. cautum est: "Propter scandala vitanda, ut honor Dei & jura serventur, de cætero interdictum, ut cessus à Divinis nullatenus poni poterunt, pro quocumque delicto alicujus singularis personæ, sed solùm pro delicto Domini loci, Rectorum, seu eorum Officialium, vel Communitatis delinquentis, communicato consilio offendentis, realiter & de facto Clericos in sacris Ordinibus constitutos, aut Beneficiatos, si verò Beneficiis actu deservientes, quo casu, si Dominus Rector vel Communitas delictum infra mensem emendare recusaverint, vel quando singularis persona præmissa perpetrarit, & dictus Dominus Rector, vel Officialis talem singularem malefactorem, infra dies octo, si præsens fuerit, non apprehenderit, vel absentem, infra mensem non bannierit, aut apprehensum ad satisfaciendum infra dies octo non compulerit, sed Communitas præmissa sic fieri non procuraverit, tunc nisi de diligentia, per eos super præmissis facta, constiterit, cessus, vel interdictum poni poterit, aliàs non, reservatâ Judici Ecclesiastico, & sæculari (ut præmissum est) correctione offendentium realiter personas Ecclesiasticas, vel eis realiter injuriantes.

XXXIII. Similis penè limitatio jam pridem facta est in Concilio Basileensi *Sess.* 20. insertaque Pragmaticæ Sanctioni, & Concordatis Galliæ, sub titulo *De interdictis non leviter ponendis.*

XXXIV. Meritò monet ad illum textum Glossographus Pragmaticæ Sanctionis, " non sine magna causa & maturitate gravi esse procedendum ad interdictum generale, ne facilè infiniti inculpabiles propter delictum paucorum à Sacramentis interdicti censeantur.

Addit deinde: Discretio suadet, ut primò delinquentes specialiter & nominatim interdicantur & non alii. Ut ab initio delinquentes generaliter non interdicantur quoad omnes effectus interdicti, sed quoad quosdam: scilicet primò interdicatur culpabilibus Corpus Christi, & sepultura in cœmeterio, & sic paulatim procedendo de effectu in effectum. Et demum cùm in profundum malorum laberentur, propter eorum culpam interdictum generale proferendum, ut omnes inculpabiles contra delinquentes insurgant.

XXXV. Sanè si in ferenda excommunicatione in unam & singularem personam, gravis causa, magnaque prudentia & circumspectio requiratur, ut in antecedentibus ostendimus, quantò magis in ferendo *interdicto* præsertim generali, quo plures innocentes solent involvi, crimen enorme necessarium; summaque circumspectione procedendum est.

XXXVI. Hoc autem indubitatum est, eo majorem & graviorem causam requiri; majoremque necessitatem & circumspectionem, quo interdictum est generalius, & ad plura loca & personas se extendit.

XXXVII. Qui sint effectus interdicti, & à quibus tempore interdicti sit abstinendum, facilè colligi potest ex Decretalibus supra relatis: cessandum enim est ab omnibus sacris functionibus, sub modo & forma ibidem expressis.

XXXVIII. " Is verò, qui scienter in loco celebrat supposito *interdicto* (nisi super hoc privilegiatus existat, aut à jure sit concessum eidem) irregularitatem incurrit: à qua nequit per alium, quam per Romanum Pontificem liberari, & adeò efficitur ineligibilis, quod nec ad eligendum cum aliis debebit admitti. " *Cap.* 18. §. 1. *De Sentent. Excommunic. in* 6.

Notant autem Doctores, quod etsi hîc tantum fiat mentio *celebrationis*; eaque soleat restringi ad *celebrationem Missæ*, hîc tamen comprehendere omnem Divinorum celebrationem; etiam Sacramentorum administrationem; nimirum juxta limitationes supra ex Decretalibus relatas.

XXXIX. Interdictum à simplici *cessatione à Divinis* esse distinctum; nec hanc esse propriè *censuram* Ecclesiasticam communiter observant Interpretes; & sat evidenter exprimitur in *cap.* 18. *De Sentent. Excommunic. in* 6. dum dicitur, quod " is qui in Ecclesia sanguinis effusione pollutâ, vel qui præsentibus majore excommunicatione nodatis, scienter *celebrare* præsumit: licet in hoc temerariè agat, *irregularitatis* tamen (cùm id in jure expressum non sit) *laqueum non incurrit*; " quem tamen incurreret, si cessatio à Divinis cum *interdicto*, ut est censura coincideret: quia indubitatum est, hujusmodi cessationi à Divinis suppositam esse Ecclesiam sanguinis effusione pollutam; neque in ea ante reconciliationem Divina Officia, præsertim Missarum solemnia celebrari posse, uti ostendimus *parte* 2. *tit.* 16. *cap.* 4.

XL. Cumque cessatio à Divinis à jure ob crimen in Ecclesia commissum, ad terrorem populi infligatur; atque tantùm in Ecclesia speciali crimine polluta à Divinis cessetur ob delictum publicum, non solet hæc cessatio à Divinis secum trahere magna incommoda; nataque est populo salutarem terrorem & criminis horrorem incutere: unde meritò hæc à Divinis Officiis cessatio servatur; atque sæpius expediret, ut Ecclesiæ reconciliatio ad aliquod notabile tempus differetur, præsertim si de crimine enormi agitur; & aliæ non desint Ecclesiæ in quibus Divina Officia peragantur.

CAPUT X.

De Suspensione.

1. *Suspensio hodie distincta species censuræ.*
2. *Ejus definitio.*
3. *Desumpta ex iis quæ de hac censura tradunt recentiores.*
4. *Quomodo ab excommunicatione distinguatur?*
5. *Suspensio est censura propria Clericis.*
6. *Suspensio alia est ab officio, alia à Beneficio.*
7. *Prior importat Suspensionem ab Ordine & jurisdictione.*
8. *Suspensio ab Officio non privat iis quæ sunt communia laicis.*
9. *Suspensio potest esse partialis ad ea quæ sunt Ordinis, vel quæ jurisdictionis, aut aliqua eorum.*
10. *Etiam limitari potest ad locum.*
11. *Simpliciter expressa non restringitur ad tempus.*
12. *Potest tamen restringi.*
13. *Hæc exspirat per lapsum temporis.*
14. *Quid suspensio à Beneficio, & quomodo restringi queat?*
15. *Multis seculis ignota fuit distinctio Suspensionis à Beneficio & ab Ordine.*
16. *An hodie Suspensio ab Officio importet Suspensionem à Beneficio?*
17. *Suspensio debet ferri in scriptis causâ expressâ.*
18. *Debet dari copia Suspenso, si petat.*
19. *Hæc non requiruntur in Suspensione latæ sententiæ; & hæc quid sit?*
20. *Suspensio non privat Clericum suo Beneficio aut Officio.*
21. *Quâ ratione Suspensio censeatur non perpetua?*
22. *Quomodo distinguatur à depositione?*
23. *Clericus Suspensus ab Ordine fit irregularis, si exerceat ea quæ Ordinis illius sunt.*
24. *Idque de jure etiam in Clericis Minorum Ordinum obtinere verius est.*
25. *Secus attendendo multarum Ecclesiarum consuetudinem.*

I. INter species censuræ hodie numeratur *Suspensio* juxta Responsum Innocentii III. in *cap.* 20. ꝟ *De V. S.* & ibi notant uno consensu Interpretes; eamque esse censuram distinctam ab Excommunicatione & Interdicto.

II. Definitur autem communiter Suspensio prout est censura distincta à reliquis censuris: " Censura Ecclesiastica, quâ Clericus ob culpam suam prohibetur ab executione potestatis Ecclesiasticæ, quam habet ratione Officii aut Beneficii Ecclesiastici, vel in totum, vel pro parte, vel ad tempus, vel in perpetuum.

III. Non dubium, quin hæc definitio accommodata sit iis, quæ à Canonistis & Scholasticis recentioribus communiter de hac censura traduntur. Licet enim in sacris Canonibus frequenter mentio fiat de interdictione aut Suspensione Clericorum à suis functionibus pro meritis culpæ; nihil tamen de Suspensione prout constituit præcisè speciem censuræ, eamque à reliquis formaliter distinctam, occurrit. Simpliciter de hac Suspensione tamquam pœna à Clericis pro modo culpæ infligendâ agitur.

IV. Dicunt autem communiter Doctores, hanc Suspensionis censuram distingui ab excommunicatione: quia licet hæc etiam privet Excommunicatum exercitio & usu potestatis Ecclesiasticæ, non privat tamen eum hoc exercitio, quatenus est *usus* alicujus potestatis Ecclesiasticæ convenientis ratione officii vel Beneficii, uti privat Suspensio: sed tantum privat illo exercitio sive usu ut habet ratione *communicationis* cum Fidelibus.

V. Hinc & profluit, quod excommunicatio sit censura communis laicis & Clericis; Suspensio autem propria sit solis Clericis, qui capaces sunt potestatis Ecclesiasticæ, à cujus consequenter usu & functione prohiberi sive suspendi possunt.

VI. Ex allegata definitione facilè colligitur, Suspensionem imprimis dividi posse in eam quæ est ab officio, & eam quæ est à Beneficio.

VII. Suspensio ab officio simpliciter expressa importat suspensionem ab executione Ordinis & jurisdictionis, quemadmodùm tradunt Interpretes ad *cap.* 1. *De Sent. & re jud. in* 6. ubi dicitur, quòd si suspensus *ab officio* damnabiliter se *Divinis* ingesserit, irregularitatem incurrat: adeoque supponitur Suspensum ab officio nullis se posse Divinis ingerere.

VIII. Per suspensionem *ab officio* suspenditur Clericus ab omni officio Ecclesiastico; sive illud ab Ordine, sive à jurisdictione dependeat; modò verè sit officium Ecclesiasticum: nam iis quæ laicis æque ac Clericis communia sunt, hæc censura non privat. Unde per suspensionem nullus privatur passivâ Sacramentorum participatione; neque ingressu Ecclesiæ, aut communibus Ecclesiæ suffragiis, vel Ecclesiastica sepulturâ, aliisque similibus, quæ nec ab Ordine, nec jurisdictione Ecclesiastica dependent.

IX. Licet autem hæc suspensio simpliciter expressa suspendat ab omnibus quæ Ordinis & jurisdictionis sunt, nihilominus subinde vel tacitè vel expressè potest limitari vel ad ea quæ Ordinis, vel ad ea quæ jurisdictionis sunt; quin imo ad certum aliquem & determinatum actum vel Ordinis, vel jurisdictionis; quæ vocari solent Suspensiones *partiales*: neque suspensio limitata ultra expressos limites est extendenda: quales partiales suspensiones in Jure expressas plures recitat Glossa ad *Clem.* 3. *De Pœnis.*

X. Potest quoque suspensio restringi ad certum locum; ut nimirum tantùm suspendatur ab Ordinis vel jurisdictionis executione in certo loco; quo casu liberè in aliis locis officio suo fungi poterit.

XI. Suspensio simpliciter lata, sicuti ad nullum certum Ordinis vel jurisdictionis actum restringitur; ita quoque ad nullum determinatum tempus limitatur; sed censetur esse perpetua; saltem *negativè*: id est, quod nullum certum terminum durationis assignatum habeat, duratura quousque ab habente potestatem tollatur; qui incertus terminus tacitè semper includitur; atque in hoc suspensio differt à depositione, quæ *positivam* quamdam perpetuitatem durationis includit.

XII. Quin tamen suspensio possit ad certum & determinatum tempus, non secus, atque ad certum actum, restringi, indubitatum est, multasque hujusmodi suspensiones notavit Glossographus ad citatam *Clem.* 3. verbo *Suspensio.*

XIII. Suspensio autem ita ad tempus limitata, ultra tempus non durat; sed lapso tempore exspirat, etiam sine Judicis absolutione, quemadmodum docent communiter Doctores post Glossam in *cap.* 48. ꝟ *De Sent. Excom.* & ad *Clem.* 1. *De Decimis*; ubi & notat Glossa, verbo *Donec*, quod si suspensio lata sit cum clausula: *Donec satisfecerit*, sufficiat Judicis declaratio super satisfactione *sine alia absolutione.*

XIV. Suspensio *à Beneficio* dicitur, quâ Clericus à perceptione fructuum Beneficii aut aliis à Beneficio dependentibus suspenditur.

Sicuti autem suspensio ab officio potest esse partialis & limitata tam quoad actum, quam quoad tempus: ita & hæc limitari potest ad quamdam partem fructuum, aut ad certum tempus.

XV. Non dubium, quin multis seculis ignota fuerit distincta suspensio à Beneficio, quodque suspensio ab Ordine secum traheret suspensionem à perceptione fructuum quæ ab Ordine sive illius exercitio dependebat, nullis adhuc specialibus Beneficiorum titulis erectis, uti *parte* 2. *tit.* 18. *cap.* 1. ostendimus.

XVI. Hodie vero controvertitur inter Doctores, num suspensio ab officio secum trahat suspensionem à Beneficio: quemadmodum videri potest apud Suaresium *De Censuris disp.* 26. *sect.* 3 atque ob hoc dubium solent Judices volentes ab utroque suspendere, dicere, *ab officio & Beneficio.*

XVII. Ut autem certius constet de suspensionis natura, & quousque hæc se extendat, debet Judex eam in *scriptis* proferre, & causam expressè conscribere propter quam

quam suspensio proferatur; quemadmodum in terminis statuitur in *cap.* 1. *De Sent. excom. in* 6.

XVIII. Additur insuper: Exemplum verò hujusmodi scripturæ teneatur (Judex) suspenso tradere intra mensem si fuerit requisitus, super qua requisitione fieri vult publicum instrumentum vel litteras testimoniales confici, sigillo authentico consignatas.

XIX. Et hæc quidem ubi agitur de suspensione à Judice proferenda. Secus autem de suspensione *latæ sententiæ*; quæ nimirum à Lege seu Canone infligitur; puta, quà Ordinans alienum Diœcesanum sine licentia sui Ordinarii à collatione Ordinum per annum, & Ordinatus à susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur, est suspensus ex Decreto Concilii Trid. *Sess.* 23. *cap.* 8. *De Reformat.* Et *cap.* 10. declarantur ab officio & Beneficio per annum ipso jure suspensi, concedentes dimissorias contra formam Decreti dicto capite expressi.

In his enim & similibus suspensionibus à Jure inflictis requiritur Legum ipsarum à quibus dependent, legitima promulgatio; quemadmodum supra de Excommunicationibus *latæ* sententiæ notatum fuit.

XX. Cujuscumque naturæ aut extensionis sit suspensio, certum est, quod tantùm ipsum Clericum ab officio vel Beneficio *suspendat*; id est, impediat, quominus suo officio liberè fungatur, functionesve ei annexas exerceat, aut emolumenta percipiat: nequaquam autem ipsum privet *officio* aut *Beneficio*.

XXI. Hinc ipsa suspensio quamvis ad nullum certum durationis terminum limitata sit, nihilominus ex se denotat quamdam remissibilitatem, & spem restitutionis; eò quòd officium & Beneficium Clerico suspenso integrum relinquat.

XXII. Ex his quoque manifesta est differentia inter simplicem suspensionem & depositionem. Hæc enim non tantum ab executione officii & Beneficii suspendit Clericum, sed absolutè deponit, atque officio & beneficio absolutè privat, titulumque aufert; in tantum, ut sine nova collatione & titulo ad officium vel Beneficium redire nequeat.

Verum quidem est, nec per depositionem ab Ordine tolli characterem Ordinis, atque depositum ab Ordine Sacerdotii remanere revera Sacerdotem; tamen depositio hæc etiam differt à suspensione: eò quod ipsa depositio significet privationem perpetuam & irremissibilem usûs Ordinum, non ita autem suspensio; uti notant communiter Canonistæ & Theologi Scholastici: quamvis fateantur depositionem ab Ordine subinde vocari suspensionem *perpetuam*.

XXIII. Tametsi Clericus ab Ordine suspensus non privetur absolutè suo Ordine, neque usu sui Ordinis, nihilominus si durante suspensione exerceat functiones sui Ordinis à quo suspensus est, fit irregularis.

XXIV. Hoc & procedere in Clericis minoribus dumtaxat Ordinibus initiatis, latè probat Fagnanus ad *Cap.* SI QUIS PRESBYTER ✠ *De Clerico excom. ministrante*: modò tamen exerceant aliquid deputatum *certo Ordini*; & insuper illud agant *tamquam Clerici* sive Ordinibus insigniti: secus, si obeant illa tamquam alii laici sine respectu ad Ordines: quemadmodum solent passim etiam per laicos obiri ministeria Ordinum minorum; quamvis secus fieri optet Synodus Tridentina.

XXV. Quia equidem passim consuetudo habet, ut functiones minorum Ordinum obeant etiam laici, plures tam Theologi quàm Canonistæ sustinent, quod stante hac consuetudine Clericus in minoribus constitutus & *suspensus* non fiat *irregularis*, quantumvis obeat functiones minorum Ordinum; sed quæ ex consuetudine suæ Ecclesiæ indifferenter exercentur *à laicis* & Clericis. Quæ sanè opinio, stante hac consuetudine, nescio an omnino rejicienda sit. Auctores hujus opinionis citatos vide apud Fagnanum loco citato. *num.* 6.

CAPUT XI.

De Absolutione à Censuris.

1. *Censura tollenda ab eo qui eam tulit.*
2. *Vel ab illo qui ipsum repræsentat.*
3. *Olim ab Episcopo censuram tollere recusante recurri debebat ad Synodum Provincialem.*
4. *Disciplina hac expressa Canone Concilii Nicæni.*
5. *Censura ab Episcopo inflicta vim suam retinebat quousque per Synodum judicatum erat, eam tollendam.*
6. *A judicio Synodi ulterius non appellabatur.*
7. *Refertur Canon Africanus inhibens appellationes Ultramarinas.*
8. *Quomodo hunc Canonem interpolaverit Gratianus?*
9. *Tempore Gratiani recepta erant appellationes ad Metropolitanos, & ab his ulterius ad Sedem Apostolicam.*
10. *Ad quem à recusante Episcopo recurrendum pro obtinenda absolutione à censura lata ab homine.*
11. *Censura* latæ *sententiæ ordinariè tolli potest per proprium Episcopum, aut proprium Sacerdotem.*
12. *Quis nomine proprii Episcopi intelligatur?*
13. *Per proprium Sacerdotem intelligitur quilibet Presbyter habens auctoritatem absolvendi à mortalibus Sacramentaliter.*
14. *Absolutio à censuris à Confessariis solita præmitti absolutioni Sacramentali est dumtaxat ad* cautelam.
15. *Similiter & illa quæ Bullis & Litteris Pontificiis de stylo inseri solet.*
16. *Absolutio ad* cautelam *interdum datur ad petitionem alicujus.*
17. *Absolutio ad* cautelam *multis sæculis ignota fuit.*
18. *Presbyter simpliciter approbatus non absolvit à censuris* reservatis; *& de harum origine & progressu remissivè.*
19. *Qui habet auctoritatem absolvendi à casibus reservatis Papæ, etiam habet absolvendi à censuris eidem reservatis.*
20. *Idem videtur de censuris Episcopo reservatis.*
21. *Quomodo facultas absolvendi à reservatis concedenda remissivè?*
22. *Absolutio à censuris in Sacramento Pœnitentiæ tantum operatur in foro conscientiæ.*
23. *Pro foro externo quoad reservatas Papæ, recurrendum ad Sedem Apostolicam; & quomodo absolutio expediatur?*
24. *De auctoritate Episcoporum absolvendi à censuris reservatis ex delictis* occultis *remissivè?*
25. *An Judices Regii cogere possint Judices Ecclesiasticos ad tollendas censuras?*

I. EXcommunicatum ab uno Episcopo esse ab omnibus habendum tamquam excommunicatum, supra *capite* 8. ostensum est.

Hinc & hæc regula fluxit ab omnibus passim probata, censuram ab homine latam jure communi & ordinario esse tollendam ab eodem à quo lata fuit.

II. Hic tamen non ipsa singularis atque individua persona excommunicantis attendenda est; sed ipsum officium seu dignitas, vi cujus auctoritas ferendi censuras competit illi qui censuram tulit.

Unde censura inflicta per Episcopum jure suæ ordinariæ jurisdictionis, potest eo mortuo solvi ab omni eo qui in ejus jurisdictionem ordinariam succedit; puta, Capitulo Sede vacante, vel Vicario à Capitulo constituto, nisi restrictam auctoritatem acceperit; item successore in Episcopatum.

III. Quod si is qui censuram protulit, nolit eam tollere, credatque censura innodatus, censuram esse injustam, aut saltem eatenus satisfecisse, ut absolutionem mereatur obtinere, jam pridem decretum fuit, ut is Synodo Provinciali bis quotannis celebrandæ se sisteret; ut hæc omnibus

nibus perpensis, vel censuram confirmaret, vel infirmaret: eam vel injustam declarando, vel ipsum querelantem à censura absolvendo.

IV. Hanc disciplinam exhibet Synodus Nicæna *Can.* 5. dicens: " De his qui communione privantur seu ex Clero, » seu ex laico Ordine, ab Episcopis per unamquamque » Provinciam sententia regularis obtineat, ut hi qui ab» jiciuntur, non recipiantur ab aliis. Requiratur autem » ne pusillanimitate, aut contentione, aut alio quolibet » Episcopi vitio videantur à congregatione seclusi. Ut hoc » ergo decentius inquiratur, bene placuit annis singulis » per quamcumque Provinciam bis in anno Concilia cele» brari, ut communiter omnibus simul Episcopis Provin» ciæ congregatis, discutiantur hujusmodi quæstiones, & » sic qui suo peccaverint evidenter Episcopo, excommu» nicati rationabiliter ab omnibus æstimentur, usquequo » vel in communi vel Episcopo placeat humaniorem pro » talibus ferre sententiam. Concilia verò celebrentur » unum quidem ante Quadragesimam Paschæ; ut com» muni dissensione sublatâ munus offeratur Deo purissi» mum: secundum verò circa tempus Autumni.

V. Juxta disciplinam itaque hoc Canone firmatam, excommunicati à suo respectivè Episcopo tamquam tales habendi sunt, quousque vel Episcopis in Synodo congregatis, vel ipsi Episcopo, qui excommunicavit, placuerit humaniorem pro talibus ferre sententiam.

VI. Supponit non obscurè ipsa Synodus Nicæna, excommunicationem latam ab Episcopis à nullo, nisi à Synodo Provinciali posse infirmari, neque ab hujus judicio ulterius appellari posse: quod & ipse Christianus Lupus in *Tract. De Appellat. cap.* 12. fatetur, dum de Censuris in laicos aut inferiores Clericos prolatis agitur: atque multis probarunt, & magno studio & ferventi animo sustinuerunt Episcopi Africani in causa cujusdam Appiarii Presbyteri à suo Episcopo depositi, & à Sozimo R. Pontifice in communionem suscepti; uti videri potest in his quæ observavimus ad Canones Codicis Africani.

VII. Hinc & Codicis illius *Can.* 125. ait: " Item pla» cuit ut Presbyteri, Diaconi, vel cæteri inferiores Cle» rici, in causis quas habuerint, si de judiciis Episcoporum » suorum questi fuerint, vicini Episcopi eos audiant, & » inter eos quidquid est finiant, adhibiti ab eis ex consen» su Episcoporum suorum. Quod si & ab eis provocandum » putaverint, non provocent nisi ad Africana Concilia, » vel ad Primates Provinciarum suarum. Ad transmarina » autem qui putaverit appellandum, à nullo intra Afri» cam in communionem suscipiatur.

VIII. Gratianus quidem relato hoc Canone *causâ* 2. *q.* 6. *Can.* 35. addit hanc clausulam; *Nisi fortè Romanam Sedem appellaverint*, " quasi Africani trans Mare appel» lantes, aliò quam ad Rom. Pontif. appellare consuevis» sent, " uti notat Severinus Binnius ad *Can.* 22. Concilii Milevitani II. explodens ineptam hanc Gratiani exceptionem: qui ignorans pristinam disciplinam, Canones sæpiùs ad sui temporis disciplinam retorquet; uti pluribus exemplis in notis ad Canones ostendimus.

IX. Scimus enim tempore Gratiani morem fuisse, ut à Judiciis Episcoporum non tantum ad Synodos Provinciales, aut Provinciarum Primates, vel Metropolitanos appellaretur; sed insuper ab horum judicio ad Sedem Apostolicam appellare liberum esse. Quod vel ex sola declamatione S. Bernardi adversus abusus appellationum ad R. Curiam constat; ac signanter *lib.* 3. *De Consid. ad Eugenium cap.* 2. Et *Epistola* 178. in editione Horstii, ubi queritur, per has appellationes justitiam in Ecclesiis deperire, annullari claves Ecclesiæ, Episcopalem omninò vilescere auctoritatem. Vide latiùs supra *tit.* 10. *cap.* 1. ubi & verba S. Bernardi relata sunt.

X. Potest ergo juxta recentiorem & modernam disciplinam, absolutio à censuris impendi imprimis ab eo qui eas tulit. Si verò eam impendere recuset, recurri potest ad ejus Superiorem, v. g. ab Episcopo ad Metropolitanum, à Metropolitano ad Primatem aut Romanum Pontificem: ut causâ discussâ ad Ordinarium absolvendus remittatur, aut si absolutionem recuset, Superior eam impertiatur, prout exprimitur in *Cap.* 7. §. SANE *De Sent. excom. in* VI. ubi dicitur: " Sanè si certum est excommunicationis senten» tiam esse justam, velut cum propter manifestum exces» sum est in aliquem promulgata: Superior Judex (nisi pe» riculum sit in mora) excommunicatum ad excommuni» catorem prorsus remittere debet: nec debet eum absol» vere, nisi excommunicator requisitus malitiosè illi abso» lutionis beneficium deneget exhibere. Si verò constet » hujusmodi sententiam esse injustam, nequaquam remit» tendus est ad suum excommunicatorem excommunica» tus: sed debet sine difficultate aliqua mox absolvi. Quòd » si dubitetur, utrum justa sit vel injusta, Superior (nisi » excommunicatori deferat) relaxare juxta formam Ec» clesiæ potest illam: quanquam honestiùs & convenien» tius agat, si ei deferat in hoc casu. Ubi autem Superiori » competit de excommunicatione cognoscere, absolutio » seu relaxatio, quam ipse fecerit, tenet, licet forsitan » sit justa: quoniam etsi contra jus litigatoris, non tamen » contra jus Constitutionis absolvit.

XI. Et hæc quidem de absolutione à censuris ab homine latis. Quoad censuras verò latas à jure sive *lata* sententiæ, hæc regula communiter statuitur: Si Pontifex aut Conditor Canonis earum absolutionem specialiter non reservaverit, absolvi unusquisque poterit à proprio Episcopo, imò & à proprio Parocho. Quæ Regula apertè traditur in *Cap.* NUPER ꝟ *De Sent. Excom.* cujus hæc sunt verba: " In secundo verò casu a suo Episcopo vel proprio » Sacerdote poterit beneficium absolutionis obtinere; » quamvis enim & tunc non judicis, sed juris sententiâ » excommunicato communicans sit ligatus; quia tamen » Conditor Canonis ejus absolutionem sibi specialiter non » retinuit, eo ipso concessisse videtur aliis facultatem re» laxandi.

XII. Observat Suaresius *De Censuris Disputat.* 7. *sect.* 3. nomine Episcopi in hac Decretali intelligi Episcopum proprium ipsius Excommunicati; item omnem illum qui in Jurisdictionem Episcopalem succedit.

XIII. Per *proprium Sacerdotem* intelligi *proprium Parochum* Excommunicati, notat idem Auctor: quamvis ex ratione ipsius Decretalis intelligatur *quilibet* Presbyter habens auctoritatem absolvendi tamquam minister Sacramenti Pœnitentiæ à peccatis *mortalibus*; præsertim, quia, uti ibidem *sect.* 4. *num.* 9. rectè monet Suaresius, quatenus munus illud exercent Presbyteri, subeunt vices & munus proprii Sacerdotis.

XIV. Itaque ut verbo dicam, omnis Sacerdos legitimè approbatus pro confessionibus audiendis, potest absolvere ab excommunicatione aliisque censuris à jure latis non reservatis: quod & innuit formula absolutioni Sacramentali præmitti solita: Absolvo te ab omni vinculo excommunicationis, & suspensionis interdicti in quantum possum ac indiges.

Hæc autem absolutio dicitur *ad cautelam*: quæ etiam non petenti, neque de aliqua à se contracta censura hæsitanti, aut suspicanti impenditur; & semper solet præmitti absolutioni Sacramentali; ne aliàs absolutio Sacramentalis propter censuram à pœnitente contractam invaliditatis periculo exponatur.

XV. Similiter & omnibus Rescriptis, Bullis & Privilegiis Apostolicis inseri consuevit sub hac formula: *Te ab omni vinculo excommunicationis quod incurristi, absolventes, vel absolutum fore censentes*: ut nimirum hac mediante absolutione, effectum ipsius privilegii, vel alterius gratiæ concessæ possit consequi non obstante excommunicatione, si quam incurrisse potuisset. Unde & additur: *Ad effectum præsentium litterarum consequendum, & non aliàs.* Hæ absolutiones solent etiam vocari *generales*; eò quod nullam specialem censuram respiciant.

XVI. Interdum absolutio ad *cautelam* conceditur ad petitionem partis, cum nimirum dubitatur an excommunicationem incurrerit, vel excommunicatio injusta sit aut denique ob periculum mortis, aut certum & determinatum effectum jam obtinendum, v. g. ferendi testimonium, com-

comparendi in judicio obtinendi Beneficium, &c. Quibus casibus non omnino solvitur excommunicatio, sed tantum quoad certum effectum aut durante impedimento, quo sublato, rursus in excommunicationem reincidit, teneturque absolutionem ab excommunicatione petere: ideoque hæc absolutio dicitur *cum reincidentia vel ad reincidendum*.

Hujus absolutionis mentio fit in *cap.* 9. ͞ü *De Excep.* Cùm enim quidam Canonici Pragenses vellent apud Sedem Apostolicam prosequi ordinationem Ecclesiæ Pragensis, eisque objicerentur quædam *suspicionis* & amotionis à Beneficiis sententiæ; quas, ut ipsi dicebant, possent probare per testes idoneos & instrumenta: " Ne tamen (ait » Pontifex) ordinationem Pragensis Ecclesiæ, propter » quam veneratis, hujusmodi objectionis obstaculo con- » tingeret retardari, sententias ipsas relaxamus *ad cau-* » *telam*.

XVII. Hæ absolutiones *ad cautelam* usque ad sæculum IX. aut X. quando excommunicationes frequentiores esse cœperunt, ignotæ fuisse videntur; quia olim hoc jure utebantur, inquit Cujacius ad *cap.* 1. ͞ü *De Judiciis*, ne quis excommunicatus absolveretur ante discussam finitamque excommunicationis causam, qui & ibidem notat Raymundum immutasse verba Canonis Africani (qui in dicto *cap.* 1. refertur) ut eum ad sui temporis disciplinam inflecteret, addendo hanc clausulam, *donec satisfactione præmissa fuerit absolutus*, quæ desumpta est ex *cap.* 23. ͞ü *De V. S.* in quo respondit Innocentius III. quod excommunicatus ob contumaciam absolvendus sit statim atque satisfecerit, puta præstitâ cautione judicio standi, etiamsi criminalis causa nondum peracta fuerit. Ut plenius notavi ad *Canonem* 87. in Codice Africano.

Cæterùm de hac specie absolutionis videri potest Joannes Tournetius in Tractatu *De Absolutione ad cautelam*, inter opera Francisci Florentis.

XVIII. Hactenus dicta circa auctoritatem absolvendi à censuris juxta citatum *Cap.* NUPER, intelligenda sunt, nisi absolutio à censuris specialiter Papæ aut Episcopo vel aliis Prælatis sit reservata: quæ reservatio posterioribus sæculis multum excrevit; ut ex dictis *parte* 2. *tit.* 6. *cap.* 7. colligi potest, ubi de casibus reservatis, eorumque origine, nec non scopo reservationis pluribus actum est.

Notatum autem ibidem fuit, à casibus Papæ reservatis neminem posse absolvere extra necessitatem, nisi qui auctoritatem à Papa absolvendi obtinuit.

XIX. Qui autem habet potestatem absolvendi à peccatis reservatis in foro Pœnitentiali, etiam potest absolvere à censuris reservatis: eò quod omne peccatum reservatum Papæ habeat annexam censuram similiter reservatam: cùm ergo à peccato nemo absolvi queat, nisi prius absolvatur à censura illi annexa, necesse est, ut qui potestatem concedit absolvendi à peccato, etiam concedat absolvendi à censura.

XX. Licet autem nonnulli sint casus reservati Episcopis, qui censuram annexam non habent; nihilominus si indefinite concessa fuerit ab Episcopo licentia absolvendi à reservatis, censebitur etiam data pro reservatis habentibus censuram annexam; & consequenter ad absolvendum à censuris reservatis, quæ casibus sive peccatis illis sunt annexæ, & à quibus absolutio dari nequit, nisi prævia absolutione à censuris annexis.

XXI. Quomodo cum moderatione & prudentia hæc facultas concedenda sit, ne aliàs reservatio casuum & censurarum reddatur planè inutilis, ac fine quem Ecclesia intendit, frustretur, ostendi supra *cap.* 7.

XXII. Notandum autem, quod facultas dari solita Confessariis ad absolvendum à casibus & censuris reservatis, concernat dumtaxat forum *conscientiæ* & Pœnitentiale; non autem forum externum.

XXIII. Unde ut habeatur absolutio à censuris aut casibus Papæ reservatis pro foro *externo*, oportet recurrere ad Papam, præsertim si agatur de peccatis *publicis*; soletque in Dataria expediri commissio ad Ordinarium ejusve Officialem, ut eum juxta tenorem commissionis auctoritate Apostolicâ absolvat: non secùs atque in aliis dispensationibus & absolutionibus fieri consuevit.

XXIV. Quoad censuras ex delictis *occultis* Papæ reservatis auctoritatem satis amplam dedit Synodus Tridentina *Sess.* 14. *cap.* 6. *De Reformat.* de cujus intellectu egimus *parte* 2. *tit.* 10. *cap.* 6. & 7. Cùm autem censuræ reservatæ labentibus sæculis multùm excrevissent, atque sæpe difficilis esset ad Sedem Apostolicam recursus, Synodus Tridentina *Sess.* 24. *cap.* 6. *De Reformat.* declaravit, quod " liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus » & *suspensionibus*, ex delicto occulto provenientibus, » exceptâ eâ, quæ oritur ex homicidio voluntario, & ex- » ceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensa- » re: " quod dicatur *occultum* aut *deductum ad forum contentiosum* ad sensum hujus Decreti, notavimus *parte* 2. *tit.* 10. *cap.* 6. & de excepta irregularitate ex homicidio voluntario ibidem *cap.* 7.

XXV. Porro cum auctoritas absolvendi à censuris dependeat ab auctoritate *Clavium* & potestate Ecclesiastica, etiam hæc integra Ecclesiæ ejusque ministris relinquenda. Hinc Synodus Tridentina *Sess.* 25. *cap.* 3. *De Reformat.* declarat; quod " nefas sit sæculari cuilibet Magistratui » prohibere Ecclesiastico Judici, ne quem excommunicet; » aut mandare, ut latam excommunicationem revocet, » sub prætextu, quod contenta in præsenti Decreto non » sint observata: cùm non ad sæculares, sed ad Ecclesia- » sticos hæc cognitio pertineat.

Dum in Belgio de promulgatione Concilii Tridentini ageretur, ad citatum Decretum notârunt Magistratus Regii uti refert Antonius Anselmo in Triboniano Belgico *cap.* 32. §. 46. " Versiculo, *Nefas autem sit*, &c. Ma- » gistratibus omnibus severè interdicitur, ne excommu- » nicationes Ecclesiasticæ potestatis impediant, aut jam » latas revocari mandent. Hîc rursus plerique obloquun- » tur, Judices Regios hac auctoritate ab omni memoria » in Belgio usos, ut censuras impedire possint, vel ad re- » vocandum cogere Ecclesiasticos, remedio immissionis » in eorum temporalia, quando excessus & abusus id po- » stulant. Alioquin tolli è medio remedia cassationis & » aliarum provisionum Regiarum, veluti quæ dicuntur, » *Provisions en cas d'abus, voye de fait, & autres*, quæ » sua consultatione, aiunt Brabanti, præcipua esse auxilia » tuendæ Regiæ dignitatis, & jurium subditorum.

Scio in Belgio aliisque nonnullis Provinciis, Magistratus Regios, etiam post Synodum Tridentinam, hac auctoritate usos; sed illud certum, id fieri nequaquam posse, nisi Judices Ecclesiastici notoriè suâ auctoritate, in oppressionem subditorum & turbationem Reipublicæ, abutantur; quemadmodum supra *tit.* 10. *cap.* 4. ostendimus, ubi de appellationibus tamquam *ab abusu* egimus.

TITULUS XII.

De Exemptione à Jurisdictione Ordinariorum.

CAPUT I.

Qualiter Monachi primitùs subjecti fuerint Episcopis.

1. *Monachi primitus fuere meri laici.*
2. *Plane à Clericis distincti; nec disciplinæ Clericali, sed laicali subjiciebantur.*
3. *Monachus in crimen prolapsus ut laicus puniebatur.*
4. *Etiam pœnitentiæ publicæ subdebatur.*
5. *Cum reliquo populo Ecclesias Parochiales frequentabat.*
6. *Distinctio Monachorum & Clericorum probatur testimonio S. Hieronymi.*
7. *Primis seculis Monachi non magis quam reliqui laici Episcopis subjecti fuerunt.*
8. *Seculo V specialiter Episcopis subjici cœperunt.*
9. *Id primus Synodo Calchedonensi suggessit Marcianus Imp.*
10. *Suggestioni Marciani assensit Synodus Calchedonensis, Monachos Episcopis subjiciens.*
11. *Ratio hujus subjectionis.*
12. *Disciplinam à Synodo Calchedonensi inductam probavit Justinianus Imp.*
13. *Hæc Monachorum subjectio apud Græcos generaliter probata.*
14. *Placuit & Latinis.*
15. *Decretum Synodi Aurelianensis I. de hac Monachorum subjectione.*
16. *Conforme Decretum Concilii Epaonensis.*
17. *Item Synodi Aurelianensis II.*
18. *Quibus consonat Arelatense V.*
19. *Et penè infiniti alii Canones remissivè.*
20. *Conformiter ad hos Canones respondit Bonifacius VIII. de jure communi Monasteria subjici Ordinariis.*
21. *Hæc resolutio à Canonistis pro regula recepta.*

I. EX his quæ de Monachorum instituto vivendique ratione S. Augustinus *lib.* 1. *De Moribus Ecclesiæ Catholicæ cap.* 31. Cassianus *Collat.* 18. *cap.* 4. (quorum verba *parte* 1. *tit.* 24. *cap.* 1. relata sunt) aliique Monachorum Patres scripserunt, manifestum est, Monachos ex suo instituto de sorte & genere laicorum esse; atque à reliquis fidelibus laicis distinctos penes solam perfectiorem vitæ rationem, & majorem & arctiorem à mundi tumultibus ac sæcularium hominum conversatione separationem.

II. Quare & Monachorum institutum, ab instituto Clericali omnino separatum & distinctum esse nemo Veterum dubitavit: ipsosque Monachos non disciplinæ Clericali, sed laicali subjectos fuisse constat.

III. Si Monachi in crimen incidissent, non pœnam suspensionis aut depositionis, quæ erat pœna propria Clericis; sed pœnam excommunicationis, quæ laicorum erat, subibant; uti constat ex *Canone* 2. & 8. *Calchedonensi*, *Can.* 82. *Trullano*, aliisque multis.

IV. Patrum disciplina Clericum in crimen prolapsum à publica pœnitentia eximebat, ne scandalum in populo generaretur, & Clericalis Ordo vilesceret; at Monachus non secus ac quivis de populo eidem subdebatur, uti constat ex S. Leone, qui ad Rusticum Episcopum Narbonensem scribit *cap.* 12. " Propositum Monachi proprio arbitrio aut voluntate susceptum deseri non potest absque peccato. Unde qui relictâ singularitatis professione, ad militiam vel nuptias devolutus est, *publicæ* pœnitentiæ satisfactione purgandus est. " Plura in hanc rem videri possunt apud Morinum *lib.* 6. *De Administ. Sacram. Pœnit. cap.* 13.

V. Scitur quoque Monachos tamquam laicos cum reliquo populo ad Ecclesias Parochiales primitus convenisse, ut ibidem sacris Mysteriis participarent, uti ex S. Athanasio in Apologia pro fuga sua, Paladio in Historia Lausiaca, in vita S. Apollo *cap* 52. aliisque tam clarè eruitur, ut sine ulla hæsitatione scribat Morinus loco citato *lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 12. quod " Monachi omnes si in urbibus, aut non longè ab iis ipsos versari oportebat, ad Ecclesiam unà cum cætera plebe, loco tamen primo ut nobilior Dominici gregis portio sessuri conveniebant.

VI. Denique notum est illud S. Hieronymi apud Gratianum *Caus.* 16. *q.* 1. *Can.* 6. " Alia causa est Monachorum, alia Clericorum. Clerici pascunt oves, ego pascor: illi de Altario vivunt, mihi quasi infructuosæ arbori securis ponitur ad radicem, si munus ad altare non defero.

VII. Cùm igitur Monachi non de Clericorum, sed Laicorum sorte essent, etiam Episcopis non aliter, quam reliqui laici subdebantur: nec in ipsos majorem, quàm in cæteros laicos auctoritatem primis saltem tribus sæculis Episcopi habuisse videntur: nec Canon aliquis reperitur, qui eos primis illis sæculis *speciali* ratione Episcopis subjecerit: aut aliquam nominatim in Monachos auctoritatem Episcopis dederit. Quapropter per tria illa sæcula nec quidquam de Monachorum à potestate Episcoporum exemptione aut immunitate legitur; sed Episcopi, quemadmodum totius populi, ita & Monachorum sibi subjectorum Pastoralem solicitudinem, & curam paternam gerebant: ipsique Monachi Episcopos tamquam suos Patres spirituales, & dispensatores mysteriorum Dei colebant, & reverebantur: cæterùm tamquam laici legibus & potestati Principum & Magistratuum sæcularium subjiciebantur.

VIII. Verùm cùm multiplicato Monachorum numero, & per varias regiones exstructis Monasteriis, ipsi Monachi à reliquo populo externo vitæ genere magis continuò distingui, & insuper Ecclesiasticis negotiis, ac Ecclesiæ regimini se immiscere cœperunt, visum fuit, Monachos, tamquam à reliquo populo singulari vivendi ratione sejunctos, & Deo ac religioni specialiter consecratos, Episcopis amplius subjicere; ipsisque Episcopis in Monachos & Monasteria ampliorem auctoritatem attribuere.

IX. Id primùm in Synodo Calchedonensi à piissimo Imperatore Marciano suggestum fuit. Legitur enim Actione sexta ejusdem Synodi, Imperatorem ad Sanctam Synodum dixisse: " Quædam capitula sunt, quæ ad honorem vestræ reverentiæ vobis servavimus, decorum esse judicantes, à vobis hæc regulariter potius formari per Synodum, quàm nostrâ lege sanciri.

Primum inter hæc ab Imperatore suggesta capitula erat: " Eos qui verè & sincerè solitariam arripiunt vitam debito honore dignos judicamus. Quoniam verò quidam sub prætextu solitariæ vitæ & Ecclesias & communes perturbant causas; placuit nullum quidem ædificare Monasterium præter voluntatem Episcopi civitatis, neque in possessione præter domini possessionis. Eos verò Monachos, qui per singulas civitates sunt atque provincias, *subjici Episcopo*, & quietem amplecti, & intendere solum jejunio & orationi, & neque Ecclesiasticis, neque publicis importunos rebus existere; nisi fortè jubeatur eis propter necessariam causam ab Episcopo civitatis. Sed neque potestatem habere Monachos suscipiendi

» piendi in Monasteriis suis servos aut inscriptitios præ- » ter voluntatem dominorum.

X. Huic Capitulo à Marciano suggesto respondet *Canon* 4. ejusdem Concilii, qui his verbis expressus legitur ex versione Gentiani Herveti : " Qui verè & sincerè » Monasticam vitam aggrediuntur, digni convenienti ho- » nore habeantur. Quoniam autem nonnulli Monachico » prætextu utentes, & Ecclesias, & negotia civilia per- » turbant, & temerè, citra ullam discriminis rationem, » in urbibus circumcursantes, quin etiam Monasteria sibi » constituere studentes, visum est, nullum usquam ædifi- » care nec constituere posse Monasterium, vel oratoriam » domum præter sententiam ipsius civitatis Episcopi : Mo- » nachos autem, qui sunt in unaquaque regione & civi- » tate, *Episcopo subjectos esse*, & quietem amplecti, & » soli jejunio & orationi vacare, in quibus ordinati sunt » locis fortiter perseverantes, nec Ecclesiasticis, nec secu- » laribus negotiis se ingerere, vel communicare, propria » relinquentes Monasteria, nisi quandoque à civitatis Epis- » copo eis permissum fuerit : nullum autem in Monaste- » riis servum recipi, ad hoc ut fit Monachus, præter vo- » luntatem sui domini. Eum autem qui hanc nostram de- » finitionem transgreditur, definimus esse excommuni- » catum, ne nomen Dei blasphemetur : civitatis autem » Episcopum oportet eam quam par est Monasteriorum » curam gerere.

XI. Si articulus à Marciano Imp. Synodo suggestus, & Canon Synodi illi respondens expendantur, manifestum apparebit, specialiter Monachos, licet non in sortem Clericorum allectos, Episcopis subjectos voluisse Marcianum, & huic consentientes Synodi Calchedonensis Patres; idque hac præcipuè ratione, ne per Monachos Ecclesiæ perturbarentur, ipsique Monachi cura & solicitudine *speciali* Episcoporum quietè in suis Monasteriis jejunio & orationi juxta vocationem suam vacarent.

XII. Disciplinam hoc Canone ad suggestionem Marciani expressam, tam Imperatores suis Legibus, quàm Ecclesia suis Canonibus firmârunt, & frequentissimè renovârunt.

Et quidem Justinianus Imperator non tantùm sancivit *Novellâ* 67. nullum Monasterium ædificari, antequam civitatis Episcopus orationem in eo faciat, & crucem figat; sed insuper *Novellâ* 123. *cap.* 21. statuit : " Si quis contra » Clericum aut Monachum, aut Diaconissam, aut Mona- » striam aut Ascetriam habeat aliquam actionem, adeat » prius sanctissimum Episcopum; *cui* (ait) *horum unus- » quisque subjaceat.*

XIII. Licet hîc Monachus à Clerico distinguatur, nihilominus utrumque Episcopo eatenus subjici videmus, ut utriusque Judex Episcopus constituatur : unde & generaliter ex Nomo-Canone Græcorum dicitur in *L.* 40. *Cod. De Episcopis & Clericis :* " Monasteria degunt seu censen- » tur sub *Episcopis* territoriorum suorum, & Abbatum » quidem curam gerunt *Episcopi*, Monachorum verò Ab- » bates.

XIV. Similiter per occidentem hæc Episcoporum in Monachos & Monasteria auctoritas, horumque obediendi necessitas admodum placuit, & generaliter recepta ac probata fuit.

XV. Paucis à celebrata Synodo Calchedonensi habita Synodus Aurelianensis I. statuit *Can.* 7. " De Abbatibus, » & in Religionis professione viventibus, ne sine discus- » sione, & commendatiis Episcopi ad Dominos sive Re- » ges accedere præsumant. " Deinde *Can.* 21. " ut Abbates » pro humilitate Religionis in Episcoporum potestate con- » sistant, &, si quid extra Regulam fecerint, ab Episco- » pis corrigantur, qui semel in anno, in loco ubi Episco- » pus elegerit, acceptâ vocatione conveniant : Monachi » autem Abbatibus omni se obedientiæ devotione subji- » ciant. " Apud Gratianum *Caus.* 18. *q.* 2. *Can.* 16.

XVI. Concilii Epaonensis anno 517. *Can.* 8. Abbates prohibentur res Monasteriorum sine consensu Episcopi vendere. Et *Can.* 19. dicitur : " Abbas si in culpa reperia- » tur, & innocentem se asserens, ab Episcopo suo nolue- » rit accipere successorem, ad Metropolitani judicium de- » ducatur. " Quid evidentius Episcoporum in Abbates & Monachos auctoritatem probare posset ?

XVII. In Synodo Aurelianensi II. anno 533. *Can.* 21. statuitur : " Abbates qui Episcoporum præcepta despiciunt, » ad communionem nec penitus admittantur, nisi contu- » maciam susceptâ humilitate deponant. " Hac subjectionis notâ major nulla dari posse videtur.

XVIII. Et Arelatense Concilium V. *Can.* 2. generaliter definit, ut " Monasteria vel Monachorum disciplina » ad eum pertineant Episcopum, in cujus sunt territorio » constituta.

XIX. Infiniti penè sunt Canones etiam sæculo IX. & sequentibus editi, quibus uno consensu declararunt Concilia, Monachos obedire debere Episcopis *secundum Canonicam auctoritatem* : quâ clausula indubiè antiquos Canones, ac præsertim Calchedonensem indicatos & renovatos voluêre. Concilia hæc citata habentur ordine temporis servato in Repagulo meo Canonico *parte* 2. *cap.* 1. *regula* 1.

XX. Secundum hanc Canonum uniformem definitionem respondit Bonifacius VIII. in *Cap.* 7. *De Privilegiis in* 6. Ordinarium super sua jurisdictione in personas Regulares suæ Diœcesis de jure communi habere fundatam intentionem; atque, quod si qui se exemptos prætendunt, privilegium per se sufficiens, quando solo privilegio se defendunt, vel saltem tale, quod præscriptioni Canonicæ causam præstet, cum præscriptionem allegant, non exhibuerint, Ordinarii suâ jurisdictione uti possint in eosdem *liberè*, donec de præscriptione Canonica fecerint *plenam* fidem.

Rationem suæ resolutionis addit Pontifex : *Cum de jure communi Ordinariorum intentio sit fundata.*

XXI. Quam regulam probant ac tuentur uno consensu Canonistæ; eamque post Glossographum fundant in *Can.* 10. *caus.* 16. *q.* 7. ubi ex Concilio Aurelianensi *Can.* 19. dicitur : " Omnes Basilicæ, quæ per diversa loca constru- » ctæ sunt, vel quotidie construuntur, placuit secundum » *priorum Canonum regulam*, ut in ejus Episcopi potesta- » te consistant, in cujus territorio positæ sunt. " Hinc & illud Glossæ communiter à Canonistis probatur : " Ad » Episcopum pertinet omnis cura suæ Diœcesis, tam in » *Monasteriis*, quàm aliis Ecclesiis : " scilicet de jure communi.

CAPUT II.

Seculo sexto & sequentibus varia Privilegia sive Immunitates Monachis concessa fuere, sed salvâ Canonicâ & spirituali in Monachos auctoritate.

1. *Seculo sexto & sequentibus cœperunt privilegia & immunitates impetrari, ut quieti Monachorum & rerum temporalium conservationi consuleretur.*
2. *Variis prætextibus & titulis temporalia Monachorum divertebantur, & eorum solitudo turbabatur.*
3. *Episcopi certam portionem ex oblationibus quæ Monasteriis fiebant, prætendebant.*
4. *Idque non obstante Canone Ilerdensi.*
5. *Jura quædam in Ordinatione Monachorum exigebant.*
6. *Similiter pro receptione S. Chrismatis & Olei.*
7. *Item in benedictionibus & installationibus Abbatum.*
8. *Hujusmodi etiam jura prætendebantur in dedicatione & consecratione Ecclesiarum & altarium.*
9. *In visitatione Monasteria magnis sumptibus gravabantur.*
10. *Exigebantur insuper jura Synodica & Cathedratica.*
11. *Episcopi sibi attribuebant jus constituendi Abbates.*
12. *Nec non peragendi Officia publica cum concursu populi in Ecclesiis Monachorum.*
13. *Privilegia & immunitates seculo VI. & sequentibus, hæc jura dumtaxat respiciebant.*
14. *Probatur ex responso S. Gregorii ad querelas Monachorum Castelliensis.*

15. *Item ex litteris ejusdem Pontificis ad Vigilium Episcopum Arelatensem.*
16. *Idem expressit S. Gregorius in Epistola ad Fortunatum Episcopum Neapolitanum.*
17. *Et fusius in litteris ad Abbatissam Massiliensem.*
18. *Apud Gratianum proferuntur Canones pro immunitate Monasteriorum conflati partim ex Epistolis S. Gregorii, partim ex fictitio Concilio Romano.*
19. *Quis genuinus horum Canonum sensus; & unde desumendus?*
20. *Sanctus Gregorius providit quieti Monachorum non detrahendo auctoritati spirituali Episcoporum.*
21. *Eumdem fuisse scopum privilegiorum quæ circa ea tempora indulta sunt, probat Formula privilegii à Marculfo Monacho exarata.*
22. *Præfatio Episcopi elargientis privilegium in hac formula expressa.*
23. *Episcopus dicit omnia exprimenda quæ ab Episcopo & Monachis mutuo respectu sint observanda.*
24. *Primus articulus hujus formulæ spectat immunitatem à juribus in Ordinatione exigi tunc solitis.*
25. *Secundus, immunitatem à juribus in consecratione altaris.*
26. *Tertius indulget Monachis liberam Abbatis electionem.*
27. *Quartus præservat omnia Monasteriis oblata ipsorum Monachorum usibus & dispensationi.*
28. *Quintus articulus concernit Officia publica seu Missarum solemnia ab Episcopis in Monachorum Ecclesiis non peragenda sine eorum consensu.*
29. *Sextus vetat Monasteria sumptibus gravari ab Episcopis, dum Officia divina in Monasteriis peregerunt.*
30. *Clausula hisce articulis subjecta Canonicam Episcoporum in Monachos auctoritatem conservans.*
31. *Formulario Marculfi consonat privilegium quod datum dicitur sæculo VII. Monasterio S. Dionysii.*
32. *Et plura alia privilegia Monasteriis Gallicanis concessa.*
33. *Privilegia eligendi Abbatem præcipuè petebantur ad excludendos Abbates commendatarios & seculares.*
34. *Privilegia ad conservationem temporalium & juris eligendi pertinuisse probatur ex privilegio dato Capitulo Harlebecano.*
35. *Item ex privilegio concesso Abbatiæ Grimbergensi.*
36. *Simile est privilegium datum Abbatiæ Tongerloensi.*
37. *Privilegia hæc auctoritati spirituali Episcoporum non officiebant.*
38. *Id ex allegatis privilegiis sufficienter liquet quædam esse supposititia.*
39. *Apud Græcos non permittitur in fundatione Monasteriorum detrahi auctoritati spirituali Episcoporum.*

I. Circa seculum sextum & sequentia passim Fundatores privilegia & immunitates Monasteriis à se fundandis aut fundatis postulare & impetrare cœperunt: non quidem ut Canonicam Episcoporum in Monachos aut Monasteria auctoritatem excluderent, aut violarent; sed ut quieti Monachorum, ac conservationi disciplinæ Regularis, nec non rerum temporalium, quas in Monachorum & pauperum necessitates obtulerant, consulerent.

II. Notum quippe est, circa hæc tempora non tantùm Potestates seculares, sed & nonnullos Episcopos, variis prætextibus & speciosis in speciem titulis, Monachorum quietem, ac disciplinam Regularem cœpisse turbare; & temporalia Monasteriorum in suos usus vindicare; uti sæculo septimo deplorat Concilium Toletanum IV. *Can.* 51. dicens: " Nuntiatum est præsenti Concilio, quòd Mona-» chi Episcopali imperio servili operi mancipentur, & jura » Monasteriorum contra Statuta Canonum illicitâ præ-» sumptione usurpentur; ita ut penè ex Cœnobio possessio » fiat, atque illustris portio Christi ad ignominiam servi-» tutemque perveniat. Quapropter monemus eos qui Ec-» clesiis præsunt, ut ultra talia non præsumant: sed hoc » tantùm sibi in Monasteriis vindicent Sacerdotes, quod » præcipiunt Canones, id est, Monachos ad conversatio-» nem sanctam præmonere, Abbates aliaque officia insti-» tuere, atque extra Regulam facta corrigere. Quòd si » aliquid in Monachis Canonibus interdictum præsumpse-» rint, aut usurpare quidpiam de Monasterii rebus tenta-» verint, non deerit illis sententia excommunicationis, » qui se deinceps nequaquam sustulerint ab illicitis.

Et rursus sæculo octavo conqueritur Concilium Toletanum IX. *Can.* 2. quorumdam Episcoporum aviditate & incuriâ in horrendam incidisse ruinam; ideoque necesse fuisse, eorum instaurandorum curam Fundatoribus & Patronis committi. Vide *Canonem* 32. *caus.* 16. *q.* 7. qui ex citato Canone Toletano desumptus, & cujus verus sensus ex integro illo Canone hauriendus est.

III. Varii autem prætextus & tituli fuerunt, quibus Episcopi & temporalia in usus suos derivarent, & disciplinam per regulas Monachorum institutam turbarent.

Imprimis, cùm Episcopi certam portionem secundùm famosam proventuum Ecclesiasticorum divisionem (de qua actum est *parte* 2. *tit.* 32. *cap.* 6.) ex rebus Ecclesiæ haberent; eandem quoque ex oblationibus, quæ Monasteriis sibi subjectis fiebant, prætendebant.

IV. Decretum quidem legitur sub initium sæculi sexti *Can.* 3. Synodi Ilerdensis apud Gratianum *caus.* 16. *q.* 1. *Can.* 34. ut " ea quæ in jure Monasterii de facultatibus of-» feruntur, in nullo Diœcesana Lege ab Episcopo contin-» gantur; " sed præterquam, quòd nesciatur, an hic Canon executionem plenam obtinuerit, illud certum est, hoc Synodi Ilerdensis Decretum extra Provinciam Tarraconensem, in qua Synodus habita fuit, non obligasse aut receptum fuisse: præsertim, quia in ipso Canone satis insinuatur, singulari jure id esse statutum.

V. Præterea cùm sæculo septimo & sequentibus è Monachis plures ad sacros Ordines præsentari inciperent, Episcopi eos ad oblationes aliquas faciendas constringebant; easque tamquam quædam jura sibi debita asserebant, prætexentes exemplo Orientalium, de quibus scribit Balsamon, quòd dicerent, *non esse mercedem Ordinationis, quod alimentorum gratiâ Pontifici datur.* Quamvis hasce exactiones, ut & eas quas Archidiaconi aut Canonici ab instituendis, aut recipiendis ad possessionem, tamquam quædam jura exigere consueverunt, Ecclesia numquam non fuerit detestata (uti supra *parte* 2. *tit.* 26. *cap.* 2. & *tit.* 30. *cap.* 1. ostensum est) eliminare tamen non potuit; quemadmodùm ex iteratis sæpius adversùs eas Decretis patescit.

VI. In sacri Chrismatis aut Olei receptione à Monachis jura quædam exigebantur ab Episcopis eorumve ministris; & quamvis hujusmodi exactiones tamquam de Simonia & turpi quæstu ut minimùm suspectas, iteratis Conciliorum Decretis essent proscriptæ, nihilominus quia tamquam quædam jura inoleverant, usus earum eradicari non potuit; sed speciali privilegio adversùs hæc aliaque similia tueri se Monasteria debuerunt; ipsique Fundatores in ipsa fundatione impetrârunt.

VII. In Abbatum benedictionibus aut installationibus jura quædam, vulgò *Enthronistica*, Episcopi & Archidiaconi eorumve ministri prætendebant: eaque tamquam jura quædam sibi longo usu & consuetudine debita & probata asserebant, & rigorosè exigebant. Hasce exactiones sæpius similiter per Synodorum atque Pontificum Decreta reprobatas scio; sed tamen ut ab his penitus abstinerent, Episcopis, Archidiaconis aliisque Ecclesiæ Ministris persuaderi non potuit: sed ea inter sua jura numerare & tamquam talia expetere perrexerunt.

VIII. Non minùs frequentes, nec minùs inolitæ erant exactiones, quas & nomine *jurium* palliârunt, in consecratione Altarium, & Ecclesiarum dedicatione (ut ex frequenti earum reprobatione constat) quibus & Monasteriorum facultates sibi Episcopi eorumque Officiales attrahebant.

IX. Justum esse, ut Episcopi visitandi victualia dentur, supra *parte* 1. *tit.* 27. *cap.* 2. diximus: sed notum est, quam gravia sæpè onera, prætextu horum victualium subditis suis, & Ecclesiis Episcopi aliique Ecclesiarum Prælati imposuerint. Cumque Episcopi ex auctoritate per Canones sibi datâ, Monasteria, non secùs atque alias Ecclesias, visitare

sitare possent, dici vix posset, quam graves & excessivos frequenter sumptus hinc Monasteria ferre deberent.

X. Nec tantùm visitationis jura; sed insuper *Synodica*, id est quæ à Presbyteris ad Synodum accedentibus exigebantur; item *Cathedratica*, in honorem sive recognitionem Cathedræ seu superioritatis & eminentiæ solvebantur aliaque similia, de quibus in *Cap.* 16. *De Officio Ordinarii*, à Monasteriis exigebantur.

XI. Juxta regulas Monasticas, ac signanter S. Benedicti, Abbas Monachorum à Monachis eligendus est, uti supra *parte* 1. *tit.* 31. *cap.* 8. notavimus: at successu temporis, Episcopi ex auctoritate sibi in Monasteria competente, Abbatum electionem & ordinationem Monachis ademerant, & sibi attribuerant: & quidem ut vel faciliùs res Monasteriorum in suum usum converterent, aut pro arbitrio disponerent, nonnulli propinquos suos & consanguineos Monasteriis Abbates præficiebant, uti testatur Concilium Toletanum X. *Can.* 3. quo ejusmodi Abbatum institutio irrita declaratur, & Episcopus ob id annuæ seu annali excommunicationi subjicitur. Ut ergo electio Abbatis Monachis ad præscriptum regulæ libera relinqueretur, Fundatores quasi per privilegium impetrabant.

XII. Ulterius, credebant Episcopi vi suæ in Monasteria auctoritatis, sibi liberum esse quoties vellent ad Ecclesias seu Oratoria Monachorum accedere, ibique publica Officia Divina cum magno populi concursu peragere. Cum autem hujusmodi populi concursus, Monachorum solitudinem, nec non disciplinam Monasticam turbarent, soliciti fuêre Monachi & eorum Fundatores, ne per similes publica Officia in eorum Ecclesiis fierent; sed ipsorum Ecclesiæ seu Oratoria solis Monachis deservirentur.

XIII. Si quis expendat privilegia seu immunitates, quæ à sæculo sexto usque ad sæculum undecimum aut duodecimum Monasteriis indulta leguntur, vix aliud in iis reperiet concessum, quàm immunitatem à prætensis juribus supra recensitis, liberam Abbatis electionem, & quæ ad conservandam Monachis quietem & solitudinem, nec non Monasticam disciplinam conducere videbantur: salva interim Episcoporum spirituali jurisdictione in Monachos & Abbates.

XIV. Conquesti fuerant apud S. Gregorium Monachi Castellienses, quod Episcopus Scyllitanus (in cujus civitate hoc Monasterium erat exstructum) quædam in suo Monasterio vellet inducere, contra ea quæ à prædecessoribus suis promissa & longâ consuetudine servata erant. Præterea questi fuerant Monachi, Episcopum quædam de Monasterio sub xenii quasi specie abstulisse. Ad has Monachorum querelas scribit ad Episcopum S. Gregorius *lib.* 7. *Epist.* 33. *indict.* 1. imprimis, ut si quid indecenter recolat accepisse, sine dilatione restituat; "ne (ait)
» avaritiæ te graviter culpa redarguat, quem largum er-
» ga Monasteria magis debuerat Sacerdotalis munificen-
» tia demonstrare.

Deinde concludit: "Servatis itaque omnibus, quæ à
» tuis, sicut diximus, prædecessoribus promissa sunt ac
» servata, curæ tuæ sit circa actus ac vitam consistentium
» illic Monachorum te vigilantem insistere: & si quem-
» piam illic prave conversari, aut in aliquam immundi-
» tiæ, quod absit, culpam inveneris incidisse, districta
» ac regulari emendatione corrigere. Nam sicut ab iis
» quæ incongruè usurpantur, fraternitatem vestram vo-
» lumus abstinere, ita in his quæ ad disciplinæ rectitudi-
» nem vel animarum custodiam pertinent, esse sollicitam
» modis omnibus admonemus.

Sic itaque voluit Monachorum vexationi occurrens, eorum jura illibata servari, ut tamen Canonica etiam Episcopi auctoritas integra servaretur.

XV. Scribit quoque idem Sanctus Pontifex Vigilio Episcopo Arelatensi *lib.* 7. *Epist.* 116. quod Childebertus Francorum Rex intra muros Arelatensis civitatis Monasterium virorum constituens, "quædam ibidem pro ha-
» bitantium sustentatione concessit. Cujus (ait) ne vo-
» luntas umquam duceretur in irritum, & ea quæ pro
» quiete Monachorum disposita fuerant, turbarentur,
» quæque contulit in jure ejusdem Monasterii, Epistolis
» suis Apostolica petiit auctoritate firmari: hoc quoque
» suæ petitioni subjungens, ut eidem Monasterio tam in
» dispositione rerum, quam in ordinatione Abbatis quæ-
» dam pariter privilegia largirentur.

Post hæc significat hæc Regis postulata tamquam æquitati consona à suo Prædecessore fuisse probata, concludens hac ad Episcopum exhortatione: "Fraternitas ergo
» vestra ita se in custodiendis eis exhibeat: quatenus &
» omnem occasionem inquietudinis excludat, & aliis hæc
» operari suadeat, dum se in custodienda defuncti piissi-
» ma voluntate, sollicitam, ut decet, exhibuerit & de-
» votam.

XVI. Hic rursus manifestum est, privilegia à Fundatoribus postulata unicè ad conservationem rerum temporalium & quietis Monachorum collimasse: quod & significat *lib.* 7. *Epist.* 15. *indict.* 2. scribens Fortunato Episcopo Neapolitano, eumdem exhortans, quatenus ad Monasterium ibidem constructum, "cum Abbas postulaverit, in-
» gravanter accedat, venerandæ solemnia dedicationis
» impendens. Et quoties necesse fuerit, à Presbyteris Ec-
» clesiæ tuæ in loco sancto deservientibus, celebrentur
» sacrificia veneranda Missarum; ita ut in eodem Mona-
» sterio nec fraternitas tua, nec Presbyteri, præter dili-
» gentiam disciplinæ, aliquid molestiarum inferant, aut
» si quid illic pro diversorum devotione commoditatis ac-
» cesserit, sibi existiment vendicari, cùm Monachis in eo-
» dem loco deservientibus debeat proficere quidquid à
» fidelibus offerri contigerit.

Vult ergo S. Gregorius, ut nihil molestiarum Monachis ab Episcopo ejusve Presbyteris inferatur, nihilque de rebus temporalibus vindicetur, salva tamen *diligentia disciplinæ*, quam debet Episcopus circa Monachos adhibere. Fragmentum Epistolæ jam relatæ extat in *cap.* 1. *De Statu Monachorum.*

XVII. Ex his intelligi potest, quo privilegia Monasteriis indulta tenderent, quidque comprehenderent, quod tamen luculentiùs expressit in *Epist.* 12. *lib.* 6. quæ inscribitur *Respecta Abbatissa de Gallia Massilia*, ubi scribit se ad postulationem Fundatorum Monasterio, cui hæc Respecta præerat, privilegia quædam indulsisse.

Privilegia autem sunt: Primùm, quod "obeunte hu-
» jus Monasterii Abbatissâ, non extranea, sed quam Con-
» gregatio de suis elegerit, ordinetur, quam tamen, si
» digna hoc ministerio judicata fuerit, ejusdem loci Epis-
» copus ordinet.

Secundum privilegium erat: "In rebus autem vel in
» dispositione Monasterii ejusdem nec Episcopum, ne-
» que Ecclesiasticorum quemquam aliquam habere de-
» cernimus potestatem; sed hæc ad sollicitudinis tuæ,
» vel quæ post te in eodem loco fuerit Abbatissa, curam
» statuimus per omnia pertinere.

Tertium exprimitur his verbis: "Die siquidem natalis
» vel dedicationis supradicti Monasterii, Episcopo illic
» Missarum sacra conveniat solemnia celebrare, à quo
» tamen ita est hoc Officium exolvendum, ut cathedra ejus
» nisi prædictis diebus, dum illic Missarum solemnia cele-
» brat, non ponatur. Quo discedente similiter etiam ca-
» thedra illius de eodem Oratorio auferatur. Cæteris ve-
» rò diebus, per Presbyterum qui ab eodem Episcopo
» fuerit deputatus, Missarum officia peragantur.

Quid his privilegiis continetur, nisi libera Abbatissæ electio, rerum temporalium Abbatissæ concredita dispensatio, & Officiorum publicorum per Episcopum ibidem celebrandorum ad certos dies facta restrictio.

Et ne prætextu horum privilegiorum Episcopi auctoritas in corrigendis Abbatissæ aut Monialium excessibus videretur violata, subjungit Gregorius: "Præterea erga vi-
» tam actusque ancillarum Dei sive Abbatissæ, quæ in
» suprascripto fuerit Monasterio constituta, Episcopo se-
» cundum Dei timorem, sollicitudinem statuimus adhi-
» bere; ut si aliquam de illic habitantibus exigerent cul-
» pa oportuerit ultioni submitti, ipse juxta Sacrorum
» Canonum vigorem modis omnibus debeat vindicare.

XVIII. Profert Gratianus sub nomine S. Gregorii *caus.* 18. *q.* 2. *Can.* 5. & 6. quædam privilegia Monachis indulta; qui Canones, ac signanter Canon 5. conflati sunt partim ex Epistolis S. Gregorii, partim ex quodam Concilio quod à S. Gregorio habitum fuisse fertur. Verùm Concilium illud esse " suppositium & commentum otiosi » cujusdam Monachi, qui ex variis Epistolis Gregorii I. » maximè verò ex *Epistola* 18. *lib.* 7. scripta ad Marianum » Ravennatensem Episcopum, " notavit vir eruditus Franciscus Florens in Commentario ad *caus.* 16. & *sequentes De Statu Monachorum*, cui & passim Eruditi consentiunt, & recenter observavit Auctor Notarum in dictam Epistolam 18. S. Gregorii, & fusius Joannes Launoius in Assertione inquisitionis in privilegium S. Medardi *parte* 2. *cap.* 10. *art.* 3.

XIX. Itaque quod genuinum ex S. Gregorio in citatis textibus Gratiani reperitur, desumptum est ex Epistolis S. Gregorii, nimirum citata *Epistolâ* 18. & *Epistolis* 41. & 43. *lib.* 4. è quibus & verus Canonum sensus hauriendus est; quod & Correctores advertisse videntur, ad Epistolas has pro intellectu Canonum remittendo.

Epistolæ autem si expendantur, apparebit, nihil de Canonica Episcoporum auctoritate substractum; sed tantum rebus temporalibus, & quieti Monachorum consultum. Unde in *Epistola* 18. permittitur, " ut visitandi exhortandique gratiâ ad Monasterium quoties placuerit, ab ejusdem *civitatis Antistite* accedatur: sed sic charitatis officium illic *Episcopus* impleat, ut gravamen aliquod Monasterium non incurrat.

XX. Itaque S. Gregorius privilegia & immunitates Monasteriis dedit, non quibus à correctione Episcoporum subtraherentur; sed quibus quieti Monachorum consuleretur, & Monasteria à variis gravaminibus liberarentur.

XXI. Eamdem fuisse formam privilegiorum, quæ sæculo sexto & aliquot sequentibus, Monasteriis Gallicanis indulta leguntur, vel sola formula privilegii à Marculfo Monacho exarata probat.

Marculfus enim sæculo septimo sub Landerico Episcopo Parisiensi, ut putat Hieronymus Bignonius, & post ipsum Sirmondus, vel sæculo octavo sub Landerico Episcopo Meldensi, ut credit Launoius, composuit duos libros formularum; quarum prima est formula seu formularium privilegii Monasterio alicui concedendi. Cujus formulæ ea solet esse conditio, ut solis penè nominibus & tempore mutatis, in omnibus eadem retineatur.

XXII. In hac itaque formula, Episcopus privilegii auctor primò præfatur, quod Monachorum quieti providere volens, nullatenus à Prædecessorum in concessione hujus privilegii vestigiis recedat. " Dum ab antiquitus » (ait) juxta Constitutionem Pontificum per Regalem » sanctionem Monasteria Sanctorum Lirinensis, Augaunensis, & Luxoviensis, vel modò innumerabilia per » omne Regnum Francorum sub libertatis privilegio videntur consistere.

XXIII. Hæc præfatus Episcopus, subjungit: " Quid » verò vos vel successores vestri, Sancto suadente Spiritu » deinceps custodiatis, immo sanctæ illius Ecclesiæ Episcopus debeat adimplere, huic paginæ credidimus inserendum.

Post hæc articulos & puncta privilegio contenta subjicit.

XXIV. Primus articulus his verbis exprimitur: " Ut » de vestra Congregatione qui in vestro Monasterio sancta » debeant bajulare officia, quin Abbas cum omni Congregatione poposcerit à nobis, vel successoribus nostris » sacros percipiat gradus, *nullum* pro ipsorum *honore* præmium percepturus.

Ecce indulta immunitas à juribus quæ in Ordinatione Episcopi sibi debita prætendebant.

XXV. Secundus articulus est: " Altare in ipso Monasterio prædictus Episcopus benedicat, & sanctum » Chrisma annis singulis, si voluerint postulare, pro reverentia loci *sine pretio* concedat.

XXVI. Tertius articulus liberam Abbatis electionem spectans, ita exprimitur: " Et juxta divinam dispensationem, cùm Abbas de ipso Monasterio à Domino migraverit, quem unanimiter omnis Congregatio illa Monachorum ex seipsis, optimæ regulæ compertum & vitæ » meritis congruentem, similiter sine præmio memoratæ » urbis Episcopus ipse promoveat Abbatem.

XXVII. Quartus articulus decernens dispensationem eorum quæ à fidelibus offeruntur debere esse penes Congregationem, non autem Episcopum; neque ipsum ejusve Archidiaconos aliosve Ministros quidquam posse de iis accipere, erat his verbis expressus: " Nullam penitus aliam potestatem ab ipso Monasterio, neque in » rebus, neque in ordinandis personis, neque in villabus » ibidem jam conlatis, aut deinceps regio munere, aut » privatorum conlaturas vel in reliqua substantia Monasterii nos Successoresque nostri Episcopi aut Archidiaconi seu ceteri Ordinatores, aut quælibet alia persona » prædictæ civitatis habere non præsumant: aut quodcumque de eodem Monasterio sicut de Parochiis aut » cæteris Monasteriis, muneris causa audeant sperare, » aut auferre. Nec de hoc quod à Deum timentibus hominibus transmissum, aut in altario offertum fuerit, aut » in sacris voluminibus vel quibuscumque speciebus ad » ornatum divini cultus pertinet, ad præsens conlata vel » deinceps conlatura fuerint, auferre præsumant.

XXVIII. Quintus articulus erat de non peragendo publico Divino Officio in Ecclesiis aut Oratoriis Monasteriorum, nisi ipsa Monachorum Congregatione petente: " Et nisi rogatus à Congregatione illa vel Abbate pro oratione lucranda, nulli nostrûm liceat Monasterii adire » secreta, aut finium ingredi septa.

XXIX. Articulus sextus vetans ab Episcopo ibidem Divina peragente Monasterium gravari, erat: " Et si ab eis » illuc Pontifex postulatus pro lucranda oratione vel eorum utilitate, accesserit, celebrato ac peracto divino » mysterio simplici ac sobria benedictione percepta, absque ullo requisitu domum studeat habere regressum.

Rationem concessæ immunitatis: " Ut quatenus Monachi, qui solitarii nuncupantur, de perfecta quiete valeant duce Domino per tempora exultare, & sub sancta » regula viventes, & beatorum Patrum vitam sectantes » pro statu Ecclesiæ & salute Regis, vel patriæ valeant » plenius Dominum exorare.

XXX. Ex his evidens est, totum hoc privilegium spectare ad asserenda & conservanda Monasteriis temporalia à Fundatoribus donata, aut à Fidelibus oblata; atque Monachis restituendam libertatem eligendi Abbatem, nec non eos à quibusdam prætensis juribus eximendum, & quietem Monachalem eis procurandam, non autem ad eximendum ipsos à Canonica Episcoporum subjectione, quod & clausula præcedentibus articulis subjecta expressit. " Et si aliquid ipsi Monachi de eorum religione tepidi, aut secùs egerint, secundùm eorum Regulam ab » eorum Abbate, si prævalet, corrigantur. Sin autem, » Pontifex de ipsa civitate coërcere debet, quia nihil *de* » *Canonica auctoritate convellitur*, quidquid domesticis » fidei pro quietis tranquillitate tribuitur.

XXXI. Huic formulario planè conformia sunt, quæ eodem & aliquot sequentibus sæculis Monasteriis concessa circumferuntur privilegia.

Sub idem penè tempus formulas suas edidit Marculfus, (id est sæculo VII. si Bignonio & Sirmondo credimus) postulante Clodoveo Galliarum Rege, Landericus Parisiensis Episcopus cum reliquis Episcopis anno 658. privilegium Monasterio S. Dionysii dedisse fertur: cujus privilegii meminit Amoinus *De Gestis Francorum lib.* 4. *capite* 41. scribens, quòd Clodoveus Rex anno 16. ex quo sceptra susceperat Regalia, Pontifices & totius gentis Principes Clippiacum convenire jubens, mediusque inter eos solio residens, his inter alia verbis allocutus sit: " Intentionem igitur nostri cordis vos Sacerdotes, qui Dii vocati estis, & filii Excelsi omnes, attendite & audite, » auditam, si approbaveritis, unà nobiscum ad effectum » addu-

» adducere elaborate. Nostri itaque devotio hæc extat
» animi, ut Monasterium Patroni Domini Dionysii, in
» quo ipse cum consortibus testimonii veritatis requiescit
» humatus, & piæ memoriæ genitores nostri (Dominus
» videlicet Dagobertus, ac domina Nantildis) se sepeliri
» mandaverunt, ab omni solvamus dominio mortalium :
» quatenus Abbas vel Fratres eo loco commanentes, pos-
» sessiones à Parentibus nostris sive ab aliis Fidelibus Chri-
» stianis sibi traditas, absque ullius dominantis inquietu-
» dine possidentes, pro salute nostra ac statu regni nostri
» libeniùs Deum deprecentur. Huic autem nostræ sug-
» gestioni consentit venerabilis Vir Landericus Parrichi-
» siacæ Urbis Præsul : in cujus Diœcesi Cœnobium illud
» situm est, & cui usque ad præsens tempus subjectum
» fuit.

Hinc sat manifestum est, privilegium hoc, possessio-
nes dumtaxat, ac temporalia à Regibus eidem Monaste-
rio oblata respicere, quod & ostendit ipse tenor privile-
gii, quod integrum retulit Hieronymus Bignonius in no-
tis ad citatam formulam Marculfi; & novissimè insertum
est tomo 6. Conciliorum general. *col.* 487.

XXXII. Extat eodem tomo Conciliorum *col.* 527.
privilegium libertatis quod datum creditur à Bertefrido
Episcopo Ambianensi probantibus plurimis aliis Episco-
pis, Monasterio Corbiensi postulante Clotario Rege ejus-
dem Monasterii Fundatore; estque simile prædicto for-
mulario Marculfi, uti etiam observavit Jacobus Sirmon-
dus in observatione huic privilegio subjunctâ, & latiùs
Hieronymus Bignonius in citatis notis, articulos hujus
privilegii cum articulis dicti formularii Marculfi confe-
rens.

Plura similia passim prostant privilegia Monasteriis
Gallicanis sub simili formula indulta, ut Monasterii Ca-
relesii tomo 8. Conciliorum general. *col.* 459. privilegium
Monasterii S. Martini Turonensis anno 862. in Synodo Pi-
stensi confirmatum; eodem tomo Concil. general. *col.* 1935.
privilegium à Synodo Suessionica concessum Monasterio
Solemniacensi, eodem tomo Concil. *col.* 840.

XXXIII. In hoc privilegio notandum, quod specia-
liter caveatur, " ut eumdem locum non aliter nisi tutelâ
» defensionis ac tuitionis Reges usurpent, nec cuiquam
» Clericorum Canonici habitus, aut laicorum, quod ab-
» sit, eum attribuant. " Quibus verbis exclusos volebant
Abbates Commendatarios & seculares, quos sub id tem-
poris Reges Monasteriis præficere cœperunt.

Legimus quoque anno 878. à Joanne VIII. Monachos
Floriacenses petiisse privilegium eligendi è suis Abbatem
regularem. " Quamvis privilegia multorum meruerint
» Episcoporum, ad reprimendam quorumlibet inlicitam
» cupiditatem humiliter postulare, ut super Abbate *regu-*
» *lari* ex iis eligendo, etiam nostræ auctoritatis privilegia
» consequantur. " Extat privilegium Tomo 9. Concil. Ge-
neral. *col.* 318.

Et dum Concilium Tullense 11. anno 859. *Can.* 11. ser-
vari vult Monachis Monasterii Floriacensis *auctoritatem*
privilegii regularis, unicè intendit, Monachis illis illæsum
servari jus eligendi Abbatem regularem ex suis adversus
Archiepiscopum Bituricensem : qui favore Regis Abba-
tiam illam *irregulariter retinebat*, uti in citato Canone as-
serunt illius Concilii Patres.

XXXIV. Itaque per omnia hæc privilegia præcipuè
tendebant, ut temporalia Monasteriorum non diverteren-
tur; nec Monachi variis prætextibus gravarentur, & ut
electio Abbatis esset penes Monachos secundum Regulam
S. Benedicti; atque ita Abbates commendatarii & secula-
res excluderentur.

Plura similia extant privilegia etiam sæculo undecimo
Monasteriis nostris Belgicis indulta; atque inter alia, ex-
tat apud Miræum in Codice piarum donationum *cap.* 50.
privilegium à Balduino Episcopo Noviomensi & Torna-
censi datum anno 1063. Ecclesiæ Harlebecanæ, quam Ade-
la Comitissa Flandriæ construxit, *atque ibidem servientes*
sub professione Canonica in religionis habitu vivere instituit.
Hoc privilegio sola immunitas quoad bona temporalia
conceditur, retento annuo censu Episcopo solvendo; ad-
diturque : " Quod si Episcopus, sive suus Minister pro te-
» nenda Synodo vel aliqua quomodolibet causa ad aliquam
» prædictarum Ecclesiarum " (huic Monasterio quod ho-
die Capitulum Canonicorum est, incorporatatum) vene-
» rint, nihil exigentes de rebus ad Ecclesiam pertinenti-
» bus, de suis propriis vivant, contenti prænominato cen-
» su quotannis.

XXXV. Et *cap.* 52. refertur diploma Alexandri II.
Papæ, quo institutionem hujus Ecclesiæ Harlebecanæ,
nec non prædictam Balduini Noviomensis Episcopi con-
cessionem confirmat; ipsamque " Canonicam (id est Ca-
» nonicorum Ecclesiam) cum omnibus sibi pertinentibus
» sub tutela Apostolicæ Sedis suscipit, & confirmat quid-
» quid hactenus habuit, tam largitione piissimorum Prin-
» cipum, quàm oblatione quorumcumque Fidelium, jux-
» ta nobilissimi præceptum Regis Francorum Philippi, &
» præceptum Balduini Noviomensis Episcopi, vel dein-
» ceps habitura est tam in terris quam in vineis, & villis
» & Ecclesiis majoribus & minoribus omnibusque rebus
» mobilibus & immobilibus, ita ut non liceat cuiquam
» Ecclesiasticarum vel secularium magnæ parvæque per-
» sonæ prænominatam Canonicam de suis omnibus inquie-
» tare, vel quid ab eis jure in alienum transferre, salva
» *in omnibus proprii Episcopi reverentia.* De ordinando ve-
» rò Præposito in eodem loco, hoc Apostolica auctorita-
» te sancimus, ut nullus ibi præsumat quemquam propo-
» nere contra Canonicam regulam, sed defuncto Præpo-
» sito uno, Congregatio eligat vel de eadem congregatio-
» ne, si ibi idoneus inventus fuerit, vel de alia, quem
» potiorem vitæ meritum commendaverit, juxta Cano-
» nicam regulam.

Necesse non est ostendere, quod hoc privilegium, non
ad eximendum Ecclesiam illam à Canonica Episcoporum
subjectione; sed ad conservationem temporalium, & li-
beram electionem Præpositi Congregationi asserendam
tendat : cum ipsa verba idipsum evidenter exprimant.

Non absimile privilegium refertur ibidem *cap.* 88. quod
Monasterio Grimbergano anno 1132. indulsit Liethardus
Episcopus Cameracensis, expresè dicens : " Ecclesiæ Ca-
» meracensi hoc solum de illa habendum retinui, ordina-
» tionem Fratrum, *& filialem loci subjectionem.*

XXXVI. Denique *cap.* 89. referuntur litteræ quibus
anno 1133. Burchardus Cameracensium Episcopus petitio-
nem Religiosorum virorum, Walmanni videlicet Ant-
verpiensium Abbatis, & Bernardi Clarævallensis (hic est
S. Bernardus vulgò Doctor *mellifluus*) approbat, suppli-
cantium, ut Ecclesiam de Tongerlo libertate donaret;
quatenus in ea Fratres Præmonstratensis Ordinis, sub re-
gula S. Augustini degentes, liberè & quietè Deo famula-
ri valeant.

In quo autem hæc postulata libertas consistat, contex-
tus concessionis Episcopalis aperit : " Prædictam Ecclesiam
» beatæ Dei Genetricis, semperque Virginis Mariæ (ait)
» ab omni exactione, debitisque obsoniis, ad sustentan-
» dos Canonicos, in ea Deo sanctæque ejus Genetrici ser-
» vientes liberam facio.

" Deinde (ait) ut Canonicum & justum est, libens con-
» stituo, ut in statuendo Abbate sanior pars Conventus
» liberam potestatem obtineat; electus verò Cameracensi
» Episcopo præsentetur, ut ab eo sine ulla contradictione,
» vel cujuslibet personæ aliqua exactione consecratus, in
» Parochia sua jus synodale liberè obtineat.

Post hæc indulget, " quod Abbas ad Synodum non co-
» gatur, nisi *sigillatis Episcopi Litteris* fuerit evocatus.

Denique temporalia Monasterii speciatim in his Litte-
ris sive charta immunitatis exprimens, ea auferri aut dis-
sipari à quocumque sub interminatione æternæ damnatio-
nis prohibet; concluditque : " Pax igitur & benedictio con-
» servatores protegat : dissipatores verò ultio ignis æterni
» cum diabolo feriat.

XXXVII. Ex his aliisque, quæ passim referuntur,
Monasteriis ad postulationem plerumque ipsorum Funda-
torum, sæculo sexto & sequentibus indulta privilegia,
mani-

manifestum est, ea non fuisse exemptiones à Canonica Episcoporum jurisdictione in corrigendis Monachorum & Abbatum excessibus; sed dumtaxat privilegia libertatis circa rerum temporalium dispensationem & Abbatum electionem, & immunitatis à certis oneribus seu prætensis juribus, quibus Monasteria in temporalibus gravabantur, & Monachorum quies multum sæpe turbabatur.

XXXVIII. Et licet non omnia, quæ passim referuntur, quia nec illa quorum supra meminimus, Dionysianum & Corbeiense ab omnibus ut sincera agnoscantur; imo non sine fundamento à nonnullis viris eruditis habeantur pro supposititiis & confictis, nihilominus valent ad probandum, quæ fuerit privilegiorum ejus ætatis forma.

Neque enim dubitari potest, quin privilegiorum similium fabricatores, ea ad veri privilegii normam, quantum in ipsis erat, adornarent, ut tantò faciliùs pro veris supponerent, & eorum suppositio & fictio difficilius detegeretur.

Adhæc dubitari fas non est, similium privilegiorum consarcinatores studuisse Monasteriorum libertates & exemptiones amplificare: nihilque omisisse quod cum aliqua veri specie ad eam amplificationem dici potuisset: ac per consequens, si temporum illorum disciplina omnimodas à Jurisdictione Episcoporum exemptiones novisset, non dubium, quin hi privilegiorum fabricatores similibus exemptionibus sua fictitia privilegia auxissent.

XXXIX. Theodorus Balsamon ad Canonem VI. Calchedonensem citatis Canonibus, qui Monasteria Episcopis subjiciunt, dicit: " Clerici ergo vel Monachi, qui dicunt hodie se Patriarchæ vel regionis Episcopo non esse subjectos, tamquam sint liberæ mansionis vel Ecclesiæ, proferentes utique etiam à Fundatoribus factorum statutorum ordinationes, quid ad hæc respondebunt? Omnino nihil. Etiamsi enim quis fundator Monasterii vel Ecclesiæ in suis statutis, vel ordinatione sua decreverit non subjici eorum Monachos vel Clericos regionis Episcopo, non audietur, ut qui divinis sacrisque Canonibus contraria statuerit, & quæ stare non possunt, scripserit.

CAPUT III.

Quorum auctoritate privilegia seu immunitates Monasteriis olim indulta sint.

1. *Ab Episcopis primitus data fuisse privilegia evincit Formula Marculfi.*
2. *Probant quoque pleraque privilegia Monasteriis indulta.*
3. *Hæc Episcoporum auctoritas vindicata in Concilio Romano anno* 1002.
4. *Plures nonnunquam Episcopi eidem privilegio subscribebant.*
5. *Etiam in Synodis privilegia confirmabantur.*
6. *His privilegiis etiam Regia auctoritas accedebat.*
7. *Privilegium S. Dionysii confirmatum fertur auctoritate Clodovei II.*
8. *Frequentem fuisse regiam confirmationem probat formula Marculfi quæ inscribitur*, Concessio Regis ad hoc privilegium.
9. *Eam consuevisse concedi ipsa formula indicat.*
10. *Confirmantur quæ ab Episcopis erant concessa.*
11. *Vetat quocumque prætextu quidquam de rebus temporalibus Monasterii auferri.*
12. *Dat quoque immunitatem ab oneribus Fiscalibus.*
13. *Concessio Regis fiebat ad postulationem Fundatorum; solebantque fundationes sub conditione concedendæ immunitatis fieri.*
14. *Fundatores curam Episcoporum & Regis protectionem implorabant.*
15. *Ad quid tenderet immunitas à Fundatoribus postulata?*
16. *Ratio concessæ immunitatis meritò à Monachis attendenda.*
17. *Concessio immunitatis Regiæ nihil de auctoritate Episcoporum detrahebat.*
18. *Privilegia etiam auctoritate Sedis Apostolicæ confirmari petierunt Monachi & Fundatores.*
19. *Probatur ex Epistola Benedicti III.*
20. *Privilegium à Pontifice confirmatum tantum spectabat res temporales Monasterii & electionem Abbatis.*
21. *Ostendit Pontifex* speciali *ratione injustum esse ut Episcopi Galliæ quidquam de rebus Monasterii in suos usus converterent.*
22. *Argumentum Pontificis supponit, Clericos divites non posse de proventibus Ecclesiasticis vivere.*
23. *Privilegium à Benedicto III. concessum confirmavit, rursus renovavit Nicolaus I.*
24. *Ex hujus confirmatione evincitur, liberam Abbatum electionem fuisse sollicitatam ad excludendos Abbates seculares.*
25. *Privilegia tantum à Pontifice confirmabantur, quæ ab Episcopis erant obtenta.*
26. *Pontifices per suas confirmationes non detrahebant Episcoporum in Monasteria Canonicæ auctoritati.*
27. *Privilegia ab Episcopis dari & Sedis Apostolicæ & Regum auctoritate roborari, scribit* S. Ivo Carnotensis.
28. *Fundatores Monasteria subjicientes protectioni Sedis Apostolicæ, à jurisdictione Episcopi non eximebant.*

I. Privilegia seu immunitates sæculo sexto & sequentibus auctoritate Episcoporum concessa fuisse, vel sola formula Marculfi Monachi (de qua capite præcedenti) evincit. Solus enim Episcopus tamquam privilegii & immunitatis Auctor loquens introducitur his verbis: " Domino sancto & in Christo venerabili Fratri illo Abbati, vel cunctæ Congregationi Monasterii illius in honore beatorum illorum ab illo in pago illo constructo, *ille Episcopus.*

II. Evincunt id quoque omnia passim privilegia, quæ eo tempore Monasteriis concessa leguntur & asseruntur, atque signanter quorum præcedenti capite relata sunt: quæque Monasteriis Harlebecano, Grimbergano, ac Tongerloensi indulta ex Miræo retulimus, etiam sæculo XII. auctoritate Episcoporum privilegia hujusmodi data esse probant.

III. Auctoritatem Episcopalem circa hujusmodi privilegiorum concessionem mirè confirmat, quod anno 1002. in Synodo Romana coram Sylvestro II. Papâ contigisse fertur. Cùm enim Pontifex assereret, Abbatiam Perusinam sub jure & dominio esse Ecclesiæ Romanæ, variaque privilegia Prædecessorum suorum protulisset, ait Episcopus: " Privilegia hæc non reprobo; sed sine *consensu Antecessoris mei*, cujus temporibus illud prius privilegium factum est, factum fuisse dico: si solum viderem consensum, haberem inde æternum silentium. Cui econtra omnis Clerus S. Romanæ Ecclesiæ ait: vidimus omnes Epistolam Antecessoris tui, in qua & consensus erat, & precibus, ut hoc fieret, Episcopus obnixè postulat, cujus rei testes sumus, & secundum Canonicam sanctionem verum fuisse comprobamus.

IV. Ut autem major esset privilegii efficacia, illud non rarò à pluribus Episcopis probabatur, ut indicat citata formula Marculfi. In fine quippe formulæ dicitur: " Quam Constitutionem nostram, ut firmis subsistat vigoribus, & nos & Fratres nostri Episcopi subscriptionibus, manibus nostris decrevimus roborari.

V. Imò plurima referuntur privilegia in Synodis Episcoporum probata, quin & subinde Synodos Episcoporum ad probandum simile privilegium convenisse legitur.

In Synodo Valentina anno 584. postulante Guntheramno Francorum Rege probata legitur immunitas, seu privilegium Monasterii SS. Marcelli & Symphroniani, ut si quid præfatus Rex Basilicæ S. Marcelli, " sive in Ministerio altariorum, sive in quibuscumque speciebus, quæ ad divinum cultum pertinere noscuntur, contulisse, vel adhuc conferre voluerit, neque Episcopi locorum, neque potestas Regia quocumque tempore successura, de eorum voluntate quidquam minorare, aut auferre præsumat. " Extat tomo 5. Concil. general. *col.* 976.

Notat autem ibidem Severinus Binius in hoc Concilio nihil

nihil aliud factum inveniri, quam quod ad instantiam dicti Regis Guntheramni, donationes, quas ob pias causas ipse ejusque Posteri contulerant, vel collaturi essent, privilegiis & immunitatibus Ecclesiasticis donatæ fuerint.

Capite præcedenti retulimus, quomodo teste Amoino, datum fuerit privilegium Monasterio S. Dionysii in Conventu omnium Episcoporum Galliæ.

Extat quoque tomo 9. Concil. general. *col.* 928. Conventus Episcoporum anno 1040. quo non absimile privilegium seu immunitas conceditur Monasterio Vindocinensi, quod Gaufredus inclytus Comes, & uxor ejus construxerant. Ex quo patet, etiam sæculo undecimo hujus generis privilegia & immunitates ab Episcopis fuisse data & in Synodis probata.

VI. Adhæc, ut firmiora essent ab Episcopis concessa privilegia; utque adversus potentiorum incursiones & vexationes tutiores redderentur Monachi, eorumque res temporales faciliùs conservarentur, moris fuit, ut hisce privilegiis & immunitatibus Regia auctoritas seu confirmatio accederet.

VII. Refertur tomo 6. Concil. General. *col.* 489. præceptum sive confirmatio Clodovei II. Regis, privilegii vel libertatis Monasterii S. Dionysii, quod Landericus Episcopus Parisiensis, annuentibus aliis Galliæ Episcopis dicto Monasterio indulserat.

VIII. Quam autem frequens ac usitata esset Regia hæc privilegiorum confirmatio, probatur ex Marculfo Monacho, qui inter formulas suas, etiam hujus confirmationis formulam retulit immediatè post formulam privilegii ab Episcopis concedi soliti, sub hac Epigraphe: *Concessio Regis ad hoc privilegium:* qua describitur forma in confirmatione Regia servanda.

IX. In ipsa quoque formula concessionis indicatur, hanc concessionem regiam solitam esse concedi. " Nec nobis (ait) aliquis detrahendo æstimet in id nova decernere carmina, dum ab antiquitus juxta Constitutionem Pontificum per regalem sanctionem Monasteria sanctorum illorum vel cætera in regno nostro sub libertatis privilegium videntur consistere, ita & præsens valeat Deo adjutore constare.

X. Post hæc subjiciuntur ea quæ ex concessione seu privilegio Episcoporum Monasteriis indulgeri solebant, quæ à Rege confirmantur, & observari mandantur.

" Adjicientes (pergit post hæc formula) ut nulli penitus Judicum vel cuilibet hominum licentia sit de rebus præfati Monasterii absque voluntate ipsorum servorum Dei in aliquo iniquiter defraudare, aut temerario spiritu suis usibus usurpare; ne, quod primitus est, & Dei iram incurrat & nostram offensam, vel à fisco grave damnum sustineat.

XI. Utque plenius esset privilegium, adjungit: " Illud nobis pro integra mercede nostra placuit addendo, ut tam quod ex nostra largitate quam delegatione ipsius vel cæterorum aut cujuslibet ibidem est aut fuerit devoluta possessio, quoque tempore, nulla judiciaria potestas, nec præsens nec succidiva, aut causas audiendo, aut aliquid exactando, ibidem non præsumat ingredere; sed sub omni emunitate hoc ipse Monasterius vel Congregatio sua sibimet omnes fredos concessos debeant possidere.

XII. Deinde ad integram Monasterii libertatem & immunitatem, etiam à Fiscalibus oneribus Monasterium exemptum declaratur. " Et quidquid exinde Fiscus noster forsitan de eorum homines aut ingenuos aut servientes in eorum agros commanentes vel undecumque poterat sperare ex indulgentia nostra in luminaribus ipsius sancti loci vel in stipendia servorum Dei, tam nobis in Dei nomine viventibus, quam per tempora succedentibus Regibus, pro mercedis compendium debeant cuncta proficere, ut pro æterna salute vel felicitate patriæ seu Regis constantiam delectet ipsis Monachis immensam Domini pietatem jugiter implorare.

XIII. In ipsa formula annotatur, concessionem Regiam fieri ad petitionem illius qui Monasterium fundaverat, aut fundare intendebat. Constat enim ad horum petitionem hujusmodi immunitates concedi solitas fuisse: ipsasque dotationes & fundationes sub conditione hujusmodi immunitatis plerumque factas. probat prima formula libri 2. Marculfi, quæ inscribitur: *De magna re qui vult ex senodochio aut Monasterio construere.* Hic post enumeratas res in constructionem aut fundationem Monasterii destinatas, adjicitur: " Eâ scilicet ratione atque prætextu, ut remota Pontificum simulque & Ecclesiasticorum omnium Officialium seu publicorum omnium potestate, nullas functiones vel exactiones: neque exquisita & lauta convivia, neque gratiosa vel insidiosa munuscula, neque etiam caballorum pastus, aut paraveredа, vel cæteras angarias, aut in quodcumque functionis titulum dici potest, de ipsa facultate penitus non requiratur, sed sub integra emunitate facultaticula ipsa, sicut à me hucusque possessa est, in jure oratorii sancti illi & prædictorum pauperum debeant Deo protegente & opitulante persistere.

XIV. Post hæc Regem & Episcopos obtestatur ipse Fundator, ut omni exactione & vexatione velint abstinere & Monachos tueri, " ut hac voluntate mea pro nullis occasionibus, sicut existente sine Deo cupiditate res exigi solet, nullâ ratione nulloque tempore convellere permittatis, sed per solicitudinem & curam Episcopi constare potius pro reverentia Trinitatis immensæ, vestro tempore & studio vel opere jubeatis, quatenus ut & ille vobis mercedem restituat in futuro, qui scit me eleemosynis ipsis sanctis Dei pauperibus pro amore Domini nostri Jesu Christi ardenti desiderio tribuisse.

XV. Non obscurum ex his est, hanc immunitatem unicè à Fundatoribus postulari consuetam, ut quæ pro eleemosynis in usum & necessitates pauperum Christi oblata sunt, in usus profanos non divertantur, ipsique Monachi in quiete ac regulari observantia sine vexatione vivere possent: quod & in formula Regiæ concessionis exprimitur, ubi rationem suæ concessionis Rex allegat: " Ad petitionem illius (Fundatoris) clementia nostra pro quiete ipsorum servorum Dei præceptionem vigoris nostri placuit propalare, sub quo tranquillitatis ordine, Domino protegente, ipsi Monachi juxta Religionis normam in perpetuum valeant residere, elegimus ut & hac serie debeat pleniùs declarari.

XVI. Optandum ut qui Monasteriorum suorum immunitates & privilegia jam pridem Regum atque Episcoporum munificentiâ, postulantibus Fundatoribus impetrata, tantopere urgere & inclamare solent, etiam ad rationem concessionis attenderent; atque rebus sibi à Fundatoribus oblatis, & à Regibus & Episcopis aliisque immunitate donatis, uterentur juxta intentionem Fundatorum & Regum aliorumque qui privilegia annuerunt, ut res illæ in eleemosynam sanctis Dei pauperibus pro amore Domini nostri Jesu Christi ardendi desiderio consecratæ (ut loquitur formula *De fundando Monasterio*) etiam tamquam eleemosynæ & pauperum Dei necessitatibus, non autem in luxum & usus planè profanos impenderentur.

XVII. Admodum notanda clausula quam allegatis verbis subjungit formula concessionis Regiæ. " Quia nihil de *Canonica institutione* convellitur, quidquid ad domesticos fidei pro tranquillitatis pace conceditur. " Hæc clausula ostendit, similibus privilegiis & immunitatibus, nihil de Canonica auctoritate, quibus Monasteria spirituali Episcoporum directioni subduntur, detrahi. Et sanè Regum ac Principum mens fuit, Monachos contra Potentiorum vexationes & oppressiones suâ auctoritate protegere, nequaquam verò à Canonica subjectione eximere, uti infra latiùs ostendetur.

XVIII. Privilegia ab Episcopis concessa, & Regia auctoritate firmata necdum sat valida erant, ut tempora-

lia

lia Monachorum contra Potentiorum invasiones tuta essent, aut jus eligendi Abbates regulares illibatum servaretur; quare Monachi eorumve Fundatores, hæc privilegia etiam auctoritate Sedis Apostolicæ, præsertim sæculo IX. & sequentibus, firmari postularunt; ipsaque Monasteria sub speciali ejusdem Sedis protectione esse voluerunt.

XIX. Extat tomo 8. Concil. general. *col.* 235. Epistola Benedicti Papæ III. super confirmatione privilegiorum Abbatiæ Corbeiensis, in qua narrat, Abbatem Corbeiensem petiisse, " ut nostræ (ait) auctoritatis privilegium super electionis propriæ statu, & rerum suarum libera possessione seu dispensatione prædicto Monasterio Corbeiæ concederemus.

Hic adverte, privilegium petitum à Pontifice tantum ad rerum temporalium possessionem & dispensationem, atque jus liberæ electionis pertinuisse.

XX. Narrat dein Pontifex, quod Abbas ipsi ostenderit privilegia ab Episcopis edita: unum à Præsule Ambianensi, nimirum Bertefrido (ad cujus Diœcesim locus ille pertinet) & Coepiscopis suis factum atque roboratum, quod refertur tomo 6. Concil. general. *col.* 527. alterum ab Archiepiscopo Remensis Ecclesiæ Hincmaro, & universali Concilio Episcoporum Galliarum conscriptum, & subscriptionibus propriis roboratum. Extat tomo 7. Concil. general. *col.* 1848.

Quid hæc privilegia continerent audiamus: " In quibus privilegiis decretum est, ut præfatum Monasterium Corbeiæ, & rerum suarum liberam obtineant dominationem, & eligendi sibi Abbatem de suis semper habeant potestatem.

Post hæc asserit Pontifex, quod Imperatoris Lotharii & Ludovici ac Caroli supplicatio accesserit " idipsum postulantis, videlicet ut Episcoporum privilegia nostra quoque auctoritate firmarentur.

His præmissis duo illa in privilegiis Episcoporum contenta auctoritate suâ ipse confirmat, & Monasterio Corbeiæ in perpetuum salva esse voluit.

XXI. Ut verò integra maneat rerum temporalium possessio penes Monasterium, vetat Episcopis eorumque Archidiaconis, & ministris, ne quidquam ex iis, quæ ad Monasteria pertinent, vindicent.

Quam singulari ratione injustum sit, ut Episcopi Galliarum quidpiam è rebus ad Monachorum usus destinatis, in suos proprios converterent, sequenti probat argumento: " Cumque Galliarum permaximè Ecclesias fidelium collationibus à Deo constet esse ditatas, ut nemo sit fere Episcoporum, cui suæ sumptus Ecclesiæ satis superque non sufficiant, cujus gratiâ necessitudinis, quæ servorum Christi sunt usibus collata, in suos convertere sumptus præsumant.

XXII. Consequentiam probat sequenti ratiocinatione: " Si enim Clericorum, qui de propriis abundant reditibus, communicatio prohibetur cum eis quæ conferuntur Ecclesiæ, ne dum illi acceperint, qui de propriis abundant, eorum qui nihil habent inopia non levetur; qua conscientia Episcopus suæ sumptibus Ecclesiæ sufficiens, quæ servorum Dei fuerint usibus collata præsumat contingere?

Hic per transennam lector annotet, tamquam indubitatum assumi, Clericum, qui de propriis abundat reditibus, non posse communicare de iis, quæ Ecclesiæ conferuntur. Hoc testimonium addi cupio illis, quæ de hoc argumento fusè dicta *parte* 2. *tit.* 32. *cap.* 5.

XXIII. Idem privilegium rursus renovavit & confirmavit Benedicti III. immediatus successor Nicolaus I. uti patet ex ejus epistola 24. ad Trasuleum Abbatem Corbeiæ; quæ confirmatio itidem evincit, privilegium hoc non spectasse nisi rerum temporalium conservationem & liberam Abbatis electionem.

XXIV. Probat quoque hanc præcipuè solicitatam, ut excluderentur Abbates seculares; dicit enim: " Abbatem verò Fratres ipsius Monasterii de *seipsis* eligendi semper habeant potestatem, & eam personam eligant, *quæ Monachi propositum & habitu & moribus profiteatur*, non Canonicum aut Laicum, neque alterius Monasterii Monachum: quoniam Monachico Ordini præficere vel Laicum, vel Canonicum, non est servare Ordinis professionem, sed evertere: quod unusquisque Præpositus cujus est Ordinis, ejus quoque erit & propagator; nec bene disponet aliquando cujuscumque militiæ vitam cujus non fuerit ipse qui disponit æmulator.

Et infra: " Qua de re præcipimus omnino, ut Monasterio Beatorum Petri & Pauli, quod Corbeiæ dicitur, nullam præficiant personam, vel ex sibi militantibus, vel ex alieno Monasterio sumptam, quæ non per electionem sumatur probabilem, sive de Laico, sive de Canonico, sive de quocumque fuerit Ordine.

XXV. Plurima hujusmodi confirmationis Pontificia diplomata passim referuntur; quæ unà ostendunt Pontifices eo tempore, privilegia ab Episcopis concessa, auctoritate sua potius roborasse, quam nova concessisse. Nec enim Pontificis auctoritas necessaria videbatur, ut similia privilegia obtinerentur, quæ Canonicæ institutioni non obviabant; sed auctoritas Pontificia implorabatur, ut privilegia ab Episcopis Canonicè ac legitimè indulta, contra malevolorum conatus illæsa manerent.

XXVI. Ulterius, quia Pontifices suam dumtaxat addere solerent auctoritatem privilegiis ab Episcopis indultis, & auctoritate Regia frequenter etiam probatis, nihil quoque de Canonica Episcoporum auctoritate spirituali in Monasteria diminuerunt; sed voluerunt ut indulta ab Episcopis suum perennem obtinerent effectum.

XXVII. Hæc brevi compendio sæculo XI. expressit S. Ivo Carnotensis *epist.* 193. monens Gaufridum Bellovacensem Episcopum, ut privilegia Ecclesiæ S. Quintini intemerata servaret, quæ *à Prædecessoribus obtinuit, Apostolica manus roboravit, Regiaque Majestas pragmatica sanctione firmavit.*

XXVIII. Similiter dum Fundatores cœperunt Monasteria à se fundata speciali protectioni Sedis Apostolicæ immediatè subjicere, nequaquam Monachos ab Episcoporum spirituali jurisdictione & correctione exemptos voluerunt; sed ut sub protectione Sedis Apostolicæ, contra Potentiorum invasiones & vexationes tuti & quieti essent; ut infra latiùs ostendetur.

CAPUT IV.

De Initiis & progressu Exemptionum.

1. *Privilegia primitus Monachis indulta propriè non fuere exemptiones.*
2. *Divisio exemptionis in partialem & totalem; & quid partialis?*
3. *Quid totalis?*
4. *Hæc à S. Bernardo dicta est* emancipatio.
5. *Rectè vocatur* emancipatio.
6. *Ex privilegiis jam pridem Monachis indultis non probatur antiquitas exemptionum.*
7. *Nonnulli originem exemptionum ad tempora S. Gregorii referunt; sed minus rectè.*
8. *Privilegium exemptionis quod Monasterio S. Medardi à S. Gregorio datum dicitur.*
9. *Privilegium hoc multis titulis ut supposititium rejicitur.*
10. *Similiter & privilegium quod ab eodem Sancto Pontifice datum dicitur Xenodochio Augustodunensi.*
11. *Supposititium est privilegium quod à S. Germano Parisiorum Episcopo datum fertur Monasterio S. Germani.*

12. *Initium exemptionis nonnulli repetunt ex Synodo Carthaginensi anni 524. sub Bonifacio.*
13. *Referuntur acta hujus Synodi.*
14. *Acta quæ huic Synodo adscribuntur, non evincunt plenam Monasteriorum exemptionem.*
15. *Acta illa de suppositione sunt suspecta.*
16. *Quin ob allegatam hanc Synodum quædam privilegia redduntur de suppositione suspecta.*
17. *Privilegium quod Monasterio S. Martini Turonensis dedisse fertur Adeodatus Papa.*
18. *Privilegium hoc supponit, quod jam pridem Sedes Apostolica exemptiones dederit, sed ob abusus dare desierit.*
19. *Privilegium noluit concedere Pontifex, nisi de consensu Episcoporum constaret.*
20. *Plura sunt quæ hoc privilegium de suppositione reddunt suspectum.*
21. *Ante sæculum XI. distinctio inter Monasteria exempta & non exempta non occurrit.*
22. *Neque Prælatorum adversus exemptiones querelæ, quæ sæculo XII. & sequentibus frequentes fuerunt.*
23. *Invectiva S. Bernardi in Monachos exemptionem ambientes.*
24. *Rejicit prætextum Monachorum de libertate Monasterii.*
25. *Cluniacenses exemptiones propugnant tamquam à Sede Apostolica ex voluntate Fundatorum indultas.*
26. *Impugnatores ad Sedem Apostolicam remittunt.*
27. *Sanctus Bernardus Eugenio III. Papæ querelam contra exemptiones proponit.*
28. *Indignum censet Ecclesias inferioribus subtrahere, & Sedi Apostolicæ immediatè subjicere.*
29. *Nullum esse bonum fructum exemptionum prætendit.*
30. *Eas repugnare justitiæ.*
31. *Nec esse conformes voluntati Fundatorum.*
32. *Immunitates & protectiones à Fundatoribus expetitæ pro exemptionibus à Monachis acceptæ.*
33. *Contra exemptiones sub nomine Archiepiscopi Cantuariensis scribit Petrus Blesensis.*
34. *Exemptiones multum obesse Monasteriis scribit.*
35. *Rogat Pontificem ne credat Privilegiis; nisi iis visis, quia multa falsa allegantur.*
36. *Acerrima ejusdem Petri Blesensis contra exemptiones Epistola ad suum fratrem Abbatem.*
37. *Contra exemptiones scribit Joannes Saresberiensis.*
38. *Similiter Petrus Cantor.*
39. *Horum testimonio evincitur, exemptiones ante sæculum XI. vix notas fuisse.*
40. *Conciliorum de his querelæ.*
41. *Ordinum Mendicantium Fundatores meritò exemptiones respuerunt.*
42. *Sanctus Franciscus noluit à suis Sodalibus privilegia impetrari.*
43. *Contra mentem S. Francisci quidam ejus Filii exemptiones impetrare cœperunt.*
44. *Id & in aliis Ordinibus contigit.*
45. *Exemptiones à Mendicantibus impetratæ cur specialiter odiosæ?*
46. *Episcoporum Provinciæ Remensis anno 1287. querelæ occasione privilegiorum.*
47. *Querela Episcoporum contra exemptiones in Concilio Viennensi.*
48. *Privilegia hæc summum incrementum accepere tempore schismatis Avenionensis; & quid circa hæc decreverit Martinus V. in Concilio Constantiensi?*
49. *Contentiones & difficultates exortæ occasione exemptionum colliguntur ex Decretalibus in Corpore Juris extantibus.*
50. *Capitula & Universitates studiorum etiam eximi cœperunt.*
51. *Occasio exemptionis Capitulorum.*
52. *Qua ratione exempta videantur Universitates.*
53. *Etiam particulares personæ eximi cœperunt.*

I. VAria privilegia & immunitates jam pridem Monachis & Monasteriis indulta fuisse *capite* 2. ostendimus: sed illa solùm immunitatem à certis oneribus & jus eligendi Abbatem spectasse, ibidem notavimus. Quapropter hæc privilegia seu immunitates, non veniunt propriè nomine *exemptionis*, prout hodie communiter sumitur vox *exemptio*, ubi de Monasteriorum, Capitulorum aliorumque Corporum aut locorum vel personarum exemptione agunt Canonistæ: quamvis aliàs similes immunitates dici possent *exemptiones*, quatenus per eas Monasteria aliaque Corpora à quibusdam juribus eximuntur.

II. Hac ratione nonnulli è recentioribus Canonistis exemptionem dividunt in partialem & totalem. Sub priore comprehendentes omnes illas, quibus conceditur immunitas sive exemptio à jurisdictione Episcopi vel Ordinarii, quoad certos quosdam articulos, puta *Cathedratico, Synodico* aliisque ad legem Diœcesanam, juxta recentiorem Canonistarum opinionem, spectantibus; hæcque rursus generalior vel restrictior est, quatenus à pluribus, aut paucioribus hujusmodi Juribus exemit, quod ex tenore privilegii sive immunitatis dignosci debet, quemadmodum capite sequenti ostendetur.

III. Totalis autem & quæ hodie simpliciter & communiter *exemptio* nuncupatur, & de qua præcipuè hoc titulo agitur, à Canonistis definiri solet, libertas illimitata à potestate & Jurisdictione Ordinarii cum immediata subjectione Sedi Apostolicæ; ita ut sic exempti non tantum sint absoluti à Jurisdictione Ordinarii, quoad Jura illa quæ ad legem Diœcesanam referri solent; sed etiam ab iis quæ ad legem Jurisdictionis spectant, ut sunt correctio, punitio, &c. atque ipsum exemptum quodammodo subtrahit auctoritati & Jurisdictioni spirituali sui Episcopi; & immediatè subdit Sedi Apostolicæ.

IV. Hanc speciem exemptionis maluit S. Bernardus vocare *emancipationem*, quam immunitatem aut privilegium *epist.* 42. dicens: *Spoliant* (Abbates) *Ecclesias, ut* EMANCIPENTUR, *redimunt se, ne obediant.*

V. Nec sanè incongruè emancipatio vocatur, argumento ducto ab *emancipatione* legali, qua filiifamilias potestati paternæ substrahuntur, & in quamdam libertatis speciem vindicantur, ac sui juris efficiuntur.

VI. Itaque exemptio hæc omnino disparata est à privilegiis & immunitatibus jam pridem ab Episcopis indultis, & Apostolicâ ac Regia auctoritate roboratis, de quibus supra *capite* 2. & 3. actum est. Quare & ex hujusmodi privilegiis nihil pro auctoritate aut antiquitate exemptionis (prout hodie sumitur, & subtractionem à Canonica Episcoporum auctoritate & correctione complectitur) desumi potest; quandoquidem prædicta privilegia & immunitates Canonicam Episcoporum auctoritatem non attigisse ostenderimus.

VII. Quo verò tempore non tantùm immunitates, sed & exemptiones à Canonica Episcoporum subjectione postulari ac impetrari per Monachos à Sede Apostolica cœperint, non una est omnium opinio.

Nonnulli credunt, S. Gregorium quædam Monasteria & pia loca exemptionis privilegio donasse, atque à potestate Ordinariorum solvisse, & Sedi Apostolicæ immediatè subjecisse.

Negari nequit, quin S. Gregorius specialem in Monachos & Moniales eorumque Monasteria curam suam ac solicitudinem Pastoralem impenderit; multumque solicitus fuerit, ne indebitis oneribus gravarentur, aut vanis prætextibus & dominandi quorumdam libidine vexarentur & turbarentur; sed nullibi eos à Canonica subjectione Episcoporum exemit, aut Episcopali censuræ substraxit; imo ad Eusebium Abbatem scribit *lib.* 2. *Epist.* 24. *indict.* 10. " Qui se contra Præpositos suos erigunt, profecto ostendunt, quia servi Dei esse contemnunt. " Ulteriùs eumdem Abbatem de suo Episcopo justè conquerentem, à subjectio-

jectione non absolvit; sed ut se humiliter subjiciat hortatur. " Et quidem ab illo (Episcopo) hoc quod factum est, » minimè fieri debuit, à te tamen omnino debuit humiliter suscipi: & rursum cùm gratiam reddebat, ad eum » cum gratiarum actione debuit occurri. Quod quia ita à » te factum non est, adhuc cognosco, quia nobis omnino » lacrymarum opus est. Non enim grande est iis non esse » humiles, à quibus honoramur, quia & hoc seculares » quilibet faciunt. Sed illis maximè humiles esse debe» mus, à quibus aliqua patimur: Nam Psalmista dicit: » *Vide humilitatem meam de inimicis meis.* Nos cujus vitæ » sumus, qui humiles esse etiam Patribus nolumus: " Plura vide supra *capite* 2. ubi ostendimus, privilegia à S. Gregorio indulta nullatenus ad hanc exemptionem pertinuisse.

VIII. Exstat quidem ad calcem Epistolarum S. Gregorii privilegium amplissimum exemptionis, quod Monasterio S. Medardi concessisse dicitur hic Sanctus Pontifex. Verùm si tenor hujus privilegii dumtaxat inspiciatur, apparebit indignum esse quod tanto Pontifici adscribatur. Quis enim umquam inscriptionem in Epistolis Pontificum vidit huic similem: *Pretiosissimis lapidibus meritò renitentibus, omnibusque sanctæ Dei Ecclesiæ membris, quorum universale Caput est Christus, Gregorius licet sanctæ Romanæ Sedis Pontificio sublimetur, humillimus tamen servorum Dei servus.*

IX. In ipso privilegii contextu plurimæ occurrunt insolitæ & barbaræ expressiones à stylo & ætate S. Gregorii omnino alienæ; item prærogativæ & Jura Abbati Monasterii S. Medardi conceduntur, nullatenus moribus & disciplinæ istius ætatis consentanea: in ipsis quoque subscriptionibus crassissimi deprehenduntur errores; quemadmodum post Cardinalem Peronium, Jacobum Sirmondum, aliosque viros eruditos, deduxit & ostendit Joannes Launoius Theologus Parisiensis in Scripto cui titulus: *Inquisitio in privilegium quod Gregorius Papa primus Monasterio S. Medardi dedisse fertur*; ac dein latiùs in *Assertione* ejusdem inquisitionis, ubi adeo dilucide suppositionem & fictionem hujus prætensi privilegii demonstrat, ut non credam quod eruditus ullus illud amplius sustinere audebit; præsertim cùm teste Cardinale Bonâ, nec hoc privilegium inter Opera S. Gregorii reperiatur in archivis Romanis, ut sibi à dicto Cardinale scriptum asserit Auctor notarum in Epistolas S. Gregorii editionis anni 1675.

X. Privilegium quod S. Gregorius dedisse dicitur Xenodochio Augustodinensi, & refertur *lib.* 11. *Epist.* 10. licet non æquè à moribus & disciplina ætatis Gregorianæ exorbitet ut præcedens, nihilominus plura exhibet suppositionis argumenta deducta à Joanne Launoio in citata Inquisitione *Corollario* 2. & latiùs in Appendice ad citatam Assertionem *cap.* 10. Item in Assertione Inquisitionis in *Chartam immunitatis quam B. Germanus Parisiorum Episcopus Suburbano Monasterio dedisse fertur, parte* 4. *cap.* 8. quamvis & ipse Launoius *parte* 2. *sect.* 5. ejusdem Assertionis ostendat, hoc qualecumque privilegium Abbatem jurisdictioni Episcopi non subtrahere, sed subjicere: ideoque nullum hinc pro antiquitate exemptionis argumentum desumi posse, quantumvis privilegium genuinum esse probaretur.

XI. Privilegium quod Monasterio S. Germani in Suburbio Parisiensi circa tempora S. Gregorii datum scribitur à S. Germano Parisiorum Episcopo, non obscuriora nec pauciora præfert fictionis & suppositionis indicia, quam illud quod Monasterio S. Medardi indultum fertur à S. Gregorio, quæ latè & dilucidè deduxit citatus Joannes Launoius, tam in Inquisitione in chartam immunitatis S. Germani, quàm in ejusdem *Inquisitionis Assertione* contra librum Roberti Quatremarii Monachi pro defensione dicti privilegii editum.

XII. Christianus Lupus in Scholiis ad *Canonem* 4. Calchedonensem, ait, quod " Monachis adversus Episcoporum » excessus libertatem dare cœperit ad S. Fulgentii preces » Bonifacius Archiepiscopus Carthaginensis, cujus (ait) » Synodus extat integra in Bibliotheca Vaticana. " Meminit & hujus Synodi Joannes Mabilonius *lib.* 1. *De Re Diplomatica cap.* 3. qui & huic exemptionum initium aliquod adscribit.

XIII. Synodum hanc in suo spicilegio edidit Lucas Dacherius, & tomo 4. Concil. general. *col.* 1641. inseruit Labeus, qui recitatis actis hujus Concilii, ad calcem *col.* 1649. monet: " Decretum autem hujus Concilii ex» tat in alio Codice Longobardico vetutissimo Bibliothe» cæ Vaticanæ *num.* 5845. " Deinde immediatè subjicit: *In Concilio sub Sancto Bonifacio Episcopo apud Carthaginem.* " Erunt igitur omnia omninò Monasteria, sicut semper » fuerunt, à conditione Clericorum modis omnibus libe» ra, sibi tantùm & Deo placentia.

Eodem tomo Concil. general. *col.* 1785. extant Concilii Carthaginensis sub Reparato Episcopo anno Christi 534. acta nonnulla, in quibus prædicti Concilii Carthaginensis sub Bonifacio mentio fit, referturque, quod " Felix Episco» pus Ecclesiæ Zactarensis Provinciæ Numidiæ, dixit: De » Monasterio Abbatis Petri, ubi nunc Fortunatus Abbas » constitutus est, quæ temporibus sanctæ memoriæ Boni» facii in Concilio universali nobis etiam præsentibus acta » sunt, inconvulsa permaneant.

Post hæc subditur: " Cætera verò Monasteria etiam ipsa » libertate plenissima perfruantur, servatis limitibus Con» ciliorum suorum in hæc dumtaxat, ut quandoque vo» luerit sibi Clericos ordinare, vel Oratoria Monasteriis » dedicare, Episcopus, in cujus plebe, vel civitate lo» cus Monasterii existit, ipse hujus muneris gratiam com» pleat, salvâ libertate Monachorum, nihil sibi in his præ» ter hanc ordinationem vindicans, neque Ecclesiasticis » eos conditionibus aut angariis subdens. Oportet enim » in nullo Monasterio quemlibet Episcopum cathedram » collocare; aut qui fortè habuerint, habere: nec aliquam » ordinationem, quamvis levissimam, facere, nisi Cleri» corum, si voluerint, habere: esse enim debent Mona» chi in Abbatum suorum potestate. Et quando ipsi Ab» bates de corpore exierint, qui in loco eorum ordinati » sunt, judicio Congregationis eligantur: nec officium si» bi hujus electionis vindicet, aut præsumat Episcopus. » Si qua verò contentio, quod non optamus, exorta fue» rit, ut ista Abbatum aliorum concilio sive judicio finia» tur.

XIV. Si Acta hujus Concilii ritè expendantur, meritò ambigitur, num Monasteria ab omnimoda Episcopi jurisdictione spirituali eximantur; an verò immunitatem dumtaxat à Juribus quibusdam temporalibus consequantur, ut Episcopus, *neque Ecclesiasticis eos conditionibus, aut angariis subdat*, atque liberam electionem Abbatis.

XV. Adhæc, Ferrandus Diaconus Carthaginensis, & Cresconius, Bonifacio, sub quo Synodus Carthaginensis de privilegio Monachorum habita dicitur, coævi fuerunt; quorum prior Canones Carthaginenses in compendium redegit ediditque sub titulo, *Breviarium Canonicum*: posterior verò Canones in unum Corpus redegit, & tamen neuter Synodi à Bonifacio habitæ, aut Canonum ab ea Synodo de libertate Monastica editorum meminit. Meminisset autem uterque, vel alteruter sine dubio (ait Joannes Launoius in citata Assertione Inquisitionis in Chartam Immunitatis S. Germani *parte* 4. *cap.* 6. *sect.* 1.) cùm ex subjecta materia, quæ tractaretur, tum ex eo quoque, quod facta tunc temporis Synodus in utriusque oculos, manum & calamum incurrisset.

XVI. Hinc non leve de veritate ac sinceritate hujus Synodi dubium oritur. Imò Joannes Launoius vel hinc pro suppositione privilegiorum Monasterii Fossatensis, Sandionysiani, & Corbeiensis argumentum desumit, quod in his privilegiis hujus Synodi Carthaginensis acta & Canones reclamentur: præsertim quia in duobus posterioribus privilegiis dictis Canonibus jungitur S. Augustini liber *De Ecclesiasticis Gradibus*, quia tamen nec in Catalogo librorum S. Augustini, quem confecit Possidius, extat; nec

Vene-

Venerabilis Beda meminit; neque in ulla Operum S. Augustini editione comparuit hactenus, etiam inter Opera, quæ vel Librariorum errore, vel unius Codicis comparatione Augustino perperam adscripta, & in appendices in ultima editione rejecta sunt.

XVII. Refertur tomo 6. Concil. general. *col.* 523. Epistola Adeodati Papæ scripta circa annum 675. ad universos Episcopos Galliæ de privilegio quod concessum est Abbati Monasterii S. Martini Turonensis.

XVIII. In hac Epistola narrat Pontifex, quòd Ægidius religiosus Presbyter & Abbas Monasterii S. Martini sibi supplicaverit, ut privilegium ei concedere dignaretur; ac dein subdit: "Parumper autem ambiguimus, idcirco quod mos atque traditio Sanctæ nostræ Ecclesiæ » plus non suppetat, à regimine Episcopalis providentiæ » religiosa loca secernere.

Ad quæ verba reflectens Baronius ait: "Ex cujus Scri- » pto illud fit manifestum, jam cessasse Romanos Pontifi- » ces ejusmodi immunitates concedere Monasteriis, cùm » dicat: Mos atque traditio Sanctæ nostræ Ecclesiæ plus » non suppetat à regimine Episcopalis providentiæ reli- » giosa loca secernere. Id fortasse, quod experimento di- » dicissent, ejusmodi immunitates obfuisse potiùs, quam » profuisse Monasticæ Observantiæ.

XIX. Dein prosequitur Pontifex, narrans, quod ubi Crotberti Turonensis Episcopi libertatem Monasticam scripto concessam comperit, "in cujus volumine (ait) & » aliorum per Gallicanam videlicet Provinciam constitu- » torum Antistitum ad id consensum præbentium subscri- » ptiones subter annexas inspeximus, nullatenus jam exor- » tem rationis ac Canonicæ regulæ tantorum Episcoporum » consonam sententiam fore perpendimus. Propterea & » nos erga quod iidem Fratres nostri reverendissimi præ- » sentes, conferre providerunt, simili censura ex aucto- » ritate profecto Apostolorum Principis, cui claves ligan- » di atque solvendi Conditor atque Redemptor omnibus » tribuit, identidem firmari concessimus.

Hinc non obscurum est, Pontificem noluisse prius hoc privilegium concedere, nisi postquam ipsi compertum fuit, Episcopos jam tum illud dedisse, aut consensisse saltem voluisse, quod & solicitè cavit, ubi in fine rursus hanc clausulam parentheli includit, *quod etiam Præsules consona sententia definierunt.*

Unde si verum atque genuinum sit Adeodati hoc privilegium, ex illo constat, sæculo septimo solitos non fuisse Pontifices hujusmodi privilegia concedere, nisi illa prævie ab Episcopis essent concessa aut probata: ita ut Pontificalis concessio veriùs esset privilegii ante dati confirmatio, quam novi concessio.

XX. Dixi, si verum atque genuinum sit Adeodati privilegium; multa quippè sunt, quæ non parum suspectum reddant hoc privilegium seu Epistolam Adeodati.

Atque imprimis, quòd innuat, jam cessasse Pontifices, hujusmodi immunitates concedere Monasteriis; indirectè innuendo, antehac à Pontificibus plures similes immunitates indultas fuisse, uti notavit Baronius: cum tamen nullibi hujusmodi authentica privilegia à Pontificibus ante annum 675. concessa reperiantur; neque ullus illius ætatis Scriptor illorum meminerit; nec legantur ullæ querelæ adversus similium privilegiorum abusus ob quos Pontifices à dandis supersedissent.

Præterea, quod non semel occurrat *Religiosus Presbyter & Abbas*, argumentum est haud leve, hanc Epistolam sæculo X. aut XI. quo Abbates seculares invaluerant, fabricatam esse; quo argumento aliquando & P. Papenbrochius inductus fuit, ut hoc privilegium tamquam fictitium rejiceret in Propylæo antiquario tomo 2. Sanctorum mensis Aprilis præfixo, ubi *parte* 1. *cap.* 10. *num.* 127. ita loquitur. "Quod apud Baronium ex Papirio Massono ha- » betur, velut ab Adeodato Papa sub anno 675. concessum » Turonensi Monasterio & Monachis S. Martini, id licet » sit mutilum extrema parte, satis tamen habet unde no- » vitia fictio deprehendatur, dum identidem *Religiosi* Ab- » batis meminit ex usu ejus temporis quo res Monastica » tantum dispendium accepit, quantum queri vix fas est » per Abbates *seculares.*

Scio ipsum Patrem Papenbrochium in suo Conatu Chronico-historico judicium suum de fictione hujus privilegii retractasse, eidem Turonensi Monasterio libenter gratulans tam vetustum privilegium. Quod adverterit (ait) *Religiosum* hîc non aliter dici, ac nunc diceremus *Reverendum:* quam reflectionem desumpsit ex Mabilonio *lib.* 1. *De Re diplomat. cap.* 3. qui ibidem ostendere conatur, titulum *Religiosi* datum fuisse Abbatibus ante exortos Abbates seculares.

Verùm si totus privilegii contextus legatur, nescio an ibi epithetum *Religiosus* aliter sumi queat, quàm ut *seculari* opponatur: ipseque Papenbrochius sat grave suæ retractationis fundamentum habuerit.

Et ut daremus, vocem *Religiosus* hîc non opponi Abbati *sæculari*; neque hinc fictionis sufficiens argumentum desumendum foret, nequaquam tamen propterea Turonensi Monasterio de antiquitate sui privilegii *gratulandum* videbatur: quandoquidem alia essent non levia indicia & argumenta, quæ hoc privilegium ut minus admodum de fictione & suppositione suspectum faciant; quæ doctè proponit Joannes Launoius in assertione Inquisitionis in privilegium S. Medardi *parte* 3. *cap.* 20.

XXI. Quidquid sit, hoc satis compertum est, quod ante sæculum XI. aut XII. distinctio inter Monasteria exempta & non exempta in Synodis aut genuinis scriptis illius ætatis non occurrat; sed Monasteria passim generaliter & indefinitè Episcoporum spirituali regimini subjecta dicantur.

XXII. Insuper & illud notandum, quod ante illa sæcula non occurrant illæ adversus hasce Monasteriorum aut Abbatum exemptiones querelæ: quæ sæculo XI. & sequentibus frequentes & graves fuere. Indicium haud obscurum, vel sæculo undecimo primum esse exortas exemptiones illas, aut saltem adeo multiplicatas, ut multorum querelas excitarent.

XXIII. Sanctus Bernardus sub initium sæculi XII. scribens ad Henricum Senonensem Archiepiscopum, sive in tractatu *De Moribus & Officio Episcop. cap.* 9. quam altè de Abbatibus exemptionem à jurisdictione Episcoporum ambientibus queritur! "Miror (ait) quosdam in » nostro Ordine Monasteriorum Abbates hanc humilita- » tis regulam odiosa contentione infringere: & sub hu- » mili (quod pejus est) habitu & tonsura tam superbè » sapere, ut cum ne unum quidem verbulum de suis im- » periis subditos suos prætergredi patiantur, ipsi propriis » obedire contemnant Episcopis. Spoliant Ecclesias, ut » emancipentur, redimunt se, ne obediant. Non ita Chri- » stus, ille siquidem dedit vitam, ne perderet obedien- » tiam: quâ isti ut careant, totum fere suum suorumque » victum expendunt. Quid hoc est præsumptionis, ô » Monachi? Neque enim quia Prælati Monachis, ideo » non Monachi: nempe Monachum facit professio, Præ- » latum necessitas.

XXIV. Et infra: "Sed non propter me, inquit, fa- » cio, sed quæro Ecclesiæ libertatem. O libertas omni » (ut ita loquar) servitute servilior! Patienter ab hu- » jusmodi libertate abstineam, quæ me pessimæ addicat » superbiæ servituti. Plus timeo dentes lupi, quam vir- » gam pastoris. Certus sum enim ego Monachus, & Mo- » nachorum qualiscumque Abbas, si mei quandoque Pon- » tificis à propriis cervicibus excutere jugum tentavero, » quod satanæ mox tyrannidi meipsum subjicio. Adver- » tens nimirum cruenta illa bestia, quæ circuit quærens » quem devoret, elongatam custodiam: heu! statim » insilit in præsumptorem. Merito enim non cunctatur » præsidere superbo, qui se jure regem gloriatur super » omnes filios superbiæ. Quis dabit mihi centum in mei » custodiam deputari Pastores? Quantò plures sentio mei

» curam gerere, tantò securior exeo in pascua. Stupenda » insania! Animarum non cunctor turbas mihi custodiendas colligere: & unum super propriam gravor habere » custodem. Et quidem subjecti me de reddenda pro se » ratione solicitant: Qui autem præsunt mihi *ipsi potius* » (Paulo dicente) *pervigilant tamquam rationem pro me* » *reddituri*. Illi etsi honorant, onerant: hi non tam premunt, quam protegunt. Scio me legisse: *Judicium du-* » *rissimum his qui præsunt, exiguo autem conceditur mise-* » *ricordia*. Quid igitur vos, ô Monachi, Sacerdotum » gravat auctoritas? Metuitis infestationem? Sed si quid » patimini propter justitiam, beati. Sæcularitatem con- » temnitis: Sed sæcularior nemo Pilato, cui Dominus » astitit judicandus.

XXV. Quamvis hæc contra sui Ordinis Abbates dicat Bernardus, certum nihilominus est, & Cluniacensibus idipsum à S. Bernardo objectum esse, ex *Epistola* 28. *lib.* 1. Petri Venerabilis Abbatis Cluniacensis. In hac enim Epistola scribit hic Abbas Cluniacensis, inter alia objici Cluniacensibus, quod *proprium Episcopum habere refugerent*. Respondet verò Petrus, id verum non esse, cum pro *proprio* Episcopo agnoscant Romanum Episcopum. " Hunc unum & maximum nos habere Episcopum » gloriamur (ait) *huic soli* specialiter obedimus: ab hoc » solo, si causa, quod absit, exigeret, interdici, suspen- » di, atque excommunicari possumus. Hoc ipsius Sanctæ » Sedis irrefragabilis sanxit auctoritas: nec unius tantùm, » sed multorum Decreta inde apud nostram matricem Ec- » clesiam conservantur. Hæc ipsi ita condiderunt, non » ut hanc, de qua loquimur, Cluniacensem Ecclesiam » alteri Episcopo priùs eam possidenti auferrent, sed à » Fundatoribus, qui eam in proprio alodio construxerant, » rogati, ut propriam retinuerunt, atque soli Romano » Pontifici eam in æternum subjacere decernentes, plu- » ribus hoc privilegiis confirmaverunt.

XXVI. Rationibus his in justificationem Cluniacensium adductis, tandem concludit: " Si autem adhuc perstatis, & nos malè agere jactatis, illum quem obtendimus » impetite, & nobis dimissis cum illo agite.

XXVII. Videns ergo Bernardus, Cluniacenses aliosque ab Episcoporum auctoritate sese subtrahentes, auctoritatem Sedis Apostolicæ in suam defensionem advocare; hocque clypeo se tutos credere, querelam suam scribens ad Eugenium III. Papam exponendam credidit *lib.* 3. *cap.* 4. *De Consideratione*. " Murmur loquor (inquit) & » querimoniam Ecclesiarum. Truncari se clamitant ac » demembrari. Vel nullæ, vel paucæ admodum sunt, » quæ plagam istam aut non doleant, aut non timeant. » Quæris quam? Subtrahuntur Abbates Episcopis, Episcopi Archiepiscopis, Archiepiscopi Patriarchis sive Pri- » matibus. Bonane species hæc? Mirum si excusari queat » vel opus. Sic factitando probatis vos habere pleni- » tudinem potestatis, sed justitiæ forte non ita. Faci- » tis hoc quia potestis; sed utrum & debeatis, quæstio » est.

XXVIII. Post hæc ostendere conatur, quam indecens sit, Ecclesias Episcopis inferioribus subtrahere, & sibi immediatè subjicere: " Quid item tam indignum tibi, » quam ut totum tenens, non sis contentus toto, nisi mi- » nutias quasdam, atque exiguas portiones ipsius tibi cre- » ditæ universitatis, tamquam non sint tuæ, satagas nes- » cio quomodo adhuc facere tuas? Ubi etiam meminisse » te volo parabolæ Nathan de homine, qui multas oves » habens, unam quæ erat pauperis concupivit. Huc quo- » que veniat factum immo facinus Regis Achab, qui re- » rum summam tenebat, & unam vineam affectabat. » Avertat Deus à te quod ille audivit: *Occidisti, & pos-* » *sedisti*.

XXIX. Deinde ne forsan ob fructum & commodum in Monasteria & disciplinam Regularem ex concessa exemptione redundantia, eam justè à Sede Apostolica concedendam esse crederet, subjungit: " Nolo autem prætendas mihi fructum emancipationis ipsius: nullus est enim, » nisi quod inde Episcopi insolentiores, Monachi etiam » dissolutiores fiunt. Quid quod & pauperiores? Inspice » diligentius talium ubique libertorum & facultates & » vitas, si non pudenda admodum & tenuitas in his, & » in illis sæcularitas invenitur. Matris noxiæ libertatis » gemina soboles hæc. Quidni peccet licentiùs vagum » & malè liberum vulgus, cum non sit qui arguat? Quidnì licentiùs quoque spolietur ac deprædetur inermis re- » ligio, cum non sit qui defendat?

His aliisque emancipationum incommodis relatis concludit: " Non est arbor bona faciens fructus tales, inso- » lentias, dissolutiones, dilapidationes, simultates, scan- » dala, odia: quodque magis dolendum, inter Ecclesias » inimicitias graves, perpetesque discordias. Vides quam » verus sit sermo ille: *Omnia mihi licent, sed non omnia* » *expediunt*. Quod si forte nec licet: Ignosce mihi, » non facile adducor consentire quod tot illicita partu- » rit.

XXX. Præterea emancipationes seu exemptiones justitiæ, quæ jus suum cuique tribuendum docet, repugnare contendit: " Tunc tibi licitum censeas, suis Ecclesias » mutilare membris, confundere ordinem, perturbare ter- » minos quos posuerunt patres tui? Si justitiæ est jus cui- » que servare suum; auferre cuiquam sua, justo quomo- » do poterit convenire?

XXXI. Cùm autem Cluniacenses dicerent, Cluniacum ab ipso Fundatore fuisse Sedi Apostolicæ subjectum, & in sua fundatione ab eadem retentum: ideoque nihil Episcopo substrahi à Sede Apostolica; sed dumtaxat retineri, quod petente Fundatore ipsa acceptavit; respondit S. Bernardus: " Nonnulla tamen Monasteria, sita in » diversis Episcopatibus, quod specialiùs pertinuerint ab » ipsa sui fundatione ad Sedem Apostolicam pro volun- » tate Fundatorum, quis nesciat? Sed aliud est quod lar- » gitur devotio, aliud quod molitur ambitio impatiens » subjectionis. " Quasi diceret; verum est, nonnulla Monasteria ab ipsa sui fundatione ad Sedem Apostolicam pro voluntate Fundatorum specialiter pertinere; sed *aliud est quod largitur devotio*, nimirum Fundatorum, *aliud quod molitur ambitio impatiens subjectionis*: Hæc enim à disciplina & correctione atque subjectione Episcoporum se subducere per emancipationem molitur; illa verò non quærit, nec largitur emancipationem; sed solam Sedis Apostolicæ protectionem ad conservationem eorum quæ à Fundatoribus donata sunt, & liberæ Abbatis electionis. Quod à S. Bernardo verissimè dictum fuisse, ex dictis capite præcedenti colligi potest, & latiùs exponetur capite sequenti ubi ostendemus, quod Fundator Cluniacensium dumtaxat Sedis Apostolicæ protectionem postulaverit; & quod specialis protector Sedis Apostolicæ non inferat exemptionem.

XXXII. Hinc & sat apparet, quod privilegia & immunitates jam pridem ab Episcopis & Romanis Pontificibus concessa, tamquam plenæ exemptiones, sensim à Monachis reputari cœperint. Unde & Petrus Abbas Cluniacensis in citata *Epistola* 28. ut exemptionum antiquitatem adstrueret, allegat Epistolas S. Gregorii ad Luminosum Abbatem, & Castorium Episcopum Ariminensem: cum tamen nec S. Gregorius in his Epistolis de exemptionibus loquatur, nec data primitus privilegia ad exemptiones à spirituali jurisdictione spectarent, uti *cap.* 2. dictum est.

XXXIII. Circa idem tempus, quo in Galliis contra exemptiones seu emancipationes quæritur S. Bernardus, in easdem stylum strinxit in Anglia celebris ille ac eruditus Bathoniensis Archidiaconus Petrus Blesensis.

Fidem facit Epistola 68. quæ quidem sub nomine Richardi Archiepiscopi Cantuariensis dirigitur ad Alexandrum III. sed Petri Blesensis calamo & stylo exarata. In hac vehementi atque acerbiore stylo exemptiones invadit; easque iisdem pene coloribus quibus Bernardus depingit. " Adversus Primates & Episcopos intumescunt » Abbates, nec est, qui majoribus suis reverentiam ex-

» hibeat

» hibeat & honorem. Evacuatum est obedientiæ jugum, » in qua erat unica spes salutis, & prævaricationis antiquæ remedium. Detestantur Abbates habere suorum » excessuum correctorem, vagam impunitatis licentiam » amplectuntur, claustralisque militiæ jugum relaxant in » omnem desiderii libertatem. Hinc est, quòd Monasteriorum ferè omnium facultates datæ sunt in direptionem & prædam. Nam Abbates exteriùs curam carnis » in desideriis agunt, non curantes, dummodò lautè exhibeantur, & fiat pax in diebus eorum: claustrales verò, tamquam acephali otio vacant & vaniloquio: nec » enim præsidem habent, qui eos ad frugem vitæ melioris inclinet.

XXXIV. His aliisque pessimis emancipationum & exemptionum fructibus enumeratis, concludit: " Quid » est eximere ab Episcoporum jurisdictione Abbates, nisi » contumaciam, ac rebellionem præcipere, & armare filios in parentes?

Deinde nonnullis interpositis, ait: " Monasteria enim, » quæ hoc beneficium damnatissimæ libertatis sive Apostolica auctoritate sive quod frequentius est, Bullis adulterinis adepta sunt, plus inquietudinis, plus inobedientiæ, plus inopiæ incurrerunt: ideoque & multæ domus, » quæ nominatissimæ sunt in sanctitate & religione, has » immunitates aut nunquam habere voluerunt, aut habitas continuò rejecerunt.

XXXV. Denique rogat Pontificem, ut si Malmisburiensis Abbas (occasione cujus hæc Epistola scripta fuit) ipsum accedat, " illius non admittat privilegia, donec manifestè liqueat ex collatione Scripturæ & Bullarum, quo tempore & à quibus Patribus sint indulta.

Rationem hujus præmittendæ indagationis subjungit: " Falsariorum enim præstigiosa malitia ita in Episcoporum contumeliam se armavit, ut falsitas in omnium ferè Monasteriorum exemptione prævaleat, nisi in decisionibus & examinationibus faciendis Judex veritatis » exactior districtissimus intercedat.

XXXVI. Contra exemptiones non mitiori stylo à Petro Blesensi exarata est *Epistola* 90. qua fratrem suum recenter electum in Abbatem Maniacensem hortatur, ut vel hisce exemptionis privilegiis, vel dignitati Abbatiali renuntiet: " Si Romanus Pontifex à jurisdictione vestri » Episcopi vos exemit, nolite quæso uti privilegio, quod » materiam rebellionis inducit.

Et infra: " Per salutem itaque Patris qui nos genuit, » & per ubera quæ suximus in eadem matre, frater, unicè vos adjuro & deprecor, ut in signum *plenæ humilitatis*, Pontificalia resignetis insignia: aut, si hoc sine » scandalo fieri nequit, renuntietis in manu Domini Papæ » Monasterii administrationem, & substituto ibi ad instantiam vestram Pastore idoneo, vos ad claustrale otium » & salubrem militiam convertatis.

XXXVII. Eodem declinante sæculo XII. scribebat Joannes Saresberiensis Episcopus Carnotensis, vir in Divinis Scripturis eruditus, & in sæcularibus litteris nobiliter doctus, nec minus religione, quam scientia venerabilis, teste Joanne Trithemio.

Hic *lib.* 7. *cap.* 21. *De Nugis Curial.* teterrimo stylo describit quosdam hypocritas, qui sub pallio religionis homines miserè seducebant, & eorum marsupia evacuabant; utque hæc impunè faciant: " Ad Ecclesiam Romanam confugiunt (ait) quæ mater pietatis religioni » consuevit providere quietem. Implorant opem ejus, » protectionis implorant clypeum, ne cujusquam possint » malignitate vexari, & se possint plenius exhibere, & » charitatis exhibere manus, ne decimas dent, Apostolico » privilegio muniuntur. Procedunt ulterius, & quo sibi » plura impunè liceant, *à jurisdictione* omnium Ecclesiarum seipsos eximunt, & efficiuntur Romanæ Ecclesiæ » filii spirituales.

Dein relatis pluribus horum hypocritarum fraudibus & excessibus, addit hoc notandum: " Si eis obloqueris, religionis inimicus, & veritatis diceris impugnator. " Hoc quam frequenter hodie verificetur, notius est, quam ut probari debeat.

XXXVIII. Hisce omnibus consonat, qui sub finem sæculi XII. floruit Petrus Cantor, qui multum invehitur in has exemptiones, in verbo Abbreviato *cap.* 44. cujus hoc est summarium: *Contra eos qui exuunt se à jurisdictione suorum Prælatorum*: atque inter alia dicit: " Cum » quælibet Provincia suum habeat Metropolitanum, quælibet Diœcesis suum Episcopum, absurdum & enormè » videtur, Ecclesiam vel Abbatem esse in Episcopatu illius, & de Episcopatu illius, & non sub Episcopo illius Diœcesis: non ei subjectus, licet sit de Episcopatu » & in Episcopatu illius.

XXXIX. Horum aliorumque querelæ admodum verisimile reddunt, exemptionum usum sæculo XII. vel initium sumpsisse, aut magnum tum incrementum accepisse, ut tot querelas præteritis temporibus ignotas excitarit.

XL. Verùm licet hæ sanctorum & illustrium virorum querimoniæ novitiam probare videantur exemptionum originem, has tamen suffocare non potuisse evincunt sequentium sæculorum frequentissimæ querelæ, nec non remedia ad earum abusus coercendos adhibita. Concilium Lateranense sub Alexandro III. in *cap.* 3. ꝟ *De Privileg.* ait: " Fratrum & Coepiscoporum nostrorum conquestione comperimus, quod Fratres Templi & Hospitalis & » alii Religiosi indulta sibi ab Apostolica Sede privilegia » excedentes, contra Episcopalem auctoritatem multa » præsumant, quæ ad scandalum faciunt, & grave pariunt periculum animarum.

Easdem querelas sæculo XIII. renovavit Concilium Lateranense sub Innocentio III. in *cap.* 12. ꝟ *De Excessib. Prælat.*

XLI. Eodem sæculo XIII. exorti Ordines Fratrum Mendicantium; attendentes eorum sanctissimi Fundatores & Patres, quantas hæc privilegia in Ecclesia turbationes, & Episcoporum atque Prælatorum querelas & offensiones excitarent, ab iis abstinendum judicarunt; atque subjici Episcopis voluerunt: præsertim quia Ordines suos ita instituere intendebant, ut ipsorum Sodales Episcopis & Pastoribus cooperatores ac subsidiarii accederent, uti supra *parte* 1. *tit.* 3. *cap.* 7. ostendimus.

XLII. Quam alienus ab exemptionibus ac privilegiis fuerit S. Franciscus, ostendit piissimum ejus testamentum, in quo inter alia monita hoc moriens filiis suis datum voluit. " Præcipio firmiter Fratribus universis per » obedientiam, quod ubicumque sint, non audeant petere aliquam litteram in Curia Romana: " adeoque nec litteras exemptionis: quod & probat ejusdem Sancti Patris apophthegma: " Hoc meum & Fratrum meorum » est privilegium, nullum habere privilegium super terram, sed omnibus obedire, & inferiores nos omnibus » reputare.

XLIII. Meritò proinde Cardinalis Baronius ad annum 676. notat, " ut Monachi ab Episcopali obedientia hujusmodi privilegiis se subtraherent, nec gratum fuit S. Francisco; sed Fratris Eliæ, hominis non » divino spiritu, sed carnis prudentia nitentis, opus » fuit.

XLIV. Quod & in Ordine S. Francisci effectum fuit, per Fratrem Eliam ejusque asseclas id & sensim in cæteris Mendicantium Ordinibus obtinuit.

XLV. Cum autem hæc privilegia ultra Monasticam ac domesticam disciplinam ad functiones hierarchicas, ipsi extenderent; atque in his ab Episcopali auctoritate exemptos se prætenderent, mirum quantâ ex his privilegiis scandala & contentiones exorta sint; quantæque adversus hos privilegiatos Fratres hinc excitatæ Prælatorum querelæ.

XLVI. Gravissimas querimonias Episcoporum Provinciæ Remensis circa annum 1287. (dum notabilis Belgii nostri portio huic Provinciæ in spiritualibus suberat) videre

videre licet in Epistola circulari ex Concilio Provinciali data: quâ deplorant scandala & animarum pericula, quæ in populo & Clero sunt exorta, eo quod Fratres Prædicatores & Minores Bullas privilegiorum se intelligere dicerent & assererent " eo modo quod dilucidè obviant juri » communi, Conciliis & Constitutionibus Romanorum » Pontificum, & intentioni etiam concedentis.

Vide latiùs hæc relata in Epilogo *Repaguli Canonici adversus nimiam exemptionum à jurisdictione Episcoporum extensionem*: ubi & referuntur verba Alvari Pelagii ex *lib. 2. De Planctu Ecclesiæ cap. 66.* quibus exponit, quanta mala Ordo Minorum passus sit, quia contra voluntatem S. Francisci in suo Testamento declaratam privilegia fuerunt impetrata.

XLVII. In Concilio Viennensi sub initium sæculi XIV. " agitatum fuisse de revocandis exemptionibus, » restituendoque Episcopis vetere jure in religiosas fami» lias, quæ in eorum Diœcesibus agerent, " scribit Odericus Raynaldus in appendice ad annum 1312. *num.* 24. Additque: " Afferebantur etiam ab Episcopis variæ que» relæ contra exemptos, à quibus Episcopalis ordinis au» ctoritatem contemni, pluraque contra fas sub exem» ptionum clypeo pertentari expostulabant.

XLVIII. Porrò privilegia hæc numquam majus incrementum sumpsere, quam cum in Ecclesia Romana schismata fuerunt: tunc enim Romani Pontifices, aut pro talibus se gerentes, ut Ordines, Capitula vel potentiores personas sibi faventes haberent, facilè novis privilegiis & gratiis cumulabant; quemadmodum in luctuoso illo schismate, quod ab obitu Gregorii XI. incœpit, & vix finem accepit in electione Martini V. contigisse deplorat ipse Martinus V. in Bulla *De Exemptionibus Sess.* 43. Concilii Constantiensis evulgata, in *grave ipsorum Ordinariorum præjudicium*: quapropter, paucis exceptis, omnes exemptiones ab obitu dicti Gregorii XI. concessas sacro approbante Concilio (Constantiensi) revocat, atque Ecclesias, Monasteria & alia loca in pristinam Ordinariorum jurisdictionem reducit, addita hac notanda clausula: *Non intendimus exemptiones de cætero facere, nisi causâ cognitâ, & vocatis quorum interest.* Extat hæc Bulla Martini V. Tomo 12. Concil. General. *col.* 254.

XLIX. Cæterùm quam frequentes fuerint circa has exemptiones excessus, quotque excitatæ quæstiones sæculo XIII. & sequentibus, probant omnia illa tum Conciliorum Decreta, tum Pontificum Romanorum Decretales Corpori Canonico inserta, quibus & quæstiones resolvuntur, nec non regulæ quædam statuuntur, quibus abusibus obviam eatur, & exemptionibus hisce limites figantur, quæ pro hodierna praxi & disciplina capite sequenti exponemus.

L. Ex citata Bulla Martini V. patet, non tantùm Religiosos eorumque Monasteria privilegia exemptionis obtinuisse; sed & Capitula Canonicorum, nec non Studiorum Scholas sive Universitates, à jurisdictione Episcoporum fuisse exempta; quod & moderna praxis quoque evincit.

LI. Quandonam Capitula Canonicorum præsertim Cathedralium exemptiones prætendere cœperint, incertum est. Illud apparet sæculo XII. nondum horum exemptiones notas fuisse. Neque enim ullæ de hac exemptione apud S. Bernardum aliosve ei coævos Auctores querimoniæ occurrunt; sed hæ dumtaxat contra Religiosorum exemptiones diriguntur.

LII. Quapropter admodum verisimile est, ad exemplum Religiosorum, sæculo XIII. & sequentibus, Capitula cœpisse exemptiones à jurisdictione Episcoporum prætendere; easque sensim prætextu immunitatis in temporalibus, & correctionis, quam Capitulum vel Decanus habebant, invaluisse, dissimulantibus subinde Episcopis, aut etiam consentientibus, maximè dum electio Episcoporum à Capitulis dependebat; uti rectè advertit & deduxit Advocatus Regius coram Parlamento Parisiensi, in causa pendente in eodem Parlamento inter Archiepiscopum Senonensem & ipsius Capitulum Cathedrale prætendens exemptionem: integer discursus refertur in Opere cui titulus: *Journal des Audiences*, tomo 3. *lib.* 1. *cap.* 31. Plura Capitula etiam Cathedralia exempta enumerat Joannes Lomede in Senatu Parisiensi Patronus in Tractatu *De Exemptionibus Ecclesiasticis cap.* 4.

LIII. Universitates quando jurisdictioni Ordinariorum subtrahi, & Sedi Apostolicæ immediatè subjici cœperunt, similiter incertum est. Illud valde verisimile est, rationem hujus subtractionis esse, quod cum Universitates præcipuè ad scientias tradendas sint institutæ; atque inter scientias emineat scientia Theologica, quæ & difficiliores & graviores quæstiones & controversias parere solet, maluerint, tutiusque judicaverint, Sedi Apostolicæ suarum difficultatum & quæstionum decisiones, ac unà modum docendi, & regimen Academicum esse subjectas, quam particulari Episcopo, in cujus Diœcesi Universitas esset erecta. Accedit, quod tandem invaluisset, ut publicæ Universitates auctoritate Sedis Apostolicæ erigerentur, & privilegiis donarentur, quemadmodum sub initium sæculi XV. hæc Universitas auctoritate Martini V. primum quoad quatuor Facultates erecta est, quibus per Eugenium IV. immediatum Martini V. successorem Facultas Theologica adjuncta; variisque privilegiis per dictos Pontifices eorumque successores decorata fuit Universitas; quam & sibi immediatè subjectam voluerunt, uti & modo ab Ordinarii jurisdictione exempta manet, uti ex Præside Everardi refert Erasmus à Chokier De Jurisdictione Ordinarii in exemptos *parte* 1. *quæst.* 27. & addit: *Latèque per privilegia Lovanii typis mandata probatum est.*

LIV. Exemplo Religiosorum & Canonicorum cœperunt & singulares personæ seu Regulares seu sæculares variis titulis sibi exemptionem & libertatem à subjectione sui Episcopi impetrare, quemadmodum ipsa Synodus Tridentina pluribus locis insinuat; atque signanter *Sess.* 24. *cap.* 11. *De Reformat.* ubi & deplorat, has exemptiones perturbationem in Episcoporum jurisdictione excitare, & exemptis occasionem laxioris vitæ præbere. Sed de his latius infra *capite* 6.

CAPUT V.

Principia quædam Juris in hac materia Exemptionum notanda.

1. *Exemptiones juri communi sunt adversæ.*
2. *Ideoque & odiosæ.*
3. *Et etiam tamquam odiosæ restringendæ.*
4. *Non judicandum pro exemptione, nisi verbis expressis sit concessa.*
5. *Receptio in protectionem specialem Sedis Apostolicæ non probat exemptionem.*
6. *Fundatores solebant petere litteras protectionis; & nominatim protectionum Sedis Apostolicæ petiit Fundator Cluniacensium.*
7. *Jubet hic Fundator annuum censum solvi Ecclesiæ Romanæ.*
8. *Solutio censûs in signum protectionis non arguit exemptionem.*
9. *Fundator Cluniacensium censum voluit solvi in signum* protectionis.
10. *Licet non exprimatur censum solvi in signum* protectionis, *non tamen ejus solutio infert exemptionem.*
11. *Unde non rectè voluerunt Cluniacenses Monasterium suum in sua fundatione fuisse exemptum.*
12. *Sed rectè dixit S. Bernardus, aliud esse quod largitur* devotio Fundatorum, *& aliud quod molitur* ambitio *impatiens subjectionis.*

13. *Quandonam solutio census probet exemptionem?*
14. *Exemptio non probatur verbis* narrativis *in litteris Pontificis occurrentibus.*
15. *Exemptio probatur, si Pontifex positivè asserat, ipsam Ecclesiam esse exemptam.*
16. *Item si asserat, eam ad jus & proprietatem Romanæ Ecclesiæ* specialiter *vel* simpliciter *pertinere.*
17. *Item si pronuntiet, quod Ecclesia sit* libera; *vel quod ad indicium* libertatis *solvat censum Romanæ Ecclesiæ.*
18. *Si Ecclesiam eximat ab Ordinarii potestate.*
19. *Si recipiantur in proprios &* speciales subditos *Romanæ Ecclesiæ, secùs si in speciales* filios.
20. *Quæ ratio diversitatis?*
21. *Cur Dominus servum nominando suum filium censeatur dare libertatem potius, quàm Pontifex nominando filios Romanæ Ecclesiæ.*
22. *Licet Abbati aut Capitulo detur jurisdictio, non propterea arguitur exemptio.*
23. *Dum exemptio est dubia, Ordinarius utitur sua auctoritate.*
24. *Si possessio sit pro exemptione, hæc manet quousque contrarium in petitorio probetur.*
25. *Exemptio intra terminos privilegii concludenda.*
26. *Et ex tenore privilegii de ea judicandum.*
27. *Divisio exemptionis in personalem & localem seu mixtam.*
28. *Utriusque exemplum ex Jure communi.*
29. *Exemptio personalis apparet magis odiosa.*
30. *Exemptio localis seu mixta non operatur, si delictum sit commissum, aut contractus initus, vel res sita in loco non exempto.*
31. *Secus, si fuerit personalis.*
32. *Exemptio Ecclesiæ Conventualis aut Collegiatæ non comprehendit Presbyterum habentem curam Parochianorum; & quare?*
33. *Exemptio personalis sequitur personam ubicumque locorum.*
34. *Non tamen extenditur ad ea quæ gerit ut Præfectus loco non exempto.*
35. *Exemptio Canonicorum Capellæ Ducis Burgundiæ non eximit ipsos in qualitate Parochorum.*
36. *Ex his conficitur regula, quod exempti in una qualitate, non sint propterea exempti in alia qualitate.*
37. *Hinc exemptio Canonicorum non extenditur ad functiones hierarchicas.*
38. *Similiter exemptio Academica non extendenda ultra Academica.*
39. *Unde admittit Academia Ordinationes Episcoporum super vita & honestate suorum Clericorum in Academia residentium.*
40. *Decretum Synodi Mechliniensis super delatione habitus Clericalis à Beneficiatis Academicis.*
41. *Optandum ut Episcopi Beneficiatos in Academia studentes ad habitum Clericalem cogerent.*
42. *Exemptio Regularibus indulta restringenda ad ea quæ* ut Regulares agunt.
43. *Unde ad functiones hierarchicas non porrigenda.*
44. *Exemptio etiam totalis non abscindit exemptos à Diœcesi, nec facit locum exemptum nullius Diœcesis.*
45. *Tenentur exempti generalibus Legibus concernentibus regimen Diœcesis in materia omnibus communi.*

I. IN præcedentibus abundè probatum fuit, non tantùm Clericos, sed & Monachos & Moniales speciatim jurisdictioni & correctioni Episcoporum ex Canonica Institutione esse subjectos; ac per consequens, exemptiones seu Clericos seu Monachos ab ea subducentes Canonicæ Institutioni & Juri communi esse odiosas.

II. Cùm autem Ecclesia desideret, ut quantum fieri potest, Canones & Jura morum directionem & disciplinam spectantia inviolata permaneant, violentum omninò atque *odiosum* reputat, omnem quem ob certas circumstantias pati cogitur, à Sacris Canonibus & Jure communi recessum. Unde illud Glossæ à Canonistis vulgò probatum: *Regulæ & antiquo juri standum est, nisi in quantum reperimus recessum.*

III. Hinc nemo Canonistarum dubitat, quin exemptiones tamquam à Jure & Canonibus recedentes, comprehendantur sub *odiosis* de quibus pronuntiat *Cap. 1. De R. J. in 6. Odia restringi, & favores convenit ampliari.* Similiter & hanc Juris Regulam in *Cap. 28. eod.* exemptionibus esse applicandam: *Quæ à jure communi exorbitant, nequaquam in consequentiam sunt trahenda.* Præsertim quia exemptiones sunt ex iis privilegiis & recessibus à jure communi quæ vix ab excessibus libera sunt: ut ob eas præcipuè factum videatur, ut in Decretalibus unus idemque titulus inscribatur: *De Privilegiis & Excessibus privilegiatorum.*

Ex quo ulteriùs concluditur, exemptiones intra ipsum verborum rigorem ita esse restringendas, ut quantum tenor ipsorum patitur, à Canonibus & jure communi non recedatur; ipsaque Ordinariorum jurisdictio salva maneat.

IV. Conformiter ad has regulas rectè resolvit Zypæus *Consultat. 1. De Privilegiis:* " Exemptiones *odiosæ* sunt, » tamquam juri communi adversariæ, Hierarchiæ Ecclesiasticæ inimicæ, & quæ jus alteri auferant: scilicet auctoritatem suam Ordinariis locorum: quod Princeps » aut Pontifex *numquam facere censetur*, nisi *disertis ad» modum verbis* expresserit.

Hinc illud Canonistarum: *Exemptio indiget speciali beneficio, quia est* ODIOSA, *& pugnans contra jus commune.*

Conforme igitur Juris Regulis, atque menti Ecclesiæ est Decretum Patrum Concilii Tolosani, quo præterito sæculo decreverunt: " ut hunc in exemptionum cogni» tione Episcopi modum adhibeant, & ut illas *ad unguem* » observent, & ultra quam loquuntur, minimè exten» dant. " Rationem hanc sui Decreti præmittentes, quia " Episcoporum jurisdictioni non mediocre impedimen» tum, exemptis profusioris vitæ occasionem, Christianis » non vulgare scandalum afferre, laxius, quam par sit » acceptæ exemptiones consueverunt. " An. 1590. *parte 4. cap. 16.*

Itaque nequaquam exemptio judicanda, nisi *expressis* & claris verbis exemptio concessa sit.

V. Quibus autem verbis censeatur concessa exemptio, sæpius dubitatum fuisse evincunt Responsa & Declarationes Pontificum, quæ super his emanarunt, & Corpori Juris inclusa sunt.

Quæsitum aliquando fuit ab Innocentio III. " Utrum » Clerici & laici qui litteras *protectionis* ostendunt, in qui» bus personæ suæ expresso nomine cum omnibus rebus » suis sub Apostolica *protectione* consistere declarantur, à » jurisdictione Episcopi Diœcesani sint exempti? " Respondet Innocentius in *Cap. 18. ⁊ De Privileg.* " Quod » per litteras hujusmodi ab Episcoporum suorum potesta» te minimè subtrahuntur.

Ex hoc Pontificis Responso, juncta Decretali Alexandri III. in *Cap. 8. ⁊ eod.* unanimi consensu concludunt Canonistæ post Glossam ad dictum *cap. 8.* verbo, *Protectione:* " Licet Papa recipiat aliquos sub sua *protectione*, » non sunt propterea subtracti à jurisdictione Episcopo» rum.

VI. Hujusmodi litteras protectionis solebant expetere Fundatores Monasteriorum & Ecclesiarum, quibus quieti Monachorum tam in temporalibus, quam spiritualibus prospicere, non autem à jurisdictione Episcoporum eximere intendebant. Atque nominatim Guilielmus Dux Aquitaniæ & Comes Avernorum Cluniacensium Fundator voluit, ut " Monachi in Cluniaco juxta S. Benedicti Regu» lam viventes haberent *tuitionem* ipsorum Apostolorum » (Petri & Pauli) atque Romanum Pontificem *defen» so-*

» *forem.*" Extat hæc fundatio seu testamentum dicti Fundatoris tomo 8. Concil. general. *col.* 565.

VII. Jubet insuper Fundator Cluniacensium, ut Monachi persolvant ipsi Ecclesiæ Romanæ quamdam speciem census, nimirum, " Ut per quinquennium » Romæ ad limina Apostolorum ad luminaria ipsorum » concinnanda, *decem solidos* præfati Monachi persol- » vant.

VIII. Porrò notum est, solutionem census non inferre exemptionem; præsertim si expressè dicatur, eum persolvi in signum protectionis, uti citato *Cap.* 8. declaravit Alexander III. dicens: " Si ad indicium perceptæ prote- » ctionis census persolvitur, non ex hoc juri Diœcesani » Episcopi aliquid detrahitur.

IX. Fundatorem autem Cluniacensium jussisse censum hunc persolvi ad indicium *protectionis* indicat ipse Fundator, dum verbis supra citatis quibus censum persolvi mandat, immediatè subdit: " Habeantque *tuitionem* ipsorum » Apostolorum, atque Romanum Pontificem *defenso-* » *rem.*

X. Quinimo " si dicatur simpliciter, quod aliqua Ec- » clesia Romanæ Ecclesiæ annuum censum solvat; non » propter hoc exempta Ecclesia dicit debet, ait Bonifa- » cius VIII. in *Cap.* 10. *De Privil. in* 6.

" Idem dicimus (pergit Bonifacius) si circa aliqua per » privilegium concedatur libertas, & clausula de censu an- » nuo persolvendo sequatur: ut si aliquibus quod ab alio, » quam à Papa seu ejus Legato excommunicari, suspen- » di aut interdici non possint, vel aliquid aliud specialiter » à Sede Apostolica sit indultum: vel etiam dicatur, quod » in speciales Romanæ Ecclesiæ filios sint assumpti, & se- » quatur in privilegio, quod Ecclesiæ Romanæ ad indi- » cium libertatis perceptæ annuum censum solvant. His » enim & consimilibus casibus sic in certis privilegiati ar- » ticulis, Ordinariorum jurisdictioni quantum ad alia sunt » subjecti.

XI. Ex his patet, multum aberrasse Cluniacenses à mente sui Fundatoris, dum prætendebant, Monasterium suum in sui fundatione à jurisdictione Episcopi fuisse exemptum, & soli Romano Pontifici subjectum.

XII. Rectè verò dixit sanctus Bernardus: " Aliud est » quod largitur *devotio* (Fundatorum,) aliud quod moli- » tur ambitio impatiens subjectionis." Illa nimirum largitur *protectionem* adversus oppressiones & infestationes, hæc verò impatiens subjectionis molitur jugum Canonicæ subjectionis excutere. Vide dicta capite præcedenti, & latiùs in Repagulo Canonico adversus nimiam exemptionum extensionem *Regulâ* 6.

XIII. Ut autem solutio census probet exemptionem, " debet *indefinitè* dici, quod Ecclesiæ Romanæ an- » nuum censum solvat, ad perceptæ indicium libertatis, uti in citato *Cap.* 8. loquitur Bonifacius VIII. Hinc concludit Erasmus A Chocker De Jurisdictione Ordinarii in Exemptis *parte* 1. *quæst.* 10. *num.* 8." ut ex cen- » su probetur exemptio, debet aliunde apparere quod » ex causa concessæ exemptionis illius solutio pensite- » tur.

XIV. Insuper, " si Papa in aliquo privilegio vel scri- » ptura *non factâ principaliter* super donatione vel senten- » tia exemptionis seu etiam libertatis, aliquam Ecclesiam » ad jus & proprietatem Romanæ Ecclesiæ pertinere, vel » consimilia verba narret: non propterea illius Ecclesiæ » exemptio est probata, nisi de libertate aliter doceatur, uti scribit Bonifacius in citato *cap.* 10.

Hinc uno consensu concludunt Canonistæ, exemptionem Ecclesiæ sufficienter non probari per verba *narrativa*: quia, ut hîc notat Glossa, verbo *Probata*, " jus com- » mune est contrarium, & sequerentur hoc casu plenæ » exemptiones.

XV. Probatur verò exemptio juxta declarationem Pontificis in citato *cap.* 10. Primò, " si Ecclesiæ vel Monaste- » rio exemptionis privilegium concedendo, vel super ip- » sius exemptione sententiando (cum de ipsius exem- » ptionis negotio ageretur) asserat ipsam Ecclesiam fore » exemptam.

XVI. Secundò, si asserat, " eam juris Beati Petri exi- » stere, sive ad jus & proprietatem Romanæ Ecclesiæ, vel » ad Romanam Ecclesiam specialiter & sine medio, vel » etiam simpliciter pertinere, per hoc plenè debet exem- » pta hujusmodi Ecclesia judicari.

XVII. Tertiò, " si privilegium contineat, vel ipse » Papa per modum exprimat supra scriptum, quod Ec- » clesia sit *libera*, seu quod potiatur Romanæ Ecclesiæ » libertate; vel quod in hoc prærogativa gaudeat spe- » ciali: aut si dicat *indefinitè*, quod Ecclesiæ Roma- » næ solvat annuum censum ad *percepta* indicium liber- » tatis.

XVIII. Quartò, si asserat, quod " ipsam Ecclesiam » eximat ab Ordinarii potestate: vel quod non audeat » Episcopus Cathedram collocare, aut imperandi (seu » ordinationem quamvis levissimam faciendi) exercere » aliquam potestatem.

XIX. Denique " si aliqui recipiantur in *proprios &* » *speciales subjectos*, censentur exempti.

" Non sic (ait Pontifex) si in proprios & *speciales filios* » Romanæ Ecclesiæ sint suscepti: tales quippe exempti » propterea non existunt.

XX. Rationem diversitatis allegat hîc Glossa, verbo *Non existunt*, quia " ubi Papa exprimit aliquos *speciales* » *subjectos*: si essent alii subjecti, non essent *speciales* sub- » jecti: & ideo illa verba exemptionem faciunt. Sed licet » aliquis sit filius, non sequitur quod sit *specialis* subje- » ctus: quia unius potestatis filius, alteri potestati posset » esse subjectus: & ideo aliud hîc, aliud ibi. Filiatio er- » go amorem & privilegium denotat, specialis subjectio » exemptionem.

XXI. Notat quoque ibidem Glossa, quod huic Pontificis resolutioni non obstet *Lex unica Cod. De Latin. lib. toll.* in qua " si dominus apud acta nominet servum *fi-* » *lium suum*, dicitur ei *libertatem* concessisse: quia ibi » sibi soli (domino) fit præjudicium: hîc autem fieret » præjudicium Ordinario, cujus jurisdictioni potiùs est » favendum.

XXII. Per hoc quod Abbati aut Decano seu Capitulo detur potestas corrigendi & puniendi suos respectivè Monachos aut Canonicos, non censetur data exemptio ab auctoritate Episcopi: sed dumtaxat illa cumulativè data præsumitur, quemadmodum jam pridem in formula privilegii à Marculfo Monacho exaratâ notatum fuit his verbis: " Et si aliquid Monachi de eorum Religione tepidi haud » secus egerint, secundum Regulam ab Abbate, si præ- » valet, corrigatur, sin autem, Pontifex de ipsa civitate » coercere debet: quia nihil de Canonica authoritate con- » vellitur, quidquid domesticis fidei pro quietis tranquil- » litate tribuitur." Vide Zypæum *Consult.* 1. *num.* 28. *De Majoritate & Obed.* & Fagnanum *ad Cap.* QUANTO *De Officio Ord.* ubi latè probat, quod jurisdictio alicui data, censeatur in dubio *cumulativè*, non privativè concessa.

XXIII. Si verba privilegii sint *dubia*, aut de titulo exemptionis non facta *plena* probatio, poterit Ordinarius sua auctoritate & jurisdictione uti, quoadusque ipsa exemptio *plenè* probata sit. Cum enim jurisdictio Ordinarii de Jure communi fundata sit in omnes Ecclesias suæ Diœcesis, hæc integra manet, quamdiu non sit *plenè* probatum, speciali titulo quoad hunc articulum derogatum esse Juri communi: quod in terminis declaravit Pontifex in *Cap.* 7. *De Privilegiis in* 6. cujus verba retuli supra *capite* 1.

Conformiter ad hanc regulam à Canonistis communiter probatam tradit Zypæus in Jure novo *tit. De Officio Ordinarii num.* 19. " In iis ubi exemptio *dubia* est, Episcopus » *ex asse* sua jurisdictione uti potest, adeoque etiam in ca- » su *Capituli* 3. *sess.* 6. Concilii Tridentini *solus* procedere » potest, donec Capitulum per tres conformes sententias » docuerit de legitima sua exemptione: ut Congregatio » Con-

» Concilii, inquit, Joanni Maldero Episcopo Antver-» piensi respondit, & alias sæpius.

XXIV. Si tamen Monasterium aut Capitulum esset in quasi possessione exemptionis, non posset Ordinarius ipsum Monasterium aut Capitulum in hac quasi possessione turbare, nisi via Juris ostenderetur, hanc quasi possessionem esse vitiosam, & titulo sufficienti destitutam, quemadmodum in simili dictum est *parte 2. tit.* 33. *cap.* 3. *num.* 20.

XXV. Ulterius exemptiones tamquam juri communi adversæ, non tantum *plenè* probandæ sunt; sed insuper intra ipsos terminos exemptionis sive privilegii concludendæ, ut non recedatur à jure communi, nisi quatenus ipse tenor privilegii recedere cogit.

XXVI. Hinc Alexander III. in *Cap.* 8. ✠ *De Privil.* monet Legatum suum, " quod inspicienda sunt Ecclesia-» rum privilegia, & ipsorum tenor sit diligentius atten-» dendus.

Et in *Cap.* 7. *eod.* quærenti Episcopo, qua libertatis prærogativa gauderent Templarii & Hospitalarii, respondit idem Alexander III. " Non dubitamus quin aliam li-» bertatem habeant in locis, in quibus antequam perve-» nissent ad eos, fuerant habitatores: quod totum ex *in-» spectione Privilegiorum* plenius advertere potes, & se-» cundum quod inveneris, ita observes. Sic enim eos » *volumus Privilegiorum suorum servare tenorem*, quod » eorum metas minimè transgredi videantur.

XXVII. Ex ipso proinde tenore privilegii de exemptione judicandum est; atque imprimis attendendum, quæ species exemptionis sit, an personalis, an localis seu mixta.

Personalis est, qua particulares dumtaxat personæ eximuntur, nulla habita ratione loci.

Hujusmodi habent certæ personæ propter privilegium specialiter iis indultum non loci vel Monasterii alicujus, sed favore personali, uti loquitur Joannes Lomede in citato Tractatu *cap.* 2. aitque hoc modo exemptos Aulicos Regis Franciæ esse, & agnoscere tantùm magnum Franciæ Eleëmosynarium. Asseritque *cap.* 4. *num.* 4. " Auli-» cis exemptis esse magnum Franciæ Eleëmosynarium pro » Episcopo.

Locales verò sunt, quæ fiunt loco vel Monasterio; ita ut personæ sint exemptæ cum respectu ad locum.

XXVIII. Utriusque privilegii mentio occurrit in *Cap.* 3. *De Privilegiis in* 6. ubi Pontifex omnes Indulgentias & privilegia quibuscumque singularibus personis Ecclesiasticis vel secularibus cujuscumque sint dignitatis vel præeminentiæ, quod interdici à quocumque vel excommunicari non possint, nec terræ vel Ecclesiæ ipsorum Ecclesiastico interdicto supponi, sub quacumque forma verborum concessa, ad Ordinariorum sententias & processus prohibet extendi.

Excipit autem Pontifex Indulgentias & privilegia Religiosis quibuscumque, non personarum dumtaxat, sed Ordinum privilegiatorum vel locorum ratione sub hujusmodi forma concessa: ut scilicet hæc etiam ad sententias Ordinariorum extendantur.

XXIX. Hîc non tantùm habemus distinctionem privilegii personalis, & realis sive localis; sed insuper quod latiorem & favorabiliorem interpretationem accipiat privilegium Monasterio, aut integro Ordini indultum, quam privilegium certis & particularibus, ob favorem personalem concessum; hocque quam illud magis odiosum sit, ut ex sequentibus apparebit.

XXX. Et quia exemptio localis, puta Monasterio concessa quemdam respectum habet ad locum, ita ut Religiosi censeantur exempti tamquam membra istius Monasterii, Concilium Lugdunense sub Innocentio IV. in *cap.* 1. *De Privil. in* 6. " Declaratione irrefragabili definivit, » quantumcumque sic exempti gaudeant libertate, nihi-» lominus tamen ratione delicti, sive contractus, aut rei » de qua contra ipsos agitur, ritè possunt coram locorum » Ordinariis conveniri, & illi quoad hoc suam in ipsos » jurisdictionem (prout Jus exigit) exercere. " Si nimirum delictum commissum, vel contractus initus, aut res sita sit in loco non exempto, & exemptio fuerit localis.

XXXI. Nam " cum data fuit exemptio ratione per-» sonæ, & non loci, ut privilegio concesso Capellanis & » Familiaribus Papæ, contra illos cessat Constitutio dicti » *Cap.* 1. tunc enim ratione delicti puniri non possent ab » Ordinario, " uti notavit Joannes Lomede in dicto Tractatu *cap.* 6 *num.* 7.

XXXII. Ulteriùs, ex ipsa exemptionis conditione, quæ vult, exemptionem extra terminos privilegii non extendi, respondit Pontifex in *Cap.* 9. *De Privil. in* 6. quod " per exemptionem Ecclesiæ concessam, ipsa Ec-» clesia & ipsius Monachi, vel Canonici, Clerici etiam & » Conversi perpetuoque oblati (non autem Ecclesiæ ejus-» dem Presbyter, qui Parochianorum curam habet, quoad » ea quæ ad curam eamdem pertinent, nec ipsi Parochia-» ni etiam) intelligantur exempti.

Cum enim hîc ageretur de Ecclesia Conventuali vel Collegiata (ut rectè notavit Glossa) propriè ad eam pertinent Monachi, Conversi, & perpetuò oblati, aut Canonici & Clerici; sed nequaquam Presbyter seu Vicarius qui curam habet Parochianorum, *quoad ea* quæ ad eamdem curam pertinent, quia hæc potiùs spectant ad Ecclesiam Parochialem, quam Conventualem vel Collegiatam; cui congruunt ea, quæ sunt propria Officia Religiosorum & Canonicorum. Quapropter Presbyter hic quatenus curam habet Parochianorum, propriè non pertinet ad Ecclesiam Conventualem aut Collegiatam.

Quia tamen Ecclesia, quæ eximitur, principaliter erat Conventualis vel Collegiata, censetur quoque exempta *ut talis*; atque per consequens, illi soli exempti, qui ad eam sub illa qualitate spectant.

XXXIII. Si aliquibus sit per privilegium concessum, ne quisquam Episcopus vel Archiepiscopus pro ulla causa, ullove loco ipsos interdicere, suspendere vel excommunicare præsumat, in ipsos Ordinarii jurisdictionem suam *quantum ad illa* ubicumque illi fuerint, penitus exercere non possunt, uti ait Concilium Lugdunense in *Cap.* 1. §. IN EOS *De Privil. in* 6. quia personale est.

XXXIV. Addit autem Concilium: " Nisi forsan ipsi » Monachi ad Monasteriorum suorum Prioratus Ordina-» riis eisdem subjectos (ut vel eorum regimen, vel in » eis tamquam proprii locorum ipsorum Monachi resi-» deant) fuerint destinati: tunc enim, etsi liberè possint » ad eadem Monasteria revocari, ac tam illorum, quam » ipsorum Prioratuum Monachi reputentur.... ratione » tamen eorumdem Prioratuum dicti Ordinarii sua juris-» dictione in ipsis etiam quoad præmissa (quamdiu mo-» rantur in illis) uti possunt.

Hîc rursus habetur, quod exempti vel privilegiati sub una qualitate, non censeantur exempti vel privilegiati sub alia qualitate.

XXXV. Idipsum clarioribus terminis expressum est in *Cap.* CUM CAPELLA 16. ✠ *De Privil.* " Cùm enim » Capella Ducis Burgundiæ gaudere diceretur privilegio, » quod nullus Archiepiscopus vel Episcopus in personas » Canonicorum ejusdem Capellæ suspensionis, vel ex-» communicationis, aut interdicti sententias audeat pro-» mulgare: quidam Capellæ supradictæ Canonici, qui » *Parochiales* Ecclesias ab Episcopo tenebant, occasione » privilegii prælibati in *his etiam*, quarum jurisdictio ad » Episcopum pertinebat, ita se dicebant exemptos, ut » quantumcumque graviter interdum excederent, Epis-» copi correctioni recusarent & sententiæ subjacere.

Super his à Lingoniensi Episcopo interrogatus Innocentius III. mandat Episcopo: " Quatenus in *quantum* » exempti sunt ejusdem ratione Capellæ, Apostolicis » privilegiis deferas reverenter: sed in *quantum* ratione » Parochialium Ecclesiarum, vel aliàs jurisdictionem » tuam respicere dignoscuntur, officii tui debitum in eos-» dem liberè prosequaris.

XXXVI. Ex hac & præcedentibus Decretalibus eliciunt Canonistæ hoc commune principium : Si in unam eamdemque personam concurrant diversæ qualitates, quod exemptus sub una qualitate non censeatur propterea exemptus sub alia qualitate : neque exemptio trahi queat ad ea quæ sub hac qualitate exercet: sive quod exemptus subjaceat, ratione rei non exemptæ, jurisdictioni Ordinarii quoad rem non exemptam ; quemadmodum privilegium datum alicui Corpori, quòd qui de hoc Corpore sunt, non possint conveniri nisi coram certo Judice, intelligi debet de his quæ competunt personis, quatenus de hoc Corpore sunt. Vide Choppinum *lib.* 2. *De S. P. tit.* 5. *num.* 13.

XXXVII. Ex hoc principio consequens est, quod exemptio data Canonicis, vel Ecclesiis Canonicorum nequeat extendi ad functiones Parochi, aut Confessarii aliasve ; quæ Hierarchicæ potius, quam Canonicales sunt, sed hæc exemptio restringenda sit ad ea, quæ Canonicos *ut* Canonicos spectant : eo quod sub hac qualitate censeantur exempti.

XXXVIII. Similiter si Academia sit exempta, intelligenda est exemptio quoad ea quæ *Academica* sunt. Unde si Academicus induat aliam qualitatem non exemptam, non censebitur exemptus quoad ea quæ sub hac qualitate facit : putà sit Parochus, Confessarius, Concionator &c. quod & notoria hujus Academiæ praxis confirmat, sua Supposita quoad hasce functiones jurisdictioni Ordinariorum submittens ; neque ad similia jurisdictionem suam extendens.

XXXIX. Hinc nec improbat quod tradit Zypæus *Resp.* 2. *De Magistris :* " Ordinariorum Decreta Synoda-
» lia, seu alia super Beneficiis studiosos non minus, quam
» alios absentes ligant, & decernere super iis Ordina-
» rii possunt, quod jus & ratio exigit : " quæ nimirum ad vitam & honestatem Clericorum & Beneficiatorum pertinent ; nec regimen Academicum & studiorum attingunt.

XL. Quare nec Academiæ ingratum fuit Decretum Concilii Provincialis Mechliniensis I. *tit. De Vita & honestate Clericorum cap.* 4. quo decrevit, ut " Clerici qui
» in *Academiis* resident, intra mensem à die publicati hu-
» jus Concilii Provincialis, corona, pileo, caligis sim-
» plicibus & vestitu ordini suo & vocationi congruo utan-
» tur ; & singulis annis hujus rei testimoniales litteras si-
» gillo Universitatis munitas ei, cui litteras testimonia-
» les studii exhibere debent, tempore congruo transmit-
» tant. Qua in re si defectuosi fuerint, fructibus suorum
» Beneficiorum priventur.

XLI. Optaret sanè Academia hæc Lovaniensis, ut Episcopi suos Canonicos aliosque Beneficiatos studiosos, ad habitum vocationi suæ congruum, privatione fructuum, aut etiam Beneficiorum cogerent : nec permitterent eos passim in habitu merè laicali laicaliter vivere : quod non æquè ipsa Universitas efficere potest, tum quod in ipsos *ut Canonicos* jurisdictionem non exerceat ; tum quod frequenter ignoret, eos esse Canonicos aut Ecclesiasticos, qui exterius nihil Canonicale aut Ecclesiasticum præferunt.

XLII. Regulares quoque exempti suam exemptionem concludere debent ad ea quæ ipsis *ut Regularibus* competunt, quæque disciplinam, & regimen regolare spectant. Si autem occurrat materia non exempta, sive quæ ad Regulares non ut Regulares pertinent, ad hæc exemptio extendi nequit.

XLIII. Hinc consequens est, exemptionem Ordinum Mendicantium, quamvis esset ampla & indefinita, non posse trahi ad functiones hierarchicas : eò quòd hæ ad materiam *non exemptam* spectent, non ad Regulares *ut Regulares* ; sed speciali titulo, ut Episcoporum & Parochorum in his functionibus coadjutores & subsidiarios. Quare S. Thomas 2. 2. *q.* 188. *art.* 4. agens de Religionibus ad prædicandum vel confessiones excipiendas institutis, quales sunt Ordines Mendicantium, dicit id ipsis non ex *officio proprio* competere, sed auctoritate *Superiorum & inferiorum* ad quos *ex officio pertinet.* Per Superiores ibidem intelligit Episcopos ; per Inferiores verò *minores Prælatos*, id est Plebanos & Parochos, quibus jure proprio & ex officio hujusmodi functiones competunt.

Si igitur functiones illæ non competant Regularibus *ut Regularibus* ex officio ; sed ex alia qualitate adjectitia & extraordinaria, nimirum quatenus auctoritate Prælatorum ad functiones has tamquam subsidiarii assumuntur, manifestum est, exemptionem Regularibus sive Ordinibus Mendicantium indultam, non magis posse extendi ad Regulares has functiones obeuntes, quàm exemptio Canonicorum Capellæ Ducis Burgundiæ potuerit extendi ad ipsos Canonicos, quatenus Parochiales Ecclesias tenebant, juxta citatum *Cap.* CUM CAPELLA. Plura de prohibita hac extensione dixi in *Repagulo Canonico adversus nimiam exemptionum extensionem* ; ubi & ostendi, quàm latè hac in materia suas exemptiones quidam Regulares extendant cum summa Ecclesiasticæ hierarchiæ, & Episcopalis auctoritatis perturbatione : atque hac ratione præbeant Episcopis justissimas rationes querelarum adversus exemptiones : quæ facilè cessarent, si intra justos limites, ad mentem concedentium, & Juris certissima principia continerentur ; ostenderturque capite sequenti, hanc præcipuè extensionem in Synodo Tridentina fuisse contra exemptiones exaggeratam, & à Synodo improbatam.

XLIV. Exemptio etiam totalis, quamvis sic exemptos solvat à jurisdictione Episcopi sive Ordinarii, tamen sic exemptos, aut locum exemptum non dimembrat à Diœcesi, sed manent in ipsa Diœcesi, & membra Diœcesis, licet privilegiata, quemadmodum communiter notant Doctores ad *Cap.* 19. *ii De Officio Ordinarii*, item ad *Cap.* 7. *eod. in* 6. Et notavit post alios Canonistas Prosper Fagnanus ad dictum *cap.* 19. *num.* 10. dicens : " Ec-
» clesias exemptas hoc differre ab Ecclesia *nullius* Diœ-
» cesis, quod Ecclesiæ exemptæ in Diœcesi esse dicuntur;
» Ecclesiæ verò *nullius* Diœcesis neque sint de Diœcesi,
» neque in Diœcesi. Itaque (ait) status *nullius* Diœce-
» sis liberat non modò à subjectione, sed etiam à situa-
» tione & denominatione, exemptio verò tantùm à sub-
» jectione.

XLV. Cùm ergo exempti sint in Diœcesi, ejusque sint membra, consequens est, quod ita se exhibere debeant, atque suis privilegiis ea cum moderatione uti, ut nec ipsa membrorum unitas dissolvatur, nec Episcopale regimen inutile reddatur aut impediatur.

Sicuti ergo Clerus, licet à jurisdictione laicali exemptus, tenetur Legibus & Ordinationibus Politicis in materia Clericis & Laicis communi, & quæ nisi à Clericis observarentur, suum perderent effectum in summam Reipublicæ perniciem ; ita quoque exempti tenentur generalibus Legibus Episcoporum in materia omnibus communi ; & quas si exempti non servarent, summa in Diœcesi oriretur scissura, & Legum vilesceret apud populum auctoritas : qui & exemplo exemptorum ad earum transgressionem seu non observantiam incitaretur : quemadmodum latè ostendi in citato Repagulo Canonico *Regula* 8. & *cap.* 2. §. 12. & 13. & aliqua dicentur capite sequenti occasione Decretorum Synodi Tridentinæ in materia exemptionum.

Exemptio jam pridem à S. Bernardo dicta fuit *emancipatio* ad similitudinem emancipationis Civilis, quà filius *emancipatur*, seu solvitur à patria potestate, & sui juris efficitur.

Sed sicuti filius emancipatus & civiliter solutus à patria potestate, nihilominus Patri suo reverentiam debitam negare non potest ; similiter quacumque ratione exempti à potestate Ordinarii sive Episcopi, cui quasi subjecti nascuntur, ea quæ reverentialia sunt negare nequeunt, nec ad illa exemptio se extendit, uti communiter notant Canonistæ, atque post alios ait Prosper Fa-

gnanus

gnantis ad *Cap.* CONQUERENTE 11 *De Officio Ordinarii num.* 16. " exemptum à jurisdictione Episcopi non censeri exemptum à Jure reverentiali. " Et quoad Capitula exempta latè ostensum est supra *parte* 1. *tit.* 8. *cap.* 2. quibus addi possunt quæ habet Brodæus in Notis ad Louëtium *litt. M. num.* 18. & De Luca *Disc.* 1. *De Regular. num.* 21.

Ad hæc principia & regulas si exemptiones Capitulorum, Monasteriorum & Academiarum servarentur, nec ultra suos limites contra Pontificum mentem extenderentur, sperandum esset, magna ex parte querelas & contentiones occasione harum exemptionum admodum frequentes, sopiendas & extinguendas: atque Synodum Tridentinam, ut incommodis ex his exemptionibus provenientibus occurreret, ad prædicta principia exemptionum usum reduxisse, capite sequenti ostendemus.

CAPUT VI.

Quid Synodus Tridentina circa Exemptiones statuerit?

1. *Tempore Concilii Tridentini fuisse plures exemptorum abusus probat Conventus delectorum Prælatorum sub Paulo III.*
2. *Probant idipsum querela Episcoporum contra exemptiones.*
3. *Germani petunt in Synodo Tridentina, ut omnes exemptiones revocentur.*
4. *Licet Synodus non revocaverit omnes exemptiones, eas tamen multum limitavit.*
5. *Quod fat conforme fuit postulatis Gallorum.*
6. *Ex Decreto Synodi Trid. Regularis exemptus degens extra Monasterium subjicitur jurisdictioni Ordinarii.*
7. *Quis censeatur degens extra Monasterium?*
8. *Regularis in Universitate degens extra Conventum subjicitur Ordinario.*
9. *Licet degat de licentia sui Superioris.*
10. *Regulares degentes in Monasterio delinquentes in loco* non exempto *ab Ordinario puniri possunt.*
11. *Regularis degens in Monasterio delinquens cum scandalo populi puniendus à suo Superiore instante Ordinario, & Superiore negligente ab Ordinario.*
12. *Episcopus potest mox à commisso delicto informationem capere & ad Superiorem mittere.*
13. *Sufficit una monitio Episcopi.*
14. *Tenetur Superior de punitione certiorem reddere Episcopum.*
15. *Decretum Synodi procedit tametsi delictum commissum sit in loco exempto.*
16. *Constitutio Clementis VIII. pro executione hujus Decreti contra Superiores in puniendo negligentes.*
17. *Exempti in Civilibus si judicem specialem non habeant, coram Ordinariis conveniendi.*
18. *Quid in Belgio circa hoc obtineat?*
19. *Clerici sæculares speciali exemptione gaudentes subjiciuntur correctioni Ordinarii.*
20. *Cur Clericorum Sæcularium & Regularium extra Monasterium viventium exemptio singulariter odiosa?*
21. *Ex singularium personarum exemptionibus plura incommoda oriri vidit Synodus Trid.*
22. *Quid circa eas decreverit?*
23. *Capitulorum exemptiones quare specialiter odiosæ?*
24. *Capitula Cathedralia ab Episcopis visitari voluit Synodus Trid.*
25. *Absolutam abrogationem exemptionum Capitulorum præsertim Cathedralium, postularunt Episcopi Hispaniæ; Capitulis se opponentibus.*
26. *His exemptionibus vehementer se opposuit Cardinalis Lotharingiæ.*
27. *Decretum Synodi præscribens formam procedendi per Episcopum contra Capitula Cathedralia exempta.*
28. *Synodus non intendit minuere, sed augere auctoritatem Episcopi in Capitula exempta.*
29. *Synodus noluit exemptiones extendere ad materiam non exemptam.*
30. *Hinc non extenduntur ad ea quæ spectant curam piorum locorum non exemptorum.*
31. *Nec ad functiones Hierarchicas.*
32. *Neque ad leges communes in materia communi.*
33. *Jurisdictio delegata à Synodo data Episcopis non derogat ordinariæ, & est favorabilis.*

I. QUantumvis per varias Pontificum Constitutiones, nec non Synodorum Decreta exemptionibus varii limites positi essent, quibus aliquatenus occurri posse videbatur incommodis ex illis profluentibus, nihilominus summos fuisse circa tempora Concilii Tridentini exemptionum & Privilegiorum excessus, plura probant.

II. Præclarus ille Prælatorum Conventus à Paulo III. instante Concilio Tridentino inductus ad colligendos abusus in hoc Concilio reformandos (de quo Conventu diximus *parte* 2. *tit.* 28. *cap.* 1.) abusum harum exemptionum nequaquam dissimulavit, sed verbis, quæ atrocitatem ejus significabant, Pontifici exposuit: " Alius abusus magnus, & minimè tolerandus, quo universus populus Christianus scandalizatur, est ex impedimentis quæ inferuntur Episcopis in gubernatione suarum ovium, maximè in puniendis scelestis, & corrigendis. Nam primò, multis viis eximunt se mali homines, præsertim Clerici, à jurisdictione sui Ordinarii: deinde si sunt exempti, confugiunt statim ad Pœnitentiariam, vel ad Datariam, ubi confestim inveniunt viam impunitati, & quod pejus est, ob pecuniam præstitam: hoc scandalum Beatissime Pater tantopere conturbat Christianum populum, ut non queat verbis explicari. Tollantur, obtestamur Sanctitatem Tuam per Sanguinem Christi, quo redemit sibi Ecclesiam suam, eamque lavit eodem sanguine: tollantur hæ maculæ, quibus si daretur quispiam aditus in quacumque hominum Republica aut regno, confestim, aut paulò post in præceps rueret, nulloque pacto diutius constare posset: & tamen putamus nobis licere, ut per nos in Christianam Rempub. inducantur hæc monstra.

Quàm acriter in privilegia Regularium præsertim Ordinum Mendicantium, ob eorum ad functiones etiam hierarchicas extensionem, nonnulli Patres sub initium Synodi insurrexerint, patet ex oratione Brachii Martelli Episcopi Felusani pronuntiata in Congregatione generali die 10. Maii 1546. cujus quoque meminimus supra *parte* 1. *tit.* 6. *cap.* 8. atque inter alia dicit, quod obtenderent habere jus concionandi sine licentia Episcopi: " Nimirum (ait Martellus) habent suum illud, quod dicitur, *ingens mare & immensum*, cujus fragore nihil est quod perhorrescatis, Pontifices. Non enim ejus fluctibus Ecclesiæ sanctæ navicula obrui potest, quamvis hoc tempore tot tempestates, tot procellas concitaverit perditorum nequitia aliorum. " Tomo 14. Concil. general. *col.* 1638.

III. Quæ fuerit Episcoporum & Principum Germaniæ de exemptionibus sententia facilè intelligi potest ex articulis qui ipsorum nomine pro reformatione exhibiti fuerunt, quorum quartus erat: " Revocandas omnes exemptiones contra Jura communia passim concessas, Monasteriaque omnia sub Episcopi potestate constituenda sub cujus sunt Diœcesi.

IV. Licet Synodus Tridentina non judicaverit, attentâ temporum conditione, omnes exemptiones revocandas, uti postulabant Germani, tamen ad eam moderationem eosque limites reduxit per varia Decreta, ut si hæc exactè & ex mente Synodi observarentur, spe-

randum esset, quod plerisque exemptionum incommodis occurreretur: videturque in hoc Gallorum postulata potiùs, quàm Germanorum sequuta.

V. Non enim petebant Galli revocandas omnes exemptiones; sed aliquas dumtaxat, circa omnes verò justam moderationem. Inter articulos reformationis ex parte Gallorum Synodo oblatos, vigesimus sextus hanc materiam concernens erat conceptus his verbis: " Restituantur Episcopis intra omnem Diœcesim Ecclesiasticæ jurisdictiones, & tollantur omnes exemptiones, exceptis Capitibus Ordinum, iisque quæ ipsis subsunt Monasteriis, & quæ Capitula faciunt generalia, & iis Monasteriis, quibus multis jam retro seculis evidentibus scriptorum monumentis constat datam esse exemptionem, quæ tamen ne à correctione omnino eximantur, aliqua ratione provideatur." Extat in libello cui titulus, *Memoires pour le Concile de Trente pag.* 372. edit. anni 1654.

VI. Ut ergo sciatur, intra quos limites exemptiones hodie ad præscriptum Concilii Tridentini sint concludendæ, & quæ sit Episcoporum in exemptos jurisdictio, præcipua Concilii super hac materia edita Decreta repræsentabimus: apparebitque, Decreta Concilii in omnibus esse admodum conformia principiis ex Jure communi capite præcedenti allegatis.

Imprimis itaque *Sess. 6. cap. 3. De Reformat.* decernitur: " Nemo secularis Clericus, cujusvis personalis, vel Regularis extra Monasterium degens, etiam sui Ordinis privilegii prætextu tutus censeatur, quominus, si deliquerit, ab Ordinario loci, tamquam Sedis Apostolicæ Delegato, secundum sanctiones Canonicas visitari, puniri, & corrigi valeat.

VII. Notat post alios Barbosa De Officio Episcopi *Allegat.* 105. *num.* 16. verbum illud, *extra Monasterium*, intelligi, de eo qui non vivit sub Superiore *Conventualiter*, ut declaravit Sacra Congregatio his verbis: " Regularis manens extra claustrum de licentia Superioris, etiam in domo deputata ad erectionem Monasterii, nisi in dicta domo sit Regularis observantia, ut saltem vivat sub Superiore Conventualiter, si deliquerit, potest puniri ab Ordinario.

VIII. Hæc Congregationis resolutio consona apparet Decreto ejusdem Synodi *Sess. 25. cap. 4. De Regularib.* quo mandatur, ut " Regulares qui studiorum causa ad Universitates mittuntur, in Conventibus tantum habitent, alioquin ab Ordinario contra eos procedatur.

IX. Cùm autem in hoc Decreto agatur de Regularibus, qui de *licentia Superiorum* studiorum causâ in Universitatibus morantur, consequens est, quod si Regularis extra claustrum degens, deliquerit, possit ab Ordinario puniri, tametsi degat extra claustrum de *licentia Superioris.*

X. Verùm cùm non obstante prædicto Concilii Decreto *Sess. 6. cap. 3.* à nonnullis prætenderetur, quod Regulares delinquentes extra Monasterium in loco *non exempto*, puniri non possent ab Ordinario; si modò *revera* habitarent in claustro, contra manifestam juris rationem, quæ vult, delicta ad exemplum aliorum, etiam judicialiter puniri in loco in quo commissa sunt, uti & legibus Romanis statutum fuit, ideo Synodus *Sess. 7. cap. 14. De Reformat.* Constitutionem Innocentii IV. in Concilio Lugdunensi, relatam in *Cap. 1. De Privileg. in 6.* renovavit, qua declaratur quod etiam Regulares quantacumque gaudeant libertate, nihilominus tamen ratione delicti in loco *non exempto* commissi, coram locorum Ordinariis conveniri, & illi quoad hoc suam in eos jurisdictionem exercere possint. Vide Constitutionem latam capite præcedenti.

XI. Ulteriùs Synodus providere volens, ne prætextu exemptionis Regularium delicta quæ populo in scandalum esse possent, manerent impunita, & ne Episcopis auctoritas deesset scandala è populo amovere, decrevit *Sess. 25. cap. 14. De Regularib.* ut " Regularis non subditus Episcopo, qui intra claustra Monasterii degit, & extra ea ita notoriè deliquerit, ut populo scandalo sit; Episcopo instante, à suo Superiore intra tempus ab Episcopo præfigendum, severè puniatur, ac de punitione Episcopum certiorem faciat: sin minus, à suo Superiore officio privetur, & delinquens ab Episcopo puniri possit.

XII. Refert Barbosa citatâ *Allegatione* 150. S. Congregationem declarasse, Episcopum passim statim habitâ notitiâ commissi delicti capere informationem, & eam ad Superiorem delinquentis mittere, ut nequeat ignorantiam prætexere.

XIII. Insuper declaravit, ut satisfactum censeatur istis verbis, *instante Episcopo*, sufficere unicam monitionem ab Episcopo factam esse & Superiori intimatam; eique tempus præfixum fuisse ad præscriptum Concilii.

XIV. Adhæc, non sufficere, ut Superior Regularis sententiam, aut ejus acta ad Episcopum transmittat, sed opus esse, ut de punitione ipsa & sententiæ executione Episcopum certiorem faciat.

XV. Denique declaravit, hoc Decretum etiam vindicare sibi locum, quando Regularis in claustro degens, adeo notoriè delinquit cum scandalo intra *ipsam Ecclesiam*; adeoque etiam in loco *exempto*: atque ita per hoc Decretum videtur Synodus Tridentina extendisse & ampliasse Constitutionem Concilii Lugdunensis innovatam *Sess. 7. cap. 14. De Reformat.* quia hæc tantum loquebatur de delicto commisso in loco non *exempto*: ut proinde in præsenti Decreto Synodus magis attenderit ad scandalum datum, quam ad locum in quo fuerit datum.

XVI. Cum verò nonnulli Regularium Superiores in executione hujus Decreti essent admodum tepidi; quin & moniti ab Episcopis super delictis commissis, delinquentes ad alia suorum Ordinum loca extra Episcopi Diœcesim ex industria impunitos transmitterent, Clemens VIII. editâ Bullâ quæ incipit, *Suscepti regiminis* 39. in Bull. Rom. mandat exactè hoc Synodi Decretum ab omnibus Regularium Superioribus observari. " Cæterum, si Superior (ait) in Regularem delinquentem non animadverterit, quinimo si illum impunitum ad alia suorum Ordinum loca extra Episcopi Diœcesim, ut præfertur, transmiserit, volumus & simili motu atque auctoritate decernimus, ut Superior instante Episcopo intra terminum ab Episcopo præfigendum, & sub eisdem indignationis nostræ ac privationis dignitatum & officiorum obtentorum, nec non & sub inhabilitatis ad illa & alia imposterum obtinendum, ac ulterius privationis activæ & passivæ vocis ad quas à nemine præterquam à nobis & à Romano Pontifice pro tempore existenti restitui possit, ipso facto similiter incurrendis pœnis, ipsum regularem delinquentem loco ad quem transmissus fuit revocare & in quo deliquit constituere seu sistere teneatur. Quod si hoc etiam facere prætermiserit, per præsentes similiter statuimus ut Ordinarius loci ad quem Regularis delinquens transmissus fuerit, super præmissis ab Ordinario loci in quo deliquit similiter requisitus, vel aliàs de illius delicto informatus ut præfertur, tamquam Sedis Apostolicæ Delegatus prædictum Concilii Decretum omnino exequi, & in Regularem delinquentem severè animadvertere possit & debeat.

XVII. In citato *cap. 14. Sess. 7.* postquam Synodus innovavit Constitutionem Concilii Lugdunensis, addit insuper, " quod in civilibus causis mercedem, & miserabilium personarum Clerici sæculares, aut regulares extra Monasterium degentes, quomodolibet exempti, etiam si certum judicem, à Sede Apostolica deputatum, in partibus habeant; in aliis verò si ipsum judicem non habuerint, coram locorum Ordinariis, tamquam in hoc ab ipsa Sede delegatis conveniri, & jure medio ad solvendum debitum cogi, & compelli

li possint : privilegiis, exemptionibus, Conservatorum deputationibus, & eorum inhibitionibus adversus præmissa nequaquam valituris.

XVIII. In Belgio jam pridem per Edictum Caroli V. sublatæ fuêre omnes generatim Conservatoriæ, neque hodie ullus est in Belgio privilegiorum Conservator, unico Universitatis Lovaniensis Conservatore excepto, qui ex speciali gratia & speciali indulto ejusdem Caroli V. continuatus fuit. Prius Edictum abrogatorium Conservatoriarum de anno 1500. extat *parte 1. Edict. Fland. lib. 1. Rubrica 8.* & *parte 1. Edict. Brab. lib. 1. tit. 1. cap. 18.* posterius autem *parte 3. Edictorum Brab. lib. 5. tit. 5. cap. 8.* quare in Belgio sæculares & Regulares exempti in civilibus coram locorum Ordinariis conveniendi sunt ad præscriptum hujus Decreti.

XIX. Insuper ne Episcopi in corrigendis subditorum suorum excessibus per exemptiones impedirentur, declarat Synodus *Sess. 14. cap. 4. De Reformat.* quod " si Episcopi in Ecclesiis suis resederint, quoscumque sæculares Clericos, qualitercumque exemptos, qui aliàs suæ jurisdictioni subessent, de eorum excessibus, criminibus, & delictis, quoties, & quando opus fuerit, etiam extra visitationem, tamquam ad hoc Sedis Apostolicæ Delegati, corrigendi & castigandi facultatem habeant : quibuscumque exemptionibus, declarationibus, consuetudinibus, sententiis, juramentis, concordiis ; quæ tantùm suos obligent auctores, ipsis Clericis, ac eorum consanguineis Capellanis, familiaribus, procuratoribus, & aliis quibuslibet, ipsorum exemptorum contemplatione & intuitu minimè suffragantibus.

XX. Ex his satis colligitur, Synodo admodum odiosam apparuisse exemptionem Clericorum sæcularium, & Regularium extra sua claustra degentium ; utpote qui inter subditos Episcoporum passim versantes, faciliùs per suos excessus populo scandalo esse, & Episcopale regimen turbare possunt, ac insuper extra disciplinam aliorum Superiorum quodammodo viventes, majorem libertatem sibi assumunt, quam in claustris sub disciplina Regulari & Superiorum subjectione viventes.

XXI. Unde & ipsa Synodus *Sess. 24. cap. 11. De Reformat.* fatetur, " privilegia & exemptiones, quæ variis titulis plerisque conceduntur, hodie perturbationem in Episcoporum jurisdictione excitare, & exemptis occasionem laxioris vitæ præbere.

XXII. Hic autem præcipuè sermonem esse de exemptionibus Clericorum sæcularium aut regularium, vel nulli Religioni adscriptorum, aut extra eam viventium, significant quæ eodem capite statuuntur circa subjectionem eorum, qui variis titulis particularibus se exemptos prætendebant, etiam eo prætextu, quod alicui Monasterio, militiæ aut Hospitali, aut Collegio addicti essent, " exceptis iis, qui prædictis locis aut militiis actu serviunt, & *intra* eorum septa ac domos resident, *subque eorum obedientia* vivunt, sive iis qui legitimè, & secundùm Regulam earumdem militiarum professionem fecerint.

XXIII. Exemptio Capitulorum præsertim Cathedralium, quæ unum cum Episcopo tamquam Capite Corpus & Senatum Ecclesiæ constituunt, non parum odiosa visa fuit, unde & serò satis invaluit.

XXIV. Hinc & Synodus Tridentina *Sess. 6. cap. 4. De Reformat.* decrevit, quod " Capitula Cathedralium & aliarum majorum Ecclesiarum, illorumque personæ nullis *exemptionibus*, consuetudinibus, sententiis, juramentis, concordiis, tueri se possint, quominus à suis Episcopis, & aliis majoribus Prælatis, per seipsos, vel illis, quibus sibi videbitur, adjunctis, juxta Canonicas sanctiones, toties quoties opus fuerit, visitari, corrigi & emendari, etiam auctoritate Apostolicâ possint & valeant.

XXV. Sed cùm Decretum dumtaxat daret auctoritatem Episcopis corrigendi & emendandi in ipsa visitatione, Episcopis satisfactum non fuit : sed rursus in ultimis Sessionibus sub Pio IV. totalem Capitulorum, signanter Cathedralium exemptionis abrogationem postularunt, præsertim Episcopi Hispaniæ ; quorum Capitula penè omnia plena immunitate gaudebant ; scribitque Palavicinus *lib. 22. Hist. Trid. cap. 10. num 3.* " Hispaniæ Capitula Tridentum misisse Patralium Canonicum Segoviensem, Procuratorem suum, immunitatem ab Episcoporum auctoritate, ab ipsis possessam, defensurum, ad quam abrogandam rescitum fuerat, illius Regni Episcopos adspirare.

XXVI. Quo zelo contra Capitulorum exemptionem peroraverit Cardinalis Lotharingiæ, narratur à Palavicino *libro 23. capite 3. num. 6.* dixitque Cardinalis, nullam pestem à se magis noxiam putari, quam hujusmodi immunitatem Collegiorum Clericorum ; cùm plura membra sine capite monstrum evadant ; indicavitque unà quæ fuerint præcipuæ causæ hujusmodi immunitatum.

XXVII. Cùm igitur summa esset Capitulorum & Episcoporum super his contentio, tandem compositum & editum fuit Decretum *Sess. 25. cap. 6. De Reformat.* quo supra citatum Decretum *Sessionis 6. cap. 4.* renovatur, & ad Ecclesias Collegiatas generaliter extenditur ; ac insuper ut illud Decretum observetur, non solùm quando Episcopus visitat ; sed & quoties ex officio, vel ad petitionem alicujus, contra aliquem ex contentis in dicto Decreto procedit.

Verùm ubi " *extra visitationem* processerit, vult Synodus ut infrascripta omnia locum habeant, videlicet, ut Capitulum initio cujuslibet anni eligat ex Capitulo duos : de quorum consilio, & assensu Episcopus, vel ejus Vicarius, tam in formando processum, quàm in cæteris omnibus actibus usque ad finem causæ inclusivè, coram Notario tamen ipsius Episcopi, & in ejus domo, aut consueto tribunali procedere teneatur. Unum autem tantùm sit utriusque votum, possitque alter Episcopo accedere. Quod si ambo ab Episcopo discordes in aliquo actu, seu interlocutoria, vel definitiva sententia fuerint, tunc intra sex dierum spatium cum Episcopo tertium eligant. Et, si in electione tertii etiam discordent, ad viciniorem Episcopum electio devolvatur ; & juxta eam partem, cum qua tertius conveniet, articulus, in quo erat discordia, terminetur : aliàs processus, & inde secuta nulla sint, nullosque producant juris effectus. In criminibus tamen ex incontinentia provenientibus, de qua in Decreto De Concubinariis, & in atrocioribus delictis, depositionem, aut degradationem requirentibus, ubi de fuga timetur, ne judicium eludatur, & ideo opus sit personali detentione, possit initio solus Episcopus ad summariam informationem, & necessariam detentionem procedere : servato tamen in reliquis ordine præmisso. In omnibus autem casibus ea ratio habeatur, ut juxta qualitatem delicti, ac personarum, delinquentes ipsi in loco decenti custodiantur.

Hujus Decreti clausulas formamque præscriptam explanat Zypæus *Consult. 4. De Offic. Ordin.*

XXVIII. Synodus in fine sui Decreti adjicit hanc clausulam : " Hæc autem omnia, & singula in iis Ecclesiis locum non habeant, in quibus Episcopi, aut eorum Vicarii ex Constitutionibus, vel privilegiis, aut consuetudinibus, sive concordiis, seu quocumque alio jure *majorem* habent potestatem, auctoritatem, ac jurisdictionem, quam præsenti Decreto sit comprehensum, quibus Sancta Synodus derogare non intendit.

Ad quam reflectens Zypæus ait : " Illud autem est assiduum Concilii propositum restituere Episcopis legitimam jurisdictionem, multis ante privilegiis accisam,

» sam, augere potius pro tuenda Ecclesiæ disciplina, » quam minuere.

XXIX. Illud quoque propositum fuit Concilii, ut exemptio Canonicorum aut etiam Regularium, non extenderetur ad ea quæ Canonicis aut Regularibus sub alia qualitate competunt, juxta regulam capite præcedenti propositam.

XXX. Hinc tam Regulares, quàm Canonici exempti si administrationem, aut curam habeant Hospitalium, fundationum piarum, Capellarum, aut confraternitatum aliarumque domorum aut piorum locorum non exemptorum, rationem reddere tenentur Episcopo, eique subjiciuntur in his quæ dictam administrationem spectant *Sess.* 22. *cap.* 8. & 9. & *Sess.* 25. *cap.* 8. *De Reformat.* & latiùs dictum est *parte* 2. *tit.* 37. *cap.* 2.

XXXI. Eodem ex capite nec Capitulorum, nec Monasteriorum exemptio extenditur ad ea quæ curam animarum personarum sæcularium Episcopo subjectarum concernunt *Sess.* 21. *cap.* 8. *De Reformat.* & *Sess.* 25. *cap.* 11. *De Regularib.* & latiùs ostensum est in *Repagulo Canonico*, & pluribus locis hujus Operis; quibus adde Bullam Gregorii Papæ XV. quæ incipit, *Inscrutabili* 26. in Bull. Rom.

XXXII. Similiter exemptiones noluisse Synodum extendi ad leges communes in materia communi, ostendit *Sess.* 25. *cap.* 12. *De Regularib.* declarando, inflictas Censuras & dies Festos ab Episcopis indictos, etiam à Regularibus servandos.

XXXIII. Quod verò in ipsa Synodo sæpius injungatur, ut Episcopi procedant *tanquam Sedis Apostolicæ Delegati*, non arguit in ipsis defectum potestatis ordinariæ; quemadmodum ostenditur in citato *Repagulo Regula* 10.

Ostenditur quoque in eodem *Repagulo*, quod Episcopus auctoritate Delegata procedens, queat non tantum de causa cognoscere, sed sententias proferre easque per Censuras exequi; eamque delegationem esse favorabilem.

FINIS.

INDEX

INDEX
RERUM ET VERBORUM
TERTIÆ PARTIS,
Quæ in Tomo II. comprehenditur.

Littera *a* primam, *b* secundam columnam designat.

A

EXECUTIO.

EXECUTORES.

EXEMPTIO.

EXILIUM.

IRRE-

tra-

RELA-

FINIS.

ZEGERI BERNARDI
VAN ESPEN
J. U. DOCT. ET SS. CAN. PROF.
OPUSCULA VARIA;
SIVE
JURIS ECCLESIASTICI UNIVERSI
PARS QUARTA,
Pagina sequenti ordine digesta.

ZEGE.

ZEGERI BERNARDI
VAN ESPEN
J. U. D. & SS. Can. Prof. Lovan.

DISSERTATIO CANONICA
DE

Peculiaritate in Religione, & Simonia circa ingressum Religionis.

AD LECTOREM.

CUIPIAM de vita Fidelium ritè instituenda tractanti hac nostra ætate duo accidere solent: Si mores corruptos ad Evangelii & Canonum puritatem reducere studeat, illico audit Reformator, Jansenista, & si quid hisce pejus. Si quis è Clero seculari quidpiam dicat vel scribat quod Regulares concernit, mox illud ex imminuto erga Religiosos affectu dicere vel scribere judicatur.

Rogatum te velim, benevole Lector, *ne altera harum opinionum animum tuum præoccupet, cum ad lectionem hujus mei libelli accingeris: nihil quippe, meo quidem judicio, Christianæ veritati & Ecclesiasticæ disciplinæ magis inimicum istis præconceptis opinionibus. Neque enim advertunt, qui ejusmodi sunt, quod SS. Patrum authoritatem non parum imminuant, imò sacrosanctos Ecclesiæ Canones, Pontificum Decretales Constitutionesque ejusmodi præjudiciis pro magna parte inutiles & frustraneas reddant.*

Ut rectè de hac mea Dissertatiuncula judicium feras, ex Evangelio, ex primæva Christianorum vivendi norma, ex sacris Ecclesiæ Canonibus, Pontificum Decretalibus judicium formes velim. Si tamen & animum Scribentis introspicere lubet, hic alius non est, quàm ob oculos ponere, in prima quidem parte, quòd Religiosæ Paupertatis voto omnis redituum vitalitiorum, similisve peculii qualiscumque Proprietas adversetur: In altera verò parte, quo pacto in receptione ad Statum Religiosum Simoniæ labes contrahatur. Hacque iterum eo fine, ut quæ pro munere meo ex Canonibus & Historia Ecclesiastica (quæ præcipua studii mei pars est) in adversaria mea retuli, publico quoque bono consecrarem. Quò fiat ut Regularium Directores & Seculares & Religiosi in compendio habeant, quid in duobus præfatis punctis censuerit purior Ecclesiæ ætas; quid etiamnum præcipiant Synodi; & quo tandem animas sibi commissas hac in parte dirigant: ne quid in virgineo Ecclesiæ, hoc est illo Regularium, flore adulteretur.

SCO-

ZEGE.

ZEGERI BERNARDI
VAN ESPEN
J. U. D. & SS. Can. Prof. Lovan.

DISSERTATIO CANONICA
DE

Peculiaritate in Religione, & Simonia circa ingressum Religionis.

AD LECTOREM.

C*UIPIAM de vita Fidelium ritè instituenda tractanti hac nostra ætate duo accidere solent: Si mores corruptos ad Evangelii & Canonum puritatem reducere studeat, illico audit Reformator, Jansenista, & si quid hisce pejus. Si quis è Clero seculari quidpiam dicat vel scribat quod Regulares concernit, mox illud ex imminuto erga Religiosos affectu dicere vel scribere judicatur.*

Rogatum te velim, benevole Lector, *ne altera harum opinionum animum tuum præoccupet, cum ad lectionem hujus mei libelli accingeris: nihil quippe, meo quidem judicio, Christianæ veritati & Ecclesiasticæ disciplinæ magis inimicum istis præconceptis opinionibus. Neque enim advertunt, qui ejusmodi sunt, quod SS. Patrum authoritatem non parum imminuant, imò sacrosanctos Ecclesiæ Canones, Pontificum Decretales Constitutionesque ejusmodi præjudiciis pro magna parte inutiles & frustraneas reddant.*

Ut rectè de hac mea Dissertatiuncula judicium feras, ex Evangelio, ex primæva Christianorum vivendi norma, ex sacris Ecclesiæ Canonibus, Pontificum Decretalibus judicium formes velim. Si tamen & animum Scribentis introspicere lubet, hic alius non est, quàm ob oculos ponere, in prima quidem parte, quòd Religiosæ Paupertatis voto omnis redituum vitalitiorum, similisve peculii qualiscumque Proprietas adversetur: In altera verò parte, quo pacto in receptione ad Statum Religiosum Simoniæ labes contrahatur. Hæcque iterum eo fine, ut quæ pro munere meo ex Canonibus & Historia Ecclesiastica (quæ præcipua studii mei pars est) in adversaria mea retuli, publico quoque bono consecrarem. Quò fiat ut Regularium Directores & Seculares & Religiosi in compendio habeant, quid in duobus præfatis punctis censuerit purior Ecclesiæ ætas; quid etiamnum præcipiant Synodi; & quo tandem animas sibi commissas hac in parte dirigant: ne quid in virgineo Ecclesiæ, hoc est illo Regularium, flore adulteretur.

SCO-

SCOPUS
PRIMÆ PARTIS
HUJUS DISSERTATIONIS

PROPOSITUM *mihi est in prima Dissertationis parte ex verbis Christi, norma vivendi primorum Christianorum, Religiosorum Regulis, nec non Conciliorum Decretis ostendere, quod professio Cænobitarum seu Religiosorum in communi viventium necessariò secum trahat omnimodam rerum temporalium, etiam quoad* usum, *in particulari abdicationem, & perfectam ac universalem rerum omnium* communionem.

Ex quibus facilè ostendero, quod in his quæ ad dictam abdicationem aut communionem pertinent, nulla sit penes Superiorem relaxandi potestas.

Hinc deinde consectaneum esse monstrabo, quòd Religiosorum nemo quidquam in usus *suos particulares, nec ex consensu quidem & dependenter à nutu Superioris, penes se aut tertium, seu etiam Superiorem, extra communionem reservatum habere queat.*

Quo posito non difficulter probavero quantopere solemni, quam Religiosi Deo fecerunt, sponsioni adversentur reditus illi vitalitii, quos vel ipsi Religiosi sibi in actu Professionis, aut eorum Parentes ad usus ipsorum particulares *constituunt aut reservant; cæteraque omnia peculia, quæ* privatis usibus alicujus *Religiosi à reliquis Monasterii proventibus separata tenentur.*

Ne verò morbum detegere & non adferre medelam videar, nonnulla suggerere conabor; quibus malo isti tam à subditis, quàm à Superioribus occurratur.

APPROBATIO.

HÆC DISSERTATIO CANONICA Authore Clarissimo Viro Domino ZEGERO BERNARDO VAN ESPEN J. U. D. nihil continet fidei aut bonis moribus adversum; sed in ea Author solidis rationibus sanctissimum Cœnobitarum Institutum primævo splendori restituere, & à labe, quam nimia Religiosæ Disciplinæ relaxatione contraxerat, expurgare conatur. Optandum foret, ut eo in publicum à prælo prodeat fructu, quo ab Ecclesiasticæ Disciplinæ studiosissimo zelatore scripta est affectu. Datum Bruxellæ 4. Julii 1684.

J. DE CUYPER *Can. Grad. Mechlin.*
Archipr. Bruxell. Librorum Censor.

DISSERTATIO CANONICA.

PARS PRIMA.

DE VITIO PECULIARITATIS.

CAPUT PRIMUM.

De absoluta rerum omnium temporalium in particulari abdicatione, & earum perfecta seu omnem Particularitatem excludente communione, ad paupertatem Religiosam & vitam Cœnobiticam necessariis.

§. 1.

Ex verbis Christi & norma vivendi primorum Christianorum ostenditur ad vitam Religiosam in communi necessaria esse absoluta rerum omnium, etiam quoad utendi facultatem, in particulari abdicatio, & perfecta earum communio.

VERBA quibus Christus voluntariæ paupertatis consilium proposuit, manifestè ostendunt, res omnes temporales absolutè ab eo, qui consilii illius desierat esse observator, esse abdicandas; dicit enim: *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus*, Matth. 19. ℣. 21. Ex quibus verbis patet, quòd Christus eam rerum abdicationem pro consilii illius observatione requisiverit, qualem facit is, qui simpliciter res suas *vendit*, & pretium earum, titulo *simplicis & absolutæ donationis*, in pauperes transfert. Cùm verò is qui eo modo rebus suis se exuit, non tantùm nudâ *proprietate*, sed & omni *utendi facultate* se privet, & res suas non tantùm *proprietate* tenus, sed & *usu* in alium transfundat; dubitari nequit, quin consequenter Religiosus teneatur non tantùm earum *proprietate*, verùm & *usu* simpliciter & absolutè seipsum privare, ut nihil in res temporales juris prætendat, sed omnes ut simpliciter *alienas* consideret, & tamquam *pauper* earum *usum* indies pro necessitate occurrente, de alterius liberalitate & benignitate expectet.

Ita consilium intellexerunt primi illi Christiani, quos ignis Spiritus Sancti illuminaverat, quosque ut normam vitæ Cœnobiticæ seu Religiosorum in communi viventium, suo vivendi modo perfectè delinearent, Deus ordinavit; de quibus legitur: *Quotquot possessores agrorum aut domorum erant, vendentes offerebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum.* Act. 4. v. 34. 35.

Nec tantùm agros domosque suas vendebant, & pretia eorum simpliciter & absolutè in Apostolorum potestatem transferebant, atque ita quomodo Evangelicæ paupertatis consilium assumendum sit, exemplo suo docuerunt; sed & insuper normam vitæ Cœnobiticæ seu Religiosorum in communi viventium, expresserunt; nimirum perfectissimam, quam ea vivendi disciplina requirit, bonorum omnium communionem servando, dicente Scriptura, *Erant ipsis omnia communia.* Ne verò putaretur fuisse absoluta rerum omnium communio quoad *proprietatem* non quoad *usum*, addit Sacer Textus: *Dividebatur singulis prout cuique opus erat.* Quo manifestum evadit quod adeò omnia vellent *communia*, ut & *usus* illorum omnium in tantum esset *communis*, ut ex illis *omnium* necessitatibus per Apostolos *indifferenter* provideretur: quo ulteriùs fiebat, quod ait Scriptura: *Neque enim quisquam erat inter illos.*

§. 2.

SS. Augustini, Benedicti aliorumque Patrum regulas, descriptam §. anteriori absolutam rerum abdicationem & perfectam bonorum omnium communionem requirere ostenditur.

EX regulis quas Cœnobitis seu Religiosis in communi viventibus Patres præscripserunt, manifestum est Evangelicam paupertatem secundùm Christi ex-

expressionem, nec non bonorum omnium communionem in Actis Apostolorum tantopere laudatam, vitæ Cœnobiticæ esse necessarias, S. Augustinus Canonicorum Regularium aliorumque Religiosorum legislator, inculcato gemino charitatis præcepto: "Primum, inquit *cap.* 1. *Regulæ*, ad quod in unum congregati estis, ut unanimes habitetis in domo, & sit in vobis anima una & cor unum in Deo, & non dicatis aliquid *proprium*, sed sint vobis *omnia communia*, & distribuatur unicuique vestrûm à Præposito vestro victus & tegumentum, non æqualiter omnibus, quia non æqualiter valetis omnes, sed potiùs unicuique sicut opus fuerit. Sic enim legitur in Actis Apostolorum: *Quia erant ipsis omnia communia.*

Voluit ergo S. Augustinus ut omne *proprium* secundùm Christi consilium singuli in particulari abdicarent, & ut ad exemplum primorum Christianorum perfecta *communio* à Fratribus observaretur.

Quam communionem ut clariùs exprimeret, in eadem sua Regula *cap.* 8. præcepit: "Ut cum quis suis filiis aut aliqua necessitudine ad se pertinentibus in Monasterio constitutis, aliquam contulerit vestem, sive quodlibet aliud inter necessaria deputandum, non occultè accipiatur, sed *sit in potestate Præpositi, ut in rem communem redactum, cui necesse fuerit præbeatur.*" Ex quibus verbis intelligitur secundùm S. Augustini præscriptum, non tantùm nudam *proprietatem*, sed vel præcipuè *usum ipsum*, etiam eorum quæ à parentibus pro necessariis uni suppeditantur, debere esse *communem*, ut ex illis *in commune redactis*, cui necesse fuerit præbeatur.

Augustino consonat S. Benedictus, qui & ipse absolutam rerum abdicationem secundùm Christi consilium & perfectam rerum communionem ad normam primorum Christianorum, suis præscripsit.

"Ne quis, inquit *cap.* 33. *Reg.* præsumat aliquid habere *proprium*, nullam omninò rem, neque Codices, neque Tabulas, neque Graphium, sed nihil omninò: quippe quibus nec corpora sua, nec voluntates licet habere in propria potestate: omnia verò necessaria à Patre sperare Monasterii, *omniaque omnibus sint communia*: ut sicut scriptum est, *nec quisquam suum aliquid dicat vel præsumat.*" Hæc Benedicti verba conficiunt non tantùm *paupertatem* voluntariam juxta Christi consilium, sed & *communionem* bonorum, ad normam primorum Christianorum S. Benedicti Institutum profitentibus esse præscriptam.

Quam communionis perfectionem in Actis Apostolorum tantopere laudatam clariùs expressit, dum *cap.* 45. *Reg.* statuit: "Ut si à Parentibus Religioso quidquam directum fuerit, non præsumat suscipere illud, nisi prius indicatum fuerit Abbati; quod si jusserit suscipi, in Abbatis sit potestate, *cui illud jubeat dari.* Et *non contristetur Frater cui fortè directum fuerit*, ut non detur occasio diabolo.

Quo ostendit non tantùm *nudam proprietatem*, sed *usum* ipsum abdicandum & communicandum esse; quandoquidem etiam quæ à Parentibus Religioso fuêre directa, ita in Abbatis velit esse potestate, ut necessitate etiam *alterius*, quam *ejus* cui directa sunt, impendi possint, ne *occasio detur diabolo*: quæ occasio meritò timetur, si res semper detur *illi* ad quem à parentibus fuit directa; quia ipsi facilè incideret, sibi fore rem illam impensam tamquam ex voluntate parentum *sibi magis* quàm *alteri* debitam; adeoque in rem illam *sibi præ aliis* de communitate, saltem quoad *usum*, jus aliquod superesse.

Quinimo si credamus Dionysio Carthusiano, voluit Sanctus Benedictus ut res à parentibus alicui Religioso destinata, potiùs *alterius*, quàm ejus ad cujus *usum* donata est, necessitati impendatur. "Rursus ex hoc (ait *in tract. De Reformat. claust. art.* 14.) quod rem alicui Monacho missam voluit S. Benedictus potiùs *alteri* dari, quàm *illi*, concluditur quam seriosè & integrè volebat omnem à suis proprietatem, *peculiumque* excludere." Binis hisce SS. Augustini & Benedicti Regulis, quibus non olim tantùm, sed & hodie penè universus Religiosorum Ordo vivit, non antiquæ solum Religiosorum Regulæ (quas in Concordiam suam Benedictus Abbas Anianus retulit) sed & recentiores consentiunt; nisi quod in his nonnulla, quibus occurratur prætextibus vitio proprietatis palliando, aut perfectioni communionis impediendæ noviter inventis, adjiciantur.

§. 3.

Synodus Tridentina dictas abdicationem & communionem Regularibus servandas proponit.

SYnodus Tridentina non ignorans quantum ex Monasteriis piè institutis & rectè administratis in Ecclesia Dei splendoris atque utilitatis oriatur, admodum desideravit, ut vetus & regularis disciplina, ubi collapsa erat, instauraretur. Ad quod necessarium esse censuit, ut Regulares tam viri quàm mulieres, ad Regulæ, quam professi sunt, præscriptum vitam instituant & componant; atque imprimis ut essentialia suæ professionis vota obedientiæ, *paupertatis* & castitatis fideliter observent *Sess.* 25. *cap.* 1. *De Regularibus.*

Ut verò substantialia vota in omnibus Cœnobiis veraciter observentur, plurimùm confert, inquit Synodus Mechliniensis anno 1570. *tit. De Regul. cap.* 1. *si ea auferantur quæ proprietati totius Religionis perniciosæ pesti occasionem & fomenta subministrant.* Quapropter Concilium Tridentinum ut prædictum Decretum, quo præcipit, ut omnes Regulares ad Regulæ, quam professi sunt, præscriptum vitam instituant; atque imprimis quæ ad suæ professionis perfectionem ut Obedientiæ, Paupertatis & Castitatis...... nec non ad communem vitam pertinentia fideliter observent; ut, inquam, hoc Decretum faciliùs observaretur, speciale ad extirpationem *proprietatis* Decretum immediatè subjungit. Quo Decreto absolutam rerum abdicationem, ac perfectam earum communionem juxta normam vivendi primorum Christianorum, atque Regularum præscriptum, manifestè expressas videmus; præsertim si eidem Decreto conjungamus ejusdem declarationem seu expositionem per Clementem VIII. editam (*In Const. quæ incipit*: Nullus omninò 69. *in Bullario Romano*) & per plures Pontifices confirmatam & innovatam.

Nemini Regularium (ait Trident. *Sess.* 25. *cap.* 2. *De Regularib.*) *tam virorum quàm mulierum liceat bona mobilia vel immobilia cujuscumque qualitatis fuerint*, sive ut magis specificè exponit Clemens VIII. *pecuniam, proventus, census, eleemosynam.*

Etiam quovis modo ab eis acquisita, inquit Synodus, id est secundùm Clementem, *sive ex concionibus, sive ex lectionibus, aut promissis tam in propria Ecclesia quàm ubicumque celebrandis, alioque ipsorum justo labore, & causa, & quocumque nomine acquisita, etiamsi subsidia consanguineorum aut piorum largitiones, legata aut donationes fuerint.*

Sequitur in Decreto Concilii: *tamquam propria aut etiam nomine Conventûs possidere vel tenere* quibus verbis non tantùm prohibetur prædictorum bonorum *dominium*, sed eorum *possessio*, imo & *detentio*, idque non tantùm *nomine proprio*, sed & *nomine Conventûs*, id est, ne quidem de *consensu Superioris*, ut declarat Clemens VIII. in verbis, *nulla quorumcumque Superiorum dispensatio, nulla licentia, quantum ad bona mobilia vel immobilia fratres excusare possit, quominus culpa & pœna ab ejusdem Concilii Decreto imposita, & ipso facto incurrenda, obnoxii sint: etiamsi Superiores asseverarent se ejusmodi dispensationes aut licen-*

tias

tias concedere posse : quibus in ea re fidem minimè adhiberi volumus.

Sed statim, inquit Concilium, *ea Superiori tradantur & Conventui incorporentur.* Non tantùm ergo vult Synodus, ut Superiori *tradantur*, sed insuper, ut *Conventui incorporentur*, seu declarante Pontifice, *cum cæteris illius* (Conventus) *redditibus, pecuniis, ac proventibus confundantur, quo communis victus & vestitus omnibus suppeditari possit.*

Nec deinceps, pergit Synodus, *liceat Superioribus bona stabilia alicui Regulari concedere etiam ad usumfructum, vel usum, administrationem aut commendam :* Addidit Clemens : *etiam depositi aut custodiæ nomine.*

Administratio autem bonorum Monasteriorum, seu Conventuum, subnectit Synodus, *ad solos officiales eorumdem, ad nutum Superiorum amovibiles pertineat.* Clemens in sua Constitutione declarat, nomine officialium non intelligi Superiores locorum, sed tres ministros dumtaxat, nempe *Exactorem, Depositarium & Dispensatorem.*

Ex his evidenter apparet, Concilium Tridentinum pro debita voti paupertatis observantia, requisivisse completissimam rerum omnium, cujuscumque qualitatis & undecumque provenientium confusionem, ut nullâ inter eas intercedente distinctione ex illis omnibus in unam massam conflatis, per Superiores uniuscujusque necessitati occurratur.

Rerum omnium administratione insuper demandatâ solis officialibus à Superioribus deputandis, & ad nutum eorum amovilibus, qui bona Monasteriorum in utilitatem Conventuum debitè administrantes, ea Superioribus pro uniuscujusque necessitate distribuenda, per se vel per alios itidem officiales, plenè committerent. Atque ita expressam hîc videmus primorum Christianorum in communi vivendi disciplinam.

§. 4.

Ostenditur ex Decretis particularium Conciliorum, quod Synodus Trid. perfectam rerum communionem proposuerit.

PLurimum conducere ad assequendam genuinam Concilii Tridentini mentem seu sententiam Decreta Conciliorum particularium, quæ paucis annis post dictum Concilium generale habita fuerunt, dubitari nequit : cùm enim præfata Concilia pro debita executione Trid. Synodi convocata fuerint, non dubium, quin illorum Patres admodum solliciti fuerint, ut juxta mentem & sententiam Patrum Concilii Trid. Decreta sua formarent ac proponerent : neque multum difficile ipsis erat germanum sensum Concilii Trid. assequi, quia plerumque inter ipsos aderant, qui concipiendis Concilii Decretis operam impenderant : aut si tales inter ipsos præsentes non essent, erant tamen procul dubio plurimi superstites ex Concilio Trid. reduces, quos consulere de Concilii sententia, si fortè de ea dubitabatur, erat perfacile.

Biennio post absolutam Trid. Synodum habita Synodus Cameracensis (cui plures Episcopi & Doctores interfuêre, qui Concilii Tridentini Decretis formandis & authoritate & doctrinâ fuerant suffragati) pro debita Synodi Tridentinæ executione, *tit.* 8. *cap.* 10. decrevit : " Ut omnis illa pecunia vel res quam Monachus vel Monialis acquirere labore, sive industriâ, sive amicorum liberalitate, seu denique qualibet aliâ occasione possit, *Superiori tradatur* : itâ ut ad nutum ejus *tamquam res communis* expendatur.

Nullatenus proindè hæc Synodus dubitavit quin mens Concilii Tridentini fuerit, ut perfecta inter Religiosos & Moniales esset rerum omnium *communio & confusio*, ut omnes *indifferenter*, tamquam *communes* à Superioribus expendantur; nec alicui *particulari* jus aliquod, etiam quoad *usum*, conservetur.

Huic provinciali Concilio consonat ejusdem Provinciæ Synodus Diœcesana Audomarensis, sub R. D. J. Six. *Tit.* 17. *Capite* 6. anno 1583. quæ præterquam quod eamdem rerum communionem clarioribus terminis expresserit, insuper non pauca admodùm utilia & notatu dignissima pro hac materia proposuit his verbis : " Ex quo in oblivionem abiit exemplum in initio nascentis Ecclesiæ in Ananiam & Saphitam editum, invasit pleraque Monasteria exitiosa rerum proprietas, ex diametro Monasticæ professioni contraria. Quare vigilent Præfecti & Præfectæ, si suæ suorumque saluti consultum velint, ut exterminetur hæc pestis; curentque ut ablatis ab omnibus, iis omnibus rebus, quas ut proprias possident, victus & vestitus, cæteraque vitæ necessaria æqualiter omnibus, pro indigentiæ uniuscujusque necessitate, & Monasterii facultate, placidè ac benignè *ex communi Monasterii thesauro et penu* subministrentur, non pecuniis æstimata ac compensata; sed *ipsis rerum speciebus præsentia.* Id enim eis in virtute sanctæ obedientiæ Dei loco præcipimus : *nec aliud præcipimus, quàm id quod Superiores quidem ex officio prorsus curare tenentur, nulla ipsis relicta dispensandi facultate; Religiosi verò ex ea quam Deo fecerunt sponsione observare.* Usque adeo enim abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis, annexa est regulæ Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere, *Cap. Cum ad Monasterium* ẋ *de statu Monachorum.* Quare aboleatur ea consuetudo, qua consueverunt Superiores Religiosis singulis annuam numerare aut permittere pensionem, atque redimere necessaria vitæ eorum : nec alicui pecunia permittatur, nisi pro injuncta à Prælato administratione; sed *prorsus omnia in communem usum convertantur*, ita ut impleatur à Religiosis, quod sibi imitandum sumpserunt, & ad *quod religione sempiterna se obligarunt (non potest res ista inculcari satis)* illud primitivæ Ecclesiæ : *Multitudinis credentium erat cor unum & anima una : nec quisquam eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia, dividebatur autem singulis prout cuique opus erat.*

Primò, ex hoc Decreto docemur ea omnia, quæ pro absoluta abdicatione & omnium rerum communione hæc Synodus conformiter Synodo Trid. & Provinciali Cameracensi proposuit, non esse juris merè positivi, quæ proinde Religiosos hujus Diœcesis ad summum concernerent, aut lapsu temporis mutari possent : *sed talia quæ Religiosi ex ea, quam Deo fecerunt sponsione, observare tenentur.*

Secundò, nos docet eadem Synodus, quod nulla Superioribus in his *dispensandi sit relicta facultas.*

Tertiò, ex ipsa intelligimus, quod *religione sempiterna sese obligent Religiosi ad servandam illam perfectam rerum communionem, quam primos Christianos servasse Acta Apostolorum testantur.*

Denique eâdem instruimur, *quod non possit res ista inculcari satis*, nimirum quòd Religiosi ad eam perfectam rerum communionem servandam religione sempiternâ sese obligaverint. Hæc occasione illius Synodi Audomarensis.

Perfectissimam rerum communionem à Synodo Tridentina Religiosis præceptam fuisse, probat & ipsa Synodus Provincialis Mechliniensis anno 1570. itidem pro debita Concilii Trid. executione congregata, dum *Tit. De Regular. cap.* 1 statuit : " *Ut nulli Regulares pensiones vitales aut reditus perpetuos permittantur recipere, neque liceat eis ratione officiorum vel ministeriorum pecuniam corradere aut conservare, etiamsi in pios usus convertere velint*, sed omnia in communem usum convertantur.

Aliæ quoque Synodi eumdem in finem ac sub idem penè tempus celebratæ pariformiter statuerunt, quod nulli Regulari liceat bona sive mobilia, sive immobilia

lia undecumque acquisita, tamquam *propria* aut *nomine Conventus*, possidere; sed statim Superioribus esse tradenda, ut *in commune* conferantur, & *Conventui incorporentur*.

Statuunt insuper, ne Superiori liceat alicui Religioso *non Officiario* bona stabilia ad usumfructum, vel usum, vel administrationem, vel commendam committere; sed tantùm aliqui tamquam *Officiario* ad tempus rei administrationem concedere, *non in suam, sed Monasterii utilitatem*.

Ex quibus omnibus facilè intelligitur, illorum Conciliorum Patres non dubitâsse, quin mens Concilii esset, ut juxta *Regulæ præscriptum* Religiosi absolutè & simpliciter, etiam quoad *utendi facultatem*, rebus omnibus in particulari renuntiarent, nec non eorum quæ ipsis undecumque obveniunt, *perfecta* & *completa* esset *communio* & *confusio*; ut ex iis omnium indiscriminatim necessitati per Superiores succurratur; ac per consequens non *hujus* potiùs, quam *alterius usibus* rei alicujus fiat reservatio, ut verificari queat illud primorum Christianorum: *Sed erant illis omnia communia.*

COROLLARIUM I.

Ex Doctrina hactenus tradita consectaneum est peccare contra votum paupertatis illos, qui rem quamcumque ita sibi volunt esse propriam, ut aliis nolint esse communem.

EX dictis constat quòd & ipsa Christi verba, quibus paupertatis Evangelicæ consilium proposuit, & primorum Christianorum vivendi disciplina exigant, res omnes temporales ab eo, qui *istud paupertatis* consilium & primorum Christianorum vitæ normam profitetur, ita simpliciter esse deserendas, ac si in *pauperes* essent translatæ: Insuper constat necessarium esse, ut in tantùm earum *proprietate* & *usu* sese exuat, aliisque distribuenda committat, ut nihil in rebus à se collatis *sibi* præ *aliis* reservet; sed cum reliquis de communitate tamquam *pauper* pro dispensantium benignitate, pro necessitate occurrente *necessaria* indies expectet.

Hujusmodi rerum abdicationem per Constitutiones Religiosorum, præsertim SS. Augustini & Benedicti, similiter præscribi ostensum est.

Eamdem omnimodam bonorum *abdicationem*, rerumque absolutam *communionem*, ut collapsa Religiosa disciplina restitueretur, à Synodo Trid. præceptam esse, non minus evidenter ex ipsius Decreto, accedente præsertim Pontificum ac Conciliorum Provincialium declaratione, comprobavimus.

Ex quibus consequitur, quòd is qui voto paupertatis se obstringit, & vitam cœnobiticam instituit, omnia sua sive mobilia, sive immobilia, sive quæ ipso professionis tempore possidet, aut postmodum undecumque, aut quavis ex causa acquisivit, abdicare teneatur, eaque omnia ita alterius liberæ committere dispositioni, ut si illi visum fuerit, *in aliorum usum dispenset*, atque illa tamquam planè *aliena* habeat, neque ut *sibi* magis quam *aliis debita*, umquam consideret. Hinc illud Basilii *Constit. Monast. cap.* 18. *Hi perfectè rerum omnium paupertatem tenent, in quibus nihil proprium cujusquam sit, sed communia omnium omnia.*

Si igitur rem quamcumque etiam minimam eo modo abdicari, & in commune redigi nolit, non primorum fidelium (qui à perfecta vitæ communione in Actis Apostolorum laudantur) sed potiùs Ananiæ & Saphiræ imitator constituitur, dum ut hi similiter Spiritui S. mentiri convincitur; nimirum Evangelicam & absolutam paupertatem amplecti simulans, & interim partem aliquam pretii, vel rerum, quam *aliis non vult* esse communem, sibi reservans.

Quapropter Religiosorum Patres solicitè admodum cautum voluerunt, ne rem vel minimam Religiosus sibi peculiarem vendicet. Unde monet Synodus Provincialis Cameracensis Religiosos & Moniales anno 1565. *tit.* 18. *cap.* 9. *Ut caveant ne quid pecuniæ aut alterius rei sibi ita retineant, ut communitati nolint esse commune.*

Neque ab Anania & Saphira se separant Religiosi, si omnia quidem quæ habent, aut quocumque modo obveniunt, Superioris aut alterius custodiæ committant, *nolentes* interim absolutè esse *communia*, sed *usibus suis privatis* reservata & impensa: nec enim Ananiæ & Saphiræ peccatum tam in *actuali* reservatione & retentione partis pretii consistebat, quàm in *partis illius*, quam *nolebant* esse *communem*, defraudatione: nec etiam ipsos procul dubio ut administrationem aut custodiam, sed ut *usum* ejus sibi *specialem* haberent, tenebat solicitudo: nemo siquidem dubitat, quin facile totum agri venditi pretium Apostolorum custodiæ & administrationi confidere voluissent, modò partem in *usum suum particularem* ab Apostolis reservandam pro certo habuissent.

Quare notat Petrus à S. Audomaro aliàs à Walloncapelle, Instituti S. Benedicti in Monasterio Montis S. Winoci Monachus & Prior *lib.* 2. *Institut. Monast. cap.* 20. " Parum admodum referre an apud se, *an* » *apud alium* etiam *Priorem suum* habeant Religiosi; » modò *aliqua ratione ipsorum sit.*

Affectu proinde *proprietatem* retinet, & in animo coram Deo *proprietarius*, & voti violator constituitur Religiosus quicumque res omnes cujusvis qualitatis, & undecumque sibi obvenientes, non resignat pleno affectu & effectu; non voce tantùm, sed corde & voce simul; easque ita non vult esse *communes*, ut nihil in eis *sibi præ reliquis* de communitate, etiam *solo affectu* reservet aut vindicet; sed ut illæ *omni tempore ad nutum Superioris*, quemadmodum reliqua Monasterii bona, necessitati aliorum Fratrum impendantur, animo verè paratus & omninò contentus sit, oportet.

Hanc animi constitutionem in Religiosis requiri, ut se à pestifero illo *proprietatis* vitio expurgent, mecum etiam illi qui plus justo hac in parte indulgent, facilè agnoscunt. Vereor tamen si Religiosi qui reditus vitalitios, pecunias, aliasque res à parentibus datas vel aliundè obtentas, sibi vel apud Superiores, aut tertium quempiam de Superioris consensu reservant: vereor, inquam, ne muti inveniantur, qui si ex sincero cordis affectu se examinarent, vitio *proprietatis* se infectos esse intelligerent. Ipsi quoque Superiores, si ea diligenter adhiberent remedia quæ ad detegendum *proprietatis* vitium, tum eorum Patres in Regulis suis, tum alii viri pietate & sanctitate illustres sæpius suggesserunt, non raro experirentur plurimos inter eos, qui totalem & sinceram *exteriùs* præ se ferunt, rerum abdicationem, inveniri, qui voce quidem illam profitentur, sed corde & affectu à *proprietate* totaliter non recedunt: quod ex iis quæ subjicimus facile quisque judicare poterit.

APPENDIX

Ad præcedens Corollarium.

E quibus dignosci possit, num Religiosus quispiam laboret vitio proprietatis, aut simulata sit omnia abdicandi & in communionem redigendi promptitudo.

VOluntas humana variis & diversis passionibus pro diversitate amoris fertur, & movetur juxta illud Augustini: *Pondus meum amor meus, eo feror quocumque feror.* Unde enim timor rei amittendæ, nisi ex amore habendi & retinendi? Unde aviditas adipiscendi, nisi ex amore assequendi rem quam non habemus? Unde cura & anxietas conservandi, nisi ex affectu erga rem quam possidemus? Et sic de reliquis motionibus animæ

animæ ratiocinando, omnium radicem solum amorem esse deprehendemus. Hinc illud S. Berhardi *Serm. 2. in Quadrages. n. 3. Attende solerter quod diligas, quid metuas, unde gaudeas aut contristeris, & sub habitu Religionis animum secularem, sub pannis conversionis invenies cor perversum: totum enim cor in his quatuor affectionibus est.*

Si itaque Religiosus scire desideret, an affectus *proprietatis* in corde suo non hæreat; convenit ut sedulò & diligenter animæ motus qui occasione ablationis aut denegationis ipsius rei temporalis, aut ob ejus præsentiam & conservationem in ipso oriuntur, examinet. Si enim ex v. g. Superiore reditum vitalitium, aut rem aliam undecumque profectam, apud se depositam in *communem* Monasterii *usum* convertere volente, Religiosus doleat aut tristetur (intelligo affectus doloris & tristitiæ voluntarios) signum est quòd *affectum* omnem erga rem illam non deposuerit, nec rem illam sincerè & ex animi sententia in communitatem transtulerit.

Si ulteriùs murmurare aut Superiori resistere incipiat, evidentiùs se, *affectu* saltem, *proprietarium* ostendet.

Suspectus quoque retentæ proprietatis reddetur, si *major* sit *rem illam*, quam *reliquas* de communitate, *conservandi cura*: si enim illam ut *communem* aspiceret, non major foret circa eam, quàm circa cætera communitatis bona affectus, & per consequens nec major conservandi sollicitudo.

Sunt alii qui res aut peculia à se apud Superiorem aut tertium quempiam deposita, tamquam *sibi* magis, quam *aliis* de communitate *debita* petunt, nec sibi sine injustitia negari posse putant. Hinc computantes quantum sibi pecuniæ apud depositarium restet, liberè victualia aut res alias credito comparant, credentes pecuniam depositam *sibi justè denegari non posse*. Quo agendi modo seipsos convincunt, se ex animo rem illam in communitatem non sic transtulisse, quin *sibi plus juris* in illam, quam *reliquis* de communitate putent reservatum.

Inveniuntur & alii, qui omnia sua quidem in communitatem transtulisse, & Superioris dispositioni permisisse exterius palam profitentur; & tamen cum Superiore computationem instituunt, dicendo: *tres nuper solidos* v. g. *Paternitati vestræ tradidi, unum recepi, adhuc duo supersunt.* Quæ computatio non obscurè animum de proprietatis affectu suspectum reddit: si enim sincera eorum fuisset in communitatem translatio, & Superiori pro nutu de illis disponendi data ex animo facultas, non magis de illis, quam de reliquis bonis communitatis, quorum dispensatio æquo & justo Superiorum committitur arbitrio, calculum inirent.

Denique non multum ab his distare videntur, qui sollicitant parentes aut amicos suos, ut aliquid ab iis accipiant, non sollicitaturi si re illa se pro libitu uti non posse, sed in commune redigendam præscirent, quo ostendunt *sibi solis*, non *communitati* eam procurare.

Hæc & similia si seriò perpenderent Religiosi, qui penes se vel apud tertium, aut etiam penes Superiorem pecuniam aliasque res retinent: vereor ne fateri cogerentur verum esse quod pridem in Conventu Generali Canonicorum Regularium quidam ejusdem Instituti Canonicus in sua contra Proprietarios concione his verbis dicebat: " Contra prædicta omnia adhuc » instant proprietatis cultores, dicentes: quod habe» mus, *proprium* dici non debet, quia ad *nutum* sem» per manet *Prælati*, qui *revocare*, & in *communem* » *usum, quandocumque voluerit, illud convertere po*» *test*; nec est dicenda proprietas, ubi *ad resignan*» *dum prompta fuerit voluntas.* Utinam ii verum di» cerent, & ex cordis sententia loquerentur! Sed » *mentitur iniquitas sibi*, sola *ablatio* monstraret, *quo* » *affectu* possident. Quod si etiam jubente Prælato resi» gnent, non est resignatio vera, ubi actioni volun» tas non concordat. *Æstimo admodum paucos repe*» *riri, qui res suas tranquille sinerent in communem* » *usum refundi.* " In libro cui tit. *Reg. S. Aug. cum Constit. Canonicorum Regular. Capituli Windes. &c.* impresso *Ultrajecti* anno 1553.

Ut verò nec Superiores venenosus hic *proprietatis* affectus lateat, eumque cognitum ex cordibus subditorum radicitus evellant, admodum conveniens est, ut res quæ à parentibus Religioso directa fuerit (idem esto judicium de rebus aliunde aut alia de causa obvenientibus) subinde *alterius* quàm *ejus, cui directa fuerit*, necessitati impendatur; ita enim fiet, ut affectus proprietatis in animo istius hærens, exteriùs prodatur: non enim sine dolore amittitur, quod cum amore possidetur.

Dolor verò tristitiæ, quin & murmurationis aut contradictionis facilè causa erit: Quo fiet, ut non difficulter Superior agnoscat minùs sinceram multorum protestationem, quâ toties protestantur se omnia transtulisse in *usum Communitatis*, & nihil possidere, nisi *dependenter à nutu Superioris.*

Hanc piam tentandi praxim inter Canonicos Regulares usitatam fuisse, ex eorum Constitutionibus intelligimus: " Quod si alicui nostrûm, vestis aut cul» tellus, aut aliud quid missum fuerit, ad Priorem de» feratur, *& ex bona consuetudine non ei cui missum* » *est sed alii potiùs detur.* " *Parte 2. cap. 7. Constit. Capituli Windes.*

Si insuper Monasteriorum Superiores nonnumquam paterno affectu tentarent hujusmodi peculiorum possessores per actualem illorum ablationem, eorumque in communem usum redactionem, non raro intelligerent verissimum esse, quod de simili protestatione & annua resignatione ad manus Superiorum (quæ in quibusdam Monasteriis etiam cum annua alicujus scedulæ exhibitione fieri solet) dixit Petrus à S. Audomaro *Instit. Monast. lib. 2. cap. 18.* Sed, inquit, dicent peculiorum " Possessores, se pecuniis vel aliis » concessis vel datis non *affici* tamquam *propriis*, quin » *paratos* esse *omnia resignare*, Prælatis exigentibus, in » quorum potestate omnia quæ penes se sunt, esse as» serunt. In cujus protestationem singulis annis exhi» bent scedulam continentem quæcumque habent suo » usui deputata. Verùm splendidè mentitur iniquitas » sibi. Hoc unico argumento probare velim eos ta» xatam pecuniam & alia *proprietatis affectu* hactenus » possedisse, quod noluerint, Episcopis & Prælatis » suis exigentibus, pressi etiam per Professionis & Re» gulæ suæ obligationem imo per Concilii Generalis » Decreta, cedere resignationi. Quinimo totis cona» tibus repugnarunt.

» En quomodo noverunt in *Abbatis potestate* om» nia esse debere, & parati sint illi exigenti omnia tra» dere. Velamen est iniquitatis exhibita illa scedu» la, & ficta protestatio, ac proinde summa impu» dentia est eorum qui hac ratione à *proprietatis* vi» tio sese defendunt. Sepulchra foris dealbata, in» tus autem plena ossibus mortuorum, & omni spur» citia.

Meritò proinde invigilant Monasteriorum Præfecti, ut subinde per rerum similium *subtractionem* & in *commune redactionem* subditos suos probent, ne à diabolo tententur, & peste illa *proprietatis* occultè inficiantur, foveantque in Cœnobiis suis, quos tamquam proprietarios & professionis suæ violatores, etiam laxiores Theologi & Canonistæ, communi calculo condemnant.

COROLLARIUM II.

Ostenditur ex Regulis Religiosorum quod nequidem dependenter *à voluntate & nutu Superioris peculia ad usus particulares alicujus Religiosi concedi aut reservari possint.*

EX absoluta abdicatione nec non perfectissima omnium rerum communione, quam conformiter ad Christi verba & primorum Fidelium vivendi normam, in Regulis Patrum, præsertim SS. Augustini & Benedicti expressam §. 2. probavimus, consectaneum est, quod juxta præfatas Patrum Regulas non tantùm obligentur Religiosi *res omnes* in particulari *absolutè* ac *simpliciter abdicare*, sed insuper Superiores (quorum est omnem curam ac diligentiam adhibere, ne à Regularum præscripto recedatur) teneantur easdem in *plenam communionem* redigere, id est, cum *reliquis* Monasterii bonis ac reditibus *confundere*; ut illis in *communem massam conflatis omnium indifferenter* necessitatibus succurratur. Huic perfectæ *communioni* sive rerum in *unum confusioni* directè opponitur alicujus rei à *reliquis* Monasterii rebus vel reditibus *separatio*, & extra communem massam *reservatio*, qua fiat ut non cum cæteris Monasterii bonis seu proventibus, *omnium indiscriminatim necessitatibus* impendatur; sed *usibus particularis Religiosi* impendenda conservetur ac custodiatur: ut proinde eo casu dici nequeat, inter hujusmodi Religiosos juxta Fundatorum præscripta *omnia esse communia, & unicuique ex illis distribui prout cuique opus est.*

Ex quo ulteriùs consequitur, non bene intellexisse Patris sui Augustini Regulam, qui dixit, nullam extare prohibitionem in Ordine S. Augustini, quæ reditus vitalitios de Superioris consensu *ad particularis Religiosi usum deputatos ac reservatos* prohibeat. Meliùs Patris sui Augustini Regulam perspectam habuêre Canonici Præmonstratenses, qui anno 1630. in Capitulo Generali *Dist.* 2. *cap.* 25. statuerunt, "ut si alicui Sororum à quoquam aliquid fuerit datum, *juxta præceptum Regulæ* statim resignet & *redigatur in commune.* Nulla quoque Sororum ad *proprios & particulares suos usus pecuniam vel reditus habeat assignatos*, sed omnia Superiori tradantur, & *Conventui incorporentur.*

Dicet quispiam, bonorum discretionem nequaquam induci, dum aliqua à reliquis Monasterii proventibus *in usus alicujus Religiosi* tenentur separata, quando *proprietate* tenus omnia sunt communia, solâ *quoad usum* manente discretione; præsertim si à *nutu Superioris* dependeat illa quoad *proprietatem*, & quoad *usum* in communionem redigere. Verùm quàm parum illa *nuda proprietatis* communicatio, & *simplex* illa Superioris omnia confundendi *potestas* (quæ necdum exivit in actum) conferant, ut *vera rerum* dicatur *communio*, omnisque bonorum *discretio* exclusa sit, exemplo huic rei admodùm apposito, nimirum *Peculii servi* (à quo peculia Religiosorum, tantopere in eorum Regulis nec non Ecclesiæ Canonibus reprobata, originem traxisse videntur) ostenditur.

Peculium servi dicitur pusilla pecunia sive *patrimonium pusillum*, quod servus domini permissu, *separatim à rationibus dominicis* habet, cujùs *proprietas civilis* semper manet apud dominum, quodque dominus pro *lubitu* servo adimere potest, *L.* 5. 8. 39. 40. 41. *ff. De Peculio.*

Duo ex hac definitione notari possunt: Primum, quod peculium servi dicatur *separatum à rationibus domini*, quamdiu *usibus* servi relinquitur, licet *proprietas civilis* sit apud dominum, & ipsum *peculium*, etiam *quoad usum* servo *pro voluntate* domini, ut cum reliquis rebus domini confundatur, adimi possit. Secundum, quod peculium à servo velut *proprium patrimonium* habeatur, ob *liberam eo utendi facultatem* servo indultam, tametsi *civilis proprietas* remaneat apud dominum, nec non dicta *utendi facultas* sit ad *nutum* domini *revocabilis.*

Utrumque sibi locum vindicat in peculiis quæ Religiosis de consensu Superioris reservantur.

Primum quidem: quia etiam hæc pro tempore *usibus particularis Religiosi* reservantur, adeoque & toto illo tempore dici debebunt à *rationibus Monasterii separata*, licet *proprietas* supponatur Conventui incorporata, & facultas sit Superiori *quoad usum* illa in communionem redigendi.

Secundum itidem in prædictis Religiosorum peculiis reperitur: quia penes Religiosum, in cujus favorem reservantur, est *libera* quodammodo hisce *utendi facultas*, licet ad *nutum* Superioris *revocabilis*, solâ *civili proprietate* existente penes Communitatem, ex quo consequens est, quod sicut *Peculium servi*, sic dicta *Peculia*, ob *utendi libertatem*, *propria* Religiosorum *patrimonia* interim dici possint, tametsi *revocandi arbitrium* apud Superiorem *remaneat*: Cui conforme est quod notat Fagnanus ad *Cap. Monach.* ¡¡ *De Statu Monach.* "Ut Religiosus *verus usufructuarius* dicatur, inquit, nihil refert, quod administratio possit *eidem auferri ad nutum Abbatis*, siquidem hoc non tollit quin durante administratione habeat *jus utendi & fruendi*: unde propriè dici potest *usufructuarius ad beneplacitum.*

Denique quàm parum faciat illa *nuda proprietatis* incorporatio, ut Religiosus juxta Patrum suorum præcepta *propriis* carere dicatur, evincitur quoque ex fine seu scopo quem Patres sibi præfixêre, ut filiis suis *proprium* interdicerent, ut quisque facilè intelliget ex eis quæ ex Theodorico de Monasteriis refert Dionysius Carthusianus *De Reformat. claust. art.* 16. "Magis nocet, inquit, Religioso habere *usum peculii sine proprietate civili*, quàm habere *proprietatem sine usu*: *Proprietas* namque, pergit idem Author, in se non est peccatum, nec ad peccandum inducit, nisi per *usum rei*. Ejus exemplum est, quod puero vel furioso non noceret *proprium* habere cultellum, dummodo non haberet *libertatem & facultatem utendi* illo cultello, sed habere libertatem *utendi ad placitum* communi cultello, esset furioso seu puero valde periculosum. Quemadmodum ergo stultum & derisibile esset, si quis Paterfamilias prohiberet filio suo habere proprium cultellum, ne cum illo se læderet, nihilominus daret sibi *licentiam utendi* ad placitum communi cultello domûs: sic stultum videtur & derisibile, si Pater spiritualis Filio suo spirituali prohibeat possidere aliquod *proprium*, & nihilominus assignet illi aliquam portionem de communibus bonis Conventûs, concedatque ei usum illius portionis: quia *libertas utendi* illa portione est sibi magis periculosa, quàm esset ei proprietas ejusdem portionis sine *utendi licentia*: quoniam *usus propter quem vitandum Sancti Patres prohibuerunt proprietatem*, est propinquior *libertati utendi*, quàm *proprietati possidendi*: imo quantum ad progressum de malo in malum, parum aut nihil refert an habeatur *usus sine proprietate, an cum proprietate.*

Concluditur ergo, quod duobus ex capitibus Regulis sibi præscriptis contraveniant Superiores, res aliquas extra communionem libero alicujus Religiosi usui reservantes. Primo quidem: quia contra earum præscriptum rerum discretionem & inæqualitatem inter Religiosos permittunt. Secundò, quia in effectu *proprium* indulgent.

CO.

COROLLARIA

Ex Decreto Concilii Tridentini, quo absoluta rerum abdicatio & earum communio pro Religiosæ professionis observantia proponuntur.

" NEmini Regularium, inquit Concilium, tam » virorum quam mulierum, liceat bona immo» bilia vel mobilia cujuscumque qualitatis fuerint, » etiam quovis modo ab iis acquisita, tamquam pro» pria, aut etiam nomine Conventûs possidere vel » tenere: sed statim ea Superiori tradantur, Con» ventuique incorporentur, atque cum cæteris il» lius bonis," (ut majoris explicationis gratiâ adjicit Clem. VIII.) " reditibus, pecuniis, ac proven» tibus confundantur, quo communis indè victus & » vestitus omnibus suppeditari possit.

Ex hoc Concilii Tridentini Decreto, quo §. 3. & 4. probavimus præceptam esse absolutam rerum omnium abdicationem & earum communionem, sequitur primò, sublatam esse differentiam quoad communicandi necessitatem (ut cum Fagnano loquar) " quam » nonnulli ex Doctoribus constituebant inter *bona » Monasterii, & bona quæ Regularis sibi reservat in » actu professionis, vel aliundè acquirit.*

Patet secundò, Conventui esse incorporanda, seu cum reliquis Monasterii reditibus esse confundenda, quæ quovis modo Regularibus acquiruntur, consequenter quæ hactenus Conventui non erant incorporata.

Patet tertiò, quod nemini Regularium neque nomine proprio, neque *nomine Conventûs*, ulla bona, sive mobilia, sive immobilia, cujuscumque qualitatis, & quovis modo ab ipso acquisita, *possidere* aut *tenere* liceat, antequam ea Superiori *tradiderit* & *Conventui* per Superiorem fuerint incorporata. Unde

Sequitur quartò, quod teneatur Regularis omnia quavis ex causa acquisita statim *Superiori tradere*.

Quintò, quod non sufficiat quod Regularis absolutè rem acquisitam abdicaverit, eam *Superiori tradendo*; sed insuper teneatur Superior illam sibi traditam *Conventui incorporare*, atque cum cæteris bonis, reditibus, pecuniis ac proventibus ut loquitur Clemens VIII. *confundere, quo communis inde victus & vestitus suppeditari possit.*

Ex quibus omnibus tandem consequens est, quod ex sententia Concilii Tridentini nemini Regularium liceat rem quamcumque & quavis ex causa obvenientem possidere vel tenere: sed priùs cogatur simpliciter eam abdicare, Superiori tradendo, & insuper Superior sibi traditam Conventui incorporare, seu cum cæteris bonis & reditibus Monasterii confundere, quò communis inde victus & vestitus omnibus suppeditari possit: quo ulterius fiat, ut nullâ planè intercedente differentiâ inter bona undecumque, aut quavis causâ Regularibus obvenientia, & reliquos Monasterii proventus, sed omnibus in unam massam conflatis, perfectissima rerum communio in Actis Apostolorum descripta, & in regulis Religiosorum tantopere inculcata, integra servetur.

COROLLARIA

Ulteriora & magis particularia ex Corollariis præcedentibus.

EX prædicta absoluta omnium, sive mobilium, sive immobilium, cujuscumque qualitatis, quovis modo Religiosis acquisitorum, necessaria abdicatione, & perfecta omnium incorporatione sive confusione per Concilium Trid. proposita, & Corollariis inde deductis, consequuntur ulteriùs sequentia.

Primò, reprobatam esse praxim in quibusdam Monasteriis usitatam, qua Novitii in actu renuntiationis bonorum reservant sibi *annuos reditus*, vel *annuam provisionem* pro suis religiosis necessitatibus: aut Parentes *annuum reditum vitalitium* constituunt, *de consensu Superioris*, *usibus privatis* filiorum suorum impendendum & reservandum.

Hanc praxim improbatam esse, evidentius est, quam ut probari debeat; quandoquidem manifestum sit, hujusmodi reditus ad *privatos usus* alicujus Religiosi deputatos & reservatos, non esse *incorporatos* & *confusos* cum reliquis Monasterii reditibus, *quò communis inde victus & vestitus omnibus suppeditari possit.* Non mirum proinde quod Synodus Provincialis Mechliniensis pro executione Concilii Tridentini anno 1570. congregata *Tit. de Regular. cap.* 1. statuerit, *Ut pensiones vitales aut reditus perpetuos nulli Regulares permittantur recipere.*

Vidit quoque eximius P. Christianus Lupus has redituum vitalitiorum particulares reservationes, nec cum professione religiosa, neque cum Synodi Tridentinæ Decreto consistere: quare hujusmodi *Pensionatos* Proprietariis annumerat *Part. 4. Schol. ad Can. 6. Concil. Thol.* quinimo de ipsis dicere non veretur: *Nec Monachum induunt, nec secularem deponunt*; ac tandem multis hujusmodi reservationum relatis incommodis, concludit: " Quare qualiscumque Professioni » adjecta pensionis reservatio est *adversa substantiæ*, » aut certè fœda conditio, ideoque habenda pro non » apposita. Eam Præfecti obligantur circumducere, & » *in communem substantiam devocare.* Nulla hîc dotalis » eleëmosyna, nec similis quis humanæ infirmitatis » palpo fucus valeat patrocinari. Eleëmosyna enim » debet esse gratuita, non dotalis. Et *hunc esse Tridentinæ reformationis scopum, suus locus demonstrabit.*

Secundò colligitur, quod pecunia aut aliæ quæcumque res quæ ex liberalitate consanguineorum Religiosis obvenerint, non tantum Superioribus sint *tradendæ*, sed insuper illæ debeant, *cum reliquis rebus & bonis Monasterii confundi*, ut inde, *sicuti ex reliquis Monasterii bonis, omnium necessitatibus possit provideri.*

Sed pone, parentes nolle oblata dare nisi ea conditione, ut illa filiis suis sint *peculiaria*, & eorum *tantùm usibus* impensa. Resp. Certum esse, illa potius esse respuenda, quam ut iis cum ea conditione acceptatis, & ipse Religiosus discrimini à promissa paupertate deflectendi exponeretur, & perfecta inter Fratres communio læderetur.

Huic responso non parum favet S. Benedictus *cap. 59. Regulæ*, desiderans ut si nobilis aliquis aut dives filium suum in minori ætate constitutum Deo in Monasterio offerent, promitterent sub jurejurando, *quia de rebus suis numquam per se, numquam per suffectam personam, nec quolibet modo ei* (scilicet filio suo) *aliquando aliquid dent, aut tribuant occasionem habendi; vel certè si hoc facere noluerint, & aliquid offerre volunt in eleemosynam Monasterio pro mercede sua; faciant ex rebus, quas dare volunt*, MONASTERIO *donationem.*

Hujus Sanctissimi Patris præscripto docentur insuper Monasteriorum Superiores, quod nonnumquam conveniat ad convertendum à subditis *peculiaritatis* periculum, seriò monere Parentes divites, ne filiis in Monasterio constitutis, de rebus suis aliquid concedant, quo eis *occasionem* tribuant *peculiaritatis*; sed si quid offerre voluerint, id *dent Monasterio*, tam in filiorum quam aliorum Fratrum usum cessurum; quo continget ut nec filiis suis præbeant occasionem habendi, nec fraternam communionem infringant.

Tertiò colligitur, quod si quid honorarii ex Missis aut Concionibus, aut stipendii ex Lectionibus, sive in proprio Monasterio, sive alibi habitis, vel alio justo labore Religiosis obveniat, non tantum absolutè & *simpliciter* illud à se *abdicare* & Superiori *tradere* tenenantur; sed insuper Superior illud cum reliquis Monasterii bonis & reditibus ita *confundere*, ut nullâ intercec-

tercedente differentiâ omnia tamquam *res omnino communes* in *usum communem* expendantur, & omnium indifferenter necessitatibus *sine respectu personarum quibus obvenerint*, impendantur.

Huic consectario planè conforme est, quod Synodus Provincialis Cameracensis pro debita executione Decreti Concilii Tridentini anno 1565. *Tit.* 18. *cap.* 10. præcepit Monasteriorum Superioribus, ut "*rescindant & aboleant prorsus universa illa emolumenta, & unà quæ antiquo more quibusdam Monasteriorum officialibus concedi solebant; breviter omnis illa pecunia vel res*, inquit Synodus, *quam Monachus vel Monialis acquirere sive labore, sive industriâ, sive amicorum liberalitate, seu denique qualibet alia occasione possit, Superiori mox tradatur; ita ut ad nutum ejus*, TAMQUAM RES COMMUNIS *expendatur.*

Nec ideo, quia justo labore aut industriâ particulari parta, ita communicanda veniunt, ut etiam *non laborantium necessitatibus* impendantur, ipsi Religiosi in labore aut opere flaccescere debent, sed attendere potius illud S. Augustini ad sui Ordinis Religiosos *cap.* 8. *Regulæ*: "Nullus sibi aliquid operetur, sed omnia opera vestra fiant in commune, *majori studio & frequentiori alacritate*, quam si vobis *singulis* faceretis *propria*: Charitas enim, de qua scriptum est, quod non *quærat quæ sua sunt*, sic intelligitur, quia *communia propriis, non propria communibus anteponit.* Et ideo quantò amplius rem communem, quàm propriam vestram curaveritis, tantò vos amplius profecisse noveritis: ut in omnibus, quibus utitur transitura necessitas, superemineat quæ permanet Charitas.

Denique ex dictis consequens est, quòd si qui fortè libri Religioso alicui, quacumque ex causâ, obveniant, illi sint Superiori tradendi, & in Bibliothecam communem referendi; ut ita dum hi erunt cum reliquis Monasterii *libris confusi*, ex *communi* Bibliotheca singuli libros necessarios recipiant, sicuti ex communi cellario pasci, & communi vestiario indui debent.

Plura ex eadem communionis & abdicationis necessitate deduceremus, nisi sua sponte profluerent; unum tamen notandum, nimirum etiam per rei alicujus in *usus particulares Religiosi* reservationem, *communionis* perfectionem infringi, tametsi res penes *Superiorem* reservetur; quia ut apposite P. à S. Audomaro *lib.* 2. *Institut. Monast. cap.* 20 quod "*alicui certo* præfixum servatur, *commune* dici non potest: imò, pergit dictus Author, tantùm abest ut per ejusmodi reservationes particulares apud se *vel apud alium*, res Religioso obvenientes bonis Monasterii incorporentur; ut contra dividantur & separentur à bonis Monasterii, & *approprientur*, quæ sic conceduntur, *particularibus Religiosis.*

§. 5.

Nulla Superiorum dispensatio aut licentia particulares rerum reservationes justificare potest.

SYnodus Trid. *Sess.* 25. *de regul. cap.* 1. reformationi Regularium se accingens præcipit, ut omnes "Regulares, tam viri quam mulieres, ad Regulæ, quam professi sunt, præscriptum vitam instituant & componant; atque imprimis quæ ad *suæ professionis perfectionem*, ut obedientiæ, *paupertatis* & castitatis, ac si quæ alia sunt alicujus Regulæ & Ordinis peculiaria vota & præcepta, ad eorum respectivè essentiam, nec non ad *communem vitam*, victum & vestitum, *conservanda pertinentia*, fideliter observent. Omnisque cura, & diligentia à Superioribus adhibeatur, tam in Capitulis Generalibus & Provincialibus, quam in eorum visitationibus, quæ suis temporibus facere non prætermittant, ut ab illis non recedatur: cum compertum sit ab *eis non posse ea, quæ ad substantiam Regularis vitæ pertinent, relaxari.* Si enim illa, quæ *bases sunt* & *fundamenta totius Regularis disciplinæ*, exactè non fuerint conservata, totum corruat ædificium, necesse est.

Ex hoc Synodi Tridentinæ Decreto eruimus sequentia. Primò, quod Regulares teneantur specialiter quæ vota obedientiæ, *paupertatis*, castitatis, nec non *vitam communem*, victum, vestitumque concernunt, fideliter observare.

Secundò, quod omnis cura & diligentia à Superioribus sit adhibenda, ut à prædictis non recedatur.

Tertiò, compertum esse, à Superioribus non posse ea, quæ ad substantiam regularis vitæ pertinent, relaxari.

Quartò, prædicta vota, nec non vitam communem esse *bases* & *fundamenta* totius regularis disciplinæ, quibus non exactè conservatis totum corruat ædificium necesse sit.

E quibus, præsertim ex tertio & quarto, ineluctabili & evidentissimâ consequentia infertur, necessariâ ad dictorum votorum & vitæ communis conservationem juxta ejusdem Concilii declarationem, per Superiores relaxari non posse. Ut proinde conformiter ad mentem Generalis Concilii Synodus Audomar. in supra citato Decreto, quo vitæ communionem, eaque quæ ad illam pertinent ex sententia Concilii Trid. proposuit, adjunxerit *anno* 1583 *tit.* 17. *cap.* 5 *Nec aliud præcipimus, quàm id, quod Superiores quidem ex officio prorsus curare tenentur:* NULLA IPSIS RELICTA DISPENSANDI FACULTATE, *Religiosi verò, ex ea quam Deo fecerunt, sponsione observare.*

Et ne fortè ipsi subditi se securos esse putarent, si Superioribus credentes, *de eorum licentia*, per particulares rerum reservationes, à perfecta rerum abdicatione, aut earum communione recederent; Clemens VIII. *in Const.* NULLUS OMNINO, aliique Romani Pontifices qui Constitutionem Clementis innovârunt; postquam absolutam rerum omnium ad manus Superioris abdicationem, nec non earum incorporationem seu confusionem, juxta mentem Synodi Tridentinæ proposuissent, expressè ipsis Regularibus intimatum voluerunt, ne illam sibi de hujusmodi dispensatione securitatem promittant, imò nec fidem habeant Superioribus dispensandi potestatem sibi asserentibus: "Nulla quorumcumque *Superiorum dispensatio, nulla licentia* quantum ad bona immobilia vel mobilia Fratres *excusare possit, quominus culpæ, & pœnæ* ab ejusdem Concilii Decretis impositæ, & ipso facto incurrendæ obnoxii sint; etiamsi Superiores assererent se *hujusmodi dispensationes* aut *licentias* concedere posse; *quibus in ea re fidem minimè adhiberi volumus.*

"His verbis, inquit Fagnanus *ad Cap.* MONACHI ✕ *De Stat. Monach.* improbantur opiniones illorum qui asserunt Regulares excusari à *proprietate*, cùm habent peculium de *licentia Superioris & dependenter ab eorum voluntate & nutu:* jam enim patet non pendere *à voluntate & dispensatione Superiorum*, pergit Fagnanus, *quin omnia sint confundenda cum cæteris bonis Monasterii* pro *communibus necessitatibus.*

Petet quis, quâ ratione Regulares qui de *licentia* & *beneplacito* Superioris habent reditus vitalitios, aut rem aliam *ad usum suum particularem* reservatos, dici possint peccare, imo & pœnis Canonicis subjacere; cùm eo casu tantum videantur se conformare voluntati Superioris, quam discutere obedientia Religiosa permittere non videtur: Ut huic dubio satisfiat, prænotandum, quod hujusmodi reservationes non soleant inniti mandato Superioris; sed postulationi illius qui cupit sibi v. g. reditum vitalitium reservatum, & simplici Superioris conniventiæ. Quinimo sæpius contingit, ut reditum vitalitium v. g. non constituerent, vel si parentes constituere vellent, dissuaderent; si scirent, quod Superiores illum in *usus ipsorum privatos* reservatum nollent: unde subditi ordinariè ad similes

parti-

particulares reservationes positivè, Superiores verò *permissivè* tantùm concurrunt; consequente vitium quod in hujusmodi particularibus reservationibus latet, non minus si non amplius ipsis subditis, quàm Superioribus imputandum venit.

Sed posito quod præcepto Superioris hujusmodi reservationes niterentur; non propterea subditi illis consentire, ac per eas vitæ communionem infringere possent, neque enim ea est *obedientia* virtus, ut sine discussione in omnibus obedientium sit: si quippe ita obedire oportet, sine causa legitur in Ecclesia: *Omnia probate, quod bonum est tenete:* Si ita oportet, deleamus jam de libro Evangelii: *Estote prudentes sicut serpentes,* sufficiente quippe quod sequitur, *& simplices sicut columbæ.*

Scio quidem à subditis non facilè dijudicanda esse Præpositorum mandata; sed necessariam assero prudentiam, quâ advertatur, num præceptum Superioris cum divinis institutis, ex. gr. *Redde Altissimo vota tua,* consistat; & libertatem quâ ingenuè contemnatur, si adversari deprehendatur, juxta illud Apostolorum: *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.*

Ex his concluditur, quod Religiosis prætendentibus particulares rerum reservationes prætextu *licentiæ* aut *conniventiæ* Superiorum, à vitio eximere, responderi queat illud, quòd Religiosis qui pecuniis sibi concessis *tamquam propriis* utebantur, eodem argumento se purgare conantibus, pridem reposuit P. à S. Audomaro: " Utinam non ex consensu eorum & indulgentia fie» rent! Siquidem minus in Deum peccaretur. Nam » per crudelem hanc dispensationem & conniventiam » fit, ut sine ullo conscientiæ scrupulo, ac proinde si» ne ullo pœnitentiæ remedio peccetur.

§. 6.

Concilium Tridentinum voluit, ut res Religiosis obvenientes, prius Superioribus tradantur, & Conventui incorporentur, quàm earum usus etiam facti, *ipsis concedatur.*

VIdimus in anterioribus quod Synodus Tridentina *Sess.* 25. *De Regularibus cap.* 2. pro debita paupertatis voluntariæ, & religiosæ communionis observantia decreverit, quod nemini Regularium liceat bona, sive immobilia, sive mobilia, tamquam propria, aut etiam nomine Conventûs *possidere*, imo nequidem *tenere*: quo verbo, inquit Fagnanus *ad cap.* Monachi ✠ *de Statu Monach. prohibet nudam detentionem vel* USUM FACTI. Quod addit Synodus: *etiam nomine Conventûs, irrefragabiliter*, ut ait idem Fagnanus, *convincit, Regularibus etiam nomine Conventûs, & sic dependenter à Superiore, prohibitam esse non solum proprietatem & possessionem*, SED ETIAM NUDAM DETENTIONEM, VEL USUM FACTI.

Nec tamen quis inde arguat me sentire quod Concilium Trid. absolutè *usum facti* rerum mobilium, sive *usum* quo *necessitatibus Religiosorum succurratur*, vetuerit: tantum voluit, ut priusquam ille *usus* concedatur, Religiosus juxta Christi consilium omnia quæ sibi obveniunt *absolutè abdicaverit*; quo facto tamquam verus *pauper* necessaria sua à nutu & voluntate Superioris exspectet. Ut verò perfectius ea abdicatio seu denudatio fieret, noluit Synodus ne *usum* quidem *facti* rerum mobilium, quas quovis modo Regularis acquirit, ipsi concedi, antequam illæ omnes Conventui sint *incorporata*, seu cum reliquis Monasterii rebus planè *confusa*, ut ex illis in *unam massam redactis, omnium necessitatibus* succurratur; quo appareat, quod Religioso cui illa obvenerunt, non plus juris in illa supersit quàm reliquis de communitate, aut in cætera bona Monasterio *jam ante incorporata.*

Nec hîc aliud Synodus præscripsit Regularibus præter illud quod observârunt primi illi Christiani, quorum normam vivendi Religiosi in communi viventes assumpserunt: testatur enim sacer Textus *Act.* 2. *v.* 44. 45. & 4. *v.* 35. 36. *Quotquot possessores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum.* Quibus ostenditur quod primò omnia tam mobilia quàm immobilia à se abdicarent, & Superioribus, id est Apostolis, traderent. Deinde testatur sacer Textus, quod non tantum à se abdicarent & Apostolis traderent, sed omnia in *communionem* redigerentur, priusquam *necessaria singulis darentur.* Præmiserat enim sacer Textus: *Erant ipsis omnia communia*, antequam subjungeret: *Dividebatur autem singulis prout cuique opus erat.*

Ex quo patescit quod Concilium Tridentinum à norma vivendi primorum Christianorum non recesserit, dum voluit ut Regulares primò omnia quæ quovis modo acquirunt, absolutè & simpliciter à se *abdicarent* tradendo Superioribus, & Superiores ea omnia *Conventui incorporarent*, seu cum reliquis Monasterii proventibus *planè confunderent*; ut eo pacto ex omnibus ita *confusis*, omnium *necessitatibus*, sine *respectu personarum* quarum *operâ* aut *labore* provenerint, aut *quarum intuitu* fuerint donata, succurratur; & ideò, ut notat Fagnanus ad *Cap.* Monachi ✠ *De Statu Monach.* " post hanc incorporationem, tantùm in fine » ejusdem *cap.* 2. jubet, *ut mobilium usum Superiores* » *permittant, nihilque quod sit necessarium eis negetur.*

Hinc apparet quàm frivolum sit argumentum, quo quispiam conatur probare, Concilium Tridentinum in prima parte dicti *capitis* 2. agere de Religiosis qui possidebant aliqua *sine dependentia à voluntate Superioris: quia*, inquit, *aliàs sequeretur quod Tridentinum etiam prohiberet usum librorum vel vestium & à Superiore dependentem*, non distinguens inter *usum* qui ante incorporationem, & eum qui post incorporationem conceditur. Hunc non prohibet; istum verò vetando, etiam cum *dependentia à voluntate Superioris*, nec à norma vivendi primorum Christianorum, ut jam vidimus, imò nec à Regulis Religiosorum recessit: quia & in his præcipitur ut ea quæ Religioso obveniunt, priùs Superiori tradantur & in communionem redigantur antequam in *usum Fratrum* expendantur.

Quod signanter S. Augustinus expressit *cap.* 8. *Reg. ad Servos Dei*, dum voluit ut si " Parentes filiis in Mo» nasterio constitutis vestem aliquam, sive quodlibet » aliud inter necessaria deputandum contulerint, non » occultè accipiatur: sed sit in *potestate Præpositi*, ut » in *rem communem redactum* cui *necessarium fuerit præ*» *beatur.*

Quibus verbis evidenter præcepisse constat, ut id quod à Parentibus filio Religioso datur, priùs sit in *potestate Præpositi*, & in *rem communem redactum*, ac tunc demum, cui *necessarium fuerit præbeatur.*

Ut igitur verbo absolvam, præcepit Concilium, ut Superiores ita *usum mobilium* permittant, ut nihil superflui detur, nihil etiam quod sit necessarium denegetur, ut tamen *usus* rerum, etiam *mobilium*, quovis modo Regularibus *obvenientium*, non concedatur, nisi prius Regulares eas Superioribus tradendo à se *abdicaverint*, & Superiores *Conventui incorporaverint*, id est, cum *reliquis Monasterii bonis & proventibus confunderint.*

§. 7.

Ne detur occasio vitio proprietatis, aut communio bonorum infringatur, inhibitum est Superioribus Monasteriorum singulis Religiosis assignare certas pecuniarum taxas, ut ex iis sibi quisque necessaria conquirat.

COnsuetudo sive praxis qua in nonnullis Monasteriis certa pecuniæ taxa singulis Religiosis assignatur, ut ex ea de necessariis quisque sibi provideat, ut minus

minus ad proprietatem plurimum inclinat: per illam quippe taxarum assignationem natum est fieri, ut quisque Religiosus liberam quamdam utendi facultatem accipiat: dum enim singulis æqualis pecuniæ summa, qua necessitatibus suis occurrat, distribuitur, cùm non omnium æqualis sit necessitas, sed alii præ aliis pluribus indigeant; facile est evenire, ut taxa nonnullis sufficiens, eadem illa aliis assignata superabundet: unde ulterius non rarò continget, ut eâ parte, quæ abundat, tanquam *domini in usus suos liberè* utantur; adeoque respectu illius portionis quasi Proprietarii constituantur.

Accedit quod prædicta taxarum assignatio scopo seu fini, qui per votum paupertatis intenditur, non parum contrarietur; voluntaria quippe paupertas assumitur, ùt quis à rerum terrenarum solicitudine solutus, facilius cælestia capere, & Deo liberius inhærere queat: hæc vero taxarum assignatio, utpotè Religiosos rerum sibi necessariarum constituens procuratores, solicitudini temporalium implicat: ac per consequens nata est Religiosos à rerum divinarum contemplatione non parum avocare.

Denique non tantum hujusmodi taxarum assignatio ad proprietatem disponit, & fini voluntariæ paupertatis opponitur; sed insuper per illam evidenter perfecta vitæ communio, quam Religiosi profitentur, & quæ disciplinæ regularis basis est & fundamentum, infringitur: quapropter Fideles illi, qui Jerosolymis vitæ Religiosæ normam expresserunt, non certas pecuniæ summas, sed ab Apostolis aut Diaconis *prout cuique opus erat*, necessaria accepisse leguntur: *Erant enim illis*, inquit sacer Textus, *omnia communia, dividebaturque singulis* PROUT CUIQUE OPUS ERAT.

Horum exemplo Religiosorum Patres, ut a Filiis suis vitium proprietatis procul abesset, & laudata in Actis Apostolorum vitæ servaretur communio, districtè præceperunt, ut necessaria singulis pro cujusque necessitate in ipsis rerum speciebus darentur. "Distribuatur (inquit August. *cap.* 1. *Reg.*) unicuique à Præposito vestro *victus & tegumentum: non æqualiter*, quia non æqualiter valetis omnes, sed potius unicuique *prout opus fuerit*: sic enim legitis in Actibus Apostolorum: *Quia erant illis omnia communia, & distribuebatur unicuique sicut cuique opus erat.*

Imo tantum abest ut D. Augustino placeret, ut unusquisque sibi necessariorum foret dispensator, ut ne indumenta quidem à Religioso retineri, sed ea ab uno alterove custode servari voluerit: "Vestes vestras, (inquit *cap.* 8. *Reg.*) in unum habeatis sub uno Custode vel duobus, vel quot sufficere potuerint ad eas excutiendas, ne à tinea lædantur. Et sicut pascimini ex uno cellario, sic induamini ex uno vestiario. Et si fieri potest, non ad vos pertineat, quod vobis indumentum, pro temporum congruentia proferatur, utrum hoc recipiat unusquisque, quod deposuerat, an aliud quod alter habuerat; dum tamen unicuique, prout cuique opus est, non negetur.

Regulæ S. Augustini convenit & ipsa S. Benedicti, quæ vult ut Monachus omnia sibi necessaria ab Abbate sperare debeat. Et quidem ut "vestimenta Fatribus secundum locorum qualitatem, ubi habitant, vel aërum temperiem, dentur: *hæc ergo* (inquit *cap.* 55. *Reg.*) *consideratio penes Abbatem est.*

Evidenter denique huic certarum pensionum assignationi sese opponit Regula S. Benedicti, dum *ibidem* in ea præcipitur, "ut dentur ab Abbate omnia, quæ sunt necessaria, id est Tunica, Cuculla, Pedules, Caligæ, Bracile, Cultellus, Graphium, Acus, Mappula, Tabulæ, ut omnis auferatur necessitatis excusatio. A quo tamen Abbate semper consideretur illa sententia Actuum Apost. *quia dabatur singulis prout cuique opus erat.* Ita ergo Abbas consideret infirmitatem indigentium; non malam voluntatem invidentium.

SS. Augstini & Benedicti Regulis aliorum Patrum Regulas concordare, Concordia Regularum S. Bened. Aniani ostendit *cap.* 43.

Nec tantum ipsæ Regulæ quas Religiosi profitentur, harum pensionum assignationem improbârunt: quin & ipsi Ecclesiæ Prælati, ubi invaluerat, eidem se strenuè opposuerunt, & tamquam disciplinæ regularis exitiosam pestem suâ authoritate abolitam voluerunt. Et quidem Synodus Albiensis: "nulli Regulari, inquit *An.* 1254. *Can.* 54. pro vestibus seu pro pitantia à suo Majore *pecuniæ summa detur. Ad hoc enim datur ei materia proprium retinendi; sed omnes in vestiario induantur.*

Illo similiter seculo Synodus Londinensis eodem motivo hanc taxarum assignationem improbavit: "ne, inquit *anno* 1265. *Can.* 42. *proprietatis vitio* super dorsum peccatoris fabricandi occasio Satanæ offeratur, & ipsi homini detur facultas delinquendi: statuimus, ut cum quispiam Monachorum seu aliorum Religiosorum vestibus, calceamentis, vel aliis vitæ necessariis indiguerit, is qui super iis ministrandis gerit officium, *pecuniam sive denarios non tradat* pro re hujusmodi taliter indigenti, *sed res ipsas prout necessitas exegerit, subministret.*

Idipsum in Synodo Oxoniensi sub idem pene tempus ordinavit Stephanus Cantuariensis. An. 1222. *Can.* 43.

Similiter Synodus Trid. *Sess.* 25. *De Reg. cap.* 1. præcipiens, "ut omnes Regulares, tam viri quam mulieres, ad communem vitam, victum & vestitum conservanda pertinentia fideliter observent, omnisque cura & diligentia à Superioribus adhibeatur, ut ab illis non recedatur," satis manifestè hanc taxarum distributionem improbat; quandoquidem constet per illam ea quæ ad communem vitam, victum & vestitum conservanda spectant (v. g. commune vestiarium, item commune Cellarium, è quibus in communi vestiantur & pascantur) evidenter everti.

Non mirum proinde quod Concilia pro executione Concilii Trid. celebrata adeò solicitè Monasteriorum Præpositis mandaverint, ne subditis suis certam pecuniæ summam pro cibo vel vestimentis subministrent, sed omnia in specie ex communi Monasterii penu porrigantur.

"Ut huic pestifero vitio (proprietatis) obviam eatur (inquiunt Patres Concilii Cameracensis *an.* 1565. *tit.* 18. *cap.* 10.) mandat Sancta Synodus omnium Ordinum Superioribus, ne subditis *pecuniam* pro cibo vel potu, sive vestimentis, aut aliis quibuscumque necessariis administrent; sed *victus* omnis, *potus* ac *vestitus, & quidquid necessarium fuerit, decenter & prout ratio postulat, eis porrigatur.*

Quod suæ Provincialis Synodi Decretum clarius expressit Synodus Audomarensis *tit.* 17. *cap.* 16 præcipiens; "Ut victus, vestitus, cæteraque vitæ necessaria æqualiter omnibus, pro indigentiæ uniuscujusque necessitate, & Monasterii facultate placidè ac benignè ex *communi Monasterii thesauro* ac *penu* subministrentur, *non pecuniis æstimata* ac *compensata, sed ipsis rerum speciebus præstantia.* Id enim eis in virtute sanctæ obedientiæ Dei loco præcipimus." Deindè quod benè notandum subjungit: "Nec aliud præcipimus, quam id quod Superiores quidem ex officio prorsus curare tenentur, nullâ ipsis relictâ dispensandi facultate; Religiosi verò ex ea quam Deo fecerunt, sponsione observare. Quare aboleatur ea consuetudo, qua consueverunt Superiores Religiosis *singulis annuam numerare aut permittere pensionem, atque ita redimere necessaria vitæ eorum.*

His Synodis consonat & ipsa Provincialis Mechliniensis *an.* 1570. *tit. De Regular. cap.* 1. septennio post Concilium Trid. celebrata, præcipiens, ut victus, vestitus, cæteraque vitæ subsidia singulis *ex communi* pro necessitate indigentiæ, & Monasterii facultatibus subministrentur, *non in pecuniis, sed in specie rerum.*

§. 8.

§. 8.

Quid Superiores observare debeant, dum usum rerum mobilium Religiosis concedunt, ne vel injustitiæ, aut vitii proprietatis complices fiant.

EX bonis omnibus, undecumque provenientibus; in unam massam conflatis, teneri Superiores tamquam fideles dispensatores bonorum communium, necessitatibus Fratrum providere, certiùs est quam ut probari debeat. Modum justissimum ea in usus Fratrum dispensandi, quem Apostoli primitus tenuerunt, Sacer Textus paucis verbis expressit: *Dividebatur*, inquit *Act. 4. v. 35. singulis prout cuique opus erat.* Hoc est secundum uniuscujusque necessitatem.

Hanc dispensationis normam, ut Superiores in rebus Monasterii dispensandis, tenerent, Patres sedulò inculcârunt.

Est ejus penes quem, inquit S. Basilius *in Regulis brevioribus resp. 131. distribuendi munus est, illud exequi diligenter:* DIVIDEBATUR SINGULIS PROUT CUIQUE OPUS ERAT.

" Victus & tegumentum, ait S. Augustinus, non » æqualiter omnibus distribuatur, quia non æqualiter » valetis omnes; sed potius unicuique, sicut cuique » opus fuerit: sic enim legitis in Actibus Apostolorum, » *Quia erant eis omnia communia, & distribuebatur* » *unicuique prout cuique opus erat.*

Quibus consonat S. Benedictus, dum ait *cap. 34. Reg.* " Sicut scriptum est: *dividebatur singulis prout* » *cuique opus erat.* Ubi non dicimus ut personarum, » quod absit, acceptio sit, sed *infirmitatum* conside» ratio.

Ut igitur Superior in dispensatione sua fidelis inveniatur, debet singulorum Fratrum conditionem & statum justâ staterâ librare, ut intelligat quid singulis, pro ea in qua sunt conditione & statu, opus sit, quo fiat, ut non *ex privato suo affectu*, sed secundum *cujusque necessitatem* bona communia distribuat.

Igitur in Superiore, ut justam & rectam dispensandi normam teneat, non tantùm magna prudentia, quâ discernat, quid singulis conveniat, exigitur; sed insuper necessarium est, ut in ipso reperiatur, quod in Abbate requisivit S. Benedictus *cap. 2. Reg.* " Non ab eo » persona in Monasterio discernatur, non unus plus » ametur, nisi quem in bonis actibus & obedientia in» venerit meliorem; æqualis sit ab eo omnibus chari» tas; una præbeatur omnibus secundum merita dis» ciplina. " Si verò Superior non tantum ex privato & immoderato erga personam affectu, usum aliquarum rerum alicui, licet *minus indigenti*, præ aliis indulgeat, illumque concedat isti (cui forsitan minùs conveniat, aut in usum parum necessarium, dum aliis de communitate in meliorem & convenientiorem usum concedi posset,) *eo solo titulo*, quia res illæ ex *liberalitate consanguineorum* aut *propria* ipsius industria obvenerunt, verendum, ne non tantùm acceptionis personarum, sed & vitii *proprietatis* subinde complex efficiatur; quia natum est fieri, ut illo suo agendi modo non exiguum suppeditet argumentum opinioni Religiosorum menti nonnumquam altè impressæ, qua opinantur in res à parentibus donatas, aut proprio labore partas *sibi* aliquid *plus juris*, quàm *reliquis* de communitate superesse; quo fiat, ut *affectu* quodam *proprietatis* rebus istis, tamquam *sibi* quodammodò *propriis*, afficiantur.

Si insuper subditi deprehendant, quod Superiores res ex amicorum benignitate donatas, nullâ *difficultate* etiam *in quemlibet penè usum* cui obvenerunt concedant, rursus ex inde ducent argumentum, res illas ex ipsa quoque sententia Superioris sibi magis esse *proprias*, quàm *reliquos* Monasterii *proventus*: præsertim quia experientiâ non raro ipsis constat, quod Superior non nisi summâ difficultate, imò fortè numquam, quidquam ex communibus Monasterii proventibus in *similem usum* concederet; quo rursus continget, ut eo distribuendi modo foveat opinionem illam, qua Religiosi arbitrantur *similes res*, *magis* quàm *reliquos* Monasterii *proventus*, sibi esse *proprias*.

Debent igitur Monasteriorum Superiores omnium Fratrum conditione seu statu expenso, sine acceptione personarum, *quod cuique opus est*, ex omnibus rebus *undecumque provenientibus in unam massam conflatis*, singulis *indifferenter* distribuere.

" Quod si cui Fratrum aut Sororum videatur, non » æqualiter omnibus à Præfecto prospici, *numquam* » *id sibi judicandum sumat:* " Verbis loquor Synodi Audomarensis anno 1583. *tit. 17. cap. 6.* aut si ita clarum sit, ut " non possit non judicari, meminerit Re» ligionis ingressum exercendarum virtutum, abne» gationis sui, & quæ hinc nascitur, patientiæ palæ» stram esse, ita tamen ut possit rem visitatoribus in » visitatione exponere.

§. 9.

Superiores tenentur allaborare, ut Religiosi sive in; sive extra Monasterium existentes, quantùm fieri potest, necessaria sua ab aliena expectent voluntate.

QUemadmodum Religiosus ratione voti obedientiæ in omnibus agendis ac tractandis omni tempore, quantum moraliter loquendo conditio seu status eorum permittit, à prudenti & justa Superioris pendere debet voluntate & arbitrio, ita votum paupertatis Religiosum obligat, ut in necessitatibus suis corporalibus quotidie, quantum possibile est, ab aliena dependeat voluntate.

Adhæc sicuti votum obedientiæ Religiosum adstringit, teste Sancto Basilio *Constit. Monast. cap. 21.* ut imbecillitatem suam ad id, quod sibi imponitur exequendum *non proprio metiatur arbitrio*, sed *Superiori suo metiendam* permittat; similiter votum paupertatis requirit, ut Religiosus sibi *necessaria non proprio mensuret arbitrio*, sed *Superiori* expendenda committat.

Hanc summam quoad necessitates corporales dependentiam paucis verbis comprehendit S. Benedictus: *Monachis*, inquit, *nec corpora sua, nec voluntates licet habere in propria potestate: omnia verò necessaria à Patre Monasterii sperare.*

Hæc in quotidianis necessitatibus dependentia cum non difficulter observari queat ab eis, qui in propriis morantur Conventibus, consequens est, quod nulli earum concedenda sit pecunia, aliaque res, qua sibi de necessariis provideat; sed de communi cellario & vestiario secundùm Superioris providentiam *necessaria sperare debeat.*

Quod perspectum habentes Canonici Ordinis Præmonstratensis, statuerunt anno 1630. *Dist. 2. cap. 13.* ut etiam sui Ordinis Pastores in *Monasterio habitantes*, ex communi cellario in mensa Conventuali alantur, & ex communi vestiantur, neque sibi aliquid ex quotidianis vel annuis proventibus retineant; quo fiat, ut quotidie sibi necessaria tamquam pauperes à Superiore sperare cogantur.

Verùm sicuti Superioribus satagendum est, ut non tantùm in proprio Conventu degentes, sed & foris agentes, in actibus suis alieno regantur prudenti arbitrio, ita quoque ipsis allaborandum, ut extra Monasterium commorantes, quantum status & conditio eorum permittunt utpote voto paupertatis adstricti, *necessitates suas aliis expendi* permittant, & ab ipsis ea quæ sufficientia *judicabuntur*, exspectent.

Et quidem cum præscriptum sit Concilii Tridentini *Sess. 25. cap. 4. De Regularibus*, ut *Religiosi qui studiorum causa ad Universitates mittuntur, in Conventibus tantum habitent*, nullâ difficultate Superiores pro-

procurare poterunt, ut tales *necessaria sua* à Superiore illius Conventûs *quotidie*, quemadmodum reliqui fratres ejusdem Conventûs, accipiant; ac per consequens nulla erit necessitas ut ipsis pecunia credatur, qua sibi *pro arbitrio suo necessaria* conquirant.

Quin etsi non in Conventu sed fortè alibi nonnulli simul cohabitare cogantur, poterit tamen & hic unus eorum consilio, scientia aliisque qualitatibus maturior designari, qui partes Superioris agat, cui & rerum temporalium dispensatio committatur, & à quo cæteri *sua necessaria accipiant.* Hoc exemplo suo docuere Canonici Regulares Capituli Windesemensis *parte* 3. *Const. cap.* 17. §. 13. " Districtè interdicen-» tes Sociis Rectorum, in & extra gremium Capituli » residentibus *habere sub quocumque colore usum* vel » *proprietatem pecuniarum per se vel interpositas per-* » *sonas*, unde emere aut vendere, dare vel recipere » per se nihil præsumant, sed sua *donaria* aut *alia un-* » *decumque recepta Rectoribus resignabunt*, qui hujus-» modi pro *suo arbitrio* ad *usum* illorum vel aliorum » *cui visum fuerit* expedire, expendere vel expendi fa-» cere poterunt. Contrarium facientes sine dilatione » ad proprium Conventum revocabuntur, nec ad » quamcumque domum Monialium postea remittan-» tur, sine licentia Prioris Superioris.

" Optima sanè Constitutio, " exclamabat ejusdem Congregationis supra dictus Canonicus anno 1544. in præallegata contra Proprietarios oratione; " Sed quo-» tusquisque Sociorum est, qui eam observet: nonne » passim videmus eos ementes & vendentes, ac in Sym-» posiis è suis crumenulis pecunias proferentes; pro-» pter hæc, horumque similia, (pergit dictus Cano-» nicus) nescio quis Priorum fertur dixisse: tot Fratres » perdidi, quot ad Moniales misi. Horrendum au-» ditu: tot Fratres perdidi quot ad Moniales misi. Ne-» cesse est, ut Commissarii Monialibus Rectores con-» stituant. Necesse est, ut socios habeant. Si omnes » illi in perditionem traduntur; væ etiam nobis, qui » illos ad Moniales mittimus. " Hæc ille ad Confratres præfati Decreti prævaricatores, qui nec minùs acriter ante perstrinxerat Prælatos illos, qui fratribus suis *extra proprium Monasterium* in aliis Conventibus commorantibus, pecunias, quibus sibi necessaria procurent, habere permittunt; postquam enim ex *cap. ad Monasterium* ✠ *De Statu Monachi*, ostendisset, quod nullus Superior super proprietate habenda dispensare possit: proinde quod *subditi*, verbis ejus loquor, *hujusmodi dispensationi tamquam confracto baculo arundineo innitentes, cum dispensatione peccent, & cum dispensatione ad inferni tormenta properant*; ad Superiores sermonem convertit: " Attendant, in-» quit, hæc diligentius Prælati illi, qui suis fratribus » etiam *emissis, & in aliis Monasteriis residentibus*, » pecunias vel largiuntur, vel habere permittunt, qui-» bus sibi *necessaria conquirant*. Nulla enim hîc ur-» get dispensandi necessitas, cùm pecuniæ tales relin-» qui possent Priori domûs, ad quam fratres emissi » fuerint: aut certè commissio illi dari, ut eis *neces-* » *saria provideat*, solutionem suo tempore perceptu-» rus. Excedunt itaque Prælati tales limites suæ po-» testatis, concedentes quæ concedere minimè pos-» sunt.

Hactenus dictus Canonicus in oratione, quæ tanto in pretio à Canonicis prædictæ Congregationis habita fuit, ut eam anno 1553. ad perpetuam Fratrum instructionem & perennem Proprietariorum confusionem cum Regula S. Augustini, & Constitutionibus sui Ordinis, in unum Volumen redactam & colligatam voluerint.

Ex quibus omnibus conficitur quod Monasteriorum Superiores in hoc collimare debeant, ut quantùm moraliter loquendo possibile est, Subditi sive in sive extra Monasterium necessaria sua tamquam veri pauperes ab alio exspectent, omnisque libera pecuniæ alteriusve rei dispositio, (quæ quo liberior est, eo magis proprietatem sapit) quam necessitas non requirit, Subditis adimatur.

§. 10.

Cavere debet Religiosus, ne eorum quæ ad necessitatem vel dispensationem conceduntur, quidquam possideat ut proprium, *vel utatur* ut proprio.

CLemens VIII. in sæpe dicta Constitutione pro reformatione Regularium, tam Monachorum quàm Mendicantium, cujuscumque Ordinis & instituti edita, & teste Fagnano ad *Cap.* Monachi ✠ *De Statu Monach.* à Paulo V. Gregorio XV. & Urbano VIII. innovatâ, postquam Decretum Synodi Tridentinæ pro omnium rerum in particulari abdicatione, nec non earum communione innovavit, ac latiùs mentem Concilii Tridentini in quibusdam exposuit, inter alia ipsos Regulares monendos censuit: *ne eorum quæ ad necessitatem concessa erunt, ullus quidquam possideat ut proprium, neque ut proprio utatur.*

Ex hoc Pontificis monito discimus duo cavenda esse Religioso, primum ne eorum quæ ad necessitatem concessa sunt, quidquam possideat *ut proprium*: quod tunc fieri censeretur, si id quod ad necessitatem est indultum, eo loco haberet, ut in illud *quid juris præ reliquis* de communitate prætenderet: ac per consequens illud ad *nutum* Superioris *à se* auferri, & *alteri fratrum* applicari ægrè permitteret.

Eo animo res ad necessitatem concessas possidentem ad minus affectu, *proprium* possidere nemo, ut puta, negabit. Hinc illud S. Augustini *cap.* 8. *Reg.* " Si fieri potest, non ad vos pertineat quod vobis in-» dumentum pro temporum congruentia proferatur; » *utrum hoc*, inquit, *recipiat unusquisque, quod de-* » *posuerat, an aliud quod alter habuerat.*

Imo & crimini olim datum fuisse Monachis legitur, si quisquam eorum Tunicam *meam*, Tabulas *meas*, Graphium *meum*; vel solo verbo, dixisset. Vide *Concord. Reg. cap.* 42. *Proque hoc dignâ pœnitentiâ satisfacturus sit*, inquit Cassianus *lib.* 4. *De Instit. Renunc. cap.* 13. *si casu aliquo per subreptionem, vel ignorantiam hujusmodi verbum de ore ejus effugerit.*

Hæc tamen nullus à me adducta putet, quasi censerem Religiosum vitio proprietatis infectum, si inadvertenter aut sine ullo *proprietatis* affectu, rem aliquam sibi ad usum concessam *suam* diceret; sed ut ostendam quantopere Religiosorum Patres filiis suis inculcatum voluerint, ne res ad necessitatem datas *sibi proprias* putarent.

Debet proinde Religiosus illa quæ ad necessitatem ipsi traduntur, v. g. vestes, libros, aliaque utensilia, tamquam aliena nec ullatenus *sibi* præ aliis de communitate *appropriata*, sed quasi precario ad *usum* sibi concessa aspicere, paratus omni tempore ad *nutum Superioris* eadem abdicare, ut etiam aliorum usibus applicentur, ipse verò interim exspectet, si quid aliud ei *ad necessitatem* à Superiore porrigatur.

Hanc animi dispositionem in Religiosis necessariam esse, ne vitio proprietatis vel affectu saltem inficiantur, non ignara Seraphica Mater Theresa *Constit. cap.* 753. statuit: " ut si quam Sororum adverterit » Priorissa cuipiam rei, sive cellæ, sive cuilibet aliter » rei cum affectu tenaciùs adhærere, magnâ solliciti-» tudine curet ab illa Sorore rem illam auferri: id-» que in omnibus Monasteriis, sive ea proprios habeant » proventus, sive non, exactè & cum rigore obser-» vetur. Hoc ipsa Superior solicitè exequatur, nec » patiatur ab aliis contra-iri: quod si factum fuerit, » ipsa à Provinciali severè puniatur.

Hoc saluberrimum pro evellendo proprietatis vitio remedium meritò & aliorum Ordinum Superiores assument;

sument, si vereantur ne quispiam subditorum rei alicui ad usum concessæ nimio affectu inhæreat; de quo non infundatè Superioribus possunt esse suspecti, qui inter ea quæ usui eorum sunt indulta, habent nonnulla pretiosiora aut fortè elegantiora, quàm reliqui de communitate ad similem usum habere solent; præsertim si Superior advertat in ipsis singularem quamdam illa conservandi, & tamquam ad usum suum pertinentia, notis quibusdam à reliquis distinguendi sollicitudinem.

Alterum Religioso cavendum monet Clemens VIII. ne videlicet iis, quæ ad necessitatem concessa sunt, utatur *ut propriis*.

Quid sit uti *ut proprio*, operosâ explicatione non eget; cùm omnes facilè apprehendant, uti *ut proprio* idem esse, quod uti re aliquâ tamquam rei illius *proprietarius*, sive tamquam habens facultatem de re illa pro libitu disponendi.

Unde consequens est, tunc censeri Religiosum *ad usum concessis* uti ut *propriis*, dum res illas non ad eum tantùm *usum*, in quem à Superiore legitimè traditæ sunt, expendit; sed in quemlibet usum, quasi alter *quidam Dominus* de illis disponit.

Hoc autem vitium, scilicet *rebus concessis uti ut propriis*, specialiter metuendum est in Religiosis extra Monasterium commorantibus, & quorum conditio seu status, non permittit, ut in suis *quotidianis necessitatibus* à Superiore *dependeant*; sed requirit, ut credatur illis pecunia, quam pro necessariis suo tempore conquirendis expendant; quo facilè contingit ut illâ pecuniâ in alios usus non necessarios, pro suo arbitrio, non tamquam *pauperes & nihil possidentes*; sed non secùs ac *domini* utantur. Quapropter prudentissimè Canonici Ordinis Præmonstratensis *Dist.* 2. *cap.* 33. monendos duxerunt, " sui Ordinis Parochos, eorumque Capellanos, & quosvis alios foris aliquod Beneficium vel Officium obtinentes, ut memores sint se Religiosos esse, *& tamquam pauperes nihil possidere.* " Cui Decreto tamquam consequens præcipiendo subnectunt, ut nullo notabilia dona sive Parentibus, sive quibuscumque absque suorum Prælatorum consensu largiantur: aliaque nonnulla adjungentes, quæ pro *usûs* illius *restrictione* servire possunt; quo fiat ut nec ipsi, utpote voto paupertatis obstricti, rebus ad usum concessis ut propriis utantur.

Nec tantùm subditi, sed & Superiores, utpote & ipsi *voto paupertatis* obstricti, solicitè cavere debent, ne ea, quorum sunt dispensatores, *tamquam propria* possideant, aut ut *propriis utantur*.

Si enim Superior aliquis non ad destinatum ab Ecclesia & Fundatoribus usum, id est in suas ac Fratrum necessitates, vel pia seu misericordiæ opera, bona Monasterii impendat, sed in alienum prorsus *pro libitu suo* usum expendat, non tantùm injustitiæ aut infidelitatis, quemadmodum alii bonorum temporalium dispensatores, sed & vitii *proprietatis* reus erit; utpote rebus sibi concreditis utens *ut propriis*, ac jus quoddam *proprietarii* sibi usurpans, de quo appositè P. à S. Audomaro *lib.* 2. *Instit. Monast. cap.* 9. " Quoad dispensationem rerum temporalium ipsis (Prælatis) commissam, inquit, iis casibus quibus contingit dispensatorem dominorum temporalium *furtum* in sua dispensatione committere, opere vel voluntate *peccatum proprietatis* incurrunt.... *Proprietarii* igitur sunt, infert dictus auctor, imò Fures & Sacrilegi, non minùs quàm Judas loculos Christi expilans, quoties facultatibus Christi & Ecclesiæ utuntur, vel possident tamquam *proprias*: quod maximè cavebat S. Augustinus, ipso teste: cùm datur mihi vestis pretiosa, ait, vendo eam, ut, quia vestis non potest esse communis, pretium commune fit. Maximè verò *proprietarii* sunt (pergit auctor) quando iis abutuntur in statuendis sibi magnificis monumentis, aut celebribus exequiis vel anniversariis sibi præfigendis, magnis Ecclesiæ sumptibus in erigendis superbis ædificiis, eisque decorandis tapetibus variisque picturis, in luxu, in exquisitioribus cibis & vinis pretiosis, mensæ superfluo apparatu, in vasis argenteis & aureis, in ludis, in alenda multitudine famulorum, canum, equorum, &c." Hæc P. à Sancto Audomaro conformiter ad Synodum Audomarens. quæ postquam monuit Prælatos Præfectasque Monasteriorum cujusvis generis dignitate fulgentes, ut noverint non se *Dominos* esse rerum quas obtinent, nec esse à *voto paupertatis* absolutos, sed bonorum communium dumtaxat dispensatores; tamquam consequens infert *tit. De Regular. cap.* 12. " Caveant proindè aliter ea dispensare, quàm secundùm piorum Fundatorum & communis Matris Ecclesiæ intentionem: ut ne in die judicii non dispensasse, sed dissipâsse, & dilapidâsse Crucifixi patrimonium convincantur. De quo crimine se Deo purgare non poterunt, qui bonis hujusmodi propinquos vel amicos ditaverint, magnificas habitationi suæ domos ædificaverint, mensas exstruxerint sumptuosiores, suppellectilem superbiorem collegerint, famulitium aluerint numerosiùs quàm necesse sit. Id quod necessariis usibus superfluit, debetur Pastoribus quibus tenuiùs quàm oportet provisum est, debetur alendis pauperibus, ædificandis Dei templis, augendæ ornandæque Christianæ Reipublicæ, & similibus finibus.

Ex his non difficulter intelligitur non malè notâsse Joannem Hesselium in *Decal. cap.* 147. Præposito Monasterii speciale periculum imminere *peccandi vitio proprietatis, propter temporalium dispensationem ei creditam.*

§. II.

Administratio bonorum stabilium etiam dependenter à nutu Superioris concedi nequit simplici Religioso, sed solis Officialibus, qui illa in utilitatem Monasterii administrent.

NEc deinceps liceat Superioribus, inquit Tridentinum *Sess.* 25. *cap.* 2. *De Reg.* " bona stabilia alicui regulari concedere, etiam ad usumfructum, vel usum, administrationem aut commendam. Administratio autem bonorum Monasteriorum aut Conventuum ad solos Officiales eorumdem, ad nutum Superiorum amovibiles pertineat.

Ex hoc Concilii Decreto evidentissimum est, solis officialibus, & quidem ad nutum Superiorum amovibilibus administrationem bonorum concedi posse; ex quo ulteriùs evidenter concluditur, prædicto Decreto contrariam esse praxim in quibusdam Monasteriis frequentatam, ut census annui, seu bona stabilia relinquantur Monasterio, etiam titulo institutionis à parentibus vel consanguineis alicujus Regularis, eo tenore adjecto, *ut Superiores concedere debeant eidem Regulari administrationem dictorum censuum, seu bonorum stabilium, ita ut idem possit convertere illorum reditus in honestos suos usus.* " Inepta enim valde est, ut verbis Fagnani ad *Cap.* MONACHI ii *De Statu Monach.* utar, illorum interpretatio, qui asserunt, Concilium hoc loco non prohibere administrationem, quam habent Regulares *dependenter à voluntate suorum Superiorum.* Si quidem verba Concilii non diriguntur in Subditos, sed *in Superiores* tantùm, ibi: (*nec deinceps liceat Superioribus*) unde cum improbetur administratio illa, quæ conceditur à Superioribus, sequitur evidenter ut propriè improbetur administratio, quam habent Regulares *dependenter à voluntate* eorumdem Superiorum: nam si Superioribus non licet concedere alicui administrationem stabilium, ergo non pendet ab eorum voluntate efficere administrationem licitam, vel illici-

» licitam : sicut videmus usum superfluum bonorum » non fieri licitum ex eo, quod Regularis dicat : *Ego » teneo immobilia superflua dependenter à voluntate meo- » rum Superiorum, & ad eorum nutum*, quia Superio- » res non habent super hoc dispensandi facultatem.

Præterea cùm Concilium Tridentinum constituat primò regulam negativam in his verbis : *Non liceat deinceps Superioribus, &c.* deinde à præfata regula exceptionem subjungat : *Administratio autem ad solos Officiales ad nutum amovibiles pertineat.* " Si Conci- » lium in dicta regula negativa, inquit Fagnanus, *non » prohibuisset simplici Monacho administrationem ad nu- » tum, regula non differret ab exceptione, quia eodem » modo esset permissa administratio ad nutum simplici » Monacho, atque Officiali Monasterii, quod esset ab- » surdum, quia de natura exceptionis est, ut sit contra » regulam, & eam vitiet in casibus exceptis.*

" Concludendum est igitur, *administrationem bono- » rum stabilium*, inquit Fagnanus, *seu peculium* ex » nulla causa, & nullo casu Regularibus esse permis- » sam, *Officialibus* dumtaxat *exceptis.* " Neque ratio, cur Officiali non verò simplici Religioso administratio bonorum committi possit, est obscura. Dum enim Officiali administratio conceditur, hic utpotè administrator in *utilitatem Monasterii* constitutus, de fructibus non in *utilitatem propriam* disponit, sed omnia acquirit & lucratur Monasterio; si secus egerit, crimen furti imò & *proprietatis* non evadet : de quo seriò Procuratores suos monendos duxerunt Canonici Regulares Capituli Windesemensis *parte 2. De Procuratoribus.* " Solicitè etiam observabit Procurator, inquiunt, ut con- » creditas sibi pecunias in nullos quàm officii sui usus » expendat exactè, ad id Prioris sui ordinationem & vo- » luntatem exequendo ; alioquin furti judicio & *tam- » quam proprietarius condemnetur.*

Dum verò simplici Religioso bonorum administratio concreditur, facultas illi indulgetur convertendi fructus aut eorum partem in *usus proprios*; adeoque verè & in effectu, inquit Fagnanus, dici potest *usufructuarius bonorum* : nec refert quod eidem ad *nutum auferri possit* administratio ; " siquidem ut notat dictus » Fagnanus, hoc non tollit, quin durante administratio- » ne habeat jus utendi & fruendi, unde propriè dici po- » test *usufructuarius ad beneplacitum*; quapropter infert » idem Canonista, *titulus administrationis nihil est aliud » quam palliamentum quoddam ad cohonestandum pro- » prium.*

Nec desinet titulus administrationis esse *palliamentum ad cohonestandum proprium*, si redituum, v. g. vitalitiorum administratio Officialibus quidem Monasteriorum committatur, sed non in *utilitatem Monasterii*, at in *usus privatos* alicujus Religiosi; quandoquidem hoc non impediat, quominus hic Religiosus in effectu *usumfructum*, cujus *administratio* alteri sit commissa, retineat; imo nec in simili casu talis *administrator* intuitu hujus administrationis tam dicendus erit *Officialis* Monasterii, quàm *Religiosi*, in cujus *utilitatem* administrat.

Quapropter nullatenus dici potest consona præmemorato Concilii Tridentini Decreto praxis in aliquibus Monasteriis usitata, quæ reditus vitalitios particularibus concedit, licet administratio Officialibus Monasterii committatur, non in communem Monasterii, sed in privatam illius, in cujus favorem sunt reservati, utilitatem.

§. 12.

Ostenditur justum esse, ut administratio temporalium potius Officialibus, quàm Superioribus committatur.

EX dictis §. præcedenti constat, quod ex mente Concilii Tridentini administratio bonorum Monasteriorum seu Conventuum ad solos Officiales eorumdem ad nutum Superiorum amovibiles pertinere debeat : ex quo consequens est ex sententia Concilii Tridentini, omnem rerum temporalium curam in ipsos Superiores non esse rejiciendam.

Quam sit justa hæc Concilii Tridentini sententia, non difficulter intelligitur ex iis, quæ S. Benedictus in Regula sua, de Abbate (quæ non minùs & aliis Monasteriorum Præpositis conveniunt) docet *cap. 2.* " Me- » minere debet semper Abbas, quod est ; meminere, » quod dicitur, & scire, quia cui plus committitur, » plus ab eo exigitur : sciatque quàm difficilem, & » arduam rem suscepit, *regere animas*, & multorum » servire moribus.

His verbis monentur Abbates, & in ipsis alii Monasteriorum Præpositi, quod humeris eorum incumbat regimen animarum, quod à S. Benedicto rem arduam & difficilem, ab aliis onus humeris Angelicis formidandum non immeritò dictum esse, facilè agnoscet, qui obligationes ejusmodi regimini annexas penitius inspexerit.

Inter has primò occurrit indispensabilis obligatio Subditos, quorum curam gerit, verbo instruendi, non tantùm circa ea quæ omni Christiano, ut pœnam æternam evadere, & cælestem gloriam consequi valeat, scitu necessaria sunt ; sed insuper Superiorum instructio se extendere debet ad ea quæ voto, atque regulæ quam professi sunt, adimplendis, & perfectioni Evangelicæ assequendæ necessaria sunt, aut multum utilia : quia, ut ait S. Thomas 2. 2. *q.* 186. *a.* 2. *ad* 1. " ille » qui transit ad Religionem, non profitetur se esse per- » fectum, sed profitetur se adhibere studium ad per- » fectionem consequendam, " quo fiat ut tandem cursûs consummatione instante dicere queat cum Apostolo *Act.* 20. *v.* 20. *Vos scitis quomodo nihil subtraxerim* UTILIUM, *quominus annuntiarem vobis* : & cum Propheta Regio *Psal.* 39. *Justitiam tuam non abscondi in corde meo, veritatem tuam & salutare tuum dixi.*

Ob hanc instruendi necessitatem, est quòd ex mente S. Benedicti *cap. 64. Reg.* oporteat ordinatum Abbatem esse *doctum lege divina, ut sciat, & sit unde proferat nova & vetera.*

Adhæc, ut fructuosa sit Superiorum prædicatio, exemplo non minùs quàm verbo agenda aut cavenda annuntiet, necesse est. " Sit Rector, inquit S. Gre- » gorius *Lib. Past. p. 2. cap. 3.* operatione præcipuus, » ut vitæ viam Subditis vivendo denuntiet, & grex » qui Pastoris vocem moresque sequitur, per exem- » pla melius quàm per verba gradiatur. Qui enim » loci sui necessitate exigitur summa dicere, hac eâ- » dem necessitate compellitur summa monstrare. Illa » vox namque libentius Auditorum corda penetrat, » quàm dicentis vita commendat.

Imò si Bernardo credimus, vox Superioris erit sine virtute, nisi illud quod denuntiat clament & opera. " Memento, inquiebat *Epist.* 201. Balduino Abbati, » voci tuæ dare vocem virtutis. Quid illud, inquis ? » Ut opera tua verbis concinant, imò verba operibus, » ut cures videlicet priùs facere quàm docere.... Ser- » mo quidem vivus & efficax, exemplum est operis, » facilè faciens suadibile quod dicitur, dum monstrat » factibile quod suadetur. " Hinc illud Apostoli in persona Titi omnibus Superioribus dictum : *In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum. Ad Tit. cap. 2. v. 7.* Et illud à Synodo Tridentina universis Ecclesiarum Prælatis inculcatum : *Integritas Præsidentium salus est Subditorum. Sess. 6. cap. 1. De Reform.*

Inde illa S. Benedicti cura, ut Abbates factis ampliùs quàm verbis suis præsint Discipulis. " Cùm ali- » quis, ait *cap. 2. Reg.* suscipit nomen Abbatis, du- » plici debet doctrinâ suis præesse Discipulis : id est, » omnia bona & sancta factis amplius quàm verbis » ostendat : ut capacibus Discipulis mandata Domini » verbis proponat ; duris verò corde & simplicioribus, » factis suis divina præcepta demonstret. Omnia ve-

» rò,

» rò, quæ Discipulis docuerit esse contraria, in suis » factis indicet non agenda.

Eò quoque spectat illud ejusdem Patris ad Monasterii Præpositum *cap. 65. Reg. Quantum prælatus est cæteris, tantùm eum oportet solicitiùs observare præcepta regulæ.* Quinimò hanc duplici doctrinâ subditis prælucendi obligationem tanquam divinum mandatum, non omiserunt Prælatis proponere Canonici Præmonstratenses *Dist. 2. §. 7.* " Omnes Prælati (prout sibi » a Domino mandatum atque commissum est) sub» ditis suis tum verbis, tum factis (*si enim absint » opera, parum efficient verba*) vera dogmata, & vi» tæ perfectæ normam tradant.

Unde rursus eosdem monent *Dist. 2. cap. 3. §. 1.* ut " ante omnia anxiè caveant, ne vel scandalosa, vel » aliqua statum suum minùs decentia perpetrent; con» siderantes, quod tot mortibus digni sint, quot ad » subditos perditionis exempla transmittunt: sed econ» tra sic virtutibus studeant, ut eorum vitam quicum» que intueantur, omnium virtutum exemplar ante » oculos propositum habeant.

Adhæc, officio suo non satisfaciet animarum Curator, si verbo & exemplo oves pascat, nisi more periti Medici satagat, attentâ vulnerum diversitate, singularum quoque ovium, imò & ejusdem diversis temporibus variâ dispositione, congruentem quotidie singulis ferre medelam. Ut enim post S. Gregorium Nazianzenum Gregorius Magnus *De cura Past. in prol. p. 3.* " Non una eademque cunctis exhortatio » congruit, quia non cunctos par morum qualitas ad» stringit; sæpe namque aliis officiunt, quæ aliis pro» sunt.

Unde Apostolus infirmioribus lac, exercitatioribus solidum cibum administrare, imò omnibus se conformare sciebat. " Factus sum, inquit *1. ad Corinth. » cap. 9. v. 20. 21. 22.* Judæis tamquam Judæus, ut » Judæos lucrarer; iis qui sub lege sunt, quasi sub » lege essem, ut eos qui sub lege erant, lucrifacerem; » iis qui sine lege erant, tamquam sine lege essem, ut » lucrifacerem eos, qui sine lege erant. Factus sum » infirmis infirmus, ut infirmos lucrifacerem. Omni» bus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos.

Hanc Superiorum obligationem, sese ac doctrinam suam subditorum moribus & affectibus attemperandi, tamquam regimini animarum admodum necessariam S. Benedictus Abbatibus solicitè inculcavit *cap. 2. Reg.* " In doctrina sua, inquit, Abbas Aposto» licam debet illam semper formam servare, in qua di» cit: *Argue, obsecra, increpa*; id est, miscens tem» poribus tempora, terroribus blandimenta, dirum » magistri, pium patris ostendat affectum: id est, in» disciplinatos & inquietos debet duriùs arguere; obe» dientes autem & mites & patientes, ut in melius » proficiant, observare. Negligentes & committen» tes ut increpet & corripiat, admonemus. " Et infra: " Sciat (Abbas) quàm difficilem & arduam rem sus» cepit, regere animas, *& multorum servire moribus.....* » Et alium quidem blandimentis, alium verò incre» pationibus, alium suasionibus: & secundum unius» cujusque qualitatem vel intelligentiam, *ita se omni» bus conformet & aptet*, ut non solum detrimenta gre» gis sibi commissi non patiatur, verùm in augmenta» tione boni gregis gaudeat. " Et paulò supra: " Tan» tundem erit liber (Abbas) ut si inquieto vel ino» bedienti gregi Pastoris fuerit omnis diligentia tribu» ta, & morbidis earum actibus universa fuerit cura » exhibita.

Porrò hæc omnia nullatenus præstare Superior poterit, nisi assiduè; tamquam vigilans Pastor, omnibus suis attendat, ut per continuam vigilantiam, non exteriora tantùm, sed vel præcipuè interiora, id est, affectus ac animi motus ovium suarum exquirat; sicque oves suas agnoscat: quo præcepto quidem Divino, declarante Concilio Trid. *Sess. 25. cap. 1. De Reform.* mandatum est omnibus, quibus cura animarum commissa est.

Quid de memorata indefessa solicitudine, ac continua super gregem vigilantia Prælatis incumbente, senserint anno 30. hujus seculi Canonici Præmonstratenses, ex Statutis *Dist. 2. cap. 2.* illo anno conceptis & evulgatis, cognoscere licet: " Qui Abbatialem functio» nem suscipiunt, inquiunt, quæ suarum sunt partium, » agnoscere studeant, & intelligant se non ad propria » commoda, ad divitias, & luxum, sed ad labores & » sollicitudines pro Dei gloria vocatos, & se obstri» ctos esse, ut attendant sibi, & gregi sibi commisso; » ac proinde obligatos, juxta Apostolum, ut vigilent, » in omnibus laborent, ac ministerium suum impleant.

" Omnes Prælati, prout omni jure obligantur, stri» ctè residеant, ut suo gregi, cujus sanguis à Supremo » Pastore de ipsorum manibus aliquando requiretur, » *vigilanter* intendere queant.

" Rarissimè autem absint, nisi aliud officii eorum » ratio postulet; quo in casu domui suæ bene prospi» ciant, ac assidue curent, ne subditi per eorum ab» sentiam aliquod detrimentum patiantur, scientes » quòd non sit admittenda Pastoris excusatio, si oves » lupus comedit, & ipse earum custodiæ minimè in» cumbens nescit.

" Habeant cum Priore, aliisque Superioribus, de » suorum moribus, profectu atque defectu, frequen» tes inquisitiones & collationes.

" Sæpe filios suos visitent, vel ad se vocent, eosque » tandem tamquam veri Patres, in spiritu lenitatis in» struant, moneant, consolentur, ac dum opus est, » corripiant, objurgent atque castigent.

" Vultum pecoris sui agnoscere studeant, & omnia » interiora penetrare nitantur; quò faciliùs & interio» rum vitia extirpare, & virtutes inserere queant.

Hisce non contenti ulterius adjiciunt: " Pro sua ac » subditorum salute, necessitatibus, atque profectu » (prout sunt obligati) ardentes ac nunquam inter» missas fundant preces.

Prudentissimè sane orandi necessitatem Superioris officio, cæterisque ejus functionibus annexam dicunt. Si enim unicuique ob proprias, quibus circumdatus est, infirmitates clamandum sit ad Dominum: *Cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me, Psal. 60. v. 9.* quomodo Superiori inclamandum erit, qui non modò suis, sed & subditorum premitur infirmitatibus?

Si omnibus ob innatam mentis cæcitatem semper postulanda sit cælestis sapientia à Patre luminum, ut quæ agenda sunt, videant; quantò instantiùs eadem petenda à Superiore, qui non tantum proprios, sed & aliorum non minore laborantium cæcitate gressus dirigere debet.

Præterea, si quæ agenda & dicenda sunt, videat; eloquia tamen ejus corda Discipulorum non inflammabunt, nisi & ipsa ab illo, qui in meditatione exardescit ignis, fuerint inflammata.

Denique frustranea erit Superioris, sive verbo sive exemplo facta plantatio & irrigatio, nisi per continuas ad Deum preces cæleste accersat incrementum: *Neque enim qui plantat est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat Deus. 1. Cor. 3. v. 7.*

Tria igitur Superiori, imò & omnibus animarum Rectoribus necessaria sunt: *Verbum scilicet, exemplum, oratio: major autem his*, inquit S. Bernardus *Epist. 201. est oratio: Tametsi (ut dictum est) vocis virtus sit opus: & operi tamen, & voci gratiam efficaciamque promeretur oratio.*

His omnibus attentis, quis non videat, quantùm onus ex sola animarum cura Superioribus incumbat? Ut proinde nemo mirari debeat, si Synodus Trid. bonorum temporalium administrationem ad Officiales potiùs quàm ad Superiores pertinere voluerit; neque mirum videbitur S. Benedicti monitum adeò Abbatibus inculcatum: " Ante omnia (inquit *cap. 2. Reg.*) ne

(Ab-

(Abbas) " dissimulans, aut parvipendens salutem animarum sibi commissarum, plus gerat sollicitudinem de rebus transitoriis & terrennis, atque caducis: sed semper cogitet, quia animas suscepit regendas, de quibus & rationem redditurus est. Et ne causetur de minori fortè substantia, meminerit scriptum: *Primum quærite Regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.* Et iterum *nihil deest timentibus eum.* Sciatque quia qui suscipit animas regendas, præparet se ad rationem reddendam.

§. 3.

Quænam à Superioribus in designatione Officialium veniant attendenda?

DUo potissimum à Superiore in constituendis Monasteriorum Officialibus consideranda sunt.

Primum quidem, quod Officialium munus ipsam rerum temporalium debitam curam concernat; ex quo consequens est, in Officialium designatione à Superiore expendendum esse, quinam inter Fratres virtutum constantiâ, rerum agendarum industriâ, fidelitate & prudentiâ ad tractanda temporalia magis idonei reperiantur.

Alterum illudque præcipuum à Superiore sedulo perpendendum, quod animas Fratrum regendas & salvandas susceperit, quodque pluris ipsi esse debeat unius Subditorum anima, pro qua Christus mortuus est, quam terrena omnia; & quod sit certum, rerum temporalium sollicitudinem natam esse hominem rebus transitoriis implicare, & à Deo avocare; variaque perfectioni charitatis acquirendæ, ad quam Religiosus quilibet tendere debet, secum trahere impedimenta.

Ex quo evidenter concluditur, ante omnia in electione Officialium à Superiore fore investigandum, num illi quos administrationi & curis rerum terrenarum occupare intendit, in omni virtutum genere in tantum sint exercitati, & in charitate adeò fundati & radicati, ut merito confidere queat, quod interiorum curam per exteriorem occupationem non minuent, atque exteriorum providentiam internorum sollicitudine sedulò curabunt, qui, ut de Gerardo ait S. Bernardus *Serm. 26. in Cant.* non petulanti (ut assolet) in eo officio detineantur affectu, sed solo intuitu charitatis; qui quantum in ipsis est, semper optent quietem, sibi intendere, Deo vacare, nec implicitos tenent nisi timor Dei, voluntas Fratrum, ac studium obediendi. Nisi enim solicitudini, piisque Religionis exercitiis, quibus anima pascitur, & mens à terrenis ad cælestia revocatur, multum afficiantur; magnoperè verendum, ne sensim, illis neglectis, rerum terrenarum curis implicentur, atque ita paulatim gustum rerum spiritualium amittentes, tandem sub habitu Religionis cor seculare inveniant. Quod vel eo magis in Officialibus metuendum, quia ipsis, ob varia quæ in temporalium administratione occurrere solent negotia, major præ reliquis Fratribus concredi debet, sese absentandi ab ordinariis Religionis exercitiis libertas: per consequens nisi tantum in Religione profecerint, ut non timore ad ea pietatis exercitia sint adigendi, sed spiritu charitatis ad illa agantur; non parum timendum ne illâ abutantur. Quod verentes Canonici Præmonstratenses, monitum voluerunt Abbatem, ut Officialem non alium quam Sacerdotem constituat, nisi gravis premat necessitas: *Quia*, inquiunt *dist. 2. cap. 16. §. 3. in ruinam agitur, qui nondum in virtute bene roboratus, suæ libertati committitur.*

Frequentem hunc, sed Religioso supra modum perniciosum, spiritualium exercitiorum præsertim orationis neglectum, ob infinitas prope, easque mordaces, & animum implicantes curas, quas terrenorum sollicitudo secum adducit, metuentes similiter Canonici Regulares Capituli Windesemensis, Decretum ediderunt tenoris sequentis. " Procurator quamvis exemplo Marthæ (cujus suscepit officium) circa multa solicitari, & turbari necesse habeat: silentium tamen & quietem cellæ non penitus abjicere debet: sed potiùs, quantum domus negotia patiuntur, in Choro, & Refectorio adesse studeat, & eo cellam, quasi ad tutissimum & quietissimum portum recurrat: ut legendo, orando, & meditando, tribulentos animi sui motus ex rerum externarum cura vel dispositione emergentes sedare, & in arcanis sui pectoris, aliquid salutare, quod sibi commissis suaviter & sapienter eructet, possit recondere. " *Constit. p. 2. cap.* 358.

Dicam proinde cum P. à S. Audomaro *Lib. 2. Constit. Monast. cap.* 11. " Cùm S. Synodus (Tridentina) cupiat per Officiales bona omnia Monasteriorum administrari, solliciti maximè esse debent Prælati, ut Oeconomos, aliosque Officiales quibus temporalium curam committant, eligant fideles, prudentes, pios, moribus maturos, sobrios, humiles, Deum supra omnia timentes, vigilantes, spiritualis quietis amantes.

§. 14.

Referuntur nonnulla Sacræ Congregationis Decreta hactenus dictis conformia.

PRosper Fagnanus in Commentariis *ad Cap. Monachi* ж *de statu Monachorum*, occasione ejus quod ex Concilio Lateranensi *in d. Cap.* dicitur: *Monachi peculium habere non permittantur:* casus nonnullos, qui in Monasteriis frequenter occurrunt *num.* 1. his verbis proponit: " Contingit sæpè ut in aliquibus Monasteriis tam virorum quàm mulierum, Novitii in actu renuntiationis bonorum ad favorem Monasterii, vel in actu Professionis reservent sibi annuos reditus, seu annuam provisionem pro suis religiosis necessitatibus: & in aliis Monasteriis item accidit frequenter ut census annui, seu bona stabilia relinquantur Monasterio, etiam titulo institutionis, à Parentibus vel Consanguineis alicujus Regularis, eo tenore adjecto, ut Superiores concedere debeant eidem Regulari administrationem dictorum censuum, seu bonorum stabilium, ita ut idem possit convertere illorum reditus in suos honestos usus.

In aliis verò servatur, ut Regulares pecunias ex prædicatione, seu lectione, aut aliunde quæsitas tribuant Monasterio, ad hoc ut ex ea emantur census perpetui, quorum reditus quotannis assignari debeant eidem Regulari pro suis necessitatibus. In aliis denique usu receptum est, ut ex reditibus Conventûs unicuique ex Fratribus, vel Sororibus assignetur singulis annis certa portio, sive in pecunia sive in aliis speciebus, ad hoc ut ex ea paret sibi necessaria ad vitam, nec Monasterium eis aliquid ultra præstare, nec ipsi accepti rationem reddere teneantur. Ex facto quæsitum est, an in his similibus casibus liceat Regularibus utriusque sexûs habere prædictos annuos reditus, seu provisiones annuas, vel bonorum stabilium administrationem, *seu peculium non superfluum nomine Conventûs, ac de Superiorum licentia, & dependenter ab eorum voluntate ac nutu, adeò ut sint immunes à culpa & pœna, de qua cap. 2. Sess. 25. De Regul. Concil. Trid.*

Deinde subjungit: " Quod ad exstirpandam Regularium proprietatem providè sancitum est Decreto *d. cap. 2. Sess. 25. De Regularibus* in sensus tam varios, & à mente S. Synodi alienos detorserunt Scriptores moderni, ut ferè ad nihilum redactum videatur.

Modernis illis Scriptoribus sese opponens prædictus Fagnanus, tum ex jure communi, tum ex Concilio Trid. aliisque probat illa de quibus in quæstione, licita

non

non esse : ac tandem in sententiæ suæ conformationem nonnulla Sacræ Congregationis Decreta subjungit, quorum aliqua hîc subjicio.

In causa Neopolitana propositum fuit S. Congregationi dubium, inquit *num.* 62. uti infra conceptum : " In aliquibus Monasteriis nonnullæ Moniales census & annuos quosdam reditus, & proventus, seu fructus percipiunt sub diversis contractuum speciebus : nam aliquæ in ipsarum persona emerunt certos reditus à personis laicis, aliquæ ab aliis Monialibus, aliquæ ab ipsis Monasteriis, aliæ verò dederunt pecuniam Monasterio, ut ex earum pecuniis fieret emptio nomine Monasterii ad rationem septem vel octo pro centenario ; & Abbatissæ dabant ipsis Monialibus illos reditus, quos ex dictis emptionibus exigebant singulis annis. Aliquæ Monasteriis, seu eorum Superioribus certas pecuniarum summas manualiter pro indigentiis Monasterii dederunt pacto adjecto, vel etiam tacitâ conventione adhibitâ, ut Monasterium, seu Abbatissa certos reditus ad rationem tot pro centenario earum vitâ durante concedat. Quæritur an Moniales prædictæ in hujusmodi casibus incurrant pœnas per Concilium Tridentinum *Sess.* 25. *cap.* 2. *De Regul.* in proprietarios inflictas, *etiamsi de licentia Abbatissæ, & ad Abbatissæ nutum, vel Conventus, seu Monasterii nomine percipiant.* S. Congregatio censuit, in nullo supradictorum casuum licere Monialibus dictos fructus, seu reditus percipere : & si perceperint, incidere in pœnas dicti *cap.* 2. *Sess.* 25. *De Regul. neque ab hujusmodi pœnis excusari ob licentiam Abbatissæ, quæ eam dicto Concilii Decreto in supradictis casibus concedere quidem prohibetur, sed debet ex suo munere Monasterii reditibus, vel eleemosynis Monialium necessitatibus indies subvenire.*

Alterum S. Congregationis Decretum pro hac materia notatu dignum, refert Fagnanus *num.* 63. *&* 64. datum Archiepiscopo Urbini. " Hic enim cum retulisset Sacræ Congregationi se non potuisse adducere Moniales cujusdam Monasterii ad suscipiendam exactam vitam communem, ideoque illis proposuisse, ut fieret communis arca, cujus clavis penes Abbatissam existeret, & intus eam aptarentur tot Scriniola, quot essent Moniales, ita ut unaquæque haberet claviculam scrinioli sui, & in eo asservaret pecuniam ex laboritio vel aliunde partam, quæ in ipsius tantum, & non in alterius necessitates erogari deberet *arbitrio Abbatissæ* : S. Congregatio hoc temperamentum ludicrum existimavit, ac repugnans Decreto *d. cap.* 2. quod jubet ut omnia Superiori tradantur, *Conventuique incorporentur* ; ideoque mandavit Archiepiscopo, *ut quamdiu Moniales communem vitam non susciperent, interdiceret ipsis receptionem puellarum ad habitum & professionem.*

Deinde subjungit idem Fagnanus : " Et generaliter tam S. Congregatio Concilii, quam Sancta Congregatio Episcoporum, ac Regularium hanc receptionem prohibuit in pluribus Monasteriis Monialium, in quibus ex relatione Episcoporum intellexit *communem vitam* non observari. Imò cum in specie id prohibuisset in quadam Monasterio Lyciensi, & puella, quæ in eo habitum novitiarum susceperat ante prohibitionem S. Congregationis, iterum ac tertiò petiisset se ad professionem admitti, offerens se communem vitam exactè observaturam : S. Congregatio semper abnuit, *periculosum existimans profiteri in Monasterio, in quo Moniales omnes erant Proprietariæ.*

Denique teste dicto Fagnano, ad dubium supra ab ipso propositum, & à nobis superiùs insertum, S. Congregatio respondit negativè, " videlicet in nullo ex supradictis casibus licere Regularibus utriusque sexus habere prædictos annuos reditus, seu provisiones annuas, vel bonorum stabilium administrationem, seu peculium non superfluum *nomine Conventûs*, ac de *suorum Superiorum licentiâ, & dependenter ab eorum voluntate, ac nutu* : alioquin non esse immunes à culpa & pœna, de qua in d. *cap.* 2. *Sess.* 25. *De Regular.*

Hæc S. Congregationis Decreta unà cum dubiis quibus respondent, ostendunt :

Primò : ex mente S. Congregationis non licere habere annuos reditus in usus proprios nomine Conventus, ac de suorum Superiorum licentia, & dependenter ab eorum voluntate ac nutu.

Secundo : ex sententia S. Congregationis Regulares prædictos reditus percipientes incidere in pœnas per Concilium Tridentinum Proprietariis inflictas ; neque ab hujusmodi pœnis excusari ob licentiam Superioris.

Tertiò : ex sententia S. Congregationis vitæ communionem infringi, si ex laboritio vel aliundè parta serventur separata in illius, cui obvenerunt, & non alterius necessitates, arbitrio licet Superioris eroganda.

Quartò : à S. Congregatione adeò periculosum judicatum esse profiteri in Monasteriis, in quibus perfecta vitæ communio non servatur, ut propterea receptionem Monialium prohibuerit in pluribus Monasteriis, in quibus ex relationibus Episcoporum intellexit communem vitam non servari. De quo periculo quid sentit Dionysius Carthusianus, videre licet in tractatu ipsius De Reformatione Monialium, *art.* 4.

Quintò : improbandam esse praxim in nonnullis Monasteriis usu receptam, ut ex reditibus Conventûs unicuique ex Fratribus, vel Sororibus assignetur singulis annis certa portio, sive in pecunia, sive in aliis speciebus ; ad hoc ut ex ea paret sibi necessaria ad vitam, nec Monasterium eis aliquid ultra præstare, nec ipsi accepti rationem reddere teneantur.

Sextò : Superiorem vi officii ex Monasterii reditibus, vel eleëmosynis, Subditorum necessitatibus indies subvenire debere.

CAPUT II.

Solvuntur objectiones, quæ adversùs hactenus dicta contra Peculia Religiosorum, etiam dependenter à voluntate Superiorum, ab aliquibus formantur.

§. I.

Ostenditur quòd Cap. Monachi ii De Statu Monachorum, *desumptum ex Concilio Lateranensi sub Alexandro III. hactenus à me dicta potiùs confirmet, quam infirmet.*

ADVERSUS ea quæ capite præcedenti dicta sunt, scilicet quod ne quidem de Superioris licentia, & ad ejus beneplacitum, Religioso permissum sit, reditum vitalitium, aut rem aliam undecumque profectam in usus suos particulares habere separatam à reliquis communitatis bonis ; sed omnia undecumque provenientia per Superiores esse confundenda, & in unam massam simpliciter redigenda, ut inde uniuscujusque necessitati indifferenter succurratur ; neque esse permissum Superiori committere administrationem bonorum, etiam in usus licitos, nisi solis Officialibus ad nutum amovibilibus, qui ea in solam Monasterii utilitatem administrent ; adversus ea, inquam, objicitur à nonnullis *Cap. Monachi ii De Statu Monachorum*, desumptum ex Concilio Lateran. sub Alexandro III. Verùm si ipsa Concilii Constitutio penitius inspiciatur, eam per omnia Concilio Tridentino convenire, & asserta nostra potiùs confirmare, quàm infirmare patebit.

Primò, statuit dicta Synodus : *ne Monachi permittantur peculium habere* : quo non prohibet simpliciter, ut bene advertit Fagnanus *ad d. Cap. Monachi num.* 121. ne Regulares habeant Peculium ; sed *ne Peculium per-*

permittantur habere: unde ponderando illud verbum *Permittantur*, quod ad Superiores refertur, ex hoc ipso textu Fagnanus probat conclusionem quam ante adstruximus: nimirum quòd ne quidem ex permissione seu indulgentia, vel dispensatione cujusvis Superioris, fas sit Regularibus habere Peculium.

Secundò, Concilium decernit: *Quod si Monachus Peculium habuerit, à communione removeatur Altaris, & qui in extremis cum Peculio inventus fuerit, & dignè non pœnituerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter Fratres recipiat sepulturam:* quod etiam de universis Religiosis præcipit observari: *nisi tamen*, inquit Concilium, *ab Abbate fuerit ei pro injuncta administratione permissum.*

Ob hanc à Concilio factam exceptionem voluerunt nonnulli, quòd Religiosis licitum foret habere Peculium *de licentia* & *ad beneplacitum* Abbatis, aut alterius Monasterii Superioris: sed perperam. Nam illa verba, *nisi ab Abbate fuerit ei pro injuncta administratione permissum*, ut ex communi Canonistarum sententia latè probat Fagnanus *loco citato*; " Hoc tantum important, » ut bonorum stabilium administrationem habere pos» sint Officiales ad nutum amovibiles: nam Glossa in » figuratione casûs: *Nota*, inquit, *concedi Peculium » ex causa administrationis: quæ verba Glossa*, " pergit Fagn. " *sic explicanda videntur: non enim dicit conce» di in administrationem, sed causâ administrationis*; » nempe *propter officium administrationis*; quia *Officia» lis* est Monasterii: & Innocentius hîc, " ait Fagn. " exemplificat in Officialibus, puta Vestiariis, vel Elee» mosynariis; & Hostiensis dixit: non comprehendi » nisi Officiales pro administratione temporalium de» putatos.

Ut ergo ex ipsius Fagnani, & communi Canonistarum sententia compendio dicam, Concilium Lateranense primò constituit Regulam negativam in verbis: *Monachi nec peculium permittantur habere:* deinde imponit pœnam contra facientibus, in illis verbis: *Qui verò peculium habuerit, &c.* tandem limitat supradictam Regulam, ut non procedat in *Officialibus*, per dictionem *nisi* quæ exceptionem importat: *Exceptio autem*, inquit Fagnanus, *firmat regulam in contrarium* in omnibus aliis, qui non sunt Officiales. Ex quibus & aliis, quæ in confirmationem hujus intellectûs adfert Fagnanus, tandem concludit: " apparet hunc in» tellectum esse magis consonum litteræ, & probari » etiam à gravioribus Canonistis, & consequenter jure » communi inspecto, fas non est Regularibus *non Offi» cialibus* habere peculium seu annuos proventus, vel » administrationem bonorum stabilium, etiam ex *dis» pensatione Superiorum*, & DEPENDENTER AB » EORUM VOLUNTATE ET NUTU.

Sententia prædictæ Decretalis ex Fagnano, aliisque Canonistis hîc proposita, adeò perspicua & clara Dionysio Carthusiano visa est, ut veritus non sit summæ inconsiderationis arguere illos, qui non obstante hac Concilii Lateranensis decisione, asserere auderent non esse prohibitum Religiosis habere pecula de voluntate & consensu Abbatis: " Quemadmodum, inquit *De » Reformat. Claust. art.* 13. quidam Doctor in tractatu » suo de ista materia recitat: nonnulli Doctores ex» cusant peculium Monachorum & Monialium à vitio » proprietatis, dummodò Superioribus suis, videlicet » Abbati aut Abbatissæ nil celent, & *ad reddendum » seu dimittendum parata sint juxta Superiorum volun» tatem, nihilque recipiant vel expendant sine illorum li» centia.* Denique ad ea quæ supra inducta sunt ex » Concilio Lateranensi, & Constitutione Domini Pa» pæ respondent: quòd prohibitio illa de habendo pe» culio aut proprio, intelligenda sit, quòd Monachus » non debet aliquid possidere, aut habere peculium » nomine proprio: non autem ibi prohibetur Mona» chus aliquid possidere nomine Abbatis, & de ex» pressa permissione ipsius. Similiter dicunt, quod » cum Monacho non potest dispensari, ut habeat pro» prietatem nomine suo; sed potest cum eo dispensa» ri, ut habeat aliquid peculiare nomine Abbatis aut » Monasterii. Istud videtur inconsideratissimè dictum: » in ipso namque Concilii Lateranensis Decreto, Pe» culium luce clariùs Monachis administrationem com» munem non habentibus prohibetur: & Abbati sub » pœna absolutionis à suo officio districtè prohibetur, » ut non permittat aliquem Monachorum suorum ha» bere Peculium, nisi ratione administrationis: quod » item habentes Peculium, & morientes in eo secun» dùm determinationem Concilii puniat.

» Quomodo ergo Monachus nomine Abbatis potest » habere Peculium, cùm Abbati prorsus prohibitum » sit Peculium Monacho dare, imò & permittere ut » habeat illud? Præthereà quæro ab illis Peculii Mo» nachorum excusatoribus, quomodo intelligunt id » quod dicunt, Monachum nomine Abbatis posse ha» bere Peculium. Si namque ita intelligant, nomi» ne Abbatis, id est, ex parte seu concessione, vel li» centia Abbatis; jam patuit, quòd hoc prohibitum » sit Abbati hoc ipsum concedere, licentiare sive per» mittere: si autem intelligant nomine Abbatis, id » est, in quantum est Abbas, vel repræsentat Abba» tem; constat hoc fatuum, risuque dignum esse. Si» quidem Monachus non est Abbas, nec repræsentat » eum in aliqua publica administratione Peculio seu » pecuniis indigente.

Hunc Dionysii, nec non Canonistarum intellectum confirmat Concilium Turonense an. 1231. *Can.* 26. apud Castrum Gonterii integro pene sæculo post Concilium Lateranense celebratum, inhibens, *ne Monachi, nisi sint in administratione constituti, habeant sub alio colore aliquam possessionem, vel aliquam proprietatem*, ETIAM DE LICENTIA ABBATUM, CUM LICENTIA ABBATIS IN HOC EIS NON VALEAT SUFFRAGARI.

§. 2.

Respondetur ad Argumentum, quod ex Cap. fin. ꝟ Qui Clerici vel voventes Matrim. contrahere possunt, *desumitur.*

UT vel in speciem ex præallegato Capitulo quidpiam haberetur in defensionem peculiorum, ante omnia ostendendum esset, quod mulier, de qua in dicto Capitulo votum paupertatis emisisset, cujus tamen nulla neque in casu proposito, neque in responso Pontificis mentio occurrit; nec ex illis, quæ in Decretali narrantur, votum paupertatis à prædicta muliere fuisse emissum convincitur.

Quod enim dicitur in habitu Ordinis Sancti Augustini biennio permansisse, nullatenus arguit mulierem tria solemnia Religionis vota emisisse: quandoquidem constet & olim, & etiam hodie mulieres quasdam, vel nullo, vel saltem solo castitatis voto obstrictas, Ordinis alicujus habitum de manibus etiam Religiosi istius Ordinis suscipere & gestare; adeoque nihil solidi concludi potest pro asserendo voto paupertatis ex biennali gestatione habitûs Religiosi.

Plus urgere videtur pro asserendo voto paupertatis, quod cum mulier (de qua in casu) non obstante voto castitatis Matrimonium inivisset, & in eo per plures annos vixisset, consultus Pontifex responderit Matrimonium illud fuisse invalidum, præfatamque mulierem ad malè dimissum Religionis habitum reassumendum, & servandum quod voverat, monendam & inducendam, & si opus fuerit, per censuram Ecclesiasticam coercendam. Verùm nec hæc votum paupertatis à dicta muliere emissum fuisse convincunt, cùm dubium sit an invaliditas ipsius Matrimonii in votum castitatis, quod præcesserat, an verò in violentiam seu vim, qua Matrimonium extortum erat, refundatur, ut ex

ex verbis ipsius Pontificis patescit: " Nos, inquit, attendentes quod in emissione voti quod præcessit, nulla vel modica coactio adfuisset, quam patientia & perseverantia sequentis temporis penitus profugavit, *& quod sequens conjunctio potius iniqua fuit, & violenter extorta*, mandamus, &c.

Deinde ut poneretur ob solum votum castitatis prædictum Matrimonium declaratum fuisse nullum, ac per consequens votum illud castitatis solemne fuisse, inde tamen adhuc invalidè argueretur, voto castitatis conjunctum fuisse votum paupertatis: quandoquidem non repugnet esse votum castitatis etiam *solemne*, sine voto paupertatis, exemplo Virginum, quæ olim velamine ab Episcopo solemniter accepto, nec validè quidem Matrimonium inire poterant: quas tamen votum paupertatis non emisisse satis constat.

Verùm ut daremus mulierem, de qua in Capitulo, paupertatem Religiosam promisisse; nihil tamen solidi pro Religiosorum peculiis ex prædicta Decretali concludi posset: licet enim in enarratione casûs dicatur, quòd mulier votum castitatis in manibus cujusdam de Fratribus S. Augustini fecerit, eo adjecto tenore, *ut in domo propria cum omni substantia sua remaneret*; nihil tamen pro valore illius adjectæ conditionis inde concluditur, quia Pontifex de valore illius conditionis non interrogatus, nihil de ejus validitate aut invaliditate respondit.

Quòd si de hac quæstione sententia ejus postulata fuisset, quis dubitet, quin hic Pontifex nimirum Innocentius III. prædictam conditionem omnino rejiciendam (præsuppositâ scilicet Professione Religiosæ Paupertatis) dixisset, quandoquidem idem Pontifex in litteris suis ad Abbatem & Conventum Sublacensem, dicat: " Nec æstimet Abbas quod super habenda Proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare: quia abdicatio Proprietatis sicut & custodia castitatis, adeo est annexa Regulæ Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere. " *Cap.* CUM AD MONASTERIUM ✠ *De Statu Monach.*

Aliud insuper ad hanc Decretalem responsum, argumentum in defensionem Peculiorum evertens, adfert Prosper Fagnanus ad *Cap.* INSINUANTE ✠ *Qui Cler. vel Vovent.* nimirum quòd mulier de qua in casu Professionem Religiosam quidem emiserit; sed quòd pactum reservationis bonorum adjectum, Professionem non vitiaverit, sed vitiatum fuerit seu tamquam turpe, nec cum professione Religiosa consistens, rejectum fuerit. Hoc suum responsum postquam adstruere conatus est, tandem subjungit: " Conclusionem nostram, inquit, videlicet, hoc pactum non vitiare ingressum, *sed vitiari*, sæpius probavit S. Congregatio Concilii Tridentini Interpres.

Ex his omnibus evidenter intelligitur, non uno titulo infirmum & invalidum esse argumentum, quod ex præallegato Capitulo assumitur in defensionem redituum vitalitiorum qui tempore Professionis reservantur.

§. 3.

Ostenditur quàm periculosum & perniciosum sit argumentum, quod in defensionem Peculiorum à communi praxi assumitur.

QUàm ineptum, imò perniciosum sit prædictum argumenti genus, clarissimè videbit, qui tantùm advertit, errores & abusus gravissimos, ac perniciosissimos quandoque ita invalescere, ut tandem etiam tamquam lex custodiantur; & quidem de execrabili illo Idololatriæ errore, infallibili docemur testimonio *Sapien.* 14. v 16. quòd aliquando *interveniente tempore, convalescente iniqua consuetudine, hic error* (Idololatriæ) *tamquam lex custoditus fuerit.*

Scimus etiam ex ipso Evangelio, quamplurima à Christo Domino tamquam summè perniciosa, & De mandatis contraria fuisse improbata, quæ velut mandata seu leges à Scribis & Pharisæis, id est, à Sacerdotibus & Doctoribus illius temporis, populo tradebantur, & ut talia observabantur.

Quin & ea omni ætate fuit humana miseria, ut prævaricationes, tametsi perniciosæ, dum invaluerunt, pro legibus haberi & suscipi à multis solitæ sint; ideo ac Ecclesiæ Prælatis semper deploratum est nimis verum esse illud Nicolai I. ad Hincmarum Remensem: " *Mala consuetudo, quæ non minùs quam perniciosa corruptela vitanda est; nisi citius radicitus evellatur, in privilegiorum jus ab improbis assumitur, & incipiunt prævaricationes & variæ præsumptiones celerrimè non compressæ, pro legibus venerari, & privilegiorum more perpetuo celebrari.* " *Apud Grat. Dist.* 8. *Can.* 5.

His attentis, quis non videat quò præfatum argumenti genus a communi praxi seu consuetudine assumptum vergat; nimirum ut per illud perversissima quæque, non tantùm ipsius Ecclesiæ disciplinæ contraria, sed & ipsæ prævaricationes legis naturæ, ubi per hominum malitiam invaluerint, tamquam licitæ defendantur.

Num hac ratione pudendam illam atque perniciosam ambitionem, quin & publicam ac infamem Ministeriorum Ecclesiæ nundinationem, quæ sæculo decimo & undecimo frequentabatur, utinam nec hodie, Clerici à Conciliorum illius temporis acerrima censura eximere non potuissent?

An non eodem argumento luxus ille ac fastus sæcularis, qui in mensis ac supellectile tempore S. Bernardi in plerisque Monasteriis conspiciebatur, acrem illius censuram evadere potuisset?

Quidnî & omnis planè Regularis disciplinæ dissolutio, & qui eam consequitur abusus in hoc argumento patrocinium inveniant; cum non defuerit ea temporum miseria, quibus ea esset Monasteriorum conditio, ut nulla pene superessent Regularis disciplinæ vestigia.

Et quidem hunc miserum Monasteriorum statum anno 909. Patres Concilii Trosleiani altè deplorabant *Can.* 3.

Nec sæculo undecimo feliciorem fuisse multorum Cœnobiorum conditionem, ex illius ævi Historicis annotavit E. P. Christ. Lupus ad *Can.* 6. *Conc. Tholos. sub Vict. II.* " Circa præsentis, inquit, Synodi tempora (Tholosanæ anno 1056.) Monachi passim erant enormiter deformati.... cujus deformationis fontem quis non videat fuisse *proprietatem*? In Germania fuisse tantam bonorum Monachorum inopiam, ut ad ipsos reformandos evocari debuerint Scoti, seu Hiberni primum, ac deindè Itali, testantur Marianus Scotus, ac Lamb. Schafnaburgensis. " Hæc Christ. Lupus.

Quin & præterito sæculo Synodus Trid. ingemiscens conspexit pleraque Monasteria ex mala eorum, quibus commissa fuerant administratione, non levia passa fuisse *tam in spiritualibus, quàm temporalibus detrimenta. Sess.* 25. *cap.* 21. *De Reg.*

Denique, ut ad materiam de Peculiis propiùs accedamus, sub finem præcedentis sæculi deplorantibus Synodi Audomar. Patribus, " Pleraque Monasteria *exitiosa rerum proprietas*, ex diametro Monasticæ Professioni contraria invaserat. " An. 1583. *tit.* 12. *cap.* 6.

Ex his quis non videat quàm perniciosum sit id argumenti genus, quo quidpiam tamquam licitum defenditur eo solo titulo quia à multis fieri consuevit; quamque periculosum sit, vitam suam non ad veritatem, sed ad hominum praxim seu consuetudinem componere.

Si quis tamen ex aliorum vivendi norma, quid sibi agendum sit expendere desideret, securiùs paucorum

quàm multorum praxim sibi proponet : quandoquidem ipsâ veritate testante, pauci sint, qui viam veritatis inveniant & ingrediantur, contra verò multi ad viam perditionis seu falsitatis deflectant : " *Angusta* » *porta* (inquit Salvator *Matt. 7. v. 13. 14.*) *& arcta* » *via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui in-* » *veniunt eam :* econtra, *lata porta & spaciosa via, quæ* » *ducit ad perditionem, & multi sunt, qui intrant per* » *eam.*

Unde S. Basilius *De Abdicat. rerum cap. 9.* non tantùm generatim ad Christianos, sed & ad ipsos Solitarios dicebat : " Eorum quos rectè atque ex virtute » videris vivere, æmulator esto, & Institutorum vi- » tæ, actionumque exempla descripta in animum tuum » transfer. *Opto ut sis de numero paucorum. Rara* » *siquidem quæ bona :* quæ quidem etiam causa est, » quamobrem *pauci* cœleste Regnum introeant. Cave » putes eos omnes salvos fieri, qui se intra cellas suas » contineant, & vitiosos juxta ac bonos. Neque enim » ita res habet : quando sunt quidem multi, qui ad » honestæ vitæ genus se conferunt, rarissimi autem » qui ipsius jugum suscipiant, violentorum est enim » regnum Cœlorum, & violenti rapiunt illud. " Hinc est & illud Paphnutii apud Cassianum *Collat. 3. cap. 7.* " *Festinandum nobis est, ut à paucis ac rarissimis suma-* » *mus exempla virtutum.* " Item illud Pynufii Abbatis ad Novitium monitum : " Considera te de paucis & » electis esse effectum, & ne exemplo ac tepore mul- » titudinis refrigescas : sed vive ut pauci, ut cum pau- » cis inveniri mereatis in Regno Dei. " *Apud eundem lib. 4. cap. 37.*

Neque vereri quisquam debet, dum de notabili Regulæ aut Religiosæ professionis articulo agitur, à communi & trita multorum praxi subinde ad singularitatem deflectere exemplo Sanctorum, " quorum plu- » rimi, nisi ad Apostolicas declinâssent singularitates » (verbis loquor Magni illius præteriti sæculi Præ- » sulis Bart. de Martyribus *Stim. Pastor. p. 2. cap. 6.*) » nunquam neque Sancti fuissent, neque Calendaria » nostra suis nominibus ornâssent, neque Breviaria » gestis suis implêssent. Qui autem tritam secuti sunt » viam, vel ignorantur eorum nomina, vel sordent, » nec semen sanctum post se relinquerunt.

Priusquam huic §. in quo ostendi perniciem argumenti in defensionem peculiorum à communi praxi seu consuetudine ab aliquibus assumpti, finem imponam, notatum cupio, me nullatenus credere, quod illa quæ hoc §. in refutationem illius argumenti adduxi, convincant aut probent pecula esse illicita, (quod ante factum) neque mihi animum fuisse probare hoc argumentum : *Peculia in plerisque Monasteriis invaluerunt* (num antecedens verum sit, an falsum, non assero) *ergo sunt illicita* ; sed hoc unicum mihi propositum fuisse, ut ostenderem non valere, imò perniciosum esse hoc argumenti genus : *Hoc aut illud passim apud multos invaluit, ergo licet :* ac per consequens per simile argumentum nihil solidi in peculiorum defensionem haberi.

§. 4.

Ostenditur non valere hoc argumentum : In aliquo Monasterio vel Ordine receditur à perfecta paupertate aut vita communione : ergo qui in tali Monasterio vel Ordine profitetur, non tenetur ad exactam paupertatis & vitæ communis observantiam.

UT falsitas propositi argumenti clariùs innotescat, præmitto sequentia.

Primò, votum paupertatis, omniaque sine quibus illud observari nequit, ad essentiam Regularis professionis spectare ; imò totius Regularis disciplinæ bases esse & fundamenta, quibus non exactè conservatis, totum corruat ædificium necesse est ; ideoque abdicationem proprietatis adeò annexam esse Regulæ Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere : *Proprii carentia*, inquit Christ. Lupus, *est Evangelicæ perfectionis ac Monasticæ Professionis portio essentialis ; ideoque clarum est quod nec Summus Pontifex possit in ipsa dispensare. Parte 4. Schol. ad Can. 6. Concil. Tholos.*

Secundò, perfectam vitæ ac rerum communionem ad normam primorum Christianorum, in vitæ Cœnobiticæ primum fundamentum assumptam fuisse, ut ex Regulis SS. Augustini & Benedicti *cap. præcedenti §. 2.* probatum est, & fusè ac evidenter ex aliorum Patrum Regulis ostendit P. C. Lupus loco jam citato. Quapropter Synodus Trid. postquam Regularibus præcepisset, ut ad communem vitam, victum vestitumque conservanda pertinentia fideliter observent, omnisque cura & diligentia à Superioribus adhibeatur, ut ab illis non recedatur ; ex mente Patrum qui Religiosis normam vivendi præscripserunt, pro ratione sui præcepti subjungit : " Cùm compertum sit, ab eis » non posse ea quæ *ad substantiam Regularis vitæ per-* » *tinent*, relaxari : si enim illa, quæ *bases sunt & fun-* » *damenta totius Regularis disciplinæ*, exactè non fue- » rint conservata, totum corruat, ædificium necesse » est. " *Sess. 25. cap. 1. De Regular.*

Hisce prænotatis evidenter consequitur, quod quicumque vitam Regularem profitetur, unà absolutam proprietatis abdicationem, omniaque quæ ad illam spectant, tamquam vitæ Regularis essentialia seu substantialia necessariò promittat.

Non minus evidenter consectarium, quod Regulares per Professionem Religiosam ad perfectam vitæ ac rerum communionem, ut ad ipsius vitæ Religiosæ primum fundamentum obstringantur ; quod velut rem summi momenti numquam satis inculcari posse putavit Synodus Audomarensis anno 1583. *tit. 17. cap. 6.* " Prorsùs omnia, inquit, in communem usum con- » vertantur, ita ut impleatur à Religiosis quod sibi » imitandum sumpserunt, *& ad quod religione sem-* » *piterna se obligarunt* (*non potest res ista*, inquit, » *inculcari satis*) illud primitivæ Ecclesiæ : *Multitudi-* » *nis credentium erat cor unum & anima una, nec quis-* » *quam eorum, quæ possidebat aliquid suum esse dice-* » *bat ; sed erant illis omnia communia, dividebatur au-* » *tem singulis prout opus erat.*

Sequitur ulterius, quod quicumque vitam Religiosam profitetur, eo animo esse debeat, ut ea omnia quæ ad paupertatem Evangelicam, seu proprii abdicationem, ac vitæ communionem pertinent, tamquam ad vitæ Regularis substantiam spectantia observare statuat ; ac per consequens quoad illa modum vivendi servare oppositum vitæ illorum, qui vel paupertatem Evangelicam, aut vitæ communionem exactè non observant, si enim proponeret vivere quemadmodum hi vivunt ; sequeretur quod eodem tempore quo vitam Religiosam Deo promitteret, unà in animo statueret essentialia seu substantialia non observare, id est, vitam Religiosam promittere, & eodem tempore proponere eam non observare, ut verè de his dicatur, quod de voventibus simili modo Regulam dixit Joannes Hessélius. " Contingit hominem Deo in- » veniri infidelem seu non servantem promissum, in- » quit *in Decal. cap. 81.* primò, si quod vovet, imple- » re non statuat dum vovet : uti faciunt illi, qui vo- » vent quidem vitam instituere secundùm Regulam » Benedicti, vel Augustini ; sed quoniam eam à cæ- » teris qui eandem ipsam voverunt, negligi vident, » cogitant atque proponunt eam servare, sicut eam » servari inveniunt, hoc est, proponunt eam violare. » Hi vovendo Deum irrident ; *non minus tamen voto* » *suo obligati sunt, quàm si inter rectè Regulam obser-* » *vantes illud emisissent.*

Non dubitâsse quoque Concilium Tridentinum, cui Hessélius interfuit, quin omnes qui vitam Religiosam sunt

sunt professi, necessariò vitæ illius essentialia seu substantialia censeri debeant vovisse; inde colligitur, quòd licet certò sciret in multis Monasteriis disciplinam Regularem collapsam, pluresque Professionem emisisse in Monasteriis quæ ab ipsis quoque Regulæ substantialibus deflexerant, præceperit tamen *Sess.* 25. *cap.* 1. *De Reg.* ut indistinctè " omnes Regulares, tam viri » quàm mulieres, ad Regulæ, quam professi sunt, » præscriptum vitam instituant & componant; atque » imprimis, inquit, quæ ad suæ Professionis perfe» ctionem, ut Obedientiæ, Paupertatis, & Castitatis, » ac si quæ alia sunt alicujus Regulæ & Ordinis pecu» liaria vota & præcepta, ad eorum respectivè *essen»tiam*, nec non ad *communem vitam*, *victum & vesti»tum* conservanda pertinentia, fideliter observent.

Hactenus dicta sufficienter, ut puto, ostendunt, quàm invalidum sit argumentum, quo nonnulli se securos à transgressione voti autumant, licet a Regulæ quam professi sunt substantialibus, verbi gratiâ, a voto paupertatis, aut à vitæ & rerum communione per particulares rerum reservationes recedant, eò quòd Ordinis, vel Monasterii inveterata consuetudo tempore emissæ Professionis haberet, quòd Regula quoad ista essentialia ex integro non servaretur; quandoquidem, ut antè probatum, nulla consuetudo, aut multorum praxis efficere possit, ut is qui vitam Religiosam profitetur, unà non profiteatur vitæ illius essentialia seu fundamentalia.

Hujus argumenti invaliditatem ut Religiosum ab exacta Regulæ observantia, præsertim quoad illius essentialia eximat, perspectam habebant viri illi pauci quidem numero, sed igne illo quem Dominus Jesus misit in terram, & vult vehementer accendi, fortiter inflammati, quibus Ordo Cisterciensis sua debet exordia, de quibus refertur: " Dum quotidianas » Regulæ lectiones à Capitulo audirent, & aliud Re» gulam præcipere, atque aliud consuetudines Ordi» nis tenere perpenderent, gravissimè contristaban» tur, videntes se cæterosque Monachos Regulam » B. Patris Benedicti solemni promissione servaturos » fore promisisse, sed secundùm Instituta ejus nequa» quam vivere. Primitus ergo privatim sæpiùs inter » se colloquentes, transgressionem suam conquere» bantur; & quonam modo hujus tanti mali reme» dium invenire possent, solicitè tractabant. Cùm ve» rò postea verbum effusum esset in publicum, cæ» teri qui carnales erant, nec poterant dicere cum » Propheta, quia de excelso misit ignem in ossibus » meis, & erudivit me; servos Dei deridere, modis» que omnibus quibus poterant, ut à tam sancto pro» posito cessarent, infestare cœperunt: At illi qui spi» ritu Dei agebantur, & propterea liberi erant, non » curantes eorum malevolas insectationes, toto men» tis annisu ad Deum conversi precibus instantissimè » postulabant, ut Domini pietas eos ad talem locum » dirigere dignaretur, in quo vota labiorum suorum, » quæ secundùm Regulam firmaverant, sed non ser» vaverant, reddere possent. " *Bollandus in Appar. ad vit. S. Rober.* 29. *Apr.* §. 2.

CAPUT III.

De Remediis contra vitium Peculiaritatis.

§. I.

Ut vitium Peculiaritatis efficaciter extirpetur, debent Superiores ex communi Monasterii substantia singulis Religiosis omnia necessaria placidè ac benignè subministrare.

EXPERIENTIA omni tempore compertum fuit, vitium *Peculiaritatis* summum accipere incrementum, dum Superiores negligunt, quod necessarium ac conveniens est, ex communi Monasterii substantia subditis subministrare. Nec mirum: quia Superioribus necessaria non administrantibus ansam accipiunt, imò quodammodo incitantur ipsi subditi, ut à Parentibus aut aliunde conquirant media, quibus sibi res necessarias ac convenientes procurent; unde contingit, ut quisque illa quæ hinc inde conquirere aut corradere potest, etiam in usus suos particulares reservet, atque ita ex Superiorum tenacitate aut negligentia, vel etiam in dispensandis bonis communibus infidelitate, vitium *Peculiaritatis* invalescit; nec extirpari facile poterit, quamdiu necessaria & convenientia singulis per Superiorem ex communi Monasterii thesauro placidè ac benignè non suppeditantur. Hinc tantopere Superioribus tum in Religiosorum Regulis, tum Ecclesiæ Decretis inculcatum, ut omnia necessaria ac convenientia è communi Monasterii penu singulis præbeantur, ut hoc pacto omnis prætextus *Peculiaritatis* Religiosis adimeretur, & Superiores efficaciter hoc vitium extirpare valerent.

" Ut hoc *vitium peculiare* radicitus amputetur, in» quit S. Benedictus *Reg. cap.* 55. dentur ab Abbate » omnia, quæ sunt necessaria; id est, cuculla, tunica, » pedules, caligæ, bracile, cultellus, graphium, acus, » mappula, tabula: *ut omnis auferatur necessitatis ex» cusatio.*

Nec minorem fuisse aliorum Patrum quam S. Benedicti curam, ut necessaria à Superiore Monasterii singulis subministrentur, vel sola Regularum inspectio ostendit. Ipsa quoque Ecclesiæ Concilia dum pestiferum *proprietatis* vitium è Monasteriis eradicare voluerunt, tamquam eradicationis medium necessarium, Prælatis mandarunt, ut singulis ex communi Monasterii substantia necessaria præberent.

Decrevit Synodus Tholosana *Can.* 6. " Ut Abbates » curam Monachorum & Monasteriorum exerceant, » & eis victum & vestitum secundum Regulam S. Be» nedicti præbeant, & hoc agentes *proprium* eos ha» bere nullatenus permittant.

Ad hunc Canonem notas suas apponens P. Lupus, " Ad eradicandam plenè *Proprietatis* lepram Canon, » inquit, rectè addit, *eis victum & vestitum præbeant.* » Hoc enim est primum & palmare Monachalis com» munitatis fundamentum.

Pluribus aliis vetustioribus Decretis prædicto Canoni consonis (quorum nonnulla apud P. Lupum loco præcitato videre licet) omissis, ad ipsam Synodum Trid. descendimus, quæ postquam plura pro paupertatis ac communionis Religiosæ custodia decrevisset, etiam subjungere non omisit: *Nihil etiam quod necessarium sit eis* (Religiosis) *denegetur. Sess.* 25. *De Regular. cap.* 1.

Hanc Generalis Concilii sententiam exequi desiderans Synodus Provincialis Cameracensis *anno* 1565. *tit.* 18. *cap.* 11. biennio à finito dicto Concilio Generali celebrata, postquam similiter plurima ad eradicandum *proprietatis* vitium ordinàsset, " tandem quò ea omnia » facilius, diligentius, nec non absque tædio queant » observari, præcipit Sancta Synodus cunctis cuncto» rum Monasteriorum sexûs utriusque Superioribus; » quatenus secundum Regulam ac Majorum Instituta » benignè nec non placidè subministrent omnia in uni» versum, quæ suis subditis necessaria fuerint & con» venientia, ne inferioribus præbeant ansam detri» menti voto paupertatis valde gravidi; in qua qui» dem re, si negligentiores extiterint, admoniti à suo » Superiore omnino compellantur.

Cameracensi consonat Synodus Prov. Mechliniensis anno 1570. habita, quæ similiter cum perniciosum proprietatis vitium eliminandum censuisset, subjicit: " Præcipit ergo hæc Synodus, ut victus, vestitus, cæ» teraque vitæ subsidia singulis ex *communi* pro neces» sitate indigentiæ & Monasterii facultatibus subministrentur.

Rectè proinde sæpe laudatus Canonicus Regularis in

in oratione contra proprietarios, excellentiorem viam pro extirpatione *proprietatis* Superioribus ostendere volens, illis interrogantibus, quæ esset illa? Respondit: " Ut faciatis quæ fecit Dominus & Discipuli ejus. » Cùm enim vidisset Jesus turbas esurientes, nec haberent quod manducarent, noluit ut irent in villas » & vicos, & procurarent sibi, nec etiam voluit eos » dimittere jejunos in domos proprias, ne deficerent » in via; sed ait Discipulis suis: Vos date illis quod » edant. Ita Venerandi Patres, vos date subditis vestris necessaria, ne opus habeant ab amicis quicquam » emendicare, si vestes, si cultellos, si devotos libellos, aut simile quid desideraverint: vos (si tamen » superflua non quæsierint) in charitate emitte illis: » sic occasionem *proprietatis* amputabitis, & ex omnibus vestris eliminabitis.

» Sed reperiuntur, proh dolor! Prælati parum curantes quid subditi faciant, aut unde sibi quæ desiderant acquirant: dummodo ipsi sua marsupia resolvere non cogantur, pecunias plus diligentes, quam » Fratrum animas Christi Sanguine redemptas. Hinc » est quod Fratres sibi ipsis provideant. Hinc proprietas incrementum capit. Quæ ubi ingressa semel fuerit, multas secum trahit pedissequas, inobedientiam, » intemperantiam, ebrietatem, & id genus pestes » alias.

Cavendum ergo Dispensatori, verbis loquor Petri à S. Audomaro *lib.* 2. *Instit. Monast. cap.* 12. " Ne suâ » tenacitate præbeat materiam excusandi peccatum » prætextu necessitatis. Rursum ne suâ profusâ liberalitate invidentiam in eis nutriat, & argumenta luxuriandi ministret; sed dividat prout unicuique opus » est.

Sed dicent fortitan Superiorum nonnulli: si Subditis peculia permittantur, plures ad Religionem recipi poterunt: quia dum aliqui à Parentibus aut aliunde sibi necessaria conquirunt, poterunt ex communibus Monasterii proventibus sustentari: verum ab his peti posset, num si ea omnia, quæ à parentibus aut aliundè particularibus obveniunt, in perfectam communionem redigantur, ut & cum reliquis Monasterii proventibus confundantur, non æque multis eo casu ex communi Monasterii thesauro per ejusmodi bonorum seu rerum adjectionem sic aucto provideri posset, quàm si illa in usus particulares manerent separata?

Sed reponent: si ea quæ à Parentibus aut aliunde acquiruntur, passim in communionem redigantur, ut omnium indifferenter necessitatibus impendantur, facilè eventurum, quod parum erunt soliciti, ut quidquam à Parentibus aut aliunde conquirant. ℟. Si ea putetur in Religiosis animæ constitutio, tantum abest ut ea foveri aut permitti possit, ad numerum Fratrum multiplicandum; ut econtra non dubitem, quin satius esset etiam congregationem aliquam totaliter extingui, quam ejusmodi animi affectus in Religiosis permittere: apud omnes quippe in confesso est (ut jam antè notatum fuit pag. 8.) Regulares illos *proprietatis* vitio, saltem affectu infectos esse, qui sollicitant parentes, ut aliquid ab ipsis accipiant usibus suis particularibus applicandum, non sollicitaturi si illud scirent in commune redigendum: hoc ipso enim ostendunt se illud sibi, non communitati procurare, ac per consequens sibi velle esse *proprium.*

Deinde cogitent hi qui Peculia illa permittunt ut numerum augere queant, non in multitudine Fratrum, sed in debita disciplinæ Regularis custodia, cujus præcipuè bases & fundamenta sunt votum paupertatis & perfecta rerum communio, Religionis salutem consistere.

§. 2.

Non parum conducit ad eliminandum vitium Proprietatis exacta observatio Canonum, quibus inhibetur receptio ad Ordinem ultra numerum, qui ex reditibus Monasterii, aut consuetis eleemosynis ali possit.

CUm ex prædictis constet ad eliminandum *Proprietatis* vitium admodum conducere, si necessaria singulis benignè & placidè ex communi Monasterii penu subministrentur: non difficulter quisque intelliget, quòd tamquam medium ad eundem scopum plurimùm subserviet exacta observantia Canonum illorum, quibus præscribitur, ut in Monasteriis non plures recipiantur, quàm ex reditibus Monasterii aut consuetis eleemosynis sustentari queant: ita enim fiet ut per Superiores sine difficultate omnibus quæ necessaria sunt, suppeditari poterunt, ac per consequens vitium *proprietatis* (quod pallio indigentiæ & defectûs necessariorum, quamvis perperam, tegi solet) efficaciter extirpari.

Quapropter Synodus Parisiensis reductionem Religiosorum in Monasteriis ad eum numerum, qui commodè ex proventibus communibus sustentari posset, per Episcopos fieri desiderans; illum sui Decreti finem esse indicat his verbis: *Ne dum Religiosis sufficientia pro vita sustentatione non ministrantur, aliunde cogantur sibi necessaria conquirere.*

Hinc Card. Bellarminus ea quæ ad reformationem Monasteriorum utilia, imò & necessaria judicabat, ad quatuor capita redigens, inter illa exactam observantiam Decreti Concilii Trid. de non recipiendis ad Monasterium ultra numerum qui ex reditibus aut consuetis eleemosynis sustentari possit, tamquam medium efficacissimum ad extirpandum vitium *Proprietatis* reponere non dubitavit. " Ut redigam (inquit *De gemitu Columbæ lib.* 3. *cap.* 6.) in quatuor capita, eaque brevissima, quæ ad reformationem necessaria » sint; primum illud esse aio, ut non admittantur ad » habitum, nisi illi, qui signa veræ vocationis ostendunt. Deinde ut probatio maximè seria sit, & qui » in probatione divinam vocationem non probaverunt, » omninò ad professionem non admittantur. Nam vitæ Christianæ perfectio, quanto est altior, tanto pertinet ad pauciores. Legant ii, ad quos ista pertinent, Joannem Cassianum in *lib.* 4. de Institutis » Renuntiantium *cap.* 3. 32. 33. & 34. Tertiò, ut sex » virtutes supra nominatæ (Humilitas, Paupertas, » Castitas, Obedientia, Studium orationis & Perfectio charitatis) diligentissimè excolantur, & Præpositi in omni virtutis genere exemplo suo præluceant: *Denique ut dent omnem operam, ut Sacrosancti Tridentini Concilii Decretum illud saluberrimum » & maximè necessarium observetur, ut non plures ad » Ordinem admittantur, quàm qui sustentari possint » ex reditibus vel eleemosynis ordinariis, tunc enim Præpositi jure cogere poterunt subditos ad omnem proprietatem fugiendam & execrandam, si Ordo ipse singulis ea præbeat omnia, quæ singulis necessaria sunt.*

Indubiè propter hoc, aliaque quæ ex debita observantia prædicti Decreti Concilii Tridentini à Monasteriis avertuntur incommoda, dixit Innocentius X. " Inter cætera quæ ad Regularem disciplinam instaurandam, conservandamque Sacrosancta Tridentina » Synodus salubriter decrevit, illud semper præcipuum & maximi momenti habitum est, quo injungitur ut in singulis Monasteriis, & domibus Regularibus is tantùm numerus constituatur, & in posterum conservetur, qui vel reditibus propriis Monasteriorum, vel consuetis eleemosynis commodè possit sustentari.

» Quapropter ad ejus usum inducendum fel. rec. » Clemens VIII. Paulus V. & Urbanus VIII. Ro-

» mani

» mani Pontifices Prædecessores nostri varia Decreta
» ediderunt : sed quia nihilominus, sive ob injuriam
» temporum, sive ob Superiorum incuriam, sive alias
» ob causas, illius executio hucusque protracta est, non
» sine gravi Monasteriorum in spiritualibus detrimen-
» to, ac Religionum jacturâ; idcirco nos nequaquam
» ignorantes quantum ex Monasteriis piè institutis &
» rectò administratis in Ecclesia Dei splendoris atque
» utilitatis oriatur, quantumque dignitati & commo-
» do Ecclesiastici Ordinis detrahat multitudo Religio-
» sorum, quæ sine delectu supra vires Monasteriorum
» in Religiones invehitur; ac proinde arbitrati valde
» acceptum, sacrisque Religionibus proficuum fore,
» ut Decretum tam salubre debitæ executioni deman-
» detur, &c. *Const. inter cætera in Bull.* 25.

§. 3.

Multum conducit, ut Peculiaritatis vitium vitetur, considerare quis rerum terrenarum usus paupertatem profitentibus conveniat.

EX dictis §. 1. hujus capitis constat quod frequens & ordinarius peculiorum prætextus soleat esse necessariorum defectus, sive quod necessaria ex communi Monasterii substantia non subministrentur; atque inde occasionem assumant ipsi Subditi conquirendi pecunias, vel res alias, quibus suis necessitatibus quotidianis occurrere queant. Prætextum illum sæpissimè, si non semper, falso niti fundamento non difficulter Religiosus intelliget, qui sequentia sedulò expenderit.

Quod imprimis nunquam licitum sit creaturis inhærere ut fini (intelligo qui ad ulteriorem non refertur) sed illis utendum dumtaxat ut mediis ad finem; vel, ut Augustinus loquitur, quòd creaturæ diligendæ non sint dilectione mansoriâ, qua animus illis inhæret ut fini, sed transitoriâ, qua nimirum homo per creaturas transeat ad finem suæ creationis, qui est Deus; juxta primum & maximum Mandatum: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota mente tua, &c.* " Cùm enim ait, inquit Augustinus, *toto*
» *corde, tota anima, tota mente*, nullam vitæ nostræ
» partem reliquit, quæ vacare debeat, & quasi locum
» dare ut aliâ re velit frui; sed quidquid aliud diligen-
» dum venerit, illuc rapiatur, quo totus dilectionis
» impetus currit." *Lib. 1. De Doct. Christ. cap. 22.*

Hinc idem S. Doctor postquam docuisset, omnibus & solis rebus fruendum, seu ut fini ultimo inhærendum esse, quas æternas & incommutabiles vocat, docens qualiter creaturæ diligendæ sint, subjungit *ibid. cap. 35.* " Non quasi mansoriâ quadam dilectione &
» delectatione, sed transitoriâ potiùs, tamquam viæ,
» tamquam vehiculorum, vel aliorum quorumlibet
» instrumentorum, aut si quid congruentius dici po-
» test; ut ea quibus ferimur, propter id ad quod fe-
» rimur diligamus.

Si ergo creaturis utendum non sit, nisi ut mediis ad finem, sequitur illis utendum esse cum moderatione desumenda ex proportione ad finem; seu usum earum non esse assumendum, nisi in quantum est necessarius ad finem: ex. gr. potu & cibo in ea quantitate utendum, quæ requiritur ad eam corporis constitutionem, quæ hominem debitè disponat, ut functiones ad quas divina ipsum destinavit providentia, obire possit.

Hunc creaturarum moderatum usum omnibus incommutabili lege præscriptum si seriò perpenderint Religiosi, non dubium quin prætactum necessitatis prætextum solius cupiditatis, seu voluptatis filiam esse sæpiùs deprehendent, juxta illud verissimum S. Augustini effatum *lib. 10. Conf. cap. 31. Quod saluti satis est, delectationi parum est*

Ulteriùs, ad evertendum efficaciter prædictum peculiaritatis prætextum plurimùm conducit, ut Religioso persuasum sit, quod non solùm jam descriptus rerum terrenarum moderatus usus (quem omnibus divitibus, etiam Principibus & Regibus Lex æterna præscripsit) à se servandus sit; sed quod ex solemni quam Deo fecit promissione, rebus temporalibus uti debeat ut *pauper*, seu eâ moderatione, quæ statui paupertatis respondeat.

Nec enim Religiosæ paupertatis professio solâ voti emissione, aut nudâ proprietatis abdicatione absolvitur, sed necesse est ut qui eam emisit, secundùm illam vitam suam componat: nam qui certum vitæ genus profitetur, debet secundùm illud vitam instituere. Quid verò aliud est vivere secundùm paupertatem, nisi rebus transitoriis uti ut pauper, id est, vitam agere pauperem? Unde illud S. Bonaventuræ in *Epist. 1. ad Provin. Fœdum est profanumque mendacium, summæ paupertatis voluntariæ professorem se asserere, & rerum penuriam pati nolle.* Quare monet Ordinis sui Provincialem; " Ut sumptuositatem ædificiorum, li-
» brorum ac ciborum ità studeat amputare, *ut à pro-*
» *fessionis excellentia vitæ observantia non discordet.*

Cui consonat illa S. Benedicti Regula: *Monachus omni vilitate vel extremitate sit contentus:* " Vilitate,
» inquit Hugo Menardus, in cibo & potu, vestimen-
» to, calceario, & quocumque opere injuncto." Ad *cap. 16. Concord. Reg. §. 1.*

Ob hanc paupertatis professionem S. Bernardus à Religiosorum supellectili tantum abesse voluit quidquid à paupertate alienum esset, ut nec illud ipsorum Ecclesiis convenire judicaret: *Dicite pauperes* (inquit *in Apol. ad Guil. Abb. cap. 11.*) *si tamen pauperes, in templo quid facit aurum?*

Prudenter igitur Patres Concilii Tridentini *Sess. 25. cap. 2. De Regul.* mobilium usum ità per Superiores subditis permittendum censuerunt, *ut eorum supellex statui paupertatis, quam professi sunt, conveniat.*

Meritò proinde Joannes Hesselius, qui Concilio Tridentino interfuit *cap. 83. in Decal.* temerè ac stultè voventibus annumerat illos, " qui vovent pau-
» pertatem vel continentiam perpetuam non expenso
» apud se an verè cupiant in hoc mundo *pauperem*
» vel cælibem vitam ducere.

Cùm verò non tantùm subditi, sed & ipsi Superiores paupertatis voto sint obstricti, teneanturque in ejusdem observatione subditis suo prælucere exemplo, consequens est quòd etiam Superiores solicitè cavere debeant, ne quid in toto vitæ genere appareat à paupertatis professione alienum: unde meritò monitos voluerunt sui Ordinis Abbates & Prælatos Canonici Præmonstratenses an. 1630. *Dist. 2. cap. 4. §. 1. 2.* " Ut memores suæ Professionis, ac SS. Patrum
» vestigiis inhærentes modestâ supellectili & mensâ,
» ac frugali victu semper utantur. In reliquo etiam
» vitæ genere, ac in tota sua domo caveant, ne quid
» appareat, quod à sancto *paupertatis* instituto sit alie-
» num, vel quod simplicitatem, Dei zelum ac con-
» temptum vanitatum præ se ferat.

Ob eandem indubiè paupertatis professionem decreverunt *Dist. 2. cap. 21. §. 11.* " Ut in quorumcumque
» hospitum receptione hoc observetur, ut animi vul-
» tusque hilaritas eis exhibeatur, & *omni luxu ac*
» *ostentatione* rescissis, *juxta Religiosam mediocritatem*
» sufficienter cujusque necessitati, non voluptati sa-
» tis fiat.

Hanc in hospitum receptione Religiosam mediocritatem Religiosorum Patres licet hospitalitatis exercitio addictissimi, adeò sedulò observabant, ut sæpius etiam Regibus & Principibus vix quidquam præter communes Religiosorum cibos apponerent, ut ità in omnibus & coram omnibus Christi paupertatem profiterentur, & *à sæculi actibus se facerent alienos*, & insuper ut ipsos quoque sæculares ad frugalioris vitæ normam suo exemplo excitarent, juxta præclarum il-
lud

lud S. Basilii monitum in *Reg. fus. disp. Int.* 20. " Alius » venit ex sæculari vita, discat operibus quod ei ratio » non persuasit : formam & exemplar vitæ frugalioris » accipiat : recordetur mensæ Christianorum, & non » pudendæ propter Christum paupertatis. " Debet proinde ea esse Religiosorum rebus temporalibus utendi moderatio, ut profitentibus paupertatem seu vitam pauperem respondeat. Vide Hug. Menard. ad *cap.* 60. §. 1. *Concord. Reg.*

Verùm quia paupertas suas secum trahere solet difficultates & incommoda, tenetur is qui eam profitetur, eo esse animo, ut etiam incommoda & difficultates, quæ vitam pauperem consequuntur, amplecti paratus sit : aliàs velle paupertatem profiteri, & nulla paupertatis velle sentire incommoda, nimis magna ambitio est, dicebat ad Philotheam suam S. Franciscus Salesius *Introd. ad vitam devot. p.* 3. *cap.* 16. " Ne » contristeris, inquit, si minora æquo & debito tibi » subsidia præbeantur, in hoc namque paupertatis ex» cellentia & dignitas consistit : velle esse pauperem, » & nullum velle incommodum habere nimis quàm » magna ambitio est; idem namque est ac velle simul » honorem paupertatis, & commoditatem divitiarum » ac opum habere.

Imò veram paupertatem non habere eos judicabat S. Bernardus *Serm.* 4. *De Adv.* qui dum inopiam aliquam patiuntur, mox in pusillanimitatem incidunt. " Videmus, inquiebat ad sui Ordinis Religiosos, pau» peres aliquos qui si veram haberent paupertatem, » non adeò pusillanimes invenirentur, utpote Reges » & Reges Cœli; sed hi sunt, qui pauperes esse vo» lunt, eo tamen pacto ut nihil eis desit, & sic dili» gunt paupertatem ut nullam inopiam patiantur.

Ex his omnibus conclude quod Religiosus : qui veram professæ paupertatis habuerit ideam, non facilè prætextu defectûs necessariorum ad Peculiaritatem deflectet; vel enim judicabit ea quæ à Superioribus ministrantur sibi sufficere, vel si minora æquo & debito subsidia præbeantur, & consequenter incommoda nonnulla sustinere cogatur, cogitabit hanc esse sortem illius, qui specialiter se profitetur discipulum ejus qui nascitur in stabulo, *quia non erat ei locus in diversorio* : qui dum viveret *non habebat ubi caput reclinaret*, ac tandem vestibus spoliatus nudus moritur in patibulo.

§. 4.

Ad eliminandam Peculiaritatem efficacissimum remedium est Religiosa Charitas.

C*Haritas non quærit quæ sua sunt*, sic intelligitur (inquit Augustinus *Cap.* 8. *Reg.*) *quia communia propriis, non propria communibus anteponit* : Cùm igitur *Peculiaritas*, ut constat ex dictis *cap.* 1. quærat quæ sua sunt, & propria communibus, non communia propriis anteponat; facilè intelligitur quòd *Peculiaritas* non sit fructus charitatis, sed potiùs cupiditatis, quæ quærit quæ sua sunt, ac per consequens sicuti charitas expellit cupiditatem, ità nata sit tollere *Peculiaritatem*; præsertim si talis fuerit, qualem inter Religiosos in unum congregatos Ordinum Fundatores desiderârunt.

Quæ fuerit charitas quæ primos Christianos in unum conjunxit, paucis his verbis expressit sacer Textus *Act.* 4. *v.* 32. *Multitudinis credentium erat cor unum & anima una.*

Quemadmodum horum fidelium vivendi normam Religiosi in communi viventes assumpserunt; ità & eorum charitatem æmulari tenentur.

" Primùm (inquit S. Augustinus *Cap.* 1. *Reg.*) pro» pter quod in unum estis congregati, ut unanimes » habitetis in domo, & sit *vobis anima una & cor unum* » *in Deo.* " Et *in Psal.* 131. " Qui sic vivunt ut unum » hominem faciant, ut sit illis verè quomodo scriptum » est, *una anima unum cor*, multa corpora sed non » multæ animæ, multa corpora sed non multa corda, » rectè dicitur μόνος; id est, unus solus.

Cui consonat illud S. Ferreoli Episcopi in regula sua *cap.* 3. " Charitas, inquit, cooperit multitudinem » peccatorum : huic præcepto Monachis convenit in» hærere, ità ut multi secundùm Beatum Apostolum » *unum corpus* efficiantur in Christo : & impleatur in » illis quod Lectio Actuum Apostolorum quasi om» nibus exemplo præmisso, *specialiter* tamen Religio» sorum oculis anteponit : *Erat illis cor unum & ani*» *ma una.* Et illud in libro Psalmorum : *Deus qui ha*» *bitare facis unanimes in domo.*

Hinc de quibusdam vitam Cœnobiticam agentibus dixit S. Basilius *in Constit. Monast. cap.* 19. " homines » ex diversis nationibus ac regionibus profectos per » exactam morum ac disciplinæ similitudinem adeo » velut *in unum* coaluisse, ut in pluribus corporibus » *unus omnino animus* videatur, vicissimque plura cor» pora *mentis unius* instrumenta cernantur.

Quo denique tendit solemnis illa in alicujus ad Religionem receptione decantatio Psalmi : *Quàm bonum & quàm jucundum habitare fratres in unum*, nisi ut primùm disciplinam Regularem suscipienti annuntietur perfecta illa inter Fratres charitas, quæ jugum vitæ Religiosæ facit suave, & onus ejus leve.

Hæc quippe charitas facit ut *alter alterius onera portet* : hæc est quæ exclamat : *Quis infirmatur & ego non infirmor ?* Per hanc fit, *ut si quid patitur unum membrum, compatiantur omnia membra.*

Nulla proinde timenda *Peculiaritas*, ubi ea fuerit inter Fratres charitas; quomodo enim quisquam inter eos suis necessitatibus aliquid vellet reservatum, quos eadem charitas ità conjungit, ut alter alterius necessitates reputet proprias ? Hinc sacer Textus relatâ primorum Fidelium charitate tamquam illius sequelam immediatè subjungit : *Nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.*

§. 5.

Vitia quæ ex Peculiaritate *oriuntur, & præsertim ipsa Professionis violatio Religiosos movere debent ut* Peculiaritatem *fugiant.*

SAnctus Gregorius scribens Joanni Subdiacono Ravennæ, inter alia eidem præcepit ut Mariano Episcopo dicere studeat, " ut *Peculiaritatem* à quatuor aut » quinque Monasterii Monachis, in quibus corrigi » hactenus minimè potuit, studiosissime compescat, » & hoc ipsum Monasterium à tali peste mundare » festinaret, quia si illic *Peculiaritas* à Monachis ha» betur, *neque concordia, neque charitas in congrega*» *tione eadem poterit permanere.* " *Lib.* 10. *Epist.* 22.

Si teste S. Gregorio ubi *Peculiaritas* habetur non possit concordia aut charitas permanere, consequens est ut subintrent discordia & cupiditas, quibus ingressis quis non videat vitiorum omnium scaturigines esse ingressas ? Quapropter nullus mirari potest si ex *Particularitate* vitiorum monstra, imò totius Regularis disciplinæ dissolutionem oriri per experientiam observatum sit, ut ex Theodorico de Monasteriis scribit Dionysius Carthusianus *De Reform. claust. art.* 16. " Doctor præfatus (Theodoricus de Monasteriis) in» quit, in suo tractatu capitulo quarto, ait : Si scire » delectat quare proprietas sive peculium tam reli» giosè prohibetur, attendite vitia quæ indè sequun» tur : Quæ prudentissimi, expertissimi, ac devotissi» mi Viri, qui Religiones instituerunt, considerave» runt, & per experientiam etiam didicerunt : consi» deraverunt enim quod ex proprietate seu peculio » tamquam ex venenosa radice multa peccata prove» niunt, ut puta contumacia, superbia, contentio, » partialitas, avaritia, vana gloria, invidia, menda» cium,

» cium, luxuria, occupatio, infructuosa cura, superflua multiplex dissolutio, varia mentis distractio, » acedia, negligensque divini Officii persolutio atque » similia: Quoniam abundantes in peculio, ad resistendum suis Superioribus fiunt audaces, nec disciplinam, & correptionem patienter suscipiunt, partialitates efficiunt, & interdum comessationibus & » ebrietatibus vacant, ex quibus ad vitia carnis labuntur, & votum suum de castitate servanda, sceleratissimè frangunt, sicque ad divina fiunt pigri & » acediosi, opusque Dei negligenter persolvunt, atque in innumerabiles defectuositates damnabiliter » incidunt, non observantes silentium, & sæpè neque jejunium, nec ad commune Refectorium veniunt, sicque quotidie magis excæcantur & obdurantur. Contingit quoque frequenter, quod habentium peculium unus multo plus habet quàm » alius: quod non videtur consonare justitiæ, cùm » bona Monasterii extent communia: tamen secundùm » justitiam unicuique secundùm indigentiam suam est » tribuendum. Cùm ergo tot vitiorum Peculium sit » origo, justissimum valdeque necessarium est, ut Religiosis secundùm Decreta Conciliorum & Decretales Summorum Pontificum Sanctorumque Patrum » Regulas, penitus auferatur.

Quæ à 200. & ampliùs annis, eadem etiam hodie ex peculiis metuenda sunt, quandoquidem non minùs hodierna quàm pristina peculia nata sint lædere charitatem & concordiam: unde P. Christianus Lupus de hodiernis redituum vitalitiorum reservationibus disserens *ad Can. 6. Conc. Tholos. sub Vict. II.* eodem penè colore quo Dionysius Carth. perniciosam eorum sequelam depingere non dubitavit: postquam enim proprietariis annumerandos censuit, " qui omnia quidem sua Monasterio dant aut pauperibus, *sed* » *sibi aliquam reservant vitalitiam Pensionem aut censum,* " subjungit: " Captivi enim manent (redituum » vitalitiorum reservatores) sub phylargia, omnium » vitiorum matre ac nutrice, quam quidam appetentes etiam à fide erraverunt. Ex ipsa pauperes Fratres despiciunt, cum plena humilitate non subjacent Præpositis, Divina Officia fastidiunt, operari » nolunt, ad licentiosum alicujus privilegii aut præeminentiæ in Monasterio locum quavis arte adspirant ac se intrudunt, communi alimentorum ac vestium sorte contenti non sunt, atque ità Cœnobia » sua pedetentim transvertunt in illam Coludensis apud » Angelos Monasterii miserabilem formam, quam in » Angelicana Venerabilis Bedæ historia describit Religiosus Presbyter Adamannus: *Domunculæ, quæ* » *ad orandum vel legendum factæ erant, nunc in comessationum, potationum, fabulationum, & cæterarum sunt illecebrarum cubilia conversæ.*

Licet non omnis *Peculii* ex gr. admodum exigui penes Superiorem in usus alicujus particularis reservatio statim secum trahat universam illam jam exhibitam vitiorum colluviem; ægrè tamen *Peculia* quantumvis modica permittentur, quin mox ex illis morali quadam necessitate dissensiones aliquæ, æmulationes, aliæve fraternæ charitatis pestes proveniant. Quinimò nulla est vel exigui *Peculii* concessio, quæ non ad totalem disciplinæ dissolutionem viam sternat; cùm enim omnia *Peculia* seu res in particulares aliquorum usus extra communionem reservatæ, voto paupertatis & perfectæ rerum communioni (ut *cap.* 1. sæpiùs ostensum est) contrarientur, nulla concedentur, nisi aliquatenus unà recedatur à *voto paupertatis & vitæ communione* ipsius Regularis disciplinæ fundamentis & basibus, " quæ si *exactè* non fuerint conservata, inquit Synodus Tridentina, totum corruat » ædificium necesse est. " Hinc etiam ab eadem Synodo adeò solicitè cautum, ut omnis cura & diligentia à Superioribus adhibeatur, ut ab illis quæ ad votorum obedientiæ, *paupertatis*, & castitatis essentiam, nec communem vitam, victum & vestitum spectant, non recedatur: sciebant quippe ipsius Concilii Patres quod dum fundamenta semel vel leviter concuti incipiunt, sensim ad totalem eorum destructionem perveniatur, quibus destructis totius structuræ ruina sequatur necesse est.

Prudenter proinde voluit S. Benedictus, ut non tantùm superficie tenus, sed *radicitùs* hoc vitium *peculiare* amputetur *cap. 55. Regulæ.*

Adhæc præter ipsius Regularis disciplinæ solutionem ad quam omnis peculiaritas ut minùs viam sternit, habet insuper cujuscumque *Peculii* reservatio sibi adjunctam quamdam Religiosæ professionis violationem.

Constat enim ex dictis *cap.* 1. §. 1. 2. & 3. quod Religiosus vovendo paupertatem, promittat omnia quæ habet à se ita simpliciter & absolutè abdicare, ac si res suas simpliciter venderet, & earum pretium simplici & absolutâ donatione in pauperes transferret. Huic simplici ac absolutæ rerum omnium renuntiationi quæcumque Religiosorum peculia contrariari, similiter *cap.* 1. probatum est.

Insuper ostensum fuit quòd Professio Religiosa secum trahat perfectam rerum omnium communionem. Cum hac rursus communionis perfectione nulla Peculia quantumvis modica etiam de licentia Superioris, atque dependenter ab illius nutu posse consistere, abunde in anterioribus probatum fuit.

Ex his per evidentissimam consequentiam deducitur, per universa Religiosorum *peculia* Religiosam professionem in duobus articulis essentialibus, nimirum in voto paupertatis & vitæ communione, violari. Grave verò admodum esse Deo factam professionem non servare, indè intelligitur; quod, ut ait S. Thomas 2. 2. *q.* 88. *art.* 3. *in C.* " implere vota pertineat ad » fidelitatem quam homo debet Deo; unde fractio » voti est quædam infidelitatis species; maximè autem debet homo, ait idem Doctor, Deo fidelitatem, tum ratione beneficii suscepti. " Hinc illud Scripturæ *Deut.* 23. *v.* 21. 22. & 23. *Cùm votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus Deus tuus: & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. Si nolueris polliceri, absque peccato eris: quod autem semel egressum est de labiis tuis observabis, & facies sicut promisisti Domino Deo tuo, & propria voluntate & ore tuo locutus es.* Et *Eccles.* 5. *v.* 34. *Displicet Deo* INFIDELIS *& stulta promissio: multoque melius est non vovere, quàm post votum promissa non solvere.*

Quibus per omnia consonat illud Innocentii III. *cap.* 6. ✠ *De Voto & Voti redempt.* " Licet universis » liberum sit arbitrium in vovendo, usque adeò tamen solutio necessaria est post votum, ut sine proa priæ salutis dispendio alicui non liceat resilire.

Hoc propriæ salutis dispendium ex infractione professionis per *peculiorum* reservationem vel eo titulo summopere timendum, quod cùm peculiaritas voto *paupertatis* contrarietur, per consequens agatur de ipsius voti *paupertatis* violatione. Quo etiam titulo *peculiorum* possessores sibi ob oculos jure meritò ponent vindictam, quam ob voti *paupertatis* violationem sumpsit Deus in Anania & Saphira.

Denique cùm Religiosum vi sui statùs oporteat ad perfectionem tendere, etiam specialis gratia, qua perfectionis viam ingrediatur & teneat, ipsi necessaria est; quæ cùm misericorditer à Deo exspectari debeat, meritò *peculiorum* possessoribus verendum, ne suâ contra Deum infidelitate gratiæ illius influxum sistant, atque ita numquam ad status Religiosi finem pertingant.

Ex his collige quantopere Religiosus, si per Religiosæ professionis observantiam certam suam vocationem & electionem facere satagat, omnem prorsus *Peculiaritatem* fugere debeat.

Collige secundò, quanto studio & labore venenosam hanc radicem radicitus evellere teneantur Superiores; utpote constituit super congregationem, ut noxia quæque evellant, & disperdant, & dissipent; " & quorum culpæ incumbit (ut de Abbate loquitur » S. Benedictus *cap. 2. Reg.*) quidquid in ovibus Pa» terfamilias utilitatis minus potuerit invenire.

Sed dicent forsitan Superiores, adeò vitium illud esse radicatum, ut nullus laborum suorum fructus sit sperandus: verùm nullum adeò vitium invaluit, quin ejusdem eradicationem per Dei auxilium Superiores sperare possint, modò ipsi labores & operam impendere non omittant, & operam in illum qui omnia potest præsertim, quia omninò confidendum est, quod qui cœpit opus bonum nimirum bonam illam voluntatem Superioribus inspirando, perficiet. Neque multorum resistentia indicium est, quod conatus suo frustrabitur effectu; quin potiùs felicioris successus præsagium est. Solet enim diabolus obsistere, per homines malos tamquam per sua instrumenta operibus bonis, præsertim illis quæ tendunt ad destructionem malæ & inveteratæ consuetudinis; vel si ex initiis illis plurima bona secutura intelligat. Hinc S. Theresa dum conatibus suis multos resistere videbat prosperum exitum ominabatur, & re ipsâ ita accidit, nam duo supra triginta Monasteria inops Virgo ædificavit, omnibus humanis destituta auxiliis, *quinimo adversantibus plerumque sæculi Principibus.*

Præterea, quod bene notandum, in reformationis negotio non tantùm attendendum quis fructus hoc tempore & inter præsentes diuturnâ consuetudine obcæcatos & vinculatos sit futurus, sed etiam quis in futurum, & inter præsentium successores.

Sed dato quòd omni impenso labore subditos à vitio illo revocare non possent; ipsi tamen animam suam liberabunt juxta illud Ezech. *cap. 3. v. 19. Si tu annuntiaveris impio, & ille non fuerit conversus ab impietate sua, & à via sua impia: ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti.*

Hinc illud S. Benedicti *cap. 2. Reg.* " Tantumdem » erit (Abbas) liber, ut si inquieto vel inobedienti » gregi Pastoris fuerit omnis diligentia attributa, & » morbidis earum actibus universa fuerit cura exhi» bita, Pastor earum in judicio Domini absolutus, di» cat cum Propheta Domino: *Justitiam tuam non abs» condi in corde meo; veritatem tuam & salutare tuum » dixi:* ipsi autem contemnentes spreverunt me.

Neque Superiores à muneris sui ratione deterrere debet, quod fortè subditorum animos suis Pastoralibus studiis, actionibusque exulcerari videant, vel quia illorum nonnulli clamant: Non ferunt hæc tempora strictam illam *paupertatis & communionis* observantiam: hæc enim à Prælatis tamquam futilia & sese emendare nolentium voces contemnenda esse post Sanctum Bernardum, aliosque SS. Patres meritò censuit S. Carolus Borromæus: " Nec verò est (inquiebat » ad Prælatos in secundo suo Provinc. Concilio con» gregatos) cur à muneris nostri ratione deterreamur, » vel quia his nostris Pastoralibus studiis actionibusque » animos eorum exulcerari videmus, qui filii sunt perdi» tionis; vel quia populares illæ, quibus quasi ficus fo» liis, deformes pravique mores contegi solent, vo» ces audiantur: *Non ferunt hæc tempora veterum Ca» nonum* (junge, *Regularis disciplinæ*) *severitatem: sic » jam diu viximus, sic vixerunt, ità egerunt qui ætate » antecesserunt, vitæ institutum nihil est quod mutemus.* » At nos hæc atque hujusmodi contemnamus. " *In Orat. ad 2. Conc. Mediol.*

Eandem rursus querelam in ultimo suo Provinciali Concilio retundit his verbis: " An fortasse à curatio» ne nostra deterremur, quia hoc nostro frequenti » Provinciæ nostræ sanandæ studio exulcerantur ani» mi quorumdam dictitantium: *Non ferunt hæc tem» pora veterum Canonum* (junge rursus, *Regularis dis» ciplina*) *& antiqua Ecclesiæ medicamenta.* Imò ar» dentiùs progrediamur, quoniam hæc una medicina » præstantissima est, maximeque opportunum id re» medium, ut quibus olim rationibus disciplina Chri» stiana (adde, *Regularis*) sata & propagata fuit, » iisdem ipsis & instauretur & conservetur. " *In Orat. ad 6. Concil. Mediol.*

Instabunt forsitan Superiorum alii: Cui tantopere nos opponemus *peculiaritati* illi, quam prædecessores nostri tanto tempore toleratunt? Quare enim non permittemus quod ipsi permiserunt? Expendant hi qui hac ratione se ab extirpatione *Peculiaritatis* excusare conantur, num non hoc eodem argumento Prælati, aliique Monasteriorum Præpositi se ab omni reformationis studio eximere poterunt: Quandoquidem præcipuus, si non unicus reformationis scopus esse debeat corrigere ac eradicare abusus, qui per Prælatorum negligentiam, aut nimiam eorum conniventiam invaluerunt. Quare jam pridem Sacra Parisiensis Facultas, ut Prælatos Ecclesiæ Gallicanæ induceret ad abrogandum inveteratum sed perniciosum quemdam abusum, scripsit in hæc verba: " Nolite sub» dolas hominum voces audire sic dicentium: *Præ» decessores nostri, qui erant notabiles viri reputati, » istud festum fatuorum* (adde, *Peculiaritatem*) *permi» serunt, sufficiat nobis vivere ut ipsi: procul dubio istud » argumentum diabolicum est, & infernalis hæc per» suasio*: nam illorum exitum ignoratis an bonus vel » malus fuerit. " *In Epist. Facultatis Paris.* Habetur *in app. Oper. P. Bles. edit.* an. 1667.

§. 6.

Ostenditur quod Paupertas voluntaria & perfecta vita communis plurima secum trahat commoda.

PRæcedenti §. ostendimus, innumera penè vitia, imò totius Regularis disciplinæ dissolutionem ex Peculiaritate oriri, nec non per illam Religiosos in summum salutis discrimen adduci; hoc verò probare animus est, ex *Paupertatis voluntariæ & Perfectæ vitæ communionis* observantiâ plurima ad Religiosos ipsamque Religionem commoda derivari. Quod ut clariùs demonstrem prænotandum quod juxta S. Thomam 2. 2. *q. 186. art. 2. in C.* " Ipsa perfectio charitatis, est » finis status Religiosi.... & ideo ille qui statum Reli» gionis assumit, non tenetur habere perfectam cha» ritatem; sed tenetur ad hoc tendere & operam da» re, ut habeat charitatem perfectam.

Ut verò quis hanc charitatis perfectionem assequatur, necessarium est, ait idem Doctor *loco citato num. 3. in C.* " quod aliquis affectum suum totaliter abstrahat » à rebus mundanis. Dicit enim Augustinus ad Deum » loquens: minus te amat, qui tecum aliquid amat, » quod non propter te amat. Unde & in *lib. 83. qq.* » dicit Augustinus quòd nutrimentum charitatis est » imminutio cupiditatis; perfectio, nulla cupiditas. Hactenus S. Th.

Ex hac doctrina Doctoris Angelici habemus primò, quòd Religiosus teneat ad hoc tendere & operam dare ut habeat perfectam charitatem. Secundò, ut quis perfectam charitatem assequatur, necessarium esse quod affectum suum totaliter abstrahat à rebus mundanis. Tertiò, quòd nutrimentum charitatis sit imminutio cupiditatis; perfectio, nulla cupiditas.

Hinc consectarium est, opportunissimum remedium perveniendi ad finem status Religiosi, nimirum ad perfectionem charitatis, esse concupiscentias suas non exequi, sive ut loquitur Scriptura, *post concupiscentias suas non ire*; quàm verò difficile sit rebus temporalibus affluere, earumque liberum usum habere, & cum illo omnium concupiscentiarum objecta & irritamenta, nec tamen *post concupiscentias ire*, nec illis consentire, sed usum illarum intra Christianæ sobrietatis metas continere, uti lex æterna præcipit; quàm,

quàm, inquam, id difficile sit, notius est quàm ut probari debeat.

Præterea tametsi impossibile non sit divitias possidere, & unà implere illud omnibus datum præceptum *Psal. 61. v. 11. Divitiæ si affluant, nolite cor apponere*, unde *beatum virum* deprædicat Scriptura, *qui inventus est sine macula, & post aurum non abiit, nec speravit in pecunia thesauris*, tamen ut ostendat eum rem difficilem præstitisse, subjungit: *quis est hic, & laudabimus eum, Fecit enim mirabilia in vita sua. Eccli 31. v. 8. & 9.*

Insuper rerum temporalium possessio multas mordacesque secum trahere solet curas & solicitudines, ut propterea divitiæ *spina* à Christo dicantur *Mat. 13.* in quibus qui *seminatus est, hic est*, Christo similiter explicante, *qui verbum audit, & solicitudo sæculi istius, & fallatia divitiarum suffocat verbum.*

Ex his consectarium Paupertatem, præsertim tamen voluntariam, tantùm conducere, ut quis ad perfectionem Evangelicam perveniat, quantùm ipsa rerum temporalium possessio, præsertim abundantior, ab illa avocare soleat.

Paupertas quippe voluntaria hominem omnibus rebus temporalibus privans, & illum unà ab ipsis concupiscentiarum objectis & irritamentis separans, facit ut faciliùs illas restringere & moderari queat. Facit quoque *voluntaria paupertas*, ut quis faciliùs se intra licitum creaturarum usum contineat; qui enim eam profitetur, necessarium earum usum non proprio arbitrio, quod sæpiùs sibi nimiùm abblanditur, metitur; sed eum metiendum alieno committit arbitrio.

Liberat quoque profitentem ab omnibus illis curis & solicitudinibus, quas rerum temporalium possessio adducit; quo contingit ut mentem suam à rebus terrenis faciliùs abstrahere, & cælestibus affigere possit. Ob hæc aliaque quæ *voluntaria paupertas* secum trahit, perfectionis adjumenta factum est, ut Christus illam tamquam medium aptissimum pertingendi ad perfectionem commendaverit his verbis: *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere me. Mat. 19. v. 21.*

Hinc illud Cajetani *Constit. parte 2. cap. 1. Paupertas expedita ad Deum via, & Religiosæ familiæ magnum certumque vectigal.* Item illud S. Thomæ, *Ad perfectionem acquirendam primum fundamentum est voluntaria paupertas. 2. 2. q. 86. a. 3.*

Profitentibus proinde *Paupertatem voluntariam* usurpare licet illud S. August. *Epist. 45. Fœlix necessitas quæ ad meliora compellit.*

Solet præterea rerum temporalium possessio tum ob periculum eas amittendi, aut impossibilitatem eas conservandi, animi pacem ac tranquillitatem non parùm turbare; Paupertas verò voluntaria hisce anxietatibus & solicitudinibus hominem eximens, pacem illam animæ *quæ exuperat omnem sensum*, nata est plurimum promovere. Qua de causa notat S. Thomas 1. 2. *q.* 69. *art.* 2. beatitudinem quâ Beati dicuntur *pauperes spiritu*, inchoari in hac vita, cui mirè consonat quod apud Marcum *cap.* 10. *v.* 29. & 30. dixit Christus: *Nemo est, qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter Evangelium, qui non accipiat* CENTIES TANTUM NUNC IN TEMPORE HOC, *domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros, cum persecutionibus, & in sæculo futuro vitam æternam.*

Super hæc omnia, *Paupertas voluntaria*, signanter si spiritu, hoc est, amore suscipiatur, & continuetur, Christo Dei filio dilectores suos simillimos efficit, *qui propter nos egenus factus est, cum esset dives*: qui ad tantam paupertatem descendit, ut natus poneretur in præsepio, *quia ei locus non erat in diversorio*; deinde qui vivens nequidem habuit ubi *caput reclinaret*. Hinc S. Bernardus *Serm. 1. in vigil. nativit.* " Paupertas " non inveniebatur in cœlis, porro in terris abunda- " bat hæc species, & nesciebat homo pretium ejus. " Hanc itaque Dei Filius concupiscens descendit, ut " eam eligat sibi, & nobis quoque suâ æstimatione " faciat pretiosam.

Denique ubi fuerit *voluntaria paupertas*, sive voluntaria omnium rerum temporalium absoluta abdicatio, nulla difficultate habebitur & conservabitur perfectissima inter Fratres vitæ communio: quomodo enim sua in communionem redigi detrectarent, qui seipsos omnibus terrenis expoliare pro Christo desiderârunt.

Quàm verò hæc vitæ communio sit jucunda & suavis, quantaque ex illa virtutum incitamenta profluant, quantumque conducat, ut ad perfectionem Evangelicam perveniatur, malo verbis S. Basilii quàm propriis exprimere. " Perfectissimam ego vitæ communionem " illam appello (inquit *Constit. Monast. cap. 19.*) à " qua privata omnis rei cujusque exclusa possessio est " eliminata: itemque unde dissensio omnis, ac per- " turbatio omnis, contentio omnis abest, & rixæ: " contraque universa communia, animi, mentes, cor- " pora, eaque quibuscumque necessario ad victum " cultumque utimur, communis Deus, communis " pietatis mercatura, communis salus, communia " certamina, communes labores, communia præmia " & certaminum exantlatorum coronæ, ubi multi " unus, & unus non solus, sed in pluribus. Huic vi- " tæ instituto, quid est tandem quod jure æquipa- " rari possit? Quid eo beatius dici? Quid hac con- " junctione, unitate & necessitudine aptius excogi- " tari? Quid mutua inter se morum animorumque " contemperatione gratiosius fingi? Homines ex di- " versis nationibus ac regionibus profectos per exa- " ctam morum ac disciplinæ similitudinem adeò in " unum veluti coaluisse, ut in pluribus corporibus " unus modò esse animus videatur, vicissimque plura " corpora mentis unius instrumenta cernantur. In his, " qui infirma corporis valetudine est, is complurium " animos imbecillitatis suæ participes habet. Qui verò " animo æger est & affligitur, ei complures præsto " sunt, à quibus curetur, à quibus assiduè erigatur. " Hi æquabili jure inter se alii aliorum & famuli " sunt, & domini, & in invicta libertate accura- " tissimam sibi inter se serviunt servitutem, quam " non necessitas casus fortuiti oppressis & in capti- " vitatem abductis magno ipsorum cum mœrore " violenter invexit, sed cum gaudio libera animi vo- " luntas induxit: quippe cum charitas ipsos, alio- " qui liberos inter se, alios aliis subjectos efficiat, " & ipsis nihilominus tamen illorum voluntatis ar- " bitrio libertatem conservet. Tales nimirum cum " ab initio nos fingeret Deus, esse voluerat, & pro- " pterea crearat. Qui ejusmodi sunt, sine controver- " sia primi parentis noxam contegentes, antiquum " bonum in pristinum revocant.

FINIS PRIMÆ PARTIS.

DISSERTATIO CANONICA. PARS SECUNDA. DE VITIO SIMONIÆ CIRCA INGRESSUM RELIGIONIS.

SCOPUS SECUNDÆ PARTIS.

Secunda hujus Dissertationis Parte acturus de Simonia circa ingressum in Religionem committi solita, quatuor potissimum ostendam. Primò, quod Simonia & quidem juris Divini incurratur, quando temporale exigitur ab ingressuro, dum Monasterium sat habet unde ingredientem cum reliquis sustentet. Quia verò hoc à pluribus sufficienter probatum, & argumentis plerisque in contrarium adductis abundè satisfactum est; ab operosa probatione aut argumentorum refutatione supersedere intendo: unum tamen argumentum quod ex legibus Justinianæis petitur, hactenus à nullo, quod sciam, ex professo refutatum operosiùs refellam.

Secundò, ostendam quod prætextu, seu titulo, ut loquuntur, Paupertatis, *ingressus in Religionem sæpiùs labe Simoniacâ inficiatur. Hujus pallii occasione,*

Tertiò, ostendam quod Ecclesia merito potuisset interdicere, ne & ipsa Monasteria egentia quidpiam requirant ab ingredientibus: Hoc vero num reipsa Ecclesia vetuerit, inquiram.

Denique ne ipsas quoque oblationes & fidelium vota excludere forsan videar, quartò ostendam, quod ultro oblata citra Simoniam aliudve vitium accipi possint; nonnulla tamen hinc ab offerentibus, illinc à recipientibus cavenda esse monstrabo.

CAPUT PRIMUM.

Ostenditur, committi vitium Simoniæ, dum exigitur temporale, ut quis ad Religionem admittatur, ubi Monasterium est sufficiens ad sustentandum ingredientem.

§. I.

Qua ratione Status Religiosus sit spiritualis, & materia Simoniæ.

RELIGIOSORUM in communi viventium, id est, Cœnobiticam originem seu prima initia à temporibus Apostolorum deducens Cassianus, his verbis descripsit *Collat.* 18. " Talis erat, inquit, omnis » multitudo credentium, quæ in » Actis Apostolorum ita describitur: *Multitudinis » credentium erat cor unum, & anima una, &c.* sed » cùm post Apostolorum excessum tepescere cœpisset » credentium multitudo: hi quibus adhuc Apostoli» cus inerat fervor, memores illius pristinæ perfe» ctionis, discedentes à civitatibus suis, illorumque » consortio, qui sibi vel Ecclesiæ Dei remissioris vi» tæ negligentiam licitam esse credebant, in locis » suburbanis & secretioribus commanere, *& ea quæ » ab Apostolis per universum corpus Ecclesiæ genera» liter meminerant instituta, privatim ac peculiariter » exercere cœperunt*; atque ita coaluit ista discipulo» rum, qui se ab illorum contagio sequestraverant, » disciplina: qui paulatim procedente tempore se» gregati à credentium turbis, ab eo quod à conjugiis » abstinerent, & à parentum sese consortio, mundi» que istius conversatione secernerent, *Monachi* sive » Monozantes à singularis ac solitariæ vitæ districtio» ne nominati sunt.

Ex hoc discursu colligimus primos illos Christianos, qui vitæ Cœnobiticæ fundamenta, referente Cassiano, posuerunt, eam vivendi normam arripuisse, ut ea quæ ab *Apostolis per universum corpus Ecclesiæ generaliter meminerant instituta, peculiariter ac privatim* exercerent.

Horum exemplo sequentibus sæculis omni tempore fuêre non pauci, qui videntes Christianorum frigescere charitatem, mundumque in deterius conti-

nuè

nuè declinantem, & plurima, quæ mundanorum conversatio, & vitæ sæcularis occupatio secum traheret virtutum impedimenta, vitiorum occasiones, & irritamenta in sæculo occurrentia, vitam Religiosam assumpserunt; non quidem ut statum perfectionis, sed ut viam ad perfectionem Evangelicam (ad quam omnes Christiani tendere debent) perveniendi accommodatissimam; quod ipsum post SS. Patres plurimis locis docet S. Thomas, signanter 2. 2. *q.* 189. *art.* 1. *in C.* his verbis: " *Status Religionis*, ait, *est quoddam spirituale exercitium ad consequendam charitatis perfectionem*; quod quidem fit in quantum per Religionis observantias auferuntur impedimenta perfectæ charitatis. Hæc autem sunt quæ implicant affectum hominis ad terrena. Per hoc autem quòd affectus hominis implicatur ad terrena, non solùm impeditur perfectio charitatis; sed interdum etiam ipsa charitas perditur; dum per inordinatam conversionem ad bona temporalia homo avertitur ab incommutabili bono mortaliter peccando. Unde patet quòd Religionis observantiæ sicut tollunt impedimenta perfectæ charitatis, ità etiam tollunt occasiones peccandi, sicut patet quòd per jejunium, vigilias & obedientiam & alia hujusmodi, retrahitur homo à peccatis gulæ & luxuriæ, & à quibuscumque aliis peccatis. Et ideo Religionem ingredi non solùm expedit his qui sunt exercitati in præceptis, ut ad majorem perfectionem perveniant; sed etiam his qui non sunt exercitati, ut faciliùs peccata vitent, & perfectionem assequantur.

Sententiam S. Thomæ summatim & terminis expressioribus complexus est Cassianus, dum ait: " Jejunia, vigiliæ, meditatio Scripturarum, nuditas ac privatio omnium facultatum non perfectio, sed perfectionis instrumenta sunt: quia non in ipsis consistit disciplinæ illius finis; sed per illa pervenitur ad finem: " conformiter ad illud Christi: *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus*; quo manifestè ostenditur perfectionem desiderantibus consilium Evangelicum tamquam ad eam perveniendi instrumentum a Christo suaderi. Professio proinde Monastica, ejusque exercitia & austeritas non quidem ipsa sunt hominis Christiani perfectio, quæ primariò & essentialiter (ut post S. Thomam loquuntur Theologi) consistit in charitate & observantia mandatorum Dei; sed instrumenta accommodatissima, quibus ad perfectionem perveniatur. Unde quemadmodùm quis ferramenta cujuslibet artis instituere sibimet ac præparare festinat, non ut ea possideat otiosè, nec ut emolumenti illius fructum, qui speratur ex ipsis, in nuda instrumentorum possessione constituat; sed ut eorum ministerio peritiam finemque illius disciplinæ (cujus hæc adjumenta sunt) efficaciter apprehendat: ità quicumque disciplinæ Religiosæ exercitia assumit, ea tamquam instrumenta, quorum adjutorio ad perfectionem charitatis, & observantiam Evangelii perveniat, suscipere debet. *Nemo proinde negaverit* (ut verbis loquar Synodi Colon. *an.* 1536. *parte* 10. *cap.* 10.) *hoc vitæ genus ad perfectionem Evangelicam maximè accommodum, modò secundum sanctissimam institutionem purè, immaculateque observetur.* Ex quibus conficitur statum Religionis esse *spiritualem*, in quantum est quoddam *spirituale exercitium* Deo authore institutum ad consequendam charitatis perfectionem.

§. 2.

Qua ratione Status Religiosus vitæ Christianæ ritè peragendæ plurimùm conducat.

VItæ Christianæ perfectio, inquit Doctor Angelicus, consistit in perfectione charitatis: unde qui ad vitæ Christianæ tendit perfectionem, necesse est ut continuò in se studeat perficere charitatem, quam non augebit, nisi cupiditatem diametraliter charitati oppositam indesinenter in se diminuere satagat: " Sicuti enim augmentum dilectionis, inquit Augustinus est cupiditatis diminutio; ità perfectio dilectionis est nulla cupiditas. " Quapropter ut omnibus dictum est: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, & in tota anima tua, & in tota mente tua*: ita universis inclamat Sapiens: *Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua avertere. Si præstes animæ tuæ concupiscentias ejus, faciet te in gaudium inimicis ejus. Eccl.* 18. *v.* 30. & 31. Hinc optimus Medicus Christus Dominus veniens in hunc mundum, ut hominem ægrum sanaret, eique vitam animæ, id est, charitatem restitueret, charitati ædificandæ & cupiditati destruendæ media opportunissima tum in vita sua exhibuit, tum per doctrinam Evangelii nobis præscripsit.

Quod vitam attinet, si illam spectemus à stabulo Bethleëmitico usque ad montem Calvariæ, id est, ab ingressu in hunc mundum usque ad ejus egressum, videbimus in illa mores directissimè concupiscentiæ carnis & oculorum, ac superbiæ vitæ, id est, corruptionibus quas ab Adamo hæreditavimus, oppositos.

Superbia vitæ se ostentat in voluntatis dominatu. Huic concupiscentiæ Christus D. opposuit vitam suam, in qua se exhibuit ut abjectionem plebis, opprobrium hominum, novissimum virorum, maximè dum cum sceleratis reputatus, imò illis postpositus fuit.

Huic item concupiscentiæ opponitur vita Christi, quatenus hæc ab initio usque ad finem fuit continua quædam voluntatis propriæ ad voluntatem Patris summa cum reverentia subjectio; quidem se in mundum venisse testatur, *non ut suam, sed ut Patris voluntatem faceret*; quod etiamsi præstiterit in omnibus suis actibus quos exercuit, id tamen maximè elucet in illa obedientia, qua se humiliavit *factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.*

Concupiscentia oculorum à quibusdam accipitur pro cupiditate divitiarum, & à S. Augustino pro curiositate sive libidine cognoscendi.

Huic contrariatur vita Christi juxta priorem explicationem quatenus pauperrima, ut patet in nativitate & morte, imò & totius vitæ decursu, quo durante ne tantillum habuit proprium *ubi caput reclinaret.*

Concupiscentiam oculorum acceptam pro libidine cognoscendi suà contrarietate destruit vita Christi, quatenus in illa summa Christi sapientia infantilibus membris occultatur, ac tot deinde annis silentio tegitur; nec etiam manifestatur, nisi per doctrinam, quæ stultitia potiùs quàm sapientia videbatur.

Concupiscentiæ carnis, sive libidini sentiendi inimica est vita Christi, prout molestiis à paupertate manantibus, item contradictionibus & irrisionibus potissimè Pharisæorum & Scribarum plena erat; sed vel maximè quatenus Christus tales agonizans in anima tristitias, tantosque patiens in corpore cruciatus, ipsam denique acerbissimam mortem subiit.

Quod doctrinam spectat: concupiscentiam destruunt illæ Evangelicæ sententiæ: *Qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Et qui non bajulat crucem suam & venit post me, non potest meus esse discipulus. Contendite intrare per angustam portam; Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Cætera omitto, quæ tam ad cupiditatis diminutionem quam ad charitatis augmentum spectant recepta, quibus præcipimur vigilare, petere, quærere, pulsare; denique *semper orare & numquam deficere.*

Has & similes Evangelii regulas observet necesse est, quicumque discipulus Christi esse voluerit: ipsa quippe Dei charitas usque ad contemptum sui Christi consti-

constituit discipulum; mundi verò discipulum amor sui usque ad contemptum Dei. Quapropter concupiscentiis in se impugnandis, & charitati fovendæ indesinenter incumbere debet quicumque Christo tamquam discipulus adhærere desiderat; hinc illud Apostoli *Gal.* 5. *v.* 2. *Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis*: id est, qui ad Christum pertinent, spiritum mundi crucifixerunt: quia teste Joanne *Ep.* 1. *cap.* 2. *v.* 16. *Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum & superbia vitæ.* Hinc consectaneum est, quod in mundo viventes, & mundo utentes meminisse debeant sibi fas non esse mundum, aut ea quæ in mundo sunt diligere, juxta illud Apostoli, non tantùm Religiosis, aut Ecclesiasticis; sed omnibus qui in mundo sunt, & etiam qui uxoribus utuntur, inclamatum: *Reliquum est, ut & qui habent uxores tamquam non habentes sint: & qui flent tamquam non flentes, & qui gaudent tamquam non gaudentes: & qui emunt tanquam non possidentes: & qui utuntur hoc mundo tamquam non utantur; præterit enim figura hujus mundi.* 1. *Cor. cap.* 7. *v.* 29. & 30. Denique qui Christi esse volunt debent hoc in se sentire, quod & in Christo Jesu, id est, eadem quæ ipse dilexit diligere, & quæ respuit respuere, juxta illud Apostoli *Ad Rom.* 8. *v.* 9. *Si quis spiritum Christi non habet, hic non est ejus.*

Has Evangelii sententias (quas omnes Christianos observare debere sufficienter ostensum est) & illud vitæ Christianæ exemplar cui vitam suam conformare debet quicumque Christi discipulus esse desiderat juxta illud Joannis *Ep.* 1. *cap.* 2. *v.* 6. *Qui dicit se in ipso* (Christo) *manere, debet sicut ille ambulavit, & ipse ambulare.* Has, inquam, sententias & vitæ exemplar qui serio perpenderit, non difficulter intelliget ex his quæ subjungimus, qua ratione status Religiosus plurimùm conducat, ut quis vitam verè Christianam rite instituat.

Primò quidem certum est, quòd hominibus vitam in sæculo verè Christianam vivere desiderantibus plurimùm difficultatis inserat mundanorum conversatio, quam ex integro evitare nequeunt, qui vitam communem sectantur: Cum enim homines mundani pleni sint spiritu mundi & amore sui, omnibus qui Christi spiritu aguntur, & secundùm illum vivere desiderant, admodùm contrarii sunt: quo natum est fieri, ut illi hos sibi similes reddere studeant, quo ulterius fit ut in his spiritum Christi extinguere, & suum supponere omnibus modis satagant: & quamquam id studio non facerent; prava tamen eorum exempla sufficiunt ut bene viventes corrumpant, juxta illud Scripturæ: *Ps.* 105. *v.* 35. *Commixti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum.*

Accedit quod in mundo conversantes innumeris penè legis Evangelicæ prævaricatoribus & transgressoribus sint circumvallati; quo non raró fit, ut peccata non agnoscant; quin potius factâ sui cum aliis sibi conviventibus comparatione de vita, licet adhuc planè imperfecta, quin imò sæpius ab ea quam Evangelium requirit multùm distante, quia tamen minùs mala quàm illorum quibuscum vivunt sibi abblandiantur, & securitatem promittant.

Adversùs hæc inimici tela status Religionis suppeditat scutum solitudinis, dum alumnos suos cogit in latebris Monasterii à mundi tumultibus & mundanorum conversatione, vitam juxta Christi regulam instituere.

Hoc unico scuto prædictis omnibus mundi tentationibus magna ex parte occurritur, & quidem tanto efficaciùs, quanto solitudo amatur impensiùs: Hinc SS. Religiosi tanto illius amore fuêre succensi, ut non sine magno horrore & urgente necessitate mundanorum conversationem admiserint. Quinimò legimus Religiosos nonnumquam petitis à Sede Apostolica privilegiis sibi cavisse, nec in suis secessibus sive Ecclesiis Episcopus Missam publicam dicere posset; ne occasio præberetur popularibus conventibus, quibus eorum læderetur solitudo; & segregatio ab hominibus mundanis vel minimùm diminueretur, ut ex S. Gregorio aliisque ostendit Cardinalis Bona *lib.* 1. *De Rebus Liturg. cap.* 13.

Secundò, quandoquidem ex antedictis constet omni Christiano mandatum esse, ut post concupiscentias suas non eat, sed diligat Dominum Deum suum ex toto corde, &c. facilè apparet quàm difficulter Christianus vocatione qua vocatus est ambulare possit, dum inter ipsa concupiscentiarum objecta & irritamenta vivere cogitur. Licet enim creaturarum modicus usus sit licitus; faciliùs tamen ab usu multarum rerum totaliter abstinetur, quam in usu non exceditur: & quidem cùm inter sensibiles delectationes nullæ magis afficiant, & animum à Deo retrahant, quam carnales illæ quæ & venereæ dicuntur: natum est fieri ut qui eis utuntur, plurimùm in vitæ Christianæ perfectione impediantur: unde juxta S. Thomam 2. 2. *q.* 186. *a.* 4. *ad* 2. infirmiores non debent præsumere se tantæ esse virtutis, ut cum Matrimonio possint ad perfectionem venire.

Hoc rursùs ex capite status Religiosus ad vitam Christianam faciliùs peragendam conducit, dum hic concupiscentiæ carnis irritamenta per votum castitatis ab alumnis suis totaliter excludit: maximè si media quæ Religiosa providentia pro voti illius custodia præscripsit, proprius expendamus. Imprimis prohibet mulieribus ingressum in Claustra virorum, & in mulierum viris. Vetat ciborum cupedines & lautiora convivia: & ex adverso præcipit varias corporis castigationes & emacerationes, jejunia, vigilias, oculorum, aliorumque sensuum custodiam, & his similia, quibus carnis concupiscentia potenter reprimitur & crucifigitur.

Tertiò, quemadmodum magnæ & raræ artis est continuò versari inter spinas, & ab eis non lædi; itâ summæ virtutis est, inter divitias, quæ ipsâ veritate testante spinæ spirituales sunt, versari & ab eis animum custodire illæsum: unde virum divitiis affluentem, nec tamen cor eis apponentem, neque in pecuniæ thesauris sperantem, beatum quidem deprædicat Scriptura, dum ait *Eccl.* 31. *v.* 8. & 9. *Beatus dives qui inventus est sine macula: & qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia & thesauris*; sed ut ostendat rem esse mirabilem possidere aurum, & post aurum non abire, subjungit: *Quis est hic, & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita sua.*

Sed quid opus pluribus difficultatem quam secum trahit divitiarum possessio probare; cùm ipsius Christi infallibile habeamus assertum, dum dixit *Luc.* 18. *v.* 24. & 25. *Quam difficilè, qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt: faciliùs est enim camelum per foramen acus transire quàm divitem intrare in regnum Dei.* Deinde eâdem veritate docente, *Matth.* 13. *v.* 22. Fallacia & deceptio divitiarum verbum Dei in corde seminatum suffocant.

Ab hac rursùs difficultate & periculo alumnos suos liberat status Religiosus, dum per voluntariæ paupertatis votum eos omnem rerum terrenarum proprietatem abdicare obligat, & tamquam pauperes à Superioribus necessaria sperare jubet: quo fit ut minùs illis periculi immineat, juxta illud Augustini à S. Thoma relatum 2. 2. *q.* 186. *ar.* 4. *in c. Terrena diliguntur arctius adepta quàm concupita.*

Sed non tantùm ea, quæ exteriùs nos circumstant vitæ Christianæ impedimenta sunt, sed vel maximè ipsa anima sibi impedimento est, tum ratione vanæ & inquietæ curiositatis, qua scire cupit omnia merè ut sciat, tum ratione appetitûs propriæ potestatis & excellentiæ, quem diabolus primorum Parentum, & ab ipsis descendentium cordibus infixit, dum dixit: *Eri-*

tis

tis ficut Dii." Ab illa enim primæ prævaricationis angu- » ftia (inquit S. Bernardus *Serm.* 4. *De Diverf. n.* 4.) » innatus eft homini amor propriæ voluntatis, quæ vo- » luntatem fui Creatoris relinquens ibi fubdita eft fer- » vituti ubi voluit dominari." Ex quo fit ut eam dele- ctet fui ipfius effe; nec alteri fubjici velit; quæ eo periculofiora funt, quo fubtiliora & magis occulta. Adversùs hæc tamen & ipfa Religiofa & luminofa charitas remedium adinvenit, promptam fcilicet obe- dientiam qua Religiofus propriæ voluntati renuntians fui arbitrii & fuæ poteftatis, imo quodammodo *fuus* effe definit, & fit *alterius* cujus inftructioni & directio- ni fubditur propter Deum.

Poftremò, fi vita Chriftiana, ut docet Synodus Trid. debeat effe *continua pœnitentia*, non difficulter intel- ligitur quàm parum conveniat vitæ Chriftianæ mundi converfatio, non tantùm quia inter mundanos pauci reperiuntur opera pœnitentiæ affumentes; ex quo con- tingit ut in fæculo communem vitam agentes, alio- rum exemplo ad pœnitentiam non excitentur: fed vel eò magis quod innumeri fint pœnitentiæ ofores; imò nihil mundo proponatur, aut audiatur ingratiùs quàm ipfum pœnitentiæ exercitium: Hinc fit ut qui in mun- do verfantur licet à pœnitentiæ exercitio non planè effent alieni, ab illa tamen exemplo aut obloquio mol- lem vitam viventium facilè retrahantur. At econtra- riò hoc rursùs titulo admodum conveniens eft vitæ Chriftianæ ftatus Religiofus, qui ob innumera & quo- tidiana in illo occurrentia pœnitentiæ exercitia à fan- ctis Patribus *ftatus pœnitentiæ* dictus fuit: quare nihil olim frequentiùs quàm lapfos in crimen aliquod in Monafteria tamquam pœnitentiæ loca adigere, quod & ex plurimis locis Decretalibus Greg. IX. infertis videre licet. Unde illud S. Thomæ 2. 2. *q.* 186. *art.* 1. *ad* 4. *Status Religionis eft convenientiffimus pœnitentiæ locus.* Et quidem qui vitæ Religiofæ ideam à S. Ber- nardo expreffam attenderit, eam continuam fore pœ- nitentiam non difficulter fatebitur. " Ordo nofter (in- » quit *Ep.* 142.) eft effe fub magiftro, fub Abbate, » fub regula, fub difciplina. Ordo nofter eft ftudere » filentio, exerceri jejuniis, vigiliis, orationibus, » opere manuum, & fuper omnia excellentiorem » viam tenere, quæ eft charitas. Porrò in his omni- » bus proficere de die in diem, & in ipfis perfeverare » ufque ad ultimum diem.

Cui confonat quod referente Cardinale Bonâ *Princ. vit. Chr. parte* 1. §. 40. dicebat quidem Sanctus: *Nullum effe Religiofum in cœlis qui non fuerit Martyr in terris: vita quippe Religiofi ad præfcriptum fuæ Re- gulæ ftrictè viventis*, addit dictus Cardinalis, *incruen- tum martyrium.*

Et hæc quidem ad diminutionem cupiditatis præ reliquis ftatibus fibi vindicat ftatus Religiofus. Acce- dunt ad hæc quæ directiùs tendunt ad augmentum charitatis; ut frequentes facræ lectiones & diuturnæ meditationes, fedula illa divinarum laudum decanta- tio & oratio, aliaque pietatis exercitia adeò in illo ftatu frequentia, ut inde nomen acceperis, & ejus " alumni fpecialiter *Religiofi* dicantur; quia totam vi- » tam fuam Divino cultui dedicant, à mundanis ne- » gotiis fe abftrahentes. " ut ait *S. Thom.* 2. 2. *q.* 8. *art.* 1. *ad* 5.

Hæc omnia ac plura alia quæ ad vitam verè Chri- ftianam peragendam tamquam inftrumenta fuppedi- tat ftatus Religiofus, fi attendiffent hujus temporis Se- ctarii, non eò temeritatis prorupiffent, ut fanctiffi- mum vitæ genus, Deo auctore, in Ecclefiam introdu- ctum tam nefariè condemnâffent, fed potiùs dixiffent cum S. Thoma, quòd ftatus Religiofus verè fit exerci- tium & difciplina per quam pervenitur ad perfectio- nem charitatis. Sed quia pœnitentiam aliaque vitæ Chriftianæ exercitia oderant, mirum non eft, fi ftatum illa præfcribentem odio habuerint, fed quicumque Spiritum Chrifti habent, aut habere defiderant, lu- benter cum Lupo Abbate Ferrarienfi *Epift.* 29. fate- buntur: " Quod nullus intra fanctam Ecclefiam ordo » fit ubi certiùs promereri Deum fidelis animus pof- » fit, quàm fi Monafticæ difciplinæ ftudeat propofi- » tum integrè obfervare.

§. 3.

Ex natura & conditione proventuum Monafteriorum oftenditur jus fuftentationis in Monafteriis opulentis effe fpirituali annexum.

UNiverfa quæ in communem Monafterii fubftan- tiam five ex Religioforum labore & opera, five ex ingredientium fpontanea oblatione vel fidelium li- beralitate conferuntur, primariò ac principaliter defti- nari in Religioforum alimoniam ac fuftentationem non eft qui dubitet: ea eft enim omnium offerentium fententia, ut ex rebus quas vel in conftructione, vel in dotatione Monafteriorum offerunt, alantur illi, quiomnibus renuntiantes & mundi tumultum atque illecebras fugientes, ad Monafteria tamquam ad tu- tiffima falutis azyla fe conferunt; horum, inquam, inopiam Fideles per bona fua temporalia fublevare defiderant, ut ipfi Juftorum mercedem recipere me- reantur.

Hanc effe Fidelium bona fua offerentium volunta- tem ex ipfis fundationum ac dotationum monumentis videre licet, quorum pene innumera occurrunt in li- bris qui infcribuntur: Bibliotheca Cluniacenfis, Ci- ftercienfis, Præmonftratenfis, Gallia Chriftiana, Mo- nafticon Anglicanum, Italia facra: item in Codice Do- nationum, & Diplomatibus Belgicis Auberti Miræi.

Similiter illa quæ ex labore aut opera Religiofo- rum proveniunt, in ufus fratrum primariò deftinari probant Religioforum Regulæ, quibus præcipitur ne quis eorum opus faciat *peculiare*; fed quod operatur, illud operetur in *commune*, five ut communitati ce- dat: hinc illa Canoniftarum Regula: *Quicquid Mo- nachus acquirit, Monafterio acquirit.*

Quapropter conformiter ad ipfam conditionem & naturam bonorum feu proventuum Monafteriorum, tum in Ecclefiæ Canonibus, tum Patrum Regulis præ- cipitur, ut ipfi Superiores quibus bonorum difpenfa- tio conceditur, omnia quæ neceffaria funt, ex com- muni Monafterii fubftantia fubditis fubminiftrent. Un- de bene notat Dionyfius Carthufianus *lib.* 1. *De Sim. art.* 11. " Quod recipiendo aliquem ad Ordinem feu » vitam communem, *& eorum quæ habent, faciant » eum participem fecundùm inftitutionem & intentionem » SS. Patrum, qui Ordines fundaverunt.*

Hinc & illud S. Gregorii in Decretalibus Grego- rii IX. ad Fortunatum Epifcopum Neapolitanum: " Alicui Monafterio nec tu, nec Prefbyteri tui, præ- » ter diligentiam, aliquid moleftiæ inferatis. Aut fi » quid illic pro diverforum devotione acceflerit, vo- » bis vindicare æftimetis: *Cùm Monachis ibi fervien- » tibus debeat proficere, quidquid à fidelibus taliter » offerri contingit.*

Prædictis forfitan opponet quifpiam bona Mona- fteriorum paffim in Sacris Canonibus, Patrum fcri- ptis, nec non fundationum Chartis *patrimonium pau- perum* nuncupari, ac per confequens, potiùs paupe- ribus quàm Religiofis effe impendenda. ℟. Non diffi- teor proventus Monafteriorum, quemadmodum & ipfa Ecclefiæ bona, fecundùm piorum Fundatorum & Ecclefiæ intentionem paffim nuncupari bona paupe- rum, & ut talia effe confideranda & difpenfanda juxta illud Concilii Vernenfis *an.* 844. *Can.* 12. *Certè, quod nullus quamquam impudentiffimus negare audebit, pof- feffio Ecclefiæ votum eft Fidelium*, PATRIMONIUM PAUPERUM, *redemptio animarum.* Verùm ficuti bona Ecclefiæ verè dicuntur *bona pauperum*, licet ex illis ante omnia Clerici five miniftris Ecclefiæ necef- faria

saria sint subministranda, ita proventus Monasteriorum verè dicuntur & sunt *bona pauperum*, tametsi etiam ex justitia ex illis suppeditari debeat quidquid necessitati Religiosorum congruit: rectè, inquam, dicuntur bona *pauperum*: quia vel illa impendenda sunt illis qui *pauperes* de sæculo egressi *pauperum* vitam in Monasterio agere elegerunt, vel si quid superest in aliorum *pauperum* alimoniam, aut *misericordiæ* opera juxta Fundatorum & Ecclesiæ intentionem sunt eroganda; ut inter alios nitidissimè expressit piissimus ille Cluniacensium Fundator Guil. Dux Aquitaniæ, qui postquam diutius secum deliberâsset, quomodo per divitias temporales æternas mercari posset: "Hoc nullâ » specie vel modo posse fieri videtur, ait, nisi ut juxta » Domini præceptum amicos mihi faciam *pauperes* » *ejus*, utque hujusmodi actio non ad tempus, sed » continuè peragatur, Monasticâ professione congre- » gatos ex propriis sumptibus sustentem. Eâ siquidem » fide, eâ spe, ut quamvis ipse cuncta contemnere » nequeam, tamen dum mundi contemptores, quos » justos credo, susceperim, justorum mercedem acci- » piam.... *Præcipimus siquidem, ut maximè illis sit* » *hæc nostra donatio ad perpetuum refugium*, QUI » PAUPERES DE SÆCULO EGRESSI NIHIL » SECUM PRÆTER BONAM VOLUNTATEM » ATTULERINT, *ut nostrum supplementum sit abun-* » *dantia illorum.*" In *Test. tom. 9. Conc. pag. 565. edit. 1671.*

Voluit igitur Cluniacensium Patronus bona sua in illorum qui mundum contempserunt, & de sæculo pauperes sunt egressi, utilitatem ante omnia impendi: reliqua verò quæ hisce detractis superesse contigerit, in misericordiæ opera impendi debere, declarat his verbis. "Volumus etiam ut nostris, successorumque » nostrorum temporibus, prout opportunitas atque » possibilitas ejusdem loci se dederit, quotidie opera » misericordiæ pauperibus indigentibus, advenis, pe- » regrinantibus, summâ intentione exhibeantur.

Hanc Fundatorum intentionem brevi verborum periodo in Regula sua *Cap. 42.* expressit B. Aelredus. "Ea, inquit, quæ in usus Servorum Christi Monaste- » riis conferuntur, à certis personis dispensari opor- » tet; ut quod necessitatibus superest Fratrum, non » includatur marsupiis, sed hospitibus, peregrinis, » atque pauperibus erogetur.

Ex his omnibus conclude, quòd quicumque ad Religionem recipitur, jus acquirat, ut sibi necessaria de communibus Monasterii proventibus suppeditentur, non secus ac Clericus per receptionem in numerum Canonicorum jus ad temporalem Præbendam acquirit: ex quo ulteriùs consequitur, jus sustentationis *consequenter* annexum esse spirituali seu statui Religioso (loquor de Monasteriis sufficientibus) sicuti Præbenda *consequenter* annectitur Officio Canonicali.

Insuper ex hactenus dictis consectarium, est quòd Monasteria teneantur secundùm quantitatem proventuum recipere Religiosos; quandoquidem ea sit natura & conditio proventuum Monasteriorum, sive Fundatorum sive Ecclesiæ intentionem spectemus, ut ex illis sustententur, qui de sæculo egressi vitam Religiosam eligunt, & secundùm illam Deo famulari desiderant; evidens est quod ex justitia Monasteria teneantur admittere secundùm quantitatem proventuum, quos Spiritu Sancto movente ac instigante vitam Religiosam desiderare intelligunt; ut his bona Monasteriorum secundùm Fundatorum intentionem impendantur; aliàs enim proventus Monasteriorum non dispensarentur in usum quem primariò Fundatores intenderunt.

Hinc Synodus Parisiensis *An. 1212. Can. 22.* "indi- » gnum nimis judicabat, quod in quibusdam Prioratibus » bus numerus Monachorum ibidem Deo servientium » diminueretur, cùm ipsæ facultates non sint imminu- » tæ aut diminutæ.

Hæc tamen intelligenda sunt de numero Religiosorum, qui cum ipsa disciplinæ Regularis custodia consistere potest: contingere enim posset, ut ea esset proventuum alicujus Monasterii abundantia, ut si reciperentur tot Religiosi quot ex proventibus sustentari possent, ea foret multitudo ut verendum esset ne ex illa multitudine Regularis disciplina dispendium pateretur; quo casu ad numerum convenientem Religiosi recipiendi; quod superest in alia misericordiæ opera juxta antedicta impendendum est.

§. 4.

Ex dictis §. 3. ostenditur quod sit Simonia quidpiam exigere pro statu Religioso, aut jure sustentationis, dum Monasterium est sufficiens ad sustentandum ingredientem.

OStendimus §. 1. quòd Status Religiosus sit spiritualis in quantum est institutus tamquam exercitium accommodatissimum pertingendi ad Evangelicam perfectionem; ex quo evidenter consequitur esse Simoniam dare aut accipere aliquod temporale, ut quis ad statum illum admittatur.

Ulteriùs probatum est §. 3. proventuum Monasteriorum eam esse conditionem & naturam, ut ex illis necessitati Religiosorum primò & ante omnia provideri debeat, & quod reliquum est, in opera misericordiæ impendi; ex quo ulterius consequens esse ostendimus, quod receptio ad Religionem secum trahat jus sustentationis ex bonis Monasterii; sicuti receptio alicujus ad congregationem Canonicorum dat jus ad Præbendam temporalem; sive quod hoc ipso quo aliquis factus est membrum congregationis Religiosæ, consequatur jus participandi de rebus communibus Monasterii, quemadmodum quis accipit jus participandi de fructibus communibus Capituli hoc ipso quo admissus est ad congregationem Canonicorum. Ex quo rursus intulimus jus sustentationis *consequenter*, ut aiunt, esse receptioni ad Religionem annexum.

Ex quibus in præsenti concludimus quod pro jure sustentationis temporale dari aut accipi non possit, nisi illud pro spirituali, admissione scilicet ad Religionem, detur aut accipiatur: siquidem "rebus istis (spi- » ritualibus *consequenter* annexis) venditis, inquit » S. Thomas 2. 2. *q.* 100. *art.* 4. *in C.* intelliguntur » ETIAM SPIRITUALIA VENDITIONI SUB- » JICI: *Quia quisquis horum alterum vendit*, teste » Paschali II. *sine quo nec alterum provenit*, NEU- » TRUM INVENDITUM DERELINQUIT. *Caus. 1. q. 3. Can. 7.*

Hinc B. Petrus Damiani duos Capellanos Ducis Gothofredi *pertinaciter* dogmatizantes prædiorum Episcopalium possessionem seorsim à dignitate Episcopali pretio comparari posse; tamquam perniciosæ Simoniacæ Hæreseos defensores, imò Prædicatores & Apostolos Anti-Christi coram Alexandro II. accusavit. *Lib. 1. Epist. 13.*

Nec immeritò tanto fervore hanc Capellanorum novam doctrinam insecutus est S. P. Damiani; sciebat quippe Vir Sanctus quod simili palliatione, ut loquitur Dionysius Carthusianus *lib. 1. De Sim. art. 11.* posset pene omnis Simoniaca pravitas excusari; cùm enim Simonia sit naturalis avaritiæ filia, quis pro spiritualibus ipsis pecuniam accipere vellet, modò sine vitio pro temporalibus annexis eamdem accipere posset? Imò si venditis temporalibus rei spirituali *consequenter* adjunctis, ipsa res spiritualis vendita non censeretur, injustè S. Petrus in ipsum Simonem Magum hanc evibrâsset sententiam: *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam existimasti* DONUM DEI PECUNIA POSSIDERI: immeritò, inquam, in Simonem hæc pronuntiata esset sententia; quia teste Urbano II. Simon Magus "non Spiritum propter Spi-

» ritum

» ritum Sanctum, quo ipse erat indignus; sed ideo, » quantùm in ipso erat, emere voluit, ut ex venditione signorum, quæ per ipsum fierent, *multiplicatam pecuniam lucraretur.* Nec Apostolus emptionem Spiritus Sancti (quam bene fieri non posse noverat) sed ambitionem quæstus talis & avaritiam » quæ est idolorum servitus, in eodem Simone exhortuit & maledictionis jaculo percuilt." *Cauf.* 1. *q.* 3. *Can.* 8.

" Si ergo adhuc objicitur (verbis loquor Gratiani » *Cauf.* 1. *quæst.* 3.) quod qui *ingressuri Monasterium* » pecunias tribuunt; *non propositum Religionis, sed* » *participationem stipendiorum Ecclesiæ emunt*, temporalia ergo non spiritualia ementes, nequaquam » Simoniaci habendi sunt. His itaque respondetur » (verba sunt Gratiani) non solùm qui spiritualia, » sed etiam qui *temporalia eis annexa* pretio accipiunt » vel tribuunt, Simoniaci judicantur.

Sed dicet quispiam, proventus Monasteriorum uti & Capitulorum sunt temporales & à spirituali separari possunt, adeoque illis venditis spirituale venditum dici non debet. ℞. Verum esse proventus Ecclesiæ vendi posse, & quotidie sine ullo vitio alienari; sed non agitur hic simpliciter de ipsis fructibus seu proventibus; sed de jure vivendi ex rebus Monasterii aut Capituli, tamquam membrum Monasterii aut Capituli; hoc verò jus acquiritur hoc ipso quo quis membrum Communitatis efficitur, nec obtinetur nisi quis membrum illius fuerit effectus: adeoque habere jus participandi de rebus Monasterii (loquor de Monasterio sufficienti) & esse membrum illius Monasterii sunt taliter sibi conjuncta, ut unum sine altero haberi nequeat, ac per consequens *uno eorum vendito & alterum venditum censetur.*" Itaque spiritualibus istis » primò gratis exhibitis non possunt Religiosi à re» cepto aliquid temporale exigere per modum debiti » persolvendum aut exhibendum, (ut rectè notat » Dionysius Carth. *lib.* 2. *De Sim. a.* 4.) nec tanquam » pretium Religionis, NEC TAMQUAM SUSTENTACULUM VITÆ, *ad quod exhibendum jam seipsos obligaverunt.* Impudentissimum proinde eorum » prætextum detestamur, (ut verbis Concilii Remensis loquar anno 1583. *tit. De Simon.* §. 6.) qui » de solo proventu reque temporaria Canonicatûs (adeo status Religiosi) se pacisci dicunt, cùm ea spirituali tam arcto sit annexa vinculo, ut non magis ab » ea divelli queat, quam in homine vivo manente » corpus à sua anima.

Ex dictis §. præcedenti consectarium quoque est, impudentissimum similiter esse prætextum, quo Monasteria sufficientia exactionem dotium justificare student, quia eas non quidem pro jure sustentationis, sed ad *avertendum incommodum*, quod ex receptione alicujus ad Religionem Monasterio imminet, se accipere dicunt; hunc, inquam, prætextum jure dici impudentissimum non difficulter dicta §. præcedenti ostendunt; cùm enim proventus Monasteriorum primariò & principaliter ex Offerentium & Ecclesiæ intentione destinati sint, ut ex illis sustententur qui vitam Religiosam agere eligunt; nullum vel apparens detrimentum imminens ex receptione alicujus ad Religionem Religiosi prætendere possunt; sed econtra lucrum; imò & summam causam gaudii reputare debent, si quos cognoscant à Spiritu Sancto moveri & impelli, ut vitam Religiosam unà cum ipsis agant, & juxta Fundantium mentem ex proventibus Monasterii necessaria accipiant. Nec enim chariùs aliquid Religiosis accidere posse videtur, quàm ut plures de medio mundi, id est, de medio Babylonis fugientes ad Monasteria tamquam securissima salutis azyla suscipere queant, & quibus, quod professorum Religiosorum necessitatibus superest, ex voluntate Fundatorum impendere possint.

CAPUT II.

Discutitur titulus, quo praxis hodierna multorum in Belgio Monasteriorum quæ recipiendi Monachi dotem non solùm sponte oblatam accipit, sed & exigit, ac de ea stipulatur, ab omni labe Simoniæ per aliquem nuper vindicari cœpit.

§. I.

Proponitur illa doctrina.

NON possum accuratiùs titulum illum seu doctrinam referre quàm ipsis verbis eximii Patris Christ. Lupi, qui postquam ex Canone 10. Concilii Nicæni secundi, aliisque Conciliorum & Pontificum Decretis ostendit omnem in Monastico ingressu dotem, aut Professionis exactum pretium de Simonia esse damnatum; varias quoque easque gravissimas pœnas tam dantibus quàm recipientibus fuisse inflictas, tandem subjungit: " Verùm *hodierna multorum in* » *Belgio Monasteriorum praxis recipiendi Monachi dotem, non solummodo sponte oblatam accipit; sed &* » *exigit, ac de illa stipulatur. An igitur Simonia laboramus? Respondeo*, inquit, *non laborare.*" Fundamentum sui responsi subjungit: " Etenim Catellum » Mauritii Augusti Palatinum, ad Virgantini Monachi, qui dumtaxat lectioni vacare poterat, & non » manibus laborare, expensas exigenti Monasterio de » maternis illius bonis solvendas coëgit Sanctus Gregorius Magnus. Joannes Romæ ad Sanctum Andream in Clipo Scauri Monachus obierat, hinc de » ejus hæreditate est orta contentio inter ejus Fratrem » Maurentium militiæ Magistrum & candidum Abbatem agentem utilitates sui Monasterii. Eam transactione tandem finierunt, ipsamque probavit & » firmavit laudati Monasterii Fundator idem Gregorius.

» *Quomodo*, perget exim. P. Lupus, *post mortem, ità* » *ante Joannis professionem omnino transigere ac stipulari potuissent.* Causam scribit idem Pontifex ad Januarium Metropolitanum Calaritanum: *Quia ingredientibus Monasterium convertendi gratiâ, ulteriùs nulla sit testandi licentia, sed res eorum ejusdem* » *Monasterii juris fiant, aperta legis definitione decretum est.* Est Lex Justiniani Augusti extans in Codice, ut non liceat parentibus impedire quominùs » liberi eorum volentes Monachi fiant, aut eam ob » solam causam exhæredare; sed si ipsi testamentum » condant, necesse habento quadrantes illis relinquere: sin autem hoc fecerint, locus sit ab intestato. » Quod si illi Monasteria relinquant, atque mundani » fiant, omne ipsorum jus ad Monasterium pertineat. » Quod ipsum, progreditur Auctor, confirmat in Lege Novella ad Joannem Orientalium Prætoriorum » Præfectum, & in alia ad Epiphanium Patriarcham » Constantinopolitanum, excipiens solùm casum filiorum legitimorum, quibus à Patre Monacho relinqui vult quartam patrimonii partem. Religiosa itaque professio non solummodo Monachi personam » ac bona præsentia, sed etiam omnem futuræ hæreditariæ successionis spem transfundit in Monasterium pleno ac immobili jure, istasque leges, uti à » Sancto Gregorio audivimus, recepit ac semper servavit Ecclesia Romana.

» Porro apud nos Belgas viget jam pridem Nicephori Phocæ Imperatoris Constantinopolitani Lex, » de qua Gregorius Cedrenus. *Nicephorus donationes Monasteriis, atque templis relictas à piis quibusdam Imperatoribus prorsus abolevit, lege etiam lata; ne Ecclesiæ immobilibus locupletarentur bonis,* » *causatus Episcopos malè prodigere ea, quæ paupe-* » *ribus*

ribus darentur, militibus interim deficientibus. Nostrates vocant legem amortizationis, de qua tacere sit satius, ne, quod & Sanctus Ivo Carnotensis Episcopus timuit, aut Domini Regis offendamus Majestatem, aut Matris Ecclesiæ libertatem. Quidquid sit, Monasteria, quæ piissimus Dominus Rex suis juribus exuere nunquam voluerit, in Monachorum suorum hæreditatem non possunt succedere, adeoque *ante illorum professionem de ipsa cum parentibus, aut aliis consanguineis stipulantur, accipiuntque quid præsentis & modici pro grandi futuro. Non itaque de Monastici ingressus aut professionis*, SED DE SPECTANTIS AD NOS HÆREDITATIS PRETIO PACISCIMUR, UBI NULLA VEL SPECIES EST SIMONIÆ. Opulenta & Fratrum suorum sufficientem sustentationem habentia Monasteria ad summum de avaritia notari possunt." Hactenus eximius Pater Christianus Lupus. *Parte 2. Schol. ad Can. 19. Concilii Niceni II.*

§. 2.

Ostenditur quòd triplici ex capite argumentum §. præcedenti exhibitum primo intuitu de falsitate sit suspectum.

PRiusquam argumentum §. præcedenti exhibitum penitùs discutiam, triplici ex capite etiam primo intuitu de falsitate suspectum esse ostendam: pro quo notandum, antiquorum omnium tam Theologorum quàm Canonistarum unanimi consensu habitum fuisse Simoniacum quidquam exigere ab ingressuris Religionem, quando *proventus Monasterii sufficiunt ad alendum ingredientem:* legitur quidem à ducentis & amplius annis exorta fuisse contentio Dionysium Carthusianum inter & alium quemdam Doctorem in materia Simoniæ circa ingressum in Religionem, cujus quoque contentionis decisio ad judicium Facultatis Theologicæ Parisiensis delata fuit: sed in controversia illa solùm disputabatur num Monasteria *insufficientia* ad alendum ingressurum, pacisci possent citra vitium Simoniæ de *necessariis* ad sustentandum ingredientem, quandoquidem, ut supponebatur, Monasterii opes ad ipsum alendum non forent sufficientes; quoad actiones verò quæ fierent à Monasteriis opulentis aut sufficientibus ad alendum ingredientem, eas Simoniacas esse nec dubitabatur; sed ut primò verum supponebatur, sicut ex ipso Dionysio Carthusiano & Decreto Facultatis Parisiensis videre licet.

Ab hac veterum Theologorum & Canonistarum sententia nec recentiores (si forte unum aut alterum ex laxioribus exceperis) recesserunt; constanterque unà cum antiquis Simoniæ condemnant Monasteria opulenta seu sufficientia, si quidquam exegerint ut ad Religionem admittant, quem ex ipsis communibus Monasterii proventibus alere possent.

Hinc factum est ut etiam ipsæ Moniales quò suas exactiones in receptione ad Religionem à Simonia vindicarent, & se à pœnis Canonicis eximerent, non dubitaverint prætextum *paupertatis* tamquam unicum titulum, quo saltem apparenter factum suum palliarent, assumere: testis est ipsa Synodus generalis Lateranensis: " Simoniaca labes adeò plerasque Moniales infecit, inquit, ut vix aliquas sine pretio recipiant in Sorores, PAUPERTATIS *prætextu volentes hujusmodi vitium palliare.*

Cum igitur argumentum §. anteriori propositum etiam ipsa Monasteria opulenta dotem ab ingressuris exigentia ac stipulantia, eximat ab omni labe Simoniæ, evidenter à semitis antiquis per argumentum illud receditur, ac per consequens hoc titulo falsitati suspicionem ingerit; quia *novitas* non tantùm in doctrina fidei, sed etiam *morum* de falsitate semper fuit suspecta.

In illam proinde doctrinam, in quantum unanimi Antiquorum, imò & Recentiorum omnium (si unum alterumve forsitan ex laxioribus ad omnem *novitatem* quodammodò prurientibus, exceperis) sententiæ in materia *morum* contradicit, non malè quadrat illud Sancti Augustini: *Quid sibi vult ista* NOVITAS? *Nonne vobis videtur nescio quam redolere fallaciam?*

Insuper primo intuitu redditur doctrina illa de falsitate suspecta: quia per illam magna ex parte, si non in totum inutiles redduntur Conciliorum Canones, ac Pontificum Constitutiones, quibus tamquam Simoniacæ condemnantur, & sub gravissimis pœnis vetantur exactiones pecuniarum in admissione ad Religionem. Quæ enim erit illorum Canonum aut Constitutionum utilitas, si vera sit quæ §. præcedenti exhibita fuit doctrina? Quandoquidem per illam justificetur praxis *recipiendi Monachi dotem non solum sponte oblatam, sed & exigendi ac de illa stipulandi*, idque non tantum dum Monasterium est *pauper*, sed etiam quando est *opulentum.*

Imò per hanc suam doctrinam exim. P. Lupus evidenter evertit Statutum Ordinis sui contra exactiones alicujus temporalis in recipiendis ad Ordinem, Comitiis General. Romæ anno 1625. habitis editum, & per totum Definitorium approbatum, & in *Constit. Eremit. S. Aug. parte 2. cap. 1.* tenore sequenti expressum: " Cùm verò leprâ Simoniacæ pravitatis infectus, sit quasi membrum putridum, & à corpore Sanctæ Matris Ecclesiæ alienum, omnibus & singulis Prioribus, & quibuscumque Superioribus, ac aliis Fratribus nostræ Religionis strictè præcipimus & mandamus, *ut nullus ex eis Fratrem aliquem ad Ordinem recipiat, vel recipi faciat, vel ut recipiatur consentiat vel permittat*, RE ALIQUA ACCEPTA VEL DETENTA, VEL PACTIONE ALIQUA INTERVENIENTE TACITA VEL EXPRESSA: quod si quis immemor suæ salutis contra fecerit, si officium habuerit cum cura animarum, ipso facto sit tali officio privatus, & ad aliquod officium cum prædicta cura in nostro Ordine nullatenus assumatur, nisi super hoc secum per Capitulum Generale fuerit dispensatum, & per quinquennium voce activâ & passivâ careat. Quicumque verò Frater subditus inveniatur, Simoniam in eodem casu commisisse, eidem pœnæ subjaceat, & pœnam gravioris culpæ per mensem sustinere cogatur.

Denique titulus ille quo P. Lupus hodiernam multorum Monasteriorum in Belgio praxim, quæ recipiendi Monachi dotem non tantùm sponte oblatam accipit; sed etiam exigit ac de illa stipulatur, ab omni Simoniæ vitio imò specie vindicare conatur, eâ ratione de insufficientia suspectus haberi debet, quòd titulus ille exigendi dotem à recipiendo ad Religionem numquam hactenus ab Ecclesia pro medio, quo Simoniaca labes è Monasteriis eliminaretur propositus fuerit; certissimum tamen est quòd solâ & nudâ hujus tituli propositione, si sufficiens esset ut exigentes dotem ab ingressuris Religionem à Simonia liberaret, si non omnis saltem pro maxima parte Simonia ex Monasteriis fuisset eliminata; quandoquidem enim Regulares per Simoniacas suas exactiones seu stipulationes unicè intendant summam aliquam pecuniæ aut aliam rem temporalem accipere; nullâ difficultate à contractibus Simoniacis abstinuissent, modò illo titulo quem legitimum prætendit P. Lupus summam pecuniæ aut rem temporalem sine labe Simoniaca potuissent obtinere; adeoque opus non fuisset tam frequenti Canonum renovatione ac pœnarum comminatione, ut vitium Simoniæ à Monasteriis averteretur.

Cùm igitur pia Mater Ecclesia, cui Spiritus Sanctus suggerit omnia, quæ pro tempore magis opportuna & accommoda sunt ad vitiorum extirpationem, hunc titulum filiis suis pro medio vitandi Simoniacam pravitatem numquam proposuerit, meriti judica-

dicatur illum à Spiritu Veritatis non fuisse suggestum.

Hæc sunt quæ etiam primo intuitu sententiam eximii Patris Christiani Lupi §. anteriori propositam de falsitate reddunt suspectam; quod verò nullo vel probabili nitatur fundamento, apparebit ex sequentibus.

§. 3.

In compendio proponitur quod Imperator Justinianus statuerit circa successionem Monasterii in bona ipsius Monachi, & in hæreditatem parentum ipsius Professi.

OMnia quæ Imperator Justinianus in *l. 55. & 56. Cod. De Episcopis & Cler.* observari voluit, circa successionem illius, qui Monasterio aut Clero adscribitur, aut eo deficiente, ipsius Monasterii aut Ecclesiæ, cui fuit adscriptus, in hæreditatem Parentum, eo reducuntur ut si Parentes testamentum condiderint, eandem debeant filiis Monasterio aut Clero adscriptis portionem relinquere, quam assignare debuissent, si in sæculo mansissent; si verò sine testamento discesserint, ipsi eo modo ab intestato succedant, quo successissent, si ad Monasterium aut Clerum non divertissent: *nullo eis*, inquit, *impedimento ex Sanctimoniali conversatione generando, sive soli, sive cum aliis ad successionem vocantur.*

Idem Imperator tum in *Novel. De Monachis*, tum in ea, quam de *Sanctissimis Episcopis* inscripsit, nonnulla ordinavit circa modum, quo is, qui Monasterio aut Ecclesiæ adscribi desiderat, de bonis suis disponere possit; item in jure quod Monasterium aut Ecclesia, cui quis sociatur, in bona illius acquirit: quæ omnia reduci possunt ad sequentes articulos.

Primùm, si quis Monasterium ingredi aut Ecclesiæ adscribi desideret, & bona habeat; facultas illi relinquitur de illis disponendi, ac si ingressum non meditaretur.

Secundùm, si ante ingressum de bonis suis non disposuerit, res illius Monasterio acquiri, licet *expressè* eas Monasterio non obtulerit; nec ampliùs emissâ professione de illis disponere poterit utpote dominio earum rerum jam ad Monasterium translato.

Hæc quidem si is, qui ingressus est, liberos non habeat: sin autem liberos habeat, distinguit Imperator: ut siquidem antequam ingrediatur, ipsis legitimam reliquerit, in restantem partem succedat Monasterium.

Si verò nec in favorem liberorum, nec aliorum disposuerit ante ingressum, eo casu totum quidem summo jure acquisitum censetur Monasterio, in favorem tamen liberorum permittitur ingresso, ut bona sua inter liberos distribuat, eâ tamen conditione ut propriâ suâ personâ filiis connumeratâ unam sibi modis omnibus partem retineat, quæ debeat *Monasterio competere*, cui omnia bona summo jure erant acquisita, dum de iis ante ingressum non disposuerat.

Circa parentum hæreditatem de Clericis similiter & de Monachis decrevit Justinianus, ut nullum illis ex Monachali aut Clericali conversatione præjudicium generaretur; sed eo succederent jure, quo ii qui in mundo militare maluerunt, *& nullum eis*, inquit, *impedimentum ex Sanctimoniali conversatione generetur.*

§. 4.

Pro clariore intellectu Constitutionum Justiniani nonnulla annotantur.

PRimò notandum, per *ingressum* in Monasterium, cujus non semel in prææallegatis Justiniani Constitutionibus mentio occurrit, intelligi *professionem Religiosam*, & post Christinæum, Gudelinum, aliosque legum Interpretes ex legibus & Canonibus latè probat *D. Mean. ad Consuetud. Leod. observat. 525. num. 8* & ex ipso textu Græco originali ostendit Choppinus *lib. 1. Monast. tit. 3. num. 3.*

Secundò observandum, quòd ex Constitutionibus Justinianæis is qui Monasterium ingredi meditatur, ante *ingressum*: hoc est, ante *professionem*, habeat, *quo vult modo, de bonis suis disponendi facultatem*, ut ipse Justinianus *Novella 76.* declarat his verbis: *Et quoniam nostræ pietatis lex vult eos, qui se Monasteriis dederint seu viros seu mulieres, antequam ingrediantur Monasterium, eo quo voluerint modo, quæ sua sunt, disponere.*

A mente Justiniani proinde non aberravit Irenæus, dum Authenticam ex Novella Justiniani conflavit in hæc verba: *Nunc autem cum Monachus factus est, hoc ipso suas res omnes obtulisse Monasterio videtur,* SI PRIUS TESTATUS NON SIT: *& exinde de judicio ejus cessante lege disponitur*, &c. *Authent. Nunc autem Cod. De Episc. & Cler.* quam in suum quoque Decretum transtulit Gratianus, *Can. 9. causa 19. quæst. 3.*

Tacita ergo *dedicatione* bona ingredientis de jure communi ad Monasterium deferuntur; quæ tacita dedicatio colligitur ex non facta ante ingressum dispositione, ut proinde nihil juris in bona ingredientis, nisi de ejus voluntate, Monasterio competat.

Hæc quidem ad elucidationem eorum quæ successionem Monasterii in bona ingredientis concernunt. Nonnulla quæ juri Monasterii ad hæreditatem paternam ingredientis intelligendo conducant, restant notanda.

Nota dignum est, quod Justinianus non totam hæreditatem filio Monachale vel Clericale institutum assumenti relinqui velit, sed tantùm *quartam legitimam* eidem debitam si in seculo mansisset: *nullo eis*, inquit, *impedimento ex Sanctimoniali conversatione generando, sive soli, sive cum aliis ad successionem vocantur. Lib. 56. §. 1. Cod. De Episc. & Cler.*

Nec minùs observari meretur, Justinianum hæreditatem Monasterio aut Ecclesiæ noluisse deferri, nisi ex persona Monachi & Clerici, qui eisdem essent adscripti: ut si hi non successissent, si *Monachi aut Clerici facti non fuissent*; nec Monasterium aut Ecclesia ex eorum persona quidquam prætendere possit.

§. 5.

Ostenditur quòd ex dictis legibus Justiniani titulo transactionis, de quo P. Lupus, non possit hodierna multorum Monasteriorum praxis stipulandi dotem à recipiendis ad Religionem aut eorum parentibus, vindicari à labe Simoniaca.

NOn difficulter, ut puto, mecum omnes agnoscent, titulo *transactionis super hæreditate futura* à Simonia excusari non posse Monasteria, præsertim opulenta, si quempiam, qui nec ipse bona possidet, neque hæreditatem à parente exspectat, ad Monasterium admittere nolint, eo titulo, *quod dotem conferre non possit*; cùm eo casu dotis stipulatio *super transactione de hæreditate futura* fundari nequeat; supponitur enim & ipse recipiendus esse pauper, & pauperes habere parentes, ac per consequens nullam hæreditatis (nisi fortè inanis) deferendæ spem superesse: si quid igitur simili casu exigitur, dici non potest id prætendi *tamquam quid modici præsentis pro grandi futuro.* Neque cum aliqua veritatis specie dicere poterunt: *non pro Monastico ingressu aut professione, sed pro spectantis ad nos hæreditatis pretio* exigimus.

Titulus proinde quo dictus Author *hodiernam multorum, in Belgio Monasteriorum praxim, quæ recipiendi Monachi dotem non solummodo sponte oblatam accipit, sed exigit & de ea stipulatur*, à vitio Simoniæ absolvit, nullatenus praxim illam concernit, qua nonnulla

nulla Monasteria à pauperibus qui nec ipsi bona possident, nec à Parentibus exspectant, dotem exigunt, nî dent repellendi, mox admittendi si quispiam extraneus dotem prætensam persolvere vel promittere velit.

Solùm ergo quæstio formari potest, num stantibus & vigentibus præallegatis Constitutionibus Justinianæis praxis quorumdam exigendi & stipulandi dotem recipiendi ad Monasterium, à labe Simoniaca immunis dici possit titulo *transactionis super jure hæreditatis*, dum dos exigitur ab eo, qui vel in præsenti bona tanquam propria possidet, vel post mortem parentum exspectat.

Super bino eoque diverso jure transactionem, qua praxis prædicta salvari possit, iniri posse prætendit sæpè dictus exim. P. Christianus Lupus. Primò, quidem super jure succedendi in bona ingredientis, quod Monasterio ex legibus Justiniani competit, *si ipse ante ingressum de illis non disposuisset.*

Secundò, transactionem iniri posse cum Parentibus, *ut quid præsentis & modici dent pro grandi futuro*, nimirum pro jure succedendi in eorum hæreditatem ad Monasteria ex persona filii ingredientis devolvendam.

Ut porrò ostendatur titulum istum *transactionis*, super uno aut altero jure fundatæ esse merum Simoniæ pallium, noviter, nescio quo fato, excogitatum, prænotandum, quòd juxta Jurisconsultos;

Transactio fit conventio per quam inter aliquos controversia sive quæstio quæpiam finitur aliquo invicem dato & recepto: aut proindè in transactione necessariò unus aliquid det, altero vicissim quid remittente: *Transactio* (inquit Lex 38. *Cod. De transactionibus*) *nullo dato vel retento seu promisso minimè procedit.*

Ex hac transactionis descriptione consequens est, quòd Monasterium, ut quidpiam ab ingrediente titulo *transactionis exigat*, debeat vicissim tantùm de jure quod prætendit remittere, quod ipsi pretio exacto respondeat. Jus verò super quo Monasterium cum Ingrediente transigere prætendit, est jus quod Monasterium haberet ad bona ingredientis post Professionem emissam cui juri incerto renuntiat, ut prætendit P. Lupus, acceptâ ab ingrediente summâ pecuniæ, quæ remissioni illius juris æquiparetur, atque ita transactio prætensa absolvitur.

Verùm quàm injustè, etiam stantibus legibus Justinianæis, temporale quidpiam pro remissione illius juris sub prætextu transactionis à recipiendo Religioso extorqueatur, facilè videbimus, si ad ea quæ §. 4. dicta sunt attendamus.

Ex dictis enim ibidem constat, quòd Justinianus liberam permiserit ingredientibus Monasterium, ante ingressum, id est, Professionem, de bonis suis quomodolibet disponendi facultatem; nec bona ingredientis ad Monasterium devolvi, *nisi cessante contraria ingredientis dispositione.* Ut consequenter dependeat à mero ingredientis beneplacito Monasterium à bonis suis excludere, eaque ad alios transferre, atque ita jus omne, quod Monasterium possit prætendere, eidem adimere: ex quo ulteriùs consectarium, quòd Monasterium extorquens summam pecuniæ ut renuntiet juri quod habet ad bona ingredientis, procedat eodem modo, quo ille qui pecuniam prætenderet titulo *transactionis* pro remissione alicujus juris, quod etiam nullo dato pro nutu suo adimere potest; quo quid injustiùs, ne dicam stultiùs esse potest: quod sequenti exemplo huic materiæ apposito ulteriùs ostendo.

Ex consuetudine multarum Ecclesiarum, quin & Capitulorum statutis, bona, saltem mobilia, Canonicorum morientium, pertinent ad Canonicos, nisi per aliquam voluntatis suæ contrariam declarationem Capitulum excluserint: si, inquam, secundùm prædicta statuta Canonici prætenderent summam aliquam pecuniæ à novo Canonico recipiendo, titulo *transactionis super jure quod ad mobilia ejus sunt habituri*; casu quo sine ulla voluntatis suæ declaratione decederet; nullus non videt quod ejusmodi Canonici meritò à novo Canonico exploderentur & deriderentur, cùm statim quocumque modo disponendo, prætensum Canonicorum jus extinguere, & per consequens materiam transactionis substrahere posset.

Sed si ulteriùs Canonici urgerent recipiendum in Canonicum, ut datâ notabili summâ pecuniæ transigeret, vel nisi transigat, ipsum ad suum Collegium non sint admissuri; non dubito quin prædicti Canonici omnium consensu apertissimæ & turpissimæ Simoniæ rei pronunciarentur, cum ad oculum pateat eam summam pecuniæ extorqueri ut ad Collegium recipiatur, non pro jure quod ad bona illius Capitulum habet, cùm illud vel per contrariam voluntatem sit sublatum, aut si non ademerit, ab ejus beneplacito dependeat illud mox etiam *nullo dato adimere.*

Similiter Religiosi dum recipiendum ad Monasterium recipere nolunt, nisi datâ summa pecuniæ pro jure succedendi in bona illius post professionem, eam ipsam prætendunt pro jure vel quod jam sublatum est, si recipiendus jam tum in contrarium disposuerit, vel quod *nullo etiam dato*, pro beneplacito suo adimere potest; adeoque necesse non est, ut quid offerat, aut donet per *modum transactionis*, ut Monasterium jus illud ipsi remittat.

Eâdem ratione evertitur titulus transactionis, quo exim. P. Lupus prætendit Monasterium posse exigere quidpiam *modici* pro *futura hæreditate paterna*, quæ Monasterio ex persona filii profitentis esset obventura.

Imprimis nullum jus est Monasterio ad hæreditatem paternam ante filii Professionem, adeòque ante eam emissam super jure illo transigere non potest. Sed dicet quispiam: spes est quod postquam Filius emiserit professionem, jus futurum sit Monasterio ad hæreditatem paternam: hoc verò jus in spe est pretio æstimabile, adeòque illud remittendo potest in ejus compensationem, *quid modici præsentis pro grandi futuro, accipere:* ℞. Imprimis nequidem professione emissâ jus est Monasterio ad bona paterna, etiam spectato jure Justinianæo; nec enim ante mortem naturalem Patris jus illud ex persona Filii ad Monasterium defertur; quare si filius Patri præmoriatur, nihil juris ad hæreditatem Monasterio acquiritur, cùm non nisi ex persona filii Monasterium juxta leges Justiniani parentibus succedere, ante fuerit ostensum.

Hanc juris incertitudinem si quis attentiùs expendat, facilè videbit, quàm exiguum sit futurum, quo passim Parentes jus illud incertum redimere vellent, præsertim attento, quòd jus illud adeò incertum ad summum *legitimam* filii concernere possit: indubitatum quippe est quòd Pater filio relinquens *legitimam*, à reliqua hæreditate Monasterium excludere possit.

Saltem, reponet quispiam, pro spe illa, quo legitima aliquando Monasterio ex persona filii fit obventura, exiguum aliquid à parentibus ingredientis titulo *transactionis* exigi & stipulari poterit. ℞. Nec ad hoc dandum citra vitium Simoniæ parentes adigi possunt: à libera enim parentum dependet voluntate, num jus illud quod ad *legitimam* filii quandoque Monasterio competere posset, *dato aliquo præsenti* viâ transactionis redimere velint; num incertam eventûs aleam sustinere malint: transactio quippe est species conventionis, quæ, ut aiunt Juris-Consulti, ab initio est voluntatis, ex postfacto necessitatis; cui consequens est, quod si eligant parentes ut potiùs Monasterium simul cum reliquis prolibus ex persona filii ingressi ad legitimam concurrat, casu quo eidem deferatur, quàm ante filii professionem illud jus futurum & incertum *dato aliquo præsenti* redimant; ipsi sine manifesta Simonia ad dandum cogi non possint: nam eo casu parentes cogerentur ad aliquid dandum, idque *ut filius ingressum Monasticum obtineat*, ad quod dandum alias nullo jure te-

tenentur; cùm ut sæpius dictum est, liberum sit parentibus relinquere Monasterio spem integram ad legitimam portionem hæreditatis ex persona filii accipiendam, siquando eidem deferetur.

Denique à libera ipsius ingredientis voluntate dependet num Monasterium vel etiam solam *legitimam* sperare possit; constat enim ex antedictis quòd quidquid Monasterium ex hæreditate paterna prætendere potest, id omne ex persona filii jam *Monachi facti* prætendere debeat; certum autem est quod filius saltem interposito juramento hæreditati paternæ renuntiare possit, qua renuntiatione factâ filium hæreditatem prætendere non posse constat ex *cap. 2. De Pactis in 6.* hoc pacto filio ab hæreditate paterna secluso & ipsum Monasterium ab eadem seclusum erit, cùm non nisi ex persona filii ad illam admitti, in præcedentibus fuerit probatum.

At dicent: Si is qui Monasticum ingressum meditatur paternæ hæreditati renuntiet, non facilè recipietur. ℟. Vereor ne in multis id verissimum esset; sed quâ ratione ejusmodi Religiosi excusentur à Simonia non video: nec enim eo saltem casu, *de pretio ad se spectantis hæreditatis* pacisci possunt, cùm nullum jus ad hæreditatem haberent, si ingressum Monasticum gratis exhibere vellent; quandoquidem, ut supponitur, filius hæreditati paternæ renuntiaret, nisi factâ renuntiatione repulsam timeret: si igitur prædictum jus ad hæreditatem, fatente eximio P. Lupo, sit pretio æstimabile; quomodo sine apertissima Simonia cuiquam negare possunt ingressum Monasticum, si jus illud prætensum Monasterio non conservet. Hoc reverà casu Religiosi non secus procederent ac si quispiam cognato suo, cui ab intestato succederet, Beneficium Ecclesiasticum conferre vellet, modò illum per testamentum suum ab hæreditate non esset exclusurus: quem tamen futurum Simoniacum, facilè credo, omnes mecum consentient.

Quidquid proinde etiam ex Justiniani Constitutionibus vel ab ingrediente, vel illius parentibus *pro jure ad hæreditatem* Monasteria sperare possunt, id totum à recipiendi aut parentum liberalitate expectandum; quandoquidem, ut ex antedictis patet, & parentes transactionem abnuere possint, & recipiendus liberrimè, etiam nullo dato, Monasterium à suis & paternis bonis valeat submovere.

Optandum autem esset ut Monasteria, dum sponte oblatâ ab ingredientibus recipiunt, attenderent monitum sæpe dicti P. Lupi, Abbatibus gratis oblata accipientibus inculcandum: *Possunt* (inquit in *Dissertat. 2. proœmial. tom. 3. Schol. cap. 10.*) *ingredientes suâ sponte Monasteriis offerre, sed bene advertere debent Abbates ne eos blandimentis & promissionibus alliciant.* Nec non Decretum Synodi Bituricensis *anno 1584. tit. 37. Can. 7. Præpositi Monasteriorum neminem spe lucri,* AUT HÆREDITARIÆ SUCCESSIONIS *admittant, nec eorum bona ullo modo affectent.*

§. 6.

Titulus transactionis quo praxis illa stipulandi dotes à Simonia excusatur, nullatenus probatur ex Epistolis S. Gregorii.

DUo præcipuè sunt Sancti Gregorii responsa, quibus P. Christianus Lupus suam sententiam firmare conatur. Unum quidem in *Epist. 13. lib. 7. indict. 1.* Alterum verò in ejusdem libri *indict. 2. Epist. 7.* At quàm parum hæc D. Gregorii responsa prædictæ sententiæ suffragentur, patebit si vel obiter expendantur.

In priori quidem citata Epistola scribitur, quòd Joannes quidam in Monasterio S. Andreæ in Urbe Romana fuisset *conversus* ac *defunctus*: post mortem dicti Joannis contentio exorta fuit super hæreditate & successione prædicti Joannis conversi inter Candidum Abbatem agentem utilitates dicti Monasterii, & Maurentium Magistrum militiæ, Fratrem consanguineum dicti Joannis; lite coram Pontifice pendente, via concordiæ inter partes tentata fuit, ac tandem amicabili quadam transactione controversia sopita, utque ea firmior foret, ejusdem transactionis confirmatio humiliter à Pontifice postulata fuit, quam eo lubentius concessit, ut dicitur in citata Epistola, *& quia sinceritas prænominati Maurentii olim ipsi veraciter nota fuisset, & bene comperta: & ne forsan alicujus excusationis obtentu, quod à Religioso proposito & æquitate valde dissentit, aliquid in dubium contentio recidiva perducat, & gignat ex pace litigium.*

Tria circa hoc responsum notanda: Primum quidem, quòd Joannes ille, de quo in dicto S. Gregorii responso, in Monasterio fuerit *conversus*, hoc est, *professionem emiserit.*

Secundum, quòd nullius dispositionis testamentariæ in præcitata Epistola, quæ contentionis materiam exhibet, mentio occurrat; quæ tamen si extitisset, indubiè ab una aut altera parte pro fundando successionis jure allegata fuisset: unde consequens est, quòd dubitandum non videatur, quin memoratus Joannes *intestatus* decesserit.

Tertium denique, quod contentio super hæreditate dicti Joannis demum mota, & transactione sopita fuerit *post mortem* Joannis, eo scilicet tempore quo per leges Justinianæas, tunc recenter promulgatas, *hæreditas Joannis* per *tacitam dedicationem*, nullo scilicet condito testamento, *ad Monasterium erat devoluta.*

His præmissis evidentissimè apparet, quod transactio, quam Sanctus Gregorius confirmavit, nec in speciem similis sit transactioni, qua exim. P. Lupus dotis exactionem à Simoniaca labe purgare studet; hæc enim initur dum adhuc *nullum jus*, etiam ex legibus Justinianæis Monasterio competit ad hæreditatem; & si quod aliquando *speratur futurum*, pro *nutu ingredientis* auferri potest, & consequenter materia subtrahi transactionis: At illa inita fuit, quando Monasterium ex lege Justiniani *firmum jus* ad integram hæreditatem Joannis jam defuncti prætendere poterat, adeoque materia suberat transactionis.

In altera allegata Epistola respondit S. Gregorius: *Quia ingredientibus Monasterium convertendi gratiâ: ulteriùs nulla sit testandi licentia, sed res eorum ejusdem Monasterii juris fiant, apertâ legis* (scilicet Justiniani) *definitione decretum est*, bona cujusdam Monialis, quæ postquam solemni more ab Episcopo Abbatissa ordinata est, & in Monasterii regimine per annos plurimos usque *ad vitæ suæ transitum* præfuit; respondit, inquam res illius, non obstante testamento quod condiderat postquam regendi officium suscepisset ad Monasterium pertinere.

Objiciebatur quidem quòd vestem statui Abbatiali non congruentem detulisset, ac per consequens quòd vera Monialis non fuerit, ex quo ulterius prætendebatur res ejus Monasterio non fuisse acquisitas. Cui difficultati ex suggestu Consiliariorum suorum & aliorum doctorum virorum respondit Sanctus Gregorius, vestis qualitatem ad culpam fortè Episcopi respicere, qui eam sic esse permiserit; non tamen potuisse Monasterio præjudicium irrogare, sed res ipsius eidem loco *ex eo quo illuc ingressa, & Abbatissa constituta est*, manifesto jure competere.

Patet rursus quod in hac secunda Epistola similiter ut in prima agatur de rebus illius, quæ simpliciter nullo condito testamento Monasterium ingressa, & Monasterii illius Abbatissa erat ordinata; & consequenter cùm Monasterio bona sua *ante professionem non admisset* juxta Justiniani Sanctiones, *tacitè Monasterio erant addicta*, nec post professionem poterat per testamentum Monasterio adimere. Nihil ergo ex hoc S. Gregorii responso elici potest, quod sententiæ P. Lupi patrocinetur, cùm in casu S. Gregorio proposito ageretur

retur de bonis Monasterio *pleno jure acquisitis*: Pater Lupus verò agat de transactione eo tempore ineunda, quo nullum adhuc jus Monasterio competit, nimirum ante professionem & mortem ipsius Religiosi.

§. 7.

Probatur quod prædictæ leges vel nunquam fuerint in Gallia receptæ, vel si aliquando obtinuerint, easdem à tempore immemoriali fuisse abrogatas.

Leges Justiniani in favorem Monasteriorum editas numquam in Regno Galliæ receptas fuisse, suadent frequentes oblationes, quas de bonis suis faciebant Monachi Monasteriis quæ ingrediebantur, quæ in tantum post editas Justiniani Constitutiones frequentabantur, ut Marculfus Monachus circa sæculum septimum formulam formaverit, juxta quam ejusmodi donationes expedirentur *lib. 2. formul. c. 2.* Frustraneæ verò fuissent hujusmodi bonorum expressæ oblationes, si Leges Justiniani in vigore fuissent, per quas bona Monachi nullâ etiam factâ oblatione, Monasterio tacitâ dedicatione deferuntur.

Juvat non parum eandem conjecturam querela, quam sæculo IX. deponit Nicolaus I. scribens universis Episcopis in Regno Ludovici Regis Galliæ; qua queritur, Salomonem Episcopum cum quibusdam aliis absque patris oblatione, vel Abbatis percepta benedictione Lambertum quendam Monasticum habitum induere fecisse, ut ferunt, invitum, *& sub hac occasione paterna seu materna hæreditate à fratribus privatum fuisse.* Can. *Præsens* 20. q. 3.

Ex his consequens videtur tempore Nicolai I. leges Justiniani non obtinuisse, dum illæ Monachum æque ac cæteros in seculo manentes ad hæreditatem admittunt; ac per consequens paternâ aut maternâ hæreditate Lambertus non fuisset privatus, si eo tempore leges Justiniani eo in loco obtinuissent, cùm non obstante Professione Monasticâ cum fratribus ad successionem fuisset admissus, non quidem ut sibi, sed ut Monasterio acquisivisset. Nec contrarium evincit legis Justiniani Imp. qua bona ingredientis ad Monasterium tacitè deferuntur, in Capitularia Regum Francorum relatio; quia non omnia, quæ Capitularibus suis Reges inseruêre in praxim deducta, aut observata fuisse, jam pridem nonnulli curiosè & exactè notârunt. Anton. Morn. *ad 1. const. de novo Cod. fac.* Stephan. Baluf. *in not. ad Capitul. Regum Franc. p. 1144. verbo* Eligendi Abbat.

Si tamen quandoque receptæ fuissent Imperatoris Justiniani Constitutiones, eas pridem per consuetudines & Regum Decreta abrogatas fuisse unanimis Pragmaticorum & Parlamentorum sententia, nec non locorum consuetudines per Principes approbatæ, evincunt.

De præfata inveterata Regni Galliæ consuetudine testatur, qui à seculo & amplius scripsit Mansuetus, & quidem eo tempore eam immemorialem refert: eosdem inveteratos Galliæ mores asserit à centum & quinquaginta annis Guillelmus Benedicti *ad Cap. Raynut.* ꝟ *De testament. verb.* & uxorem *num.* 220. *& seqq.* cujus verba subjicio: " Et idem, inquit, quod in Cordigeris & Mendicantibus (ut parentibus succedere » non possint) servatur in præsenti Regno Franciæ ex » ipsius generali consuetudine, de quolibet alio Reli» gioso, etiam non mendicante cujuscumque Ordinis » existat: in quo Regno fuit immemorabiliter obser» vatum, quod Religiosi numquam suis ab intestato » successerunt Parentibus, patri nec matri, & minùs » cæteris eorum consanguineis.... nec eorum profes» sionem, quod plus est, dedicantur tacitè bona, quæ » à successione Parentum habuerant ante ingressum, » vel ipsi aliter acquisiverant, quæ per professionem » aliis accrescunt parentibus in gradu parentelæ pro» ximioribus de jure succedere debentibus, quia fin» guntur, postquam professi semel fuerunt, numquam » fuisse hæredes aut bona habuisse, ut in Monasterio » non transeant, nisi illa expressè dedicaverunt, quæ » tempore ingressûs & Professionis eis competebant & » acquisita jam erant.

» Nec pariter servatur lex fin. *Cod. de Episcop. &* » *Cler.* nec quod ibi dicunt Doctores, maximè Joan» nes Faber, quod Monachus jure suitatis transmittat » in Monasterium hæreditatem paternam, sicut filius » in potestate patris tempore mortis constitutus illam » transmittit in quoscumque hæredes, quoniam hæc » omnia juris communis statuta *in Regno Franciæ non* » *servantur quoad Religiosos*, quia non subest Impera» tori, qui tales concludit, in quo Regno etiam Mo» nasteria *nunquam successerunt*, nec succedunt: nec vi» sum fuit *umquam Monasteria succedere*, nec succes» siones petere ex personis professorum viventium aut » mortuorum, saltem quam obtinuerunt: nec etiam » jure proprio tamquam loco filiorum existant. Cùm » etiam verè Monasterium loco filii non sit, ut clarè de» cidit Panormitanus 15. Constit. Felinus magis plenè » 18. *col. in C. In præsentia* ꝟ *De Probationib.* Imò no» toriè eis & quibuscumque Religiosis partagium ab » intestato petentibus à suis fratribus vel aliis parenti» bus in Cancellaria Regia litteræ denegantur, obstan» te eis generali Regni consuetudine.

Hujus denique generalis observantiæ, fidem facit famosus ille Jurisconsultus & praxeos Galliæ peritissimus Petrus Rebuffus, cujus verba plurimis aliorum omissis, Lectori exhibeo.

" Hodie (inquit Rebuff. *in proœm. ad Constit. Reg.* » *gloss. 5. num. 21. & 22.*) per ingressum Religionis non » fit tacita bonorum dedicatio Monasterio, nec succe» dit Religioso Monasterium, sed proximiores ab in» testato, & ista est consuetudo generalis Regni obser» vata, teste Mansuero, & de ista nullus in Regno ho» die dubitat. Quia observatur ad unguem, tam in » Masculis quàm Fœminis Monialibus, & tam in Pa» tria juris scripti, quàm consuetudinaria. Adeò quod » Monasteria nulla professi bona habent, si non ante » Professionem donata illis fuerint. Item nullus Reli» giosus professus, quamvis filius vel proximior co» gnatus sit ex consuetudine generali Regni Franciæ » potest suis succedere parentibus vel consanguineis, » nec Monasterium pro eo, contra *L. Deo nobis Cod.* » *De Episc. & Cler. Auth. Nisi rogati Ad Trebell.* Et » hæc consuetudo pluribus confirmata fuit Arrestis & » per tempus immemoriale servata.

Si quem hæc de consuetudine Regni Galliæ non convincant, lubebit ei addere eam testium nubem, quam exhibet Notator Louetii *litt. C. num. 8.*

Statuta Principum & consuetudines in scripturam redactas à Principibus firmatas, si cui legere placeat, eas reperiet apud Coquille ad *consuetud. Nivernens. de success. art. 19.*

§. 8.

In Belgio similiter ut in Gallia præallegatæ Leges Justiniani sunt abrogatæ, nec ullatenus Monasteria succedunt ab intestato vel in bona Ingressi vel Parentum illius.

Petrus Gudelinus hujus Universitatis quondam Doctor & Professor variis quæstionibus pro clariore Legum Justiniani de successione Monasteriorum intellectu, propositis; tandem mores & consuetudines Belgii juri communi subjiciens, abrumpit his verbis: " Magna pars superiorum quæstionum cessat moribus seu » legibus harum Regionum & Regni Franciæ, utpote » quibus is, qui professus est Religionem, adeò pro » mortuo, adeò ex numero hominum civiumque per » omnia sublatus habetur, ut sit deinceps omnis hæ-

» redi-

» reditatis expers atque incapax, nec legitima portio » liberorum ipsi debeatur, omnemque testamenti fa» ctionem etiam inter liberos amittat; ac succedant ei » mox propinqui ipsius ab intestato non secùs quàm si » è vita migrâsset, nihilque prorsus rerum ejus Mo» nasterio quod intrat, acquiratur absque expresse de» dicatione seu donatione." *Lib. 6. cap. 10. de Jure Nov.*

Consonat Gudelino Legum Belgii peritissimus Franciscus Zypæus *in Not. Jur. Belg. tit. de Episc. & Cler. num.* 10. " *Professus Religionem*, inquit hic, *adeo pro » mortuo est apud nos, ut omnis hæreditatis sit incapax*, » legitima liberorum ei non debeatur, testamenti fa» ctionem etiam inter liberos non habeat, succedant » ei propinqui ab intestato tanquam mortuo, nihil » Monasterio cedat, nisi quod expressè donavit, lega» vit, &c.

His aliisque Belgii nostri Pragmaticis calculum adjicit Antonius Perezius quondam in hac Academia Legum Antecessor ordinarius: " Cæterum (ait *in Cod. » tit. De Sacros. Eccles. num.* 20.) in Belgio & in Gal» lia per ingressum in Religionem non fit tacita dedi» catio bonorum eorum, qui profitentur Religionem, » imò bona profitentium remanent penes proximos ab » intestato. Similiter Monachi professi non succedunt » ab intestato, habentur enim pro mortuis, ita ut pa» ter eis nihil relinquere teneatur pro legitima, & tan» quam præteriti legitimam in bonis patris petere non » possint.

Quin à ducentis & amplius annis hoc jus succedendi abrogatum in Belgio videbatur, si Dionysio Carthusiano credimus: " Est (inquit *lib.* 2. *De Sim. art.* 1.) de » jure positivo & humano parentibus succedere proles » in tota hæreditate, vel parte ejus dimidia, tertia » vel quarta: *cui juri videtur derogatum per contrariam » consuetudinem, quoad proles professas in aliqua appro» bata Religione.*

Hisce Belgii moribus conformis est Constitutio Caroli V. edita anno 1528. 21. Februarii: *Ordinamus & statuimus, ut nulli Religiosi professi, neque ulla Monasteria aut Claustra pro iis se poterunt dicere hæredes in aliqua domo mortuaria, neque titulo Successionis habere aut apprehendere ulla bona.*

Teste D. Stockmannio *Decis.* 4. declaravit quidem non semel supremum Brabantiæ Concilium hanc Imperatoris legem negare Monasteriis successionem ab intestato, at non ex testamento, sed prius sufficit. Dum id unum ostendere nobis in animo sit, juxta consuetudines Belgii Monasteria non succedere ab *intestato* ingredientibus aut eorum Parentibus, de quo nec unquam post dictum Caroli V. Edictum, vel dubitatum fuit.

§. 9.

Consuetudines & statuta quæ leges Justiniani circa successionem Monasteriorum abrogarunt, reduxerunt Monasteria ad jus quod ante Justiniani Constitutionem obtinebat, neque immunitati Ecclesiasticæ contrariantur, & erroneè confunduntur cum lege Amortizationis.

QUo Ordine Monasteria sæculo V. sub Theodosio juniore in bona Monachorum succederent, discimus ex ejusdem Theodosii lege 20. *Cod. de Epis. & Cler.* " Si quis Presbyter aut Diaconus, aut Diaconis» sa, seu Subdiaconus, vel cujuslibet alterius loci Cle» ricus, aut Monachus, aut mulier, quæ solitariæ vitæ » dedita est, nullo condito testamento decesserit; nec » ei parentes, utriusque sexûs, vel liberi, vel qui agna» tionis cognationisve jure junguntur, vel uxor exti» terit; bona, quæ ad eum, vel ad eam pertinuerunt, » Sacrosanctæ Ecclesiæ, vel Monasterio, cui fortè fue» rat destinatus, aut destinata, omnifariam socientur: » exceptis his facultatibus, quas fortè censibus adscri» pti, vel juri patronatûs subjecti, vel curiali condi» tioni obnoxii Clerici, vel Monachi cujuscumque sint » sexûs relinquunt.

Ex hac lege constat testamento deficiente, Monasteria in bona Monachorum non successisse, nisi deficientibus legitimis hæredibus, id est parentibus, agnatis, & cognatis, quin & legitimâ uxore, si quæ Monacho ante Monasterii ingressum fuisset.

Constat quoque prædictis legitimis hæredibus & uxore deficientibus bona Monachi excluso Fisco, Monasterio fuisse delata, eodem pene jure quo bona decurionum curiæ, militum ipsi legioni vel vexillationi, naviculariorum eorum Collegio, deficientibus similiter prædictis hæredibus, vindicabantur.

Sed & ipse Imperator Justinianus fatetur, bona patrimonialia Monachi sine testamento decedentis, non nisi legitimis hæredibus deficientibus, ante suam Constitutionem Monasterio fuisse delata; dum declarat, Constitutionem suam qua Monasterio hæreditatem ingressi detulit, non afficere eos, qui vitam monasticam ante illius promulgationem suscepissent: quapropter eorum bona consanguineis, excluso Monasterio, nullâ factâ dispositione, juxta jura antiqua deferenda censuit: " *Si nulla tunc tali lege posita*, inquit *Nov.* 76. *in » Monasterium ingressa est*: Quomodo fieri potuerit » converti ordinem legis, & exigere eos, qui priùs in» gressi sunt Monasterium illa facere, quæ *prius igno» rata, postea per sacram nostram Constitutionem sunt in» novata*? Sed unumquemque competit secundùm sua » tempora exspectare, & ea quidem quæ post legem » sunt ita quærere fieri sicut lex vult: si quid autem an» te legem subsecutum est, hoc non commovere ne» que perscrutari, sed in priori figura relinquere.

" *Hac igitur lex*, pergit idem Imperator, *pro inter» pretatione* utili posita sit prioris nostræ illius Constitu» tionis: ut illa in *posterioribus temporibus ex quo facta » est, locum habeat*: & iis qui POSTEA CONVER» TENTUR VIRIS AC MULIERIBUS POSITA » SIT: sibique potestatem in illis custodiat: nihil he» rum quæ antea fuerint, perscrutando, cùm licentia » sit prioribus viris ac mulieribus, qui habitaverunt » aut etiam hactenus habitant in Monasteriis, & ma» ximè filiis existentibus, suas res quo volunt dispone» re modo.

Jus proinde successionis Monasteriis competens non ex ipsa natura statûs Monastici, sed ex positiva Justiniani Lege profluxit: quod & Leo Imperator cognomento *Sapiens*, ea quæ Justinianus hac in parte concesserat Monasteriis comprobans, respondit Stephano Sanctissimo Constantinopolitano Archiepiscopo; quin imò statui Monastico parum congruere ut exclusis consanguineis omnia ad se trahant, ostendit: *Si quis dicat* (inquit *Novell.* 5.) *hoc solo nomine, quod Monachus sit, Monasterium omnia percepturum: haud scio, si istiusmodi quæ Monachos deceant, statuat. Primum enim, an qui homines opum contemptum professi sunt, hos ità illas amplecti, ac quacumque ratione retinere convenit: Deinde sint alicui cognati pauperes, alioquive noti, qui consolatrice manu indigeant: quomodo non ab omni humanitate alienum, nullo illos ex cognati rebus sublevamine dignari, tanquam non modo peregrinos, sed & cognatos amicosque propellere, atque omnia ad se trahere Monachis decorum sit.*

Quibus omnibus attentis facilè videmus, quòd nihil pristino juri, quod Justiniani tempora præcessit, contrarium, vel quod immunitati Ecclesiasticæ officiat, introducatur aut statuatur per consuetudines, vel Regum aut Principum Edicta, per quæ Religiosi jam mundo mortui à jure succedendi ab intestato, & Monasteria à successione in bona ingredientis secluduntur. Nec scio an quisquam hactenus illa, ut Ecclesiasticæ immunitati adversantia accusare præsumpserit. Scio quidem legem, quam nostrates *amortizationis* vocant, à nonnullis impugnatam ut Ecclesiasticæ libertati contrariam: an bene an malè, non inquiro; hoc interim certum est quod

quod erroneè planè hæc lex *amortizationis* cum prædictis consuetudinibus & edictis confundatur: non enim allegatæ consuetudines vel edicta prohibent *bona immobilia* Monasteriis aut Ecclesiis per *expressam* donantium aut offerentium voluntatem acquiri, *quod prohibet ista lex amortizationis*; sed tantùm adimunt Monasteriis *jus in bona Ingressi aut parentum illius ab intestato succedendi*, & parentes aliosque consanguineos in illa *successionis* specie præponunt, quemadmodum ante Justinianum obtinuit; nullatenus igitur impediunt prædictæ consuetudines aut edicta, quominus bona *etiam immobilia* per testamentum, aliamque ultimam voluntatem vel dispositionem Monasteriis deferantur, quod tamen lex ipsa *amortizationis* prohibet; ex quo evidenter patescit summam inter hanc legem, & prædictas consuetudines & edicta, intercedere differentiam; plusque per legem *amortizationis* Monasteriis adimi quàm per prædictas consuetudines aut statuta, quæ solum à jure succedendi ab intestato Monasteria excludunt; ex quo ulteriùs consequitur quod erronea planè sit consequentia: nonnullis lex *amortizationis* visa est efficere libertati Ecclesiasticæ, ergo etiam dictæ consuetudines visæ sunt eisdem libertati Ecclesiasticæ contrariæ.

CAPUT III.

Ostenditur quòd prætextu paupertatis seu insufficientiæ frequenter committatur Simonia etiam contra jus naturale & Divinum.

§. 1.

Proponitur casus quo non apparet illicitum, praveniendo nimirum jus positivum, aliquid petere pro sustentatione recipiendi ad Religionem.

Casus quo Monasterium posset (abstrahendo ab omni jure positivo inspectâ solâ lege naturali aut Divinâ) personam aliquam recipere cum oblatione pecuniæ, quam sine pecunia non reciperet, videtur esse, si inprimis adeò tenues supponantur Monasterii facultates, ut *vix sufficiant* jam receptis, nec ad eas audeant plures recipere, ne forsitan jam recepti in notabilem indigentiam, cum magno subinde Regularis Disciplinæ dispendio, incidant; si tali casu contingat aliquos petere ingressum in tale Monasterium, possunt Religiosi respondere, ut rectè notat Dionysius Carthusianus *lib. 1. De Simon. art. 15.* " non sumus dispositi ad recipiendum vos: & si causam inquirant, possunt respondere: quoniam *pauperes sumus*, *nec necessaria vitæ habemus* pro vobis. » Quod etiam dicere possunt non interrogati de causa. » Et si illi tunc dicant *providebimus & satis deferemus nobiscum*, vel si alii dicant hoc ex parte ipsorum, » tunc Religiosi respondere non possunt: si ita egeritis » vel postquam ità feceritis, recipiemus vos vel erimus bene concordes, *sed poterunt dicere, sublato obstaculo vestræ receptionis, utinam si ita feceritis, faciemus quod inspiraverit Dominus.* Vel sic, faciemus » tunc quòd secundùm Deum & conscientiam & Sancti Ordinis nostri tenorem videbimus esse agendum. Hæc Dionysius Carthusianus.

Ut igitur Religiosi personam aliquam ad Religionem mediante aliquâ summa pecuniæ citra prævaricationem juris naturalis aut Divini admittere possint, quam sine pecunia non admitterent, debent ita esse dispositi ut illum omninò parati essent in fratrem recipere, si haberent unde eum pascerent; ita ut nihil sit quod personæ illius ad Religionem admissionem remoretur, nisi solus necessariorum defectus; quo obstaculo sublato per oblationem eorum quæ vitæ sustentationi sufficiunt, eidem ingressum annuere sint promptissimi.

Dum ea est Religiosorum sincera intentio, dici non potest temporale aliquod pro spirituali aut spirituali annexo dari aut accipi; quia supponitur quod eum libenter *gratis* ad Religionem reciperet, adeòque spirituale, scilicet ingressum in Religionem, *gratis* exhiberent, modò opes Monasterii ad alendum sufficerent. Nec dici possunt pro spirituali annexo temporale recipere; quia, ut supponitur, proventus Monasterii adeò tenues sunt, ut vix sufficiant jam receptis; adeoque quoad recipiendum *jus sustentationis* statui Religioso annexum non est, ac per consequens apparet quod Religiosi tali casu *gratis* spirituale exhibere valeant, licet à recipiendo petant ut sibi de necessariis provideat. Secus verò dum Monasterium est *sufficiens*: quia hoc casu non possunt *spirituale gratis* dare, nisi simul dent *jus sustentationis eidem annexum*; adeoque si quid expetant eo casu pro *sustentatione*, illud censentur expetere pro eo quod illi debetur, si spirituale eidem *gratis* sit exhibitum.

Prædictâ igitur Monasterii tenuitate, nec non illa sincerâ Religiosorum intentione, qua solùm necessitati ingredientis provisum volunt (cui succurrere non possunt) suppositis; non videtur illicitum admittere ad Religionem personam; quæ summam pecuniæ alimentis propriis sufficientem offert, quam sine pecunia propter Monasterii in temporalibus tenuitatem non reciperent. Non videtur, inquam, id illicitum, si omnem Ecclesiæ prohibitionem seponamus, & solùm ipsum jus naturale & divinum consulamus; quo factum est ut Doctores nonnulli, præsertim Theologi, qui magis jus naturale & divinum quàm positivum considerare solent, putaverint *absolutè* licere Monasteriis verè *insufficientibus* admittere personam ad Religionem cum oblatione pecuniæ pro vitæ necessariis, quàm sine pecunia ob defectum temporalium non recepissent. Num verò Ecclesia etiam hoc casu receptionem personæ cum pecunia, quam sine pecunia non reciperent ob defectum necessariorum, interdixerit, infra inquiremus, priùs ostensuri quod frequenter titulo *indigentiæ* seu *insufficientiæ* committatur Simonia, quam etiam ipsa lex naturalis condemnat.

§. 2.

Sæpe committitur Simonia, etiam contra jus Divinum, prætextu paupertatis: *quia frequenter falsò paupertas seu insufficientia prætexitur.*

Labe Simoniæ Regulares, præsertim mulieres, prætextu *paupertatis* sæpius inquinari, testis est ipsa Synodus generalis Lateranensis sub Innocentio III. " Quoniam Simoniaca labes, inquit, adeò plerasque » Moniales infecit, ut vix aliquas sine pretio recipiant » in Sorores, *prætextu paupertatis* volentes hujusmo» di vitium palliare." *Cap. 40. ü De Simonia.*

Num dicta Synodus loquatur de Monasteriis *vera paupertate* laborantibus, an verò *paupertatem* dumtaxat prætexentibus, hoc loco non examino; hoc enim constat plerasque Moniales labe Simoniacâ fuisse infectas, omnesque *paupertatis prætextu* vitium illud palliâsse; consequenter constat sub *paupertatis* titulo Simoniam sæpius committi.

Causas nonnullas ex quibus contingat quòd prætextu *paupertatis* sæpius incurratur vitium Simoniæ, hoc §. & §. sequenti breviter annotabo.

Primùm itaque constat ex dictis capite primo secundæ Partis, veram Simoniam incurri, dum Monasterium *sufficiens ad ingredientem alendum* ab ingressuro sive pro ipsa ad Religionem admissione, sive pro jure sustentationis dotem exigit; quodque hoc casu Simoniam agnoscant omnes passim Theologi & Canonistæ tum veteres tum recentiores, §. 2. Capitis præcedentis notavimus. Quapropter uno quasi Doctorum calculo comprobatum est, quòd Regulares ab ingressuris dotes exigentes

labem Simoniæ evadere non possint, etiam seposito jure positivo, nisi *revera* Monasterii facultates sint insufficientes ut recipiendum alere valeant.

Prima ergo causa ob quam Regulares titulo *paupertatis* dotem à recipiendis prætendentes Simoniam committunt, illa esse potest, quod scilicet *paupertatem aut insufficientiam* prætendant, ubi revera *paupertas* aut *insufficientia* non subest; ac ita deficiat titulus *paupertatis* aut *insufficientiæ*, qui prætexitur.

Contingit autem proventus Monasterii falso judicari insufficientes, ut plures ex illis sustentari possint, primò quia per inordinatam affectionem putantur necessaria quæ revera necessaria non sunt; unde Religiosi, qui titulo *insufficientiæ* seu *paupertatis* dotes exigunt, meritò expendunt quæ pridem Dionysius Carthusianus expendenda proposuit Religiosis, qui similiter eo tempore sub *paupertatis* prætextu dicebant se aliqua petere sive exigere à recipiendis sive receptis; "inordinata affectio, inquit *lib. 1. De Sim. art. 17.* motusque passionum, præsertim cupiditas corrumpunt rectæ rationis judicium, & faciunt judicari perversè. Idcirco avarus non impletur pecunia, & *multa* putamus nobis *necessaria* esse, *quæ necessaria nobis non sunt.* Religiosi ergo si sub *paupertatis colore* aliquid volunt à recipiendis aut receptis personis exigere, imprimis considerent, quæ, ut ait Dominus Antissiodorensis in Summa, sua *parcitas seu tenuitas victus atque vestitus voto paupertatis indispensabiliter est annexa*: imò & secundùm Philosophos natura paucis minimisque contenta est. Et sicut ad abstinentiam, prout est virtus naturalis & acquisita, pertinet non plus de cibo ac potu accipere, quàm expedit homini ad usum rationis expeditum, & convenientem naturæ sustentationem; ita ad abstinentiam (ut est virtus infusa) spectat etiam aliquid necessariorum naturæ subtrahere, ut pro peccatis aliqua recompensatio fiat, & Passioni Christi conformet se Christianus per quotidianam quamdam sanguinis sui minorationem, ac sui ipsius salubrem mortificationem. Hinc juxta Apostolum, *Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.* Certumque est istud ad Religiosos potissimum pertinere. Antequam ergo *sub paupertatis prætextu* aliquid exigere audeant, diligenter seipsos examinent, ante omnia prætacta jam ritè observent, ne superfluitatem judicent necessitatem, & ne sufficientiam judicent indigentiam: ne delicatioribus, abundantioribus, pretiosioribus cibis ac potibus, vestimentis ac cæteris utensilibus, atque ad corpus pertinentibus utantur, quam regula instruit, præcipit seu permittit, & ne dispositione utantur nimis laxâ.

Ut igitur de *sufficientia* aut *insufficientia* Monasterii rectum justumque formetur judicium, necesse est ut illam juxta regulas Religiosæ professionis metiantur; sive ut sibi sufficientia esse reputent, si habeant ea, quibus vitam *statui paupertatis* ac *pœnitentiæ* convenientem agere queant.

Insuper contingit quod *falsò* prætendatur *insufficientia* ex eo quod proventus Monasterii passim impendantur contra Fundatorum ac Ecclesiæ intentionem, in usus à natura bonorum Monasterii planè alienos; quo ex capite valde temerariè *paupertatis* sive *insufficientiæ* titulo persuadent sibi licere pecuniam ab ingressuris petere, qui ex bonis Monasterii magnifica construunt ædificia, divitias atque pompam seculi magis quàm Religiosam simplicitatem atque paupertatem exhibentia; aut ex illis mensas extruunt sumptuosiores, quæ magis mundi delicias quam Christi pœnitentiam redolent; vel etiam superbam colligunt supellectilem, aut in aliqua quæ à *paupertatis* professione sunt prorsus aliena facultates Monasterii impendunt. Hi, inquam, inaniter imò temerariè prætextum obtendunt *paupertatis*, quandoquidem dubium non sit quin Monasterii opes essent sufficientissimæ ad plures alendum, si secundum Offerentium & Ecclesiæ intentionem, juxta dicta capite primo §. 3. hujus partis, fideliter dispensarentur.

Nihil proinde eo casu valebit *paupertatis* prætextus apud supremum & justum Judicem, qui fidelem bonorum requirit dispensationem, & secundum illam in justitia & veritate de *sufficientia* aut *insufficientia* judicabit.

§. 3.

Ostenditur quod Monasteria etiam VERE *insufficientia non rarò in exactione dotis incurrant Simoniam juris Divini.*

OStensum est §. præcedenti prætextu *paupertatis* non raro committi Simoniam, etiam contra legem naturalem & Divinam, ex eo quòd *paupertas* aut *insufficientia* quæ prætenditur *revera non subsit*; hoc §. ostendam quibus ex causis contingat quòd Monasteria, quæ *revera* sunt *insufficientia* ut plures ultra jam receptos alant, in exactione dotis Simoniam etiam contra ipsam legem naturalem & Divinam incurrant.

Monasteria opulenta sive sufficientia ut ingressurum ex communibus Monasterii proventibus sustentent, esse Simoniaca, etiam præveniendo omnem Ecclesiæ positivam prohibitionem, si exigant ab ingressuro aliquid temporale sive pro receptione ad Religionem, sive pro jure sustentationis, capite primo §. 4. hujus partis probatum est; eamque esse unanimem omnium veterum, imò & recentiorum, paucissimis exceptis, Theologorum ac Canonistarum sententiam, capite secundo §. 2. notatum fuit. Quandoquidem igitur Monasterium habet unde de necessaria vitæ sustentatione ingressuro providere possit, nihil citra vitium Simoniæ ab ingressuro prætendere potest.

Ex quo infertur, quod Monasteria etiam verè insufficientia à Simonia contra jus naturale non sint immunia, si non solùm exigant quantùm sufficiat alimentationi personæ supplicantis, nec sint contenta etiamsi ipsa vel parentes ejus offerant pensionem vitalem, qua possit honestè secundum statum quem assumit sustentari; sed exigunt *longè amplius.* Omnes quippe rationes quæ probant quod *gratis* non detur ingressus in Religionem, quando Monasterium est *sufficiens* ad alendum ingredientem, tametsi exactio dicatur fieri pro *jure sustentationis*; similiter convincunt *gratis* non exhiberi ingressum Monasticum, quando à Monasterio *insufficienti* ultra *necessaria* ad alimentationem ingressuri aliquid ab ingressuro exigitur: nec enim possunt eo casu dicere Religiosi: *essemus parati* GRATIS *te ad Religionem admittere, si haberemus unde te pasceremus:* Supponitur quippe quod supplicans pro admissione offerat ea, quæ suæ sustentationi *necessaria sunt*, ac per consequens Monasterium quoad hanc personam est in eo statu quo *sufficiens*, quandoquidem jam per oblationem pensionis vitalis, v. g. quæ alimentationi ingredientis sufficit, fiat *sufficiens* ad alendum ingredientem. Ex quo ulterius evidenter concluditur quod titulus *insufficientiæ* quoad ea, quæ *ultra necessaria* ad sustentationem ingredientis exiguntur, non magis Monasteria *insufficientia* eximere valeat à Simonia, quam ipsa Monasteria opulenta, dum exigunt dotem ab ingressuris pro *jure alimentationis.* Unde & authores in moralibus non parum laxi Regulares Simoniæ condemnare non dubitârunt, si quid exigant titulo *paupertatis* ab ingressuro *ultra id quod ingredientis sustentationi est necessarium.*" Illud pro certo habeant; & animadvertant (inquit Navarrus *Tract. de redit. Eccles. q. 1. Mon. 61.*) ex pacto aliquid accipere *ultra id quod necessarium sustentationi Monialis* judicio cordatorum censeatur, esse Simoniacum: nam ex pacto nihil aliud possunt accipere præter *illud quod alendæ Moniali sit necessarium*, eo quod ei Monasterium præ inopia non potest tribuere. Si ergo aliquid *ultra* acce-

» ceperint, vel si dotem exegerint, quando Monaste-
» rium posset eam alere, illicitè recipiunt.

In eandem sententiam videri possunt Joan. Wiggers loco infra citato, item Emanuel Rodericus *quæst. Reg.* tom. 1. *q.* 49. *art.* 6. Ex his consequens est, quod à Simonia etiam juris naturalis immunia non sint Monasteria, quorum proventus sunt *sufficientes* ut numerum aliquem Religiosorum sustentent, & tamen nullum gratis ad Monasterium admittunt, sed ab *omnibus* tantum petunt quantum sufficeret ad integram alimentationem ingredientis; debent quippe vel eum numerum qui ex proventibus Monasterii vivere posset, *gratis* recipere, aut saltem quantitatem dotis ita moderari, ut simul computatâ communi Monasterii substantiâ cum illa dote quam prætendunt, nihil exigant præter id quod necessarium est, ut Monasterium ingredientem cum reliquis jam receptis alere possit; alias si supplicans offerret eam pecuniæ summam, quæ quidem sola ad integram ipsius alimentationem non sufficeret, sed unà cum communibus Monasterii proventibus esset plusquam sufficiens; si, inquam, Religiosi tali casu supplicantem admittere renuant, nisi dotem majorem adferat, verè dicere non possent: *parati essemus te recipere, si haberemus unde te pasceremus*, ac per consequens quoad hanc personam titulus *insufficientiæ*, qui solus seponendo jus positivum à dotis petitione labem Simoniæ abstergere potest, non subsisteret.

Hinc collige quam perversa sit consuetudo & intolerabilis abusus, quòd Monasteria quo sunt opulentiora eo non rarò majores faciant exactiones, *quod sapit*, inquit Wiggers, *Simoniam intolerabilem. De Jure & Just. tract.* 7. *cap.* 4. *dub.* 10. *num.* 57.

Secundò, sæpius committitur Simonia prætextu paupertatis in Monasteriis *vera* inopiâ laborantibus: quia frequenter contingit ut personam recipiant " amore
» pecuniæ, ut loquitur S. Bonaventura in *Libel. Apol.*
» *q.* 18. ita quod si possent illam pecuniam habere sine
» persona ista, non reciperent personam; sed ut ha-
» beant pecuniam, personam recipiunt, & hoc peni-
» tus impurum est, & *Simoniacum*, quia ibi pecunia cau-
» sa est receptionis personæ, & non è converso. Ubi
» ergo recipitur persona propter pecuniam, Simonia
» est, quia ibi venditur spirituale, id est, consortium
» spiritualis societatis pro temporali, scilicet pro pecu-
» nia: Et hoc *plerique faciunt etiam ex mera inopia*,
» optantes aliquem venire cum pecunia, quem recipe-
» rent, ut eorum *inopia repararetur*, vel *debita contra-*
» *cta solverentur*. De talibus dicit Ecclesiasticus: PRO-
» PTER INOPIAM MULTI DELIQUERUNT.

Monasteria proinde licet *verâ* inopiâ laborent, Simoniam non evadent, si ab ingressuris aliquid ultra necessaria ad illorum alimentationem exigant; tametsi per illa quæ petunt, intendant communibus Monasterii necessitatibus occurrere, " nam, ut bene notat
» Wiggers *ibidem*, non magis potest Monasterium
» quæstum facere ex admissione aut receptione ad No-
» vitiatum aut Professionem, quàm Montes Pietatis
» possunt facere quæstum ullum ex mutuo, quantum-
» vis essent indigentes & in posterioribus: eaque fun-
» dantur, pergit idem Auctor, *non in probibitione hu-*
» *mana, sed in jure Divino.*

Si igitur Simoniam incurrant Monasteria etiam *insufficientia* & debitis onerata, quæ præter id quod alimentationi recipiendi *necessarium* est, petunt ea quibus à debitis contractis se exonerent, vel aliis Monasterii necessitatibus occurrant, nemo non videt quam execrabilem committant Simoniam Regulares, qui ultra pensionem sustentationi ingressuri sufficientem cogunt ingredientem aut parentes ipsius ad dandam aut promittendam notabilem summam pecuniæ non in necessitates Monasterii convertendam, sed ut ex ea ipsâ die vestitionis aut Professionis, id est, illis diebus quibus vitam paupertatis, pœnitentiæ & mortificationis ducere, imò quibus mundo & carni mori proponit aut promittit, splendida & sumptuosa convivia, paupertati, pœnitentiæ, atque carnis mortificationi directè opposita exhibeantur.

Patet quoque ex antedictis has conviviorum exactiones non jure aliquo positivo sed naturali esse prohibitas, utpote quæ nec apparenter titulo *necessariæ sustentationis* colorari possunt, quapropter hujusmodi exactionem non obstante *consuetudine* Monasterii tamquam *perniciosam* proscripsit Alexand. III. *in cap.* 19. *x De Simonia.* " Veniens ad nos, inquit, F. Presby-
» ter proposuit, quod Abbas & Fratres Sancti R. no-
» luerunt eum in Monachum recipere, quousque tri-
» ginta solidos dare convenerit: conventione autem
» factâ, sequenti die eum Monasticum habitum indue-
» runt: & iidem Monachi triginta solidos, Abbas ve-
» rò decem, & *familia duodecim pro pastu* (*asserentes*
» *hoc esse de consuetudine Monasterii*) postulârunt: quo-
» niam ergo factum hujusmodi perniciosum videtur:
» mandamus, quatenus si ita esse inveneris, Abbatem &
» Monachos ad restituendam pecuniam præfato F. tam
» indignè acceptam compellas, & Abbatem & majo-
» res personas Monasterii pro tantæ pravitatis excessu
» ab officii executione suspendens, præcitas dicto F. ut
» in alio Monasterio in habitu Monastico, Domino stu-
» deat deservire.

Nullatenus ergo sordidas illas pastuum seu conviviorum exactiones consuetudo licitas reddere aut à Simonia eximere potest; quod & ipse eximius P. Lupus qui in materia de Simonia circa ingressum in Religionem nemini de nimio rigore suspectus esse potest, agnovit; dum consuetudinem hanc inter sæva disciplinæ damna referre non dubitat: " Fuit, inquit *Tom.* 1.
» *Schol. pag.* 468. Ecclesiæ Clericis pendi solita veri
» pastelli seu convivii *consuetudo*, quam à quibusvis
» non Clericorum solummodò; sed & Monachorum
» initiationibus *ut Simoniacam* frequenter proscripsere
» & generales Synodi & Romani Pontifices; *Verùm*
» *Belgica infirmitas etiamnum hodie* AD SÆVA DIS-
» CIPLINÆ DAMNA RETENTAT.

In has quoque exactiones tamquam evidentem & execrabilem redolentes Simoniam invehitur ipse Martinus Navarrus, qui postquam in præallegatis verbis, tamquam indubitatum asseruisset esse Simoniacum, si quid à Monialibus exigatur ultra id quod alimentationi Recipiendæ est necessarium, subjungit: " Quod si
» hæc vera sunt: quid, quæso, dicemus ad prodigas
» illas expensas, & profanos apparatus fieri solitos ex
» pacto tacito, vel expresso, dum vel ingrediuntur
» Monasterium, vel professionem emittunt! Quid aliud
» moderatius, quam ut hæc vehementer interdican-
» tur & culpentur, ac puniantur illæ, quæ talia fa-
» ciunt, & simul etiam doceantur, quantò honestior
» appareret cunctis hæc inspicientibus, modesta quæ-
» dam humilisque temperantia spirituali conjuncta
» contemplationi, quam pomposa intemperantia mun-
» danæ cuidam admixta voluptati in *funeralibus ejus*,
» *quæ per professionem moritur mundo, & nascitur vel*
» *excrescit Deo.*

§. 4.

In compendio refertur quid requiratur, ut etiam seposito jure positivo Regulares in petitione dotis ab ingressuro Simoniam evadant.

EX illis quæ tum §. 2. tum §. 3. hujus capitis dicta sunt, patet quod ad evitandam Simoniam, etiam juris Divini, in petitione alicujus temporalis in admissione personæ ad Religionem, requiratur.

Primò: ut ingressum in Religionem, & omnia quæ eumdem necessario consequuntur, *gratis* exhibeant; ac consequenter ita sint dispositi, ut petentem ingressum in Religionem *gratis* libenter admitterent, si haberent unde ipsum pascerent, id est, si *jus sustentationis*

tionis quoad ipsum esset receptioni ad Religionem annexum. Hinc consequitur, quod

Secundò, requiratur *vera insufficientia* ad supplicantem ex communibus Monasterii proventibus sustentandum, quæ *insufficientia* metienda est secundum regulas Religiosæ professionis; sive ut sibi *sufficientia* esse reputent, si ea habeant quibus vitam *status paupertatis* & *pœnitentiæ* conformem ducere possint: ut supra §. 2. ostensum est.

Tertiò, ut evitetur Simonia, etiam omni jure positivo seposito, necesse est ut nihil exigant præter id quod alimentationi supplicantis necessarium judicio prudentum judicatur; ex quo evidentissimâ consequentia §. præcedenti intulimus, etiam ex sententia eorum, qui de nimio rigore non possunt esse suspecti, quod citra Simoniam non liceat exigere ab ingressuro illa, quibus debita Monasterii antè contracta exsolvantur, aut aliis Monasterii necessitatibus occurratur; modò tamen illa *ad sustentationem* supplicantis non requirantur; ex quo ulterius conclusimus quòd intolerabilis sit Simonia, si cui Religionis ingressus negetur, quia ultra pensionem alimentationis suæ sufficientem non vult, vel non potest dare notabilem pecuniæ summam, quæ in convivia *statui paupertatis, pœnitentiæ* & *mortificationis* prorsus contraria expendatur. Idem esto judicium de pecunia, quæ in extructionem superbi ædificii, aut emptionem superfluæ supellectilis, quæ magis seculi pompam quam mundi contemptum exhibet, consumatur.

Hæc sunt, quæ etiam ex sententia eorum qui in hac aliisque materiis justo laxiores sunt, ad evitandam labem Simoniacam in admissione ad Religionem communiter requiruntur. Hæc si quis attentius perpenderit, & ab altera parte expenderit multorum Monasteriorum, præsertim Monialium, praxim contrahendi ac paciscendi cum ingressuris aut earum parentibus, non immeritò, ut credo, ille cum Dionysio Carthusiano considerante similem sui temporis praxim, exclamabit: " Heu, heu! quantum detestanda cupiditas » oculos mentis paulatim obtenebrat, cor indurat, & » rectum subvertit judicium. O quantum dolendum » est, quam vehementer deflendum, quod Religiosæ personæ, quæ jam semel amore Sponsi Cœlestis » omnia contempserunt terrena, quæ si in domibus » mansissent parentum, potuissent divitiis abundare, » jam post Monasticam professionem, post paupertatis spontaneæ votum, rursus involvunt se avaritiæ, » quæ omnium radix est vitiorum & laqueus: imo quod » sanguineis guttis est deplorandum, vitiosissimâ avaritiæ specie, prorsus sacrilegâ, id est, *Simoniacâ* » *pravitate* se inquinant propter rem vilem, terrenam, propter pecuniam aliquantam, propter supellectilem modicam. Hæc impietas ex immoderata sollicitudine pro temporalibus & corpori necessariis rebus frequenter procedit, quæ sollicitudo diffidentiæ filia perhibetur: Interdum quoque ex vitio » gulæ & carnalitate, qua lautiora, atque superflua » requiruntur. Hæc omnia Christus summè prohibuit, » præsertim Religiosis, quas vult filialem in Deo habere fiduciam." *Lib. 2. De Sim. art. 10.*

§. 5.

Ex prædictis consequens esse ostenditur, quod Ecclesia potuisset prohibere admissionem alicujus ad Religionem cum pecunia, quem sine pecunia, non potuissent admittere, quia proventus Monasterii sunt insufficientes.

UT melius intelligatur, quod Ecclesia justè potuisset prohibere Religiosis etiam receptionem alicujus personæ cum pecunia, quam sine pecunia, recipere nolunt, nec possunt, quia *opes Monasterii vix sufficiunt jam receptis, nec ad eas plures recipere audent, ne istos jam professos necessariis suis spolient*; prænotandum cum S. Ivone Carnotensi in sua doctissima ad Decretum præfatione, præceptiones alias esse *mobiles*, alias *immobiles*.

" Præceptiones immobiles, inquit S. Ivo, sunt quas » Lex Æterna sanxit: quæ observatæ salutem conferunt, non observatæ eandem auferunt, qualia sunt: » DILIGES DOMINUM DEUM TUUM EX » TOTO CORDE TUO, ET PROXIMUM » TUUM SICUT TEIPSUM: & HONORA » PATREM TUUM, ET MATREM TUAM. Et » si quæ sunt his similia. Mobiles verò sunt, quas » Lex Æterna non sanxit, sed posteriorum diligentia » ratione utilitatis invenit: non ad salutem principaliter obtinendam, sed ad eam tutiùs muniendam, » quale est illud Apostoli: HÆRETICUM HOMINEM POST PRIMAM ET SECUNDAM » CORREPTIONEM DEVITA, non quod eorum » colloquium per se saluti obesset, sed *quòd frequentatum ex obliquo quorumdam simplicitatem corrumpere posset*: Et multa reperies in Canonicis Institutionibus in hunc modum. Similiter immobiles prohibitiones sunt, quæ adversùs vitia loquuntur: » qualia sunt, NON OCCIDES, NON MOECHABERIS, &c. Hæc sunt illa minima præcepta, de » quibus Dominus dicit: QUIA QUI EA SOLVERIT ET SIC DOCUERIT, IN REGNO COELORUM MINIMUS ERIT. Qui verò observaverit non statim Regno Dei dignus erit, quia inchoantia sunt hæc, non perficientia. Sunt alia interdicta, in quibus si interdicta non fuissent, nec » mors operaretur, nec salus periclitaretur. Sed ad » hæc ea Sanctorum Patrum authoritas reverenda ità » decrevit, ut *præsentibus non obesset, & compescendis* » *majoribus malis vel cavendis, charitas sincera provideret*: quale est illud: Clericus post actam de » crimine damnabili pœnitentiam Clericus non maneat, vel ad Clericatum non accedat. Quod, ut » ait B. Augustinus, *dictum est rigore disciplinæ, non* » *desperatione indulgentiæ.* Alioquin contra Claves » Ecclesiæ disputaretur; de quibus dictum est, *Quæ* » *solveritis in terra, soluta erunt & in Cœlo*, sed ne » forsitan spe honoris Ecclesiastici animus intumescens superbè ageret pœnitentiam, severissimè placuit, ut post actam pœnitentiam nemo fiat Clericus, vel maneat Clericus. Quæ posteriorum non » est supervacua putanda diligentia. Qui, ubi saluti » nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt, » *quo salus tutius muniretur*: experti, credo, aliquorum fictas pœnitentias, per affectatas bonorum potentias. Cogunt enim multas inveniri medicinas multorum experimenta morborum.

Prædicta propositæ materiæ applicando non difficulter intelligimus, quod Ecclesia inhibere potuerit quempiam ad Religionem admittere mediante temporali, *quod victui ingredientis foret necessarium*, etiam dum *Monasterii facultates verè sunt insufficientes, nec Monasterium sine aliquo novo subsidio ingredientem sustinere possit*, non quia ejusmodi admissionem Lex Æterna vetet, aut per se saluti obsit, sed quo *salus tutius muniatur*. Licet enim receptio personæ modo prædicto facta, & observatis iis quæ §. 1. & 4. requiri diximus, ut Simonia jure Divino prohibita caveatur, sepositoque scandalo *per se saluti obesse* non videatur, eam tamen occasionem esse, ut Religiosi non raro incidant in ea, quæ saluti non obesse non possunt, quæque multorum malorum sibi adjunctam habent sequelam, ex dictis §. 2. & 3. constat, ut proinde veneranda Patrum authoritas eam licentiam Religiosis adimere potuisset; *ut majoribus malis compescendis vel cavendis charitas sincera provideat. Utilis Ecclesia futura medicina multorum curatrix morborum, qua saluti non officitur, sed salus tutius munitur. Nec enim*, (ut bene advertit Dionysius Carthusianus *lib. 2. De Sim. art. 2.*) *in hujusmodi augmentatione personarum sui Conventûs putent salutem consistere animarum, aut incrementum honorificen-*tia

tia cultus Divini, sed potius perditionem animarum propriarum, & item personarum, quas ita recipiunt, gravissimamque Deitatis offensam, & scandalizationem plurimorum in lege.

Unde idem Doctor conformiter ad ea, quæ ex Sancto Ivone prolata sunt, in proposita quæstione ratiocinari non dubitat. " Aliqua, inquit, prohibentur, quoniam vitiosa & mala sunt, sicut furari; Aliqua verò quia *ruina propinqua*, sicque Christus jurare prohibuit: EGO (inquiens) DICO VOBIS: NON JURARE OMNINO. Et Jacobus, ANTE OMNIA, ait, NOLITE JURARE; non quia jurare *semper sit vitiosum*, sed quia *periculosum, casuique vicinum*, propter quod asserit Augustinus: qui prohibuit te jurare, super ripam noluit te ambulare; ne pes tuus in angusto positus cadat: Ideo in Ecclesiastico fatetur: JURATIONI NON ASSUESCAT OS TUUM, MULTI ENIM SUNT CASUS IN EA. Conformiter quamvis *prænumerata exactio, pactio recipiendique forma non essent in seipsis culpabiles; nihilominus ab homine timorato essent vitanda propter propinquitatem earum ad culpam. Nam & experientia docet, quanta ex eis oriantur peccata &, quando Monasterium aliquod primò sub paupertatis colore ad eas, consuetudinemque earum devenerit, vix unquam, quantumcumque dicatur, consuetudinem illam relinquit.*

Potuit ergo pia Mater Ecclesia filiis suis interdum non satis providis mandare, ut abstineant à prædictis receptionibus & admissionibus, non quidem in se malis & perniciosis, sed admodum periculosis, *ne super ripam ambulantes, pede in angusto posito, in foveam cadant.*

CAPUT IV.

Inquiritur num Ecclesia prohibuerit aliquid exigere à persona recipienda ad Religionem, quando Monasterium est *verè insufficiens* ad alendum ingressurum.

§. 1.

Proponitur breviter quid hoc Capite probare intendam.

CONSTANS fuit omnium veterum tam Theologorum quam Canonistarum sententia, Simoniam committi, quando Monasterium *sufficiens* ad alendum supplicantem temporale aliquid exigit, ut ipsum ad Religionem admittat; nec qui contrarium tenuerit credo fuisse, nisi posterioribus hisce temporibus, quibus " summa illa luxuriantium ingeniorum licentia, ut loquitur Alexander VII. indies magis excrescere cœpit, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus opinandi irrepsit alienus omnino ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina, & quem si pro recta regula Fideles in praxi sequerentur, ingens irreptura esset vitæ Christianæ corruptela: " In *Decret. ad 45. Proposit.*

Si verò Monasterium sit insufficiens ut ingredientem nutrire queat, & ea quæ capite præcedenti cavenda notavimus, sedulò caveantur; eo casu putamus non committi Simoniam juris Divini, si persona aliqua ad Religionem admittatur cum pecunia, quam sine pecunia ob defectum temporalium non reciperent; multoties tamen *paupertatis* prætextu in legem naturalem & Divinam committi ostendimus: ex quo consequens esse probavimus quòd ob periculum quod ex exactione *temporalis* per se quidem non illicita Regularibus imminet, justè potuisset Ecclesia interdicere receptionem alicujus personæ mediante temporali, quam sine illo temporali subsidio ob Monasterii penuriam non recepissent. Idipsum verò Ecclesiam non tantum in Concilio Tridentino, sed etiam in aliis anterioribus Conciliis, ac sacris Constitutionibus prohibuisse, hoc capite probare intendo.

§. 2.

Primum argumentum quo probatur Ecclesiam prohibuisse aliquid exigere ab ingressuro, etiam quando Monasterium est insufficiens, *desumitur ex Canonibus Conciliorum Generalium ante Concilium Tridentinum.*

SYnodus generalis Nicæna secunda deplorat quod sæculo octavo tam execrabilis avaritiæ labes Ecclesiarum Præfectos invasisset, ut etiam viri Religiosi eos qui ad sacerdotalem Ordinem & vitam Monasticam accedunt, pecuniis admittant, ex quo quia ingentem in Ecclesias ac Monasteria inordinationem conspiciebat profluxuram, voluit malum hoc quasi in ipsis cunis suffocare: unde Canonem severissimum contra prædictas exactiones edendum putavit: " Tanta (inquit *Can.* 19.) execrabilis avaritiæ labes Ecclesiarum præfectos invasit, ut nonnulli eorum virorum ac mulierum, qui pii ac religiosi dicuntur, Domini mandati obliti fallantur, & eos qui ad sacerdotalem ordinem & vitam monasticam accedunt, pecuniis admittant: & quorum reprobum est principium, universum quoque rejiciendum efficitur, ut ait Magnus Basilius; nec enim Deo licet & mammonæ servire. Si quis ergo inventus fuerit hoc facere, qui hoc facit, si sit quidem Episcopus, vel Monasterii præfectus, vel ex sacerdotali ordine vel cesset, vel deponatur, ut vult 2. Canon Chalcedonensis Synodi. Sin autem, Monasterii præfecta à Monasterio extrudatur, & alii Monasterio tradatur ad subjectionem. Similiter & Monasterii præfectus, qui Presbyterii ordinationem habet.

Concilium Turonense anno 1163. sub Alexandro III. Canonem edidit tenoris sequentis. " Non satis utiliter in populo avaritia redarguitur, si ab his qui in Clero constituti videntur, & præcipuè qui contempto seculo Religiosum nomen profitentur & regulam, modis omnibus non cavetur. " *Probibemus igitur*, inquit, *ne ab iis qui ad Religionem transire volunt, aliqua pecunia requiratur. Cap. 8. ✕ De Sim.*

Similiter in Concilio generali Lateranensi sub eodem Pontifice habito decretum est: ut *Monachi non pretio recipiantur in Monasterio. Cap. 2. ✕ De Statu Monach.* Verùm cum non obstantibus dictorum aliorumque Conciliorum Decretis comperisset Concilium Lateranense sæculo sequenti sub Innocentio III. celebratum, quòd Regulares præsertim Moniales, ab exactionibus in admissione ad Religionem non abstinerent, Decretum severissimum adversus prædictas exactiones edidit ac per Diœcesanos Episcopos promulgari voluit, " Quoniam (inquit *Cap.* 40.) ✕ *De Simon.* Simoniaca labes adeò plerasque Moniales infecit, ut vix aliquas sine pretio recipiant in sorores, *paupertatis prætextu* volentes hujusmodi vitium palliare: ne id de cætero fiat, penitus prohibemus: statuentes, ut quæcumque de cætero talem commiserint pravitatem, tam recipientes, quam recepta, sive sit subdita, sive Prælata, sine spe restitutionis de suo Monasterio expellatur, in locum arctioris regulæ ad agendum perpetuam pœnitentiam retrudenda. De his autem, quæ ante hoc Synodale statutum taliter sunt receptæ, ita duximus providendum, ut remotæ de Monasteriis, quæ perperam sunt ingressæ, in aliis locis ejusdem Ordinis collocentur. Quòd si fortè propter nimiam multitudinem alibi nequiverint commodè collocari: ne damnabiliter in sæculo evagentur, recipiantur in eisdem Monasteriis *dispensativè* de novo, mutatis prioribus locis, & inferioribus assignatis. Hoc etiam circa Monachos, vel alios Regulares decernimus observandum. Verùm ne per simplicita-

» tem vel ignorantiam se valeant excusare, præcipi-
» mus, ut Diœcesani Episcopi singulis annis hoc faciant
» per suas Diœceses publicari;

Quod allegata Conciliorum Decreta non tantum exactionem pecuniæ in receptione alicujus ad vitam Religiosam prohibuerint, quando Monasterium est opulentum, sed etiam dum est pauper seu insufficiens, colligitur:

Primò, ex ipsa generalitate qua indefinitè, nullâ factâ distinctione inter *sufficientia* & *insufficientia*, omnem pecuniæ exactionem in admissione ad Religionem proscribunt.

Secundò, non apparet qua ratione Concilia credere potuissent, quòd pœnæ ibidem decretæ unquam cum effectu, præsertim in receptas, decerni possent, si putâssent quod titulo *paupertatis* sive *insufficientiæ*, & recipientibus exigere, & recipiendis pecuniam promittere licuisset: ut enim gravissimæ illæ pœnæ, de quibus in dictis Canonibus infligantur, notabilis culpa præcedat necesse est; quod verò de tali culpa commissa *dantes* numquam aut saltem rarissimè convinci possint, si titulo paupertatis *exactio* & *promissio* licitæ sint, facilè agnoscet qui expenderit quàm difficilè, imò penè impossibile sit, *sufficiens*, imò etsi inquirerent, ad quod tamen Ecclesiam ipsas obligare voluisse credibile non est, non tamen facilè ad notitiam ejus pervenirent: cui consectarium est quod numquam non possent facti ignorantiam prætendere, quæ cum admodum esset probabilis & verisimilis, nulli dubium est quin dantes se ab omni culpa, & consequenter à prædictis pœnis facile eximerent; ac per consequens inanis fuisset dictarum pœnarum comminatio, si titulum *paupertatis* seu *insufficientiæ* Ecclesia legitimum credidisset.

Denique quis credat quod Concilium Generale Lateranense universas generatim Moniales tam receptas quam recipientes condemnâsset, ac pœnis Canonicis puniendas judicâsset, si titulus *paupertatis* seu *insufficientiæ* ipsi sufficiens visus fuisset, ut omnem Simoniæ labem à dotis exactione in receptione sororum abstergeret. Quis enim ambigat, quin plures etiam recipientes se ab omni culpa liberare potuissent, si Monasterii *paupertas* seu *insufficientia* pecuniæ exactionem justificare valuisset. Quod verò receptas attinet, plurimæ, si non omnes, indubiè innocentiam suam facilè, & etiam, ut credo, verè asserere potuissent, nec enim dubium quin pleræque earum cum magna verisimilitudine, imò & veritate prætendissent se credidisse Monasterium, quod ingressæ sunt, revera fuisse *insufficiens*, nec dedisse pecuniam, nisi quia essent persuasæ à Monasterii Superioribus aut aliis Monasterium *paupertate* premi: ac per consequens si requisita fuisset Monasterii opulentia, ut coacta datio pecuniæ foret vitiosa, indubiè Moniales quæ per ignorantiam facti, præsertim cujus notitia plerumque est quasi impossibilis, illam Monasterii *sufficientiam* ignorassent, & verè innocentes fuissent, ac per consequens non videtur quomodo prædictum Concilium ita generaliter tam recipientes quam receptas absque ulla distinctione condemnare, pœnisque subjicere potuisset.

§. 3.

Secundum Argumentum pro prædicta Ecclesiæ positiva prohibitione desumitur ex Extrav. SANE NE IN VINEA *De Sim. in Commun.*

CUm non obstantibus præallegatis & aliis tam Conciliorum quam Pontificum Decretis (quæ ordine temporis exhibentur in libello gallicè conscripto, cui titulus: *La Conduite Canonique de l'Eglise pour la reception des Filles dans les Monasteres*) multorum fide dignorum relatione didicisset Urbanus V. " Quod in
» nonnullis Ecclesiis, Monasteriis, Prioratibus, & aliis
» locis Religiosis, tam virorum, quam mulierum Or-
» dinum Regionum & partium diversarum detestabi-
» lis, & à Canonibus reprobata servatur abusio, quod
» cum personæ aliquæ recipiuntur ab eis observantiam
» Regularem, ipsæ temeritate præsumptuosâ pastus
» seu prandia Capitulis & Conventibus ipsarum Eccle-
» siarum, Monasteriorum, Prioratuum & locorum,
» aut pecunias, aut jocalia, seu res alias ipsis Eccle-
» siis, Monasteriis, Prioratibus & locis, seu Præsi-
» dentibus eis, ex statuto seu consuetudine, quæ cor-
» ruptela est potius dicenda, tribuere compelluntur.

Huic morbo pestifero medelam adferre cupiens sub gravioribus pœnis quam hactenus essent inflictæ, " Uni-
» versis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Præpositis &
» Magistris, nec non Abbatissis & Priorissis aliisque
» Prælatis, quovis nomine nuncupatis, & eorum Of-
» ficialibus quarumcumque etiam Ecclesiarum, Mo-
» nasteriorum, Prioratuum, domorum & locorum
» quorumlibet Religionum, Ordinum etiam milita-
» rium, tam exemptorum quam non exemptorum,
» quocumque nomine censeantur, ac Capitulis & Con-
» ventibus & singularibus personis eorum, " per Constitutionem suam (quam inter Extravagantes communes in corpore juris relatam habemus) " Auctoritate
» Apostolica (*quamvis sit eis*, inquit, *à jure inhibi-*
» *tum*) districtius inhibemus, ne tam à maribus quam
» à mulieribus volentibus ingredi eorum Religionem,
» Ecclesias, Monasteria, Prioratus, domus seu loca,
» in earumdem personarum receptione, aut ante vel
» post illam quoscumque pastus, prandia seu cœnas,
» pecunias, jocalia, aut res alias etiam *ad usum Ec-*
» *clesiasticum, seu quamvis pium usum alium* deputata
» vel deputanda, *directè vel indirectè* petere vel exige-
» re *quoquo modo* præsumant; sed eas potius cum om-
» nimoda pietate recipiant, ac in victu & vestitu sicut
» alias personas suarum Ecclesiarum, Monasteriorum,
» Prioratuum, domorum, & locorum sincerâ chari-
» tate pertractent. Illa dumtaxat quæ personæ ipsæ in-
» gredientes purè & sponte & plenâ liberalitate, *om-*
» *nique pactione cessante*, dare vel offerre Ecclesiis, Mo-
» nasteriis, Prioratibus, domibus, & locis hujusmo-
» di voluerint, cum gratiarum actione licitè recepturi.

Quandoquidem in dicta Constitutione Summi Pontif. Urbanus V. districtè inhibeat omnibus Monasteriorum Superioribus quidquam, in quemcumque etiam pium usum impendendum, *directè* aut *indirectè petere vel exigere quovis modo* à volentibus ingredi Religionem; sed illa dumtaxat quæ personæ ipsæ ingredientes *purè & sponte & plena liberalitate*, OMNIQUE PACTIONE CESSANTE, dare vel offerre Ecclesiis, Monasteriis &c. voluerint, permittat cum gratiarum actione recipere; non apparet quomodo cum hac generali & tam enixa prohibitione cum aliqua verisimilitudine consistere possit exactio pecuniæ à recipiendo titulo *alimentationis*, etiam quando Monasterium est insufficiens: Quare & Dionysius Carthusianus qui duobus libris, quos adversus Simoniam circa ingressum in Religionem edidit, ostendere conatus est, quod nec titulo *paupertatis* aliquid ab ingredientibus peti vel exigi possit, verba dictæ Constitutionis in eam sententiam adeo clara & plena esse putavit, *ut nullam reciperent evasionem aut palliationem. Lib. 1. De Simon. art. 14.* Et *Lib. 2. art.* 10. dicit: " Quod Urbanus V. tam *eviden-*
» *ter* imò *clarissimè*, omnifariè & rigorosè prohibuit
» omnem hujusmodi exactionem, directè indirectè-
» ve factam, sive sub ratione pretii, sive sub colore
» *indigentiæ & sustentaculi vitæ*, ut Constitutio illa nul-
» lam prorsus recipiat *inflexionem*, *retorquentiam*,
» *epykizationem seu interpretationem ad oppositum*;
» quemadmodum jam luce clarius ex verbis ipsius est
» demonstratum. Quam etiam Urbani Constitutionem,
» pergit prædictus Doctor, confirmavit successor ejus
» Gregorius absque exceptione & interpretatione. Ideo
» dato, inquit (NOTA BENE,) quod *Thomas*, *Ul-*
» *tians*,

» *ricus*, *Raymundus*, *Joannes*, *& qui ante Urbanum V.* » *fuerunt*, intenderint dicere, quod aliquid per *modum* » *sustentaculi vita exigi possit* à persona recipienda seu » recepta, & quod hoc *non sit Simoniacum ex sua natu-* » *ra*, attamen omnia illorum scripta & dicta cessant » atque solvuntur per hoc quod Dominus Apostolicus » post eos determinavit & jussit oppositum, per cujus » diffinitionem & prohibitionem omnis talis exactio, » quæ per verba Doctorum jam prædictorum à qui- » busdam licita probatur ac reputatur, absolutè pro- » hibetur, imò & *Simoniaca* esse censetur, itaque Si- » moniaca est ad minus de *jure positivo*, ut puta, *quia* » *prohibita*. Quoniam verò quædam sunt Simoniaca » quia prohibita, & illa ex sua natura non sunt Simo- » niaca, quædam verò sunt prohibita, quia sunt Si- » moniaca, quæ scilicet ex sua natura sunt talia, ut in » primo plenius scripsi libello." Hæc Dionysius Carthusianus.

Prædicta Urbani Constitutio præterquam quod per relationem inter Extravagantes Corpori Juris inclusas partem juris communis efficiat, etiam nonnullis statutis Religiosorum inserta legitur: Et quidem Canonici Regulares Capituli Windesemensis *parte* 3. *cap.* 1. statuerunt: *A novitiis nec vestis nec aliud aliquid exigatur, ne exigens, quod absit, illius Extravagantis Domini Urbani quæ incipit*: SANE NE IN VINEA, *pœnam incurrat*.

Similiter Canonici Præmonstratenses anno 30. currentis seculi *Dist.* 1. *cap.* 15. §. 8. decreverunt, ut si supplicantes admitti ad Ordinem, " examinati, & pro- » bati, fini Ordinis convenire putentur, exclusa om- » ni Simonia; & *Constitutione Urbani Papa* quæ inci- » pit: SANE NE IN VINEA DOMINI, &c. *in-* » *tegrè observatâ*, admittantur.

§. 4.

Ut omnis planè exactio in receptione ad Religionem facilius caveatur, voluit Ecclesia ne plures ad Monasterium recipiantur, quam in eodem Monasterio ali possunt.

CUm ordinarius ac frequentissimus prætextus seu titulus exactionis pecuniæ in admissione ad Religionem per Canones tam strictè & enixè proscriptæ, semper fuerit titulus *paupertatis* seu *insufficientiæ*; imò ob periculum incidendi in *nimiam indigentiam* multorum malorum occasionem, quod ex gratuita ad vitam Religiosam receptione timebatur, non pauci impossibilem dictorum Canonum observantiam causabantur; ut igitur Ecclesiæ Prælati huic prætextui efficaciter occurrerent, decreverunt, ut non plures in Monasteriis suscipiantur quam in Monasterio absque necessariarum rerum penuria degere possunt: hoc quippe observato omne periculum incidendi in nimiam indigentiam ex gratuita ad Monasterium admissione cessabit.

Sub initium sæculi IX. Synodus Arelatensis an. 813. *Can.* 8. decernit: " Ut non amplius suscipiantur in » Monasterio Canonicorum atque Monachorum seu » etiam puellarum, nisi quantum ratio permittit, *&* » *in eodem Monasterio absque necessariarum rerum penu-* » *ria degere possunt.*

Licet citatus Canon, si simpliciter ut à Synodo Provinciali Arelatensi editus consideretur, ultra Provinciæ illius limites auctoritatem suam extendere nequeat, tamen in quantum Decretalibus Gregorii IX. *Cap.* 1. ✠ *De Instit.* est insertus, juris communis auctoritate est donatus. Quod ab allegato Arelatensi Decreto statutum fuit, illud ipsum eodem tempore in Conciliis Moguntino *Can.* 19. Turonensi III. *Can.* 31. Remensi II. *Can.* 27. sancitum est.

Hæc Conciliorum Decreta evidenter titulum *paupertatis* seu *insufficientiæ* excludunt: quandoquidem enim prædicta Concilia non permittant recipi ad Monasterium, nisi quod ex ipsis Monasterii proventibus nutriri possunt; nullos consequenter admittere valent, quibus alendis Monasterium est insufficiens: ex quo evidentissimâ consequentia infertur quod à nullo recipiendo potuerit quidquam titulo *insufficientiæ* exigi, nisi Canonibus præcitatis contraveniretur: Quapropter R. P. Natalis Alexander Ordinis FF. Prædicatorum S. T. Doctor, ponens tamquam punctum disciplinæ sæculi noni: *Pecuniam pro Monasterii ingressu recipere prohibitum erat*; in illius probationem citata Conciliorum Decreta adducere non dubitat; imò & addit: *Quæ Decreta necessaria non fuissent, si pecuniam nomine dotis pro Monasteriorum ingressu exigere licuisset. Part.* 1. *Diss. Hist. sæculi IX. cap.* 5. *art.* 5. §. 18.

Deinde quod scopus dictorum Canonum fuerit, violentas pecuniarum exactiones in receptione ad Religionem impedire, suadet ipsa temporis, quo editi sunt, conjectura; nec enim similes Canones quibus recipiendorum ad Religionem numerus limitatur editi reperiuntur, nisi circa sæculum nonum, ex quo jam, ut constat ex Concilio Nicæno secundo, Simonia etiam ipsa Monasteria invadere cœperat.

Non diffiteor tamen quin nonnunquam per similia Decreta, quæ receptionem ultra numerum qui ex Monasterii reditibus sustentari queat, inhibent, aliis etiam vitiis quæ ex nimia *multitudine* & *indigentia* nata sunt oriri, occurrere intenderit Ecclesia; & quidem *parte* 1. *cap.* 3. §. 2. hujus Dissertationis ostendi quod ad extirpandum vitium *peculiare* dictorum Canonum exacta custodia plurimum conduceret; quapropter Prælati Provinciæ Burdigalensis anno 1238. apud Campinacum congregati, ut utrumque vitium Proprietatis & Simoniæ è Monasteriis extirparent, hoc remedium adhibuerunt: " Abbatibus districtius inhibemus, & Capi- » tulis Regularibus universis, inquiunt *Can.* 20. ne » pecuniam aliquam pro victu vel vestitu præsumant » Fratribus assignare, ne habendi proprium eis mate- » ria tribuatur: sed in communi eos pro posse satagant » procurare, & pietate tractare paternâ. Nec aliquos » recipiant, pacto, vel conditione, vel pecuniâ me- » diante, sed si Monasterii non sufficiant facultates, » pauciores habere liceat, quam hactenus fuerit con- » suetum: & deinceps nulli admittantur, donec de com- » muni possint vivere, sicut superius est expressum.

§. 5.

Num Bonifacius VIII. in cap. Periculoso §. *Sane De Statu Regular. in* 6. *voluerit occurrere exactionibus pecuniæ in receptione ad Religionem.*

BOnifacius VIII. circa finem sæculi XIII. adeòque post tempora SS. Thomæ, Bonaventuræ & Raymundi districtius inhibuit, ne in Monasteriis Ordinum non mendicantium aliquæ recipiantur de cetero in Sorores, nisi quot poterunt de ipsorum Monasteriorum bonis sive proventibus absque penuria sustentari.

Verum quidem est, quod Pontifex hujus sui Decreti scopum esse affirmet, ut salutare suum statutum de exacta custodia clausuræ commodius valeat observari; sed ut anteriori §. notavimus, Concilia nec non Romani Pontifices per hæc de præfixione numeri recipiendorum ad Religionem Decreta, omnibus vitiis quæ ex nimia indigentia oriri solent sæpè occurrere intendunt, tametsi nonnunquam unum, quod fortè occasionem dedit statuto, exprimant. Quare non sequitur: Bonifacius VIII. intendit hac Constitutione occurrere violationi clausuræ, ergo non intendit eâdem Constitutione occurrere pecuniarum exactionibus, quibus nimia penuria sæpè causam tribuit. Unde Dionysius Carthusianus agnoscens quidem quod Bonifacius per præallegatam Decretalem scandalosis evagationibus Monialium remedium adferre voluerit, incunctanter tamen

men *lib. 2. De Sim. art. 2.* adjungit : *Imò & hac potius videtur fuisse intentio Constitutionis illius, ne occasione receptionis ultra numerum prætaxatum Moniales habeant causam aut excitamentum exigendi aliquid à persona recipi postulante, aut faciendi pactum aliquod cum ea de dando aliquod temporale ante absolutam receptionem ipsius ad Ordinem.* Et inferius adjungit : " Si pauperes personæ Religiosæ dicant se Constitutionem hanc Apostolicam (Urbani V. quæ incipit : *Ne in vinea*) non posse implere, ut scilicet venientes & recipi cupientes, tam gratis & sine omni exactione ac pactione suscipiant, eisque ut sibi ipsis nil exigendo provideant ; jam ex introductis in isto articulo habebunt consilium & responsum quid agere debeant, scilicet ut *non recipiant ultra numerum, quem prævalent sustentare*, nec desiderio plures suscipiendi, exactiones & pactiones nefarias, scandalosas, iniquas committant.

Ejusdem sententiæ cum Dionysio Carthusiano circa mentem dictæ Decretalis Bonifacii VIII. videntur fuisse Doctores Universitatis Heydelbergensis quorum resolutiones verbis sequentibus refert Dionysius Carthusianus ad calcem *lib. 2. De Simonia.*

" Quod in Monasterio Ordinum non Mendicantium non liceat aliquam recipere in Monialem & sororem, quæ cum aliis ibi antea receptis de ipsius Monasterii bonis sive proventibus absque penuria sustentari non possit : Nec cum ingrediente hujusmodi Monasterium, aut alio ex parte ejus de aliquo temporali dando pacisci seu convenire, est pro vero tenendum, prout ex præmissis satis patet. Velut præscribitur, dicendum mihi videtur, mihi, videlicet Magistro Nicolao de Wachenheym, Sacræ Theologiæ Professori in studio Heydelbergensi in eadem legenti, judicio meliori salvo, quod propriâ manu testor.

" Quod in Monasterio Ordinum non Mendicantium aliquam non liceat recipere in Monialem & sororem, quæ cum aliis ibi antea receptis de ipsius Monasterii bonis sive proventibus absque penuriari sustenta non possit, nec cum ingrediente hujusmodi Monasterium, aut alio ex parte ejus de aliquo temporali dando convenire sub quacumque forma vel colore, prout ex præmissis satis deducitur, dico juris esse & de jure tenendum, ego Bartholomæus de Herkemeye Decretorum Doctor, actu in studio Heydelbergensi in Jure Canonico Regens & ordinariè legens. Ideo me propria manu scripsi, salvo tamen judicio semper meliori.

" Prout supra scriptum est, videtur mihi Conrado Degen de Memmingen, Decretorum Doctori, ordinariè in Jure Canonico in studio Heydelbergensi legenti, de jure dicendum, salvo judicio melius sentientium, manus proprio pro sigillo.

" Ità ut scriptum est, videtur mihi Joanni Vuildenhertze de Fritzlaria, Juris utriusque Doctori, in studio Heydelbergensi in Jure Canonico ordinariè legenti, de jure dicendum & consulendum, salvo judicio meliori, quod propria manu testor..

" Uti præscriptum est, videtur mihi Joanni Schroder de Heydelberga, Juris utriusque Doctori in felici studio Heydelbergensi, in Jure Civili ordinariè legenti, de jure dicendum, salvo judicio melius sentientium, quod manu testor propriâ.

Hunc Bonifacii VIII. in hac Constitutione scopum fuisse R. P. Ludovicus Thomassin Presbyter Oratorii, tametsi in hac materia de laxitate potius quam de rigore suspectus, *De Disc. Eccles. parte 4. lib. 3. cap. 14. num. 6.* agnoscit ; reddens enim rationem quare Pontifex dictam Decretalem pro solis Monialibus Ordinum non Mendicantium conceperit, ita loquitur : " Pontifex iste (Bonifacius VIII.) statuit solum de Monialibus, & quidem de his quæ secundum professionem suam non mendicant. Unde verò simile evadit, quòd tunc temporis exigua cura esset Simoniæ vitium ab Ordinibus Mendic. avertere, illisve suppositarum numerum limitare. Non enim alio intuitu numerus recipiendarum secundum proventuum quantitatem determinabatur, quam ut *violenta exactiones in Religionis ingressu impedirentur* ; nec erat ratio præcavendi ne quid exigeretur in Domibus, quæ mendicitatem ipsam honori ducebant.

Hæc R. P. Ludovicus Thomassin : si quis tamen contendere vellet hujus Auctoris, ac prædictorum Doctorum interpretationem verbis & menti Bonifacii non esse consonam ; nolim super eo quæstionem habere : plusquam enim sufficientia puto hactenus adducta & infrà adducenda Conciliorum ac Pontificum Decreta ad adstruendum hanc positivam Ecclesiæ prohibitionem, licet Decretalis Bonifacii auctoritate destitueremur.

§. 6.

Proponitur & discutitur Decretum Concilii Tridentini sess. 25. cap. 3. *De Regularibus.*

POstquam Synodus Trident. omnibus Monasteriis tam virorum quam mulierum etiam mendicantium, exceptis Domibus Fratrum S. Francisci, Capucinorum, & eorum qui Minorum de Observantia vocantur, concessisset ut deinceps bona immobilia eis possidere liceret, *Sess. 25. De Regul. cap. 3.* subjungit : " In prædictis autem Monasteriis & Domibus, tam virorum quam mulierum, bona immobilia possidentibus, vel non possidentibus, is tantum numerus constituatur, ac in posterum conservetur, qui vel ex redditibus propriis Monasteriorum, vel ex consuetis eleemosynis commodè possit sustentari.

Ex dicto Concilii contextu patet quòd prædictum Decretum concernat Monasteria non tantum mulierum, sed etiam virorum ; nec tantum Ordinum non Mendicantium, sed etiam Mendicantium, licet bona immobilia non possidentium, sed ex consuetis solummodò eleemosynis victitantium ; atque ità, ut bene notat Fagnanus ad *Cap.* NON AMPLIUS ä *De Instit. num. 13.* " hac in parte ampliavit Constitutionem Bonifacii ad Monasteria quæcumque etiam Ordinum Mendicantium. Nec obstat impossibilitas taxationis, quoniam ex Concilio *in Monasteriis non possidentibus bona stabilia fieri potuit taxatio secundum consuetas eleëmosynas.*

Deinde Synodus Tridentina nullitatem Professionis, in casum contraventionis, non adjiciens, ipsam Bonifacii VIII. Constitutionem, quæ professionem Monialis ultra numerum præfixum receptæ annullabat, in hoc puncto rursus correxit ac temperavit ; atque ità Concilium Tridentinum hac in re revocavit jus commune, de quo in *Cap. 1. ä De Institut.* quod generatim præcipit, ut & in Monasteriis virorum & puellarum non amplius suscipiantur quam de bonis Monasterii sustentari sine penuria possint, non adjectâ tamen nullitate professionis in casum contraventionis.

§. 7.

Inter cætera quæ pro conservanda Regulari disciplina decrevit Synodus Trid. præcipuum meritò habetur Decretum de quo §. præcedenti.

PRæcitatum Concilii Tridentini Decretum pro conservanda Regulari disciplina plurimum conducere quisque facilè intelliget, si advertat ad incommoda quæ per illius exactam observantiam à Monasteriis averterentur. Etenim præterquam quòd illius observantia portam occludat exactionibus pecuniarum in receptione ad Monasteria, ut infra ostendetur ; insuper ex illius observantia fieret ut omnibus Religiosis ex communi Monasterii substantia vitæ necessaria suppeditari possent, quo contingeret, ut juxta ante dicta pri-

ma

mâ hujus Dissertationis parte, pro magna parte occasio *Peculiaritatis* substrahetur.

Occurreretur quoque per illius exactam custodiam plurimis Regularium, præsertim Monialium, mordacibus curis & anxietatibus, quæ ex defectu necessariorum in mulieribus frequenter oriuntur.

Denique conducit vel maximè dictum Decretum ut clausura Monialium exactius observetur; sæpius quippe rerum temporalium penuriam evagationibus & infractioni clausuræ occasionem suppeditare, constat tum ex ipsa præallegata Bonifacii VIII. Decretali, tum Pii V. Constitutione quæ incipit: *Cura Pastoralis*, quam pro exactiori clausuræ custodia edidit, & in qua Pius V. sæpe dictum Concilii Trident. Decretum ut clausura exactius servaretur, specialiter observari præcipit.

Non mirum proinde quod Innocentius X. *Constit.* Inter cætera 23. *in Bull. Rom.* dixerit: " Inter cætera, » quæ ad Regularem disciplinam instaurandam con- » servandamque Sacro-sancta Trid. Synodus salubri- » ter decrevit, *illud semper præcipuum & maximi mo-* » *menti habitum est*, quod injungitur ut in singulis Mo- » nasteriis & domibus Regularibus is tantum numerus » constituatur & in posterum conservetur, qui vel ex » reditibus propriis Monasteriorum, vel consuetis elee- » mosynis commodè sustentari possit. " Ex quo ulterius consequens est, mirum non esse Romanos Pontifices tantopere Decreti illius executione & observatione allaborâsse, ut ex præcitata, & aliis Pontificum Constitutionibus constat.

Quinimo cum Innocentius X. anno 1646. mense Martio instituisset congregationem nonnullorum " S. » R. E. Cardinalium, & Romanæ Curiæ Prælatorum » super statu seu reformatione Regularium: primum » omnium (inquit Fagnanus *ad Cap.* Relatum *ii Ne* » *Cler. vel Monachi num.* 43.) in ea deliberatum est » de præfigendo in singulis Monasteriis numero tot » personarum, quot ex illorum reditibus absque pe- » nuria sustentari possent ad præscriptum Concilii Are- » latensis *cap.* 8. relati in *cap.* 1. *supra de Institut.* Con- » cilii Tridentini *Sess.* 25. *De Regular. cap.* 3. & Con- » stitutionum Apostolicarum: Atque ab omnibus una- » nimiter in eam sententiam itum est, ut fiat Consti- » tutio, qua injungatur Superioribus tam Generali- » bus, quàm Provincialibus, & Localibus quarum- » cumque Religionum, ut infra terminum quatuor » mensium transmittant statum temporalem singulo- » rum Monasteriorum existentium intra fines Italiæ, » & Insularum adjacentium ad Priorem Generalem » seu Religionis in urbe commorantem, qui unà cum » aliis Religiosis ad hoc deputandis præfigat in uno- » quoque Monasterio eum tantum numerum, qui ex » reditibus propriis, vel consuetis eleëmosynis con- » gruè possit sustentari.

Deinde refert Fagnanus juxta sententiam Congregationis ab Innocentio X. editam, ac promulgatam Bullam quæ incipit: *Inter cætera*; & adjungit, " quod » infra terminum octo mensium in prædicta Constitu- » tione præfixum Regulares omnes cujuscumque Or- » dinis, Congregationis, Societatis & Instituti eâ, » qua decet, obedientiâ paruerint: nam ex omnibus » Italiæ Provinciis, & adjacentium Insularum exhibi- » tæ fuerunt scripturæ originales statum singulorum » Monasteriorum continentes, subscriptæ ac juramen- » to firmatæ unà cum summario redituum & expensa- » rum, ac præfixione familiæ uniuscujusque Monaste- » rii. " His relatis ulterius addit: " Cum verò compér- » tum esset multas Religiones constare ex quampluri- » mis Conventibus, in quibus ob redituum tenuita- » tem actu non alebantur nec ali poterant tot Religio- » si, quot sufficerent ad observantiam Regularis dis- » ciplinæ: idcirco in pluribus sessionibus maturè deli- » beratum fuit de illorum suppressione ac redituum ap- » plicatione: & factâ Sanctissimo relatione, Sanctitas » sua probavit Congregationis sententiam. " Hæc Fagnanus qui & Bullam Innocentii X. suppressionis parvorum Conventuum totamque rei historiam ipso præsente & operam navante peractam refert.

Ex quo rursus patet adeo necessariam pro Regularis Disciplinæ conservatione Romanos Pontifices executionem sæpius dicti Decreti judicâsse, ut putaverint potius plurimos Conventus supprimendos, quam ut generalis executio illius Decreti impediretur.

Quam utile, imò necessarium pro conservatione Regularis Disciplinæ superius nominatum Concilii Tridentini Decretum crediderint Synodi Provinciales, vel inde patet quòd nullum pene hujusmodi Concilium post Concilium Tridentinum celebratum sit, in quo non specialiter illud Decretum innovatum, & ut executioni mandaretur, enixè mandatum fuerit.

§. 8.

Quid Synodus in præcitato Decreto intelligat per consuetas eleemosynas?

QUid Synodus Tridentina intellectum voluerit per *consuetas eleemosynas*, ex ipso textu sufficienter intelligi videtur: præmiserat enim Synodus quòd quædam Monasteria, etiam Ordinum Mendicantium, bona immobilia permitterentur possidere, quæ ità partim ex propriis viverent reditibus, partim ex eleemosynis; quædam verò quæ nulla immobilia possiderent, sed ex solis eleëmosynis victitarent; ac postmodum subjicit: " In omnibus prædictis Monasteriis » & domibus bona immobilia possidentibus vel non » possidentibus, is tantum numerus constituatur ac in » posterum conservetur, qui ex reditibus propriis Mo- » nasteriorum, vel ex *consuetis eleëmosynis* commodè » possit sustentari.

Voluit proinde Synodus, ut in præfigendo Religiosorum numero in Monasteriis Ordinum *Mendicantium* haberetur ratio *consuetarum eleëmosynarum* ex quibus Fratres illorum Ordinum vivere solent, sicuti Religiosi aliorum Ordinum ex propriis Monasterii reditibus: unde quia Canones de quibus §. 4. & Decretalis Bonifacii VIII. de Religiosis Ordinum Mendicantium non agunt, etiam nulla *consuetarum eleëmosynarum* in illis mentio occurrit. Ex quo patet quod Synodus *consuetas eleëmosynas* intellexerit *eleëmosynas* quas Fratres *Ordinum Mendicantium* à Fidelibus petere & accipere solent.

Quapropter Pius V. in Constitutione quæ incipit: Cura Pastoralis 8. in Bul. Rom. quam pro conservanda Monialium clausura promulgavit, dicit *consuetas eleëmosynas* ex quibus Moniales vivere debent, & quarum quantitate inspecta numerum recipiendarum statuendum decernit, per conversas aliquas quæ extra Monasterium degunt colligendas esse; vel si eo modo necessitatibus Monialium sufficienter succurri non possit, mandat ut ipsi Ordinarii aut Superiores earum provideant de aliis personis piis & Deo devotis, quæ *Fidelium eleëmosynas colligant*. Ex quo luce clarius est, quòd per *consuetas eleëmosynas* juxta quas numerus Monialium est præfigendus Pius V. intellexerit *eleëmosynas* quas ostiatim Sorores Ordinum Mendicantium petere solebant.

Rectè proinde notavit Joannes Wiggers *loco citato*, » quod nullam habeat probabilitatis speciem commen- » tarius ille, quem aliqui faciunt super verbis Conci- » lii, quòd, dum dicitur vel *ex consuetis eleëmosynis*, » ibi sub *consuetis eleëmosynis* comprehendantur *dotes*, » quas vocant, inferendas à Novitiis.

" Quomodo enim illæ sunt *eleëmosynæ*, ut rectè ad- » vertit dictus Auctor, quæ ad tam certam summam » solemni stipulatione seu pactione determinantur, & » quomodo illæ possunt dici *consueta eleemosynæ*, cum » per accidens & quasi extra ordinem accedant.

Deinde

Deinde si dotes inferendæ à Novitiis nomine *consuetarum eleëmosynarum* venirent, cum illæ communes esse possint etiam Monialibus Ordinum *non mendicantium*, debuisset Bonifacius VIII. in præallegata sua Constitutione, quemadmodum Synodus Tridentina, *consuetas eleëmosynas* expressisse.

Sola igitur ratio quare Synodus Tridentina *consuetas eleëmosynas* in Decreto suo expresserit, est quod non tantum in Monasteriis *Ordinum non Mendicantium*, sicuti Bonifacius VIII. sed etiam Ordinum *Mendicantium*, numerum præfixum voluerit; ac per consequens evidens est quod eas *eleëmosynas* intellectas voluerit, quæ Religiosis horum Ordinum particulares sunt.

Neque in contrarium facit Constitutio Clementis VIII. quæ incipit: *Nullus omnino*, in qua juxta mentem Concilii Tridentini mandat Pontifex, ut in unoquoque Conventu is numerus constituatur, qui ex reditibus illis propriis, vel ex communibus, consuetis, vel etiam singulorum eleëmosynis, *aliisque quibuscumque obventionibus in commune, ut præfertur, conferendis*, commodè possit sustentari. Nihil, inquam, in hac Constitutione vel in speciem occurrit, quòd arguat sub *consuetis eleëmosynis* ad mentem Concilii Trident. *dotes* esse comprehensas: evidens enim est quòd illis verbis, *aliisque quibuscumque obventionibus*, intelligat Pontifex illas species obventionum quas §. 2. suæ Constitutionis expresserat, ad quas se refert per verba: *ut præfertur, in communi conferendis:* inter illas verò obventionum species ibidem expressas nec apparenter de illa obventione, quæ fit per *dotis receptionem* mentio occurrit; qui igitur ex præfata Constitutione elicit quod Concilium Trident. sub *consuetis eleëmosynis* dotes comprehenderit, ad præcedentia attendisse non videtur.

§. 9.

Probatur quod cum præcitato Decreto Concilii Tridentini non consistat exactio pecuniæ à volentibus ingredi Religionem, quando proventus Monasterii non sufficiunt ut plures alere possint.

QUod Synodus Tridentina per sæpe dictum Decretum omnem pecuniæ exactionem, etiam titulo *insufficientiæ* excluserit, probari potest tum ex iis quæ §. 4. adducta sunt, ut ostenderetur quòd Canones ibidem allegati omnem similem exactionem excluserint, tum vel etiam hoc unico dilemmate evinci potest: vel enim Monasterium supponitur *sufficiens*, ut vel ex propriis reditibus, vel consuetis eleëmosynis (has intelligendo prout ex mente Concilii intelligendas esse §. præcedenti ostendi) supplicantem alere valeat; vel est *insufficiens*: si prius, evidens est quòd nihil à supplicante titulo *insufficientiæ* prætendi queat: si posterius, jam admissioni supplicantis obstat prædictum Concilii Decretum quo præcipitur: " Ut in Monasteriis Virorum ac Mulierum is tantùm numerus constituatur, ac in posterum conservetur, qui vel ex reditibus propriis Monasteriorum, vel ex consuetis eleëmosynis commodè possit sustentari.

Hisce rationibus si addamus ea, quæ in conformitatem dicti Decreti Concilii Trid. in Synodis particularibus pro executione illius Concilii celebratis sancita sunt, facilius credes quod cum prænominato Decreto non consistat exactio pecuniæ à volentibus ingredi Religionem, etiam dum Monasterium est *insufficiens* ut plures alere possit.

Biennio post absolutam Tridentinam Synodum pro ejusdem executione indicta Synodus Provincialis Cameracensis decrevit *Tit. De Monast. cap.* 12. " Quandoquidem raro admodum terminentur fine bono, quæ malo inchoantur principio: abesse omninò vult Sancta Synodus à Religionis ingressu labem, etiamque speciem detestabilis Simoniæ. Quocirca præcipit seriò *sacros Canones insecuta*, ne Monachi vel Moniales aliquem vel aliquam ad Professionem recipiant mediante alicujus pecuniæ, aut muneris pacto: *ne ea quidem ex causa, quod plures alere non possint sine aliquo subsidio:* cùm Tridentina Synodus *cap.* 3. de Regularibus apertè velit ne plures recipiantur in Monasterium, quam ex propriis Monasteriorum reditibus vel ex consuetis eleëmosynis commodè ali possint.

Præcipit hæc Synodus ne Monachi vel Moniales aliquem vel aliquam ad Professionem recipiant mediante alicujus pecuniæ vel muneris pacto: ne ea quidem ex causa quòd plures alere non possint sine aliquo subsidio, id est, titulo *veræ insufficientiæ*, cum Tridentina Synodus, &c. Ex quo facilè videre est quòd hujus Synodi Patres non dubitaverint quin per prædictum Concilii Trid. Decretum exclusa esset omnis pecuniæ exactio; etiam dum Monasterium plures ad Religionem sine aliquo temporali subsidio recipere non posset.

Quandoquidem huic Provinciali Concilio interfuerint Franciscus Richardotus S. T. D. Ordinis Eremitarum S. Augustini Episcopus Attrebatensis, Antonius Havetius S. T. D. Ordinis S. Dominici Episcopus Namurcensis, Michael Baïus, & Joannes Hesselius Doctores Theologi Lovanienses, qui Concilio Tridentino astiterant eo tempore, quo sæpe nominatum Decretum fuit conceptum & promulgatum; facilè quisque intelligit quantum auctoritatis pro asserendo genuino Concilii Trident. intellectu hoc Concilium Provinciale habere debeat. Insuper Gandensium Antistitem Cornelium Jansenium, qui unà cum prænominatis Theologis à Philippo II. Hispaniarum Rege ad Synodum Trident. (ut ex historia ejusdem Concilii constat) ablegatus, Patribus dictæ Synodi in formandis Decretis tamquam Theologus adstitit, tametsi huic Provinciali Concilio interfuisse non constet; Diœcesanæ tamen Synodo anno 1567. celebratæ, in qua omnia dicti Concilii Provincialis Decreta confirmata fuerunt, illum interfuisse, si opus sit, probare possum.

Synodo huic Provinciali consonat ejusdem Provinciæ Synodus Diœcesana Audomarensis; quæ postquam præcepisset omnibus Monasteriorum Superioribus, ut omnia quæ in Conciliis Tridentino & Cameracensi de Monasteriorum reformatione & ad Regularem observantiam reductione sancita sunt, executioni mandent, subjungit: " Porrò quò commodiùs & rectiùs id fiat ut ea quæ in mox nominatis Conciliis decreta sunt, in executionem veniant, statuimus quædam eorum hîc clariùs repetenda, quædam etiam addenda. Absit itaque *imprimis* ut Religionis ingressus irreligioso Simoniæ crimine maculetur. Nihil ergo *quovis prætextu*, etiam *paupertatis*, à cupientibus Religionem ingredi exigatur." An. 1583. *tit.* 17. *cap.* 2.

Mentem Concilii Trident. non minùs apertè aperuerunt Patres Concilii Remensis in Decreto, quod *tit. De Simoniac.* §. 10. contra Simoniacas in receptione ad Religionem exactiones promulgârunt: " Qui pro Religionis seu Monasterii ingressu aliquid extorserit, Simoniacus esse censeatur. Nam licet opes Monasterii sint adeò tenues, ut vix ingredientem alere queant, cumque oporteat aliquando pro alimentis & vestibus aliquid Monasterio conferre, tutâ conscientiâ, modò id fiat ante votorum emissionem: *tamen ut deinceps omnis nequitiæ amputetur occasio*, SYNODI TRIDENTINÆ DECRETIS ADMONITI, statuimus ne deinceps in quibuscumque Monasteriis major numerus Monachorum vel Monialium admittatur, quàm qui ex propriis reditibus Monasterii vel eleemosynis assuetis educari queat.

Supponit prænominata Synodus opes Monasterii adeò tenues, ut vix ingredientem alere queant, cumque oporteat ob Monasterii penuriam aliquando pro ali-

alimentis & vestibus aliquid Monasterio conferre tutâ conscientiâ, modò id fiat ante votorum emissionem; tamen ut deinceps, inquiunt illius Synodi Patres, omnis nequitiæ amputetur occasio, *Synodi Tridentinæ Decretis admoniti* statuimus, ne deinceps, &c. ex quibus manifestum est hujus Synodi Prælatos nec dubitasse, quin mens Concilii Tridentini fuerit omnem prorsus exactionem pecuniæ, etiam illam, quæ fit *veræ paupertatis* titulo excludere.

Quantæ verò auctoritatis pro assequendo genuino Concilii Tridentini sensu esse debeat dictum Concilii Remensis Decretum, vel ex solo diplomate Apostolico super confirmatione Concilii quod hîc subjicimus, quisque intelliget.

Gregorius P. XIII. *Dilecto Filio nostro Ludovico S. R. E. Presbytero Cardinali Guisiæ nuncupato.*

" Dilecte Fili noster, salutem & Apostolicam benedictionem. Mandavimus Decreta Synodi Provincialis Archiepiscopatûs tui, quæ ad nos misisti per venerabiles Fratres nostros Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, super dubiis in materia Concilii Tridentini occurrentibus deputatos diligenter cognosci, atque, *ubi opus esset, emendari.* Remittimus *nunc tibi eum librum emendatum.* Facies ut quæ piè prudenterque decreta atque emendata sunt, quam diligentissimè serventur: hæc enim reliqua pars est curæ tuæ, sine qua omnis hactenus labor frustra susceptus est: Speramus id te pari studio & diligentia curaturum esse. Datum Romæ apud Sanctum Marcum, sub annulo piscatoris, die 30. Julii 1584. Pontificatûs nostri anno decimo tertio.

Ex diplomate Pontificio habemus quod dicta Synodus mentem Concilii Tridentini eo quo dictum est modo interpretando, ex sententia Cardinalium super dubiis in materia Concilii Tridentini deputatorum ac ipsius Pontificis, à vero sensu generalis illius Concilii non aberraverit.

Similiter Synodus Aquileiensis anno 1596. habita, & auctoritate Pontificia approbata, non obscurè prædictum Concilii Tridentini sensum *tit.* 19. adstruit, dum statuit: " Ut Episcopi in sibi subjectis ordinariâ, in aliis Apostolicâ auctoritate, sibi Pontificiâ Constitutione attributâ, adhibitis Superioribus Regularibus præstituant numerum Monialium, quæ in Monasterio ali possint. Si plures sint, quam ali commodè possint, decedentibus aliquibus non sufficiatur alia, nisi redigatur numerus eò, ut adæquatis facultatibus possit sustentari: quod districtè præcipimus observandum; ne premat egestas, & rei necessariæ inopiâ pereant omnia. Interim verò curetur, ut ipsis Monialibus, vel ipsarum industria publicis, & privatis eleemosynis subveniatur, dispositis etiam per Ecclesias capsulis, in quas charitatis subsidia conferantur.

Si illius Synodi Patres credidissent quòd ultra præfixum numerum aliquæ cum dote competente recipi potuissent, ut quid adeo districtè prohibuissent receptionem supernumerariæ, *ne premat egestas, & rei necessariæ inopia pereant omnia*; cùm omnibus incommodis quæ ex receptione supernumerariæ timebantur, facilè per dotis conventionem occurri potuisset?

Insuper ex finalibus dicti Decreti verbis apertè colligimus quas eleemosynas, per quas Monialium penuriæ succurratur, hæc Synodus intellexerit.

Præfata hæc Conciliorum Decreta si quis sine præoccupatione expenderit, plus quàm sufficientia arbitror, ut omnem de Concilii Tridentini mente ambiguitatem tollant.

§. 10.

Proponitur sententia Joannis Hesselii de Simonia circa ingressum Religionis.

Joannes Hesselius, quem sententia ipsius Concilii latere non poterat, utpote recenter ex eodem Concilio Tridentino reducem, in suo super Decalogum Commentario *cap.* 211. *De Vitio Simoniæ*, ità disserit: " Est Simonia venditio vel emptio rei spiritualis, vel alicujus temporalis, quod spirituali annexum est: & mediante re temporali transfertur in alterum. Quisquis enim horum alterum vendiderit, neutrum invenditum dereliquit. Ut ex. gr. Præbenda in Monasterio, vel ipsum Beneficium nemini datur, nisi recipiatur in Fratrem Monasterii: & nisi conferatur ei jus faciendi officium Beneficii. Qui ergo vult vendere victum Religioso futuro & beneficium, vendit spirituale jus officiandi in beneficio, aut Monasterio. Multis modis Sancti Patres conati sunt hoc grande peccatum Simoniæ extirpare, imitantes Sanctum Petrum, qui Simonem Magum rejecit offerentem pecuniam cum hac maledictione: *pecunia tua tecum sit in perditionem.* Sed propter inexplicabilem avaritiam contempserunt homines Sanctorum Patrum conatus. Et quia fragilis sexus femineus est valde timidus, semper sibi timet de futura necessaria; ideo (sicut testatur Synodus Lateranen.) plerasque Moniales usque adeò labes Simoniæ infecit, ut *paupertatis* prætextu nullas velint recipere Sorores, nisi dato aliquo. *Proinde* novissimè in Tridentina Synodo constitutum est, ut is tantum numerus in singulis Monasteriis constituatur, qui ex consuetis reditibus & eleëmosynis potest commodè sustentari.

Ex his manifestum est quod judicio Hesselii, qui tempore formati Decreti Tridentino Concilio interfuit, mens Concilii Tridentini fuerit, omnem planè prætextum exigendi pecunias à recipiendis ad Religionem excludere.

§. 11.

Judicium Doctorum Lovaniensium super quæstione: Num liceat pacisci de certa pecuniæ summa sustentationi admittendi necessaria, quando Monasterii proventus non sufficiunt ut admittendum sustentent.

CASUS.

" Monasterium FF. Ordinis Canonicorum Regularium S. Augustini, à Saswallone Castellano Insulensi ab annis plusquam sexcentis in Belgio fundatum & dotatum, ad eas hoc tempore est redactum angustias ob diuturna bellorum incommoda, & debita inde contracta; ut neque Religiosi hactenus Professi ob paucitatem ad Chori aliaque Monasterii onera sustinenda, neque ejusdem Monasterii proventus ob tenuitatem ad plures Religiosos debitè alendos sufficiant.

» Quæritur an Reverendus Abbas non possit, tutâ conscientia, admittere adolescentes aliquos primò ad novitiatum, ac deinde ad professionem cum pacto de persolvendâ certâ pecuniæ summâ admittendorum sustentationi necessariâ.

RESOLUTIO.

» Æquissimum esse ut Monasteria antiqua per Fundatores suos sic primitus dotata, pro alendo competenti numero Religiosorum ad Chori, aliaque Monasterii munia sufficerent; omni meliori modo & viâ licitis juventur, quibus numerus pro Monasterii officiis requisitis sustineri possit, rei evidentia loquitur.

» Hinc cum Monasterium, de quo casus proponitur,

» tur, ab initio sui debitè dotatum fuerit, sed per temporum miserias eo jam redactum asseratur, *ut neque Religiosi hactenus professi ob paucitatem, ad Chori, aliaque Monasterii onera sustinenda, neque ejusdem Monasterii proventus ob tenuitatem ad plures Religiosos debitè alendos sufficiant:* Rationi consonum, est ut Superiores ejusdem de modo prospiciant, quo huic suæ necessitati provideant.

» Et quidem ubi alius modus conveniens suppeteret ad necessitati Monasterii succurrendum, aliter quàm per exactionem summæ pecuniariæ ab admittendis pro sustentatione, is certè usurpandus foret, & à pecuniæ summa exigenda abstinendum.

» Eo magis quod plures Ecclesiæ Canones, Conciliorum Decreta, si sepositis glossematibus prout jacent ponderentur, revera videantur voluisse generaliter inhibere omnem pactionem pecuniarum circa Religionis ingressum, & ad illam admittendos.

» Et inter alios hunc sensum omnino ingerit Capit. *Quoniam Simoniaca tabes lib.* 5. *Decret. tit.* 3. Nam, ut bene observat Joannes Wiggers *Tract.* 7. de Justitia *cap.* 4. *dub.* 10. *num.* 54. de mente illius capituli discurrens, *videtur simpliciter generalis prohibitio ex prohibentis intentione, ut sic tollatur occasio illius falsi prætextus* (paupertatis) *& inextirpabilis Simoniæ quæ in istis exactionibus ordinariè committitur: quia vel fingitur paupertas quæ vera non est, vel plus exigitur quam ad supplicantis personæ sustentationem requiritur, atque ita voluit Pontifex ponere securim ad radicem & prohibendo absolutè omnem exactionem, præscindere omnem occasionem.* Legantur quæ ibidem subjungit *num.* 56. & 57. quibus abusus aliquos persequitur, ex ejusmodi exactionibus pullulantes.

» Eodem collimat Concilium Tridentinum *Sess.* 25. *cap.* 3. *De Regul.* dum ibi statuit, ut is tantum numerus Religiosorum tam virorum, quàm mulierum in quolibet Monasterio constituatur, qui commodè ex redditibus Monasterii & consuetis eleëmosynis ali possit.

» Etsi enim non desint authores qui Canonum, & Conciliorum super hac re Decreta eo trahere conantur, ut de solis Monasteriis opulentis loquantur, non etiam de inopibus, horum tamen expositiones contortas esse, dubio citato probat idem Wiggers.

» Et porrò vehementius persuadent plurium Conciliorum Provincialium Decreta tum anteriora, tum posteriora Tridentino, ut inter cætera Concilii Trevirensis de anno 1549. *tit.* De Religiosis Monachis, & Monialibus, ita inquientis: *Gratis singuli ad professionem recipiantur nullo accepto pretio, nec ulla facta conventione, & ne sub prætextu paupertatis pallientur, districtè inhibemus.*

» Rhemensis quoque de anno 1583. *cap.* De Simoniacis & fiduciariis *num.* 10. sic ordinantis: *Qui pro Religionis seu Monasterii ingressu aliquid extorserit, Simoniacus esse censeatur; nam licet opes Monasterii sint adeò tenues, ut vix ingredientem alere queant, cumque oporteat aliquando pro alimentis & vestibus aliquid Monasterio conferre, tuta conscientiâ, modo id non fiat ante votorum emissionem; tamen ut deinceps omnis nequitiæ amputetur occasio Synodi Tridentinæ Decretis adhærentes, statuimus ne deinceps in quibuscumque Monasteriis major Monachorum vel Monialium numerus admittatur; quàm qui ex propriis reditibus Monasterii vel eleëmosynis assuetis educari queat.*

» Aquileensis etiam de anno 1596. *cap.* De Monialibus ita statuentis: *Episcopi cum Superioribus Regularibus præstituant numerum Monialium, quæ in Monasterio ali possunt. Si plures sunt, quam ali commodè possint, decedentibus aliis non sufficiatur alia, nisi redigatur numerus eò ut adæquatis facultatibus possit sustentari; quod districtè præcipimus observandum ne premat egestas, & rei necessariæ inopia pereant omnia.*

» Horum incommodorum exiguum suberat periculum, si licebat cum ingredientibus pacisci de dote inferendâ.

» Denique ut pateat quæ olim fuerit sententia Antistitum Belgii nostri, prædictis accedat Conc. Cameracense de anno 1565. quod *tit.* De Monasteriis virorum & mulierum *cap.* 12. sic decrevit: *Quandoquidem rarò admodum terminantur bono fine, quæ malo inchoantur principio, abesse omnino vult Sancta Synodus à Religionis ingressu labem, etiamque speciem detestabilis Simoniæ: quocirca præcipit serio* SACROS CANONES *insecuta, ne Monachi vel Moniales aliquem ad professionem recipiant, mediante alicujus pecuniæ aut muneris pacto, nec ea quidem ex causa quòd plures alere non possint sine aliquo subsidio; Cùm Tridentina Synodus cap.* 3. *De Regularibus apertè velit, ne plures recipiantur in Monasterium, quam ex proprii Monasterii reditibus, vel ex consuetis eleëmosynis commodè ali possint.*

» Alia item Synodus Cameracensis prævié anno 1550. *tit.* 5. Decretum sequens ediderat: *Ut omnis cesset Simoniaca labes aut suspicio, gratis singuli ad professionem recipiantur, nullo accepto pretio, nec aliqua factâ conventione.*

» Quibus aliisque ritè perpensis tutum non judicamus quod R. D. Abbas Monasterii F. propria seu privatâ sua authoritate pactum ineat cum admittendis post hac ad suum Monasterium de persolvendâ certâ pecuniæ summa, aut alio æquivalenti, quantumvis credat eandem eorum sustentationi necessariam.

» Nec D. Abbatem securum reddere valet consuetudo, quæ à quibusdam in contrarium obtenditur; quia non est universalis; & sic ubi sit, non est attendenda, ubi adeo enixa est adversus præfatas exactiones Pontificum voluntas, & tam seria, sollicita, & expressa, totiesque repetita Canonum prohibitio, prout est in præsenti materia.

» Ne tamen Monasterium de quo agitur omni remedio destituatur, sed quantum fieri potest de convenienti modo succursus ei provideatur, addimus; dum Monasterium ad tantam inopiam redactum est, ut media requisito numero alendo non sint, posset legitimâ authoritate interveniente postulari ab ingredientibus quantum necessarium est pro supplemento alimentationis eorumdem, quandiu in Religione vixerint.

» Quare ut Sacris Canonibus, ac Summorum Pontificum menti satisfiat, ut quoque caveatur manutenendæ Ecclesiasticæ disciplinæ, & tollendis, ac præfocandis variis abusibus falsorum prætextuum Simoniæ palliandæ deservientium; interponenda foret authoritas illorum Superiorum, ad quos pertinet statuere numerum de quo in Concilio Tridentino, & quorum est attendere ut Monasterii bona non impendantur ad usus non necessarios.

» Insuper arctari nequeunt admittendi ad pendendum Monasterio reditum perpetuum, cum ita Monasterium non nudæ suæ indemnitati consuleret, nec merè admittendi alimentationi provideret; ast lucrum potiùs captaret, quod nec probandum, nec à justis secularium obmurmurationibus liberum.

» Sed petenda dumtaxat pensio temporalis, & vitalitia quæ duratura non sit, nisi pro tempore quo Monasterium gravaretur sustentandâ istâ personâ. Nec amplior peti potest quàm quæ omnibus pensatis, necessaria reputatur pro admittendi alimentatione. Ità resolutum Lovanii, salvo meliore, die 27. Octobris 1671. & signârunt Eximii Domini,

GERARDUS VAN WERM,
ANDREAS LAURENT,
FRANCISCUS VAN VIANEN,
JOANNES RECHT,
HENRICUS SCAILLE.

§. 12.

Ex praxi stipulandi dotem à recipiendis ad statum Religiosum plurima nata sunt oriri incommoda.

PEr exactiones rerum temporalium à recipiendis ad Religionem *decori Ecclesiasticæ & immaculatæ Religionis detrahitur, & in multorum mentibus fidelium scandalum generatur*, ait Urbanus V. in præallegata Extravag. *Sanè ne in vinea.* Haud enim facilè conventiones seu contractus super dotibus cum recipiendis aut eorum parentibus ineuntur, quin Religiosi apud seculares avaritiæ, aut saltem nimii erga res temporales affectûs notam incurrant; ex quo contingat ut minus illis afficiantur, imò sanctam Religionem despicere incipiant. Deinde seculares videntes Religiosos qui specialiter paupertatem ac rerum terrenarum contemptum profitentur, tantopere res illas temporales appetere, ut propter eas conquirendas in ipsa ad Religionem receptione non sine aliqua saltem Simoniæ nota contractus atque conventiones, imò mercimoniam quamdam exerceant; indubiè sæpius scandalizantur, seu eorum exemplo in avaritiam, aut saltem nimium erga res temporales affectum incidunt.

Cum verò Monasterii paupertas sæpius secularibus non innotescat, vel verè subesse non credatur; etiam solo titulo vitandi scandali ab hujusmodi exactionibus & contractibus esset abstinendum, tametsi aliunde prohibitæ non essent, ut jam pridem rectè observavit Dionysius Carthus. qui inter alia argumenta quibus probare contendit abstinendum esse ab omni pactione rei temporalis in admissione ad Religionem, etiam dum Monasterium est *insufficiens*, quinto loco argumentum à necessitate vitandi scandali petitum proponit *Lib. 1. De Sim. art. 6.* " Quia (ut ait Sanctism. Doctor Hieronymus) quidquid vitari potest salvâ triplici veritate (videlicet veritate doctrinæ, vitæ, justitiæ) est vitandum, ne scandalizentur pusilli seu imperfecti. Cùm ergo jam experientia longè lateque doceat, imò & evidentissimè manifestet quòd exactio ista non solum mediocriter, sed etiam enormiter scandalizet & pusillos & quasi innumerabiles seculares, qui istâ occasione Religionem sanctam contemnunt, Religiosisque detrahunt, & cupiditates, aliasque culpas suas mortales excusant, aut parvipendunt, atque in varia inconvenientia dilabuntur. Hinc sequitur quòd exactio ista omnifariè sit vitanda, etiam quamvis possit modo aliquo excusari, & in se licita perhiberi. Nempe si Claustrales seu Religiosi verè sunt pauperes, & indispositi ad recipiendum plures personas, possunt absque læsione triplicis veritatis prætactæ, personas recipi postulantes refutare, & omne pactum de dando aliquid prorsus cavere: imò valde exemplariter meritoriè ac honestissimè possunt hoc facere: neque per hoc præcluditur aliis via salutis sed potiùs providetur, ne ipsi periculosè recipiantur.

Nec tantùm homines seculares ex contractibus illis qui titulo *paupertatis* ineuntur scandalum accipiunt; sed etiam non raró & alii Religiosi, quia dum Monasteria verè *insufficientia* dotes exigunt, contingit, quod Monasteria etiam satis dotata, ut etiam notat Joannes Wiggers, idem imitentur, etiamsi possint quoque numerum longè majorem quam habeant commode alere. *Tract. 7. De Jure & Just. cap. 4. dub.* 10. *num.* 57.

Secundò, teste eodem Urbano V. per prædictas exactiones contingit, *ut quamplures tam exeratione hujusmodi criminis, quam expensarum onere à Sacra Religionis proposito retrahantur.*

Ad quæ Pontificis verba rursus reflectens Dionysius Carthusianus: Nec dubium (inquit *lib. 2. De Simon. art. 2.*) " quin exactio, pactio, seu temporalium exhibitio ita gravat & à Religione impedit pauperes, dum fit pro *sustentaculo* vitæ ipsorum, sicut si fiat pro exhibitione spiritualium. Et proh dolor! (exclamat idem Doctor) quam multæ bonæ *pauperculæ* quotidie clamant, conqueruntur & dicunt se esse paratas ad Religionis & vitæ reclusæ ingressum, sed non posse acquirere locum, eò quòd jam undique temporalia exigantur. Similiter quædam puellæ, & feminæ divites, Deum timentes, Religionemque ingredi cupientes, paratæ quoque ad comportandum pro se sufficientiam temporalem, ex consideratione usitatæ exactionis & pactionis Religiosarum quarumdam, retrahuntur ab ingressu ad eas.

Ex hac pauperum, aliarumque, quæ pactiones illas de Simonia ut minùs suspectas execrantur, exclusione, ulteriùs natum est evenire quod magis idoneæ, & quæ verè habent Religionis spiritum, vel ob paupertatem ad Monasterium non admittantur, vel Simoniacæ pravitatis horrore à talibus Monasteriis retrahantur; quo tandem fit ut minus idoneæ verum spiritum Religionis non habentes, nec divinitus ad statum illum vocatæ, admittantur cum totalis eversionis Regularis disciplinæ periculo: Quia experientia docet (inquiunt Patres Synodi Burdigalensis anno 1583. *tit.* 25.) disciplinam Religiosam eorum vitio ex parte collapsam esse, qui in Religiosas familias intrusi, aut aliâ quavis ratione humanâ inducti, potius quam à Spiritu sancto vocati fuerunt.

Qui hæc incommoda quæ pene infallibiliter praxim illam stipulandi dotem in admissione ad Religionem consequuntur, attentius expenderit, non difficulter, ut credo, videbit quam meritò Synodus Trid. decreverit, ut in Monasteriis is tantùm numerus constituatur ac in posterum conservetur, qui vel ex reditibus propriis Monasteriorum, vel ex consuetis eleëmosynis commodè possit sustentari, ut perniciosam illam praxim quæ titulo *paupertatis* invalescere ac foveri solet, radicitus evelleret.

Neque movit Synodum quod nonnumquam per hoc contingere posset, ut pauciores ad Monasteria recipi possent: nec enim ignorabat quod incommoda, quæ ex diminutione numeri ad Monasterium recipiendorum nata sunt oriri, æquiparari nequeant incommodis ex prædicta praxi orituris. Quinimo sciebat verissimum esse, quòd " sancta & Religiosa paucorum Congregatio (ut loquitur mox citata Synodus Burdigalensis) quantumvis magnâ ineptorum hominum multitudine, Deo & hominibus acceptior est, & Ecclesiæ utilior.

Denique qui praxim hanc tot malorum matrem zelo, ut apparet, multiplicandi Ordines Religiosos, propugnant, attendant quid de Ordinum Religiosorum multiplicatione dicat Cardinalis Bellarminus: "S. Benedicti, & S. Dominici, & S. Francisci, & omnium aliorum Sanctorum, qui Religiosos Ordines instituerunt, filii & Nepotes per multos annos ita sanctè, piè, perfectèque vixerunt, ut vel omnes, vel eorum pars maxima insigni sanctitate floruerint. Postea tamen multiplicari cœperunt Regulares sine numero, & multi non à Deo vocati ad statum perfectionis, sed aliis rationibus adducti, Monasteria repleverunt: & impletum est illud Isaiæ: *multiplicasti gentem, non magnificasti lætitiam.* Inde nata sunt scandala gravia & multiplicia, omnibus nota, quæ materiam uberem præbent columbæ gemendi & plangendi relaxationem, ne dicam corruptionem Ordinum Religiosorum." *Lib. 2. De gemitu Columbæ cap. 6.*

§. 13.

§. 13.

Ex dictis sequitur quod Superintendentes personis Religionem ingressuris aut professuris meritò solicitè inquirant, num in Monasterio, quod hujusmodi personæ ingredi meditantur, sæpè dictæ exactiones non frequententur.

" LIbertati professionis Virginum Deo dicandarum » prospiciens sancta Synodus Tridentina, statuit » atque decernit, ut si puella, quæ habitum Regularem suscipere voluerit, major duodecim annis sit, » non ante eum suscipiat, nec postea ipsa vel alia professionem emittat, quam exploraverit Episcopus, » vel eo absente vel impedito ejus Vicarius, aut aliquis eorum sumptibus ab eis deputatus, Virginis » voluntatem diligenter, an coacta, an seducta sit, an » sciat quid agat. Et si voluntas ejus pia ac libera cognita fuerit, habueritque conditiones requisitas juxta Monasterii illius & Ordinis Regulam, nec non » *Monasterium fuerit idoneum*, liberè ei profiteri liceat." *Sess.* 25. *cap.* 17. *De Regular.*

Ex finalibus hujus Decreti verbis intelligimus, quod Episcopus ejusque Deputatus explorare debeant, non tantum num libera sit puellæ professuræ voluntas; sed insuper an habuerit conditiones requisitas juxta Monasterii illius & Ordinis Regulam, nec non Monasterium fuerit idoneum. Quin hæc omnia investigandi obligatio Episcopo ejusve Vicario ex præscripto Concilii Tridentini incumbat, S. Carolum Borromæum non dubitâsse, constat ex eis quæ in prima Provinciali Synodo *parte* 3. *tit. De Monial. cap.* 6. pro executione jam nominati Decreti Concilii Tridentini statuit. Præfecta Monasterio, inquit, " triginta ante diebus » Episcopo significet, quo tempore Novitia professura sit; ut vel ipse, vel si is abest, impediturve, alius, » cui ille id negotii dederit, Novitiæ voluntatem cognoscat, perspiciatque an ejusmodi conditionibus sit, » quas Monasterii illius & Ordinis Regula postulat: » an *item Monasterium idoneum.* Et denique demonstret, quam gravis ea res sit, quamve multas res » tria illa Religionis vota requirant: ut ea antequam » ad professionem recipiatur, vinculi vim intelligat, » quo se obstringi vult.

Si igitur Episcopus explorare jubetur num *Monasterium sit idoneum*, ut in eo filia habitum susceptura aut professura securè salutem suam operari, & ad perfectionem vitæ Christianæ pervenire queat, quis dubitat quin meritò inquirat num exactiones & pactiones Simoniacæ in Monasterio non frequententur; ne forsitan & hujus filiæ receptio aut professio labe Simoniacâ inficiatur; quâ semel vitiatæ timendum ne reliqua malè succedant: quandoquidem ut bene advertit Synodus Cameracensis de hoc vitio Simoniæ disserens, *rarò admodum terminantur fine bono, quæ malo inchoantur principio.*

Deinde si teste Fagnano supra *parte* 1. *cap.* 1. §. 14. sacra Congregatio Cardinalium in pluribus Monasteriis Monialium, in quibus ex relatione Episcoporum intellexerat non servari vitam communem, inhibuerit receptionem puellarum ad Professionem, periculosum existimans profiteri in Monasterio, in quo Moniales omnes essent proprietariæ; quomodo non similiter meritò existimabit Episcopus admodum periculosum consentire, ut puella profiteatur in Monasterio, in quo exactiones illæ Simoniacæ, tam enixè per Ecclesiam reprobatæ, cum tanta malorum sequela, imò, ut supra vidimus, totius disciplinæ regularis eversione frequentantur. Quomodò Monasterium illud judicabit saluti puellæ idoneum, in quo plures forsan per aurum & argentum, quam per virtutum merita & vocationem Spiritûs Sancti introierunt.

Ulterius, ex eis quæ præcedenti §. dicta sunt consectarium est, quod non tantum Episcopi, eorumve ad examen puellarum Commissarii, soliciti esse debeant, num in Monasteriis Simoniacæ pactiones non ineantur; sed & alii animarum directores, aut quibus personarum Religionis amplexum meditantium cura incumbit, meritò vereantur personas solicitudini & regimini suo commissas Monasteriis illis concredere, in quibus Simoniacæ illæ, & Sacris Canonibus adeò contrariæ stipulationes, tantorum malorum scaturigines, invaluerunt: exemplo S. Edmundi Archiepiscopi Cantuariensis, in cujus vita apud Surium 16. *Novemb. cap.* 7. leguntur sequentia: " Pia mater ejus cùm esset » è vita decessura, commendârat ei fratrem ejus Robertum, & sorores, ut tamquam major natu illorum » curam susciperet. Hæc res ei aliquandiu ab externis » occupationibus magnas molestias attulit: Admonuerat eum mater, ut sororum pudicitiæ consuleret: » quæ cum essent speciosæ admodum, multis periculis » expositæ videbantur: quamquam maternis & sermonibus & exemplis confirmatæ cæteris fortiores erant. » De iis in quodam Virginum Monasterio collocandis » agere volebat Edmundus cum ejus Monasterii sororibus; *Sed illæ negabant, nisi certa numerata pecunia, se illas in suum consortium admissuras. Ille veritus hoc ad labem Simoniacam pertinere*, recessit ab » eis: & cum aliud nil suppeteret, ad Deum deprecandum se contulit, sorores hortans, ut idem ipsæ » quoque facerent. Oratum est igitur: nec despexit » Altissimus humilium preces. Innotuit enim Edmundo, in quodam paupere Monasterio fœminarum, » Monasticam Religionem egregiè florere, & arctissimè conservari. Illic ergo Edmundus sorores suas degere peroptans, cum loci Præfecta sive Priorissa de » ea re colloqui voluit. Sed ea, licet ei ignotus esset, » illius sermonem antevertit, suoque eum nomine appellans: *De sororibus tuis*, inquit, *Edmunde, non est » quod mihi quidquam indices. Ego enim Domino revelante jam scio, quid velis. Si illæ ad nos venerint, repulsam apud nos haudquaquam patientur.* His verbis mirificè exhilaratus Edmundus totum curarum » pondus, quod à sororibus ei incubuerat, in Priorissæ » manus deposuit, sorores suas illi commendans: atque ita domesticis absolutus curis, Parisios rediit, » liberalium disciplinarum cursum confecturus.

Circa prædictum S. Edmundi exemplum notandum, id contigisse circa tempora Innocentii III. quando in plerisque Monialium Monasteriis exactiones illæ, teste Concilio Lateranensi sub dicto Pontifice celebrato, frequentabantur: dum itidem adeo frequentes essent in Religiosorum Monasteriis, ut Archiepiscopus Cantuariensis prædicti Edmundi prædecessor ambigeret, num ob multitudinem peccantium aliquid de Canonica severitate non foret relaxandum, ut ex responso Innocentii III. in *Cap.* 30. *h. De Simon.* constat. Ex quo ulteriùs intelligimus, quòd S. Edmundus veritus ne similes exactiones & stipulationes, nonobstante consuetudine & multitudine eas ineuntium, ad Simoniacam labem pertinerent, potiùs à Monasterio illo cum Sororibus suis recedendum putârit, quam periculo Simoniacæ pravitatis se & Sorores suas exponere.

§. 14.

Deteguntur radices prædictarum exactionum.

IN hac secunda Dissertationis parte hactenus tot Conciliorum ac Pontificum Decretis ostendi, vetitum esse quocumque titulo aliquid ab ingredientibus Monasterium exigere, ut non verear dicere cum Gratiano nostro *caus.* 1. *q.* 2. *in fin.* " Multorum au» ctoritatibus luce clariùs constat, quòd ab ingressuris » Monasterium non licet pecuniam exigere, ne & ille » qui exigit, & ille qui solvit, Simoniæ crimen incurrat.

Ostendi insuper §. 11. hujus capitis, quàm perniciosi

ciosi sint effectus praxeos exigendi dotem ab ingredientibus. Restat nunc ut exactionum illarum radices detegantur, quo faciliùs radicibus earum detectis evelli queant.

Tres sunt ordinariæ earum exactionum radices. Prima quidem, appetentia rerum temporalium ultra necessitatem, sive quòd victui necessariis non sint contenti, sed divites fieri desiderent.

Quàm verò hæc divitiarum appetentia periculosa & vitiosa sit, exprimit Apostolus, dum ait 1. *ad Timoth. 6. v. 10.* ***Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas.***

Deinde si universis inclamet Propheta Isaias *cap. 5. v. 8.* ***Væ qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis, usque ad terminum loci:*** quantò magis timere debent Religiosi, qui specialiter paupertatem ac rerum temporalium contemptum profitentur, earum abundantiam appetere.

Qua de causa Religiosorum Patres vero Religionis Spiritu repleti admodum solicitè filiis suis inculcârunt, ne rebus temporalibus augendis incumberent, ut pluribus ostendit Dominus Abbas Trappensis *parte 2. cap. 21. q. 7.* in libro De Sanctitate & Officiis vitæ Monasticæ nuper edito.

Ulteriùs qui dotes in receptione ad vitam Religiosam exigunt, ut Monasterio divitias acquirant, expendant quòd quò major Monasterio obtingit rerum temporalium abundantia, tantò difficilior reddatur Religiosorum salus: imprimis quia generaliter divitiarum possessio tanta secum trahit salutis impedimenta, ut ea propter exclamaverit ipsa Veritas *Lucæ 18. vers. 24. 25.* ***Quam difficilè qui pecunias habent, in Regnum Dei introibunt, faciliùs est enim camelum per foramen acûs transire, quàm divitem intrare in Regnum Dei.*** Videri potest §. *6. cap. 3. p. 1.* & §. *2. c. 1. p. 2.*

Singulariter tamen vitæ Religiosæ ritè instituendæ, & disciplinæ Regulari conservandæ contraria est rerum temporalium abundantia. Ipsi enim Religiosi secundùm vitæ suæ professionem non tantùm tenentur omnem omnino rerum proprietatem in particulari abdicare; sed insuper secundùm paupertatis professionem vivere jubentur, seu vitam pauperem agere, ut §. *3. cap. 3. part. 1.* ostendimus: quinimo ipsius disciplinæ Regularis facilè primum fundamentum esse ipsius paupertatis exactam custodiam, ibidem comprobavimus. Quemadmodum ergo rara virtus est servare castitatem inter carnis illecebras, temperantiam in cibo & potu inter epulas; ita non dubium quin admodum rara sit virtus, rerum temporalium usum inter earum abundantiam ita moderari, ut à paupertate, id est paupere earum usu non recedatur: unde à plurimis jam pridem deploratum est, divitiarum copiam quam Religiosorum sanctitas attraxerat, ipsam vitæ Religiosæ sanctitatem suffocâsse. " Contulit (inquit Trithe» mius *Serm. 2. ad Monach.*) ***Monachis Religio sancta » divitias, donec matrem filia suffocavit.*** Nam ut Scri» ptura dicit: omnes qui volunt divites fieri, incidunt » in tentationes diaboli: incrassatus est dilectus & re» calcitravit, impinguatus & dilatatus terrenis posses» sionibus, derelinquit institutionis primæ studia, abiit » post vanitates falsas, quem copia rerum tempora» lium divitiis spiritualibus inopem & miserum fecit. Hæc Trithemius, qui similia habet *homil. 7. ad Monach.* Plures in eamdem sententiam videri possunt apud Joannem Baptistam de Lezana Carmelitam Hispanum &c. in libro cui titulus, *Reformatio Regularium, seu De Disciplina Religiosa &c. cap. 17.* quo ostendit quod superfluitas bonorum temporalium etiam in ipsis Communitatibus, Religiosorum reformationi sit contraria. Cui addi potest epistola Alexandri III. Abbatibus & Conventibus Cistercienfis Ordinis inscripta, & Decretalibus Gregorii IX. inserta *Cap. 3. ꝟ De Statu Monach.* item quæ referuntur in vita Roberti primi Cisterciensium Abbatis apud Boll. *ad 29. Apr. cap. 2.*

Ex quibus omnibus evidenter apparebit si profectus spiritualis Monasterii quæratur & intendatur, nullatenus appetendam aut desiderandam esse rerum temporalium abundantiam, multò minus ad perniciosas illas exactiones pro ea obtinenda esse recurrendum; sed si ea jam obtigerit, multum esse invigilandum & orandum, ut inter auri abundantiam post aurum non abeatur, nec inter divitiarum affluentiam cor divitiis apponatur; sed usus pauper Religiosis conveniens servetur, & reliqua in pauperum alimoniam impendantur.

Secunda exactionum radix solet esse superbia, sive inordinata appetentia eorum, quæ mundo alta & magna videntur, quibus apud homines mundanos existimatio aliqua conciliari videtur, ut v. g. superba & magnifica ædificiorum structura, ampla Monasterii supellex, &c. Verùm si universis in Christo renatis rectè dicatur: ***Quid tibi cum pompis seculi quibus renuntiasti?*** Majore profectò ratione Religiosis, qui præ reliquis Christi Fidelibus mundi contemptum profitentur, illud ipsum inclamatur: quare singulariter eorum professioni contrarium est quidquid fastum seculi ac divitiarum abundantiam exhibet, & à simplicitate Religiosa est alienum. Hinc illud S. Benedicti Religiosis inculcatum, ***à seculi actibus se facere alienum;*** adeoque, se facere alienum ab omni quod seculi vanitatem redolet. Et si Sanctus Thomas rectè inferat vilitatem vestium, in quantum est signum tristitiæ & contemptûs divitiarum & mundani fastûs, competere Religiosis: ***quia Religio est status pœnitentiæ & contemptus mundanæ gloriæ:*** quidni ex eodem antecedente eâdem consequentiâ inferatur, quòd vilis supellex, humilia ædificia, cæteraque quæ contemptum mundanæ gloriæ præferunt, statui religioso conveniant: hinc S. Bonaventura *Epist. 1. ad Provincial.* Ordinis sui Provincialem monet: " Ut sumptuositatem ædificiorum, libro» rum ac ciborum ita studeat amputare, *ut*, inquit, ***à » professionis excellentia vitæ observantia non discordet.*** Quapropter Canonici Præmonstratenses conformiter ad ea, quæ Synodus Tridentina omnibus Ecclesiæ Prælatis præcipit, monitos voluerunt Abbates & omnes Prælatos, " ut memores ***suæ professionis***, ac SS. Patrum » vestigiis inhærentes, modestâ supellectili & mensâ, » ac frugali victu semper utantur. In reliquo etiam » vitæ genere, ac in tota sua domo caveant, ne quid » appareat, quod à sancto ***paupertatis*** instituto sit alie» num, vel quod non simplicitatem, Dei zelum, ac » contemptum vanitatum præ se ferat." *Dist. 2. cap. 1.*

Ex his concludе quam parum de spiritu Religionis habere convincantur, qui exactiones illas admodum perniciosas, & à Canonibus tantopere improbatas frequentant, ut ampla & superba ædificia, aut pretiosam supellectilem, aliave quæ mundi fastum potiùs quàm paupertatem Religiosam spirant, procurent. Tertia denique radix ex qua frequenter exactiones illæ profluunt, est de rebus necessariis procurandis solicitudo, vel timor quo timentur vitæ necessaria defutura. Hæc causa quia aliquam verisimilitudinis speciem habet, illius etiam falsitas non tam facilè, quemadmodum duarum præcedentium apparet, quare fusius hujus postremæ falsitatem §. sequenti ostendam.

§. 15.

Parum consonum est Christianæ fiduciæ, ob timorem defectus rerum necessariarum ad exactiones à Sacris Canonibus improbatas recurrere.

QUia anxia pro rebus temporalibus ad vitam corporalem necessariis solicitudo, corruptis hominum moribus maximè usitata est, & ab ea homo difficilè

cilè se totaliter exuit; hinc in toto Evangelio nullus animi affectus tanto studio ac tot argumentorum machinis à Christo oppugnatur & evellitur. *Ne soliciti sitis* (inquit *Matth. 6. v. 25. & seq.*) *animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Nonne anima plus est quàm esca, & corpus plus quàm vestimentum?* Quasi diceret, si Deus vitam vobis dederit multò præstantiorem quàm id quo alitur vita, & corpus præstantius quam id quo tegitur corpus; omnino confidere debetis quod qui majora dederit, etiam minora sit daturus. Ulteriùs, ut ab illa anxia solicitudine nos liberaret, addit: *Respicite volatilia Cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater vester Cælestis pascit illa:* quasi diceret: si volatilia Cæli quæ nec ab hominibus aluntur, neque adhibent ullum laborem, neque diligentiam, quam homines ex Dei instituto adhibent, *Pater vester* (cùm tamen volatilium non sit nisi Creator ac Dominus) *Cælestis*, qui scilicet omnia terrena ac Cælestia habet in potestate, *pascit illa*; *nonne vos magis pluris estis illis.* Id est, nonne vos qui ad imaginem illius creati estis, in filios adoptati, & propter quos creavit reliqua, præcellitis volatilibus, & consequenter fidere debetis vos ab eo pascendos? His aliisque argumentis etiam ab ipsis rebus inanimatis ad quas Divina Providentia sese extendit, desumptis, tandem Christus concludit: *Nolite ergo soliciti esse, dicentes: quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur. Hæc enim omnia gentes*, qui Deum rebus humanis præesse non credunt, *inquirunt: scit enim Pater vester Cælestis*, omniscius, benignissimus, ad præstandum potentissimus; *quia his omnibus indigetis.*" Si » ergo dixeris (inquit Chrysostomus *Homil. 22. in* » *Matth.*) propterea me oportet esse solicitum, quia » sunt necessaria: ego è regione respondeo, propterea » non oportet esse solicitum, quia sunt utique neces- » saria. Si enim essent superflua, non ita deberes de » eorum præstatione confidere, nunc verò quia ne- » cessaria sunt, prorsus non oportet ambigere. Quis » enim pater invenietur aliquando, qui liberis suis ne- » cessaria quidem se non præstare patiatur. *Quærite ergo*, infert optimus Magister, *primùm regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia* vitæ necessaria *adjicientur vobis* sine vestra solicitudine, non veluti merces, sed instar auctarii, quod rebus pretiosis, dum emuntur, adjici solet." Non dixit, ait Chrysostomus, *dabuntur*, » sed *adjicientur*, ut scilicet disceretis horum quæ in » præsenti dantur, nihil esse omnino magnum, si fu- » turorum magnitudine comparentur.

Hanc argumentorum congeriem qua Magister Optimus Christus Dominus ostendit nimiam illam hominum solicitudinem pro vitæ necessariis conquirendis, gentilibus magis quàm Christianis propriam esse, si quis serio attenderit; ac insuper firmâ fide Christi promissis crediderit: non gravatè fatebitur parum filiali in Deum confidentiæ consonum esse, ut Religiosi qui præter communes fideles tot specialibus à Deo favoribus sunt præventi, timore defectûs temporalis subsidii ad exactiones, quæ tot malorum sequelam adjunctam habent, recurrant; & à sacris Canonibus Spiritu Dei conditis, & totius Ecclesiæ reverentiâ roboratis, exactiones hujusmodi tam enixè ac generaliter proscribentibus recedant; & non potius in omni conversatione sua sint sancti ab omni etiam specie mali abstinentes, temporalia per modum auctarii sibi adjicienda certò secundum Christi promissa persuadentes.

Unde jam pridem Moniales quæ titulo paupertatis exactiones pecuniarias in receptione Sororum frequentabant, monuit Dionysius Carthusianus *lib. 2. De Simon. art. 17.* " Ut advertant quantum Christus omni » Christiano dissuadeat, vituperet, prohibeat immo- » deratam temporalium solicitudinem rerum: Nolite » inquiens, soliciti esse in crastinum. Multaque alia: » Vult namque Salvator ut filialem habeamus confi- » dentiam in Patre Cælesti, ejusque paternæ provi- » dentiæ nos committamus fiducialiter, qui etiam ir- » rationalia pascit, inanimata disponit, vestit ac or- » nat. Propter quod immoderata solicitudo hujusmod » ponitur diffidentiæ filia, atque ad carnalem spectat » prudentiam, de qua loquitur Paulus Apostolus: Pru- » dentia carnis mors est. Intendant ergo & credant » Christo dicenti: Quærite primùm Regnum Dei & » justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis. Et » sciant quod fidelis, sapiens, pius & omnipotens » Deus, qui à nobis pauperculis pater appellari digna- » tur, famulos & famulas suas sibi verè, religiosè ac fi- » deliter ministrantes, confidentes & se commendan- » tes nequaquam relinquit, imò fideliter ac paternè » providet eis: & tantò abundantius, quo amplius hoc » merentur.

Eodem spiritu & fidei ardore succensa Seraphica Mater Theresa Sororibus suis tamquam rem quæ numquam earum memoriâ excidere deberet, inculcabat: " Nolite putare, Charissimæ, aliquid rerum ad victum » necessariarum vobis defuturum, si modo de munda- » nis hominibus complacendo soliciti non sitis. Equi- » dem hoc vobis spondere & promittere ausim. Noli- » te per humanam industriam & artes (quanto minus » per reprobatas illas pecuniarum exactiones & sordi- » das mercimonias) sustentationem corporis & victum » vobis procurare; alioquin fame moriemini, & me- » ritò quidem. Sed ad sponsum vestrum oculos attol- » lite: ipse enim est qui victum vobis dabit: si illi pla- » ceatis, vobis nolentes volentes de victu prospicient, » etiam illi qui minùs erga vos affecti sunt ac minùs » diligunt, uti hoc jam sæpè per experientiam & usu » ipso vidistis. Si hoc facientes: nihilominus fame vos » mori contingat, næ beatæ Moniales S. Josephi eri- » tis & dicemini. Per amorem Dei rogo, numquam » hujusce vos rei capiat oblivio." *In Tractat. De Via Perfect. cap. 2.*

Hisce Seraphicæ Matris dictis mirè consonat, quod in quodam Sermone dixit sæpè nominatus Dionysius Carthusianus: " Justo Dei moderante ac permittente » judicio, magna multoties damna Religiosis contin- » gunt, à quibus, si ab omni avaritia se arcerent, Deus » bonus, justus & sapiens eos utique præservaret. Et » tunc essent hominibus cunctis magis amabiles, exem- » plares, honorabiles & præclari, nec dubium quin & » plura in eleëmosynas eis darentur; nunc autem con- » temnuntur & blasphemantur à multis." *Serm. 6. de Dom. 15. post Trinit.*

Ex his conclude quòd hæc tertia radix, sive causa exactionis dotis, nimirum solicitudo providendi Monasterio de vitæ necessariis, nullatenus sit fundata; neque à sacris Canonibus Spiritu Dei conditis, & totius Ecclesiæ reverentiâ roboratis, ullatenus esse recedendum timore defectûs temporalis subsidii; sed potiùs exactiùs observandos, ut sponso Ecclesiæ placentes ab illius benignitate corporis necessaria acquirantur, juxta illud ipsius fidelissimum promissum: *Quærite primùm regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia* (vitæ necessaria) *adjicientur vobis:* item, illud Prophetæ Regii: *Junior fui, etenim senui, & non vidi justum derelictum, nec semen ejus quærens panem. Psal. 36. vers. 25.*

CAPUT V.

De Receptione gratuitò oblatorum.

§. 1.

Illicitum non est etiam ab ingredientibus Monasterium accipere quæ liberaliter ab iisdem offeruntur; nonnulla tamen in hac receptione cavenda notantur.

INNOCENTIUS III. Cantuariensi Archiepiscopo rescribens, ut in Simoniacè ad Religionem receptos, non obstante peccantium multitudine Canonicam exerceat severitatem; *Illud tamen* (inquit in *Cap.* 30. *de Simon.*) *gratanter recipi poterit, quod fuerit sine exactione gratis oblatum.*

Quin & Urbanus V. qui tam enixè ac generaliter omnem pecuniæ exactionem in admissione ad Monasterium exclusit, ut *cap.* 4. §. 3. vidimus, liberaliter tamen oblata recipi posse declaravit: " illa dumtaxat, » inquit, quæ personæ ipsæ ingredientes *purè, & » sponte, & plena liberalitate, omnique pactione cessante* dare vel offerre Ecclesiis, Monasteriis, Prioratibus, domibus & locis hujusmodi voluerint, *cum » gratiarum actione licitè recepturi.*

Has gratuitas ac spontaneas ingredientium oblationes in regula sua sat apertè probat S. Benedictus, recipiendo ad Religionem optionem permittens (si quidem sit ætate major) *ut res, si quas habet, aut eroget prius pauperibus, aut conferat Monasterio.* Hinc S. Bonaventura *in libell. Apol. q.* 18. docet: " Quando aliquis recipitur non pro pecunia, sed cum pe» cunia, ità ut etsi nihil offerret, etiam reciperetur » pro Deo: hoc purum est, inquit, coram Deo; sed » est cautè agendum coram hominibus, ne detur eis » occasio scandali, & ne sit tibi affectus avaritiæ in» fectus ex spe lucri.

Ex his apparet quòd licet nihil exigi possit ab ingredientibus Religionem, illicitum tamen non esse recipere ea quæ ab ingredientibus purè & sponte, plenâ liberalitate, omnique pactione cessante offeruntur.

Ut tamen hæc oblatorum perceptio omni prorsus vitio careat, nonnulla solicitè à parentibus cavenda sunt: & quidem duo in præcitatis verbis cavenda monet Seraphicus Doctor: Primum, *Ne detur hominibus occasio scandali.* Quod scandalum specialiter timendum est, si Monasteria amplis ædificiis, sumptuosâ supellectili instructa, aut quorum exterior apparatus & modus agendi hominibus insinuant illa esse abundè fundata, notabilia bona ab ingredientibus, consanguineis indigentibus, ac aliis pauperibus neglectis accipiant; verendum, inquam, ne ejusmodi Monasteria per talem bonorum receptionem non exigui scandali hominibus dent occasionem. Insuper is debet esse Religiosorum agendi modus quoad bona ingredientium accipienda, ut non tantùm non ingerant suspicionem avaritiæ ipsis sæcularibus, sed etiam ne ab ingredientibus sive postulantibus ingressum judicetur quòd potiùs res hominum desiderent quàm animas. Quam suspicionem ut à divitibus Religioni sese offerentibus averterent Religiosorum Patres, primum consilium quod illis dabatur circa rerum temporalium dispositionem erat, ut juxta Christi consilium bona sua venderent & darent pauperibus; ut inter alios in Regula sua declaravit piissimus ille Pater, qui communiter *Magister* dicitur, qui postquam ostendit Monasterium ingredienti convenire, " ut ante omnia rebus sæcula» ribus se privet, ne fortè titillatione diaboli à rebus » suis foris positis per desiderium earum de Monaste» rio provocetur, & relicto servitio sanctæ scholæ, » proprio redeat militaturus arbitrio; " subjungit *cap.* 87." ideoque constituimus salubre consilium ut » audias vocem Domini tibi dicentem: *Vade, vende » omnia, & da pauperibus, & veni, sequere me.* Quam » ergo si sequi vis vocem, vade, vende quæ habes, » & omne pretium huc ante me defer; ut te præsen» te à me pauperibus erogetur.... *Hanc ideo volun» tatem*, inquit, *Abbas ingredientibus tribuit, ut non » ab introeuntibus judicetur potiùs res hominum desi» derare quàm animas.* " Vide Thomassin. *De la Discip. de l'Eglise p.* 2. *l.* 3. *chap.* 9. *num.* 3.

Secundò, cavendum monet S. Bonaventura, *ne sit recipientibus affectus avaritiæ infectus ex spe lucri.* Meritò huic monito Seraphici Doctoris in admissione divitum à quibus notabilia dona expectantur, attendunt Religiosi: quia si ille affectus semel animum præoccupaverit; facilè continget ut illo affectu nonnihil excæcati judicabunt Religioni ac vitæ Monasticæ convenientes, & à Deo ad statum illum vocatos, qui nec qualitates statui Religioso convenientes habent, neque spiritu Dei ad statum illum adiguntur: quin imò non rarò continget quòd tempore probationis durante, circa similes multa dissimulabuntur, nonnulla indulgebuntur, & denique illis non injungentur ea, quæ in vita Religiosa occurrunt, naturæ corruptæ, ejusque concupiscentiis maximè contraria & aspera, ne ob nimiam forsitan asperitatem Religionem desererent, atque ità spe lucri Monasterium frustraretur. Quàm verò hæc perniciosa sint, tum ipsi Religioni, tum etiam ipsis ingredientibus, ut vitam Religiosam profiteantur, qui ejus asperitatem non sunt experti, notius est quàm ut ulteriori expositione indigeat.

Ad hæc singulariter invigilare debent Superiores, aliive qui receptioni consentire debent, ne prædicto affectu animus sit infectus: quia cùm hîc agi videatur de bono ipsius Monasterii, facilè est evenire ut hoc affectu etiam magis cauti & prudentes latenter inficiantur; cujus rei non ignara Seraphica Mater Theresia ad Confessarium suum scribit: " Pater, inquit *Ep.* 16. » quoties filias nihil secum in Conventum adferentes » ex solo Dei suscipio amore, inexplicabile mihi exo» riri gaudium pro certo habeas.

Tertiò, attendere debent Religiosi, ne dum gratanter & ex mera offerentium liberalitate superficie tenus recipere videntur, blandimentis, variisque persuasionibus, aut falsis subinde adductis motivis, ab introeuntibus temporalia extorqueant; quo contingat ut coactè potiùs extorta, quàm voluntariè oblata accipiant; quod jam pridem Synodus Cabilonensis secunda anno 813. *can.* 7. acriter perstrinxit. " Consti» tuit sanè facer iste Conventus, ut Episcopi, sive Ab» bates, qui non in fructum animarum, sed in avari» tiam, & turpe lucrum inhiantes, quoslibet homines » illectos circumveniendo totonderunt, & res eorum » tali persuasione non solum acceperunt, sed potius » subripuerunt, pœnitentiæ Canonicæ, sive Regulari, » ut puta turpis lucri sectatores subjaceant.

Denique meritò expenditur à recipientibus bona ingredientium, quòd quicumque vitam Religiosam amplectitur, consilium Evangelicæ paupertatis sequi proponat, adeòque juxta Christi monitum, *ire & vendere omnia quæ habet, & dare pauperibus*, ex quo consequens est quòd quando rerum suarum partem Monasterio offerre intendit, eam hac intentione & animo jubeatur offerre, ut illa vel pauperibus voluntariis, id est, Religiosis vitam pauperem viventibus, aut aliis egentibus impendatur; ut juxta Christi consilium quod amplectitur, omnia sua vendidisse & *pauperibus dedisse* dici possit: ex quo ulterius elicitur, quod etiam Religiosi, si quid offeratur, tamquam eâ intentione oblatum recipere & expendere teneantur. Hoc perspectum habens ille Religiosorum Pater qui famoso nomine *Magister* dicitur, monuit in Regula sua *cap.* 87. " ut de ipsis rebus (ingressi) Abbas in potestate sua » mutatis quidquid *necessaria utilitati Monasterii* su» pervacuum abundare viderit, pro anima Fratris ipsius

» *propter*

» *propter præceptum supradictum sequendi Dominum* » *per eleëmosynam distracta illa re supervacua, pretium* » *ejus pauperibus tribuat*: ut quod ille imperitus Fra- » ter non meruit facere, pro illo, iste quasi doctus » Magister valeat adimplere.

Ad hæc *Magistri* verba reflectens Hugo Menardus in *Notis ad cap.* 65. §. 16. *Concord. Regul.* " Notanda, » inquit, hominis integritas, sinceritas, simul & cha- » ritas. Quàm longè abest à quorumdam avaritia, aut » curiositate, qui aut bona Noviti orum in arca recon- » dunt, aut ea insanis substructionum molibus erigen- » dis, similibusque vanitatibus impendunt, Christo in » suis membris algente & esuriente.

§. 2.

Quid de gratuita bonorum ingredientis oblatione ante Professionem decreverit Concilium Tridentinum.

SYnodus Tridentina ut libertati professionis amplius prospiceret, *Sess.* 25. *cap.* 16. *De Regular.* decrevit " ne ante Professionem, excepto victu & vestitu No- » vitii vel Novitiæ illius temporis quo in probatione » est, quocumque prætextu à parentibus, vel propin- » quis, aut curatoribus ejus Monasterio aliquid ex bo- » nis ejusdem tribuatur, ne hac occasione discedere ne- » queat, quod totam vel majorem partem substantiæ » suæ Monasterium possideat, ne facilè, si discesserit, » id recuperare possit. Quin potius præcipit S. Syno- » dus sub anathematis pœna dantibus & recipientibus, » ne hoc ullo modo fiat.

Ex hoc Decreto patet primò, quod ex bonis ipsius Novitii ante professionem excepto victu & vestitu il- lius temporis quo in probatione est, nihil Monasterio *ne liberaliter quidem* à Parentibus, Consanguineis aut Curatoribus ejus dari possit, nec Religiosi quocumque prætextu accipere possint. Et licet Concilii verba vi- deantur restricta ad bona ipsius Novitii; " Tamen pro- posito dubio (inquit Fagnanus *ad Cap.* Statuimus » *De Regul. num.* 55. 56.) an quod disponitur *cap.* 16. » *Sess.* 25. *De Regular.* ne de bonis puellæ aliquid Mo- » nasterio ante professionem tribuatur sub pœna ana- » thematis, habeat locum, etiamsi aliquid tribuatur » non ex puellæ propriis bonis, sed Parentum vel con- » sanguineorum: Sacra Congregatio censuit habere » locum.

" Et iterum suborto dubio, ait idem Fagnanus, an » si Novitius sit sui juris & non habeat parentes, pos- » sit in ingressu Religionis, præter victum aliquid do- » nare Religioni amore Dei, censuit non posse ex ver- » bis expressis *d. cap.* 16.

Notandum secundò, Concilium Tridentinum in præallegato Decreto solum prohibuisse, ne aliquid ex bonis Novitii aut Novitiæ Monasterio excepto victu & vestitu Novitii aut Novitiæ illius temporis quo in pro- batione est, tribuatur *ante professionem.* " Ne (inquit » Concilium) hac occasione discedere nequeat, quod » totam vel majorem partem substantiæ suæ Monaste- » rium possideat, nec facilè, si discesserit, id recupe- » rare possit. " Nihil proinde statuit Concilium circa donationem aut oblationem gratuitam bonorum No- vitii aut Novitiæ Monasterio, quæ à parentibus aut aliis fit post professionem, sed eam relinquit in termi- nis juris communis: consequenter oblatio gratuita bo- norum etiam ipsius ingredientis in favorem Monaste- rii per Tridentinum limitata non est, si modò non nisi professione peractâ effectum habeat, nihilque *ante pro- fessionem* excepto victu & vestitu Novitii illius tempo- ris quo in probatione est, Monasterio tribuatur.

Denique notatu dignum est, Concilium Tridenti- num in prænominato Decreto permittere quidem pa- rentibus, vel propinquis, aut Curatoribus Novitii aut Novitiæ ex bonis ipsius tantum Monasterio tribuere quantum Novitii aut Novitiæ victui ac vestitui illius temporis quo in probatione est, requiritur: sed utrum Monasterio liceat ab ingrediente aut ejus parentibus quidpiam pro victu & vestitu Novitii aut Novitiæ exi- gere, Concilium non determinat, imò nec quæstionem illam attingit. Quod ne forsitan à nonnullis nimio cum rigore à me assertum putetur, unum alterumve aucto- rem adduco hac in parte mihi consentientem ex illis qui nullatenus de nimio rigore, sed meritò de nimia laxi- tate argui possent; quemadmodum in anterioribus quo- que aliquoties tamquam dictis meis consentientes alle- gavi Joannem Wiggers, Martinum Navarrum aliosque similes auctores in Moralibus justo indulgentiores. Ut dum illi qui passim solent quidquid abusibus ab erro- ribus præsertim inolitis opponitur, tamquam novum ac nimis rigorosum rejicere, videant etiam hujusmo- di laxitatum patronos mihi consentientes, cessent dicta mea nimii rigoris accusare.

" Verum est, inquit Suares *Lib.* 4. *De Simonia* » *cap.* 17. *num.* 19. Concilium Tridentinum (*Sess.* 25. » *cap.* 16. *De Regularibus*) non loqui de pacto nec de » modo recipiendi, id est, an possit Monasterium ita » sustentationem petere, ut sine illa nolit Novitium » recipere.

Notandum, ait Laurentius Landtmeter Ordinis Præ- monstratensis Canonicus, " Canones in hac materia (de » Simonia) indifferenter loqui de utroque ingressu » Religionis, tam de eo qui est ad habitum, quàm » qui est ad professionem, ut cum Navarro advertit » Suares. Tridentinum quidem statuit, ut durante pro- » batione ex bonis Novitii nihil Monasterio dari possit » excepto victu & amictu. Sed inde non sequitur, » semper aliquid pro victu & amictu peti posse; hoc » enim Concilium non dicit, sed relinquit regulan- » dum juxta alia jura." *Com. in Regul. S. Aug. num.* 21.

Ex quibus ulteriùs consectarium, nec in speciem Concilium Tridentinum in hoc suo Decreto probare praxim qua Monasteria etiam admodum opulenta sine ullo scrupulo exigunt ab ingredientibus aut eorum pa- rentibus ea quæ victui ac vestitui Novitii vel Novitiæ illius temporis quo in probatione est, necessaria pu- tantur.

Quapropter prædicta praxis à pluribus qui etiam post Concilium Tridentinum scripserunt, Simoniæ arguitur; & quidem præ cæteris fusius atque ex professo illud ad- struere conatur Petrus à S. Audomaro aliàs à Wallon. Cappelle Instituti S. Benedicti in Monasterio Montis D. Guinoci Monachus & Prior in libello Monastica- rum institutionum secundum Sacros. Concilii Trid. De- creta. Quia libellus hic paucis innotuit, integrum Au- ctoris discursum subjungam, ut ex illo lector dijudicet num adeò securè, quàm vulgo putatur, Monasteria, præsertim opulenta, exactionem pecuniæ pro victu ac vestitu Novitii aut Novitiæ facere queant.

§. 3.

Proponitur sententia Petri à S. Audomaro circa exactio- nem pecuniæ pro vestibus Novitiorum.

" CErto certiùs est non licere quidquam pro ingres- » su vel admissione ad Religionis statum petere, » quod & Prælati Simoniaci facto satis ostendunt, dum » nihil pro his, sed palliantes cæcam suam cupidita- » tem, exigunt pro vestibus Novitiatûs. Verùm & » hanc exactionem esse tantùm avaritiæ, & labis Si- » moniacæ umbraculum probant, quod velint eos du- » plicibus, aut triplicibus vestiri in omnibus, adeò » abundè, superfluè, ut infra quinquennium, aut se- » xennium non possint ea deterere. Unde & hi dam- » nantur Constitutione Urbani Papæ, *Cap. Sanè ne in* » *vinea Domini.* Mandat enim omnibus Monasterio- » rum Abbatibus & Prioribus, ne ab aliquo volenti » ingredi Religionem vel Monasteria, in receptione » personarum, vel ante vel post receptionem, quof- cum-

» cumque pastus, prandia, aut cœnas, pecunias, jo- » calia, aut res alias, etiam ad usum Ecclesiasticum, » seu quamvis pium usum alium deputata, vel depu- » tanda, directè, vel indirectè petere, vel exigere quo- » modocumque præsumant, sed eas potiùs cum omni- » moda pietate recipiant, ac in victu & vestitu, sicut » personas suarum Ecclesiarum, Monasteriorum, Prio- » ratuum, Domorum, ac locorum sincera charitate » pertractent. Et paulo post. Nos (inquit Urbanus) » qui secus egerint, si sint singulares, tam dantes quàm » accipientes hujusmodi excommunicationis, si capi- » tulum vel conventus fuerit, suspensionis sententiis » eo ipso decernimus subjacere, à quibus præterquam » in mortis periculo nequeant absolvi, absque Sedis » Apost. speciali licentia. In quibus verbis notandum, » non dici pro receptione, sed in receptione quidvis » petentes imò etiam cultui divino deputandum, sub- » jacere huic sententiæ excommunicationis, & velle, » ut pertractetur in victu, & vestitu quemadmodum » & alii Monachi. Et adeò sanè nihil est petendum, ut » vix permittat D. Basil. ultro oblata suscipi. Si mea » (inquit *in Reg. brev.* 304.) in hoc sententia exqui- » ritur, existimo magis consultum iri offensioni multi- » tudinis, & ad ædificationem fidei commodius, si re- » pudientur ejusmodi munera. Siquidem ex illorum » susceptione primum illud incommodum nascitur, » quod sæpenumerò ob eam rem malè audit fratrum » respub. Deinde etiam illud quod ad sustollendos ani- » mos proximorum illorum unde allata sunt, causam » dant. Adhæc quod secundum id quod dictum est ab » Apostolo de iis qui in communi loco privatas escas » haberent & potiones, illud consequitur, confundi- » tis eos qui non habent. Sed (eheu) quàm verum est » passim malè audire fratrum rempublicam propter » multorum avaritiam, & injustissimas hujusmodi exa- » ctiones. Quare justis de causis decrevit Synodus Tri- » dentina *Sess.* 25. *cap.* 16. *ad Reg.* sub anathematis pœ- » na, ne quid detur ante professionem à Parentibus » præter victum & vestitum *ultro* oblata. Verum enim » verò quibus hæc ingrata sunt, causantur gravamen » domus, si probaturis Religionem debeant de vesti- » mentis providere. At melius certè facerent, si quoti- » dianos culparent luxus. Facili enim negotio & sump- » tibus modicis possent procurari vestes, & ea quæ » sunt necessaria ad probationem, si nonnihil detra- » here liberet quotidiano luxui, splendidioribus con- » viviis, exquisitorum ciborum apparatui, & infinitis » aliis superfluitatibus. Objiciunt Simoniam tantum » esse, quando datur vel accipitur aliquid terrenum pro » spirituali: At in admissione ad probationem nihil » confertur spirituale. Probant, quia nondum sunt » veri Monachi, quippe qui adhuc dimitti possint. » Resp. Falsum esse non veros Monachos esse, etiam » si adhuc dimitti vel spontaneâ voluntate discedere » possint. Nec deinde verum est, nihil illis spirituale » collatum esse. Quemadmodum enim falsum est non » verum Militem qui adscriptus est numero Militum » sub conditione, quod non sit per annum intraturus » tabernam, alioqui ex albo Militum rejiciendus. Sic » verus est Monachus, qui annum probationis agit, » etiamsi dimitti propter certas & graves causas (non » enim id licitum est sine causa) possit, vel ob easdem » ipse exire. Spirituale eis collatum esse docent Do- » ctores & Scholastici, dum dicunt Novitios, privile- » gio Clericali, quo scilicet excommunicantur percu- » tientes Clericum, sicut professos gaudere. Alii asse- » runt eos teneri ad lectionem Horarum Canonica- » rum, saltem Officii B. M. Rursum idem probatur, » quod quando admittuntur, datur eis panis, id est, » præbenda, ut dicunt, quæ propriè est Monachorum » ibidem degentium. Quæso, dicant cur pro victu vel » habitatione vel doctrina, qua vitam suam compo- » nere secundùm regulam primo ingressus sui anno do- » centur, non exigunt aliquid, qui audent pro vestibus » exigere, cum inter hæc par ratio esse videatur. Si » debetur victus, institutio, cohabitatio, cur non si- » militer & vestimenta debeantur? Insuper quæ in ve- » stitionibus juvenum aguntur, & in quibusdam locis » leguntur, adeò nostram sententiam confirmant, ut » bene considerantibus, nulla dubitationis scintilla re- » maneat. Quid enim sibi volunt hæ cæremoniæ? Of- » feruntur Abbati tanquam permansuri, si tamen one- » ri injungendo sint pares: Raduntur capilli, exuun- » tur propriis vestibus, & induuntur novis &c. Quam- » obrem qui pacem & veritatem diligunt, non pos- » sunt non acquiescere prædictis rationibus, tum etiam » authoritati probatissimorum Theologorum idipsum » asserentium. Ut ut sit, negari non potest exactiones » in ingressu Religionis habere speciem malam, & » sordidæ avaritiæ suspicionem, ac proinde omninò » fugiendas ac detestandas esse. Quæ ut in æternum se- » pultæ jaceant, expressè vetat Conc. Trident. *Sess.* 25. » *cap.* 3. plures recipi ad professionem in Monasteriis » bona immobilia possidentibus vel non possidentibus, » quàm qui commodè ali possint ex reditibus, vel elee- » mosynis consuetis Cœnobii.

§. 4.

Illicitum omnino esse ostenditur, ut parentes vel propinqui ditentur ex bonis eorum qui Monasterium ingrediuntur.

DUbitare non possum quin dicta in hac secunda Dissertationis parte contra exactiones pecuniarum in admissione ad Religionem, plurimis personis secularibus admodum placebunt; quin & plures desiderent ut Canones Ecclesiæ contra prædictas exactiones Religiosi exactissimè servarent; ut hoc pacto proles suæ ad Monasteria gratis admitterentur, quo fieret ut ipsi onere eas alendi levarentur, vel, quod pejus est, alias proles in seculo manentes divitiis augere & ad statum eminentiorem in mundo aliquando promovere possent.

Verum eâdem facilitate qua hactenus ostensum est, Religiosos non posse ab ingredientibus aut eorum parentibus quidquam in admissione ad Religionem exigere; ostenditur planè irreligiosum, ne dicam injustum esse, ut per ingressum filiorum in Religionem seculares censum suum patrimonialem augeant, aut proles in seculo manentes ditent.

"Non est meum dicere," inquit Synodus Aquisgranensis post Sanctum Prosperum seu Auctorem Libri De vita contemplativa," quali peccato cibos pau- » perum præsumendo suscipiunt, qui Ecclesiam, quam » juvare de propriis facultatibus debuerant, suis ex- » pensis insuper gravant, propter hoc fortassis in con- » gregatione viventes, ne aliquos pauperes pascant, » ne advenientes excipiant, *aut ne suum censum expen- » sis quotidianis imminuant.*" *Anno* 816. *cap.* 107. apud Gratian. *caus.* 1. *quæst.* 2. *can.* 8.

Si igitur Clerici divites peccato non levi sint obnoxii, qui de bonis Ecclesiæ vivunt ne *censum suum expensis quotidianis imminuant*; quomodo à peccato erunt immunes qui de bonis Monasterii proles suas vivere gestiunt, ut censum suum augeant vel certè per alimentationem prolis non imminuant? Nec enim minus ipsos Monasteriorum quàm Ecclesiæ proventus *patrimonium pauperum* esse *parte* 2. *cap.* 1. §. 3. probatum est. Quin imò Monasteriorum fundatores hac præcipuè intentione bona sua Monasteriis obtulerunt, ut illis essent ad perpetuum refugium, ut loquitur Fundator Cluniacensium, *qui pauperes de seculo egressi, nihil secum præter bonam voluntatem attulerint, ut nostrum supplementum sit abundantia illorum.*

De hac Fundatorum mente legi possunt quæ habet S. Augustinus Conc. 3. in Psalm. 103. ibidem ostendens quomodo nonnulli divites seculi quos dicit cedros Libani

bani *quas plantavit* Dominus, volentes sibi facere amicos de mammona iniquitatis, qui ipsos, cum defecerint, recipiant in æterna tabernacula, ædificent Monasteria, ut in illis tamquam in cedris Libani nidificent passeres, id est, muniti hujus seculi; *quorum alius*, inquit, *dimisit cellam Patris sui inopem vix unum lectum & unam arcam.*

Divites igitur qui proles in Monasteriis collocant, nec portionem bonorum unde vivere queant offerunt, sed totum quod in alimentationem prolis Monasterium ingressæ impendere debuissent, sibi retinent, hac sua tenacitate efficiunt ut pauperes quorum alimentationi ex mente offerentium primariò bona Monasteriorum destinantur, ad Monasteria recipi non possint, quia ipsorum proles loca pauperum occupant.

Deinde hujusmodi parentes qui portionem quæ proli statum Religiosum assumenti competeret si in sæculo maneret, sibi retinent, in effectu bona pauperum in usum suum convertunt, & ex patrimonio pauperum ditescunt; quo quid magis ab æquitate alienum?

Hæc tamen iniquitas se manifestius prodit si filio alicujus divitis ingrediente Monasterium (quod ex quotidianis fidelium eleëmosynis vivit) apud parentes aut consanguineos notabilis bonorum quantitas remaneat, quam ipsi in usus profanos aut statum familiæ augendum insumant: quis enim justum reputet ut Filius ex eleëmosynis fidelium tamquam pauper sustentationem accipiat; & interim parentes ipsius ex portione bonorum quam in sæculo reliquit, vitam abundantiorem ducant.

Si pium & justum sit ut fideles ex rebus sibi à Deo donatis eleëmosynam faciant in sustentationem servorum Dei, qui mundo valedicere, & vitam in Christo absconditam in Monasteriis vivere desiderant, quomodo non magis ipsa pietas quinimò ipsa justitia exigit, ut hi eleëmosynam faciant congregationi, cui filius eorum jam incorporatus est; & tamquam illius membrum bonorum tam spiritualium quàm temporalium particeps est effectus.

Sed dicet forsitan divitum quispiam, Monasterium quod Filius meus ingreditur divitiis abundat; quin & ampliores habet quàm sustentationi competentis numeri Religiosorum requiratur, adeòque necessitas non apparet quidquam ex portione quæ filio competeret dimittere. Resp. Quantumvis supponeretur Monasterium tam amplis reditibus esse instructum (licet sæpè judicium hominum mundanorum de sufficientia Monasteriorum minùs æquum sit) nihilominus justum non est, ut parentes divites integram portionem quæ filio in seculo remanenti competeret, in familiæ suæ augmentationem retinerent; etsi enim poneretur quod in simili casu Monasterio sat abundanti nihil dandum foret; cùm tamen omnia Monasterii bona sint bona pauperum, eo sensu ut quidquid Religiosorum necessitatibus superest in alimoniam pauperum impendatur; justitiæ consonum est ut parentes partem aliquam bonorum in pauperes distribuant, dum filius eorum vivit ex bonis quæ pauperibus venirent impendenda. Accedit quod Christus velit ut quicumque consilium evangelicæ paupertatis assumit, non simpliciter sua omnia dimittat, sed ut pauperibus eroget: *Si vis*, inquit, *perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, &* DA PAUPERIBUS, ac per consequens si Christi intentioni divites obsequi velint, portionem hæreditariam filio etiam vivis parentibus quodammodo competentem dimittant, ut eam filius juxta Christi consilium *pauperibus* distribuat.

Illud jam pridem faciendum in oblatione filiorum parentibus proposuit piissimus ille Religiosorum Pater qui famoso nomine *Magister* dicitur: postquam enim monuisset parentes ut filios suos quos Monasterio offerebant, bonis temporalibus exuerent, ut scilicet filiis nihil juris ad hæreditatem remaneret, ne spe hæreditatis allecti à proposito resilirent, tandem concludit *cap. 91. Regul.* " Itaque audite vocem illius Domini, " quem Filius vesterdicit se sequi, ipsi dicentem: *Vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me: & habebis thesaurum in cælo:* sed quia portio ejus adhuc in vestra est potestate & consensu vestro vel permissione, magis videtur Deo offerre quàm nobis; *vos tangit de ea secundum Dominicam vocem, quam si vultis audire, pro filio vestro apud vos nihil remaneat in sæculo, nisi Deus.* Quod si fortè, pergit prædictus Magister, propter immanitatem divitiarum, vel amorem nutritæ domi familiæ gravis vobis, & minùs dulcis hæc divina præceptio convenit, audite Regulæ nostræ à Patribus salubre statutum consilium. De portione ejus tres fiant partes æqualiter, una distributa Abbatis manibus pauperibus vel indigentibus erogetur: aliam vobis, vel fratribus suis pergens ille ad comitatum Sanctorum exagiliario munus titulo derelinquat: tertiam verò partem viatici sui utilitate deferat secum Monasterii Sanctorum usibus profuturam.

Ex his concludere licet quod quantumvis omnis exactio pecuniæ in admissione ad statum Religiosum sit inhibita, non parva tamen sit inordinatio quod parentes divites permittant ut loca pauperum per filios suos occupentur, aut ut minimum filii ex bonis pauperum sustentationem accipiant, & ipsi interim ex bonis illorum censum patrimonialem augeant, aut proles in seculo manentes ditent. Imò jam pridem Guillielmus Parisiensis Episcopus parentes filios suos ad Monasteria destinantes, ut prolibus in seculo manentibus plura cedant, Simoniacæ pravitatis reos credidit: " Alii (inquit *tom. 1. tract. De moribus cap. 9.*) à parentibus & propinquis eo modo in claustro projiciuntur, quemadmodum catuli & porculi, quos Matres non sufficiunt enutrire, ut videlicet mundo non spiritualiter, sed ut ità dicamus civiliter moriantur, videlicet ut *portione hæreditaria priventur, & ad eos qui seculo remanent, devolvatur*; & quantum ad hoc, *Simoniaca* est hujusmodi projectio, immersio, vel intentio.

Ob hanc tamen divitum inhumanitatem & avaritiam, ne dicam injustitiam, nullatenus Religiosi ad exactiones per Canones tam enixè prohibitas recurrere debent; sed potiùs exactiores esse in eorum custodia confidentes, quod dum Ecclesiæ Regulas fideliter custodierint, Sponsus Ecclesiæ, in cujus manu cor Regis est, ut quocumque voluerit inclinet illud, inhumana illa divitum corda ad benefaciendum emolliet.

APPENDIX

Ad primam hujus dissertationis partem.

ABsolutâ pro majori parte hujus Dissertationis impressione incidit in manus meas: *Directorium Ecclesiasticæ disciplinæ Coloniensi præsertim Ecclesiæ accommodatum, Auctore Reverendissimo Domino Octavio Frangipano Mirtho Episcopo Tricaricensi Apostolicæ Sedis per Germaniam inferiorem, & Belgarum Provincias Nuntio*; in quo deprehendi penè omnia quæ hac Dissertatione præsertim primâ parte astruere studui, brevi compendio expressa, quæ per modum Appendicis annectere utile judicavi tum propter auctoris authoritatem, tum etiam quod dictum Directorium Facultas Theologica Lovaniensis approbaverit, quo fiat ut sicuti ostendi *parte 1. cap. 4. §. 11.* dictis meis in materia Simoniæ circa ingressum in Religionem consentire hujus Academiæ Doctores, similiter assertis meis contra vitium *peculiaritatis* consentientes ostendam.

Extractum ex præfato Directorio DE RELIGIOSA PAUPERTATE.

» QUemadmodum castitas à carnali voluptate pos-
» sessorem suum liberat, & ab impuri amoris
» visco absolvit : ità Religiosa paupertas, quæ propter
» Christum suscipitur, si voluntaria fuerit, à rebus
» terrenis omnem affectum atque amorem abscindit,
» à spinosæ solicitudinis cogitatione, quæ isthinc oriri
» solet, animum prorsùs liberum ac quietum facit. Ut
» autem voluntaria sit, non sufficit quod quis sponte
» & non coactus paupertatis votum emiserit, & quam-
» diu ei omnia quæ sunt necessaria subministrantur,
» sine murmure vivit ; sed & voluntaria debet esse ipsa
» penuria, voluntariæ quoque quæ ex penuria sequun-
» tur, molestiæ & incommoda. Paupertatis enim ama-
» tor (ut ait quidam) ideo ad paupertatem suâ spon-
» te descendit, ne eum imparatum fortuna deprehen-
» dat, telaque fortunæ ante præoccupet, quàm in ea
» cadat.

» In hâc itaque virtute sic exercendus est Religio-
» sus, ut possit dicere cum Apostolo *Philip. 4. Ego*
» *enim didici, in quibus sum, sufficiens esse : scio &*
» *humiliari, scio & abundare (ubique & in omnibus*
» *institutus sum) & satiari, & esurire, & abundare,*
» *& penuriam pati. Omnia possum in eo qui me con-*
» *fortat* ; ut si quando necessitas illa veniat, ut nec
» habeat quod manducet, nec quo operiatur, & si
» quid aliud, quod ad vitæ humanæ sustentationem
» necessarium est, desideret ; non frangatur animo,
» & non tantùm ad iniquitatem manus non extendat
» suas ; sed nec cogitatione quidem peregrinum à san-
» cto proposito, quidquam patiatur ; ac fide, spe, &
» charitate, eò magis in Deum convalescat, quo ab
» omni humana ope & consolatione, magis derelictus
» apparet.

» Ab omnibus igitur rebus ablactandus est religiosi
» viri animus, & non tantùm superfluum quicquam
» cui inhæreat, aut quod ei adhæreat, ei non est per-
» mittendum ; sed & solis necessariis ità sustentandus
» [illegible], ut in eorum usu liber & non servus sit ; hoc est,
» ut per gustum & amorem cælestium bonorum, ità
» ei terrena omnia desipiant, ut grave ei sit ac mole-
» stum etiam necessariis uti, & ingemiscat se huic ne-
» cessitati, ut cum remissione animi satisfaciat necessi-
» tati corporis, per peccatum esse subjectum, malit-
» que etiam necessariis non uti, si naturæ conditio pa-
» teretur, & non tantùm patienti, sed & hilari ac
» constanti animo, eisdem etiam prorsus carere pa-
» ratus sit, si hanc necessitatem, ad probandum mi-
» litem suum incomprehensibilis Dei providentia in-
» duxerit.

» Quare longè à Religiosæ paupertatis scopo illi
» aberrant Religiosi, qui voluntariam paupertatem,
» in nuda paupertatis professione constituunt, ex qua
» plus maledictionis quàm benedictionis eos manet.

» Procul & illi à voluntaria paupertate absunt, qui
» ut in lectulo ægritudinis suæ non egeant, & penu-
» riam aliaque paupertatis incommoda non sentiant,
» pecuniam corradunt atque seponunt, vel reditus vi-
» tales aut perpetuos habent, unde tempore ægritu-
» dinis & necessitatis suæ consolationem habeant, &
» se à molestiis paupertatis tueantur atque defendant.
» Quorum temeritas eò subinde proserpit, ut de bo-
» nis & pecuniis quas relinquunt, testamento dispo-
» nant, ac amicos legato honorent. Ubi graviter ac-
» cusandi veniunt quidam Religiosorum Prælati, aut
» Superiores, quorum facilitate & permissu ista per-
» petrantur ; imò quorum immisericordia huic irre-
» ligiosæ sollicitudini, & nefariis ausibus occasionem
» dedit, & januam aperuit ; ut qui famulos Dei, qui
» omnia propter Christum dereliquerunt, dum ægro-
» tabant ità dereliquisse visi sunt, ac si eorum cura
» tum ad eos non pertineret. Qua in re magnam
» amoris ac charitatis suæ penuriam manifestaverunt,
» quæ tunc maximè viscera sua aperire solet, & osten-
» dere, etiamsi res sit angusta domi, quàm ipsa ut ju-
» vet Fratrem suum non angustietur.

» Quæ ut in posterum caveantur, monemus Præ-
» latos ac Superiores omnes, ut Fratrum suorum ne-
» cessitatibus sollicitè succurrant, & in ægritudine eo-
» rum hoc eis præstent, quod sibi præstari vellent ; ne
» incidant in terribilem illam Apostoli sententiam : *Si*
» *quis suorum & maximè domesticorum curam non habet,*
» *fidem negavit, & est infideli deterior.* 1. Tim. 5.

» Religiosi verò qui testamentum condiderunt, tam-
» quam rei criminis proprietatis, Ecclesiasticâ careant
» sepulturâ, & bona de quibus testati sunt, secundum
» Ordinationem Theodorici *pag.* 263. §. 62. arbitrio
» Episcopi subjaceant.

» Proprietarii similiter censeantur, & contra vitam
» communem agere omnes Religiosi, qui in proprios
» ac *peculiares* usus reditum aliquem sibi aut emunt,
» aut emptum retinent.

DE VITA COMMUNI.

» QUod ad communem vitam, victum atque vesti-
» tum attinet, magnam passim deformitatem ;
» diversæ consuetudines dictis votis contrariæ in Mo-
» nasteria induxerunt, quæ proprietati, totius Reli-
» gionis perniciosæ pesti occasionem & fomenta sub-
» ministrant ; paupertatis thesaurum expoliant ; spem
» in Deum minuunt ; anxiam solicitudinem & affe-
» ctum ad res temporales inducunt ; institutionem Pa-
» trum enervant ; atque fraternam charitatem animo-
» rumque unionem tollunt. Quamobrem Prælatis om-
» nibus utriusque sexûs severè præcipimus, ut omni-
» bus & singulis subditis suis, victum non in pecunia,
» vel privatim in cubiculis, nisi Carthusianis, & si qui
» fortè sunt, qui ex suo instituto solitarii reficiuntur ;
» sed communiter in communi Refectorio admini-
» strent, nullique permittant, ut quicquam esculenti
» aut potulenti ad cubiculum suum deferat, aut por-
» tio vini quæ in Refectorio propinanda fuisset, pe-
» cuniâ redimatur, vel extra Refectorium bibenda
» servetur.

» Ipsi quoque Prælati & Præfecti, nisi per occupa-
» tiones legitimas, aut hospitum multitudinem peni-
» tus impediantur, in communi Refectorio corpore
» reficiantur. Cum autem propter adventantes hospi-
» tes separatim comedere cogentur, ut hospites ædifi-
» centur, & cognoscant Monasteria scholas esse, in
» quibus mortificationi carnis studetur, non voluntati ;
» eosdem studeant in mensa sua habere cibos, quos
» habet Conventus.

» Vestitum singuli ex communi vestiario accipiant,
» minimè verò pro eo singulis Religiosis pecunia assi-
» gnetur ; aut in hunc finem, ut seipsos vestiant, vel
» ex celebratione Missarum, vel alias labore, indu-
» striâ, aut amicorum liberalitate, pecuniam compa-
» rare, aut sicut paulò ante dictum est, pensiones vi-
» tales, reditus perpetuos recipere, aut bonorum ali-
» quorum usumfructum habere permittantur. Præ-
» terquam enim quòd hæc ad *peculiaritatem* pertinent,
» cum qua (teste D. Gregorio *Ep.* 21. *lib.* 10. *indict.* 5.
» *cap.* 22.) nec concordia, nec charitas in congrega-
» tione potest permanere ; faciunt etiam ad studium
» vanum, inutile, & perniciosum vestibus placendi
» hominibus, ità ut in uno eodemque Monasterio alius
» alio pretiosius, & sæpè aliâ vestium formâ vestiatur,
» sic ut quivis honoratus (ut ait D. Bernardus in *Apo-*
» *logia ad Wilhelmum Abbat. paulo ante finem*,) non
» alia horreat vestimenta, si suo modo præparata fue-
» rint. Qua in re quidquam Superiores qui hæc corri-
» gere deberent, dum magis student vestibus populo
» placere quàm moribus, pessimo exemplo gravissimè
» delinquunt.

» Quæ

» Quæ ut corrigantur, pari ratione, omnium Monasteriorum utriusque sexûs Superioribus mandamus; ut quò sunt gradu altiore subditis constituti, eò humilitate in vestibus & moribus sint magis conspicui; subditosque suos etiam hîc præcedant, ac viam monstrent, qua eos sequi volunt. Sit itaque omnium habitus uniformis, non illorum tantum qui unius Monasterii sunt, verùm etiam omnium qui sunt unius Ordinis; præcipuè in eadem Provincia habitantium; ut sicuti habitus est unus, mensa una, regula una, unusque vivendi modus; ità intelligant, cor omnibus debere esse unum, animam unam, conspirationem unam ad Regnum Dei consequendum. Materia verò vestis ac forma talis omnino sit, qua admoneantur mundo esse crucifixi & ipsis mundus.

» Similiter in aliis omnibus necessariis ex communi ærario, non ex *peculiaribus* cujusque depositis, pro Monasterii facultatibus, non in pecunia, sed in specie rerum, cuique quod opus habet, benignè ac paternâ sollicitudine Præfecti subministrent: neque ullo modo præbeant ansam aut aliqua ratione contra votam Deo paupertatem ac vitam communem aliquid agatur, & spes magis in humano, cujuslibet industriâ quàm in Deo, & paupertatis merito collocetur.

» Ideòque curam in hoc omnem ponant, ne quod hactenus passim in multis Monasteriis factum est, aliquis sibi aliquid operetur; sed ut præscribit in Regula sua D. Augustinus, omnia opera sua in unum faciant, majori studio & alacritate, quàm si singula sibi facerent propria. Ac proinde omnis pecunia vel res, quàm Monachus vel Monialis, sive labore, sive industriâ, sive amicorum liberalitate, seu denique qualibet aliâ occasione acquirere potest; Superiori mox tradatur, in commune ærarium, vel commune vestiarium, vel aliàs in communes usus reponenda, & ad nutum Superioris tanquam res, non quidem uni *peculiaris*, sed omnibus ex æquo communis, administranda; ne contingat in Monasteriis illa perversitas, ut qui divites & liberales habet in sæculo consanguineos, etiam superfluis quibuscumque abundet, & alius frater necessariis destituatur.

» Quare si quis suis filiis, aut aliqua necessitudine ad se pertinentibus, aliquam contulerit vestem, aut aliquid aliud inter necessaria deputandum, quod sit pretiosius aut notabilius, quàm ut in communes usus redigi posset, ne hinc murmura oriantur, aut alius ab aliis, in aliquibus deformis existat: illud vendatur, ità ut si vestis, vel pannus, vel quæcumque res alia esse communis non poterat, ejus pretium commune fiat. Exemplo D. Augustini, qui oblatum sibi pretiosum Birrum putavit esse vendendum, dicens: *Forsitan* (eo uti) *decet Episcopum, quamvis non deceat Augustinum.* De communi Vita Cler. *Serm.* 1.

» Porrò cum non possit quisquam proprietatis deponere affectum, quamdiu ea habere permittitur, quæ ab eo cum proprietatis affectu possidentur, auferantur ea omnia quæ cum tali affectu possideri deprehenduntur. Sunt alii qui habent cochlearia, auriscalpia, dentiscalpia, aliaque instrumenta argentea; alii qui cultros habent elegantius elaboratos, alii qui libros, nonnulli qui sudariola acu picta, vestes pretiosas, & si quæ sint alia, quæ non sine murmure resignare vellent; quæ cum non fuissent Religiosis permissa à primis Ordinum Initiatoribus, & quia etiam erga res minimas potest esse inordinatissimus affectus, qui sit peccatum mortale; nec nunc Religiosis à Superioribus permittenda sunt: qui ad hoc à Deo constituti sunt, ut subditos suos in votis & sancto proposito juvent, non solum vitæ exemplo, instructione, consolatione & correptione, ad quod etiam quivis Christianus pro donationis suæ mensura, ex charitatis tenetur officio; sed etiam auctoritatis imperio & coactione. Qua in re si qui negligentes fuerint, ii non modò innocentes non sunt; sed & in seipsos & in subditos suos, quibus exemplo Heli parcunt, crudeles existunt. Si qui igitur sint qui virtutis non ducuntur amore, & tamquam liberi sub gratia constituti, voluntariæ paupertatis exercitium ex animo non amplectantur, eos Præfecti formidine pœnæ in officio contineant; ut vexatio det intellectum, & timor paulatim charitatem inducat.

APPENDIX

Ad secundam Dissertationis partem ex eodem Directorio *Tit. De recipiendis & instruendis Novitiis.*

SUb pœna anathematis dantibus & recipientibus » præcipimus ne ante professionem, excepto victu & vestitu, Novitii vel Novitiæ, illius temporis quo in probatione est quocumque prætextu à Parentibus, vel propinquis aut Curatoribus ejus Monasterio aliquid ex bonis ejus tribuatur, *cum ut caveatur detestabilis Simoniæ species*, tum ne Novitius hâc occasione discedere nequeat, quod totam vel majorem partem substantiæ suæ Monasterium possideat, nec facilè si discesserit, id recuperare possit. Quin nec pro ipso victu aut vestitu Novitii aliquid ex pacto detur. Cum enim Novitiatus res sit spiritualis, cui annexum est jus ad victum & vestitum, à *Simonia abesse non potest, de his pacisci*, vel pro jure Novitiatûs acquirendo ad victum & vestitum contribuere. Si quis autem jure Novitiâtus acquisito sumptus liberaliter refundere velit, licitè id facere potest, modò nullum intercedat pactum, conventio, spes aut mutuus intellectus.

» Ut omnis in hac parte tollatur peccandi occasio, non plures in posterum in Monasteriis virorum aut virginum ad Professionem recipiantur, quam qui vel ex reditibus propriis Monasteriorum, vel ex consuetis eleëmosynis commodè possint sustentari.

APPROBATIO

Præfati Directorii per Facultatem Theologicam Lovaniensem.

HOc Directorium Ecclesiasticæ Coloniensis disciplinæ reformandæ, ab Illust. & Reverendis. D. Domino Octavio Episc. Tricaricensi Nuntio Apost. collectum;

Decanus & Facultas Theologiæ in Academia Lovaniensi, debito examine prævio, tamquam opus magno studio & pietate concinnatum fructuosè admodum excudi posse judicant.

De mandato Domini Decani & Facult.
subscrip. AND. SASSENUS
dictæ Facult. Notarius.

FINIS.

VINDICIÆ
DISSERTATIONIS CANONICÆ
De Peculiaritate & Simonia,

Contra Libellum R. P. WYNANTS Ord. Eremit. S. Augustini:

Cum reflexionibus ad definitionem illorum quos JANSENISTAS *vocant, ab eodem adductam.*

SCOPUS
HARUM VINDICIARUM.

N*ON me fefellit conjectura, de qua in Præfatione* Dissertationis Canonicæ de Peculiaritate & Simonia, *&c. quod scilicet* Reformator, Jansenista, *illicò auditurus essem: hoc Theses R. P. Clenaerts, hoc Libellus quem Dissertationi meæ nuperrimè opposuit Rev. P. Wynants, plus satis loquuntur. Ad hæc paucis respondere quantum causæ justitia & veritatis defensio exigunt, & Christiana modestia permittit, animus est; plerisque quidem, quæ in privatam meam personam conjiciuntur, meque solum attingunt nec respondendum judicavi: quæ verò generatim cuilibet, ubi vel leviter vitium aliquod non Status Religiosi, sed quorumdam Religiosorum attigisse visus est, affricari solent, pluribus refello, eò quòd modus ille tam alienus à charitate quàm Ecclesiæ perniciosus mihi appareat. Ad paucula verò ac imprimis ad Epistolam dogmaticam Rodulfi ad Sanctum Trudonem Abbatis, adversùs Dissertationem meam regestam, num respondens faciam satis, æquus Lector judicabit.*

CAPUT PRIMUM.

De his quæ in Libello R. P. Wynants Authori potiùs quàm doctrinæ Dissertationis Canonicæ De Peculiaritate & Simonia, objiciuntur.

§. 1.

De amaritudine Zeli & Livore edaciore *in Exim. P. Lupum, qui Authori Dissertationis objicitur.*

REVERENDUS P. Wynants in nupero suo Libello adversùs Dissertationem meam Canonicam primò mihi objicit pag. 3. *amarum Zelum*, & pag. 37. *Livorem edaciorem* in Exim. P. Christianum Lupum.

Utrum mihi in dictum Patrem hujusmodi affectio fuerit uni Deo notum est; hactenus de simili affectu in virum illum nihil mihi conscius sum. Ut hoc de me homines credant, satis est quòd nullam causam habeant aliter de me sentiendi: quam causam R. P. Wynants habuerit ut in me affectum illum fuisse non solum crediderit, sed constanter & publicè asseruerit, nescio; si tamen conjecturare liceat, duplex illius suspicionis causa fuisse apparet.

Prima, quòd *parte 2. Differt. cap. 2. cum magno impetu*, ut queritur pag. 2. *invadam dogma quod in materia Simoniæ ad Can. 19. Concilii Niceni II. tradit Ven. Mem. Exim. Christianus Lupus.*

Secunda eaque præcipua videtur illa quam insinuat *pag. 37.* quòd scilicet *reponam*, ut ipse quidem asserit & per totum penè Libellum altè declamat, *P. Lupum inter Magistros ad* OMNEM *novitatem prurientes, inter Doctores non dirigi solitos à Spiritu Veritatis, &c.*

Num illa vera sint, & *amarum Zelum* vel *Livorem edaciorem* in P. Lupum probent, duobus Paragraphis sequentibus inquiremus.

§. 2.

Discutitur prima conjectura ex qua Rev. P. Wynants amarum Zelum *aut* Livorem edaciorem *in P. Lupum elicere videtur.*

FAteor me in secunda Dissertationis meæ *parte cap. 2.* impugnâsse dogma P. Lupi in materia Simoniæ circa Ingressum Religionis ex Legibus Justinianæis desumptum: & quidem *magno impetu*, si id intelligatur pro omni qua potui argumentorum vi, idque eò fortius quo apprimè mihi cognita erat viri illius authoritas, & magna, præsertim apud Curiæ Romanæ Prælatos à Canonum & Antiquitatis studio existimatio, neque ut hæc mihi probaretur, opus erat litterarum evulgatione: quod hac tamen occasione hæc facta fuerit, non invideo.

Ex hac verò dogmatis impugnatione *Zeli* mei *amaritudinem* aut *livoris edacitatem* in Virum illum quis arguat,

arguat, nisi qui existimat non posse Viri alicujus magnæ authoritatis & existimationis dogma impugnari, aut non eâ argumentorum mole quæ dogmatis illius destructioni judicatur necessaria, aut admodum utilis, ni unà *amaro Zelo* & *livore edaciore* quis in Authorem illum ferri judicetur.

Profectò si id existimet R. P. Wynants, non me solum, sed & eximium Patrem Le Drou modernum suum Provincialem *amari Zeli* & *livoris edacioris* in P. Lupum suspectum habeat necesse est, ut pote qui non in uno tantum articulo sed pluribus sententiam P. Lupi impugnat.

Et quidem in hoc ipso *de Simonia* dogmate, in quantum per dictum dogma Monasteria etiam *opulenta* in exactione dotis ab ingressuris Religionem ab omni specie Simoniæ vindicantur, mecum à P. Lupo recedit, ut ex pluribus ejusdem P. Le Drou Thesibus, præsertim iis quas *Promptuarium Theologo-Canonicum* dixit, patescit: in his enim §. 18. ità loquitur: " Nec » illam (Simoniæ lepram) evadent opulenta Mona» steria, si dotem exigant à Candidatis, quos spectatis » omnibus, alere commodè possunt, Arg. ex Extra» vag. citata, junctâ Glossa ad verbum *Sane*; ex judicio » S. Congr. Concilii, probato à Papa, ut videre est in » antè dictis. Neque verò D. Thomas 2. 2. *quæst.* 100. » *art.* 3. ad 4. aliquid exigere sinit, nisi quando *Mona-* » *sterium est tenue*, & ejus *non sufficiunt*. Et in 4. *dist.* 25. » *art.* 2. ad 7. *Simoniacum* esse contendit, si possit Can» didatus *sine gravamine recipi*. Et meritò, cum enim » tunc desit justus titulus, omnis exactio pro spirituali » admissione fieri censetur.

Nonne quoque nupertimè in Thesibus hoc anno in mense Augusto Præside R. P. Clenaerts S. T. L. ac Prof. Ord. Erem. S. Augustini defensis, Thesi 6. conspeximus hanc positionem: *Etiam Religiosi licitè habent annuos reditus*, quam positionem *quanto impetu* improbaverit exim. P. Lupus, ex illius ad *Can. 6.* Concilii Tholosani sub Victore II. discursu, quem hîc subjicimus, colligere licebit: " Porro Joannes Cas» sianus in septimo Monasticarum Institutionum li» bro distinguit tres Proprietariorum classes: *Triplex* » *est hujus invaletudinis morbus, qui ab universis Pa-* » *tribus æquali detestatione damnatur. Unus hic, qui* » *deinceps miserabiles quosque, ea quæ ne antea quidem,* » *cum in sæculo degerent, possidebant, congregare per-* » *suadet. Alius qui hæc, in primordiis suæ renuntiatio-* » *nis abjecerant, postea resumere ac rursùm desiderare* » *compellit. Tertius, qui initio malo vitiosoque contractu,* » *& ab imperfectione incipiens, eos quos semel hoc tepore* » *mentis infecerit, paupertatis ac diffidentiæ timore per-* » *territos, spoliare se cunctis mundi facultatibus non sinit;* » *eosque, pecunias vel substantias, quas utique renun-* » *ciantes abjicere debuerant, reservantes, ad Evangeli-* » *cam perfectionem numquam pervenire concedit.* Tertiæ » itaque classis sunt illi, qui omnia quidem sua Mo» nasterio dant aut pauperibus, sed SIBI ALIQUAM » RESERVANT VITALITIAM PENSIONEM » AUT CENSUM. IPSORUM EXORDIUM EST » OMNINÒ VITIOSUM. Monastica quippè pro» fessio non est aliud quàm omnium temporalium » abrenuntiatio, atque ità adversùm illos rectè dixit » in tertia Collocatione Abbas Pafnutius: *Nec dum* » *Evangelicum implet mandatum, qui omnino sibi ad-* » *huc ex suis facultatibus aliquid reservat.* Et adjun» git: *Sicut nonnulli tepidorum faciunt.* Utroque enim » pede claudicant: NEC MONACHUM INDUUNT, » NEC SÆCULAREM DEPONUNT. Unde adver» sùs Syncleticum, ex Senatore Monachum ejusmo» di, scripsit Magnus Basilius: *Et Senatorem perdidi-* » *sti, & Monachum non fecisti.* Quod dictum prædi» cat, & ejus causam nobiscum laudat Cassianus: *Quæ-* » *dam sibi de propriis facultatibus Syncleticus reserva-* » *rat.* Rectè asserit istos *ad Evangelicam perfectionem* » *numquam pervenire.* Captivi enim manent sub Phy» largia, omnium vitiorum matre ac nutrice, quam qui» dam appetentes etiam à fide erraverunt. Ex ipsa pau» peres Fratres despiciunt, cum plena humilitate non » subjacent Præpositis, Divina Officia fastidiunt, ope» rari nolunt, ad licentiosum alicujus privilegii aut » præeminentiæ in Monasterio locum quavis arte ad» spirant ac se intrudunt, communi alimentorum ac » vestium sorte contenti non sunt, atque ità Cœnobia » sua pedetentim transvertunt in illam Coludensis apud » Anglos Monasterii miserabilem formam, quam in » Anglicana Venerabilis Bedæ historia describit reli» giosus Presbyter Adamandus: *Domunculæ, quæ ad* » *orandum vel legendum facta erant, nunc in comessa-* » *tionum, potationum, fabulationum, & cæterarum sunt* » *illecebrarum cubilia conversæ.* Quomodo speluncam » hanc immissus ab irato Deo ignis eradicaverit, plu» ribus narrat laudatus Beda, factum asserit ob exces» sus præsertim illorum, qui *majores esse videbantur*, » & concludit: *Hæc ideo nostræ historiæ inserenda cre-* » *didimus, ut admoneremus Lectorem operum Domini,* » *quàm terribilis sit in consiliis super filiis hominum,* » *ne fortè nos tepore aliquo carnis illecebris servientes,* » *minusque Dei judicium formidantes, repentina ira* » *ejus corripiat, & vel temporalibus damnis justè sæ-* » *viens affligat, vel ad perpetuam damnationem distri-* » *ctiùs examinans tollat.* Grandem apud suos Mona» chum ob similes vanitates fuisse visibiliter deporta» tum ad inferos, & Cayphæ ac aliis Domini occiso» ribus adjunctum, narrat in eadem historia, & de» nuo concludit: *Factum est hoc nuper in Provincia* » *Bernicorum, ac longè latèque diffamatum, multos* » *ad agendam & non differendam pœnitudinem provo-* » *cavit. Quod utinam ex hinc etiam nostrarum lectione* » *litterarum fiat.* Quocirca hisce pensionatis Monachis » Joannes Cassianus meritò applicat hocce Deutero» nomii Statutum: *Quis est homo formidolosus, & corde* » *pavido? Non egrediatur ad bellum. Vadat & re-* » *vertatur in domum suam, ne pavere faciat corda* » *Fratrum suorum, sicut & ipse timore perterritus* » *est:* ipsos ad Monasticam militiam affirmat ine» ptos. Semetipsos enim præcipitant in Monasteriis, » & alios secum, licet non in lapsum, tamen in ti» tubationem circumscribunt. Quare qualiscumque » professioni ADJECTA PENSIONIS RESER» VATIO, EST ADVERSA SUBSTANTIÆ, aut » CERTÈ FŒDA CONDITIO, ideòque habenda » pro non apposita. EAM PRÆFECTI OBLIGAN» TUR CIRCUMDUCERE ET IN COMMUNEM » SUBSTANTIAM (*nota bene*) DEVOCARE. Nul» la hîc dotalis eleemosyna, nec similis quis hu» manæ infirmitatis palpo fucus valeat patrocinari. » Eleëmosyna enim debet esse gratuita, non dotalis. » Et hunc esse Tridentinæ reformationis scopum, suus » locus demonstrabit.

Hactenus P. Lupus. Plures alias sententias Patris Lupi quibus se ejusdem instituti Professores opponunt, proferre possemus, sed has duas de quibus in Dissertatione mea agitur, protulisse sufficiat, & ostendisse quod quoad eam in qua à P. Lupo dissentio nec ipsi ejusdem Ordin. Magistri per omnia consentiant, quoad alteram in qua P. Lupo consentio, rursus ejusdem Ordinis Professorem dissentientem protulerim.

Non eo tamen fine hæc à me prolata putentur, quasi vituperio verti deberet Professoribus quod à sententia Patris Lupi recedant, dum contrariam veram putant; imò in hoc laudandi quod nullius moti authoritate liberè quod verum credunt eloquantur. Ità S. Augustinus Vincentium Victorem Juvenem & Laicum laudat, quod nihil hominem veritus liberè contra Senem & Episcopum (Augustinum scilicet) quod sentiebat proferret: " In hoc (inquit *lib.* 4. *De anima & ejus orig.* » *cap.* 1.) te planè laudo, quod veritatem etsi num» quam percepisti, *certè quam putasti homini protuli-* » *sti*, ideò quidem temerè, quia existimâsti scire te » quod

» quod nescis , *sed ideo liberè , quia personam non veri-*
» *tus , elegisti aperire quod sentis.*

Ex his facilè apparet quam levis , ac futilis sit conjectura *amari* mei *zeli* ac *livoris edacioris* in P. Lupum, quia dogma ipsius in materia Simoniæ *magno impetu* , id est , omni argumentorum vi impugnavi.

§. 3.

Discutitur altera conjectura ex qua R. P. Wynants amarum *meum* zelum *ac* livorem edaciorem *in P. Lupum colligere videtur.*

SEcundum argumentum *amari* mei *zeli* & *edacioris livoris* in exim. P. Lupum desumpsisse videtur R. P. Wynants ex eo quod P. Lupum , ut ipse asserit & queritur *pag.* 32. traducam *parte* 2. *Diss. cap.* 2. in laxonum catalogum ad omnem novitatem prurientium. Eamdem de me querelam *pag.* 37. Patri suo Generali exponit his verbis : " *Livor* EDACIOR *aut zelus*
» AMARIOR non possit , Reverendissime Pater ,
» quemquam aut mordaciùs urere , aut crudiùs com-
» movere contra opt. mem. P. Mag. Christianum Lu-
» pum , quàm qui ipsum reponit inter laxiorum regu-
» larum vindices : inter Magistros ad novitatem om-
» nem prurientes : inter Doctores non dirigi solitos à
» spiritu veritatis. " Rursus *pag.* 62. 63. introducit P. Lupum piæ memoriæ , quasi resuscitatum de me querelantem in hæc verba : " Si malè te habeat , Cla-
» rissime Professor , & intimè te urat mea de Simonia
» doctrina , an ideò à tua charitate merear reponi in-
» ter laxones , homines falsos & fallaces à spiritu er-
» roris ductos , stultos & injustos ? AN DOMINUS
» PRÆCEPERIT TIBI UT MIHI MALEDI-
» CAS ?

Has querelas per totum pene libellum sparsas videre est : quæ si veræ forent non diffiteor quin *amari* mei *zeli* & *livoris edacioris* in virum illum non leve essent argumentum ; verùm concipere nequeo qua conscientia aut charitate *qua non cogitat malum* , hæc tamquam à me scripta & in P. Lupum conjecta R. P. Wynants tam intrepidè asserere audeat ; cùm in tota mea Dissertatione nec verbulo uno Lupum *laxonis* aut simili epitheto compellaverim.

Dicet forsitan quispiam verum esse, quod illum expresse talem non dixerim : sed ipsum inter similis farinæ homines à me repositum fuisse , colligit dictus R. Pater ex unico pene §. 2. *p.* 2. *cap.* 2. Dissertationis. Resp. Ità apparet, sed quibus consequentiis id colligat , videamus.

In citato §. tria non adversùs personam P. Lupi , sed adversùs dogma ipsius, in quod ex malo intellectu legum Justiniani forsitan inciderat , proposui.

Primam , quod opinio P. Lupi , in quantum excusat Monasteria *opulenta* in exactione dotis ab omni specie Simoniæ , sit nova & contraria unanimi Veterum doctrinæ , imò & Recentiorum (*nisi* , dixi , *unum alterumve ex laxioribus ad omnem novitatem quodammodo prurientibus exceperis.*) Hinc ulteriùs intuli huic dogmati P. Lupi quatenus à Veterum sententia in materia morum recedit , non malè quadrare illud S. Augustini. *Quid sibi vult ista* NOVITAS ? *Nonne videtur , nescio quam redolere fallaciam ?*

Secundò , dixi sententiam P. Lupi primo intuitu de falsitate reddi suspectam , eò quòd per illam inutiles reddantur Conciliorum Canones ac Pontificum Constitutiones, quibus tamquam Simoniacæ condemnantur, & sub gravissimis pœnis vetantur exactiones pecuniarum in admissione ad Religionem : Hujus dicti probationem subjunxi his verbis : " Quæ enim erit
» illorum Canonum , aut Constitutionum utilitas , si
» vera sit quæ §. præcedenti exhibita fuit doctrina ;
» quandoquidem per illam justificetur praxis reci-
» piendi Monachi dotem , non solùm sponte oblatam
» accipiens , sed & exigens , ac de illa stipulans, id-
» que non tantùm dum Monasterium est pauper , sed
» etiam quando est opulentum.

Tertiò , dixi dogma P. Lupi primo intuitu de falsitate suspectum esse ; quia titulus ille quo praxim hodiernam stipulandi dotem ab ingressuris Monasterium à Simonia vindicat , hactenus ab Ecclesia pro medio quo Simonia è Monasteriis eliminaretur propositus non fuit : cùm tamen certissimum sit quod solâ hujus tituli propositione , si sufficiens esset , ut stipulantes dotem ab omni etiam specie Simoniæ liberaret , pro magna parte Simonia è Monasteriis eliminata esset ; " quandoquidem enim , inquiebam , Regulares
» per Simoniacas suas exactiones seu stipulationes
» unicè intendant summam aliquam pecuniæ , aut
» aliam rem temporalem accipere ; nullâ difficultate
» à contractibus Simoniacis abstinuissent , modò illo
» titulo, quem legitimum prætendit P. Lupus , sum-
» mam pecuniæ aut rem temporalem sine labe Simo-
» niaca potuissent obtinere ; adeoque opus non fuisset
» tam frequenti Canonum renovatione ac pœnarum
» comminatione , ut vitium Simoniæ à Monasteriis
» averteretur.

" Cum igitur pia Mater Ecclesia , cui Spiritus San-
» ctus suggerit omnia , quæ pro tempore magis op-
» portuna & accommoda sunt, ad vitiorum extirpa-
» tionem hunc titulum filiis suis pro remedio vitandi
» Simoniacam pravitatem numquam proposuerit ; *me-*
» *ritò judicatur illum à Spiritu Veritatis non fuisse*
» *suggestum.*

Hæc tria argumenta proponenda putavi , ut dogma P. Lupi , quod verum non esse certò credebam & credo , primo intuitu de falsitate suspectum lectori facerem.

Si ex dictis credat R. P. Wynants legitimè inferri , me P. Lupum retulisse in *laxonum catalogum* ad OMNEM *novitatem prurientium* , eò quòd inter alia asseruerim unum dogma Patris Lupi (num plura in illius operibus tamquam laxiora sint improbanda , non inquiro nec inquisivi) in materia de Simonia unanimi Veterum , imò & Recentiorum (*nisi unum alterumve ex laxioribus ad* OMNEM *novitatem prurientibus exceperis*) sententiæ contrariari ; eadem ratione inferre cogetur , quòd is , qui assereret S. Hieronymum propugnâsse opinionem de usu mendacii officiosi *laxam* , quam nullus ex laxonibus sustinere ausus fuit , censeretur S. Hieronymum inter *laxones* retulisse , quin *laxiorem laxonibus* dixisse , quo quid ineptius ?

Hinc evidenter ut credo , apparet quàm injustè accuset me R. P. Wynants quod P. Lupum *laxonibus* ad OMNEM *novitatem prurientibus* , annumeraverim.

Non minùs inepta , si non ineptior est consequentia , qua infert ex his verbis : *meritò judicatur titulum illum* (Patris Lupi) *à Spiritu Veritatis non fuisse suggestum* , P. Lupum à me repositum inter *Doctores non dirigi solitos à Spiritu Veritatis :* nunquid non eadem consequentia inferetur quod quicumque judicat Doctoris alicujus sententiam non esse veram , & consequenter *non suggestam à Spiritu Veritatis* , à quo non nisi verum suggeritur , eumdem Doctorem reponat inter *Doctores non dirigi solitos à Spiritu Veritatis ?* Quo quid ineptiùs ?

Si quis miretur quòd per similes argutias insimuler quasi P. Lupum retulerim *inter laxones* , *Doctores non dirigi solitos à spiritu Veritatis* , stupebit indubiè , dum intelliget quo fundamento idem P. Wynants asserat me Patrem Lupum reposuisse , horrendum auditu ! inter homines *stultos.*

Parte 2. *Dissert. cap.* 2. §. 4. ostenderam quòd ex Legibus Justinianæis is , qui Monasterium ingreditur, *ante professionem habeat quo vult modo de bonis suis disponendi facultatem* ; ut consequenter dependeat à

mero

mero ingredientis beneplacito Monasterium à bonis suis excludere : ex quo §. 5. ulteriùs consectarium dixi; quod Monasterium extorquens summam pecuniæ ab ingrediente, ut renuntiet juri quod ad bona ipsius habiturum est post professionem, procedat eodem modo, quo ille qui pecuniam prætenderet titulo *transactionis*, pro remissione alicujus juris, quod etiam nullo dato pro nutu ipsi adimi posset; quo inquiebam, quid *injustius*, ne dicam *stultius* esse potest.

Nullatenus proinde sententiam P. Lupi *stultitiæ* insimulavi, multò minùs P. Lupum inter homines *stultos* reposui; nisi forsitan quis credat sententiam alicujus dici *absurdam*, aut Authorem reponi inter homines *absurdos*, dum illa argumento, ut aiunt, *ab absurdo* impugnatur. Quod quàm sit absurdum, sequenti exemplo patebit. Plures magni nominis Theologi credunt & asserunt ex doctrina Thomistarum de prædeterminatione ad materiale peccati per certam & evidentem consequentiam (num verum an falsum putent, non inquiro) sequi impiissimum hoc dogma : *Deum esse Authorem peccati* : quis tamen adeò impius, ut propterea dicat Thomistas à Theologis istis reponi inter homines *impiissimos*, aut sententiam eorum dici *impiam*.

Quidquid igitur duriùs forsan in Dissertatione mea dictum fuisse videtur, non contra personam P. Lupi, aut in ejus contumeliam, sed ad impugnationem dogmatis, quod verum non esse credebam & credo, dictum fuit.

§. 4.

Quæritur num jure R. P. Wynants dicat quod Author Dissertationis appareat in secunda parte apertus Monachorum invasor.

REverendus P. Wynants relatis verbis P. Lupi quibus dogma suum in materia Simoniæ per me in secunda Dissertationis parte impugnatum expressit, *pag.* 80. Libelli sui exclamans, subjungit : " *Hæc verba* tam altè arctèque movent Dissertationis Authorem, ut qui in sua prima videri volebat novitius Monasticæ vitæ amator, appareat in secunda parte *apertus Monachorum invasor*.

Quid duriùs, aut magis injuriosum non in Presbyterum tantùm, sed vel in hominem Christianum dici queat vix video? si enim qui Christianos invadit, Christum invadat; qualis erit Christi invasor, qui apertè invadit selectam gregis Christi portionem, *Monachos* inquam, quorum vivendi normam ad demonstrandum Ecclesiæ Catholicæ sanctitatem Manichæis olim opposuit August. *Lib.* 1. *De moribus Eccles. cap.* 31. extulere Patres, ut illam Angelicæ puritati assimilare non dubitârint. Hinc ad Fratres de monte Dei dicere non dubitavit S. Bernardus *cap.* 2. " Altissima est professio vestra, Cœlos transit, par Angelis est, Angelicæ similis puritati; non enim solùm vovistis omnem sanctitatem, sed omnis sanctitatis perfectionem, & omnis consummationis finem. Aliorum est Deo servire, vestrum adhærere; aliorum est Deum credere, scire, amare, revereri, vestrum est sapere, intelligere, cognoscere, frui.

Quis Spiritus hanc atrocissimam in me calumniam extorserit nescio; si eumdem fuisse crediderim, quo nuper similem ejusdem Ordinis Professor in uno Impertinentium suorum his verbis expressit, multum fallor, si errem : *Excuset*, inquiebat, *si duriusculus videar. Sum quidem ego inter nostros minimus, sed nec ipse maximus* (Auctor Dissertationis) *inter suos. Si juris ipsi quippiam, ut* OMNES IMPETAT REGULARES, *juris nonnihil mihi, ut saltem Thesim reponam parvulam.*

Juris erat ipsi, si quæpiam contra doctrinam opponenda habebat, non tantùm *parvulam*, sed & *majusculam Thesim opponere*; sed quo jure aut qua charitate hanc similesque, quæ tum in Thesibus tum in Impertinentibus exprimuntur, calumnias in personam meam conjecerit, nescio : illud scio, calumniantibus nos esse ignoscendum; de illo quoque securus sum, & scio nullum in tota Dissertatione mea vel verbum esse, quod vel apparenter statui Religioso verisque ejus alumnis sit injuriosum : Econtra permagnam de Statu Religioso existimationem vel soli duo primi paragraphi 2. partis Dissertationis sufficientissimè probant, modò oculis sinistrâ passione non planè excæcatis legantur.

In priore quidem ostendi Statum Religiosum ejusque exercitia non quidem ipsam esse hominis Christiani perfectionem, quæ primariò & essentialiter consistit in charitate & observantia mandatorum Dei; sed instrumenta accommodatissima, quibus ad perfectionem perveniatur. Ex quo Synodi Colonien. verbis conclusi : *Nemo proinde negaverit hoc vitæ genus ad perfectionem Evangelicam* MAXIME ACCOMMODUM, *modò secundùm sanctissimam institutionem purè immaculatèque observetur.*

In altero specialiùs demonstravi quibus titulis Status Religiosus admodum serviat & conducat, ut quis vitam Christianam ritè peragat, imò ad ejusdem vitæ Christianæ perfectionis culmen perveniat; ex quibus tandem conclusi : " Hæc omnia ac plura alia quæ ad vitam verè Christianam peragendam tamquam instrumenta suppeditat Status Religiosus, si attendissent hujus temporis sectarii, non eò temeritatis prorupissent, ut *Sanctissimum* vitæ genus Deo auctore in Ecclesiam introductum tam nefariè condemnâssent; sed potiùs dixissent cum S. Thoma, quòd status Religiosus verè sit exercitium & disciplina, per quam pervenitur ad perfectionem charitatis. Sed quia pœnitentiam aliaque vitæ Christianæ exercitia oderant, mirum non est, si statum illa præscribentem odio habuerint; sed quicumque Spiritum Christi habent, aut habere desiderant, libenter cum Lupo Abbate Ferrariensi fatebuntur : *Quòd nullus intra sanctam Ecclesiam Ordo sit, ubi certius promereri Deum fidelis animus possit, quàm si Monasticæ disciplinæ studeat propositum integrè observare.* " *Epist.* 29.

Fateor quidem me in Dissertatione Canonica duo vitia non Status Religiosi, sed personarum, nec omnium, sed quarumdam impugnâsse, & in quantum potui interfecisse; an ideo personas non diligo? Ubi ergo illud Augustini? *Diligite homines, interficite errores* : si ego propterea *apertus Monachorum invasor*, aut *Regulares omnes impetiisse* dicendus sum; quo nomine compellandus Sanctus Hieronymus, qui tantâ vehementiâ Monachorum & Clericorum vitia impetere solebat, ut Sulpitius Severus de illorum vitiis discurrens ac sermonem aliò divertere volens, dicere non erubuerit : *Verùm hæc* (vitia Monachorum) *describenda* MORDACIUS *Beato viro Hieronymo relinquamus* : & de eodem Gallum quemdam loquentem introducit : *nobis verò* (inquit *Dialogo primo* §. 14.) *nimiùm nimiumque compertus est. Nam ante hoc quinquennium quemdam illius libellum legi, in quo nostrorum natio Monachorum ab eo* VEHEMENTISSIME *vexatur & carpitur.* Ac deinde relatis nonnullis vitiis quæ in dicto libello carpuntur, adjungit : *Unde à quibusdam, quos nominare nolo, dicitur non amari.... oderunt eum Clerici, quia vitam eorum insectatur & crimina.*

Num *apertus* Monachorum *invasor* S. Bernardus, quia mollem & dissolutam quorumdam Religiosorum vitam acriter fuit insectatus, vestium ornatum luxumque in Religiosis perstrinxit, luxum pompamque in exstruendis ac ornandis templis & Oratoriis Religiosorum acerrimâ censurâ damnavit?

Sed hæc mihi scribenti audire videor in aurem susurrari, quod prænominatum *Gallum* S. Hieronymi dicta

dicta liberè referentem præmonuit Sulpitius. " Nimium Galle, inquiebat, progrederis; cave ne & te aliquis qui hæc fortassis agnoscit, exaudiat, *teque unà cum Hieronymo incipiat non amare.* Nam quia Scholasticus es, non immeritò te versu Comici illius admonebo, *obsequium amicos, veritas odium parit.*

Hæc magis mihi timenda, quia proh dolor! in illam hodie videmur recidisse temporum miseriam, ut verissimè dicatur quod à pluribus sæculis nonnullos quorumdam Religiosorum abusus exagitans Joannes Sarisberiensis Carnotensium Antistes, dixit: *Si eis obloqueris*, RELIGIONIS INIMICUS & *veritatis diceris impugnator. Lib. 7. Polycrat. cap. 21.*

Verùm quicumque vitia non Religionis, sed ejus potiùs pestes ac fæces, amore Religionis exagitans, hujusmodi calumniis impetitur, dicere poterit cum Propheta Regio: PERFECTO ODIO (vitiorum non personarum) ODERAM ILLOS, ET INIMICI FACTI SUNT MIHI. *Psalm. 138. ℣. 22.*

§. 5.

Num rectè mihi objiciat R. P. Wynants quod scriptum meum ut Evangelium *haberi voluerim?*

IN præfatione Dissertationis Lectorem his verbis præmonueram: " Ut rectè de mea Dissertatiuncula judicium feras, ex Evangelio, ex primæva Christianorum norma, ex sacris Ecclesiæ Canonibus, Pontificum Decretalibus judicium formes velim.

Ad illa verba reflectens R. P. Wynants nescio quo tono exclamat: *Grandis verborum præsumptio, scriptum tuum necdum est Evangelium.* Quis umquam vel hoc, quantumvis sanctus & doctus de suo scripto suscipetur? " Licitumne tibi videtur, pergit, ut indiscriminatim, & quiscumque ad suum captum & intellectum formet judicium ex Evangelio, ex primæva Christianorum vivendi norma, ex Sacris Ecclesiæ Canonibus, Pontificum Decretalibus, sicut quemcumque Lectorem monet tua Dissertatiuncula?

Quis hic dicto Patri sensus fuerit, aut quæ ejus circa prætacta verba hallucinatio, non capio; quid enim præfata mea ad Lectorem monitio aliud vel lippis indicat aut præfert, quàm ut de Dissertationis doctrina judicium non ex quorumdam Casuistarum placitis aut aliquorum vivendi consuetudine, sed ex *Evangelio, & primæva Christianorum vivendi norma*, &c. tamquam verissimis & purissimis moralis scientiæ fontibus formetur? Hinc enim repetenda disciplina reficiendis instaurandisque moribus accommodata: nec ab illis in tradenda morum doctrina sine periculo erroris receditur.

Quod ut R. Patri Wynants persuadeam necesse non erit, ut credo, multas Patrum aut Doctorum auctoritates adducere, sed unicus, ut arbitror, sufficiet Ex. P. Le Drou in *Triade PP. cap. 1. §. 1.* solidus de hac re discursus: " Ab omni corruptionis fæce pura doctrina est, quam à Christo promulgatore accepimus, quæque à primis Ecclesiæ cunabulis in sequentes ætates, per Apostolos dimanavit. Hinc repetenda disciplina *reficiendis instaurandisque moribus accommodata*, proindeque SACRI CODICES, TRADITIONES, PONTIFICUM, ac SYNODORUM DECRETA, nec non VETERES ECCLESIÆ PATRES, *qui Apostolica, & Evangelica Traditione cùm mentem implessent suam, Luminaria in mundo fuerunt verbum vitæ continentes*, jure optimo nobis adeundi. Ab his, utpote venerandæ illius canitiei Depositariis, Ecclesiæ vox veteris auditur: hic primigenius, & incorruptus Christianæ disciplinæ fons invenitur, ex quo morum præcepta longè feliciùs, longeque ad animarum salutem accommodatiùs hauriuntur. *Vadant*, inquit S. Antonius, *Doctores in adinventionibus suis, qui non sequuntur dicta Sanctorum, sed opiniones novas, & curiosas, non utiles, ad pruriendum aures 2. p. tit. 4. cap. 5.* ante §.

§. 6.

Num rectè mihi objiciat R. P. Wynants, quòd manum meam mittam ad alterius aratrum, & terram quam aro non noverim?

DUo non tam doctrinæ quàm personæ meæ objicit R. P. Wynants: *Mittis*, inquit, *manum tuam ad alterius aratrum, & terram, quam aras, non noscis.*

" Quòd manum tuam mittas, ait, ad alterius aratrum, quis non videat? Sunt, fuerunt, & per Dei gratiam semper erunt in hoc nostro Catholico Belgio in Monasteriis Viri exercitatissimi, & religiosissimi, & prout adhuc in corpore viventes fieri potest, consummatæ virtutis & doctrinæ, hi invigilant gregi suo tamquam pro ipso rationem reddituri, veri Pastores & Doctores opere, scripto & verbo: Firma consolidant, infirma sanant: collapsa restaurant; dispersa colligunt; explent Canonum præscripta ad Monasticæ vitæ & sacrarum suarum Constitutionum Regulas, Pontificum & Sacrarum Congregationum Decreta. His ex officio & debito competit manum mittere ad hoc aratrum.

Non inficior esse & totis animi votis exopto semper futuros in hoc nostro Catholico Belgio Viros exercitatissimos & religiosissimos, qui invigilent gregi suo tamquam pro ipso rationem redditurі, veros Pastores & Doctores opere, scripto & verbo.

Agnosco illos gregi esse præpositos, ut firma consolident, infirma sanent, collapsa colligant; hanc eis provinciam concreditam esse, onusque humeris illorum impositum, ipsosque ad *aratrum* illud positos, ultrò consentio; sed ubi *manum meam ad hoc aratrum mittere* voluerim, planè ignoro; nisi fortè omnes quotquot Doctores Canonum aut Theologiæ de Statu Monachorum, de Regularibus, ac materiis Statum illum concernentibus, scripserunt, dici debeant Præpositorum ac Prælatorum partes in firmis consolidandis, infirmis sanandis, collapsis colligendis usurpâsse. Quo quid à sensu communi remotiùs?

Quis enim nescit partes Doctoris esse vitia ac errores indicare & impugnare, Superiorum verò eradicare?

Quòd si R. P. Wynants vel leviter §. 5. *cap. 3. p. 1.* Dissertationis meæ perlegisset, videre potuisset quàm remotus ab usurpatione hujus provinciæ fuerim; & quàm perperam asserat quod *manum meam ad alterius mittam aratrum.* In illo quippe § indicatis vitiis ex Peculiaritate oriri solitis, ad Superiores me converto: " Collige secundò, aio, quanto studio & labore venenosam hanc radicem radicitus evellere teneantur, utpote constituti super Congregationem, ut noxia quæque evellant, & disperdant & dissipent; *quorum culpæ incumbit* (ut de Abbate loquitur S. Benedictus) *quidquid in ovibus Pater-familias utilitatis minùs invenerit.*

Quis ex his non videat me quidem Doctoris & Scriptoris partes sumpsisse, evellendi verò, disperdendi, dissipandi ac reformandi provinciam in Religiosorum Præpositis agnovisse?

Nunc alterum objectionis articulum *quòd arem terram quam non novi*, expendamus.

Quòd verò ares agrum, inquit, *quem non noscis, patet. Necdum fuisti in hac agricultura quàm purgare præsumis, novitius; & das Magistris præcepta.*

Num terram, id est, disciplinam Regularem sat noverim, ut de vitiis Peculiaritatis & Simoniæ pro debito

bito discurrere & scribere potuerim, asserere nolim, alii ex scriptis dijudicent; mihi solùm animus est inquirere num legitima hæc sit ratiocinatio : *terram quam aras non noscis, quia in hac agricultura quam purgare præsumis, necdum fuisti Novitius.*

Imperitum me arguit hæc ratiocinatio in disciplina Regulari, *quia necdum Novitius in illa fui.*

Falsitas quin & pernicies hujus ratiocinationis seu consequentiæ vel inde evidens est, quod eadem consequentiâ tamquam imperiti rejiciendi essent Theologi pariter & Canonistæ *non Regulares*, qui ex officii sui obligatione tractant de Statu Religioso, ac materiis eo pertinentibus, de quibus plurima, ne dicam omnia quæ Statum illum concernunt, occurrunt tum in Summa S. Th. (quæ Theologis explicanda ac interpretanda in hac Academia præscribitur) tum in Decreto Gratiani, Decretalibus Greg. IX. Bonifacii VIII. Clementinis ac Extravagantibus (quæ corpus Juris Canonici constituunt, quod Doctoribus Canonistis prælegendum exponendumque præscribitur.) Nonne eâdem consequentiâ Regularibus scribentibus de disciplina Canonicali, iisque quæ in ea occurrunt dici posset : *terram quam aratis non novistis, quia in agricultura quam purgare præsumitis, necdum Novitii fuistis?* Imò si vera sit adducta ratiocinatio, Theologis ac Canonistis sive Regularibus sive Sæcularibus de Matrimonio, eisque quæ ad Statum illum pertinent tractantibus; si numquam in statu illo fuerint, dici posset : *terram quam aratis non nostis, quia in agricultura quam purgare præsumitis, Novitii non fuistis:* Quidnî Milites aut alterius professionis homines idem regerant Theologis & Canonistis, si eorum quispiam qui in ea professione *Novitius non fuit*, obligationes professionis aut officii proponere voluerit? Quidnî ut imperitus rejici potuisset Joannes Baptista modum vivendi Militibus præscribens?

Ex his quis non videat quo hæc vergat ratiocinatio : *Aras agrum, quem non novisti, patet; Necdum fuisti in hac agricultura quam purgare præsumis, Novitius.* Nimirum ut scripta & dicta Doctorum tamquam ab imperitis dicta aut conscripta rejiciantur eo solo titulo, quia Doctores illi Professionis illius non sunt aut fuerunt, de cujus obligationibus tractant; quo quid perniciosiùs; cùm ratione & experientiâ sit notissimum, quòd passim homines in iis quæ proprium officium concernunt, turpiter hallucinentur, in illis quæ statum alienum spectant rectissimè judicent.

Cujus nec ratio est obscura : quia veritas quæ versatur circa illa, quæ statum proprium concernunt, sæpius contrariatur cupiditati mentem obnubilanti, & affectum amore perverso inficienti; quo fiat, ut menti per concupiscentiam obnubilatæ veritas minùs clara appareat, nec animo infecto dulciter sapiat. Econtra veritas ostendens quæ aliis non nobis facienda sunt, cupiditati non obsistens, faciliùs percipitur & suaviùs sapere solet, juxta illud Augustini : *Oculi non habentes sanitatem, non possunt ferre luminis claritatem Tract. 3. in Joan.* Item illud : *Amant eam lucentem, oderunt eam redarguentem. Lib. 10. Confess. cap. 23.*

Hinc videmus plurima quæ Canonicos aliosque Beneficiatos spectant, clarissimè secundùm veram ac genuinam Canonum sententiam per Doctores Regulares resolvi, in quibus è Clero sæculari plures cupiditate nescio qua excæcati, misere allucinantur & cæcutiunt.

Nonne de usu Pensionum meliùs, quàm plures è Clero verbo & facto judicant, ratiocinatur Exim. P. Le Drou, dum ait : " Verùm ut coram Deo securos
» non existimem, qui pensiones hujusmodi, vel, ut
» meliùs dicam, *pauperum & Crucifixi patrimonia*,
» *sumptus egenorum, res Dei, Domini bona*, res, in-
» quam, Ecclesiæ velut otiosè, & absque rationabili
» causa edere non verentur, cum S. Bernardo, &
» purpurato Cardinalium ac Prælatorum, Romæ sub
» Paulo III. pro Ecclesiæ reformatione convocato
» cœtu, author mihi est Leo X. Constit. 7. quæ in-
» cipit, *Supernæ dispositionis* §. 20. Bernardum supra
» dedimus. Audi Cardinales, & dicent : *nulla aliâ*
» *de causa, nulloque alio jure pensiones constitui pos-*
» *se, nisi in pios usus*, alioquin *magnum abusum esse.*
» Beneficiorum proventus *Beneficiis annecti, ut cor-*
» *pus animæ, & ideo natura sua pertinere ad eum qui*
» *Beneficium habet.* Scilicet *ut inde vivat, & quod*
» *reliquum est*, IN PIOS USUS IMPENDATUR.
» Cui conforme est quod ait Leo X. optimos Ecclesiæ
» reditus *hac de causa constitutos esse*, UT IN PIIS ET
» SANCTIS OPERIBUS EXPONANTUR.
» Quamobrem pensiones, quæ non alio titulo quàm
» ob Ecclesiastici Beneficii certi aut litigiosi cessio-
» nem, ab iis reservantur, qui vel ex patrimonii bo-
» nis, vel aliunde sustentationem accipere queunt,
» Pontificum & Ecclesiæ menti penitus adversari cen-
» sendæ sunt, ideoque ab hujusmodi pensionariis il-
» legitimè percipiuntur.

Nonne similiter de bonorum Ecclesiasticorum dispensatione rectius formavit judicium prædictus Exim. Pater, quam plurimi de Clero proprio interesse excæcati forment, quando in Promptuario suo Theologo-Canonico dixit : " Verùm hîc notanda sunt adducta
» verba, *de Patrimonio Jesu Christi cap.* CUM SE-
» CUNDUM sup. Item, quod Ecclesiastici proventus
» sint *res Dei* Trid. *Sess. 25. c. 1. De Reform. Pauperum*
» *Patrimonium* Conc. Aquisgran. I. c. 116. *Patrimo-*
» *nium Crucifixi* Extravag. *Salvator.* comm. De Præ-
» bend. & dignit. Et Clericis meritò inculcandum,
» *magnos optimosque* Ecclesiæ *reditus à SS. Patribus*
» EA CAUSA *statutos ac ordinatos* esse, ut in SANC-
» TIS ET PIIS OPERIBUS *exponantur* Leo X.
» Constit. 7. vel, ut loquuntur Cardinales & Prælati,
» pro Ecclesiæ reformatione sub Paulo III. congrega-
» ti; ut *qui Beneficium habet, possit ex eis vivere ho-*
» *nestè pro suo ordine, simulque queat sustinere impen-*
» *sas pro divino cultu, & templi sacrarumque ædium*
» *reparatione*, ut *quod reliquum est, impendat* IN
» PIOS USUS; nec non Christi fideles *ob animarum*
» *suarum remedium, suis facultatibus sanctam locuple-*
» *tem fecisse Ecclesiam, ut his & milites Christi ale-*
» *rentur, & Ecclesiæ exornarentur, pauperes recrea-*
» *rentur, & captivi pro temporum opportunitate re-*
» *dimerentur.* Concil. Aquisgran. I. c. 116. Hinc enim
» intelligent, se ex justitia teneri, quod ex Benefi-
» ciorum proventibus supra honestam sustentationem
» reliquum est, in ipsos pios usus impendere, & alio-
» qui ad restitutionem obligari : *Cùm valde sit ini-*
» *quum ea, quæ collata sunt pro remedio peccatorum*
» *venerabilibus Ecclesiis, vel relicta*, ALIIS USI-
» BUS APPLICARI, *cap. Conquestus* De foro com-
» petenti. Et verò quis existimet Ecclesiæ donato-
» rumve intentioni neutiquam adversari, quod ex
» *Dei rebus*, ex *pauperum, Crucifixi patrimonio* luxu-
» rieris, superbias, ampla palatia construas, familiam
» tuam locupletes, illudque in vanitate dispergas?
» Quis non magis obaudiat Mellifluo Doctori serió in-
» culcanti, quod *quidquid præter necessarium victum,*
» *ac simplicem vestitum de altario retines*, TUUM
» NON EST, RAPINA EST, SACRILEGIUM
» EST *Epist. 2.* ad Fulconem. Et *sacrilega crudeli-*
» *tate pauperibus surripitur.* Idem in declam.

Sicuti in his aliisque videmus Regulares veritatem percepisse, quam plures è Clero cupiditate obnubilati non percipiunt; ità non esset difficile ostendere quod in materiis quæ Regulares concernunt, plures è Clero etiam minùs eruditi (quia nullo præjudicio aut interesse excæcantur aut præveniuntur) meliùs veritatem percipiant, quàm plures Regulares licet eruditione excellentiores.

Ex his non obscurè colligitur, quòd merito Petrus à S. Audomaro vulgo Walon-Capelle agens adversùs Religiosos, qui existimabant Theologos rerum Monasticarum imperitos, *hac solùm ratione quod Monachi non sint*, dixerit *lib.* 5. *cap.* 27. " Clarissimum est certè eos non alia de causa istud adferre, » quàm quòd indignentur sibi manifestari veritatem » (veritas enim odium parit) quemadmodum Scribæ & Pharisæi nolentes recedere à sua injustitia & » iniquitate, de suis Doctoribus Christo & Joanne » loquebantur mendacium.

Quod de Religiosis hoc titulo rejicientibus Doctores sæculares dixit Petrus à S. Audomaro, idem rectè dicitur de Canonicis aliisque è Clero sæculari, qui existimant Regulares rerum beneficialium imperitos, hac solùm ratione, *quod Beneficiati non sint*.

Concludo igitur, quod licet forsitan rerum Monasticarum minùs sim peritus, quàm materia de qua tractavi postulabat (quod aliis judicandum permitto) ineptè tamen imperitiæ meæ probationem inde desumi: *Quia in Agricultura Monastica Novitius non fui*.

CAPUT II.

De his quæ contra doctrinam *Dissertationis Canonicæ* objiciuntur.

§. 1.

Discutitur objectio quæ contra doctrinam de vitio Peculiaritatis *à nimio illius rigore formatur.*

PRIMA objectio quam adversus doctrinam meam de Vitio Peculiaritatis format R. P. Wynants, à nimio rigore desumitur, *pag.* 2. dicit: " Hic Author (Dissertationis Canonicæ) in » sua prima parte damnat sacrilegii reos cum Anania » & Saphira Religiosos, *qui ex suorum Superiorum con-* » *sensu, aut dependenter à nutu Superioris, penes se aut* » *tertium seu etiam ipsum Superiorem, reservatum ali-* » *quid, etiam minimum, habeant, quo utuntur suis tem-* » *poribus ex prudenti Superiorum judicio & consensu,* » *in particularem aliquem pro se usum; immo si hujus* » *particularis usus vel sola pulsarentur consideratione.*

Circa hunc discursum à P. Wynants charactere Italico expressum, notatum velim, illum in Dissertatione mea non haberi, sed ex variis hinc inde Dissertationis verbis secundùm ipsius interpretationem conflatum esse, & invidiosè expressum & propositum.

Pag. 55. dicit: " Facis eum sacrilegii reum cum » *Anania* & *Saphira*, qui quamcumque rem, *etiam* » *minimam*, aut reciperet aut consumeret inscio suo » Superiore, *non tamen spreto*: (si enim ex occur- » rente tentatione consumat, convincitur in commu- » ne nolle redigere.) Immò facis & illum hujus *sce-* » *leris* reum, qui ad rem, etiam minimam, taliter » *particulariter* consumendam, *unquam* pulsaretur » *desiderio* aut *consideratione*.

Rursus *pag.* 56. interrogat: " Quis æquus judex » condemnabit reos sacrilegii illos, si aliquis illorum, » etiam minuti, quæ Monasterio solemniter dona- » runt, postea pulsentur *desiderio* aut habendi præ cæ- » teris aliquâ *consideratione*." Et *pag.* 57. " Si hujus » charitatis supereminentia (de qua *cap.* 8. Reg. » S. Aug.) vel in minimo lædatur gradu, per parti- » cularem rei etiam minimæ usum, aut illius usus » particularis considerationem, juxta tua principia erit » *scelestissima prævaricatio*.

Ex his facilè apparet quòd Rev. P. Wynants doctrinam meam de nimio rigore suspectam reddere voluerit; quasi illa in Religiosis vel *minimum* proprietatis *affectum* erga *rem minimam* SCELESTISSIMÆ PRÆVARICATIONIS argueret, omnesque indiscriminatim Religiosos qui rem vel *minimam* ità retinent, ut *nolint eam esse communem*, imò tametsi eam in *particulares* suos usus *reservatam* haberent de *consensu ac beneplacito* Superioris, *ejusdem sceleris* cum *Anania* & *Saphira* condemnaret.

Huic objectioni ut satisfaciam, ac insuper quid de gravitate culpæ, quam per affectum Proprietatis, aut particulares rerum reservationes Religiosi incurrunt, senserim & sentiam, clariùs exponam, præmitto sequentia.

Parte primâ *cap.* 1. tamquam ex antedictis consequens intuli, " quòd is qui voto paupertatis se ob- » stringit & vitam Cœnobiticam instituit, omnia sua » sive mobilia, sive immobilia, sive quæ ipso Pro- » fessionis tempore possidet, aut postmodum unde- » cumque, aut quavis ex causa acquisivit, abdicare » teneatur, eaque omnia ità alterius liberæ commit- » tere dispositioni, ut si illi visum fuerit, *in aliorum* » *usum disponat*, atque illa tamquam planè *aliena* ha- » beat, neque ut *sibi* magis quàm *aliis debita* un- » quam consideret. Hinc illud Basilii: *Hi perfectè* » *rerum omnium paupertatem tenent, in quibus nihil* » *proprium cujusquam sit, sed communia omnium om-* » *nia*.

» Si igitur rem quamcumque etiam minimam eo » modo abdicatam, & in commune redactam nolit, » non-primorum fidelium (qui à perfecta vitæ com- » munione in Actis Apostolorum laudantur) sed po- » tiùs *Ananiæ & Saphiræ imitator* constituitur, dum » ut hi similiter Spiritui S. mentiri convincitur, ni- » mirum Evangelicam & absolutam paupertatem » amplecti simulans, & interim partem aliquam pre- » tii vel rerum, quam *aliis non vult* esse communem, » sibi reservans.

Deinde Coroll. 2. ulteriùs ex antedictis consectarium esse ostendi, nec *dependentiam* à *nutu* & *beneplacito* Superioris licitas reddere rerum in *usum particularem* Religiosorum *extra communionem* reservationes. Ac denique §. 5. probavi quod nulla Superiorum dispensatio aut indulgentia prædictas *particulares* rerum reservationes licitas facere queat.

Fateor igitur me dixisse quòd Religiosorum nemo possit rem etiam *minimam* vel solo affectu ità habere, ut *nolit eam esse aliis communem*, quin *imitator Ananiæ & Saphiræ* constituatur: sed quis inde inferet, me Religiosos omnes qui *ità rem minimam* affectu & effectu, aut affectu solo retinent, *ejusdem sceleris cum Anania* & *Saphira* reos dixisse; nisi ille qui non videt ineptiam hujus ratiocinationis: *Omnis qui vel in minimo superbus est, imitator est diaboli: ergo omnis talis* EJUSDEM CUM DIABOLO SCELERIS *reus est*; quæ consequentia quàm sit absurda, quis vel lippus non videat?

Similiter fateor quòd in Dissertatione variis locis asseruerim, quod Religiosus qui *rem aliquam extra communionem* apud Superiorem aut tertium, etiam de licentia Superioris, ac dependenter de ipsius nutu & beneplacito *reservatam* tenet, à communione quam professus est, recedat; sed nemo inde inferre potest *sceleratissimæ prævaricationis* reos condemnari omnes qui rem aliquam ità reservatam retinent, nisi qui supponeret me omnem qualemcumque voti, aut Professionis transgressionem pro *sceleratissima prævaricatione* habuisse, quod nec unquam mihi incidit, & certus sum quòd nec vel apparenter à R. P. Wynants ex dictis in Dissertatione mea probari poterit.

Imò tantùm abest ut omnem quemcumque affectum Proprietatis erga *rem minimam*, *sceleratissimæ prævaricationis* arguerim, aut *omnes* indifferenter Regulares, sive viros sive mulieres, qui rem aliquam *extra communionem* ad particulares suos usus, præsertim de licentia & ad nutum ac beneplacitum Superioris retinent, *ejusdem cum Anania & Saphira sceleris* condemnaverim, ut propterea, ne vel apparenter

ter id fecisse viderer, ex proposito omiserim hanc, quam subjungo, Prosperi Fagnani ad *cap.* 2. *De Statu Monach.* conclusionem : " Concludendum est igitur, ait Fagnanus, nemini prorsus Regularium tam virorum quam mulierum cujuscumque qualitatis & conditionis existat, nisi sit Officialis, fas esse etiam nomine Conventûs habere annuos reditus seu provisiones annuas, bonorum stabilium administrationem, aut peculium etiamsi illud non *sit superfluum*, sed ad *necessarios, honestos, & pios usus à Superiore ex quacumque causa concessum, & dependenter ab ejus voluntate, & nutu*; nec *quemquam* excusari à LETHALI CULPA, & pœna Proprietariis inflicta, ex quavis consuetudine Monasterii vel Religionis, aut ex varietate seu probabilitate opinionum, aut alio quovis prætextu vel causâ. Et Religiosis tam Prælatis quàm subditis cavendum esse ab hujusmodi palliamentis, *Quia Deus non irridetur.* " Ad Galatas *cap.* 6.

Ex his quæ hactenus dixi, ut ostenderem me non omnem planè affectum Proprietatis in Religiosis *scelestissimæ pravaricationis* arguisse, nullus inferat me omnem affectum Proprietatis etiam erga rem *minimam*, à lethali culpa velle excusare; scio enim quod erga res *etiam minimas* (ut loquitur Directorium Ecclesiæ Coloniensis in appendice Dissertationis citatum) *possit esse inordinatissimus affectus, qui sit peccatum mortale.* " Quamobrem (ait Hugo Menardus *ad cap.* 42. §. 18. *Concord. Regul.*) antiqui illi Patres id unum maximè studebant, ut animum discipulorum à rerum minimarum affectu averterent : quemadmodum fecit S. Dorotheus, qui discipulum suum Dositheum elegantis *cultelli* usu prohibuit, quod animum ejus erga ejusmodi *reculam* propensum videret.

Ejusdem cum S. Dorotheo spiritûs fuit S. Theresia, dum statuit : " ut si quam Sororum advertit Priorissa cuipiam rei, sive cellæ, sive cuilibet alteri rei cum affectu tenaciùs adhærere, magnâ sollicitudine curet ab illa Sorore rem illam auferri.

Similiter quantumvis præcitatam Fagnani conclusionem ob duram ac universalem illius expressionem, *meam* facere noluerim; nullus tamen hinc inferat quod à gravi culpa excusatos velim *omnes* indistinctè Regulares habentes reditus vitalitios, aut aliud quodcumque peculium, etiam non superfluum à Superiore ex causa concessum, & *dependenter ab ejus nutu & voluntate.*

Quin enim & hic graviter peccari possit non dubito; sed utrum speciali aliquo casu ob ignorantiam aliasque circumstantias non posset ejusmodi particularis reservatio, modò sincera & vera sit animi promptitudo pro nutû Superioris dimittendi, & pro illius beneplacito in commune redigendi, num inquam, non possit aliquo casu à culpa lethali excusari, hactenus non clarè video, & ideo determinare nolui.

Ut igitur compendio sensum meum aperiam illud mihi in parte propositum fuit ostendere, quod Religiosi à *voto Paupertatis & vita communione* recedant, qui rem quamcumque etiam minimam, ità sibi particularem habent ut aliis nolint esse communem, aut affectu rei alicui, tamquam sibi magis quàm aliis appropriatæ inhærent; vel rem aliquam etiam de licentia Superioris & ejus beneplacito & nutu, ad suos *particulares* usus *extra communionem* reservatam tenerent : sed quandonam præcisè affectus Proprietatis venialis aut lethalis sit; vel utrum per prædictas reservationes ab omnibus, & semper, culpa lethalis incurratur, determinare nolui, sciens illud Augustini : *Quæ sint levia & quæ gravia peccata non humano, sed divino sunt pensanda judicio. In Ench. cap.* 77.

De hoc tamen vix dubito quin gravissimæ prævaricationis sint rei Regulares, quicumque reditus vitalitios, aut aliud quodcumque peculium apud Superiorem aut tertium reservatum habent, eâ animi tenacitate ut ægrè ferrent, quin & in murmura prorumperent, si Superior illa ipsis adimere & in communionem redigere vellet; unde verò ea animi constitutio deprehendatur in Appendice ad Corollarium primum *p.* 1. *cap.* 1. abundè ostensum fuit.

Quicumque affectum proprietatis tam parvi facere ac æstimare videntur, quæso, ut parumper ea quæ eximius Pater Lupus de hoc pernicioso affectu ex Cassiano refert *pag.* 4. *Schol. ad Can.* 6. *Conc. Tholos.* & ipsius ad verba Cassiani reflexiones attendant : " *Hac erit summa victoria*, inquit Cassianus, *triumphusque perpetuus, ut quemadmodum dicitur, nec minuto quidem nummo conscientia Monachi polluatur; impossibile namque est eum*, QUI VICTUS IN EXIGUA STIPE CONCUPISCENTIÆ SEMEL IN CORDE SUO RADICEM SUSCEPERIT, *non majoris desiderii protinus incendio conflagrare, Tamdiu namque miles Christi victor ac securus, cunctaque cupiditatis impugnatione erit externus, donec initia concupiscentia hujus hic nequissimus spiritus in ejus corde non servaverit. Quapropter cùm in cunctis generibus vitiorum generaliter serpentinum caput oporteat servari, in hoc pracipuè diligentius convenit pracaveri. Quod si fuerit intromissum, sua materia convalescens, ipsum sibimet vehementiora suscitabit incendia.* " Et infra : " *Hac est de Phylargia perfecta victoria, ut* PARVISSIMÆ CUJUSLIBET STIPIS IN CORDE NOSTRO RESIDERE NON SINAMUS IGNICULUM, *certi quod restinguendi eum non habebimus ulteriùs facultatem, si quantulamcumque scintilla hujus in nobis materiam foverimus.* " Furis ac traditoris Judæ, nec non Ananiæ & Saphiræ exempla urget in alio ejus capite, & concludit : " *Super hac omnia considerantes conditionem fragilis incertaque natura nostra; caveamus ne dies Domini, sicut fur in nocte superveniens, maculatam vel uno obulo nostram conscientiam deprehendat, qui omnes fructus nostra renuntiationis evacuans, illud quod diviti in Evangelio dictum est, ad nos quoque faciat voce Dominica dirigi : Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te; qua autem praparasti, cujus erunt?* Videtur docere nos, hîc ob materiæ levitatem à mortali culpa non excusari. Est res quæstionis. Quidquid sit, verum est antiquum adagium; *Monachus qui habet obulum, non valet obulum.* Quapropter Religiosa paupertas est omnino magna virtus, & altus justitiæ mons, de quo possit rectè dici : *Non omnes capiunt verbum istud.*

Ex his habemus quàm solicitè Superiores juxta Patrum monita curare debeant, ne vel minimus Proprietatis affectus in corde Religiosi hæreat : *impossibile namque est*, teste Cassiano, *eum qui victus in exigua stipe concupiscentia, semel in corde suo radicem susceperit, non majoris desiderii protinus incendio conflagrare.*

Constat quoque, fatente eximio P. Lupo, rem esse quæstionis, num materiæ *levitas* à mortali culpa in hac materia possit excusare.

Denique ex dictis habemus quòd Religiosa paupertas sit omnino magna virtus; & altus justitiæ mons, ac consequenter mirum non est, si multum allaborare debeat, ut magna illa virtus conservetur, nec ab alto illo justitiæ monte dedicatur.

Illi quoque qui reservationes redituum vitalitiorum, aut alterius Peculii ad usum particularem Religiosi, præsertim de licentia Superioris & ad ejus nutum & beneplacitum, extenuant prætextu consuetudinis ac praxeos in plurimis Monasteriis usitatæ, expendant illud S. Augustini : " Sunt, inquit *Enchir. cap.* 80. quædam peccata, quæ levissima putarentur, nisi in Scripturis demonstrarentur, opinione graviora. Hinc accidit, quod peccata quamvis ma-

» magna & horrenda *cùm in consuetudinem venerint*, » aut parva aut nulla esse creduntur.

§. 2.

Num justè queratur R. P. Wynants, quod dixerim per dogma P. Lupi everti Statutum sui Ordinis?

PArte secundâ Dissertationis *cap.* 2. §. 2. dixeram quod Exim. P. Lupus per suum dogma in materia Simoniæ, evidenter everteret Statutum sui Ordinis contra exactiones alicujus temporalis à recipiendis ad Ordinem, an. 1625. editum. De hoc meo asserto queritur R. P. Wynants, ac ostendere conatur quod dogma P. Lupi cum Statuto Ordinis consistat; num justa sit ipsius querela, & sufficienter probet intentum, hoc §. expendemus.

Statutum Ordinis ità habet: " Cùm verò leprâ » Simoniacæ pravitatis infectus, sit quasi membrum » putridum & à corpore Sanctæ Matris Ecclesiæ alie» num, omnibus & singulis Prioribus & quibuscum» que Superioribus, ac aliis Fratribus nostræ Religio» nis strictè præcipimus & mandamus, *ut nullus ex » eis Fratrem aliquem ad Ordinem recipiat, vel recipi » faciat, vel ut recipiatur consentiat vel permittat*, » RE ALIQUA ACCEPTA VEL DETENTA, » VEL PACTIONE ALIQUA INTERVENIENTE » TACITA VEL EXPRESSA: si quis immemor » suæ salutis contra fecerit, si Officium habuerit cum » cura animarum, ipso facto sit tali Officio privatus, » & ad aliquod Officium cum prædicta cura in nostro » Ordine nullatenus assumatur, nisi super hoc secum » per Capitulum Generale fuerit dispensatum, & per » quinquennium voce activâ & passivâ careat. Qui» cumque verò Frater subditus inveniatur Simoniam » in eodem casu commisisse, eidem pœnæ subjaceat, » & pœnam gravioris culpæ per mensem sustinere » cogatur.

Præcipitur igitur per Statutum omnibus & singulis Prioribus, & quibuscumque Superioribus, ac Fratribus, ut nullus ex eis Fratrem aliquem ad Ordinem recipiat, vel recipi faciat, vel ut recipiatur consentiat vel permittat, re aliquâ acceptâ vel detentâ, vel pactione aliquâ interveniente tacitâ vel expresâ.

Quæro igitur an cum hoc Ordinis Statuto consistat doctrina P. Lupi, quæ ab *omni specie Simoniæ* vindicat hodiernam multorum in Belgio Monasteriorum praxim, quæ Recipiendi dotem, non solummodo sponte oblatam accipit, SED ET EXIGIT AC DE ILLA STIPULATUR. An fortè quis dotem ab ingrediente *exigere*, ac de illa *stipulari* posset, & simul servare Statutum, quod inhibet quempiam ad Ordinem admitti *re aliqua accepta vel detenta, vel pactione aliqua interveniente tacita vel expressa*? Hoc credat qui putat *dotis receptionem* non esse *rei alicujus acceptionem*; vel *dotis stipulationem* fieri posse absque eo, quod *pactio aliqua tacita vel expressa* interveniat; sed quis hoc credere queat nescio?

Quid pro reconciliatione dogmatis P. Lupi cum dicto Statuto adferat R. P. Wynants videamus. *Pag.* 99. ità habet: Verum " nunquid P. Lupus in allato scho» lio tam detestanter illam Monasteriorum Simoniam, » quæ fit *pro Monastici ingressûs & Professionis pre» tio*, per Sacrorum Canonum, Conciliorum, & SS. » Patrum authoritatem, abominatus est, omnibusque » abominabilem esse præscripsit, ut huic argumento » nihil superaddi posse videatur? Non evertit, sed sa» cri sui Ordinis Statutum roboravit.

Ex his apparet quod R. P. Wynants credat quod Ordinis sui Statutum solùm proscribat ac detestetur illam Monasteriorum Simoniam, *quæ fit pro Monastici ingressus & professionis pretio*: profectò unde illam Statuti sui glossam acceperit nescio; hoc scio quod in toto illo Statuto nec verbum sit, quod limitationem & interpretationem illam innuat; sed generaliter præcipit, *ut nullus Fratrem aliquem ad Ordinem recipiat vel recipi faciat, vel ut recipiatur consentiat vel permittat pactione aliqua interveniente tacita vel expressa.*

Et quorsum tam graves pœnæ in Priores, aliosque Superiores per Statutum illud decretæ, si solummodò vetita esset exactio, quæ pro *pretio Monastici ingressûs aut professionis* fieret? Quis, quæso, Superior præsumendus tam supinus, *ut pro Monastici ingressûs aut professionis pretio* pecuniam exigat; quando illam titulo quem Pater Lupus legitimum credidit, aut alio, sine Simonia aut incursione pœnarum accipere posset?

Si Rev. Pater Wynants exactiones pecuniarum ab ingredientibus Religionem, à Simoniæ vitio exemptas putet, modò non fiant tamquam *pretium Monastici ingressûs aut professionis*, expendat quomodò sese secernat à duobus illis Capellanis Ducis Gothofredi, pertinaciter dogmatizantibus prædiorum Episcopalium possessionem seorsim à dignitate Episcopali comparari posse, quos Beatus Petrus Damiani tamquam perniciosæ Simoniacæ Hæreseos Defensores; imò Prædicatores & Apostolos Antichristi coram Alexandro III. accusavit.

Expendat rursus qua ratione sese à Propositione 45. inter condemnatas ab Innocentio X I. secernat: " Da» re temporale pro spirituali non est Simonia, quan» do temporale non datur *tamquam pretium*, sed » dumtaxat tamquam motivum conferendi vel effi» ciendi spirituale, vel etiam quando temporale sit so» lum gratuita compensatio pro spirituali, aut econ» tra.

" Admissis Propositionibus 45. & 46. inter con» demnatas ab Innocentio X I. jure metuas (inquit » exim. P. Le Drou) ne Simonia sit *idea Platonica*, quæ » nullibi rerum existat.

Attende, quæso Rev. Pater, an admissâ similiter quam asserere videris, propositione, Simonia circa ingressum Religionis, adversùs quam Ecclesia per septem & amplius sæcula decertavit, non sit futura *idea Platonica*, quæ nullibi rerum existat.

§. 3.

Utrùm rectè in patrocinium P. Lupi adducatur quædam Resolutio Romæ anno 1680. impressa vel auctoritas E. D. De Luca S. R. Eccl. Card.

PArte secunda Dissertationis Canonicæ *cap.* 2. §. 2. dixeram dogma Patris Lupi in materia Simoniæ, in quantum Monasteria, etiam *opulenta*, exigentia dotem ab ingredientibus Religionem, vindicat ab omni specie Simoniæ; unanimi Veterum imo & Recentiorum (nisi unum forsitan alterumve exceperis) sententiæ contrariari.

Huic meo asserto R. P. Wynants *pag.* 94. opponit quamdam *Resolutionem* dubii Romæ apud Franciscum Tyzzonum anno 1680. impressam. Resp. Resolutio istius dubii edita fuit occasione cujusdam contractûs initi cum parentibus super dote alicujus Monialis; qui contractus propositus fuit variis hujus Academiæ Doctoribus, & ab eisdem tamquam Simoniacus repudiatus.

De hoc vix dubito quin si dictæ *Resolutionis* approbatio ab exim. P. Lupo fuisset expetita, fuisset improbata: in illa quippè resolutione *num.* 52. approbatur tamquam ab omni Simonia exemptâ pactio de prandio à parentibus exhibendo Monialibus ipso die Vestitionis; quam pactionem inter sæva Ecclesiæ disciplinæ damna referre non dubitavit P. Lupus: " Fuit, » inquit, Ecclesiæ Clericis pendi solita veri pastelli » seu convivii *consuetudo*, quam à quibusvis non Cle» ricorum solummodo, sed & Monachorum initia» tionibus *ut Simoniacam* frequenter proscripsere & » Gene-

» Generales Synodi & Romani Pontifices : *Verum*
» *Belgica infirmitas etiamnum hodie* AD SÆVA DIS-
» CIPLINÆ DAMNA RETENTAT.

Quid de illis pactionibus ſentiat Exim. P. Le Drou; ex ejus Promptuario Theologo-Canonico intelligi poteſt : " Porro Monaſteriis quibuſcumque, inquit;
» nefas eſſe autumem, paciſci de paſtu, prandio, cœ-
» na, &c. die Primitiarum, Veſtitionis, aut profeſ-
» ſionis, & alioqui Simoniæ leprâ contaminari.

Hinc facilè apparet, R. Pater, quàm exigui ponderis apud Eximios Ordinis tui Magiſtros hæc *Reſolutio*, quam in defenſionem P. Lupi adducis, ſi eorum expetitum eſſet judicium, habita fuiſſet.

Sed demus dictam Reſolutionem alicujus authoritatis eſſe; illa tamen male adducitur à R. P. Wynants in patrocinium dogmatis P. Lupi, in quantum hoc Monaſteria etiam *opulenta* à Simonia vindicat; quia dicta Reſolutio Monaſteria *opulenta* dotem exigentia Simoniæ condemnat, ſolum *non opulenta* ab ea vindicare ſtudens.

Quoad ea verò quæ ex D. de Luca adferuntur:

Dico in primis : ſi per illa vindicentur Monaſteria, etiam *opulenta* in exactione dotis à Simonia, jam fatentibus etiam tui Ordinis Profeſſoribus æquo laxior in hac materia habetur : num in aliis materiis, de quibus exiſtens Advocatus ſcripſit, laxiores ſententias ſuſtineat neſcio.

Dubito quoque num R. V. probet quod D. De Luca dicat quæſtiones de Simonia circa ingreſſum Religionis, hodie cenſeri poſſe *pabulum ſcholarum* & Academiarum, pro Tyronum ingeniis acuendis : in foro autem inter *fabulas* reponi mereantur. An putet R. V. eſſe *pabulum ſcholarum* ac *fori fabulam* ſuper quo per octo & amplius ſæcula Eccleſia in Conciliis Generalibus & particularibus decertavit? Si hodie *pabulum ſcholarum & fori fabulam* hujuſmodi quæſtiones habendæ, cur non ut talia habuit Generale Concilium Lateranenſe ſub Innocentio III. cum non minus tunc quàm nunc, exactiones pecuniarum in admiſſione ad Monaſterium invaluiſſent?

De hoc interim non incertus ſum, quod Exim. P. Lupus indefeſſus Canonum ſtudioſus, pro ſua in Canones reverentia numquam dictum illud probaſſet. Quantoperè verò optaverit, & neceſſarium pro diſciplina Regulari judicaverit, ut Canonum rigor contra dictas exactiones reſtitueretur, patet ex ejuſdem Patris quâdam reſolutione ſuper *Quæſtione* : Num licita ſint pacta de dote danda ab ingredientibus Monaſterium : " Reſpondeo, inquit, pacta iſta, licet ge-
» neratim de Simonia damnari non poſſint (hæc erat
» ſententia illius Exim. Patris quam in Diſſertatione
» mea impugno) eſſe tamen, pergit, de fœdo iſto
» ulcere graviter ſuſpecta, frequenterque infecta,
» eſſe ſemper ſordida, ſtatui Monaſtico dedecoroſa,
» immò & graviter pernicioſa, ideoque omnino eli-
» minanda. Quid enim poſſit eſſe fœdius aut per-
» nicioſius, quam ſtipulatâ pecuniâ ſolos opulentos
» ad Monaſteria admittere. Quare ab inopiam pa-
» tientibus, & neceſſarium Fratrum & Sororum nu-
» merum alere non valentibus Monaſteriis, ſervanda
» eſt antiqua, quam Regulæ ſuæ S. Benedictus inſe-
» ruit, Patrum Lex, ut ſponte oblatum acceptetur,
» & nihil penitùs exigatur. Quam legem diverſæ ge-
» nerales Synodi innovârunt, & uſque ad paucos ab
» hinc annos Belgium noſtrum obſervavit ſanctiſſi-
» mè. Reducenda omnino eſt illa animi caſtitas, ro-
» gandique Epiſcopi noſtri, ut novis & ſuperfluis, à
» quibus oriuntur nobis tantæ ſordes, præſertim Mo-
» nialium Monaſteriis, non ſinant ſuas Eccleſias gra-
» vari; Salvo meliori, &c.

Subſignatum erat :

Fr. CHRISTIANUS LUPUS
S. T. D. ac Profeſſor.

Quis hic non videat quin ſummoperè diſplicuiſſet Eximio illi Viro, dicere hujuſmodi quæſtiones eſſe *pabulum ſcholarum & fori fabulam*.

Sed ponamus unum alterumve, qui in aliis materiis laxior non eſſet, forſitan ſuſtinuiſſe Monaſteria etiam *opulenta* excuſari à Simonia, (illos tamen reperiri vix credo) num inde inferri poſſet aſſertum meum falſum? An non ſententia aliqua dici ſolet unanimi Doctorum ſententiæ contrariari, licet unus aut alter forſan minùs notus ei patrocinetur?

Interim avidè exſpectabo authorem vel unum, qui titulo tranſactionis ſuper futura hæreditate Monaſteria à Simonia vindicaverit ante Eximium P. Lupum; quod enim Rodulfum Abbatem Trudonenſem tamquam hujus tituli approbatorem reproducas, nec ſpeciem habet, ut capite ſequenti oſtendemus.

CAPUT III.

Oſtenditur quod Epiſtola dogmatica Rodulfi Abbatis S. Trudonis, non contrarietur doctrinæ de Simonia traditæ in Diſſertatione Canonica.

§. I.

Regula S. Benedicti & aliæ Patrum Regulæ nullatenùs exactionem dotis ab ingredientibus aut eorum Parentibus admittunt.

REGULA S. Benedicti *cap.* 58. præſcribit ut, ſi major ſit qui intrat Monaſterium, *res, ſi quas habet, aut eroget priùs pauperibus, aut facta ſolemniter donatione, conferat Monaſterio, nihil ſibi reſervans ex omnibus.* " Si quis verò, ait eadem
» Regula, fortè de Nobilibus offert filium ſuum Deo
» in Monaſterio, ſi ipſe puer minori ætate eſt, Paren-
» tes hujus faciant petitionem, quam ſupra diximus.
» Et cum oblatione ipſam petitionem & manum pueri
» involvant in palla Altaris, & ſic eum offerant. De
» rebus autem ſuis, aut in præſenti petitione promit-
» tant ſub jurejurando, quia nunquam per ſe, nun-
» quam per ſuffectam perſonam, nec quolibet modo
» ei aliquando aliquid dent, aut tribuant occaſionem
» habendi. Vel certè ſi hoc facere noluerint, & ali-
» quid offerre *volunt* in eleëmoſynam Monaſterio pro
» mercede ſua; faciant ex rebus quas dare volunt
» Monaſterio donationem, reſervato ſibi, ſi ità vo-
» luerint, uſufructuario. Atque ità omnia obſtruan-
» tur, ut nulla ſuſpicio remaneat puero, per quam
» deceptus perire poſſit, quod abſit; quod experi-
» mento didicimus. Similiter autem & pauperiores
» faciant. Qui verò ex toto nihil habent, ſimplici-
» ter petitionem faciant, & cum oblatione offerant
» filium ſuum coram teſtibus.

Ille Religioſorum Pater, qui famosè *Magiſter* dicitur *cap.* 91. exhortatur ut is qui Religionem intrare intendit, conformiter ad verba Chriſti omnia ſua vendat & det pauperibus : quod ſi ad hoc Parentes induci nequeant, permittit ut portio filio competens in tres partes diſtribuatur, quarum una remaneat apud Fratres in ſæculo, ſecunda cum filio tranſeat ad Monaſterium, tertia pauperibus diſtribuatur.

S. Iſidorus etiam conformiter ad Regulam S. Benedicti permittit, *ut qui relicto ſæculo ad militiam Chriſti pia & ſalubri humilitate convertuntur, omnia ſua primum aut indigentibus dividant, aut Monaſterio conferant*, cap. 4.

S. Fructuoſus ſtatuit, ut *nihil de priſtinis facultatibus ingredientis in eundem locum, ubi ingredi ſe petit Monaſterium, vel ad unum nummum recipiatur :* SED ET IPSE MANU SUA CUNCTA PAUPERIBUS EROGET, *cap.* 18.

Ex his evidenter intelligimus quod S. Benedicti, alia-

aliæque pristinæ Patrum Regulæ ingredientibus, aut eorum Parentibus optionem facerent, num bona ingredientis pauperibus absolutè & simpliciter distribuerentur, an verò Monasterio darentur: imò ut notat R. P. Ludovicus Thomassin *p. 2. discip. Eccles. l. 3. c. 9.* primum consilium erat ut pauperibus distribuerentur; sed, inquit idem, nihil evidentius quàm Regula indubitata & universalis praxis omnium Regularum & omnium Monasteriorum nihil exigendi in ingressu aut receptione ad Monasterium.

Et quidem quod Regula S. Benedicti nihil à Monachando exigi permittat, agnovit quoque eximius P. Lupus: *Ista Regula* (S. Benedicti) *à Monachando*, inquit, *nihil penitus vult exigi, recipique permittit sola sponte & gratis oblata.*

§. 2.

Ex dictis §. præcedenti & aliis, quæ in Epistola dogmatica Rodulfi dicuntur, ostenditur quod nec ipse aliquid à Monachando exigi permiserit.

MOnasterium S. Pantaleonis, cujus Sigibertus erat Prior, & Monasterium S. Trudonis cujus Rodulfus erat Abbas, semper vixisse sub Regula S. Benedicti non dubitat, ut credo, R. P. Wynants, consequenter nec ambigere potest, quin in utroque Monasterio Novitii secundùm Regulam Sancti Benedicti tempore Rodulfi essent recipiendi.

Cum igitur ex dictis §. præcedenti constet quòd Regula S. Benedicti à Monachando nihil penitùs exigi permittat; quis credet quod Rodulfus, si vir fuerit eruditionis & pietatis, responderit quòd in Monasterio Pantaleonis non solùm *dos sponte oblata accipi, sed & exigi, ac de illa stipulari posset*, contra evidentissimum ipsius Regulæ præceptum?

Sed tantùm abest ut Rodulfus à Regula recedi voluerit, ut econtrà unicè desideret, ut Regula S. Benedicti à divite avaro, filium in Monasterium intrudere volente, observaretur. " Concordat (inquit ad divi» tem avarum) sententiæ S. Augustini Sanctus Be» nedictus in sententia de disciplina suscipiendorum » Fratrum, & de filiis Nobilium vel pauperum. Res, » inquit, si quas habet, procul dubio qui suscipitur, » aut EROGET PRIUS PAUPERIBUS, aut fa» ctâ solemniter donatione conferat Monasterio, ni» hil sibi reservans ex omnibus. Crudelis Pater! res » quæ debent contingere filio, neque ipse vult ERO» GARE PAUPERIBUS IN PLATEA, sed sibi » reservare omnia.

Ex his quis non videat quòd Rodulfus relinquat ad Regulæ Benedictinæ præscriptam optionem Parentibus, an portionem filio competentem velint dare pauperibus, an verò Monasterio?

Si quis adhuc de hac Rodulfi sententia ambigat, clarissima hæc ipsius in hanc sententiam verba expendat: " Sicut vestrum est, inquit, nihil ab eo, vel ab » alio aliquo pro hujusmodi re *exigere*: ità & ejus » erat, si homo Dei esset, & non mammonæ, de por» tione hæreditatis, quæ filio deberet contingere, » oblationem cum eo ad Ecclesiam facere, quæ eum » amplius deberet & nutrire & vestire. Sed sicut ipse » non vult hoc facere, & vos *non potestis*, nec debe» tis eum *compellere*, sed *piè tantùm commonere*: & » si filium ejus non vultis suscipere, non potest nec » debet ad hoc vos cogere.

His conforme est quod in Præfatiuncula monuit: " Sequentis Opusculi, inquit, intentio illuc maximè » respicit, ut dives iste, de quo sermo habebitur, *in* » *medio recedat à parcitate sua & avaritia propter* » *idololatriam: si filium suum vult recipi, dimittat* » *eum ad Ecclesiam sequi, quæ de sua substantia de*» *bentur ei. Ecclesia verò caveat sibi de omni rerum* » *ejus mala concupiscentia propter Simoniam, quæ ven*» *dentes & ementes ejicit extra Ecclesiam: sive ve*» *niat vacuus, sive plenus divitiis filius, si vult eum* » *suscipere, suscipiat; si non vult, dimittat: in suo* » *arbitrio stat.*

Ut igitur verbo absolvam, tota Epistola dogmatica Rodulfi (ut vel ex sola præfatiuncula constat) eò spectat, ut parenti *pecunioso avaro*, qui filium suum in Monasterium intrudere volebat, ut substantiam suam augeret, *avaritiam*, imo *idololatriam suam* ostendat.

Insuper ut demonstret quàm injustè Religiosi ut Simoniaci traducantur, si hujusmodi pecuniosum avarum *familiariter conveniant ac moneant*, quòd justitiæ ac æquitati sit congruum, ut cum filio portionem ipsi competentem dimittat, eamque unà cum filio Deo & ejus Ecclesiæ offerat; atque ità pecuniosum illum ab avaritia, quæ est idolorum servitus, liberent: in quo nec species est Simoniæ, modò tamen fiat simplici mentis oculo & totà cordis puritate, sine omni mala cupiditate, id est, ad hoc solùm, ut pecuniosus ab avaritia liberetur, & portionem filii dimittat, non ut illa *præcisè* Monasterio detur; sed juxtà Regulæ Benedictinæ præscriptum, pauperibus aut Monasterio pro voluntate parentis aut ingredientis detur. Sed quia non ignorabat Rodulfus, quod facilè contingat quod concupiscentia seu habendi libido, imò quædam Simonia pallio pietatis tegatur, consilium saluberrimum quo hæc caveatur, Religiosis S. Pantaleonis proposuit: quod consilium §. sequenti specialiùs expendemus, unà ostensuri quòd Epistola in pluribus doctrinam de Simonia in Dissertatione Canonica traditam stabiliat; evidenter verò contrarietur dogmati eximii P. Lupi, quo *praxis multorum in Belgio Monasteriorum quæ recipiendi Monachi dotem, non solummodo sponte oblatam accipit*; SED ET EXIGIT, AC DE ILLA STIPULATUR, ab omni specie Simoniæ vindicatur.

§. 3.

Expenditur consilium à Rodulfo Religiosis S. Pantaleonis pro cavenda Simonia in admissione Fratrum, suggestum.

" HActenus ad eos sermo noster habitus perora» vit, inquit Rodulfus, qui spiritu avaritiæ » suæ & parcitatis gravati, deorsùm feruntur per va» cua obloquii sui campestria; nunc ad eos conver» titur, qui spiritu sapientiæ & intellectus levati sur» sum, in monte à Domino Jesu audiunt mandata » sublimia. *Ergo*, dilectissimi Fratres, *fugite omne* » *genus Simoniæ, excutientes manus vestras ab omni* » *munere. Ars est diaboli subtilissima Simonia.* Tri» plex est, & nescimus, an meliùs debeamus dice» re, triplex. Nam quibus connectitur, tria sunt » fila, obsequium, manus, lingua. His plerumque » tribus simul, aliquando horum quovis uno, quo» rumdam innodat pedes, qui videbantur gradi sim» pliciter; *quorumdam perstringit oculos, qui se pu*» *tabant habere lynceos.* Nemo nos mittat exemplifi» candi gratià ad majores sive potentiores, si qui sunt » in Ecclesia, qui capiunt & capiuntur Simonia. De » bonis, non de malis, sumenda sunt exempla. Amen » dico vobis, recipient mercedem suam, mortem » sempiternam, si hîc non egerint pœnitentiam, & » dimiserint quod tenent per Simoniam: & quantò » majores & potentiores sunt, tantò majora & po» tentiora patientur tormenta. Quia verò de tam » longinquo dignati estis quærere accipere consilium » parvitatis nostræ, tamen ut si habetis meliùs, non » relinquatis proptèr illud: *Si quis vel se, vel fi*» *lium suum obtulerit vobis in Cœnobio suscipiendum:* » *simplici mentis oculo & totà cordis puritate, sine* » *omni mala cupiditate, audiat per vos Sancti Au*» *gustini*

» *guſtini conſilium & Regula Sancti Benedicti prace-*
» *ptum*, ſicut ſuperiùs de hujuſmodi eſt relatum. Si
» audierit & obaudierit, bene : ſalvâſtisanimam ejus
» à morte. *Si non obaudierit ; neque iniquitas veſtra,*
» *neque peccatum, ſi eum non recepiſtis.* Noluit enim
» intelligere ut bene ageret ; ſed adſtitit viæ non bo-
» næ, avaritiam autem non odivit ; *Fratres chariſſi-*
» *mi, magnum opus eſt in tali re magnam habere men-*
» *tis puritatem, & nullam avaritia cupiditatem.* Quia
» ſicut omnis qui viderit mulierem ad concupiſcen-
» dam eam, jam mœchatus eſt in corde ſuo : *ità om-*
» *nis qui de Eccleſiaſticis bonis mala cupiditate ali-*
» *quid exigit & concupiſcit, plus dicam, vel in ſpe*
» *agit retributionis, Simoniacus eſt, etſi non hîc co-*
» *ram populo, certè coram Divino oculo.*

Ex hoc Rodulfi monito habemus : Primò, quòd Simonia ſit ars diaboli ſubtiliſſima : quod illâ innodentur nonnunquam qui videntur gradi ſimpliciter, & quorumdam perſtringat oculos qui ſe putabant habere lynceos : quod convenit cum iis quæ *p.* 2. *Diſſ. cap.* 5. §. 1. dicta ſunt.

Secundò, habemus quòd ſi quis vel ſe vel filium ſuum obtulerit in Cœnobio ſuſcipiendum, illi inſinuari debeat conſilium S. Auguſtini, & Regulæ S. Benedicti præceptum, ut juxta illa de bonis diſponatur, id eſt, juxta Regulæ Benedictinæ præſcriptum & Auguſtini conſilium, cum filio portio ſubſtantiæ, *Eccleſia*, nimirum *pauperibus in platea*, ut loquitur Rodulfus, vel *pauperibus in Monaſterio*, tamquam membris Chriſti erogetur.

Si autem non obaudierit ; neque iniquitas veſtra, neque peccatum, inquit, *ſi eum non recepiſtis. Noluit enim intelligere ut bene ageret, ſed aſtitit via non bona, avaritiam autem non odivit.* Id eſt, ſi ideo non recepiſtis, quia vel ipſum qui ſe offerebat avarum eſſe, aut à Patre ex ſolo ſpiritu avaritiæ oblatum cognoviſtis, nulla eſt veſtra iniquitas ; ſed ſi ideò non recepiſtis, quia nulla ad Monaſterium ex illius ſuſceptione ſubſtantiæ portio ſperatur deventura ; jam illius excluſio iniquitate vacua non erit, & quia metuebat ne hic affectus cupiditatis facilè ſe ingereret, ideò ſubjungit :

Fratres chariſſimi, inquit, *magnum opus eſt in tali re magnam habere mentis puritatem, & nullam avaritia cupiditatem.* " Quia ſicut omnis qui viderit mu-
» lierem ad concupiſcendam eam, jam mœchatus eſt
» eam in corde ſuo : ità omnis qui de bonis Eccle-
» ſiaſticis malâ cupiditate aliquid *exigit & concupiſ-*
» *cit*, plus dicam *vel in ſpe agit retributionis*, Simo-
» niacus eſt ; etſi non hic coram populo, certè coram
» divino oculo.

Ex omnibus igitur quæ hoc & præcedenti §. ex Epiſtola Rodulfi prolata ſunt, concludimus : quod Rodulfus *pium & juſtum* judicaverit quod Parentes divites cum filio quem Deo offerunt, portionem ſubſtantiæ filio competentem unà cum illo, Deo & ejus Eccleſiæ offerant, ut illa membris Eccleſiæ, id eſt, *pauperibus in platea* vel *in Monaſterio* juxta Benedictinæ Regulæ præſcriptum diſtribuatur : quod admodum conforme eſſe doctrinæ meæ agnoſcere debebit cui vel unicum §. 4. *c.* §. *p.* 2. *Diſſ.* legere placuerit.

Secundò, quòd Religioſi de illa obligatione parentes aut ipſos intrantes *familiariter* monere poſſint ; quod nec improbo.

Tertiò, quòd ſi eum, qui ſe offert avarum eſſe deprehendant, aut Parentes filium ex ſolo ſpiritu avaritiæ Monaſterio offerre, ne horum avaritiæ patrocinari videantur, poſſint illum ſine ulla iniquitate non recipere.

Quartò, quòd cavere debeant Religioſi, ut dum Parentes ab *avaritia* liberare volunt, ipſi ex propria concupiſcentia non procedant ; ſed purâ mentis intentione ſolum intendant ut avarus Parens portionem ſuam juxta præſcriptum S. Benedicti pauperibus eroget, aut Monaſterio offerat ; adeoque nihil ex rebus ipſius concupiſcant, ſed animo ſint *verè* parati filium illius ſuſcipere, licet nihil Monaſterio tribuatur, modò ipſe ab avaritia liberetur, aut ſaltem avaritiæ ipſius patrocinari non videantur. Quæ quantoperè dictis meis conſonent, ex ſolo *c.* 5. §. 1. *p.* 2. Diſſertationis legenti patebit.

Miror proinde quâ ratione R. P. Wynants, ſi Epiſtolam Rodulfi attentâ mente perpenderit, eam tamquam dictis meis contrariam, reproduxerit. Et adhuc magis miror, quomodo ipſi incidere potuerit per dictam Epiſtolam ſtabiliri dogma Patris Lupi quo ab omni ſpecie Simoniæ vindicatur hodierna *multorum in Belgio* Monaſteriorum *praxis, qua recipiendi Monachi dotem, non ſolummodo ſponte oblatam accipit* ; SED ET EXIGIT, AC DE ILLA STIPULATUR.

Num fortè ignoravit R. P. Wynants Monaſterium S. Pantaleonis ac Monaſterium S. Trudonis, tempore Rodulfi ſub Regula S. Benedicti vixiſſe ?

An fortè neſcivit Monachis Regulæ ſuæ præceptum in receptione Fratrum ſervandum eſſe ?

An ignorare potuit, quòd etiam fatente eximio P. Lupo, Regula S. Benedicti à *Monachando nihil exigi velit, recipique permittat ſola ſponte & gratis oblata ?*

Num forſitan crediderit Rodulfum à Regula Patris ſui voluiſſe recedere ? Hoc rectè credere non potuit, ſi vel Rodulfum tantæ eruditionis putaverit, quantæ eum deprædicat ; vel ſi Epiſtolam Rodulfi legerit, cum toties in eadem profiteatur ſe velle ut ad normam Regulæ procedatur.

Si ultrà mihi dictam Epiſtolam objicere velit R. P. Wynants, quæſo ut ad hæc ante omnia reſpondeat.

§. 4.

Quantumvis Rodulfus aut alius etiam majoris eruditionis Author, imò Capituli aut Congregationis Statutum doctrina Diſſertationis eſſent contraria, inde tamen falſitas ipſius non evinceretur.

VIx dubitare queo quin omnes, qui vel leviter quæ hoc capite dicta ſunt, expenderint, facilè agnoſcent Epiſtolam dogmaticam Rodulfi Abbatis Trudonenſis ſententiæ meæ de Simonia nullatenus contrariari, ſed illi admodum eſſe conformem. Si tamen dicta Rodulfi alteriuſve Authoris, majoris etiam eruditionis & Sanctitatis, ſententia doctrinæ meæ contraria eſſe poneretur ; num inde ſententiæ meæ falſitas inferri poſſet ? Hanc conſequentiam nec ipſe R. P. Wynants, ut credo, admittet.

Nec enim fas mihi eſt dubitare, quin notiſſima illi ſit & omni veneratione digna Magni Patris ſui ſententia (quam & Gratianus noſter Decreto, & S. Thom. Summæ ſuæ inſeruerunt.) Solis eis Scripturarum li-
» bris, inquit, qui Canonici appellantur, didici hunc
» honorem deferre, ut nullum Authorum eorum,
» ſcribendo aliquid erráſſe firmiſſimè credam : alios
» autem ità lego, ut quantâlibet Sanctitate doctri-
» naque præpolleant, non ideo verum putem, quia
» ipſi ità ſenſerunt.

Huic probatiſſimæ S. Auguſtini ſententiæ conformis eſt quædam vetus ac docta Diſſertatio, à tribus circiter ſæculis Sedi Apoſtolicæ oblata occaſione quorumdam Religioſorum, qui conabantur impedire Cenſuram Epiſcopi Pariſienſis contra quaſdam cujuſdam Religioſi aſſertiones prolatam, eò quòd dicerent quaſdam ex illis propoſitionibus doctrinæ cujuſdam Doctoris à doctrina & ſanctitate laudati eſſe conformes. In hac Diſſertatione ſolidè oſtenditur, nec Magiſtri ſententiarum, nec Gratiani, imò nec ullius cujuſlibet alterius Doctoris, quantumvis ſancti &

docti, adeò per omnia veram esse sententiam, quin & errare, & labi quandoque possit. Habetur dicta Dissertatio in fine librorum Magistri sententiarum.

Hinc facilè intelligitur, quàm parum solidè procedant, qui sententiam alicujus falsitatis evicisse credunt, si Authores, quantumvis etiam sat exiguæ doctrinæ & sanctitatis, contrarios invenerint; aut sententiæ suæ magnum pondus accedere autumant, si in illius patrocinium Authores aliquot, non dico Patres auctoritate Ecclesiæ à sanctitate & cœlesti sapientia multùm probatos, sed Scholasticos Patribus in nullo comparandos, adducere possint. Hi sunt qui non tam quid verum sit, quàm quid alii dicant attendere videntur; cùm tamen teste Magno veritatis Amatore August. in *Exposit. Epist. ad Gal. cap. 1. v. 4.* " Veritas propter seipsam diligenda sit, non » propter hominem aut propter Angelum per quem » annuntiatur. Qui enim propter annuntiatores di» ligit eam, ait idem Doctor, *potest etiam mendacia » diligere, si quæ fortè ipsi sua protulerint.*

Si ex probatissima Augustini sententia omnes libri, exceptis Scripturarum, ità legendi sunt, ut quantàlibet sanctitate doctrinaque eorum Authores polleant, non ideo verum putemus, quia ipsi ità senserunt; quomodò non eo modo legenda Capitulorum, atque Congregationum aliquarum personarum Statuta, ut non ideo sanctum & licitum esse putetur, quia in illis ità statutum aut scriptum esse legitur? Quis enim ignorat quin unius viri sanctitate & eruditione illustris sententia sæpe majoris sit auctoritatis, quàm Capituli aut Congregationis alicujus multorum hominum deliberatio? Quapropter parùm solidè procedunt, qui licitum & Ecclesiæ ac Patrum Regulis conforme credunt quidquid in Capitulorum Statutis occurrit. Attendant quæso qui hanc auctoritatem Statutis illis tribuunt, quid de Statutis Capitulorum non tantùm Ecclesiarum Collegiatarum; sed & Cathedralium (quæ à Synodo Tridentina *Senatus* Ecclesiæ dicuntur) dicat Synodus Coloniensis anno 1536. *p. 3. cap. 19.* " Habent ferè quotquot sunt Ca» thedrales ac Collegiatæ Ecclesiæ suum volumen pe» culiarium Statutorum, quæ interdum pro affectu » privato cujuslibet augentur ac crescunt. Inter hæc » reperias quamplura quæ quæstum magis quàm pie» tatem respirant, & ad inæqualitatem potiùs, quàm » æqualitatem faciant: Unde discordia inter Fratres » (uti fieri solet) frequenter alitur, concordia verò » scinditur laceraturque. Et quantumvis pleraque in» ter hæc *iniqua* reperias, adiguntur tamen, qui re» cens admittuntur, ut ad hujusmodi Statutorum ob» servationem (etiam penitus ignari quid continent » illa) citra ullum delectum *jurejurando sese alligent*, » cùm tamen juramentum non debeat esse iniquita» tis vinculum, nec ad ignorata extendi. Operæ pre» tium itaque nobis videtur, hujusmodi *Statutorum » Volumina inter visitandum excutere, & quæ Evan» gelicæ puritati, atque Fraternæ charitati, denique » disciplinæ Ecclesiasticæ minus consentanea reperta fue» rint*, resecare cavereque ne posthac ulla nova Statuta » in Ecclesiis (nisi tamen noster accesserit calculus) » edantur.

Hinc habemus quod, teste Synodo Provinciali Coloniensi, inter ipsa Statuta, etiam Ecclesiarum Cathedralium, quorum observationem quoque ipsi Canonici *Juramento* promittebant, reperta essent quamplurima, quæ *quæstum* magis quàm *pietatem* respirarent.

Ipsa quoque Generalis Trident. Synodus *Sess. 24. cap. 14. De Reform.* deplorat quod " in pluribus Ec» clesiis, tam Cathedralibus, quàm Collegiatis & » Parochialibus ex earum *Constitutionibus* aut ex prava » consuetudine, in electione, præsentatione.... sive » admissione ad possessionem alicujus Cathedralis Ec» clesiæ, vel Beneficii, Canonicatuum aut Præbenda» rum certæ conditiones, seu deductiones ex fructi» bus, compensationesve illicitæ, aut etiam quæ in » aliquibus dicuntur turnorum lucra, interponantur: » quæ omnia S. Synodus detestans, mandat Episco» pis, ut quæcumque hujusmodi in pios usus non » convertuntur, atque ingressus eos, qui *Simoniacæ » labis*, aut *sordidæ avaritiæ* suspicionem habent, fieri » non permittant, ipsique diligenter de earum *Consti» tutionibus* sive consuetudinibus super prædictis co» gnoscant; & illis tantùm, quas laudabiles proba» verint, exceptis, reliquas ut *pravas* ac *scandalosas » rejiciant & aboleant.* " Et qui adversus prædicta quavis ratione commiserint, pœnis Simoniacorum subjacere decernit, " non obstantibus, inquit Synodus, » quibuscumque *Statutis*, *Constitutionibus*, consuetu» dinibus, etiam immemorabilibus, etiam *Apostolica » auctoritate confirmatis*: de quarum surreptione, » obreptione, & intentionis defectu Episcopus, tam» quam Apostolicæ Sedis Delegatus, cognoscere po» test.

Ex his quis non videat, per Synodum Tridentinam supponi, in Statutis & Constitutionibus, etiam Cathedralium Ecclesiarum (tametsi per Sedem Apostolicam confirmatis) posse reperiri aliqua, quæ Synodus tamquam de Simoniaca pravitate suspecta detestatur.

Si igitur non omnia Evangelicæ puritati, nec Ecclesiæ Regulis conformia sint, quæ reperiuntur in Statutis & Constitutionibus Capitulorum Cathedralium, quæ teste Synodo Tridentina *Senatum Ecclesiæ* repræsentant, imò unum cum Episcopo corpus constituentes, *Fratres Episcopi* dicuntur *Cap.* NOVIT 11. *De his quæ fiunt à Prælato sine cons. Capit.* quis negare audeat, quin multo majori ratione dicendum sit, quod in Statutis ac Constitutionibus alicujus Ordinis aut Congregationis (quæ eam in Ecclesia auctoritatem, quam Capitulum Cathedrale habet, non acceperunt) possint nonnumquam aliqua occurrere, quæ Evangelicæ puritati, aut Patrum Regulis non respondent? Ac consequenter de illis æquè ac de Statutis Cathedralium Ecclesiarum, ad imitationem illius quod de libris dicit Augustinus, dici possit: Statuta illa ità lego, ut quantàlibet sanctitate & doctrinâ præpolleant qui illa condiderunt, non ideo verum putem, quia in illis ità ordinatum legitur.

Nec quidquam facit, quòd Ordinum Statuta à Sede Apostolica interdum confirmentur: quia, ut notat Fagnanus, confirmatio Statutorum fieri solet tantùm *in forma communi*, id est, sine causæ cognitione.

Quare notat idem Fagnanus, quòd in confirmationibus Statutorum addi soleat hæc clausula: *Modò sacris Canonibus, Tridentini Concilii Decretis, & Constitutionibus Apostolicis non adversentur.* Quæ clausula evidenter innuit, quòd per Sedem Apostolicam præviè ad confirmationem examinari non soleat, num Statuta Sacris Canonibus, &c. sint conformia. Hinc etiam notant Canonistæ, per confirmationem in *forma communi* nihil novi juris Statutis accedere, ità ut unicè ad hoc valere videatur similis confirmatio, ne videantur Constituentes sine scientia Pontificis processisse; & ut ob illius reverentiam magis timeantur Statuta.

Sed dicet quispiam: Si Statuta alicujus Capituli aut Ordinis, vel Congregationis possint ab Evangelio, aut Ecclesiæ Regulis esse difformia; sequitur quod Canonici aut Regulares non semper sint securi, dum Statutis sui Capituli aut Congregationis se conformant. Resp. Verum esse quòd consequens illud per legitimam consequentiam ex illo antecedente infertur. Sed quid incommodi, quòd dicantur Canonici aut Regulares non semper esse securi, si Capitulorum aut Congregationum Ordinationibus se conforment? Quis enim nescit, quòd licet Clerici obedire

dire

dire debeant Episcopis, Regulares suis Superioribus, & omnis anima Potestati sublimiori subdita esse debeat, tamen interdum locum habeat illud Apostolorum : *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus ?*

Scio quidem à subditis non facilè dijudicandas esse Præpositorum Ordinationes, præsertim quæ cum maturiori deliberatione, in Capitulis v. g. Generalibus, fuerunt ponderatæ & editæ : hîc tamen nonnumquam prudentiam etiam necessariam esse puto, qua advertatur, num & nihil occurrat, quod Evangelio, aut Ecclesiæ vel Patrum Regulis sit contrarium : præsertim si in Statutis aliqua occurrant, quæ disciplinæ relaxationem, aut proprium interesse spirant; tum enim meritò quis veretur, ne hi qui Capitulum aut Congregationem constituebant, vel major illius pars, ratione sui commodi seu pravâ quadam consuetudine (quæ nonnumquam in quibusdam Congregationibus invalescit, & ut lex observatur) nonnihil obcæcati, aliqua Statutis inseri permiserint propriæ utilitati accommoda, aut consuetudini illi consona; sed ab Evangelio & Ecclesiæ Regulis admodum difformia.

Ex quibus omnibus concludo, quòd illegitima esset hæc consequentia : In Statutis alicujus Capituli vel Congregationis reperitur aliquid contrarium alicui doctrinæ : ergo doctrina illa non consonat Evangelio, Ecclesiæ Canonibus, & Patrum Regulis.

APOSTROPHE

Ad R. P. Wynants, cum reflexione aliqua ad descriptionem Jansenistæ, *quam pag. 39. Libelli sui reproducit.*

§. 1.

Nomina JANSENISTÆ, REFORMATORIS, *&c. sunt lemures nocturni.*

REverende Pater, omnibus quæ tum personæ tum doctrinæ meæ objecisti (si tamen objectionis nomen mereantur) plus satis, ut credo, responsum fuit; superesse tamen R. V. aut alteri cuipiam forsitan videretur, ut responderem iis quæ in descriptione *Jansenistæ* R. V. fusè magis quàm Christianè protulit. Verùm in quantum ea in personam meam conjecta videntur (ità peritis omnibus videtur) illa pertranseo; antiquam enim occinunt cautionem; satis mihi est cautelam illam in præfatione Dissertationis meæ præmisisse. Non terrent me ampliùs lemures isti; ex quo Fidelibus sat innotuit quinam nomine *Jansenistarum* soleant indigitari. Norunt quotquot vel parum sunt nasuti, quod in hoc nostro Belgio viri à doctrina ac moribus maximè commendabiles, qui corruptelis ac vitiis sese præ aliis magis strenuè opponunt, hoc odioso phantasmate *Jansenistarum* soleant traduci; sed ne forsitan quispiam credat in solo Belgio, ac partibus illi vicinis, sub hoc chimerico *Jansenistarum* nomine Viros Sanctissimos, ac pro animarum salute zelosissimos calumniis impeti, referam quod de Episcopis Missionariis ac eorum Sodalibus Sacerdotibus sæcularibus, in Indiis pro conversione Gentium laborantibus, scribit P. M. Dominicus Ferdinandez Navarette, Magni Regni Chinensis Missionarius Apostolicus, Prælatus Religiosorum suæ Missionis, atque Procurator Generalis Provinciæ S. Rosarii (quæ est Philippinarum Insularum) in Aula Madritensi S. Ord. Prædicatorum, in tractatu suo Historico-Politico, &c. dedicato Serenissimo Principi Joanni Austriaco, &c. atque impresso Madriti anno 1676. Hic Author *tract. 2. cap. 13. num. 6.* sic habet : " Atque si desideremus recentiores harum rerum probationes, habemus hodie valde claras in Regno Siam (non dubito autem quin pro hisce regionibus plurimæ suppetant : utinam deciperet ! Sancti Spiritûs est sententia, illum persecutionum laborumque molestias subiturum qui veraciter se Dei mancipaverit obsequiis) ibi sunt aliqui Episcopi Missionarii cum quibusdam sodalibus Sacerdotibus sæcularibus, cognitæ virtutis atque rari exempli quoad paupertatem, humilitatem atque alias materias ædificationis, in officio prædicandi Evangelii inculpabiles, ità ut idipsum hic mundus deprædicet. Nihilominus propter ipsorum aliorumque bonum, dedit ipsis Deus Æmulos (*Stimulum Sathanæ*) qui ipsos ità colaphizent, ut non relinquant pacem vel uni ex ossibus eorum. Buccinant buccis concrepantibus fictitiæ virtutis esse homines (ut ipsi soli ad se populum populique applausum attrahant) eò quòd sint *Jansenistæ*, & multa alia similia.

" Cùm super hoc puncto agerem cum Eminentissimo Domino Cardinale Bona (lux perpetua luceat ei) nesciebat ubi pedem figeret, oculosque ad sidera tollens, manibus compositis dicebat : *Esse pauperes, Orationes habere, exhortari Fideles ut se habeant exemplariter, atque prædicare Apostolico modo, hoccine est agere Jansenistas ? O si omnes quotquot sumus homines, essemus tali modo Jansenistæ, tunc omnino sanè mundus longè differret ab illo, qualem modò videmus.*

Ex his intelligat R. V. quinam & in Regno Siam invidioso illo nomine *Jansenistarum* impetantur; & expendat, num per illam, quam in libello tuo reproducis, descriptionem hominis, quem sub nomine *Jansenistæ* invidiosum reddere vis, porta non aperiatur latissima calumniis, quibus similes Viri sanctissimi, zelosissimi animarum zelatores, atque veritatis defensores phantastico illo titulo impetantur, imò traduci potuissent quotquot pro Ecclesia ac veritate umquam decertârunt Viri sanctissimi.

§. 2.

JANSENISTA, inquis, *est homo pertinax, certis destinatisque sententiis addictus, &c.*

IDeam hominis odiosi sub nomine *Jansenistæ* exhibere volens, dicis : *Jansenista est homo pertinax.... certis destinatisque sententiis & consiliis addictus.... In Philosophicis & altioribus studiis, sententiam semel receptam obstinabit, nec ab ea vel latum unguem discedet, sed ad ipsam tamquam ad saxum adhærescit. Usque adeò est suffarcinatus opinione eruditionis.... Constat consilii mutationem pejus esse Majestatis crimine; & satius ducit esse pertinax quàm constans audiri, & cùm possit consilium retexere sine dispendio aut famæ aut fortunarum, patitur potiùs utrisque excidere, quàm inflexilem suum rigorem expugnari.*

Expendat, rogo, R. V. num hæc non possint & potuerint conjici in strenuissimos veritatis athletas; dum interdum paucissimi, ne dicam unus, contra omnes veritatem sustinere fuit coactus.

Nonne illa in S. Athanasium ab Arianis aliisque dici potuissent, dum ingemiscente Orbe terrarum se Arianum esse, ipse nec ad latum unguem à sententia quam conceperat, discedere voluit; sed illi tamquam ad saxum adhæsit ?

Nonne viro illi dici potuisset : *Sententiam semel receptam obstinat, nec ab ea ad latum unguem discedit, sed ad ipsam tamquam ad saxum adhærescit. Usque adeò est suffarcinatus opinione eruditionis.*

Vides R. P. quomodo sub hoc nomine *Jansenistæ* poterunt notari quicumque imitantur Athanasium, dum veritati *tamquam ad saxum*, plurimis eam non videntibus aut deserentibus, *adhærescunt.*

§. 3.

JANSENISTA, ais, *si publicis admovetur, brachia dirigit contra torrentem.*

CUlpas in homine illo: *Si publicis admovetur, brachia dirigit contra torrentem.* Num rursùs hoc titulo *Jansenistæ*, notari non potuerunt & potuissent, quotquot fortissimè ac invictissimè contra *torrentem* vitiorum & inundantiam abusuum *brachia direxerunt.* Nonne hoc titulo notatus fuisset sæculi præteriti Episcoporum exemplar S. Carolus, dum Archiepiscopatui Mediolanensi *admotus brachia direxit contra torrentem?* " Prope quippe in Ecclesia Mediolanensi, ut probè scitur perierat Christianæ vitæ institutio: conciderat pene salutarium rerum usus, nulla ferè Cleri disciplina, quasique nullum populi in charitatis officiis studium: prolapsus denique miserabilem in modum erat totus ille ab Evangelii luce dimanans Christianarum virtutum ornatus." Vide *Orationem ad Concil. 4. Mediol.*

Contra hunc torrentem vitiorum brachia sua dirigebat invictissimus Præsul. Cernis R. P. quomodo summus ille Ecclesiæ Mediolanensis *Reformator* hoc nomine ut *Jansenista* traduci potuisset.

Verùm nec illo etiam tempore, quamquam natus necdum esset Jansenius, defuerunt, qui per hanc *Jansenismi notam* S. Carolum Borromæum à præmeditato ac jam suscepto opere deterrere voluisse videntur. " Non ferunt, inquiebant ipsi, hæc tempora veterum Canonum severitatem: sic tamdiu viximus, ità egerunt qui ætate nos antecesserunt, vitæ institutum nihil est quod mutemus." *In Orat. ad 2. Conc.* Quid, quæso, aliud hæc verba indicant, nisi: NOLI DIRIGERE BRACHIA CONTRA TORRENTEM. Sed quid ad illa S. Carolus, & omnes qui eodem titulo hominis invidiosi *notâ* sub nomine *Jansenistæ* insigniuntur: *Populares illæ sunt voces, quibus quasi ficus, deformes pravique mores contegi solent.*

Scio quidem magis è re culinæ futurum, promotioni ad officia dignitatusque minùs obfuturum, atque minoribus difficultatibus & obloquiis obnoxium esse, procedere juxta illud vulgatum, & proh dolor! hodie usitatum nimis barbarum adagium: *relinquere mundum vadere prout vadit.*

Sed si hanc regulam sequantur, quos Deus dedit Pastores & Doctores *ad consummationem Sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi*; an non verendum quod illis aliquando à Christo dicetur? *Væ Pastoribus qui pascebant semetipsos: nonne greges à Pastoribus pascuntur, Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis: gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmum fuit non consolidastis, & quod ægrotum non sanastis, quod confractum est non alligastis, & quod abjectum est non reduxistis, & quod perierat non quæsistis.* Ezech. 34. v. 4.

§. 4.

JANSENISTA, ut scribis, *sæpè in hæc prorumpit,* Ô TEMPORA! Ô MORES! *horum occasione ostenditur quæ sit gravissima Ecclesiæ persecutio.*

RUrsus ut ideam hominis invidiosi sub nomine *Jansenistæ*, exprimas, dicis: *Sæpè in hæc erumpit verba:* Ô TEMPORA! Ô MORES! Itane R. V. credit quod *sæpè erumpere in hæc verba:* Ô TEMPORA! Ô MORES! *nota* sit hominis illius invidiosi, quem sub nomine *Jansenistæ* efformare intendis? Nonne eodem jure notâ illâ aspergi potuissent quotquot à quatuordecim & amplius sæculis in Ecclesia Viri sancti, gemitibus inenarrabilibus ingemuerunt, & deplorârunt suorum temporum miseriam, considerantes quomodo *obscuratum esset aurum & mutatus color optimus*; primus, inquam, ille sanctitatis Christianorum splendor? Quis ambigat, quin Viri illi subinde tacti dolore cordis intrinsecus, in hæc aut similia verba eruperint, *ô tempora! ô mores!*

Num forsan existimat R. V. nullas esse hodie causas gemituum & lacrymarum? " Probabilistæ quidem nihil saucium, nihil ægrum in Ecclesia vident, ait R. P. Contensonius Ord. PP. Prædicatorum, omnibus malis, omnibus corruptelarum calamitatibus oppressam plerisque membris Ecclesiam, felicem ut cùm maximè & florentem prædicant." *Tom. 3. Diss. 6. cap. 2.* At horum numero R. V. adscribere nolo: quare nec autumo quòd eorum hac in parte sententiam probet. Duodecim lacrymarum fontes hoc sæculo in libello suo *De gemitu columbæ* exhibuit Cardinalis Bellarminus. Quorum primus est: consideratio peccati. 2. Consideratio gehennæ. 3. Consideratio passionis. 4. Consideratio persecutionum Ecclesiæ. 5. Consideratio Ordinis Sacerdotalis. 6. Consideratio Ordinum Religiosorum. 7. Consideratio status sæcularium. 8. Consideratio miseriarum generis humani. 9. Consideratio purgatorii. 10. Consideratio amoris Dei. 11. Consideratio incertitudinis salutis. 12. Consideratio tentationum impedientium iter ad vitam.

Duodecim hos lacrymarum fontes si quis vel leviter consideret, intelliget quod à tempore Bellarmini non sint obturati, sed indies magis & magis videantur dilatari, & copiosiorem scaturire lacrymarum materiam; ut & inde facile esset videre, quam meritò etiam hodie veri Ecclesiæ filii gemant & suspirent, & ex intimo cordis dolore erumpant in hæc: Ô TEMPORA! Ô MORES! atque ità plusquam sufficienter ostensum appareret, quàm perniciosè R. V. tamquam *notam* hominis invidiosi ponat, erumpere in hæc: ô tempora! ô mores! Verùm cum per occasionem in dictos lacrymarum fontes inciderim; non ingratum aut inutile lectori futurum autumo, si quartum gradum, qui est *consideratio persecutionum Ecclesiæ* parumper expendam, atque ostendam quod inter persecutiones, quæ fontem illum Bellarmini constituunt, una sit, quæ hodie Ecclesiæ filiis uberiorem præ illis, quas Bellarminus ponit, lacrymarum copiam suppeditare possit.

In prædicto lacrymarum fonte Bellarminus proponit tres persecutiones, sub quibus Ecclesia aliquando sudavit: 1. à Tyrannis gentilibus: 2. ab Hæreticis & Schismaticis: 3. à malis Catholicis.

Inter has persecutionum species indubiè prima omnium minima est, si tamen persecutio dici debeat; cùm per illam Ecclesia efficeretur pulchrior, ac redderetur gloriosior, nec diminuebatur, sed augebatur: videbat enim filios vitâ eripi temporali, donari verò æternâ; cernebat filios in mansuetudine agnorum superare lupos; imò quod nonnumquam oves imbelles ferocissimos leones in naturam ovium converterent. Si sanguis filiorum fundebatur, semen erat unde ipsa redderetur fœcundior, *sanguis* enim *Martyrum semen erat Christianorum.*

Secunda, quæ ab Hæreticis, nonnihil nocentior Ecclesiæ fuit, quia non corpora jam, sed animæ filiorum invadebantur; & filios suos per hæreticorum versutiam & artificia frequentius in errorem, & per errorem, in æternum exitium præcipitari videbat.

Hac tamen magis nociva & periculosa fuit tertia, quam à *pravis Catholicorum moribus* passa fuit. Per mala quippe exempla Domesticorum filios suos pusillos in vitia atque animarum exitium ruere videbat, idque eò frequentius quàm per Hæreticorum versutias & artificia, quo Bella intestina & domestica solent esse periculosiora quam externa, & hostis internus minus caveri quàm externus potest: unde illud S. Bernardi: *Amara* (Ecclesia) *in nece Martyrum, amarior in conflictu Hæreticorum, amarissima nunc in moribus*

moribus Domesticorum. Serm. 33. in Cant.

Tribus illis jam descriptis Ecclesiæ persecutionibus, quarta multo amarior additur, quæ hisce posterioribus sæculis Ecclesiæ supervenit, " ex summa illa lu- » xuriantium ingeniorum licentia, ut loquitur Ale- » xander VII. *in Decret. ad* 45. *proposit.* quæ indies » excrescere cœpit per quam, in rebus ad conscien- » tiam pertinentibus, modus opinandi irrepsit alie- » nus omnino ab Evangelica simplicitate, Sanctorum- » que Patrum doctrina, & quem, inquit Pontifex, si » pro recta regula fideles in praxi sequerentur, in- » gens irreptura esset vitæ Christianæ corruptela.

Quis nesciat, quantam in moribus filiorum suorum corruptelam ex illa *luxuriantium ingeniorum licentia* Ecclesia conspicere, & penè impunè, sed dolens, tolerare cogatur? Ex quo per illam ingeniorum licentiam eò deventum est, *ut ferè liceat* (teste Card. Bonâ *in Princip. vitæ Christ. p.* 2. §. 46.) *quidquid lubet:* præsertim postquam illa licentia in tantùm sibi habenas in doctrina morum relaxavit, ut pro regula morum non *Veritatem*, sed *probabilitatem* ponere ausa fuerit.

" Cùm enim nulla ferè sit veritas moralis (verbis » loquor Prosperi Fagnani, *ad Cap.* Ne innitaris *De » Constit.*) quæ plausibili aliquâ ratione oppugnari » non possit, nulli dubium est, *quin omnis regula mo- » rum possit everti ex libertate opinandi*, non modò » in præceptis humanis, verùm *etiam in Divinis & » Naturalibus*; dum de ipsis interdum non occurrunt » nobis rationes demonstrativæ, *unde his temporibus » eo res producta est*, ut nullus ferè sit articulus in » moralibus, in quo non sit varietas vel contrarietas » opinionum: adeò ut in solo opere non ità pridem » impresso Resolutionum Moralium Anton. Dianæ, » numerentur in unum collectæ quæstiones supra ter » mille cum opinionibus, & Authoribus pro utraque » parte affirmantibus, aut ambas esse probabiles, aut » unam probabilem, & alteram probabiliorem, & » in quibus ferè omnibus agitur de peccato mortali: » ut de Sacramentis, de Censuris, de Votis, de Jeju- » nio, de Restitutione & aliis hujusmodi, quæ com- » plectuntur universam ferè materiam ad forum con- » scientiæ pertinentem. Quem scribendi morem pas- » sim observant & alii plures ex recentioribus Theo- » logis. Quare, pergit idem Fagnanus, hæc doctri- » na probabilitatum videtur fovere veluti QUAM- » DAM LIBERTATEM CONSCIENTIÆ, ac pro- » inde magnoperè indigere dexterâ Dei, & Beatissi- » mi Rom. Pontificis Provisione, ne venenum jam » plus nimio dilatum ulteriùs serpat.

Deinde prædictus Canonista quod generalibus terminis dixit, specialibus exemplis demonstrare pergit eo loco ubi agit de " innumeris ferè opinionibus fal- » sis, (verba ejus sunt) temerariis & scandalosis, quæ » ex libertate eligendi quascumque opiniones proba- » biles, *tamquam ex equo Trojano* indies prodeunt, » & quamplurimæ pallio probabilitatis tectæ tradun- » tur in Scriptoribus nostri temporis, quæ revera non » sunt tolerandæ.

Hæc Fagnanus, qui pluribus ex laxioribus illis propositionibus ibidem relatis, tandem laudare non dubitat quemdam Jurisconsultum, *quod hic retundis*, ut ait, USUM PROBABILITATUM ESSE COMMENTUM DIABOLI, AD ENERVANDAM VIM PRÆCEPTORUM.

Cùm Ecclesia nihil sibi nocivum reputet, nisi quòd filios suos à custodia Mandatorum Dei & Fidei puritate avocat, ex dictis facilè ostendetur quod hæc postrema persecutio triplici ex capite sit nocentior persecutione illâ, quam Ecclesia à pravis Domesticorum moribus passa est, aut patitur.

Primò quidem, quia dum Ecclesia sæculis præcedentibus à pravis Domesticorum moribus persecutionem patiebatur; etiam qui malè vivebant, pessima sua facta quantùm poterant, tegere solebant, juxta illud à malis usitatum, *cautè, si non castè*, sententiæ verò illæ perniciosæ & scandalosæ non teguntur, sed publicantur. Accedit quod qui pravis moribus sunt, sæpè soleant etiam illa quæ ipsi clam perpetrant, publicè condemnare & alios inducere, & hortari ut illa vitent; econtra perniciosæ sententiæ populo ut licitæ proponuntur; imò si quis illas impugnare, aut ab earum praxi homines avocare velit, nescio, quæ statim illi oppositiones fiant; quod R. V. ex iis, quæ Romæ in ultima deputatione Lovaniensium contigerunt, plus sat notum est.

Quis hinc non videat, multò majus salutis periculum fidelibus imminere à scandalosis illis sententiis, quæ publicè ut licitæ proponuntur & defenduntur, quam ordinariè à pravis Catholicorum factis, quæ occultari, imò & improbari ab ipsis auctoribus solent.

Secundò, persecutio quam Ecclesia patitur à pravis Domesticorum moribus, sæpiùs intra certos cosque non adeò diffusos limites concluditur: ex. gr. si Episcopus aliquis cum Clero suo malè vivat, scandalorum occasio ordinariè extra Diœcesim vix se extendit; neque alterius Provinciæ aut Regni Episcopos, aut populum inficere solet; aliud omnino est de illis perversis doctrinis.

Ponamus enim, quod una tantùm ex scandalosis illis sententiis animarum perniciem inferentibus, libro aliquo contineatur, hic liber si imprimatur, nonne vel unum exemplar poterit inficere doctorem unum, qui dogma illud discipulis suis postmodum proponens & persuadens, etiam Diœceses, Provincias, imò & Regna integra inficiat, quid si, ut natum est fieri, mille, aut etiam millena sint libri illius exemplaria?

Quod si hæc infectio vel per unius perversi dogmatis divulgationem contingere possit, perpendat, quæso, pius Lector, quæ timenda sit infectio ex tot centenis perversis sententiis, quæ non uno libro, sed centenis continentur, quorum ut minus centena, imò nonnumquam millena exemplaria quaquaversum sparguntur, & Theologis ac Canonistis traduntur, ut ex illis morum principia ad se aliosque regendos accipiant; quid verò inde aliud sperandum, quàm quod tandem *Sal terræ*, id est, Episcopi, Pastores, aliique populi Rectores, perversis illis sententiis *infatuetur*, atque ità compleatur tristis illa Ezechielis Prophetia: *Prophetæ tui Israel,... vident vana, & divinant mendacium, dicentes: ait Dominus, cum Dominus non miserit eos: & perseveraverunt confirmare sermonem. Numquid non visionem cassam vidistis, & divinationem mendacem locuti estis? & dicitis, ait Dominus, cum ego non sim locutus. Propterea hæc dicit Dominus Deus, quia locuti estis vana, & vidistis mendacium, ideò ecce ego ad vos, dicit Dominus Deus: & erit manus mea super Prophetas, qui vident vana & divinant mendacium: in consilio populi mei non erunt, & in Scriptura Domus Israel non scribentur, nec in terram Israel ingredientur: & scietis quia ego Dominus Deus. Eò quòd deceperint populum meum, dicentes: Pax, & non est pax: & ipse ædificabat parietem, illi autem liniebant eum luto absque paleis.* Cap. 13. v. 7. 8. 9. 10.

Tertiò, Ecclesiæ nocentior est persecutio à pravis Catholicorum sententiis quàm à pravis horum exemplis, ex eo quod infectio quæ à pravis exemplis est metuenda, morte malè viventium ordinariè cesset, aut saltem admodùm flaccescat, at illa infectio quæ ex pravis illis ac scandalosis sententiis provenit, nullatenus morte Authorum cessare, quin nec diminui solet, imò non rarò plus augetur, eò quòd sæpius non desint, qui Authores cæco quodam affectu *indifferenter*, modò ejusdem secum fuerint instituti, credant pro viribus extollendos.

Nonne

Nonne jam dudum obiit Thomas Sanchez, qui tamen nec hodie per librum suum asserere desinit, ut est apud Fagnanum *ad Cap. Ne innitaris* ii *De Constit. num.* 30. " Posse Consultorem animarum modò juxta unam, modò juxta aliam opinionem consulere, & quandoque prudenter facere, minùs probabilem & minùs tutam opinionem consulendo, quando judicat probabiliorem difficilem fore pœnitenti, vel consilium petenti, & citat in eandem sententiam Vasquez *d. disp.* 62. *c.* 9. *n.* 67. Addit Sanchez *d. c.* 9. *n.* 29. in conscientia tutum esse illum, qui propositum habet varios Doctores consulendi, donec aliquem juxta desiderium suum respondentem inveniat. " Hæc Fagnanus.

Nunquid dudum defuncti sunt Azorius, Filliucius, aliique qui referente Fagnano, docuerunt posse quempiam occidi, ut ejus impediatur alapa aut percussio fustis?

Similiter obierunt Gregorius à Valentia, Escobar aliique, qui eodem testante docuerunt: " Simoniam non esse dare aut recipere bonum temporale pro spirituali, quando datur ut motivum & non quasi pretium. " Hi omnes tametsi diu mortui, quot in has perniciosas sententias per libros, etiam hodie pertrahant, *dies Domini declarabit.*

Deinde à plurimis annis è vita discessit Antonius Diana, qui in Resolutionibus suis Moralibus in unum collegit, teste Fagnano, " quæstiones super ter mille cum opinionibus, & Authoribus pro utraque parte affirmantibus aut ambas esse probabiles, aut unam probabilem, & alteram probabiliorem, & in quibus fere omnibus agitur de peccato mortali; adeoque cum utramque contradictoriam illarum propositionum dicat esse probabilem, etiam dicit per principium reflexum (nimirum quod liceat sequi sententiam etiam minùs probabilem) utramque contradictoriam in praxi esse licitam: ac per consequens nec hodie docere desinit esse licitas in praxi ter mille opiniones, quæ revera sunt falsæ: quia ex contradictoriis ter mille necesse est, ut ter mille revera sint falsæ; licet supponerentur esse probabiles.

Idem de omnibus Casuistis, qui libros suos similibus perniciosis ac scandalosis doctrinis impleverunt, dici posset, quorum plures apud Fagnanum, Vincentium Contensonium aliosque, qui contra probabilitates calamum strinxêre, videre licet.

Quis ex his omnibus non videat quod hæc persecutio quam patitur Ecclesia à pravis illis doctrinis (quæ per totum terrarum orbem in libris, tum Theologorum tum Canonistarum, circumferuntur) propemodum infinitè superet illas sub quibus ipsa umquam præteritis temporibus ingemuit: ut proinde à vero me aberraturum non existimem, si ad imitationem Cardinalis Baronii *in Prol. ad annum* 900. dicam: cuncta quæ olim passa est Ecclesia sub gentilibus Imperatoribus, vel quæ ab Hæreticis & Schismaticis, aut pravis Domesticorum moribus, comparatione horum, quæ patitur à perniciosis illis libris, sunt existimanda lusus quodammodo puerorum.

Hæc eo fine à me dicta sunt, ut quisquis est vivum Ecclesiæ membrum, atque ejus Spiritu agitur, intimum de hac misera Matris suæ constitutione concipiat dolorem, eumque sincerum ac fortem, qui, ubi se præbet occasio, foras erumpat, & in exteriores actus se diffundat; atque ità hinc primùm gravis existat dolor, quòd hujusmodi perniciosa dogmata in perniciem animarum tradantur; ardens adsit desiderium imò & diligens cura, studium ac labor adhibeatur, secundùm mensuram uniuscujusque, ut eliminentur; atque ipsa Evangelii ac SS. Canonum doctrina suo splendori restituatur.

Patet quoque ex illis, quæ in descriptione hujus persecutionis dicta sunt, quod si umquam veris Ecclesiæ filiis fuerit tempus gemituum & suspiriorum, hodie sit; adeoque nec esse culpandos, si subinde ex vehementia doloris erumpant in hæc, *ô tempora! ô mores!*

§. 5.

Reflexio ad cætera in descriptione Jansenistæ *adducta.*

Ulteriùs hominis exotici sub nomine *Jansenistæ* imaginem exprimere volens, scribis: *Vita ejus est perpetua satyra qua invehitur in mundum, cùm tamen ipsa insectatio amorem mundi non obscurè testetur.*

Nonne R. P. vita Christi *perpetua* quodammodo *satyra* fuit, *qua invehebatur in mundum?* Audi, quæso, de hac insectatione quærentes amatores mundi: *Circumveniamus*, inquiunt, *justum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris: & improperat nobis peccata Legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ. Promittit se scientiam Dei habere, & Filium Dei se nominat. Factus est nobis in* TRADUCTIONEM *cogitationum nostrarum.* GRAVIS EST NOBIS ETIAM AD VIDENDUM, QUONIAM DISSIMILIS EST ALIIS VITA ILLIUS, *& immutatæ sunt viæ ejus. Tamquam* NUGACES *æstimati sumus ab illo, & abstinet se à viis nostris tamquam ab* IMMUNDITIIS, *& præfert novissima justorum, & gloriatur patrem se habere Deum.* Sap. 2. v. 12. & seq.

Nec tantùm vita Christi, sed omnium *quos Deus præscivit & prædestinavit* CONFORMES *fieri* IMAGINIS FILII SUI, *satyra quædam* est, quia in *mundum invehuntur*; & ideo eos mundus odit: *Mundus*, inquit Veritas *Joan.* 17. *v.* 14. *eos odio habuit, quia non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mundo*: & Joannis 15. v. 19. *Quia de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus*: quasi diceret, quia vitâ & moribus hominibus mundanis estis dissimiles, *propterea odit vos mundus* seu homines mundani.

Num igitur Christus ejusque veri Discipuli, quorum vita continua *quædam satyra* est, *qua in mundum*, id est, regulas mundi *invehuntur, ipsa sua insectatione non obscurè testantur amorem mundi?* Non apprehendo quod R. V. id dicere intenderit: illud videris Lectori persuadere voluisse, quod similis vita si in homine, quem sub nomine *Jansenistæ* exoticum reddere intendis, reperiatur, *non obscurè testetur amorem mundi.* Itane verò R. P. vita conformis vitæ Christi quæ sit *continua* quasi *satyra*, qua verus Christianus moribus suis invehitur in corruptissimos mores mundi, eo solo titulo dicenda *non obscurè testari amorem mundi*; quia reperitur in homine, quem placet sub nomine *Jansenistæ* reddere exoticum? Quis R. P. hanc tibi impertiit potestatem, ut actiones ex se sanctissimas, imò ipsum certissimum hominis Christiani characterem adeò sinistrè interpreteris? Hæccine Augustiniana charitas *quæ non cogitat malum*?

Hanc tuam *Jansenistæ* descriptionem si composuerint nescio, saltem non improbarent, qui in Regno Siam Episcopos sanctissimos, eorumque sodales Sacerdotes sæculares, *buccinant buccis concrepantibus* FICTITIÆ VIRTUTIS *esse homines, eò quòd sint*, ut aiunt, JANSENISTÆ. Num eorum Catalogo adscribi velis, tu videris.

Progrederis in efformationem hominis illius quem sub nomine JANSENISTÆ invidiosè depingis: *Est*, inquis, *magnus suæ gentis aut Academiæ, in qua natus est aut institutus, admirator.*

Quod de Academia dicis, non dubito quin hanc nostram Lovaniensem designare velis. Profiteor me illius præ aliis Academiis laudatorem, num ideò culpandus? An fortè nulli illius Academiæ laudatores nisi qui sub nomine *Jansenistæ*, invidiosè traducuntur? Attende quid dicas; dubito num omnibus Ex. Magistris tuis id placebit.

Cætera

Cætera quæ in descriptione *Jansenistæ* R. V. adducit missa facio, ejusdem enim cum præcedentibus farinæ sunt, & voces quæ in quemlibet mortalium eo modo conjici possunt, quo illa à R. V. in hominem sub nomine *Jansenistæ* invidiosè depictum, conjecta fuerunt.

Interim expendat, quæso R. V. quàm perniciosa, ne dicam malitiosa sit, quam reproducis, *Jansenistæ* descriptio. Facta sanctissima dicis esse *notas* hominis invidiosi; quo natum est fieri ut Viri sanctissimi *notâ* hominis invidiosi notentur. Imò ipsum vitæ Christianæ præcipuum & certiorem characterem, vitam nimirum mundo contrariam, Hypocriseos insumulas, quia in homine quem sub chimerico *Jansenistæ* nomine traducere placet, reperitur.

Erit aliquando tempus R. P. quo videbis quàm perniciosa Ecclesiæ fuerit hæc *Jansenistæ* descriptio.

APPENDIX.

NOn dubito R. P. quin omnibus quæ vel apparenter in libello tuo doctrinæ meæ opposita fuisse videntur, plenissimè satisfactum sit: adeoque manum à scribendo retractassem, nisi *pag.* 101. libelli tui insinuares, quod tempore opportuno dictis meis contra P. Lupum aliquid forsan esset reponendum. Quod ipsum quidam Ordinis tui Professor in Thesibus suis jam ante innuerat.

Ut igitur ille qui adversus Dissertationem meam scribere intendit, directiùs puncta principalia doctrinæ in illa assertæ oppugnat, nec relictis punctis præcipuis extravagetur ad ea quæ nihil aut parum ad rem faciunt (ex. g. an leges Justinianææ umquam fuerint receptæ in Gallia) volui breviter proponere puncta principaliora, quæ in Dissertatione mea adstruxi.

In prima parte Dissertationis ostendere animus fuit quod Professio Religiosorum in communi viventium necessario secum trahat omnimodam rerum temporalium, *etiam quoad usum*, in particulari abdicationem; non secus ac si quis omnia sua vendidisset, & pretium absolutâ ac simplici donatione in pauperes distribuisset, atque ità necessaria sua, tamquam pauper, à Superioribus exspectaret.

Secundò, quòd eadem secum trahat perfectam ac omnimodam rerum omnium communionem, talem nimirum, ut res omnes Religiosis undecumque & quavis ex causa obvenientes, in unam communem massam redigantur, ut ex illis omnium necessitatibus *indifferenter* succurratur.

Hanc meam assertionem probavi: 1. Ex verbis Christi quibus consilium Evangelicæ paupertatis expressit, & normâ vivendi primorum Christianorum. 2. Ex Regulis SS. Augustini & Benedicti. 3. Ex Decreto Concilii Trident. accedente præsertim declaratione Clementis VIII. aliorumque Pontificum, qui illam Clementis declarationem probârunt. 4. Ex Decretis particularium Conciliorum ostendi dicta mea menti Synodi Tridentinæ esse conformia.

Ex hoc meo asserto ità confirmato, varia esse consectaria ostendi. 1. Quidem contra votum paupertatis peccare, qui rem quamcumque, etiam minimam, ità volunt *suam* esse, ut ne quidem pro arbitrio Superioris velint esse communem, hosque Ananiæ & Saphiræ imitatores esse asserui.

Secundò, consectarium dixi, quod reservatio redituum vitalitiorum, aut alterius peculii *ad usus particulares* unius Religiosi adversetur communioni bonorum, & voto paupertatis, tametsi ille in cujus usus illa reservantur, *verè* paratus sit illa ad nutum Superioris abdicare, ut in communionem redigantur, aliorum usibus indifferenter applicanda: quia non obstante illâ dependentiâ à nutu Superioris, verum manet (ut in Dissertatione latiùs est ostensum) quod stante illâ reservatione *reverà* non sit inter Religiosos perfecta vitæ communio, atque adeò pro illo tempore recedatur ab eo, quod ad substantiam vitæ Cœnobiticæ spectat: *Cùm* tamen *compertum sit* (ut loquitur Synodus Trident. *Sess.* 25. *De Regul. cap.* 1.) *à Superioribus non posse ea, quæ ad substantiam Regularis vitæ pertinent, relaxari.*

Non facit quoque prædicta dependentia, quin toto illo tempore, quo reditus illi vitalitii aliudve peculium, ad *usus particulares* Religiosi permittuntur, Religiosus ille *proprium* possidere dicatur: quia, ut in Dissertatione fusiùs ostendi, verus ususfructus seu usus juris cum *dependentia à nutu alterius* consistit: quin imò vera proprietas, quæ in libertate utendi consistit, potest subsistere cum plena dependentia à beneplacito alterius: quod ipsum & Ordinis tui Professores agnoscunt. Unum è pluribus, qui Rev. V. non exiguæ est authoritatis, adduco: " Certum nobis est, inquit Ex. » P. Le Drou, *usum juris, etiam de quo jura loquun-* » *tur*, posse impediri, revocari, & *à nutu alieno depen-* » dere.... idem censemus de dominio, quod de usu » juris, nimirum posse consistere cum *revocabilitate* » *ac dependentia à voluntate alterius*; sic ut non pos- » sis illâ re uti, nec de illa disponere absque alterius » consensu, & illo volente tenearis etiam dominium » abdicare. " Hactenus P. Le Drou.

Ex his facilè apparet, quòd Religiosæ paupertatis essentia non consistat ex natura rei (ut à quodam nuper assertum fuit) " in dependentia à nutu & disposi- » tione Superioris firmaque animi promptitudine ac » resignatione, vi cujus, etsi precarium aliquod pe- » nes eumdem habeat depositum, semper in præpa- » ratione animi & promptitudine cordis contentus est » carere omni eo, quo privare voluerit Superior; quandoquidem cum illa omnimoda dependentia & animi promptitudine, non tantùm civilis & sicca quædam, sed etiam vera (quæ à libera facultate utendi desumitur) proprietas consistat: hujus tamen abdicatio adeò annexa est Regulæ Monachali, ut contra eam nec summus Pontifex possit licentiam indulgere: cujus ratio est, *quia proprii carentia*, ut ait P. Lupus, *est Evangelicæ perfectionis ac Monasticæ professionis portio essentialis: ideoque clarum est, quod nec summus Pontifex possit in ipsa dispensare.*

Hæc fusiùs dicta sunt, ne quis votum paupertatis in dicta *dependentia* constituat.

Habet R. V. aut quivis alius, qui Dissertationi meæ aliquid opponere voluerit, mentem meam, circa principaliora puncta primæ partis Dissertationis, compendio expressam.

Præcipuum secundæ partis punctum fuit ostendere, quòd committatur Simonia per *hodiernam multorum in Belgio Monasteriorum praxim, quæ recipiendi Monachi dotem, non solummodo sponte oblatam accipit*; SED ET EXIGIT, AC DE ILLA STIPULATUR: quodque vindicari non possit ab illo vitio, titulo transactionis super jure hæreditatis sive Ingredientis sive Parentum, prout ex Legibus Justinianæis Ex. P. Lupus prætendit.

Doctrinam P. Lupi, in quantum etiam Monasteria *opulenta* in exactione dotis ab omni Simonia liberat, dixi triplici ex capite de falsitate esse suspectam.

Primò, quia adversatur unanimi Veterum & Recentiorum, ni forsan unum alterumve ex laxioribus exceperis, sententiæ: cùm igitur novitas in materia morum falsitatis suspicionem semper ingerat, per consequens hæc doctrina tamquam nova hujusmodi notam evadere non potest.

Secundò, in Dissertatione ostendi, quòd per hoc dogma inutiles redderentur Conciliorum Canones & Pontificum Constitutiones, quibus tam severè omnis pecuniæ exactio in admissione ad Religionem damnata fuit.

Tertiò, ibidem demonstravi, si hic titulus sufficiens foret ad abstergendam lepram Simoniacæ pravitatis ab exactione dotis ab Ingredientibus Monasterium, illum

illum Ecclesia proponere debuisset, tamquam medium facillimum ad eliminandam è Monasteriis Simoniacam pravitatem, nec opus fuisset tam frequenti Canonum ac pœnarum renovatione, ut malum illud extirparetur: quia, ut ostendi, vel nudâ hujus tituli propositione, si legitimus esset, omnis pene Simonia è Monasteriis fuisset eliminata.

His præmissis ut probarem quòd primo etiam intuitu dogma illud de falsitate esset suspectum, postmodum ostendi, quòd ne quidem stantibus Legibus Justinianæis quidquam ab Ingrediente aut ejus Parente exigi potuisset, titulo ***transactionis super jure ad hæreditatem***; quod post professionem posset prætendere, quia, ut ostensum fuit, à libera Ingredientis voluntate pendet, etiam secundùm Leges Justiniani, num Monasterium ullum jus ad hæreditatem sit habiturum, quandoquidem, ut probavi, jus ad hæreditatem Ingredientis Monasterio post professionem non competat, si Novitius in alterius favorem disposuerit, neque etiam ad hæreditatem Patris, si Ingrediens hæreditati paternæ, saltem cum juramento, renuntiaverit.

Similiter licet filius hæreditati non renuntiet, cogi tamen non potest Pater, ut ***quid modici det pro grandi futuro***: quia ut ibidem probavi, dependat à voluntate Patris, an transigere velit super jure, quod Monasterium ad legitimam ex persona filii prætendere posset, casu quo Patri filius superviveret; an verò incertam eventûs aleam expectare malit.

Ex quibus consectarium ostendi, quod quidquid ex Constitutionibus Justiniani, vel ab Ingrediente aut illius Parentibus ***pro jure ad hæreditatem*** Monasteria sperare possint, id totum à recipiendi aut Parentum ***liberalitate*** sit exspectandum; quandoquidem & Parentes transactionem abnuere possint, & recipiendus liberrimè, etiam nullo dato, Monasterium à suis & paternis bonis valeat excludere.

Deinde probavi, quod etsi daremus titulum illum sufficientem fuisse vigentibus Legibus Justinianæis (quod nec speciem veri habere satis evidenter evici) hodie tamen præsertim in Gallia & Belgio subsistere non posset: quia leges illas Justiniani tum per Edicta Principum, tum per inveteratam consuetudinem ibidem esse abrogatas fusius ostendi, ità ut Monasteria nec in hæreditatem Ingredientis aut Parentum illius licet per Testamentum expressè non sint exclusa, amplius ***ab intestato*** succedant.

Probavi quoque, per prædicta Principum Edicta & Patriæ consuetudines Monasteria, quoad successionem in hæreditatem Monachi, reducta esse ad jus illud quod ante Justinianum viguit: neque illa in speciem immunitati aut libertati Ecclesiasticæ contrariari; malè & illa cum Lege ***amortizationis*** per Patrem Lupum confundi.

Habet igitur R. V. præcipua puncta doctrinæ, quæ in Dissertatione adstruenda assumpsi: si quid ulterius Reverentia Vestra aut quis alius Dissertationi meæ opponendum censuerit, rogo ut his punctis opponat, neque ad minutiora quæ parum aut nihil ad principale Dissertationis punctum faciunt, deflectat.

Omnia quoque quæ personam magis quàm doctrinam respiciunt, omittantur, ut ex omnibus quæ scribuntur appareat, quod non ex passione suam aut suorum sententiam defendendi, sed ex puro amore *Veritatis* procedatur, quo perveniamus aliquando ad Regnum illud ubi *Rex* VERITAS, ***lex Charitas, modus Æternitas: cujus Regni non erit finis.***

APPEN-

APPENDIX
AD
VINDICIAS
DISSERTATIONIS CANONICÆ
De Peculiaritate & Simonia.

In qua respondetur ad objectiones Professorum Ordinis Eremitarum S. Augustini contra prædictam Dissertationem. Et speciatim agitur de *Dominio* quod habere dicuntur *Scholares* Societatis Jesu: Et jure quod Monasteria habent ad bona Ingredientis.

CAPUT PRIMUM.

De his quæ primam Dissertationis partem, scilicet de Peculiaritate concernunt.

§. I.

Vera proprietas non tantùm accidentaliter *& jure positivo, sed* essentialiter *Statui Religioso repugnat.*

"NEC æstimet Abbas (inquit Innocentius III. in *Cap. 6.* ※ *De Statu Monach.*) quod super habenda » proprietate possit cum aliquo Mo» nacho dispensare: quia abdicatio » *proprietatis*, sicut & custodia ca» stitatis, adeò est annexa Regulæ Monachali, *ut con» tra eam nec* Summus Pontifex *possit licen» tiam indulgere.*" Rationem reddit P. Christianus Lupus, " proprii carentia, inquiens, est Evangelicæ » perfectionis ac Monasticæ professionis portio *essen» tialis*, ideoque clarum est, quod nec Summus Pon» tifex possit in ipsa dispensare." *Parte 4. Schol. ad Can. 6. Concil. Tholos.*

Scio quidem Innocentium aliosque nonnullos tum Canonistas, tum Theologos, docere Pontificem posse dispensare super voto solemni Religionis: verùm advertendum, ut rectè notat Fagnanus ad *Cap.* Cum ad Monast. ※ *De Statu Monach. num. 67.* " quia opinio » Innocentii, & sequacium non ità est intelligenda, » ut *Monachus quamdiu* manet *Monachus*, ex dis» pensatione Papæ sit solutus à voto continentiæ, & » paupertatis; " quia implicat contradictionem, ut quis maneat Monachus, & non habeat *essentiam* Monachatûs, quæ consistit in tribus votis substantialibus, & ideo, ait Fagnanus, Papa efficere non potest, ut quis eodem tempore sit Monachus, & habeat uxorem vel *proprium*.

Abdicatio proinde *proprietatis* taliter annexa est Regulæ Monachali, ut nec per Pontificem ab illa avelli possit.

Consequenter dominium, quod communiter *proprietatis* dicitur, & consistit in libera facultate disponendi de re aliqua in proprium *usum*, non tantùm jure *Ecclesiastico & positivo* statui Religioso répugnat; sed *essentialiter*. Si enim jure dumtaxat *positivo* statui Religioso opponeretur; quis ambigat quin Pontifex indulgere posset Monacho manenti Monacho *proprietatem*?

Quidquid verò in tota Dissertationis meæ prima parte de incompatibilitate *dominii* cum statu Religioso dictum est, de hoc *Proprietatis* dominio assertum fuit: ut variis locis expressè monui, & rursus in Vindiciis Dissertationis *pag. 68.* repetii. Quod ergo R. P. Pauwens Ord. Eremit. S. Augustini aliique ejusdem Instituti Professores dixerunt: *Essentia paupertatis Religiosæ consistit in eo, quod Religiosus de nulla re possit disponere, nulla re possit uti, nisi* dependenter *à voluntate & consensu sui Superioris: estque huic paupertati* accidentale *quod sit sine* dominio, *& rerum* Proprietate, *sive cum illis*. In *Thesi def. 11. Decem. 1684.* Si, inquam, illud intelligant de *dominio* quodam *civili*, quale cum voto *simplici* paupertatis consistit, neque tribuit Religioso liberam facultatem rebus illis utendi in *proprium* commodum & usum, consentio hujusmodi dominium non nisi jure *positivo* (cui ipsa solemnitas voti adscribenda est) & *accidentaliter* Religiosæ paupertati opponi; taleque dominium in Scholaribus Societatis Jesu post emissionem trium votorum reperiri, eosque non obstante dicto *dominio veros Religiosos* dici posse non repugno. Si verò intelligant de dominio *Proprietatis*, vi cujus Religiosus de re aliqua in proprium *suum commodum & usum* queat *liberè* disponere, ex prædictis patet, evidenter falsum esse, paupertati Religiosæ esse *accidentale* quod sit sine *dominio* & rerum *Proprietate*, sive cum illis. Si quippe accidentale tantùm esset, indubiè per dispensationem Pontificis fieri posset, ut Monachus *Proprietatem* haberet. Nec verum esset: abdicatio Proprietatis ità est annexa Regulæ Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex licentiam posset concedere." Quod » enim dominium & Proprietas non repugnet statui » Religioso, (ait prædictus R. P. Pauwens) patet ex In» stituto Societatis Jesu, cujus Scholares primæ & secun» dæ professionis certum est veros esse Religiosos, & » tamen rerum suarum dominium habent, licet de » illis disponere nequeant sine consensu & beneplacito

cito Superioris per quod verè pauperes sunt.

Rursus respondeo, prædictos Scholares post emissionem voti *simplicis* paupertatis retinere dominium *civile* bonorum suorum : cujus dominii duo præcipui in Constitutione *Ascendente Domino*, notantur effectus. Quorum primus est, quod bonorum suorum, *summo jure*, etiam *existentes* Religiosi, maneant *Domini*; eum in finem, ut si eos per Præpositum Generalem è Societate dimitti contingat, suisque votis liberari, bonis suis, quorum dominium civile retinuerunt, *libere* uti possint, adeoque quamdiu *manent in Societate & veri* Religiosi tribus votis Religionis *simplicibus* adstricti, civile dumtaxat dominium retinent, *dimissi* verò & à *votis liberati*, dominium etiam *proprietatis* recuperant.

Alter verò effectus illius dominii exprimitur in prædicta Constitutione, ut nimirum in vim illius possint ante ultimam professionem bona sua in *pauperes seu alios pios usus distribuere*. Quæ rursus distribuendi facultas, ad summum arguit *dominium civile*, nec voto paupertatis simplici, nec statui Religioso essentialiter repugnans. Sic enim etiam Justiniani tempore, si quis Paterfamilias liberos habens Monasterium ingressus esset in eòque professionem emisisset, permittebatur eidem bona sua inter liberos suos distribuere, si ante ingressum de illis non disposuisset, ut *p.* 2. *Dissertat. cap.* 2. §. 3. notatum fuit.

Si verò sermo sit de dominio proprietatis quod secum trahit *liberam* disponendi facultatem in *usum & commodum* PROPRIUM, iterum dico, hujusmodi dominium inter & statum Religiosum esse repugnantiam non *accidentalem*, sed *essentialem* : neque Scholares Societatis Jesu, *manentes* in Societate, & *Religiosi* simile dominium retinent : *interim enim*, ait Pontifex, *quantum ad* ILLORUM USUM (*Nota bene*) RELIGIOSAM PAUPERTATEM *servant, nec ulla re tamquam propria & sine Superioris facultate uti possunt.* Quantum igitur ad eorum usum, illis uti seu disponere nequeunt in *proprium* usum ; sed usum illorum *simplicem* (qui idem est cum *usu facti* ut inferiùs ostendimus) à Superiore accipere, & cum ejus dependentia habere jubentur.

Ut ergo verbo absolvam ; Scholares Societatis Jesu post emissionem trium votorum simplicium, quantum ad dominium *proprietatis*, quamdiu Religiosi permanent, reliquis Religiosis per omnia sunt similes. Quod verò dominium *civile* attinet, sunt *Religiosi* quales erant Monachi priusquam *solemnitas* votis Religionis esset annexa ; in hoc dumtaxat dissimiles, quo votis illis simplicibus non adstringantur, nisi quamdiu in Societate manent ; è qua ex causa rationabili per Generalem dimitti possunt.

§. 2.

Vera Proprietas, *etiam* anti-Evangelica *consistit cum* dependentia *à nutu & beneplacito Superioris.*

IN prima Dissertationis meæ parte *cap.* 1. §. 4. *Coroll.* 2. ostendi, *Proprium* seu *veram Proprietatem* : quæ consistit in libera facultate utendi re aliquâ in *usum & utilitatem propriam*, posse consistere cum plena dependentia à nutu & beneplacito Superioris, adeòque ut Religiosus (verba sunt Prosperi Fagnani ad *Cap.* MONACHI ☩ *De Statu Monach.*) verus usufructuarius (*Nota bene*) dicatur, nihil referre an administratio possit eidem auferri ad nutum Abbatis, siquidem hoc non tollit quin durante administratione habeat jus utendi fruendi : unde proprie dici potest *usufructuarius ad beneplacitum*.

Hoc meum assertum, quod nemo aut Canonistarum aut Theologorum, ut credo, negare ausit, in Vindiciis meis *pag.* 100. probari quoque exim. P. Lambetto Le Drou ex ejusdem P. Thesi *def. in Augusto an.* 1675. demonstravi : verba ejus repeto. " Certum nobis est, inquit, usum juris etiam de quo jura loquuntur posse impediri, revocari, & à *nutu alieno dependere.* (*Nota bene*) Idem censemus de dominio, quod de usu juris, nimirum posse consistere cum *revocabilitate ac dependentia à voluntate alterius*, sic ut non possis illâ re uti, nec de illa disponere absque alteriùs consensu, & illo volente tenearis etiam dominium abdicare.

Ex quibus, in Vindiciis meis, intuli " quòd Religiosæ paupertatis essentia non consistat ex natura rei (ut nuper assertum à Reverendo Patre Clenaërts in *Thesi def. in Augusto an.* 1684.) *in dependentia à nutu & dispositione Superioris firmaque animi promptitudine ac resignatione, vi cujus etsi precarium aliquod penes eumdem habeat depositum, semper in præparatione animi & promptitudine cordis, contentus est carere omni eo, quo privare voluerit Superior.*" Quandoquidem, subjungebam, " cum illa omnimoda dependentia & animi promptitudine, non tantùm civilis & sicca quædam, sed etiam vera (quæ à libera facultate utendi desumitur) Proprietas consistat.

His meis Vindiciis prædictus R. P. Thesim aliam *def. in Decemb.* 1684. opponens, illi meo asserto reponit : " Fallor ni Vir CLARISSIMUS *obscuram hanc consequentiam faciat : Juxta eximium Patrem* (addat omnes Instituti Societatis Jesu ex reverentia Apostolica Approbatores) *juxta*, inquiet, *eximium Patrem usus juris, imò dominium potest consistere cum revocabilitate, ac dependentia à voluntate alterius : ergo Religiosæ paupertatis essentia non consistit ex natura rei in dependentia à nutu, & dispositione alterius.* Vim argumenti quis capiat ? Quis consequentiam videat ? Ego saltem sine luce non obambulo tenebras, lumen præbe VINDEX CLARISSIME.

" Probo, inquiet, consequentiam ; si enim ea foret Religiosæ paupertatis essentia, posset consistere etiam cum usu juris & dominio, adeòque cum veri nominis Proprietate, quæ statui Religioso repugnant. Hinc tota hallucinatio. Ità, DOCTOR CLARISSIME, qui malè distinguit, malè docet. Oportebat, si in jure tuo discrimen non legeras, consulere Theologos, & circa eximias Theses illuminari, ne festinans cæcum pareres catulum. Distinguenda est igitur proprietas juridica ab anti-Evangelica illa, quæ statui Religioso repugnat. Anti-Evangelica est, secundùm quam aliquis inscio Superiore quidpiam recipit, detinet, vel exponit, atque ab illius nutu non vult esse dependens coram Deo, & hominibus. Huic opponitur paupertas Religioso statui essentialis supra exposita. Proprietas juridica est Claritati Vestræ nota clarissima. Utique dominium importat. Porrò hæc non opponitur paupertati præfatæ, nisi adjunctam habeat independentiam à voluntate Prælati : quod ex dictis ostendo : in Scholaribus Societatis Jesu, utpote veris Religiosis est vera Religiosa paupertas huic statui essentialis : atque in illis est vera proprietas juridica, seu dominium, exceptâ solâ independentiâ à voluntate Prælati : ergo illa Proprietas juridica seu dominium non repugnat paupertati Religiosæ, nisi adjunctam habeat independentiam à voluntate Prælati. " Hæc ille.

Prætermissis itaque quæ ex humanistico pulvere in me congessit, dicteriis (graviora deinceps à Doctorali biretro expectans) credo consequentiam à me factam adeò claram, ut soli *obambulantes tenebras lumine egeant*, quo eam percipiant. Quid enim hac ratione clariùs ? *Usus juris*, etiam de quo jura loquuntur, potest *impediri*, *revocari*, *& à nutu alieno dependere.* Item dominium potest consistere cum *revocabilitate*, *ac dependentia à voluntate alterius*, sic

ut

ut non possis illa re uti, nec de illa disponere absque alterius consensu, & illo volente tenearis etiam dominium abdicare; ergo *Religiosæ paupertatis essentia* non consistit ex natura rei in *dependentia* à nutu & dispositione alterius: quandoquidem cum illa *omnimoda dependentia & animi promptitudine* consistat *verus usus juris & verum dominium*, cùm tamen " ab-» dicatio Proprietatis, sicut & custodia castitatis adeò » sit annexa Regulæ Monachali, ut contra eam nec » *Summus Pontifex (nota bene) possit licentiam indul-» gere.* " *Cap. 6.* ꝟ *De Statu Monach.*

At dicit Eruditissimus Thesista: " Distinguenda est » Proprietas juridica ab anti-Evangelica illa, quæ Re-» ligioso statui repugnat. Anti-Evangelica est, se-» cundùm quam aliquis inscio Superiore quidpiam re-» cipit, detinet, vel exponit, atque ab *illius nutu* » non vult esse *dependens* coram Deo & hominibus.

Verùm quàm hæc distinctio sit frivola, quis vel leviter attendens non videat? Quasi Patres & Concilia ac Romani Pontifices, & inter alios Innoc. III. summus Jurisconf. dum uno ore pronuntiant abdicationem *Proprietatis & juris* statui Religioso esse *essentialem*; Monachosque *proprietarios*, voti sui violatores pronuntiant; de alia *Proprietate* quam de *vera Proprietate* propriè sumpta loquantur. Quæ, cùm juxta jam dicta, cum *plena dependentia à nutu & beneplacito Superioris* consistat, si in Religioso reperiatur, anti-Evangelica erit: utpote opposita consilio Evangelico (quod per votum transivit in præceptum) *veram Proprietatem* non compatienti.

Argumentum quod à Scholaribu Societatis Jesu assumitur, ex dictis præcedenti paragrapho, nullo negotio solvitur. Nec enim verum est, quod intrepide Eruditissimus Thesista, aliique ipsius Confratres audacter asserunt, in illis esse *veram Proprietatem juridicam*, exceptâ *sola independentia* à voluntate Superioris: nec enim in prædictis Scholaribus *vera* Proprietas, quæ à *proprio* seu libertate disponendi de re in utilitatem *propriam* dicitur, reperitur; sed solum dominium *civile*, vi cujus, quamdiu manent voto paupertatis simplici obstricti, nullatenus in utilitatem & *usum proprium* liberè disponere possunt, ne quidem *dependenter* à voluntate Superioris; sed *simplicem usum necessariorum*, seu *usum facti* à Superiore recipiunt, quo *dependenter ab ejus beneplacito & nutu*, ut *veri* Religiosi, utuntur.

Interim (id est, quamdiu manent Scholares) inquit Greg. XIII. *quantum ad illorum* USUM; *Religiosam paupertatem servant, nec ulla re tamquam* PROPRIA, *& sine Superioris facultate uti possunt.*

Fateor proinde, quod *reverens in S. Sedem* teneatur admittere, quòd Scholares Societatis, post emissa tria vota *simplicia* Religionis, retineant *Dominium*, prout §. præcedenti fusiùs explicatum est; sed num satis reverentes sint in SS. Canones ac Patrum Constitutiones, qui *veram Proprietatem* cum Regula Monachi *solo jure positivo* repugnare asserunt; & Societatis Jesu instituto non sint injuriosi, qui audent dicere *veram proprietatem*, quæ *dependentiam* à *beneplacito alterius* compatitur, in Scholaribus ejusdem Societatis *veris* Religiosis reperiri, ipsi viderint. Illud scio, quod mysterio non careat, in famosa illa Gregorii XIII. Constitutione, non semel asseri Scholares Societatis post emissa tria vota Religionis, retinere *Dominium*, & ne verbo quidem insinuari, quod *proprietatem* habeant.

Habet proinde Erud. Thesista, quod optavit; nimirum, ut explicarem aliter, quàm per *dependentiam* à se propositam, quomodo consistat simul: Scholares Societatis esse *veros* Religiosos, & tamen retinere *Dominium*.

Ex dictis non difficulter similiter intelligitur verum non esse, *quod infimus sit gradus paupertatis Religiosæ* (ut asserit R. P. Pauwens, & verificari credit in Scholaribus Societatis) *quæ Dominium & PROPRIETATEM compatitur, non tantùm respectu Religionis in communi, sed etiam respectu Religiosorum IN PARTICULARI*: nullus enim, quantumcumque infimus gradus paupertatis Religiosæ esse potest sine *voto paupertatis*, quod votum adeò repugnat cum retentione *veræ proprietatis*, ut nequidem per Summum Pontificem fieri possit, ut aliquis illo voto *obstrictus* simul *proprietatem* habeat, ut ex antedictis patet.

Quapropter loquendo de *vera proprietate* (quæ à libertate disponendi de re aliqua in utilitatem *propriam* dicitur) & paupertate Religiosorum *in particulari*, nulla est distinctio inter *veros* Religiosos. Omnes enim *in particulari* omnis *proprietatis* sunt planè incapaces: quoad *usum* verò *facti* seu rerum *necessariorum*, nullus illius est incapax. Cùm igitur tota hodierna altercatio de voto *paupertatis Religiosæ* versetur circa abdicationem *proprietatis* in *particulari*, impertinens planè est distinctio paupertatis Religiosæ à prædicto P. Pauwens adducta, utpote, quæ non nisi *dominium civile*, vel proprietatem in communi respicit.

§. 3.

Ostenditur quod distinctio inter usum facti *&* juris *desumi nequeat à* dependentia *vel* independentia *à nutu Superioris: & quid sit usus* facti?

EX dictis superiori §. evidenter colligitur, distinctionem inter usum *juris & facti* desumi non posse à *dependentia à Superiore*, quandoquidem *dependentiam & revocabilitatem* compatiatur etiam *vera proprietas*. Quapropter distinctionem inde desumi non posse jam pridem E. P. Le Drou asserere non dubitavit: *usum*, inquit in Thesi ante-citatâ *dividimus in usum* JURIS, *& in usum* FACTI. *Utriusque discrimen exponit Lessius lib. 2. De Jure & Just. cap. 3. dub. 8. num. 33. & ait: Notandum usum irrevocabilem à Nicolao III. Extravag. Exiit, vocari* USUM JURIS *tum quia in eo habetur jus absolutum, tum quia jura de eo loquuntur. Usum autem revocabilem vocat* USUM FACTI. *Non quod in eo nihil sit juris... sed quia non est jus absolutum, & solidum, utpote ab alieno nutu dependens, donec ipso facto consumatur.* Hactenus verba Lessii, quibus reponit Ex. P. Le Drou: *At* CERTUM *nobis est; usum juris, etiam de quo jura loquuntur, posse impediri, revocari, & à* NUTU ALIENO DEPENDERE. Quid evidentiùs, quàm distinctionem inter usum *juris & facti* à dependentia aut independentia à beneplacito Superioris jam pridem à præfato Magistro fuisse rejectam? Spero posthac discipulos Magistro consensuros.

Si quis quærat, quid per usum facti intelligi credam? Respondeo; per usum *facti* alium non intelligi, quàm *usum simplicem* oppositum *usufructui*: quem in *facto* consistere Jurisconsulti asserunt, eò quòd utenti non plus tribuat, quàm usuario *necessarium* est, eique sufficit ad usum & consumptionem *quotidianam*, argumento §. 1. *Institut. De Usu & Habitat.* & *l.* 12. §. 1. *ff. eod.* ac ideò *solo* utentis *facto* atque consumptione terminatur.

Ut igitur compendio dicam, usus *facti* est propriè usus simpliciter dictus, seu usus *necessariorum*.

Quapropter in Actis Apostolorum, & Patrum regulis nulla usus *facti* mentio occurrit; ac simpliciter præcipitur, ut *unicuique detur prout cuique opus est*, quo quid aliud indicatur, nisi unicuique usum *necessariorum* esse concedendum. Quare & ipsa Tridentina Synodus nulla *usus facti* mentione injecta, *usum* rerum necessariarum Religiosis præstandum esse *Sess.* 25. *De Regular.* præcipit. " Mobilium USUM ità Su-» periores permittant, ut eorum supellex statui pau-» pertatis, quam professi sunt, conveniat nihilque » super-

» superflui in ea sit; nihil etiam quod sit NECESSARIUM eis denegatur." Usus proinde, quem Religiosis annuendum censet Tridentina Synodus, est usus rerum *necessariarum*, quem usum *facti* dicere possumus, quemadmodum *usum* simplicem usufructui oppositum in *facto* consistere Jurisconsulti volunt; eò quòd *facto* ac consumptione utentis quodammodo terminetur.

Hoc ipsum non obscurè expressit Nicolaus III. *Cap. Exiit. De V. S. in 6.* " Nec per hoc, ait, quod » proprietatem usus & rei cujusque dominium à se » abdicasse videtur, SIMPLICI USUI omnis rei » renuntiâsse convincitur : qui, inquam, usus non » *juris*, sed *facti* tantummodo *nomen* habens, quod » *facti* est tantùm, in *utendo* præbet utentibus nihil » *juris* : quinimo *necessariarum* rerum, tam ad vitæ » sustentationem, quam ad officiorum sui status executionem *moderatus usus* : (*Nota bene*) sed secundùm eorum Regulam & veritatem omnimodam » concessus est Fratribus (Minoribus) quibus rebus » Fratres *licitè uti* possunt : durante concedentis li» centiâ, & juxta id quod in presenti serie continetur.

Quis hinc non videat, Pontificem per usum *facti*, quem Fratribus Minoribus etiam in particulari de licentia Superioris licitum asserit, intelligere *usum* simplicem rerum *necessariarum*.

Ex his quoque non difficulter intelligitur, quod si agatur de paupertate Religiosa in *particulari*, Franciscanos strictioris observantiæ non profiteri perfectiorem gradum paupertatis præ reliquis Religiosis, utpote qui *simplicem usum rerum necessariarum de licentia* Superioris, quemadmodum cæteri Religiosi, habere possunt.

§. 4.

Duo circa usum facti *seu rerum* necessariarum *concedendum aut concessum observanda sunt.*

USum rerum mobilium Religiosis concedendum rectè dici usum *facti*, superiùs notavimus, eò quòd necessitatibus *quotidianis* Religiosorum commensurandus sit, atque adeò utentis *facto* seu *consumptione*, ut Jurisconsulti loquuntur, terminetur.

Primùm quidem in concedendo *usum facti* observandum, ut Superiores illum concedant ad normam ejus, quod referunt Acta Apostolica; *distribuebatur unicuique prout cuique* OPUS *erat* : adeoque non *æqualiter* omnibus, ut ait Augustinus. " Quia non » æqualiter valent omnes; sed potiùs unicuique, sicut » *cuique opus* (nota bene) est.

Tenetur proinde Superior in distributione rerum necessariarum servare justitiam *distributivam*, ut nimirum singulorum conditione & statu justâ staterâ libratis, juxta cujusque *necessitatem* distribuantur, ut latiùs in Dissertatione ostensum fuit.

Alterum circa usum *facti*, seu rerum necessariarum Religiosis concessum, sedulò observandum, & à Patribus admodum inculcatum, est, *ne eorum quæ ad* NECESSITATEM (nota bene) *concessa erunt* (verba sunt Clementis VIII. *in Const.* Nullus omnino 60. *in Bull. Rom.*) *nullus quicquam possideat* UT PROPRIUM, *neque ut* PROPRIO UTATUR : Id est, ne eorum quæ Religiosus ad *necessitatem* utenda accepit, seu quorum usum *facti* à Superiore recepit, eo loco habeat, quasi in illa aliquid juris *præ reliquis* de communitate haberet; sed illis utatur tamquam sibi *precario* ad *necessarium* usum concreditis; ac per consequens paratus sit ad *nutum* & beneplacitum Superioris, tamquam rem alienam abdicare, atque *usui* illius renuntiare; quemadmodum in Dissertatione fusiùs ostensum fuit.

Hæc rursus hîc notata, oportuit, ut appareat ea quæ de *dependentia* à nutu & beneplacito Superioris in Pontificum aut Patrum legibus dicuntur, non de *usu juris*, sed de usu *facti* seu usu rerum quæ ad *necessitatem* conceduntur, fore intelligenda.

Atque hinc patet omnino à mente Pontificum ac Patrum recedere, qui dicta de *dependentia* à nutu & beneplacito Superioris reservationi redituum vitalitiorum in *usus particulares* Religiosi, applicare audent.

§. 5.

Bona omnia undecumque obvenientia debent communicari, non tantum quoad usum juris *sed etiam* facti.

DE primitiis Christianorum referunt Acta Apostolorum : " Multitudinis credentium erat cor » unum, & anima una : nec quisquam eorum, quæ » possidebat, aliquid suum esse dicebat, *sed erant illis omnia communia.*" Ne verò credantur fuisse communia quoad proprietatem dumtaxat aut usum *juris*, non verò quoad usum *facti*; addit Sacer Textus : *Dividebatur singulis prout cuique opus erat.* Ex quo manifestum est, omnia fuisse communia, ut ex illis singulorum *necessitatibus indifferenter* succurreretur, adeoque singulis *usus necessarius* seu *facti* concederetur; ex quo ulterius teste Sacro eloquio contingebat, ut nec *quispiam* EGENS *esset inter illos.*

Hanc Christianorum Sanctissimam vivendi disciplinam æmulati Religiosorum seu Cœnobitarum Patres & Legislatores Basilius, Augustinus, Benedictus aliique, ut totius vitæ Cœnobiticæ seu Religiosæ basim & fundamentum eandem rerum communionem in suis Regulis expresserunt; præcipientes scilicet, ut ad exemplum primorum Christianorum, *omnia* inter ipsos essent *communia*, & singulis non quidem *æqualiter*, sed potiùs unicuique sicut *cuique opus* fuerit, verba sunt S. P. Augustini, *distribuatur* : " Sic enim » legitis, subjungit, in Actis Apostolorum : quia erant » eis omnia communia, & distribuebatur *unicuique* » *prout cuique opus erat.*

Communio igitur, quæ basim & fundamentum constituit vitæ Religiosæ, debet esse talis ut omnia *actualiter* (nota bene) ità sint communia, ut ex illis dividatur singulis *prout cuique opus est*; quemadmodum in prima Dissertationis parte fusè & luculenter probatum fuit : ac per consequens *omnia communia* esse oportet, non tantum quoad *jus*, & *usum juris*, sed etiam quoad *usum facti*; hoc nimirum sensu, ut *omnia undecumque obvenientia*, in unam communem massam indifferenter conflentur seu reducantur, tumque ex illis ità in *commune redactis singulorum* necessitatibus *indifferenter*, non *æqualiter*, sed *prout cuique opus est*, provideatur, seu, usus *facti* rerum *necessariarum precario & revocabilis* concedatur.

Hæc latissimè in Dissertatione asserta & probata, rursus hîc breviter repetita & fortiter inculcata oportuit, ut clariùs intelligatur & ostendatur, quàm frivola sit ista distinctio, de qua in Thesibus citatis, quod omnia debeant esse communia quoad usum *juris* & non quoad usum *facti ad nutum revocabilem.*

§. 6.

Discutiuntur singulatim ea, quæ de voto Paupertatis, *& Religiosa* rerum communione *proposuit* R. P. *Clenaerts in Thesi defensa 9. Julii 1685.*

QUæ hactenus breviter dicta ac repetita sunt, abundè sufficere credo, ut ea omnia, quæ hactenus primæ Dissertationis parti de peculiaritate opposita fuêre, solvantur; attamen quia R. P. Clenaerts multa in una suarum Thesium admodum obscurè & intricatè proponit, quæ aliquibus non satis cautis & in materia proposita non omnino versatis fucum facere possent, convenire judicavi, illa membratim dissecare & anatomizare, ut ità dissectis & ana-

anatomizatis faciliùs involuta mysteria capiamus, & detecta refutemus.

" Vota, quæ tria status Religiosus complectitur, inquit famosa sunt satis, PAUPERTAS, OBEDIENTIA, CASTITAS. Postrema duo perspecta magis sunt. Paupertas verò non usque adeò videtur perspecta in foro fori. Consistit essentialiter *in dependentia à nutu, & voluntate Superioris, firmaque animi promptitudine ac resignatione in voluntatem illius, vi cujus etsi precarium aliquod (quod minus peritè audit peculium) penes eumdem habeat depositum, semper in preparatione animi, & promptitudine cordis contentus est carere omni eo, quo privare voluerit Superior.*

Definitionem hanc paupertatis Religiosæ toties decantatam, & nobis obtrusam, Sacris Canonibus ac venerandis Patrum Decretis contrariari sat superque in anterioribus ostendimus; unde ad ulteriora progredimur.

" Descriptio ista est velut Turris Davidica, ait Erud. Thesista, mille clypei pendent ex illa, & omnis armatura fortior, cusa ad incudem Petri, & è castro S. Angeli ostentata, vel tunc evidentiùs, cùm hinc Piscatoris annulo insignitus prodiisse visus est Sacer Sociorum exercitus.

Verba & voces, ulteriora videamus: " Arma seligo, progreditur Thesista, ex mille alia. Superior delegare Provisorem potest, ut num nos procuret; œconomum ut culinam curet; saltuarium ut invigilet Sylvis, Vestiarium ut indumenti satagat, &c. Quæ omnia cùm Prælati fuerunt objecta manibus, subjecta nutui, potest distribuere: *non æqualiter omnibus, sed prout cuique opus fuerit*, ut Regula habet Augustini, ergo & delegare potest Procuratorem, ut reditum vitalitium, mortali meo capiti annexum, & à Monasterio juxta Monachatûs regulam acceptatum, quotannis colligat, qui illico plano, plenoque communitatis dominio incorporatur, voluntati Superioris subjacet, " &c.

Attendat hic Thesista verba Concilii Tridentini, *Sess.* 25. *cap.* 2. *De Regular.* " Nec deinceps liceat, inquit Concilium, Superioribus bona stabilia alicui Regulari concedere, etiam ad usumfructum vel *usum* (*nota bene*) administrationem aut commendam: administratio autem bonorum ad *solos* Officiales eorumdem, ad *nutum* Superiorum *amovibiles*, pertineat.

Hæc si attendat Eruditissimus Pater, perspiciet reditus vitalitios (qui in jure pro bonis stabilibus habentur) nulli Regulari concedi posse, etiam ad *usum*. Administrationem autem eorum ad *solos* Officiales ad nutum Superiorum amovibiles pertinere debere; qui illos, tamquam Monasterii & Communitatis Officiales, non in *utilitatem* & *usum* Religiosi *cujus mortali capiti est impositus*, sed in usum *communem* (*nota bene*) Monasterii administrent; si secus fiat, *titulus administrationis nihil erit aliud* (verbis loquor Prosperi Fagnani ad *Cap. Monach.* 2. *De Statu Monach.*) *quam palliamentum quoddam ad palliandum proprium.* Et latiùs in Dissertatione *p.* 1. *c.* 1. §. 11. probatum est.

" *Procedo*, ait R. Pater: Superior censum vitalitium ad se delatum potest distribuere uni alteri, ergo & mihi ad usus licitos *precario* revocabiles.

Si per censum vitalitium intelligat ipsum *reditum*, constat ex jam dictis omnino illicitum esse Superiori, etiam ad *usum* simplici Religioso eum concedere. Si verò Canonem annuum reditûs vitalitii intelligat, dico, quodsi contingat Religiosum, cujus *mortali capiti* talis reditus est *impositus*, NECESSARIIS aliquibus indigere, poterit, imò & debebit Superior ex bonis *communibus* illi distribuere *prout opus* erit. Unde si per *accidens* (*nota bene*) contingat, à Procuratore aut œconomo Superiori *tunc temporis* offerri pecuniam ex reditu vitalitio receptam, non video quare non possit per illam *necessitatibus* illius succurrere; modò Canonem seu pecuniam illam non det *ideo*, quia ex reditu vitalitio (*nota bene*) hujus Religiosi provenit; sed quia ex bonis *communibus* illi per accidens offertur; quare eamdem pecuniæ summam eâdem benevolentiâ atque facilitate dedisset, licet non ex reditu vitalitio, sed bonis fundationis provenisset. Quin si alius Religiosus omni planè reditu vitalitio destitutus simili necessitate pressus se obtulisset, eamdem pecuniam licet ex reditu vitalitio *capiti mortali alterius imposito* profectam, eâdem facilitate annuisset; ut proinde nullum respectum habeat Superior num ex reditu vitalitio hujus vel illius Religiosi proficiscatur, sed omnia ut planè communia & confusa considerans, *unicuique prout opus est*, INDIFFERENTER *distribuat.*

Spero quòd Eruditissimus capiat quid velim; num consentiet, nescio: spero tamen; Filium quippe se P. Augustini, quia OMNIA *vult esse communia ut unicuique opus est distribuatur*, profitetur.

Subjicit enim: " *Objicies.* Sub qua tu militas regula, est Augustini, ad normam facta, quam Apostolica præferunt acta: atqui *erant iis omnia communia.* " R. inquit, " sunt & nobis. " Ità me charitas fraterna optare cogit; sed credere dicta vestra ægre patiuntur.

" *Instabis*, procedit Thesista: Nulla ibidem erat inæqualitas, sed plena communitas. " Resp. ait R. P. " ista communitas erat, sed inæqualitas erat, ubi justitia distributiva non deerat. Nam *distribuebatur unicuique*, prout CUIQUE OPUS ERAT, ait praxeos gnavus Apostolicus Augustinus: " Bene habet. Inter primos Christianos justitia distributiva considerans *necessitatem singulorum* servabatur, & non omnibus *æqualiter*, quia non omnes *æqualiter* INDIGEBANT, distribuebatur: ità in Religiosos justitia distributiva servetur, & veri in hoc primorum fidelium æmulatores erunt.

Contra, sibi objicit Thesista, " Tu habes, alter non habet; ergo non sunt *vobis omnia communia*, ut vult Augustinus. " Audiamus responsum. " Resp. ait, distinguo consequens: ergo non sunt communia quoad jus & incorporationem in bona Monasterii, nego: quoad usum facti simplicem *precario* revocabilem, concedo. Hoc nihil est aliud, subjungit, quàm quod Superior omnium dispensator usus unius rei det uni, alterius alteri, Regulam sequens Augustini. Ille ait, *non æqualiter omnibus, sed prout cuique opus fuerit.* Ità postulat justitia *distributiva.*

Quid per hæc velit vix capio, subsistam paulisper, forsitan inferiùs *lumen præbebit.*

Addit ex abrupto, & quid hîc ad rem nescio: " Plus honoris debeo Matri meæ, juxta Leonem X. *Agri Dominici piissimæ, Religiosissimæque nutrici* S. Facultati Theologicæ Almæ hujus Universitatis, quam Facultatibus aliis istâ inferioribus, honorandis licet plurimum. " Ænigma est aliis id solvendum relinquo.

Pergit: " Plus excederet, qui O. M. P. M. Christiano Lupo ejusdem Nobilissimæ Facultatis membro nuper Prænobili detraheret, quàm qui alteri cuivis homini minoris notæ. Factum non aio illud, sed *si.* " Impertinens illud, at *capienti pertinens*, capio & progredientem sequor.

" Plus debetur Episcopo, quàm Decano; proventus obveniunt majores Canonicis fundationis primæ, quàm secundæ. Æqualia non sunt omnibus omnia, eò quod servanda sit distributiva justitia. Infero: ergo, licet in Monasteriis omnia sint communia, potest Superior uni concedere quidpiam, quod negat alteri. *Instabis*, pergit, Canonici, & similes non profitentur vitam communem, ergo nulla est paritas. Resp. ait, negando consequentiam, quia paritas eò dumtaxat facit, ut ostendatur, quod

juxta

» juxta leges juſtitiæ diſtributivæ plus uni debeatur,
» quàm alteri: atqui vita communis non eſt, nec eſſe
» poteſt contra leges juſtitiæ diſtributivæ, ergo cum
» vita communi ſtat, quod conformiter ad illam juſti-
» tiam diſtributivam plus uni diſtribuatur, quàm al-
» teri: ergo ulteriùs, per diſpenſationem Prælati re-
» ditus vitalitius nomine communitatis receptus ejuſ-
» que dominio incorporatus, poteſt concedi Religioſo
» huic in particulari ad uſum honeſtum *precario* re-
» vocabilem & à nutu Superioris per omnia depen-
» dentem: ergo prætereà poteſt Superior uni præ aliis
» laboranti dare quidpiam è Monaſterii bonis, quod
» non dat alteri, & ſic intelligitur optimè quomodo
» bovi trituranti, & aſino otianti dari non debeat
» æqualis palea, ne metaphoricè verificetur illud Job. 1.
» ℣. 14. *Boves arabant, & aſinæ paſcebantur.*

Rurſus verbo reſpondeo, juſtitia *diſtributiva* ſer-
vabatur inter primos Fideles, quibus erant *omnia com-
munia*, & inter Religioſos horum æmulatores ſer-
vanda eſt; ut nimirum ex bonis undecumque, &
quacumque ex cauſa obvenientibus in commune re-
dactis, unicuique diſtribuatur ſecundum juſtitiam *di-
ſtributivam*, quæ non reſpiciat, quis reditum vitali-
tium *mortali ſuo capiti impoſitum* habeat; quis plura
à parentibus aut familiaribus donata accipiat; quis
ex lectione ſeu profeſſione vel alio juſto labore plura
in commune conferat; ſed id *ſolum intendat*, (*nota
bene*) quis plus egeat, atque ità *unicuique prout* CUI-
QUE OPUS *eſt* juſtitia Superioris *diſtribuat.*

Inſtabis pergit Theſiſta. " Mendicatis oſtiatim. Dic
» ſincerè amabo te Monache mi, reditusne, ſi quo
» gaudes, tuus ità incorporatur Monaſterio, ac eleë-
» moſynæ emendicatæ? " Objectionem præformatam
audivimus, reſponſum accipiamus.

Reſp. ait, " quod reditus cujuſque Monachi ità in-
» corporetur quoad *jus* & uſum *juris*, non tamen
» quoad uſum *facti* (nota bene) *revocabilem.*

Ut verum fatear, ex hac objectione ejuſque reſo-
lutione capio, ut credo, quid per diſtinctionem inter
incorporationem quoad uſum *juris* & incorporatio-
nem quoad uſum *facti* intelligi velit Eruditiſſimus
Pater.

Ni fallor, eleëmoſynas *oſtiatim* Religiosè emendi-
catas (idem indubiè credit de aliis Monaſterii com-
munibus proventibus) Monaſterio concedit eſſe in-
corporatas ſeu in *commune* redactas, non tantùm quoad
uſum juris, ſed etiam quoad *uſum facti*, id eſt, eſſe
incorporatas & in *commune* redactas, ut per illas *quo-
tidianis & communibus* Religioſorum & Monaſterii *ne-
ceſſitatibus* occurratur: reditus verò cujuſque Mo-
nachi eſſe incorporatos quoad uſum *juris*, ſed ex *con-
ſenſu & beneplacito* Superioris non eſſe incorporatos
quoad uſum *facti*, id eſt, non ità incorporatos, quem-
admodum eleëmoſynæ oſtiatim mendicatæ, ut per il-
los omnium Religioſorum ac Monaſterii communibus
neceſſitatibus occurratur; ſed *interim* (nota bene)
de conſenſu & *beneplacito* Superioris eſſe *reſervatos*
ad *particulares uſus* illius, *cujus mortali capiti impoſiti*
ſunt.

Si mentem Eruditiſſimi ſim aſſecutus (de quo vix
dubito) expendat, quæſo, qua ratione ad normam
primorum Fidelium, quam Apoſtolicus Auguſtinus in
Regula ſua expreſſit, OMNIA ſint communia, ut uni-
cuique prout CUIQUE OPUS eſt, diſtribuatur, id
eſt, ut unicuique ex illis uſus *neceſſariorum* ſeu facti
concedatur; dum aliquid, v. g. reditus vitalitius in
uſus *particulares* Religioſi, cujus *mortali capiti eſt an-
nexus*, reſervatur. Quia ut appoſitè jam pridem ad-
vertit Petrus à S. Audomaro Monaſterii S. Winoci
Prior, & per ſe notiſſimum eſt: " Quod alicui verò
» præfixum ſervatur, *commune* (nota bene) dici non
» poteſt: imò, pergit pius Religioſus, tantùm abeſt
» ut per hujuſmodi reſervationes *particulares* apud ſe
» vel *apud alium*, res Religioſo obvenientes bonis
» Monaſterii *incorporentur* (nota bene) ut è contra
» *dividantur & ſeparentur* à bonis Monaſterii, & *ap-
» proprientur*, quæ ſic conceduntur, *particularibus
» Religioſis.*

Sed videor audire Eruditiſſimum, *dependet à nutu*
& beneplacito Superioris *omnia*, etiam *reditum vi-
talitium* cum reliquis Monaſterii bonis & rebus con-
fundere, ut *communibus* Monaſterii *uſibus* applicentur.
Intelligo; verùm quid inde inferet? Ergo *omnia*
POSSUNT eſſe *communia*, ſi Superior VOLUERIT.
Conceſſero totum, ſed *interim* (*nota bene*) QUAMDIU
Superior *in communi non redigit*, ſed in uſus *particu-
lares reſervantur*, verum erit quod contra Regulam
Apoſtolicam, *omnia* non *ſint* communia, ut *unicui-
que* diſtribuatur, prout *cuique opus* eſt.

Si verò Eruditiſſimus ex antecedente poſito infe-
rat, *Ergo omnia* SUNT *communia* ſecundùm normam
Apoſtolicam, evidentiſſimè & luce meridianâ clariùs
in prima Philoſophiæ impinget principia; argumen-
tando ſcilicet à *potentia ad actum affirmativè:* hoc ni-
mirum modo: Poteſt Superior ad normam *Apoſto-
licam* omnia in communionem redigere, ergo de
FACTO juxta normam *Apoſtolicam* omnia SUNT in
communionem redacta.

Hæc fuſiùs dixi, ut intelligatur quàm futilis ſit di-
ſtinctio illa inter communionem quoad *jus* ſeu uſum
juris, & communionem quoad uſum *facti*, quo tanto-
pere, Eruditiſſimus hic Theſiſta, aliique ejus Confra-
tres gloriantur, & in cautis fucum faciunt.

Subjungit in probationem ejus quod præmiſit:
" Cùm tota diſpenſatio ſit penes Superiorem, ille
» poteſt, non debet *precarium* indulgere uni præ al-
» tero. Et verò ſupponamus quòd Monachi nulli re-
» ditibus gaudeant vitalitiis, retorqueo, ait, argu-
» mentum. Ex eleëmoſynis oſtiatim emendicatis Su-
» perior poteſt uni diſpenſare præ altero, independen-
» ter ab eo, quòd Religioſa vitietur communitas:
» ergo ſimiliter. " Breviter dico, quòd Superiori li-
citum ſit Religioſis de uſu *neceſſariorum* ſeu *facti* ex
bonis in *commune* redactis providere: concedere verò
Peculium, vel ſi mavis, ejuſmodi *precarium* (de ver-
bis nolo contendere) nec ex reditibus vitalitiis, nec
ex eleëmoſynis oſtiatim emendicatis poteſt, ſed *quo-
tidianis* Religioſorum *neceſſitatibus* ex bonis *commu-
nibus* ſuccurrere debet, nihil verò in *futuras* neceſſi-
tates unius particulares (nota bene) *apud ſe* vel *ter-
tium reſervatum* habere.

" *Inſtabis*, urget Eruditiſſimus Pater, non eſt illa
» amicorum intentio cenſum creantium vitalitium.
» Reſp. ait, illa eſſe debet, eſtque ſemper, ſaltem
» interpretativa, qualis debet eſſe eorum, qui be-
» neficia fundant, utique ut non inſtituantur niſi con-
» formiter ad diſpenſationem juris, v. g. ut ſuperflua
» expendantur in pias cauſas, pariter ab omnimoda
» paritate.

" *Inſtabis*, progreditur Theſiſta, ſi amici ſcirent,
» quod nummus ille non cederet conſanguineo, ſed
» communitati, non darent, &c. Retorqueo, ait, ſi
» reſignaturus beneficium non ſperaret, quod Papa
» permitteret penſionem ex parte reſignatarii, ne co-
» gitaret quidem de reſignando: ſed inde nihil, er-
» go. " Quid hæc ad propoſitam materiam faciant,
alterius eſt indaginis. Hoc interim dico, (quidquid
ſit de hujuſmodi reſignatione, in præſenti non tan-
go, propediem forſan opportunior de illa diſſerendi
ſe offeret occaſio) quod donata à parentibus non tan-
tùm Superioribus ſint tradenda, ſed inſuper illa de-
beant cum reliquis bonis ac proventibus Monaſterii
ità confundi, ut inde, quemadmodum ex cæteris Mo-
naſterii bonis, *omnium* neceſſitatibus *indifferenter* ſuc-
curratur. Hæcque præſumenda eſt Parentum volun-
tas, utque talis ſit, convenit, ut interdum Parentes
deſuper moneantur, ut in Diſſertatione ex S. Bene-
dicti Regula obſervavi.

Si verò Parentes nollent dare, nisi in *usus* filii sui donata *specialiter* cederent, & *reservarentur*, certum est, illa potiùs esse respuenda, quàm ut iis, eâ conditione susceptis, & ipse filius Religiosus discrimini recedendi à promissa paupertate exponeretur, & perfecta inter Fratres rerum communio læderetur, ut latiùs in Dissertatione *pag.* 7. ostensum fuit.

Ex his non difficulter quisque intelliget, omnia quæ longo hoc verborum discursu R. P. Clenaërts in medium produxit, ad bina hæc puncta reduci posse; nimirum omnia debere esse communia inter Religiosos, servandam tamen *justitiam distributivam* juxta illud Apostolicum: *Distribuebatur unicuique prout cuique opus erat.* Alterum; omnia quidem debere incorporari & communicari quoad *jus* seu usum *juris*, non quoad usum *facti precario* revocabilem. Quorum prius lubenter admisi, nec credo ab aliquo controverti, si nimirum, juxta ante dicta, justitia *distributiva* solùm respiciat *indigentiam* singulorum. Quod attinet posteriùs, dilucidè, ni fallor, ostendi per distinctionem illam planè everti communionem, quam tamquam basim & fundamentum vitæ Religiosæ Synodus Tridentina *Sess.* 25. *cap.* 1. *de Regular.* post Sanctos Patres requisivit, & ad quam *Religione sempiterna* (ut loquitur Synodus Audomarensis *anno.* 1583. *tit.* 17. *cap.* 6.) Religiosi *se obligarunt.*

§. 7.

Ostenditur quod Professores Ordin. Erem. S. Augustini in materia de Peculiaritate *in multis Authori consentiant.*

Vereor non deesse, qui visis Libello R. P. Wynants Ord. Erem. S. Augustini, variisque Professorum ejusdem instituti Thesibus Dissertationi meæ oppositis, credant pleraque in Dissertationis meæ prima parte contra Religiosorum peculia dicta, à Reverendis illis Patribus impugnari, & contraria propugnari; quo contingat, ut fortè non desint, qui aperta proprietatis vitia Patrum illorum patrocinio fulciri & defendi arbitrentur, & aliis persuadeant; quod perquam falsum esse hoc paragrapho evincam, ostensurus Ordinis illius Professores, quantumvis Dissertationis meæ ut satis apparet criticos examinatores, & acerbos impugnatores, in multis mecum consentire; imò facilè evicero quod si omnia, quæ prædicti Professores pro observatione Religiosæ paupertatis exigunt, exactè observentur, nullo negotio nullaque difficultate universa, quæ pro debita Religiosæ paupertatis & communionis observantia in Dissertatione exiguntur, ad praxim deducentur. Cùm verò Professores illos, tametsi varios, secum consentientes reperiam, è pluribus illa seligam, quæ R. P. Clenaerts, qui pluribus de hac materia egit, in Thesibus suis proposuit.

Et quidem cum in una suarum Thesium hanc assertionem defendendam suscepisset: *Etiam Religiosi licitè habent annuos reditus*; in alia Thesi def. 11. Decembris 1684. quam pro vindiciis istius postmodum proposuit, conditiones nonnullas necessarias, ut *reditus* illi sint liciti expressit. " Debent fieri, inquit, » recipi, in honestos usus expendi de scitu, & ve- » nia Superioris. Debent fieri communitatis, ejusque » dominio substerni, & Prælati nutui subjacere. De- » bet Religiosus coram Deo, qui scrutatur corda & » renes, esse contentus, ne interius quidem in ani- » ma obsistere, obloqui aut reluctari, casu quo Su- » perior ne assem indulgeret, petitæque humiliter ve- » niæ etiam resisteret.

Has similiter conditiones in sæpius illa reproducta *Paupertatis Religiosæ* descriptione claris terminis comprehendit in Thesi def. 9. Julii an. 1685. " Paupertas » Religiosa, ait, consistit *essentialiter* in dependentia » à nutu & voluntate Superioris, firmaque animi » promptitudine, ac resignatione in voluntatem il- » lius, vi cujus etsi *precarium* aliquod penes eumdem » habeat depositum, semper in præparatione animi, » & promptitudine cordis contentus est carere omni » eo, quo privare voluerit Superior.

Ex his habemus, quod etiam ipsis RR. PP. consentientibus, *proprietatem* retineat, & in animo coram Deo *proprietarius* votique sui violator constituatur Religiosus, quicumque res omnes cujusvis qualitatis, & undecumque sibi obvenientes, non resignat *pleno* (nota bene) affectu & effectu; non voce tantum, sed *corde* & voce simul; easque ita velit esse *communes*, ut nihil in eis *sibi præ reliquis* (nota bene) *de communitate*, etiam *solo affectu* reservet aut vindicet; sed oporteat eum esse *animo verè* paratum, & omnino contentum, ut reditus vitalitii capiti suo mortali annexi, aliavè sive ex liberalitate parentum, aut justo labore obvenientia *omni tempore ad* NUTUM *Superioris*, cum reliquis Monasterii bonis confundantur, & aliorum Fratrum, vel communibus Monasterii necessitatibus impendantur.

Hinc ulterius consectarium, quod dictis Patribus consitentibus de affectu proprietatis, ut minus sint suspecti.

Primò, qui Superiore reditum vitalitium aliamvè rem apud se depositam in communem Monasterii usum convertere volente dolet aut tristatur, affectu nimirum tristitiæ voluntario; Signum enim est Religiosum illum proprietatis affectum erga rem istam non exuisse, neque sincerè & intimo cordis affectu illam in communitatem transtulisse.

Sequitur secundò, quòd si murmurare aut Superiori resistere incipiat, *evidentiùs* se *proprietarium*, fatentibus R. P. Clenaerts ejusque Confratribus ostendat.

Tertiò, eisdem Professoribus retentæ Proprietatis redditur indubiè suspectus, si *major* sit reditum vitalitium capiti suo impositum. quàm reliquos Monasterii proventus, conservandi cura & sollicitudo.

Quartò, nec apud prædictos Professores notam *Proprietatis* evadent, qui reditus vitalitios, aut rem aliam apud *se* vel Superiorem in usus *suos particulares* depositam, tamquam *sibi* magis, quam *aliis* de communitate *debitam* petunt. Hinc computantes quantum sibi pecuniæ apud *depositarium* restet, liberiùs victualia aliave usui suo subservientia, creditò comparant. Quo agendi modo convincuntur res illas non eâ animi sinceritate in communitatem transtulisse, quin *sibi plus juris* in illas, quàm *reliquis* de Communitate credant reservatum; adeòque juxta ante-dicta, consentientibus dictis Patribus, à Religiosa paupertate recedere convincuntur.

Quintò, etiam apud illos Patres *Proprietatis* & violatæ Religiosæ paupertatis suspicione indubiè laborant, qui cum Superiore hanc similemve computationem instituunt: *Tot nuper florenos Paternitati vestra tradidi, tot recepi, ergo tot restant.*

Neque ulteriùs dubitare queo, quin prædicti Professores mecum fatebuntur, quòd Superiores utpote speculatores super domum Religiosam constituti, teneantur nonnumquam reditus vitalitios aliave apud *se* vel *tertium* deposita in *commune* redigere, ut hoc quasi cauterio, adinstar periti Medici detegant num in corde Religiosi affectus *Proprietatis* non lateat; an sincerè omnia *nutui* Superioris subjiciat; num reverà Religiosus *coram Deo qui scrutatur renes & corda contentus sit, ut omnia in commune redigantur, & aliorum usibus applicentur*; num adeò rem illam tamquam *communem* suscipiat & habeat, ut *ne interiùs quidem in anima obsistat, obloquatur aut reluctetur, casu quo Superior ne assem quidem sibi indulgeret*; num sincera sit protestatio quâ protestantur se pecuniis, aliisve sibi concessis vel datis non affici tamquam *propriis*, quin *paratos* esse *omnia resigna-*

re,

re, Prælatis exigentibus; in quorum potestate esse omnia, quæ penes se sunt, asserunt. Hæc, inquam, omnia utrum sincera sint, nec *mentiatur iniquitas sibi*, sola ablatio ostendet; *non enim est in amittendo difficultas, dum non est in habendo cupiditas*, ut ait Magnus Augustinus.

Non difficulter quoque mecum consentient, ut arbitror, prædicti Professores, quòd Superiores redituum vitalitiorum aut aliorum depositorum in commune reductionem omittere non possint, timore difficultatum aut infractionis pacis domesticæ; quia vel Superiores credunt subditos suos ita dispositos, ut *ne interiùs quidem in anima obsistent, obloquentur, aut reluctabuntur, casu quo ne assem quidem ipsis indulgerent*, & tunc nulla difficultas, nulla murmura, nulla reluctatio ex reductione in communionem metuenda sunt. Si verò Superiores ex ipsa reductione in communionem difficultates, obloquia, reluctationes, murmuraque vereantur, jam consequenter credunt subditorum esse aliquos, qui omnium consensu laborant affectu *Proprietatis*; ac per consequens, si salutem sitiant Fratrum, nulla obloquia, nulla reluctatio, nulla falsæ & fucatæ pacis turbatio poterunt eos à reductione in communionem, & ablatione *depositorum* remorari, ut illis mediantibus Fratres suos à pestifero hoc *Proprietatis* vitio (quo eos infectos esse, obloquia, murmura, reluctationes, quæ ex ablatione prævidentur, evidentissimè indicant) liberare queant.

Denique ex illis, quæ pro Religiosæ paupertatis observantia à sæpe allegatis Professoribus exigi notavimus, infertur, quod secundùm ipsos Superiores ad realem reductionem in communionem & ablationem depositorum toties procedere teneantur, quoties ex incidentibus sermonibus de reali reductione in communionem, actualique *depositorum* ablatione inter subditos oriri murmura, obloquia ve, animos eorum turbari intelligunt; signum quippe est non obscurum, in ipsis non esse illam *dependentiam* (quam etiam dicti Professores exigunt) *à nutu & dispositione Superioris, firmamque animi promptitudinem ac resignationem in voluntatem illius, vi cujus etsi* PRECARIUM *aliquod penes eundem habeant depositum, semper in præparatione animi &* PROMPTITUDINE *cordis contenti sint carere* OMNI EO, *quo privare* VOLUERIT *Superior*.

Hæc Corollaria evidenter consequi, tum ex illis quæ pro justitia redituum vitalitiorum requirit R. P. Clenaerts, tum ex descriptione Religiosæ paupertatis ab eodem iteratò reproductâ, nemo, qui vel leviter ea expenderit, negare poterit; nec in animum induco prædictum Patrem aut aliquem Confratrum ipsius inficias iturum.

§. 8.

Compendiosè & articulatim exprimitur quid de Paupertate Religiosa & vita Communione Auctor sentiat.

Superiori paragrapho quantâ potui sinceritate & exactitudine conatus sum exprimere breviter puncta in quibus, ut credo, mecum Professores Ord. Erem. S. Augustini, qui Dissertationi meæ singulariter se opposuerunt, consentiunt; si in aliquo mentem eorum minùs sim assecutus, meliùs instrui desidero, ut enim verum fatear, adeò obscurè, præsertim in hac de *Peculiaritate* materia, sua expresserunt, ut vix in quibus consentiant, & in quibus dissentiant intelligam, quapropter hîc brevi compendio articulatim sensa mea de Religiosa Paupertate & Communione proponam, ut dignentur etiam clarè sine verborum ambagibus aut involucris edicere in quo à me dissentiant, aut quid in doctrina mea ipsis displiceat. Dico itaque:

Primò, quòd Religiosus vi voti *Paupertatis* veram *Proprietatem* simpliciter & absolutè debeat abdicare ad sensum illius: *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus.*

2. Inter Religiosos " prorsus omnia in *communem* » *usum* esse convertenda (verba sunt Synodi Audo- » marensis *an.* 1538. *tit.* 17. *cap.* 6.) ita ut impleatur » à Religiosis, quod sibi imitandum sumpserunt, & » ad quod RELIGIONE SEMPITERNA se obli- » gârunt (NON POTEST RES ISTA INCULCA- » RI SATIS) (nota bene) illud primitivæ Ecclesiæ: *Multitudinis credentium erat cor unum & anima una: nec quisquam eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis* OMNIA COMMUNIA, *dividebatur autem singulis prout* CUIQUE OPUS ERAT.

3. Ut voto *Paupertatis* & Religiosæ rerum *communioni* satisfiat, requiri ut " nullus ex Fratribus " (verba sunt Clementis VII. in Constitutione quæ incipit: *Nullus omnino*. 60. in Bull Rom. quam Paulus V. Gregorius XV. & Urbanus VIII. iteratò confirmarunt ac in- » novarunt) " bona immobilia, vel mobilia, aut pecu- » niam, proventus, census, eleëmosynas sive ex » concionibus, sive ex lectionibus, aut pro Missis, » tam in propria Ecclesia quàm ubicumque celebran- » dis aliove ipsorum justo labore & causâ, & quo- » cumque nomine acquisita, etiamsi subsidia consan- » guineorum, aut piorum largitiones, legata aut do- » nationes fuerint, tamquam propria aut *nomine* » *Conventus* possidere possit, sed ea omnia statim Su- » periori tradantur, & *Conventui incorporentur*, at- » que cum cæteris illius bonis, redditibus, pecuniis » ac proventibus CONFUNDANTUR, (nota bene) » QUO COMMUNIS INDE VICTUS ET VES- » TITUS OMNIBUS SUPPEDITARI POSSIT.

4. Licitum non esse " Superioribus quicumque il- » li sint, (verba sunt prædictæ Constitutionis) ullo » pacto eisdem Fratribus aut eorum alicui, bona sta- » bilia, etiam ad usumfructum vel USUM (nota » bene) administrationem aut commendam etiam *de-* » *positi* aut *custodiæ* nomine concedere.

5. " Quòd nulla quorumcumque Superiorum dis- » pensatio, nulla licentia, quantum ad bona mo- » bilia vel immobilia (ut jam ordinatum est) Fra- » tres excusare possit, (verba rursus sunt Clementis » VIII.) quominus culpæ & pœnæ ab ejusdem Con- » cilii Tridentini Decretis impositæ, & ipso facto » incurrendæ, obnoxii sunt; etiamsi *Superiores asse-* » *verent* (nota bene) se hujusmodi dispensationes » aut licentias concedere posse, *quibus in ea re fidem* » *minimè*, inquit Pontifex, *adhiberi volumus*.

His verbis, non mea equidem sed Fagnani sunt, » improbantur opiniones illorum, qui asserunt Regu- » lares excusari à *Proprietate*, cùm habent peculium » de licentia Superioris & DEPENDENTER (nota » bene) ab ejus voluntate & nutu: jam enim pa- » tet, pergit prædictus Canonista, non pendere à » voluntate Superiorum, quin omnia sint CONFUN- » DENDA cum cæteris Monasterii bonis pro COM- » MUNIBUS necessitatibus.

Quibus consonat Concilium Audomarense, quod propositâ Religiosis vitæ communione aliisque eò spectantibus, adjungit: " Nec aliud præcipimus, » quam id, quod Superiores quidem ex officio cura- » re tenentur, nulla *ipsis relicta dispensandi faculta-* » *te*; Religiosi verò *ex ea*, quam *Deo* fecerunt, *spon-* » *sione* observare.

6. Tamquam ex ante dictis consequens dico cum P. Christiano Lupo *tom.* 4. *Schol. ad Can.* 6. *Conc. Tholos. Qualiscumque professioni adjecta pensionis reservatio, est adversa* SUBSTANTIÆ (*nota bene*) *aut certè fœda conditio, adeoque habenda pro non apposita. Eam Professi* OBLIGANTUR (*nota bene*) CIRCUMDUCERE ET IN COMMUNEM MASSAM DEVOCARE.

7. Dico,

7. Dico, cùm ex facto quæsitum esset à S. Congregat. " An liceat Regularibus utriusque sexus habere annuos reditus, seu provisiones annuas, vel bonorum stabilium administrationem, seu peculium NON SUPERFLUUM, nomine conventûs ac de Superiorum licentia, & DEPENDENTER (nota bene) AB EORUM VOLUNTATE AC NUTU, adeo ut sint immunes à culpa & pœna, de qua *cap. 2. Sess. 25. De Regular. Concil. Trid.*" dico, inquam, quod conformiter, ad ea quæ Religiosa paupertas & communio requirunt rectè responderit Sacra Congregatio: " Non licere Regularibus utriusque sexûs habere prædictos annuos reditus, seu provisiones annuas, vel bonorum stabilium administrationem seu peculium NON SUPERFLUUM, nomine conventûs ac de suorum Superiorum licentia, & DEPENDENTER (nota bene) AB EORUM VOLUNTATE AC NUTU, alioquin non esse immunes à culpa & pœna, de qua *in d. cap. 2.*

Similiter cùm S. Congregationi Archiepiscopus Urbini " retulisset se non potuisse adducere Moniales certi Monasterii, ad EXACTAM VITÆ *communionem*, adeoque illis proposuisset ut fieret communis arca, cujus clavicula *penes Abbatissam* existeret, ita ut unaquæque haberet claviculam scrinioli sui, & in eo asservaret pecuniam ex laboritio vel aliunde partam, quæ in *ipsius tantum*, & non alterius necessitates erogari deberet ARBITRIO (nota bene) Abbatissæ: rectè S. Congregatio hoc temperamentum *lu ticrum* existimavit ac repugnans Decreto *d. c. 2. Sess. 25. De Regul. Concil. Trid.* quod jubet ut omnia Superiori tradantur *Conventuique incorporentur*; ideoque, referente Prospero Fagnano, mandavit Arch-Episcopo, *quamdiu* (nota bene) *Moniales communem vitam non susciperent, interdiceret illis receptionem puellarum ad habitum & professionem.*

Hæc aliaque S. Congregationis responsa ex Prospero Fagnano relata & latiùs expressa, videre licet in Dissertatione *p. 1. cap. 1. §. 14.*

8. Dico juxta Religiosæ communionis & paupertatis exigentiam necessarium esse ut vestitum singuli ex communi vestiario accipiant (verba sunt Directorii Ecclesiasticæ Disciplinæ Authore Reverendissimo Domino Octavio Frangipano Mirtho per Germaniam Inferiorem & Belgarum Provincias Nuntio, & à Sacra Facultate Theologica *Lovaniensi* (nota bene) approbati) " minimè verò pro eo singulis Religiosis pecunia assignetur, aut in hunc finem ut seipsos vestiant, vel ex *celebratione Missarum*, vel alias *labore*, industriâ, aut amicorum liberalitate, pecuniam comparare, aut PENSIONES VITALES, reditus perpetuos, aut bonorum aliquorum usumfructum, habere PERMITTANTUR.

9. Cum eodem Directorio vitam communem exigere, " ut omnis pecunia vel res, quam Monachus vel Monialis, sive labore, sive industriâ, sive amicorum liberalitate, seu denique quâlibet aliâ occasione acquirere potest, Superiori mox tradatur, in *commune ærarium*, vel *commune vestiarium, vel aliàs* COMMUNES USUS (nota bene) *reponenda*, & ad nutum Superioris tamquam res, non quidem UNI PECULIARIS, sed OMNIBUS EX ÆQUO (nota bene) COMMUNIS, administranda; ne contingat in Monasteriis illa perversitas, ut qui divites & liberales habet in seculo consanguineos, etiam superfluis quibusque abundet, & alius Frater necessariis destituatur.

" Quare si quis filiis, pergit Directorium, aut aliquâ necessitudine ad se pertinentibus, aliquam contulerit vestem, aut aliquid aliud inter necessaria deputandum, quod sit pretiosius aut nobilius quàm ut in COMMUNES USUS (nota bene) redigi posset, ne hinc murmura oriantur, aut alius ab alio difformis existat: illud vendatur, ita ut si vestis, vel pannus, vel quæcumque res alia esse COMMUNIS non poterat, ejus pretium COMMUNE fiat.

10. Dico, quòd pro debita Religiosæ Paupertatis & vitæ communis custodia rectè decreverit Concilium Provinciale Mechliniense: " Ut nulli Regulares pensiones *vitales* aut reditus perpetuos *permittantur* recipere, neque liceat eis ratione officiorum vel ministeriorum pecuniam corradere aut conservare, etiamsi in *pios usus* convertere velint, sed OMNINO in COMMUNEM USUM (nota bene) convertantur. *An. 1570. tit. De Regular. cap. 1.*

11. Dico paupertatem Religiosam " requirere ne eorum quæ ad NECESSITATEM concessa erunt, nullus quicquam possideat ut PROPRIUM, verba sunt Clementis VIII. neque ut PROPRIO utatur.

12. Dico cum sæpe laudato Directorio & Facultate Theologica Lovaniensi illius approbatrice, " etiam erga res *minimas* in Religiosis posse esse inordinatissimum affectum, qui sit *peccatum mortale.*

13. Dico meritò à Religiosis omnibus attendi illud Cassiani relatum à P. Lupo: " Hæc est de philargyria perfecta victoria, ut *parvissima* cujuslibet stipis in corde nostro residere non sinamus igniculum, certi quòd restinguendi eum non habebimus ulteriùs facultatem, si quantulamcumque *scintilla* hujus in nobis materiam foverimus.

14. Cum eodem P. Lupo consentio, quòd Religiosa *paupertas* sit omnino magna virtus, & altus justitiæ mons, de quo possit rectè dici: *Non omnes capiunt verbum hoc.*

15. Dico " quòd omnis cura & diligentia à Superioribus tam in Capitulis generalibus & Provincialibus (cum Synodo Trid. loquor) quàm in eorum visitationibus adhiberi debeat, ut à *paupertatis voto*, iisque quæ *ad communem vitam, victum, & vestitum conservanda* pertinent, non recedatur: cùm compertum sit, inquit Synodus, AB IIS (nota bene) NON POSSE ea, quæ ad *substantiam* Regularis vitæ pertinent, RELAXARI: si enim illa, quæ BASES sunt & FUNDAMENTA (nota bene) TOTIUS *Regularis disciplinæ*, EXACTE *non fuerint conservata, totum corruat ædificium necesse est.* Sess. 25. cap. 1. De Regular.

16. Dico cum Canonico illo Regulari seculo præterito in Generali Canonicorum Regularium Conventu contra Proprietarios declamante, nullam esse faciliorem viam, quâ vitium peculiare extirpetur, " quàm ut Superiores dent *necessaria, ne opus habeant ab amicis quicquam emendicare*; si vestes, si cultellos, si devotos libellos, ait dictus Canonicus ad Prælatos, aut simile quid desideraverint: vos (si tamen superflua non quæsierint) in charitate emittite illis: sic occasionem *proprietatis* amputabitis, & ex domibus eliminabitis.

17. Sed reperiuntur proh dolor! inquiebat laudatus Canonicus (utinam nec hodie quamplurimi!) Prælati parum curantes quid subditi faciant, aut unde sibi quæ desiderant, acquirant: dummodò ipsi sua marsupia resolvere non cogantur, pecunias plus diligentes quàm Fratrum animas Christi Sanguine redemptas. Hinc est quod Fratres sibi ipsis provideant. Hinc proprietas incrementum capit.

18. Dico sub gravi obligatione teneri Superiores " in omnibus necessitatibus ex COMMUNI ÆRARIO, ut loquitur sæpè dictum Directorium Coloniense, non ex (nota bene) PECULIARIBUS CUJUSQUE DEPOSITIS, pro Monasterii facultatibus, non in pecunia sed in specie rerum, CUIQUE QUOD OPUS HABET, benignè ac paterna sollicitudine subministrare, ne incidant in

terribilem illam Apostoli sententiam : *Si quis suorum & maximè domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.*" Ut vero huic suæ obligationi faciliùs satisfacere queant :

19. Dico cum Cardinale Bellarmino, " ut Superiores dent omnem operam, ut Sacro-sancti Tridentini Concilii Decretum illud *saluberrimum* & *maximè necessarium* observetur, ut non plures ad Ordinem admittantur, quàm qui sustentari possint ex reditibus vel eleëmosynis ordinariis ; tunc enim, ait dictus Cardinalis, Præpositi jure cogere poterunt ad *omnem proprietatem* fugiendam & execrandam, si Ordo ipse singulis ea præbeat *omnia*, quæ singulis *necessaria* sunt.

20. Dico " procul illos à voluntaria paupertate abesse, verba rursus sunt præfati Directorii, qui ut in lecto ægritudinis suæ non egeant, & penuriam aliaque paupertatis incommoda non sentiant, pecuniam corradunt atque seponunt, vel reditus *vitales* aut perpetuos habent, unde tempore ægritudinis & necessitatis suæ consolationem habeant, & se à molestiis paupertatis tueantur atque defendant. " Hi, inquam, procul à voluntaria paupertate absunt, quia sicuti rectè notat allegatum Directorium, " ut paupertas sit voluntaria, non sufficit quod quis sponte & non coactus *paupertatis votum* emiserit, & *quamdiu ei omnia*, quæ sunt *necessaria subministrantur*, sine *murmure vivat* ; sed & voluntaria debet esse ipsa *penuria*, *voluntaria* quoque quæ ex penuria sequuntur, *molestia & incommoda*.... Quare longè à Religiosæ paupertatis scopo illi aberrant Religiosi, qui voluntariam paupertatem in nuda paupertatis professione constituunt, ex qua plus maledictionis quam benedictionis eos manet.

Finaliter itaque concludo, Superiores sub gravissima obligatione teneri subditis suis *omnia*, quæ *necessaria* sunt ex *communi ærario* subministrare ; si tamen contingat eos officio suo deesse, ob id subditis fas non esse ad *peculiares* illas *reservationes* habere recursum, sed tali casu meminerint, ut eos monet Synodus Audomarensis, *Religionis ingressum exercendarum virtutum, abnegationis sui, & quæ hinc nascitur, patientiæ palæstram esse.*

Hæc sunt, quæ in Dissertationis meæ parte prima De *peculiaritate* ex Patrum Regulis, Conciliorum atque Pontificum Constitutionibus latiùs pro debita Religiosæ paupertatis & communionis observantia expressi & comprobavi ; quæ hîc compendiosè & articulatim exprimere volui ; quo fiat ut si quid contra traditam à me doctrinam opponendum quispiam censuerit, etiam clarè & distinctè opponat, nec ad diverticula divertat, & aërem verberet. Malui quoque capitalia doctrinæ meæ puncta alienis potius, quàm propriis verbis exprimere, ut eam à teterrima nota PARADOXÆ NOVITATIS. qua eam R. P. Clenaerts insimulat, vindicarem. Et profectò quam injustè ac temerariè hanc infamem doctrinæ meæ notam inurat prædictus Pater, cuique facilè patebit, qui vel obiter Canonistarum Commentarios pervolverit ; unum audiamus Prosperum Fagnanum, apud quem plures res alios non infimi nominis idem asserentes videre licet. Hic postquam contra nonnullos laxiores seu Theologos seu Canonistas multis asseruit Religiosis fas non esse habere annuos reditus etiam *dependenter à nutu & beneplacito Superioris*, tandem concludit his verbis. " Concludendum igitur est, nemini prorsus regularium tam virorum quam mulierum, cujuscumque qualitatis & conditionis existat, nisi sit Officialis, fas esse etiam nomine Conventûs habere annuos reditus seu provisiones annuas, bonorum stabilium administrationem, aut peculium, etiamsi illud non *sit superfluum*, sed ad *necessarios, honestos, & pios usus à Superiore ex quâcumque causâ concessum, &* DEPENDENTER *ab ejus voluntate, & nutu* : nec *quemquam* excusari à LETHALI CULPA, & pœnâ proprietariis inflicta, ex quavis consuetudine Monasterii vel Religionis, aut ex varietate seu probabilitate opinionum, aut alio quovis prætextu vel causâ. Et Religiosis tam Prælatis quàm Subditis cavendum esse ab hujusmodi palliamentis, *Quia Deus non irridetur.* Ad Galatas *cap. 6.*

Hanc Fagnani conclusionem in Vindiciis meis pag. 69. jam antè expresseram, & quasdam circa illius duram expressionem reflexiones addideram, quas hîc rursus pro expressis haberi velim : quare non satis mirari queo, quomodo prædictus Pater veritus non fuerit doctrinam meam contra reditus vitalitios aliasque particulares reservationes PARADOXÆ NOVITATIS insimulare, postquam eandem, & quidem durioribus terminis, ab Illustrissimo Romano Prælato, ac famoso Juris-consulto expressam vidit.

CAPUT II.

De his quæ secundam Dissertationis partem de *Simonia circa ingressum Religionis* concernunt.

§. 1.

Utrum Parentes teneantur filiis Monasterium ingressis relinquere legitimam ? *Et utrum ex illa parentum obligatione aliquid meæ Dissertationi Canonicæ contrarium inferri possit ?*

REv. P. Desirant Ord. Erem. S. Augustini in quadam sua Thesi nonnullas de Peculio & Simonia parentheses posuit, in quibus plura de jure Monasteriorum ad bona parentum ex persona Monachi, ex Legibus Justinianæis (quarum nullus in Belgio usus) ingessit, eaque ita adornavit expressitque, quasi omnia *Dissertationi* à me nuper editæ contrariarentur, cùm tamen pleraque vel illis consentiant, & nullum penè eorum, etsi omnia vera essent, in aliquo assertis meis officeret.

Parenthesi enim 11. quærit : *Quid si filius, viventibus parentibus sollicitet Monasterium.* Resp. inquit, *non liceat parentibus liberos suos ad solitariam vitam transeuntes abstrahere de Monasteriis.* Ita decrevit Justinianus Imp. nov. 123. c. 41. relata *Can.* 19. *q.* 3. *Can. Non liceat.* Hoc Justinianum decrevisse nec negavi nec affirmavi, quia proposito meo est impertinens. Subjungit in eadem parenthesi : *Ast utrum parentes filiis ad Monasterium tendentibus nihil debeant? Audi*, inquit, *Imperatorem* ibidem : *Non liceat parentibus liberos, vel liberis parentes ab hæreditate repellere Monachos factos, quamvis dum Laici fuerunt in causam ingratitudinis inciderint.* Potiùs dixisset, audi Gratianum, quam audi Imperatorem : verba enim illa prout hîc sunt expressa non Justiniani sed Gratiani sunt ; at hæc minutiora missa facio ; sive enim Imperatoris sive Gratiani sint, parum mea refert, lubenter enim assentior, *non licere parentibus filios secularem vitam relinquentes, ut* loquitur Justinianus, VELUT INGRATOS *à sua repellere hæreditate* ; verùm ad propositum nil facit.

Quinimo pro intellectu eorum, quæ circa Monasteriorum successionem statuit Justinianus, in Dissertatione prænotandum dixi, quod si parentes testamentum condant, eandem teneantur filiis Monasterio aut Clero adscriptis portionem hæreditatis relinquere, quam eisdem assignare debuerant, si in seculo permansissent ; si verò parentes intestati discedant, ipsi filii seu Monasterium ex eorum persona succedunt eodem jure, quo filii fuerant successuri, si seculum non deseruissent : *Nullo eis*, ait Justinianus, *impedimento ex Sanctimoniali conversatione generando, sive soli,*

soli, sive cum aliis ad successionem vocantur. Quidquid igitur de obligatione parentum relinquendi legitimam filiis Monasterio dedicatis prædictus Pater adducit, in nullo dictis meis repugnat: hoc enim dumtaxat asserui, quod legitima Monasterio non debeatur ex persona filii, nisi post mortem naturalem Patris, & quidem si eo tempore filius supersit; adeoque tempore ingressûs filii, nihil à Patre jure prætendi posse; consequenter nec titulo transactionis cogi posse Patrem absque manifesta Simonia ad aliquid dandum, ut filius suus ad Monasterium recipiatur, quemadmodum latiùs in Dissertatione ostendi.

Similiter quod ex Auth. *si qua mulier* Cod. de SS. Eccles. adducit parenthesi 8. nimirum, *ut si qua mulier aut vir Monasticam elegerit vitam, & intraverit Monasterium, filiis non extantibus, Monasterio quod ingreditur, res omnes competere*, nullatenus assertis meis contrariari intelliget, qui inter causam *testati* & *intestati* (nota bene) distinguere novit. Agit enim ibidem Imp. de causa intestati, id est, dum ingrediens Monasterium ante ingressum sive professionem de bonis suis non disposuit, quo casu res omnes ingredientis ex Constitutione Justiniani Monasterio competere non negavi, quin & expressè asserui; sed illud dixit, & pluribus in subsequenti §. astructurus sum, nihil Monasterio deberi in causa *testati*, id est, si ingrediens de *bonis suis* (nota bene) in favorem *consanguineorum aut aliorum disposuerit.* Ejusdem farinæ sunt, quæ de jure Monasterii adeundi hæreditatem Monacho delatam in medium adducit; nec enim quæstio est num Monasterium hæreditatem Monacho *delatam* (nota bene) adire queat; sed hoc unum quæritur, num ingrediens ante professionem de bonis suis liberè disponere possit, ita ut nec *legitimam* quidem Monasterio relinquere teneatur, ac per consequens, Monasterio nullum jus ad Ingredientis hæreditatem competat, nisi dependenter ab *ejus voluntate*: ex quo ulterius luculentissimâ consequentiâ sequitur, ut in Dissertatione ostendi, titulo transactionis super jure ad hæreditatem, nihil ab Ingrediente sine Simonia exigi posse, ut ad Religionem admittatur.

§. 2.

Ostenditur quod juxta leges Justinianaas is, qui Monasterium ingreditur, liberam *habeat de bonis suis disponendi* facultatem, *ut nec* legitimam *Monasterio relinquere teneatur.*

IN Dissertationis meæ parte secunda *cap.* 2. §. 3. observandum dixi, quod ex Constitutionibus Justinianæis is, qui Monasterium ingredi meditatur, *ante ingressum*, hoc est, *ante professionem*, habeat, *quo vult modo, de bonis suis disponendi facultatem.*

Hoc meum assertum tametsi verbis Justiniani expressum, sæpè dictus R. P. parenthesi 10. in dubium revocat, aut saltem restringi debere asserit, ut nimirum non procedat quoad totam hæreditatem, sed tantum partem illam, quæ excedit *legitimam.* Hanc enim Monasterio ab ingrediente deberi credit. Verum hanc restrictionem legibus Justinianæis contrariari non difficulter ostendetur.

Ait Imp. Justinianus in Nov. 5. de Monach. *illud quoque decernimus, qui in Monasterium intrare voluerit*, ANTEQUAM Monasterium ingrediatur *licentiam habere* (nota bene) SUIS UTI QUO VOLUERIT MODO. Et in Nov. 76. in præf. & cap. 1. hæc habet: *Nostra pietatis lex vult eos qui se Monasteriis dederunt seu Viros seu mulieres*, ANTEQUAM *ingrediantur Monasterium, eo* QUO VOLUERINT MODO, (nota bene) QUÆ SUA SUNT DISPONERE, *nec posse* POSTQUAM *ingrediuntur Monasterium* ULTERIUS *agere quidquam de propriis, utpote Domini eorum non existentes.*

Quid hisce apertius? Utique qui rebus suis uti potest, deque iis disponere *quo vult modo*, non debet Monasterio quidquam relinquere; atqui ingrediens Monasterium potest ante ingressum seu professionem rebus suis uti, deque iis disponere *quo vult modo*, ergo &c. Minor ex antedictis est evidens. Major probatur ex *l.* 15. *Cod. De testam. Mil.* in qua dicitur: *Milites in expeditione degentes de rebus suis* QUOMODO *possint* ac VELINT *testentur*, ex quo omnium Juris-consultorum consensu elicitur, militem non constringi liberis suis *legitimam* relinquere.

At in contrarium adducit R. P. Desirant parenthesi 8. *Auth.* SI QUA MULIER *Cod. de SS. Eccles.* in qua, ut ait, *Monasterio jus tribui, est evidentissimum*, atque hinc parenthesi sequenti infert: " Si quis sine prole professurus est, bona ejus ad Mo» nasterium spectabunt omnia. Si verò proles sit su» per, pergit parenthesista, singulæ debetur legitima. » Nec habet Pater potestatem distribuendi omnia om» nibus; ast quidquid faciat, Monasterio quod ingre» ditur, debetur legitima. Ita sancivit Imperator ibi» dem. Verba Authenticæ sunt: sed si persona libe» ros habens, antequam de rebus suis inter eos dis» ponat, Monasterium intret, liceat ei posteà, inter » eos dividere, legitimâ non diminutâ: & quod eis » non dedit, Monasterio competet. Sed si omnem » substantiam inter filios dividere voluerit; suâ per» sonâ filiis connumeratâ partem sibi retineat, quæ » Monasterio competere debet. Sed si post ingressum » moriatur, antequam inter eos dividat, filii legiti» mam recipiant, reliquâ substantiâ Monasterio » competente. *Luce meridiana clarius est*, ait, *quod » Pater ingressurus Monasterium nec valeat filios nec » Monasterium ligitimâ privare.*

Ex Novella igitur Justiniani 123. *c.* 14. relata in Auth. *Si qua mulier* Cod. de SS. Eccles. evinci putat ingredientem non ita posse de rebus suis *ante ingressum* disponere, ut Monasterio saltem non relinquat *legitimam.* Verùm nihil solidi pro hoc asserto in Novella habetur, at potius contrarium evidenter evincitur.

Expeditum namque est, & ab omnibus unanimiter receptum, dum Justinianus in allegata Nov. omnia ingressi bona liberis non extantibus Monasterio addicit, non loqui de causa *testati* (*nota bene*) sed de causa *intestati*; dumque constituit Monasterio *legitimam* reservandam, agere eum de ingresso & *professo*, qui *ante ingressum de bonis* (*nota bene*) *non disposuit.* Hæc adeo ex verbis Novellæ supra relatis conspicua sunt, & omnibus Juris-consultis nota, ut nesciam quis jura vel à longe salutasse potuerit, & hæc non vidisse.

Ut igitur compendio dicam, tota hac Constitutione Imperator declarare intendit, quid intersit inter eum qui improlis, & eum qui proles habens ingreditur Monasterium *nulla anteà facta dispositione.* Priori casu vult quasi *tacita dedicatione* omnia ingressi bona Monasterio competere. Posteriori verò dat *ingresso* seu *professo* (nota bene) facultatem omnem suam substantiam inter liberos distribuendi, modò Monasterio (cui jam summo jure per *non dispositionem* ante ingressum *tacitè* omnia bona erant dedicata & acquisita) tantundem reservet, quantum uni ex liberis æqualiter institutis relinquit, hocque *solo casu* Monasterio legitimam ex bonis ingredientis deberi statuit Justinianus.

Hinc collige, nihil ex dicta Justiniani Constitutione elici, quo vel in speciem probetur ingredienti *ante ingressum* (nota bene) non esse facultatem *absolutè* & in *totum* Monasterium excludendi; cum in dicta Novella unicè agatur de illo, qui ANTE INGRESSUM (nota bene) NON DISPOSUIT. Quin è contra, cùm in particulari illo casu, quando Monasterio omnia bona sunt per tacitam dedicatio-

nem acquisita, & Monachus tempore inhabili, nimirum post professionem, disponit, Justinianus tantum velit Monasterio reservatam *legitimam*, non obscurè evincitur eam non deberi in casibus non expressis, & quando de rebus suis tempore *habili* & *Dominus existens* disponit.

Si hæc non sufficiant, audi Justiniani Imperatoris Interpretem Leonem, inquam, itidem Imperatorem: hic enim ex jure Justinianæo *Novel.* 5. respondit Archiepiscopo Constantinopolitano, eos, qui se Monasticæ vitæ dedere volunt, prius de rebus suis testari debere, & si hoc non fecerint, non competere iis amplius testandi facultatem. Postmodum laudato hoc jure tamquam æquissimo, subjicit hæc verba: Etenim qui ante mutatam vitæ rationem, quum bonorum dispositionem in ARBITRIO SUO HABERET, de iis statuere noluerit: meritò postmodum id facere prohibetur, ut qui se in has angustias conjecerit. Propterea enim quod quum licitum ipsi esset, prædisponere res suas testamento noluerit, ejus postea faciendi facultatem, tamquam ab ipso damnatam, sibi adimi, id verò jure longè optimo sustinet. Hæc ille.

Quid igitur evidentius, quam Ingredienti omnimodam & liberrimam esse bonorum suorum *ante Ingressum*, etiam stante jure Justinianæo, (hodie tamen in Belgio sublato) disponendi libertatem, nec Monasterio legitimam deberi, nisi eo solo casu quando Pater liberos habens, *nulla facta dispositione* (nota bene) ingressus est Monasterium, & postmodum de rebus jam Monasterio acquisitis, inter liberos disponit? Si enim semper Monasterio legitimam reservandam credidisset Imperator, ut quid adeo solicitè expressisset *hoc speciali* casu portionem *legitimam* Monasterio debere esse salvam?

Dico igitur rursus, quemadmodum in Dissertatione, cum Irineo in Auth. NUNC AUTEM *Cod. De Episc. & Cler. Nunc autem cum Monachus factus est: hoc ipso suas res omnes obtulisse Monasterio videtur, si* PRIUS TESTATUS NON SIT.

§. 3.

An Monasterium quoad effectum juris & modum succedendi in bona Ingredientis habeatur loco filii?

PRæcipuum ne dicam unicum argumentum quo quidam probare nituntur Monasterio ab Ingrediente relinquendam *legitimam*, desumunt ex Novell. 123. *cap.* 37. Justiniani, & Cap. *In præsentia* : ¶ *De Probat.* quibus evinci credunt Monasterium haberi loco filii, adeoque ipsi non secus ac filio à Patre dandam esse *legitimam*, aliàs per ingressum tamquam per agnationem posthumi rumpi testamentum.

Hoc argumento in suæ opinionis confirmationem utitur R. P. Desirant parenthesi 10. & clariùs illud proposuit R. P. Clenaerts in Mantissa quam Thesi *def.* 7. *Sept.* 1684. subjecit: " Nonnemo aliquis, inquit, existimat Monasterio nihil juris competere ad hæreditatem Novitii, eo quod pendeat à mero illius beneplacito Monasterium totaliter à bonis suis excludere, quandoquidem leges permittant Novitio libertatem disponendi ante ingressum Religionis. Verum ex illo principio nulla veritatis specie infertur quod Monasterium Novitius possit omnino excludere. Siquidem etiam leges permittant Patrifamilias liberam testamenti factionem, nec tamen indè infertur quod ille non debeat relinquere filio legitimam. Atqui quoad effectum juris & modum succedendi, Monasterium habetur tamquam filius, ut evidenter constat ex *cap. In præsentia De probat.* ubi dicitur, quod si filius intraverit Monasterium, Pater non censeatur sine liberis discessisse, ideoque cesset fideicommissum à Patre factum sub conditione, si absque liberis moriatur. Unde sequitur, quod si Novitius Testamentum fecerit ante professionem, teneatur Monasterio relinquere ut minus legitimam." Hactenus ille.

Verum argumenti illius insufficientiam non difficulter percipiet, qui vel prima vulgatissimaque juris principia noverit.

Certum enim est & omnibus Jurisperitis notissimum, fictionem juris esse falsi pro vero assumptionem à lege inductam. Ex quo tamquam indubitatum ulterius statuunt *fictionem non operari, nisi in casibus fictis.*

His juris evidentissimis principiis præmissis clarissimè argumenti illius patet defectus.

Ex eo quippè quod Monasterium fingatur seu habeatur à jure tamquam filius, vel loco filii in casu d. Nov. aut d. cap. infert, quod si Novitius *testamentum fecerit ante professionem, teneatur Monasterio relinquere ut minus legitimam*, quia habetur loco filii. Quid enim id aliud, quàm extendere fictionem juris de casu in jure expresso ad casum non expressum, eumque ab expresso planè disparatum? In casu enim illato agitur de eo qui *expressè* (nota bene) voluit Monasterium excludere, in allegata verò Nov. & cap. de casu quo *dubium erat*, num Monasterium testator excludere voluisset; instituerat enim Pater Filium hæredem, & in casum quo sine liberis discederet, substituerat Caium, quærebatur num Filio Monasterium ingrediente substitutus esset admittendus, num verò Monasterium, cui filius se suaque (nota bene) *non disponendo* offert, substituto præferendum foret; respondit Justinianus, & post ipsum Innoc. III. in d. c. favore Religionis eam interpretationem esse capiendam, quod Pater non substituisset, si scivisset quod filius Monasterium intrasset, ac per consequens substitutum esse exclusum.

Sed quid si filio in casum non liberorum pauperes substituerit? Indubiè si filius liberos post se relinquat pauperes substituti excludentur: at quid si filius Monasterium ingrediatur? Ut argumentum prædictum subsisteret etiam Monasterium *pauperibus* esset præferendum; sed contrarium in *Nov.* 123. *cap.* 27. in fine resolvit Justinianus, ac per consequens decidit, Monasterium nequidem in causa fideicommissi seu substitutionis semper haberi loco filii.

Dico igitur cum Zoesio nostro *ad tit. Digest. De Injust. & Rupto. Test. num.* 10. " quòd Monasterium non comparetur posthumo, nec habeatur loco liberorum, nisi in casibus expressis, inter quos est casus *Auth.* NISI ROGATI *Cod. ad Trebellian.* (idem est casus in *Cap.* IN PRÆSENTIA *De Probat.*) & quando ab *intestato* (nota bene) quis ingreditur. Ita ut aliàs Monasterio ne quidem debeatur legitima, cùm ea non competat aliàs, quàm ex *voluntate ingredientis*, uti quando non est testatus, vel post testamentum *expressè* (nota bene) bona sua Monasterio defert.

§. 4.

Quid de propositis quæstionibus sentiant famosiores Juris Interpretes, & singulariter quid Prosper Fagnanus?

UT clariùs intelligatur quæ fuerit circa propositas quæstiones Juris-consultorum sententia, duplex casus distinguendus est. Unus quidem, quando quis nihil de Monasterii ingressu cogitans testamentum condit, neque in ipso ingressu innovat aut revocat. Alter, dum quis cogitans de ingressu Monasterii condit testamentum, quo Monasterium à bonis suis excludit.

Priori casu, per ingressum Monasterii rumpi testamentum, nimirum ob præsumptam voluntatem, quâ præsumitur quòd si de ingressu Monasterii cogitasset, noluisset Monasterium excludere, non desunt qui sustineant,

stineant, quod refellit Zoesius aliique ab eo citati.

Posteriori, communiter à plerisque Legum Interpretibus ob Leges adeò manifestè libertatem disponendi de bonis suis Novitio ante professionem indulgentes, in eam itum est sententiam, quòd Novitius Monasterium absolutè excludere queat; nec ob ejus præteritionem testamentum periculo ruptionis subjaceat.

Sed quid dico, *plerisque* legum Doctoribus ita videri, de hac enim quæstione tractans Franciscus Sarmiento Episcopus Astoricensis & S. Palatii quondam Auditor, *ad. L.* Si ita quis §. 1. *De Legat.* 2. asserere non veretur: " Monasterium respectu Novitii non » est hæres necessarius, cum non rumpatur testamen» tum Religionis ingressu, imo *potius confirmetur*, in » quo NULLUS DUBITAT QUOAD POTES» TATEM (nota bene) licet de voluntate ingredientis » dubitetur in *Cap. In præsentia* 11 *De probat.*" quasi diceret nullus dubitat, quin Novitius *possit* excludere Monasterium, sed *de voluntate* nonnumquam dubitatur. Illud tamen Doctoris hujus assertum, ut verum fatear, de legum forsitan interpretibus verum est, at de Canonum commentatoribus verificari non potest; cùm inter hos sint nonnulli, qui cum glossa Juris Canonici asserunt, testamentum ante ingressum conditum per professionem rumpi; nec mirum, quia priores præ posterioribus Justiniani Novellis insudantes, clariùs perspectum habuere, quod Ingredientibus omnimoda disponendi de rebus suis libertas esset concessa: cùmque de legum Justiniani intellectu in præsenti agatur, indubiè prioribus major quàm posterioribus fides adhibenda venit; quare finem imponam, si priùs quid de præsenti quæstione famosus ille Juris-consultus Prosper Fagnanus sentiat, ostendero; ad illum quippè tamquam opinioni suæ maximè faventem appellat R. P. Desirant. Postquam enim parenthesi 10. asseruit Monasterio à Novitio deberi saltem legitima: citassetque glossam *in Can.* SI QUA MULIER *caus.* 19. *q.* 3. dicentem, " *per Ingressum* » *Monasterii rumpi testamentum istius, qui Monasterio* » *non relinquit saltem denarium*, exclamat: Et quid » glossam appello? Cito Prosperum Fagnanum in » *Cap.* IN PRÆSENTIA *De Probat.* Hinc etiam » fit, inquit Fagnanus, ut quasi agnatione posthumi » rumpatur testamentum, in quo testator, qui postea » factus est Monachus, non instituit saltem in legiti» ma; & est communis opinio ut testatur Jas. in d. » Auth. *si qua mulier.*" Hactenus prædictus Pater.

Hæc ex Fagnano relata verba si attendantur, quis ambigat, quin cum prædicto Patre Juris-consultus ille Romanus sustineat, per ingressum Monasterii quasi agnatione posthumi rumpi testamentum? At priusquam æquus Lector judicium formet, eum rogatum velim ut verba Fagnani præcedentibus immediatè subjuncta, sed à sæpe dicto Patre omissa, attendat: sic enim prosequitur Fagnanus: " In hoc tamen » contrarium tenuit Bartolus cujus opinionem com» munem dicit Ripa, & magis communem, *verio*» *rem*, & *æquiorem* cùm faveat testamento, Clarus » in §. *Testamentum q.* 28. *num.* 5.

Deinde *num.* 23. immediatè sequenti, quærens Fagnanus num Monasterium habeatur loco filii, resolvit in hunc modum: " Cæterùm adverte, quia hîc (in » *Cap.* IN PRÆSENTIA 11 *De Probat.*) est *spe*» *ciale* favore Religionis, ut Monasterium habeatur » *loco filii*, cùm alias requirantur filii naturales nec » sufficiant legitimi tantùm. Quare potiùs constituen» da est *regula in oppositum* (nota bene) videlicet » Monasterium non haberi loco filii, *nisi in casibus in* » *jure expressis.* Nam cùm hæc sit quædam fictio, lo» cum non habet *nisi in casibus expressis*.., aliàs ve» rò, ut verbis Baldi utar, *fatuitas* est dicere quòd » Monasterium habeatur loco filii: & sanè hinc se» queretur, ut Monachus haberet Monasterium in » sua potestate; ac proinde quidquid acquireret Mo» nasterium acquireret Monacho. Item, ut plures esse » possent Patres unius filii, & plures aliæ absurditates » sequerentur, quas cumulat Felinus." Hæc Fagnanus; quæ si attendisset prædictus R. Pater, num in suæ opinionis patronum advocasset Prosperum Fagnanum, judicet æquus Lector.

§. 5.

Num de consuetudine & jure Belgii vel apparenter supersit jus Monasteriis ad hæreditatem Ingredientis aut Parentum ejus super quo transigere possint.

PLura forsan de jure succedendi Monasteriorum in bona Ingredientis aut Parentum, quàm oportuit dicta fuêre; utpotè jus illud *omne* in Belgio nostro & Regno Galliæ nobis adjacente omnino sit sublatum; in tantum ut in " hisce Regionibus professus Reli» gionem adeo pro mortuo sit, ut in Dissertatione la» tiùs ostensum est, ut omnis hæreditatis sit incapax, » legitima liberorum ei non debeatur: verba sunt » Francisci Zypæi *in Not. Jur. Belg. tit. De Episc. &* » *Cler. n.* 10. testamenti factionem etiam inter libe» ros non habeat, succedant ei propinqui ab intesta» to tamquam mortuo, *nihil* Monasterio cedat, nisi » quod *expressè* donavit, legavit," &c. Hinc jure hodierno Monasteria Belgii quoad modum succedendi in bona Religiosorum redacta sunt ad normam, quæ per quinque & amplius secula ante Justinianum servata fuit, quemadmodum in Dissertatione probavi: ideoque nec in speciem consuetudo, aut jus illud Belgicum injustitiæ argui potest, ni unà arguatur jus, quod sub pientissimis Imperatoribus ante Justiniani tempora servatum fuit. At petet quis, qua ratione stante hoc Jure Belgico adhuc prætendant Professores Ord. Erem. S. Augustini *transigi* posse à Monasteriis *super jure ad hæreditatem Ingredientium aut parentum*, cùm nullum simile jus Monasteriis Belgicis supersit. Respondent cum Eximio suo Magistro Lamberto le Drou: *Quod Monasteria Belgii non habeant hoc sensu jus ad hæreditatem profitentium, quod possint realiter eam apprehendere: minimè verò quod non possint pro illa transigere.* Verùm si ex consuetudine notoria Belgii, & apertissimis Principum edictis *nihil omninò* Monasterio debeatur *ab intestato* ex rebus ingredientis, sed omnia non immobilia dumtaxat, sed & *mobilia* mox à professione proximis consanguineis deferantur, qua ratione super ea transigi possit est inconceptibile. Nec enim jus successionis hæreditariæ in Belgio tantum sublatum est, ut prætendit prædictus Eximius, quoad fundos atque res immobiles, sed in totum, adeò ut numquam à tempore immemoriali visum sit Monasterium ab *intestato* (nota bene) in rem ullam etiam *mobilem* Religioso successisse; sed distinctio illa res immobiles inter & mobiles legem concernit Amortizationis, quam multùm à consuetudine submovente Monasteria à successione ab *intestato* (nota bene) differre in Dissertatione latiùs ostendi. Quare omni caret fundamento, quòd in locum realis apprehensionis bonorum immobilium, ut vult prædictus Eximius Pater, Principes nostri substituerint *jus hæreditariæ successionis quantum ad transactionem*, quandoquidem omne omninò jus sive ad immobilia sive *mobilia* ab *intestato* (nota bene) Monasteriis sit ademptum; unde nec in ullo Regio edicto, nec ullo Scriptore Belgico vel umbra illius transfusionis occurrit. Quod enim in ipsius patrocinium advocent Wamesium, nec speciem habere intelliget, qui vel leviter Consilium Canon. 432. Wamesii expenderit. Casum Wamesio propositum ejusque resolutionem breviter propono.

Certum Monasterium Ordinis Carthusianorum à Sanctiori Belgii Concilio postulabat facultatem vendendi

dendi bona quædam immobilia, quæ sibi delata esse prætendebat ex persona alicujus sui Religiosi, quem unà cum fratre suo ad bona paterna, tum ex jure communi, tum Ordinis sui privilegiis concurrere posse contendebat: respondit Wamesius quòd tametsi Monasterium inspectis legibus Justinianæis Ordinisque privilegiis in petitione illorum bonorum esset fundatum; tamen ob edicta Principum Belgii certo certius Monasterium à Senatu Regio passurum repulsam. Deinde Wamesius more Causidicorum & Consulentium (quem tamen non probo) videns Monasterium à quo consulebatur nihil jure prætendere posse, suggerit eidem ut viâ amicabilis transactionis à Fratre dicti Religiosi impetret facultatem bona aliqua immobilia alienandi; quæ transactio vel eo etiam titulo æqua esse poterat, quod, ut apud Wamesium asseritur, inter Monasterium & dictum Religiosi fratrem *jam antè convenerat* (nota bene) quod pro parte & portione dicti Religiosi in bonis suorum parentum in Ducatu Lutzenburgensi sitis, annuè numeraret viginti daleros: ideoque nulla injustitia apparet, si viâ transactionis Monasterium à Fratre Religiosi impetret facultatem alienandi bona aliqua immobilia ex hæreditate paterna, credito jam antè contractò respondentia.

Quis hinc non videat, quàm leve, ne dicam futile fundamentum ex hac resolutione Wamesii assumatur pro fundanda transactione super jure successionis *ab intestato* (nota bene) tam notoriè hìc in Belgio abrogato. Et ut daremus Wamesium Monasterio suggessisse viam amicabilis transactionis super jure, quod ipso fatente Senatus Regius non erat agniturus, num quispiam hoc unius Wamesii dictum pro parte sua consulentis sufficere credet ad fundandam transactionem super jure, Principum Catholicorum edictis, Regiorum Magistratuum sententiis, omniumque practicorum judicio jam planè abrogato & extincto?

§. 6.

In quibus Professores Ord. Erem. S. Augustini in materia Simoniæ circa Ingressum Religionis Auctori consentiant?

FOrsitan non desunt qui universa tum in Libello R. P. Wynants Ord. Erem. S. Augustini, tum in variis Thesibus Professorum ejusdem Instituti Dissertationi meæ de Peculiaritate & Simonia magna confusione opposita viderunt, credant omnia penè in Dissertatione à me asserta prædictis Patribus improbari; cùm tamen si dicta eorum penitius attendantur, in multis imo plerisque mihi consentire apparebit. Et quidem in materia de Peculiaritate id capite præcedenti §. 7. abundè ostendi, idipsum in materia de Simonia hoc paragrapho ostensurus ex verbis Eximii P. le Drou, cui, ut confido, reliqui tamquam Magistro suo non difficulter subscribent.

Hic igitur in Promptuario suo Theologo-canonico anno 1681. defenso §. 18. ita loquitur: " Porrò » Monasteriis *quibuscumque* nefas esse autumem, pa» cisci de pastu, prandio, cœna, &c. die Primitia» rum, Vestitionis, aut Professionis: & alioquin *Si» monia* lepra contaminari *Cap. Veniens* De Simonia, » & Extravag. *Sanè* eod. tit. Nec illam evadent opu» lenta Monasteria, si dotem *exigant* à Candidatis, » quos spectatis omnibus alere commodè possunt, arg. » ex Extravag. citata, junctâ Glossâ ad verbum *sanè*. » Et ex judicio S. Congreg. Concilii probato à Papa. » Neque verò S. Thomas *c.* 2. q. 100. a. 3. ad 4. ali» quid exigere sinit, nisi quando *Monasterium est te» nue, & ejus opes non sufficiunt*. Et in 4. Dist. 25. » a. 2. ad 7. Simoniacum esse contendit, si possit Can» didatus *sine gravamine recipi*. Et meritò; cùm » enim tunc desit omnis titulus, omnis exactio pro » spirituali admissione fieri censetur." Hactenus ille.

Hæc verba dubitare non sinunt, quin ab Eximio illo, ejusque fidelibus Discipulis improbetur omnis illa exactio à Candidatis in admissione ad Religionem, quæ non fit merè titulo *veræ paupertatis*, quæque excedit illud, quod alimentationi Candidati requiritur, ac ab eodem requiri ut Religiosi ita sint dispositi quòd Candidatum *gratis* admitterent, si haberent unde alerent.

Hanc esse mentem dicti Eximii ex verbis antè citatis aliisque in allegato Promptuario relatis, non sine fundamento, ut credo, suppono; si errem, meliùs instrui cupio.

Hinc ulteriùs credo Eximio illi probari, quæ Dissertationis meæ *parte* 2. *cap.* 1. contra exactiones Monasteriorum opulentorum asserui.

Neque eidem improbari autumo quòd asseruerim Monasteria frequenter *prætextu paupertatis* Simoniam incurrere, eò quòd, vel paupertatem prætendant, *ubi non est*; dum per inordinatam v. g. affectionem putant *necessaria*, quæ considerando statum Religiosum tamquam *statum pœnitentiæ & paupertatis* necessaria non sunt: vel quòd plura exigant quàm alimentationi Ingredientis sunt necessaria, aut " reci» piant personam *amore pecuniæ* (ut loquitur S. Bo» naventura in *libel. Apol. q.* 18.) ita quod si possent » illam pecuniam habere sine persona ista, non reci» perent personam; sed ut habeant pecuniam reci» piunt personam, & hoc, ait Seraphicus Doctor, » penitus impurum est, *Simoniacum*.... Et hoc *pleri» que* faciunt, pergit Bonaventura, etiam ex *mera » inopia*, optantes aliquem venire cum pecunia, » quem reciperent ut eorum inopia repararetur, vel » debita contracta solverentur. De talibus dicit Ec» clesiasticus: PROPTER INOPIAM MULTI » DELIQUERUNT.

Hæc omnia mecum probare prædictum Magistrum, verba antè allata ambigere non sinunt; unde nec dubito quin & assentiatur Ecclesiam potuisse prohibere generaliter aliquem ad Religionem admitti cum pecunia, quem sine pecunia admittere non possent, eò quòd Monasterii opes ad illum alendum non sufficiant; non quòd Lex Æterna talem admissionem absolutè ac universaliter vetet, aut per se saluti obsit, sed quo salus tutiùs muniatur. Atque ita, ut verbo dicam, omnino mihi persuadeo, Eximium illum ejusque Discipulos non improbare ea quæ Dissertationis *parte* 2. *cap.* 1. & *cap.* 3. asserui; quo fiat ut, me judice, unicus penè in hac materia inter me & sæpe dictum Eximium discordiæ articulus supersit. Hic scilicet, Num Ecclesia *de facto* inhibuerit receptionem alicujus ad Religionem cum pecunia, qui *gratis* & sine *pecunia* admitteretur, si opes Monasterii essent sufficientes, nec plus ab Ingrediente petitur, quàm ut ipsum sine notabili Monasterii incommodo alere queant.

Hinc quis non videat, quòd si exactè observarentur in admissione ad Religionem, quæ prædictus Eximius Pater observanda censet, è multis, imò plerisque Monasteriis sordidæ illæ exactiones essent eliminatæ. Quid enim certius quàm plurima hodierna Monasteria esse sufficientia, ut competentem Religiosorum numerum ex proventibus Monasterii aut consuetis eleëmosynis sustentent; præsertim si sufficientiam ad Regulas Religiosæ paupertatis metirentur; neque Monasterii facultates in usus superfluos, præcipuè ædificiorum exstructuram, expenderentur; aut ut minùs hoc haberetur, quòd nullum esset Monasterium quod non aliquos *gratis* reciperet; cùm nullum, ut credo, reperiatur, quod non aliquibus sustentandis sufficiat.

§. 7.

§. 7.

Quid in Dissertatione mea de Simonia circa ingressum Monasterii sustinuerim, & quibus præcipuè argumentis opinionem stabiliverim?

PRæcipuum ac ferè unicum punctum, super quo Professores Ord. Erem. S. Augustini inter & me in materia de Simonia circa ingressum Religionis discordia intercedere videtur, illud esse paragrapho superiori dixi, quod illi credant, non esse Simoniam, ne quidem juris Ecclesiastici, admittere aliquem ad Religionem cum exactione dotis, dum Monasterii opes *verè* non sufficiunt ad Candidatum sustentandum.

Econtra in Dissertatione sustinuerim ac modò sustineam, sine Simonia, ut minùs Juris Ecclesiastici, non posse aliquid temporale exigi in admissione ad Religionem, tametsi opes Monasterii ad alendum Ingredientem *verè* essent insufficientes.

Hoc meum assertum in Dissertatione *parte.* 2. *cap* 4. probavi.

Primò, ex Decretis Conciliorum, quæ generaliter & indistinctè omnem pecuniæ exactionem ab Ingressuris, nullâ omnino opulenta inter & non opulenta factâ discretione, Simoniæ condemnant. Quin planè inconsideratè processisse Concilium Lateranense sub Innocentio III. si supradicta distinctio fuisset admittenda, ibidem ostendimus.

Secundò, ex Extravag. *Sanè* De Simonia, in qua " Urbanus V. tam *evidenter* (verba sunt Dionysii Carthusiani *lib.* 2. *De Sim. art.* 10.) imò *clarissimè omnifariè* & rigorosè prohibuit omnem hujusmodi exactionem directè indirectève factam sive sub ratione pretii, sive sub colore *indigentiæ & sustentaculi vitæ*, ut Constitutio illa nullam prorsus recipiat *inflexionem*, *retorquentiam*, *epykizationem seu interpretationem* (nota bene) *ad oppositum.* Quam etiam Urbani Constitutionem, pergit idem Doctor, confirmavit successor ejus Gregorius absque exceptione & interpretatione. *Ideò dato quod Thomas, Ulricus, Raymundus, Joannes, & qui ante Urbanum V. fuerunt*, intenderint dicere, quod aliquid per modum *sustentaculi vitæ* exigi possit à persona recipienda seu recepta, & quod hoc non sit *Simoniacum ex sua natura*, attamen omnia illorum *scripta & dicta cessant* atque solvuntur per hoc quod Dominus Apostolicus post eos determinavit & jussit oppositum, per cujus diffinitionem & prohibitionem omnis talis exactio, *quæ per verba Doctorum* jam *prædictorum à quibusdam licita* probatur ac reputatur, absolutè prohibetur, imò & *Simoniaca* (nota bene) esse censetur; itaque *Simoniaca* est *ad minus de jure positivo*, ut puta quia prohibita.

Tertiò, in probationem illius adduxi Decretum Concilii Tridentini *sess.* 25. *cap.* 3. *De Regularib.* Quod Decretum à Patribus illius Concilii conceptum ac editum fuisse, ut omnis planè exactio, etiam titulo *paupertatis* ab admissione ad Religionem amoveretur, pluribus, præsertim tamen Conciliorum Provincialium Decretis pro executione dicti Concilii promulgatis, astruxi; de quo post Joannem Wiggers nec dubitarunt quinque illi Sacræ Theologiæ Doctores Gerardus van Werm, Andreas Laurent, Franciscus van Viane, Joannes Recht, & Henricus Scaille, quorum resolutionem in Dissertatione mea *p.* 2. *cap.* 10. §. 10. reproduxi.

Et quid mirum, si quinque illi S. Facultatis Magistri sententiam meam comprobarint, cùm jam pridem integra præfata Facultas, approbando Directorium Ecclesiæ Coloniensis, de quo supra, judicio suo eam probasse sciatur? In hoc quippe Directorio sub tit. *De recipiendis & instruendis Novitiis*, habentur sequentia: " Sub pœna anathematis dantibus & recipientibus præcipimus, ne ante professionem, excepto victu & vestitu Novitii vel Novitiæ, illius temporis, quo in probatione est, quocumque prætextu à Parentibus vel Propinquis aut Curatoribus ejus Monasterio aliquid ex bonis ejus tribuatur, cùm ut caveatur detestabilis Simoniæ species, tum ne Novitius hac occasione discedere nequeat, quod totam vel majorem partem substantiæ suæ Monasterium possideat. *Quin nec pro ipso victu aut vestitu Novitii* (nota bene) *aliquid ex pacto detur.* Cùm enim *Novitiatus sit res spiritualis, cui annexum est jus ad victum & vestitum* (nota bene) *à Simonia abesse non potest, de his pacisci*, vel pro jure Novitiatûs acquirendo ad victum & vestitum contribuere. Si quis autem jure *Novitiatûs acquisito sumptus liberaliter* (nota bene) *refundere velit*; licitè id facere potest, modò *nullum intercedat pactum*, *conventio*, SPES (nota bene) *aut* MUTUUS INTELLECTUS.

" Ut omnibus hac in parte, pergit Directorium, tollatur *peccandi occasio* (nota bene) non plures in posterum in Monasteriis virorum aut virginum ad professionem recipiantur, quàm qui vel ex reditibus propriis Monasteriorum, vel consuetis eleëmosynis commodè possunt sustentari.

Hæc aliaque argumenta & auctoritates in Dissertatione mea latiùs exposui & reproduxi, quæ si seriò expenderit R. P. Clenaerts sat mirari nequeo, quomodo Thesi 7. Septemb. anni currentis defensæ veritus non fuerit hanc adjicere Mantissam: *Quod sæpefata dotis exactio* (ab Ingredientibus Monasterium) *sit Simoniaca, ne quidem est* SPECULATIVÈ PROBABILE? Num igitur Doctorum illorum, imò totius S. Facultatis præfati Directorii comprobatricis tam levis est apud dictum Patrem auctoritas, ut nec sententiam vel *speculativè probabilem* facere possit?

§. 8.

Respondetur argumentis, quæ sententiæ meæ paragrapho præcedenti propositæ opponuntur.

INter argumenta, quibus Professores Ord. Erem. S. Augustini *hodiernam Belgii praxim, quæ recipiendi Monachi dotem non solummodo sponte oblatam accipit, sed & exigit, ac de illa* STIPULATUR, à Simonia vindicare student, nullum è Canonibus Conciliorum, aut Decretalibus Pontificum occurrit, præter unicum ex Concilio II. Mediolanensi sub S. Carolo petitum; verùm præterquam quod nemo non videat, quàm parum solidè in materia morum procedant, qui unius Concilii Provincialis Decreto defendere ac propugnare volunt praxim continua octo seculorum traditione reprobatam, ostenditur pluribus titulis nihil ex Decreto dicti Concilii pro allegata praxi solidi haberi posse.

In-primis enim in Decreto in patrocinium illius praxeos adducto, non agitur de executione aut interpretatione *cap.* 3. *Sess.* 25. *De Regularib.* sed *cap.* 16. ejusdem Sess. ideoque quod ibidem de summa pecuniæ ab *Episcopo terminanda, & professione emissâ Monasterio tradendâ* dicitur, intelligendum apparet de pecunia, quam parentes Novitii *liberaliter* offerre intendunt, conformiter ad d. *cap.* 16. in quo unicè tractatur de illis, quæ observanda veniunt circa illud, quod Parentes aut Consanguinei Novitii *liberaliter* Monasterio tradere desiderant, ut in Dissertatione *p. cap.* 5. §. 2. latiùs ostendi.

Juvat hunc intellectum supradicti Decreti, quod S. Carolus in primo suo Provinciali Concilio agens de executione *cap.* 3. præfatæ Sessionis statuerit: " Ut Monasteria, in quibus duodecim non sunt, quæ professæ velo utantur, quæque eum numerum *propriis fructibus, aut conjunctis eleëmosynis* (nota bene) *alere non possunt*, transferantur, & cum aliis Mona-

» Monasteriis ejusdem aut alterius Ordinis *unire* studeat Episcopus *diligenter*; vocatis ad id Superioribus Regularibus, si modò res agatur ejus Monasterii, cujus cura ad illos pertineat.

» Si verò, pergit Synodus, ejusmodi unio minimè » expedire videatur, cum numerum tempore interire, & ad nihilum redigi sinat, *ademptâ omnino illis » Monialibus facultate* (nota bene) *recipiendi No» vitias.*

Quis credat Carolum Religionis pacisque amantissimum, adeò enixè voluisse præfatam unionem aut suppressionem Monasteriorum, (quæ rarissimè sine magna difficultate ac turbatione ad effectum deduci queunt) si numerum Monialium subsidio exactæ dotis suppleri posse credidisset?

Adhæc si in objecto Decreto de dotis *exactione* ageretur, fatentibus etiam dictis Professoribus, distinctio inter *opulenta* & *non opulenta* Monasteria adhibenda fuisset, cujus tamen nec vestigium occurrit.

Argumentum in defensionem præfatæ praxis petitum ab Episcopo in Ordinatione exigente ab Ordinandis unde sustententur, quo Ecclesia sibi à variis incommodis cavere studet, nec in speciem praxi illi favere intelliget, qui attenderit, in jure positivo de casu ad casum planè disparatum invalidè duci argumentum; ac propterea absona sit consequentia: *Jure positivo licet Episcopo pro necessitate vel commoditate Ecclesiarum suarum* PER QUANDAM DISPENSATIONEM *ordinare quempiam Beneficio Ecclesiastico destitutum, modò patrimonium ex quo vivat in titulum assignet: ergo & licet Monasteriis recipere ultra numerum, quem ex communibus Monasterii proventibus alere nequeunt, modò* DOTEM *unde alatur, Monasterio afferat.* Hujus consequentiæ defectus amplius adhuc patescet, si disparitas inter utrumque casum intercedens attendatur. Quidquid enim Episcopus ab Ordinandis petit, totum penes Ordinatos manet, nec quidquam directè vel indirectè in Episcopi commodum temporale ex eo redundat; adeoque nec periculum Simoniæ subest; at dos à Candidato exacta Monasterio acquiritur & incorporatur; atque hinc frequenter Simoniaca labes vel numquam non illius præsentaneum periculum nascitur; ac proindè quid mirum, si absolutè & generaliter *exactionem* dotis prohibuerit Ecclesia, tametsi aliquo casu observatis iis, quæ in Dissertatione *p.* 2. *cap.* 3 §. 4. expressi, seposito jure positivo illicita non esset?

Argumentum quo probari volunt Urbanum IV. in Extravag. *Sanè* De Simonia, non *intendisse comprehendere Moniales pauperes, quæ consueverunt aliquid recipere ex consuetudine*, quia id asserit Glossa ex Felino, (qui 100. annis post Urbanum vixit) qui illud *accepisse fertur* (nota bene) *à fide dignis*, quàm, inquam, hoc argumenti genus, aliudque à recentiorum quorumdam Scholasticorum authoritate petitum, leve sit, cæcus est, qui non videat.

Utinam sæpe dicti Patres consuluissent non recentiores illos Doctores, *sed Sacros Codices, Traditiones, Pontificum ac Synodorum Decreta, nec non veteris Ecclesiæ Patres*, ut in Triade sua §. 1. monuit Exim. P. le Drou, non dubito, quin mecum faterentur generaliter *exactionem* dotis in admissione ad Religionem damnatam esse; nullâ inter Monasteria *opulenta* & *non opulenta* distinctione factâ, cujus nec vestigium in illis ostenditur!

FINIS.

APPROBATIO.

HÆc Appendix ad Vindicias &c. *Authore* Zegero Bernardo van Espen. J. U. D. *non sine utilitate ad Dissertationem Canonicam ejusdem Authoris appendetur, & cum fructu ab iis, quorum interest, expendetur. Dabam Lovanii* 29. *Octob.* 1685.

BARTHOLOMÆUS PASMANS
S. T. D. & Librorum Censor.

BREVIS

BREVIS RESPONSIO
AD

Ea quæ objiciuntur Dissertationi Canonicæ De Peculiaritate & Simonia, ejusque Vindiciis; atque harum Appendici, in Thesibus Theologicis def. 30. Januarii 1686. sub præsidio Eximii Patris PETRI CLENAERTS S. T. D. Ordin. Erem. S. Augustini, &c.

PRÆFATIO.

ANno 1684. edidi Libellum cui titulus: Dissertatio Canonica De Peculiaritate & Simonia, &c. *Cui cùm libellum quemdam opposuisset R. P.* Wynants *Ord. Erem. S. Augustini, ut dictam meam Dissertationem contra objectiones illius Patris vindicarem, alium libellum in lucem emisi, cui titulus:* Vindiciæ Dissertationis Canonicæ, &c. *Cumque post hæc varii ejusdem Ordinis Professores varia contra præfatam Dissertationem in Thesibus objicere pergerent, tandem coactus fui Vindiciis meis* Appendicem *appendere, qua finem tandem contentionibus fore sperabam: at me mea fefellit opinio: ecce enim prodeunt Theses Theologicæ, de quibus titulus, in quibus plurima ad conflandam invidiam doctrinæ meæ, præsertim de Peculiaritate, in prææallegatis libellis expressæ, congeruntur, & modo invidioso exprimuntur. Quibus ut breviter respondeam, omnia ad quatuor capita contraham: Primo quidem ostensurus, duo prima Corollaria (è 32. quæ dictus Eximius Pater ex doctrina mea consectaria asserere non veretur) nullatenus ex doctrina mea consequi. Quod ubi ostendero, sua sponte corruent 7. sequentia; quia prioribus unicè innituntur. Secundo capite ostendam, falsum esse ex dictis meis consequi Corollaria num.* 10. 11. 12. *& 13. allegata; ex quo rursus illegitima illatio* 10. *subsequentium Corollariorum patebit, utpote quæ ex prioribus velut rivuli ex suo fonte profluunt. Tertio capite reliqua Corollaria minus sibi cohærentia, nec ex una radice educta, paucis refutabo. Quarto capite breves, ad scrupulos quosdam super doctrina mea ab Eximio Patre propositos, & ad suum captum resolutos, reflexiones faciam.*

CAPUT I.

De primis 10. *corollariis ab Eximio Patre adductis.*

PRIMUM Corollarium his verbis concipitur: *Religiosus non habet jus ut sibi de necessariis à Prælato provideatur.* " Probatur, » ait Eximius, *pag.* 1. Dissertationis Religiosus de» bet ita vivere, ut sua NECESSARIA *de alterius » liberalitate & benignitate expectet*: sed liberalitas » & benignitas non præsupponunt jus. " Hactenus Corollarium. Ut amplius patescat illegitima hujus Corollarii illatio, totum contextum, à quo hæc lacinia invidiosè avulsa est, propono.

Dixeram, in Religioso juxta verba Christi: *Si vis perfectus esse*, &c. eam rerum temporalium abdicationem esse necessariam, qualem facit is, qui simpliciter res suas vendit, & pretium earum titulo simplicis & absolutæ donationis, in pauperes transfert: cui ut consequens subjungo: " Dubitari nequit, quin » consequenter Religiosus teneatur non tantum ea» rum proprietate, verum & usu simpliciter & abso» lutè seipsum privare, ut nihil in res temporales ju» ris prætendat, sed tamquam pauper earum usum » indies pro necessitate occurrente, *de alterius libe» ralitate & benignitate expectet.* " Quis hinc non videat, me hîc loqui de jure Religiosi ad res *particulares* Monasterii, cujus juris incapacem esse Religiosum, dubitat nemo.

Ex quo legitimè infertur, Religioso *jus* non esse, ut usus harum vel illarum rerum *in particulari*, licet à se fortè Monasterio oblatarum, ipsi à Prælato annuatur; sed illum *à benignitate & liberalitate Superioris esse expectandum*; Ex quo malè inferri, ergo *Religiosus non habet jus ut sibi de* NECESSARIIS *à Prælato provideatur* (nimirum ex proventibus Monasterii in communi) quis non videat?

Et, ut circa hanc meam expressionem aliquid obscuritatis Eximio P. occurrisset; nonne ex aliis locis, quibus mentem meam clarissimè expresseram, lucem capere, leges charitatis suadebant & exigebant? Nonne totum §. 8. *p.* 1. *cap.* 1. Dissert. impendi, ut ostenderem *teneri Superiores tamquam fideles dispensatores bonorum communium, necessitatibus Fratrum providere*? Quam obligationem rursus in Appendice mea *pag.* 111. & seq. fortissimè proposui. Nonne *pag.* 42. Dissertationis videre licuit hæc verba: " Hoc ip» so quo aliquis factus est membrum congregationis » Religiosæ, consequitur *jus* participandi de rebus » communibus Monasterii: quemadmodum quis ac» cipit *jus* participandi de fructibus Capituli, hoc ip» so quo admissus est ad congregationem Canonico» rum? " Si ergo quid obscuritatis in prima expressione occurrebat; quid facilius, viro non nisi veritatem sitienti, quàm eam ex citatis locis dispellere?

Secundum Corollarium ita habet: *Religiosus* TENETUR *sua suorumve pretia Monasterio conferre.* " Probatur, ait Eximius: Primos Christianos tenen» tur imitari Religiosi *pag.* 1. (scilicet Dissertationis) » & alibi sæpè: sed ii deferebant pretia in communi» tatem Apostolicam, quam intrabant, *pag.* 1. " Quibus oculis Dissertationem meam legerit Eximius, ut hoc ex dictis meis Corollarium inferat, nescio. Quid enim legenti apertius, quàm præcitatis paginis, & sequentibus, unicè à me exemplum primorum Chri-

ſtianorum Religioſis proponi, ut in illo conſpiceretur ea rerum communio, quam tamquam vitæ cœnobiticæ palmare fundamentum, mecum SS. Auguſtinus & Benedictus propoſuerunt, & præſcripſerunt?

Quemadmodum ergo, non niſi perabſurdâ conſequentiâ inferri poteſt: dicti SS. Legiſlatores primos Chriſtianos imitandos, quoad communem vivendi diſciplinam, filiis ſuis propoſuerunt, igitur *Religioſus* TENETUR *ſua ſuorumve pretia Monaſterio conferre*; ita non niſi ſimili conſequentia, hoc Corollarium ex aſſertis conſequens dici poteſt: cùm luce meridiana, vel obiter legenti ſit clarius, me unicè normam vivendi primorum Chriſtianorum adduxiſſe, ut oſtenderem quam vitæ communionem profeſſio cœnobitica requireret.

Ex hoc nunc ſponte ſua corruit Corollarium 3. *Igitur Religioſi Cœnobium, licet dives, intraturi, tenentur illi ſua conferre*, ex præcedenti tamquam radice profluens. Similiter nec 6. ſequentia, ex præmiſſis educta, ſubſiſtere poſſe nemo non videbit; quare ad alia pergo.

CAPUT II.

De Corollario 10. & ſequentibus uſque ad 13. incluſivè.

Corollarium 10. ita exprimitur: *Proprietarius eſt Religioſus ex diſtributione Prælati geſtans habitum ſuo ſolius uſui deputatum.* Pr. " Tridentinum requirit completiſſimam rerum » omnium confuſionem nullâ inter eas diſtinctione » ſervatâ, *pag.* 5. Profectò ædepol! ſi ita communes » calcei eſſe debeant, quomodo providebitur claudo » inæqualium indigo?" Hæc Eximius.

11. His verbis concipitur: *Proprietarii ſunt Monachi ad Epiſcopatum evecti.* Pr. " Non ſervant commu» nionem illam, quam ex Trid. (ex ignorantia ſub» tili non intellecto) obtrudit Diſſertator.

12. Ita ſonat: *Item, & Monachi ad Paſtoratum promoti.*" Per ſe fluit: fors propter frigidum illud ver» bum *meum* & *tuum* Corollarium hoc admiſerit Do» minus; ſi ex eorum ſodalitio fuerit, qui Paſtorati» bus Præmonſtratenſium dicuntur ſtruxiſſe inſidias » aliquando: nec ita pridem.

Decem ſubſequentia non niſi ſurculi ſunt, ex prædictis ut radicibus extracti, quapropter prioribus evulſis & ipſa ſua ſponte deficient.

Priuſquam ad tria radicalia reſpondeam, duo prænotanda cenſui. Primum quidem circa Corollarium 12. jam propoſitum. Hoc enim de illo dicere non vereor, mihi dubium non eſſe, quin illud, quod de *ſtructis inſidiis Paſtoribus Pramonſtratenſium* refertur, una ſit ex atrociſſimis illis calumniis, quibus nonnulli viros ſibi, ut putant, Adverſarios, calumniantur: hoc ſcio, me, & quem indicatum ſuſpicantur multi, non ſine atroci calumnia, ut harum inſidiarum participes, vel in ſuſpicionem vocari.

Alterum circa allegata aliaque ex ipſis elicita Corollaria notandum: quod ſi illa ex doctrina mea de vitio *peculiaritatis* ſint conſectaria; ipſa quoque ex ſententia Illuſtriſſimi Proſperi Fagnani, imò & Sacræ Congregationis Cardinalium conſequi, negari non poſſit. Conſtat enim ex Concluſione Fagnani in Vindiciis meis *pag.* 87. exhibita, item ex declarationibus Cardinalium per Fagnanum ad *Cap. Monachi* ✠ *De Statu Monach.* relatis, atque in Diſſertatione *p.* 1. *cap.* 1. §. 12. & in Appendice *pag.* 111. & 112. iterato propoſitis: conſtat, inquam, ex illis, allegatum Illuſtrem Romanum Juris-conſultum, nec non Purpuratorum Patrum Cœtum eandem rerum communionem requirere. Et ex eorum ſententia, " nemini » prorſus Regularium tam virorum quàm mulierum » cujuſcumque qualitatis & conditionis exiſtat (ver» ba ſunt Fagnani) niſi ſit Officialis, fas eſſe, etiam » nomine Conventûs habere annuos reditus ſeu pro» viſiones annuas, bonorum ſtabilium adminiſtratio» nem, aut peculium, etiamſi illud non *ſit ſuper» fluum ad neceſſarios, honeſtos, & pios uſus* à Supe» riore ex quacumque cauſa conceſſum, & DEPEN» DENTER *ab ejus voluntate & nutu, &c.*" Ita in terminis quoque concepta eſſe Decreta Congregationis nemo qui legere dignabitur, ambigere poterit.

Si igitur Fagnani aliorumque ab eo citatorum, imo S. Congregationis circa peculiaritatem ſententia meæ conſonet; quod nec umquam vel Eximius Pater, aliuſve ejus Confrater, licet non ſemel provocatus, auſus fuit inficiari: cur adeo invidioſa ex mea potiùs, quàm Fagnani aut S. Congregationis doctrina, Corollaria educere placuerit Eximio Charitatis præconi? Alii expendant.

Si ſenſa mea Fagnani, Sacræque Congregationis ſenſis conſentiant, nonne Corollaria ex meis educta, ex illorum quoque ſenſis eâdem conſequentiâ eliciantur? Ac per conſequens, ſi mea de peculiaritate opinio proprietarios conſtituat Monachos ad Paſtoratum promotos; nec Paſtoratus ſalvâ meâ ſententiâ, poſſint à Religioſis ullatenus ſine vitio proprietatis ſubiri, eodem vitio proprietatis infecti erunt omnes Religioſi ad Paſtoratum promoti ex ſententia prædicti famoſi Canoniſtæ, nec non Sacræ Congregationis. Expende Ex. Pater, quo te ducat calamus; dum ex meis de peculiaritate aſſertis, tam odioſa ac inaudita Corollaria deducis. Attendat, quæſo Reverentia Veſtra, num aliquid Ordini Præmonſtratenſi durius dici queat, quàm univerſos florentiſſimi illius Ordinis Religioſos ad Paſtoratus emiſſos aut emittendos, ex ſententia Eminentiſſimorum Concilii Tridentini Interpretum, Proſperi Fagnani, aliorumque Illuſtrium Doctorum, quidni & P. Lupi (ut infrà amplius patebit) vitio proprietatis eſſe obnoxios: imo nec illud ex horum ſententia evadere poſſe? Quod de his corollariis, Religioſorum illorum futurum ſit judicium ignoro. Illud equidem ſcio, nec ex mea, nec S. Congregationis, aut Fagnani de Religioſa communione & paupertate doctrina, Corollaria illa conſequi. Fateor quidem Religioſos ad Paſtoratum promotos votis Religioſis non abſolvi; ſed eorum obſervantiam cum officio Paſtorali non conſiſtere falſum eſſe fatebitur, ut ſpero, Eximius, ſi advertat, quod vita communis, ac uſus neceſſariorum ſeu facti à Superiore dependens, commenſuranda ſint *ſtatui & conditioni Religioſorum*, in quibus eos Dei Providentia ex Superiorum directione conſtituit. Quapropter Religioſi ad Paſtoratum promoti, vitam communem, & in uſu rerum etiam *facti*, à nutu Superioris dependentiam exactè obſervare tenentur, *quantum ſtatus & conditio eorum permittunt*, ut in Diſſertatione *pag.* 16. expreſsè monui. Hinc juxta noviſſima Præmonſtratenſium ſtatuta, Ordinis illius Paſtores in Monaſterio habitantes, *ex communi Cellario in menſa Conventuali ali, & ex communi veſtiario veſtiri jubentur, neque ſibi aliquid ex quotidianis vel annuis proventibus retinere* permittuntur; ut ita quotidie tamquam veri Religioſi voto paupertatis aſtricti, neceſſaria ſua à Superiore expectent. V. *pag.* 16. & 17. Diſſ.

Extra Monaſterium commorantes non quidem ex communi Cellario in menſa Conventuali ali poſſunt; neque indies ſua neceſſaria à Superiore recipere; attamen rebus ſibi, in eo ſtatu conſtitutis, ad uſum quotidianum neceſſariis, tamquam communibus, & verè alienis, atque dependenter à nutu Superioris, uti tenentur. Hoc modo, ſi rebus conceſſis Paſtores Religioſi utantur, perfectam vitæ communionem, ac rerum plenam abdicationem ſervabunt: non ſecus ac alii quicumque Religioſi, extra Monaſterium de facultate Superiorum ad tempus agentes.

Quin tamen Paſtoribus, aliiſque Beneficiatis Regu-

laribus

laribus majus immineat periculum à voto paupertatis deflectendi, ob concreditam illis rerum temporalium dispensationem, quàm illis qui in Monasterio degunt, in quo omnibus exori quotidie sua necessaria ex communibus Monasterii proventibus accipiunt, negari nequit. Hoc indubiè discrimen attendebant Ordinis Præmonstratensis Prælati, dum in novissimis suis Statutis enixè monendos censuere sui *Ordinis Parochos, eorumque Capellanos, & quosvis alios foris aliquod Beneficium vel Officium obtinentes, ut memores sint se Religiosos esse, & tamquam* PAUPERES NIHIL POSSIDERE. Hinc verò inferre: *Pastoratus Religiosorum non possunt ullatenus sine vitio proprietatis subiri*, ut habet Corollarium 13. absurdum est. Sicuti enim cum perfecta vitæ communione, rerumque plenâ confusione, quam vita Cœnobitica requirit, & Apostolica vivendi norma expressit, consistit, ut Religiosi singuli habeant *usum* rerum necessariarum seu *facti*; ita quoque eadem compatitur, ut usum similem statui convenientem habeant Pastores aliique extra Monasterium degentes: quemadmodum latiùs in Dissertatione *p.* 1. *cap.* 1. §. 8. & 10. item in Appendice *cap.* 1. §. 6. adstruxi; ut nesciam quâ specie in Corollario jam citato dicat Eximius: *Nec juxta Clar. Tridentini Interpretem, cum paupertate consistit usus facti simplex precario revocabilis ad nutum Superioris.* Nescio certè quâ ratione clariùs aliquid, quam hujus oppositum in libellis meis exprimitur, enuntiari possit.

Sat superque ostensum arbitror, nullâ verisimilitudinis specie ex mea, aut mecum consentientium sententia consequi Corollaria *n.* 10. 11. 12. & 13. allegata, ac per consequens, & reliqua, quæ ex illis educuntur, corruere, & in fumum abire. Quare ad alia progredior, hoc unicum addo: si quis scire desideret, quâ ratione à degentibus extra Monasterium votum paupertatis servandum sit, consulat Diss. *p.* 2. *cap.* 1. §. 9.

CAPUT III.

De Corollariis sibi non cohærentibus, neque ex una radice eductis.

PRioribus duobus Capitibus corollaria in unum collegi, quæ sibi adeo cohærebant & innectebantur, ut uno destructo reliqua omnia corruerent; hoc verò Capite in unum colligam præcipua ex eis, quæ magis disparata, & minus sibi connexa sunt.

Corollarium 24. conceptum est his verbis: *Proprietarius fuit noster Eximius P. Lupus, cujus merita honoravit Roma annuâ pensione, qui & inde depositum habuit de venia Superiorum.*

25. Corollarium præcedenti non parum connexum ita habet: *Jam verò aut Lupus inter* LAXONES *quin & Hypocritas impios; vel doctrinam ejus infidè traducit Dissertator pag. Dissertationis* 10. 11. *& alibi.*

Ad clariorem dictorum corollariorum intellectum prænotandum, in Dissertatione *pag.* 10. à me assertum, " vidisse quoque Eximium P. Lupum redituum » vitalitiorum particulares reservationes, nec cum » professione Religiosa, neque cum Synodi Triden» tinæ Decreto consistere: quare, inquiebam, hu» jusmodi pensionatos Proprietariis annumerat; quin» imo de ipsis dicere non veretur: " *Nec Monachum induunt nec secularem deponunt*; ac tandem multis hujusmodi reservationum relatis incommodis concludit: " Quare qualiscumque *professioni* adjecta pensio» nis reservatio, est *adversa substantiæ aut certè fœda » conditio*, adeoque habenda pro non apposita. Eam » Præfecti obligantur circumducere, *& in commu» nem substantiam devocare.* Nulla hìc dotalis eleëmo» syna, nec similis quis humanæ infirmitatis palpo » fucus valeat patrocinari. Eleëmosyna enim debet » esse gratuita, non dotalis, & hunc esse Triden» tinæ reformationis scopum, suus locus demonstra» bit.

Cumque post evulgatam Dissertationem, in quadam sua Thesi Exim. P. Clenaerts hanc positionem defendendam proposuisset: *Etiam Religiosi licitè habent annuos reditus*, eidem in Vindiciis meis doctrinam P. Lupi (cujus auctoritate quod permovendus esset, ejus zelus pro defensione dicti Patris mihi spem faciebat) objeci; utque omnibus pateret, quantopere pensionum seu redituum vitalitiorum ad usus particulares alicujus Religiosi reservationem P. Lupus improbaret, integrum ejus de illa discursum ex tom. 4. Schol. ad Can. 6. Synod. Tholos. exhibui: in quo tam perspicuè reservationes illas professioni Religiosæ repugnare asserit, ut nec ipse P. Wynants, nec alii, qui Dissertationi meæ se opposuerunt, quidquam reposuerint: nisi quod Eximius P. Clenaerts in quadam sua Thesi, hanc siccam glossam, æquè meis quàm P. Lupi assertis congruentem, apposuerit: " Quæ adfert (de me loquitur) ex P. M. Chri» stiano Lupo, intelliguntur de affixione, & adhæ» sione cordis contraria promptitudini & resignationi » in nutum Superioris. *Et desuper alias fusius, si horæ » sinant.* " Hærebam sanè num quidquam proferri potuisset, quo ostenderetur P. Lupum non eum fuisse redituum vitalitiorum improbatorem, qualem eum ex verbis ejus crediderам; at tametsi multæ horæ superfuerint, ut plurima eaque supervacanea adversus doctrinam meam in diversis Thesibus opposuerit; nihil tamen reproductum scio, quo P. Lupus mihi in materia de Peculiaritate non consentire ostenderetur.

Sed nec in hisce, ad quas respondemus, Thesibus, quidquam ex verbis aut scriptis P. Lupi reproducitur; sed cum scripta clariora sint, quàm ut in alienum sensum retorqueantur, ad facta recurritur, atque ex facto ejusdem Patris doctrinam ejus, adeò perspicuis terminis expressam, ad oppositum contorquendam censet. Asserit quod *merita Eximii P. Lupi honoravit Roma annuâ pensione; qui & indè*, ait, *depositum habuit de venia Superiorum.* Ex quo ulterius infert: *Jam verò aut Lupus inter* LAXONES *quin & hypocritas impios; vel doctrinam ejus infidè traducit Dissertator.* " Probatur, (inquit Eximius Thesista) » quia Eximius Lupus idem docuit, quod Clarissi» mus, vel non: si primum, ergo & laxo, & hypo» crita fuit, qui deposita scribendo rejecit, practican» do probavit: si secundum, ergo palam infidè tra» ducitur. " Ut verum fatear, de praxi P. Lupi curiosius non inquisivi, quia non de praxi Viri, at de doctrina agere animus fuit. Id tamen dico, à fide digno apprimèque de praxi P. Lupi instructo relatum esse, illum à depositis seu peculiis summopere abhorruisse, nihilque religiosius ei fuisse, quàm omnia undecumque ipsi obvenientia, etiam jura Facultatis, ad manus Procuratoris, in usum communem ipsius Conventûs expendenda, reponere, ut nec per manus suas transire vellet.

Corollario 31. dicis Eximie P. ex doctrina mea de peculiaritate consequi, quod *S. D. N. P. Innocentius X I. contravenit Lateranensi, & Tridentino.* Rursus hìc attende Ex. Pater, ut capite præcedenti monui, si corollarium illud ex mea consequatur opinione; consequens quoque fit ex sententia S. Congregationis, Prosperi Fagnani, ac P. Christiani Lupi. Liceat ergo mihi te verbis tuis interpellare: *Quo tuus tandem rapitur calamus, abripitur sensus, Ex. P.* Unum à te peto Eximie, credis P. M. Innocentium XI. probare Constitutionem Clement. VIII. quæ incipit, *Nullus omninò*, à Paulo V. Gregorio XV. & Urbano VIII. confirmatam, ac innovatam? Si credis,

credas consequenter ex mente Innocentii X I. esse, " ut nullus ex fratribus bona immobilia, vel mobilia, » aut pecuniam, proventus, census, eleëmosynas, si- » ve ex concionibus sive ex lectionibus, aut pro mis- » sis, tam in propria Ecclesia quam ubicumque cele- » brandis aliove ipsorum justo labore & causa, & » quocumque nomine acquisita, etiamsi subsidia con- » sanguineorum, aut piorum largitiones, legata aut » donationes fuerint, tamquam propria aut nomine » conventus possidere possit, *sed ea omnia statim Su- » periori tradantur, & conventui incorporentur, at- » que cum cæteris illius bonis, reditibus, pecuniis* AC » PROVENTIBUS CONFUNDANTUR, QUO » COMMUNIS INDE VICTUS AC VESTITUS » OMNIBUS SUPPEDITARI POSSIT.

Item. " Quod nulla quorumcumque Superiorum » licentia, quantum ad bona mobilia vel immobilia » (ut jam ordinatum est) fratres excusare possit, » verba rursus sunt Clementis VIII. quominus cul- » pæ ac pœnæ ab ejusdem Concilii Tridentini decre- » tis impositæ & ipso facto incurrendæ, obnoxii sint; » etiamsi Superiores asseverent se ejusmodi dispensa- » tiones aut licentias concedere posse, quibus in ea » re fidem minimè, inquit Pontifex, adhiberi volu- » mus. " Hactenus Constitutio tot Pontificibus probata: quam si Ex. P. *veneraretur ad apicem*, facilius speranda esset concordia: sed nescio quo fato accidat, ut licet in singulis meis libellis non semel Constitutione illâ in doctrinæ fundamentum sim usus, numquam vel verbo, seu in Libello R. P. Wynants Ord. Erem. S. Augustini, seu Thesibus Professorum ejusdem Ordinis, mentio illius occurrat.

Ad ulteriora pergo, unà addens, ex Urbe ad me delatum esse, peculia seu deposita Religiosorum, disciplinæ Monasticæ plurimùm nocentia, Innocentio X I. plurimùm displicere.

Corollarium 33. hoc tenore exprimitur: *Scholares S. J. non sunt veri Religiosi, quod non potes admittere, si, ut quidem spero, Vaticanum respicis reverenter.*

At Ex. P. antequam ad Corollarium respondeam, quid illud *si* cum parenthesi adjunctâ? Nonne per illud meam erga Pontificia Decreta debitam reverentiam in suspicionem adducis? Quæ, amabo te, suspicionis causa? Hoc interim cum aliis similis farinæ transeat.

Ut quid dubitas Eximie P. me oppositum Corollarii vestri admittere? cùm illud non semel *cap.* 1. §. 1. Appendicis expresserim.

Quod verò in probationem Corollarii adducitur, Scholares Societatis JESU habere rerum suarum *dominium* declarante Gregorio XIII. in Constit. *Ascendente Domino*: credo me abunde in Appendice satisfecisse; ut in illius refutationem hîc pluribus immorari judicem supervacuum: hoc unum noto: *dominium* Scholarium Societatis JESU cum *dominio* pupilli non posse confundi. Licet enim pupillus de rebus suis per se disponere nequeat, attamen per alium, scilicet tutorem, in utilitatem propriam disponere censetur; ac propterea dominium pupilli dominium verum *Proprietatis* dici potest; at dominium Scholarium S. J. licet suos habeat effectus: quia tamen vi illius, quamdiu votis Religionis sunt obstricti, in *utilitatem propriam* disponere nequeunt, dominium *Proprietatis* dicendum non est, sed *dominium civile*; quod num aliquo sensu *verum dominium* vocari queat, discuti non meretur; modò non sit *Proprietas*, quæ, juxta probata in Appendice, essentialiter voto paupertatis Religiosæ repugnat.

Finem capiti huic facerem, ni verba tua E. P. quæ in fine hujus Corollarii subjicis, moram injicerent. Ais enim: *Plura nobis ad manum sunt, quæ magno impetu proponemus, si quis deinceps ausus fuerit veritatem agnitam impugnare. Verbo dico: Monachi relinquantur in pace, vel pœnitebit invasores. Necdum, ut ita dicam, incepimus; Adversarios suos, non magè quàm latratus caninos luna, timent Monachi.*

Eximie P. Filium & Discipulum M. P. Augustini te profiteris: expendat quæso, num verba hæc S. P. tui verbis & factis consentiant. Patiebatur ipse Adversarium non Presbyterum, non Doctorem se seniorem, sed Episcopus & senex, *juvenem & laicum*; erroneam, ac scandalosam, imò hæreticam propugnantem sententiam (quam tamen veram existimabat) Vincentium Victorem dico; quomodo eum tractet Charitatis & Veritatis Doctor, quæso attendat E. P. V. omnesque, qui in dogmatibus Adversarios sustinere coguntur: " In hoc, inquit, te planè lau- » do, quòd veritatem etsi numquam percepisti, cer- » tè *quam putasti, homini prætulisti*; ideo quidem te- » merè, quia existimasti scire te quod nescis, *sed » ideo liberè, quia personam non veritus, elegisti ape- » rire quod sentis.* Lib. 4. De Anima & ejus orig.

CAPUT IV.

De Scrupulis Eximii P. Clenaerts.

IN libello R. P. Wynants *pag.* 80. *apertus Monachorum invasor* audire debui; num epithetum illud è calamo tuo Ex. P. fluxerit, nescio; id tamen ex præsentibus Thesibus nimis quàm manifestum est, me non meliori loco apud P. V. haberi, Quid enim quæso R. P. aliud insinuant, imò apertè præ se ferunt, hæc quæ in primo tuo scrupulo scribis: " Eram plus paulò moraliter certus quod si C. » D. Z. B. van Espen dissertationi Canonicæ veritatis » Canonem opponerem, præter beneplacitum ejus, » cui injuriæ displicent, illico adversum me fureret » legio propemodum integra cujusdam Synodi, *quæ*, » juxta eximium Lupum in proœmio Exhibitionis SS. » Canonum circa jus Regularium Ecclesiarum quo- » ad prædicationem Divini Verbi, *ab aliquot annis » descendit ex superiori Galliâ in Belgium, & cunctos » regularis vitæ Professores profitetur hostiliter mordere.*

Nonne ex his vel luscus videat, me, mihique conjunctos reduci in Catalogum illorum, *qui cunctos Regularis vitæ Professores profitentur hostiliter mordere?* Quid aliud insinuas, dum toties odiosum illud nomen *Anti-Monachi* in scenam reproducis? At mentem non æquivocis, sed claris terminis Corollario 20. expressisti. Postquam enim citra ullam veritatis umbram contradictionis me arguere non erubuisti, subnectis: *Nihil enim miri, quod* MONASTICES OPPUGNATOR *contraria diceret.*

Sed quo fundamento Ex. P. me Monastices oppugnatorem, Anti-Monachum, aut similem Regularis vitæ hostem probas, vel pro tali suspectum publicè traducere non vereris? Undè conscientiæ tuæ *pacificatio?*

Num fortè in scriptis, verbis, factisve meis sufficientia ostendisti, quæ conscientiæ pacificationem adferant? Si ita sit, verbis tuis te rursus compello: *Jam, si ullibi, teneris loqui: ostende impigrè, ut te decet*, quæ sint scripta, verba, factave mea, quæ *Anti-Monachum* similemve me ostendant, & probent.

Sed audio dicentem, in libellis tuis *omnes impetis Regulares* (verba Ex. P. sunt in Thesi def. in August. an. 1684.) Imonè verò, *omnes Regulares impeto*, & *Anti-monachus* dicor, quia de vitiis Religiosorum quorumdam scribo?

Imò, hæc esse videntur hodierna tempora, ut si vitia non *Religionis*, sed Religiosorum quorumdam improbes, RELIGIONIS INIMICUS, & *veritatis dicaris impugnator*, ut suo tempore deplorabat Magnus ille Carnotensium Antistes Joannes Sarisberiensis *lib.* 7. Polycrat. *cap.* 21.

Quidni

Quidni eodem fundamento Anti-canonicus, & Canonicorum osor dicar, quia abusus defectusque Canonicorum, in mea De Officio & Instituto Canonicorum Dissertatione ostendi & improbavi? Quidni eodem fundamento quotquot de defectibus abusibusve, circa officia Advocatorum, Procuratorum, Militum, Opificum scribunt omnes, tamquam Officiorum aut opificiorum impugnatores & osores traducantur? O misera Doctorum sors! Cum eorum præcipuum Officium sit, abusus, qui successu temporis, in singulis hominum conditionibus invaluerunt, notare ac impugnare; non poterunt, nî officio desint, notam invasoris Advocatorum, Procuratorum, aliorumve, quorum defectus notant, evadere?

Plura de hoc argumento dicere supersedeo, quia summam ejus perniciem sat superque in Vindiciis meis *cap.* 1. §. 4. ostendi, ut nesciam, Exim. P. quomodo tibi incidere potuerit, ut illis lectis, iteratò hoc argumento, me similibus titulis honorare pergas.

Quod in eodem primo tuo scrupulo, & pacificatione conscientiæ dicis, te causam Magistri tui Christiani Lupi debuisse suscipere, *ne Gradiis arundo fieret, qui nuper basis*, est unà cum sequenti tuo scrupulo, ejusque pacificatione, paucis examinandum.

Dicis Scrupulo 2. te suspicatum multoties phrases quibus sententiam P. Lupi dignabar *pag.* diss. 44. esse Eximio illi *injuriosissimas. Angebar*, ais, *subinde, an non peccassem judicando temerè.* At quâ ratione tibi scrupulus exemptus Ex. P. quia, inquis, in *pacificatione conscientiæ*, Exim. P. Farvacques S. T. D. & P. Ord. sustinuit, phrases illius Clarissimi (me indicat) *Tanti Viri doctrinæ & probitati esse injuriosissimas.* Verum quàm parum illius P. sine ulla probatione assertum, ad eximendum scrupulum de formato *temerario* judicio valeat, quis non videat? Vidit; ut apparet, & Eximius; addit enim: *Sed & alia me pacificaverunt motiva.* Quæ? Quia, inquit, injurius forem Eximio D. van Viane, aut S. Facultati Matri meæ, si dicerem, illum in tractatu *De Ordine Amoris*, asserere aliqua, quæ non nisi à laxioribus ad omnem *novitatem* quodammodo prurientibus &c. traduntur; vel ab hac doceri puncta varia à S. Sede proscripta &c. Ergo, infert, similiter non temerè judico, si dicam phrases Clarissimi P. Lupo esse *injuriosissimas.* Verùm Ex. P. quàm hæc similiave *motiva pacificandæ conscientiæ* levia sint, nescio quomodo non videas?

Non enim injurius esses D. van Viane, aut S. Facultati, quia talia de illis assereres, sed quia *falsò* & sine ullo *fundamento* talia ipsis affingeres. Ut ergo legitima tua esset consequentia, probandum tibi esset, me aliquid falsò ac temerariè P. Lupo affinxisse. Fateor me dixisse dogma P. Lupi, quo excusat à Simonia Monasteria etiam *opulenta*, attendat bene, exigentia ac stipulantia dotem ab ingredientibus, titulo transactionis super jure ad hæreditatem *novum* esse, nec teneri ab ullo ex veteribus, imò nec recentioribus, *nisi fortè unum aut alterum ex laxioribus exceperis*; quin & audacter addo, nec ullum ante P. Lupum reperiri, qui *titulo transactionis super hæreditate*, attendat quid dicam, praxim stipulandi dotem à Candidatis, à Simonia vindicaverit. Hæc dixisse, & nunc me dicere profiteor; num propterea *injuriosissimus* P. Lupo? Non credam, nisi probetur, me vel dogma aliquod imposuisse dicto P. quod in scriptis suis non publicavit; vel ostendatur, quod toties expostulavi, Doctores aliquos, qui inter *laxiores* numerari non merentur, dogma P. Lupi, in quantum à Simonia liberat Monasteria *opulenta*, tradere, aut vel unum, titulo *transactionis*, nota bene, praxim illam, ante P. Lupum, justificasse. At dicet Eximius: reponis P. Lupum inter *laxones*. Falsum est; dixi quidem dictum P. unum dogma (num plura non inquisivi) tradere, quod *non nisi ab uno forsitan alterovè è laxioribus* tenetur; sed indè inferre, ergo reposui P. Lupum inter *laxones*, quàm absurdum sit, nemo nisi cæcus non videt: & evidenter in Vindiciis *cap.* 1. §. 3. ostendi. Nisi igitur Eximie P. probes aliquid falsò à me P. Lupo affictum, aut me virum illum inter *laxones* reposuisse, & tamen pergas plenis buccis clamare *phrases meas* Viro illi *injuriosissimas*, meque Virum illum inter *laxones* retulisse, attendas, qua ratione coram districto judice *pacificationem conscientiæ* sis reperturus.

Scrupulum alium, ut apparet, moveram Ex. P. quia in Appendice *pag.* 119. dixeram, judicium Sacræ Facultatis adeò levis ipsi videri auctoritatis, ut nec sententiam speculativè probabilem redderet. Hunc scrupulum, ut sibi eximat, dixit: 5. Doctores (quorum judicium in Diss. in sententiæ meæ patrocinium adduxi) non facere integram S. Facultatem. Verum est, quod asserit; at hoc dicendo scrupulus non eximitur: non enim dixi judicium S. Facultatis ab ipso in vilipendium adduci, quia contra judicium 5. DD. censet nequidem esse *speculativè probabile*, exactionem dotis ab Ingredientibus Monasterium esse *Simoniacam*; sed quia hoc asserere non fuit veritus, postquam vidit in Dissertatione, dictam exactionem dici *Simoniacam* in quodam Directorio Coloniensi per Sacram Facultatem approbato simpliciter sine clausula, *seu majoris ejus partis*, quæ censuræ contra Famosum *Candidum* fuit apposita. Porrò, quo spiritu hujus *Candidi* hîc importunè injecta sit mentio, ex modo proponendi judicet Lector.

Quod verò ais, judicium 5. Doctorum in Diss. *p.* 65. adductum, tibi favere, non credo ni sententiam mutaveris, si ita sit, resolutioni Doctorum subscribe, nec dubito, quin pax inter nos super hoc puncto sit futura. O utinam!

APPENDIX.

In qua tria proponuntur. 1. Argumenta quibus nihil hactenus repositum. 2. Medium concordiæ in puncto doctrinæ à me propositum. 3. Generales quædam circumstantiæ circa Theses Eximio P. expendendæ.

Ad primum quod attinet, in prima Dissertationis meæ parte, quæ est de *Peculiaritate*, (de qua sola agit Thesis adversùs quam præsens Responsio dirigitur) propositum fuit ostendere, vitam Cœnobiticam pro præcipuo suo fundamento ac basi requirere, rerum omnium undecumque, ac quacumque ex causa obvenientium in usum communem confusionem, id est, ut omnia ita sint communia, ut *indifferenter omnium necessitatibus* impendantur.

In conclusionis hujus probationem, primò adduxi exemplum primorum Christianorum, de quibus legitur: *Erant ipsis omnia communia.* Ne verò crederetur solùm communia fuisse quoad *Proprietatem*, addit Sacer Textus: *Dividebatur singulis prout cuique opus erat.* Ex quo evidens est, quòd sic *omnia essent communia*, ut per illa *singulorum* necessitatibus *indifferenter* provideretur; quo fiebat, quod subdit Scriptura: *Neque enim quisquam egens erat inter illos.*

Secundo loco, reproduxi Religiosorum Regulas, præsertim Augustini & Benedicti, in quibus tamquam vitæ Religiosæ primarium fundamentum, rerum communio primorum Fidelium jam relata, servanda præcipitur. Et quidem S. Augustinus, ut ostenderet hanc rerum communionem esse fundamentum, cui disciplina Monastica præcipuè innititur, Regulam ab ea exordiendam credidit: "Primum, inquit, ad » quod in unum congregati estis, ut unanimes habi» tetis in domo, & sit in vobis anima una & cor » unum in Deo, & non dicatis aliquid *proprium*, sed » sint vobis *omnia communia*; & distribuatur unicui» que vestrûm à Præposito vestro victus & tegumen-

tum

» tum non æqualiter omnibus, quia non æqualiter » valetis omnes, sed potiùs unicuique sicut opus fue- » rit. Sic enim legitur in Actis Apostolorum: *Quia » erant ipsis omnia communia.* " Ne verò quis Fratrum, in opere sibi injuncto tepesceret; quia opus suum non minùs *aliis*, quàm sibi profuturum videt, dignum hoc *Charitatis* Doctore monitum eructavit: " Nullus sibi aliquid operetur, sed omnia opera ve- » stra fiant in commune... *Majori studio & frequen- » tiori alacritate* quàm si vobis *singulis* faceretis *pro- » pria*: charitas enim de qua scriptum est, quòd non » *quærat quæ sua sunt*, sic intelligitur, quia *commu- » nia propriis, non propria communibus anteponit.* Et » ideo quanto amplius rem communem, quàm pro- » priam vestram curaveritis, tanto vos ampliùs pro- » fecisse noveritis: ut in omnibus, quibus utitur » transitura necessitas, supereminеat quæ permanet » charitas.

3. Conclusionem suprà allegatam probavi auctoritate Concilii Tridentini declarantis, " quòd nemini » Regularium, tam virorum quàm mulierum, liceat » bona immobilia, vel mobilia, cujuscumque quali- » tatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquisita, » tamquam propria, aut *etiam nomine Conventûs*, » possidere, vel tenere; sed statim ea Superiori tra- » dantur, *Conventuique incorporentur.* " Ut verò ostenderet, quòd incorporatio hæc fieri debeat, ut omnia in *usum communem Conventûs* impendantur, mox subjungit: " Mobilium verò usum ita Superio- » res permittant, ut eorum supellex statui pauper- » tatis, quam professi sunt, conveniat; nihilque su- » perflui in ea sit; *nihil etiam quod sit* NECES- » SARIUM, *eis denegetur.*

Adhæc, ne vel minima circa sensum Tridentini obscuritas maneret, Constitutionem Clementis VIII. reproduxi, in qua declaratur necesse esse, ut *omnia undecumque Religiosis obvenientia cum cæteris Conventûs redditibus, pecuniis ac proventibus confundantur, quo* COMMUNIS VICTUS ET VESTITUS OMNIBUS SUPPEDITARI POSSIT.

Huic Pontificiæ Declarationi adjunxi Decreta Synodorum, præsertim Belgicarum, pro executione Tridentini habitarum, quæ decernunt, ut prorsus " omnia in *communem usum convertantur*, ita ut im- » pleatur (verba sunt Synodi Audomarensis) à Reli- » giosis, quod sibi imitandum sumpserunt, & *ad quod » Religione sempiternâ se obligârunt* (NON POTEST » RES ILLA INCULCARI SATIS) illud pri- » mitivæ Ecclesiæ: *Multitudinis credentium erat cor » unum & anima una: nec quispiam eorum, quæ possi- » debat*, &c.

His argumentis sat superque adstructum credidi, vitam communem, quam tamquam basim & fundamentum vita cœnobitica exigit, requirere, ut omnia in communem usum convertantur. Ex quo ulteriùs intuli: nullâ Prælatorum dispensatione ab ea recedi posse; *cùm compertum sit*, ut ait Tridentinum, *ab eis non posse ea, quæ ad substantiam Regularis vitæ pertinent, relaxari.* Quod etiam ex professo Clemens VIII. aliique Pontifices, nec non Concilia declarârunt.

Ex quibus hoc necessarium consequens intuli: non licere ulli Regularium habere *annuos census, seu provisiones annuas, vel peculium non superfluum ad suos particulares honestos usus, nomine Conventûs, ac de suorum* SUPERIORUM LICENTIA, verba sunt S. Congregationis, & DEPENDENTER AB EORUM VOLUNTATE, AC NUTU.

Per hæc argumenta in Dissertatione latiùs deducta, tam evidenter Conclusionem, & ex illa deducta corollaria, probatam credidi, ut licet futuros doctrinæ meæ adversarios non ambigerem, qui tamen argumentis responderet non crederem futurum: nec fefellit opinio: nam licet Professores Ord. Erem. S. Augustini magno impetu, & studio doctrinæ meæ se opposuerint, de omnibus tamen prædictis argumentis summum eorum fuit silentium; cujus indubiè silentii ipsa argumentorum evidentia, unica causa fuit.

Secundum hîc repetendum, est medium concordiæ, quod in Appendice nupera proposui. Primò, quanta potui sinceritate breviter & articulatim *cap.* 1. §. 7. proposui ea, in quibus Profess. Ord. Erem. S. Augustini mecum in materia de peculiaritate consentire videntur. Sequenti verò §. per 19. articulos clarissimè ac distinctissimè quæ in hac materia sentirem exposui. Hæc mihi facillima apparebat ad concordiam via.

Si enim puncta super quibus convenimus pro suis agnoscerent, (quin enim agnoscere debeant, si dictis suis stare velint non dubito) magna ex parte hæc contentio quiesceret; in plurimis enim consentimus. Si verò inter articulos doctrinæ meæ aliquos offendissent, qui displicerent, illis selectis tantùm respondendum erat, & oppositum rationibus stabiliendum; atque ita cum charitate veritatem inquirendo, superfluis ac impertinentibus rejectis, compendiosissima erat ad concordiam via. Quam cùm Ex. Pater Thesista neglexerit, & ad nescio quæ corollaria aliaque ad rem parum, aut nihil pertinentia deflexerit, Lectoris sit judicium, quis amplius concordiam quærere sit dicendus, an ego, qui medium concordiæ accommodatissimum proposui, an qui medio neglecto ad devia, & punctum controversiæ amplius intricantia divertit.

Tertiò denique, expendendæ generales quædam circumstantiæ oppugnationem doctrinæ meæ de *Peculiaritate* comitantes. Prima itaque sit QUIS. Qui Regulam profitentur Augustini, quod mireris! Quid enim magis mirum, quàm Filios Augustini se opponere doctrinæ, quæ *communionis bonorum* inter Religiosos necessitatem propugnat? Licet enim universi Religiosorum Patriarchæ eam præscribant, ac inculcent, præ reliquis tamen Doctor *charitatis* eam tamquam *charitatis* singulare nutrimentum commendat & inculcat; adeo ut verè dicatur, quod sicuti *obedientia* spiritus est Benedicti, ita rerum *communio* sit Spiritus Augustini.

Secunda circumstantia QUID. Doctrinam non à me inventam, sed in PP. Regulis, Conciliorum Decretis, ac Pontificum Constitutionibus dilucidè expressam; à probatissimis Authoribus, ut antè notatum, jam pridem traditam ac propugnatam. Doctrinam, quæ ad conservandam rerum communionem *charitatis* ac *concordiæ* matrem, ducit: destruit *peculiaritatem*, *quæ ubi à Monachis habetur, neque* CONCORDIA, teste Gregorio Magno, *neque* CHARITAS *in congregatione eadem poterit permanere.* Quàm hujusmodi doctrinæ impugnatio periculosa sit, quis non videat?

Tertia circumstantia, *Quibus auxiliis.* Per *represalia.* Quod ut crederem non potuissem induci, nî in Thesibus, eum impugnandi modum dolens ipse conspicere debuissem. Ita enim in Thesibus suis Ex. Pater Conclus. 6. loquitur: " Quid de invasione Jansenii » (doctrinam non Virum intelligo) quid, inquam, » de invasione Jansenii conqueri posset quispiam? » Ubi *Lupi* fœtus *Christiani*, ex ovili sacro non ejecit Pastor ovium Christi: ubi in eâdem celeberri- » mæ hujus Universitatis Facultate Sacra Lupus crea- » tus Doctor, de eadem præ Jansenio perquàm » abundè meritus, Lupus multis titulis illustrior Jan- » senio invaditur tam impetuosè? Quid sunt *Repre- » salia*?

Etiamne ergo, Eximie Pater, veritas *represaliis*, more bellico, propugnanda? Quid mysterio divinæ gratiæ & prædestinationis, de quo Jansenius, cum mea de Peculiaritate & Simonia sententia affine? Quid quæso, Jansenii oppugnationi cum oppugnatione

tione dogmatis P. Lupi commune ? Unde ille tuus bellicosus spiritus ? Certè Ex. Pater, ut cæteros vestros oppugnandi modos, v. g. quòd personam meam amplius, quàm doctrinam aggrediaris; item, quòd principaliori doctrinæ puncto neglecto, ad nescio quæ diverticula divertas, ut, inquam, modos illos prætercam, hic unicus abunde imbecillitatem sententiæ, hujusmodi *auxiliis* fulciendæ, ostendit.

Quarta circumstantia sit CUR. Rationem *cur* tanto molimine Ex. Pater se opinioni meæ de *Peculiaritate* opponat, indicat Corollarium 29. ne scilicet " innocentissimæ Moniales ulteriori carnificinæ subjaceant, & ex erronea ex meo libello contracta conscientiâ trepident *timore ubi non est timor.*

Ex. Pater, quando Moniales aut Religiosos à timore in retinendis Peculiis, contra non meam tantùm, sed & S. Congregationis, Fagnani aliorumque sententiam eximere tentas, & observantiam Paupertatis ad quietandas, ut innuis, conscientias relaxas, attende quæso, illa quæ de relaxantibus votum Paupertatis jam pridem scripsit Reverendus P. Gosvvinus Nikel Præpositus Generalis S. J. in Epistola ad Fratres S. J. *De Amore & Studio perfectæ Paupertatis*: in qua relatis variis prætextibus, quibus nonnulli recessum suum à perfecta paupertate justificare volunt, hæc subjungit: " quæ dum memoro, subit animum, » nec sine mœrore fateor, recordatio nonnullorum, » qui sibi infœliciter, aliis *damnosè acuti*, laxandæ, » ultra jus, fasque omne paupertati, sua quædam » commenta excogitant, vel aliunde conquisita. in » vulgus asserunt, docentes gravia quædam, & factu » admodum periculosa, salvâ atque integrâ paupertatis, & voti obligatione, licere: invehuntque ea » passim ejusmodi rerum ignaris, ne, ut aiunt, *imperitiâ suâ decepti, trepident timore, ubi non est timor, & frustra peccent, si fortè illicitum putent*, quod doctorum hominum arbitratu, quorum munus est, » hasce de conscientia quæstiones dissolvere, tutò, » & sine ulla culpæ suspicione, fieri posse statuitur. » *Quâ sanè pietate, nihil crudelius fingi potest.*

Finio, Ex. Pater, si hoc unum addidero, falsum esse omnibus Religiosis meam de *Peculiaritate* doctrinam displicere, (ut in Thesi tua, & in declamatione tempore disputationis indicasti) nec enim desunt ex variis Ordinibus varii, qui doctrinam meam non judicant statui Religioso injuriosam; sed præsenti Religionis statui opportunissimam. Unum audi, non Religiosum dumtaxat, sed Abbatem eruditione & zelo instaurandæ Monasticæ disciplinæ illustrem. " De hoc » opere vestro (ait in litteris ad me datis) dicere non » vereor, esse videlicet... *opportunissimum* præsenti » Religionis statui, in quo tam multos videmus cupiditate, seu bonorum temporalium amore, & laxis » hominum opinionibus huic cupiditati faventibus abreptos, minùs pro sancta, quàm impios pro scelerata bonorum communione conspirare. Horum » enim vox auditur Proverb. 1. dicentium: *Marsupium unum sit omnium nostrum*; illi autem, si non » ore, saltem opere clamant, quot capita, tot marsupia nobis sint iniquis peculiis plena; quod quanta » in Religionem mala invehat, & experientia docet, » & in prima libri tui parte abunde & nervosè probatur.

MANTISSA.

AN Ex. Patri certum non est, aliter à simplici Religioso, aliter à Religioso Episcopo servandum votum obedientiæ? Quidni ergo & certum ipsi sit, aliter ab illo, quam ab hoc servandum votum paupertatis?

Vidit B. PASMANS
Lib. Censor.

APOLOGIA
ZEGERI BERNARDI VAN ESPEN
J. U. DOCTORIS ET PROFESSORIS,

Qua se vindicat à *Palinodia*, & Bullæ Clementis VIII. *Capitali Corruptione*, quas in Epistola Familiari ipsi impingit Eximius Pater DESIRANT S. T. Doctor.

Occasio & Scopus Apologiæ.

EXimius Pater Clenaerts S. T. Doctor Ordinis Eremitarum S. Augustini, in Thesibus Theologicis 30. Januarii proximè elapsâ defensis, varia Corollaria falsa, absona, ne dicam absurda, tamquam ex doctrina mea de paupertate & communione Religiosa consectaria proposuit: quibus deinde scrupulos quosdam circa doctrinam meam, cum pacificatione conscientiæ subjunxit.

Hisce Thesibus Brevem Responsionem, *quæ quatuor capitibus unâque Appendice constat, opponendam censueram. Et quidem prioribus tribus capitibus, Corollariis quæ ex doctrina mea inferebantur respondi: quarto verò, super scrupulis atque conscientiæ pacificatione breves reflexiones feci. In Appendice autem tria proposui. Primò, compendiosam repetitionem argumentorum, quibus hactenus nihil repositum erat. 2. Medium concordiæ in Appendice Vindiciarum propositum, iteratò reproduxi. 3. Generales quasdam circumstantias circa prædictas Theses expendi.*

Huic Brevi Responsioni *Ex. Pater Desirant Confratri suo suppetias ferens Epistolam Familiarem opposuit: at mirum, quàm pauca post operosam Responsionis discussionem, in defensionem Collegæ sui opponenda repererit.*

Nihil enim illis, quæ scripsi in refutationem Corollariorum, quæ ex sententia mea erant illata, reponendum invenit, nisi hoc unum: me cecinisse palinodiam, *dum ostendere volui, cum doctrina mea consistere, Religiosos ad Pastoratum promotos posse exactam paupertatem & communionem Religiosam servare.*

Reflexiones super scrupulis, ac circumstantiis Thesium, si non probavit, saltem non improbavit.

Ad argumenta in Dissertatione ad doctrinæ confirmationem adducta, & in Brevi Responsione *iteratò breviter reproducta, nihil rursùs responsum, nisi ad unicum ex Constitutione Clementis VIII. petitum: at quàm parum ad rem, ex dicendis patescet.*

Denique occasione scrupuli quem cap. 2. Responsionis *moveram: cur adeo invidiosa ex mea potiùs quàm Fagnani aut S. Congregationis doctrina Corollaria educere placuisset Eximio charitatis praconi, occasione, inquam, hujus scrupuli rationes quasdam adducit, quæ ipsum ac Confratrem suum movere potuerunt, ut me potius quàm Fagnanum oppugnent.*

Tria proinde expendenda censui, quibus (si verborum pomposum & superfluum apparatum seponas) abunde toti Epistolæ satisfactum erit. Primò, num mea in Responsione Brevi *dicta doctrinæ de paupertate & communione Religiosa, quæ in libellis à me editis tradita est, non cohæreant & conveniant?*

Secundò, responsum Eximii P. ad Bullam Clementis VIII. & utrum capitalem *corruptionem illius* Bullæ *commiserim, expendam.*

Tertiò, rationes, quæ movisse dicuntur Eximios Patres, ut se mihi potius, quàm Fagnano opposuerint, discutiam.

§. 1.

Expenditur num in Responsione brevi *doctrinam hactenus traditam retractaverim?*

VIsæ Libello Ex. Patris Desirant nonnihil hærebam attonitus, cùm ex primo tituli intuitu retractationis doctrinæ hactenùs traditæ, me insimulari conspexi. Sciebam enim, nihil minùs mihi in animo fuisse, quam doctrinam propositam *retractare*: non quod judicem Doctore indignum sententias suas retractare, dum se in illis errasse comperit; imo nihil magis Veritatis amatorem decere judico; sed quia nihil hactenus doctrinæ meæ oppositum fuit, quod vel levem circa illius Veritatem vacillationem mihi attulisset; quinimò, ut candidè dicam, tametsi sub initium aliquis de doctrinæ veritate timor fuisset, imbecillitas argumentorum, & modus, quibus Professores Ord. Erem. S. Augustini eam hucusque oppugnarunt, timorem illum excussissent.

Certus igitur eram, nihil ex proposito in *brevi Responsione* fuisse retractatum. Hærebam ergò num forsan quidquam, præter intentionem, contrarium doctrinæ antè traditæ calamo excidisset. Aperio Libellum, & ecce in primis illius pagellis mirus de parta

victoria

victoria triumphus; grandis de victo adversario Confratri datus applausus. "Pugnasse, ait, poteras gloriosiùs, sed non vicisse felicius. Hac namque *brevi* » *Responsione* (acclusâ) factum est, quod expectabas: ut quibus œconomica tua acrimonia asperior » fortasse visa est; jam tandem intelligant, nihil à te » molitum de industriâ, nisi ut ficta impressione pressus Clarissimus, virtuti consequentiarum cedens, » suapte sua confessione caderet, qui rationibus alienis stare noluerat.

Sed in quibus illa victoria, paucis videamus. In Thesibus prænominatis Ex. Pater Clenaerts ex doctrina mea de paupertate & communione Religiosa consequi dixerat hoc corollarium: *Proprietarii sunt Monachi ad Pastoratum promoti*. Falsitatem hujus consequentiæ sat superque ostensam credidi, si dicerem, ut jam sæpius dixeram, *usum necessariorum* seu *facti* commensurandum esse statui & conditioni Religiosorum, in quibus eos Dei Providentia ex Superiorum directione constituit. "Hinc juxta novissima » Præmonstratensium statuta, inquiebam, Ordinis » illius Pastores in Monasterio habitantes, *ex communi cellario in mensa Conventuali ali, & ex communi* » *vestiario vestiri jubentur*; *neque sibi aliquid ex quotidianis vel annuis proventibus retinere* permittitur, » ut ita quotidiè, tamquam veri Religiosi voto paupertatis astricti, necessaria sua à Superiore expectent.

"Extra Monasterium commorantes non quidem ex » communi cellario in mensâ Conventuali ali possunt, neque indies sua necessaria à Superiore recipere; attamen rebus sibi, in eo statu constitutis, » ad usum quotidianum necessariis, tamquam communibus, & verè alienis, atque dependenter à nutu Superioris, uti tenentur. Hoc modo, si rebus » concessis Pastores Religiosi utantur, perfectam vitæ communionem ac rerum plenam abdicationem » servabunt: non secus ac alii quicumque Religiosi » extra Monasterium de facultate Superiorum ad » tempus agentes.

His finalibus verbis in Libello suo *pag.* 2. relatis, mox exclamat Ex. Pater: "O cygneam tandem vocem quæ sic canit! si meruissemus hæc audire ab » initio, nulla nos deinceps manebat contentio." Certè Ex. Pater eadem meruisti audire in Diss. *p.* 1. *cap.* 1. §. 9. sed forsitan intelligere noluistis. Pergit ulterius Ex. Pater: "bene ergo est; hâc parte tenetur. » Retractationem non postulamus apertiorem.

Verùm Ex. Pater adeo clara retractatio unde habetur? An verba forsan mox relata terminis, ut aiunt, expressis eam referunt? An per consequentiam dumtaxat elicitur? Prius, ut credo, asserere non ausus, oppositumque sat ostendis, dum nescio quâ obscurâ, & intricatâ consequentiâ, eam gratulabundus Confratri tuo astruere conaris. Consequentiam igitur tuam videamus.

"Agnoscit, inquis, Clarissimus Dominus, Religiosos Pastores *perfectam vita communionem ac rerum plenam abdicationem servare*." Ita est. "Atqui, » subsumis Eximie; perfecta vitæ communio, ac rerum plena illa abdicatio servari non potest, nisi » observetur Religiosæ paupertatis essentia, uti evidens sit.

Transeat subsumptum. "Nemo homo dubitet igitur quin Pastores Religiosi servent perfectè paupertatis essentiam." Concedamus totum; ulteriora audiamus. "In hac porrò essentia, pergis, nullus Superior, non ipse Pontifex, ut toties Vir Clarissimus observat, est dispensando." Non nego; modò intelligatur, quemadmodum in Appendice *cap.* 1. §. 1. expositum fuit.

Ecce quot ambages, ut tandem tantopere declamata retractatio extrahatur. Interim pergentem sequamur: "Concoquamus hæc, ais, & ruminemus, » & omni ex parte exagitemus." Bene habet. Rectè mones Ex. Pater concoquenda, & ruminanda, & ex omni parte exagitanda esse verba & admissa mea, ut inde vel in speciem retractatio extrahatur. *Concoctionem*, *ruminationem*, *exagitationem* attendamus. "Religiosus Pastor servat paupertatem essentialem... atqui nihil aliud facit, quàm quod rebus *ad usum* » *quotidianum necessariis, tamquam communibus &* » *alienis, atque dependenter à nutu Superioris uti teneatur.*" Antecedens gratis admittamus, Consequens quod infertur audiamus. "Ergo, infers, istius » Religiosi Pastoris essentialis paupertas in ista resignatione consistit, quâ rebus *tamquam communibus* » *utitur, dependenter à nutu Superioris.*

Verùm Ex. Pater quænam ista Logica, quæ à certa specie ad genus distributum argumentari docet? Nonne antecedens de rebus, Religiosis Pastoribus *in eo statu constitutis, ad usum quotidianum necessariis* loquitur, & tuum consequens de *rebus* generaliter? Ut quid Ex. Pater qui me *capitalis corruptionis* Bullæ Clementis VIII. tam fidenter arguis, *capitaliter* sensum meum alteras? Si enim verba illa, *in eo statu constitutis, ad usum quotidianum necessariis*, tò *rebus* adjunxisses, omnibus perquàm manifestum fuisset, in verbis illis, nullam retractationis vel umbram subesse: neque verba illa; vel in speciem approbationem *peculiorum*, etiam *dependenter* à nutu Superioris, indicare.

Quid enim aliud, vel leviter attendenti, prædicta verba insinuare potuissent, nisi Religiosis ad Pastoratum promotis, ex *communibus* Monasterii proventibus de *necessariis* esse providendum? Et insuper Religiosos rebus sibi ad *necessitatem* concessis uti debere tamquam *alienis & communibus dependenter à nutu Superioris?* Quid quæso hic, vel in speciem, assertis meis adversum? Nonne in omnibus meis Libellis, tamquam capitale punctum inculcavi, *communionem* Religiosam requirere, ut *omnia sint communia, dividatur autem singulis prout cuique opus est*; non *æqualiter* omnibus, ut ait M. P. Augustinus, quia non æqualiter valent omnes; sed *potius unicuique sicut cuique opus fuerit*; ac per consequens, alia ægris, alia sanis, alia viatoribus, alia in Monasterio quiescentibus, alia Pastoribus ruri, alia ipsis intra Monasterium commorantibus: omnibus nimirum *prout cuique opus fuerit*; considerato statu & conditione in quibus Divina Providentia eos constituit: ut latiùs in dissertatione *p.* 1. *cap.* 1. §. 8. & 9. ac rursus in Vindiciarum Appendice *cap.* 1. §. 5. & 6. deduxi.

Quod verò dixi, Religiosos Pastores concessis ad *usum quotidianum necessariis* uti debere tamquam *alienis & communibus dependenter* à nutu Superioris, quid aliud insinuat, quàm paupertatem Religiosam exigere, ut Religiosi illi, etiam ad *necessitatem* sibi concessa non possideant *tamquam propria*, aut ut *propriis* utantur; sed illis tamquam *alienis*, & ad *nutum Superioris* utantur; quemadmodum Religiosi in Claustro commorantes, vestibus, libris, supellectile, aliisque necessariis uti tenentur; quod quàm bene præcedentibus assertis meis conveniat, ex *p.* 1. *cap.* 1. §. 10. & Vindiciarum Appendice *cap.* 1. § 4. Ex. Pater intelligere potuit. Quâ igitur specie ex citatis meis verbis, retractationem doctrinæ arguere ausus sit, non intelligo: minùs capio, quomodo non erubuerit ita fidenter asserere, in verbis illis à me probatum *usum peculiorum à nutu Superioris dependentium*; quandoquidem apertissimè verba illa, præsertim si cum subsequentibus conferantur, exprimant, ad usum quotidianum *necessaria* Religiosis Pastoribus ex *communibus* Monasterii bonis esse subministranda; adeoque Monasterii bona & proventus esse *communia* supponant. Cui communioni *peculia & deposita* ad usus particulares Religiosorum reservata, diametraliter opponuntur: nam ut jam pridem rectè notavit Pius ac Eruditus Petrus à S. Audomaro Monasterii S. Winoci Prior,

Prior, " quod *alicui certo* præfixum servatur, *commu-* " *ne* dici non potest: imo tantum abest, ait dictus " auctor, ut per hujusmodi reservationes *particulares* " apud se vel *apud alium*, res Religioso obvenientes " bonis Monasterii *incorporentur*, ut è contra *dividan-* " *tur* & *separentur* à bonis Monasterii, & appropien- " tur, quæ sic conceduntur, *particularibus Religiosis.*

Quando ergo Religiosi ad Pastoratum promoti *necessaria ad usum quotidianum* accipiunt, iisque tamquam *alienis & dependenter à nutu* Superioris utuntur, non magis dicendi sunt habere *peculia*, quàm Religiosi, qui ex bonis communibus in Monasteriis reformatis, in quibus *peculia & deposita* sunt in execratione, necessaria sua accipiunt.

Hinc nec similium Monasteriorum Præpositi verentur Fratribus itinerantibus pecuniam, aliasve res pro necessario viatico concedere, atque Religiosis ad Pastoratum emissis omnia necessaria, pro statu & conditione, annuere.

Si proinde nunc interroget Ex. Pater prout facit *pag. 4. An essentialis paupertas Religiosi Pastoris alia sit ab essentiali paupertate Religiosi non Pastoris?*

Respondeo aliam non esse: sed dico essentialem paupertatem Religiosam permittere, ut *aliter* Religioso Pastori, *aliter* Religioso non Pastori, *aliter* Religioso in Monasterio quiescenti, *aliter* Religioso itineranti necessaria dentur; quod & mecum fateri Eximius, velit nolit, cogitur: nî fortè dicere audeat, essentiali paupertati non repugnare, ut singulis Religiosis in Monasterio commorantibus, sua sit cella cerevisiaria, sua sit arca, sua sit culina, suus sit famulus &c. uti Religiosis Pastoribus: vel ut Religiosi singuli summam pecuniæ in crumena sua habeant, quâ sibi necessaria comparent: ut itinerantibus concedi necessitas exigit.

Ex his nullus non intelliget, quantus debuerit esse affectus Confratri de parta victoria congratulandi, qui in præcitatis verbis retractationem adeo claram, ut clariorem non postularet, invenit; imo à Religiosa modestia, Magistrali gravitate, atque charitate Augustiniana extorsit hunc libelli titulum, platearum angulis, atque Ecclesiarum, & Collegiorum valvis publicè affigendum: PALINODIA *Clarissimi Domini* ZEGERI BERNARDI VAN ESPEN *Juris utriusque Doct. & Professoris.*

§. 2.

Veram omnium communionem, universa deposita ad usus particulares *excludentem, Bulla Clementis* VIII. *evidentissimè requirit. Et quæ sit illa communio breviter exponitur.*

BOna omnia, ex Constitutione Clementis VIII. esse confundenda, agnoscit Ex. Pater *pag.* 18. verùm adjungit, *physicè, an moraliter, hoc controverti*, multaque deinde de morali & physica confusione congerit, & confusè proponit, ac ita confundit, ut multis vix appareat, de qua communione aut confusione quæstio vertatur.

Ne proinde super verbis contendatur, rursus in quo Religiosa communio consistat (quamvis in Dissertatione & Vindiciarum Appendice sæpius dictum) breviter & claris terminis proponendum censeo.

Dico ergo: Religiosam communionem in hoc consistere, ut prorsus omnia in communem usum convertantur, *ita ut impleatur*, sicut loquuntur Patres Concilii Audomarensis, *à Religiosis, quod sibi imitandum sumpserunt, & ad quod* RELIGIONE SEMPITERNA SE OBLIGARUNT (NON POTEST RES ILLA INCULCARI SATIS) *illud primitivæ Ecclesiæ: Multitudinis credentium erat cor unum & anima una: nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis* OMNIA COMMUNIA: *Dividebatur autem singulis* PROUT CUIQUE OPUS ERAT.

Omnia ergo undecumque, & quacumque ex causa Religiosis obvenientia debent confundi, id est in *communem usum* converti; ut nimirum universa *indifferenter* in communes Fratrum & Conventûs *necessitates* impendantur; id est, *dividatur singulis prout cuique opus est.*

Et ne hîc hæreat Eximius, num *physicè*, num *moraliter* confundenda censeam, expendat utrum in reformatis, aliisque Monasteriis ubi *peculia* ac *deposita* universa exulant, omnia *physicè* an *moraliter* confundantur; item consideret, utrum in suo, aliisve Conventibus eleëmosynæ religiosè ostiatim emendicatæ, item proventus & Canones annui ex villis aut censibus Monasterii provenientes, physicè an moraliter confundantur, & in *usum communem* ipsius Conventûs convertantur. Hæc *concoquat, ruminet & exagitet*, & videbit quam confusionem seu communionem intelligam; nimirum talem, ut omnia undecumque Religiosis obvenientia confundantur, & in *usum communem* convertantur, ut in reformatis aliisque Monasteriis, quæ peculia seu deposita non agnoscunt, universa confundi praxis quotidiana ostendit: vel ut in omnibus Conventibus confundi & in *usum communem* converti eleëmosynas religiosè emendicatas, aut Monasterio oblatas, proventus ex villis vel decimis Monasteriorum provenientes, ad oculum videmus.

Rem ulterius, ne vel cæcum latere queat, exemplo declaro.

Ponamus quod inter Monasterii alicujus Religiosos, aliquibus ex professione seu lectione, vel functione Academica jura aliqua obveniant, aliis ex alio justo labore nonnulla accedant, aliis rursus ex parentum sive familiarium liberalitate, vel simili alio titulo nonnulla acquirantur: hæc erit Religiosa *communio*, peculiis seu depositis ad *particulares alicujus* Religiosi necessitates seu usus reservatis, diametraliter repugnans: si hæc omnia similia in usum *communem* Fratrum & Conventus, sicuti reliqui Monasterii proventus, v. g. decimæ, villarum reditus &c. confundantur & convertantur, quo communis inde victus & vestitus omnibus suppeditari possit: ac per consequens, omnia sive ex lectionibus, sive ex liberalitate parentum, sive alia ex causa Religiosis obvenientia, *indifferenter* cum aliis Monasterii obventionibus in *usum communem* & Fratrum *necessitates* expendantur; nullâ habitâ consideratione, quibus vel qua ex causa obvenerint, sed quis amplius indigeat: atque ita impleatur quod scriptum est: *Erant illis* OMNIA COMMUNIA; *dividebatur autem singulis prout* CUIQUE OPUS ERAT.

Hæc est, inquam, *communio* in Actibus Apostolorum tantoperè commendata, & Patrum Regulis adeò inculcata. Hæc est *communio* constituens vitam communem, à qua ut non recedatur, omnis cura & diligentia, ut ait Tridentinum, à Superioribus adhibeatur, tam in Capitulis generalibus, quàm in eorum visitationibus: *Cùm compertum sit*, subdit idem Concilium, *ab eis non posse ea, quæ ad substantiam Regularis vitæ pertinent, relaxari: si enim illa, quæ bases sunt & fundamenta totius Regularis disciplinæ*, EXACTE *non fuerint conservata*, TOTUM *corruat ædificium necesse est.*

Hanc communionem, seu *physicam* seu *moralem* dicamus, parum interest, modò rem ipsam intelligamus. Verùm *communio* seu *confusio*, quâ proventus ex decimis aut villis Monasterii, eleëmosynæ ostiatim emendicatæ, vel Conventui oblatæ, aliaque similia confunduntur, & in *usum communem* ipsius Conventûs ac Fratrum convertuntur; reservatis seu depositis *interim* ad *particulares usus & necessitates*, quæ ex lectionibus, prædicationibus, aliove justo labore, vel ex liberalitate parentum aut familiarium similive titulo

tulo Religiosis obveniunt, non communio, sed evidens & absoluta *divisio* est; ipsam basim & fundamentum Regularis disciplinæ, ipsam nimirum *vitam communem*, non tantùm concutiens, sed planè evertens.

Sed reponet forsan Eximius, dependet à *nutu* Superioris Peculia seu deposita illa cum reliquis Monasterii proventibus confundere, & ad *communem* Fratrum usum Conventui incorporare. ℞. Sit ita: sed quid inde inferet? Ergo *potest esse* absoluta totalis omnium communio & confusio, *si* Superior *voluerit*. Concessero totum: sed quamdiu Superior id non præstiterit, non *communio* sed *divisio* erit.

Si vero Eximius inferat; Ergo *de facto est* absoluta omnium communio, id est, OMNIA SUNT *communia & confusa in usum communem*, evidentissimè ac luce meridiana clariùs in prima Philosophiæ impinget principia; argumentando à potentia ad actum affirmativè, hoc nimirum modo: *Potest* Superior Peculia seu deposita ad *usus particulares* aliquorum Religiosorum in communionem redigere & cum reliquis Monasterii proventibus in communem Conventûs usum confundere; Ergo *de facto* ita *sunt* redacta & confusa; sive de facto *est* absoluta & plena rerum omnium communio.

Hæc quidem in Appendice latè dicta fuerant, sed ab Eximiis PP. magno silentio premuntur.

Ut verbo absolvam, quamdiu pecuniæ, reditus vitalitii, similiave in usus *particulares quorumdam* Religiosorum manent deposita vel reservata, nunquam erit *plena & absoluta communio*, nec *physica* nec *moralis*, sed ad summum nominalis seu *verbalis*.

Propositam rerum communionem in Bulla Clementis VIII. Religiosis præscribi adeò evidens est, ut sensu communi destitutus videretur, qui lectis Constitutionis illius verbis, inficiari præsumeret. Verba sine glossis, toties à me reproducta, subjicio.

" Quo Tridentini Concilii Decreta de *paupertatis* » voto custodiendo fideliùs observentur, præcipitur, » ut nullus ex Fratribus, etiamsi Superior sit, bona » immobilia vel mobilia, aut pecuniam, proventus, » census, eleemosynas, sive ex concionibus, sive ex » lectionibus, aut pro missis tam in propria Ecclesia » quàm ubicumque celebrandis, aliove ipsorum justo » labore & causa, & quocumque nomine acquisita; » etiamsi subsidia consanguineorum, aut piorum largitiones, legata aut donationes fuerint, tamquam » propria, aut etiam nomine Conventus possidere » possit, *sed ea omnia statim Superiori tradantur, & » Conventui incorporentur, atque cum cæteris illius bo» nis, reditibus, pecuniis ac proventibus confundantur*, » QUO COMMUNIS INDE VICTUS ET VES» TITUS OMNIBUS SUPPEDITARI POSSIT.

Expendat nunc æquus lector, utrum clariùs perfecta & plena rerum omnium confusio & incorporatio in *communem* Fratrum *usum* proponi potuisset.

Hæc sunt Constitutionis illius verba, quibus, conformiter ad Patrum Regulas, atque Conciliorum Decreta, pecunias aliave mobilia in *usus particulares* deponi non posse probavi.

Verba autem præcedentibus subjecta, numquam in reprobationem peculiorum rerum *mobilium* adducere cogitavi; sciebam quippe in illis de solis *stabilibus* tractari. Ita enim sonant: " Neque Superioribus, » quicumque illi sint, ullo pacto liceat eisdem Fratri» bus aut eorum alicui, bona stabilia, etiam ad usum» fructum, vel usum, administrationem aut commen» dam, etiam depositi aut custodiæ nomine conce» dere.

Quòd proinde *n.* 29. ait: *Quæstio igitur unica est super: an quicquid de concessione bonorum* STABILIUM *dicitur, hoc ad mobilia extendi debeat?* Quàm ineptum! sed ineptius, ne dicam absurdius, est, quod subdit *n.* 30. *Affirmat autem* CLARISSIMUS DOMINUS, *id probans, ex eo quod Pontifex subdat, servanda hæc esse & quoad pœnas & quoad culpam, tam circa mobilia, quàm immobilia.* Quales Eximie Pater fictiones! ut aliquid dixisse videaris, ubinam hanc, amabo te, ratiocinationem in scriptis meis offendisti? Profectò somniasse me oportuisset, si *quidquid* de concessione bonorum *stabilium* dixit Pontifex, hoc ad mobilia extendendum credidissem. Pontifex enim vetat *stabilia* Religiosis etiam ad *usum* concedi; num illud ad mobilia extendi credere potui, qui centies dixi, mobilium *usum* omnibus, prout *cuique* opus est, esse annuendum?

Verba ergo illa non in reprobationem *peculiorum* mobilium (quæ præcedentibus verbis sat erant improbata) sed *redituum vitalitiorum* allegata fuere; hos enim, utpote rebus *stabilibus* annumerandos, ex his Clementis verbis, nulli Religioso ad *usum*, sed solis officialibus, qui eos in communem Monasterii utilitatem recipiant, concedendos probatum volui.

Fateor ergo, quod *quidquid* de *stabilibus* ibidem decernit Pontifex, ad *mobilia* trahendum non sit; sed hoc quoque dico, non sine manifestissimo errore dici, licitum respectu *mobilium*, *quidquid* illicitum esse dicitur respectu *stabilium*, licet in anterioribus *expressè* de *mobilibus* negatum non fuerit. Quidni enim hoc argumento evinceretur, verum *usumfructum mobilium* Religiosis concedi posse? Prohibet enim Pontifex *stabilia* ad *usumfructum* concedi; nec in tota Constitutione de *mobilibus* expresè id vetitum invenitur. Ex quo intelligitur, quàm ineptum sit argumentum, quo Ex. Pater vult ostendere *deposita* mobilium per Clementem probata; quia in verbis jam relatis bona *stabilia* ad *depositum* dare prohibuit, nec de mobilium *depositis* hactenus loquutus erat; nimirum terminis *expressis*: quod nec mirum, quia mobilium concessionem ad depositum, usumfructum &c. sat superque vetitam supponebat, dum omnia undecumque Religiosis obvenientia voluit cum cæteris Monasterii bonis, reditibus, pecuniis ac proventibus confundi, *quo* COMMUNIS *inde victus & vestitus* OMNIBUS *suppeditari possit*.

Ecce, in quem ducatur labyrinthum, dum adeo perspicuæ veritati (qualis est improbatio *peculiorum* seu *depositorum* rerum *mobilium* per dictam Constitutionem Clementis VIII.) tenebras offundere conatur Ex. Pater. Quod manifestius evadet, si attendatur, quid post biennii penè curriculum, à quo Dissertatio in lucem emissa fuit, quamque toto illo tempore discutere & impugnare Eximii Patris Collegæ non destitêre, tandem ex illa adducatur, quo me *Capitalis corruptionis* illius Constitutionis reum agat. De quo sit sequens paragraphus.

§. 3.

Ostenditur quod Capitalis corruptio *Bullæ Clementis VIII. à me facta non sit.*

UT omnibus perquam manifestum sit, quàm calumniosè de *Capitali corruptione* Bullæ Clementis VIII. propter omissum unum miserum *verò* (de hac *corruptione* enim agens Ex. Pater *num.* 34. ait: *Vim posui, ut debui, in particula* VERO: *quâ notavi significari antithesim*) traducar, hæc præmittenda duxi.

Postquam in Dissertatione De *Vitio Peculiaritatis* ostendissem, ex communibus Monasterii proventibus *necessaria* singulis Religiosis esse subministranda, *cap.* 1. §. 10. probare intendebam, quod circa *usum necessariorum*, Religiosis sedulò cavendum esset, ne *necessaria* tamquam *propria* possideant, vel tamquam *propriis* utantur.

In hujus probationem adduxi prædictæ Bullæ verba sequentia: *Ne eorum, quæ ad necessitatem concessa*

erunt, *ullus quidquam possideat ut* PROPRIUM, *neque ut* PROPRIO *utatur*.

Fateor post particulam *nè* omissam particulam *verò*. Hanc enim minimè necessariam credidi, & credo; sensumque verborum, illâ particulâ omissâ, per se constare. Sensus quippè obvius dictorum verborum hic est: ne eorum, quæ ad necessitatem concessa erunt, v. g. vestes, libri, supellex, &c. Religiosus quidquam possideat ut *proprium*, vel ut *proprio* utatur; conformiter ad famosum & vulgatum illud Patrum apophtegma: *Monachus non dicat*, *codex* MEUS, *tabula* MEA, *tunica* MEA.

Sed nè quis forsan suspicetur prætermissam particulam *verò*, diversum illorum verborum sensum reddere, si dicta verba integro contextui, à quo separata fuerunt, conjungantur, contextum integrum Lectori propono.

" Quò Tridentini Concilii Decreta de *paupertatis* » voto custodiendo fideliùs observentur, præcipitur: » ut nullus ex fratribus, etiamsi Superior sit, bona » immobilia vel *mobilia*, aut pecuniam, proventus, » census, Eleëmosynas, sive ex concionibus, sive ex » lectionibus aut pro missis, tam in propria Ecclesia » quàm ubicumque celebrandis, aliove ipsorum justo » labore & causâ, & quocumque nomine acquisita, » etiamsi subsidia consanguineorum, aut piorum lar- » gitiones, legata aut donationes fuerint, tamquam » propria, aut etiam nomine Conventus posside- » re possit, sed ea omnia statim Superiori tradan- » tur, & conventui incorporentur, *atque cum cæteris* » *illius bonis*, *redditibus*, *pecuniis ac proventibus con-* » *fundantur*, QUO COMMUNIS INDE VICTUS » ET VESTITUS OMNIBUS SUPPEDITARI » POSSIT. Neque Superioribus, quicumque illi » sint, ullo pacto liceat eisdem fratribus aut eorum » alicui, bona *stabilia*, etiam ad usumfructum, vel » *usum*, administrationem aut commendam, etiam » depositi aut custodiæ nomine concedere. Eorum » VERO, quæ ad *necessitatem* concessa erunt, nullus » quicquam possideat *ut proprium*, neque ut *proprio* » *utatur*.

Tria in hoc verborum contextu membra Pontifex constituit. Primo quidem præcipitur ut bona omnia sive immobilia sive mobilia, aut pecunia aut eleëmosynæ, sive ex concionibus, sive lectionibus, aliove justo labore & causa, & quocumque nomine, acquisita, etiamsi subsidia consanguineorum, aut piorum largitiones fuerint, statim Superiori tradantur, & Conventui incorporentur, atque cum cæteris illius bonis, redditibus, pecuniis ac proventibus confundantur, quo communis inde victus & vestitus, id est necessaria, omnibus suppeditari possit.

Secundo membro præcipitur, ne Superiores quicumque illi sint, ullo pacto dent Fratribus bona *stabilia* etiam ad usumfructum, vel *usum*, administrationem aut commendam, etiam depositi aut custodiæ nomine.

Negat proinde Pontifex *stabilia* etiam ad *usum* Fratribus concedi posse; mobilia autem omnia in unum confundi præcipit, sed ex illis in unum confusis, omnibus ad victum & vestitum necessaria, adeoque *usum facti* suppeditari concedit; sed ne hæc quoque ad usum concessa tamquam propria possideant, subjungit;

Tertio membro: Eorum VERÒ, quæ ad necessitatem concessa erunt, nullus quidquam possideat ut *proprium*, neque ut *proprio* utatur.

Ex quo liquet particulam *verò* juxta obvium sensum hîc accipi pro particula *porrò*, ac si diceretur: *eorum* PORRO *quæ ad necessitatem* &c. ac per consequens, verba illa, sine particula VERO, hunc per se constantem sensum habere: ne Religiosus ullus, eorum, quæ *ad necessitatem* seu *usum facti* concessa erunt quidquam possideat ut *proprium*, vel ut *proprio* utatur.

Ex quo consequitur, necesse non esse ut particula *verò* hîc assumatur pro *adversativa antithesim* significante, prout contendit Ex. Pater. Ut tamen *gratis* demus, particulam *verò* in præcitatis verbis, *antithesim* aliquam bona *mobilia* inter & *stabilia* importare; ut nimirum illa ad *necessitatem* concedi possint, non tamen tamquam *propria* possideri; hæc autem nequidem ad *necessitatem* dari queant; illam tamen antithesim, quam prætendit Ex. Pater, facere non potest.

Vult enim Eximius, particulam *verò* antithesim significare inter præcedentia & subsequentia. " Præ- » cedentia, ait *num.* 33. prohibent ne Superiores Sub- » ditis concedant bona stabilia. Subsequentia dicunt: » *eorum verò quæ ad necessitatem concessa erunt*, *nul-* » *lus quidquam possideat ut proprium*; Ergo ut *commu-* » *ne*. Non obtineat *stabilia* ad *depositum*, ad quod » concedi non possunt; sed obtineat, quæ à *stabilibus* » distinguuntur, *mobilia*." Hæc ipse. Hinc intelligitur, quòd Eximius contendat, per particulam *verò*, eam *antithesim* inter præcedentia & subsequentia significari, ut quæ de *stabilibus* negata sunt, de *mobilibus* affirmentur; & inde infert, *deposita mobilium*, per verba, *eorum* VERÒ *quæ ad necessitatem &c.* probata esse.

Hanc Ex. Patris antithesim per particulam *verò* ibidem significari, neutrum membrum patitur.

Primum quidem illam clarè excludit; quandoquidem in illo Pontifex præcipiat, omnia bona etiam *mobilia* undecumque & quacumque ex causa Religiosis obvenientia, cum cæteris Monasterii proventibus & redditibus confundi, quo COMMUNIS *inde victus & vestitus* OMNIBUS *suppeditari possit*; ac per consequens vult Pontifex (quod §. præcedenti tantopere inculcavi) ut *omnia* Religiosis, sive ex lectione, sive functione Academica, sive liberalitate parentum aliove titulo obvenientia, ita cum reliquis Monasterii proventibus, v. g. decimis, censuum Canonibus, villarum mercedibus similibusve incorporentur Conventui, & confundantur, ut ex omnibus *indifferenter* & sine distinctione *cui*, vel qua ex causa obvenerint, panis, cerevisia, vestis, supellex, aliaque Fratrum & communi Conventûs *usui* necessaria comparentur.

Ex quo ulterius dubitari nequit, quin hoc membro universa mobilium *peculia* seu *deposita* Pontifex excluserit; quandoquidem nulli non possit esse manifestum, *peculia* seu *deposita* non confundi cum reliquis Monasterii proventibus, quo *communis* inde victus & vestitus *omnibus* suppeditari possit; cùm ea sit natura istorum *peculiorum* seu *depositorum*, ut ad *peculiares alicujus* Religiosi *usus* apud depositarium ab aliis Monasterii proventibus separata serventur.

Igitur antithesis, quam per particulam *verò* indicatam vult Eximius, primo membro repugnat, in quantum per illam infertur, *deposita mobilium* per Pontificem esse probata.

Non minus evidenter antithesim illam destruit secundum membrum; vetat enim illud, bona *stabilia* Fratribus concedi ad *usumfructum*; atque ita, supposità prædictâ antithesi qua prætenditur, negata de *stabilibus* concedi respectu *mobilium*, sequeretur, Religiosis *mobilia* non solùm posse concedi ad usum aut depositum, sed etiam ad *usumfructum*; nec enim in verbis quidquam occurrit, quod antithesim ad unum magis, quam ad alterum extendat.

Attendat nunc Exim. Pater, an non potiori jure ipse quam ego de *capitali corruptione* Bullæ, falsum hunc sensum affingendo, accusari posset; idque eo periculosiùs, quod mea corruptio, si quæ fuisset, non alicujus relaxationis occasio esset; sed ut summum ad perfectionem, ad quam non obligarentur, Religiosos incitare posset; econtra corruptio seu falsus sensus Eximii Patris, ad relaxationem vitæ *communis* & voti *paupertatis* tendens, bases & fundamenta regularis disciplinæ concutit, quæ si exactè non ser-

ven-

ventur, totum ædificium corruat necesse est.

Expendat nunc quoque æquus Lector, quâ justitiæ specie me non tantùm in epistola aliqua familiari, *capitalis corruptionis* Bullæ Pontificiæ arguat; sed in ipsius libelli frontispicio, publicè platearum compitis, & Ecclesiarum atque Gymnasiorum portis applicando.

§. 4.

Expenduntur rationes, quæ movisse dicuntur Exim. Patrem Clenaerts, *ut ex mea potius, quam Fagnani doctrina, adeò invidiosa Corollaria eduxerit.*

IN *Responsione brevi* quam Thesibus Eximii Patris Clenaerts opposui, *pag. 98.* hunc moveram scrupulum: *cur adeo invidiosa ex mea potius quàm Fagnani, aut Sacræ Congregationis doctrina, Corollaria educere placuit* &c. Scrupulum hunc eximere, & cur non in Prosperum Fagnanum, ut in me, Corollaria strinxerit, edicere, pro suo in Confratrem affectu, in hac epistola familiari suscipit Exim. Pater Desirant.

Rationes ab ipso adductas &, ut credo, Eximio Confratri suo probatas audiamus.

" Prosper in corpore voluminis scribens, contra re» ceptum per universalem Ecclesiam nihil inconditè » attentavit usum. Propriorum placitorum si fuerit » assertor, at non fuit promulgator. Religiosos indis» pensabilis proprietatis non afflixit scommate, nul» lius perfidiæ reos egit, non publico exposuit con» temptui odioque, non molitus denique illud est, ex » quo vilescere apud utrumque jam sexum potest Re» ligiosus ordo. " Hæc ille *n.* 13.

Et *n.* 17. insinuat Prosperum de paupertatis non *essentia* loqui, sed de *accidentalibus* ejus.

Tria igitur sunt juxta Eximium epistolæ familiaris Authorem, cur Exim. Pater Clenaerts in me potiùs, quam Fagnanum Corollaria illa invidiosa strinxerit.

Primò, quod Fagnanus in corpore voluminis scribens, contra receptum per universalem Ecclesiam nihil inconditè attentaverit usum.

Secundò, quod Fagnanus Religiosos indispensabilis proprietatis non afflixerit scommate, nullius perfidiæ reos egerit, non publico exposuerit contemptui odioque, &c.

Tertiò, quod Fagnanus de paupertatis non essentia loquatur, sed de accidentalibus ejus.

Verùm ut omnibus constet, quàm parum ad pacificationem conscientiæ & scrupuli exemptionem hæc faciant, unicam Fagnani conclusionem in Vindiciis *p.* 69. expressam, hîc rursus subjicio. "Concludendum » est igitur, ait Fagnanus, nemini prorsus Regularium » tam virorum quam mulierum cujuscumque quali» tatis & conditionis existat, nisi sit Officialis, fas esse » etiam nomine Conventûs habere annuos reditus » seu provisiones annuas, bonorum stabilium admini» strationem, aut peculium, etiamsi illud non *sit su» perfluum*, sed ad *necessarios, honestos, & pios usus » à Superiore ex quacumque causa concessum*, & » DEPENDENTER *ab ejus voluntate, & nutu*: nec » quemquam excusari à LETHALI CULPA, & » pœna Proprietariis inflictâ, ex quavis CONSUE» TUDINE Monasterii vel Religionis, aut ex varie» tate seu probabilitate opinionum, aut alio quovis » prætextu vel causâ. Et Religiosis tam Prælatis quàm » Subditis cavendum esse ab hujusmodi palliamentis, » *quia Deus non irridetur*. Ad Galatas *cap.* 6.

Quis vel ex hac sola Fagnani conclusione rationum illarum imbecillitatem non perspectam habeat? Si enim ego improbando Religiosorum *deposita & peculia*, aliquid contra receptum per universalem Ecclesiam attentavi usum, nonnè Fagnanus attentavit, dum in libro Summo Pontifici dedicato, atque per totum terrarum orbem divulgato, qui non solum in Theologorum, sed Juris-consultorum manibus passim versatur, tam fidenter asserit: nemini prorsus Regularium tam virorum quam mulierum, cujuscumque qualitatis & conditionis existat, nisi sit Officialis, fas esse habere, etiam nomine Conventûs, peculium, etiamsi illud *non sit superfluum*, sed ad *necessarios, honestos, & pios* usus à Superiore ex quacumque causa concessum, & *dependenter* ab ejus voluntate & nutu?

Concludit insuper Fagnanus, neminem Regularium peculium non superfluum *dependenter* à *nutu Superioris* possidentem, excusari à LETHALI *culpa, & pœnâ proprietariis inflicta.* Si igitur Fagnanus hoc dicendo, Religiosos indispensabilis proprietatis non afflixit *scommate*, nullius *perfidiæ* reos egit, quantò minus ego, qui peculia & deposita quidem improbavi; sed numquam dixi *generatim* ac *indistinctè*, neminem Regularium virorum aut mulierum, *peculium dependenter à nutu Superioris* habentem, excusari à culpa *lethali*; quinimo, ut in Vindiciis latius deduxi, studio factum fuit, quod jam allegatam Fagnani Conclusionem in Dissertatione omiserim.

Quod addit Eximius, Fagnanum *Religiosos non publico exposuisse contemptui odioque*, credo; sed minus ego, qui more Doctorum, sententiam meam de voto paupertatis & Religiosa communione, fine ulla censura, & mitiori, quàm Fagnanus, expressione proposui & propugnavi. At utinam Eximius, suique Confratres, tantâ animositate & zelo pro peculiis decertando, Ordinem suum de peculiaritate non redderent suspectum, & publico *contemptui* non exponerent!

Adhæc addit Fagnanus, neminem Regularium peculium habentem, excusari à culpa *lethali* & pœna proprietariis inflicta, ex QUAVIS CONSUETUDINE *Monasterii vel Religionis, aut ex varietate, seu probabilitate opinionum*; ex quo patet, nullatenus congruere verbis Fagnani dictam Eximii Patris glossam: *De paupertatis non essentia loquitur, sed de accidentalibus ejus*; nî forsan credidisse dicat Fagnanum *accidentalia* nullâ *consuetudine*, nec eatenus mutari posse, ut transgressio eorum *lethalis* non sit. Quid autem Fagnano injuriosius?

Eandem glossam applicat Bullæ Clem. VIII. At æque appositè. Si enim non de *essentia* paupertatis, sed de *accidentalibus* ejus egisset Pontifex, dixissetnè, " quod nulla quorumcumque Superiorum *dispensatio*, » nulla *licentia*, quantum ad bona mobilia, vel im» mobilia fratres excusare possit, quominus culpæ » & pœnæ à Concilio Tridentino impositæ, & ipso » facto incurrendæ, obnoxii sint? " An fortè Clementem VIII. ejusque successores ignorasse dicamus, quod Superiores interdum, charitate id exigente, super accidentalibus cum aliquo fratrum dispensare queant? ut mellifluè in libro De Præcepto & Dispensatione S. Bernardus ostendit.

Verùm, ut apparet, vidit quoque Eximius P. nec hanc nec alias, quas attulit glossas, difficultati ex Clementis VIII. Constitutione sibi objectæ, plenè satisfacere; quare aliud effugium, quo auctoritatem illius Bullæ à se amoliatur, quærit: nimirum, " in » Bulla illa de *humana* dumtaxat lege sermonem fieri » quæ proinde nec *generalis* esse debuerat nec *perpe» tua*, prævalente sæpius *exceptione* temporis, & par» ticularium Constitutionum approbatarum, permissa» rumvè vigore.

Hæc *num.* 16. deinde *num.* 17. dicit: Clementis VIII. Bullam, " usque ad Prosperi Fagnani tempora » non fuisse receptam.... Clementis Bullam ab Ur» bano VIII. renovatam esse anno 1624. Ab isthoc » tempore usque ad annum nostrum millesimum sex» centesimum octuagesimum sextum fluxisse annos » sexaginta duos. Datis igitur gratis, ait, omnibus, » quæ Clarissimus Dominus prætendit, & de Prospero » & de Clemente VIII. & de Urbano VIII. certum » equidem esse, subjungit, *nos à possessione nostra ho» die non exturbandos.*

Eximie

Eximie Pater, ut omittam, quod falsò dicas in Bulla Clementis *de humana dumtaxat lege sermonem fieri*, de quo superius actum est, nescio num hæc tua dicta placeant Eximio Confratri tuo, qui in titulo Thesis def. 7. Sept. an. 1685. *Schola Augustiniana principia directiva Romano-Catholica* proponens, sextum hoc esse voluit: Christi Vicarii *Bullas* INDISCRIMINATIM *singulas venerari* AD APICEM? Ni forte hanc Bullam, utpotè sibi minùs convenientem, è Bullis *indiscriminatim* recipiendis excipiat.

APOSTROPHE AD EXIMIOS PATRES
Ord. Erem. S. Augustini.

EXIMII Patres, hoc unum penè in mea de Religiosa paupertate & communione doctrina, culpari deprehendo, quod videar Religiosos ad majorem paupertatis perfectionem astringere, quàm ipsorum exigat Religiosa professiò; de quo in hac præsertim familiari epistola magna vestra est expostulatio; & quidem *n.* 14. in hæc verba erumpitis; " Si stabat animo prodesse Ecclesiæ, ut jactitat, summis in Cælum laudibus extulisset *supremum* Religiosæ paupertatis gradum; dedissemus communes manus, conantes pro nostro modulo *heroicum* paulatim attingere fastigium.

Quin jam antea *n.* 7. ita me conveneratis: " Si Clarissimum Dominum ore ad os alloqui contingat, (*quidni contingat*) sunt inter Religiosas domos secreta, quibus ad *heroicum* illum voluntarium paupertatis gradum, non cogendos omnes faciliùs agnosceret.

Quod gradum paupertatis à me propositum dicatis *voluntarium* & *perfectionis*, me, ut scitis, dissentientem habetis; at quod *Heroicum*, non item. Nam, ut rectè notat Eximius vester Lupus, " Religiosa paupertas est *omnino magna* virtus, & *altus* justitiæ *Mons*, de quo possit rectè dici: *Non omnes capiunt verbum istud.*

Licet ergo, Eximii Patres, illud quod de paupertate Religiosa propono, *Heroicum* vobis videatur, non ideo repudiandum, cum ipsa Religiosa paupertas virtus sit *Heroica*.

Quinimo, Eximii Patres, ut, quod sentio, aperiam, tametsi primo intuitu mea de Religiosa paupertate sententia, *Heroicum* aliquid à Religiosis requirere videatur, quin tamen aliquid magis *Heroicum* à Fratribus postuletis & exigatis non dubito.

Debet enim, ex sententia vestra *Religiosus coram Deo, qui scrutatur corda & renes, esse contentus, ne interius quidem in animo obsistere, obloqui aut reluctari, casu quo Superior ne assem indulgeat, petitaque humiliter venia etiam resisteret.*

Si in tantum omnis cordis adhæsio à peculiis abesse debeat, quæ, amabo vos, Religioso difficultas erit, sua dimittere peculia? *Non enim est difficultas in amittendo*, ut ait Augustinus, *ubi non est in possidendo cupiditas.*

At peculia possidere, nec tamen illis citra voti paupertatis violationem, ut asseritis, ullatenus *inhærere*, ô quam *Heroicum*! profectò vix dubito, quin de Religiosis peculia possidentibus, nec cor eis ullatenus apponentibus, dici queat, quod de viro divitias habente nec tamen illis cor apponente cum admiratione exclamat Scriptura: *Quis est hic, & laudabimus eum, fecit enim mirabilia in vita sua.*

Cum igitur, Eximii Patres, vobis fatentibus, Religiosa paupertas exigat, ut nulla sit erga peculia *animi adhæsio*, quid dubitatis obligationem illam reddi difficiliorem per peculiorum possessionem, faciliorem verò per eorum ademptionem? An ignoratis dignam M. P. Vestro Augustino sententiam: " Terrena diliguntur arctiùs adepta, quam concupita. Nam unde juvenis ille tristis discessit, nisi quia magnas divitias habebat. Aliud est enim nolle incorporare quæ desunt, aliud jam incorporata divellere. Illa enim velut extranea repudiantur, illa velut membra præscinduntur.

Imò, ut verum fatear, adeò difficilè arbitror, Religiosum *peculia* habere, nec tamen illis animo inhærere, ut vix dubitem, quin si hodie Superiores ad *peculiorum* ademptionem procederent, reperiretur verum esse, quod jam pridem dixit quidam Canonicus Regularis: *Æstimo admodum paucos reperiri, qui res suas tranquillè sinerent in communem usum refundi.* Vide Dissertationem, *pagina* 8.

Finio, si aliqua ex epistola Gosvvini Nickel Præpositi Generalis S. J. (cujus fragmentum Responsioni brevis *pag.* 128. inserui) hîc adjunxero; ut inde intelligatis quanto & Religiosorum, & Religionis detrimento, opiniones relaxativæ voti paupertatis, tametsi suis non carerent fundamentis, proponantur.

" Esto ea, inquit, quæ in hunc modum ad paupertatis laxationem excogitantur, sint non sine aliqua rationum firmitate, satis probabilia, non tamen ideò utiliter divulgantur; *cum rarò & parum prosint*; sæpè & plurimum noceant. Cum enim ii, qui à votorum obligatione, solutiones ejusmodi, & licentias amant & in usum trahunt, non ex eorum numero procul dubio sunt, quibus disciplina, & perfectio cordi est, sed inertium, & remissorum, quibus summæ virtutis loco est tantum non esse sacrilegos: an ii, quæso, ita se continebunt, ut eò tantùm usque procedant, quo per summam ejusmodi opinionum indulgentiam licet? Nequaquam: si sapientum hominum testimoniis, & magistræ rerum experientiæ, fidem ullam habemus: nam ut è sublimi montium jugo continenter ad ima decurrentes, lapsum repentè sistere, & pedem figere, ubi primùm volunt, vix umquam possunt, sed præconcepta vis, atque impetus nolentes agit, devolvitque etiam invitos; sic, qui ad omne feruntur, quod quâcumque tandem conjectura licitum putant, sæpè ad illicita delabuntur, & amantes periculum pereunt in illo.

CORONIS.

EXimius P. Lupus proprietariorum classi annumerat Monachos, *qui omnia quidem sua Monasterio dant, aut pauperibus, sed sibi aliquam reservant* VITALITIAM PENSIONEM *aut censum. Ipsum exordium*, ait, *est omnino vitiosum... utroque enim pede claudicant:* NEC MONACHUM INDUUNT, NEC SECULAREM DEPONUNT.... *qualicumque professioni adjecta pensionis reservatio, est adversa* SUBSTANTIÆ, *aut certè* FŒDA *conditio, adeoque habenda pro non adjecta. Eam Profecti* OBLIGANTUR CIRCUMDUCERE, *& in* COMMUNEM SUBSTANTIAM DEVOCARE. Cur, Ex. Patres, non æquè pro hac ipsius sententia, quam pro illa de *dotibus* decertatis?

Vidit BARTHOLOMÆUS PASMANS
T. D. & Librorum Censor.

PE-

PECULIA

Sive Particularia Religiosorum Deposita

IMPROBATA,

Ex Regula & disciplina S. Augustini, doctrina & praxi S. Fulgentii, nec non Constitutionibus Ordinis Eremitarum Sancti Augustini. Adjunctis paucis Reflexionibus ad binos libellos nuper in defensionem Peculiorum evulgatos.

Ex Constitutionibus Ord. Erem. S. Augustini pag. 3. *cap.* 4.

PRior Generalis Provincialium ac Priorum Conventuum Generalium sæpè sæpius animos incitare debet: " Maximè autem Prioribus Provincialibus præcipiendo, quod Priores omnes vitam communem » cum fratribus suis observare faciant : *Nam ex particulari vita Fratrum, ac eorumdem proprietate » Monasteria diripiuntur, & ipsi Fratres, ad omnem communem utilitatem, in qua Ordinis status consistit, red» duntur tepidi, & ob affectum proprium, quandoque communi utilitati, domestici inimici.*

» Cum ergo *radix* & fomes *omnium* ferè *malorum sit proprietas Fratrum*, eam Reverendiss. Pater om» ninò eradicare procuret, nulloque modo in nostra Religione tolerari permittat, sed quod juxta *SS. Apo» stolorum morem ac* D. P. N. Augustini Regulam *communis omnibus* vita, ac *omnium* rerum temporalium in» ter ipsos Fratres sit beata *communitas*, unde omnia bona profluenter prospereque succedunt, totis viribus » contendant.

AD LECTOREM.

U*T quæstio, quæ super voto paupertatis, ac Religiosa bonorum communione, inter quasdam Ordinis Erem. S. Aug. Professores & me controvertitur, faciliùs percipiatur; statum sive punctum quæstionis breviter proponam; quia in scriptis ipsorum non parum involvitur, & intricatur.*

Dico itaque, communionem Religiosam exigere, ut omnia undecumque, & quocumque modo, sive intuitu totius Communitatis, *sive* intuitu alicujus particularis *obvenientia, eodem modo esse confundenda, & communicanda, ut in* communem *Conventûs* usum *convertantur. Vide Apol. pag.* 106. *Econtra Eximius P. contendit, obvenientia intuitu* totius Communitatis *esse confundenda* physicè; *non item, quæ Communitati conferuntur* intuitu alicujus particularis. *In libello* Palinodia Palinodiæ *pag.* 60.

Ulteriùs dico, quòd Religiosa communio requirat, ut omnia undecumque Religiosis obvenientia confundantur, & in usum communem *convertantur, quemadmodum in Monasteriis Peculia non agnoscentibus fieri videmus: vel ut in omnibus Monasteriis confunduntur, & in* usum communem *convertuntur eleëmosynæ religiosè emendicatæ, & canones ex villis ac reditibus Monasterii provenientes. Ex adverso Eximius P. pag.* 61. *prætendit* hæc *non ab omnibus requiri: agnoscit tamen* in se bona esse; *ego verò Religiosæ communioni* essentiale *esse contendo.*

Adhæc Eximius sustinet, quòd sufficiat Peculia sive deposita confundi quoad proprietatem; *non autem requiri, ut confundantur quoad* usum facti. *Pag.* 102. *Econtrario sustineo, Peculia sive Deposita confundenda sive Conventui incorporanda, non* quoad proprietatem *dumtaxat, sed etiam* quoad usum facti; *sive, ut ex illis* usus facti *sive* necessariorum *omnibus suppeditetur.*

Ulteriùs Eximius contendit, Peculia *à Religiosis propter necessitatem retineri posse; itemque licitum esse, ut de Superioris licentia quilibet ea, quæ* suo intuitu *collata sunt, in particulari capsula collocet; ex qua necessaria sua procuret de ejusdem Superioris licentia. Pag.* 149. *&* 42.

Ego verò, nec Peculia, nec hujusmodi particulares reservationes licita contendo; obstante scilicet voto paupertatis, & communione Religiosâ.

Ex his, ut spero, perquam manifestus erit præsentis quæstionis status, quem in hoc Tractatu ex Regula & praxi S. Augustini, doctrina S. Fulgentii, nec non Constitutionibus Ord. Erem. S. Aug. elucidare statui: eò quòd dictæ Constitutiones in binis libellis nuper evulgatis, specialiter in patrocinium Peculiorum urgeantur.

Hæc erit hujus Tractatûs materia; cui paucas super binis illis libellis reflexiones adjiciam.

CA-

CAPUT PRIMUM.

Improbantur Peculia ſive particularia Depoſita Religioſorum argumentis deſumptis ex regula & diſciplina, quam Fratribus ſuis S. Auguſtinus præſcripſit.

§. 1.

QUÆSTIO PRÆLIMINARIS.

Quâ ratione Peculium ſive Depoſitum ad particulares *uſus alicujus Religioſi, verè dicatur* proprium *reſpectu illius Religioſi, tametſi proprietas Conventui ſit incorporata?*

QUÆSTIO propoſita haud difficulter ſolvetur exemplo ſervi: à quo ad Monachum frequenter argumentum duci Juris-conſultis notum eſt.

Certum eſt Jure Romano ſervos planè incapaces eſſe *proprietatis* ſive *dominii*; adeò ut quidquid ſervi *ex traditione nanciſcuntur, ſive quid ſtipulentur, ſive ex donatione, vel ex legato, vel ex qualibet alia cauſa acquirant, hoc dominis etiam ignorantibus & invitis obveniat.* §. 3. Inſtit. Per quas perſonas cuique acquiritur. *Ipſe enim qui in poteſtate alterius eſt*, inquit Caius, *nihil* SUUM *habere poteſt*. L. 10. ff. De acquir. rer. domin.

Hâc tamen ſervi conditione non obſtante, Peculium ſervo eſſe poſſe expeditum eſt. Quod quidem Tubero Juris-conſultus ſic definit: *Quod ſervus domini permiſſu ſeparatum à rationibus Dominicis habet, deducto inde ſi quid domino debetur.*

Circa hoc ſervi Peculium hæc obſervanda: primò, legale dominium ſive proprietatem Peculii ſemper manere apud dominum; & quidquid ſervus, etiam ex cauſa Peculii, acquirit, ipſo jure acquiri domino.

Secundò, Peculium ad nutum domini ſolâ ejus voluntate ſervo adimi; nec niſi de ejus conſenſu haberi poſſe. *L. 4. ff. De Peculio.*

Tertiò, quòd illis non obſtantibus Peculium ſervi dicatur *patrimonium* ſervi: *Peculium*, inquit Ulpianus, *dictum eſt, quaſi puſilla pecunia, ſive* PATRIMONIUM *puſillum.* L. 5. §. 3. *ff.* eod. Et Florentinus: *Peculium & ex eo conſiſtit, quod parcimoniâ ſuâ quis paravit, vel officio meruerit à quolibet ſibi donari: idque velut ſi* PROPRIUM PATRIMONIUM *ſervum ſuum habere quis voluerit.* L. 39. *ff.* eod. Imò teſte Paulo Juris-conſulto, *quaſi* PATRIMONIUM LIBERI HOMINIS *Peculium ſervi intelligitur, ubicumque eſſet.* L. 47. §. 6. *ff.* eod.

Patet ergo, quòd licet conditio ſervilis faciat, ut *proprietas* ſive *dominium* Peculii ſit apud dominum, poſſitque dominus *pro libitu* Peculium ſervo adimere; tamen quamdiu volente domino Peculium ſervus retinet, illud velut *proprium patrimonium* liberi hominis poſſideatur. Ideoque & nomen ſuum mutuavit Peculium ſervi tamquam *peculiare*, ſive *particulare* aut *proprium* ſit ſervo.

Nec id mirum videbitur, ſi attenderimus, rerum temporalium commodum, ſive utilitatem præcipuè in illarum uſu conſiſtere, eumque conſequenter in effectu rem illam ſibi *propriam* ſive *peculiarem* habere, cui res quoad *uſum & utilitatem* appropriatur, ſive ut vocabulo barbaro utar, *peculiatur. Peculiare* enim pro applicare propriis uſibus, apud Odoricum Vitalem *lib.* 9. legimus: *Eccleſias ſuis uſibus illicitis* PECULIAVERANT, ait, *ac indecenter contaminaverant.*

Tametſi igitur puſilla illa pecunia, quam ſervus permiſſu domini ſeparatam à rationibus dominicis habet, *proprietate* tenus ſit ipſius domini, rectè tamen dicitur *Peculium*, & velut *proprium patrimonium* ſervi; quia quoad uſum & utilitatem ſervo eſt *peculiaris*, ſive *propria*; atque ita in effectu quaſi *patrimonium liberi hominis* eam poſſidet; eò quod utilitas Peculii non minùs redundet in ſervum, quàm utilitas patrimonii liberi hominis in ipſum liberum hominem.

His præmiſſis, quis non videat, eàdem ratione quâ Peculium ſervi, etiam Peculium Religioſi rectè dici *puſillum patrimonium*; item velut *ipſius proprium patrimonium*. Quinimò, Peculium ipſi Monacho ſit *quaſi patrimonium* hominis ſecularis ſive non Religioſi, tametſi proprietas ſive civile dominium hujuſmodi Peculii apud Conventum ſit; non ſecùs ac proprietas Peculii ſervilis eſt penes dominum.

Sicuti enim Peculium ſervi eſt puſilla pecunia, quam ſervus permiſſu domini ad uſus ſuos *particulares* ſeparatam à rationibus dominicis habet, ſimiliter Peculium Monachi *particularibus* uſibus hujus Monachi *reſervatur* ſive *peculiatur & appropriatur.*

Cùm ergo rerum temporalium utilitas ſive commodum præcipuè, imò unicè penè, ut dictum eſt, in earum uſu conſiſtat, res illi Religioſo rectè dicitur *appropriata* ſive *propria*, cui uſus appropriatus ſive *peculiatus* eſt; utpote in quem rei utilitas & commodum redundat.

Quis enim non videat, quàm parum proſit proprietas ſine uſu, & quàm parum referat non habere rerum proprietatem, modò earum habeamus uſum. Imò nec rerum temporalium poſſeſſio aliunde nocet aut prodeſt, quàm propter uſum. Unde jam pridem rectè notavit Dionyſius Carthuſianus: " Magis nocet » Religioſo habere *uſum Peculii ſine* proprietate *civi-* » *li*, quàm habere *proprietatem ſine uſu*: Proprietas » namque in ſe non eſt peccatum, nec ad peccandum » inducit, niſi per uſum rei... imò quantum ad pro- » greſſum de malo in malum, parum aut nihil refert, » an habeatur *uſus ſine proprietate an cum proprietate.* Vide Diſſert. Can. De Pecul. *pag.* 6.

Peculia ergo Monachorum ipſis dicuntur *propria*, quia ipſorum *particularibus uſibus* reſervantur ſive *peculiantur*: quia inde ſit, ut quoad utilitatem, quæ ex uſu deſumitur, ipſis ſint *propria.* Quamobrem nec incongruè Peculiorum ſuorum adinſtar uſufructuarii, dicentur habere *dominium utile.*

Quin & omne *proprium*, à quo Monachi *proprietarii* dicuntur, non niſi à ſimili particulari appropriatione quoad uſum deſumi poteſt. Quidquid enim Monachus acquirit, tametſi illud ignorante, quin & invito Superiore retineat (quo caſu enim verum proprietarium eſſe nemo ambigit) tamen ipſo jure proprietas Conventui incorporatur, ut nec vel momento temporis in perſona Monachi remaneat.

Proprium igitur, & peculium, cujus proprietas eſt penes Conventum, quoad Monachum, ſynonima ſunt. Hinc Juris Canonici Gloſſographus: *Peculium, id eſt, proprium.*

Sed ne hæc dicens novitatis forſitan inſimuler, audire lubet Canonicum Regularem à centum & amplius annis in generali Conventu Canonicorum Regularium Congregationis Vindeſemenſis contra proprietarios perorantem: " Quamvis, ait, ſecundum pro- » prietatem vocum aliud ſit peculium aliud pro- » prium, in præſenti tamen materia *proprium* SEM- » PER pro *peculio* ſumitur. Nam VERAM rei PRO- » PRIETATEM, hoc eſt, ipſum LEGALE *domi-* » *nium, Religioſus omnino habere non poteſt*: quia

contra

» contra naturam Monachatus est, & implicat con-
» tradictionem. Impossibile est enim, ut quis simul
» sit Monachus, & alicujus rei legale dominium ha-
» beat: sed *quidquid* habet, *peculium* est, *ad Con-*
» *ventumque pertinet & per Prælatum semper auferri*
» *potest.*
" Idem est & de peculio servi sub Domino, & Filii
» nondum emancipati sub suo Patre.

Dum ergo Concilium Lateranense III. dixit, *Monachi nec peculium permittantur habere*, & Innocentius III. *prohibuit districtè in virtute obedientiæ sub obtestatione divini judicii, ne quis Monachorum* PROPRIUM *aliquo modo possideat*, idem præcepisse censentur.

Similiter idem Innocentius respondens: *Non æstimet Abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare*, non de proprietate Civili (quæ semper Conventui ipso jure acquiritur) sed de utili, à sæpius dicta appropriatione quoad usum desumptâ (quam Monachi proprietarii unicè ambiebant, & de Abbatum licentia retinere cupiebant; parum de Civili & sterili proprietate soliciti) loqui dicendus est.

Sed non deerunt forsitan, qui cum Doctoribus nonnullis (de quibus à ducentis & amplius annis Dionysius Carthusianus) "excusabunt peculium Mona-
» chorum & Monialium à vitio proprietatis, *dummo-*
» *do Superioribus suis, videlicet Abbati, aut Abbatissæ*
» *nil celent, & ad reddendum seu dimittendum parata*
» *sint juxta Superiorum voluntatem, nihilque recipiant,*
» *vel expendant sine illorum licentia.* Denique ad ea,
» quæ suprà adducta sunt ex Concilio Lateranensi, &
» Constitutione Domini Papæ, respondent: quod pro-
» hibitio illa de habendo peculio aut proprio, intelli-
» genda sit, quod Monachus non debet aliquid possi-
» dere, aut habere peculium *nomine proprio*: non au-
» tem ibi prohibetur Monachus aliquid possidere *no-*
» *mine Abbatis, & de expressa permissione ipsius.* Si-
» militer dicunt, quod cum Monacho non potest dis-
» pensari, ut habeat proprietatem *nomine suo*, sed po-
» test cum eo dispensari, *ut habeat aliquid* PECU-
» LIARE *nomine Abbatis aut* MONASTERII. Istud
» videtur INCONSIDERATISSIME dictum: in
» ipso namque Concilii Lateranensis Decreto, pecu-
» lium luce clarius Monachis *administrationem commu-*
» *nem non habentibus* prohibetur: & Abbati sub pœna
» absolutionis à suo officio districtè prohibetur, ut
» *non permittat* aliquem Monachorum suorum habe-
» re *peculium*, nisi ratione administrationis: quot
» item habentes peculium, & morientes in eo, se-
» cundùm determinationem Concilii puniat.
" Quomodo ergo Monachus nomine Abbatis po-
» test habere peculium, cum Abbati prorsus prohi-
» bitum sit peculium Monacho dare, imo & *permit-*
» *tere ut habeat illud?*

Plura in refutationem illorum, quibus præfati Doctores peculium Monachorum à vitio proprietatis vendicare studebant, ibidem addit Carthusianus; sed quia in Dissertatione meâ relata facilè videri possunt, brevitatis causâ omitto; uti & illa, quibus tum in Dissertatione *pag.* 82. tum in Vindiciis *pag.* 10. & latiùs in earum Appendice *cap.* 1. §. 2. luculentissimè ostendi, peculia Monachorum ipsis esse *propria*, tametsi ea de licentia & beneplacito Superiorum retineantur.

§. 2.

Proponitur primum argumentum contra Peculia, sive particularia Religiosorum deposita, ex Regula S. Augustini.

" PRimum, ait Augustinus, ad quod in unum con-
» gregati estis, ut unanimes habitetis in domo,
» & sit in vobis anima una, & cor unum in Deo: &
» *non dicatis aliquid proprium, sed sint vobis* OMNIA
» *communia*, & distribuatur unicuique vestrûm à Præ-
» posito vestro, victus & tegumentum; non æquali-
» ter omnibus, quia non æqualiter valetis omnes;
» sed potius *unicuique sicut opus fuerit.* Sic enim legi-
» tur in Actis Apostolorum: *Quia erant ipsis omnia*
» *communia.*

Ex his Regulæ Augustinianæ verbis colligitur primò, *proprium* dici Augustino, quidquid *toti* communitati non est *commune*, ut unicuique victus & tegumentum aliave necessaria distribuantur. Cum enim præcepit, *non dicatis aliquid* PROPRIUM, per oppositionem subjungit, *sed sint vobis* OMNIA COMMUNIA, *& distribuatur*, &c. ex quo manifestum est, *proprium* ab Augustino opponi *communi.*

Hinc ulteriùs collige, *depositum* ad *particulares* usus *alicujus* Religiosi, cæteris exclusis, *peculiatum*, sive *reservatum*; secundùm Augustini Regulam, esse *proprium*; utpotè non commune *toti* communitati, *ut distribuatur unicuique victus*, &c.

Secundò, ex citatis verbis habetur, universa Religiosorum peculia, sive deposita ad usus *particulares* alicujus Religiosi, Regulæ S. Augustini diametraliter opponi. Quid enim evidentius, quàm ea non esse communia, ut distribuatur unicuique victus & tegumentum aliaque necessaria, quæ *particularibus* usibus hujus illiusve Religiosi *peculiantur* seu *reservantur*; ut nimirum ex illis non omnes Religiosi; sed hic aut ille dumtaxat victum & tegumentum cæteraque necessaria accipiat? Ut proinde Regula volens, ut Fratribus *omnia sint communia*, & distribuatur, &c. meridiana luce clariùs peculia sive particularia deposita excludat.

Quod & pro comperto habentes Prælati Ordinis Præmonstratensis anno 30. hujus seculi in Capitulo Generali statuerunt; " ut si alicui sororum à quoquam
» aliquid datum fuerit, juxta *præceptum regulæ* sta-
» tim resignet, & *redigatur* in *commune.* Nulla quo-
» que sororum ad *proprios* & *particulares suos usus*
» pecuniam vel reditus habeat assignatos, sed omnia
» Superiori tradantur, & *Conventui incorporentur.*

§. 3.

Proponitur secundum argumentum ex Regula S. Augustini desumptum.

" NUllus *sibi aliquid* operetur, ait Regula Augu-
» stini *cap.* 8. sed *omnia opera vestra* FIANT
» IN COMMUNE, majore studio & frequentiori ala-
» critate quam si vobis singulis faceretis *propria*: cha-
» ritas enim, de qua scriptum est, *quod non quærat*
» *quæ sua sunt*, sic intelligitur, quia communia pro-
» priis, non propria communibus anteponit. Et ideò,
» quantò amplius rem communem, quam propriam
» vestram curaveritis, tantò vos ampliùs profe-
» cisse noveritis: ut in omnibus, quibus utitur tran-
» situra necessitas, superemineat quæ permanet cha-
» ritas.

His verbis Augustinum intendere, ut Fratres non *sibi*, id est, in *proprium* ac *privatum* commodum, sed *in commune*, id est, *in commune commodum* ac *utilitatem* operentur, clarum est. Hinc quoque manifestum, peculia sive deposita, quibus illa, quæ Religiosis ex concionibus, celebratione missarum, lectionibus sive alio justo labore obveniunt, ad *particulares* usus & *necessitates illorum*, quibus obvenerunt, reservantur; per præsens regulæ præceptum improbari: nec enim in *commune*, sive in commodum ac usum *communem* opera fiunt, si occasione operum sive laboris provenientia, non *communitati* sive omnium Fratrum usibus applicentur, sed laborantium seu operantium dumtaxat usibus proficiant.

Unde Octavius Frangipanus Episcopus Tricaricensis, Apostolicæ Sedis per Germaniam inferiorem, &

Belgarum Provincias Nuntius, in suo Directorio Ecclesiasticæ disciplinæ, Coloniensi præsertim Ecclesiæ accommodato, ac per Facultatem Lovaniensem approbato, postquam monuit Monasteriorum Superiores, "ut curam in hoc omnem ponant, ne quod ha» ctenus passim in multis Monasteriis factum est, » *aliquis sibi aliquid operetur*; *sed ut præscribit in Re» gula sua D. Augustinus, omnia opera sua in unum » faciant, majori studio & alacritate, quam si singula » sibi facerent propria*," tamquam consequens subjungit: "ac proinde omnis pecunia, vel res, quam » Monachus, vel Monialis, sive labore, sive indu» striâ, sive amicorum liberalitate, seu denique quâ» libet aliâ occasione acquirere potest; Superiori mox » tradatur; & in COMMUNE *ærarium*, vel COM» MUNE *vestiarium*, *vel aliàs in* COMMUNES » USUS *reponenda*, & ad nutum Superioris tamquam » res, *non quidem* UNI PECULIARIS, SED OM» NIBUS EX ÆQUO COMMUNIS, administran» da; ne contingat in Monasteriis illa perversitas, ut » qui divites & liberales habet in seculo consangui» neos, etiam superfluis quibusque abundet, & alius » frater necessariis destituatur.

§. 4.

Proponitur tertium argumentum ex Regula sancti Augustini.

POstquam in Regula dictum fuit: Nullus sibi aliquid operetur, sed omnia opera vestra fiant in commune, subjungitur: "Consequens ergo est, ut » etiam qui suis filiis aut aliquâ necessitate ad se per» tinentibus in Monasterio constitutis, aliquam con» tulerit vestem, sive quodlibet aliud inter necessaria » deputandum, non occultè accipiatur, sed sit in po» testate Præpositi, *ut in rem communem redactum, cui » necesse fuerit, prabeatur.*" Cap. 8 Reg.

Quod per hæc Regulæ verba improbentur Peculia sive particularia Religiosorum deposita, conflata ex illis, quæ ex parentum aut aliorum liberalitate Religiosis obveniunt, non difficulter intelligitur.

Cùm enim Regula velit, ut si quis filiis in Monasteriis constitutis aliquid contulerit, illud non occultè accipiatur, sed sit in potestate Præpositi, *ut in rem communem redactum, cui necessarium fuerit prabeatur*, manifestum est, Regulam nolle, ut illud, quod Religioso ex parentum liberalitate offertur, ad *particulares* ipsius *usus* & *necessitates* reservetur; sed è contrario Regulam velle, ut redigatur *in rem communem*, per Præpositum, cui necessarium fuerit, distribuendum; quod quàm directè Peculiis seu particularibus depositis repugnet, tum per se tum ex antè dictis planum est.

Qui igitur vitæ communionem juxta Augustini Regulam (idem est de Regula S. Benedicti, ut in Dissertatione ostensum est) professi sunt, nihil à parentibus, aut alio quoquam, suis particularibus usibus reservandum, & non *toti* Communitati profuturum, accipere possunt; imò si offerentes omnibus Fratribus *commune* esse nollent, potiùs recusandum, quàm eâ conditione accipiendum esset: ut suo exemplo jam pridem S. Anselmum docuisse Eadmerus individuus vitæ illius comes testatur. "Cùm enim Monasterii » Beccensis Prior esset, illi sæpe plura auri & argenti » pondera à nonnullis sunt oblata, ait Eadmerus, qua» tenus ea in suos, suorumque usus susciperet, ser» varet, dispenderet; quæ ipse *nullâ patiebatur ra» tione suscipere, nisi fortè* COMMUNI FRATRUM » UTILITATI *profutura*, Abbati præsentarentur. » Sed cùm hic qui sua offerebat, è contra diceret, se » nullam tunc voluntatem habere, vel Abbati vel » Monachis aliquid dare, nisi *ei soli*; referebat ille, » *se talium opus non habere*, nec aliter à quoquam vel» le accipere." *In ipsius Vita apud Bellandum ad 21. Apr. cap. 4.*

§. 5.

Ostenditur ex Sermone 49. de diversis sive 355. ult. edit. S. Augustini, peculia sive deposita particularia Religiosorum Regula S. Augustini contrariari.

DUos sermones Augustinum habuisse de vita & disciplina, quam in Monasterio inter fratres suos instituerct, servatamque vellet, dum *fortè de possessionibus invidia ipsis Clericis fieret*, memorat Possidius.

In utroque latè ac dilucidè exponit, quam paupertatem, ac vitæ communionem in Monasterio cum Fratribus suis servare intenderet, quamque ipsa *sancta* Fratrum *professio* exigeret.

In primo itaque, ita de suo vitæ instituto ad plebem disserit.

"Ut non vos diu teneam, præsertim quia ego se» dens loquor, vos stando laboratis: nostis omnes, » aut penè omnes, *sic nos vivere in ea domo*; *quæ di» citur domus Episcopii*, ut quantùm possumus, imi» temur eos Sanctos, de quibus loquitur liber Actuum » Apostolorum: *Nemo dicebat aliquid proprium, sed » erant illis omnia communia*... Apprehensus, Presby» ter factus sum, & per hunc gradum perveni ad » Episcopatum. Non attuli aliquid, non veni ad hanc » Ecclesiam, nisi cum iis indumentis quibus illo tem» pore vestiebar. Et quia hoc disponebam, in Mona» sterio esse cum Fratribus, cognito instituto & vo» luntate mea, beatæ memoriæ senex Valerius dedit » mihi hortum illum, in quo nunc est Monasterium. » Cœpi boni propositi fratres colligere compares » meos, nihil habentes, sicut nihil habebam, & imi» tantes me, ut quomodo ego tenuem paupertatulam » meam vendidi, & pauperibus erogavi, sic facerent » & illi, qui mecum esse voluissent, *ut de communi » viveremus*; commune autem nobis esset magnum » & uberrimum prædium ipse Deus... *Ecce quomodo » vivimus*. Nulli licet in societate nostra habere ali» quid *proprium*; sed fortè aliqui habent. Nulli licet: » si qui habent, faciunt quod non licet.

Quinam verò sint, qui juxta August. habere *proprium*, & à proposito, sive voto cadere censeantur, subjicit: "Sanè etiam hoc noverit Caritas vestra di» xisse me fratribus meis, qui mecum manent, ut » quicumque habet aliquid, *aut vendat & eroget*, aut » *donet*, & COMMUNE *illud faciat*. Ecclesiam ha» bet, per quam nos Deus pascit. Et dedi dilationem » usque ad Epiphaniam, propter eos qui vel cum fra» tribus suis non diviserunt, & dimiserunt quod ha» bent apud fratres suos, vel nondum de re sua ali» quid egerunt, quia expectabatur ætas legitima. Fa» ciant indè quod volunt: dum tamen sint *pauperes* » mecum, simul expectantes misericordiam Dei. Si » autem nolunt, qui fortè nolunt: certè ego sum qui » statueram, sicut nostis, nullum ordinare Clericum, » nisi qui mecum vellet manere: ut si vellet discedere » à proposito, rectè illi tollerem Clericatum, quia de» sereret *sanctæ Societatis promissum* cœptumque con» sortium. Ecce in conspectu Dei & vestro, muto » consilium: qui volunt habere aliquid *proprium*, » quibus non sufficit Deus & Ecclesia ejus, maneant » ubi volunt, & ubi possunt, non eis aufero Clerica» tum. Nolo habere hypocritas. Malum enim est, » quis nesciat? *Malum est cadere à proposito*: sed pe» jus est simulare propositum. *Ecce dico*, AUDITE: » *qui societatem* COMMUNIS VITÆ *jam susce» ptam, quæ* laudatur in Actibus Apostolorum, *dese» rit, à voto suo cadit, & à professione sancta cadit.* » *Observet judicem*, sed Deum, non me. Ego ei non » aufero Clericatum. Quantum sit periculum, ante » oculos ejus posui: faciat quod vult. Novi enim,

quia

quia si aliquem hoc facientem degradare voluero, non ei deerunt patroni, non ei deerunt suffragatores, & hîc & apud Episcopos, qui dicant, quid mali fecit? Non potest tecum tolerare istam vitam: extra Episcopium vult manere, & de proprio vivere, ideòne debet perdere Clericatum? Ego scio quantum malum sit *profiteri aliquid, nec implere.* VOVETE, inquit, & REDDITE DOMINO DEO VESTRO. ET MELIUS EST NON VOVERE, QUAM VOVERE & NON REDDERE.

Ex hoc Augustini discursu collige sequentia. Primò: Fratres Institutum Augustini profitentes, vovere vitam communem, quæ in Actibus Apostolorum laudatur; adeòque inter ipsos omnia debere esse communia, ut distribuatur singulis, prout cuique opus est.

Secundò: quòd juxta S. Augustinum, qui societatem communis vitæ jam susceptam, quæ laudatur in Actibus Apostolorum, deserit, *à voto suo cadat, & professione sancta cadat.*

Hinc ulteriùs collige, quod ad mentem Augustini rectè dixerit Synodus Audomatensis: "Prorsus *omnia* in COMMUNEM USUM convertantur; ita ut impleatur à Religiosis, quod sibi imitandum sumpserunt, & *ad quod Religione sempiternâ se obligârunt,* (NON POTEST RES ISTA INCULCARI SATIS) *illud primitivæ Ecclesiæ: Multitudinis credentium erat cor unum & anima una: nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis* OMNIA COMMUNIA: *dividebatur autem singulis prout cuique opus erat.*" Vide Differt. Can. *p.* 1. *cap.* 1. §. 4.

Tertiò: ex hoc Augustini Sermone habemus, quòd ipse judicaverit, imò nec dubitaverit, Fratres, qui societatem vitæ communis in Actibus Apostolorum laudatam non servarent, à voto suo cecidisse, & coram Deo votifragos esse, licet illos à se eo tempore puniendos non crediderit. Hinc collige, nullatenus sequi: Religiosos hoc illove modo Peculia habentes coram Deo non esse proprietarios, quia per Constitutiones, ut *proprietarii* non puniuntur.

Quartò: prædicta verba ostendunt, Augustinum permisisse libertatem Ingredienti, ut omnia sua vendat & eroget, vel donet & *commune faciat*, ut inde pauperes Christi in Monasterio vivant.

§. 6.

Petuntur argumenta contra peculia & particularia Religiosorum deposita ex sermone 50. *de diversis sive* 356. *ult. edit. S. Augustini.*

SErmonem secundum de vita & moribus Clericorum suorum in hunc modum Augustinus exorditur: "Caritati vestræ hodie de nobis ipsis sermo reddendus est. Quod enim, ait Apostolus, *spectaculum facti sumus mundo & Angelis & hominibus.* Qui nos amant, quærunt quod laudent in nobis: qui autem nos oderunt, detrahunt nobis. Nos autem in utroque medio constituti, adjuvante Domino Deo nostro, & vitam & famam nostram sic custodire debemus, ut non erubescant de detractoribus laudatores. *Quomodo autem vivere velimus, quomodo Deo propitio jam vivamus*, quamvis de Scriptura Sancta multi noveritis, tamen ad commemorandos vos, ipsa de libro Actuum Apostolorum vobis lectio recitabitur, ut videatis ubi descripta sit *forma, quam desideramus implere.* Dum ergo recitatur vos intentissimos volo, ut post ejus recitationem, quod institui, loquar, Deo donante, intentioni vestræ. (Et Lazarus Diaconus legit:) *Cum orassent, motus est locus in quo erant congregati, & impleti sunt omnes Spiritu Sancto, & loquebantur verbum Dei cum fiducia omni volenti. Multitudinis autem credentium erat anima una & cor unum: & nemo eorum quæ possidebat, dicebat aliquid suum esse, sed erant illis omnia communia. Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Domini Jesu: gratiaque magna erat super omnes illos. Neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores prædiorum vel domorum erant, vendentes afferebant pretia illorum, & ponebant ante pedes Apostolorum. Distribuebatur autem unicuique prout cuique opus erat.* (Cumque Lazarus Diaconus recitasset, & Episcopo codicem tradidisset, Augustinus Episcopus dixit,) & ego legere volo. Plus enim me delectat hujus verbi esse lectorem, quam verbi mei disputatorem. *Cùm orassent.* &c. *Audistis quid velimus: orate ut possimus.*

Ex his rursus constat, S. Augustinum à Fratribus suis servatam voluisse vitam communem in Actibus Apostolorum tantopere laudatam. Sed ne per oblationes fidelium alicui Fratrum in particulari faciendas, forsitan hæc omnimoda rerum communio læderetur, ad populum conversus, eum his verbis admonendum censuit: "Et vos exhortor, inquit, Fratres mei, si aliquid vultis Clericis dare, sciatis, quia non debetis quasi *vitia eorum fovere contra me.* OMNIBUS offerte quod vultis, offerte de voluntate vestra. Quod *commune* erit, *distribuetur unicuique, sicut cuique opus erit.* Gazophylacium attendite, & OMNES habebimus. Valdè me delectat, si ipsum fuerit præsepe nostrum, ut nos simus jumenta Dei, vos ager Dei. Nemo det byrrhum, vel lineam tunicam, seu aliquid NISI in COMMUNE: *de communi accipio & mihi ipsi*, cum sciam *commune* me habere velle, *quidquid* habeo. Nolo talia offerat sanctitas vestra, quibus ego *solus* quasi decentiùs utar; offerat mihi, verbi gratiâ, byrrhum pretiosum: fortè decet Episcopum, quamvis non deceat Augustinum, id est, hominem pauperem, de pauperibus natum. Modò dicturi sunt homines, quia inveni pretiosas vestes, quas non potuissem habere vel in domo Patris mei, vel in illa seculari professione mea. Non decet: *Talem debeo habere, qualem possum, si non habuerit, fratri meo dare. Qualem potest habere Presbyter, qualem* potest *habere decenter Diaconus & Subdiaconus, talem volo accipere:* quia *in commune* accipio. Si quis meliorem dederit, vendo: quod & facere soleo; ut quando non potest vestis esse *communis*, pretium vestis possit esse *commune.*

Hic Augustini discursus ostendit, quod ad exemplum sui legislatoris, Superiores meritò moneant fideles, præsertim parentes Fratrum suorum, ut si quid offerre voluerint, *vitia Fratrum non foveant*, illis nimirum *in particulari* offerendo; sed si quid offerre voluerint, *omnibus* offerant. Nullus det vestem, seu aliquid, *nisi in commune*; atque ita, quod *commune erit, distribuatur unicuique sicut cuique opus erit.*

Quod & S. Benedictum desiderasse, in Dissertatione Canonica *pag.* 11. ostensum fuit.

Insuper ex allegato Augustini discursu planum est, ipsum voluisse, ut quidquid Fratribus, vel sibi offerretur, esset *commune*, non tantum *quoad proprietatem*, sed *quoad usum*, id est, ut omnibus, prout cuique necessarium est, in usum cedat: *talem vestem debeo habere*, inquit, *qualem possum, si* NON HABUERIT, FRATRI MEO DARE. *Qualem potest habere Presbyter, qualem potest habere decenter Diaconus & Subdiaconus, talem volo accipere: quia* IN COMMUNE *accipio.* Quo quid evidentius, quàm, quod *in commune accipere* idem sit Augustino, quod in *usum communem*, sive ad *communes fratrum necessitates accipere?* Unde & subjicit: *si quis meliorem dederit, vendo: quod & facere soleo; ut quando non potest vestis esse* COMMUNIS (nimirum quoad usum, nam quoad nudam proprietatem, quidnî posset esse communis) *pretium vestis possit esse* COMMUNE.

CAPUT II.

Ex doctrina & praxi S. Fulgentii Episcopi Ruspensis, fidelissimi S. Augustini discipuli, peculia, sive particularia Religiosorum deposita improbantur.

§. 1.

Ostenditur quod S. Fulgentius quoad vitam communem Religiosis necessariam per omnia Augustino consentiat.

DE S. Fulgentio Episcopo Ruspensi fidelissimo S. Augustini discipulo, & à Cardinali Baronio *ad an.* 522. dicto, *redivivus Augustinus*, *apud Bolland. ad* 1. *Januarii cap.* 27. leguntur sequentia. " Noluit planè jam B. Fulgentius in priori domo multis Fratribus comitantibus diutiùs habitare, sed juxta Basilicam S. Martyris Saturnini procul à strepitu civitatis vacantem reperiens locum, Brunasio Calaritanæ civitatis Antistite venerabili priùs, sicut decuit, postulato, novum sumptibus propriis Monasterium fabricavit. In quo quadraginta & amplius Fratribus congregatis, disciplinæ Cœnobialis Ordinem custodivit illæsum, nemini dans licentiam *professionis sanctæ Regulam* præterire: sed *principaliter* hoc observandum Monachis tradens, ut nullus eorum quidquam sibi *proprium vendicaret*, *sed essent* OMNIBUS OMNIA *communia*. Dicebant enim frequenter, *nec debere*, *nec posse Monachum judicari*, cui voluntas habere *privatum Peculium* persuaserit. Ut enim Monachus lautioribus forsitan cibis utatur, interdum cogit infirmitas corporis; ut autem cupiat in quibuslibet exiguis rebus juris *proprii dominium vendicare*, superbæ voluntatis & avaræ cupiditatis evidens testimonium est.

Quis hisce verbis non videat miram inter fidelissimum discipulum, & Patrem sanctissimum expressam consonantiam?

Augustinus tamquam *primum* & principale vitæ Religiosæ punctum ponit, ut nemo dicat *aliquid proprium*, sed sint Fratribus *omnia communia*; Fulgentius *principaliter* hoc observandum Monachis tradebat, ut nullus *quidquam sibi* PROPRIUM *vendicaret*, sed essent *omnibus* OMNIA *communia*.

Proprium erat Augustino, quod non erat omnibus commune; similiter & Fulgentio. Dicebat enim, ut nullus sibi *proprium* vendicaret, SED *essent omnibus omnia communia*; ex qua oppositione evidens fit, *proprium* ipsi fuisse, quod non erat *omnibus commune*.

Augustinus dicebat, quod Frater ille à *voto suo cadat*, *à professione sancta cadat*, qui societatem *vitæ communis*, quæ laudatur in Actibus Apostolorum, deserit; nonne idem sensit Fulgentius, dum dicebat frequenter, *nec debere nec posse Monachum judicari*, *cui voluntas habere* PRIVATUM PECULIUM *persuaserit*?

Cui enim voluntas habere privatum Peculium persuaserit, etiam persuadet non omnia omnibus facere communia, quia, ut anteà sæpius ostensum est, privatum Peculium perfectæ & omnimodæ bonorum communioni directè opponitur, ac per consequens *societati vitæ communis in Actibus Apostolorum laudatæ*; quia hæc vult *omnia* esse *communia*, *ut distribuatur*, &c.

Adhæc ex verbis jam relatis patet, *proprium*, & *Peculium*, item *proprii dominium* quoad Religiosos, ipsi etiam Fulgentio synonima fuisse.

Universa verò Religiosorum Peculia sive particularia deposita hâc S. Fulgentii sententiâ improbari jam plusquam sufficienter probatum est: constat enim ex dictis, directissimè sibi opponi, inter Monachos *omnibus omnia esse communia*, & esse inter ipsos privata Peculia, sive deposita, ad *particulares* usus & necessitates hujus illiusve Religiosi reservata.

§. 2.

S. Fulgentius occasionem sive prætextum Peculiorum Religiosis adimit.

NUllum esse aptius efficaciusque remedium, ut vitium proprietatis sive peculiaritatis è Monasteriis evellatur, quàm ut Superiores è *communi* Monasterii substantia placidè atque benignè necessaria subministrent, à Patribus jam pridem notatum fuit.

" Ut hoc vitium *peculiare* radicitùs amputetur, (ait magnus ille Monachorum Patriarcha S. Benedictus *cap.* 55. *Reg.*) dentur ab Abbate omnia quæ sunt necessaria.. ut omnis auferatur *necessitatis* excusatio.

Quàm sedulò hoc remedium adversus peculiaritatis vitium S. Fulgentius adhibuerit, vitæ ipsius auctor testatur.

" Distribuebat sanè ipse cum summa discretione servis Dei *necessaria* vitæ subsidia, singulorum vires infirmitatemque considerans. Verumtamen quibuscumque plus cæteris consulebat, eos humilitatem custodire ampliùs admonebat, dicens eis: De substantia *communi* quisquis aliquid plus accepit, *omnium* fit debitor, quorum est illa substantia: debitorem porrò sola juvat humilitas. Sic efficiebat, ne quis *scandalum* pateretur, quando uni propter infirmitatem plus dare aliquid videbatur. Erat quoque ei aliqua sollicitudo, prævenire cunctorum Monachorum petitiones, antè tribuendo quidquid tribuendum cuilibet vel necessitas, vel ratio manifesta monstraret. Si quis autem præsumpsisset, priusquam acciperet, petere; negabat ei continuò, etiamsi mereretur accipere, dicens: Monachos debere his, quæ acceperint, esse contentos. Ceterùm qui sibi, tamquam indigeant, petunt, desideriis adhuc carnalibus serviunt, & omninò non perfectè de cœlestibus cogitant, quamdiu quid sibi necessarium sit, ipsi sibi, quia non possunt negotiando, petendo saltem providere festinant.

Ex his omnibus clarum est, S. Fulgentium non verbis dumtaxat privata Religiosorum peculia improbasse; sed & summam ei fuisse curam, ut occasionem sive prætextum, quo peculia defendi solent, amputaret: placidè nimirum, magnaque cum discretione, necessaria non ex *particularibus* depositis, sed *communi substantia*, omnibus subministrando.

Hanc S. Fulgentii disciplinam si Monasteriorum Superiores imitarentur, quemadmodum ipsis per Patrum Regulas, atque Ecclesiæ Canones injungitur: non dubium, quin facilè *peculiaritatem*, totius disciplinæ regularis exitialem pestem, è Monasteriis eliminarent. Quid enim experientiâ evidentius, quàm unicam penè peculiorum occasionem & prætextum esse, quod à Superioribus ex *communi* Monasterii penu necessaria non dentur? Vide *Dissert. p.* 1. *cap.* 3. §. 1.

Sed vereor, ne & hodie dicere liceat, quod dicebat memoratus Canonicus Regularis: " Reperiuntur, proh dolor! Prælati parum curantes quid subditi faciant, aut unde sibi, quæ desiderant, acquirant: dummodò ipsi sua marsupia resolvere non cogantur, pecunias plus diligentes, quam fratrum animas Christi sanguine redemptas. Hinc est, quod fratres sibi ipsis provideant. Hinc proprietas incrementum capit.

Reperiuntur alii, qui quidem marsupia sua non difficulter resolvunt; at non in fratrum suorum necessitates, sed ut domos sibi ædificent magnificas, mensas exstruant sumptuosas, supellectilem superbam colligant, famulitium & equos alant, quæ principatum

&

& mundi fastum, nullatenus verò Religiosam paupertatem & rerum terrenarum exprimunt contemptum.

Profectò, si dixerit Christus (Matth. *cap.* 18 v. 6.) *Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris*: quid timendum nonnullis Superioribus, qui cùm teneantur tamquam meri & fideles dispensatores bonorum communium, ea juxta voluntatem offerentium, & Ecclesiæ & Patrum mentem, Fratrum necessitatibus, pauperumque usibus impendere, econtra non secùs ac pleni domini, in usus à Fundatorum intentione, & Religioso instituto planè alienos impendentes, seu potiùs dilapidantes, subditis suis scandalum ponunt & lapidem offensionis; nimirum *necessariorum* defectu eos quodammodò ad sanctæ professionis violationem cogendo.

Verendum sanè, ut etiam monet sæpe citatum Directorium Coloniense, ne similes Superiores incidant in terribilem illam Apostoli sententiam: *Si quis suorum & maximè domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.* 1. ad Tim. 5.

Hæc per occasionem dicta sufficiant; pluribus enim de hoc adversùs peculiaritatem remedio, & Superiorum illud adhibendi gravi obligatione, ex Patrum Regulis, & Ecclesiæ Decretis, in Dissertatione Canonica loco citato actum fuit.

CAPUT III.

Ostenditur Peculia, seu Deposita ad particulares usus alicujus Religiosi, repugnare Constitutionibus PP. Eremitarum S. Augustini.

§. 1.

Primum argumentum ex dictis Constitutionibus desumptum.

OMNIMODAM ac perfectam rerum omnium communionem, universa Peculia ac particularia Religiosorum Deposita excludentem, per Constitutiones PP. Eremitarum S. Augustini requiri, non uno argumento, ex iis ipsis desumpto evidenter probari hoc capite ostendam; ut inde appareat quosdam peculiorum patronos sine ullo fundamento, contra ipsarum Constitutionum clarissimum tenorem in defensionem peculiorum eas assumere.

Primum itaque contra peculia, & pro necessaria rerum omnium communione, argumentum desumi potest ex formula professionis, quàm prædictæ Constitutiones his verbis exprimunt, & à professuris hoc ritu fieri volunt.

"Sedeat (inquiunt *p.* 2. *Constit. cap.* 4.) Prior, & » cæteri post eum, & Novitius accipiat Regulam S. » Patris Augustini, & deponat eam apertam in mani» bus Prioris, & ponens manus suas super eam in ma» nibus Prioris, profiteatur hoc modo. In nomine » Domini nostri Jesu Christi benedicti. Amen. Anno » nativitatis ejusdem millesimo &c. die tali, mense » tali: Ego Frater N. de N. filius N. & N. talis loci » & talis parochiæ, facio professionem, & promitto » obedientiam Deo omnipotenti, & B. Mariæ sem» per Virgini, B. Patri Augustino, Rev. Patri Fratri » N. de N. Priori &c. nomine & vice Rever. P. Ma» gistri N. de N. Prioris Generalis Ordinis Fratrum » Eremitarum S. Augustini, & Successorum ejus cano» nicè intrantium, & *vivere sine proprio*, & in casti» tate *secundum hanc regulam ejusdem Patris nostri* » *Augustini* usque ad mortem.

Ex hac professionis formula ac ritu habetur.

Primò: quod Fratres Eremitarum juxta suas Constitutiones voveant *vivere sine proprio*, & quidem *secundum Regulam S. Augustini.*

Unde ulterius consectarium est, ipsos vovere sine tali *proprio* vivere, quale in sua Regula Fratribus Augustinus interdixit.

Proprium verò juxta Augustinum suprà *cap.* 1. §. 2. ostendimus esse omne illud, quod non est *commune, ut distribuatur unicuique victus & tegumentum*; ac per consequens, peculia sive particularia deposita, ut quidam vocant, ad particulares usus hujus illiusve Religiosi reservata sive peculiata, esse verè *propria* ad mentem Augustini; utpote non *communia, ut unicuique distribuatur, &c.*

Secundò: quod Fratres votum emittentes huic regulæ manus suas imponant; in signum indubiè, quod ad hujus regulæ normam in futurum vitam suam instituere proponant, & religiosè voveant.

Quod ut religiosiùs observent, & ne aliquando aliquo prætextu ab eo, quod voverunt, recedant, neque per *oblivionem aliquid negligatur*; præscribunt dictæ Constitutiones *parte* 2. *cap.* 9. *ut sextis feriis Regula S. P. Augustini ad prandium legatur, ut in ea tamquam in* SPECULO *possimus*, aiunt, *inspicere. Quod si fieri non posset, finiatur ad collationem*, &c.

Quid verò in regula tamquam in speculo inspicere debent? Indubiè qualiter vota sua Deo servare teneantur; atque ita non attendant, quid hi illive agant, quidve hi, aut illi, vota sua requirere credant, aut dicant; sed quid regula, cui manus imposuerunt, præscribat: non, quid Superiores nonnumquam indulgeant, aut etiam licitum dicant; sed quid juxta regulam ipsa sacra professio exigat.

Quid enim certius, quam quod interdum aut ex ignorantia, aut pravâ quâdam ac inolitâ consuetudine, sive potius abusu, Superiores aliqua licita credant imo & affirment; quæ tamen ipsis votis ac regulæ essentialibus repugnant? Sed quid ipsis Fratribus, & subditis periculosius?

Hujus periculi magnitudinem prævidens Clemens VIII. postquam multa pro voti paupertatis ac vitæ communis observantia statuit, adversus hoc periculum subditis imminens à Superioribus sibi plura circa relaxationem illius voti licere persuadentibus ipsos præmunire voluit: "Nulla quorumcumque Superio» rum dispensatio, nulla licentia, quantum ad bona » immobilia vel mobilia Fratres excusare possit, quo» minus culpæ & pœnæ ab ejusdem Concilii Decretis » impositæ, ipso facto incurrendæ, obnoxii sint, » *etiamsi Superiores asseverent*, inquit, *se hujusmodi* » *dispensationes, aut licentias concedere posse, quibus*, » *in ea re, fidem minimè adhiberi volumus.*

Supponit ergo Pontifex, interdum Superiores eò temeritatis prorumpere, ut etiam asseverent se adversùs ea, quæ votum paupertatis, aut vita communis requirunt, licentias, aut dispensationes posse concedere, quas nequaquam concedere valent.

Ex quo ulteriùs concluditur, ex mente hujus, ac aliorum Pontificum, qui dictam Constitutionem innovârunt, ac confirmârunt, Fratres non semper reddi securos, quod hoc, illudve sit licitum, neque voto contrarium; tametsi Superiores, quicumque illi sint, non tantùm permittant, sed insuper licitum esse asseverent.

Prudenter proinde præcipiunt sæpe dictæ Constitutiones, ut Regula, quam Fratres sanctè Deo voverunt, & cui voventes manus suas imposuerunt, continuò prælegatur, ut in illa *tamquam speculo* conspicientes, quid voverint; nec Fratrum malè viventium consuetudine, neque crudeli quorumdam Superiorum conniventiâ, vel damnabili negligentiâ, aut supinâ ipsorum ignorantiâ, quâ sibi licere autumant, quod non licet, à sacra professione, debitaque votorum persolutione abducantur.

Ex his omnibus habentur sequentia. Primò: quod Con-

Constitutiones PP. Eremitarum S. Augustini velint Fratres vivere usque ad mortem *sine proprio* secundùm Regulam S. Augustini.

Secundò : quòd velint illos vivere sine Peculiis, sive particularibus depositis ; utpote quæ juxta Augustini Regulam *proprium* sunt ; ut suprà sat superque probatum fuit.

Tertiò : quod solicitè velint, ut Fratres in ipsa Regula, tamquam in *speculo*, continuò oculos mentemque desigant, ne fortè per oblivionem aliquid negligatur.

Quartò : quòd profitentes imponant manus suas ipsi Regulæ, non autem Constitutionibus aut Decretis Superiorum ; ut inde intelligant, se ad Regulam debere vitam componere, votaque sua persolvere : Superiorum verò Decretis, aut Constitutionibus, & præceptis, obedientiam non nisi secundùm ejusdem S. Patris Regulam debeant ; id est, modò à Regula illa, præsertim in his, quæ bases & fundamenta sunt, non recedant.

Nulla proinde est hæc consequentia : In Constitutionibus alicujus Capituli sive Provincialis sive Generalis, Peculia, aut particularia Religiosorum deposita permittuntur, vel etiam licita dicuntur ; ergo per illorum reservationem à voto paupertatis, aut vita communi, quam professio Religiosa exigit, non receditur ; quandoquidem, ut dictum est, Superiorum indulta, aut etiam præcepta, non excusent, aut obligent, si ab essentialibus Regulæ recedant ; quod contingere posse, exemplo Constitutionum Capitulorum etiam Cathedralium Ecclesiarum à Sede Apostolica approbatarum, in Vindiciis ex Concilio Tridentino demonstratum fuit.

Nullus tamen hinc inferat, me asserere, quòd Constitutiones Fratrum Eremitarum S. Augustini Peculia aut particularia Religiosorum deposita probent ; sed dumtaxat assero : malè inferri, illa esse licita, & habentes ab omni voti transgressione esse immunes, tametsi supponeretur, quòd ista per Constitutiones alicujus Capituli, etiam Sedis Apostolicæ auctoritate confirmatas, essent permissa.

§. 2.

Proponitur secundum argumentum contra Peculia ex Constitutionibus Eremitarum S. Augustini.

NUlla est fæcundior Peculiorum radix, quàm metus, quòd Conventus nequeat necessaria suppeditare ; ac per consequens, quòd nisi per Peculia, seu particularia deposita, Fratres sibi provideant, necessariis sint destituendi ; consequenter incident in multiplicia illa incommoda, quæ necessariorum defectus secum trahere solet.

Hanc quorumdam parum Religiosam anxietatem, jam pridem exagitavit Octavius Frangipanus Episcopus Tricaricensis in suprà laudato Directorio : " Procul, inquit, & illi à voluntaria paupertate absunt, qui, ut in lectulo ægritudinis suæ non egeant, & penuriam, aliaque paupertatis incommoda non sentiant, *pecuniam* corradunt atque seponunt, vel *reditus* vitales aut perpetuos habent, unde tempore ægritudinis & *necessitatis suæ* consolationem habeant, & se *à molestiis* paupertatis tueantur, atque defendant.

Eandem hanc Peculiorum radicem summo studio eradicatam voluêre Patres Ordinis Eremitarum S. Augustini, qui concinnandis atque concipiendis sæpe dictis Constitutionibus præfuêre ; ut vel inde non obscurè intelligatur, Peculia, sive privata Religiosorum deposita, ipsis non placuisse.

" Quoniam per solemnem sive expressam, sive tacitam professionem Fratres nostri omnibus & singulis quibuscumque bonis, juribus & actionibus ad ipsos tunc vel in posterum quovis modo attinentibus, & quoad omnem & totum penitus eorumdem usumfructum nihil de eis sibi *quovis modo reservantes*, efficaciter, & cum effectu renuntiant, ita ut deinceps nec etiam verbo aliquid proprium sive suum dicere debeant : strictè præcipimus omnibus (inquiunt) & quibuscumque Fratribus Ordinis nostri professis, ut nullus eorum (*sicut canis qui revertitur ad vomitum*) per se, vel interpositam personam, habeat privatum dominium, *usum*, vel usumfructum pecuniarum, redituum, vel quorumcumque bonorum mobilium, aut immobilium, aut se moventium ; sed omnia quantacumque & qualiacumque, & quomodocumque acquisita habuerint, vel eis donata fuerint, in mera & libera potestate sui Prælati teneantur resignare, nihil *penitus* sibi retinentes, seu *quovis modo reservantes*, dicentes : *Quid manducabimus ? Aut quid bibemus ? Aut quo operiemur ? Hæc enim omnia gentes inquirunt.* Imò potiùs deponentes omnem sollicitudinem in crastinum, totam penitùs spem in illum projiciant, qui sic *abundè pascit volatilia cœli, quæ neque serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & sic ornatè vestit lilia agri, quæ non laborant, neque nent :* & obedientes consilio Domini Salvatoris, *primùm quærant regnum Dei, & justitiam ejus*, servando ejus mandata, & reddendo ei quod in *professione voverunt*, ut consequi mereantur liberalissimam, ac certissimam promissionem ejusdem Salvatoris dicentis : *& hæc omnia adjicientur vobis.*

Ut igitur Fratres Ordinis Erem. S. Augustini voto paupertatis satisfaciant, tenentur juxta suas Constitutiones, omnia quantacumque, & qualiacumque, & quomodocumque acquisita habuerint, vel eis donata fuerint, in mera ac libera potestate sui Prælati resignare, nihil *penitùs* sibi retinentes, seu *quovis modo* reservantes.

Quibus verbis ipsa reservatio redituum vitalitiorum, aut aliarum rerum in usus ac necessitates *particulares*, non obscurè improbatur.

Quis enim dicet, quod ita reservantes reditus, pecunias, aliasve res, resignent omnia sua in mera & libera potestate sui Prælati, *nihil penitùs sibi retinentes, sive* QUOVIS MODO *reservantes* ? Cùm ipsum *usum* reservent.

Verùm, si unà cum prædictis verbis expendantur ea, quibus, ut supra vidimus, ad confidentiam in Deum incitantur, clariùs apparebit, Patribus illis peculia sive deposita displicuisse atque improbata fuisse.

Quæ enim alia hodie peculiorum causa, & in speciem honesta defensio prætenditur, nisi Conventûs seu Monasterii penuria. *Utinam*, inquit Ex. Pater, *suppeterent Conventibus* MEDIA, *abessentque incommoda, quæ novimus cætera, ut illis* (peculiis) *non indigeremus.* Et alibi : *Nos verò qui credimus retinenda* PECULIA, *non propter cupiditatem credimus, sed propter* NECESSITATEM.

Hunc communem peculiorum prætextum nullatenus ut justum agnoscunt Constitutiones ; sed volunt, ut nihil penitùs sibi retinentes, seu quovis modo reservantes, & deponentes omnem sollicitudinem in crastinum, *totam penitùs spem in illum projiciant, qui sic abundè pascit volatilia cœli*, &c.

Si cui tamen hæc non sufficiant, ut agnoscat quod Constitutiones ipsum ordinarium & penè unicum peculiorum prætextum rejiciendo, ipsa peculia absolutè improbent ; illa, quæ immediatè subjiciuntur, quæque tertii argumenti materiam suppeditabunt, plenè, ut credo, persuadebunt.

§. 3.

Tertium argumentum ex Constitutionibus PP. Eremitarum S. Augustini desumptum.

POstquam sæpe-dictæ Constitutiones excitando Fratres ad Christianam ac Religiosam in Deum confidentiam, præcipuam peculiorum radicem ex ipsorum animis eradicare studuerunt, ut magis ostendant, hanc suam exhortationem præmitti, ut Fratres ad plenam rerum suarum abdicationem, ac perfectam communionem juxta Regulæ suæ præceptum, faciliùs adducerentur, tamquam consequens immediatè subjungunt: " Unde quidquid Fratribus datur in » eleëmosynam pro missis, vel quibuscumque orationibus, prædicationibus, lectionibus, aut confessionibus, vel pro quacumque arte vel artificio, » industria vel labore, in rem *communem* redigatur: » *& cui necesse fuerit præbeatur, ita ut juxta S. P. N.* » *Augustini regulam, nemo* SIBI *aliquid operetur*, » sed omnia opera nostra in unum fiant, majori studio & frequentiori alacritate, quam si nobis singuli *propria* faceremus; & unusquisque tantò se ampliùs proficere noscat, quantò libentiùs & ferventiùs pro *communi*, quàm pro *particulari* utilitate » prædicaverit, legerit, vel quodcumque aliud fecerit.

Quomodo evidentiùs peculia seu particularia deposita improbari potuissent?

Jubent enim Constitutiones, ut quidquid ex lectionibus, aliove justo labore Patribus obvenerit, *in rem* COMMUNEM redigatur, & cui *necesse fuerit præbeatur*; ita ut juxta S. P. Augustini Regulam *nemo* SIBI *aliquid operetur*, &c. quod directè atque diametraliter peculiis sive particularibus depositis opponitur. Hæc enim non in *rem communem* rediguntur, ut cui necesse fuerit, distribuantur; sed reservantur impendenda in particulares usus & necessitates illius, qui v. g. labore aut industriâ illa acquisivit.

Adhæc clarum est, per peculia sive privata deposita fieri, ut quisque *sibi* operetur, hoc est, non pro communi, sed pro particulari utilitate.

Utilitas enim eorum, quæ ex justo labore Fratribus obvenit, non in ipsa civili proprietate aut dominio, sed ipso rerum usu consistit.

Cum ergo per peculia fiat, ut res non *in communem usum* redigantur, sed ipsorum laborantium *usibus* reserventur, ac peculientur, patet, peculia illa, rursus hoc ex capite dictis Constitutionibus contrariari; quod his præcipiatur, ut quidquid Fratribus datur in eleëmosynam pro missis, &c. *in rem communem redigatur*, *& cui necesse fuerit præbeatur; ita ut juxta S. P. Augustini Regulam nemo* SIBI *aliquid operetur*.

Sed dicet quispiam: *hæc omnia confunduntur quoad proprietatem, quod sufficit; non confunduntur quoad usum facti, quod non requiritur.* Resp. Ut alia argumenta, quibus hujus asserti falsitas satis in anterioribus ac aliis opusculis probata est, omittam: ipsæ Constitutiones falsitatem illius manifestè evincunt; nec enim solùm præcipiunt, ut simpliciter ex Fratrum labore, aut industria provenientia redigantur in rem communem; sed addunt, *& cui necesse est præbeantur*; quo evidenter ostendunt, illa esse confundenda non tantùm quoad proprietatem, sed insuper quoad *usum facti*; id est, ut ex illis, tamquam quæ *omnibus* sint *communia*, indigentium necessitatibus & usibus succurratur: atque ita fiat, quod Constitutiones præcipiunt, ut non pro *particulari*, sed pro *communi* utilitate Fratres *operentur*.

Incorporari enim Conventui quoad usum facti, aliud non est, quàm incorporari in eum finem, ut res incorporatæ totius Conventûs sive Fratrum necessitatibus subserviant; usus quippe facti, ut sæpius dictum, præcipuè in Appendice *Cap. 1. §. 2.* est usus simplex, sive necessariorum.

Ex his sufficienter patet, verba Constitutionis quæ immediatè subjunguntur: " Pia tamen & laudabilis » discretio ita à Superioribus observetur, ut ipsorum » Fratrum, quorum causâ hujusmodi bona ad Monasterium venerunt, quoad eorum necessitates pro » loco & tempore in hujusmodi bonis eis donatis, » vel relictis, ab eis utcumque acquisitis, dispensantes, specialem habeant rationem. " Patet, inquam, verba illa non posse eum sensum admittere, ut piam ac laudabilem discretionem quoad dispensationem bonorum, quæ Fratribus ex quacumque causa obveniunt, ita à Superioribus observari vellent, ut bona illa *specialiter* Fratrum illorum, quorum causâ proveniunt, necessitatibus sive usibus reservarentur, sicuti in peculiis solet; id enim non solùm regulæ, sed etiam constitutioni contrariaretur.

Ut enim mox ostensum est, volunt ipsæ Constitutiones, " *quidquid* Fratribus datur in eleëmosynam » pro missis, vel quibuscumque orationibus, &c. *in* » *rem communem* redigatur, *& cui necesse fuerit præ*» *beatur*: ita ut, juxta S. P. Augustini Regulam, *nemo* » SIBI *operetur*, sed opera nostra in unum fiant, » majori studio, & frequentiori alacritate, quàm si » nobis singuli *propria* faceremus, & unusquisque » tantò se amplius proficere noscat, quanto libentiùs » & ferventiùs pro *communi*, quàm pro *particulari* » *utilitate* prædicaverit, legerit, vel quodcumque » aliud fecerit.

Præcipiunt proinde Constitutiones, ut *quicquid* Fratribus quacumque de causa obvenit, in rem *communem redigatur*, *& cui necesse fuerit præbeatur*; quod nullatenus cum jam dicto verborum illorum sensu consistit.

Si enim Superiores in dispensandis rebus, quæ Fratribus obveniunt, eam *specialem* rationem quoad horum Fratrum necessitates habere debeant, nullatenus dici possunt redigi in rem *communem*, ut cui *necesse* fuerit præbeantur; erunt enim aliquo modo illorum, quorum necessitatibus *specialiter* impendi deberent.

Adhæc, allegatum verborum sensum etiam Constitutiones ipsæ excludunt, dum juxta S. P. Augustini Regulam mandant, ut nemo sibi *aliquid* operetur, id est, pro particulari utilitate; sed omnia opera fiant in unum seu in *commune* (ut ultima & correctior Augustini editio habet) sive pro *communi utilitate*; nonnè enim *sibi* & pro *privata utilitate* Fratres *aliquid* operarentur, si per relata verba Constitutiones vellent, ut pia & laudabilis discretio à Superioribus ita observaretur, ut ipsorum Fratrum, quorum labore bona proveniunt, quoad eorum necessitates in dispensandis bonis illis *specialem* haberent rationem; non quod illi *ampliùs*, quàm cæteri Fratres hic & nunc indigerent, sed quia eorum causâ obvenerunt? Posletne vel in speciem verificari ipsos pro *communi*, & nihil *sibi* seu pro *privatâ utilitate* operari, quando in bonis labore suo partis, quoad ipsorum necessitates, deberent Superiores *specialem* habere rationem? Id nemo, ut credo, non præoccupatus dicet.

Ipsæ proinde Constitutiones illum verborum sensum, qui posset favere peculiis, aut depositis ad usus particulares illorum, quibus bona obvenerunt, manifestè excludunt; sed nec alia constitutionum clarissima verba & præcepta, illum vel in speciem patiuntur, nî manifestam contradictionem in eodem constitutionum capite admittamus: quod sequentia Constitutionum verba, quæ quarti argumenti materiam subministrant, etiam evincent.

§. 4.

Proponitur quartum argumentum ex prædictis Constitutionibus desumptum.

" AD hanc autem communitatem *integrè* servan- » dam (prosequuntur Constitutiones) in *om-* » *nibus & per omnia*, & ipsi Priores locorum teneantur. » Præcipimus autem in virtute Sancti Spiritus, ac sa- » lutaris obedientiæ, ut si pecuniæ alicui Fratri *intui-* » *tu privatæ personæ* ab aliquo donatæ fuerint, Supe- » riori exhibeantur infra viginti quatuor horarum » spatium à receptione earum, vel à reversione Fra- » tris in Conventum : Prior verò illas in deposito pro » *communi utilitate* reponat. Prior etiam pecunias sibi » in eleëmosynam datas *intuitu suæ personæ*, in de- » posito pro *communitate* (ut supra) habere *omnino* » *teneatur.*

Ex his Constitutionum verbis, rursus peculiorum sive particularium depositorum evidentem reprobationem habemus.

Præcipiunt enim in virtute S. Spiritus, ac salutaris obedientiæ, ut si pecuniæ alicui Fratri *intuitu privatæ personæ* ab aliquo donatæ fuerint, illæ non tantùm Superiori exhibeantur ; sed insuper præcipiunt, ut Prior illas in deposito, non pro *particularibus* usibus ac necessitatibus illius, *cujus intuitu* donatæ fuerunt, (quemadmodum per peculia atque particularia deposita contingit) sed pro *communi utilitate* reponere teneatur. Quod ipsum, & quoad pecunias Priori, intuitu suæ personæ datas, observari mandant.

Hinc consectarium est, nec *de consensu* aut *beneplacito* Superioris peculia sive privata deposita haberi posse ; quandoquidem præcipiatur, ut Prior pecunias, Religiosis *intuitu privatæ personæ* datas, in deposito pro *communi utilitate* habeat ; quod directè peculiis opponi, ambigi nequit ; quia peculia non reponuntur pro *communi utilitate*, sed ad usus *particulares* illius, cujus intuitu res in peculio reservatæ obvenerunt.

Ulteriùs collige, quod juxta prædicta Statuta quoad confusionem nulla haberi queat distinctio, ut quidam voluit, inter pecunias *intuitu totius communitatis*, & pecunias *intuitu privatæ personæ* obvenientes ; sed omnes pro *communi utilitate* esse reponendas.

Cum enim ille à me quæsivisset, utrum censerem in Monasteriis omnia esse confundenda *physicè*, an *moraliter* ; reposui : *Consideret, utrum in suo, alisque Conventibus eleëmosynæ Religiosè ostiatim emendicatæ, item proventus, & canones annui ex villis, aut censibus Monasterii provenientes, physicè, an moraliter confundantur, & in usum communem ipsius Conventùs convertantur.* Huic meo quæsito ipse hæc reposuit : " Quàm inconstanter procedas, ex temetipso demon- » stro tibi. Eleëmosynæ illæ, proventus illi, & cano- » nes nunquid conferuntur communitati *intuitu totius* » *communitatis* ? Quid miraris ergo ista confundi *phy-* » *sicè* ? Nunquid autem præcipua nobis est quæstio de » istis parvis precariis, quæ communitati conferun- » tur *intuitu particularis* ? Hæc solent *particularium* de- » stinari *usibus* ; & hoc Statuta nostra probant, " &c. Quid hîc per physicam confusionem, quâ eleëmosynas & proventus intuitu totius communitatis obvenientes dicit esse confundendos, velit, non intelligo ; hoc dico, quod contra evidentissima Statutorum verba asserat, aliter bona intuitu *totius communitatis*, aliter bona *intuitu particularium* oblata, esse confundenda, cum non secus hæc, quàm illa, pro *communi* utilitate sint reponenda ; ac per consequens, nec magis hæc, quàm illa particularium usibus, juxta Statuta sint destinanda. Quid verò fieri soleat non inquiro ; sed solum, quid Statuta fieri præcipiant.

Denique ex hactenus dictis patet, verba illa, *pia tamen & laudabilis discretio*, &c. sine manifesta Statutorum contradictione non posse admittere sensum qui peculiis aut particularibus depositis faveat.

Adhæc, cùm juxta Augustini Regulam, & ipsa Statuta, quidquid Fratribus ex labore acquiritur, vel *intuitu privatæ personæ* datur, debeat esse *commune*, id est, cedere in *utilitatem communem*, sequitur : quod etiam velint, ut quæcumque Fratribus obveniunt nulli magis quàm alteri sint particularia sive peculiaria, sed sint *omnibus* communia, ut, *cui necesse fuerit, præbeantur* ; adeòque nequaquam *pia* ac *laudabilis* dicenda esset *discretio*, si Prior in bonis dispensandis, quoad necessitates Fratrum, quorum causâ hujusmodi provenerunt, eam rationem *specialem* observare teneretur, ut *potius ipsorum*, *quàm aliorum* Fratrum necessitatibus impenderentur. Nonne ex illa discretione Fratribus indicaretur, imò tacitè diceretur, bona illa aliquatenus *magis* ad *ipsos*, *quàm alios* de Communitate pertinere ? Nonne Fratribus insinuaretur, contra manifesta tum Regulæ tum Statutorum verba, quòd non *omnia* debeant esse *communia*, ut *distribuatur unicuique*, &c.

Hoc perpendentes Canonici Regulares Congregationis Windesemensis, qui & ipsi Regulam S. P. Augustini profitentur, hanc *specialem* rationem in rebus dispensandis quoad necessitates Fratrum, quorum causâ obvenerunt, haberi desiderârunt : " Quòd si » alicui nostrûm, vestis aut cultellus, aut aliud quid » missum fuerit, inquiunt ; ad Priorem deferatur ; & » *ex bona consuetudine non* EI *cui missum est*, sed » ALII POTIUS detur. Vide *Dissert. pag. 9.*

§. 5.

Solvitur objectio ex dictis Constitutionibus deprompta.

LIcet ex ipsis Constitutionibus PP. Eremitarum S. Augustini, argumentis plusquam sufficientibus me ostendisse credam, per illas ipsas Peculia sive deposita particularia ad *singulares* necessitates sive usus Religiosorum esse improbata, unus tamen in iisdem Constitutionibus occurrit articulus, quo à nonnullis creditur illa Peculia sive deposita particularia evidenter non tantùm permitti, sed & probari.

Articulus ille desumitur ex *p. 2.* dictarum Constit. *cap. 15.* cujus capitis hic est titulus : *De cura habenda circa Fratres decedentes ab hac vita ; & quid fiet de rebus eorum* USUI *concessis.* Articulus verò in Peculiorum defensionem adductus ita sonat : " Si verò Frater » tempore mortis aliquas pecunias de licentia sui Su- » perioris, pro libris emendis, vel quovis alio, *in de-* » *posito*, vel alibi habuerit, quotquot illæ sint, ad » Conventum suæ professionis devolvantur, nisi es- » sent in quantitate contemnenda.

Hoc articulo relato infert unus ; " Ergo Statuta » nostra permittunt, ac probant *deposita* tamquam » *minimè proprietaria*, aliàs talem Religiosum damna- » rent ad pœnas proprietariorum statutas *p. 6. cap. 9.*

Huic objectioni, quæ primo intuitu aliquid difficultatis habere videretur, ut clariùs satisfiat, prænotanda sunt sequentia.

Primò : in Ordine PP. Eremitarum S. Augustini, Conventus singuli habent proventus separatos, & jura propria ab aliis planè independentia.

Secundò : juxta Constitutiones ejusdem Ordinis, illa quæ Religiosis intuitu privatæ personæ obveniunt, devolvuntur ad Conventum suæ professionis sive filiationis.

Tertiò : præcitato capite tractatur ac decernitur ad quem Conventum res usui Religiosorum concessæ post mortem debeant pertinere.

Quartò : citatus articulus supponit Religiosum aliquem habitare extra Conventum suæ professionis seu filiationis, & extra eundem vitâ decessisse.

Quintò : in dictis Constitutionibus depositum non sumitur

sumitur pro *particularibus* depositis, sed *communi*, quod præterquàm sufficienter patet ex verbis supra relatis: *Prior pecunias sibi in eleëmosynam datas intuitu sua persona*, in DEPOSITO PRO COMMUNITATE *habeat*; evidentius in capite *De officio depositariorum* exprimitur: " Ad horum, inquiunt Constitu- » tiones, officium pertinet quod quilibet eorum ha- » beat clavem unam *arca depositi*, nec eam alicui » umquam committat, nec in cella relinquat, sed se- » cum semper deferat, & sollicitè custodiat, tertiam » clavem habebit Prior, nec eam alicui dabit præter- » quam Superiori, quando foras iverit.... & in domo » sit archivum cum armariis seu capsis, in quibus » scripturæ, privilegia, contractus, & omnia jura ad » Conventum pertinentia asserventur ita cautè, quod » nullo modo damnificari possint, cujus claves *in de-* » *posito* sub tribus clavibus serventur, " &c. Evidens proinde est *depositum* dici arcam, in qua communes Conventûs pecuniæ, aliave ad Conventum pertinentia custodiuntur.

His prænotatis, sufficienter apparet, prædictum articulum nec in speciem peculiis aut particularibus depositis favere. Nec enim aliud intendit articulus, nisi quod pecuniæ, quas Religiosus extra proprium Conventum habitans & ibidem moriens, pro libris aliisve necessariis comparandis de licentia Superioris habuit, si quæ tempore mortis supersint, revertantur ad Conventum suæ professionis sive filiationis: quod verò hoc nullatenus peculiis ac privatis depositis suffragetur, exemplo obvio ac quotidiano declaro.

Ponamus ex Abbatia aliqua Præmonstratensi, v. g. aut Cisterciensi, quæ peculia nulla agnoscit; sed plenam absolutamque communionem strictissimè observat, mitti ad aliam Abbatiam similiter peculia reprobantem, aliquem Religiosum; nonne de consensu Superioris poterunt apud Superiorem posterioris Monasterii, vel alium, aliquæ pecuniæ deponi, quibus libri aliavè necessaria huic Religioso comparentur; idque sine ulla specie peculii; eo quod pecuniæ illæ dentur Religioso illi, *ex communi* Monasterii substantia; non quia ipsius intuitu, aut labore ad Conventum pervenerunt; sed quia Superior judicat illas ipsi esse *necessarias*. Peculia verò sive deposita particularia non servantur *pracisè* huic aut illi Religioso, quia ipsis hîc & nunc necessaria sunt, sed quia pecuniæ, aut res illis reservatæ eorum intuitu aut labore vel industria obvenerunt; unde sæpius contingit, ut qui minus indigent majora habeant peculia; & magis indigentes nulla aut minora; ut infra amplius dicetur.

Ex citato igitur articulo aliud non habetur, quàm, quod si Frater tempore mortis aliquas pecunias de licentia Superioris pro libris emendis, vel quovis alio in deposito vel alibi habuerit; quotquot illæ sint, ad Conventum Professionis devolvantur; per quod non magis peculia probantur, quàm in exemplo proposito illa probentur per hoc, quod una Abbatia ex communibus proventibus provideat de *necessariis* Religioso in alia Abbatia existenti.

Nec enim in articulo dicitur, utrum Religiosus pecunias illas acceperit ex *particularibus depositis*, utrum verò ex *communi* Conventûs sui substantia; adeoque nihil ex articulo illo pro peculiis aut particularibus depositis concludi potest.

Impertinenter quoque concluditur pro particularibus Religiosorum depositis, eo quod articulus supponat contingere posse, ut Religiosus tempore mortis de Superioris sui licentia habeat pecunias pro emendis libris *in deposito*; quia, ut ante ostensum est, per depositum in prædictis Constitutionibus intelligitur *commune* depositum seu arca *communis*; adeoque exinde non magis concluditur pro *particularibus depositis*, sive peculiis, quam pro illis concluderetur in exemplo allegato, si pecuniæ, quas Abbatia ex communi Monasterii substantia pro *necessariis* sui Religiosi mittit ad Superiorem alterius Abbatiæ, ponerentur in communi arca hujus Abbatiæ.

§. 6.

Exhibetur Epistola Circularis R. P. Joannis Nevii Provincia Belgica Ord. Erem. S. Augustini Provincialis.

REv. PP. Priori & aliis Conventûs N.

" Quia intelligo sensim corruptelas aliquas mo- » rum in Conventus nostros irrepere, animosque Fra- » trum paulatim à recto Regulæ, & Statutorum no- » strorum tramite abduci, hinc est, quod nostrum du- » xi, vos admonere de uno præcipuè religiosæ vitæ » puncto, quod si non in sua puritate conservetur, » innumera secum vitia trahit, estque id, quod ipsi » Rev. Patri ante omnia in statutis in Ordine conser- » vandum præcipitur, punctum videlicet paupertа- » tis, utque Fratres omnes *in commune* laborent, & » è communi victum & vestitum à Superiore suo ac- » cipiant, hisque contenti sint; & hæc recipientes, » animosè Deo ac Ordini inserviant, exspectantes » beatam spem æternæ retributionis. Ad quam viven- » di formam constanter retinendam omnes nos obli- » gat Beatiss. P. N. *in Regula*, & Ordo *in Statutis*. » Quia tamen audio, in quibusdam Conventibus non » ita ambulare Fratres, quod Priores *dissimulent* & » Procuratores lucro inhient, Priores *permittendo* ut » Fratres pecunias aliquas habeant, acquirant, ac apud » se, aut Procuratorem *deponant*; Procuratores ve- » rò promendo eis pretio vinum, quod cum sociis » aliquot, quisque *portionem suam* afferentibus, simul » consumunt: cum hoc contra *Statuta* PP. nostro- » rum fiat & rectam Ordinis disciplinam, qui *communi* » mensæ dispensatione contenti vivere debemus, & » extra eam, ac consuetas horas, nihil requirere, aut » sumere; mando omnibus Patribus Prioribus & Pro- » curatoribus, ut statim post harum publicationem » (quam celerrimè fieri cupio) omnes Religiosorum » DEPOSITAS *pecunias in* COMMUNEM BUR- » SAM *Conventus conjiciant*, *ex qua* VIVANT » FRATRES; aut indusia, vestes inferiores, & si- » milia, iis Fratribus, qui ea deposuère, pro hac vi- » ce *tantum* conficiant; si quis autem vel extra Con- » ventum, vel in Conventu, & non apud Patrem » Priorem, Superiorem, aut Procuratorem eas *depo-* » *suerit*, disciplina ei imponatur in capitulo, *earum-* » *que fructu privetur*; hocque & ad studiosos nostros » extendimus, quibus Pater Prior non possit ejusmo- » di potitandi cum sociis, quos invitant, licentiam » dare; sed si infirmi sint, aut probat medicus, *con-* » *ventualibus det Conventus*, non vendat, *studiosis con-* » *cedat Pater Prior*, quod ipsis necessarium est & uti- » le; si autem hospites sunt, nec tales, ut eis Con- » ventus debeat vinum fundere, si ob molestias itine- » ris melius ferendas desiderant haustum vini, detur » eis pinta vini non amplius, nisi Pater Prior permi- » serit unum aut alterum, quod rarò fiat, & non nisi » rationabili ex causa, eis in mensa adesse, quibus » ob numerum personarum eadem vini mensura mul- » tiplicetur, nihil ultra: debemus enim sobrii esse, » si decorè officio nostro fungi velimus, & nunquam » hujus sobrietatis terminos egredi: sic ergo facite, » & saluti vestræ, & Ordinis honori subservietis. Da- » tum Mechliniæ 1. Februarii 1639.

Fr. Joan. Nevius Rector Provincialis.

§. 7.

Nota in Epistolam R. P. Joannis Nevii.

UT non videar privato sensu Constitutiones Ordinis Erem. S. Aug. interpretatus, opportunum credidi hanc R. P. Nevii Epistolam, ab ipso ut Pro-

Provinciali ad suæ Provinciæ Conventus scriptam, adjungere. Ex illa enim constat:

Primò, quod R. P. Generali prædicti Ordinis *ante omnia* in *Statutis* in Ordine conservandum præcipiatur punctum *paupertatis*, utque Fratres omnes *in commune* laborent, & *è communi* victum & vestitum à Superiore suo accipiant, hisque contenti sint.

Secundò, quòd ad hanc vivendi normam constanter retinendam Fratres omnes obliget B. P. Augustinus in Regula, & *Ordo in statutis*.

Tertiò, quòd deplorante prædicto R. Patre, jam audiretur in quibusdam Conventibus non ita ambulare Fratres, quòd Priores *dissimulent*, & Procuratores lucro inhient.

Quartò, juxta prædictum Patrem Provincialem, Fratres non ambulare juxta normam, ad quam constanter retinendam Augustinus in Regula, & *Ordo in Statutis* eos obligat, quia Priores dissimulant, permittendo ut Fratres pecunias aliquas habeant, *ac apud se, aut Procuratorem* DEPONANT. Procuratores verò promendo eis pretio vinum, quod cum sociis aliquot quisque portionem suam afferentibus simul consumunt.

Quintò, quòd Pater ille non dubitaverit simile pecuniarum depositum esse contra *Statuta Patrum suorum, & rectam Ordinis disciplinam.*

Sextò, quòd Provincialis, ut revocaret Fratres sibi subjectos ad eam vivendi normam, quam Augustinus in Regula, & *Ordo in Statutis* constanter retinendam præscribunt, mandandum censuerit omnibus PP. Prioribus & Procuratoribus, ut statim post harum publicationem (quam celerrimè fieri cupiebat) omnes Religiosorum *depositas* pecunias in *communem bursam Conventûs* conjiciant, ex qua *vivant Fratres.* Sed quia abusus jam inoliti, ut faciliùs eradicari queant, nonnumquam Superiores ad aliqualem condescensionem sive indulgentiam cogunt, adjungit prædictus Pater hanc disjunctivam: " aut indusia, vestes inferiores & » similia, iis Fratribus, qui ea deposuêre, *pro hac » vice tantùm* conficiant.

Septimò, quòd hanc tantillam indulgentiam tantùm indulserit illis, qui pecunias suas apud Priorem, Suppriorem aut Procuratorem depositas habebant: subjungit enim: " Si quis autem vel extra Conven» tum, vel in Conventu, & non *apud P. Priorem,* » *Suppriorem aut Procuratorem* eas deposuerit, disci» plina ei imponatur in Capitulo, earumque fructu » privetur.

Planum ergo est ex Epistola illa circulari, per modum Statuti, sive potiùs declarationis priorum Statutorum, ad omnes Conventus Provinciæ Belgicæ destinatâ, quòd non tantùm Regula S. Augustini, sed etiam ipsæ Ordinis Constitutiones, *particularia* deposita improbent; quodque præcipiant, ut Superiores pecunias omnes in *communem Conventûs bursam conjiciant, ut inde Fratres vivant*, id est, in communes Fratrum usus, sive necessitates cedant.

Deinde clarum est, quòd verba illa Constitutionum, *pia tamen & laudabilis discretio ita à Superioribus observetur*, &c. non eo modo sint intelligenda; quasi bona potiùs essent impendenda necessitatibus Fratrum quorum causâ obvenerunt, quàm aliorum: quandoquidem Epistola illa velit, pecunias quæ intuitu privatæ personæ obvenerunt (quales in deposito sive Peculio haberi solent) in communem bursam conjici, ut inde Fratres vivant; permittendo dumtaxat per modum alicujus indulgentiæ (indubiè ut faciliùs Fratres deposita jam habentes, ad absolutam communionem se induci paterentur) ex illis pecuniis depositis *pro hac vice* TANTÙM iis Fratribus, qui eas deposuêre, vestes, aliave necessaria procurentur; modò tamen pecunias apud Priorem, Suppriorem aut Procuratorem depositas habuissent. Ex quo evidens est, quòd Pater ille non crediderit, quòd juxta *Statuta* Ordinis, in dispensandis rebus illis, habenda sit à Priore *specialis* ea ratio quoad necessitates Fratrum, quorum gratiâ obvenerunt; quasi illæ horum potiùs, quàm aliorum Fratrum usibus forent impendendæ.

Denique, quòd in prædicta Epistola distinctio fiat, inter Conventuales & Studiosos; ut nimirum illis Conventus necessaria suppeditet, his verò Prior; probat [illegible], quod suprà diximus: scilicet, singulos Conventus habere reditus separatos; ideoque Conventualibus à Conventu, Studiosis autem non Conventualibus, à Priore necessaria esse danda: nimirum ex rebus ex communibus Provinciæ vel aliorum Conventuum bonis in studiosorum sustentationem subministratis.

Hæc ex Epistola circulari, registratâ in libro, inscriptioni actuum Capitularium, & litterarum, quæ per Conventus publicari debent, deputato.

APPENDIX PRIMA,

In qua proponuntur aliqua reflectenda in Libellum cui titulus: *Palinodia palinodiæ*, &c.

REFLEXIO PRIMA,

Super illis, quæ dicuntur occasione translationis Libelli De peculiaritate in idioma Flandricum.

EXimius prædicti Libelli auctor non tantum in hoc, sed etiam in præcedenti suo Libello, multa contra flandricam Libelli mei de peculiaritate translationem, ejusque tituli affixionem vehementissima cum indignatione proponit; atque inter alia *pag.* 52. hujus Libelli ita exclamat: " Tune indignaris titu» lum veritatis, affixum loco & tempore quibus affi» gi debuit? Tune, qui & modestiæ & gravitatis » (quidni & charitatis) immemor, famosum (ne » graviora dicam) titulum *vernaculum*, non tantum » platearum angulis, atque Ecclesiarum & Collegio» rum valvis, antè affixeras; sed ipso die festo? Ut » scilicet sanctificares sabbathum; ut scilicet nulla » deesset circumstantia tanto errori. Habe & conside» ra tuum titulum, cujus, *te jubente*, ad Ecclesiam » ac Monasterium nostrum, in die festo, non unum, » sed omnino quinque (quod numquam factum est) » affixa sunt exemplaria.

His aliisque, quibus Libelli hujus plures paginæ implentur, ut satisfiat, dico me hujus translationis aut impressionis auctorem non esse. Translationis auctor est, quidam osor peculiorum, non Monachorum, ipse Monachus; qui etiam me inscio translationem inchoaverat, ac pro parte perfecerat.

Quod ad impressionem attinet, curam illius non habui; sed alius nullatenus mihi aut cohabitatione aut familiaritate conjunctus; neque à me ad hoc rogatus vel excitatus.

Quod verò dicat, *me jubente*, ad Ecclesiam ac Monasterium suum in *die festo*, non unum, sed omnino quinque tituli illius affixa fuisse exemplaria; dico veritate carere, *me jubente*, imò vel sciente, affixum esse vel unum tituli exemplar. Cum enim sine mea cura impressio perageretur, etiam me ignorante absoluta fuit; unde nec scivi quo die tituli affixio futura esset. Si scivissem, non dubium quin egissem ne in die festo facta fuisset; quemadmodum impedivi ne *Vindiciarum* (quarum impressio in profesto absoluta erat) affixio die festo fieret.

Quæ ratio fuerit, ut contra morem usitatum *quinque* exemplaria valvis Monasterii iteratò fuerint affixa, malo ut à juvene, cui cura affigendi demandata fuit, quàm à me (cui nugari non lubet) intelligatur.

Omnia igitur, quæ occasione dictæ translationis flandricæ in hoc libello congeruntur, & magno impetu

ѐtu in me conjiciuntur, prætereo; partim quia me minimè concernunt, partim quia punctum quæstionis non attingunt; vel si in aliquo veritati officere possent, scio illos, qui translationis & impressionis curam habuere, respondendo esse plusquam sufficientes.

Profectò sat mirari nequeo, quod tantâ levitate Eximius ille facta aliqua asserere non vereatur: hic me dicit translationis Authorem, & affixionis die festo peractæ reum agit; cum nec illi verbum contribuerim, imo nec hactenus legerim, hanc verò planè ignoraverim; alibi verò me in suspicionem adducere audet, quasi libellos ab aliis compositos sub nomine meo patiar divulgari: " Tu, inquit *pag.* 2. & 5. ex » electione paucorum, indicis reformationem. Inde » videris. Malumus credere non esse tua, quæ dicun- » tur tua. Tua sunt tamen, dum pateris dici tua. Un- » de veniant, facilis nobis conjectura est. " Mirum si mihi revelare sciat illa ab alio, quàm à me venire.

Eximius ejus Collega in libello, cui titulus SUSANNA INNOCENS, &c. *p.* 2. *pag.* 110. postquam suam circa peculia sententiam aperuit, hoc monitum subjicit: " Si de jure conveniens, de factis disputes, hoc » ego dico, quod cura non committatur prudentiæ » vestræ Monacho-theoreticæ. Vide Thesim 6. & per- » tinens ad illam 18. Augusti 1684. In facta Collegii » vestri non inquirimus nos. Relinquentes illa vigi- » lanti Præsidi. Numquid de nobis cura est tibi? " Quò monita illa salutaria tendant, aliorum sit judicium. Hoc dico, me numquam curiosè inquisivisse, quid circa peculia in Monasterio ipsorum agatur, quæque eorum sit praxis; protestor enim, numquam mihi animum fuisse, Patrum illorum praxim aut vivendi modum specialiter taxare, sed sententiam meam simpliciter, & generaliter proponere. Cur verò aliqui ex ordine illo specialiter sibi illam attraxerint, ipsi viderint. Quod verò dicat, in *facta Collegii vestri non inquirimus nos*; optarem ut propiùs modum nostrum ac normam vivendi Patres illi inquirerent; cognoscerent enim, quomodo illi, qui mihi consulere possent, particularibus negotiis & occupationibus totâ die ita detineantur, ut rarissimè, excepto prandio & cœna, vel illis loqui obtingat; scirent, quod tantum absit, ut aliquis ipsorum mihi in componendis libris opem ferat: ut vix occupationes eorum permittant, ut vel uni eorum *probam*, ut aiunt, jam impressam leviter prælegere queam.

Minutiora hæc forsan sunt, quàm ut illis respondendum fuisset; nam hæc omnia parum aut nihil ad ipsam Veritatem aut materiam pertinent; ut tamen publico aliquatenus satisfiat, hæc notanda censui.

Hæc itaque eo fine dicta sint, ne ulteriùs Eximii sibi & aliis persuadeant, plures, imo Synodum integram (cujus multoties in ultimo Libello mentio occurrit) refutandis Libellis ipsorum occupari aut allaborare; neque aliis invidiam conflare pergant. Sed si quid in meis Libellis displiceat, mihi soli totum, tamquam totius operis auctori, non aliis, imputetur.

REFLEXIO SECUNDA

Super corruptionibus Bullæ Clementis VIII. quæ mihi imputantur.

NOn in Libello dumtaxat, sed in ipsius Libelli titulo quintuplicis capitalis corruptionis Bullæ Clementis VIII. reus agor.

Primam, quæ omissam particulam *verò* concernit, in quadam Epistola Eximius hujus Libelli auctor, jam antè mihi objecerat; sed ab ea me in Apologia ita purgasse credideram, ut etiam Eximio satisfactum putarem; sed erravi, non enim purgationem meam admittit: an jure an injuriâ, lector dijudicet; interim hoc notet, quod Eximius, ut corruptionem à me esse factam sustineat, non vereatur admittere *pag.* 6. *cap.* 9. contra omnia jura imò contra expressum Constitutionum suarum tenorem (quas ut unicum fundamentum per totum Libellum inclamat) Religiosos posse habere *usumfructum* rerum mobilium. Deinde notet, quod omnia, quæ *pag.* 82. allegat ad probandum, quod particula *verò* significet *antithesim*, nihil probent: quia licet evincant, illam interdum, imo frequenter per hanc particulam significari, certum tamen est, eam subinde *antithesim* non indicare; quodque hanc in Bulla minimè significet, sola illius inspectio lectori facilè persuadebit. Unde ad alia pergo.

Tres subsequentes capitales corruptiones dictæ Bullæ prætendit à me esse admissas in Appendice *cap.* 1. §. 8.

Primam contigisse dicit, eò quòd verbis Bullæ alia verba substituerim; sed sola lectio id falsum esse evincet. Patebit enim, verba, quæ Eximius *pag.* 112. caractere italico tamquam verba textûs ex Appendice refert, nec ejusmodi caractere, nec tamquam verba textûs à me fuisse expressa.

Secundam à me prætendit esse admissam, eò " quod » inter particulas, *aut custodia nomine*, & inter parti- » culas, *quod nulla quorumcumque*, suppresserim vo- » ces omnino triginta sex, quarum aliquæ inducunt » sensum toto cœlo diversum. " Verum est, inter prædictas particulas integram Bullæ illius periodum à me omissam; sed falsum est, quod particulas ita conjunxerim (ut ibidem asserit Ex. Pater) quasi facerent unum contextum; sola enim lectio planum faciet, articulos numeris suis omninò distingui; adeoque nec magis me argui posse corruptionis istius Bullæ, quam si aliquis per distinctos articulos doctrinam suam exprimeret verbis aliquibus Scripturæ Sacræ, nonnullis tamen omnino disparatis intermissis, qualia & esse verba Bullæ à me prætermissa, nuda Bullæ inspectio ostendet.

Tertiam dicit à me factam, eò quod citato §. 8. Appendicis *num.* 5. exprimens articulum doctrinæ meæ verbis prædictæ Bullæ, inter verba Bullæ parenthesi incluserim, *ut jam ordinatum est*.

Certè includendo verba illa *parenthesi*, nonne sat ostenderam illa non Bullæ, sed mea esse, aut saltem suspicionem sufficientem moveram, ut meritò quis dubitaret, dubitansque Bullarium consuleret? Potuissent quidem verba illa alio caractere exprimi, sed per inadvertentiam aut oblivionem contigit; nec nisi post impressionem adverti.

Num propterea publicè CAPITALIS *corruptionis* illius Bullæ arguendus veniebam? Nonne per inadvertentiam (ita enim interpretor) factum, ut ipse Eximius *pag.* 110. dictam Bullam Clementis VIII. *originalem* referre volens, prætermiserit hæc primæ periodi verba, *aut donationes fuerint*, *tamquam propria*.

Quarta Bullæ capitalis corruptio admissa dicitur *pag.* 132. Apologiæ, eo quod ibidem asseruerim Pontificem in Bulla præcipere, ut omnia ita confundantur, ut ex illis *indifferenter* necessaria omnibus subministrentur; sed Lectorem rogo, ut citatam paginam, vel solùm leviter aspiciat, & evidenter patebit, particulam illam litteris cursivis non alium in finem fuisse positam, quàm ut in illa vim positam esse ostenderetur. Patebit quoque quanta fides imposterum adhibenda sit illis, qui me corruptionis alteriusve defectûs tam audacter arguere publicè non erubescunt.

REFLEXIO TERTIA

Super illis quæ de Prospero Fagnano, & Bulla Clementis VIII. dicuntur.

IN Responsione brevi dixeram, Prosperum Fagnanum ejusdem mecum, in materia de Peculiaritate, esse sententiæ; ac per consequens Corollaria ex mea

mea doctrina educta pariter ex Fagnani doctrina educi. Huic meo asserto respondit Eximius in sua Epistola Familiari, me loqui de *essentialibus*, Prosperum verò tantùm de *accidentalibus*; cui in Apologia rursus reposui, clarum esse Prosperum etiam de *essentialibus* loqui; quod non inde probavi, ut prætendit Eximius *pag*. 130. quia Prosper in sua conclusione dixit, *nemini* prorsus Regularium cujuscumque conditionis existat, nisi sit Officialis, *fas esse* habere Peculium etiamsi illud non sit superfluum, sed ad necessarios, honestos, & pios usus à Superiore ex quacumque causa concessum, & *dependenter* ab ejus voluntate & nutu; non, inquam, assertionem meam probavi, quia Prosper dicit *fas non esse* Regularibus simile Peculium habere; sed quia idem asserit, nec quemquam Regularium tale Peculium habentium *à culpa lethali* & pœna proprietariis inflicta, ex quavis *consuetudine* Monasterii vel Religionis, aut *ex varietate seu probabilitate opinionum, aut alio quovis prætextu vel causa excusari*. Quis enim umquam credat Canonistam, vel exiguæ scientiæ, docere, quòd accidentalia solo jure positivo inducta, nullà consuetudine Monasterii vel Religionis, aut ex varietate seu probabilitate opinionum, aut alio quovis prætextu vel causa, ita saltem posse abrogari aut obscurari vel ignorari, ut saltem à culpa lethali transgressores eximant? Integram Fagnani conclusionem vide in Vindiciis *pag*. 69. & Appendice *pag*. 89. & observanda ibidem adjuncta.

Ut verò Eximius probet Fagnanum de *accidentalibus* dumtaxat loqui, sequentia ipsius verba citat: " Neque verò hoc casu, quod nonnumquam temerè » fieri solet, objici potest, quod Decreta Clementis » non sint in usu; siquidem omninò cessat hoc sub- » terfugium, cum Decreta ipsa postea fuerint inno- » vata à Paulo V. item à Gregorio XV. in Decretis » de Apost. & eject. & nuper à Sanctiss. D. N. Urba- » no VIII. in Decretis de celebratione missar. Explo- » rati enim juris est, contra Decreta Apostolica non » usum minimè suffragari, si non sit temporis anno- » rum 40. cum scientia & patientia Papæ.

Quod hæc ad quorumdam objectionem solutio, non probet Fagnanum credidisse Bullam Clementis VIII. loqui de *accidentalibus*, exemplo declaratur. Fingamus à centum annis Juris Consulto volenti probare ex Concilio Tridentino, Clericis vetitas esse comessationes, choreas, aleas, &c. objectum fuisse: Decreta Concilii Tridentini non sunt in usu; nonne rectè Juris-Consultus ille reposuisset: cessat omnino hoc subterfugium, cum nondum elapsi sint 40. anni ab editis Concilii illius Decretis? Et tamen nullus inde concludere potuisset, ergo Juris-Consultus credit Decreta illa Concilii Tridentini esse merè juris positivi; eo quod Juris-Consultus ille, isto tempore argumentum modo magis palpabili, & minoribus argutiis obnoxio, solvere & refellere maluerit; aliter postmodum indubiè responsurus. Quidem de Fagnano idem dicatur: ac per consequens nihil ex verbis illis Eximius concludere potest; præsertim cum in conclusione adeò apertè contrarium dicat.

Quod ad Bullam Clementis VIII. attinet, eam de essentialibus voti paupertatis, & vitæ Religiosæ loqui dixeram; si enim de accidentalibus ejus egisset Pontifex, " Dixissetnè, inquiebam in Apologia *pag*. 136. » quod nulla quorumcumque Superiorum *dispensa-* » *tio*, nulla *licentia*, quantum ad bona mobilia, vel » immobilia Fratres excusare possit, quominus cul- » pæ & pœnæ à Concilio Tridentino impositæ & ipso » facto incurrendæ, obnoxii sint.

Huic meæ probationi reponit Eximius *pag*. 141. quod expediti juris sit, inferiorem in lege Superioris dispensare non posse: ideoque non sequi: Superior Monasterii non potest dispensare in illis, quæ Pontifex constituit, ergo agitur de essentialibus. Resp. Verum esse, absolutè ac generaliter non sequi: Superior in hoc illovè statuto dispensare non potest, ergo illud ad *essentialia* Religionis spectat; sed hoc ratiocinio me nequaquam usum fuisse, verba mea mox relata sat indicant. Hoc me voluisse ostendunt, non esse verisimile, quod Clemens aliique tres Pontifices, qui Bullam illam innovarunt, expressè declarassent, *quod nulla dispensatio, nulla licentia Superioris efficere posset, quominus culpa & pœna à Concilio Tridentino imposita & ipso facto incurrenda obnoxii sint*: addentes insuper, *etiamsi Superiores assererent, se hujusmodi dispensationes, aut licentias concedere posse: quibus in ea re fidem minimè adhiberi volumus*: Quomodo, inquam, verisimile, quod Pontifices omnibus Monasteriis imposuissent talem legem, quæ nulla Superiorum quacumque de causa dispensatione solvi posset, si credidissent eam non Monasticæ professioni *essentialem*, sed *perfectionis* tantum, imo talis *perfectionis*, quam Eximius æstimat *heroicum paupertatis gradum*, quem non omnium *commiseranda fragilitas* ascendere sinit? Num fortè ea erat omnium Monasticorum in Regulari observantia exactitudo, ut Pontifices credidissent, jam omnia potuisse ad summum perfectionis gradum, omni *dispensandi facultate adempta*, constringi. Judicent illi qui seculi nostri historias & Conciliorum Decreta circa disciplinam regularem pervolverunt.

APPENDIX SECUNDA.

Reflexiones aliquæ super Libello cui titulus: *Susanna Innocens*, &c.

REFLEXIO PRIMA.

Super bino Tractatu dicti Libelli; in qua specialiter ostenditur differentia inter permissa ad necessitatem, & particularia Deposita; quodque illa haberi debeant dependenter à nutu Superioris, hæc vero absolutè haberi nequeant.

Primo suo Tractatu Eximius libelli Auctor confutationem Triadis meæ, sive trium libellorum, nimirum Dissertationis Canonicæ, Vindiciarum & harum Appendicis suscipit; in quo si ea, quæ ad causam paupertatis non pertinent, ut loquitur Eximius Pater *pag*. 48. missa faciam; eaque omittam, quorum ex sola libellorum meorum inspectione veritatis discipulo solutio facilè haberi potest; super duobus dumtaxat præcipuè reflectendum putavi.

Primò, super duabus glossis, quas Eximius hujus libelli Auctor omnibus, quæ sibi adversari animadvertit, penè indifferenter applicat.

Harum una est, quòd Concilia seu Doctores Peculia improbantes loquantur de Peculiis, quæ habentur sine dependentia, aut cum ea cordis affixione, ut nolint illa arbitrio Superioris subjicere. Hoc subtili glossemate tam familiariter utitur, tantàque indifferentià omnibus assuit, ut nequidem illis qui illud in terminis refutàrunt, affingere dubitet. Loquens enim *p*. 1. *pag*. 41. de Dionysio Carthusiano, (cujus verbis argumentum ex *Cap*. MONACHI ꝟ *De Statu Monach*. petitum solveram) ità disserit: " Hæc & simi- » lia apud Carthusianum, aliosque intelliguntur de » administratione Peculii *tamquam proprii, nomine* » *proprio, sine dependentia, & precaria revocatione* » *Prælati*: " non advertens quod Carthusianus eodem loco se opponat Doctoribus, qui etiam eo tempore " excusabant *Peculium* Monachorum & Monialium à » vitio Proprietatis, dummodò Superioribus suis, vi- » delicet Abbati aut Abbatissæ *nil celent, & ad red-* » *dendum seu dimittendum parata sint juxta Superio-* » *rum voluntatem, nihilque recipiant vel expendant* » *sine illorum licentia*. " Vide Dissert. *pag*. 18.

Hinc judicet Lector, quàm appositè glossas suas apponat Eximius hic Auctor.

Fa-

Fateri tamen oportet , hanc Eximii glossam novitatis argui non posse , sed eam jam à ducentis & amplius annis , patronis *Peculiorum* fuisse familiarem. Unde & apud Auctorem (quem nonnulli Joannem Gersonem credunt) Tractatûs contra proprietarios , hæc leguntur : " Quintò , objiciunt defensores Proprietatis : dicentes non esse proprium per hoc quod ad *nutum* manet Abbatis *quoties* volet revocare. *P.* 1. *Oper. Gersonis tit.* 23. Quod hæc glossa solis defensoribus Peculiorum digna sit , mox ostendetur.

Altera glossa , similiter Eximio familiaris , quamque potissimum Pontificum atque Conciliorum Decretis affingit , est , quòd sæpenumero Pontifices & Synodi decernant aliqua "potiùs ad evitanda quorumdam peccatorum pericula , & scandalorum occasiones ac pusillorum murmura ; non autem , quòd decernant illa tamquam stricti juris , & obligationis essentialia penitus ac necessaria." *P.* 1. *pag.* 25. Hæc quidem in aliquibus vera esse cum Eximio facilè agnosco ; sed miror , quomodo non viderit ab eodem Concilio eodemque Decreto , cui suam glossam assuit , illam quoad præsentem materiam non sine divina providentia , fuisse præoccupatam & rejectam.

Patres enim Concilii Audomarensis , cùm animadvertissent , quòd , " ex quo in oblivionem abiit exemplum in initio nascentis Ecclesiæ in Ananiam & Saphiram editum , invasit pleraque Monasteria exitiosa rerum Proprietas, ex diametro Monasticæ professioni contraria : " nonnulla conformiter ad Concilium Tridentinum , & Provinciale Cameracense pro Religiosæ paupertatis custodia , & vitæ communis observantia statuerunt ; hanc adjicientes protestationem , supradictæ glossæ contrariam : *Nec* ALIUD *præcipimus , quàm id quod Superiores quidem ex officio prorsus curare tenentur , nulla ipsis relicta dispensandi facultate ; Religiosi verò , ex ea quam Deo fecerunt sponsione , observare.* En glossam , in cunis , vel forte nondum natam , jam suffocatam , quod ex integro Decreto amplius patescit , quod similiter ostendet, æquè appositè illi Decreto , ac Carthusiano primam glossam applicari. Vide Dissert *pag.* 6.

Secundùm , super quo specialiter reflectendum credidi , est , quod *pag.* 37. profert , occasione eorum quæ in *Dissert. p.* 1. *c.* 1. §. 10. dicta sunt.

Argumentum illius §. hoc modo ab Auctore exprimitur : *Cavere debet Religiosus ne re ulla utatur ut* PROPRIA. In Dissertatione verò ità erat expressum: *Cavere debet Religiosus , ne eorum quæ ad necessitatem vel dispensationem conceduntur , quidquam possideat ut* PROPRIUM *vel utatur* UT PROPRIO.

Argumento §. sic truncato , & alieno planè sensu relato , prosequitur Eximius : " hoc tunc fieri censeretur . ait Clarissimus , si id quod ad necessitatem est indultum , eo loco haberet , ut in illud quid juris præ reliquis de Communitate prætenderet , ac per consequens istud ad nutum Superioris à se auferri , & alteri Fratrum applicari ægrè permitteret.

His ita permissis, subnectit : " Sed est de quo conveniamus hominem. Hícne præscribit cavenda omnia ? Igitur qui hæc cavet , proprietarius non est. Cavent Religiosi gaudentes depositis : ergo vel sibi contradicit , vel palinodiam canit. Si cavenda præscribat dumtaxat aliqua , igitur & doctrinam tradit mutilam , & saltem plebeios decipit. " Sed est & mihi de quo Eximium conveniam. An non advertat, me in dicto §. non de re quacumque Religioso concessa tractare , prout mutilatum ejus argumentum præfert , sed solùm de Rebus Religioso *ad necessitatem* , aut Prælato ad dispensationem concessis. Si non vidit , cæcus fuit , aut esse voluit. Si vidit , an forsan , nescivit , inter ea quæ *ad necessitatem* conceduntur & *Deposita* sive *Peculia* , summam intercedere differentiam ? Si nescivit , in re Monastica exiguam ostendit peritiam. Interim differentiam paucis ostendo ; ac una ostensurus illa sine *dependentia* haberi non posse, hæc verò nec *cum dependentia* permittenda esse.

Peculia sive particularia deposita distingui ab iis, quæ *ad necessitatem* conceduntur , evidenter probant Monasteria in Belgio aliisque partibus , quæ deposita illa non agnoscunt , imò exhorrent ; quæque nulli alii Fratrum aut Sororum Peculium habere permittunt ; & tamen , quæ ad *necessitatem* conceduntur , non negant , sed placidè ac benignè singulis subministrant.

Differentia quoque multiplex inter hæc & illa ad oculum patet. *Necessaria* enim , v. g. vestes , libri &c. Religiosis singulis indulgentur *solo intuitu necessitatis* , sive *prout cuique opus* est ; peculia verò non reservantur *solo intuitu necessitatis* ; sive habito respectu *quid cuique opus* sit , sed prout cuique plura intuitu *privatæ personæ* , sive ex liberalitate amicorum , sive privato labore vel industriâ obveniunt.

Hinc aliud exsurgit discrimen , quod necessaria dentur plura vel pauciora , prout quisque pluribus vel paucioribus indiget ; depositorum verò magnitudo non à *necessitate* Fratrum desumatur , sed à majore amicorum liberalitate, aut Religiosorum industria , quarum occasione plura huic illive Religioso obveniunt.

Unde ulterius frequenter contingit , ut minùs indigens majus habeat depositum , & econtra magis indigens , minus habeat.

Ulteriùs , *necessaria* dantur , ut præsentibus necessitatibus Fratrum succurratur , sive ut detur unicuique prout hîc & nunc circumstantiæ singulorum postulant , peculia seu deposita reservantur pro necessitatibus Religiosi , tametsi ipse *hîc & nunc non indigeat* , imò forsan numquam indigebit. Quare naturalis peculiorum radix , ut ante notavimus , est illa parum Religiosa anxietas , qua metuitur , ut à Superiore tempore & loco necessaria sufficientia sint suppeditanda.

Inde quoque fit , ut peculia etiam habeant illi , qui illis non indigent , imò moriuntur priusquam illis indigeant : quæ autem ad necessitatem conceduntur , ità dantur , ut hic & nunc pro indigentia Religiosi , tamquam necessaria requirantur.

Si igitur à me quærat Ex. Pater : *hîcne* (scilicet citato §. 10.) *præscribam cavenda omnia.* Respondeo , præscribo cavenda omnia, quoad ea quæ ad necessitatem Religiosis conceduntur , de quibus solis in dicto paragrapho sermonem esse , vel unicum paragraphi argumentum non mutilatum , evincit.

Hæc enim cavenda esse , etiam quoad ea , quæ in Monasteriis peculia reprobantibus , *ad necessitatem* dantur , omnes agnoscunt , si autem caveantur , illa sine nota proprietatis haberi posse , nemo ambigit.

At inde inferre , ergo si Religiosi hæc caveant *gaudentes depositis* , ab omni quoque proprietatis nota erunt immunes , quis hanc consequentiam à planè disparatis esse non videat ?

Ad necessitatem igitur concessa Religiosus habere debet *dependenter* à nutu Superioris tamquam *precario* sibi concessa , *paratus* omni tempore ad arbitrium Prælati ea abdicare ; peculia autem seu particularia deposita nequidem cum ea dependentia seu animi ad resignandum promptitudine permittenda. Quod & ipsa Concilia sufficienter declarant , dum dicunt : *Monachi peculium habere* NON PERMITTANTUR ; si enim hæc prohibitio intelligenda esset , ut vult Ex. Pater , de retentione peculii *cum independentia* sive *aliqua cordis adhæsione* , eadem Conciliorum inhibitio locum sibi vendicaret quoad illa , quæ ad *necessitatem* conceduntur ; quia nec hæc cum simili *independentia* aut *cordis adhæsione* permittenda sunt : scimus tamen , nihil amplius Concilia & Patres inculcare , quàm ut Religiosis necessaria non solùm permittantur , sed etiam placidè & benignè subministrentur.

Ut igitur verbo dicam , *necessaria* sive *usum necessarium*

sarium Religiosus potest & debet habere cum *plena dependentia à nutu Superioris* : peculia autem & deposita, ab his planè diversa, nullatenus permittenda sunt.

Hinc ergo clarum est, quod paupertas Religiosa exigat dependentiam à nutu Superioris in rebus, quæ ad necessitatem conceduntur : in reliquis verò, v. g. peculiis aut depositis, quæ, ut diximus, ad *necessitatem* non conceduntur, non sufficit illa dependentia, sed ut his *reipsa* Religiosus sit privatus, exigit Religiosa professio ; requirit enim hæc, ut Religiosus non *solo affectu* (quemadmodum omnes Christiani tenentur) omnibus rebus temporalibus renuntiet ; sed requirit, ut omnibus *reipsa* nudetur : illis dumtaxat exceptis sine quibus hæc misera vita transigi nequit ; ità tamen, ut etiam hæc non nisi cum plena dependentia à nutu Superioris, & sine cordis affixione habere possint ; atque ità universis *reipsa*, quantùm vita hæc mortalis patitur, sit nudatus.

Unde quod quidam nuper dixit (*In Thesi defensa 2. Septemb. 1686.*) " Qui paupertatem vovimus, » paupertatem solvimus, cùm sine Prælati consensu » de nullo disponimus, sicque etiam *deposita* haben- » tes, quasi non habentes in hoc mundo vivimus : verum dixisset, si de rebus ad *necessitatem* concessis, vel de sola paupertate spiritûs, Christianis omnibus mandatâ, verba fecisset.

His prænotatis, facilè solventur ea, quæ ex Ceremoniali Benedictino profert *pag.* 15. patet enim, de solis rebus ad *necessitatem* concessis ibidem sermonem institui.

Hæc præcipua sunt, quæ in duobus primis hujus libelli tractatibus notanda credidi : reliqua enim vel materiam controversam non tangunt, vel talia sunt quæ reflexione speciali digna non videntur, aut ex præcedentibus meis libellis facilè solvi possunt.

V. g. quod *pag.* 34. de statu Canonicorum Regularium Hispaniæ, probato à Martino Navarro adducit. An meum est, vitam horum illorumve studiosè inquirere ; vel ea, quæ probat Navarrus (cui in hoc puncto expresse Fagnanus se opponit) probare : Item quod *pag.* 46. dicat, me supponere, quod Religiosi arguant sive argumententur *à praxi simpliciter : quod est falsum*, inquit, *quia sua numquam defendunt peculia, nisi à praxi præscripta, vel fundata in statutis suis, à S. R. E. approbatis, quibus profitentes manus imposuerunt*, quis hæc non intelligat esse frivola ? Ut enim poneremus, ipsum suosque confratres, non nisi à tali praxi, sua defendere *peculia*, num inde sequitur, alios peculia sua à *communi praxi simpliciter* non defendere ? Videtur Eximius hîc procedere, ac si libellus meus contra solum ipsius Ordinem esset directus.

Glossa, quæ *pag.* 29. verbis P. Lupi apponitur, ut illa cum sententia Eximii Authoris concilientur, quàm sit apposita, ex præcedentibus planum est.

Nonnulla quoque in his tractatibus occurrunt, super quibus infra reflexio fiet, v. g. super iis, quæ *pag.* 53. de auctoritate suorum statutorum adfert : item quæ de auctoritate Ambrosii Beltrami *pag.* 12. & 13. Martini Navarri, &c.

Verùm priusquam finiam, omittere nequeo, quia Lectoris oculos facilè fugeret, quod *pag.* 6. reflex. 8. ut Petrum à S. Audomaro vulgò Wallon-Capelle, vel in speciem sibi favere, aut saltem non contrariari ostendat, particulam *certò* à dicto auctore positam *adjective*, ut idem sit quod *particulari*, cum nota *adverbiali* expresserit, quod reddit sensum planè diversum.

Quòd verò subjicit : *qui* (Petrus à S. Audomaro) *interim si idem per omnia doceat, quod Espenius, cum socio errat* ; quidni mihi liceat de Ambrosio Beltramo, Raphaele de Pornasio dicere, *si idem per omnia doceant*, quod de me Eximius, *cum socio errant ?*

REFLEXIO SECUNDA

Ad Tract. 4. 5. & 7. hujus Libelli.

TRactatum tertium libelli sine speciali reflexione prætereundum duxi, quia ille totus circa quamdam Epistolam incendiariam (ut eam vocat Eximius) cujusdam Josephi van Saudt versatur, totusque in dehortatione à prætenso Jansenismo insumitur. Quæ omnia tamquam planè impertinentia, nec ad me, nec ad præsentem de Religiosa paupertate materiam ullatenus pertinentia, prætereo. Hoc unum dico, æquè mihi notum esse Josephum van Saudt, quam magnum Turcarum Visirium, aut Bassam Budanum. Quod verò scribat : " Occasionem huic Tractatui præ- » buit laudati Doctoris (me indicat) de invasione » *Jansenii Iprensis querela* in Responsione brevi *p.* 102. Nugæ sunt, ubi quæso, mea de invasione Jansenii querela ? Nulla mea de invasione viri illius fuit querimonia ; sed me mirari subiit, " quid mysterio Di- » vinæ gratiæ & prædestinationis, de quo Jansenius, » cum mea de Peculiaritate aut Simonia sententia » affine. Quid, quæso, Jansenii oppugnationi cum » oppugnatione dogmatis P. Lupi commune : " Nonne idipsum omnes mecum mirari debebunt ? Oppugnet Eximius, quantum veritati convenire credit, Jansenium & Baïum, sed quid illa me, aut præsentem materiam tangunt. Igitur ad ea, quæ in sequentibus Tractatibus occurrunt, reflexionem faciamus.

In quarto, quinto & septimo Tractatu in defensionem Peculiorum seu Depositorum, quorumdam Doctorum auctoritatem, imò integros Tractatus adducit ; miror, quòd non plures, aut saltem antiquiores.

Teste enim Dionysio Carthusiano jam à ducentis annis non defuêre Doctores, qui Eximio in hac materia planè consenserunt, excusantes *Peculium Monachorum & Monialium à vitio Proprietatis, dummodò Superioribus suis ; videlicet Abbati aut Abbatissæ nil celent, & ad reddendum seu dimittendum parata sint juxta Superiorum voluntatem, nihilque recipiant, vel* EXPENDANT *sine illorum licentia.* Certè mirum, si perlustrando Bibliothecas, etiam Romanas, nullum illorum Doctorum Scriptum offenderit, atque libello adjunxerit. Sic enim titulus Tractatui quarto præfixus majorem præferret veri speciem. *Novitas Espeniana per antiquitatem Augustinianam refutata, antequam nata.* Quæ ista antiquitas ? Sententia cujusdam Ambrosii Beltrami Veneti, ejusdem cum Eximio instituti & voti ; sub finem præteriti sæculi in lucem protrusa. O veneranda antiquitas ! à qua Peculiorum inchoatur traditio.

Licet de hoc, aliisque recentioris ætatis Auctoribus, quos tamquam alios Danieles in liberationem *Susanna* suæ *Innocentia* adducit, dicere posemus verbis Eximii suprà relatis : qui si idem per omnia doceant, quòd Eximius, cum socio errant ; aut cum S. Augustino : " Solis eis Scripturarum libris, qui » Canonici appellantur, didici hunc honorem defer- » re, ut nullum Authorem eorum scribendo aliquid » errasse firmissimè credam : alios autem ità lego, ut » quantalibet sanctitate doctrinaque fulgeant, non » ideo verum putem, quia ipsi ità senserunt : " Licet, inquam, de omnibus Auctoribus hîc citatis illud dicendo, reflexionem finire posem, pauca tamen circa Beltramum notanda censui ; ut ex illis appareat, an non meritò is, tamquam ante-signanus in Peculiorum seu Depositorum defensionem reproducatur. Quantæ verò auctoritatis hic Beltramus Eximio sit, ex his ejus verbis collige : relatâ illius sententiâ ità exclamat *part.* 1. *pag.* 11. " Et hanc suam, nostramque » sententiam, non Doctor novitius ab heri, aut nu- » diustertius bella indicens Monachis oligophantasti- » ca, sed Beltramus noster ex tot Pontificibus, Canoni-

» noniftis, Bullis, privilegiis, legibus, aliifque au» thoritatibus & rationibus tam evidenter demon» ftrat, ut peremptorium fit hoc trilemma : vel C. D. » van Efpen Sacris Bullis, & Canonibus non ftudet: » vel etfi ftudeat, non intelligit : vel etfi intelligat, » non reveretur. Alta verba ! quàm vera videamus.

Ex Pontificibus fuane probat? Imò verò, & quidem primis Petri fucceffòribus, nimirum Epiftolis Clem. I. Urban. I. & Melchiadis, relatis in Decreto Gratiani. O quàm fincera antiquitatis monumenta ! fcilicet à Pfeudo-Ifidoro ex Hifpania ad nos advecta.

Sed numquid & recentiorum Pontificum nititur auchoritate? Omnino : Clementis etiam IV. Sixti IV. Alexandri IV. qui omnes "declarârunt, ut nimirum » Beltramus afferit, quòd Fratres in temporalibus » bonis, in quibus fuccederent in feculo exiftentes, » licitè poffint fuccedere ; & bonorum ipforum pof» feffionem apprehendere, ac vendere liberè bonâ » confcientiâ, & eorum pretium in fuam utilitatem » convertere ; prout meliùs eis videtur." Ità de Clemente IV. & Alexan. IV. teftatur Beltramus, nullo alio relato, 300. annis poft illorum Pontificum mortem : & 100. annis poft obitum Sixti IV. Authentica profectò probatio ! Sed ait Beltramus: "Ambrofius » de Cora nofter olim Generalis, fatetur *fe vidiffe* ac » legiffe Alexandri IV. ad decorem, utilitatemque » Ordinis noftri, quatuor & viginti privilegia... quin » & una Bulla fic incipit : *Religionis veftra mereretur » honeftas* &c. Tranffumptum, ut fcilicet Ambrofius » de Cora, eft in Numerberges Provinciæ Bavariæ : Numquid bene refervatum : & quàm legitimè publicatum !

Sed nonne ex Patrum Regulis peculiorum antiquitatem deducit? Planè ; ex prima fcilicet & fecunda Auguftini regulis ; quas Auguftinum Hipponenfem numquam vidiffe fciunt Eruditi. O facra antiquitatis monumenta ! quibus *Novitas Efpeniana per antiquitatem Auguftinianam refutata, antequam nata.*

Quantus hic Beltramus Canonifta fuerit, ut ab eo Canonum interpretationes tamquam ab Oraculo pendere debeant fpecimen accipe : "Ifta prima Regula... » valdè eft authentica, inquit, atque in fanctis De» cretis à Domino Gratiano *Canonizata*, ut maximè » patet 12. *q*. 1. cap. *Non dicatis*, in quo ifta eadem » verba formalia in calce illius capituli, ab ipfo reci» tantur, & fcribuntur." Ecce quantus Canonifta, cui omnia in Decretum Gratiani relata creduntur *Canonizata*; quidni, & libellum fidei Pelagii Hærefiarchæ *Canonizatum* dicat : quia fub nomine Hieronymi Decreto Gratiani inferitur ?

Quis ex his non intelligat, fupra relata verba de hoc Ambrofio, nihil effe præter verba, ipfumque dignum effe, ut aciem in defenfionem peculiorum five depofitorum dirigat.

At quid de Scriptis Raphaëlis de Pornafio Ordinis Prædicatorum, quibus tractatus V. hujus libelli impletur ? Refp. æquè authenticis penè atque venerandis antiquitatis monumentis, ac Beltrami tractatus, abundat ; bene meritus, ut hactenus latuerit.

Sed audio fufurrantem, ex hoc auctore conftat S. Thomam Aquinatem habuiffe peculium. Imo verò, tam authenticè illud ex hoc auctore (qui centum & amplius annis poft S. Thomam vixit) probatur, quam fabella de Joanna Papiffa ex Martino Polono.

Verùm quid ad Navarrum, Joannem de la Cruz Dominicanum, Auguftinum Barbofam, Antonium Fabrum, aliofque in defenfionem peculiorum tract. VII. ab Eximio citatos ? De his audacter dico : *fi idem per omnia doceant, quod Eximius, cum errant*, omnibus enim fat probatum eft, illos non ejus effe auctoritatis, ut verum putemus quia ipfi dixerunt. Et quidem inter Scriptores modernos, qui, quod *ad extirpandam Regularium proprietatem providè fancitum eft* à Concilio Trident. *in fenfus tam varios & à mente Synodi tam alienos detorferunt, ut ferè ad* NIHILUM REDACTUM *videatur*, Fagnanus primo loco ponit Navarrum, cui etiam ex profeffo Fagnanus fe opponit.

Fallor (inquit Eximius, relatâ fua paupertatis Religiofæ defcriptione) *fi non ità cenfuerit Eftius ad cap. 4. Act. Apoft. v.* 34. Verè fallitur, nam omni legenti evidens erit, Eftium loco citato loqui de conceffis *ad neceffitatem*, quæ ut *propria* à primis Chriftianis poffeffa non fuiffe, rectè notat, fed quàm hinc ad peculia feu depofita malè fiat illatio, præcedens reflexio oftendit.

Refcripta ex Urbe, ab Eximio *pag.* 122. reproducta, atque inter argumenta *luce clariffima clariora* repofita, æqualis funt auctoritatis cum teftimonio alicujus teftis anonymi, cujus quanta fit fides, Juris-confultis notius eft quàm ut probari debeat.

Interim quàm vir ille ex Urbe refcribens, fit ab omni paffione, quæ intellectum à perceptione veritatis impedire poffet, vacuus, ex conclufione accipite. *Quid ultra volunt*, ait, *ifti Anti-Monachi ? Si quando fiunt pingues Beneficiati, & Ecclefia bonis dilatati, qui antè erant paupertate contracti, recalcitrant ; & ut Pharifai aliis onera conantur imponere, qua digito nolunt attingere.* Quam modeftè ! quamque appofitè mihi, fcilicet ante paupertate contracto, & jam bonis Ecclefiæ dilatato applicata !

REFLEXIO TERTIA,

Super Tractatu VI. prædicti Libelli.

In hoc fexto tractatu Eximius Pater tamquam palmare argumentum reproducit Bullam Clementis X. non univerfis fidelibus, aut Religiofis, vel alicui integræ Provinciæ aut communitati ; fed uni particulari Hieronymo Valvaforio directam. Idque non *motu proprio*, ut aiunt, fed ad *fupplicationem partis.*

Unde hæc Bulla annumeranda illis, quæ frequentioribus fub-&-obreptionibus funt fubjectæ.

Item his, quas interdum per importunitatem, atque multiplicatas preces à fe extorqueri fummi Pontifices conqueruntur. *Extravag.* 2. *De Præb. in Com.*

His, quæ (Pontificibus diverfis occupationibus impeditis, nec fingulis caufis examinandis fufficientibus) confcientiam ipforum interdum fugiunt ; ut declârat Lucius III. *Cap.* 10. ⁊ *De Refcript.* aut quibus fubinde aliqua à Miniftris, contra mentem Pontificis inferuntur : ut fibi contigiffe in Bulla *Et fi mendicantium*, fæpius queftum fuiffe Pium V. teftis eft Gregorius XIII. *in Conftit.* quæ incipit : *In tanta.*

Quid circa Bullam hanc, feu *particulare* refcriptum contigerit, nefcio ; fcio quid contingere potuerit : fcio quoque, noftrum non effe, in particularia Pontificum facta inquirere, eave publicè difcutere.

Adhæc, fcio particularia hujufmodi refcripta jus non facere, nifi forfitan in materia peculiorum, omni alio jure deficiente.

Denique Clemens X. non dixit P. Valvaforium *licitè* pecunias acquifiviffe ; id enim dumtaxat in *narrativa* afferitur ; ex qua nihil ad decifionem caufæ fumi poffe, nôrunt Juris-confulti.

Secundo loco, huic tractatui inferit Eximius Epiftolam Cardinalis Sabelli, Ord. Erem. S. Aug. Protectoris, quæ oftendit qua formâ Conftitutiones dicti Ordinis à Gregorio XIII. confirmatæ fuerint.

Refert enim, quomodo fecum egerat Generalis dicti Ordinis, ut intentionem fuam de emendatione ftatutorum ad Gregorium XIII. referret : "Quem » ego, inquit libenti animo, uti Protector vellet, » audiens, impetravi, ut volumen harum Conftitu» tionum duobus Ampliff. Cardinalibus Alciato & » Juftiniano, alteri Jurifprudentiæ, alteri Theolo» giæ laude præftantiffimo, denuo confiderandum, at-

» atque extremâ manu emendandum traderet. Ergo, » pergit, cùm tandem post tot ac talium virorum dis» cussiones opus ipsum magis, magisque limatum, » ac purgatum accepissem, ne ejus protectioni, quo » fungor officio, ulla ex parte deessem, iterum exa» minatas, correctas, reformatas Constitutiones ei» dem S. D. N. Gregorio obtuli, eisque ut benedice» re dignaretur rogavi, sicut benignè Apostolicâ au» thoritate benedixit.

Quæritur, num ea sit prædicti examinis per duos Cardinales, & hujus Pontificiæ Benedictionis vis, ut Constitutiones illæ in *forma speciali* sive ex *certa scientia* confirmatæ dicantur? Affirmativam prætendit Eximius *parte* 1. pag. 54. Verùm cùm hæc materia Canonistas magis, quàm Theologos spectet, Eximio facilè in hac materia error condonandus. Dicitur ergo fieri confirmatio ex *certa scientia*, quando fit cum *perfecta notitia totius* negotii, & *omnium* ejus circumstantiarum, & quando tenor *totius privilegii* aut *instrumenti* inseritur in ipsa confirmatione; ità post alios etiam Barbosa *ad cap.* 4. *De Conf. util. vel inut.* supra in peculiorum defensionem ab Eximio adductus.

Quid quæso, illorum in prædicta simplici benedictione? Neque Pontifex perfectam notitiam Constitutionum omniumque ejus articulorum in particulari habuit; neque ullâ confirmationis Bullâ, cum insertione integri tenoris dictarum Constitutionum, legitur, expedita. Unde certum est, Constitutiones illas non nisi in *forma communi*, cum subintellecta clausula: *Modò Sacris Canonibus*, *Tridentini Concilii Decretis*, *& Constitutionibus Apostolicis non adversentur*, esse confirmatas.

Hinc consequens est, non sequi: hoc illudve in his Constitutionibus reperitur, ergo voti essentialibus, aut Sacris Canonibus non adversatur; quemadmodum ex Concilio Tridentino in Vindiciis *cap.* 3. §. 4. ostensum est.

Adhæc, ex lectione hujus epistolæ, constat, eam à Cardinale nomine *privato* scriptam. Atque ità omnia, quæ in dicta epistola, Fratribus juxta suas Constitutiones viventibus, promittuntur, ea haud nomine Ecclesiæ, sed à Cardinale Sabello *privato* nomine dicta sunt.

Quo ergo ex capite hæc statuta habent, ut præ statutis Ecclesiarum etiam Cathedralium, authoritate Apostolicâ similiter confirmatis, quæque Canonici juramento quoque interposito observare promittunt, sint *infallibilia hoc sensu*, ut ait Eximius, *quod sint in praxi tuta*? Quod enim hæc prærogativa prædictis Canonicorum Statutis non competat, in Vindiciis, ex Synodo Coloniensi, & Tridentino ostendimus.

Hæc pro reflexionibus super binis Eximiorum libellis sufficiant; imò nimia esse plures judicârunt, eò quòd pauca in illis occurrant, quæ aut materiam tangunt, aut jam ante ad nauseam non fuêre refutata, & soluta.

Imprimatur B. PASMANS S. T. D. & Lib. Censor. 15. Sept. 1686.

FINIS.

EPISTOLA

Cujusdam Canonici Regularis ad quemdam Religiosum Ordinis Eremitarum Sancti Augustini qua ostenditur, quàm enixè & solicitè Sanctus Augustinus à suis Discipulis voluerit servari absolutam omnium rerum temporalium communionem.

REVERENDE PATER,

SIMPLICITER Tibi & ingenuè significabo sententiam meam meorumque amicorum de controversia quæ vestros Patres inter & Dominum Van Espen agitatur circa materiam Peculiorum vel depositorum particularium quæ Religiosi habent cum approbatione Superiorum qui ea vel servant vel procuratori alicui concredunt, ut de ipsorum consensu distribuantur ad beneplacitum eorum qui ea labore ac industria sua compararunt, vel à parentibus amicisve acceperunt Contendit quod non possint Superiores talia peculii genera permittere, quodque ad observandum Votum paupertatis oporteat omnia esse perfectè communia, quodque Superior distribuat vel distribui faciat Religiosis sanis aut ægrotis id quod eis fuerit opus, sumendo ex iis quæ incorporata sunt bonis communibus Monasterii. Admittunt Religiosi Vestri perfectiùs fore, perfectam in rebus omnibus communionem servare, at non existimant Religiosos omnes cujuscumque conditionis esse possint, sive Generales, Provinciales, Doctores, Prædicatores, Confessores, &c. teneri in massam communem redigere munera quæ ipsis donantur, honoraria, ut horum locorum utamur terminis, quæ accipiunt ex eo quod præsideant Thesibus, vel quod in celebribus aliorum Ordinum Monasteriis doceant Theologiam, quod per Adventus vel Quadragesimas concionentur, denique omnia amicitiæ testimonia quæ ipsis largiuntur vel consanguinei, vel amici, vel viri feminæve pœnitentes, vel alii quocumque modo. Ecce punctum in quo, ni fallor, figunt pedem, vallum quo se muniunt, quodque deserere nolunt. Si quid plus minusve concedant vel negent, cura id ego ut resciam.

Nihil fuisset magnopere admirandum, si inimici gloriæ S. Augustini scripsissent contra D. Van Espen qui ipsius principaliter auctoritate firmat obligationem Religiosorum ne aliquid proprii habeant, imò ne vel dicant quid esse *suum* sed *nostrum*. *Nec dicatis aliquid proprium sed sint vobis omnia communia.* Non magnus stupor fuisset excitatus, si illi, qui contenderunt eum excessisse loquendo de gratia Jesu Christi fuisseque sub caligine ac tenebris, pronuntiassent plus eum à suis Religiosis exegisse quàm in conscientia præstare teneantur, non satis eum ingenii habuisse ad intelligendum textum Actuum Apostolorum circa vitam communem primorum Christianorum, sicuti non satis acuminis habuerat ad intelligendum Apostolum Paulum circa Prædestinationem & Gratiam. Nihil in his fuisset insolitum, quandoquidem eo processerit petulantia hominum, ut virum illum incomparabilem impetant, ea in materia in qua Concilia & Pontifices sibi gloriæ duxerunt eum sequi tanquam Doctorum omnium Aquilam. Nihil, inquam, fuisset obstupescendum in contemptu quo exciperent Regulas quas edidit pro directione Clericorum ac Monachorum; sed quod ii qui gloriantur se esse ipsius discipulos, qui modis omnibus volunt esse de numero filiorum ejus, conentur ipsi obscurare quod luce meridiana clarius est tum in ejus Regula, tum in binis Sermonibus quos habuit de vita communi Clericorum, hoc est quod mihi stuporem parit, quem exprimere non valeo.

Si

Si Religiosi, qui, studio cum careant quo se in cellis suis occupent, coguntur aliquo modo tempus impendere colendo aliquo horto florum, animumque suum cum amicis à quibus visuntur relaxare, considerarent vitæ communis quoad omnia praxim, tamquam onus aliquod insupportabile, eorum me infirmitatis miserescerет, ingemiscerem coram Deo, eumque rogarem ut dignaretur eis dare lumen necessarium, quo doceret posse eos evitare otiositatem colendo hortum aliquem communem, majori cura quam eum quem in particulari habent, prout milleni Religiosi faciunt in Ordinibus, Congregationibus, domibusque particularibus bene compositis. Verùm quod Doctores ac Professores Theologiæ, qui in manibus habent Scripturas Sanctas, Concilia & Patres, qui prima sui Ordinis munia obierunt, qui nequeunt ignorare incommoda maxima funestasque perturbationes quæ nascuntur ex permissione vel conniventia Superiorum tolerantium peculia in Monasteriis; qui fatentur optandum fore ut nulla essent, idque præstare: Quod, inquam, hi dicant imbecillitatem humanam commiseratione dignam id non ferre (his terminis utuntur Sodales vestri quibus datur titulus Magistri Eximii, *Eximius Magister*) citra mendacium, hoc facit sanctè indignari omnes qui zelo aliquo feruntur pro gloria Dei, proque honore S. Augustini adeò turpiter dedecore obruti per eos qui dictitant se ipsius filios. Non eos latet ipsum esse Doctorum Aquilam, pullosque eum suos provocare ad volandum, fixoque oculo fulgentes veritatis radios intuendum, eumque excepturum omnes qui non habuerint satis vigoris ad eam contemplandam & practicandam, sicut aquila excipit suos pullos nictantes quique non valent intueri solem. Quo igitur pacto excusare possunt tamquam infirmitatem insuperabilem, id quod Sanctus ille Doctor existimavit fragiles puellas omnesque Clericos, qui cum ipso vivebant in domo Episcopali, obligari necessario servare, siquidem ipsum vellent agnoscere tamquam suum Patrem ac Institutorem, sique hi cuperent ut ipse eos haberet filiorum loco.

Censeo, mi Reverende Pater, ut errore liberentur illi Eximii Magistri, non abs re futurum circa articulum vitæ communis, & abrenuntiationem cujuscumque proprietatis, quocumque tandem prætextu niteretur, eis dicere id quod Castitas sub figura venerabilis Matronæ dicit S. Augustino antequam esset conversus, quo ipsi persuaderetur non esse impossibile, sicut existimabat, servare castitatem. *Tu non poteris quod isti & istæ: An verò isti & istæ in semetipsis possunt, & non in Domino suo?* Quid ergo? Vos non poteritis observare quod tales ac tales observant fidelissimè: An putabis suis ipsorum eos inniti viribus? An vos fugit non confidere eos nisi in gratia Divina, qua facile fit quod naturæ apparet difficile ac impossibile? Quid igitur, viri fortes atque robusti, qui profitentur se esse Eremitas, atque adeò magis austeros quàm Monachos quosque rigidissimos, non poterunt bono animo nuntium remittere suavitatibus redituum, & commoditatibus peculiorum, quæ milleni ac milleni Religiosi & Religiosæ omnis generis Ordinum & Nationum summo gaudio & voluptate inexplicabili abdicant? Profectò Magistri illi qui compellantur *Eximii* justissimè merentur, ut hoc eis exprobretur quod olim Apostolus Paulus exprobrabat illis qui studebant haberi Doctores inter Judæos conversos ad fidem, cum non haberent zelum necessarium ad vivendum juxta elementa spiritus Christianismi. *Cum deberetis Magistri esse propter tempus, rursum indigetis ut vos doceamini quæ sint elementa exordii Sermonum Dei, & facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo.* Ad Hæb. *cap.* 5. ℣. 12.

Quid igitur, Reverendi Patres, fierine potest, ut postquam Religioni adscripti estis, postquàm singulis septimanis vobis prælecta est Regula gloriosi nostri Patris Sancti Augustini, postquam Novitios instruxistis, opus sit vos ipsos iterum instrui, & vobis repeti? *Primum propter quod in unum estis congregati, &c. Non dicatis aliquid proprium; sed sint vobis omnia communia, &c.* Dum diuturna vitæ Religiosæ exercitatione debuissetis vos reddere capaces solidi perfectionis cibi, facti estis, quibus lacte, reditibus dulcibus & particularibus opus sit: quasi verò infantes essetis, qui trahamini saccharis & condimentis; seu ut dicam quod res est, facti estis quibus Peculiis opus sit, ad vobis comparandum *vinum, lac senum*. Profectò qui Augustinum æstimant ac diligunt, & gloriam suam in eo constituunt, ut sint ipsius filii, pudore confundi deberent, quod excusationes prætexant, ad defendenda peculia & particularia, vitæ communi per ipsum doctrina & exemplo stabilitæ directè opposita. Augustinus namque in duobus Sermonibus quos composuit de vita communi Clericorum in domo Episcopali, quam Monasterium Clericorum appellat, sibi cohabitantium, dilucidè asserit, nemini convictorum suorum licere, ut proprium quid possideat, prævaricatoremque esse, si quis sibi aliquid proprium vindicet. "Ecce, inquit, quomodo vivimus. Nulli licet in societate nostra habere aliquid proprium: sed fortè aliqui habent. Nulli licet: Si qui habent, faciunt quod non licet. Bene autem sentio de Fratribus meis, & semper bene credens ab hac inquisitione dissimulavi: quia & ista quærere, quasi malè sentire mihi videbatur." Eodem loco ad populum suum verba dirigens disertè pronuntiat: "Omnes offerte, quod vultis, offerte de voluntate vestra. Quod commune erit, distribuetur unicuique sicut cuique opus erit. Nemo det byrrhum, vel lineam tunicam, seu aliquid, nisi in commune: de communi accipiam mihi ipsi, cum sciam commune me habere velle quidquid habeo. Nolo talia offerat Sanctitas vestra, quibus quasi ego solus decentiùs utar. Offeratur mihi v. g. byrrhum pretiosum, fortè decet Episcopum, quamvis non deceat Augustinum, id est hominem pauperem, de pauperibus natum. Talem vestem debeo habere qualem possum, si non habuerit, fratri meo dare: qualem potest habere Presbyter, qualem potest habere decenter Diaconus & Subdiaconus, talem volo accipere. Si quis meliorem dederit, vendo, quod & facere soleo: ut quando non potest vestis esse communis, pretium vestis sit commune."

An non post hæc, R. Pater, Magistris illis excellentibus, qui gloriantur esse discipuli S. Augustini, jure dicere liceat: *Non est discipulus supra Magistrum, sufficit discipulo ut sit sicut Magister ejus.* Ergone Religiosus inveniatur aliquis Augustinum Patrem ac Magistrum suum agnoscens, ac Regulam ipsius imitandam proponens, qui prætextu alicujus dignitatis aut eminentiæ cæteris suis Religiosis amaret præferri. Cur igitur Generalis, Provincialis, Visitator, Abbas, Doctor, &c. contentus non erit eo, quod suffecit aliquando Illustri illi Episcopo, qui in Conventu Episcoporum ac Confratrum (qui vitam communem ut ille non profitentes deferebant vestes pretiosiores) nullatenus credidit minus dignitatem Episcopalem ex eo quod eisdem vestiretur, quibus suæ communitatis Presbyteri, Diaconi & Subdiaconi vestiebantur, nullam sibi vel in mensa vel in reliquis peculiaritatem usurpans. Et Eremitas Mendicantes, qui ex instituto suo ducere debent vitam pœnitentem & magis austeram quam Clerici, credent licere sibi distinguere se, & accipere sibi, si Superiores sint, plura particularia in vestibus, alimentis, & cæteris, quæ non habent illorum subditi, nisi aliis viis ea sibi procurent ex Superiorum consensu, quos puderet non concedere aliis quòd ipsi faciunt. Sanctus ille Doctor, cujus benignitas & indulgentia summa fuit, significat quod etsi initio dum vitam communem apud omnes suæ Ecclesiæ Clericos sta-

stabiliverat, decrevisset à gradu suo dejicere omnes qui in spiritu communitatis, quam introduxerat, non perseverarent, vellentque habere aliquid proprii, postea tamen consilium mutarit, relicto Clericatu iis qui se vellent aliò recipere : sed tandem omninò statuit non ferre amplius ullum Ecclesiæ suæ Clericum, qui vitam communem non amplecteretur. Verba illius notabilia sunt : " Ecce dico, audistis : qui habere » voluerit proprium, & de proprio vivere, & contra » ista præcepta nostra facere, parum est ut dicam, » non mecum manebit ; sed nec Clericus erit. Dixe» ram enim & scio me dixisse, quod si nollent susci» pere socialem vitam mecum, non illis tollerem Cle» ricatum, sed seorsum manerent, & seorsum vive» rent, quomodo noscent Deo viverent : Et tamen » ante oculos posui, quantùm mali sit à proposito ca» dere. Malui enim habere cæcos vel claudos, quam » plangere mortuos. Qui enim hypocrita est, mor» tuus est. Quomodo ergo quicumque voluisset extra » manere & de suo vivere, non tollerem ei Clerica» tum : ità modo quia placuit illis : Deo propitio, » socialis hæc vita, quisquis cum hypocrisi vixerit, » quisquis inventus fuerit habens proprium non illi » permitto, ut inde faciat testamentum, sed delebo » eum de tabula Clericorum. Interpellet contra me » mille Concilia, naviget contra me quo voluerit, sit » certè ubi potuerit, adjuvabit me Deus, ut ubi ego » Episcopus sum, illic Clericus esse non possit. Audi» stis, audierunt. Sed spero in Deum nostrum & mi» sericordiam ejus, quia sicut dispositionem meam » istam hilariter acceperunt, sic eam purè fideliter» que servabunt.

Plures in hunc locum observationes faciendæ forent, sed unam videor omittere non posse, quæ mirè ad rem nostram facit : Tamquam cæcos & claudos habet omnes qui non contenti Deo, & iis quæ Monasterium illis subministrabat, substrahebant se vitæ communi, ut viverent ex eo quod in particulari habebant. Juxta hoc gloriosi Patris Nostri judicium cæci & claudi sunt Generales, Provinciales, Visitatores, Doctores, Prædicatores, & Superiores omnes Ordinis ipsius, qui contenti non sunt Deo & iis quæ Monasterium in quo vivunt ipsis subministrat, sed habere volunt peculia particularia & deposita, quæ ex suis officiis, muniis, prædicationibus, &c. recipiunt. Quam deploranda omnium illorum sors qui in via, quæ nos ducit ad æternitatem felicem vel infelicem, diriguntur per cæcos & claudos ! Si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.

Si Reverendi Vestri Patres speciatim à D. Van Espen invasi fuissent, isque librum composuisset ad probandum de industria hoc unum, quod Religiosi Ordinis Eremit. S. Augustini non observent illius S. Doctoris regulam, nec exemplum quod illis dedit in praxi vitæ communis sequantur, & hac exprobratione, quæ certè ipsis acerba esse debet, offensi suscepissent illi ostendere, quod per Dei gratiam existimarent se ab ea non deflectere, aut si per subreptionem, infirmitatem, aut alium casum ab eo deflexissent, statuerent se exemplari illi tam perfecto conformare : verum non posse uno die, uno mense, & ne anno quidem bonum restitui, magnos morbos curandos esse sensim, ne dum malo remedium afferre volumus, magis irritemus ; ipse ille Dominus non malus moderationem illorum commendasset, & si quod verbum durius ipsi excidisset, optimi ipsius amici cum commonuissent reprehendissentque ; sed cùm nullo modo speciatim aggressus sit RR. PP. Erem. S. Augustini, obstupuimus quod soli illi caussam istam susceperint pro Religiosis omnibus qui peculia habent, aut ut loquar clariùs, qui habent caussas peculiares sub Superiorum suorum beneplacito. Non tibi dissimulabo quid Ecclesiastici & Religiosi pietate & scientia præditi de eo sentiant & dicant : Alii persuadent sibi, quod si vester Generalis, Provinciales, Visitatores, Doctores, Superiores, &c. tam pauperes forent, ac sunt illi qui sunt de Congregatione Benedictinorum S. Mauri, aliisque bene reformatis, ubi primum Fundatorum institutum servatur, gavisi fuissent, quod D. van Espen fortiùs etiam, quem præstitit, probasset nec licitum esse ipsis habere, nec permittere Religiosis ut habeant reditus dulcedinum, (vel ut meliùs loquar amaritudinum) quia omnis illa indulgentia & relaxatio viam aperit ad proprietatem veram introducendam, simulque evertendam voti paupertatis observationem. Hanc suam persuasionem ut fulciant, notare me jussere quod Religiosi omnes Ordinum fundatorum vel Mendicantium, qui Regulam suam & primas Constitutiones in SS. Congregationibus stabilitas accuratè observant, conservantque primum instituti sui fervorem, sine offensa legerint opera Domini Van Espen contra peculia. Intuiti sunt seipsos in hoc speculo sine pudore, quia nil illic viderunt quod in praxim non redigerent : quin etsi illic deprehendissent sanctiùs aliquid aut religiosiùs quàm quod observant, læti didicissent modum in virtute proficiendi, rogassentque Superiores suos, ut dignati fuissent praxim illam magis à cupiditate alienam introducere. Itaque cùm sciant omnes quod in omnibus Congregationibus bene ordinatis & reformatis Canonicorum Regularium, Benedictinorum, Cisterciensium, Præmonstratensium, S. Dominici, S. Francisci, &c. Religiosi observent cum gaudio vitam communem, nec ferre velint ut ullus habeat peculium, nec permittere relaxationes & indulgentias inductas eo casu, qui rebus humanis, quæ tempore semper diminuuntur, accidere solet ; libri quos Confratres vestri Provinciæ Flandriæ scripsere contra D. Van Espen, apertam injuriam faciunt iis qui honorem amant Ordinis S. Augustini, qui inter omnes Religiosorum Ordinum Fundatores exactissimus fuit in materia vitæ communis, quam per exemplum suum stabilivit eo modo, cui contradici non possit, quique os obstruit omnibus ipsius discipulis, iisque omnibus qui genuini ipsius filii esse desiderant.

Extra controversiam est, Reverende Pater, quod Religiosi omnes Eremitæ Ordinis S. Augustini, per Ecclesiam universam in Regnis & Provinciis Catholicis diffusi, qui Regulas suas & Constitutiones accuratè observant, abdicaturi sint Reverendos Vestros Patres, qui nullo ad hoc mandato accepto, faverunt relaxationi, adversùs quam Capitula Generalia, primæ Constitutiones, zelosissimi quique Provinciales, ipsique Religiosi privati, gloriæ Dei & bono Religionis suæque salutis addicti, sese declararunt tam disertè. Postquam inquisitum est, quid Reverendos Vestros Patres movere potuerit, ut in materia peculii contra D. Van Espen scriberent (non jam loquor de eo quod ad Simoniam spectat in receptione Religiosorum aut Monialium) quisque suo modo ratiocinatus est. Non dissimulabo tibi id quod judicatum est verosimillimum : Dicebatur, quod si illi, qui librum D. Van Espen oppugnarunt, ea felicitate gavisi essent, ut in Ordinem Eremitarum S. Augustini recepti fuissent in Provincia aliqua, ubi prima & perfecti Regulæ statutorumque Ordinis observatio vigeret, judicaturi fuissent, librum D. Van Espen honorificum sibi esse & utilem, cùm occasionem præbere posset Monasteriis, ubi eadem regularitas & accuratio non erat, eorum se corpori jungere, & reformationem amplecti : sed cùm aliter se res haberet, cum ægritudine se conspexerunt in speculo quod illorum defectus detegebat, Gloriosus Pater noster August. explicans hæc Jesu Christi verba : *Mundus me odit, quia testimonium perhibeo de illo quòd opera ejus mala sint*, observavit quod cum vita Jesu Christi ejusque doctrina condemnatio esset vitæ Scribarum & Pharisæorum al o-

rum-

rumque Doctorum legis, & hi ferre non possent exprobrationem illam assiduam, consilium inierint speculum illud confringendi, quod suam ipsis turpitudinem manifestè demonstrabat, & facies illorum pudore suffundebat; sic, aiebant (nulla per hanc comparationem offensionis ansa data patribus istis) cum Religiosi omnes, qui in communitate perfecta & integra vivunt, per librum D. Van Espen commoti & offensi non fuerint, necesse est eos, qui splendorem luminis ferre non potuerunt, oculos habuisse ægros, & qui panem illum fortium non potuerunt digerere, fuisse infirmos: " Oculis ægris odiosa lux quæ puris » est amabilis, & palato non sano pœna est panis qui » sano est suavis. " Offic. S. Aug.

Sed unde ... dicebatur his qui ità ratiocinabantur, ut plures diversorum Ordinum Religiosi, qui habent peculia, reditus, pensiones, distributiones, quibus sibi de vestibus prospiciant, quique etiam libertate utuntur multò majori quàm Eremitæ S. Augustini, non se opposuerint D. van Espen? Nil te celabo eorum quæ audivi, & quæ hac de re cogitata sunt. Viri spirituales & docti, inquiebant, ubique in pretio sunt, idque ipsis conciliat affectionem, venerationem, benevolentiam, favores, & liberalitates hominum qui ingenio & meritis præstant in mundo, ubi nihil obstante corruptione per status omnes diffusa virtus & pietas venerationi sunt, & dum junguntur eruditioni singulari, & scientiæ insolitæ, provocant in eos qui illas possident venerationem hominum, qui sive natalibus sive dignitatibus in sæculo maximè excellunt: Econtra quæcumque scientia possideatur, ea contemnitur, & cum bona opera non producat, dicitur esse talentum defossum in terram, & sine virtute ac pietate inflare & non ædificare, quemadmodum pietate sine scientia errori obnoxia est: *Scientia sine pietate inflat, pietas sine scientia errat.* Bern. in Cant. Quare cum existimatio in mundo & perutilis sit & admodum honorifica, molestum est haberi pro dissoluto & pro homine qui in sanctitate quam professio ipsius postulat, non vivit: itaque ne numeremur inter Religiosos parum regulares & parum reformatos, conamur abusibus auctoritatem conciliare, aut saltem eos diminuere, dum in Religionem, quam amplexi sumus, introducti sunt. Dicere licet absque adulatione, esse in Provincia RR. PP. Augustinianorum in Belgio & Patria Leodiensi plures viros ingenio & doctrina insignes, qui abusum hunc vident, sed eo discrimine, quod aliàs notabat S. Bernardus in Tractatu cui titulus: Apologia De Vita & Moribus Religiosorum *cap.* 7. ubi loquitur de relaxationibus introductis in Ordinem Cluniacensium: " Sub hac, ait, abusione jam fere ubique sic » pro ordine tenentur, fere jam ab omnibus sine » querela atque irreprehensibiliter observantur; » quamquam dissimiliter. Nonnulli quippè his omni» bus tamquam non utentes utuntur, & ideo aut cum » nulla offensa, aut cum minima. Aliquanti quippè » hæc agunt ex simplicitate, aliquanti ex charitate, » aliquanti ex necessitate. Quidam namque simplici» ter ista tenent, quoniam sic eis præcipitur; parati » aliter agere, si aliter præciperetur. Quidam autem » ne discorditer vivant ab eis quibuscum habitant, se» ctantes in his non suam libidinem sed aliorum pa» cem. Alii verò quia resistere non valent multitudini » contradicentium, qui hæc utique tamquam pro Or» dine libera voce defendunt, & quoties isti aliqua » (prout ratio dictat) restringere vel mutare inci» piunt, illi mox tota eis authoritate resistunt,

Dicebant nolle se instituere comparationem omnimodam & parallelum perfectum inter abusus qui in Ordinem Cluniacensium irrepserant, & abusus quos peculia in plurium Ordinum Monasteriis per Superiores permissa aut tolerata introducere in ruinam boni spiritualis, & sæpè etiam temporalis illorum Monasteriorum: Nimium noti sunt, & quisquis pro honore Ecclesiæ Dei & Religiosorum Ordinum gloria vel modicum zelum habet, ingemiscit illis quotidie, Divinamque Majestatem, ut remedium iis afferat precatur: sed ut oculi aperirentur RR. Patribus Augustinianis, qui de D. Bernardo van Espen sine causa questi sunt, quemadmodum Religiosi laxiores Ordinis Cluniacensis querebantur de S. Bernardo, utile esse ipsis ostendero, honorificum illis fore, si imitarentur venerabilem Petrum illius Ordinis Generalem, Guilielmum Abbatem S. Theodorici aliosque Abbates, qui non modò profundam erga magnum illum sanctum venerationem retinebant, sed & qui inde occasionem sumebant reformandi abusus, de quibus querelæ erant, quosque S. Bernardus coloribus tam vivis depingit: sic sperasse se fore ut plures Superiorum & Eremitarum Ordinis S. Augustini, quin & aliorum Ordinum Religiosorum, quos Tractatus ille D. Bernardi van Espen tangit multò magis quàm Patres Augustinianos, occasione uterentur rescindendi permissionem ac indulgentiam peculiorum tamquam malorum innumerorum originem. Possum tibi, R. Pater, asseverare, quod plures, quibus res quæ in Ordine vestro geruntur, magis quàm mihi perspectæ sunt, mihi asseruerint, multos in eo esse qui peculia habent animo tam integro, ut Superior illorum vel significaret optare se ut omnia in commune redigerentur, omnino parati forent id facere; multos esse quibus grave est peculia habere, quique ea indulgentia non utuntur, nisi ut difficultates non habeant cum iis qui peculiis gaudent; multos, qui nequaquam velint peculiis abuti ad desideria sua sequenda, sed ad pacem servandam; quin & esse plures scientia & muniis, quæ in Ordine suo obierunt, spectabiles, qui decrevere firmiter vitam communem in omni sua perfectione amplecti, nulla ratione habita oppositionum & contradictionum, quas in exequendo hoc sancto consilio eos ferre oportebit. His ità se habentibus, Reverende Pater, visum fuit expedire, ut tibi significaretur quid optimi Ordinis vestri Amici, qui in pretio & veneratione habent privatos illos qui contra D. Van Espen scripserunt, eò quòd cum gaudio legerint plures illorum Theses & opera quæ composuere, quid, inquam, Ordinis vestri & honoris S. Augustini Amici Reverendis illis Patribus suaderent. Primum, ut imitarentur S. Augustinum qui non erubuit Retractationes scribere, quique in hoc vitæ communis, de quo agitur, puncto cum primum permisisset ut qui vitam communem in suo Clericorum Monasterio servare non vellent, sine jactura Clericatus indè exirent, tandem decrevit ex eo gradu dejicere omnes qui vitam communem, quam amplexi erant, non perfectè servarent. Alterum consilium est, ut ex opere Domini Van Espen contra peculia proficiant, quemadmodum ex opere S. Bernardi profecerunt Religiosi Cluniacenses reformationem amplexi. Tunc agnoscent quidquid has super re scripsit, non scripsisse ut inferret ipsis injuriam, sed ut ad bonum ipsos attraheret; gratificabuntur pluribus è suis Confratribus, qui ardenter optant ut perfecta rerum omnium communitas tam accuratè servetur in sua Provincia, quàm servatur in Reformatione stabilita per S. Thomam à Villa-nova, cujus hodie festum celebramus, & in ea quæ stabilita est in vicis Tholosanis, &c. Hæc una ratio est qua sese expurgent; frustra autem se expurgare conantur, Dominum Van Espen ut Rigoristam, ut Anti-Monachum, ut Jansenistam traducendo. Enimverò qui occupati non sunt, neque in hac disputatione ullo affectu ducuntur, nisi quo duci debent boni omnes quærendæ & amplectendæ veritatis, intelligere non possent quomodo haberi possit ut Rigorista, qui nil docet nisi quod Patrum dulcissimus (Augustinus) modo irrefragabili stabilivit. Docet nos in omnibus suis ope-

operibus Sanctus ille Doctor, quod amor suave & facilè reddat, quod ante rigidissimum & difficillimum videbatur: *Omnia sæva & immania facilia & quasi nulla facit amor.* Serm. 9. de verb. Dom. Docet ubique nos quod magnum Legem veterem inter & novam discrimen sit Timor & Amor: Brevissima, inquit, differentia novi & antiqui Testamenti Timor & Amor, Timor Judæos fecit servos, lex rigoris est, onus non portabile: Lex nova cum sit Lex amoris, veros Christianos reddit liberos, molestias omnes emollit corda dilatando, facit ut cum gaudio curramus viam arctam quæ ducit ad vitam: Itaque juxta S. Augustini principia quicumque non credunt præceptum esse, Deum ante omnem vitæ suæ cursum amare, qui amorem Dei super omnia non postulant, habendi sunt pro Rigoristis, qui Christianos sub lege rigoris constituunt. Habueruntne Reverendi Vestri Patres vel minimum prætextum imputandi Domino Van Espen, quod sensa teneat tam S. Augustino contraria; Umquamne se declaravit pro iis qui oppugnarunt Patrem Lupum & Patrem Farvacques super necessitate amoris Dei & contritionis; Minorem autem prætextum habent Anti-Monachum vocandi eum, qui tantam ubique erga S. Augustinum venerationem testatur. Sancto illi Doctori exprobrarunt Donatistæ, quod in Ecclesiam introduxisset vitam Monasticam (*lib.* 3. contra Petil. *cap.* 39.) Tantam ubique æstimationem ostendit eorum qui vitam Religiosam amplexi sunt, ut in libro De Moribus Ecclesiæ eo utatur tamquam argumento convincente adversus Manichæos, quo ipsis probaret discrimen, quod puritatem ac integritatem primorum inter & corruptionem ac cupiditatem secundorum intercedit. Opus ipsius De Opere Monachorum argumentum est quod amaret statum cujus defectus oppugnabat: Adeò nitidè explicuit se super discrimine, quod constituendum est inter Religiosos veros, & eos qui non nisi veste Religiosi sunt, & mores Religiosos non habent, ut nihil unquam fortiùs reperias. "Simpliciter fateor » Charitati vestræ coram Domino Deo nostro qui » testis est super animam meam, ex quo Deo servi» re cœpi, quomodo difficilè sum expertus meliores » quàm qui in Monasteriis profecerunt, ità non sum » expertus pejores quàm qui in Monasteriis ceciderunt, ità ut hanc arbitrer in Apocalypsi scriptum » (21. v. 11.) *Justus justior fiat, & sordidus sordescat » adhuc.* Quapropter etsi contristamur de aliquibus » purgamentis, consolamur tamen etiam de pluribus » ornamentis: nolite propter amurcam qua oculi ve» stri offunduntur, torcularia detestari unde Apothe» cæ Dominicæ fructu olei luminiosioris se implentur.

Vivacius etiam sese explicuit in hæc verba Psalm. 132. *Ecce quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum.* Cum nimis longum foret ea quæ hic dicit Epistolæ inserere, sufficiet eos monuisse ut explicationem istam legant cum otio, ac dixisse quod versum illum S. Augustinus appellat tubam, quæ homines ad ædificanda Monasteria excitavit; verborum Cantici illius effectum esse vitam communem stabilitam & observatam per Apostolos ac primos fideles, quæ deinceps per Orbem totum produxit desiderium illud, habendi omnia in communi, atque in perfecta cordis & animæ unione vivendi. Hæc cum ità se habeant, qui tandem illi sunt, R. P. quos habere oportet ut Anti-Monachos, & ut Magni Augustini hostes professos, nisi illos omnes, cujuscumque conditionis sint, qui student introducere peculia, & particularia, meum & tuum, quæ omnium divisionum causæ sunt; Ut R. P. illi Patres absque dubio in iis, quæ ad Historiam Ecclesiasticam & Religiosam spectant, versati sunt, ità observarint facilè, vitam communem in plurimis Ecclesiis Cathedralibus & Collegiatis usitatam fuisse: Claustra, Dormitoria, Refectoria, aliaque loca regularia, illius rei argumenta sunt irrefragabilia: animadverterint, plurium Cathedralium & Collegiatarum Ecclesiarum, Abbatiarum, & Prioratuum Ordinis S. Augustini & S. Benedicti sæcularisationem, aliam non habere originem quam peculia & particularia, quæ lapsu temporis invecta sunt, ac tandem res eo, ubi nunc sunt, deduxerunt, ut Canonici & Monachi, qui in communi vivebant, habitare cœperint in domibus privatis, reditusque communes in Præbendas partiti sint: Ignorare minimè possunt quod ea sit origo Abbatum sæcularium & commendatariorum, qui præcipuos Abbatiarum & Prioratuum reditus à suo corpore dilacerarunt; quod hinc orta separatio redituum Monasterii, quam, ut mensam & reliqua seorsim haberent, Abbates Religiosi fecerunt: sic omnes qui vitam communem omninò perfectè tum in Abbatiis & Monasteriis, tùm etiam in ipsis, si fieri posset, Collegiatis & Cathedralibus restaurare laborant, veri Monasticæ & regularis vitæ amici sunt. Quare D. Van Espen dum in suo adversus peculia libro & in Tract. De Canonicis, tam manifestum restaurandæ ubique vitæ communis desiderium ostendit, merito dicere potest adeò se Anti-Monachum non esse, ut non nisi pro honore & bono Monasteriorum, omniumque Domuum Regularium scripserit.

Dum vocant illum Jansenistam, multò ostendunt evidentiùs non habuisse se quod illi verè exprobrarent. Optimè respondit Lovaniensibus Lovaniensium more per impertinentia; nihil id ad rem facere, nihil materiam de gratia per se efficaci & prædestinatione cum materia de peculiis commune habere, ut ad lectionem libri, *Phantôme du Jansenisme*, non remittantur. Porro ut non libeat ipsis amplius vano illo prætextu uti, quo homines timidos & scrupulosos avertunt à lectione libri Domini Van Espen qui, ut audio, flandricè versus est, & brevi gallicè vertendus, videtur mihi dici illis posse, quod priusquam Jansenius natus esset, Concilia Generalia & Provincialia, Summi Pontifices, Institutores Ordinum & omnes vitæ Religiosæ Reformatores, vehementiùs, quàm in suo libro D. Van Espen, locuti sunt: quemadmodum ipsis exhibebitur per fidele extractum, quod jam in manibus erat, priusquam D Van Espen scripsisset. Sic juxta RR. illos Patres honorificum erit Dno. Van Espen Jansenistam esse, quales Concilia Generalia & Pontifices fuerunt. Quod si Jansenistam vocaverint, eò quòd Jansenius Iprensium Episcopus, occasione Reformationis in Monasterio quodam Ordinis S. Benedicti stabilitæ, insignem de Reformatione hominis interioris Orationem habuerit, non est quod vel ipse vel ullus alius pietate præditus eo sensu Jansenista haberi timeat: nec credimus Patres illos Reverendos ità Reformationi adversos esse, ut nomen istud ipsis timorem incutiat, sola fides Catholica reformationem non patitur, *Sola immobilis*, ait Tertulianus, *lib. De vel. Virg.* ideòque meritò sæculi nostri Hæretici ut prætensè Reformati habiti sunt. Sed quod ad mores attinet. S. Augustinus Cleri Reformator dictus est, & plures in omnibus Ordinibus sancti Reformatores fuerunt. Itaque RR. illi Patres solidas rationes quærant, quas Domino Van Espen opponant, si possint, quod non creditur, illas invenire: verùm ab illo accusationum genere, Rigorista, Anti-Monachus, Jansenista, &c. desistant. Nomina ista sunt instar terriculamenti, quo timor incutiatur passerculis; sed boni sensus homines ista explodunt. Cum mea non intersit, stare à partibus D. Van Espen contra RR. illos Patres, qui adversus illum scripserunt, finiam hasce consilio Gloriosi Patris Nostri ser. 15. de verb. Apostoli: *Proficite fratres mei, discutite vos semper sine dolo, sine adulatione, sine palpatione. Semper tibi displiceat, quod es, si vis pervenire ad id quod nondum es. Nam ubi tibi placuisti, ibi remansisti. Si autem dixeris, sufficit, & periisti: Semper adde,* sem-

semper ambula, semper profice; noli in via remanere, noli retrò redire, noli deviare, &c. Perhonorificum & gloriosum illis erit sequi vestigia Magni illius Sancti & primorum Christianorum, qui sub Apostolis & cum Apostolis vitam communem duxerunt, qui juxta S. Ivonem Episcopum Carnotensem primi fuerunt sub Jesu Christo Patre ipsorum & Abbate Regulares Canonici. *Erant Apostoli*, ait, *Canonici Regulares sub Abbate Christo.*

En, R. Pater, partem reflexionum quas feci super controversia inter D. Van Espen & ipsos excitata; quamquam non magis ipsos quam alios Religiosos aggressus fuerit. Plura adhuc dicenda forent, sed jam inde hæ longiores sunt. Deum oro ut gratiam illis det efficacissimam quæ faciat illos ore & corde cum Propheta Regio dicere: *Corripiet me justus in misericordia, oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.* Psal. 140. Bonitatem ipsius infinitam obtestor ut faciat illos intelligere, quod meliora sint vulnera amici diligentis, quàm oscula blandientis inimici. *Prov. cap.* 27. Sum, R. Pater, cum multa æstimatione, veneratione, ac sinceritate,

Famulus tibi addictissimus, & frater in Domino Nostro Jesu Christo, F. N. M. C. R.

Hac 18. Septembris 1687.

DECRETA
SACRÆ CONGREGATIONIS
A Sanctissimo N. D. INNOCENTIO PP. XII. *super* DISCIPLINA REGULARI *specialiter deputatæ*,

Ejusdem Sanctissimi Domini Nostri authoritate edita.

SANCTISSIMUS in Christo Pater, & D. N. INNOCENTIUS Divinâ Providentiâ Papa duodecimus pro Paterna charitate, qua Religiosos Ordines multis, magnisque in Ecclesiam Dei meritis refulgentes, & peculiaris erga Sedem Apostolicam devotionis nomine commendatos complectitur, volens eorum conservationi, & propagationi consulere, simulque ex injuncto sibi cœlitùs Pastoralis Officii debito providere, ut Regularis in iis disciplina ad Religiosorum salutem, & totius Christiani populi ædificationem, utilitatemque, sarta tecta custodiatur, ac vigeat, & sicubi collapsa est, adjuvante Domino reparetur, constituit, & declaravit, se licentiam recipiendi Novitios in singulis approbatis Ordinibus benignè concessurum, ut volentibus è periculosis seculi fluctibus ad Religionis portum confugere facilis, tutúsque aditus aperiatur; dummodo tamen ea, quæ pro Regulari vita rectè instituenda tam à Sacrosancta Tridentina Synodo, quàm à Prædecessoribus suis Romanis Pontificibus, præcipuè verò fel. recor. Clemente VIII. in Decretis Generalibus pro Regularium reformatione, nec non Innocentio X. & Alexandro VII. pro Novitiorum receptione, & Professorum educatione salubriter constituta sunt, quibus omnibus firmiter inhæret Sanctitas Sua, eaque, quatenus opus sit, confirmat, & renovat (salvis tamen in hac parte singulorum Ordinum Statutis, seu aliis Ordinationibus ab Apostolica Sede in forma specifica post eadem Decreta forsitan approbatis, aut editis) exactè & inviolatè serventur.

Quocirca Sac. Congreg. ab eodem Sanctissimo Domino Nostro super DISCIPLINA REGULARI specialiter deputata, quæ plura hactenus pro recta nonnullorum Monasteriorum gubernatione Decreta edidit, aliaque indies editura est, ut omnibus præfata ejusdem Sanctissimi Domini Nostri mens pateat, ac pleniùs & celeriùs innotescat, de mandato Sanctitatis Suæ præsentis Decreti tenore denuntiat omnium & singulorum Ordinum Regularium (iis dumtaxat exceptis, qui in præfatis Clementis VIII. Decretis excepti reperiuntur) Superioribus tam Generalibus, quàm Provincialibus quocumque nomine nuncupentur, cæterisque, ad quos spectat, ut in unaquaque Provincia per Italiam, & Insulas adjacentes quamprimum deputent aliquos Conventus, quos magis aptos censuerint, vel unum saltem, ibique authoritate Apostolicâ statuant omnimodam observantiam Regulæ, Constitutionum uniuscujusque Ordinis & Decretorum Apostolicorum, præcipuè verò exactæ Vitæ Communis ad formam eorumdem Decretorum ab omnibus Religiosis, qui in Conventibus, ubi recipiendi Novitii, & Professi educandi sunt, morabuntur, omnino servandæ. Postquam verò Regularem Observantiam, & signanter quoad exactam Vitam Communem cum effectu stabilitam fuisse, tam ex eorumdem Superiorum Generalium, seu Provincialium relatione, quàm Præpositi, & Fratrum in præfatis Conventibus degentium jurejurando firmato Testimonio, nec non per Secretas Informationes, atque etiam, ubi opus fuerit per Apostolicos Visitatores ad hoc specialiter deputandos, eidem Sac. Cong. sufficienter constiterit, tunc Sanctitas Sua antedictam licentiam, quam hactenus distulit, Novitios ibi recipiendi benignè concedet, & locum ad Professos pietate, & literis instituendos usque ad Sacerdotium, vel aliàs juxta Constitutiones, & laudabiles cujusque Ordinis consuetudines, in iisdem Conventibus, non autem in aliis, nisi fuerint ejusdem Observantiæ, destinabit.

Quæ quidem omnia quo faciliùs, efficacius & durabiliùs ad praxim deduci valeant, eadem Sac. Congreg. Sanctitatis Suæ authoritate committit, & in virtute S. Obedientiæ præcipit præfatis Superioribus, ad quos pertinet, ut in supradictis Conventibus non collocent, nisi Religiosos graves, devotos, exemplares, regularis observantiæ, & puritatis Regulæ studiosos, orationi præsertim, ac mortificationi, sine quibus non potest Religiosa vita consistere, addictos, quique consentiant exactè servare Vitam Communem, atque indè amoveant eos omnes, qui tam Sanctæ Ordinationi contradicere, seu verbis, aut factis quoquomodo sese opponere audeant.

Ut autem tam laudabilis vitæ institutum, & Regulari Professioni maximè proprium Religiosi alacriùs abripiant, omnisque excusatio infirmioribus præcludatur, eadem Sacra Congregatio similiter præcipit Superioribus antedictis, ut memoratis Conventibus (imploratâ etiam, ubi opus fuerit, Apostolicâ authoritate) præfici omnino curent viros non solùm disciplinæ zelo, sed etiam charitate, & morum suavitate præ-

præditos, compatientes, Fraternitatis amatores, misericordes, quorum regimini libenter alii se submittant. Studeant verò præcipuè ut ea omnia, quæ tam ad victum & vestitum, quàm ad reliquas vitæ necessitates pertinent, singulis Religiosis promptè subministrentur, ac præsertim ægritudinis tempore nihil alicui desit, quod ad sanitatem recuperandam pertineat: Ac propterea Religiosos in iisdem Conventibus morari non patiantur ultra eum numerum, qui ex illorum redditibus, & consuetis communibus, vel etiam singulorum eleëmosynis, aliisque quibuscumque obventionibus pariter in commune conferendis valeat commodè sustentari. Eos verò, qui semel præfatæ observantiæ, & exactæ Vitæ Communi libenter, ut verè Religiosos viros decet, sese subjecerint, & in ea laudabiliter perseverant, nullatenus à memoratis Conventibus nolentes transferant, nisi fortè ad alia Monasteria, ubi similis observantia vigeat, iisque pariter de omnibus ad vitam necessariis possit commodè provideri.

Quod si reddituum, & eleëmosynarum tenuitas hujusmodi exactæ Vitæ Communis observantiæ alicubi videatur obsistere, liceat eisdem Superioribus, vel per annuam contributionem aliorum Conventuum huic necessitati prospicere, vel ab Apostolica Sede per suppressionem alicujus Conventûs minùs utilis perpetuam, vel ad tempus, vel aliâ demum ratione, quæ opportunior visa fuerit, remedium postulare.

Sciant verò Superiores prædicti, eos, qui præfata omnia sedulò, ut par est, adimplere curaverint, specialem à Sanctitate Sua, & Sede Apostolica inituros gratiam & protectionem, atque, in iis præcipuè, quæ ad antedictam observantiam stabiliendam pertinent, favorem omnem, & auxilium experturos; qui verò è contra negligentes, aut (quod absit) contumaces reperti fuerint, gravibus pœnis pro modo culpæ, & etiam privationis Officiorum ac perpetuæ inhabilitatis ad ea, aut alia in posterum obtinenda puniendos fore: præfatæ autem observantiæ nihilominus stabiliendæ per alios Superiores, vel per Commissarios Apostolicos, ubi opus fuerit, etiam extra Religionem assumendos, à Sancta Sede efficaciter providendum; omnemque interim, ubi eadem observantia non vigebit, recipiendi Novitios licentiam denegandam.

Porro ne Regularis disciplina, dum in Conventibus jam erectis statuitur, relaxetur in erigendis, & quod una ex parte construitur, simul ex altera destruatur, Sacra Congregatio, Sanctitate Suâ similiter approbante, statuit atque decernit, nulla in posterum Monasteria, Collegia, Domos, Conventus, aut alia Religiosorum Virorum loca fundari, erigi, aut quovis modo institui debere, nisi sub expressa obligatione exactæ Vitæ Communis ab omnibus Religiosis ibi commorantibus perpetuò, & inviolatè servandæ; ac propterea nullas deinceps admittendas hujusmodi fundationes, nisi, præter alia ad id requisita, priùs legitimè constiterit, adesse annuos reditus, vel certam eleëmosynarum spem, quibus duodecim saltem Religiosi in exacta Vita Communi commodè valeant sustentari.

Non obstantibus circa præmissa omnia, & singula Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, nec non quorumcumque Ordinum Statutis, consuetudinibus, privilegiis, cæterisque contrariis quibuscumque.

Ad extremum eadem Sacra Congregatio Regulares omnes, cujuscumque Ordinis, & Instituti sint, Sanctitatis Suæ verbis, seriò admonet & in Domino obtestatur, ut omni morâ postpositâ, sicuti filios obedientiæ decet, ad Regulæ, quam amplexi sunt, præscriptum vitam instituant, & componant, Decretisque Apostolicis pro æterna illorum salute editis sincerè, ac fideliter pareant, nec ab eorum observantia inanibus interpretationibus, & fallaciis, aut relaxationum prætextibus, ad excusandas excusationes in peccatis, abduci se sinant; sed Professionis suæ memores, qua se totos Dei obsequio mancipârunt, susceptum Christianæ perfectionis iter, arduum quidem, sed Divinæ charitatis dulcedine aspersum, abjectis terrenarum rerum curis, alacriter prosequantur: Nimis enim turpe esset, ad secularia desideria, quibus semel aspirante Domino renuntiârunt, animum revocare, & obligatam Deo, qui non irridetur, primam fidem irritam facere. Meminerint, se ad peculiarem Salvatoris Nostri sequelam vocatos, qui, cùm dives esset, propter nos egenus factus est, veterumque illorum Fidelium gloriosos imitatores, ac veluti hæredes esse, quorum erat cor unum, & anima una, nec quisquam eorum, quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia, dividebatur autem singulis, prout cuique opus erat; ideòque in Regularis vitæ, ac præcipuè Sanctæ Paupertatis, quæ est parens quædam generatioque virtutum, proposito perseverent, omnem solicitudinem suam projicientes in eum, cujus oculi in pauperes respiciunt, qui non derelinquit sperantes in se; sed dives in misericordia centuplum, & vitam æternam propter nomen suum relinquentibus omnia, repromisit. Dat. Romæ die 18. Julii 1695.

G. Cardinalis Carpineus.

Loco † Sigilli.

Carolus Augustinus Fabronus,
S. Congr. Secret.

Anno à Nativitate Domini Nostri JESU CHRISTI *millesimo sexcentesimo nonagesimo quinto, Indictione tertiâ, die verò vigesimâ primâ Julii, Pontificatus autem Sanctiss. in* CHRISTO *Patris & D. N. D. Innocentii Divina providentia Papæ XII. anno ejus quinto, supradicta Decreta affixa, & publicata fuerunt ad valvas Ecclesiæ S. Joannis Lateranensis, Basilicæ Principis Apostolorum de Urbe, Cancellariæ Apostolicæ, & Curiæ Generalis in Monte Citorio, ac in aliis locis solitis & consuetis Urbis, per me Gregorium Staggium ejusdem SS. Domini Nostri Papæ Curs.*

Joannes Græcus Mag. Curs.

ZEGE-

ZEGERI BERNARDI VAN ESPEN
J. U. D. & SS. Can. Prof. Lovan.
DISSERTATIO CANONICA
DE
Instituto & Officiis Canonicorum sigillatim deducta ex obligatione & muniis Clericorum.

AD LECTOREM.

Jam pridem animus mihi fuit publico Ecclesiæ bono consecrare, quæ in Canonum studio compilavi pro ritè instituenda Canonicorum vita. Sed unum vereor, quod hanc meam Dissertatiunculam Lectori illicò reponant argumentum à consuetudine contraria & communi, ut aiunt, praxi desumptum.

Verùm quòd nihil eo argumentandi genere perniciosiùs sit, numquam non deploravit Ecclesia. Ut taceam, quod turpissima in moribus flagitia & intolerabiles abusus pro lege custodiri faciat consuetudo, evidens est quòd universa Moralis Christiana, hoc est ipsa Veritatis doctrina, in gentilem abibit politicam, ne dicam peccandi impunitatem, si torrentem consuetudinis & praxis sequi liceat. Mala „ consuetudo, inquiebat jam pridem Nicolaus I. quæ non minus quàm perniciosa corruptela vitanda „ est, nisi radicitus evellatur, in privilegiorum jus ab improbis assumitur, & incipiunt prævari„ cationes & vanæ præsumptiones celerrimè non compressæ pro legibus venerari, & privilegio„ rum more perpetuò celebrari." Apud Gratian. Dist. 8. Can. 3. Mirum! quòd Christiani nec quidem Christianorum dignior portio Clerici, non videant, quod & in mediis gentilitatis tenebris sedens Seneca vidit: " Inter causas, ait, nostrorum malorum est, quod vivimus ad exempla, nec ra„ tione componimur, sed consuetudine abducimur, quod, si pauci facerent, nollemus imitari; „ cum plures facere cœperunt, quasi honestiùs sit, quia frequentius, sequimur, & recti apud nos „ locum tenet error, ubi publicus factus est." Epist. 121. Corripis aliquem, quòd ex præscripto Canonum non vivat; mox reponit: Illi Canones non sunt ampliùs in usu: sunt abrogati, & quæ his similia aut pejora: ut cum Augustino dicere liceat: Circumdederunt te canes multi pro consuetudine non pro veritate latrantes. In Psal. 21. Hæc tamen non eo dicta velim, quasi omnes Canones vitam Clericalem concernentes in omni suo rigore nunc ac olim observandos dicam; sed ut ostendam quod Simoniaca Sacerdotiorum nundinatio, sacrilega Divinorum Mysteriorum pertractatio, licentiosa vivendi ratio, &c. à crimine eximenda erunt, si consuetudine Canones passim abrogari, & in illis per contrarium agentes illicò dispensari contendant. Illud vel modicum perito constat quòd nentiquam abrogari possint, vel ulla humana relaxatione immutari Canones, qui versantur circa ea quæ sunt juris naturæ. Quod attinet ad illos, qui agunt in communi vita & honestate Clericorum, tantùm abest ut eos censeat Ecclesia, ut etiam in ultimo generali Tridentino Concilio Sess. 22. cap. 1. De Reform. statuerit, ut " quæ aliàs à Summis Pontificibus & à Sacris Conciliis de Clericorum " vita, cultu, doctrinaque retinenda copiosè ac salubriter sancita fuerunt, eadem imposterum iisdem „ pœnis vel majoribus, arbitrio Ordinarii imponendis, observentur." Cæterum, Benevole Lector, „ si consuetudinem huic meæ Dissertationi fortassis opponas," advertendum (ut cum Gregorio VII. loquar) quod Dominus dicit: Ego sum veritas & vita: Non dixit, Ego sum consuetudo, sed Veritas. Apud Gratian. Dist. 8. can. 5. Hanc regulam suscipe, & argumentum quod malè à mala consuetudine petitur, sepone, seu potius explode; hasce meas lucubrationes æqui bonique consules.

PARS PRIMA.

DE PRIMO OFFICIO CANONICORUM, NIMIRUM Obire Functiones Hierarchicas.

CAPUT PRIMUM.

Clerici, atque adeò Canonici, ordinantur ad functiones Ecclesiasticas.

§. 1.

Nullus insigniendus est Tonsura Clericali, nisi qui intendit fidelem Deo cultum exhibere.

CUM de numero Clericorum sint Canonici, horum officium primitus despiciendum ex fundamentali obligatione illorum: Ex mente ac sententia Ecclesiæ Tonsuram Clericalem conferri, ut per eam Tonsurandus Christi militiæ adscribatur; itaque à sæculi servitute liberatus, *Deo fidelem cultum* præstet, ambigere nequit, qui vel obiter perpenderit ritus atque ceremonias, quas in collatione Tonsuræ adhibendas Ecclesia censuit.

Primò quidem, ex præscripto Ecclesiæ, Tonsurandi habitum sæcularem deponere, & Clericalem assumere debent, priusquam ad Pontificem ordinantem accedant: oratio enim, quæ super Tonsurandos præviè ad ordinationem pronuntiatur, eos jam per habitum Religionis assumptum immutatos & innovatos insinuat; utque ea exterioris habitûs innovatio utilis ac fructuosa sit, precatur Episcopus: *Oremus*, inquit, *Fratres charissimi D. N. J. C. pro his famulis suis, ut donet eis Spiritum S. qui* HABITUM RELIGIONIS *in eis perpetuum conservet, & à mundi impedimento ac seculari desiderio corda eorum defendat.*

Per hanc habitûs secularis depositionem atque *Religionis* habitûs assumptionem, quid aliud insinuatur, nisi quòd Tonsurandi sæculo renuntiare, & post hac Deo atque Ecclesiæ servitio se consecrare intendant? Quare Tonsurando in habitu Clericali coram Pontifice comparente, & prædictâ oratione finitâ, Schola Cantorum inchoat ac prosequitur Antiphonam: *Tu es Domine qui restitues hæreditatem meam mihi*, & Psalmum: *Conversa me Domine*, &c. eoque finito rursus prædictam Antiphonam repetit: quibus omnibus devoventis se Deo, ac seipsum divino cultui dedicantis vota affectusque panduntur, ut ad eorum modulationem Tonsurandus similes affectus interea in se excitet, & totum se Deo offerat.

Ut verò tonsurandus votis Ecclesiæ, tam per Antiphonæ Psalmique modulationem, quam capillorum attonsionem expressis, se consentire profiteatur; interim dum Pontifex tondendo capillos occupatur, palam exclamat: *Dominus pars hæreditatis meæ, ac Calicis mei: Tu es qui restitues hæreditatem meam mihi.* Quasi diceret, posthac nihil terreni concupiscam, sed *Tu Deus, mea eris portio & hæreditas.*

Hac professione emissâ, Pontifex precatur ut ipsis Deus in tam Sancto proposito constantiam concedere dignetur: quo finito induit ipsos superpelliceo, dicens: *Induat te Dominus novum hominem qui secundùm Deum creatus est in Justitia & Sanctitate veritatis.*

Quibus peractis ad tonsuratos sese convertens Episcopus, eos monet; ut Ecclesiæ Dei, ejusque servitio adscriptos se esse recordantes, vitam tali ministerio dignam agere satagant. "Filii charissimi, inquit, animadvertere debetis, quod hodie de foro Ecclesiæ facti estis, & privilegia Clericalia sortiti estis: cavete igitur ne propter culpas vestras illa perdatis; & habitu honesto bonisque moribus atque operibus Deo placere studeatis. Quod ipse vobis concedat per Spiritum Sanctum suum.

Nec enim aliam ob causam de foro Ecclesiæ per Tonsuram facti sunt, nisi quod militiæ Ecclesiæ sint adscripti.

Ex hisce plusquam manifestum est, quòd nec hodie Ecclesia velit quemquam Clero adscribi, nisi unà se sæculo renuntiare, atque Deo ejusque servitio seipsum dedicare profiteatur. Meritò proinde sæculo proximè elapso tonsurandum præmoneri voluit Synodus Coloniensis, Anno 1536. p. 1. c. 27. *ut expendat, quod qui in Clerum alleguntur, rem profiteantur minimè ridiculam, nempe se peculiariter in sortem Domini adsciros, quibus post hac omnia terrena sordeant, ac solus Dominus sors ac pars hæreditatis futurus sit.*

§. 2.

Episcopi debent inquirere vocationem & intentionem Tonsurandorum.

NEminem tonsura Clericali insigniendum esse, nisi sæculo renuntiare, & fidelem Deo ejusque Ecclesiæ cultum præstare intendat, quæ ex Pontificali præcedenti §. prolata sunt, evincunt.

Hinc collige, præviè ad collationem tonsuræ, inquirendum esse, num in tonsurando appareant sufficientia signa ac indicia, quæ non improbabiliter suadeant, tonsuram seu Clericatum peti, ut mundo renuntiet, *ac Deo fidelem posthac cultum præstet*; atque ità non verbis tantùm, sed etiam ex animo dicere queat: *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei: Tu es qui restitues hæreditatem meam mihi.*

Similiter num & Pontifex cum veritate chorum interpellare audeat, ut orent *D. N. J. C. pro his famulis, qui ad deponendum comas capitum suorum* PRO EIUS AMORE *festinant.*

Quare

Quare Synodus Tridentina *sess.* 23. *cap.* 4. *De reform.* statuit, *prima tonsura non initiandos, de quibus probabilis conjectura non sit, eos non sæcularis judicii fugiendi fraude*, SED UT DEO FIDELEM CULTUM PRÆSTENT, *hoc vitæ genus elegisse.* Hoc Concilii Decretum expendenti dubium superesse nequit, quin ex mente Ecclesiæ sit, ut, priusquam ad tonsurationem procedant Episcopi, inquirant, num conjunctura probabilis sit, quod tonsurandus statum Clericalem eligat, *ut fidelem Deo cultum exhibeat.*

De hac Concilii mente apprimè instructus fidelissimus illius custos & executor S. Carolus, circa initiandos prima tonsura inter alia inquiri voluit: *Quam ob causam se Clericos fieri velint? An tales sint, qui spem præbeant, Ecclesiæ ministros utiles se fore? A quo Sacerdote, sanctioris vitæ magistro, instituti sint ad Clericalis vitæ modum? An vitæ Christianæ præcepta institutaque sciant?* In Concil. Mediol. 5. *p.* 3. *cap.* 2.

Sancto Carolo consonat Franciscus Richardotus Episcopus Atrebatensis, qui & ipse è Concilio Tridentino redux, in Synodo sua pro executione Concilii Tridentini habita decrevit, *ut ad tonsuram non admittantur, nisi* QUI FIDEM FACIUNT *se eo animo bono gradum optare, ut Deo, & Ecclesiæ serviant.*

Nec immeritò Ecclesia eam Episcoporum sollicitudinem circa tonsurandos desiderat; quoniam prima tonsura, ut notat S. Carolus, ad Ordines suscipiendos quædam præparatio iis est, qui Dei ministerio dicandi sunt; *permultùm propterea refert*, arguit Carolus, OMNEM *in illa* CONFERENDA, *& suscipienda*, DILIGENTIAM ADHIBERI.

Quin & eò diligentior hodie deberet esse Episcoporum sollicitudo, quod hoc tempore "videamus in » nulla re magis laborare homines hujus sæculi (ut » anno 24. præsentis sæculi querebantur Patres Con» cilii Burdigalensis *Cap.* 6. §. 1.) quam ut filii, præ» cipuè deformes, & ad negotia sæcularia inepti, in » sortem Domini assumantur, ad Beneficia certè non » ad officia Ecclesiastica quacumque ratione, cum » eos non vocet Dominus, promovendi.

Quapropter prædicti Prælati, ut hominum sæcularium perniciosis studiis ac conatibus efficaciùs occurrerent, neque per carnem & sanguinem in sortem Domini pateret ingressus; statuerunt, ut "quicumque » ad primam tonsuram eligi petunt, ejus sint ætatis, » in qua quid agant, & quam viam sibi aperiant, » plenè dignoscere possint. Cumque ea sit quæ circa » duodecimum annum versatur, statuimus nullum » deinceps ad primam tonsuram admitti debere, quin » duodecimum suæ ætatis annum attigerit: de qua, » ac etiam de vita, moribus, conversatione, rudi» mentis fidei studiosè memoriæ commissis, legitimis » parentibus, *propensione* denique *ad vitam Ecclesia» sticam*, debitam à Parocho & Præceptoribus scho» læ attestationem afferre teneatur, & ne levitate du» ctus funes sibi putet casuros in præclaris, ejus ani» mum tentari. Ideoque certæ cuidam Ecclesiæ adscri» bi, ut in ea diebus Dominicis & festis solemnibus » saltem habitum Clericalem gestet, & Sacerdotibus » ministret, præcipimus. De quibus cum ab eodem » attestatio relata fuerit Ordinationum tempore, ad » tonsuram demum, si aliàs idoneus repertus fuerit, » promoveri possit.

Ex his collige, quantopere à mente Ecclesiæ recedant Episcopi, & ministerium suum profanent, qui nullâ penè circa tonsurandos, de vocatione, vel rectâ intentione, aut de moribus facta inquisitione, tonsuram Clericalem conferunt; quinimo, quod amplius deflendum est, in sortem Domini admittunt, quos constat, aut certè non nisi cæcos latere potest, alio fine Clericatum petere, aut à parentibus ad illum protrudi, quàm ut per tonsuram Clericalem Beneficium aliquod impetrare queant, nihil minus cogitantes quàm sæculo renuntiare, & Deo ejusque Ecclesiæ posthac se consecrare, quin è contra Christi militiæ ob lucra sæculi unicè adscribi velle satis ostendunt.

§. 3.

Ordinibus singulis, etiam minoribus functiones ab Ordinatis obeundas Ecclesia præscripsit.

PRimis Ecclesiæ seculis nullum in Clerum adscitum fuisse, nisi unà ministerio Ecclesiæ addiceretur, evidentius est quam ut probari debeat. *Cuncti in Clericali ministerio constituti* (ait S. Cyprianus *lib.* 1. *epist.* 9.) *non nisi altari & sacrificiis deservire, & precibus atque orationibus vacare debent.* Quapropter nec eo tempore quispiam ad Ordines seu minores seu majores promovebatur, quin Ecclesiæ alicui adscriberetur, in qua Ordinis suscepti officium sedulò impleret.

Ex quo ulterius factum est, ut omnes minores Ordines neque uni eidemque personæ, neque eodem tempore conferrentur; cùm enim singulis Ordinibus sua distincta officia essent annexa, neque unus omnibus exercendis foret sufficiens, diversis, prout officia huic aut illi magis congruerent, conferebantur.

Hanc Ecclesiæ disciplinam vel unum S. Ambrosii testimonium apertè evincit: "Alius, inquit *lib.* 1. » *Off. cap.* 44. distinguendæ lectioni aptior: alius » Psalmo gratior: alius exorcizandis qui malo labo» rant spiritu solicitior: alius sacrario opportunior ha» betur. Hæc omnia spectet Sacerdos, & quid cuique » congruat, id officii deputet. Quo etenim unum» quemque suum ducit ingenium, aut quod officium » decet, id majore implet gratia.

Quin nec tempore illo suffecisse, functiones Ordinibus annexas aliquoties exercuisse, sed in illis obeundis notabili tempore persistendum fuisse, priusquam ad ulteriorem Ordinem ascensus concederetur, Epistolæ Syricii, Innocentii I. Zosimi, atque Gelasii I. Romanorum Pontificum, quibus Ordinum interstitia præscribuntur, luculenter evincunt. *Apud Grat. dist.* 77.

Aliquem proinde ordinare, eo tempore idem erat atque quempiam certo Ecclesiæ ministerio aut functioni addicere.

Neque ab hac disciplina unquam Ecclesia adeò recessit, quin semper optaverit atque desideraverit, ut quicumque Ordinem reciperet, unà functionibus eidem annexis, reverenter ac strenuè, tamquam minister Ecclesiæ, obeundis applicaretur. Hanc suam mentem ac votum Ecclesia numquam non ostendit, dum in omni etiam minorum Ordinum collatione, singulis suas functiones, quas obire deberent, assignari curavit; utque illis sedulò ac omni diligentiâ & reverentiâ adimplendis incumbant, iteratò per Antistitem ordinandos moneri curavit; ut in ipso Pontificali videre licet.

Imo ut ostendat quantæ virtutis sit, functiones, etiam minorum Ordinum, (quæ proh dolor! hodie adeò viles ac abjectæ multis apparent) eâ qua decet reverentiâ ac sanctitate obire; multoties Deum, dum ordinantur, invocandum censuit, ut ordinatos sua virtute & gratia confirmare, atque benedictionem suam in illos clementer effundere dignetur: Et quidem pro Ostiariis: *ut sit eis fidelissima cura in domo Dei diebus ac noctibus, ad distinctionem certarum horarum, ad invocandum nomen Domini:* Pro Lectoribus, *quatenus distinctè legant quæ in Ecclesia Dei legenda sunt, & eadem operibus impleant:* Pro Exorcistis: *ut per impositionem manuum, & oris officium potestatem & imperium habeant spiritus immundos coercendi, ut probabiles sint medici Ecclesiæ tuæ, gratia curationum, virtuteque cælesti confirmati.* Denique pro Acolythis: *ut eorum mentes, & lumine scientiæ illustret, & pietatis* sua

sua vere irriget, ut ità ministerium te auxiliante peragant, qualiter ad aeternam remunerationem pervenire mereantur.

§. 4.

Functiones minorum Ordinum ubi intermissa erant, Synodus Trid. restituendas esse decrevit.

Laudabilis illa Ecclesiæ disciplina, quæ suis quibusque Ordinibus ministeria annexuit, per ipsos ordinatos actualiter exercenda, nec eorum ministerium per alios quàm Ordinibus illis initiatos exerceri permittebat, posterioribus seculis in tantum paulatim elanguit, ut anno 36. superioris seculi eo ventum esset, deplorante Synodo Colon. " Ut quatuor » illi minores Ordines nempe Ostiarii, Exorcistæ, » Psalmistæ, ac Lectoris, non temerè ab Ecclesia in» stituti ac recepti, *præter nomen nihil* in Ecclesia te» nuissent, atque illorum loco tenues aliquot homi» nes Laici, inquit dicta Synodus, qui per Ecclesiæ » Prælatos compendii gratia subrogantur, illorum » officiis sese ingesserint, idque indecore.

Huic abusui occurrere cupiens Synodus Tridentina, atque unà impedire ne " Sanctorum Ordinum à » Diaconatu ad Ostiariatum functiones ab Apostolo» rum temporibus in Ecclesia laudabiliter receptæ, » ab hæreticis tamquam otiosæ traducantur, decre» vit, ut in posterum hujusmodi ministeria non nisi » per constitutos in dictis Ordinibus exerceantur, » omnesque & singulos Prælatos Ecclesiarum in Do» mino hortatur, & illis præcipit, ut quantùm fieri » commodè poterit, in Ecclesiis Cathedralibus, Col» legiatis & Parochialibus suæ Diœcesis, si populus » frequens, & Ecclesiæ proventus id ferre queant, » hujusmodi functiones curent restituendas, ex ali» qua parte redituum aliquorum simplicium Benefi» ciorum, vel fabricæ Ecclesiæ si proventus suppedi» tant, aut utriusque illorum, eas functiones exer» centibus stipendia assignent: in quibus si negligen» tes fuerint, Ordinarii judicio aut ex parte mulcta» ri, aut in totum privari possint." *Sess.* 23. *cap.* 17. *De Reform.*

Quin ut efficaciùs Ordinatos functionibus obeundis adstringeret, Sancta Synodus " vestigiis Concilii » Chalcedonensis inhærendo statuit, ut ullus in poste» rum ordinetur, qui illi Ecclesiæ aut pio loco, pro » cujus necessitate aut utilitate assumitur, non ascri» batur, ubi suis fungatur muneribus." *Ibid. cap.* 16.

Concilii Tridentini Decreto, atque Ecclesiæ desiderio, ut satisfaceret S. Carolus, non tantùm præcepit, ut Episcopi ex Tridentini Concilii præscripto, veteres minorum Ordinum functiones; quibus in locis intermissæ essent, ad usum revocandas omni diligentià curarent, sed insuper functiones, quas juxta modernam Ecclesiæ disciplinam minoribus Ordinibus insigniti obire possent, in prima sua Provinciali Synodo *p.* 2. *cap.* 45. & *seqq.* proposuit: ità tamen, ut Episcoporum judicio permittatur, alia ad cujusque Ecclesiæ utilitatem, dignitatemve pro temporis ratione, Ordinibus illis initiatis imponere.

Quantâ verò sedulitate, atque reverentià functiones etiam minorum Ordinum, à Clericis obeundas crediderit S. Carolus, ex Decreto Conc. V. Mediol. constat, quo insuper ipsos Clericos, ad functiones illas strenuè ac reverenter persolvendas incitat exemplo SS. qui functionibus etiam minorum Ordinum totâ vità insistere maluerunt, quàm ad altiorem in Ecclesia gradum ascendere: " Quicumque Clericus, » inquit *part.* 3. *c.* 3. alicui Ecclesiæ adscriptus, ubi » Ordinis à se suscepti functiones obeat, memor com» plurium Sanctorum, qui vel toto vitæ tempore, » vel multis saltem annis, in alicujus etiam *Minoris* » *Ordinis ministerio munereve religiose versati*, ad al» tiorem se Ordinis gradum provehi passi non sunt, » eorum recordatione, exemploque excitatus illud » sedulò curet, atque adeò efficiat, ut Ordinis quo » proximè initiatus est, præscriptas functiones, non » negligenti studio, sed accuratâ verèque Clericali » sollicitudine & disciplinâ, piè, rectè, atque ritè » præstet. Alioqui si in sanctis iis functionibus negli» genter, contraque ac præscriptum est se gesserit; » illud norit, eo voluntatis suæ testimonio sibi apud » Episcopum aditum præcludere ad altiorem gradum » ascendendi.

" Præfectus autem Rectorve Ecclesiæ testimonium » de Clerico facturus, qui functiones in sua Ecclesia » obierit, hæc testificationis suæ litteris speciatim, » vereque exprimat, quas scilicet functiones, & » quam diu, & quàm diligenter, & quàm piè, & » quàm decenter, rectè riteque præstiterit.

Ex his facilè quisque intelligit, ab Ecclesiæ mente ac desiderio multùm deflectere qui cum Ordinibus minoribus sint initiati, functiones Ordinibus illis ab Ecclesia annexas, aut obire negligunt, vel despiciunt; adeò ut Ordines illos ab Ecclesia sanctissimè institutos, ut meras ac inanes ceremonias suscepisse videantur.

Episcopi quoque votis Ecclesiæ non obsequuntur, dum passim ad sacros Ordines promovent, quos constat nulla inferiorum ministeria obiisse, quinimo nec obire voluisse.

§. 5.

Qui ad Ordinem Subdiaconatus promoventur, non tantùm Corpori Christi vero, sed etiam mystico inservire debent.

Pergraves & summi momenti functiones Ordini Subdiaconatûs esse annexas sufficienter insinuat Ecclesia, dum per Pontificem ordinantem præviè ad Ordinationem, monitos vult Ordinandos his verbis: *Filii dilectissimi, ad sacrum Subdiaconatus Ordinem promovendi, iterum considerare debetis attentè, quod* ONUS *hodie ultrò appetatis.*

Secundò, quàm sanctæ sint functiones Ordini Subdiaconatûs annexæ, innuit Ecclesia, dum Ordine illo initiatos ad perpetuam castitatem servandam adstringit.

Nec verò quis Ordinandorum officii sibi injuncti ignorantiam prætendat, antequam ad Ordinationem procedat Episcopus, ipsos nomine Ecclesiæ monet, *ut adepturi officium Subdiaconatus, sedulò attendant, quale ministerium sibi tradatur.* Hoc modo attentione conciliata officia ipsorum exponit.

Subdiaconum oportet: 1. Aquam ad Ministerium præparare: 2. Diacono ministrare: 3. Pallas Altaris, & Corporalia abluere: 4. Calicem & Patenam in usum Sacrificii eidem offerre. 5. Potestas legendi Epistolas in Ecclesia datur his verbis: *Accipite Librum Epistolarum, & habete potestatem legendi eas in Ecclesia Sancta Dei, tam pro vivis quàm pro defunctis.*

Ne verò crederent totum Subdiaconorum officium in visibilibus illis & externis functionibus consistere, eos per Ordinantem ulterius monet Ecclesia, studeant, *ut ista visibilia ministeria nitidè & diligentissimè complentes, invisibilia horum exemplo perficiant: Altare quidem Sanctæ Ecclesiæ*, pergit Pontifex.... " ipse est Christus, teste Joanne, qui in Apocalypsi » suo Altare aureum se vidisse perhibet stare ante » Thronum, in quo & per quem oblationes fidelium » Deo Patri consecrantur. Cujus Altaris Pallæ & Cor» poralia sunt *Membra Christi*, scilicet *fideles Dei* » quibus Dominus quasi vestimentis pretiosis circum» datur, ut, ait Psalmista, Dominus regnavit, deco» rem indutus est. Beatus quoque Joannes in Apoca» lypsi vidit filium hominis præcinctum Zonâ aureâ, » id est, Sanctorum catervâ. Si itaque humanâ fragi» litate contingat in aliquo fideles maculari, *præben-*

» *da*

de est à vobis aqua cælestis doctrina, qua purificati, ad ornamentum Altaris, & cultum Divini Sacrificii redeant. Estote ergo tales, *qui Sacrificiis divinis, & Ecclesiæ Dei*, hoc est, *Corpori Christi*, dignè servire valeatis, in vera & Catholica fide fundati." Subdiaconi proinde non tantùm Altari ministrare; sed insuper *fidelibus aquam cælestis doctrinæ præbendo*, Episcopis in procuranda fidelium salute cooperari tenentur; quare etiam immediatè subjungit Antistes: *Estote ergo tales, qui Sacrificiis divinis, &* ECCLESIÆ DEI, hoc est, CORPORI CHRISTI *dignè servire valeatis.*

Quam verò strenuè, sollicitèque, quantàque sanctitate hisce suis functionibus Subdiaconos insistere oporteat, aperit Pontifex per orationem, quam super Ordinatos nomine Ecclesiæ fundit.

"Domine Sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, benedicere dignare hos famulos tuos, quos ad Subdiaconatûs officium eligere dignatus es; ut eos in *Sacrario sancto strenuos sollicitosque cælestis militiæ instituas excubitores, sanctisque Altaribus tuis fideliter subministrent:* & requiescat super eos spiritus sapientiæ & intellectûs; spiritus consilii & fortitudinis; spiritus scientiæ & pietatis; repleas eos spiritu timoris tui; & eos in Ministerio divino confirmes, ut obedientes facto, ac dicto parentes tuam gratiam consequantur.

Hunc sanè spiritum, quem adeò enixè Ecclesia pro Ordinatis efflagitat, se non recepisse plurimi sufficienter ostendunt: Sacrum enim Ordinem ut meram quandam ceremoniam considerare videntur: cùm nullum studium, functiones eidem annexas strenuè ac reverenter obeundi præferant; imò eas nonnumquam tamquam nimis viles & abjectas obire respuant. Quibus evincitur illos non esse à Deo, ad preces Ecclesiæ, *in Sacrario suo sancto strenuos sollicitosque cælestis militiæ institutos excubitores, sanctisque Altaribus fideles subministros constitutos.*

§. 6.

Ex Pontificali ostenditur, quod Diaconi assumantur ut cooperatores Episcoporum in procuranda fidelium salute.

UT Ecclesia ostendat quàm sublimia sint quæ Ordinandis in Diaconum imponenda veniunt officia, eos non tanquam ad honorem, sed ad *onus*, Pontifici ordinandos præsentat: *Reverendissime Pater*, inquit Archidiaconus, *postulat S. Mater Ecclesia Catholica, ut hos præsentes Subdiaconos ad* ONUS *Diaconii ordinetis.*

Imò ut ampliùs ostendat hujus *oneris* gravitatem, Pontifici interroganti, num *sciat illos dignos esse*, non audet absolutè & simpliciter eos ad tanti officii *onus* sufficientes dicere; sed timidè respondet: *Quantùm humana fragilitas nosse sinit, & scio, & testificor ipsos dignos esse ad hujus* ONUS *officii.*

Hoc onus officii non consistere solùm in ministrando Sacris Altaribus, & cooperando Sacerdoti in confectione Sacramenti Corporis & Sanguinis Domini, sed insuper in cooperando Episcopo ad fidelium salutem, ex ipso Pontificali luculenter evincitur.

Præsentatis ad officium Diaconis, ut Episcopus in memoriam revocet ad quantum gradum in Ecclesia sint assumendi, onera officii ipsis proponit: *Provehendi*, inquit, *filii dilectissimi, ad Leviticum ordinem, cogitate magnopere ad quantum gradum Ecclesiæ ascenditis. Diaconum enim oportet ministrare ad altare; baptizare &* PRÆDICARE.

Deinde expositâ dignitate & speciali prærogativâ Tribus Leviticæ quæ in veteri Testamento singulariter electa erat, ut ex ea assumerentur qui Tabernaculo Dei ejusque Sacrificiis deservirent; ipsos Ordinandos monet quod tamquam veri ordinis Levitici Successores, *Ecclesiam Dei, veluti Tabernaculum, portare; & munire debeant ornatu sancto*, PRÆDICATU DIVINO, *exemplo perfecto.*

Quæ omnia evidenter probant quod Ecclesia Diaconos non tantùm assumat, ut sacris Altaribus assistant, aut in cooperatores Corporis & Sanguinis Domini; sed insuper, ut Episcopis & Presbyteris in procuranda Fidelium salute cooperatores existant.

Quamobrem, quia populi magnopere interest fideles habere salutis suæ ministros, antequam ad hujus Ordinis collationem procedat Episcopus, populum interpellat, *ut si quis habeat aliquid contra Ordinandos, pro Deo, & propter Deum cum fiducia exeat, & dicat, verumtamen memor sit conditionis suæ.*

§. 7.

Constat ex Pontificali quòd Presbyteri assumantur in adjutorium Episcoporum.

PResbyteros in Ecclesia assumi non tantùm ut Episcopis in ipso Altaris Ministerio cooperentur; sed insuper ut in fidelis populi directione partem oneris Episcopalis ferant, & in ejus adjutorium veniant; tametsi omnis antiquitas evincat; hîc tamen ex solo Pontificali, quo hodie Ecclesia utitur, illud probare intendo.

Mox ut nomine Ecclesiæ Diaconos ad *onus* Presbyterii Archidiaconus Episcopo ordinandos obtulit; *illosque dignos esse, quantum humana fragilitas nosse sinit, testatus est*, Episcopus ad populum sermonem convertit: *Quoniam, Fratres charissimi*, RECTORI NAVIS ET NAVIGIO DEFERENDIS, *eadem est, vel securitatis ratio, vel communis timoris, par eorum debet esse sententia quorum causa communis existit.* Quis ex hisce non videt, Ordinandos in Presbyteros, ex intentione Ecclesiæ, assumi in secundi Ordinis Sacerdotes, ut fidelem populum per hoc periculosum mare in portum fœlicis æternitatis perducant? Quod ipsum rursus indicat Ecclesia, dum per Pontificem ordinantem assumendis in Presbyteros officia Presbyteratûs proponit: *Sacerdotem*, inquit, *oportet offerre, benedicere*, PRÆESSE, PRÆDICARE, *&* BAPTIZARE... *Tales esse studeatis*, pergit Pontifex, *ut in* ADJUTORIUM MOYSI ET DUODECIM APOSTOLORUM, EPISCOPORUM *videlicet Catholicorum, qui per Moysen & Apostolos figurantur, dignè per gratiam Dei, eligi valeatis... Itaque, filii dilectissimi, quos ad nostrum* ADJUTORIUM *Fratrum nostrorum arbitrium consecrandos elegit, servate in moribus vestris castæ & sanctæ vitæ integritatem. Agnoscite quod agitis: imitamini quod tractatis; quatenus mortis Dominicæ mysterium celebrantes, mortificare membra vestra à vitiis & concupiscentiis omnibus procuretis.* SIT DOCTRINA VESTRA SPIRITUALIS MEDICINA POPULO DEI. *Sit odor vitæ vestræ delectamentum Ecclesiæ Christi; ut* PRÆDICATIONE *atque exemplo* ÆDIFICETIS DOMUM, *id est*, FAMILIAM DEI, *quatenus nec nos de vestra provectione, nec vos de tanti officii susceptione damnari à Domino, sed remunerari potiùs mereamur.*

His præmissis ad Deum confugit Episcopus, ut sicuti Moysi, Aaron, nec non Apostolis officii sui adjutores adjungere dignatus est, ità quoque ipsi hæc adjumenta, nimirum Presbyteros assumendos, concedere dignetur. *Quapropter* INFIRMITATI *quoque nostræ*, inquit, *quæsumus, hæc* ADJUMENTA *largire, qui quanto fragiliores sumus, tanto his pluribus indigemus. Da quæsumus, omnipotens Pater in hos famulos tuos Presbyterii dignitatem, innova in visceribus eorum Spiritum sanctitatis, ut acceptum à te, Deus,* SECUNDI MERITI MUNUS *obtineant, censu-*

ramque morum exemplo suæ conversationis insinuent. Sint providi cooperatores Ordinis nostri, eluceat in eis potius forma justitiæ, ut bonam rationem dispensationis sibi creditæ reddituri, æternæ beatitudinis præmia consequantur.

Constat proinde, vel ex solo Pontificali, quòd omnes ad officium Presbyteratûs, ex intentione Ecclesiæ in adjutorium Episcoporum assumantur ad exemplum discipulorum, qui in subsidium Apostolorum à Christo designati fuêre. Quod ipsum Tridentina Synodus indicat, tum definiendo in Ecclesia Catholica esse hierarchiam Divinâ ordinatione institutam, quæ constat *ex Episcopis, Presbyteris & aliis ministris*, " tum præcipiendo ut nulli in Presbyteros ordinen» tur, nisi ad populum docendum ea quæ scire om» nibus necessarium est ad salutem, ac administran» da Sacramenta, diligenti examine præcedente ido» nei comprobentur : atque ità pietate ac castis mo» ribus conspicui, ut præclarum bonorum operum » exemplum, & *vitæ monita* ab iis possint expectari.

§. 8.

Corollaria ex illis quæ hoc Capite dicta sunt.

Ex dictis hoc capite collige : primò, quod Ecclesia neminem Tonsurâ Clericali insignire intendat, nisi ut per illam Tonsurandus militiæ Christi adscriptus, posthac *fidelem Deo cultum exhibeat.*

Secundò, quod Tonsurandus tum per capillorum depositionem & habitûs immutationem, tum verborum illorum : *Dominus pars hæreditatis meæ, &c.* recitationem, solemniter in facie Ecclesiæ profiteatur, se seculo renuntiare & Christo ejusque Ecclesiæ velle militare. Hinc ulterius sequitur, Pastoribus aliisque Directoribus adolescentum, quos Tonsuræ Clericali destinari non improbabiliter credunt, incumbere, ut ipsis solemnem illam atque sanctam professionem, quam in ipsa Tonsuræ susceptione sunt emissuri, sæpius exponant ; ut priusquam ad ejus susceptionem properent, expendant num talem professionem ex animo emittere poterunt ; eaque intentione, ut Deo fidelem cultum exhibeant, Clero adscribi petant.

Sed quia hodie frequentissimè contingit, ut parentes filios suos priusquam vix ad plenum rationis usum pervenerunt, Tonsurâ Clericali initiari curent ; necessarium est, ut non modò adolescentibus, sed præcipuè parentibus inculcetur, quàm sancta sit solemnis illa professio, quam debet emittere in facie Ecclesiæ filius tonsurandus. Præmoneantur insuper, tertiò, ne sacrâ illâ in Clerum designatione ad sua commoda abutentes, Episcopalem benedictionem ad suas ambitiones convertentes, ac denique sacra ad obtinenda temporalia ordine perverso, assumentes, inducant super se maledictionem pro benedictione. Quare optandum esset, ut sæpius in animum inducerent non tantùm adolescentes, sed & parentes, (qui in filiorum tonsuratione lucra seculi frequenter præ oculis habent) illud Hieron. ad Nepot. *epist.* 2. " Obsecro te, & repetens iterumque, iterumque mo» nebo, ne officium Clericatûs genus antiquæ mili» tiæ putes, id est, ne lucra seculi in Christi quæras » militia.

Quartò, ex dictis hoc capite constat, quod nullus ordo hodie conferatur, qui suas non habeat functiones annexas ; nullusque ex mente Ecclesiæ ordinari possit, qui illi Ecclesiæ, aut pio loco pro cujus necessitate aut utilitate assumitur, non ascribatur, *ubi suis fungatur muneribus.* Hinc ulterius intellige, neminem ad Ordinem assumi, etiam minorem, quin unà humeris ipsius *onus* aliquod imponatur : quo patet quòd Ecclesia non nisi Clericos *operarios* per sacram Ordinationem in vineam suam mittere intendat ; exemplo Christi, qui discipulos suos monuit, *orandum esse Dominum messis ut mittat*, non Clericos aut Sacerdotes, sed OPERARIOS IN MESSEM SUAM.

Quintò, ex assertis hoc capite concluditur, Canonicos vel eo titulo, quòd Clericali militiæ, vel Ordinibus Sacris sint initiati, Ecclesiæ servitio specialiter esse adstrictos, atque in Ecclesia cui adscripti sunt, debere muneribus Hierarchicis obeundis pro ratione Ordinum quos susceperunt, sedulò incumbere.

CAPUT II.

Ostenditur quòd Canonici specialiter sint instituti, ut Episcopis sint in coadjutores & cooperatores.

§. 1.

Præcipuum officium Canonicorum Cathedralium est, opera & consilio Episcopis in Ecclesiæ regimine assistere.

Licet præcipua in Ecclesia authoritas ad Episcopos pertineat, quos Spiritus Sanctus *posuit regere Ecclesiam Dei*, ea tamen semper à temporibus Apostolorum fuit Ecclesiæ disciplina, ut non dedignarentur Episcopi Presbyteros aliosque inferiores ministros sibi adsciscere, quorum opera & consilio navem Petri in hoc periculoso & turbulento mari dirigerent. Hi in ipsis Ecclesiæ exordiis erant universi Presbyteri atque Diaconi, qui unà cum Episcopo in civitate commorantes, *Presbyterium*, atque *Senatum* Ecclesiæ constituere dicebantur; quos vir Apostolicus Sanctus Ignatius *Epist. ad Trallian.* in cap. 3. Isaïæ, *Consistorium sacrum*, *Consiliarios*, *Assessores* Episcopi vocat : de quibus & Hieronymus : " *Et nos habemus, in Ecclesia Senatum no» strum, Cœtum Presbyterorum.* " His inconsultis majora Ecclesiæ negotia non resolvere à primordio Episcopatûs sui S. Cyprianus statuerat : *Ad id quod scripserunt Conpresbyteri nostri solus rescribere nihil potui, cùm à primordio Episcopatus mei statuerim nihil sine consilio vestro & consensu plebis, meâ privatim sententiâ gerere.* Epist. 5.

Hortatur eosdem, ut ipso propter persecutionem absente, vice suâ fungantur, in iis quæ administratio Religiosa deposcit.

Molem Episcopalis sollicitudinis sibi incumbere, mortuo Fabiano Romano Pontifice, ad Cyprianum scribit Clerus Romanus : *Omnes enim nos decet pro corpore totius Ecclesiæ cujus per varias quasque Provincias membra digesta sunt, excubare.* Epist. inter S. Cypriani. Hi Clerum componebant sine cujus consilio Clericos ordinare Episcopis interdixit Synodus Carthaginensis IV. statuens insuper : *Ut Episcopus nullius causam audiat absque præsentia Clericorum suorum : alioquin*, inquit, *irrita erit sententia Episcoporum, nisi Clericorum sententia confirmetur.*

Talis primis Ecclesiæ seculis erat Episcopi Senatus, donec excrescente Presbyterorum atque inferiorum Clericorum Ordine, è pluribus nonnullos elegerint Episcopi, qui sibi tamquam Consiliarii & Assessores assisterent : quos *Canonicos Cathedrales* tamquam *Cathedræ* Episcopali propius adhærentes, posterior ætas nuncupavit. Hi in pristinum Presbyterorum & Diaconorum *Presbyterium* atque *Senatum* successerunt : quò fit, ut quemadmodum olim Presbyteri & Diaconi civitatis Episcopalis, unum cum Episcopo tamquam Capite corpus constituerent, Fratresque Episcopi dicerentur ; ità *Canonici Cathedrales* in locum ipsorum suffecti, unum cum Episcopo corpus componere dicantur : & ut Episcopi ipsos tamquam Fratres agnoscant, Canonica decrevit authoritas.

Hi

Hi sunt sine quorum consilio hodie, ut olim, majora Ecclesiæ negotia Episcopus absolvere non potest; qui similiter ut olim, absente aut mortuo Episcopo pro corpore totius Diœcesis debent excubare. *Cap.* NOVIT ✠ *De His quæ fiunt à Præl. sine cons. Cap.* Non mirum proinde quod, ut Martyr Ignatius Presbyterium *Ecclesiæ Senatum* vocavit, eodem titulo Synodus Tridentina hodierna Cathedralia Capitula exornet.

Quare jam pridem Canonicos suos monuit magnus ille Gandensium Antistes Lindanus: Ut *nulla ratione putarent se apud Deum excusari, si solùm officio recitando occupentur: imprimis verò*, inquit, *per Germaniam, qui ad docendum, Episcopoque suo serviendum præcipuè sunt à Carolo Magno instituti, quemadmodum tabulæ fundationum sonant*, Apol. p. 2.

Totum hoc Canonicorum officium brevi verborum periodo complectitur Synodus Rothomagensis *an.* 1581. *tit. De Ep. & Capit. n.* 28. dum declarat *præcipuam in ipsis Ecclesiis authoritatem ad Episcopos pertinere*, EOSQUE CONSILIO ET OPERA CAPITULORUM, ET DIGNITATUM JUVARI DEBERE, UT MEMBRORUM CAPITI COHÆRENTIUM ET OBSEQUENTIUM.

Decet proinde, ut cum Synodo Burdigalensi *an.* 1624. *cap.* 9. *num.* 8. loquar, *Metropolitanam, & alias Cathedrales Ecclesias, eas personas ità probitate ac scientia commendatas ad Canonicatus eligere & assumere, ut ex iis corpus Capituli coalescens, Senatus Episcoporum unde consilium accersant, meritò dici possit.*

§. 2.

Canonici Collegiatarum Ecclesiarum ex Instituto suo tenentur Episcopis allaborare in regimine Ecclesiæ.

QUandoquidem universus Clerus, ut capite præcedenti probatum est, ex muneris sui ratione in subsidium Episcoporum venire debeat; nemini dubium esse potest, quin Canonici (quorum institutum antonomasticè *militia Clericalis* dicitur; & ab exactiore quam profitentur *Canonum* custodia nomen sortiuntur) subsidio & adjutorio Episcopis esse teneantur. Et quidem Canonicæ Regulæ primaria fuit institutio, quemadmodùm notat Molanus *lib.* 1. *De Canon. cap.* 17. " ut essent sub Episcopo Clerici, qui nunc *Canonici* dicuntur, sanctè viventes & prompti ad *omne Ecclesiasticum ministerium* ad quod à Præposito suo ordinarentur.

Primis quidem temporibus hujusmodi Clerici, dicti *Canonici*, prope Domum Episcopalem sub uno Directore habitare solebant, at postmodùm multiplicato populo dum Episcopi plures Ecclesias sub uno regimine habere cœperunt; nec eis omnibus per se continuo invigilare possent; Canonicorum collegia aliis in locis, ab Episcopis, aut Fidelibus constructa fuêre: tum ut ipsi, utpote *Canonum* singularem custodiam profitentes, reliquo Clero superintenderent, (ex quo illa auctoritas, quam in Clerum civitatis, aut loci pleraque Capitula Collegiata etiamnum sibi vendicant, indubiè profluit) tum etiam ut in ipsis Capitulis personas haberent Episcopi, quæ sibi in regimine populi forent adjutores.

Quod posterius Concilium Generale Lateranense sub Innocentio III. evidenter expressit, præcipiens " non tantùm in Cathedralibus sed etiam *Conventualibus* Ecclesiis viros idoneos ordinari, quos Episcopi possint *coadjutores* & *cooperatores* habere, non solùm in prædicationis officio, verùm etiam in audiendis confessionibus, & pœnitentiis injungendis, ac cæteris quæ ad salutem pertinent animarum. " *Cap.* 15. ✠ *De off. Ordinarii.*

Cui consentit Synodus Tridentina *Sess.* 24. *cap.* 12. *De reform* exhortans, " ut in provinciis, ubi id commodè fieri potest, dignitates omnes, & saltem dimidia pars Canonicatuum in Cathedralibus Ecclesiis, & *Collegiatis insignibus*, conferantur tantùm Magistris, vel Doctoribus, aut etiam Licentiatis in Theologia aut Jure Canon.

Quem enim in finem Doctores aut Licentiatos in Ecclesiis Collegiatis desiderat, nisi ut in Capitulis sint Viri scientiâ & eruditione insignes, qui Episcopis in iis quæ ad salutem pertinent animarum, cooperatores & coadjutores existant?

Rectè proinde præterito seculo de universis Canonicatibus dixit Cardinalis Polus: " Canonicatus & Præbendas instituendi ratio & causa hæc fuit, ut qui ad eas assumuntur Episcopo assistant, eumque in muneris sui functione *consilio* & *opera* adjuvent, & in Divinis celebrandis Ecclesiæ inserviant. " *In Decreto De reform. Cleri Angl. n.* 3. *hab. tom.* 14. *Conc. edit. ult. pag.* 1743.

Quare non malè recentior quidam author specificum discrimen Monachismi ab instituto Canonicorum in eo constituit; " quod Monachismus præter continentiam, vitam communem & facultatum contemptum, quæ sunt quid genericum æquè conveniens statui Clericali & Laicali, addat insuper propositum renuntiandi, non solùm negotiis sæcularibus, sed etiam muniis illis spiritualibus & *Hierarchicis*; ut uni Deo in contemplationis otio adhæreatur, salutisque propriæ sola provincia suscipiatur; arte illa artium, regimine scilicet animarum penes *Clericos* & *Hierarchas* derelicta. " *Nicolaus Desnos in Tract. cui. tit.* Canonicus Secularis & Regularis *lib.* 3. *cap.* 15.

§. 3.

Nonnulla ex dictis hoc capite consectaria.

CUm ex dictis hoc capite constet Canonicos institutos esse, ut Episcopos *opera* & *officio* juvent, facilè ex illis colligere licet: primò, multùm à vero aberrare, qui totum Canonicorum officium in sola Divini officii persolutione consistere credunt.

Secundò, verissimè jam pridem à Guilielmo Parisiensi notatum fuisse, quod " *Canonicus* nomen sit *officii*, *operis* & *militiæ Clericalis*: non autem reditur, præbendarum, aut emolumentorum. " *De Collat. Benef. cap.* 4.

Tertiò, quod Canonici, si officio suo secundùm Ecclesiæ atque Fundatorum intentionem satisfaciant, veris Ecclesiæ *operariis* annumerari possint, & communicare sine injustitia decimis, quæ Pastoribus alioquin competunt; utpote qui portionem oneris Pastoralis sustineant.

Quartò, cum ex dictis constet Canonicos Ecclesiarum Cathedralium *Senatum* Ecclesiæ constituere, cujus *consilio* & *opera* majora Ecclesiæ negotia ab Episcopis sunt pertractanda, imò unum *cum* Episcopo *corpus* in regenda Ecclesia conficiant, facilè ex illis apparet, quanta debeat esse cura & solicitudo Collatorum & Patronorum, ut personas ad hujusmodi Canonicatus præsentent, quæ suo muneri respondere possint; eâque morum integritate polleant, ut meritò sperari possit, fore ut ex illis tale corpus coalescat, quod *Senatum* Ecclesiæ dignè exhibere queat. Si enim non exigua Reipublicæ aut Regno injuria fieri existimetur, si in *Senatum* illum, cujus consilio præcipua Regni negotia essent pertractanda, intruderetur persona negotiis Regni tractandis incapax, quanta non erit Ecclesiæ facta injuria, si in ejus *Senatum* intrudantur personæ, quæ Ecclesiæ regendæ nullatenùs capaces, aut, quod pejus est, si quid industriæ aut capacitatis in ipsis est, potiùs in Ecclesiæ perniciem, quàm in ipsius utilitatem convertunt?

Quintò, ex dictis consequens esse facile intelligitur,

tur, non passim omnes, qui horas Canonicas recitare possunt (ut hodie proh dolor! communiter creditur) Canonicatibus Ecclesiarum Collegiatarum esse idoneos; sed tales esse debere, de quibus saltem spes sit admodùm probabilis, quod Episcopis in functionibus hierarchicis poterunt esse coadjutores: ut ità ex ipsis corpus exurgat, quod juxta Fundantium mentem, & Ecclesiæ votum, sit adinstar seminarii cujusdam, ex quo Episcopi possint *coadjutores*, & *cooperatores habere*, ut loquitur Concilium generale Lateranense, "*non solùm in prædicationis officio*, verùm » etiam in audiendis Confessionibus & pœnitentiis » injungendis, ac cæteris quæ ad salutem pertinent » animarum.

"Beati sunt ergo (verbis loquor Molani) illi Ca» nonici, & verè omni laude dignissimi, qui non » contenti bona vitâ & canonico Ecclesiæ officio, se» cundum mensuram donationis, opitulatores esse » cupiunt in Ecclesia Dei, *scientes hanc esse vocatio» nem suam*: Unicuique enim datur manifestatio Spi» ritûs Sancti, ad utilitatem addit Apostolus, ut signi» ficet divisiones gratiarum, ministrationum, opera» tionum dari, non ut iis habitis quiescamus, sed ut » ad utilitatem communem eis utamur. Quod quàm » maximè locum habere debet in iis qui ad *sortem mi» nisterii Ecclesiastici vocati sunt, & de altari vivunt.* » Unde & Canonicæ Regulæ primaria fuit institutio, » ut essent sub Episcopo Clerici, qui nunc Canonici » dicuntur, sanctè secundum Canonem suum viven» tes, *& prompti ad omne Ecclesiasticum ministerium, » ad quod à Præposito suo ordinarentur.* Quamquam » autem hæc vetus disciplina collapsa sit, non sic ta» men defecit, quin boni Canonici in hujusmodi » sanctis officiis aut à Superioribus requisiti, aut (ul» troneâ voluntate, charitate in Rempublicam Chri» stianam eos impellente) libenter se exerceant: » unde & se, & Ordinem suum non solum apud bo» nos, sed etiam apud malos plurimum commen» dant: sicut alios esse dolendum est, qui per dissolu» tam vitam & se, & professionem Canonicam apud » homines infirmos & malitiosos quamplurimùm de» honestent." *Lib.* 1. *De Canonicis cap.* 27.

CAPUT III.

Quæ scientia præcipuè conveniat Canonicis.

§. 1.

Convenit ut inter Canonicos alii sint Theologi, alii Canonistæ.

Cum Canonicos Cathedrales consilio & operâ Episcopis assistere oporteat, ipsosque, tanquam *Senatum* Ecclesiæ, in Diœcesis suæ regimine audire, & consulere Episcopi debeant; necesse est, eâ eruditione & sapientiâ sint ornati, ut sana consilia Prælatis suggerere, & operâ suâ molem Episcopalis solicitudinis sublevare, quin & portionem ejusdem non modicam valeant sustinere.

Quandoquidem ergo præcipuum Episcoporum munus esse non ambigatur, errores extirpare, veritatem Evangelicam propugnare, vitia eradicare, virtutes plantare, nec non disciplinam Ecclesiæ, Conciliorum ac Patrum Decretis expressam, vigentem sedulò conservare, collabentem sustinere, collapsam diligenti curâ restaurare; quin & controversias inter Fideles subortas nonnumquam decidendo sopire: quis ambigat quin admodùm conveniat, ut inter Canonicos sint, qui eâ scientiâ polleant, qua Episcopus in eliminandis hæresibus, aliisque perniciosis in doctrina erroribus, vitiis extirpandis, virtutibus atque Evangelii maximis plantandis operâ & consilio assistere valeant. Hoc munere fructuosè fungentur Theologi; qui divinam sapientiam ex purissimo Scripturarum & SS. Patrum fonte abundanter hauserint: In Ecclesiasticæ verò disciplinæ puritate conservanda, collabente stabilienda, consiliis suis utiliter assistent Canonistæ, edocti Sacros Canones, quibus Ecclesiæ externa disciplina exprimitur.

§. 2.

Quorum Canonum notitia Canonicis præcipuè utilis esse possit?

Prima Episcoporum solicitudo indubiè in vitiis subditorum præcipuè Clericorum corrigendis, ac moribus eorum reformandis, eisque ad rectam vivendi normam reducendis, versari debet. Quod ipsum Episcopis in consecratione insinuat Ecclesia tradendo baculum Pastoralem his verbis: *accipe baculum Pastoralem Pastoralis Officii, ut piè sævias: judicium sine ira teneas.* Eapropter in Concilio Lateranensi *cap.* 13. *De Off. Ord.* sub Innocentio III. irrefragabili "Constitutione sancitum est, ut Ecclesiarum Præla» ti ad *corrigendos subditorum excessus*, maximè *Cle» ricorum, & reformandos mores*, prudenter ac dili» genter intendant, ne sanguis eorum de suis mani» bus requiratur.

Si igitur in corrigendis subditorum excessibus, & moribus reformandis primam curam Episcopalem versari oporteat; jam intelligimus, quod non tantùm Episcopo, sed & Canonicis, qui *consilio & opera* Episcopis Assessores constituuntur, congruat ea Canonum notitia, in quibus disciplinæ Ecclesiasticæ vigor adversùs vitia præcipuè elucet, in quibus etiam morum illa sanctitas & integritas, quam Episcopi, adjuvantibus & collaborantibus Canonicis, aut collapsam restituere, aut collabentem sustinere, vel vigentem suâ authoritate conservare tenentur, clariùs exprimitur & splendescit.

Hic verò Ecclesiasticæ disciplinæ vigor, eaque morum integritas atque Sanctitas, manifestiùs elucent in Canonibus illis, quos Ecclesia adhuc florens, nec abundantiâ vitiorum aggravatâ, aut filiorum suorum fragilitate aut duritiâ inclinata, aureis illis sæculis pro filiorum suorum, præsertim Ministrorum moribus formandis, nascentibusque & succrescentibus vitiis resecandis, sanxit, quos Canones *Spiritu Dei conditos, & totius orbis reverentia consecratos*, S. Leo dicere non dubitavit.

Ex quo ulteriùs efficitur, admodum utile futurum Canonicis studium veterum Canonum, quibus illa disciplinæ Ecclesiasticæ integritas, Spiritu S. suggerente expressa est: horum enim notitiâ habitâ, optimum Ecclesiæ administrandæ genus, quod ex illis hauritur, Episcopis suggerere poterunt.

Quod non ignoravit S. Carolus: "Canonum ea » scientia ipsi perjucunda erat, inquit vitæ illius au» thor, *quæ Patrum mores & acta repræsentans*, Ec» clesiæ componendæ atque ornandæ rationem conti» net, dolens autem eos communi consuetudine tan» tummodo Canones ad interpretandum seligi, qui » ad lites judiciaque valeant, constituit ipse qui iis » declarandis præesset, *unde sacra majorum instituta » & ritus*, optimum administrandæ Ecclesiæ genus » hauriretur." *Carol. à Basil. lib.* 7. *c.* 11.

§. 3.

Ut clariùs appareat quàm utilis sit Canonicis notitia Canonum, quibus purior morum disciplina continetur: ostenditur quod Ecclesia Canones illos numquam in totum abrogare intendat.

Ut liquidò intelligi queat, qua ratione contingat, quod pro temporum varietate Ecclesia in exteriore sua disciplina, à pristinis suis Decretis nonnihil

nihil ad tempus recedat, ut tamen pristina illa Patrum Decreta, in quibus purior disciplinæ Sanctitas continetur, restitui numquam non exoptet, duo prænotanda sunt.

Primùm, fidem Ecclesiæ ejusque spiritum quo sanctificatur & regitur, immutata semper atque inviolata manere.

Secundùm, quod fide spirituque Ecclesiæ manentibus incorruptis, possit ipsa filiorum suorum malis moribus offuscari ac denigrari. Utrumque Evangelium docet: Ecclesiæ quidem fidem corruptionis expertem, dum *portas inferi prævalituras adversus eam negat*; Mores verò sensim in deterius lapsuros, ubi prædicit, *quod refrigescet charitas multorum*; *Filiusque hominis veniens*, secundo adventu, *vix inveniet fidem in terra*. Hinc intrepidè fatetur Cardinalis Perronius, *Ecclesiam ad mundi finem de se illud prædicaturam:* NIGRA SUM SED FORMOSA, *nigra nimirum moribus, formosa doctrinis*. Repl. lib. 1. cap. 59.

Ubi ergo Ecclesia intelligit tantam in moribus filiorum suorum corruptelam, charitatem adeò refrigeratam, cupiditatem è contrario tantopere accensam, ut quodammodo malis undique se oppressam sentiat, imitatur prudentiam nautarum, *& quædam exonerat*, ut loquitur S. Cyrillus, *ut cætera salva maneant*, sive, ut verbis loquar Augustini, " in hujusmodi causis, ubi per graves dissensionum scissuras, » non hujus aut illius hominis est periculum, sed » populorum strages jacent; detrahendum est aliquid » severitati, ut majoribus malis sanandis charitas sin- » cera subveniat.

Propter prolapsos igitur filiorum mores exteriorem suam disciplinam interdum mutare, atque Canonum rigorem nonnihil pro tempore relaxare cogitur Ecclesia, *ut majoribus malis sanandis charitas sincera subveniat*: Spiritu tamen Ecclesiæ, atque interiori ejus de moribus sensu, fixo planè ac immobili perseverante.

Hic namque Spiritus, cùm sit ipsemet Spiritus Sanctus, neque temporum decursu aut hominum malitiâ, labem ullam pati vel mutationem potest. Quò fit ut non minus nunc quam olim scelera detestetur Ecclesia: non minorem ad Sacramenta percipienda desideret Sanctitatem: non minùs castos optet esse Sacerdotes: non minùs quàm olim avaritiam & ambitionem in ministris suis aversetur, nec minùs illos execretur qui sibi honorem rapiunt, & in sacros sine Dei jussu Ordines involant.

Cùm igitur certum sit, illam morum sanctimoniam, criminum vitiorumque detestationem, atque totius Ecclesiasticæ disciplinæ puritatem ac vigorem præcipuè contineri, & expressam esse Canonibus seu regulis illis quas Ecclesia in primo suo flore, necdum abundantiâ vitiorum prægravata, aureis sæculis primâ Christianorum charitate adhuc fervente condidit; nullus ambigere potest, quin Canones illos etiam hodie probet, eosque vel nunc teneat; aut certè si in totum tenere, temporum difficultatibus præpedita non possit, ingemiscat & doleat; optetque ut filii sui, præsertim Sacerdotes, spiritu illo animati, illas Patrum regulas non tamquam Lacedæmoniorum, aut Atheniensium leges abolitas pridem & extinctas spectent; sed tamquam cælestia quædam Dei Spiritu instituta ad formandos in temporum perpetuitates Christianorum mores venerentur & probent: atque hinc gravis in ipsis exoriatur dolor, quod tam sancta præcepta passim conculcentur; ardens desiderium ut instaurentur; diligens cura & studium, ut adhuc vigentia teneantur, retineantur collabentia, collapsa secundùm prudentiam Christianam renoventur.

§. 4.

Synodus Tridentina desideravit, ut sacri Canones quoad ejus fieri posset, observarentur.

" SCiant universi, inquit Tridentina Synodus *Sess.* » 25. *cap.* 18. *De Reform.* sacratissimos Canones » exactè ab omnibus, & quoad ejus fieri poterit, in- » distinctè observandos.

Quis hìc non videat ardens ipsius Concilii desiderium, ut Sacratissimi Canones indistinctè, quantùm temporis circumstantiæ permittunt, observentur?

Hoc desiderium adeò dilucidè tum facto tum verbo Patres Concilii expresserunt, ut de eo nec dubitandi locus relictus sit.

In ipso Synodi exordio conspicientes Patres, " Rem- » publicam Christianam malis quibus jam dudum » vexata erat, propemodum oppressam, ut loqui- » tur Paulus III. *In Bulla Indict.* omniaque inveni- » rent odiis & dissensionibus plena, dissentientibus » præsertim iis inter se, quibus summa rerum penè » omnis à Deo permissa est. Denique omnia sic in de- » terius mutata, ut paucis antè annis testatur Adria- » nus VI. ut lues à capite ad membra, à summis Pon- » tificibus ad minores Præsules devergens, latè se » diffudisset, ac vix unus aliquis reperiretur rectè fa- » ciens atque ab ea labe immunis." Hujusmodi, inquam, luctuosissimi ac miserrimi temporis calamitatem considerans Sacer ille Patrum Cœtus, Decreta sua multùm attemperare, multaque pristinæ Patrum disciplinæ in Sacris Canonibus expressæ contraria, dissimulare coactus fuit; ne festinatio ipsa cuncta reformandi, cuncta potiùs perturbasset.

Verùm Decreta hæc ob temporis duritiam adeò emollita, ad puriorem atque absolutiorem formam Sacris Canonibus conformiorem, mox ut morbum aliquatenus remissum novit, attollere non dubitavit; quod ex collatione Decretorum quæ in primis Sessionibus, & eorum quæ postremis edita fuêre, & signanter ex illis quæ contra pluralitatem Beneficiorum, item contra Episcoporum ac Pastorum absentiam decreta sunt, ad oculum patescit.

Tantum ergo Patribus Tridentinis Sacros Canones restituendi fuit desiderium, ut nec Decreta antè promulgata, quodammodò mutare dubitaverint, ut quoad ejus fieri posset, temporum nimirum duritiâ nonnihil remissa, sacratissimi Canones restituerentur. Et certò si morbos Reipublicæ Christianæ in tantum remissos Synodo videre licuisset, ut graviora illa medicamenta à Spiritu Sancto Patribus olim dictata, & ab ipsis per Sacros Canones proposita, ferre potuisset; nihil sibi jucundiùs, nihil lætius duxisset, quàm omnia ad Sacrorum Canonum normam reducere: quod ne sine fundamento dicere videar, audire lubet ipsos Patres in ultima ipsius Concilii Sessione reformationi Monasticæ disciplinæ intentos. " Cùm pleraque Monasteria, etiam Abbatiæ, Prioratus, & » Præposituræ, ex mala eorum quibus commissa fue- » runt, administratione, non levia passa fuerint tam » in spiritualibus quàm in temporalibus detrimenta; » cupit Sancta Synodus ea ad congruam Monasticæ » vitæ disciplinam omnino revocare. *Verùm adeò du- » ra difficilisque est præsentium temporum conditio, ut » nec statim omnibus, nec commune ubique*, QUOD » OPTARET, *remedium possit adhiberi*: ut tamen » nihil prætermittat unde prædictis salubriter ali- » quando provideri possit; primùm quidem confidit » Sanctissimum Romanum Pontificem pro Sua pieta- » te & prudentia curaturum, quantùm hæc tempora » ferre posse viderit," &c. *Sess.* 25. *cap.* 21. *De Regul.*

Soli igitur temporum calamitati imputandum, si per omnia Sacris Canonibus expressa disciplina, per Concilium Tridentinum restituta non fuerit: summo-

mopere interim desiderat & optat, ut quandocumque temporis duritia cessaret, sua Sacris Canonibus auctoritas restitueretur.

Hinc Cardinali cuidam, qui toties à S. Carolo Concilia haberi necessarium non judicabat, reponere non dubitavit idem Sanctus: " Cum Trid. Synodus » *veterem Ecclesiæ disciplinam in usum revocari jussisset*; Concilia sibi usque eò cogenda, dum eam in » primævam integritatem restituisset.

§. 5.

Ex præcedentibus concluditur quod Episcopi, & Canonici aliique Ecclesiæ Ministri præ oculis habere debeant Sacros Canones, ut quoad fieri possit, illi observentur.

QUod Ecclesia temporum malignitate præpedita non semper, & ubique possit purissimam illam Sacris Canonibus expressam disciplinam, in totum restituere, numquam tamen non desideret, ut quoad ejus fieri possit, aut vigens conservetur, vel collapsa renovetur, in præcedentibus abundè probatum.

Ex quo facilè intelligitur, quod Episcopi, ac Canonici, aliique Ecclesiæ Ministri, Sacros Canones Spiritu Dei conditos & totius mundi reverentiâ consecratos, sibi ob oculos ponere debeant, ut purissimam illam morum disciplinam, in ipsis contentam, quantùm temporum atque locorum circumstantiæ patiuntur, juxta Ecclesiæ præscriptum, aut superstitem teneant, aut abolitam restaurent.

Hujus sui muneris apprimè conscius, Sacerdotum gemma, quem Pastoralis sollicitudo gloriosum reddidit, S. Carolus, totis viribus ac studiis, avitam Patrum disciplinam redintegrare satagebat; nihilque se profecisse putabat, quousque illam in Ecclesia sibi credita resplendentem non conspiceret. Hinc una ipsius, in reformatione Ecclesiæ, vox erat: *Patres imitare oportet.* " Non adumbratam quamdam, inquiebat ad Episcopos in secundo Provinciali Concilio » congregatos, sed expressam illam Christianæ disci» plinæ formam afflante Spiritu Sancto Decretis no» stris restituere curemus, *quam nascente Ecclesia in» stituit vivus sermo Dei & efficax.*

» Non est cur nos vel cum iis quæ proximè ante» cesserunt temporibus, vel cum aliorum factis actio» nes nostras expendamus: sed comparemus oportet » cum ea sanctè agendi formula nobis divinitus præ» scripta, quæ si ob oculos versabitur, facilè cerne» mus quàm longè ab ea distemus. Aliud nos Spiritûs » Sancti doctrina docet, aliud Apostolorum instituta » monent, aliud Patrum exempla declarant, aliud » Canonum leges jubent, *aliud vetus Ecclesiæ usus » in omnes partes utilis postulat.*

" Ideo, ut jam dictum est, Canonum ea scientia » ipsi perjucunda erat, quæ Patrum mores & acta » repræsentans Ecclesiæ componendæ atque ordinan» dæ rationem continet. Dolens autem eos communi » consuetudine tantummodo Canones ad interpre» tandum seligi, qui ad lites judiciaque valent; con» stituit ipse qui iis declarandis præesset, unde sacra » Majorum Instituta & ritus, optimumque Ecclesiæ » administrandæ genus hauriretur. " *Petrus à Basilica in vit. S. Carol. lib.* 7. *c.* 11.

Et quid mirum, si vigilantissimus Præsul tantopere sollicitus fuerit, ut his quoque qui ad Ecclesiæ regimen destinantur, Canones illi prælegerentur, undè sacra Majorum Instituta hauriantur, cum ignorare non posset, quod nisi sacris istis Regulis forent imbuti, nihil aut parum Episcopis, in reductione purioris disciplinæ assistere possent.

Non possunt proinde Ecclesiæ Ministri, eandem semper Canonum relaxationem seu moderationem in Ecclesia sibi commissa permittere, quam necessitate cogente Ecclesia permittere debuit. Quis enim ambigat, quin contingere possit, ut sine notabili incommodo & scandalo Canonum vigor per universam Ecclesiam reduci nequeat, possit tamen illum Episcopus aliusve Ecclesiæ Minister in populo sibi credito, sine hujusmodi incommodo aut vigentem conservare, aut collapsum paulatim restituere. Accedit, quòd, si quid uno tempore necessitas extorsit, necessitate cessante, illud quoque cessare debeat, juxta probatam à Patribus in relaxatione Canonum cautionem; quam in simili moderatione jam pridem tradidit S. Innocentius. I. " Quod necessitas pro reme» dio invenit, cessante necessitate, debet utique ces» sare pariter quod urgebat. " *Epist.* 22. *cap.* 5. *Quia alius est ordo legitimus, alia usurpatio, quam ad præsens fieri tempus impellit.*

Eandem quoque cautionem Episcopis aliisque suis Ministris non obscurè proposuit Trident. Synodus, præcipiens: *Ut Sacratissimi Canones exactè ab omnibus & quoad ejus fieri poterit, indistinctè observentur.* Sess. 25. cap. 18. De Reform.

§. 6.

Canonicis qui à professione Canonum Canonistæ dicuntur, etiam necessarium est studium Scripturæ sacræ.

O*Mnis Scriptura divinitus inspirata*, inquit Apostolus, *utilis est ad docendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo ad omne opus bonum.* Quod igitur studium utilius Clericis, præsertim Canonicis, studio Scripturæ sacræ esse potest? Quandoquidem universi qui Clero adscribuntur, singulariter tamen Canonici, ad docendum, corripiendum & erudiendum in justitia, secundùm mensuram donationis, & ministerii sibi commissi destinentur. Hinc illud Concilii Toletani 4. Can. 24. *Sciant Sacerdotes* SCRIPTURAS SANCTAS, *& Canones meditentur.*

Quare inter alia, Nepotiano charissimo filio suo tamquam Clerico summè necessarium S. Hieronymus præscripsit: SACRAS SCRIPTURAS *lege; imò de manibus tuis nunquam* SACRA LECTIO *deponatur.*

Et si ad universos Sacerdotes dictum sit *Malach.* 2. *v.* 7. *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem ex ore ejus requirent*, indubiè Scripturas solidæ sapientiæ fontes & scaturigines jugiter pervolvant & scrutentur, necessè sit; imò quicumque Sacerdotio fungitur, sibi dictum autumet, quod olim ad Prophetam dixit Dominus: *Comede volumen istud, & vadens loquere ad filios Israel, Ezech.* 2. *v.* 1. Et ad Joannem: *Accipe librum & devora illum. Apocal.* 10. *v.* 9. Ex Scripturarum quippe meditatione & spirituali masticatione, mysticaque devoratione, homo impletur divinâ & sapidâ scientiâ, qua repletus eructat verbum bonum. Quin sermone Dei tanquam ignito clypeo munitus, fortiter in vitia insurgere, & omnia tela ignita Adversarii extinguere poterit. Ulterius, in illa omnes thesauri sapientiæ & scientiæ reconditi sunt; adeò ut doctrina, quæ in illa traditur, præterquam quod Divina sit & cibus spiritualis, quo anima pascitur, juxta illud Christi *Matt.* 4. *v.* 4. *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei*; doceat singulos, quid sui sit muneris & officii: hinc Machabæi in magna afflictione constituti scribebant Spartiatis, se nullius indigere, habentes omnia in Scripturis S. 1. *Mach.* 12. *v.* 9. *Nos cùm nullo* (nempe nec Romanorum nec Spartiatarum auxilio & solatio) *indigeremus, habentes solatio* SANCTOS LIBROS, *qui sunt in manibus nostris.*

Has aliasque Sacrorum Codicum prærogativas præ oculis habentes Sancti Patres summo studio, & unanimi consensu auditores suos ad lectionem illorum

Codicum

Codicum adhortati sunt, ut ex Athanasio, Augustino, Hieronymo, aliisque Patribus accuratè ostendit Reverendiss. D. Episcopus Castoriensis per Provincias confœderatas Vicarius Apostolicus, in tractatu suo *De lectione Scripturarum*, ad quem recurrere poterit qui Bibliorum dotes & prærogativas, nec non lectionis utilitatem & necessitatem PP. testimoniis assertas videre desiderat; unum tamen S. Gregorii illustrem locum, quo Theodorum Medicum invitat ad studia Scripturarum, omittere non potui: " Quia, inquit *Lib. 4. Ep. 40.* ille plus diligit, qui plus præsumit, erga dulcissimam mentem gloriosissimi filii mei Theodori habeo aliquam querelam: quia donum ingenii, donum rerum, donum misericordiæ atque charitatis à Trinitate percepit: sed tamen secularibus indesinenter causis adstringitur, assiduis processionibus occupatur, & *quotidie legere negligit verba Redemptoris sui. Quid est autem Scriptura Sacra, nisi quædam Epistola Omnipotentis Dei ad creaturam suam?* Et certè sicubi esset gloria vestra alibi constituta, & scripta terreni Imperatoris acciperet, non cessaret, non quiesceret, somnum oculis non daret, nisi priùs, quid sibi Imperator terrenus scripsisset, agnovisset. Imperator cæli, Dominus hominum & Angelorum: pro vita tua tibi suas Epistolas transmisit: & tamen gloriose fili, easdem Epistolas ardenter legere negligis; *Stude ergo, quæso, & quotidie Creatoris tui verba meditare. Disce cor Dei in verbis Dei, ut ardentiùs ad æterna suspires, ut mens vestra ad cælestia gaudia majoribus desideriis accendatur.*

Si S. Gregorius culpabilem censuerit Theodorum Medicum & Laicum, eò quòd secularibus indesinenter causis adstrictus, assiduis processionibus occupatus, quotidie legere negligeret verba Redemptoris sui, quantopere putamus culpabiles censuisset Clericos, qui secularibus studiis aut negotiis adeò se implicant, ut lectioni Scripturæ Sacræ nihil aut parum temporis impendant?

Denique qua veri specie Canonici indies exclamare poterunt: *Quomodo dilexi legem tuam, Domine, tota die meditatio mea est, Psal. 118. ℣. 97.* si negligant legem Domini legere? Quod enim diligitur non negligitur, & cujus meditatio est in lege Domini, indubiè verus erit legis Domini studiosus.

Meritò proindè Synodus Coloniensis *Part. 3. c. 14.* desiderans ut exemplo SS. Patrum in Capitulis, seu Conventibus disciplinæ, ut vocant, " extemporali oratione interdum commoneantur Fratres; voluit, ut imprimis ad *sacras Litteras capessendas, atque ut in his optimas horas collocarent*, incitarentur; quòd hic reperiatur fons vitæ scaturiens, ex quo qui haurit, non sitit in æternum; hic thesaurus Evangelicus propter quem oportet vendere universa, reconditus sit, ex quo prudens ille Pater familias profert nova & vetera.

§. 7.

Lectio SS. Patrum admodum conveniens est Canonicis, qui à studio Canonum Canonistæ *dicuntur.*

SAnctorum Patrum scripta & acta pervolvere, non uno titulo Canonicis, qui à studio Canonum Canonistæ dicuntur, conveniens est.

In primis enim, ut mox ex S. Carolo notatum est Canonum scientia optimam Ecclesiæ componendæ atque ornandæ rationem continet, quæ Patrum mores & acta repræsentat. Quinimo, teste Joan. Gersone, " ex primis principiis, quæ nobis SS. Patres in scriptis suis exhibuerunt, originantur, sicut à fonte fluvii conclusionum particularium in sacris Canonibus, in Conciliis Generalibus, in Pontificum Decretalibus contentarum. " *In recommendat. Licentiat. in Decretis p. 2. oper. tit. 52.*

Ex quibus consectarium est, lectionem ac perscrutationem scriptorum actorumque SS. Patrum, eo in primis titulo, Canonum studioso conducere, quòd genuinæ Canonum notitiæ, illorum studium multùm subserviat. Cùm enim sint principia & scaturigines, è quibus Canones præfluxere, ipsos pervolvere & intelligere, erit principia atque scaturigines Canonum pervolvere ac intelligere. Quapropter notat ibidem Joannes Gerson, facilius esse per Theologiam (cujus proprium est intelligere Scripturam S. & Sanctos Patres) cognoscere Canonicam scientiam, quàm è contra; *quia*, inquit ibidem, *faciliùs est & ordinatiùs deducere ex principiis conclusiones, quam ex conclusionibus ad principiorum notitiam devenire.*

Ulteriùs, cùm Clerici, ac præsertim Canonici, *in sortem Domini vocati*, divinis tantùm vacare debeant; alia quàm spiritualis eorum doctrina esse non debet: *Sit*, inquit Ecclesia per Episcopum in ordinatione Presbyterorum, *doctrina vestra spiritualis medicina populo Dei.*

Hanc verò doctrinam quis nesciat abunde reperiri in Sciptis Sanctorum, qui spiritu Dei pleni, eodem Spiritu inspirati, spiritualia non steriliter, sed ex plenitudine illius Spiritûs, ità eructârunt, ut non tantùm mens pii Lectoris rerum divinarum intellectu instruatur, sed insuper voluntas earum rerum gustu, ex unctione qua Scripta illa perfusa sunt, impleatur.

Hac de causa Honorius III. deprehendens quòd Regulares quidam & Claustrales scientiam & legem Domini animas convertentem, & sapientiam dantem parvulis, quam super aurum & topazion amare debuerant, respuentes, *abirent post vestigia gregum, & illicitè se converterent ad pedissequas amplectendas, quæ plausum desiderant populorum*, extendit Constitutionem Alexandri III. in Concilio Turonensi promulgatam, qua præceptum erat, ut nulli post votum Religionis ad physicam legesque mundanas permitterentur exire, *ne occasione scientiæ spirituales viri mundanis rursus actionibus involvantur*, (Cap. 3. ℞ Ne Cler. vel Monach. secul. neg. maniss.) hanc, inquam, Constitutionem Honorius III. extendit *ad Archidiaconos, Decanos, Plebanos, Præpositos, Cantores, & alios Clericos personatus habentes, nec non Presbyteros* (Cap. 10. eod tit.) ne scilicet & hi scientiam Scripturæ Sacræ ac Patrum negligentes, occasione scientiæ *mundanis actionibus involverentur*, ac tandem ex spiritualibus toti terreni & seculares fierent.

Quia, ut advertit jam pridem Magnus ille Bathoniensis Archidiaconus Petrus Blesensis in *Epist. 26.* " Res plena discriminis est in Clericis usus Legum, totum enim hominem adeò sibi vindicat, ut eum rei familiaris providentia fraudet, suspendat à spiritualibus, à divinis avellat.

Hinc tamen nemo arguat, legum humanarum studium Canonicis aliisve Clericis plane esse interdictum. Quod enim earum notitia intelligendo juri Canonico præsertim quo hodie utimur, conducat, dubium non est.

Teste enim ipso Honorio III. *Cap. 28.* ℞ *De privil. Sancta Ecclesia legum secularium non respuit famulatum, quæ æquitatis & justitiæ vestigia imitantur.* Et teste Lucio III. *Cap. 1.* ℞ *De nov. op. nnt. sicut leges non dedignantur sacros Canones imitari, & Sacrorum statuta Canonum Principum Constitutionibus adjuvantur.*

Canonici proinde nec à professione sua, nec à mente Pontificum recedunt, dum ad faciliorem Canonum notitiam, legum humanarum studium, ea moderatione adjungunt, ut nec contra Apostoli præceptum, Deo militantes *negotiis secularibus implicentur*; neque disceptationum Forensium peritiam per studium illud affectent: jam enim pridem judicatum fuit, *absurdum Clericis esse, imò opprobriosum, si periti se velint ostendere disceptationum Forensium. L. 41. c. De Episc. & Cler.*

Hanc esse mentem suam non obscurè innuunt Pontifices, quando in Litteris, quibus beneficiatis conceditur facultas studendi Juri Civili, adjectam volunt hanc clausulam: *Pro majori Sacrorum Canonum intelligentia.*

§. 8.

Corollaria ex his, quæ hoc capite dicta sunt.

EX illis quæ hoc capite dicta sunt, infertur: Primò, quòd licet Ecclesia interdum, duritia temporum cogente, disciplinam exteriorem nonnihil mitiget, numquam tamen non desideret, ut quoad fieri possit, purior morum disciplina in Canonibus jam pridem expressa, aut vigens conservetur, aut collapsa restauretur.

Secundò, quòd Episcopis ac Canonicis summopere necessaria sit ea notitia Canonum, quibus purior illa Patrum disciplina continetur; ut eam, quantùm locorum atque temporum conditio tulerit, vel superstitem custodiant, vel collapsam innovent.

Tertiò, quod Canonicis, qui à speciali studio Canonum Canonistæ dicuntur, plurimum conducat lectio atque perscrutatio Scriptorum Actorumque SS. Patrum, quia ex illis, tamquam ex suis principiis, Canones illi, qui optimam regendæ atque ornandæ Ecclesiæ rationem continent, sunt desumpti.

Quartò, ex dictis non difficulter intelligitur, cur S. Carolus *doleret eos communi consuetudine* TANTUMMODO *Canones ad interpretandum seligi, qui* AD LITES JUDICIAQUE VALENT; probè enim noverat Disciplinæ Ecclesiasticæ amantissimus Præsul, his in Canonibus minimè reperiri illam morum disciplinam, quam tantopere Ecclesia restitui exoptat, neque in ipsis contineri castissimas illas vitæ regulas, quibus vitam suam Clerus conformare deberet. Non ignorabat quoque Canones illos, qui ad lites judiciaque valent, non ea unctione Spiritûs, quæ in Canonibus acta & mores Patrum repræsentantibus reperitur, esse refertos, ut spes esset, quòd Clerici ex eorum studio rerum cœlestium desiderio inflammarentur, imò è contra per nimium eorum studium forensibus controversiis implicati, à Divinarum rerum gustu & contemplatione avocari possent. De iis enim Canonibus indubiè accipiendum illud Joan. Salisberiensis Carnotens. Antistitis ad S. Th. Cantuariensem effatum: *Quis à lectione Legum, aut etiam* CANONUM *compunctus surgit.* Apud Baron. ad ann. 1165. *num.* 2.

Quintò, ex dictis consequens est, studium Legum à Canonicis, qui Canonibus intelligendis incumbunt, ad Canonum faciliorem intelligentiam posse assumi, ità tamen sobriè, ut nec per illud rebus secularibus, contra Professionem suam implicentur, nec à rebus Divinis quibus Clerici vacare debent, avocentur.

Denique, ex assertis habetur, studium Scripturæ omnibus Canonicis admodum esse necessarium, in eoque *optimas horas esse collocandas*, ut monet Synodus Coloniensis, *quòd hic reperiatur fons vitæ scaturiens, ex quo qui haurit, non sitit in æternum.*

Si quis ulteriùs ex illis quæ hoc capite dicta sunt, consectarium esse contenderet, Canonistis solam priscorum Canonum scientiam, non verò recentiorum, utilem aut necessariam esse, multum à mente ac sententia mea aberraret; ad illorum enim Canonum studium Canonicos excitare volui; non tamen ità, ut recentiorum Conciliorum vel Decretalium studium necessarium haud credam. Quis enim avitam morum disciplinam atque pristinum judiciorum morem in totum postliminio revocandum sperare ausit? Adeoque quæ recentioribus Ecclesiæ Decretis, licet subinde minùs perfecta continentur, saltem conservanda veniunt. Quidni quoque hujusmodi sint subinde hominum mores & præsens Ecclesiæ regimen; ut circa nonnullos morum articulos, utilior & convenientior sit illa, quæ novissimis Ecclesiæ Constitutionibus continetur, quam quæ Patrum ætate obtinebat, disciplina.

Nova proinde & vetera in thesauro suo recondita habet Canonista, ut optimum administrandæ & ornandæ Ecclesiæ genus, pro temporum conditione, proferre valeat.

CAPUT IV.

De Gradibus Academicis, quibus tamquam publicis eruditionis testimoniis, Canonicos insignitos desiderat Ecclesia.

§. 1.

Ecclesia dignitatibus Ecclesiasticis Gradus Academicos annexuit.

ECCLESIA præcavere volens ne in Ecclesiasticas dignitates, aut Senatum suum intrudantur, qui muneri suo respondere non possint; efficacissimum ad id consequendum credidit medium, si neminem ad similia Ecclesiæ munia idoneum reputaret, nisi Gradu Academico ut publico eruditionis testimonio insignitum.

Quod in Constantiensi atque Basiliensi Conciliis pridem statutum, in Tridentino *Sess.* 24. *cap.* 12 *De Reform.* renovatum fuit. *Archidiaconi*, inquit Tridentinum, *qui oculi dicuntur Episcopi, sint in omnibus Ecclesiis, ubi fieri poterit, Magistri, seu Doctores aut Licentiati in Jure Canonico.*

Pœnitentiarius similiter in omnibus Ecclesiis Cathedralibus, ubi id commodè fieri poterit, ab Episcopo instituatur, qui (ait eadem Synodus *ead. Sess. cap* 8.) *Magister sit, vel Doctor, aut Licentiatus in Theologia vel Jure Canonico, & annorum quadraginta, seu aliàs qui aptior pro loci qualitate reperiatur.*

Vicarium à Capitulo post mortem Episcopi constitui vult dictum Concilium *dicta Sess. cap.* 16. qui saltem in *Jure Canonico sit Doctor, vel Licentiatus*, vel aliàs quantùm fieri poterit idoneus.

Nec ad prædictas tantùm dignitates Graduatos assumi Concilium Trid. desideravit, sed hortatur insuper, *ut in Provinciis ubi id commodè fieri potest dignitates omnes, & saltem dimidia pars Canonicatuum in Cathedralibus & Collegiatis insignibus, conferantur tantùm Magistris, vel Doctoribus, aut etiam Licentiatis in Theologia vel Jure Canonico.* Eàd. Sess. *cap.* 12.

Hisce Ecclesiæ piissimis votis suffragatus est Philippus II. Hispaniarum Rex, dum probante Paulo IV. in ultima Episcopatuum per Belgium erectione voluit, ut in singulis Ecclesiis noviter erectis decem Canonicatus & Præbendæ primo vacaturæ afficerentur respectivè pro Episcopo, & *novem Graduatis Doctoribus vel Licentiatis, quorum tres sint Theologi, tres Juris Periti, tres denique Nobiles ejus Diœcesis, qui vel Theologiæ vel Juris Canonici sint Doctores aut Licentiati.* "Qui omnes & singuli ratione » suarum hujusmodi Præbendarum, consilium & ope» ram in negotio Ecclesiæ & Religionis, cæterisque » difficultatibus pro tempore emergentibus, quoties » ab Episcopo suo requisiti fuerint, tam conjunctim » quàm divisim, præstare teneantur." Priores quidem Scripturarum atque Canonum scientiâ & eruditione; posteriores verò & scientiâ & authoritate, quam Natalium splendor conciliare solet. Nec aliis quam dictis Graduatis, dignitates in auxilium Episcoporum institutæ, conferri possunt; ut consequenter hodie ad hujusmodi dignitates in Belgio assumendi, Doctores vel Licentiati in Theologia vel Jure Canonico esse debeant.

§. 2.

§. 2.

Gradus & Tituli Academici ex mente Ecclesiæ dari debent tamquam publica eruditionis testimonia.

GRadus Academicos reputari ab Ecclesia ut publica quædam testimonia eruditionis illorum, qui eis solemni ritu insigniuntur: quibus condecorati credantur idonei obeundis muniis cujusque respectivè Gradui congruentibus, ex Decretis quibus Gradus illos Ecclesia requirit, manifestum est.

Synodus Basileensis reformandæ Ecclesiæ incumbens: " hoc unum singulari sollicitudine prosequendum arbitrabatur, ut per singulas Ecclesias Ministri instituantur idonei, qui scientiis & virtutibus effulgeant ad Christi gloriam & universi populi Christiani ædificationem salutarem.

Hoc unum, quod tantopere exoptabat, ut assequeretur, voluit, " quod in qualibet Ecclesia Cathedrali & Collegiata ultra Præbendam Theologo assignandam, tertia pars Præbendarum conferatur *Graduatis*.

Exhortatur insuper " Collatores, quod in conferendis Beneficiis hujusmodi præsertim quoad dignitates, respectum habeant singulariter ad Magistros, nec non Licentiatos & Baccalaureos Formatos in Theologia.

In Ecclesiis quoque Parochialibus, quæ in civitatibus aut villis muratis existunt, personas Graduatas institui voluit.

Quis hîc non videat, Basileensis Concilii Patres Gradus Academicos non ut vacuos honoris titulos, sed tamquam publica quædam eruditionis testimonia spectasse? ut dum promovendi ad Ecclesiastica munia illis instructi esse jubentur, non nisi eruditione insignes ad illa munia assumantur.

Non minus evidenter idipsum Concilii Tridentini Patres *Seß.* 24. *cap.* 12. *De Reformat.* expresserunt. Postquam enim præmonuerunt, " dignitates in Ecclesiis, præsertim Cathedralibus, ad conservandam augendamque Ecclesiasticam disciplinam fuisse institutas, ut, qui eas obtinerent, pietate præcellerent, aliisque exemplo essent, atque Episcopos operâ & officio juvarent;" mox adjungunt: *Meritò, qui suo muneri respondere possint*; Quod ut obtineant, decernunt: *Ut Archidiaconi, qui oculi dicuntur Episcopi, sint in omnibus Ecclesiis, ubi fieri potuerit, Magistri in Theologia, seu Doctores aut Licentiati in Jure Canonico.* Et nonnullis interjectis, quæ omnia eò spectant, ut digniores ad Canonicatus & Dignitates assumerentur, hortatur S. Synodus: " Ut in provinciis, ubi id commodè fieri potest, Dignitates omnes, & saltem dimidia pars Canonicatuum in Cathedralibus Ecclesiis & Collegiatis insignibus conferantur tantùm Magistris, vel Doctoribus, aut etiam Licentiatis in Theologia vel Jure Canonico.

Quis his rursus non videat, Concilium Tridentinum Gradus Academicos suspexisse ut publica eruditionis testimonia, quibus instructi qui Gradus illos sunt assecuti, præcipuis Ecclesiæ muniis obeundis, præ cæteris idonei reputentur.

Verùm ut nec apparens de mente Concilii Tridentini supersit dubium; Decretum, quo in terminis, ut aiunt, declarat Gradum Academicum publici testimonii eruditionis loco esse, adjungo. " Quicumque posthac ad Ecclesias Cathedrales erit assumendus, ait Synodus *Seß.* 22. *cap.* 2. *De Reformat.* scientia ejusmodi polleat, ut muneris sibi injungendi necessitati possit satisfacere, ideoque, infert Synodus, antea in Universitate studiorum, Magister, sive Doctor aut Licentiatus in Sacra Theologia vel Jure Canonico meritò sit promotus, aut publico alicujus Academiæ testimonio idoneus ad alios docendos ostendatur.

Exigit igitur Concilium, ut promovendus ad Ecclesiam Cathedralem publico Academiæ testimonio ad alios docendos idoneus ostendatur, nisi Gradu Academico fuerit insignitus. Quomodo potuissent Patres evidentiùs declarare, Gradum Academicum sibi pro publico capacitatis testimonio esse?

§. 3.

Ex Visitatione Universitatis Lovaniensis ostenditur, Gradus Academicos esse publica testimonia eruditionis illorum, qui illis condecorantur.

QUod §. superiori ex Conciliis astructum fuit, illud ex omnibus Regulis, Doctoribus Graduandorum promotioni præfectis, præstitutis facilè, ut credo, evinci posset; verùm exterarum Universitatum Statutis omissis, sufficere credidi, si in probationem rei ex se adeò dilucidæ, adducam ea, quæ Visitatio hujus Universitatis, Apostolicâ ac Regiâ auctoritate peracta, Doctoribus in admissione ad Gradus servanda præstituit. Ex illis adeò manifestè elucet, Gradus Academicos ut publica scientiæ testimonia esse consideranda, ut nesciam quis illis perlectis de eo posset ambigere.

" Tam ad Baccalaureatum, quàm ad Licentiam (in Theologia) promovendi *strictè* examinentur, *solique idonei* admittantur. (inquit Visitatio *titulo De Facultat. Theolog. art.* 70. *& seqq.*) *inidonei autem omni privato effectu seposito repellantur.*

" Cum autem Reipublicæ Christianæ plurimùm intersit, pergit Visitatio, ac multùm pertineat ad Facultatis Theologicæ splendorem & gravitatem, ut qui Doctorali Laureâ sunt insigniendi, sint Viri præclarissimi, ætatis maturitate graves, acerrimo ingenio præditi, ac in Sacris Litteris, reliquisque Theologicis scientiis exercitatissimi, ut siquando cum Hæreticis, aliisque in Palæstram disputandi gratiâ est descendendum, cum Gradûs sui honore, Facultatisque suæ gloriâ, quæ suarum sunt partium debitè perfungi possunt: volumus, ut nemo ad Doctoralem Gradum admittatur nisi, *dotes habeat competentes, eximiam Theologiæ scientiam*, & etiam ætatis maturitatem ad minus trigesimum annum attingentem; nisi propter singularem scientiæ præcellentiam Facultas in ætate censeret dispensandum.

Hujus rei momentum, ac enixam suam voluntatem, ut amplius declararent Universitatis Superiores, subjungunt:

" Oneramus autem districtè Facultatis conscientiam, ut sicut ad nullum, ita potissimum ad supremum Gradum, sive ad Lauream Doctoralem neminem admittat, *nisi, sicut præscriptum est, egregiè aptum, idoneumque.*

Ex hisce Theologiæ Magistris præscriptis legibus, patet, Gradus in Facultate illa nulli concedendos, qui scientiâ Gradui correspondenti fuerit destitutus: ex quo evidenter consequitur, quod dum Doctores Gradum alicui annuunt, unà de scientia ipsius ad talem Gradum requisitâ, testimonium ferant.

Quod leges in admissione ad Gradus, Doctoribus Juris præstitutas attinet, illæ non minus evidenter, si non evidentiùs, quàm præcedentes, intentum evincunt.

" Ne paucarum legum, ait Visitatio, aut Canonum Licentiati fiant, sed in Theorica Juris perfectè versati in Palæstram praxeos, ut docti & spectabiles viri prodeant, qui clientibus prudenter & candidè patrocinentur, *atque Cathedralibus aut Collegiatis Ecclesiis probè consulant*, statuimus & ordinamus, ut Doctores utriusque vel alterius Juris, quibus examen Licentiandorum committitur, passim *ubicumque libuerit* per *totum* Jus Civile, vel Canonum respectivè Licentiandos examinent, & si idoneos repererint, admittant, sin minùs, saltem ad tempus repellant.

Repellant, inquam, *ad tempus* à gradu Licentiæ, ut si nimirum tempore illo intermedio, se capaces atque idoneos ad gradum illum reddiderint (quod ex novo examine deprehendetur) ad gradum admittantur. Nec enim ullum, tametsi tempore longissimo studio Juris incubuisset, ad Gradum Licentiæ admitti voluère Visitatores, nisi quem *rigoroso* præmisso examine idoneum repererit, inidoneis absolutè exclusis.

Verùm ne studiosis dedecori sit repulsam pati, statuerunt, *ut notabili tempore ante repetitionem dictum examen* RIGOROSUM *fiat*.

" Et hæc, cùm in Universitate Lovaniensi ità expe- » dire invenimus, inquiunt Visitatores, in Univer- » sitate nostra Duacensi idem observandum statui- » mus.

» Quandoquidem autem Universitatis nostræ splen- » dor, cujusque Facultatis celebritas & Reipublicæ » quoque nostræ bonum, maxima ex parte ex eo de- » pendent, aiunt Visitatores, ut ad Doctoralem Lau- » ream non admittantur, nisi in ea scientia, in qua » volunt promoveri, præclarissimi & maximè emi- » nentes, qui ingenii acrimoniâ & laboris infatigatâ » constantiâ ad eam pervenêre doctrinæ præcellen- » tiam, ut Facultatis suæ honori, & Reipublicæ no- » stræ utiles esse possint: ideo in eo singulariter nobis » providendum esse existimamus, *ut exclusis inidoneis* » *& minus peritis, solùm selectissimi* ad Doctoratum » provehantur.

Quod ut fiat, statutum est, ut priusquam quis ad Lauream Doctoralem in Jure admittatur, prius *rigorosè per totum Jus* à stricto Collegio examinetur. Secundò, ut unusquisque judicium suum de promovendo ad Gradum illum ferre queat, præmittendas censuerunt tres disputationes de materia per strictum Collegium assignanda, easque sine subsidio Præsidis unâ hebdomadâ esse absolvendas. " Cui disputationi » volumus, verba sunt Visitationis, omnes Doctores » interesse, ut de Repetente verum judicium ferre » possint; & si eum verè idoneum repererint, admit- » tent, si verò in conscientia sua judicaverint eum non » qualificatum, ne inferant noxam Reipublicæ, inju- » riam suæ Facultati, & quod majus est, ne efficia- » tur *juramenti sui (quod volumus expressè continere* » *se non admissuros, nisi quos vere judicaverint ido-* » *neos,)* violatores, absque ulla dissimulatione eum » repellent.

Quis hisce perpensis ambigat, nullum ad Gradum in Jure admittendum, nisi de quo per examen aliave publica scholastica exercitia constat, eum scientiâ Gradui illi respondenti sufficienter esse instructum, quo fiat, ut qui Gradu illo est insignitus testimonio publico sit probatus idoneus, *qui clientibus prudenter & candidè patrocinetur*, ATQUE CATHEDRALIBUS, AUT COLLEGIATIS ECCLESIIS PROBE CONSULAT.

§. 4.

Ostenditur quàm multa incommoda in Ecclesiam redundent, ex mala Graduum collatione.

QUæ præcedentibus duobus §§. tum ex Conciliorum Sanctionibus, tum Universitatis Lovaniensis Visitatione prolata sunt, abundè ostendunt, Ecclesiarum atque Universitatum Fundatores omninò velle, ut Gradus Academici conferantur tamquam publica eruditionis testimonia, quibus qui condecorati sunt, ostendantur tales, ut eruditione atque prudentiâ Ecclesiæ prodesse possint.

Hoc suo scopo Ecclesiam piosque Universitatum Fundatores frustrandos fore, si Gradus illis conferantur, qui scientiâ, aliisque qualitatibus Gradibus correspondentibus carent, evidentius est quàm ut probari debeat. Quinimò non tantùm inutilis Ecclesiæ reddetur Graduum illorum requisitio; sed noxia sæpius ac perniciosa. Per illos quippe titulos tamquam publica eruditionis testimonia, major ministris illis accedit auctoritas; cui dum eruditio aliæque animi dotes non respondent, illâ non raro in Ecclesiæ perniciem abutuntur.

Ulteriùs, per indignam Graduum illorum concessionem natum est contingere, ut indocti atque muniis Ecclesiasticis incapaces, aliàs non assumendi, assumantur; quidni enim fiat, ut illi ad quos dignitatum aut Canonicatuum provisio spectat, credant personas Beneficio aut dignitati sufficientes, ob Gradum Academicum quo sunt insignitæ, quas tantæ capacitatis non credidissent, si testimonio illo publico non fuissent instructæ, nec unquam ad Beneficium vel dignitatem, seposito illo gradu, illas promovissent. Quo tandem fit, ut Gradus qui ex intentione Ecclesiæ servire debent, ut capaciores ad munia Ecclesiastica vocentur, & incapacibus porta ad illa occludatur, subserviant incapacibus, ut ipsis facilior ad similes dignitates pandatur introitus.

Denique, quandoquidem Gradus Academici quædam sint capacitatis indicia, populo manifestè per indignam Graduum collationem imponitur: credit enim populus quod eâ capacitate sint præditi, quam signa illa exprimunt, ac propterea negotia sua, etiam salutis illis securiùs committit, quæ capacitas si desit, evidenter fidelis populus decipitur.

Si his aliisque incommodis, quæ infallibiliter quodammodò secum trahit festina nimis ac facilis Graduum Academicorum concessio, adjungantur commoda omnia quæ ex debita Graduum collatione sperari possent, & per eorum indebitam concessionem impediuntur, majoris momenti, quàm vulgò apprehenditur, sanè reputanda est Graduum illorum collatio. Si enim Gradus illi non annuerentur nisi idoneis, id est optimis scientiis, prout Gradus præfert, instructis, contingeret ut ad præcipuas Ecclesiæ dignitates Graduatis affectas assumi non possent, nisi qui Theologicis aut Canonicis scientiis bene instructi, optimum gerendæ ac ornandæ Ecclesiæ consilium Episcopis suggerere possent. Ulteriùs, cum dignitates illæ ad conservandam, augendamque Ecclesiasticam disciplinam sint institutæ, & qui illas obtinent, Episcopalis solicitudinis non exiguam portionem sibi impositam habeant, non difficulter cognoscitur, quantus in Ecclesiam fructus redundaret, si non nisi eruditione ac optimâ scientiâ imbuti ad illas ascendere valerent: quod fieret, si Gradus denegarentur iis, qui sufficienti eruditione sunt destituti.

Denique si tantùm docti ac bene meriti ad Gradus promoverentur, fieret ut populo Christiano non imponeretur; sed è contrà ostenderetur quibus sua negotia, præsertim salutis, securiùs confidere posset.

Verissimè igitur dici potest quod pridem notavit P. Tholosanus *lib.* 18. *De Rep. cap.* 9. *num.* 6. " Mul- » tum nocet Reipublicæ quòd Professores aliqui re- » periuntur parum timoratæ conscientiæ, & non con- » siderant quale pecus Arcadicum intrudant Ecclesiis » & Subselliis, ad gratiam sæpe Gradus prophanis » concedentes: nec considerant, se reddituros ratio- » nem coram Deo & hominibus de tanta in proban- » dis studiis negligentiâ.

Quid mirum proinde, si debitam Graduum Academicorum concessionem ejus ponderis & momenti crediderit Petrus De Aliaco Cardinalis & Episcopus Cameracensis, ut inter cætera quæ pro reformatione Ecclesiæ Concilio Constantiensi ann. 1400. suggessit, nec illud suggerere dubitaverit; *ut Gradus distribuerentur dignis sine favore aut acceptione personarum, & cum rigore examinis in scientia & moribus.* In lib. De reform. Eccles. Consid. 5.

§. 5.

§. 5.

Corollaria ex illis, quæ hoc capite dicta sunt.

SI quis expendat ea, quæ toto capite præsenti, præsertim §. superiori, probata fuerunt, agnoscere debebit, examini atque admissioni Graduandorum præficiendos esse viros non tantum doctrinâ atque eruditione præstantissimos, qui dijudicare queant, num Gradum postulans ejus sit eruditionis, ut testimonium, quale Gradus petitus exprimit, mereatur; sed insuper ab affectu humano judicium pervertente vacuos. Si enim simili aliquo affectu, præsertim tamen avaritiæ, fuerint infecti, quantumvis forent sapientes, de facili continget oculos eorum ita excæcari; ut reverà inidoneos spe lucri ex admissione ad Gradum obventuri admittent; vel timore homines offendendi, inidoneos repellere verebuntur.

Meritò ergo attendant, quibus incumbit provincia constituendi Doctores, qui examini Graduandorum præsint, ut ordinent *Viros potentes & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam.* Deut. 18. ỳ. 21.

Intelligitur insuper, quàm meritò soliciti sint, quibus Ecclesiæ atque Reipublicæ bonum cordi est, ut ingenio, doctrinâ, & præcipuè moribus præstantissimi, Graduandorum examini præficiantur.

Ex dictis quoque non difficulter colligitur, quantum onus incumbat illis, qui Graduum collationi sunt præfecti, quodque hujusmodi officium non immeritò periculosioribus Ecclesiæ aut Reipublicæ muniis annumerari queat. Quis enim munus illud non dicat admodum periculosum, vi cujus respondendum est de tot publicis capacitatis testimoniis, quot Gradus Academici conferuntur, quæ si leviter nimis concessa fuerint, tantam malorum stragem secum trahunt? Quis se credet satis illuminatum, aut ab humanis affectibus liberum, ut non timeat se interdum, etiam culpabiliter Gradus illos daturum immerentibus, & consequenter influxurum in omnia illa mala, quæ ex indebitâ illâ collatione in Ecclesiam vel Rempublicam nata sunt redundare.

Accedit, quod nemo securus sit, se pro debito muneri satisfecisse, quia forsitan Gradus Academicos non eâ facilitate annuit, qua in aliis Universitatibus, aut à Confratribus suis concedi solent. Sæpe enim tam gravis est officiorum neglectus, ut si quis mediam partem eorum quæ officium exigit, præstiterit, in comparatione aliorum multum præstitisse, videatur, quare monet Apostolus: *Ad Galat. 6. ỳ. 4. Opus suum probet unusquisque, & sic in semetipso tantum gloriam habebit, & non in altero.* Quasi diceret, diligenter examinet unusquisque quale sit opus suum in se, non ex comparatione aliorum.

Ex quibus ulteriùs consequitur, quod si de omni Magisterio dictum sit ab Apostolo Jacobo 1. ỳ. 1. *Nolite plures Magistri fieri*, (id est, nolite desiderare Magisterium) *Fratres mei, scientes quoniam majus judicium sumitis*; illud vel maximè dictum esse de Magisterio, quo non tantùm quis ad alios docendum constituitur, sed insuper auctoritatem alios Magistros constituendi suscipit.

Ex his non difficulter intelligitur, quod sicuti officium examinandi & admittendi Ordinandos, Confessarios, Concionatores, &c. ob multa gravia, quæ illis annexa sunt pericula, non pro beneficio, sed magno onere est reputandum: itâ quoque officium admittendi Graduatos, ut onus potiùs quàm beneficium habendum sit.

Prætereà ex illis quæ hoc capite dicta sunt, sequitur magnum esse abusum, admittere ad Gradum Licentiæ in Jure illos, qui eruditione aliisque qualitatibus ad Gradum requisitis destituti sciuntur, eò quod ad praxim forensem exercendam destinati non videantur. Imprimis enim quis hominis animum mutabilem esse nescit, ut qui hodie à forensibus abstinere proponit, cras mutato consilio eisdem se occupet? Sed ut detur quod numquam ad Advocati aliudve in Republica officium, per Gradum illum ascendere posset, vel juramento constrictus, vel jam Statui Ecclesiastico applicatus; forsitan tamen illo mediante ad dignitatem Ecclesiasticam, cum summa Ecclesiæ pernicie, promovebitur.

Ulteriùs supponatur, gradum illum eâ cautione concessum esse, ut nec ad Reipublicæ, nec ad Ecclesiæ munia adipiscenda, illo uti possent; plura tamen incommoda secum trahit inordinata illa graduum concessio; præterquam enim quod titulorum Academicorum, per hujusmodi præcipitatam indulgentiam, vilescat auctoritas, numquam cautio illa interposita impediet, quin hi qui publicè titulo scientiæ sunt insigniti, reputentur eam, quam gradus adeptus exprimit, habere sufficientiam. Ex quo fiet, ut dictis atque resolutionibus ipsorum, ob gradum, quo decorati sunt, eadem apud populum, qui cautionem privatim interpositam ignorat, sit futura fides, ac si omnem quam gradus requirit capacitatem haberent.

Mirum igitur non est, si nec in hujus Universitatis Visitatione, nec aliarum Universitatum, quod sciam, Statutis limitatæ illius admissionis ad gradum, mentio occurrat; sed generaliter atque indefinitè Doctoribus præcipiatur, ut seposito omni humano affectu à gradibus absolutè repellant, quos præmisso rigoroso examine idoneos non repererint. Ea propter legum sibi præscriptarum prævaricatores constituuntur, qui inidoneos ad gradum Academicum admittunt, quamcumque licet cautionem interponant.

Non difficulter quoque ex antedictis intelligitur, admodum exactam circa scientiam cæterasque qualitates meritò esse instituendam inquisitionem, si Nobilis quispiam, aut alius qui potentes noscitur habere amicos, Gradum expetat, cùm enim similes faciliùs ad Reipublicæ subsellia, aut Ecclesiæ Cathedras amicorum potentiâ, vel auctoritate ascendant, majus etiam periculum est, ne si insufficientes Gradum adipiscantur, illo sint abusuri.

Denique qui incommoda, ex festina Graduum maximè Theologiæ & Canonum collatione in Ecclesiam redundantia seriò expenderit, facilè agnoscet, non sine magno fundamento docuisse P. Adam Coutzen, ut refert Andreas Bawens, *eos Academicos peccare* MORTALITER, *qui Gradibus & titulis insigniunt indignos, adeoque velut publico testimonio Tribunalibus & Dei Ecclesiis imponunt. Lib. 2. De Juris Justitiaque usu & abusu c. 3.*

Perpendens hæc pius ille ac doctus Academiæ Parisiensis Cancellarius Joannes Gersonius, inter alias causas quibus se inclinatum fuisse testatur ad dimittendum Cancellariatum Academicum, unam his verbis expressit: *Cogor ad deliberationem aliorum, vel pro consuetudine temporis, ignaros scientia & perniciosos moribus promovere.*

Censuit nimirum, ait Exim. D. Joannes Sinnichius; " indignorum ad Gradus Academicos promotionem, » *gravem* esse iniquitatem, ideo utique, quia *immanem* » Reipublicæ tam Ecclesiasticæ quàm Politicæ inferê » perniciem. " *Saul. Extex l. 1. c. 122. §. 465.*

PARS

PARS SECUNDA.

DE SECUNDO OFFICIO CANONICORUM, QUOD EST Morum integritate Ecclesiam ædificare.

CAPUT PRIMUM.

Canonici non tantùm populo, sed etiam Clero exemplo suo præire debent.

§. 1.

Clerici, atque ità Canonici laicos exemplo suo ad virtutem excitare tenentur.

" NIHIL esse quod alios magis ad pietatem & Dei cultum assiduè instruat, » quàm eorum vita & exemplum qui » se divino ministerio dedicârunt, post » SS. Patres monuit Synodus Tridentina » *Seß. 22. cap. 1. De Reform.* cùm enim à rebus seculi » in altiorem sublati locum conspiciantur; in eos tamquam in speculum reliqui oculos conjiciunt, ex iisque » sumunt quod imitentur. Quapropter si decet omninò » Clericos in sortem Domini vocatos, vitam moresque suos omnes componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone, aliisque omnibus rebus nil, nisi » grave, moderatum ac religione plenum præ se » ferant; levia etiam delicta quæ in ipsis maxima » essent, effugiant, ut eorum actiones cunctis afferant venerationem.

Prætetea cùm Clerici laïcorum sint constituti Magistri, eâ tenentur morum integritate fulgere, ut quæ verbo ædificant operibus non destruant. Quapropter Synodus Tridentina *Seß. 14. in Proœmio De Reform.* præcipit Episcopis, ut moneant suos Clericos " in quocumque Ordine fuerint, ut conversatione, » sermone & scientiâ commisso sibi Dei populo » præeant; memores ejus quod scriptum est: *Sancti » estote, quia & ego sanctus sum.* Juxta Apostoli vocem, nemini dent ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium eorum; sed in omnibus exhibeant se sicut Ministros Dei: ne illud Prophetæ » dictum adimpleatur in eis, Sacerdotes Dei contaminant Sancta & reprobant legem.

Quæ omnia jam antè à Christo & Apostolo ad Clerum dicta fuisse Ecclesia noverat. *Vos estis lux mundi*, inquit Christus *Matth. 5. v. 14. & 16. sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est.* Et Apostolus in persona Titi: *In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum.... verbum sanum, irreprehensibile: ut is qui ex adverso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.* Ad Titum *cap. 2. v. 7. & 8.*

Si quis verò contendat hîc ex Sacro Textu prolata tantùm ad Episcopos Apostolorum Successores, aut Presbyteros animarum Directores dicta esse; audiat quæso, S. Hieronymum, *quem Deus Ecclesiæ suæ in exponendis Sacris Scripturis Doctorem maximum providere dignatus est:* " Qualis ædificatio erit discipuli, » si se intelligat Magistro esse majorem? Unde non » solùm Episcopi, inquit hic Doctor Maximus, Presbyteri & Diaconi debent magnopere providere, » ut cunctum populum, cui præsident, conversatione, sermone & scientiâ præcedant, verùm etiam » & *inferior Gradus*, Exorcistæ, Lectores, Æditui & » omnes omnino qui domui Dei serviunt. Quin vehementer Ecclesiam Christi destruit, meliores Laicos » esse quàm Clericos." *In comm. sup. Ep. ad Tit. cap. 3. apud Grat. caus. 8. q. 1. can. 21.*

Clerici ergo & proinde etiam Canonici qui à rebus sæculi in altiorem locum sunt sublati, quique Laicorum constituti sunt Magistri, tales esse debent (ut paucis his Augustini verbis concludam) *quorum vita aliorum sit eruditio, & assidua salutis prædicatio. Serm. 259.*

§. 2.

Canonici ab exactiore Canonum observantia nomen mutuantes, ad sedulam illorum custodiam præ reliquo Clero tenentur.

UNiverso Clericorum Ordini, Canonum seu Regularum Ecclesiasticarum observantiam præscriptam esse quis ambigat?

Quare tertia Carthaginensis Synodus præcepit, *ut omnibus Ordinandis Canones prælegantur.* Et Toletana IV. jubet, *ut sciant Sacerdotes Scripturas sanctas & CANONES:* Unde olim in more positum fuisse notat Morinus, quod Ordinandus interrogaretur num *Canones* pleniter disceret, & intelligeret. *De Sac. Ordinat. pag. 308.*

Ab hac Canonum observantia Clerici omnes multo tempore *Canonici* dicti fuêre; & Clericorum professio, *vita Canonica*, *institutio Canonica*, aut *Religio Canonica.*

Hinc quoque factum est, ut Clerici à Regulis seu Canonibus præscriptis deviantes, *non Canonici* appellati sint.

Non malè proinde à quibusdam notatum fuit, primitus *Canonicos* dictos fuisse Clericos secundùm *Canones* viventes.

Verùm successu temporis multiplicato Clero, ac Canonum custodiâ in Clero deficiente, specialiter *nomen* illud appropriatum fuit illis, qui unà cum Episcopo in Domo Episcopali, aut certè in alio loco sub directione Abbatis aut Præpositi in unum congregati, exa-

exactiorem præ reliquis de Clero *Canonum* observantiam profitebantur.

Unde sæculo nono Synodus Aquisgranensis, postquam omnibus Clericis salutaria monita, atque vitæ Clericalis ritè instituendæ normam præscripsisset, ad *Canonicos* sese convertens, eos ante omnia à professionis suæ perfectione, ad singularem præ reliquis de Clero, vitæ integritatem excitare non dubitat.

" Quia evidenti authoritate, ait Synodus, liquet » Canonicam institutionem cæteris præstare institutio» nibus, debent, necesse est, qui hujus professionis » censentur *nomine*, procurare qualiter in semetipsis » *eandem institutionem vita & moribus exornent potiùs » quàm dehonestent.* Quoniam qui tantæ authoritatis » institutione pollent, & se aliis imitabiles præbere » debent, verendum est, ne si (quod absit) à propo» sito exorbitaverint, regno Dei indigni fiant.

Quapropter sub idem penè tempus in Synodo Remensi (*An.* 813. *Can.* 8.) Monachis S. Benedicti Regula fuit: Canonicis verò sacri Canones, *ut quisque Canonicus*, ait Synodus, *legem vitamque suam minimè ignoraret.* Ab hac igitur *Canonum* exactiore custodia Clericos, qui *Canonici* dicuntur, nomen suum derivâsse; atque eo titulo ad eorum observantiam sese excitare debere, jam dudum observatum fuit.

Et quidem Ivo Carnotensis Canonicis suis hanc nominis Etymologiam, ut eos ad vitæ integritatem reduceret, proponere non dubitavit: *ideò*, inquit *Epist.* 69. *Canonici appellati estis, quod Canonicas Regulas velle vos observare* CÆTERIS ARCTIUS *devovistis.*

Similiter Radulphus Canonicus Tungrensis, eodem argumento Confratres suos ad sedulam Canonum custodiam inducere studuit: " Cum sacri Cano» nes, inquit, sunt custodiendi, apud vos tamen » qui ab illis græcè *Canonicorum* nomen vindicâstis, à » S. Romana Ecclesia depositi sunt, non tradentis, » sed recipientis gratiâ. " *Lib. de Canon. observ. propos.* 3.

" Clerici, inquiebat sæculo decimo quinto Diony» sius Carthusianus, vocantur Canonici, quoniam » regularem, & rectam tenentur ducere vitam vitio» rumque obliquitates vitando, sinceriter gradiri jux» ta præfixa eis à SS. Patribus statuta. " *Tract. De Vita Canon. c.* 4.

Utque propiùs ad nostram ætatem descendamus, præcedenti sæculo Synodus Coloniensis, *ut de Canonicis dicamus paucis*, inquit, *respondeat eorum vita titulo, respondeat* NOMINI: *sint* REIPSA, *ut sunt* NOMINE CANONICI, *id est*, REGULARES. *Anno.* 1536. *p.* 5. *c.* 4.

Quin & sub finem ejusdem sæculi Clerus Gallicanus, ut Canonicos ad vitæ rectitudinem, morum integritatem Canonumque sedulam observantiam efficaciùs reduceret, ut *nominis* sui memores essent, admonuit. *An.* 1597.

" Canonicos semper suæ *denominationis* memores » esse oportet, inquit, ne quis eorum *Canones* & *Re» gulas* vitæ aut morum pravitate umquam transgre» diatur; sed è contra, qui exleges sunt aut in futu» rum esse possent, eorum exemplo ad pietatis & » probitatis totius formam & regulam revocentur.

Clerici ergo *Canonici dicuntur* ab ipsa Canonum exactiore custodia, seu ut clariùs dicam, ab ipsa professione qua exactiorem *Canonum* observantiam dum in *Canonicos* recipiuntur, profiteri censentur. Quare sicuti Christiani dicuntur, non tantùm qui Christi vestigia sectantur, sed quotquot in Baptismate sathanæ & pompis ejus renuntiârunt, & Christo se adhæsuros professi sunt; eum in modum Clerici à prædicta professione, quamdiu Canonicatum retinent, *Canonici* dicuntur, tametsi ab illa vitæ professione degenerent.

Sed sicut de Christianis dicit Salvianus, *Christianum nomen aureum decus est. Quo si indignè utamur, fit ut sues cum ornamento esse videamur;* " Eum in » modum Canonici dictum accipiant (ait Joannes » Molanus de hoc glorioso Canonicorum nomine » agens *lib. De Canon. c.* 4.) *Canonici nomen* honoris » titulus est, sed si eo indignè utamur, fit ut sues » cum ornamento esse videamur. Qui Christianus » est, & Christianè non vivit, pergit idem Molanus; » qui Canonicus est & canonicè non vivit, *nomina* » hæc secum ad damnationem suam portat, & in iis » seipsum quod malè vixerit, damnat. Hæc sunt *no» mina* quæ eos accusabunt, dum Majestas venerit ju» dicantis, & quæ illis erunt in testimonium suæ per» ditionis, cum audietur sententia judicantis.

§. 3.

Canonici qui auctoritate inferiori Clero præstant, etiam morum integritate prælucere jubentur.

" TAntò utique quemque antestare cæteris opor» tet devotione, inquit Salvianus *l.* 2. *adv. » Avarit.* quantò antestat dignitate. Nihil est enim » turpiùs quàm excellentem esse quemlibet culmi» ne, & despicabilem vilitate. Quid est enim aliud » principatus sine meritorum sublimitate, nisi hono» ris titulus sine homine?

" Cùm igitur evidenti authoritate liqueat canonicam » cam institutionem cæteris præstare institutionibus, " ut loquitur Synodus Aquisgranensis, tantò utique eos antestare oportet devotione, quantò antestant dignitate, ne aliàs excellentes culmine despicabiles fiant vilitate, & principatum seu superioritatem sine meritorum sublimitate habentes, honoris titulum sine homine habere dicantur.

Ea propter dicta Synodus Aquisgran. postquam dixit, Canonicam cæteris præstare institutionibus, tamquam illi necessariò consequens, Canonicos monet, *ut videant qualiter in semetipsis eandem institutionem vita & moribus exornent:* QUONIAM QUI TANTA AUTHORITATE POLLENT; ET ALIIS SE IMITABILES PRÆBERE DEBENT. *An.* 816. *Can.* 115.

Eâdem ratione Synodus Tridentina dixit, " digni» tates in Ecclesiis, præsertim Cathedralibus, ad » conservandam augendamque Ecclesiasticam disci» plinam fuisse institutas, *ut qui eas obtinerent pietate » præcellerent, aliisque exemplo essent.*

Monetque Canonicos universos " ut vestitu decenti » tam in Ecclesia quàm extra assiduè utantur; ab il» licitisque venationibus, aucupiis, choreis, taber» nis lusibusque abstineant; eaque morum integrita» te polleant, ut meritò Ecclesiæ *Senatus* dici possint.

Quare Concilii Aquensis Patres decernere non dubitârunt; " Quæ de vita & honestate Clericorum à » Synodo statuta erant, ea omnia, quàm diligentis» simè à *Canonicis* esse observanda sub eisdem, ac gra» vioribus etiam pœnis, cùm deceat illos, inquiunt, » eâ morum integritate ornatos esse, ut *nomen* suum » tueri & retinere possint, ac præ aliis Clericis *Cano» nici seu Regulares*, ex observata Ecclesiasticæ disci» plinæ *perfectiùs* regula nominari mereantur, *à qui» bus cæteros studium & amorem, ac tamquam regulam » cultus Divini non pigeat accipere.*

De hac Canonicorum obligatione inferiori Clero exemplo suo prælucendi adeò persuasus erat S. Carolus, ut eosdem ad eorum quæ ipsis præscripta erant, sedulam observantiam, per illam obligationem excitandos crediderit. " Accuratè demum omnia observa» te, inquiebat, quæ vobis præscripta sunt, *ità ut » vestro exemplo aliis Sacerdotibus Clericisque, & re» ctè orandi, & piè vivendi animum addatis.*

§. 4.

§. 4.

Corollaria ex illis quæ hoc capite asserta sunt.

QUæ hoc capite asserta fuerunt probant:

Primò, quòd Clerici ac proinde Canonici, debeant esse eâ morum integritate, ut vita eorum sit tamquam speculum loco sublimiori positum, in quod Laici oculos conjicientes, quid sibi agendum sit, videant.

Secundò, quòd Clerici debeant ità vitam suam componere, ut quod Laicis servandum prædicant, priùs per opera sua factibile suadeant: " Sermo enim » vivus & efficax, aiebat S. Bernardus *Epist.* 102. » exemplum est boni operis, facilè faciens suadibile » quod dicitur, dum monstrat factibile quod suadetur.

Tertiò, quòd Canonici ab exactiore Canonum seu Regularum custodia nomen suum sortiantur; adeoque vi suæ professionis ad eorum exactiorem præ cæteris Clericis observantiam teneantur.

Quartò, quòd sicuti Religiosi vitam suam ad Regulam, quam professi sunt, instituere jubentur; ità Canonici Sacros Canones tamquam suam Regulam suspicere debeant.

Quintò, quòd etiam Canonici, qui hodie *seculares* dicuntur, à Canonum exactiore observantia *nomen* suum habeant & retineant; ac propterea ad eam morum integritatem quam Canones præscribunt, non minùs nunc ac olim dum in communi vivebant, teneantur: ut licet *seculares* ob vitæ communis desertionem nominentur, moribus tamen *Canonici*, id est, *Regulares* sint.

Ex quo ulteriùs consequitur, quod Canonici in vitæ suæ directione, attendere non debeant quid alii faciant, sed quid S. Canones Clericis faciendum præscribant.

Septimò, quæ præsenti capite diximus, probant, quod sicuti Canonici aliis Clericis authoritate & vitæ professione præstant, ità quoque vitæ integritate præstare debeant.

CAPUT II.

Ostenditur quod multis sæculis non promoverentur ad Clerum, qui post Baptismum in crimen, maximè carnis, erant prolapsi, & qui post Clericatum simile commisissent, numquam Ordinibus restituerentur. Quid demum circa disciplinam illam mutatum sit, & qua ratione illa mutatio supervenerit.

§. I.

Pristina Patrum disciplina nullum admittebat ad Clerum, qui innocentiam Baptismalem crimine aliquo, præsertim carnis, maculasset.

CANONEM seu regulam electionis Magistratuum Ecclesiasticorum, quem SS. Patres plurimis sæculis pressiùs secuti sunt, Apostolus scribens ad Discipulum suum Titum, ità exposuit: *Hujus rei gratia*, inquit, *reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt corrigas, & constituas per civitates Presbyteros, sicuti & ego disposui tibi.* Ad Titum c. 1. ṽ. 5. 6. 7.

Quales verò: *Si quis* SINE CRIMINE EST, *unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos. Oportet Episcopum* SINE CRIMINE *esse, sicut Dei dispensatorem, non superbum, &c.* Eadem præcipit scribens ad Timotheum, & addit: *Oportet illum* (Episcopum) *& testimonium habere bonum ab iis qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli.* 1. ad Timot. 3. ṽ. 7. 8. 9. 10.

Similem deinde probationem in Diaconis postulat: *Diaconos*, inquit, *similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes: Habentes mysterium in conscientia pura. Et hi probentur primum: & sic ministrent*, NULLUM CRIMEN HABENTES.

Hunc, inquam, Canonem Apostolicum in electione Ministrorum Ecclesiæ præ oculis habentes SS. Patres, nullum ad Clerum admittendum censebant, nisi qui *sine crimine esset*, id est, nullo crimine, præsertim carnis, innocentiam Baptismalem maculâsset. " Non » eo tantùm tempore (inquit Hieronymus, agens de » puritate in ordinando requisita) quo ordinandus » est, sine ullo sit crimine, & præteritas maculas » nova conversatione diluerit, *sed ex eo tempore quo in » Christo renatus est, nulla peccati conscientia mordeatur.*

Hanc Ecclesiæ disciplinam, nullum scilicet ad ministerium suum admittendi, qui graviori aliquo crimine, præsertim carnis, Baptismum suum maculâsset, tamquam indubitatam ante Hieronymum Celso Hæretico opposuit Origenes; " asserens quod Chri- » stiani, lapsos in crimen carnis rursum resipiscentes, » haud secus quam redivivos (verba ejus sunt) reci- » piant, tandem post longiorem melioris meriti ap- » probationem, quàm cùm primùm ad religionem » discendam admitterentur, *ea tamen conditione*, in- » quit, *ut quoniam lapsi sunt, excludantur in poste- » rum ab omnibus dignitatibus & Magistratibus Eccle- » siasticis.*" Lib. 3. contra Cels.

Eandem Ecclesiæ disciplinam etiam sæculo VIII. multis probat & exaggerat Tharasius Patriarcha Constantinopolitanus in epistola ad Joannem Presbyterum & Hegumenum, in qua inter multa, hæc habet: " In » scortatione aut adulterio, si quispiam post Baptis- » ma fuerit deprehensus, *Divini Canones* illum ad » Sacerdotium non admittunt. " *Habetur act. 8. Concil. 7.*

Nullum igitur ad Sacerdotium admittendum credebant Sancti Patres, qui sanguinem testamenti in quo sanctificatus fuerat, pollutum duxisset, præsertim crimine carnis, quantumvis copiosis pœnitentiæ lacrymis pollutionem eluisset.

Ex pœnitentibus quantumvis sit bonus (inquit Concilium Carthaginense IV. *Can.* 68.) *Clericus non ordinetur.* Quinimò teste Innocentio I. *Canones apud Nicæam constituti, pœnitentes etiam* AB INFIMIS OFFICIIS *Clericorum excludunt.* Utque plura tum Conciliorum, tum Patrum testimonia, quibus probatur pœnitentes ab omni ministerio Ecclesiæ fuisse exclusos, prætercam; unicum Siricii Papæ luculentissimum illius disciplinæ testimonium adjungo: " Illud » quoque (inquit *Ep.* 1. *cap.* 14.) nos par fuit pro- » videre, ut sicut pœnitentiam agere cuiquam non » conceditur Clericorum, ità & post pœnitudinem » ac reconciliationem, nulli unquam Laico liceat ho- » norem Clericatûs adipisci: *Qui quamvis sint om- » nium peccatorum contagione mundati, nulla tamen » debent gerendorum Sacramentorum instrumenta susci- » pere, qui dudum fuerint vasa vitiorum.*

Præterquam quod ex dicto Siricii responso evidenter constet, pœnitentes à Clericatu fuisse seclusos, insuper ex eodem responso perspicuum est, non alia de causa pœnitentibus ad sacra munia portam fuisse occlusam, nisi *ob crimen*, cujus causa pœnitentiæ subjiciebantur; Quare tamquam indubitatum asserit Morinus: *Criminum reos, vel Pœnitentiam agentes ab Ordinibus Ecclesiasticis prohiberi, apud Veteres æquipollebant.* Lib. 4. De Administ. Sacram. Pœnit. *cap.* 13. *n.* 5.

§. 2.

Pristina Patrum disciplina non permittebat Clericos in crimen, præsertim carnis, prolapsos, etiam post pœnitentiam peractam, pristino honori restitui.

QUantam conscientiæ puritatem, vitæque innocentiam Patres requisiverint in illo, qui illius Sacerdotio fungitur, qui nobis constitutus est Ponti-

fex

lex sanctus, innocens, impollutus, & segregatus à peccatoribus, facilè intelligitur, tum ex illis quæ superiori §. dicta sunt, tum ex eo quòd per multa secula Clericos post susceptum Ordinem in grave aliquod crimen, maximè carnis, prolapsos, nec post peractam pœnitentiam sacris Ministeriis umquam restituendos censerent; ut luculentissimis Canonum atque Patrum testimoniis hoc & sequentibus §§. ostendetur.

Antiquissimus, qui sub nomine Apostolorum circumfertur Canon, Clericum propter crimen depositum quantumlibet pœnitentiam agat, honori pristino non esse restituendum decernit *Can. 61. Apostol.* " Si quis Clericus propter metum humanum, vel » Græci, vel Hæretici, negaverit, siquidem nomen » Christi, ab Ecclesia rejicitor: si verò nomen Clerici, » deponitor: *pœnitentia tamen ductus, ut Laicus reci-* » *pitor.* " Quòd verò Canonis illius dispositio, in praxim deducta fuerit, antiquissima & illustria evincunt exempla.

Cornelius Papa in Epistola ad Fabium Antiochenum apud Eusebium refert è tribus Episcopis qui Novatum, simplicitate animi ab eo decepti, ordinaverant, unum facti sui *pœnituisse*, & peccatum *flebiliter* lamentantem, & apertè confitentem ad Ecclesiam rediisse, *quem*, inquit Cornelius, *populo universo pro eo rogante, tandem ut* LAICUM *in communionem recepimus.* Dixerat quoque paulò ante, tres illos Episcopos homines simplices, *& in perditorum fallaciis dolisque discernendis minùs perspicaces.* Quamquam talis esset Episcopus ille, & Novati astu, enarrat, circumventus, tantaque animi contritione publicè pungeretur, universus insuper pro eo populus rogaret, pristinæ tamen dignitati non restituitur; sed *laicam* tantummodò communionem obtinere potuit.

Plura similia exempla occurrunt in Epistolis S. Cypriani, inter illas tamen ad hanc disciplinam probandam singulariter valent Epist. 68. quæ ad disciplinam illam adstruendam unicè composita videtur. Et Epist. 64. in qua excandescit Cyprianus adversus Fortunatianum, eò quod in crimen lapsus, gradum quem amiserat, recuperare conaretur; quin & in eos acriter invehitur, qui hæc tentanti applaudebant.

Hujus disciplinæ prioribus seculis locuples quoque testis est S. Basilius *Ep. 1. Can. cap. 3.* dum *Diaconos post Diaconatum fornicatos à Diaconatu haud dubiè ejectos* docet: *eaque ratione post perfectam sua curationis demonstrationem, communioni* LAICÆ *faciliùs restitutos, ne bis in idipsum vindicaretur; &* QUIA NUMQUAM IN EUM EX QUO CECIDERANT, LOCUM RESTITUEBANTUR.

Hanc disciplinam Canonum auctoritate stabilitam multis asseruit, nec ullatenus ab ea recedendum scripsit seculo sexto Joannes II. ad Cæsarium Arelatensem, in causa Contumeliosi Regiensis Episcopi in fornicationem prolapsi: " Dolemus, inquit, de amissione » Pontificis, rigorem tamen Canonum servare neces- » se est; atque ideo prædictum (Contumeliosum) ab » Episcopatûs Ordine nostra suspendit auctoritas. Ne- » que enim fas est pollutum criminibus sacris mini- » steriis deservire. Sed te ordinante in Monasterio di- » rigatur, ubi delictorum memor, in pœnitentia la- » chrymas effundere non omittat, ut ab eo, qui om- » nium miseretur Domino nostro Jesu Christo mise- » ricordiam valeat obtinere.

Testatur de eodem Canonum rigore adversùs Clericos in crimen prolapsos, ipse Cæsarius Arelatensis in eadem Contumeliosi causa, qui post accuratum variorum Canonum syllabum à Joanne Papa ad se missum, quibus demonstratur ex ipsa illorum inscriptione, *Clericos post crimina non posse ad honorem pristinum revocari*: " Ecce, inquit, manifestissimè constat, se- » cundùm quod *& tituli à S. Joan. Papa transmissi,* » *& recentiorum octodecim Episcoporum sententia, sed* » *& Canones Gallicani continere videntur, Clerici in* » *adulterio deprehensi, aut ipsi confessi, aut ab aliis* » *revicti, ad honorem redire non possunt*: ideò aut ple- » nâ voluntate, præceptis illorum consentiant; aut » si non fecerint, omnibus se contrarios & inimicos » esse cognoscant. Quæ est ista justitiæ inimica beni- » gnitas, palpare criminosos, & vulnera eorum us- » que ad diem judicii incurata servare.

§. 3.

Disciplina de Clericis in crimen prolapsis astruitur auctoritate SS. Gregorii & Martini I.

Disciplinam de Clericis in crimen prolapsis pristino honori non restituendis, S. Gregorii tempore viguisse ab eoque probatam, tam dilucidè ex Epistolis ejus evincitur, ut nesciam, quis eas legerit, & de eo dubitare possit; imò & post ipsius Gregorii tempora eam illibatam mansisse, abundè Epistola Martini I. mox subjicienda ostendit.

Pervenit ad nos, inquit S. Gregorius scribens Januario Episcopo Calaritano, (*lib. 3. Epist. 26. apud Gratian. Dist. 50. Can. 9.*) quosdam de Sacris Ordinibus lapsos *vel post pœnitentiam*, vel ante, ad officii sui ministerium revocari, quod omnino prohibemus, *& in hac re sacratissimi Canones contradicunt.* Qui igitur post acceptum Sacrum Ordinem lapsus in peccatum carnis fuerit, Sacro Ordine ità careat, *ut ad ministerium* ULTERIÙS *non accedat.*

Venantio Episcopo Lunensi interroganti, quid circa lapsos Presbyteros, Diaconos & Subdiaconos esset agendum, respondit in hæc verba: " Ad Fraternitatis » tuæ consulta respondentes statuimus, Diaconum & » Abbatem de Porto Veneris, quem indicat cecidis- » se, ad Sacrum Ordinem *non debere vel posse ullo mo-* » *do revocari.* Subdiaconi quoque, quos similis culpa » constrinxit, ab officio suo *irrevocabiliter* depositi, » *inter laicos* Communionem accipiant. " *Lib. 4. Ep. 16.*

Quin Constantio Episcopo Mediolanensi rescribere non dubitat: *Si lapsis ad suum Ordinem revertendi licentia concedatur, vigor Canonicæ procul dubio frangitur disciplinæ*: ac postmodum subjungit: *Illud igitur præ omnibus studete, ut lapsos in sacrum Ordinem nullius vobis supplicatio aliquo modo revocare suadeat, ne ejusmodi non statuta, sed temporaliter eis delata credatur esse vindicta.* Lib. 4. Epist. 17.

Plura in eandem Epistolam Lector videre poterit, quæ tam evidenter de hac disciplina S. Gregorii mentem exprimunt, ut sensu communiori destitutûs videri posset, qui in hac parte de S. Gregorii sententia ambigeret.

Etiam post S. Gregorii tempora hanc disciplinam viguisse Epistola Martini I. ad Amandum Trajectensem Episcopum luculentissimè evincit. Hortatur Amandum summo mœrore propemodum obrutum, & Episcopatum abdicare meditantem, eò quod Presbyteri, Diaconi, aliique Ecclesiæ ministri post suas Ordinationes in crimen prolapsi, juxta *SS. Canones ab Altaris ministerio* recedere detrectarent, ipsum, inquam, hortatur ad perseverantiam, utque Canonum rigorem contra hujusmodi Clericos viriliter tueatur. Verba ejus plena vigore audire lubet: " Nullatenus, in- » quit, in hujusmodi peccato delinquentibus *ad de-* » *structionem Canonum*, compassionem exhibeas. Nam » qui semel post suam Ordinationem in lapsum ceci- » derit, *deinceps jam depositus erit, nullumque gra-* » *dum Sacerdotii poterit adipisci*: sed sufficiat ei la- » mentationibus, fletibusque assiduis *quousque advi-* » *xerit in eadem pœnitentia perdurare*, ut commissum » delictum divinâ gratiâ extinguere valeat. Si enim » tales quærimus ad Sacros Ordines promovendos, » quibus nulla ruga, nullumque vitæ contagium men- » tes & corpora præpediat: quanto magis, si post Ordi-

Ordinationem suam quispiam in lapsum ceciderit, & prævaricationis peccato deprehendatur obnoxius, *omninò* prohibendus est cum manibus lutulentis atque pollutis Mysterium nostræ salutis tractare? Sitque hujusmodi *semper*, *juxta Sacrorum Canonum Statuta in hac vita depositus*; ut ab illo qui mentis arcana scrutatur, nullamque de ovibus errare congaudet, dum aspexerit sinceram pœnitentiam ejus, in terribili judicio habeat reconciliatum." *Tom. 6. Concil. ult. edit. pag.* 383.

Ex quibus liquidò cerni potest, per sex & ampliùs secula disciplinam illam viguisse; ut Clerici post Ordinationem in crimen lapsi in perpetuum Ordinis sui exercitio privarentur: quin Morinus asserere audet: *per mille & ampliùs annos Sacerdotibus sive clam, sive palam in carnis flagitia lapsis, reditum ad suam dignitatem nullum patuisse.* Lib. 4. De Administ. sacr. pœnit. *cap.* 15.

Non tamen inficior quin aliquando ob magnam Ecclesiæ utilitatem & necessitatem, *v. gr.* ad schisma componendum, aliquid de Canonum rigore circa lapsos Sacerdotes remissum fuerit. "In hujusmodi enim causis, inquit Augustinus *Epist.* 50. *ad Bonif.* ubi per graves dissensionum scissuras non hujus aut illius hominis est periculum, sed populorum strages jacent, detrahendum est aliquid severitati, ut majoribus malis sanandis charitas sincera subveniat.

Ob hanc causam Episcopi & Presbyteri Donatistæ ad Ecclesiam redeuntes, post actam de schismatis crimine pœnitentiam, gradu suo non sunt dejecti." Quod tamen non fieret, ut ibidem Augustinus, quoniam reverà, quod fatendum est, fieri non deberet, nisi pacis ipsius compensatione sanaretur.

Sed hæ exceptiones à regula, non infringunt; sed ut cum Juris-Consultis loquar, *firmant Regulam in casibus non exceptis.*

§. 4.

Nihil solidi contra disciplinam de Sacerdotibus lapsis non restituendis, haberi potest ex Epistolis Calixti II. Gregorii *ad Secundinum, aut* Isidori *ad Massanum.*

TRia potissimùm sunt, quæ disciplinam de lapsis Sacerdotibus non restituendis hactenus ex Canonibus & Patrum Scriptis assertam infringere, videntur.

Primum quidem ex Epistola secunda *Calixti I.* desumitur; in hac enim disertè dicitur: "Errant, qui putant Domini Sacerdotes post lapsum, si condignam egerint pœnitentiam, Domino ministrare non posse, & suis honoribus non frui, si bonam deinceps vitam duxerint, & suum Sacerdotium condignè custodierint.

Secundum ex Litteris S. Gregorii ad Secundinum petitur: in his enim Secundino de lapsis Sacerdotibus quid agendum esset interroganti, dicitur S. Gregorius respondisse: *Post dignam satisfactionem credimus posse* (Sacerdotes) *lapsos redire ad honorem.*

Tertium denique accipitur ex epistola S. Isidori Hispalensis ad Massanum, in qua apertè scribitur: *Illos* (Sacerdotes lapsos) *ad pristinos gradus redire Canones præcipiunt, quos pœnitentia præcessit satisfactio, vel condigna peccatorum confessio.*

Non diffiteor, quod si hæc tria monumenta essent illius venerandæ, quam præ se ferunt antiquitatis, quin ea, quæ §§. præcedentibus de disciplina non restituendi, etiam peractâ pœnitentiâ, Sacerdotes lapsos, dicta sunt, multum labefactarentur; verùm omnia tria spuria esse, falsoque Auctoribus illis adscripta, pluribus iisque urgentissimis rationibus evincitur, & Eruditis plerisque persuasum est.

Et quidem quod Epistolam Calixti attinet, constat eam esse unam ex illis Epistolis Romanorum Pontificum qui Siricium antecesserunt, quæ ante seculum octavum nunquam visæ, tandem eo seculo sub nominibus illorum Pontificum prodierunt; quarum suppositio & confictio à nonnullis præsertim hoc seculo (quo criticandi studium plusquam ullo præcedenti floruisse videtur) adeò dilucidè detecta est, ut R. P. Labbeus S. J. in ultima Conciliorum editione ad Epistolam 1. S. Clementi adscriptam, notare non vereatur: "Mirum est viris doctissimis Turriano, Binnio, & quibusdam aliis in tanta eruditionis Ecclesiasticæ luce probari potuisse illas Epistolas, à quocumque, seu Mercatore seu Peccatore fabricatas, & antiquis Romanæ Urbis Pontificibus circiter annum Christianæ Epochæ octingentesimum suppositas: adeò enim perspicacibus viris deformes videntur, hoc saltem tempore, ut nullâ arte, nullâ cerussâ, aut purpurisso fucari possint. Eas omnes, saltem plerasque repudiârunt Eruditissimi quique Tractatores Catholici, *Baronius*, *Contius*, *Antonius Augustinus*, *Sorinus*, *Sirmundus*, *Ducaus*, *Petavius*, *Marca*, *Bosquetus*, ut alios modò, sive antiquiores, sive recentiores silentio obvolvam." Hæc Labbeus.

Similiter P. Christianus Lupus alibi de dictis Epistolis sermonem faciens, scribere audet: *Quisquis earum natales jam credit legitimos atque authenticos, censetur nugas vendere & fabulas.*

Epistolam S. Gregorii ad Secundinum non majorem quàm præcedentem Calixti Epistolam, fidem mereri multa evincunt.

Imprimis de ea scribit D. Gussanvillæus Operum S. Gregorii accuratissimus Repurgator, & criticus Examinator: Hæc Epistola faciliùs expungeretur quàm sanaretur. Eam variis assumentis auctam fuisse probant MSS. Codices, consentiunt Eruditi quibus palatum sapit. Disciplinam circa lapsos S. Gregorii placitis ex adverso repugnantem ingessit homo quisquis est, audacissimis... Ex 30. MSS. vix unus aut alter Codex continet enorme fragmentum de lapsis, quod incipit: *Et quia tua Fraternitas.* Quis hæc sufficere non credat, ut omnis huic Epistolæ fides negetur. Verùm etsi argumento prædicto, licet fortissimo, destitueremur, tanta est hujus laciniæ à reliquis genuinis Gregorii Scriptis dissonantia, ut fraus satis seipsam prodat.

In hoc Gregorianæ ad Secundinum epistolæ assumento disertè statuitur: *Sacerdotes lapsos post dignam satisfactionem ad Ecclesiæ ministerium debere revocari:* quis verò mortalium credat S. Gregorium, qui tot locis tam constanter affirmavit, ut §. superiori vidimus, Sacerdotes qui ceciderint ad Sacrum Ordinem non debere, nec posse ullo modo revocari: qui toties & tam severè Apostolicâ auctoritate prohibuit, ne de Sacris Ordinibus lapsi, *vel post pœnitentiam, vel ante, ad officii sui ministerium revocarentur; quia id nec liceret, nec fieri ulla ratione posset*: qui tam apertè pronuntiavit *sacratis Canonibus* id interdictum esse; quis credat, inquam, gravissimum sanctissimumque Pontificem, Gregorium Magnum dico, eâ levitate usum fuisse, ut scribens ad Monachum inclusum (qualis erat Secundinus, ad quem res illa minimè omnium pertinebat) Decreta sua refigeret, suique immemor perpetuam illorum temporum disciplinam à se toties propositam, propugnatam atque roboratam labefactaret? Quis homo sanæ mentis in tam verbosa disputatione paucis saltem non explicaret, quomodo hæc sua de revocandis lapsis Sacerdotibus Decreta cum iis consentirent, quibus eos minimè revocandos esse toties antè decreverat, hac gravissimâ additâ ratione, qua tota hæc lacinia corruit: "Si lapsis ad Ordinem revertendi licentia concedatur, vigor Canonicæ procul dubio frangitur disciplinæ; dum pro reversionis spe pravæ actionis desideria, quis concipere non reformidat.

Doctrina quæ in Epistola ad Massanum S. Isidoro adscripta

scripta traditur de restitutione Clericorum in pristinos honores & Ordinum officia post peractam pœnitentiam adeò dilucidè repugnat doctrinæ in aliis indubitatis & genuinis ipsius Isidori Scriptis traditæ; ut ideò Viri in discernendis sinceris ab apocryphis monumentis vel parum nasuti, hanc Epistolam tamquam commentitiam, ac S. Isidoro falsò adscriptam rejicere cum Morino non dubitaverint: " Quod ad illam S. Isidoro tri- » butam Epistolam (ad Massanum) attinet, inquit » Morinus, *plane commentitia est*, ut & aliæ nonnullæ » ipsi nuncupatæ.

§. 5.

Epistolis Calixti I. S. Gregorii ad Secundinum, & Isidori ad Massanum nihil accedit auctoritatis, eò quod in Decretum Gratiani relatæ sint.

GRatianus Monachus Benedictinus seculo duodecimo scripsit Opus, quod ipse Concordiam discordantium Canonum nominavit, hodie vulgò Decretum Gratiani dicitur, in quo Canones plurimos ex Responsis Pontificum, ex Conciliis, Patribus, imò & Legibus Principum in unum collegit. Et quamvis multi alii Viri docti in hoc genere Scriptionis ante ipsum laborâssent, ut Dionysius Exiguus, Cresconius, Regino Abbas, Burchardus Episcopus Wormatiensis, Ivo Carnotensis & alii: ipse tamen Gratianus solus obtinuit, ut Opus suum publicè in Universitatibus prælegeretur, & Doctorum Commentariis illustraretur.

Duo tamen sunt, quæ circa hoc Gratiani Opus notanda sunt. Primum quidem, quòd nullus in hoc Opere à Gratiano habitus fuerit Auctorum, è quibus Canones deprompti fuerint, delectus. Hinc factum, & rectè notavit Magnus ille Canonista Gratiani criticus Examinator Antonius Augustinus in *lib. 1. De Emend. Gratian. Dial. 1.* " sæpe erratum esse in no- » minibus hominum, urbium, Provinciarum, Conci- » liorum & aliarum rerum. Sæpe falsæ sunt inscri- » ptiones, & quæ Conciliorum sunt, Pontificum » Maximorum esse dicuntur; & quæ sunt unius Epis- » copi inferioris, Romano Pontifici aut Concilio » Generali vel Provinciali tribuuntur. Ex hoc genere » sunt illa, quæ ex Concilio Martini Papæ aut Adriani » Papæ sumpta esse feruntur, quæ vel Martino Bra- » carensi & Græcis Conciliis, vel Engelramo Epis- » copo, vel Adriano ad Engelramum inscribi debue- » runt. Multa Gregorii, Ambrosii, Augustini, vel » Hieronymi verba esse dicuntur, quæ aut nusquam » exstant, aut aliena sunt. Illa quoque ipsa quæ in- » scriptiones habent veras, non rectè referuntur. Sæpe » enim contrarias sententias referri scimus, sæpe val- » de præcisas. Jam verò quæ ex græcis fontibus ma- » nant, ex variis interpretationibus afferuntur, quasi » sint aliorum Scriptorum; ac sæpe aliud græcè quàm » latinè significant.

Secundum, quod in Gratiano desideratur, est: " quòd ex multis constet (ut observat rursus Antonius » Augustinus *ibid. Dialog. 4.*) ipsum neque Concilia » vidisse, neque registra Pontificum neque alia SS. » Patrum Scripta; sed eum, quæ in variis Collectio- » nibus reperta ab eo sunt, ea in medium protulisse. Atque hinc rursus fertilis errorum seges; nec enim inter falsa & vera monumenta per Collectores Canonum adducta discernens, omnia pene istorum Collectorum errata (quæ non pauca erant) suo quoque Operi inseruit.

Si quis ergo epistolas Calixti I. Sancti Gregorii ad Secundinum, & S. Isidori ad Massanum, legitimos istorum authorum fœtus contendat, eò quòd collectioni Gratiani insertæ sint, eâdem ratione infinita pene, quæ ab omnibus pro apocryphis habentur, vera & legitima Patrum scripta esse credere debebit.

Num fortè omnes illas Romanorum Pontificum, quarum hodie confictio adeò manifestè detecta est, idcirco veras esse dicemus, quia in Decreto Gratiani sub nomine istorum Pontificum referuntur? Num propterea librum de conflictu vitiorum & virtutum (in cujus fine mentio injicitur Regulæ S. Benedicti quæ centum & amplius annis post S. Augustinum edita est) Augustino vindicabimus, quia illum sub nomine Augustini refert Gratianus *cauf. 22. q. 2. can. 13.*? Num fortè verba desumpta ex libello fidei Pelagii heresiarchæ (ut notat Bellarminus) dicemus esse S. Hieronymi, eò quod Gratianus ea tanquam Hieronymi retulit?

Plurima similia exempla referre non esset difficile; sed hæc sufficient in re adeò clara, & vel parum Eruditis probata. Si quis plura desiderat, adeat Bellarminum De Scriptoribus Ecclesiasticis, Antonium Augustinum in Dialogis de emendatione Gratiani; item Stephanum Baluzium in notis quas Dialogis Antonii Augustini recenter adjecit.

Rectè proinde monet Antonius Augustinus, quem omnes passim Canonistæ sequuntur: " Gratianus unius » Magistri & Monachi personam gerens, ea quæ re- » fert, non majori pollere potuit efficere auctoritate, » quàm antea fuerint. Itaque si qua sunt ab eodem » relata ex Pontificiis Epistolis, aut ex Conciliis Gene- » ralibus sumpta; ea supremâ illâ potestate, qua excel- » lunt, apud omnes vim legis obtinent. At quæ ex » Provincialibus Conciliis, aut ex Episcoporum, aut » aliorum Sanctorum libris aut Epistolis accepta sunt, » ea generalem non habent auctoritatem. Accedit au- » tem sæpè ut falsæ sint apud Gratianum inscriptiones » singulorum capitum. Ità fit, ut ne illa quidem capita » vim legis obtineant, quæ dicuntur esse sumpta ex » Romanorum Pontificum aut ex Generalium Con- » ciliorum Decretis: sed necesse est adire fontes, » unde emanârunt, ut certa ab incertis distinguamus. *In Ep. Canonib. Pœnit. præfixa.*

§. 6.

Spuriæ illæ Epistolæ Calixti, S. Gregorii, *&* Isidori *occasionem dederunt mutationi disciplinæ circa Sacerdotes in crimen prolapsos.*

SPurias illas Calixti I. Gregorii ad Secundinum, & Isidori litteras occasionem dedisse immutationi disciplinæ de Clericis in crimen prolapsis S. Ministeriis non restituendis, haud difficulter probari potest. Nam qui adulterinas illas litteras, gravissimis istorum Authorum nominibus cohonestatas (à quodam Isidoro Mercatore primùm sæculo octavo in Hispania imprudenter confictas, & imprudentiùs promulgatas, ut Eruditi passim agnoscunt) primi legerunt, suppositionem ignorantes tantæ authoritati repugnare non ausi, novis distinctionibus Canones conciliare coacti sunt; ut scilicet id, quod Canonicâ authoritate per plura sæcula statutum & servatum intelligebant, cum iis, quæ in prædictis Epistolis decreta credebant, conciliare possent. Quod pluribus, iisque illustribus exemplis ostendere non erit difficile.

Hincmarus Remensis in capitulis ad Presbyteros datis, acriter confutat eos, qui dicere audebant *non debere Presbyterum vel Diaconum de crimine confessum sive convictum deponi, sed tantùm suspendi... quia*, inquiebant, *sic possunt confessionem & pœnitentiam sicut & alii homines facere*: " sed viderint, in- » quit, qualiter se à laqueo liberent quo se innectunt » ponentes in Cælum os suum, & loquentes adver- » sùs sacros Canones, ut Leo dicit, spiritu Dei con- » ditos, & totius mundi reverentiâ consecratos, qui » (Canones) sequentes Apostolicam doctrinam, di- » cunt *in crimine detectos non oportet ad Ecclesiasticum Gradum accedere, vel in Clericatu manere, vel* » *ad Clericatum redire.*

Quod postquam firmavit luculentissimis Patrum testi-

testimoniis, in quibus nullum, vel apparens quidem, inter *detecta* & *occulta* crimina distinctionis vestigium occurrit; huc tamen tandem relabitur, ut dicat ea quæ de Sacerdotibus lapsis non restituendis Patres dixerunt, solùm in criminibus *publicis* locum habere; ut scilicet, quod à Calixto & Gregorio in sæpe dicta Epistola ad Secundinum de Sacerdotibus lapsis in locum suum revocandis statutum fuisse existimabat (quia Epistolarum istarum suppositio necdum plenè innotuerat) in occultis saltem criminibus servaretur.

" Lapsos autem, inquit, Ordine Ecclesiastico, sed » *non detectos, judicio Dei committimus*; cujus mise» ricordiæ, ut Leo dicit, nec mensuras possumus po» nere, nec tempora definire. "..... *Et S. Gregorius (quod & prædecessor ejus S. Calixtus scripserat) de lapsis Ordine Ecclesiastico*, SED NON DETECTIS, *interroganti sic respondet: nos præcedentes Patres sequimur, &c.* Quæ verba deprompta sunt ex adulterina Epistola ad Secundinum. Hac solâ fretus authoritate mox addit: *sic nimirum erga lapsos atque detectos cum Catholica & Apostolica Ecclesia doctrina, S. Canonum severitatis censuram sequimur: sic de lapsis, sed* NON DETECTIS, *peccata sua perfectè lugentibus, cum Ecclesia Catholica de omnipotentissima Dei benignitate sentimus.*

Ex quibus manifestum est, Hincmarum novam illam, occulta inter & manifesta crimina distinctionem (cujus nulla in Patrum genuinis scriptis, nec etiam in dictis pseudo-Epistolis mentio occurrit) adinvenisse, ut quæ in apocryphis istis litteris credebat statuta, cum illis quæ in aliis Patrum scriptis statuta videbat, vel apparenter conciliaret.

S. Anselmus Cantuariensis Archiep. iisdem Calixti & Gregorii adulterinis Epistolis inductus & deceptus, negat, " asserendum esse de lapsis sacros Ordines ha» bentibus, & spontaneâ humilitate secretè quibus » debent confitentibus, quod eisdem Ordinibus am» pliùs uti nullatenus possunt, si per Sacrificium spi» ritûs contribulati, cordisque contriti & humiliati » Deum placantes ad virtutum profectum studiosè » contenderint.... qui autem, inquit, huic senten» tiæ, quæ ad sacri Ordinis officium reditum post » lapsum concedit, nequaquam aliquâ ratione, nisi » auctoritate fulciatur Divinarum Scripturarum, vult » consensum adhibere; *legat Epistolam B. Calixti » Papæ, Decretum universis Episcopis per Galliam con» stitutis, & B. Gregorii ad Secundinum inclusum....* » sed quoniam, inquit, idem B. Gregorius in aliis » suis quibusdam Epistolis, studiosè prohibet: *ne sibi » ipse contrarius sit, de apertis quidem prohibuisse, de » occultis verò post condignam pœnitentiam concessisse » intelligitur." Lib. 3. Ep. 56.*

Ex his patet, suppostitiis illis Calixti, Gregorii atque Isidori Epistolis, novitiæ istius distinctionis occulta inter & aperta crimina ortum esse adscribendum: quod clarissimè quoque demonstrant antiqui Canonum collectores, Burchardus, Ivo Carnotensis atque Gratianus: qui cùm in hac quæstione versantur, hinc multa Pontificum, Conciliorum, Patrum solida & germana loca congerunt, quibus lapsi Sacerdotes in perpetuum sacris ministeriis abdicantur: Illinc illa fictitia Calixti, Gregorii atque Isidori loca opponunt, quibus conturbati nec falsitatem subodorantes, ad varias distinctiones, præsertim tamen ad jam dictam confugerunt.

Et quidem Gratianus relatis ab una parte variis testimoniis, quibus asseritur Sacerdotes in crimen, præsertim carnis, prolapsos esse deponendos, & ab alia sæpe dictis pseudo-Epistolis in terminis eam distinctionem pro conciliatione adducit: " Possunt (inquit » *Dist.* 50. *post Can.* 13.) sic distingui præmissæ aucto» ritates. Quorum enim crimina manifesta sunt, ante » vel post Ordinationem, à Sacris Ordinibus dejicien» di sunt, quorum autem peccata occulta sunt & sa» tisfactione secretâ secundùm Sacerdotis edictum » purgata, in propriis Ordinibus remanere possunt.

§. 7.

Distinctio inter crimina occulta & manifesta necdum sæculo undecimo ubique obtinebat.

SÆculo undecimo distinctionem inter crimina occulta & manifesta quoad depositionem Sacerdotum, qui in illa essent prolapsi, necdum ubique fuisse receptam, probant in primis ea quæ eo sæculo scripsit B. Petrus Damiani S. R. E. Cardinalis in libro quem Gomorrhianum vocat, & S. Leoni IX. examinandum atque probandum obtulit, cujus approbationem obtinuit, adeò ut præcipua ejus dicta Pontificiâ auctoritate confirmata sint. Quare hæc sententia non tantùm P. Damiani, sed & Leonis IX. dicenda erit, ut ex dicendis ampliùs patebit.

In hoc libro quærit Damianus, qua pœnâ afficiendi sint Clerici, qui in crimen carnis, quod sine altero sexu committitur, prolabuntur. " Ut autem res vo» bis, inquit, tota per ordinem pateat, ex hujus ne» quitiæ scelere quatuor diversitates fiunt: *Alii siqui» dem secum*, alii aliorum manibus, alii inter femora, » alii denique consummato actu contra naturam de» linquunt.

Hac sceleris illius distinctione præmissâ, subjungit Damianus: " Quidam Rectores Ecclesiarum, circa » hoc vitium humaniores forsan, quàm expediat, ab» solutè decernunt propter tres illos gradus, qui su» periùs enumerati sunt (inter quos est peccatum » pollutionis quod quis secum committit) neminem » à suo Ordine debere deponi, eos autem solummo» do non abnuunt degradari, quos ultimo actu (con» summatâ scilicet Sodomiâ (cecidisse constiterit.

Istis Rectoribus sic obviam it Petrus Damianus: " Quæ procul dubio impia pietas, non vulnus am» putat, sed ut augeatur, fomitem subministrat.... » Carnalis quippe cujuslibet Ordinis homo magis for» midat, & expavescit in conspectu hominum des» pici, quàm in Supremi Judicis examine condem» nari; ac per hoc mavult quemlibet *districtæ*, quem» libet *annosæ pœnitentiæ* sustinere laborem, quàm » sui gradus subjacere periculo.

Peccata illa, de quibus contendebatur fuisse occulta, & à Rectoribus gravi pœnitentiâ castigata, ex prædictis verbis manifestum est. Pœnitentiam autem quantumvis gravissimam non sufficere contendit P. Damiani, sed addendam degradationem seu absolutam depositionem, quare capite tertio sui Opusculi subjungit: " Sed ut nobis videtur, valde prœpo» sterum est, ut consuetudinaliter hac purulentâ con» tagione fœdati, vel ad Ordinem provehi, vel in » gradu persistere audeant jam promoti; Quia & ra» tioni contrarium, & Canonicis Patrum sanctioni» bus probatur adversum. Quod autem ad Ecclesia» sticum Ordinem promoveri non debeat, qui in il» lud crimen lapsus est, quod vetus lex præcepit » morte damnari, testatur B. Papa Gregorius, qui in » suis Epistolis Passivo Episcopo scribit, &c.... Patet » profectò quia quem dignum morte crimen abjece» rat, quælibet Religiosa vita subsequens ad susci» piendum Ecclesiastici gradûs Ordinem non reformat, » *nec valet ad obtinendum honoris culmen assurgere; » qui in mortalis culpæ barathrum non ambigitur ceci» disse.*

Postea capite 4. multis probat lapsos in hujusmodi vitium nec esse promovendos, nec si fuerint promoti, permittendum ut in officio ministrent. Capite verò 5. probat, *quòd in reprobum sensum lapsi sint, qui post hoc vitium habere Sacrum Ordinem concupiscunt.*

Ex his omnibus evidenter intelligimus B. Petrum Da-

Damiani sæculo undecimo sustinuisse, neminem in crimen carnis quantumvis *occultum* prolapsum, ad sacrum Ordinem, etiam post peractam pœnitentiam, obstantibus Canonicis Decretis, posse ascendere, aut in eo continuare.

Nunc quæ fuerit S. Leonis IX. sententia circa lapsos Sacerdotes expendamus.

Ad hunc Pontificem opusculum suum miserat Damianus, ab eoque quid cum similibus Sacerdotibus lapsis faciendum esset edoceri postulabat.

Quia verò summi momenti existimabat Damianus de hac disciplina judicium proferre, rogat Pontificem ut antequam responsum ferat, Canones diligenter consideret, viros pios doctosque consulat; ità sermonem in fine libri ad Pontificem dirigens. " Petimus igitur & humiliter imploramus, ut clementia » vestra, si dicere fas est, Sacrorum Canonum De» creta, quæ tamen vobis notissima sunt, solerter in» spiciat, spirituales & prudentes viros ad consultum » hujus necessariæ indagationis adsciscat, nobisque » super his capitulis ità respondeat, ut omnem de no» stro pectore dubietatis scrupulum tollat.

Pontifex, diligenter examinatis quæstione & libro Damiani, respondit in hæc verba: " Omnes illi qui » quavis quatuor generum quæ dicta sunt, fœditate » polluuntur, prospectâ æquitatis censurâ ab omni» bus immaculatæ Ecclesiæ gradibus, tam Sacrorum » Canonum, quam nostro judicio depelluntur. Sed nos » humaniùs agentes, eos qui vel *propriis manibus*, vel » invicem inter se egerunt semen, vel etiam inter fe» mora profuderunt, & non longo usu, nec cum *plu» ribus*, si voluptatem refrænaverint, & dignâ pœni» tudine probrosa commissa luerint, admitti ad eos» dem Gradus, in quibus in *scelere manentes, non per» manentes fuerant*, divinæ miserationi confisi volu» mus, atque etiam jubemus, ablatâ aliis spe recu» perationis sui Ordinis, qui vel per longa tempora » *secum*, sive cum aliis, vel cum pluribus, *brevi licet » tempore*, quolibet duorum fœditatis genere quæ de» scripseras maculari, vel quod est horrendum dictu & » auditu, in terga prolapsi sunt. Contra quod nostrum » Apostolicæ sanctionis Decretum si quis ausus fuerit » vel judicare vel latrare, Ordinis sui se noverit peri» culo agere. Qui enim non pungit vitium, sed pal» pat, cum eo qui vitio moritur, ipse quoque mortis » reus meritò judicatur.

Agnoscit ergo apertè Pontifex quòd omnes qui simplici pollutione fœdantur, prospectâ æquitatis censurâ ab omnibus immaculatæ Ecclesiæ gradibus tam Sacrorum Canonum, quàm suo judicio, esse depellendos. Tum ipse humaniùs agens, divinâ miseratione confisus Canonum rigorem ità relaxat, ut retinere gradum possint Clerici, qui fuerint in pollutionis crimen prolapsi, modò non longo usu, nec cum pluribus fœditatem illam admiserint, si voluptatem refrænaverint, & dignâ pœnitudine commissa diluerint. Illis verò spem omnem recuperandi Ordinis exercitium aufert, qui per longa tempora *secum* hoc crimine fuerint maculati. Patet ergo quòd Pontifex nullo modo attendat an crimina sint publica, an occulta; cùm hujus distinctionis nulla occurrat mentio; imò prima species semper sit occultissima, quandoquidem illam solus nemine conscio perpetret criminis reus. Quod ad alias species attinet, crimen cum socio committitur; sed quàm potest occultissimè ob ejus fœditatem.

Quid eodem seculo de hac disciplina senserit Urbanus II. ex Epistola ipsius Constantiensi Episcopo inscripta intelligere licet: " De Presbyteris, Diaconis, » Subdiaconis, qui post acceptum Ordinem in aliquo » crimine lapsi fuerint, *sive palam, sive clam*, con» stat quidem Canonum censura ab Ecclesiasticis eos » officiis inhiberi, tuæ tamen providentiæ discretio» nique committimus, utrum eorum aliqui, qui ta» men infamiæ notis non fuerint aspersi, necessitate » Ecclesiæ urgente, & ipsorum sanctâ conversatione » promerente, in suis gradibus recuperari debeant. » Hoc autem secundùm indulgentiam dico, non se» cundùm imperium... Si quem verò, quod absit, » aut post acceptum aut ante acceptum officium con» tigerit, peremptorio quolibet eorum qui in Lege » morte mulctantur, *sive palam, sive clam*, occupa» tum crimine inveniri, eos maximè qui adhuc mun» do vivunt *ab omni eos Altaris ministerio sequestramus.* » Sicuti enim pœnitentiam agere cuiquam non con» ceditur Clericorum, ità & post pœnitudinem ac » reconciliationem nulli unquam laico liceat hono» rem Clericatûs adipisci, vel Clerico ad altiores Or» dines promoveri.

Hoc Urbani II. Responsum evincit primò, eo adhuc tempore Clericos, sive *clam* sive *palam* in crimen prolapsos, secundùm Canonum censuram ab Ecclesiasticis officiis fuisse inhibitos.

Secundò, ex eodem Responso colligitur, Pontificem commisisse discretioni ac providentiæ Episcopi, utrum eorum aliqui, qui tamen infamiæ notis non essent aspersi necessitate Ecclesiæ urgente, & ipsorum sanctâ conversatione promerente, in suis gradibus perseverare sive restitui iis debeant.

Ex quo ulteriùs intelligitur, eo adhuc tempore credidisse Pontificem, quod secundùm Canonicam authoritatem, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi in crimen, etiam *occultum* prolapsi numquam officiis Ecclesiasticis essent restituendi.

Hoc tamen etiam videmus, quòd dispensandi facultas dari Episcopis inciperet, ut necessitate Ecclesiæ postulante lapsos in crimen *occultum*, quo notâ infamiæ non aspergebantur, ministeriis Ecclesiasticis restituerent, modò illam restitutionem eorum sancta conversatio promereret.

Qua dispensandi facultate cùm liberaliùs Episcopi usi fuerint, paulatim rimâ factâ janua aperta fuit, & quod initio nonnisi per dispensationem fiebat, tandem sine ea factum est, imò quasi in jus commune transivit.

§. 8.

Licet posterior Ætas Clericos in crimen lapsos restitui nonnumquam permiserit, numquam tamen illud fieri Ecclesia patitur, nisi post peractam pœnitentiam.

Certis atque dilucidis, ut credo, argumentis ostensum fuit, veram ac germanam fuisse Ecclesiæ disciplinam multis Conciliorum, Pontificum, ac Patrum testimoniis constitutam, & per plurima secula religiosè servatam; ut Sacerdotes qui crimen aliquod præcipuè luxuriæ commisissent, per omnem vitam à sacris ministeriis arcerentur, laicâ post actam pœnitentiam Communione contenti.

Ostensum deinde est, quòd hanc sanctissimam Ecclesiæ disciplinam circa seculum nonum viri aliqui eruditione & sanctitate illustres temperare cœperint; decepti nimirum falsis illis ac spuriis Calixti I. & Gregorii I. Epistolis.

Hoc quoque observare licuit, quòd omnibus illis Scriptoribus à nobis allatis, qui Clericos in crimen prolapsos in integrum restitui posse existimârunt, certum fuerit non nisi post actam pœnitentiam, eamque sceleribus suis condignam, esse restituendos. Sic Hincmarus lapsis tantùm *peccata sua* PERFECTE *lugentibus*, eam indulgentiam concessit.

Similiter S. Anselmus tunc demum Sacerdotes in crimen occultum prolapsos, suis Ordinibus uti posse censuit, si per sacrificium spiritûs contribulati cordisque contriti Deum placantes, ad virtutum profectum studiosè contenderint: si pro illis supplicet humilitas, suggerat contritio, intercedat vitæ mutatio.

Restituendum ergo S. Ministeriis Clericum lapsum credidit, modò per sacrificium spiritûs contribulati cor-

cordisque contriti Deum placaverint, atque vitæ mutatio intercesserit. " Sed quoniam, inquit, fermè » semper est occultum, quorum remissæ sint iniquitates, & quorum tecta sint peccata, quorum verò » minimè tutius semper est, conscium sibi criminis, » ab his quæ placitam Deo personam exposcunt, per » laudabilem humilitatem abstinere, quàm per culpabilem securitatem præsumere.

Rectores quoque, quibus se opposuit B. Petrus Damiani, Clericos secreto pollutionis crimine fœdatos non nisi *post districta pœnitentiæ laborem* suis functionibus reddendos censebant.

Nec Leo IX. Clericos in crimen pollutionis semel prolapsos ex humanitate aliter restituendos concessit, quàm si DIGNA *pænitudine probrosa commissa luerint.*

Gratianus quoque non aliter Clericos in crimen occultum lapsos officiis Ecclesiasticis admovendos credidit, nisi crimina eorum per *satisfactionem secretam secundum edictum Sacerdotis essent purgata.*

Utque propiùs ad eam ætatem, qua relaxatio disciplinæ de non restituendis Clericis in crimen prolapsis invaluerat, descendamus, etiam in ipsis Decretalibus Gregorii IX. illud constanter decretum reperiemus, Clericum in crimen prolapsum non *nisi post actam condignam sceleris pœnitentiam* esse restituendum. Alexander III. de Sacerdotibus in impudicitiam prolapsis scribit: (*Cap. 4. De Cler. conjug.*) *Post* LONGAM *pœnitentiam, & vitam laudabilem continentes, officio suo restitui poterunt, & ex indulgentia sui Episcopi ejus executionem habere.* Quinimo Urbanus III. Ligoniensi Episcopo indulgens, ut cuidam Clerico in crimen prolapso misericordiam faciat, addit: *Ut autem ei securiùs possis hanc misericordiam facere, de* AGENDA PŒNITENTIA DILIGENTEM CIRCA EUM CURAM NON DESINAS *exhibere: salubriùs autem sibi procul dubio providebit, si ad regularem vitam se duxerit transferendum.* Cap. 2. De Cler. non ordinat. Minist.

Quantumvis igitur Ecclesia mitigationem severissimæ illius disciplinæ, quæ Clericos in crimen, maximè carnis, prolapsos in perpetuum à sacris functionibus removebat, patiatur, numquam eam adeo prolabi passa est, nec pati potuit, ut sine acta condigna pœnitentia, & criminis sufficienti ablutione, sacrosancto ac tremendo sacrificio assisterent. Ut enim disciplinæ rigor temperari potuerit; extingui tamen non potuit ratio naturalis quæ clamat, *Sancta sanctis*; & ipse communissimus pietatis & reverentiæ erga sacras functiones instinctus, qui eam impudentiam, qua quis nondum à crimine purgatus sancta tractare auderet, refugit, horret, & detestatur.

Quare nec ipsi Canonistæ eam quæstionem instituunt: Utrum ante peractam pœnitentiam possint lapsi Sacerdotes in integrum restitui: sed, Utrum post eam peractam possint?

Illud denique ex dictis de prolapsione disciplinæ facilè colligi potest; quod Authores qui Sacerdotes lapsos post peractam pœnitentiam Ordinibus suis reddendos censebant, eam restitutionem nonnisi in crimine occulto locum habere censuerint, quod ex prolatis testimoniis Hincmari, Anselmi, Gratiani, item Urbani II. evidens est. Unde S. Ivo Carnotensis, qui sæculo undecimo floruit, censens Clericum lapsum posse restitui, hanc addit cautionem: *Si tamen publicam non egerit pœnitentiam.* " Talibus enim ideò » Clericatus denegatur, quia ab Insidiatoribus di- » vinis Sacramentis pro hujusmodi derogatur, & » simplicium animus aut scandalizatur, aut infirma- » tur.

§. 9.

Sacerdotum lapsorum crimen specialem malitiam à dignitate Sacerdotali mutuat, & ideo majori, cæteris paribus, quàm crimen Laicorum Pœnitentia dilui debet, priusquam S. Ministeriis restitui possint.

Facite, clamabat magnus ille pœnitentiæ Prædicator Joannes Baptista, *fructus* DIGNOS *pœnitentiæ. Luc. 3. ℣. 8.*" In quibus verbis notandum est, » ait S. Gregorius *Homil. 20. in Evang.* quod amicus » sponsi non solum fructus pœnitentiæ, sed *dignos* » *pœnitentiæ* admonet esse faciendos. Aliud namque » est pœnitentiæ fructum facere, aliud *dignum pœnitentiæ* fructum facere. Ut enim secundùm dignos » pœnitentiæ fructus loquamur, sciendum est, quia » quisquis illicita nulla commisit, huic jure conceditur, ut licitis utatur: sicque pietatis opera faciat, ut » tamen si noluerit, ea quæ mundi sunt, non relinquat. At si quis in fornicationis culpam, vel fortasse quod est gravius, in adulterium lapsus est, tantò » à se licita debet abscindere, quanto se meminit & » illicita perpetrasse. Neque enim par fructus boni » operis esse debet ejus qui minùs, & ejus qui amplius » deliquit: aut ejus qui in nullis, & ejus qui in quibusdam facinoribus cecidit, & ejus qui in multis est » lapsus. Per hoc ergo quod dicitur: FACITE DIGNOS FRUCTUS PŒNITENTIÆ, uniuscujusque conscientia convenitur, *ut tantò majora quærat bonorum operum lucra per pœnitentiam, quantò graviora sibi intulit damna per culpam.*

Non ergo sufficiunt fructus pœnitentiæ, sed *digni*, id est, criminum gravitati respondentes exiguntur. Ex quo facilè est colligere, Sacerdotum lapsorum majorem debere esse quàm laicorum pœnitentiam; quò enim major requiritur sanctitas in eo qui peccat, tantò majus ejus reputatur delictum. Hinc S. Thomas 2. 2. *q. 10. a. 3. ad. 3.* secutus SS. Patres, docet quòd si idem peccatum "committatur à Fideli & ab infideli, » cæteris paribus graviùs punitur Fidelis, quàm Infi- » delis: tum propter notitiam veritatis ex fide, tum » etiam propter Sacramenta quibus est imbutus, qui- » bus peccando contumeliam facit." Quò igitur major est Sacerdotalis gratia, quo celsior illius Ordinis dignitas, quò majoribus Sacramentis est imbutus, eò gravior Sacerdotum casus. Hinc eos monet Concilium Tridentinum *Sess. 22. cap. 1. De Reformat.* ut *levia delicta quæ in ipsis maxima essent, effugiant.* Notum quoque illud Bernardi: *Nugæ in ore laicorum blasphemiæ sunt in ore Clericorum.*

Verùm tametsi omnia vitia à Sacerdote perpetrata ab illius dignitate & caractere mutuent enormitatem, specialem tamen præ aliis mutuat crimen incontinentiæ.

Tantò enim crimen alicujus est enormius, quò magis statui illius contrariatur, & quò arctiùs ad virtutem illi oppositam tenetur. Quid verò officio Sacerdotis tam contrarium quam carnis immunditia? An non oportet illum esse mundissimum, cujus officium est consecrare, tangere, & Deo offerre, ac populo distribuere Corpus illud mundissimum quod Virgo purissima de Spiritu Sancto concepit, & Virgo manens mundo edidit? Si Sacerdotes veteris legis sacrificaturi carnes animalium, continere se debebant à conjugali complexu, & conjuges Christiani jubeantur tempore orationis ab eo abstinere; quantò magis Sacerdos novæ legis cujus est offerre hostiam illam immaculatam & impollutam, cui insuper incumbit pro populo orare, ab omni carnis illecebra debet esse remotus?

Hinc Ecclesia à Spiritu S. edocta perpetuam castitatem Sacerdotibus semper indixit, lege ipsi Evangelio coëva, ac se juxta legem illam ad castitatem servandam solemni voto obstringunt, quotquot in Ecclesia Latina Sacris Ordinibus insigniuntur; quo titulo

titulo rursus novam ac admodùm gravem malitiam induit vitium incontinentiæ à sacro ministro perpetratum.

Graviora proinde cæteris paribus sunt Clericorum quàm Laicorum vitia; ac consequenter ut fructus pœnitentiæ sint *digni*, necesse est, cæteris paribus, pœnitentia Clerici pœnitentiam excedat Laici.

Ulterius, si majorem præ cæteris enormitatem tum ab officio Sacerdotis, tum voto castitatis, vitium impudicitiæ mutuet, magna quoque debet esse quæ malitiæ correspondeat, pœnitentia, ut dici queat, DIGNOS *fructus pœnitentiæ* fecisse.

De hac malitia, quam vitia, præcipuè carnis, à dignitate Sacerdotali contrahunt, & pœna graviori quam ob eam merentur, audire lubet aurea S. Chrysostomi verba.

" Non sunt eadem in omnibus peccatis, sed mul» ta variaque supplicia. Nam & ætate, & educatione » & *dignitate*, & ingenio & usu rerum, atque pruden» tiâ aliisque compluribus variantur: verùm ut cla» rius id fiat, in fornicationis delicto examinetur. Per» pende igitur quantam diversitatem punitionis, non » à me, sed à Divinis Scripturis, comperio; Fornica» tus quispiam ante legem fuit, alio quodam modo » illum puniri Paulus ostendit, dicens: Quicumque » sine lege peccaverunt, sine lege quoque peribunt. » Idem: Alius post legem deliquit, graviora sustine» bit. Quicumque enim in lege peccârunt, inquit, » per legem judicabuntur: *Lapsus similiter Antistes » est, non parva pœna propter* DIGNITATEM *affi» citur*, propterea aliæ quidem fornicatrices necaban» tur, Sacerdotum verò filiæ igne cremabantur. Qua » ex re *quàm magnus pœnarum cumulus Pontificem ex» pectet peccantem*, *legis Conditor* voluit significare. » Nam si filiam ejus atrociùs puniri jussit, *quid erit de » ipso*? " Homil. 76. in Matth.

§. 10.

Tametsi hodierna Ecclesia disciplina permittat Clericos in crimen prolapsos sacris functionibus restitui, illa tamen restitutio tarda esse debet, eò quod tarda & rara soleat eorum esse conversio.

PRistinam Patrum disciplinam, quæ Sacerdotes in crimen, præsertim carnis, prolapsos in perpetuum à sacris Altaribus amovebat, in tantum relaxatam esse, ut in crimen *occultum* lapsos restitui sinat, in anterioribus conspeximus. Verùm & illud quoque vidimus, non adeò Ecclesiæ disciplinam collapsam esse, ut ante actam condignam sceleribus pœnitentiam & veram cordis conversionem unquam functionibus sacris restitui permittat. Hinc facilè videbimus, etiam juxta modernam Ecclesiæ disciplinam rarò admodum ac tardè Sacerdotes lapsos ministeriis sacris restituendos; quia nulla ob varias causas & tardior & rarior quàm Sacerdotum conversio.

Primò quidem, quia Sacerdotes crimen suum perpetrare nequeunt sine divinissimi Ordinis ignominia, sine cœlestium Sacramentorum, quorum ministri sunt, enormi injuria, sine fidei, quam Christo spoponderunt, sacrilegâ violatione, sine contaminatione Corporis ejus, quod de Spiritu S. conceptum ab Angelis adoratur, à dæmonibus formidatur. Unde nec in illud ferri posse videntur, nisi abjecto omni metu eorum malorum, quæ à Deo tam enormiter offenso imminent. *Qui verò sine timore est*, (ait Sapiens *Ecclesiast.* 1. ℣. 28.) *non poterit justificari.*

Deinde is toto in flagitia ruat impetu quodammodo necesse est, quem ab illis nec officii religio, nec professionis sanctitas, nec solemnis Christo facta sponsio retardant, hinc fit ut Sacerdotes arctiùs quàm laïci flagitiis commissis implicari soleant.

Secunda tardioris ac rarioris conversionis Sacerdotum causa petitur ex gravitate, quam crimina ipsorum à sacris functionibus, inter quas peccant, mutuare ostendimus.

Tertia causa rarioris & tardioris Sacerdotum conversionis est, quòd nulli magis à Deo deserantur, quàm Sacerdotes, qui ipsum deserunt ut se criminibus addicant. Si enim dicat Apostolus: " Impossibile » est enim eos, qui semel sunt illuminati, gustave» runt etiam donum cœleste, & participes facti sunt » Spiritûs Sancti, gustaverunt nihilominus bonum » Dei verbum, virtutesque seculi venturi, & prolapsi » sunt; rursus renovari ad pœnitentiam, rursum cru» cifigentes sibimetipsis Filium Dei, & ostentui ha» bentes. Terra enim sæpe venientem super se bibens » imbrem, & generans herbam opportunam illis, à » quibus colitur, accipit benedictionem à Deo; pro» ferens autem spinas ac tribulos, reproba est, & » maledicto proxima: cujus consummatio in combu» stionem. " *Ad Heb. cap. 6.* ℣. 4. Si, inquam, adeò difficilem eorum renovationem ad pœnitentiam dicat Apostolus, qui per Baptismum illuminati gustaverunt donum cœleste, & in Sacramento Confirmationis participes facti Spiritûs Sancti, gustaverunt bonum Dei verbum, virtutesque seculi venturi, & in crimen prolapsi sunt; quis non difficilem dicat Sacerdotum ad pœnitentiam renovationem; qui ad peccata ruentes, adeò præfractæ fuerunt audaciæ, & induratæ mentis, ut divinis monitis, quæ quotidie legunt audiuntque, aures obturârint frequentioribus divinis vocibus cor occluserint, gratiæ Sacerdotii suscepti restiterint; nec divinorum mysteriorum quæ quotidie pertractant, nec dignitatis eximiæ, quam habent, veneratione fuerint retracti.

Denique tardior ac rarior est Sacerdotum conversio, ex eo quòd minùs adsint Sacerdotibus in crimen prolabentibus illa auxilia, quibus laïci dum peccant, adjuvantur. Cùm Sacerdotum sit pro populo, ne peccet, orare; & ubi peccaverit, ut citò resurgat, gratiam poscere, laïcisque ne errent, veritatis lumen ostendere, & ubi erraverint, monendo ab errore revocare: qui pro lapsis Sacerdotibus oret, nullus speciatim ordo constitutus est, ipsosque peccantes tantò difficilius est sale salubertimarum admonitionum aspergere, & errantibus lumen veritatis ingerere, quantò magis sibi persuadent, se esse magistros insipientium, ducesque ac lumen eorum, qui in tenebris sedent.

Hinc S. Gregorius in *cap.* 3. *lib.* 1. *Reg.* exponens illa verba Heli ad Filios suos: " *Si peccaverit vir in » virum, placari ei potest Deus: si autem in Deum pec» caverit, quis orabit pro eo*; Quia, inquit, peccata » subditi populi, quæ ad Sacerdotes respiciunt, ipso» rum Sacerdotum precibus delentur: cùm Sacerdos » in culpam labitur, superior persona non est cujus » precibus expietur; quod & ipsa Veritas per se insi» nuat, dicens: *Si sal evanuerit, in quo salietur*? Dicat » ergo, quis orabit pro eo; Quasi dicat, quis ei in» tercessor remanet, cùm ille se transgrediendo præ» cipitat, qui ad interpellandum pro aliis ordinatus » est; Quo profecto culpæ magnitudo monstratur: » *quia plerique eorum in impœnitentis cordis caliginem » projiciuntur, & nulla hominis adhortatione resipiscunt.*

Et Author Operis imperfecti *Hom.* 40. in Matt. Pu» tasne, inquit, Deus quasi crudelis pœnitentiam de» negavit, dicens: *Si sal infatuatum fuerit*, in quo con» dietur; Sed quasi naturalem rem consideramus, » *quia non est, qui doceat illum errantem, qui errantes » corrigebat.* " Unde & subdit idem Auctor: " Quis » aliquando vidit Clericum citò pœnitentiam agen» tem: sed etsi deprehensus humiliaverit se, non ideo » dolet, quia peccavit, sed quia confunditur.

His omnibus adjungi non immeritò potest, quod Sacerdotes lapsi rarò se à sacris functionibus contineant, quoad usque per condignam pœnitentiam veramque

ramque cordis contritionem, ac spiritûs contribulationem se expurgaverint.

Cùm enim ab illis ordinariè sine incommodo, vel infamiæ nota, aut saltem alicujus delicti suspicione se subtrahere nequeant; natum est contingere ut ex desiderio evitandi incommodum, aut infamiæ vel suspicionis notam, nullâ aut saltem non sufficienti criminis elutione præmissa (quæ sine notabili temporis mora haberi non solet) sacrosanctis, Divinisque mysteriis se accingant: atque hinc contingit ut Divina illa & salutaria mysteria, quæ aliis sunt ad medicinam, illis sint in venenum, & quæ laïcis lapsis, humiliter se ad tempus ab illis subtrahentibus, subserviunt ad salutarem conversionem, Sacerdotibus lapsis, nimium audacter illa frequentantibus sint in obdurationem.

Ex quibus omnibus facilè patescit, quòd tametsi Ecclesia hodie permittat Sacerdotes in crimen *occultum* prolapsos, sacris ministeriis restitui, ea tamen restitutio non debeat, nisi magnis & multis veræ conversionis indiciis præeuntibus, à Prælatis aliisque Sacerdotum Directoribus indulgeri; quandoquidem jam ostensum sit, raram admodùm ac tardam esse Sacerdotum lapsorum veram conversionem, & per condignam pœnitentiam expurgationem.

§. 11.

Quid circa lapsos in crimen occultum à sacris Ordinibus repellendos, aut ab iis suspendendos Synodus Tridentina decreverit.

CONcilii Tridentini Patres expendentes, quod præcipuum Episcoporum munus sit subditorum vitia redarguere, hoc illis præcipuè cavendum esse monent, ne Clerici, præsertim ad animarum curam constituti, criminosi sint, nevè inhonestam vitam, ipsis conniventibus, ducant: " Nam si eos pravis & » corruptis moribus esse permittant, inquit Synodus » *Sess* 14. *in proœm. de Reform.* quo pacto laicos de » ipsorum vitiis redarguent, qui uno ab eis sermone » convinci possent, quod Clericos ipsis patiantur esse » deteriores. Quâ etiam libertate laicos corripere po» terunt Sacerdotes, cum tacitè sibi ipsi respondeant, » eadem se admisisse quæ corripiunt.

Ut autem ipsi Episcopi id liberiùs exequi possint, ac quoquam prætextu desuper impediri nequeant, eadem sacrosancta œcumenica & generalis Tridentina Synodus hos, qui sequuntur, Canones statuendos & decernendos duxit. Quorum primus his verbis exprimitur.

" Cùm honestius ac tutius sit subjecto debitam præ» positis obedientiam impendendo, in inferiori mini» sterio deservire, quam cum præpositorum scanda» lo, graduum altiorum appetere dignitatem: ei cui » ascensus ad sacros Ordines à suo Prælato, ex qua» cumque causa etiam ob *occultum* crimen quomodo» libet, etiam *extrajudicialiter*, fuerit interdictus: » aut qui à suis Ordinibus seu gradibus vel dignitati» bus Ecclesiasticis fuerit suspensus, nullâ contra » ipsius Prælati voluntatem concessâ licentiâ de se » promoveri faciendo; aut ad priores Ordines, gradus » & dignitates, sive honores, restitutio suffragetur.

Ex verbis hujus Decreti evincitur; primò, Episcopis datam esse potestatem, non tantùm admonendi occultum criminosum ne ad Ordines ascendat; sed etiam ipsi absolutè sacros Ordines recusandi: ac per consequens correctam esse Decretalem, qua declarabatur *occultum* criminosum posse quidem moneri ne ad S. Ordines ascenderet, sed si promoveri vellet, *non debere aliqua ratione prohiberi*. Quod S. Congregationem Cardinalium jam pridem declarâsse refert Prosper Fagnanus *ad Cap.* 4. ꝟ *De Temp. Ord.*

Secundò, ex eodem Decreto habemus, concessam esse Episcopis authoritatem suspendendi criminosos *occultos* ab Ordinibus seu gradibus, vel dignitatibus: nam etsi verba illa, *ex quacumque causa, etiam ob crimen occultum*, &c. non sint opposita nisi in priori parte dicti Cap. 1. ubi agitur de interdictione ad SS. Ordines, " tamen, inquit Fagnanus ad *Cap.* 5. » ꝟ *eod.* censeri debent repetita etiam in sequenti, » ubi agitur de suspensione, tum quia Concilium » sub unica ratione ac verborum structura comple» ctitur interdictionem à suscipiendis, & dejectio» nem à susceptis, ideoque censeri debet utrum» que casum æqualiter determinare: Tum quia alio» quin Concilium, in secunda parte nullam pote» statem Episcopis attribuisset, nemini enim dubium » esse poterat, quin ob crimen manifestum, & » judicialiter liceret Episcopis Sacerdotes suspen» dere.

Ulteriùs non obscurè intelligitur, Episcopos in vim hujus Decreti posse *extrajudicialiter* & ob *occultum* delictum prohibere non tantùm ascensum ad Ordines, sed etiam ad gradus & dignitates, nam etsi " littera illa non loquatur (ait sæpe nominatus » Prosper Fagnanus ibidem *num* 9.) nisi de inter» dictione ascensûs ad Ordines, tamen idem dicen» dum in prohibitione promotionis ad gradus & di» gnitates; quia cùm ex dicto cap. 1. possint jam » promotum ab hujusmodi gradibus & dignitatibus » dejicere, multò magis possunt impedire promo» vendum.

Denique ex eodem Decreto intelligimus quòd Patres Concilii Tridentini, Episcoporum ab Ordinibus aliisque Ecclesiæ muniis exclusionem aut ab iisdem suspensionem ex quacumque causa, etiam ob *occultum* crimen *extrajudicialiter* factam, ejus voluerint esse efficaciæ, ut nulla contra " ipsius Prælati volun» tatem concessâ licentiâ, de se promoveri faciendo, » aut ad priores gradus & dignitates sive honores » restitutio suffragetur.

Quæ omnia dilucidè demonstrant, quod antè fusiùs probatum fuit, Patribus Concilii Trident. ardens fuisse avitam Patrum disciplinam restituendi desiderium. Quis enim non videat, quòd si Episcopi uterentur auctoritate criminosos, etiam *occultos*, ab Ordinum susceptione repellendi, vel ab iis susceptis suspendendi, ipsis per Concilium tributa quin sanctissima illa Patrum disciplina, quæ criminosos sacris Altaribus assistere non sinebat, postliminio in totum, aut saltem pro magna parte conspiceretur reducta?

§. 12.

Varia Corollaria ex iis quæ hoc capite dicta sunt.

EX illis quæ præsenti capite dicta sunt, varia consectaria eaque non inutilia colligi possunt.

Primò, Sanctos Patres tantam vitæ puritatem in Clericis necessariam credidisse, ut neminem ad clerum admittendum censuerint, qui crimine aliquo, præsertim carnis, vestem candidam in Baptismo acceptam, conspurcâsset; tametsi eam copioso lachrymarum fonte abluisset.

Secundò, colligitur eodem motivo, ab omni Sacerdotii functione in perpetuum removisse eum, qui Ordinis suscepti dignitatem & sanctitatem hujusmodi crimine, sive occulto sive publico, maculâsset.

Tertiò, ex dictis planum est, hanc sanctissimam Patrum disciplinam, non aliquo Ecclesiæ Decreto temperatam fuisse, sed consuetudine potiùs contra mentem ejus invalescente: quæ, dum huic præstantissimi aliqui Ecclesiæ Prælati, spuriis Calixti I. & Gregorii I. Decretis decepti, minùs fortiter repugnarent, ne tantis Pontificibus contrariari viderentur, tandem pro lege invaluit.

Quartò intelligitur, quod quantumvis purissimæ Patrum

Patrum disciplinæ aliquid decesserit, numquam eò usque permittente Ecclesia, temporata fuerit, nec umquam gravibus Ecclesiæ Scriptoribus persuasum fuerit, ut lapsi in carnis flagitia Sacerdotes, ante actam pœnitentiam, eamque suis sceleribus condignam, sacris functionibus restituerentur.

Ex quo ulterius cernere licet, omnibus illis authoribus, qui Clericos lapsos post actam pœnitentiam restitui posse censuerunt, detestatam fuisse horrendam illam, ne dicam nefandam quorumdam casuistarum sententiam, quos docere non puduit, permitti posse, ut Sacerdos, qui nocte præcedente quavis impudicitia se polluit, nihilominus sacris operetur. "Si ista doctrina possit componi, inquit Antonius Godeau Vencienfis Episcopus, cum disciplina in Ecclesia multis sæculis servata, & cum *puritate victima corporis Domini*, componi quoque potest lux cum tenebris & Christus cum Belial." *In hist. Eccles. ad ann.* 594.

Si Emericus De Bonis è Societate Jesu censeat esse *scelus horrendum dictu & Angelis ipsis detestabile, quodve valeat soli tenebras effundere, terram tremefacere, & elementa permiscere*; si quis Laicus eodem, vel postero vel tertio aut quarto die ab Eucharistia ad suas sordes revertatur; aut illam is sumere audeat, qui pridie, nudius tertius, vel quartus, antè peccaverat, " nonne idem scelus in Sacerdotibus detestabiliùs & horribilius erit " (inquit magnus ille ac verus Apostolorum Successor Reverendiss. Episcopus Castoriensis per Provincias unitas Vicarius Apostolicus in *Amore Pænit. l.* 2. *c.* 16. §. 4.) " si recentes à propudiis atque flagitiis non solùm Eucharistiam sumere, sed etiam consecrare, & mediatoris officium assumere audeant.

Quantumcumque igitur Canonum rigor conniventе Ecclesiâ sit mitigatus, " non priùs sinendum est ut Sacerdotes sacris ministrent (verbis rursus loquor præfati Antistitis) licet ipsorum propudia mansefint *occulta*, nisi priùs *diuturno* lachrymarum fonte impurum extinxerint ardorem, nisi priùs *dignis* pœnitentiæ fructibus se emendatos ostenderint, nisi prius pro ipsis supplicet humilitas loci superioris refuga, nisi pro ipsis intercedat contritio, non Sacerdotii commoda aut honorem quærens, sed Dei justitiam amare & placare contendens, nisi pro ipsis deprecetur vitæ mutatio voluptatibus infesta, & castis de æterna puritate deliciis intenta.

Quintò, ex assertis hoc capite patet, quòd nulla, ob varias causas, tardior ac rarior sit quàm Sacerdotum conversio.

Cui consequens est, magna exigenda esse veræ conversionis signa, priusquam lapsi Sacerdotes sacris restituantur; ut proinde rectè moneat laudatus Antistes, " quòd imprudenter Sacerdotibus in crimen, præsertim incontinentiæ prolapsis credatur, quando dicunt se ex animo pœnitere, nisi *ex fructibus dignis* pœnitentiæ sinceritatem suæ conversionis testatum fecerint, nisi per *notabile* temporis spatium ab omni crimine seipsos continuerint, nisi à peccatorum illecebris recesserint, nisi jejunando carnem spiritui subjecerint, nisi orando spiritum Deo subdiderint, nisi eleëmosynis peccata redemerint, nisi lectionibus sacris, mentem à terrenis & obscœnis imaginibus expurgaverint.

Denique vidimus quomodo Patres Tridentini desideraverint, ut criminosi omnes, tum publici, tum occulti, à sacris Ecclesiæ ministeriis procul arcerentur, ne aliquando impleretur illud Prophetæ: *Sacerdotes Dei contaminant sancta, & reprobant legem.* Ezech. 22. Utque illud consequi possent, vidimus Episcopis datam esse potestatem repellendi ab Ordinibus aliisque Ecclesiæ functionibus, aut ab illis suspendendi, sine ullo strepitu judicii quoscumque criminosos quantumvis *occultos.*

Unde liquidò cerni potest, quod si Episcopi auctoritate per Concilium Tridentinum ipsis concessâ uterentur, sperare liceret, quòd pollutos à mundissimis Ecclesiæ Altaribus videremus exclusos.

Ex eodem perspicuum quoque est, menti & intentioni Ecclesiæ contraire seu Seculares, seu Regulares, qui, nescio qua temeritate, se opponunt Episcopis, litesque ipsis movere non verentur, si illos ad Ordines Sacros, aut alia Ecclesiæ munia promovere renuant, aut aliquibus functionibus Hierarchicis interdicant.

Ostendunt similes Ordinum atque muniorum Ecclesiasticorum venatores & aucupatores se non luce veritatis (quæ in Ordinibus Sacris atque Ecclesiasticis dignitatibus ac muniis non nisi onera fugienda non ambienda ostendit) esse illuminatos; sed tenebrosâ cupiditate, quæ in Ecclesiasticis gradibus ac functionibus, honorem, divitias aliave temporalia commoda intuetur, se excæcatos aut ut minus obnubilatos.

Christianam quoque humilitatem similibus deesse non minùs perspicuum est; hæc enim mavult in humili loco abscondita sedere quàm elevata in alto videri; imò nec humilem locum deserit, nisi in altiorem protrudatur.

Hæc proinde si in cordibus eorum esset radicata, veramque sacrorum Ordinum, ac ministeriorum Ecclesiasticorum ideam haberent, numquam eò temeritatis prorumperent, ut Episcopis, qui juxta sibi datam potestatem ad sacros Ordines aut alia Ecclesiæ munia ob causam sibi notam ipsis ascensum negant, aut ab illis suspendunt, se opponerent; sed è contra se ab hujusmodi onere exemptos gauderent, juxta sanctissimam illam à Spiritu Sancto Patribus Trident. suggestam sententiam: "Honestiùs ac tutiùs est subjecto, debitam Præpositis obedientiam impendendo, in inferiori ministerio deservire, quàm cum Præpositorum scandalo, graduum altiorum appetere dignitatem.

CAPUT III.

Ostenditur ex Pontificali Romano, quam vitæ sanctitatem ac morum integritatem hodie in Clericis, ac proinde in Canonicis desideret Ecclesia.

§. I.

Ex ritibus quibus Tonsura Clericalis confertur, demonstratur quod Clerici, ac proinde Canonici, profiteantur se mundo renuntiare, & se Dei ac Ecclesiæ servitio consecrare.

Prima eaque præcipua ac fundamentalis Clericorum virtus, in qua spiritus Clericalis meritò reponitur, est charitas qua homo se totaliter à rerum mundanarum affectu & desiderio exuens, rerum verò divinarum gustu & desiderio se accendens, totus Dei ac Ecclesiæ servitio mancipatur.

Quia per Tonsuram Clericalem ad statum Ecclesiasticum quis intrat, Ecclesia per ceremonias, quas in illa adhiberi præscribit, hanc virtutem specialiter exprimere voluit, ut ostenderet hanc esse virtutem, quæ & in Tonsurando jam esse, & continuò crescere debet.

Hanc animi à rebus mundanis separationem indicat in primis capillorum rescissio; *rasio enim capillorum*, ait Hieronymus *Caus.* 12. *q.* 1. *Can.* Duo sunt, *est temporalium omnium depositio*; unde Ecclesia priusquam ad comæ abscissionem procedatur, populum interpellat, ut oret Dominum nostrum Jesum Christum, pro his famulis suis, qui ad deponendum comas capitum suorum pro ejus amore festinant, ut donet eis Spiritum Sanctum, qui habitum Reli-

Religionis eis in perpetuum conservet, *& à mundi impedimento, ac seculari desiderio corda eorum defendat.* Quo non obscurè innuit, per comæ depositionem ipsius mundi ac rerum mundanarum contemptum designari.

Dum Clericus attondetur, hæc verba solemni ritu recitare jubetur: DOMINUS *pars hereditatis meæ & calicis mei, tu es, qui restitues hereditatem meam mihi:* ut exteriori Antistitis actioni Clerici verba consentiant, & quorum bonorum renuntiationem, per capillorum attonsionem, signat Pontifex, eam Clericus verbis profiteatur, solique Deo se adhærere velle testetur.

Unde ad ea verba alludens Sanctus Hieronymus: " Propterea Clerici dicuntur, quod de sorte sunt Domini, vel quia Dominus sors, id est, pars Clericorum est. Quia autem vel ipse pars Domini, vel Dominum partem habet, talem se exhibere debet, ut ipse possideat Dominum & possideatur à Domino. Qui Dominum possidet, & cum Propheta dicit: *Pars mea Dominus*, nihil extra Dominum habere debet. *Caus.* 12. *q.*1. *Can.* 5.

Cui consonat illud Ambrosii *Can.* CUI PORTIO *eodem.* " Cui portio Deus est, nihil debet curare nisi Deum, ne alterius impediatur necessitatis munere. Quod enim ad alia officia confertur, hoc Religionis cultui, atque huic nostro officio decerpitur. Hæc enim vera Sacerdotis fuga, abdicatio domesticorum, & quædam alienatio charissimorum: *ut suis se abneget, qui servire Deo elegerit.*

Hæc & mens Isidori *lib.* 2. *De Offic. Eccl. cap.* 1. qui Clericos vocari refert: " eò quòd in sortem hæreditatis Domini dentur, vel pro eo quòd ipse Dominus sors illorum est, sicut de eis scriptum est, loquente Domino, *Ego hæreditas eorum.* Unde oportet, inquit, ut qui Deum hæreditate possident, *absque ullo impedimento seculi, Deo servire studeant, & pauperes spiritu esse contendant*, & congruè illud Psalmistæ dicere possint: *Dominus pars hæreditatis meæ.*" Hac professione emissâ Pontifex superpelliceum seu vestem albam Clerico his verbis imponit: *Induat te Dominus novum hominem, qui secundùm Deum creatus est, in justitia, & sanctitate veritatis.* Quibus ostendit Clericum in novum quemdam hominem esse mutandum; utpote qui jam omnibus seculi desideriis, & mundi voluptatibus renuntiavit, & soli Deo ejusque servitio in justitia & sanctitate veritatis vivere professus est.

Ut verò omnia hæc terrena ampliùs contemnat, solumque Deum partem hæreditatis suæ constanter eligere & possidere pergat, orat Ecclesia, *ut ab omni cæcitate spirituali, & humana, oculos eorum aperiat, & lumen eis æternæ gratiæ concedat:* ut hoc lumine illustratus Clericus videat quàm verè de his, quæ mundus dare potest, dixerit Ecclesiastes: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* Et de universis quæ mundus pro magnis extollit, dixerit Christus: *Quod hominibus altum est, abominatio est apud Deum.* Ut tandem ex animo cum Apostolo dicere queat: *Mihi quæ fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta. Verumtamen existimo omnia detrimentum esse, propter eminentem scientiam* JESU CHRISTI *Domini mei: propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam.* Quibus Apostoli verbis perfectissimè exprimitur ipse Spiritus Ecclesiasticus (nimirum ardens charitas quæ omnibus libenter renuntiat, omniaque arbitratur ut *stercora*, ut *Christum* in se & aliis *lucrifaciat*) quem Tonsurandus se habere profitetur, utque in eo perseveret, ac in finem augeat, commendat Ecclesia.

§. 2.

Ex iis quæ in Ordinatione Ostiariorum interveniunt, ostenditur, quod in Ecclesiasticis debeat esse zelus pro decore domus Dei.

DUbium non est quin attentiùs expendens ea omnia, quæ Ecclesia, suggerente Spiritu Sancto, in singulorum Ordinum collatione seu facto seu verbo exprimit, in illis sit repertururus quæ mirum in modum sanctitatem Ordinandorum commendant; illud tamen quoque observare licet; quòd in singulis quamdam virtutem officio cujusque Ordinis specialiter congruentem, eminere videamus.

Et quidem ut ab Ordine Ostiariatûs exordiamur: quamvis ritus consecrationis varias virtutes exprimant, singulariter tamen Ordinando in Ostiarium commendatur, *ut sit ipsi fidelissima cura in Domo Dei, diebus ac noctibus*, quo *zelus pro decore Domus Dei* insinuatur.

Et quidem Ostiarii officium ejusque zelus maximè in eo elucere debet, ut *certis horis Domum Dei aperiat Fidelibus, &* SEMPER CLAUDAT INFIDELIBUS.

Si horum verborum corticem solùm attendamus, officium Ostiarii ad solam Infidelium exclusionem pertinere videbitur; at si mentem Ecclesiæ quis attendat, facilè intelliget verbis illis injungi Ostiariis, ut ipsis sit diligens cura, ut à Domo Dei excludant, non idolatras tantùm; sed omnes, qui licet Deum verbis agnoscant, actionibus tamen suis ampliùs quàm Infideles Domum Dei dehonestant.

Hinc S. Carolus inter officia Ostiarii reponere non dubitat: " ut Infideles, Hæreticos, Excommunicatos, & alios, quibus jure interdictum est, ab Ecclesia arceat, & ejiciat. Ne populum propius ad Sacerdotem, rem divinam facientem, accedere patiatur. In Ecclesia dormientes, vendentes, ementes, deambulantes, colloquentes, aliave ratione Officia Divina perturbantes, & quovis modo indecorè atque irreverenter se habentes, moneat; si pertinaces sint, expellat, aut ad Superiorem deferat. Mendicantes excludat. Bruta denique canesque expellat: quidquidve in Ecclesia dedecet, amoveat." *Con. Med. I. p.* 2. *c.* 26.

Quamvis ergo (verbis loquor Venciensis Episcopi Antonii Godeau, quæ utinam Ecclesiasticorum cordibus altè essent impressa!) Templa nostra non ingrediantur " Idololatræ, quia nulli eorum in Christiano orbe tolerantur, tamen plerique, non dico ingredientium, hoc enim dixisse parum est, sed plerique eorum qui in Templis nostris prima sibi loca vendicant, infidelibus sunt deteriores. Quid enim? Libertini illi seu dissoluti Christiani, qui publicè Deum irrident, qui sanctissima ejus mysteria in abominabiles jocos convertunt, qui ipsis adstantes altaribus eum blasphemant, sine pudore rident, sine fronte garriunt, & in sexcentos gestus situsve exoticos sese transformant; qui vix genua incurvant, dum is exhibetur adorandus, coram quo se prosternunt Seraphim, dæmones contremiscunt: addamus & illud verissimum: qui eodem oculo Christum Jesum in Eucharistia aspiciunt, & vident mulierem ad eam concupiscendam, imò qui à Christo Jesu oculos avertunt, ut faciem fuco fœdatam contemplentur; qui cor suum diabolo sacrificant illo ipso tempore, illo ipso in loco, quo Christum Jesum Deo Patri immolat Sacerdos: quid, inquam? Nonne majori insolentiâ Basilicas ingrediuntur ejusmodi Christiani, quam modesti quidam Pagani? Ostiarii desunt, qui pro munere suo eos expellant. At ô Sacerdotes! Ubi hic *Zelus vester*, Ordo vester *Ostiariorum ordinem eminenter in se continet*, eorumque functiones à vobis supplendæ sunt. Tunc demum opere

» comprobabitis, an diligatis eum qui nequaquam ad » templi portam vos collocavit, sed ad Sacrum Altare suum vos sublimavit. Tunc omnibus palam fiet, » an vos sincerè tangat gloria summi istius Magistri, » qui & Templo præest, & in manus vestras sese tradit in illo sacrificio, quod quotidie celebratis. Si » ejus honor vobis cordi sit, non reformidabitis faciem potentium. Dicetis ad profanatores istos, domum Dei domum esse orationis, non garrulitatis, » non petulantiæ ac procacitatis; illam adeundam ad » eluenda peccata commissa, non ad nova committenda; in eam ingrediendum non extento collo, » sed corde contrito & humiliato. Correptionem vestram comitetur prudentia; at non mollis, non carnalis regat illa zelum vestrum, sed nullatenus extinguat ejusmodi considerationibus, à quibus expediti erant olim Ostiarii inferiores tantùm Clerici, » dum adhuc vigebat eorum in Ecclesia ministerium.

" Cùm à Christianæ pietatis ratione illud quoque » alienum sit (ut rectè monet S. Carolus in II. *Concil. Mediol. tit. 2. dec.* 18.) ad ornatum Templorum adhiberi ea, quæ non modò Religionem non excitant, sed per quæ intuentium mentes facilè incidunt » in fœdas turpesque cogitationes; propterea Ecclesiastici quibus in susceptione Ordinis Ostiariatûs imposita est cura pro decore Domûs Dei, quantum in » ipsis est, impedire debent, ne quis ad illa ornanda, » ut loquitur S. Carolus, peristromatis aulæisque utatur, quæ obscœnis figuris intexta sint; neque item » pictas imagines, & signa adhibeant, quæ vel » Ethnicorum hominum, vel aliarum rerum, loci sanctitati repugnantium, formam ac speciem præ se » ferant; in omni prætereà publicarum Supplicationum, Processionumque apparatu, qui obscœnarum » rerum speciem ostendunt, ea ne adhibeantur.

Meritò quoque curam illam pro Domo Dei ostendent Ecclesiastici, quibus in Cantores, Organistas, Campanarios, aliosque Ecclesiæ inferiores ministros aliqua est auctoritas, ut eos cohibeant *à lasciva, militari & quavis indecora musica* (ut loquitur Synodus Mechliniensis *an.* 1570. *tit. De Obl. Offi. Divin. cap.* 10.) *in cantu, organis & campanis.*

Utque verbo absolvam, studium Ecclesiasticorum, quos Ecclesia in Ostiarios elegit, *ut sit eis fidelissima cura in Domo Dei diebus ac noctibus*, ad hoc tendere debet, ut quidquid debitam locis sacris reverentiam diminuere aut populum à solida pietate & vera devotione abstrahere potius, quàm ad eam promovere posset, omni qua possint diligentiâ à Domo Dei amoveant.

§. 3.

Officium Lectoris *requirit ut Ecclesiastici piè ac devotè ad lectionem Scripturæ accedant.*

PRæcipuum officium Lectorum sic exprimit Pontificale: " Lectiones SS. distinctè, & apertè ad intelligentiam & ædificationem Fidelium, absque omni mendacio falsitatis proferre; ne veritas Divinarum lectionum incuriâ vestrâ ad instructionem audientium corrumpatur. Quod autem ore legitis, » corde credatis atque opere compleatis; quatenus » auditores vestros, verbo pariter, & exemplo vestro docere possitis.

Ità ergo Scripturas Sacras legere oportet *Lectorem*, ut à vero ejus sensu nec ipse aberret, nec alios aberrare faciat, sed *absque omni mendacio falsitatis proferat.*

Ut verò Lector Scripturæ verum ejus sensum assequatur, debitè dispositus ad ejus lectionem accedat necesse est.

Prima verò dispositio est, ut, sicut monet Ecclesia, *ea quæ legunt opere compleant. Si quis enim*, inquit Christus, *voluerit ejus* (Patris) *voluntatem facere, cognoscet de doctrina, utrum ex Deo sit*: intellectus enim bonus omnibus facientibus eum. Nam ut observat Augustinus *Quæst. 96. sup. Exod.* " priùs oportet verbis » Dei reddere faciendi servitutem, ut ad intelligentiam earum rerum quæ ipso præcipiente fiunt, merito devotionis istius ipse perducat. " Et alibi. " Quis » nesciat, tantò citiùs quemque proficere cum bona » legit, quantò citiùs facit, quod legit? " *A mandatis tuis*, ait Psalmista, *intellexi*: quod " videlicet, inquit » Hieronymus, *post opera* cœperit habere scientiam » secretorum.

Secunda dispositio Lectoribus ad intelligentiam Scripturæ necessaria, est mundities cordis, quæ est veluti *clavis David*, qua aperiuntur arcana Scripturarum; sicuti è contra sordes concupiscentiæ cor claudunt, ne earum lumine illustretur. " Impuris non se » ostendit veritas (inquit Doctor Mellifluus *Serm.* 62. » *in Cant.*) non se credit sapientia... superbo oculo » veritas deneget intuendam puro cordi.

Qui ergo per lectionem Scripturæ ad verum ejus intellectum pervenire desiderat, ante ejus lectionem cordis munditiam postulet, dicens cum Propheta Regio: *cor mundum crea in me Deus, & Spiritum rectum innova in visceribus meis. Amplius lava me Domine. Psal.* 50.

Tertiò, ad lectionem Scripturæ, ut cum fructu legatur, accedere oportet non merè ut sciatur, quod curiositatis est, sed ut ex ejus lectione cognoscamus Dei voluntatem. " Si magnitudine suâ (ait S. Augu» stinus *Conc.* 17. *in Psal.* 118.) præcedit scientia magnitudinem charitatis, non ædificat, sed inflat. Hinc idem Doctor *Lib. 2. De Doct. Christ. cap.* 9. » In omnibus Scripturæ libris timentes Deum, & » pietate mansueti, quærunt voluntatem Dei."

Eo ergo fine à pio Lectore legenda Scriptura Sacra, ut edoctus quid credere, & sperare debeat, in gemina charitate, *in qua tota lex pendet & Prophetæ* crescat.

" In nullis Scripturis aliud inquiratur, ait rursus » S. Aug. in *Præfat. ad Psal.* 140. nemo vobis aliud » præcipiat (quàm charitatem de corde puro) quid» quid obscurum est in Scriptura hæc ibi occulta est. » Quidquid ibi planum est, hæc ibi aperta est: " Unde eodem S. Doctore teste, " Quisquis Scripturas di» vinas, vel quamlibet earum partem intellexisse sibi videtur, ità ut eo intellectu non ædificet istam geminam charitatem Dei & proximi, nondum intelle» xit." *Lib. 1. De Doct. Christ. cap.* 37.

Quartò, ut quis S. Scripturæ sensum assequatur, " opus est, ut ait Augustinus *lib. 2. De Doct. Christ.* » *cap.* 7. mitescere pietate, neque contradicere divi» næ Scripturæ, sive intellectæ *si vitia nostra percutit*, » sive non intellectæ, quasi nos meliùs sapere meliusque præcipere possimus: sed cogitare potiùs & credere id esse meliùs & veriùs, quod ibi scriptum est, » etiamsi lateat, quàm id, quod nos per nosmetipsos » sapere possumus.

Corde ergo humiliato pius *Lector* verba S. Scripturæ ruminat, ut licet *vitia sua percutiat*, non propterea ad alienum sensum retorqueat; sed corde simplici ità sese ei subjiciat, " ut neque hominibus placendi studio detorqueatur à vero (verba sunt Augustini *d.* » *cap.* 7.) nec respectu devitandorum quorumlibet in» commodorum, quæ adversantur huic vitæ.

Hac animi puritate, eoque sincero affectu, si ad lectionem Scripturæ S. Canonici aliique Ecclesiastici accederent, spes esset, quòd *veri essent relatores verbi Dei, habituri, si fideliter & utiliter impleverint officium*, sibi in susceptione Ordinis Lectoratûs *impositum, partem cum iis, qui Verbum Dei bene administraverunt ab initio.* Pontific. in Ordinat. Lect.

§. 4.

Ex illis, quæ in ordinatione Exorcistarum Ecclesia præscribit, ostenditur quod ordine illo initiati debeant specialiter cor suum ab omni affectu rerum temporalium mundare.

" ACcipitis, inquit Pontifex ad Ordinandos in » Exorcistas, potestatem imponendi manum » super Energumenos, & per impositionem manuum » vestrarum gratiâ Spiritus S. & verbis exorcismi, » pelluntur spiritus immundi à corporibus obsessis. » Studete igitur, ut sicut à corporibus aliorum dæmo- » nes expellitis, ita à mentibus & corporibus vestris, » omnem immunditiam & nequitiam ejiciatis; ne il- » lis succumbatis, quos ab aliis vestro ministerio ef- » fugiatis.

Quantumvis non omnibus Exorcistis ob varias rationes, hodie permittatur ut manus super Energumenos imponant, ad expellendos dæmones è corporibus obsessis; semper tamen Ecclesia vult, ut continuum illis sit adversus spiritus illos immundos spirituale luctamen, illosque è suis aliorumque cordibus expellant. " Deum Patrem omnipotentem, Fratres » charissimi, inquit Episcopus, simpliciter deprece- » mur, ut hos famulos suos benedicere dignetur in » Officium Exorcistarum, ut sint *spirituales Impera-* » *res* ad abjiciendos dæmones de corporibus obsessis, » cum omni nequitia eorum multiformi.

Specialiter igitur Canonicis aliisque Ordine Exorcistarum insignitis ingeminandum illud, quod ad omnes Christi Fideles dixit Apostolus *ad Ephes. 6. ỷ. 11. & 12. Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli. Quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus Principes & potestates, adversus mundi Rectores tenebrarum harum contra spiritualia nequitiæ, in cælestibus.*

Sicuti verò Exorcistis speciale debet esse cum spiritibus immundis spirituale certamen, sic specialiter ab omni affectu terreno, ut superent, se exuant necesse est: nam ut bene monet Gregorius verè Magnus, " nihil maligni spiritus in hoc mundo proprium possi- » dent. Nudi ergo cum nudis luctari debemus. Nam » si vestitus quisquam cum nudo luctetur, citiùs ad » terram dejicietur, quia habet undè teneatur. Quid » enim sunt terrena omnia, nisi quædam corporis in- » dumenta? Qui ergo contra diabolum ad certamen » properat, vestimenta abjiciat ne succumbat. *Nihil* » *in hoc mundo amando possideat, nullas rerum laben-* » *tium delectationes requirat, ne unde ad votum tegitur,* » *ad casum inde teneatur.* " *Homil. 32. in Evang.*

Cui consonat illud S. Leonis *Serm. 7. de Nativ.* " Ità diabolus omnium discutit consuetudines, ven- » tilat curas, scrutatur affectus; & ibi causas quærit » nocendi, ubi quemque viderit studiosiùs occupari.

Quam vera sit Patrum illorum sententia exemplo Pilati nos docet Scriptura.

Animadvertens enim diabolus Pilatum omnibus hactenus Judæorum allatis argumentis & populi clamoribus invictum stare, eum ex parte Cæsaris aggreditur; ejus enim amicitiæ retinendæ affectu, tamquam vestimento ipsum teneri posse sciebat. Clamabant itaque Judæi, diabolo instigante: *Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris, omnis enim, qui se Regem facit, contradicit Cæsari.*

Invenit Adversarius vestem qua teneret, & ecce mox victoria, mox dejicitur Pilatus: subdit enim Sacer Textus: *Pilatus autem cùm audisset hos sermones*, de læso Cæsare, cui eum suspectum facere minabantur, *adduxit foras Jesum*, prorsus succumbens timori, qui omnibus Judæorum clamoribus infractus fuerat; " similis videlicet illis (ait Author quidam pietate & » eruditione conspicuus) qui tamdiu fortiter pro ju- » stitia certant, quamdiu nullum imminet fortuna- » rum, aut honoris, aut status, aut vitæ periculum. *Jansenius in c. 19. ỷ. 13. Joan.*

Rectè ergo Exorcistas monet Ecclesia: *Discite per officium vestrum vitiis imperare; ne in moribus vestris aliquid sui juris inimicus valeat vindicare.*

Ex quibus concludere licet, quod si adeò solicitè curare debeant Exorcistæ, ne quid in *moribus eorum sui juris inimicus valeat vindicare*, ut dæmoniis imperare, eorumque astus evadere possint; quantò solicitiùs Sacerdotibus aliisque in eminentiore Ecclesiæ gradu constitutis vigilandum sit, ne quid in ipsis sui juris, quo ipsos sibi subjiciat, reperiat inimicus. Quò enim altiori & magis conspicuo loco sunt positi, eò ampliùs sagittas suas adversùs illos evibrat adversarius.

§. 5.

Ex illis quæ in Ordinatione Acolytharum occurrunt ostenditur, quod qui illo Ordine sunt insigniti, debeant specialiter attendere, ut proximo bonis operibus præluceant, & caveant ne actionibus suis populum scandalizent.

" ACOlythum oportet (ait Pontificale) cerofe- » rarium ferre, luminaria Ecclesiæ accende- » re, vinum & aquam ad Eucharistiam ministrare. » Studete igitur susceptum officium dignè implere. » Non enim Deo placere poteritis, si lucem Deo ma- » nibus præferentes operibus tenebrarum inserviatis, » & per hoc aliis exempla perfidiæ præbeatis. Sed » sicut veritas dicit: Luceat lux vestra coram homi- » nibus; ut videant opera vestra bona, & glorificent » Patrem vestrum, qui in cœlis est. Et sicut Aposto- » lus Paulus ait: in medio nationis pravæ, & per- » versæ, lucete sicut luminaria in mundo, verbum » vitæ continentes. Sint ergo lumbi vestri præcincti, » & lucernæ ardentes in manibus vestris, ut filii lucis » sitis. Abjiciatis opera tenebrarum & induamini arma » lucis. Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem » lux in Domino. Ut filii lucis ambulate. Quæ sit » verò ista lux, quam tantoperè inculcat Apostolus, » ipse demonstrat, subdens: Fructus enim lucis est » in omni justitia, bonitate, & veritate. Estote igi- » tur solliciti, in omni justitia, bonitate, & veri- » tate; ut vos, & alios, & Dei Ecclesiam illumi- » netis.

Ex hisce patet evidenter, quòd speciali studio & cura teneantur Canonici aliique Ecclesiastici in Acolythos ordinati ratione Ordinis illius, per bona opera populo lucis exempla monstrare; atque solicitè cavere ne quid in eorum actionibus occurrat, quod populo in scandalum cedere possit.

Tenentur ergò Ecclesiastici singulariter attendere, non tantùm an eorum actiones in se licitæ sint, & honestæ, sed etiam num hîc & nunc, ob hominum infirmitatem, aut temporis duritiam non sint futuræ aliis in petram scandali & lapidem offensionis; quapropter speciali ratione vi Ordinis sui jubentur Ecclesiastici dicere & observare illud Apostoli 1. *ad Corinth. 8. ỷ. 13. Si esca* (idem dic de omni eo quod sine peccato omitti potest) *scandalizat Fratrem meum; non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem.* Et illud: *Ab omni specie mali abstinete vos 1. ad Thessal. 5. ỷ. 22.* Hoc quoque exemplo suo docuit Apostolus 1. *ad Corinth. 9. ỷ. 4. 5. 12. 13. 14.* habens *enim potestatem manducandi & bibendi*, id est accipiendi à Corinthiis ea, quæ ad victum necessaria erant, *sicut cæteri Apostoli & Fratres Domini; sed non usi sumus*, inquit, *hac potestate, sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Evangelio Christi.* Sciebat quidem, *quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt: & qui Altari deserviunt, cum Altari participant. Ità & Dominus ordinavit*, ait, *iis qui Evangelium annuntiant, de*

Evan-

Evangelio vivere. Ego autem, inquit, *nullo horum usus sum. Non autem scripsi hæc, ut ità fiant in me: bonum est enim mihi magis mori, quàm ut gloriam meam quis evacuet.*

Hoc Apostolico exemplo docentur Canonici aliique Ecclesiæ ministri, qui *lucere debent ut luminaria in mundo verbum vitæ continentes*, ut expendant, non tantùm an potestatem habeant accipiendi aut exigendi à populo hæc illave jura, v. g. decimas, funeralia vel his similia; sed insuper num similium exactio non tanta in populo excitatura sit scandala, tantumque Evangelio datura offendiculum, ut tanquam veri Acolythi deberent dicere cum Apostolo: *habemus potestatem manducandi & bibendi*, id est, hæc aut illa jura accipiendi, *sed non usi sumus hac potestate, sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Evangelio Christi.*

§. 6.

Officium Subdiaconi exigit in Ecclesiasticis castigationem vocis.

PLura in ordinatione Subdiaconorum occurrere, quæ mirificè sanctitatem, quam in ipsis requirit Ecclesia, commendant, non difficulter intelliget, qui vel leviter ritus Ordinationis perlustraverit. Et quidem eximia illa carnis munditia, quam Subdiaconi profiteri jubentur, Ordinis illius sanctimoniam non parum commendat; verùm cum de illa, & ad eam pertinentibus capite speciali agere instituerim, nihil de ea hîc dicendum putavi; sed aliam virtutem; eamque Ecclesiasticis summè necessariam, at hodie parum usitatam, scilicet *castigationem vocis*, specialiter Subdiaconis in traditione amictûs commendatam, fusiùs proponere intendo.

Accipe amictum, inquit Pontificale, *per quem designatur* CASTIGATIO VOCIS. Verba hæc pauca sunt; sed magnam, summèque necessariam omnibus Ecclesiasticis in se concludentia instructionem.

Quid enim adeò Christi ministro necessarium quàm *castigatio vocis*? Nonne ministrorum Christi est, se in omnibus exhibere sicut Dei ministros, nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium eorum? Ea consequenter ipsorùm esse debet *vocis castigatio* seu moderatio, ut nihil in eorum verbis occurrat quod ministrum Christi dedeceat, aut in ministerii illius vituperium cedat; ac proinde præ reliquis Fidelibus fideliter impleant illud Petri: *Si quis loquitur quasi* SERMONES DEI, *si quis administrat tanquam ex virtute quam administrat Deus per Jesum Christum.* 1. Petri 4. ℣. 11.

Credant quoque sibi specialiter dictum illud Apostoli ad Coloss. 4. ℣. 6. *Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere.* Et illud ad Ephesios 4. ℣. 24. *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus ad* ÆDIFICATIONEM FIDEI, *ut det gratiam audientibus.*

Ità ergo *vocem suam castigare* debet Subdiaconus, ac proinde magis Sacerdos, ut vox ejus Christum, cujus ministerium gerit, & pro quo legatione fungitur in omnibus sonet. Unde non impudica tantùm, aut obscœna, aliave similia monstra ab ore Subdiaconi aut Sacerdotis fugere debent; sed omnia, quæ nec Dei gloriam nec Proximi ædificationem spirant, abesse debent, ne linguam ministerio Dei, ejusque laudibus decantandis consecratam, vano sermone profanari contingat.

Hinc notissima, sed utinam Sacerdotum cordibus impressa S Bern. sententia! " *Inter seculares*, inquit, » *nugæ, nugæ sunt; in ore Sacerdotis blasphemiæ.* Interdum tamen si incidant, ferendæ fortassis, referendæ numquam.... *Consecrasti os tuum Evangelio, talibus jam aperiri illicitum, assuescere sacrilegium est.* LABIA SACERDOTIS CUSTODIUNT SCIENTIAM, ET LEGEM REQUIRENT DE ORE EJUS: non nugas profectò vel fabulas. Verbum scurrile, quod faceti urbanive nomine colorant, non sufficit peregrinari ab ore: procul & ab aure relegandum. Fœdè ad cachinnos moveris, fœdiùs moves." Lib. 2. De Consid. *cap.* 13.

Non alia fuit ante S. Bernardum B. Petri Damiani de hujusmodi Sacerdotum nugis, sententia: " Fuit, » fuit olim, inquit; sed jam elapsum est tempus, ut modestiæ pudor; mortificationis insigne, digna severitas, Sacerdotalis genii valeat censura servari. Nam, ut me solùm dignè coarguam, videtis ipsi quia protinus, ut ad vos venio, ecce sales, ecce facetiæ, lepores, urbanitates, dicacitates, volumina quæstionum, omnesque verborum inanium pestes insolenter erumpunt, quæ nos, non jam Sacerdotes, sed potiùs Oratores ac Rhetores, sive, quod inhonestum est, scurras ostendunt. Mox enim, ut verba conserimus, paulatim quædam lenocinia confabulationis alternæ surrepunt, quæ omnem animi rigorem indecenter emolliant, & severitatis robur in excessum risum, & turpia joca dissolvant. Hinc est, quod mens extra se sparsa confunditur, acies cordis obtunditur, lux divini amoris extinguitur, terror in alios, & reverentia Sacerdotalis amittitur; & quod periculosius est, rectè vivendi linea, quæ aliis ad exemplum proponenda fuerat, non tenetur. Quod si nos vel pudore vel metu in hæc declinare contemnimus, mox inhumani, rigidi, & quos hyrcanæ genuerint tigres, saxei judicamur.

Quàm æqua sit Patrum illorum censura, ipsi quoque Canones Spiritu Dei conditi & totius mundi reverentia roborati abundè ostendunt. Ut quid enim S. Canonibus 47. & 48. Synodi Carthag. IV. adeò severè decretum: ut *Clericus per plateas & andronas, nisi maxima sui officii necessitate non ambulet*? Item, *Clericus qui non pro emendo aliquid in nundinis, vel in foro deambulat, ab officio suo degradetur*? Ut quid, inquam, hæc severa per andronas aut in foro deambulationis interdictio? Non ob aliam indubiè causam, nisi ut vana colloquia, quæ in locis illis frequentiora esse solent, Clerici evitarent.

Ne quis me hæc divinare credat, Patres Concilii Narbonensis *Ann.* 589. *Can.* 3. prædictorum Canonum censuram renovantes audiamus: " Nam & hoc, inquiunt, secundùm priscorum censuram Canonum finitum, ut nullus Clericus, Subdiaconus, Diaconus, vel Presbyter in *plateis*, resideat: certè nec in *plateis*, *& stare*, *& fabulis diversis commisceri*. Quod si quis facere præsumpserit, repellendum omninò ab officio, & execrandum, si non emendaverit, & à communione & ab officio privetur.

Hisce consonat S. Ambrosius *l.* 1. *offic. cap.* 23. agens enim de Officiis; multa, quæ de ratione dicendi dant præcepta seculares viri, nobis, inquit, prætereunda arbitror, ut de *jocandi disciplina. Nam licet interdum honesta joca ac suavia sint, tamen ab Ecclesiastica abhorrent Regula.*

Ipsum proindè *amictus* insigne, quo *castigatio vocis* indicatur, ipsa SS. Patrum gravissima effata, ipsa denique sanctissima Canonum Decreta, condemnabunt Canonicos aliosque Ecclesiasticos, qui os Dei ministerio, ac divinis laudibus consecratum, nugis, facetiis, vaniloquiis, ut pejora taceam, magno diei tempore impendunt, quibus in more positum est, andronas, plateas ac fora cum magno Sacerdotii vilipendio obambulare, ad nihil aliud vacantibus, *nisi aut dicere aut audire aliquid novi.*

Imò quod deterius est, qui in plateis, aut in foro stare, & fabulis seu inutilibus sermonibus commisceri malunt, quàm aut Divinis laudibus decantandis devotè incumbere, aut animam suam præviè ad orationem,

tionem, adversùs occurrentes distractiones, mentisque evagationes præparare.

§. 7.

Ordo Diaconatus in Ecclesiasticis requirit Christianam fortitudinem, ut liberè annuntient Evangelium, nec Christum ejusve Sermones erubescant.

MAgnam morum sanctitatem vitæque puritatem in Diaconis requiri luculenter expressit Pontificale.

Postquam enim Diaconorum Ordinem levitici officio succedere asseruit, dicit Diaconos debere *Ecclesiam Dei, veluti tabernaculum, portare & munire* ORNATU SANCTO, PRÆDICATU DIVINO, EXEMPLO PERFECTO. Deinde subjungit: " Levi » interpretatur additus, sive assumptus. Et vos filii di» lectissimi, qui ab hæreditate paterna nomen accipi» tis, *estote assumpti à carnalibus desideriis, à ter» renis concupiscentiis, quæ militant adversus ani» mam; estote nitidi, mundi, puri, casti, sicut* de» cet ministros Christi, & dispensatores mysteriorum » Dei; ut dignè addamini ad numerum Ecclesiastici » gradûs; ut hæreditas & tribus amabilis Domini esse » mereamini. Et quia comministri & cooperatores » estis Corporis & Sanguinis Domini, estote *ab » omni illecebra carnis alieni*, sicut ait Scriptura, *mun» damini qui fertis vasa Domini*.... curate, ut quibus » Evangelium ore annuntiatis vivis operibus expo» natis.

Quis ex his non videt omnium virtutum genera in Diaconis desiderari? Unde ad Deum Episcopus se convertens, orat ut emittat in eos " Spiritum Sanctum, » quo in opus ministerii tui fideliter exequendi septi» formis gratiæ tuæ munere *roborentur*. Abundet in » eis *totius forma virtutis*, authoritas modesta, pu» dor constans, innocentiæ puritas, & spiritualis ob» servantia disciplinæ. In moribus eorum præcepta » tua fulgeant; ut suæ castitatis exemplo, imitatio» nem sanctam plebs acquirat.

Verùm licet divinorum charismatum donis repletos Diaconos desideret Ecclesia; specialiter tamen Christianam fortitudinem seu Christianum *robur* in ipsis exoptat. Hinc Episcopus *manum* imponendo (quâ solâ manûs impositione Ordinem Diaconatus plurimis seculis, etiam in Ecclesia Latina, collatum fuisse ostendit Morinus De SS. Ordin. *p.* 3. *exerc.* 9. *c.* 1. & 2.) dicit: *Accipe Spiritum S. ad* ROBUR, *& ad resistendum diabolo & tentationibus ejus, in nomine Domini.* Quibus dictis mox orationem interruptam prosequitur, dicens: *Emitte in eos, quæsumus Domine, Spiritum Sanctum, quo in opus ministerii tui fideliter exequendi septiformis gratiæ tuæ munere* ROBORENTUR.

Et quid mirum, si *fortitudinem* seu *robur* Christianum singulariter in Diacono desideret Ecclesia? Cùm enim ipsis imponant, ut *Evangelium ore annuntient, & vivis operibus exponant*, quin magna ipsis animi fortitudine opus sit, ignorari non potest.

Novit enim Ecclesia, nihil mundo esse magis odiosum quam ipsa Evangelii annuntiatio. Novit ipsa, inter persecutiones & mundi odia Evangelium esse per Christum annuntiatum, ac per Apostolos promulgatum; consequenter nec per illos, quos in Diaconos assumit, sine mundi persecutionibus & odiis fideliter esse annuntiandum; neque enim ignorat verissimam ac certissimam hanc Christi sententiam: *Non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum: sufficit discipulo, ut sit sicut magister ejus; & servo sicut dominus ejus. Matth.* 10. *v.* 24. 25. Quasi diceret, nolite vos, qui in annuntiatione Evangelii *servi* mei estis, melioris conditionis vos putare, quam ego fui, qui calumnias, persecutionem, imò mortem ipsam Evangelii causa patior.

Neque ea animi fortitudo adversus mundi odia, ejusque obloquia, atque irrisiones solùm necessaria est Diaconis, ut Evangelii veritatem liberè & constanter *ore* annuntient; sed vel maximè ut eam *vivis operibus exponant*.

Sicuti enim Evangelium ejusque annuntiatio, mundo atque ejus dilectoribus est gravis & molesta, ac propterea continuum in ejus annuntiatores mundi certamen; ità vita justorum, quæ est viva Evangelii expositio & annuntiatio, mundo ejusque amatoribus contraria est, imò gravis atque molesta; ideoque implacabile quoque adversus eam mundi odium, continuæ derisiones, quæ sæpius in apertas quoque erumpunt persecutiones.

Quare Diaconi si juxta officii sui exigentiam Evangelium *vivis operibus* strenuè ac constanter exponant, singulariter experientur, verum esse, quod de hominum mundanorum adversus Christum conspiratione expressit Sacer Textus: *Circumveniamus* (inquiunt *Sap.* 2. *v.* 12. *& seq.*) *Justum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris: & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ. Promittit se scientiam Dei habere, & Filium Dei se nominat. Factus est nobis in* TRADUCTIONEM *cogitationum nostrarum.* GRAVIS EST NOBIS ETIAM AD VIDENDUM, QUONIAM DISSIMILIS EST ALIIS VITA ILLIUS, *& immutatæ sunt viæ ejus. Tamquam* NUGACES *æstimati sumus ab illo, & abstinet se à viis nostris tamquam ab* IMMUNDITIIS, & *præfert novissima justorum, & gloriatur patrem se habere Deum.*

Experientur similiter quam verum sit illud S. Gregorii *lib.* 10. *Moral. cap.* 16. " Deridetur justi simpli» citas... quia ab hujus mundi sapientibus puritatis » virtus fatuitas creditur. Omne enim quod innocen» ter agitur, ab eis procul dubio stultum putatur: & » quidquid in opere veritas approbat, carnali sapien» tiæ fatuum sonat. Quidnamque stultius videtur mun» do, quam mentem verbis ostendere, nihil callida » machinatione simulare, nullas injuriis contumelias » reddere, pro maledicentibus orare, paupertatem » quærere, possessa relinquere, rapienti non resistere, » percutienti alteram maxillam præbere?

Meritò ergo Ecclesia Diaconis, quibus incumbit, ut publicè Evangelium *ore annuntient*, atque *vivis operibus exponant*, postulat Spiritum Sanctum ad *robur, & ad resistendum diabolo*, qui Evangelio ejusque annuntiatoribus per se, suaque instrumenta bellum continuum indixit. Meritò quoque ipsis invictum illum Levitam S. Stephanum imitandum proponit, ut hujus exemplo excitati fortiter pro Evangelio pugnare pergant; tametsi mundi amatores *audientes dissecarentur cordibus, & striderent dentibus in eum.*

Meritò proindè verentur Diaconi & Sacerdotes, ne ad impositionem manus Episcopalis *Spiritum Sanctum ad robur* non acceperint, qui timore offendendi homines, aut honoris, fortunarum aut rei alicujus temporalis perdendæ periculum, Christum seu veritatem publicè annuntiare, vel propugnare omittunt.

Si de omnibus dixerit Christus *Luc.* 9. *v.* 26. *Qui me erubuerit, & meos sermones: hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in Majestate sua, & Patris, & Sanctorum Angelorum:* si, inquam, hoc omnibus comminatus sit Christus, quanto magis *erubescet* Ecclesiasticos, quibus Sermonum ejus confessio & annuntiatio singulariter erat credita, si ipsum ejusque sermones, ex humana aliqua consideratione facto aut verbo annuntiare *erubuerint*.

§. 8.

Ex Pontificali ostenditur quàm eximia vitæ puritas ac morum integritas in Presbyteris desideretur.

" CUm magno timore ad tantum gradum ascen» dendum est, ait Pontifex ad Ordinandos in Presby-

» Presbyteros, ac providendum, *ut cælestis sapientia,* » *probi mores, & diuturna justitiæ observatio* ad id ele» ctos commendet." Non sufficit ergo ut Ordinandus in Presbyterum in præsenti sit justus, sed requiritur ut DIUTURNA *justitiæ observatio* ipsum commendet; adeoque credatur jam *in charitate radicatus & fundatus.*

Subdit Pontifex: "filii dilectissimi, quos ad no» strum adjutorium fratrum nostrorum arbitrium con» secrandos elegit, *servate in moribus vestris castæ &* » *sanctæ vitæ integritatem: Agnoscite quod agitis; imi-* » *tamini quod tractatis, quatenus mortis Dominicæ my-* » *sterium celebrantes, mortificare membra vestra à vi-* » *tiis & concupiscentiis omnibus procuretis.*

Si enim teste Apostolo *ad Galat.* 5. *v.* 24. *qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis*, quantò magis Presbyteri mortis Dominicæ mysterium continuò tractantes, & sacrificium incruentum in commemorationem passionis ipsius offerentes, debent seipsos & carnem crucifigere cum vitiis & concupiscentiis, ut ità sibi ipsis secundùm veterem hominem ejusque inclinationes morientes, quotiescumque Dominicæ passionis sacrificium offerunt, etiam spirituale, secundùm carnem moriendo, sacrificium exhibeant.

Et quidem cum præcipuum, excellentissimumque Presbyteri officium sit, incruentum Altaris sacrificium in memoriam Dominicæ passionis offerre, singularis quoque Presbyterorum virtus dicenda membrorum mortificatio, seu carnis & concupiscentiarum crucifixio & spiritualis immolatio; ideoque per charitatem, quæ per *casulam* omnibus reliquis Sacerdotalibus vestibus superpositam designatur, meritò intelligitur *charitas mortificans*, quæ adinstar *casulæ*, omnibus aliis virtutibus sic dominetur, ut dicere possit Presbyter: *Vetus* HOMO NOSTER *simul* CRUCIFIXUS *est, ut destruatur corpus peccati, & ultra non serviamus peccato. Ad Rom.* 6. *v.* 6. Item cum Apostolo: *Non judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum & hunc* CRUCIFIXUM. 1. *ad Cor.* 2. *v.* 2.

Prosequitur Pontifex monendo Ordinandos: *Sit doctrina vestra spiritualis medicina populo Dei. Sit odor vitæ vestræ delectamentum Ecclesiæ Christi, ut prædicatione atque exemplo ædificetis domum, id est, familiam Dei.*

Rectè ergo dixit S. Gregorius: "quod sicuti sæpè » videmus, quod petra salis brutis animalibus ante» ponitur, ut ex eadem salis petra lambere debeant & » meliorari, ità inter bruta animalia *petra salis, debeat* » *esse Sacerdos in populis.* Curare namque Sacerdotem » necesse est, inquit, quæ singulis dicat, unumquem» que qualiter admoneat: *ut quisquis Sacerdoti jun-* » *gitur, quasi ex salis tactu æterna vitæ sapore condiatur. Hom.* 17. *in Evang.*

Quis hinc non videat eximiam quandam vitæ puritatem ab Ecclesia in Presbyteris desiderari, quod amplius patebit si oratio, quæ pro Presbyteris funditur, expendatur.

"Deus sanctificationum omnium auctor, inquit, » cujus vera consecratio, plenaque benedictio est, » tu Domine, super hos famulos tuos, quos ad Presby» terii honorem dedicamus, munus tuæ benedictionis » infunde, *ut gravitate actuum, & censura vivendi* » *probent se* SENIORES, *his instituti disciplinis, quas* » *Tito & Timotheo Paulus exposuit: ut in lege tua die* » *ac nocte meditantes, quod legerint credant; quod cre-* » *diderint, doceant; quod docuerint imitentur, justi-* » *tiam, constantiam, misericordiam, fortitudinem, ce-* » *terasque virtutes in se ostendant, exemplo præbeant,* » *admonitione confirment; ac purum & immaculatum* » *ministerii sui donum custodiant.*

Hanc orationem aliaque, quæ ex Pontificali retulimus, expendentibus planum erit, non absimilem vitæ puritatem ac integritatem in Presbyteris hodie ab Ecclesia desiderari, quam Apostolus & qui eum sequuti SS. Patres olim exegerunt, scriptisque suis expresserunt. Nec mirum; non enim minùs sancta ac immaculata a Presbyteris hodiè quàm olim hostia immolatur; ac proinde eâdem ratione modò qua olim Chrysostomus *Homil.* 83 *in Matth.* dicere licet: *Quo non oportet esse puriorem tali fruentem esca? Quo solari radio non splendidiorem manum* carnem hanc dividentem, os, quod igne spiritali repletur, *linguam, quæ tremendo nimis sanguine rubescit?*

Nec minùs hodie quàm olim verum est, quod omnis Sacerdos *ex hominibus assumptus, pro hominibus constituatur in iis, quæ sunt ad Deum*: debet proinde omnis Sacerdos ejus esse sanctitatis & innocentiæ, ut officium mediatoris inter Deum & homines exercere valeat, id est, ut per preces ac sacrificia, vice populi Deum dignè laudare, honorare, ei gratias agere, nova beneficia populo impetrare, ac denique ipsum populum Deo reconciliare valeat: quæ omnia requirunt, ut per se notum est, ut Presbyter singulariter Deo gratus sit.

Denique non minùs hodie quam olim debent Sacerdotes, ad exemplum Christi, pro populo seipsos sanctificare, ut sit, & *ipsi* (populus) *sanctificatus in veritate. Joan.* 17. *v.* 19.

§. II.

Corollaria ex illis, quæ præsenti capite dicta sunt.

PRæcipuam ac fundamentalem Clericorum virtutem, in qua ipsa spiritus Clericalis meritò reponatur, esse charitatem, qua homo se totaliter à rerum mundanarum affectu exuens, rerum verò divinarum desiderio accendens, totus Dei, atque Ecclesiæ servitio mancipatur, §. 1. hujus capitis ostensum fuit.

Ex quo consequens est, quòd Episcopi & quicumque de vocatione alicujus ad statum Ecclesiasticum judicare debent, præcipuè attendere teneantur, num charitatis illius indicia sufficientia appareant; & quidem tantò majora, quantò majore Ordine quis insigniendus est.

Constat quoque ex omnibus, quæ hoc capite ex Pontificali protulimus, magnam in sacris ministris morum puritatem vitæque integritatem desiderari; quinimo si singula, quæ Ecclesia in ipsis ordinationum ritibus proponit, attentè considerentur, non difficulter deprehendetur eamdem de Sacrorum Ministrorum puritate hodie esse Ecclesiæ mentem, quam in Patrum scriptis expressam legimus.

Hinc collige, non minorem hodie, quam olim ab Episcopis aliisque Ecclesiæ Ministris, quibus judicium de qualitatibus Ordinandorum creditum est, inquisitionem de moribus Ordinandorum esse instituendam; nec minùs hodie quàm olim cavendum, *ne citò manus alicui imponant.* Non minùs quoque hodie, quàm olim observandum esse monitum S. Gregorii *Lib.* 5. *Epist.* 17. datum Candido Episcopo, quo monetur in assumendis è Monachis ad Presbyteratum, *pro omnibus esset solicitus, ut vitam actusque eorum, qui in hoc sunt officio constituendi, subtiliter debeat inquirere, & tunc eos, si digni fuerint, ordinare.*

Ex quo ulteriùs concluditur, quòd meritò Tridentina Synodus, conformiter ad ea, quæ SS. Patres prioribus seculis adeò enixè Episcopis inculcaverant, statuerit *Sess.* 23. *c.* 7. *De reform.* "Ut Episcopus Sa» cerdotibus, & aliis prudentibus viris, peritis divi» næ legis, ac in Ecclesiasticis sanctionibus exercita» tis, sibi adscitis, Ordinandorum genus, personam, » ætatem, *mores*, doctrinam, & fidem *diligenter* in» vestiget & examinet, volens insuper ut nec regula» res sine diligenti Episcopi examine ordinentur, pri» vilegiis quibuscumque quoad hoc penitus exclusis.

Non difficulter quoque ex assertis concluditur, quòd

quòd Episcopi multum à mente Ecclesiæ recederent, & contra Apostoli præceptum frequenter *manus suas* nimis citò *imponerent*, si omnes illos sacris Ordinibus dignos judicarent, qui Præfectorum aut Præsidum suorum testimoniis digni judicantur.

Quid enim certiùs ac evidentiùs, quàm quòd hodie plurimi, qui juventuti ad statum Ecclesiasticum formandæ præsunt, diversam planè de morum integritate in Ecclesiæ ministris requisitâ, ideam habeant ab illa, quam Spiritu Sancto edocta & directa Ecclesia in Pontificali ac Sacris Canonibus expressit.

Nonne plurimos juventutis Moderatores hodie videmus testimonia capacitatis ad SS. Ordines annuere omnibus suis subditis, modò tempore aliquo studuerint, ac ab externis illis defectibus, qui etiam laïcos contemptibiles redderent, se continuerint; parùm attendentes, num in illis Spiritus Ecclesiasticus, id est, charitas qua rebus terrenis renuntiant, & se Dei ac Ecclesiæ servitio consecrare intendunt, effulgeat; num ad Subdiaconatum promovendi tales sint, ut spes sit non incerta, quod perpetuam castitatem servabunt; num tales, ut si humanâ fragilitate contingat in aliquo fideles maculari, præberi ab illis possit, ut loquitur Pontificale, *aqua cælestis doctrinæ, quâ purificati, ad ornamentum Altaris, & cultum divini Sacrificii redeant.*

Num Ordinandi in Diaconos ejus sint vitæ integritatis, ut in ordinem Leviticum succedentes *Ecclesiam Dei, velut tabernaculum, portare & munire possint* ORNATU SANCTO, PRÆDICATU DIVINO, EXEMPLO PERFECTO.

Circa Ordinandos in Presbyteros parum soliciti, num tales sint, ut sperari possit, *quod eorum doctrina sit futura spiritualis medicina populo Dei, odor vitæ eorum delectamentum Ecclesiæ Christi; ut prædicatione atque exemplo ædificent domum, id est, familiam Dei.*

Nec tantùm in secularibus Seminariorum ac Collegiorum Directoribus hæc facilitas dandi capacitatis testimonia deprehenditur; sed in plurimis quoque Regularium Superioribus; qui passim, ut experientiâ notissimum est, Episcopis tanquam dignos præsentant indifferenter omnes, qui ad ætatem legitimam pervenerunt, & tempore aliquo professi sunt; sufficienter per hoc ostendentes, se non habere illam, de morum integritate & vitæ innocentia in ordinandis prærequisita, ideam, quam in Pontificali, ac in suis Decretis Ecclesia expressit.

Unde non immeritò ob hanc aliásque rationes monuit Franciscus Hallier in *Append. ad Sect.* 1. *De SS. Ord.* § 3." Non adeò Superiorum Regularium fidei credendum esse, ut quos illi tanquam dignos obtulerint » absque alio examine atque discussione, ad Sacros » Ordines Episcopi recipiant; tum, inquit, quia te» stimonium ab iis qui *foris sunt*, habere debent, qui » ad Ordines promovendi sunt Regulares; tum au» ctoritate Pauli universùm id statuentis; tum Hiero» nymi de Monachis expressè id exponentis: At, si » solius Abbatis, seu Superioris Regularis testificatio» ne idonei comprobarentur Regulares, jam non ab iis » qui foris sunt, sed domestico solùm ab iis qui intus » latent testimonio niterentur; tum quia nemini, ut » Jure Canonico cautum est; in propria causa creden» dum est; nec testes domestici seu ex eadem familia » idonei ad testificandum creduntur: quæ igitur fides » Superiori Regulari, aut cuicunque alteri, ex ea» dem, cum eo qui ad Ordines suscipiendos accedit, » familia, adhibenda erit; Maximè cùm notum sit » totius Monasterii interesse, ut quamplurimos Ordi» nibus Sacris initiatos habeat: & facilè probi etiam, » & boni, insitâ hominibus omnibus cupiditate Or» dinis sui gloriam promovendi (qua Regulares præ » cæteris maximè flagrant, quod Ordinis suiam» pliationem & ornamentum ad Dei gloriam & Eccle» siæ utilitatem spectare præsertim arbitrentur) fa» cilè, inquam, hac cupiditate ducti abripiantur, ut » leviùs de suis censeant quàm par sit, & *in pondere,* » *& pondere* judicent, suorum industriam ac dotes » magnificè, Sacerdotii & reliquorum Ordinum Ec» clesiasticorum dignitatem tenuiter æstiment.

Parum igitur securè procedent Episcopi, si non aliunde de Ordinandorum moribus, quàm per Superiorum aut Præsidentium testimonia ipsis constet; nisi præviè sciant, quòd illi, qui testimonia dederunt, sint tales, qui veram de Sacris Ordinibus ideam habeant, ejusque sint probitatis & fortitudinis, ut nullis illa testimonia sint daturi, nisi quos secundum veram ideam credunt SS. Ordinibus idoneos.

CAPUT IV.

Canonici, aliique Ecclesiæ Ministri ab omni carnis immunditia, & intemperantia alieni esse debent.

§. 1.

Ostenditur quòd sacris Ecclesiæ Ministris specialiter conveniat castitas.

SACERDOTIBUS veteris legis per Moysen dixit Dominus: *Sancti erunt Deo suo, & non pollucent nomen ejus: incensum enim Domini, & panes Dei sui offerunt, & ideo sancti erunt, sint sancti quia & ego sanctus sum, Dominus, qui sanctifico eos.* Levit. 21. v. 6. Et rursus: *Loquere ad Aaron. Homo de semine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium ejus.* Et iterum: *Omnis qui habuerit maculam de semine Aaron Sacerdotis, non accedet offerre hostias Domino nec panes Deo suo... nec accedat ad altare, quia maculam habet, & contaminare non debet sanctuarium meum. Ego Dominus, qui sanctifico eos.* Et infra: *Dic ad eos & posteros eorum: omnis homo, qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, & quæ obtulerint filii Israel Domino, in quo est immunditia, peribit coram Domino, Ego sum Dominus.* Levit. 22. v. 3.

Si tantam munditiam atque vitæ innocentiam requisiverit Deus in Sacerdotibus ac ministris sanctuarii veteris legis, quis non fateatur, summam munditiam ac puritatem requiri in Sacerdotibus novæ legis? qui non hircorum aut vitulorum sanguinem, vel panes propositionis Deo offerunt; sed quorum officium est consecrare tractare, tangere, Deo offerre, sumere & distribuere hostiam illam immaculatam, agnum sine macula, corpus impollutum, quod Virgo castissima de Spiritu Sancto concepit: cujus sanctitatem considerans ille, quo *non surrexit inter natos mulierum major*, confessus est, & non negavit: *venit fortior me post me, cujus non sum dignus procumbens solvere corrigiam calceamentorum ejus.* Marci 1. v. 7. Et Princeps Apostolorum contremiscens *procidit ad genua* ejus, *dicens: exi à me quia homo peccator sum, Domine. Cujus vultum desiderant Angeli prospicere*; & aspicientes, propter majestatem vultûs ejus velant facies suas.

Si Apostolus conjuges Christianos optet ad tempus abstinere ab actu conjugali, ut *vacent orationibus*; quomodo non ab omni impuritate & carnis immunditia alienus esse debet Sacerdos, *qui ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis*: id est, ut per continuas ad Deum preces, tamque juge labiorum suorum sacrificium, populum Deo reconciliet, vice populi Deum laudet, pro beneficiis acceptis Deo gratias agat, ac nova beneficia populo impetret?

Quomodo in oratione pro populo levabit *puras manus*, qui corpus suum carnis immunditiâ conspurcaverit?

Sed quid huic rei adstruendæ tantopere immoror, quando-

quandoquidem, ut bene notârunt Patres Concilii Trid. " quàm turpe, ac Clericorum nomine, qui se Divino » cultui addixerunt, sit indignum, in impudicitiæ sor- » dibus, immundoque concubinatu versari, satis res » ipsa, communi fidelium omnium offensione, sum- » moque Clericalis militiæ dedecore testetur." *Sess. 25. c. 14. De Reform.*

Quantopere quoque in Ministris suis carnis immunditiam execretur Ecclesia, satis ostendit, dum per multa secula ab omnibus sacris functionibus in perpetuum dimovit, qui in hujusmodi immunditiam esset prolapsus, quantumvis multis pœnitentiæ lacrymis se ab illa immunditia emundâsset.

§. 2.

Castitas debet se ostendere in omnibus actionibus Clerici.

NOn est arbor bona, inquit Christus *Luc. 6. v. 43. & seqq. quæ facit fructus malos: neque arbor mala, faciens fructum bonum. Unaquæque enim arbor de fructu suo cognoscitur. Neque enim de spinis colligunt ficus, neque de rubo vindemiant uvam. Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum, & malus homo de malo thesauro profert malum.* Quasi diceret, si dignoscere cupitis num thesaurus seu amor cordis bonus sit, fructus expendite; de bono enim cordis thesauro boni fructus, de malo mali fructus nascuntur. Si igitur amor castitatis tamquam quidam thesaurus in corde Clerici lateat, fructus boni illius thesauri in omnes exteriores actiones se diffundent. Amor enim seu thesaurus cordis, actionum exteriorum fons est & origo; ut propterea ad imitationem ejus, quod dixit Christus: *ex abundantia cordis os loquitur*, dicere liceat: ex abundantia seu thesauro cordis, oculi moventur, pedes incedunt, manus operantur, & sic de reliquis exterioribus corporis operationibus.

Si proinde cor Clerici castum sit, vivatque in eo amor castitatis, ex abundantia cordis os ejus pudica loquetur, in oculis, manibus omnibusque membris ac gestibus non nisi pudica, tamquam boni illius thesauri fructus apparebunt.

E contrario verò, si verba Clerici sint minus casta, si aures suas sermonibus obscœnis, aut cantilenis parùm pudicis non occludat, imò facilè accommodet, si aliorum minùs honestis actionibus aut gestibus libenter eas inclinet, aut, quod pejus est, eis annuendo, illas foveat; picturas, statuas aut imagines non satis honestas toleret; si in familia sua mulieres habitu lascivo vestitas secum patiatur; difficulter persuadebitur in corde illius Clerici amorem castitatis dominari.

§. 3.

Ob periculum incontinentiæ Canonicis aliisque Ecclesiasticis familiarior mulierum conversatio fugienda est.

INcontinentiam seu vitium carnis non vinci resistendo, & quasi ex adverso turpitudinem ejus aspiciendo, fugiendo omnibus constat. "Et Apostolicus » Paulus evidenter (inquit Augustinus, seu Cæsarius » Arelatensis, ut alii volunt *Serm. 293. in Append. » nova edit.*) ostendit qui cum omnibus vitiis prædi- » caverit resistendum, dum contra libidinem loque- » retur, non dixit, *resistite*, sed *fugite fornicationem.* » Ac si contra reliqua vitia, Deo auxiliante, debe- » mus in præsenti resistere, libidinem verò fugiendo » superare. Sic & alibi in *Scripturis divinis* legimus: » *Noli*, inquit, *in faciem virginis intendere, ne te scan- » dalizet vultus ejus.*

" Beatus *Joseph* ut impudicam Dominam posset eva- » dere, pallium, quo apprehensus fuerat, reliquit, & » fugit: *Ego contra libidinis impetum apprehende fu- » gam, si vis obtinere victoriam* Nec tibi verecundum » sit fugere, si castitatis palmam desideras obtinere. » Unde, Fratres charissimi, ab omnibus Christianis, » præcipuè tamen Clericis sive Monachis, indigna & » inhonesta familiaritas fugienda est: *Quia sine ulla » dubitatione, qui familiaritatem non vult vitare suspe- » ctam, citò dilabitur in ruinam.*

Quod periculum & ipsa Scriptura non uno loco expressit: *numquid*, ait Sapiens, *potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut vestimenta ejus non ardeant? Aut ambulare super prunas, ut non comburantur plantæ ejus? Sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus cum tetigerit eam.* Et alio loco: *vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes & arguunt sensatos.* Et rursus: *omni homini noli intendere in specie, & in medio mulierum noli commorari. De vestimentis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri.*

Unde S. Hieronymus in Nepotiano suo omnes erudiens Clericos, " hospitiolum tuum, inquit, aut » rarò aut numquam mulierum pedes terant. Omnes » puellas & virgines Christi aut æqualiter ignora, aut » æqualiter dilige: ne sub eodem tecto manseris, nec » in præterita castitate confidas. Nec Sampsone for- » tior, nec Davide sanctior, nec Salomone potes es- » se sapientior. Memento semper quod paradisi colo- » num de possessione sua mulier ejecerit. Ægrotanti » tibi quilibet sanctus frater assistat, & germana, vel » mater, aut probatæ quælibet apud omnes fidei.

" Sed dicet aliquis, inter mulieres extraneas habi- » tans continentiam teneo, & volo habere quod vin- » cam. Quid est dicere, inquit Augustinus vel Cæ- » sarius Arelat. volo habere quod vincam, nisi vivere » desidero sub ruina? Sed ego, inquit, libidinis im- » petum tamquam adversarium meum volo capti- » vum jugiter retinere. Vide ne contra te incipiat ip- » sa captivitas prævalere, & ubi te putabas obtinere » triumphum, inde in æternum incurras opprobrium. *Loco cit.*

§. 4.

Familiarior mulierum conversatio à Canonicis, aliisque Ecclesiasticis cavenda est ob alterum offensionem & scandalum.

SI omnibus inclamet Apostolus, *providentes bona non tantùm coram Deo, sed etiam coram hominibus*, quomodo non sollicitè Ecclesiastici providere tenentur? Qui tamquam lux mundi exemplo suo, populo prælucere jubentur, bono vitæ odore fideles condire, tamquam sale, & non solùm coram Deo, sed etiam coram hominibus bona providere. Hinc illud ejusdem Apostoli universis Ecclesiæ ministris adeò inculcatum: *Nemini dantes ullam* OFFENSIONEM, *ut non vituperetur ministerium nostrum: sed exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in castitate*, 2. ad Corinth. 16. v. 4.

Hanc speciem mali, atque ministerii offensionem, sacros Ministros ex familiariori mulierum conversatione facilè incurrere, experientiâ satis superque notum est. Hinc cuidam familiare consortium volenti excusare his Scripturæ verbis: *qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter*, reposuit S. Hieronymus *Epist. ad Rust.* "Bene & argutè: sed oportet bonum » habere testimonium ab his qui foris sunt. Licet co- » ram Deo rectè ambules, tamen coram hominibus » bona providenda; quia astutiores sunt filiis lucis » filii tenebrarum. Cùm ergo à te hoc genus non am- » putatur, das reprehendentibus te locum, cùm ipse » te detrahentium morsibus tradidisti.

Debent igitur Canonici aliique Ecclesiastici, ità esse moderati in conversatione mulierum, ut non tantùm se ab omni incontinentiæ vitio contineant, sed insuper provideant, ne ex ea conversatione offensionem fidelibus tribuant, ut non vituperetur ministerium ipsorum. Certum enim est inter omnia vitia nul-

nullum tantopere dedecere ordinem Ecclesiasticum, quam vitium incontinentiæ, ità ut vel minima illius suspicio populum graviter offendat, Ecclesiasticosque laicis facile contemptibiles reddat: quapropter admodum solicita semper fuit Ecclesia, ut familiariorem suspectamque mulierum conversationem Clerici sedulo evitarent; ne vel minimâ vitii illius maculâ fama ipsorum denigraretur, & vita ipsorum malè olere inciperet.

Utque veteres Nicænos, Carthaginenses aliosque Canones olim contra familiariorem mulierum conversationem, earumque cum Clericis cohabitationem editos, ac frequentissimè renovatos silentio obvolvam, solùm Decreta, quæ in Conciliis nostris Belgicis, & quidem nostrâ propemodum ætate contra dictam conversationem & cohabitationem edita fuêre, subjiciam.

Biennio à finita Tridentina Synodo congregati Patres Provinciæ Cameracensis, contra familiaritatem Clericorum cum mulieribus Canonem sequentem ediderunt: " Consortium mulierum Sacerdoti non convenit, quem castitas & continentia ornare perpetuò debent: & ut castitas servari queat in muliebri consortio, raro tamen bonum nomen retineri potest. Quare præcipit Sancta Synodus, ne qui Sacros Ordines susceperit, in familia secum habeat mulierem extraneam, de qua suspicio facilè sinistra accipi possit. Quam suspicionem vitare nequeunt, qui juvenes, cultas, procaces, otiosas, impudentes, mali nominis ac famæ, aut quas anteactæ vitæ macula contaminet, vel secum alunt, vel frequenter aut adeunt, aut admittunt. Si quis hac in parte peccaverit, monitus, castigatusque, nisi animum & vitam mutaverit, graviter Ordinarii judicio puniatur." *Ann.* 1565. *tit.* 8. *cap.* 3.

Canoni prædicti Provincialis Concilii consonat Decretum Synodi Audomarensis *Ann.* 1583. *tit.* 16. *cap.* 2. in quo nonnulla præterea notanda occurrunt: " Cum fœminis etiam sanctitate spectatis, extra honestatis necessitatem, non conversentur: *de vestimentis enim* (quod inquit Sapiens) *procedit tinea, & à muliere iniquitas viri: & melior est*, minusque periculosa in virorum conversatione, *iniquitas viri, quam mulier benefaciens*, denique *vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes*. Ancillam non accipiant, per quam incontinentiæ periculum, opinionem aut suspicionem, possint incurrere. Quare non nimis familiariter utantur ancillis suis, quantumcumque honestis, nec cum eis ad convivia, quantumvis honesta, etiam vocati, accedant; etiam ad forum, multoque minùs ad tabernas, aut ad choreas. *Sciant verò multo fore & tutiùs & honestiùs; si ancillarum loco, viri viris inserviant, atque iis præsertim qui soli agunt*.

Concilium Provinciale Mechliniense *Ann.* 1570. præcipit, ut Clerici à tabernarum frequentatione, *& suspecta cum mulieribus conversatione, & cohabitatione omnino abstineant*. Tit. De vita & honest. Cler. *cap.* 5.

Huic Provinciali Concilio consonant ejusdem Provinciæ Diœcesanæ Synodi, Mechliniensis *Ann.* 1609. *tit.* 18. *cap.* 8. & Gandens. *tit.* 17. *cap.* 5. quæ insuper ostendunt quod Clerici ab omni specie incontinentiæ cavere debeant: " Ut in hac hominum malignitate, inquiunt, omnis Cleri sugillandi occasio adimatur, & scandalis tempestivè occurratur, non tantùm incontinentiam, sed omnem quoque ejus speciem unusquisque caveat, ideoque si quis ancillam habeat, vel cum alia muliere sic conversetur, ut obloquium inde vel scandalum oriatur, admonitionem nostram vel etiam Capituli, sub quo degit, hanc ancillam abdicare, seu ab hujus mulieris familiaritate se subtrahere, mox teneatur. Quod nisi fecerit, &c.

Prædictis Synodis convenit quoque Antverpiensis *Ann.* 1610. *tit.* 17. *cap.* 6. " Quia verò, ait, incontinentiæ crimen maximum dedecus parit ordini Ecclesiastico, ita ut sola illius suspicio populum graviter offendat; districtè prohibemus, ne quis Clericorum habeat ancillam, per quam incontinentiæ periculum, opinionem, vel suspicionem possit incurrere. Neque cum ancilla umquam ad convivia; multò minùs ad tabernas accedat, teneaturque unusquisque suam ancillam sine strepitu judicii dimittere, quamcumque nos in Vicariatu nostro aut Decanus & Capitulum quoad sibi subditis, dimittendam judicaverimus.

Ut reliqua Synodorum Decreta præteream, unum Iprensis subnecto *ann.* 1577. *tit.* 3. *c.* 3. Et quia non solùm à malo, inquit Synodus, sed etiam ab omni specie mali, Ministris Dei abstinendum est, inhibemus omnibus Presbyteris, ne cum suis ancillis, quantumcumque honestis, nimiam contrahant familiaritatem, aut cum eis ad convivia, quantumvis honesta, etiam vocati, accedant, aut etiam ad forum negotiorum causâ, multoque minus ad tabernas, aut ad Choreas; Imagines quoque, aut picturas lascivas, aut obscœnas in suis domibus aut hortis, nullo modo servent aut habeant.

Ex his omnibus Conciliorum sacro-sanctis Decretis patet quàm solicita fuerit Ecclesia, ut & periculum incontinentiæ & omnis ejus suspicio, quæ ex conversatione, & magis ex cohabitatione mulierum, nonnumquam contrahitur, à Clerico amoveantur.

§. 5.

Canonicis aliisque Clericis summopere cavenda est ebrietas & comessatio.

Omnia quæ hoc capite dicta fuerunt, ostendunt nihil adeo Clericum dedecere ac luxuriam seu carnis immunditiam; ex quo non difficulter inferri potest, Clericis singulariter studendum esse sobrietati in cibo & potu, omnesque ebrietates ac comessationes summo studio esse cavendas. Nec enim ambigi potest, quin ebrietates atque comessationes libidinem provocent, juxta illud Apostoli: *Nolite inebriari vino in quo est luxuria*. Ad Ephes. 5. v. 18.

Hinc S. Hieronymus: " Secundùm Apostolum, *in vino luxuria est*, & ubicumque saturitas atque ebrietas fuerint, ibi libido dominatur. Nunquam ego, pergit Hieronymus, ebrium castum putabo: qui etsi vino consopitus dormierit, tamen poterit peccare per vinum. " Item *lib.* 2. *cont. Jovinian.* " esus carnium, & potus vini, ventrisque saturitas, seminarium libidinis est. " Hinc & illud Sapientis: *luxuriosa res est vinum, & tumultuosa ebrietas*.

Nec tantum libido per ebrietatem comessationesque incenditur, & provocatur, sed " accendit insuper, ut notat S. Ambrosius, cupiditates corporis: ipsam quoque mentem subruit, & animum capit, sensum extorquet. Nesciunt quid loquantur, qui nimio vino indulgent, jacent sepulti. " *Lib.* 1. *De Abrah. cap.* 6.

Unde ibidem adjungit Ambrosius: *Sanè discimus vitandam ebrietatem, per quam crimina cavere non possumus*.

Quid igitur turpius ac fœdius ipsâ ebrietate Sacerdotibus esse potest, per quam, dum crimina cavere non possumus, omnium vitiorum seminarium efficitur?

Hinc Synodus Agathensis *Can.* 41. " Ante omnia, inquit, à Clericis vitetur ebrietas, *quæ omnium vitiorum fomes ac nutrix est*, itaque eum, quem ebrium fuisse constiterit (ut ordo patitur) aut triginta dierum spatio communione statuimus submovendum, aut corporali subdendum supplicio. " Apud *Grat. dist.* 35. *Can.* 9.

" A cra-

" A crapula & ebrietate omnes Clerici diligenter abstineant (inquit Concilium generale Lateranense sub Innocentio III.) unde vinum sibi temperent, & se vino." *Cap. 14.* ÿ *De Vit. & honest. Cleric.*

Sed quid necesse est plura Conciliorum Decreta hic adducere, ut ostendatur ebrietatem Clericis abominandam & summè probrosam esse; quandoquidem, ut rectè observârunt Patres Concilii Cameracensis an. 1565. *tit.* 8. *c.* 1. " Quantum probri, & incommodi ebrietas adferat, cum omnibus ordinibus Reipublicæ, *tum Clero maximè, res ipsa doceat.* Atque ob eam rem ebriosum hominem, inquiunt prædicti Patres, navigio jactato sine ullo gubernaculo Salomon comparat. *Nec enim ullum potest virtutis, aut mentis constans officium præstare, qui temulentiam & ebrietatem sectatur.* Propterea lege veteri Sacerdoti mandabatur, vino ut abstineret, quo tempore munus Sacerdotii esset obiturus. Quare præcipit Sancta Synodus, ut quicumque in Clero, id est, in sorte Domini fuerit annumeratus, ab hac ebrietatis, & crapulæ macula abstineat.

§. 6.

Canonicis aliisque Ecclesiasticis tabernas frequentare severissimè per Canones inhibitum est.

Nihil adeò Clericis turpe ac probrosum esse quàm ebrietati & comessationibus vacare, paragrapho superiori ostensum est; ut proinde mirum non sit, quòd ab ipsis penè nascentis Ecclesiæ temporibus severissimè inhibitum legatur Clericis, ne ad loca accedant in quibus ebrietates, comessationes, & quæ illas comitari solent vitia, committi consueverunt; quo contingeret, ut vel in similia Clerici inciderent, vel ad minus de ebrietate & comessationibus suspecti redderentur.

Et quidem sub initium seculi quarti Synodus Laodicena *Can.* 24. decrevit: " Quod non oportet sacratos à Presbyteris usque ad Diaconos, & deinceps quemlibet Ecclesiastici ordinis usque ad Ministros, vel Lectores, vel Cantores, vel Exorcistas, vel Ostiarios, vel exercitatorum ordinis, in cauponam ingredi.

Seculo sequenti Concilium Carthaginense tertium statuit *Can.* 27. *ut Clerici edendi vel bibendi causa tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi.*

Hunc Canonem rursus seculo nono Aquisgranensis Synodus innovavit & confirmavit an. 816. *Can.* 90.

Eodem quoque seculo adeò indecens credidit Hincmarus Remensis, ut Presbyteri *tabernas* intrarent, ut decreverit inquirendum, " si de tabernis & de comessationibus & de familiaritate indebita mulierum se custodiant Presbyteri, sicut sæpissimè interdiximus, & interdicimus; quia ad contumeliam nostram laici me petunt, ut si evidenter cum testibus, quo negari non possit à quoquam, Presbyterum in tabernis invenerint, caballum & cappam inde eis habere liceat. Quapropter si abhinc Presbyteri se de talibus non caverint, quia divinum non timent judicium, temporalem illis inveniemus contumeliam, & seculare illorum incorrigibilitati adinveniemus detrimentum. Habetur *tom.* 8 *Conc. nova edit. pag.* 574.

Prædictos aliosque plures Canones ingressum tabernarum Clericis interdicentes, seculo decimo tertio innovavit Concilium Later. sub Innocentio III. decernens, *ut Clerici tabernas prorsus evitent, nisi fortè causa necessitatis in itinere constituti. Cap.* 15. ÿ *De Vita & honest. Cleric.*

Tandem ad nostræ ætatis Concilia descendendo, Synodus Tridentina mandat omnibus Canonicis, *ut à tabernis abstineant. Sess.* 14. *cap.* 12. *De Ref.*

Nec tantùm ebrietatis vitandæ causa tabernæ à Clericis vitandæ sunt, sed insuper ne, dum Laicis compotantibus immiscentur Clerici, Ministerii Ecclesiastici vilescat auctoritas, ut Patres Concilii Cameracensis prudenter notarunt. *An.* 1565. *tit.* 8. *c.* 6.

" Clerici, inquiunt, ne tabernas potatorias adeant, neque diversoria frequentent, nisi sint viatores, nec omninò se misceant laicis compotantibus. *Vilescit enim plurimum ex ea turpi & indecora consuetudine Ecclesiastici Ministerii dignitas.*

Similiter Concilium Provinciale Mechliniense sub pœna arbitraria interdixit " omnibus Clericis, ut neque edendi vel bibendi causa tabernas ingrediantur, nisi peregrinationis, vel alia necessitate compulsi. " *An.* 1607. *tit.* 17. *c.* 6.

Et ne ob quamcumque in specie honestam causam, Clerici sibi tabernarum ingressum licitum crederent, ejusdem Provinciæ Synodi Diœcesanæ declararunt, nec ipsis licitum esse tabernas ingredi sub " prætextu contractuum ibidem celebrandorum, ad quas tamquam Notarii vel aliàs publicæ personæ vocantur, quibus contractibus interesse in tabernis similiter, inquiunt, prohibemus. " *Mech. tit.* 18. *c.* 6. & *Gandens. tit.* 17. *c.* 4. *sub Episcopo Triest.*

Hæc clarissima atque gravissima hactenus prolata Decreta plusquam sufficienter convincunt, quam enixè Ecclesia Clericis accessum ad tabernas, excepta causa necessitatis, inhibuerit; omittere tamen non possum quin illis adjungam, quod ex zelo verè paterno & Pastorali, ad arcendos Clericos à tabernarum introitu S. Carolus decrevit: " Ut flagitii, inquit in *Conc. Mediol.* 1. *p.* 2. *tit.* 25. occasionem, quæ in cauponis & tabernis deesse non solet, Clericis adimamus, cauponarum aditu & usu eos omnino interdicimus, nisi in itinere necessitatis causâ, quo loco cum mulieribus ne discumbant. Monemus autem Episcopos, & vehementer hortamur, ut in singulis eorum civitatibus curent parandum unum aut alterum pudicum & honestum diversorium, quo suarum Diœceseon Clericis rusticanis necessitatis causa convenire liceat, nec in eo hospitio improbis, aut nequam hominibus locus sit; neve fœminis ullo modo; sed tantùm Clerici, ac Religiosi Viri, si fieri possit, in eo recipiantur.

Quàm foret optandum, ut hoc Sanctissimi Pastoris monito inducti Episcopi similes domos, ad quas Clerici ad civitatem negotiorum causa divertentes, accedere possent, atque ità tabernas, & quæ in illis occurrit flagitiorum occasionem, evitare possent, imò evitare compellerentur.

Optandum quoque esset, ut Clerici qui, quamdiù domus similes ab Episcopis non sunt designatæ, necessitate urgente ad diversoria communia divertere coguntur, à mulierum imo & Laicorum, quantùm fieri potest, communi mensa se separarent, ut ita occasionem peccatorum, quæ in illa conversatione sæpe adesse solet, evaderent.

§. 7.

Canonici aliique Ecclesiastici convivia, quantùm fieri potest, evitare debent.

Quemadmodum magnæ & raræ artis est continuò versari inter spinas & ab eis non lædi, ità quoque inter concupiscentiarum objecta, quæ spirituales spinæ sunt, degere & concupiscentiis non indulgere Angelicæ potius, quàm humanæ virtutis est. Cùm igitur in conviviis occurrere soleant ea, quæ concupiscentiam carnis seu intemperantiam excitant atque alliciunt, nullus non videt, quantopere à conviviis abhorrere debeant Clerici, tum quia ipsis præ cæteris temperantia in cibo & potu, ob castitatis votum, quo adstringuntur summoperè est necessaria; tum etiam quia ipsi suo exemplo Fideles docere jubentur, alimenta non voluptatis, sed necessitatis causâ esse sumenda, id est, quòd ad *alimenta* tanquam ad *medi-*

vamenta accedere debeant. Hoc verò difficulter suo exemplo persuadebunt Clerici, qui conviviis interesse amant.

Imò experientia notissimum est, verissimum esse, quod jam pridem in Nepotiano suo omnibus Clericis intimavit Hieronymus: *Facilè contemnitur Clericus, qui sæpe vocatus ad prandium, ire non recusat.* In Epist. ad Nepotianum.

Si insuper attendamus, quàm difficulter se quis in conviviis à vaniloquiis, nugis aliisque facetiis, ut pejora sileam, & quæ illa consequuntur, mentis evagationes, ac ipsius spiritûs devotionis diminutio, ne dicam exstinctio; continere queat, quàm insuper difficile sit, quâ decet Ecclesiasticum fortitudine, servatâ tamen Christianâ prudentiâ, corrigere vel arguere illa, quæ contra temperantiam, castitatem aliasque virtutes in conviviis sæpe incidunt: Si his addatur, quàm multum illius brevissimi temporis, quod Sacerdotibus ad suam aliorumque salutem procurandum est datum, in conviviis inutiliter perdatur: Si denique expendatur quantæ difficultatis sit, ut Sacerdotes eâ moderatione in conviviis sint, ut ad sanctè obeunda ea, quæ occurrunt sui muneris sacra negotia, sint dispositi: Hæc, inquam, si seriè expendantur, facilè apparebit, quàm meritò Sancti Patres tum factis, tum scriptis ostenderint omnibus, præsertim tamen Clericis, convivia, tanquam malorum multorum occasiones esse vitanda, servandumque illud S. Hieronymi *loco cit. Nunquam* (convivia) *petentes, rarò accipiamus rogati.* Et addit, quod quotidie experimur nimis quàm verum esse: *Nescio enim, quomodo etiam ipse qui deprecatur ut tribuat, cùm acceperis, viliorem te judicat, & mirum in modum, si cum rogantem contempseris plus te posteriùs veneratur.*

Imò verò, si prædicta incommoda, ex frequentatione conviviorum provenientia, attendantur; vix dubito, quin admodùm consultum esset, ut Pastores, præsertim in magnis civitatibus, qui ex quodam non contemnendo affectu à subditis suis sæpius ad convivia invitari solent, nec uni ordinariè negare possunt, quod aliis annuunt; consultum, inquam, esset ut ad imitationem S. Ambrosii, quem sibi imitandum quoque proposuerat S. Augustinus, semel & simul ab omnibus conviviis se excusarent: " Servandum quoque in vita » & moribus hominis Dei referebat (ait Possidius in » Vita S. Augustini *cap.* 27.) quod in Institutis sanctæ » memoriæ Ambrosii compererat, ne in *sua patria pe-* » *titus iret ad convivium. Ne per frequentiam in patria* » *conviviis constitutus temperantiæ amitteretur modus.*

§. 8.

Ecclesiastici, præsertim Canonici, frugalitatem ac temperantiam in mensa sedulò servare jubentur, ut ab illis laici frugalitatis exempla petere possint.

PEr crapulam, excessumque in cibo & potu innumera in homines tum quoad animam, tum quoad corpus, mala derivare experientiâ & authoritate probatissimum est. Quare Christus suos ad præparationem terribilis illius extremi Diei exhortans, specialiter monuit, ut abstineant à crapula tanquam quæ maximè homines à debita præparatione ad diem illum abstraheret: *Attendite autem vobis*, inquit, *ne graventur corda vestra in* CRAPULA *&* EBRIETATE, *& curis hujus vitæ: & superveniat in vos repentina dies illa.* Lucæ. 21. v. 34.

Quod verò non animæ tantùm, sed & corporibus admodum noceat crapula unum hoc Sapientis effatum Convincit: *Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adjiciet vitam.* Eccles. 37. v. 34.

Facile hinc videre est, quod frugalitas in mensâ à Clericis servanda sit, non tantùm ut in seipsis sobrietatem, sibi adeò necessariam, servent; sed insuper, ut laici ab ipsis *frugalitatis*, tantoperè commendatæ, exempla petere possint; atque ità fiat, quodolim monuit S. Basilius *in Regul. fus. disput. interg.* 20. " ut si » quis veniat ex seculari vita, discat operibus, quod » ei ratio non persuasit, formam & exemplar vitæ *fru-* » *galioris* accipiat: recordetur mensæ Christianorum, » (dico ego Canonicorum aut Clericorum) & non pu- » dendæ propter Christum paupertatis.

Hinc tantoperè non tantum Canonicis aut inferioribus Clericis; sed etiam Episcopis Ecclesia frugalitatem inculcavit.

" Episcopus, inquiunt Patres quarti Concilii Car- » thaginensis *Can.* 15. vilem supellectilem, *& men-* » *sam ac victum pauperem habeat*, & dignitatis suæ au- » ctoritatem, fide, & vitæ meritis quærat.

Infinita propemodùm tum Patrum tum Conciliorum Decreta, eamdem frugalitatem Episcopis & Clericis inculcantia, passim occurrunt; sed iis omissis, ea, quæ nostræ ætati magis appropinquant, referam.

Synodus Tridentina *Sess.* 25. *cap.* 1. *De reform.* animadvertens " præcipuum ad restituendam Ecclesiasti- » cam disciplinam remedium esse, ut Episcopi aliique » Ecclesiastici, factis ipsis, ac vitæ actionibus, quod » est veluti *perpetuum quoddam prædicandi genus*, se » muneri suo conformes ostendant: " monet Episcopos omnesque Ecclesiasticos, " ut ità mores suos om- » nes componant, ut reliqui ab eis *frugalitatis*, mo- » destiæ, continentiæ, ac quæ nos tantopere com- » mendat Deo, sanctæ humilitatis exempla petere » possint. Quapropter, subjungit Synodus, exemplo » *Patrum nostrorum in Concilio Carthaginensi*, non so- » lùm jubet, ut Episcopi modesta supellectili *& men-* » *sa ac frugali victu* contenti sint; verùm etiam in » reliquo vitæ genere, ac tota ejus domo caveant, » ne quid appareat, quod à sancto hoc instituto sit » alienum; quodque non simplicitatem, Dei zelum ac » vanitatum contemptum præ se ferat. Eadem non » solum *in quibuscumque Beneficia Ecclesiastica, tam* » *secularia quam regularia, obtinentibus pro gradus sui* » *conditione observari*; sed & ad Sanctæ Romanæ Ec- » clesiæ Cardinales pertinere decernit: quorum con- » silio apud Sanctissimum Romanum Pontificem cum » universalis Ecclesiæ administratio nitatur, nefas vi- » deri potest, non iis etiam virtutum insignibus ac vi- » vendi disciplina eos fulgere, quæ meritò omnium » in se oculos convertant.

Patrum Concilii Tridentini vestigia premens, fidelissimus Concilii illius executor, & frugalitatis atque abstinentiæ seculi præteriti admirabile exemplar ne dicam prodigium, S. Carolus, miram frugalitatem Episcopis servandam præscripsit, omniaque escarum lenocinia, quæque ad luxum magis, quàm ad necessariam corporis refectionem spectant, à mensa Episcoporum abesse voluit. Quæ omnia à Clericis quibuscumque, cujusve conditionis, ordinis & dignitatis sint, accuratè, inquit, servari jubemus. Ac tandem subjungit: " Meminerint autem (Clerici) in quibus- » dam, quæ Episcopis permissa, ipsis communia esse » possunt, eo majorem sibi moderationem esse adhi- » bendam, quo dignitatis gradu Episcopis sunt infe- » riores. " *Loco cit. cap.* 23.

Nec tantùm frugalitatem illam servari voluit in privata Clericorum mensa, sed nec ab ea in hospitum receptione recedendum credidit. Undè inter monita, quæ Clero suo ex affectu verè paterno deprompsit, & hoc unum fuit: " Excipite hospites, at illis excipien- » dis intra parcimoniæ fines vos continete, ità ut *fru-* » *galitatis, non sumptuosi convivii testes illos habeatis.* In Concil. 4. Mediol. *p.* 3. *c.* 7.

Eodem indubiè affectu Synodus Mechliniensis *An.* 1606. *tit.* 18. *c.* 14. " hortatur & rogat omnes in Do- » mino præsertim Clericos, & quoscumque viros Or- » dinis Ecclesiastici, qui cæteris *& temperantiæ, &* » *modestiæ exemplo prælucere meritò debent*, ut amici-

tiæ

tiæ honestatis, vel aliâ quacumque ex causa, quodcumque convivium instituti, unicum tantùm missum adhibeant præter bellaria.

Rationem hujus suæ exhortationis, quæ merito Clericos ad ejus observantiam inducere deberet, his verbis præmiserat: "Cùm pluralitas missuum non modò longiorem faciat sessionem, unde temporis, quo nihil pretiosius est, magna provenit jactura, verùm etiam multum pecuniarum vanè absumat, non absque injuria vel detrimento pauperum, luxusque ac gulæ magnum irritamentum, & multorum sæpè causa excessuum, hortamur," &c.

Frugalitas igitur ab Ecclesiasticis omnibus eo etiam titulo solicitè servanda est, ut laici ab ipsis frugalitatis exempla petere possint, utque discat laïcus operibus, quod ei ratio non persuadit. Imò ut ipsi sine ignominia de sobrietate ad populum dicere possint, frugalitas tenenda est; quia quemadmodum olim ad Ecclesiasticos dicebat S. Hieronymus *in Michæam c. 2. An non confusio & ignominia est Jesum crucifixum Magistrum pauperem atque esurientem fartis prædicare corporibus? Jejuniorumque doctrinam rubentes, tumentiaque ora proferre?* Eodem, inquam, jure liceret dicere; an non confusio & ignominia est inter sumptuosa splendidaque convivia & escarum delicias, mensarumque luxum Christianam deprædicare sobrietatem, & tantopere commendatam laudare temperantiam?

§. 9.

Ecclesiastici cavere debent luxum omnem in conviviis, ne proventus Ecclesiasticos inutiliter consumendo bona pauperum sacrilegè dilapident.

ANteriori paragrapho ostendimus frugalitatem ab Ecclesiasticis solicite custodiendam, ut laicis non verbo tantùm, sed magis exemplo, virtutem tantoperè necessariam & commendatam persuadeant; quo titulo ad eam servandam tenentur non solum Ecclesiastici, qui ex bonis Ecclesiæ vivunt, sed & illi qui censu patrimoniali abundant; quandoquidem & hi, utpote Christi Ministri, debeant tamquam lux mundi reliquis bonis operibus prælucere.

Verùm si non proprium dumtaxat patrimonium, sed ipsos proventus Ecclesiasticos, id est, ipsum patrimonium Crucifixi, seu pauperum, in luxum mensarum, aut alias vanitates convertant, non scandali solùm, sed furti, imo sacrilegii unanimi Patrum judicio condemnantur.

Utque pristina Patrum tonitrua potiùs quàm clamores, contra crudelem illam proventuum Ecclesiasticorum dissipationem prætercam, aliqua ex illis, quæ sæculis multis quadripartità bonorum Ecclesiasticorum divisione sunt posteriora, in condemnationem sacrilegæ rerum Ecclesiasticarum profusionis, adducam.

"An ignotas (scribebat seculo undecimo ad quemdam Episcopum B. Petrus Damiani) quia ad hoc Ecclesiis prædia conferuntur, ut ex iis pauperes sustententur, indigentes alantur, & ex eis viduis atque pupillis subsidium procuretur? Perpende ergo quantorum homicidiorum in die judicii reus erit, qui modò tot orphanis diversisque pauperibus, unde vivere debeant, subtrahit. Si damnatur ille qui vel unum perimit hominem ferro; qua sententia dignus est, qui bona Ecclesiæ profligando, complures interficit famis & inopiæ gladio?" *Apud Baron. ad an.* 1055.

"Res pauperum (clamabat annis ut minus sexcentis à facta rerum Ecclesiæ divisione S. Bernardus) non pauperibus dare par sacrilegio crimen esse dignoscitur. Sanè patrimonia sunt pauperum, facultates Ecclesiarum: & sacrilega eis crudelitate surripitur quicquid sibi ministri & dispensatores, non utique Domini vel possessores, ultra victum accipiunt & vestitum. Nec enim ordinavit Deus his qui Evangelio serviunt, de Evangelio quærere delicias vel ornatum, sed vivere, ait Paulus, ex eo ut videlicet sint contenti alimento corporis; non irritamenta gulæ, aut incentiva libidinis, & quibus tegantur, non quibus ornentur, accipere" *In declamat. in Evang. Ecce nos reliquimus omnia* §. 17.

Et rursùs *Epist.* 2. §. 11. scribens ad Fulconem Canonicum: "Conceditur tibi ut si bene deservis, de Altario vivas, non autem ut de Altario luxurieris, ut de Altario superbias, ut inde compares tibi fræna aurea, sellas depictas, calcaria deargentata, varia griseaque pellicea à collo & manibus ornatu purpureo diversificata. Denique quidquid præter necessarium victum, ac simplicem vestitum de altario retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est." *Sed hoc faciunt, inquis, cum quibus habito, si non facio quod cæteri, de singularitate notaber.* Ecce mellifluum Bernardi responsum (utinam omnibus Clericis, qui se ob aliorum consuetudinem, in dilapidatione proventuum Ecclesiasticorum securos credunt, saperet.) *Propterea, inquam, exi de medio eorum, ne aut in urbe notabiliter vivas, aut exemplo pereas aliorum.*

Sciebat quoque superioris sæculi verus Pauperum Patronus S. Carolus: "Quod ubi primùm Ecclesiæ bona esse cœperunt, verba ejus sunt, eam naturam, & conditionem consecuta sunt, ut in alium quàm in sacrum & pium usum eorum fructus converti nefas esset. Quamobrem universos, qui Ecclesias & Beneficia Ecclesiastica quæcumque obtinent, per viscera misericordiæ Jesu Christi obtestatur, atque monet, ut meminerint ea bona non *esse sibi credita ad luxum*, neque ad augendos consanguineos, sed ad vitam honestè, ut fidelem Dei ministrum, & pietatis Christianæ Magistrum decet, traducendam. Ex eo verò quod supervenit, si necessaria pauperibus alimenta denegârint, *intelligant se quos non paverint, occidisse*; atque ob violatam sanctissimæ charitatis legem *mortale peccatum commisisse: quo sibi iram in die iræ thesaurizaverint.* Modum autem & rationem, qua metiri se pro conditione & gradu unumquemque oporteat ad vitam suam fructibus Ecclesiasticis honestè ducendam, eam esse omnes debent intelligere, quæ ab iis non discrepet, *quæ in Sacris Canonibus*, & præsertim in his nostris Constitutionibus de clericali frugalitate & modestia statuta sunt." In *Concil. Mediol. I. p. 2. c. 6. 4.*

Et in *Concil. Mediol. IV. p. 3. cap. 7.* "Christi visceribus substantiam Ecclesiasticam erogate, pauperibus scilicet peregrinis, viduis, pupillis, ægrotis, in vincula conjectis, captivis, quibus egentibus, & esurientibus cum subvenire possitis, *si alimenta necessaria denegatis, violatæ charitatis rei estis in conspectu Domini.* Memores estote ejus, quod à Sanctissimo Patre Ambrosio scriptum est, sua fideles eo animo obtulisse Ecclesiæ ministris, ut per eorum manus, quorum fidei atque integritati summa omnia tribuebant, ad pauperes pervenirent.

Canonici proinde, aliique Ecclesiastici, qui de bonis Ecclesiæ, neglectis Christi pauperibus, splendidè convivantur, aut in alium superfluum vanumque usum convertunt, utinam tempestivè recogitent & advertant, quod quidam Prælatus (qui se aliorum moribus conformans, res Ecclesiæ in vana & sumptuosa convivia expenderat) ex conscientiæ remorsu compunctione ac Dei illustratione disseruit: "Hæc omnia judicabit, cujus judicia occulta sunt, & ideo plùs timenda. Sumptus tam detestabiles & enormes non de labore aut patrimonio nostro fiunt, sed de eleëmosynis fidelium, de oblationibus atque decimis, & de tributis egentium animarum, de exactionibus & oppressionibus pauperum, de obventionibus etiam placitorum. Quique in sudore vultûs

pane

» pane nostro vesci debuimus, labores miserorum » nobis usurpamus ad delicias, atque in crapula, & » ebrietate sudorem bibimus alienum. Scriptum est, » judicia ejus abyssus multa. Ille, qui intuetur abyssos, » & sedet super Cherubim, terribilis in consiliis su- » per filios hominum, judicabit causam pauperum, » quando stabunt in magna constantia adversus eos » qui se angustiaverunt. Vindicabit hæc omnia pater » orphanorum, & judex viduarum: patientia verò » pauperum non peribit in finem." Apud P. Blesens. *Epist.* 102.

§. 10.

Perversa est quorumdam Ecclesiasticorum persuasio, qua credunt sibi licitum proventus Ecclesiasticos in splendida convivia aliumque secularem luxum convertere, ut auctoritatem sibi apud populum concilient.

INanis profectò, ne dicam perversa est quorumdam Canonicorum, aliorumque Ecclesiasticorum persuasio qua sibi licitum credunt, *bona pauperum & Crucifixi patrimonium* in luxum ac vanitatem, pompamque seculi convertere, *ut sibi auctoritatem*, ut aiunt, *concilient*; quasi alia auctoritas Ecclesiasticis necessaria esset, quàm ut verbis & exemplis fideles ad omne virtutum genus excitare ac permovere possint. Hanc verò auctoritatem non per seculi fastum ac mundi vanitatem, sed horum contemptu comparari evidens est. Quis enim nesciat, populum ad mundi contemptum potentiùs permoveri, si ille, qui ad mundi contemptum hortatur, priùs suo exemplo mundi contemptum persuadeat. E contra quis nescit, sine auctoritate & virtute voces esse Ecclesiasticorum, dum aliud ore proclamant, aliud factis denuntiant.

Sciebant Concilii Carthaginensis IV. Patres, necessariam Episcopis esse auctoritatem, sed quibus mediis eam sibi conciliandam putarent, audiamus: "Episco» pus vilem, inquiunt, supellectilem, mensam ac » victum pauperem habeat, & dignitatis suæ aucto» ritatem *fide ac vita meritis* quærat." *Can.* 15.

Nonne Concilium Tridentinum *Sess.* 25. *cap.* 17. *De Reform.* ostendit quantoperè desideraret, ut auctoritatem suam Episcopi integram conservarent, dum Sacros Canones omnes, Conciliaque generalia, atque alias Apostolicas sanctiones ad dignitatis Episcopalis decorem & gravitatem pertinentes renovando, præcepit, ut Episcopi ab eo, quod eorum auctoritatem labefactaret, abstineant: nonne, inquam, his abunde ostendit, quantopere auctoritatis Episcopalis decorem sartum tectum desideraret? Et tamen en prædictum Canonem Carthaginensem repetit, & novæ auctoritatis pondere corroborat, hortaturque Episcopos omnesque Ecclesiasticos, *ut etiam in reliquo vitæ genere, ac tota sua domo caveant, ne quid appareat, quod à sancto hoc instituto sit alienum, quodque non simplicitatem, Dei Zelum ac vanitatum contemptum præ se ferat. Sess.* 25. *cap.* 1. *De Reform.*

Absit ergo ut per conviviorum luxum, aliamque mundi vanitatem, auctoritatem Ecclesiasticis accedere Patres Spiritu Sancto edocti crediderint: sed ut eorum major esset auctoritas, ea omnia summopere cavenda præmonuerunt & præceperunt. Unde ut ad materiam nostram propius accedamus, verissimè dixerunt Patres Concilii Cameracensis *an* 1565. *tit.* 8. *c.* 2. " homini Ecclesiastico, quacumque *dignitate fulgeat* » *plus laudis affert frugalitas in mensa quàm sumptus:* » plus dedecoris exquisitus apparatus, quàm sim» plex: plus molestiæ longus accubitus quàm brevis » & naturæ sufficiens. Sit ergo cultus in mensa & » conviviis potiùs in gravitate, sobrietate, sale con» ditis sermonibus, quàm in pompa, & deliciis: at» que ità detestetur Clericus comessationes, quæ » ventri sic serviunt.

Hinc illud S. Hieronymi: *Judex seculi plus defert Clerico continenti, quàm diviti: & magis sanctitatem tuam venerabitur, quàm opes.* Epist. ad Nepotianum.

Ratione proinde ac Patrum Conciliorumque testimoniis constans est, & luculentum, *Eorum qui Dei ministri sunt*, ut dicere solebat S. Carolus, *dignitatem ac existimationem non in humanis ornamentis, sed in religiosis virtutibus consistere.* Apud Car. à Basil. S. Petri lib. 7. Vitæ S. Carol. *cap.* 6.

§. 11.

Corollaria ex illis, quæ hoc capite dicta sunt.

EX dictis constat, summo studio & curâ Ecclesiasticis advigilandum esse, ne vel in minimam de incontinentia per familiariorem mulierum conversationem incidant suspicionem.

Hinc consectarium est, quòd diligenter teneantur advigilare, ne vel ipsæ mulieres quibuscum conversantur, ea agant, ex quibus suspicio nimiæ familiaritatis nasci posset.

Unde singulariter attendere debent Canonici, Pastores, aliique Ecclesiastici, qui in familia sua ancillas habent, ut hæ semper ità se gerant, ne ex modo earum agendi videantur majorem quamdam auctoritatem quàm ancillarem sibi arrogare: certum enim est, quòd dum ancillæ se gerunt, non ut ancillæ, sed auctoritatem matrumfamilias aut totam, aut saltem pro parte usurpant, quod facilè opinio aliqua sinistra, & laicorum offensio incurratur.

Quia verò non rarò, quod Ecclesiastici circa similia in propria causa cæcutiant, aut non advertant, quantopere populus ex hac aut illa conversatione, vel ex modo agendi ancillæ scandalizetur & offendatur, hinc consequitur, admodum prudenter in multis Synodis statutum esse (ut in præcedentibus vidimus) quòd Clerici sine ullo judicii strepitu ad Superioris admonitionem tenebuntur quamcumque ancillam, quam judicaverit ipse Superior dimittendam, dimittere, aut à conversatione mulieris, quam Superior suspectam aut populo in offendiculum esse putaverit, abstinere.

Ex quo ulteriùs consectarium est, quòd Archipresbyteri aliique Superiores solicitè invigilare & inquirere teneantur, num ex cohabitatione vel conversatione Ecclesiasticorum cum mulieribus nulla suspicio, nullum obloquium aut scandalum in populo sit exortum, ut ex officio suo ipsos Ecclesiasticos ad dimittendam hujusmodi ancillam aut mulierem moneant, aut etiam compellant.

Constat quoque ex antè dictis severissimè per Canones vetitum esse Clericis edendi vel bibendi causâ, exceptâ causâ necessitatis, tabernas intrare, tum ne vitium ebrietatis aut comessationis, Ecclesiasticis summopere probrosum & nocivum, incurrant, tum ne se miscendo laicis compotantibus vilescat ministerii Ecclesiastici dignitas.

Cui consequens non tantùm tabernarum introitum ab Ecclesiasticis vitandum esse, sed insuper evitanda esse consortia illa, quocumque loco habeantur, ad quæ non nisi compotandi, atque confabulandi gratiâ, ut aiunt, conveniri solet. Nec enim minus in similibus conventiculis, licet extra tabernam instituantur, comessationum atque intemperantiæ periculum est, quàm in ipsis tabernis; imò nec rarò ex frequentatione similium conventiculorum scandala oriuntur, non minora, quàm ex frequentatione tabernarum; neque Clericos qui similia consortia accedere consueverunt, ministerii sui dignitatem diu integram conservare experientiâ est manifestum. Ex quibus proinde non malè concluditur, quòd Ecclesia ingressum tabernarum, ob intemperantiæ ac scandalorum periculum, vetando, etiam prædictorum consortiorum frequentationem videatur prohibuisse; quantumvis,

vis, ob ea quæ dicta sunt, etiam præveniendo omnem Ecclesiæ positivam prohibitionem, Clericis omnino à frequentatione talium consortiorum sit abstinendum.

Tertiò, ex dictis hoc capite constat, Ecclesiasticis summopere studendum esse frugalitati, tum ut laici ab ipsis frugalitatis exempla petentes, ad servandam frugalitatem invitentur, tum ne convivia lautiora & splendida exstruentes, proventus Ecclesiasticos, id est, patrimonium Crucifixi & pauperum, in luxum crudeliter insumant.

Hinc collige, quòd luxum illum & vanitatem in conviviis singulariter præcavere teneantur, qui non modò laicos, sed ipsos quoque Ecclesiasticos verbo docere, & exemplo tenentur.

Ex quo ulterius non difficulter intelligitur, quantopere esset optandum (quod plures jam diu vehementer desiderârunt) ut in ipsis Universitatibus sumptuosa illa convivia, quæ in actibus, præsertim Doctoralibus, multis in locis exhiberi consueverunt, abrogarentur; aut saltem si quæ fieri debeant, ad debitam frugalitatem revocarentur. Quid enim magis à ratione alienum? Quàm ut in Universitatibus, in quibus non laicis tantùm, sed etiam laicorum Magistris, id est, Ecclesiasticis Christiana vivendi norma tradenda est; ubi quotidie leges frugalitatis & temperantiæ prælegunturs & inculcantur; quid, inquam, magis à ratione abhorret, quàm ut illic convivia illa, quæ à Christiana modestia & frugalitate sunt aliena, instituantur, imò ut instituantur imperetur?

Utinam attenderent hujusmodi conviviorum & consuetudinum fautores, quàm sit natum contingere, ut horum exemplo ab aliis Ecclesiasticis sumptuosa celebrentur convivia, in quibus dum patrimonium pauperum crudeliter profanatur ob *violatam sanctissimam charitatis legem*, ut ait S. Carolus, *mortale peccatum committitur: quo sibi iram in die iræ thesaurizant*, ac per consequens, expendant, num crudelis illius profanationis non sint fortè futuri participes.

Scio non deesse, qui similia convivia necessaria credunt, ne Graduum Academicorum vilescat auctoritas: verùm summopere esset optandum, ut hi seriò expenderent, quantùm per conviviorum illorum instructionem vilescat Universitatum auctoritas, quantâque apud exteros pariant obloquia. Nonne luxus ille conviviorum in causa est, ut Doctorum dicta sæpius pondus suum & virtutem amittant, dum aliud docere, aliud facere videntur? Dicant, imò clament Doctores contra comessationes & ebrietates, contra profusionem redituum Ecclesiasticorum in vanum & superfluum mensarum apparatum, nonne illico reponetur, *medice cura teipsum: & qui alium doces, teipsum non doces.*

E contrario si convivia illa ad Christianam reducerentur sobrietatem, & pecunia, quæ in illa consumi hactenùs consuevit, in pios usus, vel pauperum alimenta erogaretur, quàm bono odore universa Christiana respublica exinde non aspergeretur, quantâ efficaciâ & virtute alumnos suos ad sobrietatem ac frugalitatem servandam Magistri movere possent! Quanta exinde apud bonos omnes longè lateque Universitatibus non accederet auctoritas! vera scilicet & solida, quæ juxta sanctissima ac verissima Conciliorum & Patrum effata *fide & vita meritis quæritur.*

Nonne & hodie contingit per similium conviviorum instructionem, quòd jam pridem deplorabat Clemens V. ut in assumptione Gradus tantæ debeant fieri expensæ, *quod & ipsi* (Gradum assumentes) *transeunte expensarum hujusmodi vanitate, vacui remaneant & gravati. Et cæteri, qui vel nolunt vel nequeunt similes expensas subire, hac occasione frequenter à receptione honoris hujusmodi retrahantur?* Clem. 1. De Magistris.

Sed videor audire, qui dicant, permittit Clemens V. ut in assumptione ipsius Gradus expendantur *tria millia Turonensium argenteorum*, quanta summa hodie in promotione ad Gradum, etiam Doctoralem, non videtur expendi. Verùm Clemens non dicit summam illam consumi posse in sumptuosi convivii apparatum, sed tantùm dicit, quod expensæ in actu faciendæ dictam summam excedere non possint. Ulterius, nullatenus ex ipsa Clementis Constitutione argui potest, quod Pontifex approbet illas expensas; sed cùm summus esset circa expensas illas excessus, statuit ut prædictam summam excedere non possent, non approbans, quod tanta summa expenderetur, sed præcavens ne major impenderetur. Quemadmodum Romani Pontifices *tam antiquis temporibus quàm modernis* (verba sunt Innocentii III. *Lib.* 1. *Epist.* 460.) *certum tempus Canonicis & Capitulis præfixerunt ultra quod nec Ecclesiæ debeant, nec Ecclesiastica Beneficia seu Prabendæ vacare*, NON APPROBANTES QUOD TAM DIU VACENT, SED PRÆCAVENTES NE DIUTIUS ECCLESIA QUÆLIBET SOLITO MINISTRORUM OBSEQUIO DEFRAUDETUR.

Vel ut exemplo, præsenti materiæ admodum apposito utamur, Concilium Lateranense sub Alexandro III. deprehendens quomodo tum Episcopi, tum Archidiaconi in visitatione multis inutilibus expensis populum gravarent; statuit ut Episcopi 20. vel 30. evectionum numerum, Archidiaconi 5. vel 7. numquam excedant; inde tamen inferre: ergo licitum credidit Concilium ut Episcopi aut Diaconi tot evectionibus in visitando uterentur: id omnino esse à mente Concilii alienum, verba sequentia ipsius Concilii ostendunt: *Sanè quod de prædicto numero evectionis* SECUNDUM TOLERANTIAM *dictum est, in illis locis, &c.* Proinde toleravit, non approbavit Concilium prædictum evectionum numerum.

Aliena igitur à mente Pontificis & Conciliorum est hæc consequentia: *hoc illudve pro moderando excessu statutum est, ergo illud approbatur.*

CAPUT V.

Canonici cæterique Ecclesiastici debent singulariter esse alieni ab omni specie avaritiæ.

§. I.

Avaritia directè professioni Clericali opponitur.

AVARITIA est nimius pecuniarum vel rerum pecuniâ æstimari solitarum affectus.

Excessus ille potest esse vel ex parte objecti, quod scilicet nimis multa appetantur, vel ex parte actûs, quia etsi non nimis multa, nimio tamen affectu expetantur aut possideantur. Hinc Christus volens à vitio hoc liberare fratres illos, qui ipsum judicem familiæ erciscundæ constituere volebant, non dixit tantùm, *attendite & cavete ab avaritia*, Lucæ 12. v. 15. sed addit, *ab* OMNI: " quia, inquit Augustinus, " non solùm avarus est, qui rapit aliena; sed & ille " avarus est, qui cupidè servat sua. " *Serm.* 28. *De diversis.*

Hinc nimius rerum temporalium amor, qui avaritia dicitur, tametsi omnem Christianum, cujus conversatio & desiderium in cælis esse debet, in tantum dedeceat, ut propterea Apostolus *ad Ephes.* 5. *v.* 3. in persona Ephesiorum omnibus fidelibus dicat: *Avaritia nec nominetur in vobis, sicut decet Sanctos*; specialiter tamen adversari statui & professioni Clericali facilè intelligetur, si ad ea, quæ superiùs *cap.* 3. §. 1. dicta fuerunt, reflectamus.

Ostensum enim ibidem fuit, primam ac fundamentalem Clericorum virtutem esse charitatem, qua homo se totaliter à rerum mundanarum affectu exuens, rerum verò divinarum gustu & desiderio accen-

cendens, totus Dei ac Ecclesiæ servitio mancipatur; atque propterea, ut eodem loco monstravimus, virtutem illam tonsurandis seu assumendis ad statum Ecclesiasticum, specialiter inculcat Ecclesia, utpote in qua spiritus Ecclesiasticus, qui in promovendis ad statum Clericalem & esse & continuò crescere debet, jure merito reponitur; imò à qua *Clerici* nomen suum sortiuntur.

Hanc igitur Clericorum præcipuam ac fundamentalem virtutem, imò ipsum Ecclesiasticum spiritum, si quis conferat cum nimio illo temporalium affectu, in quo vitium avaritiæ consistit, cæcus sit oportet, qui diametralem inter illa non videat oppositionem.

Avaritia enim animum rebus terrenis affixum tenet, spiritus verò Ecclesiasticus seu professio Clericalis animum à rebus terrenis planè avulsum, ut Deo soli & ejus Ecclesiæ cultum fidelem exhibeat, profitetur.

Hanc contrarietatem perspectam habentes Patres Synodi Aquisgranensis, dicere non dubitarunt quod Clerici juxta professionem, quam in tonsuræ susceptione professi sunt, contendere debeant esse *pauperes spiritu*, ut congruè dicere possint illud Psalmistæ: *Dominus pars hæreditatis meæ.*

Hinc quoque contingit, ut inter vitia quæ statum Clericalem reddunt contemptibilem, emineat avaritia; quo enim vitium aliquod professioni alicujus amplius contrariatur, eo contemptibiliorem eum reddere solet.

§. 2.

Nihil Ecclesiæ potest accidere luctuosius aut perniciosius, quàm habere avaros Ministros.

R*Adix omnium malorum*, inquit Apostolus, *est cupiditas*, vel, ut textus originalis exprimit, *pecuniæ amor* seu avaritia: unde juxta Sapientis infallibile testimonium: *Avaro nihil scelestius*; nullum enim scelus refugit avaritia, modò habendi expleat cupiditatem; omnia enim pecuniæ tamquam idolo suo consecrat avarus: quare ab eodem Apostolo *idolorum servitus* vocatur. *Ad Ephes.* 5. v. 5.

Hinc fit, "ut mens avari, teste S. Ambrosio *Ser-* » *mone* 81. semel vinculis cupiditatis adstricta, sem- » per aurum, semper argentum videt, semper redi- » tus computat.

» Gratius aurum intuetur, quàm solem videt: ipsa » ejus oratio & supplicatio ad Dominum, aurum » quærit, & vellet ut omnia ei in aurum converteren- » tur.

» Denique quod potest frumentum in aurum mu- » tat, lana ei aurum efficitur; omnes fructus ejus, » omne quod movetur in aurum vertitur.

Quis jam non videat, nihil Ecclesiæ posse contingere perniciosius aut luctuosius, quàm Ministros seu Sacerdotes ejus avaritiæ vitio esse infectos.

Quidquid enim Ministrorum dispensationi commissum fuerit, ad suum referent idolum, id est, avaritiæ suæ consecrabunt; imò *quæstum esse pietatem* existimabunt. Quid hinc ulterius expectandum, nisi horrendæ sacratissimorum omnium mysteriorum, quæ Sacerdotum dispensationi credita sunt, sacrilegæ profanationes? Unde enim omnes illæ sordidæ pactiones & exactiones in ipsa Sacramentorum administratione? Nonne ex Sacerdotum avaritia? In tantum ut meritò interrogare liceret cum Propheta: *Quis est in vobis, qui claudat ostia, incendat altare meum gratuito?* Malach. 1.

Quin si Sacerdotum animos occupaverit avaritia, nec ipsum tremendum sacrificium ad sua convertere lucra verebuntur. Hinc enim, ut deplorant Patres Concil. Trid. tot inhonesta cujusvis generis pacta & mercedum conditiones circa ipsum Missæ Sacrificium, quæ Sacerdotum avaritia induxit.

Nonne ipsa est Sacerdotum cupiditas & sordida avaritia, quæ induxit deplorandum, & lacrymis sanguineis deflendum abusum, quem hodie circa celebrationem Missarum invaluisse videmus; ut nimirum illud, quo sanctius nec cœlum nec terra habere potest, quæstui & lucro Sacerdotum videatur subservire. Adeò *ut de Missis faciant artem de pane lucrando*, ut loquitur Cardinalis Bellarminus in *epist. ad Nepot.* Nonne hinc sordidæ cursationes, utinam non & nundinationes, ad celebranda Sacra, ubi sciuntur accipienda salaria? Sæpius non sacrificatur, si sua Sacris desint salaria; multi ostendunt quo *sacrificent ut manducent*, adeòque ordine perversissimo ipsum Sacrificium tamquam medium ordinent ad cibum ut finem.

"Ejusmodi Sacerdotes, (rectè dixit nuper qui- » dam) dum Sacra & preces pro obtinenda stipe ul- » tro nobis offerunt, ne dicam, venum exponunt, » malim ego nummo invitare, ut à celebrando absti- » neant.

Ipsa est non rarò Sacerdotum avaritia, quæ nec *sancta* veretur *dare canibus*, modò auro acquirendo, aut retinendo, hæc sanctorum profanatio subserviat.

Ulteriùs, ubi Ministri Ecclesiæ semel illo avaritiæ vitio fuerint infecti, *semper argentum videbunt*; atque ità fiet, ut qui tamquam lux mundi & tamquàm candelæ positæ super candelabrum ad aliorum illuminationem lucere deberent, *sint futuri cæci & duces cæcorum.*

Oculi enim caligine cupiditatis obtenebrati, ipsam Evangelicæ veritatis lucem ferre non possunt; unde illis contingit, quod de Pharisæis refert Sacer Textus: audiebant *autem omnia hæc Pharisæi, qui erant* AVARI: *& deridebant illum.* Lucæ 16. v. 14.

Hinc contingere videmus, quòd nihil eorum, quæ contra Simoniacas sordidasque Beneficiorum, Dignitatum, aliarumque rerum spiritualium nundinationes, vel pactiones, tantâ severitate Pontifices Conciliáque decernunt, Patres clamant, Sacerdotes ac Ministri Ecclesiastici, qui sunt avari, intelligant, aut veriùs, intelligere nolint; imò veriùs Pharisæos imitantes, ipsos Pontifices, ipsa Concilia, & Ecclesiam ipsam *deridere* videntur: dum sanctissima illa Decreta ad ridiculum planè sensum (ut illa cum idolo suo, id est, habendi libidine componant) contorquent; aut si ob claram nimis & evidentem expressionem contorquere non ausint; ea tanquam præteritis temporibus, pro aliis, non pro se statuta aut dicta fuisse asserunt, atque ità Christum per Ecclesiam docentem, quia *avari* sunt, derident & illudunt.

Quid Judam Collegio Apostolorum associatum, ad proditionem Christi adduxit, nisi hæc *idolorum servitus?* Et quid hodie tot Ecclesiæ Ministros ad prodendam veritatem, & tot animarum seductionem inducit, nisi ipsa avaritia seu amor habendi: adeò ut hodie impletum videatur illud deplorandum Ezechielis vaticinium: *Et violabant me ad populum meum, propter* PUGILLUM HORDEI, *&* FRAGMEN PANIS, *ut interficerent animas, quæ non moriuntur. .... mentientes populo meo credenti mendaciis.* C. 13. v. 19.

Denique si munera excæcent oculos sapientum & mutent verba justorum, ut justa ab injustis, iniqua ab æquis discernere nequeant; qui erunt Sacerdotes *avari*, ut judicent inter *lepram & lepram, ut more periti medici super infundant vinum & oleum vulneribus sauciati?* ut loquitur Concilium Lateranense *Cap.* 12. *De Pœnit. & Remiss.* Denique *ut quantum spiritus & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, salutares & convenientes satisfactiones injungant?* Hoc, inquam, justum judicium, quis à judicibus *avaritia* excæcatis expectet. Verendum potiùs, ne impleatur illa ejusdem Prophetæ prophetia: *Væ quæ consuunt pulvillos sub omni cubito manus: & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis ad capiendas animas: & cùm caperent animas populi mei, vivifi-*

vivificabant animas eorum : nimirùm prout credent suæ conducere cupiditati. *Cap.* 12. *v.* 18.

Meritò proinde præterito seculo dixit Synodus Coloniensis : *Ex quo in Ecclesia Dei crevit* AVARITIA, *periit lex de Sacerdote, & visio de Propheta.* Et alio loco : *Præcipuæ causæ omnis mali sunt fastus , luxus , &* AVARITIA, *à quibus Clerici potissimùm malè audiunt.* An. 1536. *p. c. c.* 29.

Ex his omnibus benè apparet quàm meritò in Clericis requiratur , ut omnibus rebus terrenis affectu renuntiantes , profiteantur corde & ore , *Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei , tu es , qui restitues hæreditatem meam mihi* : quæ professio directè avaritiæ opponitur.

§. 3.

Sordida Avaritiâ laborant Canonici , aliique Ecclesiæ Ministri , qui officium eo solo intuitu suscipiunt aut tenent , ut temporalia recipiant.

SI avaritia sit, ut jam dictum est , aut temporalia nimis multa, aut nimio & inordinato affectu appetere , quis ambigat esse avaritiam , tanto affectu temporalia prosequi , ut etiam ipsa spiritualia ordinentur tamquam media ad consequendum temporalia , imò spiritualibus terrena mercandum ?

Id facere convincitur , qui evangelizat ut manducet. Qui enim Officium Ecclesiasticum eo quærit aut tenet animo , eoque intuitu, ut huic vitæ habeat necessaria , *perverso nimis ordine* , ut ait Bernardus , *cælestibus terrena mercatur. L.* 2. *De serm. Dom. in monte c.* 16.

Rationem reddit Magnus Augustinus, " quia quæcumque res propter aliud aliquid quæritur, sine dubio inferior est (nimirùm in æstimatione quærentis) quàm id propter quod quæritur : & ideò illud primum est propter quod istam rem quæris, non ista res, propter quam istud quæris. Quapropter si Evangelium & regnum Dei propter cibum quærimus , priorem facimus cibum , & posteriùs regnum Dei.

Quinimò , teste eodem Augustino , si ideò Evangelizemus , ut manducemus , vilius habemus Evangelium quam cibum.

Unde & ille qui eo animo Evangelizat aut functiones Ecclesiasticas exhibet, non tam spirituale diligit, quàm temporale, quod expectat ; ac propterea nec mercedem Evangelii à Domino , ait idem Doctor ibidem, recipiet : " Si coactus inopiâ earum rerum quæ temporali vitæ sunt necessariæ, prædico Evangelium ; alii per me habebunt mercedem Evangelii, qui Evangelium ipsum me prædicante diligunt , ego autem non habebo , quia non ipsum Evangelium diligo, sed ejus pretium , in illis temporalibus constitutum.

Hinc tamen ne inferas, omnes Ecclesiæ Ministros, qui tamquam operarii debitam sibi mercedem corporalem recipiunt, vitio avaritiæ, seu nimio erga temporalia affectu laborare.

Si enim juxta Christi sententiam dignus sit operarius mercede suâ ; etiam illam Christi Minister suscipere potest ; non ut pretium operis, sed ut operi *gratis* exhibito debitam sustentationem ; quia, ut ait Augustinus *lib. De Pastorib. cap.* 2. " non redditur sustentatio necessitatis à populo , *quasi merces* illis qui sibi in charitate serviunt , sed tamquam *stipendium* , *quo , ut possint laborare , pascantur.* " Quare veri Christi Ministri *non Evangelizant ut manducent* ; & propterea , secundùm eundem Doctorem , " non in victu constituunt finem Evangelizandi , sed ipsius victus sui finem in Evangelio collocant.

Non ergo avaritiæ perversitas in ipsa receptione temporalium consistit , sed in ordinis perversione ; quod illi , qui Officium Ecclesiasticum suscipiunt aut tenent ut manducent , spirituale dirigant ad manducationem seu temporale ; facilè ergo dignoscetur utrum quis *Evangelizet , ut manducet* , an è contra *manducet ut Evangelizet* , si noscatur , quid rationem finis quid rationem medii in animo Evangelizantis obtineat.

§. 4.

Proponuntur indicia è quibus dignoscitur , num quis Evangelizet ut manducet.

QUæ præcedenti paragrapho dicta sunt , ostendunt , quòd is qui *Evangelizat ut manducet*, ordine perverso ordinet Evangelium , ut medium ad manducationem , ut finem , ac per consequens , in animo hujusmodi Clerici manducatio obtinet primum locum tamquam finis , Evangelium verò posteriorem tamquam medium.

Ut ergo dignoscatur, num quis *Evangelizet ut manducet*, num è contra *manducet ut Evangelizet*, solùm ad ipsius voluntatis motiones reflectendum erit ; hæc enim pro diversitate finis , quem diligit , movetur & fertur , juxta illud vulgatum S. Augustini : *Pondus meum , eo feror , quocumque feror.* Unde enim timor rei amittendæ, nisi ex amore habendæ & retinendæ ? Unde aviditas adipiscendi, nisi ex amore assequendi rem, quam non habemus ? Unde cura & anxietas conservandi , nisi ex affectu erga rem quam possidemus ? Et sic de reliquis motionibus animæ ratiocinando , omnium radicem solum amorem esse deprehendemus.

Si itaque Canonicus seu alius quivis Ecclesiasticus scire desideret , num Canonicatum aut aliud officium eo quærat, aut teneat animo , eoque intuitu , ut temporalia habeat , & consequenter Evangelizet seu functiones Ecclesiasticas faciat ut manducet , & perverso nimis ordine cælestibus terrena mercetur , attendat solerter quid diligat, quid metuat , unde gaudeat aut contristetur : *Totum enim cor*, ait Bernardus , *in his quatuor affectionibus est. Serm.* 2. *in quadrag. n.* 3.

Si igitur prima cura Clerici , dum de Canonicatu aliove Beneficio obtinendo tractatur, sit de proventibus temporalibus , parum solicitus an spiritualia debitè obire poterit ; indicium erit, quòd ordine inverso temporale priorem, spirituale posteriorem in ejus affectu locum obtineat.

Rursùs , si multùm sit solicitus , ut nullus in temporalibus contingat defectus , num verò circa spiritualia error aut defectus occurrat parum anxius, inversi illius ordinis signum erit.

Si Canonici , Pastores aut alii Beneficiati solicitè perquirant de fidelitate ac sufficientia illorum , quibus temporalium curam committant , nihil aut parum anxii , quibus spiritualia concredant , hæc non obscurè rursus produnt perversam in corde ipsorum latere rerum æstimationem.

Ulterius, si Canonici etiam contra ipsa Conciliorum Decreta , quæ volunt , ut in Capitulis seu Congregationibus Capitularibus primùm tractetur de iis , quæ ad Ecclesiæ cultum , & ad pietatem promovendam spectant , demum de privatis rebus , temporalibusque negotiis agant ; si , inquam , etiam non obstantibus his Decretis , non tantùm tractandorum negotiorum ordinem pervertant ; sed adeò temporalibus suis occupentur , ut nulla aut admodum exigua de Ecclesiæ cultu , & officio divino aliisque ad pietatem & mores spectantibus sit cura , indicium est , quod magna sit de temporalibus solicitudo, nulla aut exigua de spiritualibus anxietas. *Optimi videlicet rerum æstimatores* , ut de similibus jam pridem per ironiam dixit Bernardus , *qui magnam de minimis , parvam aut nullam de maximis curam gerant.* Lib. 4. De consid. *c.* 6.

Quod si Canonici contemptis Sacris Canonibus (qui volunt ut Clericus Beneficio semel adscriptus stationem suam sine necessitate aut utilitate Ecclesiæ non deserat) mox ut pinguiorem Præbendam obtinendi occasio

casio affulget, Canonicatum & Ecclesiam deserant, indicium est quod Canonicatum tamquam medium ad temporale, ipsum verò temporale tamquam finem habeant; nec tam sponsam suam, id est, Ecclesiam, quam in adeptione Canonicatûs sibi quodammodo desponsaverant, quàm ipsius dotem dilexerint.

Unde hanc Sacerdotum avaritiam adeò exectandam credidit Ecclesia, ut non semel decreverit, *quod si Clerici ambitionis vel cupiditatis causa ad aliam* DITIOREM *migraverint Ecclesiam, utramque amittant.*

Et seculo 13. de similibus dicebat P. Cantor: " Si quis » legitimè sortitus est Ecclesiam, & quærit occasio» nem ut eam dimittat, *quia alia pinguior est & uberior*, secundùm pœnam constitutam in Canonibus » puniri deberet, & in ea manere omni tempore vitæ » suæ. " *In verbo, Abbrev. cap.* 40.

Ulterius, Canonici aliique Beneficiati, qui lucri causâ Canonicatus & Ecclesias suas deserunt, evidenter quoque ostendunt se parum de vocatione sua ad munia Ecclesiastica fuisse aut esse solicitos; si enim se ad hanc Ecclesiam divinâ vocatione pervenisse crederent; quomodo ex humano & carnali motivo, nullo divinæ voluntatis apparente indicio, tam facilè stationem suam, in qua se à Deo positos putarent, deserere auderent? Cùm Apostolus omnes adeò ferventer moneat, *ut unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat.*

Non obscurum proinde est, quod sicuti ex cupiditate stationem suam facilè mutant, ità non nisi per cupiditatem in illam involaverint.

Quare non immeritò jam olim Ecclesia censuit, Clericum, qui " propter luxum vanitatemque præ» sumptam de officio sponte discedat, ità de Ecclesia » repellendum, ut nisi rogando, aut obsecrando pluri» mis temporibus satisfecerit, non recipiatur; utpote » cujus vocatio admodùm haberetur suspecta." *Synod. Tarracensis can. 6.*

Hæc indicia aliaque, quæ indicant Spiritualia propter temporalia quæri, si quis attentè consideret, & unà expendat modum, quo hodie Canonicatus præsertim, aliaque Beneficia non habentia curam annexam, quæruntur & possidentur; nescio num exclamare non poterit cum sancto Bernardo *In Declamat.* §. 13. " Quis ea intentione gradus Ecclesiasticos & mi» nisteria sanctuarii quærit, imò quæritur (quæri » nempè, quàm quærere ipse debuerat) ut sine curis » seculi, in sanctimonia cordis & corporis illuminan» dus accedat ad Dominum, & suam pariter ac proxi» morum operetur salutem *orationis studio deditus*, & » verbo prædicationis?

§. 5.

Utrum Canonici aliique Clerici sine injustitia possint reservatis proventibus patrimonii vivere de Ecclesiasticis.

Certum imprimis est & indubitatum, quod omnes Ecclesiæ Ministri teneantur ministerium seu officium suum populo exhibere *gratis*, ad sensum nimirum illius præcepti: *Gratis accepistis, gratis date.*

Huic Christi præcepto non contraveniunt Ministri Ecclesiæ, qui unde vivant non habentes, ex proventibus Ecclesiasticis, ut laborare *gratis* possint alimenta accipiunt, seu quos ad accipiendum cogit *vivendi necessitas, non habendi cupiditas*, ut loquitur Synodus Aquisgranensis, *An.* 816. *can.* 107. tales, inquam, Christi præcepto non contraveniunt, quia, ut supra ex Augustino notavimus, similes accipiunt sustentationem *necessitatis à populo, non quasi mercedem operis, quod populo ex charitate impendunt, sed tamquam stipendium, quo, ut possint laborare, pascantur*, sive accipiunt alimenta, ut *gratis* & ex charitate populo servire queant.

Illi verò, qui patrimonium possident, & reservato patrimonio de Evangelio vivere volunt, dici nequeunt accipere sustentationem necessitatis a populo, *tamquam stipendium quo, ut possint laborare, pascantur*: nec potest dici, quòd eos ad accipiendum *cogat vivendi necessitas, sed potius habendi cupiditas.* Nec etiam dici potest, tales sustentationem ex Evangelio sumere, ut possint *gratis* Evangelium annuntiare: quandoquidem supponatur, abunde ipsis provisum esse unde vivant, & *gratis* Evangelium annuntient.

Unde non immeritò concluditur, quòd tales sustentationem ex proventibus Ecclesiasticis non prætendant, ut Evangelizare queant; sed potius, *ne censum suum patrimonialem*, ut notat Synodus Aquisgranensis, *expensis quotidianis minuant*: Quomodò igitur tales *gratis*, ad sensum prædicti præcepti evangelizent aut functiones Ecclesiasticas exerceant, non video. Ideo enim Ministri Ecclesiæ ex Evangelio viventes *gratis* nihilominus evangelizare dicuntur, quia nihil de Evangelio prætendunt, nisi quod necessarium est, ut *gratis* & ex charitate evangelizare queant, quod de illis qui patrimonium possident, & eo reservato, de Evangelio vivere prætendunt, verificari non potest.

Secundò, Canonum atque Patrum omnium testimonio adeò certum est, res Ecclesiæ esse vota fidelium, patrimonium pauperum & redemptionem animarum, ut trecentis & ampliùs annis à facta rerum Ecclesiæ divisione Patres Concilii Vernensis Anno 844. *Can.* 12. dicere non dubitarint: *Certè nullus quamquam* IMPUDENTISSIMUS, *negare audebit, possessio Ecclesiæ votum est fidelium*, PATRIMONIUM PAUPERUM, *redemptio animarum.*

Quis proinde non indignum, imò injustum dicet, quòd divites ex patrimonio pauperum, redemptione animarum, votis fidelium accipere præsumant, non unde ditescant & patrimonium suum augeant, quidni quoque hoc reputetur injustum in Ministro illius, *qui pro nobis egenus factus est cùm esset dives*: qui adeò paupertatem dilexit, ut nec ubi *caput reclinaret* habere voluerit.

Si Bernardus *Serm.* 1. *in festo omn. Sanct.* exclamet: *Qua fronte Christianus divitias quærit, postquam Christus beatos esse pauperes prædicavit*, quomodo non potiori jure exclamare licebit: *Qua fronte*, non tantùm *Christianus*, sed Minister Christi, *divitias*, idque ex patrimonio pauperum, *quærat, postquam Christus*, cujus servitio se specialiter consecravit, *beatos esse pauperes prædicavit*?

Si ad universos Fideles dixerit Apostolus 1. *ad Tim. v.* 8. *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus*: quomodo non pudere debet Clericos, qui specialiter contemptum rerum temporalium & divitiarum profitentur, quod *habentes alimenta & quibus tegantur* non contenti, insuper ex patrimonio pauperum divitias quærant?

Si cui forsitan allegatæ rationes non videantur evincere, quòd Ministris Ecclesiæ reservato patrimonio, illicitum sit sustentationem ex proventibus Ecclesiæ accipere; saltem, ut credo, convincent illum omnia illa sacratissima Decreta, quibus Spiritu Sancto inspirata Ecclesia idipsum declaravit.

Canon quadragesimus primus Apostolorum ex illis, quos Dionysius Exiguus in Codicem suum retulit, & Ecclesia Latina recepit, præcipit, *ut in potestate sua Episcopus Ecclesiæ res habeat: & ex iis in suas necessitates sumere queat*, additâ tamen hâc conditione: SI TAMEN INDIGET. *Ex iis autem* (rebus Ecclesiæ) ait, QUIBUS INDIGET, SI TAMEN INDIGET, *ad suas necessitates & peregrinorum Fratrum usus ipse percipiat, ut nihil eis possit omnino deesse. Lex enim Dei præcipit, ut qui altari deserviunt, de altari*

tari pascantur : quia nec miles stipendiis propriis contra hostes arma suscipit.

Canoni Apostolico consonat per omnia Synodi Antiochenæ Decretum *Can.* 25. " Episcopus Ecclesiasticarum rerum habeat potestatem ad dispensandum erga omnes, *qui indigent, cum summa reverentia & timore Dei.* Participet autem ipse *quibus indiget*, SI TAMEN INDIGET, tam in suis quàm in Fratrum, qui ab eo suscipiuntur necessariis usibus profuturis." Apud Grat. *Can. Epis.* 12. *q.* 1.

Si Episcopi præcipui Ecclesiæ ministri, & vineæ Domini cultores ex rebus Ecclesiæ dispensationi suæ concreditis, in usus suos insumere non possint nisi *indigeant*, quo jure inferiores ministri minus laborantes, proventus Ecclesiasticos in suos usus privatos convertere præsument, si *non indigeant*? ut mirum non sit quòd olim suo & omnium Ecclesiæ Catholicæ ministrorum nomine, contra Donatistas dixerit S. Augustinus *Epist.* 50. *ad Bonif. Si privatum possidemus, quod nobis sufficiat, non illa* (scilicet bona Ecclesiæ) *nostra sunt, sed* PAUPERUM, *quorum proprietatem nobis usurpatione damnabili vindicamus.* Apud Grat. *Can. fin.* 12. *q.* 1.

Augustino consona sunt, quæ sub nomine S. Hieronymi Decreto suo inseruit Gratianus *Can. fin. caus.* 16. *q.* 1. *Clericos autem illos convenit Ecclesiæ stipendiis sustentari, quibus parentum & propinquorum nulla suffragantur. Qui autem bonis parentum & opibus sustentari possunt, si, quod pauperum est accipiunt, sacrilegium profectò committunt, & per abusionem talium judicium sibi manducant & bibunt.*

§. 6.

Ostenditur quod sententia Ecclesiæ §. præcedenti expressa, eadem manserit post rerum Ecclesiæ divisionem institutam & receptam.

QUo præcisè tempore quadripartita rerum Ecclesiæ divisio instituta sit certò non constat; eam tamen sub medium seculi quinti in usu fuisse, sufficienter indicat Simplicius Papa *Epistola* 3. ad Florentinum, Equitium & Severum Episcopos scribens in hæc verba: " De reditibus Ecclesiæ vel oblatione Fidelium quid deceat nescienti, nihil licere permittat, sed sola Episcopo ex his una portio remittatur. Duæ Ecclesiasticis fabricis, & erogationi peregrinorum & pauperum profuturæ, à Bonagro Presbytero sub periculo sui Ordinis ministrentur, ultima inter se Clericis pro singulorum meritis dividatur. " Apud Grat. 12. *Can.* 28. *q.* 2.

Imò eodem seculo Gelasius Papa divisionem bonorum dudum receptam fuisse testatur *Epist.* 9. *cap.* 27. " Quatuor autem tam de reditu, quàm oblatione Fidelium (inquit) prout cujuslibet Ecclesiæ facultas admittit (*sicut* DUDUM *rationabiliter est decretum*) convenit fieri portiones: quarum una sit Pontificis, altera Clericorum, tertia pauperum, quarta fabricis applicanda. " Apud Gratian. *Can.* 27. *caus.* 12. *q.* 2.

Constat igitur ex prædictis Pontificum Responsis, divisionem redituum Ecclesiasticorum in quatuor portiones seculo quinto factam & receptam fuisse. Ex illis proinde quæ Concilia ac Patres, vel seculo sexto vel sub finem seculi quinti dixerunt, intelligere licebit, quid Ecclesia post receptam rerum Ecclesiæ partitionem senserit.

Auctorem librorum De Vita Contemplativa non fuisse Prosperum Aquitanum, ut à multis creditum fuit, sed Julianum Pomerium Eruditis hodie abunde est persuasum. Floruisse Julianum circa finem seculi quinti, adeoque post institutam & receptam prædictam rerum divisionem, constat; ac per consequens, quidquid de dispensatione redituum Ecclesiæ dixit, post factam illorum partitionem dictum fuisse intelligitur.

" Pastor Ecclesiæ iis (ait *lib.* 2. *De Vita Contempl. cap.* 10. *& seqq.*) quibus sua sufficiunt, non debet aliquid erogare, *quando nihil aliud sit habentibus dare, quam perdere.* Nec *illi qui sua possidentes dari sibi aliquid volunt*, SINE GRANDI PECCATO SUO *unde pauper victurus erat, accipiunt.* De Clericis quidem dicit per Prophetam Spiritus Sanctus: peccata populi mei comedunt, sed sicut *nihil habentes* proprium, non peccata *sed alimenta* quibus indigere videntur, accipiunt: ita possessores non alimenta quibus abundant, sed aliena peccata suscipiunt." Apud Grat. *Caus.* 1. *q.* 2. *Can.* 7. *& seq.*

" *Non est meum dicere* (exclamat idem Sanctus) *quali peccato pauperum cibos suscipiunt*, qui Ecclesiam quam juvare de propriis facultatibus debuerant, suis expensis insuper gravant, propter hoc forsitan in congregatione viventes, *ne censum suum expensis quotidianis minuant.*

Pergit ulteriùs ostendens, quinam Clerici ab Ecclesia alimenta cum laude petant: " Clerici (inquit) quos pauperes aut voluntas aut nativitas fecit cum perfectione virtutis, vitæ necessaria sive in domibus suis, sive in congregatione viventes accipiant: *quia ad ea accipienda non eos habendi ducit cupiditas, sed cogit vivendi necessitas.*

In sequentibus verò docet nimis carnaliter sapere, qui Ecclesiæ fideliter servientibus & necessaria habentibus, tamquam operariis mercedem terrenam, non potiùs præmia æterna expectanda credunt: " Qui autem Ecclesiæ serviunt, & labori suo velut debita reddi oportere credentes, ea, quibus opus non habent, aut accipiunt libenter aut exigunt, nimis carnaliter sapiunt, si putant quod Ecclesiæ fideliter servientes stipendia terrena ac non potiùs præmia æterna percipiunt.... quod si quilibet minister Ecclesiæ non habeat unde vivat, non ei reddat hic, sed necessaria præstet Ecclesia, ut in futuro præmium laboris recipiat, quod in vita, jam spe Dominicæ promissionis expectat.

Tandem exemplo Sancti Pauli ostendit quòd indignum sit, sua possidentes Ecclesiam impensis velle gravare, dum hic cùm pauper esset, maluit manibus necessaria quærere, quàm Ecclesiam gravare. " Si ergo ille (inquit) qui nihil habebat, noluit de Evangelio ubi laborabat, sed suis manibus vivere, ne gloriam suæ mercedis amitteret; quid nos, qui propria nolumus, amore possidendi, non vivendi necessitate, relinquere, & accipere insuper volumus, *non unde vivamus, sed unde censum nostrum incrementis damnabilibus augeamus*?

Anno 816. tribus & ampliùs à divisione rerum Ecclesiæ seculis, totius Romani Imperii Prælati ad Aquisgranense Palatium, jussu Lotharii convenientes, ut Canonicis & Sanctimonialibus normam vivendi præscriberent, regulas ipsis convenientes, sparsim in Patrum Scriptis contentas in unum collegerunt, per quas de spiritualibus instruerentur, & qualiter temporalibus Ecclesiæ uti deberent, Canonici docerentur.

Quòd verò generalis ille Gallicanæ Ecclesiæ Conventus injustum putaverit, illo etiam tempore, ut Canonici de Ecclesiasticis proventibus, patrimonio reservato viverent, clarissimè expressit, dum allegatam Juliani Pomerii sententiam sub nomine Prosperi, Canonibus suis inserens, recepit & authoritate suâ confirmans pro regula Canonicis proposuit. Sed quid pluribus Synodi sententiam probare volumus, solum enim argumentum capitis 107. paucis verbis conceptam sententiam Synodi dilucidè evincit: *cum quo damno animæ ab Ecclesia, quæ pauperes possit accipiunt illi, qui sibi de suo sufficiunt.*

Consentiunt Patribus Aquisgranensibus Regum Fran-

Francorum Capitularia, quæ ex diversis Conciliis, iisdem penè temporibus celebratis, collecta fuere: " Quod habet Ecclesia (inquiunt) cum omnibus *nihil* » *habentibus* habet commune, nec *aliquid inde eis qui* » *sibi de suo sufficiunt convenit erogare*, quando nihil » aliud sit habentibus dare, quàm perdere. Nec illi, » qui sua possidentes dari sibi aliquid volunt, sine » grandi peccato suo unde pauper victurus erat, ac- » cipiunt. " *Addit*. 3. *cap*. 113. 114.

§. 7.

Quod etiam seculo duodecimo eadem fuerit sententia Ecclesiæ circa dispensationem proventuum Ecclesiæ, quæ paragraphis præcedentibus exhibita fuit, ostenditur authoritate Gratiani.

ELapsi erant 600. & ampliùs anni à divisione rerum Ecclesiæ, cùm Gratianus Canones atque SS. PP. aliorumque sententias in unum volumen, & in ordinem secundùm materiarum diversitatem, colligere instituit. Sed nec nuda relatione Canonum contentus, etiam in specie discordantes ad concordiam revocare conatur: quapropter opus suum *Concordiam discordantium Canonum nominavit*; quo titulo & hodie in Corpore Canonico exhibetur, licet communiter *Decretum Gratiani* nuncupetur. Apparens illa Canonum discordantia, quam Gratianus tollere nititur, subindè provenit ex varia quarumdam particularium Ecclesiarum disciplina, vel ex eo quod subinde Ecclesia exteriorem, pro temporum circumstantiis, mutet disciplinam. Ad concordiam frequenter reducit Gratianus, ostendendo, quod illæsâ veritate & manente fidei unitate, varia possit esse Ecclesiarum particularium externa politia, ipsaque interdum potuerit variari, manente unius fidei immutabilitate.

Cum igitur Gratianus relatis Conciliorum & Patrum sententiis, quas §§ præcedentibus ex ipsius Decreto retulimus, non laboret vel apparentis alicujus contrarietatis conciliationem adferre, sed omnium Canonum, quos retulerat, in compendium contracta sententiâ opinionem suam simpliciter retulerit, non obscurum est, Gratianum nec seculo duodecimo diversam, ab antiqua in Canonibus aut Sanctorum Patrum scriptis, doctrinam ostendisse.

Sententiam verò suam ex præmissis Canonibus his verbis post *Can*. 7. *caus*. 1. *q*. 2. reddidit Gratianus: " Verum his authoritatibus, inquit, prohibentur ab » Ecclesia suscipi, non illi qui quondam fuerunt di- » vites, postea verò omnia reliquerunt ut Petrus & » Matthæus & Paulus; aut pauperibus distribuerunt » ut Zacheus; aut Ecclesiæ rebus adjunxerunt, sicut » illi qui prædia sua vendentes ponebant pretia ante » pedes Apostolorum, ut essent omnia communia: » *Sed illi qui in domibus parentum residentes vel sua* » *relinquere nolentes Ecclesiasticis facultatibus pasci de-* » *siderant*. " Ex his patet quod seculo duodecimo Gratianus crediderit Canonum & Patrum auctoritate inhibitum fuisse, ne illi qui sua nolebant dimittere, de facultatibus Ecclesiæ pascerentur.

§. 8.

Proponitur sententia Dionysii Carthusiani circa doctrinam §§. præcedentibus traditam.

SEculo decimo quinto Dionysius Carthusianus, vulgo dictus Doctor *Extaticus*, in tractatu contra pluralitatem Beneficiorum, item in libro, quem de vita Canonicorum conscripsit, speciali articulo examinat, *an Canonici & Ministri Ecclesiæ, qui de suo patrimonio possunt se sustentare, licitè convertant in usus suos bona Ecclesiæ*. Priusquam verò quæstionis resolutionem depromat, hæc pauca præmittit.

" Quemadmodum, inquit *De vita Canonic. art*. 24. » recitat Augustinus, & Thomas allegat, non solum » Christi, sed & SS. PP. verba & facta ad imitationem » & auctoritatem trahenda sunt. Securius quoque ac » salubrius creditur ac paretur dictis Sanctorum, per » quos locutus est Spiritus Dei, quàm Scholasticorum » quorumdam, *qui suo magis quam expedit, credunt* » *& nituntur ingenio*, authoritatem Sanctorum ad » suam retorquentes opinionem.

» Quamvis ergo, pergit idem Doctor, de proposi- » tâ quæstione quidam dicant Scholastici, posse id » licitè fieri, consultius tamen credendum & standum » est verbis Hieronymi & Bernardi, imò & summi » Pontificis Beatique Prosperi. Ait enim Damasus Pa- » pa: *Qui bonis Parentum sustentari possunt, si acci-* » *piant quod Pauperum est, Sacrilegium incurrunt*.

Huic Damasi dicto SS. Hieronymi, Prosperi & Bernardi sententiis subjunctis, concludit: *Horum itaque Patrum sententiis statur securius, quam aliorum aliter opinantium*.

Post hæc idem Doctor objectionem quorumdam prævenit & solvit: " Præterea, inquit, si objiciatur » prædictis, quod bona Ecclesiæ sunt ministrorum » ejus stipendia, & faciunt ea sua Deo atque Ecclesiæ » serviendo, respondendum, quod sunt stipendia » ministrorum indigentium eis: *Si autem non indigent* » *ipsi faciunt ea sua sic, ut pauperibus erogent ea, non* » *ut in suos usus illa convertant*.

» Cum enim temporalia ad spiritualia ordinentur, » qui temporalibus non indiget, non habet ea con- » vertere ad suum profectum in spiritualibus donis, » sicut qui sanus est medicinâ non eget. Nec fit ei in- » juria si temporalia illa non accipit ad commoda sua, » sed promeretur spiritualia ac divina charismata in- » comparabiliter temporalibus digniora.

Finaliter ex antecedentibus infert subsequentia: " Constat, inquit, ex introductis, quantis se exponant » periculis qui Ecclesiasticis Beneficiis bene provisi, » *eorum se sustentant reditibus, suumque patrimonium* » *largiuntur suis propinquis, etiam quamvis juxta suum* » *statum satis habentibus*. Nec minùs damnabiles » sunt, qui unà cum bonis Ecclesiæ suum patrimo- » nium immoderatè carnaliterque consumunt.

Ex hoc igitur discursu Dionysii Carthusiani habemus, quod vir ille multæ lectionis, & eruditionis non dubitaverit, quin ex Patrum sententia Clerici, qui patrimonio vivere possunt, illicitè sustentationem ex proventibus Ecclesiasticis accipiant; quodque contra Patrum opinionem Scholastici nonnulli, *qui suo magis quam expedit credunt & innituntur ingenio, auctoritates Patrum ad suam retorquentes opinionem*, contrarium docere incœperint. Ac per consequens teste Dionysio, opinio quæ dicit Clericos divites posse, reservato patrimonio, vivere ex reditibus Ecclesiasticis, nova est, ac proinde ut talis merito rejicienda & eliminanda.

§. 9.

Ex sententiis Concilii Tridentini illicitum est, ut Beneficiati vivant ex reditibus Ecclesiæ, & proventus patrimoniales relinquant consanguineis divitibus.

SYnodus Tridentina sequuta Sacros Canones " om- » ninò interdicit Episcopis ac omnibus quæcum- » que Beneficia Ecclesiastica obtinentibus, ne ex re- » ditibus Ecclesiæ consanguineos familiaresve suos » augere studeant: cùm & Apostolorum Canones, » inquit, prohibeant ne res Ecclesiasticas quæ Dei » sunt, consanguineis donent; sed si *pauperes sint*, » *iis ut pauperibus* distribuant. " *Sess*. 25. *cap*. 1. *De Reform*.

Hoc Concilii Decretum tamquam justissimum, & redituum Ecclesiasticorum naturæ planè consonum omnia penè Concilia pro executione Concilii Tridentini

tini celebrata suis Decretis inseruerunt, & plerumque latiùs exposuerunt. Ut plura omittam, unum Synodi Burdigalensis anno 24. currentis seculi habitæ subjungam.

" Præcipuè perpendant (Episcopi) inquit, reditus » Ecclesiæ, *bona Christi & pauperum patrimonia esse*. » Quare videant ne ex iisdem reditibus, consangui» neos, familiaresve suos augeant & ditent, ac nisi *ut* » *pauperibus* aliquid concedant.

Si ergo ex sententia Ecclesiæ non liceat Ecclesiasticis consanguineos familiaresve suos ex reditibus Ecclesiasticis augere & ditare, evidenter sequitur, quòd non liceat Ecclesiasticis vivere ex proventibus Ecclesiasticis, & reditus suos patrimoniales in favorem consanguineorum reservare. Quis enim non videat, quod hoc faciendo consanguineos suos æquè ex reditibus Ecclesiæ censeantur augere, quàm si ex patrimonio suo viverent, & proventus Ecclesiasticos consanguineis donarent. Quid enim interest, num simpliciter proventus Beneficii elargiantur parentibus, num verò ipsi ex bonis Ecclesiasticis viventes, in favorem consanguineorum censum suum patrimonialem expensis quotidianis non minuant, sed quotidie augeant; atque ità efficiant ut in effectu per bona Ecclesiastica consanguinei ditentur.

Ut res clariùs pateat, ponantur duo Beneficiati, quorum uterque patrimonio abundat, & alter ex patrimonio expensas quotidianas desumens, reditus Ecclesiasticos consanguineis donat: alter verò reditus patrimoniales consanguineis relinquens, de reditibus Beneficii sui vivit; nonne evidentissimum est, quod uter in effectu & reipsa æqualiter (si ponantur reditus æquales) consanguineis ex bonis Ecclesiæ consulat, nec non uno & altero modo Ecclesiæ res æqualiter pauperibus substrahantur?

§. 10.

Ex eo quod Canonici aliique Beneficiati non possint reservato patrimonio proventus Ecclesiasticos in suos usus convertere, nullatenus sequitur, quod Clericis divitibus Canonicatus & Prabendæ aut alia Beneficia conferri non possint.

DUo in omni Beneficio Ecclesiastico considerari debent: ministerium scilicet, sive servitium, quod Clericus Ecclesiæ, cujus per Beneficii adeptionem constitutus est minister, præstare debet.

Alterum, quod in omni Beneficio Ecclesiastico hodie occurrit, est jus percipiendi proventus Beneficio annexos.

Primum quidem, ministerium videlicet Ecclesiæ impendendum (quod ut longè præcipuum in Beneficio Ecclesiastico Ecclesia semper suspexit.) divitibus, ob hoc solùm quod bona temporalia multa possideant, nunquam Ecclesia negavit. Novit enim illa non semper amplam temporalium possessionem ministris Evangelii obesse, imò nonnunquam conducere, & ministerium Ecclesiasticum meliùs obire, & cum majori fructu & auctoritate spiritualia seminare queant. Dum nimirum sunt tales, de quibus Apostolus dicit: *Quasi nihil habentes & omnia possidentes*; observantes illud Prophetæ Regii: *Divitiæ si affluant nolite cor apponere.* Qui quidem sunt divites divitiarum possessione, sed affectu & spiritu earum contemptores: his, inquam, opulentia non præstat in ministerio spirituali impedimentum, sed præstat in fructificando subsidium; quare nec ullus unquam ob solam divitiarum affluentiam credidit aliquem à ministerio Ecclesiæ repellendum aut excludendum.

Jus percipiendi fructus, quod alterum est in Beneficio Ecclesiastico, minùs principale & priori accessorium, juxta hodiernam Ecclesiæ disciplinam, Clericis, etiam divitibus, & sufficiens patrimonium possidentibus Ecclesia concedit, tamquam ipsius ministerii, quod illis conceditur, juxta modernam Ecclesiæ disciplinam, accessorium.

Cùm enim hodie singulis officiis sive ministeriis Ecclesiasticis annexa sit quædam proventuum Ecclesiasticorum portio, cujus libera dispensatio Ministro concreditur, fit ut Ecclesia illam indifferenter omnibus, qui officium illud subeunt, concedat. Cùm enim non sine magna difficultate scire queat, quorum patrimonium vitæ sustentandæ sit sufficiens, omnibus liberam dispensationem concredere vult, ut proventus suis necessitatibus, *si indigeant*, impendant, sin minus, in alios pios usus non arbitrio suo, sed juxta sacros Canones & offerentium voluntatem, expendant: non secus ac olim indifferenter omnibus Episcopis solerent Ecclesiæ facultates expendendæ concedi, ut eas etiam in suas necessitates impenderent, *si tamen indigerent*, num verò *indigerent*, eorum permittebantur conscientiæ, rationem Deo reddituri.

Ex quibus concluditur, quod dum hodie portio fructuum, sive præbenda temporalis Canonicis singulis, sine discrimine *divites* inter & *pauperes* conceditur, constituantur ipsi portionis illius liberi dispensatores, quemadmodum olim Episcopi omnium Ecclesiæ suæ proventuum: ut nimirum ex illa portione in suos proprios usus accipiant illi, *quos ad accipiendum non habendi ducit cupiditas, sed cogit vivendi necessitas.* Dumque Ecclesia singulorum ignorat facultates, cuiquam necessaria desint, omnibus unde indigentiæ suæ occurrere queant, concedere maluit, singulorum interim conscientiæ expendendum committens, num ad ea percipienda *vivendi cogat necessitas*, *an habendi ducat cupiditas*: & an alimenta ab Ecclesia accipiat *ut Evangelizet*, an verò contortâ & perversâ intentione *Evangelizet non tantum ut manducet*, sed insuper ut *censum suum patrimonialem incrementis damnabilibus augeat.*

Prudenter proinde Ecclesia non tantùm spirituale Canonicorum officium Clericis bene meritis, sed & præbendam temporalem illi annexam concedit, ut ex illa sibi de alimentis aliisque vitæ subsidiis provideant illi qui à Domino, cui ministrant, bona, unde ea sumant, non acceperunt. Qui verò jam tum a Christo, cujus sunt operarii & ministri, sufficientia vitæ subsidia susceperunt, eam proventuum portionem, non in usum proprium sed pauperum alimoniam, aut alium pium usum expendant. Quod jam pridem appositè expressit Dionysius Carthusianus *Tract. cont. Plural. Benef. art.* 14. " Bona Ecclesiæ, inquit, sunt » stipendia ministrorum ejus indigentium hujusmodi » bonis, quod si eis non egeant, non sunt capaces ta» lium bonorum *ad proprium usum. Verumtamen ser*» *viendo Ecclesiæ faciant hujusmodi bona esse sua, ut* » *ea indigentibus piè dispensent, non ut sibi ea thesau*» *rizent, possideant, & immoderatè seu absque necessi*» *tate, & indigentia assumant.*

§. 11.

Occurritur objectionibus quæ adversus hactenus dicta formari possint.

ADversus hactenus dicta, quibus probatum est Clericis nefas esse, reservato patrimonio, vivere de proventibus Ecclesiasticis, militare credunt nonnulli omnia illa Apostoli divina oracula: *Quis militat suis stipendiis umquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? .... Nescitis quoniam qui in sacrario sunt, edunt: & qui altari deserviunt, cum altari participant: Ita & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere.*

Certum in primis est, quòd si allegata Apostoli verba hactenus traditæ sententiæ obstarent, atque evincerent

cerent Ecclesiasticis, reservato patrimonio, fas esse de rebus Ecclesiæ sustentationem accipere, idem quoque ante rerum Ecclesiæ divisionem licitum fuisse convincerent. Illo quippe tempore, quæcumque ex Apostolo prolata sunt, dicta erant, neque tunc minùs, quàm hodie dignum & justum erat, ut observarentur.

Constat tamen, neque ob Canonum nimiam evidentiam ab ullo negari posse videtur, quòd ante rerum divisionem, non obstantibus prædictis Divinis oraculis, Ecclesia crediderit fas non esse Ecclesiasticis de Evangelio vivere, si aliunde ex quo viverent, haberent. Nec mirum, quòd Ecclesia Spiritu Sancto inspirata, illa semper ità intellexerit; sciebat enim per totum illum discursum, aliud non intendere Apostolum, quàm Corinthiis, & in ipsis universis Fidelibus ostendere, quàm justum ac æquum esset, *ut qui altari deserviunt de altari vivant*; non quasi mercedem sui operis accipientes, *sed tamquam stipendium, quo, ut possint laborare, pascantur. Quid est aliud* (pergit Synodus Aquisgranensis *an.* 816. *Can.* 111.) *de Evangelio vivere, nisi laborantem inde, ubi laborat, necessaria vita percipere*? Qui verò patrimonium habentes insuper de reditibus Ecclesiæ sustentationem accipere volunt, non unde *vivant*, sed unde *censum suum incrementis*, ut loquitur dicta Synodus, *damnabilibus augeant*, sumere præsumunt.

Absit verò, ut Apostolus militiam Christi militiæ seculari per omnia similem voluerit; "Secularis quippe militia, quia cœlestia non habet, terrena strenuè militantibus præstat (ait rursus dicta Synodus *Can.* 107.) qui autem Ecclesiæ serviunt, & labori suo velut debita reddi oportere credentes, ea quibus opus non habent, aut accipiunt libenter, aut exigunt, nimis carnaliter sapiunt, si putant quòd Ecclesiæ servientes, stipendia terrena ac non potiùs præmia æterna percipiant.

Hinc tantoperè omnibus Clericis in persona Nepotiani, S. Hieronymus inculcatum desideravit: "Obsecro itaque te, & repetens iterum iterumque moneo, ne officium Clericatûs genus antiquæ militiæ putes, *id est, ne lucra seculi in Christi militia quæras; ne plus habeas, quàm quando Clericus esse cœpisti.*

Reponet forsitan alius, licitum est non tantùm operario pauperi & indigenti, sed & diviti, recipere mercedem ab illis, quibus operam impendit; quare igitur & Ministro Ecclesiæ, utpotè operario, non licebit mercedem suis usibus, reservato patrimonio, applicandam recipere? Summam profectò ac evidentem inter operarium operas temporales impendentem, & operarium Christi operas spirituales exhibentem, esse diversitatem quis non videat? Ille enim non tantùm stipendium, quo, ut possit laborare, pascatur, seu sustentationem necessitatis exigere potest; sed mercedem tamquam æquatum pretium operis exigere ac recipere potest, imò & operas illas locare & vendere licet; at Ministri Ecclesiæ *gratis* operam suam exhibere jubentur; nec sine summa ipsius Evangelii ac functionum suarum irreverentia, & execrabili ordinis rerum inversione, mercedem tamquam illarum pretium fas est ipsis recipere; adeòque ut jam sæpius dictum fuit, quidquid accipere possunt, id unicè accipere possunt, tamquam stipendium necessarium quo, ut possint *gratis* ex charitate laborare, pascantur; sive ad quod accipiendum *cogit vivendi necessitas.*

Ut ergo verbo dicam, opificibus & similibus operariis non obstantibus divitiis, fas est mercedem operarum exigere, quia illam exigunt, non tamquam *sustentationem necessitatis*, sed tamquam *pretium operarum*: operariis verò Ecclesiæ nefas est mercedem exigere ut pretium operarum; sed si quam exigant, eam ut *sustentationem necessitatis* recipiant necesse est; quæ *necessitas* cùm in divitibus cesset, titulus quoque exigendi, aut recipiendi ex Evangelio mercedem, tamquam *sustentationem necessitatis*, deficit.

§. 11.

Corollaria ex illis, quæ hoc capite dicta fuerunt.

Ex dictis hoc capite facilè apparet, quanta diligentia & cura adhibenda sit ab Episcopis, aliisque Beneficiorum, maximè tamen curatorum, Collatoribus, ut inquirant, num ille cui Beneficium conferre intendunt, vitio *avaritiæ* non sit infectus. Quia, ut fusè hoc capite ostensum fuit, Clerici *avari* nihil nisi aurum & argentum videntes, sacratissima quæque cupiditati suæ, tamquam *idolo* servire faciunt.

De hoc vitio singulariter suspectos esse qui mox ut pinguius aliquod Beneficium obtinere possunt, stationem suam deserere volunt, antè probatum fuit.

Hinc facilè patet, quàm merito S. Carolus à præficiendis Ecclesiis Parochialibus inquiri voluerit, "an aliàs umquam animarum curam gesserint; quod si affirment; tum interrogentur etiam, & ubi gesserint, *& cur inde discesserint.*" Quis enim dubitet, si volentes transire de uno Pastoratu (idem est de aliis Beneficiis) ad alium, interrogarentur & examinarentur, cur à Pastoratu cui hactenus præfuerunt, discedere velint; quis, inquam, dubitet, quin sæpius, unicam mutationis causam cupiditatem seu avaritiam esse, reperiretur.

Porrò cùm plurimùm Episcopi intersit scire, num Ministri sui cupiditate seu avaritiâ ducantur: ut vel à regimine populi, cui minimè conveniunt, amoveantur, aut saltem, in modum ipsorum agendi singulariter invigilet, jure meritò, ad exemplum S. Caroli, dum de translatione aut mutatione Beneficii tractatur, investigabit qua ex causa transitum illum meditentur.

Secundò, ex dictis consectarium est, quòd quicumque ministerio Ecclesiastico se addicere intendit, ab animo suo amorem mercedis temporalis excludere debeat, si mercedem sui laboris à Deo habere voluerit; quia, ut antè probavimus, *qui Evangelizat ut manducet*, non manducationem ad Evangelium; sed Evangelium ad manducationem referre censetur; adeòque non tam Evangelium diligit, quam manducationem; ac per consequens, ut docet Augustinus *lib.* 2. *De serm. Dom. in monte c.* 16. nec mercedem Evangelii quod non diligit, consequentur. "Si coactus inopiâ earum rerum, ait, quæ temporali vitæ sunt necessariæ, prædico Evangelium (idem est de quocumque alio Ecclesiastico ministerio) alii per me habebunt mercedem Evangelii, qui Evangelium me prædicante diligent: ego autem non habebo, quia non ipsum Evangelium diligo, sed ejus pretium in illis temporalibus constitutum.

Verè miser dicendus hujusmodi Clericus, qui non tamquam filius, sed tamquam servus ministrans Evangelium, "ut tamquam alienum eroget, subjungit idem Doctor, nihil inde ipse accipiat præter cibaria, quæ non de participatione regni, sed ad sustentaculum miseræ servitutis dantur extrinsecùs.

Hæc omnia, unà cum indiciis, è quibus dignoscitur num quis *Evangelizet ut manducet*, si maturè perpendantur, vereor ne plures de Clero, qui ut felices suspiciuntur, deprehenderentur miseratione dignissimi, utpote nihil de Evangelii prædicatione, aliave ministerii Ecclesiastici persolutione recepturi, *præter cibaria, quæ non de participatione regni, sed ad sustentaculum miseræ servitutis dantur extrinsecus.*

"Quam certè dignius, ampliusque consentaneum rationi, *quod Evangelizans ut manducet*, pro carnali victu (verba sunt Bernardi *in Declamat.* §. 13.) carnalia magis opera, & negotia exerceret! nec he-

» ret inversor rerum, aut inhonoraret ministerium » spirituale.

Antè dicta quoque evincunt, quàm utiliter, etiam communi populo proponi queat, sacrilegam esse Evangelii, atque sacratum functionum profanationem, si illa ad temporalia commoda, imo & ipsa vitæ necessaria ordinetur, ut ità ipsum vulgus intelligat, quàm sit inordinatum filios studiis applicare eo fine, ut postmodum ad statum Ecclesiasticùm promoti & ipsi & filii ex Evangelio vivant, atque ità Evangelium tamquam opificium seu *artem de pane lucrando* considerent.

CAPUT VI.

An Canonicis aliisque Clericis liceat vacare lusibus aut venationi?

§. 1.

Lusus interdum ad animi relaxationem licitè adhibentur.

NON corpus tantum, sed & animum, honestâ recreatione relaxare non utile modò, sed & subinde necessarium. " Quia sicut homo » indiget corporali quiete ad corporis refocillatio» nem, quia non potest continuè laborare propter » hoc quod habet finitam virtutem, quæ determinatis » virtutibus proportionatur; ità etiam est, inquit S. » Thomas 2. 2. *q.* 168. *art.* 2. ex parte animæ, cujus » est virtus finita, ad determinatas operationes pro» portionata. Et ideo quando ultra modum suum in » aliquas operationes se extendit, laborat, & ex hoc » fatigatur, præsertim quia in operationibus animæ » simul etiam laborat corpus, in quantum scilicet ani» ma intellectiva utitur viribus per organa corporea » operantibus.... Et ideo quando supra sensibilia ele» vatur, operibus rationis intenta, nascitur exinde » quædam fatigatio animalis, sive homo intendat » operibus rationis practicæ sive speculativæ.... Sicut » autem (pergit Doctor Angelicus) fatigatio corpo» ralis solvitur per corporis quietem, ità etiam opor» tet quòd fatigatio animalis solvatur per animæ quie» tem: quies autem animæ est delectatio. Et ideo » oportet remedium contra fatigationem animalem » adhiberi per aliquam delectationem, intermissâ in» tentione ad insistendum studio rationis.... Hujus» modi autem dicta vel facta, in quibus non quæritur » nisi delectatio animalis, vocantur *ludicra* vel joco» sa: & ideo necesse est talibus interdum uti, quasi ad » quamdam quietem animæ.

Ex hoc Doctoris Angelici discursu patet, lusum esse adhibendum, ut anima per operationem rationis fatigata nonnihil quiescat, atque ità per quietem rursus capacior ad functiones mentis exercendas reddatur. Unde rectè monet S. Salesius *Introd. ad Vitam Devotam p.* 3 *c.* 31. ne nimis multum temporis lusui impendatur: " Si enim (ait) plus æquo temporis il» lis impendatur, non jam ampliùs recreatio, sed » mera occupatio & studium, neque iis tam animus » corpusve relaxatur, quàm è contra obstupescit & » obruitur. Si enim quinque aut sex horis continuò » lusu schacorum luseris, ab eo surgens, exhaustus » velut eris, & spiritu defatigatus: Diu pilâ in sphe» risterio ludere, non tam corpus recreare est, quàm » id obruere.

Tria insuper in iis, quæ in recreationem assumuntur, attendenda esse monet S. Thomas *ibidem*: " Quo» rum primum & principale est, quòd prædicta de» lectatio non quæratur in aliquibus operationibus, » vel verbis turpibus, vel nocivis.

» Aliud autem attendendum ne totaliter gravitas » animæ resolvatur: unde Ambr. dicit 1. *De Offic.* » Caveamus ne dum relaxare animum volumus, sol» vamus omnem harmoniam, quasi concentum quem» dam bonorum operum.

» Tertiò autem attendendùm est, sicut & in omni» bus aliis humanis actionibus, ut congruat personæ & » tempori, & loco, & secundùm alias circumstantias » debitè ordinetur, ut scilicet sit & tempore & homi» ne dignus.

His omnibus meritò additur, de quo Philotheam suam monet S. Salesius: " Ante omnia cave ne affe» ctum tuum his omnibus applices: quantumvis enim » honesta sit recreatio, vitio certè non caret animum » ei & affectum applicare.

§. 2.

Clericis severissimè per Canones inhibitus est lusus alearum, chartarum, aliusve à fortuna dependens.

ALearum lusum (quo nomine intelligitur omnis ludus, ut notat S. Antoninus *parte 2. tit.* 1. *cap.* 23. *§. 6.* " qui innititur fortunæ, etiamsi fiat ibi ali» quid de industria, sicut ludus taxillorum, charta» rum, & alia hujusmodi) non esse solùm recreatio» nem periculosam, verùm etiam simpliciter malam, » ut loquitur S. Franciscus Salesius, & vituperabilem, » multa, quæ ex eo mala oriuntur facilè persuadent.

» Aleas tractare (dicebat S. Chrysostomus) per» niciosum est, & infinita vitæ mala solet inferre. Cir» ca aleas studium (subjungit idem) blasphemias, ja» cturas, iras, convitia, infinitaque alia his graviora » sæpe produci. " *Serm.* 15. *ad Popul. Antioch.*

Tria incommoda, quæ similem ludum comitari solent, expressit S. Salesius *Introd. ad Vitam Devot. p.* 3. *c.* 32. Primò, quòd lucrum secundùm sortem potius, quàm secundùm rationem cedat. Secundò, quod contra finem ludi, spiritus affligatur potiùs quàm recreetur. Tertiò, quòd de lucro gaudere non possis, nisi collusori par sit causa tristandi de perditione.

Quibus meritò additur frequens periculum murmurandi, dum ad votum jactus aleæ non succedit.

Alia insuper graviora mala frequenter ex lusu illo occasionem sumere experientia quotidiana docet, quæ jam pridem in *Summa sua tit. De Excess. Prælat.* Cardinalis Hostiensis his versibus expressit:

Hæc cum taxillis ludendo crimina fiunt:
Ecclesia spretus, usuraque sive rapina:
Scandala, vel nugæ, blasphemia, seu faciendi
Furti doctrina, violentia, crimina falsi,
Et mortis causa, deceptio, perditioque
Temporis, & desiderium, corruptio junges
Istis prædictis, adulatio, vitaque turpis.

Hinc patet, quàm justè ejusmodi ludos (etiam laicis summopere perniciosos, ac propterea per Leges jam pridem ipsis prohibitos) Canones non tantùm Clericis severissime inhibuerint, sed etiam vel ludentes spectare vetuerint.

Decernimus, inquit Synodus quinta, " nullum om» nium sive Clericum sive Laicum, ab hoc deinceps » tempore *alea ludere*.

Hoc Synodale Decretum confirmavit Imperator Justinianus, interdicens omnibus " Episcopis & Pres» byteris, Diaconis, & Subdiaconis, & Lectoribus, » & omnibus aliis cujuslibet ordinis venerabilis Col» legii aut schematis constitutis, ad tabulas ludere, » aut aliis ludentibus participes esse, aut inspectores » fieri, aut ad quodlibet spectaculum spectandi gra» tiâ venire. " *Auth. Interdicimus Cod. De Episc. & Cleric.*

Plura jam olim contra ludum alearum edita Decreta hîc adjungere non esset difficilè; sed cum hodie ea videamus esse plurimorum ingenia, ut pristina & avita Patrum gravissimâ ac summa veneratione digna testimonia passim ut antiquata rejiciant, vel pro aliis con-

scripta

scripta suspiciant, atque ità illis parùm moveantur, ad ea quæ nostræ ætati magis appropinquant, descendendo.

Et quidem magnum Lateranense sub Innocentio III. Concilium (cui interfuère Episcopi 412. inter quos Patriarchæ duo, Constantinopolitanus & Hierosolymitanus: Primates autem & Metropolitani 71. Abbates & Priores ultra octingentos: Legatorum verò Imperatorum, Regum & aliorum Principum & Magnatum ingens multitudo) hic, inquam, numerosissimus sacer Conventus, illud quod fusius in lege Justiniani est expressum, paucis verbis comprehendit & innovavit: *Clerici*, inquit, *ad taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis intersint.*

Quanti ponderis atque auctoritatis hoc Decretum, ob sui auctoris dignitatem, habendum sit, quantaque submissione complectendum, quis non videat? Cui insuper accedit, quod per relationem in Decretales Gregorii IX. *Cap.* 15. ☞ *De Vita & honest. Cler.* juris communis authoritatem obtineat.

Hujus Decreti æquitatem & justitiam, atque cum pristinis Patrum Canonibus consonantiam, perspicientes Ecclesiarum Prælati, illud passim Synodorum Decretis inseruerunt & innovârunt; ut videre est in Synodis Albigensi ad instantiam S. Ludovici Galliarum Regis An. 1255. *Can.* 24. Salzburgensi Anno 1420. *Can.* 4. Toletana Anno 1473. *Can.* 11.

Quæ omnia rursus Decreta novissimè Synodus Tridentina innovanda, ac sub iisdem, aut gravioribus pœnis arbitrio Ordinarii observanda decrevit *Sess.* 22. *c.* 1. *De Reform.* "Quæ aliàs à Summis Pontificibus, » & à Sacris Conciliis, inquit, de Clericorum vita, » honestate, cultu doctrinaque retinenda, ac simul de » luxu, comessationibus, choreis, *aleis*, *lusibus*... » copiosè ac salubriter sancita fuerunt, eadem in po» sterum iisdem pœnis, vel majoribus arbitrio Ordi» narii imponendis, observentur." Et *Sess.* 14. *c.* 12. *De Reform.* specialiter hortatur Canonicos, *ut ab illicitis lusibus abstineant.*

Qui verò sint ludi illiciti, ab ipso Sanctissimo ac Zelosissimo Concilii Tridentini Interprete S. Carolo accipiamus.

"Clericalis ordinis hominibus" (inquit in primo suo Provinciali Concilio *p.* 2. *c.* 25. pro executione Synodi Tridentinæ habito) "omni genere saltationis, » & ludi, præsertim verò *alea*, *& tesserarum*, ac tale» *rum* interdicimus... nec solùm ludere vetamus, sed » eos ludorum *spectantes* esse nolumus, aut quem» quam ludentem in suis ædibus permittere.

Dicet quispiam, in nullo hactenus adducto Decreto lusum *chartarum* vetitum videmus: verùm cùm hic ludus annumerandus sit lusibus illis, qui in varietate fortunæ consistunt, indubiè ludo *alearum* vetito & hic interdictus censetur: ut enim antè notatum est, & Canonistæ ac Theologi observant, LUDUS ALEÆ dicitur omnis lusus in varietate fortunæ consistens, quique non ab arte tantum, sed à casu potiùs dependet.

Hinc etiam factum, ut recentiora Concilia (cum chartarum lusus invaluisset) iisdem Decretis, eisdemque pœnis, & alearum, taxillorum, *chartarum*, similesque ludos interdixerint.

Synodus Burdigalensis Anno 1583. "Clerici, inquit, » ab alea, tesseris, *chartis*, & quovis alio vetito & in» decoro ludo, cum *privatim*, tum publicè *penitus* » abstineant." *Cap.* 21.

Sub idem penè tempus Patres Concilii Bituricensis similiter ludum *chartarum* & *alearum* eodem Decreto comprehendere non dubitarunt: *Aleam*, *tesseras*, CHARTAS, *omnes ludos vetitos*... Clerici, inquiunt, *devitent.* An. 1584. *tit.* 25. *can.* 7.

Anno subsequenti Aquensis Synodus decrevit, *ne Clerici* PAGELLIS PICTIS *aut alea, aliove hujusmodi ludi genere ludant, aut* LUDENTES SPECTENT. *Tit. De vita & honest. Cleric.*

Consentit Concilium Avenionense, Clericis præcipiens, *ut ludos prohibitos non exerceant, taxillorum videlicet, &* PAGELLARUM. *An.* 1594. *cap.* 32.

Denique ut finem citationibus Conciliorum, quæ facilè in tomis Conciliorum videri possunt, faciam, unicam Synodum Narbonensem adjungo, quæ & anno nono currentis seculi *chartarum* ludum eodem Decreto cum alearum lusu interdixit. Clerici, inquit, *non ludant aleis*, CHARTIS, *aut alio ludo prohibito vel indecoro.*

Quis hanc Canonum omnium consonantiam, ac per illos adeò enixam, & numquam intermissam Ecclesiæ prohibitionem contra omne genus ludi à fortuna dependentis perpendens, non vereatur, si ab hujusmodi lusibus se non contineat, ne frustrà se fidelem Ecclesiæ Magistræ discipulum in fide jactet, qui in moribus & disciplina genuinum ejusdem matris filium se esse negaverit, nimirum sanctissima ac toties iterata ejus Decreta moralia negligendo, imo quodammodo contemnendo.

§. 3.

Quænam specialiter ab Ecclesiasticis, etiam in lusibus licitis, cavenda sint.

IN omni ludo aliave recreatione, ut licitè fiat, attendendum est, ut ait S. Thomas 2. 2. *q.* 168. *a.* 2. *in Cor.* "sicut & in omnibus aliis humanis actionibus, » ut congruat personæ, & tempori, & loco, & se» cundùm alias circumstantias debitè ordinetur, ut » scilicet sit & tempore & homine dignus, &c.

Tenentur proinde singulariter attendere Ecclesiastici, non tamen an ludus quispiam in se sit licitus; sed etiam an loco, tempori, ac præcipuè personæ Ecclesiasticæ conveniat.

Ludum igitur, & quamcumque aliam animi relaxationem ità temperare ac moderari tenentur, ut nihil inde ordini suo detrahatur.

Hinc multis Synodorum Decretis monentur Ecclesiastici, ne publicè & coram secularibus se ludendo exerceant seu recreent.

Et quidem S. Carolus postquam omnis generis illicitos lusus interdixit, adjungit: "Si autem valetudi» nis interdum causa, parvâ pilâ aut alia non indeco» ro ejusmodi exercitationis genere uti contigerit, *ne* » *publicè* id faciant." *In Concil. Mediol.* 1. *p.* 2. *c.* 25.

Similiter Patres Provinciæ Mexicanæ anno 85. superioris seculi, "ut omnem gravitatem & modestiam » (prout decet Clericalem statum) Clerici profitean» tur, eis prohibuerunt *ne publicè pila ludant*, & *pri*» *vatim quoque cum secularibus vel coram secularibus* » *personis*: Globos ligneos *publicè* ludendo ne impel» lant, sub pœnis statutis, præter quas amittant etiam » vestes, quibus ad globorum ludum exercendum » exuti fuerint." *Lib.* 3. *tit.* 5. *De lud.* §. 2.

Eodem indubiè motivo Patres Synodi Gandensis scandalosum esse dixerunt, "Pastores aliosque Sacer» dotes ad psittacum jaculari, aut in *locis publicis* lu» dere pilâ palmariâ. Ideoque etiam quilibet ab eo » abstinebit sub pœna arbitraria." *Anno* 1650. *tit.* 17. *cap.* 7.

Notat quoque S. Thomas, advertendum esse ut ludus, aliave animi relaxatio *tempori* conveniat; hinc singulariter convenit Ecclesiasticis, ut à recreatione quantumvis honesta & licita, tempore Quadragesimæ, Adventus aliisque diebus, quæ ab Ecclesia operibus pœnitentiæ & luctus destinatæ sunt, abstineant; ut suo exemplo laicis ostendant, illis diebus se à licitis temperare, ut pro illicitè perpetratis Deo satisfaciant.

Unde Patres prædicti Concilii Mexicani declarantes se velle quòd non obstantibus præviis suis Decretis, ut recreandi animi causâ ludi liciti Clericis permittantur,

tantur, expressè addendum censuerunt: *extra tempus Quadragesimæ & Adventus.*

Ulteriùs, summopere Ecclesiasticis cavendum est, (quod & laicis inculcat S. Salesius) ne affectum suum lusibus quantumvis licitis & honestis applicent. " Quantumvis enim honesta sit recreatio (ait Salesius) » vitio certè non caret animum ei & affectum applicare." *Introd. ad Vitam Devot. p. 3. c. 31.*

Adhæc super omnia nefas est Ecclesiasticis ad quemcumque, etiam licitum, ludum sordidi lucri cupiditate duci: quod jam pridem Synod. Remensis monendum duxit: " Ab aléa, inquit, & omni ludorum genere Ecclesiasticis personis interdicto & indecoro, » prorsus abstineant, *nec umquam aliis quàm honestis » recreationibus sese exerceant, nulla ducti sordidi lucri » cupiditate.*" Anno 1583 *tit.* De Cler. in genere §. 6.

Huic periculo ut securius provideret S. Carolus, statuit, " ut si valetudinis interdum causâ, parvâ pilâ, » aut alio non indecoro ejusmodi exercitationis genere uti contigerit, ne publicè id faciant." *Nec pecunia intercedat in ludo, nec quidquam quod facilè pecuniâ æstimari potest.*

Denique pro coronide meritò memoriæ, præsertim Ecclesiasticorum, imprimendum, quod ex Philosopho refert S. Thomas 2. 2. *q.* 168. *art.* 4. *in C.* " Quia ludus est utilis propter quietem & delectationem; delectatio autem & quies non propter se » quæruntur in humana vita, sed propter operationem... ideo defectus ludi est minus vitiosus, quam » ludi superexcessus. Unde Philosophus (pergit S. » Thomas) dicit, quòd pauci amici propter delectationem sunt habendi, *quia parum de sale sufficit in » cibo.*

Hanc in ludicris, ac aliis oblectamentis tum corporis tum animi moderationem non difficulter observabunt Ecclesiastici, qui meminerint, universos Ecclesiasticæ militiæ adscriptos, *ad pietatis religionisque exercitationes*, ut jam pridem Clericos suos monebat zelosissimus Pater S. Carolus *vocatos esse*: atque ità intelligant tempus non ludicris illis, sed pietati, eisque, quæ ad pietatem sibi ac proximo procurandam conducunt, esse transigendum; juxta illa, quæ S. Carolus subjungit, piissima monita, *in Concil. Mediol.* 4. *p.* 3. *c.* 7.

" In omni imprimis sancta oratione vos assiduè exercete; tum in meditationis, tacitæque piæ orationis » studio singulis diebus, certo temporis spatio, toto » castissimi animi sensu incumbite.

» Quidquid verò temporis à Divinis Officiis, ab » orationis contemplationisque exercitatione, ab Ecclesiasticis functionibus, & ab aliis necessariis actionibus vacuum habetis, non in otio, neque in desidia, nec verò in rerum novarum curiositatibus illud conterite; sed cùm in sortem Domini vocati sitis, in ejus lege die ac nocte meditemini. Sacrarum » igitur litterarum studia diligentiùs colite, quæ usque adeo complecti debetis, ut qui aspernetur, » contra eum dicat Dominus: *Quia tu scientiam repulisti, & ego repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi.*

§. 4.

Ostenditur quod Canones venationem Clericis interdixerint.

" NUllum invenimus divinarum in serie Scripturarum de venatoribus justum, " inquit Ambrosius *Serm. 8. super Psal.*

Cui consonat illud Hieronymi in *Psal.* 90. *v.* 3. " Piscatores invenimus Sanctos in Scripturis sanctis, » sed penitùs non invenimus sanctum aliquem venatorem.

Quid mirum, præterquam enim quod venatio parum Reipublicæ sit utilis, ideoque tempus quod illi impenditur frequenter, inutiliter transfigatur; & ut notat S. Augustinus, post summos labores, summa discrimina, quæ Venatores subeunt, *nec ipsius bestiæ carnes, propter quam hæc tanta sustinent, sint epulis necessaria*; præterquam, inquam, quod multum temporis inutiliter in hisce insumatur, ac insuper expensarum inutilium fiat profusio, habet venationis exercitium illud quoque particulare, quod hominem ità capere & involvere soleat, ut à rerum, præsertim cælestium consideratione abstrahat & abripiat.

Hinc mirum non est, si Ecclesia Clericis semper venationem interdixerit.

" Episcopum, Presbyterum aut Diaconum, inquit » Synodus Aurelianensis, canes, aut accipitres, aut » hujusmodi ad venandum habere non licet. Quo si » quis talium personarum in hac voluptate sæpius detentus fuerit, si Episcopus est, tribus mensibus à » communione, si Presbyter, duobus: si Diaconus ab » omni officio suspendatur.

Deinde Canone sequenti omnibus servis Dei idem prohibuit: " Venationes (inquit) & silvaticas vagationes cum canibus, aut accipitres falcones habere » interdicimus." *Cap.* 1. 2. *ti De Cler. venat.*

Hæc Decreta non tantùm Concilii alicujus particularis, sed juris universalis & communis auctoritate, per relaxationem in Decretales Gregorii IX. donata sunt.

Utque Agatensis, Eponensis, Matisconensis II. Liptonensis sub S. Bonifacio, aliorumque veterum Conciliorum contra Clericorum venationem Decreta prætercam, Innocentius III. seculo decimo tertio eamdem inhibitionem in Concilio Generali omnibus Clericis fecit: " Venationem universis Clericis interdicimus, unde nec canes nec aves ad aucupandum » habere præsumant." In *Concil. Lateran. Can.* 15.

Synodus Nannatensis monet Episcopos, ut sine soliciti & intenti in puniendo Clericos venatores: " Quia nullum venatorem (inquit) invenimus sanctum: præcipimus, ut Prælati soliciti sint & intenti » in puniendo Clericos venatores, & præcipuè Presbyteros & Religiosos, de quibus majus scandalum » generatur." *An.* 1264. *Can.* 3.

Hos aliosque plures contra Clericos venatores editos Canones innovavit Concilium Tridentinum, dum omnia quæ aliàs à summis Pontificibus & à Sacris Conciliis de Clericorum vita & honestate retinenda copiosè ac salubriter statuta fuerunt, sub iisdem & gravioribus pœnis arbitrio Ordinarii, observanda decrevit; tum etiam mandando in specie Canonicis omnibus, ut ab *illicitis venationibus & aucupiis abstineant.* Sess. 24. *cap.* 12. De Reform.

Quare Concilia pro Synodi Tridentinæ executione indicta, ad mentem ejusdem, venationem Clericis interdicere non dubitârunt: unicum Concilii Aquiliensis Decretum, ex quo unà intelligere licebit quàm meritò Ecclesia venationes Clericorum abhorreat, subjicio.

Dicit Canon: " Esau venator erat, quoniam peccator erat: quàm verò sit modestia Clericali indignum; qui paulò antè Breviarium manibus tractabat, sacræ lectionis studio intendebat, eum publicè » accipitrem deferre, & sua in eo studia profiteri: quique cum Angelis in Ecclesia gratiarum actiones & » laudes Deo persolvebat: eum inter canum latratus » & multitudinem versari, & incomptis obstrepere » vocibus, Sacri Canones declarant, omnes verò » facilè intelligunt. Consequitur autem, *ut panis, qui » miseratum pauperum victui sufficeret, panis*, inquam, » *de redditibus Ecclesiasticis collectus, quod est patrimonium Christi, ad bestiarum cibum indignè transferatur*: cujus criminis ratio districtè in die Domini » reddetur. Quod ut longè à Clericorum vita & honestate removeamus, omnibus Clericis cujuscumque conditionis, & gradûs sint, venatorium stu-

» dium interdicimus, & districtè prohibemus, ac in » eos graviùs per illorum Ordinarios procedendum » statuimus; ac si contumacia fuerit obstinatior, & » inhibitionis mollioris ratio contemptui esse cœpe- » rit, graviori etiam animadversione prospiciendum » mandamus.

§. 3.

Corollaria ex illis, quæ hoc Capite dicta sunt.

QUi Canones, contra alearum, chartarum, aliumve fortunæ ludum præsenti capite adductos serio expenderit; non difficulter intelliget, Canones, non tantùm frequentem illius usum, sed *absolutè* omnem illius usum Clericis interdicere, ac proinde à sensu Canonum aberrare, qui credunt Clericum Canonibus non contravenire, si tantùm ex occasione semel atque iterum luserit, aut non multum temporis in istis terere soleat, modò tamen id quoque fiat sine scandalo, *quia talis non dicitur simpliciter vacare aleis aut taxillis.* Hos, inquam, à sententia Canonum recedere, ex verbis Canonum sat est manifestum: Canones enim non tantùm inhibent Clericis ne aleis aliive ludo vetito *vacent*, sed simpliciter & absolutè prohibent *ne ludant*, imò nec hujusmodi *lusibus intersint*, ut loquitur magnum illud Lateranense Concilium, & plura ex antè allegatis consentiunt.

Quare B. Petrus Damiani Episcopum Florentinum pro unico in itinere lusu (quem aleæ nomine contineri credebat) acriter monere, & ad pœnitentiam inducere non dubitavit, cujus monito auscultans Episcopus, pœnitentiam à B. Petro Damiani sibi injungendam humiliter postulavit, cui mox præcipi, ait Damianus, " ut ter Psalterium meditando percurre- » ret, ac duodecim pauperum pedes sub totidem nu- » mismatum erogatione eorumque recreatione lava- » ret. Sic ostendere volens, quàm inhonestum, quàm » absurdum, quàm denique fœdum sit hoc in Sacer- » dote ludibrium." *Lib.* 1. *Epist.* 10.

Non dubitavit proinde S. P. Damiani, quin Canones *absolutè* & simpliciter hujusmodi ludum alearum Episcopis prohibuissent, ac per consequens & Clericis, iisdem quippe Canonibus, & Clericis & Episcopis lusus ille interdicitur.

Secundò, qui dicta hoc capite attentè consideraverit, non difficulter intelliget, Clericos alearum, chartarum, similique ludo vacantes, nullatenus per consuetudinem contrariam posse se reddere securos.

In primis enim si (teste Innocentio III. *Cap.* 3. *ii De Consuetud.*) *consuetudo, quæ Canonicis obviat Institutis, nullius debeat esse momenti*, quomodo non reputanda erit *nullius momenti* consuetudo, ubi contra prædictos ludos adeò est aperta Pontificum voluntas, & tam seria, sollicita, & expressa, toties que repetita Canonum prohibitio?

Ulteriùs, si expendantur universa illa mala, quibus lusus illi occasionem dare consueverunt, & ob quæ S. Salesius lusus illos non solùm periculosos, verùm etiam *simpliciter malos*, & *vituperabiles* esse asseruit; si, inquam, illa expendantur, planum erit Canones, qui lusuum illorum exercitium ob mala comitari solita, Clericis interdixerunt, non esse merè positivos, sed aliquid juris naturalis habere admixtum, ac per consequens nec eatenus posse per consuetudinem abrogari.

Deinde si rationes illius prohibitionis attendantur, apparebit, quòd si umquam ratio S. Thomæ (qua probat quòd lex vincat consuetudinem) obtineat, hic obtinere debeat: " adhuc (inquit 1. 2. *q.* 97. *art.* » 3. *ad* 2.) maneat ratio eadem propter quam prima » lex utilis erat, non consuetudo legem sed lex con- » suetudinem vincit." Quis enim negare ausit, hodie adhuc manere easdem rationes, ob quas Canones lusum alearum proscripserunt?

Hinc est, quòd Synodus Tridentina *Sess.* 22. *cap.* 1. *De Reform.* Leges Canonicas de *aleis & lusibus* observari & in usum revocari præcipiat *non obstantibus consuetudinibus quibuscumque*, idque sub gravissima hac comminatione, *ut subditorum neglectæ emendationis ipsi* (Episcopi) *condignas Deo vindici pœnas persolvant.*

Similiter Innocentius III. in Epistola Decretalibus Greg. IX. inserta, Clericum quemdam, alearum lusui vacantem, & obtentu consuetudinis *Clericorum Gallicanorum, qua ferè universi Clerici frequenter sic ludunt*, se à culpa eximere volentem, refellit his verbis: " Nos ex officii nostri debito pestes hujusmodi » extirpare proponimus, atque ludos voluptuosos (oc- » casione quorum sub quadam curialitatis imagine ad » dissolutionis materiam venitur) penitus improba- » mus, *excusationem* prædictam, quæ per *pravam con-* » *suetudinem* (*quæ corruptela dicenda est*) palliatur, » *frivolam* reputantes, cùm in illis magis plectibilis sit » offensa, per quos ad excusandas excusationes in cul- » pis, delinquendi auctoritas usurpatur." *Cap.* 11. *ii De excessib. Prel.*

Quis Canonicorum aut Clericorum hæc omnia expendens, tutum credet, contra tam severam atque constantem Ecclesiæ prohibitionem lusui alearum aut chartarum se dare obtentu consuetudinis toties reprobatæ, quæ quidem universalis non est, cùm plures in Clero nec hodie desint, consuetudinem illam facto & verbo improbantes?

Sed dicit aliquis, potest contingere ut illæ sint circumstantiæ, ut incommodorum, quæ lusum chartarum aut alearum comitari solent, nullum sit periculum: adeòque tali casu cessante ratione prohibitionis, dicenda erit cessare prohibitio. Respondeo, ut supponatur aliquo casu periculum illud planè abesse; imo nec scandalum timeri, quis tamen inde inferet, eo casu cessare obligationem legis, nisi unà inferat, quod cessante ratione legis *negativè*, ut aiunt, etiam cesset obligatio legis: quam consequentiam perniciosam esse, quis non videat?

Quod de consuetudine ludendi, idem quoque dicendum esse de consuetudine circa venationes per Canones inhibitas, ex antè dictis facilè quisque intelligere potest.

PARS

PARS TERTIA.

DE TERTIO OFFICIO CANONICORUM, SCILICET Divini Officii persolutione.

CAPUT PRIMUM.

Unde Horarum Canonicarum origo profluxerit, & quinam ad eas persolvendas teneantur?

§. I.

Olim distinctis horis ad orandum Fideles conveniebant, ut Divino præcepto de semper orando satisfacerent.

O*PORTET semper orare*, inquit Christus, *& non deficere*: & Apostolus: *Sine intermissione orate*; non igitur certis temporum intervallis, sed *semper sine intermissione* orandum est.

Quâ ratione *sine intermissione oretur*, docet Augustinus *Epist.* 121. *cap.* 9. " In ipsa fide & spe & charitate, inquit, continuato desiderio semper oramus... » ac per hoc, & quod ait Apostolus, *sine intermissione orate*, quid est aliud quàm beatam vitam, quæ » nulla nisi æterna est, ab eo qui eam solus dare potest, *sine intermissione desiderare*? Semper ergo hanc » à Domino Deo *desideremus*, & *oramus semper*. " Et De Morib. Eccles. cap. 17. *Amore petitur, amore quæritur, amore pulsatur, amore revelatur, amore denique in eo quod revelatum est permanetur.* Unde in Psal. 37. *Tacebis, si amare destiteris. Frigus charitatis, silentium cordis est.*

Quare continuam orandi obligationem paucis his verbis expressit: *Tota vita Christiani boni sanctum desiderium esse debet.* In Tract. 4. in Joan.

Causa itaque orationis, *est desiderium charitatis*, quod ut ex Augustino audivimus, in nobis debet esse continuum. " Ideò (inquit idem Doctor in *cit. Epist.*) » ab aliis curis atque negotiis, quibus ipsum desiderium quodammodò tepescit, certis horis ad negotium orandi mentem revocamus, verbis orationis » nos ipsos admonentes in id quod desideramus intendere, ne quod tepescere cœperat, omninò frigescat, & penitus exstinguatur, nisi crebriùs inflammetur.

Imò eodem Doctore teste, " Ideò per certa intervalla horarum & temporum etiam verbis rogamus » Deum, ut illis rerum signis nos ipsos admoneamus, » quantumque in hoc desiderio profecerimus nobis » ipsis innotescamus, & ad hoc augendum nos ipsos » acriùs excitemus. " Ut igitur præcepto sine intermissione orandi Fideles satisfacerent, ab ipso nascentis Ecclesiæ exordio certa temporum intervalla elegerunt, quibus ab aliis curis & negotiis mentem ad negotium orandi certis horis revocarent; utque oratio & esset ferventior & efficacior, simul orandi causâ convenire consueverant.

Sanctus Cyprianus postquam ostendisset, etiam in veteri Testamento per Danielem aliosque sanctos homines in orationibus celebrandis observatas fuisse Tertiam, Sextam & Nonam, statim subjungit: *Sed nobis præter horas antiquitus observatas orandi, nunc & spatia & Sacramenta creverunt...* " Quòd si in Scri» pturis Sanctis sol verus, & dies verus est Christus, » hora nulla à Christianis excipitur, quominùs fre» quenter, ac semper Deus debeat adorari; ut qui » in Christo, hoc est, in sole & die vero sumus, in» sistamus per totum diem precibus, & oremus... Qui » autem in Christo, hoc est, in lumine semper sumus, » nec noctibus ab orationibus cessemus. " Quâ ratione die ac nocte orandum esset, indicat eodem loco: " Nam & *manè orandum est*, ut resurrectio Domini » matutina oratione celebretur... recedente item so» le ac die cessante, *necessariò rursum orandum est.* » Nam quia Christus sol verus & dies verus est, sole » ac die seculi recedente, quando oramus & petimus » ut super nos lux denuò veniat, Christi precamur » adventum, lucis æternæ gratiam præbiturum. " *De Orat. Domin.*

Quis hinc non videat, primos Fideles distinctis temporum intervallis ad orandum convenisse, ut ab aliis curis & negotiis, quibus ipsum desiderium quodammodò tepescit, liberi, ad negotium orandi mentem revocarent; quo fieret, ut pium desiderium in se resuscitando, *in fide & spe & charitate continuato desiderio* SEMPER *orarent*: non quod omnis, qui per diversa temporum spatia ad negotium orandi mentem revocat, *semper* oret; sed quod media opportuna pertingendi ad continuam orationem impendat.

§. 2.

Olim etiam Fideles laici eisdem penè horis ad orandum conveniebant, quibus hodie Ministros suos orare jubet Ecclesia.

PRimis Ecclesiæ seculis Fideles eisdem penè distinctis temporum intervallis ad orandum convenisse, quibus hodie Ministros suos orare jubet Ecclesia, Patrum testimoniis luculenter evincitur.

Et quidem inter Constitutiones vulgò Apostolicas, unà præcipit omnibus Fidelibus, *precationes facere manè, tertia hora, ac sexta, & nona, & vespere, atque ad galli cantum.* Lib. 8. *cap.* 34.

Observat Tertullianus, suo tempore morem fuisse Christianorum de nocte ad orationem surgere, eumque causam sobrietatis, quam in cœnis servabant, fuis-

fuisse : *Ità saturantur, ut meminerint etiam* PER NOCTEM *adorandum sibi Deum esse.* In Apolog.

Populum Cæsareæ in Cappadocia de nocte unà cum Episcopo suo in Ecclesiam convenisse irrefragabili ipsius Basilii testimonio comprobatur : " De nocte » siquidem populus, inquit, consurgens antelucano tempore domum precationis petit, inque labore » & tribulatione ac lacrymis indesinentibus ad Deum » facta confessione, tandem ab oratione surgentes *ad* » *psalmodiam instituuntur.* Et nunc quidem in duas » partes divisi alternis succinentes psallunt, atque ex » eo simul eloquiorum Dei exercitationem ac meditationem corroborant : & cordibus suis attentionem, & rejectis vanis cogitationibus mentis soliditatem suppeditant. Deinde uni ex ipsis hoc munere dato, ut quod canendum est prior ordiatur, reliqui succinunt : atque ità psalmodiæ varietate precibusque subinde interfertis noctem superant. Illucescente jam die pariter omnes velut ore uno ac » corde uno confessionis psalmum Deo offerunt, ac » suis quisque verbis resipiscentiam profitentur. " *Epistolà.* 57.

Ad hanc piam consuetudinem servandam universos Fideles excitat S. Chrysostomus : " Non ideò facta » est nox, ut per totam dormiamus, & otiosi simus. » Testantur hoc & opifices, nautæ, negotiatores. » Ecclesia Dei mediis surgit noctibus. Surge & tu, & » vide astrorum choream, obstupesce admirabilem » Dei dispensationem. Ad viros & mulieres mihi sermo est, flecte genua, ingemisce, ora. " *Homil.* 26. *in Acta.*

Nonne ejusdem laudabilis praxeos locupletissimus testis est Ambrosius, dum dicit Christianis non esse fas matrimonium inire cum non Christianis ? *Quia*, inquit, *simul ad orationem nocte vobis surgendum est, & conjunctis precibus obsecrandus Deus.* Lib. De Abrah. *cap.* 9.

Imò ad cantum Psalmorum non Clericos tantùm, sed etiam laicos, tam viros quàm mulieres convenisse refert : *Bene mari*, ait, *plerumque comparatur Ecclesia, quæ primo ingredientis populi agmine totis vestibulis undas vomit : deinde in oratione totius plebis tamquam undis refluentibus stridet, cum responsoriis Psalmorum, cantus virorum, mulierum, virginum, parvulorum, consonus undarum fragor resultat.* Hexam. lib. 3. c. 5.

Magnum illum ac primum fervorem quotidie statis horis ad orationem accedendi, nonnihil refriguisse circa tempora S. Augustini vel Cæsarii Arelat. satis insinuatur in quadam alterutrius ad populum exhortatione, ut saltem tempore quadragesimæ omnibus horis diligenter : " Ad Vigilias maturiùs surgite, ad Tertiam, ad Sextam, ad Nonam ante omnia convenite. » Nullus se à sancto opere subtrahat, nisi quem infirmitas, aut publica utilitas, aut fortè certa & grandis necessitas tenuerit occupatum. " *Serm.* 55. *De Temp.*

Quis hinc non intelligat, *horas*, quas hodie dicimus *Canonicas*, olim non Clericis dumtaxat, sed etiam laicis, ut media ordinatissima quibus ad satisfaciendum divino præcepto de orando *sine intermissione* sese pararent, à Patribus propositas fuisse : ac per consequens quod obligatio interpolatis temporibus orandi, ex indispensabili illa obligatione *sine intermissione* orandi profluxerit ?

§. 3.

Quinam ex Clericis ad horas Canonicas obligentur ? Et in quo Hæc Clericorum obligatio fundetur.

PRæcipuis Ecclesiasticorum muniis annumerari debere studium orationis, Apostoli suo exemplo docuerunt, mensarum & pauperum curam abdicantes ut ORATIONI *& ministerio verbi Dei instantes* essent : sciebant enim, quod Apostolus postmodum dixit : *quia neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat ; sed qui incrementum dat Deus* : adeoque & plantationem, & irrigationem futuram esse sine fructu, nisi per continuas ad Deum preces cæleste attraherent incrementum.

Quis rursùs nescit, quod omnis qui Christi Sacerdotio associatur, *pro hominibus constituatur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis ?* Ad Heb. 5. v. 1.

Hinc S. Bernardus in *Declam.* §. 11. intrepidè asserit quod omnis verus Christi Minister tripliciter pascere populum debeat : *Exemplo conversationis, verbo prædicationis,* FRUCTU ORATIONIS.

Si igitur tanto fervore fideles laici distinctis per diem ac noctem horis ad divinas laudes persolvendas convenirent, ut paragrapho præcedenti notatum est, quis ambigat, quin majore diligentià atque ardore ad horas illas convolaverint Clerici ? Qui ultra communem orandi ac laudandi Deum obligationem, specialiùs insuper vi officii sui, non pro seipsis dumtaxat, sed & pro populo *orationi instantes* esse jubentur. Qui ut *fidelem Deo cultum exhibeant*, in sortem Domini vocati sunt. Qui verbo pariter & exemplo reliquos fideles ad orationem & Dei cultum excitare debent. Qui denique, ut jam dictum est, tamquam spirituales agricolæ jubentur per continuas ad Deum preces rorem divinæ gratiæ super plantata ac rigata attrahere ?

Si SS. Patres adeò ferventer communem populum, ut anteriori paragrapho ex eorum scriptis observavimus, ad horas, quas hodie Canonicas dicimus, excitaverint & adhortati fuerint : quis audeat dubitare, quin ampliùs ipsum Clerum, ne deesset, exhortati fuerint ? Imò verò nec Clericum habendum esse, qui ad Divinum Officium ex ignavia non accederet, decernere non dubitàrunt.

" Presbyter, vel Diaconus, vel Subdiaconus, vel » *quilibet* Ecclesiæ deputatus Clericus, inquit Synodus Toletana I. an. 400. *Can.* 5. si intra civitatem » fuerit, vel in loco quo Ecclesia est, aut castello, » aut vico, aut villa, & ad Ecclesiam ad sacrificium » quotidianum non accesserit, *Clericus non habeatur*, » si castigatus veniam ab Episcopo noluerit promereri.

" Clericus, " ait sub idem penè tempus Concilium Carthaginense IV. *Can.* 49. " qui absque corpusculi » sui inæqualitate vigiliis deest, stipendiis privetur.

Consentiunt Patres Concilii Venetici circa annum 65. supra 400. statuentes *Can.* 14. ut " si Clericus, » quem intra muros civitatis suæ manere constiterit, » à matutinis hymnis sine probabili excusatione ægritudinis inventus fuerit defuisse, septem diebus à » communione habeatur extraneus. " Rationem statuti subdunt : *quia Ministrum sacrorum eo tempore, quo non potest ab officio suo ulla honesta necessitas occupare, fas non est, à salubri devotione cessare.*

Ex his Conciliorum Sanctionibus sat apparet, universis Clericis obligationem officium persolvendi injectam fuisse. Hinc indubiè contigit, quòd posteriora Concilia præceptum illud supponentia, Clericos ad Divini Officii persolutionem non obligent, sed solùm præcipiant ut obligationi sibi injectæ debitè satisfaciant ; districtè mandantia, *ut Divinum Officium nocturnum pariter & diurnum*, ut loquitur Synodus Lateranensis sub Innocentio III. *quantum eis dederit Deus, studiosè celebrent pariter & devotè* ; sin minùs : ut in Officii illius persolutione defectuosos Prælati pœnas decernant. *Cap.* 9. ✠ *De Celebrat. Miss.*

Quin tamen aliqua circa hanc Ecclesiæ disciplinam varietas successu temporis intervenerit, qui Conciliorum Sanctiones & Ecclesiæ praxim vel leviter attenderit, negare non poterit.

Multis enim seculis omnes generatim Clericos ad Horarum Canonicarum persolutionem adstrictos fuisse,

se, vel ex solis Canonibus suprà relatis manifestum est; ac postremâ ætate ea tandem obligatio penes solos Beneficiatos, & Sacris Ordinibus insignitos remansit.

Mutationis illius quasi crepusculum in Synodo Coloniensi seculo XIII. ostenditur: " Nullus, ait Synodus, » Horas Canonicas & Horas de Domina, ullâ umquam die distinctè & discretè dicere prætermittat, » *maximè qui est in Sacris Ordinibus, vel Beneficiis* » *constitutus.*

Quis ex hoc Canone non intelligat, quòd Synodus illa, etiam seculo XIII. nullum Clericum ab Horis Canonicis persolvendis exemptum dicere voluerit; præ aliis tamen strictiùs obligatos esse Beneficiatos atque in Sacris Ordinibus constitutos affirmaverit? Ex quo contingit, ut sensim per quandam Ecclesiæ conniventiam ad hos solos obligatio devoluta fuerit. Quare postrema tandem Concilia de Divini Officii persolutione tractantia, hos solos ad illius lectionem excitant & urgent.

" *Quoscumque Beneficiatos seu in Sacris constitutos,* » (inquiunt Patres Concilii Basileensis) *cùm ad Horas Canonicas teneantur*, admonet hæc Synodus, ut » sive soli, sive associati, diurnum nocturnumque » Officium reverenter, verbisque distinctis peragant. *Sess.* 21. *Can.* 5.

Itaque ex omnibus his intelligimus, Canones quidem olim omnes indifferenter Clericos ad Divini Officii recitationem obligâsse; at successu temporis, connivente Ecclesia obligationem penes solos Beneficiatos, & Sacris Ordinibus initiatos remansisse.

Non difficulter quoque ex dictis colligitur, hanc Clericorum obligationem ex eorum indispensabili, & specialiori præ reliquo populo orandi & Deum laudandi obligatione, profluxisse.

Unde Ecclesia monens Sacerdotes, *ut signa tangant Horis Canonicis, & illorum officium agant, sive diurnale, sive nocturnale*; hanc suæ admonitionis rationem subnectit: *quia scriptum* est: SINE INTERMISSIONE ORATE. Vide *Capitul. Caroli M. lib.* 6. *c.* 171.

Non igitur proventuum Ecclesiasticorum receptio istius obligationis est fundamentum, sed ipsum clericale officium; cui, ut liberiùs & attentiùs sine curis vacare possent, temporalia, unde vivant, eis assignantur. " Nam qui constituerunt, vel fundârunt » sanctissimas Ecclesias, ait Imperator Justinianus » *L.* 42. §. 10. *C. De Episcop. & Cleric.* pro sua sa» lute & communis Reipublicæ, reliquerunt illis sub» stantias: *ut per eas debeant sacra liturgia fieri, &* » *ut in illis à ministrantibus piis Clericis Deus colatur.*

Quare Clerici dum officium suum non persolvunt, meritò proventibus Ecclesiasticis (qui dantur ut liberiùs illud persolvere queant) privantur, nec eo casu sine injustitia illos recipiunt.

§. 4.

Corollaria ex his, quæ hoc Capite dicta sunt.

EX assertis hoc capite planum est, quod Clerici Officii Divini persolvendi obligationem considerare debeant tamquam medium suavissimum ab Ecclesia ordinatum, quo obligationi orandi ac laudandi Deum, sibi ratione muneris Clericalis specialiter incumbenti, aliquatenus satisfacere possint; quemadmodum ipsos quoque pios fideles illud suspexisse in anterioribus probatum fuit.

Ex quo ulteriùs consequitur, quod Clerici Horarum Canonicarum pensum considerare non debeant, ut merum obsequium perceptioni fructuum temporalium correspondens, sed tanquam partem servitii quod Ecclesiæ præstare jubentur, dum in illius ministerium electi & instituti sunt.

Quare, ut §. præcedenti ostendimus, plurimis seculis omnes Clerici Horis Canonicis interesse tenebantur; posterioribus verò (quando Clerici ordinari cœperunt absque eo quòd speciali alicui Ecclesiæ adscriberentur) generatim omnes, qui per Beneficium seu titulum Ecclesiasticum alicui Ecclesiæ adscripti sunt, ad Horas Canonicas Ecclesia adstrictos declarat, nullâ fructuum seu emolumentorum habitâ consideratione.

Hinc provenit, ut ab aliquibus numerentur inter eos Scholasticos, *qui suo magis quam expedit credunt & nituntur ingenio* (ut loquitur Dionysius Carthusianus *Tract. De Vita Can. art.* 24.) *auctoritatem Sanctorum ad suam detorquentes opinionem*, Theologi illi qui asserunt, Beneficium, si nullos fructus absque sua culpa & negligentia percipiat, non obligari ad Horas Canonicas: neque illum obligari ad plenam recitationem Officii Ecclesiastici, qui admodum tenues percipit fructus, ut si *sint inferiores tertia parte mediocris sustentationis pro Clerico communis conditionis.* Pergunt ulteriùs Theologi illi, & quæ sit reputanda tertia sustentationis pars è proprio cerebro determinare non verentur. Tertiam verò partem sustentationis, inquit eorum unus, videtur Suares æstimare ad minùs *ad triginta aureos: Sed in his partibus*, subdit ipse, *videtur, quod tertia pars possit æstimari ad* 12. *aut* 15. *aureos æstimando aureum ad* 3. *florenos.* Joan. Wiggers *De Jure & just. tract.* 8. *c.* 2. *dub.* 10.

Utinam similes Theologi in formandis sententiis Sacros Canones potius quàm proprium ingenium & rationem consuluissent, numquam ad mercenarias, & exoticas illas opiniones declinâssent, hinc Canonistæ verbis & menti SS. Canonum pressiùs inhærentes, asserere non dubitant, quod *sicut non excusatur Clericus à residentia, ex eo quod ex Beneficio vita necessaria non percipiat, ità nec excusetur ab Horis dicendis.* Verba sunt Prosperi Fagnani ad C. CUM INQUIRENTI *De Cleric. non resid.*

CAPUT II.

Canonici tenentur cessante legitimo impedimento Officium Divinum solemniter persolvere *per se*: non inutiliter tamen in adjutorium suum Vicarios assumunt.

§. 1.

Probatur à ratione quod Canonici teneantur cessante legitimo impedimento per se Officium Divinum peragere.

INTER præcipua Canonicorum munia reponendam esse solemnis officii persolutionem, qui ipsas Canonicorum institutionem ac Regulas vel leviter expenderit, dubitare nequit; imò facilè tertia pars regulæ in Aquisgranensi Concilio Canonicis præscriptæ, circa modum Officium Divinum persolvendi versatur; unde in ipsis Conciliis, nihil adeò Canonicis inculcatur, quàm *ut in Choro ad psallendum instituto, Hymnis & Canticis Dei nomen reverenter* (verba sunt Concilii Tridentini *Sess.* 24.) *De Ref. cap.* 3. *distinctè, devotèque laudent.* Quare rectè ad quemdam Canonicum jam pridem scripsit S. Ivo Carnotensis *Epist.* 318. *Ad hoc instituta est Clericalis militia, ut psalmodia & hymnodia quotidianum Deo offerat Sacrificium.*

Si ergo Canonici ad hoc sint instituti, hocque eorum sit officium, ut Hymnis & Canticis Dei nomen reverenter, distinctè, devotèque laudent; quis non injustum imò & ab ipsa ratione naturali alienum videt esse, munus sibi impositum non velle implere, sed id in alios transferre, atque ità nomen & proventus Canonicorum velle retinere, officium verò à se rejicere.

Hanc

Hanc quorumdam Clericorum inertiam, imò injustitiam notavit & execratus est, nec tolerandam esse jam pridem censuit Imperator Justinianus: "Sancimus (inquit *L.* 42. §. 10. *Cod. De Episc. & Cler.*) » ut omnes Clerici... per seipsos psallant nocturna & » matutina, & vespertina, ne ex sola Ecclesiasticarum rerum consumptione Clerici appareant, nomen quidem habentes Clericorum, rem autem non » implentes Clerici circa liturgiam Domini Dei: turpe enim est, pro ipsis scriptos, necessitate ipsis indictâ, psallere. Si enim multi Laicorum, ut suæ » animæ consulant, ad sanctissimas Ecclesias confluentes, studiosi circa psalmodiam ostenduntur, quomodo indecens non fuerit Clericos ad id ordinatos » non implere suum munus; Quapropter omnimodo » Clericos psallere jubemus, & ipsos inquiri à Deo » amantissimis pro tempore Episcopis, & duobus Presbyteris in singulis Ecclesiis, & ab eo, qui vocatur » archos vel exarchos, & ab ecdico, sive defensore » cujusque Sanctissimæ Ecclesiæ, & eos qui inventi » non fuerint inculpatè in liturgiis perseverantes, extra Clerum constitui. Nam qui constituerunt, vel » fundârunt Sanctissimas Ecclesias pro sua salute & » communis Reipublicæ, reliquerunt illis substantias, ut per eas debeant sacræ Liturgiæ fieri, & ut » in illis à ministrantibus piis Clericis Deus colatur.

Consonat Dionysius Carthusianus *Tract. De Vita Canon. art.* 19. qui Canonicos non cantantes, quamvis "in choro stent, sed pueris & cantoribus id committentes, monet, ut attendant quod ait Apostolus: *Qui non laborat non manducet.* Nonne Beneficium ad officium ordinatur; nec Ecclesiastici reditus » nisi officiantibus in Divinis debentur?

§. 2.

Probatur auctoritate Conciliorum Canonicos teneri per se non per solos substitutos Divina obire Officia.

IGnaviam, ne dicam injustitiam Canonicorum proventus Ecclesiasticos percipientium, officium verò obire refugientium, ex ratione naturali plusquam sufficienter non præoccupatis nec propriâ cupiditate excæcatis probatam, ipsa Concilia quoque uno eodemque consensu declarare, atque contrarium abusum improbare non dubitârunt.

Synodus Basileensis reformationi Ecclesiæ intendens hunc Canonicorum abusum notare non prætermisit: "In cunctis Ecclesiis, inquit, Cathedralibus » ac Collegiatis horis debitis Laudes divinæ reverenter ab omnibus persolvantur: & cùm psallendi gratiâ conveniunt, inquit, junctâ ac clausa labia tenere non debent; sed omnes, præsertim qui majori » funguntur honore, in Psalmis, Hymnis & Canticis » Deo alacriter modulentur... nemo ibidem dum » horæ in communi publicè cantantur, legat vel dicat privatim officium: nam non solùm obsequium, » quo obnoxius est choro, subtrahit, sed alios psallentes perturbat.

Hoc Basileensis Concilii Decretum Concilium Senonense *an.* 1528. *Can.* 18. innovavit, declarans quod Canonici, cum psallendi gratia ad chorum conveniant, muta ac clausa labia tenere non debeant: sed omnes, præsertim qui majori funguntur honore, in Psalmis, Hymnis & Canticis, Deo alacriter modulentur.

Consonat Synodus Coloniensis *an.* 1536. celebrata, quæ Canonicorum hujusmodi inertiam acriter, non tamen ultra meritum, perstringit *p.* 3. *c.* 5. "Cùm » psallendi gratiâ ad chorum conveniatur, (inquit » Synodus) ibidem muta aut clausa labia nemo teneuerit.

"Statis ergo ac debitis horis laudes Divinæ, non » cursim ac festinanter, sed tractim, non truncatè, » sed integrè, distinctè, devotè, reverenterque ab omnibus decantentur, persolvanturque. Et cùm psallendi gratia conveniatur ibidem muta aut clausa labia nemo tenuerit: sed omnes pariter senes cum junioribus, laudent nomen Domini in Psalmis, hymnis & canticis, Deo alacriter modulantes: sic tamen, ne boatus confundat recitationem. Nemo » tum, cùm publicè vel preces horariæ, vel Missæ Sacrum cantando peraguntur, legat vel dicat privatum officium: nam is id cui obnoxius est, choro » subtrahit... Quem tamen aliud Officium Ecclesiasticum, aut publicum aliò statim rapiet, ut nisi legens preces horarias, tempestivè absolvere haud » possit, hac lege teneri noluimus. Quam autem à » verò aberrant qui existimant sese non alicujus officii in Ecclesia exercendi, sed quietis & inertiæ tantùm causâ Canonicatus esse adeptos: perinde atque » satis sit, paucis quibusdam Clericis admodùm ignaris, tenui pretio conductis, curam Divini Officii » committi, quod deinde ejuscemodi mercenarii, » non servatis temporum interstitiis, syncopando » transcurrunt, interim ipsis Canonicis totâ vitâ torpentibus.

Prædictam Canonicorum inertiam atque ignaviam nec Conciliorum illorum authoritas, nec ipsa Officii ratio omnino extirpare potuit; unde rursus Synodus Generalis Tridentina *Sess.* 14. *cap.* 12. *De Reform.* præcipere debuit, *ut omnes* Canonici *Divina* per se *non per substitutos compellantur obire Officia.*

Prædictam Canonicorum obligationem Divina *per se* obeundi Officia, præsertim *psallendi*, claris sed paucis verbis in Concilio Tridentino expressam, fusius in Synodis pro executione ejusdem Concilii celebratis expositam habemus.

S. Carolus fidelissimus Concilii Tridentini interpres postquam monuisset, "quod qui dignitates aut » personatus in Ecclesiis obtinent, & Canonici nominis ac institutionis suæ memores ea pietate & assiduitate Divina Officia colere debeant, ut alii eorum » exemplo ad studium & amorem divini cultus accendantur," subjungit *in Conc.* 1. *Mediol. p.* 2. *c.* 38.

"Itaque *auctoritate etiam Tridentini Concilii* præcipi ut cum in choro psallendum est, ipsi quoque » quanto honoris gradu præ cæteris præstant, tantò » studiosiùs Psalmis, hymnis, & canticis unà cum » *aliis modulantes Dei laudes concelebrent.* Cui officio » si defuerint, pro absentibus habeantur, & earum » horarum, quas ea ratione non obierint, distributionibus mulctentur.

Non dubitavit ergo S. Carolus, quin ex præscripto Concilii Tridentini Canonici in quacumque etiam dignitate constituti teneantur studiosius in *Psalmis* modulari, quantum honoris gradu cæteris præstant.

Utque Burdigalense, Turonense aliaque plura extera Concilia omittam, quæ dictam Canonicorum obligationem proponere non omiserunt, ad nostra Belgica descendo.

Et quidem Cameracense biennio à soluta Tridentina Synodo celebratum, cui & plures è Tridentina Synodo reduces interfuerunt, adeò luculenter prædictam Canonicorum obligationem expressit, & contrarium abusum reprobavit, ut clariùs proponere non potuisset: "In choro, inquit, cùm psallitur, Canonici » omnes qui in choro fuerint, & sacellani *psallant*; » nec sint in sedibus suis otiosi: nec putent se functos » officio, *si vicaria tantùm operâ* cultum divinum celebrari curent: modò tamen psallere per valetudinem queant, nec aliis impediti justis de causis fuerint. An. 1569. *tit.* 6. *cap.* 7.

Consonat ejusdem Provinciæ Synodus Diœcesana Audomarensis an. 1583. quæ simul unam ex præcipuis radicibus pravæ illius consuetudinis, nimirum *superbiam*, notat & sugillat: "Canonici, inquit *tit.* 12. *c.* 6. » in sedibus suis non sint otiosi, sed Deo laudando in-

» cum-

» cumbentes, & voce & corde psallant Domino: Minimè enim se indignum existiment Canonici aut alii » Canonicis etiam superiores, si canant cum aliis & » ipsi Psalmos, quos non dedignatus est Rex & Propheta David canere; cùm Deo canant *sitque hoc* » *proprium ipsorum officium*, denique & hæc nostra » omnium quam omnes exspectamus beatitudo, Dei » laudibus, cum omnibus Dei Sanctis, cantandis & » celebrandis, æternùm occupari.

Finem citationi Conciliorum facio, si unum Provinciæ nostræ Mechliniensis Decretum adjunxero: " Meminerint omnes, inquit Synodus, tam in dignitate constituti, quàm Canonici, Capellani, Vicarii, Beneficiati, & reliqui habituati, mandati Concilii Tridentini; ut omnes Divina *per se*, & non *per* » *substitutos* compellantur obire Officia, atque in choro ad psallendum instituto Hymnis & Canticis Dei » nomen reverenter, distinctè devotèque laudare. *An.* 1607. *tit.* 12. *cap.* 2.

Quis Canonicorum hunc unanimem Conciliorum consensum circa obligationem Divina *per se* obeundi Officia conspiciens, adhuc de hac obligatione vel dubitare audebit?

§. 3.

Theologi etiam justò laxiores docent Canonicos non facere distributiones SUAS, *si cessante justo impedimento in choro* non canant.

UT Canonicis perspicuum sit, quàm sit evidens & certa obligatio *per se psallendi in choro*, etiam è recentioribus Theologis de rigore non suspectis proferre volui, qui perculsi evidentiâ rationis obligationem illam negare non sunt ausi, quantumvis aliàs magis ad extenuandas quam augendas obligationes sint proclives.

Et quidem Lælius Zecchius differens de Canonicorum psallendi officio non tantum arguit peccati, qui cessante legitimo impedimento cum reliquis in choro non cantant, sed insuper probat sententiam Navarri, qui docet tales nec tutâ conscientiâ distributiones percipere posse: " Omnes Canonici (inquit *De Reip. Eccl.* » *c.* 24. *n.* 6.) sub peccato (impedimento legitimo » cessante) tenentur horas simul cum aliis in choro » recitare; & ad id cogi possunt per pœnas & mulctas » à Prælatis. *Extantes nec psallentes cum aliis etiamsi* » *Canonici sint, tuta conscientia in choro non possunt* » *distributiones percipere.*

Consonat prædictis Joannes Azorius, qui probatâ opinione Navarri, obligante Canonicos ad psallendum Divinum Officium cum aliis in choro, quærit ulterius: " an sibi acquirant eos fructus, quos distributiones quotidianas appellant, si in choro non cantent? Respondeo, inquit, *minimè*: quoniam hujusmodi fructus dantur Canonicis *ratione cantus* in » choro, & non ratione solius præsentiæ: at quod datur ob causam, eâ non secutâ minimè debetur. " *P.* 1. *Inst. Moral. l.* 10. *c.* 11. *q.* 5.

Consentit Rodriguez, docens *p.* 1. *cap.* 146. *n.* 5. " Canonicum recitantem submissâ voce aliis canentibus non posse distributiones quæ conferuntur percipere. Tum quia distributiones conferuntur canentibus, & inservientibus in choro cum aliis; siquidem » institutus est ad communicationem unius cum alio; » ità ut quidquid Divini Officii ibi dicitur, sit commune alteri; sed non potest commune esse alteri, quando dicit sibi soli, quoniam ut sic, est sibi proprium. » Tum quia, qui non facit quod debet, non recipit » quod oportet. Tum quia hic facit contra justitiam » commutativam: ergo tenetur ad restitutionem.

Huic sententiæ similiter subscribit Paulus Comitolus *Lib.* 1. *resp. moral. q.* 62. *Et nec dura hac*, subjungit, *nonnullis videatur esse sententia, sciant de canonicis in choro non psallentibus, hoc ab illustrissima Congregatione Romana redditum esse responsum*, NISI PSALLANT IPSI, OFFICIO SUO MINIME SATISFACERE.

Hanc Theologorum sententiam non obscurè confirmat Synodus Tridentina, declarans " quod Canonici si *personaliter* competens sibi servitium, juxta formam ab Episcopis præscribendam quolibet die statuto non impleverint: illius diei distributionem » amittant. " *Sess.* 22. *c.* 3. *De Ref.*

Hæc eo fine dicta sint, ut cognoscant Canonici quanto se periculo exponant, dum nullo occurrente justo impedimento juxta officii sui exigentiam cum aliis in choro *psallere* aliaque Divina Officia *per se* obire negligunt, quando etiam præfati Scholastici ipsos securos non reddunt.

§. 4.

Statuta Capitulorum eximere non possunt Canonicos ab obligatione Divina per se *obeundi Officia.*

STatuta inferiorum legibus Superiorum præjudicare non posse, certum est, & nullus negare potest. Cum igitur in præcedentibus luculentissimè ostensum sit, unanimi Conciliorum consensu declaratum esse, quod Canonici juxta officii sui exigentiam teneantur Divina *per se* obire Officia, quis non videat, per Capitulorum statuta hanc obligationem infringi non posse; maximè cum hæc obligatio ex ipsa Canonicorum primaria institutione profluat.

Frustra proinde per Capitulorum suorum statuta Canonici securitatem sibi promittunt; præsertim quia scitur, quàm sit natum contingere, ut Canonici suaviter & commodè vivere volentes, & propria commoda affectantes, onera verò subterfugientes (qui subinde majorem collegii partem constituunt) non difficulter in leges consentiant, quæ eorum favent concupiscentiis, parùm attendentes, num religionem aut disciplinam Ecclesiasticam promoveant, vel Superiorum Decretis non adversentur; dumque reliquorum zelus se non opponit, paulatim pro lege invalescunt: quo fit ut inter Capitulorum statuta reperiantur plurima quæ quæstum magis, quàm pietatem resipiunt: quæ & juramento nonnumquam à Canonicis confirmantur: cujus generis plurima Patres Synodi Coloniensis reperisse deplorant: " Habent, inquiunt » *Parte* 3. *cap.* 19. ferè quotquot sunt cathedrales ac » collegiatæ Ecclesiæ suum volumen peculiarium statutorum, quæ interdum pro affectu privato cujuslibet augentur, ac crescunt. *Inter hac reperias quamplura qua quæstum magis quam pietatem resipiant*, & » ad inæqualitatem magis quam æqualitatem faciant: » unde discordia inter fratres (ut fieri solet) frequenter alitur, concordia verò scinditur laceraturque. *Et* » *quantumvis pleraque inter hac iniqua reperias, adiguntur tamen omnes qui recens admittuntur, ut ad* » *ejusmodi statutorum observationem* (etiam penitus » ignari quid contineant illa) *citra ullum delectum jurejurando se alligent*, cum tamen juramentum non » debeat esse iniquitatis vinculum, nec ad ignorata » extendi. Operæ pretium itaque nobis videtur, hujusmodi statutorum volumina inter visitandum excutere, & quæ Evangelicæ puritati atque fraternæ » charitati, denique disciplinæ Ecclesiasticæ minùs » consentanea reperta fuerint, resecare, cavereque » ne posthac ulla nova statuta in ejusmodi Ecclesiis » (nisi tamen noster accesserit calculus) edantur.

Hinc habemus quòd, teste Synodo Provinciali Coloniensi, inter ipsa Statuta, etiam Ecclesiarum Cathedralium, quorum observationem quoque ipsi Canonici *juramento* promittebant, reperta sint quampluri- ma, quæ *quæstum* magis quàm *pietatem* saperent.

Ipsa quoque Generalis Tridentina Synodus *Sess.* 24. *cap.* 14. *De Reform.* deplorat quod " in pluribus Eccle-

» Ecclesiis, tam Cathedralibus, quàm Collegiatis & » Parochialibus ex earum *Constitutionibus*, aut ex pra» va consuetudine in electione, præsentatione... sive » admissione ad possessionem alicujus Cathedralis Ec» clesiæ, vel Beneficii, Canonicatuum aut Præbenda» rum certæ conditiones, seu deductiones ex fructi» bus, compensationesve illicitæ, aut etiam quæ in » aliquibus Ecclesiis dicuntur turnorum lucra interpo» nantur: quæ omnia S. Synodus detestans, mandat » Episcopis, ut quæcumque hujusmodi in pios usus » non convertuntur, atque ingressus eos, qui *Simo» niacæ labis*, aut *sordidæ avaritiæ* suspicionem ha» bent, fieri non permittant, ipsique diligenter de » earum *Constitutionibus* sive consuetudinibus super » prædictis cognoscant; & illis tantùm, quas lauda» biles probaverint, exceptis, reliquas ut *pravas* ac » *scandalosas rejiciant & aboleant.*" Et qui adversùs prædicta quavis ratione commiserint, pœnis Simoniacorum subjacere decernit, "non obstantibus (in» quit Synodus) quibuscumque *Statutis*, *Constitutio» nibus*, consuetudinibus, etiam immemorabilibus, » etiam *Apostolica authoritate confirmatis*: de quarum » subreptione, obreptione, & intentionis defectu » Episcopus, tamquam Apostolicæ Sedis Delegatus, » cognoscere potest.

Ex his quis non videat, per Synodum Tridentinam supponi, in Statutis & Constitutionibus, etiam Cathedralium Ecclesiarum (tametsi per Sedem Apostolicam confirmatis) posse reperiri aliqua, quæ Synodus tamquam de Simoniaca pravitate suspecta detestatur.

Ex his apparet, quàm periculoso fundamento nitantur Canonici, dum ab officii sui obligatione, tam enixè ab Ecclesia inculcatâ, prætextu Statutorum Capitularium, quæ tam frequenter à regulis Ecclesiæ dissona reperiuntur, se eximere non verentur.

§. 5.

Canonici justè Vicarios sibi in Divini Officii persolutione adjutores assumunt; & quid præcipuè in illorum assumptione attendere debeant?

Constat ex dictis hoc Tractatu, præsertim primâ parte, Canonicos non tantùm ad Divini Officii persolutionem, sed etiam Hierarchicas functiones pro Ecclesiæ necessitate & utilitate obligari; unde non difficulter intelligi potest, quòd Ecclesiæ negotia nonnumquam à Divini Officii personali persolutione eos avocare queant; quapropter Ecclesia, dum Canonicos ad Divina *per se* obeunda Officia adstrictos declarat, hanc salutarem clausulam adjicere non dubitavit, modò tamen psallere per valetudinem queant, nec aliis impediti justis de causis fuerint. Unde & Synodus Coloniensis quæ Canonicos non *psallentes* tam acriter perstringit, hanc tamen exceptionem addendam censuit: *Quem tamen aliud Officium Ecclesiasticum, aut publicum alio statim rapiet, ut nisi legens preces horarias tempestivè absolvere haud possit, hac lege teneri nolumus.*

Ne tamen ob Canonicorum occurrentia impedimenta Officium Divinum interrumpatur, aut non eâ quâ decet solemnitate absolvatur, meritò Canonici assumunt Vicarios, qui sibi in persolvendis Divinis Laudibus sint coadjutores.

Hunc esse Vicariorum finem indicat sæpe nominata Synodus Coloniensis, monens Vicarios "ut attendant » quòd Canonicis adjutores accedant: horum nimi» rum vice, qui vel adversâ valetudine detenti, vel » negotiis necessariis avocati, interesse non possunt.

"Itâ vicariâ operâ (inquit antè citata Synodus Au» domarensis *cap. 6.*) Officium peragatur, ut nihilo» minus ii ipsi quorum propriè est illud agere, qui » Dignitatem, Canonicatum, aut quodvis aliud Bene» ficium vel officium, in Ecclesia obtinent, nisi legi» timè impediantur, per seipsos & non per alios » dumtaxat, illud faciant.

Laudabiliter itaque à Canonicis assumuntur Vicarii, qui ipsis in peragendo Divino Officio accedant coadjutores. Verùm in assumendis Vicariis qui vice suâ Deo laudes persolvant, meritò attendent Canonici quod jam pridem Regula Canonicorum præscripsit: "Tales ad legendum, *cantandum & psallendum* » in Ecclesia constituantur, qui non superbè, sed hu» militer debitas Domino laudes solvant, & suavita» te lectionis ac melodiæ & doctos demulceant, & » minùs doctos erudiant; plusque velint in lectione » vel cantu populi ædificationem, quàm popularem » vanissimam adulationem." *In Synod. Aquisgr. an. 816. lib. 1. cap. 133.*

Et quia optima symphonia est, quæ non in vocibus tantùm, sed & moribus resonat, & in certo virtutum temperamento, juxta illud S. Augustini in *Psal. 146.* "Vis rectè psallere? non solum vox tua sonet laudes » Dei, *sed opera tua concordent cum voce tua.* Vis ut » Deo tua jucunda sit laus? noli bonæ cantilenæ tuæ » obstrepere malis moribus; Plus ille attendit quid » vivas, quàm quid sones.

Hinc exclamat: "Quàm multi sonant voce, & » corde muti sunt! Quis putas, interrogat Origenes » *Homil. 6. in Judic.* ità sonoræ vocis est, & ità spiri» tus puræ mentis, qui sincerè canat, ut cantilena ejus » Divinum delectare possit auditum? Ille profectò » est, qui nullum raucum habet in se peccati sonum, » qui nihil offensionis in lingua, nihil crassitudinis in » spiritu gerit. *Quid prodest sonoris vocibus personare, » si vita dissona sit?*

Ut igitur Canonicorum laudes, quas per Vicarios suos persolvunt, Deo sint gratæ, & orationes eorum exaudiantur, magis ad mores quàm ad voces attendere debent, ne aliàs cantando non Deum laudent, sed offendant.

Quare Patres Concilii Cameracensis *An. 1565. tit. 6. c. 15.* decreverunt "ut in Ecclesiis sive Cathedra» libus, sive Collegiatis non constituantur Vicarii, » qui Canonicas, quas vocant, Horas in choro ca» nant; nisi aut Sacerdotes, aut in sacris Ordinibus » constituti aut saltem Lectores ordinati; atque hi » quantum fieri potest, sint cælibes, *quorum mores vi» taque probata fuerit.* Nec permittantur in choro » psallere, *nisi vestitu & habitu corporis ministros se esse » Dei & Ecclesiæ demonstrent.*

Cui consentit Synodus Audomarensis, decernens ut "nulli in quacumque Ecclesia constituantur Vicarii » aut stipendiarii ad cantandum Horas Canonicas, nisi » qui Lectores ut minimùm sint ordinati, *vitaque ho» nestate ac vestitûs decentia ministros se esse Dei & » Ecclesiæ monstrent.*

§. 6.

Corollaria ex his, quæ hoc Capite dicta fuerunt.

Dicta hoc capite ostendunt, quod Canonici vi officii adstringantur, legitimo cessante impedimento, PER SE ET NON PER SUBSTITUTOS *Divina obire Officia*, *atque in choro*, AD PSALLENDUM INSTITUTO, ut ait Synodus Tridentina, *Hymnis & Canticis Dei nomen reverenter, distinctè, devotèque laudare.*

Constat quoque hanc Canonicorum obligationem adeò evidentèr, & in ratione naturali esse fundatam, & Conciliorum Decretis expressam, ut & Scholastici de rigore non suspecti eam agnoscere debuerint; imò Canonicos obligationi illi non satisfacientes, distributiones salva justitiâ recipere posse negaverint.

Ex dictis non difficulter quoque deducitur, quod non tantùm Canonici, sed etiam Capellani aliique choro adstricti *per se psallere* teneantur, cùm enim

chorus

chorus ad psallendum sit institutus, ut declarat Concilium Tridentinum, sequitur, quod ad illum *psallendi* gratiâ conveniatur; ac per consequens quod omnes, qui illum frequentare obligantur, unà jubeantur *Hymnis & Canticis Dei nomen reverenter, distinctè devotèque laudare*; unde præcitatæ Synodi Cameracensis & Mechliniensis non Canonicos tantùm, sed & Capellanos *ad psallendum per se* obligatos declarant.

Colligitur quoque ex ante-dictis, quod Canonici non sint omnino securi ex Capitulorum suorum statutis, præsertim si talia sint ut ad relaxationem potiùs quam instaurationem tendant disciplinæ; magisque cupiditati quàm charitati aut Religioni favere videantur. Ex quo non difficulter ulteriùs intelligitur, quòd nihil securitatis Canonici accipere queant ex quibusdam quæ hinc indè invaluisse videntur, consuetudinibus. Quis enim ignorat, quin faciliùs abusus ex quorumdam ignavia & cupiditate, accendente Superiorum in corrigendo negligentiâ, sensim & quasi insensibiliter irrepant, quæ consuetudinis nomine paulatim cohonestentur, quàm iniquâ condantur statuta? Hæc enim, quia nonnisi communi consilio & publicè fiunt, faciliùs si injusta sint, rectè sentientium oppositionibus & contradictionibus impediuntur; hinc etiam videmus omnes passim abusus consuetudinis non statuti nomine aut titulo palliari: quare & quæcumque umquam Concilia pro reformatione disciplinæ habita sunt, nonne in hoc unum penè incumbere debuerunt, ut pravas consuetudines extirparent?

Qui præcitatos Canones pervolverit, non difficulter quoque intelliget, quod quo majorem in Ecclesia quisque obtinet dignitatem, eo præ reliquis in divinis *per se* obeundis Officiis debeat esse diligentior, nisi impediatur: ut suo exemplo alios excitet, ostendatque nihil in Divinis Officiis esse humile vel abjectum; atque ità ex animis Canonicorum facto suo ejiciat indignam illam de divina psalmodia ideam; quasi statui Canonicali injuria aut ignominia irrogaretur, si cum inferioris Ordinis Clericis Psalmis, Hymnisque decantandis insisterent. Quod enim ob hanc causam Canonici canere omittant, jam pridem notavit Dionysius Carthusianus *De Vita Can. art.* 19. " *Canonici*, » inquit, *omninò non cantant, quamvis in choro stent,* » *sed pueris, & cantoribus id committunt: consuetudo* » *illa videtur esse corruptela non lex; nec ex humilitate* » *& devotione, sed magis ab* ELATIONE, *ab usu* » *& acedia processisse videtur.*

Quod idem & Dominicus Soto observâsse legitur: cùm enim multis asseruisset stipendia Canonicis non tantùm ut assistant, sed ut *psallant* esse confutura, subjungit: *Imò verò... eo res pervenit, ut dedignentur canere, putentque sua* MAJESTATI DEROGARE, *sed Capellanis inferioris classis id committunt.*

Denique quæ anteriori §. dicta fuerunt, evincunt, quod ii Canonici parum sint soliciti num acceptæ & gratæ Deo laudes offerantur, qui in Vicariis constituendis non tam attendunt, quinam ea morum sint honestate & gravitate, ut in divinis persolvendis gratum Deo offerant labiorum suorum sacrificium; quàm potius quinam minori stipendio pensum illud persolvere velint; quales non tamquam Christi Ministri in hymnis & canticis voluntariè Deo sacrificate; sed tamquam mercenarii sine ullo affectu aut reverentia pensum suum festinando & syncopando absolvere solent.

Denique cùm ex dictis constet, obligationem *per se psallendi* oriri ex ipsa Officii Canonicalis ratione, consectarium est Canonicos illa constringi, tametsi Superiores in compellendo sint defectuosi, quare etiam Synodi pro executione Concilii Tridentini habitæ declarant absolutè Canonicos ad *psallendum per se*, nisi legitimè impediantur, obligatos.

CAPUT III.

Officium Divinum *reverenter, distinctè, devotèque* persolvi debet.

§. I.

De externa reverentia, qua in Officio Divino servanda est.

ECCLESIASTICA Hymnodia, tametsi secundùm se opus sit excellentissimum, si necessariis tamen conditionibus careat, nequaquam altissimo Deo placere poterit, qui modum operis magis attendit quàm opus ipsum. *Justè*, inquit *Deut.* 16. 20. *quod justum est persequeris.* E qua doctrina illud Gersonis pronuntiatum à viris spiritualibus proverbialiter usurpatum prodiit: *Deum* scilicet *esse non verborum, sed adverbiorum remuneratorem*: hoc est, Dominum non tam respicere ad actionis bonæ substantiam, quam ad modum, & circumstantias, quas Grammatici solent adverbialibus terminis explicare. Sunt autem tres conditiones necessariæ, oratio nostra fiat nobis in peccatum: nimirum ut *reverenter, ut distinctè, ut devotè* psallamus.

Reverenter divinum Officium persolvi dicetur, si debitâ reverentiâ eidem assistamus. Reverentia verò est virtus quæ aliqua prælatione sublimitatis honorificationis cultum exhibet. Erga Deum est actus Religionis, & adoratio, quam Latini *servitem*, Græci *latriam* vocant.

Quia verò totus homo se totum conferre debet ad laudandum & orandum Deum, ideò externus & animalis homo suam quoque exigit ordinationem secundùm externas potentias per actum reverentiæ. Ejus necessitatem dum divinas laudes persolvimus, elegantissimè & piè explicat S. Bernardus *Serm. De quatuor modis oran.* " Nonnullos, ait, arbitror experiri interdum in oratione ariditatem, & hebetudinem quamdam mentis, pro eo quod velut ex consuetudine quadam cum minùs digna reverentia, & solicitudine accesserunt. Quid enim aliud cogitare debet frater intrans ad orationem, quam Propheticum illud: *Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis usque ad Domum Dei*? Omnino, siquidem oportet nos rationis tempore curiam intrare cælestem, illam utique curiam, in qua Rex Regum stellato sedet solio circumdante innumerabili, & ineffabili BB. Spirituum exercitu. Quanta ergo cum reverentia, quanto timore, quanta illic humilitate accedere debet à palude sua procedens, & repens ranuncula vilis? Quam tremebundus, quam supplex, quam denique humilis, & solicitus, & toto intentus animo Majestati gloriæ in præsentia Angelorum, in Concilio justorum, & congregatione assistere poterit homuncio? " Hic primus stimulus est, ait Bona, " orantes excitans ad reverentiam, divinæ scilicet præsentiæ consideratio. Nam si mortalium regum ministri, cum se Dominorum conspectibus præbent, quicquid sordidum, quicquid deforme, quicquid incompositum est, à se amovere summo studio nituntur; quanto majori tum gravitate vitæ, tum puritate cordis, tum morum elegantiâ æterno Regi assistere debent inutiles servi? " *De Div. Psal. cap.* 19. §. 2.

Ad exteriorem verò reverentiam pertinent sensuum exteriorum custodia, gravitas morum, habitus decentia, totiusque externi hominis hujusmodi compositio, quæ actioni peragendæ non sit indigna.

" Cùm igitur in Officio Divino negotium nobis sit » cum Deo ipso (ait Synodus Provincialis Mechliniensis *an.* 1607. *tit.* 12. *cap.* 1.) qui Rex Regum est » & Dominus Dominantium, merito non modò stationis horis ad chorum conveniatur, *sed in eo etiam à* » *fabu-*

» *fabulis*, *risibus*, *& aliis insolentiis* omnino abstinea-» tur, sub pœna amittendæ distributionis & alia ar-» bitraria pro modo scandali.

Sub eadem pœna alia ejusdem provinciæ Synodus prohibuit, ut " nemo cùm publicè preces horariæ » cantantur, vel Sacrificium Missæ peragitur, *pro-» phanum* quidpiam, aut ab instituto *alienum* legat; » neque etiam *dormiat*, aut *fabuletur*.

Alia plurima, quæ Divini Officii majestate sunt indigna jam pridem Seraphicus Doctor notavit *in speculo discipl. p. 1. cap. 15.* " Adhæc, inquit, honesti » fratres in corporis dispositione, decenter & unifor-» miter sint in choro: decenter, qui sine vaga dispo-» sitione vel turpi; vaga, ut quando chorum ingressi, » vel intrante vel adstante conventu, nunc segniter » resident, nunc stantes quidem hac & illac membro-» rum, ut languentium incongrua quadam exagita-» tione se gyrant: nunc statuæ instar stallo affixi, & » è regione dispositi velut sui obliti, nec ad altare de-» missis, ut decet, luminibus, ante incœptum Offi-» cium, oraturi se vertunt, vel aliàs irreligiosè dis-» ponunt: sed nudato etiam aliquando capite circum-» quaque, ut cervus in saltu, vel ruralis in theatro, » gyrovagando respectibus, oculos in advenientium, » vel coadstantium vultus infigunt, suoque indisci-» plinato intuitu collateralium orationem quam ipsi » negligunt, etiam impediunt. Turpis autem erit si-» tus si sint ibi molliter, aut remissè se in stallis suis » brachiis tibiisque resolutis, notabiliter incurvando, » aut in partem unam penitus, ut possunt, protenso in » alteram corpore accubando, ità, ut lecti mollitiem » quærere videantur: aut dum ad altare versi super » lignum quod stallum dividit se inclinant extensione » scapularum, vel capite anterioris stalli spatium oc-» cupando, & tergum ad retro stantem socium pro-» tendendo.

Canonici proinde aliique Divino Officio persolvendo occupati, ità sensus suos exteriores custodire, eamque morum gravitatem tenere, ac in tali totius corporis compositione esse debent, ut nihil in illis appareat quod non reverentiam & pietatem præ se ferat. " Chori enim disciplina, inquit S. Carolus, plena re-» ligionis est, plena pietatis; ac propterea ab iis ob-» servanda est, qui in eum locum conveniunt ad Dei » laudes concelebrandas. " *In Concil. Mediol. V. p. 3. cap. 6.*

Ut hanc pietatem ac reverentiam Canonicus Divino durante Officio melius servare queat, hisce se præmuniat monet S. Carolus.

" Primò, ut studio quodam intimæ pietatis, cujus » splendor foris etiam eluceat, unusquisque vel Ca-» nonicus, vel alius minister quicumque qui Chori » officiis adstrictus est, ad chori disciplinam sese in-» struat. Antea verò quam eo conveniat, paululum » attentè secum cogitet, & loci illius Sanctitatem, & » conveniendi causam, & divinarum laudum, qua-» rum munus Angelorum est, officia, quæ castissimè » ab omnibus concelebrari oportet. Hac ipsa in cogi-» tatione firmiter inhærens, nec quidquam quidem » mente animoque concipiet, ab illius loci religione » alienum, nedum aget quod Dei oculos offendat.

§. 2.

Laudes divinæ distinctè *persolvendæ sunt.*

QUin magnum sit erga Divinum Officium reverentiæ indicium, & singulare ad devotionem excitamentum illius modesta, distincta ac gravis decantatio, dubium non est. Quare rectè Canonicos docet Generalis Synodus Tridentina, *in choro ad psallendum instituto, hymnis & canticis Dei* non tantùm *reverenter*, *sed etiam* DISTINCTE *laudare*.

Quod idem sed aliis verbis expresserat Synodus Basileensis *Sess. 21. c. 3.* " præcipiens ut Laudes divinæ » per singulas horas, non *cursim* ac *festinanter*, sed » tractim & cum *pausa decenti*, *præsertim in medio* » *cujuslibet versiculi Psalmorum*, debitam faciendo in-» ter solemne & ferialeOfficium differentiam, reveren-» ter ab omnibus persolvantur. " Quibus Patres Concilii Viennensis præiverant rescindentes abusum horas Canonicas *transcurrendo & syncopando* persolvendi. *Clement. 1. De celeb. Miss.* Quid de hac conditione senserit Piissimus Mediolanensis Antistes S. Carolus, ex Decreto ipsius in prima Provinciali Synodo *Parte 2. cap. 25.* promulgato, intelligere licet: " Omnes, ait, » in choro Divina Officia, ut temporis ratio postularit, » alternis vocibus canant, recitent, attenteque au-» diant; *idque non cursim*, *non perturbatè*, *non osci-» tanter*, *sed leniter*, *distinctè*, *ac studiosè faciant*.

Canere igitur *distinctè*, est canere non syncopando, non mutilando, non cursim, non festinanter, non commiscendo verba vel syllabas; faciendo pausam in medio, vel inter utrumque versiculum. Hinc mellifluus Pater filiis suis hoc monitum reliquit: Psalmodiam, inquit, " non nimiùm protrahamus, sed rotundâ & » vivâ voce cantemus. Medium & finem versus simul » intonemus, & simul dimittamus. Punctum nullus » teneat, sed statim dimittat. Post medium bonam » pausam faciamus. Nullus ante alios incipere, & ni-» mis currere præsumat, aut post alios pneuma tra-» here vel punctum tenere. Simul cantemus, simul » pausemus semper auscultando. Quicumque incipit » Antiphonam, aut Psalmum, Hymnum, Respon-» sorium, Alleluja, unum aut duas partes solus dicat » aliis tacentibus: & ab eo loco, quo ille dimittit alii » incipiant, non repetentes quod ille jam dixit. Mone-» mus vos dilectissimi, ut sicut reverenter, ità & ala-» criter Domino assistatis non pigri, non somnolen-» ti, non oscitantes, non parcentes vocibus, non » præcidentes verba dimidia, non integra transilien-» tes, non fractis, & remissis vocibus muliebre quid-» dam de nare sonantes, sed virili sonitu & affectu » voces sancti spiritûs depromentes.

" Videant igitur Choraules & Cantores Christiani » (adde Canonici) verba sunt Cornelii à Lapide, ne » in divina psalmodia, ex festinatione *verba præcipi-» tent*, *præmordeant*, *cum altero choro commisceant*, » *& confundant*; ne audiant à Deo: *aufer à me* » TUMULTUM *carminum tuorum*, *& cantica lyræ* » *tuæ non audiam.* " Apud Card. Bona De divina psal. cap. 17. §. 5.

§. 3.

Ut Canonici aliique ad Officii Divini persolutionem adstricti suæ obligationi satisfaciant, debent illud devotè *persolvere.*

REverenter & distinctè Divinum Officium persolvendum esse ostendimus: verùm parum proderit reverenter ac distinctè laudes Deo persolvere, nisi & *devotè*, id est, intimo cordis affectu persolvantur, ut scilicet dum psallimus, id versetur in corde, quod ore profertur; alioquin sugillabit nos Prophetica objurgatione Salvator noster, dicens: *Hypocritæ bene prophetavit de vobis Isaias dicens*, *populus hic labiis me honorat*, *cor autem eorum longè est à me.* Sciè Prosper Aquitanicus.

> *Laus vera in Dominum depromitur ore precantis,*
> *Si quæ voce fluunt, intima cordis habent.*

Unde illud S. Hieronymi apud Gratianum *Dist. 92. Can. 1. Cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino.* Audiant hæc adolescentuli, audiant ii, *quibus in Ecclesia est psallendi officium: Deo non voce sed corde cantandum.*

Ad hæc S. Hieronymi verba appositè Glossator Gratiani reproducit hos versus.

> *Non vox, sed votum: non cordula musica sed cor:*
> *Non clamans, sed amans, clamat in aure Dei.*

" Et

" Et quæ segnitia est, ut loquitur S. Cyprianus *De* „ *Orat. Dom.* alienari & rapi ineptis cogitationibus, „ cùm Dominum deprecaris, quasi sit aliud quod magis debeas cogitare, quam quod cum Deo loqueris. Quomodo te audiri à Deo postulas, cum ipse „ non audias? Vis esse Deum memorem tui cum rogas, quando tu ipse memor tui non sis?

Meritò proindè OEcumenica Lateranensis Synodus sub Innocentio III. " Clericis districtè præcipit „ in virtute obedientiæ, ut Divinum Officium nocturnum pariter & diurnum, quantum eis dederit Deus, „ studiosè celebrent & *devotè.*" Cap. 9. ✠ De celeb. Miss.

" Hæc verba apertè ostendunt (inquit Fagnanus „ *ad C. Dolentes* ✠ *De celeb. Miss. n.* 40.) Concilium „ præcepisse devotionem illam, quæ est donum Dei, „ & sic devotionem formalem & internam, quæ cum „ sit actus virtutis, divino indiget auxilio. Non autem „ nudam devotionem materialem, & apparentem.

Non sufficit proinde ad debitam horarum recitationem attentio intellectûs, sed requiritur insuper pius affectus voluntatis. Perspicuum igitur est, attentionem ad sola verba, ne in illis erretur, esse insufficientem: quia similis attentio in solo hæret intellectu. Attentio verò ad finem orationis in idiotis, sive illis qui verba orationis intelligere nequeunt, sufficere potest; per hanc enim & voluntas in Deum ferri valet.

Hinc de communi populo refert Augustinus *Tract.* 21. *in Joan. Cantat populus credens, nec putat se malè optare, quod dicitur à divina lectione; & si parum intelligit, credit aliquid boni esse, quod cantat.*

Illi verò qui & sensum verborum percipere possunt, non tantùm ad finem orationis, sed & sensum verborum attendere debent, unde non tantum pio in Deum affectu ferri debent, sed affectu verbis orationis correspondente.

§. 4.

Quandonam distractiones censeantur voluntariæ, ut ob illas attentio debita non haberi censeatur?

NOrunt omnes qui orant, quantis evagationibus subjecta sit mens humana non volens, sed vel invita; & ne ad imperfectos tantùm vel imbecilles id pertinere putes, audiamus quid de se dicat in *Psal.* 75. eximius ille Dei cultor S. Augustinus: " Verè dicam, „ ait, tamquam homo in hominibus, & ex hominibus, attendat quisque & videat quanta agantur in „ corde humano, quemadmodum ipsæ plerumque „ orationes impediantur vagis cogitationibus, ità ut „ vix stet cor ad Deum suum, & vult se tenere, ut stet, „ & quodammodo fugit à se, nec invenit cancellos, „ quibus se includat, aut obices quosdam, quibus retineat avolationes suas, & vagos quosdam motus, „ & stet jucundari à Deo suo.

Unde S. Thomas 2. 2. q. 83. art. 13. ad 3. *Evagatio mentis quæ fit præter propositum, orationis fructum non tollit*, juxta illud S. Basilii in *Serm. De orando Deo*, à Doctore Angelico allatum: " Si debilitatus fixe nequis orare; quantumcumque potes, teipsum cohibeas, & Deus ignoscit, eò quòd non ex negligentis, sed ex fragilitate non potes, ut oportet, assistere coram eo.

Si quis verò ex proposito, seu voluntariè evagationes seu distractiones patiatur, indubiè peccatum est, & impedit orationis fructum, ut notat ibidem Doctor Angelicus; is enim attentionem seu pium affectum inter orandum non velle habere censetur.

Cùm verò actio seu opus aliquod censeatur alicui voluntarium, non tantùm si illud ex proposito voluerit, sed etiam si sequatur ex aliquo voluntariè posito, quod ne illud sequeretur, omitti debuisset, quale à Theologis & Canonistis voluntarium in causa, seu indirectum vocari solet; hinc quoque sequitur distractiones censendas esse voluntarias, dum oriuntur ex illis causis quæ omitti debuissent, ne evagationes illæ orirentur.

Hinc facilè colligitur, quòd Canonici aliive horis Canonicis legendis adstricti voluntaria laborent distractione, si loco quo juxta Sapientis consilium *ante orationem præpararent animam suam*, præeligant superfluis colloquiis & vanis confabulationibus vacare: " Quæcumque enim (ait Venerabilis Beda *De Temp.* „ *Salom.*) sæpius agere, loqui vel audire solemus; „ eadem necesse est sæpius ad animam quasi solitam „ propriamque recurrant sedem.

Similiter Canonici qui sensibus suis exterioribus, inter Divini Officii persolutionem, nimiam concedunt libertatem, voluntario defectu attentionis laborare convincuntur; nec dubium est, quia eo tempore sensus suos custodire deberent, ne mentis evagationes nascerentur. Vulgaris enim parœmia est, *incustoditum captat ovile pecus*, ità mentem non custoditam per apertas sensuum fenestras expugnat dæmon.

Distractiones quoque quæ ex magna nimis & superflua negotiorum mole nascuntur, frequenter ipsum defectum attentationis inficiunt. " Sunt enim, „ (ait Cardinalis Bona) quidam magni ardeliones, „ qui non nisi terram, & carnem sapiunt, & quasi gigantes sub pondere negotiorum gementes, vel „ non orant omnino, vel tumultuariâ celeritate suos „ psalmos deglutientes, corpore in templo, mente „ in foro sunt, quibus illud profectò convenit, quod „ scriptum est, *Labor labiorum ipsorum operiet eos.* De Divina Psal. *c.* 19. §. 5. *num.* 3.

His non immeritò addi possunt distractiones illæ, quæ ex nimia & anxia solicitudine ad res terrenas, etiam vitæ necessarias, originem ducunt. Quis enim ambigat, quin anxietas ad externa varias pariat mentis evagationes? adeoque ob has meritò essent omittendæ hujusmodi anxietates & superfluæ sollicitudines; & consequenter si quis eas deponere non studeat, reddentur ejus distractiones voluntariæ in causa.

§. 5.

Proponuntur media ex Concilio Mediolanensi quinto desumpta, ad devotionem excitandam & fovendam tempore Divini Officii accommoda.

SAnctus Carolus magno erga Dei cultum fervore excitatus, quantâ potuit curâ & studio Canonicos suos ad illius devotam & piam persolutionem excitare volens, piissima ac saluberrima media excitandæ ac fovendæ devotioni præscripsit: quæ non inutiliter hîc, pro opportunitate eorum, qui Concilium, è quo desumpta sunt, non habent, adjungi posse credidi.

" Chori disciplina (inquit in *Concil. Mediol. V. part.* „ 3. *c.* 6.) plena religionis est, plena pietatis; ac propterea sanctè ab iis observanda est, qui in eum locum conveniunt ad Dei laudes concelebrandas.

„ Quare præter illa, quæ in Concilio Provinciali „ primo, de illius cultu præfinivimus, hæc admonemus, quo religiosius non modò excolatur, sed multis partibus augeatur sancta ejusdem chori institutio.

„ Primò, ut studio quodam intimæ pietatis, cujus „ splendor foris etiam eluceat, unusquisque vel Canonicus, vel alius Minister, quicumque sit, qui „ chori Officiis astrictus est, ad chori disciplinam sese „ instruat.

„ Dumque ad chorum procedit, quamquam alii „ comes adjunctus, at quasi solus accedat, in ea meditatione fixus, ut secum cogitet, se ad chorum, „ nempe ad Sancta Sanctorum, ut Canone antiquo „ cautum est, & ad publicæ orationis sacrificium accedere.

» Cùm in choro est, animum, mentemque ab omnibus curis, perturbationibus, & cogitationibus à rei quæ geritur, sanctitate alienis, quoad ejus fieri potest, abducat, sese totum in Dei cultu colligat.

» Illud etiam cogitet quam ob causam eo se contulerit; tum sibi statuat, se in conspectu Dei omnipotentis, & in corona innumerabilium Angelorum, & Sanctorum esse.

» Qua cogitatione videat, perpetuoque reputet, se eo loci consistere, ut Deo sanctissimum cultum, venerationemque tribuat, atque ab eo, & sibi, & aliis omne bonum deprecetur.

» Consideret verò ipsum Deum tamquam Patrem & Redemptorem amantissimum, optimum, sapientissimum, misericordissimum, quique omnia intuens ubique & semper est.

» Tum cordis castitatem, beneque orandi donum, & gloriam à Deo supplex petat, rationisque Sacrificium simul cum meritis Jesu Christi, & SS. ejus præsertim cujus memoriam Ecclesia illo die celebrat, ad gloriam Sanctæ & individuæ Trinitatis, & ad suam proximorumque utilitatem dirigat.

» Cùm psallendum est, primum Psalmi argumentum mente animoque concipiat.

» Observet præterea quis in Psalmo loquatur, an Deus, an Ecclesia, an pœnitens, an aspirans ad perfectionem attendat; item ad quem præcipuè salutarem affectum Psalmus referatur.

» Cum ità se religiosè parârit, magnâ animi attentione se ad verba, sententiasque psalmi accommodet, ità ut laudet, gemat, extimescat, sicut psalmorum voces indicant: & quod denique ore profert, animo primùm concipiat.

» Tum verba singula notet, interpretationem studio assequatur, unde mens animusque ad aliquem salutarem affectum incendatur.

» Ad verba etiam adjungat animo cogitationem, vel amoris, vel reverentiæ, vel humilitatis. Atque ità quidem affectum aliquem excitet, ut si de virtute verba psalmi profert, desiderio accendatur imitationis; si de peccatis, intimè doleat, quod in eo statu ipse fuerit, aut certè proximi ejus. Et sic de aliis, item quæ psalmo significantur.

» Eam porro attentionem initio uniuscujusque psalmi, orationis, & aliarum Divini Officii partium, tum singularum horarum Canonicarum renovare, atque excitare studeat, præsertim dum illa verba, quæ ad sanctæ orationis spiritum inflammandum valent, pronuntiat; Deus in adjutorium meum intende, &c. Itidem faciat, cum aliorsum se cogitationibus distrahi animadvertit.

» In fine etiam uniuscujusque psalmi sese excitet illis verbis: Gloria Patri, &c.

» In conclusione item orationum, cum dicitur: per Dominum nostrum Jesum Christum; spe sanctâ erga illum redemptionis nostræ authorem sese confirmet.

» Et quoniam attentio valde admodum excitatur, si quæ quisque profert, rectè intelligit: ideo in ea potissimum expositione psalmorum assiduè versetur, quæ non varia sit, sed quæ tota in excitandis exercendisque sanctis affectibus versetur: cùm autem magnus psallendi fructus in psalmorum affectibus versetur, sive quis in choro, sive privatim, sive submissâ, sive altâ voce oret: idcirco certos sibi locos psalmorum præfiniat, quibus omnis hæc ratio includatur.

» Loci præcipui præter cæteros hi sint, unde salutares affectus existunt: Laus Dei, memoria bonorum nostrorum, commemoratio nostræ miseriæ, & reprehensio malè agentium.

» Psalmorum verbis cum Dei bonitas prædicatur, ad illius dilectionem, & ad gratiarum actionem de beneficiis, quæ à divina benignitate proficiscuntur, se toto animo accendat. Cum illius infinita sapientia aut potentia commemoratur, admiratione afficiatur: tum intimè gratuletur, cum aliquid Dei auxilio benè gestum narratur.

» Cùm bonorum memoria, recordatioque Psalmorum vocibus excitatur, desiderium quoddam concipiat illa sibi, & aliis consequendi; tum illa eadem à Deo petat, tum in Deo spem animo capiat fore, ut divinâ ejus ope, non modò quæ bona sunt, quæque salutaria, assequatur, sed quæ mala, ac quæ perniciem afferunt, vitet.

» Aliquando etiam intimè in Domino gaudeat, se bona Deo juvante adeptum esse, & mala cavisse.

» Ex miseriarum commemoratione timorem concipiat, dolorem, ac humilitatem cùm suas agnoscit infirmitates.

» Ex reprehensione malè agentium agnoscat zelum divinæ vindictæ, & indignationem contra nequitiam: atque ità quidem ex salutaribus his affectibus fructum psallendi uberrimum capiet.

» Peroratis Psalmis, absolutoque Canonico Officio, paululum tacitus consistat, genibusque flexis veniam deprecetur, & negligentiæ & distractionis, aliusve culpæ, quam in eo precationis officio admiserit: tumque hoc oret; ut pro Christi totiusque Ecclesiæ meritis, orationis suæ obsequium, ac ministerium gratum sit atque acceptum.

» In eo psallendi officio, cùm ea mentis attentio & salutaris affectus, tum corporis decens compositio requiretur.

§. 6.

Proponitur mystica Vestium Canonicalium significatio.

Varii varia de origine ac significatione sacrarum Vestium, & inter alias de illis quibus hodie in Divino Officio Canonici uti solent, curiosè magis quàm utiliter inquirunt, & in medium proferunt: quibus prætermissis, ea hîc tantùm adjungenda arbitratus sum, quæ de eorum mystica significatione piissimus Pater S. Carolus in *Concil. Mediol. V. p. 3. c. 6.* Canonicis proposuit, ut vel ex sola vestium conspectione & consideratione ad reverentiam ac devotionem excitarentur, monerenturque mores suos ità componere, ut nihil in illis occurreret, quod personâ simili ornatu decoratâ esset indignum.

" Dum superpelliceum, qui amictus ex tela linea candida constat, induit, cogitet, quam personam sustineat, nempe à sordibus, labeque puram, qualem vestitus ille indicat.

» Cum almutiam pelliceam, quod insigne Canonicorum est, humeris vel brachiis, prout moris est, Canonicus imponit, eam cogitationem suscipiat, in se restinctas, ac planè mortuas esse oportere rerum mundanarum affectiones, atque cupiditates, ut ejus rei significans est illa animalis intermortui pellis, quam de more induit.

» Si verò, ut plerisque in Ecclesiis instituti, consuetudinisve est, cappam induit, quæ humeros contegit, & brachia quasi devincit, ex eo amictu intelligat, se expressas, quasique devinctas habere oportere appetitiones, ac se totum ad Dei voluntatem accommodare.

» Cùm igitur iis chori vestibus, alium vestitum, quo foris utitur, contegat, sicque aliam personam habitu gerat, caveat ne quidquam, etiam in sacristia agat admittatve, quod cum actione non rectè conveniat, ob quam illum habitum induit. Ne in colloquiis quidem ab ea actione alienis se occupet: nisi curæ præsit, quæ id necessariò postulet.

» Abstineat autem semper, sed maximè dum chori vestibus indutus est, ubi sit in sacristia, vel alio loco, & à jocis, à ridiculè dictis facetiisque, à cachinnatio-

» nationibus, à verbis futilibus atque inanibus, quæ » temerè & imprudenter effunduntur.

» In choro ne properanter quasi distributionum » quæstu incitatus, accedat, sed gravi incessu.

§. 7.

Corollaria ex iis, quæ hoc Capite dicta sunt.

EX dictis consequens est, quòd Canonici aut ipsi Superiores jubeantur, quantum in ipsis est, providere, ne quid in Divini Officii persolutione incidat, quod reverentiæ aut devotioni, qua persolvendum est, contrarietur.

Hinc Canonicis invigilandum, ut si quæ musica adhibeatur, *non sit lasciva*, ut loquitur Synodus Cameracensis, *nec choreis potius, quam choro congruens, sed gravis, ac movens pios affectus.* An. 1565. *tit.* 6. *cap.* 2.

" Similiter ne & organa, & quæcumque instru» menta musica, tam in processionibus quam in Ec» clesiis, ut loquitur Synodus Mechliniensis, modula» tione suâ lascivas cantiones imitentur. Tintinnabu» la quoque & campanas ad harmoniam quandam pul» santes, ejusmodi pulsatione turpes, inhonestas vel » scandalosas cantiones non exprimant, vel imiten» tur, sed potius Hymnorum & Canticorum Ecclesiæ » modulationes. Et sic ubi necesse fuit, ait Synodus, » cum Magistratu desuper agatur." *An.* 1607. *tit.* 12. *cap.* 8.

Quæ omnia consonant Concilio Tridentino decernenti, ut Episcopi *ab Ecclesiis musicas eas, ubi sive organo, sive cantu lascivum aut impurum aliquid misceatur, arceant.*

Consectarium quoque est, quod meritò in usum revocarentur, quantum temporum ratio permittit, Canones illi, qui decernunt " ut Laïci secus Altare, quan» do sacra celebrantur (verbis loquor *Cap.* 1. *ū De* » *vita & honest. Cleric.*) stare vel sedere non præsu» mant. Sed pars illa, quæ cancellis ab Altari dividi» tur tantùm psallentibus pateat Clericis.

Hos, inquam, Canones non immeritò renovandos esse ex dictis facilè colligitur; quis enim ambigat, quin Laïcorum, præsertim mulierum, ad chorum accessus psallentium devotionem turbare, & Divini Officii reverentiam natus sit diminuere.

Quare Canonum illorum sanctissima Decreta expendens Synodus Aquensis *an.* 1585. *tit. De Choro*, & unà videns Ecclesiarum " choros hoc tempore, ut ip» sa deplorat, non magis Clericorum quam Laïcorum, » imò quod deplorandum est, & mulierum conventus » dici posse, & ob eam causam Divina Officia eâ qua » decet reverentiâ minimè celebrari; priscum ordinis » decorem ad Divinæ Majestatis obsequium revocare » cupiens, decrevit: Laïcos homines, (& multò mi» nus mulieres) dum divina celebrantur, intra cancel» los chori nequaquam esse admittendos: His tantùm, » præter cantores & alios hujusmodi chori ministros, » in eum ingressuris, qui Ecclesiastici sint, & hones» to ac decenti habitu induti.

» Laïci verò nobiliores, & qui vel Christianissimi » Regis Consiliarii & Officiales, aut ex militaribus » ordinibus, aut communitatum Magistratibus fue» rint, poterunt intra chorum admitti, si eo in loco » Divinis Officiis interesse velint; ita tamen ut post » Clericos sedeant, nec inter Clericos ipsis sedere » liceat.

» Fœminæ verò cujuscumque conditionis & statûs » sint, nullo umquam tempore, nullâve ex causâ dum » Divina Officia celebrantur, aut verbum Dei præ» dicatur: denique iis horis, quibus Clerici tam secu» lares, quàm regulares in choro præsentes esse de» bent, intra eundem chorum aliquemve ejus locum » secretum, etiam superiorem admittantur.

Procul ab horum Patrum zelo alieni esse convincuntur Canonici, aliique, seu Regulares seu Seculares, qui tantùm abest ut Laïcos à choro excludant, ut eos etiam quasi invitare, & sibi honori ducere videantur, si locum in choro, imò & ipsa psallentium sedilia occupatum veniant; quin nec ipsas mulieres, quantumvis lascivo habitu ornatas, inter psallentium choros admittere vereantur.

Denique ex assertis hoc capite facilè patet, quod si Officii Divini solemnis decantatio, eâ reverentiâ, distinctione ac devotione, quæ tanto operi congruit, perageretur, quod etiam sperari posset major ad illud frequentandum populi ardor & pietas; tunc enim spes esset, quod plurimi ad suave-sonantis Ecclesiæ voces similes in se sentirent affectus, quos se expertum fuisse refert Augustinus *lib.* 9. *Confess. cap.* 6. " Quantùm » flevi in Hymnis & Canticis tuis, inquit, suave» sonantis Ecclesiæ tuæ vocibus commotus acriter. » Voces illæ influebant auribus meis, & eliquabatur » veritas in cor meum, & exæstuabat inde affectus » pietatis, & currebant lacrymæ, & benè mihi erat » cum eis.

CAPUT IV.

De quotidianis Distributionibus.

§. 1.

Canonici non tantùm Majoribus, sed etiam Minoribus Horis interesse debent.

SEPTEM esse hodie horas seu preces horarias, quæ nocturnum pariter ac Diurnum Officium Ecclesiasticum constituunt, nimirum Matutinum quod & Laudes comprehendit, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperas & Completorium, indubitatum est. Multæ hujus septenarii numeri rationes mysticæ à diversis assignantur, è quibus plures Cardinalis Bona adducit; quarum una, eâque præcipua, & omnium Scriptorum calculo, teste dicto Cardinale, approbata, hæc est: ut conservemus copiosæ Redemptionis nostræ per Christum memoriam, juxta vulgatissimos Glossographi Juris Canonici versiculos: *Ad C.* 1. *ū De celeb. Miss.*

Hæc sunt septenis propter quæ psallimus horis:
Matutina ligat Christum, qui crimina purgat.
Prima replet sputis. Causam dat Tertia mortis.
Sexta cruci nectit. Latus ejus Nona bipertit.
Vespera deponit. Tumulo Completa reponit.

Cùm igitur Canonici, aliique choro adstricti teneantur *Divinum Officium nocturnum pariter & diurnum, quantum eis dederit Deus, studiosè celebrare*, ut ait Concilium Generale Lateranense, *pariter & devotè:* evidens est Canonicos, ut Officio suo satisfaciant, non tantùm Matutino, Sacro & Vesperis, sed & reliquis Horis interesse debere: quandoquidem & illæ, quas hodie minores dicimus, notabilem Officii Divini partem constituant; ac per consequens sicuti Clericus Officium Divinum recitare constrictus judicaretur notabiliter culpabilis, si minores Horas ex negligentia omitteret, ita quoque Canonicus obligatus solemniter Officium Divinum nocturnum pariter & diurnum celebrare, notabiliter dicendus erit culpabilis, si Horas minores, notabilem Officii sui portionem constituentes negligat.

§. 2.

Ut Canonici desidiosi ad frequentandum Divinum Officium incitentur, reperta sunt distributiones quotidianæ.

DIstributionum, quas hodie quotidianas dicimus, eò quòd quotidie Clericis Divinis assistentibus distribuantur, exemplum apud S. Ivonem Carnotensem

sem *Epist.* 219. qui seculo XI. floruit, occurrit.

Is enim ad Paschalem scribit: " Cùm in pluribus » Canonicorum Carnotensium desuevisset disciplinæ » Regularis observantia, ut de negligentibus facerem » diligentes, de somnolentis vigilantes, de tardis assiduos ad frequentandas Horas Canonicas, deliberavi apud me, ut darem iis dimidiam præposituram, » ut inde fieret *quotidianus panis* quem acciperent assidui, amitterent tardi, ut ad quas eos panis interni » dulcedo non movebat, panis corporei refectio provocaret, quamvis eorum annua Præbenda eis ad hoc » sufficiens esse deberet.

Similiter Coloniensis Synodi Patres cum deliberassent de modo quo Canonicorum in Divini Officii negligentia castigaretur, tandem facilem modum, quo emendaretur, se recepisse testantur: " Facilè, inquiunt, » castigabitur hic lapsus, si negligentes substractione » proventuum seu distributionum mulctentur.

Ipsa denique Synodus Tridentina distributiones probans, easque, ubi desierant, reduci desiderans, ac ob id præcipiens: " Tertiam fructuum, & quorumcumque » proventuum & obventionum, tam dignitatum, quàm » Canonicatuum, personatuum, portionum & officiorum, separari debere, & in *distributiones quotidianas* » converti; " hanc suæ præceptionis rationem præmiserat: " cùm Beneficia ad divinum cultum, atque Ecclesiastica *munia obeunda sint constituta, ne qua in* » *parte diminuatur divinus cultus, sed ei debitum omnibus in rebus obsequium præstetur, statuit,* " &c. Sess. 21. c. 3.

§. 3.

Distributiones quotidianæ assignari debent non tantùm majoribus sed etiam minoribus horis, ne qua in parte cultus divinus negligatur.

DIstributiones quotidianas ab Ecclesia esse ordinatas, ut Canonici excitarentur ad Divini Officii frequentationem Paragrapho superiori ostendimus; cùmque Officium Divinum septem horis Canonicis constet, ut §. 1. notavimus, non mirum, quòd Ecclesia non majoribus tantùm, sed omnibus horis suas assignatas voluerit distributiones, ne QUA IN PARTE, ut ait Synodus Trident. *Sess.* 21. *cap.* 3. *Cultus divinus minuatur, sed ei debitum* OMNIBUS *in rebus obsequium præstetur.* Unde Synodo Basileensi non suffecit aliquibus horis distributiones assignatas esse; sed jussit *quod in illis Ecclesiis, in quibus* SINGULIS *horis certæ distributiones statutæ non essent, omnino etiam de grossis fructibus (si opus sit) deputetur.*

Eamdem fuisse Patrum Concilii Tridentini mentem, luculenter ex contextu Decreti & præcipuè ex ratione ipsius Decreti patescit. Vult enim ut mox notatum est, distributiones fieri, " *ne qua in parte* cultus » divinus minuatur, sed ei debitum *omnibus* in rebus » obsequium præstetur.

Verùm ne vel umbra dubitandi de mente Concilii Tridentini supersit, ipsius fidelissimos Interpretes ac executores, nimirum Conciliorum Provincialium Patres, & inter eos S. Carolum audiamus.

Hic in quarta sua Provinciali Synodo *part.* 2. *cap.* 13. statuit, ut " etiam in Ecclesiis vel Cathedralibus vel » Collegiatis, quamvis reliquis Divinis Officiis congruus quotidianarum distributionum census assignatus sit, *aliquibus* tamen *Canonicis horis* aut cæteris Officiis, etiam extraordinariis, quavis auctoritate institutis, nullæ quotidianæ distributiones adscriptæ attributævè sint, aut si attributæ sint, exiguæ » illæ quidem, atque usque adeo tenues, ut verisimiliter negligantur; in iis Episcopus vel de communi » residentiæ, distributionumque quotidianarum censu, » si amplius sit, certam portionem arbitrio suo congruam, Capituli ac reliquorum qui ejusdem census » participes sunt, consensu detrahat, eamque ipsam » statam unicuique ex illis Canonicis horis Officiisve » attribuat, adscribatve perpetuò, vel omnino ipse » authoritate & facultate sibi ab eodem Tridentino » Concilio data, quemadmodum etiam à S. Sede » Apostolica declaratum est.

Quis ex his non videat S. Carolum ex sententia Concilii & S. Sedis conformi declaratione credidisse, distributiones omnibus & singulis horis, & Officiis etiam extraordinariis, ne *qua in parte* cultus divinus negligeretur, esse assignandas.

Credidit quoque Concilium Remense præcipiens, ut in distributiones quotidianas tertia pars fructuum convertatur, & SINGULIS *cujuslibet diei horis & Missæ distribuatur.*

Utque plura alia Concilia silentio involvam, unum Provinciæ nostræ Mechliniensis adjungo: " Distributiones chori, inquit, dispensentur secundùm præscriptum Concilii Tridentini ad tertiam partem fructuum: Ut verò minores horæ non negligantur, pro » illis certæ distributiones assignentur, aut minores » illæ horæ majoribus adjungantur; ita ut in majoribus illis horis nemo distributione gaudeat, nisi qui in » minoribus quoque horis debitè interfuerit. " *Anno* 1607. *tit.* 12. *cap.* 3.

§. 4.

Consuetudines & statuta, quæ distributiones concedunt in una aut altera hora præsentibus, æquè ac illis qui omnibus interfuerunt, ut corruptela extirpanda sunt.

QUemadmodum Decreta Conciliorum quibus distributiones singulis horis assignantur, Canonicorum in iis frequentandis promovent diligentiam, expellunt teporem atque ad divini cultus augmentum non parum conducunt; ita è contrario consuetudines atque statuta, quibus *integræ diei* distributiones conceduntur illis, qui uni aut duabus tantummodò Officii partibus interfuerunt, Canonicorum negligentiam fovent, teporem nutriunt, & Divini Officii neglectum inducunt. Quare ejusmodi consuetudines & statuta non à zelo promovendi divinum cultum, sed quorumdam Canonicorum vagandi cupiditate, & in Divinis Officiis socordiâ originem & incrementum acceperunt. Hinc etiam eadem tamquam meros abusus & corruptelas Ecclesia rescindere & eliminare non dubitavit.

Synodus Basileensis *Sess.* 21. *c.* 4. eodem suo Decreto, quo singulis horis suas assignatas voluit distributiones, extirpari mandavit prorsus abusum illum, *qui in una dumtaxat hora præsens, totius diei distributiones usurpat.*

Non minore zelo statutis *abusum illum* foventibus sese opposuere Synodi Aquensis Prælati. " Tridentini » Concilii, & Bonifacii VIII. authoritate nixi decernimus, inquiunt, ut nulla Canonicorum, aut aliorum pactio, remissio, vel collusio fiat, aut facta vim » habeat, nullumve statutum, aut consuetudo quæcumque illa sit, valeat, quibus aut absenti quavis » de causa ejus, vel sacræ horæ in qua muneri suo » defuerit, aut omninò cuiquam contra quam jure » communi & ejusdem Tridentini Concilii definitum » sit, distributiones quotidianæ dari possint. " *Tit. De Canon.*

Quin & hoc nostro seculo penè eisdem verbis, quibus abusum hunc damnaverat Synodus Basileensis, eundem Synodus Burdigalensis reprobandum duxit: *sed & abusum illum*, inquit, *qui in* UNA HORA AUT DUABUS *Officiorum Divinorum, præsens* TOTIUS DIEI *distributiones usurpat, tolli prorsus & aboleri præcipimus.* An. 1624. *c.* 9. §. 4.

Quinimò cum hujusmodi abusibus pallio quodam consuetudinis aut etiam statuti contectis, totaliter evellendis authoritas Ecclesiastica non sufficeret, ipsi Regii Senatus nec suam authoritatem adjungere dubitarunt.

Et

Et quidem Senatus Parisiensis anno 7. currentis seculi, abusivum & nullum dixit statutum Canonicorum Aurelianensium, quo statuerant ut *præsens in una hora lucraretur distributiones totius diei*; tametsi statutum illud per Bullam Gregorii VI. confirmatum diceretur. Fevret *De Abusu lib.* 3. *c.* 1. *num.* 13.

Similiter Parlamentum Tholosanum nullum declaravit statutum Ecclesiæ Collegiatæ S. Gaudentii, per quod *Canonici, qui aderant tribus horis, fructus integros lucrabantur*; quin & unà solemne dedit Arrestum, quo generaliter *hujusmodi statuta ut perniciosa & abusiva, rescissa & abrogata fuerunt, sancitumque ut Canonici aliique Ecclesiæ Ministri* SINGULIS HORIS *assisterent, absentesque in singulis horis, ex eorum albo qui puncta fernut, delerentur.* Durant De Rit. Eccl. *l.* 3. *c.* 25.

Denique idem Regius Senatus statutum Canonicorum Mirapicensium concedens *distributiones totius diei* illi, qui uni dumtaxat horæ interfuisset, nullum pronuntiavit non obstante *trium seculorum curriculo*, quo prædictum statutum servatum fuisse dicebatur. Dolives *in Quæst. notab. c.* 10.

Rectè proindè Glossator Pragmaticæ Sanctionis agens de reprobatione similium statutorum per Synodum Basileensem, subjungit: " Attendant hic multarum Ecclesiarum Canonici, ne in observatione statuti, vel consuetudinis ejusmodi reperiantur judicium sibi manducare, & bibere. Non enim video illos in ea perceptione in foro animæ excusatos esse, etiam nec in foro contentioso eorum querelam defendi posse. " *In Comment. Sanctionis Pragmat. tit. Quo tempore quisque debeat esse in choro* §. *Tollens.*

Nec dicant Canonici quod ultò rdonent distributiones absentibus: quia ut etiam ipse Navarrus fatetur, talis donatio utpotè in fraudem legis Ecclesiasticæ facta, prohibita est & nullius momenti, nec ipsos accipientes à restitutione illarum eximit: " quia, inquit *De Orat. Miscellan.* 59. si consensus eorum, quibus distributiones accrescerent, sufficeret, facilè fieret, ut omnes in absentia perciperent illas: facilè enim consentiret unus Canonicus ne alius perdat in absentia, ut alius consentiat ne ipse perdat, cum abfuerit, & ita omnes delinquerent. Hoc quoque videtur expressum in Concilio Tridentino, pergit Navarrus, ibi, *distributiones verò, qui statis horis interfuerint, recipiant, reliqui quavis collusione, aut* REMISSIONE *exclusa his careant.*

§. 5.

Non sufficit exiguo tempore interesse Officio aut horæ alicui, ut quis distributiones illi assignatas lucretur.

DIstributiones quotidianas constitutas esse *ne qua in parte* cultus divinus negligatur suprà ostensum est, quare ut quis alicujus Officii aut horæ distributiones recipere possit, Officio illi aut horæ *personaliter* (nisi justa causa excuset) interesse decet. Hinc facile est videre, quod ii qui ad brevissima tantùm momenta, putà ad lectionem Epistolæ, seu unius psalmi, aut responsorii assistunt, distributiones accipere nequeant; quis enim dicet illos Officio aut horæ interesse, qui majorem illius partem negligunt: Unde meritò Patres Concilii Moguntini *An.* 1549. *cap.* 72. " non dubitantes, quin gravissimæ indignationi divinæ subjacerent, qui census Ecclesiæ, Sanctorum Martyrum patrimonia, & donaria piæ plebis ad divini ministerii sustentationem collata ociosè absumunt, pro iis debita Ecclesiis obsequia rependere non curantes, animarum periculo obviare, & Ecclesiarum necessitati consulere volentes, decreverunt & ordinarunt, ne quotidianæ distributiones, ad brevissima quædam momenta, puta ud lectionem Epistolæ, seu unius psalmi, aut responsorii; *sed integris ac totis Officiis & horis assignentur*, & iis modò tribuantur, qui Officiis Divinis, de quibus hæc emolumenta dantur, *ab initio ad finem interfuerint...... quibuscumque irrationabilibus aut pravis consuetudinibus (quæ potius corruptela censenda sunt) non obstantibus.*

Horum Prælatorum sententiam jam antè expresserat Synodus Basileensis *Sess.* 21. *cap.* 4. declarans, ut " qui in matutinis ante finem psalmi, *Venite exultemus*, in aliis horis ante finem primi psalmi, in Missa ante ultimum *Kyrie eleison*, usque in finem Divino Officio non interfuerit, nisi fortè necessitate cogente ac petita ac obtenta à Præsidente chori licentia, discedere oporteat, pro illa hora absens censeatur, salvis, inquit, Ecclesiarum consuetudinibus, si quæ fortè circa hoc arctiores existunt.

Eamdem Synodi Tridentinæ mentem fuisse sufficienter insinuat ratio, quâ ad inducendum distributiones mota fuit: *ne* QUA IN PARTE *cultus divinus minuatur, sed ei debitum omnibus in rebus obsequium præstetur.* Sess. 21. *c.* 3. De Reform.

Quapropter Concilia Provincialia pro executione Tridentini celebrata distributionibus quotidianis privandos non dubitarunt, qui ab initio ad finem ad normam Concilii Basileensis non interfuerint; utque Synodum primam Mediolan. *P.* 2. *c.* 25. sub S. Carolo aliasque prætercam, unicum Concilii Mechliniensis Decretum subjungo: " Careant, inquit, distributionibus, qui ante *Gloria Patri* primi psalmi cujusque Officii usque ad finem eidem Officio *actualiter* non intersunt. " *An.* 1607. *tit.* 12. *c.* 4.

§. 6.

Qui ad Divinum Officium tantùm accedunt ut distributiones accipiant, animum Simoniacum habere convincuntur.

MAlitiam Simoniæ in hoc potissimùm consistere constat, quod res spirituales ad vilitatem quamdam redigantur: quia quodam modo spiritualia temporalibus coæquantur: quam inordinationem in Simonia tamquam multùm execrabilem in Simoniacorum Antesignano notavit Princeps Apostolorum, dicens: *Pecunia tua tecum sit in perditionem*, QUONIAM EXISTIMASTI DONUM DEI PECUNIA POSSIDERI.

Qui verò Officium Ecclesiasticum eo quærit aut tenet animo, eoque intuitu ut huic vitæ habeat necessaria, *perverso nimis ordine*, ait S. Bernardus, *calestibus terrena mercatur.*

Rationem reddit Augustinus, ut suprà *p.* 2. *c.* 4. §. 3. notavimus, " quia quæcumque res propter aliud aliquid quæritur, sine dubio inferior est (nimirum in æstimatione quærentis) quàm id propter quod quæritur.

Si igitur quis Officium Divinum eo peragat aut frequentet animo, eoque intuitu ut distributiones corporales lucretur, convincitur *perverso nimis ordine, calestibus terrena mercari*; & inferiori loco in animo suo locare Divinum Officium, quàm temporale distributionum emolumentum; ac per consequens nec animum à vitio Simoniæ alienum habere censetur. Unde Canonistæ post Glossam condemnare non verentur *Simoniæ mentalis Canonicum qui interest principaliter pro denario.* Vide Fagnan. *ad Cap.* EX PARTE ii *De Offic. deleg. n.* 16.

Hunc perniciosum affectum in multis Canonicis dominari verentes ipsi Patres Concilii Colon. an. 1536. *p.* 3. *c.* 13. sequens Decretum omnium Canonicorum mentibus altius imprimendum ediderunt. " Utinam, inquiunt, optando à Deo Opt. Max. consequi possimus, ne quisquam *lucri causa* divinis interesset, *alioquin non accessurus Sacra*, veluti quem nummi magis quàm Dei amor in templum trahit, quæstum

pie-

» pietatem esse putantem : qui non dubium, ex nu- » mero eorum est, de quibus Isaias dixit : *Omnes di- » ligunt munera, sequuntur retributiones.* Nec mul- » tùm is abest, (uti plerisque doctissimis viris pla- » cuit) *ab horrendo crimine Giezi : qui exstimavit Di- » vinum munus pecunia redimendum.* Quare viderint » Clerici nostri, ut eorum mens & intentio tota in » Deum referatur, ut cum David confiteantur *Deo » in directione cordis, ac in labiis suis pronuntient om- » nia judicia oris ejus.* In via etiam testimoniorum » Domini delectentur sicut in omnibus divitiis. Optan- » dum ut Psalmus ille 118. qui toties non sine causa in » Ecclesiis replicatur, ore simul & correspondente » singulis verbis mente decantetur ; & cum eodem » Psalte ex animo dicatur : VOLUNTARIE *sacri- » ficabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine, quoniam » bonum est.* Non adimit Christus, sed decernit ope- » ranti suam mercedem : *dignus est enim operarius » mercede sua, & qui altario deservit de altario & » vivet.* Sed interim cogitare debet Clericus, *se vi- » vere non ut edat, sed edere ut in Christo vivat*, ha- » bereque semper menti reconditum Christi verbum : » *Primùm quærite regnum Dei & justitiam ejus, & » hæc omnia adjicientur vobis.*

Similiter Stephanus Episcopus Parisiensis dubitasse non videtur, Simoniam mentalem committi à Clericis qui Divinum Officium ob solam spem materialium distributionum frequentant. " Prohibemus vobis om- » nibus (inquit in sua Synodo) *ne committatis Simo- » niam etiam mentalem abeundo ad Divinum Officium » sub spe materialium distributionum.* " Synodus Parisf. *p.* 114.

§. 7.

Indicia è quibus colligatur, num quis gratiâ distributionum principaliter Officio Divino intersit.

INdicia è quibus in anterioribus ostendimus colligi num quis *evangelizet ut manducet*, eadem indicabunt num quis ad Officium Divinum *distributionum* temporalium gratiâ accedat.

Si igitur Canonicus Horas illas tantùm frequentet, quibus distributiones majores sunt annexæ, illas verò quibus nullæ, aut exiguæ constitutæ sunt, sine justa causa negligat, nullaque illas frequentandi sit cura, indicium erit non obscurum, quòd Horas non amore Religionis, sed amore pecuniæ frequentet, easque tamquam medium ad distributiones ordinet.

Canonicus quoque, qui mox ut Officium, cui distributionum lucrum annectitur, est absolutum, è choro discedere solet neglecto Officio, quòd distributiones non pendit, tametsi etiam immediatè sequatur, difficulter se à suspicione Simoniaca liberabit.

Cùm enim nullum sit Officium, sive Hora Canonica, quæ non ad Religionem & cultum Divinum pertineat, & pietate atque erga Deum reverentiâ sit plena ; intelligi nequit quomodo Canonici, si zelo & affectu erga Divina Officia ducerentur, ea illa negligerent, alia verò quibus distributionum lucellum est annexum frequentarent.

Rectè proinde Franciscus Probus famosus Jurisconsultus dixit in Notis *Gloss. Pragm. p.* 495. " Colli- » ges Canonicos ivisse ad Ecclesias ut habeant distri- » butiones, quando solo chori ingressu cum continuò » illius egressu modico saltem dato temporis inter- » vallo, contentantur, *eis tamen priùs distributioni- » bus receptis.*

Nonne igitur jure Petrus Cantor in verbo Abbreviato *cap.* 26. arguit jam pridem Simoniacæ pravitatis Clericos illos Divinum Officium persolvere paratos, modò nummi numerentur, persolvere nolentes, licet persolvendi adsit facultas, dum nummorum deest distributio ? In cujus rei detestationem exemplum adducit cujusdam Prælati petentis in Ecclesia à choro festum S. Stephani duplex fieri in feriis, & canticis Ecclesiasticis ; sed non impetrantis, nisi cùm pastum, & refectionem annuam Clericis promitteret, insuper nummos matutinalis illius noctis duplicandos, ut sic celebrarent potiùs festum nummi duplicati, quàm festum S. Stephani. . . . . quibus sunt similes quidam in Ecclesia psallentes, & pro pretio cantantes : " quibus (inquit) *pecunia disciplina est, nummus De- » canus & etiam Deus : qui idololatræ sunt, nummum » potiùs adorantes quàm Deum :* NON ALIAS DEO » CANTATURI NISI PROPTER NUMMUM. Subdit deinde prædictus Petrus Cantor : " Quid vilius, » quàm duas horas in Ecclesia quadam (quia ad illas » decantandas non est constituta certa pecunia) à Lai- » cis dici *horas Domini, cæteras denarii*, imò diaboli ? » imò ad has horas decantandas & horas Beatæ Vir- » ginis non adsunt Clerici, sed præsentes in aliis, ab » his fugiunt, ut nullum opus sibi *vindicet in Ecclesia » Spiritus Sanctus, cum nihil gratis in ea fiat, sed om- » ne sibi vindicet nummus.*

Si hodie superesset Petrus, in multis reperiret Ecclesiis, quod in una se reperisse deplorat, & quasdam horas Vicariorum, quasdam Canonicorum & Capellanorum, non immeritò appellandas videret.

Nonne cum magno Divini Officii dedecore, conspicitur, à duobus tribusve Vicariis horas illas passim, cursim, & syncopando decantari, quibus decantandis nullus nummus est constitutus ? Numquid qui diligunt decorem Domûs Dei magno animi dolore videre coguntur Canonicos, Capellanos aliosque Clericos horis Canonicis, quibus distributiones quotidianæ sunt assignatæ, penè non absolutis, quasi aufugere, & ad plateas aut consortia, confabulationis causâ se conferre, interim illâ Officii parte, quæ distributione caret, neglectâ ?

§. 8.

Corollaria ex his, quæ hoc Capite dicta sunt.

ASserta hoc Capite sufficienter ostendunt, Canonicos ex vi officii sui obligari, ut diurnum pariter & nocturnum Officium devotè celebrent, & ita adstringantur ratione muneris Canonicalis, nisi justa de causa excusentur, non tantùm majoribus, sed etiam minoribus horis interesse : ex quo consectarium est, Canonicos, qui se ab horis Canonicis absentant, coram Deo non excusari, licet distributiones horis illis forsan assignatas, non recipiant. Ecclesia quidem substractione distributionum censuit Canonicos desidiosos puniendos ; minimè tamen ab obligatione Divinum cultum persolvendi pœnæ persolutione eos absolutos credit ; imò ideò eos pœnæ illi potiùs subjicit, quia ipsos obligatos supponit.

Ex dictis quoque hoc Capite constat, quòd Concilia omnia, quæ singulis horis suas assignatas distributiones volunt ; nec alios earum participes esse patiantur, nisi integris horis aut Officiis assistant, eò unicè tendere, *ne qua in parte cultus Divinus negligatur, sed ei debitum omnibus in rebus obsequium exhibeatur* ; patet proinde à veris Ecclesiæ filiis, unicè debitum Divino cultui obsequium desiderantibus, summâ veneratione illa Conciliorum Decreta esse amplectenda.

Nonne profectò absurdum ac injustum esset, si Conciliorum sacratissima Decreta Hæreticis, ut fidem suam illis conforment, Catholici obtrudant ? Sacerdotes verò atque Ecclesiæ Ministri eadem Concilia ubi eorum cupiditati, ignaviæ, aut superbiæ resistunt, agnoscere renuant ?

Certè adeò id à ratione alienum censuit Gregorius VII. ut scribat non minùs coercendos qui Sanctorum Patrum Decreta de moribus convellunt, quàm qui eorum fidem expugnant, & addit : *Nullatenus sanè alicui fides SS. Patrum proderit, qui eorum Canonicis*

nicis atque moralibus præceptis non obedire, sed pertinaciter resistere studuerit. In Apol.

Canonici igitur, qui sanctissima illa Conciliorum Decreta pro augmento Divini cultus, & contra Clericorum in celebrando desidiam & negligentiam, non suscipiunt, sed pertinaciter, ut suæ cupiditati liberiùs satisfaciant, rejiciunt, & quodammodò contemnunt, videant qualiter se Ecclesiæ filios probent.

Certè non videtur à vero aberraturus qui crederet hujusmodi Canonicos obedientiam Matri Ecclesiæ exhibere velle, sed *commodam*, id est, quoad ea quæ eorum non obviant concupiscentiis.

Scio quidem interdum factum esse, ut aliquis, etiam generalis Concilii Canon non ubique fuerit receptus; verùm id obtinere potest in iis, qui rationem generalem non habent, sed localem, qualis v. g. fuit Canon Nycænus de non flectendis genibus die Dominica; quoad Canones verò qui mores concernunt, vitiisque & corruptelis opponuntur, omni semper veneratione à veris Ecclesiæ filiis recepti fuerunt.

CAPUT V.

De causis legitimis Canonicos à personali residentia excusantibus.

§. I.

Canonici ad continuam personalem residentiam tenentur, nisi justa & legitima causa excusentur.

CUM Beneficium detur propter Officium *cap. fin. De Rescript. in* 6. etiam nullum ad illud assumendum esse, nisi qui in loco ejusdem residere possit, Canones decreverunt; & quidem cùm olim nullus ordinaretur, nisi unà Ecclesiæ alicui adscriberetur, cujus quodammodò Beneficiatus, ut idiomate hodierno loquamur, constitueretur, etiam quotquot Clero adscribebantur *locales* se futuros profitebantur. Et quidem Patres Synodi Valentinæ in Hispania præcipientes, ut nullum Episcopi ordinent, qui localem se futurum primitùs non responderit, rationem illius reddunt, *ut singuli in delegata sibi Ecclesia assiduum pendant obsequium.* An. 524. *Can.* 5. & 6.

Quod ipsum & juri communi, quo hodie utimur, conforme est. Hoc enim jure "Beneficium, quantumcumque minimum, verba sunt Fagnani, putà viginti solidorum, ex quo habetur pro titulo, de jure communi *personalem* residentiam requirit, adeò ut non residens Beneficio privari debeat." Hæc Fagnanus *ad Cap.* CONQUERENTE ꝟ *De Cler. non resid.* Et subdit: "Iste Textus optimè probat Beneficium, quantumvis tenue, de jure communi obligare ad personalem residentiam.

Hinc collige quòd Canonici ratione Officii, quod Ecclesiæ præstare tenentur, jure communi teneantur ad personalem residentiam, id est, præstandum personale obsequium. Residere enim personaliter, ut bene notant Canonistæ, non est aliud, quàm *personale debitum per se præstare*; quare etiam Concilium Lateranense sub Alexandro III. *residere, & curam Beneficii per seipsum exercere*, simul conjungere non dubitat. *Cap.* 3. ꝟ *De Cler. non resid.*

Hinc ulteriùs concluditur, Canonicos obligari ad personale obsequium in Ecclesia præstandum, nisi justâ & legitimâ causâ ab obligatione illa eximantur.

§. 2.

Quid de residentia Canonicorum statuerit Synodus Tridentina? Et an sine justa causa Canonici tribus mensibus abesse possint?

CAnonicos ex vi Officii sui teneri ad personalem residentiam, seu ad præstandum personaliter sibi injunctum Officium, paragrapho anteriori ostensum est; verùm cum huic suæ obligationi Canonici tempore Concilii Tridentini parum satisfacerent, sed passim omnes à suis Ecclesiis essent absentes, sufficere credentes, si per substitutos Divinum Officium persolverent, ut ex multis Conciliorum Decretis contra hunc Canonicorum abusum editis est manifestum, Concilium Tridentinum corruptelam hanc rescindere, quantùm temporum conditio patiebatur, desiderans, *Sess.* 24. *c.* 12. *De Reform.* statuit: "quod obtinentibus in Cathedralibus aut Collegiatis Ecclesiis dignitates, Canonicatus, Præbendas aut portiones non liceat vigore *cujuslibet statuti aut consuetudinis*, ultra tres menses ab eisdem Ecclesiis quolibet anno abesse: *Salvis nihilominus earum Ecclesiarum Constitutionibus, quæ longius servitii tempus requirunt.*

Juxta hoc Concilii Decretum Canonici residere tenentur novem mensibus. *Residere*, id est, "cum effectu Ecclesiæ in Divinis deservire: Nam residentia, ait Fagnanus, debet esse laboriosa, non desidiosa; cùm Beneficia ad Divinum cultum & Ecclesiastica munia obeunda sint constituta." *Ad Cap.* LICET ꝟ *De Preb. n.* 23.

Ex eodem Decreto hoc quoque patet, quod Canonici nullâ consuetudine à residentia novem mensium excusari queant. "Unde, teste Fagnano *Ibid. n.* 32. in Cathedralibus & Collegiatis insignibus eo Decreto sublata est consuetudo, etiam *immemorialis* vacandi ultra tres menses à servitio chori, ut multoties respondit S. Congregatio.

Tertiò, ex eodem habetur, quod nec vigore *cujuscumque statuti* à residentia novem mensium excusari possint: "Unde cùm fuerit quæsitum, inquit idem Fagnanus *Ibid. n.* 35. num valeat statutum ut una vel duabus horis interessentes lucrentur massam grossam, sive Præbendam, amissis distributionibus; responsum est non valere.

Hanc Congregationis Cardinalium declarationem meritò attendant Canonici, qui residentiæ, ad lucrandum fructus Præbendæ suæ, satisfecisse credunt, si vel uno Officio diei intersint.

Facilè quoque colligitur, verissimum esse quod subjungit dictus Fagnanus *Ibid. n.* 36. & 37. nimirum præallegatum Concilii Decretum obligare Canonicos ad residentiam novem mensium, "non obstante licentiâ, quam Capitulum concedere consuevit vacandi à choro ultra tres menses. Imò censuit S. Congregatio, referente sæpè dicto Fagnano, non excusare à pœna Concilii licentiam, quam Capitula Cathedralium Hispaniæ ab *immemoriali* tempore concedere consueverunt, ut Canonici abesse possint, *quoad Capitulo visum fuerit.* Quin etiam hanc licentiam nec Episcopum, nedum Capitulum, etiam ex rationabilibus causis in jure non expressis, & suppositâ immemoriali, posse concedere.

"Ampliatur etiam prædictum Concilii Decretum; subdit Fagnanus *Ibid. n.* 40. in dignitatibus Cathedralium Ecclesiarum, quæ nullos habent reditus: nam nihilominus obligant ad *personalem* residentiam.

Colligitur quoque ex verbis Decreti Synodum non procedere concedendo, sed prohibendo, ibi, *non liceat prætextu cujuslibet statuti, aut consuetudinis, ultra tres menses.* Quare expresse præservat Constitutiones, quæ longius præsentiæ tempus requirunt *: salvis nihilominus, &c.* "Unde proposito dubio, ait sæpè allegatus Prosper Fagnanus *Ibid. n.* 50. An Canonici qui majore servitio Ecclesiæ, quàm novem mensium sunt adstricti, subjaceant, si non resederint, eisdem pœnis de quibus in *cap.* 12. *sess.* 24. *De Reform.* S. Congregatio censuit subjacere. Et Canonicis ut suprà adstrictis, postulantibus ex gratia vacationem trium mensium, S. Congregatio meo tempore abnuit.

Ex quo ulteriùs colligitur, quod Concilium statuta aut

aut consuetudines, quæ indulgent trium mensium absentiam non omninò approbaverit, sed toleraverit: ut nimirum, qui juxta illa statuta eo tempore abest, pœnâ contra absentes per Canones & ipsum Concilium decretâ, puniri nequeat; tametsi nullam è Superiore licentiam obtinuerit, nullamque absentiæ causam allegaverit; relinquens ipsius conscientiæ, an justam absentiæ causam habeat. Neque enim Concilium intendit Canonicos ab obligatione præstandi continuum Ecclesiæ obsequium sine causa eximere; & Ministros Ecclesiæ reddere desidiosos; sed an sit justa absentiæ causa absentium conscientiæ relinquit, quam sperat religiosam & timoratam fore, ut in simili idem Concilium loquitur, dum Episcopis simile trium mensium absentiæ spatium permittit. *Sess. 23. cap. 1. De Reform.*

Semper igitur Canonici servitio Ecclesiæ, ac Divino Officio juxta muneris exigentiam assistere tenentur: nisi æqua causa absentiam justificet; quæ eo justior & urgentior esse debet, quò longior est absentiæ mora.

§. 3.

Quandoquidem legentes aut docentes justè fructus in absentia percipere possint?

TAmetsi Canonicos ad residentiam Sacri Canones adstringant, nonnullas tamen esse causas legitimas absentiæ declararunt.

" Et quidem jam pridem declaratum fuit docentes » in Theologica Facultate dum in scholis docuerint, » integrè per annos quinque percipere posse de licen» tia Sedis Apostolicæ proventus Præbendarum & Be» neficiorum suorum, non obstante aliquâ contrariâ » consuetudine vel statuto, *cùm denario*, inquit Pon» tifex *Cap. fin.* ... *De Magist. fraudari non debeant,* » *in vinea Domini operantes.*

Quod privilegium Synodus Tridentina ut æquum & justum innovandum censuit *Sess. 5. cap. 1. De Reform.*

Cùm verò privilegium, de quo supradicta Decretalis per Synodum Tridentinam innovata, tantummodò per *quinquennium* indulgeat licentiam percipiendi fructus, non difficulter ostendetur, quòd privilegia de percipiendis fructibus indulta per Romanos Pontifices Martinum V. & Eugenium IV. Legentibus in hac Lovaniensi Universitate, longè excedant privilegium juris communis.

Hæc enim concedunt ipsis Legentibus, sine ulla temporis præfixione, " ut eorum singuli fructus, re» ditus, & proventus Beneficiorum suorum Ecclesias» ticorum cum ea integritate, distributionibus quo» tidianis dumtaxat exceptis, liberè percipere valeant, » cum qua illos perciperent, si in ipsis Ecclesiis sive » locis personaliter residerent, & ad residendum in» terim in iisdem minimè teneantur: non obstante, si » primam in Ecclesiis sive locis hujusmodi non fece» rint residentiam, " &c.

Apparet proinde quod Legentes in hac Universitate gaudeant ampliori privilegio percipiendi fructus in absentia, quàm jure communi esset indultum.

Cùm igitur, referente Fagnano, S. Congregatio aliàs censuerit: " Docentes Jus Canonicum in publica » Universitate gaudere & potiri privilegio de perci» piendis fructibus in absentia, quamvis Præbendæ » quas obtinent, sitæ sint in Cathedralibus *ejusdem ci-* » *vitatis* in qua publici Lectoris munere funguntur. Quidni & Docentes seu Legentes in hac Universitate gaudere queant fructibus suarum Præbendarum, quæ sitæ sunt in hac ipsa civitate, quando docendo aut legendo sunt occupati, vel ad illud se disponunt.

Constat proinde Legentes & Docentes fructibus Beneficiorum suorum in absentia gaudere posse, modò tamen muneri suo taliter incumbant, ut *in vinea Domini operantes* verè dici queant.

Privilegia enim similia, cùm sint quædam Canonum relaxationes seu dispensationes, à Romanis Pontificibus non nisi ob utilitatem aut necessitatem Ecclesiæ conceduntur, juxta illud S. Bernardi *lib. 2. De Consid. Ubi necessitas urget excusabilis, ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est. Utilitas dico* COMMUNIS, *non propria. Nam cùm nihil horum est, non planè fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.* Vel ut alio loco: *Novit fidelis servus & prudens, ibi* TANTÙM *usurpare dispensationem, unde bonam possit habere* COMPENSATIONEM.

Hinc & Martinus V. Privilegium Legentibus & Docentibus in hac Lovaniensi Academia indulgens, fructus uberes, qui per legentes & docentes in Ecclesiam redundarent, præ oculis habuit. " Qui creditum sibi » à Domino, inquit, sensualitatis humanæ talentum » virtuosis actibus lucrifacere quærentes, cupiunt in » agro litterarum studii acquirere scientiæ margari» tam, quæ & suos utique provehit, & illustrat pos» sessores, ac domum Dei multipliciter insignit & » instruit, Apostolicis sunt privilegiis & gratiis me» ritò confovendi, eoque decet opportunitatibus eo» rum benigniùs consuli, quo ex eorum profectibus » *major etiam potest in Dei Ecclesia utilitas provenire.*

Qui igitur privilegio seu dispensatione Apostolica in perceptione fructuum in absentia titulo docentium volunt esse securi, ita Officio illi incumbant necesse est, ut ex eorum laboribus meritò ea sperari possit Ecclesiæ utilitas, quæ incommoda ex relaxatione Canonum, & non residentia provenientia compensare queat; aliàs verendum est quod ipsis quidem privilegia Apostolica proderunt *in foro fori*, ut phrasi utar Cardinalis Bellarmini, *non in foro poli*; vel ut loquitur Doctor Mellifluus: *velamentum* erunt, *non medicamentum.*

§. 4.

Quandonam studentes in Academiis publicis gaudeant fructibus Beneficiorum in absentia?

QUanta ex ignorantia Clericorum in Ecclesiam mala redundent, & è contra ex eorum eruditione fructus uberes proveniant, nulli est incognitum; quare Pontifices ut Canonicos aliosque Beneficiatos ad studia incitarent, illis fructus Beneficiorum, tempore studii, in absentia concedendos esse decreverunt.

Et quidem ipsa Honorii III. Decretalis per Synodum Tridentinam confirmata & innovata studentibus in Facultate Theologica per annos quinque fructuum perceptionem indulsit: quod privilegium Martinus V. & Eugenius IV. ad studentes in aliis Facultatibus in Academia Lovaniensi extenderunt.

Hanc percipiendi fructus Beneficiorum in absentia facultatem novissima Concilia Provincialia post Synodum Tridentinam celebrata, ut justam agnoverunt, quasdam tamen conditiones, ut intra æquitatis & justitiæ limites cohiberetur, suis Decretis expresserunt.

Et quidem Cardinalis Polus reformationi Cleri Anglicani intentus deprehendit, quod " eorum quibus » gratiâ ad certum tempus indultum erat, ut fructus » in absentia perciperent, plerique in nulla ex Uni» versitatibus, in quibus generale studium viget, sed » in locis, ubi nullus est studiorum usus, atque exer» citatio, commorarentur, & non pauci etiam in stu» diis generalibus degentes, quidvis potius aliud age» rent, quàm ut litteris operam darent: idcirco, in» quit, ne dolus & fraus hac in re cuipiam patroci» netur, omnibus locorum Ordinariis mandamus, post» hac antequam ulli suæ jurisdictionis hujusmodi in» dulta concedant, diligenter inquirant, an is ad lit» terarum studia sit aptus, *& an ea disciplina quibus* » *operam se daturum profitetur, tales sint, quæ ei con-* » *veniant, & Ecclesiæ futura sint utiles, & an non te-* » *merè, vel in fraudem hanc licentiam petat.* Quam si, » om-

» omnibus maturè perspectis, illi concedendam duxe-» rint, tunc curent, ut sciant quibus in locis is degat, » *& quam vitam ducat, & quem in litteris progressum* » *faciat.* Quod si otiosè eum vivere, aut nihil in litte-» ris proficere cognoverint, & indultum revocent, & » ad residentiam per substractionem fructuum & alia » juris remedia compellant. *An.* 1556. *Decreto* 3.

Primùm, quod hic vigilantissimus Prælatus statuit, nimirum ut Ordinarius inquirat, num Canonicus aut alius Clericus ad studia mittendus ad ea sit aptus, & num ex disciplinæ, quibus operam se daturum profitetur, tales sint, quæ ei conveniant, & Ecclesiæ futuræ sint utiles, privilegio studiorum causâ concesso inest. Ad hoc enim unicè simile privilegium collimat, ut Canonici ea scientia imbuantur, quâ sibi & Ecclesiæ utiles esse possint.

Quia verò huic scopo præcipuè Theologica & Canonica scientia conveniunt, hinc S. Carolus aliique Prælati, recipientibus fructus Beneficiorum causâ studiorum hanc legem imposuerunt: *ut verè in publico, celebrique Gymnasio Theologiæ, vel Sacris Canonibus studeant.* In Concil. Mediol. 1. *cap.* 27.

Quibus conformis est praxis Curiæ Romanæ, quæ dando licentiam de non residendo *causâ studiorum*, hanc clausulam addere consuevit: " Orator operam in » aliqua approbata Universitate studii generalis, seu » Gymnasio publico *studio Theologiæ aut Decretorum,* » *actu operam navare teneatur.* " Pyrrhus Corradus *De Dispens. l.* 5. *cap.* 6.

Quod secundo loco prædictus Cardinalis expressit, scilicet ut Ordinarii perquirant *quam vitam ducat & quem in litteris progressum faciat* is qui causâ studiorum absens fructus recipit: Illud rursus ad finem hujusmodi privilegiorum obtinendum & retinendum rectè statutum est.

Cùm enim dispensationes seu privilegia hæc indulgeantur, ut Clerici scientiam atque doctrinam sibi comparent, quâ possint in egregios Ecclesiæ ministros aliquando evadere, æquum & justum est, ut Episcopus aliusve Superior ex officio inquirat, num subditus suus privilegio sibi indulto non abutatur.

Eodem collimat quod S. Carolus aliique Episcopi decreverunt, ut " ii qui studiorum causâ absunt sin-» gulis sex mensibus Episcopo scriptum sui Doctoris » exhibeant, quo is ipsos in eo studii genere profice-» re testetur; quod etiam Episcopus secretò ab aliis » cognoscere studeat. " *Loco citato.*

Patres Concilii Tolosani *an.* 1590. *p.* 1. *cap.* 2. §. 5. voluerunt, ut " studentes Canonici temporis fideliter » exacti, studiorumque progressus, Capitulum sin-» gulo anno admoneant. Cujus rei statim à Capitulo » Episcopus certior fiet.

Patet ergo principalem rationem horum Privilegiorum esse, ut Canonicus aliusve Beneficiatus fructuosior in Ecclesia Dei, per studia sua, minister evadat. Unde in licentia *de non residendo* Pontifex addere solet: " Orator studio Theologiæ, aut Decretorum » *actu operam navare teneatur, alioquin fructus suos* » *non faciat.*

" Quo fit (inquit Fagnanus ad *Cap.* AD HOC » ii *De Cler. non resid. num.* 11.) ut ad residentiam » revocari possint etiam illi, qui manentes in Univer-» sitate de licentia Episcopi *negligenter & inutiliter* » dant operam litteris, quia Scholares non intrantes, » & non attendentes, nec studentes non gaudent pri-» vilegio Scholarium, nec Scholares sunt nominandi.

Patet secundò, quòd meritò Episcopi aliique Superiores de vita & progressu in studiis Canonicorum studentium inquirant; eosque obligent ut Doctorum testimonia, quibus suam in studiis diligentiam probent, exhibere quotannis jubeantur.

Ex quibus ulteriùs planum est, quòd Doctores hujusmodi testimonia dare non debeant, nisi ipsis probè de diligentia & progressu in studiis constet, ne aliàs Episcopis aut Capitulis imponatur.

Meminisse quoque oportet Canonicos aliosque Clericos, quòd tametsi privilegia Apostolica eos à personali residentia absolvant, ut majori otio studiis incumbere possint, non tamen eximant ab observandis iis omnibus, quæ de vita & honestate Clericorum Canones decreverunt, nec ullum studiis præbent impedimentum.

De quo non dubitantes Patres Concilii Provincialis Mechliniensis, statuerunt, ut " Clerici, qui in Acade-» miis aut Scholis majoribus vel minoribus vivunt, » & in alio quàm in sui Beneficii loco resident, intra » mensem à die publicati hujus Concilii Provincialis, » coronâ, pileo, caligis simplicibus, & vestitu ordini » suo & vocationi congruo utantur, & singulis annis » hujus rei testimoniales litteras sigillo Universitatis, » si in ea resideant, munitas, aut ludimagistri manu, » si in privatis Scholis agunt, conscriptas, ei, cui lit-» teras testimoniales studii exhibere debent, tempore » congruo transmittant. Qua in re si defectuosi fue-» rint, fructibus suorum Beneficiorum priventur. *An.* 1570. *tit. De Vita & honest. Cler. c.* 4.

§. 5.

Quinam in absentia distributiones percipere possint?

DIstributiones quotidianæ quæ *manualia* dici solent, eo quod in manum præsentium quasi dentur, non nisi personaliter & actualiter Officium Divinum persolventibus, paucissimis excepus casibus, conceduntur.

Hinc studiorum causâ absentibus, tametsi grossi fructus debeantur, distributiones tamen negantur.

Similiter Canonici existentes in servitio Episcopi, licet fructus in absentia lucrentur; distributionibus tamen non gaudent.

Quinimò etiamsi quis obtinuerit rescriptum de recipiendis fructibus cum clausula: *ac si præsens esset,* " nihilominus (inquit Fagnanus ad *Cap.* LICET » ii *De Præbend. n.* 101.) distributiones non debe-» rentur. Nam harum distributionum ea est propria » natura, ut debeantur his tantùm, qui *verè* inter-» sunt Officiis Divinis, non autem his qui fictè resi-» dent aut juris interpretatione.

Utque verbo absolvam, *distributiones* recipere *possunt qui statis horis interfuerint*, id est, Officium persolverint; unde nec sufficit, inquit Fagnanus *ibid. n.*89. Horas Canonicas in choro legere aut submissâ voce recitare: oportet enim psallere altâ voce, ut articulo *diligenter discusso* in Canonicis Basilicæ S. Petri in Urbe declaravit S. Congregatio.

Reliqui verò (ait Tridentinum *Sess.* 24. *c.* 12. *De Reform.*) " quavis collusione aut remissione exclusâ, » his careant, juxta Bonifacii VIII. Decretum quod » incipit: *Consuetudinem.* Quod S. Synodus in usum » revocat: non obstantibus quibuscumque statutis & » consuetudinibus.

Hoc Bonifacii Decretum nullum nisi personaliter Officio assistentem distributiones recipere posse declarat, *exceptis illis quos infirmitas seu justa & corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas excusaret.*

Ex hac ab universali regula exceptione patet, tribus seu potiùs duobus casibus distributiones absentibus deberi: ob infirmitatem seu justam & corporalem necessitatem, & evidentem Ecclesiæ utilitatem.

Quæ verò æstimanda sit infirmitas & justa corporalis necessitas, ut ob eam absentia alicujus in tantum excusetur, ut etiam distributiones recipere possit, Medicorum potiùs, quàm Jurisperitorum judicio terminandum est. Talis enim corporalis infirmitas aut necessitas exigitur, ut quis sine morali incommodo Officio Divino assistere nequeat.

Illud constat, Canonicum infirmum distributioni-bus

bus non gaudere, nisi sanus solitus esset Divinis Officiis interesse; aliàs enim morbus non est causa non residendi in eo qui etiam sanus non resedisset.

Secundus casus exceptus in Constitutione Bonifacii VIII. in quo debentur distributiones quotidianæ absentibus, *est evidens Ecclesiæ utilitas.*

Hæc conclusio, ait Fagnanus *ibid. n.* 160. intelligenda est procedere, dummodo absentia contingat ob utilitatem Ecclesiæ *in specie* de cujus distributionibus agitur. Secus, si absentia contingat ob utilitatem alterius Ecclesiæ particularis, aut Ecclesiæ generalis. Et hæc est ratio cur distributiones non debeantur Canonicis existentibus in servitio Papæ, aut absentibus studiorum causâ, aliisque qui Ecclesiæ notabile servitium impendunt.

Illud equidem constat, distributiones deberi absentibus ob evidentem Ecclesiæ illius, de cujus distributionibus agitur, utilitatem.

Hinc quia interest Ecclesiarum Cathedralium ut Pœnitentiarius ritè suo munere fungatur, ideo declarat Synodus Tridentina *Sess.* 14. *c.* 8. *De Reform.* quod Canonicus Pœnitentiarius habendus sit pro præsente in choro, dum confessiones in Ecclesia audit.

Similiter quia in ipsius Ecclesiæ redundat utilitatem, quod Canonicus oneri Canonicatui suo incumbenti satisfaciat, rursus declaravit Concilium Tridentinum *Sess.* 22. *cap.* 3. *De Reform.* ut absens propter exercitium curæ animarum suæ dignitati vel Canonicatui incumbentis, quo tempore illam exercet, pro præsente habeatur, & quotidianas distributiones lucretur.

Unde Synodus Mechliniensis intelligit in Ecclesiæ negotiis occupari, " non solùm eos qui Capituli vel „ Fabricæ negotia tractant, sed & Episcopum, Archi„ diaconum, Pœnitentiarium, atque illos omnes, qui „ propria Dignitatum vel Præbendarum suarum mu„ nia obeunt; aut Episcopis Ordines conferentibus, „ visitantibus, ac in aliis Episcopatûs negotiis occupa„ tis adsunt, vel aliquo ab eis misso consilium & ope„ ram suam impendunt; quos pro eo tempore (frau„ de & dolo seclusis) decernit pro præsentibus re„ putari, & omnibus emolumentis gaudere debere, „ sicut si *personaliter* Divinis interessent." *An.* 1570. *tit. De Offic. Divin. c.* 5.

Sed quid de celebrantibus tempore Divini Officii, num hi distributionibus gaudere debeant? Resp. si Ecclesiæ utilitas exigat ut tempore illo Canonici celebrent, eo casu juxta decisionem Bonifacii VIII. illis gaudere posse videntur: " Si verò celebrent Mis„ sam devotionis causâ, distributiones non lucrari, „ nisi celebraverint ex onere sibi injuncto (referente „ Fagnano *ad Cap.* LICET ii *De Præbend. n.* 118.) „ à S. Congregatione responsum est. Et aliàs decisum, „ subdit idem, Canonicos Missam celebrantes sub„ missâ voce, dum divina celebrantur, distributiones „ itidem percipere non debere, nisi illâ horâ ad cele„ brandum Missam ab eo, ad quem pertinet, com„ pulsi fuerint. Idem responsum de Canonicis qui ab„ sunt à choro, ut celebrent in Capellis, in quibus „ tenentur Missas celebrare, vel devotionis gratiâ, qui „ non debent percipere distributiones illius horæ. „ Quod si permissu Superioris id facerent, admonen„ dum esse Superiorem, ut abstineat ab his licentiis „ concedendis.

Ita à Sancta Sede declaratum fuisse, testis omni exceptione major est S. Carolus: " Quicumque, inquit „ in *Conc. Mediol. IV. p.* 2. *c.* 13. dum alicujus statæ „ horæ Officium in choro peragitur Missam celebran„ do, tunc à choro abfuerit, illius horæ distributio„ nis, tamquam absens particeps ne sit, *ut à Sancta* „ *Sede Apostolica declaratum est.*

Quam Sedis Apostolicæ Declarationem Tridentino Synodo conformem esse, ex verbis Decreti non obscurè intelligitur; vult enim ut distributiones dentur juxta Bonifacii VIII. Decretum, *non obstantibus quibuscumque Statutis & consuetudinibus*; illud verò Decretum, ut jam notavimus, absentibus distributiones negat, nisi infirmitas aut necessitas corporalis, aut evidens Ecclesiæ utilitas excuset. Si igitur nulla Ecclesiæ utilitas requirat, ut Canonicus tempore Divini Officii celebret, rectè ad mentem Concilii Tridentini ipsi distributiones negantur; præsertim cùm Canonicus juxta antè dicta, causâ cessante, omnibus Officiis assistere jubeatur.

Quòd igitur Synodus Mechliniensis *loco citato cap.* 6. " sub Divinis Officiis celebrantes, aut ad ce„ lebrandum se præparantes, velit pro eo tempore „ præsentes in Divinis reputari, modò tamen Sacri„ ficio absoluto, sine notabili mora ad chorum re„ deant," indubiè conformiter ad antè dicta intelligendum est: absit enim, ut vel suspicemur sapientissimos illos Patres quidquam Tridentino Concilio contrarium statuisse.

§. 6.

Corollaria ex iis quæ hoc Capite dicta sunt.

Ex assertis hoc Capite constat, quòd & ipsi Romani Pontifices & ipsum Concilium Tridentinum judicaverint justum, ut Docentes in Universitatibus à personali residentia excusarentur; ut scilicet tempore quo Canonici aliique Deo psallunt, ipsi aut alios ad justitiam erudiant, aut certè ad id præstandum seipsos præparent.

Ex quo facilè colligitur, quantoperè cæcutiant Canonici simili Officio non astricti, dum exemplo Docentium negligentiam aut ignaviam suam in frequentando Divino Officio palliare volunt; cùm è contra ipsi tanto diligentiores in Officio esse deberent, dum sciunt Confratres suos aliis majoribus negotiis pro Ecclesia occupari.

Patet quoque ex antè dictis Canonicis aliisve Beneficiatis studiorum causâ absentibus concedi fructus Beneficiorum suorum, ut per studia sua *in vinea Domini fructuosiores ministri evadere possint*: ex quo non difficulter intelligitur, quòd Canonici eo titulo fructibus in absentia gaudentes, teneantur sedulò attendere, ut tali scientiæ incumbant, quâ in similes ministros evadere queant.

Tertiò, ex assertis constat, Canonicos studiorum causa à personali quidem residentia eximi, ut liberius studiis vacare valeant; sed in reliquis, leges Canonicis præscriptas ab ipsis servandas esse. Ex quo evidens est, multum à Pontificum ac Conciliorum mente aberrare Canonicos, quos hodie, etiam in hac nostra Universitate abjecto habitu Canonicali, & cum illo modestiâ ac gravitate, quam status ille requirit, vagari, & omnino seculariter cum magno Ordinis Ecclesiastici dedecore, & studiosorum scandalo vivere conspicimus.

Qui abusus ut tollatur, non inconveniens imò menti & sententiæ Conciliorum planè conforme videtur, si testimonia studiorum vel residentiæ ab Universitate aut Doctoribus non concederentur, nisi illis, qui se Canonicos aut Beneficiatos habitu & moribus exteriùs etiam profiterentur.

CAPUT VI.

De Vita communi Canonicorum, quantopere illa Canonicis conveniat, quandonam & qua ratione ad vitam singularem transiverint, & quomodo ex hac vitæ Canonicalis collapsio magna ex parte originem sumpserit.

§. 1.

Seculo nono Canonicorum vita communis restituta fuit.

Seculo octavo communem Canonicorum vitam, & Canonicam vivendi disciplinam fœdè collapsam nonnulli Ecclesiæ Prælati restituere cœperunt. Et quidem de S. Chrodogango Metensi Epis-

Episcopo, qui illo seculo vixit, scribit Paulus Diaconus *Lib. De Episc. Metens.* tom. 2. *De Script. Franc.* "Hic Clerum adunavit, & adinstar Cœnobii intra » Claustrorum septa conversari fecit, normamque » eis instituit, qualiter in Ecclesia debent conversari: » quibus annonas & vitæ subsidia sufficienter largitus » est, ut perituris vacare negotiis non indigentes, » Divinis solummodo Officiis excubare deberent.

Hæc Canonicorum regula tomo septimo Conciliorum ultimæ editionis inserta est. Quod sæculo octavo S. Chrodogangus pro sui Cleri reformatione inchoavit, id seculo sequenti omnes penè Episcopi allaborante Carolo Magno pro restauratione vitæ Canonicæ inducere studuerunt; ut ex Decretis Conciliorum sub initium seculi noni cognoscere licet: "In omnibus, » inquit *Can.* 9. illius temporis Concilium Moguntinum, quantum humana fragilitas permittit, decre- » vimus ut Canonici Clerici Canonicè vivant, obser- » vantes divinæ Scripturæ doctrinam & documenta » Patrum, & ut simul manducent & dormiant, ubi his » facultas id faciendi suppetit, vel qui de rebus Ec- » clesiasticis stipendia accipiunt, & in suo claustro » maneant, & singulis diebus manè primò ad lectio- » nem veniant; & audiant quid eis imperetur. Ad » mensam verò similiter lectionem audiant, & obe- » dientiam secundùm Canones suis Magistris exhi- » beant." *An.* 813.

Similia in Concilio Turonensi aliisque sub idem tempus celebratis statuta & Decreta leguntur. Majus verò incrementum, imo complementum communis Canonicorum vita accepit seculo nono operâ piissimi Imperatoris Ludovici, cujus pium & ardens desiderium restituendi Ecclesiasticam, præsertim Canonicorum, disciplinam summis laudibus extollunt Synodi Aquisgranensis Prælati *in Præfat. ad Synod.* fatentes illius suggestu & rogatu se inductos, ut ex sacris Canonibus & SS. Patrum dictis, illam Canonicæ institutionis formam Canonicis delibarent, quam in Aquisgranensi Synodo multis capitibus expressam videmus.

"Quam institutionis formam cùm coram memo- » rato glorioso Principe prolatam Sacer Conventus » (Aquisgranensis) laudibus extulisset, & Ecclesias- » tica auctoritate fulcitam, laudeque dignam ac S. Ec- » clesiæ utilitatem atque proficuam consona voce præ- » dicaret, nihilque in ea reprehensionis ab iis, qui sa- » num sapiunt, reperiri posse profiteretur, ab eodem » victoriosissimo Principe, & ab omnibus qui aderant » Deo gratias acclamatum est...... Proinde omnium » sententia statutum est ab omnibus, qui in Canonica » Professione Domino militant, hanc institutionis » formam, tot Ecclesiasticorum virorum vigilanti stu- » dio congestam, dignisque præconiis laudatam, jux- » ta virium possibilitatem, modis omnibus observan- » dam: quatenus hanc, sive aliarum scripturarum » documenta sedulâ meditatione perlegentes, & Præ- » lati & subditi vocatione quâ vocati sunt, ope divi- » nâ adminiculati, infatigabiliter ambulent.

Hanc Canonicorum regulam, cujus præcipuum punctum erat *vita communis*, non tantùm observari jussit ab illis qui communem vitam eo tempore ducebant; sed omnes Episcopos ad eandem recipiendam, & extruenda Canonicorum claustra adegit.

Missa sunt (inquit Jacobus Sirmondus *in Not. ad Concil. Aquisgran. n.* 4.) "Concilii Aquisgranensis » exemplaria in singulas Provincias cum Epistola Im- » peratoris ad uniuscujusque Provinciæ Metropolita- » num. Hinc Epistolarum, quæ passim occurrunt ti- » tuli diversi; omnes verò ejusdem sunt argumenti.

Exemplaria aliqua exhibuit prædictus Sirmondus, & ultimæ Conciliorum compilationi inserta sunt. *Tom.* 7. *p.* 1437. *&* 1440.

Unica Hetti Treverensis Archiepiscopi Epistola, quam de eadem re ad Frotarium Tullensem Episcopum tunc scripsit, luculenter demonstrat, duo in litteris illis Imperatorem præcepisse, nempe Regulam observari, & communia Canonicorum claustra instaurari; multumque Episcopos solicitos fuisse, ut Imperatoris litteris parerent. Habetur *Tom.* 7. *Concil. p.* 1440.

Non nescitis, inquit, cum qua cautela mandatum suscepimus D. Imperatoris nos in Diœcesi nostra, & Episcopi singuli in Parochiis suis, id est, de *regula augenda Religionis, & de ministratoriis Canonicorum officinis*, "ut si quibus in locis bene comptæ essent, » deinceps cum summa diligentia ornarentur. Nunc » autem in proximo est placitum, quo sine dubio sciscitabitur de obtemperatione mandati Dominus man- » dati. Quapropter *scrutemini diligenter* in Parochia » vestra, in vestris, aliorumque Monasteriis, *si præfata regula dignè per omnia conservetur, & si officinæ* » *juxta ipsius Decreta constructæ atque innovatæ conti-* » *neantur*: ut cum Imperiali solertiæ præsentabimur, » dejecto procul molimento aliorum, unà vobiscum » ex omnibus illi à nobis veritas nuntietur.

Quis ulterius ambigat quin tantoperè ad instaurationem vitæ communis, allaborante unà cum Episcopis zelosissimo Imperatore, magno cum successu conatus ad effectum deductus fuerit.

Et quidem cui luberet Canonicorum vetusta monumenta pervolvere, non difficulter, ut credo, omnium penè Canonicorum Congregationes olim vitam communem duxisse deprehenderet: Sed ut secretiora Capitulorum Archiva relinquamus, nonne illa, quæ modò plurimis Canonicorum Ecclesiis contigua supersunt claustrorum vestigia, evidens illius vitæ exhibent argumentum? Audiamus Patres Concilii Coloniensis anno 1536. *p.* 3. *cap.* 4. "Porrò Ecclesiæ istæ Colle- „ giatæ, inquiunt, quamdam vetustatem spirant & „ *Ecclesiæ primitivæ institutum præ se ferunt*, quod vel „ *forma ædificiorum* ostendit, quæ Canonicos propè „ templum, in unum penè habitaculum collocavit, „ ut procul à promiscua multitudine separati, divinis „ pariter laudibus jugiter insisterent.

Non exiguum quoque vitæ communis indicium est, quod Congregationes Canonicorum, quæ hodie *Capitula* aut *Ecclesiæ Cathedrales* vel *Collegiatæ* dicuntur, in pristinis monumentis & chronicis *Monasteria* passim dicantur: quemadmodum de plurimis Canonicorum Capitulis Belgicis ex solo Chronico Cameracensi per Baldericum conscripto videre licet. Imo hanc vitam multis seculis in pluribus perseverasse inferiùs ostendetur.

§. 2.

Exhibetur compendiosum specimen disciplinæ seu normæ vitæ communis ex illis, quæ Synodus Aquisgranensis præscripsit.

Canonicorum in communi vivendi disciplinam accuratè proposuit Synodus Aquisgranensis, è qua breve hoc & compendiosum specimen subjicio, ut eo pateat, quàm hæc vivendi norma conveniens esset, ut Canonici ritè juxta vocationem suam viverent, ac proindè mirum non appareat, quod omni ætate Episcopi sanctitate & eruditione illustres, eam vivendi disciplinam, quantum temporum circumstantiæ ferebant, in usum revocare studuerint.

Omnes in uno eodemque claustro seu domo habitabant sub directione vel Episcopi vel alterius Superioris, cui obedientiam & debitum honorem impendere debebant.

In refectorio quotidiè unà reficiebantur, nisi fortè quem necessitas abesse compulisset, & hoc non sine licentia Magistri fieri poterat. *Cap.* 123.

Ipsis comedentibus & silentium religiosè tenentibus continuatim legebatur lectio. *Ibid.*

In singulis locis in quibus socialiter Canonicè Domino militabatur, panem & pulmentum & eleemo-

syna-

synarum partes æqualiter Canonici accipiebant. Mensura verò cibi & potus à discretione Superioris multum dependebat. Illud tamen specialiter Prælatis injungebatur, ut caverent ne id quod dare debent aut possunt, qualibet dissimulatione aut tenacitate subditis subtrahant, ne paupertatis occasione compulsi per diversa vagari & turpibus se implicare negotiis cogantur. *Cap.* 122.

Quotidie ad collationem, seu, ut hodierno idiomate loquamur, ad Capitulum venire debebant, ubi & regulam Canonicorum, & aliarum Scripturarum Sanctarum lectiones perlegerent, & pro admissis veniam postularent, & sententiam pro qualitate admissi susciperent: ubi etiam de communi profectu & utilitate pertractarent. *Cap.* 123.

Claustra quoque firmis undique munitionibus circumdata erant, ut nulli omninò intrandi aut exeundi, nisi per portam pateret aditus. *Cap.* 117.

Unus similiter ex Canonicis eligebatur, cui officii erat portam Canonicorum cum summa obedientia & humilitate competenti tempore claudere ac reserare, ut nulli per eam nisi per *licentiam* aditus pateret intrandi aut exeundi. *Cap.* 143.

Fœminis verò non solùm in Claustris Canonicorum prandendi aut dormiendi licentia non erat, quin nec in ea intrandi, excepto in Ecclesiam, ulla tribuebatur facultas, quia, inquit regula, *valde hoc à Sanctis Patribus legitur inhibitum. C.* 144.

Ne curis rerum temporalium implicarentur, quidam ex ipsis magis exercitati, de quibus spes esset, quòd quo magis in Fratrum curis implicarentur, tanto magis cœlestibus studerent obtemperare monitis, eligebantur, qui rerum temporalium curam haberent. *Cap.* 139. & 140.

Singuli juxta capacitatem suam diversarum artium erudiebantur disciplinis, *ut nullus*, ait regula, *in Collegio Canonicorum inutilis appareat*, NEC VOTA FIDELIUM OTIOSUS COMEDAT. *Cap.* 123.

Ad Horas Canonicas omnes quàm diligentissimè convenire debebant. Mox enim, ait regula, ut auditum fuerit signum, festinatò omnes ad Ecclesiam conveniant, quam non pompaticè, aut inhonestè, vel incompositè, sed cum reverentia & Dei timore ingrediantur. Inter alia specialiter monebantur, *ut laudes Deo in commune persolventes, pro suis populorumque, quorum oblationibus vivunt, delictis Dominum exorent. Cap.* 131.

Expletis religiosissimo obsequio horis competentibus diurnis Officiis, ab omnibus Canonicis, dato signo, devotissimè ad Completorium veniendum erat. Quo completo oportebat ut non epulis & potationibus vanisque inservirent loquelis, sed his penitùs postpositis, humiliter & honestè dormitorium petere debebant. *Cap.* 136.

In his omnibus si quid peccatum erat, mox à Prælato arguebatur, & condigna pro delicto impositâ pœnitentiâ, diluebatur. *Cap.* 144.

Hanc vivendi normam seu disciplinam, si quis vel leviter attenderit, & omnia quæ de obligatione & Officiis Canonicorum in præsenti tractatu, ex Conciliorum ac Patrum Decretis dicta sunt, unà expenderit, non difficulter intelliget hoc vitæ institutum fuisse medium accommodatissimum, ut Canonici vocatione qua vocati sunt dignè ambularent.

§. 3.

Quo tempore, & qua ratione ad vitam singularem abjecta communi Canonici transiverint?

QUo præcisè tempore Canonici laudabilem illam ac sanctissimam vivendi normam (cujus specimen §. anteriori exhibuimus) reliquerint, atque ad singulare vitæ institutum transiverint, non ità constat; hoc certum est, non in omnibus Ecclesiis eodem tempore mutationem illam factam fuisse.

Circa seculum undecimum seu finem decimi cœpisse paulatim disciplinam illam flaccescere testis est Trithemius, qui ad an. 975. in Chronico Hirsaugiæ scribit: " Sub Theodorico Archiepiscopo Treverensi, » Canonici majoris Ecclesiæ ibidem abjecta vitâ re» gulari, quam hucusque in eadem Ecclesia Majores » eorum continuaverunt, desierunt esse Regulares, » & facti sunt nomine & conversatione seculares. » Quorum exemplo malo Canonici quoque S. Paulini » Treverenses, S. Castri in confluentia, Moguntinenses, Wormatienses, Spirenses, & complurium » aliarum Ecclesiarum, diversis quidem temporibus, » sed uno impietatis spiritu regularis vitæ communi» tatem abjecerunt.

In omnibus penè Galliæ Ecclesiis vitam communem seculo undecimo desiisse deplorat S. Ivo Carnotensis; & seculo undecimo Stephanus Tornacensis scribit ad Decanum Rhemensem, eumdem exhortans, ut illud, quod eo tempore in Ecclesia Rhemensi de laudabili illa vivendi disciplina superaret, fulcire & sustinere studeret, ad exemplum multarum Ecclesiarum Germaniæ, in quibus eo tempore vitam communem superfuisse testatur.

In Ecclesia Leodiensi seculo duodecimo vitam communem fuisse superstitem patet ex iis quæ refert Fisen in Alberone ad an. 1143. " ipso Principe Canonicorum » omnis disciplina corruit, quam neque Præsides cu» rarent, nec Episcopus ipse, ut qui negligere cœpit » solemnes decessoribus suis Collegiorum inspectio» nes. Claustri ergo ratione sublatâ, dies noctesque » Collegia patuere, etiam equitibus curribusque, *cùm » ad eam ætatem clausa perseverassent, quo ritu hodie » Monasteria.*

Non tamen omnes Canonicorum Ecclesias Leodienses eo tempore ad singularitatem transiisse patet ex donatione Godefridi III. Ducis Brabantiæ facta Collegio Canonicorum S. Joannis Leodii; in hujus enim donationis Diplomate scribitur: *Residuum fructuum in usum fratrum in Ecclesia vestra residentium, juxta* PORTIONEM, *quæ unumquemque fratrum* IN REFECTORIO *contingere debet, dispensetur.* Apud Myræum in Diplomat. Belg. *c.* 65.

Anno quinquagesimo supra millesimum in plerisque Belgii Canonicorum Collegiis superstitem fuisse vitam communem, & inde dicta fuisse *Monasteria*, ex Chronico Cameracensi per Baldericum concinnato constat: & quidem de Collegio Canonicorum S. Gaugerici in civitate Cameracensi ità loquitur: " Olim » frequentior numerus fratrum nunc ad quinquagenos » præ inopia derivatur, qui D. Gerardo Episcopo sa» tagente, quotidianum victum *in Refectorio commu» niter sumunt.* " Lib. 2. *c.* 4.

Canonicos igitur non eodem tempore ad singularitatem transiisse constat; causam verò illius mutationis graphicè expressit S. Ivo: " quod communis vita, » inquit, in omnibus Ecclesiis penè defecit; tam ci» vilibus, quàm diœcesanis, non authoritati, sed de» suetudini & defectui adscribendum est, refriges» cente charitate, quæ omnia vult habere commu» nia; & regnante *cupiditate*, quæ non quærit ea » quæ Dei sunt & proximi, sed tantùm, quæ sunt » propria. " *Epist.* 219.

Similiter Stephanus Tornac. in *Epist.* 160. de transitu ad singularitatem Ecclesiarum Galliæ agens, eas transitum illum fecisse dicit; *Quia dispensationis levamen libentiùs admittebant, quàm auctoritatis vigorem:* unde insinuat Decano Rhemensi, quòd si Rhemensis Ecclesia, quæ singulari quodam privilegio inter Gallicanas Ecclesias in communione sociali perseverabat, ad singularitatem transiret, reliquæ Ecclesiæ Gallicanæ clamarent: *Ecce Rhemensis Ecclesia facta est quasi una ex nobis, consortio suo* VERECUNDIAM *nostram*

nostram aperiens, auctoritate sua NEGLIGENTIAM *nostram defendens.*

Sed quid plura? Quicumque de miserabili illa metamorphosi loquuntur, uno consensu Canonicorum cupiditati, & spiritui libertatis atque Prælatorum ignaviæ eam imputare non dubitant: quare rectè dictus Carnotensium Antistes notavit mutationem illam *non authoritati sed desuetudini seu defectui adscribendam esse.*

§. 4.

Ostenditur quòd naturaliter quodammodò vitam singularem Canonicorum sequuta fuerit disciplinæ Canonicalis dissolutio.

NUllum penè Authorem reperire est, qui Canonicorum ad vitam singularem transitum refert, nî unà disciplinæ Canonicalis dissolutionem tamquam eidem conjunctam testetur, & è Regularibus re & nomine seculares factos asserat. "Etenim quæ, quanta & qualia vitia orta sint atque quotidie oriantur (ait Dionysius Carthusianus *De Vita Canonicorum art. 1.*) ex relaxatione illa *vitæ communis*, dormitorii que ejusdem, experientia potiùs docuit, quàm lingua possit explicare." Nec mirum id videbitur, si norma vivendi, quæ vitam singularem sequuta est, consideretur. Quando enim Canonici singulariter vivere, & singuli suas Præbendas habere cœperunt; tum non secundùm providentiam Prælati cibum & potum acceperunt, sed unusquisque juxta arbitrium suum mensam suam instruere potuit, si deliciis affluere volebat, nullus obstabat. Non jam bona Ecclesiæ in communi dispensabantur, ut ex illis omnibus quod cuique necessarium esset tribueretur; sed singulis ad beneplacitum suum erogandi proventus facultas facta fuit: quos si in superfluis & illicitis impendere ludebat, non erat qui dispensationis rationem exigeret. Hinc aperta consanguineis & familiaribus benefaciendi opportunitas. Hinc de Patrimonio Christi impiè luxuriandi campus apertus.

Dum in communi viverent, nemini, nisi de licentia Prælati, dabatur egrediendi facultas; atque ità cum hominibus secularibus conversatio rara, cùm mulieribus verò erat rarissima; at cùm deserto claustro domos singulares inhabitare cœperunt, repagula claustri reserata fuerunt, & libera cum secularibus, non viris modò, sed etiam mulieribus conversandi facta libertas. Quæ inde dissolutionis occasio!

Vità communi durante erant qui actibus & occupationibus ipsorum intenderent: si quem minùs rectè agentem, vel otio diffluentem reperiebant, pro debito monebant; & monitis non obtemperantem puniebant: Cum verò singulariter vivere cœperunt, quidquid lubuit agere, imò otio vacare, licuit; nec qui contradiceret speculator, adstabat.

Florescente Canonicorum vità communi, claustro communi, & vulgari supellectile contenti esse debebant: post vitam singularem quisque particulares domos pro commoditate & arbitrio suo extruere & supellectili varia exornare cœpit.

Utque verbo absolvam, cum vita singulari Canonicorum libertas vivendi pro libitu, reditusque Ecclesiasticos pro arbitrio dispensandi irrepsit.

Hanc vivendi libertatem unà cum divitiis, quibus Ecclesia abundanter dotata erat, si quis expendat, facilè videbit quod quasi infallibiliter consideratà hominum corruptione, sequi debuerit disciplinæ Canonicalis dissolutio. Summum tamen dissolutionis incrementum præbuit, quod hac normà vivendi Canonicis concessa cœperint homines carnales, ambitiosi, avari in vita Canonicorum invenire quo suis possent satisfacere concupiscentiis: & hinc contigit ut passim Canonicatus & Præbendas ambire cœperint illi, in quibus regnabat avaritia, imperabat ambitio, dominabatur iniquitas & principabatur luxuria: sicque aspirare & currere ad Canonicatus, Præbendas, aliasque Ecclesiasticas dignitates & curas cœperunt, non ut curam agerent, sed ut commodè & deliciosè vivere possent. Sic & parvulis nondum penè natis provida parentum solicitudo Beneficia parare cœpit. "Hunc nos inquiunt apud S. Bernardum *in declam.* §. 5. illi vel illi tradamus Episcopo apud quem habemus gratiam, aut cui fortè servimus, ut ditetur de bonis Domini, nec in tot liberos nostra dividatur hæreditas.

Quid igitur mirum, si tum summa cœperit esse Canonicalis ordinis relaxatio: imò mirandum, quòd adhuc disciplinæ Canonicalis & Clericalis supersint vestigia? Quid enim expectandum ab hominibus, qui nec benè nec per Christum, sed humano affectu; imò plerumque perversà intentione, sæpè etiam Simoniacè Canonicatus & Præbendas obtinuerunt?

Si teste Cardinale Bellarmino *De Gemitu Col. lib. 2. c. 8.* "Multitudo Monachorum ex monte perfectionis ceciderit ad vallem profundam nimiæ relaxationis, quia non duxit eos stella ad præsepium Christi, id est, non traxit eos divina vocatio ad humilitatem Christi sectandam; sed carnalis sensus, qui mentem excæcat, duxit illos vel ad vitam commodiorem, cum essent pauperes, vel ad honores ambiendos in Religione, cum in seculo non invenirent quà vià possent ascendere: vel alio aliquo humano consilio vestem sanctam induerunt. Et quid mirum, si multi vestem religiosam induunt, cum non Spiritus Domini; sed carnalis sensus eos ad Religionem duxerit?" Si, inquam, hæc de Religiosis non rectà intentione Monasteria intrantibus verè dixerit Bellarminus, quid dicendum erit de iis, qui vitam commodiorem & honores, non in Monasterio, ubi adhuc vita quædam communis & austeritas servatur; sed in seculo, ubi ambitio & dissolutio dominatur, cum studio quærunt & sæpè inveniunt? Potiori certè jure timendum, ne multos ad Clericatum ducat carnalis sensus, quos divina vocatio (cujus nulla apparent signa) non traxit ad vitam Clericalem.

§. 5.

Canonici qui hodie vivunt vitam singularem propterea non sunt culpandi.

VItam communem ad normam in Synodo Aquisgranensi expressam, vitæ Canonicali ritè peragendæ admodum conduxisse, in anterioribus ostensum est. Similiter §. præcedenti demonstratum est vitæ communis desertionem, summæ relaxationis & dissolutionis fomitem subministrasse, & propterea non immeritò Episcopos aliosque pro Ecclesiastica disciplina viros magis zelosos se omni, quo potuerunt studio impendisse, ut vitam communem vigentem conservarent, collabentem sustinerent, collapsam restaurarent.

Verùm cum ubique penè Canonici desertà vità communi ad singularem transivissent, nec spes affulgeret universos ad pristinam illam vivendi normam reducendi, vitam singularem Canonicorum Ecclesia tolerandam censuit: permittens interim Episcopis, ut temporum & locorum conditione ferente, ipsos Canonicos ad vitam communem reducere possint, ut jure communi cautum est, in *cap. 9.* ii *De Vita & honest. Cleric.*

Considerabat quidem pia Mater Ecclesia, admodum periculosam esse Canonicorum tantam vivendi libertatem, ideò, quantum potuit, obstitit, ne ad eam vivendi disciplinam descenderent, judicavit tamen posse statum illum tolerari, quia tametsi periculosus sit, nihil interim in illo occurrere, quod naturalem aliquam cum Officio Canonicali contrarietatem

tem habeat, sciebat adeoque & in hujusmodi vivendi ratione posse obligationes & munia Canonicorum perfectè, licet difficilius, compleri.

Quidni enim inter Canonicos esse possint & sint ejus pietatis, qui non Christianam dumtaxat sed & Clericalem in cibo, potu aliisque corporis necessitatibus sibi moderationem præscribant & servent? Qui reditus Ecclesiasticos sibi concreditos cum timore & tremore tamquam *Patrimonium pauperum* fideliter dispensent? Qui curam temporalium sine curis agant? Qui, ut verbo absolvam, in familia particulari, vel aliquibus confratribus conjuncti, ità vivant, ut Canonicorum munia ad præscriptum Sacrorum Canonum tam perfectè absolvant, ac si in Congregatione vitam agerent communem?

Quidni & subinde contingat, ut tales sint temporum ac locorum circumstantiæ, ut hîc & nunc Canonicis juxta Sacros Canones vivere desiderantibus vita singularis præ vita communi conveniat: Quid enim si adeo quorumdam Canonicorum collapsa sit disciplina, adeo vita dissoluta, ut abusus plures, illique non leves in tantum invaluerint, ut à plerisque pro lege habeantur, vitæ vero Canonicalis Officia & obligationes ignorentur, vitam adeò dissonam à Spiritu Christi & Ecclesiæ vivant, ut vitam Christianam & Clericalem instituere volentes, risui & ludibriis eorum, quin & injuriis ac calumniis sint exponendi? Hac, inquam, aut simili temporum malitia occurrente, non dubium quin Canonicis vitam verè Canonicalem meditantibus vita singularis præ communi convenientior esse queat. Sic enim fiet ut hi à reliqua Canonicorum malè viventium parte segregati, vel soli viventes, aut aliquibus aliis melioris frugis Confratribus conjuncti, faciliùs vitæ Canonicalis partes absolvere possint.

Nequaquam proindè Canonici qui vitam singularem jam introductam, quamdiu ab Ecclesia toleratur, vivunt, culpandi sunt, modò munia & obligationes Canonicorum ad præscriptum Ecclesiæ & Fundatorum ritè adimpleant.

§. 6.

Quid connivente Ecclesia circa vitam Canonicorum sit mutatum?

Ecclesiam tandem Canonicorum vitam singularem tolerasse paragrapho superiori diximus: nihil tamen circa Officium aut obligationes Canonicorum mutasse, ea quæ præsenti tractatu dicta sunt ostendunt. Si enim fontes è quibus hæc hausta sunt, vel leviter attendantur, illa non ad Canonicos in communi viventes; sed illos, quos hodie *Seculares* dicimus, fuisse directa luce meridiana clarius patebit, adeoque eamdem hodie, quam olim requiri in Canonicis morum puritatem, vitæque integritatem: non minorem in cibo potuque frugalitatem parem in Ecclesiasticis reditibus dispensandis fidelitatem, æqualem in Divinis Officiis persolvendis assiduitatem, reverentiam & pietatem: non absimilem in functionibus Ecclesiasticis obeundis curam & diligentiam: verbo uno, quidquid connivente Ecclesia circa vitam Canonicorum mutatum est, unicè ipsam exteriorem vivendi concernit disciplinam: nec hanc tamen per omnia collabi permisit, sed in multis, si non in totum, saltem pro parte, quantum potuit, conservavit.

Laudabiliter admodum & utiliter durante vita communi servabatur, ut quotidie Canonici ad *Collationem*, seu ,ut moderno idiomate loquamur, ad *Capitulum* venirent, ubi regulam suam & aliarum Scripturarum lectiones perlegerent, & pro admissis veniam postularent, sententiamque pro qualitate admissi susciperent, ubi etiam de communi profectu & utilitate tractarent.

Nonne hoc disciplinæ punctum pro parte conservatum voluit Ecclesia, dum etiam inter Canonicos *seculares* Capitula disciplinæ magnâ curâ restituendâ & habenda dixit, " in quibus de moribus inquiratur, » vita singulorum expendatur: & quod olim Sancti » Patres fecisse dignoscuntur, extemporali oratione » interdum commoneantur Fratres. " *In Concil. Colon. an.* 1536. *p.* 3. *cap.* 14.

Dum item adeo frequenter statuit, etiam postremâ hâc ætate, ut Canonici convenientes ad Capitula primùm tractent de iis, quæ Divinum cultum spectant, tum de justa morum reformatione, delictorumque debita animadversione, demum de privatis rebus, temporalibusque negotiis agant; ut videre est in Conciliis Bituricensi *an.* 1584. *tit.* 34. *Can.* 9. Tolosano *an.* 1590. *p.* 1. *cap.* 2. §. 7. aliisque sub idem tempus celebratis.

Non parum conducebat vita communis, ut Canonicos in officio contineret, quòd eâ durante continuò ipsis adessent Superiores, qui actibus eorum intenderent; & si quid minus rectum deprehenderent, illico aut punirent, aut certè ut abstinerent, monebant.

Nonne & hic disciplinæ articulus inter Canonicos *seculares* pro parte saltem conservatus est, dum in omnibus Canonicorum Collegiis etiamnum supersunt Decani aut alii Superiores quibus cura incumbit, " ut Clericos suos (ut loquitur Synodus Coloniensis » *an.* 1536. *p.* 3. *cap.* 2.) ad observationem priorum » rituum provocent ac reducant, ut ad agendam vi» tam Clericis dignam perpetuò exhortentur ac im» pellant, ut à negotiis, à tumultibus mundanis re» vocent, ne magis seculi, quàm Christi milites vi» deantur, ut comessationibus, ebrietatibus, ac » omni luxui interdicant; denique ut suo officio satis» facere compellant.

Punctum erat olim Canonicalis disciplinæ, ut in Claustro Canonicis homines non cohabitarent seculares, ne eorum cohabitatione de spiritu seculi communicassent.

Nonne hanc disciplinam, si non in totum, saltem pro parte, in multis Conciliis servatam videmus, dum in illis statutum est, " ut Canonici Cathedralium » & Collegiatarum Ecclesiarum habitent in Canoni» calibus ædibus, in quibus commodè Episcopi judi» cio commorari possunt (verba sunt Concilii Me» diolanensis I. *p.* 2. *cap.* 24.) qui inspectis ædibus, » si quid reparandum, instituendumve sit ad habita» tionis commoditatem, pro modo fructuum Præben» dæ, ab eo qui Canonicatum obtinuit, reparari ac » restitui jubeat. Quo facto curet ut in illis ædibus » habitent, quibus si abesse etiam justa de causa con» tigerit, nemini præterea, nisi Canonicus sit, in eis » habitandi facultas concedatur sine jussu Episcopi.

» Quarum ædium atrium, ubi claudi potest, unâ » clave concludatur, quæ à Decano, vel alio Episco» pi & Capituli arbitratu, asservetur. Quota autem » horâ atrii janua aperiri claudive debeat, quidquo » ad honestè ibi vivendum pro loci ratione requira» tur, judicium sit Episcopi.

Similiter & in aliis Conciliis constitutum fuit ne liceat Canonicis, qui domos Canonicales habent, in ædibus laïcorum habitare, nec quas à Capitulis habent ullo modo illis locare; *ut offensiones & scandala*, ut loquitur Synodus Burdigalensis *an.* 1583. *cap.* 17. *quæ ex contubernio, atque convictu hominum Ecclesiasticorum cum laïcis, præsertim matrimonio junctis, oriri solent, tollantur.*

Hanc Conciliorum ordinationem licèt omnes Canonici, defectu ædium Canonicalium, ad litteram servare nequeant, tamen Canonici piè vivere volentes plerumque se à contubernio laïcorum separantes, & vel cum aliis Confratribus aut viris Ecclesiasticis, vel separatim viventes, mentem Ecclesiæ servant.

Si

Si ulterius & Conciliorum Decreta & piorum Canonicorum praxim quis attendere velit, non pauca alia vitæ communis vestigia, quæ ad vitam Canonicam ritè agendam facilitant, reperiet.

§. 7.

Corollaria ex his, quæ hoc Capite dicta fuerunt.

PRæsenti Capite ostendimus vitam communem inter Canonicos servatam, & à magis zelosis Prælatis omni studio conservatam, & collapsam, quantùm temporum & locorum conditio patiebatur, restitutam fuisse.

Ostendimus quoque vitam illam communem multa suppeditâsse media, quæ officiis & obligationibus Canonicalibus ritè adimplendis, admodum conducerent; è contra vitam singularem, ad quam sensim ex cupiditate potiùs quàm ex charitate multi delapsi fuerunt, relaxationis fomitem magnum subministrâsse.

Ex quo colligitur, quàm meritò Canonicorum Superiores solliciti sint, ut eam vivendi disciplinam, à Canonicis in communi viventibus observatam, vigentem conservent, & collapsam, quantùm circumstantiæ temporis & locorum permittunt, restituant.

Consectarium quoque est, quod Canonici verè Canonicè vivere volentes, disciplinam illam vivendi, quantùm possibile est, meritò æmulentur; ut faciliùs ea, quæ officii sui sunt, præstare possint.

Cùm ex antè dictis quoque constet, quòd per vitæ communis desertionem, & *singularis* assumptionem factum sit, ut homines carnales spiritu carnali in Canonicorum Collegia sese intrudere studuerint: facilè apparet, mirandum non esse, si plurium Canonicorum vita dissona appareat vitæ Canonicali hoc Tractatu expressæ. Quid enim mirum, si homines carnali spiritu pleni, & eodem in ministeria Ecclesiastica protrusi, non secundùm spiritum Ecclesiæ, sed spiritum carnis vitam instituant?

Hinc ulteriùs consectarium, quod majori & potiori ratione ad Canonicos quàm ad solitarios dici queat illud S. Basilii *De Abdicat. rerum cap. 6.* " Eorum quos rectè atque ex virtute videris vivere, » æmulator esto, & institutorum vitæ, actionumque » exempla descripta in animum tuum transfer. *Opta* » *ut sis de numero paucorum. Rara siquidem quæ bona:* » quæ quidem etiam causa est, quamobrem pauci » cœleste regnum introeant." Hæc Basilius.

Illud quoque Abbatis Paphnutii, hodie, si unquam, memoriæ Canonicorum *singulariter* viventium, meritò imprimendùm: *Festinandum nobis est, ut à* PAUCIS AC RARISSIMIS *sumamus exempla virtutum.* Apud Cassian. *collat.* 3. *cap.* 7. Item illud Abbatis Panufii: *Considera te de paucis & electis esse effectum, & ne exemplo ac tepore* MULTITUDINIS *refrigescas: sed vive ut* PAUCI, *ut cum* PAUCIS *inveniri merearis in Regno Dei.* Apud eund. *lib.* 4. *cap.* 27.

Ex antè dictis quoque facilè intelligi potest, quomodo ex vita singulari Canonicorum natum sit contingere in multis verificari, quod de Decano Canonicorum in *Speculo Vitæ Hum. lib.* 2. *cap.* 13. dixit Rodericus Zamorensis: " Collegium regendum Decanus suscipit, imò veriùs feram indomitam gubernandam. Parva domus ægrè & difficulter: Magna » Collegia præsertim sine sapientia aut virtute tantò » reguntur difficiliùs, quantò quot sunt singuli, tot » singulis ferantur opinionibus. Si Decanus lætatur » de honoris dignitate, metuat onera, metuat peri» cula, quæ tot sunt ut enarrari facilè non pos» sint.

FINIS.

CENSURA.

PErlegi *hanc* Dissertationem *verè* Canonicam De Institut. & Offic. Canon. &c. *Authore* Zegero Bernardo van Espen *J. V. D. & Canonum Profess. Mihi quidem videtur tam solidè è Sacra antiquitatis monumentis, & Conciliorum Patrumque sententiis deducta, ut non possim non censere, quod ob multam illius eruditionem spectabit ad Universi Cleri splendorem & fidelium salutem, si typis edatur, sincerè legatur, & accuratè observetur. Dabam Lovanii decima quarta Septembris* 1685.

BARTHOLOMÆUS PASMANS
S. Th. Doctor & Lib. Censor.

DISSERTATIO CANONICO-HISTORICA DE HORIS CANONICIS, ET SINGULIS EARUM PARTIBUS.

PRÆFATIO.

Noverat jam pridem Eximius Præses Collegii Adriani VI. Pontificis Maximi, quàm magno usui veniat Theologiæ Studiosis scientia SS. Canonum; tum quidem ad mores Clerico dignos juxta eorum præscriptum formandos, tum ad scientiam Theologicam ex Conciliorum & Patrum Decretis solidius, quàm ex Casuistarum Libris, & placitis hauriendam. Quid enim sunt Sacri Canones, nisi particulares conclusiones, quæ ex primis principiis, quæ nobis SS. Patres in suis Scriptis exhibuerunt, originantur, *ut loquitur pius ac eruditus Gersonius,* sicut à fonte fluvii?

Hinc factum, ut contubernii mei in suo Collegio occasionem nactus, me rogaverit, ut SS. Canones Theologis suis exponere vellem. Ego verò pernoscens pariter, quantopere SS. Canonum scientia Theologis utilis sit, non ægrè admodum me induci passus sum, ut Canones qui Theologorum & vitæ, & studio magis accommodi sunt, in lectione domestica hebdomadaria prælegerem. Cùm ergo Decreta de Reformatione Concilii Trident. (Theologis scilicet & Canonistis scitu cumprimis hodie necessaria) explananda suscepissem, incidi occasione Cap. 12. Sess. 24. De Reform. in argumentum de Horis Canonicis: *in quo aliquantisper versatus, nonnulla quæ in domesticis lucubrationibus de earum origine, recitatione ac ritibus corraseram, auditoribus proposui. Cùm verò non pauca, præsertim quæ ritus concernebant, ex historiis, atque antiquitate essent desumpta, nonnulli ea scripto mandari cupiebant. Facilè morem gessi, & intermissis parumper, quæ de Horis Canonicis fusè Mystici tradunt, alia quæ sensum litteralem atque naturalem propius attingunt & elucidant, in has Dissertationis paginas congessi, quæ modico ære scribendi laborem sublevantes, sibi comparare possent.*

PARS PRIMA.

De his quæ Horas Canonicas in generali concernunt.

CAPUT PRIMUM.

Quinam ex Clericis teneantur ad Horas Canonicas, ut minus privatim, recitandas?

§. I.

Pluribus seculis omnes Clerici ad Horas Canonicas adstricti fuere: hodie tenentur Ordinibus Sacris initiati, & Beneficium Ecclesiasticum obtinentes.

QUI priorum seculorum Canones pervolverit, nullam fuisse Clericos majores inter & minores distinctionem quoad obligationem Horas Canonicas recitandi, facilè comperiet. Nec mirum illis quippè seculis, nullus etiam minoribus Ordinibus initiabatur, quin unà Ecclesiæ alicui, cui tanquam Minister deserviret, adscriberetur; quæ adscriptio vice Collationis Beneficii Ecclesiastici, ut hodie loquimur, censebatur, atque ità universi Clerici quodammodo Beneficiati censebantur; & ideo nec ante seculum XI. ullum Beneficiatum inter & non Beneficiatum distinctionis vestigium occurrit. At postquam labente cum temporis lapsu ipsa puriori Ecclesiæ disciplina, cœperunt ordinari Clerici, & minoribus Ordinibus insigniri nulla Ecclesiæ facta adscriptione, in qua tamquam Ecclesiæ Ministri deservirent; sensim etiam hi ab Officio Ecclesiæ obeundo se eximere cœperunt.

Et

Et quidem jam feculo XIII. vestigium aliquod distinctionis illius in quodam Concilio Coloniensi occurrit: *Nullus Clericus Horas Canonicas*, ait, *& de Domina nostra, nila unquam die distinctè & discretè dicere prætermittat, maximè qui est in Sacris Ordinibus vel Beneficiis constitutus.* An. 1280. *Can.* 1.

Hic quidem videmus, Patres Concilii nullum Clericum à recitatione Horarum Canonicarum eximere; quia tamen singulariter ad earum recitationem obligatum dicit in Sacris Ordinibus vel Beneficiis Ecclesiasticis constitutum, facilè hinc Clerici in minoribus Ordinibus dumtaxat fine ullo Ecclesiastico Beneficio constituti, suam à recitandis Horis Canonicis exemptionem firmandi occasionem acceperunt; quam tandem seculo sequenti Ecclesia connivente firmatam fuisse, vel inde colligitur, quod in Canonibus illius ac sequentis ætatis, non omnes universim Clericos, ut in pristinis Canonibus, sed Sacris Ordinibus initiatos dumtaxat aut Beneficium obtinentes, ad Horas Canonicas recitandas moneri, & urgeri videamus.

Undè Concilium Basileense de Horis Canonicis disserens, solos Beneficiatos & in Sacris Ordinibus constitutos Horis Canonicis adstrictos supponere videtur: *quoscumque Beneficiatos, seu in Sacris constitutos, cùm ad Horas Canonicas*, inquit, *teneantur, admonet hæc Synodus, ut sive soli, sive associati, diurnum nocturnumque Officium reverenter, verbisque distinctis peragant.* Sess. 21. *Can.* 5.

Itaque quamdiu laudabilis illa obtinuit Ecclesiæ disciplina, ut nullus ordinaretur Clericus, quin unà Ecclesiæ intitularetur, cui tamquam Minister, vel ut moderna phrasi loquar, tamquam Beneficiatus deserviret, nullus quoque à Divini Officii persolutione erat exemptus: at deficiente dictâ laudabili disciplina, sensim quoque, connivente Ecclesia, ad solos Beneficiatos & Sacris initiatos Officii recitandi necessitas devoluta est.

§. 2.

Qua ratione Clericis merito injungatur Horarum Canonicarum recitatio?

HOras Canonicas esse ab Ecclesia ordinatas, ut per illas certis distinctisque temporibus desiderium charitatis, & spiritus orationis in nobis excitaretur, nemo ambigit. " In ipsa fide, & spe & charita- » te, ait August. continuato desiderio semper ora- » mus; atque ideo ab aliis curis atque negotiis, qui- » bus ipsum desiderium quodammodo tepescit, cer- » tis horis ad negotium orandi mentem revocamus, » verbis orationis nos ipsos admonentes in id quod » desideramus intendere, ne quod tepescere cœperat, » omninò frigescat, & penitus extinguatur, nisi cre- » briùs inflammetur." Et infrà: " Ideo per certa inter- » valla *horarum* & temporum etiam verbis rogamus » Deum, ut illis rerum signis nos ipsos admoneamus, » quantumque in hoc desiderio profecerimus, nobis » ipsis innotescamus, & ad hoc augendum nos ipsos » acriùs excitemus. " *Epist.* 121.

Si igitur per certa temporum intervalla orandi consuetudo, atque Ecclesiastica disciplina, ad excitandum vel fovendum continuum Orationis studium ab Ecclesiæ ipsius incunabulis servata sit, quis non videat, vel hoc titulo Horarum Canonicarum recitationem meritò Clericis fore in præcepto?

Præcipuis quippe Clericorum muniis annumerandum esse studium orationis, suo docuere exemplo Apostoli, mensarum & pauperum curam à se ablegantes, ut ORATIONI & ministerio verbi Dei instantes essent, scientes quod postmodum dixit S. Paulus, *quia neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus:* adeoque Cleri plantationem atque irrigationem sine fructu futuram, ni per continuas ad Deum preces cœleste attrahatur incrementum.

Hinc Ecclesiæ monens Sacerdotes, *ut signa tangant Horis Canonicis, & illorum officium agant, sive diurnale, sive nocturnale*, hanc moniti sui rationem subdit; *quia scriptum est, sine intermissione orate. Et ideo non dimittant Horas Canonicas.* Vide Capitular. Reg. Franc. *lib.* 6. *c.* 71.

Adhæc, quicumque Clero adscribitur, in quantum de Sacerdotio participat, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis; atque hoc rursus titulo, Clerici non pro seipsis dumtaxat, sed & pro populo dona & sacrificia labiorum suorum Deo persolvere tenentur.

Et quidem ut liberiùs & sine curis id facere queant, temporalia, unde vivant, à populo accipiunt. " Nam » qui construxerunt vel fundarunt sanctissimas Eccle- » sias, ut rectè monet Imp. Justinian. pro sua salute » & communis Reipublicæ reliquerunt suas substan- » tias: ut per eas debeant sacræ Liturgiæ fieri, & ut » in illis à ministrantibus piis Clericis Deus colatur. *L.* 42. §. 10. *Cod. De Episc. & Cler.*

Quapropter Canonicorum regula in celeberrimo ac frequentissimo illo Patrum Conventu Aquisgranensi præscripta, sedulò inculcat Canonicis, *ut laudes Deo in communi persolventes, pro suis populorumque, quorum oblationibus vivunt, delictis Dominum exorent.* Cap. 131.

Ex ipsa ergo Cleri ad orandum pro suis populisque peccatis speciali obligatione, Canonicarum Horarum recitatio singulari titulo Clero congruit.

§. 3.

Clerici omnes Beneficium, quantumvis exiguorum proventuum, obtinentes, ad Horarum Canonicarum recitationem obligantur.

QUemadmodum olim, dum nullus ordinabatur Clericus, qui unà alicui Ecclesiæ tamquam illius minister non adscriberetur, omnes indistinctè Clerici ad Horarum Canonicarum recitationem tenebantur; ità & posterioris ætatis Canones universos Clericos eidem obligationi subjiciunt, qui per Beneficii Ecclesiastici collationem alicujus particularis Ecclesiæ designantur ministri. Et sicuti in pristinis Canonibus sola Clericatus ratio nullâ proventuum exiguorum aut notabilium factâ consideratione, attenditur; ità quoque in posterioribus Ecclesiæ Decretis, nulla ipsius Beneficii quoad annuos proventus factâ distinctione, indifferenter omnes, qui per Beneficii alicujus collationem Ecclesiæ Ministri sunt designati, ad Horarum Canonicarum recitationem constricti declarantur.

Et sanè, quid à mente Ecclesiæ remotius, quàm ministris eum in Divinis laudibus decantandis mercenarium agendi modum proponere? ut nimirum, proventibus temporalibus laudes Divinas persolvendas commensuratas vellent, non secus ac alicujus secularis opificii mercedem? Hocne foret *voluntariè*, & non potiùs coactè Deo labiorum sacrificia offerre? Ut enim rectè notat S. Augustinus *lib.* 3. contra Pitil. *cap.* 58. *Si bonus est*, VOLENS *hoc facit, si autem malus, hoc est*, SUA QUÆRENS, *non quæ Jesu Christi*, INVITUS hoc facit, PROPTER ALIA QUÆ REQUIRIT.

Nequaquam proinde Clerici considerare debent pensum Horarum Canonicarum, ut onus aliquod sibi ab Ecclesia, tamquam proventuum perceptioni correspondens impositum, sed potius ut medium suavissimum quo obligationi orandi, & Deum laudandi, sibi tamquam Ecclesiæ ministris, & in sortem Domini specialiter vocatis & assumptis, incumbenti, satisfaciant non *coactè*, sed *voluntariè* propter Deum.

Hinc patet, & à Canonum littera, & à mente Ecclesiæ recedere Theologos, qui mercenario quodam modo

modo Divinarum laudum recitationem considerantes, hanc recitandi obligationem Beneficii Ecclesiastici annuis proventibus anxiè & scrupulosè commensurant; nimium credentes rigorem, si Ecclesia ministros suos ad laudum Divinarum persolutionem, in qua ipsa Sanctorum æterna consistet felicitas & juge gaudium, constringeret, nî notabilem quoque proventuum temporalium portionem, ut quamdam operis illius mercedem assignaret.

Conformiùs sanè & Canonum expressioni, & Ecclesiæ menti hîc ratiocinantur Canonistæ, docentes quòd *sicuti non excusatur Clericus à residentia, ex eo quòd ex Beneficio vita necessaria non percipiat, ità nec excusetur ab Horis dicendis.* Vide Fagnanum ad *Cap.* CONQUERENTE ü *De Cleric. non resid.*

CAPUT II.

De Clericis, qui tenentur Horas Canonicas publicè & in communi persolvere.

§. 1.

Multis seculis obtinuit ut universus Clericus ad Ecclesiam peragendi Divini Officii causa quotidie convenire deberet; hodie verò ad id tenetur Clerus Cathedralium & Collegiatarum Ecclesiarum.

QUIN Horarum Canonicarum per distincta tempora publica ac solemnis recitatio præcipuam religiosi cultûs & Divini Officii partem constituat, nemo ambigit; unde durante Ecclesiasticâ disciplinâ, quâ omnes indiscriminatim Clerici alicui particulari Ecclesiæ tamquam ministri assignabantur, etiam omnes, ni legitimæ occupationes aliò vocarent, ad Ecclesiam, ad Horas Canonicas recitandas accedere jubebantur. *Clericus*, ait Synodus Carthaginensis IV. Can. V. *qui absque corpusculi sui inæqualitate vigiliis deest, stipendiis privetur.* Et Toletana I. " Presbyter, vel Diaconus, vel Subdiaco» nus, vel *quilibet* Ecclesiæ deputatus Clericus, in» quit, si intra civitatem fuerit, vel in loco quo Ec» clesia est, aut castello, aut vico, aut villâ, & ad » Ecclesiam ad Sacrificium quotidianum non accesse» rit, *Clericus non habeatur*, si castigatus veniam ab » Episcopo noluerit promereri.

Seculo IX. adhuc in more positum fuisse, ut non in Ecclesiis Cathedralibus & Collegiatis dumtaxat, sed etiam Parochialibus Horæ Canonicæ distinctis temporibus quotidie publicè persolverentur, constat ex Decretis quæ anno 852. Presbyteris suis præscripsit Hincmarus Rhemensium Archiepiscopus.

Quin & an. 1429. celebratum Concilium Dertusanum præsidente Petro De Fuxo Cardinale Apostolicæ Sedis Legato, supponere videtur obligationem Clericorum Beneficium obtinentium, aut in sacris Ordinibus constitutorum, accedendi ad Ecclesiasticum Officium, si per occupationes liceat. " Ne divinæ servitutis » census, ait *Can.* 4. quem de fructu labiorum suo» rum tenetur *quilibet Clericus*, Ecclesiasticum Bene» ficium possidens vel in sacris Ordinibus constitutus, » dum per occupationes aliàs *conventui Ecclesiæ inte» resse non valet*, ex defectu Breviarii omittatur, pro» vidè duximus statuendum, ut per locorum Ordina» rios Beneficiati prædicti & in sacris Ordinibus con» stituti ad habendum propria Breviaria infra tempus » ipsorum Ordinariorum arbitrio moderandum, coër» citione districtâ cogantur, " &c.

Ex quibus concludi potest, ut etiam advertit R. P. Thomassinus in opere suo De Ecclesiastica disciplina, primitus Ecclesiam ordinatum fuisse, ut Clerici omnes, si per occupationes liceret, officio publico in Ecclesia cui erant adscripti, interessent; atque non nisi per quandam Ecclesiæ conniventiam, sive piam condescendentiam factum esse, ut tandem non nisi Clerici Beneficiati & in Sacris constituti Divinum Officium persolvere constringantur, & quidem horum plerique privatâ Horarum recitatione satisfaciant: adeò ut ad solos penè Canonicos aliosque Clericos Ecclesiarum Cathedralium & Collegiatarum publica & solemnis Horarum Canonicarum persolutio devoluta sit: de quibus jam pridem loquens S. Ivo Carnotensis, dixit *Epist.* 318. *Ad hoc instituta est Clericalis militia, ut Psalmodia & Hymnodia* QUOTIDIANUM *Deo offerat sacrificium.* Unde Concilium Viennense specialiter statuit, ut in Cathedralibus, Regularibus & Collegiatis Ecclesiis horis debitis devotè psallatur. *Clem. I. De Celeb. Miss.*

Verùm cùm ex sola Ecclesiæ conniventia contigerit ut publica & communis in Ecclesia Horarum Canonicarum pia recitatio ad solos penè Cathedralium & Collegiatarum Clericos transierit; hinc colligitur Clericos illos voto & spiritui Ecclesiæ se conformare, qui nec Cathedrali nec Collegiatæ Ecclesiæ adscripti, dum per occupationes licet, in Parochialibus Ecclesiis, quibus subsunt, Dominicis Festisque ut minùs diebus, Divino Officio assistunt, & unà cum Parocho illud persolvunt.

§. 2.

Canonici interesse debent quotidie omnibus Horis; iisque integris.

QUandoquidem obligatio Horas Canonicas in communi ac publicè persolvendi olim universis Clericis communis, etiamnum hodie Canonicos aliosque Cathedralium & Collegiatarum Ecclesiarum Clericos constringat, ipsique teneantur, ut loquitur Concilium generale Lateranense, Divinum Officium nocturnum pariter & diurnum quantùm eis dederit Deus, studiosè celebrare; consequitur, ipsos non partem dumtaxat, sed integrum debere persolvere, neque uni alterivè horæ, sed omnibus horis, quæ nocturnum pariter ac diurnum Officium conficiunt, teneri interesse.

Quis enim dicet, Canonicos suæ satisfacere obligationi, qui uni alterivè Horæ Canonicæ dumtaxat, reliquis neglectis, intersunt? Cùm evidens sit, hos Officium nocturnum pariter & diurnum, quod ex septem Horis Canonicis & Missæ Sacrificio constat, studiosè non celebrare, sed illius solummodò partem.

Quapropter Ecclesia volens Canonicos aliosque Clericos desidiosos & negligentes per distributionum assignationem ad satisfaciendum suæ obligationi incitare, sollicitè cavit, ut non aliquibus dumtaxat majoribus, sed singulis etiam minoribus suæ assignentur distributiones, *ne qua in parte*, ut loquitur Synodus Tridentina, *cultus Divinus minuatur, sed ei debitum omnibus in rebus obsequium præstetur.* Sess. 21. *cap.* 3. De Reform.

Ut proinde à vero aberrare non videatur Joannes Wiggers *Tract.* 7. *c.* 3. *dub.* 20. *De Jure & Just.* dum ait, " ut Beneficiati qui Præbendas habent liberas, » sine alio officio, v. g. docendi, concionandi, au» diendi confessiones, aut simili onere non gravatas, » ritè peragant suam residentiam, non sufficere quòd » in die intersint semel Officio chori, etiamsi forsitan » ex consuetudine Ecclesiæ permittantur tales gaude» re proventibus cum aliis, sed debent interesse Di» vinis Officiis omnibus: ità ut à peccato mortali non » videantur excusandi illi, qui justa cessante causâ ab» sentant se ordinariè ab uno aut pluribus Officiis.

Quin & si Fagnano credimus, cum fuisset quæsitum à S. Congregatione Cardinalium, " nùm valeat statu» tum, ut una vel duabus horis interessentes lucren» tur massam grossam, sive Præbendam, amissis dis» tri-

» tributionibus, responsum est, non valere." *Ad Cap.* Licet *De Præb. n.* 35.

Imò ut Clericus choro adstrictus, nec aliis occupationibus legitimè impeditus, muneri suo faciat satis, non sufficit, ut singulis nocturnis pariter & diurnis horis aliquantulum intersit, sed iis integris ab initio usque ad finem assistere tenetur. Id & ipsa ratio Officii, quod ex integris nequaquam verò ex partibus horarum constat, evincit, & ipsi SS. Canones evidenter declarant, vetantes pro præsentibus in horis reputari, nisi qui ab initio usque ad finem iisdem interfuerint. Qui in Matutinis " ante finem Psalmi *Ve-» nite exultemus*, in aliis horis ante finem primi Psal-» mi, ait Synodus Basileensis *Sess.* 21. *c.* 4. in Missa » ante ultimum *Kyrie eleyson* usque in finem Divino » Officio non interfuerit, nisi fortè necessitate cogen-» te, vel petitâ ac obtentâ à Præsidente chori licentiâ » discedere oporteat, pro illa hora absens censeatur, » salvis, inquit, Ecclesiarum consuetudinibus, si quæ » fortè circa hoc arctiores existunt.

Utque plura Conciliorum Decreta omittam, ipsa etiam Synodus Mechliniensis evidenter eamdem veritatem supponit, dum statuit: " Ut careant distributio-» nibus, qui ante *Gloria Patri* primi Psalmi cujusque » Officii *usque ad finem* eidem officio *actualiter* non in-» tersunt. " *An.* 1607. *tit.* 12. *c.* 4.

Quin & Patres Concilii Moguntini decernentes ut " quotidianæ distributiones *integris* ac *totis officiis & » horis* assignentur, & iis modò tribuantur, qui Of-» ficiis divinis, de quibus hæc emolumenta dantur, *ab » initio ad finem* interfuerint, adjungunt: *Quibuscumque irrationabilibus ac pravis consuetudinibus (quæ potius corruptela censendæ sunt) non obstantibus.* An. 1549. *c.* 72.

§. 3.

Ne Canonici abstrahantur à Divino Officio, Conventus Capitulares sine urgente causa tempore Divini Officii non sunt celebrandi.

Conventus Capitulares tempore divini Officii extra particularem occurrentem necessitatem celebrari passim Concilia improbarunt. " Statuimus (in-» quiunt Patres Concilii Trevir. *An.* 1549. *c.* 8.) & » ordinamus, ut deinceps capitula, actus & tractatus » capitulares tantùm profestis seu ferialibus tenean-» tur. Sed nec in iis, sub Missa, Vesperis aut Com-» pletorio indicantur aut teneantur: quinimò ut om-» nes Missæ intersint districtè mandamus: in aliis ve-» rò, si subsit urgens necessitas, aut evidens Ecclesiæ » utilitas postulet ut capitulum teneatur, Decanus » indicabit dilationem seu moram capituli & actuum » capitularium non carere periculo, & propterea sub » prædictis horis tractandum & agendum esse.

Et S. Carolus in Concilio I. Mediolanensi *P.* 2. *c.* 38. " Canonici, ait, quo tempore divina Officia cele-» brantur, non habeant capitula, nisi fortasse aliter » evidens necessitas postularit. Qui contra fecerint, » distributionem ne capiant ejus horæ, in qua id com-» miserint.

Quibus consonat Synodus nostra Mechliniensis mandans " ut deinceps conventus capitularis non fiat » sub Officio divino, nisi res, ob urgentes aut repen-» tinas causas, moram non patiantur." *Anno* 1607. *tit.* 12. *cap.* 11.

Neque horum Decretorum obscura est ratio: cùm enim Canonici teneantur quotidie nocturnum pariter ac diurnum officium persolvere, omninò consequens est omittenda esse ea omnia, per quæ Canonici ab officio abstraherentur: adeoque cùm eodem tempore nequeant conventui capitulari & divino officio interesse, necessariò in aliud tempus ille differendus est, ne Canonici sine justa causa à divino Officio, cui assistere tenentur, retrahantur.

§. 4.

Canonici aliique Clerici choro addicti, quotidie Divino Officio interesse tenentur, nisi justa causa eos abesse cogat.

Plures esse justas causas, quæ Canonicos à personali Divini Officii assistentia seu frequentatione excusent, & ob quas interdum non tantùm quoad fructus grossos, ut hodie loquimur, sed etiam quoad distributiones quotidianas pro præsentibus reputentur, expeditum est; de quibus legitimis absentiæ causis sufficienter in Dissertatione De Canonicis actum fuit. At cessantibus justis absentiæ causis, Canonicos ad continuam residentiam personalem, seu personale obsequium obligari, ratio ipsa evincit.

Cùm enim Beneficium detur propter officium *Cap. fin. De Rescrip. in* 6. & Canonicorum munus sit, nocturnum pariter ac diurnum officium devotè ac reverenter in Ecclesia persolvere, consequens est, ipsos sine justa causa illud omittere non posse.

Verùm quidem est, Patres Concilii Tridentini volentes Canonicos ad residentiam & Officii sui personalem persolutionem revocare, *Sess.* 24. *cap.* 12. *De Reformat.* statuisse, " quòd obtinentibus in Cathedra-» libus aut Collegiatis Ecclesiis dignitates, Canoni-» catus, Præbendas aut portiones non liceat vigore » cujuslibet Statuti aut consuetudinis, ultra tres men-» ses ab eisdem Ecclesiis quolibet anno abesse: salvis » nihilominus earum Ecclesiarum Constitutionibus, » quæ longius servitii tempus requirunt. " Verùm ex hoc Decreto nullatenus inferri potest, Tridentinum Concilium Canonicis indulsisse trium mensium sine justa causa à suis Ecclesiis absentiam, sed solùm illius temporis absentiam tolerâsse; ut nimirum absentes, etiam sine ulla Superioris licentia aut allegata causa, tribus mensibus per annum, pœnis per Canones absentibus inflictis puniri non possent: interim Canonicorum conscientiæ permittens, an justa ac sufficiens subsit causa, quæ temporis illius absentiam Deo probabilem faciat, quemadmodùm in alio Decreto, de simili Episcoporum à suis Ecclesiis absentia idem Concilium expressè declarat.

Dicendum igitur, ut etiam bene advertit Joannes Wiggers, nemini de nimio rigore suspectus, " con-» cessionem seu permissionem absentiæ ad tres men-» ses, quam admittit Concil. Trid. non sic esse acci-» piendam, quasi Canonici liberè & licitè abesse pos-» sint singulis annis tanto tempore pro mero libito, sed » hoc sensu, quòd ex honestis causis abesse possint il-» lo tempore absque particulari licentia Superiorum. *Tract.* 7. *De Just. & Jure cap.* 3. *dub.* 20. *num.* 91.

Canonici proinde aliique Clerici choro addicti, ità officio suo defungi debent, ut numquam illi deesse sine justa causa velint; quin tamen minor aut major causa sufficiens sit, vel requiratur, pro longioris aut brevioris temporis absentia dubium non est; quemadmodùm multò majorem causam ordinariè requiri ad justificandam absentiam Pastorum & curam animarum habentium, quàm Canonicorum: eò quòd majus Ecclesiæ & animarum præjudicium ex illorum quàm horum absentia meritò timeatur; tum quòd Pastorum absentiam non tam facilè per alios, quàm unius alteriusve Canonici absentia per Confratrum præsentiam suppleri possit.

§. 5.

Canonici & Clerici choro adscripti tenentur per seipsos Divinum Officium publicè persolvere.

Quandoquidem, ut suprà notavimus, proprium Canonicorum officium sit, *ut in choro ad psallendum instituto, Hymnis & Canticis Dei nomen reve-*

renter

renter (ut loquitur Synod. Trid. *Seff.* 24. *c.* 12. *De Ref.*) *distinctè devotèque laudent*; quis à ratione naturali alienum non reputet, præcipuam Officii sui partem nolle implere, sed in alios transferre? Qui, ut jam pridem de talibus dixit Imperator Justinianus, " ex » sola Ecclesiasticarum rerum consumptione Clerici » apparent, nomen quidem habentes Clericorum rem » autem non implentes Clerici circa liturgiam Domi» ni Dei." *L.* 42. §. 10. *C. De Epis. & Cler.*

Quamque id justum sit, hac ratione ostendit idem Imperator: " nam, ait, qui constituerunt, vel funda» runt sanctissimas Ecclesias pro sua salute & commu» nis Reipublicæ, reliquerunt illis substantias: ut per » eas debeant sacræ Liturgiæ fieri, & ut in illis à mini» strantibus piis Clericis Deus colatur.

Eodem fundamento monuit jam pridem Dionysius Carthus. Canonicos non cantantes, quamvis in choro stent; " sed pueris & cantoribus id committentes, ut » attendant quod ait Apostolus: *Qui non laborat non » manducet.* Nonne, inquit, Beneficium datur propter » officium, nec Ecclesiastici reditus nisi officiantibus » in divinis debentur." *Tract. De Vita Canon. art.* 19.

Meritò ergo Synodus Basileensis postquam declaravit in cunctis Ecclesiis Cathedralibus & Collegiatis, " Horis debitis laudes Divinas reverenter ab omnibus » esse persolvendas," tamquam subsequens subjungit: " & cùm psallendi gratia conveniunt, juncta ac clau» sa labia tenere non debent, sed omnes, præsertim » qui majori funguntur honore, in Psalmis, Hymnis » & Canticis Deo alacriter modulentur... nemo ibi» dem dum Horæ in communi publicè cantantur, le» gat vel dicat privatim Officium: nam non solùm » obsequium, quo obnoxius est choro, subtrahit, » sed alios psallentes perturbat" *Seff.* 21. *cap.* 4.

Hoc Basileensis Concilii Decretum plura subsequentia Concilia variis temporibus innovarunt, atque novissimè Generalis Synodus Tridentina evidentissimè eam Canonicorum per se divinum Officium peragendi obligationem, his verbis expressit: " Omnes di» vina *per se* & non substitutos compellantur obire » Officia; & Episcopo celebranti, aut alia Pontificalia » exercenti, adsistere & inservire, atque in choro » ad psallendum instituto, Hymnis & Canticis Dei » nomen reverenter, distinctè devotèque laudare. *Seff.* 24. *cap.* 12. *De Reform.*

Quidam Neotericus asserit Tridentinum non loqui ibi nisi de Ecclesiis Cathedralibus; sed quo fundamento non video, cùm apertissimè loquatur de retinentibus in Ecclesiis Cathedralibus aut Collegiatis Dignitates, Præbendas, Canonicatus aut portiones.

Quare nec PP. Concilii Provincialis Mechliniensis *an.* 1607. *tit.* 12. *cap.* 2. dicere dubitârunt sine ulla distinctione: " Meminerint omnes tam in dignitate » constituti, quàm Canonici, Capellani, Vicarii, » Beneficiati & reliqui habituati, mandati Concilii » Tridentini, ut omnes divina per se, & non per sub» stitutos compellantur obire Officia, atque in choro » ad psallendum instituto Hymnis & Canticis Dei no» men reverenter, distinctè, devotèque laudare.

Non minùs infirmum est, quod prædictus auctor in defensionem consuetudinis Canonicorum non psallendi, aut divina Officia *per se* non obeundi, adducit tamquam præcipuum fundamentum: " *Consuetu» dinem Urbis & orbis*, cui contradicere deberent, » inquit, Ecclesiæ Antistites, & ipse in primis Vica» rius Christi summus Pontifex, si judicarent eam » esse contra jus naturæ, corruptelam." Ut nihil dicam de *consuetudine Urbis & orbis*, quam tantâ confidentiâ supponit auctor, cùm tamen passim plures sint tam in Cathedralibus quàm Collegiatis Ecclesiis pii ac doctiores Canonici, qui eam psallendi per se obligationem agnoscant; & nî aliis negotiis impediantur, in choro præsentes cum reliquis reverenter ac devotè Hymnis & Canticis Dei nomen laudare non omittunt; ut nihil, inquam, de hac asserta consuetudine dicam, eodem hoc vago ac generali argumento, quidni gravissimi abusus & hodie & jam pridem justificari ac palliari potuissent?

Nonne hoc argumento varii potuissent defendi abusus abominandi, qui subinde dormientibus Ecclesiæ Pastoribus in medio tritici in area Ecclesiæ seminantur & succrescunt? " Scimus, aiebat Adrianus VI. » in hac Sede aliquot jam annis multa abominanda » fuisse, abusus in spiritualibus, excessus in manda» tis, & omnia denique in perversum mutata. Nec » mirum, si ægritudo à capite in membra, à summis » Pontificibus in alios inferiores Prælatos descende» rit." Vide Palav. *Hist. Conc. Trid. lib.* 2. *cap.* 7.

An non hæc aliaque similia, dum ipso Romano Pontifice, aliisque Prælatis videntibus & non contradicentibus invaluerant atque vigebant, hoc specioso argumento defendi potuissent? Quis ambigat, quin illis majore cum colore, quàm huic Canonicorum prætensæ consuetudini dictum argumentum applicari potuisset: quandoquidem nulla penè sit Episcoporum Synodus post Tridentinum celebrata, quæ consuetudini illi se non opposuerit; Canonicosque de obligatione per se psallendi non monuerit.

S. Carolus ejusque Episcopi suffraganei simul in Concilio Mediolanensi congregati, postquam monuissent, quòd qui dignitates in Ecclesiis obtinent, & Canonici nominis, & institutionis suæ memores ea pietate, & assiduitate divina Officia colere debeant, ut alii eorum exemplo ad studium & amorem divini cultûs accendantur, subjungunt: " Itaque auctoritate » etiam Tridentini Concilii præcipimus, ut cùm in » choro psallendum est, ipsi quoque quantum honoris » gradu cæteris præstant, tanto studiosiùs Psalmis, » Hymnis & Canticis unà cum aliis modulantes, Dei » laudes concelebrent. Cui officio si defuerint, pro » absentibus habeantur; & earum horarum quas ea » ratione non obierint, distributionibus mulctentur. *Parte* 2. *cap.* 83.

Hinc videmus zelosissimum Ecclesiæ Antistitem ejusque Coëpiscopos consuetudini Canonicorum non psallendi contradixisse; imò & defectuosos amissione distributionum mulctasse.

Sub idem penè tempus Archiepiscopus Cameracensis cùm Provinciæ suæ Episcopis ac Pastoribus in Concilio Provinciali non minùs fortiter ac acriter hanc Canonicorum consuetudinem improbavit: " In » choro cùm psallitur, Canonici omnes qui in choro » fuerint, & Sacellani psallant: nec sint in sedibus » suis otiosi, nec putent se functos officio, si vicariâ » tantùm operâ cultum divinum celebrari curent, » modò tamen psallere per valetudinem queant, nec » aliis impediti justis de causis fuerint." *Anno* 1565. *tit.* 6. *cap.* 7.

Similia in plerisque Episcoporum Conciliis occurrunt: unum dumtaxat Synodi Audomarensis anni 1583. quod unà præcipuam hujus consuetudinis radicem detegit, ac sugillat; ipsamque Canonicorum obligationem *psallendi* ex *proprio* ipsorum *Officio* profluere notat, Decretum adjungam: " Canonici, ait *tit.* 12. » *c.* 6. in sedibus suis non sint otiosi, sed Deo laudan» do incumbentes, & voce & corde psallant Domi» no. Minimè enim se indignum existiment Canonici, » aut alii Canonicis etiam superiores, si canant cum » aliis & ipsi Psalmos, quos non dedignatus est Rex » & Propheta David canere; cùm Deo canant, sitque » hoc proprium ipsorum officium. Denique & hæc » nostra omnium, quam omnes expectamus, beati» tudo, Deo laudibus, cum omnibus Dei Sanctis, » cantandis & celebrandis æternùm occupari.

Numquid hæc Conciliorum iterata Decreta abundè evincunt, quàm ineptè vagum illud ac captiosum, imò perniciosum argumentum à non contradictione Antistitum Ecclesiæ desumptum, præsenti materiæ appli-

applicetur? Nonne ex illis Decretis evidenter constat, Antistites Ecclesiæ consuetudini illi contradixisse; eamque tamquam meram corruptelam ex Canonicorum desidia & superbia natam, improbâsse?

Quod verò post tot totiesque iterata Conciliorum adversus hanc consuetudinem Decreta, subinde ad tempus dissimulaverint Ecclesiæ Antistites, quid mirum? cùm enim experientiâ doceantur, nequidem ipsis Conciliorum adeò enixis sanctionibus Canonicorum hac in parte ignaviam vel superbiam frangi, quidni desperent, particularibus suis Decretis se id consecuturos? Præsertim cùm nulli hodie penè sint Canonici, qui adversùs Episcoporum Decreta, præcipuè in materia disciplinæ Canonicalis, se non prætendant clypeo exemptionis munitos.

Quòd ad non contradictionem Vicarii Christi Summi Pontificis attinet, si Paulo Comitolo credimus, de *Canonicis in choro non psallentibus hoc ab illustrissima Congregatione Romana redditum fuit responsum*, NISI PSALLANT, IPSI OFFICIO SUO MINIME SATISFACIUNT. *Lib.* 1. *Resp. Moral. q.* 62.

§. 6.

Canonici rectè assumunt Vicarios, qui in persolvendo Divino Officio sibi adjutores accedant.

Ecclesia dum Canonicos ad divinarum laudum decantationem adstrictos declarat, ipsos ab aliis utilioribus interdum & magnis necessariis Ecclesiæ occupationibus avocare non intendit; sed providere dumtaxat, ne ex inertia aut quadam animi elatione eas omittant.

Hinc Patres Concilii Coloniensis licet stylo satis acerbo Canonicorum non psallentium ignaviam insectentur; hanc nihilominus clausulam salutarem addunt: *Quem tamen aliud officium Ecclesiasticum aut publicum aliò statim rapiet, ut nisi legens preces horarias tempestivè absolvere haud possit, hac lege teneri nolumus.*

Similiter Patres Concilii Cameracensis in præcitato Decreto, quo declarant Canonicos suo non functos officio, si Vicariâ tantùm operâ cultum divinum celebrari curent, expressè adjungunt: *Modò tamen psallere per valetudinem queant, nec aliis impediti justis de causis fuerint.*

Ut ergo ob Canonicorum, præsertim Cathedralium aut Collegiatarum, in quibus plures Canonici munere docendi, aut aliis functionibus sunt occupati, intercurrentia impedimenta Divinum Officium non intermittatur, aut non eâ quâ decet solemnitate peragatur, meritò Canonici Vicarios assumunt, qui sibi in persolvendis Divinis Officiis adjutores accedant.

Eum debere esse Canonicorum in assumendis Vicariis finem indicat prædicta Synodus Coloniensis, monens Vicarios " ut attendant, quòd Canonicis *adjutores* accedant: horum nimirum vice, qui adversâ valetudine detenti, vel negotiis necessariis avocati, interesse non possunt. " Consonat Concilium Audomarense, dum ait: " Itâ Vicariâ operâ Officium peragatur, ut nihilominus ii ipsi, quorum propriè est illud agere, qui Dignitatem, Canonicatum, aut quodvis aliud Beneficium vel officium in Ecclesia obtinent, nisi *legitimè impediantur, per seipsos, & non per alios* dumtaxat, illud faciant, atque imprimis altaris ministerium, & hebdomadarium in choro Officium.

§. 7.

Quænam in assumptione Vicariorum vel Cantorum à Canonicis aliisque attendenda sint?

Vicarios à Canonicis assumi, ut vices eorum qui vel adversâ valetudine impediti, aut aliis negotiis Ecclesiæ occupati per seipsos divinum Officium solemniter persolvere nequeunt, suppleant, atque Canonicis adjutores accedant, superiori §. ostensum fuit; ex quo consequens est, Canonicis in assumendis Vicariis attendendum esse, ut tales assumantur qui dignè divinas laudes persolvant; quique non voce dumtaxat, sed corde ac spiritu Deo psallant; quorum opera voci concordent, juxta illud S. Augustini in *Ps.* 146. *Vis rectè psallere? non solùm vox tua sonet laudes Dei, sed opera tua concordent cum voce tua.* Qui modo suo agendi ostendant, se *voluntariè* sacrificia labiorum suorum Deo offerre, non coactè aut mercenariè adinstar famulorum aut opificum merè intuitu lucelli, quod ex decantatione divini Officii accipiunt.

Quare PP. Concilii Cameracensis *an.* 1565. *tit.* 6. *c.* 15. monere non dubitarunt Canonicos," ut non constituantur in Ecclesiis Cathedralibus sive Collegiatis Vicarii, qui Canonicas; quas vocant horas in choro canant: nisi aut Sacerdotes, aut in sacris Ordinibus constituti, aut saltem Lectores ordinati: atque hi quantum fieri potest, sint cælibes, quorum *mores vitaque probata fuerit.* Nec permittantur in choro psallere, nisi vestitu & habitu corporis Ministros se esse Dei & Ecclesiæ demonstrent.

Similiter regula Canonicorum jam pridem in celeberrimo illo Aquisgranensi conventu proposita decernit," ut tales ad legendum, cantandum & psallendum in Ecclesia constituantur, qui non superbè, sed humiliter debitas Domino laudes solvant, & suavitate lectionis ac melodiæ & doctos demulceant, & minùs doctos erudiant; plusque velint in lectione vel cantu populi ædificationem, quàm popularem vanissimam adulationem.

Hæc si hodie à Canonicis, aliisque, quibus assumptio Vicariorum aut Cantorum incumbit, seriò attenderentur, neque de sonora voce dumtaxat, atque parvitate salarii sive mercedis, qua hujusmodi Vicarii seu Cantores quasi quidam Canonicorum famuli conducuntur, essent solliciti, sperandum esset fore, ut in plerisque Ecclesiis, proh dolor! non reperirentur multi, de quibus verissimè dicere possemus quod de similibus jam pridem dixit *in Panoplia Evang. l.* 4. *cap.* 78. magnus ille Gandensium Antistes Wilhelmus Lindanus, " non tantùm ut de choro ejiciantur dignissimi, cùm propter vitæ improbitatem, qua passim nimiùm sunt nobiles, tum propter impudicos amorum aut indignos bellorum modulos sacris Dei laudibus insparsos: sed etiam propter theatricam magis sonorum confusionem, quàm religiosam pietatis ac devotionis moderationem, quam piorum animis passim gignere noscuntur. Non enim nunc suo cantu musici auditorum animos tam ad pietatis cultum cœlestiaque excitant desideria, quàm avocant, avertunt, alienant: " qui suo agendi mercenario modo laudum divinarum decantationem turpissimè contaminant atque conspurcant: quique divina Officia eo modo persolvendo, maledictionem pro benedictione in populum ac Clerum sæpiùs accersunt.

CAPUT III.

Quâ ratione ad Horarum Canonicarum frequentationem exhortandi sint Laici?

§. 1.

Officii Divini publica persolutio principaliter à Clericis peragitur ad ædificationem populi.

Sanctus Thomas 2. 2. *q.* 83. *a.* 12. *in C.* quærens, utrum oratio debeat esse vocalis, respondet, quòd " duplex sit oratio, communis & singularis. Communis quidem oratio est, quæ per Ministros Ecclesiæ in persona totius fidelis populi Deo offertur;

» offertur: & ideò oportet, quòd talis oratio innotescat *toti populo* pro quo profertur; quod non posset fieri nisi esset vocalis. Et ideò rationabiliter institutum est, ut Ministri Ecclesiæ hujusmodi orationes etiam *alta voce* pronuntient, ut ad notitiam omnium possint pervenire.

Porro dubitari nequit, quin Divini Officii publica in Ecclesia persolutio sit oratio communis, quæ per Clericos, tamquam communes ac publicos Ecclesiæ Ministros peragitur: quod & idem S. Doctor *Opusc.* 29. *c.* 5. asserit, dum ait: " orationibus & psalmis vacare » in Ecclesia *Divinum Officium* celebrando, est quoddam *opus publicum*, ad Ecclesiæ ædificationem ordinatum.

Igitur non tantum ad devotionem Cleri divinum Officium publicè in Ecclesia persolvitur, sed principaliter ad ædificationem populi: ut nimirum habeat divina Officia publica, quibus interesse possit & Deum precari, vel laudare per communes Ministros Ecclesiæ, suo modo iis cooperando vel assentiendo. Unde rectè notavit pius Gersonius, quòd inter cæteras *causas multiplicationis psalmodiarum vocalium in Ecclesiis unà sit vita Laicorum laudabilis occupatio.* In Alphab. *litt.* N.

Et quid sanè S. Ambrosium movit, ut psalmos ac hymnos in Ecclesia Mediolanensi decantari juxta morem Orientalium juberet? Nonne ædificatio populi, si Augustino credimus? Qui de hoc instituto *Lib.* 9. *Confess. c.* 7. ità loquitur: " Annus erat non multo amplius, cùm Justina Valentiniani Regis pueri mater, » hominem tuum Ambrosium persequeretur hæresis » suæ causâ, quâ fuerat seducta ab Arianis. Excubabat pia plebs in Ecclesia, mori parata cum Episcopo » suo, servo tuo... Tunc hymni & psalmi ut canerentur secundùm morem Orientalium partium, ne » populus mœroris tædio contabesceret, institutum » est; & ex illo in hodiernum retentum, multis jam » ac penè omnibus gregibus tuis, & per cætera orbis » imitantibus.

Et de S. Cæsario Arelatensi scribit in ejus vita Cyprianus Episcopus Tolonensis: " De profectibus itaque cunctorum sollicitus & providus Pastor statim » instituit, ut quotidiè tertiæ, sextæque & nonæ opus » in S. Stephani basilica Clerici cum hymnis cantarent: ut si quis fortè secularium vel pœnitentium » sanctum opus exsequi ambiret, absque excusatione » aliqua quotidiano interesse posset officio. " *L.* 1. *M.* 10.

Sed si divinum Officium, eâ quâ decet opus Dei, reverentiâ ac devotione & cordis compunctione decantaretur, non dubium, quin multùm ad populi excitandam devotionem conduceret; multique ad cordis compunctionem, & Dei amorem moverentur, ut dicere possent, quòd olim Augustinus *L.* 9. *Confess. c.* 6. " Quantum flevi in hymnis & canticis » tuis, suavesonantis Ecclesiæ tuæ vocibus commotus » acriter. Voces illæ influebant auribus meis, & eliquabatur veritas in cor meum, & exæstuabat inde » affectus pietatis, & currebant lacrymæ & bene mihi erat cum eis.

Unde passim Concilia enixè monuere Canonicos aliosque, quibus Divini Officii persolvendi munus incumbit, ut nihil in Officio Divino ejusque persolutione fiat aut misceatur, quod non spectet ad populi ædificationem ejusque excitandam devotionem. Qua de re Patres Concilii Provincialis Senonensis *An.* 1528. *c.* 17. ità loquuntur: " Cùm in Ecclesiis Dei psalmodia cantanda præcipiatur, ut fidelium devotio excitetur, in hoc nocturnum diurnumque Officium, & » Missarum celebritates, assiduè à clero & populo sub » maturo tenore distinctaque gradatione cantentur, » ut eàdem distinctione collibeant, & maturitate delectent. Propterea præcipimus, ut in Ecclesiis sint » musici cantus distincti ac discreti, moventes cor ad » devotionem compunctionemque. Porro in Ecclesiis » prætextu musici cantûs non sunt audiendæ publicæ » cantilenæ & lascivæ... Curent ergo Sacerdotes & » Clerici sic suos cantus instituere, ut modestâ honestâque psallendi gravitate, placidâque & gratâ modulatione, sic audientium aures deliniant, ut provocent, excitentque ad devotionem compunctionemque; non ad lasciviam, cordisve aut animi titillationem.

§. 2.

Intentio Ecclesiæ est, ut populus, præsertim diebus festis, Divino Officio assistat.

Horas Canonicas sive Officium Divinum publicè in Ecclesiis per Clericos decantari ad ædificationem populi, utque populus ad laudandum Deum per temporum intervalla incitetur, præcedenti §. ostensum fuit. Quapropter Ecclesia semper admodum sollicita fuit, ut ad frequentationem Divini Officii populum Christianum excitaret.

Constitutiones vulgò Apostolicæ quas admodum antiquas esse inficiatur nemo, ad universos fideles ità loquuntur: *Precationes facite manè, tertia hora, ac sexta, & nona, & vespere atque ad galli cantum.* L. 8. cap. 34.

De Christianis sui temporis scribit *in Apologetico* Tertullianus: *Ità saturantur, ut meminerint etiam per noctem adorandum sibi Deum esse.*

Universos quoque fideles excitat & hortatur S. Chrysostomus *Homil.* 26. *in Acta.* " Non ideò facta » est nox, inquit, ut per totam dormiamus, & otiosi » simus. Testantur hoc & opifices, nautæ, negotiatores. Ecclesia Dei mediis surgit noctibus, surge & tu, » & vide astrorum choream, obstupesce admirabilem » Dei dispensationem. Ad viros & mulieres mihi sermo est, flecte genua, ingemisce, ora.

Quin & in Capitulari Episcoporum *Anno* 801. *cap.* 8. " ordinatum fuit, non solùm ut Clerici horis » competentibus divina agerent Officia, sed etiam » campanas pulsarent ad excitandum populum ad » orandum; ut omnes Sacerdotes, horis competentibus diei & noctis suarum sonent signa Ecclesiarum, » & sacrata Deo celebrent Officia, & populos erudiant, quomodo aut quibus Deus adorandus est » horis.

Verùm licet Ecclesia desideret ut fideles quotidie orationi & divinis laudibus sine intermissione vacent, specialiter tamen desiderat & præcipit, ut dies festos Dei cultui singulariter consecratos, orationi aliisque piis operibus impendant: quapropter præcipua quoque cura fuit, ut illis diebus divinis Officiis ut minùs interessent.

Hinc S. Theodulphus Episcopus Aurelianensis in suo ad Parochos Capitulari *Cap.* 23. & 24. voluit, ut populo diceretur, " ut *singulis diebus* qui amplius non » potest, saltem duabus vicibus oret, manè scilicet » & vespere... & hæc faciant, quibus basilicæ locus » propè est, in basilica: qui verò in itinere, aut pro » qualibet occasione, in silvis, aut in agris est, ubicumque eum ipsa hora matutina vel vespertina invenerit, sic faciat, sciens Deum ubique præsentem » esse, dicente Psalmista: *In omni loco dominationis » ejus*; &, *si ascendero in cœlum, tu illic es.*

Post hæc quid Dominicis diebus faciendum sit, subjungit: " Diei verò Dominici, inquit, tanta esse debet observantia, ut præter Orationes & Missarum » solemnia, & ea quæ ad vescendum pertinent, nihil » aliud fiat. Nam si necessitas fuerit navigandi, sive » itinerandi, licentia datur; ità dumtaxat, ut horum » occasione Missa & Orationes non prætermittantur. » Conveniendum est, Sabbatho die cum luminaribus » cuilibet Christiano ad Ecclesiam: conveniendum & » ad vigilias, sive ad matutinum Officium: concurrendum

» dum est etiam cum oblationibus ad Missarum so-
» lemnia.

Licet ergo sancto huic Antistiti sufficeret, si singulis diebus hi, qui per occupationes ampliùs non possunt, bis orent, nullatenùs tamen dubitabat, quin diebus Dominicis ad integrum Divinum Officium accedendum esset. Et sane eo tempore adeò constans erat ea Ecclesiæ disciplina, ut Nicolaus I. sub medium seculi IX. dicere non dubitarit: " Idcirco in diebus » festis ab opere mundano cessandum esse, ut liberiùs » ad Ecclesiam ire, Psalmis & Hymnis & Canticis » spiritalibus insistere, orationi vacare, oblationes of- » ferre, memoriis Sanctorum communicare, ad imi- » tationem eorum assurgere, eloquiis divinis intende- » re, eleemosynas indigentibus ministrare valeat » Christianus.

Et quid plura? Etiam seculo X. tam indubitata erat hæc fidelium diebus Dominicis festisque Divina Officia frequentandi necessitas; atque adeò solicita erat Ecclesia ne obligationi illi populus deesset, ut inter articulos, super quibus inquirere & interrogare teneretur Episcopus, Archidiaconus aut Archipresbyter visitans, hic esset: " Si est aliquis qui in die Dominico » vel in præcipuis festivitatibus quidquam operis fa- » ciat; & *si ad Matutinas*, & ad Missam & ad *Ves-* » *peras* his diebus impræterimissè omnes accurrant. *Apud Reginon. l. 2. De Discipl. Eccles. in Interrogat. n. 17.*

Inter Decreta quoque Ferdinandi Regis Castellæ & Sanciæ Reginæ, & omnium Episcoporum in diebus eorum in Hispania degentium, & omnium ejusdem Regni Optimatum an. 1086. hoc erat, " ut omnes » Christiani, die Sabbathi advesperascente ad Eccle- » siam concurrant, & Dominica *matutinas*, Missas & » *omnes horas* audiant.

Ex his facilè intelligitur, Ecclesiæ mentem esse Divina Officia, diebus præsertim Dominicis festisque in Ecclesiis esse peragenda, ut populus illis piè ac reverenter assistendo dies istos divino cultui, & Dei laudibus impendat.

Patet quoque, quàm longè à mente & spiritu Ecclesiæ recedant, qui asserere audent, sanctificationi diei Dominicæ aut Festi satisfieri per Sacri unius etiam privati, auditionem, tametsi reliquum illius diei occupationibus & negotiis secularibus impendatur. Quem errorem, tamquam abusum *Divino & Ecclesiastico præcepto contrarium* penitus abolendum pridem censuit Synodus Cameracensis *An.* 1604. *tit.* 4. *cap.* 1.

§. 3.

Quantus fuerit olim Christianorum, etiam Principum in frequentandis Divinis Officiis fervor?

QUomodo populus Cæsareæ in Cappadocia unà cum suo Pastore de nocte ad Ecclesiam conveniret, testis est ipse S. Basilius Cæsaræensis Episcopus *Epist.* 57. " De nocte si quidem populus, inquit, con- » surgens antelucano tempore, domum precationis » petit: inque labore & tribulatione ac lacrymis in- » desinentibus ad Deum factâ confessione, tandem » ab Oratione surgentes *ad psalmodiam instituuntur*. » Et nunc quidem in duas partes divisi alternis succi- » nentes psallunt, atque ex eo simul eloquiorum Dei » exercitationem ac meditationem corroborant: & » cordibus suis attentionem, & rejectis vanis cogita- » tionibus mentis soliditatem suppeditant. Deinde » uni ex ipsis hoc muneris dato, ut quod canendum » est prior ordiatur, reliqui succinunt: atque ità psal- » modiæ varietate precibusque subinde interfertis noc- » tem superant. Illucente jam die pariter omnes ve- » lut ore uno ac corde uno confessionis Psalmum Deo » offerunt, ac suis quisque verbis resipiscentiam pro- » fitetur.

De populo Mediolanensi similiter testatur S. Ambrosius, non Clericos dumtaxat, sed & Laicos, tam viros, quàm mulieres ad Psalmorum cantum convenisse. " Bene, ait, mari plerumque comparatur Ec- » clesia, quæ responsoriis Psalmorum, cantu virorum, » mulierum, virginum, parvulorum, consonans un- » datum fragor resultat, *Exam. l.* 3. *c.* 5.

Sub finem seculi VI. populum ad Hymnos matutinos, præcipuè die Dominico convenisse, variis locis testatur S. Gregorius Turonensis *Lib.* 6. *Hist. c.* 25. *Cùm die Dominico*, ait, *ad Urbem Turonicam ad matutinas signum motum fuisset, & populus ad Ecclesiam conveniret*, &c. Lib. 2. Hist. *c.* 7. *venientibus ad matutinos Hymnos populis.*

Nec populus tantùm & communis plebs divina frequentabat Officia, sed & ipsi Reges & Principes: unum alterumve exemplum proferre sufficiet.

De S. Ludovico Galliarum Rege legitur, quòd cum exercitu super mare existens coram se in navi totum Officium Ecclesiasticum cantare juberet: *Ubi quotidiè*, inquit Guil. de Nangis vitæ ejus auctor, *Divinum Officium solemniter audiebat, videlicet omnes Horas Canonicas. Volebat etiam, quod pueri jam adulta ætati propinqui, quotidie non solùm Missam, sed & Matutinas ac Horas Canonicas cum cantu audirent.*

Quin & de sanctissimo Rege refertur, " quòd quan- » tumcumque infirmus aliquando, horas solemniter » cantari faciens, in capella habebat duos Religiosos, » vel alios qui horas juxta lectum suum de die, & de » Beata Maria dicebant, dicens cum eis versus sibi » contingentes.

Simon Comes Montis-fortis adeò celebris ob partas contra Albigenses victorias, " cum esset in bellis » strenuissimus, ait Rigordus, omni tamen die Mis- » sam & *Horas Canonicas omnes* audiebat." *De Gestis Philippi Franc. Reg. ad an.* 1213.

Philippus Dux Burgundiæ Capellam suam, adeò famosam, fundavit, ut in ea quotidie cantaretur totum Officium Ecclesiasticum sicuti in Ecclesia Cathedrali, erantque 21. Capellani. Laboureur, *in vita*.

Ex quo exemplo, uti & S. Ludovici jam relato, notat R. P. Thomassinus, unicum finem fundationis Capellarum Regiarum fuisse, ut in iis Horæ Canonicæ quotidie decantarentur, quibus Principes cum familia assisterent. *De Discipl. Eccl. p.* 4. *l.* 1. *c.* 43. *n.* 2.

Plura exempla piorum Principum, qui fervorem suum in frequentandis Divinis Officiis ostenderunt, profert dictus Thomassinus *ibid. c.* 43. & 44.

Qui pristinus Christianorum ac ipsorum Principum fervor in frequentandis Ecclesiasticis Officiis si populo proponatur; atque unà exponatur, qua ratione publica hæc Ecclesiæ Officia primariò ad excitandam ac fovendam populi devotionem peragantur, & quàm enixè Ecclesia semper desideraverit, imò & præceperit, ut fideles, diebus præsertim festivis, Divinis illis Officiis devotè assisterent; hæc, inquam, si populo debito modo proponantur, sperandum est, hodiernum illum populi torporem in frequentandis Divinis Officiis paulatim diminuendum, præsertim si & illud accederet omnium efficacissimum adversum hunc torporem remedium, ut Divinum Officium eâ, qua par est, devotione & reverentiâ à Ministris Ecclesiæ persolveretur.

§. 4.

Qua ratione in Parochialibus Ecclesiis, in quibus Horæ Canonicæ quotidie publicè persolvi nequeunt, intentioni Ecclesiæ nihilominus satisfieri possit?

ECclesia volens, ut Divina Officia sive Horæ Canonicæ diebus præsertim Dominicis Festisque in Ecclesiis publicæ per temporum intervalla decantentur, atque ad eorum frequentationes fideles solicitè exhortans, id unicè intendit, ut populus iis assisten-

do dies illos orationi ac Divinis Laudibus, aliisque piis operibus impendat & consecret.

Proindè licèt in Ecclesiis Parochialibus, præsertim ruralibus, in quibus frequenter Parochus vel solus, vel uno Vice-Pastore adjuncto, populi curam agit; eique Sacramenta & pabulum verbi administrare tenetur; atque ob id, neque quotidie, neque etiam Dominicis Festisque diebus totum Officium diurnum pariter ac nocturnum solemniter pro populi devotione persolvi possit, ipsum tamen finem & scopum, quem per Divini Officii decantationem intendit Ecclesia, seduli ac vigilantes Pastores non difficulter assequuntur, eo scilicet modo rem divinam atque exercitia Ecclesiastica disponendo, ut populus eo sedulo frequentando, dies festos Orationi ac piis operibus dici possit impendere.

Atque in primis quod dies festos & Dominicos attinet, sedulus Parochus in primis curabit, ut tempore matutino, juxta Conciliorum præscripta, certâ ac statutâ horâ Missa Parochialis solemniter celebretur, atque sub illa ad populum exhortationem sive concionem habere nequaquam omittat. Deinde si alium sibi Sacerdotem adjunctum habeat, qui Missam celebret, ut aiunt, matutinalem, curabit, ut nec sub illa ad præsentes adhortatio sive instructio desit.

Tempore pomeridiano, Parochus sedulam sui gregis curam agens; juxta Canonum præscripta, instructionem quem Catechismum hodie dicimus nullo unquam tempore omittet. Deinde conformiter ad Synodorum sanctiones sæpius iteratas, certâ at statutâ horâ Vesperas solemnes celebrabit, unà cum precibus illis sive Hymnis, quæ vulgo hodie *Laudes* vespertinæ vocantur.

His publicis Ecclesiæ Officiis, vigilans Parochus alia pietatis exercitia populo adjunget & præscribet; imò poterit, si ità visum fuerit, vel ipsas Laudes à vesperis separare, vel circa tempus vespertinum rursus ad templum venire, populumque ut eo conveniat, Deo pro beneficiis eo die acceptis gratias acturus aut pro peccatis commissis veniam postulaturus, monere & adhortari.

Quæ omnia si sedulò à Parocho observentur, non deerunt publica pietatis exercitia, quibus populus diebus festis ac Dominicis utiliter occupetur; atque ità finis, quem Ecclesia per Horarum Canonicarum solemnem decantationem intendit, obtinebitur.

Diebus verò feriatis, quibus in Parochialibus Ecclesiis, maximè ruralibus, ne quidem jam dicta publica Ecclesiæ Officia quotidie haberi possunt, nec illis, licèt haberentur, populus victui suo lucrando tum occupatus, interesse posset; vigilans ac luminosa veri Pastoris charitas etiam reperit, quo defectum Officii publici ac Horarum Canonicarum suppleat, ipsumque spiritum Ecclesiæ teneat.

Quotidie mane, horâ populo commodiori, ad templum properat, eoque populum per pulsum campanæ convocat, preces aliquas unà cum populo devotè recitaturus, inter earum recitationem, meditationem aliqualem miscendo. Post hæc brevem ad populum exhortationem facit, breviter proponendo illa, quibus eâ die populus piè ac Christianè, etiam inter seculares occupationes, mentem ac cogitationes suas occupare queat.

Deinde sedulus Pastor non contentus si populus semel in die Deum oret, illum instruit, qua ratione, etiam inter ipsas operas, cor suum ad Deum levare possit; imò quasdam breves scribit precandi aut aspirandi formulas, quibus Deum sæpiùs de die oret ac laudet.

Adhæc sub vesperam, tempore rursus populo commodiori templum oraturus, certasque preces cum brevi aliqua adhortatione recitaturus accedet.

Illos verò, qui vel ob distantiam ab Ecclesia Parochiali, aut alia de causa, communi orationi vespertinæ aut matutinæ interesse nequeunt, Parochus sedulam gregis suæ curam agens, instruit & hortatur, ut eo tempore quo communis oratio habetur (quod per pulsum campanæ indicari poterit) ipsi, si fieri possit, eo quo sunt loco orent, aliisque in communi orantibus se spiritu conjungant.

Quam solicitè vespertinam illam ac matutinam communem orationem introduci, aut introductam conservari desideraverit S. Carolus, quem Pastoralis solicitudo gloriosum reddidit, patet ex Decreto quod in Concilio suo Provinciali IV. *p.* 1. *c.* 24. edidit: " Norint, ait, Fideles, quod etiam Concilio Aurelianensi quarto olim jussum est, sibi sæpius singulis diebus orandum esse; quod si aliquando frequentiùs non possunt, saltem non vesperi solùm, sed etiam mane id à se præstari oportere. Quare Episcopi cura sit, illum *vespertinæ* orationis *quotidianæ communis* usum, *mane* etiam, paulò scilicet ante auroram, aut sub ortum solis, id quod in *plerisque* hujus Provinciæ locis jam *servari cœptum est*, ubique locorum cùm in urbe, tum in Diœcesi paulatim introduci, atque eâ ratione institui, ut vel in Ecclesia, vel suæ quique domi cum familia certo loco, vel in officinis, tabernisve, vel in ipsis etiam agris, atque adeo in itinere, vel in aliis denique locis ubicumque, ut in illo Concilio cautum est, eâ matutinâ hora sint, & patresfamilias, & liberi, & famuli, & artifices opificesve, & operæ institutoresve, & cæteri, quicumque sunt, sive mares, sive feminæ, hujus matutinæ orationis officio, antequam artificium, negotium, remve ullam aggrediantur, precibus, litaniis, omnique oratione ac toto animo menteque vacent, sicque quotidianarum actionum, operum & negotiorum initium, à Deo faciant, finemque itidem.

Hujus zelosissimi Pastoris exemplo quanto cum fructu eam communis Orationis matutinæ ac vespertinæ praxim nonnulli zelosiores in Belgio Pastores induxerint, & observent, ostendit Eruditissimus D. Opstraet in suo Pastore Bono; & indubiè in pluribus Parochiis non sine magna populi ædificatione & utilitate introduceretur, si superiores juxta Sancti Caroli monitum, ad ejus introductionem sedulò allaborarent.

Hæc si observent Pastores, quis ambigat, quin præcipuus finis, quem in publica horarum decantatione etiam florentissimis seculis intendit Ecclesia, obtineatur; nimirum ut per temporum intervalla, ad communem orationem ac pias instructiones à præpositis suis accipiendas populus incitetur.

Quid enim aliud fuit, etiam apud sanctissimos illos in Ægypto ac Palæstina Anachoritas, Psalmorum recitatio, nisi fervens ac devota rerum divinarum meditatio? Neque ipsi etiam in Palæstina sanctissimi Monachi opera sua manualia intermittebant, ut præter matutinum & vespertinum tempus ad orationem ac Psalmorum recitationem convenirent; quia, ut refert Cassianus *Lib.* 3. *Inst. c.* 2. " Ità ab iis incessanter operatio manuum privatim per cellulas exercetur, ut psalmorum quoque vel cæterarum scripturarum meditatio nunquam penitus omittatur. Cui preces & orationes per singula momenta miscentes, in his Officiis quæ nos statuto tempore celebramus, totum diei tempus absumunt. Quamobrem exceptis vespertinis ac nocturnis congregationibus nulla apud eos publica solemnitas, absque die Sabbati vel Dominica celebratur, in quibus hora tertia sacræ communionis obtentu conveniunt.

Lectiones verò, quas ex sacro codice psalmorum meditationi & recitationi interposuêre sanctissimi illi Anachoritæ, non aliud quam quædam piæ exhortationes sive instructiones erant; ut infrà, ubi de lectionibus agetur, ostendetur.

Ex quibus intelligitur, quod licèt zelosi Pastoris soli-

licitudo & Ecclesiasticæ disciplinæ ardens zelus non reperiat, quo desideratam Ecclesiæ disciplinam quoad litteram aut vigentem interdum conservare, aut abolitam restaurare queat, ejus tamen spiritum teneat, aut restauret. Quod non in hac tantùm, sed multis aliis disciplinæ articulis à providis ac vigilantibus Pastoribus fieri, qui Ecclesiæ spiritum novit, facile advertet.

CAPUT IV.

De Ritu quo Horæ Canonicæ peragi debent.

§. 1.

Quis Officii Divini ritus præscribere, aut mutare possit?

APOSTOLUS postquam Corinthiis quod à Christo acceperat de Sacramento Eucharistiæ tradidisset, subjicit 1. *ad Cor.* 11. *ỷ.* 34. *Cætera autem cùm venero disponam*; id est, ordinabo, constituam, ac sigillatim præscribam *cætera* spectantia ad dignam, honestam & ordinatam Mysteriorum celebrationem.

Exemplo Apostoli credidere Episcopi Apostolorum successores, sibi incumbere tamquam Ecclesiæ principibus, & religiosi cultus præcipuis moderatoribus, ordinare, ac sigillatim præscribere, ad dignam ac honestam Divinorum Officiorum celebrationem spectantia: ut nimirùm juxta ejusdem Apostoli monitum, *omnia honestè & secundùm ordinem* publicis Ecclesiæ conventibus *fiant.* 1. *ad Cor.* 14. *ỷ.* 40.

Imò cùm non ambigerent, quin res foret summi momenti, ne quid indecens aut minus honestum in Divinum Officium irreperet, voluerunt, ut in Synodo Episcoporum priùs, quod in Officio Divino recitandum esset, probaretur, atque probatum ab omnibus observaretur.

"Placuit etiam hoc, inquiunt Patres Africani, ut » preces, quæ probatæ fuerint in Concilio, sive præ» fationes, sive commendationes, seu manûs impo» sitiones, ab omnibus celebrentur, nec aliæ omni» nò contra fidem proferantur, sed quæcumque à » prudentioribus fuerint collecta, dicantur." *In Concil. Eccles. Afric. Can.* 103.

Et Concilii Bracarensis Patres sub finem seculi VI. "Placuit, inquiunt, omnibus communi consensu, ut » unus atque idem psallendi ordo in matutinis ac ves» pertinis officiis teneatur, & non diversæ ac privatæ, » neque Monasteriorum consuetudines cum Ecclesias» tica regula sint permixtæ." *An.* 565. *Can.* 1.

Quin & ejusdem Provinciæ habitum Episcoporum Concilium sancivit, "ut per singulas Ecclesias Epis» copi per Diœceses (id est Parochias juxta tempo» rum illorum phrasim) ambulantes primùm discu» tiant Clericos, quomodo ordinem Baptismi teneant » vel Missarum, & qualiter quæcumque Officia in Ec» clesia peragantur. Et si rectè quidem invenerint, » Deo gratias agant; si autem minus, docere debeant » ignaros." *An.* 572. *Can.* 1.

Ulteriùs progressus S. Theodulphus Aurelianensis Antistes *in Capit. ad Presbyt. c.* 4. decrevit, deferri ad Synodum libros, vestimenta & vasa sacra: "Quan» do, inquit, more solito ad Synodum convenitis, » vestimenta, & libros, & vasa sacra, cum quibus » vestrum ministerium & injunctum officium peragi» tis, vobiscum deferte: nec non duos aut tres Cle» ricos, cum quibus Missarum solemnia celebratis, » vobiscum adducite, ut probetur quàm diligenter, » & quam studiosè *Dei servitium* peragatis.

Nullatenus ergo dubitabant Episcopi, quin ad ipsorum præcipuè curam spectaret, ut honestè ac secundùm ordinem Officia Ecclesiastica persolvantur: nec facilè permittendum credebant, ut quisque pro suo arbitrio ritibus Ecclesiasticis addat vel demat: "no» verant enim, ut rectè notat Cardinalis Bona, quàm » facilè foret in superstitiones & ineptias incidere, » si omnibus permitteretur quidpiam vel minimum » in sacris ritibus innovare." *De Reb. Liturg. l.* 1. *c.* 7.

Hanc quoque ab antiquo Episcopis impositam circa ritus Ecclesiasticos solicitudinem & auctoritatem agnoscentes Concilii Tridentini Patres, statuerunt, ut Canonici tam Cathedralium, quàm Collegiatarum Ecclesiarum distributiones amittant illius diei, quo personaliter competens sibi servitium *juxta formam ab Episcopis præscribendam* non impleverint. *Sess.* 22. *cap.* 3. *De Reform.*

Porrò sicut Pastoralis sollicitudo, & is quem in Ecclesia Principatus obtinent Episcopi; eos invigilare jubet, ne quid inhonestum aut indecens in exteriorem religionis cultum irrepat; ità quoque eos attendere cogit, ut si quid aliquorum incuria aut errore indignum irrepserit, tollatur & mutetur.

Quapropter etiam in nostræ penè ætatis Conciliis injunctum legitur Episcopis, ut diligenter Breviaria, Missalia, Antiphonalia, aliosque ad Ecclesiasticum Officium spectantes libros diligenter visitent & examinent; & si quid superfluum, aut cultui divino indecens, aut minus dignum repererint, tollant.

Concilium Senonense anno 1520. Lutetiæ Parisiorum sub Antonio à Prato S. R. E. Cardinale, nec non Senoniensium Archiepiscopo, & Galliarum Primate celebratum, statuit *Can.* 1. "ut Diœcesani sta» tim post dissolutum præsens Concilium diligenter » visitent Breviaria, Missalia, Antiphonalia, ac Sanc» torum Legendas. Et quæ deprehenderint in illis su» perflua, aut non satis pro Ecclesiæ dignitate con» venientia, ipsi continuò tollent & resecabunt, & » quæ viderint esse necessaria, adjicient.

Similiter sub idem penè tempus, Patres Concilii Colon. attendentes "nonnulla in Divinum Officium » cæco quodam judicio invecta, judicarunt operæ » pretium facturi, si Missalia perinde atque Breviaria » perviderі curarent, ut amputatis tantùm superfluis, » & quæ superstitiosiùs invecta videri possint, ea tan» tùm quæ dignitati Ecclesiasticæ & priscis institutis » consentanea fuerint, relinquantur." *Anno* 1536. *p.* 2. *c.* 11.

Concilium quoque Mechliniense intelligens," quo» niam in Divino Officio quandoque, & potissimùm » in festis, quæ certis Diœcesibus propria sunt; in » historiis quæ leguntur, & sequentiis Missarum quæ» dam occurrunt, quæ subinde pios offendunt, ut cu» rent Episcopi & quod in eo officio purgandum vide» tur & corrigendum, expurgent & corrigant, aut » loco officii hujusmodi jubeant officium de commu» ni cantari." *An.* 1570. *tit. De Divino Offic. cap.* 7.

Certum proinde atque indubitatum est, præcipuam curam circa ritus Divini Officii (salva tamen Constitutione Pii V. de qua §. sequenti) penes Episcopos esse.

§. 2.

De Breviario Romano, quo hodie utimur; ejusque emendatione.

DEplorat Pius V. summam fuisse, non tantùm omnium penè Ecclesiarum in recitandis Dei laudibus, & decantando Divino Officio varietatem ante Concilium Tridentinum, sed etiam summam divini cultûs perturbationem ex eo, quod Episcopi in Ecclesiis, quæ ab initio communiter cum cæteris veteri Romano more Horas Canonicas dicere & psallere consuevissent, privatum sibi quilibet Breviarium confecissent.

Huic verò Divini Officii perturbationi & nimiæ varietati remedium adhibere voluerat Paulus IV. sed eo, nondum opere perfecto, è vivis sublato, Patres

Concilii Tridentini " in illa salutari reformatione ab eodem Concilio constituta, Breviarium ex ipsius Pauli IV. Papæ ratione restituere cogitârunt. Itaque quidquid ab eo in sacro opere collectum elaboratumque fuerat, Concilii Patribus Tridentinum à Pio IV. Papa missum est. Ubi cùm doctis quibusdam & piis viris à Concilio datum esset negotium, ut ad reliquam cogitationem, Breviarii quoque curam adjungerent, instante jam conclusione Concilii tota res ad auctoritatem judiciumque Romani Pontificis ex Decreto ejusdem Concilii relata est: qui illis ipsis Patribus ad id munus delectis, Romam vocatis, nonnullisque in urbe idoneis viris ad eum numerum adjunctis, rem perficiendam curavit.

Hæc ex Bulla Pii V. qui in eadem subjungit : " Verùm eo etiam in viam universæ carnis ingresso, nos, inquit, ità divinâ disponente Clementiâ, licet immeritò ad Apostolatus apicem assumpti, cùm sacrum opus, adhibitis etiam ad illud aliis peritis viris, maximè urgeremus, magnâ in nos Dei benignitate (sic enim accipimus) Romanum hoc Breviarium vidimus absolutum. Cujus ratione dispositionis, ab illis ipsis qui negotio præpositi fuerant non semel cognita, cùm intelligeremus eos in rei confessione ab antiquis Breviariis nobilium urbis Ecclesiarum, ac nostræ Vaticanæ Bibliothecæ, non discessisse, gravesque præterea aliquos eo in genere Scriptores secutos esse, ac denique iis remotis quæ aliena & incerta essent, de propria summa veteris Divini Officii nihil omisisse, opus probavimus, & Romæ imprimi, impressumque divulgari jussimus.

Hoc Breviarium ità probatum & evulgatum, ab omnibus quibuscumque tam Regularibus quàm secularibus utriusque sexûs ad Horarum Canonicarum recitationem adstrictis recipi mandavit, atque secundùm illius præscriptum Horas Canonicas recitari voluit, " abolendo unà Breviarium novum à Francisco Cardinale S. Crucis editum, ac etiam quæcumque alia Breviaria, vel antiquiora, vel quovis privilegio munita, vel ab Episcopis in suis Diœcesibus pervulgata, omnemque illorum usum, de omnibus orbis Ecclesiis, Monasteriis, Conventibus, Militiis, Ordinibus & locis virorum & mulierum, etiam exemptis, in quibus aliàs Officium Divinum Ecclesiæ Romanæ ritu dici consuevit aut debet : illis tamen exceptis, quæ ab ipsa prima institutione, à Sede Apostolica approbata, vel consuetudine, quæ, vel ipsa institutio, ducentos annos intercedat, aliis certis Breviariis usa fuisse constiterit : quibus ut inveteratum illud jus dicendi & psallendi suum Officium non adimimus, sic eisdem, si fortè hoc nostrum, quod modò pervulgatum est magis placeat, dummodo Episcopus & universum Capitulum in eo consentiant, ut id in Choro dicere & psallere possint, permittimus.

Deinde statuit, " Breviarium ipsum (nimirum Romanum à se evulgatum) nullo umquam tempore vel totum, vel ex parte mutandum, vel ei aliquid addendum, vel omnino detrahendum esse. " Hæc ex Pii V. Decreto, quod Breviario Romano præfigitur, circa quod notanda sequentia.

Primò, quòd Episcopis, sive particularibus Ecclesiis, quæ juxta exceptionem in dicto Decreto appositam, suis antiquis utuntur Breviariis, sua maneat salva auctoritas ea revidendi, corrigendi, aut mutandi, dum pro Divini Officii dignitate, aut populi & Cleri ædificatione amplius congruere judicaverint.

Adhæc notandum, quòd licet Episcopi, in quorum Ecclesiis Breviarium Romanum receptum est, nequeant illud vel in totum vel ex parte mutare propriâ auctoritate, illis tamen eo Decreto inhibitum non sit, Divini Officii persolutioni intendere ac vigilare, suaque auctoritate ordinare, quæ ad conciliandum Divino Officio majorem reverentiam, & in Clero ac populo devotionem crediderint expedire, tollere verò, quæ in Divinas laudes, vel irreverentia, vel superstitio, vel avaritia fortè induxissent.

Post hæc cùm Pii V. successores Romani Pontifices competissent, plura in Breviarium Romanum aut lapsu temporis irrepsisse, vel à Correctoribus à Pio V. electis non animadversa remansisse, quæ dignitate Divini Officii videbantur prorsus indigna, rursus novam ipsius emendationem instituere muneris sui crediderunt; atque inter alios Urbanum VIII. " in eamdem cogitationem traxêre, ut ipse loquitur, & sollicitudo nostra, ait, erga res sacras, quas primam & optimam partem muneris nostri censemus, & piorum doctorumque virorum judicia & vota, conquerentium in eo contineri non pauca, quæ à primo nitore institutionis excidissent, sive inchoata potiùs quàm perfecta forent ab aliis, certè à nobis supremam imponi manum desiderarent. Nos itaque huic rei sedulam operam navavimus, & jussu nostro aliquot eruditi & sapientes Viri suam seriò curam contulerunt, quorum diligentiâ studioque perfectum opus est, quod gratum omnibus, Deoque & sanctæ Ecclesiæ honorificum fore speramus. " In Bulla Breviario Romano præfixa.

Denique indicatis illis quæ in Hymnorum emendatione ac aliquorum mutatione, aut novorum editione : itemque circa Psalmorum & Canticorum interpunctionem additis asteriscis ab ipso in hac correctione facta essent, subjungit : " Patrum sermones & homiliæ collatæ cum pluribus impressis editionibus, & veteribus manuscriptis; ità multa supplera, multa emendata atque correcta, Sanctorum historiæ ex priscis & probatis Auctoribus recognitæ, Rubricæ detractis nonnullis, quibusdam adjectis, certiùs & commodiùs explicatæ.

Hactenus Urbanus VIII. Quæ ostendunt, non exiguam fuisse impensam operam, ut nihil apocryphum, nihilque Divini Officii majestate indignum publicè in Ecclesia recitaretur. Verùm ea est humani ingenii, & maximè circa factorum & historiarum veritatem assequendam, imbecillitas, ut illa etiam sapientissimos ac diligentissimos suos non raró fugiat scrutatores; ut proinde mirari debeat nemo, quod non obstante adeò diligenti sub Urbano factâ historiarum atque homiliarum, quæ Breviario Romano continebantur, discussione & inquisitione, aut eo quod in approbatione novorum Officiorum à S. Congregatione Rituum hodie adhibetur examine, nonnulla postmodum à viris eruditis, post iteratam de factis aut historiis illis discussionem, judicentur, & evidenter ostendantur apocrypha, aut ut minùs de falsitate admodùm suspecta.

Quis enim hodie est, qui non agnoscat falsò adscribi primis Romanis Pontificibus, qui ante Siricium floruerunt, quæ ex Epistolis Decretalibus eorum nominibus inscriptis sunt desumpta, & in ipsorum respectivè festis ex præscripto Romani Breviarii recitantur : Illarum enim Epistolarum adeo dilucidè detecta est hodie suppositio & falsitas, ut R. P. Labbeus S. J. in ultima Conciliorum editione ad Epistolam I. sancto Clementi adscriptam notare non vereatur : " Mirum est viris doctissimis Turriano, Binnio, & quibusdam aliis in tanta eruditionis Ecclesiasticæ luce probari potuisse Decretales illas Epistolas, à quocumque seu Mercatore, seu peccatore fabricatas, & antiquis Romanæ Urbis Pontificibus circiter annum Christianæ epochæ octingentesimum suppositas : adeo enim perspicacibus viris deformes videntur, hoc saltem tempore, ut nulla arte, nulla cerussa aut purpurisso fucari possint. Eas omnes, saltem plerasque earum repudiarunt eruditissimi quique Tractatores Catholici *Baronius*, *Bellarminus*, *Perronius*, *Contius*, *Antonius Augustinus*, *Lorinus*,

Sir-

» *Sirmondus*, *Ducicius*, *Petavius*, *Marca*, *Bosquetus*, » ut alios modò, sive antiquiores, sive recentiores » silentio obvolvam.

Neque de eisdem dicere veretur P. Christianus Lupus : *Quisquis earum natales jam credit legitimos atque authenticos, censetur nugas vendere & fabulas*.

Idem prope est judicium eruditorum de lapsu ac pœnitentia S. Marcellini, cæterisque quæ ex actis cujusdam Synodi Sinvessanæ ad diem 26. Aprilis leguntur.

Item, quæ de Baptismo Constantini ejusque circumstantiis in lectionibus secundi nocturni in festo S. Silvestri referuntur, nonne communi penè calculo pro apocryphis habentur ac rejiciuntur ?

Quid de profectione Dionysii Areopagitæ Sociorumque ejus in Galliam sub Clemente I. aut scriptis per illum libris de Divinis nominibus, de cœlesti & Ecclesiastica Hierarchia, de mystica Theologia, & aliis quibusdam, quæ ipsi in Breviario Romano asseruntur & inscribuntur ? Numquid illa hodie à plurimis in discernendis veris à falsis expertissimis ac oculatissimis viris, tamquam non satis firmo nixa fundamento rejiciuntur ? Uti & illa quæ de Marthæ, Mariæ Magdalenæ, Lazari, Marcellæ atque Maximini in Massiliam, appulsu ; Lazarique in Massiliensium, Maximini verò in Aquensium Episcopos ordinatione in festo S. Marthæ recitantur.

Denique acta S. Catharinæ Virg. & Mart. è quibus desumpta sunt, quæ in ejus festo recitantur, ob varias, quæ in iis occurrunt falsas narrationes, plurimis hodie suspecta sunt.

Quod in festo S. Paulini Episcopi Nolani legitur, Paulinum seipsum in servitutem tradidisse, ut filium cujusdam viduæ à servitute redimeret, cæteraque, quæ in servitute egisse & contigisse narrantur, nonne à plurimis hodie magno cum fundamento ut falsa rejiciuntur ? Illa, quæ de S. Petro Alexandrino 26. Novembris referuntur ; nimirum de excommunicatione Arii per ipsum facta : itemque de accessu Achillæ & Alexandri deprecatorum Arii ad Petrum in carcere constitutum, responsoque ipsius Petri, *noctu apparuisse sibi Jesum veste discissa, causamque rei sciscitanti, dixisse : Arius vestem meam, quæ est Ecclesia, dilaceravit* ; nonne similiter hodie de falsitate suspecta à multis reputantur ?

Hæc aliaque, quæ quotidie deprehenduntur in Breviario Romano, non satis certa & fundata à viris in dignoscendis sinceris ab apocryphis, dubiis ab indubitatis, oculatissimis ; atque inter cæteros R. P. Papenbrochio ejusque sociis, qui non sine ingenti labore, neque exiguo fructu evulgandis atque discutiendis Sanctorum actis occupantur ; hæc, inquam, multorum virorum, Divini Officii majestatem ac excellentiam æmulantium, excitant vota & desideria, ut aliquando Romanus Pontifex, prædecessorum suorum exemplo, Romani Breviarii, quo penè omnis Belgicus Clerus utitur, accuratum examen, emendationemque instituat ; quo fiat, ut apocryphis, atque dubiis historiis & factis sublatis, nulla nisi firmis fundamentis innixa, & ædificationi Cleri & populi congruentia, ipsiusque Divini Officii excellentiæ digna relinquantur aut inserantur.

Idque tanto majori cum fiducia de Sede Apostolica sperandum, quod jam olim à S. Gelasio Papa in Concilio Romano 70. Episcoporum dictum referatur, " Gesta SS. Martyrum, qui multiplicibus tormentorum cruciatibus, & multiplicibus confessionum » triumphis irradiant, ideo secundùm antiquam consuetudinem *singulari cautela* in Sacra Romana Ecclesia non legi ; quia, inquit, & eorum, qui conscripsere, nomina penitus ignorantur, & ab infidelibus & idiotis *superflua* aut *minus apta* quàm rei » ordo fuerit, scripta esse putantur : sicut cujusdam » Quirici, & Julitæ : sicut Georgii, aliorumque hujusmodi passiones, quæ ab hæreticis perhibentur » conscriptæ. Propter quod, ut dictum est, ne vel » *levis* subsannandi oriretur occasio, in S. Romana » Ecclesia non leguntur. " Hæc Gelasius *apud Gratian. dist.* 15. *Can.* 3. Quæ ostendunt, quam sollicita jam pridem fuerit Romana Ecclesia, ne gesta aut acta Sanctorum vel falsa, aut depravata in Ecclesia legerentur.

§. 3.

Diversitas particularium Ecclesiarum in Ritibus Divini Officii, unitati Ecclesiæ non officit ; & quem Ritum quisque sequi debeat ?

OMnem Christianorum exteriorem Religionis cultum eò collimare & dirigi, ut per illum fideles moneantur & incitentur, ut tamquam *veri adoratores, adorent Patrem in Spiritu & veritate*, nemo Catholicorum ambigit. Quapropter Apostoli eorumque successores liberum sibi esse non dubitarunt, varios diversosque ritus exterioris illius cultûs præscribere, prout institutis & moribus gentis aut populi, cui præficiebantur, magis convenire judicabant. Quin & Ecclesiarum Antistites eam sibi crediderunt esse potestatem, ut etiam à Sanctissimis & Apostolicis viris traditos & institutos ritus interdum mutare possent, cùm ob populi aut temporum circumstantias ad pietatem & verum interiorem Religionis cultum promovendum ritus alios subinde judicarent convenientiores : quemadmodum rectè notavit Vir eruditus Andreas Masius *in Præfat. ad Liturg. Syrorum.* Cùm enim animadverteret breviorem esse apud Syros, quàm apud Græcos S. Basilii liturgiam, hanc hujus rei affert rationem : " Quippe is fuit perpetuus hominum » in Religione sensus, inquit, ut intra præscriptas à » Patribus cæremonias quantumvis sanctissimas sese » continere pauci potuerint. Unde pro temporis tractu ad illas, pro vario Antistitum pietatis affectu, » alia atque alia addita, multa etiam mutata videre » est.

Hinc illa tùm olim tùm hodie Ecclesiarum & Congregationum in externis Religionis cæremoniis varietas ; manente interim ipsius Ecclesiæ immota & inconcussa fidei unitate. " Plura sunt, ait S. Fulbertus » Carnotensis Episcopus *Epist.* 2. in Ecclesiasticis Officiis, in quibus Orientales Ecclesiæ & nostræ com» muni observatione sibi respondent : sunt verò alia » in quibus alias ab aliis cultu dispari & varia ob» servatione, audivimus dissonare. Nec tamen nos of» fendit observantiæ diversitas, ubi fidei non scindi» ditur unitas.

Illudque à SS. Patribus traditum esse, nimirum nihil officere consuetudines diversas rituum Ecclesiasticorum, si unitas charitatis servetur in Fide Catholica, tradit S. Anselmus Cantuariensium Episcopus. Conquerenti enim Waleranno de varietate rituum Ecclesiasticorum respondet : " Utique si per univer» sam Ecclesiam uno modo & concorditer celebra» rentur, bonum esset & laudabile. Quoniam tamen » multæ sunt diversitates, quæ non in substantia Sa» cramenti, neque in virtute ejus aut fide discordant, » neque omnes in unam consuetudinem colligi pos» sunt : æstimo eas potiùs cum pace concorditer tole» randas, quàm discorditer cum scandalo damnan» das. Habemus enim à SS. Patribus, quia si unitas » servatur charitatis in Fide Catholica, nihil officit » consuetudo diversa.

Deinde subjicit : " Si autem quæritur unde istæ na» tæ sint consuetudinum varietates, nihil aliud intel» ligo, quàm humanorum sensuum diversitates, qui » quamvis in rei veritate & virtute non dissentiant, » in aptitudine tamen & decentia administrationis non » concordant : quod enim unus aptius esse judicat, » alius sæpè minùs aptum æstimat : neque in hujus-

» modi

» modi varietatibus non consonare, puto ab ipsius » rei veritate exorbitare. " *In Respons. ad Querel. Waleran. cap.* 1.

Dicendum ergo cum Tertulliano: *Regula fidei una omnino est sola immobilis & irreformabilis. Cætera jam disciplinæ & conversationis admittunt novitatem.* De veland. Virg.

Regulam verò in hac rituum ac cæremoniarum Officii Ecclesiastici varietate quisque tenere debet, quam in simili Ecclesiasticæ disciplinæ diversitate tradit S. Augustinus: " Nec disciplina ulla est, ait, in his » melior gravi prudentique Christiano, quàm ut eo » modo agat, quo agere viderit Ecclesiam, ad quam » fortè devenerit. Quod enim neque contra fidem, » neque contra bonos mores esse convincitur, indif» ferenter est habendum, & propter eorum inter quos » vivitur, societatem servandum est." *Epist. ad Januar. cap.* 2.

Conformiter ad hanc regulam, Clerici si alicui particulari Ecclesiæ sint adscripti, atque in ea resideant, necessariò sequi debent ritum illius Ecclesiæ: neque recitando Officium Divinum ritu Romano satisfaciunt. " Quoniam (ut rectè notat S. Thomas *Quod» libet 6. art.* 8.) quemadmodum Clericus, quia Ec» clesiæ mancipatus atque addictus est, ad Officium » Ecclesiasticum obligatur, sic etiam quia tali Eccle» siæ ratione Beneficii addictus est, talis Ecclesiæ Of» ficium recitare debet.

Indecens proinde atque abusivum est, quòd interdum Canonici recitari velint in choro per Vicarios Divinum Officium juxta vetustum ritum suæ Ecclesiæ, ipsi verò illud ad præscriptum Breviarii Romani persolvant.

Illi verò qui nulli particulari Ecclesiæ sunt adscripti, sed titulo patrimonii sunt ordinati, juxta jam traditam regulam S. August. " Rectè facerent, ait Bel» larminus, si usum illius Ecclesiæ sequerentur, apud » quam ordinariè versari solent. " L. 1. *De Bonis Operib. in partic. cap.* 18.

Imo juxta illam SS. Patrum traditam in hac materia regulam, idem dicendum videtur de Clericis, Ecclesiæ quidem particulari adscriptis, sed legitima de causa non residentibus, ut nimirum sequantur ritum & consuetudinem Ecclesiæ apud quam pro eo tempore morantur.

§. 4.

Cantum in Divinis laudibus adhibere ritus est vetustissimus: & quæ ejus utilitas?

Cantum in Divinis laudibus adhibere, ritum esse vetustissimum, ab ipsius quoque Christi & Apostolorum exemplo originem trahentem, docet S. August. *Epist. 55. ult. edit. cap.* 28. " Sine dubitatione, » ait, faciendum est maximè illud, quod de Scriptu» ris defendi potest, sicut de Hymnis & Psalmis ca» nendis, cùm & ipsius Domini & Apostolorum ha» bemus documenta & exempla, & præcepta de re » tam utili ad movendum piè animum & accenden» dum divinæ lectionis affectum.

Nequaquam tamen ubique eodem tempore, neque ab omnibus æquè receptum & probatum fuisse, fatendum est.

Testis enim est S. Augustinus *lib. 9. Conf. cap.* 7. suo tempore primùm à S. Ambrosio in Ecclesia Mediolanensi institutum fuisse, ut Hymni & Psalmi canerentur secundùm morem Orientalium partium, ne populus mœroris tædio contabesceret.

Ipse verò Augustinus subinde sentiens animum suum in ipsa sonora vocum modulatione nonnihil hærere, voluptatemque quærere, dicebat: " Melos omne sua» vium cantilenarum quibus Davidicum Psalterium » frequentatur, ab auribus meis removeri velim, at» que ipsius Ecclesiæ; tutiusque mihi videtur quod » de Alexandrino Episcopo Athanasio sæpe mihi dic» tum commemini, qui tam modico flexu vocis fa» ciebat sonare lectorem Psalmi, ut pronuntianti vi» cinior esset quàm canenti. Verumtamen cùm remi» niscor lacrymas meas, quas fudi ad cantus Ecclesiæ » tuæ in primordiis recuperatæ fidei meæ, & nunc ip» so quòd moveor, non cantu, sed rebus quæ can» tantur, cùm liquidâ voce & convenientissimâ mo» dulatione cantantur, magnam instituti hujus utili» tatem rursus agnosco. Ità fluctuo inter periculum » voluptatis & experimentum salubritatis; magisque » adducor, non quidem irretractabilem sententiam » proferens, cantandi consuetudinem approbare in » Ecclesia; ut per oblectamenta aurium infirmior ani» mus in affectum pietatis assurgat. Tamen cùm mihi » accidit, ut me ampliùs cantus, quàm res quæ cani» tur, moveat, pœnaliter me peccare confiteor, & » tunc mallem non audire cantantem. " *Lib. 10. Conf. cap.* 33.

Hinc collige, S. Athanasio magis probatam fuisse Psalmorum recitationem, quæ *pronuntianti vicinior esset quam canenti.* Quam & hodie nonnullæ Religiosorum Congregationes amplecti malunt.

Patet deinde, Augustinum, licet fluctuantem, *cantandi* consuetudinem magis approbasse in Ecclesia, tum ob affectum quem in se senserat ex cantu Psalmorum, tum ex effectu quem cantus in animis infirmorum excitare solet: dum nimirum *per oblectamenta aurium infirmior animus in affectum pietatis assurgit.*

Hunc Ecclesiastici cantus effectum jam pridem expresserat S. Justinus *in resp. ad quæst.* 107. aut alius quicumque est auctor quæstionum illarum, quæ inter opera Justini reperiuntur: " excitat enim cantus ani» mum ad ardentem cupiditatem ejus, quod in car» minibus canitur. " Deinde addit: " ponit insurgen» tes ex carne affectiones: cogitationes malas expel» lit, quæ nobis ab invisibilibus inimicis injiciuntur: » irrigat animum ad ferendos fructus divinorum bo» norum. " Porrò quod hodierni cantûs Ecclesiastici plerumque non sint similes effectus, non tam vitio ipsius cantûs, quam vitio hominum adscribendum. Si enim *liquida voce & convenientissima modulatione* cantaretur, ut loquitur Augustinus, non dubium, quin plures piæ animæ, non minus quam Augustinus, utilitatem hujusmodi modulationis seu cantûs in se reperirent.

§. 5.

De cantu alternativo: & quæ ejus utilitas?

Plerique antiquiores, qui de Divinis Officiis scripserunt, secuti Socratem, crediderunt, alternativi cantûs consuetudinem, suam sumpsisse originem à S. Ignatio Antiochiæ in Syria tertio post B. Petrum Episcopo, " qui, ut narrat Socrates *Lib. 6. Hist.* » *cap.* 8. vidit aliquando Angelos Hymnis *alternatim* » decantatis S. Trinitatem celebrantes; & canendi ra» tionem quam in illa visione animadverterat, Eccle» siæ Antiochensi tradidit. Unde ista traditio ad om» nes posteà Ecclesias permanavit. " Hæc Socrates.

Verùm nonnulli nescientes unde hæc acceperit Socrates, qui ampliùs quam tribus post Ignatium seculis scripsit, cùm nullus ante ipsum illius visionis aut traditionis meminerit, constanter asserunt, primos omnium Flavianum ac Diodorum, regnante Constantio, psallentium choros Antiochiæ bifariam divisisse, & Psalmos Davidicos alternis canendos eis tradidisse: eamque rem primùm Antiochiæ institutam, posteà ad reliquas totius orbis Ecclesias dimanasse, ut testatur Theodoretus; & ante ipsum Theodorus Mopsuestenus, qui tempore Flaviani & Diodori floruit; referens tamen ante Flavianum cantum alternativum Syris notum fuisse. *Vide notas Henrici Valesi. ad cit. c. 8. Socratis.*

Porrò

Porrò quidquid sit, illud constat, tempore S. Basilii populum Cæsaræensem in *duas partes* divisum *alternis succinentem* Psalmos cecinisse: cumque ritum asserit, servatum fuisse apud " utramque Lybiam, » Thebæos, Palæstinos, Arabes, Phænicas, Syros, » & qui ad Euphratem habitant, & ut semel dicam, » ait, omnes apud quos vigiliæ, preces, communes» que psalmodiæ in pretio sunt." *Epist.* 57.

Testis est B. Paulinus, S. Ambrosium " introduxis» se in Ecclesiam Mediolanensem, quod in alias dein » Ecclesias Occidentis manavit, ut Psalmi, & Hymni » *alternatim* more Orientalium dicerentur." *In Vita S. Ambrosii.*

Refert quoque Cassianus *Lib.* 3. *Inst. c.* 8. sanctissimos Monachos in Palæstina, Psalmos, uno modulante, & aliis succinentibus recitasse; additque rationem, *ut labor hac diversitate divisus delectatione quadam defectionem corporis relevet.*

Adhæc cantûs alternativi hæc est utilitas, quod nunc canendo nunc tacendo faciliùs possit animus ad interiorem provocari devotionem: quia *dum lingua paululum cessat, spiritus magis excitatur*; ideoque ut jam pridem advertit S. Basilius *Epist.* 57. hac forma recitandi contingit, ut oratio mentalis faciliùs conjungatur vocali, *alternis canunt*, ait, *atque ex eo simul eloquiorum Dei exercitationem & meditationem corroborant.*

Ab omni proinde ævo probata atque recepta fuit alternatim recitandi aut canendi Psalmos & Hymnos, quæ hodie viget, Ecclesiæ disciplina; ità ut unusquisque psallentium aut recitantium Horas Canonicas, tam publicè quàm privatim, suo muneri satisfaciat, si quisque alternatim versus Psalmorum aut Hymnorum recitet, licèt nec Psalmorum nec Hymnorum versus ab altero socio vel Choro recitatos privatim repetat.

Patet quoque, cum psallendi ritum receptum fuisse, tum ut labor hac diversitate divisus delectatione quadam defectionem corporis relevet, tum vel præcipuè, ut *lingua paululum cessante, spiritus magis excitetur*; atque mens interiùs faciliùs se recolligere, & ad interiorem devotionem excitare queat.

Ex quo ulteriùs intelligitur, quòd licèt in alterno cantu aut recitatione, dum ab uno versus Psalmi aut Hymni canitur vel recitatur, alterius lingua cessare possit, spiritus tamen attendere debeat; ut nimirum, dum alius voce & spiritu Deum laudat, alter spiritu psallat.

Unde de alterno cantu agens S. Carolus, ait: " Omnes in choro Divina Officia, ut temporis ratio postularit, *alternis* vocibus canant, recitent, *attenteque* audiant." *In Conc. Mediol.* 1. *p.* 2. *c.* 25.

Atque hinc rursus consequitur, divinas laudes alternis vocibus esse decantandas tam distinctè ac tractim, ut uno canente aut recitante, alius intelligere atque attendere possit. Quare etiam S. Carolus præcitatis verbis subjungit: " Idque non cursim, non perturbatè, non oscitanter, sed *leniter, distinctè*, ac » studiosè faciant.

§. 6.

De Musica, musicalibus Instrumentis, Musicis, & pueris Chori.

Plurimi sunt, qui jam pridem mirum in modum cantum musicæ extulere, tamquam movendis & excitandis animæ affectibus aptissimum. " Quid enim » illâ præstantius, ait Cassiodorus *l.* 2. *Epist.* 40. quæ » naturæ convenientiam ubique dispersam virtutis » suæ gratiâ comprehendit? Quidquid enim in con» ceptum alicujus modificationis existit, ab harmo» niæ continentia non recedit. Per hanc competenter » cogitamus, pulchrè loquimur, convenienter mo» vemur; quæ quoties ad aures nostras disciplinæ suæ » lege pervenerit, imperat cantum, mutat animos: » artifex auditus & operosa delectatio. . . . Tristitiam » noxiam jucundat, tumidos furores attenuat, cruen» tam sævitiam efficit blandam, excitat ignaviam so» porantemque languorem, vigilantibus reddit salu» berrimam quietem, vitiatam turpi amore ad ho» nestum studium revocat castitatem, sanat mentis » tædium bonis cogitationibus semper adversum, per» niciosa odia convertit ad auxiliatricem gratiam, & » quod beatum genus curationis est per dulcissimas » voluptates expellit animi passiones.

Hæc Cassiodorus, cui consonat Maximus Tyrius, *Serm.* 21. " Humanam musicam, ait, quæ animos cir» cuit, quidnam aliud esse dixerimus, quàm pæda» gogicum quoddam officium, quod animæ effectio» nes moderatur; id enim nimiam elationem, impe» tumque animi quasi quibusdam incantationibus de» mulcet, remissionem atque infractionem sublevat » exacuitque.

Ob hos, aliosque tùm à veteribus, tum recentioribus recensitos musici cantûs convenientes ad moderandas animi passiones effectus, creditum est, non inutilem, aut incongruum ejus futurum in Ecclesiasticis Officiis usum: nam ut notat S. Thomas 2. 2. *q.* 91. *art.* 2. " laus vocalis ad hoc necessaria est, ut » affectus hominis provocetur in Deum: & ideò quæ» cumque ad hæc utilia esse possunt, in divinas laudes » congruenter assumuntur.

Verùm " illud ab antiquis observatum est (ait » Cardinalis Bona) nunquam ab aliqua gente muta» tam fuisse musicam, quin & ipsa interiùs mutata sit. *De Divina Psalm. c.* 17. §. 3. *n.* 3.

Musica vetus, inquiebat Sextus Empyricus *L.* 6. *c.* 22. virilis erat, recens effracta & effeminata. Et Severinus Boëtius *l.* 1. *c.* 1. Amisit musica gravitatis & virtutis modum, ac penè in turpitudinem prolapsa minimùm antiquam speciem servat.

De sui temporis musica ità loquitur Maximus Tyrius *Serm.* 21. Musica ut nunc est extenuato corpore incedens, pulchritudinem & suavitatem illam veterem abjecit. Quapropter à lege propria deflectens calamitosa nobiscum efficitur, animumque tum publicè, tum privatim in perniciem trahit; relicta autem priori simplicitate in levitatem fatuam abiit, & ut verissimè dicamus, evasit in flagitium.

His aliisque veterum sententiis de musicæ depravatione relatis, subjicit Cardinalis Bona loco citato: " Has veterum sententias eò libentiùs transcripsi, quo » magis hodiernæ musicæ deplorabilis status innotes» cat. Fastidit ætas nostra concentum gravem & sta» bilem, amatque modulos quosdam, quibus in frus» ta concisus cantus dissiliat & enervetur.

Et sane qui etiam Belgii nostri ordinariam musicam attenderit, nonne fateri cogetur & vel invitus, jure merito veterum illorum dicta, ut plurimùm illi applicari posse? Hodieque verum esse, quod *in Panopol. Evang. lib.* 4. *c.* 78. dixit magnus ille Gandensium Præsul Wilhelmus Lindanus: " Musicos plurimos » esse dignissimos, ut de choro ejiciantur, tum pro» pter impudicos amorum, aut indignos bellorum » modulos sacris Dei laudibus inspersos, tum thea» tricam magis sonorum confusionem, quàm religio» sam pietatis ac devotionis moderationem, quam » piorum animis passim gignere noscuntur. Non enim » nunc suo cantu Musici auditorum animos (pergit » laudatus Antistes) tam ad pietatis cultum, cœles» tiaque excitant desideria, quàm avocant, avertunt, » alienant. Scio enim aliquando divinis me interfuis» se laudibus, subjungit Lindanus, cùm vel attentis» simus auscultarem, ecquid fortè psalleretur, ne » unum quidem potuisse intelligere verbum: ità erant » omnia syllabarum repetitionibus commista, voci» bus confusa, clamoribus potiùs horridulis, quàm » cantu, obscurata.

Num-

Numquid quisque sibi id non semel accidisse, & frequenter accidere, cùm Divinis Officiis musicè decantatis interesse contingit, lubenter fatebitur?

Quid igitur mirum, si ob hæc aliaque, quæ in musicam irrepserunt, eamque tam fœdè conspurcârunt, Viri etiam sancti usum illius è Templis & Divinis Officiis eliminandum censuerint? Atque inter alios B. Aëlredus Abbas Rhievallensis in Anglia S. Bernardo coævus, in sui temporis musicam tamquam Divinis Laudibus planè indignam acriter invehitur, ejusque vitia graphicè depingit: "Ad quid, rogo, » terribilis ille follium flatus, tonitrui potius fragorem, quàm vocis exprimens suavitatem? Ad quid » illa vocis contractio & infractio? Hic succinit, ille » discinit, alter supercinit, alter medias quasdam notas dividit & incidit. Nunc vox stringitur, nunc » frangitur, nunc impingitur, nunc diffusiori sonitu » dilatatur. Aliquando, quod pudet dicere, in equinos hinnitus cogitur, aliquando virili vigore deposito in feminæ vocis gracilitates acuitur, nonnunquam artificiosa quadam circumvolutione torquetur, & retorquetur. Videas aliquando hominem » aperto ore, quasi intercluso halitu expirare, non cantare, ac ridiculosâ quadam vocis interceptione quasi minitari silentium, nunc agones morientium vel » extasim patientium imitari. Interim histrionicis quibusdam gestibus totum corpus agitatur, torquentur labia, rotant oculi, ludunt humeri & ad singulas quasque notas digitorum flexus respondet. Et » hæc ridiculosa dissolutio vocatur religio; & ubi hæc » frequentiùs agitantur, ibi Deo honorabiliùs serviri » clamatur." *Spec. char. lib.* 2. *c.* 23.

Nonne hîc depictum quodammodò intuemur musicorum nostrorum ordinarium agendi modum? Et quidem eo vivaciùs, quò musica creditur nobilior ac solemnior.

Pergit deinde Aëlredus: "Stans interea vulgus sonitum follium, crepitum cymbalorum, harmoniam » fistularum tremens attonitusque miratur, sed lascivas cantantium gesticulationes, meretricias vocum » alternationes & infractiones non sine cachinno risuque intuetur, ut eos non ad oratorium sed ad theatrum, nec ad orandum, sed ad spectandum æstimes » convenisse: nec timetur illa tremenda Majestas, cui » assistitur, nec defertur mystico illi præsepio, cui ministratur, ubi Christus mysticè pannis involvitur, » ubi Sacratissimus ejus Sanguis calice libatur, ubi » aperiuntur cœli, assistunt Angeli, ubi terrena cœlestibus junguntur, ubi Angelis homines sociantur. » Sic quod SS. Patres instituerunt, ut infirmi excitarentur ad affectum pietatis, in usum assumitur illicitæ voluptatis. Non enim sensui præferendus est » sonus, sed sonus cum sensu, ad incitamentum majoris affectus, plerumque admittendus. Ideoque talis debet esse sonus, tam moderatus, tam gravis, » ut non totum animum ad sui capiat oblectationem, » sed sensui majorem relinquat portionem.

Quis, quæso, vel paululùm attendens hodiernum populi concursum ad Ecclesias sive Seculares sive Regulares, in quibus sciuntur Divina Officia musicè, variisque musicalibus instrumentis solemniter decantanda, non fatebitur, & hodiernos musicæ effectus graphicè ab Aëlredo fuisse expressos.

Numquid enim si quis populum stantem attentiùs consideret, non rarò fateri cogetur, eum non *ad oratorium sed ad theatrum, nec ad orandum, sed ad spectandum* convenisse.

Quin & subinde fit, ut leves ac lascivas *vocum alternationes & infractiones*, sive musicam non sine cachinno risuque auscultent; imò animo impuro & lascivo excipiant: quod tunc contingere frequentiùs solet, si musicæ atque musicalibus instrumentis voces sonoræ mulieres accedant. Quare si in Monasteriis Monialium musica canatur, specialiter invigilandum est earum directoribus, ne illa auditores ad lasciviam potius, quàm ad pietatem & devotionem alliciat; ipsamque lascivam frequentiùs juventutem, quàm devotum populum ad Ecclesiam invitet.

Hæc omnia attentiùs quoque expendens sæpè dictus Gandensium Antistes, veritus non fuit dicere: "illarum magis constantiam admiror Ecclesiarum, » quæ istum prævidentes divini cultûs abusum, semel » musicam illam choro excludere maluerunt, uti Trajectensis, & quod audio Lugdunensis: quàm illarum veneror magnificam quam ipsi & putant, & » jactant adeò Majestatem, quâ Dei chorum omni » phonascorum syntagmate, vocum omnis generis discrimine, imò & tubarum clangore, cornutorum » stridore, alioque strepitu vario, ne quid prætermittere videantur quod cantici verba semel obscuret, sensumque sepeliat & obruat, sibi præclarè » gloriantur implesse.

"Verùm, ait sæpiùs citatus Antistes, non me fugit, quibusdam musicam cum organis & musicis rectiùs videri retinendam: quibus, inquit, equidem » perlibenter assentiar, si una pro isto musices genere, quod nunc passim Ecclesias occupat, aliud introducatur & gravius, & rebus ipsis convenientius: » & si non, ut oportet, pronuntiationi quàm cantui » vicinius, saltem rebus quæ canuntur aptius atque » accommodatius.

Hæc Lindanus; quibus addi possunt, quæ circa musicam observanda præscripsit Religiosissimus Mediolanensium Præsul S. Carolus: "In Divinis Officiis, » aut omninò in Ecclesiis, nec profana cantica, sonive nec in sacris Canticis molles flexiones, voces » magis gutture oppressæ, aut denique lasciva ulla » canendi ratio adhibeantur. Cantus & soni graves » sint, pii ac distincti, & domui Dei ac divinis laudibus accommodati: ut simul & verba intelligantur, » & ad pietatem auditores excitentur." *In Concil. Mediol.* 1. *p.* 2. *c.* 5.

Illud quoque optandum esset, quod jam pridem summopere optabat Lindanus, ut Canonici aliique quibus Musicorum incumbit assumptio, attenderent, ut eligerentur cantores *Psalmorum intelligentes, & Deum vita simul & voce moderata potius, quàm incondito garritu laudantes.*

Neque ut plerumque fit, dum ad *sacrum ministerium blanda vox quæritur*, quod olim deplorabat S. Gregorius, *quæri congrua vita negligatur, & cantor minister Deum moribus stimulet, cum populum vocibus delectat.* L. 4. Epist. 44.

Monebat Mussus Episcopus Bituntinus, inquit Stephanus Durantus, "cantores seu musicos, quoties musæum ascendunt, orationem præmittere ad Dominum ut det illis vocem in sua ipsorum ora benè sonantem: præcipuè verò ut *sursum habeant cor* ad » Dominum, & illud placeat cordi, quod cantant » ore: ne Deus indignatus dicat illis: *Quare cantatis justitias meas, & assumitis verba mea per ora » vestra?*" De Ritib. Eccl. *l.* 3. *c.* 21.

Sanè quantoperè optanda sit in reformando hoc hominum genere Prælatorum cura & solicitudo, nemo, qui vel leviter vitam ac mores illorum attenderit, non fatebitur; imò vereor ne & hoc tempore dici posset, quod dixit Durantus: "Verùm hodie, dolenter refero, in Ecclesiis musici, qui cantorum » vice funguntur, hominum omnium sunt dissolutissimi, adeò ut adagium populo dederint: Musicè » vivere, hoc est, dissolutè & effæminatè.

Neque obscurum est, unde id in illo hominum genere natum sit evenire. Cùm enim assiduè Divinis Officiis decantandis occupentur, facilè contingit, ut pietatis ac religionis spiritum ac fervorem conformem non habentes, Divina Officia sine ullo pietatis spiritu ex quadam necessitate, aut merè intuitu salarii inde provenientis modo planè mercenario ac profano peragant,

agant. Atque hinc ulteriùs contingit, ut sensim omnem circa sacratissima nostræ Religionis mysteria gustum amittant, nullumque proinde ex illis spiritualem animæ fructum percipiant: quo destituti, quid mirum, si continuò in pejora ruant, atque paulatim in malis obdurescant?

Quod circa Musicos adultæ ætatis observandum diximus, id indubiè quoad pueros chori, quos hodie Choristas, vel Choraules dicimus, similiter servandum: ut nimirum non tam attendatur vox sonora, quàm vitæ morumque innocentia, eæque pietatis specimina, quæ in ea ætate haberi possunt: qui non tantùm cantibus, sed & vitæ innocentiâ chorum Ecclesiæ excitent.

Deinde cùm pueri illi ab infantia sua specialiter divino cultui consecrentur & deputentur, summoperè quoque invigilandum, ut omni cura & studio à vitiis & corruptione seculi conserventur, ipsamque Baptismi innocentiam illibatam conservent. Unde jam pridem statuit regula Canonicorum, "ut hujusmodi pueris custodiendis & spiritualiter erudiendis, talis à Prælatis constituendus sit doctrinæ & vitæ probabilis Magister, qui eorum curam summâ gerat industriâ, eosque ità constringat, qualiter Ecclesiasticis doctrinis imbuti, & armis spiritualibus induti, & Ecclesiæ utilitatibus decenter parere possint." *In Conc. Aquisf. an. 816. cap. 135.*

Insuper illud attendendum, ut pueri pro majori vel minori pietate ac fervore, sæpiùs vel rariùs Divinis Officiis interesse jubeantur; dum enim à mane ad vesperam ut frequenter per abusum contingit, Divinis Officiis continuò interesse coguntur, contingit, ut sæpiùs cum tædio & sine ulla pietate adesse & canere jubeantur; ex quo tunc ulteriùs fit, ut sensim omnem erga præcipua nostræ Religionis mysteria affectum devotionis amittant; & hinc paulatim insensibilitatem quandam ad res divinas contrahunt; & per illam tandem ad vitia etiam gravia prolabuntur.

Et sanè, quia similis circa hujusmodi pueros cura negligitur, experientia, proh dolor! docet, pueros, qui reliquis pietate ac morum innocentiâ prælucere deberent, frequentiùs esse cæteris pejores, atque in solida pietate & devotione tepidiores; adeò ut etiam hodie vix alii, quàm ex infima plebe pueri ad id officii haberi queant: verentur nimirum honestiores parentes, ne si pueri choro destinentur, pejores fiant. Quod quàm Religioni nostræ indecorum sit, nemo non videt.

§. 7.

An organa in Divinis Laudibus sint assumenda: Et quid in illorum usu observandum aut cavendum?

ORganorum usum tempore S. Thomæ in divinis Laudibus sive Officiis receptum non fuisse ex verbis ipsius 2. 2. *q.* 91. *art.* 2. colligunt nonnulli. Quærens enim utrum in divinis laudibus sint cantus assumendi, pro parte negativâ hoc format argumentum: "In veteri lege laudabatur Deus in musicis instrumentis & humanis cantibus; sed instrumenta musica sicut Cytharas & Psalteria non assumit Ecclesia in divinas laudes, ne videatur judaïzare. Ergo pari ratione nec cantus in divinas Laudes sunt assumendi." Huic argumento respondens S. Doctor, neque negat majorem, neque minorem; sed minorem concedendo, ostendit quâ ratione convenerit, hujusmodi instrumenta assumere in veteri Lege, nequaquam verò conveniat in novâ lege. "Hujusmodi enim musica instrumenta, inquit, magis animum movent ad delectationem, quàm per ea formetur interiùs bona dispositio. In veteri autem testamento usus erat talium instrumentorum, tum quia populus erat magis durus & carnalis: unde erat per hujusmodi instrumenta provocandus, sicut & per promissiones terrenas: tum etiam quia hujusmodi instrumenta corporalia aliquid figurabant."

Ex his apparet, Sanctum Thomam supposuisse, organi atque musicorum instrumentorum usum in divinas Laudes suo tempore non fuisse receptum. Unde Cardinalis Caietanus commentans dictum locum: "Nota, inquit, quòd tempore divi Thomæ Ecclesia non utebatur organis." Et post ipsum Navarrus asserens quòd usus organorum & horum sonus non sit faciendus tanti ad verum cultum divinum, quanti vulgus facit, hanc inter cæteras addit rationem: "Quia est nova cæremonia laudandi Deum in Ecclesia Catholica: vivente enim Sancto Thomâ, qui obiit anno 1274. non erat adhuc eorum usus in Officiis Divinis." *De Orat. c. 16. n. 46.* Quin & hodie, teste Cardinale Bona, "Romæ in Sacello Summi Pontificis semper sine instrumentis Officiorum solemnia celebrantur; & Ecclesia Lugdunensis, quæ novitates nescit, ait idem Cardinalis, semper organa repudiavit, neque in hunc diem ascivit." *De Divina Psal. cap. 17. §. 5.*

"Verùm licet ratio Doctoris Angelici contra organorum usum jam allegata, per se sit vera, inquit Cardinalis Caietanus, potest tamen per accidens tolerari extensa jam consuetudo organorum, propter nimiam elongationem hominum à divino cultu, ut vel sic allecti, Divinis intersint. Qui tamen organa, prosequitur Caietanus, in Ecclesia medicinam animæ à remotis esse cogitaverit, parcè illis utetur, ne sanis noceat, minuendo vel tollendo eorum devotionem.

Hactenus Caietanus. Quæ multùm consona sunt Conciliis tum præterito tum præsenti seculo celebratis, in quibus usus organorum, qui tum in Divinis Officiis passim receptus erat, non absolutè rejicitur, tamquam divinis Laudibus indecens, aut populi devotionem impediens, sed quæ circa illum servanda, aut vitanda sint, præscribuntur.

"Organorum usum, (inquiunt Patres Concilii Senon. an. 1528. *cap.* 17.) Ecclesia à Patribus ad cultum servitiumque divinum recepit. Nolumus itaque quòd organicis instrumentis resonet in Ecclesia impudica aut lasciva melodia, sed sonus omninò dulcis, qui nihil præter Hymnos Divinos & Cantica spiritualia repræsentet.

Simile est Decretum sub idem penè tempus Patrum Coloniensium. Similiter Synodus Œcumenica Tridentina mandans "arceri ab Ecclesiis musicas eas, ubi sive *organo*, sive cantu lascivum aut impurum aliquid miscetur," ostendit, se non universim organorum usum, sed ejus dumtaxat damnare abusum. Unde S. Carolus Concilii Tridentini fidelis executor organa in Ecclesia admisit, tametsi reliqua instrumenta excluserit. *Organo tantùm*, ait, *in Ecclesia locus sit; Tibia, Cornu & reliqua musica instrumenta excludantur.*

Illud igitur sedulò curare tenentur, qui Divino Officio intendunt, ut organa, quæ unicè ad infirmioris populi devotionem sublevandam & fulciendam in divinas Laudes admissa sunt, nihil sonent, quod vel devotionem turbet, aut animum ad cogitationes seculares, aut, quod impium est, lascivas & impuras incitet, aut moveat; quod & circa tintinnabula, aliaque similia instrumenta servari, anxiè inculcàrunt Belgii nostri Concilia.

"Cohibeant, ait Synodus I. Mechliniensis, Episcopi Cantores, *organistas*, *campanarios*, & alios & quoscumque à lasciva, militari, quavis indecora musica in cantu, organis, & campanis sub pœna 10. stuferorum, ad pios usus arbitrio Episcoporum applicanda. Et si semel puniti non abstinuerint, pœnâ carceris aut aliàs arbitrariâ plectantur.

Et Cameracensis, item Mechlin. II. addunt, "ut qui tintinnabula, & campanulas ad harmoniam quamdam

dam pulsare solent, caveant omnino ne hujusmodi pulsatione cantiones turpes, inhonestas & vulgò jactatas imitentur: sed potiùs Hymnorum & Canticorum Ecclesiæ modulationes...... Si quis non paruerit, puniatur, ut qui multis labendi occasionem præbuerit, & in re sacris dicata, spurca, & inhonesta attulerit." *An.* 1565. *tit.* 6. *cap.* 15.

Insuper supradictum Concilium Cameracense usum organorum ità moderatur, " ut quæ in Missis ad doctrinam & instructionem populi leguntur, aut canuntur, ità legantur & canantur, ut præsentes distinctè singula verba exaudire possint. Quare, ait, in Symbolo canendo placet nec *organa*, nec musicam adhiberi: nisi sit simplex, ac talis ut singula verba sine repetione possint intelligi." Deinde addit: " quæ in choro cani debent ad instructionem, ea canantur verè, ut intelligantur mente: non autem *organis*, quæ sic ædificare nequeunt, ut viva vox piæ mentis interpres & nuntia.

Hinc apparet, quòd ex mente Patrum Concilii Cameracensis, non conveniat, ut in choro Psalmorum, Canticorum, aut Hymnorum versus organo canantur: quandoquidem illi cantentur, ut Clerus saltem eos intelligat & attendat, quod ità commodè fieri nequit dum organo cannntur.

§. 8.

Ritus est vetustissimus, & fini Divini Officii planè consonus, ut per distincta temporum intervalla recitetur.

ANimus non est in præsenti §. ostendere, quòd diei aut noctis tempore singulæ Divini Officii partes sint exsolvendæ (id enim præstabitur infra ubi de singulis agetur) sed tantùm quod sit ritus antiquissimus, ipsi Divino Officio seu Horis Canonicis coævus, & ubique semper receptus & sedulò conservatus, ut Divinum Officium non uno & eodem tempore, sed per temporum intervalla per partes recitetur.

Illum ritum docent Apostoli, dum diversis ac præscriptis horis ad Sextam, Nonam aliasque horas orationis convenerunt. Docuere id primi Christiani, qui adeò solicitè ac religiosè ad communem orationem constitutis diei ac noctis horis, id est manè, horâ tertiâ, sextâ & nonâ, vesperè, & ad galli cantum, ut loquuntur Constitutiones vulgò Apostolicæ, conveniebant.

Denique ritum illum expressere uno consensu SS. Patres, nihil adeò inculcantes, quàm ut horis distinctis ad orandum, tum Clerus tum populus convenirent.

Quinimo præcipuum fuisse Horarum Canonicarum scopum, ut frequentius per temporum intervalla, per exteriorem illum Religionis cultum, in nobis continuum orationis desiderium excitaretur aut foveretur, communis ac consonans est Patrum sententia.

" Quamquam Apostolus semper orare nos jubeat, & sanctis etiam ipse somnus oratio sit, inquit S. Hieronymus, tamen diversas orandi horas debemus habere, ut si fortè aliquo fuerimus opere detenti, ipsum nos ad Officium tempus admoneat. Ad Eustoc. *De Custod. virg.*

Et S. Augustinus viduam illam verè probam docens modum semper orandi, ait *Epist.* 130. *cap.* 9. *alt. edit.* " In ipsa fide, & spe & charitate continuato desiderio semper oramus: sed ideo per certa intervalla horarum & temporum etiam verbis rogamus Deum, ut illis rerum signis nos ipsos admoneamus, quantumque in hoc desiderio profecerimus nobis ipsis innotescamus, & ad hoc augendum nos ipsos acriùs excitemus.

Et infra: " Ideo ab aliis curis atque negotiis, quibus ipsum desiderium quodammodo tepescit, certis horis ad negotium orandi mentem revocamus, verbis orationis nos ipsos admonentes in id, quod desideramus intendere, ne quod tepescere cœperat, omnino frigescat & penitus extinguatur, nisi crebriùs inflammetur. " *Epist.* 130. *cap.* 9. *alt. edit.*

Nullatenus ergo intentioni Ecclesiæ, atque ipsarum Horarum Canonicarum institutioni sit conformis ille ritus, quo per distincta temporum intervalla ad communem orationem convenitur, " ut anima, quæ terrenis adhuc implicatur desideriis, & curis secularibus impeditur, (quemadmodum in simili loquitur S. Leo) ex intervallo saltem ad divina respiret. *Serm.* 4. *De Jejun.* 7. *mensis.*

Ut igitur nihil de obligatione, juxta Ecclesiæ intentionem Horas Canonicas, etiam privatim, per distincta ac præscripta tempora recitandi (quam nonnulli de reliquo etiam in iis quæ juris naturalis sunt, admodum indulgentes, ad superstitionem usque aggravant & extollunt) determinem, illud tamen cum Cardinale Bellarmino *De Bonis Operib. in part. lib.* 1. *cap.* 18. audeo asserere: " quòd quidquid sit de rigore juris, certè dubitari non debet, quin sit longè perfectiùs, fructuosiùs & faciliùs Officia singularum horarum suis, propriisque temporibus celebrare, quàm multa simul Officia sine ulla horarum & temporum distinctione conjungere. Sic enim satisfit Ecclesiasticæ institutioni, quæ ideò in certas horas diurnas, atque nocturnas Officium distribuit, ut in iisdem horis, atque adeò per omnes totius diei partes, Deum laudemus: sic etiam maxima utilitas ex Officii recitatione ad nos accedit, dum tam crebrò ad nos ipsi redimus, & à tumultibus seculi ad pacem Dei animum revocamus: sic denique labor precum horarum in tot partes divisus ità minuitur, ut levissimus, ac penè nullus esse videatur.

Hactenus Cardinalis Bellarminus, qui & addit: " Denique ità faciendum esse tunc etiam, cùm privatim Officium Divinum persolvitur, SS. Patres apertissimè docent. " Non dubium tamen, quin arctior sit obligatio recitandi Horas Canonicas distinctis atque præstitutis temporibus publicè in communi, quàm privatim; multoque inconvenientius, atque intentioni Ecclesiæ multò magis adversum sit, si Horæ Canonicæ conjunctim & uno tractu persolvantur in publico Officio, quàm si id privatim contingat.

Illud quoque asserere non dubito, quòd qui necessariis aliis occupationibus non distractus, Horas Canonicas uno eodemque tempore persolvere consuevit, suo agendi modo convincatur parum de spiritu Ecclesiæ habere; quinimò non obscurè ostendat, se Horarum Canonicarum pensum potiùs reputare pro onere quodam, quo se exoneratum gaudet, quàm medio suavissimo, sæpius per diem Deum, tamquam publicus Ecclesiæ minister, laudandi, seseque ab aliis occupationibus recolligendi, & spiritum orationis resuscitandi.

Illos verò, qui non verentur, etiam ipsas Vesperas & Completorium, contra præscriptum ordinem, anticipare & recitare ante meridiem, eò quòd invitati ad convivium timeant ne, si non anticipaverint, post sumptum prandium sint indispositi ad Horas illas devotè recitandas; aut ne convivio tanto tempore occupentur, ut tempus lectioni Horarum non supersit; illos, inquam, non tantùm spiritu Ecclesiastico vacuos, sed nec dignos, ut Ecclesiastici nominentur, judico.

CAPUT V.

De externa reverentia in recitatione Horarum Canonicarum servanda.

§. 1.

Rationes quæ suadent, reverentiam exteriorem in Divino Officio servandam esse.

SUMMAM in Divinis Officiis etiam exteriorem corporis reverentiam esse servandam plura evincunt: "Si enim quis Principem seculi rogaturus habitu honesto, gestu decenti, prolatione non præcipiti, sed distincta, attenta quoque mente, seipsum ac verba studet componere, inquit Synodus Basileensis *Sess.* 21. §. 3. quantò diligentiùs in sacro loco omnipotentem oraturus Deum, hæc omnino curare debet.

Synodus quoque Mechliniensis cùm monuit, quòd in Officio Divino "negotium nobis sit cum Deo ipso, qui Rex Regum est, & Dominus dominantium," subinferre non dubitat, in eo ab omni actione inhonesta & indecenti abstinendum esse. *An.* 1607. *tit.* 12. *cap.* 1.

Et ante hos omnes S. Bernardus, postquam dixerat: "Oportet nos orationis tempore curiam intrare cælestem, illam utique curiam, in qua Rex regum stellato sedet solio, circumdante innumerabili & ineffabili BB. Spirituum exercitu;" mox infert: "Quanta ergo cum reverentiâ, quanto timore, quantâ illic humilitate accedere debet à palude sua procedens & repens ranuncula vilis! quàm tremebundus, quàm supplex, quàm denique humilis & solicitus & toto intentus animo majestati gloriæ in præsentia Angelorum, in concilio justorum & congregatione assistere poterit homuncio!" *Serm. De* 4. *Noviss.*

Alterum, quod suadet externam reverentiam, devotamque corporis totius compositionem in Divino Officio esse servandam, est adstantium ædificatio. Cùm enim, ut suprà ostensum est, Horæ Canonicæ publicè in Ecclesia persolvantur, etiam ad ædificationem & devotionem populi, quis ambigat, quin ea debeat esse persolventium exterior compositio, quæ ipsos adstantes ædificet, & ad pietatem animique devotionem excitet: eaque omnia vitanda sint, quæ populum distrahere, aut offendere possint.

Hinc Patres Concilii Moguntini monentes Canonicos, ut ad Divina Officia peragenda non mente tantùm sed & *corpore* se componant: rationem addunt: "quo simul & Deo cultum exhibere, & *populo consideranti devotionem augere valeant.*" Anno 1549. *cap.* 53.

Denique nemini dubium est, & ipsâ experientiâ nimiùm compertum, exteriorem corporis devotam compositionem, ob intimam corporis & animæ connexionem & unionem, plurimùm ad interiorem mentis & spiritûs devotionem conducere, ut infrà latiùs ostendetur.

§. 2.

Reverentia Divino Officio debita exigit, ut eo durante abstineatur à confabulationibus, risibus, aliaque actione profana.

IPsam reverentiam Divino Officio debitam exigere, ut omnia exteriora ità componantur, ut etiam exteriùs ostendatur, negotium esse non cum homine, sed cum Deo; omniaque vitanda, quæ tantâ majestate sunt indigna, vel ipsum religionis ac pietatis opus turbare, aut adstantes distrahere vel offendere possent, ratio ipsa docet.

Unde Patres Concilii Basileensis, cùm ostendissent summâ reverentiâ Horas Canonicas esse persolvendas, mox subjiciunt: "Clerici cùm in choro fuerint, gravitatem servent, quam & locus & officium exigunt, non in simul aut cum aliis confabulantes seu colloquentes, aut litteras seu Scripturas alias legentes. *Sess.* 21. §. 3.

Imò Patres Concilii Coloniensis anno 1536. *p.* 3. *c.* 6. *longè abominabile* esse pronuntiant, "quòd quidem tum cùm Divina aguntur, inter sese de rebus profanis tractent, mussitationes, colloquia, risus & cachinnos intermisceant. Quidam aut in aliquem chori angulum se recipientes, de nugis, ne quid gravius dicamus, commentantur: aut foris per templum magno cum populi offendiculo deambulantes, oculos pariter & aures ad vanitatem convertunt, atque sacra loca fœdant, positi in lapidem offensionis & petram scandali.

Deinde adjungunt, quòd meritò à Canonicis notandum: "Hac lege nullum excipimus, sive claris sit natalibus prognatus, sive plebeus. Quin potiùs qui genere præstant, meminerint se illic Canonicos agere, & non conversari in aulis, sed in scholis virtutum ac Ecclesiasticæ disciplinæ.

Et S. Carolus de reverentia in choro servanda tractans: *Facessant*, ait, *somnus*, *risus*, *joci*, *rixa*, *colloquia*. In Conc. Mediol. 1. *p.* 2. *c.* 53.

Denique Synodus nostra Mechliniensis considerans, quòd in Divino Officio negotium nobis sit cum Deo ipso, cavit "sub pœna amittendæ distributionis, & alia arbitraria pro modo scandali, ut in choro à fabulis, risibus, & aliis insolentiis abstineatur." *Anno* 1607. *tit.* 12. *cap.* 1.

Et sanè quis hæc atque similia Ecclesiæ Decreta miretur? Quid enim indignius, quàm profanis illis confabulationibus cum populi scandalo occupari, quando cum ipsa Divina Majestate tractandum est, quando pro beneficiis gratiæ agendæ; pro peccatis tum propriis, tùm populi venia postulanda: atque rursùs pro novis beneficiis impetrandis instanter orandum?

Convincuntur sanè Canonici aliique similes confabulatores nullam aut exiguam de Dei præsentia, atque Divini Officii Majestate habere ideam. Aliam profectò ostendebant pissimi illi Monachi, qui licet in innumerosa essent multitudine, tantum tamen silentium in recitandis Divinis Laudibus à cunctis servabatur (ait Cassianus *lib.* 2. *Instit.* *c.* 10.) "Ut cùm in unum tam innumerosa fratrum multitudo conveniat, præter illum qui consurgens Psalmum decantat in medio, nullus penitùs hominum adesse credatur.

Hæc Monachi illi qui Laïci dumtaxat erant. Pudeat ergo Canonicos aliosque, qui jam in Clerum adscripti, imò plerumque Sacerdotio insigniti, tantò majore reverentia Dei laudibus aliisque Religionis exercitiis præ illis deberent assistere, quantò status ipsorum perfectione statum Laïcalem antecellit, confabulationibus Divinum Officium perturbare.

Verùm si confabulari aliisque secularibus actionibus tempore Divini Officii occupari planè sit indignum? nonne meritò reputatur *abominabile*, & à Superioribus severè puniendum, quod hodie, proh dolor! nimiùm frequens est, in risum & cachinnos prorumpi, mox ut quidquam extra ordinem in choro contingit. Si quis error, aut quid inordinatum vel in ritu, vel in cantu accidat, mox aliquos in risum & cachinnos moveri videre est. Cùm è contra si aliquo pro religiosa persolutione Divini Officii zelo agerentur, potiùs similis defectus eos ad tristitiam & dolorem excitare deberet, dum Divinum Officium per hujusmodi defectum aliquo modo profanari conspiciunt.

§. 3.

Reverentia Divino Officio debita requirit in persolventibus honestum atque gravem, eumque uniformem corporis situm.

DIvini Officii reverentiam exigere honestum modestumque totius corporis situm nemo ambigit: quare Doctor Seraphicus de hac reverentia tractans *in Spec. disciplin. p.* 1. *cap.* 15. inter alia acriter reprehendit inordinatos, qui hodie nimiùm frequentes sunt, corporis situs & gestus.

" Adhæc, inquit, honesti fratres in corporis dispo» sitione, decenter & uniformiter sint in choro: de» center, qui sine vaga dispositione vel turpi; vagâ, » ut quando chorum ingressi, vel intrante vel adstan» te conventu, nunc segniter resident, nunc stantes » quidem, hac & illac membrorum, ut languentium » incongruâ quadam exagitatione se gyrant.

Deinde addit: " Turpis erit situs si sint ibi molli» ter, aut remissè se in stallis suis, brachiis, tibiis» que resolutis notabiliter incurvando, aut in partem » unam penitus, ut possunt, protenso in alteram cor» pore accubando, ità ut lecti mollitiem quærere vi» deantur.

Hos corporis inordinatos situs jam pridem in Canonicis aliisque Choro adstrictis, tamquam disciplinæ Divini Officii adversos reprobârunt passim Concilia; volueruntque, *cùm in choro fuerint, gravitatem servent, quam & locus, & officium exigunt.* Illud præterea attendentes, ut omnes uniformem corporis situm observent.

" In choro (inquit S. Carolus) pro temporis & of» ficii ratione, ex instituto & more Ecclesiæ sedeant, » stent, flectant genua, caput aperiant, & submit» tant: *omnes verò æquè idem faciant.* " In Concil. Mediol. 1. *p. c.* 53.

Idem in aliis Conciliis observare licet: ut nimirum, dum surgendum est, aut genu flectendum, id per omnes fiat. Quod sanè si observaretur, indubiè non parum ad conciliandam Officio Divino reverentiam valeret.

§. 4.

Reverentia Divini Officii exigit, ut distinctè *&* tractim *illud persolvatur.*

PLurimùm valere ad conciliandam Divino Officio reverentiam, si illud distinctè, tractim atque gravi tono recitetur, nemini dubium est: uti è contra, quòd summam Divino Officio irreverentiam, & astantibus atque recitantibus turbationem ac distractionem, imò tædium quoddam & nauseam pariat festina nimiùm atque præcipitata, & confusa ejus recitatio, ratione & experientiâ compertum est.

Quapropter Ecclesia solicita, ut Horæ Canonicæ omni qua decet reverentiâ seu publicè seu privatim recitentur, nihil adeò solicitè ac studiosè inculcat ac præcipit, quàm ut distinctè ac tractim recitentur.

Patres Concilii Basileensis, cùm ostendissent omni reverentiâ divinas Laudes fore persolvendas, mox tamquam consequens subjiciunt: " Laudes divinæ » per singulas horas non *cursim* ac *festinanter*, sed » *sedatim* ac *tractim*, & cum *pausa debita*, præsertim » in medio cujuslibet versiculi Psalmorum, debitam » faciendo inter solemne ac feriale Officium differen» tiam, reverenter ab omnibus persolvantur." *Sess.* 21. §. 3.

Et habita Synodus Senonensis sub Antonio à Prato S. R. E. Cardinale & Archiepiscopo Senonensi *An.* 1528. *c.* 19. " admonet generaliter Beneficiatos » & alios in SS. Ordinibus constitutos, qui ad Horas » Canonicas tenentur, ut si orationes suas Deo ac» ceptas fore cupiant, non in gutture vel inter den» tes, seu deglutiendo, aut syncopando, dictiones » vel colloquia aut risus intermiscendo; sed sive soli » sive associati, diurnum, nocturnumque Officium re» verenter, verbisque distinctis peragant: ac tali in » loco, unde à devotione non retrahantur.

Quòd prædicta Concilia pluribus exposuerunt, id paucis expresserat Concilium Viennense, rescindens abusum, Horas Canonicas *transcurrendo & syncopando* absolvendi. Habetur *Clem.* 1. *De celebran. Miss.*

Et similiter Synodus Tridentina *Sess.* 24. *De Reform. cap.* 12. præcipit, ut compellantur omnes *in choro ad psallendum instituto Hymnis & Canticis Dei nomen*, non tantùm *reverenter*, sed & *distinctè laudare.*

Quid de hoc Concilii Tridentini Decreto censuerit fidelissimus ejus executor S. Carolus suprà retulimus, præcipiens nimirum, ut Canonici Divina Officia alternis vocibus canant aut recitent, idque non *cursim, non perturbatè, non oscitanter, sed leniter,* DISTINCTE, *ac studiosè faciant.* In Concilio Mediol. 1. *p.* 2. *c.* 53.

Similia in omnibus penè Conciliis inculcantur & præcipiuntur; & quidem nostra Mechliniensis recitato suprà citato Synodi Tridentinæ Decreto, addit: Quòd *Decretum præsens Synodus* INVIOLABILITER *observari mandat.*

Verùm quis non obstupescat, quòd haud obstantibus tot totiesque iteratis Ecclesiæ severissimis decretis, atque ipsâ divinarum Laudum Majestate & excellentiâ, passim in Ecclesiis Canonicorum persolvantur Horæ Canonicæ cum tanta præcipitantia, tantaque confusione, ut vix quid canatur intelligi possit; ut subinde videaris confusum audire boatum, potiùs quàm cantum suave-sonantis Ecclesiæ.

Sed unde tantus ac tam universalis, atque adeò inolitus in decantandis Divinis Laudibus abusus? Non aliunde credo, quàm quòd plerique hodie Canonici " à verò procul aberrantes falsò existiment " (ut loquitur Concilium Coloniense an. 1536. *p.* 2. » *c.* 5.) sese non alicujus Officii in Ecclesia exercendi, » sed quietis & inertiæ tantùm causâ Canonicatus es» se adeptos: perinde atque satis sit, paucis quibus» dam Clericis admodum ignaris, tenui pretio con» ductis, curam Divini Officii committi, quod deinde » ejusœmodi mercenarii non servatis temporum in» terstitiis, syncopando transcurrunt, interim ipsis » Canonicis totâ vitâ torpentibus.

Et sanè, nonne hodie frequenter videre est, in Ecclesiis seu Cathedralibus, seu Collegiatis, frequenti etiam Canonicorum numero constantibus, paucos aliquot Vicarios tenui pretio conductos Horis Canonicis cantandis occupatos; easque tantâ dein præcipitantiâ & confusione percurrentes, ut etiam diei Dominici Nocturnos ex Psalmis 18. & 9. lectionibus cum suis Responsoriis & Hymnis, item Laudes sive matutinum constans 7. Psalmis & duobus Canticis cum Hymno & Capitulo, unius circiter sesqui horæ spatio absolvant. Feriale verò Nocturnum, unà cum Laudibus, quantumvis longioribus constet Psalmis, uti Sabbathi & Feriæ V. videas unius horæ spatio, quo pii Clerici legendo vix absolvere possunt, totum, etiam canendo, absolvi: non longius in cæteris Horis decantandis, cum proportione, spatium temporis impendentes.

Veniet profectò aliquando dies illa, in qua videbunt Canonici, " quòd *Canonicus* nomen sit *Officii,* » *operis & militiæ Clericalis:* non autem redituum, » Præbendarum, aut emolumentorum, " ut loquitur pius Guillelmus Parisiensis *De Collat. Benef. c.* 4.

Videbunt quoque se esse constitutos, ut *laudes Dei in communi persolventes*, ut regula ipsorum inculcat, *pro suis populorumque, quorum oblationibus vivunt, delictis Deum exorent.* In Concil. Aquis. an. 816. *c.* 131.

" Heu

" Heu miseros & infelices! Quid Deo vestro respon- » debitis (meritò exclamat piissimus Cardinalis Bona) » in die judicii, cùm vobiscum ponet rationem, quòd » opus suum feceritis *fraudulenter?* Quid dicetis ani- » mabus, quarum bona percepistis in vita vestra, ut ea- » rum peccata portantes, indignationem Dei avertere- » tis ab illis?" *De Div. Psalm. Cap.* III. §. 2. *num.* 4.

CAPUT VI.

Horæ Canonicæ *devotè* persolvendæ sunt.

§. I.

Sola exterior reverentia in persolutione Horarum Canonicarum non sufficit, sed necessaria est interior devotio.

HORAS Canonicas *reverenter* ac *distinctè* pro operis tanti dignitate & excellentia persolvendas esse, præcedenti conclusione ostendimus. Verùm, si in hac exteriori reverentia sistatur Horarum Canonicarum recitatio, quantumcumque etiam solemnis atque exteriùs reverenter facta decantatio, erit non Christianus & Deo dignus Religionis cultus, sed merè judaïcus; quo exteriùs dumtaxat, nequaquam verò *spiritu & veritate* (uti à veris adoratoribus exigitur) Pater *adoretur* & colatur.

Unde meritò, nisi interior devotio & spiritus accedat; ut scilicet dum Horas Canonicas psallimus sive recitamus, id versetur in corde, quod ore profertur, sugillabit nos eâdem illâ Propheticâ objurgatione Dominus, qua olim Judæos perstrinxit: *Hypocritæ, benè prophetavit de vobis Isaias, dicens: populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.*

Scite proinde dixit Prosper Aquitanicus:

Laus vera in Dominum depromitur ore precantis,
Si quæ voce fluunt, INTIMA CORDIS *habent.*

Hinc & illud Hieronymi apud Gratianum *Dist.* 92. *Can.* I. *Cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino. Audiant hæc adolescentuli, audiant ii, quibus in Ecclesia est psallendi Officium: Deo non voce, sed corde cantandum.*

Ad quæ Hieronymi verba valde appositè Glossographus hos versus adducit:

Non vox, sed votum: non cordula musica sed COR:
Non clamans sed AMANS; *clamat in aure Dei.*

Cui consonat illud S. Benedicti, tantopere filiis suis inculcatum: *sic stemus ad psallendum, ut mens nostra concordet voci nostræ.*

Id pluribus verbis, sed eodem sensu expressit Augustinus in *Psal.* 30. *Serm.* 3. dum dixit: " si orat Psal- » mus, orate. Et si gemit, gemite. Et si gratulatur, » gaudete. Et si sperat, sperate. Et si timet, timete.

Meritò proinde Generale Concilium Lateranense sub Innocentio III. "Clericis districtè præcipit in » virtute obedientiæ, ut Divinum Officium noctur- » num pariter & diurnum, quantùm eis dederit Deus, » studiosè celebrent, & *devotè.*" Cap. DOLENTES 9. *De celebr. Miss.*

" Hæc verba (ait Prosper Fagnanus ad citatum » *cap. num.* 40.) apertè ostendunt, Concilium præ- » cepisse devotionem illam, quæ est donum Dei, & » sic devotionem formalem & interiorem, quæ cùm » sit actus virtutis Divino indiget auxilio. Non autem » nudam devotionem materialem & apparentem.

§. 2.

Devotio exigit, ut cum quadam spirituali animi alacritate & gaudio Horæ Canonicæ persolvantur, & ad eas ex motu Spiritus Sancti accedatur.

SOlidam ac verè Christianam devotionem in se complecti promptam quamdam alacritatem exequendi quæ Officii nostri sunt, certum est. Quinimo, teste devotissimo Genevensium Antistite Fran. Salesio *in Introd. ad vit. dev. p.* I. *c.* I. " Devotio nihil aliud est, » quam agilitas quædam & alacritas spiritualis, per » quam suas in nobis charitas operatur actiones, seu » per quam nobis datur *promptitudo* & affectus ea- » dem exequendi: & sicut charitatis officium est, ut » ad omnia mandata Dei generaliter & universaliter » implenda nos moveat, sic effectus devotionis est, » ut nos ad illa *promptè* & diligenter perficienda in- » ducat." Hactenus Salesius.

Hinc patet, devotionem in recitante sive persolvente Horas Canonicas, requirere quamdam alacritatem & promptitudinem animæ, quæ ipsum moveat ad alacriter & cum gaudio quodam spirituali vel legendum. Unde nihil quoque in Scripturis tantoperè commendatum, quàm ut cum cordis jubilo cantetur atque Domino psallatur.

Jubilate, ait Psalmista, *Deo omnis terra, servite Domino in lætitia.*

Quin & Ecclesia ut moneat Ministros suos cum lætitia ac gaudio psallendum esse, *Psalmum* 94. assumpsit, ut per illum ad Horarum Canonicarum recitationem Ministros suos invitet, & præparet. In quo Psalmo bis nos invitat Psalmista, ut cum gaudio Domino psallamus. *Venite*, inquit, *exultemus Domino, jubilemus Deo salutari nostro.* Et rursus: *In Psalmis jubilemus ei.*

Quid enim est jubilare? Respondet Augustinus in *Psalm.* 35. " Gaudium verbis non posse explicare, & » tamen voce testari quod corde conceptum & ver- » bis explicari non potest, hoc est jubilare.

Hæc meritò perpendent, qui ad Horarum Canonicarum recitationem vel decantationem inviti & coacti quodammodo accedunt: nihil tantopere, quàm earum finem desiderantes: quos videmus etiam pigrè & cum tædio quodam exteriùs etiam nonnumquam se prodente, ad Horas accedentes; quasi reputarent ipsum Divinum Officium onus aliquod humeris suis impositum: cùm è contra illud reputandum sit opus verè Divinum; & præcipuè Canonicis, aliisque Clericis, qui majoribus Ecclesiæ negotiis non distrahuntur, maximè desiderabile: ut nimirum illo occupati, nomine totius Ecclesiæ hîc in terris agere incipiant, quod in tota æternitate cum beatis Spiritibus peragent in cœlis; scilicet misericordias Domini in æternum cantare.

Rectè proinde monet S. Carolus in Concilio Mediol. V. *parte* 6. *cap.* 6. " ut studio quodam intimæ » pietatis, cujus *splendor foris etiam eluceat*, unusquis- » que vel Canonicus, aliusve minister, quicumque » sit, qui chori Officiis adstrictus est, ad chori disci- » plinam sese instruat.

Insuper devotio exigit, non tantùm ut alacriter & cum gaudio Divinis Laudibus occupemur, sed etiam, ut spiritu ad eas moveamur & excitemur: id est, ut sit Spiritus S. sive charitas quæ ad Horarum Canonicarum recitationem nos excitet & moveat.

Huic admodum sollicitè invigilent, quicumque Horis Canonicis recitandis adstringuntur, necesse est. Cùm enim quotidiana occurrat recitandi necessitas, facilè contingit, ut, ni spiritus frequenter resuscitetur, tandem per frequentem illam, atque quotidianam recitationem, sensim quasi ex consuetudine, & modo planè humano, quemadmodum opifices ad suas quotidianas operas, nequaquam verò adigente Spiritu S. ad Horarum Canonicarum persolutionem accedatur; atque ità fiat, quod potiùs *ex more*, ut loquitur Synodus Coloniensis, *quam mente orare quis instituat, cujus pars inter hypocritas reputabitur.* An. 1536. *p.* 2. *cap.* 8.

Pius quidam ac eruditus auctor libri inscripti: *Abbregé de la Morale de l'Evang. ad c.* 2. *Lucæ* ỳ. 27. reflectens quomodo dicatur, Simeon *in Spiritu venisse in templum*, exclamat: " Quàm multi Christiani hodiè » in-

» intrant templum per curiositatem, *ex consuetudine,* » ex humano respectu, propter interesse, & quàm » pauci movente Spiritu Sancto! " Nonne idem hodie jure dici posset de accedentibus ad Horas Canonicas: quàm multi ad eas accedunt ex *consuetudine*, humano respectu, spe lucri, & quàm pauci movente Spiritu Sancto!

Meritò proinde monet S. Carolus accedentem ad Horas Canonicas, " ut secum cogitet, se ad chorum, » nempè ad Sancta Sanctorum, ut Canone antiquo » cautum est, & ad publicæ orationis Sacrificium ac- » cedere...... Illud etiam cogitet, quam ob causam » eò se contulerit: tum sibi statuat, se in conspectu » Dei omnipotentis, & in corona innumerabilium » Angelorum & Sanctorum esse. Qua cogitatione » videat, perpetuoque reputet se eo loci consistere, » ut Deo sanctissimum cultum, venerationemque » tribuat, atque ab eo, & sibi, & aliis omne bonum » deprecetur. " *In Concilio Mediol. V. parte 3. cap. 6.*

§. 3.

Devotio requirit, ut ad Horas Canonicas non accedatur spe lucri temporalis: & unde colligatur, quòd aliquis principaliter intuitu lucri accedat?

Ut devotè psallatur, & Divinæ Laudes ex corde, non ore tantùm Deo persolvantur, necesse est, ut charitas laudet & psallat: teste enim Augustino in Psalm. 37. *Tacebis, si amare destiteris. Frigus charitatis, silentium cordis est.*

Porrò qui spe lucri temporalis ad psallendum incitatur, non charitate quæ *non quærit quæ sua sunt*, sed cupiditate movetur: neque clamor est in corde, sed silentium.

Adhæc devotio exigit, ut *voluntariè* Laudis Sacrificium Deo offeratur. *Voluntariè*, ait Psalmista, *sacrificabo tibi:* " Laudetur ergo, ait Augustinus in » Psalm. 53. voluntate, ametur charitate. Gratuitum » sit & quod amatur, & quod laudatur...... Volun- » tariè sacrificabo tibi, noli ex necessitate: si enim » propter aliud laudas Deum, ex necessitate laudas. » Si adesset tibi quod amas, non laudares Deum. Vi- » de quid dicam? Laudas Deum, v. g. ut tibi det am- » plam pecuniam. Si haberes aliunde amplam pecu- » niam non à Deo, numquid laudares Deum? Si er- » go propter pecuniam laudas Deum, non voluntariè » sacrificas Deo, sed ex necessitate sacrificas, quia » præter illum nescio quid aliud amas.

Quin & *lib. 2. De Serm. Dei in monte cap. 16.* idem Doctor asserere non dubitat: " Quæcumque res pro- » pter aliud aliquid quæritur, sine dubio inferior est, » (nimirùm in æstimatione quærentis) quàm id pro- » pter quod quæritur: & ideò illud primum est pro- » pter quod rem istam quæris, non ista res, quam » propter istud quæris. Quapropter si Evangelium & » Regnum Dei propter cibum quærimus: " (idem dic; si Officium frequentamus propter distributiones) " priorem facimus cibum (vel distributiones) & pos- » teriùs Regnum Dei, " vel Officium Divinum.

Et teste S. Bernardo " qui Officium Ecclesiasticum » quærit, aut eo tenet animo, eoque intuitu, ut huic » vitæ habeat necessaria, perverso nimis ordine cœ- » lestibus terrena mercatur.

Quandoquidem ergo malitia Simoniæ in hoc potissimùm consistat, quòd res spirituales ad eam vilitatem quodammodo redigantur, ut quodam modo temporalibus coæquentur, imò inferiores habeantur: quid mirum, si Canonici aliique Ministri, qui intersunt Horis Canonicis principaliter pro denario, sive ut distributiones accipiant, Simoniæ saltem mentalis rei judicentur?

Et quidem Patres Concilii Coloniensis hunc perniciosum affectum in plurimis Canonicis & Clericis dominari verentes, *anno* 1536. sequens Decretum, omnium Clericorum animis meritò imprimendum, ediderunt: " Utinam, inquiunt *p.* 3. *c.* 13. optando à » Deo Optimo Maximo consequi possimus, ne quis- » quam *lucri causâ* Divinis interesset, *alioquin non ac- » cessurus sacra*, veluti quem nummi magis quàm » Dei amor in templum trahit, quæstum pietatem es- » se putantem: qui non dubium, ex numero eorum » est, de quibus Isaïas dixit: *Omnes diligunt mune- » ra, sequuntur retributiones.* Nec multùm is abest » (uti plerisque doctissimis Viris placuit) *ab horren- » do crimine Giezi, qui existimavit divinum munus pe- » cuniâ redimendum.* Quare viderint Clerici nostri, » ut eorum mens & intentio tota in Deum referatur, ut cum David, confiteantur *Deo in directione » cordis, ac in labiis suis pronuncient omnia judicia oris » ejus.* In via etiam testimoniorum Domini delecten- » tur sicut in omnibus divitiis. Optandum ut Psalmus » ille 118. qui toties non sine causa in Ecclesiis repli- » catur, ore simul & correspondente singulis verbis » mente decantetur, & cum eodem Psalte ex animo » dicatur: VOLUNTARIE *sacrificabo tibi, & con- » fitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum est.* » Non adimit Christus, sed decernit operanti suam » mercedem: *dignus est enim operarius mercede suâ, » & qui altario deservit, de altario & vivet.* Sed in- » terim cogitare debet Clericus, *se vivere non ut edat; » sed edere, ut Christo vivat*, habereque semper men- » ti reconditum Christi verbum: *Primùm quærite re- » gnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia adjicien- » tur vobis.*

Idem veritus Stephanus Parisiensium Antistes: *Prohibemus*, ait, *vobis omnibus, ne committatis Simoniam etiam mentalem, adeundo ad Divinum Officium sub spe materialium distributionum.* Synodus Paris. *p.* 114.

Dignoscitur verò, an Canonicus aliusve Ecclesiæ Minister principaliter ob distributiones materiales adeat Divinum Officium, si ex modo ejus agendi pateat, eum spe illarum distributionum præcipuè ad frequentandas Horas Canonicas moveri & excitari: quod enim præcipuè ad agendum incitat, illud & primum in corde locum obtinere dubitari nequit, juxta illud compertissimum Augustini effatum: *Pondus meum amor meus, eò feror, quocumque feror.*

Si igitur Clericus aliquis Horas illas solicitè frequentet, quibus distributiones majores sunt annexæ, illas verò quibus nullæ, aut exiguæ constitutæ sunt, sine justa causa passim negligat, nullamque illas frequentandi sibi curam esse ostendat; indicium erit non obscurum, quòd Horas non amore Religionis, sed amore pecuniæ frequentet; easque tamquam medium ad distributiones ordinet. Canonicus quoque, qui mox ut Officium, cui distributionum lucrum annectitur, est absolutum, è choro discedere solet, neglecto Officio quod distributiones non pendit, tametsi etiam immediatè sequatur, difficulter se à suspicione Simoniaca liberabit.

Quapropter Petrus Parisiensium Cantor Simoniæ arguit Clericos, qui nolebant Festum S. Stephani, postulante quodam Prælato, ritu duplici cantari, " nisi unà pastum & refectionem annuam Clericis » promitteret, insuper nummos matutinales illius » noctis duplicandos, ut sic celebrarent potiùs festum » nummi duplicati quàm Festum S. Stephani...... » Quibus sunt similes, pergit Petrus Cantor, quidam » in Ecclesia psallentes & pro pretio cantantes; qui- » bus pecunia disciplina est, nummus Decanus, ac » etiam Deus. Qui idololatræ sunt, nummum potiùs » adorantes, quàm Deum, *non aliàs Deo cantaturi, » nisi propter nummum.* " In verbo abbrev. cap. 66.

Subdit deinde prædictus Auctor. " Quid viliùs, quàm » duas horas in Ecclesia quadam (quia ad illas decan- » tandas non est constituta pecunia) à laïcis dici » *horas Domini, cæteras denarii*, imò diaboli, imò ad » has

» has horas decantandas & horas Beatæ Virginis non » adsunt Clerici, sed præsentes in aliis, ab his fugiunt, » ut nullum opus sibi *vendicet in Ecclesia Spiritus* » *Sanctus, cum nihil gratis in ea fiat, sed omne sibi ven-* » *dicet nummus.*

Si hodie superesset Petrus, in multis reperiret Ecclesiis, quod in una se reperisse deplorat, & quasdam horas Vicariorum, quasdam Canonicorum & Capellanorum, non immeritò appellandas videret.

Nonne cum magno Divini Officii dedecore conspicitur, à duobus tribusve Vicariis horas illas passim cursim, & syncopando decantari, quibus decantandis nullus nummus est constitutus? Numquid qui diligunt decorem domûs Dei, magno animi dolore videre coguntur Canonicos, Capellanos, aliosque Clericos, horis Canonicis, quibus distributiones quotidianæ sunt assignatæ, penè non absolutis, quasi aufugere, & ad plateas aut consortia confabulationis causâ se conferre, interim illâ Officii parte, quæ distributione caret, neglectâ?

§. 4.

Quæ distractiones impediant, quominus quis debita cum devotione *Horas Canonicas dicendas sit recitare?*

NOrunt omnes piæ animæ, quantis evagationibus & distractionibus, etiam vel in vita mens humana subjecta sit; & ne ad imperfectiores forsan dumtaxat aut infirmioris sexûs homines id spectare credas, quid de se dicat exercitatissimus ille Dei orator & cultor Augustinus, audiamus. " Verè dicam, ait in » *Psalm.* 73. homo in hominibus, & ex hominibus: » attendat quisque, & videat quanta agantur in cor- » de humano, quemadmodum ipsæ plerumque ora- » tiones impediantur vagis cogitationibus, ità ut vix » stet cor ad Deum suum, & vult se tenere ut stet, & » quodammodo fugit à se, nec invenit cancellas, qui- » bus se includat, aut obices quosdam, quibus reti- » neat avolationes suas, & vagos quosdam motus, & » stet jucundari à Deo suo.

Hinc illud S. Thomæ 2. 2. *q.* 83. *art.* 13. communiter ab omnibus receptum: *Evagatio mentis, quæ fit præter propositum, orationis fructum non tollit;* juxta illud S. Basilii *in Serm. De orando Deo*, à Doctore Angelico allatum: " Si debilitatus fixè nequis » orare, quantumcumque potest, teipsum cohibeas, » & Deus ignoscit, eò quòd non ex negligentia, sed » ex fragilitate non potest, ut oportet, assistere co- » ram eo.

Dicendum ergo cum eodem Doctore Angelico, quòd in spiritu & veritate oret, qui ex instinctu Spiritûs ad orandum accedit, etiamsi ex aliqua infirmitate postmodum evagetur.

Involuntariæ proinde mentis evagationes atque distractiones Horarum Canonicarum fructum non impediunt, iisque non obstantibus, qui ex instinctu Spiritûs Sancti ad eas accedunt, in spiritu & veritate Deo psallunt. Ac propterea nonnunquam parvi-pendendæ sunt, neque ad eas expellendas, nimiâ & anxiâ solicitudine, quæ nonnunquam non solùm ampliùs devotionem impediret, sed & capitis dolorem pareret, laborare oportet.

Verùm Canonici aliique Horis Canonicis recitandis adstricti, qui, cùm juxta monitum Sapientis deberent *ante orationem præparare animam suam*, malunt superfluis colloquiis & vanis confabulationibus vacare, nequaquam sibi persuadere debent se *ex aliqua infirmitate* evagationem mentis pati, aut *præter propositum*, ut loquitur S. Thomas, sed voluntariè saltem indirectè, sive in causa.

Dicitur enim à Theologis & Canonistis actio aliqua voluntaria in causa, si sequatur ex aliquo voluntariè posito, quod, ne sequeretur, omitti debuisset.

Quis verò ambigat hujusmodi vana ac superflua colloquia seu confabulationes immediatè ante recitandas Horas Canonicas esse omittendas, ne similis mentis evagatio inter Officii Divini recitationem sequatur?

Horum numero annumerandi indubiè & hi, qui adinstar Atheniensium, *ad nihil aliud* penè tota die *vacant, nisi aut dicere, aut audire aliquid novi.* Qui contra Canonum præscripta *sine Officii sui necessitate per plateas vel andronas obambulant, ubique fabulis diversis commiscentur.* Vide Canonem 47. & 48. Synodi Carthag. 4. & Narbon. anno 589. *Can.* 3.

Quin & illi meritò timeant, ne per suborientem mentis evagationem fructum amittant orationis, qui contra statûs Clericalis exigentiam negotiis temporalibus se totaliter immergunt.

" Sunt enim (ait Cardinalis Bona *De Divina Psalm.* » *c.* 19. §. 5. *n.* 3.) quadam magni ardeliones, qui non » nisi terram, & carnem sapiunt, & quasi gigantes » sub pondere negotiorum gementes, vel non orant » omnino, vel tumultuariâ celeritate suos Psalmos » deglutientes, corpore in templo, mente in foro » sunt, quibus illud profectò convenit quod scriptum » est: *Labor labiorum ipsorum operiet eos.*

Adhæc experientiâ nimis compertum est illud Venerabilis Bedæ: " Quæcumque sæpiùs agere, loqui vel » audire solemus, eadem necesse est sæpius ad ani- » mum quasi solitam propriamque sedem redire." *De Templo Salom.*

Similiter qui sensibus suis exterioribus in ipsa Horarum recitatione nimiam indulgent vagandi licentiam, haud dubiè voluntariâ frequenter mentis evagatione laborare convincuntur. Nec enim dubium, quin sensus suos comprimere deberent, ne similis evagatio mentis oriretur: vulgaris enim parœmia est: *Incustoditum captat ovile pecus*, ità mentem non custoditam per apertas sensuum exteriorum fenestras expugnat dæmon, & multiplices intrudit alienas cogitationes & distractiones.

§. 5.

Remedia adversus distractiones tempore Horarum Canonicarum.

PRæcipuum ac pene necessarium adversùs evagationem mentis, & distractiones in oratione remedium est indefessum studium, & continuus conatus vitam suam ità componendi secundùm Deum, seu ità Deo vivendi, ut hæc pia ac Christiana vitæ compositio, omnisque à vanis & inutilibus, seu sensualibus occupationibus alienatio, sensuumque exteriorum continua mortificatio sit assidua quædam ad orandum præparatio, & non interrupta quædam spiritûs & animæ, quantùm necessariæ statûs nostri occupationes permittunt, recollectio. Quem in finem indubiè subserviunt non tantum orationis mentalis destinata tempora, sed quæ intermedias occupationes fieri possunt brevissimæ, sed crebræ & raptim ejaculatæ orationes, quas inter antiquos Monachos frequentissimas fuisse testatur S. Augustinus, & solicitè piæ mulieri Probæ commendat.

Aliàs si hæc cura absit, liberamque ac effrænem quis concedat sensibus suis evagandi libertatem, nullumque sese recolligendi & in spiritu orationis vivendi studium impendat, in vanum ille sperabit, quòd mentem suam ità indomitam & effrænem uno impetu, cùm tempus Divini Officii instat, continere atque recolligere poterit, ipsisque orationis objectis ità alligare, ut ad consueta objecta non diffluat.

Secundum remedium adversùs distractiones in Divino Officio oborientes assignant passim SS. Patres, vivaciter apprehendere nos psallere, seu recitare Horas Canonicas in præsentia Divinæ Majestatis: Quomodo obtinebis quis, ut in oratione sensus ejus non va-

vagetur, interrogat S. Basilius *Interr.* 201. *in Regul. Brev.* si sit certus, inquit, se assistere ante oculos Dei. Et alibi: hoc stude in vita tua, ut orationem puram offeras Deo, neque in diversa rapiatur mens tua. Memento enim te sub Dei stare conspectibus, qui occulta cordis conspicit, & abscondita mentium novit.

Idem remedium contra mentis evagationem filiis suis suggessit S. Benedictus, aliique Monachorum Patres, ut videre est in Concordia Regularum Benedicti Anani *cap.* 25. Quorum vestigiis inhærens S. Carolus, solicitè monuit ut Clericus cùm in choro est, " tum sibi statuat se *in conspectu Dei omnipotentis*, & » in corona innumerabilium Angelorum, & Sanctorum esse.

Idipsum nobis insinuat Ecclesia in Hymno feriæ 5. ad Laudes, Dei præsentiam his verbis nobis in mentem renovans: *Speculator adstat desuper, qui nos diebus omnibus, actusque nostros prospicit, à luce prima in vesperam.*

Tertium remedium admodum conveniens est devota ac pia corporis dispositio, ac modesta, distincta atque gravis Horarum recitatio vel cantus.

Licet enim exteriora sive in corporis gestibus, sive in vocibus & sonis secundùm se Deo grata esse nequeant, sed solus interior ex charitate profluens cultus, nihilominus quin exteriora illa plurimum conducant ad excitandos in animo veræ pietatis affectus ambigi nequit. Ea enim corpus inter & animam est connexio, ut quæ corpus afficiunt, in animam quoque redundent suscitentque affectus conformes in anima; ità nimirum ut, quod experientià compertissimum est, voces & motus corporis lascivi, similes quoque in anima affectus causent, uti & pii motus affectus pios.

Hinc Christus Dominus totius pietatis exemplar, etiam vocibus oràsse legitur. Et quod ad corpus attinet, interdum oculis in cœlum elatis, aliquando in genua provolutus, & subinde in faciem prostratus oravit.

Quartum remedium suppeditare poterunt illa, quæ in Horis Canonicis ad affectus per temporum intervalla excitandos interseruntur: ut v. g. Hymni, item Versus, Antiphonæ, Lectiones, Oratio Dominica, Hymnus glorificationis in fine cujusque Psalmi, &c. quæ omnia si canantur & dicantur secundùm intentionem Ecclesiæ, plurimùm ad recolligendum spiritum, & avertendam mentis evagationem valebunt, ut ex infra dicendis patebit.

Multùm quoque valebit ad dispellendas distractiones, si per diligens studium Psalmorum aliqualem intelligentiam, præcipuè per piam ac frequentem illorum meditationem, fuerit quis assecutus. De qua re inferiùs, dum de Psalmis agetur, latiùs tractabitur.

Quintum remedium nonnullis esse poterit, & quidem " efficacissimum, ut observat Cardinalis Bona, » ipsas quascumque involuntarias evagationes, quæ » nolentibus nihilque cooperantibus adveniunt, par- » vi-pendere, neque ob eas expellendas nimiâ solici- » tudine, quæ capitis dolorem pariat, laborare." *De Divin. Psalm. cap.* 19. §. 6.

Denique ad impetrandam in recitatione Horarum devotionem, indubiè conveniens est, quòd suggerit S. Carolus loco citato: " Peroratis Psalmis, absolu- » toque Canonico Officio, paululum tacitus con- » sistat, genibusque flexis veniam deprecetur, & ne- » gligentiæ & distractionis, aliusve culpæ, quam in » eo precationis Officio admiserit: tumque hoc oret, » ut pro Christi totiusque Ecclesiæ meritis, orationis » suæ obsequium ac ministerium gratum sit atque » acceptum.

PARS SECUNDA.

De singulis Partibus Horarum Canonicarum.

CAPUT PRIMUM.

De singulis partibus Officii Nocturni.

§. I.

De Versu: Domine labia mea aperies, *&c.* *Et* Deus in adjutorium, *&c.*

OFFICIUM nocturnum, cui inter Horas Canonicas primum locum damus, utpotè quod aliis horis præmittitur, inchoatur Ritu Romano à versiculo desumpto ex Psalmo 50. *Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam.* Cujus ritûs meminit Amalarius seculo IX. In *nocturnali Officio*, ait, *dicimus primò, Domine labia*, &c. *Lib.* 4. *De Eccles. Offic. cap.* 9.

Et ante Amalarium, eundem versiculum ad inchoationem Officii nocturnalis, dici voluit S. Benedictus: & quidem tertio, at non *primo*, ut Romani, sed post Versum *Deus in adjutorium*, &c.

Neque obscurum, cur hunc Versum nocturnali sive primo Officio præmitti voluerint; sciebant enim, quòd nemo possit dignè laudare Deum, nisi Deus aperiat ejus labia, ut docet S. Augustinus. Unde Amalarius, " quia convenimus ad confitendum Domino, preca- » mur eum, ut suâ directione labia nostra aperiat, » & ad suam laudem os nostrum fatiscat.

Magno proinde affectu pronuntiandus hic versiculus, non ut à Domino aperiantur labia oris, sed adaperiatur cor nostrum in laude sua: ne aliàs silentium sit in corde, dum est clamor in ore.

Versum *Domine labia* sequitur Ritu Romano versiculus *Deus in adjutorium*: qui etiam Ritu Romano, & ex præscripto S. Benedicti reliquis omnibus Horis præmittitur.

Recitationem illius versiculi usitatissimam fuisse etiam apud antiquos Monachos, constat ex Cassiano, qui verbis Isaac Abbatis multiplices ejus utilitates fusissimè describit *Collat.* 10. *cap.* 10. " Hic namque » versiculus, ait, non immeritò de toto Scripturarum excerptus est instrumento. Recipit enim om- » nes affectus quicumque inferri humanæ possunt na- » turæ, & ad omnem statum atque universos incur- » sus præcipuè satis & competenter aptatur. Habet » siquidem adversùs universa discrimina invocatio- » nem Dei, habet humilitatem piæ confessionis, ha- » bet solicitudinis ac timoris perpetui vigilantiam, » habet considerationem fragilitatis suæ, exauditionis » fidu-

» fiduciam, confidentiam præsentis semperque adstan» tis præsidii. Qui enim jugiter suum invocat pro» tectorem, certus est eum semper esse præsentem.

Verissimum proinde est, quod notat Walfridus Strabo *De Reb. Eccles. cap.* 25. antiquos Patres statuisse versum illum, *Deus in adjutorium*, non tantùm Officiis, sed etiam operibus omnibus præmittendum, " ut invocatio Divinæ opitulationis initio » cujuslibet actionis assumpta, faciliorem faciat & » postulandi constantiam, & obtinendi virtutem.

Tantò autem solicitiùs divinum auxilium initio orationis invocandum est, quantò acriùs eo tempore invisibiles hostes contra nos certamen instituunt, ut observant SS. Patres, atque inter alios pulchrè describit Joannes Climacus.

Meritò igitur monet S. Carolus, " ut Clericus singulariter attentionem renovare & excitare studeat, » dum illa verba, quæ ad sanctæ orationis spiritum » inflammandum valent, pronuntiat: *Deus in adjuto» rium meum intende.*

Ritus quoque habet, cujus à 400. annis meminit Joannes Belet *De Div. Offic. c.* 14. ut ad pronuntiationem dicti versus *Crucis fiat signaculum*; quo indicatur, quidquid à Deo speratur, id per merita Crucifixi sperari.

§. 2.

De Gloria Patri, &c. *& Ritu per versum illum finiendi singulos Psalmos.*

VErsus *Deus in adjutorium*, &c. concluditur per versum *Gloria Patri & Filio*, &c.

Hic versus ab Antiquis dictus *Hymnus Glorificationis*, ex eo tempore cœpit in Ecclesia, quo ab Apostolis promulgatum est Evangelium. Cùm enim sacrum Baptisma ab eisdem jussu Domini in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti collatum est, à Fidelibus hunc Hymnum cani cœptum esse, & absque scripto traditum, pluribus asserit S. Basilius *Tract. De Spiritu Sancto cap.* 27. & ex ipso aliisque probat Baronius ad annum 325.

Clausulam verò quæ hodie Hymno glorificationis additur: *Sicut erat in principio*, &c. non statim post Nycænam Synodum in omnibus Ecclesiis in usu fuisse testatur Theodoretus; quin nec seculo VII. patet ex Concilio Toletano IV. an. 633. quod *cap.* 13. præcipit ut in fine omnium Psalmorum dicatur: *Gloria & honor Patri & Filio & Spiritui Sancto in secula seculorum.*

In multis tamen Ecclesiis clausulam *Sicut erat*, seculo VI. receptam fuisse, constat ex Decreto Concilii Vasensis II. anno 529. *Cap.* 5.

Ritum finiendi singulos Psalmos per *Gloria Patri*, &c. in pluribus Ecclesiis seculo VI. & VII. receptum esse evincunt varia Concilia & Benedicti Regula; quin & seculo V. eundem in sua Provincia usitatum fuisse scribit Cassianus; qui & refert nusquam per Orientem in fine Psalmorum, se audivisse Hymnum glorificationis cantari. Ex quo, uti & pluribus aliis, ut notat Baronius ad an. 325. commentitia esse detegitur Epistola illa Hieronymi nomine ad Damasum Papam missa; in qua scribitur, quod Hieronymus Damasum monuerit, ut more *Orientalis* Ecclesiæ in fine Psalmorum Hymnus glorificationis etiam Occidentalis Ecclesia adderet: cùm constet nequidem tempore Cassiani, ac proinde multis annis post Hieronymum, ritum hunc in Oriente fuisse notum.

Ratio hujus ritûs jam à mille & ducentis circiter annis in Ecclesia Occidentali recepti, est, ut dum forsan inter Psalmorum cantum aut recitationem mens evagaretur, rursus ad hujus Hymni sonum recolligeretur, seque ad Summæ illius Trinitatis glorificationem & adorationem incitaret; quapropter an. 589. *cap.* 2. decreverunt Patres Narbonenses, ut per majores Psalmos, " prout fuerint prolixiores, pausationes » fiant, & per quamque pausationem *Gloria Trini» tatis* Domino decantetur. " Cui conformis est ritus hodiernus, in plures partes dividendi Psalmum prolixissimum, *Beati immaculati*, singulasque partes terminandi per *Gloria Patri.*

Eâdem ratione, ut refert Cassianus, pristini Monachi in Palæstina ipsos Psalmos cum interjectione orationis sæpius interdicebant: " non enim multitu» dine versuum, sed intelligentia delectabantur; il» lud totâ virtute, ait Cassianus, sectantes: *Psallam » spiritu, psallam & mente.*

Ut verò hanc mentis & spiritûs attentionem & recollectionem, quam in hac iterata Hymni glorificationis repetitione intendit Ecclesia, faciliùs Clerici assequantur, conveniens judicârunt Concilia, ut Canonici aliique Clerici ad recitationem Hymni glorificationis, sive *Gloria Patri*, &c. corpus inclinando, sese per illum exteriorem corporis motum ad interiorem ac religiosam SS. Trinitatis adorationem incitarent.

§. 3.

De Alleluya.

VOx *Alleluya* vox Hebraïca est, quæ latinè significat *Laudate Deum cum jubilo*, sive *Jubilate Deo.* Proprieque gaudium exprimit Beatorum; eorumque vox est, ut expressit S. Joannes in sua Apocalypsi. Nam ut appositè Augustinus; *Quid habituri sumus in illa Patria? Quid acturi sumus? In secula seculorum laudabunt te*, inquit, *hoc erit totum negotium nostrum, sine defectu Alleluya.*

Porro ut gaudium illud, sive animæ jubilus aptiùs exprimatur, " dum psallimus *Alleluya* jubilamus ma» gis quàm canimus (inquit Rupertus Abbas *lib.* 1. » *De Divinis Officiis cap.* 35.) unamque digni ser» monis syllabam in plures neumas, vel neumatum » distinctiones protrahimus, ut jucundo auditu mens » attonita repleatur, & rapiatur illuc, ubi Sancti *exul» tabunt in gloria, lætabuntur in cubilibus suis.*

Satis hinc patet, quamobrem tempore Paschali frequentiùs, quam aliis temporibus cantetur; dignum enim est ut beatitudinis & gaudii futuri vocabulum eo tempore magis frequentetur; quo resurgens Dominus ejusdem beatitudinis spem nobis propinavit, & portas cœli aperuit.

Quapropter licèt tempore S. Augustini variæ essent Ecclesiarum consuetudines circa tempus cantandi *Alleluya*, *ipsis* tamen *quinquaginta* Pascha inter & Pentecosten *diebus ubique* canebatur, teste Augustino *Epist.* 55. *cap.* 17.

Patet quoque cur jam pridem tempore quadragesimæ, hodie verò à septuagesima usque ad Pascha non canatur, quia aiunt Patres Concilii Toletani IV. *Can.* 11. " Tempus est non gaudii, sed mœroris, tunc » enim opus est fletibus ac jejuniis insistere, corpus » cilicio & cinere induere, animum mœroribus de» jicere, gaudium in tristitiam vertere, quousque ve» niat tempus Resurrectionis Christi, quando oportet » Alleluya in lætitia canere, & mœrorem in gaudium » commutare: hoc enim Ecclesiæ universalis consen» sio in cunctis terrarum partibus roboravit.

Colligitur quoque ex dictis cur à septuagesima usque ad Pascha magis conveniat versiculus, *Laus tibi Domine Rex æternæ gloriæ*, qui eo tempore voci *Alleluya* substituitur: quia *Alleluya*, ut dictum est, non tantùm significat *Laudate Deum*, sed Laudate Deum cum *jubilo* sive *gaudio*: ipseque modus canendi *Alleluya* ad gaudium & jubilum magis invitat, quàm ille quo canitur, *Laus tibi Domine*, &c.

Ex his sufficienter patet, quo affectu vox illa *Alleluya* & versiculus *Laus tibi Domine*, &c. dici debeat juxta intentionem Ecclesiæ; qualesque affectiones ad illorum recitationem excitandæ sint.

§. 4.

De Invitatorio.

POst versum *Deus in adjutorium*, *Gloria Patri*, & *Alleluya*, vel *Laus tibi Domine*, immediatè sequitur Ritu Romano Psalmus 94. additâ brevi *Antiphona*, quam ex ipso Psalmi argumento *invitatorium* dicimus. Ab aliquibus vocatur *versus apertionis*, vel *responsorium exhortationis*; interdum *sonus*. Recitatur enim Psalmus hic, ut per modum *soni* aut *invitatorii* excitemur & præparemur ad psalmodiam : unde nec more aliorum Psalmorum alternatim recitatur, aut canitur, sed ab uno alterove : idque per modum excitantis & monentis. Chorus verò *Antiphonam* post singulos Psalmi versus, aut integram, aut dimidiatam repetens, atque excitanti seu invitanti succinens, seipsum quoque ad laudandum Deum exhortatur; idque sub varia consideratione pro temporum atque Festorum diversitate; id est, nunc tamquam *Dominum qui fecit nos* : nunc ut *Regem Apostolorum*, *Martyrum*, *&c.* Atque eâ ratione rectè vocatur *Antiphona* illa, *responsorium exhortationis*; quasi per eam exhortanti respondeatur. Vide *Regulam Magistri cap.* 44.

Nec sine ratione ab Ecclesia in hunc finem assumptus est Psalmus 94. Continet enim efficacissima motiva, quibus ad dignè *Deum* laudandum incitemur. Dicit quippe Deum esse *Salutare* sive Salvatorem nostrum; quod sit *Rex magnus super omnes deos : in cujus manu sunt omnes fines terræ, & qui altitudines montium conspicit.* Quæ summam ejus Majestatem magnificè exprimunt.

Deinde monet, ut tamquam populus ejus & oves pascuæ ejus, *procidamus & ploremus coram illo*, tamquam *Domino qui fecit nos.* Quod indubiè magnum est, ad reverenter atque cum humillima submissione Deum laudandum, incitamentum.

Denique in sequentibus minatur, quod si hodie vocem ejus non audierimus, exemplo Patrum qui ei in deserto rebelles fuerunt, in requiem ejus non introibimus. Unde Augustinus : *Magnus terror ! ab exultatione cœpimus, sed ad magnum timorem concludit Psalmus ille.*

Hinc monemur, ut discamus exultare Domino cum tremore, quasi hilares, sed nondum securi.

§. 5.

De Hymnis.

ABsoluto Invitatorio subsequitur *Hymnus* : quæ vox Græca est, Latinè significans *Laudes*. Unde Hymni proprietates describens S. Augustinus in *Psalm.* 148. ait : " Hymnus scitis quid sit? Cantus est » cum Laude Dei. Si laudes Deum, & non cantas, » non dicis Hymnum. Si cantes, & non laudas Deum, » non dicis Hymnum. Si laudas aliquid quod non per» tinet ad Laudem Dei, etsi cantando Laudes, non di» cis Hymnum. Hymnus ergo tria ista habet; & Can» ticum, & Laudem, & Dei.

Usus Hymnorum in Divinis Officiis frequenter meminit S. Augustinus : eosque in Mediolanensi Ecclesia primùm decantari jussit S. Ambrosius; tum ut populus mœroris tædio levaretur; tum ut contra Arianorum perfidiam, per veritatem Hymnis expressam, armaretur.

Verum quidem est, nonnullos etiam ex Catholicis " Hymnos humano studio in Laudem Dei, atque » Apostolorum & Martyrum triumphos compositos, » sicuti hi quos beatissimi Doctores, Hilarius atque » Ambrosius ediderunt, reprobasse; " *pro eo*, inquiunt Patres Synodi Toletanæ IV. an. 633. *cap.* 13. *quod de Scripturis Sanctorum Canonum, vel Apostolica traditione non existunt* : sed contra hos, usum illorum Hymnorum dicti Patres, aliaque Concilia vindicârunt : ipsaque tandem Universalis Ecclesia admisit; non quidem omnes, sed *qui digni sunt forma cantari*, ut loquitur Concilium Turonense secundum.

Duo quippe in Hymnis attendenda sunt : Primum quidem, ut nihil in illis irreligiosum aut prophanum occurrat, sed omnia & audientium ac recitantium ædificationi, & excitandæ aut fovendæ pietati subserviant.

Alterum, ut eo tono canantur, quo ipsi præsentes ad Psalmorum, aut Canticorum, quibus præmittuntur, devotam decantationem excitentur & invitentur : idque pro ratione temporis & officii; nimirum nunc ad gaudium, nunc ad mœrorem.

Quare meritò culpat Lindanus Musicos illos Cantores, qui *lætissimos divinæ Laudis Hymnos, tristissimis Musicorum modulis; contrà lugubres Ecclesiæ Threnos lætissimo modulamine contaminant.* In Panop. Evang. *l.* 4. *c.* 78.

Hinc quoque conveniens esset, ut Hymni qui in Laudibus vespertinis, aliisque Divinis Officiis, ad quæ populus convenire solet, in Quadragesima, Adventu, & similibus diebus tono lugubri, juxta Ecclesiæ intentionem canerentur; ut ità per exteriorem illum lugubrem cantum populo indicaretur, dies illos esse dies pœnitentiæ.

§. 6.

De Antiphonis.

A*Ntiphona* est vox Græca, Latinè idem significans quod vox *reciproca*, vel *contrà sonans*, seu *cantus oppositus.*

Hinc alternum cantum S Isidorus *lib.* 1. *De Div. Offic. c.* 10. vocat *Antiphonas* : & Socrates *Antiphonarium* appellat; unde (inquit Vir eruditus Joannes » Mabillonius *De Cursu Gallic.* §. 1. *n.* 6.) *Antiphonæ*, » quæ ad alternum Psalmorum cantum præcinuntur, » nomen retinuerunt.

Igitur, quæ hodie *Antiphonæ* dicuntur, propriè hoc nomine vocari nequeunt, nisi in quantum *alternis* vicibus post absolutum Psalmum ab altero choro inchoantur, vel quia dant tonum Psalmo *alternè* canendo, ut ità ab illis Psalmus quodammodò inchoari dicatur. Quæ enim hodie dicitur *Antiphona*, est brevis sententia, quæ Psalmo aut Cantico præmittitur, continens ordinariè versum aliquem Psalmi magis convenientem ad excitandum affectum conformem Officio quod celebratur : " & ad cujus symphoniam, ait » Amalarius, Psalmus cantatur per duos choros. In » ipsa enim, id est Antiphona, conjunguntur simul » duo chori. " *L.* 4. *De Eccles. Offic. c.* 7.

Quo titulo *Antiphona* quoque utilis est adversùs distractiones : dum enim alternatim canendo mens fuerit evagata, per illum novum utriusque chori concentum quasi excitata, ad seipsam rursus reducitur, ut operi Divino attendat.

Pneuma in fine, ait Hugo à S. Victore, *loquitur ineffabile gaudium.*

Quo rursus ex capite, Antiphonæ cantus, per illam quasi jubilationem mentem suaviter afficiens, ad pietatem excitat, & attentionem conciliat.

Ex quibus sufficienter intelligitur, quâ ratione illa, quæ Psalmorum recitatione præmittuntur, ab Ecclesia sint ordinata, ut vel ad piam Psalmorum decantationem præparemur, vel ad eam per intervalla excitemur.

§. 7.

De Psalmis.

PSalmodiam sive cantum Psalmorum esse basim, imò & substantiam Divini Officii, reliqua verò quasi ad eam faciliùs atque devotiùs peragendam addita esse, jam pridem observatum fuit. " Sacra Psal-

» mo-

» morum modulatio (ait Dionysius Areopagita, aut » alius verus auctor de cœlesti Hierarchia) quæ om» nibus Pontificiis mysteriis *essentia* instar, & neces» sariò adhibetur, ab eo quod sanctitate omnibus » præstat, abesse non debebit.

Psalmos in toto orbe, tam in nocturnis quàm in diurnis fidelium conventibus recitatos fuisse constat, ità ut *primus, medius & novissimus esset David*; teste Chrysostomo *Hom. 6. De Pœnit.*

Nec mirum videbitur Psalmorum librum præ reliquis Scripturæ Sacræ libris ità ubique & ab omnibus ad Deum laudandum fuisse assumptum, si ejus excellentiam, tum ex materia, tum ex forma seu genere scriptionis attenderimus, quam adeo magnificè passim Patres deprædicant, & brevi compendio *in Præfat. in Psalm.* expressit Cardinalis Bellarminus his verbis: " Est enim liber Psalmorum, ait, quasi com» pendium & summa totius veteris Testamenti: quid» quid enim Moyses vel in historia tradidit, vel in » Lege præcepit, & quidquid Prophetæ cæteri vel » exhortando ad virtutes, vel prædicendo futura scri» pserunt, id totum in Psalmis David brevissimè com» prehendit...... Hortatur ad virtutes, retrahit à » vitiis, invitat, allicit, minatur, terret; atque hæc » omnia non simplici narratione complectitur, sed » vario carminum genere phrasibus poëticis & meta» phoris plurimis & admirabilibus, denique novo » quodam genere dicendi ità rapit animos in amo» rem, & Laudem Dei, ut nihil dulcius, nihil saluta» rius cani audirivè possit.

Verùm licet Psalmorum ubique recepta fuerit in Divinis Officiis recitatio; circa tamen eorumdem distributionem per singulas Divini Officii partes, fuisse, & nunc esse diversas apud varias Ecclesias & Monachorum Congregationes consuetudines, compertum est: illud tamen ubique solicitè observatum, ut ea Psalmorum esset dispositio, ut integrum Psalterium una hebdomada absolveretur.

Et quidem S. Benedictus, postquam pro singulis Officiis & Horis numerum & ordinem Psalmorum ordinavit, subjungit *cap. 5. Reg.* " Hoc præcipuè com» monentes, ut si cui fortè hæc distributio Psalmo» rum displicuerit, ordinet, si melius aliter judicave» rit: dum *omnimodis* id attendatur, ut *omni hebdo» mada Psalterium ex integro numero* 150. *Psalmorum » psallatur.*

Similis quoque fuit, & modò est ordinatio Psalterii Ecclesiæ Romanæ, sive ritu Romano: & quidem " Psalmi mutatio, unius in alterum: ut pro *Confite» mini* in prima Dominicali dicatur à Septuagesima us» que ad Pascha Psal. *Dominus regnavit*; & pro *Jubi» late* in Sabbato de B. Virgine, dicatur *Bonum est con» fiteri*; ideo decreta est, ait Gravantus, ut in *hebdo» mada*, quoad ejus fieri potest, expleatur Psalterium, » neque *Psalmus unus* omittatur in Officio *totius* heb» domadæ." *Comm. in Rubr. Brev. sect. 5. cap. 8. num.* 10.

Et quis dubitet, eam Psalmorum distributionem, & devotioni, & instructioni recitantium fore convenientiorem?

Inde enim contingit, ut diversis quotidiè, in majoribus saltem Horis, occurrentibus Psalmis, faciliùs evitetur tædium, quod ex eorumdem Psalmorum frequenti recitatione oriri solet.

Deinde cùm Psalterium tam veteris, quàm Novi Testamenti historiam, & mysteria juxta SS. Patres repræsentet, indubiè admodùm convenit, ut vel eo titulo frequenter integrum Psalterium recitetur.

Contingit quoque ex iterata Psalterii recitatione, quòd illud facilè memoriæ mandabitur: quod adeò, præcipuè Clericis, Patres utile judicàrunt; ut nimirum sic possent die ac nocte in Psalmis meditari.

Undè pius Tongrensium Decanus Radulphus (qui seculo XV. floruit) cùm dixisset, quod " sicut pauci » sunt dies Dominici & multæ feriæ, ita paucæ de» bent esse festivitates, & multæ feriæ, seu dies Sanc» torum trium lectionum; " subjungit pro ratione, " sit etiam ad hoc summa ratio, ut *Psalterium conti» nuetur*, in quo *principaliter* Officium consistit." *De Can. observantia prop.* 17.

Hanc rationem Radulphi contra pluralitatem festorum IX. lectionum (quibus intercurrentibus Psalterii recitatio interrumpitur) probans Gavantus, addit: *Videant Episcopi ne pluralitate festorum fiat injuria Officio feriali Domini Dei nostri.* In Rubr. Brev. Sect. 5. *c. 3. n. 5.*

" Et sanè credendum est, ait Radulphus, hujus» modi observationem magis gratam esse ipsis Sanc» tis Dei ad finem, ut *Psalterium*, Sacra Scriptura, » Officium mortuorum, 7. Psalmi Pœnitentiales, quin» decim Psalmi graduales, & hujusmodi serventur justo » ordine, & paucæ fiant festivitates. Non enim Sancti » Dei appetunt indebitas Laudes, sed ut rationabile » fiat obsequium nostrum.

Cùm igitur Psalmorum recitatio præcipua sit Divini Officii portio; imò ejus quodammodo essentia & basis, patet quàm sollicitè curandum sit, ut ea devotè, & cum piis animi affectibus peragatur. Hac de causa Monachi in Oriente, ut refert Cassianus, Psalmos quosque præsertim longiores, non continuè & uno tractu ad finem usque percurrebant; sed quibusdam interfectionibus, post denos scilicet aut duodenos versus, paulisper pausando, brevi orationi, aut meditationi insistebant.

Qui privatim Horas Canonicas recitat, horum sanctissimorum Monachorum exemplum pro temporis opportunitate & Spiritûs sancti unctione, imitari poterit: In choro verò, cùm nullatenus expediat, ut aliis canentibus, alii abrumpant ac meditationi insistant, hic modus excitandi affectum servari haud poterit; attamen non deerit occasio & tempus ad Deum frequentiùs aspirandi, & orationes brevissimas ejaculandi, si, ut oportet, & superiùs notatum fuit, cantus Psalmorum sit gravis, distinctus, & medios inter versus debita servetur pausa.

" Et quoniam attentio validè admodum excitatur, » ait S. Carolus in Conc. Mediol. V. *parte 3. cap. 6.* » si, quæ quisque profert, rectè intelligit; ideò in » ea potissimum expositione Psalmorum assiduè ver» setur, quæ non varia sit, sed quæ tota in excitandis » exercendisque sanctis affectibus versetur: cùm au» tem magnus psallendi fructus in Psalmorum affec» tibus versetur, sive quis in choro, sive privatim, » sive submissâ, sive altâ voce oret: idcirco certos » sibi locos Psalmorum præfiniat, quibus omnis hæc » ratio concludatur.

» Loci præcipui præter ceteros hi sunt, undè salu» tares affectus existunt: laus Dei, memoria bono» rum nostrorum, commemoratio nostræ miseriæ, & » reprehensio malè agentium.

» Psalmorum verbis cùm Dei bonitas prædicatur, » ad illius dilectionem, & ad gratiarum actionem, de » beneficiis, quæ à Divina benignitate proficiscuntur, » se toto animo accendat. Cùm illius infinita sapien» tia aut potentia commemoratur, admiratione affi» ciatur: tum intimè gratuletur, cùm aliquid Dei » auxilio bene gestum narratur.

» Cùm bonorum memoria, recordatioque Psalmo» rum vocibus excitatur; desiderium quoddam conci» piat illa sibi & aliis consequendi; tum illa eadem à » Deo petat, tum in Deo spem animo capiat fore, ut » divinâ ejus ope, non modò quæ bona sunt, quæ» que salutaria, assequatur, sed quæ mala, ac quæ » perniciem afferunt, vitet.

» Aliquando etiam intimè in Domino gaudeat, » se bona Deo juvante adeptum esse, & mala ca» visse.

» Ex miseriarum commemoratione timorem con» ci-

» cipiat, dolorem, ac humilitatem, cùm suas agnos- » cit infirmitates.

Porro hæc Psalmorum intelligentia, quam hîc commendat S. Carolus, ità debet esse in excitandis exercendisque sanctis affectibus, ut tamen non omnino à sensu litterali Psalmorum recedat; sed ex illo naturaliter quodammodo fluat: ità ut ipse litteralis Psalmorum sensus ex se non ad mysticum aut moralem incitet, & invitet. Pro hac intelligentia assequenda præ reliquis conveniens judicatur Paraphrasis Jansenii Gandensis in Psalmos; nec inutilis erit Commentarius D. de Sacy.

Monet quoque S. Carolus, ut recitans Psalmos, » observet, quis in Psalmo loquatur, an Deus, an » Ecclesia, an pœnitens, an aspirans ad perfectio- » nem." In hunc finem non inutilis erit libellus, cui titulus: *Règles de S. Augustin pour l'intelligence des Pseaumes.*

§. 8.

De Versibus, Oratione Dominica, Absolutione, & Benedictione.

POst Antiphonas & Psalmos in Officio nocturnali sequitur *Versus*, quem nonnulli à *vertendo* dictum autumant: jam enim pridem receptum fuit, ut ad cantum ipsius Versus faciem illico ad altare vertamus. Alii verò, & verosimilius, dictum volunt *Versum*, eò quòd soleat esse versiculus alicujus Psalmi aut alterius Scripturæ, cujus medietas ab Acolytho aut Choraule canitur, & altera medietas à Clero succinente suppletur.

Talis verò assumi solet versiculus è Psalmo aut Scriptura pro *Versu*, qui ipsum statum Officii in memoriam revocet; quemadmodum pluribus probat Cardinalis Bona, & quisque hodiernos Versus, præcipuè in Officio de Tempore, attendendo facilè advertet.

Cantatur autem *Versus* clarâ & acutâ voce, & frequentiùs cum neuma: ut nimirum hoc cantu excitemur, mentemque nostram evagantem revocemus & recolligamus. Ut proinde *Versus* non incongruè comparentur *brevissimis & raptim quodammodo jaculatis orationibus* quas crebras fuisse apud Monachos Ægypti, testatur Augustinus *Epist.* 130. usumque earum ad continuum Orationis spiritum in nobis conservandum mirificè commendat.

Canitur autem post Psalmos ante Lectiones, ut qui inter psallendum forsan distracti fuerint, per cantum ipsius Versus ac Lectionum doctrinam diligenter & attentè excipiendam excitentur.

Ritu Romano Versum sequitur *Oratio Dominica* ad " mundanda corda & opera nostra: & cum communi » assensu terminata propter Sanctorum communio- » nem," inquit Hugo à S. Victore in *Spec. Eccl. c.* 3.

Finitâ Oratione Dominicâ sequitur alia Oratio dicenda ab eo qui Officio præest, quæ *Absolutio* appellatur. " Dicerem, ait Stephanus Gavantus, *Absolu-* » *tionem* appellari sumptâ denominatione à nobiliori » quæ dicitur in tertio Nocturno, in qua sunt ea ver- » ba: *à vinculis peccatorum nostrorum absolvat nos*," &c. *In Rubr. Brev. sect.* 5. *c.* 11.

Prædictæ Orationis sub nomine *Absolutionis* meminit à 200. annis Radulphus Tungrensis, & à 400. annis sub nomine *precum* Durantus. Sub nomine verò *benedictionis* seculo VI. ut credit Vir eruditus Hugo Menardus, S. Benedictus agens enim de Benedictione, quam *Versu* recitato per Abbatem recitari jubet S. Pater, ait: *Qua benedictio est capitulum illud quod modò appellatur Absolutio.* Ad Conc. Reg. *p.* 344.

Hoc ritu nos docere voluit Ecclesia, quod per Orationem præparari debeamus ad audiendum verbum: quatenus precibus propitiatus Dominus adaperiat cor nostrum in Lege sua, detque sensum ad intelligendum Scripturas.

Pronuntiatâ *Absolutione*, Lector seu qui lecturus est lectionem, sciens se sine speciali Dei adjutorio non posse officio ritè defungi, præsertim, ut illud quod *ore legit, corde credat; atque opere compleat*, conversus ad eum qui Officio præest, petit Benedictionem his verbis: *Jube Domine benedicere.*

Hic ritus, ait Cardinalis Bona *De Divin. Psalm. c.* 16. §. 14. " antiquissimus esse videtur, nam in ma- » nuscriptis Græcorum Patrum Homiliis plerumque » præfixa reperiuntur hæc verba, *benedic Pater*, quod » Jacobus Gretzerus ex antiquo more petendi bene- » dictionem à Prælato, priusquam legere quis inci- » peret, derivasse arbitratur. Quare & in multis ser- » monibus S. Ephrem hæc eadem verba prænotata » vidimus, quia ejus scripta publice in Ecclesia legi » solebant, ut testatur D. Hieronymus.

In Ecclesia Latina seculo IX. ritum hunc postulandæ benedictionis in usu fuisse, colligitur ex Capitulari Ludovici pii *anni* 817. quo statuitur *c.* 67. *Ut Lector stando benedictionem petat.*

Humili Lectoris postulationi annuens Sacerdos, aliusve qui Officio præest, benedictionem à Deo postulat hac aut simili brevi preciunculâ: *Benedictione perpetua benedicat nos Pater æternus.*

Quo ritu ostenditur, quod licèt Sacerdotes constituti sint, ut populo benedicant, ipsi tamen nequeant suâ propriâ virtute eam impartiri; sed per orationem à Deo, qui est fons omnis benedictionis, & sibi ac aliis impetrare debeant.

§. 9.

De Lectionibus.

USum Lectionum in Divinis Officiis jam pridem usitatum fuisse constat. Refert enim Justinus Martyr, lectiones ex Apostolis & Prophetis in conventu fidelium legi solitas fuisse.

Et Concilium Laodicense seculo IV. decrevit, ut *Psalmis lectiones interponerentur.*

Monachos quoque tum in Ægypto, tum Palestina lectiones inter Psalmorum decantationem interposuisse, constat ex Cassiano.

De Lectionibus disserens S. Isidorus *Lib.* 1. *De Eccl. Off. c.* 10. ait: " Est autem Lectio non parva audien- » tium ædificatio, ut quando psallitur, psallatur ab » omnibus; cùm oratur, oretur ab omnibus; cùm *Lectio* » legitur, facto silentio, æquè audiatur à cunctis.... » Nec putes parvam nasci utilitatem ex Lectionis au- » ditu. Siquidem Oratio ipsa fit pinguior, dum mens » recenti lectione saginata per divinarum rerum, quas » nuper audivit, imagines currit.

Porrò cùm præ reliquis omnibus, licet à Sanctissimis viris, conscriptis libris, longè excellat ad inflammandos affectus & instructionem fidelium Scriptura Sacra; etiam semper moris fuit, ut è libris Scripturæ lectiones præcipuæ sumerentur.

De Monachis Ægypti refert Cassianus: " Numero » duodenario Psalmorum adjungunt Lectiones ge- » minas, id est unam Veteris, & aliam Novi Testa- » menti...... In ipso verò Sabbati vel Dominico » die utrasque de novo recitant Testamento, id est » unam de Apostolo vel Actibus Apostolorum, & » aliam de Evangeliis." Hæc Cassianus *L.* 2. *Instit. cap.* 6. qui nullibi meminit aliunde, quàm è S. Codice desumptas lectiones à Monachis fuisse recitatas.

S. Benedictus *Cap.* 9. & 11. *Reg.* agens de recitandis Lectionibus, ait: " Codices autem legantur in vi- » giliis, tam *Veteris Testamenti*, *quàm Novi.* Die Do- » minico legantur aliæ 4. Lectiones de *Novo Testa-* » *mento.*" Deinde vult, ut " dicto Hymno *Te Deum* » *laudamus*, Abbas legat *Lectionem de Evangelio*, » cum honore & reverentia stantibus omnibus.

Præcipuum proinde locum obtinuit S. Codex è quo Lectiones desumerentur; quin tamen in nonnullis Ec-

Ecclesiis, etiam primis seculis, Lectioni S. Codicis adjuncta fuerit Lectio ex Actis Martyrum, aut scriptis SS. Patrum desumpta, ambigi nequit.

Et quidem S. Benedictus permittit ut præter Scripturas Sacras legantur earum expositiones, quæ à nominatis, & orthodoxis, Catholicisque Patribus factæ sunt.

Imò seculo IV. in nonnullis Ecclesiis fuisse lecta scripta B. Ephrem testatur S. Hieronymus *De Script. Eccles. c.* 115. *Ad tantam*, ait, *venit* (B. Ephrem) *claritatem, ut post Lectionem Scripturarum publicè in quibusdam Ecclesiis ejus scripta recitentur.*

Similiter sub idem tempus Concilium Carthag. III. passiones Martyrum legi permittit, *cùm anniversarii dies eorum celebrantur.*

Nequaquam proinde hodierna Ecclesiæ consuetudo, recitandi publicè in Ecclesia, præter Scripturam Sacram, acta Sanctorum, cum eorum dies anniversarii recurrunt, aut scripta Sanctorum Patrum, à Majoribus nostris improbata fuit; sed illud solum solicitè cautum, ut nihil, nisi probatum & ad ædificationem audientium idoneum legeretur.

Hinc jam pridem in Synodo Milevitana sub Innocentio I. decretum est, " ut nullæ preces dicantur » in Ecclesia, nisi quæ à prudentioribus tractatæ, vel » comprobatæ in Synodo fuerint: ne fortè, inquit, » aliquid contra fidem, vel per ignorantiam, vel per » minus studium sit compositum.

Quantopere solicitus fuerit S. Gelasius I. ne quid apocryphum, aut dubiæ fidei in Ecclesia recitaretur, suprà notavimus: ex cujus verbis rectè intulit jam pridem Radulphus Tungrensis, *quod legenda & cantanda in Ecclesia Dei, ultra omnia debeant esse pura, clara, & facilia absque hæsitatione quacumque.* De Canon. observ. prop. 17.

Et ante Radulphum S. Bernardus expendens Divini Officii dignitatem mellifluè docet, quæ sint digna in Ecclesia recitari: " In celebritate celebri, ait *Epist.* 212. » non novella audiri decet vel levia, sed certè authentica & antiqua, quæ Ecclesiam & ædificent, & Ec» clesiasticam redoleant gravitatem; quod si nova au» dire libet, & causa requirit, ea, ut dixi, recipien» da censuerim, quæ cordibus audientium quo gratio» ra, eò utiliora reddat & eloquii dignitas & auctoris. » Porrò sensa indubitata resplendeant veritatem, so» nent justitiam, humilitatem suadeant, doceant æqui» tatem, quæ etiam lumen veritatis mentibus pariant, » formam moribus, crucem vitiis, affectibus devo» tionem, sensibus disciplinam.

Hodierna proinde disciplina legendi non tantùm Scripturam S. sed & Patrum scripta, & SS. acta jam pridem communiter & ubique penè recepta fuit: quamvis nonnullæ fuerint Ecclesiæ, quæ præter Scripturam S. alia in Divinas Laudes admittere diutiùs renuerint. Et quidem hanc disciplinam in Ecclesia Lugdunensi seculo IX. adhuc superstitem acriter propugnavit S. Agobardus ejusdem Ecclesiæ Antistes in libris *De Divina Psalmodia*, & *De Correctione Antiphonarii.* Vide Mabillonium *De Cursu Gallic.* §. 2. *n.* 26.

Quoad alios hodiernos circa *Lectionum* recitationem ritus, nonnulla à pristinis intercedit diversitas.

Quòd enim hodie Lectiones tum ex sacra Scriptura, tum Patrum Homiliis, aut actis SS. determinatæ sint, pristinæ disciplinæ non consonat. Solebant enim in Ecclesiis præsertim Cathedralibus, Collegiatis & Monachorum esse libri Scripturarum, Legendarii, quibus acta SS. continebantur, & Homiliarii, è quibus Lectiones recitabantur; neque finis Lectioni imponebatur, quousque à Prælato aut Præside chori finis imponeretur. Vide Bona *De Div. Psalm. cap.* 16. §. 14.

Atque hinc indubiè factum, quòd in vetustissimis Breviariis MSS. nullæ reperiantur descriptæ Lectiones. Cùm enim ad arbitrium Superioris ex Scriptura sacra, Legendariis & Homiliariis legerentur, nequaquam incertæ atque indeterminatæ illæ Lectiones describi poterant. Vide Observationes Paschasii Quenel. in antiq. Brev. Cassin. in ap. ad pœnit. Theodori *pag.* 327.

Finis autem, ut nonnulli credunt, à Prælato imponebatur per hæc verba, quæ hodie à lectore finitâ lectione dicuntur, *Tu autem*: atque ad hunc ritum alludere videtur Petrus Cellensis *L.* 6. *Epist.* 20. Volens enim significare quòd in studio charitatis nunquam sit finiendum, ait: *Lectio illa sine* TU AUTEM *continuetur.*

His verbis Prælati statim parens Lector dicebat: *Domine miserere nobis*: postulans nimirum sibi ignosci, si quid in lectione deliquisset.

Verbis Lectoris, prout & hodie in usu est, succinebat Chorus, *Deo gratias*: " quod non ad ultimam » precem Lectoris, ut rectè notavit Rupertus Abbas, » sed ad totam Lectionem respicit. Gratias namque » agimus Deo, quòd doctrinæ suæ panem, nobis fran» gere dignatus sit, ne fame audiendi verbum Dei » pereamus. " *Lib.* 1. *De Divin. Offic. cap.* 14.

Adhæc Lectiones præsertim è Scriptura S. multò, quàm hodie prolixiores erant: Et quidem cùm noctes essent longiores, adeò prolixa erat Lectio in quibusdam locis, ut in antiquis consuetudinibus Cluniacensibus notetur, quòd nonnumquam in sex noctibus absolverent totum Isaiam præter Lectiones ex Patrum Homiliis, integra Epistola ad Romanos duabus noctibus ferialibus legebatur. Vide Thomassin. *P. IV. L.* 1. *cap.* 42. § 6. Verùm licet non ubique tam prolixa foret Lectio, illud tamen sedulò observatum fuit, ut S. Scripturæ Libri integri, nequaquam eorum partes dumtaxat, ut hodie contingit, legerentur; quod & seculo XI. adhuc in usu fuisse, ex ordine recitandi Sacros Libros à Ruperto Abbate descripto *lib.* 12. *De Divin. Offic. c.* 24. & 28. non obscurè colligitur. Unde indubiè puriori Ecclesiæ disciplinæ se conformant, qui, cùm tempus suppetit, privatim quotidie supplent è Scriptura Sacra, quod in Breviario omittitur: quo fiat ut cùm ex dispositione Lectionum, alius Scripturæ liber est legendus, præcedentem integrum absolverint.

§. 10.

De Responsoriis, & Hymno Te Deum laudamus.

POst Lectiones sequuntur *Responsoria*: quorum usum jam pridem receptum fuisse, non tantùm probat Regula S. Benedicti, quæ frequenter illorum meminit, sed Concil. Tolet. IV. quod & vult, ut in fine Responsoriorum dicatur *Gloria Patri*: quem ritum etiam notat S. Benedictus, addens, ut dum à canente inchoatur GLORIA, *mox omnes cum reverentia surgant*: quod meritò hodie ubique religiosè servaretur.

Insuper vult dictum Toletanum Concilium, ut in dicendo *Gloria Patri* in fine Responsoriorum, hæc discretio servetur, *ut in lætis sequatur Gloria, in tristioribus repetatur principium.* Quibus verbis expressum cernimus hodiernum ritum Romanum, juxta quem tempore Passionis, omnium tristissimo, in Responsoriis omittitur *Gloria*, & repetitur principium.

" Responsoria (ait Isidorus *lib.* 1. *De Eccles. Offic.* » *c.* 8.) vocata sunt hoc nomine, quòd uno canente, » chorus consonando respondeat. Ante autem id solus » quisque agebat, nunc unus interdum, interdum duo » vel tres communiter canunt, choro in plurimis res» pondente.

Unde non malè ab Hugone à S. Victore *l.* 1. *De Divin. Offic. c.* 15. Responsorium *assensus auditorum* dicitur, quasi per illud *assensum* monitis Lectoris præbentium. Cui consonat Rupertus Abbas, dum ait, Responsoria ità debere esse ordinata, ut tristia *tristibus*, *& læta lætis succinantur.* " Si quidem, ait, ne» que moris est, neque decoris, ut cùm Lector tristia » dixerit, v. g. quæ sunt pœnitentiæ, sive lamentum » aliquod Dominicæ Passionis, Chorus in Responsorio » saltet de gaudio regni, & gloria resurrectionis.

Ad-

Adhæc cùm in Reſponſorio vocem levare ſoleamus, quin & ſub eadem ſyllaba curſiones facere; rectè quoque dicitur canticum ſpirituale ad ſublevandum animos inter legendum.

Reſponſorium ritu Romano in Dominicis, excepto tempore Adventûs & Septuageſimæ uſque ad Paſcha, & in Feſto SS. & toto tempore Paſchali, etiam in ferialibus Officiis, ſequitur Hymnus *Te Deum laudamus.*

Hymnus hic in Breviario Romano inſcribitur, Hymnus S. Ambroſii & S. Auguſtini. Verùm Eruditi quamplurimi dubitant num revera Patrum iſtorum opus ſit; maluntque Siſebuto Monacho tribuere, cui in antiquis MSS. Breviariis nonnullis tribuitur.

Sufficiet hîc de hac controverſia judicium Viri ſingularis ac profundiſſimæ eruditionis Paſchaſii Quenel. qui in Obſervationibus ad Breviarium chori Monaſterii Montis Caſſini (quod à 600. an. conſcriptum eſſe multis probat argumentis) ait in prædicto Breviario titulum Hymni *Te Deum laudamus* ità habere: HYMNUS SISEBUTI MONACHI. "Qui cùm » omninò in eo conveniat, inquit, cum altero codice » MS. Baſilicæ Vaticanæ, quem Eminentiſſimus Doctiſſimuſque Cardinalis Bona à ſe inventus fuiſſe teſ» tatur in Libro *De Divina Pſalmodia*: ubi idem » Siſebutus hujus Hymni Auctor aſſeritur, vix jam de » Auctore tam celebris per totam Eccleſiam cantici » ambigendi locus relinquitur, præſertim cùm ante » Regulam S. Benedicti mentionem de hoc Hymno » nullam inveniamus." *In App. ad Pœnit. Theodori p.* 327.

Hæc ille: quibus addi poſſunt, quæ circa Chronicon Dacii Archiepiſcopi Mediolanenſis; cujus præcipuè auctoritate Hymnus hic S. Ambroſio & S. Auguſtino adſcribitur, obſervat Mabillonius *tom.* 1. *Analect. p.* 3.

Certum interim eſt, Hymnum illum à multis ſeculis in Divino Officio fuiſſe recitatum; ut conſtat ex Regula S. Benedicti, Amalario, & Micrologo. *In Prol. De Ord. Antiphon. Microlog. c.* 46.

Conſtat quoque Hymnum hunc, ſi verba ſpectes & ſonum quo canitur, lætitiæ eſſe & gaudii ac ſimul gratiarum actionis: ac propterea cum Hymno Angelico *Gloria in excelſis Deo*, pari paſſu procedere: ut dum hic in Miſſa dicitur, ille pariter in Officio dicatur; & ſi hic omittitur, ſimiliter ille omittatur.

Hinc patet, cur tempore Paſchali & omni die Dominica (niſi tempus pœnitentiæ gaudium non permittat) ob Myſterium Reſurrectionis, & dum triumphi Martyrum aliorumque Sanctorum recoluntur, excepto Feſto Sanctorum Innocentium (ob *lachrymas Matrum*, ut credit Gravantus *in Rubr. Brev. Lect.* 6. *c.* 4. *n.* 3.) dicatur: in diebus aliis quæ gaudium ſpeciale non requirunt, omittatur.

Facilè quoque hinc colligitur quo ſpiritu & affectu, nimirùm gaudii, & gratiarum actionis, decantari debeat.

CAPUT II.

De Matutino, quod hodie *Laudes* dicitur, ejuſque partibus.

§. 1.

An Laudes ſive Matutinum ſint Officium diſtinctum ab Officio nocturno, & an diſtinctis Horis ſint recitanda?

OFFICIUM quod olim dicebatur Matutinum, hodie *Laudes* vocatur; inde nomen *Matutini* accepit, quòd initio matutini crepuſculi perſolvi debeat, juxta intentionem Eccleſiæ: ut evidenter inſinuant Hymni, qui ad Matutinum ſive Laudes recitantur: *Ecce jam noctis tenuatur umbra, & lux aurora rutilans coruſcat, &c.* Item, *aurora cœlum purpurat*: & alius, *nocturna lux viantibus à nocte noctem ſegregans, præco diei jam ſonat, &c.*

Nomen verò *Laudum* Officium illud accepit à Pſalmo 148. & duobus ſequentibus, qui per modum unius quotidie in hoc Officio recitantur: qui Laudes Dei per omnes penè Verſus reſonant, quos propterea Laudum nomine S. Benedictus *cap.* 12. & 13. *Regulæ* inſignivit.

Conſtat quoque hoc Officium ab Officio nocturnali planè fuiſſe diſtinctum, non tantùm apud Monachos, ſed & apud Clericos, diſtinctiſque horis fuiſſe utrumque perſolutum. Nocturnum quidem circa mediam nocturnæ; *Matutinum* verò illucente aurorâ.

Unde Radulphus Tongrenſis *De Canon. Obſervant. prop.* 14. ait: "Quamvis ſeculares jungant *vigilias Ma- » tutinis Laudibus*, & abuſivè utrumque appellent » *Matutinas*, tamen ſunt diſtinctæ horæ, & diviſim » à Monachis per orationes terminantur.

Quin & hodiernus ritus, ſecundùm quem finito Officio Nocturno, ad Matutini ſive Laudum inchoationem canitur verſus, *Deus in adjutorium*, ſat inſinuat aliud Officium inchoari.

Hinc collige, parum de Spiritu Eccleſiæ eſſe inſtructos, qui ipſum Officium Nocturnum à Laudibus ſeparare verentur; creduntque illa duo Officia uno tractu eſſe recitanda; cùm è contra illa à ſe ſeparare intentioni Eccleſiæ ſit conformius: unde nullatenus improbandum ſi quis ob negotia occurrentia convenire judicans, ut Officium Nocturnum præcedenti veſperâ perſolvat, *Laudes* in diem ſequentem ad auroram recitandas differat.

§. 2.

De Capitulis.

"SCiendum, ait Radulphus Tungrenſis, quòd ſicut » ad vigilias noctis leguntur Lectiones magnæ, ità » ad Laudes & Veſperas, & ad quinque parvas Horas » dicuntur parvæ Lectiones, ſive lectiunculæ, quas » Sanctus Benedictus in Regula ſua vocat Lectiones, » & ità ſæpe appellantur in multis Scripturis. Com- » muni autem uſu ſeculari appellantur *Capitula.*" Hæc Radulphus *De Can. Obſerv. prop.* 13.

Quæ igitur hodie *Capitula* dicuntur, ſunt breves Lectiones, quæ in horis diurnis poſt Pſalmos recitantur.

Dicuntur autem breviores de die quàm nocte; quia noctis tempore ampliùs vacabat Monachis & populo, inſtructiones longiores excipere, quàm de die, quando aliis operibus frequenter occupari debebant. Hinc apud Monachos in Palæſtina, ne opera ſua continuò intermittere tenerentur, *exceptis veſpertinis & nocturnis congregationibus, nulla per diem ſolemnitas celebrabatur*, ſed inter operas, *preces & orationes per ſingula momenta miſcentes, in his Officiis*, ait Caſſianus, *quæ non ſtatuto tempore celebramus, totum diei tempus abſumunt.* Epiſt. 3. Inſtit. cap. 2.

Adhæc cùm de die Miſſarum ſolemnia peragenda eſſent, tempus permittere non videbatur, ut prolixiores inſtructiones haberentur; ſed viſum fuit ſufficere, ſi brevis aliqua ſententia ex S. Scriptura per modum brevis *inſtructionis* ſive *lectionis* à Superiore diceretur.

Hinc ritus ille, quòd *Capitula* non à Lectore, ſed ab eo qui Officio præeſt recitentur; idque non poſtulatâ benedictione: quia cùm hic Prælatum chori repræſentet, non convenit, ut ab alio benedictionem petat.

Non concluduntur quoque ritu aliarum Lectionum per *Tu autem, &c.* quia cùm hæc verba dicerentur à Superiore, ut finis lectioni imponeretur, facilè apparet, cùr in brevi Lectione à Superiore, aut eo qui Officio præeſt, recitandâ, non ſint dicenda. Deinde à Lectore per illa, *Domine miſerere nobis*, poſtulatur erratorum venia, quàm à Superiore apud inferiores poſtulari non ità videbatur conveniens.

Reſpondetur tamen à Choro *Deo gratias*, ut pro ſingulis, etiam minimis gratiæ donis, gratias agamus, & hanc brevem inſtructionem nobis quoque à Deo venire confiteamur.

Igitur *Capitula* ſunt breves quædam lectiones, ſive ex-

exhortationes, quæ per diem à Superiore inter Divinas Laudes fiebant, quibus interim mens quasi novo quodam spirituali pabulo reficeretur. Debebat autem recitari *ex corde*, sive *memoriter*: atque hinc forsan fit, quòd eadem frequentiùs Capitula recitentur; imò idem *Capitulum* in variis horis ejusdem diei recurrat; cùm Lectiones Nocturnorum semper varient. Vide *Cap. 12. Regul. S. Benedicti*.

§. 3.

De Precibus *ferialibus*.

De *Hymno* ac *Versu*, qui in Laudibus post Psalmos & *Capitulum* dicuntur, cùm de his actum, hìc non agam: hoc unum notandum, Hymnum & Versum in Laudibus, Vesperis, & Completorio recitari immediatè ante Cantica Evangelica; ut nimirum, per eorum cantum excitemur ad illorum devotam recitationem, tamquam harum Horarum excellentiorem partem; nimirum ex Evangelio desumptam; unde sicuti ad excipiendam Lectionem Evangelii omnes cum *honore* & *tremore* stare debent, ità quoque ad Canticorum illorum cantum stare jubentur.

Post Canticum in Laudibus & Vesperis interdum sequuntur *preces*: quæ in plurimorum *versuum* alterna recitatione consistunt; quarum seculo VI. evidenter meminit S. Columbanus *cap. 7. Regulæ*, dicens: " Per » diurnas Horas terni Psalmi pro operum interposi» tione statuti sunt à Senioribus nostris, cum *versicu» lorum augmento* intervenientium pro peccatis pri» mùm nostris, deinde pro omni populo Christiano, » pro Sacerdotibus & reliquis Deo consecratis sacris » plebis gradibus; postremò pro eleemosynas facien» tibus, postea pro pace Regum," &c.

Hæc S. Columbani verba si conferantur cum hodiernis precibus, evidens erit, illas ad vivum fuisse expressas.

A Græcis originem suam sumpserunt, teste Isidoro: ideoque adhuc hodie à voce Græca *Kyrie eleyson*, quæ Latinè significat, *miserere mei*, inchoantur: *L. 1. De Eccles. Offic. c. 9.*

Oratio Dominica inter has preces integra pronuntiatur *clarâ voce*: cujus ritus meminit S. Benedictus *c. 13. Regulæ*, qui ei rationem addit: " propter *scan» dalorum* spinas, quæ oriri solent in Monasterio; ut » conventi per ipsius orationis sponsionem, qua di» cunt: *dimitte nobis debita nostra; sicut & nos dimitti» mus debitoribus nostris*, purgent se ab hujusmodi vitio.

Ex his finalibus verbis evidens est, ut etiam notat Hugo Menardus ad *Concord. Reg. p. 555. scandalum* hoc loco sumi pro peculiari peccato dissentionis, aut rixæ, sive iracundiæ, rancoris aut odii.

Quidni ergo meritò eadem ratione Ecclesia audientibus Canonicis & Clericis in unum congregatis jubeat Orationem Dominicam *clarâ voce* recitari, ut se ab hujusmodi vitio, quod non minùs inter ipsos, quàm Monachos, timendum est, *purgent*. Præsertim diebus pœnitentiæ ac jejunio destinatis (quibus ritu Romano hæ preces dumtaxat dicuntur) eò quòd dies illi exigant, non tantùm ut orationi & *precibus* diutiùs ac ferventiùs occupemur, sed etiam opera misericordiæ, inter quæ non minimum est offensarum remissio, alacriùs exerceamus.

§. 4.

De Oratione sive Collecta, ac ritu quo recitatur.

Ritu Romano in fine cujuslibet horæ Sacerdos, sive qui Officio præest, recitat vel canit Orationem, quam *Collectam* dicimus: " eò quòd Sacerdos, » ut notat Micrologus *De Ecclesf. obs. capite 5.* qui le» gatione fungitur pro populo ad Dominum, omnium » petitiones eâ oratione colligat atque concludat.

Hinc antiquitùs, qui Officium concludebat, dicebatur *Orationem colligere*; quia brevi quadam Oratione omnium vota precesque colligebat. Vide *Cass. L. 2. Instit. cap. 7. & 10. Et notas Gaz.*

Quis Orationum sive *Collectarum*, quibus hodie concluditur, auctor sit, incertum est. Illud constare videtur, quòd Gregorius Magnus meliores & emendatiores in ordinem redegerit; ipseque meritò primarius *Collectarum* auctor sit habendus: " nam & ante ipsum » (ut observat Cardinalis Bona *De Div. Ps. cap. 16. » §. 17. num. 1.*) rarior earum mentio apud Scriptores » Ecclesiasticos reperitur.

» Sunt tamen & aliæ à recentioribus editæ, ait idem » Cardinalis *Lib. 2. Rerum Liturg. cap. 15. n. 4.* quæ » facilè dignoscuntur, si cum antiquis & Gregorianis » conferantur; elucet enim in antiquis veteris Eccle» siæ spiritus: elucet in rebus ipsis Apostolica quædam » gravitas: in sensu & in collatione verborum grata » quædam & perspicua concinnitas, adeò ut brevi » compendio multa contineantur.

Sacerdos Collectam recitaturus priùs adstantes salutat, dicendo: *Dominus vobiscum*: quæ salutatio è veteri Testamento in Ecclesiam derivata est. Booz enim salutans messores suos, ait: *Dominus vobiscum*. Ruth. *cap. 2.* Ejus antiquitatem ostendit, & prædicat Synodus Bracarensis II. an. 563.

Præmittitur hæc salutatio Orationi, ait Rupertus, ad excitandam attentionem ad Orationem; estque apprecatio Sacerdotis, ut Dominus in ipsis maneat, & petitionibus ipsorum effectum tribuat.

Apprecationi Sacerdotis respondet Chorus: *Et cum spiritu tuo*, quæ sumpta videntur ex Epistola Pauli, ubi ait: *Dominus Jesus Christus cum spiritu tuo.*

Hunc ritum antiquissimum esse colligitur ex Chrysostomo, qui illius meminit: & scribit Florus Magister, " nihil meliùs invenisse Ecclesiam, quod optaret » Sacerdoti, nisi quod Sacerdos optat Ecclesiæ, ut idem » Dominus, qui dignatur esse cum Ecclesia, dignetur » etiam esse cum *spiritu* Sacerdotis." *Homil. 18. in 2. ad Cor. in exposit. Missæ.*

Porro Sacerdos *Collectam* dicturus, tam se quàm alios ad orandum hortatur, dicens: *Oremus*; idque ex antiqua Ecclesiæ consuetudine, ut patet ex antiquis Liturgiis; & ejus meminit S. Augustinus *Epist. 107.*

Post precationem sive *Collectam*, Chorus respondet *Amen*: cujus responsionis ex Apostolo, & SS. Patribus antiquitas manifesta est.

Amen vox est Hebraïca, qua SS. Litteræ utuntur ad aliquid confirmandum: latinè idem sonat, quod *fideliter*, *sic est*, *ita fiat*.

Hinc in responsione Chori accipitur pro *ità fiat*; quasi nimirum Chorus succinendo Sacerdoti *Amen*, dicat, *ità fiat* ut postulâsti, & orâsti. Unde Augustinus monet, ut Ministri *distinctè* preces pronuntient, quatenus populus ad id quod intelligit, dicat *Amen*.

Ex his patet, quo affectu nos componere debeamus ad Orationem, dum à Sacerdote proclamatur *Oremus*; & quàm attenti esse jubeamur ad verba Orationis, ut eâ finitâ intimo cordis affectu respondere possimus, *Amen*. Qua de re etiam Parochi non inutiliter populum instruent qui toties illud *Oremus* inclamari audiunt, nec tamen quid significet intelligunt; aut certè ob frequentiam & consuetudinem non attendunt; ut ritè instructi possint, si non ore, saltem corde dicere *Amen*.

CAPUT III.

De quatuor minoribus Horis, Vesperis & Completorio.

§. 1.

De Prima.

Pars illa Officii, quam hodie *Primam* dicimus, apud Patres ætate Cassiani antiquiores non invenitur. Et quidem ipse Cassianus asserit, *Primam* suo tempore in suo Monasterio Bethleemitico ce-

lebrari cœpisse, ne Monachi post Laudes usque ad *Tertiam* otiosi, & somnolenti jacerent in cellis, cùm nulla conventûs necessitas eos ad orationem compelleret. Unde alibi vocat eam *novellam* institutionem & solemnitatem.

Quare verissimum est, quod observat Radulphus Tungrensis, *Primam* & Completorium (de quo infra) *post aliarum Horarum institutionem addita esse.*

Atque hinc facilè intelligitur, qua ratione factum sit, ut ritum diversum ab aliis horis jam institutis sortita sit: nec recitetur *Collecta* Officii occurrentis, ut in aliis, sed illa quæ incipit, *Domine Deus omnipotens.*

Quæ oratio, uti totius Officii partes, id est, Hymnus, Versus atque preces, eò unicè tendunt, ut Deus *in diurnis actibus nos servet à nocentibus: exurgat ut adjuvet nos*, & gratiæ agantur, quòd ad *principium hujus diei nos pervenire fecerit.*

Unde meritò hæc Officii pars operibus nostris præmittitur; imò & juxta Ecclesiæ intentionem primo mane persolvenda est, quod vel initialia verba ipsius Hymni evincunt: *Jam* LUCIS ORTO SIDERE *Deum precemur supplices.* Unde & ante *Primam* Monachis silentium solvere jam pridem interdictum fuit.

Ritu Romano in Dominicis post Psalmos sequi Symbolum, vulgo S. Athanasii.

Symbolum hoc sub nomine S. Athanasii à multis seculis receptum fuisse; quin & ante 600. annos in Divino Officio recitatum, constat ex vetusto Breviario chori Montis Cassini (de quo supra mentio est) in quo dictum Symbolum sub hoc titulo legitur: *Fides Catholica edita ab Athanasio Alexandrinæ Sedis Episcopo.*

Olim quotidie in Prima recitatum fuisse asserit Honorius...... Hodie solis diebus Dominicis, quæ SS. Trinitati (cujus mysterium specialiter exponitur in hoc Symbolo) singulariter sacri sunt.

Verùm eo non obstante complures Viri eruditi pluribus probârunt argumentis, Symbolum illud S. Athanasio tribui non posse: quorum argumenta hîc proferre non est hujus instituti; illa apud auctores, qui de ea re ex professo scripserunt, facilè videri poterunt. Vide *P. Papembroc. tom. 1. Maii in Append. ad cap. 5. vitæ S. Athanasii, & ab eo citatos.*

Finitur *Prima* propriè post Collectam *Domine Deus omnipotens*: qua recitatâ dicitur, *Benedicamus Domino*: quo finis Horis imponi solet.

Martyrologium & preces olim non in choro sed in Capitulo, ad quod Monachi, & Canonici convenire quotidie solebant, recitabantur; ut Radulphus etiam seculo XV. testatur.

Recitabatur quoque Lectio prolixa ex regula idque eo ritu, quo Lectiones Nocturnorum, *cujus vice*, ait Gavantus, *legitur hodie* LECTIO BREVIS: quæ & ob id Lectio ad *absolutionem* Capituli dicitur: & eodem, quo Lectiones Nocturnorum, ritu recitatur.

Itaque Lectio Martyrologii, cum reliquis subsequentibus, demum *Primæ* adjecta fuerunt, dum Canonici & Clerici quotidiana Capitula habere desierunt.

Ideo autem legitur Martyrologium, sive fasti Sanctorum, ut eorum *intuentes exitum conversationis imitemur & fidem.* Ad Hæbr. 13. ℣. 7.

Illorum autem nomina Sanctorum anticipatâ Lectione recitantur, quorum memoria sequenti die recolitur, quatenus venturæ festivitatis celebrationem digniori ac devotiori apparatu præveniamus.

§. 2.

De Tertia, Sexta, Nona, Vesperis & Completorio.

DE partibus Horarum istarum, *Hymnis, Psalmis, Capitulis, Responsoriis, Versibus, Collectis* hîc agere animus non est, cùm de his jam antea actum sit; nec in his pene quidquam occurrat speciali notâ dignum; nisi quòd in tribus minoribus uti & *Primâ*, quotidiè recitetur Psalmus, *Beati immaculati*, in varias partes quasi totidem Psalmos divisus.

Hic Psalmus meritò horis diurnis assignatus est, quia in eo Propheta studium fervens erga Dei mandata ostendit: quem fervorem præcipuè Ecclesiæ Ministris summopere necessarium novit Ecclesia.

Tempus quo *Tertia* persolvenda est, nomen indicat. Tertia enim olim apud Romanos æquivalebat nostræ *Nonæ* antemeridianæ.

Tempus *Sextæ* nomen & Hymnus indicant. Sexta enim apud Romanos nostræ *Duodecimæ* respondebat, unde circa meridiem exsolvenda; ut & Hymnus indicat his verbis: *Splendore manè illuminas*, & *ignibus* MERIDIEM.

Nona apud Romanos *Tertiæ* nostræ pomeridianæ respondebat; quare non ante meridiem, ut in pluribus Ecclesiis moris est, sed post meridiem persolvenda est.

Vespertinum Officium antiquissimum esse nemo dubitat: illud quoque constat, jam dudum creditum fuisse, ut notat Radulphus, quòd *Laudes, & Vesperæ, simili modo debeant officiari.*

Proinde ritu *Laudum* perspecto, & Vesperarum ritus cognoscitur.

Quòd verò Vesperæ diei Dominicæ & Festorum celebrentur die præcedenti, inde contingit, quòd pluribus seculis moris fuerit, ut dies Dominici, & festivi celebrarentur de Vespera in Vesperam: qui celebrandi ritus, cùm circa seculum XII. aut XIII. paulatim apud populum defecit, mansit tamen in Officio Divino, cùm in *Cap.* 1. ✠ *De Feriis* diceretur, dies Dominicos *à Vespera in Vesperam* esse celebrandos, Glossographus morem sui temporis attendens, ait: id non procedere quoad judices, sed *quantum ad celebrationem Officiorum.* Vide Thomassin. De Festis *lib.* 3. *cap.* 5.

Ritus *Completorii* & *Primæ* penè in omnibus conveniunt; & ut hæc post reliquas Horas instituta fuit, itâ & hoc; & quemadmodum *Prima* dicitur, ut Deus *in diurnis actibus nos servet à nocentibus*; itâ Completorium, ut dignetur *nocte ista sine peccato nos custodire*; ac *procul recedant somnia & noctium phantasmata; hostemque nostrum comprimat ne polluantur corpora.* Denique à *Prima* dies inchoari, & per Completorium finiri debet.

Inchoatur autem *Completorium* propriè à Versu *Deus in adjutorium*, aut *Converte nos.* Quæ enim antecedunt, nimirum *brevis Lectio* & reliqua cum peccatorum confessione, adjecta fuêre postquam Clerus ad vespertinas spirituales collationes ire desiit. In his enim ante Completorium Lectio prolixa ritu Lectionum Nocturnorum recitabatur, & confessio peccatorum fiebat: qua peractâ Completorium demum inchoabatur à Versu, *Deus in adjutorium.* Vide Regul. Canon. *cap.* 121.

Vestigia igitur hæc sunt, uti & quæ Primæ adjecta esse supra diximus, pristinæ Canonicalis disciplinæ, à qua proh dolor! cum omnimoda penè vitæ Canonicalis prolapsione recessum est.

F I N I S.

TRAC.

TRACTATUS
DE
SIMONIA
CIRCA BENEFICIA,
Administrationem Sacramentorum, & celebrationem Missarum,
ITEM
DE PENSIONIBUS
ECCLESIASTICIS.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Quàm invisum & execrabile esse debeat veris Ecclesiæ Filiis sacrilegum istud res Sacras mercium instar tractandi genus, satis superque nos docet Christus Dominus & verbo & exemplo. Qui enim vivum aliàs mansuetudinis exemplar sese exhibebat erga maximos peccatores, velut clementiæ immemor, facto de funiculis flagello in profanos ejusmodi mercatores animadvertit, omnesque vendentes & ementes è Templo ejecit. Hic zelus Domus Dei, non aliud, protestor (quidquid affingatur) me impulit, ut quæ in Canonum studio & Antiquitatis scrutatione hanc in rem aliquot annis collegi, in publicum modò darem. Experientia namque docet, proh! nimiùm frequens, quòd licèt mensæ nummulariorum & cathedræ vendentium in Templo sint eversæ, hoc est, apertæ rerum Sacrarum nundinationes per tot Canones proscribantur; clam tamen irrepant, dum Beneficia ex. gr. in permutationibus, resignationibus, &c. non minùs quàm in clausis officinis, si modum agendi spectas, venum exponantur. Hinc fit, ut res Ecclesiæ non ad hoc, ad quod institutæ sunt, sed ad propria convertantur lucra, Ecclesia lupis impleatur, & in ipso fonte, hoc est, Sacerdotum Ordine corrumpatur. Quid? Non ante peragitur consecrationis ministerium quàm de nummo convenerit. Hic pacis causâ avaritiam suam tegit, ille inæqualitatis fructuum compensatione, hic ad redimendam vexam, ille Pensionis *pallio, alius alia nescio, qua larva Simoniam occultat. Hoc pacto sæpe sæpius evenit, ut quæ per publicas fores è Domo Dei ejecta est Simonia, per posticam clancularìè denuo intromittatur. Quapropter non inutilem nec ingratum meum fore credidi laborem, si technas istas detegam, & involucra evolvam, sub quibus Simoniæ labes eò nocet & grassatur perniciosiùs quò magis latenter. Tuas interim,* Lector, *preces exposco, ut quem inspiravit Deus Domus suæ zelum, in me conservet suo & Ecclesiæ bono.*

PARS PRIMA.
De Simonia.

CAPUT PRIMUM.
De malitia Simoniæ, & qua ratione meliùs occurri possit palliis quibus illud vitium tegitur.

§. 1.

Ostenditur enormitas vitii Simoniæ.

PER Simoniam res spirituales ad vilitatem quamdam rebus istis indignissimam redigi, dubitari nequit; cùm enim in omni Simonia commutatio seu tacita quædam emptio-venditio rerum spiritualium cum temporalibus interveniat, quodammodo spiritualia temporalibus coæquantur, per quod spiritualia ad summam redigi vilitatem quis non videat? *Quis enim non vile esse putat*, inquit Hormisda Papa, *quod venditur? Aut quis denuo veneretur*, ut loquitur S. Gregorius lib. 7. Epist. 114. *quod venditur, aut quis non vile putet quod emitur!*

Hanc rerum inordinationem in Simonia tamquam multùm execrabilem, in Simoniacorum Ante-signano notavit Apostolorum Princeps: *Pecunia tua tecum sit in perditionem*, QUONIAM, inquit, DONUM DEI EXISTIMASTI PECUNIA POSSIDERI.

Verùm licèt ex illa, quæ rebus spiritualibus per Simoniam contingit injuria, summa Ordinis oriatur perturbatio, ac consequenter vitii illius non exigua ex eo capite sit perversitas; si tamen vitii illius non tantùm natura, sed insuper illius naturales quodammodo fœtus considerentur, facilè intelligitur, verissime dixisse Pontifices in *Can. fin. caus.* 1. *quæst.* 6. *Omnia crimina ad Simoniacæ hæresis comparationem, quasi pro nihilo esse reputanda*; nullum quippe crimen quantumvis enorme, tantam malorum struem in Ecclesiam invehere, quàm Simoniam, Patres notârunt.

" Si venditur Sacerdotii dignitas, (inquit Sanctus » Tarasius Patriarcha Constantinopolitanus) supervacua est apud istos venditores honesta vitæ institutio, & puritatis virtutisque cultus supervacuus » apud ipsos; & Paulus divinus Apostolus docens oportere Episcopum esse sine crimine temperantem, » modestum, aptum ad docendum, continentem, sobrium, insistentem fideli secundùm doctrinam sermoni, ut potens sit exhortari in doctrina sana, & » contradicentes refellere. Pereunt igitur hæc omnia, » ex eo quòd Sacerdotium venditur & emitur." *Epistola ad Adrianum I.*

" Etenim ex quo dona supernæ gratiæ pecuniis comparabilia judicantur (ait S. Gregorius) ad Dei servitium non vita quæritur, sed magis contra Deum » pecuniæ venerantur. Ex quo eodem teste, contingit, » ut ipsi quoque qui Sacros Ordines appetunt, non » vitam corrigere, non mores componere studeant, » sed divitias, quibus honor sacer emitur, satagant congregare." *Lib.* 7. *in d.* 2. *Epist.* 115.

» Hinc fit etiam (pergit S. Gregorius) ut insontes & pauperes à Sacris Ordinibus prohibiti despectique resiliant. Et dum innocentia pauperis displicet, dubium non est quòd præmium illic delicta commendet: quia ubi aurum placet, ibi & vitium...... » Si enim is dignus Sacerdotio creditur, cui non actionis merita, sed præmiorum copia suffragatur, » restat ut nihil sibi ad honores Ecclesiasticos gravitas, » nil defendat industria, sed totum auri prophanus » amor obtineat.

» Quin, & eodem teste, nihil aliud per Simoniam » agitur, nisi ut nulla de actu probatio, nulla sollicitudo de moribus, nulla sit de vita discussio; sed ille solummodo dignus, qui dare pretium suffecerit, » æstimetur." *Epist.* 111. *lib.* 7.

Rectissimè proinde Concilii Bituricensis Patres an. 1584. *tit.* 41. *c.* 1. notârunt: *Ubi hæresis Simoniæ in Ecclesia invaluit, probis atque eruditis viris aditus ad Beneficia præclusus est, indeque omnis prope Ecclesiastica disciplina collapsa est.*

Liceat proinde concludere, quòd omnia crimina ad Simoniacæ pravitatis comparationem quasi pro nihilo reputanda sint, si nimirum perniciosi, qui ex illis in Ecclesiam redundant, effectus æquâ lance librentur.

§. 2.

Quare Ecclesia primis sæculis magis contra Simoniacas Ordinationes, postremis verò magis contra Simoniacas Beneficiorum Collationes insurrexerit?

QUantopere ab initio Ecclesiæ allaboratum fuerit, ut perniciosa Simoniæ pestis ab Ecclesia extirparetur, Conciliorum Canones, atque Pontificum Decreta luculenter evincunt. Cui enim vel leviter vetera atque recentiora Ecclesiæ monumenta perlustrare libuerit, omni ætate severissimas leges ad extirpationem Simoniæ editas comperiet.

Verùm hanc vetera inter & recentiora Ecclesiæ Decreta offendet differentiam, quòd priora Simoniacas plerumque insectentur Ordinationes; posteriora verò rarò Ordinationes Simoniacas, sed plerumque Simoniacas Beneficiorum Ecclesiasticorum collationes, seu provisiones insectentur atque condemnent.

Ex hac distinctione si quis arguere vellet, quòd olim minùs ac hodie Ecclesiæ execrabilis Simoniaca Beneficiorum collatio visa sit, aut hodie minùs quàm olim displiceat Simoniaca Ordinatio, multùm falleretur. Idem quippe & veterum & recentiorum Canonum scopus est; nimirum, ut omnis in electione ministrorum Ecclesiæ caveretur Simonia, atque servaretur illud Christi præceptum: *Gratis accepistis, gratis date*; quòd verò prioribus seculis ampliùs contra Ordinationes Simoniacas, quàm posterioribus decertatum fuerit, ex diversa quæ circa electionem ministrorum atque Officiorum Ecclesiasticorum distributione intervenit disciplina factum est.

Plurimis enim seculis in more positum fuisse, ut Clerici per ipsam Ordinationem jus ad proventus Ecclesiasticos acciperent, imò per ipsam Ordinationem ad Ecclesiæ dignitates pervenirent, ità ut ipsa sacra Ordinatio collationis tituli Ecclesiastici loco esset, notius est, quàm ut probari debeat: at posterioribus seculis titulus Ecclesiasticus, cui jus percipiendi emolumenta annexum est, ab ipsa Ordinatione paulatim sejunctus fuit, neque per ipsam Ordinationem, sed separatim ab illa conferri cœpit. Hinc ulteriùs contingit, ut Simonia rarior circa sacras Ordinationes, frequentior verò circa titulorum Ecclesiasticorum collationes esse cœperit; ac per consequens ad illam extirpandam rarioribus, ad hanc verò evellendam frequentioribus Decretis opus fuerit.

Nec id mirum: cùm enim Simoniaci non spiritualia propter spiritualia ambiant; sed temporalia lucra, honores atque dignitates per spiritualia adipisci unicè contendant; nihil aut parum de sacra Ordinatione solliciti fuêre, quando per illam nihil temporalis lucri accedere intellexerunt; sed quomodo titulum Ecclesiasticum, per quem ad emolumenta atque honores temporales pervenire possent, adipiscerentur, unicè incumbere maluerunt.

Ut igitur verbo dicam, tota ac unica ratio, quare per decem secula Simonia tantùm ferè circa sacras Ordinationes versaretur, ac ob id ad eam extirpandam eo tempore Decreta edi, atque frequenter renovari deberent; postremis verò seculis rarior in Ordinatione, frequentior in Collatione Beneficiorum fuerit Simonia, hæc est: quòd decem primis seculis lucra seculi, quæ Simoniaci potissimùm intuentur, sacram Ordinationem sequerentur; ultimis verò seculis, non sacram Ordinationem, sed tituli Ecclesiastici adeptionem illa consequantur.

§. 3.

Omni ætate Simonia diversis fraudibus & fallaciis occultata & palliata fuit.

" ETsi ab ipso nascentis Ecclesiæ initio (inquit Concilium Mexicanum ad *an.* 1585. *lib.* 5. *tit.* 3. *De » Sim.*) semper Simoniæ vitium abominabile & execrabile fuerit, ac sacris Canonibus prohibitum, gravibusque pœnis punitum; tamen ea fuit hominum » malitia, ut *diversis fraudibus & fallaciis sua Simoniaca pacta occultare & palliare procurent.*

De hisce Simoniacorum fraudibus & fallaciis seculo quarto conquerebatur Magnus Basilius: & seculo sequenti *an.* 459. Synodus Constantinopolitana 73. Episcoporum, Præside S. Gennadio testatur, multos SOPHISTICA CALLIDITATE *Christi præceptum:* GRATIS ACCEPISTIS, GRATIS DATE, eludere.

Multifarias fuisse fraudes ac technas quibus diabolus vitium hoc abscondere, & etiam sub specie pietatis homines illaqueare tentaret tempore S. Gregorii, ex ejus Epistolis constat, & quidem *De Simoniaca Hæresi* scribens Galliarum quibusdam Episcopis: " ple-

» rum-

» rumque, ait, adversarius animarum, dum non potest in his quæ ad faciem sunt prava surripere, *callidè specie quadam pietatis* injectâ, nititur supplantare, suadetque forsitan debere ab hominibus accipi; ut sit quod possit non habentibus erogari; dummodò vel sic venena mortifera, eleemosynæ celatâ obumbratione, transfundat. Nam nec venator, pergit Gregorius, feram, aut avem auceps deciperet, vel piscem piscator caperet, si aut ille laqueum in aperto proponeret, aut ille hamum escâ absconditum non haberet. Omnino ergo metuenda & cavenda est hostis astutia: ne quos apertâ nequit tentatione subvertere, latente telo sæviùs valeat trucidare." *Epist.* 111. *lib.* 7. *in dict.* 2.

Quam multiplices atque variæ fuerint fallaciæ atque prætextus, quibus sequentibus temporibus diabolus sacrorum nundinationes colorare, atque ambitiosis avarisque hominibus ad Ecclesiæ munia Simoniacum introitum, tamquam omnino Canonicum, persuadere studuit; tum Conciliorum Acta, tum Illustrium Virorum Scripta, ad ejusmodi Simoniacorum pallia & fucos detegenda, & Canonicum in Ecclesiastica ingressum restituendum, sequentibus seculis multoties edita, luculenter evincunt; ut verè de Simonia dicere liceat, quod de fænebri malo olim dixit Seneca: *Multis plebiscitis obviam quidem irem fraudibus, quæ toties repressa per miras artes rursus oriebantur.*

Et quidem hoc nostro seculo tot inventæ fuêre technæ atque sophismata, quibus non tantùm Simonia occultatur; sed etiam ipsæ apertæ munerum largitiones & susceptiones ab omni Simoniæ labe publicè vindicantur, atque ut omnino licitæ defenduntur; quin & ut media, quibus ad ministeria Ecclesiastica per munera sine ullo scrupulo ascendi queat, hominibus ambitiosis & avaris proponuntur; ut per illa ad ea videamur pene relapsi tempora, quibus *omnia ministeria Ecclesiastica habeantur venalia*, (ut loquitur Glaber Rodulphus *lib.* 5. *Hist. cap.* 5.) *quasi in foro secularia mercimonia.*

Quin si vera sint, quæ in hac de Simonia materia tamquam licita recentiores quidam Theologi ac Canonistæ propugnare non sunt veriti, planè verendum est, ne Simonia, adversùs quam tanto tempore Ecclesia decertavit, sit *Idea Platonica*, quæ nulli rerum existat.

§. 4.

Qua ratione fraudes ac technæ, quibus Simonia tegitur, securius atque clarius detegi possint.

Ut multiplices Simoniacorum larvas, necnon Recentiorum quorumdam Theologorum seu Canonistarum sophismata, quibus nefandissimam Sacrorum mercimoniam à Simonia liberare volunt, hoc Tractatu clariùs & securiùs refellam, sacrosque Canones sophisticis illis glossematibus ac interpretationibus adeò contortos, ut paleæ potiùs quàm Canones dici deberent, suo splendori atque puritati restituam, unam hanc eamque brevissimam, sed æternâ Dei Sapientiâ dignissimam sententiam, *Gratis accepistis, gratis date*, assumam: ut illa lucerna pedibus meis & lumen semitis meis, ad cujus Splendorem omnes Simoniacorum larvæ, ac Casuistarum tenebrosa sophismata dispellantur, imitatus in hoc SS. Patres, quos videmus in suis adversùs Simoniacorum effugia & figmenta præliis, hac unicâ Christi sententiâ, tamquam ariete fortissimo, usos fuisse, eamque solam omnibus Simoniacorum argutiis ac fallaciis refellendis plusquam sufficientem censuisse.

Patres Concilii Constantinopolitani sub S. Gennadio audimus in Epistola Synodali, quam nobis tamquam fortem arietem ad demoliendas Simoniacas molitiones, speciali Dei providentiâ superstitem esse dicit Cardinalis Baronius ad *an.* 459. "Cùm Dominus & Deus Salvator noster J. C. suis discipulis Evangelii prædicationem credidisset, eosque per universum terrarum orbem inter homines ad docendum misisset, apertè jussit, ut quod *gratis accepissent*, eis quoque *gratis darent*, non aurum vel argentum, aut alias omnino materiales & terrenas facultates pro eis acquirentes..... Hoc autem præceptum non solùm illis, sed etiam nobis per illos dedit, quos in illorum gradum & locum substituere dignatus est: & oportet, sicut illi tunc, nos quoque nunc *accuratè & diligenter* servare, nec in iis quæ *technas sophisticas non admittunt, uti sophisticâ calliditate*, nec *aleam periculosam* jacere; Gratis, inquit, accepistis, gratis date: non possidentes æs, neque aurum, neque argentum in zonis vestris: *Simplex est & aperta hujus mandati ratio, quæ nihil habet varium, quod non sit facilè & explicatum, nihil quod sophisticâ expositione egeat.* A me, inquit, accepistis, Sacerdotii dignitatem. Si mihi pro ipso parum quid vel magnum solvistis, & hoc à me venditum est; vos quoque ipsum aliis vendite: si autem *gratis accepistis*, vos quoque *gratis date.* Quid hoc est mandato apertiùs?" Hactenus S. Gennadius.

Ex quo patet nihil isto mandato Christi, *Gratis accepistis, gratis date*, esse apertius, neque sophisticâ interpretatione egere; illudque ad refellendas Simoniacorum fraudes, ex sententia S. Gennadii ac 73. Episcoporum qui Synodo intererant, esse aptissimum.

S. Gregorium (cujus in expugnanda Simoniaca hæresi, quæ Germaniam Galliamque totaliter penè inundaverat, exantlatos labores nemo ignorat) hac unicâ ferè Christi sententiâ: *Gratis accepistis, gratis date*, ad Simoniacorum fraudes ostendendas usum fuisse, Epistolæ illius abundè testantur.

Utque innumeros seu Pontifices seu Patres, qui allegatis Christi verbis contra Simoniacorum technas atque fallacias usi fuerunt, prætereeam; Patres Concilii Foro Juliensis *anno* 891. *Can.* 1 audire lubet: qui ut Simoniacam pravitatem funditus extirparent, omnem Canonicæ deditum ditioni in hæc verba affantur: *Patenti semper cordis aure pertimescens intellige clarissimam illam Domini vocem:* Gratis accepistis, gratis date.

CAPUT II.

Deteguntur varia Simoniacorum pallia.

§. 1.

Dum pro jure ad proventus spirituali annexos aliquid datur vel accipitur; tum ipsum spirituale gratis *non datur nec accipitur.*

Certum atque indubitatum est, secundùm modernam Ecclesiæ disciplinam, jus percipiendi proventus Ecclesiasticos titulis Ecclesiasticis *consequenter* annexum esse, seu quòd titulo Ecclesiastico adepto, unà *jus* percipiendi proventus eidem destinatos adeptum censeatur; nec cuiquam *jus* ad proventus illos acquiri, nisi titulum priùs obtinuerit.

Ex quo evidentissimè sequitur, *jus* ad proventus titulo annexos, emi vel vendi non posse, nisi unà titulus, cui *jus* illud *consequenter*, ut aiunt, annectitur, emptus venditusve censeatur, ut enim rectè notat S. Thomas 2. 2. *q.* 100. *a.* 4. *Rebus istis*, quæ spiritualibus *consequenter* sunt annexæ, venditis, *intelliguntur etiam spiritualia venditioni subjici.* Rationem reddit Paschalis II. *Caus.* 1. *q.* 3. *Can.* 7. *Quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit.*

Quare jam pridem B. Petrus Damianus *lib. 3. Epist. 13.* & *lib. 5. Epist. 13.* duos Capellanos Ducis Gothofredi exagitare non dubitavit tamquam *Hæreticos , satanæ prædicatores*, & *Apostolos Antichristi*, qui pertinaciter dogmatizabant, jure Simoniacum non dici, quisquis absque manûs impositione Episcopatum comparâsse convincitur. Dicebant enim : *Quia cùm hoc fit , non distrahitur Ecclesia*, sed FACULTAS : *nec emitur* SACERDOTIUM , sed POSSESSIO PRÆDIORUM. *Sub hac enim præstatione pecuniæ opes tantùm , non honoris vel Ecclesiæ redimitur Sacramentum. Venalia siquidem sunt*, sicut aiunt, UNDE SINT DIVITES : *gratis accipiunt* , UNDE FIANT SACERDOTES.

O novum Schismaticorum genus , exclamat idem Sanctus , *& os sacrilegum æterni silentii censura damnandum !* Postmodum ipsum Pontificem Alexandrum II. urget , *ut tamquam novus Josue evaginato Canonico mucrone prosternat istos Amalecitas , tollatque è medio tartareæ amaritudinis aconitum , ne ferale venenum faucibus insinuet parvulorum.* Et quidem censuræ suæ , eam quam modò adduximus rationem subjungit. *Cùm aliquid sub venalitate suscipitur , & illud procul dubio comparatur , quod ex necessitate subsequitur. Ad hoc enim Pastoralis Ecclesia cuique committitur , ut ad ejus regimen obtinendum consecratione firmetur. Et ad hoc sine dubio collata pecunia commercium spectat , ad quod is qui promovendus est adspirat.*

Sanctissima Petri consilia secutus est Alexander II. cujus vestigia secutus ejus Successor Alexander VII. sequentem articulum , tamquam summè perniciosum damnavit : *Non est contra justitiam , Beneficia Ecclesiastica non conferre gratis , quia Collator conferens illa Beneficia Ecclesiastica pecunia interveniente , non exigit illam pro Collatione Beneficii , sed veluti* PRO EMOLUMENTO TEMPORALI, *quod tibi conferre non tenebatur.*

Sed dicet quispiam , proventus Ecclesiastici sunt temporales , & à spirituali separari possunt , adeoque illis venditis , spirituale venditum dici non debet. ℟. Verum esse proventus Ecclesiæ vendi posse , & quotidie sine ullo vitio alienari ; sed non agitur hic simpliciter de ipsis fructibus seu proventibus ; sed de jure vivendi ex rebus Ecclesiæ alicujus , tamquam illius Ecclesiæ membrum : hoc verò jus acquiritur eo ipso quo quis per Beneficium alicui Ecclesiæ adscribitur , nec obtinetur , nisi jam obtento Beneficio : adeoque habere jus participandi de rebus alicujus Ecclesiæ, & esse beneficiatum sive membrum illius Ecclesiæ, sunt taliter sibi conjuncta, ut unum sine altero haberi nequeat ; ac per consequens *uno eorum vendito , & alterum venditum censetur.*

" Impudentissimum proinde prætextum detestamur » eorum , ut verbis Conc. Remensis loquar , qui de » solo proventu reque temporaria Canonicatûs se pa» cisci dicunt ; cùm ea spirituali tam arcto sit annexa » vinculo , ut non magis ab ea divelli queat , quàm » in homine vivo manente corpus à sua anima. " *Anno* 1583. *De Sim.* §. 6.

§. 2.

Spiritualia gratis non dantur aut accipiuntur , dum pro illis obtinendis aut dandis , datur vel accipitur temporale per modum motivi.

PRofectò dubitare quis posset , num umquam Christi præceptum : *gratis accepistis , gratis date* , expenderint , imò vel legerint , qui ausi sunt asserere : *Dare temporale pro spirituali non est Simonia , quando temporale non datur tamquam* PRETIUM , *sed dumtaxat tamquam* MOTIVUM *conferendi , vel efficiendi spirituale* : quis enim vel luscus non videat spirituale *gratis* non accipi , quando ut ad illud perveniatur , datur temporale ; nec *gratis dari* , quando per temporale ad dandum spirituale quis induci ac moveri debet.

Quapropter sophisticâ atque fictitiâ hac distinctiunculâ insuper habitâ , Innocentius III. *in Cap. 34. ii De Sim.* Simoniacum pronunciare non dubitare Clericum , qui Canonicis donationem fecerat , eâ intentione , *ut per temporalia bona quæ offert , spiritualia valeat adipisci* : & Canonicos similiter eidem crimini obnoxios dicit , *si non essent eum , nisi commoda temporalia perciperent , admissuri.*

Et quis non videat hac distinctione semel admissâ ; planissimùm ad Ecclesiasticas dignitates per munera patere introitum , Christique præceptum reddi planè inane & illusorium ? Quid enim interest , num per *modum pretii* , num per *modum motivi* temporalia dentur vel accipiantur ; modò ambitiosi per munera sibi ad Ecclesiæ munia viam parare queant , & Collatores temporalia ex earum collatione comparare possint ?

Quare anno 55. currentis seculi , ad instantiam Reverendissimi Episcopi Gandensis , hanc distinctionem , tamquam merum Simoniacæ pravitatis pallium , Sacra Facultas Theologica Lovaniensis proscripsit : cujus quoque judicium sequutus Episcopus Namurcensis , in Synodo sua anno 1659. illius praxim ut summè perniciosam , omnibus suæ Diœcesis Confessariis interdixit.

Nec in Gallia defuêre Episcopi , qui eodem adversùs Simoniacam pravitatem zelo animati , dictum figmentum è suis Ecclesiis eliminare studuerunt : & quidem inter alios Archiepiscopus Senonensis anno 1658. in Diœcesano suo Concilio hac illud censura perstrinxit : *Hæc doctrina , quæ Simoniæ contra jus divinum crimine eos omnes liberat , qui pecuniam propter Sacerdotia vel dederunt , vel acceperunt , modò pecunia* MOTIVI *locum habeat , non* PRETII ; *tota falsa , nefaria , impia est , hæresim Simoniacam toties à Sanctis Conciliis & Pontificibus damnatam , subdolè renovans , & ad implendam lupis Ecclesiam , & corrumpendam ejus in ipso fonte , hoc est Sacerdotum Ordine sanctitatem inventa.*

Sicuti prædicti Præsules zelo verè Apostolico suas respectivè Ecclesias ab hoc pestilentissimo dogmate per suas censuras expurgare studuerunt ; ità etiam SS. D. Innocentius XI. illius perniciem pernoscens , tamquam verus Petri Successor , adversùs Simoniacam pravitatem Petri zelo animatus , & Episcopalium censurarum justitiam probavit , & Universalem Ecclesiam ab ea peste purgare studuit , dum ad instantiam Doctorum Lovaniensium anno 1679. inter alias 65. scandalosas Propositiones , & has duas tamquam perniciosas atque scandalosas damnavit.

Dare temporale pro spirituali non est Simonia , quando temporale non datur TAMQUAM PRETIUM , *sed dumtaxat* TAMQUAM MOTIVUM *conferendi , vel efficiendi spirituale , vel etiam quando temporale est solùm gratuita compensatio pro spirituali , aut è contra. Et id quoque locum habet , etiamsi temporale sit principale* MOTIVUM *dandi spirituale : imò etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis , sic ut illud pluris æstimetur quàm res spiritualis.*

Post hanc Sedis Apostolicæ definitivam sententiam , ulteriùs dogmati illi improbando immorari superfluum credo , cùm ea , quam omnes , qui Ecclesiæ Catholicæ gremio continentur , debent Sedis Apostolicæ Decretis , reverentia ac obedientia mihi spem non incertam faciat , quòd nullus doctrinam propugnare vel in praxim deducere audebit : quare ad alias Simoniacorum fraudes & technas magis tectas detegendas progredior.

§. 3.

§. 3.

Qui per munera amicitiam aut favorem alicujus directè vel indirectè sibi conciliant, ut per illa gratiam Patroni obtineant, non sunt immunes à Simonia.

SUnt nonnulli avaritiâ aut ambitione vel totaliter excæcati, vel certè multùm obnubilati, qui per munera se in Patroni aut Collatoris amicitiam insinuare non verentur, ut eâ obtentâ Beneficium Ecclesiasticum faciliùs consequi valeant, non intelligentes, aut certè intelligere nolentes, munera illa non tam conciliandæ amicitiæ, quàm Beneficii obtinendi gratiâ dari; ac per consequens, manifestè infringi hoc Christi præceptum: *Gratis accepistis, gratis date.*

Quis enim non videat gratis non esse acceptum, pro quo assequendo amicitia mercari debuit?

Eodem loco habendi sunt, qui quidem munera non dant, ut Collatoris aut Patroni amicitiam vel propensionem præoccupent; sed quem sciunt authoritate & amicitiâ apud Patronum non parum valere, per munera sibi devinciunt, ut hujus favore Patronus ad illis conferendum permoveatur.

Licèt hic nihil Patrono aut Collatori offeratur, non magis tamen quàm in priori casu Beneficium Ecclesiasticum dici potest *gratis* obtentum: quandoquidem evidens sit totum quod datur intercessori, unicè & ultimatè datum esse ad Beneficium assequendum.

Mirum proinde non est, si Ecclesia hujusmodi amicitiæ ac favoris conciliatores, tamquam apertos Simoniacos severissimè puniendos duxerit; ut vel ex unico Urbani II. responso evincitur: "Præsentium, inquit, portatorem, quem parentum incuriâ per pecuniam *non Episcopo sed cuidam principum ejus datam*, invitum Sacerdotii dignitatem obtinuisse significâsti, *licèt sancti Canones deponendum esse testentur*, tamen quia culpam istam nesciens, & coactus commisit, & quia ab eodem Ordine ut deponeretur supplicavit ultroneus, ex consideratione discretionis (quæ mater est omnium virtutum) magis quàm ex rigore Canonum, misericordiæ viscera adhibendo, ipsum in eodem Ordine esse fraternitati tuæ consulimus: ità tamen ut si Ecclesia illa cui deservit, Sacerdotum penuriam non patitur, suspensus à Sacerdotali Officio permaneat." *Apud Grat. Can.* PRÆSENTIUM *caus.* 1. *q.* 5.

Ex hoc Decreto patet, quòd sacri Canones deponendum esse à Sacerdotio censeant eum, qui per pecuniam *non Episcopo* sed *Consiliario* ejus datam, Sacerdotium obtinuit: nec mirum; quia si hac larvâ pœnæ contra Simoniacos decretæ evadi possent, impunè passim indigni per munera ad Sacerdotia introitum apertum haberent: quare Sacra Facultas Theologica Lovaniensis anno 55. hujus seculi rogata ab Episcopo Gandensi suum judicium depromere super sequenti Articulo: *Pro intercessione ad Beneficium obtinendum potest aliquid dari sine Simonia suspicione*; illam hac censurâ perstrinxit: *Falsa est, & perniciosa, hominibus ambitiosis, & indignis aditum aperiens ad Beneficia per pecuniam promiscuè procuranda.*

§. 4.

Per Christi verba: Gratis accepistis, gratis date, ***detegitur Simonia, quæ sub pallio*** pietatis ***contegitur.***

"PLerumque adversarius animarum, ait S. Gregorius *Lib.* 7. *Epist.* 111. dum non potest in his, quæ ad faciem sunt prava surripere, callidè *speciæ quasi pietatis* injectâ, nititur supplantare.

Et quidem hoc *pietatis* pallio se contegere solet serpens ille versipellis; ut ad munia Ecclesiastica intrudat quos novit externam quamdam, sed parum solidam, præferre pietatem, & ab omni Simoniæ labe, imò vel illius specie videntur abhorrere, intus tamen occulto ambitionis æstu succensos cognoscit.

Tales enim quia scit Ecclesiæ Christi frequenter esse perniciosiores quam manifestè impios, omni qua valet astutia, in Ecclesiæ munia protrudere satagit.

Hujusmodi igitur persuadat, ut largas eleemosynas tribuant vel in ædificationem, ornamentumve Templi, aut familiæ sustentationem alicujus Congregationis, ut per ejus sodales Principi, alterive Collatori sive Patrono commendentur. Vel nonnumquam ut magis se occultet, suadet fieri eleemosynas, eo etiam tempore, quo nullum adhuc Beneficium vacat, pro quo obtinendo gratiam in præsenti aucupentur; non tamen dubitantes, quin præoccupatâ per eleemosynarum elargitionem Congregationis benevolentiâ, spem sibi non incertam faciant, suo tempore, favore eorum qui authoritate apud Patronum valent, ad dignitatem aliquam Ecclesiasticam perveniendi; non enim ignorant quanta sit Congregationi illi, sibi devotos promovendi, cura & studium.

Has Diaboli versutias sola illa, quam pro detectione palliorum quibus Simonia contegi solet assumpsimus, Christi sententia luculenter deteget; si nimirum sepositis glossis, quas sola avaritia seu ambitio adinvenit, expendatur: Quis enim non videt dignitates *gratis* non accipi, quando ad illas obtinendas munera non exigua sub *specie eleemosynæ* data fuerunt: quantumvis enim accepta seu oblata in pia opera dispensari supponuntur; semper tamen verum manet *gratis* non esse acceptum, quod per munera eo modo data, accipitur. Hinc Alexander II. postquam insequutus Prædecessorum suorum vestigia sub gravissimis pœnis prohibuisset, quodcumque Beneficium Ecclesiasticum pro aliquo pretio aut munere conferri, sub eisdem pœnis constituere non dubitavit, ut *nullus cujuscumque gradûs Clericus pro Ecclesia Beneficio aliquid audeat conferre, aut* FABRICÆ ECCLESIARUM, *vel* DONARIIS ECCLESIARUM, *seu etiam quod pauperibus sit tribuendum.* Causa 1. q. 3. Can. 9.

Nec minùs evidenter ex consideratione Christi præcepti: *Gratis accepistis, gratis date*, detegi potest larva illorum, qui apud Patronos Collatoresve Beneficiorum intercessores agunt pro aliquo, quia ab illo eleemosynas in constructionem ædificiorum aut familiæ alimentationem acceperunt, aut accipere sperant; tametsi enim in pia opera impendantur, quæ ex promotione ad Ecclesiæ munia accipiuntur aut sperantur, numquam tamen non erit verum, spiritualia *gratis* data non fuisse.

Hinc S. Gregorius Episcopos quosdam, qui ab Ordinandis pecuniam in extructionem Xenodochiorum exigebant, tanquam Simoniacæ hæreseos reos damnare non dubitavit *Lib.* 7. *Epist.* 111. "Neque enim eleemosyna reputanda est, inquit, si pauperibus dispensetur, quod ex illicitis rebus accipitur...... Unde etiam illud certum est, quia etsi Monasteria aut Xenodochia, vel quid aliud de pecunia quæ pro sacris Ordinibus (idem dic pro promotione alicujus ad Beneficium) datur, construantur, mercedi non proficit: quoniam dum perversus emptor in locum sanctum transmittitur, & alios ad suam similitudinem sub commodi datione constituit; plura malè ordinando destruit, quàm ille potest ædificare, qui ab illo pecuniam malæ Ordinationis accepit.

Hisce aliisque in probationem latentis sub specie pietatis Simoniæ prolatis, tandem concludit: *Nimis ergò declinandum est, Fratres charissimi, sub obtentu eleemosynæ, peccata Simoniacæ hæreseos perpetrare.*

Rectè proinde notavit Christianus Lupus *Dissertat.* 2. *proœmiali ad Tom.* 3. *Schol. cap.* 2. cujus verbis concludo; "quod Clerici & Monachi, quotquot hodie apud laïcos aut Ecclesiasticos Principes agunt *proxenetas ac intercessores*; impetrare conantes pro-

mo-

» motionem aut nominationem Prælatorum, qui *ip-* » *sorum pauperes Ecclesias, Collegia, Monasteria aut* » *Xenodochia ditare, adjuvare, vel ornare obligentur,* » committant plenissimam Simoniam, & suis perso- » nis ac rebus evocent divinam maledictionem. Etiam » Antistites, & quibus hisce intercessionibus pro- » moti...... Et hinc vides à Magnatibus quoque, » pergit idem Lupus, dum quid à nominatis Episco- » pis vel Abbatibus exigunt, quasi ad publicas Regni » necessitates, omnino committi Simoniam.

§. 5.

Sæpe sub pallio redemptionis vexæ *latet Simonia.*

" MUlti electi qui gratuitam & Canonicam ha- » bent electionem, inquit S. Ivo Carnoten- » sis *Epist.* 60. quia hujusmodi *dilationibus* vel *fati-* » *gationibus* impediuntur: comparatis sibi pecunia » mediatoribus & prolocutoribus, *ne turpem patian-* » *tur repulsam in Simoniacam offendunt aliquando con-* » *secrationem.*

Rationem illius assignat B. Petrus Damiani *lib.* 2. *Epist.* 3. quia non Ecclesiæ consulere quærunt; *sed quietè possidendi sibi culminis aditum pandunt.* Hoc est, ne per tertium quempiam à Sacerdotio assequendo impediantur, aut ex illo deturbentur, datis muneribus, sub specie *redemptionis vexa*, ut aiunt, assequuntur.

Hîc frequenter Simoniam latere posse dubium non est; quidni enim sæpius fiat, ut tertius illum *justè* aut à possessione impedire, aut possessionem turbare possit, quo casu si temporali dato aut promisso tertius ille juri suo cedat, quis ambigat quin apertissima incurratur Simonia, & præcepto Christi, *Gratis accepistis, gratis date*, contraveniatur; quandoquidem non nisi temporali dato aut promisso Sacerdotii possessionem aut esset assecutus, aut assecutam retinuisset.

Quia verò plerumque incertus est litis eventus, ideo qui sub specie *redemptionis vexa* per temporalis alicujus additionem, à collitigante cessionem seu cessationem à lite impetrant, à Simonia ordinariè immunes non sunt; quia sæpius non Ecclesiæ consulere quærunt; sed datis muneribus, *quiete possidendi sibi culminis aditum pandunt.*

Quare cùm quæsitum esset ab Alexandro III. " Utrum de Ecclesiastico Beneficio in litigium deduc- » to possit fieri transactio; tale damus responsum, in- » quit, quod transigi super re sacra & litigiosa non » potest; etenim res sacræ, ut possideantur aliquo » dato vel retento seu promisso, speciem credimus » habere Simoniæ." *Cap.* 7. ꝟ *De Transact.*

Eadem de causa idem Pontifex admittere noluit pactionem inter certum Monasterium & quemdam Petrum eâ conditione factam, ut pro *expensis* quas Petrus fecerat, tres marchæ eidem persolverentur, & idem Petrus liti quæ super certa Ecclesia ventebatur, cederet, & ab infestatione Monachorum cessaret; hanc, inquam, pactionem admittendam non censuit Pontifex, *pro eo quòd videbatur illicitæ pactionis speciem continere.* Cap. 4. ꝟ *De Pactis.*

Quæ Pontificis responsa Decretalibus Gregorii IX. inserta, hodie Juris communis partem efficiunt.

Hæc Pontificum responsa dilucidè evincunt, quòd qui per temporalis alicujus promissionem, quin & expensarum refusionem, se à litigio super re spirituali eximunt, soleant sub pallio *redemptionis vexa* Simoniacæ pravitatis voragini se immergere.

Quinimo, licèt non judicialis, sed solùm extrajudicialis sit tertii contradictio, à qua se electus quispiam aut præsentatus, interveniente temporali, liberare studet, nihilominus nec hîc Simoniæ periculum cessare, unicum Lucii III. Responsum Decretalibus similiter Gregorii IX. insertum probat.

Cùm quidam " ad Ecclesiæ regimen de voluntate » majoris partis Fratrum fuisset electus, paucis con- » tradicentibus, quidam amicus de ejus conscientia » & voluntate turbata, ei qui magister discordiæ vi- » debatur certæ quantitatis munus exsolvit, & sic » contradictio cessavit." Postea dubitare incœpit Electus, num esset à labe Simoniæ prorsus immunis. Cùm enim *major pars* Fratrum eum elegisset *paucis* tantùm contradicentibus, non nisi mera *vexa redemptio* fuisse videri poterat.

Consultus tamen Pontifex respondit: *Multùm tibi consulis, si administrationem celeriter ac sponte dimittas, illius verbi memor existens:* NIHIL PRODEST HOMINI, SI UNIVERSUM MUNDUM LUCRETUR: ANIMÆ VERO SUÆ DETRIMENTUM PATIATUR. *Cap.* 23. ꝟ *De Sim.*

Prudentissimè proindè S. Carolus, ne *redimendæ vexationis specie*, ut ipse loquitur, in causis Beneficiorum Simoniacæ pactiones intercedant, in *Concilio Mediol. I. De Constit. cont. Sim. n.* 11. statuit nemini licere ad *redimendam vexationem*, ne in casibus qui- » dem jure permissis, pecuniam dare, quidquamve » pacisci aut transigere, nisi Episcopi consensus acces- » serit, cujus partes erunt, & perspicere diligenter, » an subsit aliqua fraus: ubi rem fraude carere, & » jure permissam cognoverit, non denegare ei, qui » petierit, facultatem se à vexatione liberandi. Qui » contra, quàm decretum à nobis est, inquit, fecerit, » Episcopi arbitrio plectatur; & quod actum fuerit, » irritum sit & nullum.

Quicumque igitur se à vexatione in causa beneficiali redimere meditatur, conformiter ad hoc S. Caroli præceptum, prævię Episcopo aut certè aliis quibusdam viris doctis ac peritis totam rei seriem meritò exponet; ut ipsi dispiciant, num sub *redimendæ vexationis* specie solitæ Simoniacæ pactiones non lateant; vel an periculum non sit, quod illicitis aliorum extorsionibus annuendo, ipse eorum injustitiæ complex fiat, aut saltem scandali causa sit. Quæ omnia indubiè securiùs aliis expendenda committuntur; quia aviditas qua cupimus à vexis liberari, facilè excæcat, & proprium judicium corrumpit.

§. 6.

Sæpiùs committitur Simonia in exactione jurium, *ut vocant, pro institutione aut admissione ad possessionem.*

QUandoquidem per institutionem, seu investituram, & admissionem ad possessionem, ad titulum Ecclesiasticum non secus perveniatur ac per præsentationem aut collationem, evidens est; eâdem ratione qua collatio aut præsentatio *spiritualibus* annumeratur, ipsam quoque institutionem seu admissionem ad possessionem, spiritualibus annumerandam esse.

Hinc sequitur, quòd non tantùm præsentatio aut collatio, sed & institutio atque admissio ad possessionem debeant juxta Christi præceptum, *gratis dari & gratis accipi:* exactiones quoque tam pro his, quàm pro illis Simoniæ labe laborarent: quod ipsum & Sacri Canones & Pontificum Decreta abundè testantur.

" Cùm in Ecclesiæ corpore, inquit Concilium Ge- » nerale Lateranense sub Alexandro III. *Can.* 7. om- » nia debeant ex charitate tractari, & quod *gratis* » receptum est, *gratis* impendi: *horribile* nimis est, » quod in quibusdam Ecclesiis locum venalitas perhi- » betur habere, ità ut *pro Episcopis vel Abbatibus,* » *seu quibuscumque personis Ecclesiasticis ponendis in* » *sede, seu introducendis Presbyteris in Ecclesiam....* » aliquid exigatur. Putant plures ex hoc sibi licere, » quia legem mortis de *longa* invaluisse *consuetudine* » ar-

» arbitrantur : non satis, quia cupiditate cæcati sunt, » attendentes, quòd tantò graviora sunt crimina, » quantò diutiùs animam infelicem tenuerint alligatam. Ne igitur hoc de cætero fiat, & *vel pro personis Ecclesiasticis deducendis ad sedem, vel Sacerdotibus instituendis......* aliquid exigatur, districtiùs » inhibemus : Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, *portionem cum Giezi* se noverit habiturum, *cujus factum turpis muneris exactione imitatur.* Refertur in Cap. ii *De Sim.*

Ex hoc Concilii Decreto habemus : Primò, quod Ecclesia credat esse *crimen horribile*, quidquam exigere *pro introducendis Presbyteris in Ecclesiam*, atque ob id denuntiet, de cætero exigentes *portionem cum Giezi* habituros.

Secundò, habemus ex eodem, quòd nulla *consuetudo* quantumvis *inveterata*, similes exactiones justificare queat. Quare ipsi Romani Pontifices consuetudinem qua hujusmodi exactiones sæpè sustinebantur, ut corruptelam damnare non dubitârunt.

Et quidem Innocentius III. Cantuariensi Archiepiscopo præcipit : " Ut *pravam* consuetudinem de sua » Provincia studeat abolere, per quam pro *investitura*, » Archidiaconi *marcham argenti*, minores verò Decani *vaccam albam* sibi dari postulant, vel certam solvi *pecuniæ quantitatem.*" *Cap.* 36. ii *De Simon.*

Honorius III. immediatus Innocentii Successor consuetudinem non tantùm inveteratam, sed & *juramento roboratam*, qua Canonici Laudunenses *à Canonicis quos in Ecclesia canonizari contingebat*, SCHYPHUM ARGENTEUM *exigebant*, in irritum revocari jubet : *Quia*, ait, *consuetudo hujusmodi habere videtur speciem pravitatis, & continet* TURPITUDINEM MANIFESTAM. *Cap.* 2. *De consuet. in* 5. *compil.*

Similem consuetudinem, qua Canonici quidam à novo Canonico *convivium* exhiberi volebant, priusquam ad intentam fructuum perceptionem admitteretur, reprobat Gregorius IX. *Cap.* 24. ii *De Simonia.*

Quantopere Synodus Tridentina detestata fit conditiones, seu deductiones ex fructibus, solutiones, promissiones, compensationesve illicitas, aut etiam quæ in Ecclesiis dicuntur *Turnorum lucra*, aliaque similia in proprium Clericorum commodum convertenda, quæ tam in Cathedralibus, quàm Collegiatis & Parochialibus Ecclesiis, ex earum *Constitutionibus*, aut ex prava consuetudine in electione, confirmatione, vel alia provisione, sive admissione ad possessionem interponuntur, patet ex Decreto *Sess.* 14. *cap.* 14. *De Reform.* quo insuper mandat Episcopis, ut quæcumque hujusmodi speciem Simoniæ aut sordidæ avaritiæ habent, exigi non permittant.

Quapropter interrogata Sacra Congregatio Concilii Tridentini, an per Decretum Concilii Tridentini *Sess.* 24. *cap.* 14. *De Reform.* & Bullam Pii V. *Durum nimis*, esset sublata consuetudo, cujus vigore Canonicus novus singulis Canonicis *chirothecas* distribuit, & donat post adeptam possessionem, & post admissionem ad fructus & distributiones, declaravit Sacra Congregatio, teste Fagnano, nec fas esse hujusmodi *chirothecas* distribui vel recipi. Ad *Cap.* TUA NOS. ii *De Simon. n.* 38.

Ex hisce nec non ex Epistola Honorii II. §. seq. subjicienda, quisque facilè intelligit, ea omnia quæ Archidiaconi, Decani, Canonici, aliique ab introducendis Presbyteris, Canonicis, aliisque Beneficiatis in *proprium suum commodum* convertenda exigunt, de Simonia turpique quæstu admodum esse suspecta; atque ab omnibus cui vitium hoc horrori est, eo titulo meritò esse rejicienda.

Quod tamen non obstante adeò dilucidâ atque toties iteratâ à Conciliis ac Pontificibus dictarum exactionum reprobatione, adhuc à plurimis, sine ullo pene conscientiæ remorsu, exactiones illæ frequententur, inde provenire videtur, quod difficulter homines ab inveterata consuetudine divelli queant; præsertim si eo usque invaluerit, ut ea quæ exiguntur, in *jura* Dignitatum ac Officiorum transiisse videantur. De qua difficultate audire lubeat querelam, quam in litteris ad Richardum Sedis Apostolicæ Legatum seculo undecimo deprompsit S. Ivo Carnotensis *Epist.* 133. " Quod autem vobis suggestum est, ait, Simoniacam » hæresim, me permittente, in Ecclesia Carnotensi » publicè dominari, omnino veritate caret. Quia hoc » malum ab initio Clericatûs mei semper exhorrui; » & postquam ad Episcopatum veni, quantùm Deo » donante prævalui, in superficie resecavi. Quod manifestum fieret, si pace Confratrum & Coëpiscoporum nostrorum fieri posset : in quorum Ecclesiis » multæ *malæ consuetudines* adhuc caput erigunt, quæ » temporibus nostri Sacerdotii Deo auxiliante in Ecclesia Carnotensi sopitæ sunt. Si quæ autem adhuc » sunt, quæ pro CONSUETUDINE ANTIQUA, » *publicè exigant Decanus & Cantor, & alii Ministri* » *ab his qui Canonici fiunt, me* CONTRADICENTE » *&* PERSEQUENTE, *Romanæ Ecclesiæ consuetudine se defendunt, in qua dicunt Cubicularios & Ministros Sacri Palatii multa exigere à consecratis Episcopis vel Abbatibus, quæ oblationis vel benedictionis* » *nomine pallientur, cùm nec calamus, nec charta gratis ibi (ut aiunt) habeatur; & hoc quasi lapide conterunt frontem meam, cùm non habeam quod respondeam, nisi Evangelicum illud :* QUOD DICUNT, » SERVATE ET FACITE; *sed si id faciunt,* » SECUNDUM OPERA EORUM, NOLITE » FACERE.

Hoc S. Ivonis responsum nos docet primò, quòd zelosissimus ille Antistes post multos pro evellenda Simoniaca pravitate, non sine fructu, exantlatos labores, nihilominus *consuetudinem inveteratam*, quâ Decanus, Cantor aliique Ministri à Canonicis recipiendis aliqua exigebant, tolerare coactus fuerit.

Docentur secundò, quod Sanctissimus ille Præsul, licèt *consuetudinem* illam omnino abrogare non potuerit, eam tamen persequi, & exigentibus contradicere non omiserit.

§. 7.

Epistola Honorii II. ad Episcopum & Clerum Leodiensem, qua improbat pravam consuetudinem exigendi pecunias à recipiendis ad possessionem Beneficiorum.

HOnorius Servus Servorum Dei, Alexandro " Episcopo &, Clero Leodiensi, salutem & Apostolicam » benedictionem. Relatione Fratrum vestrorum ad nos » venientium comperimus, hanc in vestra Leodiensi Ecclesia DETESTABILEM *ex antiquo fieri consuetudinem*, ut quicumque ibi fieri Canonicus voluerit, » oporteat eum Præposito & Decano determinatam pecuniam exhibere; & hoc de investituris Ecclesiarum, » & Altarium Archidiaconos & Decanos facere accepimus. Scriptum est in Evangelio, quia Dominus noster » vendentes & ementes ejecit de Templo, ideoque per » præsentia scripta firmiter præcipiendo mandamus, » quatenus tam *prava consuetudo* de cætero apud vos » nullatenus conservetur, sed modis omnibus annihiletur. Quòd si quis deinceps contrarium præsumpserit » agere, nos & dantem & accipientem jubemus locum » in Ecclesia non habere. Datum Laterani 7. Id. Novemb." Extat *tom.* 12. *Spicilegii Lucæ Dacherii pag.* 158.

§. 8.

Sæpe contegitur Simonia sub specie gratitudinis.

QUi à Simonia vendicare voluerunt accipientes aut dantes temporale pro spirituali, *modo tempo-*

porale sit solum GRATUITA COMPENSATIO *pro spirituali, aut è contra*, credidisse videntur, Christi mandatum, *Gratis accepistis, gratis date*, atque universos Canones Simoniacæ pravitati oppositos, verbis tantùm & non rebus positos fuisse. Quid enim, quæso, interest, num temporale dari aut accipi dicatur tamquam *gratuita compensatio* pro re spirituali; num verò tamquam *pretium:* modò eo fine detur temporale, ut per illud ad spirituale perveniatur, aut è converso spirituale conferatur, nisi ut temporale accipiatur.

Meritò proinde Facultas Theologica Lovaniensis rogata ab Episcopo Gradensi, hanc propositionem tamquam Simoniacæ pravitati pallium subministrantem condemnavit: *Dare temporale pro spirituali non est Simonia, quando per temporale fit solùm* COMPENSATIO GRATUITA *pro spirituali, aut è contra.*

Ejusdem quoque propositionis praxim anno 59. præsentis seculi Episcopus Namurcensis omnibus suæ Diœcesis Confessariis interdixit.

Quarum condemnationum justitiam probavit SS. D. Innocentius XI. dum eamdem inter cæteras 65. *n.* 45. solemni censurâ perstrinxit.

Qui igitur ut Beneficium impetrare queant, hac aut simili loquendi formulâ Collatorem alloquuntur: *Domine, nolo quidquam promittere: si tamen placeat mihi Beneficium conferre, non ero* INGRATUS, *nec recedam a* CONSUETUDINE *virorum* HONESTORUM; *etenim sum & vir* HONESTUS: indubiè Simoniaci sunt. Quod enim hisce verborum involucris rerum temporalium promissiones contegantur, clariùs est quàm ut probari debeat; neque Collatores indigent Calepino, ut verba illa intelligant.

Quinimò licèt tacita illa de dando & accipiendo temporali per modum *gratitudinis* conventio, verbis non exprimatur; equidem remunerationes illas pecuniarias, quæ hodie passim contingunt, plerumque, si non semper ex tacita conventione fieri, dubitare non poterit, qui remunerationes illas cum circumstantiis suis quas §. sequenti expendemus, attentiùs consideraverit.

§. 9.

Ex circumstantiis, quæ hodiernas remunerationes comitari solent, ostenditur, quod consueverit sub illis latere turpis Simonia.

UT constet, num munerum datio animum Collatoris aut Patroni ad conferendum inclinaverit, tacitaque saltem de dandis muneribus conventio intercesserit; tria potissimùm consideranda censuit Alexander III. *Dantis & accipientis qualitas, quantitas muneris, & donationis tempus. Cap.* 18. X *De Simon.*

Hæc si attentiùs paulò expendantur, vix ambigo, quin facilè intelligetur, quod pleræque hodiernæ munerum retributiones, ex conventione ut minùs tacita, procedant.

Personæ quidem, cui collatio fieri consuevit, qualitas, quæ à Collatoribus considerari solet, non obscurè conventionem de munere dando & accipiendo innuit.

Primum quippe quod Collatores hujusmodi circa personam inquirunt, & de quo præcipuè solliciti sunt, est, num is qui se offert dives sit & sufficiens, qui convenientem *remunerationem* faciat: parum anxii, num pietate, doctrinâ aliisque ad Statum Ecclesiasticum necessariis conditionibus sit instructus.

Imò nec divitem novisse similibus mercatoribus sufficit, nisi & *gratum* futurum pro *ratione Beneficii conferendi*, pernoscant; si de eo dubitent, præviè sollicitè admodum de eo inquirere non dubitant. Si inquisitione factâ, eum *muneribus* dandis insufficientem, aut à *munerum* datione abhorrentem intelligant, eò quòd bona Ecclesiastica ut Ministrantium alimenta, & quod illis superest ut *patrimonium pauperum* suspiciat, illi Beneficium conferre sollicitè cavebunt; tametsi à doctrina, pietate ac moribus multùm esset commendabilis.

Hinc fit, ut de illis Ecclesiis in quibus hujusmodi remunerationes fieri solent, dicere possimus, quod jam pridem ad Lucensem Ecclesiam scripsit Alexander II. "Ex multis temporibus hoc detestabile malum intra vestram Ecclesiam inolevisse cognovimus, ut *nulli* unquam Clerico, quamvis *Religioso*, quamvis scientiâ & moribus prædito, Ecclesiasticum Beneficium concederetur, nisi ei qui *profano pecuniæ munere* illud emere studuisset: fiebatque Ecclesia & res ejus ità venalis, veluti quædam terrena, & vilis merx à negotiatoribus ad vendendum exposita. Quod malum quàm detestabile, quantum Deo Sanctisque sit contrarium, & SS. Canones docent, & ferè omnibus manifestum existit." *Can.* 9. *caus.* 1. *q.* 3.

Secundò, circa *munerum* oblationem considerandam esse monet Pontifex *quantitatem muneris, si magni vel minoris pretii res data existat. Quod enim scriptum est,* inquit, BEATUS QUI EXCUTIT MANUS SUAS AB OMNI MUNERE, *de illis donis dictum est, quæ accipientis* ANIMUM ALLICERE *vel* PERVERTERE SOLENT.

Ut tantum hodiernum *remunerationum* valorem si quis expendat, & *munerum* illorum spe animum Collatoris aut Patroni allici vel perverti posse neget, sensûs communis expers meritò judicaretur.

Quin ut ex *munerum quantitate* manifestior pateat mercandi animus advertendum, munera illa ac dona, pretii instar, pro ratione proventuum Beneficii conferendi, majora aut minora, juxta vulgarem similium negotiatorum æstimationem, esse constituta; quæ ni à Collatario persolvantur, si non injustitiæ, ut minùs infamiæ notam apud illos incurrit.

Quantitatem verò munerum ex nefandissimo illo mangonum judicio taxatam si æquâ lance libremus, indubiè potiori jure hodie dicere licebit, quòd olim dixit Petrus Blesensis *Epist.* 120. "O negotiatio detestanda! pro honore transitorio animam perdere, tantumque pecuniæ numerare pro reditu, quantùm de obventionibus ejus non possit *per quinquennium* obvenire.

Subdit verò Pontifex: *Quòd si dona modici pretii fuerint, Ecclesia interpretari non consuevit in his delinquere vel donantem vel accipientem.* Rectè, inquam, dicit: *Ecclesia interpretari non consuevit:* quia, ut bene notat Fagnanus post S. Thomam, quòd in hisce munusculis dicatur non committi Simoniam, procedit in *foro exteriori*, & *quoad Ecclesiam*, quia cùm non sit probabile, ut "animus Judicis spiritualis flectatur ad aliquid faciendum pro parvo munere; idcirco Ecclesia in his non judicat Simoniam committi; & ita loquitur textus in *Cap.* ETSI QUÆSTIONES *De Sim.* sed apud Deum, qui cor videt, Simonia est, & in parvis & in magnis muneribus, si animus Judicis ex eis flectatur; & ità illum textum declarat S. Thomas in 4. *dist.* 25. *q.* 2. *art.* 3. *ad* 1. Item, Simonia est, etiam in parvis munusculis, ubicumque apparet de intentione, *Cap.* EX DUA *De Simon.* ubi patet sex solidos Simoniam inducere." Hæc Fagnanus ad *Cap.* TUA NOS X *De Simonia, num.* 39.

Hæc eo fine notanda duxi, ut ex circumstantiis, quæ hodiernas remunerationes comitari solent, pateat non Deo tantùm, verùm etiam hominibus, eas Simoniacas probari: Ut verò intentum magis appareat, tertium quod in dandis muneribus expendendum esse monet Pontifex, scilicet *donationis tempus* expendamus.

Ex-

Experientiâ compertum est, illa quæ *remunerationis* gratiâ hodie exhibentur, mox ab accepto Beneficio persolvi; non secùs quàm in emptione-venditione pretium re traditâ solet exsolvi, quinimò non rarò, quis fidem sufficientem de remuneratione non habent ante collatum Beneficium, securitatis ergo sequestro munera committuntur.

Hanc rursus circumstantiam si quis expenderit, morali judicio sit destitutus oportet, qui Simoniam hîc latere non judicet.

Singula igitur, quæ modernas munerum remunerationes comitari solent, si quis morali & incorrupto judicio expenderit; nescio quomodo ambigere poterit, quin sub illis munerum susceptionibus ac largitionibus nefandissima tegatur Simonia.

Illud præterea circa consuetas hodie remunerationes observandum, quod illæ fieri soleant ab his qui numquam vel vigesimam partem eorum, quæ remunerationis ergo Collatoribus offerunt, *gratis* alicui darent; adeò ut vel sola remunerationum in ea quantitate oblatio, deficientibus etiam aliis circumstantiis animum Simoniacum sufficienter declaret; quis enim, nisi sensu communi destitutus credat, quod munera quæ aliquot annorum proventus Beneficii collati absumunt, à similibus *gratis* offerantur? Puderet quoque Collatores hujusmodi oblata accipere, nisi crederent ea ex quadam obligatione, saltem tacita offerri, quæ ex prava illa consuetudine, remunerationes pro collatis Beneficiis faciendi, censetur inesse.

Sola proinde personæ dantis & accipientis qualitas, atque munerum quantitas, si moraliter considerentur, sufficit; ut illas modernas *munerum* retributiones & acceptiones Simoniacas probent.

Adhæc, si effectus illarum *retributionum* considerentur, latentis similiter Simoniæ indicium sunt; nec enim alios quàm Simoniæ detestandos effectus reperire est.

Nonne ad oculum patet in partibus illis, in quibus hujusmodi munerum susceptiones & retributiones frequentantur, evenire quod jam olim per Simoniacam labem factum scribit Glaber Rodulphus *lib. 2. hist. cap. 6.* ut nimirum " illi qui Sacræ Religionis idonearum Decretores personarum esse debuerant, *munerum* largitione corrupti, potiorem quempiam ad regimen Ecclesiarum vel animarum dijudicant, illum videlicet, à quo *ampliora munera* suscipere sperant.

Si per Simoniam evenire dixerit S. Gregorius *Epist.* 111. *lib.* 7. " *Ut nulla de actu probatio, nulla sollicitudo de moribus, nulla sit de vita discussio, sed ille solummodo dignus, qui dare pretium sufficerit, æstimetur;* " nonne quoque idem per sordidas illas remunerationes contingere videmus; ut nimirum *ille solummodo dignus, qui munera remunerandi causâ dare sufficerit* & voluerit, *æstimetur.*

CAPUT III.

De triplici munere, cujus interventu Simonia committitur.

§. I.

Ostenditur tria esse munera, quorum interventione Simonia contrahitur.

"SUNT nonnulli (inquit S. Gregorius *Homil. 4. in Evang.*) qui quidem nummorum præmia ex Ordinatione non accipiunt, & tamen sacros Ordines pro humana gratia largiuntur, atque de largitate eadem laudis solummodo retributionem quærunt. Hi nimirum quod *gratis* acceptum est, *gratis* non tribuunt, qui de impenso Sanctitatis officio, nummum expetunt *favor*... Unde bene, cùm justum virum describeret Propheta, ait: *qui excutit manus suas ab omni munere.* Neque enim dicit qui excutit manus suas à munere, sed adjunxit *ab omni:* quia aliud est munus *ab obsequio*, aliud munus *à manu*, aliud munus *à lingua.*" Apud Gratianum *caus.* 1. *q.* 1. *Can.* 114.

Tria horum munerum genera multò ante Gregorium tempore notaverat S. Hieronymus in *Epist. ad Tit.* deplorans & suo tempore plures reperiri, qui non quærunt eos in Ecclesia erigere columnas, quos plus cognoscunt Ecclesiæ prodesse: sed quos vel ipsi amant, vel quorum sunt *obsequiis* diliniti, vel pro quibus Majorum quispiam *rogaverit* (ut deteriora taceam) qui ut Clerici fierent, *muneribus* impetrârunt. Apud Gratianum *caus.* 8. *q.* 1. *Can.* 6.

Has tres munerum species tamquam certissimam Simoniæ materiam subsequentes Pontifices ac Patres uno consensu agnoverunt: quare seculo undecimo intrepidè pronuntiare non dubitavit Urbanus II. *caus.* 1. *q.* 3. *Can.* 8. " Qui res Ecclesiasticas non ad hoc ad quod institutæ sunt, sed ad propria lucra munere *linguæ*, vel *indebiti obsequii*, vel *pecuniâ* largitur, vel adipiscitur, *Simoniacus* est. " Et post ipsum seculo duodecimo B. Petrus Damiani, hisce tribus muneribus enumeratis, *lib.* 2. *Epist.* 1. subjungit: " Quisquis in dandis accipiendisque dignitatibus Ecclesiasticis *una dumtaxat earum*, quæ prædictæ sunt, peste corrumpitur, Simoniacæ hæreseos teneri crimine judicatur.

Dicendum igitur cum Doctore Angelico, quod " sicuti contrahitur Simonia accipiendo pecuniam, vel quamlibet aliam rem exteriorem, quod pertinet ad *munus à manu:* ità etiam contrahitur per *munus à lingua*, vel *ab obsequio.*" 2. 2. *q.* 100. *art.* 5. *in corpore.*

§. 2.

Quinam incurrant vitium Simoniæ per munus A MANU?

MUnus à *manu*, Auctore S. Gregorio, est *pecunia:* " Totum verò, ait S. Augustinus, quidquid homines possident in terra, omnia, quorum Domini sunt, *pecunia* vocatur. Ideo autem *pecunia* vocatur, quia antiqui totum quod habebant, in pecoribus habebant. " *Can.* TOTUM *caus.* 1. *q.* 3.

Itaque sub munere *à manu* continetur omne quod homines in terra possident, quodque pretio æstimari solet.

Hinc collige, munere *à manu* committere Simoniam, qui cujuspiam rei temporalis interventu spirituale acquirit aut largitur: idque sive res illa magni sive exigui pretii fuerit.

Unde Simoniacum pronuntiare non dubitavit Alexander III. Clericum, qui sex solidos Archidiacono solvit, quia ipsum aliter ad Ordines præsentare noluerat. *Cap.* 20. *ii De Simon.*

Sequitur secundò, per munus *à manu* incurrere Simoniam, qui dant vel accipiunt Beneficium cum promissione expressa vel tacita remittendi debitum, vel proprium vel alienum, licèt illud ex Officio spirituali contractum supponatur. Exempli gratiâ, si Parochus stipendii loco, quod suo debetur Vicario, daret vel resignaret suum Beneficium cum pacto tacito vel expresso debitum remittendi seu non exigendi, indubiè Simoniacus esset, & dans & accipiens.

Eodem ex capite Patroni, præsertim Ecclesiastici, frequenter Simoniæ labe asperguntur, præsentantes ad Ecclesiam Parochialem eâ lege, rursùs tacitè vel expresè, ut præsentatus minore competentiâ sit contentus, aut saltem augmentum illius non prætendat. Similiter Clerici qui tacitè vel expresè remissionem illam addicunt, aut augmento, quod forsitan jure præten-

tendere possent, renuntiant, ut præsentationem obtineant, lepram Simoniæ non evadunt.

Quid enim evidentiùs, quàm quòd eo casu vel debiti certi aut saltem probabilis fiat remissio, ut Beneficium conferatur vel accipiatur.

Nec minùs evidens est, similem remissionem, emolumenti non exigui loco, Patronis reputandam esse; quia inde contingit, quod major decimarum portio ad ipsos devolvatur. Similes proinde sunt hujusmodi Clerici illis Clericis Cantuarensibus, qui teste Alexandro III. *in Cap. 6.* ✠ *De pactis*, decedentibus Ecclesiarum personis, paciscebantur ex ipsis "Ecclesiis majores solito solvere pensiones, ut faciliùs possent easdem Ecclesias adipisci," quorum factum Pontifex ut detestabile vitium omnimodis extirpandum, & severitate Ecclesiasticâ puniendum, pronuntiat.

Tertiò, munere *à manu* Simoniaci sunt Patroni quidam Laici, qui ad Beneficia præsentant sub tacita vel expressa conditione, ut carnes, pisces, cerevisiam, aut merces alias ex officina ipsorum quærere teneantur; hanc enim obligationem Patronis illis pretio æstimabilem esse nemo sanæ mentis dubitat.

Quartò, idem vitium per munus *à manu* frequenter incurrunt, qui ut Patronos ad præsentandum alliciant, & eorum aucupentur amicitiam vel favorem, ipsis convivia ac symposia exhibent. Nec enim ambigere licet, quin hæc pretio æstimabilia sint.

Plures casus quibus Simonia munere *à manu* committatur hîc adducere necesse non judicavi; quia ex allegatis sine difficultate intelligi posse credo, quandonam in aliis munus *à manu* Simoniacam Beneficii collationem faciat. Hoc tamen addendum putavi, quod ad munus *à manu* non requiratur, ut illud quod datur aut accipitur *revera* sit pretio aut pecuniâ æstimabile; sed sufficiat, quod ut tale habeat promittens aut acceptans; unde Simoniacum censuit Alexander III. Episcopum Oxoniensem, quia Archidiacono *Beneficium*, & cuidam Clerico ante electionem suam *Prioratum* dicebatur promisisse, ut uterque consentiret electioni. *Cap.* 11. ✠ *De Simon.*

§. 3.

Quandonam committatur Simonia per munus A LINGUA?

MUnus *à lingua* est *favor*, ait S. Gregorius *caus.* 1. *quæst.* 1. *Can.* 14.

Hujus muneris interventu, non secus quàm muneris *à manu*, Simoniam committi ex S. Gregorio aliisque §. 1. hujus Capitis notatum est.

Rationem reddit Urbanus II. *Epist.* 17." Quia qui » res Ecclesiasticas non ad hoc ad quod institutæ sunt, » sed ad propria lucra, MUNERE LINGUÆ, vel » indebiti obsequii, vel pecuniâ largitur, vel adipiscitur, Simoniacus est." Apud Gratianum *caus.* 1. *q.* 3. *Can.* SALVATOR.

Cui consonat Doctor Angelicus 2. 2. *q.* 100. *art.* 5. *C.* docens contrahi Simoniam per munus *à lingua*, sicuti accipiendo pecuniam; quia *quod aliquis satisfaciat precibus alicujus ad temporalem gratiam quærendam, ordinatur ad aliquam utilitatem, quæ potest pecuniæ pretio æstimari.*

Toties igitur Simonia *munere linguæ* committitur, quoties Beneficium ad preces alterius eo fine confertur, ut satisfaciendo ejus postulationi *gratia* seu *favor* ipsius ad utilitatem propriam habeatur: *Tales enim preces*, ut bene notat Glossa, *succedunt loco pretii.*

Similiter Simoniâ per munus *à lingua* inficitur, qui Beneficium ad preces alterius conferendum duxit; ne recusans offensam postulantis incurrendo, *gratiam* seu *favorem* ejus amitteret. Nec enim minùs pretio æstimabile censetur *favorem* alicujus obtentum non amittere, quàm non obtentum comparare.

Quinimo nec Collatio Beneficii facta ad preces alicujus desinet esse Simoniaca, si per eam *favor humanus* quæratur, tametsi preces pro *digno*, aut etiam *digniore* porrigantur; quia cùm nihilominus Beneficium collatum sit, ut *favor*, qui ad utilitatem propriam spectat, habeatur, non potest collatio vitio Simoniæ carere, non magis quàm collatio facta dignissimo pro præstatione pecuniæ.

Quod ipsum docet S. Thomas, adstruens esse Simoniam saltem in intentione, conferre Beneficium ad preces alterius, licèt illæ fiant pro *digno*: *Si non attendatur*, inquit, *ad dignitatem personæ, sed ad* FAVOREM HUMANUM 2. 2. *q.* 100. *art.* 5. *ad* 3.

§. 4.

An semper sit Simoniacum Beneficium ad preces vel commendationem alicujus conferre vel obtinere?

"SI preces pro *digno* porrigantur, ait S. Thomas, » ipsum factum non est Simoniacum: quia subest » debita causa ex qua illi, pro quo preces porriguntur, spirituale aliquid confertur: tamen potest esse » Simonia in intentione, si non attendatur ad dignitatem personæ, sed ad *favorem humanum.*

Ex sententia proinde Doctoris Angelici collatio Beneficii ad preces alterius facta, semper Simoniaca non est. Si enim Collator attenderit solùm ad *dignitatem* personæ non ad *favorem humanum*, sive quod idem est, si in collatione tantùm habitus fuerit respectus ad merita personæ per tertium proposita & patefacta; adeò ut preces porrectæ potiùs habeantur pro attestatione meritorum, quàm personæ commendatione; & consequenter talis collatio facta dicenda sit non in *gratiam* commendantis, sive ut *favor* ejus habeatur, sed ob *merita* personæ per preces & commendationem ipsius declarata & probata.

Similiter si postulans pro alio Beneficium non alio intuitu *preces* porrigat, quàm ut *merita* personæ Collatori vel Patrono innotescant, atque per illa solùm, ad conferendum Beneficium Collatorem movere intendat; nulla quoque vel species Simoniæ ex parte supplicantis interveniet.

Rectè proinde dixit Gratianus noster *Caus.* 1. *q.* 1. post *Can.* 122. *Non quorumlibet* PRECIBUS *Ordinationes factæ falsæ dijudicantur, sed hæ demum, quæ precibus ordinandi vel ejus amici*, NON SPIRITUALI, *sed* CARNALI AFFECTU *porrectis fiunt, cùm aliàs futuræ non essent*; QUAS NON CHARITAS INTERVENIENS, SED AMICITIA SUPPLICANS EXTORQUET.

Ut igitur verbo dicamus: rogans aut porrigens *preces* pro alio erit Simoniacus saltem in intentione, si *preces* eâ intentione offerat, ut Collatorem non per *merita* personæ, sed per *gratiam* aut *favorem* humanum, quem tacitè ipsi addicit, ad conferendum movere intendat. Similiter nec Collator à Simonia erit immunis, si non ob merita personæ per supplicantem exposita, sed ob addictam sibi *gratiam* aut *favorem* ad conferendum processerit; juxta S. Thomæ: *Qui dat spirituale, si principaliter moveatur favore* PRECUM, *vel* TIMORE *rogantis, quantùm ad judicium Divinum Simoniam committit & rogatus & rogans, si hoc intendat.*

§. 5.

Quandonam committatur Simonia per munus AB OBSEQUIO?

MUnus *ab obsequio*, inquit S. Gregorius, *est servitus indebitè impensa.* Caus. 1. q. 1. Can. 104.

Hujus muneris interventu, non secus ac muneris *à manu* Simoniam committi, §. 1. hujus Capitis ostensum fuit. Rationem dat S. Thomas 2. 2. *q.* 100. *art.* 5.

Quia

Quia *idem est quòd aliquis det rem spiritualem pro aliquo obsequio temporali exhibito vel exhibendo, ac si daret pro pecunia data vel promissa, qua illud obsequium æstimari posset.*

Eandem rationem attigit S. Petrus Damiani perstringens Clericos aulicos, qui exhibendo obsequia Beneficia venabantur, à Simonia tamen se immunes gloriabantur, quia *nullam talenti summam pro suscipiendis honoribus se pepigêre daturos.* " Sed dic » mihi, ô Clerice (inquit Petrus Damiani *lib.* 2. » *Epist.* 1.) quisquis es, si redempto quolibet au- » reo vase vel prædio, distractor exigeret, ut re- » tento apud *te vice pretii*, hujusmodi sibi *sedulitatis* » *impendium* exhiberes; nunquid non postmodum » constanter assereres, te quod acceptum est *justo* » *pretio* comparâsse? Non videlicet quia pecuniam » persolvisti, sed quia *servitium* præbuisti. Diceres » enim, & fortâsse non impudenter astrueres: cariùs » emi, dum tanto me labore vexeram, dum toties » facultatum mearum sumptus expenderem, quàm » si semel præfixæ quantitatis pecuniam numeratem. » Nequaquam ergo sibi innocentiam præbeant, & à » Simoniacæ hæreseos maculis se mundos esse confi- » dant, qui licèt metalla vibrantia non appendunt, » pretium tamen pro suscipiendis honoribus per sub- » jectionis, & *obsequii* quædam *quasi talenta* persol- » vunt. " Hæc S. Petrus Damiani.

Manifestam proinde incurrunt Simoniam qui obsequium seu servitium Collatoribus aut Patronis *gratis* exhibent, eâ conditione tacitâ vel expressâ, quod ipsis, occasione occurrente, de Beneficio providebunt. Similiter & ipsi Collatores eodem vitio irretiuntur, si eâ spe alliciant Clericos, ut sibi obsequium aut servitium *gratis* exhibeant.

Hoc Simoniæ periculum metuens S. Carolus, *Monuit atque obtestatus est Episcopos, aliosque quibus jus est conferendi Beneficia, ut familiaribus suis certam mercedem constituant, ne illi hoc subsidio destituti Beneficia Ecclesiastica, tamquam* SUÆ OPERÆ & LABORIS PRETIUM *præcipuè sibi proponant.* In Concil. Mediol. II. in Constit. adversùs Simoniac. *n.* 13.

Eumdem Simoniæ reatum incurrunt, qui Principum, aut aliorum Magnatum liberos, vel Episcoporum Nepotes *nullo* aut *exiguo* stipendio regendos, erudiendosve suscipiunt, eâ spe, ut Beneficia Ecclesiastica ab ipsis, vel eorum favore adipiscantur.

Neque labes Simoniæ abstergeretur, tametsi obsequium exhibitum vel exhibendum spirituale foret; quia & spiritualem operam exhibentes, tamquam operarii, digni sunt mercede suâ; unde si hanc intuitu Beneficii accepti aut accipiendi remittant, indubiè Simoniaci sunt. Similiter qui tale obsequium intuitu Beneficii dati aut promissi, sibi *gratis* exhiberi, tacitè vel expressè postulant, aut oblatum acceptant, Simoniæ labe inficiuntur.

Hinc Simoniaci sunt Canonici, aliique Sacerdotes assumentes Vicarios, qui exiguo sint contenti stipendio, spe consequendi Beneficium.

Simoniacum quoque est, conferre alicui Beneficium eâ lege & conditione tacitâ vel expressâ, ut ipse Beneficiatus teneatur Collatori, vel alteri aliqua obsequia etiam spiritualia, Beneficio non annexa, *gratis* præstare. Quis enim dubitat quin obsequia illa licèt spiritualia *gratis* exhibita, ad utilitatem redundent Collatorum; nec enim obsequia illa tametsi spiritualia, sine constituto honorario ab aliis ipsis exhiberentur.

CAPUT IV.

De Simonia Confidentiæ.

§. 1.

Quid de hac specie Simoniæ edixerit Pius V.

ADVERSÙS Simoniam confidentialem, quæ seculo proximè elapso aut circiter præcipuè invaluisse videtur, diversi Romani Pontifices Constitutiones ac Decreta sua promulgârunt; inter quæ tamen præ cæteris eminet Constitutio Pii V. naturam illius vitii, atque perniciosos illius effectus, nec non modum illud detegendi probandique fusiùs proponens & explanans. " Multi, inquit Pius V. » *Constit.* 85. *in Bull. Rom.* ipsa Beneficia jure reti- » nere nequeuntes, alii enim coguntur ad Sacros Or- » dines, ad residentiam, ad incedendum in habitu » Clericali, ut ad bellum proficiscantur, ut inimicos » occidant, alii ut alieno nomine lites agant, aut de- » fendant, alii propter crimina incapaces, quidam ut » purgato delicto vel absolutione consecutâ illa repe- » tant, eadem in alienos deponunt, & in plerisque » fructus ipsorum aut eis ministrantur, aut quibus ip- » si statuunt, sæpè Laïcis & inhabilibus. Plerique vel » senes, vel infirmi, ut Beneficia in domibus suis per- » petuent, illa renunciârunt & renunciant in alios, » qui vel profanam familiam cedentium de fructibus » Ecclesiasticis alant, vel illa etiamnum infantibus, » aut nascituris, asservent, sacro interdum circuitu » retrocessionis, cum reservatione fructuum, & alia- » rum rerum aut accessu, prætertim ab illis qui præs- » tandorum Jurium Cam. Apost. sunt immunes; alii » aut incapaces, aut aliis Beneficiis Ecclesiasticis onus- » ti, aut Ecclesiastico Ordini sese mancipare refugien- » tes, aut merè Laïci, Beneficia Ecclesiastica aliis con- » ferenda procurant, ut de illis postmodum ad libi- » tum suum disponatur, fructus etiam percipientes » illorum. Adhæc plerique Ordinarii, & Collatores, » ac etiam Patroni Laïci curant deponenda Beneficia, » ut fructus, seu pensiones capiant eorumdem, aliis- » ve faciant ministrari. Alia item per multa ejusmo- » di admittuntur, quibus immaculata divinarum re- » rum puritas impiè violatur, disciplinæ Ecclesiasticæ » nervus disrumpitur, & imminens patratur exitium » animarum.

Hisce perniciosis technis, quas Clericorum avaritia & cupiditas adinvenit, ut Sacrorum Ecclesiæ muniorum sordidam mercimoniam tegere queat, prænotatis, Pius Pontifex subjungit: " Quare nos volen- » tes periculosam talium audaciam novi juris subsi- » dio cohibere, præsentium authoritate statuimus:

» Ut si quis quacumque authoritate Ecclesiam, vel » Monasterium: aut aliud Beneficium Ecclesiasticum » qualecumque, ex resignatione vel cessione cujus- » cumque personæ, simpliciter aut cum circuitu re- » trocessionis, cum regressu vel accessu etiam solâ » dimittentis intentione receperit, ut illa, vel illud » etiam in eventum regressus vel accessus, eidem di- » mittenti vel alteri postea conferantur, aut illius » fructus, vel eorum pars alii vel aliis concedantur, » vel pensiones solvantur ex eisdem, hæc confidentia » censeatur.

» Itidem si Ordinarius, vel alius Collator contule- » rit antehac aut conferat in futurum, Beneficium » Ecclesiasticum quovis modo vacans, eâ conditio- » ne, tacitâ vel expressâ, ut postea in alterum pro » arbitrio Collatoris seu alterius cujuscumque con- » tra juris communis ordinationem disponatur, sive ut » eo provisus, fructus illius vel partem ad utilitatem » vel libitum conferentis, vel decedentis, aut alte- » rius relinquat, & remittat, seu pensionem illi, vel » illis, quem vel quos idem Collator, aut cedens, vel

» alius per se vel alium, scripto aut verbo jusserit » seu significaverit, persolvat, & pariter si à Patrono etiam Laïco, vel alteri præsentatori, seu electori contigerit aut contingit id fieri.

» Adhæc si Clericus prædictæ Cameræ, aut Cardinalis, aut alius à solutione jurium ipsius Cameræ, vel etiam Cancellariæ Apostolicæ exemptus, » post resignationem vel cessionem alicujus extranei, » de Ecclesia, Monasterio, vel alio Beneficio Ecclesiastico in se, Apostolicâ, vel aliâ authoritate factam & admissam, illam, vel illud etiam confectis » litteris Apostolicis, & possessione apprehensâ, in » eumdem resignantem vel cedentem, modico spatio interjecto, veluti duorum vel trium mensium » retrocesserit aut retrocedet in futurum, & ex illa » retrocessione fructus Ecclesiæ seu Monasterii, aut » Beneficii vel eorum pars, seu pensio, seu quid » aliud super his reservatum, aut regressus seu accessus, & ingressus ad illam vel illud, ipsi Clerico, vel Cardinali, aut alii exempto sit, fueritque » concessus.

Ex his facilè esset concludere, quinam ad mentem Pii Pontificis Simoniaci Confidentiæ sint dicendi; ut tamen clariores ad sensum Pontificum ac Ecclesiæ de hac Simonia conclusiones formentur, priùs quid Concilia, Pontificum declarationes sequuta, de ea senserint paucis proponam.

§. 2.

Quid circa Simoniam Confidentiæ decreverint Concilia?

QUanta mala in Ecclesiam invehat Simonia confidentiæ, §. præcedenti ex Constitutione Pii V. vidimus, ut proinde mirum non sit, si & ipsa Concilia pro Ecclesiasticæ disciplinæ instauratione celebrata, Romanorum Pontificum exemplo, teterrimam hanc Ecclesiasticæ disciplinæ pestem eliminare totis viribus studuerint.

Et quidem anno 83. præcedentis seculi, Patres Concilii Remensis Simoniacam labem funditùs extirpare volentes, adversùs hanc ejus speciem hæc statuenda censuerunt. *Tit. De Simonia n.* 13. 14. 15. *&* 16.

Quisquis acceptat Beneficium, ut ei postea cedat » in favorem cujuscumque personæ capacis vel incapacis, secularis vel regularis, Laïcorum, vel alicujus ex Clericis, fiduciarius esse censeatur. Idemque esto judicium de eo qui per resignationem ejus » Beneficium recepit, cujus priùs erat illi facta promissio.

» Qui eamdem confidentiam verbo, vel facto juverit vel procuraverit, ejusdem criminis particeps » habeatur. Qui Beneficium acceptat, non ut cedat, » sed ut alius fructibus, vel eorum portione, sub ipsius nomine gaudeat, fiduciarius esse judicetur.

» Patroni etiam seu Ecclesiastici seu Laïci, qui Clericorum personas interponunt, ut ex pacto vel expresso vel tacito, fructus Beneficiorum ad quæ præsentant, vel eorum partem aliquam in proprios usus » convertant, vel qui aliquo supposito, vel etiam nullo titulo existente, fructus Beneficiorum occupant, » non solùm hujus criminis rei, sed etiam injustissimi raptores censeantur, & Jure Patronatûs ipso facto privati existant.

Eodem anno Turonenses Patres eodem adversùs hanc Simoniæ pravitatem zelo animati Constitutionem Pii V. de qua §. præcedenti, ab omnibus exactè observandam *cap.* 5. decernunt, insuper declarantes: *Ecclesiam fiduciarios Simoniacos non minore quàm fidei desertores odio habere.* Ipsi etenim, subjungit Sacer Conventus, " magno Cleri scandalo, animarum suarum periculo, ac Ecclesiæ bonorum gravi dispendio ad Beneficia provehuntur.

Utque plura adversùs pestilentissimum illum Simoniæ fœtum Conciliorum gravissima Decreta prætercam, unum Concilii Mediolanensis sub S. Carolo adjungo. " Ne ita detur Beneficium cuiquam, ut » is ad nutum ejus, qui dederit, vel cujusvis alterius » posteà cedat.

» Neve in eo dando ulla fructuum pars ab Episcopis, & inferioribus contra Sacrorum Canonum instituta quovis etiam pietatis studio reservetur.

» Qui ex iis, quos diximus, secùs fecerit, jure » ac facultate eligendi, nominandi vel præsentandi, » deinceps uti non possit.

» Qui verò Beneficium conditionibus hujusmodi » acceperit, sciat ex Sacrorum Canonum Decretis se » nullum in eo jus adeptum esse, atque ideo fructus » suos non facere; quosve perceperit, sine conscientiæ labe retinere non posse, ad eorumque restitutionem compellatur.

» Omnes item ii cæteras pœnas dent Simoniacis » à Sacris Canonibus, & Constitutione Sanctissimi » D. nostri Pii Papæ V. constitutas, & quas Episcopi prætereà de iis sumendas judicaverint.

» Eamdem Pii Constitutionem Episcopi semper in » Diœcesana Synodo, ac bis quotannis in celebrioribus suæ Diœcesis oppidis publicè recitari jubeant.

§. 3.

Quæ specialiter sint statuta ad probandum & detegendum Simoniam confidentiæ.

ILlud quidem ab initio nascentis Ecclesiæ omnium Simoniacorum studium fuisse, ut diversis fraudibus & technis Simoniacas suas sordes tegere & occultare possent, *Cap.* 1. §. 3. ostendimus; attamen in nulla Simoniæ specie tot pallia quibus malitiam suam pallient inventa esse, quàm in præsenti experientia docuit: adeò ut etiam oculatissimos quosque pene fugerent: ut ea propter non immeritò monuerint Patres Concilii Burdigalensis *an.* 1624. *cap.* 15. " *Præcipuam* curam debere esse in sordida confidentiæ labe detegenda, quo tandem palam facta & comprobata, remediis juris ita confodiatur, ut nusquam » reviviscat, sed evanescat prorsus & extinguatur. Hinc ea ipsis visa sunt præscribenda, *quibus utcunque*, aiunt, *pateat* ABHORRENDUM *scelus.*

" Quicunque Clerici vel Sacerdotes, coram Ordinario suo ad exhibendas Beneficiorum sibi collatorum litteras citati, vel jussi ad Synodum diœcesanum asportarent, vel in visitatione præ manibus haberent, eas non potuerunt exhibere, sed ab alio detineri fassi fuerunt: qui ad sacros Ordines, sine » justo titulo, & sufficienti ad vitam, promoti fuerunt: qui fructus Beneficiorum ad plures annos collatos in præpotentum domos transportari sciverunt: » *Qui sæpius ægrotantes eadem Beneficia resignaverunt,* » & rursus eadem convalescentes retinuerunt: quicunque etiam Collatores, & Resignantes, inter » quos pessima quâdam consuetudine convenit, ut resignatum Beneficium certæ personæ & designatæ infallibiliter conferatur: *qui sine intentione clericandi,* » *Beneficia ad tempus retinent, in cognatos* tandem *resignanda*, eoque modo de uno ad alium transferenda: hi omnes de Simoniæ & Confidentiæ labe suspecti valde censeantur, ac in eos tam diu procedatur & inquiratur, quoad Simoniâ seu Confidentia » detectâ, Canonicè puniantur. In aliis verò omnibus ita invigilent sedulò Collatores ordinarii, *minima confidentiæ & Simoniæ suspicio, provisiones* » *quascunque remoretur; judicium* suspendat, donec » discusso dubio, veritas pleniùs innotescat.

Illius Synodi Prælatos præiverat Pius V. in suprà allegata Constitutione, modo & formâ probandi Simoniam confidentialem præscriptis. " Ad probandum » plenè Confidentiarum abusum, ait, inter alias etiam » hæ

» hæ præsumptiones, & conjecturæ habeantur legitimæ." Videlicet: "Si quis post cessam à se Ecclesiam, vel Monasterium, aut Beneficium, & publicatam resignationem, seu cessionem, captamque à successore possessionem, sese in illa vel illo; seu rebus illius, per se, vel alium, seu alios de facto ingesserit, aut fructus perceperit, aut quicunque successor illi, vel ejus propinquis, ipsos aut partem aliquam remiserit eorumdem.

» Si recipiens Beneficium constituerit dimittentem vel ejus parentes & propinquos, procuratores ad percipiendum, vel locandum fructus Beneficii dimissi, & illi vel illis de fructibus perceptis, aut percipiendis donationem fecerit.

» Si vel solâ procuratoris depositione, vel libris rationalibus mensariorum ex parte dimittendis, expeditio, quæ personam recipientis concernit, prosecuta sit, simulque expensæ pro ea necessariæ ab illo factæ fuerint.

» Denique si quis pro concessione alicui facta, quâcumque authoritate de Beneficio Ecclesiastico, per se vel alium seu alios intercesserit, vel alias in negotio concessionis sese immiscuerit quoquo modo, deinde aliquid de fructibus talis Beneficii de facto, etiam per manus possessoris, ac etiam simplicis donationis titulo perceperit, seu de illo postmodum ad voluntatem intercessoris fuerit dispositum quandocunque.

» Testes autem de quaque re singulares singulas probare valeant præsumptiones, & conjecturas; pluresque hujusmodi præsumptiones & conjecturæ plenam probationem faciant in prædictis.

§. 4.

Conclusiones aliqua ex allegatis hoc capite Pontificum ac Conciliorum Decretis educta.

QUinam ex Pontificum ac Conciliorum declarationibus, leprâ Simoniæ Confidentialis censeri debeant infecti, aut ut minus suspecti, quâ ratione itidem contra Confidentiarios procedendum sit, antedicta ostendunt: attamen pro faciliore intellectu, nonnulla tamquam consectaria, quæ hodie magis notanda videntur, ex illis excerpemus.

Primò itaque, teste Pio V. constat per Simoniacos confidentiarios, "Permulta admitti, quibus immaculata rerum divinarum puritas impiè violatur, disciplinæ Ecclesiasticæ nervus dirumpitur, & imminens patratur exitium animarum." Quare, ut ait Synodus Turonensis loco citato, "eos Ecclesia non minore, quàm fidei desertores odio habet.

2. Ex Bulla Pii V. patet, "quòd si quis *quacunque* authoritate Ecclesiam vel Monasterium, aut aliud Beneficium Ecclesiasticum qualecunque ex resignatione, vel cessione cujuscunque personæ, simpliciter aut cum circuitu retrocessionis, cum regressu, vel accessu etiam *sola dimittentis intentione* receperit, ut illa vel illud etiam in eventum regressus, vel accessus, eidem dimittenti, vel alteri postea conferatur, aut illius fructus, vel eorum pars alii vel aliis concedantur, vel pensiones solvantur ex eisdem, hæc confidentia censeatur.

3. Constat ex prædicta Bulla, "Confidentiam committi, si Ordinarius vel alius Collator contulerit antehac, aut conferat in futurum Beneficium Ecclesiasticum quovis modo vacans eâ conditione tacitâ vel expressâ, ut postea in alterum pro arbitrio Collatoris seu alterius cujuscunque contra juris communis ordinationem disponatur, sive ut de eo provisus, fructus illius vel partem ad utilitatem, vel libitum conferentis vel cedentis, aut alterius, relinquat & remittat, seu pensionem illi vel illis, quem vel quos idem Collator aut cedens, vel alius per se vel alium scripto aut verbo jusserit seu significaverit, persolvat, & pariter si à Patrono etiam Laïco, vel alteri præsentatori, seu electori contigerit aut contingat id fieri.

Ex quo ulteriùs consectarium est, à Confidentia non videri planè immunia Capitula & Monasteria, ad Pastoratum eâ conditione tacitâ vel expressâ aliquem præsentantia, ut vel majorem decimarum portionem Capitulo aut Monasterio dimittat, vel portionem Capituli aut Monasterii, petendo ab ipsis competentiam, non diminuat.

4. De Simoniæ Confidentiæ labe admodum suspecti censendi sunt, ut notat Synodus Burdigalensis: "Qui sine intentione clericandi, Beneficia ad tempus retinent, in cognatos tandem resignanda, eoque modo de uno ad alium transferenda, & perpetuo in eadem domo quasi hæreditario jure possidenda.

5. Ex Bulla Pii V. Simonia Confidentiæ "planè probatur, si resignatarius Beneficii resignanti, vel ejus propinquis fructus aut partem aliquam remiserit eorumdem. Si recipiens Beneficium constituerit dimittentem, vel ejus parentes aut propinquos Procuratores ad percipiendum, vel locandum fructus Beneficii dimissi, & illi vel illis de fructibus perceptis aut percipiendis donationem fecerit.

6. Convictus de Simonia Confidentiæ censendus; "qui pro concessione alicui facta, quacumque authoritate de Beneficio Ecclesiastico per se, vel alium seu alios intercesserit, vel aliàs in negotio concessionis sese immiscuerit, quoquo modo: denique aliquid de fructibus talis Beneficii de facto etiam per manus possessoris, ac etiam simplicis donationis titulo perceperit, seu de illo postmodum ad voluntatem intercessoris fuerit dispositum quandocumque.

7. Constat ex sæpe allegata Pii V. Constitutione, quod in hoc Confidentiæ crimine, "Testes de quaque re singulares singulas probare valeant præsumptiones, & conjecturas; pluresque hujusmodi præsumptiones & conjecturæ plenam probationem faciant in prædictis.

8. Ex Concilio Burdigalensi intelligitur, "quod meritò ita invigilent *sedulò* Collatores ordinarii, *ut minima* Confidentiæ & Simoniæ *suspicio*, provisiones quascumque remoretur, judicium suspendat, donec discusso dubio veritas pleniùs innotescat." Monitum sanè hodie Collatorum cordibus altissimè imprimendum.

CAPUT V.

De Simonia in administratione Sacramentorum.

§. 1.

Omnis pactio & actio in administratione Sacramentorum, tanquam de Simonia valdè suspecta, per Canones reprobata est.

UT Ecclesia in filiis suis debitam, ac summam erga Divina Redemptionis nostræ Sacramenta, reverentiam atque appretiationem foveret, omnia, quæ vel Simoniæ, avaritiæ, turpisve quæstûs suspicionem ingerere possent, ab eorum administratione longissimè abesse voluit. Hinc pactiones, conventiones, atque temporalium exactiones, quæ ejusmodi suspicionem ægrè evadere queunt, in sacrorum administratione nunquam non exhorruit.

Et quidem seculo II. scribit Tertullianus in Apologetico: "Præsident probati quique seniores, honorem istum non pretio, sed testimonio adepti, neque enim *pretio ulla res Dei* constat; etiamsi quod arcæ genus est, non de *oneraria summa quasi redempta religionis congerat*. Modicam unusquisque stipem men-

» menstruâ die, vel cum velit, & si modò possit, ap-
» ponit: nam nemo compellitur sed sponte confert.
» Hæc quasi deposita pietatis sunt.

Offerebant ergo Fideles, quod Ecclesiæ Ministris, pauperibus sustentandis satis erat, sed longissimè omnis pecuniæ exactio in sacrorum functionibus ab Ecclesiæ Ministris aberat.

Sed ne hæc crederetur primitivæ Ecclesiæ singularis integritas, quis mediâ ac infimâ ætate Ecclesiæ sensus fuerit, paucis subjicio.

Sæculo XI. Gualo Paschalis II. Legatus in suis pro Gallicana Ecclesia Constitutionibus: " Prohibemus, » ait, sub excommunicatione, ne Sacerdos vel Clerici, occasione alicujus consuetudinis, pro Baptismo » aliisque Sacramentis Ecclesiasticis, aliquid *exigere* » vel *extorquere* præsumant, sed ea *liberaliter* & sine » difficultate studeant Canonicè ministrare. Moneantur tamen Laïci diligenter, ne quod pro reverentia » Sacramentorum devotio fidelium introduxit, ex » *avaritia* velint aliquatenus revocare.

Confirmat idipsum seculo sequenti Concilium Lateranense II. sub Innocentio II. & adjungit: " Nec » sub obtentu *alicujus consuetudinis*: ante vel post à » quoquam aliquid exigatur, vel ipse (initiatus) da- » re præsumat, quoniam Simoniacum est.

" Dictum est solere, inquiebant sub idem tempus » Patres Concilii Londinensis, in quibusdam locis pro » perceptione Chrismatis nummos dari: similiter pro » Baptismo & Communione. Hæc *Simoniaca hæresis* » esse detestata est Sancta Synodus, & anathematiza- » vit. Statuimus ergo ut de cætero nec pro Ordina- » tione, nec pro Chrismate, nec pro Baptismo, nec » pro Extrema-Unctione, nec pro Sepulturâ, nec pro » Communione, nec pro Dedicatione quidquam *exi-* » *gatur*: sed *gratis* dona Christi gratuitâ dispensatio- » ne donentur. Si quis contra hoc facere præsumpse- » rit, anathema sit.

De omnibus generatim Sacramentis seculo XII. idem in Lateranensi OEcumenico Concilio declarat Alexander III. hanc notandam adjungens regulam: " Plures putant sibi ex hoc licere, quia legem mortis » de *longa* invaluisse *consuetudine* arbitrantur: *non satis, quia cupiditate excæcati sunt, attendentes, quod* » *tanto graviora sint crimina, quantò diutiùs infelicem animam tenuerint alligatam.*" Cap. 6. ✠ De Simon.

Quantopere, inquam, præfata à Patribus illis regula notanda sit, nemo ambigere potest, nisi qui nesciat, ordinarium & vulgatum argumentum, quo abusus defendi solent, à consuetudine desumi. Quare Concilii Turonensis Patres sub idem tempus pariter decernentes ne pro sepultura, & Chrismatis, aut olei receptione, ulla cujusquam pretii exactio attentetur, eandem Regulam tradiderunt: *Nec sub obtentu cujusquam consuetudinis reatum suum quis tueatur: quia* DIUTURNITAS TEMPORIS *non diminuit peccata sed auget.* Cap. 8. ✠ De Simon.

Finem referendis Conciliorum Decretis facio, si unum Concilii Mediolanensis I. sub S. Carolo adjunxerim: " Cum Sacramenta Ecclesiæ non solùm sine Simoniæ, » verùm etiam sine avaritiæ suspicione præbenda sint; » caveant omnes, ne in eorum administratione quid- » quam *exigant*, aut etiam verbis & signis, *directè* » vel *indirectè petant*: qui secus fecerit, eum & pœ- » nis jure communi statutis, & aliis arbitrio Episco- » pi plecti volumus." *Parte* 2. §. 1.

Prudenter proinde Paulus V. *in suo Rituali* filum traditionis secutus, Ministrum Sacramentorum monet: " Ut *diligenter* caveat, ne in Sacramentorum ad- » ministratione aliquid *quavis* ex causa, vel occasio- » ne, *directè* vel *indirectè*, *exigat* aut *petat*; sed » ea *gratis* ministret, & ab omni Simoniæ atque » avaritiæ suspicione, nedum crimine, longissimè » absit.

§. 2.

Quid in ultrò *oblatis in administratione Sacramentorum, à ministris cavendum sit?*

Paulus V. verbis illis, quibus §. præcedentem conclusimus, hæc immediatè subjungit: " Si quid ve- » rò nomine eleemosynæ, aut devotionis studio, *per-* » *acto* jam Sacramento, à fidelibus *sponte* offeratur, » id licitè pro *consuetudine* locorum Minister accipe- » re poterit.

Paulo V. prælusit Gregorius M. in Synodo Romana: cùm enim *antiquam Patrum regulam sequens* ità statuisset: " Si quis pro Ordinationibus, aliisque rebus » Sacris aliquid commodi appellatione *exigere*, vel » deferre fortè præsumpserit, in districto Dei omni- » potentis examine reatui subjacebit; " Subjungit hoc lenimentum. " Is autem, qui ordinatus fuerit, *si non* » *ex placito*, neque *exactus* neque *petitus*....., ali- » quid cuilibet ex Clero *gratia* tantummodo causa » *dare* voluerit, hoc accipi nullo modo prohibemus: » quia ejus oblatio nullam culpæ maculam ingerit, » quæ *ex accipientis ambitu non processit.*

Seposito igitur omni jure positivo, fas est ex utriusque Summi Pontificis sententia, peracto jam Sacramento aliquid eleemosynæ vel devotionis studio oblatum accipere; in qua tamen susceptione quædam à Sacrorum ministris solicitè sunt cavenda.

Primò, ne in similium oblatorum receptione tacita saltem exactio, Simoniæ aut avaritiæ suspicionem ingerens, intercedat.

Tacitæ hujus exactionis frequenter sunt rei, qui verbo aut facto arguunt avaritiæ aut inhumanitatis, qui post administrationem Sacramentorum nihil aut parum offerunt. Quis enim ambigat, quin sic agendo cogant quodammodò Fideles ad dandum, dum negando, avaritiæ aut inhumanitatis notam sibi impingendam nôrunt.

Secundò, sollicitè cavendum, ne Sacramenta majori promptitudine & hilaritate administrentur illis, à quibus plura offerenda sciuntur; facilè enim major illa promptitudo & hilaritas avaritiæ turpisque quæstûs suspicionem insinuabunt.

Tertiò, cavendum est, ne gratuitæ oblationes ex devotione Fidelium procedentes facilè in præceptum & necessitatem vertantur; adeò ut si quis offerre prætermittat, avarus, imò injustus audiat.

Hinc enim continget, ut Fideles vel paupertate, præsertim occultâ, vel expensarum gravitate deterriti, Sacramenta aut non suscipiant, aut saltem diutiùs quàm oportet differant. Quod hodie, proh dolor! non raro circa susceptionem Viatici & Extremæ-Unctionis evenire, nimis quàm manifestum est.

Ob hæc aliaque ex oblatorum receptione pullulantia incommoda, quæ difficulter in totum præcaventur, olim Synodus Eliberitana decrevit: *Hi qui baptizantur, ut fieri solebant, nummos in concham non mittant, ne Sacerdos, quod* GRATIS *accepit*, PRETIO *distrahere videatur.* Statuti illius rationem exposuit in Concilio Basileensi Julianus Cardinalis: " Apostolus » præcipit ab omni *specie* mali abstinendum. Nonne » *gratis* offerre & eleemosynam dare est pium & cha- » ritatis opus? Sed quoniam tempore Baptismi num- » mos projicere in concham prætendebat *speciem* ma- » li, emendari & aboleri talem consuetudinem jussit » Ecclesia.

Eodem spiritu Patres Concilii Tridentini hoc edidêre Decretum: " Quoniam ab Ecclesiastico ordine omnis » avaritiæ suspicio abesse debet, nihil pro collatione » quorumcunque Ordinum, etiam Clericalis Tonsuræ, » nec pro litteris dimissoriis aut testimonialibus, nec » pro sigillo, nec alia quacunque de causa, etiam » *sponte oblatum*, Episcopi & alii Ordinum Collato- » res, aut eorum Ministri quovis *prætextu* accipiant.

Un-

Unde quod S. Gregorius ſuo tempore licitum dixit, Tridentinum illicitum fecit.

Quin S. Carolus : " Noluit ut Preſbyteri quamcunque rem pro adminiſtratione Sacramentorum acciperent ; etiam ſub *obtentu eleemoſynæ* ; ut omnem *occaſionem* & *notam avaritiæ* adimeret ; utque exactè per omnia obſervarent hæc verba : *gratis accepiſtis, gratis date.* " Gloſſano *lib.* 8. *cap.* 4. *Vita S. Caroli.*

Scio quidem hanc diſciplinæ puritatem nec ubique vigere, nec in omnibus Eccleſiis hodie in præcepto eſſe, ut nimirum miniſtri non poſſint, jam adminiſtrato Sacramento, *gratis* oblata recipere, ipſa tamen Sacra Miniſterii functio omnes Miniſtros adſtringit, ut in oblatorum receptione, eam ſervent moderationem, & agendi modum, nec avaritiæ, turpiſque quæſtûs notam incurrendo, Miniſterium ipſorum vituperetur, & Sacramentorum debita reverentia vileſcat. Caveantque ſedulò ne liberales fidelium oblationes tandem in ſuſpectas exactiones degenerent, quibus fiat, ut vel fideles à Sacramentorum receptione trahantur, aut ut diutiùs, quam convenit, differant.

§. 3.

Qui Sacramenta adminiſtrant, ut vitæ neceſſaria accipiant, non omninò ab affectu Simoniaco ſunt immunes.

SImoniacæ pravitatis quodammodo eſſentiam, in initio hujus Tractatûs, dixi conſiſtere in rerum ſpiritualium ad vilitatem quandam, rebus illis indigniſſimam, depreſſione ; quam in omni Simonia inde contingere probatum eſt, quod nunquam vitium illud committatur, niſi unà contingat quædam, ſeu tacita ſeu expreſſa, rerum ſpiritualium cum temporalibus commutatio ; quo fiat, ut ſpiritualia ordine perverſiſſimo temporalibus quodammodò coæquentur ; eamque perturbationem in ipſo Simoniacorum Principe ſuggillavit Apoſtolorum Princeps *Actor.* 8. ℣. 20. *Pecunia tua tecum ſit in perditionem* ; QUONIAM, inquit, DONUM DEI EXISTIMASTI PECUNIA POSSIDERI.

His prænotatis non difficulter intelligitur, illorum animos non planè ab omni Simoniaco affectu eſſe purgatos, qui ipſam Sacramentorum adminiſtrationem ad ipſa vitæ neceſſaria, aut quod pejus eſt, turpem *quæſtum* ordinant.

" Si enim, teſte Doctore Mellifluo *in Declam.* §. 17. qui Officium Eccleſiaſticum eo quærit aut tenet animo, eoque intuitu, ut huic *vitæ* habeat *neceſſaria*, *perverſo* nimis ordine cœleſtibus terrena mercatur. An non ſimiliter dicere liceat : qui Sacramenta adminiſtrat eo animo, eoque intuitu, ut huic vitæ habeat neceſſaria, perverſo nimis ordine cœleſtibus terrena mercatur ?

Rationem illius à Magno Auguſtino *lib* 2. *De Serm. in monte cap.* 16. accipe : " Quæcumque res propter aliud aliquid quæritur, ſine dubio inferior eſt (nimirum in æſtimatione quærentis) quàm id propter quod quæritur, & ideo illud primum eſt propter quod illam rem quæris, non iſta res, propter quam illud quæris. Quapropter ſi Evangelium (idem dic de Sacramentis) & regnum Dei propter cibum quærimus, priorem facimus cibum, & poſterius regnum Dei. " Hinc cum eodem Doctore dicere liceat, " ſi evangelizemus (vel Sacramenta diſpenſemus) ut manducemus, *vilius* habemus Evangelium (vel Sacramenta) quàm cibum ; " adeoque Simoniaca quadam animi perverſitate Sacroſancta Religionis myſteria ordine perverſiſſimo infra res temporales deprimimus.

Hanc animorum inordinationem in Eccleſiæ Miniſtris corrigere voluit primus Simoniacorum impugnator, hoc ipſis divinum monitum præſcribens. *Paſcite qui in vobis eſt gregem Dei, providentes non coactè, ſed ſpontaneè ſecundùm Deum, neque* TURPIS LUCRI *gratiâ, ſed* VOLUNTARIE. 1. *Pet.* 5 ℣. 2. Per Sacramentorum adminiſtrationem paſci gregem Dei, quis ambigat ? *Sacramentorum* enim juxta S. Auguſtinum *Tract.* 17. *in Joan. Sacroſanctis ſignificationibus* PASCIMUR, *ut ad res ipſas perdurantes pervenire poſſimus. Nam ſi iſta Sacramentorum lætitia ſubtrahatur à nobis, deficimus in labore.*

Quis verò paſcat gregem Dei non *coactè* ſed *voluntariè*, ab eodem Doctore audiamus. Explicans *lib.* 2. *contra Parmen. c.* 11. hæc S. Pauli verba 1. *Cor.* 9. *Si volens hoc facio, mercedem habeo : ſi autem invitus, diſpenſatio mihi credita eſt :* " Id eſt, inquit, illis prodeſt quibus hoc diſpenſo, non mihi, qui fictus ſum. Qui enim invitus facit *propter commoda*, gaudiaque carnalia, quæ ſi aliter habere poſſet, illud deſereret, ipſe utique fictus eſt, ideoque invitus facit, ſed eis prodeſt erga quos facit ; ſe autem tantùm à mercede ſalutis alienat, non etiam illos privat, quibus cibaria dominica etiam malus ſervus impendit.

Item *Lib.* 3. *cap.* 58. contra Petilianum eundem Apoſtoli locum verſans, ait : " Si bonus eſt, volens hoc facit ; ſi autem malus, hoc eſt *ſua quærens*, non quæ Jeſu Chriſti, invitus hoc facit, *propter alia quæ requirit.*

At quomodo *invitus & coactus*, cùm ejuſmodi homines, qui in Sacramentorum adminiſtratione lucra ſæculi quærunt, ad Sacramenta adminiſtranda anhelare ſoleant, promptiſſimoſque ſe ad eorum miniſterium oſtendant ? Imo verò, reſpondet Auguſtinus, *invitus* hoc facit : quia miniſterium illud de ſe ſacratiſſimum, non *propter ſeipſum* præſtat, ſed *propter alia* quæ requirit : præſtat illa *propter commoda*, gaudiaque carnalia, quæ ſi aliter habere poſſet, illa deſereret. Temporalia itaque per ſe appetuntur, miniſterium verò non niſi ex occaſione, & quodammodo cogente temporalium neceſſitate quæritur : adeoque coactè Sacramenta adminiſtrantur. Quò pertinet hæc præclara à S. Bernardo tradita morum regula : *Quidquid propter aliud amare videaris, id planè amas, quo amoris finis pertendit.* Tract. De dilig. Deo.

Quicunque ergo animum ſuum ab omni Simoniaco affectu expurgatum cupit, cogitet gregi Chriſti de Sacramentorum pabulo non *coactè*, non ex carnali *cupiditate*, ſed *ſpontaneè ſecundùm Deum*, ex liberrima caſtiſſimaque in Deum ac proximum charitate, eſſe providendum : cogitet ſibi in perſona primi Paſtoris dictum : ſi diligis me, paſce Sacramentis oves meas ; quia, ut rectè Auguſtinus *Tract.* 123. *in Joan.* " Quid eſt aliud, ſi diligis me, paſce oves meas, quàm ſi diceretur, non te paſcere cogita, ſed oves meas, ſicut meas paſce, non ſicut tuas : gloriam meam in eis quære, non tuam : Dominium meum, non tuum : lucra mea, non tua, ne ſis in eorum ſocietate, qui pertinent ad tempora periculoſa, *ſeipſos amantes.*

Ex dictis nemo inferat, Eccleſiæ Miniſtros univerſos, qui adminiſtrando Sacramenta, temporalia à populo recipiant, affectu Simoniaco eſſe infectos ; ſi enim juxta Chriſti ſententiam, *dignus ſit operarius mercede ſuâ*, quidnî Sacramentorum Miniſter illam accipere poſſit ? Non ut pretium operis, ſed ut operi *gratis* exhibito debitam ſuſtentationem, quia ut rectè Auguſtinus *lib. De Paſtoribus cap.* 9. " Non redditur ſuſtentatio *neceſſitatis* à populo, quaſi *merces* illis, qui ſibi in charitate ſerviunt, ſed tanquam ſtipendium, quo, ut poſſint laborare, paſcuntur. " Quare veri Miniſtri Chriſti non evangelizant, nec Sacramenta adminiſtrant ut manducent ; ac propterea ſecundùm eundem Doctorem, " non in victu conſtituunt finem Evangelii, ſed ipſius victûs ſui finem in Evangelio collocant.

Non ergo Simoniaci affectûs perverſitas in ipſa receptio-

ceptione temporalium consistit, sed in ipsa ordinis perversione.

§. 4.

Nec rationi, nec Sacris Canonibus consonat, quòd oblata in administratione Sacramentorum in Parochorum competentiam *imputentur.*

MUlta eaque gravissima incommoda nata esse oriri, ex eo quod Parochi atque Ecclesiæ Ministri ex Sacramentorum administratione suam jubeantur quærere sustentationem, non difficulter ostenditur.

Hinc enim facilè eveniet, quod Sacramentorum Ministri ad sordidas illas atque de Simonia, turpive quæstu multum suspectas exactiones, per Canones tantopere reprobatas delabentur: prætexentes non esse mercedem Sacramenti, quod alimentorum gratiâ Parocho datur; quo olim pallio Episcopi Orientales, teste Theodoro Balsamone, Simoniacas in Ordinationibus varias exactiones tegere studebant.

Ulteriùs, si Sacerdotes ex Sacramentis sua debeant exspectare necessaria, contingit ut necessitate cogente, ea *gratis* exhibere nequeant; quò natum est fieri, ut omnem notam ac suspicionem Simoniæ, præsertim apud rudem populum, ægrè evadant.

Adhæc quis ambigat, quin populi erga Divina Mysteria vilescat reverentia & devotio, dum ea non nisi mediante temporali sibi exhiberi conspicit? Quinimò dubitari nequit, quin exinde Sacramentorum non raró orietur in populo neglectus. Quid enim ratione & experientiâ evidentius, quàm ea à multis facilè in neglectum venire, ex quibus nulla temporalia commoda sperantur, nec tamen sine temporali detrimento obtinentur.

Quis sufficiet edicere, quæ exinde pauperum, præcipuè quorum paupertas publicè non innotescit murmura atque obloquia! quòd defectu temporalium ad Sacramenta, sine paupertatis suæ publicatione, aut summo in temporalibus incommodo, accessum sibi haud patere conspiciant.

Ob hæc aliaque, quæ Sacramentorum reverentiam & devotionem in populo nata sunt diminuere; imò & neglectum quemdam inducere; notamque avaritiæ, turpisve quæstus, quin & Simoniæ Sacerdotibus inurere, nunquam Ecclesia præscripsit, ut ex oblatis in Sacramentorum administratione Parochi suam quærere tenerentur sustentationem. Quinimò solicita de Parochorum aliorumque suorum Ministrorum sustentatione, modosque quibus ea procuraretur præscribens, ante omnia sedulò cavendum censuit, ut ità de sustentatione provideretur Ministris, ut tamen in Sacramentorum exhibitione exactè servaretur hoc Christi præceptum: *Gratis accepistis, gratis date.*

Patres Synodi Coloniensis an. 1536. *p.* 8. *Can.* 1. audiamus:" Superest, inquiunt, ut de victu Parochorum » dispiciamus. Hîc in primis, quod Christus docuit, » & Sacri Canones maximè seriò præceperunt, præ» mittendum duximus: nempe ut Sacramenta Eccle» siastica *gratis* ministrentur, dicente Domino: *Gratis* » *accepistis, gratis date.* Quamobrem neque pro » baptizandis, consignandisque fidelibus, neque pro » collatione Chrismatis, vel promotionibus graduum, » neque aliis Sacramentis distribuendis, pretia quæli» bet vel præmia, nisi quid voluntariè offeratur, reci» pienda sunt. Neminem quoque ad quæstuosas exe» quias cogi, aut pro sepultura munus aut pretium » *exigi* volumus.

Et Canoni sequenti subjungunt: "At cùm lex Di» vina præcipiat, non alligandum os bovi trituranti... » dispiciendum est, ut Parochis Evangelii prædicato» ribus, *certa* ac *competens* subministratio victûs & » vestitûs fiat, *idque ad eum modum, ne in administran» dis Sacramentis quidpiam exigendo, oneri sint Paro» chianis.*

Hinc singularis illa Ecclesiæ cura, ut decimæ atque similes sacri reditus Parochis integri servarentur: ut ità ex illis sustentationem habentes ad sordidas illas exactiones recurrere non juberentur. Inde illa adversùs Laïcos decimarum usurpatores, atque injustos detentores vibrata censurarum fulmina.

Et quorsum illa Conciliorum Decreta, ut "nullus » Laïcus decimas suas, aut Ecclesiam, aut quidquid » Ecclesiastici juris est (ut loquitur Synodus Melfitana » *an.* 1089. *Can.* 5. *&* 6.) sine consensu Episcopi, vel » Romani Pontificis, Monasteriis, aut Canonicis of» ferre præsumat." Item "nullus Abbas, (ait eadem » S. Synodus) nullus Ecclesiarum Præpositus, quæ juris » sunt Ecclesiastici, accipere sine Episcopi concessio» ne præsumat." Et illud Concilii Generalis Lateranensis sub Alexandro III. relatum in *Cap.* 3. *x. De Privil.* "Ecclesias & *decimas* de manu Laïcorum sine » consensu Episcoporum tam Fratres Templi & Hos» pitales, quàm etiam quoscunque alios Religiosos re» cipere prohibemus, dimissis etiam quascunque con» tra tenorem istum aliquo tempore receperunt. Quibus plures ejusdem Synodorum Canones consonant. Quorsum, inquam, hæc omnia; num forsitan Monachos & Canonicos plane incapaces usûs decimarum judicavit Ecclesia? Absit: Sed ut earum ad illos devolutioni justi præfigerentur limites; ne aliàs Parochis aliisque Ecclesiæ ministris, quibus de jure decimæ competunt, ita subtrahantur, ut debita sustentatione deficiente, ad scabiosas & sacro ministerio indignas, nec non Parochianis invisas exactiones recurrere deberent.

" Licet enim, inquiebat seculo XI. Ivo Carno» tensis *Epist.* 192. decimæ & oblationes principaliter » Clericali debeantur militiæ, potest tamen Ecclesia » totum quod habet cum omnibus pauperibus, habere » commune. Quanto magis cum his pauperibus, qui » relictis facultatibus propriis, non in angaria baju» lantes crucem Christi, sequuntur pauperem Chris» tum. Est tamen, subjungit, in quo Abbatibus & » Præpositis Monasteriorum parcendum non æstimo. » Si ab illis ad quos non pertinent, id est, à Laïcis » decimas & oblationes accipiant, si inordinatè eas à » quibuscunque personis acquirant, si terminos trans» grediantur antiquos, id est, *si stipendia Presbytero» rum antiquitùs instituta minorent ac sibi usurpent.*

Ex hoc Ivonis discursu tria habemus. Primò, quòd decimæ & oblationes *principaliter* Clericali *militiæ* debeantur, id est, Clericis *militantibus*, non *otiosis*.

2°. Quod Ecclesia Religiosis communicet decimas & oblationes, ut *pauperibus*: probat enim Ivo, Ecclesiam illis posse sua communicare, quia potest omne quòd habet cum *omnibus pauperibus* habere commune.

3°. Culpandos esse Abbates & Præpositos Monasteriorum, si à Laïcis ad quos non pertinent, decimas & oblationes accipiant; si *inordinatè* eas à quibuscunque personis acquirant, si terminos transgrediantur antiquos, id est, si stipendia *Presbyterorum antiquitùs instituta minorent, ac sibi usurpent.*

Consensit ergo Ecclesia ut Monachis tanquam Christi pauperibus, quin & Canonicis decimæ communes fierent, modò tamen Presbyterorum, id est, Parochorum, in quorum sustentationem à Fidelibus *principaliter* offeruntur, stipendia non minorentur.

Hinc illæ summæ gravissimæque Pontificum atque Conciliorum querelæ de Monachis, Canonicis aliisque ita decimas sibi appropriantibus, ut nec ea quidem, quibus Parochi ac Ecclesiæ necessitati satisfiat, superfint.

" In quibusdam partibus (ait Concilium Lateranen» se IV.) extirpandæ consuetudinis vitium inolevit, » quod Ecclesiarum Patroni, & aliæ quædam personæ » proventus ipsarum sibi penitùs vindicantes, Presby» teris earum servitiis deputatis relinquerent adeò exi» guam

guam portionem, quod ex ea nequeant sustentari, unde fit ut in his regionibus penè nullus inveniatur Sacerdos Parochialis, qui ullam vel modicam habeat peritiam litterarum. Quare statuimus, ait, ut *consuetudine quâlibet non obstante* portio Presbyteris ipsis sufficiens assignetur." *Cap.* 30. *ẍ De Prabendis.*

" De Monachis qui Vicarios Parochialium Ecclesiarum gravant (ait Alexander III. scribens ad Wigorniensem Episcopum) ut *hospitalitatem* tenere non possint, eam providentiam habeas, quod ad præsentationem Monachorum nullum recipias, nisi tantum ei de *proventibus Ecclesia* coram te fuerit assignatum, unde *jura Episcopalia* possit persolvere, & *congruam sustentationem* habere." *Cap.* 12. *ẍ De Prabend.*

Ex his omnibus perquam manifestum est, decimas aliosque Ecclesiarum proventus Parochorum aliorumque in vinea Domini laborantium sustentationi primariò destinatas, ex intentione Ecclesiæ haud aliter ad Religiosos vel Canonicos transferri, nisi tantum de illis relinquatur, *quod exinde Parochi competentem sustentationem habere, & Episcopalia jura solvere valeant, aliaque onera debita supportare*, ut loquitur Alexander IV. *in Cap.* 2. *De Decimis in* 6.

Hinc communi Canonistarum calculo receptum est, portionem congruam ex decimis Parocho esse assignandam, tametsi totus decimarum proventus in eam esset absumendus, & decimator ad egestatem redigendus: & ita in contradictorio judicio in Senatu Sabaudiæ judicatum refert Antonius Faber ejusdem Senatus Præses. *In Cod lib.* 1. *tit.* 1. *def.* 53.

Sed dicent forsitan decimarum possessores, sibi quidem onus assignandi Parocho portionem congruam incumbere, modò aliundè de sustentatione sufficienti non provideatur. Sit ita, sed quæ illa justitiæ æquitatisque species, ut decimæ similesve proventus, quia fidelibus ea intentione offeruntur & solvuntur, ut exindè Ministris sibi spiritualia seminantibus de alimentis aliisque, quæ functionibus debitè peragendis necessaria sunt, provideatur, Parochis ita subtrahantur, ut necessitate cogente jubeantur victum sibi quærere ex illis, quæ sine nota avaritiæ, turpisve quæstûs, imò & Simoniæ difficulter exigi queunt; quin ipsam erga divina Religionis Mysteria reverentiam & devotionem nata sunt diminuere?

Adhæc, quâ justitiâ Parochiani qui decimas Parochorum sustentationi plusquam sufficientes persolvunt, rursùs ad nova & scabiosa onera constringuntur? Non illa profectò est Ecclesiæ intentio; hinc in nullo Pontificis aut Concilii Decreto, quo de competentia Parochis assignanda tractatur, de oblatis in Sacramentorum administratione mentio occurrit. Quinimò Synodus Tridentina Parochorum sustentationi per locorum Ordinarios provisum volens, non nisi deficientibus decimis ad *collectas* procedendum judicavit.

Scio quidem nonnullos prætendere, oblata in Sacrorum administratione in congruam portionem imputanda, nixos Decreto Synodi nostræ Provincialis Mechliniensis, quæ vult, ut Episcopi Pastoribus de portione Canonica provideant, *computatis incertis seu accidentalibus emolumentis, qua ad certam summam communibus tribus aut quatuor annis ultimò præteritis redigi possunt:* verùm præterquam quòd Synodus hæc (quæ unica est, quod sciam, quæ ex accidentalibus portionem Canonicam Pastoribus dari constituit) non exprimat, de quibus accidentalibus intelligat, certum est ex verbis sequentibus, Synodum aliqua ibidem ob duritiam & difficultatem temporis *per provisionem* decernere seu potiùs dissimulare.

Quinimò Concilia aut Pontifices, siquando in Sacrorum administratione offerri consueta, *titulo sustentationis* nonnunquam exigi permiserunt, id non voluntariè, sed duritiâ Monasteriorum ac Capitulorum decimas in sustentationem Presbyterorum dimittere nolentium factum fuisse, rectè notat Christianus Lupus *Diss.* 2. *proœm. ad tom.* 3. *Schol. cap.* 7. cujus hac de re discursum hîc subjicere non inutile judicavi.

" Quæstio est, ait, an istam, toties & adeò graviter de Simonia damnatam, seu ante seu post (administrationem Sacramentorum) exigendi consuetudinem purgare potuerit Innocentii III. Synodus Lateranensis *Can.* 66. ac probare. Respondeo, inquit, a cunctis Ecclesiasticæ disciplinæ dilectoribus optari, ut Ecclesia in avita castitate & sanctimonia mansisset: Cordis nostri duritia extorsit aliud permitti. Duritia illa adversùs quam apud Rogerum Hovedensem dicunt Decreta Abrincensis in Normandia Synodi factæ per Cardinales Albertum ac Theoduinum, Legatos Alexandri III. *de exactionibus pro Baptismo nihil perfectum est, quia Episcopi Normandia Decretum illud recipere noluerunt:* Utique Decretum, quo quid in Baptismo exigi vetebatur. Latiùs hæc referunt Joannes Bromptonus Abbas Jornalensis *an.* 1178. & *an.* 1172. Gervasius Monachus Cantuariensis. Similes in omni Gallia Episcopos reperit Gualo Cardinalis, qui vel ipsi vel ipsorum Cathedralia aut Collegiata Capitula possidebant Parochialium Ecclesiarum decimas, ideoque volebant de ipsis splendidè vivere, & miseros Parochos esurire, atque ita cogi ad victitandum de solis oblationibus aut exactionibus Sacramentorum. Crevit assiduè malum, & sua extirpante manu validius reperit laudatus Innocentius: Hinc Episcopos & alios Parochialium decimarum possessores ad plenam Parochorum sustentationem cogere non valens, antiquam spontaneæ in Baptismo & quibusve Sacramentis oblationis consuetudinem admisit in legem ac necessitatem, permisitque exigi, at post datum gratis Sacramentum. Non sacri ministerii, sed Clericalis alimentationis titulo per debitæ eleemosynæ medium fit exactio ista, atque ita pura est à lepra Simonis. *Attamen Episcopi, & alii jam dictas decimas possidentes Prælati, eorumque Capitula ac Monasteria,* RIGIDUM *coram Deo onus portant dandæ Parochis sustentationis integræ, &* MISERAS *plebes liberandi ab exactionibus variis,* SUSPECTIS *&* OFFENSIVIS, *ad quas isti à paupertate coguntur.*

Concludere igitur ex his omnibus licet, quòd non nisi summo salutis discrimine Monasteria atque Capitula decimas possidentia, Parochos ad sordidas illas atque suspectas exactiones, defectu debitæ sustentationis cogant.

Concluditur quoque, quòd Ordinarii aliique quibus ex officio incumbit Parochis de competenti sustentatione providere, malè ipsos adigant, ut eam ex juribus, ut vocant, in Sacrorum administratione obvenientibus quærere jubeantur; quò fiat, ut Sacra omnia venalia videantur, apprehendatque populus adimpletam esse lamentabilem illam Prophetiam *Malach.* 1. ℣. 10. *Quis est in vobis qui claudat ostium, & incendat altare* GRATUITO, quando nihil pene in Ecclesia exhiberi, nisi solutis *juribus*, conspicit.

Quin deficientibus decimis similibusve Ecclesiasticis proventibus, è quibus Parochis prospici possit, potiùs ad collectas, ut vult Tridentinum, aliave subsidia, quàm ad sæpè-dictas illas *jurium* in Sacrorum exhibitione exactiones procedendum esset: atque ita provideretur, ut Sacra omnia *gratis* exhiberi possent. Sicuti legimus quod " Magna Constitutio, ait *L.* 18. *Cod. De S. Ecclesiis*, adsignat Magnæ Ecclesiæ Constantinopoleos, septuaginta librarum auri reditum, eam ob causam, ut scilicet *exequiæ sine sumptu* & *gratis* fiant in Urbe Constantinopolitana, &c.

Abrumpo, si hoc unum addidero, non esse expeditum ut vulgò creditur, & Lupus supponit, exactionem

nem *jurium* in administratione Sacramentorum per Synodum Lateranensem esse probatam : decernit enim, ut *liberè* Ecclesiastica Sacramenta conferantur, adjungens dumtaxat ; *Ut per Episcopum loci, veritate cognita compescantur, qui* MALITIOSE *nituntur* LAUDABILEM *consuetudinem immutare.*

CAPUT VI.

De oblationibus inter Missarum solemnia.

Quo spiritu fieri & recipi debeant : qua ratione in earum receptione Simonia, vel ejus suspicio intervenire possit ; & quomodo ex illis hodiernum Sacrorum honorarium profluerit ?

§. 1.

Usus oblationum inter Missarum solemnia à temporibus Apostolorum ad nostra hæc tempora in Ecclesia observatus ostenditur ; & quid circa earum materiam mutatum sit ?

ANTIQUUM esse Christianorum morem inter Missarum solemnia oblationes facere, dubitari nequit.

Et quidem S. Cyprianus increpans mulierem quamdam divitem, quod sine oblatione ad Sacrificium accederet, pristini illius moris testis est : " Locuples, in» quit, & dives es, & Dominicum celebrare te cre» dis, quæ in Dominicum sine *Sacrificio* venis, quæ » partem de *Sacrificio*, quod pauper obtulit, sumis. *Lib. De opere & eleemos.*

Idipsum urget S. Augustinus, seu quisquis est Auctor Serm. 215. De tempore, dicens : " Oblationes, » quæ in Altario consecrentur, offerte. Erubescere » debet homo idoneus, si de aliena oblatione com» municaverit.

Utque vetustiora de praxi offerendi Christianorum prætereamus, ad recentiora descendimus.

Seculo nono Concilium Moguntinum præcipit : " Oblationem & pacem in Ecclesia facere jugiter ad» moneatur populus Christianus ; quia *ipsa oblatio si» bi & suis magnum remedium est animarum*, & in » ipsa pace, vera unanimitas & concordia demonstra» tur. " *Anno* 813. *Can.* 44.

Sub idem tempus Regum Francorum Capitularia obligationem offerendi sæpe-numerò inculcant *lib.* 5. *cap.* 219. " Et hoc populo nuntietur, quod per om» nes dies Dominicos oblationes Deo offerant, & ut » ipsa oblatio foris septa altaris recipiatur.

Ad quid plura, ut oblationes à populo sub id tempus frequentatas fuisse probemus ; quandoquidem ipse Ordo Romanus circa illud tempus conscriptus, ritum offerendi describens, disertis verbis dicat ; *populus dat oblationes*, id est, *panem & vinum*, *& offerunt cum fanonibus candidis primò masculi*, *deinde feminæ*. Erant autem fanones, sindones, ut notat ipsius Ordinis expositio apud Cassandrum.

Hactenus panem & vinum inter Missarum solemnia oblata fuisse prolata testimonia fidem faciunt ; at sequentibus seculis, licet usus oblationum in multis Ecclesiis conservatus fuerit, illæ non amplius in pane & vino ; sed denariis aliisque rebus in Presbyterorum aut pauperum usum impendendis factæ leguntur.

Mutationis istius testis est Honorius Augustodunensis *in Gemma animæ cap.* 58. ejus originem rationi communioni populi adscribens : " Quia, ait, populo non » communicante, non erat necesse *panem* tam ma» gnum fieri, statutum est, eum in modum *denarios* » formari : & ut populus pro oblatione Farinæ *dena» rios* offerret, pro quibus Dominum traditum reco» gnosceret, qui tamen denarii in usum pauperum, » qui membra sunt Christi, cederent, vel in aliquid » quod ad hoc sacrificium pertinet.

Erat hoc in usu tempore Petri Damiani ; ipse enim scribit *Lib.* 5. *Epist.* 13. quod sibi Missarum mysteria celebranti uxores Principum bizanteos obtulerint. Bizantei autem erant nummi aurei.

Hinc factum, ut licet in Decretis Conciliorum post annum millesimum oblationum memoria non rarò recurrat, nulla tamen panis & vini mentio fiat.

Synodus Romana V. sub Gregorio VII. " Omnis » Christianus, ait *Can.* 12. procuret ad Missarum so» lemnia aliquid Deo offerre : " aliquid, inquit, non panem aut vinum ; " & duci ad memoriam quod Deus » per Moysen dixit, non apparebis in conspectu meo » vacuus. Etenim in collectis Sanctorum Patrum li» quidò apparet, quòd omnes Christiani offerre ali» quid Deo ex usu Sanctorum Patrum debeant.

Similes aliæ quamplurimæ Conciliorum sanctiones vel ad oblationum usum conservandum, vel jam penè abolitum restaurandum, etiam nostræ ferè ætatis, occurrunt, nullâ panis aut vini injectâ mentione.

Utque Concilia Coloniensia, Moguntinum, Cameracense, aliaque, quæ præcedenti seculo usum oblationum aut commendârunt, aut præscripserunt, prætercam, unum Concilii Mediolanensis IV. *parte* 2. *c.* 15. sub S. Carolo adjungo.

" Oblationum institutum, ait, jam pridem ab Apos» tolicis usque temporibus Apostolico etiam Canone » sancitum, Sanctissimorumque Pontificum Melchia» dis, Fabiani & Gregorii Constitutionibus, & Con» ciliorum præterea Decretis communitum, quò gra» viùs his temporibus à fidei doctrinæque Catholicæ » hostibus exagitatur, & languescente pietatis studio » quò magis à fidelibus negligitur, hoc diligentiùs » servari, atque ad executionis usum, ubi intermis» sum est, revocari convenit, cùm præsertim *& ad* » *divinum cultum illud pertineat*, *& populis salutare* » *sit*, *ad expiandaque peccata utile.*

» Quare Episcopi in sua quisque Diœcesi & suis » & Concionatorum sermonibus, & omni alio per» suadendi cohortandique officio, omnique juris ra» tione illud ubi est, retineri ; ac ubi negligitur, » restitui studiosè ad Sacrorum Canonum præscri» ptum ità curent, ut in solemnitatibus scilicet Do» mini, diebusque Dominicis ac Festis item, quos co» li aut præcepti aut consuetudinis est, omnis Chris» tianus aliquid prout sua quisque *pietate devotione» què maluerit*, Deo offerre procuret, idque in Ec» clesia vel Cathedrali, cùm ad Missæ Sacrificium, » quod solemniter celebratur, vel Parochiali cum » Parocho convenerit.

» Quo in officio servetur, ut quod Ecclesiasticæ » consuetudinis est, primò mares, deinde fœminæ » offerant.

» Sacerdoti Missam celebranti, oblationis accipien» dæ causâ ab Altari paulùm se removere licet ; at in» de longè discedere, ac per Ecclesiam vagari, eam» que quasi circuire nullo modo liceat.

» Quò gratiùs autem Deo sit quod offerunt, ad » præstandum accedant *Fideles intima animi pietate*, » *spirituali hilaritate*, *sanctâ charitate*, *omnique Chris» tianæ devotionis testificatione.*

» Offerentium autem, prout sanctæ institutionis » est, *commemoratio in Missæ Sacrificio fiat.*

Finio si hoc unum dixero, populum ad oblationes in usum proprium Sacerdotum cedentes, rariùs, hoc præsertim tempore, excitandum ; quandoquidem similis excitatio sæpiùs ingerat hodie suspicionem avaritiæ. Unde ubi usus similium oblationum nihil aut parum superest, ob periculum notam illam incurrendi, potiùs est intermittendus quàm promovendus. Si verò superfit, aut in pauperum usum oblationes cedant, instruendus est populus quo spiritu offerri debeant, de quo sequenti §. dicetur.

§. 2.

§. 2.

Quo spiritu oblationes à populo fieri, & à Sacerdotibus recipi debeant?

MOrem offerendi inter Missarum solemnia semper à temporibus Apostolorum in fideli populo usque ad nostra penè tempora retentum fuisse §. præcedenti ostendimus. " Verùm res tam altæ originis (verbis loquor Synodi Coloniensis *an.* 1549. *cap.* 20.) & ratione tam sancta subnixa, jam tota » prope abire cœpit in dissuetudinem, hominibus piis » *causam* & *originem offerendi ad Altare* ignorantibus, » & impiis cupiditate Sacerdotum usum illum intro- » ductum calumniosè asserentibus. Quam ob rem, » inquit eadem Synodus, Divini verbi Concionatori- » bus *illis præsertim qui de oblationibus populi non participant*, ad cupiditatis speciem tollendam, præcipimus, ut populo veritatem rei istius & utilitatem » exponat; horrenturque omnes sequi majorum studia, ut vel exigui munusculi oblatione suam pro rebus à Deo acceptis ostendant gratitudinem, quo » etiam preces Ecclesiæ in eos conquadrent: inculcentque eis, quod Deus non tam ad dona, quàm » ad voluntatem & mentem piorum respiciat: quamquam locupletes & divites convenit esse liberaliores, *quæ gratitudinis signum de se amplioris præbeant, & testentur se à Deo ad Dei honorem & cultum habere quidquid habent.*

Primò igitur, docendus est populus, morem offerendi non esse recens aliquod, cupiditate Sacerdotum excogitatum institutum, sed illud cum ipsa Ecclesia natum, & adultum, hocque titulo summâ veneratione dignum.

Secundò, Ecclesiam in hoc tam sancto instituto non quærere quæ sua sunt, sed ea, quæ fideli populo dona sua offerenti sint fructuosa. Hinc

Tertiò, instruendus est populus, quæ ex oblatione utilitas proveniat, si eo spiritu, quo oportet, & Ecclesia intendit, dona sua Deo offerat; atque

In primis, ut vel exigui munusculi oblatione *suam pro rebus à Deo acceptis ostendat gratitudinem*; quo fiat, ut oblatio hæc sacrificii Eucharistici seu gratiarum rationem apud Deum sit habitura.

Ulteriùs, ut per rerum Deo factam oblationem testentur, se à Deo ad ipsius honorem & cultum habere quidquid habent; atque ità corde & animo dicant cum Davide: *Tua sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.* Hinc fiet, ut oblatio rationem sacrificii Latreutici sit obtentura, quatenus nimirum per hanc suam oblationem protestantur, *Deum esse primum principium creationis omnium rerum*, ut ait D. Thomas, *Dominumque omnium.*

Adhæc, si animo contrito & humiliato res suas temporales, quarum cupiditate harum largitorem sæpius offenderunt, Deo, in Ministrorum suorum ac pauperum alimentationem aut divino cultui impendendas, consecrent, oblatio eorum propitiatorii Sacrificii loco erit: atque ità *oblationum institutum*, sicut rectè monet S. Carolus, *populis ad expianda peccata utile erit*: conformiter ad illud Danielis: *Eleemosynis redime peccata tua.*

Post-hæc docendus populus, quòd si hac intimâ animi pietate *honorent Dominum de sua substantia*, ipsi sit eventurum, non in temporalibus dumtaxat, sed vel maximè in spiritualibus, quod Sacer Textus de eleemosyna dicit: *Super scutum potentis, & super lanceam, adversus inimicum tuum pugnabit.* Ecclesf. 29. ✝. 15.

Quapropter an. 585. Patres Concilii Matisconensis II. statuentes: " Ut omnibus Dominicis diebus » Altaris oblatio ab omnibus viris & mulieribus offeratur, tam panis quàm vini, " hanc sui statuti rationem adjungunt *Can.* 4. *Ut per has immolationes & peccatorum suorum fascibus careant, & cum Abel vel cæteris justis offerentibus promereantur esse consortes.*

Non mirum proinde quod Ecclesia fidelium oblationes semper, ut quædam spiritualia Sacrificia suscepexerit.

Unde illud S. Joannis Monachi, primitias ac decimas sibi oblatas recipientis: " Devotionem hujus » oblationis. . . . . gratanter amplector, quia fideliter primitias vestras ac decimas indigentium usibus » profuturas, velut *Sacrificium Domino bona suavitatis offertis.* " Apud Cassianum *coll.* 21. *cap.* 2.

Hinc illa vulgata Patrum phrasis: Res à fidelibus Deo oblatæ, *Vota sunt fidelium, & pretia peccatorum.*

Porro, ut similis de oblationibus idea populo imprimi queat, necesse est eas per Sacerdotes ità commendari, ne ipse commendandi modus populo persuadeat, eas proprii lucri gratiâ potiùs, quàm ad Dei honorem populive utilitatem commendari: quare citata Synodus Coloniensis utilitatem oblationum populo propositam volens, eam prudenter proponi præcipit à Divini Verbi Concionatoribus, *illis præsertim qui de oblationibus populi non participant*, AD CUPIDITATIS SPECIEM TOLLENDAM.

Adhæc, quemadmodum populus excitandus est, ut ad offerendum accedat *intima animi pietate, spirituali hilaritate, sanctâ charitate omnique Christiana devotionis testificatione*, ità & Sacerdotes solicitè attendere oportet, ut oblationes tamquam spirituales & voluntarias quasdam populi hostias, purissima & ab omni cupiditate vacuâ intentione suscipiant. Hinc sedulo cavendum ne conventiones ac pactiones speciem avaritiæ turpisve quæstûs præferentes de oblationibus ineantur; & vel præcipuè providendum, ne ipsa Sacrificia videantur ad oblationes ordine pervertissimo ordinari; cujus suspicionem ægre evadent, qui tantopere super celebratione Sacrorum, in quibus majores oblationes sperantur, contendunt.

Quam perversitatem, qua ipsi Sacrificia quodammodo venalia fieri videntur, veritus S. Augustinus de oblationibus pro spiritibus dormientium ad Aurelium scribit his verbis *Epist.* 64. " Oblationes pro spiritibus dormientium, quas verè aliquid adjuvare credendum est, super ipsas memorias non sint sumptuosæ, atque omnibus petentibus sine typho & » cum alacritate præbeantur, *neque vendantur. Sed si* » *quis pro religione aliquid pecuniæ offerre voluerit*; » IN PRÆSENTI PAUPERIBUS EROGET.

Hoc Augustini responso monentur Ecclesiæ Ministri, ut fidelium oblationes alacri fortique animo nonnumquam *pauperibus in præsenti erogent*, quo omnem avaritiæ turpisve quæstûs, vel Simoniæ notam in Sacrificii celebratione à se amoveant; atque ità verbo & opere Domino canant: *Voluntariè sacrificabo tibi.*

§. 3.

Ecclesia consuevit specialiter inter Missarum solemnia offerentium memoriam facere; atque publicorum peccatorum oblationes rejicere.

VEtustissimum Ecclesiæ usum recitandi inter Missarum solemnia eorum nomina, qui pia munera Ecclesiæ obtulissent, testatur Synodus Eliberitana *Can.* 29. decernens: " Energumeni qui ab erratico » spiritu exagitatur, nomen neque ad Altare cum » oblatione recitandum.

De hac nominum recitatione seculo IV. *Epist.* ad Decentium Eugubinum Episcopum *cap.* 2. scribit in hæc verba Innocentius I. " De nominibus recitandis, » antequam preces Sacerdos faciat, atque *eorum oblationes, quorum nomina recitanda sunt*, & ipse pro » tua prudentia recognoscis; ut cujus hostiam necdum

» dum Deo offeras, ejus ante nomen insinues; quamvis illi incognitum sit nihil; priùs *ergo oblationes sunt commendandæ, ac tum eorum nomina, quorum sunt oblationes, edicenda;* ut inter sacra Mysteria nominentur, non inter alia quæ antè præmittimus, ut ipsis Mysteriis viam futuris precibus aperiamus.

Hoc in Canone multa ad hanc Ecclesiæ disciplinam notanda esse observat antiquitatis criticus & doctus investigator Albaspinæus Aurelianensis Episcopus *Lib.* 1. *Observat. cap.* 7.

Primùm quidem, quosdam ejusmodi nominum oblationes celebrâsse, non solùm ante Eucharistiam; sed etiam antequam eorumdem munera offerentur, quem morem & consuetudinem corrigit Innocentius.

Secundò, ejusmodi nomina usurpata, & oblata fuisse, inter Eucharistiæ confectionem, & ejusdem Eucharistiæ Sacrificium & sumptionem.

Tertiò, idque proposito nostro opportunum, eorum, quorum Ecclesia oblationes & munera recipiebat & offerebat, nomina etiam *peculiari oratione* oblata fuisse Deo, & commenoata. Quare *anno* 666. *Can.* 19 Synodus Emeritensis decernit: " Ut Presbyter in singulis quibusque Ecclesiis, quibus jussus fuerit per Episcopi ordinationem præesse, per singulos dies Dominicos sacrificium Deo procuret offerre; & eorum nomina à quibus eas Ecclesias constat esse constructas, vel qui aliquid his sanctis Ecclesiis videntur aut visi sunt contulisse, si viventes in corpore sunt, ante Altare recitentur tempore Missæ; quod si hac decesserunt, aut discesserint luce, nomina eorum cum defunctis fidelibus recitentur.

Seculo IX. ad hæc verba in Canone Missæ: *Memento, Domine, famulorum famularumque tuarum & omnium circumstantium*, reflectens Alcuinus: " Manifestum est, ait, quòd quasi quidam locus sit, ubi aliquibus specialiter nominatis, etiam cæterorum, qui assistunt in Ecclesia commemoratio adjungatur. In quo loco liberum est Sacerdoti quos desideraverit, *peculiariter* nominare & nominatim Deo commendare: aut certè illud ab antiquis est observatum, ut *ibi offerentium nomina recitarentur.* Priùs ergo *oblationes sunt commendandæ* ac *eorum nomina, quorum sunt, edicenda*, ut inter sacra Mysteria nominentur, non inter alia quæ præmittimus.

Ex his sat superque constat nomina offerentium specialiter inter Missarum solemnia fuisse recitata, ut eorum specialis à Sacerdote haberetur memoria.

Quinimò licèt sensim publica & solemnis illa nominum recitatio in desuetudinem abierit, Ecclesiæ tamen erga offerentes gratitudo non defecit; quapropter ipsorum dona Deo tempore Sacrificii se velle singulariter commendata etiamnum hodie, in Orationibus post offertorium, quas secretas dicimus, insinuat: *Suscipe* (ait Sacerdos *feria* 4. *post Dom.* 3. *Quadrag.*) *preces populi cum oblationibus.* Item (*Dom.* 5. *post Pentecost.*) *Propitiare, Domine, supplicationibus nostris, & has oblationes famulorum famularumque tuarum benignus assume; ut quod singuli obtulerunt ad honorem, cunctis proficiat ad salutem.*

Rectè proinde dixit S. Carolus *in Concil. Mediol. IV. p.* 2. *c.* 15. " Offerentium autem, prout sanctæ institutionis est, commemoratio in Missæ Sacrificio fiat.

Hic pius Ecclesiæ in offerentes affectus, si fidelibus vivaciter proponatur, non dubium quin singulariter ipsos sit excitaturus, ut non coactè sed voluntariè, neque ex tristitia, sed ex hilaritate res suas Deo offerant.

Verùm quia nihil Ecclesiæ placet, quod Deo placitum non est, dona & oblationes iniquorum ad Altare suscipienda non judicavit, sciens quoniam *dona iniquorum non probat Altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum, nec in multitudine Sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis.* Ideo S. Ambrosius, licèt frendentibus Theodosii Imperatoris Comitibus, ipsius tamen oblationem recipere noluit: causa commotionis hæc fuit, ait S. Paulinus in ejus vita, " quia munera Imperatoris, qui se sacrilegio commiscuerat, ab Ecclesia respuebantur, nec orandi illi cum Ecclesia societas tribuebatur.

Hunc morem confirmat Epistola Augustini nomine scripta ad Bonifacium Comitem: " *Oblatio*, inquit, *domus tua à Clericis ne suscipiatur indixi*, communionemque tibi interdico, donec *peracta* pro ausibus vel errore à me definita tibi-met pœnitentia & tempore condonato, pro hoc facto corde contrito & humiliato dignum offeras sacrificium Deo. *Epist.* 6. *in App. tom.* 2. *operum Augustini.*

Eodem spiritu Patres Concilii Carthaginensis IV. *Can.* 83. & 94. statuerunt: *Oblationes dissidentium fratrum neque in sacrario, neque in gazophylacio recipiantur.* Item: *Dona eorum, qui pauperes opprimunt, à Sacerdotibus refutanda sunt.*

Utque plura hujus Ecclesiasticæ disciplinæ ex antiquitate petita testimonia sileam, Concilium Lateranense III. eodem motivo usurariorum publicorum *oblationes à quoquam recipi vetat. Cap.* 3. ✠ *De Usuris.* Et Lateranense IV. mandat ut Clerici hæreticorum *nec eleemosynas aut oblationes percipiant, alioquin suo priventur officio.* Cap. 13. ✠ De Hæret.

Conforme proinde votis & desiderio Ecclesiæ est Decretum S. Caroli quo *in Conc. Mediol. IV. p.* 2. *c.* 15 decernit: " Ab iis oblationes ne recipiantur, ut antiquo Canone vetitum est, qui scilicet inter se iniquo animo dissidentes, inimicitias exercent, qui usurarii, meretrices, sacrilegi, raptores, quive alio nomine publicè notorièque criminosi sunt.

Hinc quis non videat, quam procul à spiritu Ecclesiæ recedant, qui oblationes eorum, qui publicè notorièque criminosi sunt, non tantùm recipiunt; sed etiam turpis quæstûs *gratiâ* ad offerendum incitant; multumque Deo honoris deferri *credunt*, si etiam tales, præsertim nobilitate divitiisque potentes, dona ad Altare deferant.

O quàm paucos hodie est reperire, qui non tantùm cum Ambrosio criminosum Theodosium ab offerendo rejicere Sacerdotali magnanimitate non auderent; sed etiam nobilem quempiam, tametsi multis criminibus scandalosam vitam publicè agentem, accessu Altaris prohibere vererentur.

Contrà, quot non reperire est Ecclesiæ Ministros, qui ad exemplum Nectarii, pravâ quadam adulatione contra Sacros Canones in Ecclesiis quæque Laicis indulgent.

Nonne Laïci quique spiritu Ecclesiastico imbuti, dicere possent, quod olim Theodosius occasione Nectarii intra Sacrarium ipsi locum præsentantis, gemens dixit: *Ægrè tandem didici quid inter Imperatorem intersit & Episcopum: ægre tandem reperi veritatis Magistrum: nam solum Ambrosium novi Episcopum, dignum eo nomine. Tantum commodi reprehensio à viro virtute præstanti adhibita secum apportare solet.* Theodoretus *lib.* 5. *cap.* 17.

§. 4.

Quomodo sensim in locum oblationum successerit hodiernum Sacrorum honorarium?

OBlationum usum inter Missarum solemnia à temporibus Apostolicis ad nostra usque tempora continuatâ serie devolutum ostendimus; at id unà observatum, oblationum materiam, quæ primitus in pane

pane & vino præcipuè consistebat, posterioribus seculis referente Honorio Augustodunensi in denarios mutatam fuisse; ita tamen, ut hi in pauperum usum vel in aliquid, quod ad sacrificium pertinebat, converterentur. *Statutum est*, ait Honorius, *ut populus denarios offerret, qui in usum pauperum cederent, vel in aliquid ad Sacrificium pertinens.* In Gemma animæ *cap.* 58.

Denarios igitur in Sacrificio oblatos in Clericorum usum cedere non volebant; quemadmodum nec Augustinus voluit: scribens enim de oblationibus ad Valerium Episcopum; *Si quis pro religione*, ait, *aliquid* PECUNIÆ *offerre voluerit, in præsenti pauperibus eroget*; ut sic omnis vel species avaritiæ, turpisque quæstûs aut Simoniæ, in Sacrificii celebratione à Sacerdotibus fugaretur.

Verùm licèt optandum esset ut hæc disciplinæ puritas remansisset, constat tamen, quemadmodum etiam notat Christianus Lupus *Dissert. 2. proœmial. ad tom. 3. Schol. c. 11. eam non diu mansisse.* Cùm enim de pristina oblatione panis & vini olim Sacerdotes participâsse constaret, neque his se privari passi sunt; quare *uti antea panis, vinum & farina*, inquit Lupus, *ità hi denarii illis pedetentim appropriari cæperunt.* Quo verò præcisè tempore oblati denarii in usum Sacerdotum cedere incœperint, quis dicet? Illud constat, tempore Petri Damiani pecuniam in usum sacrificantis oblatam fuisse. Scribit enim P. Damiani *lib. 5. Epist. 15.* sibi Missam celebranti oblatos à quadam Ducissa Byzantios se noluisse accipere, sed post Altare eosdem deseruisse, ubi furtò à quodam Clerico sublati fuêre: cumque per Ducissam reportari jussi essent, eosdem rursus noluisse recipere, licèt multis precibus à pœnitente fuerit fatigatus. Clam tamen socium suum Fratrem Paulum eosdem accepisse fatetur. Et hinc à Godefridi Lotharingiæ Ducis Capellanis sumpta est ansa *notam ei cupiditatis incurrendi.*

Sanè ista calumnia ostendit, ait Lupus ibidem, *similem oblata pecunia admissionem & in Clerico & in Monacho* MALE TUNC OLUISSE.

Interim hæc historia evincit, tum temporis *denarios* in Missarum solemniis ad usum sacrificantis oblatos fuisse; quin & jam nonnullis persuasum fuisse, nihil per se inordinatum continere admissionem seu receptionem oblati denarii, factum Socii non obscurè ostendit.

Porro cùm persuasum esset, posse Sacerdoti inter Missarum solemnia denarios etiam in usum celebrantis offerri, nec illicitum esse celebranti eosdem recipere, non difficulter persuasum fuit, fas esse & præviè Sacerdoti Missam celebraturo denarium offerre, ut eo oblato *specialis* offerentis in Missa memoria haberetur. Et quidem cùm circa seculum undecimum ac sequentia oblationum usus inter Missarum solemnia multùm contraheretur; imò penè ad solas defunctorum Missas redactus esset, exindè in Missa pro se *specialiter* oratum volentes, præviè ad celebrationem denarium Sacerdoti offerre cœperunt, atque ità in locum *denarii* in Missa olim offerri soliti, modernus Missarum denarius successisse dicendus est.

Et quidem denarium illum seculo duodecimo, ac sequentibus usitatum fuisse, non obscurè evincunt varia temporis illius Conciliorum Decreta, quibus occurritur avaritiæ turpique Sacerdotum quæstui, qui illius quodammodo intuitu Sacrificium offerre videbantur; variasque sordidas pactiones atque conventiones Sacrosancto Missæ Sacrificio planè indignas, inire non verebantur, ut ex dicendis Capite seq. patescet.

CAPUT VII.

De hodierno Missarum Honorario.

Quo spiritu offerri & suscipi debeat? Quænam receptionem illius de turpi quæstu aut Simonia suspectam reddant? Et quàm perniciosi abusus illi veniant adscribendi?

§. 1.

Quo animo à fidelibus Missarum Honorarium Sacerdotibus sit offerendum?

QUo spiritu oblationes ad Altare inter ipsa Missarum solemnia à fidelibus deferendas censuerit Ecclesia, supra vidimus: Cùm igitur constet hodiernum Missarum honorarium in locum illarum oblationum successisse, facilè hinc est intelligere, quo spiritu hoc honorarium Sacerdotibus exhibendum veniat.

Atque in primis docendus populus, honorarium principaliter Deo offerendum & consecrandum esse; qui cùm bonorum nostrorum non egeat, Ministris suis in necessariam alimentationem datum, sibi exhibitum reputat.

Ex quo ulteriùs consequitur, quòd moderna Sacrorum honoraria, eo, quo oportet, spiritu exhibita, meritò vocentur *vota fidelium*; quatenus nimirum illorum datio actus est religionis; rei scilicet temporalis in Dei cultum seu servitium consecratio seu oblatio.

Adhæc populo inculcandum est, quòd Deus non tam ad dona seu oblata, quàm ad voluntatem & mentem piorum respiciat; adeoque non illos, qui plura & ampliora honoraria largiuntur, semper plus de Sacrificio aut orationibus participare, illos potiùs, qui majori pietate, & religionis affectu dona sua Deo offerunt: exemplo pauperculæ illius viduæ Evangelicæ, quæ duo minuta in gazophylacium mittendo, præ Pharisæis copiosam auri & argenti copiam mittentibus à Christo laudata legitur.

Utque verbo absolvam, instruendus est populus, ut honoraria illa animo verè Christiano, & eâ pietate, qua olim Christiani suas ad Altare oblationes offerre consueverant, honoraria seu stipendia Sacrorum Deo in Ministrorum sustentationem consecrent; quo fiet ut non minùs, quàm olim offerentes, specialem Sacrificii fructum sint consecuturi.

§. 2.

Nonnulli per honorarii dationem faciunt Missæ Sacrificium suæ subservire pigritiæ & superbiæ, quo maxima Sacrificio irreverentia infertur.

HOnorarium Missarum seu Sacrificium aliquod Deo offerendum esse §. præcedenti notavimus; quo fiat ut res suas unà cum Sacerdote Deo quodammodo sacrificantes, benedictionem cum Abel cæterisque justis offerentibus *specialiter* recipere, & Sacrificii participes fieri mereantur. At proh dolor! quàm pauci hodie simplici hac ac sanctâ intentione *honorarium* illud offerant, facilè intelliget, qui vel parùm finem, quo moderna honoraria offerri consueverunt, attenderit.

Et quidem quàm multi inter Nobiles reperiuntur, qui adeò non per *honorarii* dationem acceptabilem oblationem facere intendunt, ut è contra honorarii illius exhibitione ipsa Sacrosancta atque Angelis etiam tremenda Altaris mysteria suæ pigritiæ vel superbiæ servire faciant.

Ut quid enim à plurimis illorum stipendia Sacerdotibus seu Capellanis assignantur? Nisi ut ipsis tamquam

quem famulis quodammodo ad Missæ Sacrificium, tempore & loco pigritiæ & superbiæ eorum magis opportunis , celebrandum utantur.

Nonne experientia testatur à similibus stipendiatis Presbyteris Missam esse differendam aut præveniendam , prout stipendianti seu Domicellæ seu Domicello opportunum fuerit ? Atque ità honorarii oblatio aliò non tendit , quàm ut ipsum Missæ Sacrificium hominum illorum pigritiæ serviat ; & Sacerdotium quodammodo illis famuletur. Quo quid horribilius !

Quod & superbiæ suæ servire faciant, non minùs est clarum. Nonne Nobilium ac divitum superbia fovetur, dum per Capellanum aut stipendiatum Presbyterum in loco particulari aut privato Sacello, aliove sibi commodo ad beneplacitum stipendiantis Missa celebratur ? Quò fiat ut cum communi vulgo & plebe ad Parochialem accedere aut interesse non teneantur. Nonne nutritur superbia Nobilium , quando per hujusmodi honoraria contingit , ut non sicuti cæteri homines certâ horâ ad Ecclesiam pro audiendo Sacro venire constringantur ; sed omni tempore & horâ sibi opportunis Presbyterum habent, qui ceu quidam famulus ad Missæ Sacrificium offerendum jubetur esse paratus ?

His motivis plurimos divitum atque illustrium ad stipendia pro Sacris exhibenda permoveri , qui inficiari ausit , cæcus sit oportet ; summam hinc tremendo Altaris Sacrificio injuriam ac irreverentiam inferri quid evidentiùs ? Imò expendant , quæso , num pejus fuerit , quod Judas Christum adhuc passibilem suæ sacrificaverit avaritiæ , quàm quod illi Christum jam semel pro nobis mortuum & cruentè in Cruce oblatum , nunc gloriosum incruenteque seipsum pro nobis offerentem , suæ quodammodo consecrent pigritiæ vel superbiæ.

Perpendant quanta Christo injuria irrogetur , quando per hujusmodi stipendiorum exhibitionem contingit ejus Sacerdotium ad hominum famulatum deprimi , & Sacerdotes ut viles famulos haberi.

Si simoniaca pravitas maximè consistat in rerum spiritualium infra temporales depressione , quin hîc Simoniaca quædam pravitas reperiatur quis inficias ibit ?

§. 3.

Sollicitè cavendum ne pro Sacrosancto Missæ Sacrificio honorarium aliudve temporale exigatur.

" QUanta cura adhibenda sit , ut Sacrosanctum Missæ Sacrificium omni religionis cultu ac veneratione celebretur , quivis facilè existimare poterit , ait Synodus Tridentina , qui cogitarit , *maledictum* in SS. Litteris eum vocari , *qui facit opus Dei negligenter.* Quod si necessariò , pergit dicta Synodus , fatemur , nullum aliud opus adeò sanctum ac divinum à Christi Fidelibus tractari posse , quàm hoc ipsum tremendum mysterium , quo vivifica illa Hostia , qua Deo Patri reconciliati sumus , in altari per Sacerdotes quotidie immolatur , satis etiam apparet omnem operam & diligentiam in eo ponendam esse , quantâ maximâ fieri potest interiori cordis munditiâ & puritate , atque exteriori devotionis ac pietatis specie peragatur. " *In Decreto De Observ. in Sacrificio Missæ.*

Hinc Ecclesia sollicitè cavit , præsertim ab eo tempore quo *Honoraria* Missarum invaluerunt , ne qua temporalium exactione suspicionem avaritiæ , turpisve quæstûs , aut Simoniacæ pravitatis ingerente , sanctum Missæ Sacrificium ullatenus polluatur.

" Prohibemus (inquit Concilium Eboracense *an.* 1194. *Can.* 3.) ne Sacerdos Laïco ad pœnitentiam venienti obtentu cupiditatis injungat ut Missas faciat celebrari ; & illud etiam decrevimus prohibendum , ne Sacerdos aliquis pro celebratione Missarum *pretio constituto pactum ineat* , sed hoc *dumtaxat* quod offertur in Missa recipiat.

" A viris Ecclesiasticis monstrum avaritiæ extirpare volentes , authoritate legationis nostræ (inquit Robertus Cardinalis Sedis Apostolicæ Legatus in Synodo Parisiensi præsidens *an.* 1212. *parte* 1. *Can.* 11.) in virtute Spiritûs Sancti prohibemus , ne pro annalibus , vel triennalibus , vel septennalibus Missarum faciendis , Laïci vel alii dare aliquid vel legare *cogantur* in testamento : & ne super his *aliqua pactio vel exactio* , vel sub *aliqua specie palliata* , à *Sacerdotibus vel aliis mediatoribus fiat.*

" Multâ mentis amaritudine concitamur (verba sunt Synodi Toletanæ *an.* 1324. *Can.* 6.) gravisque doloris aculeus perfodit mentem nostram , intelligentes , quòd aliqui Presbyteri detestandâ & abominabili ambitione cæcati , pro Missis per eos celebrandis pecuniam exigunt , & super hoc ac si vellent vendere rem profanam *impudenter mercantur* ; quandoque etiam publicè , qui eas faciunt celebrari , æstimantes , quòd ex eorum facto pernicioso vendant gratiam Dei , quæ in Sacramento Missæ confertur , vel veriùs ipsum Deum qui nobis sub specie dicti Sacramenti se exhibet , pecuniâ posse vendi. Verùm cùm dictum Sacramentum super omnia pretiosum , sit *liberaliter* , sicut cætera Sacramenta celebrandum , districtiùs prohibemus , ne aliquis Presbyter pro Missis celebrandis pecuniam exigat , vel rem aliam temporalem ; sed gratè accipiat , si aliquid per facientem Missas celebrari oblatum sibi *charitative* fuerit , *absque compacto & conventione quacumque* : qui verò contrarium fecerit , à celebratione Missæ per annum noverit se suspensum , & aliàs pro tam gravi excessu ad arbitrium proprii Episcopi puniendum.

Igitur Synodus Tridentina decernens , ut ordinarii locorum Episcopi ea omnia prohibere , atque è medio tollere sedulò curent ac teneantur , quæ avaritia idolorum servitus à tanti Sacrificii dignitate aliena induxit , illud conformiter Sacris Ecclesiæ Canonibus in primis statuit *loco citato* , ut " quòd ad avaritiam pertinet , *cujusvis mercedum conditiones , pacta , & quidvis* pro Missis *novis celebrandis datur* ; *nec non importunas atque illiberales eleemosynarum exactiones* potiùs , quàm postulationes , aliaque hujusmodi quæ à *Simoniaca* labe vel certè à turpi quæstu non longè absunt , omnino prohibeant.

Huic Decreto obsequens Synodus nostra Provincialis Mechliniensis *an.* 1570. *tit. De Decanis c.* 11. " Pastoribus & quibuscumque Sacerdotibus inhibet sub pœna suspensionis , ne per se , vel alium *directè* vel *indirectè stipulentur* pro Missis votivis , ad piorum postulationem celebrandis , sed quod eis *sponte* oblatum fuerit , accipiant.

Ex his sat superque patet quantopere pactiones conventionesque Sacerdotum , quibus majora vel minora Sacrorum salaria stipulantur , exiguntve , quia in hoc illove altari , hoc vel illo ritu celebrant ; aliave similia sordida & mercenaria pacta , sacrosancto Missæ Sacrificio indigna , Ecclesia execretur & exhorrescat.

§. 4.

Quàm perniciosam ideam de honorario Sacrorum aliqui recentiores Auctores imprimant ; & quæ idea de honorario illo sit formanda ?

NEscio quis non miretur , imò non exhorrescat , dum expendit , quam ideam de hodierno Missarum honorario nonnulli recentiores formaverint , & passim legentibus imprimant.

" Propria bona Clericorum sunt (ait Vallensis *ad tit. de pecul. Cler. n.* 4. 5.) quæ vel successione hæ-

re-

» reditatis, legati aut alio quocumque titulo, dummodo non occasione Ecclesiæ vel Beneficii, Clericis obvenerint. Ac proinde, inquit, eorum nomine » comprehenduntur *quasi patrimonialia* quæ scilicet » acquirunt ratione Clericalis Ordinis vel officii, sed » alia ratione quàm Beneficii, velut *celebrando*, concionando, confessiones audiendo, Vicariæ temporali deserviendo, aut alias similes actiones spirituales exercendo.

» Cùm verò Clerici, pergit Auctor ille, bonorum » patrimonialium *plenè sint Domini*, perinde ut laïci » suorum, de iis etiam liberrimè quantùm volunt & » cui volunt donare, aut alio quovis modo, sive inter vivos, sive ultimâ voluntate, disponere possunt. Idem dicendum, ait, de *quasi patrimonialibus*.

Sed quare quæret aliquis magis illa quæ Clericus *celebrando*, concionando, canendo, confessiones audiendo, Vicariæ temporali deserviendo acquirit, dicuntur quasi patrimonialia, de quibus liberè disponere queat, quàm quæ occasione Beneficii ipsi obveniunt? Rationem assignat allegatus Auctor: *Quia illa dantur Clericis in mercedem laboris ac servitii, & opera personalis præstita.*

Quis non intelligat per hanc Auctoris istius ratiocinationem, duas easque admodum perniciosas ideas legentibus imprimi? Nonne per hanc ratiocinationem clarè insinuatur, quòd ea, quæ Clericis dantur ratione Beneficii, non dentur *pro labore, ac servitio & opera personali?* Atque ità fovetur pessima illa multorum Ecclesiasticorum persuasio, qua autumant se posse proventus Ecclesiasticos ratione obtenti Beneficii licitè sine ullo pene servitio, labore aut opera percipere; cùm tamen Ecclesia ex fidelium oblationibus non otiosos, sed in vinea Domini laborantes, in Sacrario pro populo excubantes, gregem Christi pascentes, similesque servitio suo consecratos operarios sustentare intendat. Num fortè Ecclesiæ Ministrum dicemus, qui unam alteramve diei horam, horarum Canonicarum pensum persolvendo Ecclesiæ servitio impendens, reliquum tempus vel in otio vel in temporalibus negotiis agendis transigit?

Falsò proinde & perniciosè asseritur, ea, quæ celebrando, concionando, similibusve functionibus Clericis obveniunt, potiùs esse quasi patrimonialia, quàm ratione Beneficii accepta, *quia illa dantur Clericis in mercedem laboris ac servitii & opera personalis præstita*; quandoquidem nullo alio titulo quàm laboris & servitii præstiti, proventus Ecclesiastici Clericis obveniant. Si enim totam Scripturam, seu vetus seu novum Testamentum percurramus, nullum præter laboris præstiti titulum, quo Clerici à Laïcis justè sustentationem accipiant, reperiemus.

Filiis Levi, ait olim Deus *Num.* 18. *dedi omnes decimas Israëlis in possessionem* PRO MINISTERIO QUO SERVIUNT MIHI *in tabernaculo fœderis*..... *& comedetis eas in omnibus locis vestris, tam vos quàm familiæ vestra, quia* PRETIUM EST PRO MINISTERIO QUO SERVITIS *in tabernaculo testimonii.*

Dignus est, inquit Christus, *operarius mercede suâ.* Hoc est, ait Theophylactus, à discipulis pascemini; debebunt enim hoc vobis *ut operariis.*

Secundam, eamque incruento Alteris sacrificio parum dignam de honorario Missæ ideam, prædicta verba nata sunt imprimere: nimirum, honoraria Missarum esse *quasi patrimonialia*; decimas verò cæterosque proventus Clericis ratione Beneficii obvenientes, esse bona Ecclesiastica, adeoque hæc esse spiritualia de quibus Clericus liberè disponere nequeat, illa autem esse quasi *profana*, quæ Clericorum liberæ dispositioni sint subjecta: Numquid hoc Missæ Sacrificio indignum? Hæc ex Auctoris illius ratiocinatione.

Alius, ait, *Stipendia hæc* (Missarum) *ad modum pretii rerum, habent medium, infimum, & summum:* Quis non intelligat, per verba illa foveri pessimam illam ac mercenariam multorum de stipendiis Missarum ideam: ut nimirum illa considerent tamquam quædam rerum profanarum pretia, quæ infimum, medium ac summum ex hominum æstimatione obtinent.

Ut nulla ergo de sanctissimo Altaris Sacrificio falsa habeatur idea, ipsum Missæ *honorarium* non tamquam ipsius Sacrificii *merces* considerandum est, sed tamquam voluntaria & ultro oblata fidelis populi hostia, cujus oblatione "non reddatur sustentatio necessitatis » a populo, quasi *merces* illis qui sibi in charitate serviunt, ut loquitur S. Augustinus, sed tamquam stipendium quo, ut possint laborare, pascantur. *Lib. De Pastor. cap.* 9.

Hinc tantopere Sacerdotibus inculcatum, ut quidquid pro Sacrificio Missæ offertur, illud liberali atque grato animo tamquam voluntariè exhibitum recipiant.

Et quidem sub finem præcedentis seculi Octavius Frangipanus Marthus Episcopus Tricaricensis Apostolicæ Sedis per Germaniam Inferiorem & Belgarum Provincias Nuntius, in suo Directorio Ecclesiasticæ disciplinæ, Coloniensi præsertim Ecclesiæ accommodato, & à Sacra Facultate Lovaniensi approbato, postquàm statuit *lib.* 1. *tit. De Divinis Offic. n.* 53. "ut » abstineant omnes Sacerdotes à cujusvis generis mercedum conditionibus & pactis, nec quidquam pro » *Missis celebrandis*, aut quibusvis aliis Divinis Officiis seu orationibus exigant, " mox subjungit: "Et si quando nihil aut aliquid minùs *liberali* animo » *honorarii* loco eis donatum fuerit, *non in hoc contristentur, minimeque aliquod indignationis actu indicium, ne de avaritia notentur*, vel certè à turpi » quæstu *vel Simoniacâ labe non procul abesse*, dignitatemque suam ex levi causa, turpissimâ maculâ » conspurcent. Quin potiùs ut ostendant *se magno » liberalique animo gratis dare*, quod gratis acceperunt, ab omni cogitatione & desiderio muneris ac » *honorarii* se semper contineant; & si quando aliquid accipere cogantur, illud quamvis exiguum lætiori lubentiorique animo accipiant, quàm paupercula illa vidua æra minuta duo, quæ sola habebat, » in gazophylacium mittebat.

Hodiernum ergo Sacrorum stipendium haberi & suscipi debet, tamquam devota populi oblatio, quæ non in mercedem Sacrificii, sed in sustentationem cedat Ministrorum Ecclesiæ, quemadmodum decimæ aliave fidelium oblata. Quamobrem quidquid Sacerdotes pro Sacris faciendis accipiunt, quantumlibet extra Beneficiorum suorum titulos, intuitu Ecclesiæ lucrari rectissimè verissimeque dicentur, ait Boëtius Epo quondam apud Duacenses Canonum Primarius Antecessor; ideoque subdit, nec testamenta de talibus facere poterunt. *Ad Cap.* 1. *ii. De Testament. num.* 80.

Sed non acceperunt hæc honoraria ab Ecclesia, dicet aliquis. Respondet Boëtius. "Fateor, sed acceperunt » intuitu Ecclesiæ, sive per Ecclesiam, id est, propter » Ecclesiastica munia, " sive quod idem est, acceperunt illa non secus ac alios Ecclesiæ proventus, tamquam Ministri Ecclesiæ, ac propterea eodem loco illa habere debent.

§. 5.

Summopere cavendum Sacerdotibus, ne intuitu Honorarii Sacrificium offerant.

SI teste Doctore Mellifluo, "Quo officium Ecclesiasticum eo quærit aut tenet animo, eoque intuitu ut huic vitæ habeat necessaria, *perverso nimis » ordine cœlestibus terrena mercetur*", quis non horribile esse videat, ipsum Sanctum Sanctorum, ipsum, inquam, tremendum Altaris Sacrificium eo intuitu ani-

animoque offerre, ut huic vitæ necessaria habeantur. Quid enim id aliud, quam perversissimo nimis ordine non cœlestibus tantùm, sed ipsomet Christo terrena mercari? Et si Auctore Augustino, qui evangelizat ut manducet, *vilius* habeat Evangelium, quam cibum, nonne qui Christum in Altari offert, ut manducet, *viliorem* habet (teste Card. Pullo) Christum quam cibum? Adeoque ipsum Sanctum Sanctorum perversissimâ atque Simoniacâ quadam pravitate infra res temporales deprimit.

Cùm enim Simoniacæ pravitatis perversitas præcipuè consistat in hoc, quod res spirituales ad vilitatem quamdam rebus illis indignissimam redigantur, per hoc quod rebus temporalibus quodammodo coæquentur, aut etiam infra illas perverso ordine deprimantur, ut ipse Princeps Apostolorum repellendo Simoniacorum Antesignanum notavit, dum dixit: *Pecunia tua tecum sit in perditionem*, QUONIAM DONUM DEI EXISTIMASTI PECUNIA POSSIDERI; quis ambigat, quin quædam sit dicenda Simoniaca pravitas, dum ipsum Sanctum Sanctorum tamquam medium ad temporale tamquam finem ordine perversissimo ordinatur?

Quamobrem non ultra meritum hanc Sacerdotum perversitatem perstrinxit Cardinalis Pullus *P. 7. c. 17.* *Quid est*, ait, *Missarum solemnia contuitu temporalis commodi celebrare, nisi cum Juda Christum vendere, tanto nequiùs quantò resurgendo est sublimatus.* " Heu » quàm multos hujus ævi, exclamat Hugo Mathoud, » Sacerdotes ferit hoc anathemate Pullus." *In notis ad dicta verba Card. Pulli.*

" Oportet ergo offerentem, verbis loquor Arnulphi » Lexoviensis Episcopi *Epist. 54.* puras manus infer» re, ne quod impretiabile est, omnique veneratione » dignissimum, *vel sub pretii recidat vilitatem*, vel » causis indignioribus expendatur.

Quapropter meritò summo studio ac otio renes & cor suum scrutantur, & omni ex parte exagitant Presbyteri, qui stipendia seu honoraria Sacrorum accipere solent, num nullus commodi temporalis intuitus ad tremendum hoc ac sacrosanctum Sacrificium offerendum ipsos impellat; sed liberrimâ, castissimaque charitate, ad ipsum Sacramentum, quod est *vinculum charitatis*, impellantur; atque ità fiat, ut non in honorario aliave re temporali horrendâ perversitate finem constituant Sacrificii, nec ipsum honorarium voluntariè & ultrò sibi oblatum quasi *mercedem* Sacrificii, sed tamquam stipendium accipiant, quo, ut possint in Ecclesia laborare, pascantur.

§. 6.

Quinam censendi sint lucrum aut quæstum ex Sacrificio Missæ quærere?

SI non decet ad sacras ullas functiones quempiam accedere, nisi sanctè omnique cupiditatis affectu seposito, certè quò magis sanctitas & dignitas hujus Sacrificii perspecta est, eò diligentiùs cavendum, ne lucri quæstusve cupiditate polluatur.

Porro si Ministri Sacramentorum, non tantùm avaritiam atque Simoniacam pravitatem, sed vel earum umbram in illorum administratione solicitè vitare debeant, quemadmodum supra *Cap. 5. §. 1.* ostendimus, tantò magis in hujus Sacramenti ac Sacrificii dispensatione hæc cavenda, quantò hoc sanctitate atque excellantiâ reliquis præstat.

Praesertim si Apostolus 1. *Tim. 6. v. 5.* dixerit, esse homines mente corruptos, & qui veritate privati sunt, existimantes *quæstum esse pietatem*, id est, quod pietas sit inventa tamquam medium ad quæstum & lucrum temporale, quantâ mentis corruptione credendi erunt laborare Sacerdotes, existimantes, aut ita se gerentes, quasi existimarent, quæstum esse ipsum Sanctum Sanctorum, sive ipsum sacrosanctum Missæ Sacrificium esse medium ad quæstum & lucrum temporale? Et tamen si multorum hodie ex honorariis Missarum victitantium agendi modus vel leviter attendatur, nescio utrum cum Alvaro Pelagio plangendo dicere non cogeremur: *Tot hodie dicuntur Missæ* QUASI QUÆSTUARIÆ, *vel consuetudinariæ vel ad complacentiam, vel ad scelera cooperienda, vel propriam justificationem. Quare apud populum vel Clerum Corpus Domini jam vilescit, quia omne rarum pretiosum.* Lib. 2. De Planctu Eccles. *art. 5.*

Quis non timeat Presbyteros illos seu seculares seu regulares, qui tam avidè & importunè domos mortuarias penetrant, hæredesque pro celebrandis Missis mediante honorario solicitant, existimare quæstum esse ipsum Missæ Sacrificium? Imò, quo manifestiùs fit, lucrum præcipuè ab ipsis intendi, nonne videmus plurimos illorum parum solicitos esse, num is pro quo Missas celebrandas postulant, verè Christianè vixerit, atque ità in vita sua meruerit, ut tot pro ipso Sacrificia post mortem offerantur? *Congruit enim*, aiunt sacri Canones, *ut Sacerdos pro mortuis Catholicis memoriam faciat & intercedat*: NON TAMEN PRO IMPIIS (*quamvis Christiani fuerint*) *tale quid agere licebit.* Vide *Can. 21. caus. 13. q. 2. Capitular. Reg. Franc. l. 7. cap. 407. Capitul. Herardi Turonens. cap. 116.* Hæc, inquam, parum attendere solent hujusmodi Sacerdotes, modò honoraria solvantur.

A simili suspicione studeant se eximere, qui tanto studio & aviditate relictis suis Ecclesiis, quibus adscripti sunt, ad alias Ecclesias, spe mercedis sive honorarii consequendi, transcurrere non verentur.

Neque satis etiam ab illa abominanda suspicione distant illi Monasteriorum Superiores, qui parum anxii, num subditorum ea sit vitæ integritas, morum sanctitas, atque in Deum charitas, ut spes sit quòd quotidie sacris & tremendis Altaribus dignè astare queant, ipsos ad quotidianum Missæ Sacrificium incitant, imò & cogunt, ut ità ex quotidiano Sacrificio quotidianum etiam honorarium Monasterio acquiratur. Quid porro hoc aliud est quam *existimare quæstum esse* ipsum Missæ Sacrificium.

Sordidum hunc atque sacrilegum animum veritus S. Franciscus, *voluit quod in quocumque loco Fratres contenti essent unâ Missâ, presciens*, inquit Alvarus Pelagius, *Fratres se velle justificare per Missas, &* AD QUÆSTUM EAS REDUCERE: *sicut videmus hodie fieri.* Ah utinam nec modo! *Loco citato.*

Non paucos hodie invenire est Sacerdotes, qui nullâ difficultate ad celebrandum certis locis etiam privatis, & horis quantumvis importunis atque incommodis se constringent, modò pinguiora dentur *honoraria*: si verò illa desint, nullatenus se constringi patientur ad celebrandum destinatis horis aut locis, tametsi populi salus, & Ecclesiæ utilitas id postularent. Num sanè hi in Sacrificii oblatione animum ab omni quæstûs cupiditate expurgatum habeant, seriò ipsi expendant.

Quis denique Sacerdotes illos credat ab omni quæstûs lucrive cupiditate planè alienos, quos rixas, contentiones, quinimò interdum lites excitare non pudet pro celebrandis Missis quibus pinguiora sciuntur destinata stipendia.

Hæc aliaque, quæ circa Sacrorum celebrationem hoc tempore fieri conspiciuntur, si seriò attendantur, nonne meritò verendum, adimpletam esse gemendam illam Sophoniæ prophetiam: *Sacerdotes ejus polluerunt Sanctum.*

§. 7.

Planè indignum est, quòd Missæ Sacrificium subserviat victui acquirendo.

DEplorabant Patres Concilii Tridentini *multa sive temporum vitio, sive hominum incuriâ & improbitate irrepsisse, quæ à Sacrificii Missæ dignitate aliena sunt*,

ſunt, verùm quis ſat deplorabit ea omnia, quæ occaſione honorarii à tanti Sacrificii dignitate planè aliena irrepſerunt ?

Atque in primis quis ſine ſanguineis lachrymis expendat, qua ratione hodie ſanctiſſimum illud ac adorandum tremendumque Altaris Sacrificium à plurimis ad rationem opificii, ſeu artis de pane lucrando redactum ſit.

Canone 51. & 52. Concilii Carthaginenſis IV. jam pridem cautum fuit, ut *Clericus victum & veſtitum ſibi artificiolo...... abſque officii ſui detrimento quærat.* Quinimo, *Clericus quantumlibet eruditus*, ait alter Canon, *artificio victum quærat.* Horum Canonum æquitatem juſtitiamque non priſtina tantùm, ſed & noſtræ quoque ætatis Concilia agnovêre : *Quibus non ſuppetit ex Sacerdotio*, inquit Synodus Colonienſis, *honeſto artificiolo victum quærant, ſicuti Divi Pauli exemplum : Sic tamen, ne ſordidam aliquam artem, Sacerdotio ignominioſam, exerceant.* An. 1536. p. 2. cap. 3.

Quid de hac Eccleſiæ diſciplina cenſuerit S. Carolus, ex primo illius Provinciali Concilio *p.* 2. *c.* 26. intelligimus. *Negotiationem omnis generis Clericis omninò prohibemus*, ait, *artes verò honeſtas concedimus, ut* ALIQUID MANIBUS SUIS LUCRETUR, *quo ſibi quæ ad victum neceſſaria comparare poſſit.*

Et quid plura ? Ipſe generalis Cleri Gallicani Meldunenſis anno ſeptuageſimo nono Conventus præteriti ſeculi declaravit : *Quamquam omne turpe lucrum indignum ſit Sacerdote, ne ubi theſaurus, ibi ſit & cor, tamen quibus ex Sacerdotio non ſuppetit victus, honeſto artificiolo, ut ſcriptura, &c. victum quærere liceat. Neque enim hoc puduit Apoſtolum ipſum.*

Dolens ac gemens petebat quondam pius & eruditus Pariſienſis Cancellarius Joannes Gerſonius *tom.* 1. *tit.* 5. *Ubi eſt quod Clericus quemlibet verbo erudiat, & ne pauperes graventur, ut Paulus artificio victum quærat. Quod Clericus artificiolo...... ſibi victum abſque officii ſui detrimento quærat ?* O ſi hodie ſuperelſet Gerſonius, quomodo non gemeret & exclamaret, dum horrendâ atque execrabili quadam metamorphoſi artificiolo tremendum Miſſæ Sacrificium ſubſtitutum cerneret ! idque non à Clericis dumtaxat, ſed etiam ab illis, quorum Patribus nihil antiquius, nihil glorioſius fuiſſe, quàm opere manuum victum quærere, notius eſt, quàm ut probatione egeat. Certè meliùs ageretur, ſi non conſpiceremus integras Religioſorum Communitates ex Miſſis veluti ex quodam artificio victitare ; adeò, ut non tantùm de Sacerdotibus è Clero, ſed etiam multis Regularibus verum ſit, quòd *de celebratione Miſſarum faciant artem de pane lucrando*, ut loquitur Cardinalis Bellarminus. Quo quid ſacroſancto Altaris Sacrificio indignius ! quod ampliùs patebit, ſi ea quæ infamem illam Sacrificii tractationem conſequuntur, paucis expendamus.

§. 8.

Ex eo quòd Miſſæ Sacrificium ſubſerviat vitæ neceſſariis acquirendis, natum eſt fieri, ut illud modo mercenario tractetur.

SI quis vel leviter tantùm attenderit hodiernam praxim Sacerdotum illorum, qui ex honorariis Miſſarum victitant, neſcio quomodo ſat deplorare poterit execrabilem ac horrendum illum mercenarium modum, quo ſacroſanctum ac tremendum hoc Myſterium, quo vivifica illa Hoſtia, qua Deo Patri reconciliati ſumus, offertur in Altari, indigniſſimè profanatur, atque ad rationem cujuſdam viliſſimi opificii deprimitur.

Nonne conſpicere jubemur, hujuſmodi Sacerdotes ſive è Clero ſive Regulares paſſim ad domos mortuarias curſitare, ut Sacrorum ſuorum ſtipendia accipiant, non ſecus ac mercatores pannorum, candelarum, tedarum, ſimileſve, ut mercium ſuarum pretia conſequi valeant ? Imò & ſolicitantes pro Sacris celebrandis, ubi pinguia ſperantur ſtipendia, non aliter atque opifices pro operis, ubi majores ſperantur operarum mercedes. Quid magis mercenarium !

Ulteriùs, ſicuti mercenarii ad operam ſeu ſervitium obſequioſiſſimos ſe exhibent, ſi condignam ſperent ſervitii ſui compenſationem, difficillimos vero ubi hanc futuram deſperant ; ità & ſimilibus Sacerdotibus accidere ſolet. Quid enim experientiâ evidentius, quàm Sacerdotes ex ſalariis Miſſarum viventes, ad celebrandum ſe illis exhibere paratiſſimos, à quibus pinguia exſpectant vel accipiunt ſtipendia ; difficillimos verò illis, à quibus nulla aut exigua honoraria offeruntur vel ſperantur. Quinimo moriatur quiſpiam vel ſceleratiſſimus, pro quo nec Sacrificium ex voto Eccleſiæ offerri deberet, ſi tamen divitiis abundet, mox aderunt ſimilis farinæ Sacerdotes, qui non tantùm rogati Sacra pro illo quantumvis multa offerent, ſed etiam pro offerendis inſtabunt & ſolicitabunt : contrà moriatur aliquis, qui verè Chriſtianè vivendo meruit in vita, ut Fidelium orationes & Eccleſiæ Sacrificia ipſi poſt mortem prodeſſent, ut loquitur Auguſtinus, ſi tamen pauper ſit, nec unde ſalaria Miſſarum ſolvantur relinquat : ô quam difficulter ut pro illo offerantur Sacrificia, inducentur ſimiles Sacerdotes ! Quàm illud mercenarium ſit, quis non videat ?

Adhæc nonne conſpicimus, quàm difficiles ſe præbeant hujuſmodi Sacerdotes, ut certis horis pro commoditate populi celebrent, ſi nullum ſpeciale exinde commodum reportent ? paratiſſimos verò pro libitu & privato affectu cujuſque viri nobilis aut divitis pingue honorarium offerentis, quâcumque horâ, tametſi importunâ & minùs Canonicâ, ceu quidam famuli ſe ad celebrandum conſtringere ?

Imò parum attendere ſolent ſimiles Sacerdotes, num Sacrificii oblatio tempore aut loco ædificationi populi aut Eccleſiæ intentioni minùs congruo expetatur, modò ſalarium majus illo, quàm alio loco accipiatur.

Quid enim notius, quàm ad Sacella aliave Oratoria, in quibus ob, neſcio, quam popularem & humanam potiùs quàm Chriſtianam devotionem populus Miſſas celebrari curat, Sacerdotes etiam Dominicis Feſtiſque diebus confluere ; Parochias verò, ubi ſimilibus ſalariis deſtituuntur, Miſſis carere ? Quò ulteriùs fit, ut contra tam enixam Eccleſiæ voluntatem, populus paſſim cum magno animarum detrimento à Parochiarum frequentatione avocetur.

Quod enim " audiendæ Dominicis Feſtiſque diebus Miſſæ Parochialis munus à Fidelibus minùs diligenter præſtetur, ait S. Carolus, & à quibuſdam planè negligatur, multa incommoda inde exiſtunt. In *Concil. Mediolan. VI. cap.* 6.

" Hinc in pleriſque ſæpe fidei articulorum, & Dei ſanctæque Matris Eccleſiæ præceptorum, quæ ad ſalutem conſequendam Chriſtianum hominem noſſe oportet, imperitia ; Feſtorumque dierum cultus neglectus ; debita Chriſtianæ pietatis opera non exculta ; non cognita Chriſtiana familiarum inſtitutio ; langueſcens Sacerdotum Parochorum omne officium, eorum aliquis contemptus ; ſanctiſſimorum Inſtitutorum, & SS. Canonum violatus uſus ; hinc denique Eccleſiis Parochialibus, quæ à Majoribus tanto pietatis ſtudio exædificatæ ſunt, inſtaurandis, ornandis, ſartis tectiſque habendis cura multis ex partibus neglecta, in illiſque nulla aut penè exigua, Eccleſiaſtica ad Divina Officia obeunda neceſſaria ſuppellex.

Verùm hæc parum curare videntur mercenarii illi Sacerdotes, vel per hoc ſat indicantes in Miſſæ Sacrificio peragendo (quod dignior miniſterii Sacerdotalis

pars est) sibi parum curæ esse, ut illud tamquam veri Christi Ministri in ædificationem Corporis sui, quod est Ecclesia, utiliter impendant; modò majora & pinguiora salaria accipere queant.

Sed dicetur forsitan, non mirum si salaria à Sacerdotibus seu secularibus seu regularibus tam solicitè quærantur, quia vel ipsi, vel eorum Monasteria magna ex parte inde vivere coguntur. Non diffiteor, sed illud quis non deplorandum atque execrandum reputet, quòd hodie Sanctum Sanctorum, ipsum scilicet incruentum Sacrificium eò sit redactum, ut tamquam quoddam opificium, victui quærendo subservire debeat.

Hoc est quod deplorabat Cardinalis Bellarminus, quando Nepotem suum tanto ardore monuit, ut abstineret à Sacerdotum Ordinatione, qui de *celebratione Missarum faciunt artem de pane lucrando.*

Hoc quoque præ oculis habuerat Bellarmini Pater S. Ignatius, dum pro Regula Fratribus suis præscripsit, ut " omnes qui sub obedientia sunt Societatis, meminerint, se gratis dare debere, quæ gratis acceperunt, nec postulando, *nec admittendo stipendium,* vel *eleemosynas ullas quibus Missæ*, vel confessiones, vel prædicationes, vel lectiones, vel visitationes, vel quodvis aliud officium ex iis quæ Societas juxta nostrum Institutum exercere potest, compensari *videatur* : ut sic majori cum libertate possit & proximorum ædificatione in divino servitio procedere. " *Constit. Societat. p. 6.*

Quid denique aliud clamant Ecclesiæ Canones, quidquam directè vel indirectè pro celebratione Missarum postulare vetantes : nisi Missæ Sacrificium non habendum pro medio quo victus quæratur; quid enim evidentius, quàm temporalia directè vel indirectè esse quærenda ex illo, quo quis ut medio ad parandam sustentationem uti jubetur ?

§. 9.

Ex taxatione stipendiorum, quæ à Sacerdotibus nonnullis hodie fieri solet, intelligi potest quantopere Missæ Sacrificium occasione Honorarii contaminatur & profanatur.

Occasione hodierni stipendii augustissimum Altaris Sacrificium à Sacerdotibus mercenario quodam modo pollui & labefactari, non potest non esse manifestum illi, qui dicta præcedenti §. cum quotidiana Sacerdotum stipendiis Sacrorum victitantium praxi conferre voluerit.

Adhæc, si quis ad consuetas modernas Sacerdotum illorum taxationes stipendiorum ulteriùs animum reflectat, & hîc rursus fateri & ingemiscere debebit, occasione sæpè dicti honorarii sacrosanctum Missæ Sacrificium mercenario agendi modo horribiliter profanari & contaminari.

Nonne dolentes conspicere jubemur, quòd Sacerdotes quasi quidam mercenarii aut opifices stipendia sua pro ratione laboris, qui celebrationem Missæ concomitatur, taxent commensurentque ?

Quid enim hodie familiarius, quàm majora taxari stipendia, quia in hoc illove Altari celebrandum; eò quòd ob quamdam devotionem populi erga certam Imaginem vel Sanctum, plura ad illud Altare petantur fieri Sacra ? Quò fiat, ut pluribus Sacerdotibus concurrentibus ad celebrandum, nonnumquam tempore aliquo sit expectandum, ob quam expectandi moram, Sacerdotes illi quasi mercenarii, Missæ celebrationem ampliori stipendio compensatam volunt.

Si Ecclesiæ utilitas postulet, ut certis destinatisque horis Sacra legantur, nonne videmus quod more mercenariorum majus stipendium requiratur, quàm si libertas horâ quacumque celebrandi Sacerdotibus illis relinquatur ? Quo quid evidentius, in oblatione Sacrificii non tam inspici, quid hîc & nunc postulet utilitas Ecclesiæ, quàm quid exigat quantitas stipendii.

Si ulteriùs à similibus Sacerdotibus requiratur, ut ad dissitam aliquam Ecclesiam celebrandi gratiâ accedant, nonne mox ut quidam bajuli aut nuntii, volunt stipendium labori itineris, & tempori impendendo præcisè esse proportionatum ?

Nec hîc Sacerdotum sistitur mercenarius animus. Eò enim hodie mercenarius ille taxandi modus devenit, ut ipsa Sacrificii solemnitas, non jam à Festi solemnitate atque Ecclesiæ præscripto, sed à quantitate stipendii persoluti aut persolvendi desumenda videatur.

Quid hodie frequentius, quàm Missæ Sacrificium pro cujusque privato affectu, nullâ publicâ causâ aut Festi solemnitate occurrente, solemnissimè peragi, modò stipendium pro ratione solemnitatis, more mercenario à Ministris illis taxatum, offeratur ? Econtrà si desit hujusmodi stipendium, occurrat quantumvis magna festivitas, non ritus solemnis, sed ritus simplicior stipendio proportionatus habebitur. Quinimò, in nonnullis Ecclesiis fieri conspicimus, per similes mercenarios Ministros, ipsum ritum ab Ecclesia præscriptum nonnumquam truncari, & fœdè mutilari, quia stipendium ipsorum judicio, quo non nisi stipendium ponderatur, non correspondet labori, quem Sacrificii decantationi cum integro ritu peragendi impendere deberent. O mercimonia !

Famosus ille ac pius Petrus Parisiensium Cantor in detestationem Clericorum quærentium temporale commodum in spiritualibus, adducit exemplum " Prælati petentis in Ecclesia à Choro festum S. Stephani duplex fieri in sericis & canticis Ecclesiasticis, sed non impetrantis, nisi cùm pastum & refectionem annuam Clericis promitteret, insuper nummos matutinales illius noctis duplicandos, ut sic celebrarent *potiùs Festum nummi duplicati, quam Festum S. Stephani.*

Si modò superesset Petrus, quàm frequenter ingemisceret, videns decantari Sacra potiùs nummi duplicati quàm Sacrum hujus illiusve Sancti !

Quin si totum illum hodiernum quorumdam Sacerdotum profanum Missarum mercatum attendamus, nonne cum eodem Cantore introducere possemus Simonem Magum Principi Apostolorum, ob repulsam, quam ab ipso passus erat, exprobrantem : " Tu repellis me, & ego triumpho de te, imò de toto Corpore Ecclesiæ. In ipsis etiam Altaribus *ponam solium*, cubile, & *thronum*, & dominium meum; ut etiam præsentibus Angelis & quasi coadunatis in uno angelo Altaris conficere Corpus Domini, ego in alio cum ministro Altaris, imò cum meo potiùs, illud pro pretio conficiam. Cupiditas dominatur in hoc Sacramento, quod tamen impretiabile est. Item : si ego ab Altari repellor, non ideò minùs, sed magis Simoniaca cupiditas filia mea, filia Summi Sacerdotis irrumpet in Sancta Sanctorum, omnia in Altaribus proponens venalia. " Hæc Petrus *ibidem c. 27.*

Finio, si hoc unum præmonuero, nullatenus me intendere singula, quæ hoc atque præcedenti §. tamquam animi mercenarii indicia adduxi, Simoniaca dicere; sed hoc unum assero, totam rationem agendi Sacerdotum atque Ministrorum simili modo stipendia taxantium, & ad Sacrificium accedentium, non procul à Simoniaca labe aut turpi quæstu abesse; adeoque ipsum Missæ Sacrificium eâ agendi ratione fœdè pollui & contaminari.

§. 10.

Occasione hodierni Missarum honorarii natum est contingere, ut plures indignè ad Sacrificium Altaris accedant.

" SI non decet (ait Synod. Trident. *Sess.* 13. *De Eucharist. c. 7.*) ad sacras ullas functiones quem-

» quempiam accedere, nisi sanctè, certè quò magis » sanctitas & divinitas cœlestis hujus Sacramenti vi- » ro Christiano comperta est, eò diligentiùs cavere » ille debet, ne absque magna reverentia & sancti- » tate ad id percipiendum accedat, præsertim cùm il- » la plena formidinis verba apud Apostolum lega- » mus : *Qui manducat & bibit indignè, judicium » sibi manducat & bibit, non dijudicans Corpus Do- » mini :* Quare communicare volenti revocandum est » in memoriam ejus præceptum : *Probet seipsum » homo.*

Si ergo cavendum sit viro Christiano, ne absque magna reverentia & sanctitate ad percipiendum Eucharistiæ Sacramentum accedat : atque communicare violenti, revocandum sit in memoriam Apostoli præceptum : *Probet seipsum homo*; quantâ reverentiâ & sanctitate oportet Sacerdotes ad percipiendum, tractandum offerendumque hoc tremendum Sacramentum accedere ? Quantâque diligentiâ celebrari volenti, in memoriam revocandum dictum Apostoli præceptum : *Probet seipsum homo?*

At quàm illa ab Apostolo præviè ad illius Sacramenti susceptionem requisita sui ipsius probatio, in multis Sacerdotibus occasione sperati honorarii nata sit intermitti, aut non eâ qua oportet diligentiâ & scrutatione peragi, opus non est multis adstruere.

Nonne enim attentâ humanâ corruptione natum est contingere, ut spes consequendi ex Missarum celebratione commodum temporale, oculos Sacerdotum excæcet, aut certè mentem obnubilet, quò minùs sincerè *seipsos probent*, num cum satis magna reverentia & sanctitate ad Sacrificium accedant ? An non humano tantùm affectu, & potiùs ex consuetudine, aut necessitate consequendi vitæ necessaria, quàm devotionis ardore & Dei causâ ad Altare properent ?

Quinimò, si quis Sacerdotum seu secularium, qui ex stipendiis Missarum victitant, seu regularium quorum Communitates ex eisdem vivunt, hodiernum quotidiè celebrandi morem, & modum seriò attendat, vereor ne cum Patribus Synodi Coloniensis *an.* 1536. *p.* 2. *c.* 10. dicere debeat : "Terret, nec im- » meritò, nos sermo Dominicus, qui vetat nos Sanc- » tum dare canibus, & margaritas nostras projicere » ante porcos, dum quosdam leviculos Sacerdotes il- » lotis manibus pedibusque, ut in proverbio est, au- » daciùs in hæc sacratissima mysteria, quàm in pro- » fana irrumpere comperimus. Quales sunt, *qui hu- » mano affectu tantùm, & potiùs ex more, quàm de- » votionis ardore* ad Altare accedunt, quorum pollu- » ta est mens & conscientia, quos meritò horrendum » Evangelii exemplum (quod Joannis decimo tertio » legimus in hæc verba : *Et postquam accepisset buc- » cellam introivit in eum Satanas.* Et cætera quæ se- » quuntur) ad meliorem vitæ frugem, altioremque » tanti mysterii contemplationem revocaret.

An non magna cum Sacrificii irreverentia hodie conspicimus, Sacerdotes vitam otiosam, imò multis defectibus, ne dicam criminibus obnoxiam agentes, necessitate victum quærendi ex stipendiis Sacrorum quodammodo compulsos, accedere ad *quotidianum* Sacrificium, non secus ferè atque opifices ad opus suum manuale lucelli causâ indies properare solent ?

Non dubium quin & hodie verum sit, quod olim dixit S. Augustinus *in Psal.* 132. *Omnem conditionem includere bonos & malos, esseque Clericos perinde falsos ac Monachos. Sunt*, ait, *& Monachi falsi & nos novimus tales, sed non periit fraternitas pia propter eos, qui profitentur quod non sunt, tam sunt enim Monachi falsi, quàm Clerici falsi & fideles falsi*; & tamen nonne inviti hodie videmus, quod in plerisque Monasteriis nullâ bonos inter & malos, veros & falsos fratres intercedente differentiâ, omnes indifferenter, idque frequentissimè, si non quotidie tremendis Altaribus assistant; quin assistere jubeantur, in illis præsertim Congregationibus, quibus vivere ex Sacrorum stipendiis in more positum est. O quot exinde non timenda sacrilegia !

Utinam omnibus Sacerdotibus, qui ex honorariis vivunt, vel sunt de Congregationibus ex illis viventibus, altè esset impressum illud Seraphici Doctoris monitum : *Primò vide*, ait in suo Tractatu De præparatione ad Missam, *quid desideres, ne propter avaritiam, aut tumorem, aut vanam gloriam, aut consuetudinem, aut alicujus mundanæ complacentiæ, aut temporalis favoris causâ accedas : sicut multi diebus istis abutuntur ad sui perditionem, quod est datum ad salutem.*

Concludo, si hoc unum addidero, ex occasione hodierni Missarum stipendii id quoque contingere, Sacerdotes in peccatum prolapsos, rarò se à Sacris functionibus contineant, quoadusque per condignam pœnitentiam, veramque cordis contritionem, ac spiritûs contribulationem se expurgaverint; nimirum lucro, quod sibi vel communitati ex Missarum celebratione obvenit, ipsos ad Altare propellente. Quod quàm Sacrosancto Missæ Sacrificio sit indignum, quis non intelligat ? Si enim teste Emerico de Bonis è Societate Jesu, *scelus sit horrendum dictu, & Angelis ipsis detestabile, quodque valeat soli tenebras offendere, terram tremefacere, & elementa permiscere*, si quis Laïcus Eucharistiam sumere audeat, qui pridiè, nudiustertius vel quartus antè peccavit, quantò non putandum scelus detestabilius, si Sacerdotes, nullo penè à peccato intervallo, Eucharistiam non sumere dumtaxat, sed & conficere, atque Deo Patri pro fidelium reconciliatione in odorem suavitatis offerre attentent ? Verùm, quàm id à sensu Ecclesiæ alienum ? quæ Sacerdotes in crimen, præsertim carnis etiam *occultum* prolapsos, multis seculis in perpetuum a Sacris exclusit. Et licèt posterioribus seculis, dissimulante Ecclesiâ illa quoad peccata occulta nonnihil sit relaxata; numquam tamen sacris Altaribus restituendos Ecclesia censuit, nisi priùs diuturno lacrymarum fonte impurum peccatorum ardorem extinxerint, nisi priùs dignis pœnitentiæ fructibus conscientiæ puritatem recuperaverint, ut latiùs alibi ostendimus in *Diss. Can. De Canonicis p.* 2. *cap.* 2. §. 8.

§. II.

Occasione hodierni stipendii fit ut plures ad Sacerdotium ex humano affectu ascendant.

"VÆ, væ, væ, Domine Deus (exclamat Doc- » tor Seraphicus in Tract. *De Præparat. ad » Missam cap.* 8.) quanti hodie infelices ad sacros » Ordines accedunt & Divina mysteria accipiunt, » *non cœlestem panem, sed terrenum quærentes, non spi- » ritum sed lucrum :* non Dei honorem, sed suam am- » bitionem : non salutem animarum, sed *quæstum pe- » cuniarum !* " An non modò jure idem exclamare liceret, quando tam multos hodie ad Sacerdotium, tamquam medium ad parandum victum, ascendere, imò aspirare videmus ? aliud penè non attendentes quàm quotidianum ex celebratione Missarum proveniens honorarium, quo de vitæ necessariis sibi provideatur; tamquam non virtutis exemplar (ait Gregorius Nazianzenus *Orat.* 1.) sed victûs occasionem & subsidium hunc Ordinem esse judicantes. Qui non vocati à Deo tamquam Aaron, sed carnali affectu ad Sacerdotium accedentes fœdissimè ac perversissimè ad rationem cujusdam opificii id deprimunt. " Quàm » certè digniùs ampliusque consentaneum rationi, » cum Bernardo loquor, ut pro carnali victu carnalia » magis opera & negotia exercerent, nec fierent in- » versores rerum, aut inhonorarent ministerium spi- » rituale. " In *Declamat.* §. 13.

Cùm igitur ex ratione vivendi multorum non obscurè intelligatur, non ad aliud quàm ad victum parandum ab ipsis Sacerdotium esse susceptum, meritò hodie ab Episcopis aliisque, qui Ordinandorum examini præficiuntur, videndum, quo affectu ac proposito accedant Ordinandi, verba sunt Synodi Coloniensis *an.* 1536. *p.* 1. *c.* 21 " accurateque investigandum est, num videlicet Dei causâ tantùm, an potiùs *suæ commoditatis* gratiâ ad Ordines capessendos aspirent, quærentes quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi. Quid enim est sua quærere, & non quæ Christi sunt, nisi cùm tales non gratis Deum diligunt, non Deum propter Deum quærunt, temporalia commoda sequentes, lucris inhiantes, & honores ab hominibus expetentes? Quisquis ergo talis est, non Dei filius, nec ovili Christi idoneus Pastor futurus, sed mercenarius est. Ubique Deus hominis intentionem & mentem spectat, quam Christus in Evangelio lucernam corporis atque oculum vocat. Qui si simplex fuerit, totum corpus lucidum erit. Quare si lumen quod in initiando est, tenebræ quantæ erunt?

Ut verò hic animus explicatior sit, vel dicta Synodus: " Ut Ordinandi præviè ante Ordinationem, se Vicariis Episcoporum præsentent; qui eos rogabunt, quid eos huc permoveat; an expenderint, quid in hac vocatione præstare oporteat, an huic vocationi se sentiant posse respondere...... *an affectu carnis huc ducantur, ut videlicet in otio & suaviter vivant, opesve & honores parent.* Admoneantur quoque, subjungit Synodus, ut bene seipsos explorent, excutiantque, ne cùm ad capiendos Ordines reversi fuerunt, Spiritum Sanctum fraudent.

Utinam hoc Synodale monitum omnibus qui Ordinationibus præsunt, altè foret impressum, accurateque Ordinatorum animus & intentio discuteretur, quàm multorum in Sacerdotio suscipiendo distorta ac perversa reperiretur intentio!

Porro accuratam hanc intentionis discussionem hodierno tempore non tantùm necessariam esse in illis, qui è Clero seculari ad Sacerdotium ascendere volunt; sed etiam in Regularibus, vel inde non difficulter intelligi potest, quod passim omnes indifferenter è Religiosorum Communitatibus, præsertim quæ ex Missarum stipendiis vivunt, modò ad ætatem requisitam pervenerint, & aliquo tempore professionem Religiosam emiserint, ad sacros Ordines, imò ipsum Sacerdotium præsententur, quin & propellantur.

Non diffiteor quidem, vitam Religiosam debitè institutam plurimùm conducere, ut à seculi corruptione segregati in omni virtutum genere exerceantur, atque ità SS. Ordinibus suscipiendis idonei reddantur; illud tamen mecum omnes fateantur, necesse est; non eam esse, nec umquam fuisse Religiosæ professionis virtutem, ut universi illam emittentes ad perfectionem etiam Monasticam, ad quam omnis professio Religiosa tendit, pertingant, multò minùs Sacerdotalem attingant. *Multò major*, ait Chrysostomus *lib.* 2. *De Sacerd. c.* 2. *&* 4. *vitæ integritas huic* (Presbytero) *quàm illis* (Monachis) *necessaria*: Item; *Eos*, inquit, *qui Sacerdotum munere funguntur, sanctiores ac puriores illis esse oportet, qui se ad montes contulerunt.* Hinc illud Hieronymi: *Sic vive in Monasterio, ut Clericus esse merearis.*

Quibus consonat illud Doctoris Angelici 2. 2. *q.* 189. *art.* 1. *ad* 3. *Ordines sacri præexigunt sanctitatem: sed status Religionis est exercitium quoddam ad sanctitatem assequendam. Unde pondus Ordinum imponendum est parietibus jam per sanctitatem desiccatis. Sed pondus Religionis desiccat parietes, id est, homines ab humore vitiorum.*

Hinc Pontifices & SS. Patres etiam in primo Religionis fervore, non omnes in Religione viventes sacris Ordinibus idoneos judicabant; sed quos prævio diligenti examine & discussione tantis ministeriis virtutum meritis respondere invenissent; unde ad Aurelium scribit Augustinus *Epist.* 67. *Cùm ex his qui in Monasterio permanent, non tamen nisi probatiores atque meliores ad Clerum assumere soleamus.*

Sub idem tempus ad Himmerium Episcopum scribens Siricius Papa, Monachos Clericorum officiis aggregari optat & voluit, at non omnes; *sed quos morum gravitas, & vitæ ac fidei institutio sancta commendat.* Epist. 1. c. 13.

Quàm procul à mente S. Gregorii abfuerit, ut omnes vitam Religiosam professos Sacerdotio dignos crederet, ex illius ad Candidum Episcopum responso luculenter patescit. Cùm enim Candido licentiam dedisset Monachos de Monasteriis in sua Parochia (hoc est Diœcesi) positis, cum consensu Abbatis tollendi & Presbyteros ordinandi, hoc monitum subjungit: *Sed illius* PRÆ OMNIBUS *estote soliciti, ut vitam actusque eorum qui in hoc sunt officio constituendi*, SUBTILITER *debeatis inquirere, & tunc eos*, SI DIGNI *fuerint, ordinare.* Lib. 5. Epist. 27.

Patrum vestigiis inhærens Tridentina Synodus, ætate Ordinandorum præscriptâ adjungit: " Sciant tamen Episcopi, non singulos in ea ætate constitutos, debere ad hos Ordines assumi; sed *dignos dumtaxat, & quorum probata vita senectus sit.*" Sess. 23 cap. 12. *De Reform.* Et ne Episcopi ad credendum inducerentur, Regularium omnium eam esse vitæ integritatem, subjungit: " Regulares quoque nec in minore ætate, nec *sine diligenti examine* ordinentur: privilegiis quibuscumque, quoad hoc, penitus exclusis." *Ibid. c.* 14. Et nonne meritò? Quis enim credat Religiosos omnes *ità pietate ac castis moribus conspicuos, ut præclarum bonorum exemplum, & vitæ monita ab eis possint expectari*, quemadmodum in assumendis ad Presbyteratum exigit Tridentinum; vel *quòd eorum doctrina sit futura spiritualis medicina populo Dei. Odor vitæ eorum delectamentum Ecclesiæ Christi, ut prædicatione atque exemplo ædificent domum, id est, familiam Dei*, ut loquitur Pontificale in *Ordinat. Presbyteri.*

Nonne ergo illi Monasteriorum Superiores, quos videmus indifferenter omnes ad Presbyteratum præsentare, imò propellere, jure meritò in suspicionem veniunt, quod spe commodi temporalis ex Sacerdotio acquirendi excæcati, nec de Sacerdotio, nec divinâ ad illud vocatione eam ideam concipiant, quam Patres & Concilia expresserunt? Quod & exinde verò similius fit, quòd experientiâ constet, ex celebratione Missarum quotidianum stipendium in Monasterii utilitatem solicitè quæri; atque Sacerdotium velut medium ad victum quærendum quodammodo considerari.

Ut proinde non immeritò monuerit Franciscus Hallier *in Append. ad sect.* 1. *de SS. Ordinat.* §. 3. " Non adeò Superiorum Regularium fidei credendum, ut quos illi tamquam dignos obtulerint absque ullo alio examine, atque discussione ad Sacros Ordines Episcopi recipiant...... *maximè cùm notum sit*, inquit, *totius Monasterii interesse, ut quamplurimos Ordinibus Sacris initiatos habeat*: & facilè probi etiam & boni, insita hominibus cupiditate Ordinis sui gloriam promovendi (qua Regulares præ cæteris maximè flagrant, quod Ordinis sui ampliationem & ornamentum ad Dei gloriam & Ecclesiæ utilitatem spectare præsertim arbitrentur;) facilè, inquam, abripiantur, ut levius de suis censeant, quàm par sit, & in pondere judicent suorum industriam, ac dotes magnificè, Sacerdotii & reliquorum Ordinum Ecclesiasticorum dignitatem tenuiter æstiment.

§. 12.

Episcopis incumbit tollere ea, quæ circa Sacrificium Missæ turpem quæstum sapiunt, eaque statuere, quæ ei debitum honorem & cultum conciliant; hisque Episcoporum Decretis Regulares quantumvis exempti obedire tenentur.

RES sacras contemni atque vilescere, si ad pecuniarium quæstum Sacerdotum illæ reduci videantur; notius est, quàm ut probari debeat: quis enim veneretur, ait Gregorius Magnus, quod venditur, aut quis non vile putet quod emitur? Adhæc, quam erga Sacra Religionis Mysteria venerationem Ministri conciliabunt, si ea quæstui ipsorum subservire appareat.

Hinc tantopere Episcopis, tamquam præcipuis Sacrorum depositariis; & Mysteriorum Dei dispensatoribus inculcatum, ut omnia, quæ turpem quæstum sapiunt, à rebus sacris amovere studeant.

Et quidem Synodus Tridentina de Sanctorum invocatione, atque Reliquiarum & Imaginum veneratione agens, Episcopos monet ut " omnis superstitio in Sanctorum invocatione, Reliquiarum veneratione, & Imaginum sacro usu tollatur; *omnis turpis quæstus eliminetur.* " In Decreto De Invocat. Sanctorum.

Similiter de Purgatorio sermonem faciens, rursus præcipit: " ut ea quæ ad curiositatem quamdam aut superstitionem spectant, *vel turpe lucrum sapiunt*, tamquam scandala & fidelium offendicula prohibeant. " *In Decreto De Purgatorio.*

Quid adversus pravos eleemosynarum quæstorum abusus, Sacrum Indulgentiarum thesaurum ad turpem quæstum redigentium, eadem Synodus decreverit, ut *tandem cælestes hos Ecclesiæ thesauros*, NON AD QUÆSTUM, *sed ad pietatem exerceri, omnes verè intelligant*, totum est.

Verùm, quia fatendum est, " nullum aliud opus adeò sanctum ac divinum à Christi fidelibus tractari posse, ut ait dicta Synodus *Sess. 22. cap. 9. De Reform.* quàm hoc ipsum tremendum mysterium, quo vivifica illa hostia, qua Deo Patri reconciliati sumus, in Altari per Sacerdotes quotidie immolatur; satis etiam apparet, *omnem operam & diligentiam in eo ponendam esse*, ut quantâ maximâ fieri potest interiori cordis munditia & puritate atque exteriori devotionis ac pietatis specie peragatur.

Quapropter speciatim decernit Sancta Synodus, ut " Ordinarii locorum Episcopi ea omnia prohibere, atque è medio tollere sedulò curent ac teneantur, quæ *vel avaritia*, idolorum servitus, vel irreverentia, quæ ab impietate vix sejuncta esse potest, vel superstitio, veræ pietatis falsa imitatrix, induxit. Deinde varia enumerat quæ vel avaritia, vel irreverentia, vel superstitio in hujus Mysterii vilipendium induxit. " Hæc igitur omnia quæ summatim enumerata sunt, omnibus locorum Ordinariis ità proponuntur, ut non solùm ea ipsa, sed quæcumque alia huc pertinere visa fuerint; ipsi pro data sibi à sacrosancta Synodo potestate, ac etiam ut delegati Sedis Apostolicæ, prohibeant, mandent, corrigant, statuant; atque ad ea inviolatè servanda Censuris Ecclesiasticis, aliisque pœnis, quæ illorum arbitrio constituentur, fidelem populum compellant: nonobstantibus privilegiis, exemptionibus, appellationibus, ac consuetudinibus quibuscumque.

Nulla proinde quantumvis inveterata consuetudo, seu potiùs abusus, remorari potest Episcopos, quò minùs omnem illam abominandam Sacerdotum mercimoniam, & turpem quæstum circa celebrationem Missarum, occasione stipendiorum introductum aboleant; eaque omnia ordinent, quibus Missæ Sacrificio debitus honor & cultus ad Dei gloriam & fidelis populi ædificationem restituatur.

Constat quoque, nulla privilegia, nullasque exemptiones impedimento esse Episcopis, quominùs ea, quæ pro illius Sacramenti debito cultu & veneratione decernenda credunt, suum effectum sortiantur. Unde teste Fagnano: " Generaliter hoc Decretum censuit S. Congregatio comprehendere etiam Regulares *quantumvis exemptos*, eosque ea omnia, quæ ab Ordinariis locorum circa observanda & evitanda in Missarum celebratione, statuta fuerint, omnino servare teneri, ad idque etiam pœnis ac censuris Ecclesiasticis ab iisdem Ordinariis cogi & compelli posse.

Neque hæc positiva atque specialis derogatio seu restrictio exemptionis Regularium, sed illius legitima declaratio dicenda est. Quæcumque enim Regularibus exemptio concessa sit, ea Regulares ut Regulares spectat; nullatenus verò Regulares ut partem constituentes Hierarchiæ Ecclesiasticæ divinâ ordinatione institutæ, *quæ constat ex Episcopis, Presbyteris & Ministris*; ideoque qualiscumque indulta Regularibus exemptio disciplinam dumtaxat Regularem concernit, nec ad functiones Hierarchicas sine manifesto errore, atque ipsius Hierarchiæ Ecclesiasticæ destructione extendi potest.

Cùm enim Regularium exemptio privilegium sit contra jus commune indultum, unanimi omnium Canonistarum sententiâ strictè venit interpretanda, & inter expressum verborum tenorem continenda. Quam regulam quoad exemptos sedulò ab Episcopis observatam voluit seculo præterito Synodus Tolosana *an. 1590. p. 4. c. 16. §. 1.* " Episcoporum jurisdictioni non mediocre impedimentum, exemptis profusioris vitæ occasionem, Christianis non vulgare scandalum afferre, *laxiùs quàm par est*, ait Synodus, *exceptæ exemptiones consueverunt.* Hunc igitur in exemptionum cognitione Episcopi modum adhibeant, & ut illas *ad unguem observent*, & *ultra quam loquuntur*, minimè extendant.

Ex hoc fundatissimo atque receptissimo juris principio ulterius tamquam indubitatum, & multis Juris textibus probatum inferunt Canonistæ; Exemptionem aliquibus in una qualitate concessam, minimè concernere eosdem, ut aliâ disparatâ qualitate vestitos: atque ità Regularibus datam, non esse pertrahendam ad Regulares in quantum Presbyterali, aliove officio à statu Regulari disparato & distincto funguntur: quemadmodùm in simili: Si in eodem concurrat qualitas Canonici & Pastoris, exemptio Canonicis facta eundem in functionibus Pastoralibus non eximit, ut declarat Innocentius III. in *Cap.* CUM CAPELLA X *De Privilegiis:* & " Privilegia quæ residentibus in Curia Romana vigore Eugenianæ Constitutionis, aut familiaritatis Cardinalium competere solent; ea in iis, qui Ecclesiastica Beneficia obtinent; *ratione prædictorum Beneficiorum minimè intelligantur*, ait Synodus Tridentina, sed Ordinarii jurisdictioni subjecti permaneant.

Juxta certum proinde & indubitatum juris principium processerunt Patres Concilii Tridentini, dum declarârunt Episcopos posse statuere ea omnia, quæ ad debitum cultum & reverentiam conciliandum pertinent, *non obstantibus exemptionibus*; quandoquidem exemptiones, si quæ Regularibus sint indultæ, sint restringendæ ad ea, quæ Regulares ut Regulares exercent; ut nec ad ea extendenda, quæ ut Presbyteri aut Ecclesiæ Ministri ab Episcopis assumpti faciunt. Quam distinctionem notavit Doctor Angelicus, dum dixit: " Monachus magis tenetur obedire Abbati, quàm Episcopo in illis, quæ ad statuta Regulæ pertinent; in *his autem, quæ ad disciplinam Ecclesiasticam pertinent, magis tenetur Episcopo*; quia in his Abbas est Episcopo suppositus. " *In II. Sent. Dist. 44. q. 2. art. 3. ad 3.*

Prædictum Canonistarum certissimum principium, il-

illamque Doctoris Angelici distinctionem, si attendisset P. Jacobus à S. Antonio Ordinis FF. B. V. Mariæ de Monte Carmelo, non tam fœdè in suis Consultationibus Canonicis contra manifesta jura Canonica & cum totius Hierarchiæ Ecclesiasticæ eversione, exemptiones Regularium ad Sacras Hierarchiæ functiones extendisset; & inter alia (quod huic nostræ materiæ magis propinquum) vidisset, quomodo exemptio si quæ Regularibus competit, facere nequeat, ut Ordinariis quoad publicam Eucharistiæ expositionem obedire non teneantur, atque ità non tam fidenter, ut credo, asseruisse, *Regulares Mendicantes possunt in suis Ecclesiis SS. Eucharistiæ Sacramentum à populo adorandum publicè exponere absque licentia Ordinariorum.*

Cùm enim publica Eucharistiæ coram populo expositio non sit actus disciplinæ regularis, sed potiùs Hierarchicus, & ad debitam populi devotionem erga idem Sacramentum excitandam spectans, ex præmissis evidens fit, exemptionem Regularibus concessam, ad similem actum, qui ab ipsis non ut *Regularibus*, sed ut *membris* Hierarchiæ Ecclesiasticæ, & *cooperatoribus subsidiariis* Episcoporum, exercetur, porrigi non posse.

Juxta quæ notoria Juris principia, generalis Ecclesiæ Gallicanæ Conventus, constans ex Cardinalibus, Archiepiscopis, aliisque pluribus Prælatis, nihil detractum credidit legitimis juribus Regularium, dum *an.* 1655. Decretum edidit tenoris sequentis. " Cum plures auctoritate privatâ, inquit Conventus, sub prætextu » Indulgentiarum, professionum Filiarum, processio» num aut solemnitatum Ordinis sui præsumant *palam » & publicè SS. Sacramentum exponere in Ecclesiis suis,* » sese insuper gravare fundationibus quas in hunc fi» nem suscipiunt, quod valde *diminuit cultum & res» pectum huic SS. Sacramento debitum*, quod Ecclesia » consuevit reservare *pro ultimo refugio* in necessitati» bus suis extraordinatiis, ad quam licentiam in poste» rum impediendam, inhibetur expressè SS. Sacramen» tum exponi palam super Altare, illudve deferri in » processionibus, nisi in solemnitate SS. Sacramenti » aut diebus devotionum *extraordinariis* pro publicis » causis indictis & per Episcopum approbatis, obten» tâque *ejus permissione.* Eapropter non poterunt Ec» clesiastici seculares & *regulares exempti* & non exem» pti sese per quamcumque conventionem aut con» tractum obligare ad publicè exponendum Venera» bile Sacramentum, aut in hunc finem suscipere ali» quam fundationem sine *pravio consensu Episcopi.*

Plura tum Synodorum, tum Sacræ Congregationis Cardinalium Decreta, quibus declaratur, nec Regularibus exemptis fas esse, publicè Venerabile adorandum populo exponere sine consensu Episcopi, refert Joannes Thiers in suo Tractatu Gallico *De Expositione Venerabilis.*

Quidquid igitur statuendum Episcopi judicaverint, ut sacrosancto Missæ Sacrificio debitus honor & cultus ad Dei gloriam & fidelis populi ædificationem restituatur, omnes seu seculares seu regulares tam exemptos quàm non exemptos constringit.

§. 13.

Efficax remedium, quo mercenarius modus, qui circa celebrationem Missarum occasione honorarii invaluit, exstirpetur, est ut ad Sacros Ordines non assumantur de quibus fundata sit conjectura, quòd ad illos accedunt ut ex celebratione Missarum sibi, vel Communitati temporalia quærantur.

OCcasione hodierni Missarum honorarii plurima sacrosancto Missæ Sacrificio indigna invaluisse hactenus sat ostensum, quorum præcipuam esse radicem vidimus, quòd multi tum è Clero, tum è Regularibus ordinentur, ut ex Missarum stipendiis, vel sibi, vel suæ Communitati temporalis vitæ subsidia quærantur.

Efficax itaque adversùs abusus illos remedium erit, ut nulli ad sacrum Presbyteratus Ordinem admittantur, de quibus fundata conjectura sit, quòd ad illum eo intuitu accedunt, ut vel sibi, vel Communitati de temporalibus ex Missarum celebratione provideatur.

Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, non ad temporalia, *ut offerat dona & Sacrificia pro peccatis*, nequaquam verò ut sibi vel Communitati ex oblatione Sacrificiorum stipendia acquirat.

Declarat Ecclesia per Patres Concilii Tridentini *Sess.* 23. *cap.* 4. *De Reformat.* nec prima Tonsura initiandos *de quibus probabilis conjectura non sit, eos non secularis judicii fugiendi fraude*, SED UT DEO FIDELEM CULTUM PRÆSTENT, *hoc vitæ genus elegisse.* Unde Franciscus Richardotus è Concilio Tridentino redux in Synodo sua statuere non dubitavit: *Ut ad Tonsuram non admittantur, nisi qui fidem faciant, se eo animo hunc gradum optare*, UT DEO ET ECCLESIÆ SERVIANT.

Quid ergo? Neminem ad primam Tonsuram admittendum censebit Ecclesia, nisi qui fidem faciat, se eo animo hunc gradum optare, *ut Deo & Ecclesiæ serviat*? Ad Presbyteratum verò admittendum credet, de quibus conjectura sit, quòd ad hunc gradum accedant, non tam ut Deo & Ecclesiæ serviant, quàm ut sibi, vel Communitati honoraria plura parari queant? Absit. Audi quid ad Ordinandos ad Presbyteratum nomine Ecclesiæ dicat Pontifex ordinans: " Tales es» se studeatis, ait, ut *in adjutorium Moysi & duode» cim Apostolorum, Episcoporum videlicet Catholicorum » qui per Moysen & Apostolos figurantur*, dignè per » gratiam Dei eligi valeatis: itaque, Filii dilectissimi, » quos *ad nostrum adjutorium* Fratrum nostrorum ar» bitrium consecrandos elegit, servate in moribus » vestris castæ & sanctæ vitæ integritatem. Agnoscite » quod agitis: imitamini quod tractatis; quatenus » mortis Dominicæ mysterium celebrantes, mortifi» care membra vestra à vitiis & concupiscentiis om» nibus procuretis. Sit doctrina vestra spiritualis me» dicina populo Dei. Sit odor vitæ vestræ delectamen» tum Ecclesiæ Christi; *ut prædicatione atque exemplo » ædificetis domum, id est, Ecclesiam Dei*, quatenus » nec nos de vestra provectione, nec vos de tanti offi» cii susceptione damnari à Domino, sed remunerari » potiùs mereamur.

Non igitur ad temporalia vel sibi vel Communitati comparanda, sed in *adjutorium* Episcoporum ad Presbyteratum eligendos censet Ecclesia: unde his verbis nomine Ecclesiæ Deum precatur Episcopus ordinans: " Quapropter infirmitati quoque nostræ, quæsumus, » hæc *adjumenta* largire; qui quanto fragiliores su» mus, tanto his pluribus indigemus...... Sint *pro» vidi cooperatores Ordinis nostri*; eluceat in eis totius » forma justitiæ, ut bonam rationem dispensationis » sibi creditæ reddituri æternæ beatitudinis præmia con» sequantur.

Proinde dum Synodus Tridentina dicit *Sess.* 23. *cap.* 16. *De Reformat.* " Cùm nullus debeat ordinari, » qui judicio sui Episcopi non sit *utilis* aut *necessarius » suis Ecclesiis*, Sancta Synodus vestigiis sexti Cano» nis Concilii Chalcedonensis inhærendo statuit ", &c. aliud non insinuat, quàm nullum esse ordinandum, nisi qui judicio sui Episcopi utilis aut necessarius sit, ut tamquam membrum Hierarchiæ Ecclesiasticæ Episcopo, in ædificationem domûs, id est, familiæ Dei, adjutor accedat.

Non immeritò igitur cum vehementi indignatione quærit pius quidam ac eruditus Auctor: " An sit ra» tio satis Canonica multiplicandi Presbyteros in qui» bus,

» busdam Communitatibus, quia Sacristia communitatis subministrat ipsi familiæ reditum decem, duodecim vel quindecim millium florenorum multitudine Missarum quæ in Ecclesia similis communitatis » dicuntur? *Tractatu cui Titulus:* Pratiques de pieté » pour honorer le S. Sacrement. Pratiq. 53. §. 16.

Si teste Synodo Tridentina *Sess.* 21. *cap.* 2. *De Reform.* " non deceat divino ministerio adscriptos, cum Ordinis » dedecore mendicare, aut *sordidum aliquem quæstum* » exercere;" nonne multò magis dedecet divino ministerio adscriptos, quæstum ex Missis quærere, cum summo Ordinis Sacerdotalis, & ipsius Sacrificii dedecore? An non enim ob multiplicem illam Sacerdotum ordinationem, qui ex Missarum honorariis *quæstum* quærunt, dicere quis posset, quod olim Petrus Blesensis *Epist.* 123. dixisse legitur: Video "autem hodie, » quod & flens dico, innumeros illiteratos, aut potiùs idiotas, & nihilominus carnaliter conversantes, » usurpare tanti officii (Sacerdotalis) gradum: ità quòd » *Sacramenti dignitas ex indigna numerositate vilescit*, » & evenit, quod Osee Propheta conquerendo deplorat, & dicit: *Multiplicavit populus Altaria ad peccandum, facta sunt eis aræ in delictum.*

Ex his nemo inferat me voluisse asserere Sacerdotibus generaliter vitium esse, oblata sibi Missarum honoraria *liberali* atque *grato* animo accipere, & modò omnis turpis quæstûs suspicio absit; id enim unicè hìc dicere animus fuit, quod Episcopi, ut mercenarium modum, qui circa celebrationem Missarum invaluit extirpent, neminem ad Sacros Ordines deberent assumere, de quo conjectura sit, quod ad illos accedat, ut ex celebratione Missarum vitæ subsidia aut sibi, aut communitati habere quærat.

§. 14.

Proponuntur varia remedia quibus occurratur incommodis, quæ ex stipendiis Missarum nata sunt oriri.

IRreverentias, quæ occasione hodierni Missarum stipendii circa sacrosanctum Altaris Sacrificium committuntur, magna ex parte oriri exinde, quod à nonnullis Missarum celebratio assumatur tamquam medium, quo necessaria sustentatio procuretur, ex antè dictis est manifestum; quare, ut §. præcedenti observatum est, multum ad extirpationem illarum irreverentiarum valebit, si Episcopi ad Ordines Sacros non admittant, de quibus conjectura est, quod ad Sacerdotium veniant aut præsententur, ut ex Missarum celebratione sibi vel communitati temporalia subsidia proveniant. Verùm remedium illud ad mali illius eradicationem non omnino sufficiet, si etiam Pastores, aliive Ecclesiarum necessarii Ministri ex Missarum celebratione vitæ necessaria quærere jubeantur. Hinc enim facilè continget, ut nonnulli necessitate compulsi modo mercenario Missæ Sacrificium sint tractaturi; quo ulteriùs eveniet, & ipsi Ministri de turpi quæstu aut Simonia reddantur suspecti; & quod de ipso Missæ Sacrificio, tamquam de quodam opificio, quo Sacerdotes victitare debeant, fidelibus idea ingeratur.

Nonne quoque exinde fiet, quod necessitate quodammodo cogente, frequentiùs S. Altaribus adstare debebunt; & nonne inde natum est fieri, ut apud plures ipsa Sacrificii oblatio non eo fidei ardore & reverentiâ, qua oportet, peragatur? Quid enim certius quàm res tametsi sanctissimas, assiduitate, & nimiâ familiaritate vilescere? Divinitùs ab Augustino *De Civit. Dei lib.* 10. *cap.* 12. dictum est, quotidiana miracula quibus rerum naturam perpetuò Deus illustrat, longè esse iis mirabiliora quibus ad sui cognitionem & fidem homines adduxit: imò *& omni miraculo quod fit per hominem majus miraculum esse hominem.* Sed insuetatis inauditisque miraculis commoveri nos oportuisse, *quia miracula visibilium naturarum, licèt multò majora, videndi assiduitate viluerunt.*

Multùm proinde valebit, ut incommodis ex Missarum honorariis natis oriri, occurratur: "Si curet » Episcopus, (quemadmodum statuit Synodus Tridentina *Sess.* 24. *cap.* 13. *De Reformat.*) ut in Parochialibus Ecclesiis, quarum fructus adeò exigui sunt, ut » debitis nequeant oneribus satisfacere, si per Beneficiorum unionem, non tamen regularium, id fieri » non possit, ut primitiarum vel decimarum assignatione, aut per Parochianorum symbola & collectas, » aut qua commodiori ei videbitur ratione, *tantùm redigatur, quod pro Rectoris ac Parochiæ necessitate decenter sufficiat.*

Provideant, inquam, *tantùm*, quod non solùm pro Rectoris, sed etiam Parochiæ necessitate decenter sufficiat; adeoque *tantùm*, ut Rector seu Pastor possit sibi tot Sacerdotes adjungere, *quot sufficiant ad Sacramenta exhibenda, & cultum Divinum celebrandum*, ut loquitur Tridentinum *Sess.* 21. *cap.* 4. *De Reformat.*

Et certè quid injustius, quàm decimas aliasque Ecclesiasticos proventus possideri ab illis, qui nihil aut parum pro populo laborant; & interim ipsos operarios, quibus decimæ primariò debentur, adigere, ut ex Missarum celebratione victum quærere teneantur?

Plurimùm quoque ad conciliandum Missæ Sacrificio debitum cultum conduceret, si in Ecclesiis Cathedralibus & Collegiatis nulli assumerentur Vicarii, *nisi quorum mores & vita probata fuerint*, ut loquitur Synodus Cameracensis *an.* 1565. *tit.* 6. *c.* 15. illisque de honesta atque sufficienti sustentatione provideretur, ut non cogerentur (prout hodie proh dolor! nimis frequenter non sine populi scandalo, & Sacrificii atque Sacerdotii vilipendio fieri videmus) more mercenario ex quotidianis Missarum stipendiis victum comparare.

Certè si ipsi Canonici justum ac æquum reputent, ut sibi tamquam Ecclesiæ operariis vitæ necessaria ex Ecclesiarum proventibus dentur, qua specie justitiæ Vicariis suis, qui onus officii cum ipsis ferunt, debitam sustentationem negant? Eosque non tamquam officii sui coadjutores, sed ut mercenarios suos quodammodo tractant, & ad sordidum quæstum ex Missarum celebratione adigunt? Quapropter non immeritò jam pridem dixit Concilium Moguntinum *an.* 1549. *Can.* 70. " Perniciosus abusus est, cum pudendo Cleri dedecore, & animarum periculo, gravique Ecclesiarum detrimento contingit, quod in Ecclesiis quibusdam » Cathedralibus & Collegiatis, potissima proventuum » portio Canonicis etiam apud Ecclesias non residentibus, nec quidquam utilis aut necessarii ministerii » exequentibus, distribuitur; Vicariis, qui diurnâ ac » nocturnâ fatigatione omnes Ecclesiæ functiones sustinent, vix tenui censu, & qui ad vitam miserè sustentandam ægrè sufficiat, relicto. Hinc Capitula & Canonicos Ecclesiarum in Domino exhortamur, ut » æquitatis & rationis olim Deo reddendæ memores, » ad functiones Ecclesiis suis necessariis his qui eas gerunt, de fructibus Ecclesiarum sufficientem & honestum victum deputent.

Adhæc, non parum valeret ad occurrendum irreverentiis, quæ tum circa Missæ Sacrificium, tum circa Sacerdotium occasione moderni Missarum honorarii occurrunt, exacta custodia Decreti Synodi Tridentinæ, quo cavetur, ut in Monasteriis tam virorum quàm mulierum, bona immobilia possidentibus vel non possidentibus, is tantùm numerus constituatur, ac in posterum conservetur, qui vel ex reditibus propriis Monasteriorum, vel ex consuetis eleemosynis commodè possit sustentari; hoc quippe pacto fieret, ut ex Missarum honorariis victum accipere non cogerentur, atque ità faciliùs evitaretur mercenarius ille modus, quo Missæ Sacrificium, necessitate habendi temporalia vitæ subsidia quasi cogente, sæpius tractari

tari solet; neque adeò facilè, eadem necessitate adigente, & nonnumquam excæcante, suos ad Sacerdotium præsentarent, & Episcopis ordinandos obtruderent.

Porrò remedium hoc incommodis illis evitandis admodum congruere, jam pridem teste Urbano VIII. notavit Sacra Cardinalium Congregatio; postquam enim multa ad extirpandos abusus, qui in quibusdam Monasteriis, circa celebrationem Missarum invaluerant, & *omne damnabile lucrum ab Ecclesia removendam* Pontifex decrevisset, tandem subjungit: " Postremo, Illustrissimi Patres, non sine gravi animi dolore » intelligentes, mala ferè omnia, quæ regularem disciplinam evertunt, at præcipuè nimiam hanc facilitatem fovent in *oneribus Missarum supra vires suscipiendis*, veluti ex infecta radice, pullulare *ex majori Regularium numero, quàm ferant redditus, & eleemosyna cujusque Monasterii*; inhærentes Summorum » Pontificum ac Sacri Tridentini Concilii Decretis statuerunt: " Ut in proximo Capitulo seu Congregatione Generali aut Provinciali sedulò examinetur, » quot Religiosi homines connumeratis etiam laïcis » aliisque necessariis servientibus, in unoquoque Monasterio, Conventu, domo Regulari juxta regionis, & proprii instituti morem, victum & vestitum » & medicinalia in communi habentes, competenter valeant sustentari. Tum eorumdem bonorum, » redditaum, eleemosynarum, & onerum præcisam » notam ipsimet Capitulo, seu Congregationi exhibeant, ut in illo diligenter discussis omnibus, cujusque familiæ, Monasterii, Conventûs, ac Domûs Regularis in singula quaque Provincia, *certus earum tantùm personarum numerus, Patrum Capitularium voto, præfigatur, quæ redditibus, eleemosynis, & obventionibus, ut superiùs, sufficienter ali possint.*

Ex his tamen ne quis inferat, Regularibus fas non esse Missarum honoraria à fidelibus *liberaliter* oblata recipere, eaque in communem Monasterii usum impendere; id enim solùm dico, multorum malorum occasionem esse, quòd Religiosorum communitates ex Missarum *stipendiis* vivere *cogantur*: quam necessitatem, atque ex illa, tamquam radice pullulantia incommoda, ut Monasteria evitent, convenientissimum esse, non plures ad Religionem recipi, quàm ex communibus Monasterii reditibus aut consuetis eleemosynis ali possint, cum Sacra Congregatione & Urbano VIII. dicere non vereor.

Quærebatur à Gersonio, " si meliùs esset quod conferentes temporalia starent in sola *generalitate* pro » suffragiis habendis: & si ad hoc, & quomodo monendi? " Respondet Gersonius: " Sollicitudo pia » conferentis temporalia si vult, potest in sua *generalitate* suffragia requirere. Et sub hac intentione » sola stando *non minùs merebit sæpè apud Deum quam particulariùs exigendo.* Non habet prima pars dubitationem. Secunda pars utinam spiritualibus oculis » (quales sunt oculi columbini Sponsi & Sponsæ in » Canticis) aspiceretur! quàm apud illos perspicua » esset, qui cognoscant omnia benefactorum omnium » quantumcumque occultorum præmia reposita apud » Deum, propter quem & in quo fiunt. Verùm pauci sunt spirituales hujusmodi, qui non miscere curent grano purissimo charitatis, in illud seminando quædam zizania vanitatis..... Sollicitudo pia » conferentis temporalia potest & debet admoneri » clam aut palam per prædicatores, aut alios super » præmissa veritate pro directione purioni intentionis suæ. Suadenda quippe sunt bona cum dissuasione malorum. Nihilominus observetur illud antiqui proverbii: *Ne quid nimis: quia qui nimis emungit, elicit sanguinem.* " Tractatu De Solicit. Ecclesiast.

Hoc pium Gersonii responsum, si fidelibus intimaretur, & sedulò inculcaretur, procul dubio extirpandis sæpe dictis irreverentiis, quæ circa Missæ Sacrificium occasione stipendii natæ sunt committi, subserviret; si, inquam, populus doceretur, quomodo non illi amplius de Missæ Sacrificio participent, qui plures sibi Missas (intercurrente seu immiscente se sæpius aliquâ vanâ gloriâ) celebrari curant; sed qui majore & ardentiore in Deum devotione eleemosynas suas offerunt.

Quapropter monendus populus, quod si eleemosynas suas Ecclesiæ aut Monasterio in Ministrorum aut Fratrum sustentationem, vel in augmentum divini cultûs, aut pauperum alimoniam, sive alium pium usum offerat, absque obligatione celebrandi certum numerum Missarum, plus nonnumquam sit participaturus de Sacrificiis, quæ in Ecclesia aut Monasterio celebrantur, quàm si Religiosos aut Sacerdotes ad Missas pro se *specialiter* dicendas constringeret.

Quis enim ambigat, quin illi, qui simpliciter & sine obligatione, Ecclesiis aut Monasteriis sua donant, frequenter ampliùs Dei cultum & reverentiam Sacrificio Missæ debitam promoveant, quàm qui per sua oblata Sacerdotes ad quotidianum Sacrificium, nonnumquam cum periculo irreverentiæ incitant; quin & interdum causa sunt, quòd in Ecclesia, non sine magno scandalo, tot otiosos & mercenarios Sacerdotes *de celebratione Missarum artem de pane lucrando facientes*, aliaque ex honorariis Missarum profluenda incommoda, conspicere debeamus.

Absit tamen, ut universam hodiernam Fidelium praxim offerendi Missarum honoraria cum obligatione, ut Sacerdotes pro se *specialiter* Missæ Sacrificium offerat, condemnem; aut credam, Sacerdotes uno Missæ Sacrificio posse satisfacere, si à pluribus vel ab uno diversa stipendia cum simili obligatione acceperunt; quinimò " ubi pro pluribus Missis » etiam ejusdem qualitatis celebrandis, stipendia » quantumcumque incongrua & exigua, sive ab » una, sive à pluribus personis collata fuerint, aut » in futurum conferentur, Sacerdotibus, Ecclesiis, » Capitulis, Monasteriis, Domibus ac Piis locis tam » secularibus quàm regularibus, " rectè ex judicio Sacræ Congregationis, sub obtestatione Divini judicii, mandat ac præcipit Urbanus VIII. in *citata Constitutione*, " ut absolutè tot Missæ celebrentur, » quot ad rationem attributæ eleemosynæ præscriptæ » fuerunt, ità ut alioquin ii ad quos pertinent, suæ » obligationi non satisfaciant; quinimo graviter peccent, & ad restitutionem teneantur.

Similiter idem Pontifex, *omne damnabile lucrum ab Ecclesia removere volens*, justissimè prohibet Sacerdoti, qui Missam suscipit celebrandam *cum certa eleemosyna, ne eamdem Missam alteri, parte ejusdem eleemosynæ sibi retentâ, celebrandam committat.*

Licitum proinde est Fidelibus qui stipendia offerunt rogare, imò & obligare Sacerdotes stipendia recipientes, ut unum plurave Sacrificia pro se *specialiter* offerantur; attamen hoc ipsis inculcandum, ut semper quantùm in ipsis est, per stipendiorum oblationem studeant promovere cultum Dei, & reverentiam ipsi Sacrificio debitam, quo futurum erit, ut pura hac intentione offerentes, non rarò ampliùs de fructu Sacrificii sint participaturi, quàm si Sacerdotes ad multa Sacrificia obligarent.

CAP.

CAPUT VIII.

De Simonia & turpi quæstu in administratione Sacramenti Pœnitentiæ vitando.

§. I.

Intuitu alicujus rei temporalis Pœnitenti reconciliationem impertiri, horribilis semper judicata fuit Simonia.

OLIM in more positum fuit, "Ut omnes gra» viorum peccatorum rei, impositam sibi à » Presbytero satisfactionem adimplere co» gerentur (ait Christianus Lupus *Diss. proœm. ad* » *tom.* 3. *Schol. cap.* 8.) ante reconciliationem: quæ » omnibus simul per Parochos adductis impendebatur » ab Episcopo in quinta feria Dominicæ Cœnæ. A » paucis seculis desiit illa consuetudo.

Vigente dictâ disciplinâ, nonnulli Sacerdotes avaritia excæcati, muneris intuitu Pœnitentes, tametsi minùs dignos Episcopis reconciliandos adducere, aut testimoniales debitè peractæ pœnitentiæ dare non verebantur: quorum avaritiam ut perniciosam atque horrendam Simoniam Ecclesia per Canones suos perstringere non dubitavit.

" Nemo Presbyterorum xenium vel emolumentum » quodlibet temporale, imò spirituale, detrimentum » à quocumque publicè peccante accipiat, (ait Ale» xander III. in *Cap.* 14. ✠ *De Simonia*) ut Episco» po vel ministris ejus peccatum illius celet: nec pro » respectu cujusque personæ consanguinitatis aut fa» miliaritatis, alienis communicans peccatis hoc Epis» copo innotescere detrectet. Nec quemquam pœni» tentem vel minùs dignè pœnitentem, gratiâ vel fa» vore ad reconciliationem adducat, & testimonium » reconciliationis ferat eidem, vel quocumque livo» re, dignè pœnitentem à reconciliatione removeat: » *quia Simoniacum est utrumque.*

Quæ eidem jam pridem Hincmarus Archiepiscopus Remensis Presbyteris proposuerit, qui & in Capitulari ad Archidiaconos ait: " Solicitè providete, ne » vos, vel Presbyteri negligenter pœnitentes pro ali» quo munere ad pœnitentiam adducatis, vel post re» conciliationem eos negligatis, quod *Simoniacum est.* Quin Riculfus Episcopus Suessionensi anno 889. Parochos monendos duxit *cap.* 9. " Videant ne Simoni » Mago & Judæ Traditori efficiantur similes, si pro » pretio pœnitentes ante tempus ad reconciliationem » adduxerint, & eis pro reconciliatione testimonium » dederint.

Si Simoniacæ pravitatis rei sint, qui muneris alicujus intuitu minùs dignum pœnitentem pro obtinenda reconciliatione Episcopo præsentant, quis ambigat, quin ejusdem criminis coram Deo rei constituantur, qui muneris alicujus intuitu minùs dignum pœnitentem, non tantùm Episcopo reconciliandum præsentant; sed ipsam reconciliationem minùs digno impendere non verentes, potestatem solvendi & ligandi sibi à Christo datam sacrilegè vendunt: Solicitè proinde cor suum scrutari debent Confessarii, ne spe alicujus muneris sive à manu, sive ab obsequio, vel à lingua pœnitentibus minùs dignis absolutionis beneficium impendant, ne coram districto judice Simoniacæ pravitatis rei agantur.

§. 2.

Confessarii qui munera aut favorem aliquem à Pœnitentibus accipiunt aut sperant, facilè potestate sibi data abutentur.

CONfessarium in sacro Pœnitentiæ tribunali partes Judicis agere nemo dubitat: ipse enim est, qui judicare debet inter lepram & lepram. Ipse est, cui data potestas peccatores ligandi & solvendi, juxta leges ab ipso Supremo omnium Judice præscriptas; adeoque ipse est, cui incumbit judicare, quis à peccatorum vinculis solvendus, quis in illis retinendus veniat.

Quis verò justum exspectet judicium à judice, qui munera vel favorem à reo accipit, aut sperat?

Quid enim certiùs, ipsâ Veritate id non semel asserente, quàm *munera excæcare oculos sapientum, & mutare verba justorum?* Ab excæcato verò quod sperandum judicium, nisi cæcum?

Hinc de filiis Samuelis scribit Sacer Textus: *Declinaverunt post avaritiam, acceperuntque munera*, statimque subjungit, *& perverterunt judicium.* 1. Reg. cap. 8.

Nonne hæc fuit excæcatio, quæ jam pridem falsos Prophetas induxit, ut falsum proferrent judicium, & pacem darent, quibus Dominus non dederat? " Hæc » dicit Dominus Deus, ait Ezechiel *cap.* 13. væ quæ » consuunt pulvillos sub omni cubitu manus: & fa» ciunt cervicalia sub capite universæ ætatis ad ca» piendas animas: & cùm caperent animas populi » mei, vivificabant animas eorum. " Quæ porro tam perversi judicii ratio?

Audi Prophetam: " Et violabunt me ad populum » meum, ait, *propter pugillum hordei & fragmen pa*» *nis*, ut interficerent animas, quæ non moriuntur, » & vivificarent animas, quæ non vivunt, mentien» tes populo meo credenti mendaciis.

Et apud alium Prophetam: "Principes ejus in mu» neribus judicabant, & Sacerdotes ejus in *mercede* » *docebant*, & Prophetæ ejus *in pecunia divinabant*: » & super Dominum requiescebant, dicentes: Num» quid non Dominus in medio nostrum? Non venient » super nos mala. " *Michææ* 3.

Munerum proinde vel rerum temporalium perceptionem aut expectationem jam olim Prophetarum judicium pervertisse, & verba mutâsse liquet. Num forsan minorem hodie vim munerum ad excæcandum oculos Sacerdotum eorumque pervertendum judicium esse credemus?

Porro Confessarius non tantùm ut judex sententiam dicere tenetur, sed insuper "more periti Medici » necesse ut superinfundat vinum & oleum (verba » sunt Concilii Lateranensis) vulneribus sauciati, di» ligenter inquirens & peccatoris circumstantias & » peccati: quibus prudenter intelligat, quale debeat » ei præbere consilium, & cujusmodi remedium ad» hibere diversis experimentis utendo ad salvan» dum ægrotum. " *In Cap.* 12. ✠ *De Pœnit. & Remiss.*

Hoc ipsum spiritualis Medici officium Confessarios constringit, " ut habeant præ oculis (quemadmodum » monet Tridentinum) ut satisfactio, quam impo» nunt, non sit tantùm ad novæ vitæ custodiam, & » infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præterito» rum peccatorum vindictam & castigationem. " Quis verò hæc convenientia, sed sæpè multum dura & acerba ægrotanti medicamenta exspectabit à Medico, qui munerum exspectatione illectus, ægri favorem & gratiam aucupatur? Quare cùm olim dixisset Propheta: " A minore usque ad majorem *omnes avari*» *tiæ student*: & à Propheta usque ad Sacerdotem » cuncti faciunt dolum; " mox tamquam consequens adjungit: " & curabant contritionem filiæ populi » mei cum *ignominia* dicentes: *Pax, pax, & non* » *erat pax.* " Jerem. 6.

Quod Doctoris partes attinet, quàm inidoneus sit ut illis faciat satis, qui rerum temporalium affectu aut exspectatione ducitur, nullus non videt. Quid enim sperandum ab illo, nisi quod munerum spe abductus & excæcatus studebit obsequi illis, qui verbo & facto " dicunt videntibus: nolite videre: & » aspicientibus nolite aspicere nobis ea, quæ recta » sunt

» sunt : loquimini nobis placentia, videte nobis er-
» rores ? " *Isaia* 30.

Quomodo similes genuinam Christi doctrinam, ac laboriosam pœnitentiæ semitam pœnitentibus (præsertim seculi fastu, carnis desideriis atque divitiarum amore turgentibus) adeò odiosam & repugnantem, ea qua par est sinceritate ac vigore constantiaque proponere, atque ad ejus observantiam illos urgere audebunt ? Dum vix dubitare possunt, & jam periculum imminere vident, per similis doctrinæ inculcationem & hujusmodi pœnitentiæ requisitionem animos pœnitentium, à quibus munera favoremve avidè sperant, exacerbandos, atque à se alienandos, ac per consequens spe consequendi temporalia, quorum amore ducuntur, frustrandos.

Et quidni meritò vereamur hujusmodi Directores, imitaturos similis farinæ Doctores, de quibus discipulum suum Titum adeò solicitè monuit Apostolus *Cap.* 1. ℣. 11. *Qui universas domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.* Imò admodum timendum, ne habentes oculos fumo concupiscentiæ læsos, ipsum lucis Evangelicæ splendorem nec videre nec ferre possint. Quid enim Pharisæos impediebat quod Christi sermones non intelligerent, vel intelligere nollent, nisi rerum temporalium affectus: *Audiebant autem*, ait S. Textus, *hæc omnia Pharisæi, qui erant* AVARI : *& deridebant illum.*

Ex his sat superque intelligitur, quàm periculosum sit Confessariis, à pœnitentibus munera seu favorem aliudve temporale accipere vel sperare. Hinc quoque consectarium, quanto periculo exponantur fideles, qui tales nanciscuntur Directores. Ac per consequens, quàm meritò se subtrahant à directoribus, quos vident munerum aut favoris alicujus expectatione duci.

Et quidem si intelligant nonnullos, se per fas nefasque in ipsum Confessionis Tribunal ingerere, non dubium quin meritò ipsis suspecti sint, ne in ipso pœnitentiæ tribunali aliquid commodi temporalis respiciant. Quis enim onus tantum, quale est onus Confessariorum, jure dictum *humeris Angelicis formidandum*, importunè ambiret, nisi commodi temporalis atrâ concupiscentiâ oculos obnubilatos haberet, ne oneris gravitatem videat, aut intelligat ?

Quibus enim est oculus ab omni terreno affectu purus, hi non nisi necessitate cogente, & Ecclesia desiderante humeros suos tantæ moli quasi inviti supponunt, liberationem ab hujusmodi onere numquam non exoptantes; observantes illud Augustini *Epist.* 81. ad Eudoxium Abbatem : " Si quam operam vestram
» mater Ecclesia desideraverit ; nec elatione avidâ
» suscipiatis, nec blandiente desidia respuatis, sed
» miti corde obtemperetis Deo ; cum mansuetudine
» portantes eum, qui vos regit, qui dirigit mites in
» judicio, qui docet mansuetos vias suas.

Difficulter quoque ab omni simili suspicione eximuntur, qui annixè multitudinem affectant pœnitentium, præsertim nobilitate aut divitiarum affluentia excellentium ; si quippe solam animarum conversionem præ oculis haberent, pauperes præ divitibus, ignobiles præ nobilibus in pœnitentes desiderarent : scientes quia "non multos sapientes secundùm car-
» nem, non multos potentes, non multos nobiles ;
» sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confun-
» dat fortia : & ignobilia mundi & contemptibilia
» elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt
» destrueret. " 1. *ad Cor.* 1.

§. 3.

Multa incommoda nata sunt sequi, ex eo quòd Sacerdotes vivere debeant ex illis, quæ à Pœnitentibus offeruntur.

EX dictis præcedenti §. non difficulter intelligi potest, quanta incommoda nata sint consequi si Sacerdotes per Pœnitentium oblata, seu eleemosynas sustentari debeant.

Primò quidem, quis ambigat, quin facilè sententiam proferet similis judex in favorem & ad beneplacitum Pœnitentis, à cujus gratia vitæ necessaria accipere sperat ? Si enim munera excæcent oculos sapientum, & pervertant judicium prudentum, an non affectus, imò & necessitas obtinendi vitæ sustentacula id efficient ?

Nonne idem affectus natus erit efficere, ut solicitè plures habere pœnitentes desiderent, vereanturque, ne quos habent, & à quibus notabile vitæ subsidium accipere solent, ipsos deserant, aliumque in Confessarium assumant ? Quantus inde non timendus in officio Confessarii defectus ! Hinc enim quasi naturaliter atque insensibiliter fiet, ut pœnitentium offensam indignationemque pertimescentes," non pro qualitate cri-
» minum, & pœnitentium facultate salutares & con-
» venientes satisfactiones injungent ; " sed ex humano affectu " peccatis conniveant, & indulgentiùs
» cum pœnitentibus agant, levissima quædam opera
» pro gravissimis delictis injungendo, alienorum pec-
» catorum participes efficiantur. " *Synodus Trident. Sess.* 14. *c.* 8. *De Pœnit.*

Hinc quoque non rarò contingit, ut quadam humanâ timiditate, non facilè eorum, quos pœnitentes ob lucrum speratum habere atque retinere exoptant, scelera liberè redarguere audeant ; multò minùs eos inducere, vel absolutionis denegatione aut suspensione etiam cogere, ut *dignos* tantis sceleribus *fructus pœnitentiæ faciant.*

Quidni ex eodem fonte profluat, quòd nonnulli Sacerdotes ; nescio quo fucato prætextu, ægrè alios sibi adjunctos Sacerdotes patiantur pœnitentiæ tribunali præesse, qui tamen nonnumquam majori cum fructu pœnitentes dirigerent ?

Hactenus dicta incommoda non tantùm timenda sunt, si à pœnitentibus singulis vicibus, quibus ad confessionem accedunt, nummum seu denarium accipiant ; sed etiam, si semel aut bis in anno à pœnitentibus summam aliquam in sustentationem recipere soleant : illud tamen priori casu magis quàm posteriori verendum ; nimirum quòd Fideles facilè à frequentatione Sacramenti retraherentur, si quoties ad confessionem est accedendum ex more seu consuetudine denarium offerre consueverint.

Quinimò nec prædicta incommoda sine fundamento verenda sunt, si vel ipsi Confessarii, aut eorum Communitates, ex liberalibus populi eleemosynis & oblationibus vivere debeant. Spectata quippe humana fragilitate quidni fiat, ut latente humano affectu, vel sibi vel Communitati subsidia temporalia procurandi, hominum, à quibus eleemosynas sperant, favorem aut quærant, aut certè amittere timeant : quo ulteriùs contingat, ut nec justi fortisque judicis, nec experti Medici, nec sapientis & intrepidi Doctoris partes in sacro confessionis tribunali sustinere audeant.

Et certè quidnì ex hac infecta radice pullulet, quòd plures hodie inveniantur, qui licèt non verbo, saltem facto clamant illud " quod nonnulli, referente
» Illustrissimo Episcopo Castoriensi, ut suas Synaxes
» quàm copiosissimas reddant, pro concione asserere
» non vereantur, se omnes quantumvis criminibus
» onustos, quantumvis in eadem crimina frequenter
» relapsos, quantumvis in proposito & promissione
» vitæ emendandæ infidos libenter suscipere ; nec sus-
» cipere solùm, sed etiam sine cunctatione à crimi-
» nibus absolvere : tametsi nullos fecerint fructus di-
» gnos pœnitentiæ, & tametsi ab illis non recessuri ;
» sed brevi in illa iterum prolapsuri videantur. " In *Amore Pœnit. lib.* 2. *cap.* 1.

Nonne hinc quoque fieri cum fundamento credimus, quòd reperire sit Confessarios qui " se ministros
» &

» & dispensatores non agnoscunt, verba sunt Cardi- » nalis Bellarmini, qui, quasi non essent Domino » rationem reddituri, summâ facilitate omnibus ma- » nus imponunt, & tam contritos, quàm non con- » tritos; tam plenè & perfectè confitentes, quàm » peccata sua quadam confusâ generalitate involven- » tes; tam satisfacere paratos, quàm non paratos; » quasi propriâ potestate & authoritate absolvunt. Isti » suâ imperitiâ & superbiâ corrumpunt populos, & » eis veræ pœnitentiæ viam præcludunt. *Nec enim es-* » *set hodie tanta facilitas peccandi, si non esset tanta* » *facilitas absolvendi.*" Serm. 8. De Adventu.

Ex his non difficulter intelligitur, quàm solicitè tenerantur Episcopi aliique Superiores allaborare, ut Sacerdotibus aliunde, quàm ex oblationibus pœnitentium, de honesta sustentatione succurratur.

Intelligitur quoque, necessarium esse eximium paupertatis affectum, ut quis ex voluntariis fidelium oblationibus vivere cogatur, & unà exactè partes Confessarii persolvat. Nî enim pauperem vitam ducere, illiusque vitæ molestias ferre ex animo velit, verendum erit, ne anxietas & timor incidendi in paupertatem defectu oblationum, judicium illius corrumpant; & ipsis pœnitentibus, quorum favore à paupertate sublevamen exspectat, nimium conniveat, & condescendat; atque ità admodum timendum ne impleatur quod dicit Scriptura apud Ecclesiasticum: *Propter inopiam multi deliquerunt.*

§. 4.

Summopere cavendum, ne ex pœnitentiis seu satisfactionibus injunctis, Confessarii lucrum quærant.

IN satisfactionibus injungendis, omnem prorsus quæstûs occasionem abesse debere, quisque facilè intelliget, qui attenderit quod "debeant Sacerdotes » quantùm spiritus & prudentia suggesserit, pro qua- » litate criminum, & pœnitentium facultate, saluta- » res & convenientes satisfactiones injungere. . . . . atque " præ oculis habere ut satisfactio, quam im- » ponunt, non sit tantùm ad novæ vitæ custodiam, » sed etiam præteritorum peccatorum vindictam & » castigationem." *Syn. Trid. seſſ.* 14. *cap.* 8. *De Pœnit.* Quis enim prudentiam illam atque circumspectionem in discernendis atque imponendis satisfactionibus exspectet ab illo, qui ex ipsis peccatorum pœnitentiis lucrum sperat? Deinde quod pondus aut authoritatem apud pœnitentem obtinebit Confessarius, qui ex ipsis peccatorum pœnitentiis quæstum facere videbitur?

Hinc Ecclesia admodum semper fuit sollicita, ut si quando pœna pecuniaria, aut aliquid unde lucrum haberi queat, in satisfactionem imponi fuerit necesse aut conveniens, nihil exinde directè aut indirectè in commodum Confessarii redundaret.

Synodus Cantuariensis anni 1191. sub Huberto: *Prohibemus*, ait Can. 3. *ne Sacerdos laico ad pœnitentiam venienti, obtentu cupiditatis injungat ut Missas celebrari faciat.* Cui consonat Synodus Londinensis anni 1200. *Adjicimus*, inquit Can. 4. *ad Sacerdotum cupiditatem refrænandam ut Missæ non injungantur in pœnitentiam his, qui non fuerint Sacerdotes.* Et in suo ad Parochos Capitulari Odo Parisiensis Episcopus: *Nullus Missas, quas injunxerit, celebret.*

Utque plura hanc in rem Conciliorum Decreta omittam, solùm hîc adjungo quid in hac materia statuerit S. Carolus *Parte 2. instruct. Confess. cap.* 8.

" Ut liberior sit, ait, Confessarius in exequendo » officio, quod illi cum pœnitente est, majoreque » apud eundem in authoritate habeatur in decernen- » dis iis omnibus, quæ ad pœnitentis salutem refe- » runtur, non solùm fugiet studiosè avaritiam, sed » etiam *omnem ejus vel minimam suspicionem.* Nomi- » natim autem pecunias vel aliquid hujusmodi pro » confessionum audientiâ non petet, etiamsi occasio » se præbeat: ac ne signum quidem vel minimum » ejus ostendat; quin potiùs voce & reipsâ declaret » animum se prorsùs abhorrentem à talibus ha- » bere.

Deinde, quod præcedentibus allegatis Decretis planè consentit, subjungit: "Cùm pœnitenti jubebit ut » Missæ Sacrificium faciat uspiam peragi, *nec rectè* » *nec obliquè* significet quasi velit ipse celebrare, vel » in sua *Ecclesia* aut *Monasterio* curare celebrari.

» Idem faciet, pergit S. Carolus, in satisfactioni- » bus iis, cùm pœnitens vel debita incerta reddere » pauperibus, vel pro votorum commutatione ali- » quid solvere debebit.

Tandem ut Confessarius omnem vel speciem avaritiæ subterfugiat, eum monendum censuit, " ut ne- » que pecunias aliave quæ à pœnitente restituenda » sunt, propriis dominis in se provinciam reddendi » assumat, nisi necessitas id requirat, ut videlicet hoc » modo pœnitens non prodatur: quod cùm erit ab » eo factum, curet ut is cui rem restituit, chirogra- » phum suum in testimonium ei tribuat, ut illud pœ- » nitenti consignet, ac planè eo modo procedat, ut » *omnem speciem ac signum avaritiæ subterfugiat.*

CAPUT IX.

De Vitio acceptionis personarum in collatione Beneficiorum.

§. I.

Quandonam in collatione Beneficiorum committatur acceptio personarum; & quæ sit hujus vitii cum vitio Simoniæ affinitas?

BENEFICIA Ecclesiastica conferenda esse secundùm justitiam distributivam, nullus Theologus aut Canonista negat. Rursus consentiunt Theologi pariter & Canonistæ justitiæ distributivæ opponi vitium acceptionis personarum: adeoque quòd quicumque in distributione Beneficiorum à tramite justitiæ distributivæ recedit, in vitium acceptionis personarum incidat.

" Consistit verò æqualitas distributivæ justitiæ, » ait, Doctor Angelicus, in hoc, quòd diversis per- » sonis diversa distribuantur secundùm proportio- » nem ad dignitates personarum." 2. 2. *q.* 63. *art.* 1. *in Corp.*

" Si ergo, pergit S. Thomas, aliquis consideret il- » lam proprietatem personæ, propter quam id quod » ei confertur, est ei debitum, non acceptio perso- » næ sed causæ. . . . . . puta si aliquis promoveat ali- » quem Magistratum propter sufficientiam scientiæ; » hic attenditur causa debita, non persona. Si autem » aliquis consideret in eo cui aliquid confert, non id » propter quod id quod ei datur esset ei proportiona- » tum, vel debitum, sed solùm hoc quòd est iste » homo (puta Petrus vel Martinus) hic est acceptio » personæ: quia non attribuitur ei aliquid propter ali- » quam causam quæ faciat eum dignum, sed simpli- » citer attribuitur.

Itaque " in justitia distributiva (rursus verbis » S. Thomæ loquor *ibidem ad* 1.) considerantur con- » ditiones personarum, quæ faciunt ad dignitatis vel » debiti causam. Sed in acceptione personarum con- » siderantur conditiones, quæ non faciunt ad cau- » sam.

Ex his facilè intelligi potest, toties in distributione Beneficiorum justitiam distributivam violari, & acceptionem personarum committi, quoties in illorum distributione attenditur conditio non spectans ad causam, sed ad personam. " Ad personam autem re- » fertur quæcumque conditio, juxta S. Thomam, non

» non faciens ad causam, propter quam sit dignus » hoc dono." *Ibid. in C.*

Non difficulter quoque intelligitur, summam inter vitium acceptionis personarum & Simoniam intercedere similitudinem. Quemadmodum enim Simoniaci in collatione Beneficiorum non merita personarum, sed munera considerant; ità quoque acceptores personarum, non merita personarum, sed conditiones humano carnalique suo affectui faventes attendunt.

Adhæc si mala, quæ ex vitio Simoniæ consequuntur, perpendantur, eadem penè ex vitio acceptionis personarum profluere facilè intelligetur.

Si enim, teste S. Gregorio *lib.* 7. *Epist.* 111. illud per Simoniam agatur, " ut nulla de actu probatio, » nulla sollicitudo de moribus, nulla fit de vita dis» cussio, sed ille solummodo dignus, qui dare pre» tium suffecerit, æstimetur; " nonne & per acceptionem personarum hoc agitur, ut nulla fit de actu probatio, &c. sed ille solummodo dignus, qui amicitiâ, consanguinitate, aliave humanâ qualitate Collatori conjungitur, æstimetur?

Cujus optimè conscia Tridentina Synodus, quàm maximè potest Episcopos monet, " ut omnem huma» num erga fratres, nepotes, propinquosque affec» tum, *unde multorum*, inquit, *malorum in Ecclesia* » *seminarium extat*, penitus deponant." *Sess.* 25. *cap.* 1. *De Reformat.*

§. 2.

Quid in collatione Beneficiorum justitia distributiva attendi jubeat?

JUstitia distributiva est virtus, quæ in distributione rerum communium, v. g. Beneficiorum aut officiorum, &c. servat æqualitatem proportionis ad qualitates personarum, *ad causam* non ad personam spectantes, ut §. præcedenti latiùs expositum fuit.

Cùm igitur causa distributionis Beneficiorum sit, providere Ecclesiæ de meliori Ministro, consequens est, quòd justitia distributiva requirat, ut servetur æqualitas proportionis ad qualitates personarum ad *hanc causam* pertinentes, atque ità in hac distributione solus respectus habeatur ad conditiones illas, quæ faciunt ut meliùs Ecclesiæ de Ministro provideatur.

Hinc collige primò, quod in distributione Beneficiorum justitia distributiva exigat, ut bonum Ecclesiæ unicè præ oculis habeatur; id est, ut Beneficiorum dispensatores æqualitatem servent proportionis, habito respectu ad qualitates, quæ ad bonum Ecclesiæ faciunt.

Collige secundò, in Beneficiorum distributione non esse attendendam qualitatem personæ etiam bonam, si illa *ad causam*, id est, ut provideatur Ecclesiæ de meliori Ministro, non pertineat. Contingit enim *aliquam conditionem personæ facere eam dignam respectu unius rei*, inquit S. Thomas, *& non respectu alterius.* 2. 2. q. 63. *in C.*

Hinc collige tertiò, quòd licèt justitia distributiva sæpè requirat, ut paupertas personæ in distributione communium eleemosynarum attendatur; nullatenus tamen in Beneficiorum, præsertim cum cura animarum, collatione attendenda veniat: quia priori casu qualitas paupertatis facit *ad causam*, non verò posteriori. Causa quippe distributionis communium eleemosynarum, est succurrere indigentiæ personarum, econtra causa distributionis Beneficiorum non est succurrere paupertati seu indigentiæ eorum, qui ad Beneficia promoventur, sed Ecclesiis digniores Ministros præficere, seu Ecclesiis non personis providere; quare cùm paupertas non sit conditio ad hanc causam pertinens, si in distributione Beneficiorum illa attendatur, à justitia distributiva receditur.

Quare & illi erroneam de Beneficiis Ecclesiasticis ideam concipiunt, qui in eorum distributione attendendum putant, quod aliquis pauperes habeat parentes, quibus posset ex proventibus Beneficii succurrere; cùm enim, ut dictum est, Beneficia Ecclesiastica non sint ordinata ad succurrendum paupertati & indigentiæ corporali, sed ut habeantur idonei Ministri Ecclesiæ; evidens est, parentum indigentiam ad *hanc causam* non spectare. Imò è contra ob parentum egestatem non rarò fit, ut ea de causa minùs idoneus Beneficio Ecclesiastico, præsertim curato, censeri debeat: notum quippe est, quàm frequenter parentum indigentia impedimento sit, ut non eâ qua oportet libertate & vigore, Ecclesiastici functiones suas obeant.

Pariter contingere potest, ut justitia distributiva requirat, ut in collatione certi officii Reipublicæ, quinimò etiam dignitatis Ecclesiasticæ, certa conditio seu qualitas consideretur, quæ tamen si in alterius Beneficii collatione attenderetur, justitia distributiva læderetur; eò quòd uno casu, & uno tempore *ad causam* spectare possit, & non altero. Unde sat apparet, quod nî Beneficiorum collatores habeant oculos omnino mundatos, ut nihil nisi bonum Ecclesiæ aspiciant, facilè à tramite justitiæ distributivæ sint deflexuri.

§. 3.

An sine violatione justitiæ distributivæ Beneficio Ecclesiastico præfici possit minùs dignus dum dignior haberi potest?

SOlutio hujus quæstionis sua sponte ex dictis profluit; quia " si potest haberi aliquis magis ido» neus erga aliquam dignitatem (ut notat Doctor » Angelicus 2. 2. *q.* 63. *a.* 2. *ad* 3.) & alius præfera» tur, oportet quod hoc sit propter aliquam causam: » quæ quidem si pertineat ad negotium, quantùm ad » hoc erit ille qui eligitur, magis idoneus: si verò » non pertineat ad negotium, id quod consideratur » ut causa, erit manifestè acceptio personæ," quia juxta ante-dicta toties est acceptio personæ in distributione rerum communium; quoties distributor movetur ad distribuendum ex motivo non spectante ad causam seu negotium de quo tractatur.

Quamobrem idem Doctor alibi eamdem quæstionem versans, sibique objiciens, " quod secundùm » jura sufficiat eligere bonum, non autem requira» tur quod aliquis eligat meliorem: " Respondet, " quod quantùm ad hoc quòd electio impugnari non » possit in foro judiciali; sufficit eligere bonum, nec » oportet eligere meliorem: quia sic omnis electio » posset habere calumniam. Sed quantùm ad con» scientiam eligentis, necesse est eligere meliorem » vel simpliciter, vel in comparatione ad bonum » commune.

Huic Doctoris Angelici responso consentiunt teste Fagnano, Canonistæ omnes: " Quamvis, inquit Fa» gnanus, pro validitate electionis satis sit, si di» gnus eligatur, & electio de digno, omisso digniori » sustineatur, id tamen procedit postquam tacta est » electio, quæ ex omissione dignioris non retracta» tur, *ut litium occasiones amputentur*, sed ante » electionem omnia jura clamant, ut meliores, » & sanctiores eligantur; & ideo peccant contra jus» titiam distributivam qui omisso digniori eligunt » dignum, ut *notant omnes* in *Cap.* CONSTITUTIS » *De Appellat.*" Ad *Cap.* CUM DILECTUS *De Consuet. n.* 19.

Porro cùm omnia Beneficia Ecclesiastica, etiam simplicia, in bonum Ecclesiæ sint disponenda, sequitur, non posse sine læsione justitiæ distributivæ conferri ullum quodcumque Beneficium minùs digno neglecto digniore, ob causam, quæ bonum Ecclesiæ non respicit.

§. 4.

§. 4.

Etiam Patroni laïci non possunt citra violationem justitiæ distributivæ præsentare minùs dignum, dum dignior haberi potest.

QUandoquidem certum sit, nec ab ullo Theologo aut Canonista in dubium vocetur, in distributione Beneficiorum servandam esse justitiam distributivam, evidenti consequentiia infertur, Patronos omnes seu Ecclesiasticos seu Laïcos teneri præsentare ad Beneficia Ecclesiastica, qui omnibus consideratis Beneficio vacanti dignior apparet.

Quis enim ambigat, quin Patroni etiam laïci vi juris Patronatûs, annumerandi sint Beneficiorum distributoribus, & eorum præsentatio vices distributionis obtineat, atque adeò & ab ipsis in hac distributione leges justitiæ distributivæ servandas esse : ac per consequens in præsentatione sua, nullam aliam conditionem aut qualitatem attendere queant, quàm quæ faciat ad utilitatem & bonum Ecclesiæ, seu ad causam, ob quam Beneficia Ecclesiastica ordinantur.

Obtinet igitur & in Patrono laïco id quod notavit Doctor Angelicus : " Si potest haberi aliquis magis » idoneus erga aliquam dignitatem, & alius præfe» ratur, oportet quòd hoc sit propter aliquam cau» sam : quæ quidem si pertineat ad negotium, quan» tùm ad hoc erit ille qui eligitur magis idoneus : » si verò non pertineat ad negotium id quod consi» deratur ut causa, erit *manifestè* acceptio perso» næ.

At dicet quispiam ex mente Synodi Tridentinæ videtur sufficere, ut laïcus ad Beneficium, etiam curatum, præsentet *idoneum :* agens quippe de modo providendi Ecclesiis Parochialibus dicit *Sess.*24. *cap.*18. *De Reformat. Quòd si juris Patronatus laïcorum fuerint ; debet qui à Patrono præsentatus erit, ab eisdem Deputatis examinari, & non nisi idoneus repertus fuerit, admitti* ; videtur itaque Concilio satis esse, si præsentatus à laïcis *inidoneus* non sit. Respondeo, quòd eodem motivo quo Ecclesia sustinet electionem minus digni neglecto digniori, ut nimirum *litium occasiones amputentur*, & *quia aliàs omnis electio calumniam pati posset*, toleret Ecclesia præsentationem Patroni laïci de minùs digno ; sed sicuti ante electionem *omnia jura clamant, ut meliores & sanctiores eligantur*, ita etiam, ut meliores & sanctiores præsententur, & ideo *sicuti peccant contra justitiam distributivam, qui omisso digniori eligunt dignum*, ut post S. Thomam notant omnes Canonistæ, similiter peccant contra justitiam distributivam, qui omisso digniori præsentant dignum.

Nec tantùm Patronos aut Beneficiorum Collatores, sed & permutantes aut resignantes eâdem lege teneri ex infrà dicendis apparebit, quin & Commendantes debere ut à Patronis justitia distributiva non violetur, nullus dubitare potest.

§. 5.

Patroni aliique Beneficiorum Collatores officio suo non satisfaciunt, eligendo digniorem inter illos qui se præsentant, si digniorem non se offerentem præsentare possint.

QUicumque distributioni seu provisioni Beneficiorum præest, indubiè ab Ecclesia constituitur, ut tamquam fidelis dispensator, constituat ministros *ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in ædificationem Corporis Christi.*

Hinc quis non intelligat, Patronos cæterosque Beneficiorum Collatores vi sui officii & dispensationis constringi, ut pro rei gravitate studeant eligere operarios & ministros, qui spirituali ædificationi Corporis Christi, id est Ecclesiæ, sint aptiores.

Quis enim non judicaret infidelem dispensatorem aut œconomum Regis vel Principis, qui ædificando Palatio Regio negligeret præficere operarios peritiores & aptiores, eo solo titulo, quia se ad laborandum non offerunt, dum illos adhibitâ vel nullâ, vel aliquali inquisitione habere potuisset ? Qua ergo ratione ab infidelitate excusabuntur Patroni atque Collatores Beneficiorum Ecclesiasticorum, qui digniores aptioresque operarios in ædificationem spiritualis illius ædificii quærere atque præficere negligunt ? Et quidem eò gravior reputandus ille neglectus, quo ædificium spirituale materiali cuicumque pretiosissimo amplissimoque Palatio prævalet.

Profectò Collatores Beneficiorum, qui se officio suo functos credunt, si ex illis, qui sese offerunt eligant digniorem, dum alium multò digniorem, non se offerentem habere possent ; modò pro momento rei diligentiam aliquam adhiberent, *tenebris obscuratum habere* videntur *intellectum*, propter *cæcitatem cordis eorum*, ex aliquo distorto affectu provenientem. Si enim de eligendo rerum temporalium suarum dispensatore tractaretur, non dubium, quin sedulò inquirerent ut aptiorem & convenientiorem invenirent ; cumque repertum, tametsi non se præsentantem rogare, & rebus suis præficere non prætermitterent, indicium non incertum, quòd similibus magna sit de rebus temporalibus sollicitudo, nulla verò aut exigua de spiritualibus, à quibus tamen plurimarum sæpius dependet salus animarum ; *Optimi videlicet rerum æstimatores*, ut de talibus per ironiam olim dixit S. Bernardus, *qui magnam de minimis, parvam aut nullam de maximis curam gerant.* Lib. 4. De Consid. *cap.* 6.

Patroni verò qui Ecclesiæ bonum, tamquam veri dispensatores, & fideles illius ministri unicè præ oculis habent, clarissimè intelligunt, sibi omni studio atque diligentiâ, prout rei magnitudo exigit, esse allaborandum, ut peritiores & convenientiores spirituali Ecclesiæ ædificio præponantur : quare de S. Ludovico Galliarum Rege legitur : " Sanè in Beneficiis » Ecclesiasticis conferendis, quæ ad Patronatum, » sive donationem ipsius pertinebant, Deum semper » præ oculis habebat, & electis & probatis personis, » quantum poterat, conferebat ; *Quas personas eligi » & inquiri faciebat per Cancellarium Parisiensem, » & alios viros bonos.*" In vita p. 369.

Imò tantum abest, ut Patroni aliive Beneficiorum Collatores regulas Ecclesiæ præ oculis habentes, sufficere credant obligationi suæ satisfactum iri, si digniorem ex illis qui se offerunt, præsentent ; ut econtra vel eo titulo, quòd quis se ministerio Ecclesiastico obeundo ultrò præsentet, aliis se non offerentibus, si cætera sint paria, non rarò postponendum censeant. Qui enim ad ministeria Ecclesiæ se ultroneè præsentat, eaque obtinere rogat, de ambitu frequenter suspectus esse potest ; ideoque vel hoc titulo suspectus, quòd honores aut commoda temporalia potiùs, quàm onera & labores in militia Christi spectet. Unde enim provenit, quòd plurimi hodie tam avidè ad dignitates Ecclesiasticas se offerant, & se in illas intrudant, nisi quia onera non considerant ? Meditantibus enim honores & commoda temporalia, dignitates Ecclesiasticæ blandiuntur, at pensantibus onera, horrori sunt atque formidini. Jam verò quis credat illos ritè obituros obtenta ministeria, qui ne quidem eorum onera vel officia nôrunt, aut curant : hinc illud Bernardi ad Eugenium Papam : *Pro quo rogaris, sit suspectus ; qui ipse rogat pro se, jam judicatus est : Nec interest per se, an per alium quis rogat.*

Sed dicet forsitan quispiam, inquisitio de capacitate & sufficientia præsentati illi potiùs, qui eum admittere debet, incumbit, quàm Patrono. Respondeo : Licet ipsi indubiè incumbat inquirere de capacitate

&

& sufficientia illius, qui mediante ipsius approbatione ad Beneficium est admittendus, nihilominus & Patrono incumbit, ut quam potest dignissimum & capacissimum præsentet: Nisi enim Patronus diligenti inquisitione factâ, sine ulla acceptione personarum digniorem Episcopo præsentaverit, superflua sæpenumerò, si non semper, erit Episcopi cura de digniore promovendo. Cùm enim vi præsentationis ipse præsentatus habeat ut minùs *jus ad rem*, eum, si modò vel capax sit, vel incapacitas probari nequeat, Episcopus hodie non facilè excludet; tametsi alius multò dignior & capacior reperiatur. Ex quo evidens est, quod inquisitio de majore capacitate ad Beneficium principaliter incumbat Patrono præsentanti; utpote qui in ipsa Beneficii provisione præcipuas partes obtinet; ac per consequens, ipsius est allaborare ut justitia distributiva in illa Beneficii provisione servetur. Nî enim à Patrono servetur, neque Episcopus eam facilè servare poterit; quandoquidem Episcopus præsentationem *digni*, licet præterito digniore, ob multitudinem litium, aliave timenda incommoda sæpius hodie admittere sive tolerare cogetur.

Hinc quoque non difficulter intelligitur, quod qui in Universitatibus nominant ad vacatura Beneficia, teneantur advigilare, ut non nisi dignioribus nominationes concedantur: tametsi nominati jurent, se non accepturos Beneficium curatum, nisi prævio examine idonei reperti fuerint: hîc enim rursus justitia distributiva in Beneficiorum distributione sæpe servari non poterit, si nominationes minùs dignis concessæ fuerint. Qui enim nominatus est, jam jus aliquod ad Beneficium vacans est consecutus, quod jus ipsi eripi non solet, nisi incapax seu inidoneus ad Beneficium vacans reperiatur; adeoque si capax fuerit ad Beneficium admittetur, etiam excluso multò digniore atque capaciore. Ex quo manifestum fit, quod malè data nominatio causa sit, ut minùs dignus digniori & capaciori præferatur; & consequenter quòd Beneficia non servatâ justitia distributivâ conferantur.

§. 6.

An Patroni aut Collatores possint Beneficia Ecclesiastica sine acceptione personarum conferre suis consanguineis? Et quæ præcipuè in simili collatione veniant attendenda?

"Si aliquis consideret in eo cui aliquid confert, non » id propter quod id quod ei datur, esset ei pro» portionatum vel debitum, sed solùm hoc quod est » iste homo (puta Petrus vel Martinus) hîc est acce» ptio personæ:" quia non attribuitur ei aliquid propter aliquam causam quæ faciat eum dignum, ait S. Thomas, sed simpliciter attribuitur personæ: "Ad personam autem refertur quæcumque conditio » non faciens ad causam, propter quam sit dignus hoc » dono. Puta si aliquis promoveat aliquem ad præla» tionem vel magisterium, quia est dives, vel *quia » est consanguineus suus, est acceptio personæ.*" 2. 2. q. 63. in C.

Solo ergo intuitu consanguinitatis, promovere ad Beneficium, acceptio personæ est, quia consideratur conditio, quæ non facit *ad causam*; sive ut dignior Minister detur Ecclesiæ.

Verùm, quia in consanguineo Patroni aut Collatoris etiam concurrere possunt merita & qualitates *ad causam* spectantia, sive quæ ipsum Beneficio seu ministerio Ecclesiastico dignum reddant, ipsa consanguinitas per se spectata non obstat, quominùs ipsi sine personarum acceptione collatio fieri queat; considerando nimirum (ut requirit justitia distributiva) solas conditiones personæ, quæ faciunt ad dignitatis vel debiti *causam*.

Porro duo maximè à Patronis consanguineo providere volentibus attendenda.

Primùm, quod proprium judicium de meritis ac qualitatibus consanguinei sui semper debeant habere suspectum. Cùm enim consistat æqualitas distributivæ justitiæ, ut ait S. Thomas, in hoc, quòd diversis personis diversa tribuantur secundùm proportionem ad dignitates personarum, necessarium est, Collatorem conferre inter se qualitates consanguinei, & qualitates extranei, ut illis inter se collatis, juxta justitiam distributivam Beneficium conferat, *secundum proportionem ad qualitates personarum.* Quis verò negare aut ambigere ausit, quin natum sit contingere, ut affectu naturali erga sibi propinquos præventi, & nonnihil excæcati, abripiantur, ut suorum industriam ac dotes magnificè, extraneorum verò tenuiter æstiment, aut etiam extenuent. Quapropter si, teste Doctore Mellifluo *Epist.* 82. *Plerisque imò cunctis penè contingere sapientibus soleat, in rebus videlicet dubiis plus alieno se, quàm proprio credere judicio*, indubiè sapientes atque justi Beneficiorum Collatores aut Patroni in dijudicandis meritis consanguinei plus alieno se, quàm proprio credent judicio; semper verentes ne carnalis in carnem & sanguinem affectus proprium judicium pervertat.

Hinc quoque planum est, quod si umquam ad exemplum Apostolorum, Patronis aut electoribus clamandum sit: *Tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende, quem elegeris*; hoc casu clamandum sit; dum caro & sanguis clamant, imò quodammodo cogunt, favendum esse consanguineis; ipsorumque causâ à tramite justitiæ distributivæ esse nonnihil deflectendum, aut saltem non scrupulosè illam esse attendendam.

Secundò, Patronis aut Collatoribus in præsentatione consanguineorum attendendum est, ne ipsorum præsentatio in scandalum cedat pusillorum, ut post S. Thomam rectè notavit piissimus Parisiensium Cantor. Hic postquam ostendisset, quod ÆDIFICENT SION, *scilicet Ecclesiam*, IN SANGUINIBUS, *in peccatis*, qui Beneficia non pro meritis, sed affectu carnali largiuntur, subjungit & quærit: "Sed quid si æquè honestus est, & dignus ut ex» traneus? Sed & hoc periculosum est, inquit, ni» si probitas ejus extinguat, & excludat omnem in» famiam, scandalum & malum exemplum, *quod » de facili non fit.*" Rationem illius verissimam & notandam allegat: "Non enim exemplum à bene » gestis nostris sumitur, sed à cortice, specie, & su» perficie illorum, non à veritate. Si enim dedi ne» poti meo propter gratiam; alii meo utentur exem» plo, ut dent suis propter naturam magis, quàm » propter gratiam, dicentes: Nonne meis, sicut & » ille suis dabo?" In *Verbo abbrev. cap.* 43.

Postponendus igitur quandoque erit extraneo consanguineus æquè dignus, imò nonnumquam dignior, propter *scandalum & malum exemplum aliorum*, qui merita atque qualitates ipsius non pernoscentes, nec rei veritatem, sed corticem dumtaxat videntes, facilè hoc exemplo promovebuntur, ut *carni & sanguini* dent, quod illi *gratia* dederunt.

Non dubium tamen, quin præ cæteris, ob periculum *scandali*, à consanguineorum suorum promotione meritò abstineant Doctores, Prælati, aliique qui à Deo constituti sunt, ut alios verbo & exemplo doceant permoveantque; " ut omnem humanum erga fratres, » nepotes, propinquosque carnis affectum, unde mul» torum malorum in Ecclesia seminarium exstat, pe» nitus deponant." *Trid. Sess.* 25. *cap.* 1. *De Reformat.* Nihil veriùs quàm quòd *vocis virtus sit opus. Et cujus vita despicitur, restat ut & prædicatio contemnatur.* S. Bern. *Epist.* 102. & *Serm. I. De Pasch.*

Non tamen semper ob periculum *scandali* prætereundos esse consanguineos, sat insinuat Petrus Canto,

tor, & ratio evincit. Dum enim hic periculosum asserit, consanguineum æquè dignum ad Beneficium promovere, subjungit hanc exceptionem: *Nisi probitas extinguat & excludat omnem infamiam, scandalum & malum exemplum*. Si quippe contingat eam esse vitæ sanctitatem, eruditionem, aliasque ministro Ecclesiastico necessarias qualitates, ut omnibus vel parum attendere volentibus patere debeat, cum Beneficio vacanti admodum convenire; quis ambigat, quin hujusmodi consanguineo provideri possit, non obstante scandalo non pusillorum, sed potiùs Pharisæorum, qui cupiditati suæ velamentum quærentes ad rei veritatem nec aspicere quidem volunt; quare si hujusmodi scandalizari dicantur, responderi potest cum Christo: *Sinite illos, cæci sunt & duces cæcorum*.

Potest quoque nonnumquam contingere ex persona promoventis consanguineum, ut scandalum si quod sit timendum, non erit datum, sed acceptum ab illo, qui *noluit intelligere ut bene ageret*; qui quærens cupiditatis & malitiæ suæ aliquid operimentum, corticem actionis attendit, non rei veritatem, quam facilè videre posset, si vellet.

Quid enim, si ea sit personæ præsentantis in omnibus suis negotiis & actionibus ab omni carnali affectu integritas, ut omnibus attendere volentibus planum sit, quòd non secundùm carnem & sanguinem, sed secundùm Deum in omnibus procedat; certè tali casu non nisi malitiosè ac pharisaïcè judicare aut præsumere quis posset, personam illam, in promotione sui consanguinei, præter morem suum agendi ordinarium, attendisse carnem & sanguinem; nisi manifestè ex circumstantiis pateret ipsum à via justitiæ hoc casu deflexisse; ac per consequens ob eminentem virtutem & integritatem personæ promoventis fieri potest, ut scandalum quod aliàs esset datum, futurum sit acceptum & Pharisaïcum.

Adhæc interdum contingere potest, tantum ex promotione consanguinei commodum Ecclesiæ sperari & prævideri, ut illius intuitu scandalum, quod exinde forsitan à nonnullis, alioquin suâ cupiditate & carnali affectu sæpius excæcatis, capi posset, curari aut considerari non debeat.

Hisce similibusve casibus sepositis, admodum à consanguineorum promotione cavendum, potiusque extraneus quàm consanguineus Beneficio præficiendus; tum ut hoc exemplo error ille sive abusus (qui hodie pro lege apud multos invaluit) in collatione Beneficiorum consanguineos extraneis, licèt dignioribus præferendi, extirpetur; tum ne promovendo consanguineos abusus ille magis foveatur & stabiliatur.

Ex his patescit, quantopere culpabiles sint omnes illi in dignitate Ecclesiastica constituti, qui ità conferunt aut resignant Beneficia consanguineis, ut ex qualitatibus consanguinei promoti, omnibus ad oculum pateat, quod caro & sanguis in collatione aut resignatione illa præcipuas partes habuerint. Certè si Veritas dicat *Matth. 18. v. 6. Qui scandalizaverit unum de pusillis illis, qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris*; quid non timendum illis, qui, cùm constituti sint, per quos error auferatur cæterorum, scandalizant non unum pusillum, sed quotquot ipsos ut morum Magistros respiciunt, & qui doctrinam ex operibus magis, quàm ex verbis æstimantes, in perniciosum errorem ipsorum facto inducuntur.

§. 7.

Unde gravitas vitii acceptionis personarum in collatione Beneficiorum desumenda sit?

» NEc sanè, quantùm arbitror, ait Augustinus » *Epist. 54.* putandum est leve esse pecca» tum in personarum acceptione habere fidem Domi» ni nostri Jesu Christi, si illam distantiam sedendi » ac standi ad honores Ecclesiasticos referamus. Quis » enim ferat eligi divitem ad sedem honoris Eccle» siæ, contempto paupere instructiore atque sanc» tiore?

Constat ergo quod non leve, ex sententia Magni P. Augustini, peccatum sit acceptio personarum, si ad honores seu dignitates, vel ministeria Ecclesiæ refertur.

Porro hujus peccati gravitas ex duobus potissimum ponderanda videtur: nimirum ex multis gravibusque Ecclesiæ bonis, quæ per promotionem minùs digni contempto digniore impenduntur; deinde ex malis, quæ per digniorem, non verò per minùs dignum impediri possent.

Ad bona quod attinet, omnia illa censentur impediri per acceptionem personarum, quæ in functione talis Ministerii Ecclesiastici dignior præ minùs digno procurasset.

Mala verò Ecclesiæ, quæ peccatum acceptionis personarum augent, sunt ea omnia, quæ dignior postpositus, præ minùs digno impedire potuisset.

Hinc facilè est intelligere, quàm enorme ac perniciosum possit esse hoc acceptionis personarum crimen.

Quid enim, si ad Episcopatum minùs dignus præ digniore eligatur? Quàm multa sæpè animarum lucra, quotque Diœcesis, imò interdum totius Ecclesiæ bona spiritualia impediantur, quæ dignior præ minùs digno in sua Diœcesi procurasset, imò in reliquas nonnumquam Diœceses & Provincias diffudisset! Quàm multa rursus mala impedire, quot abusus extirpare doctrinâ & pietate eminentior potuisset, quæ alius dotibus illis destitutus, impedire aut extirpare, vel non potuit, vel non voluit!

Similiter quantùm ad reformationem Cleri, & populi, ad extirpationem vitiorum, & virtutum omnium augmentum, ipsarumque animarum salutem promovendam, nonnumquam valeat Archipresbyter, Archidiaconus, Decanus, Plebanus, Pastor, aliusve animarum Director eruditione morumque integritate excellens, præ alio qui eruditione morumque integritate est inferior, nullus est qui non intelligat; & quotidianâ experientiâ est planissimum. Quis enim non quotidie experitur, quantum vel unus interdum in dignitate, aut notabili aliqua Ecclesiastica functione constitutus, per eminentem suam scientiam, fundatissimamque pietatem, fructum in messe Dominica faciat, præ multis aliis scientiâ & eruditione inferioribus?

Quinimo non raró fit, ut etiam inferiori ministerio, aut functioni Ecclesiasticæ applicatus, in pietate atque scientia exercitatior; tum exemplo, tum oratione, tum etiam instructione, plurima bona fideli populo, præ minùs exercitato sit procuraturus, aut mala impediturus: ut consequenter nec leve futurum sit peccatum in simili provisione accipere personam; id est, ex privato affectu minùs dignum digniori præponere.

Divinitus dictum est olim à sancto Hormisda, *Epist. 25. cap. 1. Æstimet quis pretium Dominici gregis, ut sciat quod meritum constituendi deceat esse Pastoris*. Dico quoque, *æstimet quis pretium Dominici gregis*, id est, salutem animarum, ut sciat quàm grave sit peccatum accipere personas in collatione Beneficiorum: ex quo contingit impediri, quominùs Dominico gregi ea omnia bona, quæ dignior impendere potuisset, frequenter non impendantur; aut mala per digniorem avertenda, sæpiùs non avertantur.

Ex quibus concluditur, admodum esse verendum, ne quod Synodus Tridentina de concurrentibus ad promotionem Episcoporum affirmat, id coram Summo

mo animarum Pastore, gregis sui pretium in veritate æstimante, in Collatoribus quorumcumque Beneficiorum præsertim tamen curatorum, locum habeat: nimirum ***eos alienis peccatis communicantes MORTALITER peccare, nisi quos digniores & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint; non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis, præfici diligenter curaverint.*** Sess. 24. cap. 1. *De Reformat.*

Facilè quoque ex hactenus dictis est intelligere, quòd promoventes minùs dignum neglecto digniore, non tantùm rei constituantur gravis delicti; sed etiam ipsi Ecclesiæ, cujus in distributione Beneficiorum constituti sunt ministri, ob infidelem dispensationem teneantur ad restitutionem bonorum, præcipuè spiritualium, quæ per promotionem dignissimi (quam Ecclesiæ ut fideles ministri debebant) procurata fuissent: adeoque Patronis ac Collatoribus, qui hac in parte infideles fuerunt, incumbat, quantùm in ipsis est bona spiritualia illi Ecclesiæ, cui minùs dignum ministrum dando, illa quasi abstulerunt, omni meliori modo procurare; atque ita justitiæ violatæ satisfacere.

§. 8.

Quid Patroni & Collatores ante collationem attendere & agere debeant?

POsito hoc certissimo principio, Beneficia Ecclesiastica instituta atque ordinata esse in utilitatem Ecclesiæ; conformiter ad illud Adriani VI. aureum effatum: ***Volo homines dare Beneficiis, non Beneficia hominibus***; posito, inquam, hoc principio non difficulter intelligitur, quid Patronis ac Collatoribus Beneficiorum considerandum agendumque veniat.

Primò quidem, ut se existiment dispensatores Beneficiorum, non in propriam, sed Ecclesiæ utilitatem.

Hinc secundò intelligant, quòd in collatione, aut præsentatione non lucrum aut favorem humanum, aliudve in proprium commodum redundans respicere possint; sed unicè utilitatem Ecclesiæ intueri debeant.

Ex quo ulteriùs sequitur, quòd illas solas qualitates in promovendis ad Beneficia attendere queant, quæ Ecclesiæ utilitati subserviunt.

Tertiò, ut tamquam fideles dispensatores satagant, quantùm in ipsis est, Ecclesiæ optimos & meliores Ministros dare: quapropter studeant cognoscere spiritum, doctrinam, atque morum integritatem illorum, qui Beneficio vacanti præfici possent. Ut studiosè inquirant, quinam inter Ecclesiasticos virtute & scientiâ emineant, qui exemplo suo populum ædificent; quorum vitæ probitati fama publica, & meliores testimonium perhibeant; qui dignitates non quærant, ac propterea magis quæri mereantur. Quia " sicuti iis, qui ad id dignitatis electi ab aliis fuerint, » non satis est defensionem hanc afferre, voluntarius » ipse ad hujusmodi munus administrandum non ac» cessi...... sic neque eos qui elegerint sublevare » quidquam poterit, si dixerint ignorâsse se eum quem » elegêre. Verùm vel hoc ipso crimen gravius effici» tur, quòd quem ignoravêre perduxerint: ac certè » quæ illis videtur excusatio, accusationem auget. » Numquid id absurdum non sit, eos qui mancipium » quod emptionis sponsores postulare; tum vicinos » interrogare ac ne tum quidem adhuc confidere, » quinimo & diuturnum aliquod tempus poscere, in» tra quod probare illud possint: eos verò qui quem» piam ad Episcopale munus hujusmodi cooptaturi » sunt, sicuti placitum sit ad aliorum vel gratiam, » vel invidiam testimonium suum accommodare, ità » eum temere, atque ut casus tulit adlegere, nullâ » prorsus aliâ discussione factâ? ...... Proinde il» lum oportet, qui aliquem electurus sit, rem dili» genter admodum expendere; sed multò etiam dili» gentiùs eum qui eligendus proponitur." Hæc Chrysostomus *lib. De Sacerd. cap. 2.*

Quartò, necessarium est, ut omnem humanum erga consanguineos familiaresve affectum penitus deponant. Si enim hoc affectu Patronos sive Collatores Beneficiorum laborare contigerit, de facili, favore consanguineorum vel excæcati, vel propensi justitiam distributivam offendent.

Quintò, ut Patroni Collatoresque ad præscriptum justitiæ distributivæ Beneficia dispensent, requiritur, ut se adversùs hominum mundanorum (qui in dignitatibus Ecclesiasticis non nisi lucra & honores seculi respiciunt) preces, solicitationes, humanasque eorum ratiocinationes, quin & terrores, specialiter muniant ac præparent: ne aliàs hisce frangantur, & à tramite justitiæ cum summo suo discrimine avertantur. Si enim contingat, ut is cujus est eligere, " quempiam » sive amicum, sive alterius cujuslibet occasionis gra» tiâ, indignum ad Episcopatûs promoveat apicem, » & magnum illi permittat regimen civitatis, quan» tis se ignibus facit obnoxium? Neque enim anima» rum pereuntium solùm quas perdit à religione & » timore Dei alienus, verùm & omnium, quæ ab il» lo geruntur, ipse pœnas exolvet, nam qui in Or» dine privato parum religiosus erat, multo profec» tò magis id patietur, cùm Ecclesiæ gubernacula » regenda susceperit." Chrysostomus *Homil. 2. in Epist. ad Titum.*

Verùm ad hæc omnia quis sat idoneus, nisi ei fuerit datum desuper? Quamobrem nihil magis necessarium his, quibus incumbit Ecclesiæ Ministros constituere, & eligere, quàm ad Patrem luminum, & spiritum fortitudinis, instanter recurrere: ut ille & illuminando intellectum ostendat, quis utilior Ecclesiæ Minister eligendus; & voluntati robur tribuat, quo adversùs humanas tentationes firma permaneat.

Legimus in Actibus Apostolorum, quod præsentatis duobus, *Joseph, qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est Justus, & Matthia*, ut unus eorum ad Apostolatum eligeretur, ad hanc electionem properare Apostoli non præsumpserint; sed ad Deum confugerint, ut ipse ostenderet quem ex duobus ad hoc ministerium elegisset; & orantes dixerunt, ait S. Textus: ***Tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris ex his duobus unum.*** " Si igi» tur Apostoli ipsi (inquit magnus ille Archiepisco» pus Bartholomæus De Martyribus ad Patres Con» cilii Tridentini) electioni illi faciendæ sese impa» res judicaverint: & si Clerus universus pro more » veteri cum populo congregatus, id demum se ritè » peracturum crediderit, si jejuniis, publicisque ora» tionibus cœleste lumen opemque divinam sibi ac» cersissent; non horrebunt Reges (idem dic de cæ» teris Collatoribus) eum per seipsos delectum ha» bere?" *In ejus vita Gallicè conscripta libro 2. cap. 11.*

§. 9.

Corollaria nonnulla ex his, quæ hoc capite dicta sunt.

DIcta hoc Capite sat superque evincunt, à Patronis & Collatoribus Beneficiorum, unicè in præsentatione aut electione attendendum esse bonum Ecclesiæ, cui Ministri sunt constituendi.

Ex quo consectarium est, quod nonnumquam contingere queat, ut quis, postulante id bono Ecclesiæ, minùs dignum neglecto digniore eligere debeat. Quid enim si inter tres eligibiles, unus meritis esset infimus, alter medius, tertius verò supremus; non do-

dubium, quin bonum Ecclesiæ requirat, ut neglecto supremo digniore eligatur medius, si hac electione primus meritis infimus excluderetur, non excludendus si eligeretur tertius meritis supremus. Neque enim simili casu dignior negligitur, nisi ut meritis inferior excludatur, & capacior qui haberi potest, promoveatur.

Unde si quis suâ electione minùs dignum cum effectu excludere non posset, omnium dignissimum eligere deberet; etsi sciret hunc cum effectu non esse promovendum. Quin & priori casu, nonnumquam ad evitandum scandalum, palam edicere tenetur, se tertium omnium capacissimum, non nisi cogente necessitate, scilicet excludendi minùs dignum, præterire.

Secundò, hactenus dicta ostendunt non satis æstimare pretium Dominici gregis, & animarum Christi sanguine redemptarum, qui in constituendis Ecclesiæ Ministris vel perfunctoriè, vel ex affectu carnali procedentes, indignos aut minùs dignos promovere non verentur.

Tertiò, ex dictis hoc Capite facilè intelligitur, Jus-patronatûs, aut electionis ad dignitates Ecclesiasticas, non esse reputandum ut aliquod Beneficium, sed ut summum onus humeris patronorum atque electorum impositum.

Hinc ulteriùs colligitur, ordinariè falsam de juribus istis habere ideam, qui illa tantopere appetunt; atque pro illis tamquam pro aris & focis decertant; quin & lites super illis movent Episcopis quibus jure quodammodo naturali competit Ministros inferiores, sibi in gregis Dominici cooperarios, constituere: juxta quod ipsos in persona Titi monuit Apostolus, dicens: *Constituas per civitates Presbyteros, sicut & ego disposui tibi.* Ad Tit. I.

Denique, qui obligationem patronorum electorumque juxta ante dicta expenderit, non mirabitur, si plures hoc onus exhorruerint, & à se abjicere studuerint.

De Valentiniano Imperatore scribit Theodoretus *lib. 5. Hist. cap. 6.* quòd cùm Concilium Episcoporum Mediolani pro electione novi Episcopi congregatum, contendisset ab Imperatore; " ut ipse, utpote sapientiæ & pietatis insignibus præclarè exornatus Episcopum deligeret"; memorandum hoc responsum dederit: " Major est hæc Provincia, quàm quæ viribus nostris sustineri queat. Proinde vos divinâ repleti gratiâ, & illius splendore illuminati, multò meliùs hoc Episcopi deligendi negotium transigetis."

Quomodo S. Ludovicus Bullas Pontificias, quibus ipsi nominatio ad Episcopatus deferebatur, rejecerit; ratus sat multùm oneris humeris suis incumbere, tametsi de Episcoporum provisione rationem reddere non deberet, notum est.

Intelligebat indubiè & hoc onus Catharina Regina Portugalliæ, de qua hoc verè virile dictum refertur: " quod optaret ut durante suo regimine Prælati Portugalliæ essent immortales: quo fieret ut nullum ad Episcopatum promovere teneretur: dicens sibi plusquàm satis esse, si pro seipsa & toto suo Regno deberet respondere, licèt se responsalem non constitueret pro salute animarum." Vide *Vitam Barthol. De Martyribus loco citato.*

Sed quid mirum, si Reges aut Principes aliìve fideles laïci onus illud reformidârint; cùm & ipse Gregorius M. Summus Pontifex, adeò lumine charitatis & cœlestis sapientiæ illustratus, interrogatus à Clero Mediolanensi de persona in Episcopum eligendâ *lib. 7. Epist. 29.* responderit, se quidem contra personam illam nihil reponendum habere: " veruntamen quia antiquæ meæ deliberationis intentio est, inquit, ad *suscipienda pastoralis curæ onera pro nullius umquam misceri persona, orationibus prosequor electionem vestram*, ut Omnipotens Deus, qui futurorum actuum nostrorum semper est præscius, talem vobis Pastorem præbeat, in cujus lingua & moribus exhortationis divinæ pascua valeatis invenire; in cujus mente & humilitas cum certitudine fulgeat, severitas cum pietate; qui vobis viam vitæ non solùm legendo vel loquendo sed etiam vivendo possit ostendere; quatenus exemplo illius discat vestra dilectio ad æternæ patriæ desiderium suspirare.

Utinam hanc sanctissimi Pontificis humilem deliberationem ritè expenderent plures Ecclesiastici & laïci, qui quantumvis longissimè à capacitate S. Gregorii in discernendis conditionibus personarum, quæ ad functiones Ecclesiasticas obeundas exiguntur, distent; avidè tamen promotioni personarum ad Ecclesiasticas dignitates se immiscent.

CAPUT X.

De Obligatione dimittendi Beneficium Simoniacè obtentum; & de Dispensatione retinendi Beneficium taliter acquisitum.

§. I.

Justissimè Ecclesia privat Clericos Beneficiis, quæ per Simoniam obtinuerunt.

CONVENIENS admodùm esse, ut quis ministerium Ecclesiæ deserat, in quod per Simoniam se intrusit, plura ostendunt.

Primò quidem, quid convenientius esse potest Sacerdoti Simoniaco, quàm ut Sacerdotii muneribus abstineat, qui Sacerdotium turpissimè commaculavit, & ad summam vilitatem depressit?

Secundò, quid justius, quàm ut ab ovili Christi repellatur, qui non ut Pastor, sed ut fur in illud intravit? *Qui* enim, teste ipsâ Veritate *Joan. 10. v. 1. non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.* " Nullus verò in Ecclesia Prælatus, ait Gregorius VII. in *Concil. Rom. I. cap. 10.* per ostium, hoc est per ipsum Dominum, ad Pastoralem curam intravit, qui per avaritiam, id est, idolorum servitutem, ad hoc officium, pervenit: Non est ergo indignum hujusmodi mercatorem sive mercenarium sub nomine furis infamari, cujus furtivam irreptionem non expavit imitari.

Tertiò, si nullus ad Christi ministerium admittendus sit, nisi qui à Christo *vocatur tamquam Aaron*, meritò ab illo amovetur, qui non à Deo tamquam Aaron vocatus in illud intravit; sed propriâ cupiditate & avaritiâ impellente seipsum intrudere præsumpsit.

His aliìsque de causis Ecclesia à sacris suis ministeriis numquam non tamquam indignos & intrusos amovendos censuit, qui Simoniacè in illa involâssent.

" Si quis Episcopus propter pecunias ordinationem fecerit, ait magna Synodus Chalcedonensis *Can. 2.* & non venalem gratiam in venditionem deduxerit, & propter pecunias ordinaverit Episcopum, vel Chorepiscopum, vel Presbyterum, vel Diaconum, vel aliquem eorum qui in Clero annumerantur, vel propter pecunias promoverit œconomum, vel defensorem, vel paramonarium, vel omnino aliquem ex Canone, turpis quæstûs gratiâ: qui hoc tentâsse convictus fuerit, de proprio gradu in periculum veniat: & qui est ordinatus, ex ordinatione vel promotione quæ instar mercatorum venundatur, nihil juvetur: sed sit à dignitate vel curatione alienus quàm pecuniis adeptus est.

"Eos qui per pecunias ordinati sunt, inquit Synodus sexta in Trullo, sive Episcopi, sive quicumque Clerici, non secundùm probationem & vitæ optionem, *depons* præcipimus: sed & eos qui eos ordinâsse noscuntur. *Can.* 22.

Et Tarasius Patriarcha Constantinopolitanus in Epistola lecta in Synodo Nycæna II. *Sessione.* 8. intrepidè pronuntiat: " Omnis Episcopus vel Presbyter, aut Diaconus convictus, quòd pro muneribus ordinationem dederit, vel acceperit, à *Sacerdotio cadit.*

Sed quid plura? cùm infinita propemodum sint Pontificum atque Synodorum Decreta, quæ Sacerdotio privant, qui illa profano mercatu usurpare non erubuerunt.

Prædictos verò Canones & Decreta, tametsi solùm de Simoniacis Ordinationibus loqui videantur, beneficiorum tamen similes collationes & invasiones comprehendere intelligi potest ex illis, quæ suprà *Cap.* 1. §. 2. notata fuerunt.

Quapropter & Alexander II. relatum Canonem II. Synodi Calchedonensis non de sola S. Ordinis sed & beneficii emptione loqui non dubitavit: "Si aliquis divinorum præceptorum & animarum salutis immemor, inquit *Epist. ad Cler. & popul. Lucensem*, *Beneficium Ecclesiæ* iniquâ cupiditate ductus, vendere vel emere temerario ausu præsumpserit, *sicut in Calchedonensi Concilio definitum est*, gradûs sui periculo eum subjacere decernimus, nec ministrare possit Ecclesiæ, quam pecuniâ venalem fieri concupivit.

Similiter Calixtus II. qui vixit postquam S. Ordinis collatio à beneficii collatione esset sejuncta, utrumque conjungit: " Si quis, ait, in Ecclesia ordinationem vel *promotionem* per pecuniam acquisierit, acquisitâ prorsus careat dignitate. » *Apud Grat.* 1. *Can.* Sanctorum.

Plurima similia tum Conciliorum tum Pontificum recentiora Decreta, quibus Simoniaca beneficiorum impetratio & collatio nulla atque invalida declaratur, passim in Corpore Canonico occurrunt: & inter alia videri possunt *Cap.* 26 & 17. *De Simonia*, item *Extrav.* CUM DETESTABILE *De Simonia in Communib.*

§. 2.

Etiam illi dimittere tenentur Beneficium, qui illud per Simoniam, quantum vis ipsis ignorantibus commissam, obtinuerunt.

UT Dominico gregi sive familiæ Christi non præficiantur, nisi quos Christum in regimen familiæ suæ misisse, & in Ministros suos elegisse constat, justissimum esse numquam non dubitavit Ecclesia; quapropter nec unquam dubitavit, illos à Sacris ministeriis rejicere, quos sciret non per ostium, id est Christum, in ovile ovium intrâsse, sed aliunde ascendisse.

Porro certum est quod etiam illi, qui parentum aut amicorum intervenientibus muneribus in ovile ovium, sive Ecclesiam intrant, non per Christum intrent, sed aliunde scilicet per munera ascendant; nec tamquam Aaron à Deo vocati sint; sed parentum potius cupiditate intrusi: quare & tales *à Sacris Ordinibus deponendos esse Sacri Canones testantur*, ait Urbanus II. *Can. præsentium caus.* 1. *q.* 5.

Unde cùm amici cujusdam Clerici de cujus electione agebatur, uni vel omnibus eligentium promisissent se pecuniam soluturos, *eo tamen ignorante*, qui hujusmodi promissione interveniente postmodum est electus: consultus Cælestinus III. respondit, " quod nisi constaret illos qui promissum tale fecerunt, per fraudem in dispendium illius, qui eligendus erat, id malitiosè egisse: " quamvis *ipse promissionis conscius non fit*, " ejus tamen electio tamquam Simoniacâ pravitate præsumpta, est *penitus* reprobanda." *Cap.* 27. *De Simonia.*

Patet ergo Ecclesiam non probare, imò improbare introitum ad munia Ecclesiastica non per ostium, id est, Christum, sed per parentum munera: unde cùm quidam per parentum Simoniam adhuc puer ad præbendam esset promotus, qui postea ad annos discretionis deductus, Præbendæ renuntiarat, eamque postmodum per novam electionem denuo obtinuisset, interrogatus Clemens III. *cap.* 6. *De Simonia*, respondit: *Indulgentiâ quam fratres tui Canonici tibi fecisse noscuntur, contentus existas, ratione* PRIMÆ *receptionis* NIHIL *audeas in ipsa Ecclesia vindicare.* Primam igitur electionem supponit Pontifex juxta SS. Canones fuisse nullam, ideoque declarat illum tamquam *ultimum Canonicum postremum locum in Choro & aliis obtinere.*

Huic planè consonat quod de Malguino Nivernensi Episcopo in actis diei tertiæ Concilii Remensis, ann. 1049. sub Leone IX. refertur: " Nivernensis Episcopus surgens, aiunt Acta, pro Episcopio plurimùm pecuniæ confessus est à parentibus datum fuisse, *se tamen ignorante*.... ideoque, si Domino Papæ & præsenti Conventui dignum videretur, idem officium velle dimittere potiùs, quàm in ejus retentione animam suam perdere. Quæ ubi dixit, pastorale pedum ante pedes ipsius Apostolici posuit. Ille verò tanti viri flexus devotione favente Synodo, eumdem quod *absque suo consensu* eadem pecunia data fuerit, Sacramento comprobare fecit: sicque illi per *aliud pedum* ministerium Episcopale reddidit.

Manifestum proinde est, quod Ecclesia pro nullo habeat introitum illum in Ministeria Ecclesiastica, qui non per ostium sive Christum, sed per munera amicorum obtinetur; nec illos ut Christi Ministros agnoscat, nisi postmodum denuo per legitimam vocationem, id est, per ostium seu Christum intrent.

Quod ipsum & hodierna Romanorum Pontificum praxis docet: quia ubi Simonia, ignorante proviso, commissa reperitur, si causâ postulante dispensetur, Beneficium sic obtentum ad manus Ordinarii est dimittendum, ac demum *nova* collatio ab Ordinario obtinenda; juxta hanc clausulam litteris dispensationis adjungi solitam: *Et committatur Ordinario, in cujus manibus, antequam ad absolutionem, &* NOVAM *provisionem procedas, dictum Beneficium* DIMITTERE *teneatur.*

§. 3.

Qui per Simoniam in Beneficia aut Sacros Ordines se intruserunt, nequidem post actam pœnitentiam ad illa redire possunt.

SI juxta sacrorum Canonum pristinam censuram Clericus in grave aliquod crimen, præsertim carnis, prolapsus, in perpetuum à sacris Ecclesiæ functionibus repellatur (ut in *Dissert. De Instit. Can. p.* 2. *cap.* 2. ostendimus;) quid congruentius quam ut Clericus à Sacerdotii muneribus abstineat, qui ipsum Sacerdotium fœdissimè conspurcavit, & ad rerum temporalium vilitatem per Simoniam depressit? Adhæc quid justius, quam eum à Sacerdotio Christi perpetuò esse exclusum, qui illud per avaritiam & ambitionem concupivit: quinimò in illud *tamquam fur & latro aliunde*, quàm per Christum, *intrare* præsumpsit.

Mirum proinde non est, quòd sacri Canones Simoniacos, non ad tempus duntaxat à functionibus suspendant; sed in perpetuum iisdem privent, & ab illis deponant.

Hinc requirentibus Episcopis Britanniæ, " de his qui turpissimo lucro columbas in templo Domini ven-

» vendere non pertimescunt, & sua acta improbâ » temeritate Simonis hæresi conjungunt, utrum pos» sint in *Ordine pœnitentiam agere, aut tantummodo » extra Ordinem & Sacerdotalem fieri gradum:*" respondit Leo IV. *Epist.* 2. " Quibus nos quidem con» victis qui tam detestabile nefas, quòd jam multis » est damnatum Conciliis, peregisse noscuntur, *nullâ » pœnitentiâ possumus subvenire*, & tot spiritualibus » Patribus obviare: sed in illorum Patrum me sen» tentia convenire omnibus certum sit.

Hunc Canonum justissimum adversùs Simoniacos rigorem clariùs expressit S. Tarasius Patriarcha Constantinopolitanus in Epistola ad Joannem Presbyterum lecta in Synodo VII. Actione 8. in qua scribit: " Omnis Episcopus, vel Presbyter, aut Diaconus » convictus, quòd per pecunias manus impositionem » dederit vel acceperit, à Sacerdotio decidit. For» tassis autem, dicunt aliqui, quia *pœnitentiam agi» mus pro peccato*, & Deus ignoscit illud. Ità & » ego dico, quia & omnes agentes pœnitentiam » Deus suscipit, & indulget per pœnitentiam pecca» ta quæ jam patrata sunt. Novi enim David adul» terio depressum & homicidio, sed actâ pœnitentiâ » receptum, & Divino testimonio approbatum: sed » iterum audisse illum à Deo: *Non tu ædificabis mihi » domum quia vir sanguinum es*..... Novi & Mo» nachos aliquot, cùm in mundo essent, omni libidi» ne conspurcatos; cùm autem solitariè viverent, » tamquam faces in orbe resplenduisse: *Nullum ta» men ex his in Sacerdotem ordinatum.* Quòd si autem » id semel atque iterum factum est, non tamen con» festim legem in Ecclesia præscripsit. Quorsum ve» rò hæc dico? pergit Tarasius, sequens sanctos Apos» tolos & venerabiles Patres cum omni fiducia cla» mo: qui per Simoniam ordinatus est, sive Episco» pus, sive Presbyter, sive Diaconus *alienus est à Sa» cerdotio*: neque enim venalis est gratia Spiritûs » Sancti. Caiphæ traditio & adinventio Simonis à » sancto Sacerdotio est aliena. " Vide *Gratianum Causâ* 1. *q.* 7. *Can.* 2.

Nulla igitur acta pœnitentia sufficit, ut Clerici sacris Ordinibus aut ministeriis, in quæ per Simoniam se intruserunt contra sacrorum Canonum rigorem, se immisceant.

Et quorsum necessitas dispensationis, ut Clerici ad Beneficia Simoniacè obtenta redire valeant, nisi quia sacri Canones eos in perpetuum ab illis excludunt?

§. 4.

Ostenditur quàm ægrè Ecclesia à Sacris Canonibus contra Simoniacos editos recedat, & quæ in dispensatione attendenda?

TAnta erat vitii Simoniæ seculo undecimo inundatio tantaque Simoniacorum, aut à Simoniacis ordinatorum multitudo, ut eà propter, cùm Leo IX. " omnes Simoniacorum Ordinationes Sy» nodalis vigoris authoritate cassâsset, protinus, ait » B. Petrus Damiani, à Romanorum Sacerdotum » multitudine, *magna seditionis tumultus exortus sit*; » ità ut non solùm ab ipsis, sed à plerisque diceretur » Episcopis: *Omnes pene basilicas Sacerdotalibus offi» ciis destituendas, & præcipuè Missarum solemnia*, » ad subversionem Christianæ Religionis, & despe» rationem omnium circumquaque Fidelium, fundi» tus omittenda.

Hac miserâ temporum conditione occurrente, certè Ecclesiæ Prælatis vitio verti non poterat, si aliquid Canonum severitati detrahendum crederent; " Ubi enim multorum strages jacet, inquit Augustinus » *Epist.* 50 trahendum est aliquid severitati, ut majo» ribus malis sanandis charitas sincera subveniat.

Temporum igitur necessitate cogente aliquid remittendum censuerunt; verùm ità moderatè, tantâque circumspectione, ut vel ipsa moderatio seu relaxatio ostendat, quantopere Ecclesia Simoniacorum ad sacras functiones admissiones aversetur, & ægrè eas tolerandas censeat.

Relaxationem ab Urbano II. in Concilio Romano *anno* 1099. datam, seu potiùs necessitate Ecclesiæ extortam attendamus.

" In primis ea quæ à Sanctis Patribus de Simonia» cis statuta sunt, nos quoque, inquit, Spiritus sanc» ti judicio, & Apostolicâ authoritate firmamus.

His ad cautelam, & pro SS. Canonum reverentia præmissis, moderationem Canonum subjungit: " Qui» cumque sanè cupiditate parentum, cum adhuc *es» sent parvuli*, Ecclesias vel Ecclesiarum Beneficia » per pecunias adepti sunt: postquam *eas omnino di» miserunt*, si *Canonicè* in iis vivere voluerint, *pro ma» gna misericordia* ibidem eos esse concedimus.

» Illi verò qui per seipsos, cum jam majoris es» sent ætatis, nefanda cupiditate ducti eas emerunt, » si in *aliis* Ecclesiis *Canonicè* vivere voluerint, serva» tis propriis Ordinibus *pro magna misericordia* ibi » eos ministrare permittimus. Quòd si ad alias for» tasse transferri *non potuerint*, & in eisdem *Canonicè* » vivere promiserint, *minoribus Ordinibus contenti* ad » Sacros Ordines non accedant.

Ecce, quanta in hac relaxatione moderatio & prudentia?! Qui enim cum *adhuc parvuli essent* cupiditate parentum Beneficia per pecunias adepti sunt, tolerantur pro *magna misericordia*, modò ea ante omnino dimittant, & in iisdem Ecclesiis *Canonicè*, id est, regulariter seu vitam communem Canonicorum (quæ parum admodùm ab hodierna Canonicorum Regularium professione, & vivendi norma distabat) juxta temporis illius phrasim, vivere voluerint.

Eos verò, qui cùm majoris essent ætatis, nefandâ cupiditate ducti Ecclesias emerunt, si ad *alias Ecclesias* translati in iis *Canonicè* vivere voluerint, servatis propriis Ordinibus, *pro magna misericordia* ibi ministrare permittit. Si verò ad alias fortasse transferri non potuerint, & in iisdem *Canonicè* vivere promiserint, minoribus Ordinibus contentos esse jubet, nec ad Sacros Ordines ascendere permittit.

Ex quibus apparet, quòd obtentum simoniacè Beneficium pro *magna misericordia* retineri solummodo permittat, si *Canonicè* vivere promiserint; atque ità per vitam Religiosam (cui vita communis Canonicorum æquivalebat) purgaretur, si quid in adeptione Ecclesiæ contra sacros Canones admissum fuisset.

Verùm ne vel tantilla Canonum relaxatio, tot conditionibus moderata, & necessitate Ecclesiæ quodammodo extorta in legem assumeretur, subjungendum credidit Pontifex: " Quamvis autem *misericordiæ in» tuitu, magnaque necessitate cogente*, hanc in sacris Or» dinibus dispensationem constituerimus: *nullum tamen » præjudicium sacris Canonibus fieri volumus*: sed obti» neant proprium robur, & cessante necessitate illud » quoque cesset quod factum est pro necessitate.

Urbanum II. præiverat Nicolaus II. qui eadem necessitate adigente similem moderationem permittere debuerat. " Tanta quippe Simoniacorum, ait, » multitudo est, ut dum rigorem Canonici vigoris » super eos servare non possumus, necesse sit ut dispen» satoriè ad piæ condescensionis studium nostros ani» mos ad præsens inclinemus. " Verùm ne & ejus justa moderatio pro lege assumeretur, notandam hanc & salutarem adjungit clausulam: " Ità tamen autho» ritate Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli om» nimodis interdicimus, ne aliquando aliquis Suc» cessorum nostrorum ex hac nostra permissione *regu» lam sibi vel alicui assumat*, vel præfigat: quia hoc » non authoritas antiquorum Patrum jubendo aut » concedendo promulgavit, sed *temporis nimia neces» sitas* permittendum à nobis extorsit. " *In Decreto contra Simon. anno* 1029.

" Verùm necessitas à multis seculis, ait, *Thomassin* » *De Discipl. Eccles. p. 4. lib. 2. c.* 17. *n.* 9 cessâsse » videtur, nec tamen dispensandi cessavit facilitas. Non » enim Simoniacis dispensatio negatur. Nec ab ipsis » exigitur, ut in reatûs sui pœnitentiam, vitam *Cano* » *nicam*, sive Regularem, adinstar Canonicorum Re- » gularium agant. Hæc est misera rerum humanarum » conditio; relaxationes, quæ necessitate adigente pro » tempore tolerantur, in consuetudinem præscriptam » abeunt; quia de facili in oblivionem veniunt con- » ditiones & limites, quibus relaxatio primitùs fue- » rat circumscripta.

De hac nimia erga Simoniacos indulgentia, tamquam de summo & pernicioso abusu, apud Paulum III. querebatur Concilium delectorum Prælatorum, quod Synodo Tridentinæ in notandis abusibus reformandis non infeliciter prælusit." Abusus alius, » inquit, in absolutione Simoniaci: prô dolor, quan- » tùm in Ecclesia Dei regnat hoc pestilens vitium! » adeò ut quidam non vereantur Simoniam commit- » tere: deinde confestim petunt absolutionem à pœ- » na, imò eam emunt; sicque retinent Beneficium » quod emerunt. Non dicimus Sanctitatem tuam non » posse pœnam illam, quæ de jure positivo constituta » est, eis condonare, sed quod nullo pacto debeat, » ut tanto sceleri resistatur, quo nullum perniciosius, » nec magis scandalosum.

Profectò, quàm gravis urgensque ratio subesse debeat, ut quis Ecclesiam seu Beneficium retineat, seu potiùs de novo obtineat, in quod per Simoniam, præsertim ipso sciente vel cooperante commissam intravit, non difficulter intelligit, qui novit, nullum ad Sacrum Ecclesiæ Ministerium, nisi à Deo vocatus sit, esse admittendum. Quis verò non videat, summa multaque vocationis indicia requiri in illo, qui jam Deo non vocante in Sacrum Ecclesiæ Ministerium se intrudere non erubuit; qui juxta Sacros Canones Spiritu Dei conditos, & totius Ecclesiæ reverentiâ roboratos, a Sacris functionibus in perpetuum debet esse alienus: quis quæso non manifesta & extraordinaria vocationis signa requirat, ut contra divinitus statutas Regulas ad Christi Ministerium admittatur?

Adhæc, cùm nullus vel ambitiosus aut avarus imò de vitiis illis suspectus, Sacerdotio sit aptus; tantus indubiè ad dispensationem meritorum fulgor, & odor bonæ vitæ exigendus, ut is omnem, quam ex Simoniaco ad Beneficium introitu contraxit, ambitionis aut avaritiæ notam abstergat.

Ex hoc non malè deducitur, quod si ipse, qui per Simoniam Sacerdotium maculavit turpissimeque depressit, dispensationem petat, etiam hac sua postulatione se ordinariè indignum dispensatione ostendat; quis enim illum in corde contrito & humiliato, de sua pravitate dolere & pœnitere credat, qui audet Sacerdotium, quod per superbiam vel avaritiam ambivit, & sacrilegè usurpavit, rursùm postulare? Certè non illud humilitatis sed potiùs magnæ superbiæ & præsumptionis frequenter signum esse potest.

Adhæc in dispensatione super retentione Beneficiorum, quæ per Simoniam obtenta sunt, specialiter attendendum venit scandalum, quod ex simili dispensatione meritò timetur. Cùm enim semel persuasum est, Beneficia per Simoniam impetrata, mediante dispensatione securè posse retineri, eamque non difficulter impetrari intelligitur; illi, quos timor magis, quàm justitia à vitiis retrahere solet, ad Simoniam, spe obtinendæ dispensationis, facilè prorumpent.

Nec scandalum illud verendum solùm venit, dum dispensatur cum Clericis, qui Beneficia per Simoniam à se commissam impetrârunt, sed etiam dum ipsis ignorantibus à parentibus commissa fuit. Ex frequentiori enim dispensatione super simili Simoniaca Beneficii impetratione natum est contingere, ut parentes, filiorum suorum promotionem avidè desiderantes, per Simoniacas artes filios suos in Beneficia intrudent, non intrusuri, si scirent, quod filius ità promotus, Beneficium quod simili modo consecutus est, deserere deberet, si umquam innotesceret hujusmodi fraudes intervenisse; quinimò, quod numquam vel ipsi essent futuri securi, quamdiu filius Beneficium illud per collationem nulliter factam retinet.

Hæc si parentes expenderent, nec spe dispensationis obtinendæ lactarentur, admodum indubiè essent soliciti, ne munere interveniente filios suos ad Ecclesiastica ministeria protruderent.

Ex his sat apparet, quàm meritò Ecclesia se parcissimam semper ostenderit in relaxandis Canonibus, qui Clericos à functionibus simoniacè obtentis repellunt.

Patet quoque, quàm meritò prædictum Concilium delectorum Prælatorum Paulo III. dixerit, quod licèt non negarent Sanctitatem suam posse pœnam, quæ de jure positivo in Simoniacos est constituta condonare, tamen *nullo pacto debeat, ut tanto sceleri resistatur, quo nullum perniciosius, nec magis scandalosum.*

Intelligitur similiter mirum non esse, quòd ordinariè, si non semper, parùm feliciter succedat illis, qui in Beneficiis Simoniacè obtentis per dispensationem permanent: tum quia rarissimè, si umquam, utilitas aut necessitas Ecclesiæ dispensationem coram Deo licitam reddit, quæ relaxationem Canonum postulat; tum quia conditiones ad hujusmodi dispensationem juxta ante-dicta prærequisitæ raro occurrunt.

Quapropter si de ulla, indubiè de hac dispensatione dici potest cum Thoma Cantipratano: *Quis sapiens erit, qui fallat se, & sibi super dispensatione aliqua blandiatur?* Lib. 1. De Apibus c. 19. *num.* 9.

PARS SECUNDA.

De Pensionibus.

CAPUT PRIMUM.

Quid sit Pensio Ecclesiastica? Et an illius in antiquitate reperiantur aliqua vestigia?

§. 1.

Traditur definitio Pensionis Ecclesiasticæ, prout hodie in usu est.

PENSIO Ecclesiastica ut hodie est in usu, definiri solet: " Annua pecuniæ quantitas » Clero super emolumentis sive proventi- » bus alicujus Beneficii authoritate Supe- » rioris reservata in ejus vitæ subsidium, » per possessorem præstanda.

Dicitur in definitione, *annua pecuniæ quantitas*, quia pensiones hodie non in certa fructuum portione, sed pecuniæ quantitate assignari solent: quæ tamen summa pecuniæ, quia ex fructibus & reditibus Beneficii desumitur, & secundùm horum quantitatem regulatur ac determinatur, hinc est, quòd reipsa & in effectu pars proventuum Beneficiato detrahatur, & alteri Clerico assignetur.

Dicitur quoque in descriptione, *Clerico reservata*, quia juxta hodiernum stylum, pensionis incapax est, qui

qui *Clericus* non est; imò sicuti Clericus per matrimonium incapax fit Beneficii Ecclesiastici, ità quoque pensionis, eamque obtentam per contractum matrimonii amittit.

Sic sumptæ pensionis vocabulum in Sacris Canonibus non occurrere notant Canonistæ: "Licet enim » (ait post Lotterium Augustinus Barbosa, *in praxi » exig. pens. in proœm. num.* 3.) in aliquibus fiat men» tio de pensionibus, constat tamen eos loqui de » pensionibus latissimè sumpto vocabulo, non de hac, » quæ per Papam ad vitam alicujus pro alimentis re» servatur." Aliqua tamen illius vestigia in Sacris Canonibus occurrere fatentur; quæ expendere non erit inutile, ut pensionis hodiernæ origine cognitâ, faciliùs ipsius natura, illiusque justi limites cognosci queant.

§. 2.

Referuntur quædam ex antiquitate exempla, in quibus Pensionis Ecclesiastica vestigium apparet.

PLura eaque non obscura Pensionis Ecclesiasticæ vestigia in magno Calchedonensi Concilio occurrunt.

Et quidem cùm Actione decima & duodecima examinata esset causa Bassiani Episcopi Ephesini, & Stephani in locum illius electi, Synodus decrevit, ut uterque sedem Ephesinam desereret, & tertius in Episcopum eligeretur, eâ conditione ut uterque dignitatem Episcopalem retineret, & nutrimenti gratiâ ex reditibus Ecclesiæ Ephesinæ solidos aureos ducentos annis singulis acciperet: "Removebuntur » quidem à Sancta Ephesiorum Ecclesia Bassianus & » Stephanus, ait Synodus, habeant autem dignitatem » Episcopi; & ex reditibus memoratæ Sanctæ Eccle» siæ *nutrimenti gratiâ & consolationis* annis singulis » solidos aureos ducentos accipiant.

Similiter orta contentione inter Sabinianum & Athanasium super Episcopatu Parrhenorum, dictum est, quod si Sabinianus cedere vellet, Athanasius ordinaretur: "Sabinianus verò Reverendissimus Epis» copus, & dignitatem Episcopalem habeat, & sub» stitutus sit, *& pascatur*, sicut Reverendissimus » Episcopus Antiochenorum Maximus, secundùm » facultatem Parrhenorum Sanctissimæ Ecclesiæ dis» posuerit." *Actione* 14. *in fine.*

Tertium denique in eadem Synodo Pensionis vestigium habetur in persona Domini Antiocheni Episcopi, qui cùm depositus esset, eique Maximus substitutus, visum est Maximo Synodum deprecari, ut humanitatem exercere in Domnum, qui fuit Antiochiæ Episcopus, dignaretur, & statuere ei certos sumptus de Ecclesia quæ sub me est: annuit Synodus *Actione* 9. "Siquidem Maximus suo arbitrio » Domno voluerit esse consultum, ut sumptus ei de » sua Ecclesia, *miserationis* intuitu, prout æstima» verit, largiatur, ut contentus *alimoniis* quiescat in » posterum.

Quis hìc non agnoscat manifesta Pensionis Ecclesiasticæ præformata vestigia; nimirum portio aliqua fructuum seu proventuum alicujus Ecclesiæ miserationis seu alimentorum, vel nutrimenti gratiâ indulta illis, qui Ecclesiæ non præerant.

Sanctus Gregorius prædictæ Synodi exemplo, non absimilia pensionis lineamenta suppeditat.

Et quidem Episcopos per Illyricum constitutos monet, ut confratres suos, quos à propriis sedibus furor hostilitatis expulerat, quosque captivitas diversarumque necessitatum *angustia* comprimebant, secum in Ecclesiasticis sustentationibus suscipiant. "Non quidem, inquit *lib.* 1. *Epist.* 43. ut per » communionem Episcopalis Throni dignitas divida» tur, sed ut ab Ecclesia juxta *possibilitatem suffi» cientia* debeant *alimenta* percipere.

Adhæc cum intellexisset quemdam Episcopum tantâ capitis passione laborare; ut muniis Episcopalibus videretur insufficiens; ne languente Pastore grex insidiatoris laniandus dentibus exponatur, solicite optabat *lib.* 11. *Epist.* 7. ut alius in locum illum ordinaretur: *Sic tamen, ut quousque eumdem Episcopum in hoc seculo vita tenuerit*, SUMPTUS *ei* DEBITI *de eadem Ecclesia ministrentur.*

Huic pio Sancti Gregorii responso consonat Clemens III. respondens Sacerdotem divino judicio lepræ morbo percussum pro scandalo & abominatione populi ab administrationis debere officio removeri, *ità quod juxta facultates Ecclesiæ sibi* NECESSARIA, *quamdiu vixerit, ministrentur.* Cap. 4. De Cler. ægrot.

Plura hisce similia in Conciliis & Historiis, Pensionis Ecclesiasticæ vestigia atque lineamenta occurrunt, quorum & aliqua in hujus materiæ decursu attingentur.

§. 3.

Reflexiones aliquæ ad exempla §. præcedenti exhibita.

CIrca ea, quæ §. præcedenti ex Concilio Calchedonensi & S. Gregorio, tamquam Pensionis Ecclesiasticæ manifesta vestigia protulimus, duo maximè notanda sunt.

Primùm, quod illa, quæ adinstar Pensionis Episcopis aliisve Clericis ex rebus Ecclesiæ, cui actu non sunt adscripti, concessa leguntur, *miserationis intuitu, nutrimenti* vel *alimentorum* seu *necessariorum gratiâ* data sint, ut ex verbis, quibus indulta fuerunt, videre licet.

Secundò notandum, quod non legatur intercessisse ulla conventio inter illum, qui Episcopatum aliudve Ecclesiæ Ministerium dimittit, & illum qui ipsi esset successurus, de danda annua aliqua pecuniæ aut proventuum portione; sed per Synodum aut Pontificem nullo præcedente partium pacto, miserationis atque æquitatis, justitiæque intuitu, statutum sive indultum fuisse, ut ab Ecclesia pascatur, vel vitæ necessaria reciperet.

Porrò sicuti Pensiones legitimè per Ecclesiæ Prælatos indultæ rectè dici possunt à Sacris Conciliis & Pontificibus quoad substantiam esse probatæ; ità è converso Pensiones, quæ ab illis discrepant, non ex Canonum authoritate, sed potiùs ex cupiditate introductas, abusivè contra Ecclesiæ mentem & Conciliorum atque Pontificum sæpius iterata Decreta frequentari, in sequentibus ostendetur.

CAPUT II.

Ostenditur quod Pensio Ecclesiastica ab illo accipi non debeat, qui vel ex Beneficio vel Patrimonio vivere potest.

§. 1.

Ex natura redituum Ecclesiasticorum evincitur, quod perperam pensio accipiatur ab illo, qui aliunde vivere potest.

"RES Ecclesiæ, sicut à SS. Patribus traditur » (inquit Synodus Aquisgranensis an» no 816. *Can.* 116.) vota sunt fidelium, » pretia peccatorum & patrimonia pauperum. Fideles » namque fidei ardore & Christi amore succensi, ob » animarum suarum remedium, & cœlestis patriæ de» siderium suis propriis facultatibus sanctam locuple» tem fecerunt Ecclesiam, ut his & *milites Christi » alerentur & Ecclesia exornarentur: pauperes recrea» rentur*, & *captivi pro temporum opportunitate redi» merentur.*

Proventuum proinde Ecclesiasticorum ea est natura, ut ex illis Ministri Ecclesiæ honestam sustentationem

nem Clericali modestiæ congruentem, accipiant, reliquum verò in pauperum vel alium pium usum expendatur.

Hinc omnium consensu receptum, proventus Ecclesiasticos, qui honestæ ac frugali Ministri sustentationi supersunt, in pauperes, aut alium pium usum esse expendendos. Utque plures, easque volgatissimas in hanc rem Patrum aut Canonum sententias præteream, solùm quid de hac re seculo præterito dixerit S. Carolus hìc subjungo: " Ubi primùm Ec-
» clesiæ bona esse cœperunt, inquit, eam naturam
» & conditionem consecuta sunt, ut in alium quàm
» in sacrum & pium usum eorum fructus converti
» nefas esset...... Quamobrem per viscera miseri-
» cordiæ obtestamur atque monemus, ut meminerint
» ea bona non *esse sibi credita ad luxum*, neque ad
» augendos consanguineos, sed ad vitam honestè, ut
» fidelem Dei Ministrum & pietatis Christianæ Ma-
» gistrum decet, traducendam. Ex eo verò quod su-
» pervenit, si *necessaria pauperibus alimenta* denegâ-
» rint, *intelligant se quos non paverint, occidisse*; at-
» que ob violatam sanctissimæ charitati legem *morta-*
» *le peccatum commisisse: quo sibi iram in die iræ*
» *thesaurizaverint.*

Et alio loco: " Christi visceribus substantiam Ec-
» clesiasticam erogare, pauperibus scilicet, peregri-
» nis, viduis, pupillis, ægrotis, in vincula conjectis,
» captivis, quibus egentibus, & esurientibus cùm
» subvenire possis, *si alimenta necessaria denegaris,*
» *violatæ charitatis rei estis in conspectu Domini.* Me-
» mores estote ejus, quod à Sanctissimo Patre Am-
» brosio scriptum est, sua fideles eo animo obtulisse
» Ecclesiæ Ministris, ut per eorum manus, quorum
» fidei atque integritati summa omnia tribuebant, ad
» pauperes pervenirent.

Hac certissimâ fundatissimâque rerum Ecclesiæ conditione præmissâ, planissimum est, pensiones Clericis assignandas non esse, quando aliunde sive ex Beneficio sive patrimonio honestè vivere possunt. Supponitur enim Clericum, cui pensio assignatur, Beneficium seu Officium ratione cujus, tamquam Ecclesiæ Minister de redditibus Ecclesiæ sustentationem accipere posset, dimisisse. Consequenter cùm ampliùs Officium non præstet, fructus illius percipere non potest, si habeat unde vivat; quandoquidem juxta naturam & conditionem proventuum Ecclesiasticorum, illud quod honestæ Beneficiatorum seu Ministrorum alimentationi superest, in pauperes vel pium usum expendi debeat.

Si ergo quidquam ex rebus Ecclesiæ, quæ honestæ Beneficiati sustentationi supersunt, accipiat, jam accipit illud, quod in pium usum expendi deberet; quia ut dictum est, omne quod alimentationi Beneficiatorum superest, pauperibus aut in similem usum erogandum foret.

Quis verò ferat, quòd Clericus patrimonio dives, aut saltem sufficiens ut honestè vivat, accipiat ea, quæ juxta fundatorum & Ecclesiæ voluntatem pauperibus sunt eroganda?

Profectò, si Patres de Clericis etiam actualiter Ecclesiæ servientibus dicere non dubitaverint, quod *nec illi qui sua possidentes dari sibi aliquid volunt*, SINE GRANDI PECCATO SUO, *unde pauper victurus erat, accipiunt*; quid quæso dixissent de Clericis, qui cùm Ecclesiæ non serviant, & sua possident, unde pauper victurus erat, accipiunt? *Caus. 1. q. 1. Can. 7.*

Pensiones igitur quia in effectu & reipsa portionem unam proventuum Ecclesiæ constituunt, non nisi *miserationis intuitu, gratiâ alimentorum* Clericis aliunde vitæ necessaria non habentibus assignari possunt; quemadmodum Concilia & Pontifices jam olim fecisse ex ante-dictis constat. Itá enim fiet, ut res Ecclesiæ augendis divitiis non sint servituræ.

§. 2.

Regulam circa Pensiones ex natura rerum Ecclesiæ desumptam, probavit & proposuit Concilium delectorum Prælatorum sub Paulo III.

REgulam circa Pensiones ex natura bonorum Ecclesiasticorum petitam; nimirum, eas non esse assignandas Clericis, nisi ut quasdam eleemosynas, quibus eorum inopia sublevari possit; optimè intellexerunt delecti Cardinales aliique Prælati, qui jubente Paulo III. congregati fuêre, ut quantâ possent maximâ diligentiâ inquirerent abusus in futuro generali Tridentino Concilio reformandos; mediaque quibus posset abusibus occuri prælibarent.

Inter abusus verò, quos extirpandos notârunt, unum non exiguum in constituendis pensionibus irrepsisse detexerunt; cui ut efficaciùs occurreretur, justissimam jam dictam regulam ex conditione rerum Ecclesiæ desumptam, servandam dixerunt.

" Alius abusus, cum Beneficia conferuntur seu ce-
» duntur aliis, irrepsit, aiunt, in constituendis super
» eorum fructibus pensionibus, imò quandoque ce-
» dens Beneficio omnes sibi fructus reservat. Quia in
» re illud animadvertendum est, inquiunt, *nulla alia*
» *de causa, nulloque alio jure pensiones constitui posse,*
» *nisi ut quasdam* ELEEMOSYNAS, *quæ in pios*
» *usus &* INDIGENTIBUS *concedi solent.*

Rationem sui asserti ex natura bonorum Ecclesiasticorum petitam subjungunt: " Nam reditus, aiunt,
» sunt annexi Beneficio, ut corpus animæ: ideo suâ
» naturâ pertinent ad eum qui Beneficium habet, ut
» possit ex eis vivere honestè pro suo ordine, simul-
» que queat sustinere impensas pro divino cultu, &
» templi sacrarumque ædium reparatione, *et quod re-*
» *liquum est, impendat in pios usus.* Hæc est enim
» natura eorum redituum.

Ex quibus tamquam necessarium consequens inferre non dubitârunt: " Pensiones dari Clericis *diviti-*
» *bus*, qui commodè & honestè vivere queunt ex re-
» ditibus quos habent, *magnus certè abusus.*

Manifestum proinde erat Prælatis illis oculatissimis, pensiones considerandas esse secundùm naturam rerum Ecclesiæ, tamquam quasdam *eleemosynas*, quibus Clericis inopia laborantibus, & de Ecclesia bene meritis succurratur: quemadmodum à Conciliis & SS. Patribus, quibus conditio bonorum Ecclesiæ apprimè nota erat, factum fuisse ante ostensum est.

§. 3.

Sola Clerici indigentia non sufficit, ut onus pensionis Ecclesiæ imponatur, sed insuper merita in Ecclesiam, præsertim illam, quæ pensione gravatur, requiruntur.

PEnsiones juxta ante-traditam definitionem, & usitatam hodiernam praxim, non sunt censendæ meræ eleemosynæ, quales passim pauperibus & indigentibus dari solent; sed ampliùs aliquid præ se ferunt: onus nimirum, sive quamdam servitutem Beneficio vel Beneficiato impositam, dandi annuè per possessorem Beneficii notabilem portionem proventuum ipsius Beneficii, Clerico actualiter Beneficio non deservienti. Quò fit, ut in effectu, per pensionem subtrahatur notabilis pars fructuum à Beneficio, cui per Ecclesiæ ordinationem, in Beneficiati sustentationem, & alios pios usus est annexa: & alteri in vicem quodammodo Beneficii assignetur. Unde pensiones dicuntur obtinere vices Beneficii; quare juxta hodiernum stylum nulli nisi Clerici earum capaces habentur.

Cùm igitur pensiones hodiernæ conditionem eleemosynarum, quæ solo paupertatis intuitu tribuuntur, excedant, solus quoque paupertatis sive indigentiæ ti-

titulus sufficere nequit, ut hujusmodi onus Ecclesiis imponatur; sed præter indigentiam merita sive præsentia, sive præterita præstita Ecclesiæ, præsertim illi quæ pensione oneratur, accedere debent; quæ onus hujusmodi Ecclesiæ imponendum vel impositum justificent.

Porro mentem Ecclesiæ esse, ut ordinariè pensiones non dentur, nisi illis, qui per servitium Ecclesiæ præstitum mereantur, ut pensionis subsidio eorum indigentiæ succurratur; inde patet, quod similes pensiones concedi non soleant, nisi illis, qui Beneficium pensione onerandum possederunt; quo quid Ecclesia aliud intendit, quàm pensiones non esse dandas, nisi Clericis, qui laudabiliter Beneficiis deservierunt? Neque enim Ecclesia Spiritu Sancto directa nudam Beneficii possessionem, sed servitium in Beneficio præstitum considerare solet.

Abusus proinde qui contra Ecclesiæ mentem invaluit, reputandus est, creare pensiones in favorem Clericorum eo solo titulo, quia Beneficium possederunt; licet illud nullo aut exiguo præstito servitio, sæpiùs etiam cum Sacrorum Canonum infractione, deseruerint.

Huic abusui ut occurratur, sæpius in Regno Galliæ judicatum legitur, quòd nullus ex resignato Beneficio curato pensionem percipere posset, nisi viginti annorum spatio eidem deservivisset. Vide *Acta Cleri Gallic. tom. 1. p. 2. tit. 13.*

Quin anno 1671. generali Decreto statutum fuit, quod nullus Beneficium Parochiale, vel Præbendam ordinariam sive Theologalem sive in Ecclesia Cathedrali sive Collegiata retentâ pensione resignare possit, qui priùs per quindecim annos Beneficio actualiter non deservierit; nisi ex causa infirmitatis, per Ordinarium cognitæ & probatæ, ad eum statum redactus fuerit, ut functionibus Beneficii obeundis sit absolutè factus impar.

Non sola proinde Clerici indigentia sufficit ut tam notabile onus Ecclesiæ, etiam cum Canonum (qui sectionem Beneficiorum vetant) aliquali infractione imponatur; sed merita, præcipuè præstita Ecclesiæ gravandæ, accedant necesse est, quæ onus illud imponendum persuadeant.

§. 4.

Corollaria ex illis, quæ hoc Capite dicta sunt.

QUæ toto hoc Capite dicta fuerunt, evincunt, tum ex natura & conditione proventuum Ecclesiasticorum, tum ex mente ac sententia Pontificum ac aliorum Prælatorum, pensiones non esse dandas nisi ut Clericis indigentibus & de Ecclesia bene meritis, nonnumquam *miserationis intuitu* succurratur.

Hinc ulteriùs intelligitur, quòd Pontifices & Episcopi annuentes Clericis de Ecclesia, præsertim gravanda bene meritis & *indigentibus* moderatam aliquam pensionem, premant vestigia Synodi Calchedonensis, S. Gregorii aliorumque Patrum, qui Episcopos aliosque Clericos justa de causa Ecclesias suas deserentes, *miserationis intuitu* de rebus Ecclesiarum, quas deseruerant, pascendos esse interdum judicârunt.

Secundò, ex dictis infertur, nemini opulento, seu redditibus ad vitam Clericalem honestè & moderatè agendam idoneo, licere pensionem, citra justitiæ violationem accipere.

Tertiò, inde etiam deduci posset, quòd Clerici divites qui pensionem ex Beneficio Ecclesiastico acceperunt, ad hujusmodi pensionis restitutionem obligentur. Cùm enim pensiones in Clericorum dumtaxat eorum, qui aliunde vivere non valent secundùm quod honestas Clericalis (non à mundana æstimatione, sed ab Evangelio petita) requirit, utilitates sint institutæ & toleratæ; certum est, eas sacrilegâ aviditate percipi & interverti ab iis, qui jam necessariis præsidiis, vel ab ipsa re familiari, vel ab altero sufficiente Beneficio subministratis instructi sunt, atque adeò ad *earum restitutionem* eos obligari.

Quartò, colligitur eos peccare graviter, quibus cùm propter inopiam indulta sit pensio, tot cumulant pensiones, ut sustentationem homini Ecclesiastico congruentem excedant. " Unde & graviùs peccant » (ait Toletus *lib. 5. Instruct. Sacerd. cap. 83.*) & mi- » rabilis est abusus eorum, qui multis hinc inde se » onerant pensionibus, cùm unde vivere possint pro » conditione sua, satis multa habeant; & quod pejus » est, nulla adest causa, propter quam vel unam ha- » bere possint: quibus vix potest persuaderi, ut vel » minimæ pensioni renuntiare ullo pacto velint; sed » in morte tandem, velint, nolint, coguntur malè » possessa & retenta dimittere.

CAPUT III.

Pensiones contrariæ sunt Sacris Canonibus, & ideo sine dispensatione haberi nequeunt; quæ sine justa causa data pensionarios tutos non reddit.

§. 1.

Ostenditur Pensiones Sacris Canonibus contrariari.

QUANDOQUIDEM ex præcedentibus manifestum sit, & quotidiana praxis evincat, per pensionis assignationem in effectu unam partem fructuum Beneficii adimi sive auferri à Beneficiato, & alteri Clerico assignari; planum est, per pensiones Beneficiorum seu Præbendarum atque Ecclesiarum sectionem contra SS. Canonum Decreta fieri.

" Majoribus Ecclesiæ Beneficiis in sua integritate » manentibus, inquit Synodus OEcumenica Turo- » nensis, indecorum nimis videtur, ut minorum Cle- » ricorum Præbendæ patiantur sectionem. Idcirco, » ut sicut in magnis ità quoque in minimis membris » suis firmatam Ecclesia habeat unitatem, divisionem » Præbendarum, aut dignitatum permutationem fie- » ri prohibemus." *Cap. 8. X. De Præb.*

Dividi igitur sive secari non tantùm majora Beneficia sed & Præbendas vetat Concilium; quod & Concilio Generali Calchedonensi vetitum fuisse constat: " Si quis translatus est, ait Synodus *Can. 10.* ex » alia in aliam Ecclesiam, prioris Ecclesiæ, vel Mar- » tyriorum quæ sub ea sunt, aut Prochodochiorum » aut Xenodochiorum *rebus in nullo communicet.*

Quid evidentius, quam hoc Canone fructuum ex Beneficio dimisso substractionem prohiberi? Quare P. Christianus Lupus in Scholiis ad hunc Concilii Canonem sine cunctatione dicit: " Hæc nostri Canonis » verba, *si quis translatus, &c.* ostendunt prioris » relicti aut resignati Beneficii pensiones tunc nec- » dum fuisse.

Clarum ergo est, pensiones non nisi interveniente Canonum relaxatione seu dispensatione super Beneficio dimisso vel resignato retineri posse, quod & Canonistæ fatentur, & moderna praxis confirmat.

§. 2.

Assignatio pensionis dispensativè facta, ut sit licita, debet niti justâ causa.

NUmquam dispensari, nisi unà Canones detrimentum aliquod patiantur, Jurique communi, ut Canonistis loqui placet, *vulnus* aliquod infligatur, expeditum est. Unde facilè est intelligere, ab Ecclesiæ Prælatis, quibus Canonum custodia specialiter incumbit, dispensandum non esse, nisi vulneris illa inflictio alterius boni accessione compensetur. Hinc illud S. Bernardi *De Dispens. & præcepto cap. 2. Novit fidelis servus & prudens ibi tantùm usurpare dispen-*

pensationem , unde bonam possit habere RECOMPENSATIONEM. Et ab Honorio II. dispensationem pro Episcopo quodam expostulans, in fine concludit : *Vestra discretionis est judicare , an meritò flagitetur à vobis facienda dispensatio , unde talis potest sequi* RECOMPENSATIO. Epist. 13.

Cùm igitur pensio constitui nequeat, nî unà relaxatio Canonum intercedat, & Juri communi *vulnus* aliquod infligatur , evidenti consequentia sequitur, compensationem vulneri proportionatam , ab utilitate aut necessitate Ecclesiæ dispensationem exigente petitam, intercedere debere ; unde indubiè vulgata illa dispensationum regula, ab eodem mellifluo Doctore tradita hîc observanda est : *Ubi necessitas urget , excusabilis ; ubi utilitas provocat , laudabilis dispensatio est. Utilitas dico communis , non propria. Nam cùm nihil horum est , non planè fidelis dispensatio , sed crudelis dissipatio est.* Lib. 2. De Considerat. cap. 4.

Adhæc, in quantum assignatio pensionis species quædam est dispensationis, debet & ipsa, sicut *omnis dispensatio petita à Prælato*, ut loquitur S. Thomas 2. 2. quæst. 88. art. 12. *fieri ad honorem Christi , in cujus persona dispensat ; vel ad utilitatem Ecclesiæ, quæ est ejus corpus.*

Ulteriùs certum est Ecclesiæ Prælatos bonorum Ecclesiasticorum non esse Dominos , sed solùm dispensatores. *Quamvis enim*, ait Doctor Angelicus , *res Ecclesiæ sint ejus* (Papæ) *ut principalis dispensatoris ; non tamen sunt ejus ut Domini & possessoris.* 2. 2. q. 100. art. 1. ad 7.

Hinc rursus consequens, per Prælatos Ecclesiæ, in concedendis pensionibus expendendum esse, num ea sit conditio & merita personæ petentis, aut temporis circumstantiæ, vel Ecclesiæ necessitas, ut si pensio concedatur, dici queat, quod tamquam fidelis & prudens dispensator, res Ecclesiasticas secundùm conditionem & naturam earum rerum , & Ecclesiæ atque fundatorum intentionem fideliter administraverit.

§. 3.

Quænam ex parte postulantis pensionem expendenda veniant ?

JUxta modernam Ecclesiæ disciplinam , reditus cujusque Beneficii annexi sunt Beneficio ut *corpus animæ :* " ideò suâ naturâ pertinent ad eum, qui Beneficium habet, ut possit ex eis vivere honestè pro suo ordine (quemadmodum loquitur Concilium delectorum Cardinalium) simulque queat sustinere impensas pro divino cultu , & templi sacrarumque ædium reparatione , & quod reliquum est, impendat in pios usus. Hæc est enim natura istorum redituum.

Expendendum proinde est postulanti pensionem, num sufficiens subsit ratio, ut pars fructuum seu proventuum Beneficio annexorum mediante dispensatione subtrahatur , & ipsi non Beneficiato concedatur.

Secundò, num ea sit ipsius conditio , ut ex illo, quod Ministro Ecclesiæ superest, aliàs pauperibus aut alteri pio usui impendendum, sibi in sustentationem accipere queat.

Pensiones quippe, ut antè probatum est, ex mente Ecclesiæ & Pontificum non dantur, nisi ut Clericis bene merentibus & honestam sustentationem non habentibus , interdum succurratur.

Ulteriùs, non tantùm expendere debet pensionem petens, num honestè & commodè non possit vivere; sed utrum ea sit ipsius necessitas, ut cum tanto Ecclesiæ onere , ex proventibus cum dispensatione & relaxatione Canonum à Beneficio detrahendis, vivere debeat.

Id perpendens S. Franciscus Salesius, tametsi Episcopatûs ipsius reditus necessitatibus & oneribus ferendis vix sufficerent , nullatenus tamen adduci potuit, ut pensionem tametsi multoties ultrò oblatam acciperet. *Lib. 6. Vitæ.*

Adhæc, non tantùm expendere tenetur pensionem prætendens, num aliquâ prematur egestate vel indigentiâ , sed insuper num ea ipsius sint in Ecclesiam merita, maximè in illam ex qua reditus in pensionem prætendit, ut justum sit & æquum, ut ab Ecclesia illa recipiat notabilem aliquam proventuum portionem ; aliàs in ejus ministros , aut pauperes , vel ornatum templi aliumve pium usum impendendam.

§. 4.

Non semper tutos reddit Pensionarios obtenta, etiam à Pontifice , dispensatio.

PAucos hodie invenire est, qui soliciti sint ut præviè ante pensionis postulationem expendant, num justa percipiendæ pensionis causa subsit , unicè soliciti quâ ratione pensionem à Pontifice impetrent ; " modò enim Papa dispenset , inquiunt , ipse sibi viderit , nos immunes sumus. " *Hic cavillus*, ait Cardinalis Bellarminus, *securos multos reddit , tutum verò neminem.* Rationem subdit dictus Cardinalis : " quoniam Papa non est *Dominus* , sed *dispensator* ; ideoque qui iniquam dispensationem petit , *iniquitatis causa est* , & *qui ea utitur , eadem semper irretitur iniquitate.* " In Epist. ad Nepotem, *Controv.* 5.

Pari ratione Synodus Coloniensis anno 36. superioris seculi supposuit , dispensationem Apostolicam non semper præstare securitatem illis , qui ea mediante plura Beneficia obtinent ; ideoque eos monendos censuit, *viderint ut causam dispensationis Deo comprobent.* Parte 1. Can. 32.

Porrò eadem ratione qua dispensatio Apostolica sine causa retinentem plura Beneficia coram Deo tutum non reddit ; quia nimirum Papa non est Dominus Beneficiorum, sed dispensator ; eadem, inquam, ratione nec tutum reddit percipientem pensionem ; quia sicut Papa non est Dominus Beneficiorum, ità nec bonorum Ecclesiasticorum , sed dispensator : quare illud quod de dispensatione super pluralitate Beneficiorum, dixit Bellarminus , idem de receptione pensionis ex dispensatione Papæ asserere non dubitavit Cardinalis Toletus *lib.* 5. *De Instruct. Sacerd. c.* 82. *num.* 3. " Sine justa causa , inquit , non habet in foro interiori & coram Deo locum dispensatio , sed tantùm in foro exteriori. Unde qui pensiones retinent , etiam cum dispensatione , si *non adest causa legitima* , *securi* non sunt, nec excusantur, quia Papa dedit , & *ipsorum est considerare quomodo dederit*. Hoc , inquam , non excusat. Si enim quis accipiat pecunias ab œconomo , quem scit malè dispensare res Domini, & contra justitiam, non potest eas in conscientia tum retinere. Papa autem non est Dominus bonorum & redituum Ecclesiæ, sed tantùm universalis dispensator. Unde sicut cùm dispensat hominem in voto, non facit hominem securum in conscientia , nisi causa adsit ; ità in pensionum & Beneficiorum distributione. Causa autem hæc debet esse in utilitatem Ecclesiæ cujus sunt bona. Si enim nullâ viâ vel pacto in Ecclesiæ hujus, vel universalis utilitatem tendat, non est causa legitima. "

Toleto consentit Gambarus apertè docens, quod " in foro conscientiæ pensio sine causa constituta pro aliquo , quia subtrahatur alimonia pauperum & Ministrorum, non prosit obtinenti ; maximè quia istæ indiscretæ pensiones sunt causa mille malorum. " *De Auctorit. leg. lib.* 10. *n.* 136. & 387.

Et ante hos fortiùs famosus Jurisconsultus Guiliel. Benedicti : " Causa imponendi, ait, pensionem semper

» per injusta censetur, si non pertineat ad utilitatem » Ecclesiæ cui pensio imponitur..... Sine ergo cau- » sa legitima utilitatem Ecclesiæ pensionariæ concer- » nente, non valet etiam à Papa imposita pensio. *Ad cap.* Raynutius *De Testamentis.*

Qui igitur pensionem per dispensationem Apostolicam postulat, meritò attendit illud Sancti Bernardi *Epist.* 1. ad Nepotem, desertionem Monasterii sui mediante dispensatione Apostolicâ justificare volentem. *Attende cor tuum, discute intentionem, consule veritatem.*

Hoc piissimum Bernardi monitum si observarent hodierni pensionarii, attenderentque cor suum, & discuterent intentionem, quàm sæpe per cupiditatem planè distortum cor suum reperirent! Si consulerent veritatem non propriam cupiditatem, quàm frequenter deprehenderent, ac fateri deberent, nullam aliam petendi ac imponendi pensionem causam subesse, quam propriam cupiditatem, quæ divitias ac lucrum quærit; utilitatem verò Ecclesiæ pensione gravandæ nullam.

An forsan instabunt nonnulli: num causa sufficiens sit, expendendum committimus Pontifici, ejusque expetimus consilium: *Utinam*, dicebat similibus sanctus Bernardus *Epist.* 7. *non licentiam quæsissetis, sed consilium, id est, non ut arceret, sed an liceret.* Sed prô dolor! verendum quod plurimis eorum dici possit, quod subdit Bernardus. *Malum in corde conceperant, opere tamen ausi non sunt adimplere nisi* CUM LICENTIA. *Conceperunt dolorem, sed non pepererunt iniquitatem,* DONEC INIQUO PAPA CONCEPTUI *præbuisset assensum.......* Quod tamen, cum eodem Doctore asserere ausim, *summum fecisse Pontificem nequaquam crediderim, nisi aut circumventum mendacio, aut importunitate victum.*

Verum enim verò si vel leviter quis attendat, quomodo & à quibus hodie pensiones à Sede Apostolica super resignatis aut dimissis Beneficiis postulari soleant, facilè comperiet, esse admodum paucos, quibus regeri non posset illud quod olim idem Doctor regerebat similibus, qui se per dispensationem Apostolicam justificare studebant: *Non satis de propria causa confidentes, remorsas aut remordentes conscientias Apostolica conati estis delinire licentia. Frivolum satis remedium, quod non est aliud nisi more Protoplastorum cauteriatis conscientiis texere perizomata, videlicet ad velamentum, non ad medicamentum.* Ibidem.

§. 5.

Potest contingere ut justa sit pensio ex parte imponentis & dantis, licet injusta sit ex parte petentis & recipientis.

PONtificem & Episcopos mansisse bonorum Ecclesiasticorum superintendentes seu dispensatores in utilitatem Ecclesiæ, etiam post rerum divisionem & Beneficiorum erectionem nemini dubium est. *Ut Episcopi potestatem habeant* (inquiebat tribus circiter à facta rerum Ecclesiæ divisione seculis Synodus Moguntina) *res Ecclesiasticas providere, regere, gubernare, atque dispensare secundùm Canonum authoritatem.*

Cùm igitur nonnumquam ipsa necessitas aut utilitas Ecclesiæ (cui rerum Ecclesiæ dispensatio subservire debet) exigat aut postulet, ut etiam Clerico diviti, nec de Ecclesia merenti pensio assignetur; indubiè Pontifex aut Episcopus, qui unicè utilitatem & necessitatem præ oculis habere tenentur, eam justè ad redimendam vexam, seu majus Ecclesiæ malum avertendum, nonnumquam concedent, licet ipse injustè extorqueat ac recipiat.

Quid enim si indignum quempiam Sacerdotem à sacro Ministerio v. g. Beneficio Curato amoveri, & alium idoneum in locum illius substitui oporteret; & tamen ille sine pensione Beneficium abdicare nollet: tunc indubiè salus animarum & utilitas Ecclesiæ permittit, imò exigit, ut velut ad redimendam vexam potiùs ei pensio assignetur, quàm ut cum tanto animarum detrimento in cura permaneat; si nimirum de suo gradu aliter exturbari, aut saltem non sine majori incommodo & molestia posset.

Non absimile pensionum exemplum occurrit in *cap.* ꝟ *De Rescriptis*, nimirum, quas nonnullæ Ecclesiæ pendere solebant, ut se à vexationibus eorum, qui mandatis à Sede Apostolica pro impetratione Præbendæ primò vacaturæ, & sæpius sub vel obreptitiè obtentis vexabant, redimerent. " Solebant enim; » ait Janus A Costa celebris Canonista, mandatarii » isti plerumque esse contenti certa præstatione an- » nuâ, sive pensione; cujus constitutione Ecclesiæ, » contra quas impetraverant litteras, redimebant se » à vexationibus impetrantium: Nam quamvis om- » nis constitutio pensionis hoc jure valde suspecta sit, » pergit A Costa, videntur tamen hoc casu Ponti- » fices conniventibus oculis hoc permisisse Ecclesiis, » quas contra veterum Canonum Statuta mandatis » istis onerabant." Ad *cap.* 31. ꝟ *De Rescriptis.*

Et certè quis hujusmodi pensiones ex parte constituentium non probaret? Si enim nemo infidelitatis aut injustitiæ accuset tutorem, qui ex rebus pupilli aliquid concedit alicui nihil juris ad illud habenti; ut pupillum adversùs injustum vitæ aut rerum suarum invasorem defendat, eumque à summo illo discrimine liberet, quis Prælatos accusare audeat injustitiæ, aut infidæ administrationis, si partem aliquam rerum Ecclesiæ non merentibus tribuant, ut ab Ecclesiis arceant lupos, qui non vitæ corporali, sed spirituali insidiantur?

Adhæc quis non videat, quod eadem ratione, qua ob bonum Ecclesiæ Prælati similes pensiones permittere coguntur, Clerici ad Beneficia illa vocati easdem persolvere possint? Econtra eos, qui suis injustis vexationibus Prælatos ad pensionem constituendam cogunt, non justiùs eas recipere, quàm is, qui à tutore pupilli in casu proposito, ad redimendum pupillum ab iniqua sua vexatione, pecuniam recipit.

Nullatenus proinde sequitur: Pontifex aut Episcopus pensionem justè permittit, & Beneficiatus justè persolvit, ergo pensionarius eam justè recipit. Nonnulla tamen tam ex parte Superiorum imponentium quàm persolventium consideranda esse *cap.* 6. *parag.* 2. & 3. dicam.

CAPUT IV.

Utrum permutatio Beneficiorum sit justa causa petendæ pensionis; præsertim dum Beneficia in proventibus sunt inæqualia?

§. 1.

Permutatio Beneficiorum Sacris Canonibus est contraria.

CERTUM est in omni Beneficiorum permutatione duplicem Clericorum de una ad aliam Ecclesiam translationem intercedere; adeoque iisdem Canonibus, quibus Clericorum hujusmodi translationes vetantur, ipsa quoque Beneficiorum permutatio vetita censeri debet.

Adhæc in ipsa Beneficiorum permutatione quidam quodammodo contractus rebus spiritualibus directè repugnans & planè indignus, intercedere videtur; nimirum contractus *do ut des.* Eâ enim conditione per-

permutatio iniri solet, ut alter alterius Beneficium assequatur; ac per consequens sine quadam saltem specie contractus ordinariè non absolvitur.

Unde vel ex hoc capite Beneficiorum permutatio magis quam simplex translatio Canonibus (qui omnem vel speciem contractûs in spiritualibus abominantur) contrariatur.

Hinc licet simplices translationes sæpiùs in Ecclesia primæva sint visæ, (ait Boëtius Epo apud Duacenses Canonum Antecessor primarius) "nunc ausu temerario, nunc etiam legitimâ simul authoritate frequenter interveniente translatorum; tamen *permutationis Beneficialis* exempla nullis in antiquis aut Canonibus, aut Historiis Ecclesiasticis reperiuntur: adeò ut nec apud Isidorum, nec apud ipsum quidem novissimum Decretorum collectorem Gratianum, ulla prorsus extet permutationis beneficialis mentio...... nova scilicet posteritatis novæ, semperque magis ac magis insolescenti audacia, novum peperit hoc permutationum Beneficialium jus, novas praxes, novos quæstionum intricatissimarum labyrinthos." *De Saturnino permut. Benefic. jure n. 3.*

Hoc tandem novo permutationis Beneficialis jure circa seculum XII. exorto, mox se illi Ecclesia opposuit. *Divisionem Prabendarum, aut* DIGNITATUM PERMUTATIONEM FIERI PROHIBEMUS, ait eo seculo celebrata Synodus Turonensis *Cap* 8. *ii De Prabend.*

Verùm quia ingeniosa cupiditas ubique latebras & prætextus quærit, nonnulli Præbendarum permutationes licitas credebant, quia Turonensi Concilio non nisi *dignitatum* permutatio prohibita fuerat; quod omninò à jure alienum est, declaravit Urbanus III. "Quæsitum est (inquit in *Cap.* 5. *ii De Rer. permut.*) ex parte tua, si commutationes fieri valeant Præbendarum. Cùm commutatio *dignitatum* in Turonensi Concilio fuerit interdicta; Generaliter itaque teneas, quod commutationes Præbendarum de jure fieri non possint, præsertim cum pactione præmissa, quæ circa spiritualia vel connexa spiritualibus labem continet semper Simoniæ.

Ex hoc Pontificis responso liquet, permutationes Beneficiorum, præsertim cum pactione prævia, ab Ecclesia tamquam de Simonia admodum suspectas, ac frequenter infectas reprobari. Hinc sæpe laudatus novennarius Prælatorum Conventus, abusibus in Synodo Tridentina reformandis hunc annumerare non dubitavit: "Alius item abusus, ait, in permutationibus Beneficiorum, quæ fiunt cum pactionibus; quæ Simoniacæ omnes sunt, nulloque respectu habito nisi lucri." Et sub idem pene tempus Synodus Bituricensis Beneficiorum permutationem velut turpem nundinationem exagitat. "Sacerdos, inquit, in illa Ecclesia permaneat sub cujus titulo promotus fuit, nec *cauponariam Beneficiorum permutationem* exerceat.

Propter transitum ergo de uno Beneficio ad aliud, qui sæpius ex cupiditate magis quàm utilitate Ecclesiæ contingit, & periculum Simoniæ, permutationes Beneficiorum interdictæ fuerunt.

§. 2.

Utrum permutatio Beneficiorum interdum authoritate Prælatorum licitè fieri possit; & quæ conditiones requirantur?

JUxta ante-dicta permutatio seu commutatio Beneficiorum duplicem quodammodo Beneficiatorum translationem includit, utriusque scilicet Beneficiati de uno ad aliud Beneficium; ideoque & quemadmodum translatio ita & permutatio Canonibus contrariatur. Verùm sicuti Beneficiati alicujus translatio de uno ad aliud Beneficium utilis Ecclesiæ, imò & necessaria esse potest, ità quoque nonnumquam contingere potest, ut Ecclesiæ expediat, duos Beneficiatos sibi invicem in servitio Ecclesiæ substitui. Quidnî enim aliquando contingere possit, ut qui uno loco minùs est utilis, alteri loco utiliùs deservire queat, & econtra; ac proinde fiat, ut Ecclesiæ expediat, ut alter alterius Beneficium accipiat.

Hinc Pontifex Urbanus III. postquam dixit: "Commutationes Præbendarum fieri non posse cum pactione præmissa, quæ circa spiritualia vel connexa spiritualibus labem continet semper Simoniæ, hanc subjungit regulam: *Si autem Episcopus causam inspexerit necessariam, licitè poterit de uno loco ad alium transferre personas: utque uno loco minùs sunt utiles, alibi se valeant utiliùs exercere.*

Eamdem regulam tradit Doctor Angelicus 2. 2. q. 100. *art.* 1. *ad* 5. *Nec permutatio Prabendarum vel Ecclesiasticorum Beneficiorum fieri potest authoritate partium absque periculo Simoniæ, sicuti nec translatio, ut jura determinant. Potest tamen Prælatus ex officio suo permutationes hujusmodi facere, pro causa utili vel necessaria.*

Ex hac per Pontificem tradita regula utiles has ac notandas conclusiones judiciosè elicit Thomassin. *De Disciplina Ecclesia p.* 4. *lib.* 4. *cap.* 17.

Primò, quòd Beneficiati non possint Beneficiorum suorum permutationem absolvere, sed Episcopi sit eos transferre.

Secundò, quòd Episcopus in hac translatione non nisi utilitatem, aut necessitatem Ecclesiæ præ oculis habere possit: & Beneficiati non nisi obedientiam, quam Prælatis suis debent, & servitia, quæ majori cum fructu fideli populo sint exhibituri.

Tertiò, quòd Episcopi sit dare initium huic permutationi; vel si Beneficiatos ipsos contingat initium dare, oportet ut illud non sit nisi simplex propositio, quam Episcopo faciunt, solo intuitu, ut se Ecclesiæ utiliores reddere valeant.

In his omnibus, subjungit idem Author, ne vel umbra est illius pactionis Simoniacæ; ideoque dispensatio vel authoritas Episcopi necessaria non est, ut purgetur Simonia, aut super ea dispensetur; sed primò, ad absolvendum Beneficiatos à stabilitate, quam Ecclesiis debebant. Secundò, ut illis detur vocatio divina ad Ecclesiam & Ministerium in quod de novo intrant. Vocatio enim divina necessaria est ad omnem novam Sacerdotii portionem, quam quis suscipit. Tertiò, ut uterque permutantium absolvatur à vinculo, quo priori suæ Ecclesiæ quisque erat adstrictus.

Has conclusiones in præcitatis Pontificis verbis contineri, qui vel leviter verba expenderit, facilè intelliget; ex quibus hæc ulteriora consectaria consequuntur.

Primò, quod Prælati permutationes Beneficiorum admittere non debeant; imò nec possint, nisi causam inspexerint, necessariam; ut nimirum personæ, quæ uni loco minùs sunt utiles, alibi se valeant utiliùs exercere.

Secundò, quod nullatenus Episcopi teneantur permutationes Beneficiorum sibi præsentatas approbare, tametsi nullum Canonicum adsit impedimentum; sed quod eas rejicere seu non admittere possint, eo solo titulo, quia necessitas aut utilitas Ecclesiæ permutationem non requirit.

Hinc consequens est, quod meritò Episcopi interrogent permutantes, cur Ecclesias suas, quibus per divinam vocationem & providentiam sunt adscripti, deserere velint, & ad aliam transire: ut ex interrogatis & responsis intelligant, num Ecclesiæ utilitas aut necessitas, an potiùs cupiditas ad permutandum impellat & provocet. Hoc si Episcopi hodierno tempore exactè observarent, quis ambi-

gat,

gat, quin de multis dicere possent cum Concilio Sardicensi, *quod appareat avaritia eos ardore inflammari, & ambitioni inservire.*

Tertiò sequitur, quod illi, qui viâ permutationis de uno ad aliud Beneficium transire cupiunt, expendere teneantur, num necessitas aut utilitas Ecclesiæ eam requirat.

Quartò, quod permutantes non semper sint tuti, dum sine justa causa de una ad aliam Ecclesiam contra sacros Canones transeunt, tametsi Prælati permutationem probaverint; quia, ut ante-dictum est, Prælati tantùm sunt dispensatores, & consequenter si sine justa causa dispensent, non dispensatio, sed potiùs dissipatio erit.

Quintò, quod sacris Canonibus contraveniant, neque ulla, etiam Pontificis, authoritate tuti esse possint, qui solo lucri, aut propriæ commoditatis intuitu viâ permutationis Beneficium seu Ecclesiam, cui adscripti sunt, deserere non verentur. Quod etiam jam pridem rectè notavit Petrus Cantor: "Si quis, inquit *in Verb. Abbrev. cap.* 40. legitimè sortitus est Ecclesiam, & quærit occasionem ut eam dimittat, *quia alia pinguior est & uberior*, secundùm pœnam constitutam in Canonibus puniri deberet, & in ea manere omni tempore vitæ suæ.

Sextò, quod volentes via permutationis transire de una Ecclesia ad aliam, sedulò examinare teneantur, an appareant sat magna indicia divinæ vocationis, quæ eos à vocatione in qua vocati erant, avocet, & ad aliam impellat.

Septimò sequitur, quod admodum cavendum sit à pactionibus & conventionibus omnibus, quæ circa spiritualia ab omni labe Simoniaca vix immunes esse possunt.

Hæc omnia aliave, quæ in permutatione Beneficiorum indispensabiliter observanda sunt, si hodierna permutantium multorum praxi & intentione conferantur, vix dubito, quin & hodie verissimum reperietur, quod pridem dixit Boëtius Epo *De Saturnino permut. Benefic. jure num.* 1. "Certè permutationes istæ Beneficiales frequenter scrupulos gignunt in animis permutantium adeo duros, adeo præterea vehementes ac urentes, eosque justos, ut Saturnina voracitas nullos umquam consimiles genuerit cruciatus illis ipsis, qui devorabantur: cùm graviter læsa conscientia non temporarios at perpetuos experiatur cruciatus, qui ne morte quidem corporis finiuntur, sed magis & magis crescunt, & graviores acrioresque redduntur, nisi salutaribus ante mortem fuerit expiata pœnitentiæ Christianæ Catholicæque remediis. Quorum quidem remediorum præstat indigere prudenter abstinendo talibus à commerciis, quàm temerarias, & quasi nundinatorias faciendo permutationes tantum subire periculum, cujus amator dignus est qui pereat in illo.

§. 3.

An Permutatio sit justa causa recipiendi Pensionem?

QUod permutatio Beneficiorum non sit legitima & sufficiens ratio seu causa petendi pensionem, si non exigente utilitate aut necessitate Ecclesiæ Canonicè peragatur, omnes facile agnoscent. Quis enim dicere audeat, aliquem mereri, ut in ejus favorem per dispensationem portio fructuum à Beneficio contra Ecclesiæ ordinationem avellatur, quia permutationem SS. Canonibus contrariam inire præsumit? imò quis non videat, vel hoc ex capite eum reddi indignum, ut Ecclesia in ejus favorem pensionem constitueret, quia Ecclesiæ Decretis obviando, temerè Ecclesiam, quam in sponsam acceperat, lucri aut propriæ commoditatis intuitu repudiare non veretur?

Hoc posito habetur, quòd certum sit & evidens, quòd nulla permutatio, quæ non ex causa necessaria, aut utili Ecclesiæ peragitur, esse queat causa legitima recipiendi aut imponendi pensionem.

Hinc ulteriùs facilè intelligi potest, plerosque, si non omnes qui pensionem in permutatione Beneficiorum prætendere solent, illam non solùm ob suam permutationem non mereri, sed etiam propter illam indignos reddi.

Qui enim sunt, qui hodie in Beneficiorum permutatione pensionem prætendunt, nisi qui vel spe lucri, aut proprii commodi, aut etiam officii Ecclesiastici persolvendi obligatione se eximendi, cupiditate impulsi ex uno in aliud Beneficium se protrudunt? Qui enim de Ecclesia, cui semel divinâ ordinatione & electione adscripti sunt, non nisi utilitate aut necessitate Ecclesiæ suadente & trahente, ad aliam transeunt, seu potiùs jussu Superiorum transferuntur, sciunt quòd Ecclesia seu sponsa, quam necessitate cogente deserunt, non ideo gravanda sit, quia eam deserunt; & licet laudabiliter pro debito eidem deservierint, servitium non temporali mercede seu pensione in hoc mundo, sed æterna à Domino remunerandum sperant?

Agnoscunt justissimè ab Ecclesia decretum esse: "Si quis translatus est ex alia in aliam Ecclesiam, prioris Ecclesiæ vel Martyriorum, quæ sub ea sunt, aut Ptochodochiorum, aut Xenodochiorum rebus in nullo communicet;" *Synod. Calchedonens. Can.* 10. adeoque nec pensionem temporalem ex dimissa Ecclesia percipere prætendat.

Sciunt quoque similes Ecclesiastici, quòd qui permutant ut pensionem ex dimisso Beneficio accipiant, non sint multùm absimiles illis, qui resignant seu permutant Beneficia, ut summam pecuniæ (cui pensio æquivalet) recipiant; quod Simoniacam procul dubio, teste Pontifice Urbano III. continet pravitatem? "Sunt enim, inquit, quidam qui Præbendæ suæ cedunt & juri renuntiant, ut majorem Præbendam obtineant, vel ex hoc etiam summam pecuniæ consequantur, quod quidem honestati est contrarium, *& Simoniacam procul dubio continet pravitatem.*" Cap. 5. ✠ De rerum permutatione.

Ecclesiastici, qui spiritu Ecclesiæ aguntur, Ecclesiam quam divina vocatione sibi desponsârunt, non nisi Ecclesiæ utilitate aut necessitate cogente deserunt; in eaque dimissione solam Ecclesiæ necessitatem & utilitatem intuentes, lucrum temporale non quærunt; præcipuè quod non sine gravamine Ecclesiæ, cui deservierunt, & Canonum infractione haberi potest: Pernoscunt justissimum esse, ut quemadmodum ipsi, quamdiu Ecclesiæ deservierunt, fructus integros perceperunt, etiam successor eâdem ratione percipiat: ut inde honestè vivere, & reliquum in pauperes, aliumve pium usum expendere queat.

Injustum proinde sciunt, Ecclesiam, à qua, cùm illi ministrârunt, temporalia receperunt, eo solo titulo gravare, quia illam Ecclesiæ necessitate aut utilitate impellente deserere coguntur.

§. 4.

Solo titulo inæqualitatis proventuum exigere Pensionem in Permutatione Beneficiorum, illicitum est.

PLures hodie reperire est, qui solam Beneficiorum permutationem non esse causam legitimam & sufficientem petendi aut recipiendi pensionem facile mecum agnoscent; at si cum permutatione concurrat Beneficiorum inæqualitas in proventibus, peti ac exigi pensionem, ut hæc inæqualitas ad æqualitatem reducatur, nec injustum, nec Simoniacum credunt; at sine fundamento, ut patebit ex sequentibus.

"Certum enim est, ut etiam laxiores fatentur, ex-
» cessum sive inæqualitatem in re spirituali non pos-
» se suppleri vel compensari pecuniâ aut aliquo do-
» no temporali; cujus in promptu ratio est, quia
» spirituale venderetur pro temporali, quæ res ponit
» veram materiam Simoniæ: nihil hîc faciente Præ-
» lati authoritate, quæ vitium tollere nequit." Hæc Zœsius ad *tit. De rerum Permutatione.*

Si igitur certum sit inæqualitatem proventuum in permutatione Beneficiorum non posse suppleri vel compensari pecunia, aut aliquo dono temporali, quia spirituale venderetur pro temporali; quâ specie citra vitium Simoniæ licebit suppleri vel compensari excessum sive inæqualitatem in re spirituali per pensionem? Num forsitan pensio aliquot centenorum florenorum annuè persolvenda aut redempta, *pecunia aut donum temporale* non est? O humana cæcitas, & cæca cupiditas! Si summa pecuniæ simpliciter in compensationem inæqualitatis, aut excessus petatur, Simonia est; sed si eadem vel longè major solo verbo *pensionis* velata exigatur, omnis Simoniæ labes abstergitur.

Adhæc, non minùs certum est, quod jus ad proventus Beneficii pecuniâ, aliove temporali dari aut resignari nequeat, nisi unà ipsum Beneficium, cui jus illud est annexum, pro temporali datum aut resignatum censeatur; quia *quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum provenit*, ait Paschalis II. *caus.* 1. *q.* 3. *Can.* 7. NEUTRUM INVENDITUM *derelinquit.* Unde rectè notat Doctor Angelicus 2. 2. *q.* 100. *art.* 4. *ad* 5 quòd *rebus istis venditis, intelligantur* ETIAM SPIRITUALIA VENDITIONI SUBJICI. Qui ergo jus ad proventus sui Beneficii resignat, ut pro eo *pensionem* notabili summæ pecuniæ æquivalentem accipiat, nec aliter resignare vult, nisi resignatarius in illam consentiat; nec *ipsum spirituale*, scilicet Beneficium, à quo jus percipiendi proventus Ecclesiasticos dependet, *invenditum derelinquit*; *eoque vendito*, seu cum temporali, nimirùm *pensione*, commutato, ipsum quoque *venditioni subjectum*, vel cum temporali commutatum *intelligitur.*

Qui igitur Beneficium cum alio Beneficio permutare non vult, nisi excessus proventuum sui Beneficii annuâ pecuniæ pensitatione compensetur, ipsum jus ad temporalia sui Beneficii pecuniâ compensatum vult; ideoque *gratis* dare non intendit; ac per consequens nec ipsum Beneficium, cui jus illud *consequenter* est annexum, *gratis* dare censetur.

Quare qui licitum credunt, nec esse contra justitiam permutare Beneficia Ecclesiastica sub conditione solvendæ pensionis, quia permutans non exigit illam pro permutatione Beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod illi conferre non tenebatur, non obscurè comprehenduntur censurâ Alexandri VII. quam sequenti propositioni inussit in Decreto contra 45. Proposit. *num.* 22. *Non est contra justitiam, Beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia Collator conferens illa Beneficia Ecclesiastica pecuniâ interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii, sed velut* PRO EMOLUMENTO TEMPORALI, *quod tibi conferre non tenebatur.*

Ulterius, si qua subtilitas actum aliquem à peccato contra certam legem ità excuset, ut simul universam illam legem penè inutilem, & sine fructu reddat, jure merito reputanda est elusio, *ad excusandas excusationes in peccatis.* At evidens est, quod si ab omni Simonia excusentur, qui solo titulo excessûs, seu inæqualitatis fructuum in permutatione pensionem exigunt, ac recipiunt, universam legem contra Simoniacas & nundinarias permutationes ac resignationes eludi; cui enim rei lex illa servit, si omnis illa hodierna Beneficiorum appretiatio & nundinatio excusetur, modò ea, quæ dantur, pensionis vocabulo colorentur.

Quis, quæso, tam insipiens, qui in Beneficiorum permutatione aut resignatione pecuniam exigendo Simoniacam resignationem aut permutationem faciet, si eamdem pecuniæ summam *pensionis* nomine, citra vitium Simoniæ, habere possit?

Et certè qui vel leviter attenderit modum agendi eorum, qui Beneficia sua mediante pensione permutant, videbit modo planè profano & nundinario Beneficia Ecclesiastica tractari. Nonne enim dolentes conspicere jubemur, passim Beneficia Ecclesiastica quoad temporalia emolumenta expendi ac appretiari, inæqualitatemque eorum præscriptâ *pensione* annuâ compensari, non secus ac duorum equorum aut fundorum permutandorum valor & bonitas expenderentur, & reperta eorum inæqualitas pretii suppletione ad æqualitatem reducerentur? Quis similes rerum spiritualium profanationes non exhorrescat & execretur?

CAPUT V.

Num resignatio simplex, vel in favorem sit justa causa recipiendi pensionem?

§. 1.

Sacri Canones volunt, ut quis Ecclesiam cui semel est adscriptus, sine causa non deserat.

PRISCUM jus est cum ipsis Apostolis natum, ne vel Episcopi, vel ulli Clerici sua loca, suasve quasi stationes, in quibus divina ordinatione semel sunt constituti, leviter & sine causa deserant; juxta illud Apostoli 1. *Cor.* 7. *v.* 20. *Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat.*

Utque hanc in rem prioris ætatis Canones sileamus, etiam seculo XI. disciplinam illam illibatam voluit Urbanus II. *Dist.* 70. *Can.* 2. "Sanctorum
» Canonum statutis consona sanctione decernens,
» ut sine titulo facta ordinatio irrita habeatur, *& in*
» *qua Ecclesia quilibet titulatus est, in ea perpetuò*
» *perseveret.*" Conformiter ad illud Concilii Valentini in Hispania: *Nullum Episcopi ordinent, qui localem se futurum primitùs non spoponderit.* Can. penult. & ult.

Rationem illius disciplinæ dictum Concilium insinuat: "Ut singuli in delegata sibi Ecclesia assiduum
» dependant officium, & Episcopi sui præceptis ob-
» temperent, & ne ab Ecclesiastica devient discipli-
» na, ab una in aliam Ecclesiam transeuntes.

Eamdem Ecclesiæ disciplinam etiam seculo XII. Alexander III. Archiepiscopo Turonensi exactè servandam esse rescripsit. Cujus rescriptum Gregorius IX. Decretalibus suis *Cap.* 4. *ü De Renuntiat.* inserendo authoritate juris donavit; adeoque nec jure Decretalium Clericus Ecclesiam, cui semel adscriptus est, sine Superioris authoritate dimittere potest.

Scio quidem Canonistas recentiores nonnullos existimare decisionem illius Decretalis in desuetudinem abiisse; ex eo quod Episcopi passim permitterent Clericos Beneficia sua proprio arbitrio dimittere: notandum tamen, quod observat Fagnanus, ejusmodi indulgentiam ex proprio interesse non rarò profluxisse: *Nam Superiores non curant*, ait Fagnanus, *ut Beneficiati recedant de Beneficiis, quin potiùs contenti sunt, ut possint aliis conferre.* Cap. 4. De Renuntiat.

Num igitur dicta indulgentia suffecerit, ut dicta Decretalis verè esset abrogata, non ità constat; hoc tamen constat, quod Synodus Tridentina *Sess.* 23. *cap.*

cap. 16. De Reformat. decreverit conformiter ad pristinam Ecclesiæ disciplinam, " ut etiam is, qui ad titulum patrimonii pro necessitate aut utilitate alicujus Ecclesiæ ordinatur, eidem Ecclesiæ aut loco adscribatur, ubi suis fungatur muneribus, nec incertis vagetur sedibus. *Quod si locum inconsulto Episcopo deseruerit, ei Sacrorum exercitium interdicatur.* " Quo Decreto (ut etiam rectè advertit Fagnanus) prohibentur Clerici licet nullum Beneficium habentes, sed in ipsa ordinatione alicui Ecclesiæ tantummodo adscripti, ab ea inconsulto Episcopo recedere. Unde cavendum est, subdit idem Fagnanus, à modernis collectoribus, dum aliis relatis dixerunt: Presbyteris & Clericis non habentibus Beneficium in titulum personalem residentiam requirens, licitum esse ire quò velint, & Ordinarios teneri eis litteras commendatitias concedere. Hoc est enim, inquit, contra præcitatum Concilii Decretum.

Sive igitur pristina sive moderna Ecclesiæ Decreta spectentur, sat apparet, Ecclesiæ mentem & intentionem esse, ut quemadmodum sine Principis aut Ducis consensu milites stationes suas deserere nequeunt, ità nec Clerici stationes sive Ecclesias sibi commissas leviter, & sine Superioris voluntate deserant.

Manifestum quoque est, Ecclesiam stabiles & firmos velle Ministros, qui eo nimirum animo accedant, ut sedulum & stabile in sua vocatione servitium præstare intendant, neque ab ea recedant, nì aliò eos necessitas aut utilitas vocet.

Quapropter si Patres Concilii Bituricensis *an.* 1584. *tit. De Benef. cap.* 2. " denuntient omnibus cujuscumque gradûs & conditionis, qui Beneficia Ecclesiastica solius temporalis proventûs gratiâ suscipiunt, eos non facere fructus suos, sed ad restitutionem teneri, " quanto majori jure denuntiaretur omnibus, qui Beneficia Ecclesiastica non suscipiunt, ut in illis officium aliquod Ecclesiæ præstent; sed ut illud quamprimum resignando pensionem aliquam ex illo distillent, *pensionem ullam non facere suam, sed ad restitutionem teneri.*

§. 2.

Resignationes in favorem cum clausula, non aliter, nec aliàs, *multis titulis contraria sunt SS. Canonibus.*

Resignationes in favorem cum clausula, *non aliter, non aliàs, non alio modo*, pluribus titulis contrariari Sacris Canonibus apertum est.

Planum enim est, ordinariè hujusmodi resignationes pactionem seu conventionem aliquam continere, *cum tamen in spiritualibus*, juxta Sanctiones Canonicas, *omnis pactio, omnisque conventio omnino debeat cessare.* Cap. 4. *ii De Pactis.*

Secundò, Sacris Canonibus vetitum fuit, ne Clericis liceat sibi successorem eligere, licet ad vitæ exitum perveniant; ne *aliàs Sanctuarium Dei quasi jure hæreditario possideretur.*

Quomodo per prædictas resignationes hisce Canonum constitutis contraveniatur, & ratio & experientia docet. Quis enim non videat, per similes resignationes Beneficiatos sibi successores eligere, Beneficiaque jure quasi hæreditario ad posteros transmittere? quod & experientia nimis, quàm manifestum fecit; cui malo etsi per Regulas Cancellariæ *De Viginti De publicandis Resignationibus*, aliasque Romani Pontifices occurrere voluerint, parum tamen remedii allatum esse quotidie experimur.

Tertiò, per hujusmodi resignationes à Collatione & Provisione Beneficiorum excluduntur illi, quibus ex Ecclesiæ ordinatione incumbit Ministros constituere; & datur penè omnibus Beneficiatis facultas Beneficium pro arbitrio suo conferendi, & quasi de proprio disponendi.

Hæc & similia, quæ ab hujusmodi resignationibus vix abesse possunt, si attendantur, non mirum, si nec in Decreto Gratiani, nec in Decretalibus Gregorii IX. vel Bonifacii VIII. aut Clementinis vel Extravagantibus ulla resignationis *in favorem* cum clausula, *non aliter, non aliàs, non alio modo*, mentio occurrat; ut etiam Flaminius Parisius observat. Quo verò tempore primùm originem cœperint, incertum illud constat, quòd tempore Gregorii De Ambasia in Regno Franciæ Legati à latere ventilatum fuerit, teste Ruzeo *Tract. Jur. Regul. Privil. Utrum resignatio facta in favorem certa persona valeret, vel censeretur Simoniaca*; ac tandem ab utraque parte allegatis argumentis per Parlamentum Parisiense similes resignationes ut *nullas & Simoniacas fuisse rejectas*, tamquam continentes pactionem saltem tacitam ex parte resignantis, & expressam in verbis procurationis cum clausula, *non aliter, &c.*

Profectò, si quis attenderit incommoda & abusus omnes, qui occasione resignationis *in favorem* in Ecclesiam redundant, non dubium, quin fateri debebit, quòd omnino optandum ac annitendum esset, ut resignationes illæ plurimis seculis incognitæ, nec etiam hodie permitterentur; meritoque à nonnullis in Synodo Tridentina ad earum totalem abolitionem actum fuisse.

Nonne enim ad oculum patet, per similes resignationes & permutationes hodie Beneficia Ecclesiastica quasi commercio profano exponi & transferri? Nonne per similes resignationes Beneficia hæreditaria quodammodò facta esse conspicimus? Nonne per illas passim carni & sanguini in Beneficiorum resignatione indulgetur? Nonne quisque Beneficiatus per viam similis resignationis constituitur quasi dominus sui Beneficii, ut de illo pro arbitrio suo disponat, & contra SS. Canonum Decreta successorem sibi eligat?

§. 3.

Permutantes & resignantes debent in sua permutatione & resignatione semper, quantum possibile est, digniorem eligere.

Permutantes ac resignantes Beneficiorum distributioni seu provisioni cooperari, ad eamque concurrere, juxta ultratam modernam praxim, nemini dubium esse potest; consequenter sicuti Collatores & Patroni citra justitiæ distributivæ violationem, & peccatum acceptionis personarum, minùs dignum præ digniori, ex humano erga aliquem affectu eligere vel præsentare nequeunt, ut supra probatum est; ità nec permutantes aut resignantes, in quantum ipsi ad Beneficiorum distributionem (quæ unicè in Ecclesiæ utilitatem fieri debet) concurrunt, non possunt dignum præ digniore ex privato affectu, aut humana aliqua consideratione eligere.

Sed dicent fortè permutantes aut resignantes, Superiorum esse permutationem vel resignationem admittere vel rejicere. Resp. Sit ità; quid enim si Prælatus faciliùs forsan quàm oporteret, imò quodammodo indifferenter, ut hodie aliquibus in more esse videtur, permutationes admittat, num propterea permutantes & resignantes minus dignis erunt extra noxam? Nonne ipsi sunt causa, quod minùs digni Beneficium obtineant? Si enim in permutatione & resignatione solùm utilitatem Ecclesiæ attendissent, easque personarum conditiones, quæ faciunt *ad causam*, id est, ut meliùs Ecclesiæ provideatur, indubiè dignior promotus fuisset; adeoque per resignationem minus digno fit, ut Beneficium non distribuatur secundùm justitiam distributivam.

Adhæc, quis nesciat, quin considerando hodiernam praxim, Prælati ac Superiores subindè cogantur tolerare resignationes aut permutationes factas cum per-

sonis minùs dignis, ex. gr. ut valde indignus excludatur; quo casu equidem permutantes & resignantes causa sunt, quod minùs digni præ dignioribus in Beneficia intrent.

Plura hîc dicere supersedeo, quia in anterioribus sat ostensum fuit, quod in quacumque Beneficiorum distributione unicè præ oculis haberi possint conditiones personarum, quæ faciunt *ad causam*, id est, ut aptiori Ministro Ecclesiæ provideatur.

§. 4.

Renuntiatio simplex vel in favorem non est justa causa petendæ pensionis.

UT renuntiatio Beneficii justa ac legitima causa esset petendi aut recipiendi pensionem, deberet ipsa esse titulus sufficiens & legitimus, ut quis reditus Beneficio annexos perciperet; at quid à ratione magis alienum, quam ut quis jus acquirat ad fructus seu proventus destinatos in subsidium & sustentationem Ministri aut operarii, per hoc quod Ministerium aut operas deserat? Nonne econtra justissimum, ut sicuti ipse tamquam Minister & operarius integros proventus habuit, eosdem integros permittat illi, qui in idem Ministerium & operas succedit?

Hinc magna Calchedonensis Synodus statuit *Can.* 10. " ut si quis translatus est ex alia in aliam Ecclesiam, » prioris Ecclesiæ, vel Martyriorum quæ sub ea sunt, » aut Prochodochiorum, aut Xenodochiorum *rebus* » *in nullis communicet.*

Ulterius, qui ob solam renuntiationem seu resignationem à resignatario pensionem prætendit, nonne ob Beneficii collationem seu resignationem temporale, pensionem nimirum aliquot centenorum florenorum, exigit? Qua igitur ratione à Simonia eximitur? Quid enim apertiùs, quàm Simoniacum esse, nolle Beneficium alicui, sive viâ permutationis sive resignationis dare, nisi ex resignatione seu permutatione summam aliquam pecuniæ accipiat, eaque ei addicatur?

Sunt quidam, teste Urbano III. *qui Præbendæ suæ cedunt, & juri renuntiant, ut majorem Præbendam obtineant, vel ex hoc summam pecuniæ consequantur, quod quidem honestati est contrarium*, ET, ait Pontifex, SIMONIACAM PROCUL DUBIO CONTINET PRAVITATEM. *Cap.* 5. ꝟ. *De rer. permut.*

Si teste Pontifice cedere seu renuntiare Præbendæ, ut ex hoc *summa pecuniæ* obtineatur, *Simoniacam contineat pravitatem*, qua ratione, vel in speciem à Simonia excusabuntur, qui Præbendæ vel Beneficio renuntiant, ut pensionem aliquot centenorum florenorum obtineant? Num fortè *pensio* illa non est æstimanda *summa pecuniæ*? O humana cæcitas & perversitas!

Aliter sanè id intellexerunt Patres Synodi Oxoniensis *an.* 1222. " Ne lepra, inquiunt *Can.* 11. Giezitica, » quod absit, per avaritiæ cultum latenter irrumpens » Ministros Ecclesiæ collocet extra castra regni æterni, distinctiùs inhibemus, ne quis Ecclesiæ renuntians *recipiat ab eo qui sibi substituitur, vicariam.*

Non dubitavit proinde hæc Synodus, quin lepra Giezitica inficerentur renuntiantes Ecclesiæ eâ conditione, ut ab eo qui sibi substituitur, *vicariam* sive pensionem recipiant.

Et certè quis, nisi pensionarii cupiditate avaritiæ excæcati, de hac veritate ambigere posset? Unde etiam Theologi aliàs de laxitate potiùs, quàm rigore suspecti, similes enuntiationes Simoniacas dicere non dubitârunt.

" Nullo modo justum est (ait Theophilus Raynau» dus è Societate Theologus *Tract. De bonis Eccles.* » *lib.* 1. *sect.* 2. *cap.* 1.) ut quis idcirco tantùm de» poscat sibi pensionem, quia resignat Beneficium in » favorem tertii, *tametsi hæc est praxis, vel potius* » ABUSIO QUOTIDIANA. Reprehendunt eam » Corduba, Valerius & Molanus. Ratio cur non pos» sit eo tantùm titulo imponi pensio, inde ducenda, » quod *desit titulus accipiendæ ex ea causa pensionis*.... » Igitur titulus ob quem pensio imponitur, est Bene» ficii renuntiatio, quæ si sola sit, non est causa ido» nea pensionis imponendæ, quia Beneficiarius post » renuntiationem nihil juris habet ad minimam par» tem fructuum Beneficii, quod dimittit: per ipsam » verò renuntiationem nullum jus ad fructus acqui» rit. Tenetur enim vel ritè ministrare, ut fructibus » potiatur; vel si cedere Beneficio vult, tenetur *gra*» *tis* cedere, nisi aliquem titulum alleget, quo possit » portionem fructuum retinere. Quod si omittat, & » tamen fructuum *partem sibi securam velit, vel pro* » *pretio Beneficii id deposcit*, EST SIMONIACUS: » vel de ea nequitia est suspectus; etiamsi *Pontificiam* » concessionem obreptitiè extortam obtendat, ut Cor» duba admonuit, adductis Panormitano, Ananiâ, » Felino, Archidiacono, Imolâ & Frederico.

Ex sententia proinde etiam laïcorum ut Simoniaci condemnantur, qui solo titulo resignationis *in favorem*, exigere pensionem non verentur.

CAPUT VI.

De Pensionibus *pacis causâ*.

§. 1.

Exigere pensionem ut liti cedatur, illicitum est.

INTERROGATUS Alexander III. in *Cap.* 7. ꝟ. *De Transact.* " Utrum de Ecclesiastico Bene» ficio in litigium deducto possit fieri transactio: tale dedit responsum: " quòd transigi super re sacra » & litigiosa non potest; etenim res sacræ, ut possi» deantur aliquo dato vel retento seu promisso, spe» ciem credimus habere Simoniæ.

Nihil proinde temporale pro renuntiatione litis super re sacra sive Beneficio, citra Simoniam exigi potest; cujus ratio non est obscura. Jus enim quod litiganti alter collitigantium cedit, indubiè spirituale est, siquidem respicit Beneficii titulum, super quo lis vertitur. Proinde si pro cessatione hujusmodi prætensi juris temporale exigatur, non potest non esse Simonia.

Hoc si omnes agnoscere teneantur, nimirum Simoniacum esse, pro cessione sive renuntiatione prætensi juris ad Beneficium exigere aliquid temporale, sive *transigere super re sacra litigiosa aliquo dato vel retento*: quis ausit inficiari, quin Simoniam redoleat, renuntiare sive cedere juri litigioso ad Beneficium eâ conditione, ut aliquot centenorum florenorum pensio cedenti solvatur? quis enim ambigat, quin eo casu fiat transactio de re sacra aliquo dato vel retento? Nî fortè nihil dari dicatur cedenti, dum illi notabilis pensio annua addicitur.

Pensiones proinde, quæ *pacis causâ* petuntur & exiguntur, Simoniacæ pravitatis mera sunt pallia. Quid enim quæso interest, num quis simpliciter collitigantem obliget ad dandam simpliciter aliquam summam pecuniæ, non verò eundem astringat, priusquam liti cedere velit, ut similem vel majorem summam, quam *pensionem* vocare lubet, persolvat?

§. 2.

Frequenter incurritur Simonia ab eo, qui promittit pensionem pacis causâ.

MUlti electi, qui gratuitam & Canonicam ha» bent electionem, inquit S. Ivo Carnotensis » *Epist.* 6. quia dilationibus impediuntur; compara» tis sibi pecuniâ mediatoribus & prolocutoribus, ne » tur-

» turpem patiantur repulsam, in *Simoniacam* offen-
» dunt aliquando consecrationem.

Rationem assignat B Petrus Damiani *lib. 2. Epist. 3.* quia non Ecclesiæ consulere quærunt; *sed quietè possidendi sibi culminis aditum pandunt.* Hoc est, ne per tertium à Sacerdotio assequendo impediantur, aut ex illo deturbentur, datis muneribus, sub specie *redimendæ vexationis*, ut aiunt, assequuntur.

Sub hac verò larva non rarò Simoniam latere *parte 1. cap. 2. §. 3.* ostendimus: eò quòd sæpius contingat, ut tertius justè ipsum vel à possessione impedire, aut ex possessione exturbare possit; quo casu si temporali dato aut promisso tertius ille juri suo cedat, quis ambigat quin apertissima committatur Simonia, & præcepto Christi, *Gratis accepistis, gratis date*, contraveniatur.

Quidnì igitur & Simonia committatur ab eo, qui annuam pensionem annuit & promittit collitiganti, ut à lite recedat, non Ecclesiæ consulere quærens, *sed quietè possidendi sibi culminis aditum pandens*; atque ità, ne per tertium à Beneficio retardetur, vel ex illo forsitan exturbetur, sub specie *redimendæ vexationis*, vel ut loqui placet, *pacis causâ*, pensionem aliquot centenorum florenorum addicit & promittit.

Quapropter timendum est, ne qui collitigantibus, seu vexantibus pensionem facilè annuunt & promittunt, quasi Ecclesias à litibus & molestiis liberaturi, non rarò sub hoc specioso pallio Simoniam committant; quia reverà non tam Ecclesiam à vexatione liberare, quàm seipsos in Beneficii possessione securos constituere, ac collitigantis jus pensione annuâ redimere intendunt.

Tametsi igitur nonnumquam contingere possit, ut pensio à Prælato ob justam causam, v. g. ad avertendum magnum malum ab Ecclesia, aliàs non avertendum, imposita, justè à pensionario accipitur, quemadmodùm *parte 2. c. 3. §. 5.* notavimus; solicitè tamen cavendum, ne ipse Beneficiatus proprio motu eam addicat aut promittat, ne, ut diximus, sub illo pallio Simoniam incurrat; dum scilicet latente proprio affectu, per pensionis addictionem pacificam Beneficii possessionem quærit.

§. 3.

Occurritur objectioni quæ petitur ex Cap. 21. ※ De Præbendis.

ILlis, quæ de pensionibus *pacis causâ* sive redimendæ vexationi, dicta sunt, nonnulli contrariari credunt decisionem seu responsum Innocentii III. in *Cap.* NISI ESSENT ※ *De Præbendis.* Verùm si tantum leviter contextus Decretalis expendatur, de facili apparebit, nihil in illo Innocentii responso præsidii pro hodiernis pensionibus haberi; quod ut omnibus clariùs appareat integrum textum subjicio.

" Nisi essent, inquit, viri providi & honesti, tam
» qui ordinationem fecerunt, quàm illi, circa quos
» est facta ordinatio, in Ecclesia vestra super negotio
» Prioratûs, ordinationem illam valde suspectam pro-
» pter exempli perniciem haberemus. Quod ergo
» post concertationem diutinam ordinatum est circa
» unum de duobus electis, ut ipse habeat Prioratum,
» hoc ex jurisdictione delegata secundùm justitiam
» videtur esse statutum: quod autem ordinatum est
» circa reliquum, ut ipse viginti libras de reditibus
» Capituli, & quadraginta de proventibus Prioratûs
» percipiat annuatim: hoc secundùm providentiam
» intelligitur esse præceptum ex arbitraria potestate,
» cum in Delegatos fuerit compromissum, qui au-
» thoritatem sibi retinendo commissam, se pro bono
» pacis & utilitatis hoc ordinâsse fatentur. Quia igi-
» tur hæc ordinatio ab omnibus est recepta, possunt-
» que licitè Prior & Capitulum de proventibus suis
» propter causas prædictas, non quidem est pactio-
» ne partium, sed ex jussione Judicum, provisionem
» hujusmodi exhibere. Nos eam hoc adhibito mode-
» ramine *toleramus*, ut ad præstationem quadraginta
» librarum non dignitas Prioratûs, sed persona Prio-
» ris maneat onerata: ne fortè circa proventus ali-
» qua videatur facta sectio Priore defuncto, succes-
» sor ipsius ad præstationem quadraginta librarum
» minimè teneatur.

Circa illam Pontificis decisionem hæc notanda occurrunt, quæ clarè ostendunt decisionem illam, nullatenus pensionibus hodiernis patrocinari.

Primò, dicit Pontifex, quod ordinationem illam haberet valde suspectam propter exempli perniciem, nisi essent viri providi & honesti, tam qui ordinationem fecerunt, quàm illi circa quos est facta ordinatio. Ut nimirum ex personarum prudentia & honestate præsumeret Pontifex, ordinationem illam unicè in Ecclesiæ utilitatem factam esse.

Secundò notandum, quod Pontifex dicat, quòd possint Prior & Capitulum licitè de proventibus suis propter causas prædictas, *non quidem ex pactione partium, sed ex jussione judicum* provisionem hujusmodi exhibere.

Quod igitur hìc pensionis nomine dabatur, initium sumebat ex jussione judicum, non *ex pactione partium*: imò nequidem scitur, partes de pensione mentionem fecisse; sed judices ut viri honesti & providi judicârunt pro *bono pacis & utilitatis* Ecclesiæ justum esse, ut subsidium aliquod daretur ei, qui Prioratui cedebat: Quemadmodum Synodus Balcedonensis in causa Sabiniani & Athanasii contendentium de Episcopatu Parthenorum ordinâsse *parte 2. cap. 1. §. 2.* diximus. Quidnì enim fieri potuit, ut is qui cedebat, de Ecclesia esset benè meritus, nec aliunde unde viveret haberet; adeoque omnino justum esset, ut *miserationis intuitu* de alimentis ipsi per judices provideretur.

Nullum ergo pensiones illæ hodiernæ, quæ *ex pactione & conventione partium* initium sumunt, licet postea judici vel Superiori probandæ præsententur, præsidium habent; imò econtra non obscurè reprobantur; cùm Pontifex expresè dicat, quòd Prior & Capitulum *non quidem ex conventione partium, sed ex jussione judicum*, provisionem hujusmodi exhibere possint.

Quare ad hanc Decretalem scribens Prosper Fagnanus dicit: " Oportet tamen ut hujusmodi composi-
» tiones (qualis occurrit in hac Decretali) super Be-
» neficiis, ad hoc ut valeant, & excusentur à Simo-
» nia, capiant principium ab authoritate Superioris,
» & non à pactione partium; ut probat, inquit, hæc
» littera ibi, *non quidem ex pactione partium, sed ex*
» *jussione judicum.* Quamobrem, pergit Fagnanus,
» qui prius faciunt inter se compositionem, & postea
» adeunt judices ut interponant authoritatem, non
» excusantur secundùm bonam conscientiam, quomi-
» nus incidant in vitium Simoniæ, ut advertunt Bu-
» trius, Imola, Abbas & Decius." Hæc Fagnanus ad *Cap. Nisi essent ※ De Præbendis n. 5.*

Nihil ergo commune habet provisio, de qua in dicta Decretali cum modernis pensionibus. Hæ enim ex *conventione & pactione partium initium sumunt*, illa autem provisio facta erat ex *mero officio* judicum Delegatorum in qualitate arbitratorum, qui bonum pacis & utilitatis præ oculis habentes ità statuendum credebant.

Adhæc, licet ordinatio illa à judicibus illis providis & honestis, pro bono pacis & utilitatis famâ, nihil mali in se habere videretur, eam tamen Pontifex approbare noluit; sed *eam adhibito hoc moderamine*, inquit, TOLERAMUS.

Quis verò nescit, multa pro temporum, ac rerum circumstantiis à Pontifice aliisque Ecclesiæ Prælatis *tolerari & dissimulari*, quæ tamen non probantur.

Unde

Unde etsi hîc pensionis aliquod vestigium esset, nihil tamen pensionarii in suam defensionem habere possent. Sicuti enim superiùs dictum est, potest nonnumquam Superior pensionem aliquam permittere, & imponere, & Beneficiatus impositam solvere, ut tamen pensionarius eam illicitè percipiat. Unde non dicitur hîc, quod cedens eam licitè percipiat.

Verùm enim verò, tametsi Pontifex hoc suum responsum ità temperaverit, tantaque circumspectione loquutus fuerit, tamen ex *occasione hujusmodi provisionis*, ait Glossa, *assumunt quandoque aliqui causam malefaciendi.* Quinimò, ut rectè nonnulli observârunt, ex hac Decretali originem sumpsère pensiones illæ, quæ hodie *pacis causâ* colorantur; ut vel inde pateat, quàm difficiles se exhibere teneantur Ecclesiæ Prælati, ut permittant aut etiam tolerent ea, quæ de facili in exemplum, cum ingenti malorum sequela, trahi queunt.

Quamvis igitur Prælati Ecclesiæ juxta ante-dicta, interdum ob bonum Ecclesiæ annuere possint pensionem alicui non merenti; ob exempli tamen perniciem, rarissimè id faciendum erit; imò interdum expediret extrema quæque tentare, quam pensionem permittere seu indulgere; præsertim eo loco ubi pensiones tot malorum scaturigines nondum invaluerunt: aut non tales, quales petuntur.

CAPUT VII.

De incommodis, quæ ex hodiernis pensionibus oriuntur. Et an Synodus Tridentina eas probaverit. Quidquid de illis Sanctus Carolus senserit.

§. 1.

Eadem penè incommoda oriuntur ex moderna pensionum praxi, quæ ex Simonia.

PER hodiernas pensiones frequenter in Beneficiorum permutatione ac resignatione Simoniacam pravitatem tegi ac palliari, ex antedictis constat: eosdemque penè modernarum pensionum atque Simoniæ effectus esse, non difficulter intelliget, qui vel leviter hodiernum pensionariorum agendi modum consideraverit.

Per Simoniam contingit, ut res spirituales ad vilitatem quamdam rebus istis indignissimam redigantur, cùm enim in Simonia commutatio quædam rerum spiritualium cum temporalibus interveniat, quodam modo spiritualia temporalibus coæquantur, quo res spirituales multum infra dignitatem suam deprimi nemo dubitat. Quis verò idem per usitatam pensionum praxim fieri neget? Nonne enim ad oculum patet, resignantes ac permutantes, æstimare Beneficia sua penes proventus annuos, eosque temporali pensione compensatos aut æquatos velle, non aliàs, ac si res merè temporales in foro appretiarentur, atque pretii suppletione ad æquitatis terminos reducerentur? Num forsan res spirituales minùs deprimuntur, si pensione annuâ aliquot centenorum florenorum commutentur, quàm si certa pecuniæ summâ interveniente commutatio fieret?

Ulteriùs per Simoniam fit, "ut nulla de actu probatio, nulla sollicitudo de moribus, nulla de vita discussio; sed solummodò dignus, qui dare pretium sufficerit, æstimetur," ait S. Gregorius *lib.* 7. *Epist.* 111. An non idem est pensionum effectus? Nonne prima, ne dicam unica, est pensionariorum in Beneficiorum resignatione aut permutatione cura, quis ampliorem ac pinguiorem pensionem dare velit?

Sit Clericus aliquis moribus ac eruditione quantumvis excellens, qui Beneficium non ambiat; qui proventus ac reditus Ecclesiasticos consideret, ut Ministrorum sustentationi deputatos, & quod reliquum est, pauperum usibus applicandum; si pensionem proventibus Beneficii proportionatam annuere nolit, à Beneficio excludetur.

Nonne quoque constat, per pensionum praxim æque ac per Simoniam pauperibus plerumque ad Beneficia aditum intercludi? Quid enim experientiâ evidentius, quàm pensionarios illos passim quærere, qui pensionem non tantùm annuere volunt; sed de illius annua solutione securitatem dare possunt? Imò frequenter pensionariis nec hoc sufficit; sed eum invenire student, qui si non expressè, saltem tacitè pensionis redemptionem addicat; aut ut minùs ex circumstantiis colligant, eum ad redimendum esse inclinatum; quòd cùm à pauperibus non sperent, etiam illis, tametsi optimè merentibus, Beneficia sua resignare cavent.

Quid plura? Nonne ingenuè fatendum est per pensionarios hodie eo rem penè redactam, ut dicere liceat cum Alexandro II. "Quod nulli umquam Clerico, quamvis Religioso, quamvis scientia & moribus prædito, Ecclesiasticum Beneficium concedatur (ego dico resignetur) nisi ei qui *profanæ pecuniæ* (pensionis) *munere* illud emere studuerit: sieque Ecclesia & res ejus ità venalis, veluti quæ terrena & vilis merx à negociatoribus ad vendendum exposita." *Can.* 9. *caus.* 1. *q.* 3.

§. 2.

Canonibus pluralitatem Beneficiorum vetantibus per pensionarios illuditur.

CUm Ecclesiasticus ordo pervertatur, ait Synodus Tridentina *Sess.* 24. *cap.* 17. *De Reformat.* quando unus plurium Officia occupat Clericorum, sanctè Sacris Canonibus cautum fuit, neminem oportere in duabus Ecclesiis conscribi. Verùm quia plurium Beneficiorum venatores, non tam Officia, ac Ecclesiastica Ministeria, quàm temporalia commoda venari & æstimare solent, facili negotio per hodiernas pensiones sacris illis Canonibus illudunt.

Cùm enim pensio quantumvis notabilis, nomine Beneficii non venire credatur; creditur quoque, pensiones licèt multiplicatas unà cum Beneficio haberi posse, salvis Canonibus pluralitatem Beneficiorum damnantibus: atque ità pensionarii non obstantibus tot Ecclesiæ severissimis Decretis idem assequuntur per pensiones, quod assequi per Beneficiorum pluralitatem ordinariè intendunt; & Ecclesia in eadem penè incommoda incidit, quæ vetando Beneficiorum pluralitatem vitare intendit.

Si enim quis Beneficium aliquod, v. g. Canonicatum Cathedralem possideat, eligatur verò ad aliud cum priori incompatibile, ex. gr. Decanatum in alia Ecclesia; prius Beneficium quidem specie tenus resignabit, sed in effectu, quoad majorem nimirum emolumentorum partem retinebit, scilicet retinendo pensionem, quæ ut minùs duas partes, imò nonnumquam totam penè portionem proventuum absumet; sieque non duo dumtaxat, sed quotquot assequi poterunt Beneficia in effectu simul retinere pensionarii poterunt; singula nimirum sub pensione resignando.

Inde contingit illud, quod præcipuè per sua Decreta contra Beneficiorum pluralitatem cavere volunt Ecclesia, "ut unus, qui unum quantumvis modicum vix Officium, ut loquitur Joannes XXII. implere sufficeret, plurimorum sibi vendicat stipendia; quæ multis literatis viris, vitæ puritate ac testimonio bonæ famæ pollentibus, qui mendicant, possent aliunde sufficere, æquâ distributione collata. *Extravag.* Execrabilis *De Præbend. in communib.*

Et quæso, quid interest, num quis retinendo plura Beneficia plurium Clericorum sibi stipendia usurpet, an verò tamquam pensionarius nullo Ecclesiastico titulo munitus illa sibi vindicet?

Cer-

Certè non absimiles videntur hujusmodi pensionarii illis, qui jam pridem variis artificiis plura Beneficia retinere volentes, Beneficium alteri quidem modico constituto stipendio resignabant, ejusdem Beneficii Vicariâ cum majore parte fructuum sibi retentâ: quod perniciosum artificium dum Ecclesia detexit, condemnare non dubitavit. Vide *Synodum Londinensem an.* 1237. *Can.* 10.

Nonne enim multi pensionarii in effectu Beneficium modico constituto stipendio resignant, sibi majori parte fructuum, *pensionis* nomine, retenta?

§. 3.

Propter pensiones aspirant plures ad Beneficia qui nec Beneficio deservire, imò nec in statu Ecclesiastico vivere intendunt.

MErcenarios qui non nisi lucra seculi in militia Christi quærunt, summopere semper execrata est Ecclesia. Hinc seriò monet Episcopos, ut ne *primâ quidem Tonsura initientur, de quibus probabilis conjectura non sit, eos non secularis judicii fugiendi fraude, sed* ut Deo fidelem cultum præstent, *hoc vitæ genus elegisse.* Synodus Trident. *Sess.* 23. *cap.* 4. *De Reformat.*

Eâdem ratione declaratur in *Cap.* 35. *De Electione in VI. Quòd si quis promoveri ad Sacerdotium non intendens Parochialem receperit Ecclesiam, ut fructus ex ea per annum recipiat: ipsam postmodum dimissurus (nisi voluntate mutatâ promotus fuerit) teneatur ad restitutionem fructuum eorumdem: cùm eos receperit fraudulenter: illum autem, qui eam illi contulit, cum ipsum non crederet ad hujusmodi Ordinem promovendum (præter Divinam quam exinde incurrit offensam) ad servandam indemnem eandem Ecclesiam decernimus obligari.*

Quinimo cùm propter officium debeatur Beneficium, denuntiare non dubitavit Synodus Bituricensis, ut antè notavimus, *Omnibus cujuscumque gradus & conditionis, qui Beneficia Ecclesiastica solius temporalis proventûs gratiâ suscipiunt, eos non facere fructus suos, sed ad restitutionem teneri.*

Quàm verò latam portam huic abusui (nimirum suscipiendi Beneficia Ecclesiastica sine animo Ecclesiæ serviendi, & Officium, propter quod Beneficium datur, obeundi) hodierna pensionum praxis aperiat, vix dici potest.

Quis enim est, qui non intelligat sibi notabilem pecuniæ summam obventuram, modò Beneficium semel habere queat; licet numquam Beneficio deservire, imò nec statum Ecclesiasticum assumere velit. Mox enim ut Beneficium obtinuerit, via ei resignationis aut permutationis sub pensione patet; quâ mediante nullo præstito Officio non exigua pecuniæ summa aut annuè obveniet, aut certè redemptâ pensione, simul & semel præstabitur.

Sed quid pluribus opus est probare, per modernam pensionum praxim prædicto abusui portam aperiri, quandoquidem nihil experientiâ quotidianâ fit evidentius, quàm Beneficia Ecclesiastica avidè quæri ab iis, qui nihil minus in animo habent, quàm ratione Beneficii Officium præstare, imò nequidem statum Ecclesiasticum assumere resolverunt; sed Beneficium tamen quærere & acceptare non dubitant, certi, quòd etiam nullo præstito servitio, nec ullâ quidem in loco Beneficii factâ residentiâ, ipsis nihilominus non incerta aut dubia spes maneat recipiendi viâ resignationis notabilem pecuniæ pensionem ex Beneficio vel modico tempore possesso? Hinc etiam videmus, quòd mox Beneficia pensione retentâ dimittant, signum non incertum, quod in Beneficii acceptatione unicè pensionem respexerint.

Ex eodem indubiè fonte profluit, quòd Patroni & Collatores carni & sanguini consulere volentes, facilè inducantur, ut Beneficia conferant consanguineis suis, licet sat intelligant, eos Statum Ecclesiasticum non meditari: sciunt enim, quòd si Statum secularem assumere voluerint, de Beneficio nihilominus notabile commodum viâ resignationis sub pensione consequi poterunt.

§. 4.

Referuntur plura alia incommoda ex pensionum praxi pullulantia.

PLura eaque notabilia incommoda ex moderna pensionum praxi pullulantia præcedentibus Paragraphis notavimus, quibus nonnulla forsitan nec minora hîc adjicimus.

Primò quidem, per pensiones hodiernas præsertim, si ipsis Beneficiis imponantur, contingit, ut proventus Beneficiorum ipsis Ministris Ecclesiæ ità substrahantur, ut vix reliquum sit unde juxta statum suum moderatè ac frugaliter vivere queant: ex quo ulteriùs contingit, ut viri eruditione ac moribus sufficientes ægrè reperiantur, qui Beneficiis illis præesse velint.

Hoc incommodum ex pensionibus impositis sensit in sua Diœcesi S. Carolus: *Eo namque*, ait vitæ ipsius Scriptor *lib.* 7. cap. 35. *primùm Ecclesiam capescente; vel magna ex parte, vel toti fructus Ecclesiarum alienis hominibus erant reservati; ex quo fiebat, ut qui essent aliquo numero Presbyteri, Sacerdotia recusarent; quorum facultatibus, pro dignitate vitæ cultum non possent conservare. Qui verò accipiebant, parvi pretii homines neque doctrina; neque authoritate satis muneri suo facere valebant, ut præter Sacerdotis, ut tempora sunt, ex ea re contemptum; neque sacra supellex, pro decore parari, neque refici, vel ornari Ecclesia; neque sarta tecta haberi possent.*

His finalibus verbis aliud pensionum incommodum exprimitur: nimirum, quod per earum reservationem fiat, ut à Beneficiis sive Ecclesiis subtrahatur illud, quo sacra supellex parari, vel refici, aut ornari Ecclesiæ, & sarta tecta conservari possent & deberent.

Adhæc, Canonum atque Patrum unanimi testimonio adeò certum est, quod res Ecclesiæ sint vota fidelium, patrimonium pauperum, & redemptio animarum, ut trecentis etiam & amplius annis à famosa rerum Ecclesiasticarum divisione dicere non dubitarint Patres Concilii Vernensis an. 844. *Can.* 12. *Certè quod nullus quamquàm* IMPUDENTISSIMUS *negare audebit: possessio Ecclesiæ votum est fidelium, patrimonium pauperum, redemptio animarum.* Quis igitur sat æstimet abusum, quo hodie otiosos Clericos nihil de Ecclesia meritos (nisi quod forsitan Beneficia profano commercio sacrilegè nimis tractaverint) titulo pensionis de *patrimonio pauperum*, vel *patrimonio Jesu Christi*, sive *Crucifixi*, ut Pontifices loquuntur, ditescere, imo luxuriari conspicimus. *Cap.* 16. *De Præb.* & *Extravag.* 5. *eod. in communib.*

Denique, quis sufficienter describet scandala, quæ illa pensionum hodierna praxis in animis fidelium gignit? Profectò fideles laïci qui res simpliciter ac de plano sine præventione considerant, videntes passim Ecclesiasticos de Beneficiis suis notabilem pecuniæ summam recipere; nec Beneficia sua nisi pensionis addictione, aut receptione dimittere, Beneficia Ecclesiastica vendi aut re temporali commutari non dubitant. Cùm enim in materia illa nullâ sint cupiditate præventi, facilè vident in rei veritate nihil interesse, num quis simpliciter de summa pecuniæ danda paciscatur, an titulo pensionis eamdem stipuletur.

§. 5.

Synodus Tridentina usum pensionum non approbavit.

STatuit Synodus Tridentina *Sess. 24. cap. 13. De Reformat. Ut omnes hæ Cathedrales Ecclesiæ, quarum reditus summam ducatorum mille, & Parochiales, quæ summam ducatorum centum, secundum verum annuum valorem, non excedunt, nullis pensionibus aut reservationibus fructuum graventur.*

Ex hoc Concilii Decreto nonnulli approbationem pensionum inferri credunt; quasi Concilium vetando prædictas Ecclesias pensionibus gravari, cæteras posse gravari facilè affirmasset. Verum sine fundamento; nec enim dicit Concilium Ecclesias pensionibus gravari posse; sed cùm esset summus in gravandis Ecclesiis per pensiones abusus, statuit, ut Ecclesiæ jam expressæ saltem gravari non possent, non approbans quod cæteræ Ecclesiæ gravarentur, sed præcavens, ut istæ ab onere liberæ essent. Quemadmodum Romani Pontifices *tam antiquis temporibus, quàm modernis*, verba sunt Innocentii III. *Lib. 1. Epist. 460. certum tempus Canonicis & Capitulis præfixerunt, ultra quod nec Ecclesiæ debeant, nec Ecclesiastica Beneficia seu Prabendæ vacare;* NON APPROBANTES QUOD TAMDIU VACENT, SED PRÆCAVENTES NE DIUTIUS ECCLESIA QUÆLIBET SOLITO MINISTRORUM OBSEQUIO DEFRAUDETUR.

Illegitima proinde est consequentia; hoc illudve pro moderando excessu pensionum statutum fuit, ergo pensiones in reliquo approbantur.

Scimus quidem à nonnullis in Synodo Tridentina ad totalem pensionum abolitionem actum fuisse; atque inter articulos ex parte Caroli IX. Galliarum Regis Concilio oblatos, hunc fuisse: "Pensiones supe: Beneficiis non constituantur, & quæ sunt constitutæ tollantur, quò reditus Ecclesiastici in alimenta Pastorum & pauperum, aliosque pios usus transferantur;" illud tamen quoque scimus, Patres Concilii Tridentini reperisse *Rempublicam Christianam malis quibus dudum vexata erat, propemodum oppressam*, ut loquitur Paulus III. *in Bulla Indict.* ut proinde mirum non sit, si universis Ecclesiæ morbis integram sanitatem reddere non potuerit; sed nonnullâ adigente atque cogente temporum duritiâ ad tempus tolerare debuerit. Quod ne sine fundamento dicere videar, ipsos Concilii Patres in ultima sessione Monasticæ disciplinæ restaurandæ intentos audire lubet: *Cum pleraque Monasteria, etiam Abbatiæ, Prioratus & Præpositura ex mala eorum, quibus commissa fuerunt, administratione non levia passa fuerint tam in spiritualibus, quàm temporalibus detrimenta; cupit Sancta Synodus ea ad congruam Monasticæ vitæ disciplinam omnino revocare. Verùm adeò dura difficilisque est præsentium temporum conditio, ut nec statim omnibus, nec commune ubique, quod* OPTARET *remedium possit adhiberi, ut tamen nihil prætermittat, &c.* Sess. 25 *cap.* 21. De Regularibus.

Nullatenus igitur sequitur: Synodus Tridentina usum pensionum, qui tot incommoda natus est secum trahere, totaliter non abrogavit, ergo eum approbavit, aut abrogatum non optavit.

§. 6.

Proponitur quid circa Pensiones senserit S. Carolus Borromæus.

UT pleniùs innotescat quid Synodus Tridentina de pensionibus senserit, fidelissimi Synodi illius interpretis & executoris S. Caroli, in hac materia praxim intelligere non inutile futurum credo; eam vitæ illius Auctor Carolus à Basilica Petri ipsi non solùm coævus, sed & admodum familiaris refert his verbis *lib. 7. cap. 35. Fructus suos unicuique Ecclesiæ, Presbyterisque singulis, integros relinqui curavit vehementer, & effecit. Eo namque primùm Ecclesiam capescente; vel magna ex parte, vel toti, alienis hominibus erant reservati: ex quo fiebat, ut qui essent aliquo numero Presbyteri, Sacerdotia recusarent, quorum facultatibus, pro dignitate, vitæ cultum minimè possent conservare. Qui vero accipiebant, parvi pretii homines, neque auctoritate satis muneri suo facere valebant: ut præter Sacerdotis ut tempora sunt, ex ea re contemptum, neque sacra supellex pro decore parari, neque refici, vel ornari Ecclesia; neque sarta tecta haberi possent.*

Igitur, pergit Auctor, *neque pensionis onus vel minimum cuiquam Ecclesiæ imposuit umquam, & si quis fortè per auctoritatem superiorem obtinere vellet, contrà totis viribus pugnavit.*

Cum ex magnis Præpositura facultatibus, ex suis quidam quo plurimùm utebatur, annuam pensionem sibi ferè impetrasset; ea Carolus ut auferretur, statim effecit. Neque alius postea umquam conari aliquid simile ausus est.

Sacerdoti tantùm pensionem concessam scio. Is cùm Ecclesiæ diu utilem sanè operam pro doctrina, virtuteque sua navasset, demum multi laboris Parochiam habens, infirmaque valetudine confectus, cùm eam relinquere cogeretur, neque aliunde haberet vitæ sumptum, moderatam pensionem ex Ecclesia sua, quæ erat ex locupletioribus, à Carolo accepit. Hæc prædictus Auctor.

§. 7.

Reflexiones nonnullæ super praxi S. Caroli in materia Pensionum.

EX praxi S. Caroli Paragrapho præcedenti propositâ colligere licet sequentia.

Primò, quòd Carolus fructus unicuique Ecclesiæ, Presbyterisque singulis, integros relinqui curavit vehementer, & effecit. Sciebat enim, ex justissima ac ordinatissima lege unicuique Beneficio suos esse annexos proventus; ut is, qui Beneficium habet, possit ex eis vivere honestè pro suo ordine, simulque queat sustinere impensas pro divino cultu, & templi Sacrarumque ædium reparatione, ut quod reliquum est, impendat in pios usus; adeoque nihil justius fore credebat, quàm ut eum in finem Beneficio fructus sui integri manerent.

Experientiâ quoque didicerat (ut ex verbis præcedenti §. relatis constat) quanta incommoda & mala Ecclesiis eveniant, dum proventus ad alios, quàm destinatos usus transferuntur; ac propterea mirum non est, si *vehementer* curaverit, ut fructus integros Ecclesiis singulis conservaret.

Secundò colligitur, quòd S. Carolo adeò pensiones displicuerint, ut non solùm ipse Ecclesiis onus pensionum non imponeret; sed etiam *si quis fortè per Superiorem authoritatem obtinere vellet; contrà totis viribus pugnaverit.*

Quo exemplo Episcopi aliique Ecclesiæ Prælati docentur, non tam facilè pensionibus, etiam a Superiore, v. g. Pontifice probatis, annuere.

Quis enim nesciat, nonnumquam aliqua per importunitatem, & multiplicatas precum instantias à Sede Apostolica quodammodo invitâ, aliàs non concedenda, extorqueri: ut altè jam pridem in ægritudine constitutus de Commendis Ecclesiarum Cathedralium & Monasteriorum eo modo à se extortis querebatur Clemens V. *Extravag. 1. De Prabend. in communib.*

Scimus quoque, interdum contingere posse, ut litteræ aliquæ è Cancellaria Romana emanent, quæ conscientiam Pontificis fugiant, ut jam pridem insinuavit Lucius III. in *Cap. 10.* ꝯ *De Rescript.* vel

saltem aliqua subinde à Ministris contra mentem Pontificis, litteris inseri; quemadmodum teste Gregorio XIII. in *Constit. quæ incipit:* IN TANTA, sæpè conquestus fuerat ejus prædecessor Pius V. quod in sua Bulla, quæ incipit: ETSI MENDICANTIUM, *multa aliter alioque sensu à se prolata fuissent, quàm litteris expressa essent.*

Adhæc quis nesciat, Sedem Apostolicam ob multiplicia ex omni parte ad ipsam delata negotia, frequentioribus sub & obreptionibus subjacere.

Denique Pontifex *diversis occupationibus impeditus, singulis causis* (ut loquitur Lucius III. *Cap.* 10. X. *De Rescript. in integr.*) *examinandis non sufficit.* Quid igitur mirum, si subinde contingat, ut aliqua sine plena causæ discussione & matura deliberatione concedantur, quæ concessa non fuissent, si per otium licuisset Pontifici momentum negotii, omnesque illius circumstantias maturè librare & expendere.

Si igitur ad Episcopos aliosve Ecclesiæ Prælatos deferantur litteræ, quibus à Sede Apostolica pensiones concessæ dicuntur, quæ non in utilitatem Ecclesiæ, sed potius in magnum illius præjudicium; imò ad tegendam Simoniam, vel pluralitatem Beneficiorum aliudve simile tendere videntur, meritò ab illarum executione supersedebunt; quamdiu jure præsumunt sub vel obreptitiè, aut per importunitatem, vel citra conscientiam Pontificis eas fuisse obtentas. *Hæc* enim, teste S. Bernardo *Epist.* 180. *solet habere præcipuum Apostolica Sedes, ut non pigeat revocare, quod à se fortè deprehenderit fraude elicitum, non veritate promeritum.*

Tertiò, ex praxi S. Caroli habetur, quod speciali studio & cura allaboraverit, ut nullus ex familiaribus suis onus pensionis alicui Ecclesiæ impositum haberet. Quo rursus facto monentur Episcopi aliique Superiores Ecclesiastici, ut singulariter studeant impedire, nequis ex consanguineis aut familiaribus pensiones ex Beneficiis suis habeat; quia consanguineorum aut familiarium facta ordinariè imputari solent illis, quibus conjuncti sunt; ac propterea ea, quæ consanguinei aut familiares Episcopi agunt, facilè Episcopo adscribuntur; atque ità eo titulo alios magis ad imitandum incitant.

At licèt, quàm maximè à pensionibus imponendis abhorruerit Sanctissimus Antistes; nihilominùs semel uni eam concessisse verba suprà relata testantur; at cui, & quomodo eam indulserit paucis reflectamus.

Imprimis tria in persona Sacerdotis, cui pensio concedebatur, concurrebant. Primum, quod *Ecclesiæ diu utilem sanè operam pro doctrina, virtuteque sua navasset:* atque ità merita in Ecclesiam pensione gravandam haberet; quod requiri, ut quis licitè recipiat pensionem, *parte* 2. *c.* 2. §. 3. notatum est.

Secundum, quod *infirma valetudine confectus Parochiam multi laboris deserere cogeretur;* atque ita non voluntate, sed necessitate à statione sua recederet.

Tertium, *quod aliundè non haberet vitæ sumptum;* adeoque non injustum esset, ut ipse pauper & de Ecclesia benemeritus, de proventibus Ecclesiæ participaret; quod ad pensionis justitiam requiri *parte* 2. *cap.* 1. §. 1. & 2. ostendimus.

Adhæc notandum, quod Ecclesia pensione gravanda esset *ex locupletioribus:* ut consequenter verisimile sit, quod sine aliquo incommodo fructibus in pensionem assignatis carere posset; præsertim, cùm non nisi *moderatam* pensionem, resignatario seni, ac ægritudine confecto sufficientem assignaret.

His certè conditionibus concurrentibus; nimirum, quòd quis *diu utilem sanè operam Ecclesiæ navaverit,* quod *infirmâ valetudine confectus eam relinquere cogatur:* quod *aliunde non habeat vitæ sumptum;* quod Ecclesia deserenda sat abundet, ut ultra honestam Ministrorum sustentationem, pensionem *modicam* exhibeat; his, inquam, conditionibus concurrentibus, quis talem pensionem à resignatario ab Episcopo concessam recipi posse negaret? Similesque pensiones nec olim incognitas fuisse *parte* 2. *c.* 1 §. 2. ostendimus. At pensiones, quæ passim in permutatione Beneficiorum ob inæqualitatem fructuum, aut ratione resignationis in *favorem, pacis causa,* similive titulo exiguntur, & recipiuntur, nec antiquitas novit, nec S. Carolum Patronum, sed summum adversarium habuerunt.

Optandum sanè, ut passim Episcopi aliique Ecclesiæ Superiores moderationem Caroli in imponendis & concedendis pensionibus imitarentur.

FINIS.

CENSURA.

QUantò rarior est casus, quo quis Simoniacè ingressus in Beneficium, potest in illo permanere; tantò utilior, ne dicam magis necessarius, est hic Liber *Clar.* D. ZEGERI BERNARDI VAN ESPEN *J. U. D. &c.* in quo ex ipsis principiis, hoc est, Canonibus & Monumentis Ecclesiæ clarè detegit *Simoniam* committi solitam *circa Beneficia.* Cæcus enim sit oportet, qui non videat fœdas plurimorum cupiditates & distortas Beneficia aucupantium intentiones, nescio, quibus clausulis & artificiosis technis hodiedum obvelari. Dum verò adeò Acanonicus est in Beneficia ingressus, ad ipsa etiam Sancta Sanctorum Simoniæ contagio prorepit, dum in *Missarum celebratione Sacramentorumque administratione* in speciem licitantium & mercantium proceditur. Unde non meo solius, sed omnium judicio hic Tractatus prelo est condignus. Dabam Lovanii hac 1. Junii 1686.

BARTHOLOMÆUS PASMANS, *S. T. D. & Lib. Censor.*

DISSERTATIO CANONICA DE DISPENSATIONIBUS, PRÆSERTIM MATRIMONIALIBUS.

PROŒMIUM.

D*ispensatio à Canonistis pro* Venia Legis, *quam* providam Juris relaxationem *vocant, accipitur. A Græcis Dispensationis nomen hoc modo sumptum manasse videtur: Græci enim ea omnia per Dispensationem fieri asserunt, quæ præter ordinarium naturæ cursum contingunt: unde dictionis hujus usus ad inflexam quamdam agendi rationem à Canonum tenore pro bono publico desciscentem traductus est; inde nonnumquam* Venia, Condescensio, Miseratio, Lenitas *dicitur, ut apud* Franciscum Florentem in Dissertat. De Dispensat. *videre licet.*

Dispensatio hoc modo sumpta frequentiùs versatur circa mores, ritus, aut Ecclesiasticam disciplinam, dum aliqua circa illa remittuntur vel relaxantur ad tempus, ne quid deterius contingat.

Est hæc Dispensationis species frequentissima & majoris momenti, de qua breviter quæri potest: Quibus in causis locum habeat, & in quibus non habeat: Num utilis & conveniens sit hujusmodi Dispensatio: Quibus personis dispensandi authoritas, & quibus conditionibus concredita sit: Denique quænam Dispensationem sub vel obreptitiam reddant, aut de subreptione saltem suspectam faciant. His de Dispensationibus in generali præmissis nonnulla circa praxim Dispensationum Matrimonialium subjiciemus.

CAPUT PRIMUM.

In quibus causis Dispensatio locum habeat, & in quibus non habeat: & quibus personis dispensandi authoritas competat.

§. 1.

Ut clariùs ostendatur in quibus dispensatio locum habeat, vel non habeat, præmittitur divisio Legis in naturalem, positivam divinam & humanam.

INTER omnes Leges primum locum Legi naturali tum à duratione, tum generalitate tribuunt Jurisconsulti; nec ullam digniorem dari non immeritò existimant. Nec refert, si Legem æternam quid dignius aut sublimius sonare credant Theologi; si enim rem ipsam penitiùs expenderimus, Legem quam Jurisconsulti naturalem appellant, non nisi penes connotatum à Lege, quam Theologi æternam dicunt, differre deprehendemus. Quid enim Lex æterna, teste Augustino *Lib. 33. contra Faust. cap. 27. nisi ratio divina, vel voluntas Dei ordinem naturalem conservari jubens, perturbari vetans?* Lex verò naturalis, nisi Lex illa æterna, ut à creatura rationali cognoscibilis?

Lex proinde naturalis hoc modo sumpta, non secùs ac illa, quam Theologi æternam dicunt, rectè appellatur æterna ac incommutabilis justitia, quæ numquam cessat ostendere, quid justum, quid injustum sit. Ipsa namque fuit, quæ ab origine Mundi impio Caïn, ubique ac indesinenter suam ostentavit impietatem: à cujus facie vagus ac profugus in terra abscondi non potuit; imò à cujus facie nec in profundum delapsus inferni absconditur: ipsa enim per numquam finiendam æternitatem fratricidium Caïn, & impietatem impiorum arguet, & statuet contra faciem eorum: hæc erit in tota æternitate *vermis qui non moritur*, conscientiam impiorum corrodens, numquam consumens.

Hæc est *Lex Dei sempiterna, quam consulant omnes piæ mentes*, (ut loquitur S. Augustinus *Quæst. 67. in Exod.*) *ut quod in ea inveniunt, vel faciant, vel jubeant, vel vetent, secundùm quod illa incommutabili veritate præceperit.*

Sed quid de piis mentibus dicam? Cùm quidquid vel ab impiis justum judicatur aut statuitur, ex legis illius intuitu accipitur: per illam quippe omnes *Reges regnant, & Legum Conditores justa decernunt.*

Quare quidquid umquam in Imperatorum Romanorum Legibus, in Jurisconsultorum, etiam Gentilium Responsis justi ac recti reperitur, ex illo juris naturalis purissimo fonte haustum est. " Nec enim " in temporali Lege quidquam justum atque legiti" mum esse arbitror, ait Augustinus *Lib. 1. De Lib. Arb.*

Arb. c. 15. quod non ex hac æterna, seu naturali, sibi homines derivârunt.

Quod nec ipsos Jurisconsultos Gentiles latuit, quare eorum unus ut Juris Civilis justitiam suaderet, dicere non dubitavit: Jus Civile nec in totum à jure naturali recedit.

Imò hæc est illa, à cujus consonantia aut contrarietate actiones omnes humanæ justæ aut injustæ dicuntur: quid enim aliud peccatum, nisi *dictum, factum, aut concupitum contra legem æternam*, vel si malis, contra legem naturalem?

Ut reliqua, quæ legis naturalis dignitatem persuadent, prætercam: quis legem illam, ex cujus intuitu quid justum, quid injustum sit intelligitur: à qua quidquid in legibus positivis justum ac legitimum est, accersitur: cujus denique lumen neque ad extremas mundi oras fugiendo, nec ad superna cælorum ascendendo, vel in profundum inferni descendendo effugere possumus: quis, inquam, legem hanc æternam ac divinam esse justitiam neget; imò quis dubitet cum Augustino ad Deum dicere: *Lex tua Veritas, Veritas Tu?*

Si lex naturalis Deus est, quis eam immutabilem omnisque variationis expertem neget? Hinc illud Imperatoris Justiniani in *Instit. De Jure natur.* §. 11. "Naturalia jura quæ apud omnes gentes per» æquè observantur, divinâ quadam providentiâ » constituta, semper *firma* atque *immutabilia* per» manent.

Hinc quoque intelligitur, quòd qui legi naturali contrariatur, ipsi Deo contrarietur: & è converso qui agit aut patitur amore legis naturalis, agat & patiatur amore incommutabilis justitiæ, sive ipsius Dei.

Secundum locum inter leges, Jurisconsulti pariter ac Theologi tribuunt legi positivæ divinæ, quæ Deum ipsum immediatum Authorem agnoscit.

Hæc tametsi *Deum* Authorem habeat, multò lege naturali inferior est; nec enim ut hæc, æterna ac necessaria est, sed temporalis & contingens; nec ab ipsa, quid justum aut injustum sit, primitus accipitur, sed econtra quòd ipsa justa, à convenientia cum lege naturali habet.

Quare quæcumque positivo Dei Decreto in veteri Testamento statuta fuêre, non diutiùs integra ac inviolata perdurârunt, nisi quousque legis naturalis adimpletioni necessaria, aut convenientia fuêre: hinc cæremonialia ac judicialia veteris Testamenti omnia penè abrogata esse, quis nescit?

His duabus legibus, naturali scilicet ac positivâ Divinâ, inferior est positiva humana: quæ prætterquam quòd variis mutationibus, prout temporum ac personarum conditio exigit obnoxia sit, non Deum ipsum, ut positiva Divina, sed hominem tantùm immediatum Authorem agnoscit: qui eam ex intuitu legis naturalis, potestate sibi à Deo data, pro Ecclesiæ, aut Reipublicæ utilitate edit, mutat, ac tollit. "Ea, inquit Justinianus loco suprà citato, quæ » ipsa sibi quæque Civitas constituit, sæpe mutari » solent, vel tacito consensu populi, vel aliâ postea » lege data.

§. 2.

In Lege naturali aut positiva Divina nulla hominis propriè dicta dispensatio locum habere potest.

Dispensationem fieri non posse sine quadam legis relaxatione, certum est: cùm ergo lex naturalis, ut §. præcedenti ostensum est, immutabilis sit, nullique variationi obnoxia, clarum est, nullam propriè dictam dispensationem in legem naturalem cadere posse. Hocque est quod dicere voluit S. Ivo Carnotensis, dum in Prologo sui Decreti multa doctè de dispensationibus disserens, hanc regulam proponit: "*In his, ex quibus neglectis mors indubitanter consequitur*, nulla est admittenda dispensatio; » sed ita sunt omnia mandata & interdicta servanda, » sicut sunt æternâ lege sancita.

Huic Ivonis regulæ uno quodammodo consensu subscribunt Juristæ ac Theologi, constanter asserentes jure naturali interdicta, nullâ hominis dispensatione licita fieri; sed ita omnia esse servanda, sicut sunt æternâ lege sancita.

Quod de dispensatione, idem de consuetudine statuendum, nullam scilicet, quantumvis universalis ac diuturna sit, legi naturali præjudicare posse. Nec quisquam sanæ mentis de eo ambigere potest, teste Pontifice in *Cap. fin.* *ii* *De Consuetud.* "Nemo » sanæ mentis intelligit, naturali legi (cujus trans» gressio periculum salutis inducit) quacumque con» suetudine (quæ dicenda est veriùs in hac parte » corruptela) posse aliquatenus derogari.

Hinc collige, nullâ dispensatione aut consuetudine tolli aut mutari posse, quæ in Canonibus jure naturali vetita aut præcepta occurrunt: si enim non stent jure positivo, semper tamen lege naturali subsistent.

Hinc ulterius intellige, quæcumque Synodus Trident. *Sess.* 22. *cap.* 1. *De Reformat.* insecuta sacros Canones conformiter ad legem naturalem de luxu, comessationibus, choreis, aleis, lusibus, ac quibuscumque criminibus, nec non secularibus negotiis à Clericis fugiendis statuit, nullâ dispensatione aut consuetudine tolli posse.

Legem positivam Divinam quod attinet, quantumvis mutationem accipere queat, eam tamen nemo tollere aut mutare potest, nisi Deus ipse qui illam condidit: quare nec hæc dispensatione, aut consuetudine humanâ, mutationem, aut relaxationem suscipit.

§. 3.

Aliqua prohibent SS. Canones inseparabilis cum lege naturali deformitatis; aliqua verò quorum deformitas non nisi per certas circumstantias tolli potest.

Pro faciliore intellectu eorum quæ præcedenti §. dicta sunt, notandum, in sacris Canonibus quædam occurrere, quæ legi naturali adeò contrariantur, ut nullis umquam circumstantiis supervenientibus dictæ legi possint esse consona; qualia sunt adulteria, perjuria, rerum spiritualium nundinationes, & his similia: Nonnulla verò in Canonibus reperiri, quæ quidem simpliciter secundùm se considerata, deformitatem seu contrarietatem quamdam cum lege naturali important; sic tamen ut omnis illa deformitas seu oppositio, quibusdam circumstantiis advenientibus, quandoque abstergi queat: quo fieri possit, ut aliquo casu legi naturali non repugnent; sed omnis deformitas seu inordinatio per circumstantias conjunctas sit sublata; atque ita sola lex positiva obstet, quominùs eo casu absolutè licita sint. Id exemplo pluralitatis Præbendarum ostendit Sanctus Thomas *Quodl.* 9. *art.* 15. "Sunt, inquit, quæ» dam actiones, quæ absolutè consideratæ deformi» tatem, vel inordinationem quamdam important, » quæ tamen aliquibus circumstantiis advenientibus » bonæ efficiuntur. In numero harum actionum vide» tur esse habere plures Præbendas: cùm hoc, quod » est habere plures Præbendas, plurimas in se inor» dinationes contineat; utpote quod non est possibi» le aliquem in pluribus Ecclesiis deservire in qui» bus est Præbendatus; cùm Præbendæ videantur es» se ordinatæ quasi quædam stipendia Deo ibidem » ministrantium. Sequitur etiam in aliquibus de» fraudatio voluntatum testatorum, qui ad hoc ali» qua bona Ecclesiæ contulerunt, ut certus numerus » Deo servientium ibi esset. Sequitur etiam inæqua» litas, dum unus pluribus Beneficiis abundat, & » alius

» alius nec unum habere potest. Et multa alia hu» jusmodi, quæ de facili patent. Unde non potest » contineri inter indifferentes actiones, multò mi» nus inter eas, quæ sunt secundùm se bonæ, ut » dare eleemosynam, & ejusmodi. Quamvis verò » has inordinationes pluralitas Præbendarum conti» neat; tamen, ait Doctor Angelicus, aliæ circum» stantiæ possunt supervenire ita honestantes actum, » quod prædictæ inordinationes totaliter evacuentur: » ut puta, si sit necessitas in pluribus Ecclesiis ejus » obsequii, ut posset plus servire Ecclesiæ, vel tan» tumdem absens, quam alius præsens; & si quæ » alia sunt hujusmodi: & tunc istis conditioni» bus supervenientibus cum recta intentione, non » erit peccatum, etiam nulla dispensatione interve» niente, si consideretur tantum secundùm jus natu» rale; quia dispensatio ad jus naturale non perti» net, sed solùm ad jus positivum." Hactenùs allegata ex S. Thoma circa pluralitatem Præbendarum, etiam absentiæ seu non residentiæ Clericorum, permutationi Beneficiorum, Pensionum super Beneficio dimisso retentioni, aliisque hujusmodi per Canones proscriptis, nullo negotio applicantur: quandoquidem & illa secundùm se considerata, plurimas inordinationes secum trahant, quæ nonnumquam, quibusdam circumstantiis advenientibus, abstergi possunt.

§. 4.

Illa quæ separabilem deformitatem conjunctam habent, per Dispensationem licita non fiunt, nisi circumstantiæ deformitatem abstergentes reipsa adsint.

QUæ Paragrapho præcedenti dicta fuerunt, evidenter evincunt pluralitatem Beneficiorum, absentiam Episcoporum, Pastorum, aliorumque Beneficiatorum, Pensionis retentionem, & his similia, quæ suapte natura plurimas inordinationes conjunctas habent, esse legi naturali contraria; nisi circumstantiæ reipsâ adsint, quæ inordinationes illas abstergant.

Neque sola & voluntaria animi directio actiones in malum propensas, licitas reddit; sed insuper necesse est adsint hujusmodi circumstantiæ, quæ rectæ intentioni officii bonitatem adjungant. Non enim sola recta intentio facit actionem aliquam ex se malam, aut in malum propensam, undequaque rectam; sed cum recta intentione exigitur ipsa officii rectitudo: hinc sapienter S. Thomas loco jam citato, ut quis plures Præbendas citra prævaricationem juris naturæ habeat, hæc duo conjungit, *rectam intentionem, & circumstantias, quibus tollantur inordinationes*, quæ pluralitatem Præbendarum comitari solent. Quod ipsum advertens Fagnanus, ex verbis S. Thomæ suprà relatis sex conclusiones deducens, & hanc apposuit ad *cap. Quia De Præb. n.* 13. " Cessantibus » ejusmodi circumstantiis quæ deformitatem seu in» ordinationem tollunt, licitum non est plures Præ» bendas obtinere, etiam *cum dispensatione*; eò quod » dispensatio non auferat ligamen juris naturalis, » sed solùm ligamen juris positivi. Et in hoc, » ait idem, tandem resident hîc Canonistæ nostri. Quod de pluralitate Beneficiorum, idem quoque de retentione Pensionis, perceptione fructuum in absentia, aliisque ejusdem generis actionibus dici debet, illas nimirùm totaliter licitas non fieri, *etiam dispensatione*, aut cum *privilegio Apostolico* (quod vices dispensationis obtinet) nisi reipsà circumstantiæ adsint, quæ inordinationes actionibus illis suapte natura conjunctas tollant.

Hæc si quis seriò expenderit, & ab alia parte perpendat modum agendi illorum, qui sibi licita autumant pluralitatem Beneficiorum, retentionem pensionis, perceptionem fructuum in absentia, aliaque similia (quæ non nisi rarissimè ob graves circumstantias legi naturali sunt consona) propter dispensationem aut privilegium Apostolicum; fateri debebit, plurimis quadrare illud S. Bernardi ad Nepotem *Epist.* 1. *Et quid tibi frustra quispiam blanditur de absolutione Apostolica, cujus conscientiam divina tenet ligatam sententia?*

§. 5.

In his quæ sunt merè juris positivi, usum dispensationum nonnumquam utilem, imò & necessarium esse Ecclesia judicavit.

" IN his, inquit S. Ivo in præallegato Prologo, » quæ propter rigorem disciplinæ, vel munien» dam salutem posteriorum sanxit diligentia, si ho» nesta vel utilis sequatur compensatio, potest pro» cedere authoritate Præsidentis diligenter delibera» ta dispensatio. Multa enim talia, pergit idem, in » Evangelica historia, in Actibus Apostolorum, in » gestis Conciliorum & contigisse legimus, & pòst» modum Apostolicorum virorum authoritate robo» rata cognovimus.

Exempla plurima, & Patrum authoritates ibidem refert S. Ivo, quibus ostendat rigorem disciplinæ, necessitate aut utilitate Ecclesiæ exigente, nonnumquam authoritate Præsidentium fuisse relaxatum; quod idem præstitit Gratianus noster *caus.* 1. *q.* 7. & hic quidem inter alia antiquitatis veneranda monumenta refert Epistolam S. Cyrilli Alexandrini ad Gennadium Presbyterum, in qua ratio redditur, quæ dispensationis usum interdum necessarium facit: " Dispensationes rerum, ait, nonnumquam cogunt » parum quidem à debito quosdam foras exire, ut » *majus aliquid lucri faciant.* Sicuti enim ii qui mare » navigant, tempestate urgente, navique pericli» tante anxiati quædam exonerant, ut cætera salva » permaneant: ita & nos, cum non habemus fal» vandorum omnium negotiorum penitùs certitudi» nem, despicimus ex iis quædam, ne cunctorum » patiamur dispendia. *Caus.* 1. *q.* 7. *Can.* 16.

Huic consonat, quod apud eumdem Gratianum *caus.* 23. *q.* 4. *Can.* 24. refertur ex *Epist.* 50. S. August. " Verùm in ejusmodi causis, ubi per gra» ves dissensionum scissuras, non hujus aut illius ho» minis est periculum, sed populorum strages jacent; » detrahendum est aliquid severitati, ut majoribus » malis sanandis charitas sincera subveniat.

Ex his aliisque apud prædictos Authores reproductis intelligere licet, verissimum esse, quod ad Sanctum Anselmum Cantuariensem scripsit Paschalis II. *Epist.* 42. " Dispensationis modus, sicut B. Cyril» lus in Epistola Ephesinæ Synodi loquitur, nulli » umquam Sapientum displicuit. Novimus enim Sanc» tos Patres nostros, & ipsos Apostolos, pro tem» porum articulis, & qualitatibus personarum, dis» pensationibus usos.

§. 6.

Licet Ecclesia, necessitate cogente, rigorem Canonum interdum relaxet; non ideò tamen Canones abrogati censentur.

TAmetsi Ecclesia nonnumquam vitiis aut abusibus filiorum prægravata cogatur, adinstar nautarum tempestate urgente, quædam exonerare de rigore Sacrorum Canonum, quos ipsa florens nec abundantia vitiorum aggravata, melioribus temporibus pro filiorum suorum, præsertim Ministrorum, moribus conformandis, nascentibus & succrescentibus vitiis resecandis, sanxit (quos Canones Spiritu Dei conditos, & totius orbis reverentiâ consecratos, Sanctus Leo appellat) hos, inquam, Canones, licet necessitate urgente interdum relaxare teneatur, ut

ut majoribus malis charitas sincera subveniat: eos tamen, tamquam purissimas morum regulas, in intimo spiritu gerit impressos, ut eos nunc teneat quantum potest; aut si non potest temporum difficultatibus præpedita, ingemiscat & doleat, meliora exspectans tempora quibus regulas illas restitutas videre liceat. Cum enim idem Spiritus hodie eam regat qui aureis illis seculis; non minùs nunc, quàm olim scelera detestatur: non minùs castos & sanctos optat esse Sacerdotes: non minùs quam olim avaritiam & ambitionem in Ministris execratur: nec minùs illos aversatur, qui sibi honorem rapiunt, & in sacros sine Dei jussu Ordines involant.

Plurimum proinde errant qui Canones illos, in quibus purior morum disciplina resplendet, tamquam leges Atheniensium, & Lacedæmoniorum prorsus abolitos censent. Quem perniciosum errorem infinitis propemodum Patrum testimoniis damnatum, ex professo in Synodo Rom. repressit Urbanus II. In hac Synodo cum quædam necessitate cogente, circa rigorem Canonum contra ordinatos à Simoniacis, non tamen simoniacè, essent relaxata, ne Canones propterea universim aboliti putarentur, Synodus subjungenda judicavit sequentia: " Quamvis autem, inquit *Can.* 11. misericordiæ intuitu, magnaque necessitate cogente, hanc in sacris Ordinibus dispensationem constituerimus; nullum tamen præjudicium sacris Canonibus fieri volumus: sed obtineant proprium robur, & cessante necessitate, illud quoque cesset, quod factum est pro necessitate. Ubi enim multorum strages jacet, subtrahendum est aliquid severitati, ut addatur amplius charitati.

Qui ergo spiritu Ecclesiæ imbutus est, Canones illos pro moribus formandis, melioribus temporibus conditos, tamquam cælestia quædam instituta ad formandos in temporum perpetuitate Christianorum mores, veneratur & probat: hinc in ipso exurgit ardens desiderium, ut instaurentur, diligens cura, studium & contentio ut adhuc vigentia teneantur; vel collapsa, quantum Christiana prudentia sinit, restaurentur.

Hoc spiritu animatus Sanctus Carolus fuit: " Hinc Canonum ea scientia ipsi perjucunda erat, inquit Carolus à Basilica Petri *lib.* 8. *cap.* 11. quæ Patrum mores & acta repræsentans, Ecclesiæ componendæ atque ordinandæ optimam rationem continet: dolens autem, communi consuetudine eos tantùm Canones ad interpretandum selegi, qui ad lites judiciaque valeant, constituit ipse qui iis declarandis præesset; unde sacra Majorum instituta & ritus, optimum Ecclesiæ administrandæ genus hauriretur.

Hinc collige quantoperè à Caroli spiritu esset alienum, credere sacratissimos Ecclesiæ Canones & Patrum acta, licet propter temporum miseriam nonnihil relaxata, prorsus esse abolita; ut econtra omne suum studium illis perdiscendis impenderit, quo posset Ecclesiam sibi creditam ad formam in illis præscriptam reducere. Eadem de causa Juris Studiosis illa prælecta volens, ut partibus sibi aliquando concredendis, optimum Ecclesiæ administrandæ genus ex illis haurirent.

Hinc ulterius videre licet, quam longè à mente Caroli aberrent, qui simul ac audiunt quidpiam ex actis aut Scriptis Sanctorum Patrum proferri, id protinus tamquam à studio Canonum alienum rejiciunt.

§. 7.

Quibus potestas dispensandi concredita sit.

QUandoquidem teste Synodo Tridentina *Sess.* 25. *cap.* 18. *De Ref.* & continuo Ecclesiæ usu, ut Paragrapho præcedenti notatum est: " publicè expediat, legis vinculum quandoque relaxari, ut plenius eve- nientibus casibus & necessitatibus, pro communi utilitate satisfiat: " Quis non videt dispensandi authoritatem præcipuè illis concedendam, qui principaliorem in Ecclesiæ regimine locum obtinent? Ut hi tamquam speculatores super domum Dei, despiciant quando rigore, quando verò benignitate utendum fuerit, ut benè notat S. Thomas. Cum igitur præcipuas indubiè in regimine Ecclesiæ partes Episcopi sustineant, utpote qui (ut ait Synodus Tridentina *Sess.* 23. *cap.* 4. *De Ordine*) " in locum Apostolorum successerunt, quosque Spiritus sanctus posuit regere Ecclesiam Dei: Et quibus singulis, teste S. Cypriano, portio gregis est adscita, quam regat unusquisque & gubernet, rationem Domino redditurus: " consequens apparet, quod sepositâ omni positivâ reservatione, Episcopali authoritati cohæreat plenaria rigorem Canonum relaxandi potestas; quoties necessitas aut utilitas gregis sibi crediti relaxationem postulaverit.

Quæ Episcoporum in dispensando libertas, & inde non parum confirmatur, quòd constet penes Episcopos plurimis seculis fuisse dispensandi facultatem in omnibus illis disciplinæ Ecclesiasticæ articulis, quorum hodie relaxatio privativè Sedi Apostolicæ competere noscitur.

Quis vel parum in historia, actisque Patrum versatus ignorat Episcopos in bigamia, defectu natalium aliisque irregularitatibus dispensasse? Quin & translationes & cessiones Episcoporum (quæ omni ætate inter gravissima Ecclesiasticæ disciplinæ puncta reposita fuerunt) plurimis seculis Synodali authoritate factas non tantum exempla, sed & Canones loquuntur.

Episcopus, ait Magna Synodus Carthaginensis, *Can.* 37. *caus.* 7. *q.* 1. " de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non transeat..... Sanè si utilitas Ecclesiæ poposcerit: Decreto pro eo Clericorum & populi Episcopis porrecto, *in præsentia Synodi* transferatur.

Non caret proinde fundamento regula, quam nonnulli Canonistarum in hac materia dispensationum allegant: Episcopis est authoritas dispensandi, nisi illa, in materia occurrente, ostendatur reservata. Quæ regula etiam non parum fundamenti habet, ut notat Glossa in *cap.* 29. *De Sentent. Excom.* in verbis: *Quia tamen conditor Canonis ejus absolutionem sibi specialiter non reservavit; eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi.* " Est hic, inquit Glossa ad verbum *Non retinuit*, argumentum Episcopos posse dispensare, ubi specialiter dispensatio non est inhibita.

Illud ex allegata regula habetur, quòd dum de dispensandi potestate super certo disciplinæ puncto agitur, ea Episcopo competat, nisi ostendatur, vel ex posterioribus Ecclesiæ ordinationibus aut praxi, vel consuetudine, potestas super eo dispensandi privativè ad Concilia, aut Romanum Pontificem (cui hodie aliqua, quæ olim Episcopali authoritate absolvebantur, privativè competere indubitatum) spectare.

CAPUT II.

Quas Regulas observare debeant, ut omni ex parte licitè procedant & dispensantes, & dispensationem postulantes.

§. 1.

Dispensatio non est indulgenda, nisi utilitate aut necessitate Ecclesiæ compensetur.

NUMQUAM dispensari, nisi unà Canones detrimentum quoddam patiantur, aut juri communi, ut Canonistæ nostri loquuntur, *vulnus* aliquod infligatur, expeditum est: unde non diffi-

difficulter intelligitur, cur à Præpositis Ecclesiæ dispensatio usurpanda non sit, nisi illa *vulneris* inflictio alterius boni accessione *compensetur*. Hoc doctè & luculenter adstruit Sanctus Augustinus *Epistola* 50. agens de relaxatione Canonum, qui Sacerdotes lapsos in hæresim, post actam pœnitentiam suis gradibus restitui non sinebant: quæ relaxatio tempore Donatistarum contigerat, ut faciliùs lapsos in hæresim, in gremium suum pia Mater Ecclesia attraheret: " Hoc non fieret, ut post pœnitentiam Clerici, vel » Episcopi (à Donatistis revertentes) permanerent, » inquit, quoniam fieri non deberet, nisi *pacis ipsius* » *compensatione* sanarentur. Doleant qui in tanta mor» te præcisionis jacent, ut isto quodam *vulnere* Ma» tris Catholicæ reviviscant..... detrahendum est » aliquid severitati; ut majoribus malis sanandis cha» ritas sincera subveniat." Habetur apud Gratianum *Can.* IPSA PIETAS, *causa* 23. *q.* 5.

Augustino per omnia consentit Bernardus *De Præcepto & Disp, cap.* 2. *Novit fidelis servus & prudens, ibi tantùm usurpare dispensationem, unde bonum possit habere* RECOMPENSATIONEM.

Non aliam proinde Sanctus Bernardus credidit fidelem dispensationem, nisi quam justa consequeretur *compensatio*: unde ab Honorio II. postulans dispensationem pro Episcopo Cabilonensi; *Vestra discretionis est judicare*, inquit Epist. 13. *an meritò flagitetur à vobis facienda dispensatio, unde talis potest sperari* RECOMPENSATIO.

Quid rursus aliud voluit idem S. Doctor scribens ad Eugenium III. *Ubi necessitas urget, excusabilis; ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est. Utilitas dico communis, non propria. Nam cùm nihil horum est, non planè fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.* Lib. 2. De Consid.

Quid, inquam, hîc aliud indicatum voluit, quàm dispensationem nisi necessitate aut utilitate communi *recompensetur*, *dissipationem* non *dispensationem* esse.

Nec aliud intendêre Concilia & Patres, dum uno quasi ore cum Leone Magno dixerunt: *Ubi necessitas non est, nullo modo sanctorum Patrum Constituta violentur. Ubi ergo*, infert, *necessitas fuerit, ad utilitatem Ecclesiæ, qui potestatem habet, ea dispenset.* Apud S. Bern. *De Præcepto & disp. c.* 2.

Quid plura? adeò justa ac legi naturali conformis semper visa fuit hæc dispensationis regula, ut quantumvis posterioribus seculis refrigescente charitate & abundante iniquitate, multa circa disciplinam remittere coacta fuerit Ecclesia, Constitutionesque suas duritiei temporis ac filiorum infirmitati attemperare, hujusque remissionis atque relaxationis vestigia in Decretalibus Greg. IX. plurima occurrant: hæc tamen regula fixa ac immobilis permanserit. Quid enim in prædictis Decretalibus luculentiùs expressum, quam dispensationem concedendam non esse, nisi utilitate aut necessitate relaxationem compensante? Videantur *cap.* 30. 38. *tit. De Elect. cap.* 11. *tit. De Renunt.* & *cap.* 19. *De Sent. & Re jud.*

§. 2.

Dispensatio fieri debet causa cognita ac summa maturitate.

" SI is qui habet potestatem dispensandi in lege » humana, absque ratione pro sua voluntate » licentiam tribuat, non erit fidelis in sua dispen» satione, inquit S. Thomas 1. 2. *q.* 79. *in Corp.* aut » erit imprudens. Infidelis quidem, si non habet in» tentionem ad bonum commune; *imprudens* autem, » *si dispensandi rationem ignoret.*

Ut igitur prudens inveniatur dispensator, tenetur præviè ad dispensationis indulgentiam expendere non tantùm materiæ in qua dispensatio petitur, gravitatem; sed insuper temporis, loci atque personarum circumstantias, ut omnibus ritè ac maturè expensis intelligat, num dispensationem justa ac honesta sequatur compensatio.

Quid enim evidentius quàm utilitatem aut necessitatem, quæ compensationis justæ rationem obtinet, eò majorem esse debere, quò majora ex dispensatione sequuntur incommoda? Unde major indubiè exigitur causa, ut Pastor quispiam dispensetur à residentia, quam ut Canonicus.

Quin nec minùs certum, in una eademque materia pro varietate circumstantiarum, nunc majorem requiri, nunc minorem sufficere causam, quæ justæ compensationis locum habeat. Exemplo res evidentiùs patebit: Ponamus in Diœcesi aliqua necdum invaluisse Beneficiorum permutationem. Indubiè urgentior causa exigetur, ut Episcopus illius Diœcesis permutationem aliquam probet, quàm ut eam approbaret Episcopus, in cujus Diœcesi illa invaluit. Quia majora mala meritò timentur secutura ex approbatione priore, quàm posteriore: per primam enim rima aperitur, quâ sensim permutatio Beneficiorum, multorum malorum origo, invalescat: quæ rima non aperitur per approbationem permutationis in secundo casu (supponitur enim permutatio Beneficiorum invaluisse), sed solum Episcopus permutationem quæ invaluit, pro hac vice sustinere pergit. Consequenter, nec omnia illa mala, quæ permutatio Beneficiorum, ubi semel invaluit, secum trahere solet, huic permutationi adscribenda venient: per consequens causa aliqua poterit esse sufficiens, ut probetur permutatio in posteriori.

Hinc patet, qua tâ circumspectione ac maturitate omnes circumstantiæ sint ponderandæ; antequam dispensatio concedatur.

§. 3.

Breviter proponitur, quænam à Dispensantibus observari voluerit Synodus Tridentina.

SCiant universi, inquit Synodus Trident. *Sess.* 25. *De Reform. cap.* 18. " Sacratissimos Canones exactè ab omnibus, & quoad ejus fieri poterit, indistinctè observandos. Quod si urgens justaque ratio, » & major quandoque utilitas postulaverit, cum aliqui» bus dispensandum esse; id causâ cognitâ, ac summa » maturitate, atque gratis à quibuscumque, ad quos » dispensatio pertinebit, erit præstandum: aliterque » facta dispensatio subreptitia censeatur.

Ex hoc Concilii Decreto colligimus sequentia.

I. Sacratissimos Canones exactè ab omnibus, & quoad fieri poterit, indistinctè observandos; adeoque non facilè ad dispensationem esse procedendum: quia (ut ipsa Synodus in principio citati Decreti sapienter advertit) " Frequentiùs legem solvere, exem» ploque potiùs, quam certo personarum rerumque » delectu, petentibus indulgere, nil aliud est, » quàm unicuique ad leges transgrediendas aditum » aperire.

II. Non esse concedendas dispensationes, nisi urgens justaque, & major quandoque utilitas postulaverit, cum aliquibus dispensandum esse. Quibus clarissimè expressam conspicimus regulam §. 1. propositam, nimirùm dispensationem non esse indulgendam, nisi justa urgentique ratione, aut majore Ecclesiæ utilitate, relaxationem legis compensante.

III. Dispensandum non esse nisi causâ cognitâ, ac summâ maturitate. Quibus verbis rursùm probatam habemus regulam §. præcedenti adstructam, nimirum dispensantem, ut prudens inveniatur in sua dispensatione, præviè ad eam expendere teneri, quæ utilitas ex indulgentia dispensationis, aut incommoda ex denegatione prævideantur; & econtra, quæ mala ex relaxatione legis timeri debeant: ut omni-

omnibus inter se collatis prudenter judicet, num dispensationem sequetur utilis & honesta compensatio.

His omnibus attentis, quis cum Fagnano ad *cap.* NIMIS ✠ *De Filiis Presb. n.* 8. dicere vereatur; " Quod si unanimis consonantia Canonum, Conciliorum, & Interpretum, quod causa necessitatis » vel utilitatis in dispensatione debet esse magna, » seu quod idem est, major, maxima, justa, evidens, urgens, & his consimiles, quibus sacri Canones promiscuè utuntur, tamquam synonymis: » alioquin si ejusmodi causa desit, non est dispensatio, sed dissipatio.

Addit prætereà Synodus: ut si dispensandum fuerit, id *gratis* à quibuscumque, ad quos dispensatio pertinebit, erit præstandum. Quia præterquàm quod accipere pecuniam pro usu potestatis dispensandi, sapiat Simoniacam pravitatem; etiam efficiet, ut minore integritate ac maturitate causa dispensationis expendatur, juxta verissimum illud Sapientis effatum: *Munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba justorum.*

§. 4.

Qui asserunt eam esse authoritatem Pontificis, ut voluntas ejus sit regula, quam in dispensando sequatur, Primatui Pontificis multum nocent.

ILlud breviter dici potest, inquit Melchior Canus Episcopus Canariensis *De Locis comm. lib.* 5. *cap.* 5. " Qui Summi Pontificis omne de re quacumque judicium, temerè ac sine delectu defendunt: hos Sedis Apostolicæ authoritatem labefactare, non fovere; evertere, non firmare. Nam..... quid tandem adversum hæreticos disputando ille proficiet, » quem viderint non judicio, sed affectu patrocinium » authoritatis Pontificiæ suscipere: nec id agere ut » disputationis suæ vi lucem ac veritatem eliciat; » sed ut se ad alterius sensum voluntatemque convertat? Non eget Petrus mendacio nostro, nostra » adulatione non eget.

Quid dicam? Non tantùm contra hæreticos non proficiunt, qui nescio quo zelo immoderato, futilibus ac vanis argutiis ultra verum authoritatem Pontificiam extollunt; sed sæpiùs ansam præbent, ut ipsum indubitatum Romani Pontificis Primatum hæreticis odiosum reddant, ac ipsorum opprobriis & ludibriis exponant. Hæc etenim est rerum, quas oportet verissimas esse, natura, ut si in quibusdam vel minimis, falsum quidpiam inesse deprehendatur; confestim omnem amittant authoritatem & majestatem.

" Hoc fecisse videntur (ut benè advertit seculo » præterito Purpuratorum non exiguum ornamentum » Cardinalis Contarenus) Jurisperiti quidam: qui » dum præ omnibus operam dant, ut authoritatem » & potestatem Pontificis amplificent, eò devenerunt, » ut dum vana quædam, quid dicam vana? Imò falsa; & quæ judicio doctorum & proborum hominum potiùs sapiunt idololatriam, quàm pietatem » ullam, adstruere conantur; adversariis hujus sanctissimæ Sedis occasionem dederint, ut queant facilè populo Christiano illudere, eique persuadere, » nullam esse Romani Pontificis auctoritatem, eumque æquent quibuscumque Episcopis. Quodque si, » humano quodam jure hanc obtinuerit Romanus » Pontifex, hucusque authoritatem, possit etiam in tot » abusibus, ea auctoritate privari. Hoc facilè multis populis persuaserunt, occasionem nacti ab argumentis vanis illis, quibus nimio quodam affectu, dicti quidam Jurisperiti student hanc Pontificis auctoritatem amplificare; adeo ut eorum quidam non vereantur dicere: VOLUNTATEM » PONTIFICIS REGULAM QUAMDAM ESSE, » quâ ejus actiones dirigantur: Neque in jure positivo constituendo, aut abrogando, aut etiam dispensando regulam quampiam Pontifici constitutam » esse.

Quid de hac doctrina senserit dictus Eminentissimus, ex his intelligimus. " Hæc positio adeo falsa, » adeo repugnans sensui communi, adeo est contraria » doctrinæ Christianæ, inquit idem Cardinalis, adeo » *depravat universi Christiani populi gubernationem*, » ut nihil perniciosius inveniri potuerit. Nam per » Deum immortalem, exclamat idem, nonne hæc » positio idololatriam sapit? Cui namque creaturæ » hoc attribui potest, quod actionum suarum voluntas ejus sit regula? An non hoc proprium est solius Dei?..... Isti verò (Jurisperiti) ob imperitiam hujus potestatis (Pontificiæ) qualisnam sit, » & ad quam animi vim pertineat, & ut *adulentur* » *Pontificibus*, adeo absurdam positionem non sunt » veriti in publicum prodere.

" Amplius, pergit Contarenus, quid magis contra legem Christi, quæ est lex libertatis, excogitari potest, quam Christianos subjectos esse, parereque debere Pontifici, cui tributum sit à Christo, » ut pro arbitrio leges constituat, leges abroget, » dispenset in legibus; habeat in his omnibus voluntatem suam pro regula? Convenitne hujusmodi » imperium, non dico Christianis hominibus, qui » adsciti sunt in legem libertatis, ac propterea (ut » inquit Augustinus scribens Januario de Ritibus Ecclesiæ) quàm paucissimis exterioribus legibus adstringendi sunt, non dicam etiam liberis hominibus » & cuipiam gubernationi hominum liberorum, quales sunt recta populorum atque approbata imperia: » sed cuinam Domino in servos, quibus Domini imperant ad sui ipsorum utilitatem, quibusque utuntur » ut organis animatis, convenit hoc imperium atque » dominium, ut pro voluntate eis imperet? Facessat, » Deum immortalem, precor à Christianis hominibus » hæc impia doctrina.

His aliisque in destructionem illius positionis productis, ad Pontificem sermonem convertit: " *Pater* » *Beatissime*, tu, qui doctrinâ excellis, & rerum experientiâ, naturalique prudentiâ plurimùm vales, » perpende an ex hac doctrina temerè Lutherani ansam sumpserint componendi libros illos suos, *De* » *Captivitate Babylonica.* Nam per Deum immortalem! quæ major captivitas & servitus induci » potuisset Christiano populo, quàm hæc, quam profitetur horum Jurisperitorum doctrina, de qua agimus? Nulla equidem.

Hæc ex Epistola, quam Paulo III. inscripsit Cardinalis Contarenus: " Quem non tantùm Cardinalitia dignitas; sed vel maximè Tractatus, quem » in defensionem Primatùs Romani Pontificis adversus Hæreticos conscripsit, ab omni sinistro in Pontificiam Authoritatem affectu eximit.

Si quis tamen, nec rationibus, nec authoritate hujus Eminentissimi Viri moveretur, ut hanc Jurisperitorum, ne dicam *Juris imperitorum*, doctrinam, Pontificiæ authoritatis diminutivam, Ecclesiæ Catholicæ injuriosam, & Hæreticis scandalosam fateatur: attendant, quæso, quid de dicta doctrina cum laudato Cardinale dicant alii octo Illustrissimi ac Peritissimi Prælati, quos Paulus III. præviè ad Synodum Tridentinam, ad se vocari mandaverat: " Ut nullius commodi ipsius, aut cujuspiam alterius habitâ ratione, ipsi significarent abusus illos, » gravissimos videlicet morbos, quibus jam pridem » Ecclesia laborabat, ac præsertim hæc Curia Romana, quibus effectum est, ut paulatim ac sensim ingravescentibus pestiferis his morbis, magnam hanc » ruinam traxerit, quam videmus; obtestatus eos reddituros esse rationem hujus negotii ipsis demandati; » Deo Optimo, si negligenter ac infideliter agerent.

Hi Prælati sincerè ac fideliter abusus Pontifici serio Ecclesiæ reformationem meditanti aperire volentes, hæc ingenuè de sæpedicta Jurisperitorum doctrina candide & sine fuco pronuntiârunt.

" Probè noverat Sanctitas Tua, inquiunt, principium horum malorum inde fuisse, quòd nonnulli Pontifices tui Prædecessores, prurientes auribus, ut inquit Apostolus Paulus, coacervaverint sibi magistros ad desideria sua, non ut ab eis discerent quid facere deberent; sed ut eorum studio & calliditate inveniretur ratio; quâ liceret id quod liberet. Inde effectum est, (præterquam quod principatum omnem sequitur adulatio, ut umbra corpus; difficillimusque semper fuit aditus veritatis ad aures Principum) quòd confestim prodirent Doctores, qui docerent, Pontificem *esse Dominum Beneficiorum: ac ideo cùm Dominus jure vendat id quod suum est, necessariò sequi in Pontificem non posse cadere Simoniam. Ità quòd voluntas Pontificis*, *qualiscumque ea fuerit, sit regula quâ ejus operationes & actiones dirigantur*: ex quo procul dubio efficitur, ut quidquid libeat, id etiam liceat. Ex hoc fonte, Sancte Pater, tamquam ex equo Troiano, irrupêre in Ecclesiam Dei tot abusus, & tam graves morbi, quibus nunc conspicimus eam ad desperationem ferè salutis laborasse, & manasse harum rerum famam ad Infideles usque (credat Sanctitas Vestra scientibus) qui ob hanc præcipuè causam Christianam Religionem derident: adeò ut per nos, per nos inquimus, nomen Christi blasphemetur inter gentes.

Hæc adversùs Jurisperitorum sententiam Conventus ille selectorum Prælatorum, cui præter prædictum Cardinalem Contarenum interfuit Joannes Petrus Caraffa; qui ob eminentem scientiam, ac singularem pietatem, à vita Monastica, quam abdicato Archiepiscopatu Theatino professus erat, ad Cardinalatum à Paulo III. vocatus, ad extremum ad summi Pontificatûs apicem evectus, Paulus IV. dictus fuit. Interfuit quoque Reginaldus Polus Cardinalis Anglicus; cujus quanta fuerit apud Paulum III. existimatio vel inde evincitur, quod ab eodem Pontifice fuerit judicatus in omnibus sufficiens, qui Concilio Tridentino, nomine Pontificis præsideret. Ut nihil dicam de summa ejus eruditione, ac zelo pro disciplinæ Ecclesiasticæ restauratione, quæ in reformatione Cleri Anglicani enituit. Denique ne longior sim, quàm Dissertationis scopus permittit, nihil dicam de Cardinale Sadoleto, qui ob eximiam eruditionem ac rerum agendarum experientiam, difficillimis temporibus, ac in causis summè arduis, ad Regem Galliæ Legatus Apostolicus missus fuit. Prætereo reliquos Archiepiscopos duos, Episcopum unum, Magistrum sacri Palatii, qui Conventum hunc constituerunt. Quanta enim omnium eruditio, prudentia atque in Ecclesiæ abusibus, eorumque scaturigine detegendis fuerit industria ac sagacitas, inde plusquàm sufficienter probatur, quod adeo feliciter Concilio Tridentino præluserint; ut omnia penè quæ Concilium Trid. in suis de Reformatione Capitulis expressit, eadem, quin & sæpius eisdem verbis ab hoc Conventu præformata videamus. Ut non immeritò credatur, quòd per hunc novennarium Prælatorum Conventum Spiritus Sanctus systema quoddam efformatum voluerit, quod ad reformationem Ecclesiæ Patribus Concilii Tridentini subserviret.

§. 5.

Theologi, ac sanior Canonistarum pars doctrinam Jurisperitorum, de qua Paragrapho anteriori, reprobant.

SEntentiam Jurisperitorum, seu potius imperitorum, Pontificiæ authoritati pariter ac toti Ecclesiæ Catholicæ injuriosam ac perniciosam, Paragrapho præcedenti exhibitam, cum Cardinali Contareno ac aliis præclarissimis octo Prælatis passim Theologi omnes, tamquam Ministro Christi, & ejus in terris Vicario indignam rejiciunt & aversantur.

Quid enim Jurisperiti illi asserentes VOLUNTATEM PONTIFICIS REGULAM QUAMDAM ESSE, *qua ejus actiones dirigantur; neque in jure positivo constituendo, aut abrogando, aut etiam dispensando regulam quampiam Pontifici constitutam esse*, PRÆTER EJUS VOLUNTATEM; aliud intendunt, nisi Pontifici dominationem quamdam asserere, qua potestate suâ non ad utilitatem aut ædificationem Corporis Christi, quod est Ecclesia, uti debeat, sed pro suo beneplacito in bonum particulare convertere possit; à qua tamen dominatione quantopere Ministros suos, ac præcipuè qui major inter illos constitutus est, abesse voluerit humilitatis Magister Christus, vel ex unico ad Petrum ac reliquos Apostolos monito sciunt Theologi.

Scitis quia Principes gentium dominantur eorum, inquit Christus Matth. 10. *& qui majores sunt, potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos: sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister: & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus*. Quasi diceret: Qui *major erit inter vos*, ita se præesse debere sciat, ut non suum commodum, aut imperandi fastum ex Principatu quærat, sed se exhibeat ministrum, salutem ac bonum illorum quibus præest, quærendo; quin & amplius, qui *primus* esse voluerit, *servus* sit aliorum, atque adeo sciat se, quidquid bonorum habet corporis, animi, fortunarum, & vitam ipsam, saluti subditorum impendere debere, instar *servi* seu mancipii.

Ex his, inquam, Christi verbis, Theologis est indubitatum, Pontificem debere omnem quâ supra reliquos Ecclesiæ Prælatos eminet, potestatem utilitati gregis Christi impendere, ut ejus terris fidelis Vicarius inveniatur.

Ex qua indubitata, & ratione etiam naturali evidenti doctrina, tamquam ulterius consequens Theologi, etiam recentiores, unanimi consensu, præeunte Doctore Angelico, constanter asserunt, Pontificem posse quidem secundùm opportunitates temporum vel negotiorum mutare illa; quæ sancti Patres determinaverunt esse, *de jure positivo*, sed *servatâ intentione statuentium, qua est utilitas Ecclesiæ*. Contra Impug. Relig. *cap.* 4. Velut idem Doctor 2. 2. *quæst.* 88. *art.* 12. " Omnis dispensatio petita à Prælato, debet fieri ad honorem Christi, in cujus persona dispensat; vel ad utilitatem Ecclesiæ, quæ est ejus Corpus.

Quare cum eodem suo Magistro generaliter asserunt, quòd cuicumque dispensandi authoritas conceditur, erit infidelis in sua dispensatione, *si non habet intentionem ad bonum commune, aut imprudens, si rationem dispensandi ignoret*. 1. 2. *Quæst.* 97. *art.* 4.

Quantumvis à Theologis hac in parte dissentiant nonnulli Jurisperiti, seu potiùs Legulei: " Qui, ut ait Contarenus, ob imperitiam hujus potestatis (Pontificiæ) qualisnam sit, aut ad quam animi vim pertineat, & ut adulentur Pontificibus, adeo absurdam positionem (de qua Paragrapho præcedenti) non veriti sunt in publicum prodere; Sanior tamen ac major pars Canonistarum Theologis consentit, asserens Pontificiam dispensandi potestatem utilitati Ecclesiæ debere subservire, ut in usu illius fidelis inveniatur.

" Ubi non subest causa rationabilis, non excusatur quis, quoad Deum, etiam ex dispensatione Papæ, ait Panormitanus ad *cap.* CUM ADEO *ii De Rescriptis*.

Quinimò Didacus Covarruvias *De Matrimonio Parag.* 9. *num.* 15. dicere non veretur, " inter omnes convenire, dispensationem à Romano Pontifi-

» ce

ce concessam contra jus *sine causa*, etsi sit contra *positivum*, animæ tutam non esse...... talis enim dispensatio, ait, dilapidatio potiùs dicenda est, Auctore Bernardo." Hæc Covarruvias.

Utque Joannem Andream, Cardinalem Hostiensem aliosque veteres Canonistas ejusdem sententiæ omittam, unicum ex recentioribus abduco Prosperum Fagnanum, qui variis locis in Commentariis ad Decretales docet conformiter ad sanctum Thomam; quod omnis dispensatio debeat fieri intuitu boni communis, & signanter ad *cap.* EX PARTE ꝟ *De Cler. non resid. num.* 65. " Ubi probat sententiam Joannis de Lignano concludentis Papam posse dispensare generaliter, ut unus habeat plura curata, & consequenter super residentia: totum tamen *debere referri ad cultum divinum*, alias si nudâ voluntate, non habitâ relatione ad bonum publicum, non foret dispensator, sed dissipator. De fideli dispensatore loquitur Textus Lucæ 11. ibi: *Quis putas fidelis est dispensator, quem constituit Dominus super familiam suam, &c. Infidelis* autem dispensator est, *qui non habet intuitum rationis, & boni publici.* Item imprudens, non considerans causas motivas in bonum publicum directivas. Ex quo sequitur, ut quoad Deum non sit tutus is, cum quo sic dispensatur, imò veriùs dissipatur. Hæc de Lignano, quem refert & sequitur Abbas, quibus consentit D. Thomas." Hactenus Fagnanus.

Consentiunt igitur Canonistæ, Pontificem *secundùm plenitudinem potestatis de jure posse supra jus dispensare*, ut ait Innocentius III. in *cap.* 4. *De Concess. Preb.* sed eam potestatis plenitudinem pro temporum & personarum exigentia, in bonum & utilitatem Ecclesiæ dirigendam sciunt, juxta illud Gregorii IX. apud *Raynald. ad an.* 1234. *num.* 16. Romanus Pontifex, " qui claves in B. Petro discretionis & *potestatis* accepit, nunc mansuetudine utitur, nunc rigore, consideratis universis circumstantiis, neutrum sine altero relinquens...... Prudenter attendit non solùm *personas*, sed *causas*; cum quibus videlicet, & ex quibus dispensare disponit; ne forte sic *dispenset*, ut *dissipet*; imò *ne dissipet si dispenset*; ne propter mansuetudinem subvertatur veritas.

Et quid, quæso, ipsi Romani Pontifices per decem & amplius secula aliud indicatum voluêre, nisi omnem quam à Christo acceperunt potestatem servorum Dei seu Ecclesiæ utilitati esse consecrandam; dum numquam satis laudato humilitatis exemplo, se palam professi sunt, & etiamnum hodie profitentur *servos servorum Dei.*

Facessant proinde Hæretici, qui doctrinam illam Jurisperitorum quorumdam, tamquam doctrinam ab Ecclesia aut Pontificibus probatam, buccis concrepantibus populo proponunt, ut Romani Pontificis Primatum in invidiam trahant.

§. 6.

Quæ sint necessaria ex parte postulantium dispensationem, ut omni ex parte licitè procedant.

LEgi naturali contraria nullâ hominis propriè dictâ dispensatione licita fieri *cap.* 1. notatum fuit. Hinc consectarium, dispensationem postulantibus, ut prudenter procedant, maturè expendendum, num in eo super quo dispensari rogant, nihil juri naturali contrarium, quod nec per Pontificiam dispensationem tolli possit, occurrat.

Constat quoque ex dictis *cap.* 2. dispensationem in jure merè positivo, ut omni ex parte licita sit, debere necessitate aut utilitate communi compensari; ex quo rursus consequens præviè ad postulationem dispensationis discutiendum esse; num hîc & nunc necessitas aut utilitas communis relaxationem legis compenset.

Sed ait fortè ille cum quo dispensatum est: " Papa dispensavit, ipse sibi viderit, ego immunis sum. Hic cavillus, ait Cardinalis Bellarminus, securos multos reddit, tutum verò neminem. " Et rationem subdit: " Quoniam Papa non est dominus, sed dispensator; ideoque qui iniquam dispensationem petit, iniquitatis causa est; & qui ea utitur, eadem semper irretitur iniquitate." *Epist. ad Nepotem controv.* 5.

Quod Cardinalis Bellarminus, idem ante ipsum notaverat alter Cardinalis, Canonistis admodum famosus, vulgò dictus Abbas Panormitanus: " Dispensatus, inquit ad *cap.* DUDUM ꝟ *De Elect.* etiam per Papam circa pluralitatem Beneficiorum sine causa, licet sit tutus quoad Ecclesiam militantem; non tamen quoad triumphantem, & sic non valet dispensatio quoad Deum." Et ad *cap.* CUM ADEO ꝟ *De Rescript.* de eadem pluralitate Beneficiorum loquens, ait: " Ubi non subest causa rationabilis, non excusatur quis quoad Deum, etiam ex dispensatione Papæ.

Similiter Synodus Coloniensis *an.* 1536. *P.* 1. *Can.* 32. supposuit, dispensationem Apostolicam non semper præstare omnimodam securitatem plura Beneficia obtinentibus, dum monuit plura Beneficia ex dispensatione Apostolica retinentes, *viderint ut causam dispensationis Deo comprobent.*

Quod de dispensatione super pluralitate Beneficiorum dixerunt dicti Cardinales, illud de dispensatione super retentione pensionis dicere non dubitavit Cardinalis Toletus: " Sine justa causa, inquit, non habet locum in foro interiori & coram Deo dispensatio, sed tantùm in foro exteriori. Unde qui pensiones retinent, etiam cum dispensatione, si non adest causa legitima, securi non sunt, nec excusantur, quia Papa dedit, & ipsorum est considerare quomodo dederit. Hoc inquam, non excusat. Si enim quis accipiat pecunias ab œconomo, quem scit malè dispensare res domini, & contra justitiam, non potest eas in conscientia tum retinere. Papa autem non est dominus bonorum & redituum Ecclesiæ, sed tantùm universalis dispensator. Unde sicut cum dispensat hominem in voto, non facit hominem securum in conscientia, nisi causa adsit; ità in Pensionum & Beneficiorum distributione. Causa autem hæc debet esse in utilitatem Ecclesiæ cujus sunt bona. Si enim nullâ viâ, vel pacto in Ecclesiæ hujus, vel universalis utilitatem tendat, non est causa legitima." In *Instruct. Sacerd. lib.* 5. *cap.* 38. *num.* 3.

Hactenus de dispensationibus circa pluralitatem Beneficiorum, & Pensionis retentionem asserta, eâdem ratione dispensationi super similibus materiis applicantur; ut proinde non immeritò dispensationem postulare meditanti inculcetur illud Bernardi ad Nepotem, desertionem sui Monasterii dispensatione Apostolicâ justificare volentem: *Attende cor tuum, discute intentionem, consule veritatem.* Epist. 1.

Instabunt forsan alii: num causa sufficiens subsit, expendendum committimus Pontifici, atque ejus expetimus consilium: *Utinam*, dicebat similibus Sanctus Bernardus Epist. 7. *non licentiam quæsissetis, sed consilium, id est, non ut liceret, sed an liceret.* Sed proh dolor! verendum quod plurimis eorum dici possit, quod subdit Bernardus: *Malum in corde conceperant, opere tamen ausi non sunt adimplere, nisi cum licentia. Conceperant dolorem, sed non pepererunt iniquitatem, donec iniquo Papa conceptui præbuisset assensum..... Quod tamen*, cum eodem Doctore asserere ausim, *Summum Pontificem fecisse nequaquam crediderim, nisi aut circumventum mendacio, aut importunitate victum.*

Profectò si quis seriò attendat quomodo, & à quibus hodie dispensationes solicitari ac postulari soleant; facilè comperiet, quod pluribus sine injuria regeri posset, quod hujusmodi olim regerebat S. Bernardus *ibid.* "Non satis de propria causa » confidentes, remorsas ac remordentes conscien» tias Apostolicâ conati estis delinire licentiâ. Fri» volum satis remedium, quod non est aliud, nisi » more protoplastorum, cauteriatis conscientiis te» xere perizomata, videlicet ad velamentum, non » ad medicamentum.

CAPUT III.

De his quæ Dispensationem reddunt subreptitiam, aut de subreptione suspectam.

§. 1.

Quandonam suppressio veri aut expressio falsi Dispensationem reddant invalidam, aut de invaliditate suspectam.

AD dispensationem non tantùm ut licita, sed etiam valida sit, requiri voluntatem & consensum illius, cui dispensandi authoritas competit, nemo inficiatur; nec illud quisquam negare potest, quin sæpius contingat voluntatem dispensantis propter sub & obreptionem, sive subticentiam veri aut expressionem falsi deficere; sed quæ præcisè veri suppressio aut falsi expressio faciant deficere voluntatem dispensantis, ut ob ejus defectum dispensatio sit invalida, aut pro invalida habenda, non ità expeditum.

Subticentiam veri tunc dispensationem invalidam, aut ad minus de invaliditate suspectam reddere credidimus, si consensus dispensantis, judicio prudentum, non caderet in casum propositum, si verum subticitum à parte rei fuisset expressum.

Quòd verò consensus dispensantis trahi nequeat ad casum, prout se habet, si verum tacitum esset sincerè expressum, ex plurimis colligitur.

Primò, ex eo quòd jure expresè vel implicitè velint dispensationem esse rariorem & difficiliorem, quando verum illud subticitum reverà intervenit; tunc enim rationabiliter judicatur, quòd Pontifex, qui juribus se conformare præsumitur, non dispensasset, si verum suppressum fuisset sincerè expressum.

Secundò contingit, consensum dispensantis super casu cum subticentia veri, immeritò trahi ad casum prout à parte rei se habet; eò quòd stylus aut consuetudo Curiæ velit id quod suppressum est, ità exprimi, ut hinc colligatur, Pontificem, qui stylum Curiæ servatum velle præsumitur, dispensare nolle, dum verum illud non est expressum. Exempla inferiùs plura occurrent.

Tertiò contingit, consensum dispensantis in casum cum suppressione veri, malè applicari casui, ut in rei veritate subsistit: si verum suppressum sit, ejus generis, ut hic determinatus Pontifex (quod ex modo ejus agendi intelligi potest) soleat denegare dispensationem, aut saltem difficiliùs illam annuere, quoties concurrit illud, quod suppressum fuit.

Denique ut verbo absolvam; toties ob subticentiam veri dispensatio meritò habetur pro invalida, aut de invaliditate suspecta; quoties ex natura rei verum subticitum est tale, ut prudenti judicio consensus dispensantis in casum, ut fuit propositus, non involvat consensum in casum, ut à parte rei se habet.

Idem esto judicium de expressione falsi: quod nimirum, si falsitas expressa ità mutet casum, ut consensus dispensantis præstitus super casu cum illa falsi expressione, non nisi imprudenter extendatur ad casum, ut à parte rei se habet, dispensatio habenda sit pro invalida, aut saltem de invaliditate suspecta.

Ex his collige, quòd si casus qui propositus fuit, cum alicujus veri suppressione aut falsi expressione prudentum judicio non comprehendat casum, prout revera se habet, dispensationem esse invalidam; licèt supponeretur, quod Pontifex etiam dispensaturus fuisset, tametsi casus secundùm rei veritatem fuisset expressus. Ratio est, quod dispensatio non pendeat ab actu voluntatis, qui ponendus fuisset, si casus fuisset Pontifici propositus; sed ab actu voluntatis, qui à parte rei intervenit. Cùm igitur supponatur quòd casus super quo est dispensatum sit diversus, moraliter loquendo, à casu prout revera se habet, clarum est, dici non posse super eo dispensatum; quandoquidem propositus non fuerit; sed ad summum dici posset, quod dispensatum fuisset casu quo Pontifici expositus esset. Unde nullatenus probanda illa à nonnullis assignata regula: Veri suppressio aut falsi expressio non vitiat dispensationem, quoties dispensans ità est constitutus, ut si verum esset expressum aut falsum omissum, equidem dispensasset.

§. 2.

Executio dispensationis subinde suspendi potest ob scandalum, quod ex eo oriturum timetur.

QUantopere cavendum sit ne per actiones nostras pusillis ponatur scandalum seu offendiculum, quo in peccatum ducantur, evincit terribilis illa Christi sententia Matth. 18. *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.* Unde Apostolus 1. Cor. 8. ℣. 13. *Si esca scandalisat fratrem meum, non manducabo carnem in aternum, ut fratrem meum scandalizem.* Quare ea semper fuit præcipua Sedis Apostolicæ cura, ut à populis scandala amoveat; hinc jam pridem Julius I. in Epistola ad Orientales Episcopos graviter monuit: "In rebus Ecclesiasticis non specimen elo» quentiæ, sed Canones Apostolici requiruntur, » *operaque dari solet, ne quis ex parvis in Ecclesia » scandalizetur.* Expedit enim, secundùm Evangeli» cum verbum: *Molam asinariam suspendi à collo, » atque ità demergi*, quàm unum ex pusillis scanda» lizare." Apud *Athan. Apolog.* 2.

Et quid aliud hodie indicant Pontifices, nisi summum amovendi scandala studium, dum nulla pene alia de causa in Matrimonio cum impedimento dirimente contracto, dispensant, quàm ut *scandalis*, quæ ex dissolutione Matrimonii timentur, occurratur? ut ex infrà dicendis patebit.

Procul proinde abest à mente Pontificum, ut dispensationes, aliave eorum rescripta cum offensione & scandalo populi executioni mandentur, quando eorum executio sine læsione charitatis aut veritatis omitti potest, quod & in terminis respondit Alexander III. in *cap.* 6. ꝟ *De Preb.* "Si mandatum nos» trum, inquit, pro alicujus provisione receperis, » qui aliud Beneficium habeat, de quo valeat com» modè sustentari, nisi fortè in litteris ipsis de hoc » mentio habeatur, aut si non potest *ei sine scanda» lo provideri*, æquanimiter sustinemus, si pro eo » mandatum nostrum non duxeris exequendum.

Quid enim innuit Innocentius III. in *cap.* QUOD OLIM ꝟ *De Cler. Conjug.* qui filium Græci Sacerdotis ex legitima uxore susceptum in Episcopum consecrari permittens, addit hanc cautelam: *Nisi pro eo quòd inter Latinos Graci hujusmodi conversantur*, re-

regionis consuetudo repugnet. Ubi Joannes Andreas rectè annotavit, hanc exceptionem additam ob vitandum scandalum & offensionem, quæ inde contingere posset, si quid alienum à consuetudine inter Latinos induceretur.

Pontificum proinde intentioni obsequuntur Episcopi, si dispensationem aut mandatum ad ipsos directum non exequantur, si ex illius executione scandalum aut offensio populi timeatur; vel ad minus executionem suspendunt, quoadusque Sedem Apostolicam de scandalo verisimiliter exorituro certiorem fecerint.

§. 3.

Si ex negotii qualitate aut circumstantiis colligatur, Dispensationem concessam non esse causa cognitâ, subreptitia censeri debet.

POstquam Synodus Tridentina *Sess.* 25. *cap.* 18. *De Reformat.* decrevit, ut si urgens justaque ratio & major quandoque utilitas postulaverit, cum aliquibus dispensandum esse; id causâ cognitâ ac summâ maturitate, atque gratis, à quibuscumque ad quos pertinebit, sit præstandum, subjungit: *Aliterque facta dispensatio subreptitia censeatur.*

Si igitur Episcopus ex negotii atque personarum qualitate, loci ac temporis circumstantiis judicet, quod dispensatio talis per Pontificem data non fuisset, si gravitas negotii, aliæque circumstantiæ cognitæ, ac summâ maturitate ponderatæ fuissent, subreptitia ipsi meritò censebitur; judicabitque eam vel per falsi insinuationem, aut veri suppressionem fuisse obtentam.

Nec enim uno solùm ex capite contingere potest, ut dispensatio Sedis Apostolicæ authoritatem præferens, per Pontificem cum sincera causæ cognitione, ac ea qua par est, maturitate expedita non fuerit.

Primò quidem, quia non rarò contingit, quòd falsa quædam Pontifici insinuentur, vel vera subticeantur. Notum enim est Sedem Apostolicam ob multiplicia quæ ad eam, tamquam ad Caput Ecclesiæ, devolvuntur negotia, frequentioribus subjacere subreptionibus: quò fit, ut sæpius plena ac sincera causæ cognitio à Sede Apostolica haberi nequeat.

Secundò scitur, quod nonnumquam aliqua per importunitatem, & multiplicatas precum instantias à Sede Apostolica, aliàs non concedenda, quodammodo invita extorqueantur: ut altè jam pridem in ægritudine constitutus, de Commendis Ecclesiarum Cathedralium, & Monasteriorum eo modo à se extortis quærebatur Clemens V. *Extravag.* 2. *De Præb. in Comm.*

Tertiò, evenire subinde potest, ut litteræ aliquæ è Cancellaria emanent, quæ conscientiam Pontificis fugiunt, ut indicat Lucius III. in *Cap.* 10. ☓ *De Rescript. in ant. coll.* vel saltem aliqua subinde à Ministris contra mentem Pontificis litteris inserantur. Ità teste Gregorio XIII. in *Bulla quæ incipit*: IN TANTA, sæpe conquestus fuerat ejus Prædecessor Pius V. in Bulla à se promulgata, quæ incipit: ETSI MENDICANTIUM, *multa aliter alioque sensu à se prolata fuisse, quàm litteris expressa essent.*

Denique, quia, ut Lucius III. *dict. Cap.* 10. ingenuè fatetur, Pontifex *diversis occupationibus impeditus, singulis causis examinandis non sufficit*; quid mirum, si subinde contingat, ut dispensatio aliqua sine prævia plena causæ cognitione ac matura deliberatione concedatur, quæ concessa non fuisset, si per otium licuisset Pontifici negotii momentum, omnesque illius circumstantias maturè librare & expendere.

Si igitur ad Episcopos, aliosque Ecclesiæ Prælatos litteras dispensationis dirigi contingat, quæ non appareant cum causæ cognitione ac summa maturitate concessæ, turbari non debent, ut Archiepiscopo Ravennatensi scribit Alexander III. *Cap.* 5. ☓ *De Rescript.* sed qualitatem negotii pro quo scribitur diligenter considerantes, aut mandatum Apostolicum reverenter adimpleant; aut per litteras, quare adimplere non possunt, rationabilem causam prætendant; seu, quod idem est, pro surreptitiis habeant; quousque Sedem Apostolicam plenius informaverint, propiusque judicium ipsius intellexerint.

CAPUT IV.

De Dispensationibus Matrimonialibus.

§. 1.

Ostenditur quanta sit utilitas probè scire praxim Dispensationum Matrimonialium.

DE utilitate, imò & necessitate cognoscendi praxim Dispensationum Matrimonialium, in Praxi sua Dispensationum Apostolicarum *lib.* 7. *cap.* 1. *n.* 1. in hunc modum discurrit Pyrrus Corradus, J. U. D. à Paulo V. in Collegio Officialium dispensationum in ipsa Cancellaria Apostolica adoptatus: " Quæ in humanis actibus, ait, si per„ peram fiant, mala atque incommoda reperiuntur, „ ea omnia in solam ferè dispensationum Matrimonia„ lium executionem, nisi ritè recteque perficiatur, „ acervatim (ut ità dicam) confluunt, & cumulan„ tur: nemo quandoquidem est, qui nesciat, quæ„ nam ex hoc primo malo incommoda, ceu venena„ to fonte procedunt. Enim verò hìc natalium de„ fectus in prole, hinc iniquæ successiones, atque „ promotiones, cæteraque ad optimum finem mini„ mè conducentia. Sane haud procul à tanti mali ca„ lamitate distamus: quippè cum frequentissimus sit „ nostro hoc tempore harum dispensationum usus, „ nescio quæ prava consuetudo, aut corruptela ve„ rius inolevit, quâ Judices Commissarii tantæ rei „ pondus non æqua lance æstimantes, exposita, quâ „ par est diligentiâ, veritate niti negligant edoceri, „ Pontificem dispensasse contenti; cum reverà non „ dispensaverit; sed ipsis dispensandi authoritatem „ certis sub conditionibus demandaverit; quæ, nisi „ ut jubetur, impletæ fuerint, quidquid superstruxe„ rint, corruet. Olim quippè hujusmodi dispensatio„ nes in ipsa Romana Curia, causæ cognitione, nar„ ratorumque verificatione præcedente, in forma „ gratiosa ut plurimùm concedebantur: & quidem, „ ut rarior, ità & tutior illarum erat usus: at quo„ niam difficile, valdèque incommodum id compe„ riebatur, optima profectò ratione ità Sacri Cano„ nes sancivêre, ut omnes dispensationes extra ipsam „ Curiam locorum Ordinariis, in forma communi „ sive commissaria dirigerentur; qui non nisi causis in „ partibus verificatis, tum demum Apostolicâ autho„ ritate dispensarent. At sæpè videmus Summorum „ Pontificum providentiam ex delegatorum Judicum „ imperitia aut incuria, ità suo fine frustrari, ut quod „ ad boni communis ædificationem salubriter conspi„ cimus institutum, id ad certam perniciem atque „ destructionem detorqueatur. " Hæc Pyrrus Corradus, qui multa satis feliciter quæ praxim dispensationum, præsertim Matrimonialium concernunt, refert: optandum ut æquè feliciter ea quæ jus, præsertim naturale, concernunt, proposuisset. His si addamus quod ex defectu dispensationis contingat, quod plures in perpetuo vivant incestu: item, quod ob insufficientem notitiam eorum, quæ tum à testibus, tum à partibus seu Oratoribus, qui dispensatione uti volunt, juramento confirmari debent, multa committantur perjuria, ut ex infra dicendis patebit; non difficulter apparebit quam utile, imo & multis neces-

sarium sit, probè noscere praxim dispensationum Matrimonialium.

§. 2.

Proponitur veterum in concedendis dispensationibus Matrimonialibus morositas.

VEterum tenacissimam Canonum custodiam, & summam in dispensando morositatem nullus vel parum in Historia Ecclesiastica & avita Ecclesiæ disciplina versatus ignorat; adeo quidem ut nonnulli nec parum in veterum actis & scriptis exercitati asserant, plurimis seculis nullam Canonis infringendi veniam datam fuisse, sed dispensationes, si quæ darentur, tantùm fuisse pœnarum Canonicarum remissiones.

Et quidem ut ad materiam nostram propiùs accedamus, adeo rigida etiam seculo decimo erat observatio Canonum, qui Matrimonia inter consanguineos & affines interdicebant; ut satiùs duxerit Gregorius VI. totam Galliam interdicto subjicere, quam tolerare Matrimonium inter Robertum Regem Galliæ & Matrem Odonis Comitis Bertham nomine, quæ ipsum Robertum de Sacro Fonte susceperat; adeoque non nisi spiritualis cognatio, ac solum impedimentum juris positivi intercedebat: ut mirum proinde cuiquam videri posset, quod Gregorius VI. & Gallicani Episcopi Regem excommunicarint, ac omne regnum supposuerint Ecclesiastico interdicto. Cur enim Apostolica & Episcopali authoritate impedimentum non dispensarunt? Huic dubio respondet Eximius P. Christianus Lupus, " hodiernam Matrimonialium dispensationum facilitatem tunc non fuisse. Nulla tunc, inquit ad *Canonem* 11. *Concilii Remensis parte* 3. *Schol.* etiam Regia vel Augusta, licet in sexto dumtaxat, aut septimo sanguinis vel affinitatis gradu, vel ignoranter contracta, longè minus contrahenda Matrimonia dispensabantur: sed cuncta dirimebantur juxta rigorem Sacrorum Canonum. Ejusmodi dispensationes adeò tunc ignorabat Ecclesia, ut Francus quidam Romà redux, similem sibi datam asseverans à Gregorio III. Pontifice, ac ejus vigore prætendens inire Matrimonium, gravissimè scandalizarit omnem Galliam, & à nostro Apostolo Bonifacio, credere id recusante, consultus Zacharias Pontifex responderit: *Absit ut Prædecessor noster hoc ità credatur præcepisse. Nec enim ab hac Apostolica Sede illa diriguntur, quæ contraria esse Patrum, sive Canonum institutis reperiuntur.*

Quinimò, si Christiano Lupo credimus, Matrimoniorum impedimenta fere primus relaxavit Innocentius III. At quàm ardua & necessaria causa dispensationem hanc ab Innocentio extorserit, & quanta cura & studio voluerit *vulnus* illud Ecclesiasticæ disciplinæ *compensari*, ex Auctoribus illius temporis refert Christianus Lupus. " Othonis IV. & Philippi pro Germanico Imperio horrenda bella, ait, quis ignorat? Post Philippi cædem lucidum erat Othonis jus, verùm Philippi filia obviabat. Hinc omnibus pacificandis Othonis cum ista filia conjugium convenire censuerunt Imperii Proceres & Episcopi, quin & ipsi Sedis Apostolicæ Cardinales Legati: sed obstabat quintus consanguinitatis gradus. Hinc tandem ad totius Imperialis Cleri & populi preces dispensavit laudatus Pontifex. " Ea tamen lege dispensavit, ait Lupus, " ut duo amplissima Monasteria Otho fundaret, omneque Imperium largis eleemosynis & ferventibus orationibus istud Ecclesiasticæ disciplinæ *vulnus compensaret.* Ità habes apud Arnoldum Abbatem Lubecensem in Chronico Sclavorum. Otho de S. Blasio addit, ait idem Lupus, quod Cluniacensis & Cisterciensis Ordinis Abbates eamdem compensationem per varia suorum Monachorum pia opera complere promiserint; illudque Canonis *vulnus* acceperint in suas conscientias: & quod spondere Otho debuerit singularem omnium Ecclesiarum defensionem, ac resumptionem sacri belli. " Hactenus P. Lupus.

At quàm periculosum sit semel à Canonum rigore recedere ex eodem Christiano Lupo intellige. " Rima facta, inquit, facilè dilatatur, tandemque crescit in grande foramen, imo & in apertam portam.

Quod tamen P. Lupus dicat, quod impedimenta Matrimoniorum ferè primus dispensaverit Innocentius III. id intelligendum est de dispensatione ad Matrimonium contrahendum cum impedimento. Notat enim multo tempore ante Innocentium III. dispensationes Matrimoniales fuisse indultas. " Verum, ait, hæ omnes fuerunt non præviæ ad contrahendum, sed dumtaxat posteriores, malè contracti Matrimonii toleratrices dispensationes. Adeoque dispensationes prævias initiavit Alexander III. Innocentius III. ac ejus Successores viam ampliàrunt.

§. 3.

Discutitur Decretum Concilii Tridentini circa dispensationes Matrimoniales.

SYnodus Tridentina modum dispensationum Matrimonialium præscribens, distinguit inter Matrimonia cum impedimento dirimente contracta, & Matrimonia cum simili impedimento contrahenda. Quoad prima statuit *Sess.* 24. *De Matrim. cap.* 5. " Ut si quis intra gradus prohibitos sciens, Matrimonium contrahere præsumpserit, separetur & spe dispensationis consequendæ careat: idque in eo multò magis locum habeat, qui non tantùm Matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, siquidem solemnitates requisitas in contrahendo Matrimonio neglexerit, eisdem subjiciatur pœnis: non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facilè experiatur, cujus salubria præcepta temerè contempsit. Si verò solemnitatibus adhibitis, impedimentum aliquod posteà subesse cognoscatur, cujus ille probabilem ignorantiam habuit; tunc faciliùs cum eo, ac gratis dispensari poterit.

Hæc quoad dispensationes super Matrimoniis contractis.

Quoad contrahenda verò statuit: " In contrahendis Matrimoniis vel nulla omninò detur dispensatio, vel rarò; idque ex causa gratis concedatur. In secundo numquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam.

Ex hoc Concilii Decreto colligimus: Primò, quod spe dispensationis consequendæ carere velit, qui scienter aut ex culpabili ignorantia ob non adhibitas solemnitates, in gradu prohibito contraxerunt: idque in illis tamen magis locum habere vult, qui non tantùm contrahere Matrimonium, sed etiam consummare ausi sunt. Hinc habemus consummationem Matrimonii incestuosi difficiliorem reddere dispensationem: quod non sine fructu notari infra patebit.

Secundò, intelligimus ex mente Concilii faciliùs posse dispensari super Matrimoniis contractis cum probabili ignorantia impedimenti, quam desuper contrahendis; in quo cum antiqua Ecclesiæ disciplina convenit. Ut enim paragrapho præcedenti diximus, Ecclesia multo tempore admiserat dispensationes toleratrices malè contracti Matrimonii, antequam in contrahendis eas admisisset.

Tertiò intelligimus, quod in contrahendis Matrimoniis nullam omninò dari volens dispensationem, aut rarò; & in secundo gradu numquam dispensari permittens, nisi inter magnos Principes, & ex publica causa, reducere intenderit, quantum conditio

tem-

temporis & Ecclesiæ disciplina permittebant, avitam in dispensando morositatem.

Denique ex hoc Decreto habemus, quod in hac dispensationis specie observanda quoque sit regula dispensationum *Cap.* 2. adstructa: scilicet dispensationem non esse concedendam, nisi justâ causâ relaxationem Canonis compensante.

§. 4.

Quod Dispensationes Matrimoniales hodie dari soleant in forma commissoria, *& quæ inde consectaria?*

DIspensationes Matrimoniales olim in Curia Romana, causæ cognitione, narratorumque verificatione præcedente, *in forma gratiosa*, ut plurimùm concedebantur: at hodie, ad præscriptum Concilii Tridentini, in *forma commissoria* expediri solent: ità ut dispensatio hodie non fiat Romæ per Pontificem; sed committatur dispensatio alicui in partibus: qui authoritate Apostolicâ, sibi sub certis conditionibus delegatâ, dispenset.

Ex quo consequens, quod admodùm conveniat scire cui Pontifex dispensandi facultatem faciat: cum enim tota ipsius Delegati potestas promanet ex delegatione Pontificis; inutilis & nulla erit dispensatio, si fiat ab eo, cui Pontifex Delegare non intendit.

Ulteriùs, ex eodem intelligitur, quàm necessarium sit probè novisse conditiones, sub quibus dispensandi authoritas Delegato credatur. Quandoquidem enim tota potestas dispensandi pendeat à speciali Pontificis delegatione, evidenter sequitur, quod deficiente vel una ex conditionibus delegationi copulativè adjectis, ipsa delegatio, & consequenter potestas dispensandi ex ea promanans evanescat.

§. 5.

Cui hodie Dispensatio delegari soleat?

DIspensationes Matrimoniales juxta hodiernum Curiæ Romanæ stylum expediri in *forma commissoria*, Paragrapho præcedenti notatum fuit.

Commissio fieri solet, ad præscriptum Concilii Tridentini, *Ordinario*, id est Episcopo, aut ejus in spiritualibus Vicario Generali, qui in his partibus *Officialis* dicitur. Numquam tamen litteræ dispensationis utrique simul inscribuntur, sed alteri tantùm: & frequentius Vicario Generali seu *Officiali*.

Numquam in delegatione exprimi consuevit aut nomen Episcopi aut Vicarii; ideoque non personæ, sed dignitati facta præsumitur; quare & in successorem transit. Unde Episcopo aut Vicario ante expeditam dispensationem mortuo, successor sine nova delegatione dispensare poterit.

Quia tamen hæc potestas non est Jurisdictionis ordinariæ, vel ex eadem profluens, sed ex *speciali* delegatione Pontificis Episcopo conceditur; idcirco Episcopo defuncto ante dispensationem expeditam, non transit in Capitulum aut ejus Vicarium. Eadem de causa, *Officiali* factâ delegatione, Episcopum dispensare non posse pro certo tenet Curia Romana: & sæpius ità in eadem judicatum refertur. Hinc delegatione factâ *Officiali*, ipso, necdum dispensatione expeditâ, mortuo, debet exspectari Successor, vel novæ litteræ commissionis ad Episcopum petendæ.

Si Episcopo delegatio destinata foret; eo mortuo ante dispensationem absolutam, Successor erit exspectandus, vel litteræ commissionis erunt postulandæ ad viciniorem Episcopum, aut hujus Vicarium; non autem ad Capitulum aut ejus Vicarium: numquam enim litteræ diriguntur ad Capitulum vel hujus Vicarium sede vacante; sed ad viciniorem Episcopum vel ipsius *Officialem*.

Notatu dignum est, quod Pontifex juxta indubitatum & notorium stylum Curiæ semper intendat litteras dirigere ad Ordinarium Oratricis, non Oratoris. Ideoque si Oratores sint diversæ Diœcesis, necessariò exprimenda est Diœcesis Oratricis: aliàs contingere posset, litteras ipsas dirigi Ordinario non Oratricis, sed Oratoris, contra mentem Pontificis: ac propterea illarum Executor, si hujusmodi stylum ignoret, perperam litteras ipsas exequeretur, ait Pyrrus Corradus *lib.* 7. *Dispens. Apost. cap.* 5. *num.* 26.

§. 6.

Proponuntur conditiones, sub quibus hodie dispensandi potestas committi solet.

UT clarius appareat, sub quibus conditionibus potestas dispensandi Delegato concedatur; dispositivam litterarum, quibus dicta potestas secundùm hodiernum stylum Curiæ Romanæ committi solet, hîc inserere conveniens judicavi. Litteræ igitur dispensationum matrimonialium hâc fere formâ expediri consueverunt.

Innocentius XI. Episcopus, Servus Servorum Dei: vel subinde in forma *Brevis* simpliciter: *Innocentius XI. dilecto filio Vicario venerabilis fratris nostri Archiepiscopi Mechliniensis in spiritualibus generali, salutem & Apostolicam benedictionem. Oblata nobis nuper pro parte dilecti filii Joannis N. laici, & dilectæ in Christo filiæ Catharinæ N. mulieris Mechliniensis Diœcesis, ex loco N. ortorum petitionis series continebat.* Hîc subjicitur per modum narrativæ, id quod partes supplicantes per supplicam postulârunt.

Quæ supplica cùm varia sit pro diversitate, vel illius super quo dispensatio petitur, vel causæ ob quam postulatur, etiam narrativa sæpiùs variatur.

Præmissâ narrativâ, tunc inclinationem suam ad annuendum postulatis, Pontifex subjungit his verbis: *Nos igitur eosdem Joannem & Catharinam & eorum quemlibet à quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris & pœnis à jure vel ab homine, quavis occasione vel causâ latis, si quibus quomodolibet innodati existunt, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutos fore censentes, ac certam de præmissis notitiam non habentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, Discretioni tuæ, de qua in his specialem in Domino fiduciam obtinebimus, per Apostolica scripta mandamus.*

His subnectitur dispositiva, quâ Pontifex Delegato potestatem dispensandi Auctoritate Apostolicâ, sub certis conditionibus indulget. *Quatenus depositâ per te omni spe cujuscumque muneris aut præmii, etiam sponte oblati, à quo te omninò abstinere debere monemus, te de præmissis diligenter informes; & si per informationem eamdem preces veritate niti repereris, super quo tuam conscientiam oneramus: tunc cum eisdem Joanne & Catharina (dummodò illa propter hoc rapta non fuerit) quod impedimento quarti consanguinitatis gradus hujusmodi, ac Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis nequaquam obstantibus, Matrimonium inter se publicè servatâ formâ Concilii Tridentini contrahere, illudque in facie Ecclesiæ solemnizare, & in eo postmodum remanere liberè & licitè valeant, authoritate nostra dispenses. Distantiam verò tertii gradus præfato eis non obstare declares, prolem suscipiendam exinde legitimam nunciando. Volumus autem, quod si spretâ monitione nostrâ, hujusmodi aliquid muneris, aut præmii occasione dictæ dispensationis exigere, aut oblatum recipere temerè præsumpseris, excommunicationis latæ sententiæ pœnam incurras. Dat. Romæ, &c.*

Ex tenore prædictæ dispositivæ patet: Primò, quod Delegatus prævié ad dispensationem debeat se de narratis in supplica *diligenter informare.*

Secundò, quod ad dispensationem procedere non pos-

possit, nisi *per informationem eamdem preces veritate niti repererit.*

Tertiò, quod nihil muneris aut præmii occasione dispensationis exigere, aut oblati recipere possit.

§. 7.

De quibus, & quomodo Delegatus praviè ad Dispensationem se informare debeat?

Clausula dispositivæ §. præcedenti exhibitæ: *mandamus quatenùs depositâ*, &c. *Te de præmissis diligenter informes; & si per informationem eamdem preces veritate niti repereris, super quo tuam conscientiam oneramus..... tunc cum iisdem authoritate nostra dispenses.* Hæc, inquam, clausula satis superque ostendit nolle Pontificem, ut Delegatus stet simplici ac nudæ assertioni ipsorum Oratorum; sed se *diligenter informet* de omnibus narratis; id est tam de impedimento per Oratores allegato, quàm de causa dispensationis, atque aliis clausulis per Pontificem adjectis. Quod verò hæc informatio facienda sit non perfunctoriè, sed summa cum circumspectione & sagacitate, patet ex instructionibus pro examine testium, qui indicuntur pro contrahendis Matrimoniis, per Inquisitionem Romanam confectis, & ordinatis, ut juxta eas procedant, submissis. Et quidem articulo primo ordinatur, ut per Delegatum *testis moneatur de gravitate juramenti* (testes enim de veritate dicenda jurare tenentur) *in hoc præsertim negotio pertimescendi, in quo divina simul ac humana Majestas læditur ob rei, de qua tractatur, importantiam & gravitatem.*

Quinimo ut hæc informatio majore cum maturitate ac fidelitate perageretur, censuêre Pontifices non cuilibet hanc committendam; sed ut minùs Vicario Episcopi in spiritualibus Generali: de cujus fide & diligentia, ob ejus in Ecclesia majorem dignitatem, ampliùs confidunt, ut indicant verba, quibus dispensandi potestatem faciunt: *Discretioni tuæ de qua in his* SPECIALEM IN DOMINO FIDUCIAM *obtinebimus*, *&c.*

Deinde ne fortè Delegatus spe lucri lactatus, aut muneribus excæcatus, non eâ quâ par esset, causæ discussione ac maturitate ad dispensationem procedat; seriò eum monitum volumus: "Ut depositâ » omni spe cujuscumque muneris aut præmii etiam » sponte oblati, à quo, inquiunt, te omnino abstinere debere monemus, te de præmissis diligenter » informes." Utque hanc rem efficaciùs inculcent, in fine rursus addunt: "Volumus autem, quòd si » spretâ monitione nostrâ, hujusmodi aliquid muneris aut præmii occasione dictæ dispensationis exigere, aut oblatum recipere temerè præsumpseris; » excommunicationis latæ sententiæ pœnam incurras.

Ex quibus plusquam sufficienter intelligitur, quòd mens Pontificum sit, ut Delegati non leviter; sed summâ maturitate & severitate de veritate narratorum se informent. Nec mirum: "Quia cùm agatur (inquit Pyrrus Corradus in *Praxi De Dispensat. lib. 7. cap. 6. n. 3.*) de re tam gravi, nempe de » dispensando super Matrimonio contrahendo, & vis » mutui amoris inter Sponsos facilè posset decipere » Delegatum, producendo testes minùs idoneos, & » non rectè deponentes; debet propterea ipse Delegatus perpendere qualitatem ipsorum testium: nam » ut plurimùm deponunt per unum, eumdemque » præmeditatum sermonem, cùm præcisa verba per » ipsos Sponsos testibus suggeruntur, qui à veritatis tramite sæpe solent deviare. Unde cùm causa » expressa non remanet verificata, dispensationes hujusmodi perperam exequuntur: & tam Delegatus » dispensans quàm dispensati, nec non ipsi testes, » viam ad inferos sibi parant: quia clausula prædicta non ad ornatum litterarum apponitur, ut dicebat quidam Jurisconsultus; sed ut per eam intelligat Delegatus se debere procedere super hoc cum » pede plumbeo: quia totum negotium committitur » conscientiæ suæ.

§. 8.

Quandonam preces dicenda sint veritate non niti, ob non sinceram expressionem impedimenti; ita ut propterea Dispensatio dicenda sit subreptitia?

Delegatum ad dispensationem procedere non posse, nisi preces quoad narrata, id est, allegationem impedimentorum, causam dispensationis, aliasque clausulas adjecta, praviâ informatione, veritate niti deprehendantur, superiori Paragr. ostensum fuit. Hinc sequitur 1. nullam futuram dispensationem, si Oratores dixerint se conjunctos quarto consanguinitatis aut affinitatis gradu, cum in tertio gradu se contingant; tametsi supponatur, quod error provenisset ex probabili ignorantia facti: quia similis ignorantia sufficere potest, ut factum per similem ignorantiam à culpa eximatur; sed efficere nequit, ut censeri possit dispensatum super tertio consanguinitatis gradu, super quo dispensatio nequidem petita fuit.

2. Dispensatio nulla erit, si Oratores expresserint simpliciter consanguinitatem aut affinitatem in tertio gradu, si tamen se contingant tertio gradu ex duplici stipite, vel tertio ex uno & quarto ex altero: eo quod preces suas ita proposuerint, quasi unum atque simplex consanguinitatis impedimentum intercederet; cum tamen duplex in effectu intercedat.

3. Preces veritate non nitentur, si duobus diversis impedimentis intercedentibus, unum tantùm licet majus, subticito minori, super quo facilè dispensari solet, exprimatur; tametsi poneretur, quòd Pontifex dispensasset, si utrumque expressum fuisset: quia equidem verum manet, super minori impedimento dirimente dispensatum non fuisse, utpote super quo dispensatio postulata non est.

4. Dispensatio erit invalida, si duo intercedant impedimenta, & super utroque petita fuerit dispensatio, sed diverso tempore unum sine altero exprimendo; atque ita triplex, ac separata dispensatio super utroque impetrata sit.

Quo factum fuit, ut utraque dispensatio eo modo postulata fuerit, ac si unum solum impedimentum tempore impetratæ dispensationis subesset: cùm tamen duo reverà intercederent, quæ si fuissent simul exposita, nulla forsitan dispensatio indulta fuisset; quia duo impedimenta concurrentia unum quasi vinculum fortius, ac difficilioris dissolutionis constituunt.

Denique ut verbo absolvam, toties dispensatio ob erroneam expressionem impedimenti erit invalida, quoties ea est expressio impedimenti, ut illa non involvat expressionem impedimenti, prout reverà subest; tametsi daretur, quod Pontifex dispensasset, & fortè faciliùs, si impedimentum juxta rei veritatem expositum fuisset: quia, ut sæpiùs monuimus, non sufficit quod Pontifex dispensasset, si impedimentum foret allegatum; sed necessarium est, ut super impedimento revera dispensaverit; quod factum esse dici non potest, quando impedimentum Pontifici nequidem est propositum.

Hinc dicimus dispensationem futuram invalidam, si expressus fuerit tertius gradus consanguinitatis, pro tertio gradu affinitatis.

§. 9.

§. 9.

Ut faciliùs intelligatur quando preces veritate nitantur, proponuntur causæ dispensationum Matrimonialium cum suis formulis; ac imprimis quatuor ex iis quæ culpam annexam non habent.

PLures eæque diversæ causæ ob quas dispensationes Matrimoniales indulgeantur, in variis Congregationibus Romæ desuper habitis sunt admissæ, & suis formulis expressæ: nonnumquam tamen visum fuit quod causa aliqua quæ certo tempore ut sufficiens admissa fuerat, postmodum ut insufficiens fuerit rejecta. Et quidem " causa, quæ vulgò dicitur » *ob angustiam loci*, usque ad annum nonum Pontifi» catûs felicis record. Pauli V. passim admittebatur, » inquit Pyrrus Corradus *lib.* 7. *cap.* 5. *num.* 40. non » modò in locis angustis, verùm etiam amplis & po» pulatis; quinimò etiam in magnis civitatibus, nem» pe Neapoli, nec non in ipsa Urbe: ex eo quod » Oratrices talis qualitatis esse poterant, quod respec» tu illarum, non inveniebant in illis viros paris » conditionis, quibus nubere potuissent. Verùm re » maturè perpensâ, cùm inverisimile videretur, non » solùm in tam insignibus, verùm etiam in parvis ci» vitatibus posse hanc causam ita passim & facilè ve» rificari; ipse Paulus meo tempore, eam sustulit, » quoad angustiam civitatis, suisque Officialibus ad » id præpositis præcepit; ne deinceps illam admitte» rent, prout ea regulariter denegatur.

Animus non est, omnes & singulas causas in diversis Congregationibus probatas, cum suis formulis hîc referre; sed aliquas tantum, easque magis ordinarias.

Prima est: *Ob angustiam loci*, quæ exprimitur hac formulâ: *Quod cum dicta Oratrix in dicto loco, propter illius angustiam, virum sibi non consanguineum, vel affinem paris conditionis, cui nubere possit, invenire nequeat, cupiunt, &c.*

" Hæc est una ex frequentioribus causis, teste » Pyrro Corrado, cum quibus conceduntur dispen» sationes matrimoniales (nimirum dum Oratrix » oriunda est ex loco non ita amplo, ut mox ex eo» dem audivimus) præsertim in gradibus consangui» nitatis seu affinitatis *remotioribus*.

Quin & aliquando etiam in proximioribus, v. g. secundo & tertio gradu à communi stipite ob eandem causam dispensatur; sed tunc exprimitur formulâ sequenti, & à præcedenti nonnihil diversâ: *Quod cum dicta mulier in dicto loco propter illius angustiam virum paris conditionis cui nubere possit, invenire nequeat; & si extra dictum locum nubere cogeretur, dos quam ipsa habet, non esset competens, neque sufficiens, ut cum ea virum, cui juxta statùs sui conditionem nubere posset, invenire valeret: Cupiunt, &c.*

Secunda, eaque hodie usitata, dicitur, *ob incompetentiam dotis*: quæ hac formulâ exprimi consuevit: *Quod cum dicta Oratrix dotem habeat minus competentem juxta statûs sui conditionem, cum qua virum sibi non consanguineum, vel affinem paris conditionis, cui nubere possit, invenire nequeat; & dictus Orator illam cum dictâ minus competenti dote uxorem ducere intendat: Cupiunt, &c.*

Formula primæ causæ ostendit, pro verificatione illius non sufficere *angustiam loci*, sed insuper requiri quod mulier ob *loci angustiam*, virum non consanguineum vel affinem paris conditionis, in loco invenire nequeat. Plura insuper requiri, si exprimatur per secundam formulam, ex illius lectione patet.

Pro verificatione secundæ causæ exigitur, ut Oratrix destituatur dote competente juxta statum sui conditionem; quodque ob eam incompetentiam virum non consanguineum reperire nequeat, & præterea consanguineus cum dote incompetenti ipsam ducere velit.

Hæc si attendantur, apparebit quod meritò Delegatos moneat Genuensis in *Praxi Neapol. cap.* 20. *num.* 14. ut in verificatione harum causarum sibi attendant: quia, ait, *ut plurimum solent esse subreptitia.*

Tertia, eaque hodie admodum frequens, est pro Oratrice *excedente* 24. *ætatis annum*: quæ hoc tenore exprimitur: *Quod cum dicta Oratrix vigesimum quartum annum, & ultra agens, hactenus virum paris conditionis, cui nubere possit, non invenit: Cupiunt, &c.*

Quis, secundùm expressionem præsentis formulæ, sit dicendus *vir paris conditionis*, ex qualitate ac conditione mulieris prudens Delegatus seu Commissarius determinare debet.

Illud omni specie veri caret, quod nonnullis persuasum videtur, nimirum causam hanc verificari, licet aliquis non consanguineus, etiam paris conditionis, Oratricem ducere voluerit, modo ipsa noluerit eum accipere: si enim sola nolleitas mulieris sufficeret, ut diceretur *virum paris conditionis cui nubere possit non invenisse*; sequeretur quod eo ipso quo aliqua 24. annum excessisset, & nulli nisi consanguineo nubere vellet, dicenda esset justam habere dispensationis causam: Quo quid ineptius?

Ut igitur causa hæc verificetur, expendendum num nullus hactenus cum Oratrice Matrimonium contrahere voluerit, qui prudentum judicio *paris* cum illa *conditionis* esset; & cum quo omnibus consideratis, Matrimonium inire potuisset.

Quarta causa, eaque pro Belgio multùm frequens, inde dicta *pro Belgis*, proponitur hac forma: *Quod cum dicti Oratores orthodoxa fidei cultores existant, ac Deo dante, sub obedientia sanctæ Romanæ Ecclesiæ vivere, & mori intendant; & in illis partibus, in quibus multi adsunt hæretici non possunt animos singulorum explorare, & qui Catholicam Religionem verè profitentur internoscere: ac propterea, ne contingat eos cum hæreticis Matrimonium contrahere: Cupiunt, &c.*

Attentiùs formulæ hujus tenorem consideranti non difficulter apparebit, quæ pro verificatione hujus causæ probanda sint; & quàm rarò his in partibus, hoc tempore causa hæc verificari queat.

Considerari meretur, quòd ea omnia quæ in hac formula exprimuntur debeant verificari respectu Oratorum, qui dispensationem impetrârunt: Id est, *quòd cum ipsi orthodoxa fidei cultores existant, non possint animos singulorum sufficienter explorare, & qui Catholicam fidem verè profitentur, internoscere*: ac propterea periculum sit ne cum Hæreticis Matrimonium contrahant. Quod enim in partibus illis aliqui Hæretici existant, & ob id forsitan aliquibus periculum contrahendi cum Hæreticis immineat; nihil ad rem facit, modò ipsis Oratoribus simile periculum non sit.

§. 10.

Quæ exprimenda & verificanda sint, ut Dispensatio super contrahendo Matrimonio, pravio incestu aut familiariori conversatione, sit valida?

QUandocumque petitur dispensatio super Matrimonio contrahendo, de stylo Curiæ Romanæ, incestus prævius, si intervenerit, exprimendus est, etiam cum ignorantia impedimenti commissus: si tamen tempore incestûs *scientiam impedimenti* Partes habuerint, non sufficiet simpliciter exponere actum conjugalem intervenisse; sed necessariò exprimendum erit, illum commissum fuisse cum *scientia impedimenti.*

Praxis quotidiana docet, frequenter postulari, & concedi dispensationem propter prævium incestum, aut

aut familiariorem conversationem inter Oratores, quæ ut minus suspicionem commissi incestûs causavit.

Quando hac de causa dispensatio postulatur, supplica juxta morem Curiæ concipi solet tenore sequenti.

Exponunt N. & N. . . . . *quòd ipsis aliàs scientibus se tertii consanguinitatis gradu invicem esse conjunctos, Orator prædictus non quidem peccandi datâ operâ, ut crimine admisso, hac causa foret S. V. & Sedem Apostolicam ad misericordiam & gratiam erga ipsos faciliores reddendi; sed solùm vesanâ libidine victus Oratricem cognovit. Cùm autem, Pater Sancte, nisi Matrimonium inter dictos Oratores contrahatur, dicta mulier diffamata & innupta remaneret, graviaque exinde scandala possent verisimiliter exoriri : Cupiunt, &c.*

Eadem quoque est formula expressionis, quando non quidem incestus, sed familiarior conversatio allegatur.

Hinc collige, in hac dispensatione verificanda esse sequentia.

Primò, quòd mulier *diffamata & innupta* remanere deberet.

Secundò, quòd *gravia scandala ob incestum commissum* (idem est, quando allegatur familiarior conversatio) verisimiliter nata sint exoriri.

Tertiò denique, quòd spes sit, quòd scandalis illis per contractum Matrimonium inter dictos Oratores occurretur, nec alio modo occurri posset.

Insuper pro praxi dispensationis ex præallegata causa notandum est, quod de stylo Curiæ dispensatio non intelligatur concessa, nisi sub hac conditione : *modò incestus* (idem est de familiariore conversatione) *non sit commissus spe faciliùs consequendæ dispensationis.* Quare etiam injungitur Delegato, ut ad dispensationem non procedat, nisi recepto ab Oratoribus juramento, *quòd sub spe faciliùs habendæ dispensationis incestum hunc* (idem rursus est de familiariori conversatione) *non commiserint.*

Qui igitur dispensationem ex jam dicta causa petere meditatur, seriò expendat, num tria illa pro verificatione requisita reverà subsint ; & utrum juramentum illud verè præstare poterit.

§. 11.

Quænam sint exponenda & verificanda in Dispensatione super cognatione spirituali aut voto castitatis?

UT dispensatio super cognatione spirituali sit valida, exprimendum est, unde hæc cognatio ortum ducat. Si enim subesset spiritualis filiatio, seu quòd alter alterum de sacro Fonte suscepisset, difficilior omnino erit dispensatio, quàm si sola compaternitas spiritualis inter Oratores intercederet. Quinimò non solent Pontifices super filiatione spirituali dispensare, indecorum ac scandalosum id existimantes. Unde teste Fagnano, cùm in casu occurrente Congregatio existimasset dispensationem annuendam super filiatione spirituali ; tamen relatâ ad Gregorium XIII. sententiâ, Sanctitas Sua noluit dispensare. " Et quamvis, ait Fagnanus, nonnumquam » post tempora Gregorii XIII. dispensatum fuerit ob » dotis incompetentiam cum illius sufficienti augmen» to ; *non tamen est judicandum exemplis, nec quod » aliquando factum est ; sed quod fieri debet, est spectan» dum* " Ad Cap. fin. *De Cognat. spirit.*

Pro praxi hujus dispensationis notat Pyrrus Corradus *lib.* 8. *Dispen. Apost. cap.* 8. de stylo Curiæ notoriè receptum esse in postulatione dispensationis super impedimento spiritualis cognationis, prævium incestum, si intervenerit, exprimendum esse : quem stylum rationi ac juri conformem esse credimus, quidquid in contrarium dicat Thomas Sanchez *De Matrim. lib.* 8. *disp.* 25. *num.* 2.

Quod dispensationem super voto castitatis attinet, illa concedi solet ex causa hac : *Quòd Orator ita stimulis carnis agitetur, ut continentiam servare posse non speret, ac proptereà Matrimonium contrahere desideret.*

Hæc formula clarè innuit Pontificem in voto castitatis non dispensare, nisi ob moralem impossibilitatem servandi castitatem ab illo qui vovit. Quod indubiè intelligendum est, si moralis illa impossibilitas continendi maneat, mediis opportunis pro servando voto castitatis adhibitis : postquam, v. g. peccandi occasiones vitaverit, jejunia, vigilias aliasque corporis castigationes, quibus caro potenter reprimitur & spiritui subjicitur, adhibuerit ; insuper adjunxerit frequentiam orationum, cæteraque pietatis exercitia, quibus continentiæ donum à Deo impetratur. Qui enim hæc neglexit, verè affirmare non potest *ita se stimulis carnis agitari, ut continentiam servare posse non speret* ; quandoquidem media ordinata ad servandam castitatem pro illo qui stimulis carnis agitatur, non adhibuerit, adeoque nec videri potest finem, qui est custodia castitatis, umquam efficaciter intendisse.

Illud in dispensatione super voto castitatis advertendum, quod Orator per dispensationem non ampliùs à voti obligatione absolvatur, quam ut incontinentiæ periculo hîc & nunc occurratur. Quare sic restringi solet dispensatio, ut vi illius, *semel* tantùm Matrimonium contrahere possit : adjungitur enim, *quod si dictus Orator mulieri, cum qua contrahet, supervixerit, maneat postea cælebs, & eodem voto ut priùs, obligatus.* Insuper Delegato mandatur, ut opera aliqua pœnitentiæ Oratori injungat, *quæ quotidie facere teneatur ad eum finem, ut ea adimplens, meminisse semper possit obligationis, qua hujusmodi voto adstringebatur.*

§. 12.

Quæ exprimenda veniant, quando petitur Dispensatio super Matrimonio cum impedimento dirimente contracto?

MAtrimonium de facto quidem, sed nulliter de jure contrahitur, quandocumque inter contrahentes subest impedimentum dirimens, sive notitia impedimenti tempore initi Matrimonii adfuerit, sive non : quapropter ut in simili Matrimonio, qui sic contraxerunt, permanere valeant, dispensatione opus est. Pro cujus praxi notanda subsequentia.

Primò, si cum scientia impedimenti contractum sit, illius scientiæ sub pœna nullitatis mentio injicienda est.

Secundò, si non tantùm cum scientia impedimenti contractum, sed & consummatum fuerit ; idipsum similiter sub pœna nullitatis exponendum esse indicant verba Concilii Tridentini *Sess.* 24. *De Matrim. cap.* 5. " Si quis intra gradus prohibitos Matrimo» nium contrahere præsumpserit, separetur, & spe » dispensationis consequendæ careat : " *idque in eo*, inquit, MULTÒ MAGIS *locum habeat, qui non tantùm Matrimonium contrahere*, sed etiam CONSUMMARE *ausus fuit.* Hæc enim finalia verba evidenter ostendunt, quod difficilior esse debeat dispensatio, quando ultra contractum Matrimonii, accessit ipsa Matrimonii consummatio.

Tertiò, necessariò declarari debet, num ad contractum Matrimonii, processum non sit *spe faciliùs consequendæ dispensationis.* Imò si non fuerit expressum, in dispositiva litterarum injungitur Delegato, ut ad dispensationem non procedat, nisi recepto ab eis juramento, *quod sub spe faciliùs dispensationis impetrandæ non contraxerint.*

Quartò, si quando Matrimonium cum ignorantia impedimenti iniri contingit : si quidem solemnitates requisitæ in contrahendo Matrimonio neglectæ sunt ; neglectus ille necessariò venit exponendus ; Quia Synodus Tridentina vult ut eo modo ignoranter

ter contrahentes spe consequendæ dispensationis careant, non secus ac si scienter cum impedimento contraxissent.

Quintò, si contingat Matrimonium cum ignorantia impedimenti esse contractum, nec solemnitates requisitæ propriè neglectæ fuerint; sed de licentia Ordinarii proclamationes omissæ sint: de stylo Curiæ hujusmodi omissio est exponenda.

Sextò, si adhibitis omnibus solemnitatibus, Matrimonium cum impedimento dirimente ignoranter contractum fuerit, & insuper consummatum; consummatio exponenda erit, tametsi durante ignorantiâ dumtaxat intervenerit: sin verò detecto impedimento, in actu conjugali permanserint, id specialiter erit declarandum.

§. 13.

Expenditur causa, ob quam hodiè dispensari consuevit super Matrimonio cum impedimento dirimente contracto.

CAusa ordinaria ob quam super Matrimonio cum impedimento dirimente contracto, hodie dispensatio indulgeri solet, est aversio scandalorum, quæ ex divortio oritura timentur, eaque hac formulâ exprimitur: *Cùm autem si divortium inter eos fieret, gravia exindè scandala possint verisimiliter exoriri, &c.*

Ex hac formula constat, pro verificatione hujus causæ necesse esse, ut reverà periculum sit, quod gravia scandala ex divortio orientur; eaque avertenda credantur, si Oratores vigore dispensationis in Matrimonio contracto perseverare possint.

Quin prædicta scandala per dispensationem avertenda debeant esse admodùm gravia, dum agitur de Matrimonio cum impedimento dirimente *scienter* contracto, indicat Synodus Trident. dum statuit ut *hujusmodi contrahentes separentur*, ET SPE DISPENSATIONIS CAREANT. " Unde (teste » Pyrro Corrado *lib.* 8. *De Dispensat. Apost. cap.* 5.) » Pontifices non nisi summa cum difficultate dispen» sant: cùm tales Oratores tali judicent dispensa» tione indignos, stante Decreto ejusdem Concilii.

Quin & eodem referente Clemens VII. edito Decreto omnibus denuntiandum seu intimandum credidit, " quod imposterùm, cum illis qui in gradibus » prohibitis Matrimonia scienter contraxerint, etiam» si illa consummaverint, non intenderet dispensa» re, sed illa, scandalis quæ oriri posse formidaren» tur, minimè attentis, omninò separari mandabit.

Similiter Paulus IV. deprehendens, quod dispensationes super Matrimoniis in gradibus prohibitis scienter contractis, de facili concessæ, causam tribuerent delinquendi; Constitutione suâ, quam refert ibidem Corradus, declaravit: " Absolutiones » & dispensationes hujusmodi ex prætextu prædicto » (nimirum quod ex divortio gravia scandala oriren» tur) etiamsi proles ex Matrimonio sic contracto » subsecuta fuerit; nullatenùs, sed solùm ex causa » urgentissima pro bono publico, & à jure conside» rata per nos tantùm, inquit, & non alium appro» banda concedemus, & quod dispensationes ex alia » causa nostris temporibus exulabunt: quod nobis » licere non patimur, Successoribus indicantes.

§. 14.

Dispensatione super Matrimonio nulliter contracto obtentâ, quâ formâ Matrimonium de novo contrahendum sit?

INdubitatum est, Matrimonium cum impedimento dirimente contractum, nullum esse; ac consequenter dispensatione superveniente opus esse, quod omnia ex integro ponantur, ac si de novo Matrimonium esset ineundum. Quod ipsum indicat Pontifex, dispensandi potestatem hoc tenore faciens: *Ut Matrimonium inter se de novo publicè, servatâ formâ Concilii Tridentini contrahere, illudque in facie Ecclesiæ solemnizare, & in eo postmodùm remanere liberè & licitè valeant, authoritate nostrâ dispenses.*

Hinc collige, quod dispensatione obtentâ non sufficiat quod Parocho interrogante mulierem, num hic sit suus maritus, & virum, num hæc sit sua uxor, uterque affirmet: eo quod illa affirmando, non contrahatur de novo Matrimonium; sed ut summum declaratur, quod in Matrimonio, quod subesse ab utroque, aut altero saltem creditur, se invicem pro conjugibus agnoscant.

Ulteriùs collige, utrique parti innotescere debere, quod prius Matrimonium nullum fuerit; ac proinde ab utraque haberi notitiam impedimenti dirimentis, saltem in genere: ut ea habita liberè de novo Matrimonium contrahere queant.

Sed quid, si impedimentum marito sit certum, uxori verò proponatur ut dubium? R. Præterquam quod id sine mendacio fieri nequeat, etiam contingere posset, quod ob talem errorem Matrimonium de novo contractum esset invalidum: quia fieri potest, ut uxor rationabiliter ita esset constituta, ut de novo Matrimonium inire vellet, si tantùm dubia esset illius invaliditas, nollet verò si certa foret.

Ex dicta clausula colligitur 3. quod Matrimonium de novo contrahendum sit *publicè*, servata forma Concilii Tridentini, & meritò: quia si sufficeret consensus clandestinus, ut Matrimonium de novo validè iniretur; incommoda, ob quæ Matrimonia clandestina Synodus Trident. irrita voluit, ex simili Matrimonio facilè oriri possent: primum enim Matrimonium, quod publicè contractum erat, probari posset nullum esse ob impedimentum dirimens; secundum verò de novo clandestinè contractum, probari non posset: atque ita marito facultas esset uxorem aliam ducendi, non obstante hoc Matrimonio validè, ut supponitur, contracto. Neque per Ecclesiam ab hac ultima uxore separari posset; quandoquidem secundi illius Matrimonii nulla probatio in foro externo haberetur.

Neque in contrarium moveri debet declaratio Cardinalium à Mart. Navarro adducta: quia, ut coram Urbano VIII. conquesta fuit S. Congregatio, *deprehensum fuit, in libris impressis passim circumferri multas declarationes alteratas, mutilatas, diminutas, aut fortè aliàs meritò Sacræ Congregationis nomine confictas.* Quare 2. August. anno 1631. idem Urbanus edito Decreto declaravit: " his declarationibus Sanc» tæ Congregationis Concilii Tridentini nullam fi» dem esse in judicio, vel extra, à quoquam adhi» bendam; sed tantùm illis quæ authentica forma, » solito sigillo & subscriptione Eminent. Cardinalis » Præfecti, & Secretarii ejusdem Sanctæ Congre» gationis pro tempore existentium, munitæ fuerint.

§. 15.

De his quæ specialiter observanda sunt pro Dispensatione expedita in forma pauperum.

QUænam ab Oratoribus verificanda & facienda sint, dispensatione matrimoniali in forma ordinaria expedita, hactenùs notatum fuit: sed quia specialia aliqua occurrunt in dispensatione, quæ concedi consuevit in *forma pauperum*, breviter praxim illius hoc Paragrapho proponere visum fuit.

Solet juxta modernum Curiæ stylum cum Oratoribus pauperibus dispensari; idque ob incestum jam inter eos quovis modo commissum, aut illius suspicionem subortam: ne contingat illos cum animarum jactura in ipso incestu, vel cum scandalo & infamia in illius suspicione perseverare.

Quæ in hac dispensatione specialiter ab Oratoribus verificanda, aut facienda sint; vel quæ Delegato præviè ad dispensationem præmittenda, ex dispositiva litterarum, quibus dispensatio *in forma pauperum* committitur, non difficulter intelligi poterit.

Hujus itaque dispositivæ hic tenor esse consuevit: *Nos igitur*, &c. *Discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus*, &c. uti in ordinaria: *Tunc Joannem, & Luciam prædictos, qui pauperes & miserabiles existunt, & ex labore, & industria sua tantùm vivunt, imprimis ab invicem separes; deinde, si veniam à te petierint humiliter, illis pœnitentiam publicam imponas, quæ alios deterreat à similibus committendis, utque dictus Joannes operam suam fabricæ, vel in aliud servitium alicujus Ecclesiæ, vel loci pii, tribus saltem mensibus, conferat; aliaque injungas, quæ de jure fuerint injungenda. Qua pœnitentiâ publicâ peractâ, ac recepto ab eis juramento quod sub spe faciliùs habendæ dispensationis hujusmodi, incestum hunc non commiserint, ipsos ab incestûs reatu, & excessibus hujusmodi, impositâ priùs eis propter incestum hujusmodi arbitrio tuo, pœnitentia salutari, hac vice dumtaxat in forma Ecclesiæ consueta, in utroque foro, authoritate nostra absolvas; & quatenus*, &c. *Parito judicato. Demum, si tibi expediens videbitur, quod dispensatio hujusmodi sit eis concedenda, nec scandalum sit ex eo oriturum; super quo tuam conscientiam oneramus: tunc, cum eisdem Joanne, & Lucia; postquam ipsi in separatione præfata, arbitrio tuo perseveraverint, & dummodo ipsa Lucia propter hoc rapta non fuerit, quod impedimento quarti*, &c. *prolem susceptam si qua sit, & suscipiendam exinde, legitimam decernendo. Volumus autem, quod si spreta monitione nostra hujusmodi, aliquid muneris aut præmii occasione præmissorum exigere, aut oblatum recipere, temerè præsumpseris, excommunicationis latæ sententiæ pœna tamdiu innodatus existas, donec per satisfactionem condignam ab ipsa excommunicationis sententia absolutionem à Sede prædicta merueris obtinere: & nihilominus absolutio, & dispensatio per te facienda prædictæ nullius sint roboris vel momenti. Datum Romæ*, &c.

Ex verbis dispositivæ habemus, quòd dispensationes in hac forma; juxta stylum Curiæ (cui Pontifex se conformare præsumitur) non expediantur, *nisi pro personis pauperibus & miserabilibus, & ex labore & industria sua tantùm viventibus*. Num stante hoc Curiæ stylo atque Pontificis intentione, sat securè dispenset Delegatus vigore litterarum in *forma pauperum*, cum Oratoribus, qui honestos nec exiguos reditus habent, quibus honestè familiam suam, accedente aliquali eorum labore & industria sustentent, quis non ambigat.

Secundò habemus, Delegatum teneri ob incestum prævium imponere eam pœnitentiam publicam, quæ alios deterreat à similibus committendis.

Tametsi non exprimatur quæ præcisè pœnitentia imponenda sit, sed illius determinatio secundùm circumstantias personarum, rerum & temporum, prudentiæ Delegati credatur; tamen hæc pœnitentia publica sit oportet: "Adeo (ait Pyrrus Corradus *lib.* 8. *Disp.* » *Apost. cap.* 6. *num.* 7.) ut omnibus ferè loci, seu » oppidi, aut civitatis, ubi ipsos Oratores hujusmodi » pœnitentiam peragere contingit, innotescat." Quo fiet ut per illam pœnitentiam publicam alii à similibus excessibus committendis deterreantur.

Tertiò, tamquam speciale in hac dispensatione injungitur Oratori, ut operam suam fabricæ, vel in aliud servitium alicujus Ecclesiæ vel loci pii tribus saltem mensibus conferat; scilicet per seipsum: "Quia » cùm hîc agitur de pœnitentia injuncta servanda, » non potest illam per alium adimplere, ut rectè ad» vertit sæpe citatus Corradus, etiamsi ipse Orator » vellet solvere pecuniam alicui volenti dictam pœ» nitentiam pro eo peragere. Nec umquam, inquit » idem, contrarium circa præsentem casum visum » fuit, nempe ut sub alia forma litteræ hujusmodi » dispensationum fuerint concessæ, aut dicta pœni» tentia adimpleta; quod quidem optimâ ratione ser» vatur, inquit, quia juxta Isidorum in *Can.* PAU» PER *caus.* 11. *q.* 3. nullam reus pertimescit pœnam, » quam scit pecuniâ se posse redimere." *Lib.* 8. *Disp. Apost. cap.* 6. *num.* 17.

Quartò, tametsi ad dispensationem etiam in forma ordinaria expeditam non sit procedendum, si ex illius executione timeatur scandalum, ut *c.* 3. §. 2. ostendimus; id tamen in his litteris specialiter expressum vult Pontifex, " ut magis, inquit Corradus, di» gnoscatur sua enixa voluntas circa hoc.

Hæc sunt præcipua, quæ in litteris dispensationis *in forma pauperum* notanda apparent: si quæ alia minoris momenti supersint, non difficulter ex attenta lectione dispositivæ superiùs expressæ, intelligi poterunt.

§. 16.

Notantur aliqua circa causas Dispensationum Matrimonialium, item circa exprimenda de jure & stylo Curiæ, unde appareat quantopere conveniat eorum exactam notitiam habere.

Circa causas earumque formulas; ob quas dispensationes Matrimoniales in Curia Romana hodie conceduntur, & quarum magis ordinarias cum suis formulis suprà retulimus, quædam in generali non inutiliter notantur: è quibus luce clariùs apparebit admodùm utile, nec non necessarium multis esse, causas illas cum suis formulis probè novisse.

Primò, itaque notandum, causas dispensationum Matrimonialium esse jam pridem in quibusdam Congregationibus desuper habitis, cum suis formulis quibus exprimantur, approbatas & præscriptas.

Secundò, dispensationes ordinariè non concedi, nisi ob aliquam ex causis probatis, quæ præscriptâ & consuetâ sua formulâ supplicæ fuerit inserta.

Tertiò, quòd licet Oratores seu partes pro dispensatione supplicantes, causam aliquam etiam sufficientem allegassent; si tamen inter probatas ac usitatas non reperiatur, aut solito tenore non sit expressa; illa litteris dispensationis non inferetur: at una ex ordinariis exprimetur, idque juxta præscriptum tenorem.

Quartò, cum ex ante-dictis constet dispensandi potestatem delegari sub conditione, *si preces veritate nitantur*; sequitur quod causa in supplica allegata & quidem secundùm expressionem consuetam debeat verificari: non tantùm ut dispensatio licitè, sed etiam ut validè fiat; hinc,

Quintò notandum, quod non sufficiat pro validitate dispensationis, ut Oratores causam aliquam etiam sufficientem, coram Delegato probent; sed debent in specie seu in individuo verificare illam, quæ in litteris dispensationis fuit expressa. Quinimò, licet verificare possent unam ex causis in Curia approbatis, & ob quam, modò allegata fuisset, Pontifex dispensasset, invalidam nihilominùs futuram dispensationem, si expressam in litteris probare nequeant, pro indubitato habemus.

Quod de invaliditate dispensationis, ob defectum verificationis causæ in litteris expressæ, dictum est; idem locum obtinet, si in supplica omittatur unum eorum, quæ jus aut stylus Curiæ sub pœna nullitatis expressa vult; quia Pontifex, qui se juri & stylo Curiæ conformare præsumitur, dispensare non intendit, ubi aliquid eorum est prætermissum.

Hoc igitur notandum, quod invaliditas dispensationis ex defectu verificationis causæ, aut omissione alicujus, quod de jure aut stylo Curiæ erat exprimendum, non tam proveniat ex defectu potestatis Pontificis, quàm voluntatis: undè si quis ex dictis inferre vellet,

let, dispensationem Pontificis sine causa super impedimentis Matrimonii, licet illicitam, etiam esse semper invalidam; adeo ut Matrimonium in vim illius contractum numquam esset revera coram Deo validum, negaremus consequentiam.

Hisce praenotatis, nemo, ut credo, inficiabitur, quin summa sit utilitas, ne dicam necessitas, exactè nosse causas, earumque formulas in Curia Romana pro dispensationibus Matrimonialibus comprobatas; similiter ea omnia quae jus & stylus Curiae sub poena nullitatis expressa volunt.

Ut enim nihil de Delegatis aut Commissariis, quibus potestas dispensandi committitur, dicam (qui nisi harum perfectam notitiam habuerint, saepius contra mentem Pontificis adeoque invalidè ad dispensationem procedent) nihil evidentius, quam illorum notitiam summoperè expedire illis, qui dispensationem petere meditantur: ut nimirum praeviè ad postulationem dispensationis secum expendant, non tantùm an causam sufficientem dispensationis verificare poterunt; sed num eam quae pro simili dispensatione in Curia Romana admittitur; & quidem juxta eum verborum tenorem ac clausulas, quibus illam Curia exprimere consuevit; idque ea certitudine, quae sufficiens sit, ut sine periculo nullitatis, Matrimonium vi illius dispensationis contrahatur. Nî enim haec praeviè seriò expensa fuerint, de facili continget, quod dispensatione obtentâ, cum summo supplicantium praejudicio ac incommodo preces verificari non poterunt, nec juramenta praestanda sincerè coram Deo emitti.

Idem eadem facilitate eveniet, si nesciant illa quae pro ea, quam intendunt, dispensatione obtinenda, jura, vel Curiae stylus sub poena nullitatis expressa volunt.

Hinc ulterius facilè intelligitur, praedictarum notitiam plurimùm convenire Pastoribus, aliisque animarum Directoribus; ut ipsi subditis suis, quos mediante dispensatione contrahere velle sciunt, proponant ea omnia, quae obtentâ dispensatione verificare ac facere tenebuntur; eosque moneant, ut seriò attendant priusquam supplicam suam Romam mittant, expensasque faciant, vel rumor de ineundo Matrimonio spargatur; num reverà credant se ea omnia verificaturos, & quidem illâ certitudine, ut Matrimonium de nullitate non periclitetur; nec non juramenta praestanda cum veritate praestentur.

Unde, teste Pyrro Corrado, *lib. 7. Disp. Apost. c. 6. n. 54.* nonnulli Episcopi in Synodo Dioecesana ad hos errores vitandos mandare solent, ut cum Parochi de prohibitis Matrimoniis verba faciunt, diligenter doceant & cautè demonstrent, nullo modo censeri dispensatum, nisi verificatis narratis; ac praecipuè, ut supplicationibus curent verum exprimi.

§. 17.

Expenditur praxis dispensationum, quae pro solo foro interno conceduntur in Poenitentiaria Romana.

Pleraque hactenus in materia dispensationum matrimonialium dicta, unicè concernunt dispensationes, quae pro foro externo in Dataria vel Cancellaria Romana expediri consueverunt: à quibus in multis, tum quoad personam, cui delegantur, & modum eas expediendi; tum quoad clausulas adjici solitas, distinctae sunt dispensationes, quae pro solo foro interno, seu conscientiae, in Poenitentiaria Romana petuntur & expediuntur: ut ex tenore litterarum videre est.

Tenor commissionis seu delegationis consuetus hic est, *Joannes miseratione Divinâ, tituli S. Bartholomai in insula Presbyter Cardinalis, discreto viro Confessori, Theologiae Magistro, vel Decretorum Doctori ex approbatis ab Ordinario, per latorem praesentium ad infrascripta specialiter eligendo, salutem in Domino.*

Ex tenore hujus delegationis imprimis constat, quod executio hujusmodi dispensationum non committatur Ordinario, sed alicui ab ipso Oratore eligendo; tali tamen, qui his duabus qualitatibus ornatus sit.

Prima qualitas in Delegato requisita est, ut sit Magister, seu quod idem est, Doctor Theologiae vel Decretorum, adeoque supremum in altera istarum Facultatum gradum publicè in aliqua Academia sit adeptus.

Hinc patet has dispensationes, ut etiam notat Thomas Sanchez *lib. 8. De Matr. disp. 34.* expediri non posse per Licentiatos, qui publicè in Universitate Theologiam, aut Jus Canonicum docent: quia hi nec Magistri in Theologia, nec Doctores Juris Canonici appellari solent.

Patet secundò, praedictas dispensationes expediri non posse per Regulares, qui juxta suorum Ordinum instituta quibusdam Magistrorum privilegiis fruuntur, ac Magistri inter suos dicuntur; nisi verè ad Magisterii gradum in aliqua publica Universitate sint promoti: quia praeterquam quod similes publicè, & extra Monasterii septa pro Magistris aut Doctoribus non habeantur; etiam finis, ob quem ad Magistros aut Doctores ejusmodi rescripta diriguntur, non haberetur.

Diriguntur enim ad Doctores, ut rursùs observat Sanchez, *quia publicum Academiae testimonium suae peritiae habent*: ut propterea crediderint Pontifices executionem dispensationum, quae non parùm prudentiae ac eruditionis requirit, ipsis concredi posse; eodem nimirum motivo, quo Ecclesia noluit eminentiores Ecclesiasticas dignitates (quae etiam majorem scientiam & eruditionem requirunt) conferri, nisi his qui gradu Doctoratûs aut Licentiae in Theologia aut Jure Canonico, tamquam publico scientiae eminentioris testimonio forent insigniti. Ex quo nullus non videat, Pontifices ac Ecclesiam quodammodo decipi, dum gradus illi Academici, seu publica eruditionis testimonia annuuntur illis, qui scientia gradui correspondente destituuntur.

Altera qualitas in Delegato requisita est, ut sit Confessarius approbatus ab Ordinario; ita nimirùm ut valeat excipere Confessionem Oratoris: unde nequaquam sufficit, quod ab aliquo Ordinario sit approbatus; sed ab Ordinario qui Jurisdictionem dare potuit & dedit in Oratorem: quare approbatus ad excipiendas Confessiones mulierum, non poterit expedire litteras dispensationis pro viro, aut econtra.

Secunda clausula huic dispensationi specialis, modum verificandae causae exprimens, hoc tenore proponitur: *Si ita esse per diligentem Oratoris examinationem, ac post monita & consilia opportuna illi praestita inveneris.*

Ex formula hujus clausulae constat, quod Delegatus se non debeat de veritate precum informare receptis testibus, ut pro foro externo fieri solet; sed sufficiat solum Oratorem super veritate precum diligenter examinare & interrogare, monita & consilia opportuna illi suggerendo.

Monita intellige, ex quibus Orator intelligat momentum rei super qua examinatur, quod hinc dependeat dispensationis valor, & ab hoc validitas Matrimonii, atque exinde ulterius dependeat, num totâ suâ vitâ forsitan non sit victurus in perpetuo incestu, cum evidentissimo aeternae damnationis periculo.

Consilia similiter intellige, quibus Oratori consulatur rem tanti ponderis enarrare, sicuti coram Deo est, ne alias seipsum in re tanta decipiat.

Sed quid, si ex Oratoris examine ac interrogatione falsitas precum non deprehendatur: aliunde tamen illa Delegato innotuerit? Nullatenus dispensare poterit: dispensando enim contingeret, quod fortè conjuges, aut alter eorum in perpetuo viveret incestu.

Accedit, quod cum hîc petatur dispensatio occultè, nullum sit inconveniens si privata & occulta scientiâ Delegatus utatur; praesertim cum praesumen-

mendum sit, Pontificem nolle dispensationem indulgere, quando reverà causa dispensationis allegata non subsistat.

Tertia clausula exprimitur hac formula : *Ita quod ejusmodi dispensatio & absolutio in foro judiciario nullatenus suffragetur.*

Quapropter si vel per Superiorem ex officio, vel à quocumque privato Matrimonii validitas in quæstionem ducatur, nullatenus dispensatio in Pœnitentiaria obtenta suffragabitur, sed quæstio discutienda & terminanda erit, ac si nulla dispensatio intervenisset.

Quarta clausula hac forma exprimitur : *Dummodo impedimentum inde proveniens occultum sit.*

Monitum vult Pyrrus Corradus : " Quod cum » contigit peti dispensationem à S. Pœnitentiaria super *occulto* impedimento, non sufficit illud esse » *occultum*, tantummodò tempore impetrationis dispensationis super eo ; sed opus est, quod nullus » adsit timor, quod aliquo modo possit fieri publicum in futurum : aliàs enim major Pœnitentiarius » remitteret supplicationem ad Datariam, ut Oratores petant secum dispensari in utroque foro : quia » non occultum, sed manifestum dicitur quod potest probari.

Quinta clausula juxta modernum stylum Curiæ hoc modo concipitur : *Audita prius Oratoris Sacramentali Confessione, eundem hac vice in forma Ecclesiæ consueta, & injunctâ ei pœnitentiâ absolvas.*

Per hanc expressionem jam sublatum est dubium, quod olim movebant Doctores, num dispensationem præcedere deberet Sacramentalis Confessio : illam enim dicta formula, ut jam exprimitur, apertè requirit.

Sexta clausula hoc tenore concipitur : *Litteras* (dispensationis) *laniare tenearis, neque latori restituas : quod si restitueris ; nihil illi præsentes litteræ suffragentur.*

Quod non ita intelligendum arbitror, quasi litteris restitutis dispensatio redderetur invalida ; sed quod litteræ in foro judiciario seu externo nihil latori suffragentur.

Denique si in Pœnitentiaria detur dispensatio super Matrimonio inito cum impedimento affinitatis occulto ex fornicatione, additur hæc clausula : *Quod Oratores diligenter experiantur, num sine scandalo possint separari. Quod si fieri potest, fiat omninò. Si autem fieri non poterit, saltem experiantur an cohabitantes, ut frater & soror, continenter vivere valeant. Quod si neutrum fieri valeat, & ex cohabitatione incontinentiam, ex separatione verò scandala oriri posse tibi visum fuerit ; cum ipsis latoribus de nullitate prioris consensûs certioratis, sed ita cautè, ut si illa adhuc ignorarit, latoris delictum nusquàm detegatur, dispensa, ut matrimonium secretò inter se contrahere valeant : prolem susceptam, si qua sit, & suscipiendam exinde, legitimam decernendo in foro conscientiæ tantùm.*

Hæc clausula manifestè declarat mentem Pontificis esse, ut cum talibus non dispensetur, nisi certum vel incontinentiæ, vel scandalorum periculum adsit.

Ex eadem quoque firmatur, quod hoc Capite paragrapho 14. notatum fuit : nimirum Matrimonium nullum ob impedimentum dirimens, de novo validè non contrahi, nisi utrique conjugum illius invaliditas prius innotescat.

§. 18.

Ex hactenus assertis consectarium ostenditur, periculosum esse mediante dispensatione statum aliquem assumere.

Ex hactenus dictis constat, dispensationem nullam concedi, nisi unà vulnus aliquod Sacris Canonibus à Spiritu S. pro regimine Ecclesiæ suggestis, infligatur ; ex quo facilè apparet, admodùm periculosè ad statum aliquem, præsertim Ecclesiasticum, mediante dispensatione promoveri. Nisi enim reverà talis subsit causa, quæ Deo probetur sufficiens, ut contra ordinarias regulas ipso inspirante pro disciplina Ecclesiæ servanda conditas ; statum illum assumat ; non parùm verendum, ne idem ille Spiritus, cujus regulæ temerè negliguntur & violantur, gratias ac benedictiones statui ritè peragendo necessarias ; deneget.

Quod ipsum experientia quoque docere videtur, Parum enim feliciter succedere illis, qui ad Statum aliquem mediante dispensatione pervenerunt, non rarò deprehenditur. Et quidem primum in Ecclesia Romana excitatum schisma, in ipsius Novatiani schismatis authoris Ordinationem *dispensativè* factam refundere non dubitavit Cardinalis Baronius, qui illius occasione hoc notandum & appositum monitum adjunxit : *At planè*, ait, *ex facto Novatiani apparet, quanto periculo quæratur per* DISPENSATIONEM, *quod est aliàs Ecclesiasticis Legibus interdictum.* Ad an. 254.

Ulteriùs, cùm ex ante-dictis pateat, dispensationem non esse omni ex parte licitam, nisi utilitas aut necessitas Ecclesiæ illam postulaverit ; quis hinc non videat, rarissimè aliquem sine præsumptionis ac temeritatis nota dispensativè ad Statum, præsertim Ecclesiasticum, proprio motu ascendere ? Quis enim, nisi præsumptuosus, judicabit se illius esse capacitatis, ut Ecclesiæ utilitas aut necessitas ipsum in tali casu requirat ?

Patet quoque, quòd qui ad Statum Ecclesiasticum non nisi mediante dispensatione ascendere potest, majora suæ vocationis indicia habere debeat : cùm enim per Divinam providentiam impedimento Canonico impediatur, nec possit sine violatione Legum ; quas inspiratione Divinâ Ecclesia edidit, Statum illum assumere ; debent indubiè tam evidentia vocationis signa concurrere, ut non obstantibus signis illis non vocationis, prudenter judicetur, illum hîc & nunc vocatum esse.

Mirum proinde videri non debet, quòd S. Bernardus agens de Ordinatione Malachiæ ante ætatem (quam illius temporis disciplina requirebat) factâ, dicat : " Si quid præter Canonum formam processisse » se videtur, ut verè videtur, donandum sanè tum » zelo ordinantis, tum meritis ordinati. Ego verò, » inquit, nec in sancto redarguendum, *nec usurpan- » dum consulo ei qui sanctus non fuerit.* " In vita Malachiæ *cap.* 3.

Quod Statum Matrimonialem attinet, quàm & hic periculosè mediante dispensatione assumatur, inde non difficulter intelligitur. Præterquam enim quòd requiratur causa, quæ Deo comprobetur sufficiens, ut licitè Matrimonium ineatur ; ex hactenus dictis constat, quòd adeo multa requirantur, etiam ut valida sit dispensatio juxta modernum stylum expediendi dispensationes Matrimoniales, ut si quis ea attentiùs perpenderit, fateri debebit, raró ea omnia verificari atque impleri : præcipuè illâ certitudine, quæ in re tanta requiritur. Ut propterea meritò timeatur, ne Matrimonia illa sæpius Deo non comprobentur : quod & non raró etiam in hac vita ad aliorum cautelam ostenditur ; dum tam infaustus frequenter apparet hujusmodi Matrimoniorum successus. Et quidem infelicissimum Matrimonii (quod primum in Ecclesia dispensativè contractum credit Lupus) exitum, ex Authoribus istius ætatis apud eundem videre licet.

Concludo igitur cum Thoma Cantipratano *lib.* 1. *de Apib. cap.* 19. *num.* 9. *Quis sapiens erit, qui fallat se, & sibi super dispensatione aliqua blandiatur?*

TRAC-

TRACTATUS
DE
JURE PAROCHORUM
AD
DECIMAS ET OBLATIONES,
& de Competentia Pastorali.

PRÆFATIO.

Quàm frequentes hodie sint tam in foro Ecclesiastico, quam Civili, super Competentia, sive Congrua Portione Parochorum vel Vicariorum quæstiones & controversiæ, nemo ignorat.

Cum verò nec Parochis, nec Monachis, nec Canonicis, quos inter hæ Quæstiones oriri solent, litigia conveniant; eæque frequenter ex ignorantia Juris profluant, conveniens primùm judicavi materiam illam in pu lica Lectione studiosis breviter explanare; & principia quædam scripto tradere; cumque hæc ad aliquorum manus pervenissent, desiderârunt nonnulli ad instructionem tam eorum, qui Portionem congruam accipere, quàm qui eam assignare debent, ea scripta Prælo subjici: quorum postulatis annuens, ea nonnihil limata & ampliata, atque ad maximè ordinarias & frequentiores controversias elucidandas accommodata, hoc præsenti Tractatu repræsento.

Quia verò fundamentum Portionis Congruæ, sive Competentiæ Pastoralis ferè unice dependet, & desumi debet ex jure quod Parocho competit ad Decimas & Oblationes, quæ infra limites ipsius Parochiæ colliguntur, ideo priusquam de Congrua Portione agerem, præmittendum censui, quod jus Parocho ad Decimas & Oblationes competat; & qua ratione, & cum quo onere ad alios translata sint.

CAPUT PRIMUM.
De Jure Parochorum ad Decimas.

§. I.

Ministris Ecclesiæ Jure Naturali & Divino debetur sustentatio: & in quantum huic obligationi satisfit per Decimarum solutionem, Decimæ dici possunt Juris Divini, & vota Fidelium.

MINISTRIS Ecclesiæ in Sacratio operantibus, Divinoque Cultui pro populo specialiùs intendentibus, corporalem sustentationem à populo deberi, non solùm Lex Divina, tam vetus quàm nova præcepit, sed & ipsius Legis naturalis instinctus omnibus persuasit.

Et quidem naturali instinctu ante Legis Mosaïcæ promulgationem Sacerdotibus etiam Gentilium à Rege Pharaone Gentili traditam fuisse terram in alimentationem, Scriptura testatur. *Quibus* inquit Sacer Textus, *& statuta Cibaria ex publicis Horreis præbebantur, & idcirco non sunt compulsi* (populo ob penuriam alimentorum possessiones suas vendente) *vendere possessiones suas.*

Hanc Legem naturalem per legem Mosaïcam & Evangelicam confirmatam fuisse, evidentius est, quam ut pluribus, quæ in Veteri & Novo Testamento occurrunt, probari debeat. Unus Apostoli locus sufficiet, quo dictam obligationem ex lege naturali descendere, & per Moysen populo fuisse propositam, ac denique per Christum confirmatam, operosè adstruxit: *Quis militat*, inquit 1. Cor. 9. *suis stipendiis umquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat?* Hactenus argumentum petitum à ratione naturali. Progreditur Apostolus: *Numquid secundum hominem hæc dico? Scriptum est in lege Moysi: non alligabis os bovi trituranti: Numquid de bobus cura est Deo? An propter nos utique hoc dicit? Quoniam propter nos scripta sunt, quoniam debet in spe, qui arat, arare, & qui triturat in spe fructus percipiendi, si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus? . . . . Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt, & qui altari deserviunt, cum altari participant?* Hæc ex lege Moysaica petita: quæ ne putarentur forsitan per Christum tamquam cæremonialia vel judicialia abrogata, subjungit: *ita & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere.*

Ex toto Apostoli discursu luculenter concluditur,

quod

quod Ecclesiasticis spiritualia populo ministrantibus, sustentatio ex justitia debeatur; idque non minori jure, quam operariis laborantibus, vel Principi & Militibus in commune vigilantibus. Ut proinde meritò à Concilio Constantiensi tamquam hæreticum damnatum sit hoc assertum Joan. Wicleff, *Sess.* 8. *art.* 16. inter damnatas: *Decimæ sunt puræ eleemosynæ, & possunt Parochiani propter peccata suorum Prælatorum ad libitum suum eas auferre.*

Dum igitur obligationi naturali & divinæ per decimarum solutionem satisfit, ejus institutio ex jure naturali & Divino poterit dici fluxisse; & eo sensu accipiendi sunt Canones, qui dicunt, *decimas non ab hominibus sed ab ipso Domino institutas esse*; Cap. 14. ꝟ *De Decimis*: quatenus scilicet eas Ecclesia dari voluit, ut Divinæ ordinationi de sustentandis Ministris satisfieret.

Hoc titulo etiam verificari poterit, quòd non tantum in veteri, sed etiam in nova Lege in signum universalis dominii, ut legitur in Cap. 33. ꝟ eodem, *quasi quodam titulo speciali sibi Dominus decimas reservaverit.*

Hâc quoque ratione decimæ vocari possunt *vota Fidelium*: quia Fideles eas in sustentationem ministrorum Christi, & aliorum pauperum, qui specialiter membra Christi denominantur, offerendo, illas Christo offerre dicendi sunt, & per consequens cultu quodam religionis vota sua persolvere Deo.

§. 2.

Decima non alio, quàm laboris titulo Ecclesiasticis dantur.

HActenus Lege naturali ac Divina non tantùm ex charitate, sed ex justitia sustentationem Ecclesiasticis deberi probatum est.

Verùm sive naturalem sive Divinam Legem spectemus, unicum obligationis illius seu activæ seu passivæ fundamentum vel titulum, esse ministerium seu officium ab Ecclesiasticis, ipsis laïcis impendendum, deprehendemus.

Ut quid enim Lex naturalis Fideles ad sustentandum Ministros obligat? Non alia de causa, quàm quia justum est, ut qui ipsis *spiritualia seminant*, ipsorum *corporalia metant*: quia *dignus est operarius mercede* seu *cibo suo.*

Neque alia de causa assignatæ sunt decimæ Levitis & Sacerdotibus Vet. Leg. nisi quòd in Tabernaculo deservirent. Postquam enim Deus instituisset Tabernaculi sui ministros Aaron & filios ejus, adjunctis in adjutorium ipsorum Levitis, dixit universis Num. 8. *Excubate in custodia Sanctuarii & in ministerio altaris, ne oriatur indignatio super filios Israel.... omnia quæ sanctificantur à filiis Israël tradidi tibi, & filiis tuis pro officio Sacerdotali: filiis autem Levi dedi omnes decimas Israëlis in possessionem pro ministerio quo serviunt mihi in tabernaculo fœderis...... & comedetis ea in omnibus locis vestris: tam vos, quàm familia vestra, quia pretium est pro ministerio quo servitis in Tabernaculo Testimonii.*

Excubantibus ergo in custodia Sanctuarii, & in Ministerio Altaris, temporalia pro *ministerio* quod populo impendunt, dari voluit.

Unicus proinde titulus, quo in veteri Testamento Ministri decimas acceperunt, fuit ministerium quo tabernaculo deserviebant.

Et quid plura? Tota argumentorum Pauli vis & congeries eò unicè tendit, ut ostendat quod sit dignus operarius *mercede suâ*: nam totus in eo est, ut ostendat militantibus, plantantibus, &c. cibum esse debitum. Ex quo constat, nullum alium titulum præter impensas operas ab Apostolo agnitum fuisse. Unde alio loco sine ambiguitate pronuntiat: *quoniam si quis non vult operari, non manducet.* 2. ad Thessal. 3. ꝟ. 10.

Omnis ergo titulus, quo Ministri Ecclesiæ temporalia à populo accipiunt, in hoc unico ex lege naturali petito principio fundatur; quia *dignus est operarius cibo suo*: hoc est, inquit Theophylactus, à discipulis pascemini; debebunt enim hoc vobis, ut *operariis.* Quibus convenit illud vulgatum Juris Canonici principium: *Beneficium datur propter officium.* Cap. fin. *De Rescriptis in VI.* Cui consonat Concil. Trident. *Sess.* 21. *cap.* 3. *De Reformat.* dum dicit: *Cùm Beneficia ad Divinum cultum atque Ecclesiastica munia obeunda sint constituta, &c.*

Verùm illud hîc notandum, ab Ecclesiæ & offerentium decimas sensu multùm aberrare, qui totum officium, ratione cujus Beneficium dari dicitur, Horarum Canonicarum lectione absolvi putant: quasi operarius aut minister alicujus dici mereretur, ut ab eo corporalem sustentationem accipiat, qui minimam temporis partem illi impendit.

Ex his intellige, quòd nec Canonici, nec inferiores Beneficiati, justè percipiant sustentationem ex decimis aliisque proventibus Ecclesiasticis, nisi tale Ecclesiæ vel fideli populo præstent obsequium, ut ratione illius verè dici queant *operarii* & *ministri*, qui digni sunt *mercede suâ.*

Unde ad Canonicos dicebat jam pridem Dionysius Carthus. in Tract. *De Vita Canonicorum art.* 2. " Idcirco à laïcis & sæcularibus data sunt temporalia » bona Ecclesiæ, ut quia laïcis ipsis non vacat jugiter » orationibus atque divinis obsequiis immorari ac in» hærere, Ministri Ecclesiæ ac Clerici suppleant vices, » & imperfectum laïcorum, orando, ac ministrando, » & satisfaciendo pro ipsis, quorum eleemosynis stipendiisque foventur.

Huic consonat S. Bernardi exclamatio super illud: " Ecce nos relinquimus omnia, &c Væ, Væ tibi » Clerico, mors in olla, mors in ollis carnium, mors » in ejusmodi deliciis, non modò, quia secus introitum delectationis posita esse cognoscitur, sed ob id » maximè, quia constat populi esse peccata quæ co» medis. Sumptus Ecclesiasticos gratis te habere re» putas? Cantando, ut aiunt, bona tibi provenire » videntur, sed bonum erat magis fodere, aut etiam » mendicare.

Similiter ex dictis consectarium est, quod Beneficii etiam simplicis proventus injustè à Clerico percipiantur, nisi tale ministerium Ecclesiæ exhibeat, ratione cujus sustentationem mereatur. Quare Episcopi Gallicani (refertur in libro: *Memoires pour le Concile de Trente p.* 77.) inter Articulos reformationis quos Concilio Tridentino obtulerunt, illud quoque suggesserunt, " ut Beneficiis, quibus ex depravata » consuetudine nullum annexum est Officium concionandi, Sacramenta administrandi, vel aliud onus » Ecclesiasticum, ab Episcopo cum consilio Capituli » cura aliqua spiritualis imponatur, aut ea vicinioribus Ecclesiis Parochialibus uniantur: cum Bene» ficium sine Officio, nec esse debeat nec possit. "

Horum Prælatorum postulatis Concilium Tridentinum satisfacere volens, in quantum scilicet, duritia temporis permittebat, præcepit Episcopis (Sess. 24. cap. 13. De Reformat.) *ut per unionem ejusmodi Beneficiorum, modò regularia non sint, provideant Ecclesiis Parochialibus, quarum exigui sunt reditus.*

§. 3.

Parocho totius Parochiæ cura incumbit: eoque titulo ei Decima primariò debentur.

DIœceses sive Districtus Episcopales jam à pluribus sæculis in plures portiones, quas *Parochias* hodie dicimus, fuisse distributas, notissimum est.

Porrò sicuti uni Diœcesi unicus præfectus fuit Episcopus; ita singulis Parochiis suum voluit Ecclesia præfectum Presbyterum, cui totius illius Parochiæ cura &

& sollicitudo immediatè incumbat, & qui assiduè gregi sibi commisso invigilet, eumque verbo & exemplo pascat & dirigat.

" Statuimus, ait Synodus Parisiensis *anno* 829. » *lib.* 1. *cap.* 49. decernentes, ut singulæ Basilicæ Ple- » bes & res, quibus consistere possint habentes, sin- » gulos habeant Presbyteros.

Et fortiùs Synodus Remensis apud Gratianum 21. *q.* 2. *Can.* 4. " Sicut in unaquaque Ecclesia unus Pres- » byter esse debet, ità ipsa quæ sponsa vel uxor ejus » dicitur, non potest dividi inter plures Presbyteros, » sed unum tantummodò habebit Sacerdotem, qui » eam castè & sincerè regat.

His insistens Synodus Tridentina *Sess.* 24. *c.* 13. *De Reformat.* mandat Episcopis, " in iis quoque Ci- » vitatibus ac locis ubi Parochiales certos non habent » fines, nec earum Rectores proprium populum quem » regant, sed promiscuè petentibus Sacramenta admi- » nistrant; pro tutiori animarum eis commissarum sa- » lute, ut, distincto populo in certas propriasque Pa- » rochias, unicuique suum perpetuum peculiarem- » que Parochum assignent, qui eas cognoscere va- » leat, & à quo solo licitè Sacramenta suscipiant.

Ex mente ergo Ecclesiæ unicuique Parochiæ suus præficiendus Presbyter, cui totius Parochiæ cura spiritualis primariò & immediatè incumbat; quemque Parochiæ illius populus ut *proprium* suum Sacerdotem & *Pastorem* agnoscat, & veneretur.

Undè & seculo IX. celebrata Synodus Aquisgranensis sub Ludovico Pio ad Parochos dixit: " Pres- » byteri qui præsunt Ecclesiis Christi, de omnibus » hominibus, qui ad eorum Ecclesiam pertinent per » omnia curam gerant, scientes se pro certo redditu- » ros rationem in die judicii pro ipsis.

Hinc facilè ex antecedentibus concludere est Decimas primariò Parochis deberi.

Cùm enim, ut in præcedentibus notatum est, Decimæ à populo dentur in sustentationem eorum, qui ipsis spiritualia ministrant, quique pro ipsis laborant, & vigilant; nihil naturalius, quàm ut Parochi, qui ex officio, & vi sui muneris Pastoralis, populo spiritualia ministrare, & pro populo laborare & excubare primariò & continuò tenentur, etiam ante omnes de Decimis participent.

Unde pius ille ac eruditus Universitatis Parisiensis Cancellarius Joannes Gersonius, postquam dixit; Dominis Curatis tamquam minoribus Prælatis competere ex statu jus prædicandi, jus confessiones audiendi, jus Ecclesiastica Sacramenta ministrandi, etiam adjungit: *jus Decimas & alia jura Parochialia recipiendi.*

§. 4.

Ex jure probatur Decimas primariò Parochis deberi.

Consultus Innocentius III. si in aliqua Parochia Decimarum perceptio ad personas aliquas Ecclesiasticas ab antiquo pertineat, utrum novalia etiam ad easdem personas pertinere incipiant, respondit negativè: " Quia, ait, cùm perceptio Decimarum ad Pa- » rochiales Ecclesias de jure communi pertineat, De- » cimæ novalium, quæ fiunt in Parochiis earumdem, » ad ipsas procul dubio pertinere noscuntur." *Cap.* 29. ✠ *De Decimis.*

Rursus proposito dubio, utrum minutæ quædam Decimæ Monasteriis & Ecclesiis Conventualibus deberentur, respondit idem Innocentius: Quod si hi fructus proveniant ex iis fundis, è quibus Monasteria & Ecclesiæ Conventuales ab antiquo Decimas majores percipiebant, etiam horum fructuum Decimas iisdem deberi: cùm ipsis terra illa ab antiquo fuerit Decimalis, & non debeat una eademque Ecclesia diverso jure censeri: " Alioquin, inquit, Parochialibus » Ecclesiis exolvantur, ad quas de jure communi spec- » tat perceptio Decimarum." *Cap.* 31. ✠ *De Decimis.*

Ex his aliisque juris apertissimis decisionibus, unò calculo hanc conclusionem probant Canonistæ: " Ec- » clesia Parochialis de jure communi fundat intentio- » nem in perceptione Decimarum prædialium ex » fructibus, qui colliguntur intra limites Parochiæ » suæ;" ita post alios Canonistas Fagnanus ad *cap.* 29. ✠ *De Decimis num.* 21. additque: eamque passim servat Rota, ut in pluribus Decisionibus relatis à Cardinali Seraphico *Decis.* 802. *n.* 1. in quibus Rota firmavit Parochialem Ecclesiam fundare intentionem super Decimis, etiam contra Episcopum: quod & tradit Rebuffus Tractatu *De Decimis q.* 7. *n.* 5. nimirum, quod Curati fundati sint in Decimis prædialibus provenientibus intra limites suarum Parochiarum, contra Episcopum.

Antiquitùs quidem, uti observat Claudius Le Prestre in suis quæstionibus *Cent.* 3. *cap.* 24. priusquam Ecclesia pluribus terris & possessionibus ditata esset, quarta omnium proventuum Ecclesiasticorum ad Episcopos in sua respectivè Diœcesi spectabat: at hodie in Decimis Parochialium Ecclesiarum non debet Episcopus, nec de jure communi, nec de consuetudine habere aliquam portionem: nisi forsan ex particulari conventione vel titulo portio aliqua ipsi esset reservata; de quo casu accipiendum est *Cap.* 13. ✠ *De Decimis*, ubi alicujus portionis Episcopo competentis mentio occurrit: uti notat Glossa ad dictum capitulum.

§. 5.

Qui contra Parochum Decimas prætendit, debet plenè titulum probare.

Parochum esse fundatum de jure communi in perceptione omnium Decimarum prædialium, quæ intra terminos suæ Parochiæ levantur seu colliguntur, ex dictis Paragr. 3. & 4. constat; nullumque esse præter Parochum, qui sit fundatus in perceptione illarum Decimarum de jure communi vi solius sui Officii & Ecclesiæ, absque probatione aut allegatione ullius alterius tituli, Canonistis omnibus indubitatum est: idque ad exclusionem etiam Episcopi, aut cujuscumque personæ Ecclesiasticæ.

Parocho ergo Decimæ per totum Parochiæ suæ districtum competunt, nì ostendatur ad sufficientiam juris, jus decimandi intra limites ipsius Parochiæ ad alium titulo legitimo esse translatum.

Hinc respondit Bonifacius VIII. in *Cap.* 2. *De Restitut. spoliatorum in VI.* quod Canonici, qui etiam aliquo tempore Decimas in certa Parochia perceperant spoliati jure illo decimandi per Clericum illius Parochiæ, nequaquam adversùs illam spoliationem sint restituendi, " nisi *evidenter* docuerint, quòd » earum possessionem legitimè assecuti fuissent. Quia, » ait, eas occupasse injustè verisimiliter præsumun- » tur, cùm proveniant ex prædiis intra alienam Paro- » chiam constitutis. Sitque manifestum (nisi aliud » ostendant) eas de jure communi ad eandem Eccle- » siam pertinere.

Hoc eodem fundamento, cùm Prior certi Monasterii (qui simul Parochiæ, in qua Monasterium situm erat, esset Parochus, quemadmodùm & ejus prædecessores fuerant) etiam sub qualitate Prioris Decimas sæpius elocasset; ac postmodum diviso Pastoratu à Prioratu, contentio esset super Decimis inter Priorem & Pastorem, judicatum fuit pro Pastore; eò quòd Prior non probaret ad evidentiam juris, Decimas in qualitate Prioris ab ipso fuisse receptas; tametsi ea qualitas in instrumento elocationis esset expressa; quia in dubio præsumptio potiùs erat eas fuisse receptas in qualitate Parochi, eò quòd qualitas hæc jus decimandi fortiùs & apparentiùs ad se trahat. Charondas *lib.* 1. *resp.* 29.

Itaque si dubium sit privilegium, aut incertus titulus quo Decimæ prædiales in certa Parochia contra Parochum prætenduntur, Parochus stante hoc dubio, in perceptione Decimarum manutenendus; utpote juri communi innixus; cui stari debet, quamdiu contrarium non probatur?

§. 6.

Quid requiratur, ut titulo præscriptionis Decimæ à Parocho auferantur?

JUs decimandi titulo præscriptionis acquiri posse, etiam contra Parochum, expeditum est.

At quia jure communi jus decimandi intra limites Parochiæ ad Parochum spectat; & consequenter jus commune contrarietur & resistat præscribenti Decimas in Parochia contra Parochum, non sufficit simplex possessio 40. annorum etiam cum bona fide; sed insuper requiritur cum lapsu illius temporis titulus capax ad translationem hujusmodi juris; idque contra quemcumque, etiam Episcopum, aut Parochum alterius Parochiæ. " Nam licet ei qui rem præscribit Ecclesiasticam, si sibi non sit contrarium jus commune, vel contra eum præscriptio non habeatur, sufficiat bona fides; ubi tamen, ait Pontifex in *Cap. 1. De Præscript. in VI.* est ei jus commune contrarium, vel habetur præsumptio contra ipsum, bona fides non sufficit: sed est necessarius titulus, qui possessori causam tribuat præscribendi.

Addit tamen Pontifex: " nisi tanti temporis allegetur præscriptio, cujus contrarii memoria non exstat.

Tempus illud immemoriale communiter à Doctoribus centum annorum spatio concluditur: & quia rarissime reperiuntur, qui de usu tanti temporis testari queant, forma probationis hæc solet assumi. Interrogantur seniores illius loci, qui testentur se à juventute semper vidisse Decimas ab his aliisve collectas fuisse, aut eorum nomine elocatas; nec umquam viderint aut audierint contrarium, & quod communis sit, & semper fuerit opinio, quod sic fuerit: & quod non extet contrarii vel initii memoria. Ita Glossa ad citatum *Cap.* 1. verbo, *memoria*: quæ addit: " Si autem contra hoc adversarius probare vellet: testes sui (si de ipsorum esset conscientia) deberent dicere, quod viderint tali tempore contrarium, & audierint à suis superioribus contrarium ejus fuisse. Quid ergo si utraque pars probat? Tunc præferuntur testes magis idonei, & qui dicunt aptiora: & sic illi qui dicunt se vidisse contrarium, deberent præferri: cum alii satagant negativam." Hæc Glossographus: quibus adde ex supradictis, quod si probatio contra Parochum ex se sit dubia; vel ex contrariis allegatis dubietas emergat, eo casu pro Parocho, cui jus commune favet, esse judicandum.

Si tamen in casu diuturnæ possessionis, Parochus possessorem decimarum de facto, neglecto juris ordine, spoliasset, condemnandus esset possessionem judicio redintegrandæ possessionis restituere.

Quinimo, tametsi vel exiguo tempore Canonici vel Monachi aut alii quicumque fuissent in possessione colligendi Decimas, nequaquam hisce in Provinciis fas esset Parocho, ipsos illâ possessione propriâ authoritate spoliare; & si id attentatum esset, ante omnia ipse possessor judicio redintegrandæ possessionis à Senatu Regio restitueretur; & Parochus tamquam spoliator condemnaretur: neque enim Principes permittunt quemquam è possessione sua, privata alicujus auctoritate deturbari; neque alicui privato rerum suarum possessionem vi recuperare, & ita quoque in Gallia servari tradit Grimaudet *Lib. 3. De Decimis cap.* 8.

Licet ergo etiam hisce in Provinciis, Parochi omnibus præferantur in jure decimandi intra limites suarum respectivè Parochiarum: ideoque semper habeant fundatam intentionem ad illas Decimas, quamdiu titulo legitimo ad alium translatæ non probantur, ipsaque ratio quam allegat Pontifex in *Cap. 2. De Restitutione spoliat. in VI.* etiamnum obtineat, ipsa tamen decisio Pontificis, qua decidit, Canonicos, qui *aliquamdiu* fuerant in possessione percipiendi, à Parocho spoliatos non esse adversus illam spoliationem restituendos, in Belgio nec Regno Galliæ obtinet; uti notat Grimaudet loco citato.

§. 7.

Decimæ & Ecclesiæ à Laïcis in Monasteria & Capitula quomodo translatæ?

CIrca septimum, octavum, & aliquot sequentia secula, Decimas ac bona Ecclesiasticâ, magna ex parte ad Laïcos transivisse ex temporum illorum historiis notissimum est.

Et quidem etiam ante Carolum Martellum, Regum ac Principum patrocinio & potentiâ, res Ecclesiasticas beneficii & remunerationis loco, in Laïcos transivisse evincit Synodus Aurelianensis IV. quæ anno 541. ita decernit *cap.* 25. " Si quis Clericus aut Laïcus sub Potentum nomine aut patrocinio, res ad jus Ecclesiæ pertinentes, contempto Pontifice, petere seu possidere præsumpserit, primùm admoneatur quæ abstulit civiliter reformare, aut certè judicium sui Sacerdotis operiri, ut poscit S. Religio. Quod si in pervasionis pertinacitate subsistat, tamdiu ab Ecclesiæ limitibus arceatur, donec cum satisfactione justissima pervasa aut occupata restituat.

Hæc sub Childeberto Galliarum Rege, quæ sub sequentibus non diminuta, sed potiùs aucta mala fuêre.

Cum enim tempore Caroli Martelli, Gallia undique potentissimis hostibus & exercitibus, præcipuè Paganorum & Infidelium impugnaretur; ad quos repellendos, cum Nobiles & Principes suas opes exhausissent, solatii & mercedis colore eis data fuêre Ecclesiarum, etiam Parochialium reditus & bona; uti ex Synodis & historiis illorum temporum constat.

Et quidem de Carolo Martello vetus fragmentum de Majoribus Domûs Regiæ à Petro Pithœo editum hoc prodit: " Carolus Major Domûs & Austrasiorum Princeps, res Ecclesiarum, propter assiduitatem bellorum *Laïcis* tradidit.

Ex quodam veteri Chronico idem de Carolo Martello refert Vir eruditus Joannes Filesacus in suo de sacrilegio Laïco Commentario, sive veteris Ecclesiæ Gallicanæ querela: " Carolus, ait Chronicon, propter assiduitatem bellorum, Decimas & quasdam alias res Ecclesiasticas *Laïcis concessit.*

Qui ob hanc concessionem Carolum Martellum flammis infernalibus adjudicatum volent, certiori ac solidiori nitantur fundamento necesse est, quam vulgari illi, ac ipsi quoque Baronio fabulosæ historiæ de ipsius Martelli apparitione & damnatione, quam Canoni 59. *caus.* 16. *q.* 1. subjecerunt Correctores Romani.

Morbus hic nec mortuo Martello cessavit; sed pluribus sub Regibus perdurasse doctè demonstrat Filesacus in prædicto Commentario: notatque sub Carolo Magno Laïcos virtute quidem militari & bellica fortitudine illustres, ob fidelem Regi in bello navatam operam, beneficii loco, prædia & villas Ecclesiæ, dono accepisse. Et hæc Regiæ munificentiæ symbola, ait Filesacus, *Beneficia* nominantur apud Scriptores nostros. Et de his Beneficiis intelligi oportet quod legitur *lib. 1. Capitular. cap.* 157. " Ut qui Ecclesiarum *Beneficia* habent, nonam & decimam ex iis Ecclesiæ, cujus res sunt, donent, & qui tale Beneficium habent, quod ad medietatem laborent, & de earum portione proprio Presbytero, id est Parocho, decimas donent.

Quin

Quin nec Decimas dumtaxat, & res temporales Ecclesiæ militibus vice *Beneficii* donabant, sed etiam ipsas Ecclesias & altaria ad se trahebant; eaque etiam inconsultis Episcopis, Vicariis Presbyteris deservienda, modico salario committebant; in tantum ut hæreditario jure illa ad hæredes transmitterent, ipsique hæredes etiam altaria sive Ecclesias in tot dividerent partes, quot erant hæredes; ita ut singulæ partes singulos haberent Presbyteros, qui Laicorum vices in deserviendo supplerent: uti ex *Cap.* 1. & 2. *De Jure Patronatûs*, si integræ Decretales legantur, intelligi poterit; & doctè observavit, & exposuit Franciscus Florens in Commentario ad *cap.* 1. *De Jure Patronatûs.*

Hinc illud Sancti Agobardi Archiepiscopi Lugdunensis: "Nunc non solum possessiones Ecclesiasticæ, » sed ipsæ etiam cum possessionibus venumdantur. *Lib. De Dispensat. cap.* 15.

Interdum tamen ex Pontificum & Episcoporum consensu, Decimas ex justa ac publica causa in Laicos eos translatas fuisse, non dubium.

In Charta dotationis Ecclesiæ Sancti Donatiani Brugis, quæ nunc Cathedralis est, legitur apud Miræum in Codice *Piarum Donationum cap.* 34. quod Arnulphus Magnus Flandriæ Comes donet dictæ Ecclesiæ, de Episcoporum Tornacensis & Morinensis ordinatione ac consilio quasdam Decimas: *De iis*, inquit, *quas mihi & Prædecessoribus meis, in Comitatu seu Marchionatu Flandriæ, de terris cultis & incultis Sanctissimi Patres Papæ Romani, pro adjutorio expensarum nostrarum, & nostrorum militum, pro expugnatione ac resistentia contra Wandalos, qui Flandriam & alias terras vicinas, cum Ecclesiis in ipsis constructis crudeliter & damnabiliter devastabant, & incendio tradebant, in feudum perpetuum concesserunt.*

Plures similes Decimarum infeudationes in Principum & Laicorum gratiam factas vetera monumenta evincunt; & etiamnum hodie à Laicis possessæ, vocantur Decimæ *infeudatæ*; de quibus infra *Cap.* 3. paucis agemus.

Hæc Laicorum possessio sive occupatio Decimarum occasio fuit, ut magna earum copia ad Monasteria & Canonicorum Collegia sit devoluta.

Cum enim Ecclesiarum Prælati non cessarint Laicis ostendere, Decimas ad Ecclesiam pertinere, easque à prædecessoribus eorum, vel esse injustè occupatas; aut temporum dumtaxat necessitate ab Episcopis, aliisque Ecclesiæ Prælatis ipsis fuisse indultas, plerique eorum ab iis se liberare, & in pia opera impendere voluêre.

Plures itaque è Laicis, de Monachorum potiùs quam de Clericorum secularium, & singulariter viventium propensione in pauperes confidentes, eas in Monasteria transfundere maluerunt, quam Ecclesiis Parochialibus restituere, ait Christianus Lupus, & addit: *Certum ac clarum esse, quod Decimas possidentia Monasteria ac etiam Clericorum Collegia seu Capitula ad largas eleemosynas non tantum ex charitate, sed omnino ex rigida justitia obligentur. Et Monachorum fidem à piis olim Laicis fuisse electam ad hoc opus, jam dixi, & rursum dico; quod ab hujusmodi Monasteriis est perpetuâ memoriâ retinendum. Electa sunt ad ipsas dispensandas potiùs, quam possidendas. Et de Regularium in Europa Clericorum Auctore sancto Rigoberto scribit in Remensis Ecclesiæ Historia Flodoardus: Canonicam Clericis religionem restituit, ac sufficientia victualia constituit, & prædia quædam illis contulit, nec non ærarium commune usibus eorum instituit, ad quod plures villas delegavit: Ecclesiam quoque sancti Hilarii cum suburbio ad eam pertinente. Communis vitæ causâ dedit eis istius Ecclesiæ decimas. Quod ipsum plures postea Episcopi fecerunt, & plures item Laici. Sanctissima erat istorum Clericorum vita; ideoque per ipsos quam per Pugenses Presbyteros visæ sunt decimæ faciliùs in pauperes & Ecclesiæ fabricam dispensandæ. Horum sanctitati creditum fuit totum decimarum onus & honesta Presbyteri alimentatio, & Ecclesiasticæ fabricæ reparatio & cura pauperum & peregrinorum. Undè regularibus hodie singulares & seculares Clerici, qui decimalium feudorum pauperes negligunt, & Presbyterum ad venandum ex scabiosis exactionibus victum, compellunt, videant qualiter in Divino Judicio sint suam causam peroraturi.*

Adhæc, summa tunc temporis Laicis erat fundandi ac dotandi Monasteria & Canonicorum Collegia ambitio, ut vel sic eorum nomen & posteritas fundatorum aut benefactorum catalogo inserta, quodammodo post vitam superstiterent, & nomen æternum hæreditarent.

Accedebant Monachorum frequenter instantes & importunæ preces & solicitationes: qui & hoc fundationis dotationisque opus in cælum usque attollere, atque ad demerendum Deum, peccatorumque remissionem impetrandam plurimum valere, persuadere omnimodo studebant.

Quin & suffragia suarum congregationum, fundatorum atque benefactorum animabus è pœnis purgatorii liberandis, mirum in modum efficacia esse astruebant & persuadebant.

Hæc omnia, mirum! quantum stimularint pios Laicos, ut Decimas aliaque bona in Monasteriorum fundationes & dotationes, præcipuè per testamenta, cum iis amplius ipsi uti non possent, conferrent; adeò ut vix ullum reperias Monasterium quod non aliqua ut minus ex parte per hujusmodi Laicorum largitionem fundatum atque dotatum sit.

Quid? nî Episcopi & Concilia aliquos hujusmodi receptioni Decimarum limites fixissent, omnes passim Decimæ & Oblationes Ecclesiarum ad Monasteria facilè fuissent devolutæ.

§. 8.

Quomodo Episcopi & Concilia devolutioni Decimarum ad Monasteria obstiterint?

NUmquam quidem improbavit Ecclesia, ut Monachis per aliquam Decimarum subventionem succurratur, aut earum ipsis in pauperes dispensatio credatur. Quia, ut rectè annotavit Ivo Carnotensis: "Licet Decimæ & Oblationes principaliter Clericali debeantur militiæ, potest tamen Ecclesia omne » quod habet cum omnibus pauperibus habere commune; quantò magis cum his pauperibus, qui re- » lictis facultatibus propriis bajulantes Crucem Chri- » sti, sequuntur pauperem Christum. *Epist.* 192.

Hâc quoque ratione S. Bernardus in Synodo Trecensi anno 1128. sustinuit, militibus Templi Decimas assignari posse. "Credimus namque, ait, relic- » tis affluentibus divitiis vos spontaneæ paupertati esse » subjectos: unde Decimas vobis in communi vita vi- » ventibus justè hoc modo demonstravimus, si Episco- » pus Ecclesiæ, cui decima justè debetur, vobis eam » charitativè dare voluerit.

Verùm, ut sine consensu Episcoporum & Ministrorum Ecclesiæ, quibus principaliter Decimæ debentur, & à quibus per Laicos quodammodò violenter avulsæ fuerant, passim & sine modo ad Monachorum & Canonicorum Collegia transirent, & à Monachis & Canonicis reciperentur, non perinde probabatur.

Et quidem S. Ivo Carnotensis verbis supra relatis subjungit: "Est tamen in quo Abbatibus & Præpositis Monasteriorum parcendum non existimo, si ab » illis ad quos non pertinent, id est à laicis, decimas » & oblationes accipiant; si inordinatè à quibuscum- » que personis acquirant.

Ut igitur effræni & sine modo decimarum & oblationum ad Monachorum & Canonicorum Collegia devolutioni limites figerentur, in Synodo Melfitana 1078. statutum legitur: "Ut nullus Abbas, nullus » Ec-

» Ecclesiarum Præpositus, quæ juris sunt Ecclesiastici, » accipere sine Episcopi concessione præsumat." In Concilio Romano sub idem tempus eumdem in finem decretum fuit: "Ut nullus Abbas decimas & primi» tias, & reliqua quæ secundùm Statuta Canonum » ad Episcopos pertinent, sine auctoritate Romani » Pontificis, seu Episcopi in cujus Diœcesi habitat, » detineat, auctoritate Apostolicâ sancimus.

Et Joannes Cardinalis de Crema, Honorii II. in Anglia Legatus in sua Londinensi Synodo ann. 1125. *Can.* 4. " Nullus Abbas, nullus Prior, nullus omnino » Monachus vel Clericus, Ecclesiam sive decimam, » seu quælibet Beneficia Ecclesiastica de dono laici sine » proprii Episcopi auctoritate & assensu suscipiat: » quod si præsumptum fuerit, irrita erit donatio hu» jusmodi; & ipse Canonicæ ultioni subjacebit.

In Lateranensi Concilio sub Alexandro III. rursus conquesti Episcopi de Templariorum, aliorumque Religiosorum excessu in recipiendis decimis è manibus laicorum, eorum querelam probans Synodus, ait: " Ecclesias & decimas de manu laicorum sine consen» su Episcoporum; tam illos (*Templarios*) quàm alios » Religiosos recipere prohibemus, dimissis quascum» que contra tenorem istum aliquo tempore recepe» runt.

Hoc Decretum anno 1200. rursus iisdem verbis renovavit Synodus Londinensis; & anno 1215. magnum illud Concilium Lateranense sub Innocentio III. *Can.* 61.

Hæ omnes Conciliorum inhibitiones & Decreta eò unicè collimabant, ut decimæ ad naturales & legitimos possessores; id est, Presbyteros Parochiales, & operarios in vinea Domini reducerentur. In litteris ad Suessionense Capitulum ita scribit Innocentius III. " Postulastis vobis à Sede Apostolica indulgeri licen» tiam redimendi decimas, quæ intra metas Parochia» rum vestrarum in feudum à laicis detinentur. Nos » autem volentes super hoc Ecclesiis, quibus hujus» modi debentur decimæ, providere, præferre eas » voluimus in redemptione talium decimarum. Quod » si nolint, aut fortè non possint, redimendi eas ad » opus illarum Ecclesiarum vobis concedimus faculta» tem. Proviso nihilominus ut consueta servitia, ad » quæ laici illis Ecclesiis pro decimis tenebantur, » etiam post contractum talis venditionis impendant, » cùm ad eos pretium perveniat earumdem.

Ad hæc reflectit Lupus in hunc modum. " Ita posses» siones suas, decimas præsertim ac primitias, de lai» corum manibus efestucare variis modis conata sem» per fuit Ecclesia, eâ tamen lege, ut ad propriæ Pa» rochiæ redirent opus. Quod ubi non potuit permis» sæ sunt transire ad aliquod Monasterium seu Capi» tulum.

His consonat illud Innocentii III. in *cap.* 7. ✠ *De his quæ fiunt à Prælatis sine consensu Capituli.* " Laicus » qui decimam detinet, monendus est, ut eam resti» tuat Ecclesiæ ad quam spectat; qui si fortè induci » nequiverit, & eam cum Diœcesani consensu alteri » Ecclesiæ assignaverit, præsertim Religioso conven» tui, constabit ipsa donatio perpetuâ firmitate sub» nixa.

Malebat ergo Ecclesia, ut potiùs Monasteriis, aliisve piis locis decimæ & oblationes cederent, quam à laicis detinerentur; nequaquam tamen id sine auctoritate Episcopi fieri cupiebat: " Qui si forsan im» probitatis aut avaritiæ causâ consentire noluerit Ro» mano Pontifici nuntietur (inquit Urbanus II. *in Sy» nodo Melfitana*, *Can.* 5.) & cum ejus licentia, quod » offerendum est, offeratur.

Cùm itaque Pontifex consensum Episcopi supplere posset, cœperunt passim opportunè, importunè à Romanis Pontificibus contra jam allegata Synodorum Decreta, privilegia impetrari, uti notat Petrus De Marca in notis ad *Can.* 7. Synodi Claromont. *tom.* 10. *Concil. ult. edit. pag.* 540. quibus Monasteriis & Capitulis libertas reddita est acquirendi decimas à laicis priùs consulto Episcopo, licet renuente: *cujus generis privilegiorum*, inquit, *plurima exstant Rescripta in Tabulariis Ecclesiasticis.*

Varias querelas de hujusmodi privilegiis subreptitiis variisque artibus impetratis, videre est apud Auctores XI. & XII. seculi; atque inter alios graphicè privilegiorum illorum aucupes describit Joannes Salisberiensis *lib.* 7. *De Nugis Curial. cap.* 21. ubi inter cætera respondet iis, qui obloquentibus reponebant similia privilegia iisque se planè tutos credebant: " Nempe » Apostolis omnia licent; sed omnia ab Apostolis fieri » nequaquam expedit, estote quòd illi vobis hoc li» center concesserint; vos an rectè petieritis, videatis.

§. 9.

Qui sint Pastores primitivi; *quæ eorum origo & jura?*

SUb Carolo Martello aliisque Galliæ Regibus, non solùm fundos & villas, sed etiam Ecclesias ipsas laicis concessas fuisse, superiùs ostendimus.

Porrò Ecclesiarum nomine ferè semper intelliguntur decimæ Ecclesiasticæ, oblationes & cæteræ obventiones, quæ de jure Curionibus debentur; uti multis ostendit Du Cange in suo Glossario, verbo, *Ecclesia.*

Tunc ergo Ecclesiæ eo jure possessæ sunt, quo cætera Beneficia seu feuda secularia; adeò ut tandem in hæredes quoque transirent, & hominum commercio exponerentur.

In Charta Raynaldi Archiepiscopi Remensis anno 1128. *tom.* 13. Spicilegii Dacheriani legitur: " Sparnacensem Ecclesiam ob remedium animæ suæ... » in manu nostra hujusmodi libertate donavit, cùm » prædictus Comes Theobaldus præfatam Ecclesiam » à primogenitoribus suis quasi hæreditario jure sibi » derelictam teneret, & Abbatiam Ecclesiæ suæ Wa» leramno Domini Andreæ Dapiferi sui filio dedis» set, " &c.

Et in Concilio Cabilonensi II. *Can.* 26. " Perla» tum est ad nos, quod inter hæredes, Ecclesiæ in » rebus propriis constitutæ dividantur, " &c.

Nec tamen Sacramentorum celebratio à laicis Ecclesiarum possessoribus pendere videretur, inducta est quædam nova verborum distinctio; ita ut in una eademque domo, pars una *Ecclesia* diceretur, quoad laicorum jura, & alia *Altare*, quoad juris spiritualis administrationem.

" Est alius error gravissimus (inquiebat S. Abbo » sub initium seculi XI.) quo fertur *Altare* esse Epis» copi, & *Ecclesiam* alterius cujuslibet Domini: cum » ex domo consecrata & Altari unum quoddam fiant, » quod dicitur *Ecclesia*; sicut unus homo constat ex » corpore & anima. Videte æquissimi Principes, quo » nos ducit cupiditas, dum refrigescit charitas. " Hæc Vir ille Sanctus in Apologetico ad Reges Hugonem & Robertum.

Itaque *Altare* sive Sacramentorum, aliorumque spiritualium administrationem & curam Presbytero alicui committebant; *Ecclesiam* verò, sive decimas, oblationes cæterosque proventus sibi laici, jure quasi dominii & proprietatis, tamquam feuda retinebant.

Dum ergo successu temporis è laicorum manibus Ecclesiæ ad Monasteria & Canonicorum Collegia pervenerunt, cœperunt quoque Monachi & Canonici, exemplo laicorum *Ecclesiam* ab *Altari* dividere, & *Ecclesiam* sive decimas & obventiones sibi retinere; *Altare* verò sive spiritualium curam Altari demandare.

Ne verò Conciliorum Decretis, quæ Decimas à laicis receptas retineri sine Episcopi licentia vetant, contraire viderentur, Episcoporum consensum impetra-

trabant mediante aliquo lucello; quod ex hujusmodi consensu Episcopis obveniebat.

Episcopi enim Monachis & Canonicis permittebant, ut Vicarii quidam ministeria *Altaris* peragerent, & spiritualium curam haberent; Monachi verò & Canonici proventus Ecclesiarum: ea tamen lege adjecta, ut quædam pecuniæ summa in Vicariorum mutatione, in signum recognitionis, Episcopis penderetur.

Solutiones illæ pecuniariæ dicebantur *Altarium redemptiones*. Quæ vox petita videtur ex feudorum usu, in quibus invaluerat, ut Domino certa pecunia penderetur pro nova investitura, quæ hæredi ultimi possessoris concedenda erat. Concessio autem *Altarium* dupliciter fiebat ab Episcopis, aut retentâ penes se *Altaris* dispositione; ita ut mortuo Vicario liberum omninò esset Episcopo, indulgere Monasterio Vicarii sustentationem, vel eam improbare: aut ita, ut perpetua esset penes Monasteria & Capitula Vicarios substituendi facultas, soluto *redemptionis* pretio, cedente quandocumque, aut decedente Vicario.

Utriusque generis concessionum meminit *Can.* 7. Concilii Claromontani sub Urbano II. anno 1095. "Ut *Altaria* Congregationibus Canonicorum vel Monachorum per *personas* data, *personis* mortuis libera » redeant in manus Episcoporum; nisi fuerint iis per » eorum scripta vel privilegia confirmata.

Itaque primo casu, obeunte Vicario *Altaria* potestati liberæ Episcopi reddi debent: secundo verò casu, à Monasteriis & Capitulis retinentur per Vicarios.

Hæc porro Altarium redemptio tamquam Simoniaca in eodem Concilio Claromontano prohibita fuit; ac insuper decretum, ut *Altaria* à Monasteriis vel Canonicorum Collegiis per 40. aut 30. annos possessa iis firma manerent: "Quia, ait, quidam Simoniacæ pravitatis ramus in Galliarum partibus jam diu » tius inolevit, ut Ecclesiæ vel Decimæ, quæ vulgari » vocabulo apud eos nuncupantur Altaria, Monasteriis » datæ sæpius ab Episcopis sub palliata avaritia ven» dantur: mortuis nimirum, seu mutatis Clericis, » quos *personas* vocant. Nos auctore Deo venalitatem » omnem, tam ex rebus, quàm ex ministeriis Ec» clesiasticis propellentes, hoc ulterius Apost. aucto» ritate prohibemus.... porro quæcumque Altaria » vel Decimas ab annis 30. & supra, hujusmodi re» demptione Monasteria possedisse noscuntur, quietè » deinceps & sine molestia qualibet eis possidenda fir» mamus: salvo utique Episcoporum censu annuo, » quem ex eisdem Altaribus habere soliti sunt.

Eadem rursus anno sequenti 1096. innovavit & confirmavit idem Urbanus in Synodo Nemausensi *Can.* 11. Et refertur à Gratiano *caus.* 17. *q.* 3. *Can. Quæsitum*: atque utriusque Decreti tamquam ab Urbano Synodaliter editi meminit Paschalis XI. *Epist.* ad Ivonem Carnotensem & Ranulfum Santonensem Episcopos; quam in notis ad *Epist.* 12. *lib.* 3. Goffridi Vindocinensis evulgavit Jacobus Sirmondus; præcipitque Paschalis, "ut Decretum illud omnino tenea» tur integrè, nec super illud quidquam pro dictis » Altaribus exigatur.

Cæterum hisce Decretis id effectum est, ut Monasteriis ac Canonicorum Collegiis Ecclesiarum seu Altarium quasi proprietas addicta sit; liberaque Vicariorum sive personarum, sine pensionis onere designatio.

Nequaquam tamen eis licitum fuit, Presbyteros illos Vicarios sine consensu Episcopi Parochialibus Ecclesiis præficere; sed ut loquitur dicta Synodus Claromontana *Can.* 4. "Parochiæ curam cum Abbatum » consensu Sacerdoti committant: ut ejusmodi Sacer» dotes de populi quidem cura Episcopo rationem » reddant; Abbati verò de temporalibus ad Monas» terium pertinentibus debitam subjectionem exhi» beant: & sic cuique sua jura serventur." Apud Gratianum 16. *q.* 2. *Can.* 6. ubi insuper additur: "In Pa» rochialibus Ecclesiis Presbyteri per Episcopum insti» tuantur, qui iis respondeant de animarum cura, & » his quæ ad Episcopum spectant." Id quod jure Decretalium & moderno ritè exprimitur, cum dicitur: Ad Monasteria & Canonicorum Collegia spectare præsentationem; ad Episcopum verò institutionem Canonicam & Curam animarum.

Porrò Monasteria & Canonicorum Collegia Ecclesias seu Altaria sibi sic incorporata, ac quasi proprietatis jure possidentia, cum libertate præficiendi Presbyteros, qui spiritualium curam eorum vice gererent, tandem se postremâ hac ætate, *primitivos Pastores*, Presbyteros verò spiritualibus & curæ animarum Præfectos, *Vicarios* dixêre.

Hîc itaque habetur origo Pastorum primitivorum; quod nomen etiam in Jure Canonico novo ignotum est: nihilque aliud significat quam eos, qui se eo nomine distinguunt, jam olim habuisse Parochiales Ecclesias aut Beneficia curata incorporata; eorumque curam in Presbyteros transtulisse, retentis sibi temporalibus.

Igitur si ea quæ ad curam animarum pertinent, spectemus, omnia Vicariis solent pleno jure competere; non secus atque veris Pastoribus & Curatis, qui nullum Pastorem primitivum recognoscunt: ideoque passim in Jure Canonico *Rectores* Ecclesiarum simpliciter vocantur; neque uspiam aut in Decretalibus, aut etiam in Concilio Tridentino, ubi de cura animarum quæstio est, Pastores inter & hujusmodi Vicarios ulla occurrit distinctio; eodemque modo institutionem Canonicam & curam animarum hodie ab Episcopo accipiunt, atque alii Pastores.

Jus igitur primitivorum Pastorum nequaquam spectat curam animarum; imo nequidem eo titulo administrationi Sacramentorum, aut alteri functioni Pastorali se immiscere possunt; neque ab hac functione Pastores *primitivi* dicuntur. Quod vel inde manifestum est, quod jus illud primitivi Pastoris etiam communitatibus mulierum, & virorum laicorum competat; uti benè annotat Le Maistre *Plaidoyé* 9.

Exemplo Monachorum & Canonicorum factum fuit, ut etiam Clerici, quibus vel à laicis, vel etiam à quibusdam Monasteriis, aut Capitulis Ecclesiæ Parochiales cum emolumentis committebantur, Altaria sive spiritualium curam & regimen, retentis sibi temporalibus, Presbyteris committerent: seque *Personas*; Presbyteros verò substitutos, *Vicarios* nominarent: quos insigniter exagitabat Joannes Salisberiensis *lib.* 7. *De Nugis Curial. cap.* 17. "Utique, ait, » & insignis prudentiæ, si quis tot quocumque modo » conquirit Altaria, ut quasi ritu memphitico quotidia» nas hostias novis possit Altaribus immolare: no» lunt tamen Sacerdotio dominari, aut servire Alta» rio, qui de Altario vivunt, ne, ut populus arguit, » dicam luxuriantur, sed *personatos* quosdam intro» duxerunt, quorum ad alium onera ad alium refe» runtur emolumenta.

Unde & apud eumdem Auctorem *Epist.* 1. *Personæ* opponuntur *conductis*, *conductitiis*, & *Vicariis Sacerdotibus*.

Et Annales Ecclesiæ Wintoniensis ad annum 959. "Nuda fuit Ecclesia intus & extra, quia Vicarii non » habebant unde eam vestirent & tegerent, nec Præ» bendarii, qui *personæ* dicebantur, talibus poterant » intendere.

Dicebantur ergo *personæ*, qui Beneficia seu Ecclesias per *Vicarios* deserviri curabant, dum ipsi potiori fructuum portione fruebantur.

Cumque successu temporis abusus hic invaluit, tandem factum fuit, ut mortua *personâ* rursus alteri Ecclesia committeretur, qui similiter Ecclesiæ per Vicarium deserviens, emolumenta ad se trahebat; & ita

ita contigit ut paulatim inde Beneficia, seu etiam dignitates exortæ sint, quæ hodie *Personatus*, & eorum possessores *personæ* dicuntur: multumque cum Pastoribus *primitivis* conveniunt. Nam ut his sola jura temporalia aut honoraria, nulla verò circa curam animarum reservata sunt, ita nec illis: unde & *Personatus* inter Beneficia sine cura animarum computari solent.

Inter hæc *Primitivorum* Pastorum & *Personarum* jura temporalia, præcipuè & ordinariè esse solet *Decimarum* perceptio; interdum quoque, sed rarius, oblationum aut earum partis communicatio.

Præter hæc, reservata sunt nonnumquam Monasteriis, Capitulis, & Clericis, qui *Parochiales* Ecclesias sibi unitas *Vicariis* demandarunt, jura quædam honoraria; quæ tamen nullatenus attingunt Curam animarum: utpote quæ integra apud *Vicarium* manere debent.

Unde Ludovicus III. in sua Ordinatione *anno* 1629. *art.* 12. declaravit, quod posthac Monasteria, Capitula seu Cathedralia, seu Collegiata, quibus Ecclesiæ Parochiales fuerunt unitæ, non possint prætendere ulla jura super dictis Ecclesiis, nisi *honoraria*. Habetur vol. 2. Actorum Cleri Gallicani.

Conformiter ad hanc Ordinationem *anno* 1630. judicatum fuit, quod Prior cujusdam Monasterii Ordinis Sancti Benedicti in qualitate Pastoris *Primitivi* posset in Ecclesia Parochiali, cui Presbyter secularis in qualitate *Vicarii perpetui* deserviebat, quatuor anni solemnioribus Festis Divinum Officium facere, & cum Stola incedere: omnesque oblationes, quæ diebus illis fierent recipere; ac deinde totius anni decursu, obtinere primum locum in Choro, & supplicationibus & inhumationibus mortuorum; quibus quandocumque vellet, assistere posset; atque tunc gaudere distributionibus, quemadmodum reliqui ejusdem Ecclesiæ Presbyteri; hac tamen cautione, quod nec in dictis solemnitatibus, nec alio quoquam tempore functionibus ullis Pastoralibus se immiscere posset. Refertur in libro cui titulus: *Conference des Ordonnances*, tom. 2. *lib.* 1.

Similiter *anno* 1654. per sententiam Senatûs Parisiensis, Pastori Primitivo adjudicata fuit facultas cantandi in Ecclesia Parochiali integrum Officium Divinum; unaque percipiendi integras oblationes in Festo Assumptionis & Purificationis B. Mariæ; & quatuor aliis præcipuis anni solemnitatibus.

Usu quoque passim in Belgio obtinuit, ut Capitula Canonicorum, quædam hujusmodi jura honorifica, quæ curam animarum non attingunt, in Ecclesiis Parochialibus, præsertim, quæ in ipsa civitate sunt, reservaverint. Ut exempli gratiâ, quod certis diebus Vicarii Perpetui earum Ecclesiarum, debeant accedere ad Ecclesiam Canonicorum, Officio Divino, aut supplicationi unà cum suo Clero & Cruce assistere; quibusdam diebus ad Capitulum accedere, ut monitionibus Decani, qui & ipsorum Pastor solet esse, excipiant.

Nonnulla quoque Capitula retinuerunt, titulo Primitivi Pastoris, jus nominandi Custodem vel matricularium, Vice-Pastorem; item Concionatores pro Adventu & Quadragesima, aliaque similia; in quorum possessione, si à tempore immemoriali Capitula aliquæ Primitivi Pastores fuisse probentur, turbandi non sunt: modò ita suis hisce juribus utantur, ut integram Parochiæ curam & regimen in spiritualibus & directione animarum Vicario permittant: neque illum in suis functionibus Pastoralibus impediant, aut turbent.

Unde si Vicarius *per se* in Adventu, vel Quadragesima concionari velit, eatenus cessabit jus Primitivi Pastoris nominandi concionatorem; quemadmodum *anno* 1644. pro Plebano Ecclesiæ Collegiatæ & Parochialis Sancti Petri Lovanii, contra quosdam ejusdem Ecclesiæ Canonicos Pastores Primitivos judicavit Senatus Brabantiæ.

§. 10.

Jus percipiendi Decimas contra Parochum non extenditur ad Novales.

Novale quidam dixêre, terram præcisam, quæ anno cessat; at in hac materia decisit Innocentius III. in *Cap.* 21. ꝟ *De V. S.* Novale esse, "agrum de novo ad culturam redactum, de quo » non exstat memoria quod aliquando cultus fuerit.

Decimæ ergo *Novales*, sunt Decimæ, quæ ex hujusmodi agro Novali percipiuntur.

Porrò ager *Novalis* non tantum primo anno, quo de novo cultus fuit, & fructus protulit, *Novalis est*; sed semel *Novalis*, semper *Novalis* censetur; uti declarat Pontifex in *Cap. fin.* ꝟ *De Privilegiis*: adeoque Decimæ semel *Novales*, eam naturam & speciem continuò retinent.

Ut verò ager sit *Novalis*, & Decimæ ex eo perceptæ *Novales*, requiritur, ut ager ille ab hominum memoriâ non fuerit cultus; id est, non tulerit fructus. Si enim fructus tulerit, licet non decimabiles juxta consuetudinem loci, non erit *Novalis*, licet nunc primùm *Decimabiles* proferat; uti post Zarabellam ad Clement. I. De Decimis, notavit Grimaudet De Decimis *lib.* 3. *cap.* 4. eo quod verum non sit illum nunc *primùm* ad culturam esse redactum; per accidens autem esse, quod ob particularem consuetudinem fructus illi non decimentur: contrarium tamen in quibusdam locis praxis servat.

Decimæ hæ *Novales*, præter cæteras majores & antiquas Decimas jure speciali Parocho reservatæ sunt: adeo ut si Monasterium, Capitulum, aut alia persona etiam Ecclesiastica titulo præscriptionis aliove jure Decimas intra limites alicujus Parochiæ percipiat, nihilominus Decimæ Novales ad Parochum spectabunt; uti respondit Innocentius III. in *Cap.* 29. ꝟ *De Decimis.* Et Alexander IV. in *Cap.* 2. §. *fin. De Decimis in VI.* De Monachis, ait: "Nec » pro eo quod fortè in aliquibus Parœciis omnes ma» jores Decimas seu partem illarum acquirunt de ma» nibus Laicorum, possunt pro eadem vel simili por» tione (si de novo postmodum fiant Novalia) in eis» dem petere, vel percipere Novalium Decimas eo» rumdem, nisi alia rationalis, per quam hoc facere valeant, causa subsit.

Rationalem causam, de qua hic loquitur Pontifex, & cujus etiam meminit Innocentius III. in citato *Cap.* 29. restringit Glossa ad *privilegium*, quo ipsis specialiter *Novalium* perceptio sit indulta: quale privilegium aliquibus nonnumquam fuisse indultum habemus ex *Cap.* 21. ꝟ *De V. S.* quod similis privilegii meminit; ac unà ibidem declaratur, privilegium percipiendi Decimas ex agro Novali Religioso Conventui indultum, de illo dumtaxat agro esse intelligendum, "cujus Decimam Religiosus Conventus po» test absque gravi detrimento Parochialis Ecclesiæ » detinere, cum talis sit sæpe locus incultus, de quo » Parochialis Ecclesia magnos percipit, Decimarum » ratione, proventus.

Harum decisionum hoc unicum est fundamentum. Cum Decimæ prædiales, quæ intra limites Parochiæ colliguntur, de jure quodammodo naturali debeantur Parocho, cui Parochiæ totius cura spiritualis incumbit; Privilegia, præscriptio & consuetudo, quæ jus Decimas percipiendi auferunt à Parocho, & transferunt ad Monachos, aut Canonicos, nullam in spiritualibus curam populi illius Parochiæ gerentes, reputantur admodum odiosa; eoque titulo, quantum fieri potest, sunt restringenda.

Cùm igitur nulli ex his fundis *Novalibus*, tempore quo Monasterium vel Capitulum jus decimandi per privilegium aut præscriptionem acquisivit, fructus perciperentur; neque ad fructus ferendos adhuc idonei

nei essent : non judicarunt Pontifices, ea privilegia aut præscriptiones in Parochorum præjudicium ad illos agros esse producenda : quod & penè ubique locorum moribus, & rerum judicatarum auctoritate firmatum est.

Plurima passim referuntur Parlamentorum Arresta, quibus Parocho adjudicatæ fuerunt Novales, contra Monasteria & Capitula, tametsi jus percipiendi grossas Decimas sive titulo privilegii, sive titulo præscriptionis per totam Parochiam habentia, vel grossas Decimas cum Parocho dividentia. Videri possunt Tournet litt. D. *cap.* 68. & 97. & ibidem citati; quibus addi possunt Loüet litt. D. *num.* 53. ejusque Annotator Julianus Brodeau & Claudius le Prestre *Cent.* 1.

Et licet à multis dubitatum fuerit, num hæc *Novalium* reservatio etiam locum habeat respectu *Vicarii perpetui* contra *Pastorem* primitivum, qui jure incorporationis ipsius Ecclesiæ Parochialis, integrum jus decimandi obtinet, Vicario congruam dumtaxat portionem obtinente, nihilominus, uti refertur in notis marginalibus ad citatum caput Claudii le Prestre, sustinetur in Curiis Regiis, Vicarium esse fundatum in accipiendis *Novalibus* : & ita in terminis non semel fuisse judicatum, refert Brodeau loco citato. Quin & Carolus Fevret Tractatu De Appellatione *tamquam ab abusu lib.* 6. *cap.* 1. asserit, id etiam procedere, tametsi Vicario assignata sit certa pecuniæ summa in portionem congruam, omnibus Decimis & proventibus Parochiæ in Pastorem primitivum ea mediante translatis.

Cæterùm sententia & praxis adjudicandi Decimas *Novales* ipsi Parocho aut etiam Vicario contra Monasteria aut Capitula jus decimandi quocumque titulo habentia, adeo recepta est hodie, inquit D. Gueret in novis annotationibus ad citatum caput Claudii le Prestre, ut anno 1663. cuidam Curato adjudicata fuerit possessio percipiendi Decimas Novales, etiam contra Commendatarium Ordinis Melitensis, qui ex speciali privilegio eas Ordini suo competere prætendebat. Videri potest Arrestum integrum relatum à D. De Fresne *p.* 2. *Journal des Aud. liv.* 5. *chap.* 14.

Si tamen Monachis datum fuerit privilegium percipiendi Decimas certarum Parochiarum, quarum ipsi Monachi curam in spiritualibus gerunt, simile privilegium *Novales* Decimas quoque comprehendit : quia, ut rectè notat Grimaudet *Tract. De Decimis lib.* 3. *cap.* 5. privilegium hoc propriè non est privilegium, quo receditur à jure communi, sed potius est innovatio & reductio juris communis; quod vult ut Decimæ cedant Monachis intra limites earum Parochiarum, quarum curam in spiritualibus ipsi suscipiunt. Et de simili privilegio loquitur Pontifex in *cap.* 27. ꝟ *De Decimis*; uti cuique legenti integram Decretalem manifestum erit.

Cum itaque hoc privilegium à jure communi non recedat, sed potiùs illud innovet, & reducat, nequaquam odiosum reputari debet : ideoque hîc replicari potest regula, quâ utitur Pontifex in dicto Capitulo; *Ubi majus conceditur, minus concessum esse videtur* : quæ in merè odiosis non semper procedit : ut proindè mirum non sit si hoc principio non utantur Pontifices, dum agitur de privilegiis, quibus Decimæ attribuuntur his, qui nullam in Parochia, in qua Decimæ recipiuntur, curam animarum agunt; quandoquidem, ut antè notavimus, similia privilegia à jure communi recedant, & eo titulo odiosa reputentur.

Denique circa privilegium Religiosis aut Canonicis concessum percipiendi Decimas *Novales*, illud notandum; quod si Novales concedantur pro ea portione, quâ veteres percipiebant, id non intelligatur imprimis de Novalibus, quas tempore indulti privilegii alii possidebant : nec extendatur ad alias nisi in his tantùm locis, ubi veteres tunc, quando dictum Indultum impetratum fuit, ipsi impetratores habebant, & pro ea solummodo portione, quâ ipsi tempore impetrationis hujusmodi percipiebant antiquas. *Cap.* 2. *De Decimis in VI.*

Præterea simile Indultum de recipiendis Decimis Novalibus obtentum ab iis, qui tempore impetrationis *totaliter* veteres percipiebant Decimas, ultra medietatem Decimarum Novalium non extenditur : quia, ait Pontifex in *cap.* 2. §. 1. *De Decimis in VI.* " Non est verosimile si tunc de plena & integra perceptione veterum fuisset expressum, quòd Apostolica Sedes pariter & similiter Novalium Decimas, in tam grave Parochialium Ecclesiarum dispendium indulsisset, quod ratione talis Indulti sive impetrati jam, sive impetrandi deinceps non possit in Novalibus (quæ à modò fient) vindicari & acquiri vel percipi, plus quàm medietas Decimarum ipsorum Novalium, etiamsi ampliùs in veteribus habebatur : cùm non sit dicendum asperum, sed pium potiùs ac benignum, si super Decimis futurorum Novalium contra Parochialium Ecclesiarum gravamen (quod ex distinctione Indulti hujusmodi posset accedere) taliter obviatur. Religiosos tamen Cisterciensis & Carthusiensis Ordinum statuto & declaratione hujusmodi (quantum ad hos duos articulos videlicet de medietate Decimarum Novalium) comprehendi nolumus, vel constringi.

Ex his perspicuum, Pontifices admodùm fuisse sollicitos, ne per sua privilegia Ecclesiis Parochialibus nimium gravamen inferretur.

Hoc titulo cum Pontifices ferè omnibus Religiosis concessissent privilegium non solvendi Decimas de suis terris sive fundis, & laboribus; illudque privilegium multiplicatis Monasteriis inciperet Clero esse in magnum gravamen, Adrianus IV. quem secutus est Alexander III. in *cap.* 10. ꝟ *De Decimis*, "Solis Fratribus Cisterciensis Ordinis, & Templariis, & Hospitalariis Decimas laborum suorum, quos propriis manibus vel sumptibus colunt, Adrianus indulsit : cæteris verò ut de Novalibus suis, quæ propriis manibus vel sumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium suorum, & de hortis suis Decimas non persolvant : quem sumus super his imitati. Quare ii, quibus hoc indultum est, hâc occasione Decimas de aliis rebus Ecclesiæ suæ non possunt subtrahere, vel sibi aliquid ulterius vindicare.

Pari ratione ne privilegia nimiùm derogent juri Parochialium Ecclesiarum, respondit Pontifex in *cap.* 11. ꝟ *De Decimis* : " Ob privilegium de non solvendis Decimis de laboribus, quos propriis manibus vel sumptibus Monachi colunt, iis non esse licitum Decimas de terris suis subtrahere, quas aliis tradunt excolendas.

Quin & si privilegium, aliquando justa ex causa concessum, temporis lapsu, & mutatis circumstantiis incipiat esse damnosum Ecclesiæ, & ex eo scandalum suboriri, revocandum esse resolvit in *cap.* 9. ꝟ *De Decimis* : cujus hæc est Rubrica : *Revocatur privilegium, si ex post facto incipiat enormiter nocivum esse.*

Hinc licet concludere, & hanc generalem conficere regulam, ut bene avertit Grimaudet loco citato *cap.* 2. Quòd tametsi privilegium de percipiendis Decimis, aut iis non solvendis, tempore concessionis, justis & honestis rationibus niteretur; si tamen lapsu temporis, vel ob hominum multiplicationem, vel diminutionem bonorum ad alios spectantium, aliove titulo incipiat esse nocivum & grave, meritò tunc auctoritate publicâ restringatur, vel revocetur.

Quidnî enim subinde verum esse deprehendatur; quod suo tempore de hisce privilegiis loquens Joannes Sarisberiensis Episcopus, dixit : " Dum Religio pauper- » tate

» tate gaudebat, & in aliorum necessitates aut usus ef-
» fundebat viscera inopiæ suæ, indulta sunt privile-
» gia professionibus, quæ necessitate cessante, &
» frigescente charitate potiùs avaritiæ, quàm Reli-
» gionis instrumenta creduntur." *Lib. 7. De Nugis Curialium.*

§. II.

Quare Ecclesia uniones & incorporationes Ecclesiarum Parochialium non probaverit?

INdubitatum est, florente Monachorum ac Canonicorum in communi viventium pietate & disciplinâ, tam Fideles Laicos, quam Ecclesiæ Prælatos illis Decimas obtulisse, & Ecclesias Parochiales cum suis proventibus univisse sive incorporasse; atque ita, inquit Christianus Lupus *Tom. 5. Schol. P. 186.* "Utram-
» que istam professionem opulentissimè ditarunt.

Verùm sicut raræ admodum virtutis est servare castitatem inter carnis illecebras, temperantiam inter conviviorum epulas; ita quoque paupertatem Religiosam, omnis Religiosæ disciplinæ fundamentum, servare in divitiarum affluentia rara virtus.

Undè compertum fuit, & à seculis multis deploratum, divitiarum copiam, quam Monachorum & Canonicorum vivendi sanctitas attraxerat, vitæ Religiosæ & Canonicæ sanctitatem suffocasse.

Contulit, inquit Trithemius Sermone 2. ad Monachos, " Monachis Religio sancta divitias, donec
» matrem filia suffocavit. Nam, ut Scriptura dicit,
» *Omnes qui volunt divites fieri, incidunt in tenta-*
» *tiones diaboli: incrassatus est dilectus, & recalci-*
» *travit*; impinguatus & dilatatus terrenis possessio-
» nibus dereliquit institutionis primæ studia: abiit
» post vanitates falsas quarum copia rerum tempo-
» ralium, divitiis spiritualibus inopem, & miserum
» fecit.

Porrò vitæ sanctitate semel extinctâ, cœperunt non jam divitias contemnere, atque labori & operi insistere, sed divitias undique conquirere, conquisitas omnimodo conservare, & sine labore & opere vitam in deliciis agere.

Atque hinc factum, ut Decimas etiam contra Episcoporum voluntatem avidè conquirerent, & à Laicis importunè impetrarent.

Pseudo-Monachos enim describens Joannes Sarisberiensis loco supra citato, ait: " Decimationes &
» primitias Ecclesiis subtrahunt, & Ecclesias ipsas ac-
» cipiunt de manu Laicorum, Episcopis inconsultis.

Ulteriùs frigescente charitate, & collabente disciplinâ, Decimas & proventus Ecclesiarum possidere, atque ex illis commodè vivere placebat; at Ecclesiæ deservire ac populo spiritualia ministrare, Monachis & Canonicis non arridebat; unde illam Vicariis Sacerdotibus sibi Decimis ac proventibus retentis, delegabant.

Hinc Abbati & Monachis Majoris Monasterii de cujusdam Ecclesiæ Decimis cum Clericis contendentibus, scribens sanctus Bernardus dicit, parum convenire, ut super Decimis illius Ecclesiæ Monachi contendant, quod eidem Ecclesiæ, de qua præsens disceptatio est, Clerici soli deserviant: " Vosque,
» ait, cum illis non exhibetis obsequium..... Quâ
» audaciâ, ô Monachi, præsumitis seu vinum de vi-
» nea quam non plantastis, seu lac de grege quem
» non pascitis? Quo pacto ibi exigitis ubi nihil
» exhibetis? Certè si ita vultis, baptizate nascentes,
» sepelite morientes, visitate jacentes, copulate nu-
» bentes, instruite rudes, corripite delinquentes, ex-
» communicate contemnentes, absolvite resipiscen-
» tes, reconciliate pœnitentes: & in medio denique
» Ecclesiæ aperiat os suum Monachus, cujus officium
» est sedere & jacere. Sic fortassis dignum se pro-
» babit mercenarius mercede sua. Alioquin invi-
» diosum admodum est, velle metere ubi non se-
» minaveris. Sed & colligere quod alius sparserit
» etiam injuriosum.

Et ante sanctum Bernardum scribit ad Urbanum II. S. Ivo Carnotensis *Epist.* 12. " Multa inordinata fieri
» video in Domo Dei, quæ me torquent; maximè
» quod apud nos qui Altari non serviunt, de Altari
» vivunt.

Verùm cùm semel Monachali atque Canonicali disciplina collapsa, atque avita pietate, & paupertatis amore refrigescente, divitiarum amor Monasteria, & Canonicorum Collegia occupavit, non tantùm partiri Beneficium sive proventus Ecclesiarum cum Clericis altari servientibus, atque in vinea Domini laborantibus voluêre, sed integros in suos usus deglutire studuerunt.

Hinc Ministros Ecclesiis Parochialibus necessarios præficere neglexerunt, aut certè mercenarios quosque Presbyteros quæsierunt; qui vilissimo stipendio sive honorario contenti, ex sordidis atque scabiosis exactionibus undique victum conquirere non erubescentes, Monasteriis & Capitulis fructus integros dimitterent; utque eos sibi amplius obstrictos haberent, manuales, seu ad nutum amovibiles Vicarios designabant.

Hùnc abusum & mala ex eo redundantia deplorat Concilium Lateranense sub Innocentio III. relatum in *cap.* 30. ✠ *De Præbendis.* " Extirpandæ
» consuetudinis vitium, ait, in quibusdam Paro-
» chiis inolevit, quod scilicet Parœcialium Ecclesia-
» rum Patroni, & aliæ quædam personæ proventus
» ipsarum sibi penitus vindicantes, Presbyteris ea-
» rum servitiis deputatis relinquunt adeo exiguam
» portionem, quod ex ea nequeant congruè susten-
» tari. Nam (ut pro certo dicimus) in quibusdam
» Regionibus Parœciales Presbyteri pro sua susten-
» tatione non obtinent nisi quartam quartæ, id est
» sextam decimam Decimarum. Unde fit ut in suis
» Regionibus penè nullus inveniatur Sacerdos Parœ-
» cialis, qui ullam vel modicam habeat peritiam
» litterarum.

Et de Monachis, qui Vicarios Parochialium Ecclesiarum ita gravant, ut hospitalitatem tenere non possint, conqueritur Alexander III. in *cap.* 8. ✠ *De Præbendis.*

Etiam sub medium seculi XV. Patres Concilii Senonensis lamentantur, à possidentibus Altaria Monasteriis & Capitulis non præstari Parochialium Ecclesiarum Presbyteris competentem Canonicam sustentationis portionem; atque adjungunt: " Propter
» hoc fiunt plures ex iisdem Ecclesiis vacantes &
» Pastoribus viduatæ, in magnum animarum peri-
» culum." *Act.* 3. *cap.* 4.

Inter abusus quos reformandos Adriano VI. retulit Norimbergensis Principum Germaniæ Conventus erat & hic; in qua copiosè depingunt sentinam malorum, quæ ex hoc abusu in Ecclesiam redundant. " Pleraque Parochiales Ecclesiæ, inquiunt,
» Monasteriis, Prælatis, aliisque Ecclesiarum Cura-
» torum Rectoribus incorporationis, ut vocant, seu
» alio quopiam jure subditæ sunt: quas si ipsi juxta
» Canonum Constitutiones per sese providere tenean-
» tur, ubi aliis elocant gubernandas, Beneficiorum
» dotem ac Decimas, plerumque sibi ipsis reservant,
» & præterea tam enormibus absentiarum pensioni-
» bus gravant atque onerant, ut conducti isti Paro-
» chi, eorumque Vicarii, & Vice-Plebani, Sacellani
» coadjutores, cæterique conductarum Ecclesiarum
» administratores competentem sustentationem, de-
» centiaque alimenta inde habere nequeant. Quo fit,
» nam undè conductitii isti Pastores & mercenarii vi-
» vant, habeant oportet, ut illicitis exactionibus lo-
» catas sibi oviculas miserè deprædent, dilanient,
» omnemque substantiam tantum non absumant. Post-

» quam

» quam enim Altaris, Baptismique Sacramenta administranda sunt, primus, septimus, trigesimus, anniversariusque dies peragendus, Auricularis Confessio audienda, mortui sepeliendi, & quidquid denique reliquum est, quod ad vitâ functorum ceremonias observandas operæ pretium arbitrantur, id gratuitò faciunt nequaquam, sed tantum exigunt, extorquent, exugunt quantum misera plebecula vel cum summo suo dispendio præstare difficulter potest: talesque exactiones usque ad summum indies augent, atque accumulant; nonnumquam quoque excommunicationis fulmine ad solvendum adigunt: plerosque etiam, quibus per inopiam non licet, ad celebranda vitâ functis obsequia, anniversarios, & alias ejus farinæ ceremonias, compellere conantur.

" Quod ipsum, inquit Lupus *tom.* 5. *Schol. pag.* 187. » in Germanicorum gravaminum facta ad Julium II. relatione, questus fuit Imperator Maximilianus. Et à Tridentino Concilio corrigi postulavit Carolus IX. Francorum Rex." Hæc Lupus, qui ibidem subjungit: " Altarium Decimas possidentia Monachorum Cœnobia, aut Clericorum Collegia asseverabant se illic esse principales Pastores, ideoque illis conductitium & manualem imponebant Vicarium; & non datâ competenti sustentatione cogebant ad omnis generis Simoniam. Sic Altaris Minister sordidè esuriebat, & nescio quis ejus detentor usque ad animæ & corporis ebrietatem ex ipso luxuriebatur.

Hæc aliaque, quæ ex unionibus & incorporationibus Ecclesiarum Parochialium, attentâ hominum ad dimittenda sibi semel incorporata naturali difficultate, nata sunt evenire, qui attenderit, nullatenus mirabitur, quod Ecclesia hujusmodi uniones & incorporationes toleraverit potiùs, quàm probaverit.

Et quidem Synodus Tridentina his malis, quantùm temporum durities & iniquitas patiebatur, occurrere volens, imprimis *Sess.* 7. *cap.* 6. *De Reformat.* voluit, ut " uniones perpetuæ, à quadraginta annis citra factæ examinari ab Ordinariis, tamquam à Sede Apostolica delegatis, possint, & quæ per subreptionem vel obreptionem obtentæ fuerint, irritæ declarentur. Illæ verò quæ à dicto tempore citra concessæ nondum in toto vel in parte sortitæ sunt effectum, & quæ deinceps ad cujusvis instantiam fient, nisi eas ex legitimis aut rationalibus causis coram loci Ordinario vocatis, quorum interest, verificandis, factas fuisse constiterit, per subreptionem obtentæ præsumantur; ac propterea nisi aliter à Sede Apostolica declaratum fuerit, viribus omninò careant.

Deinde *Sess.* 24. *cap.* 13. *De Reformat.* præcedens Decretum innovans fortiùs contra hasce Parochialium Ecclesiarum incorporationes se declarat, statuitque " in unionibus quibuslibet, seu ex supradictis, seu alüs causis faciendis, Ecclesiæ Parochiales Monasteriis quibuscumque, aut Abbatiis, seu dignitatibus sive Præbendis Ecclesiæ Cathedralis, vel Collegiatæ, sive aliis Beneficiis simplicibus, aut hospitalibus militiisve non uniantur, & quæ unitæ sunt, revideantur ab Ordinariis juxta aliàs Decretum in eâdem Synodo sub Paulo III. quod etiam in unitis ab eo tempore citra æquè observetur: non obstantibus in iis verborum quibuscumque formis, quæ hic pro sufficienter expressis habeantur.

Hæc Decreta non obscurè innuunt, Synodo Tridentinæ hasce uniones & incorporationes Ecclesiarum Parochialium ob incommoda quæ secum trahunt, non parum displicuisse; easque, quantum temporum conditio patiebatur, sustulisse.

Verum quidem est, Synodum pro temporum conditione, uniones seu incorporationes longa serie annorum roboratas tolerasse; attamen si ea quæ circa Vicariorum deputationem, & Congruæ Portionis assignationem à Synodo Tridentina ordinata sunt, exactè & ad mentem Synodi observentur; incommodis & abusibus, quæ dictæ uniones & incorporationes parere solent, magna ex parte obviabitur; uti capite tertio hujus Tractatus ostendetur; sed quia prævidit, difficulter inducenda Monasteria, Capitula, aliaque corpora, quæ Parochiales Ecclesias incorporatas habent, ut ad mentem Ecclesiæ Portionem Congruam Ecclesiis Parochialibus largirentur: ideo, quantum temporum conditio ferebat, similibus Ecclesiarum Parochialium unionibus & incorporationibus sese opposuit.

CAPUT II.

De Jure Parochorum ad Oblationes.

§. 1.

Quid sint Oblationes: & in quo potissimum à Decimis distinguantur?

OBLATIO generaliter sumpta idem sonat, quod alicujus rei non petitæ spontanea largitio. Quæ si homini fiat, *donatio* dicitur; si Deo, magis propriè *oblatio*: quia cùm Deo, utpote omnium Domino nihil dari queat; maluerunt Canones eam largitionem *oblationem* vocare.

Oblatio ita generaliter sumpta comprehendit & oblationes strictè dictas, & decimas, primitias & quidquid à Fidelibus in usum Ministrorum Ecclesiæ Deo consecratur.

Verùm modo loquendi Canonistis usitato, oblationes à decimis distinguuntur, vocanturque *oblationes*, quæ à Fidelibus vel ad Altare, vel etiam extra Altare *ultrò & voluntariè* citra ullam in quantitate aut specie determinationem Deo vel Ecclesiæ dantur.

Itaque in hoc præcipuè decimæ ab oblationibus discernuntur, quod decimæ partim ex jure, partim ex consuetudine soleant esse determinatæ ad certam quotam & speciem; nec earum determinatio & solutio Fidelium laïcorum voluntati & libertati sit relicta, econtra verò, *oblationum*, tam quoad quotam, quàm quoad speciem determinatio à nutu & beneplacito offerentium dependere consueverit.

Hoc modo sumptæ *oblationes* comprehendunt omnia, quæ sive inter vivos, sive mortis causâ, sive per testamentum ultro & voluntariè Deo vel Ecclesiæ offeruntur; atque ita sumuntur in *Cap.* 83. *De V. S.*

At usu hodie ferè ubique recepto *oblationum* nomen penè restringitur ad ea, quæ inter Missarum solemnia ad manum Sacerdotis ad Altare dari consueverunt.

In hoc tamen Tractatu *De oblationibus* nonnihil generaliùs sumptis disseremus; quatenus nimirum comprehendunt & quæ in administratione Sacramentorum, purificatione mulierum, aliisque similibus functionibus Pastoralibus Fideles offerunt, & quæ etiam in truncis ad colligendas oblationes populi expositis ponuntur, aut Matriculariis sive Magistris Fabricæ, vel mensæ S. Spiritûs, juxta morem in plerisque Belgicis Ecclesiis receptum, circumeuntibus per Ecclesiam, dantur; vel etiam alio modo in usum Ecclesiæ aut pauperum, v. g. in Ecclesiis ruralibus, in carnis, ovorum, butyri, aut alterius edulii specie ipsis exhibentur: item, illa quæ à visitantibus certa Oratoria vel Sacella, in quibus Imagines vulgo Miraculosæ, vel Sanctorum Reliquiæ quiescunt, ibidem vel in, vel extra Altare offeruntur: quæ omnia nomine *oblationum*, ex modo loquendi SS. Canonum & Canonistarum, veniunt.

§. 2.

Oblationum usus, præsertim inter Missarum solemnia antiquissimus; & quo animo offerenda?

OBlationum in Altari, & extra Altare meminit Canon 4. Apostolorum, earumque ritum exponit;

nit; & quæ in Altari offerri possint, declarat; uti latiùs in notis ad dictum Canonem notavi.

Meminit quoque pristini moris offerendi in ipso Sacrificio S. Cyprianus *lib. De Opera & Eleemosyna*: " Locuples & dives es, ait, & Dominicum celebra- » re te credis, quæ in Dominicum sine *Sacrificio* » venis, quæ partem de *Sacrificio*, quod pauper ob- » tulit, sumis.

Hic *Sacrificium* pro Pane & Vino in Sacrificio offerendis & conservandis, ex more illius ævi accipit S. Cyprianus.

Moris enim tunc erat, qui aliquot seculis in Ecclesia constanter perseveravit, ut populus ad Sacrificium accedens, Panem & Vinum inter Missarum solemnia offerret; uti probat Ordo Romanus circa seculum IX. compositus; qui disertis verbis hanc Panis & Vini oblationem exprimit: " Populus, ait, dat » oblationes, id est, PANEM & VINUM, & of- » ferunt cum fanonibus candidis, primò masculi, » deinde fœminæ.

Erant autem *Fanones*, uti habet Ordinis expositio apud Cassandrum, *Sindones*, quibus oblationes involvebantur, & tegebantur; cujus ritûs adhuc hodie vestigium remanet, dum in Missa solemni Subdiaconus Panem & Calicem ad Altare deferens, illa velo, quod vicem *Sindonis* subit, involvit.

Cæterum plura de hoc ritu offerendi Panem & Vinum inter Missarum solemnia habeo in Tractatu De Simonia circa Beneficia *part.* 1. *cap.* 6. §. 1. ibique fusiùs ostendi, quod quidem circa seculum XI. mos offerendi Panem & Vinum paulatim in desuetudinem abierit; ipsas tamen oblationes non desiisse, sed in nummorum aut aliarum rerum oblationes mutatas fuisse; semperque votum Ecclesiæ fuisse, ut usus oblationum ab Apostolis ad nos transmissus conservaretur; aut neglectus restitueretur.

Utque plura Conciliorum de hac re Decreta, quæ in dicto Libello videri possunt omittam, unum hîc Sancti Caroli sive Concilii ejus Provincialis quarti Canonem proferam; è quo unà patebit, quo affectu & animi dispositione oblationes à fidelibus sint præsentandæ.

" Oblationum institutum, inquit, jam pridem ab » Apostolicis usque temporibus, Apostolico etiam Ca- » none sancitum, Sanctissimorumque Pontificum Mel- » chiadis, Fabiani & Gregorii Constitutionibus, & » Conciliorum præterea Decretis communitum, quo » graviùs his temporibus à fidei doctrinæque Catho- » licæ hostibus exagitatur, & languescente pietatis » studio, quo magis à fidelibus negligitur, hoc dili- » gentiùs servari, atque ad executionis usum, ubi in- » termissum est, revocari convenit, cum præsertim » & ad divinum cultum illud pertineat, & populis » salutare sit ad expiandaque peccata utile.

» Quare Episcopi in sua quisque Diœcesi & suis & » Concionatorum sermonibus, & omni alio persua- » dendi cohortandique officio, omnique juris ratione » illud, ubi est, retineri, ac ubi negligitur, restitui » studiosè ad SS. Canonum præscriptum ita curent, » ut in solemnitatibus scilicet Domini, diebusque Do- » minicis ac Festis item, quos coli, aut præcepti, aut » consuetudinis est, omnis Christianus aliquid, prout » sua quisque *pietate devotioneque maluerit*, Deo of- » ferre procuret, idque in Ecclesia vel Cathedrali, » cum ad Missæ Sacrificium, quod solemniter cele- » bratur, vel in Parochiali cum Parocho convenerit.

» Quo in Officio servetur, ut quod Ecclesiasticæ » consuetudinis est, primò mares, deindè fœminæ » offerant.

» Sacerdoti Missam celebranti oblationis accipien- » dæ causa ab Altari paulùm se removere licet; at » indè longè discedere, ac per Ecclesiam vagari, eam- » que quasi circuire nullo modo liceat.

» Quo gratius autem Deo sit quod offerunt, ad » præstandum accedant Fideles intimâ animi pietate, » spirituali hilaritate, sanctâ charitate, omnique » Christianæ devotionis testificatione.

§. 3.

Oblationes quæ fiunt intra limites Parochiæ, de jure communi spectant ad Parochum.

PRoventus singularum Parochiarum cedere Ecclesiæ Parochiali ejusque Ministris, uno consensu concludunt Canonistæ ad *Cap.* 9. ✠ *De his quæ fiunt à Prælato sine consensu Capituli*, in quo dicitur: " Cùm auctoritate Dionysii fuerunt Parochiæ limita- » tæ: quatenùs singularum Parœciarum proventus in » usus Ecclesiæ cederent necessarios & Ministrorum.

Inter proventus verò Parœciarum numerandas esse oblationes, quæ in districtu Parochiæ offeruntur, nemo negat.

Hinc ulteriùs pari consensu conficiunt Canonistæ, Parochum tamquam primarium Ecclesiæ Parochialis Ministrum *de jure communi* fundare suam intentionem in perceptione omnium oblationum, quæ obveniunt infra limites suæ Parochiæ; easque ei deberi, nî ostendatur vel ex voluntate offerentium, vel immemoriali consuetudine, aliove legitimo titulo ad alium spectare.

Quamobrem oblationes quæ fiunt S. Imagini infrà limites Parochiæ, non ad Dominum parietis cui Imago adhæret, nec ad Episcopum spectare, sed ad Parochialem Ecclesiam, seu illius Rectorem, post alios Canonistas tradit Fagnanus ad citatum Capitulum IX. hancque esse communem Doctorum conclusionem asserit ex Socino; " quam, ait, etiam sæpius secuti sunt » Domini De Rota; ubi hæc sententia licet fuerit » olim controversa, tamen hodie dicitur esse receptis- » sima.

Procedit quoque hæc conclusio in oblationibus factis Imagini existenti in aliqua Capella seu Oratorio infra limites Parochiæ; ut scilicet oblationes illæ non cedant Capellæ, sed Ecclesiæ Parochiali; quemadmodum post Abbatem aliosque veteres Canonum Interpretes docet Fagnanus *loco citato num.* 14. & Barbosa De Officio Parochi *cap.* 24. *num.* 22. qui & addunt, id etiam procedere, licet oblationes essent factæ in Capellis, ubi essent erecta distincta Beneficia: " Quia nihilominus Parochialis Ecclesiæ, & Parocho, » non Capellis aut earum Capellanis oblationes ce- » dunt.

Quinimo licet oblationes offerantur celebranti Capellano, aut alteri Sacerdoti in Sacello intra vel extra Ecclesiam Parochialem; sed tamen infra limites Parochiæ, nihilominus cedunt Parocho, non Presbytero celebranti: " Nam oblationes faciunt Parochia- » ni, ait Fagnanus, propter administrationem Sacra- » mentorum.

Eodem fundamento, " oblationes quæ fiunt tem- » pore Jubilæi vel anno sancto in Ecclesia Cathedra- » li, ait Barbosa *loco citato num.* 27. spectant ad Ar- » chipresbyterum ejusdem Ecclesiæ, non autem ad » Episcopum: nam cum Archipresbyter habeat cu- » ram animarum & Sacramentorum administratio- » nem, habet per consequens de jure communi fun- » datam intentionem ad omnes oblationes, idque pri- » vativè ad Episcopum. " Hæc Barbosa post plures ibidem allegatos Doctores.

Si igitur oblationes, uti Decimæ, præcipuè dari censeantur in usum & sustentationem eorum, qui curam agunt animarum, & populo spiritualia seminant, consequens est, de jure communi oblationes Vicario perpetuo, & non Pastori *primitivo* deberi: quandoquidem, uti suprà *cap.* 1. §. 9. notavimus, cura animarum integra Vicario perpetuo incumbat; nec quoad eam curam Vicarius perpetuus a vero Parocho distinguatur.

Refert

Refert quidem Renatus Choppinus *lib.* 2. *De sacra polit. tit.* 7. §. 25. Parlamentum Parisiense censuisse, in receptione oblationum Pastorem Primitivum Vicario ejusdem Ecclesiæ esse præferendum; sed monet Franciscus Pinsonius Tractatu *De Beneficiis p.* 3. § 2. " illud Decretum Curiæ non definitivâ sanctione pronuntiatum, sed interim & pendente decisione appellationis tamquam ab abusu, ab ipso Vicario interpositæ à sententia Officialis Parisiensis, quâ primariis Pastoribus oblationes addixerat: adeò ut inde pateat, Senatum ex temporali judicio, non perpetuò jus dicere voluisse. " Hæc Pinsonius, qui *num.* 18. addit: " Nam & alias ut observavit Laurentius Bochellus in Bibliotheca Juris Gallici in verbo *oblationes*, Senatus oblationes in Ecclesia S. Salvatoris exhibitas ejusdem Rectori seu Vicario perpetuo deberi pronuntiavit, exclusis Regularibus S. Martini Campestris, licet primariis Rectoribus ejusdem Ecclesiæ, quod & hodie observatur, & æquius est.

Hæc omnia, quæ hactenus de jure Parochi & Vicarii ad oblationes dicta sunt, procedunt *in dubio* & de *jure communi*: id est, ubi non constat de contraria consuetudine, vel de alia ipsorum offerentium voluntate, quæ in oblationibus, utpote ordinariè & plerumque merè voluntariis, præcipuè attendi debet; & ratione cujus frequenter oblationes ad alia loca, vel personas, quàm ad Ecclesiam Parochialem aut Parochum pertinent; uti infrà latiùs observatur.

§. 4.

Oblationes, præsertim quæ fiunt in administratione Sacramentorum & aliis functionibus spiritualibus, debent esse planè voluntariæ.

" Oblationes de sui ratione habent, inquit S. Thomas 2. 2. *q.* 86. *art.* 1. *in Corp.* quòd *voluntariè* offerantur, secundùm illud Exod. 25. *Ab homine qui offert ultroneus accipietis eas.*

Hæc verò offerendi libertas & voluntarietas præcipuè permitti & elucere debet in oblationibus, quæ fiunt ratione Sacrificii, vel in administratione Sacramentorum, & alterius cujuscumque generis functione Pastorali & spirituali. Nisi enim oblationes, quæ occasione hujusmodi functionum offeruntur, planè sint voluntariæ; sed ex aliqua expressa vel saltem tacita pactione vel coactione dentur, difficulter omnis species Simoniæ vel avaritiæ evitabitur.

Oblationes igitur semper probavit Ecclesia; at eas semper voluntarias esse voluit, omnemque exactionem & coactionem in iis exigendis exhorruit; ne sacra venum exponi viderentur.

" Prohibemus, inquit Gaulo Paschalis II. Legatus in suis pro Ecclesia Gallicana Ordinationibus seculo XI. sub excommunicatione, ne Sacerdos vel Clerici, occasione alicujus consuetudinis, pro Baptismo aliisque Sacramentis Ecclesiasticis, aliquid *exigere* vel *extorquere* præsumant, sed ea *liberaliter* & sine difficultate studeant Canonicè ministrare. Moneantur tamen laïci diligenter, ne quod pro reverentia Sacramentorum devotio Fidelium introduxit, ex *avaritia* velint aliquatenus revocare.

Et Concilium Lateranense sub Innocentio II. *anno* 1139. *Can.* 2. vetat ne in administratione cujuslibet Sacramenti, *sub obtentu alicujus consuetudinis ante vel post à quoquam aliquid exigatur.*

De omnibus similiter Sacramentis idipsum declaravit Concilium Lateranense sub Alexandro III. hanc notandam adjungens regulam: " Putant autem plures ex hoc licere, quia legem mortis de longa consuetudine invaluisse arbitrantur: non attendentes quòd tantò graviora sunt crimina quantò diutius infelicem animam tenuerunt alligatam. " *Cap.* 9. *ẍ De Simonia.*

Circa idem tempus, & sub eodem Pontifice Synodus Turonensis decernens, ne pro sepultura & Chrismate aut Olei receptione, ulla cujuscumque pretii exactio attentetur, eandem regulam, quâ vulgare argumentum pro stabiliendis inveteratis abusibus penitus evertitur, repetiit, & expressit his verbis: " Nec sub obtentu cujusquam consuetudinis reatum suum quis tueatur: quia diuturnitas temporis non diminuit peccata, sed auget. " *Cap.* 8. *ẍ De Simonia.*

Hac de causa sedulo monet Rituale Romanum sub Paulo V. " Minister Sacramenti diligenter caveat, ne in Sacramentorum administratione aliquid quavis ex causa, vel occasione, directè, vel indirectè exigat vel petat, sed ea gratis administret, & ab omni Simoniæ atque avaritiæ suspicione, ne dum crimine, longissimè absit. Si quid verò nomine eleemosynæ, aut devotionis studio, peracto jam Sacramento, à Fidelibus *sponte* offeratur, id licitè pro consuetudine locorum minister accipere poterit.

His conforme est Decretum Synodi Provincialis Mechliniensis anni 1570. *tit. De Decimis & Pastoribus cap.* 11. quo " Pastoribus & quibuscumque Sacerdotibus inhibet sub pœna suspensionis, ne per se, vel per alium, directè vel indirectè stipulentur pro Missis votivis ad piorum postulationem celebrandis; sed quod eis *sponte* oblatum fuerit, accipiant.

Oblationes proindè præsertim quæ in administratione Sacramentorum aliisque spiritualibus functionibus à Fidelibus fiunt, de sui natura & ex mente Ecclesiæ debent spontaneæ & liberæ offerentium voluntati permitti.

Unde cum sub initium præsentis seculi in Diœcesi Cabilonensi, Parochus prætenderet, quandam Viduam in anniversario Mariti sui defuncti debere offerre certam mensuram granorum, loco panum qui in anniversariis defunctorum consueverant ibidem offerri; idque sub prætexto cujusdam transactionis cum Incolis illius loci initæ; atque Officialis Cabilonensis, Viduam ad solvendam dictam granorum mensuram condemnasset; interjecta per Viduam ab hac sententia Officialis appellatione tamquam ab abusu ad Parlamentum Diense, sententia Officialis fuit cassata; dictumque fuit nullâ specie Viduam ad solutionem dictæ mensuræ potuisse condemnari; quandoquidem oblationes debeant esse voluntariæ non coactæ; quod autem voluntatis est, non posse reddi necessitatis vi cujusdam transactionis, *quæ redolet avaritiam.* Ita refert ex Bouvot in suis Arrestis Joannes Tournet *Litt. O. cap.* 3.

Similiter Canonici Ecclesiæ Cathedralis Engolismensis cum convenissent incolas cujusdam Parochiæ, coram Officiali Episcopi, ut solverent annuè Decem Turonenses Parocho pro vino quod in diebus Paschalibus dabatur post Communionem, atque per sententiam Officialis Incolæ essent condemnati: interjecta rursus appellatione tamquam ab abusu, sententia Officialis per Parlamentum Regium cassata fuit; ut refert Renatus Choppinus *lib.* 3. *De Sacra Polit. tit.* 4. §. 11.

Et sanè cùm oblationes de sui natura sint voluntariæ, & sponte offerantur, difficulter tribunalia Regia admittent, ut Laïci ex diuturna consuetudine offerendi, ad oblationes faciendas, præsertim in certa ac determinata quantitate & specie constringantur: eò quod oblationes illæ, quantumvis longa annorum serie continuatæ, semper intelligantur, juxta naturam oblationum, voluntariè & sponte factæ; neque ullam sibi crediderint per continuationem actuum, obligationem in futurum injici: non magis, quam si quædam Abbatia per plures annos alicui Familiæ Religiosæ menstruam aut annuam alicujus grani vel pa-

panum oblationem, voluntariè & sponte offerre sine interruptione continuaret.

Unde S. Thomas docens, contingere posse, ut propter consuetudinem in præcipuis Festivitatibus teneretur quis in Altari offerre, tamen, ait, etiam in hoc casu, oblationem remanere quodammodo voluntariam, scilicet quantum ad quantitatem, & speciem rei oblatæ. 2. 2. *Quæst.* 86. *art.* 1. *in C.*

§. 5.

Quæ in oblationum receptione, præsertim in Administratione Sacramentorum, observanda.

SEposito omni jure positivo, posse Parochum aliosvè Sacerdotes accipere, quod sacris functionibus peractis, populus voluntariè ac sponte offert, ex Rituali Romano paragrapho præcedenti vidimus; in qua oblationum receptione nonnulli à Parochis aliisque Sacerdotibus solicitè cavenda sunt.

Primò, ne in similium oblatorum receptione tacita saltem exactio, Simoniæ aut avaritiæ suspicionem ingerens, intercedat.

Tacitæ hujus exactionis frequenter sunt rei, qui verbo aut facto arguunt avaritiæ aut inhumanitatis, qui post administrationem Sacramentorum nihil aut parum offerunt. Quis enim ambigat, quin sic agendo cogant quodammodo Fideles ad dandum, dum rogando, avaritiæ aut inhumanitatis notam sibi impingendam norunt.

Secundò, solicitè cavendum, ne Sacramenta majori promptitudine & hilaritate administrentur illis à quibus plura offerenda sciuntur; facilè enim major illa promptitudo & hilaritas avaritiæ turpisve quæstûs suspicionem insinuabunt.

Tertiò, cavendum est, ne gratuitæ oblationes ex devotione fidelium procedentes, facilè in præceptum & necessitatem vertantur, adeò ut si quis offerre prætermittit, avarus, imo injustus audiat.

Hinc enim continget, ut fideles vel paupertate, præsertim occultâ, vel expensarum gravitate deterriti, Sacramenta aut non suscipiant, aut saltem diutiùs, quam oportet differant. Quod hodie, proh dolor! non rarò circa susceptionem Viatici & Extremæ-Unctionis evenire, nimis quàm manifestum est.

Ob hæc aliaque ex oblatorum receptione pullulantia incommoda, quæ difficulter in totum præcaventur, olim Synodus Eliberitana decrevit: *Hi qui baptizantur, ut fieri solebat, nummos in concham non mittant, ne Sacerdos, quod* GRATIS *accepit* PRETIO *distrahere videatur.* Statuti illius rationem exposuit in Concilio Basileensi Julianus Cardinalis: *Apostolus præcipit ab omni* specie *mali abstinendum. Nonne* gratis *offerre & eleemosynam dare est pium charitatis opus? Sed quoniam tempore Baptismi nummos projicere in concham prætendebat* speciem *mali, emendari & aboleri talem consuetudinem jussit Ecclesia.*

Conformiter ad Synodum Eliberitanam, purioris disciplinæ zelosissimus Antistes S. Carolus *voluit, ne Presbyteri quamcumque rem pro administratione Sacramentorum acciperent; etiam sub* obtentu eleemosynæ: *ut* omnem occasionem *&* notam avaritiæ *adimeret; atque exactè per omnia observaret hæc verba:* Gratis accepistis, gratis date. Ita in ejus vita Guissano *lib.* 8. *cap.* 4.

Scio quidem hanc disciplinæ puritatem nec ubique vigere, nec in omnibus Ecclesiis hodie in præcepto esse, ut nimirum Ministri non possint, jam administrato Sacramento, gratis oblata recipere; ipsa tamen Sacra ministerii functio omnes Ministros adstringit, ut in oblatorum receptione eam servent moderationem, & agendi modum, ne avaritiæ, turpisve quæstûs notam incurrendo, ministerium ipsorum vituperetur, & Sacramentorum debita reverentia vilescat. Caveantque sedulo, ne liberales fidelium oblationes tandem in suspectas exactiones degenerent, quibus fiat ut vel fideles à Sacramentorum receptione retrahantur, aut diutiùs quàm convenit differant.

§. 6.

Ex voluntate offerentium & consuetudine, aliisque titulis oblationes ad alios quam Parochos spectare possunt.

CIrca jus ad oblationes duo apud Canonistas sunt in confesso, & uno quasi consensu recepta.

Primum, de jure communi seclusis consuetudine, & voluntate offerentium, aliove legitimo titulo contrariis, ad oblationes omnes, quæ fiunt intra limites Parochiæ, Parochum habere fundatam intentionem.

Secundum, oblationes vel ex consuetudine, privilegio aliove titulo; ac præcipuè ex voluntate offerentium cedere posse in alterius, quam Parochi privatum usum.

Itaque ubi *expressè, vel etiam adminiculariter & conjecturaliter constat de voluntate facientium oblationes & eleemosynas, ut ipsi Ecclesiæ seu certis usibus applicari debeant, non autem ut ipse Rector impinguaretur, atque in privatos usus, privatamque utilitatem convertat, tunc absque dubio illa voluntas servari debet; eaque cuicumque juris dispositioni prævalet.* Hæc Cardinalis De Luca *Disp.* 19. *De Decimis.*

Ex hac verisimili offerentium voluntate, oblationes quæ colliguntur, etiam in ipsis Ecclesiis Parochialibus, per Magistros Fabricæ sive Ædituos, vel Magistros mensæ S. Spiritûs, aliosve Magistros seu Intendentes alicujus Domûs pauperum, aut Orphanotrophii, vel Sacelli, aut Altaris, non cedunt Parocho, sed Fabricæ, pauperibus, Sacello, aut Altari, in quorum respectivè usum sciuntur à Magistris illis, aut Intendentibus peti, & colligi.

Similiter, quæ offeruntur in mensis aut truncis ad recipiendas oblationes in certum usum expositis, indubiè in eum usum cedunt. Cum enim populus sciat, eum in finem mensas, aut truncos esse expositos, oblationes suas in mensas illas aut truncos conjiciendo, aut reponendo, sat significat, eas velle usui designato applicari.

Eodem ex Capite usu ubique penè receptum, ut oblationes notabiles & frequentes quæ fiunt ad Imagines vel Reliquias alicujus Sancti ob miracula vera, vel putativa, cedere Sacello vel Oratorio in quo Imago vel Reliquiæ quiescunt. " Omnino enim probabile est, inquit Cardinalis De Luca loco citato " *num.* 11. quòd populus pro gratiis acceptis, vel spe" ratis, ad illam Imaginem recurrendo cum eleemo" synis, & oblationibus, id agat animo donandi ipsi " Imagini, & frequentiùs ut sumptuosa Ecclesia " construatur, ac dotetur, & exornetur, non autem " ad donandum Parocho, vel Episcopo seu alteri Præ" lato ad privatam utilitatem.

Si oblationes fiant in Sacello quod habet speciales Mamburnos seu Magistros, qui curam Fabricæ & ornamentorum habeant; itemque, curam ut Divina ibidem Officia agantur, oblationes illæ de consuetudine non Parocho, aut Ecclesiæ Parochiali, sed ipsi Sacello, ex conjecturali offerentium voluntate, cedere solent; præsertim quæ extra Altare offeruntur.

Cùm enim noverit populus, Magistros sive Mamburnos aut Intendentes illorum Sacellorum colligere eleemosynas sive oblationes in usum Sacellorum, populus offerendo præsumitur offerre ad intentionem colligentium.

Quin & consuetudo ferè universalis habet, ut oblationes quæ vel colliguntur extra Altare, vel fiunt in truncis per Ecclesiam, vel Sacella, vel ad certum Altare aut Imaginem dispositis, cedant vel Fabricæ, vel ad

ad ornatum Altaris, aut Imaginis, aliumve usum, in quem ex conditione colligentium, vel inscriptione trunco imposita, vel ejus locali dispositione sciuntur colligi & peti.

Ideoque penè de solis oblationibus quæ fiunt in Altari, & in administratione Sacramentorum, aut exequiis, vel anniversariis, sive inhumationibus defunctorum, jus aliquod Parocho competit, præsertim extra Ecclesiam suam Parochialem.

Quin & quoad has, consuetudine, aliove titulo legitimo nonnumquam obtinuit, ut oblationes etiam quæ fiunt ad Altare, aut in exequiis vel anniversariis defunctorum, in Sacellis aut Ecclesiis succursalibus cedant non ipsi Parocho, sed vel celebranti, vel Presbyteris & Ministris Sacellorum aut Ecclesiarum, vel etiam Fabricæ, aut alteri pio usui.

Imò & non raró, etiam ex oblationibus, quæ in Ecclesia Parochiali fiunt ad Altare vel extra Altare, pars aliqua cedit Fabricæ; aut interdum Canonicis, aut aliis, qui Pastores primitivos se vocant.

Hæc omnia conformia sunt iis, quæ de oblationibus leguntur in Synodo Namurcensi sub Engelberto Desbois *anno* 1639. *tit.* 17. " Oblationes quæ fiunt in Ecclesiis Parochialibus & Capellis in iisdem constructis, ad eos pertineant, qui hactenus illas ex antiqua consuetudine perceperunt. Et ubi consuetudine nihil introductum est, Pastor solus habeat oblationes quæ fiunt ad majus Altare & ad Altaria dictarum Capellarum non habentium Mamburnum particularem. Si quæ veró dictarum Capellarum Mamburnum habent, oblationes soli Capellæ cedant, quemadmodum etiam Confraternitatibus Confraternitatum oblationes: illis exceptis, quæ offeruntur in Altari ad manus celebrantis tempore Missarum, quæ erunt Pastoris.

Itaque quæ de Jure Parochorum ad Oblationes hactenus dicta sunt, obtinent dumtaxat, quando non constat quem in usum offerentes velint suas oblationes impendi; aut saltem non constat, eos velle illas impendi in alium usum, quam Parochi, aut Ecclesiæ Parochialis.

Si veró nec circumstantiæ determinent usum, cui verisimiliter offerentes suas oblationes velint applicari; sed simpliciter ad honorem Dei, idque ex quadam recepta offerendi consuetudine offerant, uti plerumque contingit in oblationibus quæ fiunt in Officiis defunctorum, item in oblationibus quæ fieri solent ad manum celebrantis in Festis solemnioribus, his & similibus casibus Parochus de jure communi habet fundatam intentionem ad oblationes, & nisi ostendatur consuetudo aut privilegium, aliusve legitimus titulus contrarius, oblationes integræ Parocho competunt.

§. 7.

Quibus competat Oblationum administratio.

OBlationes, præsertim extra Ecclesiam Parochialem, item extra Altare, & administrationem Sacramentorum; non raró ex voluntate verisimili offerentium, vel inveterata consuetudine aliove legitimo titulo spectare ad alios, quam Parochum, præcedenti Paragrapho notavimus, quod & praxis ubique passim comprobat. Quia tamen Parochus de jure communi, tamquam primarius Ecclesiæ Parochialis Minister, & totius Parochiæ curam gerens, fundatam habet ad oblationes intentionem, earum administratio eidem communiter asseritur, tametsi in alios, quam ejus privatos usus impendendæ sint.

" Administratio oblationum, etiam tali casu quo ex voluntate offerentium in alium, quam Parochi privatum usum converti debent, ad Parochum spectare videtur, ait Barbosa *De Offic. Parochi p.* 3. *cap.* 24. *num.* 30. ex eodem jure Parochialitatis, & qua ratione oblationes spectant ad Parochum, nisi fuerint in determinatum usum datæ.

Itaque Parochus ab administratione & dispensatione oblationum excludendus non est, tametsi in alium, quam Parochi usum, ex voluntate offerentium, aut consuetudine sint impendendæ.

Quinimò, etiamsi alii sint in possessione dispensationis, vel administrationis eleemosynarum, nisi eodem titulo Parochus sit exclusus, unà cum aliis dispensationi & administrationi superintendendi jus habet: ut scilicet, quantum fieri potest, juri communi, quod Parocho oblationum dispensationem concedit, propiùs inhæreatur.

Unde in præcitata Synodo Namurcensi dicitur: " Reddatur computus omnium collectarum, etiam Confraternitatum, & quocumque alio titulo vel nomine fiunt, per Mamburnos in Ecclesia; præsente Parocho & Magistratu loci.

Oblationum enim dispensationem, etiam ad Laïcos spectare posse dubitari nequit.

Neque inconveniens est, ut harum administratio sit penes Laïcos, quoniam ista, uti notat De Luca loco citato, " non dicitur administratio istius juris spiritualis, cujus Laïci sunt incapaces, & de qua administratione loquuntur S. Canones; dum illa consistit in ipso formali regimine, vel rectoria Ecclesiæ, vel Capellæ, cum administratione divinorum, illorumque actuum spiritualium explicatione, qui nonnisi Ecclesiasticis personis conceduntur, Laïcis autem interdicuntur; sed agitur de administratione temporali, prout facta est, qualis est custodia tam supellectilis, quam bonorum temporalium, eorumque cura & œconomica administratio, ne dissipentur, seu in alios usus convertantur.

Hactenus De Luca, qui ibidem variis exemplis ostendit, ubique usu esse receptum, ut etiam custodia Sacrarum Reliquiarum, aliarumque imaginum & oblationum quæ ad eas conferri consueverunt, laïcis in quibusdam Capellis aut Confraternitatibus committatur: quia hîc agitur solummodò de administratione œconomica & merè temporali; quæ versatur v. g. circa vestimenta & vasa sacra, ut bene custodiantur; oblationes & proventus in usus Capellæ, Altaris, aut alium, in quem ex voluntate offerentium destinatæ sunt, fideliter impendantur; nequaquam veró ut in usum laïcorum cedant, quod Sacris Canonibus vetatur; eosque oblationum eatenus percipiendarum incapaces declarant. Unde Joannes Tournet in suis Arrestis *litt. O. cap.* 4. monet, pro certo & indubitato esse tenendum, laïcos nihil posse prætendere ad oblationes, quæ fiunt in Ecclesiis vel Capellis, nisi sint Matricularii, Magistri Fabricæ, aut Intendentes, eò quòd hæc eorum qualitas sufficienter tunc ostendat, eos non recipere oblationes in usus proprios, sed in usum Ecclesiarum, Fabricæ, Confraternitatum, &c. quarum procurationem agunt.

§. 8.

Qui ad Oblationes faciendas non admittendi?

NE peccatis sceleribusque publicorum peccatorum Ecclesia connivere, eisque communicare videretur, eorum oblationes & dona respuenda judicavit.

Hinc S. Ambrosius frendentibus licet Theodosii Imperatoris Comitibus, ipsius oblationes recipere noluit; quia munera Imperatoris, ait S. Paulinus in Vita S. Ambrosii, qui se sacrilego commiscuerat, ab Ecclesia respuebantur, nec orandi illi cum Ecclesia societas tribuebatur.

Eodem motivo Synodus Carthaginensis decrevit: " Oblationes dissidentium fratrum neque in Sacrario neque in gazophilacio recipiantur." Item: " Dona eo-

» eorum, qui pauperes opprimunt, à Sacerdoti-» bus refutanda sunt." Apud Gratianum *dist.* 90. *Can.* 2.

Similiter publicorum Usurariorum *oblationes à quoquam recipi vetat* Synodus Lateranensis III. in *Cap.* 3. ✠ *De Usuris.* Et Lateranensis IV. præcipit Clericis, ne Hæreticorum " eleemosynas aut obla-» tiones percipiant, alioquin suo priventur officio. *Cap.* 13. ✠ *De Hæreticis.*

Hæc omnia uno Decreto comprehendit & expressit S. Carolus in suo Concilio Mediolanensi IV. *parte* 2. *cap.* 15. " Ab iis oblationes ne recipiantur, » ut antiquo Canone vetitum est, qui scilicet inter se » iniquo animo dissidentes inimicitias exercent, qui » Usurarii, meretrices, sacrilegi, raptores, quive » alio nomine publicè notorièque criminosi sunt.

Et sanè si de oblationibus quæ fiunt inter Missarum solemnia ad Altare sermo sit, ratio quæ publicos & notorios peccatores à publica Sacramentorum perceptione removet, etiam suadet & impellit, ne similes peccatores ad oblationes faciendas recipiantur.

Quis enim ignorat quòd oblatio ad Altare sit quædam cum reliquis Fidelibus, imò & ipso Sacerdote in Sacrificio communicatio, ipsa quoque ad oblationem admissio, publica quædam pacis & reconciliationis tessera sit? Neque umquam ad oblationem in Altari inter Missarum solemnia admisit Ecclesia, nisi quos pacis & reconciliationis cum Deo participes esse credebat. Unde & moris est, ut Sacerdos recipiendo oblationes dicat, *Pax tecum:* quasi supponens, eum jam ad pacem & communionem admitti.

Sicuti ergo ob scandalum à Sacramentorum perceptione publici peccatores repelluntur; ne si tales ad Sacramenta admitterentur, quæ non nisi reconciliatis & in pacem cum Deo receptis danda sunt, populus, qui eos publicos peccatores novit, nec ulla conversionis & pœnitentiæ opera vidit, credat etiam similes posse Sacramentis participare, ita quoque ob simile scandalum, noluit Ecclesia ad oblationes admittere hujusmodi peccatores; ne scilicet crederetur nullâ præviâ conversione & pœnitentiâ, aut scandali reparatione, homines sceleratos & notoriè impios *paci* restitui, & sacris Altaribus cum reliquis Fidelibus posse participare.

Nequaquam tamen dubitandum, quin majus scandalum sit, majorque indecentia, hujusmodi publicorum peccatorum admissio ad Sacramenta, quam eorumdem ad offerendum receptio: ideoque & in repulsione ab offertorio majore circumspectione & prudentia ac moderatione esse procedendum, quàm in exclusione à Sacramentorum receptione: atque nonnumquam aliquos ad oblationes etiam in Altari inter Missarum Solemnia faciendas admittendos, qui à Sacramentis, præsertim Eucharistiæ, omninò essent repellendi.

Quinimò spectatâ modernâ Ecclesiæ disciplinâ, maximè in locis ubi hæc ab oblationibus publicorum peccatorum exclusio planè obliterata est, Parochis aliisque inferioribus Presbyteris consultum planè est, ut priusquam hanc tantoperè à Patribus, & Conciliis probatam disciplinam, sed temporum injuriâ obliteratam, in praxim reducant, Episcopos consulant; eorumque consilium & judicium audiant & excipiant; ne aliàs horum adjutorio destituti non valentes perrumpere, zelo præcipiti plus subinde destruant, quàm ædificent.

Interim tamen, si quis Parochus zelo disciplinæ Ecclesiasticæ, & evitandi scandali publicum peccatorem ab Altari repulisset, haud sanè ab Episcopo ejusve Ministris arguendus esset; sed potius à zelo suo laudandus, & Episcopali auctoritate suffulciendus; utpote qui Sacris Canonibus hac in parte se conformaverit, & id unum egerit, quod communi Canonistarum & Theologorum suffragio faciendum judicatur: ita ut non nisi ob duritiem temporum, & conculcatam passim disciplinam consulendos præviè Episcopos esse, conveniens judicemus.

CAPUT III.

De Competentia Pastorali, sive congrua Parochorum Portione.

§. 1.

Quid Competentia Pastoralis, & quæ ejus origo?

EX iis quæ Capite primo hujus Tractatûs dicta fuêre haud difficulter comprehendi potest origo competentiæ, sive congruæ Portionis Pastoralis.

Ibidem quippè notatum fuit, quod circa seculum X. & sequentia, passim Ecclesiæ Parochiales Canonicorum & Monachorum Collegiis incorporatæ fuerint cum omnibus suis proventibus; tandemque contigerit, ut Canonici ac Monachi plerique abdicata à se cura illarum Parochialium Ecclesiarum, eam in Presbyteros, quos Vicarios dixêre, transtulerint; reservatis interim suis Collegiis & Conventibus Decimis, quæ primariò in sustentationem eorum, qui populo spiritualia seminant, cedere deberent, & ea intentione penduntur.

Cum verò Ecclesia Decimas aliosque proventus per hujusmodi incorporationes, aliove titulo ad Monasteria, Capitula vel similia Corpora, vel personas devolutas, Parochis aliisque curam populi sustinentibus restituere non posset, sed pleraque Collegia & Monasteria in Decimarum possessione, connivente tandem ac dissimulante Ecclesia permanserint, ne defectu sustentationis Ministrorum, cura animarum negligeretur, ordinatum fuit, ut ex Decimis & proventibus Ecclesiæ tantum ut minus detraheretur, & eorum possessores dare cogerentur, quantum curæ animarum debitè exercendæ requireretur.

Hæc portio ex Decimis, aut aliis Proventibus Ecclesiasticis Ministris Ecclesiarum Parochialium curam sustinentibus subministranda, vocatur communiter *Portio congrua*; quo nomine etiam utitur Pontifex in *Cap.* 4. *De Regularibus in VI.* quasi *congruens* illi cui assignatur: id est, proportionata ejus necessitatibus; ideoque nonnumquam *sufficiens* dicitur, tamquam sublevandis necessitatibus ejus cui danda est, sufficiat. *Cap.* 30. ✠ *De Prabend.* Subindè *congrua sustentatio* in Clementina I. De Jure Patronatûs; interdum *Portio competens. Cap.* 2. *De Decimis in VI.* Quæ omnia idem significant; nimirum portionem debere sufficere, & congruere sustentationi Parochi, aliisque curam animarum gerentibus; quod & hodie indicatur, dum passim in Belgio vocatur *Competentia Pastoralis*; id est, portio *competens* Pastoribus.

§. 2.

Qualis esse debeat Competentia Pastoralis?

ALexander III. in *Cap.* 10. ✠ *De Prabend.* scribit Vigorniensi Episcopo: " Eam providentiam » habeas, quod ad præsentationem Monachorum nul-» lum recipias in Vicarium Ecclesiæ Parochialis, nisi » tantum ei de proventibus Ecclesiæ coram te fuerit » assignatum, unde jura Episcopalia possit persolve-» re, & *congruam* sustentationem habere.

Similiter Concilium Lateranense sub Innocentio III. considerans, quod in quibusdam partibus extirpandæ consuetudinis vitium inolevisset, quod Ecclesiarum Parochialium Patroni, & aliæ quædam personæ proventus ipsarum penitùs vindicantes, Presbyteris earum servitiis deputatis, relinquant adeò exi-

exiguam portionem quod ex ea nequeant *congruè* sustentari, atque inde fiat, ut in illis Regionibus penè nullus inveniatur Sacerdos Parochialis, qui ullam vel modicam habeat peritiam litterarum; statuit, ut consuetudine qualibet Episcopi vel Patroni, seu cujuslibet alterius non obstante, portio Presbyteris ipsis sufficiens assignetur.

Alexander IV. in *cap.* 2. *ii De Decimis in VI.* "provideri vult per locorum Ordinarios, taliterque „ordinari, quod Pastoribus Ecclesiarum Parochialium „tantum de illarum proventibus relinquatur, quod „exinde competentem sustentationem habere, & „Episcopalia jura solvere valeant, aliaque debita „onera supportare.

Uno verbo, eò collimant universa Ecclesiæ Decreta, ut Ecclesiarum Parochialium proventus ad Monasteria, Capitula, aliosve devoluti, nec temporum conditione patiente, ut integri proventus Parochis, cæterisque curæ animarum incumbentibus restituantur, saltem de illis tantum detrahatur, quod sustentationi Rectorum Ecclesiarum Parochialium, & oneribus sustinendis sufficiat; sive ut loquitur Synodus Trident. *Sess.* 7. *cap.* 7. *De Reformatione:* "Cura „animarum laudabiliter exerceatur;" & *Sess.* 24. *cap.* 13. *De Reform.* "Tantum redigatur, quod Rec„toris ac Parochiæ necessitati decenter sufficiat.

§. 3.

Determinatio Competentiæ dependet ab arbitrio Judicis.

POrtionem congruam, sive *competentiam* Pastoralem debere esse talem, quæ Presbyterorum, qui Parochialium Ecclesiarum curam agunt, ipsiusque Parochiæ necessitati decenter sufficiat, Paragrapho præcedenti vidimus.

Porrò cum hæc sufficientia à temporum, personarum & locorum diversitate plurimum dependeat, neque generaliter, quid sufficiat, decerni queat, sed ex plurimis factis frequenti mutationi obnoxiis judicandum sit; necesse est, ut determinatio portionis congruæ sive competentiæ Pastoralis, arbitrio judicis fiat: qui omnibus ritè expensis statuat quid hic & nunc sustentationi Presbyterorum & Parochiæ necessitati succurrendæ decenter sufficiat.

Unde Synodus Tridentina noluit determinare portionem Vicariorum etiam perpetuorum, sed "cum „tertiæ partis fructuum, aut majori vel minori ar„bitrio ipsorum Ordinariorum, portione, etiam „super re certa assignanda ibidem deputandos vo„luit, quo animarum cura laudabiliter exerceatur. *Sess.* 7. *cap.* 7. *De Reformatione.*

Verum quidem est, per Synodos, Pontifices, atque etiam Auctoritate Regia, subinde determinatum fuisse quantum Vicariis Ecclesiarum Parochialium in congruam portionem assignari oporteret; nequaquam tamen hæc determinatio ita generalis & stabilis fuit, quin ob certas temporum, locorum aut personarum circumstantias Judici fas fuerit, interdum ab ea aliquantulum recedere, si viderit per determinatam portionem Parochi & Parochiæ necessitati decenter non satisfieri; nec sufficienter provideri, ut cura animarum *laudabiliter* exerceatur.

Hinc Synodus Mechliniensis anno 1570. taxatâ portione congruâ seu Canonicâ, addit: *Moderatione tamen Episcopi semper salvâ.* Et altera Synodus sub Hovio determinatâ portione congruâ ad 50. libras grossorum Flandriæ, addit: *Nisi Episcoporum judicio Parochiæ amplitudo aliquid amplius ultra* 50. *libras requireret.*

Observat quoque post alios Pinsonius: "Quod „hæc portio primùm Constitutione Caroli IX. Regis „Galliæ ad 120. libras, omni onere liberas reduce„retur, inde variis Curiæ placitis primum ad 150. „producta, deinde ad 200. & tandem mercium pre„tiis excrescentibus, substractis ubique vitæ subsi„diis, ad 300. portionis congruæ assignatio excrevit. Hæc Pinsonius Tract. *De Beneficiis pag.* 242. *n.* 7.

Cum itaque portionis congruæ determinatio à judicis arbitrio plurimum dependeat; primò attendere debet judex tempus & locum.

Nec enim ambigi potest, quin portio pro uno tempore & loco sustentationi Parochi, & Ecclesiæ necessitati sufficiens esse queat, quæ alio tempore & loco ob raritatem, aut caritatem annonæ minimè sufficeret.

"Unde in Regionibus, in quibus est frumenti & „vini caritas, & portio congrua in pecunia assigna„tur, inquit Rebuffus, magis augeri debet portio, „quam in locis, ubi adest frumenti & vini abun„dantia." Tractatus *De Portione Congrua num.* 76.

Ulteriùs attendenda est Parochiæ amplitudo, & Parochorum numerus. Æquitas enim requirit, ut liberaliùs provideatur illi, qui plus laborare debet, quam illi, qui minus.

Deinde numerus Parochianorum, inter quos frequenter & pauperum copia non deest, sua etiam secum onera trahit. Quare Rebuffus loco citato *num.* 71. docet, quod in assignanda portione congrua considerari debeat Beneficii locus, an sit frequens pauperum accessus.

Et in causa Competentiæ Pastoralis inter Rectorem Ecclesiæ Parochialis de Reves, & Abbatissam d'Annyvers Senatus Brabantiæ per sententiam interlocutoriam 16 Jan. 1676. injunxit Pastori, ut exhiberet numerum familiarum, & communicantium suæ Parochiæ, priusquam super portione congrua pronuntiaretur.

Præterea expendendi sunt Beneficii proventus; id est, utrum intra limites Parochiæ magna Decimarum quantitas colligatur; quemadmodum, inquit Rebuffus, dos pro modo facultatum constituenda est. *Lib.* 99. §. 5. *num.* 69. *ff. De Jure Dotium.*

Et sanè dum Parochiani tantam Decimarum copiam pendunt, idque primariò, ut succurratur eis, qui curam ipsorum in spiritualibus agunt; æquum planè est, ut hi etiam liberalius de illis participent; maximè cum Decimæ, quarum hæc portio pars quædam est, jure communi ad Parochos pertineant: adeoque per liberaliorem portionis assignationem ipsæ Decimæ non nisi pro majori aliqua parte ad naturales suos Dominos quodammodo reducantur.

Rectè itaque post Canonistas, dicit Joannes Tournet; Nullam certam ac fixam regulam in determinatione hujus portionis figi posse; sed totum dependere ab arbitrio judicis, qui attendere debet qualitatem partium, situm locorum, quantitatem proventuum; amplitudinem Parochiæ, numerum Parochianorum, onera ordinaria & extraordinaria, aliasque circumstantias, ut iis expensis, prout æquum ac justum judicaverit, portionem determinet. In suis Arrestis *lit. P. cap.* 110. quæ omnia relatis variis Arrestis seu Parlamentorum sententiis confirmat.

§. 4.

Portionis Congruæ assignatio est favorabilis.

DEcimas excrescentes intra limites Parochiæ de jure communi spectare ad Parochum suprà notavimus.

Proinde in quantum portio congrua sive competentia Pastoralis desumitur ex Decimis intra limites Parochiæ excrescentibus, negari nequit, quin de jure favorabilis dicenda sit assignatio portionis congruæ: "Quia, ait Wamesius *Cons.* 451. *num.* 9. re„ducit hanc rem ad suam priorem naturam: hoc est, „reddit & restituit Pastori Ecclesiæ partem Decima„rum,

rum, quæ olim ante privilegium, seu præscriptionem omnes in solidum ad ipsum pertinebant; & nisi sub conditione seu onere præstandi hanc congruam portionem alii concedi aut præscriptione per alium acquiri non poterant: ita ut per hanc congruæ portionis assignationem non tam detrahatur possessoribus Decimarum, quàm restituatur Pastori, quod in effectu ipsi detractum fuit." Hæc Wamesius, cui unanimiter consentiunt Canonistæ.

Ulteriùs, cùm Decimæ aliique Ecclesiarum proventus, primariò debeantur in sustentationem eorum, qui populo spiritualia seminant, & in vinea Domini laborant, quid favorabilius esse potest hujus portionis congruæ assignatione, quâ Parochi aliorumque in vinea Domini laborantium necessitatibus succurritur ex Decimis, quæ principaliter ex voluntate offerentium & mente Ecclesiæ Parochis, aliisque in vinea Domini laborantibus debentur?

Itaque, uti benè notat Rebuffus Tractatu *De Congrua Portione num.* 82. " Potiùs debet Judex inclinare ad partem congruam Vicariorum, cùm sit favorabilis, quàm ad possessorem Decimarum: cùm iste laboret in agro Dominico spiritualia Parochianis ministrando." Ex eodem principio docet *num.* 101. quod " si temporalia, vel alii reditus Beneficii non sufficerent nisi Vicario, tunc præfertur Vicarius, tum quòd illud temporale priùs erat patrimonium suæ Ecclesiæ, & postea fuit Religiosis datum, vel ab ipsis occupatum, & sic agit de damno vitando, & Monasterium de lucro captando: ideo præfertur Vicarii Ecclesia Monasterio; tum etiam quòd hoc sit favorabilius, videlicet alere plebem cibis spiritualibus, ut Vicarius facit, & quòd bona facilè revertantur ad suam naturam." Hæc Rebuffus, qui & *num.* 103. probat dictum Henrici Pohicq; " Tolerabilius esse quòd Canonicus vel Prior egeat, qui habet annexam curam, quàm Vicarius, qui illam exercet.

Quibus consonat Antonius Faber in suo Codice Tit. *De Sacro-Sanctis Ecclesiis definit.* 52. certum esse asserens, " Parocho aut eis qui Parochi vices gerunt, magis favendum esse, quàm possessori Decimarum quisquis ille sit, & cùm Parochus ejusve Vicarius Altari & Parochianis deserviat. Nec ad rem pertinebit, quòd si Decimarum possessori quantulacumque portio detrahatur, futurum sit, ut non habeat ille quo se alat. Etsi enim dici solet, non esse discooperiendum unum Altare, ut alterum cooperiatur, priùs tamen Parocho subveniendum est adversùs Decimarum possessorem, tum possessori ab ipso Ordinario, cujus officium est providere, ne alimentorum penuriâ cogantur ii qui Altari serviunt, Religionis cultum deserere." Hæc ille, quem sequitur Zypæus Tit. *De Parochiis num.* 11.

§. 5.

In Causa competentiæ summariè & per provisionem, procedendum est.

Assignationem portionis congruæ sive competentiæ pastoralis esse causam alimentorum, extra dubium est.

Porrò si in causa alimentationis ex notorio jure & praxi summariè & per provisionem sit procedendum, vel magis in hac causa hic procedendi modus servandus erit; cum hîc non tantum periculum sit, ne defectu alimentationis Parochus vitæ necessariis destituatur, si plenariè causa instrui & definiri debeat, priusquam congrua portio in alimentationem assignetur, sed insuper populus suo destituatur Parocho; & per consequens necessariis salutis subsidiis.

Hinc tamquam indubitatum tradit Rebuffus, " quod si Parochus aut Vicarius congruam portionem petat, & processus tractum & dilationem recipiat, debeat ei per modum provisionis adjudicari provisio congruæ portionis, donec videantur jura utriusque; & alia sententia proferatur, ut interim Deo servire possit, & Sacramenta Parochianis administrare." In Tract. *De Congrua Portione num.* 54. Et in Tract. *De Sententia provisionali* in Præfatione *num.* 30. asserit, Curato petenti integras Decimas adjudicatam fuisse à Senatu quartam partem Decimarum per modum provisionis, ut interim vivere posset.

His conforme est Decretum Synodi Mechliniensis *anno* 1607. *tit.* 17. *cap.* 4. " Si contingat oriri aliquam difficultatem Pastoribus in assignanda judicio Episcopi Canonica portione, iidem Episcopi seu eorumdem Vicarii aut Officiales, summariè & de plano sine strepitu & figura judicii auditâ nuda petitione Parochorum, & eorum quorum interest responsione, & facta desuper summaria informatione, quod ipsis Parochis deesse compererint, ad summam superiùs taxatam per modum provisionis adjudicabunt, & appellatio executionem non suspendat.

Potest autem hæc provisionalis adjudicatio peti in qualibet parte litis, etiam post litem contestatam; imo etiam post sententiam, quæ transivit in rem judicatam, quando executio sententiæ posset habere dilationem; uti tradit Rebuffus in Tractatu *De Sent. Provis. art.* 1. *gloss.* 2. eo quod numquam non inhumanum sit, vel ad modicum tempus os bovi trituranti occludere.

Circa annum 1567. quidam Parochus convenit conductorem Decimarum suæ Parochiæ, quæ pertinebant ad certum Abbatem commendatarium tanquam Pastorem primitivum, ut ex Decimis conductis ei portionem congruam permitteret. Colonus excipiebat, hanc causam ad se non pertinere, sed Parochum debere convenire principalem Decimatorem, neque se esse sufficienter qualificatum, ut talem causam suscipiat, quæ principalem Decimatorem directè concernit; neque juribus ipsius se posse præjudicare. Hæc conductoris exceptio sat æqua videbatur: nihilominus cum esset tempus belli, & principalis Decimator extra Provinciam moraretur; & ita notabilis moræ & dilationis fuisset, si Parochus ad Decimatorem remitteretur; justumque sit, quod qui Altari servit, de Altari vivat, id est, de proventibus sive fructibus in alimentationem Parochi destinatis: Senatûs sententiâ condemnatus fuit Decimarum conductor per provisionem Parocho 300. florenos solvere, salvo conductori suo recursu adversus Abbatem Pastorem primitivum. Tournet *litt. P. cap.* 126.

Ita apparet inhumanum & odiosum, vel ad tempus Parocho suam, præcipuè cum Decimæ sufficientes sunt, deesse congruam sustentationem.

Eumdem in finem Principes nostri Albertus & Isabella in Edicto ad Synodum Mechlin. *art.* 16. declarârunt suam esse mentem; ut si Ordinarii essent defectuosi in assignanda congrua portione Pastoribus, eo casu Pastores possent recurrere ad Concilium Regium suæ respectivè Diœcesis, ut super eorum querelis provideretur; præsertim per interventionem officii Fiscalis si necesse sit. Et quidem ob hanc provisionalem adjudicationem, quæ à Regio Senatu in hac materia solet annui, causa congruæ portionis seu competentiæ hodie coram Regio Tribunali passim ventilatur, uti infra latius dicetur.

§. 6.

Competentia transactione vel conventione tolli nequit.

Solent nonnumquam Patroni Ecclesiastici sive Pastores primitivi aliique Decimatores cum Parochis seu

seu Vicariis super congrua portione convenire.

Hæc conventio dum fit à Patronis ante institutionem Vicarii, subinde Simoniaca labe laborat, uti advertit Rebuffus in Tract. *De Portione Congrua num.* 31. dum scilicet Patroni Vicarium sive Parochum præsentare nolunt, nî promittat se ea quam ipsi offerunt, portione velle esse contentum; neque augmentum petiturum, atque ita tacitè cedit juri suo ad majorem portionem, ut præsentationem obtineat; ipsique Patroni in effectu sibi mercantur majorem partem Decimarum per hanc præsentationem, non sine manifesta Simonia.

Ulteriùs, conventio sive transactio super competentia si fiat Decimatores inter & Vicarios privatâ auctoritate, successoribus præjudicare nequit; quin ea non obstante majorem competentiam petere queant.

Si verò transactio auctoritate Superiorum interveniente legitimè inita & firmata fuerit, ea quidem ad successores transibit, sed nequaquam ita ipsos ligabit, quin circumstantiis notabiliter mutatis portionis congruæ augmentum petere queant.

Nulla quippe transactione aut conventione, nulloque temporis lapsu effici potest, ut non dentur necessaria alimenta Parocho aliisque in vinea Domini laborantibus; & contra præceptum Apostoli, *os bovi trituranti occludatur.*

Cùm igitur contingere queat, ut portio aliqua sit congrua uno tempore & in certis circumstantiis, quæ alio tempore mutatis circumstantiis esset insufficiens; evidens est, transactionem sive conventionem impedire non posse, ut portionis assignatæ augmentum petatur ita mutatis circumstantiis; nî unà velimus, conventione seu transactione vel præscriptione tolli posse Legem divinam & naturalem, quæ præcipit, alimenta subministrari operariis in vinea Domini.

Unde quærens Rebuffus in præallegato Tractatu *Quæst.* 11. " An congrua portio tolli possit, ait, res-» pondeo quod non: Quia non debet ligari os bovis » triturantis, & qui spiritualia seminant, dignum est » ut temporalia metant.

Deinde subdit: " Etiam per transactionem, hæc » congrua non tolletur portio quæ cùm sit alimen-» torum loco, & modico contentus Vicarius transi-» gere posset, ideò non tollitur per transactionem, » sicut nec alimenta. " *L. Cum hii. ff. De Transact.*

Quin & monet ibidem Rebuffus, quod ille idem Vicarius, qui super portione congrua convenit, possit augmentum ejusdem petere, si notoriè appareat, illum Vicarium nunc ex illis vivere non posse.

Sicut per transactionem sive quamcumque conventionem tolli nequit congrua portio, eo quod necessariæ alimentationis loco sit; ita eamdem ob causam nec compensatione elidi potest; " *Ideò*, inquit » Rebuffus loco citato, non fuere auditi Decanus & » Canonici S. Marcelli volentes compensare expensas » in Parlamento factas in congrua portione, nec po-» tuerunt uti aliquâ retentione pro illis contra Vica-» rium de Gennevilliers: & ita pronuntiavit Sena-» tus anno 1524. die 27. Februarii.

§. 7.

Onus assignandi Portionem Congruam Decimis inhæret, & reale est.

IN unionibus seu incorporationibus Ecclesiarum Parochialium cum Decimis ac proventibus ad eas spectantibus, solet adjici seu intelligi hæc similisque clausula: *Reservatâ tamen de fructibus, redditibus, proventibus, juribus, obventionibus pro Vicario perpetuo in eis instituendo congruâ portione, ex qua idem Vicarius commodè sustentari valeat, jura Episcopalia solvere, & alia sibi incumbentia onera supportare.* Rebuffus ad Reg. Cancell. *De Unionibus gloss.* 11. *n.*16.

Porrò sicuti Monasteria, Capitula aliave Corpora ejusmodi Ecclesias incorporatas possidendo, perpetuò providere debent iisdem Ecclesiis de Presbyteris, qui curam animarum ibidem exerceant; ita quoque vi hujus clausulæ non sufficit, ut semel congruam portionem Vicario assignaverint, sed etiam toties assignare tenentur, quoties Vicarius animarum curæ incumbens illa indigebit: " Nam, » ut rectè notat Rebuffus, prius Papa vult reservari » congruam portionem, postea reliquos fructus donat » & unit: ob id præferri debet prima Ecclesia Vicarii, » ut Panormitanus *in cap. De Monachis ii. De Præb.* » probat dicens: habentes Ecclesiam quoad tempo-» ralia non posse omnes reditus Ecclesiæ consumere, » & sibi usurpare, sed reditus tantum superfluos de-» tractâ prius congruâ portione Vicario seu Rectori » instituendo, & pro juribus Episcopalibus.

Itaque si semel assignata competentia, seu congrua portio perierit, vastata sit, aut mutatis temporum locorumque circumstantiis incompetens sive insufficiens inveniatur, ut Parochi aut Parochiæ necessitatibus per eam sit provisum, vi dictæ clausulæ expressæ, vel subintellectæ, de novo competentiam aut augmentum ex Decimis seu proventibus Ecclesiæ incorporatæ dare tenebuntur: quandoquidem proventus dictarum Ecclesiarum sub eo onere sint ipsis incorporati, ut primo Vicariis de congrua portione sit provisum: adeo ut assignatio hujus portionis non sit onus aliquod merè personale quod uno actu sive una assignatione portionis congruæ consumatur; at potius onus reale ipsis Decimis & proventibus incorporatis inhærens; vi cujus teneantur eorum possessores ad congruam portionem ex iis assignandam, quoties necessaria judicatur; uti fundis sitis ad viam, flumen, mare, incumbit onus reficiendi viam, pontes & aggeres, ut non semel tantùm teneantur, sed quoties reficiendi sunt, inquit Zypæus *Consult.* 4. *De Parochiis*, additque: " Neque primitivi Parochi aliud » possunt prætendere, quam deducto eo onere quod » excrescit.

Cum igitur onus illud Decimis proventibusque incorporatis inhæreat, eorum possessores huic oneri manent subjecti, quamdiu Decimis proventibusque Ecclesiarum Parochialium unitarum incumbunt; nec ipsi ultronea abdicatione omnium proventuum ab eo eximuntur; exemplo possessoris fundi hipothecati pro certo reditu; qui demum liberatur, cum hipothecato fundo se exuit; quod vulgò Galli vocant *déguerpir.*

His consona declaratio Cardinalium relata ad *cap.* 7. *Sess.* 7. *De Reformat.* " Quod si apparent certi redi-» tus Ecclesiarum Parochialium Monasteriis unitarum, » cogendos esse Religiosos de suo portionem congruam » dare Vicariis: nisi ipsi clarè & evidenter probent, » dictas Parochiales nullos prorsus habuisse reditus, » quando fuerunt Ecclesiæ suis locis prædictis unitæ.

§. 8.

Portio congrua debet esse sufficiens pro tot Presbyteris, quot ad curam animarum Parochiæ requiruntur.

" EPiscopi etiam tamquam Sedis Apostolicæ dele-» gati, inquit Synodus Tridentina *Sess.* 21. *cap.* » 4. *De Reformat.* in omnibus Ecclesiis Parochialibus, » vel Baptismalibus, in quibus populus ita numero-» sus sit, ut unus Rector non possit sufficere Eccle-» siasticis Sacramentis administrandis, & cultui divi-» no peragendo, cogant Rectores, vel alios ad quos » pertinet, sibi tot Sacerdotes ad hoc munus adjun-» gere, quot sufficiunt ad Sacramenta exhibenda, » & cultum divinum celebrandum.

Si Rectori seu Parocho incumbat sibi tot Sacerdotes adjungere, quot sufficiant ad Sacramenta exhibenda & cultum divinum celebrandum, ea debet esse

esse congrua portio sive competentia, quæ oneri illi sustinendo sufficiat; id est, sufficiat tot Sacerdotibus intertinendis.

Unde Rebuffus non dubitat: " Si Vicarius indigeat uno Sacerdote, vel pluribus propter Ecclesias accessorias, quas succursus vocant, tunc rationem illorum Judex habere debet, & omnino numerus personarum necessariarum considerari in hac congrua portione solet. Unde si Vicarius Capellas annexas habeat, in quibus singulis Dominicis & Festis diebus celebrare tenetur sicut in Ecclesia principali, hoc considerandum erit: ideo non dicitur sufficiens Beneficium, nisi sufficiat habenti, & personis necessariis. Et sic non sufficeret hoc casu taxare pro victu unius Sacerdotis: sed oportet habere rationem ad alios duos, videlicet ad Sacerdotem necessarium, & ad Capellam annexam.

Et sane cum juxta Synodum Tridentinam *Sess. 7. cap. 7. De Reformat.* debeat assignari talis portio congrua, ut *animarum cura laudabiliter exerceatur*; vel, ut ait *Sess. 24. cap. 13. De Reformat.* quæ *pro Rectoris ac Parochiæ necessitate decenter sufficiat*, nequaquam congrua sive sufficiens erit ex mente Synodi, si non sufficiat tot intertinendis Sacerdotibus, quot sufficiat ad Sacramenta exhibenda, & cultum divinum celebrandum; quandoquidem non sit futura sufficiens, ut animarum cura laudabiliter exerceatur aut Parochiæ necessitati decenter succurratur: quia ex supposito defectu portionis congruæ, erit defectus Sacerdotum necessariorum, ut animarum cura, quæ in debita Sacramentorum administratione & cultu divino celebrando præcipuè consistit, laudabiliter exerceatur.

Adhæc dum Ecclesia adeò solicitè inculcat, ut ex Decimis proventibusque Parochialium Ecclesiarum incorporatarum ante omnia detur congrua portio Vicariis, qui curam earum Ecclesiarum sustinent, quid, quæso, aliud intendit, quam providere, ne per Ecclesiarum Parochialium incorporationem, defectu temporalium, animarum cura negligatur, desintque Presbyteri, qui Parochianis spiritualia ministrare sufficiant. Igitur ex mente Ecclesiæ incorporantis Ecclesiarum Parochialium proventus est, ut ex illis portio assignetur, quæ non tantùm uni Parocho aut Vicario sit sufficiens, sed tot Presbyteris sufficiat, quot ad animarum curam laudabiliter exercendam, & Parochianis spiritualia administranda sunt necessarii.

Potest ergo Parochus sive Vicarius perpetuus petere augmentum portionis congruæ, tametsi hæc, quam habet, sibi quidem sufficiat; sed nequaquam sufficiens sit Presbyteris, quos sibi in administrandis Sacramentis & cultu divino celebrando, ob multitudinem Parochianorum, aut latitudinem Parochiæ adjungere debet.

Cùm enim ipsi principaliter & immediatè cura animarum totius Parochiæ incumbat, ac propterea ipsius sit, Presbyteros sibi adjungere, qui ad curam animarum debitè & laudabiliter exercendam requiruntur, etiam ad ipsum præcipuè spectat portionem congruam petere, quâ Parochiæ necessitati satisfieri queat.

Hinc judicatum refert Joannes Tournet *litt. P. cap. 119.* Parochum teneri Ecclesiæ succursali assignare Presbyterum, qui illi deserviat; sed Decimatores illi Presbytero nequaquam ad portionem congruam teneri, neque Presbytero jus esse eam petendi, at eam soli Vicario perpetuo sive Parocho assignandam, qui eam Presbytero seu Capellano communicet, sive distribuat. Si tamen ipse Vicarius vel in adjungendis Presbyteris, vel in assignanda aut petenda ipsis congrua portione esset negligens, possent Episcopi, vel Parochiani, aut etiam Presbyteri ipsi, eo casu Parochi negligentiam supplere, uti infrà latiùs exponetur.

Parochus postulans portionis congruæ augmentum, ut plures sibi Presbyteros adjungere queat, hoc unum ostendere debet, quod in Ecclesia sibi concredita, populus ita numerosus sit, ut nec ipse nec hi, qui modò ipsi adjuncti sunt, sufficere possint Ecclesiasticis Sacramentis ministrandis & cultui divino peragendo; tametsi forsan ejus Prædecessores vel soli vel cum uno alterove adjuncto Presbytero curam animarum sustinuerint.

Certum quippe est nec à lapsu temporis, nec horum illorumve praxi dependere, neque ex hac judicandum, quot Presbyteri ad debitè Sacramenta Ecclesiastica administranda, & cultum divinum peragendum requirantur; sed id judicandum esse juxta Regulas Evangelicas, & Ecclesiasticas, quæ non ad hominum praxim, quæ in cura animarum frequenter, leviter & perfunctoriè nimis procedit; sed ad normam veritatis de labore & difficultate in debitè administrandis Sacramentis & Fidelibus ad ea ritè suscipienda disponendis judicant, & procedi volunt.

Parum quoque refert num forsan Prædecessores, nomen boni Pastoris in vulgo habuerint. Scitur enim quam vulgi judicium in dijudicando num quis bonus sit Pastor vel malus, secum sit; quamque multis dici posset, quod Angelo Ecclesiæ Sardis dicit Spiritus in libro Apoc. *cap. 3. Quia nomen habes quod vivas, & mortuus es.*

Quin & si sedulò inquireretur in Parochiis illis numerosis, quarum solus Pastor, vel cum uno alterove Presbytero curam sustinuit, non rarò summus defectus instructionis in populo, & in suscipiendis Sacramentis exigua dispositio deprehenderetur; adeò ut ad oculum pateret, quam leve & parum fundatum sit argumentum à praxi Pastorum, quos vulgus etiam pro bonis habuit, petitum.

§. 9.

An Decimis non collectis Portio Congrua nihilominus solvenda sit?

Monasteria, Capitula, aliive Decimarum Possessores ad assignandam Vicariis Ecclesiarum Parochialium portionem congruam adstricti, interdum certam partem Decimarum Parocho in portionem congruam assignant; interdum verò, idque frequentiùs, certam granorum quantitatem, aut summam pecuniæ annuè solvendam addicunt.

Cùm verò contingat subinde, aut ratione sterilitatis, aut per aëris tempestatem, vel hostium incursionem & devastationem, vel nullos fructus decimabiles nasci, vel nullos colligi, quæritur, num ex hujusmodi infortuniis nullis Decimis perceptis, nihilominus Parocho sua portio congrua à Decimatoribus sit solvenda.

Si in certa quantitate granorum, aut pecuniæ congrua portio assignata sit, eam nec ob fertilitatem fructuum decimabilium augendam, nec ob sterilitatem diminuendam in communi Canonistarum opinione, & rerum judicatarum auctoritate receptum.

Postquam in Gallia, aliisque Provinciis, ait Joannes Tournet *litt. P. cap. 116.* indultum fuit, ut alii, quam Parochi Decimas Parochialium Ecclesiarum sibi attribuerent, datâ Parochis congruâ portione in eorum alimentationem, rationi congruum est, ut dicta portio solvatur, sine ulla diminutione, aut moderatione ob quamcumque calamitatem hostilem, aut aëris tempestatem, quas ferre tenentur Decimarum Possessores. Neque audietur Decimarum conductor, qui Decimas conduxit sub onere " solvendi Parocho certam granorum quantitatem, si velit ob has calamitates assignatam quantitatem granorum diminuere; sed recursum suum habere tenetur ad principalem Decimarum possessorem, qui sub tali onere ipsi Decimas elocavit. Portio congrua enim est quasi

» quasi quoddam debitum, seu dos æstimata ad sustinendam curam Ecclesiæ, & servitium in Altari » exhibendum. Ita judicatum per Arrestum Curiæ » pro quodam Parocho contra conductorem Deci» marum, reservato ipsi recursu contra Religiosos » principales Decimatores 15. Decemb. 1570.

Neque enim hæc portio in certa granorum aut pecuniæ quantitate assignata solvitur ratione, aut cum respectu fructuum hoc illove anno emergentium; sed datur in exsolutionem oneris impositi Capitulis aut Monasteriis in ipsa unione vel incorporatione aut translatione Decimarum: adeò ut onus dandi congruam portionem, in cujus redemptionem hæc granorum aut pecuniæ quantitas annuatim solvenda promittitur: non ipsis Decimis, quæ annuatim realiter percipiuntur, sed juri decimandi, quod in Monasterium aut Capitulum translatum est, perpetuò inhæreat.

Itaque portio in simili quantitate assignata, sicuti ob fertilitatem fructuum non accipit augmentum: ita nec ob sterilitatem diminutionem recipere debet; eò quòd nequaquam cum respectu ad Decimas hoc illove anno recipiendas determinetur, sed cum respectu ad honestam Parochi sustentationem debitam à Monasteriis aut Capitulis aliisve ratione juris decimandi sive colligendi Decimas infra limites Parochiæ.

Si subinde fructuum mentio fiat, è quibus designata granorum quantitas sit solvenda, illa non taxationis, sed demonstrationis causâ facta censetur, uti notat Joannes Tournet *litt. P. cap.* 121. ut consequenter illis fructibus non natis, ex aliis eadem granorum quantitas exsolvenda sit & supplenda; quemadmodum in casu non absimili cibariorum & vestiariorum legatorum respondit Scævola in *L.* 12. *ff. De Alimentis legatis*, nimirum cibaria integra ab hæredibus solvenda esse, tametsi ex fundis quos Testator fideicommissi jure obligaverat, *ut ex reditu eorum alimenta supra scripta perciperent*, minores reditus provenerint, quàm est quantitas cibariorum & vestiariorum.

Simili ratione si quis mediante transactione jus solvendi Decimas certâ quantitate pecuniæ annuè solvenda redemerit, hæc transactio, uti rectè notat Grimaudet *lib.* 3. *De Decimis cap.* 3. *num.* 10. est in utilitatem vel damnum possessoris fundi: eamque solvere tenetur, sive agrum suum colat, sive non, nec potest possessor fundi se à solutione eximere hâc vulgari ratione, quod cessante causâ Decimarum non teneatur solvere id quod vice Decimarum promissum est; quia mediante tali transactione, omnis casus fortuitus & evictionis ejus periculo sunt, nî fundus chasmate aliove casu esset absorbptus & planè periisset.

Refert Renatus quoque Choppinus, ex Panormitano, Teutonicos sive Germanos pro Decimis solvere annuatim certas mensuras granorum, quæ nec minuuntur nec augentur ob quamcumque fertilitatem aut sterilitatem supervenientem *lib.* 3. *De Pol. Eccles. tit.* 4. *parag.* 4.

Quidni igitur Monasteria & Capitula aliique Decimarum possessores, qui mediante certa granorum vel pecuniæ quantitate jus decimandi quodammodo sibi reservant, & quasi redimunt, casum fortuitum sustineant? præsertim cum & commodum fertilitatis accipiant, nihilque ob eam Parocho accedat.

Neque decimarum illi possessores conqueri possunt, quòd nullis decimis perceptis teneantur congruam portionem, sive designatam quantitatem granorum aut pecuniæ nihilominus pendere; quia liberum eis est, si se nimiùm credant gravari, decimis renuntiare, sive jus decimandi à se abdicare, Parochoque cedere; quâ abdicatione se ab onere pendendi portionem congruam in futurum liberabunt: exemplo illius, qui ratione acquisiti fundi tenetur ad censum aut reditum annuum; quem nullis licet natis fructibus solvere tenetur, quamdiu fundi illius proprietate & possessione se non exuit; at abdicatâ a se fundi illius proprietate & possessione, à solutione censûs & reditûs eo ipso se eximit: dum non nisi ratione possessionis fundi ad censum & reditum obligatur.

Et hæc quidem si portio congrua assignata sit in certa granorum aut pecuniæ quantitate; si verò in portionem congruam Parocho relicta sive assignata sit una pars Decimarum, vel jus decimandi pro certa quota, cùm eo casu habeat commodum fertilitatis, id est, majorem portionem percipiat, æquum quoque est, ut & sterilitatis incommodum sentiat.

Adhæc cùm Parocho certa pars fructuum sive Decimarum, quæ in Parochia colliguntur, sit assignata, Decimarum possessor satisfacere videtur, si jus decimandi pro ea parte ipsi relinquat; idque ejus commodo & incommodo. Neque enim eo casu certi fructus assignati sunt, sed jus dumtaxat decimandi pro tertia aut quarta parte.

Et ita in terminis hanc distinctionem probat Joannes Tournet loco citato post Ludovicum Charundam *lib.* 1. *resp. cap.* 63.

Si tamen ea portio Decimarum adeò sit exigua, ut Parochus ob supervenientem sæpius sterilitatem aut Decimarum aliunde devastationem, onera Parochiæ sustinere nequeat, augmentum competentiæ petere posset; aut si Decimarum primarius possessor portionem Decimarum sufficientem esse sustineat, ipsi totum jus Decimarum offerre, certamque sibi portionem congruam seu competentiam petere Parochus potest.

" Nam licet Parochi aut Vicarii habeant aliquam » Decimarum portionem, atque indè appareat anti» quitus facta aliqua inter Pastorem primitivum & » Vicarium Decimarum divisio; nihilominus, inquit » Carolus Fevret *lib. De Abusu cap.* 1. § 12. dimit» tendo suos proventus ordinarios, & portionem » Decimarum Pastori primitivo, admittuntur ad pe» tendum portionem congruam.

§. 10.

Per unionem Beneficiorum Parochis providendum.

" IN Parochialibus Ecclesiis, ait Synodus Triden» tina *Sess.* 24. *cap.* 13. *De Reformat.* quarum » fructus æquè adeo exigui sunt, ut debitis nequeant » oneribus satisfacere; curabit Episcopus si per Be» neficiorum unionem, non tamen Regularium, id » fieri non possit, ut primitiarum vel Decimarum as» signatione aut per Parochianorum symbola ac col» lectas, aut qua commodiori ei videbitur ratione, » tantum redigatur, quod pro Rectoris ac Parochiæ » necessitate decenter sufficiat.

Cum Synodus velit Ecclesiis Parochialibus, quarum fructus adeò sunt exigui, ut debitis oneribus nequeant satisfacere, per primitias, decimas aut collectas tunc demum succurri, si per Beneficiorum unionem id fieri nequeat, sat manifestum apparet ex mente Synodi esse, ut ante omnia Parochialium Ecclesiarum necessitati per similem Beneficiorum unionem succurratur. Unde, ait Zypæus, " aliis modis provi» dendi Ecclesiis Parochialibus tenuibus locus non » est, quam si per Beneficiorum unionem id fieri non » possit, etiam in alia Ecclesia fundatorum, ut satis » textus insinuat; præsertim excipiendo curata & » regularia. *Consult.* 4. *De Parochiis.*

Huic providendi modo prælusit postulatio Regis Galliarum facta in Concilio Tridentino; ut nimirum " Beneficia in quibus contra Beneficiorum omnium » institutionem invaluit depravata consuetudo, ut » qui ea possident, nullo teneantur concionandi, Sa» cramenta administrandi, aut alio onere Ecclesiasti» co,

» co, Episcopus cum consilio Capituli his curam Beneficiis aliquam spiritualem imponat, aut si utilius videatur, ea Beneficia viciniorlbus Parochialibus Ecclesiis uniat, Beneficium enim sine officio esse neque debet, neque potest.

Illud interim in hac Beneficiorum unione seriò advertendum, ne tot aliaque Beneficia in competentiam Parochorum uniantur, ut Parochus illorum oneribus satisfacere nequeat, saltem sine notabili in cura suæ Parochiæ, & functionibus Pastoralibus impedimento; quod faciliùs contingit, si extra Ecclesiam Parochialem Beneficia fundata sint; & in locis à Parochiali Ecclesia remotis onera Beneficiis illis annexa exsolvere debeat.

Permittit quidem Synodus Mechliniensis anni 1607. *tit.* 17. *cap.* 3. Episcopis non tantum per unionem simplicium Beneficiorum, sed etiam vicinarum & minorum Ecclesiarum, vel per concessionem deserviturarum Ecclesiis Parochialibus tenuibus providere; sed addendo, id permitti *propter idoneorum Sacerdotum raritatem per modum provisionis*, sat insinuat Synodus, eam Ecclesiarum vicinarum unionem, aut deserviturarum concessionem non probari, nisi ob temporum illorum duritiem; & quousque commodiùs, & sine incommodis, quæ ex hac Ecclesiarum unione, & deserviturarum concessione nata sunt sequi, Ecclesiis Parochialibus tenuibus provideri queat.

Unde nullatenus ex mente Synodi est, ut Episcopi per similes uniones, & concessiones Ecclesiarum & deserviturarum Ecclesiis Parochialibus provideant, ut se vel alios Decimarum possessores à danda competentiâ eximant; & interim Parochis ita per unitas Ecclesias vel concessas deservituras gravent, ut curam Parochiæ negligere debeant; aut saltem functionibus Pastoralibus plenè satisfacere & sedulò incumbere in sua Parochia nequeant.

§. 11.

Quomodo ex oblationibus, & collectis Parochianorum competentia Pastoralis conficienda?

SI per Beneficiorum simplicium unionem Ecclesiis Parochialibus sufficienter provideri nequeat, vult Synodus Tridentina, ut " Primitiarum aut Decimarum assignatione, aut per Parochianorum symbola ac collectas, aut qua commodiori Episcopo videbitur ratione, tantum redigatur, quod pro Rectoris ac Parochiæ necessitate decenter sufficiat.

Et quidem quod ad Primitias attinet, cùm hodie non alio quam voluntariarum oblationum loco habeantur, atque inter voluntarias oblationes recenseantur, meritò in assignanda Parochorum congruâ portione, earum ante Decimas ratio habetur.

Neque enim dubium, quin oblationes, & quæ oblationum nomine veniunt, magis propriè ad Parochum, quam Decimæ pertineant; uti superius notatum; & monet Zypæus *Consult.* 3. *De Parochiis num.* 14. ac propterea si oblationes alteri quam Parocho competant, prius ratione harum oblationum ad congruam portionem is tenetur, quam Decimarum possessor; ac prius oblationes Parocho vindicandæ: quæ si non sufficiant, tum demum ad Decimas recurrendum. Hoc verò intelligendum de oblationibus, quæ ex solo privilegio, aut præscriptione ad Pastores, v. g. Primitivos transierunt; & quæ secluso privilegio aut præscriptione ex voluntate offerentium & jure communi ad Parochum spectarent; qualia esse solent ea quæ in Defunctorum inhumationibus offerri sive donari solent; secus verò de oblationibus, quæ ex voluntate offerentium in alium pium usum offeruntur. Hæ enim nullatenus in Parochorum competentiam convertendæ sunt.

Quod verò symbola sive collectas Parochianorum attinet, vult Edictum Principum nostrorum Alberti & Isabellæ ad Synodum Mechliniensem *art.* 16. " Ut » si per media à Concilio Tridentino suggesta Parochialibus Ecclesiis sufficienter provideri nequeat, » Concilia Regia & Magistratus conabuntur per impositiones, collectas aut alias invenire, quæ Episcopi judicabunt deesse ad congruam Parochorum » sustentationem.

Similiter Philippus II. in Edicto ad Synodum Cameracensem *art.* 11. considerans " in pluribus locis » tenuiter admodùm Parochis de temporalibus esse » provisum, nec possibile esse, præsertim in Civitatibus, ipsis provideri de Congrua & Canonica portione per assignationem Decimarum, aut unionem » simplicium Beneficiorum; sed necessarium esse, ut » veniatur ad tertium medium à Concilio Tridentino » propositum, nimirum collectas Parochianorum, » quæ collectio cùm fieri non possit, ait, sine nostra » auctoritate, & consensu; præcipimus omnibus Magistratibus, ut assistant Episcopis in reperiendis iis, » quæ desunt ad sustentationem Parochorum, in locis in quibus non poterit ipsis provideri per duo » priora media à dicto Concilio Tridentino proposita, » usque ad summam per Synodum hanc Provincialem taxatam; qui Magistratus supplebunt, id quod » dicti Episcopi declaraverint deesse duobus prioribus mediis, ad habendam congruam sustentationem dictorum Parochorum.

Hæc Principum Edicta, tum etiam ordo verborum Synodi Tridentinæ sufficienter ostendunt, ad collectas Parochianorum veniendum non esse; nisi deficientibus Beneficiis simplicibus, quorum unione Parochialibus Ecclesiis tenuibus provideri possit; ac insuper, Decimis & proventibus Ecclesiæ, ad Parochi aliorumque curam Parochiæ sustinentium sustentationem primariò destinatis, exhaustis, neque sufficientibus.

Ulteriùs Edicta Principum ostendunt, fas non esse in Belgio Episcopis, suâ auctoritate populum compellere ad danda temporalia per modum collectarum; sed Regiâ auctoritate & consensu opus esse: quod & in receptione Concilii Tridentini monuêre Concilia Regia.

Cùm enim Margareta Parmensis Belgii Gubernatrix Decreta Concilii Tridentini *De Reformatione*, nomine Philippi II. misisset ad Senatus Regios; ad *c.* 4. *Sess.* 21. *De Reformat.* quâ datur Episcopis facultas novas Parochias erigendi; & si necesse fuerit *compellendi* populum ea subministrare, quæ sufficiunt ad vitam Sacerdotum sustinendam; " Communis omnium Senatuum nota fuit compulsionem illam populi & exactionem illam fieri non posse sine auctoritate Regia, neque hanc Jurisdictionem Ecclesiasticis Judicibus umquam competiisse. " Anselmo in Triboniano Belgico.

§. 12.

Quo ordine Decimarum Possessores ad Portionem Congruam tenentur?

DEcimas de jure communi ad Parochum spectare, ipsumque habere fundatam intentionem ad omnes decimas infra limites suæ Parochiæ excrescentes, eò quòd primariò decimæ dentur ad sustentationem eorum, qui curam spiritualem populi habent, suprà *Capite* 1. hujus Tractatûs ostendimus: ideoque decimæ in alios transferri non solent, nî cum onere Parochum sustentandi; id est, ut ex iis Parocho & aliis qui populo spiritualia administrant, primùm de honesta sustentatione provideatur; ac tum superfluum aliis concedatur.

Verùm licet omnibus decimis hoc titulo indifferenter onus competentiæ videatur inhærere, atque cum hoc onere ad suos transiisse possessores; tamen indubitatum est, quòd & inter decimas nonnullæ sint

quæ

quæ specialiori titulo præ reliquis huic oneri sunt subjectæ; eò quòd propriùs & specialiùs ad Parochos pertineant: ideoque & priùs quàm cæteræ decimæ ad Parochum reducendæ sunt.

Hâc ratione Decimæ novales, cæteris paribus, priùs Parocho addicendæ sunt, & ad congruam portionem possessoribus excutiendæ; quia propriè Parochorum sunt, ac difficiliùs quàm veteres decimæ à Parocho ad alios transferuntur, uti *Capite* 1. §. 10. dictum fuit. Zypæus *Consult.* 3. *De Parochiis num.* 5.

Quoad Decimas non novales seu veteres, ante alias congruæ portioni obnoxiæ sunt, " quæ ultimo loco » ab Ecclesia Parochiali decisæ; ad eam rationem, » inquit Zypæus *Consult.* 4. *De Parochiis*, quæ in do» nationibus inofficiosis est, ut si à quoquam plures » factæ sunt diverso tempore, & per eas legitima li» berorum læsa, ultima tantum donatio eatenus re» scindatur, quia ea sola est inofficiosa." *L.* 7. *Cod. De inoff. Donat.*

Adhæc inter Decimarum Possessores ante reliquos ad congruam portionem ordinariè tenentur hi, qui dicuntur primitivi Pastores; qui solent possidere ipsas Ecclesias Parochiales incorporatas cum Decimis & Proventibus, sub expressa conditione assignandi Vicario congruam portionem, si ipsi per se curam earum Ecclesiarum non habeant.

Præterea de jure communi in *Clem. I. De Jure Patronatus*, " Diœcesanis sub obtestatione Divini judi» cii districtè inhibetur, ne præsentatum aliquem per » quamcumque personam Ecclesiasticam jus præsen» tandi ad Ecclesiam aliquam habentem admittant, » nisi intra certum terminum competentem per Diœ» cesanos ipsos præsentantibus præfigendum, ipsi præ» sentato fuerit coram eis congrua de proventibus Ec» clesiæ portio assignata: Quam si forsan iidem præ» sentantes intra terminum ipsum assignare neglexe» rint, ne factum eorum noceat Præsentato, statui» tur, ut ex tunc Diœcesani debeant Præsentatum » (nisi aliud Canonicum obstet) admittere, & in pœ» nam præsentantium, ad Diœcesanos ipsos potestas » assignationis hujusmodi devolvatur.

Porrò Patroni Ecclesiastici ad portionem congruam suis præsentatis assignandam ideò specialiter astringuntur, quia, uti rectè notat Zypæus citatâ *Consult. III.* rarò accidit in Ecclesiasticis, ut ipsi Parochiales Ecclesias extruxerint, vel dotaverint: cum res Ecclesiæ suæ alienare nequeant; & si de suo dederint Patroni Laïci nomen habeant. Quare qui hodie dicuntur Patroni Ecclesiastici, & unà Ecclesiarum Parochialium, quarum sunt Patroni, Decimas percipiunt, non solent esse veri Patroni; sed primitivi Pastores titulo unionis sive incorporationis dictarum Ecclesiarum; atque in ea qualitate præsentare Vicarium, cui congruam portionem eo titulo assignare tenentur.

Nec mirum, nullam in dicta Clementina fieri mentionem *Pastoris Primitivi*; quia ut suprà notavimus, nomen illud primitivi Pastoris recentius est collectione Corporis Canonici, quo hodie utimur: sed quos nunc Pastores primitivos dicimus, tunc plerumque Patroni Ecclesiastici nuncupabantur.

Dubitandum tamen non est, quin interdum jus præsentandi à jure primitivi Pastoris, qui vi unionis & incorporationis ad congruam portionem speciatim obligatur, sit sejunctum, quo casu si dubitetur, quis sit primitivus Pastor, nec de unionis & incorporationis forma & conditionibus sat constet, ad alia indicia & argumenta, quæ Pastoris primitivi jus innuunt, recurrendum erit: v. g. si Canonici vel Religiosi eorumve Prælati jus habeant functiones aliquas Ecclesiasticas certis diebus in Ecclesia Parochiali obeundi; Parochus ipsos ut Superiores suos in aliquibus agnoscere teneatur: Si Decimas minutiores aut novales, quæ Parochis præ aliis Decimis speciali titulo reservari solent, percipiant, aliave jura exerceant, quæ primitivis Pastoribus reservari solent, de quibus suprà *Cap.* 1. §. 4.

Dum igitur ex his aliisve argumentis constat, quis sit Ecclesiæ Parochialis Pastor primitivus inter Decimarum possessores, poterit Vicarius sive Parochus contra illum directè agere ad congruam portionem, eamque integram, relictis aliis Decimatoribus: salvo regressu Pastori primitivo adversùs alios Decimarum possessores: & ita 7. Martii 1634. in Parlamento Dionensi judicatum testatur Carolus Fevret *lib.* 6. *Tract. De Abusu cap.* 6. §. 10. Et tamquam indubitatum tradit Grimaudet *lib.* 2. *De Decimis cap.* 8. *num.* 7. additque: " Quod si congrua portio fuisset » assignata, sed sufficiens non esse deprehenderetur, » Vicarii contra Pastores primitivos agere deberent » coram Episcopo, ad hoc ut condemnentur & co» gantur supplere exemplo filii, cui pater reliquit » portionem suorum bonorum pro legitima, quæ si » sit insufficiens, potest filius agere ad supplementum: » eo quod pater nequeat filio relinquere minorem » portionem quam legitimam: insuper causa Paro» chorum est favorabilior, quia omnes reditus Ec» clesiæ Parochialis non dantur nisi ob curam anima» rum, quam ipsi Vicarii seu Parochi sustinent; & » valde scandalosum est in Ecclesia (in qua omnia » juxta meliorem disciplinam deberent esse ordinata) » quod uni laborent, & alii otiosi manducent eorum » salaria & substantiam." Hæc ille; monetque *num.* 14. " Monachum vel Canonicum aliumve simi» lem colligentem Decimas in aliqua Parochia, æqui» parari extraneo à Patre instituto hæredi, qui sem» per obligatus manet ad legitimam dandam, filio » legitimo pauperi jure naturali debitam.

Neque enim eximitur Parochus primitivus ab onere solvendi portionem congruam; eo quod in ipsa incorporatione sive unione semel portionem congruam assignaverit; sed eam toties dare vel augere tenetur, quoties contingit Vicario portionem congruam vel in totum, vel pro parte deesse, ut *paragr.* 10. latiùs ostensum fuit.

Si verò inter ipsos Decimatores non conveniat, quis sit Pastor primitivus, aut quis ante alios ad portionem congruam teneatur, omnes ad portionem congruam dandam interpellari poterunt, omnesque per provisionem respectivè pro ea parte qua Decimis gaudent ad congruam portionem condemnari; salva ipsis ulteriori inquisitione, quis eorum assignationi congruæ portionis specialiori titulo sit obstructus, ne aliàs ob diuturniorem illam Decimatorum inter se disceptationem, Parocho sua interim desit sustentatio; atque ejus defectu cura animarum minus laudabiliter exerceatur. Ita judicatum refert Charondas *lib.* 1. *Resp. cap.* 50. & novissimè in Senatu Brabantiæ pro incolis Parochiæ Gelensis contra Episcopum Antverpiensem, Abbatissam & Conventum de Roosendael, Capitulum S. Dymphæ in dicta Parochia Gelensi, & Pastorem Gelensem Decimatores.

Cùm enim inter hos haud conveniret, quis ad congruam portionem dandam Presbyteris ad curam animarum in dicta Parochia necessariis teneretur, concluserunt dicti incolæ, ut hac controversia & dispositione ipsi, decimatoribus salvâ, saltem per provisionem ad congruam portionem condemnarentur; quam conclusionem probans Senatus Brabantiæ declaravit, ad minus duos Presbyteros esse Parocho adjungendos, qui unà cum ipso functionibus Pastoralibus intenderent; quorum uni Parochus ipse ex suis Pastoralibus congruam sustentationem dare teneretur; alteri verò congrua portio centum pataconum annuè daretur à tribus aliis decimatoribus; salvâ ipsis inter se dispositione vel conventione, quo ordine, aut pro qua parte ipsi ad hanc portionem concurrere debeant.

Hanc

Hanc sententiam extensam ex idionate Flandrico in Latinum versum, ad calcem hujus Tractatus edendam credidi: eo quod plura puncta in hac materia non rarò occurrentia per eam decisa sint.

§. 13.

An Decimæ infeudatæ Portioni Congruæ sint subjectæ?

ORigo Decimarum, quas *infeudatas* dicimus, & plerumque à Laïcis possidentur, aut à Laïcis Monasteriis & Capitulis donatæ sunt, non parum obscura est.

Verisimile est aliquas tum à Romanis Pontificibus tum ab Episcopis Laïcis ob servitia Ecclesiis præstita, aut præstanda, quasi in feudum olim esse concessas; aliquas vero à Regibus conniventibus Ecclesiæ Prælatis donatas fuisse militibus & nobilibus ob expensas in militia sustinendas; alias à Laïcis turbulentis temporibus primùm etiam violentè usurpatas, ac tandem, cum eas illorum manibus eripere non possent, sub quibusdam conditionibus à Prælatis quasi in feudum concessas & relictas fuisse, uti pluribus ostendit Thomassinus De Disciplina Ecclesiast. *p.* 4. *l.* 3. *cap.* 3.

Verùm cùm per hujusmodi infeudationes decimæ passim ad Laïcos devenirent; quæ tamen principaliter in sustentationem Ministrorum Ecclesiæ dantur, sæpius Laïcis inhibita fuit decimarum acquisitio & retentio.

Et Concilium Lateranense III. sub Alexandro III. anno 1179. ait: "Prohibemus ne Laïci decimas cum » animarum suarum periculo detinentes, in alios » Laïcos aliquo modo possint transferre. Si quis ve» rò receperit, & Ecclesiæ non reddiderit, Christianâ » sepultura privetur.

Tametsi hoc Decretum sat apertè improbet detentionem decimarum per Laïcos, nihilominus ex communi Canonistarum opinione hoc Decretum occasionem dedit Laïcis securè & sine scrupulo decimas infeudatas retinendi, quas jam tempore illius Concilii possidebant; quasi scilicet Concilium solùm inhibuisset, ne imposterum Laïci decimas acciperent: atque de hoc Concilio loqui credunt Alexandrum IV. in *Cap.* 2. §. Sane *De Decimis in VI.* ubi dicit: *Illas autem decimas intelligimus posse taliter à Religiosis de manibus Laïcorum recipi vel acquiri, quæ ante Lateranense Concilium ipsis Laïcis in feudum perpetuò sunt concessæ.*

Quidquid sit de hac vulgari Canonistarum opinione, illud certum, Innocentium III. qui Alexandro III. immediatè successit, de Decimis in feudum Laïcis perpetuò concessis sæpius in suis Decretalibus mentionem sine ulla earum reprehensione fecisse, in *Cap.* 7. ☓ *De His quæ fiunt à Prælato sine cons. Cap.* item *Cap.* 25. ☓ *De Decimis*; atque ex eo tempore opinionem fuisse probatam, quæ asserit Decimas infeudatas ante Concilium Lateranense III. sub Alexandro III. licitè & securè retineri posse; nec hodie Laïcis super similium Decimarum possessione ullum scrupulum movendum esse.

Illud tamen Laïcis, non tantùm per dictum Concilium Lateranense III. sed etiam per Gregorium IX. in *Cap. fin. De Decimis* inhibitum erat, ne Decimas illas ad alium quemcumque transferre possent, quam ad Ecclesiam illam, à qua illas in feudum acceperant.

Verùm, cùm hæc alienationis prohibitio aliquatenus videretur contra conditionem Decimarum infeudatarum, quæ ex contractu & conventione ad Laïcos translatæ, naturam quasi rerum profanarum videbantur induisse, paulatim hæc juris prohibitio in desuetudinem abiit.

Et quidem teste Guillelmo Benedicti ad *Cap. Raynutius De Testamentis*, verbo *Duas habens filias*; consuetudo in Regno Galliæ habet, " quod si Deci» mæ tenerentur per Laïcum in feudum, vendi pos» sent, etiam aliis similiter Laïcis; sicut alia feu» da...... Et de facto servatum in Francia, quod » liberè venduntur feuda Decimarum...... Imo & » hic & ubique, ait, citrà montes ex generali con» suetudine servatur, quod de talibus bonis testatur, » sicut de Patrimonialibus & Allodialibus.

Porrò ut Laïci hodie securè Decimas possideant, & in earum possessione auctoritate Regia manuteneantur, non requiritur, ut ipsi ostendant infeudationem ante Concilium Lateranense III. factam, sed ad probandam infeudationem sufficit dicere, se Decimas tamquam infeudatas ante dictum Concilium Lateranense possedisse; atque in ea possessione fuisse à tempore memoriam hominum excedente; vel per aliqua antiqua documenta titulum præsumptivum antecedentem ostendere; uti notat Carolus Fevret *Tract. De Abusu lib.* 6. *cap.* 2. §. 2.

Cùm ergo hæ Decimæ titulo feudi à Laïcis hodie possideantur quasi bona Patrimonialia, ut etiam ad hæredes transeant; neque in Laïcos nisi sub onere aliquo instar feudorum transierint; non sine fundamento dubitatum fuit, num similes Decimæ portioni congruæ Parochorum essent subjectæ.

Illud imprimis constat, & rerum judicatarum auctoritate firmatum est, Decimas infeudatas à Laïcis possessas non nisi deficientibus Decimis & proventibus Ecclesiasticis in contributionem congruæ portionis subsidiariè assumi posse; ita sæpius judicatum refert Brodeau in notis ad Louetium *litt.* P. *cap.* 8. ibidem affirmans, quod cùm *anno* 1633. agitaretur, num in portionem congruam Decimæ infeudatæ à Laïcis possessæ concurrere deberent, in hoc omnes convenisse, Decimas illas non nisi subsidiariè omnibus Parochiæ Ecclesiasticis proventibus excussis, assumendas. Item, judicatum testatur Claudius Henrys in sua collectione Arrestorum *tom.* 1. *lib.* 1. *quæst.* 27. & tamquam indubitatum tradit Zypæus *Consult.* 4. *De Parochis num.* 2. "Nam ad Laïcos quod attinet, » inquit ad hanc causam (congruæ portionis) non » antè conveniri possunt, quam si proventus desint » Ecclesiastici, qui ante omnes alios tenentur...... » Unde Laïci Decimarum etiam possessores ordine » tantum subsidiario ad congruam portionem vocan» tur." Choppin. *De S. Pol. tit.* 1. *num.* 10. Charondas *lib.* 1. *resp.* 34. Hæc Zypæus, qui & ibidem monet: "Alios plerosque Doctores astruere, Decimas » hujusmodi omninò esse liberas, cum tamquam Pa» trimonialia, eademque immunitate possidean» tur.

Et quidem cum super hac quæstione, num scilicet Decimæ infeudatæ à Laïcis possessæ in contributionem portionis congruæ, saltem subsidiariè venire debeant, *anno* 1604. coram Regio Senatu dudum in utramque partem disceptatum esset, nihil ob opinionum varietatem concludi potuit; ipsaque quæstio indecisa mansit; quemadmodum refert Louetius in suis Arrestis *litt.* P. *cap.* 60. ubi rationes utrimque productas videre licet.

Post hæc tamen non semel eâdem quæstione exortâ frequentiùs decisum fuit in favorem Parochorum, quod nimirum ipsos Laïcos Decimarum infeudatarum possessores ad dandam portionem congruam, saltem subsidiariè convenire possent: uti videre est apud Brodeau & Claudium Henrys locis citatis, & novissimè *anno* 1662. solemni arresto decisum refertur in notis recentioribus ad Le Prestre *Cent.* 1. *cap.* 13. quod Decimæ infeudatæ deficientibus Ecclesiasticis subjaceant congruæ portioni.

Et sanè, si Decimæ infeudatæ relevent ab Ecclesia, sive pro Domino directo recognoscant Ecclesiam, vel Monasterium aliudve corpus Ecclesiasticum;

cum; æquum planè est ut saltem subsidiariè in portionem congruam veniant.

Cum enim ex illa recognitione seu relevatione colligatur, Decimas illas ab Ecclesia profectas esse, atque per consequens non tantum portioni congruæ fuisse subjectas, sed quodammodo Parochis, quibus principaliter Decimæ debentur, substractas; mens Ecclesiæ aut Prælatorum eas Laïcis in feudum donantium fuisse videtur, ut illas eatenus tantum retinerent, quatenus aliundè ipsis Parochis sat esset provisum.

Si verò Dominum temporalem sive Laïcum agnoscant, & sub illo relevent, difficiliùs ad hanc portionem congruam etiam *subsidiariè* compellentur.

Hoc quippe casu fat verisimile est, has Decimas numquam fuisse penes Ecclesiam, nec propriè fuisse Decimas Ecclesiasticas, sed planè profanas.

Cum enim primitùs feuda & fundi censuales constitui cœperunt, Toparchæ aliique Nobiles terras suas Vasallis in feudum concedebant cum reservatione Decimæ aut nonæ partis fructuum; cumque hæc portio fructuum annuè pendenda planè similis esset decimis Ecclesiasticis, successu temporis & hæc portio à Vasallis pendenda Dominis temporalibus, nomine decimæ infeudatæ vocari cœpit; cum tamen si originem spectemus, nihil commune habeat cum decimis Ecclesiasticis; nec ulla appareat ratio, cur potius ratione similium Laïcus ad portionem congruam teneatur, quam aliarum rerum suarum feudalium aut allodialium.

Hanc inter Decimas infeudatas distinctionem in terminis observavit, & notavit Zypæus in Jure Novo, *titulo De Feudis num.* 3. asseritque: " Decimas verè » infeudatas & laicos Dominos recognoscentes ac an» te Concilium Lateranense possessas, immunes esse ab » oneribus Ecclesiasticis reparandarum Ecclesiarum » & alendorum Parochorum; non tamen illas, quæ » Dominum aliquem Ecclesiasticum agnoscunt. Ideo» que ad reparandum Ecclesiam de Watermeul dam» navit Concilium Brabantiæ Joannem Hooclant 14. » Julii 1598. qui sub ea Parochia Decimas posside» bat motas ab Abbate Affligemiensi.

Declarat quoque Philippus II. in Edicto ad Synodum Cameracensem *art.* 12. si probari possit, Decimas quocumque titulo ab Ecclesiasticis ad laicos pervenisse post Concilium Lateranense celebratum sub Alexandro III. *anno* 1179. eas congruæ portioni Parochorum esse subjectas.

Insuper eodem Edicto declaratur Decimas ab Ecclesiasticis possessas in contributionem portionis congruæ venire; tametsi olim laicales fuerint, cujuscumque sint conditionis, feudalis aut alterius, tamquam jam reversas ad primam suam naturam.

Conformiter ad hoc Edictum non tantum in Belgio, sed & in Gallia sæpius judicatum est, Decimas etiam infeudatas reversas ad Ecclesiam esse subjectas congruæ portioni, uti videre est apud Loüetium, & ejus Commentatorem *litt. P. cap.* 60. & Claudium Henrys in collectione Arrestorum *tom.* 1. *lib.* 1. *q.* 7. ibique dicit: " Reversionem Decimarum ad Ec» clesiam esse favorabilem; quia reducit ad primæ» vam earum naturam, & Ecclesiastici potius sua pro» pria recuperant; quam de novo acquirunt. . . . . . » Itaque hodie indubitatum est, Decimas infeudatas » reversas ad Ecclesiam fieri Ecclesiasticas, & sequi » communes regulas aliarum Decimarum.

Quin & portioni congruæ obnoxias esse, tametsi titulo oneroso ad Ecclesiam reversæ sint, asserit Wamesius *Conf.* 452. *num.* 7. & id conforme esse sententiæ Senatus Parisiensis prolatæ 16. Febr. 1628. ex iis quæ recitat Claudius Henrys loco citato, non obscurè colligitur.

Volunt non pauci hæc quidem procedere, si Decimæ tametsi infeudatæ simpliciter ad Ecclesiam revertantur; secus si cum onere feudi, ipsumque feudum expressè reservetur: quo casu credunt eas naturam infeudatarum Decimarum retinere; atque de his esse judicandum ac si adhuc penes laicos tamquam infeudatæ mansissent; quod & verisimilius Zypæo. paret; *Quamvis*, ait, *Edicta* nostrat a *non exprimant*. Resp. 2. *De Parochiis num.* 6. Et saré citatum Edictum Philippi II. ad Synodum Cameracensem indistinctè loquitur, neque ullam distinctionem ponit; sed generaliter Decimas infeudatas à Laicis possessas, & ad Ecclesiam reversas declarat oneri congruæ portionis esse subjectas.

§. 14.

Portio congrua in re certa peti potest.

Synodus Tridentina *Sess.* 7. *cap.* 7. *De Reformatione*, injungens Ordinariis, ut Beneficia curata Monasteriis, Capitulis aliisve Beneficiis unita annis singulis visitentur, vult, ut quidem " solicitè provi» dere procurent, ut per idoneos Vicarios; etiam per» petuos, nisi ipsis Ordinariis pro bono Ecclesiarum » regimine aliter expedire videbitur, ab eis cum ter» tiæ partis fructuum, aut majori vel minori, arbi» trio ipsorum Ordinariorum, portione etiam super » re certa assignanda ibidem deputandos, animarum » cura laudabiliter exerceatur.

Ex hoc Decreto facilè colligitur, in sustentationem Vicariorum posse quidem assignari aliquam fructuum partem; at portionem congruam propriè non consistere in aliqua portione Decimarum, cujus annui fructus incerti sunt, sed in *certa* & determinata quantitate granorum aut pecuniæ, annuè pendenda.

Hinc videmus, quod Synodi aut etiam Principum Edicta cum de portione congrua Parochorum aut Vicariorum assignanda vel determinanda agunt, nullibi aliquam Decimarum partem assignent, sed certam & determinatam pecuniæ summam annuè pendendam.

Neque Parochi aut Vicarii aliquam Decimarum partem possidentes, dicuntur habere portionem congruam. Ut vel hinc appareat, portionem congruam propriè consistere *in re certa*, atque, eum qui obligatur ad dandam portionem congruam eam debere *in re certa* assignare, si Vicarius aut Parochus congruam portionem petat.

Quare Vicarius seu Parochus possidens aliquam Decimarum partem, adeò ut etiam ex illa possessione præsumatur aliqua Decimarum partitio antiquitus fuisse facta inter Vicarium & Pastorem primitivum, tamen Decimas Pastori primitivo integras remittens, ad petendam congruam portionem admittitur, inquit Carolus Fevret *lib.* 6. *De Abusu cap.* 1. *paragr.* 12. notatque ibidem, quod in Burgundia Parochus vel Vicarius cui adjudicatur portio congrua, non dimittat fundationes anniversariorum, sed illæ ipsi reserventur cum oblationibus cæterisque quæ intra Ecclesiam recipiuntur.

Imò & in Gallia aliquando judicatum fuit, quod Parocho assignatâ portione congruâ salvæ manerent non tantùm oblationes, fundationes anniversariorum & similia, verùm etiam Decimæ Novales, & minutiores: at anno 1636. solemni Arresto declaratum fuit, ultra portionem congruam Vicario salvas quidem manere oblationes, jura quædam annua, & anniversaria, at Decimas omnes etiam minutas, nec non terras & reditus quos jure Parochiali possidebat, Pastori primitivo esse remittenda; qui vice omnium portionem congruam assignare debet. Ita videre est apud Henrys in Collectione Arrestorum *tom.* 1. *lib.* 1. *q.* 17. & in Annotationibus ad *cap.* 14. *Cent.* 1. Le Prestre.

Unde monet Tournet *litt. P. cap.* 120. " Notan» dum, quod Curatus accipiens portionem congruam » &

» & Canonicam non nisi illam prætendere queat cum » sua domo Pastorali & oblationibus. Tenetur au- » tem dimittere terras amortizatas, & aliud quod- » vis patrimonium suo Beneficio unitum : nihilomi- » nus si sint terræ oneratæ anniversariis, hæ illi ma- » nebunt, sine diminutione suæ portionis." Hæc ille

Itaque liberum semper est Vicario congruam pe- tere portionem ; modò Decimas, & proventus Be- neficio suo annexos Pastori primitivo, aut Decima- rum possessori dimittere velit.

Neque dubitari potest, quin Parocho aliisque ani- marum curam sustinentibus conveniat, portionem congruam super *re certa* potius habere, quam Deci- marum partem.

Quis enim nescit, quas curas secum trahat Deci- marum collectio, si eas Parochus seu Vicarius per se sive familiam suam faciat ? Quæ sanè non modicum in functionibus Pastoralibus impedimentum gene- rant.

Si verò eas aliis elocet, quàm ex ea elocatione natæ non sunt oriri difficultates, & nonnumquam contentiones cum subditis, dum ab his solutio exigen- da est ? Quæ murmurationes & obloquia adversus Parochum hinc non nascitura timentur ? Dum facilè sibi persuadent in earum elocatione nimium à Paro- cho exigi, aut unum alteri ex quadam humana con- sideratione præferri ; atque hinc affectus erga Paro- chum diminuitur, & charitas frigescit.

Si ergo tantopere olim Sancti Patres desideraverint, ut Episcopi & Ministri Ecclesiæ ab omni rerum temporalium cura possent esse liberi, ut liberiùs mi- nisterio verbi & orationi instare possent ; quemadmo- dum videre est apud Chrysostomum *Homilia* 37. *in Matthaum*, quidnî meritò Parochi cæterique cu- ram animarum gerentes à Decimarum cura & solli- citudine liberabuntur, certâ eis portione annuâ in sus- tentationem assignatâ, quo liberiùs, & sine rerum corporalium curis & distractionibus toti possint mi- nisterio verbi & orationi ad instar Apostolorum ins- tantes esse.

§. 15.

Qui Competentiam petere possint ?

Decimas aliosque Ecclesiæ reditus præcipuè spe- ctare ad sustentationem eorum, qui spiritualia populo exhibent, sive ut cura animarum laudabiliter exerceatur, expeditum est.

Hinc non tantum ex Decimis & proventibus Ec- clesiasticis desumendam esse portionem congruam Pa- rocho aut Vicario perpetuo sufficientem ; sed talem, quæ & Presbyteris ad curam Parochiæ cum Parocho sustinendam necessariis sufficiat, supra *paragr.* 8. dic- tum fuit.

Et licet Parocho principaliter incumbat non sibi dumtaxat sed etiam Presbyteris subsidiariis portio- nem congruam petere, tamen si Episcopus judicave- rit propter amplitudinem & extensionem Parochiæ in aliqua Ecclesia succursali Presbyterum esse necessa- rium ; isque auctoritate Episcopi ibidem divina cele- bret, hic poterit Parocho negligente portionem con- gruam petere, uti judicatum refert Tournet *litt. P. cap.* 119.

Ulterius, cum intersit Episcopi, eique incumbat providere ut Ecclesiis Parochialibus de sufficientibus & idoneis Ministris provideatur ; imò & ipsi injungat Synodus Tridentina, ut per Beneficiorum unionem, aut Primitiarum vel Decimarum assignationem, aut quâ commodiori ei videretur ratione, curet, ut tan- tum redigatur, quod pro Rectoris ac Parochiæ ne- cessitate decenter sufficiat, dubitari nequit, quin Epis- copi sit, omni modo allaborare, ut congrua portio assignetur non tantum ipsi Parocho, sed etiam tot Presbyteris, quot necessarii sunt, ut Parochiæ neces- sitati decenter satisfiat, & cura animarum laudabili- ter exerceatur.

Denique ad portionem congruam agere possunt ipsi Parochiani : " Quia sua interest, inquit Zypæus » *Consult.* 6. *num.* 2. *De Parochiis*, bonum habere » Pastorem ; eumque commodiùs sint semper inven- » turi, si dos detur liberalis.

Imo frequenter expediret, ut Incolæ aut Episcopus potiùs ad congruam portionem, aut ejus augmen- tum agerent, quam ipse Parochus ; ne hic ex ava- ritia agere videatur.

Adhæc cum populi non tantum intersit habere bo- num Pastorem, sed etiam tot Presbyteros, quot re- quiruntur ad curam Parochiæ laudabiliter sustinen- dam, si Parochus & Episcopus hujusmodi Presbyte- ros non assignent, eisve portionem congruam pe- tere negligant, poterunt Incolæ pro portione congrua his Presbyteris necessaria instare : cum injustum sit, ut Decimæ & reditus Ecclesiæ ab aliis retineantur, ac interim populus spiritualibus subsidiis privetur.

Hoc titulo nuper admissi fuêre a Senatu Braban- tiæ Incolæ Gelenses ad petendam portionem con- gruam pro Presbyteris, qui unà cum Parocho func- tiones Pastorales obirent.

Et licet Decimatores opponerent, propriè ad Vi- carium Apostolicum Buscoducensem spectare Presby- teros sive Vicarios ad curam Parochiæ necessarios de- signare, ipsum verò hactenus non judicasse, eos esse necessarios ; nihilominus Senatus considerans Paro- chiæ illius amplitudinem atque extensionem, nec non populum adeò esse numerosum, ut evidens es- set, unum Rectorem non posse sufficere Ecclesiasti- cis Sacramentis ritè administrandis, cæterisque func- tionibus Pastoralibus obeundis, judicavit Parocho alios duos Presbyteros adjungendos ; quorum unus à Parocho, alter à reliquis Decimatoribus portionem congruam acciperet : uti ex Sententia ad calcem præ- sentis Tractatus adjecta videre licet.

§. 16.

Quæ in Competentiam seu Congruam Portionem imputanda sint ?

Rebuffus in Tractatu *De Congrua Portione q.* 11. quærens, quæ debeant Vicario computari in congrua portione, respondet : " Omnia certa quæ » habet ratione sui Beneficii seu Vicariæ : Et sic om- » nia quæ jure suo Ecclesia habet, computantur pro » congrua portione : omnia verò alia quæ non habet » jure suæ Ecclesiæ, sed extra, non ei computantur, » argumento *L. In quartam ff. ad legem falcid.* ubi » hæres omnia quæ capit jure hæreditario in quar- » tam partem falcidiæ imputat ; alia verò quæ alio » jure capit, non.

Hinc ulterius tamquam consequens infert : " Non » computari ei anniversaria ratione prædictâ, & quod » in his majus habeat onus, & ab ipso recipitur gra- » tiâ remunerationis, ideo non debet ei computari in » sua congrua portione ; nempe si quid ex his causis » lucratus sit filius, quam ex substantia Patris, om- » nia quasi jure adventitio eum lucrari vult Impera- » tor *L. Scimus* §. *Repletionem C. De in off. Testam.* » Sic & cum Vicarius aliquid habet pro Missis laico- » rum legato in Ecclesia fundatis per alios quàm » per fundatores, hoc habet præcipuum : nec debet ei » computari in sua congrua portione..... Adhæc » si nobilis ob Sacellum vel ædiculam in Ecclesia » constructam det pensionem Vicario, non debet » computari in congrua portione, quia hoc non habet » ratione sui Beneficii, sed Capellæ fundatæ ibi.

Si ergo Beneficium simplex, aut aliqua fundatio auctoritate Episcopi unita sive incorporata sit Benefi- cio Curato, indubiè proventus illius sunt computandi in portionem congruam, quandoquidem per unionem

sive

five incorporationem, proventus hujus uniti Beneficii vel fundationis sint facti proventus Beneficii Curati; idque eo maximè intuitu, ut per illius proventus Parocho de congrua portione esset provisum.

Cùmque per similem incorporationem Beneficium incorporatum quodammodò supprimatur, & in Beneficium curatum, cui incorporatum est, quasi transfundatur, hinc est, quòd onera Beneficii simplicis, etiam in Beneficium curatum transeant; & onera Beneficii curati post incorporationem reputentur; ac proptereà Curatus ea onera tamquam sua propria subire teneatur.

Quare, ut superiùs monui, in unione sive incorporatione Beneficiorum aut fundationum attendendum, ne occasione hujusmodi incorporationum tot onera Parocho imponantur, ut necessariis suis functionibus Pastoralibus ritè fungendis minimè sufficiat. Ipse quoque Judex in determinanda portione, dum rationem proventuum Beneficiorum unitorum sive incorporatorum habet, indubiè & onerum, ratione illorum Beneficiorum unitorum Parocho incumbentium habeat necesse est.

Sed quid si Episcopus aut Patronus Ecclesiasticus ad portionem congruam adstrictus, Beneficium simplex Parocho sive Vicario conferat; citra tamen unionem sive incorporationem ipsi Beneficio curato; ita ut Vicarius Beneficium illud non obtineat jure sui Beneficii curati sive Vicariæ; sed speciali titulo collationis aut præsentationis? Sanè cùm detur Episcopis potestas, non tantùm per Beneficiorum unionem, primitiarum vel decimarum assignationem, aut per Parochianorum symbola ac collectas, sed quâ commodiori eis videbitur ratione, tantum redigendi, quod pro Rectoris ac Parochiæ necessitate decenter sufficiat, non apparet, cur Episcopus haud posset per simplicis Beneficii aut alicujus fundationis collationem, citra unionem seu incorporationem, Rectoris ac Parochiæ necessitati satisfacere: atque Parochi super congrua portione postulationem excludere: maximè cùm finis congruæ portionis sit, ut Parochi & Parochiæ necessitati ita succurratur, ut cura animarum laudabiliter exerceatur. Qui finis si per proventus Beneficii Vicario ab Episcopo aut Patrono collati habetur, cessare debent media ad finem obtinendum ordinata: præsertim cùm Beneficium illud ab Episcopo aut Patrono Vicario censeatur collatum, aut expresse conferatur, ut per illius proventus Parocho de portione congrua satisfiat. Alia ratio esse potest, si quis extraneus volens gratificari Parocho, aut Ecclesiæ Parochiali, fundationem aliquam, pinguem, & onera ordinaria excedentem faciat.

Fundator quippe simili casu intendens suam in Parochum aut Ecclesiam Parochialem liberalitatem & munificentiam ostendere, non censetur eam fundationem seu ejus proventus in competentia velle computari; quia sic non tam Parocho aut Ecclesiæ Parochiali gratificari, quam ipsis Decimatoribus vel Patronis ad Portionem congruam adstrictis, velle videretur.

Itaque simili casu procedunt, quæ de Sacello à Nobili aliquo in Parochiali Ecclesia fundato ex Rebuffo retulimus.

§. 17.

An in taxanda Portione Congrua attendendæ sint Oblationes, præsertim quæ offeruntur in administratione Sacramentorum.

CUm oblationes dependeant à mera & voluntaria Fidelium devotione, neque ulla quoad eas coactio Fidelibus imponi soleat; imò in Sacramentorum præsertim administratione omnis earum vel minima coactio speciem Simoniæ, aut saltem turpis quæstûs suspicionem ingerat, duplici titulo eas ab imputatione in congruam portionem eximendas esse ratio ipsa suadet.

Si enim in portionem congruam imputarentur, ita nimirum, ut ex illis sustentationem Parochus accipere deberet, jam à mera liberalitate populi Parochi sustentatio dependeret; & quandocumque populo vel non placeret, vel non videretur aut non esset opportunum oblationes facere, Parochus sua destitueretur sustentatione.

Adhæc continget, quòd Parochus dum se ex oblationibus voluntariis Parochianorum debere victitare videt, facilè vitiis & desideriis Parochianorum connivebit: atque ita per hujusmodi congruam portionem nullatenus Parochi ac Parochiæ necessitati ita providebitur, ut cura animarum *laudabiliter* exerceatur.

Hinc non immeritò tamquam indubitatum tradit Rebuffus in prædicto tractatu *num.* 86. oblationes cùm sint incertæ, non computandas in congruam portionem Vicarii.

Similiter Grimaudet *lib.* 2. *De Decimis cap.* 8. *num.* 29. & 30. ait: "Assignatio portionis congruæ » seu canonicæ debet fieri de bonis certis & patri» monialibus ipsius Ecclesiæ Parochialis, quæ debent » assecurari ab illo qui ea in portionem congruam assi» gnat: & si evincantur in totum aut pro parte quo» cumque titulo, tenetur assignare alia bona spec» tantia ad Ecclesiam Parochialem; nec tenentur Vi» carii vel Curati perpetui alia bona in vicem illo» rum accipere. Neque præcomputantur oblationes, » quæ pertinent ad Vicarium tanquam Altari præsi» dentem: neque denarii qui ratione particularium » precum distribui solent, quia hi denarii sunt in» certi." Atque ita frequenter judicatum esse testatur Brodeau ad Loüetium *litt. D. num.* 8.

Verùm prӕterquam quòd oblationes voluntariæ generatim incertitudinis titulo in portionem congruam meritò non computentur, ne sustentatio Parochi à mero & gratuito beneplacito Parochianorum dependeat, multa prӕtereà sunt, quæ suadent, ut ea quæ in Pastoralibus functionibus à populo voluntariè offeruntur in portionem congruam minimè imputentur; neque eorum in taxanda portione congrua ratio ita habeatur, ut Parochus aut alii curam animarum sustinentes ex illis sustentationem accipere debeant; adeò ut si ea deficerent, Parocho aliisque curam animarum gerentibus sua honesta sustentatio deesset.

Si enim Sacerdotes ex oblatis in administratione Sacramentorum, aut aliis functionibus Pastoralibus necessaria ad honestam sustentationem quærere jubeantur, jam necessitate vivendi quodammodo cogente, hujusmodi oblationes si non expressè, saltem tacitè exigent.

Fiet quoque eàdem urgente necessitate, ut facilè ad sordidas atque de Simonia, turpive quæstu multum suspectas exactiones delabentur: prætexentes non esse mercedem Sacramentorum, quod alimentorum causâ Sacerdotibus datur; quo simili prӕtextu jam olim Episcopi aliqui orientales, teste Theodoro Balsamone, Simoniacas varias exactiones in ordinationibus tegere conabantur.

Adhæc, quis non videt, quantopere erga sacras functiones & Sacramenta diminuatur populi reverentia, & de eorum dignitate idea, dum vident, quod illa Sacerdotum victui subservire debeant, videanturque ea respectu Sacerdotum esse ad instar artis de pane lucrando.

Prӕterea dum Sacerdotes ex illis victitare debent, idque populus non ignorat, persuasum facilè populo est, quod in administratione Sacramentorum, aliisve sacris functionibus semper aliquid offerre, & quidem pro ea conditione, quâ vulgò quisque reputatur, debeat; & ni offerat, avaritiæ, aut etiam injustitiæ quamdam notam se incursurum; quasi subtrahantur ea, è quibus Sacerdotes vivere debent.

Quis verò sat eloquatur, quæ inde pauperum, præsertim quorum paupertas publicè nota non est, murmura atque obloquia; quod nihil in Ecclesia *gratis* dari videatur; omniaque ad Sacerdotum quæstum ac pauperum oppressionem in Ecclesia appareant inventa.

Denique justum non est, ad plebis populique gravamina indies excrescentia continuè & sine intermissione per Ecclesiasticos adjici: quod contingit dum Monasteria & Capitula Decimas à plebe ac populo recipiunt; nec sufficientem ex illis, Parochis cæterisque curam animarum sustinentibus portionem assignant, sed eos cogunt ut è mendicatis, & quasi extortis plebis oblationibus sustentationem quærant; atque ita ultra Decimas Parochorum sustentationi sufficientes misera plebs ad similes oblationes sensim cogitur; cùm tamen Decimis sufficientibus ab omni ulteriori contributione pro Parochi alimentatione plebs absolvi deberet.

Quamdiu Decimæ sufficit, ait Antonius Faber ad tit. Codicis De Episcop. & Cler. definit. 25. *nihil est, quod præterea exigi debeat à Parochianis, quia nec aliud quam Decimas & Primitias Deus ab hominibus exigit.*

Ob hæc aliaque, quæ Sacramentorum reverentiam & devotionem in populo nata sunt diminuere, imo & neglectum quemdam inducere, notamque avaritiæ, turpisve quæstus, quin & Simoniæ Sacerdotibus inurere; numquam Ecclesia præscripsit, ut ex oblatis in Sacramentorum administratione Parochi suam quærere tenerentur sustentationem. Quinimò solicita de Parochorum aliorumque suorum Ministrorum sustentatione, modosque quibus ea procuraretur præscribens, ante omnia sedulò cavendum censuit, ut ita de sustentatione provideretur Ministris, ut tamen in Sacramentorum exhibitione exactè servaretur hoc Christi præceptum: *Gratis accepistis, gratis date.*

Patres Synodi Coloniensis (*an.* 1536. *p.* 8. *Can.* 1.) audiamus: "Superest, inquiunt, de victu Parochorum dispiciamus. Hinc imprimis, quod Christus docuit, & Sacri Canones maximè seriò præceperunt, præmittendum duximus, nempè ut Sacramenta Ecclesiastica *gratis* ministrentur, dicente Domino: *Gratis accepistis, gratis date.* Quamobrem neque pro baptizandis, consignandisque Fidelibus, neque pro collatione Chrismatis, vel promotionibus graduum, neque aliis Sacramentis distribuendis pretia quælibet vel præmia, nisi quid voluntariè offeratur, recipiendæ sunt. Neminem quoque ad quæstuosas exequias cogi, aut pro sepultura munus aut pretium *exigi* volumus.

Et Canone sequenti subjungit: "At cum Lex Divina præcipiat, non alligandum os bovi trituranti..... dispiciendum est, ut Parochis Evangelii prædicatoribus certa ac competens subministratio victus & vestitus fiat, idque ad eum modum, ne in administrandis Sacramentis quidpiam exigendo oneri sint Parochianis.

Et alterum ejusdem Provinciæ Concilium, *anno* 1549. *Remedio III. cap.* 10. "Quod si portio Vicariorum sit accisa, nec sufficiat, ut honestè ac decenter ex ea vivatur, & ea causa sit cur animæ negligantur, aut deseratur officium, vel ad curas sordidas Pastor ille pro victu comparando adigatur, mandat & decernit, ut justa portio secundum reformationem ei de Decimis Collegii vel Monasterii bonis assignetur, sive per Episcopum loci, sive per ejus Visitatores.

Inter Articulos qui nomine Caroli IX. ad reformationem Ecclesiæ oblati fuêre Patribus Concilii Tridentini erat hic XVI. "Ut à Sacerdotali ordine sordes omnes, & omnis avaritiæ labes procul expellantur, nec ullo prætextu pro rebus divinis quidquam exigatur, curet Episcopus, aut per unionem Beneficiorum, aut Decimarum assignationem: & si id fieri non poterit commodè, Principes provideant, ut per Parochianorum symbola & collectas, Plebanus, & cum eo duo aut plures Clerici habeant, unde vitam congruè traducant, & hospitalitatem præbeant.

Sed & à mente Synodi Tridentinæ procul aberrare eos, qui ex hujusmodi oblationibus, quasi emendicatis portionem congruam conflandam volunt, Decreta hac de re edita loquuntur.

Vult enim *Sess.* 7. *cap.* 7. *De Reform.* ut Vicariis prospiciatur de *tertia aut majori vel minori parte fructuum* (non scabiosarum & sordidarum obventionum) *portione etiam* super non fluxâ & caducâ, sed *certâ re assignata*: quo ab illis *animarum cura* non mendicè, sordidè, sed *laudabiliter exerceatur.*

Neque verò in hoc Decreto novi aliquid & inauditi Synodus Tridentina constituit, sed dumtaxat ab antiquo stabilita, & passim ab Auctoribus tradita, & omni æquitati consentanea confirmavit.

Nam, ut supra notatum fuit, in unionibus seu incorporationibus Ecclesiarum Parochialium, semper in favorem congruæ portionis hæc clausula atteri consueverat: *Reservatis tamen, de ipsis fructibus & proventibus Beneficiorum ipsorum pro singulis perpetuis Vicariis, portionibus ex quibus dicti Vicarii congruè sustentari valeant, & alia sibi incumbentia onera supportare.*

Hinc Grimaudet *lib.* 2. *De Decimis cap.* 8. *n.* 19. ait: "Assignatio congruæ portionis debet fieri super bonis certis & patrimonialibus ipsius Ecclesiæ Parochialis.

Ratio suffragatur; quippe si portio congrua non è certis aliquibus fructibus ac proventibus, sed inconstantissimis, & continuè reciprocantibus obventionibus coaptanda est, igitur vita Parochorum eventualis futura est; vel dicta portio pro temporum vicissitudinibus & majori vel minori Parochianorum liberalitate indesinenter pingenda erit, ac repingenda, formanda aut reformanda; quod enim verò Pastores ad angustias miseræ conditionis detruderet.

§. 18.

Honoraria Missarum in Competentiam minimè imputanda.

INter oblationes planè voluntarias, atque ab arbitrio offerentium pendulas numeranda esse Missarum honoraria, suadet ipsa tremendi sacrificii indignitas, quæ omnem pactionem aut licitationem super mercede præstanda exhorret, & sacri Canones vehementissimè & rigorosissimè inculcant.

Prohibemus, inquit Synodus Eboracensis *anno* 1194. *Can.* 3. "ne Sacerdos Laico ad Pœnitentiam venienti obtentu cupiditatis, injungat ut Missas faciat celebrare; & illud etiam decrevimus prohibendum, ne Sacerdos aliquis pro celebratione Missarum pretio constituto pactum ineat, sed hoc dumtaxat quod offeretur in Missa recipiat.

Et in Synodo Parisiensi *anno* 1212. *p.* 1. *Can.* 11. Robertus Cardinalis Sedis Apostolicæ Legatus, ait: "Viris Ecclesiasticis monstrum avaritiæ extirpare volentes auctoritate Legationis nostræ in virtute Spiritûs Sancti prohibemus, ne pro annalibus Missarum faciendis, Laici vel alii aliquid dare vel legare cogantur in testamento: & ne super his aliqua pactio vel exactio, vel sub aliqua specie palliata, à Sacerdotibus vel aliis mediatoribus fiat.

Patres Concilii Toletani *anno* 1374. *Can.* 6. deplorantes, quòd "aliqui Presbyteri detestandâ & abominabili ambitione cæcati, pro Missis per eos celebrandis pecuniam exigerent, & super hoc ac si

vel-

» vellent vendere rem profanam impudenter mercarentur; districtiùs prohibuerunt, ne aliquis Presbyter pro Missis celebrandis pecuniam exigat, vel rem aliam temporalem; sed gratè accipiat, si aliquid per facientem Missas celebrari oblatum sibi charitivè fuerit absque compacto & conventione quacumque. Qui verò contrarium fecerit, à celebratione Missæ per annum noverit se suspensum; & aliàs pro tam gravi excessu ad arbitrium proprii Episcopi puniendum.

His consonans Synodus Mechliniensis *anno* 1570. *tit. De Decanis cap.* 11. " Pastoribus & quibuscumque Sacerdotibus inhibet sub pœna suspentionis, ne per se, vel alium, directè vel indirectè stipulentur pro Missis votivis ad piorum postulationem celebrandis; sed quod eis sponte oblatum fuerit accipiant.

Circa idem tempus Octavius Frangipanus Mirthus Episcopus Tricaricensis, Apostolicæ Sedis per Germaniam inferiorem, & Belgarum Provincias Nuntius, in suo Directorio Ecclesiasticæ disciplinæ Coloniensi præsertim Ecclesiæ accommodato, & à sacra Facultate Lovaniensi approbato, postquam statuit; " Ut abstineant omnes Sacerdotes à cujusvis generis mercedum conditionibus & pactis; nec quidquam pro Missis celebrandis, aut quibusvis aliis divinis Officiis seu Orationibus exigant; " mox subjungit: " Et siquando nihil aut aliquid minùs liberali animo honorarii loco eis donatum fuerit, non in hoc contristentur, minimèque aliquod indignationis dent indicium; ne de avaritia notentur, vel certè à turpi quæstu, vel Simoniaca labe non procul absint, dignitatemque suam ex levi causa turpissimâ maculâ conspurcent. Quin potiùs ut ostendant se magno liberalique animo gratis dare quod gratis acceperunt, ab omni cogitatione & desiderio muneris ac honorarii se semper contineant; & siquando aliquid accipere cogantur, illud quamvis exiguum lætiori lubentiorique animo accipiant, quam paupercula illa Vidua æra minuta duo quæ sola habebat, in gazophylacium mittebat.

Si ergo ex mente Ecclesiæ, ipsaque Sacrificii dignitate nihil exigi queat pro Missis celebrandis; ac id dumtaxat grato animo recipi possit, quod *voluntariè* offertur, evidens est, honoraria Missarum esse annumeranda oblationibus à voluntate ac arbitrio Fidelium omnino dependentibus: ideoque planè *incertis*; super quibus portionem congruam constitui non posse apud omnes in confesso est, juxta illud Jurisconsultis vulgare: *Venter non pendet ab incerto, nec patitur dilationem.* Vide D. Mean ad jus Leodiense *Obser.* 286.

Ulteriùs, si Parocho aliisve Presbyteris curam animarum sustinentibus hæc honoraria in portionem congruam assignentur, jam Missæ Sacrificium tamquam medium sustentationis esse debebit, atque ita necessitate cogente quodammodo redigentur ad classem Presbyterorum, *qui*, ut loquitur Bellarminus, *faciunt de celebratione Missarum artem de pane lucrando.*

Adhæc, si Parochi eorumque Vice-Pastores ex celebratione Missarum victitare jubeantur, quid inde consequens, nisi quòd vivendi necessitate quasi compellente, Missæ Sacrificium modo planè mercenario tractent.

Quis enim sat deploret horrendum illum atque mercenarium modum, quo Sacro-Sanctum ac tremendum illud Missæ Sacrificium indignissimè profanatur à Sacerdotibus seu secularibus seu regularibus, qui ex Missarum honorariis victum quærunt.

Quis non videt similes Sacerdotes passim ad domos mortuarias cursitare, ut Missarum honoraria venari possint; non secùs ac mercatores pannorum, candelarum aliive ejusdem generis homines, ut merces suas elocare queant.

Nonne conspicere est, hujusmodi honorariorum aucupes initare pro Missis celebrandis, ubi pinguiora sperantur honoraria, non aliter atque opifices pro operis suis elocandis, ubi major speratur operarum retributio?

In hæc aliaque similia verendum est, ne defectu honestè alimentationis sensim incidant Parochi aliive curam animarum gerentes; si portionem congruam ex honorariis Missarum quærere cogantur.

Prætereà dum Parochi aliique curæ animarum intendentes Presbyteri ex ejusmodi scabiosis ac propudiosis obventionibus victitare coguntur, fit, ut eorum apud plebem vilescat authoritas, atque inter viliores reputentur.

Quis eloquatur, quam vili loco passim reputentur Presbyteri, qui è celebratione Missarum victum suum quæritare jubentur; nonne honestiores, etiam secundum mundum, dedecori sibi passim ducerent, si vel nomen dumtaxat haberent, quod ex honorariis victum quærerent; imo ea est vulgaris de honorariis idea, ut ea Sacerdotibus, quos honestiores reputant, vix offerre audeant.

Denique si Pastores ex honorariis sustentationem accipere cogantur, atque consequenter honoraria Missarum in vitæ alimentationem accipere; indè continget ut populus intelligens, Pastores Missas specialiter non offerre nisi pro illis qui honoraria offerunt, apprehendat, Pastores non pro pauperibus, sed pro solis divitibus Sacrificium offerre; ipsumque Sacrificium potius pro divitibus, quam pauperibus offerri, atque Pastorem divitum & non pauperum mediatorem esse. Quæ hinc de Pastoribus idea?

Si ergo Societatis JESU Fundator S. Ignatius voluerit, ut " omnes qui sub obedientia sunt Societatis meminerint se gratis dare debere quæ gratis acceperunt, nec postulando, nec admittendo stipendium vel eleemosynas ullas quibus Missæ vel confessiones, vel prædicationes vel lectiones, vel visitationes, vel quodvis aliud officium ex iis quæ Societas juxta suum Institutum exercere potest, compensari videatur, ut sic, inquit, majori cum libertate possit & proximorum ædificatione, in Divino servitio procedere: " Si, inquam, hæc ordinaverit hic Sanctus, ut Sodales sui liberius & cum majore Fidelium ædificatione in Divino servitio procedere queant, an suspicabimur, quod Ecclesia Spiritu Dei animata & directa, non tantum permiserit, ut sui Ministri hujusmodi obventiones & eleemosynas ultrò oblatas reciperent, sed etiam ut ex illis victitare cogerentur, cùm tot obstaculorum exinde in regimine animarum & Divino servitio ritè ac dignè obeundo, orientium sequela?

Ex hactenus dictis facile quoque est colligere, Episcopos, qui in titulum ordinationis computari sinunt Missarum honoraria, nullatenus satisfacere Decreto Concilii Tridentini *Sess.* 21. *cap.* 2. *De Reform.* quo ipsis injungitur, nullum Clericum secularem ordinare, nisi ipsis constiterit, quod titulum habeat, qui ipsi ad victum honestè sufficiat.

Synodus enim in principio sui Decreti declarat, se per hanc tituli requisitionem velle, ne Clerici cum Ordinis sui dedecore, cogantur defectu temporalium *mendicare, aut sordidum quæstum exercere*: Notissimum porrò est nullos ad sordidiorem quæstum, ne dicam & mendicitatem, declinare, quàm Presbyteros illos, qui ex Missarum celebratione victitare coguntur.

Imo si verum dicere liceat, credo quod non rarò Ordini Sacerdotali per ostiariam mendicitatem minus dedecoris inferretur, quàm per sordidam illam ac mercenariam honorariorum aucupationem.

Et quis non fateatur, amplius vilescere Sacerdotum & Sacrorum Ordinum dignitas per propudiosam illam de honorariis Missarum Fratrum Mendicantium

victitationem, quàm per eorumdem ostiatim institui solitam mendicitatem?

An non per hujusmodi Sacerdotes, qui è Missarum honorariis vivunt, contingit id, quod jam pridem deplanxit Alvarus Pelagius; nimirum, *tot hodie dicantur Missæ quasi quæstuariæ, ut apud populum vel Clerum Corpus Domini vilescat.*

Nonne quoque verendum, ne Sacerdotes illi è Missarum celebratione suam sustentationem quærentes, ex quadam potiùs consideratione temporalia & vitæ necessaria conquirendi causâ, quàm instinctu Spiritûs Sancti, veràque devotione ad Altare accedant?

Et sanè qui illorum Sacerdotum secularium ex illis honorariis victitantium, aut Regularium, quorum Communitates illis honorariis ex parte subsistunt, quotidie celebrandi morem & modum seriò expenderit; vereor ne cum Patribus Synodi Coloniensis *an.* 1536. *p.* 2. *cap.* 10. dicere cogatur: " Terret, nec » immeritò, nos sermo Dominicus, qui vetat nos » Sanctum dare canibus, & Margaritas nostras pro» jicere ante porcos, dum quosdam leviculos Sacer» dotes illotis manibus pedibusque, ut in proverbio » est, audaciùs in hæc Sacratissima Mysteria, quàm » in profana irrompere comperimus. Quales sunt, » qui humano affectu tantùm, & potiùs ex more » quàm ex consuetudinis ardore ad Altare accedunt, » quorum polluta est mens & conscientia, quos me» ritò horrendum Evangelii exemplum (quod Joan» nis 13. legimus in hæc verba: *Et postquam ac» cepisset buccellam, introivit in eum satanas*: Et » cætera quæ sequuntur) ad meliorem vitæ frugem, » altioremque tanti Mysterii contemplationem re» vocaret.

An non magna cum Sacrificii irreverentia hodie conspicimus, Sacerdotes vitam otiosam, imò multis defectibus, ne dicam criminibus obnoxiam agentes, necessitate victum quærendi ex stipendiis Sacrorum quodammodo compulsos accedere ad *quotidianum* Sacrificium; non secùs ferè atque opifices ad opus suum manuale lucelli causâ indies properare solent?

§. 19.

An nulla accidentia in congruam Portionem imputanda?

ACcidentia in hac materia vulgò dicuntur obventiones quæ ultra certos & fixos reditus seu proventus Beneficio curato annexos vel assignatos, quasi contingenter accedunt.

Hæ obventiones sive accidentia duplicis generis sunt.

Aliæ enim sunt ex mera plebis liberalitate pendulæ ac profluæ, nec exigi possunt; sed ob ancipitem populi favorem, ministrorum gratiositati, temporumque, ac mercaturæ prosperitati se attemperantis, aliasve circumstantias, semper sunt admodum incertæ; neque à Parochis annotari solent, sed gratiosè prout offeruntur, accipi: ideoque nec facilè ad certam summam, computatis retrò aliquot annis reduci possunt: cujus generis sunt, quæ passim in administratione Baptismi, Viatici, Extremæ-Unctionis atque mulierum purificatione dari consueverunt; quæ nullo modo in competentiam computari posse supra ostensum est.

Alia sunt accidentia seu obventiones, quas jam exigi quasi de jure, usus vel abusus obtinuit.

Hujus generis præcipuè sunt, quæ in Sepulturis dari consueverunt; & communiter *jura funeralia* dicuntur.

Pro sepultura aliquid exigi aut peti irreligiosum valdè, quin & Simoniacum jam pridem judicârunt Patres. " Siquando aliquem in Ecclesia vestra sepe» liri conceditis (scribit ad Constantium Episcopum » Mediolanensem S. Gregorius) siquidem parentes » ipsius, proximi vel hæredes pro luminaribus sponte » quid offerre voluerint, accipere non vetamus. Peti » verò aut aliquid exigi omnino prohibemus, ne » quod valdè irreligiosum est, aut vos de humanis » videamini mortalibus gratulari, si ex eorum cada» veribus studeatis quærere quolibet modo compen» dium.

Hæc Gregorius *lib.* 7. *Epist.* 56. & refertur apud Grat. 13. *q.* 12. *c.* 12. cui consonant sequentes tres Canones, in quorum tertio ex Concilio Vasensi dicitur: *Præcipiendum est, secundùm Canonum auctoritatem, ut de sepulturis, & hominibus sepeliendis nihil muneris exigatur.* Quibus apertè innuit, se nihil novi præcipere, sed quod antè decretum erat, firmare.

Quin & in *Cap.* 5. X *De Simonia*, legitur: " Pro » sepultura..... nulla cujusquam pretii exactio at» tentetur: nec sub obtentu cujusquam consuetudi» nis reatum suum quis tueatur: quia diuturnitas tem» poris non diminuit peccata, sed auget.

Et in *Cap.* 9. *ii eod.* ex Concilio Lateranensi III. arguuntur qui putabant pro sepeliendis mortuis aliquid exigi licitè posse, eò quòd " legem mortis, ait, » de longa consuetudine invaluisse arbitrentur, non » attendentes quòd tantò graviora sunt crimina, » quantò diutiùs infelicem animam tenuerunt alli» gatam.

Hinc non difficulter conficitur, Patres & Concilia supposuisse, nullam consuetudinem cujuscumque temporis has exactiones à Simonia posse purgare; ideoque rectè notasse doctissimum Notatorem in citatam Epistolam S. Gregorii: " Istam Simoniam non ideo » malam esse, quia prohibita fuit; sed ideo prohibi» tam, quia vitium est & prava consuetudo, avari» tia, & occasio scandali, irreligiosum quid.

Nihilominus, hisce severissimis Canonum sternis, & Patrum sententiis quasi spretis, seu neglectis, dum consuetudine jam invaluisset, quod fideles passim pro sepultura aliquid offerrent; ipsaque Decimatorum tenacitas plures Parochos cogeret ex illis oblationibus victum quærere, sensim invaluit, ut quæ primò gratis & voluntariè offerebantur, & tamquam taliter oblata recipiebantur, tandem etiam ab invitis exigi cœperint.

Huic prati inducendæ non parum favisse creditur *Cap.* 42. *ii De Simonia*: ubi redarguuntur Clerici pariter & Laici, illi quidem " quod pro exequiis mor» tuorum pecuniam exigerent & extorquerent: hi » verò quod laudabilem consuetudinem erga Sanctam » Ecclesiam pia devotione fidelium introductam, ex » fermento hæreticæ pravitatis niterentur infringe» re, sub prætextu Canonicæ pietatis.

Utrique huic excessui occurrens, " pravas exactio» nes fieri prohibet, & pias consuetudines præcipit » observari: statuitque, ut liberè conferantur Eccle» siastica Sacramenta, sed per Episcopum loci com» pescantur, qui malitiosè nituntur laudabilem con» suetudinem immutare.

Huic Decreto innixi nonnulli, cœperunt ea, quæ à fidelibus in sepulturis jam dudum gratis & spontaneè offerri consueverant, habere tamquam comprehensa sub illa laudabili consuetudine, quam observari vult citatum capitulum.

Cumque Textus dicat, per Episcopum loci veritate cognita esse compescendos, qui malitiosè nituntur laudabilem consuetudinem immutare, inde concluserunt, quod ad ea quæ à fidelibus hactenus ex laudabili consuetudine fuerant ultroneè oblata vi hujus consuetudinis continuanda etiam inviti compelli possent; atque hinc factum est, ut quæ sua origine fuerant voluntaria, paulatim facta sint necessitatis.

Cui

Cui mutationi indubiè multum contribuit Parochorum & Sacerdotum ex hujusmodi oblatis vivendi necessitas.

Dum verò semel persuasum fuit, aliqua ex sepulturis tamquam debita peti posse, varii tituli excogitati fuêre quibus continuò plura peterentur; conventiones & stipulationes interponi, non sine magno populi scandalo & pauperum sæpe incommodo, cœperunt; atque hinc frequentes populi de his gravaminibus & scandalosis ac scabiosis exactionibus querelæ; uti videre est in Edicto Carolino 23. Martii anno 1528.

Ut his suspectis & scandalosis conventionibus ac stipulationibus, nec non Parochianorum querelis occurrerent Episcopi ac Civiles Magistratus, quantum temporum ac locorum circumstantiæ ac conditio patiebantur, certa quædam jura in sepulturis danda determinârunt.

Et quidem illa majora vel minora pro conditione sepeliendi, dijudicanda ex majori vel minori pompa exteriori, aut honoratiori loco pro sepultura eligendis.

De hac determinatione loquitur Synodus Cameracensis anno 1565. *tit. De Decimis c. 7.* " In Ecclesiis in quibus jura Pastoralia vel conventione, vel » auctoritate Magistratûs sunt ordinata vel determinata, ea jura maneant, si æqua fuerint, si minus, » vel augeantur vel minuantur Episcopi ac Magistratûs judicio. In quibus autem non sunt determinata, ineatur ratio cum eodem Magistratu, ut » fiat.

Et taxa jurium funeralium civitatis & Comitatus Namurcensis, prout illa inita & conventa est de mandato Regio cum Concilio illius Provinciæ; describitur ad calcem Synodi Namurcensis *an. 1659*.

Quin in Belgio taxatio similium jurium ægrè reciperetur, & difficilius in vim illius actio contra Parochianos concederetur, nisi Regius consensus intervenerit, eò quod ejusmodi jura reputentur ut collectæ quædam aut symbola Parochianis imposita, & post mortem ab hæredibus solvenda; imo in locum Decimarum personalium, quæ plerisque in locis in desuetudinem abierunt, successisse dicuntur.

Itaque dum jura utriusque Magistratûs Ecclesiastici & Civilis consensu determinata sunt, non amplius inter oblationes voluntarias, & à beneplacito populi totaliter pendentes recensenda sunt, sed juribus quodammodo Pastoralibus fixis & certis; aut saltem ad certitudinem non difficulter reducendis annumeranda sunt.

Cum enim quisque debeat juxta taxationem certa jura solvere, illa à Parochis in libro mortuorum solent annotari: dum verò tribus aut quatuor retro computatis annis ferè sciri possit, quot in certa Parochia mori & sepeliri contingat, facilè quoque statui potest, ad quam summam hæc jura ascendere possint: quia nec mors ab hominum voluntate, neque jura in morte seu sepultura danda ab eorum arbitrio pendent.

De his juribus intelligenda videtur Synodus Mechliniensis anno 1570. *tit. De Decanis cap. 1.* ubi portionem congruam institui vult, computatis certis fructibus & emolumentis, ac *incertis seu accidentalibus, quæ ad certam summam communibus tribus aut quatuor annis ultimò præteritis redigi possint.*

Hæc enim jura quæ in certa quantitate quodammodo exigi possunt, & à Pastoribus annotantur tamquam jura Pastoralia, inter proventus Pastorales certos aliquousque reduci possunt: at oblationes ab omnimoda ac plena offerentium liberalitate dependentes, & ad quas exigendas nemo admittitur, nec à Parochis notari consueverunt, ad hujusmodi certitudinem redigi nequeunt, ideoque nec de his Synodus intelligi potest.

Ulterius, quia hæc jura speciem quamdam collectarum Parochianis in sublevamen Parochi & Parochiæ impositarum habent, rationi congruum non videtur, ut hæc Parochianis imponantur in locis, ubi Decimæ Parochi & Parochiæ necessitatibus sublevandis sufficiunt. Quia autem in pagis Decimæ prædiales sufficere solent, Synodus Cameracensis anno 1586. *tit. De Decimis cap. 9.* vult, ut " quoad *Urbes tantum* » habeatur ratio eorum accidentium, quæ tribus aut » quatuor annis simul computatis *aliqualiter* ad » suum valorem in singulos annos reduci possunt: eo quod in urbibus Decimæ solvi non consueverint, quibus Parochis subveniri queat.

Addit insuper Synodus Capite sequenti: " Si in » aliquibus locis, accidentia in æstimationem non » venire jam usu receptum fuerit, declarat Sacra Synodus suæ intentionis non esse, ut ab illo usu, in » præjudicium Pastorum recedatur.

Hic non obscurè insinuat Synodus, non esse omnino ex voto, quod hæc accidentia in competentiam Pastorum imputentur; sed id potius ex necessitate tolerari & admitti; cum scilicet aliter Parochorum & Parochiæ necessitatibus succurri nequit.

Quis enim ignorat, quam facilè jurium illorum exactio apud populum Simoniæ aut saltem turpis quæstûs speciem imprimat; dum in singulis defunctorum sepulturis, & quidem pro singulorum conditione majora vel minora jura exigi videt.

Contentiones illæ quæ super juribus illis inter Ecclesiasticos excitari solent, quanta in populo scandala generent, quis satis exprimet?

Hæc aliaque in scandalum fidelium ex jurium illorum exactionibus quotidie profluentia sat evincunt, quam meritò Ecclesiæ ac Reip. Magistratus junctâ manu agerent, ut quantum temporum conditio patitur, introduceretur quod in *l. 18. Cod. de SS. Ecclesiis*, legitur: " Magna constitutio assignat magnæ » Ecclesiæ Constantinopoleos septuaginta librarum » auri reditum, eam ob causam, ut scilicet *exequiæ* » *sine sumptu & gratis* fiant in urbe Constantinopolitana.

Et Carolus IX. in Edicto Aurelianensi an. 1560. *art. 15.* inhibuit omnibus Ecclesiasticis quidquam exigere pro administratione Sacramentorum, *sepulturis*, aut alia quacumque re spirituali, non obstante prætensâ laudabili consuetudine & communi usu: permittens nihilominus cujusque discretioni offerre quod sibi videbitur. His conforme est Arrestum Senatûs Tholosani apud Papon. *lib. 1. tit. 3. art. 7.*

§. 20.

Quis sit Judex competens in materia Competentiæ?

Sive jus commune, sive Concilium Tridentinum, atque Synodos Belgicas spectemus, cognitio, & determinatio portionis ad Ordinarium loci spectat; idque etiam contra exemptos, *Cap. 1. De Præbend. in VI. Clem. 1. De Jure Patronatus, Concil. Trident. Sess. 7. c. 7.* & *Sess. 24. cap. 13. De Reformat.* Ideoque etiam à Senatu Regio litigantes super hac materia ad Episcopum remissi fuêre; ut videre est apud Brodeau in Notis ad Louetium *litt. C. num. 48.* Et Renatum Choppinum *lib. 3. de S. P. tit. 4. §. 8.*

Verum cùm moribus Belgii & vicinarum Provinciarum obtineat, quod Episcopi de possessorio rerum etiam spiritualium, ac singulariter de possessorio Decimarum non cognoscant, ideoque nec per provisionem possessionem adjudicare queant; hinc fit, ut quæstio super congrua Portione seu Competentia hodie passim ad Judices Regios devolvatur; ut hi saltem per provisionem congruam Portionem assignent.

Unde

Unde Antonius Faber in Codice *tit. De Jurisdict. omnium Judicum defin.* 18. postquam dixit de congruæ portionis debito cognoscere Judicem Laicum non posse, quoniam ea res ad Ordinarii cognitionem pertinet, subjungit: "Obtinuit tamen præsertim » apud Gallos, & apud nos, ut de eo Judex Laicus » incidenter saltem & provisionaliter pronuntiet. Ne» que id per usurpationem dumtaxat & sine ratione, » ut quidam calumniantur; sed vel ob id maximè, » quod cum lis super petitorio coram Judice Eccle» siastico magnas plerumque moras secum trahat, » permittendum non est Curionem & Parochum la» borare interim inopiâ, & alimentis destitutum ne» cessariis animarum sibi commissarum curam salu» temque deserere. Interest namque Principis & Rei» publicæ provideri, ne quid tale accidat. Ideoque & » ad Principem Principisque Magistratum ea cura per» tinet, non solum si Parochus probet se esse in quasi » possessione percipiendæ congruæ portionis (qui ca» sus nullam haberet dubitationem, cum etiam in » Beneficialibus possessorii cognitio ad Judicem Lai» cum spectet, ut sæpius diximus) sed etiamsi nulla » possessionis ejusmodi probatio adferatur.

Eamdem apud Belgas consuetudinem esse, quotidiana & notissima praxis manifestè ostendit.

Et quidem hæc sententia provisionalis, ait Brodeau loco citato, manet & executioni mandatur, donec per tres sententias conformes coram Judice Ecclesiastico petitorium plenè fuerit evacuatum: & hæc est, ait, praxis Curiæ, pluribus Arrestis confirmata: notatque Officiali Curiæ Ecclesiasticæ fas non esse, pendente petitorio, Vicario minorem portionem assignare per provisionem quam Judex Regius assignaverat: & ita judicatum duodecimo Februarii 1637.

Adhæc, quia Decimæ infeudatæ à Laïcis possessæ moribus hodiernis tamquam feuda & bona profana ac patrimonialia reputantur, etiam cognitio non tantum super possessorio sed & petitorio harum Decimarum privativè ad Judices Regios spectat: cumque portio congrua faciat *partem Decimarum*, cognitio de portione congrua quæ prætenditur ex Decimis infeudatis omnimodè devoluta est moribus nostris ad Tribunal Regium, nec potest Judex Ecclesiasticus ullatenus cognoscere de congrua portione, si Decimæ è quibus portio petitur, à Laïcis possideantur, & infeudatæ esse prætendantur. Vide latè Brodeau ad Loüetium loco citato. Et Rebuffum *tract. De Portione Congrua quæst.* 7. ubi asserit quod an. 1557. "remissa fuit causa ad Judicem Regium » cujusdam Curati, qui petebat Decimas coram Ju» dice Ecclesiastico & Portionem congruam, à quo » fuerat appellatum tamquam ab abusu, dicens De» cimas esse infeudatas, & abusivè judicatum decre» vit Curia." Plura Arresta similia notat Tournet *litt. P. cap.* 108.

EPILOGUS

Ex Molano, Oratione de Decimis defendendis Capite finali.

ILlud postremum sit, quod per viscera misericordiæ Dei rogo Canonicorum & Monachorum Collegia atque Capitula, ut Decimas suas non defendant sordidè contra Pastores suos; sed meminerint, primo loco eas deberi Pastoribus, ut videlicet exinde duplicem honorem, hoc est, abundantem Competentiam ac sustentationem percipiant. Quare quod eis Canonicè debetur, qui præ reliquis portant pondus diei & æstus, hoc integrè ac sine ulla molestia percipiant. Imminuatur potius numerus Monachorum & Canonicorum. Nimia enim absurditas est, Pastores Canonicâ portione Viros Ecclesiasticos defraudare, quod nemo vir bonus flagitare, neque ullus Episcopus tolerare potest. *Hæc* MOLANUS.

APPENDIX PRIMA.

Responsum Doctorum Lovaniensium in materia Competentiæ.

CASUS.

IN Pago N. quondam assignata fuit certa portio Decimarum in sustentationem Pastoris, quæ intercepta Civitate Bredand (sub cujus territorio Pagus N. est situs) integra per Hollandos confiscata & ablata est; adeo ut ab eo tempore Pastor sustentationem suam accipere coactus sit ex voluntariis Collectis seu oblatis Parochianorum, non sine magno eorum tum spirituali tum temporali incommodo.

Quod enim animarum regimen detrimentum patiatur per hoc quod Pastor ex voluntariis oblatis subditorum vivere cogatur, facilè potest intelligi. Quid enim frequentius, quàm ut Parochiani voluntarias illas collectas tenuant, si Pastor eorum vitiis viriliter obsistat, nec concupiscentiis consentire velit; atque ita insensibiliter fit, ut eo timore etiam perculsus Pastor, subditorum vitia aut dissimulet, aut palpet, vel etiam placentia loquatur. Quod temporale attinet Parochianos non posse sine eorum incommodo, sufficientem sustentationem Parocho subministrare, hodiernæ præsertim temporum calamitates atque gravissimæ onerum impositiones per Status Hollandiæ, per se loquuntur. His ita constitutis:

QUÆRITUR I.

AN Abbatissa & Principissa Torrensis, quæ etiam hodie in prædicto Pago retinet omnes Decimas etiam novales, ad minus annuè valentes quatuor millibus florenorum, non teneatur in conscientia & ex justitia ex Decimis assignare congruam portionem ipsi Pastori, non obstante quod Pastor congruam portionem olim habuerit: & an Episcopus Antverpiensis (sub cujus Diœcesi Pagus N. continetur) non possit & debeat prædictam Abbatissam ad portionem illam congruam cogere & condemnare.

QUÆRITUR II.

AN Portio congrua non debeat assignari, saltem in hoc casu, sine consideratione eorum, quæ in administratione Sacramentorum accipi possunt; quia etsi semper, ut minus speciem mali præ se ferat temporalium susceptio in administratione Sa-

Sacramentorum, maximè tamen in hoc casu nata est parere scandalum propter Hæreticos, qui videntes Pastores victitare ex administratione Sacramentorum, facilè credunt & aliis persuadent, illa ad quæstum Sacerdotum esse inventa.

RESOLUTIO.

Decimas & oblationes ex intentione offerentium & Ecclesiæ mente principaliter offerri in alimentationem & sustentationem Pastorum aliorumque in vinea Domini laborantium, nemo dubitat: quare Decimæ si ad alios transferantur, non nisi cum onere sustentandi Ecclesiæ Ministros transeunt. Hinc frequentissimæ illæ adversus Decimarum aliorumque proventuum Ecclesiasticorum Possessores huic suo oneri non satisfacientes Conciliorum ac Summorum Pontificum querelæ.

" In quibusdam, ait Innocentius III. in Concilio Lateranensi, extirpandæ consuetudinis vitium inolevit, quod Ecclesiarum Patroni & aliæ quædam personæ proventus ipsarum sibi penitus vindicantes, Presbyteris earum servitiis deputatis, relinquant adeo exiguam portionem, quod ex ea nequeant sustentari. Undè fit ut in his Regionibus penè nullus inveniatur Sacerdos Parochialis, qui ullam vel modicam habeat peritiam litterarum: Quare statuimus, ait, ut consuetudine qualibet non obstante portio Presbyteris ipsis sufficiens assignetur." *Capite* 30. *De Præbendis.*

Similem querelam in Epist. Decretali Alexandri III. juri communi incorporata *Cap. De Monachis* 12. *De Præbendis*, reperimus *De Monachis, qui Vicarios Parochialium Ecclesiarum ita gravant, ut hospitalitatem tenere non possint*, ad Vigorniensem Episcopum ita scribi: " eam providentiam habeat, quod ad præsentationem Monachorum nullum recipias, nisi tantum ei de proventibus Ecclesiæ coram te fuerit assignatum, unde jura Episcopalia possit persolvere, & congruam sustentationem habere.

Quibus consonat Concilium Tridentinum *Sess.* 24. *cap.* 13. *De Reformat.* statuens, ut in Parochialibus Ecclesiis quarum fructus adeò exigui sunt, ut debitis oneribus nequeant satisfacere: " curet Episcopus si per Beneficiorum unionem non tamen Regularium, id fieri non possit, ut primitiarum, aut Decimarum assignatione. . . . . , tantum redigatur, quod pro Rectoris necessitate decenter sufficiat.

Ex quibus manifestum est (quod post Rebuffum aliosque Canonistas notat Zypæus *Consult.* 4. *De Parochiis*) *uniones Ecclesiarum non aliter fieri, quam sub onere alendi Parochum*, Cap. 2. §. 2. De Decimis in VI. *neque primitivos Parochos aliud prætendere posse sibi datum, quam deducto onere quod excrescit.*

Cum igitur D. Abbatissa Torrensis omnes Decimas etiam novales possideat in Pago N. indubiè onus alendi Parochum ipsi incumbit: neque ad collectas Parochianorum veniendum est, quoadusque Decimæ supersint; neque Concilium Tridentinum Parochialibus Ecclesiis per Parochianorum symbola ac collectas, nisi in defectu Decimarum provideri voluit.

Neque refert Parocho semel assignatum fuisse portionem congruam, quia, ut rursus post alios Canonistas rectè notat Zypæus *Consult.* 4. *De Parochiis*, " Patrono Ecclesiastico seu Parocho primitivo non sufficit semel functum esse in erectione novæ Parochiæ aut unione, suo officio, assignatâ portione congruâ, tum quia in unionibus ut ea clausula, quæ de congrua Vicariorum portione agit, & jus Tridentini *Sess.* 7. *c.* 7. *De Reformat.* est perpetuum. . . . . tum quia munus & onus reale est, ut fundis sitis ad viam, flumen, mare, incumbit, ut non semel tantum teneatur, sed quoties viæ, pontes, aggeres reficiendi sunt: sic quoties institutis præsentatio datur, jubetur Ordinarius congruam antè eis portionem curare.

Ex quibus omnibus ulterius concludatur, Episcopum Antverpiensem tamquam loci Ordinarium, posse & debere cogere D. Abbatissam, ut Parocho, ratione possessionis Decimarum, competentem sustentationem exhibeat.

Quod secundum attinet, certum est multa eaque gravissima incommoda nata esse oriri, eo quod Parochi ex oblatis in administratione Sacramentorum suam jubeantur quærere sustentationem.

Primò, hinc enim facilè eveniet quod Sacramentorum Ministri ad sordidas illas atque de Simonia turpique quæstu multum suspectas exactiones, per Canones tantopere reprobatas, delabentur, prætexentes non esse mercedem Sacramenti, quod alimentorum gratiâ Parocho datur.

Ulterius, si Sacerdotes ex Sacramentis sua debeant exspectare necessaria; contingit, ut necessitate cogente ea gratis exhibere nequeant: quo natum est fieri; ut omnem notam ac suspicionem Simoniæ, præsertim apud rudem populum ægrè evadant.

Adhæc, quis ambigat quin populi erga Divina Mysteria vilescat reverentia ac devotio: dum ea non nisi mediante temporali sibi exhiberi conspiciunt? Quinimo dubitari nequit, quin exinde Sacramentorum neglectus non rarò oriatur in populo: quid enim ratione & experientia evidentius, quam ea à multis facilè in neglectum venire, ex quibus nulla temporalia commoda sperantur, nec tamen sine temporali detrimento obtinentur.

Ecquis sufficiet edicere, quæ exinde pauperum, præsertim quorum paupertas publicè non innotescit, murmura atque obloquia, quod defectu temporalium ad Sacramenta, sine paupertatis suæ publicatione, aut summo in temporalibus incommodo, accessum sibi haud patere conspiciant.

Adhæc, quâ justitiâ Parochiani qui Parochorum sustentationi Decimas plus quàm sufficientes persolvunt, rursus ad nova & scabiosa onera constringuntur? Non illa profectò est Ecclesiæ intentio; hinc in nullo Pontificis aut Concilii Decreto, in quo de congrua sustentatione Parochis assignanda tractatur, de oblatis in administratione Sacramentorum mentio occurrit: sed ubique generaliter præcipitur, ut *tantum ex Decimis Parochis relinquatur, quod exinde competentem sustentationem habere, & Episcopalea jura persolvere valeant, aliaque onera debita supportare*, ut loquitur Pontifex in *cap.* 2. *De Decimis in VI.* Quin & ipsa Synodus Tridentina Parochorum sustentationi per locorum Ordinarios provideri mandans, non nisi deficientibus Decimis ad collectas procedendum judicavit.

Concilia verò aut Pontifices, si quando in Sacrorum administratione offerri consueta titulo sustentationis nonnumquam exigi permiserunt; id non voluntate, sed duritiâ Monasteriorum aut Capitulorum Decimas in sustentationem Presbyteri dimittere nolentium factum fuisse, rectè notat Christianus Lupus: cujus ea de re hic est discursus.

" Quæstio est, ait *Differt.* 2. *proœm. ad tom.* 3. *Schol. cap.* 7. an istam toties & adeo graviter de Simonia damnatam, seu ante, seu post administrationem Sacramentorum, exigendi consuetudinem purgare potuerit Innocentii III. Synodus Lateranensis *Can.* 66. ac probare. Respondeo, inquit, à cunctis disciplinæ Ecclesiasticæ Directoribus optari, ut Ecclesia in avita castitate ac sanctimonia mansisset, con-

» dis

» dis nostri duritia extorsit aliud permitti, duritia » illa quam apud Rogerum Hevedensem dicunt De» creta Abrincensis in Normandia Synodi, factæ » per Cardinales Albertium ac Theodinum, Legatos » Alexandri III. de exactionibus pro Baptismo nihil » perfectum est, quia Episcopi Normandiæ Decretum » recipere noluerunt. Utique Decretum, quo quid » in Baptismo exigi vetabatur. Latiùs hæc referunt » Joannes Promptonus Abbas Jornalensis, & Ger» vasius Monachus Cantuariensis. Similes in omni » Gallia Episcopos reperit Gualo Cardinalis, qui vel » ipsi vel ipsorum Cathedralia aut Collegiata Capi» tula possidebant Parochialium Ecclesiarum Deci» mas, ideoque volebant de ipsis splendidè vivere, » & miseros Parochos esurire, atque ita cogi ad vi» ctitandum de solis oblationibus aut exactionibus » Sacramentorum. Crevit assiduè malum, & suâ ex» tirpante manu validius reperit laudatus Innocen» tius: Hinc Episcopos, & alios Parochialium Deci» marum possessores ad plenam Parochorum sustenta» tionem cogere non valens, antiquam spontaneæ » in Baptismo & quibusvis Sacramentis oblationis » consuetudinem admisit in legem ac necessitatem, » permisitque exigi: at post datum gratis Sacra» mentum non sacri Ministerii, sed Clericalis ali» mentationis titulo per debitæ eleemosynæ me» dium fit exactio ista, atque ita pura est à lepra Si» moniæ. Attamen Episcopi & alii jam dictas Deci» mas possidentes Prælati, eorumque Capitula ac » Monasteria rigidum coram Deo onus portant dan» dæ Parochis sustentationis integræ, & miseras ple» bes liberandi ab exactionibus variis, suspectis & » offensivis, ad quas isti à paupertate coguntur.

Ex quibus omnibus licet non difficulter appareat justitiæ æquitatique parum esse consonum, umquam in portionis congruæ assignatione rationem habere oblatorum in Sacramentorum administratione, præsertim Decimis sufficientibus, id tamen vel maximè locum habet in casu occurrenti, propter scandalum Hæreticorum, de quo in ipso quæsito.

Profectò si S. Carolus, ut refert Glossanus *lib. 8. cap. 4.* noluerit, ut " Presbyteri quamcumque rem » pro administratione Sacramentorum acciperent; » etiam sub obtentu eleemosynæ; ut omnem occa» sionem ac notam avaritiæ adimeret, utque exactè » per omnia observarent hæc verba: *Gratis accepis» tis, gratis date,*" majori profectò jure loci Ordinarius inhiberet Parocho Pagi N. ut propter Hæreticorum scandalum, etiam gratis oblata in Sacramentorum administratione recusaret. Ita resolutum Lovanii 7. Septembris anno 1686. & signatum erat:
H. LOYENS J. U. *Doctor & Professor Primarius.*
N. CHAMART J. U. *Doctor & Professor Primarius.*
J. BLANCHE J. U. *Doctor & Professor Primarius.*

APPENDIX SECUNDA.

Sententia extensa Concilii Brabantiæ in Causa Competentiæ.

CUM in Senatu Regio in Brabantiæ Ducatu per supplicam pro parte Rectorum & communitatis municipii Gelensis die 13. Nov. 1683. expositum fuerit, in dicto municipio reperiri circiter 3000. communicantium habitantium tam in dicto municipio, quam in decem appendicibus, quarum aliquæ sesqui-horâ, aliquæ quinque quadrantibus, aliæ unâ horâ ab Ecclesia Parochiali dissitæ essent, aliæ nonnihil viciniores eidem Ecclesiæ; quarum nonnullæ tantæ sunt considerationis, ut integris Pagis & Parochiis æquiparari valeant; ita ut Decimæ sub prædicta Parochia in tantum excrescant, ut jam aliquibus annis mille modiis siliginis elocatæ sint ad utilitatem variorum Decimatorum Ecclesiasticorum; quibus non obstantibus nec dum præfatæ communitati provisum erat de numero competenti personarum Ecclesiasticarum necessario ad præstanda consueta Ecclesiastica Officia; utpotè qui in unico Pastore & unico Sacellano seu Vice-Pastore consistat; cujus Sacellani auxilio jam etiam à bimestri frustrati fuerunt: unde factum, ut juvenes; uti & senes privarentur necessaria ad salutem instructione; imo sæpè morerentur absque assistentia & solatio Sacerdotum ex eorumdem insufficientia; nec totius communitatis Confessiones præcipuis festis excipi possent; quæ tandem in pejus ruerent, nisi Supplicantes resolvissent desuper ad hunc prædictum Senatum querelas deferre; quapropter se ad eumdem convertebant, humillimè petentes Citatoriales coram Commissariis ad onus Pastoris & aliorum Ecclesiasticorum Decimatorum, ut, coram iisdem partibus summariè auditis, indilatè & per provisionem designetur numerus idoneorum Vice-Pastorum, qui possent præstare consueta & necessaria munia Pastoralia unà cum Pastore, juxta sanctum Tridentinum Concilium, & Statuta Episcopatûs Buscoducensis, cui subsunt.

Quâ Supplicâ visâ & examinatâ in præfato Senatu, Supplicantibus concessæ & expeditæ fuerant prædictæ Citatoriales, vi quarum Apparitor Thomas citaverat R. D. Episcopum Antverpiensem, uti & Apparitor Jacobus Hullet etiam citaverat D. Abbatissam & Conventuales Monasterii de Roosendael, denique Petrus Herman Prætor in Gele acceptâ authorisatione citaverat D. Melchiorem Vanden Weyer Pastorem, & D. Decanum & Capitulares Ecclesiæ Collegiatæ S. Dymphnæ ibidem, ad comparendum 26. præfati mensis Novembris, coram D. Vanden Dicke Consiliario & Secretario Loyens, tamquam Commissariis inter partes deputatis, ad audiendam conclusionem à Supplicantibus prædictis, & dictarum Citatorialium impetrantibus tunc proponendam: quando dicti Impetrantes comparuerunt per Procuratorem suum Charliers, & Citati per suos respectivè Procuratores Goubau, Mayolet, & Vanden Neuckere. Dicebatque Impetrantium Procurator in verbali tunc habito: ultra id quod in præfatis litteris allegabatur, adhuc considerandum esse, præfati municipii Gelensis Parochiam extendi ad duo milliaria cum dimidio in diametro; esseque varias domos ex opposito etiam tantumdem dissitas quarum incolæ sæpe eodem tempore decumberent, & spirituali egerent animæ medicinâ: ideoque impossibile esse eisdem infirmis Sacramenta ministrari, visitari, solari, & adversus diaboli tentationes adjuvari, nisi per competentem numerum Ecclesiasticorum: præfatum verò Pastorem super eo admonitum agnovisse se in iis providere non posse, absque certo Vice-Pastorum numero: cùm uno impedito in Officio Ecclesiastico, altero in administrandis infirmis, adhuc alii necessarii sint ad invisendos ægros, & obeunda reliqua onera Pastoralia.

Hinc concludebant Impetrantes, ut singuli Citatorum in solidum, vel ad minus omnes conjunctim condemnarentur, ut Supplicantibus provideant, aut provideri sinant, de tribus ut minus Capellanis seu Vice-Pastoribus, aut saltem eo Capellanorum numero, qui judicio hujus Senatûs sufficiant, & capaces sint, unà cum Pastore ordinario Parochiæ servire, & functionibus Pastoralibus satisfacere, tam in excipiendis Confessionibus, Catechisationibus, admini-

ministrandis Sacramentis, quam visitandis, assistendis, & consolandis infirmis : idque cum mandato, ut per Citatos unicuique Capellanorum annuè assignetur & detur necessaria ipsorum competentia, ad ratam trecentorum florenorum annuè, vel aliam quamcumque, vel majorem summam (ultra accidentia) prout Senatus pro causæ circumstantiis arbitrabitur ; & in casu ulterioris litis saltem per provisionem : eo quod causa dilationem haud patiatur ob periculum in mora ; permittentes interim ipsis citatis, ut via amicabili, vel juris inter se dispiciant & conveniant, quo ordine & pro qua parte quilibet ipsorum in dictam competentiam concurrere debeat : concludendo cum expensis ; super omnibus petentes jus dici, sive conjunctum, sive divisum, prout Senatus secundum justitiam æquum judicabit. Quibus prædicti duo primi Citati, nimirum Episcopus Antverpiensis, & Abbatissa de Roosendael, & quartus scilicet Capitulum S. Dymphnæ, respondentes, ita concluserant, ut Impetrantes, in quantum contra ipsos requisierant & concluserant in hac sua requisitione & conclusione, saltem in modo & forma declararentur non fundati & non receptibiles cum expensis ; eo quod jam à quadraginta annis communitas Gelensis parum sit imminuta vel aucta ; quæ numquam fuerit conquesta de defectu Officiorum Divinorum apud Vicarium Generalem Buscoducensem ; cui privativè competeret illi defectui providere juxta Synodum & Edicta quæ hanc materiam spectant : neque etiam tertius Citatus Rector sive Pastor ordinarius Gelensis umquam fuisset conquestus ; cujus prædecessor laudabiliter functionibus Pastoralibus satisfecerat, cum eo adjutorio Capellanorum seu Vice-Pastorum, quod sibi necessarium judicabat : quo non obstante adhuc notabiliter patrimonium suum auxerat : quemadmodùm dictus tertius Citatus Pastor Gelensis etiam similes Capellanos sive Vice-Pastores assumpserat ; & dimiserat prout judicabat necessarium pro munere suo Pastorali obeundo ; cui sustinendo non parum ipsi subserviebant (licet citra ullam obligationem) Domini quarto loco citati ; quorum quatuor actualiter Confessiones excipiunt. Insuper, quod ex supplica, & ratiocinio verbali Impetrantium suâ sponte proflueret, ipsos nullam actionem habere contra primo, secundo, tertio respectivè locis Citatos, quæ actionis exclusio singulariter locum habere respectu duorum priorum Citatorum ; eò quòd nullas Decimas Ecclesiasticas levent in Parochia Gelensi : & quòd tertio loco Citatus tantum solus haberet, quàm quatuor ex quarto loco Citatis, id est, Canonicis S. Dymphnæ ; ac insuper ejus accidentia quotidiana ad majorem summam annuè ascenderent, quàm annui proventus unius Canonici.

Concluserat quoque tertius Citatus Pastor Gelensis in suo scripto *ad omnes fines*, ad hoc ut Impetrantes declararentur non fundati, nec receptibiles cum expensis, prout contra ipsum concluserant 26. Novembris ; hac inter reliquas ratione quod Impetrantes debuissent adire Vicarium Generalem Buscoducensem ; utpotè cui privativè competit de eorum querelis dispicere & providere ; quod ut adhuc faciant, liberum permittit Impetrantibus ; quemadmodum & agere adversus reliquos Decimatores citatos. Insuper dicebat quod tertia pars Decimarum, quam cum Capitulo S. Dymphnæ dividebat sibi competeret titulo oneroso & Pastoratus ; cujus annui proventus, uno anno respectivè cum altero collato, deductis deducendis vix ascenderent ad trecentos Patacones, quodque se semper valdè laudabiliter exhibuerit in functionibus Pastoralibus, in catechisando, concionando, Confessiones excipiendo, assistendo & administrando infirmis, & omnibus suis subditis ; quibus tantum poterat satisfacere, totaliter seipsum impendendo. Quod si quandoque ipse & Prædecessores sui assumpserint in commodum suum Vice-Pastores aliquot suoque sumptu aluerint, id ab iis absque ulla vel minima obligatione factum esse. Fateri quidem se, si permanentes aliqui Vice-Pastores existerent, communitatem melius curandam, solandam, & juvandam esse, quam modò defectu permanentium Coadjutorum ; & quamquam planè confidat se ad petitionem Impetrantium nullatenus retineri, ut tamen ostendat inclinationem suam ad quietem & bonam cum ipsis, uti Pastor eorum correspondentiam ; si eò adducere possint alios Citatos, ut aliqui permanentes Vice-Pastores procurarentur, se lubenter pro nona parte contributurum ad id quod pro competentia eorum aut via amicabili, aut juris decerneretur ; modò vice versâ Impetrantes eum ab omnibus oneribus publicis, pro nona sua parte, quam in dictis Decimis possidet, eximant. Quas rationes aliasque per Citatos allatas ipsi Impetrantes in suo verbali rejecerant ut abusivas, frivolas & impertinentes ; adeoque perstiterant simpliciter loco Replicæ, petentes ut Citati similiter persisterent loco Duplicæ ; utque partibus hinc inde injungeretur scribere per *Advertissementum*, ut aiunt, quo injuncto, utrimque ita scriptum fuit, & conclusum in causa.

Postque duo primi Citati, scilicet Episcopus Antverpiensis, & Abbatissa de Roosendael 11. Febr. 1684. per Libellum Civilem dixerant, quod etiamsi non sine causa confiderent clarè se demonstrasse, quod Impetrantes perperam & injustè ad onus eorum conclusissent, sibi tamen ad majorem causæ elucidationem visum fuisse exponere, quod quarto loco citati, nimirum Canonici S. Dymphnæ, sint Pastores primitivi Gelæ, quodque tertio citato Pastore Gelensi taliter sit provisum de Competentia & Canonica portione, ut annuè summam 2000. florenorum reciperet : quod ulterius in dicto municipio essent varia Beneficia simplicia, uti & personatus aliquis magni proventus. Sed duos primos Citatos levare Decimas in dicta Parochia quemlibet pro tertia parte, alia tertia manente penes Pastores primitivos, videlicet quarto loco citatos, quique in ea qualitate, ex prædicta sua tertia, pro congrua seu Canonica portione & competentia, tertiam partem assignarunt tertio citato Pastori Gelensi, quam & recipit ultra Decimas novales, quæ magnæ ibidem sunt considerationis. Quibus jungebant, Decimas suas se non solum è manu laica accepisse, verùm etiam titulo oneroso Anniversariorum & aliorum onerum possidere ; specialiter secundo loco Citatæ, quæ initio suæ fundationis pro primis suis bonis dictam tertiam Decimarum acceperant à D. Ægidio Berthout, idque in dotem duarum suarum filiarum in præfato Monasterio profitentium ; quarum una prima ejusdem Abbatissa extitit : petebant igitur ut hæc omnia per Libellum Civilem præcedentibus jungere liceret : super quibus Senatus mandaverat, ut petitionem suam coram Commissariis exponerent, Partibus ad id citatis : in cujus conformitatem verbali habito 26. prædicti mensis, repeti curârunt tenorem ejusdem Libelli Civilis ; concludentes ad ejusdem admissionem cum expensis ; exhibentes copias Procuratori Impetrantium unà cum duobus annexis ; qui illi respondens concludebat ad ejusdem rejectionem cum expensis & pœna ; contentus nihilominus ut liti jungeretur salvâ Impetrantibus facultate respondendi eidem Libello ; quo responso exhibito, dictum fuit à Commissariis, ut omnia actis litis jungerentur ; atque ita rursus in causa utrimque conclusum fuit, petitumque jus dici. Itaque visis & examinatis in præfato Brabantiæ Senatu præfatis citatorialibus, ibidem ab Impetrantibus obtentis 13. Novembris præteritâ, unà cum verbali in eorumdem conformitatem coram Commissariis habito, continente tres conclusiones à Partibus hinc inde sumptas : visis etiam respectivè Scri-

Scriptis *Advertissementi*, ut vocant, utrimque traditis uti & Libello Civili duorum primorum citatorum oblatorum 11. Februarii præteriti, unà cum rationibus impertinentiæ ab Impetrantibus oppositis: omnibus attentis DD. præfatum Brabantiæ Senatum constituentes, jungentes liti Libellum Civilem 11. Februarii, unà cum rationibus impertinentiæ illi oppositis; declarant Citatos teneri, & obligatos esse curare, ut intra 14. dies Impetrantibus provideatur de duobus Vice-Pastoribus, qui unà cum tertio loco Citato Communitati ministrent & assistant in omnibus functionibus Pastoralibus, uti decet, & in eum finem persolvere cuilibet illorum ultra accidentia annuè centum Patacones pro Competentia; quorum unus erit ad onus tertio loco Citati solius, alius ad onus primo, secundo, & quarto loco Citatorum ad ratam portionem, quam in Decimis præfati municipii Gelensis possident; idque per provisionem donec & quousque aliter per Senatum ordinabitur, quibus mediantibus Impetrantes absolvuntur ab instantia: manentibus eo non obstante præfatis Citatis in integro quoad præfatam competentiam, ejusque ratam, tam inter se, quàm adversùs quoscumque alios, uti expedire eis videbitur; expensas ob rationes compensantes, excepto quòd judicatum remanebit ad onus præfatorum Citatorum. Ita actum & pronuntiatum Bruxellis 14. Martii 1684.

Signatum, GOUBAU.

FINIS.

CENSURA.

Legi Tractatum hunc *De Jure Parochorum ad Decimas, Oblationes, &c.* nihil contra Fidem aut bonos mores occurrit, imò Parochorum & Parochianorum sublevandis necessitatibus opportunè consulit, Decimatorum animas variis periculorum fluctibus liberare quit, studiorum in sua materia difficultatibus explanandis aptus visus est: Hinc publicam lucem mereri censeo. Dabam Leodii, hâc 4. Junii 1694.

JOANNES LE BEAU *S. Adalberti Curator & Pastorum Decan. Exam. Synod.*

DISSER-

DISSERTATIO
AD REGULAM:

In dubiis semita tutior est eligenda, *probatam à Sanctis Patribus* CLEMENTE III. *in Cap.* 12. ✠ *De Homicid.* & INNOCENTIO III. *in Cap.* 5. ✠ *De Clerico excomm. ministr.*

Cui adjungitur Explanatio Regulæ Juris: *In pari delicto vel causa potior est conditio possidentis.*

PRÆFATIO.

DUæ *sunt regulæ morum, quas hâc Dissertatione discutere statui. Altera hæc est:* In dubiis semitam debemus eligere tutiorem, *Clemens III. in* Cap. 12. ✠ De Homicid. *Eandem Innocentius III. in* Cap. 5. ✠ De Cler. excomm. ministr. *exprimit his verbis:* In dubiis via est eligenda tutior. *Altera est Casuistarum, laxiorumque Canonistarum:* Quod est speculativè probabile, est Practicè certum, *vel ut hodie ineptiùs incipiunt eandem proponere:* Quod est Practicè probabile, est Practicè certum, *seu quod valet idem*, est Practicè tutum. *De his Regulis quatuor in hac nostra Dissertatione examini subjiciemus. Primum quidem, quod duæ hæ regulæ diametraliter sibi sint oppositæ. Secundum, quod prior sit vera regula; at posterior non nisi Pseudo-regula. Post hæc subsequentur prioris regulæ consectanea, quo ipsius veritas magis patescat. Deinde palam faciam absurditates, quas secum trahit posterior regula, ut etiam ex his clariùs ostendatur ejus falsitas. Denique adjiciam verum intellectum Regulæ Juris in* Cap. 65. De R. J. in VI. In pari delicto vel causa, potior est conditio possidentis; *ostendamque quantopere hac regula abutantur quidam Theologi, ut suas de probabilismo opiniones stabiliant.*

§. 1.

QUOD dictæ Regulæ sibi opponantur, nemo negaverit qui adverterit, quod omne probabile sit dubium. Dubium isthuc voco, de cujus nec veritate nec falsitate constat, sive quidquid hujusmodi est, ut & veritas & falsitas nobis sint incertæ. Non enim sola negativè, sed etiam positivè dubia, incerta sunt & dubia: quin haud difficulter ostendetur, quod minus probabile quàm suum oppositum, semper de falsitate magis debeat esse suspectum, quàm hoc negativè dubium, *Arena maris sunt numero pares.* His præmissis, pone duo contradictoria probabilia, id est, incerta ac dubia, de quorum alterutro (ut sexcenties fit) dubites meritò, an non sit contra jus naturæ. In hac suppositione secundùm dictam Laxorum regulam utrumque titulo probabilitatis licitum erit, & utrumque pro libitu eligi poterit: at juxta regulam à Pontificibus traditam sola *via tutior eligenda erit.* Clarum itaque est, quod inter dictas regulas intercedat oppositio.

§. 2.

REgulæ prioris veritas & posterioris falsitas jam tum aliquousque probatæ sunt, dum Clemens III. & Innocentius III. priorem adstruendo, hoc ipso, ut ex oppositione patet, posteriorem destruxêre. Neque tamen dictos Pontifices prioris regulæ conditores fuisse, sed approbatores solùm existimamus priusquam enim illum in modum responderunt, incommutabilis naturæ lex dictabat peccare illum, qui legis v. g. naturalis transgressionem vult, saltem per consequentiam, vel, ut loquuntur alii, interpretativè. At verò per consequentiam ejus transgressionem vult, qui pro libitu præsumit exercere actionem, quam novit probabiliter esse contra jus naturæ: nam sine necessitate (actionem, ut ponimur, omittere potuisset) illud facit, cui novit esse annexum morale periculum reipsâ impingendi in jus naturæ.

§. 3.

PRæterea, quid aliud peccatum, nisi dictum factum vel concupitum contra legem æternam? Oportet igitur actionibus nostris regulæ loco præfigere legem æternam; unde nequaquam sufficit, si probabilitas solùm consideretur: probabilitas enim neque lex æterna est, neque legi æternæ magis commensurata, quam sors. Etenim sicut sors ad veritatem & falsitatem se habet indifferenter, ita probabilitas ad legem æternam & ejus contrarietatem: ut proinde sicut in *Can.* 5. *dist.* 8. respondet Gregorius Pontifex: *Si consuetudinem fortassis opponas, advertendum, quod Dominus dicit; Ego sum Veritas & Vita: non dixit ego sum consuetudo, sed Veritas.* Ita nobis dicere licet, si probabilitatem fortassis opponas Dominus non dixit: *Ego sum probabilitas*, sed *Veritas*, sive lex æterna, juxta illud Aug. *lib.* 4. *Confess. cap.* 9. ad Deum, *Lex tua Veritas, Veritas tu.*

§. 4.

ALiud insuper argumentum petitur ex Gratiano *Can.* 4. *caus.* 1. *q.* 4. *Ignorantia juris naturalis omnibus adultis damnabilis est.* Si ergo ignorantia, quomodo non probabilitas damnabilis erit, si ei se quis in praxi conformet? Nam si affectus intellectum obscurantes excusationem præripiant ei, qui jus naturæ transgreditur, etsi transgressionis periculum propter plenam ignorantiam non videat, quomodo excusabitur ille, qui cùm non plenè ignoraret jus naturæ, illud transgreditur, ubi transgressionis periculum claré videt, ut fit, quoties se novit probabiliter jus naturæ transgredi?

Verùm quia doctrina quam hic tradimus, longè notior est, quam doctrina ex Gratiano tradita, huic argumento immorandum non duximus.

§. 5.

HAnc doctrinam ipsamet veritas probat subsequenti sententia: *Si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt:* Dicebatur hoc de Doctoribus, qui eo tempore erant præ omni hominum genere in lege Dei ac Synagogæ peritissimi, quia dicebatur de Legisperitis gentis Judaicæ, in qua sola notus Deus, & quidem de primariis in ipsa Metropoli residentibus. Si proinde rationes, ob quas vera ipsis videbantur, quæ à parte rei contra legem naturæ docebant, non excusaverunt ipsos: si etiam ipsorum authoritas non recusavit sequaces; quomodo nunc laxitatum Patroni excusabuntur ob suas ratiunculas? Quomodo sequaces ob illorum auctoritatem.

§. 6.

QUisquis hæc accuratè expenderit, nihil mirabitur, illam quam refellere instituimus, Pseudo regulam in Decreto nusquam vel Decretalibus, ne in universo quidem Corpore Juris Civilis, quin oppositum potiùs comperiri. Si Decretum consulis, *Can.* 9. *dist.* 8. ita sonat: *Si solus Christus audiendus est, non debemus attendere, quid aliquis ante nos agendum putaverit; sed quid, qui ante omnes est, Christus fecerit; neque enim hominis consuetudinem* (idem esto de probabilitate in lege præsertim naturæ judicium) *sequi oportet, sed Dei veritatem; cum per Isaïam Prophetam Deus loquatur, & dicat: Sine causa colunt me, mandata & doctrinas hominum docentes.* Jam verò mandata & doctrinas hominum esse universa, quæ (etsi probabilia sint) legi naturæ adversantur, Evangelio docemur.

§. 7.

SI Decretales consulis, *Cap.* 3. *De Sponsal.* decernit Pontifex: *In his quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus.* Si igitur juri naturæ probabiliter contraria est actio quæpiam, cujus omissio in illud certò non impingit, hujusmodi actionem probabilitatis titulo exercere, nefas erit. Pontifici ergo subscribendum, *quod certius existimamus, tenere debemus.* Obtinebit proinde, quod August. relatus in *Can.* SI QUIS *De Pœnit. dist.* 7. *Tene certum, dimitte incertum.* Cui quàm optimè consonat, quod alibi: *Graviter peccaret in rebus ad salutem animæ pertinentibus, vel eo solo, quod certis incerta præponeret.*

§. 8.

SI Leges legeris, nihil adeò solemne in iis, quàm juxta leges, non probabilitatis commenta judicandum. *Novell.* 24. *cap.* 2. *Ad leges respiciat, & secundum eas judicet...... insuper ad Deum quoque respiciat: neque præterea quidquam omninò in animo cogitet.* Vin' nosse, quo loco habenda sit in legum materia Doctoris authoritas? Audi, quid de acutissimi ingenii viro, & meritò ante alios excellenti Papiniano Justinianus, qui Papiniani sententiam non nisi opinionem & dubitationem vocat, *l. fin. Cod. de Instit. & Substit.* Vide, quid hinc statuendum de iis Causidicis, qui non Papiniani, sed nescio cujus authoris sententiam sectantes causæ patrocinium suscipiunt.

§. 9.

NUnc, quod tertio loco promissum fuit, quænam videlicet ex hac vera regula à Summis Pontificibus comprobata, *In dubiis, &c.* consectanea sint, ostendendum. Primò quidem conficitur, quod judex omnis & Jurisconsultus, quin & homo quilibet veritatem seu legem incommutabilem, non probabilitatem consulere numquam non debeat. Illam, aio, lucem, *quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*: de qua alibi, *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine.* Hinc *divinam naturalemque legem* Zeno apud Lactantium *lib.* 1. *de falsa Relig.* Deum ipsum indigitat. Quo facit & illud Augustini, Lex tua veritas, & veritas tu. Quam meritò igitur asseruit Justinianus: *Naturalia jura semper firma atque immutabilia permanere,* §. 11. *Inst. De Jure nat. gent. &c.* cui accinit Gratianus: *nec variatur, sed immutabile permanet.* Ad legem namque æternam, hoc est, ad Deum loquebatur, qui olim: *Mutabis ea, & mutabuntur; tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.* De hac ipsa, sub nomine sapientiæ dicebat Regum sapientissimus: *Proposui pro luce habere illam, quoniam inextinguibile est lumen illius*: & rursum; *Lætatus sum in omnibus, quoniam antecedebat me ista sapientia.*

§. 10.

QUæritur illa intellectu item & voluntate; verùm non nisi ipsàmet illum illuminante, hanc inflammante: hinc bellè Zosimus Pontifex relatus apud celeberrimum Jurisconsultum. Antonium Augustinum in *Epist. juris Pontif. vet. lib.* 19. *tit.* 1. *c.* 2. "quod » tempus intervenit, quo non egeamus auxilio? In » omnibus igitur actibus, causis, cogitationibus, mo- » ribus adjutor & protector orandus est." Neque enim difficile admodum ex veritate, non ex probabilitate vivere. Siquidem rectè Joan. Dartis Jurium Doctor, & SS. Can. in Academia Paris. Profess. ex Augustino: *novit rectè vivere, qui rectè novit orare.*

§. 11.

HAnc regulam, *In dubiis via tutior est eligenda,* rectè bina consequuntur corollaria. Quorum alterum est: si juri naturæ probabiliter adversatur quædam actio, cujus omissio illi certò non est contraria, actio illa erit illicita; sin oppositum, omissio erit vetita. Alterum: dum actio jus naturæ probabiliùs infringit, quàm illius omissio, itidem actionem illicitam dicito. E primo rectissimè intuleris homicidium (finge esse probabile) in rerum temporalium defensionem, neutiquam licitum esse: è postremo, judicem non posse adjudicare causam illi, cujus jus minus habet probabilitatis. Si lubet ulteriùs arguere, nec Advocata allaborare licitum, nec ipsi quidem clienti desiderare, ut ejusmodi sententiam ferat judex, non magis operosè conficies.

§. 12.

PErperam tamen ad primum corollarium consequens dices, quod, cui jus est ad centum æquè probabile ac adversario, nihil possit exigere; siquidem dimidium ab eo justè petitur, ut simili in dubio faciendum respondit Julianus in *l.* 40. *ff. De Hæred. Inst.* ante quem in causa servi proprii idem constituisse Tiberium Cæsarem refert Justinianus §. 4. *Instit. de Vulg. Substit.* quando occurrente dubio, cujus foret hæreditas, substituti an domini servi instituti, utrique dimidia assignatur. Si igitur priori regulæ insistit judex, ubi gentium comperiet casum pro amico? Perperam item ad secundum corollarium sequi putabis: quod arbitrator sive amicabilis controversiæ compositor, dum alter contendentium jus habet probabilius ac pars adversa, possit illi totum, huic nihil attribuere: utrique enim contendentium ad probabilitatis proportionem assignandum.

§. 13.

E Corollario secundo consectaneum est, quod in dubio non possit sibi totum semper vindicare possidens: quod amplius est, nec retinere potest totum possessor, esto æqualis sit ipsi cum adversario probabilitas, præveniendo possessionem. Huic tamen juris regulæ, *In pari causa vel delicto potior est conditio possidentis*, tamquam verissimæ subscribimus: multum quippè ab invicem dissident, conditio possidentis est melior, & totum sibi vindicare potest possidens.

§. 14.

§. 14.

PRiusquam aggrediar hujus Pseudo-regulæ, *quod est speculative probabile, est practicè certum*, falsitatem ostendere ex absurditatibus illam consequentibus, præmissum oportet: longè aliter antiquis æquè atque modernis hunc terminum *probabile* usitatum fuisse. Imò hodieque invenias, quibus nequaquam sufficiunt, quæ satis ad probabilitatem sunt Casuistis & Canonistis laxioribus: unde ea, quæ probabilitatem constituunt, non iisdem verbis omnes circumscribunt: "Apud multos *enim*, teste Prospero Fagnano Jurisconsulto Romano, acerrimo probabilitatum profligatore in *Comment. ad 5. lib. Decret. ad cap. Ne innitaris* ii *De Constitut. n.* 331. receptum videtur, ut probabilitas opinionis non solùm eliciatur ex rationibus & argumentis congruentibus; sed etiam ex simplici authoritate unius docti & pii Doctoris, ut tenent," &c.

§. 15.

HOc posito, ecce quò tandem veniendum: ne vel unam reperies sententiam in tanta Casuistarum farragine, quam probabilem non censuerint ii, quibus etiamnum in pretio sunt hujus farinæ Doctores. An verò unicus ad probabilitatem tibi suffecerit; an tres quatuorve requiras, quid interest? Cùm vix aliquam, ne dixerim nullam, invenire sit sententiam, quin complures ei, quamprimum lucem viderit, ut probabili illicò subscripserint, quotquot nimirùm probabilem sentiunt eo ipso, quo fuerit ab uno aliquo asserta. Bella profectò probabilitas extrinseca! nihilo meliorem esse intrinsecam, etsi *rationibus & argumentis congruentibus* niti venditent, facilè evinces ex tot absurdis sententiis, quas illi velut probabiles, nos infra improbandas prostituemus. Nihil enim tam ineptum, tam absurdum vel insulsum, quin ex illa Pseudo-regula, *quidquid est speculativè probabile, est practicè certum*, quàm optimè inferri queat, velut pium, certum & tutum; si, quod unus alterve, quem doctum vocitant & pium, Author docuerit; universim probabile esse dixeris juxta antè datam definitionem, & tale probabile eo ipso practicè certum esse admittas.

§. 16.

HÆc ubi admiseris, Deus bone! quàm monstruosi partus tam monstruosâ matre! Regula humanæ vitæ non tam erit statuendus Deus, hoc est, lex æterna, quàm fabricatores fautoresque probabilitatum, seu probabilitas ab ipsis fabricata & defensa. Item Regula mentis humanæ non erit deinceps immutabilis, verùm ubi tempus variarit vel locus, imò quoties unius alteriusve Probabilistarum cupiditati allubescet, variabit & illa. Præterea Principum leges & Pontificum Decreta à *Placito* hujusmodi Doctorum pendebunt. Quod deterius est, Deus ipse seu legem spectas naturalem sive positivam, non erit habendus posthac legislator, nisi admodum dependens à limitationibus nimirùm, interpretatiunculisque, quibus probabilitatum cultoribus Dei legem restringere, & ad curvas cupiditates incurvare placuerit. "Si enim verum est (inquit Fagnanus) quod Laxones aiunt, jam opiniones probabiles erunt supra legem Dei & naturæ." Accedit & hoc: utilius erit conscientiæ suæ regimen cuipiam probabilitatum Patrono, quàm vel ipsi Doctori gentium Paulo committere; hic quippe per viam veritatis solùm tutò ducet; ille & per viam falsitatis, utpotè probabilium, quæ sexcenties fallunt; nec tamen (ut putant) minus tutò, quàm Apostolus per veritatis semitam.

§. 17.

TRibunalia quoque invertit monstruosa hæc opinandi libertas. Judex namque illi, cui libuerit, parti favebit, modò ut sequatur sententiam, à qua stabit ad minus illius partis Patronus, qui opinionem suam in tanta scribentium copia, unius cujuspiam authoritate facillimè tuebitur. Deinde incomparabiliter commodius fuerit, probabilitatem in ejusmodi Doctorum scriptiunculis, quin & unius solum indagare, quam veritatem aut justitiam è S. Scripturæ, Canonum vel Legum monumentis eruere. "Quapropter dictus Fagnanus: hæc doctrina reddit homines ignavos, eosque ab omni studio contemplandæ veritatis abducit; nam ubi primum quis in aliqua controversia morali intelligit extare opiniones probabiles, & se habere libertatem sequendi, quam maluerit, licet minus probabilem ac minus tutam, non laborat pro veritate ulteriùs assequenda." Postremò, frustraneus erit labor tam Theologorum, quàm Jurisperitorum contendentium quippiam esse illicitum, quod unus aliquis, quem pium vocare lubet & doctum, licitum censuerit. Ex. gr. Probabilistarum quidam doceat, ad Beneficium etiam curatum nequaquam eligendum esse dignissimum. Teneat alius: ad indicendum bellum sufficere jus probabile. Tertius doceat: pro intercessione ad Beneficium obtinendum, aliquid sine simoniæ suspicione dari posse, & si quæ id genus alia; supervacaneam insumet operam, qui contrarium probare conatus fuerit, quia sententiæ illæ (si credimus) tutæ manebunt, modò vel unus, quem pium dicent & doctum, illas contra mille defendendas susceperit.

§. 18.

VIdit Fagnanus, quàm nulla est veritas, in quam non grassetur probabilitas, si Sententiæ probabilis jam dicta definitio, cum illa Pseudo-Regula subsistat, quare in hæc verba erumpit: "Cùm enim nulla fere sit veritas moralis, quæ plausibili aliqua ratione oppugnari non possit, nulli dubium est, quin omnis regula morum possit everti ex libertate opinandi non modò in præceptis humanis, verum etiam in divinis & naturalibus, dum de ipsis interdum non occurrunt nobis rationes demonstrativæ: unde his temporibus eò res perducta est, ut nullus ferè sit articulus in moralibus, in quo non sit varietas vel contrarietas opinionum, adeò ut in solo opere non ita pridem impresso Resolutionum Moralium Antonini Dianæ numerentur in unum collectæ quæstiones supra ter mille cum opinionibus, & Authoribus pro utraque parte affirmantibus, aut ambas esse probabiles, aut unam probabilem, & alteram probabiliorem, & in quibus ferè omnibus agitur de peccato mortali, ut de Sacramentis, de censuris, de votis, de jejunio, de restitutione & aliis hujusmodi, quæ complectuntur universam ferè materiam ad forum conscientiæ pertinentem. Quem scribendi morem passim observant & alii plures ex recentioribus Theologis." Hæc Fagnanus. Ut non immeritò Cardinalis Bona *in principiis vitæ Christianæ paragr. 46. parte 2.* incuset: "Magistros prurientes auribus (sic quippe laxitatum Patronos vocat) qui ut noxiæ libertati faveant, mandata Dei & Ecclesiæ tot limitationibus & perniciosis interpretationibus convellunt, ut vix remaneat præcepto locus. Vivunt itaque homines non sicut oportet, sed sicut volunt, quia tot jam sunt de humanis actibus opiniones, ut ferè liceat, quidquid lubet.

§. 19.

QUod Prosper Fagnanus generalibus terminis dixit, specialibus exemplis demonstrare pergit eodem loco *n.* 335. ubi agit de innumeris ferè opinionibus falsis; verba ipsius sunt: "Temerariis & scandalosis, quæ ex libertate eligendi quascumque opi-

» opiniones probabiles tamquam ex equo Trojano » indies prodeunt, & quamplurimæ pallio proba- » bilitatis tectæ traduntur in Scriptoribus nostri tem- » poris, quæ revera non sunt tolerandæ : " En aliquas : (omnes Dissertationis brevitas complecti nequit) è quibus velut ex ungue leonem discat quilibet, quousque in doctrina morum hallucinati sint hodierni animarum consultores, dum hâc Pseudo-Regulâ seducti fuerunt.

§. 20.

ECce quot doli inde scaturiunt. *Qui perdit aliquam authenticam Scripturam, licitè potest aliam similem confingere..... Falsum accusatorem atque adeò testes & judicem licere occidere, quando aliter oppressio innocentis impediri nequit..... Licitum est tam in judicio, quàm extra judicium jurare cum restrictione mentali, non habito respectu ad intentionem ejus, qui petit juramentum.* Neque rebus civilibus sat cautum est ab hac Pseudo-maxima toties nominata. *Neminem teneri aut jure naturæ aut legum restituere acceptum pro ferenda sententia injusta..... Restituenda non esse damna, quæ tertius fecit nobis authoribus. Famuli & famulæ domestica possunt occultè heris surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.* Judicia pervertit : *Clarum & certum est judicem non posse punire aliquem, qui secutus est sententiam probabilem.*

Vita in discrimen venit : *Posse quoque occidi, qui bona nostra eripit, etiam fugientem, modo pretiosum quid auferat..... Quibusdam casibus permitti acceptationem duelli..... Licet aliquando interficere adversarium aut illum infamare (etiam illi imponendo falsa crimina) sine peccato mortali..... Ad defendendum honorem suum acceptare duellum, & occidere provocantem non est peccatum mortale.... Posse quempiam occidi, ut ejus impediatur alapa aut percussio fustis,.... Etiam Ecclesiastico & Religioso licere scientiâ ac virtute partum honorem tueri hominem perimendo, qui contumeliis atque calumniis illum impeteret.*

Nec rebus sacris parcitur : *Missam ritè audiri, dum quatuor ejusdem partes eodem temporè audiuntur..... Absolvendos esse qui sunt in proxima occasione peccandi tametsi incestûs, absque obligatione, ut sese sejungant, quando horum lapsus frequentes non sunt aut ferè quotidiani, sed solùm quoto mense, semel atque iterum..... Licet Sacramentaliter absolvere mediatè tantùm confessos ratione magni concursûs pœnitentium.*

Immisericordiam inducit : *Superfluum non est, quod homines servant pro statûs sui vel parentum qualitate habita vel adipiscenda, adeoque vix poterunt inter sæculares inveniri, qui superfluum habeant.*

Gravissima peccata excusat : *Ut actio quapiam sit peccaminosa, oportet, ut procedat ab homine, qui noscit & percipit quid boni malive in ea sit, & antequam id videat, aut animum reflectat, actio neque bona est neque mala.*

§. 21.

HÆ quidem omnes ad verbum ex Fagnano : inter alias plurimas, quædam ibidem referuntur, quas ob nimiam absurditatem huic Dissertationi inscribere pudet. Tres tamen apud Fagnanum non repertas adscribimus. Primò : *Judicem in dijudicando partium jure, seu in ferenda sententia posse, quam maluerit opinionem probabilem sequi, saltem quando opiniones sunt æquè probabiles ex parte juris. Addo*, inquit idem Author, *posse modo juxta unam, & modò juxta aliam opinionem judicare secluso scandalo. Probabiliter*, ait idem, *etiam existimo judicem posse judicare juxta opinionem minus probabilem.....* Secundò : *Vir doctus diversis secundùm diversas sententias opposita consilia dare potest.* Quidni igitur Advocatus in eadem causa secundùm diversas sententias utrique parti patrocinari posset..... Tertiò : *Qui odio deposito benefacit proximo, & mala illius avertit, non videtur ad amorem internum obligatus.* Numquid igitur meritò dictus Fagnanus alium quemdam Jurisconsultum laudat, *quod hic rotundis*, ut ait, *verbis affirmavit usum probabilitatum esse commentum diaboli ad enervandam vim præceptorum ?*

§. 22.

QUis igitur non videat, quantam imprudentiæ notam incurrit, quisquis probabilitatem regulæ loco in agendo sibi præstituit ? Nequaquam, aiunt Probabilistæ, omni namque sententiæ probabili assensu *prudenti*, atque ita nullam non sequitur *prudenter*. Hoc quidem palmarium eorum argumentum, quo mundum fascinarunt, invexeruntque complures opiniones, " Christianæ disciplinæ relaxativas, & animarum per- » niciem inferentes, & quo, in rebus ad conscientiam » pertinentibus (cum Alexandro VII. loqui pergo) » modus opinandi irrepsit alienus omnino ab Evangeli- » ca simplicitate, sanctorumque Patrum doctrina : " Ast quàm caducum & infirmum mox deprehendes, si cum Philosophis reflectas, assentiri cuidam sententiæ, nil esse aliud, quàm omnibus, quæ tam pro illius veritate quàm falsitate novimus, consideratis, determinari propter illa, ut veram potiùs judicemus quàm falsam : fieri proinde nequit, ut assentiaris sententiæ, quæ tibi sit minùs vel æquè probabilis ac illius opposita. Tantum igitur abest, ut *prudenter* assentiaris propositioni minùs vel æquè probabili, ut nullo modo illi assentiri valeas. Huic accedit, quòd assensum præbens sententiæ quantumcumque probabili meritò formidet, ne assensus suus sit falsus, cùm *omne probabile sit dubium. Imprudentiæ* itaque notam non effugiet, quisquis hunc in modum processerit. Verùm ut & hoc donemus, quòd hujusmodi assensum ægrè feras vocari *imprudentem*, quia falsitas, de qua assensus tuus periclitatur malum quidem erit ; at judicio tuo non ita magnum. Grande tamen malum est, legem naturalem reipsâ infringere, actionem in re notabili exercendo secundùm opinionem, probabilem quidem, at fortassis à parte rei falsam. Fingas denuò ex. g. probabile esse, quòd hominem in rerum temporalium defensionem interficere licitum sit. Esto malum sit, at judicio tuo non ita magnum, falsitas de qua periclitatur assensus illius : Grande tamen malum est, hominem interficere, quem lex naturæ vetat occidi, cujus homicidii periculo te exponis. Hactenus ferè de Probabilibus in jure naturæ.

§. 23.

NUnc de iis quæ jus positivum concernunt. Quamvis dari ignorantiam juris positivi invincibilem, quæ & agentem contra illud, etiam divinum excuset, nullus dubitem ; inepta tamen hæc est sequela : Ignorantia juris positivi excusare potest ; ergo & Probabilitas. Hæc quidem omnis ex ignorantia nascitur, haud equidem planè ignoratur juri positivo contrarium esse, quod in illud probabiliter impingere scitur. Non inficior Legislatorem humanum quibusdam in casibus controversis ita temperare legem suam potuisse, ut eam non obligare tum vellet. Verùm an & quo casu id fecerit, quis ostendet ? Nobis longè facilius fuerit ostendere, quod sine manifesta injustitia à Legislatore indulgeri nequeat, ut in quolibet celebris etiam probabilitatis casu quis possit modò hanc, modò oppositam, ut lubet, probabilitatem amplecti. Iniquus ex. g. foret Legislator, qui eidem concederet, ut dum controvertitur de testamento minùs solemni favore probabilitatis, ab intestato in hæreditatem hic succederet, & alibi patrocinio probabilitatis oppositæ ex testamento idem hæres foret.

EXPOSITIO
REGULÆ JURIS:

In pari Delicto vel Causa, melior est conditio possidentis, vel ut alibi exprimitur : *In pari Causa possessor potior habetur.*

§. 1.

Quid sit possessio, & in quo potissimum conditio possidentis sit melior?

POSSESSIO à Juris-Consultis dicitur detentio rei animo & affectu dominantis; & possidere dicitur, qui rem animo affectuque dominantis retinet. Qui verò alieno nomine retinent, nec se pro dominis rei detentæ gerunt, non tam possidere quàm in possessione esse dicuntur: ut v. g. colonus, inquilinus, & similes, uti uno consensu docent Juris Interpretes ad *L. 2. Cod. De Præscript.* 30. *vel* 40. *annorum.*

Ex hac possessionis descriptione patet, quod possessor rem quam possidet, retineat, eâque utatur tamen *propriâ*. Hoc posito facilè intelligitur, unde fiat, ut in controversia super rei possessæ dominio, probatio dominii non possessori, sed adversario incumbat. Quid enim publicæ tranquillitati magis consonum, quàm ut is, qui rem aliquam *tamquam Dominus* tenet & possidet, in illius detentione & possessione permittatur, donec probetur, quod injustè rem illam detineat & possideat? Quid insuper naturalius, quam ut leges onus probationis injiciant illi, qui alteri rem, cujus usum jam pacificè obtinet, eripere, sibique asserere intendit?

Possidens igitur quamdiu in pacifica possessione permittitur, neque injusta possessio probatur, vice *domini* est; tametsi in rei veritate dominus non esset. Atque hinc præcipuum possessionis commodum, à Justiniano jam pridem notatum & expressum: *Commodum*, ait, *possidenti in eo est, quod etiamsi ejus res non sit, qui possidet, si modò actor non potuerit suam esse probare, remanet in suo loco possessio. §. 4. Inst. De Interd.* Quasi diceret, eam ob causam in *pari* causa melior est conditio possidentis, seu possessor potior habetur, quia probatio Dominii, quæ ordinariè non exiguæ est difficultatis, non possessori, sed adversario incumbit; atque ipso non probante in pari causa possessio & usus rei apud possessorem remanet, etiamsi forsitan res ad possessorem revera non pertineat.

Præterea ex ipsa rei possessione, præsertim notabilis temporis, & de cujus titulo non satis constat, præsumptio aliqua, maximè in foro externo pro possessore haberi debet. Leges enim nolunt ut temerè & sine probatione præsumatur, quod quisquam re aliqua tamquam sua utatur, cujus reverà dominus non est; sed econtrà volunt, ut pro domino habeatur, donec sufficientia motiva in contrarium adducantur. Quæ rursus præsumptio facit, ut rectè dicatur, in *pari* causa possessor *potior* habetur, seu *in pari causa melior est conditio possidentis.*

§. 2.

Non sequitur: Judex possessionem rei à possessore auferre non potest, nisi Actor probet: ergo & possessor rem justè retinet, donec Actor sufficienter contrarium probet.

PRiusquam hanc consequentiam illegitimam ostendam, prænotatum cupio, animum mihi non esse, hìc ostendere, aut determinare, quâ ratione actore non probante Judices procedere debeant: num scilicet pro ratione dubii & juris teneantur rem dividere possessorem inter & actorem; sed unicè hoc paragrapho evincere contendo, falsam & absurdam esse hanc consequentiam: *Actore non probante Judex possessorem absolvit, & in possessione rei tuetur, ergo possessor justè rem retinere potest.*

In primis certum est, quod Judex interdum possessori rem adjudicare possit & debeat, & tamen possessor eamdem sine injustitia retinere nequeat. Quid enim si possessor *certò* noverit rem esse alienam, actor verò omni probatione destituatur? Quis ambigat, quin judex ob defectum probationis possit, & sæpe debeat possessorem absolvere, actorem verò condemnare? & tamen possessorem eo casu rem justè retinere posse, nemo quamvis laxissimus dixerit.

Certum quoque est, quod ad obviandum fraudibus & fallaciis, litiumque multitudini, Respublica statuere queat, ut in quibusdam negotiis majoris momenti, non omnis generis probatio admittatur; sed ea dumtaxat, quæ paucioribus contentionibus & difficultatibus subjacere creditur. Nullus tamen ausit asserere, debitorem qui *certò* novit se obligatum, à debito esse exemptum, eo, quod actor simili probationis genere destituatur. E. g. Edicto Principum Belgii anno 1611. decretum fuit, ut quisquis disponere voluerit de re excedente valorem seu quantitatem *trecentorum* florenorum, sive per ultimam voluntatem sive quamcumque dispositionem inter vivos, id faciat in scriptis sive chirographo coram Notario & testibus, sive aliis publicis personis pro rei dignitate de qua agitur, qui super ea legitimum conficiat instrumentum, quod *solum* recipietur ad probationem rei gestæ, adeò ut nec Judices aliam probationem per testes super tenore instrumenti admittere possint: quis tamen dicet, idcirco reum omnino absolutum ab obligatione, quia forsitan actor chirographum perdidit: ideoque illud coram judice reproducere non valens judex reum absolvere debet.

Falsissimum proinde & perniciosum est, *quod nemo cogatur solvere quid, nisi probetur debere, non minus in foro conscientiæ quam externo.* Quemadmodùm more suo secutus nonnullos Casuistas Theologos docet Zoesius ad tit. Decretalium *De voto num.* 50.

Evidens quoque est, quòd tametsi Leges statuissent; quòd judices deberent & possent possessorem absolvere actore *plenè* non probante; inde tamen nullatenus sequatur, quòd possessor *dubitans* an res sit *sua*, possit rem possessam *integram* retinere, quia, ut jam dixi, modus probationis, ab ipsa obligatione planè est disparatus, neque ipsam obligationem afficit vel immutat; sed tantùm ostendit & statuit, quod ad obviandum fraudibus & litium multitudini in foro *externo* circa probationes observari consuevit.

Cùm verò sufficiat, ut quis in conscientia obligetur,

getur, quod *sciat* obligationem subesse, sat apparet, nihil referre, utrum desint ea quæ quidem requiruntur ut judici obligatio probetur, sed sine quibus obligatio esse, & possessori innotescere potest. Non sequitur proinde; Judex possessorem ob defectum probationis à restitutione rei absolvit, ergo possessor rem possessam sine injustitia retinere potest.

§. 3.

Regula In pari Causa melior est conditio possidentis, *nullum novum jus tribuit possessori rem retinendi.*

ILla quorumdam Canonistarum & Theologorum sententia, quòd possessor, qui pendente possessione, incipit *dubitare*, an res sit sua, eam possit manente dubio *integram* retinere, in eo vel maximè fundata videtur; quod credant, Leges *in dubio* rem aliquo modo in possessorem transferre; per hoc quòd dicatur: *In pari causa melior est conditio possidentis:* unde unus illorum fatetur: *quòd Regula non habeat vim ex Lege naturæ, ex qua*, ait, *si procederetur debitor dubius, in bonis fortunæ teneretur solvere dimidium.* Verùm quandoquidem Leges aliud non dicant, quàm in *pari* causa meliorem esse conditionem possidentis, non apparet, quòd Leges quid attribuant possessori, præter id quod ex natura rei possessioni annectitur. Commodum quippe possessionis in eo consistit, ut *paragr.* 1. ostendimus, quòd actori non possessori, probatio dominii incumbat: possessorque actore nihil probante in foro *externo* veniat absolvendus. Item, quòd ex ipsa possessione, præsertim *notabilis* temporis, aliqua dominii *præsumptio* pro possessore habeatur: quæ duo independenter ab omni juris positivi constitutione possessioni annexa sunt.

Rationi enim naturali congruit, ut qui alium è possessione sua deturbare cupit, intentionis suæ justitiam probare teneatur: naturale itidem est, ut qui notabili aliquo tempore pacificè rem aliquam tamquam *dominus* possedit, pro domino præsumatur, quoadusque contrarium probetur.

Quod ergo in *pari* causa sit melior conditio possidentis, ipsa possessionis natura postulat; ut consequenter sæpe dicta regula solum exprimat, quod ex natura rei inest: ac per consequens nihil juris ad rem possessam potestate legis in possessorem transferatur. Quod & exinde evincitur, quod hactenus in re sit inauditum, per possessionem jus aliquod authoritate legum in possessorem transferri, nisi *temporis continuatio* aliaque ad *præscriptionem* requisita intervenerint.

Dum ergo nonnulli docent in *dubio*, vel etiam in *pari* causa possessorem rem *integram* retinere posse; quasi leges tali casu possessori rem talem *totam* attribuant, falso principio, in nullo juris textu fundato, innituntur. Quia, ut dixi, leges nihil dicunt aliud, nisi in *pari* causa meliorem esse conditionem possidentis; quod sufficienter verificatur per hoc, quod actori probatio incumbat; quodque possessio præsumptionem dominii inducere soleat.

Sed opponet non nemo: leges permittunt possessori in dubio rem retinere, ergo eam nec in totum nec in parte restituere tenetur. ℞. Leges non aliter rei detentionem concedunt, nisi eo sensu, quod in judicio ad dimittendum rem cogi nequeat, quoadusque rem alienam esse judici sufficienter probetur. Hinc inferre, ergo rem retinere potest in foro *conscientiæ*, admodum impertinens est, quia ut paragrapho superiori ostendimus, res aliqua *injustè* sæpius retinetur, licet juxta leges certum probationis genus requirentes, in judicio auferri nequeat.

§. 4.

Ex antedictis consectarium ostenditur, quòd Regula: In pari causa, &c. *potissimùm sibi locum vindicet in foro externo.*

PRæcipua possessionis commoda, obque in *pari* causa melior dicatur conditio possidentis, eaque ex natura possessionis profluentia, duo esse *paragr.* 2. & 3. ostendimus: nimirum quòd actori, non possessori ipsa dominii probatio incumbat; quodque ex ipsa possessione ordinariè aliqua dominii præsumptio pro possessore habeatur: quæ duo faciunt, ut rectè dicat Regula: *In pari causa, &c.*

Porrò primum illorum, non forum internum, sed externum concernere clarum est. Dum enim dicitur, actori probationem incumbere, id intelligitur, ut ipsi *judici* probetur, possessorem rem injustè possidere; cùm verò in foro interno possessori negotium non sit cum extraneo, sed tantùm secum, sive cum sua conscientia, unicè considerandum & exponendum venit, quid *sibi* probetur, non verò quid alius judici probare queat: atque adeo hoc ex capite Regula illa forum internum minimè attingit.

Alterum ob quod in pari causa possessoris conditio melior dicitur, similiter forum externum potiùs, quàm internum concernere ex ipsa natura præsumptionis facilè ostenditur. Præsumptio enim est conjectura ex aliquo verosimili signo ad probandum assumpta: & quidem, quò signum est verosimilius, præsumptio fortior est. Quandocumque ergo in particulari casu, signum cui innititur præsumptio, alicui constat esse falsum, respectu ipsius, in tali casu præsumptio in tali signo fundata cessat, juxta commune Dictum: *Veritati cedit præsumptio.*

Quandoquidem ergo præsumptio in casu præsenti fundetur in eo, quòd conjectura sit: possessorem rem accepisse ex justo & legitimo titulo; patet, quòd rariùs in foro interno præsumptio illa locum habere possit. Ut enim præsumptio in foro interno cesset, sufficit ipsi possessori innotescere, an justè vel injustè possideat. Quam scientiam cùm possessores sæpius habeant, aut habere possint, faciliùs contingit, ut præsumptio hìc cesset; ac per consequens, Regula: *In pari causa, &c.* quæ in hoc possessoris commodo fundatur, in foro interno locum habere nequeat.

Attamen interdum præsumptionem ex possessione *notabilis* temporis desumptam, etiam in foro interno pro possessore facere posse dubium non videtur. Quid enim, si quispiam in rei alicujus possessione notabili tempore fuerit, nonne interdum contingere potest, ut ex illa tam diuturna possessione, accedente adversarii diuturno silentio, ipsi possessori fundamentum aliquod exurgat præsumendi & credendi, rem illam ad se legitimo titulo pervenisse; & è contrario titulum adversarii in aliquo esse defectuosum: atque ita fiat, ut possessio aliquid conferat *in foro interno*; quia scilicet ipse possessor aliquam fundatam conjecturam ex sua possessione & adversarii silentio habere potest?

Quomodo verò possessores procedere debeant, ut se in retentione rei in totum vel pro parte per similem conjecturam juvare queant, infrà latiùs dicemus.

§. 5.

Ex prædictis ulterius concluditur, quòd Regula In pari causa, &c. *malè assumatur, etiam in materia justitiæ, tamquam titulus sufficiens, qui possessorem ex speculativo dubio faciat practicè certum.*

FIeri potest, ut aliquid sit dubium seu incertum abstractum ab omnibus circumstantiis, quod quibusdam tamen certis circumstantiis concurrentibus certum & indubitatum fiat; exempli gratiâ, dubium seu

e u incertum esse potest, utrum hoc illove liquore validè baptizem, eo quod incertum sive dubium sit, num similis liquor *revera* sit aqua naturalis: & tamen si adsit necessitas baptizandi infantem, nec alius liquor haberi possit, dubium sive incertitudo tollitur, & practicè concluditur, tali liquore baptismum in his circumstantiis posse & debere conferri. Quia licet incertum sit, utrum hic liquor sit materia baptismi, certum tamen est, quod in *necessitate* baptismus, etiam dubius, conferendus veniat, & consequenter materia dubia adhiberi possit.

Hoc similive modo, præsertim in materia justitiæ, non pauci Theologi ac Jurisconsulti occasione hujus Regulæ procedunt. Dicunt enim, qui bona fide rem quampiam possidere incœpit, jamque dubitare incipit, num res sit sua, an aliena, posse manente illo dubio speculativo (ut aiunt) concludere certò *practicè*, ergo rem illam retinere possum. Quia *in pari causa*, sive ut alii loquuntur, in *dubio melior est conditio possidentis*; sive quod idem est; speculativè quidem dubito, num res sit mea, sed quia cum dubio concurrit possessio, practicè certò concludo, rem illam posse retineri.

Verùm ut argumentum illud concluderet, supponitum probandum esset nimirum, quod sicuti per accedentem necessitatem, materia dubia baptismi transit quodammodo in materiam certam, sive talem quæ certò adhiberi possit & debeat: ita possessio efficiat quod possessor rem de qua dubitat num sit sua, quamque sine possessione sibi integram asserere non posset, accedens possessio faciat, ut certò retinere queat. Porro hoc sine fundamento assumi, ex antedictis non difficulter intelligitur. Probatum quippe fuit *paragr. 3.* per hanc Regulam *In pari causa, &c.* possessori nihil de novo tribui, nihilque exprimi in Regula præter id, quod possessioni naturaliter est annexum: consequenter ex natura rei possessio, etiam notabilis temporis possit relinquere dubium, num revera res sit mea; imo non obstante illa possessione possit esse verosimilius, rem esse alienam. Quo ergo titulo concludam, me certò posse retinere rem ad quam alium æquè aut plus juris habere credo: ideoque æquè ac magis ad ipsum quàm ad me spectare: nec enim res ad nos pertinet, nisi in quantum juris ad illam habemus.

Sed dicent; possessio facit ut res in dubio retineri possit, sive restitui non debeat juxta Regulam, *In pari causa, &c.* & Leges non aliter rem retinere permittunt nisi eo sensu, quod possessor *in judicio* ad dimissionem rei cogi nequeat, quamdiu judici non probatur, possessorem rem injustè possidere, non verò quod possessio aliquid juris possessori ad rem possessam tribuat, ut supra *paragr. 3.* dictum fuit: & per consequens, possessio dubium relinquere potest, num hic & nunc rem illam in conscientia retinere possit; eo quod stante possessione verè dubium subesse queat, num res non sit aliena: neque leges ullibi permittant, vel decernant per possessionem ante completam præscriptionem aliquid juris in possessorem transferri, quo sibi securitatem in conscientia asserere posset.

Igitur nec ex natura rei, nec ex lege positiva habetur quod possessio sit titulus sufficiens, etiam in materia justitiæ, ut ex speculativè dubio faciat practicè certum, sive quòd aliquis dubitans, utrum res sit sua, & consequenter utrum tamquam suam sibi asserere possit, ob nudam possessionem in praxi concludere possit: Ergo in conscientia retinere possum.

§. 6.

Quomodo Possessores in dubio, num res sit aliena in foro interno procedere debeant.

JUre positivo per nudam possessionem, saltem ante completam præscriptionem, nihil quidem juris in possessorem transferri *paragr. 3.* ostendimus; possessionem tamen notabilis temporis propter præsumptionem dominii ex ipsa resultantem aliquod subinde pro possessore facere posse, etiam in ordine ad forum conscientiæ, *paragr. 4.* dictum fuit.

Ut ergo dubitans de proprietate rei possessæ, securè & justè procedat, expendere tenetur argumenta, ac motiva tam pro, quam contra se militantia; quibus & argumentum si quod ex sua diuturna possessione, ac adversarii silentio desumi potest, meritò adjungitur. Quibus omnibus ritè & justè expensis, secum statuat judicetque, utrum res ad se an adversarium æque verosimiliter, aut verosimilius spectet; sive quis ipsorum plus minusve juris ad rem possessam habere videatur. Hoc cognito facilè etiam intelliget, utrum in totum vel pro parte, & pro qua parte res possessa restituenda veniat. Si enim ex argumentis clarè appareat, rem adversarii esse, indubiè tota restituenda erit: si verò jus dubium maneat, pro ratione dubii dividi debebit, vel in se vel in æquivalenti, quia in tantum res nostra est, in quantum juris in illam habemus; & in tantum aliena, in quantum alteri jus in illam competit.

Hinc collige, fieri posse ut etiam in dubio major pars non possidenti restitui debeat. Quid enim si aliquid quidem juris pro possessore appareat, sed tamen omnibus maturè consideratis, etiam præsumptione quæ ex sua possessione & adversarii silentio haberi potuit, plus juris pro non possessore habeatur; indubiè res tali casu pro parte majori *non possessori* restituenda erit; utpote cui plus juris ad illam rem competere creditur, quàm possessori.

Ex quo ulterius concluditur, quod saltem spectando forum *internum*, non semper in dubio sit melior conditio possidentis: unde nec Regula in Jure Canonico ullibi reperitur expressa his terminis: *In dubio, &c.* sed IN PARI CAUSA *melior est conditio possidentis*.

Quinimò, nec semper in *pari* causa melior est conditio possidentis; quia cum nuda possessio in foro *interno* non operetur, nisi in quantum ex illa possessor fundatam aliquam conjecturam habere potest credendi rem illam à se legitimo titulo pervenisse, uti ante notatum fuit, consequens est possessionem nihil possessori contribuere, si adeo exigui sit temporis, aut adeo clarè ipsi possessori constet quo ex titulo res ad se pervenerit, ut nulla fundata conjectura ex titulo haberi queat: quo casu in pari causa par erit conditio utriusque, nihil pro possessore faciente possessione; utpote quæ tali casu ad fundandam intentionem pro possessore sit inefficax.

Nec refert quòd Regula generaliter dicat: *In pari causa, &c.* quia omnis definitio seu Juris Regula vel ex eo capite periculosa est, *eò quòd parum sit ut non subverti possit*, quia ordinariè nimirum plurimas exceptiones patitur.

Denique hìc meritò notandum, quòd si teste Doctore Mellifluo Epist. 81. *plerisque imò cunctis penè sapientibus contingere soleat in rebus videlicet dubiis plus alieno quàm proprio credere judicio*, indubiè si possessores, qui de re possessa dubitant, sint justitiæ amantes, in discussione super re à se possessa, alieno potius, quàm proprio credent judicio; semper nimirum timidi, ne per proprium interesse judicium eorum corruptum esse contingat.

§. 7.

Regula: In pari causa, &c. *nullo ratione extra materiam justitiæ locum habere potest.*

PLura sunt quæ clarè evincunt, Regulam: *In pari causa, &c.* extra materiam justitiæ in foro conscientiæ militare non posse, sive quòd possessio in materia aliarum virtutum, sive obligationum in dubio

bio nihil contribuere queat, ut aliquem ab obligatione eximat.

Primò quidem, quia ratio quæ facit quòd possessio in materia justitiæ subinde pro possessore aliquid contribuere possit, in materia aliarum virtutum obtinere non potest; quia ut sæpius dictum est, ratio illa desumitur ex præsumptione quæ in materia justitiæ ex possessione notabilis temporis & diuturno adversarii silentio subinde oritur. Hæc verò præsumptio ex possessione non profluit, nisi quia nullus præsumitur detinere rem animo & affectu dominantis, sive possidere, nisi reverà sit dominus: ubi ergo de dominio, aut quasi dominio rerum temporalium non agitur, nullam præsumptionem aut conjecturam possessio inducere potest; quinimo ubi de rebus hujusmodi non agitur, nec possessio propriè dicta esse potest. Ex omnium enim Jurisconsultorum sententia, possessio tantùm dicitur earum rerum, quarum dominium aut quasi dominium, sive ut *propria* possunt haberi. Cùm igitur Regula nostra expressè agat de possidente, patet etiam hoc ex capite, non posse extra materiam justitiæ eam trahi; quandoquidem extra illam materiam nullus possessor dicatur.

Quòd verò quidam dicant, in materia aliarum virtutum in dubio occurrere *possessionem libertatis* contra obligationem legis, in jure inauditum est; nec in ullo textu juris vel vestigium occurrit possessionis libertatis, quæ à libero arbitrio agendi unum aut alterum dicitur. Quare nec ullibi in jure, ubi de dubio agitur extra materiam justitiæ, ulla possessionis ipsius libertatis ratio habetur; sed generaliter dicitur tutius esse amplectendum, ut *parag. seq.* ostendetur. Cùm tamen si possessio libertatis esset attendenda, numquam aut rarò daretur casus, ut rectè notat Fagnanus, *ut quis teneretur tutiorem partem eligere, & hoc præceptum tam crebro à sacris Canonibus inculcatum, esset ludibrio positum, ut cum Baldo loquar*, inquit Fagnanus ad *cap.* Ne innitaris ꝟ *De Constitutionibus num.* 193.

Adhæc, nonne æquè se exponit periculo committendi contra legem, v. g. præcipientem certis diebus ab Ecclesia indictis abstinentiam à carnibus, qui dubius in die Jovis an transacta sit media nox, comedit carnes, quàm qui in die Sabbathi similiter dubitans an media nox excesserit, carnes manducat? Quid quæso amplius in priori casu facit possessio libertatis, ut conscientiam pacificet, quàm in posteriori? Nonne æquè primo quàm secundo casu manet dubius de obligatione, & consequenter utroque casu, si non abstineat à carnibus, se committit periculo agendi contra legem, adeoque & peccat? Quia juxta Regulam lumine naturali notissimam, non solùm peccatur malum determinatè eligendo, sed etiam illius mali periculo sine justa causa se exponendo.

Meritò proinde Prosper Fagnanus postquam ostendit in *quantas absurditates suos propugnatores conjiciat assertio, quòd in foro conscientiæ homo sit manutenendus in possessione sua libertatis & famæ contra Deum & legem*, dicit: *valde mirandum esse quòd nonnulli Confessores in foro Sacramentali talem theoricam in praxi servare & docere non vereantur in perniciem animarum*. Ad *cap.* Ne innitaris ꝟ *De Constitutionibus num.* 200.

Illud sanè amplius mirandum, quòd etiam hodie postquam à Fagnano aliisque adeo claris argumentis ostensum est, Regulam *In dubiis, &c.* extra materiam justitiæ nullatenus extendi posse, adhuc reperiantur qui similem theoricam docere pergunt.

Mirum! quantas laxitates & quantam conscientiæ libertatem principium illud in moralibus induxerit, ut videre licet apud Fagnanum, plures ex perniciosis sententiis super principio illo fundatis referentem dicto loco *num.* 174.

§. 8.

Probatur ex Jure Canonico, in dubio sive facti sive juris, nulla habita ratione possessionis libertatis, tutiùs semper esse sequendum.

Animus in præsenti non est, ex jure naturali, Scriptura Sacra, aut Sanctorum Patrum auctoritate adstruere necessitatem sequendi in dubio, quod tutiùs & securiùs existimamus, ne vel eo solo titulo peccemus, quòd sine justa causa periculo peccandi nos exponamus; id enim alii jam pridem abunde perstiterunt, ut Dissertatione præcedenti ostensum est: sed solum animus est, ostendere quod Jus Canonicum generaliter decernat, in dubio sive *juris* sive *facti*, non attendendo *possessionem libertatis*, procedendum esse juxta Regulam lumine naturali clarissimam: nimirum, *In moralibus sequendum esse quod tutius & securius existimamus.*

Terminis adeo evidentibus in Jure Canonico Regula illa pluribus locis proponitur, ut vix ullus probabilitatum patronus id negare ausus fuerit; sed ad nescio quas glossas & restrictiones recursum habuêre.

Quidam enim illorum dixerunt, Regulam illam restringendam esse ad casus in Jure expressos, quasi Pontifices illâ suâ Decisione jus positivum de via tutiore sequenda in certis casibus constituissent. Sed hanc restrictionem vel sola Decretalium lectio refellit. Legenti enim *cap.* 12. ꝟ *De Homicidio* patebit, quod existente dubio de incursa irregularitate ex homicidio, Pontifex responderit, injungendum esse Presbytero, ut in sacris Ordinibus non ministret, non ex ratione speciali concernente sacrorum Ordinum ministerium; sed hac generali: *quia in dubiis semitam debemus eligere tutiorem.*

Similiter in *cap.* 18. *eod.* respondit Pontifex, Sacerdotem de quo dubitabatur, num causam homicidio dedisset, à Sacerdotali officio debere abstinere, non ex aliquo motivo *specialiter* casum irregularitatis concernente; sed ex ratione fundata in principio illo generali & universali: quòd ubi prævidetur periculum impingendi in legem, *tutius & securius eligere debeamus*; pro ratione enim subjungit: *cùm in hoc casu cessare sit tutius quàm temerè celebrare, pro eo quòd in altero nullum, in reliquo verò magnum periculum timeatur.* Similiter in *cap.* 3. ꝟ *De Sponsalibus:* exorto dubio de valore cujusdam matrimonii decidit Pontifex: conjuges separandos ex ratione: *quia in his*, inquit, *quæ dubia sunt, quod certius existimamus tenere debemus.*

Ex his igitur & aliis mox citandis textibus Juris clarum est, quòd Pontifices Regulam illam: *In dubiis, quod tutius & securius existimamus, tenere debeamus*, assumpserint tamquam certum & indubitatum principium, secundùm quod sive in materia irregularitatis sive matrimonii, aliave, casus occurrentes deciderent. Unde glossa post expositionem casûs dicti *cap.* 3. subjungere non dubitat: *Notandum ergo quòd in dubiis semper tenendum est illud quod securius est & certius.*

Quòd verò Pontifices rationem *possessionis* nullam habuerint, infiniti propemodum Juris textus probant, & quidem in *cap.* 5. ꝟ *De Clerico excommunicato ministrante*; quamvis Episcopus de quo agebatur esset in possessione libertatis communicandi cum fidelibus, tamen dicitur deponendus, *quia in dubio non gessit se pro excommunicato.* Similiter in *cap.* 18. ꝟ *De Homicidio*, non obstante quod Presbyter esset in *possessione* munus Sacerdotale exercendi, statuitur, ut si decerni non possit ex cujus ictu percussus interiit, debeat tamquam homicida haberi; etsi fortè homicida non sit, & à Sacerdotali officio abstinere debeat ex ratione subjecta; *tum in hoc casu cessare sit tutius quàm temerè celebrare pro eo quod in altero nullum, in reliquo*

quo vero magnum periculum timeatur. Pariter in *cap.* 12. ¨ *eodem*, Presbyter erat in possessione functionis majorum Ordinum, & tamen ob solum dubium, utrum irregularitatem incurrisset, decernitur, quòd in Ordinibus illis non possit ulterius ministrare: quia *in dubiis*, inquit Pontifex, *semitam debemus eligere tutiorem.*

Ex quibus patet Pontifices judicasse, in dubio sequendum esse quod tutius & securius existimamus, nulla possessionis habitâ ratione.

Sed dicent forsan nonnulli, textus Juris qui dicunt in dubiis eligendam esse semitam tutiorem, loquuntur de dubio *facti*, non de dubio *Juris.* Respons. Textus Juris indifferenter de uno & altero loqui: nam v. g. in dicto *cap.* 5. ¨ *De Clerico excommunicato ministrante*, occurrit dubium Juris: nimirum, an sententia excommunicationis lata à Delegato non præmissa monitione, & ante intimationem, liget nec ne; & tamen in hoc dubio deciditur, *Episcopum debuisse tutiorem partem eligere.*

Similiter in Clementina *Exivi De V. S.* in dubio meri Juris, nimirum an Fratres Minores teneantur sub præcepto peccati mortalis ad ea observanda, quæ in regula verbo imperativi modi negativè vel affirmativè apposito inseruntur; Pontifex eamdem regulam sequendam esse dicit: *Nos itaque attendentes*, inquit, *quod in his quæ animæ salutem respiciunt, ad vitandos graves remorsus conscientiæ pars* SECURIOR *est tenenda, &c.* Ex quibus patet æquè in dubio Juris quam in dubio facti hanc Regulam à Pontificibus fuisse assumptam: nec mirum, quia æquale periculum est impingendi in legem occurrente in dubio Juris, quam dubio facti; ac per consequens, in utroque casu ex eadem ratione sequenda via tutior, ne aliàs scilicet exponamus nos sine justa causa periculo impingendi in legem.

Illud sanè ridiculum est, quod nonnulli dicere non verentur in citatis Juris locis agi de dubio speculativo, non verò de dubio practico: quid enim evidentius quàm Pontifices ideo dicere in casibus ibidem relatis esse dubium practicum, quia erat dubium speculativum: hoc est, quia dubitabatur, v. g. num Sacerdos homicidium commisisset, inde Pontifex concludit, esse dubium practicum, sive dubium, utrum Sacerdos officio Sacerdotali fungi posset: an verò ab eo abstinere debeat, & quia tale dubium practicum erat, resolvit Pontifex potius esse abstinendum, ex ratione, quia in *dubiis semitam debemus eligere tutiorem.*

Ex his omnibus manifestum est, Jure Canonico in foro conscientiæ non esse probatam hanc Regulam: *In dubiis melior est conditio possidentis*; sed generaliter tamquam principium lumine naturali notissimum propositam & probatam esse hanc Regulam: *In dubiis quod tutius & securius existimamus, tenere debemus*; sive quod in idem recidit: *In dubiis semitam debemus eligere tutiorem.*

Et licet in materia justitiæ, ut ante dictum est, possessio notabilis temporis subinde aliquid facere queat; tamen nec in illa materia in dubio semper in foro conscientiæ pro possessore judicandum esse, superius sæpius diximus; solumque possessio facit, ut ob præsumptionem ex ipsa resultante motiva ex parte possessoris interdum augeantur, ob quæ contingat, ut vel dubium tollatur, vel si dubium remaneat, ex possessione aliquid verisimilitudinis pro possessore exurgat, quâ consideratâ etiam in hac materia, quod certius & securius existimamus, in dubio tenere debemus: ne aliàs & hic nos sine causa exponamus periculo impingendi in legem justitiæ. Dum enim juxta dicta *paragr.* 6 possessor manente dubio circa proprietatem rei possessæ; pro verisimilitudine juris rem dividit, supponitur certus esse, saltem moraliter, quod ipsi jus aliquod verisimile ad rem possessam, correspondens parti rei quam retinet, competat, adeoque non dubiè, sed ex morali certitudine, rem illam retinendo, procedit.

Hactenus dictis non obstat *cap.* 18. ¨ *De Censibus*; imò potiùs eo confirmantur: cum enim ex parte Archiepiscopi Compostellani quæreretur, in qua mensura quidam vota sua ad beati Jacobi persolvere deberent; Respondit Pontifex: Si ad varias & diversas mensuras hujusmodi vota persoluta fuerint, *quòd volentes ad minorem, non sint cogendi ut ad majorem persolvant*; *quoniam*, inquit, *cum hujusmodi vota gratuita fuerint ab initio, benigniùs sunt à viris Ecclesiasticis exigenda, ne tamquam exactores videantur lucris temporalibus inhiare.*

Quis verò dubitet hoc securius & tutius esse interrogantibus, adeoque Pontificem juxta dictam Regulam respondisse?

REPAGULUM CANONICUM
ADVERSUS
Nimiam Exemptionum à Jurisdictione Episcoporum extensionem;

CUI *præmittitur brevis discussio hujus Propositionis* : Quocumque Titulo quis Beneficium Ecclesiasticum mediante temporali assequatur, Simoniam Jure naturali prohibitam incurrit. Hoc temporale si PENSIONEM voces, IN VOCE, non in re distinctio erit.

PRÆFATIO
HISTORICO-APOLOGETICA.

C*UM 24. Decembris nuper elapsi distributæ essent Theses* De Simonia, 29. *ejusdem me Præside propugnandæ, intellexi aliqua in Thesibus illis à nonnullis Academicis redargui; quin & die immediatè præcedente diem Disputationibus præstitutam, indicatum mihi fuit, finalia verba Conclusionis secundæ etiam ipsis Confratribus meis J. U. Doctoribus ità videri expressa, quasi per illa negaretur Pontifici & Episcopis omnis planè constituendæ Pensionis authoritas: ea propter eosdem J. U. Doctores desiderare, ut ante Disputationum inchoationem aliquam verborum illorum explanationem præmitterem, quæ mentem meam super verbis illis clariùs exponerem. His intellectis, tametsi nullatenus crederem verba illa sensum illum præ se ferre, statui tamen, potiùs verba illa delere, quàm diminuta per me Pontificia aut Episcopalis potestatis vel umbram permittere; præsertim cùm verba illa per modum cujusdam consequentis ex præcedentibus Conclusionis verbis solummodò essent adjecta, nullumque per hanc expunctionem veritati præjudicium generandum crederem, eo quod mentem meam in materia Pensionum abundè expressissem in Libello* De Simonia circa Beneficia.

Nullo proinde instigante aut monente, finalia verba conclusionis secundæ occultanda censui, non quòd aliquid falsi, aut Superiorum authoritati contrarium verbis illis expressum crederem, sed ut umbraticæ illi quorumdam opinioni occurrerem; omnemque offensionis lapidem amoverem.

Idipsum significavit Strictum Juris Collegium in litteris suis ad Illustrissimum D. Internuntium, quibus prædictas Theses unà cum enarratione rei gestæ transmisit; quarum litterarum hæc erat conclusio: Hæc eò scribimus, ut si quæ fortè Thesis ante dictam correctionem ad manus vestras devenerit; constare Illustrissimæ Vestræ Gratiæ possit, quam promptè & Præses & Facultates nostræ occurrere voluerint illis, quæ vel in SPECIEM supradictas authoritates (*Pontificiam & Episcopalem*) lædere posse viderentur. *Adhæc Illustrissimus D. Internuntius per litteras Stricto Collegio de sua in S. Sedem observantia gratias egit. Cumque eidem Illustrissimo 20. Januarii per occasionem me adesse contigit, & sermo de his Thesibus incidisset, dixi me non credere verba finalia Conclusionis aliquam Pontificiæ authoritatis præferre diminutionem: mox respondit, se quoque non videre, quid in illis Sedem Apostolicam offendere potuisset.* Neque enim, *inquiebat*, verbis illis Pontifici negatur potestas justa de causa constituendi Pensiones. *Cumque reposuissem quod licet id quoque mihi certò haberem persuasum, voluissem tamen ob quorumdam licet parum fundatam suspicionem, verba illa delere, ut sic læsæ Pontificiæ authoritatis etiam umbram à me amolirer: summas mihi pro mea in Sedem Apostolicam observantia gratias egit. Sicque scena de Thesibus illis peracta fuit: & nihil amplius auditum, quousque Eximius quidam in Thesibus suis scenam illam renovare cœpit.*

Cumque nihil in occulto in scena illa à me actum sciam, ipse tamen Eximius dicere audet: Facta tua particularia quæ hanc scœnam sunt concomitata sileo, quia noster ordo amoris nequidem OCCULTA propalat vitia, ut proximus diffametur.

Bene habet, Eximie Pater: Vester ordo amoris occulta non propalat vitia, ut proximus diffametur, & interim proximum in suspicionem vitiorum occultorum adducere, imò tamquam infectum vitiis occultis infamare permittit.

Hunc

Hunc profectò rectè SUUM *dixit amoris ordinem, non Augustini: qui si occulta vitia etiam vera propalare vetat; quantò magis prohibet confingere non facta? Nisi fortè detractor habendus non sit, qui de Eximia Vestra Paternitate diceret palam:* Facta ejus particularia sileo, quia noster amoris ordo nequidem occulta propalat vitia, &c.

Quid enim aliud hæc insinuant, quam si quis apertè diceret: Facta habet particularia digna redargui; sed ea singulatim à me dici prohibet amoris ordo. Præterea, si occulta sileres; quid silendum magis occultandumque oportuit, quam quod ipsemet, ne palam fieret, occultatum fuisse à me agnoscis: quod etsi reprehensione dignissimum fuisset (contrarium ex ipso D. Internuntio jam audivimus, & infra amplius patebit) non plus in Augustiniano amoris ordine mihi objici jam poterat, quam ipsimet Augustino sua qualibet doctrina retractata. Propitius sit mihi Deus ab hujusmodi Censoribus, si quid aliquando in libris aut dictatis publicis exciderit imprudentius; quando etiam privata mea, & occultata, scrutantur in lucernis.

Verùm amplius obstupui, mecumque obstupuit Academia ad hæc Eximii Patris verba: Quid tibi tandem persuadebunt homines ANTI-PAPALES, ut per te faciant quod ipsi facere erubescunt. *Hic ut homines Anti-Papales proscindi, quos immediate antè* selectissimos commensales meos *dixerat, circumstantiæ atque verborum expressio dubitare vix sinebant.*

Proinde verba illa præferebant, duos è præcipuis hujus Academiæ Viris & Magistris, tamquam homines Anti-Papales, *seu adversarios Papæ palam traduci; ipsisque affingi per Eximium hujus Academiæ Magistrum, quod ne unus quidem ex tota illa adversariorum phalange, quæ tot annis Viros illos, præsertim apud Sedem Apostolicam odiosos reddere studuit, umquam attentare præsumpsit. Quis ad hæc non obstupescat? sed erro forsan in verbis tuis: Non istos, inquies, sed alios mente intelligo* homines Anti-Papales: *ita quidem primariis quibusdam Academiæ Viris te professum fuisse intelligo.*

Sanè ut vera sit tua hæc, Eximie Pater, privata professio, num tuus ordo amoris permittit, sic verba adornare, ut in viros innocentissimos atque selectissimos *calumniæ atrocissimæ conjectæ videantur?*

Dicis, Eximie Pater, Præpositi nostri numquam permittunt corrodere Claves Sancti Petri: *Utinam! Sed utinam aliquando vigilantes illi Præpositi evigilent, ut cohibeant vafrum illum scribendi modum, quo adornatis verborum ambagibus & involucris, Virorum spectatissimorum fama & doctrina impunè corroditur & laceratur.*

Huic Præfationi Apologeticæ consultum duxi adjicere brevem discussionem propositionis, ex Thesibus meis de Simonia desumptæ: Quocumque Titulo, sive Collationis, sive permutationis, sive resignationis, quis Beneficium Ecclesiasticum mediante temporali assequatur, Simoniam jure naturali prohibitam incurrit. Hoc temporale si Pensionem voces, in voce, non in re distinctio erit.

Quò verò æquius judicet Lector de hac propositione, neque obtingat, quod fieri solet, ut de parte avulsa aut truncata aliter, quam si de ea judicetur, ut toti suo adhærente, visum fuit disputationem integram, cui præfata Propositio inseritur, hisce subjicere.

Hasce denique & Præfationem Apologeticam, & præfatæ Propositionis discussionem unà præmittendas censui, ut notam Anti-Papalis *iniquè mihi impactam à me & scriptis meis amolirer. Quod vel maximè hic necessarium, cum in eo versaturus sim argumento, scilicet Exemptionum,* Canonicum *illis objiciens* Repagulum; *unde, si ex ullo, suspicio mihi nascitur fore, ut prædicta imminutæ authoritatis Pontificiæ nota scriptum meum adspergatur.*

DIS-

DISPUTATIO
DE
SIMONIA.

CONCLUSIO PRIMA.

MATERIA Simoniæ sunt res spirituales, aut spiritualibus annexæ. Prioris generis sunt, v. g. Sacramenta, divina Officia, clavium potestas, aliaque similia. Pro horum administratione temporale exigere, procul dubio Simoniacum est. Quapropter Synodus Tridentina decernens dispensationes *gratis* dandas esse, nullum jus novum induxit; sed jus naturale, cui etiam Summus Pontifex subjicitur, declaravit. Consequens etiam est, Canonicos, aliosque Ecclesiæ Ministros divina Officia intuitu rerum temporalium persolventes, ab omni affectu Simoniaco non esse immunes: & hinc ulterius consectaneum esse facilè ostendemus, Canonicos frequentantes Officia, quibus distributiones quotidianæ sunt annexæ, neglectis illis, quæ hujusmodi distributionibus carent, non esse ab omni Simoniaco affectu alienos.

CONCLUSIO SECUNDA.

Res temporales spiritualibus annexæ materiam constituunt Simoniæ, quia rebus illis temporalibus venditis, etiam spirituales quibus annectuntur, venditæ censentur: quare qui Præbendam sive jus percipiendi fructus Canonicatui alterive Beneficio Ecclesiastico annexum vendit aut emit, ipsum Canonicatum vendere aut emere censetur: unde quocumque titulo sive collationis, sive permutationis, sive resignationis, quis Beneficium Ecclesiasticum mediante temporali assequatur, Simoniam jure naturali prohibitam incurrit. Hoc temporale si *pensionem* voces; in voce, non in re distinctio erit.

CONCLUSIO TERTIA.

Nec tantùm Beneficii Ecclesiastici collatio, sed etiam admissio ad ejus possessionem materiam constituit Simoniæ; hinc Concilium Lateranense III. in *cap.* 9. ꝟ *h. t. Horribile nimis est*, inquit, *quod in quibusdam Ecclesiis locum venalitas perhibetur habere: ita ut pro Episcopis, vel Abbatibus, seu quibusdam personis Ecclesiasticis ponendis in sede, seu introducendis Presbyteris in Ecclesiam, aliquid exigatur.* Et Innocentius III. in *cap.* 26. ꝟ *h. t.* rescribit Episcopo Cantuariensi, ut *pravam* consuetudinem, per quam pro *investitura* Archidiaconi & minores Decani certam pecuniæ quantitatem sibi dari vel solvi postulant, studeat abolere. Similiter consuetudinem exigendi à novo Canonico convivium confratribus exhibendum, priusquam ad integram fructuum perceptionem admittatur, reprobat Greg. IX. in *cap.* 24. ꝟ *h. t.* & Honor. II. cum intellexisset *in Leodiensi Ecclesia consuetudinis esse, ut si quis Canonicus fieri voluerit, oportet eum Præposito & Decano determinatam pecuniam exhibere; & hoc de investituris Ecclesiarum & Altarium Archidiaconos & Diaconos facere intellexisset*; scribens Alexander Episcopo & Clero Leodiensi, hanc consuetudinem tamquam *detestabilem*, & Simoniacam reprobavit: præcipiendoque mandavit, *quatenus tam prava consuetudo de cætero apud illos nullatenus conservetur, sed modis omnibus annihiletur.* Habetur hæc Epistola *tom.* 12. Specilegii Dacherii *pag.* 158. Quibus consonat Synodus Tridentina *Sess.* 24. *cap.* 14. *De Reform.* ex his concludimus, non esse probandam consuetudinem hodiernam, qua quidam Archidiaconi, Decani & Canonici in admissione ad possessionem, certam summam pecuniæ in suum privatum commodum ab admittendis ad possessionem exigunt.

CONCLUSIO QUARTA.

Munus, cujus interventione Simonia committitur, aliud est *à manu*, aliud *à lingua*, & aliud *ab obsequio*, *Can.* 8. *caus.* 1. *q.* 1. Ratione muneris *à manu* Simoniacus est, qui pro obtinenda remissione debiti sive contracti, sive contrahendi, confert aut procurat alicui Beneficium. Item, Canonici & Abbates, qui Pastoratum conferunt alicui eâ conditione expressâ vel tacitâ, quòd minori portione Decimarum erit contentus, aut augmentum *competentiæ* non exiget. Item, qui ad terminandam litem sic transigunt; ut unus Beneficium pacificè possideat, alter verò nullas expensas litis exsolvat. Munere *à lingua* toties incurritur Simonia, quoties ad preces alterius confertur Beneficium eo fine, ut per hanc collationem favor rogantis in utilitatem privatam habeatur: v. g. ut eo mediante ad officium aliquod aut Beneficium perveniatur. Munere *ab obsequio* incurrunt Simoniam, qui obsequium sive temporale, sive spirituale exhibent Patronis aut Collatoribus nullo aut minore salario, spe consequendi Beneficium in compensationem exhibiti obsequii.

CONCLUSIO QUINTA.

Qui mediante temporali spirituale consequitur, Simoniacus est, sive id detur per modum *pretii*, sive *motivi*, uti per proscriptionem Propositionis 45. & 46. inter 65. declaravit SS. D. N. Innocentius XI. Nihil quoque interest, num temporale detur Collatori, an alteri; modò detur, ut per illud ad Beneficium perveniatur. Hinc Simoniaci sunt, qui mediante aliquo munere venantur amicitiam vel favorem illius, quem sciunt auctoritate apud Collatorem valere: licet, id etiam in causam piam daretur aut promitteretur, v. g. in exstructionem aut ornatum alicujus Ecclesiæ, vel usum Religiosorum: si modò detur, ut eo mediante gratiam illius communitatis ineat, eâque mediâ ad dignitatem Ecclesiasticam sibi viam pandat. Sicuti hujusmodi muneris interventione promotio ad Beneficium inficitur labe Simoniæ, ità quoque qui hujusmodi seu directâ, seu indirectâ alicujus muneris promissione ad officia Reipublicæ ascendunt, & juxta usitatam juramenti formulam jurant, *quòd pro officio assequendo, nec pecuniam nec quicquam aliud obtulerint, promiserint, aut dederint; aut offerri, aut promitti fecerint; nec dabunt, cuicumque tandem, nec directè nec indirectè, aut alio quocumque modo*; à perjurio exempti non sunt.

CONCLUSIO IMPERTINENS.

Facultas Parisiensis ut induceret Prælatos Ecclesiæ ad abusum inveteratum tollendum, scripsit: Nolite subdolas hominum voces audire, sic dicentium: Prædecessores nostri, qui erant notabiles viri reputati, istud permiserunt, sufficit nobis vivere ut ipsi: proculdubio istud argumentum diabolicum est, & infernalis hæc persuasio: vos illorum exitum ignoratis, an bonus vel malus fuerit. *Utinam hoc monitum attendant, qui hodie subdolis illis hominum vocibus nimium auscultant.*

PARS

PARS PRIMA.

DISCUTITUR SEQUENS PROPOSITIO.

Quocumque Titulo sive Collationis, sive Permutationis, sive Resignationis, quis Beneficium Ecclesiasticum mediante temporali assequatur, Simoniam jure naturali prohibitam incurrit. Hoc temporale si PENSIONEM *voces,* IN VOCE, *non in re distinctio erit.*

§. I.

Expenditur primum membrum superioris Propositionis.

DISCUTIENDÆ positionis ex Conclusione secunda Thesium mearum desumptæ duo statuenda membra, quorum primum hoc paragrapho breviter probandum, his verbis expressum erat.

Quocumque titulo sive collationis, sive permutationis, sive resignationis, quis Beneficium Ecclesiasticum MEDIANTE TEMPORALI *assequatur, Simoniam jure naturali prohibitam incurrit.*

Hæc positio, in quantum hîc Simoniam *jure naturali* prohibitam asserit, difficultatem haud patitur; communique Canonistarum ac Theologorum calculo comprobatur.

Certum quippe ac indubitatum est, juxta modernam Ecclesiæ disciplinam, jus percipiendi proventus Ecclesiasticos titulis Ecclesiasticis *consequenter*, ut aiunt, esse annexum: ac proinde jus ad proventus seu præbendam temporalem, mediante temporali obtineri non posse, nî unà mediante temporali obtineatur titulus Ecclesiasticus. Quod jam pridem notavit Doctor Angelicus, dicens: *Rebus istis, quæ spiritualibus* CONSEQUENTER *sunt annexa, venditis, intelliguntur etiam spiritualia venditioni subjici.* Rationem reddit Paschalis II. *Quisquis*, inquiens, *horum alterum vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit.*

Eapropter B. Petrus Damiani quosdam Capellanos Ducis Gothofredi suo tempore exagitare non dubitavit tamquam *hæreticos, satanæ prædicatores & Apostolos Anti-Christi*, eò quod pertinaciter dogmatizarent, proventus Episcopatûs mediante temporali absque emptione ipsius Episcopatûs comparari posse: *Venalia siquidem sunt*, inquiebant, *unde sint divites*, (Episcopi) *gratis accipiunt, unde fiant Sacerdotes.*

O novum Schismaticorum genus, exclamat Damiani, *& os sacrilegum æterni silentii censurâ damnandum!* Post hæc Alexandrum II. urget, ut tamquam *novus Josue evaginato Canonici mucronis gladio prosternat istos Amalecitas, tollatque è tartarea amaritudinis aconitu, ne ferale illud venenum faucibus influat parvulorum.* Hujus suæ censuræ fundamentum concionum rationi ex S. Thoma jam adductæ, subjicit: *Cùm aliquid sub venalitate suscipitur, & illud procul dubio comparatur, quod ex necessitate subsequitur. Ad hoc enim Pastoralis Ecclesia cuique committitur, ut ad ejus regimen obtinendum consecratione firmetur. Et ad hoc sine dubio collata pecunia commercium spectat, ad quod is qui promovendus est, aspirat.*

Concilia ac rationes P. Damiani probans Alexander II. tamquam alter Josue novos illos Simonis discipulos Petri gladio percussit, ut idem Damiani testatur.

Impudentissimum proinde prætextum detestamur eorum, verbis loquor Concilii Rhemensis, *qui de solo proventu reque temporaria Canonicatûs se pacisci dicunt, cùm ea spirituali tam arcto sit annexa vinculo, ut non magis ab ea divelli queat, quam in homine vivo manente corpus, à sua anima.*

Detestandum hunc prætextum pluribus insequi supersedeo; tum quia in libello meo De Simonia circa Beneficia, & administrationem Sacramentorum illum fusiùs refutavi; tum quia Eximius Thesista, cum quo mihi in præsenti quæstio est, prætextum illum mecum detestatur; agnoscitque Præbendam temporalem *consequenter* titulo Ecclesiastico annexam, mediante temporali citra Simoniam jure divino prohibitam comparari non posse: ità enim in Thesibus 7. Septembris 1685. defensis Concluſ. 33. loquitur, *Simonia alia est juris divini, humani altera, primum incurrit, qui temporale vendit spirituali* CONSEQUENTER annexum.

Neque referre an per modum pretii temporale interveniat, admittit Exim. Pater. Immediatè enim præmiserat: *Dare temporale pro spirituali, tamquam* MOTIVUM *conferendi illud, Simonia est.*

Incontestatum ergo manet primum positionis meæ membrum, nimirum: *Quocumque titulo, quis Beneficium Ecclesiasticum mediante temporali assequatur, Simoniam jure naturali prohibitam incurrit.* Idque sive temporale per modum motivi, sive per modum pretii interveniat.

§. 2.

Ostenditur secundum membrum Propositionis necessariò consequi ex primo.

PRimo Propositionis membro, de quo paragrapho præcedenti actum, subjunxi alterum, tamquam priori evidenter inclusum, his finalibus Conclusionis verbis expressum. *Hoc temporale si* PENSIONEM *voces, in voce non in re distinctio erit.*

Eximius Thesista licèt priorem Conclusionis partem probet, consequens tamen inde eductum, mirum! quanto clamore exagitet.

Proh Deus bone, exclamat! *ergone semper Lovanii aliquid novi?*

Sed amabò te, Eximie Pater, quo te tuus abripit clamor? Ergone te judice aliquid novi, atque spernendæ novitatis fœtus, dicere illum *voce non re* eximi à Simonia, qui reipsa Beneficium mediante temporali assequitur, modò temporale illud callidè & astutè *Pensionem* dixerit?

Mirum profectò artificium! en duo sunt, quorum uterque mediante notabili pecuniæ summâ sibi ad Beneficium Ecclesiasticum aditum paravit. Alter eorum homo simplex hujusque artificii ignarus, pecuniam promissam nominare *Pensionem* nescivit, hic Simoniæ *juris divini*, nullâ humanâ auctoritate, etiam Pontificiâ purgandæ condemnatur. Alter verò nonnihil astutior, summam promissam *Pensionis* vocabulo cohonestare novit: hunc si Simoniæ juris divini seu naturalis insimules, eumque voce non re à priore distingui dixeris, exclamatur, *Proh Deus bone! ergone semper Lovanii aliquid novi?* Sed ego: Proh Deus bone! ergone Lovanii texuntur ac consuuntur nova semper Simoniarum pallia? Ergone posthac Simonia non in re, sed in verbis sita erit? Licebitque impofterum Ecclesiasticis ad munia Ecclesiastica permutationis, resignationis, aliove titulo *mediante temporali* impunè & citra Simoniæ labem ascendere,

re, modò temporale hoc *Pensionem* dicere noverint?

Verùm ulteriùs clamando pergit Eximius, & tamquam absurdissimum ex præfata mea assertione infert: *Igitur qui mediante pensione assequitur Beneficium Ecclesiasticum, Simoniam jure naturali prohibitam incurrit?*

Bene habet, Eximie Magister. Patere ut verbo uno te compellem: qui mediante temporali, seu summa pecuniæ, sive per modum pretii sive per modum motivi Beneficium Ecclesiasticum assequitur, nonne te judice, Simoniam *juris divini* incurrit? Qua igitur ratione à simili Simonia eximes illum, qui mediante temporali, quod *pensionem* vocat, assequitur Beneficium Ecclesiasticum?

Si juri studuisti, Canonistarumque commentarios aliquando vel obiter pervolvisti, nonne intelligis pensionem esse quid temporale: quamdam nimirum quantitatem pecuniæ à resignatario, v. g. resignanti annuè præstandam?

Consequenter, nonne luce ipsâ meridianâ clarius est, quod qui mediante pensione, id est, mediante annua pecuniæ præstatione ejusque addictione, Beneficium Ecclesiasticum assequitur, ille mediante temporali ad Beneficium perveniat?

Si ergo Simoniæ juris divini reus est, qui mediante temporali, etiam per modum motivi Beneficium Ecclesiasticum quocumque titulo assequitur, quâ specie, vel umbrâ disparitatis eximemus à pari vitio, qui mediante notabilis summæ pecuniæ addictione sibi ad Beneficium viam parat, modò hanc summam dixerit *pensionem*? Nî forsan omnia quæ in Sacris Litteris & Ecclesiæ Decretis contra Simoniam dicuntur, in verbis non in re sita esse dixerimus.

Sed replicabit forsan Eximius Pater: qui alteri annuam pecuniæ summam *pensionis* nomine addicit, eam promittit sub ea conditione, si Pontifex aut Episcopus annuat. Sit ità; sed numquid Pontificis aut Episcopi authoritate à Simonia eximi poterit, qui ad Beneficium Ecclesiasticum *mediante temporali* intravit? Numquid fatente Eximio Patre, ac suffragante saniorum Canonistarum, Theologorumque turbâ, incurrit Simoniam *juris divini* nullâ humanâ potestate dispensabilem, qui *mediante temporali* ad Ecclesiasticum Beneficium sibi viam parat?

Quomodo igitur juxta Eximium Patrem, summus Pontifex à Simonia purgare poterit resignationem vel permutationem Beneficii, quam quis per addictionem alicujus *rei temporalis*, nimirum notabilis summæ pecuniæ, impetravit? Licet enim honesto pensionis vocabulo hoc temporale palliare studuerit, semper tamen manet verum, hujusmodi resignatarium seu permutantem *mediante temporali* ad Beneficium Ecclesiasticum intrasse; ac per consequens, quacumque authoritate etiam interveniente, tali verissimè exprobrari poterit: *Pecunia tua sit tecum in perditionem, quoniam existimasti donum Dei*, sive Beneficium Ecclesiasticum, *pecunia possideri*, seu acquiri.

§. 3.

Ex secundo Positionis membro consequens non est, omnem omninò Pensionis creationem esse Simoniacam; aut omnes, qui Beneficium Ecclesiasticum suscipiunt, cum onere solvendi annuam Pensionem, esse Simoniacos.

EX secundo propositionis meæ membro: *Hoc temporale si pensionem voces, in voce, non in re distinctio erit*, infert Eximius Pater: *Ergo pensionum creatio est Simoniaca contra jus naturæ indispensabile.* Atque hinc ulterius inclamando subinfert: *Ergo damnas universum, condemnas ipsum Ecclesiæ Caput, urbis & orbis Pontificem, pensionum Ecclesiastico more creatorem, ac indultorem sanctissimum; quò te tuus abripit calamus, abripit zelus?*

Consequi ergo credit Eximius, ex hac mea positione, omnem pensionis creationem esse Simoniacam contra jus naturæ indispensabile.

Sanè, cum Eximius Thesista me his verbis interpellet; *An non studes juri, clarissime Domine?* Non indignetur, si pari jure interrogem, an non studes, vel saltem studuisti Philosophiæ, Eximie Magister? An non à Professoribus tuis audivisti: Quod in topicis non procedatur à certa specie ad genus distributum?

Hoc tamen argumenti genere uti Eximium Patrem, dum ex allegata mea positione inferre tentat, omnem pensionis creationem Simoniacam esse, facilè intelliget, qui vel obiter conclusionem, de qua in præsenti agitur, totam expenderit.

In dicta Conclusione dictum fuerat: *Quocumque titulo sive resignationis, sive permutationis, quis Beneficium Ecclesiasticum mediante temporali assequatur, Simoniam jure naturali prohibitam incurrit.* Huic assertioni immediatè tamquam ex priori consequens subjicitur: *Hoc temporale si pensionem voces, in voce non in re distinctio erit.*

Nonne omnibus evidens est, totum quod de pensione hîc dicitur, restringi ad pensionem, quæ reipsa correspondet illi temporali, quo mediante Beneficium Ecclesiasticum obtineretur? Quid evidentius quàm *hoc* referre vocem *temporale* secundo Conclusionis membro expressum, ad temporale, de quo in priori membro sermo fuerat?

Consequenter evidens est, sermonem dumtaxat institui de pensione, quæ respondet temporali *quo mediante*, quis Beneficium Ecclesiasticum assequitur, sive per cujus addictionem seu promissionem aliquis sibi viam sternit ad Beneficium; vel per quam inducit resignantem, saltem per modum motivi, ut in suum favorem Beneficium resignet.

Ad hanc igitur formam argumentum Eximii Patris reducitur: illa pensionis creatio, *qua mediante*, quis Beneficium Ecclesiasticum assequitur, est Simoniaca, ergo omnis pensionum creatio est Simoniaca. Hoc verò argumentum esse à certa specie ad genus distributum, intelliget, qui advertat, non omnem pensionem esse illam, *qua mediante* quis Beneficium Ecclesiasticum assequitur; neque omnes qui pensionem solvunt, assequi Beneficium mediante pensione.

Quo ut clariùs intelligatur, dico, illum *mediante pensione* assequi Beneficium, qui per promissionem seu oblationem pensionis inducit aliquem saltem per modum motivi, ut in suum favorem Beneficium resignet: adeoque mediante illa promissione ad Beneficium sibi viam parat. Illum verò, qui aliàs legitimè ad Beneficium vocatus, pensionem justa de causa per Superiorem Beneficio impositam suscipit solvendam, ad Beneficium *mediante pensione* non pervenire assero, sed Beneficium cum onere pensionis à Superiore legitima de causa imposito simpliciter suscipere; & consequenter, talem pensionem non esse illam, *qua mediante* quis Beneficium assequitur.

Ineptè ergo ex mea positione concluditur: *Ergo pensionum creatio est Simoniaca contra jus naturæ indispensabile*; Nisi unà asseratur, nullam posse creari pensionem, nisi correspondentem *temporali*, *quo mediante* quis Beneficium Ecclesiasticum assequitur: sive omnem pensionem esse rem temporalem, qua mediante ad Beneficium Ecclesiasticum intratur: quo nihil insulsius imperitiusque dici poterit.

Si enim vel leviter Canones Canonumque Commentatores pervolvantur, quid erit apertiùs, quàm pensiones justis de causis per Superiores *ex officio* Beneficiis aut personis imponi? Ut is quidem, qui Beneficium assequitur, pensionem solvere teneatur, nequaquam tamen per pensionis promissionem ad Beneficium sibi viam paraverit. Exemplo rem declarare

rare juvat : aliquis ab Episcopo aliove suo Superiore, legitimè vocatur ad Pastoratum quem modernus possessor senio confectus deserere meditatur ; sed cum hic mediis temporalibus sit destitutus, strenuamque in vinea Domini operam navaverit, justitiæ, æquitatique consonum judicatur, ut illi portio aliqua fructuum in alimentationem, authoritate Pontificis vel Episcopi reservetur : huic justo pariter ac æquo Superiorum judicio, si se subjiciat Clericus, Pastoratum cum hoc onere legitima authoritate imposito suscipiens ; nec ipse resignatarius, nec pensionis reservatio, vel in speciem Simoniæ labe inficientur.

E contrario erit aliquis, qui desiderans titulo v. g. resignationis assequi Canonicatum, possessorem illius sive per se sive per alium super resignatione Canonicatûs in suum favorem sæpius tentat, intelligitque tandem, animum illius à resignatione in ejus favorem non alienum modò summam pecuniæ (qua similes Canonicatus inter profanos rerum spiritualium licitatores æstimari solent) ex suo Canonicatu distillare posset.

Ecclesiasticus hic avidus Canonicatûs assequendi, summam millium aliquot v. g. florenorum pensionis nomine Canonico offert, quâ factâ oblatione, resignatio inter ipsos concluditur, Superioris authoritate firmanda. Posteriori hoc casu resignatarium Simoniacum esse, assero : neque enim Beneficium Ecclesiasticum cum onere per Superiorem imposito, ut in priori exemplo, simpliciter suscipit, sed per temporale, tamquam motivum ut minùs, ad Beneficium Ecclesiasticum sibi viam paravit ; quod Simoniacum esse contra jus naturale, non negabit, ut credo, Eximius Pater. Quis enim adeo stolidus aut mente captus, qui non videat resignatarium simili casu per temporale tamquam motivum ad Beneficium Ecclesiasticum ascendere, illamque resignationem in suum favorem *gratis* non obtinuisse.

Quare nec superveniens Pontificis, aut Episcopi approbatio seu confirmatio, umquam efficiet, ut non sit verum, hujusmodi resignatarium per temporale ad Beneficium intrâsse ; resignationemque per oblationem & promissionem notabilis summæ pecuniæ, saltem per modum motivi, in favorem resignatarii impetratam fuisse.

Sit igitur hæc conclusio : Qui ad Beneficium Ecclesiasticum Canonicè vocatus, illud cum pensionis onere per Superiorem justa de causa imposito suscipit, Simoniacus non est, qui verò mediante promissione pensionis Beneficium Ecclesiasticum assequitur, Simoniam juris divini nullà Superioris authoritate purgandam incurrit.

§. 4.

Exempla Pensionum, *quæ in antiquis Ecclesiæ monumentis occurrunt, nullatenus favent* Pensioni, *qua mediante, quis Beneficium assequitur.*

IN magno Chalcedonensi Concilio, actione decimâ & duodecimâ, à Patribus examinatâ & discussâ causâ Bassiani Episcopi Ephesini, & Stephani in locum illius electi ; cùm placuisset, eo quod uterque contra Regulas factus esset Episcopus, neutrum eorum dominari, neque præesse Sanctissimæ Ephesiorum Ecclesiæ, gloriosissimi Judices dixerunt : "Removebuntur quidem à Sancta Ephesiorum Ecclesia » Bassianus & Stephanus Reverendissimi, habeant » autem dignitatem Episcopi, & ex reditibus memo» ratæ Sanctissimæ Ecclesiæ, *nutrimenti gratiâ & » consolationis, annis singulis solidos aureos ducentos* » accipiant : alter verò, secundùm Regulas ejusdem » Sanctissimæ Ecclesiæ Episcopus ordinabitur." Omnis Sancta Synodus exclamavit : " Hæc justa sententia, » hæc justa forma, hæc bene habent.

En pensionis Ecclesiasticæ exemplum ab universali Concilio probatum, & Concilii authoritate Ecclesiæ Ephesiorum impositæ, atque ab Episcopo præficiendo persolvendæ ; nequaquam verò per aliquem Bassiano aut Stephano oblatæ, aut promissæ, ut eâ *mediante* sibi ad Ephesiorum Cathedram viam panderet.

Plura similia pensionis Ecclesiasticæ præformata exempla in eadem Synodo memorantur (de quibus in libello De Simonia circa Beneficia *parte* 2. §. 2.) eamdem planè Pensionis Ecclesiasticæ Regulam exprimentia.

Si sancti Gregorii Epistolas consulamus, non obscura quoque Pensionis Ecclesiasticæ reperientur vestigia. Et quidem Episcopos per Illyricum constitutos monet S. Gregorius, ut Confratres suos, quos è propriis Sedibus furor hostilitatis expulerat, quosque diversarum necessitatum angustiæ comprimebant, secum in Ecclesiasticis sustentationibus suscipiant. Non quidem, ait, ut per communionem Episcopalis throni dignitas dividatur ; sed ut ab Ecclesia juxta *possibilitatem sufficientia debeant alimenta percipere. Lib.* 1. *Epist.* 43.

Similiter cùm idem Sanctus Pontifex intellexisset, quemdam Episcopum tantâ capitis passione laborare, ut muniis Episcopalibus crederetur non sufficere ; ne languente Pastore grex insidiatoris laniandus dentibus exponatur, solicitè optabat, ut alius in locum languentis ordinaretur : *Sic tamen, ut quousque eumdem Episcopum in hoc seculo vita tenuerit ; sumptus ei debiti de eadem Ecclesia ministrentur Lib.* 2. *Epist.* 7.

En rursus clarissima lineamenta Pensionis Ecclesiasticæ *authoritate Judicis* in alimentationem Ecclesiasticorum justis de causis impositæ. Quibus plura similia, tum in veteribus, tum in recentioribus Conciliorum Decretis, ac Pontificum Decretalibus habentur. Pensionis verò quæ à conventione partium initium sumit, resignationique perficiendæ, ut minùs per modum motivi, subservit, nullum in Conciliis aut Pontificum Decretalibus vel vestigium reperitur : quinimò hujusmodi Pensionem Jure Canonico positivè reprobatam esse, *paragr.* 6. ex ipso Juris textu, tum conformi Canonistarum interpretatione evincam.

§. 5.

Pensiones, *quibus mediantibus ad Beneficium Ecclesiasticum ascenditur, fundamentum non habent in Cap.* 21. De Præbendis.

SCandalosas illas hodiernas Beneficiorum nundinationes, quæ sub fucato *Pensionum* titulo palam & impunè frequentantur, præcipuum suum excusationis prætextum habere in Responso Innocentii III. relato in *Cap.* NISI ESSENT 21. *De Præbendis*, notum est.

Unde jam pridem ad Capitulum illud observavit antiquus Juris Canonici Glossographus : *Occasione hujusmodi provisionis* (de qua in dicto Capitulo) *assumunt quandoque aliqui occasionem malè faciendi.*

Idipsum prævidens Pontifex resolutioni suæ præmittendum censuit : *Nisi essent Viri providi & honesti, tam qui ordinationem fecerant, quam illi circa quos facta ordinatio in Ecclesia vestra super negotio Prioratûs ; ordinationem illam valdè suspectam propter* EXEMPLI PERNICIEM *haberemus.*

Videndum igitur, num ordinatio, de qua in præfato Capitulo, quam Pontifex non uno adhibito moderamine *tolerat*, quamque propter *exempli perniciem* valdè suspectam habebat, quæque, si ulla in Jure Canonico hodiernis pensionariis favere videtur : videndum, inquam, num hæc ordinatio, Pontificisque *tolerantia*, vel apparenter faveant pensioni, quæ à compositione Partium initium sumit ; vi cujus ad Beneficium quis sibi viam pandit.

Casus erat : vacante quodam Prioratu duo fuerunt electi in Priorem. Causa commissa fuit duobus Judicibus

cibus delegatis. Ut negotium faciliùs posset componi, Partes compromiserunt in Judices illos delegatos; ut nimirum quæstionem potiùs ex arbitrio boni viri, quàm ex stricto jure deciderent. Judices illi retentâ sibi jurisdictione delegatâ, & unà ex Partium compromisso assumptâ potestate arbitrariâ, post concertationem diuturnam, ordinaverunt circa unum de duobus electis, ut ipse habeat Prioratum; alter verò viginti libras perciperet annuatim de reditibus Capituli, & quadraginta libras perciperet annuatim de reditibus Prioratûs. Quid evidentius, quàm pensionem per hanc ordinationem officio Judicum, sive arbitrorum laudo fuisse impositam? Eamque consequenter initium non habuisse à pactione Partium: nec per illius promissionem seu addictionem, ipsum Prioratum, aut ejus pacificam possessionem vel retentionem fuisse impetratam.

§. 6.

***Ex veterum Canonistarum Sententia, Pensiones, quæ** pactione Partium **initium sumunt, improbantur in Cap.** 21. ii De Præbendis.*

RΕsponsum Innocentii III. in *Cap.* 21. ii *De Præbendis*, nullatenus favere *Pensionibus*, quæ initium sumunt à *pactione Partium*, seu quibus mediantibus ad Beneficium Ecclesiasticum ascenditur, superiori Paragrapho abundè ostensum fuit; hoc verò Paragrapho ostendam, quòd ex antiquorum ac recentiorum Canonistarum sententia similes Pensiones, etiam *positivè* in prædicto Pontificis Responso sint improbatæ.

Illud innuit una ex conditionibus, sub quibus Pontifex ordinationem (de qua in prædicta Decretali) tolerandam censuit. *Quia igitur, ait, hæc ordinatio ab omnibus est recepta, possuntque licitè Prior & Capitulum de proventibus suis propter causas prædictas, non quidem* EX PACTIONE PARTIUM, *sed* EX JUSSIONE JUDICUM *provisionem hujusmodi exhibere.*

Ad quæ verba reflectens antiquus Juris Canonici Glossographus, ait: *Ex pactione Partium non liceret, nec eam* TOLERASSET *Papa, sed quia* JUDICIS AUTHORITATE *factum fuit, & ad tempus sustinetur.*

In eamdem sententiam ab annis amplius ducentis scripsit celebris Juris-Consultus Joannes de Imola, qui ad *Cap.* 21. *De Præbendis num.* 10. probans ordinationem cujus meminit prædicta Decretalis, monendum censuit: "Oportet tamen, ut hujusmodi » compositiones super Beneficiis & Beneficialibus, ad » hoc ut valeant, & à Simonia excusentur, capiant » principium ab authoritate Superioris, & non à » pactione Partium, ut probat hæc littera, ibi, *non » quidem ex pactione Partium, sed ex jussione Judi- » cum.* Quamobrem qui prius faciunt inter se com- » positionem, & postea adeunt Judices, ut interpo- » nant authoritatem, non excusantur secundùm bo- » nam conscientiam, quominùs incidant in vitium » Simoniæ." Hæc Joannes de Imola, quem sequitur Prosper Fagnanus ad *cit. cap.* 21. *num.* 5. citans pro eadem sententia Antonium de Butrio qui sub initium seculi XV. Commentarios in Decretales scripsit.

Hæc eo fine adducta sunt, ut me à singularitatis ac novitatis nota purgarem, quam Eximius Magister, forsan in Canonistarum Commentariis admodum hospes, tam fidenter mihi affingit; eo quod asseruerim, *Pensionem*, quæ à *pactione Partium* initium sumit; sive, qua mediante, quis Beneficium Ecclesiasticum assequitur, Simoniacam esse.

Dico itaque cum præcitatis Canonistis, promissionem Pensionis, quæ à *pactione Partium initium sumit*; sive qua mediante aliquis inducit alterum, saltem per *modum motivi*, ut in suum favorem resignet Beneficium, Simoniacam esse: Pensionem vero quam Superior *ex officio* Beneficio imponendam censet, nec Simoniacam nec injustam esse; si modò quæ ad justitiam Pensionis requiruntur, conditiones concurrant; quas in libello De Simonia circa Beneficia *parte* 2. fusè recensui.

§. 7.

Ex modo procedendi Pensionariorum, evincitur plurimas hodie Beneficiorum Resignationes sub Pensione, *de Simonia admodum esse suspectas.*

MAlitiam Simoniæ præcipuè in eo consistere, quòd res spiritualis in ordinem rerum temporalium redigi videatur, innuit Princeps Apostolorum ipsum Simoniacorum Ducem his verbis repellens: *Pecunia tua sit tecum in perditionem*, QUONIAM DONUM DEI EXISTIMASTI PECUNIA POSSIDERI. Quis verò, nisi fortè acceptæ aut accipiendæ pensionis amore excæcatus, neget per usitatam hodiernam pensionum praxim eamdem inordinationem plerumque committi?

Nonne ad oculum patet, resignantes & permutantes, æstimare Beneficia sua penes proventus annuos, eosque temporali pensione compensatos aut æquatos velle, non aliàs ac si res merè temporales in foro appretiarentur; atque pretii suppletione ad æqualitatis terminos reducerentur?

Ulteriùs per Simoniam fit, ait Sanctus Gregorius, *lib.* 7. *Epist.* 111. "ut nulla de actu probatio, nulla » sollicitudo de moribus, nulla de vita discussio; » sed solummodò dignus, qui dare pretium suffecerit, » existimetur." An non idem est pensionum effectus? Nonne prima, ne dicam unica, est pensionariorum in Beneficiorum resignatione aut permutatione cura, quis ampliorem ac pinguiorem pensionem dare volit?

Sit Clericus aliquis moribus ac eruditione quantumvis excellens, qui Beneficium non ambiat; qui proventus ac reditus Ecclesiasticos consideret, ut Ministrorum sustentationi deputatos; & quod reliquum est, pauperum usibus applicandum: si pensionem proventibus Beneficii proportionatam annuere nolit, à Beneficio excludetur.

Nonne quoque constat, per pensionum praxim, æquè ac per Simoniam, pauperibus plerumque ad Beneficia aditum intercludi? Quid enim experientiâ evidentius, quàm pensionarios illos passim quærere, qui pensionem non tantum annuere volunt; sed de illius annua solutione securitatem dare possunt? Imò frequenter pensionariis nec hoc sufficit; sed eum invenire student, qui si non expressè, saltem tacitè pensionis redemptionem addicat; aut ut minus ex circumstantiis colligant, eum ad redimendum esse inclinatum. Quod cum à pauperibus non sperent, etiam illis, tametsi optimè merentibus Beneficia sua resignare cavent.

Quid plura? Nonne ingenuè fatendum est per pensionarios hodie eò rem penè redactam, ut dicere liceat cum Alexandro I. "Nulli umquam Clerico, » quamvis Religioso, quamvis scientia & moribus præ- » dito Ecclesiasticum Beneficium conceditur (ego di- » co resignatur) nisi ei qui *profano pecunia* (pensionis) » *munere* illud emere studuerit: sicque Ecclesia & res » ejus ità vilis merx à negotiatoribus ad venden- » dum exposita.

PARS

PARS SECUNDA.

De Repagulo nimiæ Exemptionum extensioni objecto.

CAPUT PRIMUM.

Proponuntur variæ Regulæ in materia Exemptionum à Canonistis communiter receptæ.

REGULA PRIMA.

Episcopus de Jure communi fundat suam Jurisdictionem in omnia Monasteria suæ Diœcesis.

SEssione 6. Concilii Calchedonensis hæc leguntur: " Divinissimus & piissimus Dominus noster (Marcianus) ad Synodum dixit: Quædam Capitula sunt, quæ ad honorem Reverentiæ Vestræ vobis servavimus, decorum esse judicantes, à Vobis hæc regulariter potiùs formari, quàm nostrâ Lege sanciri. Et jubente Divinissimo & piissimo Principe nostro Beronicianus Vir devotus, Secretarius Divini Consistorii Capitula sic relegit.

" Eos qui verè & sincerè solitariam arripiunt vitam debito honore dignos judicamus. Quoniam verò quidam prætextu solitariæ vitæ & Ecclesias, & communes perturbant causas: placuit nullum quidem ædificare Monasterium, *præter voluntatem Episcopi Civitatis*, neque in possessione præter voluntatem domini possessionis. *Eos verò Monachos, qui per singulas Civitates sunt atque Provincias, subjici Episcopis*, & amplecti quietem, & intendere solùm jejunio & orationi, & neque Ecclesiasticis neque publicis importunos rebus existere: nisi fortè jubeatur eis propter necessariam causam ab Episcopo Civitatis: sed neque potestatem habere Monachos suscipiendi in suis Monasteriis servos, aut inscriptitios, præter voluntatem dominorum.

Hoc Capitulum à piissimo Imperatore Marciano pro tranquillitate Ecclesiæ Synodo propositum, unanimi Patrum consensu susceptum, atque inter Canones Concilii repositum fuit.

Proinde ex Concilii œcumenici sententia, Monachi universi Episcopis subjiciuntur.

Porrò hanc Synodum tanta veneratione suscepit Ecclesia, ut de illa dicere non dubitet Sanctus Gregorius *Lib. 1. Epist. 24. Sicuti Sancti Evangelii quatuor Libros, sic quatuor Concilia* (Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum & Chalcedonense) *suscipere & venerari me fateor.* Non mirum proinde, si ejus Decreta summâ veneratione complexa sit, & sollicitè custodierit.

Et quidem quod præsens Decretum spectat, tantâ veneratione tantoque studio susceptum ac conservatum fuit; ut nullum penè Concilium à celebrata Synodo Chalcedonensi habitum fuerit, in quo illud vel confirmatum vel renovatum non legatur. Utque V. VI. VII. VIII. Seculi Concilia omittam, quæ magno numero refert Franciscus Hallier, Seculo IX. Tullense I. apud Saponarias, quod ab Episcopis 12. Provinciarum, assidentibus Carolo Calvo, ejusque Nepotibus Lothario & Carolo Regibus, celebratum est anno 859. *Can. 9.* statuit: " Ut Congregationes Canonicorum & Monachorum, ac Sanctimonialium, secundùm Canonicam Institutionem, *à propriis Episcopis strenuè visitentur*, & eorum religio & habitus exquiratur, si vitâ & moribus sint probi, ac officii & unanimitatis studio solliciti, à levissimis quoque & perniciosissimis actibus cauti.

Ex hoc proinde numerosissimo ac celeberrimo Conventu cognoscimus, Canonem Concilii Chalcedonensis Monasteria Episcopis subjicientem, integrum retinuisse vigorem Seculo IX.

Quod & apertè testatur Adrianus II. sub idem tempus de hac Monasteriorum subjectione, tamquam de re notissima, scribens ad Carolum Calvum: " Nostis enim, inquit, quia *omne* Monasterium in potestate Episcopi consistere debet *juxta Canonicam authoritatem*: & quia hoc est transgressum, ideo plurima Monasteria habentur destructa. " *Epist. 33.*

Seculo X. in Concilio Confluentino, præsentibus Carolo Franciæ & Henrico Germaniæ Regibus, *Can. 6.* legitur: " Quatenus Ecclesiæ quorumcumque Monachorum in singulis Parochiis sitæ, *Episcoporum divinitus subdantur regimini*, eisque obsequia in exercendis Ecclesiasticæ curæ negotiis sollicitè exhibeant; *Ipsi procul dubio Monachi Episcopis suis in omnibus obediant.*

Hoc Synodale Decretum innuit, Patres illius Synodi supposuisse, Monachos Episcopis suis eo tempore indistinctè fuisse subjectos; nullâ exemptos inter & non exemptos factâ distinctione.

Quod & seculo XI. indicat Synodus Coyacensis omnium Episcoporum in Hispania degentium, & omnium ejusdem Regni Optimatum, sub Ferdinando Rege Castellæ & Sancia Regina, anno 1050. statuens indefinitè & sine ulla exceptione *Can. 11.* " Ut omnes Abbates se & Fratres suos, & Monasteria; & Abbatissæ se & Moniales suas, & Monasteria, secundùm Beati Benedicti regant statuta: & ipsi Abbates & Abbatissæ cum suis Congregationibus & Cœnobiis *sint obedientes, & per omnia subditi suis Episcopis.*

Seculo XII. nonnullos Abbates emancipationem seu exemptionem à jurisdictione Episcoporum à Sede Apostolica postulâsse & obtinuisse, ex querelis S. Bernardi adversus similes emancipationes cognoscitur: easque subsequentibus seculis, non obstantibus Episcoporum contradictionibus, multiplicatas fuisse scitur. Id tamen semper verum mansit, quòd juxta Canonicam authoritatem, Episcopalis jurisdictio in omnia Monasteria extendatur; exemptiones verò non sint nisi quædam Privilegia, contra Sacros Canones, aliquibus à Sede Apostolica ex causa indulta.

Hinc Regula à Pontifice etiam post ortum exemptionum tradita in *Cap. 7.* De Privilegiis in 6. *De jure communi Ordinariorum intentio est fundata quoad jurisdictionem.* Unde illud Glossæ: " Ad Episcopum pertinet omnis cura suæ Diœcesis, tam in Monasteriis quàm aliis Ecclesiis; " Scilicet de jure communi.

REGULA II.

Quoties Exemptio dubia est, Episcopus jurisdictionem suam exercere potest.

HÆc Regula tamquam ex præcedente profluens traditur à Pontifice in citato *Capite 7. De Privilegiis in VI.* " Si, inquit, privilegium per se sufficiens quando solo privilegio se defendunt, vel saltem tale quod

» quod præscriptioni Canonicæ causam præstet....
» non exhibuerint; cùm de jure communi Ordinario-
» rum intentio sit fundata, *sua jurisdictione uti possunt*
» in eosdem liberè : donec de præscriptione Canonica
» fecerint *plenam fidem*.

Juxta hanc probatissimam Juris Regulam respondit Fagnanus ad *Cap.* 18. *De Præscript. n.* 50. Quòd Ar-
» chiepiscopus, qui fundat intentionem de jure com-
» muni, non sit prohibendus visitare, donec Abbas de
» præscriptione Canonica *plenam* fidem fecerit.

Et generaliter Zypæus in *Jure Novo De Off. Ordin. n.* 19. " In iis, inquit, ubi exemptio dubia est, Episco-
» pus *ex esse* suâ jurisdictione uti potest, adeòque etiam
» in casu Capituli 3. *Sess.* 6. Concilii Tridentini *solus*
» procedere potest, donec Capitulum per *tres confor-*
» *mes sententias docuerit de legitima sua exemptione* : ut
» Congregatio Concilii, inquit, Joanni Maldero Epis-
» copo Antverpiensi respondit, & aliàs sæpius.

REGULA III.

De Exemptionibus judicandum est ex tenore Privilegiorum : ipsaque Privilegia Ordinariis exhibenda sunt.

HAnc Regulam apertissimè tradit Pontifex in *Cap.* 7. *ü De Privilegiis* : ubi quærenti Episcopo Ambianensi, qua libertatis prærogativâ donati essent Templarii, & Hospitalarii, respondit Alexander III. " Non dubitamus quin aliam libertatem habeant
» in locis, in quibus antequam pervenissent ad eos
» fuerant habitatores : quod totum ex *inspectione Pri-*
» *vilegiorum* pleniùs advertere potes, & secundùm
» quod inveneris, ità observes. Sic enim eos *volumus*
» *Privilegiorum suorum servare tenorem*, quòd eorum
» metas minimè transgredi videantur.

Rursus idem Pontifex Legatum suum instruens, quâ ratione de exemptionibus judicare debet, scribit in Cap. 8. ü De Privilegiis : *Inspicienda sunt Ecclesiarum Privilegia, & ipsorum tenor est diligentiùs attendendus.*

Et quid plura ? Leges enim communes, quibus Episcoporum Jurisdictio in omnia suæ Diœcesis Monasteria innititur, servandæ sunt ; nisi quantum ab illis recessum esse ostenditur. Clarum ergo est, quòd si per exemptiones seu privilegia quædam à Legibus illis esse contendatur ; ex eorum tenore sit judicandum, quomodo & in quantum recessum sit.

Ex hac Regula sequitur alia, tradita in *Cap.* 4. ü *De fide instrumentorum* : & *Cap.* 7. *De Privilegiis in VI.* nimirum, *Privilegia ab illis, qui exemptionem prætendunt, Episcopis inspectionem postulantibus, esse exhibenda.*

Quia " aliàs, ut rectè notat Glossa ad dictum
» *cap.* 4. nec redargui possunt, nec etiam sciri quod
» servari deberet per ipsa : quod totum ex ipsarum
» inspectione deprehenditur.

Sit igitur hæc Regula, quam ex citatis Juris textibus post Glossam ad præcitatum *cap.* 7. probant Canonistæ : " Privilegia servanda sunt, secundùm quod
» continetur in iis : & nulli Privilegiato credendum
» est, nisi Privilegium suum inspiciendum concedat.

REGULA IV.

Exemptiones utpote odiosa strictè sunt interpretanda.

CUm ex præcedentibus constet, exemptiones sacris Canonibus, jurique communi, quibus Jurisdictio Episcoporum in omnes suæ Diœcesis Ecclesias & loca innititur, contrariari ; illas eo titulo odiosas esse, omnium Canonistarum calculo comprobatur. Idque planè ad mentem Ecclesiæ.

Ecclesia quippe summopere desiderans, ut sacri Canones, sive Regulæ pro directione morum & custodiâ disciplinæ editæ, exactissimè ab omnibus observentur, violentum atque *odiosum* reputat, omnem, quem ob certas rerum & temporum circumstantias quandoque tolerare cogitur, à Regulis seu Canonibus suis recessum. Unde illud Glossæ à Canonistis vulgò receptum : *Regula & antiquo juri standum est, nisi in quantum reperimus recessum.* Canonistarum proinde dubitat nemo, quin *odiorum* appellatione veniant Exemptiones in Regula Juris, quæ dicit : *Odia restringi, & favores convenit ampliari*, Cap. 15. De R. J. in VI. Similiter & alteram Juris Regulam *cap.* 28. *De R. J. in VI.* dictantem : *Quæ à jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda*, in materia Exemptionum esse servandam, apud Canonistas expeditum est.

Materia Exemptionis (ait Fagnanus ad *Caput* BONÆ MEMORIÆ *De postulat. Prælat. n.* 7.) *est* STRICTÈ ACCIPIENDA, *propter præjudicium quod infert potestati Ordinarii.*

Et clariùs ac expressiùs, conformiter ad hanc Regulam, Zypæus *Consult.* 1 *De Privil.* " Exemptiones,
» inquit, *odiosæ* sunt, tamquam juri communi adver-
» sæ, Hierarchiæ Ecclesiasticæ inimicæ, & quæ jus
» alteri auferant : scilicet authoritatem suam Ordina-
» riis locorum : quod Princeps aut Pontifex *numquam*
» *facere censetur*, nisi *disertis admodùm verbis* expres-
» serit.

Hinc & illud Canonistarum : *Exemptio indiget speciali beneficio, quia est* ODIOSA, *& pugnans contra jus commune.* Vide Altesseram ad *Cap.* 18. ü *De Privil.*

Conforme igitur Juris Regulis, atque menti Ecclesiæ est Decretum Patrum Concilii Tholosani, quo præterito seculo *an.* 1590. *p.* 4. *c.* 16. decreverunt : " Ut
» hunc in exemptionum cognitione Episcopi modum
» adhibeant, & ut illas *ad unguem* observent, & ultra
» quam loquuntur, minimè extendant. " Rationem hanc sui Decreti præmittentes, quia " Episcoporum
» jurisdictioni non mediocre impedimentum, exem-
» ptis profusioris vitæ occasionem, Christianis non
» vulgare scandalum afferre, laxiùs quàm par sit acce-
» ptæ exemptiones consueverunt.

Huic Regulæ innititur alia Regula, proposita in *Cap.* 17. ü *De Privilegiis*, & Canonistis admodum familiaris : quòd licet Monasterium liberum sit in Capite, membra tamen, id est Ecclesiæ & Capellæ dependentes à Monasterio, propterea non sint exempta, nisi expressè de membris contineatur in Privilegio. " Et pro
» illis membris non exemptis Abbas tenetur Episcopo
» exhibere reverentiam, obsequium & honorem.

Ex eodem Juris principio profluit, quod Exempti ratione delicti commissi, aut contractûs initi, vel rei sitæ in loco non exempto, quantumcumque sic exempti gaudeant libertate, conveniri possint coram Ordinario : juxta *Cap.* 1. *De Privilegiis in* VI. innovatum à Synodo Tridentinâ *Sess.* 7. *cap.* 14. *De Reformat.* ne alias Exemptio, contra apertissima juris principia, extenderetur ad locum in Privilegio non expressum.

REGULA V.

Exemptus sub una qualitate non propterea est exemptus consideratus sub alia qualitate.

IN unam eandemque personam sæpe numero concurrere diversas qualitates sive officia planè ab invicem separata, quibus mediantibus unus idemque plures quasi repræsentet personas, notissimum est. Ità enim in eundem concurrunt, v. gr. Canonicatus & Pastoratus, status Religiosus & Clericalis, officium Doctoris aut Præsidis in Academia, & Canonici aut Confessarii, vel Pastoris alteriúsve functionis, &c.

Quibus sic in unum eundemque concurrentibus, evidens est, eundem quasi diversas personas repræsentare, v. g. Canonici & Pastoris, Religiosi & Clerici, &c. quorum disparata planè sunt officia.

Ex

Ex quibus evidenter sequitur, quod si exemptus sub una qualitate, etiam censeretur propterea exemptus quoad ea quæ gerit consideratus in qualitate à priore planè disparata, exemptiones, contra notissimum juris principium, extenderentur de persona ad personam, vel de re ad rem. Hinc, cùm quæreretur ab Innocentio III. an Canonici Capellæ Ducis Burgundiæ obtinentes unà cum Canonicatu Ecclesias Parochiales, in omnibus essent a jurisdictione Ordinarii exempti propter Privilegium prædictæ Capellæ concessum, conformiter ad hanc Regulam respondit Pontifex: " Quod » quatenus exempti ratione ejusdem Capellæ, Pontifi- » ciis Privilegiis Episcopus deferat reverenter; sed in » quantum ratione Parochialium Ecclesiarum, vel » aliàs jurisdictionem ejus respicere dignoscuntur, of- » ficii sui debitum in eosdem liberè prosequatur." *Cap.* Cum Capella *ii De Privil.*

Exempti proinde Canonici Capellæ Ducis Burgundiæ, ex sententia Pontificis, exempti non sunt quoad ea quæ regimen Ecclesiarum Parochialium respiciunt: atque ita notissima Juris Regula, quâ exemptus sub una qualitate non censetur propterea exemptus sub alia qualitate consideratus, à Pontifice comprobatur.

Juxta hanc etiam Regulam declaravit Concilium Lugdunense sub Innocentio IV. *Cap.* 1. *De Privileg. in VI.* quod si Monachus exemptus constituatur Prior Monasterii non exempti, ratione ejusdem Prioratûs Ordinarium suâ jurisdictione in ipsum licitè uti posse.

Eandem procul dubio Regulam præ oculis habuere Patres Concilii Tridentini *Sess.* 24. *cap.* 11. *De Reform.* declarantes:" Quod privilegia quæ residentibus in Cu- » ria Romana vigore Eugenianæ Constitutionis aut fa- » miliaritatis Cardinalium competere solent, ea in iis » qui Beneficia Ecclesiastica obtinent *ratione prædicto-* » *rum Beneficiorum* minimè intelligantur; sed Ordina- » rii jurisdictioni subjecti maneant.

Rationi proinde ac Conciliorum Pontificumque Decretis conforme est hoc Canonistarum principium: Quod si exemptus à jurisdictione Ordinarii promotus fuerit ad officium vel beneficium non exemptum, ejus respectu & contemplatione Ordinarium esse Judicem competentem, cujus jurisdictioni ratione illius officii subjectus est; sive quod idem est, *Exemptus ratione rei non exempta subjacet jurisdictioni Ordinarii.* Vide Fagnan. *ad Cap.* Cum Capella *De Privilegiis n.*13. 14.

REGULA VI.

Receptio alicujus loci aut persona in protectionem *Sedis Apostolica, non arguit ejusdem exemptionem.*

CUm protectio aliud non sit, quàm defensio seu tuitio, consequens est, suscipere aliquem in protectionem idem esse, quod suscipere alicujus defensionem adversus injurias aut molestias, quibus avertendis sine potentioris auxilio solus forsan non sufficeret.

Quamobrem pii Ecclesiarum ac Monasteriorum Fundatores credentes à nullo meliùs potentiùsque quàm a summa Potestate Monasteria Ecclesiasque protegenda; sæpius protectionem Regiam aut Pontificiam contra invasores piorum locorum implorandam censuerunt.

Nec alium fuisse scopum imploratæ protectionis Regiæ, ex omnibus penè fundationum monumentis colligi potest. Verùm hîc unum sufficiet Decretum Concilii Ticinensis, quo Patres illius Synodi monendos censuerunt Imperatores officii, ipsis ratione susceptæ protectionis Monasteriorum & Ecclesiarum incumbentis. " Suggerendum est (inquiunt ad *an.* 850. » *Can.* 16.) Beatissimis Imperatoribus, quia hi qui » Monasteria & Xenodochia sub defensione Sacri Pa- » latii posuerunt, ideo fecisse probantur, quòd *à nul-* » *lo meliùs quàm à summis Potestatibus protegenda crederint*: & si ea contra Decreta Institutorum per- » sonis quibus non licet dederint, ipsi impugnatores » efficiuntur, qui propugnare debuerunt. Et caven- » dum summopere Principibus, ut quia minimè nunc » judicantur, ne in futuro judicio ab Omnipotenti » Deo graviùs judicentur, secundùm Apostolum » *Hebr.* 10. *Etenim horrendum est incidere in manus* » *Dei viventis.* Nos verò qui debitores sumus sug- » gerimus, quod silere non audemus.

Eundem fuisse Fundatorum finem in petenda protectione sive tuitione Sedis Apostolicæ, ex fundationum quoque monumentis difficile non foret ostendere: unum dumtaxat ex fundatione celeberrimi illius Cluniacensis Monasterii evidentissimum argumentum adducam.

Guillelmus Comes Avernorum & Dux Aquitaniæ in testamento suo, bona sua universa offerens SS. Petro & Paulo, " ut in Cluniaco in honore eorum- » dem SS. Apostolorum Petri & Pauli Monasterium » Regulare constituatur, ibique Monachi juxta S. Be- » nedicti Regulam viventes congregentur, qui res ip- » sas perenni tempore possideant, teneant, habeant » atque ordinent, " inter alia Monachis injunxit, ut per quinquennium Romæ, " ad limina Apostolo- » rum ad luminaria ipsorum concinnanda decem so- » lidos præfati Monachi persolvant, habeantque » TUITIONEM *ipsorum Apostolorum, atque Roma-* » *num Pontificem* DEFENSOREM. " Habetur *tom.* 9. *Concil. ult. edit. p.* 565.

Quis porrò hujus imploratæ protectionis scopus fuerit, ex sequentibus ejusdem Fundatoris verbis intelligi potest: "Placuit etiam huic testamento inse- » ri, inquit, ut ab hoc die nec nostro, nec paren- » tum nostrorum, nec fascibus Regiæ Magnitudinis, » nec cujuslibet terrenæ Potestatis jugo subjiciantur » iidem Monachi ibidem congregati. Nec aliquis » Principum secularium, non Comes quisquam, non » Pontifex supradictæ Sedis Romanæ, per Deum & » in Deum, omnesque Sanctos ejus, & tremendi ju- » dicii diem contestor ac deprecor, invadat res ipso- » rum Dei servorum, non distrahat, non minuat, non » procamiet, non beneficiet alicui personæ, non ali- » quem Prælatum supra eos contra eorum volunta- » tem constituat. Et ut hoc nefas omnibus temera- » riis ac improbis arctiùs inhibeatur, adhuc idem in- » culcans subjungo, & obsecro vos, ô Sancti Apos- » toli Petre & Paule, & te Pontifex Pontificum » Apostolicæ Sedis, ut per authoritatem Canonicam » & Apostolicam, quam à Deo accepistis, alienes à » consortio Sanctæ Dei Ecclesiæ & sempiternæ vitæ, » prædones & invasores atque distractores harum re- » rum, quas vobis hilari mente, promptique volun- » tate dono: sitisque tutores ac defensores jam dic- » ti loci Cluniaci, & servorum Dei ibi commoran- » tium, harum quoque omnium facultatum, pro- » pter eleemosynam & clementiam & misericordiam » piissimi Redemptoris nostri.

Quid evidentius, quàm unicè per pium hunc Fundatorem Sedis Apostolicæ protectionem imploratam, ut Monachi eorumque res seu facultates ab injuriis & invasione potentiùs defendantur.

Igitur per imploratam *protectionem* seu *tuitionem* Regiam vel Pontificiam Monasteria & Ecclesias ab oppressionibus & injuriis liberare intenderunt pii Fundatores, nequaquam à Canonicæ obedientiæ jugo eximere.

Hinc Ludovicus Pius Imperator expressè fatetur, se recepisse Monasteria & Cellas Senonensis Provinciæ in suam *protectionem*; " sed ne hujus Decreti » causâ, ait, in eisdem Cœnobiis Abbates vel Mo- » nachi constituti, contra suum incipiant superbire » Episcopum; præcavimus omnem occasionem am- » putandam, neque locum diabolo dandum: *salvâ* » scilicet *in omnibus auctoritate & potestate Episcopi* » in

» in cunctis Ecclesiasticæ Regulæ disciplinis." Habetur in *Append. Capitular. Baluzii tit.* 38.

Quod hic Ludovicus, idipsum sæpiùs Romani Pontifices declarasse comprobantur.

Utque vetustiora Pontificum testimonia omittam, evidens illius in Rescripto Alexandri III. probatio habetur *Cap.* 8. ✠ De Privileg. *Si ad indicium percepta*, ait, PROTECTIONIS *census persolvatur, non ex hoc juri Diœcesani Episcopi aliquid videtur esse subtractum.*

Similiter quærenti Episcopo Ausonensi; " Utrum » Clerici & Laïci qui *protectionis* litteras ostendunt, » in quibus personæ suæ expresso nomine cum om» nibus rebus suis sub *Apostolica protectione* con» sistere declarantur, à Jurisdictione Episcopi Diœ» cesani sint *exempti:*" Respondet Innocentius III. " quod per litteras hujusmodi ab Episcoporum suo» rum potestate minimè subtrahuntur." *Cap.* 18. ✠ *De Privileg.*

In jure proinde ac ratione fundatissima est hæc Canonistarum Regula: *Licet Papa recipiat aliquos sub sua protectione, non sunt propterea subtracti à Jurisdictione Episcoporum.* Glossa ad cit. cap. 8.

Hanc Regulam præ oculis habuisse videtur S. Bernardus dum *Lib.* 3. *De Consid. cap.* 4. dixit: " Nonnulla tamen Monasteria sita in diversis Episcopati» bus, quod specialiùs pertinuerint ab ipsa sui Fun» datione ad Sedem Apostolicam ex voluntate Funda» torum; quis nesciat? Sed aliud est quod largitur » devotio, aliud quod molitur ambitio impatiens » subjectionis." Illa nimirum largitur protectionem adversus injurias & oppressiones, hæc verò impatiens subjectionis Canonicæ auctoritatis jugum excutere molitur.

REGULA VII.

Exemptiones non nisi justa de causa, utilitatem necessitatemve Ecclesiæ concernente, sunt concedendæ.

EPiscoporum Jurisdictioni universa loca omnesque personas intra limites suæ Diœcesis constituta juxta Canonicam authoritatem subjacere; exemptiones verò Sacris Canonibus atque juri communi violentiam quamdam inferre ex præcedentibus constat; consequenter exemptiones speciem quamdam Dispensationis esse, Legibusque dispensationum regi debere negaverit nemo.

Porrò prima certissimaque dispensationis hæc est Regula: dispensationem indulgendam non esse, nisi ea interveniat Ecclesiæ utilitas aut necessitas, quæ vulnus Canonibus per dispensationem inflictum, compensare queat. " In his (inquit S. Ivo Carno» tensis *in Prologo sui Decreti*) quæ propter rigorem » disciplinæ vel muniendam salutem posteriorum san» xit diligentia, si honesta vel utilis sequatur com» pensatio: potest procedere authoritate Præsidentis » diligenter deliberata dispensatio.

Et quid plura? Cùm sit " unanimis consonantia Ca» nonum, Conciliorum, & Interpretum (ut rectè » advertit Prosper Fagnanus *ad Cap.* NIMIS ✠ » *De Filiis Presbyt. n.* 8.) quod causa necessitatis » vel utilitatis in dispensatione debet esse magna; » seu, quod idem est, major, maxima, justa, evi» dens, urgens & his consimiles, quibus Sacri Ca» nones utuntur tamquam synonimis: alioquin si » ejusmodi causa desit; non est dispensatio, sed dis» sipatio.

Quis igitur dubitet, quin & hæc Regula in concessione Exemptionum, utpote certissima dispensationis specie, servanda sit?

Certè non dubitavit Doctor Mellifluus: Postquam enim incommoda ex Abbatum emancipatione seu exemptione profluentia, Eugenio III. proposuisset; tandem, ne Sedis Apostolicæ authoritatem lædere videretur, addit: " Quid, inquis, prohibes dispensa» re? Non, sed dissipare. Non sum tam rudis, ut » ignorem positos vos dispensatores: sed *in ædificationem*, non in *destructionem*. Denique quæritur in» ter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur. Ubi » *necessitas urget, excusabilis dispensatio.* Ubi *utilitas* » *provocat, dispensatio laudabilis est.* Utilitas dico » *communis*, non *propria*. Nam cum nil horum est, » non planè *fidelis dispensatio*, sed *crudelis dissipatio* » est." *Lib.* 3. *De Consid. c.* 4.

Quid ex his evidentius, quàm præcitatam dispensationum Regulam, ex mente S. Bernardi in Exemptionum indulgentia servandam? Et quidni? *Privilegia siquidem* (ait Gregorius VII. lib. 6. Epist. 2.) *non debent SS. Patrum auctoritatem infringere, sed utilitati Sanctæ Ecclesiæ prospicere.*

Hanc Regulam indubiè sibi propositam habuit Martinus V. revocans exemptiones Capitulorum, Monasteriorum, aliorumque locorum, quas nonnulli Romani Pontifices aut pro Romanis Pontificibus se gerentes, & in suis diversis obedientiis reputati, à tempore obitûs Gregorii XI. *pro sua voluntate*, aut per *importunitatem petentium* concesserant; addensque, *se non intendere exemptiones de cætero facere, nisi* CAUSA COGNITA, *& vocatis quorum interest.* Sess. 43. Concilii Constant.

REGULA VIII.

Exempti tenentur Legibus Episcoporum in materia communi.

SI conformitas unitasque quæ inter ejusdem territorii incolas requiritur; eaque quæ Legibus debetur observantia, evincant, Clericos, non obstante suâ à Jurisdictione Laïcorum exemptione, teneri Legibus & Statutis Regis ac Principis pro tota Communitate in materia Clericis ac Laïcis planè communi, verbi gratiâ, ne equi extra Provinciam educantur, merces avehantur, hoc illudve pretium rerum persolvatur, &c. nonne à fortiori conformitas unitasque, quæ esse debet inter membra unius Ecclesiæ evincet, exemptionem à Jurisdictione Ordinariorum adeò odiosam, minimè extendendam esse ad Leges Statutave Episcoporum pro tota Diœcesi in materia exemptis pariter & non exemptis communi evulgata? Et sanè, cùm Capitula Monasteriaque omnia, quantumvis exempta (modò non sint *nullius Diœcesis*) cum reliquo Clero ac populo unam eandemque particularem Ecclesiam, imò & Hierarchiam, quæ ex Episcopo, Presbyteris & Ministris constat, simul constituant; quis non videat, summam Ecclesiæ illius perturbationem, & Hierarchiæ totalem confusionem, Legum quoque eversionem conculcationemque futuram, si exempti (majorem ac præcipuam Cleri portionem ordinariè conficientes) Legibus illis non teneantur? Quæ Laïcorum vel Clericorum erga Leges Episcopales speranda reverentia aut observantia, si conspiciant, præcipuos Ecclesiæ Ministros, eosque, qui præ aliis obedientiam profitentur, populumque suo vivendi exemplo ad Legum custodiam permovere deberent, illas impunè violare ac quasi contemnere?

Ratio proinde naturalis, ipsaque Ecclesiæ unitas propositam Juris Regulam probat; quam & ipsa Pontificum Conciliorumque Responsa confirmant solidantque.

Sic enim privilegia sua intellecta volunt Pontifices, ne dissolvatur aut vilescat disciplina Ecclesiastica; aut vilipendatur Episcopalis authoritas. *Cap.* 24. ✠ *De Privil.*

Et quidem cùm ex eo, " quòd Fratres Minores in» suis reciperent Ecclesiis ad audienda Divina Offi» cia, tempore interdicti, Fratres & Sorores de Or» dine Tertio existentes, qui continentes seu de pœ» ni-

» nitentia nuncupantur; *scandalum aliorum*, qui ab » his excluduntur, ait Concilium Viennense, *mentibus generetur, censura vilescat Ecclesiastica, & minoris auctoritatis interdicti sententia reputetur*: eisdem Fratribus Minoribus districtiùs inhibemus, » pergit Concilium, ne de cætero aliquem, vel aliquos prædictorum (etiamsi super hoc hi vel illi » *Privilegiis quibuscumque* muniti exstiterint, quæ ipsis in nullo prorsus quoad hoc volumus suffragari) » ad Divina in suis Ecclesiis, tempore interdicti quo» quomodo admittant.

Firmum proinde manet ex mente Ecclesiæ, Privilegia sic esse intelligenda, ut eorum occasione nec scandalum generetur pusillorum, censura non vilescat Ecclesiastica, nec minoris auctoritatis Prælatorum reputetur sententia.

Quapropter Patres Tridentini nequaquam reputandi sunt specialiter Exemptionibus Regularium derogasse; sed potiùs hanc Regulam sequuti, Exemptiones velut privilegia declarasse, dum dixerunt: "Quòd censuræ & interdicta, nedum à Sede Apostolica emanata, sed etiam ab Ordinariis promulgata mandante Episcopo, à Regularibus in eorum Ecclesiis sint » publicanda atque servanda. Dies etiam festi, quos » in Diœcesi sua servandos idem Episcopus præceperit, ab *exemptis omnibus*, etiam Regularibus, sint » servandi." *Sess. 25. cap. 12. De Regularib.*

Eodem ex fonte emanat, exemptos teneri illis, quæ de commessationibus, choreis, aleis, tabernarum frequentatione aliisque similibus Episcopi pro bono suæ Diœcesis statuenda censuerint.

Et sanè, nî Regula hæc inviolata permaneat, & exactè servetur, verendum ne quod de exemptionibus particularium personarum dixit Tridentinum, de universis exemptionibus dici debeat: *Privilegia & exemptiones, quæ variis titulis conceduntur, hodie perturbationem in Episcoporum jurisdictione excitare, & exemptis occasionem laxioris vitæ præbere dignoscuntur.* Sess. 24. cap. 11. De Reform.

REGULA IX.

Exemptiones à jurisdictione Episcoporum ad functiones Hierarchicas non extenduntur.

PRæter universalem Ecclesiæ Hierarchiam, cujus Caput ac centrum est Romanus Pontifex, *alia est in Ecclesia Catholica Hierarchia* (ait Trid. Sess. 23. Can. 6.) *Divina ordinatione instituta, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris & ministris*, cum quadam tamen subordinatione universali Hierarchiæ rursus inclusa.

Sicuti vero universalis Hierarchia non foret ut *castrorum acies bene ordinata*, sed *Regnum in se divisum*, si unus omnibus tamquam Caput & unitatis centrum non præponeretur, ita pariter, nec inferior ulla Hierarchia ut *castrorum acies bene ordinatur*, nisi Presbyteri cæterique ministri hanc Hierarchiam constituentes, cum quadam subordinatione uni tamquam Capiti & Principi illius *sacri Principatûs* (id enim latinè sonat Hierarchia) subjicerentur.

Cum igitur ad cujusque particularis Ecclesiæ Hierarchiam *præcipuè* spectent Episcopi (ut ait *Trid. ibid. c. 4.*) sive præcipuum ac primum locum occupent; nî cum debita subordinatione reliqui Hierarchici Episcopo ut Capiti subdantur, non Hierarchiam seu S. Principatum *terribilem ut castrorum aciem benè ordinatam* habebimus, sed potius *Regnum in se divisum quod desolabitur.* Quod jam pridem contra Luciferianos advertit S. Hieronymus in Dialogo adversus Luciferianos. *Ecclesiæ salus in summi Sacerdotis* (Episcopi) *dignitate pendet*, inquit, *cui si non exors quædam & ab hominibus* EMINENS *detur* POTESTAS, *tot in Ecclesia efficiuntur* SCHISMATA *quot Sacerdotes.* Et ante ipsum vir Apostolicus Ignatius: " Sine Episcopo » nemo quidquam faciat eorum quæ spectant ad Eccle» siam, & honora Deum ut omnium Auctorem & » Dominum, Episcopum vero *ut Principem Sacerdotum*, imaginem Dei referentem: Dei, inquam, » propter *Principatum*, Christi verò propter Sacerdo» tium." *Epist. ad Smirnens.*

Exemptiones igitur Capitulorum vel Academiarum aut Monasteriorum ad functiones extendi nequeunt Hierarchicas; sive vi illarum à jurisdictione Episcopi eximi non possunt Canonici, Academici, vel Claustrales, quatenus tamquam Presbyteri vel ministri Hierarchiam simul cum Episcopo formant: nî unà Hierarchia Divinâ ordinatione instituta, confundatur; & Episcopis sacer *Principatus*, ipsis ab omni antiquitate tributus, adimatur.

Quapropter Pontificale Romanum, nullâ exemptos inter & non exemptos factâ distinctione, præscribit omnibus in Presbyteros ordinatis, ut Episcopis quorum respectivè Clero adscribuntur, *promittant obedientiam & reverentiam.* Evidens indicium, exemptionem ex mente Ecclesiæ ad functiones Hierarchicas, seu quas ordinati tamquam Ecclesiæ illius, cui adscribuntur, ministri exercent, non extendi; sed earum functione, ab Episcopis tamquam Capite ipsos debere esse dependentes.

Unde seculo V. Synodus Arelatensis, controversiam Episcopum Arelatensem inter & Faustum Abbatem Lirinensis Monasterii componere volens, dixit: "Hoc » enim & rationis & religionis plenum est, *ut Clerici* » ad ordinationem Episcopi *debitâ subjectione* respi» ciant: laica verò omnis congregatio ad solam & li» beram Abbatis proprii, quem sibi ipsa elegerit, or» dinationem dispositionemque pertineat." *An 455.*

Et sanè tanta reputabatur olim Clericorum ad suos Episcopos subjectio; ut eam obedientiæ Monachali penè crederent repugnare: atque ideo Monachum adscriptum Clero sive Hierarchiæ alicujus Ecclesiæ, Monachatum amisisse reputarent.

Quamvis verò non ea hodie Clericalem inter & Monachalem statum intercedat repugnantia, manet tamen verum illud S. Thomæ: *In his quæ ad disciplinam Ecclesiasticam pertinent*, MAGIS *tenetur Monachus obedire Episcopo quàm Abbati: quia in his Abbas est Episcopo suppositus.* In lib. 2. Sentent. dist. 44. q. 2. a. 3.

Si novissima Pontificum Decreta pervolvere lubeat; quid aliud clamant & inculcant, quàm Canonicos, Monachos, aliosque functiones Hierarchicas obeuntes, Episcopis quoad functiones illas subjacere: quinimò præterito seculo *an.*1586. Synodus Coloniensis *p.4.q.12.* non tantùm justum credidit, ut Fratres Mendicantes in prædicatione verbi Divini ordinariæ Episcoporum jurisdictioni subjicerentur, *sed ut eatenus Monasticæ professionis Regulis obligationibusque eximantur, non decens tantùm, sed & justum putavit.* Ut nimirum tantò liberiùs Episcopus Hierarchiæ suæ Caput & Princeps in sibi subditos intendere posset.

Ex sententia igitur & mente Ecclesiæ, quæ tum in Pontificum ac Conciliorum Decretis, tum in ipso Pontificali Romano exprimitur ac manifestatur, verissima manet hæc Regula: *Exemptio à jurisdictione Episcopi ad functiones Hierarchicas non extenditur*; ne aliàs Ecclesiastica Hierarchia, quæ est *ut castrorum acies bene ordinata* planè, confundatur & dissolvatur.

REGULA X.

Jurisdictio delegata data Episcopis in exemptos, non tollit ordinariam; illâque concessâ omnia censentur Episcopis competere, ac si exemptio foret sublata.

EXemptos multis casibus jurisdictioni ordinariæ Episcoporum manere subjectos, est expeditum: quibus casibus, cùm naturalis & Canonica Episcoporum auctoritas illæsa ac integra maneat, neque per exemptionem impediatur, manifestum est, eam secundùm ple-

plenum primævumque suum vigorem exerceri posse; & Episcopum posse in exemptos procedere ac si nulla planè exemptio intercederet. Juxta hoc notissimum principium respondit Innocentius III. Episcopo Lingonensi, ut in Canonicos Capellæ Ducis Burgundiæ, " in quantum ratione Parochialium Ec» clesiarum vel aliàs Jurisdictionem ejus respicere di» gnoscuntur, Officii sui debitum in eosdem *liberè* » prosequatur." *Cap.* CùM CAPELLA ꝟ *De Privil.*

Ulteriùs ex dispositione juris communis, & præcipuè ex Decreto Concilii Tridentini, frequenter concessum esse Ordinariis, ut tamquam Delegati Sedis Apostolicæ contra exemptos procedant, notum est.

Duo verò circa hanc delegationem apud Canonistas sunt recepta.

Primum, per hanc delegationem nihil derogari auctoritati ordinariæ Episcoporum, si quæ ante hanc delegationem competierit Episcopis in exemptos. Concilium quippe Tridentinum admodùm sollicitum, ut quantum temporum acerbitas ferret, auctoritas Episcopalis, multiplicibus Privilegiis ac prætensis exemptionibus penè conculcata, in pristinum erigeretur; noluit eam, per adjunctionem authoritatis Pontificiæ diminuere; sed potiùs roborare ac firmare.

Unde recepta est Canonistarum Regula, quibus casibus Episcopus ante delegationem procedebat contra exemptos jure ordinario, eodem etiam procedere post delegationem. Hanc Regulam secutus est S. Carolus, dum statuit; " ut si Episcopus tamquam » Sedis Apostolicæ Delegatus, sententiam in iis cau» sis tulerit, in quibus ante Concilium Tridentinum » tamquam Ordinarius *eâdem Jurisdictione* potestateve » uti poterat, *non ad Sedem Apostolicam*, sed *ad Ar» chiepiscopum* ab illa sententia devolveretur appel» latio." *Concil. Mediol. V. p.* 3. *c.* 11.

Alterum, circa similem delegationem Episcopis factam, à Canonistis est receptum; quòd Episcopus vi delegatæ hujus potestatis possit non tantùm de causis exemptorum cognoscere, sed etiam per censuras aliave Juris remedia sententiam exequi; omniaque facere tum quoad litis præparatoria, sive ejus instructionem, quæ Judex ordinarius facere posset aut deberet.

Si enim de quocumque Judice à Sede Apostolica Delegato, in Jure dicatur, *ex eo quòd causa ipsi committitur, super* OMNIBUS *quæ ad causam ipsam spectare noscuntur*, PLENARIAM *recipit* POTESTATEM; quanto magis id dictum oportet de delegatione factâ Episcopis, qui naturales quodammodò Judices sunt eorum, in quos potestas delegata conceditur: Adeò ut potiùs avita auctoritas dicenda sit restitui, quàm nova concedi.

Proinde rectè hîc tradunt Canonistæ: " Delega» tam Jurisdictionem, quam Concilium Tridentinum » & Apostolicæ Constitutiones tribuunt locorum Or» dinariis supra Regulares aliosque exemptos, æqui» pollere *ordinariæ*, eandemque *latam & favorabi» lem* naturam habere: quoniam, inquiunt, in ef» fectu est restituere quod erat *proprium*, ac remo» vere obstaculum exemptionis: secùs autem, ubi » agitur de delegatione factâ speciali personæ, quæ » in eo genere causarum naturalem seu habitualem » propriam Jurisdictionem vel potestatem non ha» bet, cùm tunc *strictè* ad limites verborum, ac » juxta præcisam formam delegationis Jurisdictio at» tributa censeatur. " Vide *D. Joannis Karg Fecialem Pacis Religiosæ p.* 117. Quod ibidem allato exemplo vulgari hominis habentis membra valida, sed vinculis impedita declarant: *Quoniam si superveniat*, aiunt, *vinculorum solutio, ista non importat concessionem novæ facultatis ambulandi, cùm id sequatur jure proprio ac naturali*

Sint ergo hæ Regulæ: Jurisdictio delegata Episcopis in exemptos, *ordinariam* Jurisdictionem in eosdem non excludit. Item, concessâ potestate delegatâ Episcopis in exemptos, omnia censentur concessa, quæ ipsis competerent, si exemptio esset sublata.

CAPUT II.

Proponuntur varia Corollaria ex Regulis antè traditis: & unà referuntur ac refelluntur contraria Recentiorum quorumdam asserta.

§. 1.

Varia Corollaria ex Regula IV.

PRivilegia sacris Canonibus ac juri communi contraria, *odiosa* atque violenta ex mente Ecclesiæ reputari, eoque titulo *restringi* oportere, neque *ad consequentiam trahenda* esse, Regula quarta ostendit.

Hinc ulteriùs deducitur, Privilegia eo magis reddi *odiosa* atque violenta; quo magis vim ac vigorem Canonum, quos Ecclesia semper optat ab omnibus exactissimè observari, per illa enervari contingit: atque ita privilegia integris atque numerosis Congregationibus, v. g. Fratribus Mendicantibus indulta, procul dubio censenda sunt magis *odiosa* magisque violenta, quàm similia privilegia uni alterive concessa: quia, ut evidens est priora ampliùs Canonum vim enervant quàm posteriora, quibus non nisi una alterave persona à Canonum observantia eximitur. Et inde ulteriùs consequens, priora quàm *strictissimè* fore interpretanda.

Secundò, ex quarta illa Regula consequitur, sacris Canonibus, præsertim quos universalis Ecclesiæ probavit assensus, in dubio non censeri derogatum; atque hinc illa Canonistarum Regula, Privilegium seu Rescriptum Sedis Apostolicæ, contrarium Canoni Concilii OEcumenici, censendum subreptitium, nisi *expressè* Canoni sit derogatum. *Cap.* 3. ꝟ *De Capellis Monach.*

Rationem assignat post alios Prosper Fagnanus ad *Cap.* 28. ꝟ *De Rescript. n.* 32. " Idcirco, ait, in » derogationibus generalibus litterarum Apostolica» rum non includuntur Decreta *conciliaria*: quia cùm » hæc edantur in *Generali Concilio summa cum delibe» ratione* ac *maturitate*: & è converso à Summis Pon» tificibus nonnumquam litteræ contra jus per *occu» pationem*, vel *importunitatem* extorqueantur, quas » verisimiliter non concessissent, si ad *contrariam dis» positionem conciliarem animum applicassent*: propte» reà iidemmet Pontifices sanxerunt; ut eorum Re» scripta, quæ Decretis alicujus Concilii Generalis » adversantur, vigorem non habeant, nisi in eis fue» rit *derogatum Generali Concilio.* " Et Glossa dicit: " Tales litteras præsumi extortas, vel per occupatio» nem, vel per importunitatem petentium. " Ad *Cap.* 3. *De Capellis Monach.*

Hanc Regulam præ oculis habuisse videtur Concilium Ansanum plurium Archiepiscoporum & Episcoporum, in quo legitur: " Quòd Odilo Abbas Clunia» censis cum suis Monachis ostendit privilegium quod » habebant à Romana Ecclesia; quod eis talem li» bertatem tribuebat; ut nulli, in cujus territorio » degebant, nec alicui aliquatenus subjacerent Epis» copo: sed quemcumque vellent, vel de qualibet » regione, adducerent Episcopum, qui faceret ordi» nationes vel consecrationes in eorum Monasterio. » Relegentes ergo (Episcopi) *sancti Chalcedonensis » & plurimorum authenticorum Conciliorum sententias*, » quibus præcipitur, qualiter, per unamquamque » regionem, Abbates & Monachi *proprio* subesse *de-*

» beant

beant Episcopo; & ne Episcopus in Parochia alterius audeat ordinationes vel consecrationes absque licentia ipsius Episcopi facere, decreverunt chartam *non esse ratam, quæ Canonicis non solum non concordaret, sed etiam contrairet sententiis.*" An. 1025. tom. 9. Concil. pag. 859.

Horum Patrum exemplo meritò Episcopi chartas Privilegiorum Canonicis Institutis contrarias, ut subreptitias, aut à Sede Apostolica extortas per nimiam Pontificis occupationem, aut petentium importunitatem, rejicient; vel ut minùs earum executionem suspendent, quousque de mente Pontificis meliùs fuerint instructi.

Econtrario Privilegiis, præsertim quæ integris ac admodum numerosis Congregationibus indulta prætenduntur, per posteriores Conciliorum sanctiones in dubio præsumi derogatum, ex prædicta quarta Regula consequens est.

Res enim quælibet facilè ad suum redit statum naturalem. Cùm itaque per Privilegia res in violento quodammodo statu ponatur; non difficulter Privilegia præsumuntur sublata, resque suo naturali statui restituta.

Atque inde ulteriùs consequens est, Privilegia Fratrum Mendicantium, aliorumque ipsis in Privilegiis communicantium per Concilium Tridentinum censeri sublata, in quantum Decretis ejusdem Concilii adversantur; tametsi etiam corpore Juris clausa essent, neque specialiter ipsis foret derogatum; ut pluribus docet Fagnanus *loco citato num.* 46. *&* 47. hac inter alias, notanda ratione: "Nam in his quæ in Generali Concilio cum tanta maturitate & solemni deliberatione transeunt, & examinatione elimantur, nihil est, nec esse debet quod frustra membranas occupet..... quæ conjectura eo magis sumenda est, ait, in casu præsenti, quia si Decreta Concilii Tridentini ex hoc defectu specialis derogationis non valerent; *magna ejusdem Concilii pars subverteretur*; quod quam sit absurdum nemo non videt. Hæc Fagnanus. Et sanè, si Privilegia, quæ Fratres Mendicantes ipsisque in Privilegiis communicantes, contraria Decretis Tridentini Concilii habere prætendunt, subsisterent; nullus certè aut exiguus Decretorum Synodi Tridentinæ esset effectus.

Cùm enim Decreta maxima ex parte circa Ministros Ecclesiæ eorumque functiones versentur, horumque majorem partem hodie constituant Fratres Mendicantes, cæterique Regulares eisdem Privilegiis per communicationem, ut aiunt, gaudentes; quis non videt, pro majori etiam parte Concilii Decreta futura sine effectu, si privilegia subsisterent?

Hoc fundamento Pius IV. cujus potissimum labore & industria Synodus Tridentina feliciter ad finem perducta fuit, omnia *&* *universa* Privilegia, Exemptiones, immunitates, etiam *mare magnum*, ut vocant, quæ variis tam Cathedralibus quàm Collegiatis Ecclesiis, Monasteriis, Conventibus, & aliis Religiosis, etiam FF. Mendicantium Domibus & Ordinibus per Romanos Pontifices, etiam *motu proprio* & ex *certa scientia*, ac de *Apostolicæ potestatis plenitudine*, seu etiam Imperatorum, Regum, Ducum, & aliorum Principum contemplatione & intuitu, etiam de Fratrum consilio, in genere vel in specie, *ex quavis etiam honesta causa concessa*, & etiam *pluries* confirmata & innovata fuerunt: Hæc omnia, inquam, Pius IV. motu proprio & *ex certa scientia*, ac de *Apostolicæ potestatis plenitudine*, in his omnibus & singulis, in quibus illa *Statutis & Decretis Concilii hujusmodi contrariantur*, *ipso jure* revocata, cassata, & annullata, ac ad ipsius Concilii terminos atque limitas reducta esse; nec quidquam adversus ipsa Decreta & Statuta, quominus ubique & apud omnes observentur, in aliquo suffragari posse, sed ea perinde haberi & reputari debere; *ac si numquam emanassent: authoritate Apostolica declarat, ac etiam statuit, & ordinat.* In Constit. quæ incipit: *In Principis.*

§. 2.

Primum assertum Regulæ IV. adversum, *Exemptiones in favorem Regularium*, largissimè *sunt interpretanda.*

PLura apud recentiores, præsertim Regulares, qui de exemptionibus ac de Privilegiis suis tractatus ediderunt, eisque amplificandis impensè studuerunt, reperiuntur contraria Regulis capite præcedenti exhibitis: sed rationi, ac notissimis Juris principiis adeo perspicuè contraria; ut ea vel retulisse, penè refutasse sit.

Inter alios pro Privilegiorum amplificatione consultationes Canonicas edidit anno 1676. easque auctas denuo imprimi jussit anno 1682. R. P. Jacobus à S. Antonio Ord. FF. B. V. M. de Monte Carmelo. In quibus penè omnia, quæ alii pro amplificandis exemptionibus & Privilegiis suis scripsere, in compendium contraxit.

Hic Author inter alia, quæ Regulæ quartæ à me traditæ adversantur, docet: "Quoties super Privilegiorum intelligentia, legalitate, perseverantia, &c. occurrunt dubia interpretatione aliqua indigentia; hanc in favorem Regularium debere fieri & quidem *largissimè*...... ita etiam novissimè plurimis citatis noster Petrus ab Angelis *in Speculo Privilegiorum disp.* 1. *sect.* 2. *n.* 21. ubi ita concludit: *Quando sunt duæ sententiæ contrariæ, quod valeat aut non valeat Privilegium, quod sit revocatum vel non sit revocatum; censendum valere & non esse revocatum.*" Hæc ille *Consult.* 2. *resol.* 13. *num.* 385. qui & alio loco ait: "Privilegium *exemptionis* semper *extendendum* est erga Regulares, & *coarctandum* erga Ordinarios, cum ob eorum in punitione Regularium excessus Summi Pontifices fuerint coacti eos ab eorum Jurisdictione eximere." *Consult.* 4. *resol.* 1. *num.* 1058.

Quid ineptius, & notissimo Jurium principio magis adversum dici posset?

Sed dicet, varii concessère Pontifices, sic, *ut quando dubium fuerit in intellectu Privilegiorum Regularium; semper per Jurisperitos, & alios Judices in favorem Regularium fiat interpretatio.*

Verum, amabo te! Qui illi Pontifices, qui concesserunt, seu potius obligarunt Jurisperitos, aliosque Judices, ut neglectis notissimis probatissimisque Juris principiis, Exemptiones ac Privilegia Sacris Canonibus adversa *largissimè* interpretentur? Respondet citatus Author *Consult.* 2. *resol.* 13. *num.* 385. illi "quos adducit noster Augustinus à Virgine Maria *Privil. Mendicant.* verb. *Interpretatio Privileg. & Constit.* & plures Donat. Laynensis." Authentica certè & solida probatio! Ideone credemus Pontifices voluisse, ut Jurisperiti ac Judices à receptissimis solidisque Juris Regulis in Privilegiorum interpretatione recedant, quia aliquibus Privilegiorum compilatoribus similia referre placuit? An forsan hic Pater volet, ut omnia pro genuinis Pontificum Bullis aut Rescriptis vel Constitutionibus recipiantur, quæ in simili Privilegiorum farragine, aut aliquo immenso eorum Oceano continentur?

Sanè nihil injuriosius, nihil indignius Ecclesiæ Catholicæ aut Romanis Pontificibus accidere posse credo, quàm ea omnia Summis Pontificibus & Ecclesiæ adscribere.

Tam enim inepta, & numquam credenda, tamquam à Romanis Pontificibus indulta, ab illis Privilegiorum compendiariis & compilatoribus proferuntur, ut nihil adeo Primatum Romani Pontificis hæreticis odiosum reddere posse credam, quam similia Romanis Pontificibus adscribere. Imò si ea omnia à Sum-

Summis Pontificibus emanata crederemus; cum certè non ut fidelem dispensatorem Mysteriorum Dei, & Clavium Ecclesiæ, Canonum præcipuum ac primum defensorem; sed potius ut dissipatorem ac prævaricatorem orbi universo exhiberent.

Utque infinita penè in hanc rem, quæ legentibus similes Privilegiorum farragines, sunt obvia, omittam; unum dumtaxat proferam ex Antonio Corduba Franciscano: qui tantam Privilegiorum peritiam profitebatur, ut annotationes in compendium Privilegiorum publicare non dubitaverit. Hic igitur *in Annot. ad Comp. Privileg. verb.* Privileg. Fratrum, refert Leonem X. (*ut habetur*, inquit, IN REGISTRO *Ordinis facto tempore Reverendissimi Ministri Generalis Francisci de Licheto.*) " Anno Domini 1519. » in Vigilia Visitationis B. M. vivæ vocis oraculo » concessisse Minoribus, ut iis omnibus Privilegiis » indultis, & concessionibus in utroque foro per » Fratrem Joannem à Costa Commissarium quondam » Ultra-Montanum impetratis, uti securè liceret: » *quamvis fuerint impetrata* INDEBITE, ABSQUE » CAUSA LEGITIMA, *vel quovis alio modo* » INDEBITO, *etiam* MALITIOSO, *&* MENDACITER, *&* DOLOSE.

Quis ad hæc non exhorreat? Absit ergo, ut cum tanta Romanorum Pontificum infamiâ recipiamus pro veris eorum dictis aut factis, quia illa à similibus Privilegiorum compilatoribus pro talibus venditantur.

Verùm ulterius in sui asserti probationem urget prædictus Pater *Consult. 4. Resol. 2. n.* 1056. " Sedis » Apostolicæ interest multos habere immediatè sub» jectos, & ideo ampliari debet exemptio in Sedis » Apostolicæ favorem. " Sed quid rursus ineptius? Imò quid Sedi Apostolicæ injuriosius? Num forsitan Sedis Apostolicæ interest, infringi Sacros Canones quos universalis Ecclesiæ probavit assensus, quibus exemptiones contrariantur? Audiamus ipsos Romanos Pontifices: *Confidimus* (ait Gelasius I. Epist. ad Episcop. Dardaniæ) *quod nullus jam veraciter ignoret Christianus, uniuscujusque Synodi Constitutum, quod universalis Ecclesiæ probavit assensus, non aliquam magis exequi Sedem præ cæteris oportere, quam primam.*

Defensores enim Divinorum Canonum sumus & custodes, non prævaricatores, inquiebat Gloriosissimus Pontifex & Martyr Martinus I. *Epist.* 1. Et Liberius ejusdem Sedis Episcopus in Dial. cum const. *Leges Ecclesiasticas observare pluris faciendum censeo, quam Romæ domicilium habere.*

Hæc est digna Successoribus Petri, & Christi Vicariis, Ecclesiæque Capite Vox: quæ non Canonum violationem, sed eorum strenuam conservationem, ceu Sedis Apostolicæ Privilegium & favorem clamat.

Et quid quæso, Romano Pontifici cum hujusmodi sive Canonicorum sive Regularium exemptionibus? Num forsan sine hisce exemptionibus aliquid ipsius deesset Primatui? An onus humeris Pontificis ex cura totius Ecclesiæ incumbens non sat ponderosum; si singulis Episcopis, portionis ipsis concreditæ immediata cura *integrè* permitteretur?

§. 3.

Secundum assertum, Regulæ IV. & Corollariis inde deductis contrarium: *Privilegia per Tridentinum non censentur revocata, nisi* EXPRESSA *eorum sit revocatio: Per Privilegia verò Tridentino est derogatum, licet non sit* EXPRESSA *ejus derogatio.*

EX Regula IV. consequens esse diximus, exemptionibus & Privilegiis, utpotè odiosis facilè intelligi derogatum; econtra verò Decretis Conciliorum, præsertim generalium, non præsumi derogatum, nisi *expressè* & specificè de illis mentio fiat.

Atque hinc ulterius consequens esse ostendimus, Privilegia Mendicantium Decretis Concilii Tridentini contraria censeri abrogata, licet eorum *expressa* derogatio sive revocatio facta non sit.

Econtra P. Jacobus à S. Antonio sustinet: quod nullæ provisiones, Privilegia, favores, gratiæ Apostolicæ Mendicantibus concessæ, vel etiam innovatæ vel confirmatæ, ante vel post Concilium Tridentinum censeantur revocatæ, nisi illæ, quibus Concilium *apertè* & *manifestâ* authoritate Apostolicâ interveniente, per clausulas *expressas* & *sufficientes* derogat. Et addit: " Nota, quòd alia privilegia, quæ » ante Tridentinum habebant Religiosi, tam ex *mari » magno*, quàm ex aliis concessionibus, & *expressè* » non revocantur ab ipso Tridentino, non solùm ha» beant valorem antiquum; verùm etiam habeant » firmitatem novæ confirmationis à Tridentino. *Consult. 2. Resol. 25. num.* 367.

Proinde ex mente hujus Auctoris Privilegiis per Tridentinum non censetur derogatum, nisi *expressè* revocentur. Sed quid, si Privilegia post Concilium Tridentinum concedantur ipsi Concilio contraria? " Ut per illa Concilio derogetur, ait, non requiri» tur *expressa* derogatio, sed sufficit Bulla vel Re» scriptum Pontificis contra Decreta ipsius. " *Ibid. n.* 369.

Bene habet, juxta hunc R. Patrem, ut per confirmationes aut concessiones Privilegiorum derogetur Decretis Concilii OEcumenici Tridentini, non requiritur *expressa* derogatio; sed ut per Tridentinum derogetur Privilegiis Fratrum Mendicantium, requiritur ut illis derogetur *apertè* & *manifestâ* auctoritate Apostolicâ interveniente, per *clausulas expressas* & *sufficientes.*

Rationem hujus exotici asserti audiamus; " Quia, » ait, *cap. 21. Sess. ult.* declaratur formalibus ter» minis: *Sancta Synodus omnia & singula sub qui» buscumque clausulis & verbis, quæ de morum refor» matione atque Ecclesiastica disciplina in hoc sacro » Concilio statuta sunt, declarat, ita decreta fuisse, » ut in his salva semper auctoritas Sedis Apostolicæ & » sit, & esse intelligatur.* Ex quibus concludendum, » inquit, cum perdocto Petro Marchant, quòd om» nia Decreta auctoritate Apostolicâ emanata, sive » in Conciliis Generalibus, sive in Bullis & Brevi» bus Sum. Pontificum, tam ante, quàm durante » Concilio, subsistant in suo vigore, exceptis iis, » quibus idem Concilium derogavit per *clausulas » sufficientes:* alioqui authoritas S. Sedis non man» sisset illæsa contra declarationem & protestatio» nem quam faciunt Patres Concilii. " *Consult. 2. Resol. 25. n.* 361.

Insignis ratiocinatio! Synodus Tridentina quoad Decreta morum & disciplinæ salvam voluit in omnibus auctoritatem Sedis Apostolicæ, ergo per Concilium non censetur derogatum Privilegiis, nisi per *expressas* clausulas ipsis sit derogatum, quasi auctoritas Sedis Apostolicæ salva non esset, nisi Privilegia Fratrum Mendicantium, Decretis Concilii adversa subsisterent: aut illis derogatum non censeretur, nisi ea derogatio per clausulas *expressas* & *sufficientes* facta fuisset. Aliter sanè intellexit Pius IV. ut §. 1. vidimus.

Sed forsan dicet R. P. Concilium saltem voluit esse salvam in omnibus auctoritatem Sedis Apostolicæ, ut Decretis Concilii derogare posset; " ac proinde » cùm Papa disponit, decernit, vel in contrarium » aliquid ordinat, absque *specifica* & *expressa* men» tione ipsius Concilii, non solùm utitur jure suo, » cùm sit supra Concilium; sed etiam Patrum Con» cilii desiderio satisfacit; qui nec authoritate Con» cilii Generalis, nec jussu Prædecessorum Summo» rum

» rum Pontificum voluerunt, in casu abrogationis, » aut dispensationis Decretorum hujusmodi, nec » *specificam* nec *genericam* mentionem fieri." *Ibid.* *n.* 369.

Verum est, Tridentinum per citata verba intendisse, & quidem unicè, declarare quòd Sedis Apostolicæ auctoritas salva maneret quoad Decreta morum atque disciplinæ Ecclesiasticæ, ut illa interdum pro utilitate vel necessitate Ecclesiæ suâ auctoritate moderari posset; sed inde inferre, ergo per Rescriptum Sedis Apostolicæ derogatum censetur Concilio Tridentino, licet nulla ejus *specialis* fiat derogatio, planè ineptum est. Nec enim quæritur, an Pontifex *possit* Concilio derogare; sed an *velit*. Declararunt verò Summi Pontifices non censeri derogatum Concilio Generali per sua Rescripta, utpote sub & obreptioni aliisque vitiis exposita, nisi illius *expressa* mentio fiat; sed econtra Rescripta eo casu pro subreptitiis aut malè impetratis esse habenda.

Quòd igitur illa Rescripta Apostolica contraria Tridentino aliisque Generalibus Conciliis, pro nullis sint habenda, nisi *expressè* Concilio derogetur, non arguit defectum potestatis, ut supponere videtur dictus Pater, sed defectum voluntatis.

§. 4.

Corollarium primum ex Reg. V. & IX. *Exemptio Regularibus aliisve concessa, illos non concernit, quatenus sunt cooperatores aut subsidiarii Episcoporum.*

ORdines Mendicantes ab aliquot seculis institutos & ab Ecclesia receptos fuisse, ut Prælatis ac Pastoribus in regimine animarum coadjutores & subsidiarii accederent, notum est.

"Sicut Religiones aliquæ, inquit S. Thomas de » his Ordinibus agens, instituuntur ad militandum, » non quidem ut militent authoritate *propria*, sed *au-* » *thoritate Principum*, vel *Ecclesiæ*, quibus ex offi- » cio competit, sicut dictum est; ita etiam Religio- » nes instituuntur ad prædicandum & confessiones au- » diendum, non quidem *authoritate propria*, sed *au-* » *thoritate Prælatorum* superiorum & inferiorum, ad » quos ex officio pertinet, & ita *subvenire* Prælatis » in tali ministerio, est hujusmodi Religionis *pro-* » *prium.*" 2. 2. q. 188. art. 4. ad 2.

Cui consonat S. Bonaventura, docens per Petrum & Socios in navi laborantes præsignatos Ordinarios Pastores, qui cùm rete præ multitudine piscium trahere non possent, annuerunt sociis in alia navi ut venirent, & adjuvarent eos. "Quia Prælati Ecclesiæ » cum Clero non sufficientes per se tantam plebium » multitudinem trahere ad littus vitæ perpetuæ, an- » nuerunt sociis Religiosis, scilicet Jacobo, & Joan- » ni activis & contemplativis, ut venirent compa- » tiendo animarum periculis, *adjuvarent* eos, tam » illos qui trahunt, quam illos qui trahuntur, illo- » rum insufficientiam, istorum indigentiam relevando. *In Tract. Quare Fratres Minores prædicent.*

Hinc & Romani Pontifices sæpiùs monendos censuerunt Ecclesiæ Pastores, ut Fratres Ordinum Mendicantium tamquam *suos adjutores & cooperatores benignè susciperent.* Clem. *Dudum* De sepult.

Sodalitia itaque seu Religiones Ordinum Mendicantium, aliorumque qui postmodum eumdem in finem ab Ecclesia suscepti fuerunt, seminaria quædam sunt, è quibus Prælatis vocantibus & annuentibus subsidiarii & cooperatores emittuntur & accipiuntur.

Similes proinde Religiones institutæ non sunt, ut eorum Sodales per simplicem Ordini adscriptionem sive professionem, protinus efficiantur & sint cooperatores & subsidiarii Prælatorum vel Pastorum, sed duntaxat, ut Prælatis vocantibus & annuentibus id muneris parati sint obire; eumque in finem studia & actiones suas dirigant.

Unde Ordinum illorum Fratres veri sunt Regulares; tametsi nulli functioni hierarchicæ sint applicati, neque ullo Ordine sacro insigniti.

Hinc ulterius consequens est, statùs Regularem & Clericalem etiam in similibus Religionis esse planè disparatos, Fratresque Ordinum mendicantium assumi & transferri in statum planè diversum à regulari, dum ad functiones hierarchicas tamquam Prælatorum subsidiarii & cooperatores assumuntur.

Ex his sua sponte profluit, quòd exemptio Regularibus concessa, juxta Regulam V. à me capite præcedenti exhibitam, extendi nequeat ad Fratres mendicantes aliosque Regulares, ut cooperatores & subsidiarios Prælatorum consideratos.

Exemptio enim indulta Regularibus, v. g. Fratribus Ordinum mendicantium, illis data est ut Fratribus illorum Ordinum; sicuti exemptio data Canonicis & Academicis.

Cùm ergo Regulares assumpti ad functiones Clericales assumant qualitatem seu personam planè diversam: & exemptio alicui indulta sub una qualitate, non concernat eumdem consideratum sub alia qualitate, v. g. Canonicis aut Academicis concessa, eosque non tangat in qualitate Parochorum aut Confessariorum: etiam exemptio data Regularibus sive Fratribus Ordinum Mendicantium nequit, juxta citatam Regulam, extendi ad ipsos consideratos, non ut simplices Regulares, sed in alia planè diversa qualitate superaddita.

Præsertim cùm qualitas seu officium illud superadditum eosdem arctiùs Episcopis subjicit & unit quàm qualitas illa, quæ in exemptionis Privilegio exprimitur.

Quis verò dubitet, quin officium Hierarchicum subjiciat arctiori vinculo, & specialiori rationi Regularem Episcopo, quàm ipse Status Regularis nudè & simpliciter consideratus. Officium enim illud ipsos tamquam Ecclesiæ illius, cui opitulantur, ministros Ecclesiasticæ Hierarchiæ annectit: atque ita ipsa ratio Hierarchiæ ipsum speciali ratione Episcopo, tamquam Capiti & Principi illius sacri Principatûs subjicit; ne aliàs, ut in Regula IX. dictum fuit, Hierarchia Divinâ Ordinatione instituta planè confundatur.

Sit igitur hæc conclusio: sicut exemptio Canonicorum aut Academicorum extendi nequit ad functiones Hierarchicas, v. g. prædicationem verbi Divini, Confessiones, &c. ne aliàs exemptio extenderetur de re ad rem; & ne ipsa Hierarchia Ecclesiastica Divinâ Ordinatione instituta confundatur, ita exemptio Regularium quantumvis illimitata, extendi non potest ad Regulares Hierarchicas functiones obeuntes.

§. 5.

Secundum Corollarium ex Regula V. & IX. *Regularium Exemptio non extenditur ad munus Confessarii.*

INter functiones Hierarchicas administrationem Sacramenti Pœnitentiæ seu officium Confessarii præcipuum esse, nemo facilè negaverit.

Confessarius enim non tantùm Doctoris ac Magistri partes, respectu Pœnitentium subire debet; "sed & discretos sit oportet, ut more periti Medi- » ci, ut loquitur Concilium Lateranense sub Inno- » centio III. superinfundat vinum & oleum vul- » neribus sauciati, diligenter inquirens & peccato- » ris circumstantias & peccati: quibus prudenter in- » telligat, quale debeat ei præbere consilium, & » cujusmodi remedium adhiberi, diversis experi- » mentis utendo ad salvandum ægrotum." *Cap.*

OMNIS UTRIUSQUE SEXUS *De Pænit.*

Nec Medici & Doctoris partes dumtaxat Confessarius probè callere & strenuè implere debet, sed & partes Judicis: ut nec solvendum liget nec ligandum solvat; justumque judicium lepram inter & lepram ferat, pœnasque satisfactorias pro delictorum gravitate & Pœnitentium conditione imponat; quæ sint & ad vitæ novæ custodiam, & infirmitatis medicamentum, atque etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & castigationem. Horum si vel unum in Confessario desit, partes Confessarii debitè non implebit; & quotquot ejus subjicientur directioni, evidenti salutis periculo exponentur.

Quis hinc non intelligat, Exemptiones Regularium ad officium seu munus Confessarii extendi non posse, nî unà Hierarchiæ Ecclesiasticæ horribilis confusio, ac totius regiminis Episcopalis sequatur eversio.

Quæ enim Hierarchia illa, ut *Castrorum acies bene ordinata*, in qua Ministri Hierarchiam constituentes in præcipuis functionibus Hierarchicis Capiti non subjiciuntur? Denique quod illud Episcopale animarum regimen, si illi qui præcipuas partes in animarum directione, tanquam subsidiarii seu cooperatores subeunt, ipsi non subjiciantur?

Hæc perpendentes PP. Concilii Tridentini non dubitarunt declarare, Regulares omnes, quantumvis exemptos, Episcopis in officio excipiendi secularium Confessiones eodem planè subjacere modo, quo Presbyteri seculares Parochiale Beneficium non habentes, nec ullo exemptionis Privilegio gaudentes ab Episcopis in hac functione sunt dependentes. Sciebant enim, exemptiones Regularium hujusmodi functiones non concernere; ac per consequens, Regulares in similibus habendos esse, ac si nullo exemptionis Privilegio gauderent. "Quamvis Presbyteri » (ait Synodus *Sess.* 23. *cap.* 15. *De Reform.*) in sua » Ordinatione à peccatis absolvendi potestatem accipiant; decernit tamen S. Synodus, nullum etiam » Regularem, posse Confessiones secularium, etiam » Sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari; » nisi aut Parochiale Beneficium, aut ab Episcopis » per examen, si illis videbitur esse necessarium, » aut aliàs idoneus judicetur, & approbationem, » quæ gratis detur, obtineat: Privilegiis, & consuetudine quacumque, etiam immemorabili, non » obstantibus.

Ex hoc Decreto patet, Patres Tridentinos considerasse Regulares Parochiale Beneficium non obtinentes quoad Confessiones excipiendas non ut ab Episcoporum authoritate & jurisdictione exemptos, sed sicuti Presbyteros non obtinentes simile Beneficium ab Episcopis planè dependentes.

Et sanè ut ita statueretur, Hierarchiæ ratio, & animarum regimen Episcopis incumbens omnino requirebant.

Quâ enim ratione Hierarchia Divinâ Ordinatione instituta stabit, si Regulares ad præcipuas Hierarchicas functiones assumpti, Episcopo ut Hierarchiæ Capiti non subjiciantur? Quomodo Episcopus animas sibi commissas diriget, si illi qui primas in directione animarum partes occupant, ab ipso sint independentes?

Hinc universa Concilia post Concilium Tridentinum celebrata, eamdem planè obtinendæ approbationis necessitatem ad excipiendas Secularium Confessiones, Absolutionemque validè impertiendam in Regularibus & Secularibus Presbyteris, sine ullo distinctionis vestigio requirunt.

Imò & ante Concilium Tridentinum *an.* 1528. *p.* 3. *c.* 37. Antonius à Prato Tituli S. Anastasiæ Presbyter Cardinalis Senonensis Archiepiscopus in Provinciali sua Synodo, Absolutiones Fratrum Mendicantium invalidas declaravit, licet essent per suos respectivè Superiores, *tanquam sufficientes, & idonei, vitâ probati, discreti, modesti atque periti, ad Confessiones excipiendas electi, & Episcopis præsentati, nisi ab eisdem Episcopis fuerint* ADMISSI ET APPROBATI.

Supposuit proinde prædictum Concilium, quòd Fratrum Mendicantium qualiscumque exemptio aut privilegium ipsos à dependentia Episcoporum quoad similem materiam Hierarchicam eximere non posset: ipsosque, etiam præveniendo omnem specialem Concilii Generalis derogationem, Episcopis quoad has functiones manere subjectos: & consequenter, Regularium subjectionem & dependentiam ab Episcopis in hujusmodi materia non profluere ex aliquo positivo Pontificis aut Concilii Generalis Decreto, sed ex ipsa Ecclesiasticæ Hierarchiæ & Episcopalis regiminis ratione.

Verùm cùm singulorum Episcoporum jurisdictio ultra suæ Diœcesis limites non protendatur, atque singuli Episcopi suarum dumtaxat ovium curam gerant, consequens est, non sufficere approbationem cujuscumque Episcopi, ut aliquis etiam Regularis censeatur approbatus ad excipiendas Confessiones, sed requiri approbatio Episcopi loci, in quo Confessiones excipit: quandoquidem per approbationem alterius Episcopi in subditos illius jurisdictionem accipere nequeunt.

Merito proinde generalis Cleri Gallicani Conventus constans ex 10. Archiepiscopis & 73. Episcopis plurimisque Abbatibus & inferioribus Prælatis, reprobavit hanc propositionem: *Regulares Ordinum Mendicantium semel approbati ab uno Episcopo ad Confessiones audiendas in sua Diœcesi, habentur pro approbatis in aliis Diœcesibus, nec novâ Episcoporum indigent approbatione.*

Justam hanc fuisse Cleri Gallicani censuram probavit Alexander VII. eamdem propositionem reprobando in Decreto ad Episcopum Andegavensem. Quin & eodem nixus fundamento declaravit S. Carolus: "Ne in Monasteriis quidem & locis, ubi » Regulares spiritualem temporalemque jurisdictionem habent, quisquam Sacerdos etiam *Regularis* » *& exemptus* Confessiones audiat; nisi primùm ab » Episcopo *intra cujus Diœcesis fines* ea Monasteria » locaque sunt, ad id probatus fuerit.

§. 6.

Ulterius consectarium ex præcedenti: *Episcopus potest pro libitu approbationem Regularium restringere ac modificare, suspendere ac revocare.*

EXemptionem Regularium ad munus Confessarii extendi non posse, nî unà Hierarchia Ecclesiastica planè confundatur, & regimen Episcoporum evertatur, paragrapho præcedenti ostensum fuit; ideoque Concilium Tridentinum declarasse, Regulares æquè ac Presbyteros Seculares, ut idonei sint ad audiendas Confessiones Secularium etiam Sacerdotum, debere suam ab Episcopis mutuare jurisdictionem.

Ex quo juxta notissima ac receptissima juris principia consectarium est, Episcopos posse Regularium æquè ac Secularium Presbyterorum, Beneficium Parochiale non obtinentium, approbationem vel jurisdictionem pro arbitrio restringere ac modificare. Jurisdictionem quippe delegatam (qualis est illa quæ Presbyteris Regularibus & Secularibus Parochiale Beneficium non obtinentibus communicatur) ad libitum delegantis restringi ac modificari posse, nullus Canonistarum ambigit.

Huic notissimo juris principio innixi Episcopi aliique Prælati Clerum Ecclesiæ Gallicanæ constituentes, sæpius in suis generalibus Conventibus declararunt, quod "Regulares, qualiacumque privilegia aut im-

» mu-

» munitatem obtendant, Secularium Confessiones » audire non poterunt, quin Episcopi Diœcesani » examen subierint, & ab ipso, vel ejus Generali » Vicario fuerint approbati, è *quorum nutu & ar-* » *bitrio pendebit iis vel temporariam, vel perpetuam* » *Confessiones excipiendi facultatem facere, vel sub* » *quacumque restrictione placuerit concedere.*" An. 1633. & 1645.

Cumque non obstante tam perspicuâ juris ratione, nec non iteratâ totius Cleri Gallicani declaratione, quidam in Diœcesi Andegavensi hanc Episcoporum auctoritatem in dubium vocare attentarent, convenientes 10. Archiepiscopi cum 73. Episcopis plurimisque Abbatibus aliisque Prælatis, hanc propositionem proscribere non dubitaverunt: "*Ubi* » *Concilium Tridentinum est receptum, non possunt* » *Episcopi restringere vel limitare approbationes, quas* » *Regularibus concedunt ad Confessiones audiendas.* An. 1656. in causa Episcopi Andegavensis.

Quam Prælatorum censuram ut justam postmodùm confirmavit Alexander VII. in citato Decreto ad Episcopum Andegavensem, eandem propositionem tamquam falsam, temerariam, scandalosam & erroneam condemnans.

Liberum proinde est Episcopis, approbationem Regularium non secus ac Secularium Presbyterorum *ad tempus* limitare; si ita bono suæ Diœcesis, & regimini animarum convenire judicaverint.

Atque ita anno 1650. Clerus Gallicanus è Conventu suo generali per litteras circulares mandavit omnibus Episcopis, ut *quemadmodum in Italia, quia & Romæ & plurimis aliis Provinciis & Diœcesibus observatur, posthac nulli Regulari detur facultas excipiendi Confessiones, nisi ad* CERTUM TEMPUS *limitata.* Hâc insuper formulâ admissionis Regularium ad excipiendas Confessiones, & annuntiandum verbum Dei præscriptâ: *N. Ecclesiæ N. Episcopus, dilecto nobis in Christo N. Ordinis vel Societatis N. Presbytero, salutem & benedictionem. Cùm multa Jesu Christi messis nos cogat, undequaque ad auxilium nostrum operarios advocemus, teque Charissime Frater, pium & doctum examine noverimus, aptumque ut sub nostri regiminis magisterio procurandæ Fidelium saluti inservias, Verbo Dei prædicando, administrandoque Pœnitentiæ Sacramento admovere statuimus* AD (hîc debet exprimi tempus) PRÆSENTIBUS POST ILLUD TEMPUS NON VALITURIS; *eâ tamen conditione, ut à casibus nobis reservatis non absolvas.*

Ex eodem principio, nimirum quod Regulares jurisdictionem delegatam ab Episcopo accipere debeant, profluit, quòd Episcopi non tantùm ad certum tempus, sed etiam ad certas personas aut personarum status approbationem Regularium limitare valeant.

Unde si Episcopus, non tantùm Moniales aliasve illius sexûs personas declaret sub generali & ordinaria admissione ad excipiendas Confessiones non comprehendi, (ut varii Episcopi in suis respectivè Synodis & Ordinationibus declarârunt) sed etiam exemplo S. Caroli, suis Clericis speciales Confessarios, eruditione ac prudentiâ aliisque qualitatibus pro directione Cleri capaciores, deputatos velit, quibus solis & non aliis confiteri deberent; eo casu Regulares simpliciter approbati Clericos illos absolvere non possent; eò quòd ex declaratione Episcopi jurisdictionem delegantis constaret, jurisdictionem simpliciter datam ad Clericos non extendi. Vide *Synod. Diœces. Mediol.* 4.

Rectè proinde declaravit Synodus Provincialis in civitate Mexicana, quæ Provinciæ novæ Hispaniæ Caput est & Metropolis, anno 1585. celebrata, à Sua Majestate Catholica revisa, & à Sede Apostolica examinata & approbata, illos Confessarios, quibus Episcopus "*limitatam facultatem ad certum per-* » *sonarum statum* concesserit, reputari idoneos non » debere ad aliarum personarum Confessiones au- » diendas. Nec per Bullam Cruciatæ eligi posse in » Confessarios ab aliis quàm ab hujusmodi personis. » Confessiones verò si quas audierint, facultatem & » approbationem suam excedentes, irritas esse & nul- » las." *Lib.* 5. *tit.* 13. §. 2.

Jurisdictionem delegatam non tantùm quoad tempus & personas ad arbitrium delegantis restringi posse, sed etiam quoad materiam, notissimi juris est.

Consequenter si Episcopi ad Christiani populi disciplinam pertinere judicent, ut hæc illave crimina non à quibusvis Sacerdotibus inferioribus simpliciter approbatis remittantur, sed eorum absolutionem sibi specialiter reservandam duxerint, Regulares simpliciter approbati ab illis absolvere non poterunt; cùm evidens sit, jurisdictionem simpliciter datam ex intentione dantis ad peccata illa minimè extendi.

Quod & innuit Concilium Tridentinum, dum generaliter *Sess.* 14. *cap.* 7. *De Pœnit.* pronuntiat, "Quod cùm extra articulum mortis Sacerdotes in- » feriores nihil possint in casibus reservatis, id unum » pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad Superio- » res & legitimos Judices pro beneficio absolutionis » accedant.

Id vero non tantùm de Presbyteris secularibus, sed etiam Regularibus, non obstantibus quibuscumque prætensis privilegiis intelligendum esse, præterquam quod manifesta ratio evincat, etiam consona est omnium Synodorum, quæ pro executione Concilii Tridentini celebratæ sunt, sententia.

Utque plurimas omittamus, in Concilio Mediol. III. *Tit.* 8. sub Sancto Carolo legitur: "Ne » Confessarii Regulares eorum peccatorum, quorum » absolutio Episcopo reservata est, vinculis irreti- » tos pœnitentes absolvant, quemadmodum, ait Con- » cilium, à S. Sede Apostolica declaratum est, id » eis non licere, *quamvis Privilegiorum suorum auc-* » *toritate.*" Et rursus in Concilio Mediolanensi V. sub eodem sancto Præsule decernitur; "Ne faculta- » tum, Privilegiorumque jure, quæ cuicumque, » etiam Rosarii, & Cruce-signatorum Scholæ, Con- » fratriæ, Collegiove, etiam Laïcorum quæve Col- » legiis Confratribusve in eo asscriptis ante, vel » post Concilii Tridentini confirmationem, conces- » sa sunt; Confessarius cujusvis Ordinis sit, ab iis » casibus quos sibi Episcopus in sua Diœcesi reser- » vaverit, Pœnitentes sine illius facultate absolvat: » si contra fecerit, suspensionem à Divinis ipso » facto incurrat.

Eisdem principiis insistens sæpè nominatus Conventus Cleri Gallicani, hanc propositionem tamquam regimini Episcoporum perniciosam proscripsit: *Regulares habent potestatem absolvendi seculares à peccatis Episcopo reservatis, etiamsi ab Episcopo auctoritas illa ipsis indulta non fuerit:* Quam censuram probavit Alexander VII. eamdem propositionem in Decreto ad Episcopum Andegavensem *ut falsam, auctoritati Episcoporum, & Sedis Apostolicæ injuriosam* condemnans.

Liberum esse mandanti Jurisdictionem non tantùm restringere aut limitare, sed & modificare, id est, conditionem aut formam adjicere, nemo ambigit. Consequenter si Episcopus Regularium approbationi conditionem aliquam adjiciat, non nisi conditione illa observatâ absolvere poterunt; quia approbatio à qua Jurisdictio pendet, à conditione suspenditur.

Proinde si Episcopus sub hac v. g. clausula approbet Regulares, *de consensu Pastorum loci, seu eorum quorum interest*, non poterunt, nequidem va-

validè, Regulares ita approbati, in aliqua Parochia absolvere incolas illius absque consensu Pastoris; ob non adimpletam conditionem sub qua approbatio data fuit.

Sicuti in potestate delegantis est Jurisdictionem delegatam restringere & modificare, ita quoque pro arbitrio ipsius eamdem jam datam revocari aut suspendi posse, apud Canonistas est expeditum: per consequens, possunt quoque Episcopi Jurisdictionem ad audiendas Confessiones Presbyterorum, sive Regularium sive Secularium Beneficium Parochiale non obtinentium, pro arbitrio non tantùm limitare aut modificare, sed etiam datam suspendere & revocare.

De hac Episcoporum auctoritate non dubitans zelosissimus Mediolanensium Antistes, quem *Pastoralis sollicitudo gloriosum reddidit*, S. Carolus; unàque perpendens non sine evidenti animarum discrimine permitti posse in munere Confessarii illum de quo Episcopus cum fundamento dubitat, num boni Confessarii partes ritè expleat, statuit, " ut Episcopus à Confessionibus audiendis suspendat, aut omnino amoveat Confessarios etiam *Regulares jam approbatos*, quos pro *sua timorata conscientiæ religione* viderit in eo munere non ita sincerè integreque & cum ædificatione se gerere, quemadmodum & tanti ministerii illis commissi sanctitas, & animarum salus deposcit, quæ suæ fidei concreditæ sunt." *Concil. Mediol. VI. tit. De his quæ ad Sacram. Pœnit. pertinent.*

§. 7.

Primum assertum contrarium prædictis Corollariis: *Regulares non accipiunt Jurisdictionem ad audiendas Confessiones secularium* IMMEDIATE *ab Episcopo, sed à Pontifice.*

EX Regula IX. quæ dictat, exemptionem Regularium ad functiones Hierarchicas extendi non posse, consectarium esse ostendi, Regulares quoad audiendas Confessiones secularium dependere ab Episcopo eodem planè modo ac si nulla exemptione gauderent: omnemque Jurisdictionem ad audiendas Confessiones secularium ipsos ab Episcopo mutuare.

Huic consectario evidenter ex ipsa ratione Hierarchiæ Ecclesiasticæ consequenti, se opponit prædictus Pater Jacobus à S. Antonio contendens, " Regulares Mendicantes ita ab Episcopis accipere approbationem ad Confessiones secularium excipiendas, ut *Jurisdictionem habeant à Summo Pontifice*; hoc habetur ex variis Privilegiis etiam corpore Juris insertis, relatis à Passarino." Additque ex eodem Passarino, " quod jurisdictio quam habent, sit *Papalis*.

Quis amabo te! credet à Romanis Pontificibus hujusmodi Privilegia emanasse, quæ non in ædificationem, sed in destructionem potius Hierarchiæ tendant; quæ membra à suo capite quodammodo divellant; confusionemque Hierarchiæ, quæ esse debet ut *castrorum acies bene ordinata*, inducant.

" Suscepti regiminis cura nos admonet, inquiunt Innocentius II. & Alexander III. ita disponente Domino erga singulos attentam sollicitudinem atque vigilantiam adhibere, ut in Ecclesiasticis dispositionibus *nulla confusio* inducatur, sed potius unicuique suum *jus & propria dignitas conservetur.*" Epist. ad Episc. Meldens.

Et Innocentius III. scribens ad Mediolanensem Episcopum, ait: " Pastoralis officii debitum nos invitat, & ipse ordo rationis deposcit, ut eâ sollicitudine utilitatibus Ecclesiarum intendere debeamus, quòd ipsis Ecclesiis *ordo debitus* conservetur.

Ille autem est *ordo debitus* Ecclesiarum, ut inferiores Ministri, qui unà cum Episcopo tamquam capite, unam Hierarchiam seu sacrum Principatum constituunt, ab ipso Episcopo tamquam Summo Sacerdote, imo Sacerdotum Principe, suam Jurisdictionem & potestatem *immediatè* accipiant.

Proinde Ecclesiarum Prælati, dum hunc ordinem Ecclesiarum in Privilegiis aut Bullis Pontificiis turbatum advertunt, non dubitant ea ut ficta aut sub & obreptitiè obtenta rejicere; eorumque executioni fortiter resistere.

Unde cùm anno 1409. Fratres Mendicantes Bullam quamdam sibi ab Alexandro V. ex Ordine Fratrum Minorum assumpto, concessam dicerent, quæ Ordini Hierarchico nonnihil adversa apparebat, " Universitas Parisiensis graviter commota est & conquesta de Mendicantibus, qui *subreptitiè & dolo malo* Bullam hujusmodi impetrarant, qua status primitùs à Christo institutus de Prælatis & Curatis subvertebatur. Dominicani factum excusarunt publicèque testati sunt se inscios, hujusmodi Constitutionem impetratam fuisse, satisque sibi esse, gaudere Privilegiis ab Ecclesia concessis: atque ideo humillimè supplicarunt, ne sibi succenseret eam ob rem, utque Ordinem commendatum haberet. Eorum exemplum secuti sunt Carmelitæ nec non cæteri Mendicantes.... Renitentibus verò cæteris, interdictum Regium obtinuit Universitas, quo publicâ Præconis voce prohibitum Curatis & Viris Ecclesiasticis sub pœna amissionis seu privationis bonorum temporalium, sinere Franciscanos & Augustinianos in suis Ecclesiis Conciones habere, Confessiones audire, aut Sacramentum absolutionis administrare." Hæc ex actis ipsius Universitatis Parisiensis *tom. 5. Hist. Univers. Paris. p.* 200. Nec sanè alia de causa Universitas illa tantoperè executioni illius Bullæ repugnavit, nisi quis non dubitaret, eam subreptitiè à Pontifice obtentam; utpotè statûs Hierarchici destructivam. Quod licet ex actis Universitatis sat liqueat, evidentiùs tamen ex sermone, quem sub idem tempus Cancellarius ipsius Universitatis Joannes Gerson contra dictam Bullam habuit, patet. In quo sermone hæc inter alia dixit: " Christianitatis regnum fundatum est & institutum in ordine & dispositione Hierarchicæ Prælationis, hoc est, Deus sic ordinavit Ecclesiam, ut in sancta Ecclesia Ordo esset Prælaturæ ad gubernandos alios & ad Deum dirigendos, secundùm tres quæ ad Prælaturam spectant operationes, purgare, illuminare & perficere. Et hunc servando ordinem stare debet regnum Sanctæ Ecclesiæ hîc inferius: sic etiam & in superiori regno Cœlorum. Et quoniam videtur & visum est compluribus S. Ecclesiæ Prælatis præcipuè Domino Parisiensi, visum est filiæ Regis Universitati, *hunc Hierarchicum Ordinem Prælationis aliquo modo in perturbationem aut impedimentum casurum*; Voluit & vult (ut potest) obviare & resistere. Hæc perturbatio accidit propter Scripturam quamdam in forma Bullæ: quam aliqui Ordinum quatuor Mendicantium impetrarunt, aut, ut verius dicam, extorserunt, vel per cautelam vel per inadvertentiam Sancti Patris nostri. Sanctus enim Pater noster, qui magnus est Theologus, numquam rem talem admisisset, si eam examinasset. Sed (ut per solemnes in Universitate est relatum Magistros) omnia facta sunt ipso ignorante & ipso invito, saltem sine judicio aut deliberatione. Sicut homines occupati concedunt per importunitatem aut per cautelas, aut aliquam largam conscientiam plures res aliis. Hæc est ergo prima protestatio, quam Dominus Parisiensis facit. Nec sui nec Universitas nec ego ipse intendimus aliquid dicere in præjudicium, aut S. Patris inhonorationem. Tenemus etiam, quod postea-

quam

» quam bene fuerit instructus, ipse cassabit omne » hoc aut destruet de quo conquerimur. Pro honore » suo laboramus pro statu suo, pro officio & potesta- » te sua, quæ nihil potest contra potestatem." *In sermone contr. Bullam Mendican.*

Plura similia exempla reproducere non esset difficile, quibus ostenderetur, Ecclesiæ Prælatos sine Sedis Apostolicæ offensione rejecisse, tamquam sub vel obreptitiè impetratas, Bullas Sedis Apostolicæ auctoritatem præferentes, quandocumque in illis conspiciebant Hierarchiam Ecclesiasticam inverti.

Verùm ulterius urget prædictus Pater Jacobus: " Quod Jurisdictio quam habent Regulares sit *Pa-* » *palis*, nedum habetur ex Privilegiis & juribus, » verùm etiam ex eo quod hæc Jurisdictio excedat » cujuscumque Episcopi fines, cùm se *ad totum mun-* » *dum extendat*; & universalior sit in ordine ad plu- » res casus à quibus absolvere possunt, quàm pos- » set haberi ab Episcopo, cùm extendatur *etiam ad* » *casus Papæ reservatos.* Unde & Gregorius XV. » Episcopos Sedis Apostolicæ fecit *Delegatos*, dum » Regulares Confessarios eorum subdidit Jurisdictio- » ni & correctioni.

Contendit igitur R. Pater, Jurisdictionem Regularium esse *Papalem*, primò, quia illa se extendit *ad totum mundum*, Episcopi verò cujuscumque Jurisdictio limitibus Diœcesis concluditur. Secundò, quia Jurisdictio Regularium extenditur ad *casus Papæ reservatos*, quos Episcoporum Jurisdictio non attingit. Tertiò, quia Gregorius XV. subjiciendo Regulares Episcopis quoad administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, facit ipsos *Delegatos* Sedis Apostolicæ.

Sanè quis non videt primum argumentum risu potius quam refutatione dignum esse? Nonne enim ridiculum atque explosione dignum est, dicere, quod Episcopi Apostolorum Successores, Ecclesiæ Principes, Summi Sacerdotes, imo & ipsi *Sacerdotum Principes*, ut loquuntur Patres, Jurisdictionem terminis suæ Diœcesis circumscriptam obtineant, Presbyteri vero inferiores, qui in Episcoporum adjutorium ordinantur, Jurisdictionem nullis terminis nisi totius universi circumscriptam obtineant, modò vel uni Ordini Mendicantium sint adscripti?

Secundum argumentum, non modò ridiculum, sed Ecclesiæ perquam perniciosum est: " Cum enim » teste Synodo Tridentina *Sess.* 14. *De Pœnit. cap.* 7. » magnopere ad Christiani populi disciplinam perti- » nere SS. Patribus nostris visum sit, ut atrociora » quædam & graviora crimina non à quibusvis, sed » à Summis dumtaxat Sacerdotibus absolverentur; nonne hæc saluberrima disciplina evacuabitur, imò planè subvertetur, si omnium Regularium indifferenter Jurisdictio ad casus, ob specialem atrocitatem aut enormitatem Pontifici reservatos, extensa intelligatur?

Et sanè si eam criminum illorum atrocitatem existiment Pontifices, ut eorum Absolutionem nec ipsis Episcopis indifferenter concedant, nonne injuriosum esset Sedi Apostolicæ, vel suspicari, quod Jurisdictionem Presbyterorum, modò alicui Ordini Mendicantium adscripti fuerint, ad crimina illa reservata, extensam vellent? Quasi plus prudentiæ ac sapientiæ in Presbyteris inferioribus, eò solo titulo quod de Ordine sint Mendicantium, quam in ipsis Episcopis esse crederent: Sed quid plura? Cum & ipsi Regulares apertè satis recognoscant suam Jurisdictionem ad similes casus reservatos non extendi; dum quotidie à Sede Apostolica Indulta petunt & obtinent, quibus à casibus reservatis absolvendi potestatem accipiant. Quæ indulta quia non rarò sub & obreptitiè obtinentur, non immeritò declaravit Clerus Gallicanus, quòd " Regulares vigore simi- » lium indultorum à casibus reservatis absolvere non » poterunt, nisi prius indulta illa Episcopo Diœce- » sano exhibuerint; & ipse pro validis & legitimis » recognoverit: exceptis indultis secretis Pœniten- » tiariæ Romanæ." *An.* 1625. 1635. & 1645.

Tertii argumenti solutionem suppeditat Regula decima superius exhibita. Illa enim ostendit, Jurisdictionem delegatam S. A. non arguere in Episcopis defectum Jurisdictionis ordinariæ.

Sit igitur hæc conclusio: Ordines Mendicantes à Romanis Pontificibus sunt approbati, & ab Ecclesia recepti, ut eorum Sodales Ecclesiarum Prælatis in functionibus Hierarchicis adjutores & cooperatores accedant: sine ulla tamen cujusque particularis Hierarchiæ, cui tamquam Ministri subsidiarii vocantibus Prælatis adscribuntur, præjudicio aut perturbatione.

§. 8.

Secundum assertum prædictis Corollariis contrarium: *Episcopus non potest approbationem Regularium pro arbitrio suo limitare, aut datam suspendere vel revocare.*

EX Regulis V. & IX. paragrapho 4. consectarium ostendi, Jurisdictionem Regularium, quantumvis exemptorum, ad absolvendum seculares, perinde atque Presbyterorum secularium *immediatè* ab Episcopo approbante procedere; eamque non *Ordinariam* sed *Delegatam* sive *Vicariam* esse. Ex quo ulterius paragrapho sequenti tamquam consectarium intuli, Episcopum posse, ad exemplum Judicis delegantis, Jurisdictionem sive approbationem Regularium Parochiale Beneficium non obtinentium, pro *libitu* sive ad tempus, sive personas aut materiam limitare; imò & datam approbationem *liberè* suspendere & revocare.

Huic Corollario tam evidenti consequentiâ ex ipsa Jurisdictionis delegatæ ratione educto, nec non universali Episcoporum praxi probato, se opponere non veretur P. Jacobus *Consult.* 3. *Resol.* 8. sustinens, " quod Ordinarii non possint approbationes Regula- » rium Mendicantium, sese pro admissione ad exci- » piendas secularium Confessiones, eisdem præsen- » tantium, *ad suum libitum* limitare.

Quia, inquit *ibid. num.* 858, " Si approbationes da- » rentur cum limitatione *ad certum tempus*, elapso » isto tempore, Regulares, quibus fuissent datæ, » non amplius essent approbati, adeoque ipsis ne- » cesse foret se denuo præsentare, & sistere examini » in ordine ad novam approbationem obtinendam. » Atqui Summi Pontifices exemerunt Regulares, & » singulariter Mendicantes à præsentatione, exami- » ne, & approbatione *de novo*; & ita satis frequen- » ter judicarunt Eminentissimi Patres in suis Declara- » tionibus, nec non testantur unanimiter Theologi & » Canonistæ, ergo Regulares, & particulariter Men- » dicantes exempti sunt ab obtinendis novis appro- » bationibus; & consequenter primæ, quæ illis dan- » tur, sunt perpetuæ, nec possunt esse limitatæ.

Verum est, Regulares ad tempus approbatos elapso tempore non ampliùs esse approbatos; atque necesse esse, ut sese de novo pro approbatione obtinenda examini sistant: quin & hunc fuisse præcipuum scopum, ob quem per omnes passim provincias praxis limitandi approbationem Presbyterorum, sive Secularium sive Regularium Parochiale Beneficium non obtinentium ad certum tempus invaluerit, facilè concessero. Ita enim futurum creditur, ut Confessarii officio suo diligentiùs atque circumspectiùs peragendo incumbant; cùm se ad novum examen subeundum, novamque approbationem obtinendam certo tempore elapso constrictos noverint; quod quantum saluti animarum conducat, quis non videat?

Sed " Summi Pontifices exemerunt Regulares, & » singulariter Mendicantes, ait P. Jacobus, à præsen- » ta-

» tatione, examine & approbatione *de novo.* " Nugæ: ubi quæso Pontifices exemerunt Mendicantes *à præsentatione, examine & approbatione de novo, tempore approbationis elapso?* Nullibi sanè; quod & manifestè evincit non solum Hispaniæ, Galliæ, Belgii, sed & Italiæ, imo & Urbis ipsius notissima praxis limitandi ad tempus approbationem Mendicantium, æquè atque Presbyterorum Secularium, ipsosque ad novum examen, novamque approbationem obtinendam elapso approbationis tempore cogendi.

Quod Declarationes Cardinalium attinet, tantum abest ut limitatis Regularium approbationibus contrarientur, ipsosque Regulares à nova approbatione, elapso tempore præstituto exemptos declaraverint, ut contra, si fides sit Prospero Fagnano ad *Cap.* GRAVE » *De Off. Ordin.* non semel declaraverint, posse Regulares ad *certum tempus* approbari, eoqu etempore elapso facultatem audiendi Confessiones expirare.

Instat ulteriùs P. Jacobus: " Concilium Viennense » in Clem. *Dudum* De sepult. & Extrav. *Super Ca-» thedram*, & *Inter cunctas*, redactæ in Corpus Juris, » Mendicantes semel Ordinariis præsentatos & ad-» missos, quoad Confessiones pares faciunt Parochis » seu Curatis. Atqui unus Curatus qui semel ab Epis-» copo obtinuit suum *Visa*, habet pro semper, & » absque eo quòd possit revocari & obligari ad no-» vas Provisiones. Ergo simili ratione, cum Summi » Pontifices præfati, & Concilium illud, velit for-» tem Regularium Mendicantium esse quoad prætac-» ta *æqualem*, sicut hi suum *visa* accipiunt *pro sem-» per*; ita illi debent suas approbationes accipere » *pro semper*, absque eo quod possint obligari ad » post *certum tempus* quærendum novas.

Quid igitur, Fratres Mendicantes in subsidium & adjutorium Prælatorum superiorum & inferiorum admissi, tandem ad ordinariam Parochorum Jurisdictionem ad arbitrium Episcoporum non restringibilem aut revocabilem evecti dicentur? Audiatur S. Thomas 2. 2. *q.* 187. *a.* 1. *ad* 3. " Ad tertium dicen-» dum, inquit, quod ista duo se non compatiantur, » scilicet quod aliquis *ordinariam* curam Ecclesiasti-» corum officiorum habeat, & Monasticam Regulam » in Monasterio servet. Per hoc tamen non excludi-» tur, quin Monachi & alii Religiosi possint inter-» dum circa Ecclesiastica officia occupari ex *commis-» sione Prælatorum*, qui ordinariam curam habent: » & præcipuè illi quorum Religiones ad hoc sunt spe-» cialiter institutæ.

Non possunt igitur ex sententia Doctoris Angelici Fratres Mendicantes Monasticam Regulam in Monasterio servantes, curam *ordinariam* habere; sed solùm subsidiariam seu vicariam. Quod & P. Jacobus postea agnoscere videtur, fatendo Mendicantes *limitatè* approbatos, quamvis *injustè*, ut ait, ultra limites præfixos Confessiones excipere non posse.

In allegatis verò Juris textibus id dumtaxat dicitur, quod Fratrum Mendicantium auctoritas ad absolvendum, non intelligatur amplior quam Presbyterorum Parochialium, quoad casus Episcopo reservatos; ut post Glossam ad Clem. *Dudum*, tradunt Canonistæ. Inde verò inferre, ergo Regulares in omnibus pares sunt Curatis, quoad audiendas Confessiones; quanta impertinentia!

Alteri membro Corollarii, nimirum Episcopum posse pro suo arbitrio approbationem Regularium suspendere vel revocare, similiter se opponit prædictus P. Jacobus, " quia, inquit, approbatio Con-» fessariorum Regularium, simpliciter & absolutè ido-» neorum, juxta formam Concilii Tridentini legiti-» mè per Episcopum Diœcesanum pro sua Diœcesi » facta, est jure antiquo, & ex vi ejusdem Concilii » *perpetua*: ergo ad *arbitrium* Episcopi & sine justa » causa revocari non potest, aut Regularis ab eo » suspendi. Ratio antecedentis sumitur ex ipso Tri-» dentino, in quo nec verbum quidem reperitur, » quo hæc potestas Episcopo fiat, post legitimam » approbationem. " Insignis profectò ratiocinatio! Concilium Tridentinum expresse non tribuit potestatem Episcopo, approbationem Regulari datam pro arbitrio revocandi, ergo illam potestatem Episcopus non habet. Nonne eodem argumento inferri posset, quod nec Presbyterorum Secularium approbationem revocare possit; quia in Concilio ne verbum quidem reperitur, quo hæc potestas Episcopo fiat? Quemadmodum ergo revocandi potestas quoad approbationem Presbyterorum secularium non sumitur ex verbis Concilii Tridentini, sed ex natura Jurisdictionis delegatæ seu vicariæ, quæ ad nutum Delegantis revocari potest, ita quoque ex eodem principio astruitur quoad Regularium approbationem; ut suprà Paragr. 6, ostensum fuit.

Sed dicet R. P. Jacobus: " Ex sententia Canonista-» rum in Clem. *Dudum*, Confessarii Ordinum Men-» dicantium semel admissi, quoad potestatem exci-» piendi secularium Confessiones, æquiparantur in » omnibus eam concernentibus Curatis, eo excepto, » quod horum potestas sit *ordinaria*, & istorum *ex-» traordinaria*...... Atqui Curati nequeunt prohi-» beri aut suspendi per solam voluntatem & ad arbi-» trium suorum Prælatorum: ergo neque etiam Con-» fessarii Regulares. " Falsum esse, Canonistas in Clem. *Dudum* docere, Confessarios Regulares in omnibus æquiparari Curatis, supra ostendimus. Quod verò hîc dicat P. Jacobus, Regularium Jurisdictionem esse *extraordinariam*, si per illam intelligat *delegatam* seu *vicariam*, qualis est Presbyterorum secularium Parochiale Beneficium non obtinentium, sequitur, quod quemadmodum horum, ita & Regularium approbatio sive Jurisdictio, utpote dumtaxat delegata, ad libitum revocari possit.

Sit igitur hæc conclusio: potest Episcopus approbationem Regularium etiam Ordinum Mendicantium limitare, & datam suspendere aut revocare, perinde ac Presbyterorum secularium Parochiale Beneficium non obtinentium; neque ullam suæ limitationis aut revocationis rationem reddere tenetur, sed id ipsius conscientiæ seu arbitrio committitur.

§. 9.

Ex Regula IX. consectarium est, *Regulares quoad Prædicationem Episcopis omninò esse subjectos.*

PRædicationis munus, quod Episcoporum præcipuum est, inter functiones Hierarchicas etiam præcipuum locum obtinere, nemo facilè dubitaverit; consequenter exemptionem Regularium ad simile munus extendi non posse; sive ipsos in quantum uti Episcoporum adjutores in hoc munere vicariam operam navant, subesse Episcopis ex Regula IX. consectarium est.

Et sanè ut suprà ostensum fuit, ipsius Hierarchiæ confusionem, atque regiminis Episcopalis perturbationem futuram, si Regulares quoad audiendas Confessiones Episcopis non subessent, ita quoque futurum esse, si in hoc Hierarchico munere non subjicerentur, nemo non videt.

Unde inter prima Ordinis sui fundamenta reposuit S. Franciscus: *Fratres non prædicent in Episcopatu alicujus Episcopi, cùm ab eo illis fuerit contradictum.* Reg. S. Francisci *cap.* 9.

Et ante Synodum Tridentinam Patres Concilii Coloniensis postquam dixissent, aliquot retro seculis in Ecclesiam recepti sunt quatuor Mendicantium Fratrum Ordines, quo Parochorum in verbi ministerio cooperarii forent; mox tamquam consequens subjungunt, ipsos Fratres quoad ejusmodi functionem ordi-

dinariæ Episcoporum potestati esse subjectos; nec antè debere accedere, quam per ipsorum Prælatos, ut viri inculpatæ vitæ, discreti pariter ac modesti, ac Verbi Divini probè gnari judicentur, atque ad hoc munus deligantur: *Deinde etiam Vicariis Episcoporum in Pontificalibus præsentati, tales inventi fuerint ac permissi.* Quin & ut eatenus Monasticæ professionis Regulis, obligationibusque eximantur, non decens tantùm, sed & justum putabant. *An. 1536. p. 4. cap. 7. & 12.*

Hanc quoque Hierarchiæ Ecclesiasticæ, atque Episcopalis regiminis rationem præ oculis habentes PP. Tridentini, statuerunt; quod Regulares cujuscumque Ordinis etiam à Superioribus suis de vita, moribus & scientia examinati & approbati, etiam de eorum licentia in Ecclesiis, quæ suorum Ordinum non sunt, prædicare non possint, nisi ultra licentiam suorum Superiorum, etiam licentiam Episcoporum habeant. In Ecclesiis verò suorum Ordinum cum licentia suorum Superiorum, se personaliter coram Episcopis præsentare, & benedictionem petere teneantur, antequam prædicare incipiant; ipso autem Episcopo *contradicente*, etiam in Ecclesiis suorum Ordinum prædicare non præsumant. *Sess. 6. c. 2. & Sess. 24. cap. 4. De Reformat.*

Igitur Synodus Tridentina voluit, ut Regularis ultra licentiam sui Superioris insuper habeat licentiam *expressam* Episcopi, ut in Ecclesiis non suorum Ordinum prædicare possit; tacitam verò, ut minùs, licentiam, ut idipsum in Ecclesiis sui Ordinis facere valeat. Cùm enim benedictionem Episcopi petere teneatur, simplexque Episcopi contradictio sufficiat, ut ipsum à concionandi munere repellat, evidens est, tacitam Episcopi licentiam præcedere, cum Regularis ad concionandum in sui Ordinis Ecclesiis admittitur.

Ipsa enim Episcopalis benedictionis impartitio licentiæ loco est. Si enim licentiam dare non vellet, benedictionem denegaret, & contradicendo à concionandi munere impediret.

Unde à mente Synodi Tridentinæ nullatenus aberravit Concilium Bituricense statuens, " ut Regulares » cujuscumque sint Ordinis prædicare non præsu- » mant, etiam in Ecclesiis *suorum Ordinum*, nisi » priùs examinati & probati à suo Superiore, & im- » petratâ ab Episcopo aut ejus Vicario benedictione » & *licentia.*" *An. 1584. Can. 4.*

Constat proinde Synodum Tridentinam voluisse, ut juxta rationem ipsius Hierarchiæ, Regulares potestatem omnem ad annuntiandum verbum Dei ab Episcopis acciperent.

Porrò cùm hæc potestas concionandi, quæ Regularibus Parochiale Beneficium non obtinentibus ab Episcopis conceditur, sit dumtaxat Vicaria seu delegata, sequitur, quod eodem modo atque approbatio ad audiendas Confessiones pro arbitrio Episcopi limitari, modificari ac revocari possit.

Hîc rursus se opponit P. Jacobus sustinens, quod Episcopi non possint licentias prædicandi Verbum Dei Regularibus Ordinum Mendicantium *ad libitum* suspendere aut revocare; ita scilicet, " quod Epis- » copus non possit interdicere Regulari ne concio- » netur, sive suspendere à Concionibus, *non redditâ* » *causâ*, quando est concionaturus in *propria Eccle-* » *sia*, qui cum possit ibi concionari *ipso contradicen-* » *te* (putà si petiverit benedictionem & Episcopus » irrationabiliter eam denegaverit) nisi *assignet cau-* » *sam*, ob quam de jure potest interdicere aut sus- » pendere, *non tenetur Regularis obedire*; sed poterit » *existimare quod non habeat justam causam*, nec sit » nisi mera contradictio ipsius, & consequenter » *continuare suum munus.*" Consult. 3. Resol. 10. n. 923.

Itaque Episcopus ut Regularem, quem judicat muneri Concionatoris non convenire, recusare queat, causam recusationis exprimere; ipsumque Regularem ejusve Superiorem constituere judicem tenetur, num justa sit recusationis aut suspensionis causa. Quo quid Episcopali auctoritati indignius?

Aliter sanè censuerunt Patres Concilii Tridentini, non nisi simplicem Episcopi contradictionem, ut Regularis à munere concionandi, etiam in sui Ordinis Ecclesiis repellatur, requirentes: ipsius permittentes conscientiæ, num justa contradicendi causa subsit.

Porrò cùm P. Jacobus in hujus asserti probatione iisdem fundamentis nitatur, quibus probare voluit, Episcopum non posse ad libitum limitare aut revocare approbationes Regularium ad audiendas Confessiones secularium, illis, utpote superius sufficienter refutatis, refellendis supersedeo.

Interim ex illis quæ hoc & præcedentibus paragraphis ex P. Jacobo adducta sunt & refutata, colligitur, quàm meritò Episcopi in suis Synodis & Ordinationibus præcipiant Parochis, ut neminem etiam Regularem, ad prædicandum aut Confessiones excipiendum admittant, nisi de legitima sua approbatione per litteras fidem fecerit.

Quin & his non contentus S. Carolus statuit, " ne » patiatur Parochus, cujusvis Ordinis Regulares in » *Ordinis sui Ecclesiis*, intra fines Parochiæ suæ Con- » cionem habere, nisi ex *scripto testimonio* perspexe- » rit, eos muneris hujusmodi in illis Ecclesiis obeun- » di causâ, se ad Episcopum cum concionandi facul- » tate, quam à Superioribus suis ipsi obtinuerunt, » contulisse, & benedictionem, ut Tridentino Con- » cilio cautum est, ab eodem petiisse." *In Concil. Mediol. 3. cap. 3.*

§. 10.

Ex Regula V. & IX. consectarium est, *Exemptiones Regularium ad sacras Ordinationes non extendi, ipsosque à proprio Episcopo, prævio examine, & servatis interstitiis ordinandos.*

Regulares SS. Ordinibus, præsertim Presbyteratûs, initiati non uno titulo & arctiori vinculo Episcopis subjiciuntur, quam Regulares simpliciter ut tales considerati.

Primò, quia in Presbyteros ordinati, participes effecti Sacerdotii, cujus in Episcopo plenitudo continetur, unum cum Episcopo & reliquo Diœcesis Clero quodammodò Sacerdotium sive Presbyterium constituunt: atque ex hoc capite arctissimè Episcopo uniuntur.

Secundò, qui ab Episcopo in Presbyteros ordinantur, ut adjutores oneris Episcopalis & Episcoporum subsidiarii cooperatores assumuntur. " Tales esse stu- » deatis, inquit Pontifex ordinans ad ordinandos, ut » in *adjutorium Moysi, & duodecim Apostolorum*, » Episcoporum videlicet Catholicorum, qui per Moy- » sen & Apostolos figurantur, dignè per gratiam Dei » eligi valeatis..... filii dilectissimi *quos ad nos-* » *trum adjutorium* Fratrum nostrorum arbitrium con- » secrandos elegit," &c.

Tertiò, ad sacrum Presbyteratûs Ordinem assumpti, ad Hierarchiam Ecclesiasticam Divinâ ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris & Ministris, reducti, unam quasi cum Episcopo Hierarchiam constituentes, speciali titulo Episcopo tamquam Hierarchiæ Capiti subduntur.

Ex quibus perquam manifestum est, exemptionem Regularibus simpliciter concessam juxta Regulam V. & IX. ad ipsos, ut sacro, præsertim Presbyteratûs, Ordine insignitos aut insigniendos extendi non posse: sed cùm per illius Ordinis assumptionem ad Statum Clericalem & Regulari distinctum, & speciali titulo Episcopis subalternum transeant, etiam Le-

ges communes illius Statûs subire debent.

Unde cum olim in Africa nonnulla Monasteria plenissimâ libertate perfruerentur; atque immediatè Primati subjicerentur; hæc tamen limitatio semper addebatur, *ut quandocumque voluerint sibi Clericos ordinare, ipse Episcopus, in cujus planitie vel civitate locus Monasterii consistit, ipse hujus muneris gratiam compleat.* V. Synod. Carthag. an. 535.

His Regulis quoque insistens Synodus Trident. statuit, " ut unusquisque à proprio Episcopo ordinetur. » Quod si quis ab alio promoveri petat, nullatenus » id ei, etiam cujusvis generalis aut specialis rescri» pti vel privilegii prætextu, etiam statutis tempori» bus permittatur: nisi ejus probitas & mores Or» dinarii sui testimonio commendentur. " *Sess.* 23. *cap.* 8. *De Reformat.*

Unusquisque igitur à proprio Episcopo ordinandus, neque prætextu cujusvis privilegii generalis aut specialis ab alio ordinari potest, nisi de consensu Ordinarii litteras commendatitias, quas dimissoriales hodie dicimus, acceperit. Quo Decreto comprehendi Regulares quoscumque, etiam Ordinum Mendicantium, constans est, non tantùm Synodorum Provincialium, quæ pro executione Concilii Tridentini habitæ sunt, sententia, sed & Pontificum sæpe iterata declaratione, ut videre est apud Franciscum Hallier de SS. Ordinationibus. *Sect.* 5. *cap.* 3. *art.* 8.

Porrò cùm severè admodum Episcopis per Apostolum in persona Timothei mandatum sit, *manus cito nemini imponant*; diligenter inquirant necesse est, num scientia morumque ac vitæ totius integritas Ordini suscipiendo Ordinandos reddant dignos; idque non tantùm quoad Seculares, sed etiam Regulares.

Nec enim ea est Monasticæ Professionis efficacia, ut omnes ad perfectionem etiam Monasticam perducat. Notum est illud Augustini in *Ps.* 132. " Omnem conditionem includere bonos & malos, esse» que Clericos proinde falsos ac Monachos. Sunt & » Monachi falsi, & nos novimus tales: sed non pe» riit fraternitas pia per eos qui profitentur quod non » sunt, tam enim sunt Monachi falsi quàm Clerici » falsi, & fideles falsi.

Notum quoque est, non omnem, quæ Monachis sufficeret perfectio, ad sacros Ordines, præsertim Presbyteratûs sufficere. *Multo major* (inquit Chrysostomus *lib.* 2. *De Sacerdot. cap.* 2.) *vita integritas huic* (Presbytero) *quàm illis* (Monachis) *necessaria.* Hinc illud Augustini: *Aliquando bonus Monachus, vix bonum facit Clericum.*

Quibus consonat illud Doctoris Angelici 2. 2. *q.* 189. *a.* 1. *ad* 3. " Ordines sacri præexigunt sanc» titatem, sed Status Religionis est exercitium quod» dam ad sanctitatem assequendam: unde pondus » Ordinum imponendum est parietibus jam per sanc» titatem desiccatis, sed pondus Religionis desiccat » parietes, id est, homines ab humore vitiorum.

Quapropter SS. Patres, etiam in primo Religionis Monasticæ fervore, non omnes passim ad Ordines sacros promovendos judicabant, sed *quos morum gravitas, & vita ac fidei institutio sancta commendat*, ut loquitur Siricius Papa *Epist.* 1. *cap.* 13. Unde ad Aurelium scribit Augustinus Epist. 67. *Cùm ex his qui in Monasteriis permanent, non tamen nisi* PROBATIORES *atque* MELIORES *ad Clerum assumere soleamus.* Et S. Gregorius Candido Episcopo scribens, ut de Monasteriis in sua Diœcesi positis cum consensu Abbatis aliquos accipiat in Presbyteros ordinandos, hoc monitum subjungit: " Sed illius præ » omnibus estote solliciti, ut vitam actusque eorum » qui in hoc sunt officio constituendi, *subtiliter de» beatis inquirere*, & tunc eos, si digni fuerint or» dinare." *Lib.* 5. *Epist.* 27.

Expendens Synodus Tridentina, nec minorem hodie quàm olim in Presbyteris scientiam, morumque probitatem requiri; nec majorem hodie quàm olim esse Professionis Monasticæ virtutem; semperque per Apostolum Episcopis inclamari, *Manus citò nemini imponatis*, Patrum vestigiis inhærens; ætate Ordinandorum præscriptâ subjungit: " Sciant tamen Episco» pi, non singulos in ea ætate constitutos debere ad » hos Ordines assumi; sed dignos dumtaxat, & quo» rum probata vita senectus sit. Regulares quoque » nec in minori ætate, nec sine *diligenti* Episcopi *exa» mine, privilegiis quibuscumque*, quoad hoc penitus » exclusis. " *Sess.* 23. *cap.* 12. *De Reformat.*

Illud porro examen, non solùm circa doctrinam, sed etiam Ordinandorum *institutionem & mores* versari debere, immediatè præmiserat.

Ex mente ergo Concilii Tridentini Episcopi non solùm possunt, sed & tenentur eâ sollicitudine in doctrinam ac vitam Regularium inquirere, atque examen instituere, ut quantum humana fragilitas nôsse finit, sciant eos esse dignos, *quibus manus imponant.*

Hinc collige, non semper sufficere probandis moribus Regularium vitæque rectitudini testimonium Superiorum. Quid enim, si Superiores ideam condignam de Sacerdotii dignitate non habentes, passim omnibus, modò ætatem Ordinibus præstitutam attigerint, testimonium capacitatis indifferenter concedant? Ut hodie à multis Monasteriorum Superioribus, præsertim quæ ex Missarum honorariis victitare solent, fieri videmus. Quam certitudinem de probitate ac sufficientia Ordinandi ex hujusmodi testimonio habere poterit Episcopus? Quod expendens Franciscus Hallier De SS. Ordinationibus, postquam ostendit in vitam Regularium sedulò ab Episcopis esse inquirendum, hoc monitum adjungit: " Non » adeò Superiorum Regularium fidei credendum, ut » quos illi tamquam dignos obtulerint, absque ullo » alio examine atque discussione ad Sacros Ordines » Episcopi recipiant...... maximè cum notum sit, » inquit, totius Monasterii interesse, ut quampluri» mos Ordinibus Sacris initiatos habeat, & facilè » probi etiam & boni insita hominibus cupiditate Or» dinis sui gloriam promovendi (qua Regulares præ » cæteris maximè flagrant, quòd Ordinis sui amplifi» cationem & ornamentum ad Dei & Ecclesiæ utili» tatem spectare præsertim arbitrentur) facilè, in» quam abripiantur, ut levius de suis censeant, » quam par sit, & in pondere judicent suorum in» dustriam ac dotes magnificè; Sacerdotii, & reli» quorum Ordinum Ecclesiasticorum dignitatem te» nuiter æstiment. " *In Append. sect.* 1. *De SS. Ordinat.* §. 3.

Porro ut promovendi ad Gradus Ecclesiasticos bene probari queant, explorarique, num altiorem Gradum mereantur, jam pridem SS. PP. visum fuit, certa tempora præfigere, quibus in inferioribus Gradibus ministrent priusquam ad superiores promoveantur: *Quia* (ut ait Innocentius I. *Epist.* 4. *cap.* 5.) *in minoribus officiis si diu perdurent, & vita eorum pariter & obsequia comprobantur, ut ad Sacerdotium postea emensis stipendiorum meritis veniant.*

Synodus Tridentina magnopere desiderans, ut Ordinandi sedulò *probentur primùm*, ne aliàs in sacros Ordines inidoneos irrepere contingat, exemplo SS. Patrum, certa temporum interstitia inter singulos Ordines ab omnibus indifferenter servari voluit: *Nisi necessitas, aut Ecclesiæ utilitas*, JUDICIO EPISCOPI, *aliud exposcat.*

Hoc Decreto Regulares comprehendi, ipsa ratio dictans Regulares ante Ordinationem esse probandos, & generalis verborum expressio evincunt. Unde de hac Synodi Tridentinæ sententia non dubitans S. Carolus, requirit in Ordinatione Regularium

rium " intervallum anni inter postremum Ordinum » minorum gradum & Subdiaconatum, ac rursus » inter unum & alterum ex sacris Ordinibus, nisi » necessitas, aut Ecclesiæ utilitas *judicio Episcopi* » aliud postulet." *Concil. Mediol. V. p.* 3. *c.* 3.

§. II.

Varia asserta prædictis Corollariis contraria.

EX Regula V. & IX. consectarium esse ostendi, Regulares etiam mendicantes quoad Ordines sacros subjectos esse Ordinariis; atque idcirco à proprio Episcopo ordinari debere; quod & Synodum Tridentinam declarâsse ostensum fuit.

Idipsum quoque fateri videtur P. Jacobus. Citato enim Decreto Concilii Tridentini in *Sess.* 23. *De Reformat. cap.* 10. junctâ Gregorii XIII. Constitutione *In tanta*, & Declaratione jussu Clementis VIII. editâ an. 1596. subjungit: " Hinc colligitur, revo» cata esse privilegia, quantùm ad hoc, ut Regula» res possint ordinari à quocumque Episcopo; sed » in hoc subjici Diœcesano, seu Episcopo proprio. » Est autem Episcopus proprius ille, intra cujus » Diœcesim constructum est ordinandi Monasterium. *Consult.* 3. *Resol.* 6. *n.* 807.

Sed ecce mirum artificium, quo illud Concilii Tridentini Decretum, atque eam Privilegiorum revocationem planè inania reddat, potestatemque Mendicantibus faciat à quocumque Episcopo Ordines suscipiendi.

Per præcitatum Decretum Clementis VIII. potestas fit Superioribus Regularibus, casu quo Diœcesanus abfuerit, vel non esset habiturus Ordinationes, vel Sedes Episcopalis vacaret, ad quemcumque alium Episcopum subditos pro Ordinibus suscipiendis mittendi, hâc adjectâ conditione, *dum ipsi Regulares non distulerint de industria concessionem Dimissorialium in id tempus, quo Episcopus Diœcesanus vel abfuturus, vel nullas habiturus esset Ordinationes. Et in litteris Dimissorialium hujusmodi causa absentiæ Diœcesani Episcopi, vel Ordinationum ab eo non habendarum, exprimatur.*

" Hanc nî fallor (ait Franciscus Hallier *De SS.* » *Ordinat. sect.* 5. *c.* 5. *a.* 8. §. 1.) moderationem & » interpretationem Tridentinæ Synodi Regularium » importunæ flagitationes extorserunt, cui tamen ne » sic quidem parere aliqui ipsorum volunt." Quidquid sit de hoc Hallerii asserto, illud constat, P. Jacobum in hoc Decreto adinvenisse medium, quo fas sit Mendicantibus proprium Episcopum declinare, & ad quemcumque sibi faventem pro Ordinibus suscipiendis recurrere.

" Præfata concessio dimittendi ad quemlibet Epis» copum in casu absentiæ Diœcesani Episcopi, &c. » (inquit P. Jacobus *loco citato n.* 809.) limitatur, » dummodò Superiores Regulares ex industria non » distulerint dare Dimissoriales suis subditis usque ad » id tempus, quo Episcopus sit absens vel nullas » habiturus sit Ordinationes. Per quod excluditur » *dolus & fraus*, ait, *non verò causa rationabilis* » *& justa.*

Sed quandonam causa rationabilis & justa suberit? " Etiam, inquit, in quocumque casu, in quo Re» gulari Prælato constet subditos suos esse, & quan» tum ad mores, & quantum ad doctrinam sufficien» ter idoneos, & tamen habeat unde probabiliter » timeat fore, ut ab Episcopo rejiciantur: quia » tunc rationabiliter movetur, & verè utitur jure » suo, non faciet contra Decretum Clementis VIII. » si exspectet tempus, in quo non sunt habendæ Or» dinationes in Diœcesi, ut subditos suos extra Diœ» cesim dimittat ordinandos.

Bene habet: ergo quandocumque Superior probabiliter timet fore, ut ab Episcopo non sint admittendi ad Ordines, quos ipse præsentandos duxerit (hos enim & *quantùm ad mores & quantùm ad doctrinam sufficienter idoneos* judicat) tunc non faciet contra Decretum Clementis VIII. si exspectet tempus in quo non sunt habendæ Ordinationes in Diœcesi, ut subditos suos extra Diœcesim dimittat ordinandos; sive quod secundùm modernam praxim loquendo, idem est, si probabiliter timeatur fore, ut ab Episcopo non *omnes indifferenter* Regulares, præsertim Mendicantes, ætatem & certum in Religione tempus habentes admittentur.

Quid enim notius, quàm omnes planè Regulares, si illos, quos Laïcos vocant, excipias, mox ut ætatem attigerint, certoque tempore in Religione vixerint, Ordinibus Sacris, & *quantum ad mores & quantum ad doctrinam sufficienter idoneos* à Superioribus judicari?

Sit igitur Episcopus, de quo probabiliter timeatur fore, ut non omnes indifferenter Regulares ordinare velit, en paratum medium, quo possint ejus declinare tribunal, modò tempus non habendarum Ordinationum exspectare velint. Sed quia fortassis tantilla mora nonnullis, præcipuè Fratribus Mendicantibus, foret molesta, ecce aliud commodius & promptius medium proprii Episcopi tribunal declinandi, Fratribus Mendicantibus offertur. " Imò, inquit Pater Jacobus, tali casu po» terit Superior subditum suum *ex industria* collo» care in alio Conventu alterius Diœcesis, ut ibi » ordinetur, & postea eum ordinatum recollocare » in priori Conventu..... Si dicas, quod non » mutetur Diœcesis, nisi mutetur domicilium, quod» que hoc non mutetur, nisi quis ad alium locum » se transferat animo perpetuo ibi manendi, unde » non censetur Regularis mutâsse domicilium, qui » transfertur ad aliquem locum animo revocandi » illum *statim* postquam ibi Ordines susceperit. Res» pondeo enim, inquit, quòd in Regularibus non » valeat Regula illa; quia cùm non habeant velle » vel nolle Cap. *Si Religiosus De Elect. in* 6. nul» libi esse possunt animo ibi semper manendi; sed » solùm animo ibi manendi, quamdiu Superiori » placuerit." Insignis sanè ratiocinatio! Quia Regularis *velle & nolle non habet*, ideo censebitur *incorporatus* Monasterio, & esse *de familia* Monasterii, in quo *ex industria* à Superiore collocatur ut Ordines suscipiat, *statim* susceptis Ordinibus revocandus. Estne hîc vel species aliqua *incorporationis*? Quis sanæ mentis dicet Regularem per similem fraudulentam in Monasterio collocationem factum esse *de familia* illius Monasterii? Quod tamen requiritur, ut ab Episcopo Diœcesano ordinari possit. An dicemus Filiumfamilias ætate minorem, v. g. septem annorum, qui *velle & nolle non habet*, fieri de Diœcesi alicujus pro accipienda Tonsura, quia à Patre ad Universitatem studiorum causâ mittitur? Interim, quod horrendum est, hic Author dicere audet quòd Religiosi isti *ex industria* eo fine ad Monasterium missi, vel alii qui eos more solito præsentant, *interrogati ab Episcopis; an sint istius Conventûs & suæ Diœcesis, possint & debeant respondere affirmativè, & casu quo cogerentur, possunt hoc* IPSUM JURARE.

Sed subjicit Author: " Non spectat ad Episco» pos talia interrogare, & longè minùs ad cathego» ricè respondendum sub juramento cogere Regula» res exemptos." Quid tandem, ergo Episcopi inquirere non poterunt, num ordinandi sint sui subditi; ne contra SS. Canones alienis subditis manus imponant? Imò Episcopi, qui sciunt aut scire debent, hoc pernicioso artificio passim Regulares proprios Episcopos declinare; vidéntque immensam continuò Regularium turbam undequaque sine Episcopi sui Dimissorialibus ad se confluere, eosque sine

sine prævia diligenti super hoc inquisitione ordinant, qua ratione ipsi à pœnis in Ordinantes alienos subditos statutis sint immunes, ignoro.

Circa examen Regularium rursus prima fronte consentire videtur P. Jacobus: " Privilegia olim » Regularibus concessa (inquit *Consult.* 3. *Resol.* 5. » *num.* 814.) quòd suscepturi Ordines non essent » subjecti examini Episcopi, per Leonem X. in » Concilio Lateran. & per Concilium Trid. *Sess.* 23. » *cap.* 12. *De Reformat.* & postea de mandato Clem. » VIII. sunt revocata. Igitur conformiter ad istas » Ordinationes praxis habet, ut etiam Regulares » examinentur.

Sed circa quæ examen illud versari debet ex sententia hujus Patris? Circa doctrinam, & quidem quoad Religiosos ordinandos in Presbyteros, " cum » hîc & nunc ordinentur solùm in ordine ad cele» brandum, inquit P. Jacobus *ib. num.* 816. suf» ficit si hic & nunc sciant; quæ necessaria sunt » *pro celebranda Missa*, " videtur sufficere si examen fiat circa scientiam sufficientem *pro celebranda Missa.* Insignis sapientia in Presbytero! Et durum profectò & operosum examen! Estne hæc illa *cælestis sapientia*, quæ electos ad Presbyteratûs Officium commendet, ut loquitur Pontificiale in *Ordin. Presbyt.* Eritque hæc *doctrina spiritualis medicina populo Dei*, ut rursus Pontificiale requirit. Eritque tandem hæc sufficiens *ad populum docendum ea, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem*, quam Trid. Synodus *Sess.* 23. *cap.* 14. *De reform.* in Presbyteris omnibus exigit? Quis sanè jam miretur, si Episcopi eorumve examinatores, qui examen juxta Regulas Ecclesiæ instituunt, passim à Regularibus, ut æquo rigidiores traducantur?

Sed quid de examine circa mores ex mente Patris Jacobi? " Hoc examen Regularium fieri non » debet, inquit, nisi quantum ad *doctrinam dum» taxat*; nam quantum ad mores, Regularibus » *sufficiunt* testimoniales suorum Superiorum. " Itane ergo Episcopus supponere debebit, omnes Regulares à Superioribus suis ad Ordinem v. g. Presbyteratûs, ut idoneos præsentatos, *ità pietate ac castis moribus conspicuos, ut præclarum bonorum operum, & vitæ monita ab iis possint exspectari*, ut loquitur Tridentinum *Sess.* 23. *cap.* 14. *De Reform.* sive ut Pontificiale in *Ordin. Presbyt.* quod *Odor vitæ eorum sit delectamentum Ecclesiæ Christi; ut Prædicatione atque exemplo ædificent domum, id est, familiam Dei:* & universim ad SS. Ordines præsentatos esse tales, quorum *probata vita senectus sit*? Imò si litteris hujusmodi testimonialibus hodie ità credere debeant Episcopi, ut aliud circa mores examen ab iis instituendum non sit, credere consequenter tenebuntur, omnes passim Regulares postquam ætatem attigerint, & aliquo tempore in Religione vixerint, ad eam vitæ perfectionem pertigisse: cum, ut ante diximus, notum sit, omnes indifferenter ad Ordines SS. à Superioribus ut idoneos præsentari. Quo quid à sensu mortalium, & quotidianâ experientiâ magis alienum?

Absit ergo, ut Ecclesia Episcopos ad credulitatem adeò infirmo innixam fundamento cogat. Voluit quidem ipsa ante Ordinationem seu Regularium seu Secularium *fidele examen* præcedere, ut eo mediante sciant, quantum *humana fragilitas nosse sinit*, num ordinandi scientiâ ac vitæ integritate sacris ministeriis sint idonei: sed quantum in hoc examine valere debeant testimonia Superiorum sive Secularium sive Regularium, ex circumstantiis dijudicandum Episcopis committit.

Sit igitur hæc conclusio: Regulares ordinandi sunt ab Episcopo Diœcesano Monasterii cui *reverà* non fictitiè & simulatè *incorporati* sunt; & de cujus *familia* verè dici possunt. Neque sine diligenti Episcopi examine tam quoad mores, quàm quoad doctrinam ordinandi sunt: neque sufficient testimoniales Superioris, nisi Episcopus noverit, eam esse Superioris eruditionem & perspicacitatem, ut sciat quanta vitæ perfectio pro singulis Ordinibus requiratur; ejúsque sit integritatis & spiritûs, ut solam ministerii sacri dignitatem ac Ecclesiæ bonum, nequaquam verò aliquod particulare Monasterii aut Religionis commodum præ oculis habeat: ut proinde meritò confidat, non nisi bene probatos & in omni virtutum genere exercitatos per illum ad sacros Ordines, seposito omni humano respectu, præsentandos.

§. 12.

Ex Regula VIII. consectarium est, *Exemptos teneri Ordinationibus Episcoporum circa celebrationem Missæ, expositionem & circumgestationem Venerabilis, & similes in materia communi.*

Regula VIII. superiùs data ostendit, exemptiones Regularium non posse extendi ad Leges exemptis pariter & non exemptis communes, quas Episcopi pro bono suæ Diœcesis evulgandas censuerunt, nî unà totius Episcopalis regiminis turbatio, & Hierarchiæ Ecclesiasticæ sequatur confusio.

Cùm verò admodum devotioni populi ac animarum saluti, ipsiusque Religionis augmento conducat, ut omni reverentiâ ac solida veráque devotione, & debito cultu peragatur incruentum Missæ Sacrificium, præcitatam Regulam sequuti Patres Tridentini declarârunt, penes Episcopos esse potestatem, ea omnia prohibendi, mandandi, corrigendi, statuendi, quæ ad debitum honorem & cultum tanto Sacrificio debitum, & populi devotionem excitandam judicaverint expedire, *non obstantibus privilegiis, & exemptionibus.* Sess. 22. in Decret. De Observ. & Vitan. in celebr. Miss.

Et sanè nî his Episcopi Ordinationibus exempti tenerentur, nonne Ordinationes inutiles redderentur & inanes, cùm longè major pars Sacrificium offerentium eas negligeret? Sic autem intellecta voluêre sua Privilegia Pontifices, ut nec Ecclesiastica vilescat disciplina neque Episcopalis vilipendatur auctoritas. *Cap.* 24. *ii De Privil.*

Si igitur Episcopus quasdam exactiones honorariorum, aut alias nonnullas avaritiæ aut turpis quæstûs speciem præferentes circa Missæ Sacrificium pactiones prohibuerit, exempti etiam Regulares eâ Lege tenebuntur. Idem esto judicium de Ordinationibus Episcoporum, quibus post certam horam Missæ Sacrificium offerri vetatur. Item quibus præcipitur, ne tempore Sacrificii laïcis, præsertim mulieribus ad gradus Altaris aut intra cancellos pateat introitus.

Similiter si Episcopus quemdam templi ornatum, aut certas picturas, ut tanto Sacrificio indignas prohibeat, huic prohibitioni obedire debent exempti, licèt ipsi ornatum illum aut picturas non indecentes judicarent: quia judicium ejusmodi non penes inferiores, sed penes Episcopum est.

Ex eadem Regula & principio consectarium est, exemptos pariter ac non exemptos obligari illis, quæ Episcopi statuenda censuerunt pro conservanda populi reverentia erga Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum.

Porro quotidianâ experientiâ notum est, quòd familiaritas & frequentia non raró pariat contemptum, " Résque usu tritas & undecumque para» biles (ut ait S. Basilius *Tract. De Spirit. Sanc.* » *cap.* 27.) expositas esse contemptui, atque id » quod sepositum est, quódque rarum est, huic na» turâ conjunctam esse summam admirationem & » studium.

Ne igitur per nimiam frequentiam aut familiaritatem reverentia populi erga hoc Venerabile Mysterium diminueretur, admodum soliciti fuêre Episcopi, etiam his postremis seculis (quibus publica Venerabilis Sacramenti in ostentoriis expositio, & per plateas circumgestatio invaluit) ut non nisi *raro* & *publicis* de causis per Episcopum probandis, similis publica expositio aut circumgestatio fieret.

Synodus Coloniensis an. 1542. noluit, " ut Sanctissimum Sacramentum *visibiliter* in quibuscumque *Monasteriis* ponatur aut circumferatur, nisi in Sanctissimo Festo Corporis Christi cum suis Octavis *semel* in anno in qualibet Civitate, Oppido aut Parochia, vel ex *singulari indulto* ORDINARII." Similiter S. Carolus statuendum censuit, " ne quavis de causa Eucharistia *palam* & *apertè* exponeretur, sed *publica* tantùm ac gravi: aliis verò de causis orationes quidem 40. horarum instituerentur, sed non Sacramento *apertè* exposito. *In Instruct. De Sacram. Eucharist.*

Agnoscit quoque Synodus nostra Mechliniensis " Sacrosanctam Eucharistiam piè & laudabiliter ad populi devotionem interdum in publicis Processionibus deferri, potissimùm verò in Festo Sacro Christi Corpori propriè consecrato, ejusque Octava; sed ne nimia frequentia, ait, minuat reverentiam, *rariùs* extra prædicta tempora id fiat, & non nisi in *arduis causis pacis & publicæ necessitatis.*" An. 1570. tit. *De Sacramment. cap.* 7.

Et an. 31. hujus seculi Synodus Cameracensis edixit, ut ubi toties Processiones cum Sacratissimo Sacramento instituuntur, ne nimia frequentia minuat reverentiam, Episcopi *moderationem* adhibeant.

Episcoporum ergo est, nimiam tremendæ hujus Hostiæ expositionem, ac circumgestationem ità moderari, ne frequentia reverentiam populi diminuat. Quæ sanè Episcoporum vigilantia ac cura irrita planè esset ac inanis, ni his Episcopalibus Ordinationibus, etiam exempti subjicerentur. Quid enim quæso interest ad diminuendam populi reverentiam, num frequentior hæc publica Eucharistiæ expositio aut circumgestatio fiat per exemptos, vel per non exemptos?

De hac subjectione nihil dubitans Clerus Gallicanus an. 1655. declaravit, *nullos exemptos* sive *Seculares* sive *Regulares* posse exponere *palam* SS. Sacramentum, illudve deferre in *publicis Processionibus*, nisi in solemnitate SS. Sacramenti, aut diebus devotionum extraordinariis pro *publicis* causis indictis & *per Episcopum approbatis obtentaque ejus permissione.*

Et quid plura? Cum an. 1644. super publica expositione Venerabilis quæstio incidisset inter Archiepiscopum Burdigalensem & Patres Dominicanos, re delatâ ad Sacram Congregationem & ritè examinatâ, missum fuit ad Cardinalem Grimaldum Nuntium Apostolicum in Gallia, & per eumdem publicatum Decretum tenoris sequentis: " Congregatio Concilii censuit non licere Regularibus, etiam in eorum Ecclesiis SS. Eucharistiæ Sacramentum *publicè* adorandum exponere, nisi ex *causa publica quæ probata sit ab Ordinariis.*" Tom. 1. Act. Cleri Gallican. p. 535.

Pluribus Episcoporum Decretis in hanc rem omissis, unicum ex Synodo Cataneensi ann. 1668. Præsulatûs Fratris Domini Michaëlis Angeli Bonadies Episcopi Cataneensis, & quondam totius Ordinis S. Francisci *Generalis* (qui privilegia Fratrum Mendicantium consequenter non ignoràsse præsumitur) Decretum subjicio: " Regulares quid in *propriis Ecclesiis* circa expositionem SS Eucharistiæ facere possint, docentur à decisione S. Congr. ritûs, quam omnino observari præcipimus sub *mulcta interdicti Ecclesiæ, & Superiorum suspensionis.* Nimirum ne sine speciali Sedis Apostolicæ privilegio, quod *nobis* ostendere teneantur, illam exponant absque causa, *quam approbare ad nos spectat*, & quidem illa *publica* esse debet, non verò privata..... Quare Superiores omnes Regularium jubemus, intra mensem ab hujus Synodi publicatione, nobis demonstrare, quibus temporibus in eorum Ecclesiis SS. Synaxim in populorum conspectu dare hactenus consueverunt, velintque impotterum, ut *nos causas recognoscamus*, & *facultatem litteris obsignatam impertiamur*; qui negligentes fuerint, annuam *suspensionem* incurrunt à divinis. Declaramus prætereà nemini *Regularium* licere extra claustra quacumque occasione nobis *insciis* & *non approbantibus* cum Eucharistia Processionem instituere. *Sess.* 1. *c.* 4. *n.* 72.

Ulteriùs, si Episcopus judicet in ipsa expositione aut circumgestatione aliquid occurrere, quod hîc & nunc propter aliquam inordinatam, v. g. populi devotionem, diminueret honorem tanto Sacramento debitum, illud suâ auctoritate prohibere poterit.

Unde quantumvis nihil *per se* inordinatum contineat Sanctorum Imagines aut Reliquias unà cum Venerabili circumferre, *significantes*, ut ait Synodus Coloniensis anno 1549. *illos nunc cum ipso regnare & triumphare in Cœlis, qui vestigia ejus hic in terris secuti sunt*; si tamen Episcopus videat eam esse populi sui circa aliquas SS. Imagines aut Reliquias inordinatam devotionem, ut ex externo agendi modo sat appareat honorem SS. Sacramento debitum ad Sanctorum Imagines potiùs quàm ad ipsum Venerabile referri, idque etiam non raro cum summo hæreticorum scandalo, poterit Episcopus præcipere, ne cum ipso Venerabili Sanctorum Imagines aut Reliquiæ circumferantur.

Quod etiam pridem, ob illud indubiè periculum, sæpius decretum fuit: " In solemni illa Processione, ait S. Carolus, in qua Sanct.. Domini Corpus per urbem religioso cultu defertur, *ne Reliquia ulla*, sed *illud solum*, ut *veteris* instituti, *Ecclesiæque Romanæ Matris consuetudinis est*, pro religiosoque apparatu, solemnique celebritate feratur. *Concil. Mediol. IV. p.* 2. *c.* 4.

Similiter ann. 1639. Synodus Namurcensis statuit: " Quando continget Venerabile Sacramentum deferri, nullæ aliæ Reliquiæ vel Imagines Sanctorum deferantur..... in die verò Patroni sola ejus Imago vel Reliquiæ deferantur.

Quin & an. 51. currentis seculi Maximilianus Henricus Archiepiscopus Coloniensis decrevit; " quod tametsi pium & laudabile sit, ut in communibus Processionibus & supplicationibus, ac stationibus deportentur Sanctorum (si quæ in Ecclesiis habentur) Reliquiæ, vel sola Imago Divi loci Titularis, in eis tamen Processionibus & supplicationibus ubi SS. Sacramentum circumfertur, nullæ meritò Sanctorum vel Imagines vel Statuæ juxta S. Caroli Borromæi præscriptum (nisi pia multorum locorum consuetudo aliud postulet) deportentur; de qua tamen *consuetudine integrum erit nobis nostrove in spiritualibus Vicario generali, seu Decanis ruralibus cognoscere, an cum pietate vera & persuasa consistat.*

Hinc patet dictum Archiepiscopum desideràsse quidem, ut juxta S. Caroli præscriptum cum Venerabili Sacramento Sanctorum Imagines non circumferantur, aliquid tamen consuetudini in re de se minimè inordinatâ detulisse; ità tamen ut sibi integrum esse declaraverit, judicare, num hîc & nunc consuetudo illa veram populi devotionem potius non impediat, & ejus erga SS. Sacramentum reverentiam diminuat quàm promoveat.

Et meritò; in his enim quæ interdum devotioni con-

congruere, subinde verò ob temporum circumstantias & populi conditionem officere possunt, Episcoporum est invigilare & judicare, quid conveniat; subditorum verò obedire, & judicio Episcopi se submittere; juxta illud Augustini in simili materia indifferenti: *Episcopo tuo in hac re noli resistere, & quod facit ipse, sine ullo scrupulo vel disceptatione sectare.* Epist. 36. ult. edit.

Utinam hoc Augustini consilium attenderent, qui cùm ut subsidiarii, ac inferiores ministri se Episcoporum judicio submittere, & populum ad obediendum incitare deberent, judicium sibi contra Episcopos usurpant; eorumque Decreta coram populo tamquam injusta improbare audent; *quo nihil aliud efficiunt* (ut de similibus similia attentantibus ait Synodus Coloniensis anno 1536. p. 4. cap. 9.) *quàm ut plebem, alioquin in Clerum satis irritatam, irritatiorem reddant, ac gliscenti seditionum igni oleum subministrent.*

Quod de subjectione exemptorum, etiam Regularium, quoad ea quæ celebrationem Sacrificii, expositionem ac circumgestationem publicam SS. Eucharistiæ ex Regula VIII. consectarium ostendimus, idem dicendum esse de illis quæ circa administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, annuntiationem Verbi Divini aliaque similia quæ Episcopi statuenda censuerint ex ratione, cui Regula X. nititur, facile est videre.

Hinc in omnibus Conciliis Episcoporum videmus quoad similia Decreta Regularibus & Secularibus omnino parem servandi obligationem impositam. Quin & S. Carolus, suspensionem à divinis ipso facto incurrendam, in Regulares sine speciali sua licentia à casibus sibi reservatis absolventes, tamquam sibi in hac materia subjectos, decernere non dubitavit. *Concil. Mediol. V. p. 1. tit. 10.*

Et prædictus Cataneensis Episcopus antea Ordinis S. Francisci Minister Generalis in sua Synodo exprimens casus, quibus Regulares exempti Ordinariis subjiciantur: " Primò quidem, ait, circa ea quæ » de Confessionibus excipiendis, habendis Concio» nibus, supplicationibus publicis suo ordine assis» tendis suprà sancivimus, *obedientes* esse debent. *Seß. 3. Decret. 25. cap. 1.*

§. 15.

Assertum contrarium Regulæ VIII. & Corollariis ex ea deductis: *Regulares non tenentur Legibus Episcoporum, etiam ex* VI DIRECTIVA; *posſuntque sine licentia Ordinarii Venerabile* PUBLICE *in suis Ecclesiis populo adorandum exponere.*

Regula VIII. superiùs exhibita dictat, quòd sicuti exemptio Clericorum à Jurisdictione laïcorum extendi non potest ad Leges in materia communi, ne aliàs summa in Republica oriatur confusio, & inutilis reddatur Legum authoritas; ità Secularium sive Regularium exemptio ad Leges Episcopales in materia communi extendi non possit.

Huic se opponit P. Jacobus sustinens, Regulares, præsertim Mendicantes, Legibus Episcoporum aut Synodorum etiam ex *vi directiva* minimè teneri; nec posse sumi argumentum à subjectione Ecclesiasticorum quoad Leges laïcorum in materia communi; " quia (inquit *Consult. 3. Resp. 3. n. 716.*) communi» catio Ecclesiasticorum in Civilibus cum laïcis (ra» tione cujus hujusmodi laïcorum Legibus tenentur) » radicatur in jure naturali; nam cùm non possint laï» ci sine Ecclesiasticis subsistere, nec Ecclesiastici sine » laïcis, Lex naturalis copulat utrosque tamquam » duas Communitates sibi invicem necessarias. Hoc » autem non habet locum quoad Regulares & sub» ditos Episcoporum; quia Episcopi non possunt sta» tuere, nisi circa spiritualia, in quibus Regulares » *sibi sufficiant per proprias Regulas, nec indigent* » *communicare cum subditis Episcoporum*; & ideo Lex » naturalis sicut non copulat eos in materia neces» saria communicatione, ità nec obligat ad servan» das Leges eorumdem.

Quid hac ratiocinatione ineptius? Nonne Regulares, quantumvis exempti, unam cum populo & Clero Diœcesim & Communitatem Ecclesiasticam constituunt, quemadmodum Clerici cum laïcis unam faciunt Civilem? Num Regulares, præsertim Mendicantes, cum subditis Episcoporum non communicant, atque inter ipsos conversantur & vivunt? Nonne plerique aut ratione SS. Ordinum aut functionum Hierarchicarum quas exercent, ab Episcopo tamquam Hierarchiæ Capite dependent; atque ratione illorum spiritualia ab Episcopis accipere tenentur? His ergo Episcoporum Legibus, quæ materiam exemptam, nempe disciplinam Regularem non attingunt, parere debent Regulares: neque ad similes Leges sive in materia communi sive Hierarchia eorum exemptio magis, quàm Canonicorum aut Academicorum similis exemptio extenditur; ne aliàs omnis Legum authoritas, & Hierarchiæ divinitùs institutus ordo planè evertantur: atque ità, cessante in similibus eorum exemptione, jus commune (cui Episcoporum in ipsos authoritas innititur) subintrat, Legibus Episcopalibus ipsos subjiciens.

Ex hoc Corollario ulteriùs consequens esse, & Conciliorum authoritate firmatum ostendi, Regulares quoad *publicam* expositionem Sacræ Eucharistiæ Episcopis fore subjectos. Cui rursus, suis innixus principiis, contrariatur P. Jacobus, contendens, " Regulares Mendicantes posse in suis Ecclesiis » SS. Eucharistiæ Sacramentum à populo adorandum » *publicè* exponere, absque licentia Ordinariorum, » quia, inquit, insistendo tenori exemptionum, Or» dinarii nihil Jurisdictionis habent, neque exerce» re possunt in Ecclesiis Mendicantium. " *Consult. 3, Resol. 4.*

Respondeo, quod sicuti falsum est, Episcopos non posse in Regulares exemptos exercere ullam Jurisdictionem, dum v. g. in Ministros subsidiarios Episcoporum quoad functiones Hierarchicas sunt admissi, ità quoque falsum est, insistendo tenori exemptionum, quantumvis generalium, Ordinarios nihil Jurisdictionis habere, aut exercere posse in Ecclesiis Mendicantium, quatenus nimirum hæ sunt Parochialium Ecclesiarum subsidiariæ, & populi frequentationi patentes: eatenus enim Jurisdictioni Ordinariorum subjectas esse, in quantum in illis populo Sacramenta aliave spiritualia ministrantur, legesque Episcoporum eam administrationem spectantes in illis Ecclesiis à Mendicantibus, eodem planè modo atque in Ecclesiis secularium servari debere, & ratio Hierarchiæ & regimen animarum, Episcopo præcipuè incumbens, necessariò requirunt, ut sæpius ostensum fuit.

Cùm igitur SS. Eucharistiæ publica expositio ad populi salutem spectet, Mendicantes eam *populo* publicè exponere volentes, leges Episcopi expositioni illius præscriptas observare debent.

Sed dicet P. Jacobus *ibid. num.* 744. S. Congregatio Cardinalium declaravit, quod Regulares possint exponere Venerabile in suis Ecclesiis: Respondeo, in primis in illa Declaratione, quam ibidem refert, tantum dicitur, Regulares posse in suis Ecclesiis Venerabile exponere: sed illud indubiè, juxta Declarationes sæpius datas, intelligi debet; modò id fiat *publicè coram populo ex causa ab Ordinario probata.*

Adhæc, ponatur eam Declarationem id habere: quàm debile exinde argumentum sumi possit, apparebit, si attendamus quid de similibus Declarationibus ipsemet Pater dicat.

Lo-

Loquens enim de quibusdam Decretis S. Congregationis sibi in hac materia contrariis, ait: "Cum » numquam fuerint publica, non videntur posse ob» tinere vim legis universalis, de cujus essentia est, » ut promulgetur...... adeoque sunt Declaratio» nes Doctorales & Magistrales, ut etiam modò sunt » Decisiones Rotæ...... quæ proinde non faciunt » jus, neque pro foro conscientiæ, neque pro foro » fori. Nam ex speciali jussu SS. D. N. Urbani VIII. » eadem Congregatio mandavit & præcepit nullam » fidem esse adhibendam in judicio vel extra hujus» modi Declarationibus, sive impressis, aut etiam » imprimendis, nisi *authenticè* cum solito sigillo & » subscriptione Emin. Cardin. Præfecti & Secretarii » ejusdem Congregationis pro tempore existentis, ex» hibeantur...... Ad hoc verò ut obligent, Rodriq. » asserit, requiri præterea, quod vel S. Pontifex det » Breve, quo jubeat eas servari, vel quod Auditor » Cameræ det monitorium in eorum executionem, » vel sub censura mandet servari. Imò etiamsi hæc » intercedant, necdum debent censeri propriè leges; » quia etiam solet concedi, & quidem *satis facilè* » Breve à Papa, vel ab Auditore Cameræ monito» rium in executionem pro *rescriptis* SS. Pontificum, » quæ tamen non ideo statim obtinent vim legis. » Hæc autem ità vera sunt, etiamsi Declarationes » consulto S. Pontifice emanarint." Hactenus P. Jacobus. *Ibid. n. 756. & seq.*

Ex quibus patet, quanti ponderis sit farrago illa Declarationum Cardinalium, quas nescio ex quibus auctoribus collegit, & quibus librum suum implevit; quarum ne una, ut credo, mediam partem habet eorum, quæ ab ipso requiruntur.

Patet quoque quàm meritò authenticis & probatis juris Regulis, atque SS. Conciliorum Decretis potiùs, quàm hujusmodi vagis & incertis Declarationibus dicta nostra super ædificemus; ex quibus Regulis & Decretis perquam manifestum est, SS. Eucharistiam à Regularibus etiam exemptis *publicè* coram populo exponi non posse, nisi ex *causa ab Ordinario probata.*

§. 14.

Ex Regula X. consectarium est, *Episcopum posse per juris remedia procedere contra Regulares exemptos in casibus, in quibus ordinaria vel delegata potestas ipsi competit; possitque ab ipsis petere* REVERENTIAM ET OBEDIENTIAM DEBITAM.

Regularium quacumque exemptione non obstante, Jurisdictionem Episcoporum in ipsos multis casibus salvam manere, inter Canonistas convenit; & in præcedentibus probatum est.

Hinc consequens est, quod illis casibus Episcopi, utpote integrâ & illæsâ manente eorum Jurisdictione contra exemptos per omnia juris remedia procedere possint, ac si exempti non essent.

Unde S. Carolus non dubitavit fulminare excommunicationem ipso facto in Regulares, eâdem quâ hîc & alibi exemptione gaudentes, sine approbatione Episcopi Confessiones excipere tentantes; aut à casibus Episcopo reservatis sine speciali ejus licentia absolventes.

Similiter Episcopus Cataneensis Ordinis S. Francisci quondam *Generalis*, contra Regulares exemptos per censuras Ecclesiasticas in casum inobedientiæ procedere non dubitavit, ut ex Decreto paragr. 13. citato videre est.

Et sanè quid Episcopis obstare posset, quominùs hisce casibus per Juris remedia procederent; quandoquidem jam cessante exemptione, Jurisdictio pristinas ac integras vires obtineat; subintretque receptissima atque notissima Juris Regula: *Cui Jurisdictio data est, ea quoque concessa videntur, sine quibus Jurisdictio explicari non potuit.* L. 2. ff. De Jurisdict. om. Jud.

Ex qua Regula insuper habetur, quòd Episcopus per omnia Juris remedia, etiam censuras, procedere queat contra *exemptos* in casibus quibus solùm subjacerent Episcopis tamquam Sedis Apostolicæ Delegatis: quod & Regula X. superiùs exhibita manifestè ostendit.

Ex his ulteriùs consequens est, posse Episcopos juxta praxim jam pridem usitatam à Regularibus, etiam à Mendicantibus petere reverentiam & *debitam* obedientiam, sive ut in litteris præsentationis ad Ordines vel ad Confessiones audiendas, aut habendas Conciones, salutent Episcopum his verbis: *Reverendissimo Domino Episcopo N. reverentiam & obedientiam debitam.*

Cùm enim certum sit, Fratres Mendicantes non obstante quâcumque suâ exemptione, in multis subjectos esse Episcopis, eisque quoad illa *obedientes* esse debere; quidni *obedientiam debitam*, seu quam *debent* agnoscant; & Episcopi ipsos cogere possunt, ut agnoscant?

Atque ità Patres Concilii Coloniensis an. 36. seculi proximè elapsi nihil refragante Fratrum Mendicantium exemptione: "Æquum censuerunt, ut qui » ex Fratribus muneri concionandi accingi velint, » Episcoporum Vicariis in Pontificalibus *seriò pro» mittant*, sese hisce Synodalibus Institutis omninò » obtemperaturos.

Et quid plura, cùm ipsum Pontificale expressè præcipiat, ut omnes, qui ordinantur à suo Ordinario in Presbyteros, promittant Ordinanti *reverentiam & obedientiam.*

Hoc Decreto etiam comprehendi Fratres Mendicantes dubitari non potest; cum enim ipsi ab Episcopo Diœcesano Monasterii, de cujus *familia* sunt, tamquam ab Ordinario suo debeant juxta præscriptum Concilii Tridentini ordinari, necessariò formulam præscriptam *omnibus ab Ordinario suo* ordinandis, observare debent.

Neque obstat quod subjungitur in Pontificali: *Si Pontifex non est suus Ordinarius, dicit singulis: Promittis* PONTIFICI *vel* PRÆLATO *Ordinario tuo*, &c. quia verba illa, vel *Prælato*, non concernunt Fratres Mendicantes, quorum Superiores numquam dicuntur *Prælati*, multò minus *Ordinarii*; sed posita sunt propter Seculares & Regulares *nullius Diœcesis*; qui nimirum nulli Episcopo seu Pontifici inferiori subjiciuntur, sed alicui *Prælato* omnem Jurisdictionem Episcopalem in certum territorium habenti; qui & ideo *Ordinarius* ipsorum dicitur.

Et quia similes numquam a *proprio Ordinario*, utpote charactere Episcopali destituto, ordinantur, ideò verba illa, *vel Prælato*, in formula præscripta *ordinandis à suo Ordinario* non sunt addita; addi tamen debuissent, si Mendicantes concernerent, utpote qui sæpius *à suo Ordinario* ordinantur.

§. 15.

Assertum Regulæ X. & Corollario inde deducto contrarium: *Episcopi non possunt à Regularibus exemptis exigere* REVERENTIAM *&* OBEDIENTIAM.

Ex Regula X. consequens esse ostendi, Episcopos jure posse à Regularibus petere *reverentiam & debitam obedientiam*, sive ut agnoscant se velle obedire Episcopis in illis ad quæ eorum se non extendit exemptio, vel in quibus specialiter exemptioni & privilegiis est derogatum.

Huic Corollario rursus fortiter se opponit P. Jacobus, contendens Episcopos citra justitiæ violationem talem *obedientiam* exigere non posse. "*Obedientia* » enim

» enim (inquit *Consul.* 2. *Resol.* 12. *n.* 264.) debetur » ratione Jurisdictionis, & versatur in exequendis » Superiorum jussionibus, nec alio jure competit » Episcopis in subditos, quàm quia sunt subditi, & » Episcopo subsunt, sicut membra Capiti: illaque » debetur in retributionem administrationis sive re» giminis. Cùm autem Episcopi nullam habeant su» perioritatem, administrationem & directionem in » Regulares exemptos, nec sint eorum Capita, nul» lum habent jus exigendi ab illis *obedientiam.*" Ut nihil dicamus de majori præmissa hujus argumenti, falsissimum est quod in subsumpto asseritur: Episcopos *nullam habere Jurisdictionem in Regulares exemptos*; nec esse eorum Capita: obtinent enim Jurisdictionem in omnibus casibus ad quos exemptio ipsorum se non extendit, ut in præcedentibus sat fuit ostensum, & nemo Canonistarum dubitat; atque eatenus ipsorum *Capita* dicuntur; ut & Canonicorum non obstantibus quacumque horum exemptione; qui & propterea *obedientiam* in Ordinatione aut admissione ad Confessiones audiendas aliasve similes functiones Hierarchicas, suo Episcopo promittere non reformidant.

Sed quid magis exoticum & à jure alienum quàm quod *ibid. n.* 265. subdit, nimirum " quod Jurisdictio » Episcopi, per Tridentinum & alias Pontificias Con» stitutiones Apostolicas posteriores in certis casibus » concessas, tantum concedatur in particularibus ca» sibus & præsertim transgressionum, & ideo non » potest afficere universitatem Religiosorum, sed so» los transgressores: nec existit in Episcopo, nisi post » transgressionem, antequam posset exigere *obedien*» *tiam*, si debita esset.

Quid enim in jure notius, quam jurisdictionem Episcoporum, per exemptionem quasi violentè impeditam, restitui ac reintegrari hoc ipso, quo per Concilium aut per Pontifices potestas Episcopis in certa materia non obstantibus privilegiis aut exemptionibus conceditur; vel quoad istam materiam exemptionibus derogatur; tuncque Episcopo liberum esse, vi suæ jurisdictionis sibi competentis Decreta materiam illam concernentia edere, quibus Regulares (eorum exemptione jam cessante) debeant *obedire*, pœnasque in non obedientes apponere & exequi.

Sed ulteriùs urget Pater Jacobus: " Sancta Sedes » sæpiùs Episcopis inhibuit illam à Regularibus ex» poscere, & nominatim Gregorius IX. in Bulla *In*» *ducimur* anno 1240. tertia in Bullario Rodriques: » Ut *nullus ex Prælatis Ecclesiarum, absque manda*» *to Sedis Apostolicæ, à vobis* (Minoritis) *dictam* » *obedientiam manualem præsumat exigere, districtiùs* » *inhibemus.*" Quidquid sit de hac ac similibus incertis Bullis, quas ibidem ex aliquibus privilegiorum compendiariis refert Pater Jacobus, fateor fuisse jam pridem inhibitum Episcopis exigere *quamdam obedientiam* sive fidelitatem, non tantùm à Monachis, sed & Clericis; nimirùm eam quæ *homagii* cujusdam præferebat imaginem. *Indignum est*, inquit Regula Juris, *& à Romana Ecclesia consuetudine alienum, ut pro spiritualibus facere quis* HOMAGIUM *compellatur.* Cap. fin. ii De R. J.

Quin & simoniacum plerique credebant, similem *obedientiam* sive *fidelitatem* in Ordinum susceptione Episcopo facere. Hinc S. Gulielmus Abbas Divionis maluit S. Ordinis susceptionem differre, quam juxta consuetudinem Episcopatûs Vercellensis *assertione* jurisjurandi servaturum *fidelitatem* Episcopo promittere: non quod exemptioni sui Monasterii timeret præjudicare (jurisdictioni enim Episcopi subjectum erat) *sed quia salubriter non poterat perpendere, ut pro his, quæ solius Dei imperio* GRATIS *præstari debeant, horum ministro alicujus firmandæ fidei assertionem ullo modo exhiberet.* In vita apud Bollan. ad 1. Jan. *cap.* 3.

Hujusmodi ergo fidelitatis juramenta aut promissiones jam pridem reprobavit Ecclesia, & ob periculum Simoniæ etiam Sancti quidam præstare recusàrunt; sed illa ab *obedientia debita*, quam hodie Episcopi requirunt, multùm sunt distincta.

Hæc enim non exigit & postulat nisi subjectionem & obedientiam Canonicam in licitis & honestis; & in quibus secundùm Canones etiam ipsi exempti Episcopis subjiciuntur: illa verò homagii cujusdam (quale Vasallus præstat Domino directo) speciem præferentia, ad legem spectant mundanam, & mundanam potiùs quàm Canonicam subjectionem designant.

Fidelitatis igitur seu obedientiæ juramenta hujusmodi per Episcopos Ecclesia exigi vetuit, & Sancti Viri præstare renuerunt; at Canonicam obedientiam nec Ecclesia exigi vetuit, nec Sancti promittere recusarunt; quin & recusantes pro refractariis habendos censuerunt.

S. Fulbertum Carnotensem Episcopum cuidam suo Coepiscopo de hac rescribentem audiamus: " Si Ab» bas S. Benedicti (ait *Epist.* 41.) de vestro contem» ptu culpam suam recognoverit, & *illam* deinceps » *subjectionem promiserit*, quæ vobis *Canonicè* debe» tur, hortor & suadeo ut recipiatis: *Sacramenta* » verò, & cætera *quæ ad mundanam legem* perti» nent, propter amorem Regis missa faciatis: ut » *Religionem* magis quam *secularem ambitionem* vos » sectari cognoscat. At si Abbas in *tantam superbiam* » *intumuerit, ut ipsam quoque* SUBJECTIONEM » CANONICAM *vobis derogare contendat,* » SUPERBIÆ, *cui non parcit Deus, Dei Servus* » *quomodo parcat, nescio.*

Hæc Sanctissimi Præsulis verba, utinam seriò expenderent Regulares, qui adeò protervè, non juramentum fidelitatis (quod Episcopi non requirunt) sed reverentiam & *obedientiam debitam*, seu *Canonicam subjectionem* promittere renuunt: quosque non pudet asserere: " Ordinarios sub *peccato mortali*, & obli» gatione resarciendi omnia damna inde oriunda, non » posse à Superioribus Regularibus in præsentationi» bus suorum subditorum ad Confessiones & Ordines » exigere *obedientiam*; alioqui horum præsentatio» nes non acceptaturi, neque eorum subditos ad » examen & multò minus ad Confessiones, vel Or» dines admissuri. " Ità P. Jacobus *Consult.* 2. *Resol.* 12. *n.* 249. Quæ profectò hominum temeritas, Principes populi summâ modestiâ ac religione ab obedientiæ cum *juramento fidelitatis* exactione abstinentes, & solum *Canonicam subjectionem* seu *obedientiam debitam* secundùm Canones postulantes, *peccati mortalis* arguere!

EPILO-

EPILOGUS SECUNDÆ PARTIS.

ANIMUS non fuit hoc Tractatu originem ac progressum exemptionum sive Regularium sive Secularium à jurisdictione Episcoporum examinare; sed solùm quasdam Regulas à Canonistis communiter receptas, & à Pontificibus probatas proponere: quibus exemptiones illæ regi & concludi debent, ne aliàs in totalem Hierarchiæ Ecclesiasticæ confusionem, & Episcopalis regiminis & auctoritatis eversionem, contra intentionem Pontificum, extendantur; ut jam paucis ostendimus; & jam pridem Ecclesiæ Prælati recognoverunt, & altè deplorarunt: multò minùs hîc perstringere animus fuit omnes excessus, quos videre est in libro sæpe nominati P. Jacobi.

" Fratrum & Coepiscoporum nostrorum conquestione comperimus, quòd Fratres Templi & Hospitalis, & alii Religiosi, inquit Concilium Lateranense III. indulta sibi ab Apostolica Sede *privilegia excedentes*, contra Episcopalem authoritatem multa præsumunt, quæ & scandalum faciunt, & grave faciunt periculum animarum." *Cap. 3. ✠ De Privil.*

Similes Episcoporum querelas ob extensionem & excessum privilegiorum recepit & probavit Consilium Lateranense sub Innocentio III. in *Cap. 12. ✠ De Excess. Prælat.*

Querelas Episcoporum Provinciæ Remensis circa ann. 1287. (dum notabilis Belgii pars huic Provinciæ in spiritualibus suberat) de scandalis & animarum periculis intelligimus ex Epistola circularia Concilio Provinciali scripta; in qua scribunt: "gravem dissensionem inter ipsos Prælatos & Viros Religiosos Fratres Prædicatores & Minores exortam fuisse, occasione cujusdam concessionis à Martino IV. super Confessionibus audiendis & injungendis Pœnitentiis sibi factæ: pro eo videlicet quòd iidem Fratres dicunt & asserunt, se intelligere eo modo quòd dilucidè obviant juri communi, Conciliis & Constitutionibus Romanorum Pontificum, & intentioni etiam concedentis: Ex quibus assertionibus præsumptuosis temerariisque, quod dolentes referimus, multa scandala & animarum pericula in Clero & populo sunt exorta, cum periculo subditorum nostrorum, quorum sanguis in districto examine de nostris manibus requiretur: præsertim cum nos in suscipiendo curam ipsorum, nostras obligaverimus animas.

Ecce qui sint Privilegiorum fructus, dum semel legitimè constituti limites contra dantis intentionem exceduntur.

Utque plura missa faciamus, quid acerbas Prælatorum querelas adversus Mendicantium privilegia, illorumque studia, ad eorum revocationem in Concilio Lateranensi sub Leone X. excitavit, nisi Privilegiatorum in utendis Privilegiis excessus? *Instantissimè* (inquit Odoricus Rayn. ad an. 1516.) *Sess. 9. postularunt, ut Privilegia quæ* MARE MAGNUM *dicuntur, reducerentur ad jus commune: quia ipsi Fratres* NIMIS CONFUNDUNT ORDINEM ET JURISDICTIONEM EPISCOPALEM.

" Et in Consistorio secreto, pergit Historicus, deputati Prælati proposuerunt; petentes, propter nimias & incredibiles licentias quibus utuntur Fratres contra splendorem Episcopalem & potestatem, omnes revocari debere, præsertim cùm illis abutantur: & demonstrarunt deputati quomodo Fratres abutantur.

Nonne rursus fuit nimia illa exemptionis & Privilegiorum extensio, & ex illa profluens Ecclesiasticæ Hierarchiæ, atque regiminis Episcopalis turbatio, quæ summas illas querelas Prælatorum in Synodo Tridentina adversus exemptiones excitarunt; Nonne hæc movit Prælatos Germaniæ, ut inter sua postulata hunc reformationis articulum exhiberent: " Revocandas omnes exemptiones contra jura communia passim concessas, Monasteriaque omnia sub Episcopi potestate constituenda, sub cujus sunt Diœcesi." Spondanus ad ann. 1563.

Denique quid omnia illa Decreta à Patribus Tridentinis pro restituenda Episcoporum auctoritate edi postulavit, nisi auctoritatis illius, per nimiam Privilegiorum extensionem, conculcatio?

Hanc confusionem atque Ecclesiæ turbationem ex Privilegiis & exemptionibus, præsertim illorum qui Functionibus Hierarchicis obeundis ex suo Instituto destinantur, facilè oriundam prævidens S. Franciscus, *gratum ipsi non fuit*, ut Fratres ipsius ab *Episcopali obedientia ejusmodi privilegiis se subtraherent, sed Fratris Eliæ*, inquit Baronius ad ann. 676. *hominis non divino spiritu, sed* CARNIS PRUDENTIA *nitentis, opus fuit.* Hinc illud S. Patris apophthegma: " Hoc meum & Fratrum meorum est privilegium, nullum habere privilegium super terram, sed omnibus obedire, & inferiores nos omnibus reputare." Item, illud suæ ultimæ voluntatis elogium: *Præcipio Fratribus universis per obedientiam, quod ubicumque sint, non audeant petere aliquam litteram in Curia Romana.*

Quàm verum fuerit Sanctissimi Patris augurium, refert, & Ecclesiam super eo plangentem inducit ejus fidelis filius P. Alvarus Pelagius *lib. 2. De Planctu Eccles. cap. 66.* Postquam Fratres Minores " non curantes servare voluntatem Patris, inquit, quam in testamento suo Fratribus notificaverat, & servare mandaverat, & sic fractores testamenti, & indigni hære-

„ ditate perfectionis Evangelicæ, quæ maximè in paupertate, & humilitate & charitate con-
„ sistit, à Sede Apostolica declarationes & privilegia plurima impetrârunt : per quæ à S.
„ Paupertate & humilitate quasi omnimodè recesserunt. Nam eorum privilegia, per quæ
„ nemini subsunt, nisi Sedi Apostolicæ, eos in superbiam erexerunt, & in *contumaciam con-*
„ *tra omnes Prælatos*.... contra quos S. Bernardus : Quanti usque hodie fœda sequuntur in-
„ feliciaque vestigia: Imò quàm pauci evadunt, quibus libido dominandi non dominetur?
„ Quæ sequimini miseri? Nonne iste est mons, in quem ascendit Angelus, & factus est Dia-
„ bolus? Maximè Fratres Minores, qui magis humiles esse debent quàm homines de Mun-
„ do, per Regulam & professionem & Vocationem suam omnibus subesse debent, maxi-
„ mè DD. Episcopis & aliis Prælatis, & ordinariis locorum Sacerdotibus : & eis honorem
„ & reverentiam exhibere : sicut ipse Pater in Regula & in testamento mandavit..... Eorum
„ privilegia faciunt eos contendere totâ die.... Faciunt etiam eos *contemnere Prælatos Ecclesiæ*,
„ & occasione privilegiorum magis sunt insolentes & magis delinquunt.

Similiter nonnulli Romani Pontifices perpendentes, quàm difficulter privilegia & exemptiones intra legitimos limites contineantur, præcipuè cùm exempti unà functionibus Hierarchicis impenduntur, resolverant potiùs omnia privilegia revocare, privilegiatosque ad jus commune reducere, quàm periculo turbationis, ex privilegiorum irregulari extensione profluentis, Ecclesiam exponere. Et quidem Calixtum III. litteras concepisse, "quibus „ Mendicantium familiæ ad jus commune redigendæ erant," refert Odericus Raynaldus *an.* 1471. *n.* 69. sed sanè memorandum quod subjicit : "quas cùm Paulus II. promulgare „ meditaretur, Mendicantium Ordinum Magistri in eam prorupêre temeritatem, ut *provo-* „ *cationis ad Concilium Generale formulam* ediderint.

Utque concludam, quid est quod nostris etiam temporibus, tantas excitat Prælatorum querelas adversùs tum Canonicorum tum Regularium exemptiones, nisi indebita earum ad materias non exemptas extensio? Quid aliud nostri seculi Sanctissimum Præsulem Franciscum Salesium movit ad quemdam suum Confratrem scribere *lib.* 1. *epist.* 30. In hoc maximam esse Dei gloriam, quod "Ordo Episcopalis agnoscatur qualis est : quòdque MUSCUS „ *ille exemptionum* ab Ecclesiæ arbore sit avulsus, *in qua tantùm mali fecit* : sicuti bene observavit S. Tridentinum Concilium.

Concludamus igitur magnopere Ecclesiæ interesse, ut regulæ & limites exemptionum figantur, atque sedulò observentur : omnesque sive Seculares sive Regulares debere esse solicitos, ut magna cum circumspectione ac sobrietate, imo timore ac tremore religioso privilegiis si quæ legitimè obtinuerunt, utantur ; ne fortè ea nimiùm extendendo, Hierarchiam Ecclesiasticam confundentes, aut Episcopale regimen impedientes, schismatis ac divisionis auctores coram Deo habeantur ; aut perditionis animarum, cujus, impediendo Episcopos, fortè sunt causa, rei constituantur : semper memoriâ retinentes illud, quod de Episcopis in persona Apostolorum dixit Christus : *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit.* Quod benè intellexit fidelis Evangelii Interpres D. Paulus, quando de præceptis suis pronuntiare non dubitavit : *Itaque qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum.* 1. Thess. 4. v. 8.

F I N I S.

APPROBATIO.

NEmo potest non approbare scripta eorum, qui omnia sua asserta ad Communes universalis Ecclesiæ Canones velut ad incudem formant ; & ad eos revocant, quæ minùs rectè dicta putant. Ejusmodi est scriptum Clariss. D. VAN ESPEN J. U. D. *quod* Repagulum Canonicum censeo, & ego luce publica dignum, hac 23. Aug. 1688.*

BARTHOLOMÆUS PASMANS S. T. D. & Lib. Censor.

DISSERTATIO CANONICA AD LEGEM JULIAM DE AMBITU,

SIVE De Vetita Officiorum Venalitate.

§. 1.

Analogia inter crimen Simoniæ & crimen Ambitûs.

INTER crimen Simoniæ, & crimen Ambitûs summa intercedit analogia. Utriusque radix est ambitio & avaritia; illud tendit, ut per pecuniam malasque artes perveniatur ad honores & dignitates, muniaque Ecclesiastica; hoc verò, ut iis mediantibus ad honores & munia Reipublicæ pertingatur. Rectè enim dixit jam pridem Isidorus De Ætymolog. vocum *lib.* 5. *cap.* 21. *Ambitus judicium est in eum qui* LARGITIONE *honorem cupit:* sive ambit.

In hoc quoque utriusque hujus criminis analogia quædam est, quod sicuti crimen Simoniæ jam pridem *enormissimum* à Patribus dictum fuit ob mala ex illo in Ecclesiam redundantia, eâdem ratione vitium Ambitûs perniciosissimum meritò reputatum sit, propter mala ex illo in ipsam Rempublicam profluentia. Notum quippe est, malè cum Republica agi, cùm quod meritis obtineri debet, pecuniâ tentatur; cumque *Virtutis præmia ambitio occupat*, ut Salustius ait.

§. 2.

Vetustissimis Romanorum Legibus repressus Ambitus.

SIcuti ergo numquam non execrationi fuit Ecclesiæ Præfectis venalitas Sacrorum officiorum; ita jam pridem ipsis Reipublicæ Moderatoribus, etiam gentilibus, vitium Ambitis, sive venalitas honorum & dignitatum Reipublicæ horrori fuit, multisque legibus repressum. Et quidem in Republica Romana per Tribunos Plebis lata fuit lex contra ambitum illorum qui Magistratus appeterent, qua, ne cui album in vestimentum petitionis causâ quemquam adire liceret, cavebatur; uti refert Alexander ab Alexandro *lib.* 3. *Dier. genial. cap.* 17. qui addit: " Deinde Petilius Tribunus Plebis » Legem tulit ad populum, qua largitiones illorum qui » *pecuniâ* honores mercarentur, gravi damno & pœnâ » mulctavit: fuitque severissima disciplina & sub gravi » censura lex servata, qua ambitioni & cupiditati ob» viam sæpe itum est: ità ut inter exempla relatum sit, » Q. Coponium, quòd vini amphoram ei cujus suffra» gio Magistratum petebat, dono dederat, ambitûs con» demnatum pœnas luisse.

Sed cùm quotidie hoc malum magis serpere videretur, Paulus Æmilius Consul Legem tulisse fertur ad populum, qua, ne cui suffragii causâ munus dare liceret, multiplici pœnâ interdixit. Postea quoque Lege Calphurniâ his, qui prandium ad captandos animos, aut quid muneris exhibitum foret, præter pœnas Legibus constitutas, etiam pecuniaria mulcta dicta fuit.

Hisce legibus illud evincitur, quod & ipsi Ethnici Reipublicæ Moderatores vel solo lumine naturæ viderint, ipsâque experientiâ fuerint edocti, nihil hoc crimine ambitûs Reipublicæ esse perniciosiùs; illudque penitus esse eliminandum crediderint, si Rempublicam florentem & ritè institutam conservare vellent. Sed hisce aliisque vetustissimis Romanorum legibus (quas recitat Alexander ab Alexandro loco citato) omissis, videndum quid Principes Christiani, quorum sanctissimæ Sanctiones etiamnum hodie, tum in Codice Justinianæo tum Theodosiano extant, de hoc crimine ambitûs variis temporibus edixerint.

§. 3.

Constantini M. adversùs honorum nundinationem Sanctiones

COnstantinum M. ambitum & venalitatem officiorum & honorum repressisse, constat è pluribus ejus sanctionibus in Codice Theodosiano superstitibus. Et quidem in *L.* 1. *Cod. Theod. De Honorariis codicillis* sanxit, solam eam dignitatem ad evitanda onera Curialia prodesse, quæ *bonorum virorum suffragio, nullâ data pecunia* impetrata est. Quin & addit, in plebem sive plebæam conditionem, in subeundis oneribus Curialibus, redigendos, qui *data pecuniâ* honorarios codicillos adepti essent. Similiter in *L.* 5. *Cod. Theod. De Decurionibus*, extat ejusdem Imperatoris Constitutio, qua cavetur, Decuriones Curiâ non liberari, si dignitates *suffragio* meruerint; id est, datâ pecuniâ. Suffragium enim apud Romanos dicebatur pecunia, quæ suffragatoribus aulicis, aut etiam ærario Principis inferebatur, vel promittebatur, honoris adipiscendi causâ. De hoc extat in Codice Justinianæo *lib.* 4. titulus *De Suffragio.*

Unde non immeritò intelligitur de Constantino quod in *L.* 2. *Cod. Theod. De Honorariis codicillis*, dixit Constantius Constantini filius, & in imperium successor: Ab » honoribus mercandis per suffragia, vel qualibet am» bitione quærendis certâ mulctâ prohibuit.

§. 4.

Quid adversùs eamdem sanciverint Constantini filii.

COnstantius Constantini filius in citata *l.* 1. *Cod. Theod. De honorariis codicillis*, relatâ patris sui sanctione, addidit: " ut quicumque fugientes obse» quia Curiarum, umbras & nomina affectaverint di» gnitatum tricenas libras argenti inferre cogantur: » manente illa prætera inlatione auri quæ perpetuâ » *lege* constricti sunt. " Hanc legem, quam hic firmam manere vult Constantius, esse Constantini, fat indicant verba initialia & finalia hujus legis, uti notat hîc Jacobus Gothofredus; qui unà monet, hanc legem esse unam adversùs honorum & codicillorum nundinationem.

Extat & Constantii adversùs honorum nundinationes Con-

Conſtitutio in *l.* 25. *Cod. Theod. De Decurionibus*, qua unà deplorat hujuſmodi nundinationibus Curias evacuati. " Quoniam *empta* dignitatis obtentu (ait) Curias vacuefactas eſſe non dubium eſt, placuit, ut cuncti qui ſuffragiis dignitatum inſignia conſecuti ſunt, immeriti honoris ſplendore privati, civilium munerum ſolemnitate fungantur. Eorum ſanè intemeratas inconcuſſaſque Dignitates volumus permanere, qui vel judicio Provinciarum in officium Legationis electi ſunt, vel honeſtis teſtimonii adminiculis enitentes talium Dignitatum privilegia inſigniaque meruerunt.

Rurſus in *l.* 26. *Cod. Theod. eod.* ſub nomine Conſtantii & Conſtantis Impp. per has mercaturas *fœdari honores* dicuntur. Et in *l.* 27. edicitur, ut per totam Africam ſolertiſſimè ſervetur, ut civicis muneribus ſubjugentur, qui *indebita dignitatis infulas fœdâ familiaris rei vexatione mercantur*; id eſt, fœdâ rei familiaris erogatione ſeu profuſione; uti in notis ad hanc legem, monet Jacobus Gothofredus.

§. 5.

Juliani Imperatoris contra venalitatem Officiorum ſanctiones.

JUliani Imperatoris Conſtitutio refertur in *l.* 1. *Cod. Theod. Si certum petatur de ſuffragiis*, ubi has honorum nundinationes vocat *fœda commenta*, cum quæ bonorum *merito deferuntur*, quidam occupare merentur; id eſt, ut occupare poſſint, impetrant *fœdis commentis*: declarans quod qui pecuniam *inhoneſtè & turpiter* dediſſet, & tamen dignitate haud potiretur, dati repetitionem non haberet, " Quia (ait) leges Romanæ hujuſmodi contractus penitus ignorant, omnem repetendi eorum quæ prodigè nefarieque projecerint, copiam prohibemus. " Hujus legis meminit quoque Ammianus Marcellinus *lib.* 22. ex quo & intelligimus, quod Julianus, eo ipſo die quo Auguſtus declaratus fuit, aliqua adversùs honorum nundinationes caverit, ipſum Julianum *lib.* 20. ità loquentem ad populum introducens : " Ut autem rerum integer ordo ſervetur, præmiaque virorum fortium maneant incorrupta, nec honores ambitio præripiat clandeſtina, id ſub reverenda Concilii veſtri facie ſtatuo, ut neque civilis quiſquam Judex, nec militiæ Rector, alio quodam præter merita ſuffragante ad potiorem veniat gradum non ſine detrimento pudoris eo, qui pro quolibet petere tentaverit, diſceſſuro.

§. 6.

Venalitas Officiorum invaluerat ſub Theodoſio M. & quæ inde mala?

OBſervatum eſt à nonnullis, quod hoc vitium ambitûs plus minuſve jam pridem recruduerit, inoleveritque, prout Principes Libertis, Eunuchis, Palatinis aliiſque ſuis Miniſtris magis obnoxii fuêre. Atque hoc ex capite malum hoc maximè recruduiſſe ſub Theodoſio M. indicat Zoſimus *lib.* 4. ſeribens : " Spadonum plerique quos vellent Rectores ſubvehebant, & totius Imperii poteſtatem habebant; Principis animum quò vellent flectentes. " Deinde nonnullis interpoſitis ſubjungit : " Cùm enim temerè & in indignos publica inſumeret, pluribus egere cœpit pecuniis, eaque re provinciarum adminiſtrationes venales propoſuit quibuſvis accedentibus, nullâ exiſtimationis aut honeſtæ vitæ ratione habita; quin eum idoneum judicans qui agri vel argenti plus afferret, adeoque videre erat Collectarios & Nummularios alioſque profeſſiones in foro fœdiſſimas obeuntes, Magiſtratuum inſignia ferre, majoremque pecuniæ vim habentibus provincias tradere.

Durius forſan, quàm oportuit hic ſcripſit anctor gentilis Theodoſio non parum adverſus; nihilominus officia circa hæc tempora venalia fuiſſe teſtatur S. Chryſoſtomus ſcribens *Homil.* 16. ad populum Antiochenum : " Magiſtratus non penitus ſunt animi virtutis demonſtrationes : *pecuniis* enim ſunt *venales*, & amicorum vindicantur aſſentationibus.

Idipſum innuunt ſanctiones filiorum Theodoſii, de quibus §. ſequenti.

§. 7.

Huic vitio ſe oppoſuêre Honorius & Arcadius Theodoſii filii.

THeodoſii filii Honorius & Arcadius attendentes, ex hoc nundinationis uſu Rempublicam ineptiſſimis miniſtris repletam, eum abolere decreverunt. De Honorio fidem facit Conſtitutio ejuſdem in *L. penultima Cod. Si certum petatur* : " Quiſquis judici fœnebrem pecuniam mutuaverit, ſi in provincia fuerit verſatus, quaſi emptor legum atque provinciæ; vel ſi quis collectarius honoris pretium dederit ambienti, exilii pœna unà cum ipſo judice plectetur.

Hanc legem ex Græco ità Latinam reddit Synopſis Baſil. *Cap.* 58. " Quid ſi mutuum dederit nondum Præſidi, ſed futuro Præſidi, ut pecuniâ acceptâ magiſtratum emeret? Tam ipſe, quàm Præſes exilio mulctetur.

De Arcadio fidem facit *L.* 1. *Cod. Theod. Ad legem Jul. de Ambitu* : " Si quis ad inluſtrem Palatii noſtri ambierit dignitatem, atque ad eos honores aſcendere ambitione tentaverit, qui non niſi probatis nobis viris, noſtro judicio deferuntur, cujuslibet ille ſit loci, ordinis, dignitatis, amiſſis bonis, & fiſco noſtro protinus vindicatis, deportationis mulctetur exilio.

Præterea addit Arcadius : " Neque aliud inter cœptum ambitum atque perfectum eſſe arbitretur; cum pari ſorte leges ſcelus, quàm ſceleris puniant voluntatem. " Id eſt, non tantùm qui honorem *ſuffragio* exambierit ſeu obtinuerit, verùm etiam, qui etſi non exambierit, tamen ambivit, ſive pecuniam ſuffragatori dedit, neque tamen honore potitus eſt. Unde non de ſola voluntate interna hìc agitur; ſed de voluntate quæ jam in actum aliquouſque deducta eſt; vel ut loquitur lex, ſi *captum* crimen fuerit. Neque enim unquam ſola interna voluntas, quæ nullatenus in actum exteriorem prodiit, legibus punitur, nequidem in crimine læſæ Majeſtatis, quod quidem malè colligunt ex *L.* QUISQUIS *Cod. ad L. Jul. Majeſt.*

§. 8.

Theodoſii junioris contra venalitatem Officiorum Conſtitutio.

THeodoſius junior Arcadii in Imperium ſucceſſor, videns, quod ſolas pœnas in ambientes decernendo, non ſatis occurreretur ambitui, quia frequenter tam occultè perpetraretur, totque palliis velaretur, ut judici ſat probari, ad pœnas decernendas, non poſſet, ſanctionem evulgavit quæ extat in *L. fin. Cod. Ad Legem Juliam repetundarum*, ſcribens Florentino Præfecto Prætorio, " quod ſanciverit ejuſmodi viros ad provincias regendas accedere, qui ad honoris inſignia *non ambitione vel pretio*, ſed probatæ vitæ amplitudinis tuæ ſolent teſtimonio promoveri.

Tum addit : " Ità ſanè ut quibus hi honores per Sedis tuæ, vel per noſtram fuerint electionem commiſſi, jurati inter geſta depromant, ſe pro adminiſtrationibus ſortiendis neque dediſſe quidpiam, neque daturos unquam poſtmodum fore, ſive per ſe ſive per interpoſitam (perſonam) in fraudem legis Sacramentique, autvenditionis donationiſve titulo, aut alio velamento cujuſcumque contractus : & ob hoc (exceptis ſolis ſalariis) nihil penitus tam in adminiſtratione poſitos, quàm poſt depoſitum officium, pro aliquo præſtito beneficio tempore adminiſtrationis, quàm gratuitò meruerunt accepturos.

Poſt

Post hæc ut efficaciùs sit remedium, & illud subjungit : " Et licet *neminem divini timoris* contemnendo » jusjurandum arbitramur immemorem, ut saluti propriæ » ullum commodum anteponat : tamen ut ad salutis ti» morem etiam necessitas periculi subjungatur : si quis » ausus fuerit præbita Sacramenta negligere, non modò » adversùs accipientem sed etiam adversùs dantem ac» cusandi cunctis tanquam crimen publicum, concedi» mus facultatem : quadrupli pœnâ eo qui convictus » fuerit modis omnibus feriendo.

§. 9.

De Sanctione Justiniani in Novella 8.

HOc vitium quantumvis tot severissimis sanctionibus repressum, rursus recruduisse testis est Justinianus in *Novella* 8. cui hic est titulus : *Ut judices sine quoquo suffragio fiant.* In præfatione hujus Constitutionis narrat Imperator, quòd dies noctesque impenderit, ut subjectos suos omni onere liberaret. " Invenimus enim » (ait) plurimam ingressam causis injustitiam : hanc non » olim, sed ex quibusdam temporibus violenter acces» sisse : & omnes nostros subjectos ad inopiam com» pulisse, ut ad novissimam ipsi penuriam devenire fluc» tuarentur, & neque consueta & legitima tributa, & » pro veritate pias functiones secundùm publicum cen» sum possint sine maxima necessitate persolvere.

Recogitans igitur pius & pro quiete populi sui sollicitus Princeps, quomodo *uno actu* hæc omnia ad meliora reduceret, hoc " omninò eventurum credidit, si » Præsides gentium quicumque civiles administrationes » provinciarum habent, *puris* procuremus *uti mani*» *bus*, & ab omni abstinere acceptione, pro illis solis » contentos eis quæ à fisco dantur.

Sed quomodo id obtinebitur ? Respondet Justinianus : " Quod non aliter fiet, nisi & ipsi cingula sine » mercede percipiant, nihil omnino dantes, nec oc» casione suffragiorum, neque iis qui cingula habent, » neque alii omnino ulli.

Rationem hujus evidentem subjicit : " An certè non » omnibus manifestum est, quoniam qui aurum dat, & » ita administrationem emit : non dat hoc solùm quan» tum occasione adinventum est suffragiorum, sed & » aliud extrinsecus addit ampliùs occasione commodi » administrationem aut dantibus aut spondentibus ? Et » sic uno principio illicito dato plurimas necesse est ma» nus circumire eum qui donationem facit : & hoc non » de suo forte præbere, sed mutuatur, & ut mutuare » possit damnificatum & computare apud se, quia con» venit eum tantum ex provincia percipere, quantum » liberet ei quidem debitas sortes, & usuras & damna » pro ipso mutuo : computabit autem & in medio ex» pensas largiores, jam & Judici, & qui circa ipsum » sunt, convenientes : & quemdam etiam sibimet re» condet quæstum in tempore sequenti, in quo fortè non » administrabit.

Quibus significare voluit, quod ab Alexandro Severo olim dictum refert Lampridius : " Necesse est, ut qui » emit vendat. Ego non patiar mercatores Potestatum, » quos si patiar, damnare non possim. Erubesco enim » punire illum hominem, qui emit & vendit.

Gravissima ex hac reciproca venditione in Rempublicam redundantia mala enumerat dein Imperator dicens : " Administrationes namque habentes provincia» les, ad hanc acceptionem respicientes, multos quidem » reorum dimittunt, vendentes eis delictum : plurimos » autem innoxiorum condemnant, ut noxiis præstent, » & hoc non solùm in pecuniariis causis agitur, sed & » in criminalibus, ubi de anima est periculum : fugæque » fiunt ex provinciis, & confluunt huc omnes ingemis» centes Sacerdotes ; & curiales, & officiales & posses» sores, & populi & agricolæ, judicum furta meritò & » injustitias accusantes : & hæc non fiunt sola, sed etiam » civitatum seditiones, & publicæ turbæ plerumque pe» cuniæ causâ fiunt atque sedantur.

Utque compendio multa comprehendat, tandem concludit : " Et omnino una quædam est hæc omnium oc» casio malorum : & accipere suffragium à judicibus, » totius nequitiæ est principium, & terminus : Est quo» que hoc sacrorum eloquiorum mirabile & verum, » quòd avaritia omnium sit mater malorum : maximè » quando non privatorum, sed Judicum inhæret ani» mabus.

§. 10.

Quid per suffragia intelligat Justinianus : Et de Juramento ab ipso præscripto.

UT intelligatur hæc novella Justiniani Constitutio, notandum, duplex olim fuisse *suffragium*, privatum scilicet, quod Suffragatoribus aulicis dabatur ; & *publicum* sive *Dominicum*, quemadmodùm vocatur *Novellâ* 9. quod *Imperialibus rationibus inferebatur*, uti loquitur Novella Tiberii 161. inter Novellas Justiniani ; addens : *Et magnum reddebant pecuniarum cumulum.* Utrumque suffragium sustulit Justinianus, dum vetuit quidquam exigi occasione *suffragiorum* ; agnoscens quidem quæstum non immodicum minui Imperio, sed quòd maximùm incrementum perciperent subditi. " Con» sideravimus enim (ait) quia licet quæstus immodi» cus imminuitur Imperio, attamen nostri subjecti incre» mentum maximum percipient, si indemnes à judici» bus conserventur : & imperium & *fiscus abundabit* » *utens subjectis locupletibus* : & uno hoc introducto or» dine, plurima rerum & innumera erit ubertas.

Ut hæc firmiùs sinceriusque servarentur, non tantùm pœnam in contravenientes decrevit ; sed insuper voluit, *ut is qui administrationem accepit, cum Dei memoria juret : nihil penitus nec quodlibet se præbere, neque occasione suffragii, neque patrocinii, & neque præmittere, & neque de provincia proficeri dirigere, neque gloriosissimis Præfectis, neque aliis cingula habentibus, neque iis qui circa eos constituti sunt, nec alteri cuilibet per occasionem patrocinii : sed sicut sine suffragio accepit administrationem, à publico percepturus annonas* : (has enim solas accipere eum sinimus) *sic eam puris custodire manibus, Deo & nobis pro ea redditurus rationem.*

Idem juramentum eodem sensu, sed clarioribus terminis exprimitur in Novel. 9. *Juro, quod nulli penitus neque dedi neque dabo occasione dati mihi cinguli, neque occasione patrocinii, neque promisi, neque professus sum de provincia mittere, neque mittam, neque occasione dominici suffragii, neque famosissimis Præfectis administrationem habentibus, neque iis qui circa eos sunt, neque alii hominum ulli : sed sicut sine suffragio percepi cingulum, sic etiam purè me exhibebo circa subjectos piissimorum nostrorum dominorum : contentus iis, quæ statuta sunt mihi de Fisco, annonis.*

§. 11.

Quid jam pridem in Gallia contra Officiorum venalitatem decretum ?

SEculo XIII. Sanctum Ludovicum Regem Galliæ officia in Regno suo mercari vetuisse scribit in ejus vita Gaguinus *lib.* 7. *cap.* 2. hæc scribens : " Per id tempus » Præfectura apud Parisios venalis habeatur, solique ci» ves pretio illam sibi vel liberis suis comparabant. Quid inde sequeretur addit idem auctor : " Unde fie» bat ut inopes premerentur, opulenti omnia licenter » agerent ; fures nullis pœnis afficerentur. Hanc vena» litatem (pergit Gaguinus) Rex prohibuit, consti» tuto annuo stipendio ei qui Præfectus esset : atque ità » Stephanum Boilleum justitiâ atque æquitate spectatum » hominem Præpositum instituit : quod officium ade» ptus intra paucos dies statum civitatis longè tranquil» liorem reddidit.

Cum autem rursus recruduisset hoc vitium, Carolus V. Galliarum Rex anno 1358. prohibuit officia qua-

liacumque essent ad exercitium justitiæ pertinentia vendi. Idipsum statuit Carolus VII. anno 1453. & Carolus VIII. anno 1468. qui & voluit, ut interceptione seu in adipiscenda possessione officii judicaturæ jurent provisi, quòd nihil dederint aut promiserint; & si postea perjuri reperirentur, privat eos officio, quod declarat eo ipso impetrabile ut vacans. Ità refert Guilielmus Benedicti Præses Parlamenti Tholosani ad *Cap.* RAYNUTIUS, verbo DUAS HABENS FILIAS *num.* 56. Addit autem ibidem Benedicti: " Et quia » ex post multi litteras Regias congedii de vendendo & » emendo dicta officia obtinuerant à Rege, Ludovi» cus XII. anno Domini 1498. sui Regni principio, » ordinatione suâ declaravit, per dictas litteras conge» dii derogare non intenderat, nec intendebat, in fu» turum. Et si per importunitatem vel aliàs aliquis tales » litteras commendaret, prohibuit Cancellario eas sigil» lare. Et si surprisiâ, vel aliàs sigillarentur, prohibuit » gentibus Curias Parlamenti tenentibus, & quibus» cumque aliis Officiariis inferioribus talibus litteris » obedire, licet iterativis.

§. 12.

Quomodo à prædictis Constitutionibus sensim in Gallia recessum?

REferunt Francorum Historici, quòd licèt Ludovicus XII. declarâsset, nolle se derogare Constitutionibus suorum prædecessorum adversùs venalitatem officiorum, ipsum nihilominus ob singularem necessitatem Regni, vendidisse officia quædam quæ judicandi munus annexum non habent; quod & notat Carolus Loyseau in suo tractatu *De Officiis lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 88. qui & monet, hunc Regem ex venalitate officiorum, etiam non Judicaturæ, nequaquam fecisse redditum ordinarium Fisci; sed dumtaxat ob præsentem necessitatem officia illa gravâsse.

Sed sicut in Francia (ait Loyseau ibidem *num.* 91.) » rima ad emungendum pecunias semel factâ, conti» nuò per successum temporis crescit, ob summam re» verentiam & obedientiam hujus gentis erga Regem, » & sub specioso prætextu publicæ necessitatis, Rex » Franciscus I. successor Ludovici XII. hanc venalita» tem palam & sine restrictione exercuit, atque ut pro» ventum ordinarium & fixum instituit in locum sui do» minii quod alienaverat.

Et quidem sub ipso aut saltem ejus successoribus hæc venalitas etiam ad officia *judicaturæ* extensa est; quæ & ad certam taxam posita fuerunt; initio quidem non per modum venditionis, sicuti officia non judicaturæ, sed *mutui* dumtaxat: at numquam reddendi, atque ità *mutui imaginarii*, seu potius venditionis, nomine *mutui* coloratæ: quare & tandem officia judicaturæ & non judicaturæ quoad venalitatem officiorum æquata fuerunt teste Loyseau *loco citato.*

Cum autem Parlamentum venalitatem officiorum probare non posset, non obstante publicâ hac venalitate semper exigebat ab admittendis juramentum per Regias Ordinationes præscriptum, quod ad verbum respondet formulæ juramenti præscriptæ in *l. fin. Cod. Ad l. Jul. Repetund.*

At tandem advertens Parlamentum, nullam spem superesse, obolendi hanc venalitatem; & unà attendens, quàm indignum & abominandum esset, non tantum per pecuniam, sed insuper per solemne & publicum perjurium ingredi Parlamentum, & officium judicis assumere, anno 1597. juramentum hoc abrogavit.

Ità citatus Loyseau, qui concludens *num.* 97. ait: " Sic tandem successu temporis, & gradatim hæc of» ficiorum nundinatio & mercatus ad summum venit, » & in eam confusionem quam impræsentiarum con» spicimus: imò nec tantum officia stabilita & necessaria » *pretio summo* vendere satis fuit; sed insuper erecta » sunt plurima, & quasi infinita officia non necessaria » & superflua, idque ut venderentur. " Quanta hinc in Rempublicam mala redundaverint; quantaque ex hac officiorum nundinatione, & novorum erectione, populi oppressio sequuta sit, pluribus ibidem enarrat citatus eruditus Juris-Consultus & Galliæ Pragmaticus. Idipsum deplorat alter non minus famosus Galliæ Pragmaticus Renatus Choppinus *lib.* 1. *De Moribus Parisiorum tit.* 1. *num.* 39. rationem addens: " Nam » utrobique, per largitionem, Magistratus adepti, cu» rant sedulò, ut potestate gerendâ, lacunam illam rei » familiaris expleant, atque exinanitas, vel imminu» tas, emptione Dignitatis, opes reintegrent.

§. 13.

Quid jam pridem Principes nostri contra venalitatem officiorum decreverint.

SEculo XIII. consuluit S. Thomam Aquinatem Aleydis Ducissa Brabantiæ, si licitum foret officia secularia vendere? Respondit autem Sanctus Doctor, quòd " talis venditio expediens omnino non videretur, cùm » frequenter contingat, quòd magis idonei sint pau» peres, ut tale officium emere non possint. Quin etiam » si tales divites sint, tamen quia boni sunt, officia » non ambiunt, nec ad lucra inhiant: & sic illa officia » emunt ut plurimum hi qui pejores sunt.

Huic consilio acquievit Ducissa; atque ejus Successor Joannes Dux Brabantiæ qui anno 1321. pro se & Successoribus promisit Brabantiæ Ordinibus, nullos officiarios constituendos, qui munus aut pecuniam daturi aut mutuaturi essent; & sicuti Principes in suo læto introitu promittere solent, quod ad Magistratum & Consilia & officia assumendi jurabunt, " se pro consulatu, scabina» tu, Consiliariatu, nec bona, pecuniam, munera, » nec cujuscumque generis obsequium, nec beneficium » dedisse, promisisse, obtulisse; aut dari, promitti & » offerri suo nomine curâsse; insuper nec precibus sol» licitâsse, aut sollicitatorem interposuisse.

Hac formulâ etiamnum hodie jurare debent Ordinibus Brabantiæ, juxta juratam Principis pollicitationem, qui ad Senatum Brabantiæ nominantur Senatores.

Similis ferè formula juramenti præstandi ab omnibus ad Magistratus & majora officia assumendis, præscripta est per Ordinationem Philippi II. Regis Hispaniæ 9. Julii 1570. cujus hic est tenor: " Juro quòd occasione of» ficii hujus, vel ad favorem, benevolentiam aut pa» trocinium alicujus habendum, nullam rem dederim, » aut dabo, nec promiserim mittere, aut mittam cui» cumque directè vel indirectè.

§. 14.

De recentiore Philippi IV. Ordinatione.

PHilippus IV. Rex Hispaniæ pro omnibus hisce Ditionibus generalem publicavit sanctionem 2. Maii 1626. in qua inter alia dicit, iteratas querelas etiam Statuum quarumdam provinciarum super venalitate officiorum ipsum movisse, ulterius non differre remedium adhibere opportunum tollendo tanto malo; quod (ait) sub alio prætextu & per parvam rimam clam ingestam, tam profundas radices jacere palam cœperat, ut vel sola temporis diuturnitas, malum illud incurabile reddere videretur.

Insuper asserit, sibi compertum esse, quod nonnulli etiam Gubernatores, Officiarii sive Ministri, & Magistratus, abutentes ejus licentiâ & conniventiâ conferendi certa officia, has collationes in *propriam utilitatem* vertant, primò prætextu secretæ recognitionis, ac dein venditionis aut elocationis annui emolumenti; officia illa venum exponentes, & plus offerenti illa addicentes.

Mandavit igitur, ne officia justitiæ, cujuscumque nominis aut gradûs *venalia* habeantur, cum dedecore justitiæ

ftitiæ & oppressione subditorum; eorumve causâ quocumque prætextu quidpiam recipiatur, præter consueta jura sigilli; etiam à quibuscumque vasallis, quantumcumque Jurisdictionum gradum obtinentibus, sub pœna quod eadem officia ipso jure vacabunt, ab aliis impetrari poterunt, & pro ea vice à Rege conferentur; dantes munera & accipientes officiis privabuntur, & omni vitâ inhabiles erunt. Idemque censendum de iis officiis quæ pendent à Magistratibus pagorum, civitatum & territoriorum.

§. 15.

De Juramento à Philippo IV. præscripto.

UT ea quæ ordinata erant contra venalitatem officiorum faciliùs obtinerentur, voluit Philippus IV. ut in omnibus provisionum litteris seu *patentibus*, ut vocant, insereretur formula juramenti priùs præstiti in hæc verba; " Quòd ipse ut prædictum statum ad ipiscereretur, aut ratione illius, nec pecuniam nec aliud » quidpiam qualecumque demum cuiquam obtulerit, » promiserit aut dederit, nec offerri, promitti aut do» nari curaverit, nec cuicumque tandem, directè aut » indirectè, nec alio quocumque modo; eo dumta» xat excepto quod pro litterarum confectione dari con» suetum est.

Inhibet, cuiquam litteras provisionis tradi priusquam realiter hoc juramentum præstiterit, mandans insuper, ut præstatio juramenti in actis annotetur, cùm Proviso litteræ tradentur, aut ad exercitium sui officii recipietur. Præcipiens Officiariis seu Ministris quos id contingit, prædicta exequi sine ulla omnino dissimulatione, sub pœna suæ indignationis, & alia exemplari castigatione. Idemque in creationibus & *continuationibus* quorumcumque Magistratuum observari vult; quibus & sub pœna nullitatis & privationis officii, quod eo ipso tamquam ipso facto vacans impetrari, & à Rege pro illa vice conferri poterit, inhibetur ne ante præstitum juramentum exercitiosè immisceant.

Et quamvis quoad has novas pœnas Edictum de futuris, non autem de præteritis disponat, non tamen præterita, ob factam aliqualem dissimulationem vult conniveri; sed in illa inquiri, & secundùm jus & priora Edicta puniri. Hinc concluditur, etiam Regi persuasum fuisse, & meritò, neque ob Principis dissimulationem, neque temporis diuturnitatem, vel multorum praxim, à perjurio excusari, qui aliquo dato officium impetravit, & tamen juxta dictas formulas jurat.

§. 16.

De Juramento nihil pro Officiis recipiendi.

QUia collatio officiorum nonnumquam ad inferiores Officiarios vel Magistratus spectat, tenentur & hi in sua ad officia vel Magistratum admissione hac formulâ jurare: " Juro me non accepturum sive per meip» sum, sive per alium, ullum munus aut honorariam » oblationem, sive in pecunia, sive in bonis, pro col» latione cujusquam officii vel ministerii mihi compe» tente: nec permissurum ut ulla mihi fiat ejusmodi pro» missio eo intuitu. " Ex his manifestum est, quàm enixa sit Principum nostrorum intentio, ut officia gratis, & sine omni muneris interventione juxta justitiam distributivam conferantur: quæ & omni juramento & positivâ ordinatione sepositis exigit, ut officia citra omnem carnalem affectum dignioribus conferantur.

§. 17.

Formulæ Juramenti omne munus, etiam ab obsequio & lingua excludunt.

SI formulæ juramenti à provisis ad officia præstandi hactenus relatæ inter se conferantur, & propiùs expendantur, haud difficulter deprehendetur formulas illas potiùs verborum aliquali expressione, quàm sensu esse inter se diversas; potiùsque, juxta sensum & constituentium ac exigentium intentionem, esse unam eamdemque formulam, omnem planè rei temporalis dationem aut promissionem, vel acceptionem pro impetratione aut collatione officii excludentem.

Et quidem omnes hæ formulæ omnem *cujuscumque* rei temporalis dationem, promissionemque, vel receptionem adeò generaliter excludunt, ut evidens fit, non tantùm pecuniam aliudve temporale, quod venit nomine *muneris à manu* comprehendi; sed & omnia quæ per munus *à lingua* vel ab *obsequio* intelliguntur, licèt hæc in aliquibus formulis disertius & terminis formalioribus exprimantur; cum revera hæc etiam *munera* aliquid *temporale* contineant, cujus dationem & promissionem omnes hæ formulæ generaliter excludunt. Idcirco jurantes juxta prædictas formulas non minus debent esse immunes ab interventu triplicis istius muneris, ne sint perjuri, quam provisi de Beneficiis Ecclesiasticis, ne sint Simoniaci.

§. 18.

Similiter omnem speciem venditionis vel emptionis directa & indirecta.

SImiliter omnium formularum una est consonantia quoad ipsam dationem promissionemve. Omnes quippe omnem prorsus dationem promissionemque rei temporalis ad consequendum officium directè vel indirectè factam excludunt, quantumvis aliquæ eam pluribus verbis expresserint. Hinc dantes aut promittentes collatoribus aliquod temporale non per se, sed per tertiam personam, ad consequendum officium, erunt perjuri, licet formula juramenti verbis expressis dumtaxat removeat simpliciter & generaliter omnem dationem aut promissionem directam vel indirectam, quemadmodum omnes passim formulæ exprimunt.

Hinc ulterius consequens est, non tantùm exclusam oportere omnem dationem aut promissionem factam ipsis Officiorum Collatoribus sive suffragatoribus; sed & eam quæ eorum Ministris aut amicis fit, ut horum intercessione seu patrocinio apud Collatores tandem ad Officium pertingatur: quod formula juramenti à Justiniano præscripta, his verbis expressit: *Neque iis qui circa eos constituti sunt cuilibet per occasionem patrocinii*, quamvis evidenter similis datio seu promissio contineatur saltem sub *indirecta* datione. Quid enim notius quàm hujusmodi dationem ultimatè & directè fieri, ut per eam officium obtineatur?

Notat Zypæus *lib. 1. De Judice cap. 38. num. 5.* quod ambitiosis, contra quos apud Romanos variæ leges latæ fuerunt, " hodie accedant qui in speciem religio» nis fortunas effundunt, & aliquibus piis locis dona» tiones faciunt, ut per eorum Præfectos suffragia con» sequantur, quæ apud alios emere non liceat. " Quin & hos perjuros esse, si ad præscriptum dictarum formularum jurent, nescio quis dubitare queat: cum ad oculum pateat, si non directam, ut minus saltem indirectam dationem seu promissionem ad consequendum officium hîc intervenisse: & nisi ipsis jurantibus fumus ambitionis mentis oculos inficeret, nihil ipsis certius & evidentius appareret, quàm se non posse, salvâ veritate jurare, se nihil pro assequendo officio, directè aut indirectè dedisse vel promisisse.

Omnis igitur qualiscumque rei temporalis datio vel promissio quovis modo sive directè sive indirectè facta ad assequendum officium penitus abesse debet, ut quis ex præscripto dictarum formularum jurans à perjurio sit immunis; non secus atque abesse debet in consecutione Beneficii Ecclesiastici, ut à Simonia in totum eximatur.

§. 19.

§. 19.

Pallia quibus venalitas Officiorum & falsa Juramenta teguntur.

QUemadmodum vitium Simoniæ jam pridem multis palliis obtectum fuisse scitur, juxta illud Synodi Constantinopolitanæ sub S. Gennadio Patriarcha: » Multi sophisticâ calliditate Christi præceptum: *gratis » accepistis, gratis date*, illudunt, " ita quoque ambitio humana technas & palliamenta plurima adinvenit, sive potiùs finxit, quibus perniciosum ambitum tegat, quin & perjuria tegat & excuset; ut simul & honores ac dignitates, ad quæ ambitio eos stimulat, possidere, & unà remorsum conscientiæ suffocare queant.

Verum sicuti una Christi sententia sine humanæ inventionis glossematibus accepta, *Gratis accepistis, gratis date*, sufficit universis Simoniacorum palliis detegendis; ità quoque ipse naturalis & obvius sensus formularum, quibus juramentum proponitur, omnes ambitiosorum hominum, qui mediantibus muneribus officia & honores mercantur; & avarorum, qui collatione illorum commoda temporalia sibi aucupantur, technas & restrictiones omnes abscindit & excludit.

Cùm enim verba formularum, nec non ipsa Regia & Principum Edicta, quibus hæ formulæ præscribuntur, evidenter ostendant, ipsaque verba in obvio & communi sensu accepta significent, omnem planè dationem & promissionem munerum directam & indirectam pro assequendis officiis debere abesse, nihil quoque acceptum esse pro eorumdem collatione; nihil hîc ad excusanda perjuria facere possunt restrictiones mentales seu veriùs artificiosa mendacia, quibus contra obvium & naturalem verborum sensum, & exigentium enixam voluntatem ipsa juramenta restringuntur per aliqua in mente retenta, puta, *non dedi*, vel *non accepi*; scilicet subintelligendo, *non publicè*, vel *non ultra solitum*, aut, *non accepi ut indignis conferrem.* Notum quippe est illud ex S. Isidoro apud Gratianum *Can.* QUACUMQUE *caus.* 22. *q.* 5. " Quacumque arte verbo» rum quisquis juret, Deus tamen qui conscientiæ tes» tis est, ità hoc accipit, sicut iste, cui juratur, intel» ligit. Dupliciter autem reus fit, quia & Dei nomen » in vanum assumit, & proximum dolo capit." Et breviter S. Augustinus *epist.* 224. aliàs 125. " Perjuri sunt » qui servatis verbis, exspectationem eorum, quibus ju» ratum est, deceperunt.

Pluribus hunc restrictionum fucum solidissimè detexerunt, ejusque inanitatem ostenderunt tres superiores hujus Academiæ Facultates, Theologica, Canonica & Civilis, in resolutione data an. 1634. super dubio proposito à Parochis hujus oppidi: " Utrum liceat ambi» re Magistratum, aut officium, sollicitando suffragia » Collatorum, promissis symphosiis, pecuniis, mune» ribus per se vel per suos? Rursus, utrum liceat mu» nera symphosia, pecunias aut simile quidquam acci» pere, per se vel suos, aut sinere ut promittantur sibi » in eum finem, ut ad officium quodcumque suæ Col» lationis aliquem quis suo suffragio promoveat; & » simul tamen liceat ista juramenta respectivè præstare.

Ostenditur in hac resolutione, " omnem jurisjuran» di fidem ex hominibus exterminari, si hîc liceat com» mentitio verborum fuco Principis & Reipublicæ ex» spectationem fallere; ubi scilicet & Princeps legiti» mus jurare veritatem jubet, & legitimè jubet, & to» ta Respublica, id quod jubet, probat, & quo sen» su jubeat, verba clamant, ut vel tardissimis notum; » & res gravissima est, & Reipublicæ omnino neces» saria, & neminem ad jurandi necessitatem adigit, nisi » propriæ ambitionis æstus, qui ad honores per ambi» tûs corruptelas anhelat & properat." Adhæc singulares restrictionum strophas hîc adhiberi consuetas, & supra expressas funditus enervant, probantque eas omnes, & verbis juramenti, & intentioni Principis & Reipublicæ evidenter contrariari.

Ad detegendam fraudem his juramentis fieri solitam subservit quoque Consultatio à Senatu Brabantiæ facta Archiduci Leopoldo de venalitate officiorum, quæ supplet locum *decisionis* 150. Stokmannii, in qua evincitur frustra ad palliandum perjurium velamentum *creditæ pecuniæ adhiberi.* " Juramentum quod non tantum suæ » Majestati (aiunt) sed Ordinibus Provinciæ ex præscri» pto *læti introitûs*, à novis Consiliariis præstandum est, » strictissimâ formulâ conceptum, non tantum apertam » donationem excludit, sed disertè continet, nullum offi» cii seu servitii genus, ad obtinendum id munus, ab » eo, qui ad Concilium assumitur, præstitum fuisse; » quod sanè juramentum sine fraude præstare nequeunt, » pecuniæ *mutuæ* ad tempus creditores, sortem sine eo » quod interest recepturi.

§. 20.

Incommoda ex venalitate Officiorum in Rempublicam redundantia.

MEritò justisque de causis, Principes & Rempublicam strictissimè omnique rigore venalitatem officiorum præsertim judicaturæ & Magistratuum interdixisse; formulasque juramenti proposuisse, ut subditos ab hac venalitate deterrerent, apparebit, si multiplicia ac gravissima mala Rempublicam ex hac venalitate redundantia expendantur.

Dicebant seculo proximè elapso Patres Concilii Bituricensis: " Ubi hæresis Simonis in Ecclesia invaluit, pro» bis atque eruditis viris aditus ad Beneficia præclusus est, » indeque omnis propè Ecclesiastica disciplina collapsa » est." Nonne idipsum de vitio ambitus sive venalitate officiorum dici potest; quod ubi hæc in Republ. invaluit, probis atque eruditis ad officia & honores Reipublicæ aditus præclusus fit? Nonne " fiet hâc ratione ut spretis melio» ribus prævaleant ditiores, quorum ingenia & in com» mercia hæc proniora sunt, & pravis artibus exercendis » magis idonea: cùm è contrario modestia, & honorum » fuga soror esse soleat bonarum mentium," uti loquitur Senatus Brabantiæ in citata Consultatione Archiduci Leopoldo factâ.

Adhæc, " nemo etiam existimabit virtuti aut erudi» tioni amplius superesse locum (pergit Senatus Braban» tiæ in sua Consultatione) cùm conspiciet id, quod » bonis artibus fieri debebat, peragi pecuniâ, & accedi » ad honorum insignia, non probatæ vitæ testimonio, » sed ambitione & pretio." An non plus congregandis pecuniis, quam comparandis virtutibus & scientiâ intenti & soliciti erunt, qui ad officia & honores Reipublicæ pervenire desiderant?

Quin & " verendum erit, ne invalescente ambitu (ait » Senatus Brabantiæ) venalia fiant & ipsa judicia, & » hoc novo concussionis genere spolientur Provinciæ, » ac *nummarium tribunal*, quod olim querebatur Se» neca, *audita utrimque solicitatione, alteri licitantium » addicatur*; nam animadversum est eos, qui per lar» gitionem Magistratus adepti sunt, dare protinus ope» ram, ut ita potestatem gerant, ut illam lacunam » rei familiaris explere possint.

Quot non hinc ad lucrum captandum lites nutriuntur & extrahuntur; nec non excessiva jura durius, quàm oporteret, à litigantibus exigi contingit: quot hinc casus pro amico, quos numquam in judice licitos arbitramur.

Hæc aliaque mala quæ ex venalitate officiorum evenire sunt nata, evincunt, quam meritò jam pridem Reipublicæ Moderatores fuerint soliciti, ut hanc eliminarent; vereque dictum à Justiniano: *Accipere suffragium à Judicibus totius nequitiæ principium est & terminus.*

F I N I S.

INDEX
CAPITUM ET PARAGRAPHORUM VARIORUM OPUSCULORUM.

Qui seriem illorum quæ in ulteriori Editione donantur, tantùm exhibet.

DISSERTATIO CANONICA
De Particularitate in Religione, & Simonia circa ingressum Religionis.

PARS PRIMA
DE VITIO PECULIARITATIS.

CAPUT PRIMUM.

De absoluta rerum omnium temporalium in particulari abdicatione, & earum perfecta seu omnem Particularitatem excludente communione, ad paupertatem Religiosam & vitam Cœnobiticam necessariis.

§. 1.

CAPUT II.

Solvuntur objectiones, quæ adversùs hactenus dicta contra Peculia Religiosorum, etiam dependenter à voluntate Superiorum ab aliquibus formantur.

CAPUT III.

De Remediis contra vitium Peculiaritatis.

PARS SECUNDA.

De Vitio Simoniæ circa ingressum Religionis.

CAPUT I.

Ostenditur, committi vitium Simoniæ, dum exigitur temporale, ut quis ad Religionem admittatur, ubi Monasterium est sufficiens ad sustentandum ingredientem.

CAPUT II.

Discutitur titulus, quo praxis hodierna multorum in Belgio Monasteriorum quæ recipiendi Monachi dotem non solum sponte oblatam accipit, sed & exigit, ac de ea stipulatur, ab omni labe Simoniæ per aliquem nuper vindicari cœpit.

CAPUT III.

Ostenditur quòd prætextu paupertatis seu insufficientiæ frequenter committatur Simonia, etiam contra jus naturale & Divinum.

CAPUT IV.

Inquiritur, num Ecclesia prohibuerit aliquid exigere à persona recipienda ad Religionem, quando Monasterium est *verè insufficiens* ad alendum ingressurum.

§. 8.

CAPUT V.

De Receptione gratuitò oblatorum.

VINDICIÆ

Dissertationis Canonicæ De Peculiaritate & Simonia,

Contra Libellum R. P. WYNANTS *Ord. Eremit. S. Augustini, cum reflectionibus ad definitionem illorum, quos* JANSENISTAS *vocant, ab eodem adductam.*

CAPUT I.

De his quæ in Libello R. P. Wynants Authori potiùs quam doctrinæ Dissertationis Canonicæ De Peculiaritate & Simonia, objiciuntur.

CAPUT II.

De his, quæ contra doctrinam *Dissertationis Canonicæ* objiciuntur.

CAPUT III.

Ostenditur quòd Epistola dogmatica Rodulfi Abbatis S. Trudonis non contrarietur doctrinæ de Simonia traditæ in Dissertatione Canonica.

APOSTROPHE

Ad R. P. Wynants, cum reflectione aliqua ad descriptionem Jansenistæ, *quam pagina 39. Libelli sui reproducit.*

APPENDIX

Ad Vindicias Dissertationis Canonicæ De Peculiaritate & Simonia.

In qua respondetur ad objectiones Professorum Ordinis Eremitarum S. Augustini contra prædictam Dissertationem. Et speciatim agitur de Dominio *quod habere dicuntur* Scholares *Societatis* JESU *& jure quod Monasteria habent ad bona ingredientis.*

CAPUT I.

De his quæ primam Dissertationis partem, scilicet de Peculiaritate concernunt.

§. 1.

CAPUT II.

De his quæ secundam Dissertationis partem de *Simonia circa ingressum Religionis* concernunt.

BREVIS RESPONSIO

Ad ea quæ objiciuntur Dissertationi Canonicæ De Peculiaritate & Simonia, ejusque Vindiciis atque harum Appendici, in Thesibus Theologicis def. 30. Januarii 1686. sub præsidio Eximii Patris PETRI CLENAERTS *S. T. D. Ordin. Erem. S. Aug. &c.*

CAPUT I.

APOLOGIA,

Qua se vindicat à Palinodia, *& Bullæ Clementis VIII.* Capitali corruptione, *quas in Epistola Familiari ipsi impingit Eximius Pater* DESIRANT *S. T. Doctor.*

PECULIA

Sive Particularia Religiosorum deposita improbata, ex Regula & disciplina S. Augustini, doctrina & praxi S. Fulgentii, nec non Constitutionibus Ordinis Eremitarum Sancti Augustini. Adjunctis paucis Reflexionibus ad binos Libellos nuper in defensionem Peculiorum evulgatos.

CAPUT I.

Improbantur Peculia sive particularia Deposita Religiosorum argumentis desumptis ex Regula, & disciplina, quam Fratribus suis S. Augustinus præscripsit.

CAPUT II.

Ex doctrina & praxi S. Fulgentii Episcopi Ruspensis, fidelissimi S. Augustini discipuli peculia, sive particularia Religiosorum deposita improbantur.

CAPUT III.

Ostenditur Peculia seu Deposita ad particulares usus alicujus Religiosi, repugnare Constitutionibus PP. Eremitarum S. Augustini.

APPENDIX I.

In qua proponuntur aliqua reflectenda in Libellum cui titulus: *Palinodia palinodiæ*, &c.

APPENDIX II.

Reflexiones aliquæ super Libello cui titulus: *Susanna Innocens*, &c.

DISSERTATIO CANONICA

De Instituto & Officiis Canonicorum sigillatim deducta ex obligatione & muniis Clericorum.

PARS PRIMA.

De Primo Officio Canonicorum, nimirum, Obire Functiones Hierarchicas.

CAPUT I.

Clerici, atque adeò Canonici, ordinantur ad functiones Ecclesiasticas.

CAPUT II.

Ostenditur quòd Canonici specialiter sint instituti, ut Episcopis sint in coadjutores & cooperatores.

CAPUT III.

Quæ scientia præcipuè conveniat Canonicis.

CAPUT IV.

De Gradibus Academicis, quibus tamquam publicis eruditionis testimoniis, Canonicos insignitos desiderat Ecclesia.

PARS SECUNDA.

De secundo Officio Canonicorum, quod est, Morum integritate Ecclesiam ædificare.

CAPUT I.

Canonici non tantùm Populo, sed etiam Clero exemplo suo præire debent.

CAPUT II.

Ostenditur quòd multis sæculis non promoverentur ad Clerum, qui post Baptismum in crimen, maximè carnis, erant prolapsi, & qui post Clericatum simile commisissent, numquam Ordinibus restituerentur: Quid demum circa disciplinam illam mutatum sit, & qua ratione illa mutatio supervenerit.

CAPUT III.

Ostenditur ex Pontificali Romano, quam vitæ sanctitatem ac morum integritatem hodie in Clericis, ac proinde in Canonicis desideret Ecclesia.

§. 6.

§. 3.

CAPUT IV.

De quotidianis distributionibus.

CAPUT V.

De causis legitimis Canonicos à personali residentia excusantibus.

CAPUT VI.

De Vita communi Canonicorum, quantopere illa Canonicis conveniat: quandonam & qua ratione ad vitam singularem transiverint, & quomodo ex hac vitæ Canonicalis collapsio magna ex parte originem sumpserit?

DISSERTATIO CANONICO-HISTORICA

De Horis Canonicis, & singulis earum partibus.

PARS PRIMA.

De his quæ Horas Canonicas in generali concernunt.

CAPUT I.

Quinam ex Clericis teneantur ad Horas Canonicas, ut minùs privatim, recitandas?

CAPUT II.

De Clericis, qui tenentur Horas Canonicas publicè & in communi persolvere.

CAPUT III.

Qua ratione ad Horarum Canonicarum frequentationem exhortandi sint Laici?

§. 8.

CAPUT IV.

De Ritu, quo Horæ Canonicæ peragi debent.

CAPUT V.

De externa reverentia in recitatione Horarum Canonicarum servanda.

CAPUT VI.

Horæ Canonicæ *devotè* persolvendæ sunt.

PARS SECUNDA.

De singulis Partibus Horarum Canonicarum.

CAPUT I.

De singulis partibus Officii Nocturni.

CAPUT II.

De Matutino, quod hodie *Laudes* dicitur, ejusque partibus.

CAPUT III.

De quatuor minoribus Horis, Vesperis, & Completorio.

TRACTATUS

De Simonia circa Beneficia, Administrationem Sacramentorum, & Celebrationem Missarum; item De Pensionibus Ecclesiasticis.

PARS PRIMA.

De Simonia.

CAPUT I.

De malitia Simoniæ, & qua ratione meliùs occurri possit palliis quibus illud vitium tegitur.

CAPUT II.

Deteguntur varia Simoniacorum pallia.

CAPUT III.

De triplici munere, cujus interventu Simonia committitur.

CAPUT IV.

De Simonia Confidentiæ.

CAPUT V.

De Simonia in administratione Sacramentorum.

CAPUT VI.

De Oblationibus inter Missarum solemnia.

Quo spiritu fieri & recipi debeant: qua ratione in earum receptione Simonia, vel ejus suspicio intervenire possit: & quomodo ex illis hodiernum Sacrorum honorarium profluxerit?

CAPUT VII.

De hodierno Missarum Honorario.

Quo spiritu offerri & suscipi debeat? Quænam receptionem illius de turpi quæstu aut Simonia suspectam reddant? Et quàm perniciosi abusus illi veniant adscribendi?

CAPUT VIII.

De Simonia & turpi quæstu in administratione Sacramenti Pœnitentiæ vitando.

CAPUT IX.

De Vitio acceptionis personarum in Collatione Beneficiorum.

CAPUT X.

De Obligatione dimittendi Beneficium Simoniacè obtentum: & de Dispensatione retinendi Beneficium taliter acquisitum.

PARS SECUNDA.

De Pensionibus.

CAPUT I.

Quid sit Pensio Ecclesiastica; & an illius in Antiquitate reperiantur aliqua vestigia?

§. 1.

CAPUT II.

Ostenditur quòd Pensio Ecclesiastica ab illo accipi non debeat, qui vel ex Beneficio vel patrimonio vivere potest.

CAPUT III.

Pensiones contrariæ sunt sacris Canonibus, & ideo sine dispensatione haberi nequeunt; quæ sine justa causa data Pensionarios tutos non reddit.

CAPUT IV.

Utrum permutatio Beneficiorum sit justa causa petendæ Pensionis; præsertim dum Beneficia in proventibus sunt inæqualia?

CA-

DISSERTATIO CANONICA

De Dispensationibus, præsertim Matrimonialibus.

TRACTATUS

De Jure Parochorum ad Decimas & Oblationes, & de Competentia Pastorali.

CAPUT I.

De Jure Parochorum ad Decimas.

CAPUT II.

De Jure Parochorum ad Oblationes.

CAPUT III.

De Competentia Pastorali, sive congrua Parochorum Portione.

APPENDIX PRIMA.

APPENDIX SECUNDA.

DISSERTATIO

EXPOSITIO REGULÆ JURIS:

In pari delicto vel causa melior est conditio possidentis, *vel ut alibi exprimitur*: In pari causa possessor potior habetur.

REPAGULUM CANONICUM

Adversus nimiam Exemptionum à Jurisdictione Episcoporum extensionem.

Cui præmittitur brevis discussio hujus Propositionis: *Quocumque Titulo quis Beneficium Ecclesiasticum mediante temporali assequatur, Simoniam jure naturali prohibitam incurrit. Hoc temporale si* Pensionem *voces*, in voce, *non in re distinctio erit.*

PARS PRIMA.

Discutitur sequens Propositio: *Quocumque titulo sive collationis, sive permutationis, sive resignationis quis Beneficium Ecclesiasticum mediante temporali assequatur, Simoniam jure naturali prohibitam incurrit. Hoc temporale si* Pensionem *voces*, in voce, *non in re distinctio erit.*

PARS SECUNDA.

De Repagulo nimiæ Exemptionum extensioni objecto.

CAPUT I.

Proponuntur variæ Regulæ in materia Exemptionum à Canonistis communiter receptæ.

tectio-

CAPUT II.

Proponuntur varia Corollaria ex Regulis antè traditis : & unà referuntur ac refelluntur contraria Recentiorum quorumdam asserta.

DISSERTATIO CANONICA
Ad leg. Jul. De Ambitu, &c.

FINIS.

L I C E N T I A.

VAria Opuscula Clarissimi Viri ac Domini *Zegeri Bernardi ab Espen*, Juris utriusque Doctoris & sacrorum Canonum in Universitate Lovaniensi Professoris, aliàs alibi typis excusa & evulgata, in Archidiœcesi Coloniensi recudi & evulgari permittuntur. Datum Coloniæ 12. Junii 1708.

CORNELIUS BREWER SS. Theol. Doctor, ordinarius & publicus Professor, Collegiatarum respectivè & Archidiaconalis Ecclesiarum S. Severini & B. M. V. ad Gradus Canonicus, nec non primò dictæ, Parochalis quoque, Pastor, Librorum Censor.

TRACTA-

TRACTATUS HISTORICO-CANONICUS

EXHIBENS

SCHOLIA

IN OMNES

CANONES CONCILIORUM,

Tam Græcos, quam Latinos, unanimi utriusque Ecclesiæ Græcæ & Latinæ consensu probatos:

NEC NON

Famosiores Canonum Codices sive Collectiones tam veteres, quàm recentiores; etiam quibus modernum Corpus Canonicum constat: unà cum variis reflectionibus, regulis & principiis perveniendi ad veram ac utilem Sacrorum Canonum, & Juris Canonici notitiam.

AUTHORE

ZEGERO BERNARDO VAN ESPEN

Presbytero, J. U. D. & SS. Canonum Professore in Academia Lovaniensi.

PRÆFATIO.

Notissimum est, Ecclesiæ in suis condendis Decretis sive Canonibus unicum scopum studiumque esse, proponere regulas, è quibus Fideles, ac præcipuè ejus Ministri morum suorum vitæque normam sumant; optimumque Ecclesiæ administrandæ genus haurire queant.

Porrò sicuti in Sanctorum Patrum scriptis purissima morum ac disciplinæ principia, Evangelicam simplicitatem ac sanctitatem spirantia exhibentur, itá quoque in illis potissimùm Canonibus, quos Patrum ætas parturivit, purior illa morum disciplina conspicitur.

Ecquid enim sunt Canones, quos Patres edidere, nisi particulares quædam quasi conclusiones è principiis in suis scriptis fusiùs propositis, eductæ? Ut rectè notat pius ille Parisiensis Cancellarius Joannes Gersonius: *Ex primis enim principiis*, ait, *quæ nobis SS. Patres in suis scriptis exhibuerunt, originantur, sicut è fonte fluvii conclusionum particularium in Sacris Canonibus contentarum.*

Hinc nemo non videt, quam non modo utilis, sed quodammodo necessaria sit Clericis Canonum lectio, non tantum qui à singulari Canonum studio *Canonistæ* dicuntur; verum & iis, qui à studio Theologico *Theologi* vocantur; nimirum ut in illis optimam Ecclesiæ administrandæ normam conspiciant.

Unde illud Cœlestini I. *Nulli Sacerdotum liceat ignorare Canones.* Et illud Concilii Carthaginensis VI. ad suggestionem S. Augustini: *Placuit ut ordinandis Episcopis, vel Clericis ab Ordinatoribus placita Conciliorum auribus eorum inculcentur, ne se aliquid contra Statuta Concilii fecisse pœniteat.* Est Canon 18. in Codice Ecclesiæ Africanæ exhibitus.

Et quidem adeo necessaria est Canonum lectio, si Christiano Lupo credimus in præfatione Scholiorum, ut " ex quo antiquorum Canonum & intelligendorum & observandorum cura apud " nos cœpit tepescere, irrepere in Scholas cœperit subtiliter disputandi & probabiliter opinandi " licentiosa cum prurigine & sine fræno libertas. E Scholis in Ecclesiæ ambones, & hinc in fidelis " populi mores transiit, atque itá purum avitæ, moralis præsertim Theologiæ vinum cœnosa hu" manæ per peccatum obscuratæ rationis aqua miscuit, & lucidum Evangelicæ vitæ aurum vertit " in scoriam multæ corruptionis. Patrum cordibus in filios reducendis nulla via compendiosior, " quam reditus, verùm sale conditus, ad antiquos, nostris novissimorum temporum infirmitati" bus congruos Canones, quos S. Leo Magnus alta voce prædicat esse Spiritu Dei conditos, totius " mundi reverentia consecratos, & usque ad sæculi finem, utique in electorum cordibus per" mansuros.

Hæc probè intelligebat S. Carolus, ideo *Canonum ea scientia ipsi perjucunda erat, quæ Patrum mores & acta repræsentans Ecclesiæ componendæ atque ordinandæ rationem continet. Dolens autem eos communi consuetudine tantummodò Canones ad interpretandum seligi, qui ad lites judiciaque valent; constituit ipse qui iis declarandis præesset, unde Sacra Majorum instituta & ritus, optimumque Ecclesiæ administrandæ genus hauriretur.* Petrus à Basilica in ejus vita *lib. 7. cap. 11.*

Neque Clericis, iisve qui Ecclesiæ administrandæ vi sui officii præsunt hæc Sacrorum Canonum ac avitæ Patrum disciplinæ notitia solùm utilis ac prope necessaria est: sed & iis qui Civilibus & Regiis Tribunalibus præfecti sunt: aut se disponunt, ut iis aliquando admoveantur.

Cum enim spectata moderna non Belgii tantum, sed & Galliæ aliorumque Regnorum disciplina quæstiones Ecclesiasticæ disciplinæ frequenter devolvantur ad Regia Tribunalia: imo vix quidquam alicujus momenti disciplinam exteriorem concernens cum effectu decernere queant Episcopi, ni Regia auctoritas assistat: vix dici potest, quam Episcopis aliisque Pastoribus in restauranda, aut sustinenda puriori Ecclesiæ disciplina sint impedimento Ministri Regii, dum antiquorum Canonum, & purioris Ecclesiasticæ disciplinæ planè expertes, quidquid à relaxata aut collapsa disciplina dissonum apparet, quasi noxiam & periculosam novitatem abominantur, & rejiciunt.

At è contra, cum Regii Ministri Sacrorum Canonum atque sincerissimæ Ecclesiasticæ disciplinæ scientia probè sunt imbuti, mirum: quid non in redintegranda, aut sustinenda, aut promovenda optima illa Ecclesiæ disciplina valeant: idque non tantum Episcopis cæterisque Ecclesiæ Ministris sua auctoritate assistendo: sed insuper tamquam Sacrorum Canonum ab Ecclesia constituti Vindices & Executores, eam auctoritate Regia promovendo, aut collabentem sustinendo, vel collapsam restaurando.

Verùm quia non omnibus, quibus SS. Canonum & Ecclesiasticæ disciplinæ notitia convenit, vacat fusiores Conciliorum tomos, aut longos Canonum commentarios pervolvere, nec inutile, nec ingratum fore credidi, Canones illos Conciliorum tam Græcos, quam Latinos, quos Ecclesia Græca & Latina jam à multis sæculis probavit, ac pro Regulis Ecclesiasticæ disciplinæ suscepit, repræsentare, ac compendiosis scholiis tam ad sensum Canonum, quam ad notitiam disciplinæ conducentibus, explanare.

Et licet inter hos Canones sint nonnulli, qui Synodos particulares dumtaxat habent auctores,

quia nihilominus universalis Ecclesiæ consensu in Codicem Canonum recepti & probati sunt; meritò de his omnibus dici posse videtur, quod de Nicænis dixit Leo Magnus: *Canones esse Spiritu Dei conditos, & TOTIUS Ecclesiæ reverentia consecratos.*

Si ex auctoritate Canonum de auctoritate disciplinæ in illis exhibitæ judicari debeat, nemo non videt, quantæ auctoritatis reputanda sit his Canonibus repræsentata disciplina: ac per consequens, quam utilis horum Canonum lectio & notitia sit futura. Imo id asserere ausim, his in Canonibus omnem pene Ecclesiæ disciplinam, si non fusè explanatam, ut minùs insinuatam & præformatam reperiri.

Qui tamen accuratiorem ac prolixiorem Sacrorum Canonum, totiusque Ecclesiasticæ disciplinæ notitiam desiderat, regulas ad eam perveniendi in hoc Tractatu reperiet.

Sed cùm ea sit disciplinæ exterioris ratio, ut ea nonnumquam pro temporum ac locorum personarumque variis circumstantiis, ipsa fide manente invariata, mutari queat; nec possit, imo nec semper & ubique conveniat, pristinam Patrum disciplinam, abolita recentiori, reducere, aut pertinaciter sustinere: non dubium, quin omnibus, quibus Ecclesiasticæ disciplinæ conservatio, vel restauratio, aut ejus usus incumbit, ità pristinæ studium congruat, ut tamen modernæ non omnino negligant.

Quia verò hæc potissimum è recentioribus Canonum & Decretalium Collectionibus, quæ hodierno Corpori Canonico concluduntur, accipienda est, harum Collectionum compendiosam historiam, & epitomen exhibere volui; unàque regulas ac principia assequendo, earum genuino sensui, & notitiæ observanda: quique commentatores potissimum consuli possent.

Ulterius: quia ad Sacrorum Canonum & pristinæ disciplinæ, nec non hodierni Juris Canonici notitiam non parum conducunt Canonum Collectiones sive Codices, qui variis temporibus prodierunt, & è quibus Gratianus, Raymundus aliique moderni Corporis nostri Canonici Compilatores sua pro magna parte hauserunt, eas quoque in hoc Tractatu breviter exhibui, ac unà notavi, quæ pro notitia tum veteris, tum modernæ disciplinæ in illis observanda occurrunt: ac singulariter apocrypha à sinceris monumentis, quæ in illas Collectiones, & ex illis in Corpus Canonicum irrepserunt, secernere studui.

Denique ut & Belgica nostra disciplina faciliùs innotescere possit, etiam ea, è quibus hæc scientia accipienda sit, breviter annotavi.

MONITUM AD LECTOREM.

Parte II. cap. 2. §. 4. tractans de Codice Ecclesiæ Romanæ edito à Paschasio Quenellio insinuavi, titulum Codicis ab ipso Quenellio esse concinnatum; at postmodum intellexi, illum totidem verbis legi in manuscripto Codice bujus collectionis; nihilque à Quenellio additum fuisse.

Ad Canonem 11. Codicis Africani, monui, aliam esse illius Canonis lectionem in Concilio Carthaginensi II. At monendum censui hîc Lectorem, emendatiorem illius Concilii editionem procuratam esse à Viro doctissimo Luca Holstenio; & extat in appendice tomi 2. Concil. edit. Labei; quæ communem Canonis lectionem exhibet; quam & constans Ecclesiæ Africanæ disciplina confirmat.

Ex emendatiori illa editione Holstenii intelligitur quoque Episcopum, qui Concilio Carthaginensi II. præfuit, non Gennedium, *sed* Genethlium *appellatum fuisse.*

Ad Canonem 15. Codicis Africani observavi, non levem esse conjecturam, periodum aliquam recentiori manu huic Canoni esse assutam; verum licet eam conjecturam credam suo non destitui fundamento, monere tamen volui, eam periodum extare, & quidem clarioribus terminis expressam, in Canone 9 Concilii Hipponensis in Codice Ecclesiæ Romanæ Quenelliano, è quo forsan recentiori manu huic nostro Canoni assuta fuit.

Parte III. cap. 2. §. 1. & 2. ostendi, Martinum Bracarensem Canones è Greco in Latinum vertisse; nec Canonem 10. Ancyranum iisdem verbis retulisse, quibus in Codice Romano Quenelliano exhibetur; sed tamen re maturiùs expensa, sat verisimile apparet, Martinum Romanam Canonis Ancyrani versionem sive potiùs inversionem vidisse; cum alias non appareat, qui fieri potuisset ut Martinus eodem modo Canonem illum in alienum adeo sensum inflexisset: ideoque nec omnino esse infundatum argumentum, quod pro sinceritate & antiquitate sui Codicis ex versione Martini Bracarensis desumit Quenellius.

Occasione Canonis 8. Calchedonensis notavi, Monachos ut tales, non esse de sorte Clericorum, sed de sorte Laïcorum: *nequaquam tamen inficior, quin Monastica exercitia, & secessus è mundi tumultibus eos aliquatenus à Laïcis in sæculo versantibus separet: ipsaque vitæ Monasticæ exercitia per se conducant, ut ad ipsum Clericatum paulatim Monachos disponant.*

Parte IV. cap. 1. §. 1. dixi, sub initium sæculi octavi prodiisse & publicatam fuisse Collectionem Canonum, *quæ vulgò dicitur* Isidori Mercatoris; *sed cum nemo ante Ricalfum Episcopum Moguntinum ejus meminerit, sat verisimile est, eam non nisi circa finem illius sæculi prodiisse.*

Constat

Constat enim ex annalibus incerti Auctoris editis à Petro Pithæo, anno 786. Lullo Moguntiacensi Episcopo defuncto RICHOLF successisse.

Hac ærâ Collectionis constituta faciliùs quoque intelligitur, quomodo Decretales Pontificum in illa collectione exhibita, Adriano I. ignota esse potuerint: uti p. 4. cap. 2. §. 1. *monui.*

Parte IX. §. 4. agens de Actis Cleri Gallicani dixi, illa Synodis particularibus indubiè annumeranda: *item, illa* extra Ditiones Gallicanas vim legis non habere; *item*, ubique vim legis positivæ non habere: *è quibus nolim, ut quis inferat me supponere, illa generatim per Ditiones Gallicanas vim legis obtinere: ipsasque Conventuum Gallicanorum* declarationes, *sive Decisiones, eamdem obstringendi vim habere per totum Regnum Galliæ, quam habent Decreta Synodorum in suis respectivè Provinciis, vel Diæcesibus: cùm sciam hanc auctoritatem à pluribus Episcopis & Doctoribus his Conventibus negari; atque expressè negasse Vicarios Archiepiscopatus Parisiensis in Decreto edito contra resolutionem Conventus Gallicani anni 1660. qua prohibuerat versionem Missalis Romani D. Voisin. Extat Decretum Vicariorum integrum in Libello Gallico cui titulus:* Défense des versions, *&c. pag. 96. Illud unicè volo, in Actis illis multa eaque utilissima contineri, quæ puriorem disciplinam exhibent, neque exiguæ reputandæ esse auctoritatis, quandoquidem non minima sit censenda auctoritas Episcoporum numerosi Cœtus, quocumque modo illi sint congregati: tametsi etiam Cœtus ille vim legis ferendæ non haberet: Præsertim cùm ea quæ in Actis illis disciplinam concernunt, passim ab omnibus Episcopis Regni Galliæ probata sint.*

Monuit me nonnemo, ex illis quæ Parte X. cap. 2. §. 3. *in fine dicuntur, aliquos facilè judicaturos, quod quæ sequenti paragrapho observanda notavi circa Decretalium Commentarios, duntaxat afficere tertium genus Commentariorum: cùm tamen mens mea sit, ut ea Juris Studiosus generaliter circa quoscumque Decretalium Interpretes seu Commentatores expendat: licet non ignorem in aliis plura, in aliis pauciora, in aliquibus paucissima aut forsan nulla locum habere.*

APPROBATIO.

TRactatus hic *Historico-Canonicus*, &c. Authore R. adm. & Clarissimo D. ZEGERO-BERNARDO VAN ESPEN J. U. D. & SS. Canonum Professore, veram exhibet Canonum tam veterum quam recentiorum Ideam Juris CANONICI Studiosis necessariam, quin & omnibus Ecclesiasticis admodum utilem; spurios à genuinis segregat, quid in his æternum, quid mutabile dilucidè ostendit, verum ac proprium Authorem, rejectis putatitiis, singulis adstruit. Primitivæ Ecclesiæ vigorem in condendis Canonibus filiis sanis utilem, & hodiernæ indulgentiam languentibus necessariam, ut & hi regulas disciplinæ tam clementer mitigatas alacriter acceptent, & obedienter sequantur: illi vero ingemiscentes cum Propheta dicant, *quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus?* ac ad primævam Ecclesiæ integritatem cum S. CAROLO BORROMÆO ex corde suspirent, multaque alia continet multis necessaria, pluribus opportuna. Quamobrem opus prælo dignum judico, & plurimùm commendabile, non tantum Juris, sed etiam Theologiæ Studiosis, ac Ecclesiasticis omnibus, qui vitam instituere volunt vocationi suæ congruam. Actum Antverpiæ 20. Aug. 1693.

ARN. EYBEN *Cath. Antverp. Can. Theol. Librorum Censor.*

APPROBATIO.

LEgi Tractatum *Historico-Canonicum*...... Authore ZEGERO-BERNARDO VAN ESPEN Presbytero J. U. D. & inveni eorum quæ ad Corpus Juris Canonici spectant Historiam excellentem, atque Ecclesiasticæ disciplinæ veritatem, radios undique diffundentem, quam aurigante prudentia singulari in publicam omnium notitiam deducere conatur Vir Eximius, qui, quod Christianæ modestiæ proprium est & gravitatis, non sua posteris tradit, sed à Majoribus accepta servat, & tam ordinatè dispensat, ut cum voluptate, legentes percipiant: integram ubique fidem custodit, & mores incorruptos commendat; hinc publicam lucem & laudem meretur. Dab. hac 21. Augusti 1693.

JOAN. LE BEAU *S. Adalberti Curat. Exam. Synod.*

INDEX
CAPITUM ET PARAGRAPHORUM.

PARS PRIMA.

De vera Idea, quam Canonum Studiosus habere debet, de Sacris Canonibus, eorumque auctoritate.

CAPUT I.

Pro varietate materiæ, varia quoque de Auctoritate SS. Canonum formanda Idea.

CAPUT II.

Quæ inquirenda de Conditore Canonum, ut vera de eorum auctoritate habeatur Idea.

CAPUT III.

Plurimum conducit notitia Codicum, seu Collectionum SS. Canonum, ut recta de Canonum Auctoritate, & eorum sensu habeatur Idea.

PARS SECUNDA.

De Codicibus, seu Collectionibus Canonum, quibus Ecclesia primis sæculis usa fuit.

SCOPUS ET ORDO

Hujus & aliquot sequentium partium præsentis Tractatus.

CAPUT I.

De pristino Codice Canonum, qui vulgò dicitur Codex Canonum *Ecclesiæ universæ.*

CAPUT II.

De Veteri Codice Ecclesiæ Romanæ.

CAPUT III.

De Codice Ecclesiæ Africanæ.

XI. *De*

PARS TERTIA.

De Codicibus & Collectionibus Canonum, à Sæculo VI. usque ad Sæculum VIII.

CAPUT I.

De Codice Dionysii Exigui.

CAPUT II.

De Codice Martini Archiepiscopi Bracarensis.

CAPUT III.

De Codice Græcorum aucto.

PARS QUARTA.

De Collectionibus Canonum, quæ sæculo VIII. & IX. prodierunt.

CAPUT I.

De Collectione Isidori vulgò Mercatoris.

CAPUT II.

De Capitulis vulgò Hadriani Papæ.

CAPUT III.

De Capitularibus Regum Francorum.

PARS QUINTA.

De Collectionibus quæ Sæculo X. & XI. prodierunt.

CAPUT I.

De Collectione Reginonis Abbatis.

CAPUT II.

De Decreto Burchardi Episcopi Wormatiensis.

CAPUT III.

De Collectione Ivonis Episcopi Carnotensis.

PARS SEXTA.

De Decreto Gratiani.

CAPUT I.

De Decreto Gratiani non correcto.

CAPUT II.

De Erratis & Correctione Decreti.

IV. *Quid*

PARS SEPTIMA.

De Veteribus Decretalium Collectionibus.

PARS OCTAVA.

De Decretalibus Gregorii IX. & reliquis moderni Corporis Canonici partibus.

PARS NONA.

De Jure Hodierno.

PARS DECIMA.

De mediis perveniendi ad veram & utilem Disciplinæ Ecclesiasticæ & Sacrorum Canonum scientiam.

TRACTA-

TRACTATUS HISTORICO-CANONICUS.

PARS PRIMA.

De vera Idea quam Canonum Studioſus habere debet de Sacris Canonibus, eorúmque auctoritate.

CAPUT PRIMUM.

Pro varietate Materiæ, varia quoque de Auctoritate Sanctorum Canonum formanda Idea.

§. I.

Quæ Idea de Canonibus in generali formari debeat?

Quid Canon ſignificet. Diſt. 3. c. 1. & 2.

CANON *Græcè, Latinè Regula nuncupatur*, ait Iſidorus: *Regula dicta eſt*, inquit idem, *eò quòd rectè ducit, nec aliquando aliorſum trahit. Alii dixerunt, Regulam dictam, vel quòd regat, vel quòd normam rectè vivendi præbeat, vel quòd diſtortum pravumque corrigat.* Hæc ille.

Libri Sacri propriè dicuntur Canonici.

Juxta hanc Canonis nomenclaturam propriiſſime ac illuſtriori modo *Libri Sacri* dicuntur *Canonici*: eò quòd hi præ omnibus reliquis libris & ſcriptis, perpetuas ac infallibiles Fidei & morum Regulas tradant.

Unde Regulæ Eccleſiæ nomen Canonis acceperint.

Quia verò Eccleſiæ ſuæ Chriſtus aſſiſtentiam promiſit Spiritûs S. qui eam in omnem inducat veritatem, Regulæ quas ipſa eodem ſuggerente Spiritu veritatis, pro morum ac vitæ directione Filiis ſuis præſcripſit, ad ſimilitudinem Sacrorum librorum *Canones* dici cœperunt: utpote aliquid etiam Divinitatis, ratione illius Spiritûs aſſiſtentiæ participantes.

Encomia SS. Patrum de Canonibus Eccleſiæ.

Quamobrem jam pridem SS. Patres Conciliorum Decreta, *Statuta Spiritus S. Regulas Spiritu Dei inſtruente conditas, per Spiritum vere Sanctum ordinatas, Canones Spiritu Dei conditos*, ac denique *divinos Canones* dicere haud dubitârunt.

Neque id dumtaxat de Regulis, quas Eccleſia univerſalis in Synodo Oecumenica collecta edidit, ſed & de iis, quas Epiſcopi Apoſtolorum Succeſſores, & Apoſtolico Spiritu pleni, pro morum ac vitæ directione in Conciliis particularibus convenientes condiderunt, cum quadam tamen proportione, intellexerunt.

Teſtimonium ſancti Agobardi de auctoritate Canonum.

Nam ut recte ſuo tempore de Canonibus Gallicanis, id eſt, qui in Synodis particularibus Galliæ editi erant, dixit S. Agobardus Lugdunenſium Archi-Præſul: ſi ſecundùm verbum Dominicum: "*Ubi duo vel tres congregati fuerint*
" *in nomine ejus, ibi eſt & Dominus in medio eorum*, quantò magis ubi viginti, aut triginta, aut
" multò ampliùs congregati fuerint, non ſolùm in nomine Domini, ſed inſuper etiam
" Fide præditi, Sapientiâ illuſtres, Vitâ clari,
" Sanctitate reverendi, ſignis & prodigiis formidandi; neque hoc idcirco dicitur, ut paſſim omnium Epiſcopalium Conventuum Sanctiones æquali auctoritate recipienda credantur, ut Nicæni, Calchedonenſis & cæterorum
" generalium ex totius mundi conſenſu congregatorum, & receptorum; ſed quia congruâ veneratione, pro cauſis neceſſariis, quarum definitiones in illis non inveniuntur,
" fides ſit eis adhibenda religione debita, &

„ meliùs sit unicuique eorum sequi auctorita-
„ tem, quàm proprium sensum, & sine ali-
„ quo dolore transire non possit, cùm defini-
„ tiones multorum, & Sanctorum atque Ca-
„ tholicorum prætermittantur.

Canones Ecclesiæ non ut leges merè humanæ considerandi sunt.

Parùm ergo dignam de Sacris Canonibus Conciliorum etiam particularium, præsertim florente adhuc Ecclesiâ celebratorum, in quibus Episcopi Fide prædit, Sapientiâ illustres, Vitâ clari, Sanctitate reverendi, signis & prodigiis formidandi, ut loquitur Agobardus, in Christi nomine conveniebant, Ideam formant, qui eas ut leges merè humanas considerant & expendunt.

§. II.

Canones *aliqui nihil juris positivi præscribunt, sed tantùm quod juris naturalis est, exponunt : Quæ de his formanda Idea?*

INter Canones reperiri non paucos, qui quod juris naturalis est dumtaxat exprimunt aut explanant, vel particularibus casibus jus naturale applicant, manifestum est.

Canones qui jus naturale dumtaxat exprimunt.

Et quidem hujus generis Canones plerique sunt, quibus incontinentiam, avaritiam, ambitionem, aliaque similia vitia, præcipuè Ministrorum suorum, Ecclesia proscribit.

Cum verò hi Canones id solummodò præscribant, quod jus naturale statuit; vel illud prohibeant quod jus naturale vetat, non difficulter intelligitur de his Canonibus eam esse formandam Ideam, quæ de jure naturali formanda est.

His Canonibus consuetudo vim obligandi detrahere non potest.

Hinc statuet Canonum Studiosus, similibus Canonibus non magis, quàm ipsi juri naturali applicari posse has juris Regulas : *Consuetudine Canones abrogari : consuetudinem esse optimam legum interpretem, &c.* Sicut enim consuetudo nihil adversus jus naturale valet, ità nec horum Canonum, in quantum jus naturale dumtaxat proponunt, aut explanant, vim seu auctoritatem enervare potest.

His proinde Canonibus applicari potest, quod de Canonibus simonicas exactiones in Sacramentorum administratione proscribentibus dixit Concilium Lateranense : " Putant au-
„ tem plures ex hoc licere, quia legem mor-
„ tis de longa invaluisse consuetudine arbitran-
„ tur, non attendentes, quod tantò graviora
„ sunt crimina, quantò diutiùs infelicem ani-
„ mam tenuerunt alligatam.

Cap. 9. de Sim.

§. III.

Inter Canones reperiuntur, qui quidem juris aliquid positivi continent, multùm tamen juris naturalis admixtum habeant.

Canones qui licet quid positivè præscribant, præcipuè tamen jus naturale continent.

CAnones quibus Ecclesia vitia Filiorum suorum, & præsertim Ministrorum extirpare, rectàmque vivendi disciplinam præscribere studet, non rarò censurarum comminationem aliamve pœnam, aut aliud quippiam jure naturali non expressum adjunctam habere solent; ità tamen, ut præcipuum, quod Canonibus illis statuitur aut vetatur, jure naturali præscriptum quoque, ac vetitum sit.

In Canonibus sedulò jus naturale à positivo distinguendum.

Ut ergo vera de Canonibus formetur Idea, attendendum est quid in illis juris naturalis & divini, & quid juris merè positivi occurrat.

Quoad illud enim, quod in Canonibus juris naturalis, aut divini continetur; talis de auctoritate Canonum formanda est Idea, quæ formanda foret de auctoritate juris naturalis, aut divini : adeoque Canonum horum auctoritatem, & vim obligandi quoad eam partem, esse æque ac ipsum jus naturale & divinum immutabilem & invariabilem.

Hinc ulteriùs statuet Canonum studiosus, similes Canones nullâ quacumque consuetudine contrariâ in totum posse abrogari : quia si non stent jure positivo, stabunt jure naturali.

Assignantur Canones, qui plurimum juris naturalis continent.

Hujus generis Canones reputandi sunt, qui versantur circa ea quæ aliàs à Summis Pontificibus, & à Sacris Conciliis de Clericorum vita, honestate, cultu doctrinâque retinenda, ac de luxu, comessationibus, choreis, aleis, lusibus, ac quibuscumque criminibus; nec non sæcularibus negotiis fugiendis, copiosè ac salubriter sancita fuêre.

Sess. 22. cap. 1. de reform.

Synodus Trident. censuit similes Canones contrario usu non obstante esse servandos.

Hos Canones licet scirent Patres Tridentini contrario usu pene conculcatos, eosdem tamen non solùm innovandos censuerunt, sed insuper addiderunt : " Si quos ex his in desue-
„ tudinem abiisse compererint Ordinarii, eos
„ quamprimùm in usum revocari, & ab omni-
„ bus accuratè custodiri studeant, non *obstanti-*
„ *bus consuetudinibus quibuscumque*, ne subdi-
„ torum neglectæ emendationis ipsi condignas,
„ Deo vindice, pœnas persolvant.

Noverant indubiè Patres, quod licet in his Canonibus, vel censurarum comminatio, vel aliud quidpiam juris positivi, quod longâ consuetudine contrariâ abrogari posset, occurreret, præcipuum tamen quod Canonibus illis cavebatur esse juris naturalis; nullo contrario usu, aut Superiorum conniventiâ, aut diuturnitate temporis abolendum.

Multi decipiuntur, quia jus positivum à naturali in Canonibus non distinguunt.

Hæc si in Canonibus, præsertim, qui circa morum disciplinam versantur, sedulò expendantur, compertum erit, multis falsò persuasum esse, se ab observantia Canonum esse immunes, quia illos passim negligi vident.

§. IV.

Ut vera habeatur de Canonibus Idea, secernendi sunt Canones, quibus ritus externi, ab iis, quibus morum disciplina præscribitur.

INter Canones reperiuntur alii, qui ritus externos dumtaxat aliave quædam minutiora disciplinæ puncta ordinant; alii nascentes resecant labes, vitia succrescentia recidunt, morúmque disciplinam, præcipuè Ministrorum Ecclesiæ, præscribunt.

Quod ferendum judicium de Canonibus, externos ritus præscribentibus.

De his Canonibus si idem feratur judicium, non parum à mente Ecclesiæ aberrabitur. Quæ enim prioribus Canonibus continentur, cùm externos ritus dumtaxat aliave minutioris disciplinæ puncta concernant, quæ pro temporis & loci varietate facile mutantur, sunt de eo genere, de quo S. Augustinus : " totum hoc
„ genus rerum liberas habet observationes,
„ nec disciplina ulla est in his melior gravi
„ prudentique Christiano, quàm ut eo modo
„ agat, quo agere viderit Ecclesiam ad quam
„ forte devenerit. " Item illud ejusdem Doctoris. " Ipsa mutatio consuetudinis etiam quæ
„ adjuvat utilitate, novitate perturbat.

Epist. ad Januar. & apud Gratianum di. 12. Can. XI.

De his itaque potissimum intelligendum illud vulgatum : *Canones per consuetudinem abrogari.* Quin & verissimum est de similibus, quod sicut eos vigentes contemnere foret irreligiosum, sic abolitos præfractim velle revo-

care

tare non raro foret periculosum.

De Canonibus morum disciplinam exprimentibus, aliud quod de praecedentibus formandum judicium.

Aliud planè de Canonibus, quibus morum disciplina exprimitur, ferendum est judicium.

Quæ enim hisce præscribuntur nequaquam ex hoc genere rerum esse solent, quæ liberas habentia observationes per loca terrarum, aut temporum spatia tam facile variantur.

Cùm enim his Canonibus media vitiis extirpandis v. g. præscribantur, non rarò contingit, ut licet jus naturale aut divinum, illa quæ his Canonibus vetantur, aut jubentur, absolute non vetet aut jubeat, non parum tamen ad jus naturale aut divinum accedant. Fit enim non rarò, ut quæ vetita sunt aut præcepta, vitiis extirpandis adeò sint necessaria, ut vix possibile sit, iis non servatis, vitia caveri posse, aut extirpari.

Cur hi Canones difficiliùs abrogentur.

Proinde si jus naturale vitia illa caveri, & extirpari præcipiat; etiam media adeò convenientia, aut pene necessaria adhiberi, si non absolute præcipiat, ut minùs suadet; eoque fortiùs quò media illa magis opportuna, aut necessaria sunt: ideoque & Canones hi frequenter rationem, quasi perpetuam habere censentur; eò firmiorem quo media iis præscripta, vitiis cavendis vel opportuniora vel magis necessaria; & consequenter ad jus naturale magis accedere judicantur. Quibus proinde merito applicatur illud S. Thomæ: " Si " maneat ratio eadem propter quam lex primò " utilis erat, non consuetudo legem, sed lex " consuetudinem vincit.

1. 2. q. 97. a. 3. ad 2.

§. V.

Canones morum disciplinam præscribentes non propterea omninò aboliti credendi, quia Ecclesia quoad disciplinam exteriorem illorum non servat rigorem.

Ecclesia interdum cogitur externam disciplinam attemperare.

INdubitatum est, quòd Ecclesia tamquam pia Mater Filiorum suorum infirmitati condescendens, aut temporum difficultatibus, & vitiorum redundantiâ quodammodò coacta, purissimam morum disciplinam, jam pridem à Sanctis Patribus in Sacris Canonibus expressam, quasi negligere, aut saltem pro tempore dissimulare, aut attemperare interdum cogatur.

Malè concluditur ex Ecclesiæ condescendentia, esse in totum abrogatos.

Qui verò ex hac Ecclesiæ condescendentia, seu dissimulatione argueret disciplinam Canonibus pristinis expressam, non secus ac leges Atheniensium & Lacedemoniorum, plane abrogatam & abolitam, multum à sensu, & mente Ecclesiæ aberraret.

Cùm enim idem sit semper Spiritus, qui Ecclesiam per omnes temporum ætates regit, & informat, non minùs hodie, quàm olim optat castos ac sanctos Sacerdotes; non minùs hodie, quàm olim avaritiam, ambitionem aliaque vitiorum monstra in suis detestatur Ministris: ac proinde optat, ut Sacratissimi Canones, quos Ecclesia eodem Spiritu directa, primis sæculis, nondum vitiis Filiorum suorum, atque temporum duritiâ gravata & quasi coacta edidit, in sua puritate, & integritate servare posset; tametsi hoc tempore quoad exteriorem disciplinam Canones illos in suo rigore servare nequeat: nec ut serventur absolute, & sub pœnarum comminatione præcipiat.

Prædicta exemplo confirmantur.

Ut id magis illucescat, hoc accipe exemplum: Pristinam Patrum disciplinam nullum in crimen enorme, præsertim carnis, post Baptismum prolapsum, ad Clerum admisisse; aut si post ademptum Clericatum in simile crimen incidisset, numquam pristino gradui, etiam post pœnitentiam peractam, restituisse, alibi sat manifestè ostensum fuit.

Dissert. de Canonicis §. 2. & 3.

Hanc Patrum disciplinam per septem & ampliùs sæcula fideliter conservatam, tandem postremis his infaustis seculis Ecclesia, saltem quoad exteriorem modum agendi, aliquatenus relaxare debuit: ut jam à Clero non plane excludat, qui Baptismum suum ejusmodi crimine conspurcârunt, & interdum etiam restituat pristino gradui, qui post Clericatum assumptum in ejusmodi crimen prolapsi sunt; si modò crimen convenienti pœnitentiâ eluerint.

Quis porrò dubitet, quin Ecclesia, eodem semper Spiritu animata, optet, ac summopere desideret, ut quantùm temporum difficultates patiuntur, & Ecclesiæ necessitas permittit, sanctissima illa Patrum Disciplina servetur. Certum enim est, quod non minorem de sanctitate Sacerdotii Ideam modo habet Ecclesia, quàm olim; nec minùs hodie, quàm olim ejusmodi vitia sanctitati Ministerii Ecclesiastici contrariari credat.

Qui igitur votis desideriisque Ecclesiæ tamquam sinceri Filii, ac Ministri obsequi volunt, Canones illos Spiritu Dei à Sanctis Patribus jam pridem pro morum directione conditos, haud considerare debent tamquam plane abolitos, & sepultos; eò quòd Disciplinam iis expressam in suo rigore non servari conspiciant, sed potiùs dolere debent cum ipsa Matre Ecclesia, quòd tam Sancta præcepta ob temporum duritiem, & vitiorum abundantiam, in suo rigore servari nequeant: ardenter desiderare, & allaborare, ut vel instaurentur, aut adhuc vigentia teneantur, aut collabentia sustineantur: omnia tamen, non mundanâ, quæ sua quærit, sed Christianâ, quæ solam Ecclesiæ utilitatem, & necessitatem præ oculis habet, moderante prudentiâ.

§. VI.

Quod judicium ferendum de Canonibus, quos Ecclesia abusibus jam multùm inveteratis, lateque diffusis opposuit.

Duo circà hos Canones observanda.

CIrca Decreta sive Canones, quos Ecclesia postremis his temporibus multitudine vitiorum & abusuum, quodammodò oppressa, pro eorum extirpatione edidit, duo à Canonum Tyrone necessariò sunt observanda.

Primò Ecclesia decreta sua attemperare debet.

Primò, quòd Ecclesia, Christi monito obsequens, ita sua adversus abusus, præsertim inveteratos, quique multitudine, & nonnumquam etiam auctoritate peccantium sustinentur, Decreta attemperare soleat, ne eradicando zizania simul eradicet & triticum, quapropter his abusibus sic se opponit, ut zizania nonnulla ad tempus subinde dissimulet, & impunita permittat.

Synodus Trident. ob abusus nimium inveteratos, & temporis duritiem decreta attemperare debuit.

Et quidem, cùm tempore Concilii Tridentini abusus varii adeò diffusi, & inoliti conspicerentur; " Omniaque sic in deteriùs mutata, " ut lues à capite ad membra, à Summis Pon- " tificibus ad minores Præsules devergens late " se diffudisset, ac vix aliquis reperiretur re- " ctè faciens, atque ab ea labe immunis, te- " ste Adriano VI. omniaque insuper inveni- " rentur odiis & dissentionibus plena, dissen- " tientibus præsertim iis inter se, ut loqui- " tur Paulus III. in Bulla indictionis, qui- " bus summa rerum pene omnis à Deo per- " missa

„ missa est:" Cum inquam, ea esset rerum facies, multa sane dissimulanda ad tempus censuit Synodus, quæ melioribus temporibus haud dissimulare potuisset: multaque Decreta ita concipere debuit, ut abusus quidem funditus non eradicarentur; integraque morum Disciplina pristino vigori, & integritati restitueretur; sed quibus pro temporum, & rerum circumstantiis abusus nonnihil sisterentur, ac diminuerentur; viaque sterneretur, qua affulgentibus melioribus temporibus, curâ & sollicitudine Pastorum primitiva Disciplina & morum puritas Ecclesiæ redderetur.

Sententia Synodi ex verbis Cardinalis Lotharingi. Id suo & omnium Episcoporum nomine in ipso Concilio Tridentino, his verbis expressit Cardinalis Lotharingus: " Cùm nudius tertius „ meam de reformationis articulis (Sess. 14. „ publicatis) dicerem sententiam, inquit, „ præfatus sum etiam, me valde cupere, ut „ *prisca* illa Ecclesiastica restitueretur Disciplina, sed cùm his *corruptissimis temporibus* & „ *moribus* intelligam non posse ea, quibus maxime opus est, protinus adhiberi remedia, interim assentiri, & probare ea, quæ nunc sunt decreta: non quod ea judicem satis esse ad integram ægrotantis Reipublicæ Christianæ curationem, sed quod sperem his prius levioribus „ fomentis adhibitis, cùm graviora medicamenta pati potuerit Ecclesia, Pontifices maximos, & maximè Sanctissimum D. N. Pium „ pro sua insigni pietate & prudentia, diligenter curaturum, ut ea quæ desunt, implens, „ & efficaciora inveniens remedia, in *Usum* „ *veteribus, jam diu abolitis, revocatis Canonibus, & maxime quatuor veterum illorum* „ *Conciliorum*, quæ quantum fieri poterit, observanda esse censeo; vel si expediri videbitur, frequentiori œcumenicorum Conciliorum celebratione, morbum ab Ecclesia „ propulsans, eam suæ pristinæ restituat sanitati. Hanc autem mentem meam, & sententiam, cum omnium Episcoporum nomine in acta referri volo, & ut id fiat à Notariis peto, & postulo.

Mentem suam fore conformem dictis Cardinalis Lotharingi, declarat Synodus Sess. 25. de Regular. c. 21. Nec aliam fuisse ipsius Concilii mentem, fat manifestè in ultima Sessione sua declaravit. Cùm enim multa pro reformatione Regularium statuisset, tandem concludens subjicit: " Cum pleraque Monasteria, etiam Abbatiæ, „ Prioratus, & Præpositurae, ex mala eorum, „ quibus commissa fuerunt, administratione, „ non levia passa fuerint tam in Spiritualibus, „ quàm in temporalibus detrimenta; cupit „ S. Synodus ea ad congruam Monasticæ vitæ disciplinam omnino revocare. Verum „ *adeò dura, difficilisque est præsentium temporum conditio, ut nec statim omnibus, nec commune ubique, quod* OPTARET, *remedium* „ *possit adhiberi*, &c.

Quid ex dictis concludere debeat Canonum Studiosus. Ut ergo Canonum Studiosus à mente Ecclesiæ non recedat, expendat necesse est; an Canones, seu Decreta quæ abusibus jam inveteratis, & disciplinâ multum collapsa eduntur, non sint de numero eorum, quæ temporum difficultas potius, quàm Ecclesiæ sensus extorsit, quibus abusus non omninò tolluntur; sed temporum difficultate attenta diminuuntur; & ad integram extirpationem via sternitur.

Atque hinc statuet Canonista, ex mente Ecclesiæ in hisce Decretis non esse sistendum, sed, quantùm temporum & locorum circumstantiæ permittunt, ulteriùs esse progrediendum, & ad purissimam Ecclesiæ disciplinam redeundum.

Hanc etiam fuisse mentem Concilii Tridentini declaravit S. Carolus ejus fidelissimus executor, dum cuidam Cardinali, qui toties à S. Carolo Concilia haberi necessarium non judicabat, respondit in hæc verba. " Cùm „ Tridentina Synodus *veterem* Ecclesiæ Disciplinam in *usum revocare jussisset*, Concilia „ sibi usque eò cogenda, dum eam in *primævam integritatem* restituisset.

Secundò à Canonum Studioso observandum, quòd abundante temporis malitiâ, dum Ecclesia abusum radicitus evellere nequit, interdum quippiam decernat, non probando quod sic fiat, sed præcavendo, ne quid deteriùs contingat v. g. cum invaluisset abusus, lateque se diffudisset, ut Canonici electiones Prælatorum in longum tempus protraherent; Romani Pontifices certum tempus Canonicis, & Capitulis præfixerunt, ultra quòd nec Ecclesiæ debeant, nec Ecclesiastica Beneficia seu præbendæ vacare; *non approbantes*, inquit Innocentius III. *quòd tam diu vacent, sed præcaventes, ne diutius Ecclesia qualibet solito Ministrorum obsequio defraudetur.* *L. 1. Epist. 460.*

Hinc ulterius statue, perniciosam hanc esse consequentiam: Ecclesia in suis Canonibus hoc illudve dumtaxat exigit, ergo nihil præterea est necessarium. Ex. g. Concilium Trident. requirit à Canonicis novem mensium residentiam, ut fructus, quos *Grossos* vocant, lucrentur; nullus tamen hinc concludet, ergo Canonici tribus mensibus libere, & sine justa causa abesse possunt.

CAPUT II.

Quæ inquirenda de Conditore Canonum, ut vera de eorum auctoritate habeatur Idea.

§. I.

Ut recte statuatur de Canonis alicujus auctoritate, primò attendendum, quo Auctore editus sit.

SANCTUS Agobardus postquam demonstrasset, Canonibus etiam Gallicanis magnam deberi reverentiam, subjungit. " Neque hoc idcirco dicitur, ut passim „ omnium Episcopalium Conventuum Sanctiones *aequali* auctoritate recipiendæ credantur, „ ut Nicæni, Calchedonenses, & cæterorum „ generalium ex totius Mundi consensu congregatorum & receptorum.

De Canonibus Synodi Oecumenicæ. Et sane cum indubitatum fit, Concilii Oecumenici Universalem & Catholicam Ecclesiam repræsentantis majorem fore auctoritatem; quàm cujusvis alterius Concilii, aut Conventus particularis, nequaquam dubitari potest, quin hoc titulo, Canones Concilii Oecumenici reliquorum Conciliorum Canonibus auctoritate prævaleant.

Ulterius, inter Concilia non Oecumenica indubie eò major est eorum auctoritas (cæteris intellige paribus) quò magis ad Oecumenicam Synodum accedunt, & majorem totius Ecclesiæ partem repræsentant.

De Canonibus Synodi Nationalis. Hâc ratione inter non Oecumenicas Synodos eminent Synodi, quæ olim Diœcesanæ, hodie Nationales dicuntur: ad quas Patriarchæ cum Metropolitanis & Episcopis totius Diœcesis, sive ut hodie loquimur, *districtus Patriar-*

triarchalis, conveniunt: quas Synodos *Majores* vocat Synodus Antiochena; quin & ab Augustino, & Episcopis Africanis sæpiùs *Universales* vel *plenaria* vocantur: quarum scilicet *plena* erat auctoritas, ut ait Canon 18. in Codice Africano.

Hujus generis plurima reperiuntur in tomis Conciliorum, Antiochensia videlicet ex Diœcesi vel phrasi hodiernâ, Patriarchatu Orientis; Aquiliense ex Diœcesi Italiæ; Gallicana ex Diœcesi Galliarum; Toletana ex Diœcesi Hispaniarum; Africana seu Carthaginensia ex Diœcesi Africæ: quæ passim in Codice Africano *Universalia*, & *plenaria* Africæ Concilia vocantur.

Eâ notione Concilium *Universale* pro Synodo Diœceseos Galliarum accipitur *Can.* 20. Concilii Matisconensis II. sub Patriarcha Lugdunensi celebrati.

De Canonibus Synodi Provincialis, & Diœcesana.

Simili locutione Concilia Toletana sæpius dicuntur *Universalia* & *Generalia*.

Aliud Conciliorum genus est, ad quod cum suo Metropolitano conveniunt omnes unius Provinciæ Episcopi; quòd Concilium idcirco *Plenarium* Concilium unius cujusque Provinciæ dicitur, *Can.* 98. in Codice Africano; & in Synodo Antiochena *Perfecta* Synodus appellatur.

Quin hæc Concilia auctoritate cedant Nationalibus Conciliis, seu quæ olim Diœcesana dicebantur, indubitatum est: sicuti quoque indubitatum est, Provincialia authoritate præstare Synodis, quas hodie *Diœcesanas* dicimus; quibus nimirum, solus Episcopus cum sui districtûs Clero præest.

Ut ergo rectè statuatur de auctoritate Canonum & quousque vim legis obtineant, attendi debet, cujus generis Concilium, seu Synodum auctorem habeant.

§. II.

Meritò expenditur, qui edendis Canonibus intervenerint, ut de eorum auctoritate statuatur.

Canones Conciliorum sæpe aliam mutuant auctoritatem à sanctitate & Doctrina Prælatorum.

QUin singularem venerationem & auctoritatem congregationi seu conventui conciliet Illustrium Virorum assistentia, ambigi nequit.

Si igitur constet; Synodum aliquam constitisse è pluribus tum divinæ Sapientiæ, tum Sanctitatis gloriâ illustribus Prælatis, quis dubitabit, quin hujusmodi Synodus, majori veneratione suscipienda sit, quàm alia quæpiam, licet forte numero Episcoporum, aut Prælatorum priorem excedens, sed qui Sapientiâ & Sanctitate Episcopis priorem Synodum constituentibus nullatenus sunt comparandi.

Hoc titulo veterum Conciliorum Canones singulari veneratione digni sunt.

Hoc titulo singulari semper in veneratione fuêre Canones Conciliorum primis Ecclesiæ seculis celebratorum, quibus plures Episcopi Spiritu Apostolico pleni intervenisse noscuntur.

§. III.

Meritò attendendum, quâ cura & studio elaboratum fuerit pro Canonum observantia, ut de eorum Auctoritate statuatur.

Sedulum Episcoporum Studium pro Canonum observantia, probat eorum utilitatem.

SI deprehendatur, Episcopos, aliosve Ecclesiæ Prælatos multo studio & labore se impendisse pro Canonum aliquorum observantia: aut ubi eos conculcatos videbant, multo labore, non obstante etiam magnâ Adversariorum contradictione instauràsse; meritò Disciplina Canonibus illis contenta, vel pro regimine Ecclesiastico, aut formandis moribus majoris momenti reputabitur; Canonesque, pro quibus Viri illi tantopere desudàrunt, eo titulo majori veneratione recipiendi.

Canonum receptio, & iterata innovatio astruunt eorum auctoritatem.

Ulteriùs, si Canones particularium Conciliorum frequenter à variis Conciliis, etiam aliarum Ecclesiarum recepti, sæpiùsque renovati deprehendantur, non dubium, quin hæc receptio, vel iterata innovatio, horum Canonum & in iis contentæ Disciplinæ specialem probent utilitatem: hocque nomine Canonibus illis singularis accedat Auctoritas, & specialis debeatur veneratio.

Ut ergo recta de Canonum Auctoritate formetur Idea, jure merito, quæ jam dicta sunt sedulò expenduntur.

CAPUT III.

Plurimùm conducit notitia Codicum, seu Collectionum SS. Canonum, ut recta de Canonum Auctoritate, & eorum sensu habeatur Idea.

§. I.

Ecclesiam primis seculis suum habuisse Codicem Canonum ratione astruitur.

Convenit ut Regulæ Disciplinæ & judiciorum uni Codici sint inclusæ.

QUANDOQUIDEM Sacri Canones sint Regulæ, quibus Ecclesia & Disciplinam exteriorem format, & Ecclesiastica judicia dirigi desiderat, nemo dubitare potest, quin hi Canones seu Regulæ in uno Libro seu Codice conclusæ fuerint; ad quem seu in formanda Disciplina, seu in exercendis judiciis recursus haberetur.

Neque enim existimare debemus, Sanctissimos ac Sapientissimos Patres, qui Ecclesiam primis seculis rexerunt, eam jure incerto sine Regularum, & definitionum certâ collectione gubernàsse, vel Canones quibus illa regeretur, habuisse sparsos, vagantes, nullius collectionis corpore conclusos; id certe nimis multis magnisque incommodis fuisset obnoxium.

Recensentur incommoda ex defectu Codicis nata oriri.

Licuisset enim pro libidine cujusque, dum vel de Disciplina Ecclesiæ, vel judiciis Ecclesiasticis formandis tractatum fuisset, Canones aliquos suppositicios; aut etiam veros & per se utiles quidem, sed in hac vel illa Ecclesia ob certas circumstantias nec receptos, nec forsitan convenientes, obtrudere.

Frequens quoque ex defectu ejusmodi collectionis seu Codicis orta fuisset in judiciis Ecclesiasticis confusio & contestatio: aliis contestantibus, hos illosve Canones debere esse judiciorum dirigendorum Regulas; aliis è contrà sustinentibus, hos Canones vel non esse sinceros, vel eos per universam Ecclesiam, aut saltem in hac particulari non esse receptos.

Postulat igitur à nobis Patrum illorum pietas, & prudentia, ut nullatenus dubitemus, quin Codicem seu collectionem habuerint Canonum seu Regularum Ecclesiasticarum, quibus, & non aliis, Disciplinam & judicia Ecclesiastica dirigi vellent: iis saltem temporibus, quibus post datam Ecclesiæ pacem fas fuerat Episcopis frequentes celebrare conventus, & in illis varios, vel pro universali, aut particularibus Ecclesiis Canones condere.

§. II.

§. II.

Ut varia est Ecclesiarum particularium Disciplina, ità diversi esse possunt Canonum Codices.

Fides ubique, & semper eadem. Lib. de velandis virginibus. Disciplina non semper & ubique eadem.

IN causa Fidei nulla inter Ecclesias potest esse discordia: nec alia uno, nec alia alio tempore fides, juxta illud vulgatissimum Tertulliani: *Regula Fidei una omnino est, sola immobilis*, & *irreformabilis*.

Diversum est plane de Disciplina Ecclesiastica: hæc enim varia esse potest pro varietate Ecclesiarum; & alia uno, & alia alio tempore. " Quod enim neque contra Fidem, neque „ contra bonos mores injungitur, indifferen„ ter habendum est, inquit S. Augustinus.

Dist. 12. Can. XI.

Si igitur manente communione, & societate Ecclesiasticâ varia possit esse Ecclesiarum Disciplina, variæ quoque Ecclesiarum possunt esse Regulæ, Disciplinam huic aut illi Ecclesiæ convenientem præscribentes.

Ex diversitate Disciplinæ oriuntur diversi Canonum Codices.

Ut ergo Ecclesiæ suam singulæ perspectam haberent, quam sequi oporteret, Disciplinam, præter Canones universali Ecclesiæ præscriptos, variæ Ecclesiæ suum habuêre Codicem; in quem ultra dictos Canones generales referebantur illi, quos quæque Ecclesia sibi convenientes judicabat.

Sic Ecclesiam Orientalem, Africanam, Gallicanam, Hispanicam aliasque suos proprios respective habuisse Codices ex infrà dicendis patebit, ubi de singulis Codicibus agetur.

§. III.

Quid auctoritatis accedat Canonibus per relationem in Codicem.

COdicem Canonum formabant Ecclesiarum Præpositi, ut unicuique innotesceret, quas Regulas in Disciplina sequi oporteret, neque ullus de auctoritate earum Regularum dubitandi locus superesset, nullique spurii pro veris Canonibus obtruderentur.

In Codicem Canonum relatum vim legis obtinebat.

Hinc quidquid in Codicem erat relatum, vim & auctoritatem legis obtinebat in ea Ecclesia cujus usui Codex primùm adoptatus, vel postmodùm susceptus erat.

Canones Africani per relationem in Codicem à Romana Ecclesia probati fuere.

Quapropter, non tantùm Canones Conciliorum generalium, sed & particularium, eo solo titulo, quòd in Codicem Ecclesiæ essent relati, vim legis in illa Ecclesia accipiebant; tametsi editi fuissent à Synodo alicujus Ecclesiæ, cujus legibus hæc particularis Ecclesia non obstringebatur.

E. g. licet Romana Ecclesia non ligaretur Canonibus Africanis, nec Ecclesia Africana Gallicanis, &c. eo ipso tamen, quo Ecclesia Romana in suum Codicem retulit Africanos, aut Africana Gallicanos, illos pro legibus suæ Disciplinæ recepisse & approbâsse censebatur.

Ad Can. 1. dist. 20. verb. Carthaginensium.

Id de Carthaginensibus seu Africanis Canonibus rectè notârunt correctores Romani, *eos Canones* (Carthaginenses) *Sedes Apostolica videtur probasse, & usa eis esse*, inquiunt, *quando in* CODICEM CANONUM *referendos curavit*.

Dissert. 12. tom. 2. operum S. Leonis inserta. Epistolæ Pontificum ad particulares Ecclesias vim legis per relationem in Codicem accipiunt.

Eâdem ratione, quemadmodum observat & probat vir eruditus Pachasius Quenellius, " Pontificum Epistolæ missæ ad privatas exte„ rasque Ecclesias ad Sedem Apostolicam per„ tinentes, *robur accipiebant*, atque *obediendi* „ *indicebant necessitatem*, cùm è privatis scri„ niis in *publicum Codicem* eductæ promulga„ ri, ac pro Decretali constituto haberi cœ„ perant.

Canones relati in Codicem parem cum Canonibus Concil. generalium subinde vim obtinent.

Quinimò, tantam vim Canonum in Codicem relatio habebat, ut Canones topici seu locales ejusdem censerentur auctoritatis in negotiis Disciplinæ decidendis, cum ipsis Canonibus Conciliorum Oecumenicorum, ut auctoritate & testimonio Concilii Calchedonensis infrà ostendetur.

Codex Canonum ostendit, qui Canones recipiendi non sint Allione 16.

Ulteriùs, Codex non tantùm ostendebat, quibus Regulis seu Canonibus in dirigenda Disciplina Ecclesiastica utendum esset, sed etiam quinam ut spurii, aut saltem ut hactenus non recepti repudiari possent.

Hoc fundamento Ecclesia Romana Canones Concilii Constantinopolitani concernentes Disciplinam in Concilio Calchedonensi ab Orientalibus productos agnoscere noluit: *quia* inquiebat Legatus Sedis Apostolicæ, *in Constitutionibus Ecclesiasticis non reperiuntur*.

Vide Concil. Carthag. VI. Vide Can. 1. Dist. 19.

Eodem fundamento Episcopi Africani, inter quos Augustinus, Canonum Sardicensium auctoritatem admittere noluerunt: & Hincmarus Remensis aliique Episcopi Gallicani Epistolas Decretales primorum Pontificum Clementis & sequentium usque ad Siricium à Nicolao reproductas rejecerunt, *quia in Codice Canonum non habebantur adscripta*.

§. IV.

An omnes Collectiones Canonum ejus sint generis, ut quæcumque in eis referuntur, legis Auctoritatem habeant.

Sola Canonum, aut sententiarum in unum collectio nullam eis conciliat auctoritatem.

SOla sive Canonum, sive aliorum in unum compilatio, vel in certum volumen collectio aut dispositio, nullam, seu Canonibus seu dictis auctoritatem addere potest, nisi publica auctoritate illa collectio vel primùm facta sit; vel à privato composita publicâ deinde auctoritate suscepta fuerit eum in finem, ut quidquid in eo continetur vim legis obtineat.

Hoc pacto Codex Canonum à Dionysio Exiguo privatâ primùm auctoritate compositus, à Romana Ecclesia susceptus fuit: ut infrà, ubi de hoc Codice specialiter agetur, demonstrabitur.

Canonum collectiones quæ nullam Canonibus addunt auctoritatem.

Si verò Codex aliquis, seu Canonum collectio privatâ auctoritate instituta sit, nullaque publica auctoritas accesserit, quæcumque in collectionem illam relata fuerint, non aliam obtinebunt auctoritatem præter eam, quam acceperunt, ex fontibus unde desumpti sunt: ac per consequens ut de Canonibus in simili Codice occurrentibus verum formetur judicium, ad fontes, unde desumpti sunt, recurrendum erit.

§. V.

Quænam circa Codices Canonum observanda, ut vera de Canonum Auctoritate habeatur idea.

I. Inquirendum num publicâ auctoritate probatus sit.

UT vera de Canonibus in Codice contentis habeatur idea, inquirendum primùm: num Codex publicâ aliquâ auctoritate collectus, aut probatus fuerit; an verò privatum dumtaxat sit alicujus opus; nullâ publicâ auctoritate probatum. Si posterius, tum de Canonum

nonum illorum auctoritate judicandum, ac si in Codicem illum redacti non essent: quia ut supra dictum est, similis Codex Canonibus nullam auctoritatem addere potuit.

II. An auctoritate Ecclesiæ universalis, an particularis dumtaxat.

Si deprehendatur, Codicem publicâ auctoritate collectum, aut probatum fuisse; ulteriùs inquirendum erit, an Ecclesiæ universalis vel plurium particularium Ecclesiarum, an unius consensu confectus, aut saltem receptus fuerit.

Cùm enim juxta ante dicta, Canones in hujusmodi Codicem relati, specialem à Codice robur, & vim obligandi mutuent; nemo non videt, eò majorem Canonum censendam esse auctoritatem, quo universalior fuerit codicis receptio, aut comprobatio.

III. Quo tempore collectus, & quanto tempore ejus usus duraverit.

Adhæc, meritò investigabitur, quo tempore Codex confectus receptusve fuerit: item quanto tempore usus illius perseveraverit.

Dum enim noverimus, Codicem primis illis felicioribus Ecclesiæ sæculis comprobatum, multisque sæculis perseverasse; unà sciemus, disciplinam in eo contentam Viris Apostolicis illius ætatis fuisse comprobatam, & in Ecclesia dudum conservatam.

Quis verò ambigat, hoc titulo Canones, & disciplinam in iis contentam speciali veneratione dignam, & consequenter diligentiori studio ac solicitudine suscipiendam, ac fovendam?

Collectiones veteres à recentioribus secernendæ, eò quòd hic multa apocrypha occurrere soleant.

Denique etiam hoc titulo Canonista codices seu collectiones veteres à recentioribus distinguere debet; quia apocrypha plurima, id est, suspectæ & incertæ fidei pro veris & certis nimiùm patienter, ut notat vir rei canonicæ peritissimus Franciscus Florens, Collectores recentiores, eorumque interpretes sibi tulerunt obtrudi: quæ à veris secernere antiquis summa fuit Religio.

§. VI.

Sæpenumerò conducit notitia Codicum seu collectionum, Canonum pro intelligentia eorum, quæ in Decreto Gratiani, & Decretalibus Gregorii IX. occurrunt.

Gratianus suum Codicem ex præexistentibus collectionibus Canonum conflavit.

GRatianus collectionem, seu Codicem suum, quem hodie *Decretum Gratiani* dicimus, & primam Corporis Canonici hodierni partem constituit, collegit pro maxima parte ex præexistentibus Canonum; etiam privatâ dumtaxat confectis, & nulla publica auctoritate probatis.

Cum verò Codex, seu *Decretum Gratiani* nulla publica auctoritate receptus seu probatus fuerit, ut infrà probabitur: necessarium est, ut habeatur notitia eorum, è quibus sua hausit Gratianus: ut nimirùm ex auctoritate fontium judicetur de auctoritate eorum, quæ in suum Decretum retulit Gratianus.

Qua ratione notitia Codicum conducat pro intellectu Decreti Gratiani.

Ulterius, Gratianus dum quædam è Codice præexistente desumpsit, non rarò ex antecedentibus, & consequentibus, resecat nonnulla: quæ si addita forent, sensum redderent vel apertiorem vel plane diversum: ut infrà sæpius annotabitur. Atque hinc manifestum fiet, quàm utilis, imò pene necessaria sit pro intelligentia Decreti Gratiani notitia collectionum, seu Codicum, quibus usus fuit Gratianus.

Veteres Collectiones Decretalium plurimum conducunt, ut intelligantur Decretales Gregorii IX.

Quod ad Decretales Gregorii IX. attinet, licet illæ auctoritate publica pro decidendis controversiis Ecclesiasticis receptæ sint; nihilominùs veteres collectiones ad assequendum verum eorum sensum plurimùm conducere, famosissimi interpretes cum Antonio Augustino jam pridem annotàrunt.

Constat enim, Raymundum Decretalium compilatorem pleraque ex veteribus collectionibus hausisse; easque sæpe non integras, prout in antiquis Decretalibus reperiebat, sed resecatas aut in partes varias dissectas retulisse: quæ sectio, aut dissecatio non rarò sensum admodum reddit obscurum, facile elucidandum, si ad veteres collectiones, ubi integra Decretalis reperitur, recursus habeatur: uti pluribus exemplis ostendetur, ubi ex professo de hac collectione Decretalium tractabitur: ibique unà ostendetur, quàm utili subsidio se privaverint recentiores, dum ad veteres has collectiones recurrere neglexerunt.

PARS

PARS SECUNDA.

De Codicibus seu Collectionibus Canonum, quibus Ecclesia primis seculis usa fuit.

SCOPUS ET ORDO

Hujus & aliquot sequentium partium præsentis Tractatus.

UT convenientem, multisque titulis pro notitia rei Canonicæ utilem, ac pene necessarium de Codicibus, & collectionibus Canonum Ideam habere queant Canonum Studiosi; de præcipuis ac illustrioribus Canonum Collectionibus, hoc & aliquot sequentibus partibus disseremus; quinque potissimum circa singulas examinaturi.

Primò, quo tempore, & quo auctore Codex confectus fuerit.

Secundò, an publica auctoritate, & qua collectus, vel probatus fuerit.

Tertiò, quibus potissimum Canonibus & Decretis constiterit.

Quartò brevis Canonum præcipuorum relatio, & explanatio fiet.

Quintò, qua ratione collectionibus illis, seu Canonibus in iis contentis, usi sint Corporis Canonici hodierni, præsertim Gratianus & Raymundus, collectores: atque hac occasione plures, tum super Decreto Gratiani, tum super Decretalibus ad singulos pene Codices fient reflexiones.

Ut autem omnis confusio evitetur, hoc de Codicibus seu collectionibus examen in plures partes distribuemus; singulisque partibus de Codicibus per ætates discurremus.

Hac quidem secundâ parte agetur de Codicibus, qui ante seculum VI. in usu fuère.

Pars III. eos Codices proponet, qui à sæculo VI. usque ad seculum VIII. exclusive confecti fuère.

Quarta exhibebit Codices octavi, & noni sæculi.

Quinta tractabit de famosioribus collectionibus, & quarum operâ Gratianus multum usus fuit, quæ X. & XI. seculo prodierunt.

Sexta solam collectionem Gratiani examinabit: & quidem plura de hac, utpote partem Corporis Canonici hodierni constituente, quàm de præcedentibus dicentur.

Septima ob oculos ponet veteres collectiones Decretalium, è quibus Decretales Gregorii IX. potissimum collectæ sunt.

Octava examinabit Decretales Gregorii IX. & reliquas moderni Corporis Canonici partes.

Nona denique investigabit Regulas, seu jura, quibus hodie, præcipue in Belgio, specialiter utimur.

CAPUT I.

De pristino Codice Canonum, qui vulgò dicitur Codex Canonum *Ecclesiæ universæ.*

§. I.

Ex actis Concilii Calchedonensis evincitur, eo tempore fuisse Codicem Canonum, è quo in decidendis causis Ecclesiasticis Canones desumebantur.

ACTIONE 4. S. Synodus Calchedonensis dixit: "Sacri Patrum Canones legantur & commentariis inserantur, sumptoque *Libro* Aetius Archidiaconus, & Primicerius Magnæ Ecclesiæ legit. Canon 83. *Si quis Episcopus à Synodo depositus, &c.* Item alium Canon 84. *Si quis Presbyter, aut Diaconus, &c.*" qui sunt Canones 4. & 5. Antiocheni. *Act. 4. & 11. Canones ex Codice recitantur.*

Actione undecimâ, cùm esset controversia inter Bassianum & Stephanum de sede Ephesina, "Stephanus dixit: supplico ut *Canones relegantur*, qui dicunt, ut si quis in alia civitate ordinatus est, constitui non possit in altera. Gloriosissimi Judices dixerunt, *relegantur.* Leontius Reverendissimus Episcopus Magnesiæ *è Codice relegit* Regulam 95. *Si quis Episcopus vacans, &c.*" qui est Canon 16. Concilii Antiocheni.

"Idem Reverendissimus Leontius Episcopus ex *eodem Codice* legit Regulam 96. *Si quis Episcopus ordinationem acceperit Episcopatus:*" qui est Canon 17. Antiochenus.

Ex quibus compertum est, ut verbis loquar Baronii, ad annum 341. "ex quadam antiquiori nobis incomperta: (post tempora Baronii tandem comperta ut infrà ostendetur) *Collectione* in Concilio Calchedonensi duos Canones Antiochenæ Synodi in actione IV. & XI. ad verbum esse citatos, sed absque titulo Antiocheni Concilii: quorum quidem in eo *Codice*, qui in Synodo *probatus*, atque lectus est, actione XI. prior 95. alter 96. erat numero consignatus; cum tamen iidem in Concilio Antiocheno 16. & 17. ordine describebantur: ut plane appareat, non ex ipso Antiocheni Concilii Codice editos esse, sed ex quadam ante jam facta collectione, communi Majorum auctoritate probata. *Judicium Card. Baronii de Codice Canonum.*

§. II.

Notæ seu Characteres Codicis quo usa fuit Synodus Calchedonensis.

IN Concilio Calchedonensi Canones pro decisione controversiarum è Codice, qui tunc in usu erat, recitatos fuisse, ex dictis compertum est: at quis ille Codex fuerit, & utrùm hodie supersit, ex characteribus, seu notis inquirere oportet.

Primus Codicis character. Inprimis constat, ex gestis Concilii Calchedonensis actione 4. Codicem hunc à Canonibus Nicænis initium duxisse; dicitur enim ibidem ex Codice recitata Regula quarta; quæ est ipse Canon IV. Nicænus. Et actione 16. lecta dicitur Regula 6. quæ est Canon 6. Nicænus. Atque hinc primus Codicis hujus character.

Ulterius constat, ex iis quæ actione IV. & XI. recitata sunt, in eodem Codice Canones Antiochenos IV. V. XVI. & XVII. consignatos fuisse sub numeris 83. 84. 95. & 96.

Secundus character. Ex quo duo conficiuntur. Primùm, in Codice illo inter Canones Nicænos, & dictos Canones Antiochenos, tot intercessisse alios Canones, ut à primo Canone Nicæno usque ad Canonem IV. Antiochenum numerarentur 83. Canones, & usque ad V. 84. & sic de reliquis. Ecce secundus Codicis hujus character.

Codex hic appellatus series & consequentia. Secundò colligitur, in dicto Codice, Canones perpetuâ serie, & eâdem consequentiâ numerorum fuisse conjunctos: nec unius Synodi Canones ab alterius Synodi Canonibus novis numeris fuisse disjunctos.

Tertius Codicis character. Et quidem ob hanc conjunctionem, & continuam Canonum sub una numerorum serie consequentiam, factum est; ut hic Codex, tum in Synodo Calchedonensi, tum alibi appellatus sit *Series Canonum, consequentia Canonum.* Atque hic est tertius Codicis illius character.

§. III.

Ex prææallegatis characteribus conficitur, Codicem in Concilio Calchedonensi probatum, fuisse eumdem, quem Dionysius Exiguus è Græco in Latinum vertit.

DIonysius Exiguus natione Scytha, sed moribus Romanus, doctrinâ & sanctitate maximus, ut ait Bellarminus, in epistola ad Stephanum Episcopum Salonitanum, seu præfatione sui Codicis, quem circa initium seculi VI. compilavit (de quo infrà fusiùs) ordinem suæ collectionis exponens hæc habet: "In „ principio itaque Canones, qui dicuntur Apo„ stolorum de Græco transtulimus..... dein„ de Regulas Nicænæ Synodi, & deinceps „ omnium Conciliorum, sive quæ ante eam, „ sive quæ postmodum factæ sunt usque ad „ Synodum 150. Pontificum, qui apud Con„ stantinopolim convenerunt, sub ordine nu„ merorum, id est, à primo capite usque ad „ 165. sicut habetur in *Græca auctoritate*, di„ gessimus.

Codicem Græcum in suum Codicem transtulit Dionysius. Ex his Dionysii verbis constat, Canones Nicænæ Synodi, & deinceps omnium Synodorum usque ad Synodum Constantinopolitanam eodem ordine & formâ sicut habebantur in *Græca auctoritate* seu Codice, à Dionysio è Græco in Latinum fuisse translatos: & suo Codici insertos: adeoque pristinum Græcorum Codicem collectioni Dionysii esse insertum.

Characteres pristini Codicis Græci elucent in Codice à Dionysio è Græco in Latinum verso. Ulterius, ex verbis Dionysii patet, Codicem hunc Græcum à Canonibus Nicænis initium duxisse: atque hinc primus character pristini Codicis, quo usa fuit Synodus Calchedonensis.

Constat præterea ex verbis Dionysii, in Codice Græco per ipsum translato, Canones 165. è diversis Synodis desumptos sub uno & continuo numerorum contextu fuisse dispositos: prout & in ipsa collectione Dionysii hodie dispositi leguntur. Hinc secundus character Codicis Græci, quo Synodus Calchedonensis usa fuit.

Denique, si à primo Canone Nicæno numeremus usque ad Canonem 4. Antiochenum, prout Canones in Codice à Dionysio translato dispositi sunt, deprehendemus, Canonem illum Antiochenum esse Canonem 84. totius Codicis Græci, & Canonem 5. Antiochenum esse 85. Codicis: & tandem 16. & 17. ejusdem Synodi Antiochenæ esse in Codice 95. & 96. & consequenter sub eisdem numeris fuisse consignatos in Græco Codice per Dionysium translato, quibus in Concilio Calchedonensi relecti fuerunt: modò tamen hoc unum observetur, ut Canon 5. Ancyranus in translatione Dionysii in duos dividatur; uti in omnibus exemplaribus Græcis divisus legitur. Hinc tertius pristini Codicis character Codici Dionysiano competens.

Cùm igitur tanta inter Codicem à Dionysio translatum, ejusque collectioni insertum, & Codicem in Concilio Calchedonensi probatum sit convenientia, vix ambigi potest, quin idem fuerit Codex.

Eumdem Codicem Græcè & Latinè è vetusto manuscripto sub initium hujus seculi evulgavit Christophorus Justellus, notisque illustravit; eique in novissima Bibliotheca Juris Canonici veteris Guilelmus Voellus Theologus ac Socius Sorbonicus, & Henricus Justellus Christophori Filius, primum locum inter varios Canonum Codices dedêre.

§. IV.

An hic Codex rectè dicatur Codex Ecclesiæ universæ?

CHristophorus Justellus, eumque secuti Voellus, & Henricus Justellus, Codicem hunc ediderunt sub hoc titulo: *Codex Canonum Ecclesiæ universæ.*

Codex hic tempore Concilii Calchedon. propriè non fuit Ecclesiæ universæ. Verùm, si prætendant Codicem hunc, etiamnum tempore Concilii Calchedonensis, fuisse Codicem *Ecclesiæ universæ* eo sensu, ut eo Codice uterentur omnes Ecclesiæ; rectè advertit Paschasius Quenellius in erudita sua Dissertatione *de Codice Canonum Ecclesiæ Romanæ*, prædicto Codici eum titulum tribui non posse: quandoquidem certum sit, ut infrà ostendetur, Ecclesiam Romanam tempore Concilii Calchedonensis alio Codice fuisse usam; nec hunc Codicem Græcum voluisse in omnibus admittere.

Quo sensu hic Codex rectè dicatur Ecclesiæ universæ. At si Codex hic dicatur, Codex *Ecclesiæ universæ*: quia Synodus universalis Calchedonensis eo usa fuit in negotiis, & controversiis decidendis, nemo titulum illum hoc sensu ei jure disputare poterit: cùm indubitatum sit, Synodum Calchedonensem Codice hoc seu altero Corpore Canonico, ut phrasi modernâ lo-

loquar, & non alio usam fuisse.

Insuper, si de tempore quod à seculo 7. vel 8. fluxit, sermo sit, nullus negabit, faceturque & ipse Quenellius, hunc Codicem posse dici *Ecclesiæ universæ*; etiam eo sensu, quòd Ecclesia universalis Græca & Latina illum receperit; Canonesque in eo contentos probaverit.

Constat quippe, ut jam insinuatum est, & infrà latiùs ostendetur, Codicem hunc integrum in suum Codicem transtulisse Dionysium Exiguum. Qui Codex Dionysii circa initium sæculi 6. ab Ecclesia Romana & tempore saltem Caroli Magni, id est seculo 8. per Ecclesiam Latinam universam, etiam fatente Quenellio, receptus fuit.

§. V.

Qui Canones in hoc Codice contineantur: & cujus auctoritatis reputandi.

Enumerantur Canones in hoc Codice contenti.

CODex Græcus quo usa fuit Synodus Calchedonensis, communiter dictus, *Codex Canonum Ecclesiæ universæ*; quem è Græco in Latinum versum suæ collectioni inseruit Dionysius Exiguus; ac tandem Græcè & Latinè in Bibliotheca Juris Canonici veteris editus est, initium sumit à Canonibus Nicænis; quos sequuntur Canones 25. Ancyrani juxta Græcos; juxta Dionysium, qui 4. & 5. in unum conjunxit, 24. *qui quidem*, ut in Codice notatur, *priores sunt Nicænis, sed ideo postpositi sunt propter auctoritatem Synodi œcumenicæ.*

Ancyranos subsequuntur Neo-Cæsarienses Canones 14. *qui quidem*, ut monet titulus in Codice præfixus, *sunt Ancyranis posteriores, Nicænis verò anteriores.*

His immediate subjiciuntur Concilii Gangrensis Canones 20. Post hos subnectuntur Concilii Antiocheni Canones 25. Deinde, Concilii Laodiceni 59. Ac demum Concilii Constantinopolitani I. Canones 7. in Codice à Justello edito: at in Codice Dionysii 3. dumtaxat: huncque fuisse numerum Canonum Constantinopolitanorum in Codice Græco tempore Concilii Calchedonensis, infrà ostendetur.

Canonum horum auctoritas ab auctoritate Conciliorum in quibus edita sunt.

Quæ horum Canonum censenda sit auctoritas, haud difficulter judicabit, qui attenderit, Canones illos plerosque editos fuisse in Conciliis, ubi non duo dumtaxat, aut tres, sed 20. aut 30. pluresve Episcopi fide prædìti, ut verbis loquar S. Agobardi, sapientiâ illustres, vitâ clari, sanctitate reverendi, signis & prodigiis formidandi, in nomine Christi pro formanda Ecclesiæ disciplina, abusibusque evellendis convenerunt.

Canonum horum auctoritas ab auctoritate Codicis.

Qui insuper animadverterit, Canones hos relatos fuisse in Codicem, quo in decidendis causis Ecclesiasticis Synodus Oecumenica Calchedonensis, ut supra notatum fuit, usa est: & quidem eo modo, ac si Canones omnes in illum relati ejusdem & æqualis fuissent auctoritatis; adeoque ipsis Canonibus Nicænis non impares. Qui denique adverterit, Codicem, & consequenter Canones in eo contentos, ab universali Ecclesia, id est Græcâ & Latinâ pari consensu à pluribus seculis fuisse receptum, & probatum, facile statuet; de Canonibus illis vere affirmari posse, quod de Canonibus Nicænis olim dixit Leo Magnus: *Canones Spiritu Dei conditi, & totius mundi reverentia consecrati.*

Ex his cuique facile compertum est, quâ veneratione disciplina Canonibus his expressa suscipienda, & probanda sit; quo studio & curâ ubi adhuc superstes est conservanda, labescens suffulcienda, abolita, seu potius conculcata restituenda: omnia tamen moderante Christianâ prudentiâ, quæ temporum, & personarum circumstantias, ubi de disciplina agitur, sedulò expendit. Novit enim illa, disciplinam uno tempore sanctissimam & utilissimam, alio tempore, si in omni rigore introduceretur, posse non solùm non esse utilem, sed subinde etiam nocivam.

§. VI.

Numerus Canonum Nicænorum inquiritur: & ea occasione quædam in Gratiano notantur.

PRistinum Græcorum Codicem, quo Synodus Calchedonensis in decisione causarum usa legitur, à Canonibus Synodi Nicænæ initium duxisse, tum ex actis Concilii Calchedonensis, tum ex Dionysio Exiguo (qui hunc Codicem è Græco in Latinum translatum suo Canonum Codici inseruit) supra notatum est.

Hanc Synodum circa an. 325. celebratam esse sedente Sylvestro Papâ indubitatum est.

Error Bedæ & Gratiani notantur.

Hinc correctores Romani ad *Can. 9. dist. 16.* ubi ex Beda dicitur: *Prima universalis Synodus in Nicæna congregata est temporibus* JULII PAPÆ, hanc notam apposuerunt: *certum est Synodum Nicænam primam celebratam esse tempore* SYLVESTRI: *sed in illa temporum obscuritate mirandum non est, Bedam & alios errasse.*

Verùm illud mirandum, adeò incurium fuisse Gratianum, ut cùm tempora Conciliorum designare vellet, ex Beda hoc Canone retulerit; hanc Synodum congregatam fuisse temporibus *Julii* Papæ; & mox Canone sequenti ex Anselmo referat, eandem Synodum habitam temporibus *Sylvestri*: idque nullâ conciliationis notâ adjecta.

Canones 20. dumtaxat à Synodo Nicæna editi sunt.

Quod ad numerum Canonum Nicænorum attinet, inprimis illud sufficienter constat; in pristino Codice Græcorum, quo Synodus Calchedonensis usa fuit, 20. dumtaxat sub nomine hujus Synodi Canones fuisse. Dionysius enim, qui Canones Nicænos, prout in *Græca auctoritate*, seu Codice habebantur, è Græco in Latinum versos suo Codice inseruit, solos 20. Canones huic Synodo assignat.

Numerus Canonum Nicænorum probatur auctoritate Concil. Carthag. VI.

Ulterius, Concilium Carthaginense VI. 217. Episcoporum habitum anno 419. (adeoque necdum integro seculo à celebrata Nicæna Synodo elapso) dumtaxat 20. Canones Nicænos agnovit. Lectâ enim Nicænæ fidei confessione subjungitur: *Similiter & Decreta Nicænæ Synodi in 20. Capitulis recitata sunt.*

Testantur insuper hujus Concilii Patres, nec plura capitula à se fuisse reperta in exemplaribus Nicænæ Synodi, quæ à Ceciliano Carthaginensi Episcopo; qui ipse Synodo Nicænæ interfuerat, & subscripserat, in Africam allata fuerant: ut in Actis Concilii asseritur.

Idem probatur auctoritate Græcorum exemplarium.

Denique, cùm in hoc ipso Concilio Carthaginensi quæstio esset inter Vicarios Sedis Apostolicæ, & Patres Concilii, num Canones à Zozimo Pontifice allegati sub nomine Canonum Nicænorum revera forent Nicæni: communi consensu rogati fuêre, Constantinopolitanus, Alexandrinus, & Antiochenus Episcopi, ut Nicænæ Synodi exemplaria ibidem

exstantia

exstantia transmittere vellent. His precibus obsequentes Atticus Constantinopolitanus, & Cyrillus Alexandrinus Episcopi, exemplaria è Græco in Latinum fideliter translata ad Concilium Carthaginense transmiserunt: quæ exemplaribus à Ceciliano in Africam allatis per omnia consonantia, similiter 20. dumtaxat Canones continebant.

Canones 80. Arabici Synodo Nic. adscripti ut noti rejiciuntur.

His aliisque argumentis persuasum est hodie eruditis omnibus, à Nicæna Synodo 20. dumtaxat Canones, qui & vulgo sub ejus nomine leguntur, editos fuisse: rejectis ut suppositititiis 80. Canonibus Arabicis à Turriano editis; & ab Abrahamo Ecchelensi Maronitâ Synodi Nicænæ vindicatis; quos per errorem & ipsi Romani correctores pro veris agnoverunt in notis *ad Can.* 12. *dist.* 16.

Notatur error Gratiani.

Similiter, quæ de 70. Canonibus ad exemplum 70. Discipulorum à Nicæna Synodo editis, refert Ivo Carnotensis, & ex ipso Gratianus noster *Can.* 12. *dist.* 16. auctoritate cujusdam epistolæ S. Athanasii ad Marcum Papam, unà cum ipsa epistola, tamquam spuria à Baronio, Bellarmino aliisque peritis rejiciuntur. *Vid. not. Labbai ad citat. epist. tom.* 2. *Conciliorum.*

Fragmentum quoque epistolæ Stephani Papæ ex Ivone Gratiani Decreto insertum, *Can.* 13. *ead. dist.* in quo dicitur, 20. *tantùm Capitula Nicænæ Synodi in S. Ecclesia Romana haberi, sed quo neglectu alia defecerunt, ambiguum esse*, ejusdem cum prædicta epistola Athanasii fidei fore, omnibus hodie persuasum est.

Ulterius, Canones quos nomine Nicænæ Synodi de modo scribendæ epistolæ formatæ, refert Gratianus *Can.* 1. *&* 2. *dist.* 73. neque inter famosos 20. Canones Nicænos reperiuntur, nullam apud eruditos fidem merentur.

Fictitia epistolâ Attici Episc. Constantinop. utitur Gratianus.

Cum enim earum litterarum nulla apud veteres extet memoria; neque in exemplaribus Nicænæ Synodi ab ipso *Attico* ad Concilium Carthaginense missis, ullum occurrat Canonum illorum vestigium, litteras has Attici, æquè ac Athanasii ad Marcum Papam, fictitias credunt.

Denique Canon de judicibus inter partes colligitantes electis, quem huic Synodo adscribit Gratianus *XI. q.* 1. *Can.* 4. agnoscunt correctores Romani *in Concilio Nicæno hodie non haberi*: Addunt quidem, *fuisse olim plures Canones illius Concilii, quorum partem refert Julius in rescripto contra Orientales, ubi numero* 30. *habetur hoc caput, & ex eo citatur in Policarpo*; verùm id nequaquam addidissent, si tam luculenter, ut hodie, detecta tunc fuisset suppositio Decretalium primorum Pontificum à Clemente usque ad Syricium; ut infra ostendetur. Agnovissent enim indubie cum R. P. Labbæo, Baronio, aliisque eruditis, hanc epistolam seu rescriptum Julii Papæ *esse supposititiam, non secus atque alias Isidori merces ex Hispania primùm, ut volunt, profectas.* Hæc Labbæus in notis ad I. Epist. Julii Papæ tom. 2. Concil. ult. edit.

Error Gratiani, & correctorum Rom. occasione supposititia epistola Julii Papa.

§. VII.

Compendiosa Canonum Nicænorum relatio, & explanatio.

Eunuchi sponte facti à Clero,

CAnon I. Eunuchos, qui sponte, & proprio facto tales facti sunt, à Sacris Ordinibus, & Ordinum ante susceptorum functionibus removet. Quam severitatem erga eos, qui à medicis, aut barbaris id passi fuère, non esse exercendam, declarat apud Grat. *dist.* 55. *Can. VII.*

& functionibus sacris excluduntur.

Venientes è vita gentili non nisi præcedente probatione ad Baptismum admittendi.

Canon II. tria potissimum statuit. Primùm, ne è vita gentili nuper accedentes, & qui exiguo tempore Catechumeni fuère statim ad spirituale lavacrum deducantur: *nam & Catechumeno*, ait, *tempore opus est.* Nimirum, ut sibi & Episcopis probentur: *Quin enim*, ait Augustinus de fide, & operibus c. 6. *agit totum tempus, quo Catechumenorum locum & nomen tenent, nisi ut audiant, quæ fides, & qualis vita debeat esse Christianis, ut cum seipsos probaverint, tunc de mensa Domini manducent, & de Calice bibant.*

Qui rationem & Spiritum Canonis attenderit, facile intelliget, in Canonem hunc turpiter impingere, qui recenter venientes è vita quasi gentili & sceleratâ, statim ad Sacramentum pœnitentiæ, id est, laboriosum lavacrum admittunt.

Recenter baptizati non sunt admittendi ad Presbyteratum, nisi probatio quamplurima præcesserit.

Secundò, hoc Canone cavetur, ne recens baptizati sive Neophyti, & Episcopatum vel Presbyteratum provehantur: *nam*, inquit, *& post Baptismum probatione* MAJORE; vel ut legit Dionysius, QUAM PLURIMA; & juxta Isidorum, quem sequitur Gratianus dist. c. 1. MULTA *indiget.*

Rationem subdit Canon: *Manifesta est enim Scriptura, quæ dicit: Non Neophytum, ne fortè in superbiam elatus in judicium incidat, & laqueum diaboli.* " Novitate enim, " inquit Ambrosiaster in *epist. ad Timoth.* & " potestate inflatur, arbitrans se præ cæteris " digniorem.

Aliam rationem reddit Hormisdas Papa in epist. ad Episcopos Hispaniæ apud Grat. *dist.* 61. *c.* 2. *Debet vitam suam longâ probatione monstrare, cui gubernacula committuntur Ecclesiæ.*

Non dubium proinde in spiritum hujus Canonis committere, qui è vita impia, & plusquam gentili conversos, sine *multa*, aut *quamplurima* probatione ad Sacros Ordines admittunt. Unde & Canon 79. Apostolorum è vita gentili, & conversatione pravâ venientes conjungere non dubitat. *Qui ex vita gentili*, ait, *advenerit, & baptizatus est, aut* EX CONVERSATIONE PRAVA, *cum justum non est protinus promoveri in Episcopum.*

Neophytus qui convincitur post baptismum ante ordinationem, grave crimen commisisse, cessare debet à Clero.

Tertiò, decernitur hoc Canone, quòd si quis Neophytus non obstante hâc prohibitione ordinatus sit, & procedente tempore aliquod *animale* peccatum circa personam inventum fuerit, cesset à Clero; id est, à functionibus sacris.

Vult ergo Canon, quod Neophyti ordinatio, si facta sit, toleretur quidem; sed tamen si *processu temporis* reperiatur post Baptismum ante ordinationem aliquod *animale peccatum* admisisse, cesset à Clero. Unde Isidorus, & ex ipso Gratianus *Can.* 1. *dist.* 48. pro, *inventum fuerit*, male legit, *admiserit*: quo indicatur, agi de peccato post ordinationem admisso; quod est contrarium textui originali, & omnibus versionibus, unâ Isidori exceptâ.

Quid intelligatur per peccatum animale.

Peccatum *animale*, de quo in Canone, non ab animali, sed ab *anima* deduci evincit ipsum verbum Græcum. Unde Dionysius legit *anima peccatum*: quo nomine interpretes Græci passim intelligunt quodcumque peccatum *grave.* Quibus consonat Gratianus, qui ex

ex Isidoro legit *mortale peccatum*.

Hic nota, quantopere solliciti fuerint Patres, ne quis de gravi aliquo crimine convictus sacras functiones obiret.

Cleri vetantur secum habere rem quacumque ratione suspectam.

Canon III. interdicit Clericis universis *subintroductam* habere mulierem; præterquam utique Matrem, vel Sororem, vel Amitam, vel eas solas personas, quæ omnem suspicionem effugiunt, Ref. h. Canon Gratianus *dist.* 32. *c.* 16. sed pauló aliter atque in Græco legitur; ut ibidem notarunt Correctores Romani.

Quâ ratione disciplinam hoc Canone expressam Synodi nostræ Belgicæ pro temporum, & locorum conditione expresserint, latiùs deduxi in dissertatione De Canonicis *p.* 2. *n.* 4.

Episcopus ut minus quam à tribus constituatur; & à Metropolitano confirmari debet.

Canon IV. Episcopum constitui vult ab omnibus Episcopis comprovincialibus; vel si hoc fieri nequeat, saltem à tribus; cæteris absentibus suffragium scripto ferentibus, & assentientibus: & eorum quæ fiunt in unaquaque Provincia confirmationem à Metropolitano fieri mandans. Ref. à Grat. *dist.* 64. *c.* 1.

Utrum præsens Canon agat de ordinatione, an verò de electione Episcopi, ambiguum est. Et quidem interpretes Græci, ut Balsamon, Zonaras aliique, quos novissime sequutus est Vir eruditus Guilelmus Beveregius Presbyter Anglicanus in notis *ad h. Can.* credunt, solùm de electione hîc tractari. At inter Latinos non pauci sustinent, de *ordinatione* Episcopi Canonem loqui: hisque favet versio Dionysii, & Isidori, qui legunt: Episcopum oportere *ordinari*: item, *ordinationem* fieri.

In Can. IV. tam de ordinatione, quàm electione agitur.

Si textum Græcum seu originalem consulamus, verisimilius est, & de electione, & ordinatione decerni. Nam præterquam, quod in priori parte Canonis ipsum verbum Græcum proprie significet *constitui*, abstrahens ab electione, & ordinatione, ipse absentium in scriptis assensus requisitus sat innuit, de electione potiùs quam ordinatione tractari.

Cùm verò verbum Græcum in altera parte Canonis propriissime significet *manuum impositionem*, *vix dubitari potest, quin de ordinatione* loquatur: adeò ut Canonis hujus hic videatur proprius sensus: Episcopum constitui oportere ab omnibus Episcopis Comprovincialibus: aut si id fieri nequeat, saltem à tribus præsentibus, cæteris absentibus electioni per scriptum assentientibus: quo assensu præstito, tunc *manuum impositio*, sive ordinatio à præsentibus fiat.

Estque hæc Canonis explanatio conformis temporis illius Disciplinæ, juxta quam, electio & ordinatio Episcoporum simul peragi solebant.

Ratio Canonis IV.

Canonis hujus rationem jam pridem expressit Innocentius I. in *Epist. ad Victricium cap.* 1. apud Grat. *dist.* 64. *c.* 4. *Ne unus*, ait, *Episcopus ordinare præsumat Episcopum, ne* FURTIVUM BENEFICIUM *præstitum videatur. Hoc enim & in Nicæna Synodo constitutum est, atque definitum.*

Hoc est, voluit Synodus, ut Episcopus non *furtivè*, sive clam in ovile seu Ecclesiam Christi intraret, sed Ecclesiâ integrâ quæ per Ecclesiam cujusque Provinciæ repræsentatur, quasi probante & assentiente.

Hæc licet sit sanctissima Disciplina, sæpissime innovata, & rigorose observari præcepta, non adeò tamen Episcoporum, etiam trium, præsentiam crediderim necessariam, ut ab uno factam ordinationem crederem invalidam: quod inter alios erudite ostendit & evincit jam citatus Guilelmus Beveregius in notis *ad Can.* 1. *Apostolorum*, quas addidit ad Pandectas Canonum Græcorum, nuper typis elegantissimis Græcè & Latinè cum Commentariis Balsamonis, Zonaræ, & aliorum Græcorum ab ipso evulgatas.

Excommunicatus ab Episcopo, etiam ab aliis rejici debet. Ratio hujus disciplinæ.

Canon V. primò vult servari Canonem seu Regulam, quæ pronuntiat, excommunicatum ab uno Episcopo, ab aliis non esse recipiendum.

Fundata est hæc Regula in unitate Ecclesiæ, & Episcopatus, juxta vulgatum illud, & solemne S. Cypriani effatum: " Episcopatus „ unus est, cujus à singulis in solidum pars te„ netur, " *lib. de unitate Ecclesiæ.*

Ut enim unitas illa Ecclesiarum requirit, ut quem cum una Ecclesia communionem habere constaret, ab aliis reciperetur; eadem exigit pariter, ab una rejectum, ab aliis similiter rejici.

At constat, quod *nonnumquam divina providentia finat, per nonnullas nimiùm turbulentas hominum carnalium seditiones expelli de congregatione Christiana etiam bonos Viros*, ut notat S. Augustinus de *vera Relig. c.* 6. ibidem addens: quod qui hanc excommunicationem patienter pro pace Ecclesiæ sustinuerint, *eos coronet in occulto Pater, videns in occulto.*

Excommunicatio leviter ferenda non est.

His injustis excommunicationibus occurrere volens Synodus decernit in secunda Canonis parte, ut bis in anno Synodus Provincialis habeatur; ut si forte prætendatur, Episcopum per iracundiam, aut aliquam animi sinistram commotionem ad excommunicationem prosiliisse, id in Synodo examinari possit.

Hinc patet, spiritum Ecclesiæ semper fuisse, excommunicationem, utpote pœnam gravissimam, non ex passione aut leviter esse ferendam; sed maturo judicio, & gravissima de causa: ut etiam novissime Synodus Trident. declaravit *Sess.* 25. *c.* 3. *de ref.*

Prima pars Can. VI. exponitur.

Canonis VI. parte 1. decernitur, ut *antiqui mores serventur, qui sunt in Ægypto, Lybia, & Pentapolis, ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem: quandoquidem & Episcopo Romano hoc est consuetum:* sive ut vertunt Dionysius & Isidorus, *parilis mos est.*

Mirum! quantis contentionibus super hac Canonis parte tum à Catholicis, tum Acatholicis, hoc præsertim seculo sit digladiatum, quàmque in varios sensus, prout quisque suæ conducere judicavit opinioni, dilaceratus, seu distortus fuerit: neglectò pene ab omnibus naturali & obvio sensu; qui tamen cuique sine difficultate occurret, & perspicuus erit; si modò occasionem Canonis, ac ejus compendium nobis à Ruffino relictum, unàque reliquum Canonis contextum, sine præconceptæ opinionis præjudicio attenderit.

Occasio Canonis.

Occasionem Canoni dedit Meletius Sycopolitanus in Ægypto Episcopus. Hic cum à Petro Alexandrino in Synodo depositus esset; tum quod persecutionis tempore fidem inficiatus sacrificasset, tum ob alias causas, ut scribit Socrates *Lib.* 1. *cap.* 6. contra Episcopum recalcitrare, Schismaque conflare, quod ab ejus nomine Meletanum dictum fuit, cœpit; plurimos insuper Episcopos Ordinare; idque sine consensu Episcopi Alexandrini: quorum Catalogum

talogum recitat Athanasius *Apolog.* 2.

Cum verò Episcopus Alexandrinus prætenderet ex vetusta consuetudine sibi competere, non in una dumtaxat Provincia, uti commune est omnibus Metropolitanis, sed per totam Ægyptum, Libyam & Pentapolim jus Metropoliticum: adeoque nec sine ejus consensu ibidem Episcopos posse ordinari, quæstio ad Synodum Nicænam delata fuit.

Re examinatâ cum Synodus comperisset, Alexandrino Episcopo ex vetusta consuetudine id juris in Provinciis illis fuisse, præsenti Canone declaravit, *ut antiqui mores in Ægypto, Libya, & Pentapoli serventur: ut Episcopus Alexandrinus horum omnium habeat potestatem*; scilicet Metropoliticam: *quandoquidem*, inquit Synodus, *Episcopo Romano id consuetum*, vel, *parilis mos est:* nimirum idem agendi in pluribus Provinciis, quod in Ægypto, Libya & Pentapoli ex vetusta consuetudine prætendebat Alexandrinus Episcopus.

Quæ verò essent Provinciæ illæ, in quibus hoc Episcopo Romano consuetum esset, non expresserunt Patres Nicæni sed Ruffinus, qui sub finem seculi 4. (adeoque nondum seculo à Synodo elapso) sensum Canonis, non quidem ad verbum, sed prout eum observari videbat, retulit, Provincias illas expressit; ità Canonem referens: *Et ut apud Alexandriam, & ut in Urbe Roma vetusta consuetudo servetur, ut vel ille Ægypti, vel hi* SUBURBICARIARUM *Ecclesiarum, sollicitudinem gerat.*

Compendium Canonis ex Ruffino.

Quod ergo Patres Nicæni dixère: quandoquidem Episcopo Romano *id consuetum* est, vel, *parilis mos est*; id ex relatione Ruffini testis oculati de facto; quod ignorare haud poterat, refertur ad *Ecclesias suburbicarias*: id est, Ecclesias sitas in Provinciis Suburbicariis, seu Provinciis Romæ adjacentibus, & sub ditione Vicarii Urbis comprehensis.

Et sane Episcopum Romanum eo tempore per illas Provincias jus Metropoliticum exercuisse, quale Alexandrinus in Ægypto prætendebat; ut nimirùm Synodos congregare posset, nec fas esset sine ejus consensu Episcopos ordinare, manifestum est ex S. Leonis Epist. 16. c. 1. & 7. ad Episcopos per universam Siciliam (quæ una erat ex Provinciis Suburbicariis) constitutos: & Notis eruditè more suo latiùs exponit Paschasius Quenellius.

Jus Metropoliticum Episcopi Romani non extenditur ultra Provincias Suburbicarias.

Comparatio igitur dumtaxat instituitur inter hos duos primariarum Sedium Antistites, ut *Metropolitanos*, sed *privilegiatos*: id est, qui ex vetusta consuetudine jus Metropoliticum extendebant ad plures Provincias. Alexandrinus quidem ad Ægyptum, Libyam & Pentapolim; Romanus verò per Provincias Suburbicarias: nequaquam verò per universam Ecclesiam; imò nec per integrum Occidentem: cùm certum sit ex S. Leone, Episcopum Romanum in Gallia eo tempore jus Metropoliticum in Episcoporum Ordinatione non exercuisse. *Epist.* 10. *c.* 9. *ult. edit.*

A sensus Canonis confirmatur ex verbis Canonis.

Confirmant hanc Canonis expositionem verba quæ in Canone subsequuntur: "Similiter „ & in Antiochia & in aliis Provinciis sua pri„ vilegia, ac suæ dignitates & auctoritates Ec„ clesiis serventur. Illud autem est omnino „ manifestum, quòd si quis absque *Metropo*„ *litani* sententia factus sit Episcopus, eum „ magna Synodus definivit non esse Episco„ pum.

Quid evidentius, quàm hîc de solis Metropolitanis, ac præcipue *privilegiatis* sermonem esse? Unde Dionysius Canoni hunc præfixit titulum: *De Privilegiis, quæ quibusdam civitatibus competunt.* Et in Codice Canonum Ecclesiæ Romanæ à Quenellio evulgato (de quo capite sequenti agetur) hæc est Canonis epigraphe: *De Privilegiis primarum Sedium.*

Nulla ergò hoc Canone de Primatu aut Patriarchatu Romani Pontificis fuit quæstio: ut proinde hic Canon nec Primatui officiat, ut prætendunt heterodoxi; nec Primatum astruat, ut nonnulli Catholici, contorquendo Canonis verba, nimis perfracte persuadere volunt.

Qui plura occasione hujus Canonis, tum à Catholicis, tum heterodoxis mota & agitata scire desiderat, præter citatos à R. P. Labbæo in observation. ad hunc Canonem in ultima Conciliorum editione, consulere poterit Henricum Valesium lib. 3. observation. in Socratem, & Beveregium in Notis ad hunc Canonem.

Gratianus Canonem in plures partes dividit.

Gratianus hunc Canonem refert in 3. partes dissectum, tamquam 3. diversos Canones, *dist.* 64. *c.* 8. & *dist.* 65. *c.* 1. & 6. Quæ dissectio, & partium à se invicem separatio, quantopere assequendo vero Canonis sensui officiat, nemo non videt.

Canon VII. Episcopo Hierosolymitano honorem prisca consuetudine ipsi tributum conservat: *Metropoli propria dignitate servata.*

Episcopus Hierosolymitanus nec Patriarcha, nec Metropolitanus constituitur.

Hinc clarum est, Episcopum Hierosolymitanum, nec Patriarcham, nec Metropolitanum per hunc Canonem constitui; sed honoris prærogativam inter Episcopos Comprovinciales ipsi dumtaxat servari: ut contra Petrum à Marca rectè notat Beveregius ad hunc Canonem. Quin tamen hæc honoris conservatio à Synodo œcumenica speciali Canone expressa multum contulerit, ut facilius ad dignitatem Patriarchalem elevaretur, nemo ambigit.

Canonis 8. expositio.

Canon VIII. agit de his, qui se *Catharos*, id est, *puros* nominant: sive de *Novatianis*, "Hi enim seipsos, ait S. Augustinus, isto no„ mine, quasi propter *munditiam* superbissi„ me, atque odiosissime nominant: secundas „ nuptias non admittunt, pœnitentiam dene„ gant: Novatum sectantes hæreticum; unde „ etiam *Novatiani* appellantur.

De his itaque primâ parte Canonis statuitur, accedentes ad Ecclesiam Catholicam *impositis eis manibus maneant sic in Clero.*

Novatiani revertentes ad Ecclesiam si fuerint ordinati, non sunt reordinandi.

Per hæc verba, *impositis eis manibus* intelligi Novatianos *ordinatos*: sive qui apud suos erant ordinati, & textus originalis, & totus Canonis contextus evincunt.

Et quidem exemplaria latina à Constantinopolitano, & Alexandrino Episcopis è Græcis fideliter versa; & ad Concilium Carthaginensem VI. missa, habent: "si aliquando ve„ nerint ad Catholicam Ecclesiam Cathari, pla„ cuit, sicut & magnæ Synodo, eos *ordinatos* ma„ nere in Clero," Tom. 2. Concil. pag. 1596.

Hoc sane innuit, hîc per *ordinatos* significari, Catharos, seu Novatianos *ordinatos* ad Ecclesiam revertentes.

In altera Canonis parte, primò exprimuntur conditiones sub quibus ad Ecclesiam sint recipiendi: ac deinde decernitur, ut si hi, qui ad Ecclesiam Catholicam revertuntur, "in„ veniantur in vicis, aut urbibus *soli ordinati*, „ qui inveniuntur in Clero, erunt in *eodem* „ *ordine*. Si autem in eo loco sit Episcopus, aut

„ aut Presbyter Ecclesiæ Catholicæ vult Synodus, ut Episcopus Catholicus suam dignitatem retineat : qui autem apud eos, qui *Cathari* dicuntur, nominatur *Episcopus*, Presbyteri habeat honorem : nisi utique Episcopo placeat, ipsum nominis honorem impertire. Si autem hoc illi non placeat, vel *Chorepiscopi*, vel *Presbyteri* locum excogitabit, ut esse omnino in Clero videatur; ne in civitate duo sint Episcopi.

Voluit ergo Synodus ut Novatiani in eodem, quem apud ipsos habebant ordinem, & gradum, etiam Episcopalem, maneant in Ecclesia Catholica : modò hoc unum caveatur, *Ne in civitate duo sint Episcopi :* id est, duo actualiter functiones Episcopales exercentes.

Hunc Canonis sensum pluribus post Christianum Lupum in Scholiis ad hunc Canonem, confirmavit Beveregius in notis ad hunc Canonem.

A vero sensu Canonis aberravit Gratianus.

Aberravit proinde à vero Canonis sensu Gratianus, dum secutus versionem Isidori legit : *Placuit sancto Concilio*, ut ORDINENTUR, *& sic maneant in Clero :* quasi redeuntes à Novatianis reordinari deberent : quem sensum ipse Gratianus suis verbis immediate ante Canonem expressit : *In Nicano Concilio Can.* 8. inquit, *de Novatianis statutum est, ut ad Ecclesiam redeuntes* ORDINENTUR. 1. q. 7. Can. 8.

Sed, petet quis, quomodo Novatiani schismatici ad Ecclesiam revertentes in Clero manere permittuntur; cùm juxta illius temporis Disciplinam, nemo in Clero permitteretur, qui de gravi crimine convictus esset ? inprimis observandum, hic non agi de his, qui schisma fecerant, sed in schismate nati fuerant; quorum indubie crimen levius erat : sed "nec hoc fieret," respondet in simili S. Augustinus, "quoniam revera fieri non „ deberet, nisi pacis ipsius compensatione sanaretur." Epist. 50. seu 185. ult. edit. ibidem pluribus ostendens, qua ratione charitas subinde exigat, à rigore disciplinæ nonnihil recedi; præsertim "in hujusmodi causis ubi „ per graves dissensionum scissuras non hujus, aut illius hominis est periculum, sed „ populorum strages jacent. Detrahendum „ est, ait, aliquid severitati, ut majoribus „ malis sanandis charitas sincera subveniat. Grat. *dist.* 50. *Can.* 25. item : *XXIII. q.* 4. *Can.* 24.

A Clero deponitur, qui sine crimine ante ordinationem non fuisse deprehenditur.

Canones IX. & X. à sacris functionibus deponunt, qui vel sine examine Presbyteri ordinati, vel alicujus criminis se reos esse, cùm in eorum vitam inquireretur, confessi fuerant: aut tempore persecutionis lapsos esse constaret. Quod est enim à REPREHENSIONE *alienum*, aut juxta Dionysium & Isidorum, *quod est* IRREPREHENSIBILE *defendit Ecclesia.*

Sensus ergo est : quacumque ratione contigerit, ut aliquis in Presbyterum fuerit ordinatus, qui post Baptismum ante ordinationem in crimen aliquod, pro quo in ordinem pœnitentium esset redigendus, deprehenditur incidisse, deponendus est : quia solùm quod est *irreprehensibile* defendit Ecclesia : juxta illud Apostoli : *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse.*

Pœnitentes à Clericorum officiis excluduntur.

Unde ad hos Canones alludens Innocentius I. ait : *Canones apud Nicænam constituti pœnitentes etiam ab infimis Clericorum Officiis excludunt.* Epist. 6.

Error Gratiani circa verba Innocentii dist. 50. Can. 60.

Hanc Innocentii sententiam referens Gratianus eam restringit ad pœnitentes, *qui post actam pœnitentiam sæcularis militiæ cingulum accipiunt.* Ex quo patet, Gratianum epistolam Innocentii non legisse : quandoquidem vel ex sola inspectione epistolæ manifestum sit Innocentium generaliter de omnibus pœnitentibus loqui.

Canon XI. agit de his, qui sinè necessitate, vel sinè facultatum suarum ablatione, vel aliquo ejusmodi, in sævissima illa persecutione sub Licinio Tyrannide excitata (quam describit Eusebius lib. 10. c. 8.) lapsi fuerant in Idololatriam. Dicit : quod licet humanitate sint indigni, *clementiâ* tamen, & *benignitate* in eos uti.

Attendamus clementiam & benignitatem : "Quicumque ergo, inquit, germane & vere pœnitentia ducuntur, tres annos inter „ auditores exigent, ut fideles, & septem annis prosternentur supplices : duobus autem „ annis absque oblatione erunt orationum cum „ populo participes.

Ex clementia & benignitate voluntariè lapsis imponitur 10. annorum pœnitentia.

Sane si 10. annorum pœnitentia pro enormi quidem, sed unico peccato à sanctissimis his, ac perspicacissimis Patribus dicatur *clementia & benignitas*, sibi attendant, & meritò exhorrescant Sacerdotes, quibus inviolabili lege injunctum est, *pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, salutares & convenientes satisfactiones injungere !* Concil. Trident. sess. 14. de Pœnit. c. 8.

Pœnitentes elapsi severiùs puniuntur.

Canone XII. agitur de his, qui pœnitentiam Christiano & generoso animo susceperant; cumque in finem muniis sæcularibus nuntium remiserant; at durante pœnitentia tamquam canes ad vomitum reversi, non solùm munerum publicorum administrationem quam studio pœnitentię prius rejecerant, rursus susceperunt, sed ardentissime; etiam datis pecuniis ambierunt.

Episcopi pœnitentiam secundùm fervorem pœnitentis diminuere possunt.

Hos severius, quàm præcedentes Synodus insequitur; pœnitentiam scilicet 13. annorum injungens. Permittens tamen Episcopis aliquid humanis de iis statuere, *qui lacrymis, tolerantiâ, & bonis operibus, conversione & opere, & habitu ostendunt.*

Hinc collige, à mente Patrum aberrare quamplurimùm, qui solis verbis conversionem pœnitentium metiendam credunt.

Insuper discant ex hoc Canone Sacerdotes, attendere ad opera, & fervorem pœnitentium : ut ex iis intelligant, quibus reconciliationis beneficium impertiri, quibus procrastinare debeant. Quod quanta solicitudine, & labore olim exequerentur Episcopi, latiùs deducit Morinus *lib. 6. de Pœnit. c.* 16.

Ultimum viaticum pœnitentibus in vitæ periculo constitutis non negandum.

Canone XIII. decernitur pœnitentibus in vitæ periculo constitutis *ultimum & maximè necessarium viaticum* non negandum. Si autem viatico accepto nihilominus reconvalescant, ad ordinem pœnitentium eis redeundum esse. Judicio autem Episcopi permittit, hujusmodi pœnitentibus moribundis Eucharistiam postulantibus, eam vel annuere, vel negare, prout examine facto viderit convenire.

Una circa hunc Canonem occurrit difficultas : quid nimirum significetur per *ultimum & maximè necessarium viaticum.*

Per Viaticum hic non intelligitur Eucharistia.

Hodie illud pro Sacra Eucharistia accipi; quin & olim frequenter idem significâsse dubium non est; multisque allegatis testimoniis probat D. Du Cange in suo Glossario V. *Viaticum,*

ticum. Quin tamen priſtinis Eccleſiæ ſeculis etiam interdum acceptum fuerit pro omni eo, quod ad exitum feliciorem ex hac vita aſſequendum conduceret; ſubſidiumque viæ ad æternitatem peragendæ ſuppeditaret, nemo inficiari poteſt; & pluribus oſtendit Albaſpinæus Seſſ. 1. obſervat. c. *XI.*

Et quidem in I. parte per *ultimum & neceſſarium Viaticum*, intelligi non *Euchariſtiam* ſed *reconciliationem*, ſeu abſolutionem plura inſinuant.

Cùm enim loquatur de *ultimo & maximè neceſſario viatico* non videtur, quomodo de *Euchariſtia*, quæ abſolute ad ſalutem neceſſaria non eſt, intelligi queat.

Deinde, quod ampliùs urget, in ultima Canonis parte decernitur: *Euchariſtiam* pœnitentibus in extremo vitæ poſtulantibus, eam concedi, non abſolute & ſimpliciter, quemadmodum *ultimum & maximè neceſſarium viaticum* dandum eſſe declaravit; ſed demum, ſi *examine ſuper* vita & converſatione pœnitentis inſtituto, Epiſcopus judicaverit. Ut proinde Euchariſtiam ab ultimo, & maxime neceſſario viatico non obſcure diſtinguere videatur. Vid. Albaſpinæum in notis ad h. Can. ubi hanc Canonis expoſitionem pluribus confirmat.

Catechumeni lapſi 3. annis inter audientes manere debent.

Canon XIV. ſtatuit, ut ſi Catechumeni nóndum percepto Baptiſmo lapſi ſint, tribus annis tantùm *inter audientes* ſint, quibus explétis *orent* cum Catechumenis.

Pro intellectu hujus Canonis notandum: quòd qui è gentilibus Baptiſmum petebant, primùm ablegarentur ad claſſem eorum, quibus ſolùm permiſſum erat audire Evangelium, quod omnibus, etiam gentilibus, & perverſis hominibus permiſſum erat: atque adeò erat hæc infima Catechumenorum claſſis.

Plures Catechumenorum claſſes.

Cùm verò in hac claſſe tempore aliquo perſeveràſſent, ac zelum aliquem pro religione Chriſtiana oſtendiſſent, & aliquouſque in fide eſſent inſtructi, ad ſublimiorem Catechumenorum claſſem admittebantur: in qua non ſolùm audirent, ſed inſuper *orationum*, quæ ſuper Catechumenis fiebant, participes fiebant; & dum orationes recitabantur *genua flectebant*, atque inde *genuflectentes* dicebantur: neque hi Eccleſiâ priùs exibant, quàm à Diacono pronuntiatum erat: *Quotquot eſtis Catechumeni egredimini*; & quidem hi juxta Iſidorum proprie dicebantur *competentes*, id eſt, gratiam Chriſti petentes: nam *Catechumeni*, ait, *tantùm audiunt, necdum petunt.* lib. 2. de Eccleſ. offi. cap. 21.

Senſus Canonis.

Senſus igitur Canonis hic eſt: quòd ſi Catechumenus conſtitutus in ſuperiore claſſe, id eſt, inter COMPETENTES, vel *orantes*, ſeu *genuflectentes*, lapſus ſit, redigatur ad infimam claſſem, id eſt, ad *audientes tantùm*: neque cum Catechumenis *oret* niſi tribus annis expletis: ut interea animus & zelus, quo ad ſuſcipiendam fidem Chriſtianam movetur, rurſus exploretur.

Epiſcoporum & Presbyterorum tranſlationes vetitæ.

Canon XV. Epiſcoporum, Preſbyterorum, & Diaconorum tranſlationes de una Eccleſia ad aliam prohibet, irritaſque impoſterum fore declarat. Grat. 7. q. 1. Can. 19.

Clerici in Eccleſiis, quibus ſunt ſcripti, manere debent.

Canon XVI. ſequela eſt præcedentis: jubens Preſbyteros alioſque Clericos in ſuis Eccleſiis, pro quibus ordinati ſunt manere: & in aliam Eccleſiam recipi vetans: ſi ſecùs fecerint, communione privandos. Prohibens inſuper Epiſcopis, ne alienos Clericos ſine conſenſu proprii Epiſcopi ordinent: aliter factam ordinationem irritam eſſe declarat. Grat. 7. q. 1. *Can.* 23.

Ratio Canonum.

Rationem hujus Diſciplinæ paucis expreſſit Conſtantinus Magnus ſub quo hæc Synodus habita fuit. Laudans enim Euſebium Cæſarienſem, quòd noluiſſet ſuâ relictâ Eccleſiâ ad Antiochenam tranſire, ait: " Rectiſſime fecit „ prudentia tua, quæ & mandata Dei & *Apo-* „ *ſtolicam* atque *Eccleſiaſticam* Regulam cu- „ ſtodire ſtatuit, Epiſcopatum Antiochenſis Ec- „ cleſiæ repudians, quem *Dei mandatu* ab „ initio ſuſcepiſſet. " Apud Euſeb. lib. 2. de vita Conſt. cap. 61.

Quaſi diceret, Eccleſia, cui *Dei mandatu* quis ab initio eſt mancipatus, deſeri non debet: cui conſonat quod conjunctioni, quæ inter Eccleſiam & Paſtorem intercedit, applicetur illud Chriſti: *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparat.* Vide cap. 2. ij de tranſl. Epiſcopi.

Clericis uſuræ, & omnis turpis quæſtus interdicuntur.

Canon XVII. Clericos quocumque obtentu uſuras accipientes, aut aliquid aliud excogitantes turpis queſtûs gratiâ, à Clero deponendos, & alienos à Canone eſſe declarat.

Reprimitur Diaconorum arrogantia.

Canon XVIII. Diaconorum quorumdam, qui ſe ſupra Preſbyteros extollere non verebantur, arrogantiam, faſtum, & audaciam coërcet. Plures hujus arrogantiæ & audaciæ erant radices.

Radices arrogantiæ Diaconorum.

Cùm enim Diaconi eſſent Epiſcoporum individui Miniſtri, & *à Pontificis latere non recederent*, ut ſcribit Hieronymus ſuper Ezechiel. c. 48. omnibus plurimum obeſſe vel prodeſſe poterant.

Hinc non minores dumtaxat Clerici, ſed & Preſbyteri eis adulantes, & placere ſtudentes, facile ſe illis placendi ſtudio ſubjiciebant.

Ulterius, cùm Diaconi theſauri Eccleſiaſtici eſſent œconomi, & diſpenſatores, divitiis præ Preſbyteris abundare conſueverant; atque hinc altera ſuperbiendi occaſio. " Dia- „ coni, ait Hieronymus, ignorantes humili- „ tatem ſtatus ſui, ultra Preſbyteros intumeſ- „ cebant, & dignitatem non merito, ſed *di-* „ *vitiis* æſtimabant.

Diaconi Euchariſtiam Presbyteris diſtribuere prohibentur.

Ex hac Diaconorum arrogantia tandem factum fuit, ut in nonnullis locis Diaconi etiam ipſis Preſbyteris Euchariſtiam diſtribuere præſumerent. Quam Diaconorum arrogantiam hic Canon reprimit: *Quoniam*, ait, *nec Canon, nec conſuetudo tradidit, ut qui offerendi poteſtatem non habent, iis qui offerunt, dent Corpus Chriſti.*

Hic in primis obſerva, Synodum Nicænam non dubitaſſe, quin Corpus Chriſti in Euchariſtia præſens eſſet. Similiter nec dubitâſſe, quin in Eccleſia eſſet verum, & viſibile Sacrificium quod non ab omnibus, ſed à ſolis Epiſcopis, & Preſbyteris offerretur.

Deinde pro intellectu Canonis notandum: hîc non agi de Preſbyteris, qui ad Altare ſacrificabant, ſed de illis, qui unà cum Epiſcopo ſacrificante offerebant: ritu non abſimili, quo hodie recenter ordinati Preſbyteri, vel Epiſcopi cum Epiſcopo ordinante Miſſam celebrant: qui ritus olim quotidianus erat. De quo vide Morinum de SS. Ordinat. *p.* 3. *exercit.* 8.

His itaque Preſbyteris cum Epiſcopo offerentibus Diaconi quidam Euchariſtiam porrigebant.

Diaconi olim Eu-

Id verò facilè invaleſcere potuit ſi ſpectes Diacono-

Eucharistiam attingere vetantur.

Diaconorum potentiam: quandoquidem eo tempore moris esset, ut Diaconi Eucharistiam ab Episcopo aut Presbytero consecratam populo & minoribus Clericis distribuerent: ut latiùs ostendit Morinus loco citato *exercit. 9. cap. 3.*

Secundùm, quod in Diaconis reprehendit præsens Canon, est quod quidam ex Diaconis, *etiam ante Episcopos Eucharistiam attingere præsumerent.*

Credunt nonnulli per hæc significari, Diaconos præsumpsisse ante Episcopos Eucharistiam sumere; quibus suffragatur Isidorus, quem sequitur Gratianus *dist. 93. c. 14.* qui legit: *nec ante Episcopos Sacramenta sumant.*

At quia verbum Græcum proprie significat *attingere*, incertum est, quid Diaconi per hoc voluerint; quidquid sit, decernit Canon, "Ut hæc omnia auferantur, & Diaconi intra „ suas mensuras permaneant: scientes quòd „ sint quidem Episcopi ministri, Presbyteris „ verò minores. Accipiant autem suo ordine „ Eucharistiam post Presbyteros, iis præbente „ Episcopo vel Presbytero. Sed nec in medio „ quidem Presbyterorum liceat Diaconis se- „ dere. Id fit enim præter Canonem & ordi- „ nem.

Diaconi inter Presbyteros sedere non possunt.

Hierarchiam Ecclesiasticam ex Episcopis, Presbyteris & Diaconis divinâ ordinatione constitutam, hoc Canone luculentissime expressam conspicimus.

Quod de loco Presbyterorum hîc dicitur, indubie intelligi debet, de loco in Ecclesia, præsertim tempore Sacrificii, Presbyteris assignato.

Ratio Canonis.

Ratio fundamentalis hujus Canonis ex Regula tradita ab Apostolo 1. ad Corinth. cap. 14. *Omnia autem honestè & secundùm ordinem fiant.*

Paulianistæ rebaptizandi.

Canon XIX. agit de Paulianistis, seu Paulianis; ità dictis à quodam Paulo Samosatensi quondam Patriarcha Antiocheno.

Et primò quidem statuit, ut qui de his Ecclesiam confugerint, hi omnino rebaptizentur.

Porro cùm Synodus id specialiter de Paulianistis decreverit, quidnî dicamus cum S. Augustino: credendum est "Eos Regulam Baptismatis non tenere, quam secum multi hæ- „ retici, cum de Catholica Ecclesia discede- „ rent, abstulerunt, eamque custodiunt," *hæresi 44.* Quasi diceret; cùm Synodus œcumenica declarat, Paulianistas rebaptizandos, reverentia, quam Synodo debemus exigit, ut credamus, hos hæreticos Regulam seu formam Baptismatis non tenuisse: ideoque & ipsorum Baptismum potiùs, quàm aliorum hæreticorum, qui Regulam Baptismatis secum ab Ecclesia abstulerunt, & custodiunt, esse invalidum.

Paulianistæ quomodo ad Clerum admittendi?

In secunda Canonis parte decernitur, "Ut „ si qui è Paulianistis revertantur, qui apud „ suos fuerant de Clero, hi si à culpa, & „ reprehensione alieni sint, rebaptizari ordi- „ nentur à Catholicæ Ecclesiæ Episcopo. Si „ verò examinatio eos non esse aptos depre- „ henderit, deponi eos oportet. Similiter au- „ tem & de Diaconissis, & omninò de om- „ nibus qui inter Clericos numerantur eadem „ forma servabitur.

Quid de Diaconissis revertentibus statuatur.

Quia verò quis dubitare potuisset, quare Synodus specialiter *Diaconissas* expresserit, cùm Clericorum tantùm in genere meminerit, subdit: " Diaconissarum autem *meminerimus*, „ quæ in habitu quidem censentur, quoniam „ nec ullam habent manuum impositionem, „ ut omnino inter Laicos connumerentur.

Quasi diceret, ideo *Diaconissarum* specialiter meminisse oportuit; quia cùm manuum impositionem non accipiant; habeanturque communiter pro Laicis, nisi specialiter essent expressæ, videri potuissent non comprehensæ: atque adeò, si quæ inter Paulianistas in hoc ministerio essent, & ad Ecclesiam reverterentur, ad idem ministerium in Ecclesia Catholica forsan admissæ non fuissent, nisi specialis earum mentio facta foret.

Hic est naturalis & obvius illorum sensus, quæ in alienum sensum detorquet Morinus, dum credit in priori parte indicari, Diaconissas per manuum impositionem communiter esse ordinandas, & in posteriori à Regula generali exceptionem subjici: cùm nequidem ex ullo antiquitatis monumento constet, Diaconissas per manuum impositionem, saltem tempore Synodi Nicænæ, fuisse ordinatas.

Morinus Canonem in alienum sensum detorquet.

Hunc Canonem refert Gratianus 1. *q.* 1. *can.* 52. sed pro *Diaconissas* legit, *Diaconos:* ac insuper ultimam partem Canonis omittit.

Canone XX. dicitur: " Quoniam sunt qui- „ dam, qui in Die Dominico *genuflectant*, & „ ipsis diebus Pentecostes; ut omnia similiter „ in omni Parochia serventur, visum est S. Sy- „ nodo ut *stantes* Deo orationes effundant. *Grat. de cons. dist.* 3. *can.* 10.

Quando inter orandum sit standum?

Hinc patet, primis seculis obtinuisse, ut publicæ preces à Christianis flexis genibus, idque per totum annum, præterquam diebus Dominicis, & illis 50. qui Pentecosten inter & Pascha interfluunt, peragerentur. His enim diebus genu inter orandum flectere nefas existimatum est. " Die Dominico, ait Tertul- „ lianus, jejunium nefas dicimus, vel de *ge-* „ *niculis* adorare. Eâdem immunitate à die „ Paschæ in Pentecosten usque gaudemus, " *de corona milit. cap. 3.*

Ejusdem ritûs meminêre Autor quæstionum & responsionum ad orthodoxos inter Opera Justini Martyris: *quæst.* 115. Basilius de Spiritu S. *c.* 27. Ambrosius *serm.* 61. Augustinus *epist.* 119. ad Januar. Isidorus *l.* 1. *de divin. off. c.* 13. Ritûs illius mysterium & moralem rationem breviter exponens: " Idcirco „ autem totius Quinquagesimæ dies post Do- „ mini resurrectionem resolutâ abstinentiâ „ in sola lætitia celebrantur, propter figuram „ futuræ resurrectionis, ubi jam non labor, „ sed requies erit lætitiæ: ideoque his diebus „ nec genua in oratione flectuntur; quia sicut „ quidam sapiens ait; in flexu genuum pœ- „ nitentiæ & luctûs indicium est. Unde etiam „ per omnia eandem solemnitatem, quam die „ Dominico custodimus, in qua Majores no- „ stri nec jejunium, nec genua esse flectenda „ ob reverentiam Dominicæ resurrectionis tra- „ diderunt.

Cur diebus dominicis, & tempore Paschali non sit genuflectendum?

Cùm verò tempore hujus Concilii aliquibus locis hæc antiqua consuetudo non servaretur, eam ubique servandam dixerunt: *ut omnia similiter in omni Parochia observentur:* hoc est, ut eadem precandi formula ubique obtineat; & omnia Sacra uniformiter peragantur.

Uniformitas in publicis precibus Patribus summopere curæ fuit. Dum de sensu ha-

Hinc collige quantæ curæ fuerit his Sanctissimis Patribus uniformitas in publicis peragendis; cùm rem adeò ex se indifferentem, nec directe vel indirecte in Scripturis præceptam, suâ demum auctoritate præcipiunt: hac

solâ

rum Canonum agitur parum fidendum Gratiano.

solâ ratione, ut omnia Christianorum divina Officia, ubique terrarum, quantum fieri potest, uniformiter celebrarentur.

Qui paulisper attenderit ad ea, quæ occasione horum Canonum in Gratiano notata sunt, non difficulter intelliget; parum fidendum esse Gratiano, dum de sensu Canonum agitur: sed recurrendum esse ad ipsos Canones. Et quidem cùm hi Canones, & reliqui, qui hoc Codice continentur, Græcè primitus editi sint, potiùs ad Græca, quàm Latina exemplaria recurrendum esse, rectè monet Antonius Augustinus *l. 1. de emend. Grat. dial. 11.*

§. VIII.

De Canonibus Ancyranis.

CAnonibus Nicænis in Codice *Ecclesiæ universæ*, de quo agitur, immediate subjiciuntur Canones Synodi Ancyranæ: quæ habita fuit sub initium seculi IV.

Interfuêre cum Vitali Antiocheno 18. Episcopi ut communiter volunt, & asserit Gratianus *dist. 16. c. 11. 24.* aut ut alii nonnulli 14. qui plerique & Nicæno Concilio astiterunt; & plures glorioso martyrio fidem, quam verbis propugnaverant, obsignarunt.

Primaria conveniendi ratio fuisse videtur, dispicere, qua ratione procedendum esset cum iis, qui in persecutione Maximini aliquid contra Fidem, aut Religionem commiserant; si cessante jam persecutione reverti, & pœnitere desiderarent; uti ex Canonibus haud difficulter colligitur, plerique enim modum, & tempora pœnitentiæ præscribunt.

Presbyteri qui semel fidem abnegarunt licet postea generose pro fide pugnarint, nulli Sacerdotale Officium obire possunt.

Canon I. agit de Presbyteris, qui tempore persecutionis vi tormentorum victi sacrificaverant idolis; sed postmodum pœnitentiâ ducti contra reluctati sunt; idque non *simulatione quadam*, sed *verè*; nec *hoc prius machinati sunt & consulto egerunt, ut tormentis subjicerentur, ità ut specie & apparenter tantùm inferrentur*: de his inquam decernitur, *eos Cathedræ quidem honoris esse participes, non licere autem ipsis offerre & concionari, vel omnino aliquod Sacerdotale munus obire.*

Duo præcipua Presbyterorum officia hîc expressa conspicimus. Alterum *offerre* sacrificium. Verbum enim Græcum hic idem est, quo utitur Paulus ad Hebræos, ut oblationem sacrificii significet. Alterum *concionari*, sive ut Dionysius & Isidorus vertunt, *sermones ad populum facere.*

Ulteriùs, ex hoc Canone collige, Patres censuisse repellendos non ab oblatione Sacrificii dumtaxat, sed etiam à munere *concionandi* aliisque Officiis Sacerdotalibus, qui vel semel Christi fidem negaverunt, tamen si *verè* & ex *animo* postmodum pro ejusdem fidei confessione generosè & fortiter reluctati fuissent, imò & tormenta sustinuissent. Hinc intellige, quantam vitæ innocentiam Patres illi requisiverint, ut quis dignus esset aliis Christi Evangelium annuntiare.

Magna morum innocentia requisita, ut quis aliis Evangelium prædicet.

De Diaconis idem, quod de Presbyteris statutum fuit edicitur.

Nota denique, quantâ sollicitudine Sanctissimi hi Patres examinarint, quo animo, & affectu pœnitentium opera forent peracta, ut vel hinc hodie discant Sacerdotes, eodem spiritu & cura, pœnitentium actiones discutere, & expendere.

Canon II. loquitur de Diaconis, qui similiter ut Presbyteri, de quibus in Canone præcedenti, lapsi sunt; & postmodum reluctati: ut hi similiter *honorem quidem habeant: cessent verò ab omni sacro ministerio, sive à pane, sive à Calice offerendo, vel prædicando: nisi Episcopi, conscii eorum laboris, & humilitatis & mansuetudinis, voluerint iis ampliùs aliquid impertiri.*

Functiones ad Lyturgiam pertinentes Diaconis interdicuntur.

Per *Sacrum ministerium* quod Diaconis hoc Canone interdicitur, intelliguntur functiones Diaconi oblationem sacrificii respicientes; sive quas tempore Liturgiæ Diaconi, tamquam Ministri Episcoporum & Presbyterorum; obibant. Aliæ verò functiones officium sacerdotale non respicientes, quales erant curam Martyrum & Confessorum, aut etiam pauperum gerere, rerum temporalium dispensatorem agere, denique alia Episcoporum exteriora, & temporalia negotia curare, his Diaconis interdictæ non erant.

Quid per *offerre panem & Calicem*, quod Diaconis specialiter interdicitur, intelligatur, incertum est. Morinus credit intelligi oblationem qua Diaconi *Eucharistiam* sub specie panis & vini, populo deferebant, sive distribuebant: unde ipse pervertit, *panem & Calicem* DEFERRE. De SS. Ordinat. *parte 3. exercit. IX. cap. 3.*

Verùm, cùm simpliciter, nullo addito dicatur, *panem & Calicem offerre*, verisimiliùs est, hîc agi de eâ oblatione, qua Diaconi Episcopo materiam Sacrificii offerebant, sive præsentabant; cujus meminit Isidorus dicens: *Levitæ inferunt oblationes in Altaria*: quemadmodum & hodie panem & Calicem Presbytero tradere consueverunt.

Quid significet prædicare in hoc Canone.

Per *prædicare* in hoc Canone proprie non significatur, ut in præcedenti, *sermonem ad populum habere*, sed verbum Græcum proprie significat *præconem agere.* Diaconis enim olim incumbebat altâ voce, instar præconis, ritus & ordinem Liturgiæ moderari; indicando Fidelibus & Catechumenis, quando flectendum, quando surgendum, quando exeundum esset, aliaque similia: quemadmodum hodie voce sublimiori Diaconi dicunt: *Flectamus genua: procedamus in pace: ite, missa est*, &c.

Hîc quisque attendat, quanta morum innocentia à Patribus exacta sit, ut quis functiones, vel incruentum Missæ Sacrificium dumtaxat respicientes, obire posset.

Quid agendum cum iis qui per violentiam immolare coacti sunt.

Canone III. quæritur, quid agendum de iis, quorum manus per meram *violentiam*, ipsis *plane reluctantibus & invitis*, funestis idolorum sacrificiis admotæ fuerant: aut per vim vel violentiam pollutos cibos comedere coacti erant; statuiturque eos citra pœnitentiam ad communionis gratiam esse recipiendos.

Summa Patrum cura ne quis indignus ad gratiam communionis admittatur.

Verùm, si attendamus circumstantias & conditiones quæ concurrunt; apparebit, vel ex hoc solùm, quod super hoc casu fuerit dubitatum & Synodi sententia expedita, stupendam fuisse Patrum curam, ne quis indignus ad communionis gratiam reciperetur.

I. Supponunt, quòd *fugientes* comprehensi sint: adeoque potiùs patriam, & res suas domesticas deserere, quàm fidem; ac etiam tentationi ab ea deflectendi se exponere, in animo habuerint.

II. Quòd ademptis facultatibus *tormenta* sustinuerint, aut in custodiam trusi, proclamaverint *se Christianos esse*: & consequenter, cum evidenti mortis periculo fidem suam professi sint.

III. Quòd eò etiam tempore, quo per violentiam manus eorum ad Sacrificia attrahebantur, aut cibos pollutos per necessitatem sumere cogebantur, confiterentur *jugiter se Christianos esse*, proinde suam in fide constantiam *jugiter* declararent.

IV. Quòd luctum rei, quæ contigit, *incessabiliter ostendebant omni dejectione, & habitu, & humilitate vitæ.*

Quis hanc Patrum curam in admissione ad communionis gratiam cum hodierna Sacerdotum incuria conferens, non perhorrescat.

Sed quod omnem excedit stuporem, hos generosos Christi Athletas, ne dicam gloriosos Martyres, ad Clerum admittere noluit Synodus, *nisi etiam præcedens eorum vita instituenda ratio recta inveniatur*: quasi macula vitæ præcedentis nec per Martyrium sufficienter elui videretur, ut eorum innocentia sanctitati Sacerdotii responderet.

Summa exactitudine expendenda circumstantia peccati, ut pro iis congrua pœnitentia statuatur.

Canone IV. & V. agitur rursùs de his, qui sacrificari coacti fuerant, sed præterea *cœnaverunt in idolio*, sive in loco, in quo cibi idolis immolati apponebantur.

Observatione dignum, quantâ exactitudine circumstantias peccati expendant Patres, ut tempora pœnitentiæ, & reconciliationis præstituant.

Si enim constiterit, eos ad cœnandum quidem fuisse *abductos*, sed LÆTIORI *habitu accessisse*, & *vestem* SUMPTUOSIOREM assumpsisse *& parati prandii*, NON ÆGRE *id ferentes, participes fuerunt*. SEX *annorum pœnitentia injungitur* à Synodo. Si autem cum *veste* LUGUBRI *accesserint* & *accumbentes* quidem *comederint*, *sed* TOTO *accubitus tempore* LACRYMAS FUDERINT, post TRIENNALE *substrationis tempus impletum, sine oblatione recipi* vult, si autem *non comederint*, prædictum triennium ad *biennium* contrahitur.

Episcopi pro modo conversionis tempora pœnitentiæ contrahere vel prolongare possunt.

Additur tandem, ut Episcopi *modo conversationis examinato, potestatem habeant utendi vel clementia, vel plus temporis adjiciendi. Ante omnia autem*, ait Canon, *& præcedens vita, & quæ consecuta est examinetur, & sic eis clementia impertiatur.*

Parum fidendum Gratiano in relatione Canonum.

Hos Canones refert Gratianus *dist.* 50. *Can.* 32. Sed, ut notant Correctores Romani *Verbis Concilii in compendium redactis*, Hinc rursus consequens, in relatione Canonum Gratiano non esse fidendum. Deinde monent eidem Correctores: *Sunt tamen nonnulla in hoc capite emendata, & locupletata ex versionibus, quas Gratianus videretur secutus.* Unde intelligere licet non omnia esse Gratiani, quæ hodie in editione Romana sub nomine Gratiani leguntur: de quo fusiùs infrà, ubi de Decreto Gratiani tractabitur.

Non omnia sunt à Gratiano posita quæ hodie in ejus Decreto leguntur.

Pœnitentia sex annorum imposita his, qui metu supplicii sacrificaverunt.

Canon VI. agit de his, *qui supplicii minis, & bonorum ablationis, vel exterminationis tantùm cesserunt, & sacrificaverunt*: quibus, si hactenus Pœnitentiam non egerunt, sex annorum Pœnitentia per diversos gradus peragenda imponitur, priusquam ad *perfectum*, id est communionem Eucharisticam, admittebantur.

Examinanda vita præterita, & præsens Pœnitentium ut de eorum reconciliatione statuatur.

Canon VII. vult, ut hi, *qui in festo Ethnico, in loco gentilibus deputato convivati sunt, sed* PROPRIOS *cibos attulerunt, & comederunt, duobus annis pœniteant.* Utrum verò his expletis, *cum oblatione* recipiendi sint, *est Episcoporum examinare, & aliam vitam in unoquoque inquirere*: vel ut vertit Dionysius: *probantes vitam eorum, & singulos actus examinantes*: & juxta Isidorum: *unusquisque Episcoporum examinet, vita eorum præterita, ac præsentis habita ratione.*

Hic rursus docentur Sacerdotes, ut dum agitur de conciliandis pœnitentibus aut ad S. Communionem admittendis, vitæ eorum non præsentis dumtaxat, sed & præteritæ rationem ineant, singulosque actus expendant.

Canon VIII. vult, ut qui vi coacti secundò & tertiò sacrificaverint, *septimo* dumtaxat anno perfectionem communionis, id est Eucharistiæ, recipiant.

En justificata lex Ecclesiæ, quæ præcipit, numerum peccatorum mortalium in confessione exprimere: ut hac viâ Confessarius peccatorum gravitati satisfactiones proportionatas imponere queat.

Numerus peccatorum mortalium attenditur in pœnitentiis imponendis.

Canon IX. pœnitentiam 10. annorum imponit his, qui non tantùm ipsi à fide deviarunt, sed etiam aliis idem persuaserunt: *Eorum autem in eo quoque tempore vitam examinare oportet.*

Tempore Pœnitentiæ vita pœnitentium attendenda.

Canone X. decernitur, ut si quisquam in Diaconum ab Episcopo ordinandus protestatus sit, & dixerit, *velle se conjugio copulari, quia sic manere non potest: hic si postmodum uxorem duxerit, sit in ministerio: eò quòd ei ab Episcopo sit concessum*: vel ut vertunt Dionysius & Isidorus, *propterea quod eis Episcopi licentiam dederunt.* Qui autem hoc silentio prætereito, & in ordinatione *ut ità manerent, suscepti sunt, postea autem ad Matrimonium venerint, ii à Diaconatu cessent*: vel ut legit Dionysius: *quicumque sanè tacuerint, & susceperint manus impositionem, professi continentiam, & postea nuptiis obligati sunt, à ministerio cessare debebant.* Grat. *dist.* 28. *can.* 8.

De Diaconorum continentia.

Mirum! quantùm contra Romanam Ecclesiam Diaconis continentiam imperantem, hunc Canonem urgeant hæretici: cùm tamen si attendatur, potiùs eam continentiæ legem confirmet, quàm infirmet.

In prima enim Canonis parte decernitur, ut si Episcopus aliquem in Diaconum assumere desideret, isque protestetur, & dicat, se donum continentiæ non habere; ideoque uxorem ducere velit; si Episcopus persistat, eumque Diaconum ordinet, ac postea uxorem ducat, *in ministerio maneat*: rationem subdit: *eò quod hoc sit illi ab Episcopo concessum*: Quid porro hæc *licentia Episcopi*, nisi dispensatio? Ad quid verò *dispensatio*? Nisi ut à Lege generali contraria, justa de causa recedatur: ergo etiam tempore hujus Synodi erat generalis quædam Lex Diaconis continentiam imperans, sed cujus, juxta temporis illius disciplinam, relaxatio sive dispensatio penes Episcopum erat.

Tacita professio continentiæ in susceptione Diaconatus.

Ulterius, ex posteriori Canonis parte constat, *tacitam continentiæ professionem* tunc notam fuisse; eique Diaconos, qui licentiam ducendi uxorem ab Episcopo ante Ordinationem non acceperant, fuisse obstrictos, adeò ut si uxores duxissent, à Diaconatu sive ministerio cessare deberent. De dimittendis uxoribus nihil dicitur: unde apparet, nec eo tempore Diaconatum fuisse impedimentum dirimens Matrimonium: forsan ne Gentilibus occasio daretur suspicandi, Christianos Matrimonia improbare.

Diaconatus non fuit impedimentum dirimens matrimonium.

Canone XI. "Desponsas aliis puellas, ab
„ aliis postea raptas, visum est iis, quibus de-
„ ponsæ erant, reddi; etiamsi vim passæ sint,

De puellis raptis quid agendum.

vel

vel ut legit Isidorus: *Etiamsi à raptoribus florem pudoris sui amisisse constiterit.* Grat. 27. q. 2. *Can.* 47.

Catechumeni lapsi, & postea baptizati, ordinari possunt.

Canon XII. declarat, eos qui ante Baptismum sacrificaverunt, & postea baptizati sunt, ad Ordines promoveri posse, *ut qui abluti sunt:* vel ut legit Isidorus: *tanquam ab omni crimine lavacri salutaris sanctificatione purgatos.*

Canon agit de veris & propriè dictis Catechumenis.

Dionysius huic Canoni dedit hunc titulum: *De his qui cum Catechumeni essent, idolis immolaverunt:* quo indicavit, hîc non agi generaliter de omnibus, qui ante Baptismum sacrificaverant: quasi dubitatum fuisset, an generatim Gentiles ad Baptismum conversi à Sacris Ordinibus fuissent excludendi ob idololatriam in Gentilitate commissam; sed solùm de veris Catechumenis, id est, qui jam *probati* erant, *verè* ac *sincerè* Religionem Christianam desiderare: publice ac instanter eam expetentes: qui non tantum monita & instructiones Pastorum avide excipiebant, sed etiam legibus & disciplinæ Ecclesiæ se submittentes, in numerum Catechumenorum per signum *crucis fronti eorum impressum* erant recepti; & ità quodammodo in utero Matris Ecclesiæ formabantur, ut per Baptismum tandem renascerentur. *Nondum*, ait S. Augustinus ad Catechumenos, *quidem per Sacrum Baptismum renati estis, sed per crucis signum in utero Sanctæ Matris Ecclesiæ concepti estis.*

De his Catechumenis dubitatum fuit, an lapsi in idololatriam irregularitatem non incurrissent: quia licet nondum essent baptizati, Legibus Ecclesiæ tamen videbantur subjecti. Decrevit nihilominus Synodus, eos ad Ordines esse admittendos, *tanquam ab omni crimine lavacri salutaris sanctificatione purgatos.* Quasi diceret: cùm per Baptismum crimina omnino abluantur; *vetus homo exuatur, & novus induatur*, etiam irregularitas, quæ in crimine unice fundatur, cessare debet.

Interim vel ex hoc solum, quod hic casus ut dubius Synodo propositus fuerit; intelligi poterit, qualis tunc de innocentia & vitæ puritate ad Sacerdotium requisita fuerit idea.

De Chore-episcopis.

Canon XIII. in Codice Ecclesiæ universæ Justelli ità Latinè legitur: *Chore-episcopis non licere Presbyteros aut Diaconos ordinare; sed nec Presbyteris civitatis sine litteris Episcopi in aliena Parochia aliquid agere.* Huic versioni consonat Isidorus ità legens: " Vicariis Episcopo„rum, quos Græci *Chore-episcopos* vocant, non „ licere vel Diaconos ordinare: sed nec Pres„ byteris Civitatis sine Episcopi præcepto am„ plius aliquid imperare, vel sine auctorita„ te litterarum ejus in unaquaque Parochia „ aliquid agere.

Versio Isidori, licet à Græco Textu diversa videtur genuina.

Hanc lectionem, licet à Græco aliquatenus diversam, esse genuinam pluribus confirmat Beveregius ad hunc Canonem; ibidem observans, in Græcis exemplaribus, tam manuscriptis quam impressis, quæ hactenus reperta sunt, lectionem hujus Canonis esse corruptam: quod etiam Elias Du Pin in hujus Canonis relatione notavit, tomo 2. Bibliothecæ.

Quid significet vox Chore-episcopus.

Vox *Chore-episcopus* est vox Greca, composita ex duobus vocabulis *villa* & *Episcopus*: unde Latinè sonat idem quod *villæ Episcopus.* Hinc in Capitularibus Regum Francorum *l.* 7. *cap.* 187. dicuntur *villani Episcopi.*

Chore-episcopi institu.

Primitus institutos esse constat, ut forent Vicarii Episcoporum in villis, & pagis, & Episcopalia munera minoris momenti in eis obirent: ideoque, ut mox vidimus, Isidorus eos in hoc Canone *Vicarios* Episcoporum nominare non dubitat.

ti, ut essent Episcoporum Vicarii.

Num Chore-Episcopi fuerint vi suæ ordinationis Episcopi, an simplices dumtaxat Presbyteri? Quæstio fuit jam pridem inter eruditos, & modò est agitata: de qua Canonis 10. Antiocheni expositio aliquid nos dicere coget.

Plenitudo Sacerdotii in Episcopis.

Cæterum, ex eò quod præsens Canon adeò sollicite moneat, Presbyteris Civitatis sine authoritate Episcopi nihil licere, non obscurum est; Patribus persuasum fuisse, plenitudinem Sacerdotii in Episcopis residere: qui portionem illius in Presbyteros aliosque inferiores Ministros, prout necessitas aut utilitas Ecclesiæ requirere videntur, ità diffundunt, seu potius iis communicant, ut tamen ipsi plenitudinem ejus in se retineant; uti erudite ostendit, & è Patribus petitis testimoniis confirmat Petrus Aurelius. *In Vindiciis Cens. Sorbon. pag.* 87.

Abstinentia à carnibus jam pridem usitata.

Canon XIV. declarat, liberum quidem esse Presbyteris & Diaconis abstinere à carnibus, ità tamen vt ostendant quod eas non credant immundas.

Hinc elucet praxis mortificationis, & singularis pœnitentiæ primis seculis à Presbyteris, & Diaconis assumpta, & à Patribus probata.

Prohibità rerum Ecclesiæ alienatio sine consensu Episcopi.

Canone XV. decernitur, quod si quæ ex iis quæ ad *Dominicum*: aut, ut vertit Dionysius: *ad Ecclesiam* pertinet; vel juxta Isidorum, *de rebus Ecclesiæ dum non esset Episcopus Presbyteri vendiderint, revocare Dominicum*, aut juxta Dionysium, *rescisso contractu ad jura Ecclesiastica revocari.* Judicio autem Episcopi relinqui, an pretium oporteat (emptorem) recipere, an non: *utpote quod eorum quæ sunt vendita, eis ipsis majus pretium reddiderint.*

Corollaria IV. ex Canone eodem.

Hinc collige primò, etiam eo tempore Ecclesiis fuisse res immobiles. 2. Penes Episcopos primariam rerum illarum fuisse administrationem. 3. Etiam eo tempore, Patres sollicitos fuisse, ne temere bona Ecclesiæ alienarentur. 4. Episcopos potuisse alienationem Sede vacante factam revocare: ità tamen ut expendant, an emptor ex re vendita id receperit, quod pretio dato æquivaleat; aliàs ne Ecclesia alieno damno locupleretur pretium fore reddendum.

In determinandis pœnitentiis attendenda gravitas criminum, conditio personarum; modus perpetrationis, & temporis diuturnitas, quo peccatis inhæserunt.

Canones XVI. XVII. XIX. XX. XXI. XXII. XXIII. XXIV. XXV. pro variis criminibus varia genera, ac tempora pœnitentiarum, spectatâ personarum, & criminum conditione, ac modo, quo perpetrata sunt, determinant: & quidem de mulieribus, quæ fornicatæ sunt, & fœtus in utero perimunt, & fœtuum necatoriis medicamentis faciendis dant operam, *quidem definitio*, ait Canon 21. *usque ad vitæ exitum prohibebat, & ei quidam assentiuntur, sed humanitate tamen utentes, decrevimus decennium per gradus præfinitos impleant.*

Hi Canones, si attente legantur, ostendent, quanta fuerit Patrum illorum sollicitudo, & studium, ut pro qualitate criminum, & conditione pœnitentium convenientes satisfactiones imponerentur. Quàm sollicite attenderent tempus, quo quis peccatis inhæsisset. *Quod si inexplebiliter his hæsère criminibus, ad agendam pœnitentiam* PROLIXIUS *tempus insumant,* ait Canon XV. apud Dionysium: vel ut

ut legit Isidorus: *quod si perseverantius abusus fuerit hoc crimine, hic* PROLIXIUS *tempus 20. annorum pœnitentiam suscipiat.* Ac denique volunt, ut vitæ & conversationi pœnitentium solicitè attendatur, *ut secundùm conversationem pœnitentium possint* Episcopi *extendere tardantibus*, & minuere *studiose festinantibus* tempora pœnitentiæ. Ut habet Canon XXII. apud Dionysium.

De Episcopis ordinatis, sed à populo & Clero rejectis.

Canon XVIII. agit de Episcopis pro certa Parochia, sive ut hodie loquimur, Diœcesi, ordinatis, sed *rejectis*: hoc est, quos Clerus, & populus illius Parochiæ pro suo Pastore recipere nolebant. Id vero non raro, aut difficulter accidebat, spectata temporis illius disciplina, quæ Cleri, & populi in electione Pastorum suffragia admittebat; volebatque ut qui omnibus præficitur ab omnibus probaretur: nec invitis facile Pastor obtruderetur. Ad quam disciplinam respiciens S. Leo, ad Episcopum Thessalonicensem scribit *Epistola* 21. ut hoc in ordinatione Episcopi caveretur, *ut nullus invitis, & non petentibus ordinetur, ne civitas Episcopum non optatum, aut contemnat, aut oderit; & fiat minus religiosa, quàm convenit, cui non licuerit habere quem voluit.*

De his ergo Episcopis non receptis, quos & *vacantes* vocabant, statuitur hoc Canone; nec alienas Parochias sive Diœceses audeant invadere; aut adversus Episcopos seditiones excitare sub pœna segregationis. Si autem velint in *Presbyterio* sedere, in quo prius erant Presbyteri, *ipsos honore non moveri*; sive quod honor Episcopalis ipsis in sessione publica conservabitur: qui eis tamen dicitur auferendus, si seditiones excitare præsumpserint. Apud Gratianum *dist.* 92. *Can.* 6.

Episcopi Presbyteris superiores.

Ex hoc Canone discimus, eo etiam tempore distinctos fuisse Presbyteros ab Episcopis: hosque illis fuisse superiores, & dignitate eminentiores: Ecclesiam quoque fuisse sollicitam ut dignitatibus Ecclesiasticis debitus honor servaretur; omnisque ambitio in occupandis cathedris damnaretur.

Error Gratiani.

Præter hos 25. Canones citat Gratianus sub nomine hujus Synodi unum contra sortilegos, & maleficos: 26. *q.* 5. *Can.* 12. De quo etiam monent Correctores Romani: "In Concilio „ Ancyrano Græco, aut Latino, neque im„ presso, neque manuscripto est inventus.

In hunc, ac plurimos alios errores incidit Gratianus occasione collectionis seu Decreti Burchardi Episcopi Wormatiensis, qui *l.* 10. *c.* 1. primus hunc Canonem tribuit Ancyrano Concilio; sed de hoc plura, ubi de hac Burchardi collectione agetur.

§. IX.

De Canonibus Neocæsariensibus.

POst Canones Ancyranos sequuntur Canones sanctorum & beatorum Patrum, ut loquitur auctor pristini Codicis, qui convenerant Neocæsareæ, qui quidem posteriores sunt Ancyranis, priores verò Nicænis, sed propter dignitatem Nicæni eisdem præponuntur.

Huic Synodo interfuêre eidem fere Episcopi, qui Ancyranæ interfuerant; præseditque Vitalis Episcopus, non Salonitanus, ut legitur apud Gratianum; sed ille Antiochenus, qui & Ancyranæ præsedit.

In hac Synodo ad Ecclesiasticam disciplinam rectè instituendam, & omnium fidelium mores piè sanctèque componendos, editi sunt Canones, non 24. ut legitur in editionibus Gratiani non correctis, sed 14. ut habetur in omnibus collectionibus Latinis; aut 15. ut apud Græcos, qui Canonem XIII. dividunt in duos.

De Presbytero in fornicationem prolapso.

Canone I. decernitur: " si Presbyter uxo„ rem acceperit, ab Ordine deponatur, si ve„ rò fornicatus fuerit, vel adulterium perpe„ traverit *amplius* pelli debet, & ad pœni„ tentiam redigi. " Grat. *dist.* 28. *c.* 9. qui ex versione Isidori legit: *& pœnitentiam* INTER LAICOS *redactus agat:* cum in Græco, ut monent Correctores Romani nulla mentio fiat pœnitentiæ agendæ *inter Laicos.*

Error Gratiani.

Hic Canon non ostendit, eo tempore visum fuisse majus crimen, Presbyterorum fornicatio, aut adulterium, quàm matrimonium.

Difficilis Pœnitentia manentis in peccato usque ad mortem complicis.

Canon II. " Mulierem, quæ duobus fra„ tribus nupsit, extrudi decernit usque ad mor„ tem; propter humanitatem tamen in morte „ habebit pœnitentiam, modò dixerit, quòd „ ubi convaluerit, solvet matrimonium: sed „ si mortua fuerit mulier existens, vel ejus „ maritus in tali conjugio, *difficilis est*, ait „ Canon, *pœnitentia:* " scilicet *in vita permanenti*, ut legunt Dionysius & Isidorus; & apud Balsamonem, Zonaram, aliosque Interpretes Græcos: qui & hujus difficultatis reddunt rationem: " Si una ex personis in nefa„ rio matrimonio decesserit, ait Balsamon, ei, „ qui relictus est, est admodùm difficilis pœ„ nitentia: Qui enim agit pœnitentiam à pec„ cato desistens, is creditur pœnitentiâ duci. „ Qui autem ad mortem usque ab eo non de„ sistit, ostendit, quòd etiam, si illa pars ad„ huc superesset, quæ est mortua, à pecca„ to non destitisset. Quia ergo, qui vivit, vi„ detur adhuc in eo malo, quantum in se „ est, perseverare, difficilem habebit pœni„ tentiam.

Ratio difficultatis.

De iterantibus nuptias.

Canon III. dicit: " De his, qui in plu„ res nuptias inciderunt, tempus quidem præ„ definitum manifestum est, sed conversatio „ eorum, & fides tempus abbreviat.

Isidorus, quem sequitur Gratianus 31. *q.* 1. *Can.* 8. primam Canonis partem exhibet his verbis: " Qui frequenter uxores ducunt, & de „ his, qui sæpius nubunt, tempus quidem pœ„ nitentiæ, quod his constitutum est, obser„ vabunt. " Quæ lectio imminuit, hîc agi de his, qui successive plura matrimonia contrahunt; sive de veris *Bigamis*: & ita hunc, uti & Canonem 7. hujus Synodi intellexit Cardinalis Baronius, & post ipsum Binnius, in notis ad Canonem 7. " Non quod secundùm „ matrimonium contrahendo peccent, inquit, „ sed quòd suam ipsius incontinentiam mani„ festent, & *Bigamiam*, quæ in humanæ im„ becillitatis remedium instituta est, licentius „ usurpent. "Baron. ad annum 314. N. 91.

Licet Bigamis olim imposita sit pœnitentia non tamen improbatæ fuerunt 2æ nuptiæ.

Quòd verò ait, *tempus quidem præstitum manifestum est*, ad consuetudinem referendum esse notat Zonaras: " quia nullus ante hanc Sy„ nodum reperitur Canon tempus pœnitentiæ „ Bigamis præscribens. " Unde S. Basilius in epist. ad Amphilochium Canone 4. de pœnitentia trigamorum loquens, ait: " Consuetudine „ accipimus, *non à Canone*, sed ab eorum, qui „ præcesserunt consequentia. " Hinc patet, Patres multa per traditionem accepisse; eaque tamquam legem observasse.

Liberari ab exteriori actu peccati, divina gra-

Canon IV. ait: " Si quis proposuerit con„ cupiscere mulierem ad dormiendum cum ip„ sa, ejus autem desiderium ad opus non ve„ nerit,

tiæ adscribendum.

„ nerit, videtur esse à gratia liberatus.

Hinc intellige, etiam ab actu exteriori criminis in corde perpetrati, quocumque modo liberari, sive impediri, etiam divinæ gratiæ adscribendum esse.

De pœnitentia Catechumenorum.

Canon V. vult; " Ut si Catechumenus „ in ordine eorum, qui instruuntur, assistat, „ & peccet: si *genu* quidem *flectens*, audiat, „ non amplius peccans. " Vel juxta Dionysium; *ut non delinquat ulterius:* aut juxta Isidorum: *ut se abstineat ab illo peccato, quod fecit:* deinde subjicitur: " Sin autem etiam „ *audiens* adhuc peccet, extrudatur.

Catechumeni alii perfectiores, alii imperfectiores.

Canon hic, aliàs de se obscurus, erit perspicuus, si solum attendatur, duos fuisse Catechumenorum ordines, ut supra ad *Canonem* 14. Nicænum notatum fuit. " Nonnulli enim „ modò accedunt, ait Aristenus; quocirca & „ ut *imperfectiores* post Scripturarum & Evan„ geliorum auditionem statim emittuntur. Alii „ autem *ante tempus* aliquod advenerunt, & „ *perfectiores* evaserunt: quare & post Evan„ gelium preces pro Catechumenis factas ex„ spectant, & cum illud dicitur (*Catechumeni capita vestra Domino flectite*) *genu flectunt*. Perfectiores itaque, ut qui bona Dei „ verba prægustarant, si lapsi fuerint, statio„ ne suâ moventur, & cum *audientibus* col„ locantur; si autem & cum *audientes* sint, pec„ cant, ab Ecclesia perfecte expelluntur.

Mulier gravida Catechumena potest baptizari, quando vult.

Canone VI. deciditur, " Mulierem gravi„ dam esse baptizandam, quando velit: neque „ enim ea, quæ parit, cum fœtu, qui paritur, „ ea in re aliquid habet commune: " hoc est, Baptismus matris nullatenus afficit fœtum in utero existentem: adeoque fœtus postmodum editus sine periculo baptizari poterit. Hanc fuisse rationem dubitandi notant Balsamon, Zonaras, & Aristenus.

Ratio dubitandi.

Cur verò Baptismus matris fœtum non afficiat, subjungitur: " Quòd proprium uniuscujusque institutum ac propositum in con„ fessione ostendatur. " Ut hæc ratio intelligatur notandum, quòd pristinis Ecclesiæ sæculis Catechumeni de fide interrogarentur, priusquam baptizarentur; eamque fidem palam profiteri, & seculi pompas abjurare deberent: ac " propterea, ut observat Albaspinæus „ ad hunc Canonem, paulo antequam mer„ gerentur, Baptismum se optare, se bapti„ zari velle magna voce contestabantur: quæ, „ cum ab iis, qui parentum utero includeban„ tur, non possent fieri, ad eosdem Baptismi „ vis & gratia pervenire, & penetrare non „ poterat. " Cui congruit Isidorus ita legens: *Quia uniuscujusque in illa confessione libertas arbitrii declaratur*, id est, illa confessione declaratur, se libere Baptismum desiderare.

Presbyter non potest interesse convivio nuptiali Bigami.

Canon VII. præcipit, ne " Presbyter in „ nuptiis ejus qui Digamus efficitur, convi„ vetur. Cum enim, ait, requirat pœniten„ tiam Digamus, qui erit Presbyter, qui eo „ quod sit convivio acceptus, nuptiis assentia„ tur. " Hoc est, ait Zonaras ad hunc Canonem, " quî fieri potest, ut pœnam à Digamo „ exigere non pudor sit ei, qui Digami factum „ à se non improbari, cùm nuptiis secundis ip„ se interfuerit, satis ostendit.

Ratio Canonis.

Hoc Canone docentur illi, qui alios ex officio arguere tenentur, ne facto suo probent, quod in aliis reprehendere debent.

Quid agendum de Presbytero cujus uxor est adulterata.

Canone VIII. decernitur: " Ut si Laici ali„ cujus uxor adulterata fuisse convincitur, ta„ lis ad Clerum non admittatur: Si autem „ post ordinationem adulterata sit, eam dimit„ tere debeat: quod, si cum illa convixerit, „ ministerium sibi commissum exequi non po„ terit. " Grat. *dist.* 34. *Can. XI.*

Poterant igitur juxta Græcorum morem; Presbyteri non solùm esse uxorati; sed etiam uxores suas secum retinere; unà tamen continentiam conjugalem in tantum servare, ut vel sola incontinentia uxoris eos à Clero arceret: eo quod vel suspicio esset, quòd forsan ei causam, aut occasionem præbuissent; vel aliquatenus probassent.

Presbyter qui confitetur se ante carnale peccatum prolapsum, offerre non potest.

Canon IX. declarat: " Si Presbyter, qui „ corpore peccaverat, promotus fuerit, & si „ ante ordinationem peccasse confessus fuerit, „ ne offerat. " Sive juxta Dionysium: *Oblata non consecret:* " manens in aliis, propter aliud „ ejus vitæ studium: " hoc est, ait Zonaras, „ Sacerdotum honorem, cathedræ prærogati„ vam, jusque præterea in altari communi„ candi retinebit: aliisque ob alias virtutes, si „ nimirum vitæ integer, ac virtutis exercen„ dæ studiosus sit, privilegiis cohonestabi„ tur.

Post hæc dicit Canon: *Reliqua enim peccata dicunt multi manuum impositione tolli:* vel ut legit Dionysius, *posse dimitti:* nimirum quemadmodum Balsamon, Zonaras, aliique Græci interpretantur, minora peccata, v. g. contrectare manum mulieris, osculum eidem impertiri; propter studium & diligentiam, quam cæteroquin adhibet, & *spontaneam* ejus confessionem posse dimitti: sive jam facta ordinatione posse dissimulari. " Verùm, ut re„ cte advertit Zonaras, ne id quidem tam„ quam certum; sed cum ea moderatione, „ *dixêre multi:* hoc est, ut à quibusdam di„ citur, asseveravit Synodus.

Idem in Diacono statuitur.

Canon X. decernit idem in Diaconis servandum, quod de Presbyteris præcedens Canon edixerat. Unde hos duos tamquam unum refert Gratianus 15. *q.* 8. *Can.* 1.

Canon XI. vult, " ut Presbyter non ordine„ tur ante annum 30. etiamsi fuerit valde di„ gnus. Nam Dominus noster 30. ætatis suæ „ anno baptizatus fuit, & sic cœpit docere. Grat. *dist.* 78. *Can.* 4. qui ibidem notat; hoc quidem regulare esse, sed quòd Ecclesia necessitate exigente nonnullos ante 30. annos ordinare consueverit. Cui convenit, quòd circa tempora Gratiani Concilium Rothomagense decreverat: " nullus ordinetur Presbyter „ ante 30. annos, nisi summâ necessitate: sed „ tamen Presbyter nullus ordinetur ante 25. „ annos. " *An.* 1074. *Can.* 6.

Dispensatio disciplinæ novæ.

Cum verò hæc dispensandi auctoritas credita esset judicio Episcoporum; tandem adeò frequentari cœperunt dispensationes, ut spatio unius seculi, priori disciplina abrogata, quod ob necessitatem indultum fuerat, in legem transierit: nimirum, ut Presbyter anno 25. ordinari posset. Ut & hic appareat, verissimum esse, nullam esse certiorem ad disciplinæ & legum abrogationem viam, quàm sit legum dispensatio, seu relaxatio. Vide Thomasinum de Disciplina Ecclesiastica *p.* 4. *l.* 1. *c.* 46.

Baptizatus urgente morbo non potest ordinari Presbyter.

Canone XII. statuitur: " Si quis ægrotans „ fuerit baptizatus, non potest in Presbyte„ rum evehi: fides enim ejus non est ex in„ stituto, sed ex necessitate. " Sive, ut ait Bal„ samon: quasi à necessitate morbi, non „ autem à bono instituto, seu proposito sti„ mulatus baptizatus est. Ideo ut fidelis qui„ dem

Ratio Canonis.

dem postquam convaluerit, recipietur: sed ad Sacerdotii gradum non promovebitur. *Nisi fortè*, ait Canon, ***propter consequens ejus studium, & fidem, hominumque raritatem.*** " Nota, inquit idem Balsamon, quòd utrumque debet concurrere, virtutum scilicet studium, & hominum raritas." Grat. *dist.* 57. *Can.* 1.

Spiritus Canonis.

Spiritus Canonis est, haud facile ad Sacerdotium admittere, qui vitæ sæculari, & quasi gentili, ex aliqua necessitate rei familiaris, vel cupiditate potiùs, quàm liberâ voluntate Deo liberiùs & meliùs serviendi, renuntiare videntur.

Presbyteri rurales nihil agere possunt in Ecclesia Urbis præsente Episcopo, aut Presbyteris Urbis.

Canon XIII. vult, ut " Vicarii, sive ruris Presbyteri in urbis Dominico, seu Ecclesia offerre non possint, præsente Episcopo, vel Urbis Presbyteris: neque Panem dare in oratione, neque calicem: sin autem absint, & solus ad precationem vocatus fuerit, dat.

Sensus Canonis.

Sensus est: ne Presbyteri pro Ecclesiis ruralibus ordinati, Episcopi, aut Presbyterorum pro Ecclesiis civitatis ordinatorum auctoritatem sibi vindicent; neque iis præsentibus in eorum Ecclesiis divina peragant. " Hoc enim spectat, ait Balsamon, ad confusionem, & ad Episcopi & Presbyterorum contemptum & injuriam; ut qui exinde condemnentur; sed si peregrè absint Presbyteri, & Episcopus, & regionis Sacerdos à populo vocatus sit, citra ullam prohibitionem Sacra celebrabit.

Qui in spiritum hujus Canonis se impingant.

Quomodo in spiritum hujus Canonis impingant, qui in subsidium Parochorum duntaxat vocati, se in eorum functiones, iis etiam invitis, & per se eas obire volentibus, intrudere volunt, nemo non videt.

Canon XIV. qui à Dionysio & Isidoro præcedenti jungitur, dicit: " Quòd Chore-episcopi, qui sunt imitatione 70. " sive ut legit Dionysius, ***ad exemplum & formam septuaginta***, addit Isidorus: ***seniorum videntur esse***, " ut comministri propter studium in pauperes, offerunt honorati, vel juxta Dionysium, ***honorentur.***

Chore-episcopi in locum 70. Discipulorum successerunt.

Hic nota, Chore-episcopos dici successisse in locum 70. discipulorum. Quod innuit, eos Episcopos non fuisse: quia hi Apostolis dicuntur succedere: sed de hoc infrà ad Canonem X. Antiochenum.

Ulteriùs nota, quod tamquam ministri Episcopi præ cæteris Presbyteris honore digni habiti fuerint; ac propterea, etiam præsente Episcopo, aut Presbyteris, in civitatis templo ministrare potuerint: ut ad hunc Canonem observat Aristenus.

Diaconi septem duntaxat in unaquaque Ecclesia ordinandi.

Canon XV. ait, " Diaconi septem esse debent ex Canone, etiamsi sit magna civitas. Ejus autem rei fidem faciet liber actorum. " *Dist.* 93. *Can.* 12.

Illud Ecclesia Romana aliquando observavit.

Quod ad exemplum Apostolorum hîc dicitur, in Ecclesia Romana jam pridem servatum fuisse testatur Sozomenus *lib.* 7. *hist. cap.* 19. " Diaconi, ait, apud Romanos hactenus non plures sunt, quàm septem, ad similitudinem eorum, qui ab Apostolis ordinati fuerunt. " Hunc tamen numerum inter consuetudines mobiles eo tempore reputatum fuisse, testatur verbis sequentibus. " Apud alios verò haudquaquam definitus est numerus Diaconorum.

§. X.

De Canonibus Gangrensibus.

IN Codice Ecclesiæ universæ Canonibus Neocæsariensibus immediate subjiciuntur 20. Canones Synodi Gangrensis, editi adversus errores cujusdam Eustachii; qui tum in Epistola Synodica Canonibus præfixa, tum apud Socratem & Sozomenum nominatim referuntur; multumque illustrandis Canonibus subserviunt.

Anathema in eos, qui Matrimonium ut illicitum improbant.

Canon I. Anathema dicit " in eos, qui matrimonium vituperant, & mulierem fidelem matrimonio utentem abhorrent, tamquam quæ non possit regnum Dei ingredi. Grat. *dist.* 30. *Can.* 12. & *dist.* 31. *Can.* 8. qui, ut observant Correctores Romani male restringit hunc Canonem ad Matrimonia Sacerdotum: cùm editus sit adversùs Eustachianos, ***qui nuptias accusabant & docebant quod nullus in conjugali gradu positus spem habeat apud Deum.*** Atque hic primus Eustachianorum error: unde: " Factum, aiunt Patres in Epistola Synodica, ut multæ mulieres eos secutæ, relictis propriis viris, & viri, uxoribus destitutis, vinculum conjugale dissolverent, continentiam profitentes: quam cùm retinere non possent, adulterium commiserunt.

Canonem malè restringit Gratianus.

Can XIV. in mulieres quæ vinculum Matrimonii dissolvere prætendunt.

His mulieribus oppositus erat Canon XIV. dicens, " Si quæ mulier relinquit maritum, & vult recedere, matrimonium abhorrens, anathema sit.

Prædicti quoque erroris surculus erat; " Quòd mulieres præter consuetudinem, & sui sexus ordinatum, hinc se justificari credentes, virilem habitum susciperent: pluresque earum, occasione Religionis ***tonsas*** genuini decoris ***comas*** amputarent.

Can XIII. in mulieres vestem virilem assumentes.

His opponuntur Canones XIII. & XVII. Priori quidem anathema dicitur mulieri, " quæ propter eam, quæ æstimatur, exercitationem: " Vel ut ex Isidoro legit Gratianus, ***Suo proposito utile judicans***, vestem mutet, & pro consueto " muliebri indumento, virili accipiat. *Dist.* 30. *Can.* 13.

Qua ratione Christiani errorem hunc suo facto probent.

Utinam nec hodie Christiani, hunc Eustachianorum errorem cum multorum scandalo diebus Bacchanalium facto suo probarent; recordarenturque ejus, quod jam pridem per Moysen denuntiatum est: ***Non induetur mulier veste virili, nec vir utetur veste fæminea.*** ABOMINABILIS ***enim apud Deum est, qui facit hæc.*** *Deut.* 22. *v.* 5. Contra hunc abominabilem morem, lege altiùs detonantem S. Ambrosium *Lib.* 4. *epist.* 15.

Anathema in mulieres quæ comam sibi abscindunt.

Canon XVII. anathema pronuntiat in mulierem, " Quæ propter eam quæ existimatur pietatem, tondeat comam quam Deus ei dedit ad recordationem *subjectionis*; ut quæ subjectionis præceptum dissolvat. " *Dist.* 30. *Can.* 2.

Manifestum est, tum ex verbis Canonis, tum ex Eustachianorum spiritu, nuptias abhorrentium, & vinculum Matrimonii sub obtentu Religionis dissolventium, hanc comæ amputationem à mulieribus illis factam in signum abjectæ subjectionis, qua vi contractûs matrimonialis viris suis subjiciuntur. Consequenter hic Canon nullatenus ferit Religiosas mulieres, quæ in signum pœnitentiæ & contemptûs mundani comam sibi amputari permit-

Hic Canon ferit Religiosas quibus ante religio-

-sam professionem coma amputatur.

permittunt, priusquam Professionem Religiosam emittant. *Vid. Baron. in Notis ad Martyrologium die* 20. *Septemb.*

Eodem ex errore indubie profluebat, quòd Eustachius teste Socrate *Lib.* 2. *cap.* 43. " Presbyteri uxorem *habentis*, quam dum esset laicus legitimo Matrimonio sibi copulaverat, benedictionem, & communionem instar piaculi declinandam, docebat.

Can. IV. Presbyteri conjugati communio non rejicienda.

Huic errori respondet Canon IV. " Si quis de Presbytero, qui uxorem duxit, contendat, non oportere eo sacra celebrante oblationi communicare, sit anathema.

Si quis Canonem cum errore, cui opponitur, conferat; facile intelliget; ex sententia Synodi, Canonem intelligendum de Presbytero *conjugato*; sive qui uxorem, quam laicus duxerat, factus Presbyter retinebat: uti non tantùm Balsamon, Zonaras & Aristenus intellexerunt; sed etiam Isidorus, & hunc secutus Gratianus, qui legit: *Si quis discernit Presbyterum* CONIUGATUM, *&c. Dist.* 28. *can.* 15.

Scio quidem Dionysium legere: *Quicumque decernit à Presbytero qui uxorem* HABUIT, &c. Sed quid mirum, si Dionysius Romæ existens, & ad usum Latinorum Versionem Canonum efformans, disciplinâ Ecclesiæ Latinæ, quæ Presbyteros conjugatos non admittebat, abreptus, à mente Synodi aliquantulum hîc aberraverit?

Hic Canon non officit disciplinæ Ecclesiæ Latinæ circa cælibatum Presbyterorum.

Cæterùm licet Dionysii versione postpositâ versioni Isidori, tanquam menti Synodi magis consonæ adhæreamus; nihil præsenti Canone adversus legem cælibatûs, aut disciplinam Ecclesiæ Latinæ, vel in speciem educere possunt Sectarii (uti timuisse videtur Bellarminus, & post illum Binius ad hunc Canonem: qui propterea tam avide visionem Dionysii arripuêre.) Quandoquidem Catholici ultro fateantur, legem cælibatûs Presbyterorum dumtaxat esse punctum disciplinæ: errorem que fore, respuere seu condemnare Presbyteros conjugatos, dum eos Ecclesia tolerat, & permittit. Cùm ergo Ecclesia Orientalis eo tempore Presbyteros conjugatos admitteret, meritò Eustachius, qui Ecclesiæ in puncto disciplinæ se opponebat, anathemate perculsus est. Quam Synodi sententiam suo facto non obscure probat Ecclesia Romana; Presbyteros Græcos *conjugatos* ad sacrificandum admittens; filiisque suis, ut eorum intersint sacrificiis, non obsistens.

Can. IX. Qua intentione servanda virginitas.

Adhæc erroneâ illa nuptiarum aspernatione persuasæ mulieres, " à conjugio tamquam abominando recedebant, & non propter ipsam virginitatis pulchritudinem & sanctitatem: " quas anathemate percellit Canon IX. *Dist.* 30. *can.* 5.

Can. X. Qui virginitatem servant, conjugatis non insultent.

Aliæ verò eodem errore imbutæ " Virgines propter Dominum: " Vel ut legit Dionysius, *quæ virginitatem propter Dominum servant*, " Insultabant in eos, qui uxores duxerant. " Quas damnat Can. X. *Dist.* 30. *can.* 4.

Hîc nota ex Canone IX. finem ob quem virginitas sit amplectenda & diligenda. Unde ad hunc Canonem ait Zonaras: " Pulcherrima quidem res est virginitas, honesta verò & continentia, si tamen eas ob honestatem ipsam, quæque illas comitatur, sanctitatem sequamur.

Can. XV. Sub obtentu Religionis parentes liberorum educationem negligere non possunt.

Huic quoque Matrimonii contemptui meritò imputatur, quod, " quidam Eustachianorum liberos suos relinquerent, aut eos non alerent; nec quantùm in se est, ad convenientem pietatem, Religionemque adducerent: sed exercitationis prætextu: " Vel ut legit Isidorus, & ex illo Gratianus *Dist.* 30. *can.* 14. *Sub occasione continentiæ*: " negligerent: " Quos anathematizat Canon XV. Ulteriùs de Eustachio scribit Sozomenus *Lib.* 3. *cap.* 14. " Præ nimia autem severitate ad *absurdas* quasdam *observationes* prolapsus esse dicitur, ab Ecclesiasticis legibus plurimùm discrepantes.

Absurdis his observationibus meritò annumeratur: " quod quidam ex Discipulis, eos, qui carnes ederent, adversarentur: " ut ait Sozomenus: " Vel cibos carnium *tamquam illicitos* reputarent: " ut refertur in Epistola Synodica.

Damnantur, qui comedêre carnes per se illicitas credunt.

Huic errori opponitur Canon XI. anathemate feriens eum, " qui carnem præter sanguinem, & idolothytum " seu *idolo immolatum*, ut ex Isidoro Gratianus: " & suffitum cum pietate, & fide comedentem condemnat; tamquam eo, quòd eo vescatur, spem non habeat. " *Dist.* 30. *can.* 13.

Canon non repugnat legi Ecclesiasticæ de observantiâ in carnibus.

Hic Canon, si cum errore cui opponitur, rursus conferatur, ad oculum patebit, quàm temere Sectarii, eum legi Ecclesiasticæ de abstinentia carnium opponant: cùm manifestum sit, nec ipsos latere possit, Ecclesiam nullos cibos adversari tamquam de *se illicitos*: sed usum illorum dumtaxat, ad refrænandam carnem, & exercitium pœnitentiæ moderari.

Præceptum Apostolicum de abstinendo ab idolothyto, & suffocato, ac sanguine in aliquibus Ecclesiis diu remansit.

Exceptio: *Præter sanguinem, & idolothytum & suffocatum* indicat, eo tempore adhuc viguisse Præceptum Apostolorum de non comedendis prædictis cibis. Idem constat ex Tertul. in Apolog. *Cap.* 9. multisque aliis, qui circa ea tempora scripserunt. Quin & hodie hanc legem in Orientali Ecclesia vigere, eorum testatur Euchologium; in quo extat oratio repetenda ab iis, qui hujusmodi cibos vetitos comederent: unde Balsamon ad *Can.* 63. *Apostolor.* arguit Latinos, quòd contra hunc Apostolorum Canonem *indiscriminatim comedant suffocata.*

Et sane fatendum est, non adeò diu esse, quòd Ecclesia Latina ubique cibis illis vesci permiserit: nam Gregorius III. qui Cathedram Petri ascendebat anno 731. inter Canones pœnitentiales hunc reponit: " Suffocatum dicimus, quod sine sanguinis effusione perimitur, vel quod in laqueo necatur. Si quis à lupo, vel à cane, aut in laqueo suffocatum invenerit, nullatenus manducetur; nec sanguinem alicujus bestiæ quis manducare, aut bibere præsumat: quod si quis fecerit, quadraginta dies pœniteat. " *Tom.* 6. *Concil. pag.* 1483. *ult. edit.*

Nequaquam tamen, etiam primis seculis, ubique legem hanc viguisse, sed persuasum fuisse eam Ecclesiæ auctoritate posse desinere, multis docet Augustinus, & alii quos refert Lupus ad *Can.* 67. *Trullanum.*

" Reperti quoque fuêre Eustachiani, dissentiones ac separationes à domibus Dei, & Ecclesiâ facere, Ecclesiam, & quæ in ea fiunt, contemptui habentes; privatisque conventiculis institutis ad imitationem eorum omnia præsumere celebrare..... loca SS. Martyrum contemnere, & omnes qui illuc conveniunt, reprehendere. *Epist. Syn.*

Publici conventus non sunt

His respondent Canones V. VI. XI. & XX. Quorum duobus prioribus anathema dicitur illi, " Qui docet Domum Dei esse contem-

despiciendi aut negligendi.

contemnendam : & quæ fiunt in ea congregationes : aut si quis præter Ecclesiam vult Ecclesiam habere : (vel juxta Dionysium : *extra Ecclesiam seorsim conventus celebrat :*) & contemnens Ecclesiam vult ea, quæ sunt Ecclesiæ agere, non conveniente Presbytero de Episcopi licentia." *Dist.* 30. *Can.* 10. & 11.

Agape sive communia charitatis non contemnenda.

Canon X I. anathematizat eum, " Qui contemnit eos qui *agapas* ex fide faciunt, & propter Dei honorem fratres convocant, & nolit vocationibus communicare, id quod sit vilipendens. " *Dist.* 42. *can.* 1.

Antiqui moris olim fuit apud Fideles, ait Zonaras ad hunc Canonem, " ut Sacrorum mysteriorum participatione refecti, simul ad epulandum postea convenirent : ita scilicet, ut cibis è ditiorum penu ministratis, ad convivium ipsi quoque pauperes ab iisdem advocarentur.

De his conviviis charitatis, quæ Græci *agapas* vocabant, videri potest Baronius ad annum 57. ibidem ostendens, quomodo tandem in abusum degeneraverint, ac in Ecclesia celebrari vetita sint.

Martyrum veneratio adstruitur.

Canone X X. anathema pronuntiatur in illum, " Qui arrogantiâ usus, & Martyrum congregationes abhorrens, & Sacra quæ in iis celebrantur, & eorum memorias accusat. *Dist.* 30. *Can.* 9.

En sæculo 4. memorias Martyrum veneratas; & qui eos venerari renuebant damnatos, intelligant hæretici hodierni.

Quidni absurdis quoque observationibus adscribendum, quod præscripta quidem jejunia fugienda esse, diebus verò Dominicis jejunandum Eustachius præceperit : Socrates *Lib.* 2. *c.* 43.

Jejunandum diebus ab Ecclesia præscriptis.

Hæc Canonibus XVIII. & XIX. damnantur : decerniturque anathema in eum, " Qui propter eam quæ existimatur exercitationem in die Dominico jejunat; aut sub eodem prætextu absque corporali necessitate se insolenter gerat, & tradita jejunia, quæ communiter servantur ab Ecclesia, dissolvit, perfectâ in eo residente ratione. " Vel ut legit Isidorus : *perfectam in sua scientia vindicans rationem.* Grat. *Dist.* 30. *Can.* 8. Sed ab originali non parum discedens, ut ibidem ostendunt Correctores Romani.

Hi Canones evincunt Ecclesiæ in determinandis jejuniorum temporibus auctoritatem; obediendique Fidelium necessitatem.

Inter absurdas observationes meritò quoque recensetur relatum de Eustachio : " Ipse verò Philosophi habitum gestans, Sectatores suos novâ & insolitâ veste indui jussit.

Habitus insolitus non est affectandus : nec justitia in eo collocanda.

Huic opponitur Canon X I I. anathema pronuntians in virum, " Qui propter eam quæ existimatur exercitationem, sive *continentiam*, amiculo : " vel juxta Dionysium *amictu pallii*, aut juxta Isidorum, " *pallio*, utitur & tamquam habens ex eo justitiam, eos condemnat, qui cum pietate beros ferunt. " Vel ut legunt Dionysius & Isidorus : *birris*, & *alia communi*, " & consuetâ veste utuntur.

Frustrà hìc inquiritur, quid per *beros* sive *birros* intelligatur, de quo late inquirit Du Cange in suo Gloss. v. *Pallium*, & v. *Birrus* : cùm manifestum sit, id unum in Eustachianis redargui per præsentem Canonem, quòd Religionem in certo, & insolito habitu collocarent : & eos qui communi utuntur veste, condemnarent.

Habitus Monasticus hoc Canone non vetatur.

Hinc ulteriùs consequitur, nullâ specie Canonem hunc damnare habitum hodiernum Monasticum; tametsi à communi & insolitâ vulgarium veste multùm diversum. Neque enim Monachorum Patres vestem insolitam affectârunt; aut in veste justitiam collocârunt : nec communi veste utentes condemnasse leguntur; id unice in amictu spectantes, ut & paupertati, & mundi contemptui, quem profitentur, foret conformis : & operi cui incumbendum esset, nec non corpori tegendo, & aëris injuriis repellendis commodus : ut vel ex una S. Benedicti Regula manifestum est.

Quid in habitu præcipuè attenderint Monachorum Patres.

" Vestimentum, ait *Cap.* 55. Fratribus secundùm locorum qualitatem ubi habitant, vel aërum temperiem detur. Quia in frigidis regionibus amplius indigetur, in calidis verò minùs. Hæc ergo consideratio penes Abbatem est. " En vestes aëris temperiei accommodatæ. Prosequitur S. Benedictus : " Nos autem mediocribus locis sufficere credimus Monachis per singulos cucullam, & tunicam : cucullam in hyeme *villosam*, in æstate *puram* aut *vetustam*. Ecce paupertatem in vestibus. *Et scapulare propter opera.* Scapulare quippe, ait Abbas Trappensis in Commentario Regulæ, amictus est accommodus conservandis vestibus Monachorum, qui molestis & duris operibus se occupabant. Vide latiùs Du Cange, verb. *Scapulare.*

Pergit Benedictus : " De quarum rerum omnium colore, aut grossitudine non causentur Monachi : sed quales inveniri possunt in provincia quâ degunt, aut quod *vilius* comparari possit.

En rursus spiritus paupertatis, & contemptus mundi, in summo gradu à Benedicto expressus; ut rectè monet jam citatus Abbas verus Benedicti filius, & spiritu Benedictino plenus; nihil verò quod vel innuat, in veste Religionem, aut justitiam collocari.

Sed dicet quispiam, in hoc, ut minùs, Eustachium imitantur Monachi, quòd vestem insolitam, & præter communem affectent : câque se à communi vulgo distinguere ament. Nequaquam sane : Monachorum enim Patres, vestem quidem vilem & pauperem assumpsêre; sed quæ eo tempore à vulgari & pauperum veste haud differebat.

Unde factum, ut Monachorum habitus à communi tantopere sit discretus.

Sed cùm eorum Discipuli, ne sæculo se conformare viderentur, amictum à Patribus acceptum tenaciùs retinuerunt : successu temporis factum est, ut vestis, quæ priùs fuerat communis & vulgaris, tandem à vulgari planè fuerit discreta : non tam facto Monachorum, quàm vulgarium, qui vestem suam mutare solent. De qua re vide D. Fleury in Libello gall. *De moribus Christianis cap.* 43.

Ob singulares has exteriores Religionis observationes, quamdam de seipsis sanctitatis opinionem concipientes Eustachiani, *primitias fructuum, & oblationes eorum, quas veterum institutio*, ait Epistola Synodica, *Ecclesiis tribuit, sibi vindicasse inventi sunt : id est, propria ratiocinatione doctrina tamquam* SANCTIS, *sibi eas offerri debere, apud se, & inter se, dispensandas.*

Dispensatio proventuum Ecclesiasticorum penes Episcopum.

His opponuntur Canones VII. & VIII. quibus anathema dicitur in eum, " qui fructus oblatos accipere, aut dare vult extra Ecclesiam præter Episcopi sententiam, vel ejus cui cura commissa est : vel qui dat, vel qui

accipit

„ accipit fructus oblatos præter Episcopum, „ vel eum qui est constitutus ad beneficentiæ „ dispensationem," vel ut legunt Dionysius & Isidorus : ***Ad dispensandam misericordiam pauperibus.***

Occasione horum Canonum notamus, quòd etiam seculo IV. penes Episcopos fuerit oblationum, & bonorum Ecclesiasticorum dispensatio, sive administratio, ad dispensandum *in pauperes.*

Servi prætextu religionis dominos suos; nec liberi suos parentes deserere possunt.

Denique Eustachiani adeò vani ac superstitiosi fuisse dicuntur, ut assererent : obtentu Religionis servos posse dominos suos contemnere, & deserere; & liberos posse relinquere proprios parentes.

Hinc Canon. III. & XVI. quorum primò anathematizatur, " qui docet servos pietatis „ pretextu;" sive *occasione religionis*, ut legit Isidorus; "dominum contemnere, & à mi„ nisterio recedere, & non cum benevolen„ tia & omni honore inservire." *Grat.* 17. *q.* 4. *can.* 37.

Canon XVI. similiter anathema dicit in filios, " qui à parentibus, maximè Fidelibus, „ prætextu pietatis," vel juxtà Isidorum, *occasione Dei cultus;* " recesserint : & parenti„ bus, quem par est honorem non tribuerint, „ apud eos scilicet præposita in Deum pieta„ te." Isidorus autem, & ex ipso Gratianus ultimam clausulam ità legunt : *ut hoc ipsum in eis venerentur quòd Fideles sunt.* Notant autem Correctores Romani Græcè esse : ***quòd scilicet divinus cultus apud ipsos omnibus rebus præferatur:*** quibus innuitur; Eustachianos hunc suum errorem hac ratione colorasse; quòd cultui divino parentes cedere deberent : quo eodem obtentu, Pharisæi persuadebant populo, meliùs esse sua bona temporalia altari offerre, quàm parentibus in necessitate constitutis succurrere : quos redarguit Christus *Math. XV.*

His Canonibus, quibus Eustachianorum errores profligantur; ipsaque primitivæ Ecclesiæ disciplina in multis detegitur, subjungitur Epilogus, qua Synodus mentem suam circa quædam in Canonibus expressa, ampliùs & clariùs exponit.

Synodus virginitatem laudat.

Et quidem, cum occasione Eustachianorum pro Matrimonio multa dicere debuerat Synodus; ne virginitati prærogativam suam per illa detraxisse videretur, ait : " virginitatem „ unà cum humilitate admiramur, & conti„ nentiam quæ cum pietate & gravitate exer„ cetur, admittimus.

Item, quia forsan occasione Canonis XII. quis suspicari posset, vestium humilitatem, & fastus contemptum improbasse, adjunxit : " vestium vilitatem propter corporis tantum „ curam minime curiosam & operosam lauda„ mus : dissolutos autem & molles in vesti„ bus incessus improbamus.

Humilitas in vestibus probatur.

Domus Deo consecratæ honoranda, sed pietas domibus non includenda.

Denique ne abjiciendo eos, qui publicos in Ecclesia conventus aspernabantur, pietatem in domibus includere Patres viderentur, declarant : " domos Dei honoramus, & qui fiunt „ in illis conventus, ut sanctos & utiles re„ cipimus, non *pietatem in domibus includen„ tes*, sed omnem locum in Dei nomine ædi„ ficatum honorantes, & quæ fit in ipsa Ec„ clesia congressionem ad publici utilitatem „ recipientes..... & ut semel dicamus, in„ quiunt, quæ à divinis Scripturis, & *Apo„ stolicis Traditionibus* tradita sunt Ecclesiæ, „ fieri optamus.

Hic obiter observa, Calvinistas & Lutheranos Traditiones Apostolicas rejicientes, mille circiter annis antequam nati forent, in hac Synodo fuisse condemnatos.

Epilogum in duas partes divisum sub titulo Canonis ultimi refert Gratianus *Dist.* 30. *can.* 16. & *can.* 5. Utramque, uti & plerosque hujus Synodi Canones, non parùm ab Originali Græco discrepantes : quemadmodum ad singulos penè Correctores Romani observârunt.

§. XI.

De Canonibus Antiochenis.

IN Codice Ecclesiæ universæ post Canones Gangrenses sequuntur Concilii Antiocheni Canones XXV.

Occasio hujus Synodi hæc fuisse apparet.

Occasio Synodi Antiochenæ.

Cùm jam templum Antiochenum, quod præ magnificentia sua ***Dominicum aureum*** appellari meruit, sub Constantino Magno inchoatum, sub Constantino ejus filio esset absolutum; ad illius dedicationem litteris Imperatoris anno 341. evocati fuère Episcopi, non unius dumtaxat Provinciæ, sed totius Orientis, etiam ex Thraciâ & Palestinâ.

Error Gratiani circà numerum Episcoporum, qui Synodo interfuerunt.

Convenêre ad designatam diem Episcopi ex diversis Provinciis circiter 90. ut auctor est S. Athanasius. Corrigendus proinde Gratianus *Dist.* 16. *can. XI.* scribens, Synodi Antiochenæ Patres dumtaxat fuisse 29.

Occasione itaque hujus dedicationis hìc adunati Episcopi, Concilium pro reformanda Ecclesiæ disciplina, & tutanda fide contra hæreticos habendum duxère : quod & S. Athanasius aperte testatur : ***Antiochiæ***, ait, ***novam Synodum per causam*** ENCÆNIORUM ***coegerunt***, unde & hoc Concilium apud eumdem dicitur *in Encæniis.*

Episcopi qui huic Concilio adfuere omnes professione exteriori fidem Nicænam profitebantur.

Episcopos huic Synodo præsentes non fuisse professione Arrianos, sed plerosque vere orthodoxos; omnes verò exteriùs saltem fidem Nicænam profitentes (licet nonnulli eorum, ut Eusebius Nicomediensis eique adhærentes, occulte Arrianis faverent) probat epistola Julii Papæ ad eosdem Episcopos post absolutum Concilium missa cum hac epigraphe : ***Julius Diano, Flacillo, ceterisque eorum, qui nobis*** DILECTISSIMIS ***in Christo Fratribus ex Antiochia scripserunt.***

Quos *Dilectissimos* in Christo *Fratres* dixit Julius, eos à sua communione alienos non reputasse manifestum est : adeoque nec externa professione Arrianos; quos aliàs ad communionem non admisisset Julius.

Idem indubie credidit Hilarius Pictaviensis; Concilium hoc SANCTORUM *Synodum* appellans.

Confirmat idipsum Synodus Calchedonensis, relecto enim Canone IV. Synodi Antiochenæ omnes acclamaverunt : ***Hæc justa Patrum Regula*** : & cum paulò post dictum esset, ***Sacri Patrum Canones legantur;*** lecti fuere Canones Antiocheni.

Quis porro dicat, hos Canones dictos fuisse ***Sacros Patrum Canones***, si ab Episcopis Arrianis, & ad destruendam fidem Catholicam, & Ecclesiæ disciplinam evertendam congregatis (ut nonnulli volunt) fuissent constituti?

Quid dicam de omnibus tùm veterum, tùm recentiorum Canonum Collectionibus, in quibus hujus Concilii Canones inter sacra Patrum Decreta; & ipsum Concilium inter orthodoxas Synodos referuntur?

Quid de Leone IV. qui cùm in Synodo Romana, assistentibus 66. Episcopis, 20. Presbyteris Cardinalibus, uno Archidiacono, & 5. Diaconis peteret, "quid cum Presbytero Anastasio Patrum Regulas ac statuta violante, agi oporteret, "*mox omnes Episcopi*, inquiunt acta, UNANIMITER *dixerunt, quid aliud arbitrari aut proferre valemus, nisi* UT SS. PATRES, qui in ANTIOCHENO *Concilio residentes tertio Capitulo promulgarunt, & inviolabiliter statuerunt?*

Horum sententiam probans Pontifex respondit, *placet.* Quin & ad Episcopos Britanniæ scribens idem Pontifex, Canones Antiochenses recenset inter illos, *per quos judicant Episcopi, & per quos Episcopi judicantur, & Clerici.* Dist. 20. *can.* 1.

Sine sufficienti fundamento à Baronio vapulat Gratianus Synodum hanc inter Catholicas Synodos recensens.

Mirum proinde displicuisse Baronio, quòd Gratianus noster Synodum hanc Antiochenam inter Concilia à Catholicis habita recenseat: quia ut Baronio detur, Synodo huic nonnullos, etiam professione, Arrianos interfuisse; eosque ibidem dominatos esse; illud tamen nimis manifestum est, Canones hujus Synodi tamquam disciplinæ utiles, ab Ecclesia, non Orientali dumtaxat, sed & Occidentali, sæculis multis ante Gratiani tempora fuisse agnitos, & receptos. Quare Antonius Augustinus Canonum illorum Auctores credit quidem fuisse Arrianos. "sed tamen, ait, receptos esse „ constat, & in Corpore Canonum positos „ ante Concilium Calchedonense, ut ex ejus „ Actione XI. apparet. Ex Libro etiam Latino, quem eodem nomine Corpus Canonum dicimus..... fortassis *propter eorum utilitatem.*" *L.* 1. *Dial. XI. de emend. Grat.*

Et sane notarunt Viri eruditi, in alio Concilio vix umquam utiliores ad constituendam optime disciplinam Ecclesiasticam Canones conditos fuisse.

Decretum Synodi Nicænæ de celebratione Paschæ die Dominica confirmatur.

Canon I. confirmat "Decretum Synodi Nicænæ de celebratione Paschæ die Dominica „ post decimam quartam lunam, laicos non „ observantes excommunicans. Episcopum autem & Presbyterum, qui post hoc Decretum usus fuerit seorsim agere & cum Judæis Pascha peragere, eum ab hinc esse ab „ Ecclesia alienum judicavit, ut qui non sibi „ solùm peccati, sed & multis exitii, & subversionis causa fuit: & non solùm eos à „ ministerio deponit, sed & eos, qui audent „ iis communicare post depositionem.

Decretum de celebrando Pachate à prima Nicæna Synodo editum esse, disertè hîc asseritur; quod Eusebius de vita Constantini *Lib.* 3. *cap.* 14. quoque testatur.

Ex hoc Decreto inferri non potest, plures quàm 20. Canones à Synodo Nycæna fuisse editos.

Et quidem Decretum hoc Synodus Nicæna per epistolam Synodicam, quam refert Socrates *Lib.* 1. *cap.* 9. Fidelibus significavit: ut proinde ex hoc Decreto Synodi Nicænæ argui nequeat, plures quàm 20. Canones in Synodo Nicæna fuisse formatos: quia Decreta per Synodicam epistolam promulgata (inter quæ & Decretum de Divinitate Verbi comprehenditur) Canonibus non expresserunt: sicuti nec ea, quæ Canonibus continentur, epistolæ Synodicæ inseruerunt.

Qui sacrificio intersunt, & S. Communionem aversantur, expelli debent, donec pœniteant.

Canon II. "eos qui in Ecclesiam ingrediuntur, & sacras Scripturas audiunt, orationi autem cum populo non communicant, „ & Sanctam Eucharistiæ participationem propter aliquam insolentiam aversantur," vel juxta Dionysium: *pro quadam intemperantia se à perceptione sancta Communionis avertunt,* "ab Ecclesia expelli jubet, donec postquam „ confessi fuerint, fructusque pœnitentiæ „ ostenderint." Ulteriùs declarat, "non licere communicare cum excommunicatis.

Communicans cum excommunicato excommunicatur.

„ Episcopum autem vel Presbyterum aut Diaconum cum excommunicatis communicantem, esse quoque excommunicatum declarat: ut qui Canonem Ecclesiæ confundat.

Hic Canon ostendit, olim Fideles Sacrificio assistentes, solitos fuisse sacramentaliter communicare: graveque existimatum, non quidem ex humilitate, sed ex quadam insolentia vel intemperantia, Sacram Eucharistiam, sive Communionem adversari.

Deinde ostendit, ad impetrandam delictorum veniam non sufficere Confessionem, sed quòd *fructus pœnitentiæ* ostendere oporteat. Atque hinc non obscurè colligitur, Canonem hunc editum fuisse occasione Audæanorum, de quibus scribit Theodoretus *lib.* 4. *hæret. fabul.* "Confessis donant remissionem, non „ *tempus ad pœnitentiam,* ut jubent leges Ecclesiasticæ, præscribentes, sed sua potestate condonantes.

Hic Canon conditus apparet contra Audæanos.

Clericus non potest sine consensu Episcopi ad aliam Diœcesim migrare.

Canone III. statuitur: "si quis è Sacerdotali ordine, relicta sua Parochiâ sive Diœcesi ad aliam abierit, deinde omnino commigrans in alia Parochia longo tempore „ versari conatur:" vel ut legit Isidorus, *& ibi paulatim tentet quò migraverit, manere;* "nec ampliùs celebret; maximè si proprio „ Episcopo vocanti ut in suam Parochiam redeat, exhortantique non pareat. Si autem „ in insolentia," aut juxta Isidorum, *inobediens omnino perseverat,* "is omnino à Sacro ministerio deponatur; ita ut nequaquam „ locum restitutionis inveniat. Quod si alius „ Episcopus Clericum ex hac causa depositum „ susceperit, à communi Synodo & ipse coërceatur, veluti qui Ecclesiastica Constituta „ dissolvat." *Grat.* 7. *q.* 1. *Can.* 24.

Non potest Episcopus sua relicta Ecclesia ad aliam migrare.

Quod hoc Canone de Presbyteris & Diaconis, id Canone XXI. de Episcopo quoque decernitur; "ut nimirum sua Ecclesiâ relicta, nequaquam ad aliam migret; nec sponte sua prorsus insiliens, nec vi coactus à populis, nec ab Episcopis necessitate eò pulsus: maneat autem in Ecclesia, quam primitùs à Deo sortitus est, nec ab ea recedat „ secundum Decretum prius ea de re editum. *Grat.* 7. *q.* 1. *Can.* 25.

Nihil ferè his Canonibus continetur, nisi quod Canonibus XV. & XVI. Nicæno fuit decretum: ad quod etiam in his Canonibus alluditur; nisi quòd fortiùs aliqua hîc exprimantur; nonnullaque addantur, quibus præscindantur prætextus, quibus ambitiosi suas migrationes justificare, & Decretis Nicænis illudere conabantur: ut quòd vi à populo illata, aut ab Episcopis coacti, de sua ad aliam Ecclesiam migrassent.

Hîc rursus collige, quàm jam pridem odiosum fuerit, ut quis Ecclesiam, quam semel *à Deo sortitus est,* deserat, & ad aliam migret: maximè si id ex aliqua radice cupiditatis, ut contingere solet, fiat.

Presbyter ab Episcopo, aut Episcopus à Synodo depositus. Si de sacro ministerio aliquid attingat, spe restitutionis excidit.

Canon IV. decernit, "ut si quis Episcopus „ à Synodo depositus, vel Presbyter, aut Diaconus à proprio Episcopo, Sacrum celebrare præsumat:" vel ut legit Dionysius: *aliquid de ministerio Sacro contingere:* aut juxta Isidorum: *præsumpserit Sacerdotii, seu Sacri ministerii aliquam partem,* "nullam amplius spem „ restitutionis in alia Synodo; neque defensio- „ nis

„ nis locum ei ampliùs habere liceat ; ſed ex„ communicentur, qui ei communicant ; ma„ ximè ſi cum ſententiam latam ſciverint eis „ communicare auſi fuerint. " *Grat.* 11. *q.* 3. *Can.* 6.

Appellatio quoad effectum ſuſpenſivum ignota.

Hîc Canon ſufficienter oſtendit, ignotam tunc fuiſſe à ſententia Synodi, aut Epiſcopi appellationem, qua effectus ſententiæ ſuſpenditur.

Presbyter contra proprium Epiſcopum altare erigens, poteſt etiam per civilem poteſtatem coerceri.

Canon V. vult, " Preſbyterum, vel Dia„ conum qui proprio contempto Epiſcopo, „ ab Eccleſia ſeipſum ſegregaverit, & priva„ tim congregationem effecerit, & Alta„ re erexerit ; nec Epiſcopo iteratò commo„ nenti obedierit, damnati omni modo : nec „ ultra remedium conſequi : ſi autem perſe„ veraverit turbare Eccleſiam, is per exter„ nam poteſtatem, ut ſeditioſus caſtigetur.

Error Gratiani in relatione hujus Canonis.

Partem hujus Canonis junctam Canoni præcedenti ex verſione Martini Bracarenſis ſub nomine Martini Papæ in Synodo refert Gratianus 11. *q.* 3. *c.* 7. Unde hic error Gratiano obrepſerit, dicetur parte ſequenti ; ubi de collectione Martini Bracarenſis agetur.

Ex hoc Canone nota, quàm grave exiſtimaverint Patres, ut quiſquam in functionibus Hierarchicis ſuo recalcitret Epiſcopo, eique ſe opponat.

Oſtendit quoque finalis clauſula, non eſſe à Patribus improbatum, ut Clerici inobedientes, & ſeditioſi, qui pœnis Canonicis coërceri nequeunt, per externam, id eſt Civilem poteſtatem corrigantur, ſive corripiantur ; vel ut habet Dionyſius, *opprimantur*.

Canones IV. & V. Antiocheni à Concilio Calchedonenſi tamquam ſacræ Patrum Regulæ probati.

Duo hi Canones IV. & V. *Act.* 4. Concilii Calchedonenſis in cauſa Caroſii & Dorothei ex Codice Canonum relati fuêre : & ex eorum auctoritate ſententia à Synodo prolata, additumque : " ac ſi quidam ſuperfugere „ conentur, valere in eos eandem pœnam de„ cernit Sanctum hoc, & univerſale magnum „ Concilium : *externa* videlicet *auctoritate* jux„ ta *Divinas, Sacraſque Patrum Regulas* cor„ roborante ſententiam, in contumaces la„ tam.

His verbis Patres alludere ad finalem clauſulam Canonis V. mox expoſitam, luce meridiana clarius eſt.

Cùm eadem Actione Concilii Calchedonenſis tractaretur cauſa Dioſcori, Aëtius Archidiaconus dixit : *Regula hæc eſt cum aliis poſita à* SANCTIS *Patribus..... & ex Codice relegit hæc :* SI PRESBYTER AUT DIACONUS, &c. ut in Canone V. Antiocheno. Quo lecto, *omnes Reverendiſſimi Epiſcopi acclamaverunt hæc juſta Regula Patrum.*

Eſtne vero-ſimile, hæc de Canonibus his dicturum fuiſſe Aëtium, aut Concilii Patres, ſi Canones illos ab Euſebianis, ſive Arrianis in odium, & ſuppreſſionem Athanaſii editos fuiſſe crediſſent ?

Excommunicatus ab uno Epiſcopo, ab alio recipi ad communionem non poteſt.

Canon VI. coincidit cum Canone V. Nicæno : " ne excommunicatus ab uno Epiſco„ po recipiatur ab alio, priuſquam à proprio „ Epiſcopo fuerit ſuſceptus ; vel facta Syno„ do accedens ſe defenderit, & perſuaſa Sy„ nodo aliam ſententiam tulerit, " idem au„ tem Decretum, " ait hic Canon Antiochenus, adverſus laicos & Preſbyteros & Diaconos, & eos, qui ſunt in Cleri Catalogo, " vel juxta „ Dionyſium, *qui ſub Regula eſſe monſtrantur*, „ aut juxta Iſidorum, *qui in Clero ſunt*, ob„ ſervetur. " *Grat.* 11. *q.* 3. *Can.* 2.

Quò autem ſecuriùs, & efficaciùs obſervari queant, quæ hoc Canone ſtatuta ſunt.

Nullus peregrinus ſuſcipi poteſt ſine litteris pacificis.

Canon VII. vult, " ut nullus externus ! „ ſive juxta Dionyſium, *nullus peregrinorum* " ſine pacificis ſuſcipiatur. " Id eſt nullus ab Epiſcopo in Communionem recipiatur, qui per litteras pacificas oſtendere nequit, ſe pacem cum Epiſcopo ſuo habere. Litteræ enim pacificæ hîc accipiuntur pro litteris *Communionis*, unde apud Cyprianum, *pacem dare lapſis*, idem eſt, quod reſtituere Communioni.

Quid litteræ pacificæ.

Gratianus malè reſtringit Canonem ad Clericos.

Cùm verò hic Canon præcedentis Canonis ſit proſecutio, qui generaliter de Clericis & Laicis loquitur, debet quoque præſens Canon generaliter accipi : uti Textus Græcus, & Dionyſii verſio ſonant: ideòque corrigendus Gratianus qui ſecutus Iſidorum *Diſt.* 71. *Can.* 9. ad *Clericos peregrinos* Canonem reſtringit.

A quibus litteræ pacificæ ſint concedendæ.

Canon VIII. declarat, à quibus litteræ pacificæ, de quibus in præcedenti Canone, ſint concedendæ. " Nec Preſbyteri, ait, qui „ ſunt in pagis, dent Canonicas Epiſtolas, vel „ ad ſolos vicinos Epiſcopos Epiſtolas emit„ tant. Chore-epiſcopi autem nulli reprehen„ ſioni affines dent pacificas.

Preſbyteris ergo, ſive Parochis ruralibus licuiſſe litteras pacificas, ſive *ſimplices*, ut vertit Iſidorus, hoc eſt, *Communionis*, dare; ſaltem ad vicinos Epiſcopos, ſatis inſinuant relata Canonis verba ex verſione Herveti ; & expreſsè affirmant verſiones Dionyſii & Iſidori : Chore-epiſcopis autem, ſi irreprehenſibiles ſunt, eas generaliter dare permittitur.

Litteræ teſtimoniales non ſine circumſpectione dandæ.

Hîc intelligimus, quàm ſolliciti fuerint jam pridem Patres, ne temere Litteræ teſtimoniales de vita & moribus darentur : cùm nec Parochis eas ſiderent, niſi ad ſolos Epiſcopos vicinos ; qui de prudentia & circumſpectione Parochorum certiores eſſe poſſent : & conſequenter, quid litteris eorum foret deferendum judicare.

Metropolitanus præeſt toti Provinciæ.

Canon IX. tria potiſſimùm declarat ; 1. " Epiſcopum qui Metropoli præeſt, etiam cu„ ram ſuſcipere totius Provinciæ, eò quòd in „ Metropolim undequaque concurrant omnes „ qui habent negotia. Unde viſum eſt, eum „ quoque honore præcedere, reliquos au„ tem Epiſcopos nihil magni momenti aggredi „ ſine ipſo.

Origo Metropolitanorum.

Hîc obiter nota, unde Metropolitanorum jus & prærogativa originem ſumpſerint.

Epiſcopus ſuæ Diœceſis plenam adminiſtrationem habet.

Secundò, declarat Canon, " unumquemque „ Epiſcopum habere ſuę Provinciæ poteſtatem, „ & adminiſtrare pro unicuique convenien„ te regione, & totius Regionis curam ge„ rere, quæ ſuæ urbi ſubeſt.

Metropolitanus ſine ſententia Epiſcoporum nihil aggredi poteſt.

Tertiò decernit, " ne & ipſe Metropolita„ nus ſine reliquorum ſententia quidpiam ag„ grediatur : " quæ nimirum majoris momenti ſunt, neque propriam Diœceſim Metropolitani concernunt.

Vult enim, ait Zonaras ad *Can.* 34. *Apoſt.* qui huic planè conſonat, " Pontifices conſen„ tire, charitatiſque vinculo colligari, & exem„ plo eſſe Clero ſibi ſubjecto, populoque di„ lectionis & concordiæ.

De Chore-epiſcopis.

Canon X. agit de Chore-epiſcopis, tria potiſſimùm decernens. " I. Etiamſi Epiſcopi or„ dinationem manuumve impoſitionem acce„ perint, addit Dionyſius (quod in textu Græ„ co non reperitur) *& ut Epiſcopi conſecrati* „ *ſint :* ſuum modum ſciant ; & ſibi ſubje„ ctas Eccleſias adminiſtrent, earumque curâ „ & ſollicitudine contenti ſint.

"II. Ut constituant Lectores, Hypodiaconos, & Exorcistas, & eorum Ordinationem sufficere existiment, nec Presbyterum, nec Diaconum ordinare audeant absque Urbis Episcopo, cui subjicitur ipse & regio." "III. Ut fiat Chore-episcopus ab Episcopo civitatis cui subjicitur.

Si versioni Dionysii plena fides de genuino Canonis sensu sit habenda, non dubium, quin Synodus Antiochena supposuerit, Chore-episcoporum aliquos, Episcopos fuisse.

Et sanè, inter Chore-episcopos fuisse interdum aliquos, qui characterem Episcopalem acceperant, dubitari non potest.

Nam ad Canonem VIII. Nicænum notatum fuit, quòd si è Novatianis redirent ad Ecclesiam Catholicam, qui apud suos fuissent ordinati Episcopi, hi manerent Episcopi; sed ne duo in eadem civitate essent Episcopi, Episcopus Catholicus locum excogitare poterat, in quo Episcopus à Novatianis reversus Chore-episcopi munere fungeretur.

Ex hoc Canone non habetur Chore-episcopos vi sua ordinationis fuisse Episcopos.

Hujusmodi igitur Chore-episcopi erant veri Episcopi; non vi ordinationis Chore-episcopalis, sed ordinationis Episcopalis acceptæ, priusquam Chore-episcopi constituerentur.

Licet ergo Dionysii versio foret genuina, inde consequens non esset, Chore-episcopos vi suæ ordinationis fuisse Episcopos. Imò cùm verba relata exprimantur per modum exceptionis, *etiamsi Episcopi ordinationem*, &c. non obscurè innuitur, Chore-episcopos nequaquam vi suæ ordinationis fuisse Episcopos: sed solùm contingere potuisse, ut in casu particulari Chore-episcopi aliqui simul essent Episcopi: ad quem casum Decretum suum per clausulam illam conditionalem *etiamsi*, Synodus videtur voluisse extendere.

Unde Morinus aliique non pauci, hinc concludunt; Chore-episcopos vi suæ ordinationis haud fuisse Episcopos; præsertim quia finali parte Canonis dicitur: *fiat Chore-episcopus ab Episcopo civitatis, cui subjicitur.* Inauditum quippe est, & à pristina disciplina planè alienum, ut Episcopus ab *uno Episcopo* contra tot Decreta, & præsertim Nicæni Concilii (quod 15. annis dumtaxat præcessit) *lege ordinaria* diceretur ordinandus.

Dicitur quidem in Canone: *nec Presbyterum nec Diaconum ordinare audeant, absque Urbis Episcopo, cui subjicitur ipse, & regio*; quæ non obscurè innuere videntur, Chore-episcopum potuisse Presbyterum & Diaconum ordinare de consensu *urbis Episcopi cui subjicitur.* Præterquam enim quod ambiguum sit, num illa haud intelligenda sint de Chore-episcopo, qui priusquam Chore-episcopi locum obtinuisset, in Episcopum fuisset ordinatus, illud constat; non tantùm ex veterum, sed & recentiorum Canonistarum sententia, admodum dubium esse, an simplices Presbyteri potestate delegatâ Presbyterum ordinare non possint: juxta illud Glossæ ad *Can. 4. de consec. dist. 5. ordinatus ordinem quem habet, confert Papâ delegante*: quod latiùs prosequitur Morinus de *SS. Ordinat. p. 3. exercitat. IV. cap. 3.* ubi & *cap. 6.* docet, qua occasione desierint Chore-episcopi in Oriente & Occidente: & quomodo eorum nomine & dignitate sublatis, in Ecclesia Latina ipsis successerint Archi-Presbyteri, Decani Rurales & Archidiaconi.

Canone XI. decernitur: "si quis Episcopus vel alius ex Clero citra sententiam & litteras Episcoporum Provinciæ, & maximè Metropolitanorum, ad Imperatorem proficisci aggressus sit, abdicetur & ejiciatur: non solùm à Communione, sed etiam à dignitate: ut qui religiosissimi Imperatoris nostri auribus molestiam afferre audeat, præter ritum Ecclesiæ.

Nullus à Clero ad Imperatorem pergere potest sine litteris Episcoporum.

Canon XII. præcedentem prosequitur, & confirmat. In præcedenti enim Canone actum erat generaliter de Clericis qui absque litteris Episcoporum, vel Metropolitani ad Imperatorem pergebant; hìc verò specialiter agit, "de Presbyteris & Diaconis à proprio Episcopo, & de Episcopis à Synodo depositis: qui ausi fuerint Imperatoris auribus molestiam inferre: cùm oporteat ad majorem Synodum, & jus quod se habere putat, ad plures Episcopos referre, eorumque examinationem & judicium suscipere: qui itaque his contemptis Imperatori molestus fuerit, is nulla veniâ dignus, neque sui defendendi locum habeat; nec restitutionis futuræ spem expectet.

De Episcopis depositis ad Imperatorem confugientibus.

Hunc postremum Canonem in odium & suppressionem S. Athanasii ab Eusebianis, sive Arrianis fabricatum esse, post Baronium & Ant. Augustinum vulgò creditur: at gravem esse hunc peritorum errorem contendit D. Schelstratius, creditque Canonem, quem Chrysostomus, Innocentius I. aliique Veteres in odium & suppressionem Athanasii editum dixère, esse alium ab hoc Canone: "hunc verò à nemine Antiquorum reprobatum, sed unà cum aliis Canonibus receptum fuisse, fidem faciunt, inquit Schelstratius, tot collectiones Canonum, quot jam inde a sæculo 4. usque ad Gratianum Monachum in Occidente, & ad Arsenium ex Monacho Patriarcham Constantinopolitanum in Oriente floruerunt, quæ nusquam Canonem XII. ex XXV. Antiochenis excipiendum duxerunt." Et quidem Gratianus Canonem hunc refert ex versione Isidori 21. q. 5. Can. 2. quodque notandum; Correctores Romani nullam reprobati Canonis mentionem injiciunt; sed in margine notant, illum à Synodo Aquisgranensi *Cap. 74.* Burchardo *lib. 2. Cap. 180.* & Ivone *parte 6. Cap. 225.* similiter referri.

An hic Canon in odium S. Athanasii ab Arrianis fuerit fabricatus.

His aliisque tum è Græcis, tum Latinis collectionibus Canonum relatis, concludit Schelstratius, "libere dici posse, illum Canonem & in Oriente, & Occidente receptum fuisse ut orthodoxum, ac præterito dumtaxat sæculo de illo dubitari cœpisse.

Verum quidem est S. Athanasium in Tyrio Conciliabulo condemnatum ad Imperatorem Constantinum confugisse; non ut causa per Constantinum retractaretur; sed ut ejus auctoritate major Synodus indiceretur, quæ de causa iteratò judicaret, ut testatur Epistola Synodi Ægypti 339. Episcoporum: ad *religiosissimum*, inquit Synodus, *Imperatorem ascenderat* Athanasius, *deprecans & iniquitatem hominis, & adversariorum calumnias, postulansque, ut legitima Episcoporum Synodus indiceretur.* Apud Athanasium *Apol. 2.*

Canoni huic non contravenit S. Athanasius.

Nullatenùs ergo in hunc Canonem impegit S. Athanasius: cùm Canon solùm prohibeat, Imperatori molestiam inferre, ut causa à Synodo decisa auctoritate Imperatoris retractetur: nequaquam verò prohibet adire Imperatorem, ut per ipsum major Synodus congregetur: id enim eo tempore penè necessarium erat; *cum sine ejus consensu*, ut notat Schel-

Schelstratius, *vix ullam per idem tempus Concilium celebraretur.*

Episcopus in aliena Ecclesia nihil agere præsumat, nisi litteris Metropolitani, & aliorum Episcoporum accersitus.

Canone XIII. cavetur, " ne Episcopus ex „ una Provincia ad aliam transire audeat; & „ quidquam in ea agere, nisi venerit litteris „ accersitus Metropolitani, & Episcoporum „ qui sunt cum ipso, in quorum Provinciam „ accedit. Si autem nemine vocante ad aliquorum ordinationem, & rerum Ecclesiasticarum ad se non pertinentium constitutionem inordinate, insolenterque processerit; „ sint quidem irrita quæ ab ipso geruntur; ipse „ autem suæ insolentiæ det pœnas, à Synodo „ scilicet exinde depositus." Grat. Dist. 9. *q.* 2. *Can.* 6. sed paulò aliter, quàm in Græco, ut notant Correctores Romani.

Can. XXII. præcedenti planè similis.

Canon XXII. adeò similis est præcedenti; ut passim Interpretes Græci, & Latini, unum eumdemque Canonem bis editum credant: eoque fundamento nonnulli hoc sæculo in dubium vocare cœperunt, num hi 25. Canones ab una eademque Synodo editi essent.

Ex similitudine istorum Canonum aliqui credunt Canones 25. vulgò Antiochenos, non esse ejusdem Synodi.

" Difficile creditu est, " ait vir eruditus Godefridus Hermantius in vita S. Athanasii *lib.* 5. *cap.* 12. " idem Concilium edidisse duos „ Canones, qui idem omnino continent, & „ non nisi præter terminos & expressionem differunt.

Hermantium secutus Natalis Alexander hanc format conclusionem: *Antiochenos Canones ejusdem Concilii fœtus non esse, verisimile est.* " Probatur quidem ex convenientia 13. & „ 22. Canonis. Cùm enim idem omnino decernant; non videntur eadem in Synodo „ editi. " Hæc ille *sæculi IV. parte* 2. *dissert.* 25.

Ostenditur quòd non idem omnino decernant.

Quin in multis hi duo Canones inter se conveniant, negari non potest: at quòd idem omninò decernant, & eundem casum decidant, non satis apparet.

Prior enim cavet, ne Episcopus in aliena Provincia aliquid ordinare præsumat, *nisi litteris tam Metropolitani, quàm cæterorum qui cum eo sunt Episcoporum rogatus adveniat:* Canon verò 22. vetat, Episcopum in aliena civitate, aut regione, quæ ad eum non pertinet, aliquid ordinare, *nisi cum voluntate proprii illius regionis Episcopi.*

Quid porro insinuat, quòd in priori Canone requirantur litteræ *tam Metropolitani, quàm cæterorum qui cum eo sunt Episcoporum;* in posteriori verò solùm requiratur *voluntas proprii illius regionis Episcopi;* nisi quòd in illo agatur de Ecclesia vacante, sive Episcopo viduatâ; cujus vices Metropolitanus cum cæteris Episcopis suppleat: in hoc autem de Ecclesiâ habente proprium Episcopum; cujus sola voluntas sufficit, ut alterius Ecclesiæ Episcopus aliquid in sua Ecclesia ordinare possit.

Infirmum nimis ergo est fundamentum, quo Canones, quos omnis retro antiquitas unius Concilii credidit, & asseruit, diversis Conciliis attribuantur.

Decretum Gratiani correctum.

Canonem XXII. refert Gratianus 9. *q.* 2. *Can.* 7. sed in multis à Textu Originali diversum, ut notant Correctores Romani qui insuper monent; aliquid à se in Textu esse emendatum ex vetustis exemplaribus, & cæteris editionibus Conciliorum. Hinc rursus patet, Decretum Gratiani correctum, non esse omnino idem cum eo, quod edidit Gratianus.

Quid agendum si in causâ Episcopi Synodus non sit consentiens.

Canone XIV. decernitur, " ut si Episcopus de crimine aliquo reus agatur, contingatque Episcopos qui sunt in Provincia dissentire: illis quidem cum innocentem pronuntiantibus, his verò reum: Metropolitanus evocare debeat è vicina Provincia aliquos Episcopos, qui controversiam cum reliquis Comprovincialibus decidant: ipseque Metropolitanus quod decisum fuerit, „ confirmet.

Hunc Canonem refert Gratianus 6. *q.* 4. *Can.* 1. Sed erroneè, secutus Isidorum legit; *placuit S. Synodo* Metropolitanum Episcopum *alterius Provinciæ advocari*: neque enim in Textu Græco, neque apud Dionysium ulla fit mentio *Metropolitani* è vicina Provincia evocandi. " Ac sane quòd Metropolitanus ad „ alterius Metropolitani vocationem deberet „ venire; atque in eodem Concilio duo Metropolitani futuri essent, inquiunt Correctores Romani, vix videtur convenire.

Si Episcopus unanimi Synodi consensu sit damnatus, quid juris?

Canon XV. prosecutio præcedentis, decernit, " quod si Episcopus fuerit ab *omnibus* „ Provinciæ Episcopis condemnatus; & omnes „ unam consentientem adversus eum sententiam tulerint, is ne ampliùs ab aliis judicetur; sed Provinciæ Episcoporum firma maneat sententia.

An hoc Canone adstructa sit suprema Synodorum Provincialium auctoritas.

Hunc Canonem pro adstruenda suprema Conciliorum Provincialium in decidendis Episcoporum causis auctoritate, urget Petrus à Marca *Lib.* 7. *cap.* 2. *de concord. Sacerdotii & Imperii,* aliique eum secuti. Verùm cùm Canone 12. permittatur Episcopo à Synodo Provinciali deposito, ad majorem Synodum se convertere, non videtur qua ratione hic Canon consentiat Canoni 12. si per illum sit ademptum Episcopo à Synodo Provinciali condemnato, omne appellationis remedium: quare credunt alii, hoc Canone solùm decerni; firmam manere debere Episcoporum sententiam eo sensu; quòd per Episcopos è vicina Provincia evocandos judicium instaurari non debeat: quemadmodum in casum dissensûs Episcoporum Provinciæ Canone 14. decretum erat: sed tamen Episcopo condemnato manere jus postulandi majorem Synodum, juxta Canonem 12. idque latiùs prosequitur Schelstratius in suo Concilio Antiocheno ad hunc Canonem.

Posteriori sententiæ suffragatur Gratianus.

Et quidem huic posteriori sententiæ suffragatur Gratianus; qui post relatum hunc Canonem 6. *q.* 4. *Can.* 5. subjungit: " subintelligendum verò est, nisi ad Judicem majoris „ auctoritatis fuerit provocatum: tunc enim „ per appellationem solutâ sententiâ firmitatem non obtinet.

Sed hîc notandum, quòd Gratianus reflectens ad sui temporis disciplinam, nonnumquam à mente Canonum procul aberret; atque in alium plane sensum detorqueat, ut eos sui temporis disciplinæ accommodet: uti in decursu ampliùs patebit.

Episcopus ejiciendus, qui sine perfecta Synodo Ecclesiam occupat. Et quid perfecta Synodus.

Canon XVI. statuit, " si quis vacans Episcopus vacantem Ecclesiam arripuerit absque perfecta Synodo, " vel juxta Isidorum: *præter plenariam Synodum,* " is sit ejectus: „ etiamsi omnis populus, quem invasit, eum „ elegerit: " aut juxta Isidorum: *velit sibi Episcopum retinere.* " Sit autem illa perfecta „ Synodus, cui unà quoque adest Metropolitanus.

Quis sit vacans Episcopus.

" *Vacans* Episcopus ille est, ait Zonaras „ ad hunc Canonem, qui vel nullius, vel occupatæ à Gentibus Ecclesiæ præfectus est; „ vel à populo ejus urbis, cui datus Episco- „ pus

„ pus fuit, nullo ipsius vitio, sed sola populi „ pervicaciâ exclusus.

Canonem refert Gratianus *Dist.* 92. *Can.* 8. sed nonnihil à Græco diversum, ut notant Correctores Romani.

Episcopus ordinatus ad certam Ecclesiam ad eam proficisci debet.

Canon XVII. declarat, " Episcopum, „ qui acceptâ ordinatione & manuum impositione Episcopi, & populo præesse jussus, „ munus non susceperit; nec ut ad sibi concreditam Ecclesiam proficiscatur, persuaderi „ possit, excommunicatum; donec coactus „ suscipiat vel perfecta Synodus Episcoporum Provincialium de ipso aliquid decernat." Grat. *Dist.* 29. *Can.* 7.

Can. 16 & 17 agnovit, & probavit Synodus Calchedonensis.

Horum Canonum auctoritatem agnovisse Concilium Calchedonense ex actis manifestum est. Act. enim XI. in causa Bassiani, & Stephani contendentium de Cathedrâ Ephesinâ, Leontius Reverendissimus Episcopus Magnesiæ ex Codice relegit regulam 95. *si quis Episcopus vacans*, &c. quæ est Canon 16. Antiochenus: item regulam 96. *si quis Episcopus ordinationem acceperit*, &c. est Canon 17. quibus lectis gloriosi Judices dixerunt: " Omnibus examinatis de Bassiano & Stephano Reverendissimis: relectis etiam Canonibus, dicat S. Synodus de Episcopatu Ephesio „ quid eis videatur. Reverendissimi Episcopi clamaverunt: justitia Bassianum vocat, „ regulæ variant. Gloriosissimi Judices dixerunt: nobis quidem videtur, neque Bassianum Reverendissimum dignum existere, „ ut Ephesiorum civitatis Episcopus sit, quoniam ex invasione violentâ sibimet vindicavit..... S. Synodus clamavit, hæc justa „ sententia est: Christus judicavit causam: „ Deus per vos judicat; hæc sententia Christi est: Canones & leges vos custoditis.

Ad hæc Concilii verba reflectens Schelstratius, ait: " tantæ nimirùm auctoritatis ad annum 451. erat in orbe Catholico *Antiochenum Concilium*; ut ejus Canon 16. à 630. „ Episcopis cum Sedis Apostolicæ Legatis in „ Concilio universali moruerit probari; & eò „ usque propugnari, ut ejus temeratores fuerint depositi, & pœnas à Patribus Antiochenis hoc Canone statutas, perpessi.

Spiritus horum Canonum est, quòd nemo sine legitima auctoritate & vocatione se debeat in ministerium Ecclesiasticum intrudere; ubi verò legitime vocatus & ordinatus est, illi sedulò incumbere debeat.

De Episcopo, qui ad Ecclesiam suam accedere impeditur.

Canon XVIII. prosecutio est præcedentis: cùm enim in antecedente Canone actum esset de Episcopo qui ordinatione acceptâ Ecclesiam suam adire recusabat: præsens agit de Episcopo, qui quidem non ivit ad suam Ecclesiam: " sed non suâ culpâ, sed propter „ populi recusationem, aut aliquam aliam „ causam, quæ à se non oritur; is sit, ait „ Canon, & honoris & muneris particeps, „ dummodò nullam in rebus Ecclesiæ, in qua „ convenit sive constitutus est, molestiam afferat." Hoc est, ait Zonaras, *ne se illius Ecclesiæ in qua degit, negotiis immisceat, sed patienter sustineat,*" donec perfecta Provinciæ Synodus statuerit, quod auditis ipsius „ rationibus opportunum judicaverit." Grat. *Dist.* 92. *Can.* 5.

Ex judicio Correctorum Romanor. consulenda versiones Canonum, quæ textui Græco melius respondent.

Canone XIX. decernitur idem plane de modo eligendi ac ordinandi Episcopum, quod Canone IV. Nicæno decretum fuerat: hoc solummodò addito, " quòd si electio præter „ ea quæ hîc decreta sunt, facta fuerit, irrita „ sit & invalida: & quod cum ii, qui eligunt, „ in plures sententias dividuntur, plurium „ suffragia vincant." Grat. *Dist.* 65. *Can.* 3. ex versione Isidori; " sed verbis Græcis, inquiunt Correctores Romani, melius respondet altera versio, quæ Dionysii: *ideoque illa consulenda.*" Ergo ex judicio Correctorum verissimum est, quod suprà monui, pro intellectu Canonum Græcorum consulendas esse versiones, quæ Græco Textui meliùs respondent.

Innovatio Canonis V. Nicæni.

Canon XX. innovat Canonem V. Nicænum de binâ Synodorum Provincialium annuatim celebratione: adjicitque, " nec ullis liceat „ Synodos per se facere sine iis, quibus sunt „ creditæ Metropoles:" nimirùm Synodos Provinciales, quas *perfectas* vocat hæc Synodus: & de quibus unice in his Canonibus actum est.

Erravit Gratianus occasione collectionis Martini Bracarensis.

Gratianus hunc Canonem refert *Dist.* 18. *Can.* 15. sub nomine Martini Papæ, cùm reverà desumptus sit ex collectione Martini Bracarensis; in quem errorem in relatione Canonum Græcorum sæpiùs incidisse Gratianum, monent Correctores Romani. Nos infra erroris originem detegemus.

Episcopus sibi constituere successorem non potest.

Canon XXI. renovat Canonem XV. Nicænum contra transmigrationes Episcoporum de una Ecclesia ad aliam. *Grat.* 7. *q.* 1. *Can.* 25.

Canon XXIII. interdicit Episcopo, " alium pro se constituere successorem, etiamsi „ sit morti proximus: si autem fiat, ordinatio sit irrita." Vult autem constitui successorem juxta normam Canone XIX. præscriptam. *Grat.* 8. *q.* 1. *Can.* 3.

De administratione bonorum Ecclesiæ.

Canon XXIV. vult, " ut ea quæ sunt Ecclesiæ, Ecclesiæ serventur cum omni bona conscientiâ, & fide in omnium præsidem & judicem Deum; quæ etiam administrari convenit cum judicio, & potestate Episcopi, „ cui est omnis populus creditus, & eorum „ animæ, quæ in Ecclesiam conveniunt.

Manifesta esse debent, quæ ad Ecclesiam spectant, & quæ sunt Episcopo propria.

Ulteriùs præcipit, " ut manifesta sint, quæ „ ad Ecclesiam pertinent cum cognitione Presbyterorum & Diaconorum, qui sunt circa „ Episcopum: ut si contingat Episcopum è vita migrare, iis manifestis existentibus, quæ „ ad Ecclesiam pertinent; ne ea intercidant & „ pereant: nec quæ sunt propria Episcopi, prætextu rerum Ecclesiasticarum vexentur. Est „ enim justum & apud Deum, & apud homines „ acceptum, ut Episcopus propria, quibus velit „ relinquat: quæ sunt autem Ecclesiæ, ipsi „ serventur: nec Ecclesia damnum sustineat, „ nec Episcopus Ecclesiæ prætextu proscribatur; vel qui ad eum attinent, in negotia „ incidant cum eo quod & ipsum post mortem malis omnibus prosequantur.

De Canonica proventuum Ecclesiasticorum dispensatione.

Canon XXV. ut " Episcopus habeat rerum Ecclesiæ potestatem, ut eas in omnes „ egentes dispenset magnâ cum cautione, & „ Dei timore: ipse autem eorum quæ opus „ est;" additur apud Dionysium & Isidorum: *si tamen indiget*, & apud Balsamonem aliosque Græcos: *si indigeat*," sit particeps ad „ usus suos necessarios, & fratrum qui apud „ eum hospitio excipiuntur: ut ipsi nullo modo priventur secundùm divinum Apostolum, „ qui dicit: *habentes autem alimenta & quibus tegamur, his contenti erimus.*

Addit autem: " quòd si his necessariis non „ sit contentus, & res Ecclesiæ in proprios „ usus convertat, & Ecclesiæ reditus vel agrorum fructus non cum Presbyterorum &

Diaconorum

„ Diaconorum sententia administret : sed suis „ cognatis vel fratribus vel filiis præbeat facultates, ut per hæc rationes Ecclesiæ latenter lædantur, det rationem administrationis Synodo Provinciæ : " vel ut legit Dionysius : *Synodo Provinciæ pœnas iste persolvat.*

Denique, " si aliàs simuletur Episcopus, vel „ qui sunt cum eo Presbyteri, quod quæ pertinent ad Ecclesiam, vel ex agris, vel ex „ quacumque aliâ causâ Ecclesiasticâ, ad seipsos referant; ut pauperes quidem opprimantur, & invidia & infamia verbo inuratur, & „ iis, qui sic administrant : ii correctionem „ quoque assequantur, Sancta Synodo id, quod „ decet, examinante.

Qui hunc Canonem attenderit, ruminaveritque, facile intelliget, quàm sobrie & fideliter, & nulla carnis & sanguinis habitâ ratione, Prælati proventus Ecclesiasticos dispensare debeant.

An meritò Schelstrastius redarguat Lupum, Canonum bonorum auctoritatem rejicientem?

Quæ sparsim de hujus Concilii, & Canonum auctoritate, receptione ac probatione præsenti §. dicta sunt, si expendantur, non difficulter apparebit, Schelstratium limites Christianæ modestiæ haud excessisse, dum dixit, *animi præoccupati indicia spirare* verba sequentia Christiani Lupi : " Antiochenorum Canonum nulla „ olim fuit auctoritas. Dolosa ista Eusebianæ „ factionis Synodus primos posuit lapides, qui„ bus Philippolitanum conventiculum sua ad„ versus Romanas appellationes, & Monarchi„ cam Ecclesiæ Hierarchiam schismatica fig„ menta superædificavit..... Debuerat adde„ re (Petrus à Marca) hoc item Concilium „ esse prodromum & fundamentum Philippo„ litani conventiculi, ideoque longe pejus ole„ re ac deviare, quàm turbidas litteras Afri„ cani Concilii.

§. XII.

De Canonibus Laodicenis.

CAnonibus Antiochenis in Codice Ecclesiæ universæ immediate subjiciuntur Canones Laodiceni 69. quot etiam apud Dionysium leguntur : at Isidorus refert 60. quia qui in Codice Græco 59. est, Isidorus in duos divisit : ut & recentiores Græci Balsamon, Zonaras, aliique.

In numero Canonum erravit Gratianus.

Unde recte Gratianum, qui 63. Canones Synodo Laodicenæ adscripsit, castigâssent Correctores Rom. si pro 63. posuissent 59. vel 60. nequaquam verò, uti fecerunt, 61.

Item circa Authorem Canonum.

Erravit Gratianus, ut notat Baronius, & ex ipso Binius, asserens, quod *horum Canonum Auctor maximè extiterit Theodosius Episcopus : dist. 16. Can. 11.* quandoquidem Theodosius Episcopus fuerit Laodiceæ Syriæ : hæc verò Synodus habita sit in Phrygia.

Tempus Synodi incertum.

Quo verò tempore celebrata fuerit, incertum est : verosimilius est, eam coactam esse circa medium sæculi IV. quia ut in decursu patebit, Canones eam disciplinam repræsentant, quæ statum Ecclesiæ à persecutione liberum, & aliquatenus florentem indicat.

Pœnitentia bigamis injuncta.

Canon I. decernit, " oportere ex Ecclesiasti„ co Canone eos, qui libere & legitime secun„ do Matrimonio conjuncti sunt, & non clam „ uxores duxerunt : " vel ut legitur apud Justellum : *neque clandestinum Matrimonium inierunt,* " cùm exiguum tempus præterierit, & „ orationibus & jejuniis vacaverint, eis ex ve„ nia : " secundùm Dionysium : *juxta indulgentiam,* " dari communionem ; " juxtà Dionysium, *communionem eis reddi.*

Quin hîc de secundis nuptiis juxtà probatum ab Ecclesia ritum initis agatur, dubium non est.

Quòd autem contrahentibus similes nuptias aliqua imponatur pœnitentia, non arguit earum absolutam improbationem; sed quod incontinentiam qualemcumque, quam iteratæ nuptiæ insinuant, per opera pœnitentiæ & religionis, purgatam desideret Synodus, priusquam ad Sacram communionem eos, vel ex indulgentia admittat : ut supra ad Canonem 3. Neocæsariensem monuimus.

Interim hîc obiter attende, quam puritatem in communicantibus Patres requisierint.

Quomodò ad Communionem admittendi qui in diversa peccata sunt prolapsi.

Canon II. decernit, " his qui diversorum „ peccatorum lapsus incurrunt, & instant ora„ tioni, confessioni ac pœnitentiæ, malorum „ suorum perfectam conversionem demon„ strantes, pro qualitate delicti, pœnitentiæ „ tempus tribuendum est : propter miseri„ cordiam & bonitatem Dei, qui hujusmodi „ sunt revocandi & ad communionem appli„ candi. " *Grat. dist. 26. q. 7. Can. 4.* sed à Textu Græco nonnihil recedens : ut monent Correctores Romani.

Per confessionem non intelligitur Sacramentalis.

Ut perspectior sit Canonis sensus, notandum, per illa verba, instant *confessioni*, non intelligi confessionem Sacramentalem, sed instantem, sive perseverantem ac humilem peccatorum agnitionem; quâ pœnitentes in squallore & miseriis limina Ecclesiæ penetrantes, ab intrantibus misericordiam implorabant, ostentantes quantâ ægritudine, quantis ærumnis discruciarentur propter commissa delicta : uti latiùs, & eruditè prosequitur Albaspinæus ad hunc Canonem.

A mente Canonis recedunt, qui sola pœnitentium confessione sunt contenti.

Qui hunc Canonem attente legerit, facile intelliget, quàm procul à spiritu Patrum recedant, qui *perfectam conversionem* non ex instantiâ orationis ac pœnitentiæ, sed solâ vocali confessione colligunt : quique parum solliciti sunt, num pœnitentiæ tempora qualitati delicti respondeant.

Canon III. " non oportere eos, qui sunt re„ cens illuminati, in Ordinem Sacerdotalem „ promoveri. " Vide quæ ad Canonem 11. Nicæni dicta sunt.

Canon IV. similiter coincidit cum Canone Nicæno XVII. usuras Clericis interdicente.

Ordinationes non debent fieri coram infidelibus.

Canon V. edicit, " non oportere ordinationes : " vel ut legunt Balsamon & Zonaras, *electiones*, " fieri in præsentia eorum qui au„ diunt.

Audientes hîc sumuntur pro infidelibus, & Catechumenis late dictis & pœnitentibus, qui tantum ad *audiendum* verbum Evangelii admittebantur.

Coram his fieri ordinationes vetantur : quia priusquam inchoaretur Missa Catechumenorum perfectorum, (qui *competentes* dicebantur) sub qua ordinationes peragi debebant, hi exire deberent. Vel juxta Balsamonem & Zonaram, qui credunt hîc de electionbus agi, ideò interesse nequeunt; " quia cum in ele„ ctionibus aliquorum crimina, propter quæ „ illi forte à Sacro Ordine arcendi sint, à Præ„ sulibus enuntientur, adesse homines, qui ea „ quæ dicerentur, exciperent, rationi minime „ consentaneum Patres existimavêre : quòd ea „ scilicet, quæ audiebant, & iis contra quos „ dicebantur, pudori, & à quibus audiebantur, „ ad nequitiam incitamento essent, & aliis, „ quorum

Crimina Prælatorum non leviter populo exponenda.

„ quorum non ità constans in Fide ratio, blas„ phemandi numinis causam præberent.

Canon VI. ait, " non permittendum hæreticis, ut in Domum Domini ingrediantur, si „ in hæresi permaneant.

Quomodo recipiendi hæretici.

Canon VII. decernit, " eos qui ex hæreticis „ convertuntur, non admitti priusquam omnem hæresim anathematizaverint; & præcipue eam in qua detinebantur; & tunc deinceps eos, qui apud illos Fideles dicebantur, „ Fidei Symbola discentes, & Sancto Chrismate inunctos, sic Sancto Mysterio communicare.

Sacramentum confirmationis.

Hîc obiter nota expressum *Confirmationis* Sacramentum, quod per Chrismationem sine manuum impositione à Græcis semper collatum fuit.

Hæretici rebaptizandi seduclò catechizandi sunt.

Canon VIII. vult eos, " qui ab eorum hæresi, qui Phryges dicuntur, convertuntur, „ sive sint in Clero qui apud illos existimatur, „ sive Maximi dicantur; omnes eos cum omni „ studio catechizari, seu initiari, & baptizari „ ab Ecclesiæ Episcopis, & Presbyteris.

Qui in Canone dicantur Maximi.

Pro intellectu Canonis notat Zonaras, " quod „ apud jam dictos hæreticos fuerint quidam „ primæ inter cæteros existimationis, ac veluti „ *Doctorum* locum obtinentes, qui ab illis „ etiam *Maximorum* appellatione designabantur.

Oratoria hæreticorum à Fidelibus non frequentanda.

Canon IX. non concedendum esse ait, " ut „ in cœmeteria, vel in ea quæ dicuntur Martyria, quorumvis hæreticorum, abeant ii, qui „ sunt Ecclesiæ, orationis vel venerationis, " vel juxta Balsamonem & Græcos Interpretes & Isidorum, *curationis*, Dionysium verò, *sanctitatis* " gratiâ.

Corollaria ex Canone educta.

Hic Canon probat, 1. etiam primis sæculis fuisse loca corporibus sepeliendis destinata, quæ " *cœmeteria* usitatiùs dicebantur, " ait Baronius ad annum 226. " quod fides doceret, „ Christianos non mori sed rursus excitandos, „ interea in Domino obdormire. " 2. Probat Martyria, sive ædes sacras ad Martyrum sepulturas, sive memorias fuisse exstructas. 3. Ad hujusmodi Martyria fideles consuevisse accedere orationis, & curationis gratiâ : atque hinc, Martyrum invocationem, & cultum eodem tempore probatum conspicimus.

Parentes fideles ne proles suas hæreticis in Matrimonium tradant.

Canone X. decernitur, " non oportere eos, „ qui sunt Ecclesiæ, indiscriminatim suos filios „ hæreticis matrimonio conjungere.

Quam Canonis hujus disciplina sit justa, & exoptanda, facile cognoscet, qui perpenderit pericula perversionis, tum fideli nubenti, tum prolibus ex hujusmodi matrimonio procreandis imminentia.

Non oportet Presbyteras in Ecclesia constitui. Balsamonis non exigua auctoritas.

Canon XI. decernit, " non oportere eas, „ quæ dicuntur Presbyteræ & præsidentes, in „ Ecclesiis constitui. " Grat. *dist.* 32. *Can.* 19. ex versione Isidori à Græco textu nonnihil diversâ, ut notant Correctores Romani, qui ibidem ad Balsamonem remittunt. Et sanè, licet schismate ab Ecclesia Romana fuerit divulsus, nemo tamen inficiari potest, in Sacris Canonibus fuisse instructissimum; ejusque non exiguam esse in adstruendo Canonum sensu auctoritatem.

Sensus Canonis.

Quod ad præsentem Canonem attinet; " antiquitus, inquit, mulieres quædam vetulæ in „ Catholicis Ecclesiis sedentes, reliquas fortè „ mulieres ad bonum honestumque ordinem „ servandum deducebant. Quia autem ex earum consuetudine, eo quod honestum est, „ non rectè utentium, vel propter arrogantiam, „ vel propter turpem quæstum, quædam offendebantur; prohibuerunt Patres ne deinceps „ essent omnino in Ecclesiis *Presbyteræ* sive „ *Præsidentes.*

A quibus constituendi Episcopi.

Canon XII. statuit conformiter ad Can. 4. Nicænum, ut Episcopi Metropolitanorum, & eorum, " qui circumcirca sunt, Episcoporum „ judicio in Ecclesiastico Magistratu constituantur ": vel ut vertit Isidorus : *ad Ecclesiæ Principatum*, " diu examinati, & in ratione fidei, „ & in rectæ rationis dispensatione " : aut juxta Dionysium, quem sequitur Gratianus : *hi videlicet, qui plurimo tempore probantur, tam verbo fidei, quàm rectæ conversationis exemplo*: vel secundùm Isidorum, *nec eligantur nisi hi, quos multò ante nota probabilisque vita commendat; & nihilominus in sermone fidei, & rectâ operatione per suam conversationem fuerint probati.* Dist. 24. Can. 4.

Episcopi plurimo tempore priusquam ordinentur probari debent.

Turbis non est permittenda Sacerdotum electio.

Canone XIII. decernitur, " turbis non esse „ permittendum, eorum qui sunt in Sacerdotio constituendi, electionem facere." *Grat. dist.* 63. *Can.* 6.

Verbum Græcum ὄχλοις cui correspondet *turbis*, propriè *tumultum* significat : quod innuit, Patres vetare *tumultuosas* electiones; sive non esse deferendum plebi *tumultuanti*; ac per speciem quandam seditionis ordinationem alicujus acclamanti, & postulanti; qualem pulchrè & latè describit S. Augustinus *Epist.* ad Albinam 126. *in ult. edit.*

Sola turbulenta Sacerdotum electio vetatur.

Non fuit hoc Canone populo in electione Sacerdotum omne suffragium ademptum.

Et sane hoc Canone populo omne in electione Episcoporum & Sacerdotum, ademptum non fuisse suffragium, manifestum est, tum ex Epist. S. Gregorii Nazianzeni ad Cæsarienses ad promovendam electionem S. Basilii, *ista*, ait, *& Sacerdotibus scribo, & Monachis, atque illis quoque qui ex ordine sunt* MAGISTRATUS *ac* SENATORIO, *simulque &* POPULO OMNI : tùm ex Concilio Calchedonensi, in quo Act. XI. Stephanus Episcopus Ephesinus volens probare se canonicè ad eam Cathedram fuisse promotum, ait : " me „ quadraginta Episcopi Asiani, suffragio Cla„ rissimorum & Primatum, & totius reveren„ dissimi Cleri, & *omnis civitatis*, ordinave„ runt." Quid evidentiùs, quàm populum; etiam in Oriente, post hunc editum Canonem ad Episcopi electionem concurrisse ? Quod & Novellæ Justiniani 123. *c.* 1. & 137. *c.* 2. evidenter evincunt.

Canone abutitur Gratianus.

Unde hoc Canone abutitur Gratianus, dum eum citat in probationem hujus assertionis : *laici nullo modo se debent inserere electioni. Dist.* 63.

Sacra Eucharistia in Paschate ad Parochias non transportanda.

Canon XIV. prohibet, " ne *Sancta* instar „ benedictionum "; sive ex versione Dionysii *causâ eulogiarum*, " in Festo Paschæ, in alias „ Parochias transmittantur.

Episcopi in signum communicationis sibi mutuò mittebant.

Moris fuisse primis sæculis, ut Episcopi in signum communionis & unionis, sibi mutuo mitterent particulas Eucharistiæ, juxta illud Apostoli I. ad Corinth. 10. v. 17. *quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus*; constat ex Irenæo in Epistolam ad Victorem Papam. Postquam enim ostendit, à Romanis Episcopis prædecessoribus Victoris numquam aliquos fuisse rejectos ob aliquam in disciplina varietatem; aut Ecclesiarum varias consuetudines, quæ disciplinam spectabant : sed non obstante hac diversitate pacem inter se coluisse, subjicit : " verùm illi „ ipsi qui præcesserunt Presbyteri, quamvis minime observarent, Ecclesiarum Presbyteris,

„ qui

„ qui id observabant, *Eucharistiam*, transmiserunt." Apud Eusebium *Lib.* 5. *cap.* 24. Ubi vide notas Valesii, morem hunc aliis prætetea testimoniis asserentem.

Ratio Canonis.

Ut ergo scirent omnes, qui ab uno reguntur Episcopo, se cum illo unum corpus constituere, ab Ecclesia primaria civitatis Eucharistia ad singulas Parochias ab Episcopo mittebatur. Id in Paschali festivitate fieri vetuit præsens Canon: vel quia (ut conjecturatur Cardinalis Bona *lib.* 1. *Liturg. cap.* 23.) " oporteret „ omnes Presbyteros ea die Episcopo celebranti cum plebe sibi commissâ adstare, & ritu „ tunc usitato cum eodem celebrare:" vel ut existimat Zonaras, " divina Mysteria longis itineribus circumferri, quæque omni „ veneratione digna sunt sine honore traduci, „ à ratione honestateque alienum esse, meritò „ ac piè existimatum est.

De Canonicis Cantoribus.

Canon XV. statuit, " non oportere præter „ Canonicos Cantores;" sive ut legunt Dionysius & Isidorus: *præter eos qui regulariter Cantores existunt*: " qui suggestum ascen„ dunt, & ex membrana legunt:" vel juxta Dionysium & Isidorum *de Codice*, " aliquos „ alios canere in Ecclesia.

Hoc Canone laici à cantu non sunt exclusi.

Quid igitur, an per hunc Canonem laici, & qui Cantores designati non sunt, psallere in Ecclesia prohibiti sunt? Nequaquam. Chrysostomus enim homil. 1. de verbis Isaiæ *Vidi Dominum*, acriter reprehendens psallentis populi cacophoniam, & immodestiam, non eos, ut sileant, monet, sed ut scite & modeste concinant.

Testatur quoque S. Basilius epist. ad Neocæsarienses, de nocte populum antelucano tempore domum precationis petere: ibidemque ad psalmodiam institui. " Et nunc qui„ dem, ait, in duas partes divisi alternis suc„ cinentes psallunt.... deinde *uni* ex ipsis hoc „ muneris dato, ut quod canendum est prior „ ordiatur: reliqui succinunt, atque ita psal„ modiæ varietate, precibusque subinde in„ terfectis, noctem superant.

Verus Canonis sensus: est Cantorum, qui psalmodiam inchoant & moderantur, antiquitas.

Nihil ergo evidentiùs, quàm populum à psalmodia non fuisse exclusum. Hoc tamen constat, unum fuisse constitutum, qui quod canendum esset, ordiretur, de quo præsentem Canonem intelligi admodum est verisimile: ut nimirum nolit Synodus, alios, quàm designatos Cantores in pulpitum, sive ambonem ascendere; qui quod populus canere debet inchoent. Quemadmodum hodie in plerisque Ecclesiis designati sunt, qui quod à Clero canendum est, incipiunt. Et ita hunc Canonem intellexit Balsamon: ibidem quoque observans vetitum fuisse, aliud canere quàm in Codice erat descriptum: quia canebant quædam dissona & insueta. " Nota simi„ liter, inquit Balsamon, quod Cantorum „ molles fractæque, & scenicæ modulationes „ sunt omnino prohibitæ.

Ritus legendi Evangelium in officio Ecclesiastico diebus Dominicis. & Festis commendatur.

Canon XVI. vult, " ut Evangelium cum „ aliis Scripturis Sabbatho legatur.

Apud Græcos Sabbathum, quoad celebrationem Officii divini, non autem quoad cessationem ab operibus mechanicis, celebrabatur ut dies Dominica. Quare voluit Synodus, ut Evangelium post alias lectiones Sabbatho, ut in die Dominica legeretur. Unde patet, veterem esse ritum, quo hodie in Dominicis & Festis Evangelium in Officio Divino recitatur.

Canone XVII. decernitur, " non opor„ tere Psalmos in conventibus contexere," vel juxta Dionysium, *continuare*, " sed in uno„ quoque Psalmo interjecto spatio, lectio„ nem fieri.

Consuetudo legendi lectiones post Psalmos laudatur.

Simile rursus hodie in Officio Canonico occurrit: dum ad singula nocturna, post decantatos aliquot Psalmos, lectiones miscentur.

Hoc verò à Patribus sapienter constitutum esse advertit Balsamon: ut per intercedentes has lectiones populus paulisper quiescat, & rursus ad psallendum aptior reddatur.

Pristini Monachi Psalmos præsertim longiores intermmpebant.

Hoc spiritu Monachi in Oriente, ut refert Cassianus, Psalmos quosque, præsertim longiores, non continue & uno tractu ad finem usque percurrebant, sed quibusdam intersectionibus, post denos scilicet, aut duodenos versus paulisper pausando, brevi orationi aut meditationi insistebant.

Qui privatim Horas Canonicas recitat, horum Sanctissimorum Monachorum exemplum, pro temporis opportunitate, & spiritûs S. Unctione imitari potest.

Idem Officium esse debet in Nonis & Vesperis. Sensus Canonis.

Canon XVIII. statuit, " idem precum mi„ nisterium debere fieri in Nonis & Vesperis.

Apud Græcos in more fuit, ut quibusdam diebus jejunium solveretur absolutâ Nonâ, id est, hora tertia nostra pomeridiana: quibusdam verò ad Vesperas, id est, tempus vespertinum, protrahebantur: hæc plena, illa dimidiata jejunia dicebantur. Vult ergo Synodus, easdem preces, sive officium in utrisque fieri.

Varii ritus divini Officii.

Canone XIX. primò describitur Orationum Ordo. " Ut post Episcoporum sermo„ nem oratio Catechumenorum: post hanc „ pœnitentium oratio fiat: & cum ii sub ma„ num accesserint & recesserint, fidelium pre„ ces sic ter fiant. Prima quidem silentio: se„ cunda autem & tertia per pronuntiatio„ nem;" vel ut legit Dionysius, *per exclamationes solitas*, " expleantur. Deinde sic pacem „ dari, & postquam Presbyteri Episcopo pacem „ dederint, tunc laicos etiam pacem dare:" juxta Dionysium: *Postea quam dederint Episcopo Presbyteris osculum pacis, tunc laici sibi tribuent*, " Et sic sanctam oblationem perfici, & solis „ licere sacratis ad altare accedere, & com„ municare.

Quædam elata, quædam submissâ voce prolata. Osculum pacis.

Hic nota 1. novum non esse, ut in divino Officio, quædam submissiore, quædam elatiore voce dicantur.

II. Jam primis sæculis in usu fuisse, ut non tantùm Clerici, sed & laici sibi *pacem* tribuerent, quo ostenderent, charitate se conjungi; & quid alteri ab altero deberetur, pace initâ ex corde remissum esse demonstrarent, & quidem ante oblationem apud Græcos pacem datam fuisse, idque per *osculum*, non tantùm ex præsenti Canone, sed etiam Patrum testimoniis manifestum est. " Osculum pacis, " ait Chrysostomus lib. 1. de comp. " porrigere, „ tempore quo munera offeruntur, *in usu est*; „ sed vereor, ne forte plures ex vobis labiis „ hoc tantummodo faciant, cum Christus pa„ cem non ex ore, sed ex corde desideret.

Plura de hoc osculo pacis, tum è Latinis, tum Græcis Patribus videri possunt apud Cardinalem Bona *lib.* 2. *rer. Liturg. c.* 16. §. 6. & 7. qui ibidem observat, quod " veteri tan„ dem simplicitate in malitiam degenerante; „ paulatim substractum sit *osculum*, & ejus „ vice mos introductus porrigendi tabellam „ cum crucis, & Christi imagine; quam se„ quioris

„ quioris sæculi scriptores *osculatorium* vocant, de quo vocabulo agit Spelmannus *in Glossario.* Hanc dum primùm Sacerdos, „ tum reliqui osculantur, eandem mutuam „ charitatem, & fidem se habere testantur, „ quæ olim per osculum indicabatur." Hæc Cardinalis Bona.

Canon X X. ait, " quod non oporteat „ Diaconum ante Presbyterum sedere, sed „ sedere cum jussu Presbyteri. Similiter au„ tem etiam haberi honorem Diaconis à mi„ nistris, " juxta Dionysium : *Ab obsequentibus, id est, à Subdiaconis,* " & omnibus „ Clericis oportet.

Hierarchia Ecclesiast.

Hic observa, Hierarchiam ex Presbyteris, Diaconis & aliis inferioribus Ministris, cum quadam inter se subordinatione, expressam.

Ulterius pro intellectu hujus, & sequentium Canonum notandum, per Ministros hîc intelligi *Subdiaconos*; uti etiam in hoc & in sequentibus Canonibus vertit Dionysius.

Subdiaconi sedere non possunt in Diaconico: nec vasa sacra tangere.

Canon X X I. statuit, " quod non oportet Ministros locum habere in Diaconico, „ & sacra vasa tangere. " Grat. *Dist.* 23. *Can.* 26.

Hoc Canone, uti & sequentibus intendit Synodus, ut quemadmodum Diaconi locum, aut officium Presbyterorum usurpare non debent; ità nec Subdiaconi aliive inferiores Ministri suo loco, & ministerio contenti, Diaconorum invadant.

Et quidem præsenti Canone Subdiaconis injungitur, ne in *Diaconico*, id est, loco Diaconis specialiter designato, sedere præsumant. Secundò, ne vasa Dominica seu *Sacra tangant*; id est, ad altare deferant; quod erat Diaconorum officium.

Sensus Canonis.

Hoc ut intelligatur, observandum, apud Græcos in more fuisse, ut vasa sacra cum oblationibus populi à sacerdote consecrandis portarentur circumcirca templum, idque à Diacono; qui incedens ad latus Sacerdotis, ea in altum elevata cum pompa, cruce præcedente ad altare deferebat: Vocabaturque hæc solemnis oblationum delatio, *magnus Introitus.*

Subdiaconis numquam interdictus fuit vasorum sacrorum contactus.

Non ergo de simplici vasorum sacrorum contrectatione, sive contactu (qui Subdiaconis numquam fuit interdictus, ut ostendit Morinus p. 3. exercit. X I I. cap. 3.) agitur in hoc Canone; sed de ea, quæ Diaconis propria erat; id est, tractatione, qua ad altare, modo prædicto afferuntur. Unde Aristenus epitomen Canonis his verbis reddidit: " Ecclesiæ Ministri vasa Dominica manibus „ non tangunt, sed à Sacerdotibus aut Diaco„ nis ad mensam ea *adducuntur.*

Canon X X I I. decernit, " quod non oporteat Ministrum ferre orarium, neque ostia „ relinquere. " Grat. *Dist.* 23. *Can.* 27. sed ibidem, pro *ostia* male positum esse *hostias*, notant Correctores Romani.

Unice rursus hoc Canone intenditur, ne quis aliorum officia usurpet; suoque sedulò intendat.

" Diaconi enim eis, qui celebrant, assi„ stentes, ait Balsamon, & Sanctarum ora„ tionum mysteria, & Presbyterorum prola„ tiones observantes, eis qui sunt in suggestu „ Diaconis per *orarium* significant, quando „ debeat fieri pronuntiatio, seu prolatio peti„ tionum Catechumenorum, & reliquorum. Et appellatum est orarium ἀπὸ τοῦ ὤρω, quod est observo.

Quare

Ne ergo huic Diaconorum officio se immisceant Ministri sive Subdiaconi, orarium huic officio deputatum ferre prohibentur: quemadmodum idem Lectoribus, & Cantoribus Canone X X I I I. interdicitur.

Subdiaconis orarium ferre interdicitur.

Cur licitum non Subdiaconis ostia deserere.

Similiter, quia Diaconorum esset, monere quando Catechumenis, pœnitentibus, aliisque egrediendum esset; Subdiaconorum, sive Ministrorum erat, ad *fores stare*, ibidemque attendere; ut quæ à Diaconis dicebantur, executioni manderentur: id est, quos Diaconus egredi debere proclamabat, hos Subdiaconus, tamquam Diaconi Minister, egredi juberet.

Unde Canonem in epitomen redigens Aristenus, ait: " quisque debet suum conservare „ ordinem, & diligenter proprium explere mi„ nisterium. Idcirco itaque nec Ecclesiæ Mi„ nistri *fores relinquere* debent; sed ad divinæ „ Mystagogiæ finem *ibi stare*, & quod eos de„ cet ministerium peragere. Orarium autem „ nec eis, nec lectoribus aut Cantoribus fer„ re licet, hoc enim ad Diaconos pertinet.

Qui sunt Ordinis Ecclesiastici popinas frequentare prohibentur.

Canone X X I V. cavetur " quod non oporteat sacratos à Presbyteris usque ad Diaco„ nos, & deinceps quemlibet Ecclesiastici ordi„ nis usque ad Ministros, vel Lectores vel Can„ tores, vel Exorcistas, vel Ostiarios, vel exer„ citatorum ordinis " aut ex versione Dionysii: *& ex numero continentium & Monachorum,* " in „ cauponam ingredi.

Qua ratione disciplinam hoc Canone expressam, subsequentia Concilia; ac ipsæ Belgicæ nostræ Synodi firmârint & renovârint, ostendimus in dissertatione de Canonicis *p.* 2. *cap.* 4. §. 6.

Subdiaconi non possunt panem dare, vel calicem benedicere.

Canone X X V. " Quod non oportet Mi„ nistros panem dare vel Calicem benedice„ re. " Grat. *Dist.* 93. *Can.* 16. qui contra fidem veterum omnium collectionum pro *Subdiaconos*, posuit *Diaconos.*

Manifestum rursus est, vetari hoc Canone, ne Subdiaconi Officium Diaconorum invadant. Diaconi enim panem, & calicem Sacerdoti, prout & hodie moris est, offerebant. Quinimò moris fuit apud Græcos præsertim, ut Diaconi Corpus & Sanguinem Domini populo distribuerent. Hæc igitur ne sibi arrogent Subdiaconi, hoc Canone cavetur.

Canone X X V I. " Quod eos adjurare; " juxta Dionysium, Isidorum & Balsamonem, *exorzizare,* " non oportet, qui ab Episcopis „ promoti, " juxta Isidorum, *provecti* " non „ sunt, neque in Ecclesiis, neque in domi„ bus.

Dionysius pro *promoti*, aut *provecti*, male legit, *ordinati.* Præterquam enim, quod textus Græcus non ordinationem seu manuum impositionem, sed tantùm designationem significet; illud quoque constat, Græcos inter Ordines, qui manuum impositione conferrentur, numquam numerasse Exorcismum; sed solùm inter ministeria, quæ sola Episcopi designatione imponebantur: uti late & solide probat Morinus de SS. Ordinat. *p.* 3. *exerc.* 14. *cap.* 2.

Sensus ergo Canonis est, non oportere exorcizare, hoc est, ait Balsamon, catechizare infideles, sive publice sive privatim, qui ad id ab Episcopo non sunt designati.

Non oportet è conviviis partes domum asportare.

Canone X X V I I. " quod non oporteat „ eos, qui sacrati sunt Ordinis, vel Cleri„ cos vel laicos, ad Agapas vocatos, partes „ tollere, eo quòd ignominia inuritur Ordini „ Sacerdotali. " *Grat. Dist.* 42. *Can.* 3. sed ab Originali Græco nonnihil recedens.

Hic nota, apud Græcos fuisse sacrati Ordinis,

his, hoc est ministerio Ecclesiastico addictos, qui laici dumtaxat erant: de quibus vide Morinum loco supra citato. His prohibetur è conviviis, quæ *Agapæ* dicebantur, " ex appositis epulis particulas auferre, domumque, ait Zonaras, non sine aliqua Ecclesiastici Ordinis ignominia asportare. Est id namque hominis abdomini dediti, atque improbi argumentum.

Vel ex hoc Canone colligitur, in convivia illa, quæ ut mutuæ charitatis indices ac illices primis sæculis Christiani, etiam in Ecclesiis celebrabant, abusus quosdam irripere cœpisse: quod & Patres, qui circa hæc tempora scripserunt, deplorant. Unde Canone XXVIII. decernitur, " quòd non oporteat in locis Dominicis, vel in Ecclesiis, eas, quæ dicuntur Agapas facere, & in domo Dei comedere, & accubitus sternere. " Grat. *Dist.* 42. *Can.* 4.

Quæ aliquando laudabiliter sunt instituta ob abusus irrepentes abrogari possunt.

Hic nota, quòd quæ sanctissimè aliquando inchoata & usitata fuêre, nonnumquam oporteat aboleri; cùm in abusum versa probantur: uti circa hæc charitatis convivia contigisse, etiam sæculo IV. probat Baronius.

Diebus Sabbathi non otiandum, die Dominica Christiano otiandum.

Canon. XXIX. " quòd non oporteat Christianos judaïzare, & in Sabbatho otiari; sed ipsos eo die operari: diem autem Dominicum præferentes otiari, si modò possint, ut Christianos. Quòd si inventi fuerint judaïzantes, sint anathema apud Christum.

Notet Lector, Patres nequaquam intendere, ut dies Dominica simpliciter in otio transigatur: sed otientur *ut Christiani.* Quid porrò sit otiari non ut *Judæos*, sed ut *Christianos*, late docet Augustinus *in Ps.* 91.

Abominabile, viros unà cum mulieribus balnea intrare.

Canone XXX. statuitur, " non oportere omnem penitùs Christianum in balneo cum mulieribus lavari. Hæc est enim, ait, prima apud gentes condemnatio; " *ut à quibus committeretur*, inquit Zonaras, *eos intemperantiæ crimine Ethnici quoque graviter condemnarint.*

Utinam sedulò hæc expenderentur iis in locis, ubi balneorum frequentior usus esse solet!

Quatuor sequentium Canonum eadem est intentio, sive scopus: ut nimirum nulla habeatur à Christianis cum Hæreticis communio.

Nulla communio habenda cum hæreticis.

Et quidem Canon. XXXI. " Quod non oportet cum hæretico matrimonium contrahere, aut dare filios aut filias, sed magis accipere, si se Christianos futuros profiteantur.

Canon. XXXII. " quod non oporteat benedictiones " vel juxta Dionysium, *eulogias* " Hæreticorum accipere: quæ sunt maledictiones potius, quàm benedictiones. " Grat. I. *q.* I. *Can.* 66.

Quid eulogia.

Eulogiæ hæ erant *Symbola* communionis Catholicæ: de quibus multa tradit Baronius ad annum 313. & D. du Cange in gloss. verb. *Eulogiæ.*

Canon. XXXIII. " quod non oporteat unà cum hæreticis vel schismaticis orare.

Veneratio Martyrum probatur.

Canon. XXXIV. " quod non oportet omnem Christianum Christi Martyres relinquere & ad falsos Martyres abire, hoc est, hæreticos abire, vel eos, qui hæretici fuêre.

Falsus Angelorum cultus.

Canon. XXXV. " quod non oportet Christianos relicta Dei Ecclesiâ, abire & Angelos nominare, vel congregationes facere, quod est prohibitum. Si quis ergo inventus fuerit huic occultæ idololatriæ vacare, sit anathema: quia reliquit Dominum nostrum Jesum Christum, & accessit ad idololatriam.

Sensus Canonis.

Verus hujus Canonis sensus est, inhibere omnem superstitiosum Angelorum cultum. Atque inprimis ignota aliqua eis nomina affingere: quod significari his verbis, *Angelos nominare*, intellexêre, qui unà cum Carolo Magno concinnârunt Capitulare Aquisgranense anno 789. cap. 16. " In eodem Concilio (Laodicæno) inquiunt, præcipitur, ut *ignota Angelorum nomina* nec fingantur, nec *nominentur*, nisi illorum, quos habemus in auctoritate, ii sunt Michaël, Gabriël, Raphaël.

Quid sit Angelos nominare.

Vide in eandem rem Synodum Romanam sub Zacharia an. 745. actione 3. Hab. tom. 6. Concil. pag. 560.

In quo consistat cultus Angelorum idololatriam redolens.

Sequentia Canonis verba evincunt, hîc agi de his, qui cultum Religionis idololatriam redolentem Angelis exhibebant: sectatores forsan eorum, à quibus cavendum ad Colossenses scribit Apostolus: *Nemo vos seducat, volens in humilitate, & religione Angelorum*: qui nimirum Angelos supra Christum efferentes, docebant non per Christum, sed per Angelos, tamquam mediatores, peccatores reconciliari; ut notat Estius ad citatum Apostoli locum: idque insinuant hæc Canonis verba: *quia reliquit Dominum nostrum Jesum Christum.*

Canon non repugnat cultui Sanctorum.

Inaniter proinde hæretici clamant, à Synodo damnatum religiosum Sanctorum cultum, quem adeò dilucide multis Canonibus adstruxit, & probavit.

Quæ superstitionem sapiunt Clericis interdicuntur.

Canon. XXXVI. " quòd non oporteat eos, qui sunt sacrati, vel Clerici, esse Magos, vel Incantatores, vel Mathematicos, vel Astrologos, vel facere ea quæ dicuntur amuleta, quæ quidem sunt ipsarum animarum vincula: eos autem qui ferunt, ejici ex Ecclesia jussimus.

Canon XXXVII. & duo sequentes, omnem cum Judæis & Gentilibus communionem Fidelibus interdicunt: eumque in finem, *festiva*, quæ à Judæis aut Hæreticis mittuntur, accipere prohibent, item Azyma à Judæis accipere, vel eorum impietatibus communicare; vel festum cum Paganis agere.

Episcopi Synodos negligere non possunt.

Canon. XL. " quod non oporteat Episcopos qui vocantur ad Synodum, negligere, sed abire, & docere vel doceri, ad correctionem Ecclesiæ & reliquorum, " vel ex versione Dionysii: *& docere vel discere ea, quæ ad correctionem Ecclesiæ, vel reliquarum pertinent rerum*: " si quis autem neglexerit, is seipsum accusabit: " sive juxta Isidorum: *Seipsum videbitur accusasse*; " præterquam si propter intemperiem & ægritudinem non veniat. " Grat. *Dist.* 18. *Can.* 5.

Utilitas, & necessitas Synodorum.

Hîc observa, Synodorum & necessitatem, & utilitatem: utpote in quibus Episcopi juxta SS. Patres, docere & doceri debeant ea, quæ ad correctionem Ecclesiæ, cæterorumque pertinent.

Neglectus Synodorum ruina disciplinæ.

Et undè quæso tanta, ne dicam totalis, disciplinæ Ecclesiasticæ ruina? Nisi ex horribili illo, ac nunquam satis deplorando Synodorum Provincialium neglectu.

Canon. XLI. " quod non oportet eum, qui est sacratus vel Clericus sine Canonicis litteris: " addit Isidorus, *id est formata* " iter ingredi.

Canon. XLII. " Clericos sine jussu Episcopi iter facere vetat.

De litteris Canonicis, quibus Clericos peregrinos instructos vult jam relatus Canon; vide infra ad Canonem 13. Calchedonensem.

Canon. XLIII. " quod non oporteat Ministros,

Subdiaconi fores deserere non possunt.

ſtros, " vel juxta Dionyſium , *Subdiaconos*, " vel brevi tempore fores relinquere , & orationi vacare.

Spiritus, & ſenſus Canonis.

Hujus Canonis idem eſt ſpiritus, qui , Canonum 20. 21. & 22. ut nimirum Subdiaconi ſedulò ſuo muneri attendant ; neque prætextu privatæ pietatis , ſive devotionis illud negligant : aut etiam Presbyterorum , quorum erat Orationes & preces publicè pronuntiare , muneri ſe quocumque modo immiſceant.

Mulieres ad altare ingredi prohibentur.

Canon. XLIV. " quod non oportet mulierem ad altare ingredi : " addit Dionyſius: *Nec ea contingere , quæ virorum officiis deputata ſunt.*

Canon. XLV. " quod non oportet poſt duas hebdomadas Quadrageſimæ ad illuminationem : " juxta Dionyſium & Iſidorum : *Baptiſmum* , " admitti.

Senſus Canonis.

Primis ſeculis Eccleſiæ moris erat, ut initio Quadrageſimæ eligerentur è Catechumenis, qui in Sabbatho Sancto erant baptizandi, dicebanturque *Competentes.* Hic Canon , ait, ſi qui poſt duas hebdomadas judicabuntur digni, nequaquam in Sabbatho Sancto ad Baptiſmum ſint admittendi; adeoque tacitè innuit, quod qui in Catechumenos hebdomade ſecunda nondum elapſa ſunt recepti , admitti poſſint in Sabbatho Sancto ad Baptiſmum : quæ priſtinæ diſciplinæ aliqua apparet relaxatio, ideo forſan indulta, quia jam ceſſante perſecutione plures in ætate juvenili ad Baptiſmum inciperent accedere : qui nondum in vitiis adeo inveterati faciliùs ad Baptiſmum diſponebantur ; atque ob defectum ætatis de non tam multis inſtrui debebant.

Canon. XLVI. " quod oporteat eos , qui illuminantur : " vel juxta Dionyſium : *Qui ad Baptiſma veniunt* , " fidem diſcere , & quintâ hebdomadis feria Epiſcopo renuntiare vel Presbyteris.

Catechumeni propinquam ad Baptiſmum admittantur diligenter inſtruendi.

Præſens Canon (ait Balſamon ad Canonem 78. Trullanum , qui idem omnino eſt cum hoc Canone) " oſtendit , nobis ſufficere non debere aſſertiones eorum qui illuminantur, affirmantium ſe rectam fidem fuiſſe edoctos ; ſed eos quidem oportere ſacra oracula diſcere totis primis quatuor diebus ſeptimanæ; quinto autem die ea Epiſcopo , vel iis quibus hoc ab illo permittetur ; ſcilicet Catechiſtis renuntiare. Sic enim facientes , perfectè demonſtrabunt quod tota anima ad orthodoxam acceſſerunt & in divinis ejus myſteriis initiati ſatiſque confirmati ſunt.

Gratianus recedit à textu Græco.

Canonem hunc ex verſione Iſidori refert Gratianus *Diſt.* 4. *de conſec. Canone* 8. addit-que contra fidem textus Græci, & Græcorum interpretum, ad vocem *ſeptimanæ* particulam *ultimæ* ; quaſi Catechumeni ſolùm feriâ quinta *ultimæ* ſeptimanæ fidem ſuam Epiſcopo, aut Presbyteris reddere debuiſſent. Idem error occurrit in verſione Dionyſii, qui legit *feria quinta ſeptimanæ* MAJORIS.

In morbo Baptizati monendi ſunt de gratia ſuſcepta.

Canon. XLVII. " quod oporteat eos, qui in morbo Baptiſmum accipiunt, & deinde reſurgunt, fidem addiſcere , & noſſe , quod divino munere digni habiti ſunt.

Exemplo hujus Canonis monendi Chriſtiani, ut ſæpius recolant gratiam ſibi in Baptiſmo collatam, & promiſſiones eorum nomine factas.

Indubiè ſpiritum hujus Canonis ſequuti ſunt, S. Carolus, aliique , qui in ſuis reſpectivè Synodis ordinârunt , " ut Parochus & Confeſſarius , prout occaſio tulerit , cohortationis officio in id incumbant, ut fidelium quorum curam gerunt, unuſquiſque quo die baptizatus eſt, quotannis ardentiori prece, eleemoſyna , ſi per facultates poteſt, omnique charitatis opere atque officio , ſpiritualiſque gaudii celebritate , recolat ; memor ſe chirographo damnationis deleto , hæreditatis cœleſtis participem in Chriſto Domino factum eſſe. Qua cogitatione cùm ſemper aliàs , fereque in ſingulos dies , ut Beatus Chryſoſtomus monet , tum eo potiſſimum die ſanctè ſeſe excitet ad præclaram illam ſponſionem & Chriſtianam profeſſionem , quam in ſacro lavacro per ſponſores ſolemniter edidit. " *Repete* , inquit Sanctiſſimus Pater noſter Ambroſius, *quid interrogatus ſis ; recognoſce quid reſponderis. Renuntiaſti diabolo & operibus ejus : Mundo ac luxuriis ejus ac voluptatibus : memor eſto ſermonis tui , & numquam tibi excidat tuæ ſeries cautionis.* Hactenus S. Carolus in Synodo Provinciali VI. cap. 6. & iis planè ſimilia habes in Synodo Mechlinienſi anno 1609. tit. 3. cap. 10.

Canon. XLVIII. " quod oportet eos qui illuminantur : " juxta Dionyſium : *Qui baptizantur* , " poſt Baptiſma inungi ſuper cœleſti chriſmate , & eſſe regni Chriſti participes.

Canon loquitur de Sacramento Confirmationis, quod immediatè poſt Baptiſmum olim conferebatur.

Hoc Canone ſermonem eſſe, de unctione chriſmatis in fronte ; ſive de Sacramento Confirmationis, unanimis eſt Græcorum interpretum expoſitio. Et ſane antiquitus chriſmationem hanc immediate Baptiſmum ſequutam fuiſſe , præſertim apud Græcos, expeditum eſt. Imò , ut advertit vir multæ eruditionis Gabriel Albaſpinæus l. 1. obſerv. c. 25. " nemo Chriſtiani nomen olim ſortiebatur , nemo perfectus exiſtimabatur Chriſtianus , qui dono Spiritus Sancti confirmatus & donatus non eſſet.

In Quadrageſima ſacrificium non offertur.

Canon. XLIX. " quod non oportet in Quadrageſima panem offerre , niſi Sabbatho & ſolis Dominicis, " *Grat.* 33. *q.* 4. *Can.* 9. ſed non ſub nomine hujus Concilii , ſed Martini Papæ.

Ratio Canonis.

Rationem hujus Canonis aſſignant Balſamon, aliique commentatores Græci, quod ſacrificium ſit lætitiæ ac feſtivæ celebritatis actus; Quadrageſimæ autem tempus luctûs, & doloris , exceptis Sabbathis & Dominicis diebus, reſurrectioni Dominicæ , & futuræ requiei conſecratis : quibus diebus propterea etiam apud Græcos non jejunatur.

His itaque diebus exceptis , plenum ſacrificium in Quadrageſima Orientalis Eccleſia non offert ; ſed ſolis præſanctificatis utitur ; ad eum modum , quem Eccleſia Latina in die paraſceves etiamnum obſervat.

Omittitur hic Canon in Codice Romano , quem edidit Paſchaſius Quenellius ; *quia* , inquit Quenellius , *Uſui Romanæ Eccleſiæ contrarius.*

Eidem fundamento, cui præcedens , innititur Canon LI. " quod non oporteat in Quadrageſima Martyrum natales peragere , ſed Sanctorum Martyrum facere commemorationes in Sabbathis & Dominicis.

In Quadrageſima nec Martyrum natales, nec nuptias celebrare oportet.

Dies namque feſtos eſſe publica Eccleſiæ gaudia ; ideoque in hac miſera lacrymarum valle multiplicari non oportere, etiam ex Latinæ Eccleſiæ ſenſu ſcribit S. Bernardus epiſt. 174.

Similiter nuptias & natalitia celebrare, luctui ac mœrori non convenire nemo ambigit : quare & hæc " non oportere in Quadrageſima celebrari Canon LII. decernit.

Canon. L. " quod non oportet in Quadrageſimæ

Integra Quadragesima jejunandum & aridis vescendum. „ fimæ postrema septimana quinta feria jeju„ nium solvere, & totam Quadragesimam in„ juria afficere: sed oportet totam Quadragesimam jejunare aridis vescentes.

Unde consuetudo, seu potiùs abusus solvendi jejunium feria quinta majoris hebdomadæ originem traxerit, vide infra ad Canonem 29. Trullanum.

Modestia, & frugalitas à Christianis, ac præcipuè Clericis servanda in conviviis. Canon. LIII. " quod non oporteat Chri„ stianos ad nuptias venientes, se turpiter, „ & indecorè gerere vel saltare: sed mode„ ste cœnare, & prandere ut decet Christia„ nos.

Canon. LIV. " quod non oporteat Sacra„ tos, & Clericos in nuptiis, vel conviviis „ aliqua spectacula contemplari, sed prius„ quam ingrediantur thymelici, surgere & re„ cedere.

Clerici convivia ex collata pecunia instruere vetantur. Canon. LV. " quod non oporteat Sacratos „ & Clericos ex collatione convivia peragere; „ sed neque Laicos.

Ratio Canonis. Ex collatione convivia peragere; " hoc est, „ ait Zonaras, à pluribus, ut exquisitis epulis „ mensæ instruantur, pecuniâ collata convivia „ apparari; quod ea res ebrietatis voracitatis„ que ac aliorum criminum causam præbeat, „ nullo modo licere hic Canon decernit.

Canon. LVI. " quod non oportet Presbyte„ ros ante Episcopi introitum: " vel juxta Dionysium, ante *Processionem Episcopi* " Sa„ crum tribunal: " vel ex versione Dionysii: *Sacrarium*, " ingredi, & sedere in tribunali: „ sed cum Episcopo ingredi: " addit Dionysius: *Vel in subselliis sedere:* " præterquam si Epis„ copus sit mala valetudine, vel profectus sit „ peregrè. " *Grat. Dist.* 95. *Can.* 8. ex prisca versione: *sed Dionysius*, aiunt Correctores Romani, *longè propius ad verba Græca.*

Episcopo exhibendus honor à Presbyteris. Hic Canon ostendit, quem honorem Presbyteri, & reliqui Clerici suo debeant respectivè Episcopo.

Inferiores Ministri nihil sine consensu Episcopi agere possunt. Canon. LVII. " quod non oportet in vicis „ & pagis Episcopos constitui, sed periodeu„ tas hoc est, circumcursatores: " vel ex versione Dionysii & Isidori, *visitatores:* " eos au„ tem qui priùs constituti fuerunt, nihil age„ re sine mente Episcopi qui est in civitate. „ Similiter autem & Presbyteros nihil agere „ sine mente Episcopi. " *Grat. Dist.* 80. *Can.* 5.

Docet præsens Canon, totam auctoritatem regendi, & administrandi penes Episcopum esse; & ab eo in inferiores ministros debere derivari.

Missæ Sacrificium in privatis domibus non peragendum. Canon. LVIII. " quod non oportet in do„ mibus fieri oblationes ab Episcopis vel Pres„ byteris.

En sæculo IV. in privatis Oratoriis Missæ Sacrificium offerri vetitum: quod & sequentium Conciliorum Decretis; ac tandem Synodi Tridentinæ auctoritate renovatum ac firmatum fuit. Ut mirum sit, neglectis adeò sanctis & iteratis Ecclesiæ Decretis, sine ullo pene delectu, aut ullâ necessitate hujusmodi hodie Oratoria concedi. Aliter sane sentiebat S. Carolus, ut ex ejus Concilio I. p. 2. cap. 5. constat. *Canonem confirmat Synodus Tridentina.*

In Ecclesia Canonica Scriptura legenda. Canon. LIX. " Quòd non oporteat privatos „ & vulgares aliquos Psalmos dici in Ecclesia, „ nec Libros non Canonicos, sed solos Canoni„ cos Veteris & Novi Testamenti." Verebantur indubie Patres, ne quid apocryphum, aut ædificationi audientium minus conveniens publice in Ecclesia legeretur. Quo eodem motivo nonnullæ Ecclesiæ disciplinam hoc Canone expressam diutiùs retinuerunt. Et quidem eam in Ecclesia Lugdunensi sæculo IX. adhuc superstitem acriter propugnavit S. Agobardus ejusdem Ecclesiæ Antistes in Libris *De divina Psalmodia; & correctione Antiphonarii.* Vide latiùs Mabillonium de cursu Gallicano §. 2. N. 26. *Ratio Canonis. Disciplina hæc ab aliquibus Ecclesiis diutiùs retenta.*

Catalogus Librorum Canonicorum huic Canoni subjectus, in quo à Tridentino diversus. In Codice Ecclesiæ universæ apud Justellum in Bibliotheca Juris Canonici veteris, tanquam pars hujus Canonis subjicitur Catalogus Librorum Canonicorum tam Veteris, quàm Novi Testamenti.

Hic Catalogus, qui primus est, qui à Synodo aliqua probatus legitur, continet omnes Libros Veteris Testamenti in Canone Concilii Tridentini expressos, præter Libros Tobiæ, Judith, Ecclesiasticum, Sapientiæ, & Machabæorum. E Libris Novi Testamenti sola Apocalypsis S. Joannis deest.

Dionysius hunc Catalogum omisit: & quare. Catalogum hunc omisit in sua Versione Dionysius. Cùm enim Codicem suum Romæ confecerit; constetque ex Catalogo ab Innocentio I. sub initium sæculi V. exarato, inter Canonicos Libros à Romana Ecclesia ante tempora Dionysii receptos fuisse, quos Synodus Laodicæna omiserat, convenire judicavit Dionysius, Catalogum Librorum Canonicorum tantopere à Romano discrepantem omittere; ne vel hoc solo titulo Codex ejus Romanis minùs gratus fuisset.

Olim non erat idem in omnibus Ecclesiis illorum librorum Catalogus. Cæterùm, quòd primis Ecclesiæ sæculis, nondum satis illustratâ ac probatâ de numero Librorum Canonicorum traditione, libri quidam ab una aut pluribus Ecclesiis particularibus ut *Canonici* fuerint recepti, qui ut tales ab aliis non reciperentur, docet S. Augustinus; instruens Sacrarum Scripturarum solertissimum indagatorem, quomodo in hac Ecclesiarum varietate se gerere debeat: "Tenebit igitur hunc „ modum in Scripturis Canonicis, inquit, ut „ eas, quæ ab omnibus accipiuntur Ecclesiis „ Catholicis præponat. Eas, quas plures gra„ vioresque accipiunt eis, quas pauciores, mi„ norisque authoritatis Ecclesiæ tenent. Si au„ tem aliàs invenerit à pluribus, aliàs à gravio„ ribus haberi, quamquam hoc facile invenire „ non possit, æqualis tamen auctoritatis eas „ habendas puto.

Error Gratiani. Hanc Augustini sententiam refert Gratianus *Dist.* 19. *Can.* 6. sed à textu nonnihil diversam, ut notant Correctores Romani, qui & monent, quod hæc *Beati Augustini sententia non ad Decretales Romanorum Pontificum* (uti fecit Gratianus) *sed ad Canonicas, & Sacras referenda sit.*

§. XIII.

De Canonibus Concilii Constantinopolitani Oecumenici.

Codicem *Ecclesiæ universæ*, quo usa fuit Synodus Calchedonensis, claudunt Canones secundi Concilii generalis Constantinopoli celebrati; de quo Socrates scribit: " post hæc „ Imperator Theodosius nihil cunctatus, suæ „ fidei Episcoporum Concilium convocat, quo „ & Nicæna fides confirmaretur, & Constanti„ nopoli ordinaretur Episcopus. Et quoniam „ in spem venerat, Macedonianos fidei suæ „ posse sociari, eorum quoque Antistites evo„ cavit. Conveniunt igitur, ex iis quidem, „ qui Consubstantialis fidem profitebantur uni„ versi centum & quinquaginta numero. " Hinc vulgò dicitur, Synodus 150. *Patrum.*

Con-

Synodus hæc ab initio non fuit universalis.

Concilium hoc, cùm ex solis Orientalibus Episcopis evocatum sit; vi suæ convocationis non universalis Ecclesiæ, sed Orientalis dumtaxat Concilium haberi potuit: licet Damasi Papæ, & Occidentalium Episcoporum postmodum accedente consensu, ex post facto Oecumenicis Conciliis annumeratum fuerit. Hinc Photius in Libro *de VII. Synodis*, ubi illustriores hujus Synodi Episcopos recensuit, subdit: *Quibus haud multo post & Damasus Episcopus Romæ, eadem confirmans, atque sentiens accessit.*

Græci huic Concilio VII. Canones attribuunt.

In Codice Ecclesiæ universæ apud Justellum, uti & apud Photium, Balsamonem, Zonaram aliosque Græcos, VII. Canones huic Concilio adscribuntur; quos & secutus Gentianus Hervetus, VII. è Græco in Latinum vertit.

Verosimilius huic Concilio quatuor tantùm Canones adscribuntur.

Dionysius Exiguus verò tres dumtaxat ab hoc Concilio editos Canones affirmat: *Sub Theodosio Piissimo Imperatore apud Constantinopolim*, ait, *expositi sunt Canones numero TRES.* Ubi tamen observandum est, Dionysium Canonem III. qui est de prærogativa Episcopi Constantinopolitani, ità secundo appendere, ut è duobus unum conficiat; qui si separentur, ut fit apud Græcos, Canones omnino quatuor à Dionysio versi exsurgent.

Hoc Dionysii testimonio permoti complures in re Canonica haud mediocriter versati, credunt, præter relatos à Dionysio Canones ab hac Synodo nullos conditos fuisse; neque in Græcorum Codice, quem è Græco in Latinum vertit Dionysius, plures huic Synodo tempore Dionysii adscriptos fuisse; sed tres alios postmodum à Græcis fuisse adjectos, & huic Synodo suppositos: præsertim cùm & ipsi historici Græci Dionysio aut antiquiores, aut coævi, nimirum Theodoretus, Socrates, & Sozomenus referentes acta hujus Synodi, meminerint Canonum à Dionysio relatorum, reliquorum nullâ mentione factâ. Imò Sozomenus Canonibus Dionysianis relatis, subdit: *Et hæc quidem à Synodo constituta sunt in hunc modum:* Quibus sat aperte innuit, nihil præter hæc à Synodo decretum fuisse.

Variæ hæreses condemnantur.

Canon I. ait: " Trecentorum decem & octo Patrum, qui Nicææ convenerunt fidem
" non abrogari, sed firmam ac stabilem manere oportere, & omnem hæresim anathematizari, & specialiter Eunomianorum, sive Anomeorum & Arrianorum, sive Eudoxianorum, & Semiarianorum, sive Spiritus S. adversariorum, & Sabellianorum & Marcellianorum, & Photianorum & Apollinaristarum.

Quæ fuerint præcipua horum hæreticorum impia Dogmata, ad Symbolum fidei ab hac Synodo editum observavit Christianus Lupus: ibidem ostendens, qua ratione singula in Symbolo addita, alicui speciali dogmati hæretico opponantur.

Diœceses suis limitibus circumscripta.

Canon II. in quatuor partes dividitur. Prima quidem parte decernitur, " ne Episcopi ad Ecclesias, quæ sunt ultra suam Diœcesim, suosque limites, accedant; sed secundùm Canones, Alexandriæ quidem Episcopus Ægyptum solùm regat; Orientis autem Episcopi Orientem solùm administrent; servatis privilegiis & præeminentiis, quæ sunt in Nicæni Concilii Canonibus, Antiochenæ Ecclesiæ. Et Asianæ Diœcesis Episcopi, quæ sunt in sola Asiana administrata: Et Thraciæ Episcopi Thraciam tantùm regant: Et Ponticæ Ponticam.

Quid sit Diœcesis ad sensum Canonis.

Pro intellectu Canonis notandum, Diœcesim hîc sumi pro districtu plures Provincias complectente: idque ad normam Diœcesis Civilis.

Diœceses Ecclesiasticæ ad normam Civilium & juxta limites Diœcesium civilium institutæ.

Et quidem hoc Canone, Patres Diœceses quinque Ecclesiasticas instituisse, ad normam, & juxta limites Diœcesium Civilium, quæ Præfecto totius Orientis erant subjectæ, atque varias singulæ Provincias complectebantur, eruditè ostendit Gulielmus Beveregius ad hunc Canonem: primamque Diœcesium institutionem, ac Patriarchatuum originem huic Canoni acceptam referri debere, ibidem observans.

Episcopi intra suam Diœcesim maneant.

Diœcesibus ità constitutis, & determinatis, subjicit Canon in secunda parte: " non vocati autem Episcopi, ultra Diœcesim non transeant ad Ordinationem, vel aliquam aliam administrationem Ecclesiasticam.

Provinciæ à Synodis administrari debent.

Tertiâ parte Canonis tamquam ex præcedentibus profluens subjicitur: " Servato autem præscripto de Diœcesibus Canone, clarum est, quod unamquamque Provinciam Provinciæ Synodus administrabit, secundùm ea quæ fuerant Nicææ definita.

Ad hæc Canonis verba notandum monet Balsamon, " Quod olim omnes Provinciarum Metropolitani erant ipsi per se suarum Provinciarum Capita, & à propriis Synodis ordinabantur.

Hoc Canone Episcopis, qui toti Diœcesi præsunt, Primatus tantùm honoris datur.

Hanc Balsamonis observationem probans Beveregius, ulterius monet, quòd " etiamsi Diœceses Ecclesiasticæ juxta Politica hîc determinentur, nulli tamen Episcopo in Provinciæ cujusvis Metropolitam auctoritas attribuitur; sed singulas potiùs Provincias à suis Synodis administrari decernitur: adeò ut qui toti alicui Diœcesi præessent Episcopi, Primatum tantùm honoris haberent. Reliqua omnia privilegia posterioribus Conciliis accepta fuerunt.

De Ecclesiis in Partibus infidelium.

Parte quartâ Canonis statuitur, " Quæ in barbaris sunt gentibus Dei Ecclesias administrare oportet secundùm Patrum quæ servanda est, consuetudinem.

Primitus Ecclesias recenter conversas, à vicinis Episcopis recepisse Episcopos, & à Synodis Provincialibus ad instar aliarum Ecclesiarum administratas significat præsens Canon: & multis adstruit Ludovicus Thomassinus de disciplina Ecclesiastica p. 1. Lib. 1. cap. 14. ibidem ostendens, qua viâ tandem Missio Episcoporum ad populos recenter conversos, devoluta sit ad Sedem Apostolicam.

Episcopo Constantinopolitano primus post Romanum honor tribuitur.

Canon III. decernit, " ut Constantinopolitanus Episcopus habeat priores honoris partes post Romanum Episcopum; eo quòd sit ipsa nova Roma.

Est genuinus hujus Synodi Canon.

Hujus Canonis tamquam ab hac Synodo editi expressè meminêre Socrates *l. 5. c. 8.* & Sozomenus *l. 7. c. 9.* eumque Canoni II. annectit Dionysius; ut mirum sit, qui incidere potuerit Cardinali Baronio Canonem esse Synodo Constantinopolitanæ additum: præsertim cùm omnes, tum veteres, tum recentiores Canonum Codices, & collectiones illum huic Synodo adscribant.

Præter honoris prærogativam nihil Episcopo Constantinopolitano conceditur.

Porrò ex verbis Canonis mox relatis; tum ex Socrate, & Sozomeno sat apparet, Episcopo Constantinopolitano nihil præter *honoris* prærogativam esse concessum. Decretum fuit, inquiunt Socrates & Sozomenus, ut *post Episcopum Urbis Romanæ Constantinopolitanus habeat* honoris prærogativam: & Dionysius: honoris

honoris Primatum *post Romanum Episcopum*: idque sine qualibet vel Metropolitica in alios potestate. Quemadmodum Episcopo Hierosolymorum Canone VII. Nicæno, indultum fuisse ibidem notavimus. Atque hoc sensu acceptus Canon nullatenus refragatur Canoni præcedenti; quo præceperant Patres, singulas Diœceses à suis Episcopis, sive ab omnium ejusdem Diœceseos Synodo administrari; eosdemque in sua sola Diœcesi potestatem exercere: cùm nullam in alios potestatem, sed nudam honoris prærogativam Constantinopolitano Episcopo hoc Canone Patres impertiantur: prout latiùs deducit & exponit Beveregius ad hunc Canonem. Cæterùm, ait idem Author, " non diffitendum est, quin „ honor in Episcopum Constantinopolitanum „ collatus viam stravit, qua ad potestatem tandem „ pervenit; adeò ut non longo post tempore „ Metropolitanos in Diœcesibus, Pontica, „ Asiana & Thracia ordinaret.

Romana Ecclesia multis sæculis hunc Canonem non recepit.

Hoc indubie prævidentes Romani Pontifices, licèt hanc Synodum quoad definitionem Fidei ut Oecumenicam susciperent & colerent, Canones, ac præsertim hunc tertium agnoscere noluerunt. Et quidem Legati Leonis I. in Synodo Calchedonensi palam sunt professi *eos in Synodicis Canonibus non haberi*. Et S. Gregorius *Lib. 6. Epist. 31.* " Romana „ autem Ecclesia eosdem Canones vel gesta „ Synodi illius Constantinopolitanæ hactenus „ non habet, nec accepit: in hoc accepit „ quod est per eam contra Macedonium definitum. " Et quidem, quod ad præsentem Canonem relatum à Gratiano *Dist. 22. Can. 3.* attinet, monent Correctores Romani " cum „ longo tempore ab Ecclesia Romana non „ fuisse receptum: quamquam inquiunt, Constantinopolitani „ Episcopi Imperatorum potentiâ „ freti, secundum locum Patriarchalium „ Sedium sibi usurpârunt: idque tandem „ pacis & tranquillitatis causâ fuit ipsis concessum; „ sicut in Cap. Antiqua, de privilegiis „ Innocentius Papa III. declaravit.

Canon hic non statim fuit receptus.

Hic obiter nota, recens non esse, Concilium aliquod recipi in iis, quæ Fidem tangunt, licèt non ubique recipiantur omnia disciplinam spectantia.

Canon IV. dicit; " Statuerunt etiam de „ Maximo Cynico, & ejus petulantia & insolentia, „ quæ fuit Constantinopoli ": vel ut legit Dionysius: *de Maximo Cynico & ejus inordinatâ constitutione, quæ Constantinopoli facta est:* " ut Maximus Episcopus nec fuerit, „ nec sit, nec qui ab eo ordinati fuerunt „ in illo, quicumque is sit, gradu Cleri: „ omnibus, & quæ circa ipsum fuerunt, „ & quæ ab illo facta sunt, infirmatis.

Sensus Canonis.

Canonem brevi compendio exhibet Sozomenus *Lib. 7. Cap. 9.* hæc insuper pro intellectu Canonis subnectens: " Namque hunc „ (Maximum) Alexandrinum quidem genere „ professione verò Philosophum Cynicæ Sectæ, „ cæterùm Nicænæ fidei defensorem acerrimum, „ Episcopi, qui Ægypto advenerant, „ *furtiva* Ordinatione Episcopum Constantinopolitanæ „ urbi sacraverant.

Ordinatio Maximi cur irrita.

Maximi ergo Ordinatio irrita declarata fuit; quia à quibusdam Ægyptiacis *furtivè*, neglectis nimirum comprovincialibus, contra Canonem IV. Nicænum facta erat. Ulterius Metropolitanus Heracleensis, cui tunc suberat Constantinopolitanus, nec Maximum ordinaverat, nec ejus Ordinationi consenserat; atque eo titulo Episcopus non erat; ut Canone VI. Nicæno erat declaratum. Hæc latiùs referuntur in vita S. Gregorii Nazianzeni à Gregorio Presbytero conscripta.

Aliquà reddunt Ordinationem invalidam uno tempore & non alio.

Non caret proinde fundamento, quòd in Tractatu de SS. Ordinibus asserit, multisque exemplis declarare contendit Morinus; nimirum, olim plures Ordinationes habitas fuisse pro invalidis, quas hodie Ecclesia habet pro validis.

Canone V. " de Libello Occidentalium ", vel ut apud Balsamonem & Zonaram legitur: *quod Volumen attinet Occidentalium:* " etiam „ eos suscipimus, qui Antiochiæ unam Patris „ & Filii & Spiritus Sancti Deitatem confitentur.

Sensus Canonis.

Ut Canonis sensus aliàs obscuri elucescat, notandum, quod absoluta Synodo Constantinopolitana œcumenica, " sequenti æstate, „ quamplurimi eorum, qui dictæ Synodo interfuerant; „ ad eandem urbem denuo regressi; „ Epistolam à Concilio Episcoporum in „ Occidente coactorum, ait Theodoretus *Lib.* „ *5. Histor. Cap. 8.* accepêre: quæ illos hortabatur „ ut Romam, ubi jam Maximus Episcoporum „ cœtus congregatus erat, accederent. „ At tam longum iter suscipere, cum „ nihil inde lucri facturos se putarent, omnino „ recusarunt illi quidem: sed tamen scripserunt „ Epistolam. " Hactenus Theodoretus: qui capite sequenti Epistolam Orientalium Constantinopoli coactorum refert: ubi verbis disertis de Divinitate Verbi & Spiritus Sancti nec non ipsius Incarnatione facta professione, addunt: " Atque ista de fide à nobis „ libere ingenueque prædicatâ summatim „ disseruimus, de quibus pleniorem cognitionem „ animis poteritis percipere, si libellum „ Concilio Antiochiæ convocato de fidei decisione „ editum & eum etiam, qui superiore „ anno à Concilio Generali compositus est, „ legere placuerit: in quibus tum fidem nostram „ uberius exposuimus, tum Hæresibus „ nuper excogitatis anathema scriptis prodictum „ denuntiavimus.

Hæc verba, si cum verbis Canonis conferantur, apparebit; præsentem Canonem epitomen quamdam esse quantùm ad fidem hujus Epistolæ Synodicæ: *libellumque* sive *Tomum* de quo in Canone esse Occidentalium Epistolam Orientalibus inscriptam: adeò ut sensus Canonis summatim huc redire videatur: quantùm ad Volumen istud attinet, quod ab Occidentalibus Episcopis accepimus, respondemus, nos fidem ab Episcopis Antiochiæ non ità pridem congregatis expositam, amplexos esse: qua nimirum unam Patris & Filii & Spiritus Sancti Divinitatem professi sunt: ac proinde non opus esse, ut Romam pro ista fide stabilienda proficiscamur, quippe quæ hîc à nobis sat asserta & confirmata est.

Non sine discussione admittendæ accusationes adversus Episcopos.

Canon VI. qua forma judicandi sint Episcopi orthodoxi exponit. Et primò quidem ait; " Quoniam multi Ecclesiasticum Ordinem confundere, „ & subvertere volentes, inimice & „ Sycophantice adversus Orthodoxos Episcopos, „ qui Ecclesias administrant, accusationes „ quasdam confingunt, nihil aliud quam „ Sacerdotum bonam existimationem contaminare, „ & in pace degentium populorum tumultus „ concitare conantes: ea de causa placuit „ Sanctæ Synodo Episcoporum, qui Constantinopoli „ convenerunt, nec sine discussione „ admittere accusatores, nec omnibus eo- „ rum,

rum, qui Ecclesias administrant accusationes permittere, nec omnes excludere.

Qui ab Episcopo se credit injuria affectum, audiri debet.

Post hæc decernit, " quòd si quis querelam propriam quidem, id est, privatam, intendat Episcopo, ut detrimento aliquo, vel injuria ab ipso affectus in ejusmodi accusationibus, nec accusatoris personam, nec Religionem examinari: id est, cuilibet, sive Catholico, sive Hæretico, sive Gentili liberum esse agere adversus Episcopum, si se ab Episcopo gravatum credat." Rationem addit Canon: " oportet enim Episcopi conscientiam esse omnibus modis liberam, & eum, qui sibi injuriam factam esse dicit, cujuscumque sit Religionis, jus suum consequi.

Si de crimine Ecclesiastico accusetur Episcopus, persona accusantis consideranda est.

" Si autem sit crimen Ecclesiasticum, quod Episcopo intentatur, tunc examinari personas accusatorum: ut primùm quidem Hæreticis non liceat Orthodoxos Episcopos pro rebus Ecclesiasticis accusare. Hæreticos autem dicimus, & qui olim ab Ecclesia abdicati sunt, & qui sunt posteà à nobis anathematizati. Ad hæc autem, & eos qui se sanam fidem confiteri præ se ferunt, avulsi autem sunt, & abscissi, & adversus Canonicos nostros Episcopos congregationem faciunt. Præterea autem & si aliqui eorum ab Ecclesia ob aliquas causas prius condemnati & ejecti & excommunicati fuerint, sive ex Clero, sive ex Laicorum ordine, nec eis licere Episcopum accusare, priusquam proprium crimen absterserint. Similiter autem & eos, qui prius rei facti accusatique sunt, non prius ad Episcopi, vel aliorum Clericorum accusationem admitti, quàm se objectorum sibi criminum insontes ostenderint.

Coram quibus accusandus, Episcopus & qua forma.

Deinde tertià parte declaratur, " coram quibus accusandus sit Episcopus: & quidem si accusatores non sint ex iis, quos Canon exclusit, eos jubet Sancta Synodus, primùm quidem apud Provinciæ Episcopos accusationem persequi, & apud eos probare crimina Episcopi, qui aliquarum rerum accusatur. Quod si evenerit ut Provinciales Episcopi crimina, quæ Episcopo intentata sunt, corrigere non possint; tunc ipsos accedere ad majorem Synodum Diœcesis illius Episcoporum pro hac causa convocatorum, & accusationem non priùs intendere, quam in scriptis æquale periculum sibi statuant, si quidem in rebus examinandis, accusatum Episcopum calumniari convicti fuerint. Si quis autem iis, quæ, ut prius declaratum est, decreta fuerunt, contemptis, ausus fuerit vel Imperatoris aures molestiâ afficere, vel sæcularium Principum judicia, vel universalem Synodum perturbare, neglectis Diœcesis Episcopis, eum nullo modo esse ad excusationem admittendum, ut qui Canonibus injuriam fecerit, & Ecclesiasticum ordinem everterit.

Quoad hanc judicandi formam plane conformis est præsens Canon Canoni 12. Antiocheno: quo cavetur, ut causæ Episcoporum in Synodo Provinciali judicentur; & si hic Episcopus se gravatum sentiat, ad majorem Synodum, quam præsens Canon Synodum Diœcesis (sumendo Diœcesim pro territorio plures Provincias sub se comprehendente) interpretatur.

Denique ex finalibus verbis videmus, immunitatem sive exemptionem Ecclesiasticorum à judiciis sæcularibus, præsertim in personalibus, & quæ religionem concernunt, jam pridem prolatam & stabilitam.

Canon hic non est hujus Synodi fœtus.

Canonem hunc in quadam Synodo Constantinopolitana editum fuisse ambigi nequit: siquidem in Canone dicatur, ***placuit Sanctæ Synodo Episcoporum, qui*** CONSTANTINOPOLI ***convenerunt***; sed ut Concilio Constantinopolitano Oecumenico tribuatur, refragantur non tantum Dionysius Exiguus omnesque Latini Canonum collectores, sed etiam Socrates, Sozomenus, & Theodoretus Historici Græci, qui circa tempora hujus Concilii floruerunt, & acta Concilii fideliter posteritati tradiderunt, qui nullam hujus Canonis, aut eorum, quæ illo continentur mentionem faciunt: ut proinde incertum sit, cujus Synodi sit fœtus; & qua ratione in Græcis Canonum collectionibus huic Concilio adscriptus fuerit: illud tamen constat ex Epistola VIII. Nicolai I. Canonem illum eo tempore tamquam Canonem hujus Synodi à Græcis, nequaquam verò à Latinis agnitum fuisse. Tom. 8. Concil. col. 299. ult. edit.

Quo ritu Hæretici ad Ecclesiam conversi recipiendi.

Canon VII. ait: " eos qui rectæ fidei adjiciuntur, & parti eorum qui ex hæreticis servantur, recipimus, secundùm subjectam hic consequentiam & consuetudinem.

Deinde duas hæreticorum classes distinguit. Primâ comprehendit illos, quorum baptismum ut ritè collatum agnoscebat Ecclesia: eosque revertentes ad fidem recipit, " dantes quidem Libellos, & omnem hæresim anathematizantes, quæ non sentit ut Sancta Dei Catholica & Apostolica Ecclesia; & signatos, sive unctos primùm Sancto Chrismate, & frontem, & oculos, & nares, & os, & aures. Et eos signantes dicimus: ***signaculum doni Spiritus Sancti.***

Ceremoniarum usus probatus.

In secunda classe reponit hæreticos, quorum Baptismum invalidum reputabant: " Quicumque, ait Canon, ex his rectæ fidei adscribi volunt, ut Græcos admittimus: & primo quidem die ipsos Christianos facimus: secundo Catechumenos: deinde tertio exorcizamus, sive adjuramus ipsos, ter simul in faciem eorum, & aures insufflando. Et sic eos catechizamus sive initiamus, & curamus, ut longo tempore versentur in Ecclesia, & audiant Scripturas, & tunc eos baptizamus.

Canon præsenti Synodo adscribi nequit, est tamen antiquus.

Canonem hunc Synodo Constantinopolitanæ non posse adscribi indubitatis argumentis adstruit Beveregius ad hunc Canonem: contendens admodum esse verisimile, nec alicujus Synodi Canonem esse: sed compendium aliquod Epistolæ ex Constantinopoli ad Martyrium Patriarcham Antiochenum circa annum 450. scriptæ: quam & è veteri MS. primus Græcè & Latinè edidit. Quo tempore huic Synodo adscriptus sit, incertum; saltem seculo IX. tamquam Canonem hujus Synodi eum retulit Photius in suo Nomo-canone *tit.* 12. *c.* 14. ut proinde eo tempore, Græci eum pro tali indubie agnoverint.

Utque daretur, Canonem hunc esse Epistolæ illius compendium, nihilominus proderet rituum, & ceremoniarum, quæ in administratione Baptismi ex præscripto Ecclesiæ adhibentur, vetustatem, ostenderetque hæreticorum impudentiam, ritus illos venerandâ Patrum traditione ad nos perlatos contemnentes, & superstitionis arguere non verentes.

Canonibus subjicitur Symbolum Fidei, ab auctore vulgò dictum *Constantinopolitanum*: quod

Symbolum Constantinopolitanum quando in Missa cantari cœpit?

quod à sæculo VI. ad minùs in aliquibus Ecclesiis etiam Occidentalibus, decantari cœpit, ut constat ex Canone 2. Syn. Toletanæ 3. an. 589. & à pluribus seculis per universam Ecclesiam inter Missarum solemnia decantatur iisdem verbis, quibus ab hac Synodo editum fuit: excepta vocula de processione Spiritus Sancti: *Filioque*: quæ additio quo præcise tempore contigerit, incertum est. Illud constat, sub initium sæculi IX. additionem illam à Romana Ecclesia nedum fuisse receptam, sed etiam improbatam: nam anno 809. instantibus Missis sive Legatis Caroli Magni apud Leonem III. ut Symbolum cum additione *Filioque*, decantari posset, renuit Pontifex: quærentibusque Legatis, num Constantinopolitani Patres non bene fecissent, si quatuor tantum addendo syllabas, tam pernecessarium Fidei Sacramentum cunctis deinceps sæculis perspicuum redderetur? Respondet Papa: Sicut non audeo dicere non bene fecisse, si fecissent, quia procul dubio sicut cætera, quæ vel omiserunt, scientes utique non tam humana quàm Divina illuminati sapientiâ, fecerunt, ità quoque non audeo dicere istud eos nobis minus intellexisse, perpendisse cur dimiserunt vel cur dimissum, ne ultra mitteretur, sicut & cætera prohibuêre. Tu, & tui videte, quid sentiatis de vobis. Nam & ego me illis non dico præferam, sed etiam istud absit mihi, ut coæquare præsumam. Tom. 7. Concil. pag. 1195.

Additio Filioque quo tempore facta?

Quin tamen postmodum hæc additio facta sit, & ab Ecclesia justa de causa fuerit probata, Ecclesiæ authoritas dubitari non finit. Ut vel hinc doceamur, aliqua uno tempore meritò, & justa ratione improbari, quæ alio tempore probantur. In quibus nimirùm, non de Fide, sed de disciplina sola vertitur quæstio: uti in casu præsenti. Fatebatur quippe Leo III. Spiritum Sanctum à Patre *Filioque* procedere, at solum dubitabatur num voculam *Filioque*, à Patribus Constantinopolitanis omissam, Symbolo addere conveniret, ipsum consequenter Symbolum aliqua ratione mutare.

CAPUT II.

De Veteri Codice Ecclesiæ Romanæ.

§. I.

Ecclesia ante Codicem Dionysianum editum sub finem V. seculi, habuit Codicem Canonum diversum à Codice Orientalium.

Authoritate Concilii Calchedonensis asseritur vetus Codex Ecclesiæ Romanæ.

POSTQUAM Actione 16. Concilii Calchedonensis pro asserenda prærogativa Episcopi Constantinopolitani ab Orientalibus, ex Codice Canonu mlectus esset Canon 3. Constantinopolitanus, Lucentius Reverendissimus Episcopus Vicarius Sedis Apostolicæ dixit: "Canones istius Synodi" (Constantinopolitanæ) "in Synodicis constitutioni„ bus non habentur.

Indicium haud obscurum, Lucentium habuisse Codicem diversum à Codice Orientalium, qui Canones Constantinopolitanos huic insertos, non continebat.

Ulterius, in eodem Concilio, & eadem Actione Paschasinus Reverendissimus Episcopus Vicarius Sedis Apostolicæ recitavit: "318. Sanctorum Patrum Canon 6. Quod Ecclesia „ Romana semper habuit primatum. Teneat „ autem & Ægyptus, ut Episcopus Alexan„ driæ omnium habeat potestatem, quoniam „ & Romano Episcopo hæc est consuetudo, &c.

Postmodum Constantinus devotus Secretarius divini Consistorii, ex dato Codice ab Aëtio Archidiacono Constantinopolitanorum Sanctissimæ Ecclesiæ recitavit: "Regula sexta „ 318. SS. Patrum: Antiquæ consuetudines te„ neant in Ægypto, ut Alexandrinus Episco„ pus omnium habeat potestatem; quoniam „ & Romano Episcopo hæc consuetudo est.

Idem demonstratur testimonio Dionysii Exigui.

Hinc manifestum est, alium fuisse Codicem, quo usus fuit Vicarius Sedis Apostolicæ, & alium, quo utebantur Græci: atque aliis verbis Canonem VI. Nicænum ex utroque Codice recitatum fuisse.

Et quid plura? Cum ipse Dionysius Exiguus asserat, se cohortatione quorumdam, qui *confusione* pristini Codicis Romani offendebantur, inductum fuisse, ut novam translationem Canonum adornaret.

Nulli ergo dubium esse potest, quin ante Dionysii Exigui Codicem, qui sub finem seculi V. primum confectus est, Ecclesia Romana alium Canonum Codicem proprium habuerit: qui Codex an hodie extet, quidque comprehenderit, item quid utilitatis ex ejus notitia hauriri possit, expendemus, si prius ejus notas, sive characteres notaverimus.

§. II.

Exhibentur characteres pristini Codicis Ecclesiæ Romanæ.

Primus character.

ALiquos Codicis illius characteres Paragrapho præcedenti prælibavimus.

Primum quidem, ut constat ex Actis Concilii Calchedonensis, in Codice Romanæ Ecclesiæ Canon VI. Nicænus legebatur cum his verbis: quod *Ecclesia Romana semper habuit Primatum*: Atque hic primus character Codicis Romani, quo in Calchedonensi usi sunt Vicarii Sedis Apostolicæ. Et quidem hic character meritò ut specialissimus istius Codicis habetur: quia, ut notat Vir eruditus Paschasius Quenellius, "Nec in Textu Græco, nec „ in ulla alia versione, nec in ipso priori Co„ dice Romano reperitur, ut dubium non sit, „ vel eam ex margine irrepsisse in Textum, „ vel à Romanæ Ecclesiæ Clericis aliisve esse „ additam, ne Romanæ dignitatis obliti esse „ SS. Patres viderentur." Hæc ille, in Notis ad Canonem 10. Nicænum in Codice ab ipso evulgato.

Secundus.

Secundò, ex Actis Synodi Calchedonensis habetur, quod tempore hujus Synodi, Canones Constantinopolitani Codici Romano non essent inserti: atque hic secundus Codicis illius character.

Tertius.

Tertiò, ex Dionysio Exiguo intelligimus, priscum Romanæ Ecclesiæ Codicem adeo magna confusione laborasse, ut eâ plures Viri eruditi offensi, ipsum Dionysium ad novam Canonum collectionem sollicitaverint & induxerint.

Quartus.

Quartò, Canones Nicænos & Sardicenses, in prisco Codice Romano in unum fuisse confusos; sive Canones Sardicenses continua numerorum serie Canonibus Nicænis fuisse subjectos, & quasi pro iisdem reputatos, plura sunt quæ evincunt.

Inprimis scribit Innocentius I. ad Theophilum

philum Alexandrinum ; "Si conscientiæ confidis, tu quoque judicio accurre ad Synodum in Christo proximè celebrandam, & illic juxta *Nicæni Concilii Canones*, & Decreta contende : *alios quippe Canones Romana non admittit Ecclesia.*" Item ad Clerum Populumque Constantinopolitanum scribit: "Canonibus porro obsequendum esse scribimus, qui Nicææ sunt decreti ; quos *solos* consectari decet Ecclesiam Catholicam, & juxta eos judicare.

Si igitur fides Innocentio, *solos Canones Nicænos* noverat Ecclesia Romana : iisque *solis* utebatur, & tamen Canonum Sardicensium auctoritate usum fuisse Innocentium, ex pluribus ejus Epistolis constat. Signum admodum probabile, in Codice Ecclesiæ Romanæ eo tempore, Sardicenses Canones Nicænis ita fuisse subjectos, ut pro eisdem haberentur.

Confirmat hoc ipsum, factum Zosimi & Bonifacii Romanorum Pontificum in causa Apiarii Presbyteri Africani.

Sufficienter enim modò compertum est, Zosimum Pontificem per suos in Africam Legatos pro Canonibus Nicænis (quorum auctoritate provocationem Appiarii a Synodo Africana ad Romanum Pontificem tueri volebat) Canonem Sardicensem allegasse, & in eodem errore ejus successorem Bonifacium perstitisse.

Scio quidem Heterodoxos Zosimo & Bonifacio affectati mendacii, ac meditatæ imposturæ crimen procacibus verbis impingere ; sed injustè & nimis temerariè. Si enim ex præmeditata fraude id actum fuisset, nequaquam credibile est, quod Bonifacius tam promptè, uti factum legitur, Legatos suos ad Orientales Ecclesias, pro conquirendis authenticis exemplaribus Concilii Nicæni misisset : quandoquidem dubitare non potuisset, (si nimirum scivisset Canonem à se citatum non esse Nicænum, sed Sardicensem) fraudem detegendam, & se mendacii & imposturæ convincendum.

Nihil proinde verosimilius, quam erroneam illam citationem inde natam, ut & advertit Petrus à Marca, quod eâ tempestate Canones Nicæni & Sardicenses in eodem volumine nullo discrimine adhibito, sub titulo Canonum Nicænorum descripti essent.

§. III.

An Codex à Justello editus sit genuinus Ecclesiæ Romanæ pristinus Codex ?

CODicem Canonum ante Codicem Dionysianum ab Ecclesia Romana confectum usuque receptum eum esse, nonnulli existimant, qui non ita pridem ex vetusto manuscripto Christophori Justelli, operâ Henrici Justelli, & Guilelmi Voëllii Tomo 1. Bibliothecæ Juris Canonici veteris, post Codicem Dionysianum luce donatus est.

Argumenta quæ probant non esse verum Ecclesiæ Romanæ Codicem. Verùm præter plurima, quæ in hac Canonum collectione occurrunt toti antiquitati ignota ; ipsamque collectionis stupendam barbariem, hunc non esse pristinum Ecclesiæ Romanæ Codicem, evincunt Canon 28. Concilii Calchedonensis ; item Canones Constantinopolitani huic collectioni inserti.

Quis enim credat, quod in Codicem Romanæ Ecclesiæ paulo post Concilium Calchedonense relatus esset Canon, cui tanto vigore *Primum.* Vicarii Sedis Apostolicæ repugnârant ?

Canones autem Constantinopolitanos, quos in Canonicis Constitutionibus non haberi dixerat Vicarius Sedis Apostolicæ, qua specie huic Codici insertos fuisse credemus ? Et quod ampliùs est, in hoc ipso Codice de Canonibus Concilii Constantinopolitani I. dicitur : "Hi Canones expositi sunt ab Episcopis CL. congregatis in unum Constantinopolim, quando ordinatus est D. Nestorius Episcopus consulatu piissimi atque amatoris Christi Imperatoris nostri Flav. *Marciani* Augusti 3. Kalendas Novembres per gratiam Dei, & constitutione piissimorum & fidelium Imperatorum, unà cum Sancta Synodo in Basilica Sanctæ & Victricis Martyris *Euphemiæ.* *Secundum.* *Tertium.*

Quis porro nescit, Concilium hoc Constantinopolitanum habitum fuisse imperante Theodosio seniore, adeoque ut minus 70. annis ante Marciani imperium. Quid deinde certius quam Constantinopoli nullum fuisse templum S. Euphemiæ dicatum, sed Calchedoni, atque in hoc Concilium Calchedonense fuisse congregatum.

Hæc aliaque plura, quæ auctor Gallicus de judiciis Episcoporum notat *c.* 3. *art.* 3. sat evincunt, hunc nequaquam esse genuinum Codicem, quo Ecclesia Romana ante Dionysianum usa fuit : satque verisimilem esse Viri Eruditi Paschasii Quenellii conjecturam : "esse Græculi alicujus ad Latinam aspirantis, suumque in ea profectum periclitantis tentamentum, prorsus Ecclesia Romana indignum.

§. IV.

Codex Quenellianus multos prefert pristini Codicis Romani characteres.

VIr singularis eruditionis, ac in re Canonica peritissimus Paschasius Quenellius Presbyter Oratorii, Tomo 2. operum S. Leonis evulgavit Codicem Canonum, cui hunc dedit titulum : CODEX CANONUM ECCLESIASTICORUM ET CONSTITUTORUM SANCTÆ SEDIS APOSTOLICÆ, *omnium, qui huc usque prodierunt* VETUSTISSIMUS & AMPLISSIMUS, *qui quidem in usu fuit in Ecclesia Romana Innocentio I. Zosimo, &c. ac Leone I. Pontificibus.*

Unde Codicem suum habuerit Quenellius. Hunc Codicem se evulgasse asserit ex quodam manuscripto sibi ex Anglia transmisso, quod asservatur in Orielensi Collegio in Academia Oxoniensi. "600. fere annorum esse dicitur Codex manuscriptus, ait Quenellius, cujus Apographum ad nos transmissum est : Sed ex Codice alio longe *antiquissimo* descriptum est, uti tum ex aliis, tum ex hac scribæ nota intelligitur, quam descriptam habes Pag. 34. Codicis : *Iste Codex transcriptus est ex vetustissimo exemplari, quocirca de veritate scriptorum, nec in isto primo Capitulo Nicænorum Canonum, nec in omnibus sequentibus aliquis dubitare debet, licèt aliter in novellis exemplaribus inveniatur.* Hæc Quenellius, qui addit : Alterum istius collectionis exemplar manuscriptum 800. circiter annorum ac notæ optimæ, à se repertum esse in Bibliotheca Thuanea.

Tertium exemplar manuscriptum huic suo per omnia simile delitescere in Bibliotheca S. Vedasti Atrebati, ex iis, quæ Jacobus Pamelius & Alanus Copus, qui manuscripto il-

lo

lo se usos testantur, proferunt, credit Quenellius: è quorum trium exemplarium consonantia sui Codicis sinceritatem sufficienter probatam autumat: præsertim quia nullum fraudis, aut suppositionis indicium se offert.

Assertâ Codicis sui sinceritate, cum proprium fuisse Romanæ Ecclesiæ ostendere aggreditur dissertatione 12. cap. 4. Tomo 2. Operum S. Leonis inserta.

Characteres pristini Codicis Romani huic Codici conveniunt. Et quidem characteres pristini Codicis Ecclesiæ Romanæ superius positi, huic Codici non parum convenire haud diffiteri possumus.

Primò quidem Canon VI. Nicænus in hoc Codice, legitur prout in Concilio Calchedonensi à Vicario Sedis Apostolicæ lectus fuit: *Ecclesia Romana habeat*, aut *habuit primatum:* atque hunc esse Codicis Romani planè singularem characterem monuimus.

Secundò, in hoc Codice Canones Sardicenses sub uno titulo, ac numerorum serie Nicænis junguntur: ità ut nomine Synodi Nicænæ exhibeantur 46. Canones: qui rursus est pristini Codicis Romani specialis character.

Tertiò, Constantinopolitani à Codice hoc non quidem absunt, sed ità extra ordinem positi, & ad calcem rejecti, ut dubitari nequeat, quin post Synodum Calchedonensem, cujus etiam Canonibus postponuntur, adjecti fuerint: ideoque tempore hujus Synodi in hoc Codice non haberentur: qui est tertius Codicis Romani character.

Quartò, confusio, qua pristinum Ecclesiæ Romanæ Codicem laborasse testatur Dionysius Exiguus, nec huic Codici deest. Nam quod translationem Canonum spectat, ea paraphrasi aliquot in locis similior est, quam translationi. 2. Quoad Canonum distinctionem & integritatem; aliqui omittuntur, ut vigesimus Nicænus & Gangrensis quartus: alii ejusdem Concilii in unum conflantur: quidam etiam nonnullorum Conciliorum miscentur aliorum Canonibus: quidam truncantur, quidam amplificantur. 3. Quantum ad ordinem, cùm Conciliorum Decreta Pontificum Decretis misceantur, nec pro ætatis suæ ordine collocentur, sed posteriora præponantur prioribus, topica œcumenicis. " Neque tamen hæc confusio Codicis auctoritati detrahit quidquam: „ sua enim ratione hæc confusio nititur, nec „ ordine vacat ipsa ordinis perturbatio, inde „ nimirum orta quod obscuriores quandoque „ Canonum regulæ luce paraphrasis indigerent: quod ante Calchedonensem Synodum nullis nisi Nicænis Canonibus astringi „ se Romani existimaverunt, nec eis, alias „ regulas admittere placuit, nisi quas Ecclesiæ suæ consuetudini ac moribus conveni„re censuerunt. Inde factum ut eas aliqua „ immutatione facta suis usibus accommodarint, nec alio ordine digestæ reperiantur in „ Codice, quam serie temporis, per quod „ visum est, earum unasquasque in usum re„cipere.

Hæc aliaque, quæ ibidem summa eruditione, pro adstruenda Codicis sui cum pristino Codice Romano consonantia adducit Quenellius, admodum verisimile reddunt, hunc esse Codicem, quo ante Dionysium usa fuit Ecclesia Romana.

§. V.

Quæ in hoc Codice continentur.

Codex, prout à Quenellio editus, constat 60. Capitulis, quæ in plura capita, vel Canones dividuntur, non quidem, ait laudatus author, quod omnes Codicis partes ejusdem esse ætatis credendæ sint, sed aliæ aliis antiquiores, & per succedentia ætatum intervalla additæ.

Prima Codicis ætas. Et quidem solis Nicænis Canonibus, & qui pro Nicænis habebantur, nimirum Sardicensibus, Codicem constitisse tempore quo primum editus est, credit Quenellius: Et quidem hi soli Canones primum Codicis Capitulum, sive partem implent.

Primum Codicis incrementum. At sub Innocentii I. postrema tempora adolevisse Codicem; auctioremque Canonibus Carthaginensis Concilii factum autumat: cum videlicet suborta Pelagiana hæresis, majoris Romanam inter & Africanas Ecclesias commercii necessitatem fecit, ut indicat S. Augustinus lib. 2. ad Bonifacium cap. 3. atque hac occasione disciplina Africana Romanis amplius innotuit: Nam suis moribus accommodatam judicantes Romani Cleri Proceres, suam illam facere, ac proprii Codicis partem esse voluerunt: & hac ætate secundum Capitulum primò accessit.

Secundum. " Majores vires, ait Quenellius, sumpsit „ sub Innocentii Successore Zosimo: qui cùm „ natione Græcus esset, patriarum legum amore „ captus, Græcos Canones Romanâ civitate „ donavit, tresque illas Synodos Ancyranam, „ Neocæsariensem & Gangrensem, quæ Car„thaginensem in Codice excipiunt, Romanæ „ collectioni attexuit: " & Capitula III. IV. & V. conficiunt.

Tertium. " Virile robur adeptus esse mihi videtur, „ pergit Quenellius, post Zosimi mortem; „ Finitâ enim sub ejus Pontificatu Pelagianorum causâ, quidquid de ea re vel scriptum „ erat ad Romanum Pontificem ab Africanis „ Episcopis, vel his ab illo rescriptum, ac „ præterea Synodos adversus Pelagianos in „ Africa celebratas, placuit in Codice Roma„no reponi; adjunctis etiam Imperatoriis con„stitutionibus & præfectoriis edictis adversùs „ eosdem hæreticos datis: ut si forte aliquan„do pugnam adversùs Catholicam doctrinam „ redintegrarent, vel illis Decretis subscribe„re, vel pœnis illic sancitis plecti juberen„tur.

Quartum. Ex his conflata sunt Capitula quindecim. His subnectuntur 4. Epistolæ Decretales Innocentii I. quibus varia magni momenti disciplinæ capita, fraternâ Coëpiscoporum suorum Exuperii, Victricii, Decentii & aliorum consultatione pulsatus secundùm Ecclesiasticas regulas, ac Romanæ inprimis Ecclesiæ normam explicat confirmatque: quæ conficiunt Capitula 21. 22. 23. & 24.

Quintum. Et hæc quidem omnia ante Leonis M. tempora Codici Romano apposita fuisse contendit Quenellius. " Post Calchedonense Concilium „ Leonis curâ & sollicitudine, verba sunt „ Quenellii, uti ex ejus Epistolis non semel „ habemus collecta hujus Synodi gesta, La„tinè reddita, & in unum Corpus collecta „ sunt. Quæ cum seorsim in scriniis serva„rentur, placuit tamen præcipua capita ex il„lis delibata Codici Romano annecti, ut ad „ ma-

„ manum omnibus essent." Et ea sunt quæ jacent in hoc Codice post Innocentii Papæ Epistolam ad Victricium, in Capite 25. 26. 27. & 28.

Calchedonensia monumenta sequuntur Epistolæ Siricii Papæ cum S. Ambrosii Rescripto, nec non Epistolæ Zosimi, Bonifacii & Cœlestini Pontificum Romanorum, quæ Capitulis 29. 30. 31. 32. 33. 35. & 36. continentur. Has à Leone I. Codici fuisse insertas evincere studet Quenellius.

Sextum. Sequitur narratio quædam Euthychianorum, ubi de Dioscori & Acacii quoque damnatione tractatur; hancque narrationem unà cum Epistolis Simplicii, Felicis & Gelasii Pontificum Romanorum, cæterisque Incarnationem Domini attinentibus usque ad Capitulum 56. Gelasii tempore insertam esse Codici probabile est, inquit Quenellius.

Septimum. Quatuor Conciliorum Canones, qui omissi fuerant in anterioribus, Ephesini scilicet definitio, Antiocheni, Laodicæni & Constantinopolitani Decreta cum Thelensi Synodo, totum claudunt Codicem. An eodem tempore addita, an diverso? Non liquet. Constantinopolitani saltem Canones post S. Gregorium Magnum subnexi sunt, ni fallor, Codici: ejus enim tempore huic esse insertos ut credamus, vetat Pontificis ejusdem testimonium (quod supra parte 2. cap. 1. §. 12. exhibuimus) asserentis, Constantinopolitanos Canones adhuc suo tempore receptos non esse. Hactenus Quenellius qui insuper ad Dissertationem XV. nos remittit, ut de Thelensi Synodo, quæ Capitulum finale Codicis conficit, quid sentiendum sit, intelligamus. Enim verò, cui eam pervolvere libuerit, fatebitur solidissimis rationibus adstructum, Synodum hanc unà cum Epistola Siricii Papæ adjunctâ esse meram fabulam, merumque commentum: atque à quopiam imperito consarcinatore, putidum pannum Codici assutum fuisse.

Hæc sunt quæ per Capitula sexaginta distincta Codicem hunc Romanum constituunt; variisque succedentibus ætatibus, pro re nata, Codici annexa fuêre; ut latius in Dissertatione sua 12. de hoc Codice erudite prosequitur laudatus Quenellius; nunc quid utilitatis rei Canonicæ ex Codicis hujus notitia accedere possit, paucis videamus.

§. VI.

Quæ possit esse Codicis hujus utilitas.

Codicis utilitates. SI Codex à Quenellio publici juris factus, is ipse sit (uti sat plausibiliter adstruit ejus Dissertatio 12.) quem sibi confecit Ecclesia Romana statim atque scripto jure & ipsa administrari cœpit, & Ecclesias ad suam ordinationem pertinentes regere; & quo usque ad Dionysiani Codicis receptionem perpetuò usa fuit, vel hoc antiquitatis Ecclesiasticæ, & Canonicæ disciplinæ titulo Studiosus intelliget, quo in pretio hoc opus habendum sit.

Prima Codicis utilitas. Codex quippe ille, primùm ex solis Nicænis Sardicensibusque Canonibus conflatus; ac variis per succedentes ætates accessionibus auctus, ducentorum beatioris illius ævi annorum disciplinam repræsentabat.

Secunda. Præterea ex versione Canonum Græcorum, quæ hoc Codice repræsentatur, Ecclesiæ Romanæ disciplina innotescet; dum aliquos ab ea rejectos docet, alios mutatos suoque accommodatos usui; (uti circa Canonem 10. Ancyranum contigisse infra ad collectionem Martini Bracarensis observabimus) quod ex versione Dionysii obscurum manet: quippe qui Canones ad fidem Græci textûs transtulit; nulla aut modicâ habitâ ratione receptæ ab Ecclesia Romana disciplinæ.

Tertia. Denique præter alia, quæ utilitatem Codicis mirifice commendant, " duo sunt, ait „ Doctissimus hujus Codicis evulgator in præfatione operibus S. Leonis præfixa, quæ Ecclesiæ Romanæ Studiosos (Ecquis porro „ hujus studiosus non sit, si Catholicus,) & „ antiquitatis Ecclesiasticæ amatores magis afficient. Unum, quod ope hujus Codicis dignoscitur, quæ, quove tempore Orientales „ Synodi in usum receptæ fuerint in Ecclesia „ Romana, quo Antiocheni Canones, Constantinopolitani, Africani, & si qui alii in „ controversiam vocantur.

Quarta. " Alterum est, ex eodem Codice repelli „ ac funditùs convelli impudentem calumniam, quam famosi illi Magdeburgenses „ Centuriatores adversùs Sanctissimos Pontifices Romanos Zosimum, Bonifacium & „ Cœlestinum sceleratissime struxerunt; cum „ eos palam & publice traducunt velut Nicænorum Canonum *Adulteratores, falsatores „ & corruptores*: quasi per immane scelus „ & impietatem, ac furiosam ambitionem, à „ Zosimo Papa *sciente* ac *volente* suppositi sint „ Sardicenses Canones pro Nicænis, cùm illos sub Nicænorum nomine Carthaginensi „ Concilio per Legatos suos obtulit in celebratissima illa Appiarii Presbyteri causa: „ In qua nefaria Decretorum Nicænorum „ adulteratione pervicaciter persisterit Bonifacius, homo ambitiosus, inquiunt, & impius, ac pertinaciter perseveraverit Cœlestinus; licet Africanam Synodum veriora „ exemplaria Nicænorum Canonum Constantinopoli & Alexandriâ accepisse, ac sceleratam fraudem falsificatorum Canonum detectam esse probe sciret. Certa erit deinceps ex Codicis inspectione non dicam modò apud Catholicos, sed & apud quosvis „ non desperatæ Conscientiæ homines, & scelerata hominum mente corruptorum proterviа, & sinceritas candorque Episcoporum „ Romanorum, qui quod acceptum à majoribus in suo Codice legebant, bona fide „ protulerunt: quos eam ob rem ignorantiæ „ accusari non possis, quin Africanos Episcopos, Orientales, ac plerosque Occidentales pariter insimules, quibus vel nullatenus vel obscure admodum innotuerant Sardicenses Canones ac Nicænorum numerus, „ de quo ad nostram usque ætatem perseveraverit eruditorum controversia.

Hæc utilitas facile patebit, si attendatur, ex hoc Codice intelligi, quod suprà notavimus, Canones Sardicenses in Codice Romano cum Nicænis fuisse confusos: Ideoque Pontifices in citandis dictis Canonibus sequutos fuisse bonâ fide suum Codicem.

Hæc abunde sane astruunt, quantopere notitia pristini Codicis Romani; tum ad illustrandam Canonicam scientiam, tum ad illustrandas alias inter eruditos hodiedum motas quæstiones conducere possit: Ut proinde nullatenus inutilis reputandus sit labor, qui in assequenda hujus Codicis notitia, eoque revolvendo intenditur.

Cur Canones hoc Co- Cur autem Canones, aliaque in hoc Codice

Hic contenta non referuntur, & explanantur.

dice contenta singulatim referre & explanare omiserim in causa est, quod Canones disciplinam spectantes tum in Codice *Ecclesiæ universæ*, de quo Capite præcedenti, tum in Codicibus subsequentibus rursus occurrant: ac præsertim in eo Codice, quem Ecclesia Romana hoc Codice abdicato circa sæculum VI. recepit; & multis postmodum sæculis constanter retinuit; nimirum Dionysii Exigui: De quo Codice parte sequenti cap. 1. agemus.

CAPUT III.

De Codice Ecclesiæ Africanæ.

§. I.

A quibus hic Codex vulgatus.

Justelli editio.

CODICEM Canonum Ecclesiæ Africanæ è vetusto quodam manuscripto sub initium currentis sæculi Græcè & Latinè publicavit, notisque illustravit Christophorus Justellus; eumque tomo priori Bibliothecæ Juris Canonici veteris inseruerunt Guilelmus Voellus, & Henricus Justellus Christophori Filius.

Binii editio.

Codicem hunc in quatuor partes dissectum, nullo servato numero, aut quod pejus est, omnino perturbato tenore, suæ Conciliorum collectioni inseruit Severinus Binius, uti observat P. Philippus Labbus: qui ipse in sua Conciliorum editione Tomo II. " integrum „ Codicem illum non intercisum, neque in „ varia veluti membra discerptum, atque „ ad Justellianam utramque editionem anni „ 1614. in 8. & 1661. in folio, & manu„ scriptos nonnullos Codices sedulâ curâ dili„ genter exactum " (verba ejus sunt) " exhi„ buit.

Labbei editio.

Editio Dionysii.

Adhæc, Dionysius Exiguus sub finem sæculi V. aut initium VI. novam collectionem Canonum adornans, hunc Ecclesiæ Africanæ Codicem sub titulo *Synodi apud Carthaginem Africanorum*, eadem serie & modo quibus apud Justellum, & Labbeum prostat, retulit: adeo, ut hic Codex totus Dionysiano Codici eodem pene ordine, & verbis insertus habeatur.

Denique Canones Africani, aliaque Synodorum acta quæ hunc Codicem conficiunt, ab auctoribus seu conditoribus primùm *Latinè* edita (ut doctè ac nervose probat Christophorus Justellus in præfatione ad hunc Codicem) postea in Græcum versa, ab Orientalibus in Codicem Canonum sub nomine *Concilii Carthaginensis* recepta, & à Synodo Quini-Sexta Canone II. probata sunt: Adeò ut integer hic Codex in Corpore Canonum Ecclesiæ Græcæ hodie extet, à Balsamone, Zonara aliisque Canonum commentatoribus cum reliquis Canonibus notis illustratus.

Codex primum Latinè compositus in Græcum versus & à Græcis receptus.

§. II.

A quo hic Codex confectus: & quo tempore.

An hic Codex ante Concilium Carthag. VI. An. 419. fuerit notus.

IN Concilio Carthaginensi VI. habito 25. Maii anno 419. cui unà cum Sedis Apostolicæ Legatis interfuêre 217. Africani Episcopi, è quorum numero erat S. Augustinus; cum quæstio incidisset, num Canones à Zosimo Papa sub nomine Canonum Nicænorum Concilio exhibiti & prælecti, revera essent Canones Nicæni, resolutum fuit, ut in hoc plenario Africæ Conventu Canones Nicæni juxta fidem exemplaris, quod Cæcilianus è Synodo Nicænâ redux in Africam attulerat, unà cum Canonibus & actis Conciliorum, quæ in Africa post Concilium Nicænum, præsertim sub Aurelio Carthaginensi Episcopo, celebrata fuerant, recitarentur.

Post relatam hanc Patrum resolutionem dicitur in Actis Concilii: " Daniel Notarius, „ Nicæni Concilii professionem, vel ejus sta„ tuta recitavit in Concilio Africano. " Et ad calcem Canonis 33. scribitur: " Recitata sunt „ etiam in ista Synodo diversa Concilia uni„ versæ Provinciæ Africæ transactis tempori„ bus Aurelii Carthaginensis Episcopi cele„ brata.

Justellus in sua ad hunc Codicem præfatione relatis his verbis, subdit: " Quæ quidem „ Concilia XVII. numero ubi recensentur, „ ex quibus hic Codex compositus est. Dein„ de sequitur altera Sessio ejusdem Synodi „ Carthaginensis 5. Kalendas Junii habita, & „ Epistola Synodica die sequenti ad Bonifa„ cium Pontificem Romanum scripta. Ex his „ planum est, ante prædictum Carthaginense „ Concilium, hunc Codicem in Africa esse „ receptum, atque postea in illo Concilio „ probatum, & 217. Episcoporum Diœcesis „ Africæ authoritate confirmatum, ut ipsa „ acta Synodalia testantur. " Hæc ille.

Supponit ergo Justellus, Codicem Ecclesiæ Africanæ à se editum, ante dictum Carthaginense Concilium fuisse concinnatum, & in ipso Concilio relectum ac probatum. Sane haud crediderim, Codicem hunc eâ forma, qua nunc extat, ante hoc Concilium in Africa fuisse notum; cùm nec Ferrandus Diaconus Dionysio antiquior, nec alius ullus ante Dionysium, qui sub finem sæculi V. vixit, ejus meminerit.

Neque etiam in Actis refertur, Codicem Canonum relectum fuisse, sed *recitata esse diversa Concilia universæ Provinciæ Africæ, transactis temporibus Aurelii Carthaginensis Episcopi celebrata*: quæ verba nullatenus innuunt Concilia illa in unum Codicem ab Ecclesia Africana jam receptum collecta fuisse.

Codex Africanus non comprehendit omnia in Concilio Carthag. VI. recitata & probata.

Quinimo nec illud crediderim, Codicem Canonum, quem sub titulo *Concilii Carthaginensis* suæ collectioni Canonum Dionysius inseruit; quemque Justellus, & post ipsum R. P. Labbæus Græcè & Latinè exhibuêre; & Ecclesia Orientalis Sæculo VII. probavit; hunc, inquam, Codicem haud crediderim comprehendere, & exhibere omnia Conciliorum Acta, quæ in Concilio Carthaginensi fuêre recitata, & Actis inserta: sed Dionysium ex omnibus illis Canonibus ac Conciliorum Actis, suâ auctoritate Collectionem aliquam adornâsse, omissis iis, quæ sibi pro disciplina Ecclesiæ minùs utilia aut necessaria videbantur; aut suæ collectioni jam ante inserta erant: Adeò, ut Codex à Dionysio concinnatus, compendium aliquod sit eorum, quæ in Conventu hoc 217. Episcoporum recitata, & probata fuêre.

Collector hujus Codicis fuit Dionysius Exiguus.

Ne verò hæc gratis, ac sine fundamento asserere videamur, pauca ex ipso Codice, prout apud Dionysium extat, delibabimus.

Postulaverat Aurelius Carthaginensis Episcopus non solùm, ut recitaretur Nicænæ Concilii Professio Fidei, sed etiam ejusdem Concilii statuta. Dionysius verò re-

lati

latâ Fidei professione, simpliciter subjungit: *Statuta quoque Nicæni Concilii in* 20. *Capitulis similiter recitata*, SICUT, ait, IN SUPERIORIBUS INVENIUNTUR ADSCRIPTA. En Dionysio sufficit breviter referre, statuta Nicæni Concilii recitata esse, sed ea prout relecta fuerant, referenda non putavit; eò quod in capite suæ collectionis ex ea, quam ex Græco fecerat versione, jam extarent.

Huc quoque alludit ipsius Dionysii post relictas Cyrilli Alexandrini, & Attici Constantinopolitani ad Africanos Epistolas, subjecta annotatio: *Huic Symbolo Fidei*, ait, *etiam exemplaria Statutorum ejusdem Concilii Nicæni à memoratis Pontificibus annexa sunt*, SICUT SUPERIUS *per omnia continentur*; QUÆ NOS HIC ITERUM CONSCRIBI NECESSARIUM NON ESSE CREDIDIMUS.

Nonne hæc clamant, Canonum, & Actorum collectorem, fuisse hominem privatum, qui omissis iis, quæ necessaria sibi non videbantur, suâ auctoritate Canones Actaque Conciliorum Africanorum in unum collegit? Quod & inde clariùs elucescit; quod loquens de Concilio Africano anni 405. dicat: *Hujus Concilii gesta ideo non ex integro descripsi, quoniam magis ea, quæ in tempore necessaria fuerunt, quàm aliqua generalia constituta sunt, sed ad instructionem studiosorum, ejusdem brevem digessi.*

Quid evidentiùs, quàm hunc Codicis collectorem, non integra Conciliorum Acta voluisse referre; sed studiosorum utilitati, ac commoditati præcipue consulere studentem, quæ utiliora credidit dumtaxat colligere, & proponere.

Hæc itaque sufficienter evincunt, Codicem seu collectionem Canonum Ecclesiæ Africanæ, prout hodie extat; & à Dionysio suo Codici fuit annexa, non fuisse in eadem forma & modo in Concilio Carthaginensi VI. probatam: neque in illo contineri omnia Conciliorum Acta à Patribus illius Concilii relecta, & probata.

Illud interim non gravate admisero, Dionysium habuisse Acta, & Canones à Concilio Carthaginensi VI. partim primum edita, partim probata, & confirmata; atque ex iis excerpsisse, quæ rei Canonicæ, ac disciplinæ Ecclesiasticæ promovendæ aptiora judicavit: eaque omnia sub nomine unius *Concilii Africani* promulgâsse; quasi unius ejusdemque Concilii, propter approbationem, censeri deberent.

Dionysius Canones Africanos interdum in compendium redigit quo obscurior redditur sensus.

Quin & Dionysius brevitati consulens, non tantum Conciliorum Acta, sed & ipsos Canones nonnumquam in compendium redegisse; quin & interdum plures in unum conflâsse videtur; quo vel alius, vel obscurior Canonis sensus subinde redditur. Quapropter, licet Canones hujus Codicis juxta editionem Dionysii simus relaturi, alias tamen Canonum horum editiones & lectiones, quæ plures hodie extant, ubi eas illustrandis Canonibus servire posse videbimus, assumere non prætermittemus.

Adhæc, cùm in hoc Canonum Codice reperiantur non pauci, qui non tam disciplinam, quàm particularem inter certos Episcopos, vel Ecclesias; aut Catholicos inter & Donatistas controversiam aut quæstionem narrant, & decidunt, eos, utpote rei Canonicæ, præsertim hodiernæ, parum aut nihil subservientes vel plane omittemus, aut verbo, quid eis contineatur indicabimus: Præcipue si eorum nulla à Gratiano mentio facta sit. Illorum quippe qui in Decreto Gratiani habentur rationem particularem habendam esse duximus: utpote qui & in scholis juventuti prælegantur; & à Canonistis ampliùs revolvuntur, & examinantur.

§. III.

Quæ Codicis hujus auctoritas.

TAmetsi non credamus cum Justello, Beveregio aliisque, hunc Canonum Codicem, ut hodie extat, in Concilio Carthaginensi VI. 217. Episcoporum fuisse recitatum, ac probatum, sed cum à Dionysio Exiguo sub finem sæculi V. fuisse concinnatum supponamus; quia tamen Dionysius hanc suam collectionem ex Canonibus Actisque Conciliorum, quæ in dicto Concilio Carthaginensi vel primùm edita, vel relecta probataque sunt, concinnavit, etiam sano sensu dici potest, hunc Codicem à Concilio Carthaginensi fuisse probatum: quatenus nimirum compositus, & concinnatus fuit ex Canonibus Actisque à dicto Concilio comprobatis.

Hic Codex ab Ecclesia Romana receptus.

Quæ sane approbatio tam illustris Conventûs 217. Episcoporum, quantam, huic Codici, ac Canonibus, disciplinæque in eo exhibitis, auctoritatem conciliet, nemo non intelligit.

Ulteriùs, cùm hic Codex integer Codici Canonum Dionysii Exigui contineatur; ipsaque Ecclesia Romana (ut infra videbitur) hunc Dionysianum probaverit, ac receperit, etiam & hunc Africanum probâsse, ac recepisse dicenda est. Unde de Canonibus Africanis notant Correctores Romani: *Eos Ecclesia Romana probâsse videtur, quando* IN CODICEM CANONUM *referendos curavit.* Ad Can. 1. dist. 20.

Ecclesia Orientalis illum etiam recepit.

Nec tantùm Ecclesiam Romanam, sed & Orientalem hunc Codicem suscepisse, suprà notavimus: dum illum è Latino in Græcum versum, sub nomine *Synodi Carthaginensis*, in suum Codicem retulit: & in Synodo QuiniSextâ cum reliquis Codicis sui Canonibus probavit.

Quomodo hæc universalis Ecclesiæ receptio intelligenda.

Hanc tamen Canonum Africanorum receptionem, sive ab Ecclesia Romana, sive Orientali non ea latitudine intelligere oportet, quasi Ecclesia Romana, aut Orientalis omnem plane in illis exhibitam disciplinam servâssent; aut pro sua agnovissent; sed quòd horum Canonum disciplinam probaverint in his, in quibus Ecclesiæ Romanæ, aut Orientalis contraria non esset disciplina; quamque mutari, nec Ecclesiæ Romanæ, nec Orientalis conditio, aut status permittebat: Quemadmodum omnes Ecclesiæ Latinæ auctoritatem Decretalium Gregorii XI. admittere dicuntur, licet non ubique, ob particulares quorumdam Ecclesiarum & Provinciarum consuetudines & jura, omnis in illis contenta disciplina sit recepta, usuque servetur.

Hinc interim abunde colligi potest, non mirum, si horum Canonum magna fuerit in Ecclesia authoritas, quibus & Latinæ & Orientalis Ecclesiæ accessit consensus.

De his itaque eo ordine, quo in Codice extant, acturi, primùm 33. Canones, qui Concilio Carthaginensi VI. adscribuntur, & primo loco in Codice referuntur, exhibebimus; & notis ac reflexionibus quibusdam illustrare conabimur.

§. VI.

§. IV.

Canones Concilii Carthaginensis VI. Sessione I. editi.

Canones 20. tantum à Nicæna synodo editi.

POst recitatum Symbolum Nicænum; necnon ejusdem Synodi Canones 20. Aurelius Episcopus: Canone I. dixit: " Hæc ità „ apud nos habentur exemplaria statutorum, „ quæ tunc Patres nostri de Concilio Nicæno „ secum detulerunt, cujus formam servantes, „ hæc quæ sequentur constituta, firmata à „ nobis custodientur.

Hæc luce meridianâ clarius probant, ab Episcopis Africanis è Concilio Nicæno reducibus, non fuisse allatos nisi 20. Canones, ut ab illa Synodo editos: ut consequenter vel hinc probetur: Nicænam Synodum plures, quam 20. Canones non edidisse: uti fusiùs supra probavimus.

Ratio convocandi Concilia.

Canone II. Universum Concilium dixit: Deo propitio pari professione, fides Ecclesiastica quæ " per nos traditur in hoc cœtu glo- „ rioso, primitus confitenda est: tunc de- „ mum ordo Ecclesiasticus singulorum, & „ omnium conservandus. Ad corroborandas „ autem Fratrum & Coepiscoporum nostrorum „ nuper promotorum mentes, ea proponenda „ sunt, quæ à Patribus certa dispositione acce- „ pimus, ut Trinitatis, quam nostris sensibus „ consecratam tenemus, Patris & Filii & Spi- „ ritus Sancti unitatem, quæ nullam noscitur „ habere differentiam: sicuti dicimus, ità Dei „ populos instruamus. Item ab universis Epis- „ copis nuper promotis dictum est, plane sic „ accepimus, sic tenemus, sic docemus fidem „ Evangelicam cum vestra doctrina sequen- „ tes.

Extat hic Canon in Concilio vulgo Carthaginensi II. ostenditque, causam congregandi Concilia esse, stabilire & exponere fidem, & formare Ecclesiæ disciplinam.

Fidei articuli ex ante traditis hauriendi.

Adhæc evidens est ex hoc Canone, in Fidei explanatione, Patres traditionis rationem habuisse, illudque solum tamquam Fide credendum proposuisse, quod ipsi à Majoribus suis traditum acceperant.

Continentia Episcoporum, Presbyterorum & Diaconorum.

Canone II. Aurelius Episcopus dixit: "cum „ in præterito Concilio de continentia & ca- „ stitatis moderamine tractaretur: gradus isti „ tres, qui constrictione quadam castitatis per „ consecrationes adnexi sunt, Episcopos, in- „ quam, Presbyteros & Diaconos, ità pla- „ cuit, ut condecet sacros Antistites, ac Dei „ Sacerdotes, nec non & Levitas, vel qui Sa- „ cramentis divinis inserviunt, continentes esse „ in omnibus, quo possint simpliciter, quod „ à Domino postulant, impetrare, ut quod „ Apostoli docuerunt & ipsa servavit antiqui- „ tas, nos quoque custodiamus.

Canone IV. Faustinus Episcopus Ecclesiæ Potentinæ, Provinciæ Piceni, Legatus Romanæ Ecclesiæ dixit: " Placet, ut Epis- „ copus, Presbyter & Diaconus, vel qui Sa- „ cramenta contrectant, pudicitiæ custodes ab „ uxoribus se abstineant. Ab universis Epis- „ copis dictum est, placet ut ab omnibus pu- „ dicitia custodiatur, qui Altari inserviunt.

Ex his Canonibus tria elicimus. Primùm, eo tempore, Episcopos, Presbyteros, & Diaconos lege castitatis vi suæ ordinationis constrictos fuisse.

Cur Sacerdotes oporteat esse in omnibus continentes.

Secundò, ex his discimus, cur Ecclesiæ Ministros oporteat in omnibus esse continentes; nimirum, ut possint simpliciter, quod à Domino " postulant, impetrare. Sunt hi nam- „ que, ait Zonaras, inter Deum & homines „ intercessores, qui Numen cæteris hominibus „ conciliantes, fidelibus salutem, universoque „ terrarum Orbi pacem deposcunt. Si se igi- „ tur in omni virtutum genere, inquit, exer- „ ceant, Deumque proinde fidenter alloquan- „ tur, ità prorsus ab eo quæ postulaverint, „ impetrabunt: at si liberè loquendi facultate „ ipsimet destituantur, quo pacto deprecatoris „ munus obire pro aliis queant?

Lex continentiæ non hic primùm indicta.

Tertiò. Evincit Zonaras Canone III. hanc continentię legem non à Concilio Carthaginensi primùm constitutam, sed a Patribus Africanis, quod ab Apostolis traditum, & ab ipsa Antiquitate servatum est, conservatum fuisse.

Refert hos Canones Gratianus *dist.* 31. *Can.* 5. & *dist.* 84. *Can.* 3. ex Concilio Carthag. II.

Cur puellarum consecratio Episcopis reservata.

Canone VI. Ab omnibus Episcopis dictum est; " Chrismatis confectio, & puella- „ rum consecratio, à Presbyteris ne fiat: vel „ conciliare quemquam in publica Missa Pres- „ bytero non licere.

" Antiqui moris fuit, inquit Zonaras, puel- „ las, quæ virginitatem profiterentur & casti- „ moniam voverent, in templo sistere, quas „ Episcopi adhibitis precationibus, veluti Deo „ dicatas, consecrabant: earumque custodiæ „ & institutionis, postquam à parentibus se- „ cessissent, curam ipsi suscipiebant.

Quid hic conciliare pœnitentes?

Conciliare pœnitentem in publica Missa, idem esse, credit Vir eruditus Gabriel Albaspinæus ad *Can.* 3. *Concilii Carthag.* II. quòd conciliari altario, sive Sanctissimo Sacramento: cui suffragatur, quòd apud Balsamonem & Zonaram Canon ità legatur: *nec aliquem publico rei sacræ mysterio reconciliare Presbytero liceat.*

" Solerti enim judicio est opus, ait rursus „ Zonaras, ut, an ex animo doleat, qui pec- „ cavit, & satis supplicii luerit, investiges, ad „ quæ providenda minus idoneus forte Sacer- „ dos fuerit.

Refert hunc Canonem Grat. 26. *q* 6. *Can.* 1. ex Syn. Carthag. II.

Canone VII. Aurelius Episcopus dixit: " si quisquam in periculo fuerit constitutus, „ & reconciliari divinis altaribus petierit: si „ Episcopus absens fuerit, debet utique Pres- „ byter consulere Episcopum, & sic pericli- „ tantem ejus præcepto reconciliare; quam „ rem debemus salubri consilio roborare. Ab „ universis Episcopis dictum est: placet quod „ Sanctitas vestra necessario nos instruere di- „ gnata est." Grat. 16. *q.* 6. *Can.* 5.

De quo periclitante agatur?

Hæc verba: *reconciliari sacris altaribus*, dilucide evincunt, hîc agi non de quovis fideli periclitante, sed de *pænitente*: id est, qui in statu pœnitentiæ juxta temporis illius disciplinam versabatur; sive de eo, qui nondum *altario* sive Sacramento esset *reconciliatus*: adeoque jus plenæ communionis non habebat.

Qua maxima, & minima reconciliatio?

Adhæc jam relata verba innuunt *maximam reconciliationem*, quæ *reconciliatio altario* dicitur, ait Albaspinæus ad Canonem IV. Concilii Carthaginensis II. " hoc est Sanctissimo „ Sacramento, quod omnes testantur Cano- „ nes: Quod enim attinet ad minimam re- „ conciliationem, pergit Albaspinæus, id est „ ad simplicem absolutionem & communio- „ nem, eam omnes Presbyteri inconsulto Epis- „ copo in necessitate conferre poterant: ma- „ ximam

„ ximam vero, quæ in administranda Eucharistia posita erat, vel in necessitate solus „ Episcopus.

Criminosi ad accusationem Episcoporum non admittendi.

Canone VIII. Aurelius Episcopus dixit: " Placet Charitati Vestræ, ut is, qui aliquibus sceleribus irretitus est, vocem adversus majorem natu non habeat accusandi. Ab „ universis Episcopis dictum est: si criminosus est, non admittatur, placet.

Quæ hoc Canone continentur latius prosequitur & explicat Canon VI. Constantinopolitanus supra relatus & expositus. Hoc unum notandum, per *Majores natu* hic Episcopos intelligi: Unde apud Græcos pro verbis *Majores natu*, ponitur, *Patres*.

Ab uno Episcopo excommunicatus ab alio in communionem recipiendus non est.

Canone IX. Augustinus Episcopus Legatus Provinciæ Numidiæ dixit: " Hoc statuere „ dignemini, ut si qui forte meritò facinorum suorum ab Ecclesia pulsi sunt, & sive „ ab aliquo Episcopo vel Presbytero fuerint „ in communione suscepti, etiam ipse pari „ cum eis crimine teneatur obnoxius, refugientes sui Episcopi regulare judicium. Ab „ universis Episcopis dictum est: Omnibus „ placet." Grat. 11. *q.* 3. *Can.* 29.

Renovatur hoc Canone Decretum Canonis V. Nicæni; cujus notas consule.

Canone X. Alypius Episcopus Legatus Provinciæ Numidiæ dixit, " nec illud prætermittendum est, ut si quis forte Presbyter „ ab Episcopo suo correptus, tumore vel superbia inflatus putaverit separatim sacrificia „ Deo offerenda, vel aliud erigendum altare, contra Ecclesiasticam fidem, vel disciplinam, crediderit: non exeat impunitus. Valentinus primæ Sedis Numidiæ dixit: " Necessariò disciplinæ Ecclesiasticæ, & fidei congrua sunt, quæ frater noster Alypius prosecutus est: proinde quid videatur vestræ „ dilectioni, edicite.

Canone XI. Ab universis Episcopis dictum est: " si quis Presbyter à Præposito suo „ correptus fuerit, debet utique apud vicinos „ Episcopos conqueri, ut ab ipsis ejus causa „ possit audiri, ac per ipsos suo Episcopo reconciliari: quòd nisi fecerit, sed superbia „ (quod absit) inflatus, secernendum se ab „ Episcopi sui communione duxerit, ac separatim, cum aliquibus schisma faciens, sacrificium Deo obtulerit, anathema habeatur, „ & locum amittat: ac si querimoniam justam „ adversus Episcopum non habuerit, inquirendum erit.

Hi duo Canones tum apud Græcos, tum in Concilio Carthaginensi II. unum Canonem conficiunt; idque, ut apparet, concinnius: Cum prior dumtaxat propositionem, & posterior Concilii resolutionem contineat.

Deinde in Concilio Carthaginensi II. post hæc verba Canonis posterioris, *Anathema habeatur, & locum amittat*, additur: " Nihilo„ minus & de civitate & congregatione, in „ qua fuerit, longius repellatur, ne vel ignorantes vel simpliciter viventes serpentina „ fraude decipiat, quoniam secundum Apostolum: *Ecclesia una est, una fides, unum* „ *baptisma.*

Episcopis non obedientes schisma inducunt.

Ex his Canonibus rursus disce, Episcopos à Synodo Provinciali fuisse judicatos; nec tantum habitos fuisse schismaticos, qui à Sede Apostolica se separabant; sed & eos qui in causa fidei, aut etiam disciplinæ Episcopo recalcitrantes, ei procaciter obedire nolebant, & ab ejus se communione separabant.

Canone XII. Felix Episcopus dixit: " Suggero, secundùm statuta veterum Con„ ciliorum, ut si quis Episcopus (quod non „ optamus) in reatum aliquem incurrerit, & „ fuerit ei nimia necessitas non posse plurimos congregare, ne in crimine remaneat, „ à duodecim Episcopis audiatur, & Presbyter à sex Episcopis cum proprio suo Episcopo audiatur, & Diaconus à tribus. Gra„ tian. 15. *q.* 7. *can.* 4.

Reconciliatio Canonis cum Canone IV. Antiocheno.

Sed dicet quis, quomodo hic Canon requirit sex Episcopos ut judicetur Presbyter, & tres ut Diaconus; cum juxta Canonem IV. Antiochenum, Presbyteri & Diaconi à solo suo Episcopo judicari debeant: Respondet Zonaras. Canonem Antiochenum procedere in prima instantia; hunc verò in secunda: dum scilicet Presbyter, aut Diaconus de sententia Episcopi queritur. Hæc enim querela juxta Canones coram Synodo Provinciali quidem esset instituenda; at si Synodus convenire nequeat, permittit præsens Canon, ut querela Presbyteri à sex, Diaconi verò à tribus assistente proprio Episcopo examinetur: atque de hoc solo casu Canonem loqui, legenti manifestum est.

Insuper observandum, in Concilio Carthaginensi II. legi *à sex Presbyteris, & tribus Diaconis*: consequenter tantum de judicio Episcopi hoc Canone tractaretur: quam lectionem in multis etiam manuscriptis Gratiani exemplaribus occurrere, monent Correctores ad citatum locum Gratiani.

Illud autem, *ne Episcopus in crimine maneat*, " id est, ait Zonaras, ne dum ambigua ejus „ innocentia est, tamquam accusationi ob„ noxius, à populo cui præest, despicia„ tur.

Verba præcedenti Canoni jungenda.

Canone XIII. Aurelius Episcopus dixit: " Quid ad hæc dicit Sanctitas vestra? ab uni„ versis Episcopis dictum est; à nobis vete„ rum statuta debere servari." Hæc verba tamquam à Genedio dicta, in Concilio Carthaginensi claudunt Canonem præcedentem: idque, ut apparet, conformius textui: Nam si rectè attendatur, præcedens Canon resolutionem Synodi non exhibet, sed solam propositionem.

Post hæc apud Dionysium sequitur: " Si„ cuti & inconsulto Primate cujuslibet Provin„ ciæ tam facilè non præsumant multi con„ gregati Episcopi Episcopum ordinare: nisi „ necessitas fuerit, tres Episcopi, in quocum„ que loco sint, ejus præcepto ordinare Episcopum debebunt: & si quis contra suam „ professionem vel subscriptionem venerit in „ aliquo, ipse se honore privabit.

Sensus Canonis in Concilio Carthaginensi II. elucidatur.

Fatendum est, Canonem hunc à Dionysio obscurè esse expressum: & ut apparet, non ad verbum relatum. Et quidem in Concilio Carthaginensi sententia Canonis fusius clariusque exprimitur: estque hæc Canonis summa: Ut inconsulto Primate cujuslibet Provinciæ, tam facilè nemo præsumat, licet cum multis Episcopis Episcopos ordinare. Si autem necessitas fuerit, tres Episcopi cum Primatis præcepto ordinare debeant Episcopum.

Hic Canon sic expressus coincidit cum Canone IV. Nicæno, eumque renovat. Atque ita intelligitur, qua ratione cohæreat cum præcedenti, in quo dictum erat: *Veterum statuta debere servari.* Hoc unum nota, *Primatem* Provinciæ hic eundem esse cum Metropolitano, de quo Canone IV. Nicæno; uti notum

notum est, & monent Balsamon, Zonaras aliique Græci.

Canon XV. tria diversa disciplinæ puncta proponit. Primùm, "Ut quisquis Episcoporum, Presbyterorum & Diaconorum, seu Clericorum, cùm in Ecclesia ei fuerit crimen institutum, vel civilis causa fuerit commota: Si relicto Ecclesiastico Judicio, publicis judiciis purgari voluerit, etiamsi pro ipso fuerit prolata sententia, locum suum amittat, & hoc in criminali: In Civili verò perdat quod evicit, si locum suum obtinere maluerit.

Clausula Canoni adjecta.

Refert hanc partem Gratianus 2. q. 1. *Can.* 43. ex Concilio Carthaginensi III. additâ hac clausulâ: "Siquidem ad eligendum Judices inique de Ecclesiæ consortio judicat, qui de Ecclesia universa, male sentiendo, de judicio seculari poscit auxilium; cùm privatorum Christianorum causas Apostolus etiam ad Ecclesiam referri, atque ibi terminari præcipiat." "Quæ verba," ait Christophorus Justellus in notis ad Codicem Africanum, "in omnibus Latinis Græcisque Codicibus editis & manuscriptis quibus in hac editione usi sumus, non habentur, nec in collectione Dionysii Exigui Moguntiæ edita anno 1525.

Hinc non levis oritur conjectura, hanc periodum recentiori manu Canoni assutam esse. Nec enim verisimile est, Dionysium Exiguum, Romæ Codicem exarantem, omissurum fuisse clausulam exemptioni Clericorum adeò faventem, si Canoni tunc temporis fuisset annexa.

Accedit, eam aliter à Gratiano, aliter in Conciliorum collectionibus, & rursus aliter in antiquioribus, quam in recentioribus exhiberi; uti monent Correctores Romani ad citatum *Canonem* 43. Gratiani.

Judices à quibus provocatur, propriam sententiam tueri non debent.

Secundum caput Canonis est: "hoc etiam placuit, ut à quibuscumque Judicibus Ecclesiasticis ad alios Judices Ecclesiasticos, ubi est major authoritas, fuerit provocatum: non eis obsit, quorum fuerit soluta sententia, si convinci non potuerint, vel inimico animo judicasse, vel aliqua cupiditate, aut gratiâ depravati.

Hic probatum videmus communem judiciorum morem; qui Judices, à quibus appellatur, à sententiæ defensione eximunt.

Tertio Canonis capite decernitur; "si ex consensu partium electi fuerint Judices, etiam à pauciori numero quàm constitutum est, non liceat provocare." Grat. 2. q. 6. *Can.* 34. Verùm, ut post Correctores Romanos notat Vir eruditus Joannes à Costa ad tit. Decret. *De Arbitris*, contra omnium Codicum, tam editorum, quam manuscriptorum fidem, corrupte legit affirmative *liceat provocare*. Ex quo interim Gratiani errore invaluit communis Canonistarum sententia, Jure Pontificio permissum esse à sententia Arbitri provocare. Quinimò, ait à Costa, hodie moribus nostris hic error invaluit, appellari à sententia Arbitri; & privatorum consensum constituere posse Judices privatos, à quibus tamquam à Judicibus ordinariis supremæ curiæ appellantur. Hic obiter observa punctum hodiernæ disciplinæ, quod ex Gratiani errore fluxit: cujus generis plura in decursu notabimus.

Error Gratiani.

Ex errore Gratiani novum disciplinæ punctum stabilitum.

Quarto Canonis capite decernitur, "ut filii Sacerdotum spectacula sæcularia non exhibeant, sed nec spectent: Licet hoc semper Christianis omnibus interdictum sit, & ubi blasphemiæ sunt, non accedant.

Quid blasphemiæ nomine significetur?

"Blasphemiæ nomine, ait Zonaras, ea quæ licenter ac inverecunde fiunt, significavit. Ob illa quippe fideles, quasi temperantiæ integritatisque contemptores, ab infidelibus blasphemantur.

Plura de sensu & ratione Canonis, ac spectaculorum natura, vide infra ad *Can.* 24. Trullanum.

Secularia negotia à Clericis fugienda.

Canon XVI. quatuor disciplinæ puncta continet. Primum, "ut Episcopi, Presbyteri & Diaconi non sint conductores, aut procuratores, neque ullo turpi negotio & inhonesto victum quærant, quia respicere debent scriptum esse: *Nullus militans Deo implicat se negotiis sæcularibus.* Grat. 21. q. 3. *Can.* 3. ex Concilio Carthaginensi III. observat autem Labbæus in vetustis quibusdam libris legi: "neque ullo negotio tali victum quærant, quo eos peregrinari, vel ab Ecclesiasticis officiis avocari necesse sit.

Ne victus quidem causa sordido artificio lucrum quærendum.

Monet ad hunc Canonem Zonaras, quod Synodus, non *lucrum* dixerit, sed *victum*: ex quo infert: "Quamvis enim eo inopiæ redigantur sacris initiati homines, ut alimen[illegible] quoque deficiant; ne tunc quidem eos turpi aut sordido artificii genere vitæ subsidia comparare oportet.

Perstringitur hodiernum Missarum commercium.

Quàm hoc Canone feriantur hodierni Sacerdotes, qui victus parandi causa, de celebratione Missarum faciunt artem de pane lucrando, nemo non videt, qui infame, & sacrilegum modernum Missarum commercium vel leviter expendit.

Continentia Lectorum.

Secunda Canonis parte decernitur, "ut Lectores, cum ad annos pubertatis venerint, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri." Grat. *Dist.* 32. *Can.* 8. Notat autem Labbæus, quod vetusti Codices hunc Canonem sic habeant: "ut Lectores usque ad annos pubertatis legant, deinceps autem, nisi uxores, custodita pudicitia, duxerint, aut continentiam professi fuerint, legere non sinantur.

Patrum disciplina recipiendi ad Clerum etiam impuberes.

Hic Canon exhibet pristinam Patrum disciplinam, recipiendi in Clerum etiam impuberes, quos Ecclesiasticis officiis, pro ætatis illius capacitate, applicabant: ut ità ab infantia in Militia Christi exercitati, tandem ad majora Ecclesiæ Ministeria obeunda forent exercitatiores. Unde de S. Joanne in Episcopum Cabilonensem electo scribit Sidonius Apollinaris *lib.* 4. *Epist.* 25. "Lector hic primùm, sic Minister Altaris, idque ab infantia; post laborum temporumque processu Archidiaconus," &c. Et de S. Felice Martyre canit S. Paulinus in ejus vita carm. 4. *A puero instituit servire Deo, & primis Lector servivit in annis.* Meminit quoque puerorum ad Lectoris officium assumptorum Sanctus Augustinus *l.* 1. *de cons. Evangelist. cap.* 10.

Non ergo à Patrum disciplina deflecterent hodie Episcopi, pueros Militiæ Clericali adscribentes, modo eo dumtaxat fine adscriberent, ut minoribus muniis occupati, faciliùs probarentur, & exercerentur, ut ad majora exinde Ecclesiæ munia obeunda sensim redderentur aptiores.

Usura vetatur.

Tertia parte Canonis statuitur, "ut Clericus, si commodaverit pecuniam, pecuniam accipiat: Si speciem, eamdem speciem, quantam dederit, accipiat." Grat. 14. q. 4. *Can.* 6. additque hæc verba: *Et quidquid aliud, tantum quantum dederit, accipiat*: Quæ clau-

sula forsan adjecta est, ut usuram esse generaliter damnatam, exprimeretur.

Quarta denique Canonis parte edicitur: "Ut ante 25. annos ætatis nec Diaconi ordinentur, nec Virgines consecrentur; & ut Lectores populum non salutent." Grat. *dist.* 77. *Can.* 5.

Quid populum salutare; & cur id Lectoribus vetitum.

Ut intelligantur postrema Canonis verba, observandum, eo tempore moris fuisse, ut non Diaconi, sed Lectores Evangelium ab Episcopo in conventu populi exponendum legerent. Priusquam vero Evangelii pronuntiandi initium faceret Lector ante elatâ voce proferebat, *Pax vobis*, uti hodie Diaconus dicit, *Dominus vobiscum.* Quia verò Patres hanc cæremoniam habebant pro divina salutatione, & ab Ecclesia ad impertiendam Christi *pacem* usurpatam; adeò quidem, ut qui ea formulâ salutabatur, in communionem & *pacem* Ecclesiæ receptus videretur, Synodus Carthaginensis, eam auctoritatem ampliorem, majoremque existimans, quam ut Lectoribus competeret, edixit, ne deinceps Lectores dicant *Pax vobis*, sive quod idem est, *populum salutent:* Uti latius exponit Albaspinæus ad *Canonem IV. Concilii Carthag. III.*

Canones Clericis prælegendi.

Canon XVIII. tria complectitur. I. Ut ordinatis Episcopis vel Clericis, prius ab ordinatoribus suis, placita Conciliorum oribus eorum inculcentur; Ne se aliquid contra Statuta Concilii fecisse pœniteat. Grat. *dist.* 38. *Can.* 7.

Augustinus Canonis auctor.

Hoc Decretum suasu S. Augustini, qui Synodo interfuit, editum esse, testatur Possidius in ejus vita; ubi de ordinatione ejus contra Canonem Nicænum celebrata loquens, ait: "*Quod in seipso* postea fieri non debuisse, ut vivo suo Episcopo ordinaretur, & dixit, & scripsit, propter Concilium universalis Nicæni I. vetitum, quod jam ordinatus didicit. Nec quod sibi factum esse doluit, aliis fieri voluit. Unde etiam sategit, ut Conciliis constitueretur Episcoporum, ab ordinatoribus ordinandis vel ordinatis, omnium statuta Sacerdotum in notitiam esse deferenda.

Hinc intelligant Clerici, Canonum notitiam nullatenus negligendam. Cui consonat illud Celestini I. effatum: *Nulli Sacerdotum liceat Canones ignorare.* Grat. *dist.* 38. *cap.* 4.

Secundò decernitur hoc Canone, "ut corporibus defunctorum Eucharistia non detur: Scriptum est enim: *Accipite & edite:* Cadavera autem nec accipere possunt, nec edere: Et ne jam mortuos baptizari faciat Presbyterorum ignavia.

Sensus & ratio Canonis.

Si rationem Decreti attenderimus, facile apparebit, Patres Africanos solum inhibuisse, ne Eucharistia per modum communionis mortuis daretur; nequaquam verò improbasse morem consepeliendi mortuis Eucharistiam; qui olim viguit non solum apud Græcos, sed etiam apud Latinos, ait Cardinalis Bona *l.* 2. *rer. Liturg. cap.* 17. §. 6. Qui relatis exemplis SS. Basilii & Benedicti, addit: "Sive id fecerint Sancti Patres peculiari instinctu, ne unquam à Domino separentur, sive ex consuetudine tunc recepta, hæc tamen postmodum abrogata fuit.

Altera ratio Decreti his verbis expressa: *Et ne jam mortuos baptizari faciat Presbyterorum ignavia*, in Canone VI. Concilii Carthaginensis III. alio plane sensu exprimitur: *Cavendum est etiam ne mortuos baptizari posse Fratrum infirmitas credat, cum Eucharistiam mortuis* non *dari animadverterit:* Quibus significari videtur, Patres timuisse, ne ex hoc Decreto, *ne mortuis Eucharistia daretur*, aliquorum infirmitas occasionem cœpisset credendi mortuos esse baptizandos: cùm expressio Canonis Dionysiana contrarium insinuet; quasi ignavia Presbyterorum credidisset, eos posse baptizari, quibus dabatur Eucharistia. Huncque sensum præfert Canon IV. Hipp. apud Quenellium; qui consonans cum dicto Canone VI. habet: cum *Eucharistiam mortuis dari animadverterint*, omissa negatione: quam lectionem etiam Quenellius magis probat.

Tertia pars Canonis decernit, "ut secundum Nicæna Statuta, propter causas Ecclesiasticas quæ ad perniciem plebium sæpè veterascunt, singulis quibusque annis Concilium convocetur, ad quod omnes Provinciæ, quæ primas Sedes habent de Conciliis suis binos, aut quantos delegerint Episcopos Legatos mittant: ut congregato Conventu plena possit esse auctoritas." Concilium Carthag. III. legit: *De Conciliis suis ternos Legatos admittant: Ut & minus invidiosi, minusque hospitibus sumptuosi, Conventus plena possit esse auctoritas.* Quam lectionem quoque exhibet Canon IV. Hipponensis in Codice Rom. Quenellii.

Canon XIX. constituit, "ut Episcopus accusatus non suspendatur à communione, nisi intra mensem à receptis litteris citationis non comparuerit: & si justas absentiæ causas probaverit, alter ei mensis indulgetur: post secundum verò mensem tam diu non communicet, donec purgetur. Si autem ad Concilium Universale anniversarium occurrere noluerit, ut vel ubi causa ejus terminetur: ipse in se damnationis sententiam dixisse judicetur.

"Accusator autem si aliquando defuerit, subtrahens se, restituto in communione Episcopo, ipse removeatur à communione accusator: Ita tamen, ut nec ipsi adimatur facultas causæ peragendæ, si se ad diem occurrere non noluisse, sed non potuisse probaverit. Si autem cum agere cœperit in Episcoporum judicio, si fuerit accusatoris (in Codice Quenellii additur, probata) persona culpabilis, ad arguendum non admittatur, nisi proprias causas, non tamen Ecclesiasticas asserere voluerit." Gratianus Canonem in duas partes divisit: ac priorem partem refert 4. *q.* 5. *Can.* 1. posteriorem 4. *q.* 6. *Can.* 1. additque hìc vocem *criminales*: "Quæ," ut notant Correctores Romani, "abest à Concilio, & cæteris Collectoribus.

Quomodo judicandi Presbyteri & Diaconi.

Canon XX. "Si autem Presbyteri vel Diaconi fuerint accusati, adjuncto sibi ex vicinis locis cum proprio Episcopo legitimo numero collegarum, quos ab eodem accusati petierunt; id est, unà secum in Presbyteri nomine sex; in Diaconi tres, ipsorum causam discutiant, eadem dierum & dilationum, & à communione remotionum, & discussione personarum inter accusatores, & eos qui accusantur, formâ servata. Reliquorum autem Clericorum causas etiam solus Episcopus loci agnoscat & finiat.

Gratianus quidem refert hunc Canonem sub nomine

nomine Concilii Carthaginensis III. 15. *q.* 7. *Can.* 5. at iisdem verbis, quibus, ex Codice Africano hîc exhibetur: Cum tamen hodie in Concilio Carthaginensi III. pro Episcopis sex *in nomine Presbyteri* quinque; & pro tribus *in nomine Diaconi*, ponantur duo dumtaxat.

Nota Correctorum Romanorum de varia Canonis lectione.

Monent autem Correctores Romani Lectionem Gratiani, quæ & Codicis hujus est, " extare in cæteris Codicibus impressis, & manuscriptis, præterquam in editione Coloniensi 4. tomorum :" At non viderant hi Correctores Codicem, quem edidit Quenellius, qui Coloniensi editioni consentit.

Canon XXI. decernit, " ut Clericorum filii " (Carthaginensis III. addit : *vel Filiæ Episcoporum, vel quorumlibet Clericorum*) " gentilibus, vel hæreticis matrimonio non jungantur. " Quod hîc de Clericorum filiis hoc *Canone* 31. Laodicæno & 72. Trullano de omnibus Orthodoxis decernitur.

Auctoritas Ecclesiæ in bona Clericorum.

Canon XXII. " Ut in eos qui Catholici Christiani non sunt, etiamsi consanguinei fuerint, per donationes rerum suarum Episcopi vel Clerici " (in Carthaginensi : *Nec per testamentum rerum suarum aliquid conferant*) " nihil conferant. " Hic Canon evincit, Ecclesiæ eo tempore fuisse auctoritatem etiam in bona Patrimonialia Clericorum. Ostendit quoque hic Canon, quantopere Clerici omnem cum Hæreticis communionem, & familiaritatem vitare debeant : Cum nec in ipsos ut consanguineos, de Patrimonialibus quidquam transferre permittat.

Catholicismus nota Ecclesiæ.

Denique nomen *Catholici Christiani*, quo Patres Africani Christianos Orthodoxos distinguunt ab Hæreticis, qui nomine Christiano gloriabantur, manifestat, novum non esse, si & hodie Ecclesia se eo nomine à cæteris hæreticorum Conventibus secernat; ac ut veræ Ecclesiæ *notam* assumat.

Canon XXIII. " Ut Episcopi trans mare non proficiscantur, nisi consulto primæ Sedis Episcopo suæ cujusque Provinciæ, ut ab eo præcipue possint sumere formatam vel commendationem.

Hic Canon non de litteris dimissorialibus & pacificis agit.

Apud Balsamonem & Zonaram additur in Canone, *qua dicitur dimissoria* : Sed male : Neque enim Epistola *formata* in hoc Canone proprie significat litteras *Dimissoriales*, quæ dabantur dumtaxat Clericis ad aliam Diœcesim transeuntibus, ut ibidem manerent, & in Clerum adscriberentur : sed simplices *commendatitias* sive pacificas; quæ dabantur Clericis extra Diœcesim itinerantibus, sed animo revertendi ; ut doctè observat & exponit Jacobus Sirmondus in notis ad *Epist.* 8. *lib.* 6. Sidonii Apollinaris : Nihilque præter simplicem Episcopi aut Clerici commendationem continebant.

Catalogus Sacrorum Librorum hodiernus, à Concilio prolatus.

Canone XXIV. Item placuit, ut præter Canonicas " Scripturas nihil in Ecclesia legatur sub nomine Divinarum Scripturarum : Sunt autem Canonicæ Scripturæ, Genesis, Exodus " & reliqui prout Sess. 4. Concilii Tridentini recensentur : Atque ita Catalogum Sacrorum Librorum, quem Ecclesia Catholica hodie recognoscit, sæculo V. Decreto Synodali 217. Episcoporum probatum, & ut legitimum declaratum conspicimus.

Libri 2. Machabæorum in Canone recensendi.

Sed, ait Guilelmus Beveregius in notis ad hunc Canonem post Christophorum Justellum : " Dionysius Exiguus in sua horum Canonum collectione addit, *Machabæorum libri duo* : Verùm hi libri à nullo Græco Codice vel impresso vel manuscripto recensentur. " Hæc illi.

Verùm, cum & fatentibus Beveregio, & Justello constet Canones Africanos Latinè primùm fuisse editos ; quis ambigat ; quin potiùs Exemplaribus Latinis, utpote originalibus, quam Græcis è Latino, & quidem multo tempore ab eorum editione translatis, esse credendum ? Præsertim quia Dionysius eodem sæculo, quo hic Canon editus est, eum non translatum, sed prout reperit Latinè editum, in suam collectionem, additis Machabæorum libris, transtulit.

Denique omne dubium de veritate lectionis Canonis, uti apud Dionysium, aliosque Latinos Collectores legitur, eximit, qui confectioni Canonis interfuit S. Augustinus, cujus est hæc toties decantata sententia *lib.* 18. *de Civit. Dei cap.* 36. *Libros Machabæorum non Judæa, sed Ecclesia pro Canonicis habet.*

Post exhibitum Sacrorum Librorum Catalogum additur hæc clausula : " Hoc etiam Fratri, & Consacerdoti nostro Bonifacio, vel aliis earum partium Episcopis pro confirmando isto Canone innotescat ; quia à Patribus ista accepimus in Ecclesia legenda. " Duo nobis hæc clausula aperit.

Patres non voluerunt condere novum SS. Librorum catalogum.

Primùm, Patres noluisse novum Librorum Sacrorum Catalogum cudere ; sed solùm quem à Patribus acceperant, proponere & firmare.

Hic Canon non potest adscribi Synodo Carthaginensi Anni 397.

Alterum, Canonem hunc non posse adscribi Concilio Carthaginensi III. habito an. 397. cui vulgo in Conciliorum collectionibus adscribitur; quandoquidem Bonifacius demum in Pontificem fit electus 28. Decembris an. 418. Quapropter ad calcem præsentis Canonis in Concilio Carthaginensi III. hæc nota subjicitur : " Licet illud cap. 47. in præsenti exemplari, tamquam aliquod hujus Concilii Capitulum habeatur ; in aliis tamen certis Conciliorum libris dicitur esse Carthaginensis Concilii 24. Capitulum, celebrati post Consulatum Honorii duodecimum, & Theodosii octavum, quorum annus currit sub Bonifacio Papa.

Vel hinc elucet, collectionem Canonum Africanorum per Dionysium adornatam, in qua præsens Canon conficit Concilii Carthaginensis anni 419. (id est primi anni Pontificatus Bonifacii) 24. Capitulum, esse sinceriorem, quam Canonum Africanorum collectionem, quæ sub nomine variorum Carthaginensium in tomis Conciliorum extat, & è quibus tamquam fontibus à Gratiano aliisque recentioribus collectoribus Canones Africani allegari solent.

Canone XXV. " Placuit, quod & in diversis Conciliis firmatum est, ut Subdiaconi, qui Sacra Mysteria contrectant, & Diaconi, Presbyteri sed & Episcopi, secundum propria statuta, etiam ab uxoribus se contineant, ut tamquam non habentes videantur esse : quod nisi fecerint, ab Ecclesiastico removeantur Officio, cæteros autem Clericos ad hoc non cogi, nisi maturiori ætate.

Græci hunc in alienum sensum contorquent.

Refert hunc Canonem Gratianus ex Concilio Carthag. V. *dist.* 24 *Can.* 5. sed pro *propria*, legit *priora* ; ut verba sint, *secundum* PRIORA *statuta* ! uti in quibusdam exemplaribus Latinis, tum Concilii Carthag. V. tum Codicis Africani etiam legitur : At Græci, non tantum priorem lectionem retinuerunt, sed ita transtulerunt, quasi hujus Canonis auctoritate, Subdiaconi, Diaconi & Presbyteri in ordine vicis suæ sive, dum instat tempus quo in Altari ministrare

nistrare debent, ab uxoribus dumtaxat abstinere deberent, reliquis verò temporibus maritali consortio iisdem cohabitare liceret. De qua Græcorum interpretatione, seu potiùs Canonis contorsione infra ad *Can.* 14. *Trullanum* opportunior erit tractandi occasio.

Rerum Ecclesiæ vetita alienatio.

Canone XXVI. " Item placuit, ut rem „ Ecclesiæ nemo vendat: quod si reditus non „ habet, & aliqua nimia necessitas cogit: hanc „ insinuandam esse Primati Provinciæ ipsius, „ ut cum statuto numero Episcoporum utrum „ faciendum sit arbitretur. Quod si tanta ur- „ get necessitas Ecclesiæ, ut non possit ante „ consulere, saltem vicinos testes convocet „ Episcopos, curans ad Concilium referre om- „ nes suæ Ecclesiæ necessitates: quod si non „ fecerit, reus Deo, & Concilio venditor, „ honore amisso, teneatur.

Correctores Romani ad Codicem Africanorum alludunt.

Refertur à Gratiano 17. *q.* 4. *Can.* 39. monentque Correctores Romani, hoc esse *caput* 26. *Carthaginensis unici, inserti in Codice Canonum.* Ubi Viri hi eruditi evidenter alludunt ad Codicem Dionysii Exigui, cui sub nomine Concilii *Carthaginensis Unici* inserti sunt Canones Africani: Atque inter cæteros, præsens Canon sub *numero* 26. exhibetur.

Hîc obiter attende, quanta jam pridem Patribus cura fuerit, ne res Ecclesiæ temere alienarentur.

Clericis in crimen prolapsis manus in pœnitentiam non imponenda.

Canone XXVII. " Item confirmatum „ est, ut si quando Presbyteri, vel Diaconi in „ aliqua graviori culpa convicti fuerint, qua „ eos à ministerio necesse sit removeri: Non „ eis manus, tamquam Pœnitentibus, vel tam- „ quam fidelibus laicis, imponatur: Neque „ permittendum, ut rebaptizati ad clericatus „ gratiam promoveantur. " Grat. *dist.* 50. *Can.* 65.

Disciplina hac Canone expressa tribus primis sæculis ignota fuit.

Quòd Presbyteris & Diaconis in crimen prolapsis manus in Pœnitentiam non imponantur, sive publicæ Pœnitentiæ, uti Laici peccantes non subdantur, tribus primis sæculis notum non fuisse, multis, solidisque argumentis adstruit Morinus *lib.* 4. *de Pœnitentia cap.* 12. Primùmque Sæculo IV. hanc inter Laicos & majores Clericos distinctionem incœpisse, neque antiquius illius disciplinæ testimonium haberi responso Siricii Papæ *Epist.* 1. *c.* 14. relato à Gratiano *dist.* 50. *Can.* 66. Unde quod sæculo V. S. Leo, postquam dixit: " Alienum est ab Ecclesiastica consuetu- „ dine, ut qui in Presbyterali honore, aut in „ Diaconii gradu fuerint consecrati, si pro cri- „ mine aliquo suo per manuum impositionem „ remedium accipiant pœnitendi, " adjecit: " *Quod sine dubio ex Apostolica traditione des-* „ *cendit*, secundum quod scriptum est: *Sacer-* „ *dos si peccaverit, quis orabit pro illo?* " benigne intelligendum est, uti rectè notat Quenellius ad *Epistolam* 2. *Leonis notâ* 6. Ibidem monens, " familiare esse S. Leoni, ut cùm „ de Apostolica traditione sermonem habet, „ de ea loquatur, quam ab Apostolo Petro „ Ecclesiæ Romanæ relictam putabat. Ea ve- „ rò ex Beati Petri traditione descendere exi- „ stimavit, quæ olim observata, & Decretis „ sancita inveniebat, eorum Ecclesiæ suæ Pon- „ tificum, quotum monumenta supererant illa „ ætate. " Cum verò sat persuasum sit Eruditis, nullius ante Siricium Pontificem Episcopi Romani Decretalem superfuisse, quod in hujus Epistola reperit, à Prædecessoribus manasse credidit; uti latiùs prosequitur Quenellius. Interim notanda sunt Leonis verba, quæ mox

Verba S. Leonis contraria benigne interpretanda.

relatis subjicit: " Unde hujusmodi lapsis, ad „ promovendam misericordiam Dei privata „ est expetenda secessio, ubi illis satisfactio, „ si fuerit digna, sit etiam fructuosa. " Clericis ergo publica & omnium oculis patens pœnitentia non imponebatur, ne Laicis scandalo esset, sed privata; atque inde labentibus sæculis invaluit, Clericos in Monasteria detrudendi ad agendam pœnitentiam disciplina. Verba Leonis refert Gratianus *dist.* 50. *c.* 67.

Canone XXVIII. " Item placuit, ut Pres- „ byteri, Diaconi vel cæteri inferiores Clerici, „ in causis, quas habuerint, si de judiciis Epis- „ coporum suorum questi fuerint, vicini Epis- „ copi eos cum consensu sui Episcopi audiant, „ & inter eos definiant adhibiti ab eis Episco- „ pi: quod si & ab eis provocandum putave- „ rint, non provocent ad transmarina judicia, „ sed ad Primates suarum Provinciarum: *sicut* „ *& de Episcopis sæpe constitutum est.* Ad „ transmarina autem qui putaverit appellan- „ dum, à nullo intra Africam ad communio- „ nem suscipiatur.

Hic Canon, si hanc clausulam, *sicut & de Episcopis sæpe constitutum est*, excipias, iisdem plane verbis repetitur, in hoc Codice *Num.* 125. ex Concilio Carthaginensi anni 418. eumque sine prædicta clausula, sub nomine Concilii Milevitani refert Gratianus 2. *q.* 6. *Can.* 35. qui more suo Canones ad sui temporis disciplinam inflectere studens, ei insignem hanc notam appendit: *nisi forte Romanam Sedem appellaverint.* Quasi, ait Severinus Binius in notis ad *Can.* 22. *Concilii Milevitan. II.* " Africani transmare appellantes, alio „ quàm ad Romanum Pontificem appellare „ consuevissent.

Errat Gratianus Canonem ad sui temporis disciplinam inflectens.

Prædictam verò clausulam: *Sicut & de Episcopis sæpe constitutum est*, Baronius, Perronius, atque novissime Author Gallicus de judicio Episcoporum *Cap.* 12. *art.* 2. contendunt, suppostitiam esse: Nec ab ulla Carthaginensi Synodo additam. Ex adverso autem, Petrus à Marca, Gulielmus Beveregius post Balsamonem, Zonaram aliosque, fatentur quidem eam a Synodo Milevitana non fuisse Canoni insertam, sed contendunt, à Synodo Carthaginensi VI. adjectam: Quia in omnibus Concilii hujus Carthaginensis Codicibus tam Græcis, quam Latinis, manuscriptis pariter ac impressis habetur: & à Dionysio Exiguo cum illa clausula huic Synodo adscribitur.

Quod verò idem Beveregius ad hanc clausulam subjicit: quod quidem " eximium ar- „ gumentum est, Papam Romanum, Africa- „ norum horum Patrum judicio, nec Caput „ Ecclesiæ esse, nec Summum Ecclesiastica- „ rum causarum Judicem, quem Episcopo aut „ Clerico in sua Provincia condemnato appel- „ lare liceat: " si dicere intendat, quod ex denegata à sententia Primatis Provinciæ appellatione, vel in speciem, omnis Romani Pontificis in Africanos Episcopos Clericosque negaretur auctoritas, & superioritas, multum hallucinatur.

Cur enim coërcendis malevolorum tergiversationibus & frivolis appellationibus, hæc statui non potuit disciplina, sine Episcopi Romani Primatûs aut Superioritatis læsione; æque ac sine Regiæ auctoritatis violatione ubique pene receptum est, à sententia capitali lata à Magistratu civili, nullam admitti appellationem ad Supremum Principis Senatum?

Canone XXIX. " Placuit universo Concilio,

„ cilio, ut quicumque excommunicatus fuerit pro suo neglectu, sive Episcopus, sive quilibet Clericus, & tempore excommunicationis suæ, ante audientiam, communionem præsumpserit, ipse in se damnationis judicetur protulisse sententiam.

Allusio ad hunc Codicem Africanum.

Gratianus 11. *q.* 3. *Can.* 9. ex Concilio Africano: sed monent Correctores Romani: " In Concilio, quod hodie inscribitur Africanum, Caput hoc non habetur; sed in Carthaginensi inserto in *Codice Canonum*, & in Græco cap. 29. & refertur in Synodo 5. Sess. 7. in Epistola Vigilii.

En rursus argumentum pro auctoritate Codicis Africani; qui sub nomine Concilii Carthaginensis in Codice Canonum Dionysii Exigui extat.

Canone XXX. " Placuit, ut accusatus vel accusator in eo loco, unde & ille, qui accusatur, si metuit aliquam vim temerariæ multitudinis, locum sibi eligat proximum, quo non sit difficile testes perducere, ubi causa finiatur.

Clerici imperantibus Episcopis, suas stationes mutare debent.

Canone XXXI. " Placuit, ut quicumque Clerici vel Diaconi pro necessitatibus Ecclesiarum non obtemperaverint Episcopis suis, volentes eos ad honorem ampliorem in sua Ecclesia promovere, nec illic ministrent in gradu suo, unde recedere noluerunt.

Hoc Canone perstringuntur Ecclesiastici, qui vel lucro temporali, vel corporali quieti nimium addicti, renuunt legitimis Superioribus obedire, dum eos à Statione quam tenent, vocant ad aliam; forsan quidem minùs lucrosam, minusve commodam; sed in qua plus laborare, talentaque sua majori cum fructu impendere possent.

Canone XXXII. " Placuit, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi vel quicumque Clerici, qui nihil habentes, ordinantur, & tempore Episcopatus, vel Clericatus sui agros, vel quæcumque prædia nomine suo comparant, tamquam rerum Dominicarum invasionis crimine teneantur; nisi admoniti eadem ipsa in Ecclesiam contulerint. Si autem ipsis proprie aliquid liberalitate alicujus, vel successione cognationis obvenerit, faciant inde, quod eorum proposito congruit; quòd si à suo proposito retrorsum exorbitaverint, honore Ecclesiastico indigni, tamquam reprobi judicentur.

Reflexio moralis adversus Clericos ex beneficiis Ecclesiasticis divitias congregantes.

Ad hunc Canonem reflectens Cardinalis Baronius ad annum 397. N. 53. ait: " Memoriâ quidem dignum illud, quod tunc à Patribus sancitum est. Cùm enim redditâ pace, Ecclesia ubique bonis afflueret, complures ex iis, qui eidem ministrabant, pietatem convertentes in quæstum, tepescente in eis sanctitatis vitæ studio, vel curâ pauperum frigescente, colligendi divitias tantummodo flagrabant, agrum agro jungentes, & domum domui copulantes." Hos plane sugillat S. Hieronymus, hos ut caveat admonet Nepotianum *Epist.* 2. Cùm ait: " Obsecro itaque te, & repetens iterum iterumque monebo, ne officium Clericatus genus antiquæ militiæ putes, id est, ne lucra sæculi in Christi quæras militia, nec plus habeas quàm quando Clericus cœpisti..... Negotiatorem Clericum, & ex inope divitem, ex ignobili gloriosum quasi quamdam pestem fuge.

Utinam hæc expenderent, qui pauperes nati & educati, ad optima Beneficia Ecclesiastica hodie promoventur!

Canone XXXIII. " Placuit, ut Presbyteri non vendant rem Ecclesiæ, ubi sunt constituti, nescientibus Episcopis suis, quomodo Episcopis non licet vendere prædia Ecclesiæ, ignorante Concilio vel Presbyteris suis. Non habente ergo necessitatem, nec Episcopo liceat Matricis Ecclesiæ, nec Presbytero rem tituli sui usurpare." Gratianus 12. *q.* 2. *Can.* 50. & 51. sub nomine *Carthaginensis unici*: Quo verisimiliter Codicem hunc Africanum, qui, ut sæpius monuimus, sub hoc titulo in Canonum Codice Romano, non semel designatur, designat.

Expressio Gratiani planior & textui conformior quàm Græca.

Finalem ità expressit Gratianus: *Nec Episcopis liceat vendere prædia inconsulto Concilio, vel cunctis Presbyterio sine ulla necessitate*: Quæ expressio & propriùs accedit ad expressionem Dionysianam; & præcedentibus Canonis verbis convenientior est, quàm expressio ex Græco, quam citato Canoni 51. subjiciunt Correctores Romani.

Hactenus, è Codice Ecclesiæ Africanæ relati 33. Canones Synodo Carthaginensi VI. anno 491. à 217. Patribus celebratæ à viris eruditis adscribuntur: Testaturque Labbæus, quod in Codice manuscripto prædictis Canonibus subjiciatur: *Finis Canonum Sanctorum Patrum 217. cum Papa Aurelio Carthagine congregatorum.*

§. V.

Canones Concilii Carthaginensis, Cæsario & Attico VV. CC. Consf. quinto Kalendas Septembris; id est, juxta Justellum an. 397.

POst relatos 33. Canones Concilii Carthaginensis VI. sequitur in Codice Canonum: " recitata sunt etiam in ista Synodo diversa Concilia universæ Provinciæ Africæ, transactis temporibus Aurelii Carthaginensis Episcopi celebrata.

Hæc esse verba Dionysii Exigui (quem hujus Codicis collectorem fuisse suprà monuimus) non autem ipsius Synodi, plus quàm manifestum est.

Meminit deinde Concilii Hipponensis. " Gloriosissimo Imperatore Theodosio Augusto III. & Abundantio V. C. Consf. 8. idus Octobris;" id est, juxta Justellum anno 393. de quo refertur: " Gesta hujus Concilii ideo descripta non sunt, quia ea, quæ ibi statuta sunt, in superioribus probantur inserta.

Canones Concilii Hipponensis in Synodo Carthaginensi VI. repetiti.

Cum verò Dionysius hactenus nihil præter Canones Synodi Carthaginensis VI. retulerit, non caret fundamento, quod ex Dionysii nota elicit Petrus à Marca in dissertatione *de veteribus collectionibus Canonum*, quæ in dicto Concilio Hipponensi statuta erant, à Synodo Carthaginensi fuisse assumpta; atque sub ejus nomine promulgata.

Post hæc mentio fit Concilii Carthaginensis Imperatoribus Arcadio III. & Honorio II. Augg. Consf. 6. Kalendas Julias: id est, notante Justello anno 394. de quo id dumtaxat narratur: " In hoc Concilio Legati delecti sunt Episcopi Proconsulares ad Concilium Adrumentinum.

His subjicitur Synodus Carthaginensis habita 5. Kalendas Septembres 397. secundùm Justellum: ubi multa sunt constituta, ut in titulo notatur, è quibus Canones 23. retulit Dionysius: eosque continuâ numerorum serie cum

tum 33. præcedentibus, tamquam unius ejusdemque Synodi Canones, suo Codici inseruit: majoris tamen claritatis causâ hos atque sequentium Conciliorum Africanorum Canones, per novos & distinctos numeros referemus; annotato interim numero, sub quo in Codice Africano quisque Canon notatur.

Canone I. hujus Concilii: In Codice 34. Epigonius Episcopus dixit: " in hoc Breviario, quòd excerptum est de Concilio Hipponensi, nihil arbitramur esse emendandum, vel assuendum, nisi ut dies Sanctæ Paschæ tempore Concilii innotescat.

Canon II. In Codice 35. " Ut Episcopi, vel Clerici filios suos suâ potestate per emancipationem exire non sinant, nisi de moribus eorum fuerint, & de ætate securi, ut possint ad eos jam propria pertinere peccata.

Quid emancipatio?

Emancipatio apud Romanos dicitur libertas, quam dat Pater filiis, qui in ejus sunt potestate. Dicit ergo Canon, non debere Episcoporum & Clericorum filios per emancipationem eorum exire potestate; " nisi, ait Balsamon, ex ætate & bonis moribus rectam scientiam dederint, se posse sua prudenter, & ut oportet, administrare. Hoc autem nisi ità fiat, dicunt Patres reddituros rationem pro peccatis filiorum.

Ratio & spiritus Canonis.

Spiritus Canonis est, inculcare parentibus, sedulò agere curam filiorum, ne horum peccata ipsis imputentur.

Canon III. In Codice 36. " Ut Episcopi, Presbyteri & Diaconi non ordinentur, priusquam omnes, qui sunt in suis ædibus, Christianos Catholicos fecerint.

Ratio Canonis.

" Quisquis enim domesticos suos erudire, atque à pravo sensu ad rectam sententiam traducere non potest, aut negligit, ait Zonaras, quo pacto aliis erudiendis ille sufficit?

Consonat hic Canon monito Apostoli: *si quis domui suæ præesse nequit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit?*

Canon IV. In Codice 37. " Ut in Sacramentis Corporis & Sanguinis Domini nihil ampliùs offeratur, quam quod ipse tradidit, hoc est, panis & vinum aquâ mixtum: primitiæ vero, seu mel & lac, quod uno die solemnissimo in infantium mysterio solet offerri; quamvis in altari offerantur, suam tamen habeant propriam benedictionem, ut à Sacramento Dominico Corporis & Sanguinis distinguantur, nec ampliùs in primitiis offeratur, quàm de uvis, & frumentis. Grat. dist. 2. *de Consec. Can.* 5.

Recens baptizatis lac & mel gustandum dare, ritus antiquissimus est: quæ illius ratio.

Per *Infantes* intelligit Canon Neophytos sive recenter baptizatos; de quibus & hodie canit Ecclesia in die octava Paschæ: *quasi modò geniti infantes.*

Adhæc notandum, ritûs esse antiquissimi, ut recens baptizatis, tamquam in Christo renatis infantibus lac & mel gustandum detur. Ejus meminit Tertullianus de corona milit. *c.* 3. " Inde ex sacro fonte suscepti lactis & mellis concordiam degustamus." Et S. Hieronimus: " Multa, quæ per traditionem observantur in Ecclesiis, auctoritatem sibi legis scriptæ usurpârunt, velut de sancto fonte egressos lactis & mellis prægustare concordiam, ad infantiæ significationem.

Lacte hoc materiali significatum volebat Ecclesia illud, de quo S. Petrus ad Neophytos: *Quasi modò geniti infantes sine dolo lac concupiscite.*

Abusus hoc Canone notatus, qua occasione invaluerit.

Lac autem illud & mel in solemnissimò die Paschæ, olim Baptismo conferendo præcipuè destinato, offerri & benedici in altari consueverat: & hinc imperiti quidam Episcopi, & Presbyteri, cœperunt ipsam Eucharisticam consecrationem eis impertiri: quem errorem & abusum præsens Canon proscribit.

Canon V. In Codice 38. " Clerici vel Continentes, ad Viduas, vel Virgines, nisi ex jussu vel permissu Episcoporum, aut Presbyterorum non accedant: & hoc non soli faciant, sed cum Conclericis, vel cum quibus Episcopus aut Presbyter jusserit, nec ipsi Episcopi vel Presbyteri soli habeant accessum ad hujusmodi fœminas, sed ubi aut Clerici præsentes sunt vel graves aliqui Christiani." Grat. *dist.* 31. *can.* 32.

Juxta spiritum hujus Canonis, vetitum, ne Monachi sine licentia claustra Monialium frequentent.

Hujus Canonis mentem sequuti Romani Pontifices, sub gravissimis pœnis prohibuerunt, ne Monachi ad Monasteria Monialium colloquendi causa sine expressa Superiorum licentia accedant: de quibus consuli poterit Prosper Fagnanus ad cap. *quantò* ii de privileg. ibidem latè probans, Regulares sine legitima Superiorum Licentia ad Monialium Monasteria, quantumvis Ordinariis non subjecta, accedentes, posse ab Episcopis saltem ut Sedis Apostolicæ delegatis puniri; tamquam contra clausuram Monialium peccantes.

Canon VI. In Codice 39. " Ut primæ Sedis Episcopus non appelletur Princeps Sacerdotum, aut Summus Sacerdos, aut aliquid hujusmodi, sed tantum primæ Sedis Episcopus.

Grat. *dist.* 99. *can.* 3.

Quod his titulis significatur, verè competit Episcopis: licet titulos fugere debeant.

Prohibuit Canon hos titulos ab Episcopis assumi, non quasi illis haud competeret, id quod illis significatur: cum teste ipso Augustino, *Episcopus non sit nisi primus Sacerdos*, *hoc est*, ait, SUMMUS SACERDOS, " sed vetita sunt hæc vocabula, " ait Theodorus Balsamon laudatus à Baronio ad annum 397. " ad tollendam arrogantiam: & propterea plures Patriarchæ & Antistites seipsos viles & humiles appellant in suis inscriptionibus.

Frequentatio tabernarum Clericis vetita.

Canon VII. In Codice 40. " Ut Clerici edendi vel bibendi causâ tabernas non ingrediantur: nisi peregrinationis necessitate compulsi." Grat. *dist.* 44. *can.* 4.

" Statutum vere aureum, " ait D. Schelstratius in sua Ecclesia Africana diss. 3. cap. 8. N. 12. " quod utinam observaret Clerus nostri temporis." Hanc disciplinam ex Synodis Belgicis latius prosequuti sumus dissertatione de Canonicis *p.* 2. *Cap.* 3. §. 6.

Canon VIII. In Codice 41. " Ut Sacramenta Altaris non nisi à jejunis hominibus celebrentur, excepto uno die anniversario, quo Cœna Domini celebratur. Nam si pomeridiano tempore defunctorum sive cæterorum commendatio facienda est, solis orationibus fiat: si illi, qui faciunt, jam pransi inveniuntur.

Grat. *dist.* 1. *de consec. can.* 49.

Disciplina de servando jejunio ante sumptionem Eucharistiæ probata.

De exceptione diei anniversariæ, qua etiam non jejuni de Sacramento Altaris participare licebat, agit S. Augustinus Epistola ad Januarium cap. 7. & meminit *Can.* 29. *Trullanus.*

Oblatio sacrificii pro mortuis stabilita.

Ex reliquis Canonis verbis astruitur, jam tum receptum fuisse Ecclesiæ Catholicæ ritum, non tantùm fundendi preces & orationes, sed etiam Sacrificium Missæ offerendi in defunctorum sepultura.

A Conviv

Canon IX. In Codice 42. " Ut nulli Episcopi

Aliis in Ecclesia populus retrahendus.

„ copi vel Clerici in Ecclesia conveniantur, (vel „ ut apud Justellum , *conviventur*) nisi fortè „ transeuntes, hospitiorum necessitate illic re„ ficiant : Populi etiam ab hujusmodi conviviis, „ quantum fieri potest , prohibeantur.

Grat. *dist.* 42. *can.* 5. De his conviviis, quæ apud Græcos *Agapæ* , sive convivia charitatis dicta fuêre , vide supra ad *Can.* 27. *Laodicenum.*

Pœnitentiæ tempora ab Episcopis designanda; & eorum conciliatio Episcopis reservata.

Canon X. In Codice 43. " Ut pœnitentibus „ secundum differentiam peccatorum Episco„ pi arbitrio pœnitentiæ tempora decernan„ tur , & ut Presbyter inconsulto Episcopo non „ reconciliet pœnitentem : nisi absentiæ Epis„ copi necessitate cogente. Cujuscumque au„ tem pœnitentis publicum & vulgatissimum „ crimen est , quod universam Ecclesiam com„ moverit , ante absidem manus ei imponan„ tur.

Hic Canon refertur à Gratiano ex Concilio Carthaginensi III. in duos divisus , *26. q. 6. can.* 14. & *26. q. 7. can.* 5.

Observet hîc lector , tanti momenti existimasse Patres Africanos , tempora pœnitentiæ peccatorum gravitati convenientia præscribere , & pœnitentes reconciliare , ut ea Presbyteris non crediderint , sed solis Episcopis.

Quid sit conciliare ante absidem.

Quid per hæc verba , *ante absidem* intelligatur , inter interpretes non omnino convenit. Quidam enim , ac præcipuè Græci volunt significari locum *extra Ecclesiam :* alii verò , locum in Ecclesia sed *patentem* ; " ità ut cer„ tum sit, quacumque notione sumatur , hu„ jus Canonis mentem esse , " ait , Vir eruditus Albaspinæus in notis *ad Can.* 32. *Concilii Carthag. III.* " ut eorum gravissimorum „ criminum pœnitentia & purgatio in omnium „ oculis constituatur ; exemplique cujusdam „ vim rationemque propositi subeat.

Pœnitentia publica pro peccatis publicis.

Specialis curæ habenda circa sacras Virgines.

Canon XI. In Codice 44. " Ut Virgines „ sacræ , cùm parentibus à quibus custodie„ bantur , privatæ fuerint , Episcopi , vel Pres„ byteri ubi Episcopus absens est , providen„ tiâ gravioribus fœminis commendentur , aut „ simul habitantes invicem custodiant : ne pas„ sim vagando , Ecclesiæ lædant existimatio„ nem.

Hoc est , ait Zonaras , *suspicionibus de Ecclesia parum commodis occasionem nonnullis præbeant.*

Canon XII. In Codice 45. Duas partes habet : Et in Concilio Carthaginensi III. uti & à Gratiano in duos Canones dividitur.

Priori parte decernitur ; " Ut ægrotantes , „ qui pro se respondere non possunt , cum vo„ luntatis eorum testimonium sui periculo pro„ prio dixerint , Baptizentur. " Vel ut legitur in Concilio Carthaginensi III. Can. 34. *Cum voluntatis eorum testimonium hi qui sui sunt , periculo proprio dixerint.* Hîc satis innuitur de domesticis infirmis agi. Grat. *dist.* 4. *de consec. can.* 75. Non agitur hoc Canone de Catechumenis , id est , qui declarato desiderio recipiendi Baptismi , jam ad eum ritè suscipiendum instituebantur , sed de gentilibus nondum in Catechumenatu constitutis. Animus enim & voluntas suscipiendi Baptismum toto Catechumenatu nemini non cognita , omnem de dando Baptismo dubitationem tollebant: secus in alio, qui catechumenus non erat , unde hujus explorada erat voluntas & sententia : Uti latiùs & eruditè ostendit Albaspinæus ad *Canonem* 34. *Concilii Carthaginensis* , ibidem observans , etiam pœnitentibus , id est , qui in ordine pœnitentium erant adscripti , si iii similem morbum subitò incidissent , sine prævia ulteriori de eorum voluntate inquisitione, reconciliationem datam fuisse : eò quod similes toto tempore pœnitentiæ indicia sufficientia desideratæ reconciliationis dedissent. Unde & apud Gratianum additur : *Similiter & de pœnitentibus agendum est :* Quod nec in Concilio Carthaginensi , nec Codice Canonum legitur.

De quibus hoc Canone agatur.

Clausula à Gratiano addita aliena à textu, sed non à sensu.

Altera Canonis parte statuitur : " Ut sceni„ cis , atque histrionibus , cæterisque his per„ sonis vel apostaticis conversis vel reversis ad „ Deum gratia vel reconciliatio non negetur. Grat. *dist.* 2. *de consec. can.* 96.

Scenicorum & histrionum vita Christianismo valde opposita.

Quam alienam à professione Christianismi crediderint Patres scenicorum atque histrionum vitam , vel exinde patet , quod eos cum apostaticis , aliisque , de quibus aliquando dubitatum fuit num danda esset conciliatio, conferre non dubitent.

Ritus legendi acta Martyrum in Ecclesia probatur.

Canon XIII. In Codice 46. " Liceat etiam „ legi passiones Martyrum , cum anniversarii „ dies eorum celebrantur.

Canon XIV. In Codice 47. continet controversiam de infantibus à Donatistis baptizatis , & ad Ecclesiam reversis , utrum ad Clerum promoveri possint : " super qua consuli „ volunt Patres Africani Consacerdotes Siri„ cium (Episcopum Romanum) & Simplicia„ num (Mediolanensem) de solis infantibus , „ qui baptizantur penes eosdem : ne quod suo „ non fecerunt judicio , cùm ad Ecclesiam „ Dei salubri proposito fuerint conversi , pa„ rentum illos error impediat , ne promo„ veantur sacri altaris Ministri.

Translationes Episcoporum comparantur rebaptizationibus.

Canon XV. In Codice 48. " Illud autem sug„ gerimus mandatum nobis , quod etiam in „ Capuensi plenaria Synodo videtur statutum, „ ut non liceat fieri rebaptizationes , reordina„ tiones vel translationes Episcoporum. Nam „ Cresconius Villa - Regentis Episcopus plebe „ sua derelicta , Tubuniensem invasit Eccle„ siam , & usque hodie commonitus , secun„ dùm quod statutum fuerat , relinquere ean„ dem , quam invaserat , plebem contempsit. „ Adversus istum quæ pronuntiata fuerant con„ firmata quidem audivimus : sed petimus se„ cundùm quod nobis mandatum est , ut di„ gnemini dare fiduciam , quod jam necessi„ tate ipsa cogente liberum nobis sit Recto„ rem Provinciæ secundùm statuta gloriosis„ simorum Principum , adversus illum adire : „ Ut qui miti admonitione sanctitatis vestræ „ acquiescere noluit , & emendare illicitum , „ authoritate judiciaria prorsus excludatur. Au„ relius Episcopus dixit : servata formâ disci„ plinæ non æstimabitur appetitus , si à vestra „ charitate modeste conventus recedere de„ trectaverit : cùm fuerit suo contemptu & „ contumacia faciente , etiam auctoritate ju„ diciaria , conventus. Honoratus & Urbanus „ Episcopi dixerunt : hoc ergo omnibus pla„ cet , ab universis Episcopis dictum est : ju„ stum est, placet.

Translationes Episcoporum odiosa.

Canonem in duos divisum refert Gratianus , & quidem paucis verbis è Canone desumptis, hunc Canonem confecit : " Non licet fieri re„ baptizationes , & reordinationes , vel transla„ tiones Episcoporum. " *Dist.* 4. *de cons. can.* 107. Ex hoc Canone apparet , quam odiosæ jam pridem Patribus fuerint Episcoporum translationes ; quandoquidem eas cum rebaptizationibus & reordinationibus conferre haud dubitent.

Alterum

Imploratio brachii sæcularis probata.

Alterum suum Canonem conflavit Gratianus ex sequentibus verbis incipiendo à verbo **petimus**, paucis immutatis, 11. q. 1. **can. 9.** Qui Canon ostendit, novum non esse implorare brachium sæculare, etiam contra Episcopos potestati Ecclesiasticæ rebelles.

Tres Episcopi ad ordinandum Episcopum sufficiunt.

Canon XVI. In Codice 49. Permittit, ut juxta antiquam formam 3. Episcopi sufficiant ad ordinandum Episcopum: quia frequenter difficile esset, & Ecclesiis incommodum, plures Episcopos convenire.

Objecta Episcopo electo qua forma examinanda; & à quibus.

Canon XVII. In Codice 50. " Sed illud „ est statuendum, ut quando ad eligendum Episcopum convenerimus, si quæ contradictio „ fuerit oborta, quia talia tractata sunt apud „ nos, non præsumant ad purgandum eum, „ qui ordinandus est, tres jam, sed postuletur „ ad numerum supradictorum unus vel duo in „ eadem plebe ", (apud Justellum & Labbæum: *Unus vel duo, & in eadem plebe.* Ità ut hæc *in eadem plebe*, ad sequentia referantur) " cui ordinandus est, discutiantur primò „ personæ contradicentium. Postremò etiam „ illa quæ objiciuntur, pertractentur, & cùm „ purgatus fuerit in conspectu publico, ità demùm ordinetur. Si hoc cum vestræ Sancti„ tatis animo concordat, roboretur vestræ di„ gnationis responsione? Ab universis Episco„ pis dictum est: Satis placet.

Grat. *dist.* 23. *Can.* 5. ex Concilio Carthaginensi III. qui pro verbis *unus vel duo*, legit, *duo vel tres*.

Quidquid sit de hac lectionis varietate, illud ex hoc Canone constat, ea quæ Episcopis electis objiciebantur, per Episcopos, qui ad ordinationem conveniebant, fuisse tunc temporis discussa & judicata.

Canone XVIII. In Codice 51. Hoc unum decernitur, ut in annuo Episcoporum conventu evulgetur Sanctus Paschæ dies per Legatos, qui adfuerint Concilio. Vide notas ad Canonem 73. Cod.

Canon XIX. In Codice 52. Nullum specialem disciplinæ articulum exhibet; sed solum narrat, quod ob tyrannicos incursus Mauritania aliæque quædam Provinciæ suo ordine & tempore visitari non potuerint.

In Parochia quæ Episcopum proprium non habuit, Episcopus constitui non potest sine consensu Episcopi, cui hactenus subfuit.

Canon XX. in Codice 53. Duo præcipuè continet. Primò suggerit Epigonius Episcopis: " In multis Conciliis hoc statutum à Cœtu Sa„ cerdotali est, ut plebes, quæ in Diœcesibus „ ab Episcopis retinentur, quæ Episcopos nun„ quam habuerunt, non nisi cum voluntate „ ejus Episcopi, à quo tenentur, proprios ac„ cipiant Rectores, id est, Episcopos." Hanc partem iisdem verbis refert Gratianus 16. *q.* 1. *Can.* 51. exceptis solis finalibus, *id est Episc.*

Sensus est: quod populus alicujus civitatis aut Parochiæ qui numquam proprium Episcopum habuit, non nisi de assensu ejus Episcopi sub cujus Diœcesi hactenus fuit, Episcopum accipere possit. Hoc Epigonius Aurelio Carthaginensi Episcopo proposuit, ut ejus auctoritate à Synodo confirmaretur; eò quod quidam " tumidi atque stolidi adversus Episco„ pum suas cervices erigunt Presbyteri, vel „ conviviis sibi conciliantes plebem, vel cer„ tè persuasu maligno, ut illicito favore eos„ dem velint sibi collocare Rectores. " Vel ut habent Græca apud Balsamonem, *Multitudinem conviviis & malignis consiliis instigantes, ut inordinatâ benevolentiâ eos sibi Directores constituant.*

Aurelius probans consilium Epigonii, addit insuper " sunt plurimi conspirantes cum ple„ bibus propriis, quas decipiunt, earum scal„ pentes aures, blandi ad seducendum, vitio„ sæ vitæ homines, vel certè inflati, & ab hoc „ consortio separati, qui putant propriæ ple„ bi incubandum, & nonnunquam conventi „ ad Concilium venire detractant, sua for„ tè ne prodantur flagitia metuentes." Aut ut clarius, & sequentibus conformiùs legitur apud Græcos: Potiùs autem inflati, & ab hoc consortio seipsos separantes, " qui quidem pro„ prio populo innitentes, sæpè evocati, ut ve„ niant ad Synodum, recusant, ut qui timeant, „ ne absurda eorum facta manifestentur.

Episcopi Synodis non parentes, & rebelles à Sedibus suis ejiciendi.

Non enim Aurelius loquebatur de his, qui à consortio Sacerdotali erant separati, ut innuit lectio Dionysiana, sed de his qui seipsos separabant; utpotè qui vocati ad Synodum, venire detrectabant; adversus quos Aurelius proposuit, " an placeat, his non tantum Diœ„ ceses non esse servandas " (sive juxta Græcos: *ut non solum iis non serventur hujusmodi Diœceses*, de quibus loquutus erat Epigonius) „ verùm & de propria Ecclesia, quæ illis ma„ lè faverit, omnimodo annitendum, ut pu„ blica auctoritate rejiciantur, atque ab ipsis „ Principalibus Cathedris removeantur: " Hoc est, ut ii, qui populi favore innixi, Fraterna Dilectione contempta Synodos refugiunt, etiam propriis Cathedris & Ecclesiis *publica auctoritate* seu *sæculari* ejiciantur, ut *rebelles*. Propositio Aurelii omnibus visa fuit justa; dixeruntque universi Episcopi: *Placet, placet.* Hocque est alterum punctum hoc Canone expressum.

Episcopi à Synodis judicatis.

Hic rursus observa, Episcopos in Synodis Provincialibus fuisse judicatos, eosque qui Synodorum judicia malitiosè & pertinaciter subterfugerent, dignos judicatos, ut tamquam *rebelles* auctoritate publica seu sæculari è suis sedibus ejicerentur.

Casus in Canone propositus.

Canon XXI. In Codice 54. Particularem casum, & quæstionem exortam occasione cujusdam ordinationis exprimit Julianus Episcopus, puerum quemdam egentissimum Epigonio Episcopo commendaverat. Hic misericordiâ motus, eum ad se receperat, instruxerat & baptizaverat; cumque eum multis annis aluisset, tandem Lectorem ordinaverat; At postquam duobus annis in Ecclesia legisset, " nescio, ait Epigonius, quo contemptu hu„ militatis meæ, idem Julianus eum arripuit, „ quem dicit quasi *proprium civem sui loci vasaritani*, " me inconsulto usurpare, nam & Diaconum illum ordinavit. " Quæsivit Epi„ gonius à Concilio num id liceret. Numi„ dius Episcopus dixit: si non postulata ne„ que consulta tua dignatione id videtur fe„ cisse Julianus, judicamus omnes inique fa„ ctum atque indigne: Quapropter nisi idem „ Julianus correxerit errorem suum, & cum „ satisfactione eundem Clericum, quem fue„ rat ausus ordinare, revocaverit tuæ plebi, „ contra statuta Concilii faciens, contumaciæ „ suæ separatus à nobis, excipiet judicium.

Olim qui Ordinem etiam minorem ab uno Episcopo acceperat, ab alio superiorem accipere non poterat.

Hic adverte, quam arcto vinculo Ordo etiam inferior Ordinatum Episcopo Ordinanti astringeret; Ac insuper eo tempore Clericos magis vi Ordinationis, quam nativitatis Episcopis fuisse subjectos: Adeo, ut qui inferiorem Ordinem ab uno Episcopo accepisset, ab alio nec titulo originis sine hujus consensu ad altiorem promoveri posset: Quæ disciplina multis sæculis satis universaliter conservata fuit.

fuit. Hinc & hodie obtinuit, ut qui à Romano Pontifice Ordinem unum accepit, à nullo, sine ejus speciali licentia, ulteriorem accipere queat: cujus rei testimonium habetur apud Innocentium III. *Regist.* 1. *Epist.* 22. & in *Cap.* 12. ꝟ. *de temp. Ordinat.* ubi id communiter observant Canonistæ; sed imperite, ex ignorantia veteris disciplinæ, id in privilegium Romani Pontificis passim refundentes: cùm non sit, nisi veteris & generalis disciplinæ fideliùs in Ecclesia Romana conservatæ aliqua restans particula.

Error Canonistarum ex ignorantia veteris disciplinæ.

Occasione eorum, quæ tum præcedenti, tum aliis multis Canonibus decreta erant; ne quis alienum Clericum sine licentia Episcopi ordinare præsumeret.

Canone XXII. In Codice 55. Aurelius Carthaginensis Episcopus, & totius Africæ Primas exposuit: " Sæpe evenit, ut Ecclesiastici, qui „ indigent, Diaconos, vel Presbyteros, vel „ Episcopos à me petant: ergo tamen, me„ mor eorum quæ constituta sunt, illa sequor, „ ut conveniam Episcopum Clerici, qui pe„ titur, & ea illi ostendam quod qui sunt cu„ jusvis Ecclesiæ, ejus Clericum postulant. Et hactenus quidem ex versione, quæ in Codice Græcorum extat; Dionysianâ quidem quoad sensum consona, sed expressione clarior. Post hæc quærit Aurelius, quid si Episcopus amicè ac humaniter interpellatus, Clericum suum pertinaciter recusaret, quid sibi hoc eventu esset agendum: *Ego enim:* inquit, *cunctarum Ecclesiarum, dignatione Dei, ut scitis Fratres, sollicitudinem sustineo*: Vel ut in Codice Græcorum: *Multarum Ecclesiarum curam gero*: " Numidius dixit: Fuit semper hæc li„ centia huic Sedi, ut unde vellet & de cu„ jus nomine fuisset conventus, pro desiderio „ cujusque Ecclesiæ ordinare Episcopum." Numidio succinuit Epigonius adjecitque: " Ne„ cesse habes tu omnes Ecclesias fulcire, un„ de Tibi non potestatem damus, sed Tuæ as„ signamus: " (vel potiùs *tua*, ut in Codice Justelli; vel, *ea tuâ voluntate obsignamus*, ut in Codice Græcorum) " ut liceat volunta„ ti tuæ, & semper tenere quem voles, ut „ Præpositos plebibus constituas, qui postula„ ti fuerint, & unde volueris.

Primatus Episcopi Carthaginensis.

Reflexiones occasione disciplinæ hoc Canone exhibitæ.

Disciplina hoc Canone exhibita, ostendit; quod nec ambitio, nec avaritia, aliusve Clericorum inordinatus aut carnalis affectus esset, qui rumperet vinculum, quo Clerici suo alligabantur Episcopo; sed Episcopi, quin suarum Ecclesiarum necessitatibus adacti, Coepiscoporum charitatem & benignitatem implorabant.

Ulteriùs evincit quòd si Episcopi non moverentur Coepiscoporum suorum necessitatibus; recusarentque pertinaciter Clericos, quos postulabant, fuisse in Africa unum, scilicet Episcopum Carthaginensem, qui sua authoritate Episcoporum consensum suppleret; posseque transferre Clericos de una Ecclesia in aliam ad altiorem gradum promovendos: Quam Ecclesiæ Carthaginensis prærogativam Ferrandus Diaconus in Breviario suo *cap.* 230. his verbis expressit: *Ut soli Ecclesiæ Carthaginis liceat alienum Clericum ordinare.*

Deinde notandum; hîc proprie non agi de translationibus; quibus vel Episcopus ad alium Episcopatum, aut Presbyter ad aliam Parochiam transfertur, sed solùm de dandis inferioribus Clericis, qui necessitate exigente in alia Ecclesia ad altiorem ordinem essent promovendi: v. g. Diaconus in Presbyterum; vel Presbyter in Episcopum.

Canone XXIII. In Codice 56. Edicitur, ut si quæ Parochia, quæ hactenus proprium Episcopum non habuit, de consensu Episcopi cui suberat, Episcopum acceperit, is Episcopus limitibus sibi assignatis sit contentus, nec in alias Diœceses se extendat. Post hæc, Aurelius finem Synodo imponere desiderans, ait: " Quoniam igitur universa arbitror fuisse tra„ ctata, si omnia cum animo vestro concur„ runt, sermone vestro cuncta roborate. Uni„ versi Episcopi dixerunt: omnia nobis hæc „ placuerunt, & hæc nostra subscriptione fir„ mavimus. Et subscripserunt.

Episcopus suis terminis debet esse contentus.

§. VI.

Canones Concilii Carthaginensis anni 401. vel 399.

Relatis XXIII. Canonibus Concilii Carthaginensis anno 397. 5. Kalendas Septembris celebrati, subnectitur aliud Concilium eodem anno si Justello credimus celebratum, de quo hæc referuntur: " Placuit, ut nullus „ Episcoporum naviget sine formata Primatis. „ Gesta in authenticis, qui quæret, inveniet. Hæc postrema verba esse Dionysii Exigui hujus Codicis compilatoris, cui animus erat solos Canones referre, nullus non videt.

Post hæc sequitur in Codice, Synodus Carthaginensis 5. Kalendas Maii ann. 399. ut computat Justellus, collecta, de qua referuntur sequentia. " In hoc Concilio Legationem sus„ ceperunt Epigonius & Vincentius, Episco„ pi: ut pro confugientibus ad Ecclesiam, quo„ cumque reatu involutis, legem de gloriosis„ simis Principibus mereantur, ne quis eos „ audeat abstrahere.

Asylus Templorum probatus.

Quæ sit lex cujus occasione suscepta legatio.

Sat manifestum hæc supplicasse Patres occasione legis, quæ suggerente Eutropio ab Arcadio anno præcedenti evulgata fuit. Hac quippe lege, ut ait Socrates *l.* 6. *cap.* 5. jubebatur *ne quis ad Ecclesias confugeret, sed ut quicumque ad eas confugissent, inde abstraherentur.* Idem testatur Sozomenus *lib.* 6. *cap.* 7. Vide notas Jacobi Gothofredi ad *l.* 1. *Cod. Theod. de his qui ad Eccles. confug.* qui ibidem observat, quomodo interdum necesse fuerit, pro tranquillitate Reipublicæ Ecclesiarum asylo, quod à Clericis nimiùm subinde extendebatur, ab Imperatoribus limites figi.

Deinde exhibetur in Codice Synodus Carthaginensis habita 16. Junii anno 401. ut vult Justellus, vel anno 399. ut alii contendunt; in cujus initio allocutus Patres Aurelius Carthaginensis Episcopus, exposuit necessitates, & angustias, in quas ex Donatistarum schismate incideret Africa: quodque tanta esset indigentia Clericorum, multæque Ecclesiæ ità desertæ, *ut ne unum quidem Diaconum, vel inliteratum habere reperiantur*: quapropter suggerit, " eligendum esse è numero consa„ cerdotum, qui auxiliante Domino, ait, ora„ tionibus vestris, & has ipsas necessitates susci„ pere possit, & graviter peragendas imple„ re, perrecturus ad Transmarinas Italiæ Par„ tes, ut tam Sanctis Fratribus & Consacer„ dotibus nostris, Venerabili Sancto Fratri „ Anastasio, Sedis Apostolicæ Episcopo, quam „ etiam Sancto Fratri Venerio Sacerdoti Ec„ clesiæ Mediolanensis necessitatem ipsam, ac „ dolorem atque inopiam nostram valeat in„ timare.

„ timare. Ex his enim Sedibus hoc fuerat pro-
„ hibitum, quod noverint, communi pericu-
„ lo providendum; Maximè quia tanta indi-
„ gentia Clericorum est, multæque Ecclesiæ
„ ità desertæ sunt, ut ne unum quidem Dia-
„ conum vel inlitteratum habere reperiantur.
„ Nam de cæteris superioribus gradibus, &
„ officiis tacendum arbitror, quia ut dixi si
„ ministerium Diaconi facilè non invenitur,
„ multò magis superiorum honorum inveniri
„ non posse certissimum est.

Unde tanta per Africam Clericorum penuria.

Ut postremorum horum verborum sensus percipiatur, sciendum, summam illam Cleri Africani penuriam de qua Aurelius, inde contigisse, quod Donatistæ tunc temporis per Africam latè diffusi, omnes pene Ecclesias occupassent. Verum quidem est, Aurelio, Augustino aliisque Catholicis Episcopis allaborantibus, multos è Donatistis fuisse conversos: sed cùm eos ad Clerum promoveri vetuisset Anastasius Papa in Concilio Italico, cui Venerius Mediolanensis interfuerat, legationem ad illos mittendam censuit Aurelius; ut spectatâ præsenti Africæ necessitate, & præsertim Clericorum penuriâ, de suo Constituto aliquid relaxare vellent, communi periculo providentes: Quem verborum illorum sensum & Legationis scopum manifestè evincit Canon I. ex novem huic Synodo adscriptis.

Parvuli apud Donatistas baptizati & ad Ecclesiam reversi, in Clerum assumi possunt.

Itaque Canone I. In Codice 57. Aurelius Patribus revocavit in memoriam quoniam superiori Concilio statutum esset," ut hi qui apud
„ Donatistas parvuli baptizati sunt, nondum
„ scire valentes erroris eorum interitum: Et
„ posteaquam ad ætatem rationis capacem per-
„ venerunt, agnitâ veritate falsitatem eorum
„ abhorrentes ad Ecclesiam Dei Catholicam,
„ per universum mundum diffusam ordine an-
„ tiquo, per manus impositionem recepti sunt,
„ debere talibus suscipiendum munus Cleri-
„ catus non impedire nomen erroris: Cùm
„ veram Ecclesiam eorum putaverint ad fidem
„ accedendo, & ibi Christo crediderint, &
„ Trinitatis Sacramenta perceperint; quæ om-
„ nia vera, & Sancta atque divina esse cer-
„ tissimum est, & in his omnem animæ spem
„ constitutam." Deinde aliquibus interpositis, Aurelius idem rursus proposuit, & resolvit: " & ii parvuli, qui matris Ecclesiæ ube-
„ ra cognoscentes, illa omnia Sancta Myste-
„ ria amore veritatis crediderunt, atque per-
„ ceperunt, quibus Sacramentorum rebus cùm
„ vitæ bonæ probitas accesserit, sine dubio
„ ad officium Clericatûs tales esse applicandos,
„ & maximè in tanta rerum necessitate, nul-
„ lus est qui non concedit. Quamquam non-
„ nulli ejusdem sectæ Clerici cum plebibus,
„ atque honoribus suis ad nos transire desi-
„ derent: qui amore honoris aut persuadent,
„ ad vitam, aut retinent ad salutem. Sed hoc
„ majori fratrum considerationi dimittendum
„ censeo: ut prudentiori suo consilio nostræ
„ suggestionis sermonem cùm perpenderint,
„ quid de hac re eis placeat, nos informare
„ dignentur. Tantum de his qui infantes bapti-
„ zati sunt satagimus, ut nostræ, si placet,
„ in iisdem ordinandis consentiant voluntati:
„ Omnia ergo quæ superius comprehendimus,
„ apud Sanctos Episcopos agenda mecum ho-
„ norabilis fraternitas vestra perpendat.

Gratianus Canonis verba refert 1. *q.* 4. *Can.* 5. ut probet, filio non nocere paternum crimen, eo ignorante commissum.

Ratio legationis ad Episcopos Romanum & Mediolanensem.

Porrò ex hoc Canone evidens est, consultationem, & legationem, de qua in præfatione Synodi locutus erat Aurelius, spectâsse quæstionem, num reversi à Donatistis aliquando ad Clerum admitti possent: Ipsosque Africanos nihil præter arbitrium Anastasii Episcopi Romani, & Venerii Mediolanensis agere voluisse; ne si ipsi ad Clerum admisissent, quos illi excludendos decreverant, Unitati Ecclesiæ vulnus aliquod inflictum videretur, cujus conservandæ causâ jam toties decretum fuerat, ne exclusus ab una Ecclesia temere ab alia reciperetur.

Quid præfati Episcopi responderint: quidve ulterius resolutum sit, infra videbitur.

De abolendis reliquiis idolorum.

Canone II. In Codice 58. " Instant etiam
„ aliæ necessitates à religiosis Imperatoribus
„ postulandæ, ut reliquias idolorum per Afri-
„ cam jubeant penitus amputari: Nam ple-
„ risque in locis maritimis atque possessionibus
„ diversis, adhuc erroris istius iniquitas viget:
„ ut præcipiantur & ipsa deleri, & templa eo-
„ rum quæ in agris vel in locis abditis consti-
„ tuta, nullo ornamento sunt, jubeantur om-
„ ni modo destrui.

Ut Clerici qui judices fuerunt in causa, ad dicendum testimonium non cogantur.

Canone III. In Codice 59. " Petendum
„ etiam, ut statuere dignentur: ut si qui forte
„ in Ecclesia quamlibet causam jure Apostolico
„ Ecclesiis imposito, " (apud Græcos, *jure*
„ *Apostolico, quod in Ecclesiis situm est*) " age-
„ re voluerint, & fortasse decisio Clericorum
„ uni parti displicuerit; non liceat Clericum
„ in judicium ad testimonium devocari eum,
„ qui cognitor, vel præsens fuit: " (vel ut Græci legunt: *Non licere in judicium ad testimonium ferendum vocare Clericum illum, qui prius rem ipsam examinavit, vel examinationi interfuit*) " ut nulla ad dicendum testimo-
„ nium Ecclesiastici cujuslibet persona pulse-
„ tur. " (Apud Græcos verò ità legitur: *Ut nec quis ad Ecclesiasticam personam attinens in jus vocetur, ut ferat testimonium.*)

Notatur Gratianus.

Hunc Canonem refert Gratianus 1. *q.* 6. *Can.* 38. sed ità, ac si à Patribus Africanis *statutum* esset, quod ipsi ut statueretur ab Imperatoribus postulandum decernunt. Deinde pro verbo, *Præsens*, posuit, *Præses*; quem errorem in margine notant Correctores Romani.

Sensus Canonis.

His verbis, *jure Apostolico Ecclesiis imposito*, significare voluère Patres, Apostolico quodammodo jure Ecclesiæ deberi, quod quasdam ut minùs causas cognoscat, cùm dicat Apostolus 1. *ad Corinth.* 6. *audet aliquis vestrûm habens negotium adversus alterum, judicari apud iniquos, & non apud sanctos?* &c.

Si versionem Græcorum sequamur, clarum est, quod etiam postulandum censuerint, ne consanguineus, id est, *attinens*, Clerici cogatur testimonium dicere contra consanguineum, uti notat Zonaras, & à legibus civilibus non est dissonum.

Canone IV. In Codice 60. " illud etiam
„ petendum, ut quæ contra præcepta divina
„ convivia multis in locis exercentur, quæ ab
„ errore gentili attracta sunt, ità ut nunc à
„ paganis Christiani ad hæc celebranda co-
„ gantur: " (in Codice Græco: *Ut etiam Christiani ad paganos clanculùm in eorum celebratione accedant*) " ex qua re temporibus

Convivia paganorum abolenda.

„ Christianorum Imperatorum persecutio al-
„ tera fieri videatur: " (hæc postrema à Codice Græco absunt) " vetari talia jubeant, &
„ de civitatibus & de possessionibus impositâ
„ pœnâ prohiberi; maxime cum etiam in na-
„ talibus Martyrum per nonnullas civitates,
„ &

„ & in ipsis locis Sacris talia committere non „ reformident. Quibus diebus etiam, quod „ pudoris est dicere, saltationes sceleratissimas „ per vicos atque plateas exerceant: ut ma- „ tronalis honor & innumerabilium fœmina- „ rum pudor, devote servientium ad Sacra- „ tissimum diem, injuriis lascivientibus appe- „ tatur: ut etiam ipsius Sanctæ Religionis pe- „ ne fugiatur accessus.

De spectaculis & ludis publicis abolendis.

Canon V. In Codice 61. " Nec non & il- „ lud petendum, ut spectacula Theatrorum „ cæterorumque ludorum die Dominica & cæ- „ teris Religionis Christianæ diebus celeberri- „ mis amoveantur; maxime quia Sancti Pas- „ chæ Octavarum die populi ad Circum ma- „ gis, quàm ad Ecclesiam conveniunt, debere „ transferri devotionis eorum dies si quando „ occurrerint: nec oportere etiam quemquam „ Christianorum cogi ad hæc spectacula; maxi- „ me quia in his exercendis, quæ contra præ- „ cepta Dei sunt, nulla persecutionis necessitas „ à quoquam adhibenda est: sed ut oportet, „ homo liberâ voluntate subsistat sibi divini- „ tus concessâ. Corporatorum enim maxime „ periculum considerandum est, qui contra „ præcepta Dei magno terrore coguntur ad „ spectacula convenire.

Quid sint Corporati.

In Codice Africano Labbæi pro *corporatorum* legitur *Cooperatorum*: sed convenientior videtur Dionysiana, cui & Justelliana consentit. *Corporati* enim dicebantur Urbium incolæ, qui ex certis *Corporibus*, præsertim artificum erant; quorum meminit *L. Unica Cod. de privilegiis* CORPORATORUM *Urbis Romæ, Lib.* 11. *tit.* 14. & *L. Unica Cod. de Alexandriæ Primatibus eod. Lib. tit.* 28. Hos ergo, utpote Corpori artificum aut alterius publici operis adscriptos, facile erat terrore amittendi lucri ad exhibenda hujusmodi spectacula cogere. Ut proinde sapientissimum fuerit Patrum consilium hujusmodi homines periculo eximere. Utinam & hodie Ecclesiæ Prælati, exemplo Patrum, ità invigilarent, ut suis subditis pericula & occasiones peccatorum subtraherentur.

Porrò Patrum Africanorum postulatis mox in omnibus assentire noluit Honorius Imperator; uti patet ex l. 17. & 18. Cod. Theod. de Paganis, Apollodoro Africæ Proconsuli inscriptis; quasque his Patrum postulatis respondere notat & ostendit Vir eruditus Jacobus Gothofredus: unà observans, Honorium quidem jussisse omnia idola sive simulacra, quibus à Paganis cultus impenderetur, deponi: nequaquam tamen permisisse ipsa Paganorum templa destrui: ipsosque ludos publicos, citra tamen ullum Sacrificium, & citra ullam superstitionem damnabilem, quam sese jam antea edita lege damnasse profitetur, in dicta lege 17. permisit.

At decennio post, rursus edita Constitutione, quæ refertur in l. 19. *Cod. Theod. eod. Tit.* non solum jam dictis Patrum Africanorum postulatis, sed & iis, de quibus infra Canone 84. hujus Codicis annuit; uti ad dictum Canonem 84. ostendemus.

Exemplo Patrum Africanorum agendum ad destruendas reliquias gentilitatis.

Hîc interim notet lector, mirum non esse, Honorium aliqua debuisse permittere ad tempus, Gentilitate nondum mortua seu sepultâ, sed tantum ad interitum tendente, quæ postmodum haud permittenda censuit: Sed illud dolendum, hodie inter ipsos Christianos, gentilitate jam multis sæculis sepultâ, extare, imò & publice frequentari, quæ vel à gentilibus fieri Patres exhorrebant. Utinam in his gentilitatis reliquiis evellendis revivisceret in Prælatis Patrum zelus! sperandum esset! quod nec deesset in Magistratibus Civilibus Honorii pietas.

Clericus ab Episcopo damnatus à nemine vi facti defendendus.

Canon VI. In Codice 62. " Et illud pe- „ tendum, ut statuere dignentur: ut si quis „ cujuslibet honoris Clericus judicio Episco- „ porum, quocumque crimine fuerit damna- „ tus, non liceat eum sive ab Ecclesiis, quibus „ præfuit, sive à quolibet homine defensari; „ interpositâ pœnâ damni, pecuniæ, atque „ honoris, quo nec ætatem nec sexum excu- „ sandum esse præcipiant.

Grat. 21. q. 5. *Can.* 3. ex Carthag. V.

Sensus Canonis.

Sensum Canonis compendio expressisse videtur Aristenus his verbis: " Clericus, qui ob „ delicta ab Episcopo condemnatur, si sibi vi- „ detur injuriâ affectus, appellet; cum aucto- „ ritate & potestate à quopiam ne liberetur.

Canon VII. In Codice 63. " Et de his „ etiam petendum: ut si quis ex qualibet lu- „ dicra arte ad Christianitatis gratiam venire „ voluerit, ac liber ab illa macula permanere: „ non eum liceat à quoquam iterum ad eadem „ exercenda reduci, vel cogi.

Sensus Canonis.

Pro intellectu hujus Canonis notat Zonaras, in magnis civitatibus olim extitisse theatra, in quibus statis temporibus populi conventu ludi exhibebantur, ad eamque rem Scenicorum opera & servitium, nulla excusatione admissâ, ità flagitabatur, ut ad ea munia vel inviti traherentur.

Petendum ergo censent, ab Imperatoribus, ut si quis hanc Scenicam artem professus, ad Christianismum sit conversus, à nemine compelli possit, ad eadem exercitia resumenda.

Reflexio moralis.

Hîc rursus docemur, quomodo Patres solliciti fuerint, ne qui vitam suam moresque mutarunt, iterum implicarentur exercitiis vitæ illi contrariis: aut admodum periculosis.

Canones VIII. & IX. in Codice 64. & 65. quorum prior de servorum manumissionibus agit: Posterior verò particulare factum alicujus Episcopi jam olim depositi examinari mandat, cùm nullum disciplinæ punctum, saltem huic tempori conveniens, exhibeant, omittimus, & ad sequentes Codicis Canones transimus.

§. VII.

Canones Concilii Carthaginensis anni 401.

NOvem Canones, de quibus §. præcedenti, sequitur in Codice Africano Synodus Carthaginensis Vincentio & Flavito VV. CC. Conss. Idus Septemb. id est, juxta Justellum, anno 401. celebrata.

Litteræ Anastasii Papæ ad confirmandos Africanos contra Donatistas.

In prologo Synodi legitur, quod recitatæ sint Epistolæ beatissimi Fratris & Consacerdotis nostri Anastasii, Ecclesiæ Romanæ " Episco- „ pi, quibus nos paternæ & fraternæ charita- „ tis sollicitudine, ac sinceritate adhortatus „ est, ut de hæreticorum & Schismaticorum „ Donatistarum insidiis, & improbitatibus, „ quibus Africanam Ecclesiam Catholicam gra- „ viter vexant, nullo modo dissimulemus.

Hæ quidem Anastasii Papæ litteræ vel perierunt, aut usque modo sub Bibliothecæ pulveribus latent: quin autem responsoriæ fuerint ad postulata Africanorum de Donatistis ad Ecclesiam conversis, de quibus supra, fat aperte jam recitata verba evincunt: Quibus Pa- tres

tres Africani hæc, Ecclesiæ Unitatem mire spirantia, subjiciunt: " Gratias agimus Domino nostro, quod illi optimo ac Sancto Antistiti suo tam piam curam pro membris Christi, quamvis in diversitate terrarum, sed in una compage corporis constitutis, inspirare dignatus est.

Unitas Ecclesiæ.

Post hæc subjiciuntur 20. Canones, quorum 4. priores modum, quo cum Donatistis agendum judicarunt Patres Africani, exprimunt; qui unà ostendunt, qua via & hodie cum hæreticis & schismaticis procedendum sit.

Cum Donatistis leniter & pacifice agendum.

Canon I. In Codice 66. " Deinde pertractatis & consideratis omnibus, quæ utilitati Ecclesiæ convenire videbantur, annuente, atque admonente Spiritu Dei, eligimus cum memoratis hominibus, quamvis de Dominici corporis unitate inquieta dissensione præcisis, leniter, & pacifice agere; ut quantum in nobis est omnibus, qui eorum communione & Societate irretiti sunt, per universas Provincias Africanas penitùs innotescat, quàm miserabili errore devincti sint: ne forte sicut dicit Apostolus, nobis in mansuetudine corripientibus diversa sentientes, det illis Deus pœnitentiam, ad cognoscendam veritatem, & resipiscant de Diaboli laqueis captivati ab ipso in ipsius voluntatem.

Hic tractandi modus, quem pro reducendis Donatistis servatum voluere Patres Africani: si & modo, non verbis solum, sed reipsa servaretur, spes esset, plures ad Ecclesiæ gremium reducendos, id est, si pro tempore, ut minus cum hæreticis dissimularentur, quæ salvâ fide, & veritate tolerari possunt: ut & jam pridem S. Gregorius monuit S. Augustinum Angliæ Apostolum. " Sed immoderatus & indiscretus quorumdam zelus, hunc lenem & moderatum agendi modum non patitur, " ut monet eruditus Notator in *Epist. 71. lib. 9. S. Gregorii*, quos delectat clamare: " *Exinanite, exinanite usque ad fundamentum*, fibras etiam minimas extirpare, &c. Tam præposterâ agendi ratione plurimi fuerunt in schisma aut hæresim compulsi, quos moderatio retinuisset in Ecclesia. Alii forte redirent in unitatis gremium, si morosi quidam objectis spinis viam non sepirent, aut propugnatione quarumdam corruptelarum, aut ritus exigendo laudabiles quidem, at minus forte necessarios, aut alios minùs laudabiles importune exagitando, quos Patres Sanctissimi unitatis studio tolerassent. Scilicet *piscatoriè nobis est agendum, non Aristotelicè*, ut habet Epistola Episcoporum Ponti ad Leonem Imperatorem post Calchedonense Concilium. " Hæc ille. Quæ utinam hodie attente expenderentur, dum de hæreticis ad Ecclesiam reducendis agitur.

Hic agendi modus, reducendis hæreticis utilis, & qui contra eum agant.

Canone II. In Codice 67. " Itaque placuit, ut ex Concilio nostro litteræ darentur ad Judices Africanos, à quibus hoc peti congruum videretur, ut in hoc adjuvent communem Matrem Ecclesiam Catholicam, in quo Episcopalis auctoritas communiri in civitatibus potest, id est, ut judiciaria potestate atque diligentia ex fide Christiana, quid gestum sit in omnibus locis, in quibus Maximianistæ Basilicas obtinuerunt, qui ab eis schisma fecerunt, inquirant, & gestis publicis propter firmam notitiam omnibus necessariam, faciant inhærere.

Donatistarum facta diligenter annotanda.

Maximianistæ erant quoddam hominum genus, qui à secta Donatistarum se per speciem quandam schismatis avulserant, quemadmodum Donatistæ ab Ecclesia Catholica, uti refert S. Augustinus Epist. 185. *cap.* 4. Voluerunt ergo Patres Africani diligenter annotari, quæ Donatistas inter & Maximianistas revertentes agebantur. Ut ex propriis Donatistarum factis suum lenius cum Donatistis ad Ecclesiam Catholicam revertentibus agendi institutum, quod nonnulli pervicaces Donatistæ carpebant, justificarent: Quod & factum esse docet citata S. August. Epistola; & ad Canonem V. ostendetur.

Qui Maximianistæ? & quæ in hoc Decreto Patrum intentio?

Canone IV. In Codice 68. " Deinde placuit ut litteræ mittantur ad fratres & coëpiscopos nostros, & maxime ad Sedem Apostolicam, in qua præsidet memoratus Venerabilis frater & Collega noster Anastasius, quo noverit habere Africam magnam necessitatem, propter Ecclesiæ pacem & utilitatem, ut ex ipsis Donatistis quicumque Clerici correcto consilio ad Catholicam unitatem transire voluerint, secundùm uniuscujusque Episcopi Catholici voluntatem, atque consilium, qui in eodem loco gubernat Ecclesiam, si hoc paci Christianæ prodesse visum fuerit, in suis honoribus suscipiantur, sicut prioribus ejusdem divisionis temporibus factum esse manifestum est. Quod multorum & pene omnium Africanarum Ecclesiarum, quibus talis error exortus est, exempla testantur: Non ut Concilium, quod in transmarinis partibus de hac re factum est, dissolvatur; sed ut remaneat circa eos, qui sic transire ad Catholicam volunt, ut nulla per eos unitatis compensatio procuretur. Per quos autem vel omni modo perfici vel adjuvari manifestis fraternarum animarum lucris, Catholica unitas in locis, in quibus degunt, visa fuerit: Non eis obsit quod contra honores eorum, quamvis salus nulli interclusa sit, in transmarino Concilio statutum erit; id est, ut ordinati in parte Donati si ad Catholicam correcti transire voluerint, non suscipiantur in honoribus suis secundùm transmarinum Concilium: Sed exceptis his, per quos Catholicæ unitati consulitur.

Patres Africani reverentiam Concilio Transmarino, & desiderium unitatis Ecclesiæ ostendunt.

Concilii Transmarini, cujus hic Canon meminit, nulla vel in tomis Conciliorum, vel apud Scriptores Ecclesiasticos memoria extat. Illud constat ex præsenti Canone, in illo statutum fuisse: *ut ordinati in parte Donati, si ad Ecclesiam Catholicam correcti transire voluerint, non suscipiantur in honoribus suis.*

Patres verò Africani ex una parte expendentes hoc Concilii Transmarini Decretum, & ex altera parte summam Africæ necessitatem, & Ecclesiasticæ Unitatis bonum, resolverunt, " ut ex Donatistis quicumque Clerici ad Ecclesiam Catholicam transire voluerint, secundùm uniuscujusque Episcopi Catholici voluntatem atque consilium, qui in eodem loco gubernat Ecclesiam, si hoc paci Christianæ prodesse visum fuerit, in suis honoribus suscipiantur.... Non ut Concilium, quod in Transmarinis partibus de hac re factum est, inquiunt, dissolvatur: sed ut illud maneat circa eos qui sic transire volunt, ut nulla per eos unitatis compensatio procuretur.

Quid resolverint ut reverentia statuto Transmarino servaretur; & una pax Ecclesiæ procuraretur?

Hanc suam resolutionem, necessitati Africæ, & bono unitatis Ecclesiasticæ innixam significari voluerunt Episcopis Transmarinis, & maxime Sedi Apostolicæ, in qua præsidebat

Patres Africani revertentes ex Donatistis recipe-

runt in suis honoribus, etiam cum aliqua disciplinæ infractione.

bat Anastasius." An autem Summus Pontifex „Anastasius secundò rogatus Africanæ Eccle„siæ indulserit monumentorum defectu" ait Schelstraëtius in sua Ecclesia Africana *dist.* 3. *cap.* 10. *num.* 3." decerni nequit." Hoc scimus, Episcopos Africanos, conformiter ad hanc resolutionem, è Donatistis revertentes Clericos & Episcopos in suis honoribus suscepisse: Illudque pertinaces quosdam Donatistas, Ecclesiæ Catholicæ improperâsse, scribit S. Augustinus *Epistola* 185. scripta circa annum 417. adeoque 15. post habitam hanc Synodum annis. Verba Augustini sunt; " Si ergo, in„quiunt (Donatistæ,) oportet ut nos extra „Ecclesiam & adversùs Ecclesiam fuisse pœ„niteat, ut salvi esse possimus, quomodo post „istam pœnitentiam *apud vos Clerici, vel* „*etiam Episcopi permanemus*?" Respondet Augustinus: " Hoc non fieret, quoniam re„vera (quod fatendum est) fieri non debe„ret, *nisi pacis ipsius compensatione sanare*„*tur.* Sed hoc sibi dicant, & multo maxime „humiliter doleant, qui in tanta morte præ„cisionis jacent, ut isto quodam vulnere Ma„tris Catholicæ reviviscant.

Quid nos doceat hoc Patrum factum.

Duo nos docet hæc Patrum resolutio. Primum, quanta eis cura fuerit, ut Episcopis, præsertim tamen Sedi Apostolicæ in regimine Ecclesiæ consentirent. Alterum, ipsos credidisse rigori disciplinæ non esse inhærendum, si vulnus disciplinæ infligendum, pacis & unitatis Ecclesiæ compensatione sanari possit.

Agendum contra Donatistas ex proprio ipsorum facto.

Canone V. In Codice 69." Deinde placuit „ut his peractis legati etiam prædicandæ pa„cis atque unitatis, sine qua salus Christiana „non potest obtineri, è numero nostro ad ip„sorum Donatistarum sive quos habent Epis„copos, sive ad plebes mittantur, per quos „omnibus in notitiam perferatur, quam nihil „habeant quod adversus Ecclesiam Catholi„cam justè possint dicere; maxime ut mani„festum fiat omnibus, per gesta etiam munici„palia, propter documentorum firmitatem, „quid ipsi de Maximianistis Schismaticis suis „egerint: ubi eis divinitus demonstratur, „si attendere volunt, tam inique tunc illos, „ab Ecclesiæ unitate præcisos, quàm iniquè „nunc clamant à se Maximianistas Schismata „fecisse: ex quorum tamen numero quos jam „plenarii Concilii sui auctoritate damnave„rant, in suis honoribus plene receperunt; „baptismum, quem damnati, & exclusi de„derunt, acceptaverunt: & videant, quam „stulto corde resistant paci Ecclesiæ toto orbe „diffusæ, cùm ista faciant pro parte Donati, „neque se istorum, quos ità receperunt, com„munione, propter intuitum pacis contami„nari dicant, & nos condemnent, id est, Ec„clesiam Catholicam, etiam in extremis ter„rarum partibus constitutam, per eorum „communionem inquinatam, quos tunc ac„cusantes convincere nequiverunt.

Catholici utuntur argumento adversùs Donatistas ex proprio ipsorum facto.

Ex Canone III. jam relato constat, Patres Africanos petiisse à Judicibus publicis, ut diligenter annotarent, quid cum Maximianistis ad Donatistas revertentibus ageretur in parte Donati. Cùm autem reperissent, quod ex Maximianistis, quos apertâ proprii Concilii auctoritate condemnaverant, postea in propriis honoribus plene susciperent: Et baptismum quem damnati & exclusi dederant, acceptarent, voluère Patres, ut mitterentur in Provincias, qui hunc agendi modum Donatistarum publicarent: in hoc pacto, populo ostenderetur, quam injustè Ecclesiam Catholicam arguant Donatistæ; ob id quod è Donatistis, quos pro schismaticis habet, revertentes in suis honoribus suscipiat; & Baptismum apud Donatistas susceptum probet; cum idem ipsi Donatistæ in Maximianistis ad se revertentibus probent.

De hoc Catholicorum argumento ex proprio Donatistarum facto formato & populo proposito, agit etiam S. Augustinus; illudque pene eodem, quo hoc Canone expressum est, proponit; additque: " Plurimi confundeban„tur, & manifestâ veritate erubescentes cor„rigebantur, solitò crebrius, & multò magis „ubicumque ab eorum (Donatistarum) sæ„vitia respirabat aliquanta libertas.

Canone VI. In Codice 70." Præterea cum „de quorumdam Clericorum, quamvis erga „uxores proprias incontinentia referretur: „Placuit, Episcopos, & Presbyteros & Dia„conos secundùm priora statuta etiam ab „uxoribus continere; quod nisi fecerint, ab „Ecclesiastico removeantur officio. Cæteros „autem Clericos ad hoc non cogi, sed secun„dùm uniuscujusque Ecclesiæ consuetudinem „observari debere.

Refert hunc Canonem Gratianus ex Concilio Carthaginensi V. *dist.* 28. *can.* 4. Ubi notant Correctores Romani quod post finalia verba, " in Codicibus (Decreti Gratiani) im„pressis, hæc sequebantur: Contra Martinus „Papa. *Si Lector viduam duxerit*, UT SU„PRA LEGITUR, SED ILLUD UBI „NECESSITAS, URGET." Quæ sunt expuncta, inquiunt, quia in vetustis Codicibus non habentur, aut sunt adscripta ad margi„nem." Hîc observa, quod sæpius notant „Critici, notas marginales incuriâ Librario„rum, aut exscriptorum in textum irrepere; „idque non rarò cum sensus ipsius altera„tione.

Notæ marginales interdum per incuriam in textum irrepunt.

Pro sensu Canonis repete notata ad Canonem 25. Codicis, qui & huic omnino similis est.

Canon VI. In Codice 71." Ut nemini sit „facultas, relicta principali Cathedra ad ali„quam Ecclesiam in Diœcesi constitutam se „conferre, vel in re propria diutiùs quàm „oportet constitutum, curam, vel frequenta„tionem propriæ Cathedræ negligere." Aut ut legitur in Codice Græcorum: " vel de re „propria plusquam oportet sollicito, propriæ „Sedis curam & sollicitudinem negligere.

Gratianus 7. *q.* 1. *Can.* 21. Vide infrà ad Canonem 15. Sardicensem.

De rebaptizandis dubie baptizatis.

Canone VII. In Codice 72." Placuit de in„fantibus quoties non inveniuntur certissimi „testes, qui eos baptizatos esse sine dubita„tione testentur, neque ipsi sunt per ætatem „de traditis sibi Sacramentis idonei respon„dere, absque ullo scrupulo eos esse bapti„zandos, ne ista trepidatio eos faciat Sacra„mentorum purgatione privari. Hinc enim „legati Maurorum, fratres nostri, consuluc„runt: quia multos tales à barbaris redimunt.

Clausula à Gratiano addita.

Gratianus *dist.* 4. *conf. Can.* 111. additque ex Concilio Carthaginensi V. " Similiter & de „Ecclesiis, quoties super earum consecratio„ne hæsitatur, agendum est: id est, ut sine „ulla trepidatione consecrentur." Verùm diligenter notant Correctores Romani." Hæc „absunt à Codice Regio hujus Concilii, à 72. „Carthaginensi Canone Græco, à Burchardo „Wormatiensi.

Hoc

Forma baptizandi sub conditione olim fuit ignota.

Hoc unum circa præsentem Canonem notandum, nullam hîc fieri mentionem cautelæ, de qua in Cap. 2. ℣ *de Baptismo*; & in omnibus modernis Ritualibus, cùm de dubie baptizato rebaptizando agitur, sollicite inculcatur: "Si baptizatus es, non te baptizo: sed si „ nondum baptizatus es, ego te baptizo, &c.

Ne hanc disciplinam Africana dumtaxat Ecclesia, sed & Romana secuta fuit, ut constat ex S. Leone; qui interrogatus à Rustico Episcopo Narbonensi, " utrum parvuli ab hostibus capti, & non se sapiunt baptizatos, sed „ sciunt se aliquoties ad Ecclesiam à parentibus ductos, possint vel debeant, cùm ad „ Romanam venerint, baptizari? Respondet; „ qui autem possunt meminisse, quod ad Ecclesiam veniebant cum parentibus suis; possunt „ recordari, an quod parentibus dabatur, acceperint. Sed si hoc etiam ab ipsorum memoria alienum est, conferendum eis videtur, quod collatum esse nescitur: quia non „ temeritas intervenit præsumptionis, ubi est „ diligentia pietatis." *Epist.* 1. *inquisit.* 17. Et pluribus verbis rescribit, & exponit in Epistola ad Neonam Ravennatem Episcopum: "Quoniam, ait, non potest in iterationis crimen venire, quod factum esse omnino nescitur." *Epist.* 135. *edit. Quenellii.* Gratianus *dist.* 4. *de consec. Can.* 112.

Quin & post tempora Alexandri III. disciplinam simpliciter baptizandi dubie baptizatos superstitem fuisse in Anglia, docent nos Synodus Eboracensis 1195. *Can.* 4. & Londinensis 1200. *Can.* 3. quo postremo dicitur: "De baptismate si dubitetur, Sacrorum Canonum statuta sequentes, statuimus ut conferatur: quia non dicitur iteratum quod non „ scitur fuisse collatum. Ideoque baptizentur „ expositi, de quorum baptismo dubitatur; „ sive inveniantur cum sale sive sine sale.

At post relatum Alexandri III. Decretum in Decretales Gregorii IX. sensim generaliter dicta formula sub conditione baptizandi invaluit; & in Theologiam Scholasticam intravit. Fatendum tamen, hujus aliquod vestigium sæculo VIII. occurrere in Constit. Isaac Lingonensis.

Canone VIII. In Codice 73. Placuit ut dies venerabilis Paschæ " formatarum subscriptione omnibus intimetur: dies verò „ Concilii idem servetur, qui in Hipponensi „ Concilio constitutus est, id est 10. Kalendas Septembris. Et scribendum ad singularum quarumcumque Provinciarum Primates, ut quando apud se Concilium congregant, istum diem non impediant.

Gratianus *dist.* 3. *de consec. Can.* 24. sed ab originali, & etiam à Græco nonnihil recedens, ut notatur in emendatione Romana.

Sollicitudo Patrum ut Pascha ubique eodem die celebraretur.

Quam olim solliciti fuerint Patres, ut solemnitas Paschalis uno eodemque die per omnes Ecclesias celebraretur, abunde indicant Epistolæ Paschales, quibus futurus dies Paschatis Episcopis indicabatur; qui deinde populo in festo Epiphaniæ à Diacono denuntiabatur; qui mos ad nos usque pene descendit, ut testantur Libri Rituales. Et quidem in Sacerdotali Romano Venetiis impresso an. 1597. ista denuntiatio legitur & cantatur. Eumdem in finem inventus cyclus Paschalis; de quo vide citatos in glossario de Fresne Verbo, *cyclus Paschalis.*

Canone IX. In Codice 74. " Item constitutum est, ut nulli intercessori licitum sit Cathedram, cui intercessor datus est, quibuslibet populorum studiis vel seditionibus retinere: sed dare operam ut intra annum eisdem Episcopum provideat: Quod si neglexerit: anno exempto " (vel ut in aliis legitur, *expleto*) " interventor alius tribuatur. Grat. 7. *q.* 1. *Can.* 22.

Intercessor datus vacanti Ecclesiæ ad eam eligi nequit.

Quis sit intercessor.

Intercessor hîc vocatur Episcopus, qui Ecclesiæ vacanti à Metropolitano præficiebatur, ut Civium animos pro eligendo Antistite in concordiam revocaret. Hæcque disciplina non in Africa dumtaxat, sed & in aliis Provinciis per aliquot sæcula in usu fuit. Et quidem hujusmodi Intercessoris sub nomine Visitatoris sæpius in suis Epistolis meminit S. Gregorius, & signanter *Lib.* 11. *Epist.* 19. ad Benenatum Visitatorem Ecclesiæ Cumanæ; ubi & quod ejus sit munus proponit: " Assiduis adhortationibus Clerum plebemque ejusdem Ecclesiæ admonere te volumus, ait, ut remoto „ studio diversarum partium, uno eodemque „ consensu talem sibi præficiendum expetant „ Pontificem, qui & tanto ministerio dignus „ valeat reperiri, & à venerandis Canonibus „ nullatenus respuatur." Quin & seculo IX. hanc in his partibus disciplinam superstitem fuisse, evincit Epistola Hincmari Remensis, qua Hedenulphum Laudunensem Episcopum rogat, ut Visitatoris officio fungatur in electione Episcopi Cameracensis. Extat Tom. 8. Concil. p. 1867. Et p. 1871. refertur allocutio Visitatoris Episcopi ad Clerum & plebem electionis causa congregatam.

Defensores pauperum.

Canone X. in Codice 75. " Ab Imperatoribus, universis visum est, postulandum propter afflictionem pauperum, quorum molestiis sine intermissione fatigatur Ecclesia, ut „ defensores eis adversus potentias divitum „ cum Episcoporum provisione delegentur.

Hîc patet Patrum cura pro pauperibus: quos meritò Episcopi & Pastores æmulabuntur; eorum defensionem suscipiendo.

Quomodo designandi Episcopi ad Synodum generalem Africæ.

Canone XI. In Codice 76. " Item placuit „ ut quotiescumque Concilium congregandum „ est, Episcopi, qui neque ætate, neque ægritudine, neque aliqua graviori necessitate „ impediuntur, competenter occurrant, & Primatibus suarum quarumque Provinciarum „ intimetur, ut de universis Episcopis vel duæ, „ vel tres turmæ fiant, ac de singulis turmis „ vicissim, quotquot electi fuerint, ad diem „ Concilii instantissime occurrant. Quod si non „ potuerint occurrere, excusationes suas in „ tractatoria conscribant, vel si post adventum „ tractatoriæ aliquæ necessitates repente forsitan ortæ fuerint, nisi rationem impedimenti sui apud eumdem Primatem reddiderint, „ Ecclesiæ suæ communione debere esse contentos.

Error Gratiani.

Gratian. *dist.* 18. *Can.* 10. sed nonnullis omissis; & nonnullis aliter quam in Codice relatis; uti notant Correctores Romani: Qui inter alia observant, malè legisse *litteratorie* pro *tractoria*; multisque ibidem inquirentes, quid *tractoria*, vel ut in quibusdam exemplaribus legitur, *tractatoria*, epistola significet.

Novum genus excommunicationis hic insinuatur.

Cæterùm monet Balsamon, " hîc notari novum excommunicationis genus. Alii enim „ Canones, ait, accipiunt excommunicationem: quod quidem attinet ad Episcopos ut „ nihil Sacerdotale obeant, præsens autem Canon eos à Sacro Ministerio non impedit, „ sed separat à reliquorum fratrum communione.

Et

Et sanè justum est, eos à confratrum communione arceri, qui Coëpiscoporum Conventum respuerunt.

Canon XII. In Codice 77. Agit de quodam Cresconio, ut per Primatem suum moneatur ad proximam universæ Africæ Synodum accedere: si autem venire neglexerit, sciat adversus se ferendam sententiam.

In electione Episcopi vota laicorum concurrunt.

Canone XIII. In Codice 78. Mittuntur quidam Africani Episcopi, quorum unus erat Augustinus, ut sedarent turbas exortas in Ecclesia Hipponensi: non cui præfuit Augustinus, sed Equitius, ob vitam facinorosam depositus, (erant enim in Africa duæ Hippones) utque in locum Equitii, *cum omnium voto eis Episcopus ordinetur.* Obiter hîc nota, in Africa in electione Episcoporum vota fidelium laicorum concurrisse.

Clericus laborans infamiâ debet se quam primum purgare.

Canone XIV. In Codice 79. " Rursus constitutum est, ut quoties Clericis convictis, „ & confessis in aliquo crimine, vel propter „ eorum, quorum verecundiæ parcitur, vel „ propter Ecclesiæ opprobrium, aut insolentem insultationem hæreticorum, atque Gentilium, si forte causæ suæ adesse voluerint, „ & innocentiam suam asserere, intra annum „ excommunicationis hoc faciant: si vero intra annum causam suam purgare contempserint, nulla eorum vox postea penitus audiatur.

Gratian. 11. q. 3. *Can.* 36.

De quibus Clericis agatur?

Notat hîc Zonaras, quod Canon Clericos, de quibus agitur, *convictos* appellavit, non quia manifestò obnoxii criminibus tenerentur; *convictos* enim pœna depositionis illic sequuta esset; sed quod extarent indicia facinoris, ex quibus meritò communionis privatione mulctati sunt.

Ratio Canonis.

Ex hoc Canone discimus, quàm soliciti fuerint Patres, ut Clerici infamia criminis laborante, & functionibus Ecclesiasticis addicti, quamprimum se à criminis suspicione liberare satagant: Nam ut, ait S. Augustinus, " duæ res sunt conscientia & fama. Propter nos, „ conscientia nostra sufficit nobis: propter „ alios fama necessaria est. Conscientia tibi; „ fama proximo tuo. " *Serm. 1. de vita comm. Cler.*

Episcopus ex Monasterio alterius Diœcesis Monachum accipere non potest.

Canone XV. In Codice 80. " Item placuit, „ ut si quis de alterius Monasterio repertum „ vel ad Clericatum promovere voluerit, vel „ in suo Monasterio majorem Monasterii constituerit; Episcopus qui hoc fecerit, à cæterorum communione sejunctus, suæ tantum „ plebis communione contentus sit, & ille „ neque Clericus, neque Præpositus perseveret.

In Decreto Gratiani aliqua addita.

Refertur à Gratiano *dist.* 58. *can.* 2. & quidem in editione Decreti anni 1515. 1550. item 1572. post hæc verba: *vel in suo Majorem Monasterii constituere*, sequitur: *sine licentia Abbatis & Monachorum.* Unde Glossa casum Canonis exprimens, ait: " Dicitur in „ hoc Canone, quod Episcopus non potest „ alienum Monachum promovere ad Clericatum, vel facere Abbatem in suo Monasterio, nisi de voluntate proprii Abbatis.

Verùm in editione Gratiani correcta, prædicta verba esse expuncta, monent Correctores; " quia absunt à Concilio Carthaginensi & „ Africano, & plerisque vetustis Gratiani Codicibus. " Ut proinde verisimile sit, à recentiore manu adjecta esse, ut Canonem ad sui temporis disciplinam inflecteret.

Sensus Canonis.

Cæterum evidens est, in præsenti Canone hoc unicè caveri, ne Episcopus è Monasterio alterius Diœcesis Monachum ad Clericatum; aut sui Monasterii Præfecturam assumat, sine dimissoriis Episcopi sub quo illud Monasterium est situm; ut rectè exponit Balsamon: Adeoque, idem hîc de Monachis constitui quod supra de Clericis decretum fuit. Et sane, juxta temporis illius disciplinam, ut etiam hîc observat Balsamon, Monacho, de suo Monasterio ad aliud migrare volenti, Episcopi dimissoriis magis opus erat, quàm Monasterii Præfecti: quod *Episcopis magis subjecti sunt Monachi, quàm Monasteriorum Præfectis.* Vide infra ad *Can.* 4. *Calchedonensem.*

Anathema post mortem dicitur Episcopo, cujus bona ad hæreticos perveniunt.

Canone XVI. In Codice 81. " Item constitutum est, ut si quis Episcopus hæredes ex„ traneos à consanguinitate sua, vel hæreti„ cos etiam consanguineos, aut paganos Ec„ clesiæ prætulerit, saltem post mortem ana„ thema ei dicatur, atque ejus nomen inter „ Dei Sacerdotes nullo modo recitetur. Nec „ excusari possit, si intestatus decesserit, quia „ utique debuit factus Episcopus rei suæ or„ dinationem congruam suæ professioni nequa„ quam differre. " Hujus Canonis auctoritate usi sunt impugnatores *trium Capitulorum* in Synodo V. ut evincerent Theodorum Mopsuestenum post mortem ut hæreticum posse damnari.

Quid sit nomen inter Dei Sacerdotes non recitari.

Pro intellectu horum verborum, *atque ejus nomen inter Dei Sacerdotes nullo modo recitetur*, notandum, quod nomina, præsertim Episcoporum, in communione Ecclesiæ mortuorum referrentur in certas tabulas, quas *Dipycha* dicebant, ut tempore Sacrificii publicè recitarentur, & eorum memoria fieret. Qui autem de hæresi, aut schismate aliove crimine erant convicti, aut multum suspecti, vel in diptycha non referebantur, aut relati delebantur: atque ità ab Ecclesiæ communione, etiam post vitam, abscindi videbantur. Hinc in Edicto Justiniani de Fide orthodoxa, inter acta Synodi V. de Theodoro Mopsuesteno legitur: *Deleverunt è Sacris Ecclesiæ Diptychis ejus nomen.* Vide plura in Glossario Caroli Du Fresne verb. *Diptycha.*

Canone XVI. In Codice 82. " Item placuit ut de manumissionibus in Ecclesia cele„ brandis ab Imperatore petatur.

Altaria in memoriam Martyrum condita; si nulla ibi sint reliquia, evertenda.

Canone XVII. In Codice 83. " Item placuit „ ut altaria quæ passim per agros, & per vias, „ tamquam memoriæ Martyrum constituuntur, in quibus nullum corpus, aut reliquiæ „ Martyrum conditæ probantur, ab Episcopis, „ qui locis eisdem præsunt, si fieri potest, „ evertantur; si autem hoc per tumultus populares non sinitur, plebes tamen admoneantur, ne illa loca frequentent, ut qui rectè „ sapiunt, nulla ibi superstitione devincti teneantur: & omnino nulla memoria Martyrum probabiliter acceptetur, nisi ubi corpus aut aliquæ reliquiæ sunt, aut origo alicujus habitationis, vel possessionis, vel passionis fidelissima origine traditur. Nam quæ „ per somnia & per inanes quasi revelationes quorumlibet hominum, ubicumque „ constituuntur altaria, omni modo reprobentur.

Gratian. *dist.* 1. *de consec. Can.* 26.

Ostendit Canon: 1. Martyrum reliquias, eorumque memorias hoc tempore Patribus in honore fuisse. 2. Patribus jam pridem probatum fuisse modernum Ecclesiæ ritum, Sanctorum

ctorum reliquias altaribus includendi. 3. Patribus persuasum fuisse, haud facile deferendum esse privatorum revelationibus. 4. Patres credidisse, nonnumquam in externo cultu aliqua esse toleranda sive dissimulanda, ad evitandum populi commotionem & tumultum.

Reliquiæ idololatriæ evellendæ.

Canone XVIII. In Codice 84. "Item placuit ab Imperatoribus gloriosissimis peti, ut „ reliquiæ idololatriæ non solum in simulacris, „ sed in quibuscumque locis vel lucis, vel arboribus omni modo deleantur.

Postulatis Patrum annuit Imperator.

Non solum his, sed & aliis Patrum postulatis, de quibus supra, Imperatorem Honorium annuisse manifestat ejus Constitutio anni 408. relata in *l. 19. Cod. Theod. de paganis*: & extat apud Baronium ad annum 408.

Hac Constitutione, voluit Honorius: Primò, ut templorum annonæ his detractæ annonis militaribus deputentur. 2°. Ut simulacra, quibus adhuc cultus impendebatur, non tantum in templis: verùm ubicumque ea essent (veluti in *lucis & arboribus*, quod hoc Canone ab Imperatore petendum decreverunt Patres Africani) evellerentur. 3°. Ut *aræ* ubique destruerentur. 4°. Ut *templa publica* usibus publicis vindicarentur: In possessionibus Principis constituta, ad alios usus transferantur: in privatorum fundis seu agris extantia destruantur: Quæ petitioni Patrum, de qua in Canone 61. Respondent. 5°. *Convivia* & ludos gentilitios prohibet: quod postulandum Patres censuerant Canone 61.

Posthæc sanctionem suam his verbis concludit: " Episcopis quoque locorum hæc ipsa „ prohibendi Ecclesiasticæ manus tribuimus „ facultatem: Judices autem 20. Librarum „ auri pœnâ constringimus, & pari forma „ officia eorum, si hæc eorum dissimulatio„ ne fuerint neglecta.

Vult ut Episcopi & Magistratus evellendis ritibus Gentilium allaborent.

Quam esset optandum, ut & hodie Episcopi & Magistratus, quod & posterioribus Canonibus & legibus sæpius injunctum, sedulò allaborarent evellendis, quæ nimium proh dolor! in populo frequentantur, è gentilitate ad Christianos derivatis superstitionibus!

Episcopus Carthaginensis omnium nomine Litteris Synodalibus subscribit.

Canon XIX. In Codice 85. Vult, ut ab Episcopo Carthaginensi, tamquam totius Africæ Primate, cum opus fuerit, omnium Episcoporum nomine dictentur & subscribantur litteræ.

Hic rursus elucet Episcopi Carthaginensis per Africam Primatia.

§. VIII.

Canones Synodi Carthaginensis anni 402.

Præcedentium Synodorum Decreta probantur.

IN Codice Africano sequitur Concilium Gloriosissimis Imperatoribus Arcadio & Honorio Augustis V. Consulibus, id est anno 402. sexto Kalendas Septembris, in civitate Milevitana celebratum: Unde & *Milevitanum* Concilium vocatur.

In præfatione dicitur, relecta fuisse, & ab Episcopis prolata Decreta, "quæ jam dudum vel Hipponensi Synodo firmata sunt, „ vel postmodum meliori apud Carthaginem „ Concilio definita:" Deinde sequuntur sex Canones.

Canon I. In Codice 86. Declarat, inter Episcopos eum esse Primatem seu Primum, qui prius fuit ordinatus. "Hic ordo, aiunt, „ & à Patribus & à Majoribus servatus est, & „ nobis Deo propitio servabitur, salvo etiam „ jure Primatûs Numidiæ & Mauritaniæ. Additur in Codice Græco, *ex Indice & matricula Numidiæ*. Hunc Canonem compendiosè ità reddit Ferrandus Diaconus tit. 78. " Ut nul„ lus Episcopus prioribus suis se audeat ante„ ponere.

Primas in Ecclesia Africana, quis?

Occasionem Canoni dedit altercatio de Primatu Numidiæ exorta inter Victorinum, & Xantippum, de qua Augustinus in Epistola 59. ad Victorinum. Prætendebat enim Xantippus, quem *senem* vocat Augustinus, inter reliquos Numidiæ Episcopos jus Primatus titulo prioritatis Ordinationis: illudque Patres Milevitani Concilii juxta Ecclesiæ Africanæ morem eidem adjudicarunt.

De Ecclesia enim Africana id speciale annotandum est, in Provinciis Africanis urbes Metropolitanas non habuisse Metropolitanos sive Primates Ecclesiasticos, ut habebant cæteræ per orbem Metropoles, sed urbes illas Primates habuisse, quæ habebant seniorem in Provincia Episcopum. Hinc de Primatibus Africæ loquens Leo IX. Epist. 4. ad Petrum & Joannem Episcopos, ait: " In singulis ejus „ (Africæ) Provinciis antiquitus Primates „ instituebantur non secundum potentiam ali„ cujus civitatis, sed secundum tempus suæ „ ordinationis.

Cùm verò ex hac disciplina, prima Sedes nunc apud hanc, num apud illam Urbem esset, ut Archivum Provinciæ meliùs conservaretur.

Canone II. " Placuit omnibus Episcopis, „ qui in hoc subscripserunt, ut Matricula & „ Archivus Numidiæ, & apud primam Se„ dem sit, & in Metropoli, id est Constan„ tina.

Sensus Canonis.

Id est, ait à Marca in dissertatione de Primatibus, *paragraph.* 3. " ut regesta Provin„ ciæ & in Urbe Metropoli conderentur (ipsæ „ fortassis authenticæ litteræ) ubi tutior erat „ custodia, tum etiam in prima Sede (exem„ pla fortasse litterarum) ut primæ Sedis Epis„ copo parata essent ad manum, ne in hac „ parte à Metropoleos Episcopo penderet. Hæc ille.

Canone III. In Codice 87. " De Quod„ vultdeo etiam Centuriensi quoniam adver„ sarius ipsius cum se petiisset introduci ad „ Concilium nostrum, interrogatus utrum cum „ eo vellet apud Episcopos experiri, primò „ promiserat, & alia die respondit hoc sibi „ non placere, atque discessit: placuit om„ nibus Episcopis, ut nullus eidem Quod„ vultdeo communicet, donec causa ejus qua„ lem potuerit terminum sumat. Nam adi„ mi ei Episcopatum, antequam causæ ejus „ exitus appareret, nulli Christiano jure vi„ deri potuisset. " Hic Canon refertur à Raymundo *in Cap.* 1. *X. de judiciis*, sed verbis quibusdam omissis, & quibusdam immutatis & additis; quæ exhibent disciplinam temporibus hujus Synodi planè ignotam.

Ità pro his verbis: *ut nullus eidem Quodvultdeo communicet*, DONEC CAUSA EJUS, QUALEM POTUERIT, TERMINUM SUMAT (vel ut est apud Græcos: *donec ejus negotium finem acceperit*) Raymundus hæc supposuit: *Placuit ut nullus eidem communicet*, DONEC SATISFACTIONE PRÆMISSA FUERIT ABSOLUTUS: Quibus verbis

verbis aperte insinuat disciplinam, quæ circa sua tempora invaluerat, ut excommunicatus ob contumaciam, absolvatur data cautione judicio sisti; quæ disciplina ætate Patrum ignota fuit; remanebatque excommunicatus usque quo negotium finem accepisset; nec antea absolvi poterat. Vide Cujatium ad citatum Cap. 1.

Canone IV. In Codice 88. " De Maximiano autem Bagaiensi, & ad eum, & ad ipsam plebem placuit de Concilio litteras dari, ut & ipse ab Episcopatu discedat, & illi sibi alium requirant.

Quis Maximianus cujus meminit Canon?

Maximianum, cujus hîc fit mentio, non *Bagaiensem*, sed *Vagiensem* Episcopum fuisse monet Baronius ad annum 402. adeoque in Canone pro *Bagaiensi*, legendum esse, *Vagiensi*, cumque non esse Maximianum de quo S. Augustinus *Lib.* 3. *contra Cresconium c.* 43. sed eum, qui ex Donatistarum Schismate ad Ecclesiam reversus, cùm à populo Vagiensi haud pacifice reciperetur, *pacis* causa Episcopatu cedere voluit; eaque de causa ad hanc Synodum litteras dedit; quæ sanctum ejus propositum laudavit; abdicationemque probavit: atque in ejus locum Castorius Frater Maximiani ordinatus fuit: ad quem extat Epistola SS. Alypii & Augustini 69. ubi de Maximiano *pacis* ergo se abdicante hæc ab omnibus Ecclesiæ Pastoribus meritò notanda, habentur: " Longe est gloriosius, Episcopatus sarcinam propter Ecclesiæ vitanda pericula deposuisse, quam propter regenda gubernacula suscepisse. Ille quippe se honorem si pacis ratio pateretur, digne accipere potuisse demonstrat, qui acceptum non defendit indignè.

Episcopatus pacis causa dimittendus.

Quandoquidem, ut supra monuimus, Africana disciplina Primatum Provinciæ seniori in Ordinatione deferret, ne dubium super prioritate Ordinationis forsan exoriri posset.

Canone V. in Codice 89. " Placuit ut quicumque deinceps ab Episcopis ordinantur per Provincias Africanas, litteras accipiant ab ordinatoribus suis manu eorum subscriptas continentes Consulem & Diem: ut nulla altercatio de posterioribus vel anterioribus oriatur.

Canone VI. In Codice 90. " Item placuit, ut quicumque in Ecclesia vel semel legerit, ab alia Ecclesia ad Clericatum non teneatur.

Grat. *dist.* 2. *Can.* 8. qui erroneè pro, *vel semel legerit*, ponit *vel semel elegerit*, ut etiam notat Correctio Romana.

Qui semel Clero est adscriptus recedere nequit.

Hîc rursus apparet, quàm arcto vinculo Clericus adstringeretur Ecclesiæ, cujus servitio jam semel esset adscriptus: Quamque putiori Patrum disciplinæ contrariæ sint hodiernæ Clericorum de una ad aliam Ecclesiam modò pinguiorem aut commodiorem decursationes.

Prædictis Canonibus subjicitur Synodus Gloriosissimo Imperatore Theodosio Augusto & Rumorido V. Conf. (id est anno 403.) 9. Kalendas Septembris Carthagine in Basilica regionis secundæ, celebrata.

De hac Synodo refertur dumtaxat, quod auditi sint Legati ad Anastasium Papam jam pridem super receptione Donatistarum ex Africa missi: sed quid retulerint non dicitur.

Item in eadem Synodo decretum esse, ut Episcopi amore unitatis Ecclesiasticæ singuli in sua civitate cum Donatistarum Præpositis convenirent, iisque dicerent: " convenimus vos ex Concilii nostri Catholica authoritate missi, de vestra correctione gaudere cupientes, considerantes Domini charitatem, qui dixit, *beati pacifici, quia ipsi filii Dei vocabuntur*, & admonuit per Prophetam etiam in his, qui dicunt se fratres nostros non esse, dicere nos debere, *fratres nostri estis*. Hanc ergo pacificam ex charitate venientem commonitionem nostram contemnere non debetis: ut si quid veritatis habere vos arbitramini, non dubitetis adserere, id est, ut congregato vestro Concilio deligatis ex vobis, quibus causam assertionis vestræ committatis: ut & nos possimus hoc facere, ut etiam de nostro Concilio deligantur, qui cum eis, quos delegeritis, constituto loco & tempore, quidquid quæstionis est, quod vestram à nobis separat communionem, cum pace discutiant, & tandem aliquando adjuvante Domino Deo nostro, finem veternosus error accipiat, ne propter animositatem hominum infirmæ animæ, & ignari populi sacrilega dissensione dispereant.

Episcopi Unitati Ecclesiæ allaborare debent.

Hujus amice tentatæ ac oblatæ collationis meminit S. Augustinus *l.* 3. *contra Cresconium c.* 45.

Pacificam collationem respuunt Donatistæ.

Cùm verò tractatum respuerent Donatistæ, neque veritati aures præbere vellent; sed quasi in furorem ac rabiem versi, majores, quam prius, in Catholicos violentias exercerent, Patres Africani ex Synodo Carthaginensi anno 404. 11. Kalendas Julias ad Imperatores deputarunt Theasium & Evodium contra Donatistas cum commonitorio, quod in Codice Africano cap. 93. conficit.

Patres Africani præsidium Imperatorum contra Donatistas expetunt.

Hoc commonitorio Imperatoribus unitatis studium commendant, & pœnas adversus Donatistas sanciri expetunt; præsidiumque adversus eorum furorem deposcunt; atque inter cætera aiunt: " Donatistæ pacifica collatione spreta ad immanes violentias sunt conversi, ità ut multos Episcopos multosque Clericos (ut de Laicis taceamus) insidiis oppresserint, & Ecclesias etiam aliquas invaserint, aliquas invadere pertentaverint: ipsorum jam Clementiæ est consulere, ut Ecclesia Catholica, quæ eos religioso utero in Christo genuit, & fidei firmitate nutrivit, etiam eorum prospectione muniatur, ne temerarii homines, religiosis temporibus, infirmos populos terrendo prævaleant: quoniam seducendo depravare non possunt.

Imperatores postulatis annuunt.

His Patrum postulatis obsequentes Imperatores legem, adversus Donatistarum tumultus promulgarunt; quæ refertur in *l.* 38. *Cod. Theod. de hæreticis*: ut ibidem doctè notat Jacobus Gothofredus.

Pœnas exposcunt contra Donatistas.

Post hæc subjungunt: " Simul etiam petendum, ut illam Legem, quæ à religiosæ memoriæ eorum patre Theodosio de auri libris decem in ordinatores, vel ordinatos hæreticos, seu etiam in possessores, ubi eorum congregatio deprehenditur, promulgata est, ità deinceps confirmari præcipiant, ut in eos valeat, contra quos propter eorum insidias Catholici provocati contestationem deposuerint, ut hoc saltem terrore à schismatica vel hæretica pravitate desistant, qui consideratione æterni supplicii emendari corrigique dissimulant.

Lex illa Theodosii Senioris, quam innovari

vari petunt Patres Africani, refertur in *l.* 21. *Cod. Theod. de hæreticis*: eamque anno sequenti ad Donatistas extenderunt Theodosius Junior & Arcadius *l.* 39. *Cod. Theod. de hæreticis*; cujus legis sæpius meminit Augustinus; ac præcipue Epist. ad Bonifacium: in qua latè occasionem hujus latæ legis prosequitur; unaque ostendit, charitatis Doctor, quanta animi mansuetudine Donatistas fuerit complexus: Deinde quàm conveniens fuerit convertendis Donatistis, hæc legum promulgatio: " quoniam multi per illas correcti sunt, „ & quotidie corriguntur; & se esse correctos atque ab illa furiosa pernicie liberatos gratias agunt. Et qui oderant diligunt, „ molestasque sibi fuisse saluberrimas Leges, „ quantum in insania detestabantur; tantum „ recepta sanitate gratulantur, & in residuos, „ cum quibus fuerant perituri, jam simili dilectione nobiscum ut pariter instemus, ne „ illi pereant, excitantur.

Legem pœnalem laudat Augustinus.

Posthæc indicarunt Patres Africani etiam & illud petendum, " ut lex quæ hæreticis vel „ ex donationibus, vel ex testamentis aliquid „ capiendi, vel relinquendi denegat facultatem ab eorum quoque pietate hactenus repetatur, ut eis relinquendi, vel sumendi „ jus adimat, qui pertinaciæ furore cæcati in „ Donatistarum errore perseverare voluerint. „ Cæterum illis, qui consideratione unitatis, & pacis se corrigere voluerint, absque interdicto hujus legis capiendæ hæreditatis aditus pateat, etiamsi adhuc in errore hæretico constitutis aliquid ante donationis, vel hæreditatis obvenit: his sane exceptis qui, lite pulsati, putaverint „ ad Catholicam transeundum, quia de talibus credibile est, non metu cœlestis judicii potius, quam terreni commodi aviditate „ unitatem Catholicam præoptasse.

Petitur ut ab acquisitione bonorum excludantur Donatistæ.

Huic similiter Patrum postulato ab Imperatoribus plenè satisfactum fuisse, patet ex *l.* 4. & 5. *Cod. Theod. ne sanctum Baptisma iteretur*: & fuse ac erudite ibidem demonstrat Jacobus Gothofredus: meminit & S. Augustinus Epist. 93. ad Vincentium: ubi & illarum utilitatem & fructum ad conversionem Donatistarum multis rationibus evincit: aitque se in hac primum fuisse sententia, " neminem ad unitatem Christi esse cogendum, „ verbo esse agendum, disputatione pugnandum, ratione vincendum; ne fictos, ait, „ Catholicos haberemus, quos apertos hæreticos noveramus. Sed hæc opinio mea, „ non contradicentium verbis, sed demonstrantium superatur exemplis.

Satisfit Patrum petitioni.

Augustinus probat hæreticos cogi posse.

Patrum Africanorum exemplo evincitur, cum hæreticis ac schismaticis primùm quidem mansuetudine agendum, ut veritatis potius amore, quam pœnarum terrore ad Ecclesiæ unitatem reducantur: in pertinacia autem perseverantes, suppliciorum ac pœnarum metu & inflictione, implorato etiam Principum auxilio esse coërcendos.

Post hæc in Codice Africano subjicitur Synodus Carthaginensis habita anno 405. Kalendas Septembris.

" Hujus Concilii, ait auctor collectionis, „ gesta ideò non ex integro descripsi, quoniam magis ea, quæ in tempore necessaria fuerunt, quàm aliqua generalia constituta sunt, sed ad instructionem studiosorum ejusdem Concilii *brevem* " (id est compendium) " digessi.

Hæc *brevis*, sive narratio compendiosa causarum, quæ conficit Canonem 94. Codicis Africani, refert, destinatam esse legationem ad Comitatum ad agendum gratias Judicibus, quorum operâ & auxilio Ecclesia Carthaginensis ad unitatem tandem reducta erat: Decretumque fuisse, ut per litteras Judices rogarentur, quatenus & aliis Provinciis & civitatibus operam impendi jubeant *unitati*. Denique recitatas fuisse litteras Innocentii Papæ, " ut Episcopi ad Transmarina facilè pergere „ non debeant: quod hoc ipsum sententiis Episcoporum confirmatur.

Can. 94. Codicis.

Episcopi non facile ad Transmarina pergant.

§. IX.

Canones Concilii Carthaginensis, anni 407.

Sequitur in Codice Africano Synodus Carthaginensis celebrata Idibus Juniis, Honorio & Theodosio II. iterum Augustis Consf. id est, juxta Justellum, anno 407. " Cum „ Aurelius Episcopus unà cum Episcopis suis „ consedisset, ait Synodi præfatio, adstantibus Diaconis: quoniam constitutum fuerat in Concilio Hipponensi, ut singulis annis contraheretur Concilium Africæ plenarium non tantum hîc apud Carthaginem, „ verum etiam per diversas Provincias suo ordine, & hoc reservatum est, ut indiceremus aliquando in Numidia, aliquando in Byzantio, atque hoc laboriosum omnibus fratribus visum est.

Tantum semel in anno habenda plenaria Africæ Synodus.

Canone I. In Codice 95. " Placuit, ut non „ sit ultra fatigandis fratribus anniversaria necessitas, sed quoties exegerit causa communis, „ id est, totius Africæ: Undecumque ad hanc „ sedem de hac re datæ litteræ fuerint, congregandam esse Synodum, in ea Provincia, ubi „ opportunitas persuaserit, causæ autem quæ „ communes non sunt, in suis Provinciis judicentur.

Causa communes in plenaria, privatæ in Provinciali Synodo tractandæ.

Causas communes interpretatur Balsamon, quæstiones dogmaticas; speciales autem seu privatas, quæ fortassis exortæ sunt inter Clericos & Episcopos. Illas in generali totius Africæ Synodo examinari; has verò in unaquaque Provincia terminari oportet.

Quæ causæ communes & quæ privatæ.

Hic nota, jam pridem à Patribus probatum esse, ut causæ particulares in illis partibus judicentur, in quibus exortæ sunt.

Causæ examinandæ in loco, ubi sunt exortæ.

Item, hîc advertere est, quàm solliciti fuerint Patres, ne citra necessitatem, Pastores à suis ovibus avocarentur.

Canone II. In Codice 96. " Si autem fuerit, provocatum eligat qui provocaverit Judices, " (vel ut clarius in Codice Græco: *Si autem emissa sit appellatio, & qui appellavit Judices elegerit*) " & cum eo & ille contra quem provocaverit: ut ab ipsis deinceps nulli liceat provocare: " *Grat.* 2. *q.* 6. *Can.* 39.

A Judicibus electis non provocatur.

" Dicit ergo Canon, ait Balsamon, quod „ si quis fuerit judicatus, & cum appellaverit, voluerit ab hoc, quisquis is sit, Episcopo de sua appellatione cognosci, & nec „ adversarius ei contradixerit, nulli eorum licebit deinceps appellare adversùs sententiam Judicis, quem uterque adversarius „ elegit. " Sive, ut notat Zonaras, Canon idem statuit, quod legibus cautum est, quod ab arbitris nulla detur provocatio.

Canone III. In Codice 97. " Placuit etiam, „ ut petant ex nomine Provinciarum omnium

Defensores Ecclesiarum.

Legati

„ Legati perrecturi Vincentius & Fortunatianus à gloriosissimis Imperatoribus : Ut dent facultatem defensores constituendi Scholasticos, qui in actu sunt, vel in munere defensionis causarum, ut more Sacerdotum Provinciæ, iidem ipsi qui defensionem Ecclesiarum susceperint, habeant facultatem pro negotiis Ecclesiarum, quoties necessitas flagitaverit, vel ad obsistendum obrepentibus, vel ad necessaria suggerenda, ingredi Judicum secretaria." Vel ut habet Codex Græcus : *Secreta judiciorum ingredi.*" Est „ autem, ait Zonaras, *Secretum* Latinis exercendi judicii locus.

Postulantur Defensores ex Ordine Advocatorum.

Duo hic postulanda dicunt ab Imperatoribus. Primum, cum hactenus è Clericis delecti fuissent, qui causas in Principum Tribunalibus tuendas susciperent ; indecensque videretur Patribus, Clericos forensibus negotiis implicari, & sæcularia Tribunalia terere, postulandum censuerunt, ut è Scholasticorum sive Advocatorum Ordine Ecclesiarum defensores eligi possent, *more Sacerdotum Provinciæ.*

Quid Sacerdotes Provinciarum.

Erant enim intere Gntiles Sacerdotes Provinciæ, sive Provinciales ; ad quorum curam Templa templorumque solennia pertinebant : Hi autem per Africam ex Constitutione Constantii in *l.* 46. *Cod. Theod. de Decurionibus*, eligebantur ex Ordine Advocatorum. Petunt igitur Patres, ut *more Sacerdotum Provinciæ defensores* Ecclesiæ ex eodem ordine constitui queant. De his Sacerdotibus Provinciarum vide latiùs Jacobum Gothofredum ad dictam *l.* 46. & in *paratitlo* tituli Codicis Theodosiani de paganis.

Petitioni annuit Imperator.

Huic Patrum postulato annuit Honorius Imperator Constitutione edita hoc anno 407. 17. Kalendas Decembris, relatâ in *l.* 38. *Cod. Theod. de Episcopis.*

Petitur ut causæ Ecclesiasticæ celeriter expediantur.

Alterum postulationis membrum erat, ut Defensores Ecclesiarum haberent facultatem pro negotiis Ecclesiarum, " quoties necessitas flagitaverit, vel ad obsistendum obrepentibus, vel ad necessaria suggerenda ingredi Judicum secretaria, " sive locum judicii : id est, uno verbo, ut negotia Ecclesiarum non retardentur, sed promptè expediri possint.

Postulato consensit Imperator.

Huic postulato respondet Constitutio ejusdem Honorii, relata in *l.* 7. *Cod. Theod. de denuntiat. & editione rescripti.* " Quæcumque „ fortè, ait, Ecclesiæ venerabilis negotia „ sunt, vel esse poterunt actiones, celeri „ (legum ordine servato) Judicantium disceptatione finiantur : Nec enim decet, defensione loci nominisque venerabilis susceptâ, publica diu secretaria præstolari.

Nihil evidentius, quàm hac Honorii Constitutione edici, negotia Ecclesiastica celeriter esse expedienda ; hac tamen limitatione, ut legum ordo etiam in his servetur : quod indicatur verbis parenthesi inclusis, *legum ordine servato.*

Porro notant Viri eruditi ex hoc Patrum Africanorum postulato manâsse originem *defensorum laicorum :* qui cùm ex ordine *Advocatorum* assumerentur, dicti fuerunt *Advocati Ecclesiarum.*

Advocatorum Ecclesiarum origo.

Succedentibus verò sæculis id munii non ampliùs viris *Scholasticis*, sed potentioribus ac militaribus attributum ; ut essent, qui non linguâ dumtaxat, sed & armis jura tuerentur Ecclesiarum, quarum in se recipiebant protectionem.

Et quidem frequens in Chartis fundationum Ecclesiarum & Monasteriorum hujusmodi *Advocatorum* mentio occurrit.

De hodiernis Ecclesiarum Advocatis.

Sic legitur in diplomate Henrici III. quo Collegio Canonicarum Nivellensium prædia olim ablata restituit anno 1040 : " Non sit ibi *Advocatus* quisquam vel *Comes*, nisi quem Abbatissa elegerit, nec requirat ipse *Advocatus* vel *Comes* aliquod judicium vel placitum, nisi invitetur ab Abbatissa, vel Præposito. Sit autem ab omni potestate *Comitis* „ vel *Advocati* ulterius libera ; nisi invitentur justitiæ causâ. Apud Miræum in notit. Eccles. Belgii *cap.* 87. & *cap.* 101. exhibetur instrumentum dotationis Collegii Canonicorum Lensensis in Arthesia per Eustachium Comitem Boloniæ, in quo libera conceditur potestas Canonicis assumendi quemcumque voluerunt *Advocatum*, " qui tamdiu & non ulteriùs eorum rebus, vel eorum causis præsit, quamdiu eis placuerit.

Sat manifestum est ex his, jam tum *Advocatos* illos Ecclesiis & Monasteriis fuisse interdum onerosos & molestos ; quod luculentius probat diploma fundationis Abbatiæ Lacensis in Diœcesi Trevirensi ab Henrico Comite Palatino anno 1093. apud Miræum in diplomatibus Belgicis *lib.* 2. *cap.* 35. Ideoque privilegii instar esse cœpit, liberam esse Ecclesiam ab Advocato, aut saltem eligendi liberam habere facultatem. Inde quoque factum, ut à fundatoribus jura *Advocatorum* taxarentur, & designarentur ; ne aliàs Ecclesias nimium gravarent ; uti videre est in diplomate dato in favorem Monasterii Trudonensis apud Miræum in Codice *donationum piarum cap.* 54. Interdum ipsi Reges & Duces Ecclesiarum Fundatores sibi & suis Successoribus *Advocatiam* reservârunt ; uti videre est in diplomate dato Monasterio Gemblacensi anno 1123. apud Miræum ibid. *cap.* 76. Et in diplomate Philippi Alsatii Comitis Flandriæ, quo Abbatiæ Ninivensis Advocatum & Defensorem se profitetur : Apud Miræum in *donationibus Belgicis lib.* 2. *cap.* 53.

Atque ad hæc Monasteria & pia loca alludit Synodus Tridentina *Sess.* 22. *cap.* 8. eximens à visitatione Episcoporum *pia loca, quæ sub Regum immediata protectione sunt, sine eorum licentia.*

Cæterùm qui plura de his Advocatis ; eorumque juribus ; & muniis scire desiderat, consulat D. De Fresne in suo Glossario, Verbo, *Advocati Ecclesiarum.*

Novi Episcopatus auctoritate Synodi Provincialis instituuntur.

Canone IV. In Codice 98. " Placuit & illud ut plebes quæ nunquam habuerunt proprios Episcopos, nisi ex Concilio plenario „ uniuscujusque Provinciæ, & Primatis, atque consensu ejus ad cujus Diœcesim ea Ecclesia pertinebat, decretum fuerit, minimè accipiant.

Probat hic Canon, institutionem novi Episcopatûs eo tempore necdum Sedi Apostolicæ fuisse reservatam ; sed authoritate Concilii Provincialis fieri potuisse.

Canone V. In Codice 99. " Sane ut illæ plebes, quæ conversæ sunt à Donatistis, & habuerunt Episcopos sine dubio, inconsulto „ consilio habere mereantur : quæ autem plebes habuerunt Episcopum, & eo defuncto „ voluerint non Episcopum proprium habere, „ sed ad alicujus Episcopi Diœcesim pertinere, non eis esse denegandum. Nec non & „ illud suggestum est, quod plebes ante legem Imperatoris de unitate latam quicum- „ que

„ que converterentur Episcopi ad Catholi-„ cam, ipsi eas obtinere debeant : verùm à „ lege *Unitatis*, & deinceps, oporteat uni-„ versas Ecclesias vindicare sibi Episcopos „ Catholicos eorum locorum, ad quæ loca „ sub hæreticis pertinebant, vel conversorum „ ad Catholicam vel non conversorum hære-„ ticorum, & Diœceses, & si quæ forte sunt „ instrumenta Ecclesiæ, vel ad ejus jus per-„ tinentia : Qui verò aliqua usurpaverunt, „ post legem usurpata conventi restituant.

Quid Lex de Unitate.

Legem Imperatorum de *Unitate* latam intelligunt Patres legem, qua pœnarum metu Donatistæ ad *Unitatem* Ecclesiæ redire cogebantur; atque huc spectat Rescriptum Arcadii & Honorii anno 405. missum ad Proconsulem Africæ; refertúrque in *l. 2. Cod. Theod. de religione* : " Edictum, inquiunt, quod de „ *Unitate* per Africanas regiones Clementia „ nostra direxit, per diversa proponi volu-„ mus, ut omnibus innotescat Dei omnipo-„ tentis unam & veram fidem Catholicam, „ quam recta credulitas confitetur, esse re-„ tinendam.

Inter ea autem, quæ pro reducendis Donatistis ad *Unitatem* edixerant Imperatores, & hoc erat, teste S. Augustino *Epist. ad Bonifacium*, quod *quidquid nomine Ecclesiarum partis Donati possidebatur, ad Catholicam Ecclesiam transire jusserint.*

Sensus Canonis.

Sensus ergo Canonis est, quod Episcopi à Donatistis ad Ecclesiam reversi, retinere debeant Ecclesias quas apud Donatistas obtinuerant; si modò ante legem Imperialem de *Unitate* essent conversi : Secus si post eam legem; quia per illam legem Episcopis Catholicis erant addictæ, & Donatistis ablatæ.

Canone VI. In Codice 100. Solum exhibetur querela Maurentii Episcopi, qui cum à Senioribus suæ Diœcesis accusaretur, neque Synodo licet invitati, se sisterent, Judices petiit, inter quos fuêre Augustinus & Possidius; quos Synodus annuit.

Episcopi conciliandæ paci Ecclesiarum incumbere debent.

Canone VII. In Codice 101. " Placuit etiam, „ ut de dissensione Romanæ atque Alexandri-„ næ Ecclesiæ ad Sanctum Papam Innocen-„ tium scribatur, quo utraque Ecclesia intra „ se pacem, quam præcepit Dominus, te-„ neat.

De qua dissensione hic agatur.

Notat Baronius, hîc agi de dissensione inter dictas Ecclesias exortâ occasione S. Chrysostomi; qui factione Theophili Alexandrini fuerat in exilium missus : quam ob causam Innocentius I. teste Palladio, Theophilum à communione separare decreverat : hoc ne fieret, vel si factum fuerat, ne perseveraret, rogandum ducunt Patres Africani : suo exemplo docentes, quomodo Ecclesiarum Prælati soliciti esse debeant, ut pacem & concordiam inter dissentientes Ecclesias concilient & foveant. Hæc enim Patrum prima semper cura fuit, ut pacem inter Ecclesias retinerent. Sic Basilius *Epist. 52. ad Athanasium* : " curan-„ dum ut *paci* posthabeantur omnia : & cum „ primùm Antiochenæ Ecclesiæ medeatur, ne „ illa sincera pars imbecillis facta, persona-„ rum respectu scindatur.

Divortium quoad vinculum improbatum.

Canone VII. In Codice 102. " Placuit ut „ secundum Evangelicam & Apostolicam dis-„ ciplinam, neque dimissus ab uxore, neque „ dimissa à marito, alteri conjungatur, sed „ ità maneant, aut sibimet reconcilientur : „ quod si contempserint, ad pœnitentiam re-„ digantur, in qua causa Legem Imperia-„ lem petendam promulgari.

Grat. 32. *q.* 7. *Can.* 5. omissis postremis verbis : *In qua causa Legem Imperialem petendam promulgari.*

Ritè examinanda, quæ in Ecclesia leguntur.

Canone VIII. In Codice 103. " Placuit „ etiam hoc, ut preces, quæ probatæ fuerint „ in Concilio, sive præfationes, sive com-„ mendationes seu manûs impositiones ab „ omnibus celebrentur, nec aliæ omnino „ contra fidem præferantur, sed quæcumque „ à prudentioribus fuerint collectæ, dican-„ tur.

Alia Canonis lectio.

Postrema pars Canonis ita legitur in Concilio Milevitano II. *cap.* 12. " Nec aliæ om-„ nino dicantur in Ecclesia, nisi quæ à Pru-„ dentioribus tractatæ, vel comprobatæ in „ Synodo fuerint, ne forte aliquid contra „ fidem, vel per ignorantiam, vel per mi-„ nus studium sit compositum.

Docent hoc suo Decreto Patres Africani, quam soliciti esse deberent Ecclesiarum Rectores, ne quid apocryphi, aut non satis probati in ritus, & preces Ecclesiæ irrepat.

Canone IX. In Codice 104. " Placuit, ut „ quicumque ab Imperatore cognitionem ju-„ diciorum publicorum petierit, honore pro-„ prio privetur : si autem Episcopale judi-„ cium ab Imperatore postulavit, nihil ei „ obsit.

Grat. 11. *q.* 1. *Can.* 11. ex Concilio Carthaginensi VIII. sed notant Correctores Romani intelligi debere Concilium Milevitanum II. in quo hic Canon extat *cap.* 19.

Sensus Canonis.

" Sensus Canonis est, ait Zonaras, si quis „ Ordine initiatus Imperatorem adeat, ac suæ „ causæ cognitionem publicis judiciis, hoc est, „ politicis & sæcularibus Magistratibus, com-„ mitti postulat, proprio honore privabitur, „ hoc est, deponetur. Si verò ad Imperatorem „ accedens, Episcopale ab eo judicium postu-„ laverit; hoc est, causam suam in Conventu „ Episcoporum Imperatoris auctoritate ha-„ bendo cognosci velit, nullam dignitatis suæ „ jacturam ex ea re faciet.

Clericus à suo Episcopo excommunicatus, alibi communicare non potest.

Canone IX. In Codice 105. " Quicumque „ autem non communicans in Africa, in „ Transmarinis ad communicandum obre-„ pserit, jacturam Clericatûs excipiat.

Hoc Canone feriuntur, qui & hodie frequenter per sub vel obreptionem à Romano Pontifice impetratis litteris se à legitimis Superiorum sententiis eximunt, cum manifesta hierarchiæ & unitatis Ecclesiasticæ infractione.

A quo Clericus ad Comitatum pergens, formatam accipere debeat.

Canone X. In Codice 106. " Placuit, ut „ quicumque ad Comitatum ire voluerit, in „ formata, qua ad urbis Romæ Ecclesiam mit-„ titur, intimetur : ut inde etiam ad Comitatum „ formatam accipiat. Quod si accipiat ad Ro-„ mam tantummodo formatam & tacens ne-„ cessitatem, ob quam ad Comitatum illi per-„ gendum est, voluerit etiam ad Comitatum „ pergere, à communione removeatur. Quod „ si ibi Romæ ei repentina necessitas orta fue-„ rit ad Comitatum pergendi, alleget apud „ Episcopum urbis Romæ ipsam necessita-„ tem, & de hoc scripta ejusdem Romani „ Episcopi perferat.

§. X.

§. X.

De Canonibus Concilii Carthaginensis anni 418.

SEquuntur in Codice tria Concilia Carthaginensia quibus nulli Canones adscribuntur. Duo priora habita anno 408. 16. Kalendas Julias & idus Octobris : Tertium anno 409. Kalendas Julias : de quo ait Codicis Compilator : " Gesta hujus Concilii ideo non descripsi, quoniam provinciale, non universale celebratum est.

Canones contra Pelagianos huic Synodo adscribendi.

His demum subjicitur famosum illud Concilium Carthaginense *Universale*, scilicet totius Africæ anni 418. contra hæresim Pelagianam : Cui in hoc Codice 19. Canones assignantur : atque inter illos, octo illi famosissimi, quibus prædicta hæresis prostrata & damnata fuit. Hos enim huic Concilio, nequaquam autem Milevitano II. ut vulgò creditum est, adscribi debere, rectè monent Labbeus & Cossartius in ultima Conciliorum edi-ditione in nota marg. ad *Canonem I. dicti Concilii Milevitani*; & pluribus probat Paschasius Quenellius *diss.* 13. additâ tomo 2. operum S. Leonis.

Corrigendus proinde Gratianus, qui hos Canones sub nomine Concilii Milevitani II. suo Decreto *dist.* 4. *de consecratione* inseruit : Quem errorem nec Correctores Romani notarunt : utpote necdum adeò clarè detectum.

Anathema ei qui dicit hominem necessitate naturæ esse mortalem.

Canone I. In Codice 109. " Placuit omnibus Episcopis, quorum nomina & subscriptiones inditæ sunt, in Sancta Synodo Carthaginensis Ecclesiæ constitutis, ut quicumque dicit Adam primum hominem mortalem factum, ità ut, sive peccaret sive non peccaret, moreretur in corpore, hoc est, de corpore exiret, non peccati merito, sed necessitate naturæ, anathema sit.

Error Gratiani.

Gratianus *dist.* 4. *de consecrat.* Can. 151. hunc ei titulum præfigens : *Ex Concilio Milevitano cui interfuit Augustinus, & Anselmus Romanæ Sedis Legatus contra Pelagianos.* Errorem Gratiani, quo Concilio Milevitano Canonem attribuit jam notavimus : monent autem Correctores Romani in margine circa nomen Anselmi : *videtur mendum in hoc nomine.*

Infantes veraciter in remissionem peccatorum baptizantur.

Canone II. In Codice 110. " Item placuit, ut quicumque parvulos recentes ab uteris matris baptizandos negat, aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adami trahere originalis peccati, quod lavacro regenerationis expietur, unde sit consequens, ut eis forma baptismatis in remissionem peccatorum non vera, sed falsa intelligatur, anathema sit. Quoniam non aliter intelligendum est, quod ait Apostolus : *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ità in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt*; nisi quemadmodum Ecclesia Catholica ubique diffusa semper intellexit. Propter hanc enim regulam fidei, etiam parvuli, qui nihil peccatorum in seipsos committere potuerunt, ideò in peccatorum remissionem veraciter baptizantur, ut in eis regeneratione mundetur quod generatione traxerunt. " Gratianus *dist.* 4. *de consec. Can.* 153. Hic Canon ostendit, Patribus Africanis visum fuisse sensum S. Scripturæ ex traditione esse potissimum hauriendum.

Medius locus pro parvulis sine baptismo morientibus, reprobatur.

Post hunc Canonem in editione Conciliorum Labbeana sequitur hæc nota ex Surio & Binio : " Quidam pervetustus Codex hoc loco hujusmodi caput insertum habebat : Item placuit, ut si quis dicit ideò dixisse Dominum : *In Domo patris mei mansiones multæ sunt*, ut intelligatur, quia in Regno Cœlorum erit aliquis medius, aut ullus alicubi locus, ubi beate vivant parvuli, qui sine Baptismo ex hac vita migrarunt, sine quo in Regnum Cœlorum, quod est vita æterna, intrare non possunt, anathema sit. Nam cùm Dominus dicat : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in Regnum Cælorum* : Quis Catholicus dubitet, participem fore diaboli eum, qui cohæres esse non meruit Christi? Qui enim dextrâ caret sinistram procul dubio partem incurret.

Verum esse Canonem probatur.

Neque solum in uno illo pervetusto Codice è quo Surius & Binius retulêre, extat hic Canon; sed & in Codice antiquo Ecclesiæ Romanæ, quem edidit Quenellius; de cujus sinceritate & auctoritate capite præcedenti actum fuit. Citatur insuper à Photio in Nomo-Canone; videturque ad eum alludere S. Augustinus *lib.* 2. *de anima & ejus origine cap.* 12. " Novellos, ait hæreticos Pelagianos justissime *Conciliorum* Catholicorum & Sedis Apostolicæ damnavit auctoritas, eò quod ausi fuerint *parvulis* dare *quietis & salutis* locum, etiam præter Regnum Cœlorum.

Ad hunc locum Augustini reflectens Vir eruditus Paschasius Quenellius *diss.* 13. *cap.* 21. *n.* 4. ait : " En materiam Canonis de quo quæstio est, disertis verbis explicatam : nullo enim Canone alio, *medius* ille quietis & beatitudinis parvulorum locus proscriptus legitur : Ità ut, vel hoc uno Augustini testimonio certum sit, & invictè probatum, pro genuino Canone habendum esse eum, quem ut adjectitium ablegant plerique. Hæc ille. Verum quidem est, Canonem hunc in Codice Africano à Dionysio Exiguo compilato, & suæ collectioni inserto, non extare : Sed quidni credamus, Dionysium, qui plura compendii causa omisit, & rescidit, hunc Canonem omisisse; quod supponeret eum sufficienter contineri in præcedentibus, quibus definitum erat, parvulos peccato originali nasci obnoxios. Plura videri possunt pro adstruenda Canonis sinceritate, & objectorum solutione in dicta dissertatione Quenellii; qui & ibidem ex conjectura non plane levi suspicatur, hunc Canonem aliquando in Codice Africano à Dionysio fuisse insertum, sed recentiori manu postmodum fuisse erasum.

Gratia Dei etiam datur ad adjutorium.

Canone III. In Codice 111. " Item placuit ut quicumque dixerit gratiam Dei, qua justificatur homo per Jesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere, quæ jam commissa sunt, non etiam ad adjutorium, ut non committantur, anathema sit.

Gratianus *dist.* 4. *de conf. Can.* 154.

Gratia Dei non tantum ad cognoscendum bonum, sed etiam faciendum requiritur.

Canone IV. In Codice 112. " Item quisquis dixerit eandem gratiam Dei per Jesum Christum Dominum nostrum per hoc tantùm nos adjuvare ad non peccandum; quia per ipsam nobis revelatur & aperiatur intelligentia mandatorum, ut sciamus quid appetere,

tere, quid vitare debeamus, non autem per illam nobis præstari, ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus atque valeamus, anathema sit. Cum enim dicat Apostolus, *scientia inflat, charitas verò ædificat*, valde impium est, ut credamus ad eam, quæ inflat nos habere gratiam Christi: Ad eam quæ ædificat nos non habere: cum sit utrumque donum Dei, & scire quid facere debeamus, & diligere ut faciamus, ut, ædificante charitate, scientia non possit inflare. Sicut autem de Deo scriptum est, *qui docet hominem scientiam*, ità etiam scriptum est, *charitas ex Deo est.*" Gratianus cum refert *dist.* 4. *de conf. Can.* 155. usque ad hæc verba *anathema sit*, omissis iis, quæ in sententiæ suæ probationem Patres apposuerunt.

Gratia Dei non solùm requiritur ut facilius bona faciamus.

Canone V. In Codice 113. " Item placuit ut quicumque dixerit ideo nobis gratiam justificationis dari, ut quod facere libero jubemur arbitrio, facilius possimus implere per gratiam tamquam & si gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possimus etiam sine illa implere divina mandata, anathema sit. De fructibus enim mandatorum Dominus loquebatur, ubi non ait sine me difficilius potestis facere, sed ait sine me nihil potestis facere.

Gratianus *dist.* 4. *de conf. Can.* 156.

Omnes veraciter confiteri se debent peccatores.

Canone VI. In Codice 114." Item placuit quod ait S. Joannes Apostolus: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos decipimus & veritas in nobis non est.* Quisquis sic accipiendum putaverit, & dicat propter humilitatem oportere dici, nos non habere peccatum, non quia vere ità est, anathema sit. Sequitur enim Apostolus, & adjungit: *Si autem confessi fuerimus peccata nostra, fidelis est & justus, qui remittat nobis peccata, & mundet nos ab omni iniquitate.* Ubi satis apparet, hoc non tantùm humiliter, sed etiam veraciter dici. Poterat enim Apostolus dicere: Si dixerimus, non habemus peccatum, nos ipsos extollimus, & humilitas in nobis non est: Sed cum ait, *nos ipsos decipimus, & veritas in nobis non est*, satis ostendit, eum, qui dixerit se non habere peccatum, non verum loqui, sed falsum.

Justi in Oratione Dominica petunt propria peccata dimitti.

Canone VII. In Codice 115. " Item placuit, ut quicumque dixerit in oratione Dominica, ideo dicere Sanctos: *Dimitte nobis debita nostra*, ut non pro seipsis hoc dicant, quia non est eis jam necessaria illa petitio, sed pro aliis qui sunt in suo populo, peccatores, & ideo non dicere unumquemque Sanctorum, dimitte mihi debita mea, sed *dimitte nobis debita nostra*, ut hoc pro aliis potius, quam pro se justus petere intelligatur, anathema sit. Sanctus enim & justus erat Apostolus Jacobus, cum dicebat, *in multis offendimus omnes.* Nam quare additum est *omnes*, nisi ut ista sententia conveniret & Psalmo ubi legitur: *Ne intres in judicium cum servo tuo, quoniam non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens:* Et in oratione sapientissimi Salomonis: *Non est homo qui non peccavit*: Et Libro Sancti Job: *In manu omnis hominis signat, ut sciat omnis homo infirmitatem suam.* Unde etiam Daniel Sanctus, & justus cum in oratione pluraliter diceret: *Peccavimus, iniquitatem fecimus*, & cætera quæ ubi veraciter, & humiliter confitetur: Ne putaretur quemadmodum quidam sentiunt, hoc non de suis, sed de populi sui potiùs dixisse peccatis, postea dixit: *Cum orarem & confiterer peccata mea, & peccata populi mei Domino Deo meo*, noluit dicere peccata nostra, sed peccata *populi sui*, dixit, & *sua*, quoniam futuros istos, qui tam male intelligerent, tamquam Propheta prævidit.

A sanctis veraciter dicitur, dimitte nobis debita nostra.

Canone VIII. In Codice 116." Item placuit, ut quicumque ipsa verba Dominicæ Orationis, ubi dicimus, *dimitte nobis debita nostra*, ita volunt à Sanctis dici, ut humiliter, non veraciter hoc dicatur, anathema sit. Quis enim ferat orantem & non hominibus, sed ipsi Domino mentientem, qui labiis sibi dicit dimitti velle, & corde dicit, quæ sibi dimittant debita non habere.

Reflexiones ad hos Canones abstrusiora originalis peccati & Divinæ Gratiæ Mysteria exponentes, & declarantes Theologis faciendas relinquo; subsequentes Canones interim relaturus.

Canon IX. In Codice 117. Hoc Canone reformatur Canon 5. Concilii Carthaginensis anni 407. sub numero 99. supra exhibitus; quo nimirum statuebatur, ut qui Episcopi Catholici ad Ecclesiam Catholicam reduxissent Donatistas ante legem *unitatis* latam, in eos jurisdictionem haberent. Quoniam ex hoc Canone multa orta essent dissidia, visum est Patribus, " ut ubicumque & Catholica fuit, & pars Donati, & ad diversas Cathedras pertinebant, quocumque tempore illic unitas facta est, vel facta fuerit, sive ante Leges, sive post Leges, ad eam Cathedram pertineant, ad quam Catholica, quæ jam ibi fuerat, pertinebat.

Cum verò in una eademque Diœcesi duo erant Episcopi, alter quidem Catholicus, alter Donatista ad Ecclesiam conversus, multæ occurrebant dissentiones; quibus ut Patres mederentur, placuit.

Dum duo sunt ejusdem Diœcesis Episcopi, quomodo loca dividenda.

Canon X. In Codice 118. " Ut si Episcopus ex Donatistis ad Catholicam unitatem conversus est, æqualiter inter se dividant eas, quæ sic fuerint inventæ, ubi ambæ partes fuerunt, id est, ut alia loca ad illum, alia ad illum pertineant: ità ut ille dividat, qui amplius tempus in Episcopatu habet, & minor eligat. Quod si forte unus fuerit locus, ad eum pertineat cui vicinior invenitur. Quod si ambabus Cathedris æqualiter vicinus est, ad eum pertineat quem plebs elegerit. Quod si forte antiqui Catholici suum Episcopum voluerint, & illi suum, qui ex Donati parte conversi sunt; plurium voluntas paucioribus præferatur. Si autem partes æquales sunt, majoris temporis Episcopo deputetur. Si autem ità plurima loca inveniuntur, in quibus ambæ partes fuerunt, ut non possint æqualiter dividi, velut ut si impari numero fuerint: distributis iis locis qui parem habent numerum, quicumque locus remanserit, hoc in eo servetur, quod superius dictum est, cum de uno tractaretur loco.

Condescendentia dum de convertendis Hæreticis tractatur.

Hic rursus mirè elucet, qua mansuetudine & condescendentia utendum sit, dum de pace ac unitate Ecclesiæ procuranda tractatur: nec de honoribus aut Cathedris anxie esse disputandum; sed iis etiam renuntiandum, si conversioni populi, ac paci Ecclesiæ necessarium esse videatur. Audire lubet unum è Patribus

bus Africanis S. Augustinum *Sermone* 1. *ante collationem Carthaginensem*: " Episcopi vultis esse nobiscum ? (Donatistæ) estote. „ Non vult populus duos Episcopos, nobiscum in hæreditate Fratres estote. *Non propter honores nostros impediamus pacem Christi.....* Ergo, sublato errore de medio, „ tamquam pariete materiæ contradictionis & „ divisionis, esto Frater meus, & ego sum „ Frater tuus, ut ambo simus ejus, qui Dominus est & meus & tuus. *Hac dicimus amore pacis, non diffidentiâ veritatis.*

Qui Ecclesiam per triennium pacifice possedit, inturbari non potest.

Canone XI. In Codice 119. Statuitur " ut „ si quisquam post Leges, aliquem locum ad „ Catholicam unitatem converterit: si eum „ per triennium nemine repetente retinuit, „ ulterius ab eo non repetatur. Si tamen per ipsum triennium fuit Episcopus, qui posset „ repetere, & tacuit, præjudicium patietur: „ si autem non fuit, non præjudicetur Matrici, sed liceat, cùm locus acceperit Episcopum, qui non habebat, ex ipso die intra „ triennium repetere. Itemque si fuerit Episcopus ad Catholicam ex Donati parte conversus, non ei præjudicet præfinitum tempus: sed ex quo die conversus est, habeat „ per triennium potestatem repetendi loca, „ quæ ad ipsam pertinebant Cathedram.

Ecclesia Pastore viduata est instar pupilli.

Hoc Canone non obscurè probatur Canonistarum commune principium fundatum in *Cap.* 1. *&* 2. *ne Sede vacante aliquid innovetur*, nimirum, Ecclesiam Pastore viduatam esse instar pupilli defensore destituti: ideoque nec ei præjudicium creari posse.

Præluditur Regulæ Cancellariæ de triennali possessore.

Adhæc, in hoc Canone videmus prælusum Regulæ Cancellariæ de *Triennali possessore*: qua decernitur, ut si quis Beneficium Ecclesiasticum non simoniace, nec per intrusionem pacifice possederit per triennium, super eodem Beneficio taliter possesso nequeat molestari.

Canone XII. In Codice 120. " Item placuit ut quicumque Episcopi plebes, quas ad „ suam Cathedram æstimant pertinere, non „ ità repetunt, ut causas suas Episcopis judicantibus agant, sed alio retinente irruerint, „ sive volentibus sive nolentibus plebibus, „ causæ suæ detrimentum patiantur. Et quicumque jam hoc fecerunt, si nondum est „ inter Episcopos finita contentio: sed adhuc „ inde contendunt, ille inde discedat, quem „ constiterit prætermissis judiciis Ecclesiasticis „ irruisse. Nec sibi quisque blandiatur, si à „ Primate ut retineat, litteras impetrarit; sed „ sive habeat litteras sive non habeat, conveniat eum qui tenet, & ejus litteras accipiat, ut eum appareat pacifice tenuisse Ecclesiam ad se pertinentem. Si autem aliquam quæstionem retulerit, per Episcopos „ Judices causa finiatur: sive quos eis Primates dederint, sive quos ipsi vicinos ex consensu elegerint.

Nemo propria auctoritate rem aliquam vindicare potest.

Hic Canon ostendit, perpetuò à Patribus improbatum, ut quis propriâ auctoritate, juris ordine prætermisso, rem ab alio detentam sibi audeat vindicare: quod & legibus civilibus statutum fuit: atque in hunc finem allegatur hic Canon à Gratiano 16. *q.* 6. *Can.* 2. cum hac epigraphe: *Quod autem quisquis sua auctoritate quod sibi deberi putat, usurpat, nec per Judicem, cadat à causa.*

Quomodo punienda negligentia Episcoporum in reducendis schismaticis.

Canone XIII. In Codice 121. " Item placuit ut quicumque negligunt loca ad suam „ Cathedram pertinentia, in Catholicam unitatem lucrari, conveniantur à diligentibus „ vicinis Episcopis, ut id agere non morentur. Quod si intra sex menses à die conventionis non effecerint, qui potuerit ea lucrari, ad ipsum pertineant. Ità sane, ut „ si ille ad quem pertinuisse videbantur, probare potuerit magis illius electam negligentiam ab hæreticis, ut impune ibi sint, & „ suam diligentiam fuisse præventam, ut eo „ modo ejus cura sollicitior vetaretur, cum „ hoc Judices Episcopi cognoverint, suæ Cathedræ loca restituant; sane si Episcopi inter quos causa versatur, diversarum sunt „ Provinciarum, ille Primas det Judices, in „ cujus Provincia est locus, de quo contenditur. Si autem ex communi placito vicinos Judices elegerint; aut unus eligatur aut „ tres, ut si tres elegerint, aut omnium sententiam sequantur aut duorum.

Gratianus corrigitur à S. Antonino.

Hunc Canonem refert Gratianus 16. *q.* 3. *Can.* 15. in qua quæstione tractat de requisitis ad præscriptionem, ejus speciebus, & effectibus; atque inter alia immediate post hunc Canonem, dicit: *Quod sufficiat in initio cuique bonâ fide possidere cœpisse, etiamsi medio tempore scientiam rei alienæ habuerit.* S. Antoninus in Summa *p.* 4. *tit.* 11. *cap.* 8. notans dicta Gratiani quæ communiter reprobantur, etiam citatam opinionem illis annumerat: additque, " Quod licet hoc sit secundum jura civilia, tamen, ut dicit Glossa, „ hoc non tenetur secundùm jus Canonicum, „ cui in hoc standum est. Oportet enim, quod „ non solum ab initio, sed per omne tempus, „ quo currit præscriptio, habeat bonam fidem, id est, credat se juste possidere.

Canone XIV. In Codice 122. " A Judicibus autem, quos communis consensus elegerit, non liceat provocare, & quisquis provocatus repertus fuerit per contumaciam nolle obtemperare Judicibus, cùm hoc primæ Sedis Episcopo fuerit probatum, det litteras, „ ut nullus ei communicet Episcoporum, donec obtemperet.

Gratianus Canonem in partes dividens sensum alterat.

Hunc in duas partes dissectum retulit Gratianus 2. *q.* 6. *Can.* 19. *&* 33. quæ dissectio non tantum obscuriorem sensum Canonis, sed etiam à mente Patrum diversum imprimit: quasi nimirum, semper, qui per contumaciam Judicibus obtemperare noluerit, communione privandus sit ex Patrum Africanorum sententia: cum tamen ex integro Canone manifestum sit, hîc dumtaxat actum esse, de contumaciâ contra Judices de *consensu partium* electos.

Hinc statuat Juris Studiosus, pro exacta Canonum notitia, non nimium fidendum esse fragmentis Canonum à Gratiano relatis, sed inspiciendos integros Canones.

Episcoporum sollicitudo etiam ad aliorum Diœceses subinde extendenda.

Canone XV. In Codice 123. " Si in matricibus Cathedris Episcopus negligens fuerit, adversus hæreticos, conveniatur à vicinis Episcopis diligentibus, & ei sua negligentia demonstretur, ut se excusare non „ possit. Quod si ex die quo convenitur, intra sex menses, si in ejus Provincia executio fuerit, & non eos ad unitatem Catholicam convertendos curaverit, non ei communicetur, donec adimpleat. Si autem „ executor ad loca venerit, non adscribatur „ Episcopo.

Canone XVI. In Codice 124. " Si autem „ probatum fuerit, eum de communione eorum fuisse mentitum, dicendo eos communicasse,

„ nicasse, quos eo sciente non communicasse „ constiterit, etiam Episcopatum amittat.

Canones hi docent, quanto animi vigore, Episcopi conversioni, & saluti populi debeant intendere. Quodque Pastoralis Episcoporum sollicitudo non semper concludi possit limitibus suarum respective Diœcesium, sed & ad aliorum extendi debeat: si eas à suis Pastoribus negligi, aut male administrari noverint.

Canon XVII. In Codice 125. iisdem omnino verbis supra in Canone 28. hujus Codicis relatus est, cum hac solummodo adjecta clausula: *Sicut & de Episcopis sæpe constitutum est:* ut ibidem monuimus.

Velandæ Virgines ab Episcopis interdum ante ætatis præscriptum.

Canone XVIII. In Codice 126. " Item „ placuit ut quicumque Episcoporum necessitate periclitantis pudicitiæ virginalis, cùm „ vel petitor potens, vel raptor aliquis formidatur, vel si etiam aliquo mortis periculoso scrupulo compuncta fuerit, ne non „ velata moriatur, aut exigentibus parentibus, aut his, ad quorum curam pertinet, „ velaverit Virginem, seu velavit intra viginti & quinque annos ætatis; non ei obsit „ Concilium quod de isto annorum numero „ constitutum est.

Gratianus 20. *q.* 1. *Can.* 15. sub nomine Pii Papæ refert: " Virgines non velentur „ ante annos 25. nisi forte necessitate periclitantis pudicitiæ virginalis: & non sunt „ consecrandæ nisi in Epiphania & in Sabbatho Paschæ, & in Apostolorum natalitiis, „ nisi causâ mortis urgente. " Notant Correctores Romani " caput hoc inter Decreta „ Pii non est inventum, & abest à tribus vetustis Gratiani exemplaribus. De causa verò, ob quam ante 25. annos possint virgines velari, agitur in Concilio Milevitano „ cap. 26. & Africano cap. 93. " Hæc illi, evidenter ad Canonem præsentem alludentes. Cæterum ex hoc Canone cum Balsamone observari potest non permitti alicui homines monastico habitu induere sine permissione Episcopi. Hanc Disciplinam exemptiones Monasteriorum à jurisdictione Episcoporum mutarunt, & multum labefactarunt.

§. XI.

De Canonibus Concilii Carthaginensis VI. Sess. II. promulgatis.

Canonibus XIX. Synodi Carthaginensis anni 418. subjiciuntur in Codice Africano sex Canones editi Sessione II. Concilii Carthaginensis VI. habitâ 30. Maii 419. cùm Sessione I. celebrata 28. ejusdem mensis & anni editi essent 33. Canones, qui primum in hoc Codice locum occuparunt.

Providetur ne diutius Episcopi à suis Ecclesiis absesse cogantur.

Canone I. In Codice 127. " Placuit, ne „ diutius universi Episcopi, qui ad Concilium „ congregati sunt, tenerentur, ab universo „ Concilio Judices ternos de singulis Provinciis eligi. " Posthæc subjiciuntur nomina eorum, qui de singulis Provinciis electi fuère; primusque post Aurelium Carthaginensem nominatur Faustinus Ecclesiæ Potentinæ, Provinciæ Italiæ Piceni, Legatus Romanæ Ecclesiæ, ac deinceps reliqui 22. quos interer ant Alypius Thagastensis, Augustinus Hipponensium Regiorum, & Possidius Calamensis Legati Provinciæ Numidiæ.

Hujus proinde Sessionis Decreta à 22. Episcopis Provinciarum singularum Legatis, & à Concilio electis, confecta fuere: at Canones actaque Sessionis primæ à 217. Episcopis, ut contra Baronium notat Cardinalis Perronius in Scripto contra Regem Angliæ *cap.* 48.

Excommunicatus ad accusationem Clericorum non admittendus.

Canone II. In Codice 128. " Placuitque omnibus, quoniam superioribus Conciliorum „ Decretis de personis, quæ admittendæ sunt „ ad accusationem Clericorum jam constitutum est, & quæ personæ non admitterentur „ non expressum est: idcirco definimus, eum „ ritè ad accusationem non admitti, qui posteaquam excommunicatus fuerit, in ipsa „ adhuc excommunicatione constitutus, sive „ sit Clericus sive Laicus, accusare voluerit.

Infames similiter ad accusationem non recipiendi

Canone III. In Codice 129. " Placuit „ ut omnes servi, vel proprii liberti ad accusationem non admittantur, vel omnes, quos „ ad accusanda publica crimina leges publicæ „ non admittunt, omnes etiam infamiæ maculis aspersi, id est, histriones, ac turpitudinibus subjectæ personæ, hæretici etiam, „ sive pagani, seu Judæi: sed tamen omnibus, quibus accusatio denegatur, in causis „ propriis accusandi licentia non neganda.

Gratianus Canones mutilat.

Gratianus nonnullis ex priore, & aliquibus ex posteriore Canone verbis desumptis unum confecit; retulitque 4. *q.* 1. *Can.* 1. sub nomine Concilii Carthaginensis VII. *cui*, ait, *interfuit Faustinus Ecclesiæ Romanæ Legatus:*

Hæc Synodus non est alia à Synodo VI.

At notarunt Viri eruditi Concilium hoc Carthaginense non esse VII. & diversum à sexto, sed hujus dumtaxat continuationem, sive secundam Sessionem.

Canones parum sincere à Gratiano referuntur.

Adhæc verba finalia Canonis III. *Sed tamen quibus accusatio denegatur, in causis propriis accusandi licentia non est deneganda*, citato loco omittens, ex illis singularem Canonem confecit 4. *q.* 6. *Can.* 2. Ut vel hinc appareat, Canones à Gratiano nunc truncatè, nunc per partes divisos, nunc plures in unum conflatos, parum sincere referri.

Qui unum crimen objectum probare non potest, ad aliorum accusationem non admittitur.

Canone IV. In Codice 130. " Item placuit, quotiescumque Clericis ab accusatoribus multa crimina objiciuntur, & unum ex „ ipsis, de quo prius egerint, probare non „ valuerint, ad cætera jam non admittantur. Grat. 3. *q.* 10. *Can.* 1.

Canone V. In Codice 131. " Testes autem „ ad testimonium non admittendos, qui nec „ ad accusationem admitti præcepti sunt, vel „ etiam quos ipse accusator de sua domo produxerit. Ad testimonium autem intra annos 14. ætatis suæ non admittantur. " Grat. 4. *q.* 2. *Can.* 1.

Qui contra Clericos testari non possunt.

Canone VI. In Codice 132. " Item placuit, „ ut si quando Episcopus dicit, aliquem sibi „ soli proprium crimen fuisse confessum, atque ille neget: non putet ad injuriam suam „ Episcopus pertinere; quod illi soli non creditur, etsi scrupulo propriæ conscientiæ se „ dicit neganti nolle communicare.

Quid agendum Episcopo cuncti lo, qui secretò ipsi crimen est confessus.

In margine ad Canonem 99. Concilii vulgò Africani tom. 2. Concil. edit. Labbeanæ pag. 1669. notatur ad hæc verba, *nolle communicare*; " In editione Mog. inseruntur hæc verba: *secretè* tamen interdicat ei communionem donec obtemperet.

Canone VII. In Codice 133. " Quamdiu „ excommunicato non communicaverit suus „ Episcopus, eidem Episcopo ab aliis non „ communicetur Episcopis: ut magis caveat „ Episcopus, ne dicat in quemquam, quod „ aliis documentis convincere non poterit.

Hos duos Canones minus aptè in hoc Codice

dice divisos esse ipse Canonum tenor satis ostendit; & notatur ad citatum Canonem 99. Concilii vulgò Africani, ubi ut unus idemque Canon conjunguntur.

Consectaria ex dictis Canonibus.

Ex his Canonibus colligitur, quod tunc temporis Fideles sua peccata Episcopis *secretò* interdum confiterentur; quandoque Episcopus ob hæc crimina tametsi *occulta*, etiam excommunicaret, & publicam pœnitentiam imponeret; licet ad eam suscipiendam invitos cogere non posset in foro externo, nisi aliis documentis crimina probari possent: Hancque disciplinam, imponendi pœnitentiam publicam pro peccatis *occultis*, multis sæculis viguisse multis probat Morinus lib. 7. de *Pœnitentia*.

His ità peractis, Aurelius Synodum claudit; concluditque ad Bonifacium Romanum Episcopum scribendum: Quæ litteræ unà cum litteris Patrum Africanorum ad Cœlestinum Papam, & litteris Cyrilli Alexandrini & Attici Constantinopolitani ad Patres Africanos quatuor ultima Codicis Africani capita conficiunt.

§. XII.

De litteris Africanorum ad Bonifacium & Cœlestinum Pontifices Romanos.

POst variorum Conciliorum Africanorum Canones referuntur in eodem Codice Africano quatuor Epistolæ: Duæ Patrum Africanorum; una ad Bonifacium, altera ad Cœlestinum Romanos Pontifices: Et duæ ad Patres Africanos, prior Cyrilli Episcopi Alexandrini; posterior Attici Episcopi Constantinopolitani; quæ 4. Epistolæ quatuor ultima Codicis capita seu Canones conficiunt.

Occasio litteræ ad Bonifacium.

Porrò ut harum litterarum sensus faciliùs percipiatur, breviter occasionem scriptionis præmittam.

Urbanus Episcopus Siccensis, S. Augustini olim Discipulus, Apiarium Ecclesiæ suæ Presbyterum quorumdam criminum convictum, Synodali sententiâ exauctoraverat. Hic verò ad Zosimum Romanum Pontificem recurrit, à quo benigne exceptus, & in communionem receptus fuit.

Cum verò id repugnare videretur Canonibus, & disciplinæ Ecclesiasticæ, testantibus, ne quis Episcopus in communionem recipiat eos, qui à suo Episcopo sunt excommunicati, hæc Zosimi agendi ratio non parum Patres Africanos commovit. Quod dum Zosimus intellexit, Legatos suos, scilicet Faustinum Episcopum, & Asellum ac Philippum Ecclesiæ suæ Presbyteros in Africam ablegavit, qui & suum circa Apiarium agendi modum defenderent, & alia nonnulla negotia cum Africanis tractarent.

Patres ut Pontifici obsequantur, aliquibus condescendunt.

Ubi verò Africani perceperunt, Apiarium à Zosimo defendi, ut disceptationem cum Sede Apostolica declinarent, negotium illud ita componendum censuerunt, ut Apiarius Presbyter, de cujus ordinatione & excommunicatione & provocatione fuerat exortum, non solùm Siccensi, sed etiam totius Africanæ Ecclesiæ non leve scandalum, de omnibus erratis suis veniam petens, communioni restitueretur. " Quia verò, inquiunt in Epistola ad " Bonifacium Papam, paci & quieti Ecclesiæ " non tantùm ad præsens sed etiam imposterùm prospiciendum fuit, quoniam talia mul" ta præcesserant, ut vel similia, vel etiam " graviora deinceps præcaveri oporteret: pla" cuit nobis, ut à Siccensi Ecclesia, retento " scilicet honore gradûs sui, Presbyter re" moveretur Apiarius, & accepto Epistolio " ubicumque alibi vellet & posset, Presbyte" ri munere fungeretur. Quod eidem ipsi " per litteras proprias postulanti sine diffi" cultate concessimus.

Quid Legati Pontificis haberent in mandatis.

Verùm priusquam hoc negotium concluderetur, rogarunt instanter Papæ Legatos Patres, ut promerent quidquid eis cum Patribus Africanis agendum fuisset injunctum; Legati primùm nonnulla quidem sine ullo scripto prosecuti sunt verbis: " sed cùm id " potiùs flagitaremus, " inquiunt in Epistola ad Bonifacium, " quod in litteris ferrent, " Commonitorium protulerunt, quod recita" tum nobis, etiam gestis quæ secum ad vos " deferunt, est allegatum. In quo eis qua" tuor quædam nobiscum agenda mandata " sunt, unum de appellationibus Episcopo" rum ad Romanæ Ecclesiæ Sacerdotem; al" terum ne ad Comitatum Episcopi importu" nè navigent; tertium de tractandis Presby" terorum & Diaconorum causis apud finiti" mos Episcopos, si à suis excommunicati per" peram fuerint: Quartum de Urbano ex" communicando, vel etiam Romæ vocan" do, nisi ea quæ videbantur corrigenda, " corrigeret.

Circa secundum & quartum nulla aut exigua erat difficultas. Africani enim Episcopi jam lege latâ prohibuerant, ne Episcopi Presbyterive in Aulam aut Comitatum pergerent. Quartum quoque adhibito temperamento, de quo jam diximus, sopitum videbatur.

Primum & tertium majoris momenti & consequentiæ Patribus Africanis videbatur; quare & de his disceptatio non modica exorta fuit.

Legati Canones Sardicenses allegant pro Nicænis.

Legati ergo in Synodo Generali Africæ 217. Episcoporum ex commonitorio suo (ita enim appellabant mandata Legatis scripto prodita) in horum articulorum probationem allegarunt duos Canones tamquam Canones Nicæni Concilii; qui reverà erant duo Canones Concilii Sardicensis.

Africani his Canonibus per omnia assentiri noluerunt.

Cùm verò hos Canones ignorarent Patres Africani, noluerunt mox iis, quæ asserebantur, assentiri; quia tamen eos esse Nicænos assererent Legati, ob reverentiam huic Sedi, & Canonibus Nicænis debitam dixerunt, se Canones illos observaturos, donec compertum sibi esset, utrum Concilii Nicæni essent necne: *Et hoc*, inquiebat S. Augustinus, *nos servaturos profitemur, salva diligentiore inquisitione Concilii Nicæni.*

Inquirendum censent de veritate horum Canonum.

Cùm autem factâ inquisitione in suis exemplaribus Nicæni Concilii Canones illos Patres Africani non reperiissent, censuit Alypius, mittendos esse Legatos ad Episcopos Constantinopolitanum, Alexandrinum & Antiochenum, ut allatis ab eis genuinorum Nicæni Concilii actorum exscriptis, lis illa tutiùs dirimi posset. Accepta est ab omnibus Alypii sententia; decretumque, intereà observandam esse praxim his Canonibus præscriptam. Quin etiam visum Patribus, de rebus omnibus, quę in hoc Concilio agitatæ fuerant, Bonifacium Papam (qui sub finem anni 418. Zosimo successerat) litteris certiorem reddendum; rogandumque, ut de eo ipso ad Orientales Ecclesias scribat, quo manifestius de Cano-

Canonum horum veritate constare possit. Hæ itaque sunt litteræ Patrum Africanorum ad Bonifacium, quæ *Cap.* 134. in Codice Africano conficiunt: in quibus primùm relatis quatuor articulis, quos è suo Commonitorio Legati Sedis Apostolicæ recitaverant, hæc subjiciunt: " Quorum omnium de primo & „ tertio, id est, ut Romam liceat Episcopis „ provocare, & ut Clericorum causæ apud „ suarum Provinciarum Episcopos finiantur, „ jam priore anno, etiam litteris nostris ad „ eumdem venerabilis memoriæ Zosimum „ Episcopum datis, insinuare curavimus, ut „ ea servare sine ulla injuria *paulisper sinere-* „ *mus usque ad inquisitionem* Concilii Niceni. „ Et nunc de tua poscimus Sanctitate, ut „ quemadmodum ea apud Nicæam à Patri- „ bus acta vel constituta sunt, sic ea à no- „ bis facias custodiri, & ibi apud vos ista „ quæ in Commonitorio attulerunt, facias „ exerceri: id est, si Episcopus accusatus fue- „ rit, &c. " Hic inseruntur Canones 5. & 14. Sardicenses, quos sub nomine Nicænorum allegaverant Legati Sedis Apostolicæ: Quibus relatis pergunt litteræ: " hæc utique usque „ ad adventum verissimorum exemplariorum „ Nicæni Concilii, inserta gestis sunt: quæ „ si ibi, quemadmodum ipso quod apud nos „ Fratres ex Apostolica Sede directi Commo- „ nitorio allegaverunt, nullo modo nos talia „ qualia commemorare jam nolumus, vel to- „ lerare cogemur: sed credimus adjuvante „ misericordiâ Domini Dei nostri, quod tuâ „ Sanctitate Romanæ Ecclesiæ præsidente, „ non sumus jam istum typhum passuri. Et „ servabuntur erga nos, quæ nobis etiam „ non disserentibus custodiri debeant cum fra- „ ternâ charitate, quæ secundùm sapientiam „ atque justitiam, quam tibi donavit Altissi- „ mus, etiam perspicis esse servanda, nisi „ forte aliter se habeant Canones Concilii „ Nicæni. Quamvis enim plurimos Codices „ legeremus; sed nusquam in Nicæno Con- „ cilio, in Latinis Codicibus legimus, quem- „ admodum in supra dicto Commonitorio „ inde directa sunt. Tamen quia hîc in nullo „ Codice Græco ea potuimus invenire, ex „ Orientalibus Ecclesiis, ubi perhibentur ea- „ dem Decreta posse etiam authentica repe- „ riri, magis nobis desideramus afferri. Pro „ qua re, tuam quoque Venerationem obse- „ cramus, ut scribere etiam ipse digneris ad „ illorum Patrum Sacerdotes, hoc est, Ec- „ clesiæ Antiochenæ, Alexandrinæ, & Con- „ stantinopolitanæ, & si aliis etiam tuæ pla- „ cuerit Sanctitati, ut inde ad nos iidem Ca- „ nones apud Nicæam Civitatem à Patribus „ constituti veniant, te potissimùm hoo be- „ neficium cunctis Occidentalibus Ecclesiis in „ Domini adjutorio conferente. Quis enim „ dubitet, exemplaria esse verissima Concilii „ Nicæni in Græcia congregati, quæ de tam „ diversis locis, & de nobilibus Græcis Eccle- „ siis allata & comparata concordant? Quod „ donec fiat, hæc quæ in Commonitorio su- „ prà dicto nobis allegata sunt de Appella- „ tionibus Episcoporum ad Romanæ Ecclesiæ „ Sacerdotem, & de Clericorum causis apud „ suos Provinciarum Episcopos terminandis, „ nos usque ad probationem servaturos esse „ profitemur, & Beatitudinem Tuam ad hoc „ nos adjuturam in Dei voluntate confidimus. „ Cætera verò quæ in nostra Synodo gesta „ vel confirmata sunt, quoniam supra dicti „ Fratres nostri Faustinus Coëpiscopus, Phi- „ lippus & Asellus Presbyteri secum ferunt, „ si dignatus fueris, Tuæ nota facient Sancti- „ tati. Et, aliâ manu: Dominus noster Te „ nobis annis pluribus custodiat Beatissime „ Frater. Subscripserunt quoque Alypius, „ Augustinus, Possidius, Marinus & cæteri „ Episcopi.

Litteræ ad Bonifacium Papam.

Promittunt observare quæ Canonibus continentur, donec inquisitio sit facta.

Rogant Papam ut in Oriente faciat inquiri de veritate Canonum.

Exemplaria Concilii Nicæni à Patriarchis Orientalibus per Africanos expetita; eodem anno in mense Novembri allata fuére; simulque amicissimæ litteræ Cyrilli Alexandrini, & Attici Constantinopolitani ad Patres Africanos, quarum priores *Caput* 135. Codicis Africani constituunt, dicitque se scripta Synodi Carthaginensis *multam habentia querimoniarum, cum omni lætitia* per Innocentium Presbyterum suscepisse, " quibus, inquit, à „ nobis speratis, ut de scrinio nostræ Eccle- „ siæ verissima exemplaria ex authentica Sy- „ nodo apud Nicæam civitatem Metropolim „ Bithyniæ, à Sanctis Patribus constituta & „ firmata, sub nostræ fidei professione vestræ „ Dilectioni porrigamus. Unde enim, Domi- „ ni honorabiles Fratres, salute præeunte, ne- „ cesse habui per harum latorem filium no- „ strum Innocentium Presbyterum, fidelissi- „ ma exemplaria ex authentica Synodo in „ Nicæa civitate Bithyniæ habitâ, vestræ Cha- „ ritati dirigere. Quod & in Ecclesiastica hi- „ storia requirentes invenietis.

Litteræ Cyrilli Alexandrini cum authenticis exemplaribus Canonum Nicænorum.

Similiter Atticus Constantinopolitanus, cujus litteræ Caput 136. Codicis conficiunt, præmissâ humili salutatione, & gratiarum actione, quòd meruerit tantorum Fratrum benedictione perfrui, ità prosequitur: " Do- „ mini Beatissimi Fratres, scripsistis sanè, ut „ verissimos Canones apud Nicæam Civita- „ tem Metropolim Bithyniæ à Patribus con- „ stitutos, sub Fidei adstipulatione dirigam, & „ quis est, qui communem fidem, vel statuta „ à Patribus firmata Fratribus suis deneget? „ Qua de re per eundem filium meum Mar- „ cellum Subdiaconum vestrum nimiùm festi- „ nantem, sicut statuti sunt in Nicæa civitate „ à Patribus, Canones, in integro, ut jussi- „ stis, direxi; petens ut pro me plurimùm „ Vestra Sancta Congregatio orare jubeat. Et „ aliâ manu: Deus noster Sanctitatem Ve- „ stram custodiat, quod optamus, Sanctissimi „ Fratres.

Litteræ Attici Constantinopolitani cum Canonibus Nicænis.

Porro in his allatis Nicæni Concilii exemplaribus haud reperti fuerunt Canones à Zosimi Legatis citati; sed solùm Fidei formula, & 20. Canones hactenùs noti: quæ mox ad Bonifacium Africani retulerunt: videnturque litem dirimisse. Et reverà toto tempore Pontificatûs Bonifacii negotium hoc agitatum ulteriùs fuisse non invenitur. At moveri rursus cœpit sub Cœlestino Bonifacii successore.

Non reperiuntur inter Canones à Legatis pro Nicænis adducti.

Apiarius quippe, cui in gratiam Papæ Faustino Episcopo ejus legato allaborante, ignoraverant Patres Africani, novis & immanibus criminibus nova sibi negotia facessivit; tantumque sua temeritate fecit, ut ipsum damnare cogerentur Africani. Hic verò cùm semel non sine successu refugium ad Romanum Pontificem esset expertus, rursus ad Cœlestinum Papam confugit; qui ipsum non tantùm in communionem recepit, sed & litteras in ejus favorem ad Episcopos Africanos, & Faustinum Episcopum in Africam misit; qui ejus restitutionem urgeret.

Rursus instauratur causa Apiarii.

Itaque Episcopi cum Faustino Episcopo in Syno-

Synodum coëunt, ut causam Apiarii discutiant, & judicent; & credidimus, inquiunt, " ideo cum illo (Apiario) missum, (Faustinum) quoniam sicut per ejus operam Presbyterio antea redditus fuerat, ità nunc posset de tantis criminibus à Tabracenis objectis, eo laborante purgari.

Faustinus Apiarii causam propugnat.

Mox Synodo se Faustinus opposuit, " omni congregationi varias injurias ingerendo, quasi Ecclesiæ Romanæ asserens privilegia; volens eum, (Apiarium) à nobis, inquiunt, in communionem suscipi, quem tua Sanctitas credens appellâsse quod probare non potuit, communioni reddiderat: quòd minime tamen licuit, quod etiam gestorum ex lectione cognoscetur.

Hac Faustini oppositione non refragante, examen Apiarii Patres prosequuti sunt; ac cùm triduano *laboriosissimo* agitato judicio, diversa eidem objecta afflictissimi Patres Africani quæsivissent, " vel moras Faustini Episcopi, vel tergiversationes ipsius Apiarii, quibus nefandas turpitudines occulere conabantur, *Deus judex justus*, fortis & longanimis, magno compendio resecavit:

Apiarius sua crimina fatetur.

Tertio namque consessu confessus est Apiarius omnia, quorum accusabatur; atque ità opus non fuit, ut de hac causa ulteriùs tractaretur. At verò Patres seriò considerantes quam sua referret, ut posthac eorum judiciis sua inconcussa staret auctoritas; consultum credidere ad Cœlestinum Papam litteras dare, quæ in Codice Caput 136. faciunt; in quibus primùm expositis, quæ in causa Apiarii acta sunt, ità pergunt:

Epistola ad Cœlestinum, qua petitur ut judicia Episcoporum maneant firma.

" Præfato itaque debitæ salutationis officio, impendio deprecamur, ut deinceps ad vestras aures hinc venientes non faciliùs admittatis, nec à nobis excommunicatos in communionem ultra velitis excipere: Quia hoc etiam Nicæno Concilio definitum facile advertet Venerabilitas tua. Nam etsi de inferioribus Clericis vel Laicis videtur ibi præcaveri, quantò magis de Episcopis voluit hoc observari, ne in sua Provincia communione suspensi, à sua Sanctitate vel festinato, vel præpropere, vel indebite videantur communioni restitui? Presbyterorum quoque & sequentium Clericorum improba refugia, sicuti te dignum est, repellat Sanctitas tua: quia & nulla Patrum definitione hoc Ecclesiæ derogatum est Africanæ, & Decreta Nicæna, sive inferioris gradûs Clericos sive ipsos Episcopos, suis Metropolitanis apertissimè commiserunt. Prudentissime enim justissimeque providerunt. Quæcumque negotia in suis locis, ubi orta sunt finienda. Nec unicuique providentiæ gratiam S. Spiritûs defuturam, quâ æquitas à Christi Sacerdotibus, & prudenter videatur & constantissime teneatur: Maxime quia unicuique concessum est, si judicio offensus fuerit cognitorum, ad Concilia suæ Provinciæ, vel etiam universale provocare. Nisi forte quisquam est qui credat, unicuilibet posse Deum nostrum examinis inspirare justitiam, & innumerabilibus congregatis in Concilium Sacerdotibus denegare. Aut quomodo ipsum transmarinum judicium ratum erit, ad quod testium necessariæ personæ vel propter sexus vel propter senectutis infirmitatem, multis aliis intercurrentibus impedimentis adduci non poterunt? Nam ut aliqui tamquam à tuæ Sanctitatis latere mittantur, nulla invenimus Patrum Synodo constitutum, quia illud quod pridem per eundem Coëpiscopum Faustinum, tamquam ex parte Nicæni Concilii exinde transmisistis, in Conciliis verioribus, quæ accipiuntur Nicæni à S. Cyrillo Coëpiscopo nostro Alexandrinæ Ecclesiæ, & à venerabili Attico Constantinopolitano Antistite ex authentico missis, quæ etiam ante hoc per Innocentium Presbyterum & Marcellum Subdiaconum per quos ad nos ab eis directa sunt, V. M. Bonifacio Episcopo Prædecessori vestro à nobis transmissa sunt, in quibus tale quid non potuimus reperire. Executores etiam Clericos vestros quibuscumque petentibus nolite mittere, nolite concedere, ne fumosum typhum seculi in Ecclesiam Christi, quæ lucem simplicitatis & humilitatis diem Deum videre cupientibus præfert, videamur inducere. Nam de fratre nostro Faustino (amoto jam pro suis nefandis nequitiis de Christi Ecclesia dolendo Apiario,) securi sumus, quod eum probitate & moderatione suæ Sanctitatis, salva fraterna charitate, ulteriùs Africa minime sustinere patietur. Et alia manu: Dominus noster Sanctitatem ævo longiore orantem pro nobis custodiat, Domine Frater.

Pax Ecclesiam Romanam inter & Africanam servata fuit.

Post missas has litteras non invenitur quidquam ulteriùs Africanam inter & Romanam Ecclesiam super hac materia dissensionis intercessisse; pacemque inter utramque Ecclesiam conservatam fuisse constat; ut proinde meritò ut impudentissimum commentum à Baronio explodatur, quod sub nomine Bonifacii scribitur: " Aurelius enim Carthaginensis Ecclesiæ olim Episcopus, cum Collegis suis (instigante Diabolo) superbire temporibus Prædecessorum nostrorum Bonifacii atque Cœlestini contra Romanam Ecclesiam cœpit: sed videns se more peccantis Aurelii Eulalius à Romanæ Ecclesiæ communione segregatum: humilians recognovit se peccâsse, pacem & communionem Romanæ Ecclesiæ petens, subscribendo unà cum Collegis suis, damnavit Apostolica auctoritate omnes scripturas, quæ adversus Romanæ Ecclesiæ privilegia factæ quoque ingenio fuerunt.

Epistola Bonifacii supposititia.

Quæ apertè significant, à temporibus Aurelii usque ad tempora Bonifacii II. fuisse schismate divisam Ecclesiam Africanam à Romana: Quod absurdum esse, vel solum ominari ob varios Sanctos, qui medio tempore in Africa floruère, ut inter cæteros S. Augustinum, notat Baronius; ostenditque multis ex capitibus hanc unam esse è spurcissimis mercibus Isidori, à similibus supposititiis mercemoniis famosissimi: de quo plura dicentur Parte 4. ubi de collectione Isidori vulgo *Mercatoris* agetur.

PARS TERTIA.

De Codicibus & Collectionibus Canonum, à Sæculo VI. usque ad Sæculum VIII.

CAPUT PRIMUM.

De Codice Dionysii Exigui.

§. I.

Quis fuerit Dionysius Exiguus.

Testimonium Cassiodori de Dionysio. CASSIODORUS ipsi Dionysio coævus ità de illo scribit: "Fuit nostris temporibus „ Dionysius Monachus, Schy„ ta natione, sed moribus om„ ninò Romanus, in utraque „ lingua valde doctissimus, reddens actioni„ bus suis, quam in libris Domini legerat „ æquitatem; qui Scripturas tanta curiosita„ te discusserat, atque intellexerat, ut unde„ cumque interrogatus fuisset, paratum ha„ beret competens sine aliqua dilatione res„ ponsum..... Qui petitus à Stephano Episco„ po Salonitano, ex Græcis exemplaribus *Ca„ nones Ecclesiasticos*, moribus suis, ut erat „ planus atque disertus, magnæ eloquentiæ „ luce composuit, *quos hodie usu celeberrimo „ Ecclesia Romana complectitur.*" Hæc ille *cap. 23. divin. lect.*

Testimonium Venerabilis Bedæ. Meminit & Dionysii venerabilis Beda scribens: "Dionysius venerabilis Abbas Roma„ næ Urbis, & utriusque linguæ Græcæ vi„ delicet & Latinæ non ignobili præditus scien„ tiâ.

Trithemii, Baronii & Bellarmini. Trithemius quoque ac Cardinalis Baronius eum ab ingenio, & scientia, atque linguarum peritiâ plurimùm extollunt, quibus subscribens Bellarminus, ait: "Dionysius na„ tione Schyta, sed moribus Romanus, quem„ admodum cognomento exiguus, sed doctri„ na & sanctitate maximus, vixit tempore „ Theodorici Regis Italiæ & successorum ejus: „ nam anno Domini 527. scripsit cyclum Pas„ chalem, & omissa profana numeratione an„ norum ab Imperio Diocletiani impii perse„ cutoris, numerare cœpit ab Incarnatione „ Domini Jesu Christi. Scripsit præterea „ Collectionem Sacrorum Canonum ex Con„ ciliis Ecclesiæ Catholicæ, quem postea imi„ tati sunt Martinus Bracarensis & Cresco„ nius.

Hactenus Bellarminus: Ex quo & illud habemus sub initium sæculi VI. Dionysium floruisse. Uti & Trithemius observavit, qui & addit ipsum sub Justiniano Magno anno 540. adhuc claruisse.

§. II.

Codex Dionysianus in duas partes divisus; & quid in utraque contineatur?

CODEX Dionysianus divisus est in duas partes; easque sive tempus confectionis, seu compilationis, sive materiam spectes, plurimum inter se disparatas. Priorem enim dudum posteriorem tempore præcessisse testis est ipse Dionysius in præfatione partis posterioris. Adhæc prior solos Canones Conciliorum partim Græcos, partim Latinos continet; ideoque inscribitur *Codex Canonum Ecclesiasticorum*: Posterior verò solas Decretales Epistolas, sive Decreta Romanorum Pontificum exhibet: Et ob id vocatur: *Collectio Decretorum Pontificum Romanorum.*

Quid in priore Codicis sui parte præstiterit; & qua ratione ad eam conficiendam inductus fuerit, aperit ipse Dionysius in Epistola ad Stephanum Episcopum Salonitanum vice præfationis huic parti præfixa. "Quam„ vis charissimus frater noster Laurentius, as„ sidua & familiari cohortatione parvitatem „ nostram Regulas Ecclesiasticas de Græco „ transferre pepulerit, tamen ingestum labo„ rem tuæ Beatitudinis consideratione suscepi... „ Magna siquidem jubentis auctoritas, eadem „ primitus jussa complentis, quatenus incon„ cussa Ecclesiastici Ordinis disciplina invio„ labilis permanens ad capessendum perenne „ præmium Christianis omnibus præstat acces„ sum, per quem Sancti Præsules paternis „ muniantur regulis, & obedientes populi spi„ ritualibus involvantur exemplis. In prin„ cipio itaque, Canones, qui dicuntur Apo„ stolorum, de Græco transtulimus..... Dein„ de regulas Nicænæ Synodi & deinceps om„ nium Conciliorum, si quæ ante eam, sive „ quæ postmodum facta sunt, usque ad Sy„ nodum 150. Pontificum, qui apud Con„ stantinopolim convenerunt, sub ordine nu„ merorum, id est, à primo capite usque ad „ centesimum sexagesimum quintum, sicut ha„ betur in Græca auctoritate, digessimus. Tum „ Sancti Calchedonensis Concilii Decreta sub„ dentes, in his Græcorum Canonum finem „ esse declaramus. Ne quid præterea noti„ tiæ vestræ credar velle subtrahere, Sta„ tuta quoque Sardicensis Concilii, atque „ Africani, quæ Latine sunt edita, suis à „ nobis *Quid priore Codicis parte contineatur, & quo motivo ad eam inductus.*

„ nobis numeris cernuntur esse distincta.

Qui Canones ex hoc Codice exhibendi.

Præter Græcos ergo Canones, qui prisco Codice Græco continebantur, de quibus Parte I. actum fuit, & Canones Africanos, quos similiter supra retulimus & explanavimus, hoc Codice continentur 50. Canones vulgo Apostolorum: item 27. Canones Calchedonenses, & 21. Canones Sardicenses. Cæterum cum Codex Græcus sub finem sæculi VII. in Synodo Trullana seu Quini-Sexta probatus, 85. Canones sub nomine Apostolorum referat, nec non Canones Calchedonenses; iique Græce primum editi fuerint; horum Canonum tractatione tantisper, quoadusque ad dictum Codicem Græcum pervenerimus, suspensa, solos Sardicenses, qui Latine editi sunt, occasione hujus Codicis repræsentabimus, & breviter elucidare conabimur.

Quid parte posteriore continetur.

Posteriore verò parte exhibuit, " præteritorum Sedis Apostolicæ Præsulum Constituta, quæ, ait in præfatione hujus partis, „ qua valui curâ diligentiaque collegi, & in „ quemdam redigens ordinem titulis distinxi „ compositis: ita dumtaxat, ut singulorum „ Pontificum, quotquot à me præcepta reperta sunt, sub una numerorum serie terminarem, omnesque titulos huic præfationi „ subnecterem, eo modo, quo dudum, de „ Græco sermone Patrum transferens Canones ordinâram, quod vobis nimium placuisse cognoveram.

Incipit autem à Decretis Siricii Papæ, qui demum sub finem IV. sæculi sedit; ut vel ex hoc argumentum sumatur, Epistolas anteriorum Pontificum tunc temporis haud notas fuisse; sed de hoc fusius ubi de collectione Isidori Mercatoris agetur.

Porrò licèt quæ in posteriore hac parte continentur, multa præclara disciplinæ Ecclesiasticæ documenta contineant; quia tamen animus tantum fuit Canones, præsertim Orientali pariter ac Latina Ecclesiâ receptos referre ac breviter explanare, hanc partem omittendam judicavimus.

§. III.

Auctoritas Codicis.

Quæ sit Codicis auctoritas?

Codex Dionysii privata auctoritate confectus.

SIve Codicis seu collectionis auctorem spectemus, sive eos quorum precibus, vel familiari cohortatione ad eam conficiendam Dionysius inductus fuit, non nisi opus privatæ auctoritatis esse hanc collectionem fateri debemus. Neque enim Dionysius operis architectus, neque Laurentius, Stephanus, aut Julianus aliique Dionysii ad hoc opus conficiendum incitatores, publica auctoritate valebant, ut eam Codici communicare potuissent. Quinimo nec Dionysii propositum fuit, hunc suum sive priorem sive posteriorem Codicem ad usum Ecclesiæ Romanæ condere, sed privatorum dumtaxat, ac sibi familiarium, qui pristini Codicis confusione offendebantur, usibus ac studiis aptare, & succurrere.

Ecclesia Romana magno plausu Codicem recepit.

Cæterum ut primùm Codex hic privatorum manibus teri cœpit, mox apparuit, illum sive Canonum Græcorum versio spectaretur, sive Canonum & totius materiæ ordinata dispositio, & relationis fidelitas attenderentur, pristino Canonum Codici in multis præstare: quia ut rectè notat Baronius, " si fidelitas atque „ peritia in transferendo, & sinceritas in edendo quam maxima requiratur: nulla exquiri potest editio exactior atque fidelior quàm „ quæ à magno illo, sed cognomento Exiguo Dionysio elaborata est; cujus eximiam „ in utraque lingua peritiam, & morum egregiam probitatem Cassiodorus dignis laudibus mirificè prædicat." Hæc Baronius ad annum 325. Hinc contigit, ut Codicem hunc vix editum Ecclesia Romana ceu quoddam Canonum Corpus, ut phrasi hodierna loquar, susceperit: ut adeo Cassiodorus ipsi Dionysio coævus scribat: " Dionysius „ Canones Ecclesiasticos composuit, quos *hodie usu celeberrimo Ecclesia Romana complectitur.*

Et quidem sub initium sæculi VI. Joannem II. usum fuisse Codice Dionysiano manifestum est, ex ejus Epistola ad Cæsarium Arelatensem; in qua tum Decreta Siricii Papæ, tum Canones Apostolorum & Antiochenos ex ejus versione transcripsit, & Cæsario Arelatensi misit, ut secundum illos de causa judicaret. Habetur tom. 4. Concil. ult. edit. Labb. colum. 1756.

Deinde continuo usu à Romana Ecclesia ità probata & suscepta fuit, ut à Nicolao I. *dist.* 19. *Can.* 1. & Leone IV. *dist.* 20. *Can.* 1. ac omnibus sequentibus Canonum Collectoribus *Codex Canonum* dicta sit, quemadmodum observant Correctores Romani; qui & addunt; *Et hæc ea est* collectio *quæ in notationibus, quæ nunc eduntur absolutè Codex Canonum vocatur.* In præfat. ad Decretum Gratiani.

Quomodo intelligenda hæc receptio.

De hoc tamen hîc monitum velim Lectorem receptionem sive approbationem Codicis Dionysiani ab Ecclesia Romana nequaquam eo cum rigore contigisse, ut universos Canones totamque in eis contentam disciplinam pro sua receperit: quandoquidem certum sit, plures in hoc Codice Canones contineri, quos vel numquam, vel multo post receptum Dionysii Codicem tempore Romana Ecclesia recepit; utpote quibus disciplina Ecclesiæ Romanæ directe contrariebatur. Itaque Codex Dionysianus à Romana Ecclesia probatus & susceptus fuit, modo non absimili, quo Decretales Gregorii IX. aliæque moderni Corporis Canonici partes in Belgio aliisque Provinciis pro jure communi, ubi singularia Provinciarum jura, aut non improbandæ consuetudines haud repugnant, agnoscitur & recipitur.

§. IV.

Ab Ecclesia Africana, Gallicana aliisque hic Codex fuit receptus.

IN Ecclesia Africana notum fuisse Codicem Dionysianum sub finem seculi VII. magnoque in pretio habitum testis est Cresconius Episcopus Africanus: qui sub id tempus Canonum summariam collectionem instituens, indicem seu catalogum Conciliorum, & Epistolarum Decretalium quibus uti instituit, præmittit, eo ordine & numero servatis, quibus in Codice Dionysii extant.

Ab Ecclesia Gallicana Dionysianum Codicem mox ut editus fuit, susceptum fuisse contendit Petrus à Marca; at Jacobus Sirmundus, Christophorus Justellus, ac Vir eruditus Paschasius Quenellius singulari solidissimaque dissertatione, quæ est 16. Tomo II. operum S. Leonis subnexa, contendunt, ante Caroli Magni tempora Gallicanam Ecclesiam Codicem Dionysianum non suscepisse: neque ante hæc tempora Synodos Gallicanas

canas Canones Græcos ex versione Dionysii allegasse: quorum sententiam recenter probat Jacobus Petitus in præfatione ad collectionem Canonum, quam ex vetustissimo Manuscripto unà cum Pœnitentiali Theodori Cantuariensis primùm evulgavit.

Collectio Canonum edita à Jacobo Petito.

Hanc collectionem ad usum Ecclesiæ Gallicanæ compilatam fuisse probat; eò quod Canones Græcos, præsertim Nicænos, referat eodem penè modo, quo in antiquis Gallicanis Synodis proferuntur.

Ulteriùs notat hanc Canonum collectionem nullis fœdatam esse pseudo-Isidori Epistolis. "Unde, ait Petitus, cuique erudito facile est „ intelligere, non solum Gratiani, Ivonis, „ Burchardi collectionibus antiquiorem esse, „ cùm falsis istius collectionis mercibus cæ- „ teræ collectiones subsequentes eò turpius „ deformatæ sint, quò ad posteriora tempo- „ ra deveniunt.

Verùm ut fateamur eam Isidoriana antiquiorem esse, eam tamen circa tempora Caroli Magni compositam fuisse, ex Canonibus aliisque monumentis relatis satis constat; ipseque Petitus fateri debet; sed cum & Canones Nicæni ex versione seu potius interpretatione Rufini referantur, & reliqui Græci à versione Dionysii plerumque differant, Ecclesiam Gallicanam Codice Dionysiano usam non fuisse tempore hujus collectionis probabile argumentum est: præsertim cum Canones Sardicenses sub nomine Canonum Nicænorum in hac quoque collectione exhibeantur: quod non Codicem Dionysianum, sed potius pristinum Romanum redolere ex supra dictis facile est intelligere.

Interim ut demus, prout admodum verisimile est, ante tempora Caroli Magni Codicem Dionysianum per Gallias in usu non fuisse; nequaquam tamen negari potest, quin à tempore Caroli Magni, cui Adrianus I. hunc Codicem dono dedit, à Gallicana, & reliquis Occidentis Ecclesiis in usum receptus fuerit; & consequenter jam à novem & amplius seculis hanc Dionysianam Collectionem ceu quoddam Corpus Canonum non à Romana dumtaxat, sed totâ Latina Ecclesia receptam ac probatam esse; atque *Codicem Canonum* famoso nomine simpliciter dictam fuisse; adeo quidem ut Episcopi Gallicani præeunte Hincmaro Remensi, etiam sæculo IX. auctoritatem Epistolarum Decretalium à Nicolao I. reproductarum admittere noluerint, quia in hoc Codice Canonum non reperiebantur.

Ex his non difficulter quisque statuet, quæ censenda sit hujus Codicis, ac disciplinæ in eo contentæ auctoritas; quantaque veneratione suscipienda.

§. V.

De Canonibus Sardicensibus.

Causa convocandi Concilium Sardicense.

CONstans Constantini Magni Filius Imperator Occidentis, intellectis technis & dolis, quibus Eusebiani sive Arriani S. Athanasium aliosque Orthodoxos Episcopos opprimerent, scripsit ad Fratrem suum Constantium Imperatorem Orientis, ut utriusque Imperii Episcopi ad unum eumdemque locum cogerentur; Synodusque œcumenica haberetur, in qua dissidia & contentiones tandem sopirentur; & vera & Catholica Fides stabiliretur.

Votis Fratris sui annuit Constantius; atque de utriusque sententia, Episcopi tam Occidentis, quam Orientis anno 347. Sardicam convenire jussi sunt.

Unde S. Athanasius Apologiâ 2. recitatâ Julii Papæ Epistolâ ad Eusebianos, ait: "Hæc „ cum Romæ Synodus per Julium Romanum „ Episcopum scripsisset, improba iterum au- „ dacia Eusebiani in Ecclesiis perturbandis, in- „ sidiisque tendendis usi sunt, quod cum resci- „ tum esset à Religiosissimis Imperatoribus „ Constantio & Constante, jussi sunt Episco- „ pi Orientis & Occidentis Sardicam conve- „ nire.

Et Socrates *l.* 2. *Hist. Cap.* 20. "Indici- „ tur ergo iterum generale Concilium apud „ Sardicam, quæ Urbs est Illyrici: idque de „ sententia duorum Imperatorum, quorum „ alter hoc per litteras flagitaverat: alter ve- „ rò, scilicet Orientis Imperator, libenter an- „ nuerat." Convenerunt itaque Sardicam, tum Occidentales, tum Orientales Episcopi. Quis autem fuerit illorum numerus, haud certò constat.

Quis fuerit Episcoporum numerus.

Gratianus *dist.* 16. *can.* 11. refert Synodum constitisse ex Patribus dumtaxat 60. sed eum in hoc errasse notant Correctores Romani.

Socrates *l.* 2. *Cap.* 20. ait: "Et ex Occi- „ dentis quidem partibus *trecenti* circiter con- „ venerunt Episcopi, ut scribit Athanasius. Ab „ Oriente verò *septuaginta sex* tantùm adfuis- „ se scribit Sabinus." Hæc Socrates. Verùm, ut rectè advertunt Henricus Valesius in Notis ad Socratem, aliique Viri eruditi, nequaquam scribit Athanasius, quod ipsum scripsisse asserit Socrates: nimirum, *trecentos circiter* Episcopos Occidentis convenisse ad Synodum: sed dumtaxat dicit Athanasius, tam eos, qui Synodo Sardicensi interfuerunt, quàm illos, qui Epistolas Synodicas postea ad ipsos missas subscripserunt: item qui ante hanc Synodum pro ipso litteras Synodicas scripserant, universos fuisse 344. Locus Athanasii habetur *Apol.* 2. *contra Arrianos.*

Sententia Athanasii de numero Episcoporum.

Imò ipse Athanasius in Epistola ad Solitarios disertè testatur, Episcopos, qui ad Sardicense Concilium convenêre tam ex Occidentis, quàm Orientis partibus, non plures fuisse quam *centum & septuaginta.*

Cùm præcipuè Athanasii causâ Synodus coacta fuerit; ipseque ab initio usque ad finem interfuerit, nemo non videt, quanti momenti hoc Athanasii testimonium habendum sit.

Orientales à Concilio recedunt.

Quidquid interim de Episcoporum numero sit, illud constat, quòd cùm Sardicam omnes convenissent, Episcopos quidem Orientis conspectum Occidentalium refugisse: "negan- „ tes, ait Socrates loco citato, se in collo- „ quium cum illis venturos esse, nisi priùs „ Paulum & Athanasium è suo Cœtu ejecis- „ sent. Sed cùm Protogenes Sardicensis & „ Hosius Episcopus Cordubæ, quæ est Civitas „ Hispaniæ, ut suprà dixi, nequaquam pati „ possent ut Paulus & Athanasius à consessu „ excluderentur, *Orientales illicò discesserunt.*

Hac convocatione œcumenica, sed exitu particularis.

Hanc Orientalium secessionem, seu potiùs turpissimam fugam fusè & eleganter suis coloribus delineavit Athanasius in Epistola ad Solitarios.

Soli itaque Occidentales Synodum composuerunt.

Hac de causa arbitrantur nonnulli cum Petro à Marca *l.* 7. *De Conc. Sacerd. & Imp. Cap.* 3. Synodum hanc à Patribus olim dictam

etiam fuisse *Concilium Occidentalium*: esseque quidem convocatione œcumenicam, sed exitu & celebratione non nisi *particularem* Ecclesiæ Occidentalis: hujusque sententiæ fuisse apparet Gratianum, qui ipsi inter Synodos particulares locum assignat. *Dist.* 16. *Can.* 11.

Canones Sardicenses etiam ab Orientali Ecclesia recepti.

Id ut verum esset, illud equidem inficias ibit nemo, Canones hujus Synodi non tantùm à Romana & Latina Ecclesia, sed etiam ab Orientali fuisse receptos; ut minùs circa tempora Concilii *Quini-sexti* vulgo in *Trullo*; quod Canone 11. diserte Canones Sardicenses recipit & probat.

Canones hi paulò aliter à Dionysio, aliter à Græcis Canonum Collectoribus referuntur. Et hi quidem 20. duntaxat, ille autem 21. refert. Porrò cùm & Codicem Dionysianum modò præ manibus habeamus; & constet ex Epistola Dionysii ad Stephanum vice præfationis Codici præfixa, Canones hos primùm Latinè editos esse, ordinem & divisionem Dionysii in Canonum relatione & explanatione amplectemur; subinde tamen ordinem Græcorum & eorum Versionem pro clariori Canonum intellectu assumpturi.

Canone I. " Osius Episcopus dixit: Non „ minùs mala consuetudo, quam perniciosa „ corruptela funditus eradicanda est: ne li„ceat Episcopo de civitate sua ad aliam tran„sire civitatem; manifesta est causa, qua hoc „ facere tentat: cùm nullus in hac re inven„tus sit Episcopus, qui de majore civitate ad „ minorem transiret. Unde apparet, avaritiæ „ ardore eos inflammari, & ambitioni servi„re, & ut dominationem agant. Si omnibus „ placeat, hujusmodi pernicies sævius & au„sterius vindicetur, ut nec laïcam commu„nionem habeat qui talis est. Responderunt „ universi, placet.

Partem Canonis, quæ ordinariam Translationum causam continet, refert Raymundus in *Cap.* 1. ꝟ. *De Clericis non residentibus.* Hæc ratio si ritè expendatur, verendum, ne & hodiernarum Translationum præcipuum ac ordinarium motivum esse deprehendatur.

Canonis causam sat innuit Julius Papa in Epistola ad *Eusebianos*, arguens, quòd Nicænum Canonem 15. totamque Synodum *contemptui haberent, jam in usu habentes de loco ad locum ad Episcopatus capiendos transilire; & rejecta civitate concreditâ minore, transire ad magnam.*

Hanc itaque totius disciplinæ corruptelam, Canonumque contemptum, violenta medicina impetit Synodus; quibuscumque transeuntibus Episcopis negans laïcam etiam communionem: hoc est, ne laïcorum quidem more ipsis communionem cum Fidelibus permittendam esse decernens.

Prætextus transeuntium Episcoporum præscinduntur.

Canone II. " Osius Episcopus dixit: Etiamsi „ talis aliquis extiterit temerarius, ut fortassis „ excusationem afferens, assereret, quod popu„li litteras acceperit, cùm manifestum sit, „ potuisse paucos præmio & mercede corrum„pi, eos qui sinceram fidem non habent: ut „ clamarent in Ecclesia, & ipsum petere vi„derentur Episcopum, omnino has fraudes „ damnandas esse arbitror, ità ut nec laïcam „ in fine communionem talis accipiat. Si vo„bis omnibus placet, statuite. Synodus res„pondit, placet.

Ad hunc Canonis rigorem reflectens Aristenus ait: " Et nota; hoc enim inauditum & „ horrendum est, ut neque in discessu com„munione dignus censeatur, quod alibi in „ Canonum ullo non invenies cuilibet imposi„tum & inflictum peccato.

In Oriente nulli peccato denegatam fuisse reconciliationem in fine vitæ, secus in Occidente.

A vero forsan non aberravit Aristenus Auctor Græcus, si ad Orientales reflexerit Ecclesias: nam ipse Morinus *lib.* 9. *Cap.* 19. *De Pœnit.* fatetur, in Orientalibus nulli unquam crimini hanc pœnam impositam fuisse: in aliquibus tamen Ecclesiis, primis seculis, tria crimina, nimirum idololatriam, homicidium & mœchiam hac pœnâ fuisse vindicata: id est, illis, qui horum aliquod admisisset, etiam in fine vitæ reconciliationem denegatam fuisse; *diffiteri, ut opinor,* ait Morinus, *nemo poterit, qui Antiquorum testimonia de hac re tantisper animo versaverit.*

Ecclesiam ex affectu carnali deserere quod peccatum.

Absit tamen, ulli unquam crimini negatam fuisse reconciliationem, quasi alicujus criminis enormitas, Ecclesiæ in remittendis peccatis excessisset potestatem; ut voluit Novatus; sed criminis enormitas, & peccantium audacia & malitia eum disciplinæ rigorem interdum extorsit. Hinc ex rigore disciplinæ meritò de enormitate criminis ex præsenti Canone quis arguet? & utinam seriò expendat, qui de Ecclesia quam desponsavit, ad aliam migrare ambit!

Raymundus Canonis sensum alteravit.

Canonem hunc retulit Raymundus in *Cap.* 2. ꝟ. *De electione*; sed attendens ad sui temporis disciplinam; eamque planè contrariam videns disciplinæ Canone expressæ, his verbis Canonis, *ut nec laicam in fine communionem talis accipiat,* interposuit hanc parenthesim: *nisi de hoc pœnituerit*; non solùm contra omnium Latinorum & Græcorum Codicum; atque ipsius pristinæ Decretalium compilationis fidem, verùm etiam contra manifestum Canonis sensum. Ut vel hinc appareat, quàm necessarium sit ad ipsos fontes, è quibus sua desumpsit Raymundus, recurrere, ut genuinus Canonum sensus habeatur; at de hoc latiùs ubi de Decretalibus Gregorii IX. tractabitur.

De renovatione judicii contra Episcopos instituti.

Canone III. " Osius Episcopus dixit: Illud „ quoque necessariò adjiciendum est, ut Epis„copi de sua Provincia ad aliam Provinciam, „ in qua sunt Episcopi, non transeant: nisi „ forte à fratribus suis invitati; ne videantur „ januam claudere charitatis. Quod si in ali„qua Provincia aliquis Episcopus contra fra„trem suum Episcopum litem habuerit: unus „ è duobus ex alia Provincia advocet Episco„pum cognitorem. Quod si aliquis Episco„porum judicatus fuerit in aliqua causa, & „ putat se causam bonam habere, ut iterum „ Concilium " (Græca versio Herveti: *ut etiam rursus* JUDICIUM) " renovetur: si „ vobis placet " (Græca: *Si vestræ dilectioni videtur*) " Petri Apostoli memoriam honore„mus, ut scribatur ab his qui causam exami„nârunt " (Græca *judicarunt*: Isidorus verò addit: *vel etiam ab aliis Episcopis, qui in Provincia proxima morantur*: quæ nec in Codice Romano Quenelliano habentur) " Julio „ Romano Episcopo, " (Isidorus nomen *Julii* omittit) " & si judicaverit renovandum esse „ judicium renovetur, & det Judices: " (Græca: *Et per propinquos Provinciæ Episcopos, si opus sit, judicium renovetur, & cognitores ipse præbeat*) " si autem probaverit talem „ causam esse, ut non refricentur ea, quæ acta „ sunt, quæ decreverit, confirmata erunt, (Græca

(Græca : *Si autem probare non potest causam ejus esse talem, ut eam rursus judicari opus sit, quæ semel sunt judicata, non infirmentur, sed rata sit lata sententia.* Isidorus addit : QUÆ DECREVERIT ROMANUS EPISCOPUS *confirmata erunt :* Quæ & in Codice Romano Quenelliano desiderantur) " si hoc omnibus placet. " (Isidorus addit : *statuatur*) " Synodus respondit: Placet. " Grat. *6. q. 4. Can. 7.* Ex versione Isidori.

Prosecutio præcedentis Canonis.

Canone IV. " Gaudentius Episcopus dixit : Addendum si placet, huic sententiæ quam plenam sanctitate protulisti, " (Græca : *Quam sincera dilectione plenam protulisti.* Isidorus : *protulistis*) " ut cum aliquis Episcopus depositus fuerit eorum Episcoporum judicio, qui in vicinis locis commorantur, & proclamaverit agendum sibi negotium in Urbe Roma " (Græca : *Ut si quis Episcopus depositus fuerit judicio Episcoporum qui sunt in vicinia, & dicat rursus sibi defensionis negotium competere*) " alter Episcopus in ejus Cathedra, post appellationem ejus qui videtur esse depositus, omnino non ordinetur, nisi causa fuerit in judicio Episcopi Romani determinata. " (Græca : *Non prius in Cathedram alius substituatur, quam Romanus Episcopus causâ cognitâ sententiam tulerit.*)

Cùm Canon VII. apud Dionysium, & V. apud Græcos, sit duorum præcedentium quædam appendix seu prosecutio, in ejus relatione ordinem Græcorum neglecto Dionysiano sequemur.

Appendix præcedentium Canonum.

Canone V. alias VII. apud Dionysium & Isidorum : " Osius Episcopus dixit : placuit autem, ut si Episcopus accusatus fuerit, & judicaverint congregati Episcopi regionis ipsius, & de gradu suo eum dejecerint, si appellaverit qui dejectus est, & confugerit ad Episcopum Romanæ Ecclesiæ, & voluerit se audiri : si justum putaverit ut renovetur judicium, vel discussionis examen, (Græca : *Placuit ut si quis Episcopus delatus fuerit, & congregati ejusdem regionis Episcopi eum gradu moverint, & veluti appellans confugerit ad Beatissimum Romanæ Ecclesiæ Episcopum, & velut ipsum audire, & justum esse existimaverit ejus rei examinationem renovari.* In Codice Africano, ubi hic Canon ex Commonitorio Vicariorum Zosimi Papæ recitatur, legitur : *Et appellasse videatur*) " scribere his Episcopis dignetur, qui in finitima & propinqua Provincia sunt, ut ipsi diligenter omnia requirant, & juxta fidem veritatis definiant. " (Græca : *Coëpiscopis scribere dignetur, qui sunt propinquæ Provinciæ, ut ipsi diligenter & accuratè singula perscrutentur, & ex veritatis fide de re sententiam ferant.* Isidorus legit : *Qui in finitima & propinqua* ALTERA *Provincia sunt :* Sed vocula *altera*, nec in Africano, nec in Romano Codice Quenellii occurrit.) " Quod si is qui rogat suam causam iterum audiri, deprecatione sua moverit Episcopum Romanum, ut de latere suo Presbyterum mittat, erit in potestate Episcopi quid velit, & quid æstimet ; " (Hervetus : *Si quis autem postulet suum negotium rursus audiri, & ad suam supplicationem Romanum Episcopum movere visum fuerit, ut è proprio latere Presbyteros mittat, sit in potestate ipsius quodcumquè rectè habere probaverit*) " & si decreverit mittendos esse, qui præsentes cum Episcopis judicent, habentes ejus auctoritatem à quo destinati sunt, erit in suo arbitrio. Si verò crediderit Episcopos sufficere ut negotio terminum imponant, faciet quod sapientissimo consilio suo judicaverit " (Græca : Si quis autem postulet suum negotium rursus audiri, & ad suam supplicationem Romanorum Episcopo judicare visum fuerit,) " à proprio latere Presbyteros mittat ; ut sit in potestate ipsius Episcopi (quod rectè habere probaverit & statuerit oportere) " eos mitti, qui cum Episcopis sint judicaturi, habentes auctoritatem ejus à quo missi sunt : Et hoc ponendum est. Si autem ad rei cognitionem Episcopi etiam sententiam sufficere putaverit : (Faciet quod prudentissimo ejus consilio rectè habere videbitur.) Responderunt Episcopi ; quæ dicta sunt, placuerunt.

Variæ Lectiones eruendo vero sensui Canonis conducunt.

Varias Canonum illorum versiones seu lectiones notandas duximus ; quod ad verum & genuinum eorum sensum eruendum non parum conducant. Pro quo observandum : Synodum hanc coactam esse in gratiam S. Athanasii aliorumque orthodoxorum Episcoporum, quos calumniis jam pridem vexabant, & opprimebant Arriani ; uti in Epistola Synodica ad Julium Papam diserte exprimitur.

Notanda pro assequendo sensu Canonum.

Adhæc, consilium Patrum, qui magna ex parte erant Occidentales, fuisse, ut causa S. Athanasii & Sociorum ejus in Occidentem pertraheretur : Quia Orientales plerique, penes quos summa rerum erat, ipseque Imperator Orientis Constantius, Athanasium angue pejus oderant, ejusque perniciei toti adlaborabant.

His præmissis facilis & dilucidus erit Canonum horum sensus ; si modò verba Canonum attente expendantur.

Sensus Canonum.

Itaque Canon III. supponit, Episcopum à proprio Provinciæ suæ Concilio sententiam damnationis excepisse ; sed eundem injuriam sibi factam existimantem postulasse, *ut Concilium renovetur* : Quod manifeste significatur his verbis ex versione Dionysii & Isidori : *Quod si aliquis Episcoporum judicatus fuerit in aliqua causa, & putat se bonam causam habere, ut iterum judicium renovetur.*

Igitur Osius Episcopus Cordubensis Occidentalium Coryphæus, S. Athanasio aliisque Orthodoxis Episcopis Arrianorum fraudibus vexatis & oppressis favere addictus ; quem & diuturnus rerum Ecclesiasticarum usus & Arrianorum importunæ vexationes docuerant, sæpissime accidere, ut sine ulla ratione, ac pro hæreticorum vafritie Episcopi Sedibus suis moverentur, censuit optimum fore, si alicui à Concilio facultas daretur judicandi, utrum & quando *renovationi judicii* locus esse deberet, vel non ; ne judicia Ecclesiastica paterent magis nebulonum quorumdam artibus & proterviæ, quam sæcularia : Quorum non omnes appellationes recipi docet titulus Codicis. *Quorum appellationes non recipiantur* lib. *7. tit. 65.*

Cum verò nemo esset, qui hoc munere potius honorandus esset, quam Pontifex Romanus communis omnium Pater, & totius Ecclesiæ Caput & unitatis centrum ; & in quo B. Petri *honoranda memoria*, Osius qui causam Athanasii ejusque Sociorum in Occidentem trahere avebat, proposuit Synodo si placeret, ut *honoretur Memoria S. Petri :* scribo-

scribaturque ab Episcopis qui judicârunt ad Julium Romanum Pontificem, ut ipse judicet, an renovandum sit judicium; nec ne: Si priùs, renovetur, & det Judices: Si posterius, rata & firma maneat priorum Judicum sententia. En Canonis verba ex versione Herveti, quæ hunc sensum clariùs, quam apud Dionysium exprimunt: " Si vestræ dilectioni videtur, Petri Apostoli memoriam honoremus, ut ab iis qui judicaverunt, scribatur Julio Romano Episcopo, & per propinquos Provinciæ Episcopos, si opus sit, judicium renovetur: & cognitores ipse præbeat: Si autem probari non potest, causam ejus esse talem, ut eam rursus judicari opus sit, quæ semel sunt judicata, non infirmentur, sed rata sit lata sententia.

Hæc verba commentario non egent. Cæterum cùm in hoc Canone diceretur, quod Episcopus Romanus, si judicâsset sufficientem rationem allegatam, cur judicium renovaretur, *daret Judices*, vel *cognitores ipse præberet*, nec forma sat esset expressa, Canone VII. qui apud Græcos est quintus, eam exprimendam censuere: quoadque Canone III. obscuriùs, & generalibus dumtaxat terminis expressum erat, explanare.

Itaque Canone VII. seu V. placuit, ut Episcopus Romanus si judicaverit renovari judicium, scribat Episcopis, qui in finitima & propinqua Provincia sunt, ut omnia diligenter perquirant, novum examen instituant, judiciumque renovent: Vel si is qui se gravatum credit, postulet ut Episcopus Romanus aliquos *à Latere* mittat, qui unà cum Episcopis Provinciæ judicent, arbitrium sit Episcopi Romani eos mittere, vel non.

En verba Canonis: " Si justum putaverit (Episcopus Romanus) ut renovetur judicium vel discussionis examen, scribere his Episcopis dignetur, qui in finitima & propinqua Provincia sunt, ut ipsi diligenter omnia requirant, & juxta fidem veritatis definiant, quod si is qui rogat causam suam iterum audiri, deprecatione sua moverit Episcopum Romanum, ut è latere suo Presbyterum mittat; erit in potestate Episcopi quid velit & quid æstimet. Et si decreverit mittendos esse, qui præsentes cum Episcopis judicent, habentes ejus auctoritatem à quo destinati sunt, erit in suo arbitrio: si verò crediderit Episcopos sufficere, ut negotio terminum imponant, faciet quod sapientissimo consilio suo judicaverit.

Summarium Canonum vexatissimorum.

Summa proinde Canonum, qui tot ingenia vexaverunt & in diversa sciderunt, hæc est: Episcopus in prima instantia à Synodo Provinciali depositus, si injuriam sibi factam autumet, scribetur ad Romanum Episcopum, ut ipse videat, num renovandum sit judicium. Si judicaverit *renovandum*, non quidem ipse judicet: nec Romæ *judicium renovetur*, sed *det Judices:* sive scribere dignetur his Episcopis, qui in finitima, & propinqua Provincia sunt, ut ipsi omnia diligenter requirant, & juxta veritatis fidem definiant: Vel si condemnatus postulaverit, & Romano Episcopo videatur, aliquem vel aliquos *à latere* mittat, qui cum Episcopis judicent, sive judicium *renovent.* Si autem Episcopus Romanus judicet non esse *renovandum* judicium, *qui semel sunt judicata non infirmentur, sed rata sit lata sententia:* adeoque Romanus Pontifex non tam confirmat judicium Synodi Provincialis, quàm judicat, num hovum judicium institui debeat, quo prius rescindi posset. Neque proprie in his Canonibus agitur de appellatione, quæ effectum sententiæ suspendit, & quodammodo inanem reddit, quousque per sententiam Judicis *ad quem* confirmetur, sed de renovatione judicii (quæ hodiernæ revisioni Sententiæ Supremi Senatûs Regii à Principe postulandæ similis est:) quæ utrum instituenda sit, Romano Pontifici defertur. Unde quod in Canone VII. dicitur ex lectione Dionysii, si *appellaverit*, non debet stricte accipi pro proprie dicta appellatione, sed generatim pro omni confugio ad superiorem, vel postulatione renovationis judicii: Unde interpres Græcus reddidit, *ac* VELUTI *appellans*, & in Codice Africano: Et *appellasse* VIDEATUR.

Forma judicii his Canonibus præscripta similis est revisioni à sententia supremi Senatus Regii.

Præterea quemadmodum in *revisione* sententiæ latæ à Senatu Regio, iidem, qui judicârunt, rursus in judicio revisorio interveniunt, ità quoque mens Patrum Sardicensium fuisse apparet, ut unà cùm datis Judicibus à Romano Pontifice Episcopi Provinciæ prioris instantiæ Judicium renovarent, sive de novo causam examinarent. Hunc sensum non obscure expressit inscriptio Canonis VII. in veteri Codice Ecclesiæ Romanæ, *de retractanda causa appellantis in Synodo Provinciali*; eumque sæculo IX. expressit Hincmarus Remensis in Epistola sub nomine Caroli Calvi ad Joannem VIII. En ejus verba: " Cujus, ait, Sanctæ Synodi (Nicænæ) Constitutionem Sardicenses Canones non convellunt, qui cum Pontificis Romani Vicario, vel arbitrio causam Episcopi in Provinciali Synodo judicati, etiam Episcoporum arbitrio, vel judicio, qui eum judicaverunt, cum Episcopis qui in finitima & propinqua Provincia sunt, præcipiunt terminari, quatenus sive in mutanda sententia, juxta Canones Nicænos commune sit placitum.

Sensum Canonum expressit Hincmarus Remensis.

Denique, sicuti pendente judicio revisionis ratum manet Senatus Regii judicium: ità quoque Episcopus à Synodo depositus, ex sententia Patrum Sardicensium manet depositus, quousque renovato judicio declaratum sit, priorem sententiam non ritè fuisse prolatam.

Episcopus depositus pendente novo examine manet depositus.

Cum verò inde consequens videretur, alium in locum depositi interim ordinari posse, qui postmodum retractatâ priori sententia non sine tumultu subinde amoveri posset, Gaudentius Episcopus Patribus proposuit, utrum placeret decernere, Canonique præcedenti adjicere, ut Episcopus in locum depositi, & ad Romanum Episcopum pro renovatione judicii recurrentis, ordinari nequeat, quoadusque Romanus Episcopus sententiam protulerit; utrum scilicet, judicium sit renovandum vel non: atque hæc est summa propositionis Gaudentii, quæ Canonem IV. conficit: exprimiturque in titulo his verbis: *ut appellanti non subordinetur Episcopus.*

Canone V. in Græco VI. " Osius Episcopus dixit: Si contingerit in una Provincia, in plurimi " (in Codice veteri Ecclesiæ Romanæ MS. Thuanæo legitur, NON *plurimi*) " fuerint Episcopi unum forte remanere Episcopum; ille verò per negligentiam noluerit ordinare Episcopum, " (in Codice Romano Quenellii hæc desunt: *ille verò per negligentiam noluerit ordinare Episcopum*) " & populi convenerint; Episcopi vicinæ Provinciæ

„ vinciæ debent illum prius convenire Epis-„ copum, qui in ea Provincia moratur: " (in Codice Quenelliano: *Et populi convenerint Episcopos vicinæ Provinciæ*, &c.) " & ostendere, quod populi petant sibi Rectorem, „ & hoc justum esse, ut & ipsi veniant, (vel „ ut alii legunt: *ipse veniat*) & cum eo ordinent Episcopum; quod si conventus litteris tacuerit & dissimulaverit, nihilque rescripserit; satisfaciendum esse populis, ut „ veniant ex vicina Provincia Episcopi, & „ ordinent Episcopum.

Cùm Canone IV. Nicæni Concilii cautum sit, Episcopum ordinari à tribus ut minus Episcopis: Tertius verò Sardicensis vetet, Episcopum ordinationum faciendarum causâ transire in aliam Provinciam, nisi invitatum ab ejus Provinciæ Collegis quæsitum est, quid si superstes in tali Provincia Episcopus nolit, etiam à Sedis vacantis populo rogatus, vicinæ Provinciæ Episcopos vocare? Huic eventui providere voluit præsens Canon, permittens, ut à populo, vicinæ Provinciæ Episcopi invitentur; hique ad ordinationem procedant, postquam Episcopum superstitem illius Provinciæ, in qua est ordinandus Episcopus, monuerint, & rogaverint, ut & ipse cum ipsis ad ordinationem conveniat.

Hunc esse sensum Canonis, etiam observat Christianus Lupus in scholiis: ostenditque Episcopos Gallicanos sæculo VIII. ità intellexisse hunc Canonem; eoque usos fuisse.

Eum sensum indubiè non parum juvat Lectio Codicis Romani Thuanæi, quæ, ut supra notavimus, pro *plurimi*, habet, *non plurimi*: Hinc enim intelligitur, cur unicum contigerit remanere Episcopum: quare non immeritò hanc Lectionem ut optimam laudat Quenellius.

Episcopi constituendi duntaxat in civitatibus.

Canone VI. qui apud Hervetum & Isidorum præcedenti jungitur: " Licentia verò „ danda non est ordinandi Episcopum aut in „ vico aliquo, aut in modica civitate, cui „ sufficit unus Presbyter, quia non est necesse „ ibi Episcopum fieri, ne vilescat nomen „ Episcopi & authoritas. Non debent illi „ ex alia Provincia invitati facere Episcopum, „ nisi aut in his civitatibus quæ Episcopos „ habuerunt, aut si qua talis, aut tam populosa civitas, quæ meretur habere Episcopum. Si hoc omnibus placet: Synodus respondit, placet.

Novorum Episcopatuum institutio olim fuit penes Synodos Provinciales.

Apud Hervetum hæc verba: *non debent illi*, & sequentia, ità sunt expressa: " Sed Pro-„ vinciæ Episcopi debent in iis urbibus Epis-„ copos constituere, ubi etiam prius Episco-„ pi fuerunt. Si autem inveniatur urbs ali-„ qua, quæ adeò populosa evadat, ut ipsa „ Episcopatu digna judicetur, accipiat.

Præsens Canon, præsertim ex versione Herveti; ostendit, eo tempore, etiam in Ecclesia Latina, novorum Episcopatuum erectionem competiisse Synodis provincialibus; quod etiam hìc notat Christianus Lupus: Qua verò ratione, sæculo X. & sequentibus Sedis Apostolicæ consensus postulari cœperit, ac tandem privativè Sedi Apostolicæ reservata sit, consule Ludovicum Thomassinum *de discipl. Eccles. p. 3. l. 1. cap. 9.*

Qua ratione fiat, ut Episcoporum apud Principes vilescat auctoritas.

Canone VIII. In Græco VII. " Osius Epis-„ copus dixit: Importunitas, & nimia fre-„ quentia, & injustæ petitiones fecerunt, nos „ non tantam habere vel gratiam vel fiduciam, " (Versio Herveti: *ut nos non habeamus tantam gratiam & libertatem dicendi, quantam debebamus habere*) " dum qui-„ dam non cessant ad Comitatum ire Episco-„ pi, & maxime Afri, qui, sicuti cognovi-„ mus, Sanctissimi Fratris & Coëpiscopi no-„ stri Grati salutaria consilia spernunt atque „ contemnunt, & non solùm ad Comitatum „ multas & diversas Ecclesiæ non profuturas „ perferant causas, neque, ut fieri solet, aut „ oportet, ut pauperibus, aut viduis, aut pu-„ pillis subveniatur; sed & dignitates sæcu-„ lares & administrationes quibusdam postu-„ lent. Hæc namque pravitas olim non so-„ lùm murmurationes, sed & scandala exci-„ tat. Honestum est autem, ut Episcopi in-„ tercessionem his præstent, qui iniquâ vi „ opprimuntur, aut si vidua affligatur, aut „ pupillus expolietur: si tamen istæc nomina „ justam habeant causam, aut petitionem. Si „ ergo vobis, Fratres charissimi, placet, de-„ cernite, ne Episcopi ad Comitatum acce-„ dant, nisi forte hi qui Religiosi Imperatoris „ litteris vel invitati, vel vocati fuerint. Sed „ quoniam sæpe contingit, ut ad misericor-„ diam Ecclesiæ confugiant, qui injuriam pa-„ tiuntur, aut qui peccantes in exilio vel in-„ sulis damnantur, aut certe quamcumque „ sententiam excipiunt: subveniendum est his „ & sine dubitatione petenda indulgentia. „ Hoc ergo discernite, si vobis placet. Uni-„ versi dixerunt: placet, & constituatur.

Hìc à Patribus detectam videmus causam, quæ Episcopos & Ecclesiasticos suâ apud Principes & eorum Ministros auctoritate, & loquendi libertate privat: nimirum, quod non tam Ecclesiæ utilitatem, quam sua aut suorum commoda sectentur; & sectari à Laicis observentur.

Intercessiones Episcoporum pro condemnatis ad mortem, quo motivo fierent.

Meminit quoque Canon *intercessionis*, qua Episcopi apud Regios Magistratus, aut Principes pro reis intercedebant, & veniam postulabant: quam pridem non minimam sui officii partem Episcopi existimabant. De hac intercessione variis locis agit S. Augustinus, & signanter *Epist. ad Macedonium* 153. ibidem ostendens, Ecclesiam non quærere impunitatem criminis, sed correctionem criminosi; " desiderans hanc vitam mortalem, non ut „ temporaliter vivat, sed ut spiritualiter per „ pœnitentiam resurgat. Morum porro cor-„ rigendorum, ait, nullus alius quàm in hac „ vita locus est: Nam post hanc vitam quis-„ que id habebit, quod in hac conquisierit. „ Ideo compellimur humani generis charitate „ intervenire pro reis, ne istam vitam sic „ finiant per supplicium, ut eâ finitâ non „ possint finire supplicium.

Unicus proinde hujus intercessionis scopus erat, ut reis pœnitentiæ agendæ, vitæque emendandæ tempus daretur; utque salutari pœnitentiâ ipsi in se punirent viventes, quod mortis supplicio punire Judex decrevit. Quapropter rei intercessione Episcoporum liberati, publicæ & rigorosæ pœnitentiæ subjiciebantur, uti ex dicta S. Augustini Epistola, aliisque Patribus colligitur. Unde & sæculo VII. Synodus Remensis anni 630. *Can. 7.* ait: " Ille qui Sanctæ Ecclesiæ beneficio li-„ beratur à morte, non prius egrediendi ac-„ cipiat libertatem, quàm pœnitentiam se „ pro scelere esse facturum promittat, & quod „ ipsi Canonicè imponetur impleturum.

Qua de causa desierint?

Quamdiu apparuit; exitusque docuit, Episcoporum & Ecclesiasticorum preces & intercessiones

cessiones in hunc scopum collimare, sua etiam illis non defuit auctoritas; at cum visum fuit preces has plurimum ad amicorum sollicitationem fieri; imò & nonnumquam quæstui subservire; potiusque criminum impunitatem fovere quam peccatorum emendationem, & pœnitentiam promovere, suo cœperunt effectu, & authoritate destitui; ipsisque Regiis Ministris diligentibus justitiam reddi odiosæ. Quo factum, ut hoc Episcoporum officium postremis hisce sæculis magna ex parte desierit: præsertim postquam invaluit perniciosa illa & à mente Patrum remotissima multorum praxis, quasi etiam sceleratissimorum hominum conversio, & peccatorum expiatio pauco dierum spatio obtineri sine magno labore & pœnitentiæ operibus soleat.

Cum magna cautione Episcopi Aulam Principis accedere debent.

Canone IX. In Græco VIII. " Osius Episcopus dixit: hoc quoque providentia vestra tractare debet, quia decrevistis ne Episcoporum improbitas nitatur, ut ad Comitatum pergant." (Græca: *Ne aliquis Episcopus in condemnationem incidat ad castra veniens.*) " Quicumque ergo quales superius memoravimus, preces habuerint, vel acceperint, per Diaconum suum mittant, quia persona ministri invidiosa non est, & quæ impetravit celerius poterit referre. Et hoc consequens esse videtur, ut de qualibet Provincia Episcopi ad eum fratrem, & Coëpiscopum nostrum preces mittant, qui in Metropoli consistit, ut ille & Diaconum ejus & supplicationes destinet, tribuens commendatitias Epistolas pari ratione ad fratres & Coëpiscopos nostros, qui in illo tempore in his regionibus & urbibus morantur, in quibus felix & beatus Augustus rempublicam gubernat. Si verò habeat Episcopus amicos in Palatio, qui cupit aliquid (quod tamen honestum est) impetrare, non prohibetur per Diaconum suum rogare & significare his, quos scit benignam intercessionem sibi absenti posse præstare.

Sensus prioris partis.

Canon hic duas partes habet, & apud Græcos in duos Canones VIII. & IX. dividitur. Prioris partis sensus est: Si Episcopus causas legitimas habeat supplicandi Imperatori, mittat litteras per Diaconum potiùs, quam ut ipse pergat ad *Comitatum*, id est, Aulam Principis, *ne Episcopus in damnationem incidat*, hoc est, ne suspectus fiat, quasi non ex probatis causis, sed ut suis commodis provideat, accedat.

Sensus posterioris partis.

Posterioris partis sententia est, ut bene notat Zonaras, ut si quis Episcopus ad Episcopum Regionis in quâ Imperator degit, de re aliqua scribat, ejus loci Metropolitano primum eas litteras supplicationesque tradi oportet, quas is postea per ministrum suum ad Episcopum cui inscriptæ sunt, cum commendatitiis, quibus eum qui mittitur commendet, perferendas curabit." Hujus Decreti, ait Zonaras, ea ratio fuit, ut causam, de qua litteræ ab Episcopo ad Coëpiscopum datæ sunt, Metropolitanus cognoscat; ac si quidem postulatio importuna sit, nec ea de re Imperatoris auribus censeat obstrependum, supplicationes eas rejiciat, curetque ad eundem illum qui miserat, referendas." Reliqua Canonis verba expositione non egent. Hoc interim observa, quam solliciti fuerint Patres, ne quidquam injusti per obr. vel subreptionem Principibus imponatur, aut ab illis extorqueatur: In quod & Canón sequens unicè collimat.

Professio Canonis præcedentis.

Canone X. " Qui verò Romam venerint, sicut dictum est, Sanctissimo Fratri & Coëpiscopo nostro Romanæ Ecclesiæ preces quas habent, tradant, ut & ipse priùs examinet, si honestæ & justæ sunt, & præstet diligentiam atque sollicitudinem ut ad Comitatum perferantur. Universi dixerunt placere sibi, & honestum esse consilium.

Hæc apud Isidorum & Græcos præcedentis Canonis partem faciunt: quibus & congruentia materiæ, & particula adversativa *verò* non parum favent. Quæ vero in Canone sequuntur, apud Dionysium & in Codice Romano & apud Isidorum Canonem X. conficiunt, & apud Græcos desiderantur: Sunt autem hæc, " Alypius Episcopus dixit: Si propter pupillos & viduas, vel laborantes, qui causas non iniquas habent, susceperint peregrinationis incommoda, habebunt aliquid rationis; nunc verò cùm ea postulent præcipue, quæ sine invidia hominum & sine reprehensione esse non possunt, non necesse est, eos ire ad Comitatum.

Sanè si quis propius attenderit, facile videbit; hæc verba potius continere querelam Alypii, quam aliquod Synodi Decretum, ideoque à Græcis in Canonum versione non immeritò omissa videntur.

Canone X I. In Græco X. " Gaudentius Episcopus dixit: Ea quæ salubriter providistis, convenientia & æstimationi omnium, & Deo placitura & hominibus, tenere hactenus firmitatem possunt, si metus huic sententiæ conjungatur. Scimus enim & ipsi, sæpissime propter paucorum impudentiam Religiosum Sacerdotale nomen reprehensum fuisse. Si igitur aliquis contra omnium sententiam nisus, voluerit ambitioni magis placere, quam Deo; is debet scire, causis redditis, honorem dignitatemque se amissurum." Apud Hervetum: *Si quis ergo præter ea quæ omnibus visa sunt, ausus fuerit studens fastui magis & arrogantiæ servire, quam Deo placere, aliquid aliud agere, sciat jam se criminis reum, ac defensioni obnoxium constituere, & Episcopatus honorem & dignitatem amittere.*

Canone XII. " Osius Episcopus dixit: sed & moderatio necessaria est, dilectissimi Fratres, ne adhuc aliqui nescientes quid decretum sit in Synodo, subitò veniant ad civitates eas quæ in canali sunt. Debet ergo Episcopus civitatis ipsius admonere eum, & instruere, ut ex eo loco Diaconum suum mittat, admonitus tamen ipse redeat in Parœciam suam.

Quid Episcopi in canali constituti?

Præsens Canon in Codice Romano præcedenti jungitur; & apud Græcos deest. Uterque verò attentione magis, quam explanatione indiget. Hoc unum notandum, per Episcopos aut civitates in *Canali* consistentes, intelligi Episcopos, & civitates qui in transitu sunt: ideoque apud Hervetum legitur: *Prope* VIAS PUBLICAS *seu Canale constituti Episcopi*: & in Codice Græco *in* TRANSITU *seu Canali constituti.*

Per gradus ad Sacerdotium ascendendum.

Canone XIII. In Græco X. " Osius Episcopus dixit: Et hoc necessarium arbitror, ut diligentissimè tractetur, si fortè, aut Dives aut Scholasticus de foro, aut *ex administratione* (hæc ultima desunt in Græco) Episcopus fuerit postu-

„ postulatus; ut non prius ordinetur, nisi ante & „ Lectoris munere, & officio Diaconi vel Pres„ byteri " (Græca legunt copulativè : *Lectoris & Diaconi & Presbyteri*) " fuerit perfunctus, „ & ità per singulos gradus si dignus fuerit, „ ascendat ad culmen Episcopatus. Potest enim „ per has promotiones, quæ habebunt uti„ que prolixum tempus, probari qua fide sit, „ quave modestiâ, qua gravitate & verecun„ diâ. Et si dignus fuerit probatus, divino „ Sacerdotio illustretur : quia conveniens non „ est, nec ratio vel disciplina patitur, ut te„ mere vel leviter ordinetur, aut Episcopus, „ aut Presbyter, aut Diaconus, qui neophy„ tus est : Maximè cum & Magister gentium „ Beatus Apostolus, ne hoc fieret denuntias„ se & prohibuisse videatur, sed hi quorum „ per longum tempus examinata sit vita,& me„ rita fuerint comprobata. Universi dixerunt, „ placere sibi hæc.

Error Gratiani.

Prior pars Canonis refertur à Gratiano *Dist.* 61. *Can.* 10. qui ad particulam *dives* addit, *Laicus*, contra fidem omnium editionum, ut etiam notant Correctores Romani.

Quid Scholasticus de foro.

Scholasticus de foro de quo in Canone, idem est, quod disertus, eloquens & peritus Patronus, qui causas in *foro*, sive judicio agit.

Cur Ordines Minores olim præmissi Majoribus.

Cùm Patres in hoc Canone enumerantes Ordines per quos aliquis ad Episcopatum ascendere debeat, omittant tres Minores Ordines & Subdiaconatum, fat innuitur, eo tempore non fuisse creditum, omnes Ordines inferiores necessarios fuisse, ut quis ritè, superiore Ordine insigniretur : quod fusè confirmat Morinus de SS. Ordinat. *p.* 3. *Exercit.* 11. *cap.* 2. ostendens jam pridem plures fuisse ordinatos in Presbyteros, & Episcopos, omissis inferioribus Ordinibus. Imo nec inferiores Ordines alium in finem fuisse olim præmissos, nisi ut in horum exercitiis probarentur, priusquam ad Majores assumerentur; quod & præsens Canon apertè confirmat : ideoque, ut notat Morinus, nunc plures, nunc pauciores Ordines Ordinationi alicujus in Presbyterum aut Episcopum præmittebantur; prout Episcopi judicabant, longiore probatione Ordinandi opus esse. Itaque Ordines inferiores non judicabantur præmittendi tamquam necessarii pro validitate superioris, ut hodie plures apprehendunt, sed ut in illis exercitarentur & probarentur ad Majores assumendi.

Episcopus unus alium apud suum populum vilipendere non debet.

Canone XIV. In Græco XI. " Osius Epis„ copus dixit : & hoc quoque statuere debe„ tis, ut Episcopus si ex alia civitate conve„ nerit ad aliam civitatem, vel ex Provincia „ sua ad aliam Provinciam, & ambitioni ma„ gis, quam devotioni serviens, voluerit in „ alia civitate multo tempore residere : for„ te enim evenit Episcopum loci non esse tam „ instructum, neque tam doctum, is verò „ qui advenit, incipiat contemnere eum, & „ frequenter facere sermonem, ut dehone„ stet, & infirmet illius personam; ità ut ex „ hac occasione non dubitet relinquere assigna„ tam sibi Ecclesiam, & transeat ad alienam; (versio Herveti clarius sensum Canonis exponit : *Ne illum despiciat & frequentius concionetur, studens, dedecore afficere & vilipendere personam Episcopi (hic enim prætextus solet turbas excitare) nec ejusmodi calliditate alienam sedem sibi conciliare, & attrahere studeat, non dubitans sibi traditam Ecclesiam relinquere, & in aliam transire* : " definite ergo tempus; „ quia & non recipi Episcopum, inhumanum „ est, & si diutius resideat, perniciosum est, „ hoc ne fiat providendum est. Memini au„ tem superiore Concilio fratres nostros con„ stituisse, ut si quis Laicus in eâ, in qua com„ moratur civitate tres Dominicos dies, id est, „ per tres septimanas non celebrasset conven„ tum, communione privetur : si ergo hæc cir„ ca Laicos constituta sunt, multo magis Epis„ copum nec licet nec decet, si nulla sit tam „ gravis necessitas quæ detineat, ut amplius „ à supra scripto tempore absens sit ab Ec„ clesia sua. " (Græca addunt : *& commissum sibi populum contristent.*) " Universi dixerunt, „ placere sibi.

Laicus tribus Dominicis à communi conventu absens privatur communione.

Etiam hodie Canon locum habet.

Quæ Canon in Episcopis arguit, merito attendant, qui cum ad subsidium dumtaxat Parochorum vocati sunt, quosque consequenter in excolenda Vinea Domini in suis concionibus juvare deberent. " Virulentâ ac de„ tractoriâ linguâ carpunt, uti nonnulli hu„ jus generis solent, ait Synodus Colonien„ sis 1536. *parte* 4. *cap.* 8. qui inflati ac in„ compositi populi auribus demulcendis stu„ dent, suam non Christi gloriam ambien„ tes; tam ignari omnis Ecclesiasticæ discipli„ næ, ut ignorent Parochos, si fortè cecide„ rint, suos habere judices, non ipsos fratres „ censores : multò minus promiscuam plebem, „ quam exploratum est, mutuis Ecclesiastico„ rum virorum amarulentis detractionibus „ adeo non emandari, ut scandalizetur mul„ tò magis.

Ex hoc Canone elicitur obligatio frequentandi Parochiam.

Deinde ex hoc Canone communiter tradidere Canonistæ & Theologi, ac novissimè S. Carolus in Concilio Provinciali VI. jam pridem arctam fuisse Laicorum frequentandi Missam Parochialem (quæ nomine *conventus* hîc significatur) obligationem : triumque dierum Dominicarum continuam sine causa absentiam interpretati sunt *Ecclesiæ Parochialis contemptum* : ut videre est apud Zypæum in Jure novo *Tit. de Parochiis.*

Profectio præcedentis.

Canone XV. In Græco XII. " Osius Epis„ copus dixit : Quia nihil prætermitti opor„ tet : sunt quidam fratres & Coëpiscopi no„ stri, qui non in ea civitate resident, in qua „ videntur Episcopi esse constituti, vel quòd „ parvam rem illic habeant, alibi autem ido„ nea prædia habere cognoscuntur : vel cer„ tè affectione proximorum, quibus indul„ geant, " (Græca habent : *Quidam Fratres & Coëpiscopi in civitatibus, in quibus Episcopi constituuntur, videntur valde pauca, quæ sibi sint propria, possidere : in aliis autem locis magnas possessiones ; ex quibus etiam possunt opem ferre pauperibus,*) " hactenus per„ mitti eis oportet, ut accedant ad possessio„ nes suas, & disponant vel ordinent fructum „ laboris sui ut ad tres Dominicas, id est, „ post tres hebdomadas si morari necesse est, „ in suis potius fundis morentur. Ut si est „ proxima civitas, in qua est Presbyter, ne „ sine Ecclesia videatur facere diem Domini„ cum, illuc accedat : ut neque res domesti„ cæ per absentiam ejus detrimentum susti„ neant, & non frequenter veniendo ad ci„ vitatem, in qua Episcopus moratur, suspi„ cionem jactantiæ & ambitionis evadat. Uni„ versi dixerunt placere sibi.

Hunc Canonem esse appendicem præcedentis, eumdemque utriusque scopum, rectè notat Balsamon : ne scilicet, illius regionis Episcopus turbetur ab Episcopo, qui ultra suæ Dioe-

Diœcesis fines accedit, & ab ipso fortasse injuria afficiatur.

Excommunicatus ab uno Episcopo ab alio recipi non potest.

Canone XVI. in Græco XIII. " Osius Episcopus dixit : Hoc quoque omnibus placeat, „ ut sive Diaconus sive Presbyter sive quis „ Clericorum ab Episcopo suo communione „ fuerit privatus, & ad alterum perrexerit „ Episcopum, & sciret ille, ad quem confugit, eum ab Episcopo suo fuisse abjectum: „ non oportet ut ei communionem indulgeat. „ Quod si fecerit, sciat se convocatis Episcopis causas esse dicturum. Universi dixerunt: „ hoc statutum & pacem servabit, & concordiam custodiet.

Hic Canon coincidit cum Canone V. Nicæno : & VI. Antiocheno.

Qui se gravatum credit ab Episcopo, ad quem confugere debeat.

Canone XVII. in Græco XIV. " Osius Episcopus dixit : Quod me adhuc movet reticere non debeo : si Episcopus quis fortè „ iracundus (quod esse non debet) citò & „ asperè commoveatur adversus Presbyterum, „ sive Diaconum suum, & exterminare eum „ de Ecclesia voluerit, providendum est, ne „ innocens damnetur aut perdat communionem. Et ideo habeat potestatem is, qui abjectus est, ut Episcopos finitimos interpellet, & causa ejus audiatur, ac diligentius „ tractetur, quia non oportet ei negari audientiam roganti. " (Græca : *qui ejicitur potestatem habeat confugiendi ad Episcopum Metropolis ejusdem Provinciæ. Si autem Metropolitanus abest, ad finitimum concurrendi, & rogandi ut suum judicium accuratè examinetur.*) „ Et ille Episcopus, qui aut justè aut injustè „ eum abjecit, patienter accipiat, ut negotium discutiatur, ut vel probetur sententia „ ejus à plurimis, vel emendetur. Tamen „ priusquam omnia diligenter & fideliter examinentur, eum qui fuerit à communione „ separatus, ante cognitionem nullus alius debet præsumere, ut communioni societ. Hi „ vero qui conveniunt ad audiendum, si viderint Clericorum esse fastidium & superbiam, quia jam non decet, ut Episcopus „ injuriam, vel contumeliam patiatur, severioribus eos verbis castigent, ut obediant „ honesta præcipienti Episcopo : quia sicut ille Clericis sincerum exhibere debet amorem „ charitatis, ità quoque vicissim ministri infucata debent Episcopo suo exhibere obsequia.

Innovatio Canonis V. Niceni; & 28. Carthag.

Hic rursus est innovatio Canonis V. Nicæni, notatque Binius ad hunc Canonem, Milevitano Canone XXII. (qui supra inter Canones Africanos relatus est) " idem quod hic, „ præcipi Presbyteris & minoribus Clericis ; „ ut scilicet suas apud vicinos Episcopos causas terminari permittant, & ad Sedem Apostolicam ulterius non appellent. " Vide notas ad Canonem 28. Codicis Africani.

Alienum Clericum nullus ordinare potest.

Canone XVIII. " Januarius Episcopus dixit : „ Illud quoque statuat Sanctitas vestra, ut nulli Episcopo liceat alterius Episcopi Civitatis ministrum Ecclesiasticum solicitare ; & in „ suis Parochiis ordinare. Universi dixerunt „ placet : quia ex his contentionibus solet „ nasci discordia, & ideo prohibet omnium „ sententia, ne quis hoc facere audeat.

Canone XIX. in Græco XV. " Osius Episcopus dixit : Et hoc universi constituimus, „ ut quicumque ex alia Parochia voluerit „ alienum ministrum sine consensu Episcopi „ ipsius & sine voluntate ordinare, non sit „ rata ordinatio ejus. Quicumque autem hoc „ usurpaverit, à fratribus & Coepiscopis „ nostris & admoneri debet & corrigi.

Hic Canon ad propositionem Osii exhibet resolutionem Synodi super eo, quod in præcedenti ad Januarii Episcopi propositionem resolverat. Quare Græci Canonem illum præcedentem omiserunt : Quod verò hoc Canone decernitur, coincidit cum Canone XVI. Nicæno, & 55. & 90. in Codice Africano, quorum notas consule.

Presbyterorum & Diaconorum in suis Ecclesiis residentia.

Canone XX. in Græco XVI. " Aëtius Episcopus dixit : Non ignoratis quanta & qualis „ sit Thessalonicensium Civitas. Sæpe ad eam „ veniunt ex aliis regionibus Presbyteri & „ Diaconi, & non sunt contenti brevi tempore morari, sed aut resident ibi, aut certè vix post longa spatia ad sua redire coguntur. Universi dixerunt : Ea tempora, „ quæ constituta sunt circa Episcopos, & circa has personas observari debent.

Quod supra Canone XIV. de Episcopis à sua civitate absentibus decretum, id in præsenti de Presbyteris & Diaconis decernitur.

Humanitas exhibenda Episcopis injuste expulsis.

Canone XXI. in Græco XVII. " Osius Episcopus dixit : Suggerente fratre & Coepiscopo nostro Olympio, etiam hoc placuit, „ ut si aliquis vim perpessus est, & iniquè „ expulsus pro disciplina & Catholica confessione, vel pro defensione veritatis, effugiens pericula, innocens & devotus in aliam „ venerit civitatem, non prohibeatur immorari, quamdiu aut redire possit, aut injuria ejus remedium acceperit : quia durum „ est, eum qui persecutionem patitur, non „ recipi : etiam & larga benevolentia, & humanitas ei est exhibenda. Omnis Synodus „ dixit : Universa quæ constituta sunt, Catholica Ecclesia in universo orbe diffusa custodiet : Et subscripserunt qui convenerunt. Postrema hæc clausula, *omnis Synodus dixit,* &c. legitur quoque in uno Codice MS. Thuanæo, ut notat Paschasius Quenellius in nota marginali ad hunc Canonem, sed nec in versione Græca, nec Isidori, nec aliis editionibus reperitur.

Occasione Eusebianorum, seu Arrianorum, qui quosvis doctiores Episcopos, ut scribit S. Athanasius ad Solitarios, fictis calumniis, & auctoritate Constantii Imperatoris ejecerunt è suis Sedibus, conditum esse hunc Canonem monet Christianus Lupus.

Utinam quod in Eusebianis execramur, hodie inter ipsos Catholicos fieri non conspiceremus ; Doctiores nimirum & Zelosiores Pastores & Ecclesiasticos fictis calumniis, & technis nonnumquam opprimi, & Sedibus deturbari ; quibus humanitas & benignitas hoc Canone proposita, citra summam duritiem negari non potest.

CAPUT II.

De Codice Martini Archiepiscopi Bracarensis.

§. I.

Quis fuerit Martinus hujus Codicis Author ; & an è Græco Canones verterit ?

Martinum natione Græcum fuisse vulgò creditur.

DE hoc Martino ità scribit Isidorus Hispalensis de Viris Illustribus *cap.* 22. " Martinus Dumiensis Monasterii Sanctissimus Pontifex, ex Orientis partibus

„ tibus navigans, Galliciam venit, ibique „ conversis ab Arriana impietate ad Fidem „ Catholicam Suevorum populis, Regulam „ Fidei & Sanctæ Religionis constituit; Eccle- „ sias confirmavit, Monasteria condidit, co- „ piosaque præcepta piæ institutionis compo- „ suit.

Eadem pene ad verbum habet Honorius Augustodunensis, de Scriptoribus Ecclesiast. *lib.* 3. *cap.* 4.

Horum auctoritate inducti Antonius Augustinus, Garsias Loaysa S. I. Francisc. Florens aliique non pauci crediderunt, Martinum fuisse natione Græcum; at nec verba Isidori id convincunt, nec aliorum auctorum & monumentorum fides patitur.

Pannonium fuisse probatur. Refert enim Gregorius Turonensis Hist. Francorum *lib.* 5. *cap.* 38. " Hoc tempore & „ beatus Martinus Galliciensis Episcopus obiit, „ magno populo illi faciente planctum. Nam „ *Pannonia* ortus fuit, & exinde ad visitanda „ loca Sancta in Orientem properans, in tan- „ tum se litteris imbuit, ut nulli secundus „ suo tempore haberetur: exinde Galliciam „ venit; ubi cum B. Martini reliquiæ porta- „ rentur, Episcopus ordinatur: in quo Sa- „ cerdotio impletis plus minus triginta an- „ nis, plenus virtutibus migravit ad Domi- „ num.

Gregorio succinit Amoinus de gestis Francorum *lib.* 3. *cap.* 38. hæc scribens. " Ea tem- „ pestate B. Martinus Galliciensis migravit ad „ Dominum. Hic *Pannonia* oriundus loca in „ Oriente circumiens, abunde se illis litte- „ ris imbuit; & per Galliciam revertens in „ Basilica quæ prima apud Hispanos in hono- „ re S. Martini dedicata est, Pontifex ordina- „ tus, triginta in hoc officio implevit an- „ nos.

Denique Aubertus Miræus in scholiis ad citatum locum Isidori; præmissis nonnullis de vita & scriptis Martini, concludit: *Fuit autem natione* PANNONIUS, *ut ex ejus* EPITAPHIO *constat.*

Hæc itaque adeò clara & expressa testimonia dubitari vix sinunt, quin Martinus natione, non Græcus, sed *Pannonius* fuerit. Nec contrarium relata Isidori verba omnino evincunt, cum ejus ex Oriente in Galliciam adventus, cujus meminit Isidorus, tantùm evincat, eum aliquando ex Oriente in Galliciam venisse; quod citati authores non negant; imò disertè asserunt, eum ex Pannonia ad *visitanda loca Sancta in Orientem properasse; ibique in tantum se litteris imbuisse, ut nulli secundus suis temporibus haberetur*, adduntque *exinde Galliciam venisse.*

E Græco Canones in Latinum vertit. Ex quo ulteriùs conficitur, Martinum licet natione Pannonium, Græcis Litteris alundè fuisse imbutum, ut & Græcos Canones è Græco Latinos redderet; quod & fecisse satis significat ejus Epistola Nitigesio Episcopo inscripta, & vice præfationis Codici præfixa: " Canones, ait, qui in partibus Orientis ab „ antiquis Patribus constituti sunt, Græco „ priùs sermone conscripti sunt: postea autem „ succedenti tempore in Latinam linguam „ translati sunt. Et quia difficile est, ut sim- „ pliciùs aliquid ex alia lingua transferatur in „ aliam; simulque & illud accidit, ut in tan- „ tis temporibus Scriptores, aut non intelli- „ gentes, aut dormitantes, multa prætermit- „ tunt; & propterea in ipsis Canonibus aliqua „ simplicioribus videantur obscura. Ideo vi- „ sum est, ut cum omni diligentia, & ea quæ „ per translationes obscuriùs dicta sunt; & ea „ quæ per Scriptores sunt immutata, simpli- „ ciùs, & emendatiùs restaurarem.

Unde D. Elias Dupin Parte 5. suæ Bibliothecæ Ecclesiasticæ tractans de Martino Bracarensi asserit quidem, eum natione Pannonium fuisse; at unà asserere non dubitat, eum Canonum Græcorum novam translationem fecisse; eò quod antiquam obscuriorem minusque fidelem reperisset.

§. II.

Quo ordine & forma Codicem formaverit; quidque eo contineatur.

CODicem suum in duas partes divisit. " Id „ primùm observans, ait ipse in præfa- „ tione, ut illa quæ ad Episcopos vel univer- „ sum Clerum pertinent, unà in parte con- „ scripta sint: Similiter & quæ ad Laicos per- „ tinent, simul sint adunata: ut de quo ca- „ pitulo scire aliquis voluerit, possit inveni- „ re celeriùs.

Integer Codex constat 84. capitulis; quorum 68. priora Clerum & res Ecclesiasticas concernunt; reliqua vero Laicos spectant.

E quibus verò hæc sua capitula desumpserit, ipse Martinus non indicaverat; unde nec in antiquis editionibus; nec in ea, quam ex antiquis manuscriptis se edidisse dicit Garsias à Loaysa in collectione Conciliorum Hispaniæ, horum Capitulorum fontes indicantur: At Joannes Doujatius in Academia Parisiensi Primarius Canonum Professor, & Historiographus Regius Collectionem hanc, non tantùm cum cæteris editionibus & antiquis manuscriptis de novo contulit, variasque lectiones ad marginem annotavit; sed insuper fontes seu Canones, è quibus Capitula Martini sunt desumpta indicavit & adscripsit: quæ hac Lectionum varietate, & Canonum adscriptione adornata, inserta est tomo I. Bibliothecæ Juris Canonici veteris anni 1660. & tomo V. collectionis Conciliorum Labbeanæ. *Fontes Capitulorum non indicavit.*

Et quidem Capitula sua potissimum è Canonibus Græcis desumpsit; paucis ex Conciliis Africanis, & Hispanicis adjectis. Neque integros Canones edere animum ei fuisse, sed *Capitula ex Græcorum Synodis collecta*, innuit præfationis ejus inscriptio, & probat ipsius operis methodus; in quo multa abbreviata, interpolata, aliave ratione mutata sunt. Voluit enim non tantùm, quæ in Canonibus erant immutata emendatius, sed & *simplicius*, id est, ad captum simpliciorum restaurare. Hoc verò ut assequeretur, interdum aliquid addere, mutare necesse habuit; atque ità in vitium, quod in aliis reprehendit, ipse incautus nonnumquam incidit; & à sensu Canonis deflexit; quod sequenti Paragrapho aliquot exemplis ostendetur. *Non integros Canones retulit.*

§. III.

Ostenditur, Martinum non retulisse integros Canones, nec quoad verba, nec quoad sensum.

ANtonius Augustinus *Cap.* 15. *de Collectoribus Canonum*, loquens de his Martini Capitulis, ait: *Aliquando non ità Latina facta, ut Græci habentur, sed ex duobus vel tribus*

Interdum Canones in unum conflavit, interdum divisit & truncavit.

bus Capitulis diversorum Conciliorum uno Capitulo conscripto.

Exemplum suppeditat Capitulum 32. quod ex Canone 3. Synodi Nicænæ, Canone 15. Concilii Bracarensis I. & Canone 6. Toletani I. conflatum esse notat Doujatius; atque ex collatione Capituli cum dictis Canonibus fit manifestum.

Adhæc illud idem Capitulum; uti & plura alia probant, à Martino Canonibus aliqua esse addita, vel detracta aut immutata. Quin & interdum in contrarium sensum esse inflexos ostendit Capitulum 39. quod esse desumptum ex Canone 10. Ancyrano legenti manifestum est; notatque Doujatius; & ante ipsum observaverat Antonius Augustinus de emendat. Gratiani, *Lib.* 1. *Dial.* 10.

Interdum contrarium sensum reddidit.

Capitulum his verbis exprimitur: " Diaconus qui eligitur, si contestatus fuerit pro accipiendo matrimonio, & dixerit in castitate non posse permanere, hic non ordinetur. Quod si in ordinatione tacuerit, & ordinatus fuerit, & postea matrimonium desideraverit, alienus sit à ministerio & vacet à Clero.

Quid manifestius Canone ità expresso, significari, in Diaconum non esse ordinandum, qui castitatem non velle profiteri, palam in ordinatione protestatur; cujus contrarium Canonem Ancyranum exprimere, vel sola Canonis lectio evincit: " Quicumque Diaconi constituti, ait Canon, in ipsa Constitutione testificati sunt & dixerunt, oportere se uxorem ducere, cum non possent sic manere, ii si uxores postea duxerint, sint in ministerio, eò quod hoc sit illis ab Episcopo concessum. Si qui autem hoc silentio præterito, & in ordinatione ut ità manerent, suscepti sunt, postea autem ad Matrimonium venerunt, ii à Diaconatu cessent.

Inquiritur causa errandi.

Hanc contrarietatem advertens Antonius Augustinus in Dialogis suis de emendatione Gratiani, unum è Colloquutoribus introducit interrogantem: *Cur Martinus ab archetypo discessit?* Respondet alter, *cum in Occidente esset, noluit Orientis licentiam imitari.*

Verùm hæc ratio Viro erudito Paschasio Quenellio non probatur: " Dicendum potius existimarim, ait, istud Martinum ex antiqua versione Latina hausisse, quæ apud Ecclesiam Romanam in usu erat. Persuadere enim mihi vix possum, id quemquam auctoritate privata tentasse, ut in Canonis ab Ecclesia universa jam recepti versione ità recederet à sensu Canonis, ut eum subverteret omnino: imo & hoc in Canonum translatoribus maximè redarguit Martinus, quod eorum vel oscitantiâ, vel ignorantiâ nonnulla immutata essent." Hæc ille. At pace illius Viri dixero, si versionem Latinam, quæ apud Romanam Ecclesiam in usu erat; & quæ in ejus Codice extat, fuerit sequutus Martinus; & ex illa Canonem Ancyranum retulerit, cur eum non iisdem verbis, aut saltem eodem retulit sensu? Ità enim in Codice Romano à Quenellio evulgato exprimitur. " Diaconi quoque cum ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati sunt dicentes se velle habere uxores, neque posse se continere; hi si postea ad nuptias venerint, maneant in Clero tantùm, & à ministerio abjiciantur. Quicumque sanè tacuerunt, & susceperunt manus impositionem, professi continentiam, & postea ad nuptias convenerunt, à ministerio & Clero cessare debebunt, Laicam tantùm communionem recipientes.

Si Canon his verbis expressus conferatur cum Capitulo Martini supra relato, planum erit, nec verbis, nec in sensu omnino convenire.

Martini enim Capitulum vult, ut Diaconi, de quibus in prima Canonis parte, non ordinentur: Canon verò Romanus, permittit ut maneant *in Clero tantùm, & à Ministerio abjiciantur.* Quoad Diaconos de quibus in postrema Canonis parte, Canon Romanus vult, ut *Laicam tantum communionem recipiant:* Hujus communionis nulla apud Martinum mentio fit.

Quod verò Quenellius persuadere sibi vix possit, ut quisquam privatâ auctoritate à sensu Canonis ab Ecclesia universali recepti ità in sua versione recederet; qua ratione sibi persuadere potuit, quod Ecclesia Romana Canonem illum in sensum plane adversum converterit? Scio quidem Ecclesiæ Romanæ auctoritatem fuisse, in his quæ disciplinæ sunt à Canonibus aliarum Ecclesiarum recedere; & disciplinam etiam planè oppositam stabilire; at eam Canoni alicui falsò adscribere, eique contrarium sensum affingere, facilius alicui privato, quam Ecclesiæ Romanæ contingere posse crediderim: Maximè, cùm fatente & ipso Quenellio, certum sit, Martinum in sua Capitulorum collectione frequenter à Canonum sensu aberrasse.

Ut ut sit, ex his sat probatum est, Capitula Martini nonnunquam ab ipsis Canonibus è quibus desumpta sunt, multum recedere: nunc videndum restat quomodo Gratianus hac collectione fuerit usus; & in quos errores ejus occasione inciderit.

§. IV.

Quomodo Gratianus hoc Codice sit usus; & qua ratione intellectui Decreti Gratiani servire possit.

Collectio hæc citatur à Gratiano sub nomine Martini Papæ in Synodo.

GRatianus in suo Decreto multa citat ex *Concilio Martini Papæ: Quæ omnia*, inquiunt Correctores Romani ad *Can.* 15. *Dist.* 18. *sumpta sunt ex Libro Capitulorum Græcorum Synodorum Martini Episcopi Bracarensis.* (*Antiquitùs enim Episcopi Papæ dicebantur.*) *Hic enim cum esset Græcus, ad utilitatem Ecclesiarum Hispaniæ, ubi Episcopatum obtinebat, ea Capitula Latina fecit & in nonnullis quædam addidit; in aliis verò aliqua detraxit, quemadmodum in hoc capite, quod sumpsit ex Concilio Antiocheno Can.* 20. Hæc illi; qui communi errore decepti, Martinum natione Græcum supposuerunt.

Eundem Gratiani errorem notans Antonius Augustinus *lib.* 1. de emendat. Gratiani Dialogo 10. *hunc erroris originem credo*, inquit, *ut cum aliquis hæc capita Martini* PAPÆ, *hoc est Episcopi, inscripsisset, alius Papæ Romani interpretaretur.*

Hic error Gratiani plerisque in locis à Correctoribus Romanis diligenter notatur; & Capitulum Martini Bracarensis, cui respondet citatus Canon, in margine indicatur.

Secundus error Gratiani.

Adhæc Gratianus non advertens Capitula Martini è Canonibus Græcis desumpta; illa tamquam à Canonibus Græcis planè diversa in ejusdem quæstionis decisionem retulit. V. g. *distinctione* 46. *Can.* 1. exhibet quartum Canonem Nicænum; & eundem ex versione Marti-

mi

ni rursus refert *Can.* 7. ejusdem distinctionis. Imò *distinctione* 34. *Canone* 1. relato Neocæsariensi *Canone* 8. immediatè rursus eundem Canonem subjicit ex versione Martini. Plurima alia exempla, quibus probetur, Gratianum credidisse Capitula Martini planè fuisse à Canonibus Græcis diversa; neque advertisse esse Canones Græcos in Latinum versos, videri possunt apud Antonium Augustinum loco citatò *Dial.* 10. *&* 11.

Tertius error. Quin & interdum nec ipsa Martini capitula fideliter à Gratiano relata sunt: Sic enim, 26. *q.* 5. *Can.* 3. plura Capitula Martini in unum Canonem conflavit; idque ordine, quo in Codice Martini extant, planè inverso.

Utilitas Codicis. Hinc ergo patet, Collectionem Martini Bracarensis nonnumquam posse subservire assequendo genuino sensui Canonum in Decreto Gratiani occurrentium.

Deinde, licet Martinus in multis à Canonibus Græcis recedat, nihilominus ex ejus Collectione non parum elucescit, quæ disciplina, tempore Martini in Ecclesiis Hispaniarum viguerit: Cum admodum verisimile sit, Martinum Canones suos præcipuè adaptasse disciplinæ, quam ibidem vigere videbat.

CAPUT III.

De Codice Græcorum aucto.

§. I.

De incrementis Codicis Græcorum; & quid hodie contineat?

Quis antiquus Codex Græcorum. Ecclesiæ Orientali sæculo V. suum fuisse Codicem Canonum, è quo in Judiciis Canones depromeret, Parte præcedenti Capite I. evicimus ex Synodo Calchedonensi, & Dionysio Exiguo; unaque ostendimus, eundem fuisse Codicem, quo in Synodo Calchedonensi Græci utebantur, & quem è Græco Latinum reddidit Dionysius Exiguus.

In hoc Codice, teste eodem Dionysio, & ex actis Synodi Calchedonensis manifestum est, continuâ numerorum serie continebantur Canones Nicæni, Ancyrani, Neocæsarienses, Gangrenses, Antiocheni, Laodiceni, & Synodi Constantinopolitanæ I.

Et hæc quidem prima fuisse videtur in Ecclesia Orientali Canonum collectio, quam *Græcam authoritatem* vocavit Dionysius. Porrò licet non inveniatur, Orientales umquam hanc suam Canonum collectionem seu Codicem deseruisse, illud tamen constat successu temporis, pluribus Canonibus locupletatum fuisse.

Primum incrementum. Et quidem sub initio sæculi VI. Justinianus Imperator *Novel.* 131. *Cap.* 1. Sancivit, " vicem legum obtinere Sanctas Ecclesiasticas " Regulas, quæ à Sanctis quatuor Conciliis " expositæ sunt, aut firmatæ, hoc est, in Nicæna 318. & in Constantinopolitana Sancto" rum 150. Patrum, & Ephesina prima in qua " Nestorius est damnatus, & in Calchedonica, " in qua Eutyches cum Nestorio anathema" tizatus est. Prædictarum 4. Synodorum dog" mata sicut Sanctas Scripturas accipimus, *&* " *regulas sicut leges observamus.*

Hinc non obscurè colligimus, prisco Canonum Codici, istis saltem temporibus, Ephesinos & Calchedonenses Canones fuisse adjectos, licet de ipso temporis articulo, quo fuère adjecti, nihil certi habeamus.

Secundum. Quin & Justiniani temporibus floruit Joannes Scholasticus Presbyter Antiochenus, ab eodem Justiniano ad Thronum Constantinopolitanum promotus. Hic autem Canones ab Ecclesia Græca tunc receptos in 50. titulos digessit; opusque suum *Collectionem Canonum* indigitavit, cui & indicem præfixit omnium Canonum, quos ipse ad illa 50. Capitula reduxerat. Verùm tam in illo indice, quam in sua collectione præter Canones in prisco Codice congestos, Apostolicos etiam, Sardicenses, Ephesinos, Calchedonenses, & S. Basilii nonnullos Canones recenset; idque hoc ordine, *Apostolorum Canones* 85. *Nicanos* 20. *Ancyranos* 25. *Neocæsarienses* 14. *Sardicenses* 21. *Gangrenses* 20. *Antiochenos* 25. *Laodicenos* 59. *Constantinopolitanos* 6. *Ephesinos* 7. *S. Basilii* 68. Hos autem Canones ille verisimiliter in 50. titulos non redegisset, nisi eos in Codice Græcorum extantes reperisset: ut proindè probabile sit, illos omnes tum temporis, Codici Græcorum fuisse insertos; licet non constet, num auctoritate publica, an privata dumtaxat additamentum illud factum esset.

Tertium. At currente sæculo VII. regnante Justiniano II. Synodus in Trullo Constantinopoli celebrata, vulgò dicta *Trullana*, non modò eos omnes, quos Joannes Antiochenus in suum opus congesserat, verum etiam complures alios secundo suo Canone confirmavit; nimirum Canones Concilii Carthaginensis, Concilii Constantinopolitani sub Nectario Patriarcha Constantinopolitano & Theophilo Alexandrino: Item multorum Patrum Canones, puta Dionysii Alexandrini, Petri Alexandrini, Gregorii Neocæsariensis sive Thaumaturgi, Athanasii Alexandrini, Basilii Cæsareæ Cappadociæ Archiepiscopi, Gregorii Nysseni, Gregorii Theologi sive Nazianzeni, Amphilochii Iconii, Timothæi, Theophili & Cyrilli Alexandrinorum, Gennadii Constantinopolitani, & unum denique Canonem è Synodo sub Sancto Cypriano celebrata.

Quartum. His Canonibus si addantur 102. Canones in ipsa Synodo Trullana editi, integrum Codicem Græcorum, quo sæculo VII. usi sunt, habebimus. Octavo deinde labente sæculo habita Synodus Nicæna, quæ communiter Oecumenica VII. dicitur, 22. Canones edidit, quorum primo, sex priorum Conciliorum generalium Decreta confirmavit: Trullanos nimirum Canones quintæ pariter ac sextæ Synodo adscribens; neutra enim Canones edidit præter illos, qui à Synodo Trullana sanciti sunt, quæ propterea *Quini-Sexta* passim appellatur.

Quintum. Porro & hi 22. Canones Synodi VII. Codici Græcorum additi fuère: Unde in Basilicis *Lib.* 5. *tit.* 3. *cap.* 2. dicitur: *Sancimus igitur, ut Sacri Ecclesiastici Canones Legum vicem obtineant, qui à Sanctis Synodis constituti sunt, aut confirmati, hoc est, Nicana, &c.* Et recensitis sex primis Occumenicis Conciliis mox additur: *Ad ultimum, Nicana secunda, in qua illi qui adversus sanctas imagines furore perciti erant, pariter cum anterioribus hæreticis à Catholica Dei Ecclesia abdicati sunt: Prædictarum enim Synodorum dogmata tamquam Sacras Scripturas suscipimus, & Canones ut Leges custodimus.*

Sextum. Nono deinde fluente sæculo Photius Patriarcha Constantinopolitanus duas Synodos habuit;

buit; alteram in Templo Sanctorum Apostolorum, in qua editi XVII. Canones; alteram in Templo Sanctæ Sophiæ sive Sapientiæ, quæ III. Canones evulgavit.

Hi autem Canones primum à Photio in Nomo-Canone ab ipso elaborato editi, postmodum ab Ecclesia Orientali in partem Juris Canonici recepti sunt. Atque ex his ac præcedentibus Canonibus integrum Jus Canonicum Græcum conflatum est, quod cum commentariis Balsamonis, Zonaræ & Aristeni Juris Ecclesiastici peritissimorum, Græcè & Latinè, nuper elegantissimis characteribus; & propriis observationibus illustratum, evulgavit Guilelmus Beveregius Presbyter Anglicanus sub hoc titulo: *Pandecta Canonum Sanctorum Apostolorum & Conciliorum ab Ecclesia Græca receptorum: nec non Canonicarum Sanctorum Patrum Epistolarum; unà cum Scholiis Antiquorum singulis eorum annexis.*

Quæ sit Codicis hujus apud Latinos auctoritas, & qua ratione ab Ecclesia Latina fuerit receptus, saltem pro ea parte, qua Canone II. Trullano fuit probatus, in Scholiis ad eum Canonem inquiretur.

Porrò cum in hoc Codice referantur plures Canones ex Sanctorum Patrum Epistolis desumpti; solosque Canones Synodorum generalium, aut particularium utriusque Ecclesiæ Latinæ & Græcæ consensu receptarum, in hoc opere referre & explanare statuerimus, his prætermissis, exhibebimus occasione hujus Codicis Canones Apostolorum, Calchedonenses, Trullanos, & Synodi Nicænæ II. quibus addemus & Canones III. Synodi, quæ, ut habet ejus inscriptio in hoc Codice *in celebri Templo, cui nomen à vera Dei Sapientia inditum, habita est:* quia etsi à Photio Patriarcha Constantinopolitano contra S. Ignatium celebrata videatur, tamen cùm sub nomine Concilii Constantinopolitani à Gratiano, & Innocentio III. citetur, ut in notis ad Canonem II. ostendetur, de tribus Canonibus sub ejus nomine relatis aliquid dicendum credidi.

Canones qui sub nomine *Sanctæ & Magnæ Constantinopolitanæ primæ & secundæ Synodi, quæ congregata est in venerabili Templo Sanctorum Benedictorum Apostolorum*, in hoc Codice referuntur, omittimus; eò quòd nulla eorum apud Latinos auctoritas sit aut memoria.

Ephesinos quoque octo Canones prætermisimus; tum quòd in ipsa Ephesina Synodo non sint propriè editi, sed ex Epistola Synodica dumtaxat excerpti: tum quòd in nullis antiquis Canonum Codicibus extent: neque ullum propriè disciplinæ articulum exhibeant, sed pene unicè pœnas in Nestorium & Cælestium eorumque fautores decernant.

§. II.

De numero Canonum vulgò Apostolorum.

Incertus horum Canonum numerus.

PRiusquam ad singulorum Canonum horum relationem, aut expositionem veniamus, prius de omnibus generatim duo discutienda sunt. Alterum de Canonum horum numero, & alterum de eorum auctoritate & antiquitate.

Quod ad numerum attinet, licet plures è priscis Patribus aliquorum ex hisce Canonibus meminisse videantur, ut in scholiis observabitur, nihil certi de eorum numero è quopiam antiquorum elici potest.

Scio quidem circumferri Epistolam Decretalem Zepherini Papæ, qui vixit sub finem Sæculi II. in qua dicitur: *Septuaginta enim Apostoli sententias præfixerunt:* At præterquam quod Gratianus *dist.* 16. *c.* 2. pro *septuaginta* legat *sexaginta*; & Gregorius Presbyter in sui Policarpi *lib.* 3. *tit.* 2. *quinquaginta*, ut annotant Correctores Romani ad dictum *Can.* 2. insuper hodie compertum est, nihil ex illa Epistola pro antiquitate concludi posse; utpote quam norunt Eruditi omnes; unam esse è Decretalibus primis Pontificibus falsò suppositis.

A tempore recepti Codicis Dionysiani Ecclesia Latina 50. Canones Apostolorum numeravit.

At Sæculo V. exeunte Dionysius Exiguus suum Canonum Codicem adornans (de quo Capite I. hujus Partis actum est) Canones 50. sub nomine Apostolorum è Græco in Latinum transtulit; aliisque Canonibus in suo Codice præmisit sub hoc titulo: *Incipiunt Regulæ Ecclesiasticæ* SANCTORUM APOSTOLORUM *prolatæ per Clementem Ecclesiæ Romanæ Pontificem.*

Cum verò hic Codex Dionysianus mox à Romana Ecclesia fuerit probatus, & ut minus Sæculo VIII. ejus auctoritas totam Ecclesiam Latinam pervaserit: *Quinquaginta* Canones sub nomine Apostolorum Latini numerârunt. Et quidem Leo IV. apud Grat. *dist.* 20. *Can.* 1. ait: *Quibus autem in omnibus Ecclesiasticis judiciis utimur, sunt* CANONES APOSTOLORUM, *Nicænorum*, &c. Videlicet juxta versionem Dionysii, qua Apostolici soli 50. numerantur. Et Anastasius Bibliothecarius anno 872. ad Joannem VIII. Papam Romanum scribit; Stephanum prædecessorem ejus solos 50. Apostolorum Canones recipiendos Synodicè promulgâsse: "Et certè, ait, de Apostolorum „Canonibus liquidò novimus, quoniam his „quidam facilè non præbuêre consensum. „Sed & prædecessor vester Beatissimus Papa Stephanus non ex his plusquam *quinquaginta* Synodicè promulgavit.

Item Humbertus Sylvæ Candidæ Episcopus in disputatione de jejunio Sabbathi contra Nicetam anno 1050. apud Gratianum *dist.* 16. *can.* 3. hæc habet: "Et hoc asserere conaris „ex apocryphis libris & Canonibus pari sententiâ SS. Patrum repudiatis: nam Clementis librum id est Petri Apostoli itinerarium; „& Apostolorum Canones numerant Patres „inter apocrypha, *exceptis* 50. *Capitulis*, quæ „decreverunt orthodoxæ fidei adjungenda.

Unde liquet, tunc temporis apud Latinos solos 50. Canones Apostolorum, reliquis repudiatis, fuisse agnitos. Hinc Urbanus II. iisdem pene temporibus scripsit Præposito S. Juventii, *sciendum verò quod Canones Apostolorum, quorum auctoritate Orientalis, & EX PARTE Romana utitur* ECCLESIA, &c. Grat. *dist.* 32. *can.* 6. Et ipse Gratianus in præfatione *dist.* 16. ait: "Apostolorum verò Canones qui per Clementem Romanum Pontificem, sicut quidam asserunt dicuntur esse „translati, sunt *quinquaginta.*

Sed & Isidorus vulgò Mercator in sua collectione de solis 50. Canonibus Apostolorum meminit: idque ex versione Dionysii: etiamsi in reliquis Conciliorum Canonibus antiquam versionem retineat.

Sæculo VI. in Orientali Ecclesia 85. Canones Apostolorum notitiæ.

Constat ergo Dionysium Exiguum solos 50. Canones Apostolorum è Græco in Latinum vertisse: eumque numerum ab Ecclesia Romana per multa secula fuisse retentum: At verò in Græco exemplari, quo usus est Diony-

nysius, plures extarent, incertum est. Illud constat, tempore Dionysii plures in Ecclesia Orientali sub hoc nomine extitisse. Joannes enim Scholasticus primùm Antiochiæ Presbyter (undè & *Antiochenus* dicitur) postea Patriarcha Constantinopolitanus Dionysio coævus in præfatione suæ Collectionis Canonum, disertis verbis ait: *Sancti Domini Discipuli & Apostoli*, OCTOGINTA QUINQUE *Canones Clementis operâ ediderunt.*

Hanc suam collectionem in 50. titulos distribuit, quibus Canones hos Apostolicos 85. inter aliorum Conciliorum Canones commiscet: adeò ut cum reliquis Synodalibus unum Codicem Canonum conflarent.

Et sanè ante Synodum Trullanam Canones illos ab Ecclesia Orientali fuisse receptos, luculenter insinuat ipsa Synodus Trullana *Can.* 2. dicens: "Placuit ut ab hoc tempore deinceps, ad Animarum medelam, & perturbationum curationem firmi stabilesque maneant, qui à Sanctis & Beatis Patribus qui nos præcesserunt, suscepti ac confirmati sunt, atque adeò nobis etiam traditi sunt, *Sanctorum & gloriosorum Apostolorum nomine* 85. *Canones.*

Ab hoc vero tempore Ecclesia Orientalis religiosissimè, si quos alios, hos 85. Apostolorum Canones suspexit & servavit. Et quicumque ex Orientalibus Jus Canonicum tractarunt, nec plures nec pauciores recensent: Quos & tandem in posterioribus Conciliorum editionibus Latini ediderunt: atque in recentiore Corporis Canonici editione omnes exhibentur sub hac epigraphe, *Canones Sanctorum Apostolorum per Clementem à Petro Apostolo Romæ ordinatum Episcopum, in unum congesti.*

§. III.

Quæ horum Canonum ætas, & auctoritas?

UTi de horum Canonum numero, ità & de eorum auctoritate & antiquitate in varias itum est sententias. Nam S. Joannes Damascenus Libros Hagiographos recensens, post Librum Apocalypsis mox subdit, *Canones denique Apostolorum per Clementem concinnati, Lib. 4. de fide orthod. cap.* 18. quod tamen *nimis inconsultè* fecisse monet Baronius *ad ann.* 102.

Inter libros Sacros à Joanne Damasceno recensetur.

Concilium vero Trullanum *Can.* 2. hosce Canones non quidem inter Canonicos Scripturæ libros, sed tamen inter reliquos ab Ecclesia recipiendos Canones recenset; idque sub *Apostolorum* nomine. Hinc Græcorum plurimi hujus Synodi auctoritate inducti, non solos 50. priores, sed universos 85. ab ipsis Apostolis vel compositos, vel saltem ab Apostolis Clementi dictatos asserunt. Unde Balsamon in dictum *Canonem* 2. eos qui solos 50. recipiunt perstringens, ait "Hujus præsentis Canonis perpetuò recordare. Per ipsum enim os eis occludes, qui dicunt à *Sanctis Apostolis* non fuisse editos 85. Canones.

Græci eos jam pridem Apostolis attribuerunt.

Neque è Latinis desunt, qui hos Canones saltem 50. priores Apostolis acceptos retulerunt: *Apostolorum Canones certò sunt Apostolorum*, ait Lindanus in chron. præfat. panopl. *Istos Canones ab Apostolis constitutos, à Beatoque Clemente conscriptos esse, multis & certis argumentis adducor ut credam*, inquit Lambertus Gutterus *in præfat. Oper. Clem.*

Græcis quoad 50. priores, nonnullis è Latinis, consentiunt.

Franciscus Turrianus peculiarem tractatum edidit, quo probare nititur, omnes hosce Canones ab Apostolis compositos esse, idque in Concilio Hierosolymitano. Cui subscribit Lorinus in *Act. Apost. c.* 15. nec non Onuphrius in catalogo Platinæ præfixo.

Verùm si hi Canones Apostolos auctores habuerint, quidnî Canonicis Scripturæ libris adscribuntur; quod tamen à nemine, uno Joanne Damasceno excepto, hactenus tentatum fuit.

Adhæc si quis Canones hosce perlustret, multa in illis reperiet adeò clarè dilucideque expressa & explicata, ut de eorum sensu nec vel minimum dubitari queat; quæ tamen tertio quartoque seculo summâ contentione disputata sunt; uti in scholiis ad ipsos Canones annotabimus.

Prædicta sententia reprobatur.

Porro si Canones illi, constitutionesque ab Apostolis probatæ sancitæque fuissent, quis in animum inducat, ea in dubium fuisse revocanda, quæ ab Apostolis decreta sancitaque fuissent. An adeo ignorantes erant illius ætatis Patres, ut si extitissent illi Canones, eosque ab Apostolis editos credidissent, illos non continuò produxissent; eorumque auctoritate quæstionibus finem imposuissent?

Præterea multa in illis Canonibus occurrunt, quæ temporibus Apostolorum planè fuere ignota; neque cum ætatis illius disciplina conveniunt; uti pluribus exemplis in notis ad Canones ostendetur.

Ob hæc aliave in Canonibus illis occurrentia, inter notas ad Canones suis locis notanda, Eruditis hodie probè persuasum est, hos Canones nec ab Apostolis fuisse editos, nec Clementi dictatos.

Verum licet inter Eruditos satis conveniat, eos nec Apostolis, nec Clementi ut horum amanuensi posse adscribi, nequaquam tamen de eorum antiquitate, iisque debita exinde pendente veneratione cessat controversia & dissensio.

Nonnulli enim cum Joanne Dallæo Libro de *Pseudepigraphis Apostolicis* contendunt, Canones hos omnes esse spurios, & circa medium quinti seculi ab impostore quodam hæretico sub nomine Apostolorum consarcinatos; ideoque & in Synodo Romana 70. Episcoporum sub Gelasio I. inter scripta apocrypha relatos esse, apud Gratianum *dist.* 15. *Can.* 3.

Sententia Joannis Dallæi.

Inter has directè sibi oppositas opiniones nonnulli mediam iniêre viam; ut nimirum Canones hos Apostolis quidem adscribi haud posse consentiant; at suppositìtios, sæculoque quinto, eoque adulto demum noviter consarcinatos esse, negant.

Et quidem Vir in re Canonica versatissimus Gabriël Albaspinæus Episcopus Aurelianensis, postquam probavit Canones hosce nequaquam Apostolis tribui posse, subdit: "Sunt tamen illi Canones Constitutionesque *antiquissima*, multaque in illis excellentissima & magni ponderis continentur. Nec dubito quin olim Græcæ Ecclesiæ pro legibus, Manuali, Pontificali, Rituali, ut vocant, ac Codice fuerint: satis enim constat nihil quidquam in iis reperiri quod Ecclesiasticæ quatuor priorum seculorum disciplinæ consentaneum non sit. Quod attinet ad Canones, existimo eos ita appellatos esse ab antiquitate, nam cùm eorum aliquot ab Apostolorum successoribus, qui teste Tertuliano de præscript. Apostolici viri nominabantur, facti essent; Apostolicorum primùm Canones; deinde nonnullorum Latinorum ignorantiâ, aliquot litterarum detractione, Apostolorum dicti sunt. Et apud Græcos quo-

Sententia Albaspinæi.

que

„ quæ res ità processisse videtur. Aucti sunt „ postea, cùm illis adjuncti essent, & eodem „ volumine comprehensi Græcæ Ecclesiæ Canones. Quod quidem confirmari duabus „ maximè rationibus potest: primùm quod „ iis, qui eorum meminerunt Auctoribus, non „ unus aliquis constans Canonum numerus „ sit, sed 50. nonnumquam, plures aliàs, aut „ pauciores censeantur. Altera ratio est, quod „ ex toto Canonum corpore manifestè appareat, alios aliis seculis factos esse quod controversias dirimant eas, quæ variis seculis „ contingère. Cujusmodi est Canon qui de „ admittendis ad Pœnitentiam lapsis factus est, „ qui certè ante Cyprianum sancitus esse non „ potuit, cum alius esset Ecclesiæ usus, & illa „ demum tempestate admittendos esse lapsos, „ decretum sit. Hinc igitur manifestè constat, „ Canones eo tempore auctos esse, idque ità „ factum, cùm unà colligarentur, unoque veluti Codice continerentur privatarum Ecclesiarum statuta, quæ ab aliis postmodum Ecclesiis observarentur. Hæc autem conjectura „ eo probabilior redditur, quo certiùs est, „ Græcos solitos fuisse uno eodemque quasi titulo & volumine complecti cùm antiquos „ Canones tum recentes, nulla Concilii, temporis, Auctorumque mentione factâ, quique præcedentibus addebantur, tacito ordine numeroque, quem in Conciliis, unde „ decerpebantur, habebant; ab iis ordinem „ numerumque accipiebant, quibus in illa „ collectione adjiciebantur: quare si jam centum Canones præpositi fuissent, qui de „ novo addebatur centesimus primus, quæ ratio par fuit in cæteris, censebatur." *Lib. 1. observ.* 13.

Albaspinæo consentit Beveregius.

Hanc Albaspinæi de Canonum horum antiquitate, eorumque exinde dependente debità veneratione contra Dallæum multis, nec contemnendis argumentis propugnat Beveregius in præfatione ad suas in hos Canones observationes; creditque Canonum horum collectionem meritò *Codicem primitivæ Ecclesiæ* nuncupari posse; tum quod plures ex his Canonibus tam in Synodis quàm Patribus ante quintum, imo & quartum seculum sub nomine ***Antiquarum Legum, Regularum SS. Patrum, Canonum Ecclesiasticorum***, aut ***Apostolicorum***, non obscurè citentur, quorum exempla nonnulla in Scholiis Canonum indicabimus; tum quod, nihil in his Canonibus occurrat dissonum à disciplina & doctrina trium primorum seculorum; imo & ea, quæ contraria videntur, ipsam Canonum vetustatem potius stabiliant, quàm evacuent; uti in Scholiis ad dictos Canones breviter notabimus.

Denique expendit citatus Author, nullatenus esse verisimile, quod jam tum sub finem quinti sæculi hi Canones tantam auctoritatem & venerationem apud Eruditos meruissent, ut Canones Apostolorum haberentur; ipsisque quoque Canonibus Nicænis prælati fuissent, si eodem seculo eoque adulto ab hæretico aliquo impostore fabricati & in publicum protrusi fuissent.

Porro constat, Dionysium Exiguum exeunte sæculo V. quinquaginta priores Canones in Codice suo Nicænis aliisque Canonibus præposuisse sub hoc titulo: *Incipiunt Regulæ Ecclesiasticæ Sanctorum Apostolorum prolatæ per Clementem Ecclesiæ Romanæ Episcopum.*

Hæc aliaque argumenta, à Beveregio latiùs ibidem deducta, & in scholiis à nobis breviter attingenda admodum plausibilem faciunt Canonum horum vetustatem; quam & novissimè amplectitur severus aliàs veterum monumentorum criticator Elias Du Pin Tomo I. Bibliothecæ Ecclesiasticæ; unà tamen monens, nequaquam constare, quo præcisè tempore Canonum horum collectio facta sit; & an ab initio 85. Canones vel pauciores complexa sit: verisimile autem est, ait, variis temporibus confectam esse, Canonesque varios successivè adjectos; eò quod nullus servetur ordo; Canonesque unam eandemque materiam spectantes à se mutuo separati reperiantur; imò & quædam inter ipsos Canones contrarietas occurrat; quæ tamen nequaquam eorum antiquitati derogare; aut eorum falsitatem, aut suppositionem evincere in Scholiis ostendemus.

Subscribit etiam Elias Du Pin.

Hincmari consonans sententia.

Quæ citati Authores post Albaspinæum de antiquitate, ac collectione horum Canonum annotàrunt, non obscurè expresserat sæculo IX. Vir in re Canonica versatissimus Hincmarus Remensis; " Canones qui vocantur Apostolorum, ait, non Episcopalium Conciliorum auctoritate constituti sunt, sed à primis „ temporibus traditione viritim Apostolicorum „ Virorum fuerunt mentibus commendati, & „ partim verbis, partim sensu, ac sparsim diversis quorumdam Epistolis pro qualitate „ causarum ac temporum inditi, atque exinde „ antequam Episcopi Concilia liberè inciperent celebrare, à devotis quibusque collecti. In quibus quædam receptibilia, quædam verò sunt non servanda. De quibus „ interdum quædam sumpta sunt in Conciliis, „ quædam etiam à maximis & magnæ auctoritatis viris in suis opusculis, sicut de apocryphis adsumpta fuisse legimus, quoniam „ quibusdam ad instructionem valent. Et ideo, „ sicut Majorum traditione didicimus, seorsum „ ante Concilia in Canonum libris ad instructionem & propter vulgatam eorum famam „ ponuntur. Cæterum iidem Canones, qui vocantur Apostolorum non ab Apostolis conscripti esse creduntur." Hæc ille in opusculo quinquaginta quinque capitulorum *cap.* 24. ibidem post pauca adjiciens Gelasium I. recensitis in suo Synodali Decreto libris qui ab Ecclesia Catholica recipiuntur, de Apostolorum Canonibus penitùs tacuisse, *sed nec*, ait, *inter apocrypha eos misit.*

Porrò cum in omnibus hujus Gelasiani Decreti editionibus legatur, *Liber Canonum Apostolorum apocryphus*, credunt nonnulli, Hincmarum habuisse exemplar ab hodiernis exemplaribus diversum; alii verò (quod est verisimilius, & ex verbis Hincmari satis colligi potest) in editione Hincmari mendum irrepsisse credunt, & pro *misit*, legendum *omisit.*

Qua ratione à Gelasio inter apocrypha relati.

Quidquid sit, nequaquam ex hoc Decreto confici potest, Gelasium habuisse hos Canones pro absolutè fictitiis & suppostitiis, sed solum eos falsò *Apostolis* attribui; eoque nomine inter apocrypha rejiciendos, uti notat, & ex ipso Decreto probat Petrus à Marca *Lib. 3. de Concord. Sacerd. & Imp. cap. 2.*

Quis eos Apostolis supposuerit.

Quo verò tempore, aut Authore Canones hi Apostolis suppositi fuerint, incertum est: eumdem credit Du Pin, qui libros octo Constitutionum eis affinxit; quique his Canonibus quædam de suo immiscuisse, ut hanc suppositionem probabilem redderet, videtur, quæ in notis ad Canones notabimus.

His de Canonum horum auctoritate & vetustate præmissis, ad eorum brevem explanationem transimus; primùm de 50. prioribus, utpote apud Latinos magis receptis, acturi; ac deinde 35. posteriores explanaturi.

§. IV.

Referuntur, & exponuntur priores quinquaginta Canones vulgò Apostolorum.

Ordinatio Clericorum semper ab Episcopo facta.

CAnon I. " Episcopus à duobus aut tri„ bus Episcopis ordinetur.

Canon II. " Presbyter ab uno Episcopo or„ dinetur, & Diaconus, & reliqui Clerici.

Hic observare est, Presbyteri, Diaconi & reliquorum Clericorum ordinationem ab Episcopo celebratam jam olim fuisse. Et quidem, ait Beveregius Presbyter Ecclesiæ Anglicanæ schismate à Romana Ecclesia licet separatus, „ ante delirum hoc nostrum & præcedens se„ culum, Apostolicum hoc institutum ab *uni„ versa* Ecclesia religiosissimè observatum est: „ ut nec inter inferiores Clericos, nedum in„ ter Presbyteros, quispiam recenseretur, ni„ si ab Episcopo ordinatus. " Quod in notis ad hunc Canonem latè ac solidè demonstrat.

Quid in Sacrificio offerendum.

Canon III. " Si quis Episcopus vel Presby„ ter præter Domini de sacrificio ordinatio„ nem, alia quædam ad altare attulerit, mel „ vel lac, vel pro vino siceram, vel confe„ cta, vel aves, vel aliqua animalia, vel le„ gumina præter ordinationem, deponatur, „ prætterquam, nova legumina " (apud Græcos, *prætterquam novas spicas vel uvas*) " tem„ pore opportuno.

"Ne liceat autem aliquid aliud ad altare „ offerre, quam oleum ad luminare, & incen„ sum tempore sanctæ oblationis.

Varia Canonis lectio.

Dionysius Exiguus alio planè modo hunc Canonem construit. Primò quidem hæc verba, *congruo tempore* refert ad verbum, *deponatur:* ut sensus sit, Episcopus vel Presbyter, qui præter Domini ordinationem aliquid in altari obtulerit, *deponatur congruo tempore.* Deinde ex verbis sequentibus conflavit hunc separatum Canonem: " Offerre non li„ ceat aliquid ad altare præter novas spicas „ & uvas & oleum ad luminare, & thimiama, „ id est incensum tempore quo sancta celebra„ tur oblatio.

Canon IV. " Omnis autem alius fructus „ domum mittatur, primitiæ Episcopo & Pres„ byteris. " (apud Græcos additur: *sed non super altare.*) " Clarum autem est, quod Epis„ copus & Presbyteri Diaconis & reliquis (apud Græcos additur, *Clericis*) " distribuunt.

Sensus Canonum.

Horum Canonum hæc est summa, etiam juxta Græcorum commentarios, ne quid aliud quidpiam in Sacrificio incruento ad altare offeratur, præter Panem & Vinum ab ipso Christo instituta. Vinique loco alia potionis uti specie vetuerunt; qualis est *sicera.* " Sicera „ autem est, inquit Zonaras, quidquid præ„ ter vinum facit ebrietatem: qualia sunt „ quæ per artem parant homines.

Permittit verò Canon novas spicas vel uvas *tempore opportuno*, id est, cum maturæ fuerint, offerri in altari; " verumtamen non ut „ sacrificia, ait Zonaras, istæc offerri, sed „ tamquam primitias tempestivorum fru„ ctuum. " Reliquorum autem fructuum primitiæ in altari non offeruntur, sed mittuntur ad Episcopum vel Presbyterum; " ut per „ eum, ut par est, inquit Balsamon, Deo „ gratiæ agantur: " qui eas Diaconis & Clericis distribuant: id est notante Zonara, " qui „ cum susceperint eas, in domesticam suam „ solam non habeant utilitatem, nec soli „ fruantur: sed universo Clero distribuant.

Uvarum & spicarum primitiæ quare in altari offerantur.

Cur verò uvarum ac spicarum primitiæ potius quàm aliorum fructuum, in altari offerantur indicat Aristenus, quia ex uva fit vinum, & ex spicis panis, quæ ad Sacrificium incruentum perficiendum assumuntur. Simili ratione oleum, & incensum offerri permittuntur, quia Sacrificio peragendo subserviunt.

Videntur tamen nonnulli ex pravo hujus Canonis intellectu existimâsse, uvas seu botrum uvarum integrum posse consecrari, de quo vide *Canonem 28. Trullanum*, & ibidem annotata.

Canon V. " Episcopus vel Presbyter, vel „ Diaconus uxorem suam ne ejiciat religionis „ prætextu: sin autem ejecerit, segregetur; „ & si perseveret, deponatur.

Canon hic ante tempora Cypriani editus videtur.

Canon VI. " Episcopus vel Presbyter, vel „ Diaconus sæculares curas non suscipiat, alio„ qui deponatur.

Quod hoc Canone edicitur, jam ante tempora S. Cypriani statutum fuisse, ipse Cyprianus testatur, dolens Clericum in testamento tutorem datum: " Cum jam pridem in Con„ cilio Episcoporum statutum sit, ait, ne quis „ de Clericis & Dei ministris tutorem & cu„ ratorem testamento suo constituat, quando „ singuli Divino Sacerdotio honorati & in Cle„ rico ministerio constituti, non nisi altaribus „ & sacrificiis deservire, & precibus, & ora„ tionibus vacare debent: scriptum est enim, „ nemo militans Deo obligat se molestiis sæ„ cularibus, ut possit placere ei cui se proba„ vit. Quod cum de omnibus dictum sit, quan„ to magis molestiis & laqueis sæcularibus „ obligari non debent, qui divinis rebus & „ spiritualibus occupati, ab Ecclesia recedere, „ & ad terrenos & sæculares actus vacare non „ possunt.

Hujus Decreti hic Canon, ait Beveregius, epitome quædam ac compendium esse videtur; unà hinc argumentum pro Canonum horum antiquitate assumens.

Canon VII. " Si quis Episcopus, vel Pres„ byter, vel Diaconus, sacri Paschæ diem ante „ vernum æquinoctium cum Judæis celebra„ verit, deponatur.

De die Paschali olim magna contentio fuit.

De die, quo festivitas Paschalis celebranda esset, in Ecclesia etiam recèns nata multas gravesque ortas esse dissensiones neminem latet. Nonnulli enim 14. Lunâ Martii, quamcumque demum in feriam incidisset, hanc solemnitatem cum Judæis obeundam esse contendebant; quique hac opinione erant imbuti *Quartadecimani* dicebant; è quorum numero olim fuêre hæretici dicti *Audiani*, & omnes in Asia Minori Christiani. Europæi verò omnesque præter Asianos Christiani contenderunt, ex Apostolica traditione non alia quàm Dominicâ die 14. Lunam Martii subsequente celebrandam solemnitatem Paschalem. Plura autem circa finem II. sæculi coacta sunt Concilia, videlicet Romanum, Palæstinum, Ponticum, Gallicum, aliaque, à quibus statutum est, id quod in hoc Canone continetur, & à quibus propterea, inquit Beveregius, hic Canon in Apostolicorum numerum collectus videtur.

Quæ

Canon hic Apostolis adscribi nequit.

Quæ hoc Canone decernuntur, sat evidenter evincunt, cum Apostolis adscribi non posse. Si enim ab Apostolis conditus fuisset, quomodo eum in suæ disciplinæ probationem Europæi contra Asianos urgere non debuissent.

Canon VIII. " Si quis Episcopus, Pres„byter vel Diaconus, vel ex Sacerdotali Ca„talogo, facta oblatione non communicave„rit, causam dicat: & si probabilis fuerit „veniam consequatur: sin verò minus, se„gregetur, ut qui populo offensionis causa „fit, & suspicionem dederit adversus eum „qui obtulit, tamquam non dignè obtulerit.

Excommunicantur qui usque ad finem Sacrificii non perseverant.

Canon IX. " Quicumque fideles ingre„diuntur & scripturas audiunt, in precatione „autem & Sacra Communione non perseve„rant, (" Dionysius: *nec Sanctam Commu„nionem percipiant*) " ut Ecclesiæ confusio„nem afferentes " (Dionysius: *velut inquie„tudines Ecclesiæ commoventes*) " segregari „oportet. " (Dionysius: *convenit Communione privari.*) Grat. *dist.* 1. *de consecrat. Can.* 62. sed aliqua addens, & à textu Græco nonnihil recedens.

Canon non astringit fideles ad Sacram Communionem.

Græca hujus Canonis expressio sat insinuat, nequaquam excommunicari, seu Communione privari fideles, qui Sacram Communionem non perceperint; sed eos dumtaxat, qui usque ad finem Missæ in ea non perseveraverint. Unde Aristenus hunc commentarium Canoni subjicit: " Qui non manet in Ecclesia usque ad „finem, sed de Ecclesia egreditur, dum ad„huc sacra Liturgia celebratur, eum ut con„fusionem facientem in Ecclesia, segregari „oportet.

Aristeno suffragatur Zonaras dicens, " præ„sens Canon excommunicat etiam non per„manentes, ut ordinem turbantes.

Et sanè si Canon sub pœna segregationis constringere voluisset omnes fideles assistentes divinis Mysteriis ad Sacram Communionem, quis ambigat, quin addidisset, nisi *causam probabilem* non communicandi habeant & probent; cum illam exceptionem Canon præcedens probet etiam in his qui de Ordine sunt Sacerdotali.

Vix ergo dubitari potest, quin lectio Græca sit genuina. Ex quo ulterius consequitur, nullâ specie hunc Canonem ab hæreticis urgeri contra *Missas privatas*, id est, in quibus solus Sacerdos Sacramentaliter communicat.

Ex hoc Canone nihil habetur contra Missas privatas.

Adhæc Canon non excommunicat eos, qui in precatione & in Sacra Communione non perseverant; aut juxta Dionysium, *nec Sanctam Communionem percipientes*, quasi aliquid integritati Sacrificii detrahentes, sed *Ecclesiæ confusionem afferentes*, aut ut legit Dionysius, *velut* inquietudines Ecclesiæ commoventes: adeoque etiam positâ Dionysii lectione, & sensu ex ea resultante, ne in speciem hic Canon rationem veri Sacrificii Missis privatis detrahit.

Cum excommunicato communicans excommunicatur.

Canon X. " Si quis cum excommunicato, „vel in domo unà precatus fuerit, is segrege„tur.

Canon XI. " Si quis cùm sit Clericus, unà „cum Clerico deposito " (Dionysius addit: *Veluti cum Clerico*) " oraverit, deponatur & „ipse.

Hi Canones coincidunt cum Canone V. Nicæno, & IX. in Codice Africano. Hoc tantum notandum, versionem Dionysii sat apertè insinuare, Canonem postremum agere de communione cum Clerico in officio Clericali; id est, *veluti cum Clerico*; & ità intellexisse Aristenum & Zonaram eorum commentaria evincunt.

Canon XII. " Si quis Clericus vel Laïcus „segregatus, sive non recipiendus, discedens „in aliena urbe receptus fuerit absque litteris „commendatitiis, segregetur, & qui excepit, „& qui exceptus est. Sin autem est segrega„tus, ejus intendatur segregatio. " Dionysius verò postremam partem ita legit & auget: *Excommunicationem verò proteletur ipsa correptio, tamquam qui mentitus sit, & Ecclesiam Dei seduxerit.*

Sensus Canonis.

Congruit præsens Canon Canoni VI. Antiocheno; hoc tamen hìc notandum, in postrema Canonis parte agi de Laïco à communione segregato, non autem de Clerico deposito. In primitiva quippe Ecclesia, Clericus semel depositus in perpetuum depositus censebatur; neque umquam in Clerum restituebatur; at Laici ad certum tempus à communione segregabantur; ideoque ex causa superveniente eorum segregatio sive *correptio*, intendi, sive ut legit Dionysius *protelari* poterat.

Translationes non possunt nisi ob bonum Ecclesiæ fieri.

Canon XIII. " Episcopo non liceat sua „relictâ Parochiâ ad aliam transire, etiamsi „à pluribus cogatur, nisi sit aliqua causa rationi „consentanea quæ eum cogat hoc facere, ut„pote ad majus lucrum, cùm possit ipse iis, „qui illic habitant, pietatis verbo conferre: „idque non ex se, sed ex multorum Episco„porum judicio & maxima exhortatione.

Hic Canon planus est, & ostendit, quàm arcto vinculo Episcopus suæ Ecclesiæ astringatur; vinculumque illud per ipsum motu proprio numquam rumpendum; imò nec umquam, nisi justâ cogente causâ etiam Superiorum auctoritate rumpendum: Quo unà verum Ecclesiæ Spiritum in usu dispensationum expressit.

Quid significet Parochia.

Hoc tamen obiter pro sensu Canonis observa: *Parochiam* hìc non sumi hodiernâ phrasi pro districtu alicujus Presbyteri, quem *Curatum* vel *Parochum* dicimus; sed pro districtu Episcopi, quem modo *Diœcesim* vocamus; quæ nomenclatura pluribus sæculis in usu fuit; uti videre est in Glossario De Fresne verbo, *Parochia*.

Alienum Clericum sine consensu sui Episcopi in alia Ecclesia recipere non licet.

Canon XIV. " Si quis Presbyter, vel Dia„conus, vel omnino ex Clericorum Catalo„go, relictâ suâ Parochiâ, in aliam abscesse„rit, & cùm penitus transierit, præter Epis„copi sui sententiam in alia Parochia maneat, „eum non ampliùs celebrare jubemus, ma„xime si eum adhortante Episcopo ut redi„ret, non paruerit, in contumacia & inso„lentia perseverans, is tamen ut Laïcus com„municet.

Canon XV. " Sin autem Episcopus nihili „faciens adversùs eos decretam à munere ces„sationem, eos ut Clericos receperit, segre„getur, ut immodestiæ & insolentiæ ma„gister.

De non ordinando qui plures uxores aut concubinam habuit.

Canon XVI. " Qui post Sanctum Baptis„mum duobus conjugiis fuerit implicitus, vel „habuerit concubinam, non potest esse Epis„copus, vel Presbyter vel Diaconus vel om„nino ex numero Sacerdotali.

" Eum qui post Sanctum Baptismum diga„mus fuerit, vel fornicatus sit, ait Balsamon, „prohibet Canon Episcopum fieri vel Sacer„dotale quidpiam exercere. Quæ enim ante „Baptismum admissa sunt omnis generis pec„cata

„ cata prætermittit, cum factus sit novum
„ opus solâ gratiâ S. Spiritûs.

Græci credunt eamdem irregularitatem incurri per fornicationem & plures nuptias.

Sat evidenter hîc supponit Balsamon, iteratas nuptias ante Baptismum contractas non magis inducere irregularitatem, quàm fornicationem à non baptizato commissam: quod & Zonaras in suo ad hunc Canonem commentario expressit; quibus non Græci dumtaxat, sed etiam quidam è Latinis consenserunt; atque inter alios S. Hieronymus apud Gratianum *Dist.* 26. *Can.* 1. creduntque irregularitatem expressam ab Apostolo his verbis: *Unius uxoris vir*, æquè per fornicationem quàm iteratas nuptias incurri. Quibus præsentem Canonem non obscure suffragari vel sola ejus lectio indicat.

Aliter sentiunt Latini.

Ex adverso S. Augustinus & plerique è Latinis crediderunt, irregularitatem indicatam prædicto præcepto Apostolico, etiam contrahi per iteratas ante baptismum nuptias, nequaquam verò per fornicationem.

Hæc Græcorum & Latinorum opinionum diversitas profluxisse videtur ex diversa consideratione rationis, in qua hæc irregularitas ex mente Apostoli sit fundata.

Unde hæc diversitas opinionum.

Græci enim, quibus Hieronymus adhæsit, crediderunt, eam non fundari simpliciter in nuptiarum multiplicatione, sed *incontinentiâ*, aut ejus suspicione iteratis nuptiis annexâ. Licèt enim Græci non dubitârint, licitas secundas tertiasque nuptias, iterantes tamen insolitâ incontinentiæ libidine ferri crediderunt; ideoque & pœnitentiam iterantibus imposuisse constat ex *Canone* 7. *Neocæsariensi* & *Can.* 1. *Laodiceno*, quorum notas consule.

Si ergo crediderint defectum continentiæ à Paulo fuisse consideratum, dum voluit Episcopum esse *unius uxoris Virum*, quod mirum, si contractas ante baptismum nuptias judicârint non inducere hanc irregularitatem; *cui*, ut ait S. Hieronymus, *prorsus novo homini nec stupra nec alia, quæ ante fuerunt, jam obsunt:* aut quid mirum, si per fornicationem, quæ certiùs indubie præbet incontinentiæ indicium, eamdem ex mente Apostoli inductam crediderint?

At Latini, unicè à Paulo iterationem nuptiarum præallegatis verbis consideratam fuisse supposuerunt; nullam verò vitii aut criminis rationem, per baptismum eluendi.

Unde Innocentius I. *Epist.* 2. *cap.* 6. cùm hanc irregularitatem non tantùm ex Apostolo, sed etiam ex lege veteri deducere studuit, subjicit: " Ac ne ab aliquibus existimetur, ante
„ baptismum si quis forte accepit uxorem, &
„ eâ de sæculo recedente alteram duxerit in
„ baptismo esse dimissum, satis errat à regula:
„ *Quia in baptismo*, ait, *peccata remittuntur*,
„ *non acceptarum uxorum numerus aboletur*.

Innocentio consonans S. Augustinus, ait:
" Quia de Sacramento agitur non de pecca-
„ to: Nam in Baptismo peccata omnia dimit-
„ tuntur: & qui dixit, *Si nupserit Virgo non*
„ *peccavit*, satis declaravit nuptias non esse
„ peccatum. " Apud Gratian. *Dist.* 26. *Can.* 2.

Ratio bigamiæ primum à S. Augustino proposita, & ab Ecclesia Latina recepta.

Post hæc ostendit, cur, etsi nihil in secundis nuptiis vitii sit, tamen ratio postulet, ut Episcopus sit *unius uxoris Vir*: " Sicut plu-
„ res uxores antiquorum Patrum, ait, signifi-
„ caverunt futuras nostras ex omnibus genti-
„ bus Ecclesias uni viro subditas Christo, ità
„ noster Antistes *unius uxoris Vir* significat ex
„ omnibus gentibus *unitatem* uni viro subdi-
„ tam Christo..... ergo sicut Sacramentum
„ pluralium nuptiarum illius temporis signifi-
„ cavit futuram multitudinem Deo subjectam
„ in terrenis omnibus Gentibus: sic Sacramen-
„ tum nuptiarum singularium nostri temporis
„ significat *unitatem* omnium nostrorum sub-
„ jectam Deo futuram in una cœlesti Civita-
„ te, " *de bono Conjug. cap.* 18.

Porrò cum secundæ nuptiæ hanc perfectam unitatem signare non posse viderentur; utpote non unius cum unica, imperfectio quædam videbatur Sacramenti; ideoque & Sacerdotio indignus, qui hunc in Sacramento defectum passus fuisset.

Hæc ratio à Sacramenti quodam defectu petita, & à tanto Doctore proposita, sensim in Ecclesia Latina tanto applausu recepta fuit, ut non dubitaretur hanc unicam esse hujus irregularitatis fundamentalem rationem. Hinc consultus Innocentius III. num censeretur bigamus, qui duxisset aliquam quæ alteri prius fuerat marito juncta, sed non cognita, respondit, non censeri bigamum: " Cum enim
„ propter Sacramenti defectum, ait, inhibi-
„ tum sit, ne digamus aut maritus viduæ præ-
„ sumat ad Sacros Ordines promoveri, quo-
„ niam nec illa est unica unius, nec iste unus
„ unius: profectò ubi deficit inter hujusmodi
„ conjuges commixtio corporum, non deest
„ hujusmodi signaculum Sacramenti. " *Cap.* 5. *de Bigamis*.

A sensu Canonis aberravit Binius.

Hinc facile intelligitur, cur in hoc Græcorum Canone eâdem irregularitate innodati censeantur, qui plures uxores, & qui concubinam habuerunt: quod si notâsset Severinus Binius, nec unice ad suæ Ecclesiæ & temporis disciplinam reflexisset, Canonem nequaquam ad publicos concubinarios, & irregularitatem ex publica infamia contractam contorsisset.

Patres facilius cum bigamis, quam fornicariis dispensassent.

Ex dictis quoque collige, Græcos non dubitâsse, quin ex mente Apostoli potiùs fornicarii, quàm Bigami à Sacerdotio essent exclusi. Et licèt Latini non crediderint his verbis, *unius uxoris Vir*, fornicarios à Clero exclusos, eos tamen exclusos & irregulares non dubitârunt per hæc verba, *sine crimine*; imò nec dubito, quin & Patres Latini faciliùs cum bigamo, quam cum fornicario dispensâssent.

Canon XVII. " Qui viduam accepit, vel
„ ejectam, vel meretricem, vel servam, vel
„ mimam seu scenicam " (Dionysius: *Vel*
„ *aliquam de iis, quæ publicis spectaculis man-*
„ *cipantur*) non potest esse Episcopus vel Pres-
„ byter, vel Diaconus, vel omnino ex nu-
„ mero Sacerdotali: " Grat. *Dist.* 34. *Can.* 15.

Ratio Canonis.

" Nota, ait Balsamon, præsentem Cano-
„ nem. Vult enim non solùm eum qui sacra-
„ tus est, esse modestum & continentem, sed
„ etiam ejus conjugem: Et ideo mulieres quæ
„ hîc comprehenduntur, prohibuit cum sa-
„ cratis hominibus matrimonio conjungi, ut-
„ pote quòd eas continenter vivere non cre-
„ datur, propter earum sordes & improbita-
„ tem.

Græci quid in matrimonio cum vidua attenderint.

Ex hac Balsamonis aliorumque Græcorum observatione; quin & ipso Canonis tenore, sat manifestum est, Græcos in matrimonio cum vidua non tam attendisse defectum Sacramenti, uti Latini præsertim recentiores, sed suspicionem incontinentiæ viduæ nuptias reiterantis; eamque maculam in virum eatenus redundare, ut eum propterea Sacerdotali Ministerio indignum reputaverint.

Hinc statue, quam sublimis fuerit Patrum

de

de Sanctitate & puritate in Clero requisitâ idea!

Canon XVIII. " Qui duas sorores duxit „ vel consobrinam, non potest esse Clericus.

Quid hic consideraverint Patres? An nota fuerit bigamia similitudinaria.

Cùm Canon eâdem pœnâ feriat, & eum qui duas sorores duxit, & eum, qui unas illicitas nuptias contraxit cum consobrina, planum est, non ad bigamiam similitudinariam, sed ad indignitatem facti Patres respexisse. Unde etiam observandum monet Balsamon, quòd non solùm qui duas sorores, aut consobrinam duxit, " sed & qui aliud matrimonium pro„pter consanguinitatem vel affinitatem prohi„bitum contraxit, non fiet Clericus, sed ei „ pœna potiùs imponetur.

Canon XIX. " Clericus fidejubens " (Dionysius : *Fidejussionibus inserviens*) " *depo„natur.*

De quo Clerico hic agatur.

Præsentem Canonem non agere de Clerico quocumque modo, etiam ex motivo charitatis fidejubente, sed qui fidejussionibus intentus lucrum captat, consentiunt interpretes; & lectio Dionysiana sufficienter insinuat.

De Eunuchis; qui à Clero excludendi?

Canon XX. " Eunuchus si ex hominum „ quidem injuria factus sit, vel in persecu„tione virilibus privatus sit, vel sic natus est, „ & dignus est, fiat Episcopus. " Grat. *Dist.* 55. *Can.* 8.

Canon XXI. " Qui seipsum mutilârit, „ ne sit Clericus : est sui homicida, & Dei „ opificii hostis.

Canon XXII. " Si quis, cùm sit Clericus „ seipsum mutilaverit, deponatur : est enim „ sui homicida. " Gratianus utrumque in unum „ conflavit. *Dist.* 55. *Can.* 4.

Canon XXIII. " Laïcus qui seipsum mu„tilavit, tribus annis segregetur : est enim „ suæ ipsius vitæ insidiator.

Occasio Canonum.

Secundo Ecclesiæ sæculo exorta est Valesiorum hæresis, qui varia Scripturæ loca præsertim *Matth.* 19. *℣.* 12. *Sunt eunuchi qui seipsos castraverunt propter Regnum Cœlorum*, perperam interpretati, exsectis virilibus seipsos eunuchos faciebant : ut testantur Epiphanus *heresi* 58. & August. *heresi* 37. Adversùs hos conditos esse IV. præcedentes Canones credit Beveregius; prætenditque Demetrium Episcopum Alexandrinum factum Origenis, qui in seipsum facinus illud exegerat, *tamquam absurdissimum proscindere cœpisse*, ut est apud Eusebium *lib.* 8. *cap.* 8. *Hist. Eccles.* non alia de causa, nisi quod Canoni jam relato repugnaret; ut exinde Canonum horum antiquitatem evincat : num verò ejus ratiocinatio sat concludat penes eruditum lectorem, sit examen & judicium.

Episcopus Presbyter, vel Diaconus fornicans deponitur.

Canon XXIV. " Episcopus vel Presbyter „ vel Diaconus fornicationis vel perjurii, vel „ furti convictus deponatur & non segregetur. „ Dicit enim Scriptura : *Non vindicabis bis* „ *in idipsum.* Similiter reliqui quoque Cle„rici. " Grat. *Dist.* 81. *Can.* 12.

Partem postremam Dionysius Canone separato reddidit his verbis : *Similiter & reliqui Clerici huic conditioni subjaceant.*

Ad hunc Canonem allusit S. Basilius.

Ad hunc Canonem allusisse videtur S. Basilius in prima Epistola Canonica *Can.* 3. ubi scribit : " Diaconus post Diaconatum fornica„tus, à Diaconatu quidem ejicietur : in Laïco„rum autem locum extrusus, à communione „ non arcebitur, *quoniam*, ait, ANTIQUUS „ est *Canon*, ut qui à gradu exciderunt, hoc „ solo punitionis modo puniantur : primis, „ ut æstimo, legem illam secutis, *non vindi„cabis bis in idipsum.*

Nec enim ullus *Canon antiquus* præter hunc Apostolorum id constituisse legitur. Ut proinde vix dubitari possit, quin hunc Canonem Apostolorum præ oculis habuerit Basilius.

Deinde prosequitur Basilius : " Et etiam „ propter aliam causam, quod qui sunt in or„dine Laïco, à loco fidelium ejecti, rursus „ in eum ex quo exciderunt locum reperiun„tur : Diaconus verò, semel habet quod „ sufficiat, depositionis judicium. Tamquam „ ergo ei non reddendo Diaconatu, in ea sola „ punitione steterunt. Hæc quidem sunt quæ „ ex *Constitutionibus* habentur.

Diaconus depositus ob fornicationem numquam restituitur.

Quæ rursus hæ *Constitutiones*? Nisi relatus Canon Apostolorum : Cùm nullæ aliæ veteres reperiantur.

Interim ex verbis Basilii patet, ex mente Canonum, Diaconos in crimen prolapsos in perpetuum à Sacro Ministerio esse deponendos; quam disciplinam usque ad sæculum 10. conservatam fuisse ostendimus in Dissertatione de Canonicis *p.* 2. *c.* 2. Ex quo facile quisquis intelliget, quàm visa fuisset Patribus horrenda sententia, quæ Sacerdotem de nocte in hujusmodi impuritatis crimen prolapsum, die sequenti Sacris Altaribus astare permitteret.

Canon XXV. " Ex iis, qui non ductâ „ uxore ad Clerum promoti sunt, jubemus, „ si velint, uxorem ducere Lectores & Can„tores solos.

Episcopum non oportet esse percussorem.

Canon XXVI. " Episcopum, vel Pres„byterum vel Diaconum qui verberat eos „ qui peccant, vel Infideles qui injuriam fe„cerunt, & per hæc vult perterrefacere, de„poni jubemus. Dominus enim nos nequa„quam hoc docuit. Contra autem ipse ver„beratus, non repercussit : maledictis appe„titus, maledicta non retulit : patiens, non „ minatus est. " Gratianus *dist.* 45. *Can.* 7.

A Sacerdotio semel depositus, nihil ministerii attingere potest.

Canon XXVII. " Si quis Episcopus, vel „ Presbyter, vel Diaconus justè ob manifesta „ crimina depositus, sibi aliquandò creditum „ ministerium attingere audeat, ab Ecclesia „ omnino abscindatur. " Consonat Canoni IV. Antiocheno cujus notas consule.

Contra Simoniacos.

Canon XXVIII. " Si quis Episcopus „ per pecunias hanc dignitatem assecutus, vel „ Presbyter vel Diaconus, deponatur & ipse, „ & qui eum ordinavit, & à communione „ omnino exscindatur, ut Simon Magus à me „ Petro.

Qui Apostolis Canones supposuit aliquid addidit.

Consule Canonem II. Calchedonensem & ibidem notata. Hoc unum hîc notandum, voculam *me* deesse apud Dionysium; uti & in Epistola Tarasii ad Adrianum Papam ubi hic Canon refertur; ideoque suspicantur Eruditi, eam additam ab eo, qui hos Canones Apostolis primùm affingere studuit; eodem nimirum, qui Libros Constitutionum eisdem supposuit.

Ambitus ad Sacerdotium improbatus.

Canon XXIX. " Si quis Episcopus sæ„cularibus Principibus usus, per eos Eccle„siam adeptus sit, deponatur, & segregetur, „ & omnes qui illi communicant.

Hinc collige quam odiosum jam pridem fuerit Patribus per ambitum ad Episcopatum promoveri.

Presbyteri à suo Episcopo non separandi.

Canon XXX. " Si quis Presbyter con„tempto proprio Episcopo, seorsum congre„gationem fecerit, & alterum altare fixerit, „ Episcopo suo in religione ac justitia nulla in „ re à se condemnato, deponatur, ut impe„rium

„ rium obtinendi cupidus est enim tyrannus. „ Similiter & reliqui Clerici & quotquot ei „ accesserunt. Laici autem segregentur, ea- „ que post unam alteramque ac tertiam admonitionem fiant.

Coincidit cum Canone V. Antiocheno; quem vide.

Canon XXXI. " Si quis Presbyter vel „ Diaconus ab Episcopo sit segregatus, non li- „ ceat alii eum suscipere, quàm qui ipsum se- „ gregavit: nisi forte sit mortuus Episcopus, „ qui ipsum segregavit.

Sensus Canonis.

Quod dicitur, segregatum Clericum ab Episcopo ab alio suscipi non posse, pluribus aliis Canonibus & signanter Nicæno V. constitutum est; exceptio verò quæ additur, *nisi forte* &c. non significat, *segregatum* à suo Episcopo, post ejus mortem à quocumque recipi posse, sed *ab alio*, inquit Zonaras, " sic acci- „ pitur, hoc est, ab eo, qui vitâ functi digni- „ tatem Pontificalem suscepit. Alterius enim „ Diœcesis Episcopo non conceditur absolvere „ condemnatum ab alio, nisi forte Synodica „ fuerit inquisitio, & Episcopus injuste videa- „ tur excommunicâsse.

Commendatitiæ examinandæ.

Canon XXXII. " Nullus externorum „ Episcoporum vel Presbyterorum, vel Dia- „ conorum sine commendatitiis recipiatur: iis- „ que afferentibus, examinentur. Sin minùs, „ iis quæ sunt necessaria, aliis exhibitis, ad „ communionem ne admittantur. Multa enim „ per subreptionem fiunt.

Hoc Canone docemur, non mox ad Sacra Ministeria & functiones Ecclesiasticas admittendos litteris commendatitiis Episcoporum, aut suorum Superiorum instructos; ne tamen ex avaritia potiùs, quàm zelo religionis & veritatis videantur rejici, meritò monet Canon, *iis quæ sunt necessaria, illis exhibitis.*

Sine Metropolitani sententia nihil ardui Episcopis agendum.

Canon XXXIII. " Episcopus uniuscujus- „ que gentis nosse oportet eum, qui in eis est „ primus, & existimare ut caput: & nihil fa- „ cere, quod sit arduum aut magni momen- „ ti, præter illius sententiam: illa autem fa- „ cere unumquemque, quæ ad suam Paro- „ chiam pertinent, & pagos qui ei subsunt. „ Sed nec ille absque omnium sententia ali- „ quid agat. " (In aliis additur: *aliquid in eorum Parochiis*) " Sic enim erit concordia, „ & glorificabitur Deus per Dominum No- „ strum Jesum Christum.

Concilium Antiochenum ad hunc Canonem alludit.

Coincidit hic Canon cum Canone IX. Antiocheno; qui & ad hunc Canonem alludere videtur in verbis: *ut vult, qui ab initio obtinuit* PATRUM CANON: nec enim alius anterior, qui id constituit, Canon reperitur. Canonem hunc Apostolis tribui non posse, satis ostenditur, quia *Metropolitani*, quem *primum Episcopum* vocat, meminit; quem tempore Apostolorum necdum notum fuisse satis compertum est.

Exemplum ejus, quod hoc Canone decretum est, illustre occurrit actione IV. Concilii Calchedonensis; ubi 10. Episcopi Diœceseos Ægyptiacæ, noluerunt subscribere Epistolæ S. Leonis contra Eutychen, quousque in locum Dioscori sui Patriarchæ depositi alius esset suffectus: *Extra voluntatem*, inquiebant, *Archiepiscopi nostri, non possumus subscribere.* Et nonnullis interjectis: *Petimus autem vestram sublimitatem, & hanc Sanctam & magnam Synodum, ut misereamini nobis, & expectetis nostrum Archiepiscopum, ut secundùm* ANTIQUAM CONSUETUDINEM *illius sequamur sententiam.*

In aliena Diœcesi Episcopus nihil faciat.

Canon XXXIV. " Episcopus ne audeat „ extra suos fines facere ordinationes in urbi- „ bus & pagis non ei subjectis. Sin autem hoc „ fecisse convictus fuerit, præter eorum sen- „ tentiam, qui tenent pagos illos vel civita- „ tem, deponatur & ipse, & ii quos ordi- „ navit.

Et hic Canon, non secus ac præcedens, positus est, ait Zonaras, ad unionis, omnisque boni conservationem. Coincidit cum Canonibus *XIII. & XXI. Antiochenis.*

Officium sibi commissum quisque suscipere debet.

Canon XXXV. " Si quis ordinatus Epis- „ copus non suscipiat ministerium, & curam „ sibi commissam, sit segregatus, donec eam „ susceperit: similiter & Presbyter, vel Dia- „ conus. Sin autem recesserit, nec susceptus „ fuerit, non suâ quidem voluntate, sed pro- „ pter populi improbitatem, ipse quidem „ maneat Episcopus, clerus autem civitatis „ segregetur, quòd ejusmodi rebellis & inso- „ lentis populi institutores non fuerint.

Consonat Canonibus *XVII. & XVIII. Antiochenis*, excepta clausula finali, quæ ostendit ut notat Balsamon: " Quomodo Clerus „ puniatur propter populi insolentiam. " Et ejus occasione observatum cupit Zonaras, " Canonem velle esse Clericos non solùm do- „ ctos, verùm etiam aptos natos ad docen- „ dum, qui possint alios docere, & mode- „ stos reddere.

Bis in anno Synodi Provinciales celebrandæ.

Canon XXXVI. " Bis in anno fiat Epis- „ coporum Synodus, & inter se examinent „ Decreta religionis, & incidentes Ecclesiasti- „ cas controversias componant, semel qui- „ dem quartâ hebdomadâ Pentecostes, iterum „ autem Hyperberetæi duodecimo.

Pentecostes quid significet.

Quarta hebdomada Pentecostes, est quarta hebdomada post Pascha. Intervallum enim à Dominica Resurrectionis ad festum Pentecostes, Græcis & Latinis Scriptoribus passim etiam *Pentecoste dicitur. Hyperberetæus* verò coincidit cum mense *Octobri*; uti non solùm Balsamon & Zonaras, sed etiam Dionysius Exiguus interpretatur.

Quid Hyperberetæus.

Quod autem de bina Synodorum celebratione statuitur, idem Canone V. Nicæno, 21. Antiocheno plurimisque aliis sæpius statutum fuit; sed proh dolor! nec ea toties iterata Canonum Decreta, efficere potuerunt, quin hodie verissimum sit, quod ad hunc Canonem notavit suo tempore Zonaras: " Nunc au- „ tem harum Synodorum magnus ubique con- „ temptus.

Quomodo res Ecclesiæ utendum?

Canon XXXVII. " Omnium rerum Ec- „ clesiasticarum Episcopus curam gerat, & eas „ administret tamquam Deo intuente. Ne li- „ ceat autem aliquid ex eis sibi vindicare, „ vel propriis cognatis quæ Dei sunt, largi- „ ri. Sin autem sunt pauperes, ut pauperi- „ bus suppeditet: sed non eorum prætextu „ vendat, quæ Ecclesiæ sunt.

Presbyteri sine sententia Episcopi nihil agant.

Canon XXXVIII. " Presbyteri & Dia- „ coni sine sententia Episcopi nihil perficiant: „ ipse enim est cujus fidei populus est credi- „ tus, & à quo pro animabus ratio exige- „ tur.

Bona Ecclesiæ & Episcopi distinguenda.

Canon XXXIX. " Manifestæ sint Epis- „ copi res propriæ, si quidem res habeat pro- „ prias, & manifestæ res Dominicæ: ut sit „ in potestate morientis Episcopi, propria „ quibus vult relinquere, & non rerum Ec- „ clesiasticarum prætextu res Episcopi interci- „ dant,

dant, qui nonnumquam uxorem habet & liberos, vel cognatos vel famulos. Est enim justum apud Deum & homines, ut nec Ecclesia damnum aliquod accipiat propter rerum Episcopi ignorationem: Nec Episcopus vel ejus cognati Ecclesiæ prætextu proscribantur vel in negotia litesque incidant qui ad eum attinent, & ejus mortem maledictis infaustisque verbis prosequantur.

Convenit cum Canone XXV. Antiocheno; & refertur à Gratiano 12. *q.* 1. *Can.* 21.

Episcopo rerum Ecclesiæ cura committenda.

Canon XL. " Jubemus Episcopum rerum Ecclesiæ potestatem habere. Si enim pretiosæ hominum animæ sunt ei credendæ, multo magis sunt ei committendæ pecuniæ, ut in ejus sit facultate omnia administrare, & iis qui egent per Presbyteros & Diaconos subministrare cum Dei timore & omni religione, & etiam, si sit opus, " (apud Dionysium, *si tamen indiget*) " in necessarium suum usum accipere, & fratrum qui hospitio excipiuntur: ut ipse nullo modo egeat. Lex enim Dei hoc habet, ut qui altari assident, ex altari alantur: quandoquidem nec miles unquam suo viatico adversus hostes progreditur.

Oeconomia circa administrationem rerum Ecclesiæ, ex his Canonibus deducta.

Hic rursus Canon Antiocheno XXV. consonat: cumque in duos divisum refert Gratianus 12. *q.* 11. *Can.* 22. *&* 24.

Hi Canones perfectam de reditibus Ecclesiasticis Ecclesiæ ideam, & normam administrationis primorum seculorum repræsentant.

Et primò quidem res Ecclesiæ, ut *res Dei* reputatas fuisse. II. Episcopum curam & administrationem earum habuisse. *Si enim*, ait Canon 40. *Pretiosa hominum anima sunt ei credenda, multo magis ei sunt committenda pecunia.* III. Episcopum eas tamquam *res Dei* administrare debere, & *tamquam Deo intuente*: sive *cum Dei timore & omni religione.* IV. Res Ecclesiæ iis qui egent subministrandas. V. Distributionem in pauperes exercendam per Presbyteros & Diaconos: " ut immunem se servet Episcopus, ait Zonaras, ab omni suspicione. " VI. Episcopum nihil posse dare propriis cognatis ex iis rebus Ecclesiæ: sed si pauperes sint, ut *pauperibus* suppeditet: Quod & sub nomine Canonum Apostolorum Synodus Tridentina *Sess.* 25. *cap.* 1. *de reform.* rursus innovavit, & Episcopis inculcavit. VII. Ex his rebus suppeditanda esse quæ Ministris Altaris necessaria videbuntur. VIII. Episcopum quoque in necessarios suos usus posse accipere: cum hac tamen moderatione, *si sit opus*, vel *si tamen indiget*: Quæ clausula seu modificatio ex ipsa rerum conditione ducta satis apparet.

Ex natura rerum Ecclesiæ deducitur Clericos Patrimonio divites non posse ex iis vivere.

Idem sensit Adrianus VI.

Et sanè, si res Ecclesiæ, tamquam *res Dei*, in pauperes sunt distribuendæ: qua specie Episcopi aliunde divites, res pauperum usibus deputatas sibi applicari audeant? Unde Adrianus VI. in *quartum Sententiarum* de *Sacramento Pœnitentiæ*, ex natura bonorum Ecclesiasticorum deducere non dubitat, Clericum ex patrimonio divitem haud posse ex reditibus Ecclesiasticis, reservato patrimonio, vivere: probans sententiam Alexandri De Hales; quam refert verbis sequentibus: " Clericus habens stipendium sufficiens vel reditum unde possit aliter quam decimis sustentari sufficienter & secundum statum personæ, potest recipere decimas ut procurator, in necessitates pauperum vel utilitates Ecclesiæ expendendas, non autem in usus proprios convertendas vel in usus malos distrahendas. Immò si in usus proprios convertant, committunt Sacrilegium: si in malos usus expendant, incurrunt judicium. De illis enim intelligitur quod scribit Augustinus ad Bonifacium: Si privatim quæ nobis sufficiant possidemus, non illa nostra sunt, sed pauperum quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili vendicamus. " *Hac ille*, ait Adrianus: qui & hanc Alexandri opinionem non solùm amplectitur, sed multis argumentis confirmat: & rationes in contrarium refellit.

Reflexio ad authorem appendicis Wiggerianæ.

Hos si consuluisset eximius Author Appendicis Wiggerianæ, de contraria sententia non tam fidenter pronuntiasset: " Post Doctorem Angelicum, Scholastici passim non tam tradiderunt hanc sententiam, quam ut certam, & extra controversiam positam supposuerunt. . . . . Solus interea contradixisse videtur Dionysius Carthusianus, ab alterius sententiæ Defensoribus citari solitus.

Adhæc si dictus Appendicis Author seriò & attentè hos Apostolicos Canones expendisset, videre potuisset quàm inepta esset argumenti pro sententia Adriani ex Canone Apostolico petiti solutio: nimirum, clausulam Canonis, *si tamen indiget*, " non respicere Episcopos qui aliunde haberent unde viverent, cùm passim tempore Apostolorum illi sua deseruissent; sed dici propter illos qui forte ultra indigentiam ex bonis Ecclesiæ sumerent, quos Canon ille monet non ultrà sumere, quam ad sustentationem verè opus haberent. " Quidquid sit de tempore Apostolorum, evidens est ex Canone 39. tempore horum Canonum, Episcopos etiam *propria* retinuisse; quandoquidem adeò sollicitè Canon ille moneat, & præcipiat res Episcopi *propria* à rebus Ecclesiæ debere secerni; modumque, quo de utrisque Episcopus disponere debeat, præscribat.

Deinde si Canon solum vetuisset ne Episcopus ultra indigentiam sumeret ex bonis Ecclesiæ, non dixisset, si tamen indiget; sed, *ut*, vel, *in quantum indiget.*

De Clericis aleis & ebrietatibus vacantibus.

Canon XLI. " Episcopus vel Presbyter, vel Diaconus aleis, & ebrietatibus vacans, vel cesset, vel deponatur.

Canon XLII. " Hipodiaconus, vel Lector, vel Cantor similia faciens, vel cesset vel segregetur. Itidem & Laicus.

Utrumque in unum conflatum refert Gratianus *Dist.* 35. *Can.* 1.

Fornicatio est multò gravius peccatum quam ebrietas.

Hos Canones si quis contulerit cum Canone 24. apparebit, quam grave fuerit crimen fornicationis, præ peccato ebrietatis ex mente Patrum. Hi enim Canones Episcopum, aut Presbyterum non solum in unam ebrietatem prolapsum, sed *ebrietatibus vacantem*, vel ut Dionysius legit, *inservientem*, non absolutè censent deponendum, sed, inquit Canon, CESSET *vel deponatur*; at Canon 24. de Episcopo, Presbytero, & Diacono *fornicationis* convicto, absolutè & simpliciter pronuntiat, *deponatur.*

Hæc utinam seriò expendat, qui nuper non sine multorum scandalo hoc novum & numquam auditum dogma in publicum protrusit: *Ebrietas per se atque ut communiter fit, est gravior fornicatione.*

Usura interdicta.

Canon XLIII. " Episcopus vel Presbyter vel Diaconus pecunias mutuo datas cum fenore

„ fenore exigens:" (Dionysius, *usuras à debitoribus exigens*) " vel cesset, vel deponatur. Grat. *Dist.* 47. *Can.* 1. ex versione Dionysii.

Communicare cum hæreticis vetitum est.

Canon XLIV. " Episcopus vel Presbyter „ vel Diaconus, qui cum hæreticis vel solum „ comprecatus est, segregetur. "(Dionysius: *Tantummodo communione privetur.*) " Sin autem eis tamquam Clericis aliquid agere permiserit, deponatur.

Observat Balsamon in priore parte Canonis, *comprecari* non accipi pro *orare in Templo* unà cum hæreticis; sed pro eo quod est *simpliciter communicare*: " Qui enim cum hæ„ reticis in Templo orant aut iis tamquam „ Clericis aliquid operari permittit, deponitur.

Canon XLV. " Episcopum vel Presbyte„ rum qui hæreticorum baptismum vel sacrifi„ cium admiserit, deponi jubemus: *Quæ est enim conventio Christi cum Belial? Vel quæ pars est fidelis cum infideli?*

Baptizati ab hæreticis rebaptizandi.

Canon XLVI. " Episcopus vel Presbyter „ eum qui vere habet baptismum, si de inte„ gro baptizaverit, vel si eum qui ab impiis „ pollutus est, non baptizaverit, deponatur, „ ut qui irrideat mortem & crucem Domini, „ & non discernat Sacerdotes à falsis Sacer„ dotibus.

Canones Apostolis nequaquam adscribendi.

Hi Canones si Apostolos Authores habuissent, quis dubitet, quin Cyprianus aliique Africani Episcopi illos in quæstione de iterando hæreticorum baptismo produxissent; ipsamque quæstionem decidissent.

Vetustas horum Canonum astruitur.

Porrò dum hæc evincunt, Canones hos Apostolis tribui non posse, unà ostendunt, admodum esse verisimile, Canones illos esse ejus temporis, quo nondum ea de iterando hæreticorum baptismo quæstio decisa erat; & quando plures eam iterationem necessariam magno animi vigore sustinebant.

Et sanè, Canones de rebaptizandis ab hæreticis baptizatis ante tempora Cypriani editos fuisse, testatur Cyprianus in Epistola ad Jubaianum 73. " Apud nos autem non nova „ aut repentina res est, inquit, ut baptizan„ dos censeamus eos qui ab hæreticis ad Ec„ clesiam veniunt, quando multi jam anni „ sint, & longa ætas ex quo sub Agrippino „ bonæ memoriæ convenientes in unum Epis„ copi plurimi *hoc statuerunt*, atque exinde „ in hodiernum tot millia hæreticorum in „ Provinciis nostris ad Ecclesiam conversi, „ non aspernati sint neque cunctati, immò & „ rationabiliter, & libenter amplexi sint, ut „ lavacri vitalis & salutaris baptismi gratiam „ consequerentur.

Quin & constat ex Epistola Dionysii Alexandrini apud Eusebium *Lib.* 7. *Hist. Eccles. cap.* 7. *in Ecclesiis populosissimis & in Conciliis Fratrum apud Iconium & Synnada, & apud alios plurimos idem decretum fuisse.*

Quid mirum ergo, si Canones hac de re editi primùm dicti sint *Apostolici*; ac dein ab aliquo Apostolis suppositi: præsertim cum Orientales, ac maxime Cappadoces morem suum in rebaptizandis hæreticis longo tempore constantissime retinuerint, ut patet ex S. Basilii ad Amphilochium *Epistola* 1. *Can.* 1.

Canon XLVII. " Si quis Laicus sua eje„ cta uxore aliam acceperit, vel ab alio solu„ tam, segregetur.

De vera forma baptismi.

Canon XLVIII. " Si quis Episcopus vel „ Presbyter ex Domini ordinatione non bap„ tizaverit in nomine Patris & Filii & Spiritus „ Sancti, sed in trium principii expertium, „ vel trium Filiorum, vel trium Paracleto„ rum, deponatur.

Ritus trinæ immersionis in baptismo.

Canon XLIX. " Si quis Episcopus vel „ Presbyter, non tria unius ministerii baptis„ mata perfecerit; sed unum baptismum, qui „ datur in mortem Domini, deponatur. Non „ enim dixit Dominus: in mortem meam bap„ tizate: sed *ambulantes docete omnes gentes, baptizantes ipsos in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti.*

Per *tria baptismata*, & *unum baptismum*, significari *unam* vel *trinam mersionem* Balsamon, aliique Græci notârunt; & disertè expressit Dionysius, qui ita vertit: *Si quis Episcopus aut Presbyter, non* TRINAM MERSIONEM *unius Ministerii celebret sed* SEMEL MERGAT *in baptismate, &c.*

Canoni aliquid additum ut Apostolorum crederetur.

Apud Dionysium quoque legitur: *Non enim* NOBIS *Dominus*; uti etiam in hac Dionysii versione refert Gratianus *Dist.* 4. *de consecrat. Can.* 79. at eam voculam *nobis* additam ab eo, qui Apostolis hos Canones supponere studuit, suspicantur Eruditi.

Ritus baptizandi per trinam immersionem antiquissimus.

Cæterum ritus trinæ mersionis cujus meminit hic Canon apud veteres primis sæculis, ad signandum Mysterium Sanctissimæ Trinitatis, in usu fuisse evidens est ex eorum scriptis; quin & eum ritum ex traditione Apostolica descendere pro indubitato asseruit S. Basilius *lib.* de Spiritu Sancto, *cap.* 27. & plura Sanctorum Patrum testimonia refert Gratianus *Dist.* 4. *de consecrat. Can.* 78. & sequentibus: eam tamen ad Sacramenti integritatem non requiri ostendit responsum S. Gregorii ad Leandrum *Lib.* 1. *Epist.* 41. & relatum à Gratiano dicto loco *Can.* 80. & unicam mersionem probavit Concilium Toletanum IV. *Can.* 5. ibidem apud Gratianum *Can.* 85. contra Arrianos, qui ex hoc ritu trinam in Personis Divinis arguebant naturam: è contra Canon noster trinam vult adhiberi, ut ostenderet non in nomine Christi, sed Sanctissimæ Trinitatis juxta formam à Christo traditam baptismum esse conferendum. Ut vel hinc pateat, Ecclesiam ritus suos interdum mutare, uti nascentibus erroribus reprimendis magis convenire judicat.

Cùm hic Canon in Codice Dionysiano sub numero 50. referatur; ultimusque sit inter 50. à Latinis maxime probatos & receptos, licèt in versione Herveti tantùm sit 49. novum paragraphum quo reliqui referantur, inchoandum judicavimus.

§. V.

De posterioribus 35. Canonibus Apostolorum.

Nihil in cibis propter se abominandum.

Canon in versione Herveti L. " Si quis „ Episcopus vel Presbyter, vel Diaconus, „ vel omnino ex Sacerdotali numero, à nuptiis, „ carnibus, & vino, non propter exercitatio„ nem, sed propter abominationem abstinet, „ oblitus quod omnia valde bona, & quod „ masculinum & fœmininum fecit Deus ho„ minem: sed blasphemans calumniatur opifi„ cium; vel corrigatur, vel deponatur, & ex „ Ecclesia ejiciatur. Similiter & Laicus.

" A nuptiis, & esu carnium vinique potu „ propter abstinentiam temperare, proban„ dum est, ait Zonaras: sed hæc abhorrere „ velut animæ perniciosa, ac rejicere non ca„ ret crimine." Repete dicta ad *Can. II.* Gangrensem.

Canon

Qui convertitur à peccatis non rejiciendus.

Canon LI. " Si quis Episcopus, Presbyter, „ vel Diaconus eum, qui à peccatis convertitur, non recipit, sed ejicit, deponatur. Quoniam Christum molestiâ afficit, qui dixit, „ *gaudium est in Cœlo propter unum peccatorem* „ *Pœnitentiam agentem.*

Hunc Canonem contra Novatianos, qui lapsos ad Pœnitentiam non esse recipiendos dicebant, editum esse rectè notat Binius; eumque ab Origene, *Lib. 3. contra Celsum*, fuisse citatum monet; quod ejus arguit antiquitatem.

Diebus Festis non jejunandum.

Canon LII. " Si quis Episcopus, Presbyter, „ vel Diaconus in festis diebus carnem & vinum non sumit, abhorrens, & non propter „ exercitationem, deponatur, ut qui habeat „ injustam conscientiam propriam, & sit multis offensionis causa.

Repete quæ ad *Canonem II.* Gangrensem notata sunt; vide etiam Augustinum Epistolâ ad Casulanum; ibidem ostendentem ob Manichæorum errorem esse statutum.

Popina Clericis vitanda.

Canon LIII. " Si quis Clericus in caupona „ comedens deprehensus fuerit, segregetur, „ præterquam si in publico diversorio in via „ propter necessitatem diverterit.

Quid circa præscriptum præsentis Canonis habeant Concilia, & Decreta Belgica, vide in Dissertatione de Canonicis *p. 2. cap. 4. §. 6.*

Canon LIV. " Si quis Clericus Episcopum „ contumeliâ affecerit, deponatur. *Principi* „ *enim populi tui non maledices.*

Canon LV. " Si quis Clericus Presbyterum „ vel Diaconum injuriâ affecerit, segregetur.

Canon LVI. " Si quis Clericus claudum vel „ surdum vel eum cui vitiosus est incessus, irriserit, separetur. Similiter & Laicus.

" Membris aliquibus mutilatos misereri convenit, inquit Zonaras, illosque, quantum „ fieri potest, infirmos suscipere, manuque re„ gere, non autem illudere.

Notantur qui homines fatuos ad recreationem adhibent.

Huc ex mente Patrum referri possunt, qui homines mente captos in recreationem suam tenent: de quibus S. Augustinus *Lib. 1. de peccatorum meritis & remiss. cap. 35.* " Ipsos quo„ que fatuos videmus, quos vulgò *Moriones* „ vocant, ad cordatorum delicias adhiberi: & „ in mancipiorum æstimatione pretiosiores esse „ cordatis; tantùm valet *carnalis* affectus etiam „ minimè fatuorum in delectatione alieni „ mali.

Pastores curam populi gerere debent.

Canon LVII. " Episcopus vel Presbyter „ qui Cleri vel populi curam non gerit, & eos „ pietatem non docet, segregetur: & si in socordia perseveret, deponatur.

Ostendit hic Canon, Patribus ignotam fuisse persuasionem multorum Pastorum existimantium, satis esse, si curam populi & Cleri aliis committant, ipsis interim in otio torpentibus; & de Ecclesiæ reditibus commode & splendide viventibus.

" Episcopalis dignitas, ait Balsamon, in do„ cendo consistit: & omnis Episcopus debet „ docere populum pia dogmata, & statutum „ Orthodoxorum. Speculator enim ideo consti„ tuitur, ut quæ sunt sui populi, attendat: & „ ideo Episcopus est appellatus. " Vide latiùs infrà ad *Can. 19. Trullanum.*

Episcopus Clericis egentibus succurrere debet.

Canon LVIII. " Si quis Episcopus vel Pres„ byter, cùm sit aliquis ex Clericis egenus, „ ea quæ sunt necessaria ei non suppeditat, „ segregetur: sin autem perseveret, deponatur, „ ut qui fratrem suum interfecerit.

Notandum primis Ecclesiæ sæculis Clericos passim victitasse ex distributionibus quotidianis, aut menstruis; quas *sportulas*, & Clericos eas accipientes, Fratres (*Sportulantes* vocabant; de quibus S. Cyprianus Epist. 66. His ergo ab Episcopis & Presbyteris provideri præcipitur.

Canon LIX. " Si quis falsò inscriptos im„ piorum libros, tamquam Sanctos, in Ec„ clesia publicat ad populi & Cleri perniciem, „ deponatur.

Libri apocryphi publicè non legendi.

" Ab impiis hominibus, ait Zonaras, sup„ positi libri multi fuerunt in perniciem sim„ pliciorum..... Ab illis quoque sunt omni„ no quædam composita, falsas inscriptiones „ habentia perinde ac si forent à Sanctis Pa„ tribus conscripta, sunt & quædam nuncu„ pata apocrypha. Canon censet igitur hæc „ esse rejicienda, nec ad lectionem propo„ nenda.

Si conformiter ad hunc aliosque Canones, Patribus aliisque falsò supposita hodie rejicerentur, nec ad lectionem saltem publicam & Ecclesiasticam proponerentur, nôrunt Eruditi quam multa meritò hodie è Breviariis essent eradenda.

De fornicatione convictus ad Clerum non promovendus.

Canon LX. " Si adversùs fidelem aliqua ac„ cusatio intendatur, ut fornicationis vel adul„ terii, vel alicujus alius prohibitæ actionis, „ & convictus fuerit, ad Clerum non prove„ hatur.

Hîc notat Zonaras, " Quòd in adulterio vel „ scortatione vel alia qualibet absurditate de„ prehensus non solùm à Sacerdotio prohi„ betur, sed nec in ullum quidem Cleri gra„ dum promovetur. " Idipsum & reliqui Com„ mentatores Græci observant.

Hujus Canonis, disciplinæque in eo contentæ meminit Tharasius Patriarcha Constantinopolitanus in Epistola ad Joannem Presbyterum & Hegumenum recitatâ actione VIII. Synodi Nicænæ II. " In scortatione aut adulterio, „ si quisquam post baptismum fuerit depre„ hensus, *divini Canones* illum ad Sacerdo„ tium non admittunt. " Quin & idipsum à Sancto Cornelio Papa decretum fuisse testatur S. Cyprianus; imò & in hoc ipsi consensisse omnes omnino Episcopos in toto mundo constitutos. Epistolâ 68. Plura vide in Dissertatione de Canonicis *p. 2. cap. 2. §. 1.*

Qui erubescit verbo vel facto se Clericum esse, à Clero removendus.

Canon LXI. " Si quis Clericus propter me„ tum humanum vel Judæi, vel Græci, vel „ Hæretici, negaverit, si quidem nomen Chri„ sti, ejiciatur: si autem nomen Clerici, de„ ponatur. Pœnitentiam autem agens ut lai„ cus recipiatur.

Nota ex hoc, ait Balsamon, " Quod qui „ tonsuræ characterem acceperunt, & deinde „ in Lectorum ordine constituti sunt, si sacras „ vestes projecerint, & ad instar Laicorum „ conversati fuerint, non possunt quidquam „ tamquam Lectores agere, si rursùs ad Cle„ rici habitum redierint, vel etiam Monachi „ facti fuerint: sed ut laici vitam agent. Si „ enim qui propter metum Clericatum suum „ negavit, deponitur, & tamquam Laicus so„ lùm post pœnitentiam admittitur: multò „ magis qui talem suâ sponte abnegationem „ admisit, & sanctum amictum illusit, dignus „ priori Clericatu non censebitur.

Qua ratione juxta hodiernam disciplinam Clericus per vestium Clericalium abjectionem privilegiis Clericalibus exuatur, & pœnis Canonicis subjiciatur, latiùs prosequor in *Jure Ecclesiastico Belgis accommodato tit. 2. cap. 2.* quod, Deo favente, propè diem lucem videbit.

De prohibito esu suffocatorum.

Canon LXII. " Si quis Episcopus vel Presbyter, vel Diaconus vel omnino ex Sacerdotali Catalogo, comederit carnes in sanguine animæ ipsorum, vel quid à feris captum, vel morticinum, deponatur. Hoc enim Lex prohibuit : si autem sit Laicus, segregetur.

Pro sensu Canonis repetenda quæ ad Canonem II. Gangrensem notata sunt de diuturnâ, non tantùm apud Orientales, sed etiam Latinos, observatione legis prohibentis esum *suffocatorum.*

Canon LXIII. " Si quis Clericus vel Laicus in Judæorum vel hæreticorum Synagogam ingressus sit ad orandum, deponatur & segregetur.

Pœna Canone præscripta ità dividi debet, uti notant Græci, ut *depositio* Clericum spectet, *segregatio* Laicum : *quod nec possit deponi Laicus*, inquit Balsamon.

Cæterum de vetita communione Christiani cum Judæo vide *Canonem XI. Trullanum.*

Canon Apostolis non potest tribui.

Interim evidens est, hunc Canonem ad tempora Apostolorum non posse referri; cum eo tempore prohibitum fuisse Christianis ingredi Judæorum Synagogam, ab omni specie veri abhorreat.

Canon LXIV. " Si quis Clericus in pugna pulsatum aliquem uno ictu occiderit, deponatur propter suam proclivitatem & temeritatem.

" Quum Dominus omnibus imperet, ut etiam obvertant sinistram verberanti maxillam dexteram, inquit Zonaras, & non obsistant : Clericus qui quempiam percusserit, in pugna si percussus interierit : etiamsi uno ictu, tamquam temerarius ordine movetur. Laicus autem hoc faciens excommunicatur. Pugnam verò contentionem, sed nihil amplius putes oportet.

Non jejunandum in Sabbatho.

Canon LXV. " Si quis Clericus inventus fuerit in Dominico jejunare, vel Sabbatho, præterquam uno solo, deponatur; sin autem Laicus, segregetur.

Vindicatur Canon à falsitate.

Hic Canon occasionem dedit quibusdam è Latinis rejiciendi non tantum hunc, sed & omnes 35. posteriores Canones tamquam supposititios, & apocryphos; eò quod jejunium Sabbathi interdiceret, directè contra Ecclesiæ Romanæ consuetudinem. Verùm immeritò; nam cum sciatur, jejunium Sabbathi esse è rebus istis de quibus, ait S. Augustinus : " In his rebus de quibus nihil certi statuit Scriptura Divina, mos populi Dei, vel instituta Majorum pro lege tenenda sunt : " ac insuper certum sit, eodem Augustino testante, tam Orientis, quàm Occidentis populos Christianos, exceptis Romanis & paucis adjacentibus Sabbatho non jejunâsse, quidnî hic Canon edi potuit, ab illarum Ecclesiarum Episcopis, ubi non jejunandi die Sabbathi mos obtinebat; contra illos, qui institutis Majorum jam pro lege receptis, tamquam malis quadam temeritate se opponebant. Nam, ut notat Balsamon, hoc Canone nequaquam condemnantur *Divini Patres, qui propter* EXERCITATIONEM *nonnumquam jejunant etiam his diebus.*

Qui aliquam vi illatâ desponsavit, cum ea manere debet.

Canon LXVI. " Si quis virginem non sponsatam vi allatam habet, segregetur : ei autem aliam accipere non liceat, sed illam retinere quam elegit, etiamsi pauper sit.

Ordinatio non iteranda, nisi facta ab hæretico.

Canon LXVII. " Si quis Episcopus, vel Presbyter vel Diaconus secundam ordinationem ab alio susceperit, deponatur & ipse, & qui ordinavit, nisi utique constiterit, quod ab hæreticis ordinationem habeat. Qui enim ab eis baptizati & ordinati sunt, ut fideles & Clerici sint, fieri non potest.

Canon nihil habet quod ejus arguit suppositionem.

Reiteratio baptismi ab hæreticis collati arguit quidem Canonem Apostolis tribui non posse, sed eum fictitium sive supposititium esse nequaquam probat; uti notatum est ad Canonem 47. multo minus reordinatio ejus, qui ab hæreticis ordinatus fuit, suppositionem sive falsitatem Canonis infert : quandoquidem expeditum sit, multis sæculis ordines quocumque modo ab hæreticis collatos, habitos fuisse non tantum ab Orientali, sed & Occidentali Ecclesia pro invalidis; quin & usque ad sæculum 11. aut 12. de eorum validitate etiam apud Latinos dubitatum fuisse, ex Petro Damiano aliisque ostendit Morinus de Sacris Ordinationibus *p. 3. Exercitat.* 5. Hinc illud Gratiani 1. *q.* 1. post *Canonem* 45. " Patet ergo illud Augustini (Sacramenta videlicet Christi per hæreticos ministrata suo non carere effectu) non de omnibus intelligi generaliter, sed de Sacramento Baptismi.

Quidni igitur hic Canon sit illius temporis, quo communi quasi omnium Ecclesiarum consensu, ut citato loco ostendit Morinus, Ordines ab hæreticis collati habebantur pro invalidis ?

Jejunium legitimum non solvendum.

Canon LXVIII. " Si quis Episcopus vel Presbyter vel Diaconus, vel Lector, vel Cantor, Sanctam Paschæ Quadragesimam, non jejunat, vel quartum diem, vel Parasceven, præterquam si propter imbecillitatem corporalem impediatur, deponatur : si autem sit laicus, segregetur.

Antiquissimum esse jejunium quadragesimale ante Paschæ festivitatem, atque in illud omnes Ecclesias convenisse infinita propemodum Patrum testimonia evincunt; licet de numero dierum, quibus peragendum erat hoc antepaschale jejunium non eadem omnium Ecclesiarum esset disciplina, uti videre est apud Socratem *Lib. 5. Hist. cap.* 22. omnes nihilominus, ut notat Socrates, hoc tempus, *Quadragesimam* appellabant.

Jejunium quoque feriæ IV. & VI. per annum æquè pene ac quadragesimale antiquum est. Et quidem Gratianus ex dictis Apollonii refert *Dist.* 3. *de consecrat. Can.* 16. " Jejunia sanè legitima, id est, quartâ & sextâ feriâ non sunt solvenda nisi grandis aliqua necessitas fuerit : quia feriâ quartâ Judas de traditione Domini cogitavit, & sextâ feriâ crucifixus est Salvator.

Et quidem Balsamon & Zonaras aliique Græci hæc jejunia jejunio quadragesimali æquiparata asserunt; " nam & in eis similiter ac in Quadragesima aridis vesci jussi sumus, ait Balsamon. " Verùm circa tempus protrahendi jejunium, hæc erat differentia : Quod quadragesimale ad vesperam protraheretur; hæc verò ad nonam, id est, tertiam nostram pomeridianam solverentur; ideoque dicebantur *jejunia dimidiata.* Adhæc Patres non agnovisse aliam legitimam causam solvendi jejunium, nisi infirmitatem sive imbecillitatem corporalem sat præsens Canon innuit : & quidem si Balsamoni credimus, infirmis solùm per pisces jejunium solvendi venia dabatur; " per *carnem* autem non solvet, ait, quis quemcumque quartum diem, & parasceven (sive feriam sextam) *etiamsi extremum spiritum agat.*

Hunc

Rigor Græcorum in relaxatione jejunii.

Hunc Græcorum rigorem non esse in obligatione, imò nec communiter imitandum mecum facilè quisquis judicabit: neque Ecclesiam saltem Latinam eum umquam filiis imposuisse legitur.

Ut minus hic rigor ostendit, majore moderatione, quàm hodie fit, dispensationes seu relaxationes jejuniorum ex mente Ecclesiæ esse concedendas.

Communicare cum Judæis vetitum.

Canon LXIX. " Si quis Episcopus vel „ Presbyter, vel Diaconus vel omnino ex Cle„ ricorum catalogo, jejunat cum Judæis, vel „ cum ipsis festos dies agit, vel ab ipsis xe„ nia accipit, ut v. g. azyma, vel quid tale, „ deponatur. Si vero sit Laïcus segregetur.

Occasio Canonis.

De Judæis festivitatem solemnem, quæ dicebatur *Phurim*, de qua in libro Esther *c.* 9. celebrantibus, dicitur ibidem, quòd sibi *mutuò mitterent partes epularum & ciborum*: Et sic in aliis quoque festivitatibus. Christianos autem inter Judæos conversantes, hujusmodi portiones nonnumquam suscepisse verisimile est, quod hoc Canone prohibetur, ne per hoc videantur Christiani cum Judæis jejunia vel festa peragere: Eodem pertinet Canon sequens.

Canon LXX. " Si quis Christianus oleum „ deferat in templum gentium, vel in Synago„ gam Judæorum in eorum festis vel lucernam „ accendat, segregetur.

Sensus Canonum.

Canon LXXI. " Si quis Clericus vel Laïcus à Sancta Ecclesia ceram vel oleum au„ ferat, segregetur.

„ Auferre autem, inquit Balsamon, ne de „ furto intelligas (qui enim oleum aut ceram „ Ecclesiasticam hoc Concilio furatur, ut Sacri„ legus punitur) sed hîc puniri dicas eum, qui „ quovis modo inferat, & quod Deo dica„ tum est, commune faciat, sive imperii do„ minium in templo habeat, sive ejus sit mi„ nister.

Nihil Deo consecratum profanis usibus applicandum.

Canon LXXII. " Vas aureum, vel ar„ genteum vel velum Sanctificatum nemo am„ pliùs in suum usum convertat. Hoc fit enim „ præter jus & contra leges. Si quis autem „ deprehensus fuerit, mulctetur.

" Ea, quæ Deo consecrata sunt, ait Zona„ ras, usu communi pollui non oportet. Sunt „ enim sanctificata..... In Dei nempe tem„ plo facta hujuscemodi rerum oblatio sancti„ ficat eas.

Pauperum usibus impendi potest.

Hæc tamen sanctificatio non obstitit, quominùs SS. Patres vasa templi in usum pauperum distrahi, & impendi posse, verbo & facto docuerint, scientes vel tunc maximè Domino consecrari, dum membris ejus ex charitate impenduntur.

Quomodo procedendum contra Episcopum accusatum.

Canon LXXIII. " Episcopum à viris fi„ de dignis ob aliquid accusatum ipsum ab „ Episcopis vocari necesse est. Et si se qui„ dem stiterit, & confessus vel convictus sit, „ statuatur pœna. Si autem vocatus non pa„ ruerit, secundò etiam vocetur, missis ad „ ipsum Episcopis duobus. Si autem sic non „ obedierit, vocetur & tertio, duobus ad eum „ rursus missis Episcopis. Si autem vel sic „ aspernans vel contumax se non stiterit, Sy„ nodus ea quæ videntur adversus eum pro„ nuntiet, ne lucrifacere videatur, dum judi„ cium subterfugit.

In Synodo Constantinopolitana anni 394. hic Canon citatur.

Cum in Synodo Provinciali Constantinopolitana ann. 394. examinaretur causa Agapii & Bagadii contendentium de Episcopatu Bostrenorum, Bagadius enim depositus fuerat, & Agapius in ejus locum electus, cumque compertum esset Bagadium à duobus solùm Episcopis depositum fuisse, ne quid simile imposterum contingeret, à Nectario consentientibus reliquis Episcopis decretum est, *non licere imposterum, nec à tribus quidem, nedum à duobus, eum qui reus examinatur, deponi: sed majoris Synodi & Episcoporum Provinciæ sententiâ*, sicut APOSTOLICI DEFINIERE CANONES. Quibus verbis hunc Canonem indigitari, non obscurum est; utpote quo solo ex Apostolicis constituitur, Episcopi accusati causam à Synodo Provinciali dijudicandam esse.

Causæ Majores olim in Synodis decisæ.

Insuper ex hoc Canone, & citato Synodali Decreto rursus patet, causas etiam majores, qualis indubiè est Episcoporum depositio, olim in Synodis Provincialibus fuisse discussas, & decisas.

Quis testis contra Episcopum non admittatur.

Canon LXXIV. " In testimonium adver„ sus Episcopum hæreticus ne admittatur; sed „ nec unus solus fidelis. In ore enim duo„ rum vel trium testium stabit omne verbum. Vide Canonem V. Constantinopolitanum.

Episcopatus non conferendus ex affectu carnali.

Canon LXXV. " Quod non oportet Epis„ copum fratri vel filio vel alii cognato gra„ tificantem, humana affectione ad Episco„ patus dignitatem, quem vult, eligere. Epis„ copatûs enim hæredes facere justum non „ est, ea quæ Dei sunt largientem. " (apud Græcos additur: *non enim licet Ecclesiam Dei in hæredes conferre*) " Si quis autem hoc fe„ cerit, irrita quidem maneat electio, ipse „ autem segregatione mulctetur.

" Pontificiam potentiam, Sancti Spiritus „ gratiæ donum convenit existimari, ait Zo„ naras, gratiam Spiritus igitur, velut hæ„ reditatem, quomodo quis in alteram trans„ feret, ipsi gratificans.

Ratio eadem militat in aliis quoque Ecclesiæ Ministeriis.

Hæc ratio non tantùm in Episcopatu, sed in omni Ecclesiæ ministerio obtinet; & non dubium, quin & ratio Canonis ad omne Ecclesiæ Ministerium pertineat: in cujus distributione omnis carnalis affectus, tot ineptorum Ministrorum in Ecclesiam intrusionis origo, non secus ac in Episcoporum electione, exulare debet.

Vitium corporis à Sacerdotio non excludit, ni functiones impediat.

Canon LXXVI. " Si quis vel oculo or„ batus vel femore oblæsus, Episcopatu au„ tem dignus sit, fiat. Non enim corporis „ damnum eum polluit, sed animæ inquina„ tio.

Canon LXXVII. " Qui autem est surdus & cæcus, ne fit Episcopus: non ut pol„ lutus, sed ne Ecclesiastica impediantur.

Ex his Canonibus, præsertim posteriore, evidens est, juxta disciplinam iis expressam, ex defectu corporis irregularitatem non induci, nisi talis sit defectus, qui ad functiones Sacerdotii absolute reddat incapacem. Quod & Balsamon & Zonaras notârunt; unà observantes differentiam inter Legem Mosaicam, & Legem Christi; quod illa quidem exigeret consecratos suos Ministros, integros esse corpore, notamque nullam habentes: hæc verò corpore mutilatos ad divinum Sacerdotium admittat, modò quæ Sacerdotii sunt exequi non impediantur. " Animam enim puram „ & integram volunt habere omnes, ait Bal„ samon, non autem corpus. " Vel ut ait Zonaras: " Animam requiritur habere puram „ sine vitio & sorde.

Et quidem irregularitatem ex defectu corporis ante seculum V. nequidem in Ecclesia Latina

Latina ulterius extensam fuisse, admodum est verisimile. Vide Thomassinum de discipl. Eccles. *p.* 1. *lib.* 2. *cap.* 8.

Energumenus à Clero & publicis precibus exclusus.

Canon LXXVIII. " Si quis dæmonem „ habeat, ne fiat Clericus, sed neque cum „ fidelibus precetur. Purgatus autem recipiatur, & si sit dignus fiat.

Ratio Canonis.

Rationem Canonis allegat Balsamon, ne fortè si quid mali aut inhonesti egerit, aut dæmoniacas voces emiserit, populum Dei conturbet, atque officium divinum impediat. Sed quid si dilucida intervalla habeat, nec ei concedetur in Clerum cooptari, " ne Sacerdo„ tium, inquit Balsamon, furoris tempore „ contumeliâ afficiatur, probrisque & blasphe„ miis numen appetatur.

Neophitus ad Sacerdotium non promovendus.

Canon LXXIX. " Eum qui ex vita gen„ tili accesserit, & baptizatus fuerit, vel ex „ improba vivendi ratione, non est æquum „ protinus Episcopum fieri. Iniquum est enim, „ ut qui sui nondum experientiam ostenderit, „ sit aliorum Magister, nisi forte hoc divinâ „ gratiâ fiat.

Vide notata ad *Can.* 2. *Nicænum & 13. Sardicensem.*

Publicæ administrationes Episcopis & Presbyteris interdictæ.

Canon LXXX. " Diximus non oporte„ re Episcopum vel Presbyterum seipsum ad „ publicas administrationes dimittere, sed in „ Ecclesiasticis negotiis versari. Vel ergo ità „ non facere persuadeatur, vel deponatur.

Reflectitur in hoc Canone ad Canonem VI. supra relatum cujus annotata repete.

Servi ad Clerum sine licentia Dominorum non admittendi.

Canon LXXXI. " Servos in Clerum pro„ vehi sine voluntate dominorum, non per„ mittimus, ad eorum qui possident, mole„ stiam. Domorum enim eversionem ta„ lia efficiunt. Si quando autem etiam dignus „ servus visus sit, qui ad gradum eligatur, „ qualis noster quoque Onesimus visus est, „ & Domini concesserint & liberaverint, & „ ædibus emiserint, fiat.

Pronomen *noster*, cujus nec Balsamon, nec Zonaras meminère, nec Paraphrastes Arabicus, adjectum videri ab eo, qui hos Canones Apostolis supponere voluit, rectè notat, & probat Beveregius; & consentit Elias Du Pin.

Ratio Canonis.

" Fideles decet ea fugere, inquit Zona„ ras, quæ scandala generent aliquibus. Alie„ num verò servum contra Domini senten„ tiam Clericum fieri, causa est scandali, at„ que molestiæ.

De hac disciplina, & manumissionibus servorum ordinationis causa consule notas Bignonii ad cap. 8. appendicis formularum Marculfi.

Canon LXXXII. " Episcopus vel Pres„ byter vel Diaconus exercitui vacans, & utra„ que obtinere volens, Romanum scilicet Ma„ gistratum, & Sacerdotalem administratio„ nem, deponatur. *Quæ sunt enim Cæsaris,* „ *Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.*

Pro sensu hujus Canonis vide Canonem 7. Calchedonensem, & ibidem annotata.

Magistratus contumeliâ non afficiendi.

Canon LXXXIII. " Quisquis Regem vel „ Principem præter jus contumeliâ affecerit, „ pœnas luat, & si sit quidem Clericus, de„ ponatur, si verò Laïcus, segregetur.

Reprehendere licitum.

„ Reges & Magistratus afficere contumelia „ quisque prohibitus est, inquit Zonaras. At „ hos reprehendere aliquid agentes contra „ quam deceat, non prohibetur; etiamsi re„ prehensionis verba, fortè acerbiora existen„ tia, ad reprehensorum contumeliam specta„ re existimentur. " Posthæc subjungit ex li„ bris Basilicorum hanc Christiano Principe „ dignam sententiam: " Si quis malè mentio„ nem Regis fecerit, non subjacet pœnæ: „ Sed quæ de illo sunt, Regi significari opor„ tet. Nam si per levitatem excessit, contem„ nendus est. Quod si velut injuriâ affectus, „ ei remittendum est.

Catalogus Sacrorum Librorum.

Canon LXXXIV. " Sint vobis omnibus „ Clericis & Laïcis venerandi & Sancti, vete„ ris quidem Testamenti Moysis quinque, Ge„ nesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuterono„ mium: Jesu Nave unus: Judicum unus: Ruth „ unus: Regnorum quatuor: Paralippomenon, „ id est, derelictorum libri dierum duo: Esther „ unus: Macchabæorum tres: Job unus: Psalte„ rium unus: Salomonis tres: Proverbia: Eccle„ siastes: Cantica Canticorum: Prophetarum „ XII. unus: Esaiæ unus: Jeremiæ unus: Eze„ chiel unus: Daniel unus. Extrinsecus autem „ à vobis intelligatur, debere vestros ado„ lescentes discere sapientiam eruditissimi Si„ rach.

" Nostra autem, id est, Novi Testamenti „ Evangelia quatuor, Matthæi, Marci, Lucæ, „ Joannis; Pauli Epistolæ quatuordecim; Pe„ tri Epistolæ duæ; Joannis tres; Jacobi una; (apud Labbeum in margine additur, *Judæ una*) " Clementis Epistolæ duæ; & ordinatio„ nes vobis Episcopis per me Clementem in „ octo libris editæ, quæ non sunt omnibus „ divulgandæ, propter ea quæ sunt in eis my„ stica: Et Actus nostri Apostolorum.

Canoni aliquid additum.

Esse Voculam supposuit Cardinalis.

Hîc rursus advertitur ab Eruditis in fine Canonis adjectam esse voculam *nostri* ab eo, qui Canones hosce Apostolis primus supposuit.

Cardinalis Baronius, aliique non pauci non solùm hunc Canonem esse ab hæretico confictum credunt; sed etiam ob ea quæ hîc occurrunt, omnes 35. posteriores ut suppositios rejiciendos arguunt.

Argumenta pro suppositione Canonis.

Primò quidem, quod in Catalogo Sacrorum Librorum veteris Testamenti omittantur libri Judith, Tobiæ & Ecclesiastici; è libris novi Testamenti, Apocalypsis S. Joannis. Secundò, quia de libro *Sapientiæ* veluti ad legendum *utili* differitur. Tertiò, quia in Catalogum Sacrorum Librorum referuntur libri tres Macchabæorum, & Clementis Epistolæ duæ, nec non octo libri Constitutionum ejusdem Clementis.

Responsio ad primum argumentum.

Quantum ad primum, tantum abest, ut suppositionem, aut falsitatem Canonis evincat, ut potius ejus astruat antiquitatem: Cùm certum sit, primis tribus sæculis, præsertim in Ecclesia Græca, nullos libros Veteris Testamenti Canonicis annumeratos fuisse, præter eos, qui in Canone Judæorum habebantur; è quorum numero non erant libri hoc Canone omissi; ut vel hinc argumentum sit, hunc Canonem primorum sæculorum fœtum esse; quando Catalogus Librorum Canonicorum nullos præter comprehensos Hæbræorum Canone exhibebat.

Responsio ad secundum.

Ad Apocalypsim S. Joannis quod attinet, plures ex antiquis de ejus auctoritate dubitasse; imò & eam ut librum apocryphum repudiasse constat ex Dionysio Alexandrino; sed nec in Canone ultimo Laodicæno Libris Canonicis annumeratur. Quidnî igitur hic Canon editus sit ab ea Ecclesia, quæ necdum Apocalypsim tamquam librum Canonicum receperat?

Ad tertium.

Quod modum loquendi de libro *Sapientiæ* spectat, is nihil minus quam Canonis suppositionem

positionem probat: Cùm eodem modo de hoc libro Patres olim loquutos fuisse reperiatur. Et quidem S. Athanasius relatis libris Veteris Testamenti in Judæorum Canone contentis, subdit: " Præter istos autem sunt adhuc alii veteris Instrumenti libri, *non Canonici*, qui *Catechumenis tantum leguntur. In Synopsi.* His autem annumerat Librum *Sapientiæ.*

Epiphanius de Libris Ecclesiastici & Sapientiæ ita loquitur: *Utiles quidem sunt & commodi, sed in numerum receptorum non referuntur.* Lib. de *mens. & pond.* Quid verbis præsentis Canonis similius esse potest?

Ad quartum. Sed & ipsum S. Hieronymum audiamus: " Sicut Judith, & Tobiæ & Macchabæorum Libros quidem legit Ecclesia, sed eas inter Canonicas Scripturas non recipit: sic hæc duo volumina (Ecclesiastici & Sapientiæ) legat, ait, *ad ædificationem plebis*, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam." *Præfat. in Proverbia Salom.* En rursus ipsissimus modus loquendi Canonis, ab Hieronymo expressus.

Sed dicet quis, si Canon expresserit Catalogum Sacrorum Librorum secundùm communem primorum sæculorum expressionem, qua ratione Libris Canonicis *Macchabæorum tres Libros* annumerat? Quandoquidem, ex citatis verbis Hieronymi, omnibusque antiquis, præsertim Græcorum catalogis compertum sit, nequidem duos Macchabæorum Libros ut Canonicos fuisse eâ ætate receptos? Verum est, Libros Macchabæorum tribus primis Ecclesiæ sæculis extra Catalogum Librorum Canonicorum à multis Patribus fuisse rejectos; nec in Catalogis illius ætatis Libris Sacris annumerari; ideoque suspicantur nonnulli, hos Libros manu recentiori Canoni esse adjectos; maximè quia in Græca collectione Canonum Joannis Antiocheni (qui primus tempore Justiniani Imperatoris hos omnes Canones cum aliis Græcorum Canonibus in unum Codicem collegit) Libri Macchabæorum in hoc Canone non reperiuntur. Accedit, quod Joannes Damascenus Macchabæorum Libros pro Canonicis non habeat: Signum non obscurum, eos tempore Joannis Damasceni in hoc Canone non fuisse: quia, ut supra monuimus, ipse hos Canones etiam Libris Hagiographis annumeravit.

Ad quintum. Quod Epistolas S. Clementis spectat; imprimis, sat constat, Clementem Romanum duas scripsisse Epistolas, utramque ad Corinthios. Et quidem priorem summâ laude ac approbatione à primis Christianis exceptam fuisse, usque adeo, ut in Ecclesiis etiam publicè legeretur, testatur Eusebius *Lib. 3. hist. Eccles. cap. 16.* " Hujus Clementis (Romani) extat Epistola ab omnibus, ait, uno consensu recepta, eximia prorsus atque mirabilis; quam nomine Ecclesiæ Romanæ ad Corinthiorum Ecclesiam scripsit, cùm apud eos gravis esset exorta dissensio. Hanc in plerisque Ecclesiis & nostra & superiori memoria palam recitari consuevisse comperimus.

Eusebio consentit S. Hieronymus de Scriptoribus Eccles. in *Clemente*, aliique non pauci, cum laude hanc Clementis Epistolam citantes; quorum testimonia relata videri possunt tomo I. Conciliorum edit. Labbæi pag. 116. *& sequentibus.*

Hanc Clementis Epistolam ex vetustissimo manuscripto anno 1632. evulgavit, notisque illustravit Patricius Junius Scotus Britannus; eamque unà cum notis suæ collectioni Conciliorum inseruit Labbeus: *eaque*, ait Elias du Pin, *si Scripturam Sacram excipias, unum est meâ sententiâ ex pulcherrimis antiquitatis monumentis.*

Non idem fuit Veterum de altera Clementis Epistola judicium; ut ex Eusebio, Hieronymo aliisque manifestum est.

Nonnullos tamen è Patribus easdem paris auctoritatis reputasse constat; & quidem in vetusto illo manuscripto Veteris & Novi Testamenti, è quo Patricius Junius primam Clementis Epistolam nuper evulgavit, " ambæ hæ Epistolæ eâdem quâ totus liber manu, & grandioribus caracteribus exarantur, ut notat Beveregius: " Unde, inquit, non ineptam liceat conjecturam facere, has Epistolas, tempore & loco quo transcriptus est dictus Codex, in Canonicorum etiam Librorum censum, juxta hujus Canonis præscriptum relatas esse: alioquin enim difficillimum esset reddere rationem, quam ob rem unà compingerentur. *Ad sextum argumentum.*

Quidni igitur hic possit esse verus ac genuinus Canon illius Ecclesiæ; quæ tum temporis ambas illas Epistolas in censum Canonicorum Librorum referebat? Nec id mirum videri debet, cum Liber Hermæ, vulgo *Pastoris*, *apud quasdam Græciæ Ecclesias publicè legeretur*, licet *apud Latinos penè ignotus esset*, ut scribit S. Hieronymus.

Constitutiones Clementis octo Libris comprehensas per earum auctorem esse Canoni adjectas, ex verbis Canonis non est obscurum; ut nimirum suis his Libris auctoritatem conciliaret.

Adhæc, olim extitisse aliquas Constitutiones sub nomine Apostolorum, colligitur ex Epiphanio aliisque veteribus, sed ab his, quæ hodie sub Clementis nomine extant, multum diversas; ut ex sententiis, quas ex illis citat Epiphanius compertum est; ita ut Petavius fidenter asserat, *aliud fuisse Constitutionum genus, quam quibus hodie nomen imponitur.*

Licet ergo non videatur verisimile ab ulla unquam Ecclesia inter Libros Canonicos relatas fuisse, quæ hodie sub Clementis nomine extant Constitutiones; nullatenus inde consequens est, quod illæ, quarum veteres meminerunt, non potuerint, saltem ab aliquibus, Libris Sacris adscribi, & Catalogo illorum inseri.

Hæc sunt quæ dici posse videntur, pro veritate hujus Canonis: qui apud Græcos conficit Canonem 85. in versione verò Herveti 84. eò quod Græci Canonem 22. in duos dividant.

§. VI.

De Canonibus Chalcedonensibus.

Occasio Synodi Chalcedonensis. CUm Eutyches ejusque asseclæ mirum in modum Ecclesiam turbassent, & scinderent, Marcianus imperium adeptus, mox ad dissidia religionis sedanda se composuit; nullumque opportunius, quam Synodi Oecumenicæ celebrationem, remedium reputans, Sacras misit ad omnes sui Imperii Metropolitas, in quibus exponit, quasdam dubitationes circa orthodoxam fidem motas esse, " sicut, inquit, indicant & litteræ sanctissimi Archiepiscopi felicissimæ senioris Romæ Leonis, placuit nobis propriè Sanctum Concilium fieri *Vocantur Episcopi Nicæam.*

„ fieri in Nicæa Bithiniæ civitate : quatenùs „ cunctis concordantibus veritate examinata, „ & vacante omni studio, quo quidem jam „ abusi, religionem turbaverunt orthodoxam, „ vera ac saluberrima fides sic omni mundo „ manifestetur, ut de cætero omnis quæstio „ & dubitatio auferatur. Unde tua Sanctitas „ cum quantis approbaverit reverendissimis „ Episcopis sub suo Sacerdotio constitutis San„ctarum Ecclesiarum, expertas habentibus „ divinas Scripturas, & in scientia & doctri„na orthodoxæ & veræ fidei præ cunctis emi„nentibus, ad memoratam Nicænam civita„tem proximis Kalendis Septembris venire „ festinet..... Agnoscat autem & tua Sancti„tas, quia nostra pietas aderit in ipso Conci„lio, nisi quædam publicæ & inevitabiles cu„ræ nos in expeditione fecerint occupari.

Episcopi Nicæam adveniunt.

Ad diem designatum Nicæam occurrerunt sexcenti triginta Episcopi, ut narrat Liberatus in Breviario *cap.* 13. " & iis sedentibus, „ inquit idem, Legati Papæ Leonis Marcia„num petierunt, ut sui præsentiam præstaret „ Concilio : Alioquin ipso absente, ipsi ad „ Concilium non occurrerent.

Episcopi Nicæâ vocantur Chalcedonem.

Cùm verò Nicæa procul à Constantinopoli distaret, scripsit Marcianus ad Episcopos Nicææ existentes, ut sine ulla dilatione accederent ad Chalcedonensium civitatem.

Habetur prima Sessio.

His litteris receptis Episcopi mox Chalcedonam se contulerunt; Synodique prima Sessio sive Actio habita fuit 8. Octobris 451.

Legati S. Leonis & Commissarii Imperatoris intersunt.

Vices & locum S. Leonis Papæ tenuerunt Paschasius & Lucentius Episcopi, Bonifacius & Basilius Presbyteri; quibus & Julianus Coënsis Episcopus adjunctus fuit.

Adfuere & Commissarii Imperatoris; ut tumultus cohiberent, judiciorum ordinem servarent, utque secundum Canones omnia geri curarent.

Imperator quoque accessit.

Venit quoque ad Synodum die 25. Octobris Marcianus Imperator, ipsique Actioni VI. interfuit, allocutusque Patres, ait : " Nos ad „ fidem confirmandam, non ad potentiam „ ostentandam, exemplo religiosi Principis „ Constantini, Synodo interesse voluimus : ut „ inventâ veritate, non ultra multitudo pra„vis quorumdam doctrinis attracta discor„det.

Qua actione Canones editi incertum.

Sexdecim Actiones seu Sessiones habitæ fuerunt; qua verò actione Canones disciplinam concernentes, & quos hîc exhibere, scholiisque compendiosis illustrare intendimus, editi sint, incertum est : Quin & non immeritò quidam dubitant, num Canonum illa collectio, prout hodie extat ad calcem actionis XV. in ulla actione facta sit : creduntque, potius eam post absolutas actiones adornatam; & ex iis quæ in diversis actionibus acta erant, confectam fuisse. Ut ut sit, hoc constat, Canones illos semper fuisse in summa veneratione; eosque tam ab Ecclesia Latina, si Canonem 28. exceperis, quam Orientali pari consensu fuisse receptos & laudatos; ac in utriusque Ecclesiæ Canonum Codicem relatos.

Canon I. " Qui à Sanctis Patribus in una„quaque Synodo hucusque expositi sunt, ob„servari Canones æquum censuimus. " Grat. 25. *q.* 1. *Can.* 14.

Qui Canones à Synodo renovantur.

Cùm Codex Canonum, quo Synodus Chalcedonensis in decisione controversiarum usa fuit (& de quo supra Parte II. cap. 1. egimus) complecteretur Canones non tantum Conciliorum generalium; sed & Provincialium Canones, hos omnes præsenti Canone confirmari, & stabiliri Græcorum opinio est; eamque præfert Novella Justiniani 131. *cap.* 1. qua præcipitur, " Legum vicem obtinere San„ctos Ecclesiasticos Canones à Sanctis qua„tuor Synodis editos vel *confirmatos*, hoc „ est, in Nicæna 318. & in Constantinopoli„tana Sanctorum 150. Patrum, & in Ephesi„na prima, in qua Nestorius est damnatus, „ & in Chalcedonica in qua Eutyches cum „ Nestorio anathematizatus est. Prædictarum „ enim quatuor Synodorum dogmata sicut „ Sanctas Scripturas accipimus, & regulas „ sicut leges observamus.

Cum enim hîc non tantum *Legum* vicem obtinere præcipiantur Canones, qui à quatuor Conciliis Oecumenicis editi sunt, sed etiam qui *confirmati* fuêre; constetque à nulla istarum quatuor Synodorum Canones esse confirmatos præterquam ab hac in præsenti Canone, evidens est hunc Canonem spectari in dicta Novella; aliquosque in eo supponi *confirmatos* Canones à nominatis quatuor Synodis non editos; qui alii esse non videntur, quàm qui à Provincialibus quidem Synodis editi, sed in Codicem unà cum Canonibus Nicænis & Constantinopolitanis tempore hujus Synodi sub una numerorum serie, quasi unius Synodi, erant collecti.

De Simonia.

Canon II. " Si quis Episcopus propter pe„cunias ordinationem fecerit, & non venalem „ gratiam in venditionem deduxerit, & pro„pter pecunias ordinaverit Episcopum, vel „ Chorepiscopum, vel Presbyterum vel Dia„conum, vel aliquem eorum qui in Clero „ annumerantur, vel propter pecunias pro„moverit œconomum, vel defensorem vel „ paramonarium, vel omninò aliquem ex „ Canone, turpis quæstus gratiâ; qui hoc ten„tasse convictus fuerit, de proprio gradu in „ periculum veniat : & qui est ordinatus, ex „ ordinatione vel promotione, quæ instar „ mercatorum venundatur; nihil juvetur : „ Sed sit à dignitate vel curatione alienus, „ quam pecuniis adeptus est. Si quis autem „ sequester & intercessor adeò turpibus & ne„fariis lucris apparuerit, hic quoque si sit „ quidem Clericus proprio gradu excidat : si „ sit autem Laicus, vel Monachus, anathe„matizetur.

Quid Paramonarius.

Grat. 1. *q.* 1. *Can.* 1. qui pro *Paramonarium*, legit *Mansionarium*; uti & quædam editiones Dionysii & Isidori legunt. Quidquid sit, clarum est ex textu, *Paramonarium* sive *Mansionarium* hîc significare aliquem rerum Ecclesiasticarum administratorem : quod & confirmat *L.* 42. *Cod. de Episcopis & Clericis*, ubi *paramonarii* inter Xenodochos, Prochotrophos, Oeconomos, aliosque, qui administrationem aliquam habent, recensentur: quemadmodum & in hoc Canone defensoribus & Oeconomis annumerantur.

Circa quæ Simonia committatur.

Hic observa Simoniæ crimine infectos, & pœnis Canonicis subjectos declarari, non tantum qui *gratiam*, id est, gradum seu honorem Sacerdotii vendunt, sed quicumque quemcumque Ecclesiæ Ministrum, licet temporalibus dumtaxat administrandis præfectum, mediante pecuniâ constituit; ut proinde dubium non sit, Simoniacum esse ex mente Patrum pecuniâ interveniente constituere *Matricularium* sive *custodem* Ecclesiæ : cum certum sit, etiam ex Synodis nostris Belgicis officium Matriculariorum esse *Ecclesiasticum*; ipsosque Ministris

ministris Ecclesiæ annumerari; ideoque & *Bigamos* excludi; ut fusè ostendi in *Jure Ecclesiastico P.* 1. *tit.* 6. *cap.* 2.

Monachos à Clericis fuisse distinctos, ac inter Laicos recensitos hoc tempore fuisse, ex pœna utrisque inflicta colligitur.

Clerici sæcularibus non se immisceant.

Canon III. " Pervenit ad Sanctam Synodum quod eorum qui in Clerum cooptati sunt, quidam propter turpe lucrum alienas possessiones conducunt, & sæcularia negotia exercent, divinum ministerium negligentes, sæcularium verò domos subeuntes, & eorum facultatum tractationem, ac curationem propter avaritiam suscipientes. Definiit ergo Synodus, neminem deinceps, nec Episcopum, nec Clericum, nec Monachum, vel possessiones conducere, vel sæcularibus possessionum administrationibus seipsum ingerere: nisi utique ex lege ad inexcusabilem impuberum tutelam vocetur, vel Civitatis Episcopus eum rerum Ecclesiasticarum curam gerere permittat, vel orphanorum vel viduarum, quibus provideri non potest, & personarum quæ Ecclesiastico auxilio maxime indigent, propter timorem Domini. Si quis autem quæ statuta sunt deinceps transgredi aggressus fuerit, is pœnis Ecclesiasticis subjiciatur." *Grat. Dist.* 86. *Can.* 26.

Synodo inchoatâ die 8. Octobris, ipse Imperator die 25. ejusdem accessit, elegantemque coram Synodo orationem habuit, omnium Patrum acclamationibus exceptam. Qua finita, & fide à Concilio recitatâ, ipse tria capitula Synodo confirmanda proposuit his verbis. " Quædam sunt Capitula, quæ ad honorem Vestræ Reverentiæ servavimus, decorum esse judicantes à Vobis potius hæc Canonicè firmari per Synodum, quàm nostra lege sanciri." *Art.* 6.

Imperator aliqua proponit.

Imperatore hæc præfato à Secretario divini Consistorii recitata sunt tria capitula, quorum secundum hoc Canone, licet non iisdem verbis eodem tamen sensu expressum esse evidens est: ita enim ab Imperatore fuit propositum: " Quoniam verò aliqui Clericorum & Monachorum, pecuniæ amore languentes, curis mundanarum rerum semetipsos subjiciunt, aut possessionum conductores aut procuratores constituti, ut in domibus secularium, obversantes tamquam dispensatores effecti: placuit huic Sancto magno Concilio, nullum Clericum conducere possessiones, aut procurationem suscipere, nisi forte ei à proprio Episcopo jubeatur Ecclesiasticarum possessionum habere sollicitudinem. Si quis autem post hanc definitionem aut ipse conducere præsumpserit, aut per alium quemlibet hanc curam suscipere, Ecclesiasticæ pœnæ subdatur: quod si in contentione perstiterit, dignitate privetur.

Quàm conformia sint, quæ hoc Canone de fugiendis negotiis secularibus, præsertim conductione alienarum possessionum, lucri causa, decernuntur, Decretis Belgicis, latè ostenditur in citato Jure Ecclesiastico *P.* 1. *tit.* 2. *cap.* 6. ubi unà observo, moribus Belgicis receptam esse legem Justinianæam, Clericos à suscipienda legitima tutela excusantem.

Disciplina Monastica.

Can. IV. " Qui verè & sincerè monasticam vitam aggrediuntur, digni convenienti honore habeantur. Quoniam autem nonnulli monachico prætextu utentes, & Ecclesias & negotia civilia perturbant, & temere citrà ullam discriminis rationem in urbibus circumcursitantes, quin etiam Monasteria sibi constituere studentes, visum est, nullum usquàm ædificare, nec constituere posse Monasterium, vel Oratoriam domum præter sententiam ipsius Civitatis Episcopi: Monachos autem qui sunt in unaquaque regione & civitate, Episcopo subjectos esse, & quietem amplecti, & soli jejunio & orationi vacare, in quibus ordinati sunt, locis fortiter perseverantes, nec Ecclesiasticis nec sæcularibus negotiis se ingerere vel communicare, propria relinquentes Monasteria, nisi quandoque à civitatis Episcopo eis permissum fuerit: nullum autem in Monasteriis servum recipi, ad hoc ut sit Monachus, præter voluntatem sui Domini. Eum autem qui hanc nostram definitionem transgreditur, definiimus esse excommunicatum, ne nomen Dei blasphemetur: civitatis autem Episcopum oportet eam, quam par est Monasteriorum curam agere.

Reflexio ad Gratianum.

Gratianus 16. *q.* 1. *can.* 12. non tantum in multis à textu Græco recedens, sed insuper media Canonis verba omittens, è quibus separatum Canonem multis aliis intermixtis conflavit, 18. *q.* 2. *can.* 10. Ut vel hinc pateat, quam parùm fidendum Gratiano in horum Canonum relatione. Huic Canoni respondet capitulum primo loco à Marciano, Synodo, non eodem dumtaxat sensu, sed & iisdem penè verbis propositum.

Varia puncta disciplinæ Canone contenta.

Plura notabilia puncta pristinæ disciplinæ hic Canon repræsentat.

Primum.

Primò quidem, eos qui verè & sincerè *Monasticam*, vel ut legit Dionysius *singularem*, aut juxta Isidorum, *solitariam* vitam eligunt, dignos competenti honore declarat.

Secundum.

Secundò, nullum posse construi novum Monasterium, aut domum Oratoriam sine consensu ipsius civitatis Episcopi: quod punctum renovat Synodus Tridentina *sess.* 25. *cap.* 3. *de regularib.* " Causam, ait Christianus Lupus, scribit S. Ivo Carnotensis Epistolâ 41. *Omnis traditio religionis novitate & raritate viget & floret; antiquitate & numerositate, nisi districtè ligetur & servetur, frigescit & vilescit.* Gentis multiplicatio lætitiæ magnificationem quandoque subvertit. Quocirca non nisi sub Episcopali oculo & examine congruit Monasteria multiplicari." Hæc ille in Scholiis ad hunc Canonem.

In articulo à Marciano proposito addebatur: *neque in possessione præter voluntatem Domini possessionis.*

Quod additamentum à Theodosio in erectione Monasterii servari præcepit S. Gregorius *lib.* 3. *Epist.* 8. Et hinc profluxit, quod passim moribus obtinuit, ut in erectione Monasterii etiam loci ipsius incolæ audiri debeant; de quo, favente Deo, plura in Jure Ecclesiastico *P.* 2. *tit. De ædificandis & reparandis Ecclesiis.*

Tertium.

Tertiò decernit, cujusque civitatis aut territorii Monachos Episcopo subjectos. Quomodo hoc Decretum tamquam Ecclesiæ regimini, & monasticæ disciplinæ consentaneum posteriores Ecclesiæ sanctiones frequenter innovaverint, fusius ostendi in quodam Opusculo cui titulus, *Repagulum Canonicum adversus nimiam exemptionum extensionem* parte 2. cap. 1. regulâ prima.

Quartum.

Quartò, Canon propriam Monachi professionem his verbis expressit: visum est Monachos

chos quietem amplecti, & soli jejunio & orationi vacare, in quibus ordinati sunt, vel juxta Dionysium, *in quibus renuntiaverunt sæculo*, aut secundum Isidorum, *semel Deo se devoverunt*, locis fortiter perseverantes. Unde Eutyches volens se ostendere verum Monachum, ait ad S. Flaviani Legatos, se vivere in Monasterio, *quasi in sepulcro.* Et ad Romanam Ecclesiam, quæ Eugenium III. ex Monacho ad Papatum evexerat, exclamat S. Bernardus Epist. 136. *Parcat vobis Deus, quid fecistis? SEPULTUM hominem revocastis ad homines, fugitantem curas & turbas curis denuo implicuistis, & turbis.* " Monachus est, » ait Christianus Lupus ad hunc Canonem, » pœnitentis species, cujus unicum munus » est peccata sua plangere & purgare, quod » fit potissimum jejunio & oratione.

Quintum.

Quintò mandat, ne Ecclesiasticis aut sæcularibus negotiis se ingerant vel communicent; addit Dionysius: *vel in aliquo sint molesti.* Hinc collige, Monachos de quibus in Canone non fuisse Clericos, aut functionibus Ecclesiasticis occupatos, sed de ordine Laicorum: Unde ad Rusticum Monachum scribit Sanctus Hieronymus: *Si te Clericatus titillat desiderium, ita age & vive in Monasterio, ut Clericus esse merearis.* " Desiderium » & ambitum illum, ait Lupus, esse mona» chismi pestem, Patres passim affirmant.

Monachi functiones hierarchicas sine licentia Episcopi facere non possunt.

Addit Canon: *nisi quandoque à civitatis Episcopo eis permissum fuerit*; vel ut legit Isidorus: *Nisi fortè jubeantur, propter urgentes necessitates, ab ipsius civitatis Episcopo.*

Supponit ergò Canon, Monachum utpote è sorte Laicorum, functionibus Ecclesiasticis non posse communicare, nisi vocante & permittente Episcopo.

In prædictis functionibus debent Episcopo subesse.

Et sanè ni hæc regula servetur, Monachique ad Clerum assumpti in functionibus Ecclesiasticis seu hierarchicis Episcopo subjiciantur, tota penitus hierarchia divina ordinatione instituta evertitur.

Quapropter quæcumque à Romanis Pontificibus contra hunc Canonem Monachis concessa fuerit à subjectione Episcoporum exemptio, ea numquam ex mente Pontificum functiones hierarchicas seu Clericales comprehendit, sed solam disciplinam Monachalem spectavit: sive Monachos ut Monachos exemit; non verò ut Clericos, sive ad aliam planè disparatam conditionem translatos: uti latiùs in citato Opusculo ostendi.

At quia difficile fuit, exemptiones illas intra legitimos limites concludere; hinc altæ illæ & frequentes Patrum de illis exemptionibus querelæ; tamquam ordinis Ecclesiastici eversivis, & plurimorum scandalorum, & turbarum in Ecclesia occasionibus. Et quidem privilegia & exemptiones, quæ variis titulis plerisque conceduntur, hodie perturbationem in Episcoporum jurisdictione excitare, & exemptis laxioris vitæ occasionem præbere, agnovit Synodus Tridentina *Sess.* 24. *c.* 11. *de reform.*

Unde ad quemdam Episcopum scribit S. Franciscus Salesius *lib.* 1. *Epist.* 30. " In hoc maxi» mam esse Dei gloriam, quod ordo Episco» palis agnoscitur qualis est: Quodque MUS» CUS *ille exemptionum* ab Ecclesiæ arbore sit » avulsus, in qua tantum mali fecit. " Plura hujusmodi vide in Epilogo jam citati *repagulis* in quo unà referuntur decem regulæ in materia exemptionum à Canonistis communiter probatæ: Quæ nì observentur contra mentem Pontificum innumera ex iis exemptionibus nata sunt in Ecclesiam & regimen Episcopale incommoda, & turbationes oriri.

Sextum.

Sextò vetat Canon, servos sine Domini licentia ad Monasterium recipi, ne nomen Domini blasphemetur. Causam reddidit Gelasius Papa Epistolà 9. *Ne per Christiani nominis institutum aut aliena pervadi, aut publica videatur disciplina subverti.* Grat. *dist.* 54. *Can.* 12.

Septimum.

Denique injungit Episcopis, eam quam par est Monasteriorum curam gerere. " Curabit Episcopus, ait Zonaras, ut operosis » negotiorum curis ac molestiis soluti, tran» quillam & quietam vitam agant, ea solum » unde fructus animo existat, meditantes.

Transmigrationes Clericorum improbantur.

Can. V. " De Episcopis, vel Clericis, qui » à civitate in civitatem transeunt, placuit » eos qui editi sunt à Sanctis Patribus Cano» nes, vires obtinere.

Nullis unquam repagulis sisti potuit; & utinam vel hodie non continuò augeretur transmigratio Episcoporum, Pastorum aliorumque Ecclesiasticorum de una ad aliam Ecclesiam, quo vel major proventuum copia, aut sæcularis honor allicit; hinc toties Canones eum ambitum & avaritiam damnantes renovari oportuit.

Nullus absolutè ordinari potest.

Can. VI. " Nullum absolutè ordinari, nec » Presbyterum nec Diaconum, nec omninò » aliquem eorum qui sunt in ordine Ecclesia» stico, nisi specialiter in Ecclesia Civitatis, » vel pagi, vel Martyrio, vel Monasterio is » qui ordinatur, designetur. Eos autem qui » absolutè ordinantur, decrevit S. Synodus » irritam & invalidam habere ejusmodi ma» nuum impositionem, & nusquam exercere » ac operari posse, ad ejus qui ordinavit in» juriam.

Quid absolutè ordinari?

Quid sit *absolutè* ordinari ipse Canon satis indicat; in quo *absolutè* ordinari dicuntur, qui, cùm ordinantur, certo loco sive Ecclesiæ non applicantur, ubi munus Ordini annexum obeant; & cui tamquam Clericus serviat.

Quid Martyrium?

Martyrium, de quo in Canone, est ædes sacra Deo sub Martyrum nomine dicata. Vide Glossarium De Fresne verbo, *Martyrium.* Itaque permittit Canon, ut quis ordinetur Presbyter, qui hujusmodi ædi sacræ sive Martyrio præficiatur; ibique functionibus Ecclesiasticis incumbat.

Quid ad Monasterium ordinari?

In Monasterio etiam aliquem ordinari permittit Canon: id est, ordinari in eum finem, ut alicui Monasterio serviat, ibique functiones Ecclesiasticas obeat. Cùm enim primis sæculis Monachi essent Laici, unus eis dabatur Presbyter, qui Missarum solemnia, aliaque Sacerdotalia iis impenderet. Ita in sua Regula & Epistolis S. Augustinus non semel distinguit Monasterii Præpositum, & Monasterii Presbyterum, dicens hunc esse majoris authoritatis. Et S. Gregorius *Lib.* 1. *Epist.* 41. scribit Episcopo Panormitano, ut ad postulationem Abbatis Monasterii S. Hermæ ordinet Presbyterum ad Missarum solemnia in Monasterio celebranda, " eum qui ad mini» sterium de eadem Congregatione electus » fuerit, cujus vita, mores & actio tanto mi» nisterio possit convenire..... quatenus nec » ille de Monasterio suo hac pro causa regredi, » nec extraneum sibi ad peragendum sacrum » opus cogatur adducere.

Ad

Ad hæc S. Gregorii verba reflectens vir eruditus Petrus Gussanvillæus in Notis, ait: " Aut nulli, aut pauci erant in Monasteriis „ Presbyteri. Extraneum sæpè adducebant, „ qui coram illis Sacrum faceret. Hunc qui „ cum nostro morem contulerit, mirabitur: „ nam in unoquoque Monasterio tot ferè sunt „ Presbyteri, quot Monachi; imò jam nonnul- „ lis Sacerdotium est ita necessarium, ut æta- „ tem legitimam præveniant, & ante 24. an- „ num ordinentur.

Itaque ex mente Canonis, ordinari in Monasterio, sive ad Monasterium, est ordinari eum in finem, ut Presbyter sit Monasterii, ibique suis functionibus occupetur.

Hunc Canonem expresè renovavit Synodus Tridentina *Sess.* 23. *cap.* 16. *De reformat.* neminem ordinari permittens, " qui illi Ec- „ clesiæ, aut pio loco, pro cujus necessitate „ aut utilitate assumitur, non adscribatur, ubi „ suis fungatur muneribus, nec incertis va- „ getur sedibus.

Quot hodie ex neglectu hujus saluberrimi Decreti oriantur scandala ab otiosis & vagis Sacerdotibus, & quantum ipsius Sacerdotii vilipendium, proh dolor, notius est, quàm ut hîc pluribus exponatur!

Ex errore Gratiani exortus titulus patrimonii.

Refert præsentem Canonem Gratianus *Dist.* 70. *Can.* 1. ubi pro *pagi*, legitur *possessionis*, quo factum est ut contra mentem Canonis & illius temporis disciplinam creditum sit, aliquem posse ordinari ad titulum *possessionis* sive *patrimonii*, uti expresè interpretatur Glossa ad citatum Canonem: Atque ita ex erronea lectione Gratiani sensim introductum esse titulum patrimonii, plures notârunt, ut videre licet apud Franciscum Florentem in Commentario ad *cap.* 2. *De Prabendis.*

An ordinationes contra Canonem factæ, sint irritæ

Quod in fine Canonis decernitur; eos qui *absolute* ordinantur, irritam ac invalidam habere hujusmodi manuum impositionem, mirum videri quidem posset illis, qui hodiernam Ecclesiæ disciplinam, quæ hujusmodi Ordinationes, tametsi illicitas pro validis agnoscit; & communem quoque modernorum Canonistarum persuasionem quasi validitas Ordinationis solum dependeat à forma & materia à Christo institutis, unicè considerant; at non illis, qui cum Morino ex Veterum Canonistarum & Theologorum sententia sciunt, " quæ- „ dam esse Ecclesiasticæ institutionis, quæ li- „ cet mutari possint, & pro temporum & re- „ gionum varietate aliter atque aliter obser- „ vari, tanti tamen sunt momenti quamdiu „ ab Ecclesia revocata aut abrogata non sunt, „ ut eorum omissio Ordinationem reddat non „ modò inhonestam & illicitam, sed etiam ir- „ ritam & nullam, omnique effectu & gratiâ „ cassam. " Hæc Morinus de SS. Ordinat. *Exercitat.* 5. *cap.* 2. ibique ex antiquis Scholasticis ostendens, Ordinationes uno tempore & loco invalidas & irritas, alio tempore aut loco posse esse validas; idque ex Ecclesiæ dispositione dependere.

Error glossæ.

Hoc non advertens Glossa, & eum sequuti Recentiores, Canonibus vim inferentes, Ordinationem *irritam*, *invalidam*, vel ut legit Gratianus, *vacuam*, intelligunt *quoad executionem*; sive quòd illicita, sed non invalida esset Ordinis sic suscepti executio.

Nec Clerici, nec Monachi à sua professione recedere possunt.

Canon VII. " Eos qui in Clero semel or- „ dinati sunt, & itidem Monachos, statuimus „ nec ad militarem expeditionem, nec ad sæ- „ cularem dignitatem posse venire. Qui au- „ tem hoc audent, & non pœnitentiâ ducti ad „ id revertuntur, quod propter Deum priùs „ elegerant, anathematizari.

Clerici omnes ex mente Patrum Clericali vitæ perpetuò astricti.

Pro intellectu Canonis observandum, Patres jam pridem existimasse, per professionem Clericalem in cujuscumque Ordinis etiam minoris susceptione, aliquem vitæ & professioni Clericali ita adstringi, ut sine quadam Apostasia non liceret ad vitæ sæcularis exercitia professioni Clericali opposita transire; licet ad statum Matrimonialem, tamquam Clericatui haud repugnantem transire non esset interdictum.

Unde circa tempora hujus Synodi decrevit Synodus Turonensis Canone V. " Si quis „ Clericus, relicto officii sui ordine, Laicam „ voluerit agere vitam, vel se militiæ tradi- „ derit, excommunicationis pœnâ feriatur.

Et multis hanc disciplinam in suis Novellis, præsertim *Novellâ* 123. *cap.* 15. inculcat Justinianus Imperator. Rationem illius reddit S. Ambrosius *Epist.* 17. " Quid enim, ait, „ stultius, quàm relictis cœlestibus ad terrena „ intendisse, & posthabitis perpetuis, elegisse „ ea, quæ caduca sunt, & fragilia? " Et nonnullis interjectis: " Tu quicumque in Clero „ es Domini, portio ejus & possessio, noli re- „ cedere de Domini possessione.

Constans ergo erat Patrum sententia, quòd qui semel vitam elegisset Clericalem, eam deserere, & ad exercitia vitæ sæcularis eidem opposita transire non posset: quod & Canonis finalia verba innuunt: *Qui autem hoc audent, & non pœnitentiâ ducti ad id revertuntur, quod* PROPTER DEUM *priùs elegerunt*, anathematizari.

Hac disciplinâ, & opinione suppositâ, nihil mirum si Clero semel adscriptos, non secùs ac Monachos vetet Canon ad *militarem expeditionem*, vel *sæcularem dignitatem transire*: cùm semper reputatum fuerit, expeditionem militarem ac sæculares dignitates non minus professioni Clericali, quàm Monasticæ opponi.

Porrò hanc disciplinam etiam usque ad sæculum 13. viguisse ostendit Thomassinus De Discipl. Eccles. *p.* 4. *lib.* 2. *cap.* 5. unà observans, nec hodie ad Clerum quemquam esse assumendum ni probabilis sit conjectura, illum eo animo accedere, ut perpetuò Ecclesiæ & Deo in hoc vitæ genere inserviat.

Præpositi domibus, & Monasteriis, ac Martyriis subjecti Episcopo.

Canon VIII. " Clerici Ptochotrophio- „ rum, Monasteriorum & Templorum Mar- „ tyrum sub potestate Episcoporum qui sunt „ in unaquaque civitate, ex SS. Patrum tradi- „ tione, permaneant, & non per arrogantiam „ se à proprio Episcopo, imperium ejus de- „ trectantes, subducant. Qui hanc autem „ Constitutionem evertere ausi fuerint: si sint „ quidem Clerici, Canonum pœnis subji- „ ciantur; si autem Monachi vel Laici sint, ex- „ communicentur. " *Grat. dist.* 18. *Can.* 10.

" Sunt *Ptocheia*, inquit Zonaras, domus „ quæ pauperibus sustentandis curandisve de- „ stinatæ sunt, quales eæ videlicet, in quas „ aut pupilli, aut alii ætate variisque morbo- „ rum generibus confecti homines recipi & „ ali solent.

Ne verò homines illi infirmi, aut ætate confecti divinis Officiis frustrarentur, curæ fuit Fundatoribus, " & in eis ædiculas exci- „ tare, ait Zonaras, & divinis laudibus per- „ solvendis Clericos constituere, ut ad eas „ auscultandas tota illa qualiscumque fami- „ lia non difficile conveniret.

Clerici necessariò subjiciuntur Episcopis, ne Hierarchia evertatur.

Eos igitur Clericos, quique & in Martyriis, templis scilicet Martyrum nomini dicatis, uti & Monasteriorum Clericos, suæ quemque regionis Episcopo vult esse subjectos; sive, ut ait Canon, *in potestate Episcoporum, qui sunt in unaquaque civitate, ex* SANCTORUM PATRUM TRADITIONE *permaneant*; atque hinc constat, Patres hîc nihil novi constituisse, sed quod ex Patrum traditione acceperant, confirmasse.

Et sanè, sicuti subordinatio Hierarchica ex Episcopis, Presbyteris & aliis inferioribus ministris constans, ex traditione Apostolica habetur: ita & eidem traditioni adscribendum, quod Clerici, in his quæ functiones Hierarchicas spectant, Episcopo tamquam Hierarchiæ Capiti subjiciantur: cum manifestum sit, sine illa subordinatione Hierarchiam consistere non posse.

Hinc rursus patet, Monachos ad Clericatum assumptos, in his quæ Clericatum concernunt, arctiùs Episcopo subjici, quam Monachos consideratos ut Monachos, & quoad disciplinam merè Monasticam. Nec enim sub ea consideratione propriè ad Hierarchiam pertinent, sed de sorte Laicorum sunt, ex quo ulteriùs conficitur exemptionem Monachis indultam nequaquam trahi posse ad Monachos ut Clericos, aut functiones Hierarchicas exercentes; uti latiùs ostendi in citato repagulo; ibidem unà ostendens, ex non exacta hujus regulæ custodia contra mentem Pontificum, summam in Ecclesia, occasione exemptionum oriri confusionem.

Coram quo judicium contra Episcopum, aut Metropolitanum instituendum.

Canon IX. " Si quis Clericus habet cum » Clerico litem aut negotium, proprium » Episcopum ne relinquat, & ad sæcularia » judicia ne excurrat, sed causam prius apud » proprium Episcopum agat, vel de Episcopi » sententia apud eos quos utraque pars elegerit, judicium agitetur. Si quis autem præ» ter hæc fecerit, Canonicis pœnis subjicia» tur. Si Clericus autem cum proprio Epis» copo, vel etiam alio Episcopo negotium » aut litem habeat, à Provinciæ Synodo ju» dicetur. Si autem cum ipsius Provinciæ » Metropolitano Episcopus vel Clericus con» troversiam habeat, Diœcesis Exarchum adeat » vel Imperialis Urbis Constantinopolis Thro» num, & apud eum litiget.

Canonem refert Gratianus *Dist.* 11. *q.* 1. *Can.* 47. item Raymundus partem illius, eamque truncatam refert *In cap.* ẍ *De foro competenti.*

Quid Exarchus.

Canon per se planus est; hoc unum notandum, per *Exarchum* hîc intelligi eum, qui pluribus Provinciis Ecclesiasticis, (qui districtus olim *Diœcesis* dicebatur) præest. Hoc sensu in Concilio Antiocheno, cujus Acta in hoc Concilio Act. 14. recitata sunt; dixit Stephanus Episcopus, Athanasium Episcopum Perrhæ ab *Exarcho* Orientalis Diœcesis evocatum non fuisse.

Interdum autem eos, qui hîc *Exarchi* vocantur, dicti fuêre *Primates*: unde & Dionysius pro *Exarchum*, legit *Primatem Diœcesis*; uti & Isidorus.

Pluralitas Beneficiorum damnata.

Canon X. " Non licere Clericos in dua» rum civitatum Ecclesiis eodem tempore in » Catalogum referri, & in ea in qua in prin» cipio ordinatus est, & in ea ad quam tam» quam ad majorem confugit, propter ma» gnæ gloriæ cupiditatem: eos autem qui hoc » faciunt, propriæ Ecclesiæ restitui, in qua » ab initio ordinati sunt, ut illic solùm mini» strent: sed si jam quispiam ex alia in aliam » Ecclesiam translatus est, nihil prioris Ec» clesiæ, vel eorum quæ sub eo sunt Marty» riorum, vel Ptochotrophiorum, vel Xeno» dochiorum rebus communicare; eos autem » qui ausi fuerint post magnæ hujus & uni» versalis Synodi Definitionem aliquid eo» rum, quæ sunt prohibita, facere, statuit » sancta Synodus eos proprio gradu excidere.

Nota olim non fuit beneficiorum compatibilium & incompatibilium distinctio.

Juxta modernam Ecclesiæ disciplinam Clerici, per institutionem & possessionem Beneficiorum Ecclesiis illis, in quibus Beneficia fundata sunt, adscribuntur; quapropter dum quis duo Beneficia in duabus Ecclesiis obtinet, in duabus Ecclesiis eodem tempore censetur adscriptus; sive in Catalogum Clericorum duarum Ecclesiarum relatus, contra hujus Canonis Sanctionem.

Hinc nulli dubium est, quin hic Canon pluralitatem Beneficiorum absolutè, idque sub gravissimis pœnis condemnet; & sine ulla Beneficia compatibilia inter & incompatibilia distinctione; quæ multis post sæculis demum exorta fuit. Vide notata ad Canonem 15. Concilii VII.

Pensiones ex causa resignationis & permutationis improbata.

Ulteriùs, dum sub iisdem pœnis mandat, ut ex legitima causa de una ad aliam Ecclesiam translatus, prioris Ecclesiæ rebus in nullo communicet, evidenter reprobat pensiones hodiernas ex causa permutationis, sive resignationis; quasi sola Beneficii alicujus per tempus aliquod possessio causa esset sufficiens, ut in ejus vel resignatione, aut permutatione pensio retineretur: de quo fusiùs egi in Tractatu De *Simonia & Pensionibus P.* 2. *c.* 4. & 5.

Quibus concedendæ pacificæ, & quibus commendatitiæ.

Canon XI. " Omnes pauperes, & qui » auxilio indigent, cum examinatione, cum » Epistolis seu pacificis Ecclesiasticis solis viam » ingredi statuimus, & non cum commenda» titiis, quoniam litteras commendatitias iis » solis personis, quæ sunt suspectæ, præberi » oportet.

Alia Canonis lectio.

Dionysius verba finalia ita legit: *Propterea quod litteras commendatitias* HONORATIORIBUS *tantummodò personis præstari conveniat.* Isidorus pro *honoratioribus* legit, *qui in opere sunt clariores.* Ab his non discordat vetus Codex Romanus à Quenellio editus, pro *honoratioribus* legens, *qui bonæ opinionis esse videntur.*

Latinorum lectio reddit sensum magis perspicuum & rationi conformiorem.

Hæc Latinorum lectio sat luculenter sensum Canonis exhibet, si modò quid *pacificæ*, & quid *commendatitiæ* litteræ comprehenderent, intelligamus.

Quid pacificæ, & commendatitiæ.

Prioribus quidem duo comprehensa erant; illos nimirum qui eas adferebant, reverà *pauperes* esse, & *dignos* quibus eleemosynæ darentur. Hinc priorem hujus Canonis partem ita interpretatus est Josephus Ægyptius: *De omnibus pauperibus, qui eleëmosynas rogant, mandamus modò, ut scribantur iis Ecclesiis, cùm inquisitum est in negotia eorum, & quòd illi digni sunt eleëmosynis, & quòd necessaria illis deficiant.* Posterioribus verò, scilicet *Commendatitiis*, non comprehendebatur dumtaxat, ut iis muniti, communionis, sive *pacis* & *hospitalitatis* jure, sive *necessariis alimentis* gauderent; sed insuper, ut cum aliquo honore, & *lautiùs* ac digniùs reciperentur; ut proinde mirum non sit, has non omnibus indifferenter pauperibus, sed *honoratioribus* dumtaxat concedi, uti rectè observat Vir eruditus

Sensus Canonis.

Alba-

Albaspinæus in notis ad hunc Canonem; ibidem ostendens, Latinorum lectionem Græcorum lectioni præferendam; sensumque, quem Græci Canoni juxta suam lectionem affingunt, nullatenùs cum verbis Canonis consistere.

Pacificæ non dandæ nisi prævio examine.

Hoc in præsenti notandum, Epistolas *pacificas* sive communicatorias pauperibus non esse concedendas nisi *cum examinatione*; utrum nimirum tales sint, qui eleemosynis digni sint: si enim & hodie persuasum esset, litteras similes non dari, nisi hujusmodi examine præcedente, non dubium, quin amplius illis quàm solet, deferretur; & opera charitatis afferentibus securiùs & largiùs exhiberentur.

Qua ratione Metropoles Ecclesiasticæ formatæ ad normam civilem.

Canon XII. "Pervenit ad nos, quòd quidam, cùm præter ritus Ecclesiasticos ad Potentatus accessissent, per Pragmaticas unam Provinciam in duas diviserunt: ut ex eo essent duo Metropolitani in eadem Provincia. Statuit ergo S. Synodus ne Episcopus deinceps tale quid audeat: quoniam is qui hoc aggreditur, à suo gradu excidit. Quæcumque autem civitates per litteras Imperatorias Metropolis nomine honoratæ sunt, solo honore fruantur, & qui ejus Ecclesiam administrat Episcopus, servato scilicet veræ Metropoli suo jure." Grat. *Dist.* 101. *Can.* 1. sed omissâ postremâ Canonis parte.

Ut hic Canon intelligatur, sciendum, Ecclesiam in Imperio natam & crescentem, regimen suum externum ad Imperii regimen, quantum possibile fuit, ordinasse. Unde civitates quæ secundùm Reipublicæ distinctionem erant *Metropoles*, etiam in Hierarchia Ecclesiastica voluit esse *Metropoles*; Episcoposque qui iis præerant, *Metropolitanos*; ut ex Canone XI. Antiocheno aliisque perspicuum est.

"Hinc divisa per Principem Provincia, ait Lupus, quomodo duos Præsules seu civiles Rectores, ita duos accipiebat Episcopos Metropolitas.

Interdum civitas erigebatur in Metropolim sine vera Provinciarum divisione.

Contingebat verò ut Episcopi dignitatem & honorem Metropolitæ appetentes, ab Imperatore impetrarent, civitatem suam citra realem & veram Provinciarum divisionem, quasi nomine tenus in Metropolim erigi; atque ita suam Cathedram in Metropoliticam.

Exemplum illius disciplinæ.

Exemplum tempore hujus Synodi occurrebat in Eustathio Berytensi, ad cujus preces Theodosius Imperator civitatem Berytensem in Metropolim Ecclesiasticam erexerat citra veram Provinciarum divisionem; adversùs quam erectionem supplicavit Photius Tyriorum Metropolita, cui Berytensis Ecclesia subjecta fuerat, Marciano Imperatori; qui causam Synodo Chalcedonensi commisit, eaque Actione IV. discussa & terminata fuit. Et quidem Judicibus rogantibus, *an è Patrum regulis, an è sacris Principum Pragmaticis hæc causa esset examinanda*, respondit Synodus; *contra regulas nihil Pragmaticum valere.* Et rursùs Judicibus petentibus, *non liceat è sacro Pragmatico aliena Ecclesiæ jura ab aliis Episcopis averti*, denuò respondit Synodus; *non licet hoc, est præter regulas.* Et infrà: *Unum juxta regulas SS. Patrum volumus esse Metropolitam: petimus ut regulæ SS. Patrum teneant.*

Post hæc Atticus Nicopolitanus Episcopus dixit: "Trecentorum decem & octo regula *unum* vult *Metropolitam* in quavis Provincia esse Episcopum, & supplicamus, ut etiam nunc *virtus regularum in omnium & omnes Provincias valeat*: cessantibus *omnibus Pragmaticis*, quæ ex concursatione & ambitione fiunt, quæque everterunt ea, quæ spiritualiter, & secundùm Deum à Sanctis Patribus sancita sunt. Magnificentissimi & gloriosissimi Judices dixerunt: Juxta regulas 318. Sanctorum Patrum & justam sententiam totius Sanctæ Synodi Photius Reverendissimus Episcopus Tyriorum Metropolis omnem potestatem ordinandi in universis civitatibus primæ Phœnices Provinciæ habebit. Eustathius verò Reverendissimus Episcopus à sacro Pragmatico typo nihil amplius sibi vindicet, quàm reliqui Episcopi Provinciæ, & an his consentiat sancta Synodus, edoceat. Sancta Synodus acclamavit: *hoc justum judicium, hoc Dei judicium, hæc justa sententia.*

Occasio & sensus Canonis.

Ex his perspicuum est, quâ occasione præsens Canon sit editus, quippe qui est illud ipsum Decretum in formam Canonis redactum; eo tamen temperamento, ut non tam Pragmaticas Principum, quibus Metropoles erigunt, quàm Episcopos has Pragmaticas importunè & ex vanitate & fastu sollicitantes feriat; ut notat Lupus: ideoque nec sic ipsam Principis auctoritatem refrænat, quin possit etiam citra Provinciarum divisionem civilem, Cathedram aliquam in Metropolim erigere: ita tamen ut *solo nomine & honore* perfruantur ita erectæ Metropoles; *servato scilicet veræ Metropoli suo jure.*

Honor Metropolitis delatus, quis?

Hic honor præcipue consistebat in duobus: Primò, quod nomine *Metropolitæ* gauderent; secundò, quod in Synodo Provinciæ primum post Metropolitam locum ante omnes Comprovinciales, licet consecratione anteriores, obtinerent.

Clerici sine commendatitiis non admittendi.

Canon XIII. "Externos Clericos & ignotos in alia civitate sine proprii Episcopi commendatitiis litteris nusquam ullo modo ministrare.

Sensus Canonis.

Gratianus *dist.* 71. *cap.* 7. legens, *extraneo Clerico, & Lectori*; at, ut rectè notat Cujacius ad *cap.* 5. *ii de Clericis non resid.* legendum ex Græco, *ignoto*: quod & sensum Canonis clariorem reddit; hunc nimirum, Clericum externum & ignotum non esse ad ullum Ecclesiasticum officium admittendum, nisi litteras commendatitias à suo Episcopo habeat; quod & aliis Canonibus frequenter statutum fuit; ne aliàs Clerici immorigeri, & in suis Ecclesiis à functionibus exclusi, in ministeria Ecclesiastica furtim irrepant.

Renovatur in Synodo Tridentina.

Canonem hunc, eoque contentam disciplinam renovat Synodus Tridentina, præcipiens Episcopis, ut "singuli in suis Diœcesibus interdicant, ne cui vago & ignoto Sacerdoti Missas celebrare liceat." In Decreto *de obs. & evit. in celebrat. Missæ.* Et expressius *Sess.* 23. *cap.* 16. *de reformat.* "Nullus præterea Clericus peregrinus, inquit, sine commendatitiis sui Ordinarii litteris ab ullo Episcopo ad divina celebranda, & Sacramenta administranda admittatur.

Qua ratione Synodi Belgicæ Decreta hæc inculcaverint, sæpiusque innovaverint, quidque in his litteris hodie desideretur, latiùs deducam in Jure Ecclesiastico *p.* 2. *tit. de Sacrificio Missæ.*

Clerici in minoribus constituti, quas in uxores ate

Canon XIV. "Quoniam in nonnullis Provinciis concessum est Lectoribus & Cantoribus uxores ducere, decrevit Sancta Synodus, nulli eorum licere diversæ à recta opi-

nionis

cipere nequeant.

» nionis uxorem ducere, eos autem qui ex » ejusmodi matrimonio liberos susceperunt, » si eos quidem baptizare apud hæreticos prævenerint, ad Catholicæ Ecclesiæ communionem adducere : si autem non baptizaverint, » non posse eos apud hæreticos baptizare. Sed » neque hæretico, vel Pagano, vel Judæo, » matrimonio conjungere, nisi utique persona quæ orthodoxæ conjungitur, se ad orthodoxam fidem convertendam spondeat. » Si quis autem hoc Sanctæ Synodi Decretum transgressus fuerit, Canonicis pœnis » subjiciatur.

Primam dumtaxat Canonis partem refert Gratianus *dist.* 32. *Can.* 11. Canon satis innuit, in quibusdam Provinciis tempore hujus Synodi prohibitas fuisse nuptias Lectoribus & Cantoribus : ut proinde mirum non sit, si Ecclesia Latina hodie à quibusdam continentiam exigat, à quibus Orientalis non requirit.

Sensus Canonis.

Quod in Canone dicitur, eos qui alterius sectæ uxorem duxerant, & ex eo matrimonio liberos susceptos ab hæreticis baptizari permiserant, debere ad Catholicæ Ecclesiæ communionem adducere, id ita intelligi oportet, ut " vel Sancto Chrismate solum inunguntur, ait Zonaras, si ab hæreticis recepto » ab Ecclesia more baptizati sint ; vel si alieno ab Ecclesiastica consuetudine damnatoque » ritu initiati, salutaribus undis iterum repetito Baptismo expientur.

Canon XV. " Diaconissam non esse mulierem ordinandam ante annum quadragesimum, & eam cum accurata examinatione. » Si autem postquam ordinatione suscepta ministerio aliquo tempore permansit, seipsam » matrimonio tradiderit, Dei gratiæ injuriam » faciens, ea unà cum illo qui ei conjunctus » est, anathematizetur. " Grat. 37. *q.* 1. *Can.* 23.

De Ordinatione Diaconissa.

Diaconissas per manuum impositionem eodem penè ritu, quo Diaconi, præsertim in Oriente, ordinatas fuisse ex antiquis Græcorum Ritualibus probat Morinus de SS. Ordinat. *p.* 3. *Exercit.* 10. *cap.* 1. præmonetque, " hæc videri posse communem Theologorum » sententiam evertere, quæ negat Ordinationem ullam mulieribus competere posse : » Verùm, ait Morinus, non existimant Græci » istâ ceremoniarum communicatione ullam » mulieribus propriè dictam χειροτονίαν infundi, ut disertissimè testatur S. Epiphanius » hæresi 79. *Quamquam Diaconissarum in Ecclesia ordo sit, non tamen ad Sacerdotii functionem, aut ullam hujusmodi administrationem institutus est, sed ut muliebris sexûs honestati consulatur, &c.* Nec opinor Theologos aliquos ita severos fore, ut mulieres » abdicare velint omni in Ecclesia erga alias » mulieres ministerio, & sacra aliqua ad illud » suscipiendum & conferendum ceremoniali » inauguratione. " Hæc Morinus ; qui multis probat antiquitùs Diaconissas per manus impositionem fuisse ordinatas : cui Canon favet, præsertim apud Dionysium, qui legit : *Si verò suscipiens* MANUS IMPOSITIONEM : At Canonem Nicænum 19. ad hanc Ordinationem à Morino malè adduci monui ad dictum Canonem : neque tempore Synodi Nicænæ Clero adhuc fuisse annumeratas. Diaconissarum officium idem penè erat circa mulieres, quod Diaconorum circa viros ; uti ex antiquis monumentis ostendit Morinus loco citato *cap.* 3. monetque, quod tota illa disciplina in Diaconissis, & ipsæ Diaconissæ, ab hinc annis quingentis, & amplius abolitæ sint & extinctæ in utraque Ecclesia Græca & Latina.

Qua ratione hodie devota mulieres officium Diaconissarum subire queant.

Porrò cum inter officia harum mulierum numeretur apto & sano sermone docere imperitas & rusticas mulieres, ut tempore quo baptizandæ sunt baptizatori interrogatæ respondeant, & qualiter accepto Baptismate vivant, *Syn. Carthag. IV. Can.* 12. indubiè mulieres illæ, quæ hodie pauperes puellas aut imperitas mulieres diebus Dominicis aut festis privatim instruunt, licet Diaconissarum ordinationem non recipiant, officium tamen earum à Patribus laudatum æmulantes, earum etiam mercedem consequentur.

Virgo Deo dicata nuptias contrahere non potest.

Canon XVI. " Virginem quæ se Domino » Deo dedicavit, similiter & Monachos non » licere matrimonio conjungi. Sin autem hoc » fecisse inventi fuerint, sint excommunicati. » Ostendendæ autem in eos humanitatis au» ctoritatem habere statuimus Episcopum ejus » loci.

Gratianus 72. *q.* 1. *Can.* 22. ex versione Isidori ; & eumdem ibidem ex versione Dionysii *Can.* 12. retulerat sub nomine Synodi Triburiensis, uti notat Correctio Romano.

Termini Diœcesium spatio 30. annorum præscribuntur.

Canon XVII. " Quæ sunt in unaquaque Pro» vincia, rurales vicinasque Parochias, firmas » & inconcussas manere apud eos qui illas te» nent Episcopos : & maximè si 30. annorum » tempore eas sine vi detinentes administra» verint. Si autem intra 30. annos fuit ali» qua vel fuerit de iis controversia, licere iis » qui injuriam sibi fieri dicunt, de iis litem » movere apud Synodum Provinciæ. Si quis » autem injuriâ afficiatur à proprio Metropo» litano, apud Exarchum Diœcesis, vel Con» stantinopolitanam Sedem litiget, sicut prius » dictum est. Sin autem etiam civitas aliqua » ab Imperatoria auctoritate innovata fuerit, » civiles & publicas formas Ecclesiasticarum » quoque Parochiarum ordo consequatur. *Grat.* 19. *q.* 3. *Can.* 1.

Civitas à Principe in Metropolim erecta privilegia etiam Ecclesiastica consequitur.

Postrema pars Canonis, ait Lupus, " con» firmat antiquam Principis potestatem, qua » castrum aut villa ab ipso in civitatem erecta » statim consequitur non tantum civilia pri» vilegia, sed & Ecclesiastica, quorum prin» cipale est Cathedra & Clerus Episcopalis..... » Atque ita facta per Principem nova civitas » habet Episcopum, isque non viciniorem, à » cujus Throno divulsus est, Episcopum ha» bebit in Metropolitam, sed illum, qui se» cundùm laudatos Canones, est verus & an» tiquus Metropolita istius Provinciæ : " Unà hîc rursus confirmatur, quod ad Canonem 12. annotatum est ; distributionem Diœcesium, & Provinciarum Ecclesiasticarum factam & mutatam fuisse secundùm civilem earumdem distinctionem ; repeti quoque ex ibi annotatis poterit, quid sint *Exarchi* in Canone ; reliqua autem Canonis perspicua sunt.

Conjurationes & phratria prohibita.

Canon XVIII. " Conjurationis vel so» dalitatis crimen ab externis etiam legibus » est omninò prohibitum : multò magis hoc » autem in Dei Ecclesia fieri prohibere opor» tet. Si qui ergo Clerici vel Monachi in» venti fuerint, vel se jactantes, vel sodali» tates comparantes, vel aliquid struentes ac » molientes adversùs Episcopos ac Clericos, » proprio gradu omninò excident. " *Grat.* 11. *q.* 1. *Can.* 21.

Quid conjuratio?

" Conjuratio est, ait Zonaras, cùm ad» versus aliquos inito consilio, numquam se » quie-

» quieturos donec cogitata perfecerint, mutuo se invicem jurejurando complures obligavêre.

Quid Sodalitas sive Phratria.

Sodalitas, sive ut Græcè sonat, & legit Isidorus, *phratria*, "conventiculum est, ait » Zonaras, & ad maleficia suspicienda quorumdam consensio.

His prænotatis, perspicuus est Canonis sensus; satisque apparet, pœnam crimine non esse justo graviorem.

Synodorum celebratio.

Canon XIX. " Pervenit ad aures nostras; » quod in Provinciis, Canonibus constitutæ » Episcoporum Synodi non fiant, & ex eo » multa Ecclesiastica negliguntur quæ corre» ctione indigent. Statuit ergo Sancta Syno» dus secundùm Sanctorum Patrum Canones; » ut bis in anno eundem in locum conveniant » uniuscujusque Provinciæ Episcopi, ut Me» tropolitanus melius esse perspexerit, & sin» gula emergentia corrigant: Episcopi autem » qui non conveniunt, si in eadem Metropo» li versentur, atque adeò sani sint & ab om» ni inexcusabili & necessario negotio liberi, » fraternè reprehendantur." Grat. *dist.* 18. *Can.* 6. Est innovatio Canonis V. Nicæni, cujus annotata repete.

Clericus in Ecclesia, cui semel est redditus manere debet.

Can. XX. " Clericos in Ecclesiis mini» sterio fungentes quemadmodum jam statui» mus, non licere in alius Civitatis Ecclesia » ordinari: sed illâ esse contentos, in qua » ab initio ut ministrarent digni habiti sunt: » præter illos qui amissa sua patriâ in aliam » Ecclesiam necessario transierunt. Si qui au» tem Episcopi post hoc Decretum, Clericum » qui ad alium Episcopum pertinet, suscepe» rint, placuit esse excommunicatos, eum» que qui susceptus est, & eum qui suscepit, » donec Clericus qui migravit, in suam Ec» clesiam redeat." Grat. *dist.* 71. *can.* 4.

Canon hic est tertium è tribus capitulis, quæ Marcianus Synodo sancienda proposuerat; Synodusque in eo sanciendo nihil immutavit, aut addidit præter hæc verba, *quemadmodum jam statuimus:* quæ idcirco addita videntur, quia eadem prius Canone V. in genere constituta erant.

Canones non sunt editi in eadem Actione.

Vel ex hoc sufficienter patet quod suprà monuimus, Canones hos non esse unâ eademque Actione editos: Imo admodum verisimile est, Canonem V. ante Actionem VI. cui Marcianus interfuit, & Capitulum hunc Canonem constituens, sanciendum Synodo proposuit, fuisse editum.

Cæterum de disciplina Canonis repete notata ad Canonem 15. & 16. Nicænum, & Canonem 1. & 2. Sardicensem.

Non quilibet ad accusationem Episcopi admittendi.

Can. XXI. " Clericos vel Laicos, Epis» copos aut Clericos accusantes, non indiscri» minatim, nec citra inquisitionem admitte» re ad accusationem, nisi eorum existimatio » priùs examinata fuerit.

Gratianus 2. *q.* 7. *Can.* 49. sed nonnihil à Græco recedens, ut notant Correctores Romani; qui & rectè monent, quæ hoc Canone dicuntur copiosè exponi in Concilio Constantinopolitano I. *Can.* 6. quem repete.

Res propria Episcopi à Clericis non auferenda.

Can. XXII. " Non licere Clericis, post » mortem proprii Episcopi, res quæ ad ipsum » pertinent, rapere, quemadmodùm & iis » qui adsumunt, prohibitum est: eos autem » qui faciunt, de proprio gradu in periculum » venire." Grat. 12. *q.* 11. *Can.* 43.

Alia Canonis lectio.

Pro illis verbis: *quemadmodum & iis, qui adsumunt*, in quibusdam legitur, *ut antiquis quoque Canonibus*, ut monet nota marginalis ad hunc Canonem ex versione Herveti. Eadem lectio est apud Dionysium, & apud Joannem Antiochenum in collectione Canonum *tit.* 4. Isidorus legit: *sicut jam præcedentibus regulis statutum est*, quem sequitur Gratianus. Codex Romanus Quenellii habet: *sicut & anterioribus Canonibus cautum est.*

Hæc lectio præferenda.

Hanc lectionem priori Herveti, quæ & apud Balsamonem extat; præferendam esse rectè observat & probat Beveregius; unà notans, hîc reflecti ad Canonem 39. Apostolorum; quo solicitè cavetur, ut post mortem Episcopi fiat provida discretio rerum spectantium ad Episcopum, & spectantium ad Ecclesiam; *nec Episcopus vel ejus cognati Ecclesiæ prætextu proscribantur, vel in negotia litesque incidant*; id est, ut Episcopo ejusque hæredibus res propriæ relinquantur: quod hoc Canone unicè cautum esse perspicuum est.

Sensus Canonis.

Contra Monachos & Clericos turbas excitantes.

Can. XXIII. " Pervenit ad aures sanctæ » Synodi, quod Clerici quidam & Monachi, » quibus nihil à proprio Episcopo mandatum » est, & sunt etiam ab ipso communione se» gregati, ad Imperatoriam Constantinopolis » urbem se conferunt; & in ea diu morantur, » turbas excitantes, & Statum Ecclesiasticum » perturbantes, aliquorum domos subvertunt: » Statuit ergo S. Synodus, ut ii prius à san» ctissimæ Constantinopolitanæ Ecclesiæ defen» sore admoneantur, ut Imperatoriâ urbe ex» cedant: si autem in iisdem negotiis impu» denter perseverent, ut per proprium defen» sorem ejiciantur, & in propria loca rever» tantur.

Gratianus 16. *Can.* 17. sed quibusdam omissis, sive in compendium contractis, uti notat Correctio Romana.

Perspicuus est Canon, & nullum particularem disciplinæ articulum exhibet. Cæterum de *Defensoribus* vide Canones 75. & 97. Africanos.

Monasteria de consensu Episcopi semel dicata, in usum profanum converti nequeunt.

Can. XXIV. " Quæ semel voluntate Episco» pi consecrata sunt Monasteria, perpetuo ma» nere Monasteria, & res quæ ad ea perti» nent, servari, eaque non amplius fieri sæ» cularia habitacula. Eos autem qui hoc fieri » permittunt, Canonum pœnis subjici." Grat. 19. *q.* 3. *Can.* 4.

Hunc Canonem renovat Synodus VII. Oecumenica Canone 13. ut ibidem videbimus: hoc unum hîc notant Græci, rectè additum, *voluntate Episcopi.* " Monasterium enim quod» cumque, ait Zonaras, aut nullâ Episcopi » auctoritate, aut consecratione legitimâ, in» star fundamenti firmissimi præeunte excita» tum, ne Monasterii quidem loco haberi » placet.

De Metropolitanis Ordinationes Suffraganeorum negligentibus.

Can. XXV. " Quoniam nonnulli Metro» politani, ut sæpè à nobis auditum est, & » greges sibi commissos negligunt, & Epis» coporum Ordinationes differunt, sanctæ Sy» nodo placuit, ut intra tres menses Episco» porum Ordinationes fiant, nisi inexorabilis » utique necessitas effecerit, ut dilationis tem» pus prorogetur. Si autem hoc non fecerint, » eos Ecclesiasticæ pœnæ subjici. Viduæ ve» rò Ecclesiæ reditum, apud Ecclesiæ Oecono» mum salvum custodiri.

Distinctio inter hunc Canonem & Decretum Synodi Tridentini, & distinctionis ratio.

Tempus Consecrationi seu Ordinationi Episcoporum hoc Canone præfixum, etiam servandum esse decrevit Synodus Tridentina *Sess.* 23. *cap.* 2. *De Reformat.* Attamen hæc inter Tridentinum Decretum, & Canonem nostrum intercedit differentia, uti rectè notat Christianus

ſtianus Lupus, " quòd hic à cœpta vacatio- » ne Eccleſiæ; Tridentinum verò Decretum » à data per Dominum Papam confirmatione » velit tres menſes computari. " Cùm enim juxta priſtinam diſciplinam electio Epiſcopi fieret congregatis Comprovincialibus præſidente Metropolitano, cui & jus confirmandi & conſecrandi competebat, omnia facilè intra tres menſes à die vacationis perfici poterant: at, devoluto jure confirmandi ad Sedem Apoſtolicam vix poſſibile eſt, ut infra tres menſes à die vacationis conſecratio fiat: Ideòque à die obtentæ confirmationis hoc tempus computari cœpit.

Poſtrema Canonis ſententia à Synodo Tridentina renovata.

Similiter quòd hîc præcipitur, viduatæ Eccleſiæ reditum apud Eccleſiæ œconomum ſalvum cuſtodiri: " ita ſcilicet, ait Zonaras, ut » quæ opus fuerint in Epiſcopatûs neceſſarios » uſus erogatis, reliqua deinde, ſi qua fortè » ſupererunt, ſarta tecta conſervent: " Hoc, inquam, à Synodo Tridentina renovatum eſt *Seſſ. 24. cap. 16. De Reformat.* & facilè per 10. ſecula hæc conſtans fuit diſciplina, ut reditus Eccleſiæ vacantis futuro Epiſcopo ſervarentur; at ſeculo X. paulatim cœperunt Reges fructus vacantium Eccleſiarum ſibi arrogare Jure quodam *Regaliæ*; de cujus Juris origine hîc non eſt diſſerendi locus.

Epiſcopus per œconomum res Eccleſiæ diſpenſare debet.

Can. XXVI. " Quoniam in nonnullis Eccleſiis, ut ſæpè à nobis auditum eſt, Epiſ- » copi abſque œconomo tractant res Eccleſia- » ſticas, placuit omnem Eccleſiam Epiſcopum » habentem, ex proprio Clero œconomum » habere, ut nec ſine teſtibus ſit Eccleſiæ mi- » niſtratio, nec ideo res ejus diſſipentur, & » probrum ac dedecus Sacerdotio inuratur. Si » autem hoc non fecerit, eum divinis etiam » Canonibus ſubjici.

Res Eccleſiæ primis ſeculis diſpenſabat Epiſcopus.

Ex Canonibus Apoſtolorum & Antiochenis aliiſque antiquis monumentis conſtat, primis ut minùs tribus ſeculis, omnes Eccleſiæ reditus, tam qui ex Fidelium oblationibus, quàm qui ex agrorum frugibus colligebantur, Epiſcoporum curæ & diſpoſitioni creditos fuiſſe; ut ipſi ex iis ſibi neceſſaria providerent, & quod ſupereſſet inter Clericos & pauperes diſtribuerent.

Occaſio œconomorum.

Cùm autem hoc malevolis quibuſdam traducendi Epiſcopos occaſionem præberet; quaſi non ſatis fideliter proventus Eccleſiaſticos diſtribuerent, cautum fuit ab antiquis Patribus, & hoc Canone generaliter obſervari præceptum, ut non ipſi Epiſcopi, ſed œconomi, iique non ex domeſticis ipſius Epiſcopi, aut ejus propinquis, ſed ex Clero ipſius Eccleſiæ eligendi, adminiſtrent.

Obſervatio Decreti Tridentini Epiſcopos à ſuſpicione malæ adminiſtrationis eximens.

Porrò Oeconomo, " ex Epiſcopi tamen ſen- » tentia, bona procurante, & quos in uſus » Eccleſiaſtici reditus inſumantur, facilè ap- » parebit, ait Zonaras, nec erit cur quiſ- » piam in Eccleſiæ patrimonio diſſolutum Epiſ- » copum fuiſſe ſuſpicari queat, eumque quaſi » ſacros proventus perditè & irreligiosè ef- » fundentem, conviciis contumeliiſque pro- » ſcindat.

Si Epiſcopi ſedulò expenderent, obſervarentque, quod exemplo Patrum Carthaginenſium ipſis tam ſedulò inculcavit Synodus Tridentina *Seſſ. 25. cap. 1. De Reformat.* " ut non » tantùm modeſtâ ſuppellectile & menſâ ac » frugali victu contenti eſſent, verùm etiam in » reliquo vitæ genere ac totâ domo caveant, » ne quid appareat à ſancto hoc Inſtituto alie- » num, quodque non ſimplicitatem, Dei ze- » lum, ac vanitatum contemptum præ ſe fe- » rat. Et quod adjungit: ne res Eccleſiaſti- » cas, quæ Dei ſunt, conſanguineis donent, » ſed ſi pauperes ſunt, iis ut pauperibus diſtri- » buant..... omnemque humanum hunc er- » ga fratres, nepotes, propinquos carnis af- » fectum, unde multorum malorum in Ec- » cleſia ſeminarium extat, deponant; " hæc, inquam, ſi ſedulò Epiſcopi obſervarent, non dubium quin à ſe facilè ſuſpicionem amolirentur, quam amoliri hîc Synodus Chalcedonenſis ſatagit.

Contra raptores.

Can. XXVII. " Eos, qui nomine conju- » gii mulierem rapiunt, vel opem ferunt ac » conſentiunt eis qui rapiunt; ſtatuit Synodus, » ſi ſint quidem Clerici, proprio gradu exci- » dere: ſin autem Laici, anathematizari.

Qui conſentire raptoribus dicantur.

" Adjutores quidem intelligimus, inquit » Zonaras, qui ad ſcelus patrandum operam » ſuam raptori commodârunt: conſentire ve- » rò eos dicimus, quorum manus quidem à » ſcelere abfuit, conſilio tamen ac ſtudio » delinquentibus ſuppetias ac opem tule- » runt.

Cæterùm de raptu ejuſque pœnis hodie extat Decretum Concilii Tridentini *Seſſ. 24. cap. 6. De Reformat. Matr.*

Privilegia indulta Epiſcopo Conſtantinopolitano.

Can. XXVIII. " Sanctorum Patrum De- » creta ubique ſequentes, & Canonem qui » nuper lectus eſt, centum & quinquaginta » Dei amantiſſimorum Epiſcoporum agnoſcen- » tes, eadem quoque & nos decernimus ac ſta- » tuimus de Privilegiis ſanctiſſimæ Eccleſiæ » Conſtantinopolis novæ Romæ. Etenim an- » tiquæ Romæ Throno, quòd urbs illa impe- » raret, jure Patres privilegia tribuerunt. Et » eadem conſideratione moti 150. Dei aman- » tiſſimi Epiſcopi, ſanctiſſimo novæ Romæ » Throno æqualia Privilegia tribuerunt, re- » ctè judicantes, urbem quæ & Imperio & » Senatu honorata ſit, & æqualibus cum an- » tiquiſſima Regina Roma Privilegiis fruatur, » etiam in rebus Eccleſiaſticis, non ſecùs ac » illam, extolli ac magnificari ſecundam poſt » illam exiſtentem: ut & Ponticæ & Aſianæ » & Thraciæ Diœceſis Metropolitani ſoli, præ- » tereà Epiſcopi prædictarum Diœceſium, quæ » ſunt inter Barbaros à prædicto Throno ſan- » ctiſſimæ Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ ordi- » nentur: unoquoque ſcilicet prædictarum » Diœceſium Metropolitano cum Provinciæ » Epiſcopis, Provinciæ Epiſcopos ordinante, » quemadmodum divinis Canonibus eſt tradi- » tum. Ordinari autem, ſicut dictum eſt, » prædictarum Eccleſiarum Metropolitanos à » Conſtantinopolitano Archiepiſcopo, conve- » nientibus de more factis electionibus, & ad » ipſum relatis.

Hic eſt ille Canon, cui numquam ſuum voluit præbere aſſenſum S. Leo; & cui in ipſa Synodo omnibus viribus omnique ſtudio ſe oppoſuêre S. Leonis Legati.

Brevis deſcriptio contentionis inter Patres Chalcedonenſes, & Vicarios Sedis Apoſtolicæ.

Et quidem cùm hic confectus eſſet Actione XV. poſtridie rursùs congregatâ Synodo, Paſchaſinus Sedis Apoſtolicæ Legatus apud Judices graviter conqueſtus eſt poſt Judicum ſuumque è Synodo diſceſſum, quædam eſſe geſta contra Canones, quæ coram relegi petiit. Annuerunt Judices: ſed priuſquam relegerentur, dixit Aëtius Archidiaconus Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ, conſuetudinis eſſe, ut abſolutis quæ omnium ſunt præcipua, quædam, quæ levioris ſunt momenti, conſtituantur. " Habuiſſe Eccleſiam Conſtantinopolitanam

» tanam

» tantam aliqua, quæ per Synodum decernerentur. Rogasse se Dominos Episcopos de » Roma, ut communicarent iis gestis : ipsos » autem refutasse, dicentes talia se non suscepisse mandata. Retulisse quoque ad Judices, ipsosque jussisse, ut præsens sanctum » Concilium hoc ipsum inspiceret. Post hæc » Episcopos, tamquam de communi causa surgentes postulasse hæc fieri : *Et adsunt hic*, » ait Aëtius, *neque in occulto gestum est, neque furtim sunt gesta, sed consequenter atque* » *Canonicè facta.*

Dicuntur Episcopi circumventi & minis territi.

His dictis relectus est Canon : Quo relecto, Lucentius S. A. Legatus clamare cœpit, " circumventos Episcopos, coactosque subscribere : Nicænæ Synodi, & 318. Patrum Decretis postpositis, 150. Patrum, (scilicet Constantinopolitani Concilii I.) qui in Synodicis Canonibus non habentur, mentionem » tantum fecisse noscuntur, quæ dicunt ante » octoginta prope annos constituta fuisse. Si » his temporibus hoc beneficio usi sunt, quid » opus denuò confirmare ? Si numquam in usu » sunt, cur Synodi rogare sententiam super » eo, quod contra Canones, & quod numquam usurpatum ?

Recitatur mandatum S. Leonis.

Post hæc petente Aëtio Bonifacius S. A. Legatus recitavit hoc Leonis Papæ mandatum : " Sanctorum quoque Patrum Constitutionem » prolatam nullâ patiamini temeritate violari » vel imminui, servantes omnimodis personæ nostræ in vobis (quos vice nostrâ transmisimus) dignitatem : Ac si qui fortè civitatum suarum splendore confisi aliquid sibi » tentaverint usurpare, hoc quâ dignum est, » constantiâ retundatis.

Judicibus mandantibus leguntur Canones.

His lectis, jubentibus Judicibus utraque pars legit ex suo Codice Canones ; nimirum Romani Canonem VI. Nicænum ; & Aëtius Archidiaconus Constantinopolitanæ Ecclesiæ similiter eundem, sed aliis verbis, ut supra *p.* 1. *cap.* 1. notavimus, ac insuper Canonem III. Constantinopolitanum.

Episcopi respondent, se liberâ voluntate Canonem probasse.

Quibus peractis Judices petunt ab omnibus Episcopis, sed speciatim ab Episcopis Ponti & Asiæ, qui de novo Patriarchatui Constantinopolitano subdebantur, & Alexandrino substrahebantur, utrum sponte, an aliqua necessitate coacti subscripserint : Cùm autem universi, nemine excepto respondissent, se liberè & propria voluntate subscripsisse ; deindè etiam auditis sententiis Episcoporum qui non subscripserant, dixerunt Judices : ex his quæ gesta sunt & ab unoquoque deposita perpendimus, *omnem quidem primatum & honorem præcipuum secundum Canones antiquæ Romæ Deo amantissimo Archiepiscopo* conservari : Oportere autem Sanctissimum Archiepiscopum Regiæ Constantinopolis novæ Romæ eisdem privilegiis honoris & ipsum dignum esse, &c.

Judices probant Canonem.

Synodus etiam probat.

uti in hoc Canone exprimitur. *Hæc à nobis inspecta sunt*, inquiebant Judices. *Quæ autem sibi videantur, sanctum & universale Concilium docere dignetur. Reverendissimi Episcopi clamaverunt : Hæc justa sententia : Hæc omnes dicimus : Hæc omnibus placent : Hoc justum Decretum est. Quæ constituta sunt, valeant : Hæc justa sententia. Omnia ordinatè decreta sunt.*

Oppositio Vicarii Sedis Apostolicæ.

His reposuit Lucentius S. A. Vicarius, Sedem Apostolicam hujusmodi actis humiliari non debuisse : Quæcumque autem in præjudicium Canonum vel regularum hesternâ die sese absentibus facta essent, irrita esse debere : sin minus, contradictio ejus actis inferatur ; " ut noverimus, ait, quid Apostolico Viro » universalis Ecclesiæ Papæ referre debeamus ; » ut ipse aut de suæ Sedis injuria, aut de Ca» nonum eversione possit ferre sententiam.

Tum Joannes Episcopus Sebastiæ dixit : " Omnes in sententia vestræ magnificentiæ » (id est *Judicum*) permanemus. Viri Illustrissimi Judices dixerunt, *quod interlocuti* » *sumus, tota Synodus approbavit.*

S. Leo noluit consentire.

S. Leo receptis Synodi Actis mirum in modum de triumphis contra hæreticos exultavit ; sed ut hunc Canonem probaret, neque Imperatoris, neque Imperatricis aut Juliani Coensis sui Legati ; neque Patrum Chalcedonensium solicitis precibus umquam induci potuit : imo resistere modis omnibus instituit, & rationibus Decretum hoc infringere.

Quæ Canoni opposuerit.

Asserebat, coactam Synodum ad fidem vindicandam perfidiamque Eutychianam perimendam, non ad serviendum Anatolii Episcopi Constantinopolitani cupiditati. Deinde arguit Episcopos, vel promissis illectos, vel minis territos. Consilia Anatolii ad perturbationem & Ecclesiæ scandalum tendere. Canones Nicænos violatos esse sæpius inculcat. *Epist.* 80. *ad Anatolium*, editionis Quenellianæ.

Orientales in gratiam Leonis Canone usi non fuere.

Quid tandem hac suâ oppositione apud Orientales evicerit S. Leo, non ita constat. Scribit Liberatus Diaconus in Breviario *cap.* 13. de hoc Canone loquens : *Et licet Sedes Apostolica nunc usque contradicat, quod à Synodo firmatum est, Imperatoris patrocinio permanet quodammodo.* His non obscurè innuitur, ea quæ hoc Canone sancita sunt in gratiam Episcopi Constantinopolitani, *Imperatoris patrocinio* executionem obtinuisse, sed *quodammodo* : id est, non per omnia ut Synodo placuerat.

Alio titulo Episcopus Constantinopolitanus sibi privilegia asseruit.

Et sanè satis verisimile est, quod observat Petrus à Marca *Lib.* 3. *de concord. Sacerd. & Imp. cap.* 3. in gratiam S. Leonis, etiam Orientales Canone hoc usque ad Synodum Trullanam usos non esse ; Episcopum tamen Constantinopolitanum usum fuisse privilegiis & juribus hoc Canone expressis ; idque partim auctoritate Canonis III. Constantinopolitani, quem Patres Chalcedonenses se renovasse asserunt ; partim auctoritate antiquæ consuetudinis, qua etiam ante editum hunc Canonem Jus ordinandi Metropolitanos Diœceseos Ponti, Asianæ & Thraciæ sibi assuerat, & vindicaverat ; maximè accedente Imperatorum patrocinio. Quibus verò gradibus sensim ad eam auctoritatem Episcopus Constantinopolitanus pervenisset, compendiosè & eruditè describit Quenellius Dissertat. I. *de vita & rebus gestis S. Leonis.*

Sensus Canonis.

Quænam verò Canon in gratiam Episcopi Constantinopolitani decernat, nequaquam est obscurum ; ac imprimis renovat confirmatque honoris prærogativas ipsi per Canonem III. Constantinopolitanum delatas. Deinde ipsi asserit jus Patriarchicum in tres Diœceses, Pontum, Asianam & Thraciam ; vi cujus earum Diœcesium Metropolitanorum Ordinatio ad ipsum spectet ; quod licet jam antè favore Imperatorum, & conniventiâ Episcoporum esset assecutus, hactenus tamen nullo positivo ac Conciliari Decreto firmatum fuerat.

Canon non adscribit Prima-

Sed dicet aliquis, videtur Canon innuere, prærogativam Ecclesiæ Romanæ profluxisse ex eo,

tum Episcopi Romani, Ecclesiæ aut Principum largitioni.

eo, quod Roma olim *imperaret* sive esset Sedes Imperialis; eoque titulo aliis Ecclesiis à Patribus prælatam fuisse; atque ita Patres Chalcedonenses, qui hunc Canonem probarunt, videntur censuisse, Primatum Romani Pontificis Urbis dignitati & amplitudini potiùs, quàm CHRISTI institutioni adscribendum. Absit, ut id Patribus illis affricemus: Neque enim de Primatu Episcopi Romani loquitur Canon; sed de quibusdam privilegiis ab ipso Primatu distinctis, neque illi necessariò connexis; sed quæ partim ab Ecclesiæ, partim à Principum largitione, & Urbis amplitudine Episcopo Romano delata sunt. Hàc enim viâ successu temporis multa Ecclesiæ Romanæ obtigisse privilegia nemo, nisi omnis historiæ, imo sensus communis expers inficiabitur: Atque de his dumtaxat Canonem loqui verba ipsa sat insinuant: *Etenim Antiquæ Romæ throno, quòd Urbs illa imperaret, jure Patres* PRIVILEGIA *tribuerunt.* Hæcque sunt privilegia, non autem ipse *Primatus* jure divino Romano Episcopo competens, quæ Episcopo Constantinopoleos, tamquam *Novæ Romæ*, communicanda esse Patres Chalcedonenses censuerunt: ut proinde sine fundamento Sectarii contra Primatum Episcopi Romani hunc Canonem urgeant.

Omittuntur 2. Canones; & quare?

Præter hos 28. Canones, extant præterea duo sub nomine hujus Synodi apud Balsamonem, Zonaram aliosque recentiores Græcos; sed cum nullus antiquorum illorum meminerit; ipseque Photius in præfatione ad Nomocanonem fateatur, dumtaxat 28. Canones ab hac Synodo editos fuisse, illos haud referendos censuimus; præsertim, cùm XXIX. tantum sit repetitio eorum quæ Actione IV. à Paschasino & Anatolio dicta fuerant; nimirum, justum non esse, ut Episcopus ob crimen depositus Presbyteri locum obtineat. Canon autem XXX. similiter est repetitio eorum, quæ in causa Episcoporum Ægypti (qui Epistolæ S. Leonis dogmaticæ subscribere nolebant priusquam in locum Dioscori Patriarchæ Alexandrini cui suberant, alter fuisset ordinatus) Actione IV. decreta erant.

§. VII.

De Synodo Quini-Sexta sive Trullana ejusque Canonibus.

Occasio Synodi Trullanæ.

ANnis aliquot post absolutam Synodum VI. adversus Monothelitas, Justiniano juniore imperante rursus convocata est Synodus Constantinopolim ad restaurationem disciplinæ, morumque reformationem: eo quod Synodus VI. nullos Canones edidisset. "Quoniam," inquiunt Patres in allocutione ad Imperatorem, "Sanctæ & universales duæ » Synodi (nimirum quinta & sexta) Sacros » Canones nequaquam conscripserunt, sicut » reliquæ quatuor universales Synodi, per » quos populi quidem à deteriore & abjectiore » vivendi ratione recedant, ad meliorem autem » & altiorem vitam se traducant..... Sanctam » hanc & divinitùs electam universalem Synodum congregari decrevisti, ut multorum simul » junctâ voluntate unanimique consensione, id » quod studio contenditur; à Te rectè & ordine efficiatur..... Proptereà ergo Tuæ pietatis » jussu in hac Dei observatrice & imperante » Urbe congressi, Sacros Canones conscripsimus." Compendium refert Gratianus *dist. 16. can. 7.*

Undecima Trullana & Quini-sexta.

Celebrata est hæc Synodus in *Trullo* magni Palatii Imperatoris, id est, sub Regia cuppula vel lucerna: atque inde dicta Synodus *Trullana*. Vocatur etiam nonnumquam *Quini-Sexta*, quod velut ad supplementum Synodorum quintæ & sextæ, quæ Canones non ediderant, celebrata sit.

Vicarii Sedis Apostolicæ adfuerunt.

Huic Synodo adfuisse nomine totius Synodi Romanæ Ecclesiæ Basilium Gortynæ Episcopum & Ravennatem Episcopum asserit Balsamon. Et quidem si Synodi subscriptionibus fides sit, in iis legitur: *Basilius Episcopus Gortyniorum Metropolis* CHRISTO *amabilis Cretæ insulæ, & locum tenens totius Synodi Sanctæ Ecclesiæ Romanæ definiens subscripsit.*

An & quando Ravennatis Episcopus Synodo adfuerit non æquè ex subscriptionibus habetur, in quibus solum legitur, *locus Ravennatis.* Cæterum Sedis Apostolicæ Legatos sive locum tenentes adfuisse, testatur etiam Anastasius in vita Sergii I. scribens: *Hujus Pontificis temporibus, Justinianus Imperator Concilium in Regia Urbe fieri jussit, quo &* LEGATI SEDIS APOSTOLICÆ *convenerant, & decepti subscripserant.*

An Canones à Synodo editi ab Ecclesia Romana sint probati?

Canones 102. editi fuère; quorum plurimos jure meritoque laudari, optimamque disciplinam continere nemo inficiabitur; esse tamen nonnullos, qui Romanæ Ecclesiæ disciplinæ non tantum repugnent, sed justo acrius carpant, negari similiter non potest; unde plures Romani Pontifices Canones hos agnoscere noluerunt; At *Synodus VII. Canone I.* sub nomine Synodi VI. hos Canones laudavit. Et Anastasius in præfatione hujus VII. Synodi, ait: "Ergo regulas, quas Græci à sexta Synodo perhibent editas ita in hac Synodo principalis Sedes admittit, ut nullatenus ex illis recipiantur, quæ prioribus Canonibus, vel Decretis Sanctorum hujus Sedis (Romanæ) Pontificum, aut certè bonis moribus inveniuntur adversæ." Et quidem Xistus V. iis Canonibus, etiam sub nomine sextæ Synodi usus est in Constitutione adversus procurantes abortum, uti ad *Canonem 91.* notabimus; plures quoque suo Decreto inseruit Gratianus, ut in scholiis indicabitur.

Fides Patrum tenenda.

Canon I. Fidem à sex primis Conciliis œcumenicis expositam, & ab Apostolis traditam, inviolabiliter servandam esse docet; "atque » ut semel dicam, ait, omnium qui in Dei » Ecclesia decora ornamentaque fuerunt, & » luminaria in mundo vitæ rationem obtinentia, firmam fidem valere, & usque ad seculi consummationem inconcussam & illabefactatam permanere sancimus, eorumque » Scripta ac Decreta divinitùs tradita: rejicientes omnes, & anathematizantes quos rejecerunt & anathematizarunt, ut veritatis inimicos, & qui adversus Deum inaniter fremuerunt, & injustitiam in altum meditati » sunt. Si quis autem ex omnibus prædicta » pietatis Decreta non tenet, & amplectitur, » sicque opinatur & prædicat, sed iis contrà » adversari conatur, sit anathema, & secundum expositum prædictorum & beatorum » Patrum Decretum à Christiano quoque catalogo ut alienus extrudatur & excidat. Nos » enim his prius definitis, neque aliud adjicere, neque quidquam adimere studuimus, » vel ullo modo potuimus.

Patrum

Can. II. "Hoc quoque huic Sanctæ Synodo

Canones probati. » do pulcherrimè & honestissimè placuit, ut » ab hoc nunc tempore deinceps, ad Animarum medelam & perturbationum curationem firmi stabilesque maneant, qui à Sanctis Patribus, qui nos præcesserunt suscepti » ac confirmati sunt, atque adeo nobis etiam » traditi sunt, Sanctorum & gloriosorum Apostolorum nomine 85. Canones. Quoniam » autem in his nobis Canonibus præceptum » est, ut eorumdem Sanctorum Apostolorum » per Clementem Constitutiones susciperemus; » quibus olim ab iis, qui à fide aliena sentiunt, ad labem Ecclesiæ aspergendam adulterina quædam, & pietate aliena introducta sunt, quæ divinorum nobis Decretorum » elegantem, ac decoram speciem obscurarunt, has Constitutiones ad gregis ædificationem & securitatem conducibiliter rejecimus, hæreticæ falsitatis fœtus nequaquam admittentes, & germanæ ac integræ » Apostolorum doctrinæ inserentes. Obsignamus etiam reliquos omnes Canones, qui à » Sanctis & beatis nostris Patribus expositi » sunt, id est à 318. Sanctis & Deiferis Patribus qui Nicææ convenerunt, &c." Hic enumerantur Conciliorum Canones & Patrum Opuscula supra cap. 3. §. 1. relata. Et post hoc subjungit Canon: "Et nulli licere prius declaratos Canones adulterare, vel non admittere, vel alios præter hîc propositos recipere Canones, à quibusdam falsa adjecta » inscriptione compositos, qui veritatem cauponari conati sunt. Si quis autem quod » prædictorum Canonum aliquem innovare » vel subvertere conetur, convictus fuerit; » reus erit secundum eum Canonem, ut ipse » pronuntiat Canon pœnam luens & per ipsum in eo, in quo ostendit, medelam suscipiens.

Reprehenditur Gratianus. Partem Canonis refert Gratianus *dist.* 16. *can.* 7. & quidem eam, qua Synodus S. Cypriani de iterando hæreticorum Baptismate probatur; quod advertens Antonius Augustinus, ait: "Non est ferendus Gratianus cùm » ex hac Synodo (Trullanâ) partem refert in » qua Cypriani Synodum probare videtur de » Baptismo hæreticorum; cùm contra Cypriani Synodum omnes veteres Patres steterint. De emend. Grat. *lib.* 1. *dial.* 8. Vide quoque notas Romanas ad citatum *Canonem* 71. & nostras ad *Can.* 46. Apostolorum.

Constitutionum Apostolicarum libri ab hæreticis corrupti. Si de iisdem, quæ hodie exstant, Constitutionibus Apostolicis sub nomine Clementis Romani octo libris comprehensis, Synodus in hoc Canone loquatur, meritò eas à se rejectas esse ait; eo quod ab hæreticis *quædam adulterina & à pietate aliena introducta* sint: Licet enim nonnulli Viri eruditi, eas esse antiquissimas credant; imo & olim Ecclesiæ Græcæ pro legibus fuisse, fateantur tamen sat evidens esse, in illis quædam adulterata, corrupta & perperàm adjecta; videri potest Præfatio P. Labbei ad has Constitutiones *Tom.* 1. Concil. *p.* 191. & Elias Du Pin *Tom.* 1. Biblioth. Eccles.

Canon III. omissus & quare. Canon III. admodum prolixus, multa continet sive refert, quæ tempus præteritum tantum respiciunt; quæ verò apud posteros quoque esse voluerunt, Apostolico 17. & 18. Canone continentur; uti notant Balsamon & Zonaras; qui ob id ejus interpretationem omiserunt; unde & brevitati studens eum haud referendum credidi.

Canon IV. "Si Episcopus vel Presbyter, » vel Diaconus vel Subdiaconus, vel Lector, » vel Cantor, vel Ostiarius cum muliere Deo » dicata coierit, deponatur, ut qui Christi Sponsæ vitium attulerit; sin autem Laicus, segregetur.

Interdicta Clericorum & mulierum cohabitatio. Canon V. "Nullus eorum qui in Sacerdotali Catalogo degunt, extra eas, quæ in » Canone recensentur, à suspicione alienas » personas, mulierem possideat vel ancillam, » se nulli reprehensioni affinem ex hoc servans. Si quis autem quæ à nobis definita » sunt transilierit, deponatur. Hoc ipsum autem etiam eunuchi servent; ut à vituperatione alieni sint, providentes: qui autem » transgrediuntur, si sint quidem Clerici deponantur, si verò Laici segregentur.

Est innovatio Canonis III. Nicæni: Quæ autem Belgica Decreta circa hanc disciplinam statuerint, vide Jus Ecclesiasticum *p.* 1. *tit.* 2. *cap.* 3.

Ordinibus Sacris initiati uxorē ducere non possunt. Canon VI. "Quoniam in Apostolicis Canonibus dictum est, eorum, qui non ductâ » uxore in Clerum promoventur, solos Lectores & Cantores uxorem posse ducere, & » nos hoc servantes decernimus, ut deinceps » nulli penitus Hypodiacono, vel Diacono, vel » Presbytero post sui ordinationem contrahere liceat. Si autem hoc fuerit ausus facere, » deponatur. Si quis autem eorum, qui in » Clerum accedunt, velit lege Matrimonii » mulieri conjungi, antequam Hypodiaconus, » vel Diaconus vel Presbyter ordinetur, hoc » faciat.

Canon Apostolicus, cujus hîc fit mentio, est 25. supra relatus; cumque confirmavit Justinianus *in l.* 45. *Cod. de Episc. & Cler.*

Cur de solis Lectoribus & Cantoribus Canon loquatur. Occasione hujus Canonis quis forsan credet, in Ecclesia Græca matrimonium fuisse interdictum Ostiariis, Acolytis & Exorcistis; quandoquidem hic Canon, uti & Apostolicus, solis *Lectoribus & Cantoribus* uxores ducere permittat; sed nihil minus: Quòd enim de solis Lectoribus & Cantoribus loquantur Canonès, ea est ratio, quod hi soli juxta Græcorum disciplinam in Clerum per ordinationem; reciperentur; Ostiarii verò & Acolyti ac Exorcistæ inter Ecclesiæ Ministros, sed citra ullam ordinationem, assumebantur; atque de Laicorum ordine manebant: uti latè & solidè ostendit Morinus de SS. Ordinat. *p.* 3. *exercitat.* 14. *cap.* 1. & notavimus ad Canonem 16. *Laodicenum.* Cum ergo de solis Clericis quæreretur, necesse non erat eorum meminisse, qui de Clero non erant.

Postremam partem sub nomine sextæ Synodi refert Gratianus his verbis: "Si quis » eorum qui ad Clerum accedunt, voluerit » nuptiali jure mulieri copulari, hoc ante ordinem Subdiaconatûs faciat." Eisdem planè verbis etiam nomine Synodi sextæ eum citat Innocentius III. *in Cap.* 9. *✠ de ætat. & qualit. Ordinand.* ut vel indè appareat, Innocentium Canones non in fontibus, sed in Gratiano legisse.

Arrogantia Clericorum retunditur. Canon VII. "Quoniam in nonnullis Ecclesiis Diaconos officia Ecclesiastica habere » didicimus, & ex hoc nonnullos eorum arrogantiâ & licentiâ fretos ante Presbyteros » sedere; statuimus ut Diaconus, etiamsi dignitate, id est, in quovis sit officio Ecclesiastico, ante Presbyterum ne sedeat, præterquam si proprii Patriarchæ vel Metropolitani vicem gerens adsit in alia civitate » super aliquo capite: Tunc enim ut locum » illius

» illius implens honorabitur. Si quis autem » tyrannicâ adductus audaciâ tale quid efficere ausus fuerit, is ex proprio gradu dejectus sit omnium ultimus ejus ordinis, in » cujus est catalogo in sua Ecclesia, Domino nostro admonente, ne primis sedibus » delectemur, secundùm eam, quæ in Sancto Evangelista Luca, ut ex Domino nostro » & Deo profecta, posita est, doctrinam. Iis » enim, qui vocati erant, dicebat parabolam: » Quando ab aliquo ad nuptias invitatus fueris, ne in primo loco accubueris, ne forte quispiam te honoratior ab eo invitatus » fuerit, isque qui te & ipsum invitavit, veniat & dicat: Da ei locum, & tunc incipies cum pudore ultimum locum tenere. Sed » quando invitatus fueris, in ultimo loco accumbe, ut quando venerit, qui te invitavit, dicat tibi: Amice ascende altiùs. Tum » erit tibi gloria coram iis, qui tecum accumbunt. Nam quisquis se extollit, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur. » Hoc ipsum autem etiam servabitur in reliquis sacris ordinibus; quandoquidem sæcularibus dignitatibus spiritales præstantiores » esse scimus.

Unde hæc Diaconorum arrogantia.

Hîc notandum, Officia Ecclesiastica in Ecclesia Græca fuisse distincta à sacris Ordinibus, uti monet Balsamon. Neque enim Officiales qua tales sacra celebrarunt, sed tantum Ecclesiasticarum quarumdam rerum curam vel custodiam sibi commissam habebant: quorum præcipui fuerunt hi sex, magnus Oeconomus, magno Sacello Præpositus, magnus vasorum Custos, Carthophilax, parvo Sacello Præpositus, & primus Defensor. Summis istis in Ecclesia Officiis cùm Diaconi aliique inferiores Clerici nonnumquam fungerentur, Officii dignitate freti ante Presbyteros & superioris Ordinis Clericos sedere præsumpserunt; quod hoc Canone prohibetur hac unica ratione: *Quandoquidem sæcularibus seu mundanis dignitatibus spiritales digniores esse sciamus.*

Laici qui ob gradum Academicum Presbyteris se præferunt, hoc Canone feriuntur.

Utinam hæc seriò attenderent, qui ob aliquem Academicum eminentiorem gradum, etiam in communi conversatione, & extra consessus Academicos, inter Presbyteros & Sacratos Viros eminentiorem locum, non sine Sacerdotii vilipendio, occupant.

Cæterum de hac Diaconorum insolentia repete Notata ad *Canonem XVIII. Nicænum.*

Synodus Provincialis singulis annis bis cogenda, nisi temporum calamitas non patiatur.

Canon VIII. " In omnibus ea, quæ à nostris sanctis Patribus decreta sunt, nos quoque rata ac firma esse volentes, Canonem » quoque renovamus, qui jubet uniuscujusque Provinciæ Episcoporum quotannis fieri » Synodos, ubi Metropolitanus Episcopus satiùs esse duxerit. Quoniam autem propter » Barbarorum incursiones, & quasdam alias » incidentes causas non possunt, qui Ecclesiis præsident, Synodos bis in anno facere, » visum est ut omninò semel in anno propter » Ecclesiasticas quæstiones, ut consentaneum » est, emergentes, fiat prædictorum Episcoporum Synodus à sancto Paschæ Festo » & usque ad Octobris mensis complementum singulis annis, in loco, quem ut prædictum est, Metropolitanus Episcopus aptiorem judicaverit. Ii autem, qui non conveniunt, Episcopi; cùm in suis civitatibus » agant, & sani sint, & ab omni inevitabili » & necessario negotio liberi, fraternè corripiantur.

Quòd hic Canon ob occurrentes necessitates dispensativè permittit, ut nimirum semel dumtaxat singulis annis Synodus Provincialis habeatur, hoc tandem Ecclesia relaxare ad triennium coacta est, id est, ut saltem singulis trienniis semel congregaretur; quod tamen nec sic observatur; & inde horrenda illa totius disciplinæ prolapsio.

Frequentatio popinarum Clericis interdicta.

Canon IX. " Nulli licere Clerico cauponariam habere tabernam. Si autem in cauponam ingredi non est permissum, quantò magis aliis in ea ministrare, & ea, quæ » non licet ipsi tractare? Si quis autem tale » fecerit, vel cesset vel deponatur.

Quid de vetita Clericis popinarum frequentatione habeant Synodi Belgicæ, vide in Jure Eccles. *tit.* 2. *cap.* 4.

Usura vetita.

Canon X. " Episcopus, Presbyter, vel Diaconus, qui usuras, vel quæ dicuntur centesimas accipit, vel cesset vel deponatur.

Omnis cum Judæis communia Christianis interdicta.

Canon XI. " Nemo eorum, qui in sacerdotali Ordine enumerantur, vel Laicus, Judæorum azyma comedat, vel ullam cum » eis familiaritatem ineat, vel in moribus accersat, vel ab eis medicinas accipiat, vel » unà cum eis in balneis lavetur. Si quis autem hoc facere aggressus fuerit, si sit quidem Clericus, deponatur; si autem laicus, » segregetur.

Consonat moderna disciplina.

Omnem quoque cum Judæis familiaritatem, ac communionem posteriores Summorum Pontificum Constitutiones Christianis interdixerunt, uti videre est toto Titulo Decretalium *De Judæis & Saracenis*: " Quoniam, » ait Pontifex in *cap.* 8. *ibid.* Judæorum mores & nostri in nullo concordant, & ipsi de » facili ob continuam conversationem & assiduam familiaritatem ad suam superstitionem & perfidiam simplicium animos inclinarent. " Quæ ratio evincit omnem cum Hæreticis familiaritatem fugiendam esse.

Episcopi à conversatione uxorum, quas ante Episcopatum habuerunt, abstinere debent.

Canon XII. " Porrò hoc quoque ad nostram cognitionem pervenit, quod in Africa & Lybia, & aliis locis quidam ex iis, » qui illic sunt, religiosissimi Præsules cum » propriis uxoribus, etiam postquam ad eos » processit ordinatio, unà habitare non recusant, ex eo populis offendiculum & scandalum afferentes. Cùm itaque studium nostrum in eo magnoperè laboret, ut omnia » ad gregis in manus nostras traditi nobisque commissi utilitatem fiant, nobis visum » est, ut nihil ejusmodi deinceps ullo modo » fiat. Hoc autem dicimus non ad ea abolenda & evertenda, quæ Apostolicè anteà » constituta sunt, sed populorum salutis & » ad meliora progressionis curam gerentes, & » ne status Ecclesiasticus ullo probro afficiatur. Dicit enim D. Apostolus: Omnia ad » Dei gloriam facite, sine offendiculo estote & Judæis, & Græcis, & Dei Ecclesiæ, » quemadmodum & ego omnibus in omnibus placeo, non quærens meam utilitatem, » sed multorum, ut serventur. Imitatores » mei estote, sicut & ego Christi. Si quis » autem tale quid agere deprehensus fuerit, » deponatur.

Idem de omnibus, qui Sacro Ordine insigniuntur, servari vult Ecclesia Latina.

Quod hoc Canone circa Episcopos statuitur, ut nimirum ab uxorum, quas ante Ordinationem habuerunt, cohabitatione tamquam periculosa & scandalosa abstineant, ab Ecclesia Latina etiam quoad Presbyteros, Diaconos & quoscumque Sacratos homines voto castitatis adstrictos, receptum fuit. Et quidem

dem Synodus Agathensis *Can.* 16. " Non ordinentur conjuncti, nisi sequestrati mansionis cubiculo." Et Synodi Turonensis *Can.* 19. cavetur, " Ne Presbyteri cum suis uxoribus maneant, sed segregatim solitarii in cella jaceant, orent, dormiant: *quia*, ait, *nulli Clericorum juxta Canonum sententiam cum conjuge sua manere permittitur.*

Corrigitur locus S. Gregorii relatus à Gratiano.

Ubi ergo legitur apud S. Gregorium *Lib.* 1. *Epistola* 50. & refertur à Gratiano *Dist.* 81. *Can.* 24. " Volumus ut Sacerdotes prohiberi debeant, ne cum mulieribus conversentur, exceptâ dumtaxat matre, sorore vel *uxore*, quæ castè regenda est. " Dubitat Vir eruditus Petrus Gussanvillæus, " An non vox illa, *uxore*, irrepserit; siquidem ista conversatio res est plena periculi, & suspiciosissima..... Ideoque quod ait *Lib.* 7. *Epist.* 39. *uxores* non relinquant, interpretor, curam earum non deserant, victum eis administrent. " Hæc ille in notis ad dictam *Epist.* 50.

Cæterùm quid obtineat de Jure Decretalium circa uxorem illius, qui eâ vivente ad sacrum Ordinem, vel vitam Monasticam transit, vide Commentatores ad Titulum Decretalium *De conversione conjugatorum.*

Disciplina Græcorum de matrimonio Presbyterorum & Diaconorum.

Canon XIII. " Quoniam Romanæ Ecclesiæ pro Canone traditum esse cognovimus, ut promovendi ad Diaconatum vel Presbyteratum profiteantur se non ampliùs suis uxoribus conjungendos, nos antiquum Canonem Apostolicæ perfectionis ordinisque servantes, hominum, qui sunt in sacris, legitima conjugia deinceps quoque firma & stabilia esse volumus nequaquam eorum cum uxoribus conjunctionem dissolventes, vel eos mutuâ tempore convenienti consuetudine privantes. Quamobrem si quis dignus inventus fuerit, qui Hypodiaconus vel Diaconus, vel Presbyter ordinetur, is ad talem gradum assumi nequaquam prohibeatur, si cum legitima uxore cohabitet. Sed neque Ordinationis tempore ab eo postuletur, ut profiteatur se à legitima cum uxore consuetudine abstenturum: Ne ex eo à Deo constitutas, & suâ præsentiâ benedictas nuptias injuriâ afficere cogamur, Evangelicâ voce exclamante: *Quæ Deus conjunxit homo non separet.* Et Apostolo docente, *Honorabiles nuptias, & torum immaculatum:* Et *Alligatus es uxori? Ne quære solutionem.* Scimus autem, sicut & qui Carthagine convenerunt, & vitæ Ministrorum honestatis curam gerentes dixerunt, ut Subdiaconi, qui sacra Mysteria contrectant, & Diaconi & Presbyteri secundùm proprios terminos à consortibus abstineant: Ut & quod per Apostolos traditum est, & ab ipsa usque antiquitate servatum, nos quoque similiter servemus, tempus in omni rescientes, & maximè in jejunio & oratione. Oportet enim eos, qui Divino Altari assident, in sanctorum tractandorum tempore esse omninò continentes, ut possint id, quod à Deo simpliciter petunt, obtinere. Si quis ergo fuerit ausus præter Apostolicos Canones incitatus aliquem eorum, qui sunt in sacris, Presbyterorum, inquimus, vel Diaconorum, vel Hypodiaconorum, conjunctione cum legitima uxore, & consuetudine privare, deponatur. Similiter & si quis Presbyter vel Diaconus suam uxorem pietatis prætextu ejecerit, segregetur: Et si perseveret, deponatur.

Ostenditur Canonem hunc ab Ecclesia Romana meritò repudiatum.

Rationes quibus disciplinam suam circa usum matrimonii Diaconorum & Presbyterorum stabiliunt, non obscurè carpunt Ecclesiam Romanam, quasi per legem continentiæ Presbyteris, Diaconis & Subdiaconis indictam, vinculum matrimonii ante ordinationem legitimè contracti dissolveret; vel nuptias à Deo constitutas, & suâ præsentiâ benedictas injuriâ afficeret: cùm certum sit, & notorium, Ecclesiam Romanam numquam matrimonium Presbyterorum aut Diaconorum antè legitimè contractum quoad vinculum dissolvisse; sed usum dumtaxat Presbyteris, Diaconis & Subdiaconis, tamquam sacris eorum functionibus minus convenientem ademisse; neque umquam nuptias ipsas contempsisse aut injuriâ affecisse; sed perfectionem majorem in suis desiderans Ministris, eos solummodo eligendos censuit, qui eam perfectioris vitæ normam ultrò & liberè eligere volunt; quemadmodum in Episcopis ipsimet Græci observandum Canone præcedenti statuerunt.

Erratum in sensu Canonis Carthaginensis.

Ulterius sicuti nimio studio stabiliendæ propugnandæque Ecclesiæ suæ disciplinæ à mente & sensu Ecclesiæ Romanæ aberrarunt, ita & eodem præcipiti zelo abrepti, à sententia Patrum Carthaginensium recesserunt; Canonemque eorum in alienum planè sensum contorsisse videntur.

Cùm enim Canon Latinè editus diceret, placere Episcopos & Presbyteros, & Diaconos secundum *priora statuta*, vel ut alii legunt, PROPRIA *statuta*, id est, secundum *priores* aut *proprias* Constitutiones jam editas, ipsi verterunt, *secundum proprios terminos*; quasi eo Canone solum interdiceretur Presbyteris & Diaconis usus matrimonii *secundum proprios terminos*, sive cum eorum *vices* sacrificandi vel ministrandi altari recurrunt. Quod alienum esse à mente Patrum non tantum ipse obvius verborum intellectus ostendit, sed & illud, quod constet ex S. Augustino *lib.* 2. *de adulter. conjug. cap.* 20. in Africa Sacratis hominibus usum matrimonii nullo tempore indultum fuisse. Deinde si Canon pateretur sensum ipsis à Græcis affictum, non tantum Presbyteris & Diaconis, verùm & Episcopis licita fuisset conjunctio matrimonialis extra tempus ministerii; cùm & de his Carthaginensis Canon eodem, quo de Presbyteris & Diaconis modo loquatur: & tamen nec ipsi Græci id Episcopis licitum fuisse prætendunt.

Culpatur Gratianus Canonem referens.

Tametsi ergo Ecclesia Latina disciplinam Græcorum, Presbyteris & Diaconis usum matrimonii prius contracti indulgentem non improbet, quasi legi Evangelicæ repugnantem, numquam tamen Canonem hunc, zelo nimium præcipiti contrariam disciplinam reprobantem, & Ecclesiæ Romanæ errores temerariè nimis affingentem, probavit.

In aliquibus Canon probatus.

Undè nec immeritò dixit Antonius Augustinus *lib.* 1. *dial. de emend. Grat. cap.* 8. *nullo pacto recipi potest: Est enim contra cælibatum Latinorum Sacerdotum conscriptus, & apertè contra Romanam Ecclesiam.* Refertur tamen à Gratiano *dist.* 31. *Can.* 13. quod notare poterunt, qui credunt omnia in Decreto Gratiani contenta ab Ecclesia Romana esse probata.

Quod verò in præsenti Canone edicitur, Presbyteros & Diaconos recurrentibus vicibus suis sacrificandi aut ministrandi debere ab usu matrimonii abstinere; quia " oportet eos qui

» qui divino altari assident in sanctorum tractandorum tempore esse omninò continentes, ut possint id, quod à Deo simpliciter » petunt, obtinere: " numquam non probare potuit Ecclesia Romana; utpotè quæ planè continentes Ministros Altaris desiderat. Quare & Clemens VIII. statuit conformiter ad hunc Canonem, ut Presbyter Græcus conjugatus Missæ sacrificium oblaturus per hebdomadam vel triduum ab uxore abstineat, *Constit.* 33. in Bull. Rom.

Hæc expendat, qui Presbyterum, non tantum licito actui matrimoniali operam dantem, sed & in actum fornicationis, & sacrilegii prolapsum, nullo penè aut exiguo intercurrente tempore Sacris altaribus adstare permittit.

Presbyter ante annum trigesimum non ordinandus.

Can. XIV. " Sanctorum, Divinorumque » Patrum nostrorum Canon in his quoque valeat, ut Presbyter ante triginta annos non » ordinetur, etiam si sit homo valdè dignus, » sed reservetur. Dominus enim Jesus Christus trigesimo anno baptizatus est, & cœpit » docere. Similiter nec Diaconus ante 25. » annos, nec Diaconissa ante 40. annos ordinetur.

Subdiaconus minor 20. annis non ordinandus.

Can. XV. " Subdiaconus ne minor 20. » annis ordinetur. Si quis autem in quovis » Sacerdotii gradu præter præfinita tempora » ordinatus fuerit, deponatur.

De quibus Diaconis agatur in Actis Apostolorum.

Can. XVI. referunt Patres, in Neocæsariensi Synodo edito Canone decretum esse, " quod septem debent esse Diaconi ex Canone, etiamsi sit magna civitas ex libro Actuum » persuadeberis. " Est *Canon* 15. Neocæsariensis supra relatus. Hunc Canonem videntes Græci suæ disciplinæ, quæ plures Diaconos in una Ecclesia admittebat, contrariari dicunt; Nos cum dicto Apostolico Patrum mentem adaptassemus, invenimus eos esse locutos non " de viris, qui ministrant Mysteriis, sed de » ministerio, quod in usu mensarum adhibebatur. " Deinde interpositis verbis Actuum Apostolorum, quibus Diaconorum electio describitur; nec non commentario S. Chrysostomi in eumdem locum, concludunt: " Propter » hæc ergo nos quoque prædicamus, ut prædicti septem Diaconi non de iis accipiantur, » qui mysteriis serviunt, ut est prius exposita » doctrina: sed eos esse quibus fuit concredita » & tradita dispensatio communi eorum usui, » qui tunc collecti fuerant, qui nobis in hoc » quoque forma fuêre humanitatis & studii in » eos qui indigent.

An erratum sit à Patribus Neocæsariensibus.

Si ergo his Patribus credimus, erratum fuit à Synodo Neocæsariensi, quod Diaconos quorum electio in Actis Apostolorum describitur, crediderit fuisse Diaconos Sacris altaribus ministrantes; cùm, ut ipsi supponunt, septem primi Diaconi tantum mensarum pauperum curam habuerint; adeoque nec Diaconos hodiernos cum illis Apostolicis esse conferendos; quæ sententia Latinis rursus parum placet, videri potest Baronius ad annum 34. Item Morinus *de SS. Ordinat. p. 3. exercitat. 9. c. 3.*

Clericus sine proprii Episcopi licentia ab Ecclesia recedere nequit.

Can. XVII. " Quoniam diversarum Ecclesiarum Clerici propriis, in quibus ordinati sunt, relictis Ecclesiis ad alios Episcopos se contulerunt, & sine proprii Episcopi » sententia in alienis Ecclesiis constituti sunt, » & ex eo ipsos reddi insolentes, ac inobedientes evenit: Statuimus, ut à mense Januario præteritæ quartæ indictionis, nullus » omninò Clericus in quocumque sit gradu, » potestatem habeat sine proprii Episcopi scripta dimissoria in alienæ Ecclesiæ catalogum » referri. Qui hoc enim à præsenti nunc » tempore non servaverit, sed quod in se est, » eum, qui illi manus imposuit, dedecorè affecerit, deponatur & ipse, & qui eum præter rationem suscepit.

Can. XVIII. " Eos, qui Barbaricæ incursionis prætextu, vel alio modo propter » aliquam circumstantiam emigrarunt, Clericos postquam modus ille ac circumstantia » cessarit, vel Barbaricæ incursiones, propter » quas recesserant, rursus in suas jubemus Ecclesias reverti, nec eas diu absque ulla occasione relinquere. Si quis autem non ut » præsens vult Canon, adierit, segregetur, » donec ad suam Ecclesiam redeat. Hoc ipsum autem etiam in eo fiat Episcopo, qui » illum detinet.

Hi Canones nec obscuritatem, nec difficultatem habent, renovantes, & stabilientes disciplinam multis anterioribus Canonibus expositam, nimirum Clericos non posse ab Ecclesia cui semel fuêre adscripti, sine licentia proprii Episcopi ad aliam Ecclesiam transire.

Can. XIX. " Quod oporteat eos, qui præsunt Ecclesiis in omnibus quidem diebus, » sed præcipuè Dominicis, omnem Clerum » & populum docere pietatis & rectæ religionis eloquia, ex Divina Scriptura colligentes intelligentias, & judicia veritatis, & » non transgredientes jam positos terminos, » vel Divinorum Patrum traditionem. Sed » & si ad Scripturam pertinens controversia » aliqua excitata fuerit, ne eam aliter interpretentur, quàm quomodo Ecclesiæ luminaria & Doctores suis scriptis exposuerunt, » & majorem ex iis laudem assequantur, quam » si quæ à se dicuntur, componant, ne dum » quandocumque ad id hæsitant, ab eo quod » convenit, excidant. Per prædictorum enim » Patrum doctrinam populi ad eorum, quæ » sunt bona & expetenda, & inutilia ac rejicienda, cognitionem venientes, vitam in » melius componunt, nec in ignorantiæ vitium delabuntur: Sed doctrinæ mentem » adhibentes seipsos ad id, ne mali quid eis » accidat, excitant, & imminentium suppliciorum metu sibi salutem operantur.

Episcoporum munus est sacras Scripturas populo docere.

Tria præsens Canon docet. Primum, Episcopos qui præsunt Ecclesiis, debere Clerum populumque sibi commissum docere; id est, verbo prædicationis instare præsertim diebus Dominicis. " Per eos enim dies, ait Zonaras, » vacationem à laboribus nacti homines in » Ecclesiam conveniunt, & divinas Scripturas » audiunt.

Prædicationis officium præcipuum est Episcoporum munus.

Quanta Episcopis Apostolorum successoribus sit prædicandi obligatio, liquet ex verbo S. Pauli, *Non misit me Dominus baptizare, sed* PRÆDICARE. Et præcipua ejus ad Timotheum per Jesum Christum judicem & adventum ejus, adjuratio fuit: *prædica verbum.* Unde Patres olim Episcopatum dixêre, *officium prædicationis*, uti liquet ex professione Adalberti Episcopi Morinensis, & formula professionis futuri Archiepiscopi: utraque extat in appendice ad Tomum VIII. Concil. *Num.* 12. & 13.

Unde nec Synodus Tridentina dubitavit iteratò *Sess.* 5. *cap.* 2. & *sess.* 24. *cap.* 4. *De reformat.* dicere, Evangelicam prædicationem esse PRÆCIPUUM *Episcoporum munus*; eosque

que *teneri* PER SEIPSOS, *si legitimè impediti non fuerint, ad prædicandum Sanctum Dei Evangelium.*

Quid populo annuntiandum.

Secundò inculcat Canon, ut Prædicatores, ea quæ populum docent, ex Divina Scriptura colligant; vel ut ait Synodus Tridentina, *prædicent sanctum J. C. Evangelium.*

Utinam id hodie amplius attenderetur, & observaretur, neque verissimum esse videremus, quod suo tempore dixit S. Hieronymus. " Ex litteratis quicumque ordinantur, id habent curæ, non quomodo *Scripturarum medullas* ebibant, sed quomodo aures populi declamationum flosculis mulceant. " *Lib. ad Lucif. cap.* 82.

Scriptura interpretanda ex Patrum Traditione.

Tertiò monet Canon, " ne Prædicator Scripturam aliter interpretetur, quàm quomodo Ecclesiæ luminaria, & Doctores suis scriptis exposuerunt. " En clarissimis terminis expressum, quod contra nostri temporis Sectarios proposuit Synodus Tridentina *Sess. IV.* " Ut nemo contra unanimem consensum Patrum, ipsam Scripturam Sacram interpretari audeat." Vel ut habet professio fidei: " Sacram Scripturam numquam nisi juxta unanimem consensum Patrum, accipiam & interpretabor.

Episcopus in aliena civitate prædicare non potest.

Canon XX. " Ne liceat Episcopo in alia, quæ ad se non pertinet, civitate publicè docere. Si quis autem hoc facere deprehensus fuerit, ab Episcopatu desistat, Presbyteri autem munere fungatur.

Rationem hujus prohibitionis vide in *Canone* 14. Sardicensi.

Quare Episcopus in Presbyteri officio manere possit.

Quod verò Episcopus id attentans Episcopali functione privatus, Presbyteri munere fungi permittatur; ideo est, ait Zonaras, " quod hic Episcopus nullum, ex quo sacerdotio moveri debeat, in se facinus admisit: sola ambitione, laudisque immoderata cupiditate peccavit. Ut igitur peccato animadversio respondeat, & temeraria hominis elatio comprimatur, ab Episcopatu gerendo desistere, atque in Presbyterorum ordinem traduci jubet.

Humilis delictorum confessio pœnitentiæ diminutionem meretur.

Canon XXI. " Qui Canonicorum quidem criminum rei facti, & propterea perfectæ ac perpetuæ depositioni subjecti, in Laicorum locum detrusi sunt, siquidem ad conversionem suâ sponte respicientes peccatum deflent, propter quod à gratia exciderunt, & ab eo se penitùs alienos efficiunt, Clerici habitu tondeantur. Sin autem non suâ sponte hoc elegerint, comam sicut laici nutriant, utpotè qui mundanam conversationem vitæ cœlesti præposuerint.

Hæc disciplina consona Patribus.

Propter ultroneam & humilem delictorum confessionem, & voluntariè susceptam pœnitentiam, pœnam mitigandam esse ostendit hic Canon; dum Clericum ob crimen Canonicum, v. g. fornicationem depositum, & ultrò ac voluntariè pœnitentem & detestantem, non quidem functionibus Clericalibus restituit, sed tamen habitu Clericali donat. Quam hæc pœnæ mitigatio ob ultroneam criminis confessionem & voluntariè susceptam pœnitentiam Patribus, & Canonibus sit consona, ostendit Morinus de Pœnit. *Lib.* 2. *cap.* 6.

Contra simoniacas Ordinationes.

Canon XXII. " Eos qui pecuniis ordinantur, sive Episcopos, sive qualescumque Clericos, & non per examinationem ac vitæ electionem, deponi jubemus, sed & eos etiam, qui ordinaverunt.

Sacra communio ob pecuniam non danda.

Canon XXIII. " Ut nullus sive Episcopus, sive Presbyter, sive Diaconus, immaculatam præbens communionem, ab eo, qui communicat, ejus participationis gratiâ obolos vel quamvis aliam speciem exigat. Non est enim venalis gratia, nec pro pecuniis Spiritûs sanctificationem impertimur: Sed ea iis, qui digni sunt, absque ulla est calliditate communicanda. Si quis autem eorum, qui sunt in Cleri catalogo, ab eo cui immaculatam impertit communionem, ullam speciem exigere visus fuerit, deponatur, ut Simoniaci erroris & maleficii æmulator.

Hic Canon perspicuus est; nec hodiernum propriè & disertè ferit abusum; cum pro Sacra communione impertienda quidquam à Sacerdotibus accipi hodie in usu vix sit: Sed utinam nec à Confessariis quidquam acciperetur; neque oblatorum spe allecti citiùs, quam par est suos pœnitentes reconciliarent, & ad Sacram communionem mitterent: sed de hoc plura in Tractatu de simonia circa Beneficia *P.* 1. *cap.* 10.

Spectacula & scenici ludi à Clericis vitanda.

Canon XXIV. " Ne cui liceat eorum, qui in Sacerdotali Ordine enumerantur, vel Monachorum, in equorum curriculis subsistere, vel scenicos ludos sustinere. Sed & si quis Clericus ad nuptias vocetur, quandò ad receptionem comparata ludicra ingressa fuerint, surgat & discedat, Patrum nostrorum sic jubente doctrinâ. Si quis autem ejus rei convictus fuerit, vel cesset, vel deponatur.

Hic Canon renovat *Canonem* 54. *Laodicenum* suprà relatum; pœnamque contravenientibus imposuit.

Nuptiæ saltibus aliisque ineptiis non fœdandæ.

Nuptias solemnibus conviviis, saltibus scenicis fœdare potiùs quam ornare abusus est antiquissimus: unde jam pridem in Synodo Agathensi ann. 506. *Can.* 39. injunctum fuit Sacratis hominibus, " ut nuptiarum evitent convivia, nec his cœtibus admisceantur, ubi, ait, amatoria cantantur & turpia, aut obscœni corporum motus choreis & saltationibus efferuntur: ne auditus & obtutus sacris mysteriis deputati turpium spectaculorum atque verborum contagione polluantur." Apud Grat. *dist.* 34. *can.* 19.

Ut hic abusus tollatur, statuit Synodus Tridentina: " Nuptias Episcopi, ut ea, quâ decet modestia & honestate fiant, curabunt; sancta enim res est matrimonium, & sanctè tractandum." *Sess.* 24. *de reform. matrim. cap.* 10.

Canon XXV. est merâ renovatio Canonis 17. Chalcedonensis.

De pœna illius, qui ignoranter cum consanguinea matrimonium contraxit.

Canon XXVI. " Presbyterum, qui per ignorantiam illicitis nuptiis est implicatus, esse quidem Cathedræ participem; secundùm ea, quæ sunt nobis à Sacro Canone decreta: A reliquis autem operationibus abstinere. Ei enim qui est talis, satis est si venia detur. Ut is autem aliis benedicat, qui debet propria curare vulnera, non est consentaneum. Benedictio enim est sanctificationis impertitio: Qui autem id non habet propter delictum ex ignorantia, quomodò alteri impertiet? Nec ergo publicè, nec privatim benedicat, nec Christi Corpus aliis distribuat, nec aliquod aliud ministerium obeat; sed præcedentia contentus Domino defleat, ut illi ex ignorantia peccatum remittatur: Manifestum enim est, quod nefarium conjugium dissolvetur, nec vir cum ea ullo mo- do

» do consuetudinem habebit, propter quam » sacrâ operatione privatus est.

Canon ad quem hîc fit allusio, est IX. Neocæsariensis, & conformiter ad illum decernitur, ut si quis se ante Ordinationem imprudenter illicitis nuptiis, v. g. cum sua cognata ignoratâ consanguinitate, implicaverit, ac Presbyter factus peccatum suum fuerit confessus nuptiisque illicitis renuntiaverit, solo honore Cathedræ sit contentus; à reliquis autem operationibus seu functionibus debeat abstinere: *Etenim tali satis est, si venia detur.* Reliqua Canonis perspicua sunt; & utinam rursus expenderent, qui Sacerdotes, non ante Ordinationem, nec per ignorantiam, sed in ipso Sacerdotio constitutos, & scienter in peccatum fornicationis prolapsos, post modicum à lapsu intervallum Sacris Altaribus astare posse credunt. Sane verendum, ne similes Sacerdotes pro benedictione maledictionem frequenter in populum derivent.

Clerici vestibus Ordini suo congruentibus utantur.

Canon XXVII. "Nullus eorum, qui in » Cleri catalogum relati sunt, vestem sibi non » convenientem induat, neque in civitate de» gens, neque iter ingrediens, sed utatur » vestibus, quæ iis, qui in Clerum relati sunt, » attributæ fuere. Si quis autem tale quid fe» cerit, unâ septimanâ segregetur.

Quid circa disciplinam hoc Canone contentam præscripserit Synodus Tridentina, & Synodi Belgicæ latiùs ostendo in Jure Ecclesiastico *P. 1. tit. 2. cap. 2.*

In uvarum benedictione quid cavendum, & observandum?

Canon XXVIII. "Quoniam in diversis » Ecclesiis intelleximus, uvâ ad altare allatâ, » ex quadam quæ invaluit consuetudine, Mi» nistros hanc incruento oblationis sacrificio » conjungentes, utraque simul populo distri» buere: Decernimus, ut nullus Sacerdos » hoc ampliùs faciat: sed ad vivificationem » & peccatorum remissionem solam oblatio» nem populo impertiat: tanquam primitias » autem uvæ allationem existimantes, Sacer» dotes eam seorsùm benedicentes, petenti» bus impertire ad fructuum datoris gratiarum » actionem, per quos corpora nostra Divinâ » dispositione augentur & aluntur. Si quis » autem Clericus præter hæc Decreta fecerit, » deponatur.

In quibusdam Ecclesiis consuetudo invaluerat, ut *uvæ* ad altare offerrentur; ac uvæ cum speciebus consecratis populo distribuerentur; quod ne post hæc fiat hoc Canone edicitur; at uvarum primitias à Sacerdote benedici & populo distribui " permittitur, ut exinde fru» gum datori, omniumque, quæ ad carnis vi» ctum, cultumque necessaria sunt largitori, » ait Zonaras, gratias agant.

Benedictio uvæ olim in Ecclesia recepta.

Similes frugum, ac singulatim *uvarum* benedictiones extant, tam in recentioribus, quam vetustioribus Græcorum & Latinorum Ritualibus. Et quidem in Sacramentario S. Gregorii in Festo S. Xisti extat benedictio *uvæ* his verbis expressa: " Benedic Domine, & » hos fructus novos uvæ, quos tu, Domine, » rore cœli, & inundantiâ pluviarum, & tem» porum serenitate atque tranquillitate ad ma» turitatem perducere dignatus es; & dedisti » eos ad usus nostros, cum gratiarum actio» ne percipere in nomine Domini Nostri Jesu » Christi. Per quem hæc omnia, &c.

Frugum benedictio solebat inter Missarum solemnia peragi post consecrationem.

Illud, &c. includit quæ hodie in Missa sequuntur: *semper bona creas, sanctificas, benedicis & præstas nobis:* Nam ut advertit Cardinalis Bona *Lib. 2. rer. Liturg. cap. 14.* immediatè ante hæc verba, si novæ fruges aut quælibet alia humanis usibus inservientia benedicenda erant, ante altare olim collocari solebant, & hîc à Sacerdote benedici; & terminatâ benedictione solitâ clausulâ *per Christum Dominum nostrum*, sequentem addebant orationem, *per quem hæc omnia bona creas*, &c. Quæ tunc non tam ad Corpus & Sanguinem Christi, quam ad res benedictas referebantur; quas Deus continuo reservando creat; easque petimus ejus benedictione sanctificari nostris usibus profuturas.

Extra Missam fieri cœpta: & quæ inde incommoda.

Sed successu temporis tepescente Fidelium fervore, hæc, ne Missa prolixior esset, ab ea sejuncta fuerunt; manente interim oratione, quæ dum hodie super solas species consecratas profertur, vix intelligitur; imo, ut sensum habeat convenientem mirum in modum torqueri debet; quod & in multis aliis in Missa occurrentibus accidisse, & hodie obscuritatem magnam parere, sæpius monet Cardinalis Bona.

Consuetudo solvendi jejunium in Cœna Domini improbata.

Canon XXIX. " Carthaginensis Syno» di Canon dicit, ut sancta altaris non nisi à » sobriis hominibus peragantur, excepto uno » die in anno, in quo Cœna Domini pera» gitur; tunc fortasse propter aliquas in iis » locis occasiones Ecclesiæ utiles Sanctis illis » Patribus hâc dispensatione usis. Cùm ni» hil ergo nos inducat, ut accuratam obser» vationem relinquamus, statuimus Apostoli» cas ac paternas traditiones sequentes non » oportere in Quadragesimæ postrema septi» mana quintâ feriâ jejunium solvere, & to» tam Quadragesimam injuriâ afficere.

Canon Carthaginensis, cujus hîc fit mentio, est Canon 41. in Codice Africano exhibitus; quo permittitur feriâ V. in Cœna Domini à non jejunis sumi Eucharistia: quam indulgentiam seu *dispensationem* Patres Trullani abrogant, *Apostolicas ac paternas traditiones sequentes:* quibus verbis, ut notat Zonaras, 68. *Canonem Apost.* & 50. *Laodicenum* intellexerunt.

Porrò de hac Ecclesiæ Africanæ dispensatione in dicto Canone 41. expressa, solvendi jejunium feriâ quintâ hebdomadæ Majoris, sive in Cœna Domini; nec non accipiendi Eucharistiam eo die à non jejunis tractat S. Augustinus Epistolâ 54. ad Januarium, aitque, eam esse de hoc genere, *quod per loca regionesque variatur*, ac de quo consequenter concludit: *Faciat ergo quisque quod in ea Ecclesia, ad quam venit, invenerit.*

Post hæc ostendit, quod licet " liquidò ap» pareat, quando primum Discipuli accepe» runt Corpus & Sanguinem Domini, non » eos accepisse jejunos; nequaquam tamen » propterea calumniandum esse universæ Ec» clesiæ, quod à jejunis semper accipiatur. Ex » hoc enim placuit Spiritui Sancto, ut in » honorem tanti Sacramenti in os Christiani » prius Dominicum Corpus intraret, quam » cæteri cibi.

Dispensationis origo.

Deinde adductis rationibus, quibus hanc universalis Ecclesiæ praxim justificat, subjungit: " Sed nonnullos probabilis quædam ra» tio delectavit, ut uno certo die per annum, » quo cœnam Dominus dedit, tamquam ad » insigniorem commemorationem post cibos » offerri & accipi liceat Corpus & Sangui» nem Domini. Honestius autem arbitror eâ » horâ fieri, ut qui etiam jejunaverit, post » refectionem, quæ horâ nonâ fit, ad obla» tionem

» tionem possit occurrere.

" Quapropter neminem cogimus ante Do» minicam illam cœnam prandere, sed nulli » etiam contradicere audemus. Hoc tamen » non arbitror institutum, nî quia plures & » propè omnes in plerisque locis eo die la» vare consueverunt.

Hactenus Augustinus, addens & causam, ob quam plerique in variis locis illa die lavarent; eo quod " baptizandorum corpora » per Quadragesimæ observationem sordidata, » cum offensione sensûs ad fontem tractaren» tur, nisi aliquâ die lavarentur. Istum au» tem diem potius ad hoc electum, qua Cœ» na Dominica anniversariè celebratur. Et » quia concessum est hoc baptismum acceptu» ris, multi cum his lavare voluerunt, jeju» niumque relaxare.

Uxorati ad Sacerdotium promoti, à cohabitatione uxorum abstinere debent.

Canon XXX. " Ad Ecclesiæ ædificatio» nem omnia facere volentes, etiam Sacer» dotes, qui sunt in barbaricis Ecclesiis, com» plecti curâ constituimus. Quare si Aposto» licum Canonem de uxore non ejicienda pie» tatis ac religionis prætextu se supergredi de» bere existimant, & ultra ea, quæ sunt con» stituta, facere: & ideò communi cum suis » consortibus conventione & consensu inito, » à mutua consuetudine abstinent, statuimus » eos non amplius cum illis ullo modo co» habitare debere, ut ex eo nobis perfectam » sui promissi demonstrationem præbeant. Hoc » autem illis non propter aliud, quàm propter » eorum pusillanimitatem, extraneosque ac » non satis firmos mores concessimus.

Sacerdotes nonnulli in barbaricis Ecclesiis more Latinorum ab uxoribus ante Sacerdotium ductis abstinendum crediderunt; quod licet esset contrarium Græcorum disciplinæ; imò & *Canoni V.* Apostolico oppositum videretur, tamen Patres id esse tolerandum crediderunt; modò tales Sacerdotes etiam à cohabitatione uxorum abstinerent; *ut ex eo*, inquiunt, *nobis perfectam sui promissi demonstrationem præbeant.*

Ratio Canonis.

" Hinc enim, ait Zonaras, cum & eos » implere promissi fidem facilè apparebit, tum » verò constantiores in suscepto continentiæ » consilio dissociatio procul amandatæ uxoris » efficiet. Cum iis enim cohabitare, easque » continuò aspicere, ad veneream congressio» nem sit illis forsitan incitamento.

Missarum solemnia vetita in privatis Oratoriis.

Canon XXXI. " Clericos, qui in Orato» riis, quæ sunt intra domos, sacra faciunt, » vel baptizant; hoc illius loci Episcopi sen» tentiâ facere debere decernimus. Quare si » quis Clericus hoc non sic servaverit, de» ponatur.

Disciplinam hujus Canonis renovavit Synodus Tridentina in Decreto *De observandis & evitandis in celebratione Missæ*; & fusius de eo agemus in Jure Ecclesiastico *P. 2.* in Titulo *De Sacrificio Missæ.*

Aqua vino miscenda in Sacrificio Missæ.

Canon XXXII. " Quoniam ad nostram » cognitionem pervenit, quod in Armenio» rum regione vinum tantum in sacra men» sa offerunt, aquam illi non miscentes, qui » incruentum sacrificium peragunt, adducen» tes Ecclesiæ Doctorem Joannem Chrysosto» mum hæc dicentem in interpretatione Evan» gelii secundùm Matthæum: Quamobrem » non aquam bibit cùm surrexit, sed vinum? » Improbam sanè hæresim radicitùs extirpans. » Quoniam enim nonnulli aquâ in mysteriis » usi sunt, ostendens quod & quando my» steria tradidit, & quando, postquam resur» rexisset, absque mysteriis solam ac nudam » mensam apposuit, usus est vino. Ex geni» mine inquit, vitis: Vitis autem vinum, non » aquam generat: & ex eo aquæ in sacro sa» crificio adjunctionem Doctorem subvertere » existimant: Ut non ab hoc tempore inpo» sterum ignorantiâ teneantur, Patris senten» tiam orthodoxè aperimus. Cùm enim im» proba Hydroparastarum, hoc est, eorum, » qui aquam offerebant, antiqua esset hære» sis, pro vino solâ aquâ in proprio sacrifi» cio usi sunt; refellens hic Vir divinus de» testabilem ejusmodi hæresis doctrinam, & » ostendens quod directè Apostolicæ traditio» ni adversatur, id quod jam dictum est, af» firmavit. Nam & suæ Ecclesiæ, ubi est illi » Pastoralis administratio tradita, aquam vi» no miscendam tradidit, quando incruentum » peragi sacrificium oportet, ex pretioso Chri» sti nostri Redemptoris latere ex sanguine » & aqua contemperationem ostendens, quæ » in totius mundi vivificationem effusa est, » & peccatorum redemptionem, & in omni » etiam Ecclesia, ubi spiritalia lumina defulserunt, hic ordo divinitùs traditus serva» tur. Nam & Jacobus Christi Domini no» stri secundùm carnem frater, cui Hieroso» lymitanæ Ecclesiæ thronus primùm est cre» ditus: & Basilius Cæsareensium Ecclesiæ Ar» chi-Episcopus, cujus gloria omnem terra» rum orbem pervasit, mystico nobis in scriptis » tradito sacrificio, ita consecrandum in Di» vina Missa ex aqua & vino sacrum Cali» cem ediderunt. Et qui Carthagine conve» nerunt Sancti Patres his verbis apertè & præ» cisè mentionem fecêre: ut in Sanctis nihil » plus, quam Corpus & Sanguis Domini of» feratur, ut ipse Dominus tradidit, hoc est » panis, & vinum aquâ mistum. Si quis er» go Episcopus vel Presbyter non secundùm tra» ditum ab Apostolis ordinem facit, & aquam » vino miscens, sic immaculatum offert sa» crificium, deponatur, ut imperfectè myste» rium enuntians, & quæ tradita sunt, inno» vans.

Doctrina Canonis à Synodo Tridentina probata & exposita.

Doctrinam & ritum hujus Canonis etiam Synodus Tridentina probavit, declaravitque, " præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, » ut aquam vino in Calice miscerent: tum » quòd Christum Dominum ita fecisse creda» tur, tum etiam quia à latere ejus aqua si» mul cum sanguine exierit, quod Sacramen» tum hac mixtione recolitur: & cùm aquæ » in Apocalypsi Beati Joannis populi dicantur: » ipsius populi fidelis cum Capite Christo unio » repræsentatur. " *Sess. 22. de sacrif. Missæ cap. 7.*

Tertiam ritûs illius rationem à Synodo adductam, multis jam pridem urserat & exposuerat S. Cyprianus in Epistola ad Cæcilium, & refertur à Gratiano *Can. 1. & 2. dist. 2. de consecrat.* sed nonnihil aliter quàm apud Cyprianum extant; ut notant Correctores Romani; qui Gratianus *Canone 7.* refert Decretum sub nomine Julii Papæ, quo dicta ratio fortissimè asseritur, diciturque: " Quæ copulatio & con» junctio aquæ & vini sic miscetur in Calice » Domini, ut mistio ista non possit separari. » Nam si vinum tantum quis offerat, San» guis Christi incipit esse sine nobis. Si verò » aqua sit sola, plebs incipit esse sine Chri» sto.

In assum-

Canon XXXIII. " Quoniam cognovi» mus

...ptione ad sacros Ordines conjunctio sanguinis non attendenda.

» mus in Armeniorum regione eos solùm in » Cleri ordinem referri, qui sunt ex genere Sacerdotali, iis, qui hoc facere aggrediuntur, » mores Judaïcos sequentibus : Nonnullos autem eorum, etiam non tonsos, sacros Cantores, & Divinæ legis Lectores constitui : » decernimus ut deinceps non liceat iis, qui » volunt aliquos ad Clerum adducere, ad ejus, » cui manus imponitur, genus respicere : sed » examinantes an digni sint juxta exposita in » Sacris Canonibus Decreta, in Cleri catalogum referri, ut eos Ecclesiasticè promoveant, sive sint ex majoribus suis Sacerdotibus sive non. Sed etiam ut nulli ex omnibus permittant, juxta ordinem eorum, qui » sunt in Clericorum ordinem relati, populo » in suggestu Divinas Scripturas recitare, nisi is Sacerdotali tonsurâ usus fuerit, & benedictionem à suo Pastore canonicè susceperit. Si quis autem præter hæc facere deprehensus fuerit, segregetur.

Canon evertit omnem in conferendis Beneficiis carnalem affectum.

Ratio hujus Canonis funditus evertit omnem in conferendis Sacerdotiis carnalem proximitatis & consanguinitatis affectum ; quem & olim S. Gregorius *Lib.* 7. *Epist.* 5. ad Brunichildam Francorum Reginam, non secus ac Simoniacam pravitatem cavendum monuit : " Christianitatis vestræ sollicitudo diligenter » invigilet, & nullum, qui sub regno vestro est, » ad Sacrum Ordinem ex datione pecuniæ, vel » quorumlibet patrocinio personarum, seu *proximitatis jure* patiatur accedere ; sed ille ad » Episcopatus vel alterius Sacri Ordinis officium eligatur, quem dignum & vita & mores ostenderint.

Et Synodus Tridentina *Sess.* 25. *cap.* 1. *de reformat.* deplorat quod ex illo multorum malorum in Ecclesia seminarium exstet, moneque propterea Episcopos, ut eum *penitus* deponant.

Canon XXXIV. Est renovatio Canonis XVIII. Chalcedonensis ; cujus notata repete.

Metropolitano non licet Episcopi sui suffraganei mortui res rapere.

Canon XXXV. " Nulli omnium Metropolitanorum liceat, mortuo Episcopo, qui » ejus throno subest, res ipsius, vel Ecclesiæ » ejus auferre, vel sibi vendicare : sed sint sub » custodia Cleri Ecclesiæ, cui defunctus præfuit, usque ad alterius Episcopi promotionem : Præterquam si in eadem Ecclesia non » relicti sint Clerici ; tunc enim Metropolitanus ea non diminuta servabit, ordinando » Episcopo omnia reddens.

Quod Canone 22. Chalcedonensi de Clericis simpliciter dictum fuerat, præsenti Canone de Metropolitano quoque edicitur : nihilque obscuritatis habebit, si cum notatis ad dictum Canonem 22. conferatur.

Renovatio Canonis 3. Constantinop. & 28. Chalced.

Canon XXXVI. " Renovantes quæ à » Sanctis centum quinquaginta Patribus in » hac à Deo conservanda & regiâ urbe & » sexcentis triginta, qui Chalcedone convenêre, constituta sunt, decernimus ut thronus Constantinopolitanus æqualia privilegia » cum antiquæ Romæ throno obtineat, & in » Ecclesiasticis ut ille rebus magnificat, ut qui » sit secundus post illum. Post quem magnæ » Alexandrinorum civitatis numeretur thronus, deinde Antiochiæ, & post eum Hierosolymitanæ civitatis.

Ordo quinque Patriarcharum hic primum expressus.

Hoc Canone innovantur, & confirmantur Canon III. Constantinopolitanus, & Canon XXVIII. Chalcedonensis, quorum notas consule ; ac insuper quinque Patriarchæ nominatim exprimuntur ; ordoque inter ipsos observandus præscribitur ; qui ante hunc Canonem nullibi expressus reperitur.

Refert eum Gratianus *Dist.* 22. *Can.* 6. sed necessariò conferenda correctio Romana.

Episcopus ob incursiones Barbaricas non valens ad suam Ecclesiam accedere, honoris & muneris particeps est.

Canon XXXVII. " Quoniam diversis » temporibus Barbaricæ incursiones fuêre, & » ex eo plurimæ civitates infidelibus subjugatæ fuêre, ut ideò non possit ejus civitatis » Præsul, postquam ordinatus fuerit, suum » thronum apprehendere, & in eo in sacerdotali constitutione collocari, & sic pro ea, » quæ invaluit, consuetudine ordinationes & » omnia quæ ad Episcopum pertinent, agere » & tractare : Nos honorem ac venerationem » sacerdotio servantes, & gentilem injuriam » nequaquam ad Ecclesiasticorum jurium perniciem exerceri volentes ; eos qui sic ordinati sunt, & propter prædictam causam in » suis thronis non sunt constituti, ut absque » ullo ex ea re præjudicio conserventur, decrevimus, ut & diversorum Clericorum ordinationes Canonicè faciant, & præsidentiæ » auctoritate secundùm proprium statum utantur, & sit firma ac legitima, quæcumque » ab eis procedit, administratio. Non enim » à tempore necessitatis exactâ juris observatione circumscriptâ dispensationis terminus » circumscribetur.

Extensio Canonis Antiocheni.

Quod Canone 18. Antiocheno decretum erat, ut Episcopus electus & ordinatus, qui ad suam Ecclesiam non ierit, non suâ quidem culpâ, sed propter populi recusationem, aut aliquam aliam causam, quæ à se non oritur, sit honoris & muneris particeps, id per præsentem Canonem extenditur & applicatur Episcopo, qui civitatem suam Episcopalem intrare non potest, eo quod à Barbaris sit occupata ; fusiusque exprimuntur quæ ad honorem & munus Episcopi spectant.

Innovatio Canonis 17. Chalcedonensis.

Canon XXXVIII. " Canonem, qui à » Patribus factus est, nos quoque observamus, qui sic edicit : Si qua civitas ab Imperiali potestate innovata est, vel rursùs » innovata fuerit, civiles ac publicos typos » Ecclesiasticarum quoque rerum ordo consequatur.

Canon cujus hîc fit mentio & innovatur, est 17. Chalcedonensis ; cujus notas repete.

De juribus & privilegiis conservandis novæ Justinianopoli.

Canon XXXIX. " Cum frater & Comminister noster Joannes Insulæ Cypri Præsul unà cum suo populo in Hellespònticam » Provinciam & propter Barbaricas incursiones, & ut à gentilium servitute liberarentur, & Christianissimæ potentiæ sceptris » purè subjicerentur, à prædicta insula emigraverit, Clementis Dei providentiâ, & » pii Deique amantis Imperatoris nostri labore constituimus, ut citra ullam innovationem serventur, quæ à divinis Patribus, qui » Ephesi primum convenerunt, prædicti viri » throno privilegia concessa sunt, ut nova » Justinianopolis Constantinopoleos jus habeat, & qui in ea constituitur, pius ac religiosissimus Episcopus, præsit omnibus Hellespònticorum Provinciæ Episcopis, & à » suis Episcopis eligatur ex antiqua consuetudine. Mores enim, qui sunt in unaquaque Ecclesia, divini etiam nostri Patres servandos censuerunt, Cyzicenorum civitatis » Episcopo Præsuli dictæ Justinianopoleos subjecto existente ad imitationem reliquorum » omnium Episcoporum, qui subsunt prædi-

» cto

» cto Dei amantissimo Præsuli Joanni, à quo, » cùm usus postulaverit, etiam ipsius Cyzi- » cenorum civitatis Episcopus ordinabitur.

Sensus Canonis. Pro intellectu hujus Canonis notandum, quod Metropolis Cypriorum olim dicta *Constantia* à Justiniano Imperatore restaurata, suo de nomine vocata sit, *Justinianopolis.*

Porrò Synodus Ephesina antehac decreverat, ut nec Antiochenus, nec ullus quivis Episcopus in Insula Cypro aliquam vel Metropoliticam auctoritatem exerceret; sed ut omnia negotia Ecclesiastica ibi emergentia à Metropolitano *Constantiæ*, & Synodo Provinciæ definientur.

Cum verò Saraceni tempore hujus Synodi Constantiam sive *novam Justinianopolim* occupassent, Joannes civitatis illius Episcopus cum suo populo emigravit in Hellespontícam Provinciam, *ut Christianissimæ potentiæ sceptris purè subjiceretur.* Cum itaque Joannes cum suis Episcopis, Clericis & populo hîc esset, Patres in ejus gratiam constituerunt, annuente etiam Imperatore, ut jura à Synodo Ephesina suæ quondam Cathedræ indulta, etiam in Hellesponto obtineret; ut nimirum nullus in suos Episcopos aut populos potestatem haberet; atque insuper, Hellespontica Provincia, ejusque Metropolita Cyzicenus Episcopus dicto Joanni subjiceretur; in hancque Provinciam *nova Justinianopolis* idem jus exerceret, quod antea *Constantinopoli* sive *nova* Romæ competierat.

Porrò monent Balsamon, Zonaras & Aristenus suo tempore, nullam ex his Ecclesiis Cypri Archiepiscopatui fuisse subjectam; cujus rationem attigisse videtur Aristenus, " quod » postquam Cyprus Gentilium manibus libe- » rata fuit, quæ in Hellesponto erant Me- » tropoles ad Thronum Constantinopolitanum » redierint. " Ut vel hinc appareat, hanc indulgentiam tantum fuisse temporalem; quamdiu ipse Joannes Provinciâ suâ à Barbaris occupatâ, in Provincia Hellespontica pro fide quasi exulare debebat.

Ætas professioni Monasticæ præscripta. Canon XL. " Quoniam Deo hærere per » secessum ex vitæ strepitu ac perturbatione » valdè est salutare, oportet nos non sine exa- » minatione eos, qui vitam monasticam eli- » gunt, non intempestivè admittere, sed no- » bis à Patribus traditum terminum in eis » quoque servare, ut vitæ secundùm Deum » professionem ut jam firmam, & à scientia » ac judicio factam tunc admittamus, post » rationis complementum. Qui ergo mona- » chicum jugum est subiturus, ne sit minor » quam decem annorum natus, ejus quoque » rei examinatione in Præsulis arbitrio sita, » an augeri tempus conducibilius existimet ad » introductionem & constitutionem in vita » monastica. Etsi enim magnus Basilius in » sacris suis Canonibus eam, quæ se suâ spon- » te Deo offert, & virginitatem complecti- » tur, si septimum decimum annûm comple- » verit in Virginum ordinem referendam esse » statuit; sed tamen de viduis & Diaconissis » exemplum secuti, in dictum tempus, ana- » logiâ & proportione habita, eos, qui vitam » monasticam elegerunt, deduximus. In di- » vino enim Apostolo scriptum est, Sexaginta » annorum viduam in Ecclesia eligendam: Sa- » cri autem Canones quadraginta annorum » Diaconissam ordinandam esse statuerunt, » cùm Dei Ecclesiam Dei gratiâ potentiorem » ac robustiorem evasisse, & ulteriùs proce- » dere vidissent, fideliumque ad Divinorum » mandatorum observationem firmitatem ac » stabilitatem. Quod quidem cum nos quo- » que optimè intellexissemus, modò statuimus » benedictionem gratiæ ei, qui certamina se- » cundum Deum aggressurus est, veluti quod- » dam signaculum celeriter imprimentes, hinc » eum ad non diu cunctandum & tergiversan- » dum inducentes, vel potiùs etiam ad boni » electionem & constitutionem incitantes.

Vita Monastica secessus ex vitæ strepitu. Canon vitam Monasticam dicit, *secessum ex vitæ strepitu* conformiter ad ea, quæ ante scripserat S. Ambrosius ad Ecclesiam Vercellensem, " Clericorum officia in theatro ac sta- » dio, Monachorum instituta esse in spelunca & » secreto. " Pluraque Veterum consona testimonia refert Christianus Lupus in scholiis ad hunc Canonem; concluditque: *Et hinc in Ecclesia nullum fœdius monstrum, quam Monachus inquietus.*

Ratio Canonis dubia. Quod dicat Synodus se contraxisse ætatem professioni Monasticæ præstitutam ad annum decimum; idque contra Canonem XVIII. S. Basilii, qui in professura virginitatem requirit, ut supra 16. aut 17. annos nata sit, eo quod humana infirmitas ad divina mandata atque consilia adimplenda jam per Dei gratiam evaserit firmior & robustior, meritò monet idem Christianus Lupus, *esse longæ indaginis*, an ratio hæc subsistat. Illud constat, Synodum Tridentinam existimasse hanc 10. annorum ætatem satis maturam & idoneam sese alligandi professioni Monasticæ; cum statuit " quod in quacumque religione » tam virorum, quàm mulierum professio non » fiat ante 16. annum expletum. " *Seß. 15. cap. 15. de Regularib.* Quin & ipsa Synodus Trullana sat evidenter innuit, decem annorum ætatem non semper esse sufficientem, ut quis ad professionem Monasticam judicetur sat maturus; dum in Episcopi examinatione reponit, *an augeri tempus conducibilius existimet.*

An & quâ ratione professio Monachalis dicatur benedictio gratiæ? Quod Canon *benedictionem Monachalem* vocet *benedictionem gratiæ*, ac veluti quoddam *signaculum* quod Monacho imprimitur, Goffredo Abbati Vindocinensi occasionem dedit, teste Christiano Lupo, " existimandi, » aut saltem graviter dubitandi, eam bene- » dictionem esse *consecrationis* speciem, ma- » nûs impositionem, Sacramentum ex Apo- » stolica traditione celebrandum, quod possit » à solo Abbate, non à simplici Monacho » imprimi, ac nullo pacto aut casu iterari. » At rectius ejus Episcopus S. Ivo: *Monachi* » *benedictio aliam vim mihi habere non vide-* » *tur, quam super populum Sacerdotis oratio.* » Eam S. Antonio ac aliis antiquis mona- » chis dicit fuisse ignotam, multiplicatis » postmodum Monachorum gregibus indu- » ctam ex quadam cautela, tamquam religio- » nis vinculum humanæ infirmitati provisum, » *ut Monasticus ordo quantò firmius in conspectu Dei & hominum, & solemnius liga-* » *retur, tantò robustius ac devotius à Mona-* » *chis servaretur. Et qui vellent ab hoc pro-* » *posito recedere testimoniis pluribus convince-* » *rentur, & tamquam jurati in Christi Sa-* » *cramenta tyrones ad propositum suum rever-* » *ti cogerentur.* Et hinc liquet Dionysium il- » lum, qui nobis Monachorum benedictio- » nes producit, non esse Areopagitam Apo- » stoli discipulum, sed S. Antonio ac primis » ejus discipulis posteriorem. " Hæc Lupus.

De Anachoretis. Canon XLI. " Eos, qui in urbibus vel » vicis in clausuras volunt se cedere, & sibi » ipsis separatim attendere, priùs quidem in » Monasterium ingredi oportet, & anachoreticam, hoc est, ab aliis separatam ac semotam vivendi rationem exercere, & spatio triennii ei, qui mansioni præest, in Dei » timore parere, & obedientiam in omnibus, » ut æquum est, implere; & ità hujus vitæ » eligendæ institutum profitentes, & quod » eam ex toto corde sua sponte amplectuntur, » ab ejus loci Præsule examinari : Deinde sic » alio anno extra clausuram fortiter se gerere : ut scopus eorum evadat manifestior. » Tunc enim plenè ac perfectè significabunt, » quod non inanem gloriam captantes, sed » propter ipsum reverâ pulchrum ac honestum hoc silentium persequuntur. Post tanti autem temporis complementum, si in » eodem eligendæ vitæ instituto permaneant, » includi ipsos; & eis non amplius licere, » quando voluerint, ex tali mansione egredi, » præterquam si propter communem utilitatem vel aliam necessitatem ad mortem urgentem, ad id trahantur; & ita cum benedictione ejus loci Episcopi. Qui autem sine » his jam dictis causis ex suis habitaculis exire aggrediuntur, primò quidem vel invitos » dictâ clausulâ coërceri, deinde jejuniis & » aliis afflictionibus ipsos curare, scientes, » quemadmodum scriptum est, quod nemo, » qui manum aratro immisit & retro conversus est, aptus est regno cœlorum.

Cur dicti discedentes? Hoc Canone agitur de Anachoretis; quos etiam *discedentes*, sive *Helichastas*, id est, *quiescentes* vocari monet Justinianus in sua *novell. 5. cap. 3. tamquam à communione ad meliora exceptos*: hoc est, à vita communi separatos, solitariè in silentio & contemplatione viventes.

Hæc vita multis tentationibus obnoxia. Hoc vitæ genus multis tentationibus & periculis expositum non nisi *perfectis* convenire Patres crediderunt. Quæ omnia latè exponit S. Hieronymus in Epistola ad Rusticum Monachum rogantem, *num solus, an cum aliis in Monasterio deberet vivere.*

Ibidem enumeratis eremi multis gravibusque periculis respondet : " De ludo Monasteriorum hujusmodi volumus egredi milites, quos eremi dura rudimenta non terrent, quin specimen conversationis suæ » multo tempore dederint; qui omnium fuerint minimi, ut primi omnium fierent.

Multum probandi priusquam ad hanc vitam admittantur. Ne igitur tot tantisque periculis incautus quis se inferat, multâ probatione opus esse priusquam ad vitam Reclusorum sive Anachoretarum quis admittatur, jam pridem Patres judicarunt, & præsens Canon confirmat: Nam, ut bene advertit Zonaras, " qui se ex » communi vitæ consuetudine ad Anachoreticum institutum subitò transferunt cellulæque angustiis inclusi facti sibi duces vivendi, degunt, periculoso se negotio haud dubiè committere Patres existimavêre.

Falsi Eremitæ. Canon XLII. " Eos qui dicuntur Eremitæ, qui quidem nigris vestibus induti & capite comati urbes obeunt, & cum viris sæcularibus ac mulieribus versantur & propriæ professioni faciunt injuriam, statuimus, si elegerint quidem tonsis comis reliquorum Monachorum amictum suscipere, » eos in Monasterio constitui, & inter fratres » referri. Quod si hoc non elegerint, ex urbibus expelli, & solitudines habitare, » ex quibus sibi etiam denominationes confinxêre.

Occasio Canonis. Testatur Balsamon ex hoc hominum genere sua ætate fuisse nonnullos, " Qui dicerent » se Dei jussu ex solitudine in civitates venisse; ut futura quædam prædicant : & simplicioribus quædam impudenter pollicentur, lucri & mercimonii gratiâ.

Hodie meritò observandus hic Canon. Optandum esset, nec hodie similes reperiri; atque observarentur circa hujusmodi hominum genus, quos vulgò Eremitas dicimus, quæ præsens Canon præscribit : majorique cautela, & maturiori examine præcedenti ad vitam Eremeticam admitterentur, sperandum esset, ut qui aliquando vitæ suæ Sanctitate, & Angelica in terris conversatione bono odore Ecclesiam perfuderunt, hodie sæpe non essent hominibus odibiles & suspecti.

Profiteri vitam Monasticam omnibus etiam sceleratis liberum. Canon XLIII. " Licet omni Christiano » vitam exercitatricem eligere, & rerum ad » vitam pertinentium deposita tempestate, » Monasterium ingredi, & habitu Monachi » tonderi, in quacumque prolapsione deprehensus fuerit. Salvator enim noster Deus: » inquit : Eum, qui venit ad me, non ejiciam foras. Tanquam ergo Monachali vitæ agendæ instituto in pœnitentia nobis vitam describente, ei qui ad illud germanè » ac sincerè accedit, acquiescimus ac favemus : Nec ulli ei mores impedimentum afferent, quominus proprium scopum adimpleat.

Vita Monastica vita pœnitentiæ. Hic Canon confirmat, quod Patres unanimi consensu tradidêre, nimirum vitam Monasticam esse *Vitam pœnitentiæ*, juxta illud vulgatissimum S. Hieronymi : *Monachus non docentis habet officium, sed plangentis.* Hinc concludit præsens Canon, unicuique integrum esse, quamvis valde scelerato & nefario vitam Monasticam eligere. " Ut enim columna » quod in ea describitur nobis exprimit; sic, » ait Zonaras, Monastica professio pœnitentiæ imaginem ita effingit ac exprimit, ut » eam ex animis nostris elabi aut effluere numquam omnino patiatur.

Rectè proinde ex hoc Canone concludit Christianus Lupus: nemini ex criminum anteriorum causâ solet occludi ingressus in Monasteria. At utinam, qui hodiè ad vitam Monasticam sive regularem recipiunt adolescentes multis criminibus, & passionibus carnalibus onustos & implicatos, eos tamquam ad statum pœnitentiæ reciperent; nec passim exiguo ab emissa professione tempore ad Sacros Ordines, quasi ab omni vitiorum illorum colluvie purgatos, protruderent, non sine horrenda Sacrorum Ordinum & præcipuè Sacerdotii profanatione, sed de hoc fusius egi in Dissertat. de Canonicis *p. 2. c. 3. §. 11.* & Repagulo Canonico *p. 2. §. 10.*

De Monacho fornicante. Canon XLIV. " Monachus fornicationis » convictus, vel qui ad Matrimonii communionem, vitæque societatem uxorem duxit, » fornicatorum pœnis secundùm Canones subjicietur.

" Quod fornicatorum pœnis subjiciatur, » qui fornicatus est Monachus, ait Balsamon, » est ut clementissimum amplectendum ac recipiendum.

Quæ pœna fornicationum. " Fornicatorum autem pœna, inquit Aristenus, est septem annorum juxta 59. Canonem Basilii Magni; duos namque annos » defler, duos audit, duos substernitur, unum » cum fidelibus consistit, & octavo ad communionem admittitur.

Canon

Saecularis ornatus non assumendus à professuris Monialibus.

Canon XLV. " Quoniam intelleximus in » nonnullis mulierum Monasteriis mulieres, » quæ sacro illo amictu sunt induendæ, priùs » sericis & omnis generis vestibus; prætereà » autem & mundis auro & gemmis variatis » ab iis, qui illas ducunt, exornari, & sic ad » altare accedentes exui tanto opum apparatu, & statim in illis fieri habitus benedi» ctionem, illasque nigro amictu indui, sta» tuimus ne hoc deinceps fiat. Neque enim » fas est, ut quæ jam propriâ voluntate om» nem vitæ jucunditatem deposuit, & eam; » quæ est secundùm Deum, vitæ agendæ ra» tionem amplexa est, firmisque ac stabilibus » rationibus eam confirmavit, & itâ ad Mo» nasterium accessit, per eum, qui interit ac » fluit, mundum, quorum jam oblita erat; » memoriam revocet, & ex eo anceps red» datur, & ejus anima perturbetur instar exun» dantium fluctuum, hucque & illuc ver» santium: Ut nec nonnumquam lacrymam » emittens, cordis per corpus compunctionem » ostendat; sed etsi exigua aliqua, ut est con» sentaneum, lacryma exilierit, non magis » propter affectionem, quam habent propter » exercitatorium certamen, quam propterea » quod mundum & mundana relinquant, ea à » videntibus profluxisse videtur.

Morem seu consuetudinem hoc Canone improbatam etiamnum hodie in multis mulierum Monasteriis superesse compertum est; qui eis intendunt, expendere poterunt, quid fieri & emendari conveniat.

Monachi non nisi necessitate cogente; & gravis Superioris benedictione è Monasterio egrediantur.

Canon XLVI. " Quæ vitam exercitato» riam eligunt, & in Monasteriis sunt con» stitutæ, ne omninò progrediantur. Si qua » autem inexorabilis necessitas ad hoc trahit, » cum benedictione & permissione ejus, quæ » præest, hoc agant, tuncque non solæ per » se, sed cum aliquibus vetulis, & quæ in » Monasterio primæ sint, cum mandato ejus, » quæ præfecta est. Eis autem omninò extra » cubare non licet. Sed & viri, qui vitam » Monasticam persequuntur, urgente necessi» tate, & ipsi cum benedictione ejus cui re» gimen creditum est, procedant. Quamob» rem, qui transgrediuntur id, quod est nunc » à nobis decretum, sive sint viri, sive mu» lieres, convenientibus pœnis subjiciantur.

Quod primâ Canonis parte, de clausura Monialium decernitur, firmavit & vehementer ursit Synodus Tridentina *Sess. 25. cap. 11. de Regularib.* quod tamen Decretum, tametsi saluberrimum non ubique in Belgio hactenus executioni mandatum est: de quo fusius in jure Ecclesiastico titulo *de Monialibus.*

Solitudo Monachis maxime commendata.

Jubet insuper Canon Monacos propter solam inexorabilem necessitatem à mansione egredi, cum benedictione & permissione ejus qui præfectus est; uti notat Balsamon.

Quam enixè solitudinem Monachis Patres tamquam summopere utilem, ac penè necessariam inculcaverint, uno consensu clamant eorum regulæ. Et quidem S. Benedictus, " Monasterium, si fieri potest, ita constitui » vult, ut omnia necessaria, id est, aqua, » molendinum, hortus, pistrinum vel artes » diversæ infra Monasterium exerceantur: " *Ut non sit*, ait, *necessitas Monachis evagandi foras: quia omnino non expedit animabus eorum.* In regula *Cap. 66.* notum quoque est illud Eugenii Papæ apud Gratianum 16. *q.* 1. *Can.* 8. " Monachus claustro suo sit contentus: quia sicut piscis sine aqua caret vitâ, » ita sine Monasterio Monachus: Sedeat ita» que solitarius, & taceat: quia mundo mor» tuus est, Deo autem vivit. " Cæterum de hac Monachorum solitudine, & à seculo separatione præter eruditas notas Hugonis Menardi ad cap. 71. concordiæ regularum, vide late discurrentem Abbatem Trappensem in Tractatu de Sanctitate vitæ Monasticæ *cap.* 16.

Quod Monachi egredientes benedictionem accipiant, vetus est disciplina.

Quod de benedictione Præfecti accipiendâ à Monacho foràs egressuro dicitur, " Anti» quus & laudabilis in Monasteriis mos inva» luit, ait Hugo Menardus loco citato §. 9: » ut numquam Monachus sine benedictione » vel oratione sui Rectoris foras progredia» tur, ut hac veluti circumvallatus, mundi » pericula, & dæmonum tela declinare possit.

Mulieres in Monasteriis Virorum non dormiant.

Canon XLVII. " Neque mulier in viro» rum Monasterio, neque vir in mulierum » dormiat. Extra offendiculum enim & scan» dalum fideles esse oportet, & ad id, quod » decorum & honestum, Deoque gratum, vi» tam suam componere. Si quis autem hoc » fecerit, sive sit Clericus, sive Laicus, se» gregetur.

Canon perspicuus est, ejus dumtaxat fidelis desideratur custodia.

Uxor ejus qui ad Episcopatum promovetur, in Monasterio collocanda.

Canon XLVIII. " Uxor ejus, qui ad » Episcopalem dignitatem promovetur, com» muni sui viri consensu priùs separata, post» quam in Episcopum ordinatus est ac conse» cratus, Monasterium ingrediatur procul ab » Episcopi habitatione extructum, & Episcopi » providentiâ fruatur. Sin autem digna visa » fuerit, etiam ad Diaconatus dignitatem pro» vehetur.

Ad Episcopatum promotus uxoris suæ curam habere debet: Et quam?

Quod hîc statuitur de uxore illius qui ad Episcopatum promotus est, & communi consensu separatâ, quod Monasterium ingredi debeat sat conforme est juri Decret. in *cap.* 5. & 6. X *de conversione conjugat.* quod verò dicitur: *Et Episcopi providentiâ fruatur* uxor, id ita accipiendum monet Zonaras, " nisi mulieri scilicet, ex do» mestica istius copia, opportuna vitæ subsidia » suppeditari queant. Si namque Episcopo » ipsi ne sui quidem commodi causâ, quid» quam ex Episcopatus sui proventibus, præ» terquam in necessarios usus, idque nisi do» mesticis facultatibus destituto, insumere con» cessum est: quanto minus illi ad uxoris re» lictæ subsidium aliquid ex Ecclesiæ bonis, » si mulieri vitæ opportunitates aliunde sup» peditentur, licebit?

Hæc ille; è quibus manifestum est, eruditissimum hunc Græcorum Canonistam nec dubitasse, quin illicitum esset Episcopo vivere ex bonis Ecclesiæ, dum ex patrimonio sibi sufficit.

Canon XLIX. est simplex & nuda renovatio Canonis 24. Chalcedonensis.

Ludus alearum vetitus.

Canon L. " Nullum omnium sive Cleri» cum, sive Laicum, ab hoc deinceps tempo» re aleâ ludere. Si quis autem hoc deinceps » facere deprehensus fuerit, si sit quidem » Clericus, deponatur; si Laicus, segregetur.

Quid de disciplina hoc Canone expressa habeant Synodorum & Principum Belgii Decreta & Edicta latè deducam in Jure Ecclesiastico *P.* 1. *tit.* 2. *cap.* 5.

Spectacula, & spectationes venationum prohibita.

Canon LI. " Omninò prohibet hæc sancta » & universalis Synodus eos, qui dicuntur » Mimos, & eorum spectacula; deindè vena» tionum quoque spectationes, atque in sce» na saltationes fieri. Si quis autem præsen» tem Canonem contempserit, & se alicui eo» rum

» rum, quæ sunt vetita, dederit, si sit quidem Clericus, deponatur; si verò Laicus, segregetur.

Quæ venationes hic intelligantur.

Notat " hîc Zonaras, venationum spectacula, quorum spectationes hîc prohibentur non Clericis dumtaxat, sed & Laicis, non ea intelligenda esse, cùm feræ canum ministerio aut alia simili ratione captantur; nec enim spectaculi vicem, sed actionis potius cujusdam ea res obtinet. Verùm in magnis urbibus feræ bestiæ, leones nimirum ursique alebantur, quæ quidem cum statis temporibus producerentur in theatrum, ibique vel cum hominibus, aut captivis, aut rei capitalis damnatis committerentur, plures eo aspectu oblectari soliti sunt. Ea igitur spectacula, quippè sævitiæ astantium argumentum, qui alienâ clade ad suas ipsi voluptates abuterentur, edi vetat Canon.

Reliqua Canonis satis perspicua sunt: monet autem Christianus Lupus, " hodiernos Latinæ linguæ Professores adolescentulorum saltus tamquam præcipuum ornatum scenis suis intrudentes, graviter impingere in Regulas Christianas.

De usu præsanctificatorum.

Canon LII. " In omnibus sanctæ Quadragesimæ jejunii diebus præterquam Sabbatho & Dominicâ, & sancto Annuntiationis die, fiat Sacrum Præsanctificatorum ministerium.

Describitur ritus Præsanctificatorum apud Græcos in usu.

Jam olim moris fuisse diebus jejuniorum, præsertim Quadragesimæ plenum sacrificium non offerre; sed solis Præsanctificatis uti, diximus, & rationem dedimus ad Canonem 50. Laodicenum: eumque ritum apud Latinos abolitum, præterquam in die parasceves, hodie adhuc per totam Quadragesimam Græci observant. Ritus autem hic est: Die Dominica præter illius diei oblationem quinque alios panes consecrant pro totidem sequentibus feriis usque ad Sabbathum. Tum singulis diebus sub vesperam conveniunt in Ecclesia, & in ipso vespertinatum precum officio Sacramentum antea consecratum proponunt & sumunt, præmissis Psalmis gradualibus & recitatis quibusdam canticis, lectionibus & orationibus, quæ legi possunt in Euchologio Græcorum cum notis Goar *pag.* 187. *& sequentibus.*

Plura de hoc ritu scire desiderans consulat eruditam de eo Dissertationem Leonis Allatii operi ejus de Ecclesiæ Occidentalis & Orientalis consensu adjectam.

De impedimento matrimonii ex cognatione spirituali.

Canon LIII. " Quoniam spiritualis necessitudo seu affinitas corporum conjunctione major est, in nonnullis autem locis cognovimus quosdam, qui ex sancto & salutari Baptismate infantes suscipiunt, postea quoque cum matribus illorum viduis matrimonium contrahere, statuimus ut inposterum nihil fiat ejusmodi. Si qui autem post præsentem Canonem hoc facere deprehensi fuerint, ii quidem primò ab hoc illicito matrimonio desistant, deindè & fornicatorum pœnis subjiciantur.

De impedimento ex cognatione spirituali resultante, tenendum hodie Decretum Tridentini, de quo latiùs in Jure Ecclesiastico *p.* 2. tit. *de impedimentis Matrimonii.*

De impedimentis consanguinitatis.

Canon LIV. " Cum Divina Scriptura nos apertè doceat: NON INGREDIERIS AD OMNEM CONSANGUINEAM CARNIS TUÆ AD REVELANDAM EJUS TURPITUDINEM, Divinus Basilius nonnullas prohibitas nuptias in suis Canonibus enumeravit, multis silentio prætеritis, & his utrisque nobis utilitatem attulit. Turpium enim nominum multitudine evitatâ, ne verbis orationem pollueret, generalibus nominibus impuritates complexus est, per quas legibus vetitas nuptias nobis in summa ostendit. Quoniam autem propter ejusmodi silentium, & quod non discerni posset illicitarum nuptiarum prohibitio, seipsam natura confudit: Nobis visum est ea paulò apertiùs exponere, ab hoc deinceps tempore decernentes, ut qui cum patrui sui filia matrimonii societatem coierit, ut pater & filius qui cum matre & filia, vel cum duabus puellis sororibus pater & filius, vel cum duobus fratribus mater & filia, vel fratres duo cum duabus sororibus, in septennii Canonem incidant, iis procul dubio separatis à nefario contubernio.

De his quoque impedimentis agemus in Jure Ecclesiastico loco citato.

Canon LV. " Quoniam intelleximus in Romanorum civitatibus, in sanctis Quadragesimæ jejuniis, in ejus Sabbathis jejunare, præter Ecclesiasticam traditam observationem: Sanctæ Synodo visum est, ut in Romanorum quoque Ecclesia inconcussè vires habeat Canon, qui dicit: " SI QUIS CLERICUS INVENTUS FUERIT IN SANCTO DIE DOMINICO VEL SABBATHO JEJUNARE, PRÆTER UNUM ET SOLUM, DEPONATUR; SIN AUTEM LAICUS, SEGREGETUR.

Improbata consuetudo jejunandi die sabbathi.

Canon, quem hîc inculcat Synodus, quemque etiam ab Ecclesia Romana inviolabiliter observari præcipit, est Canon 65. inter Apostolicos supra relatos; eumque ab ipsis Apostolis editum fuisse Patres hujus Synodi supponunt; ideoque acriùs quam oportuit, consuetudinem Romanæ Ecclesiæ jejunandi die Sabbathi reprobasse videntur. Unde & hic unus est ex Canonibus, quos Ecclesia Romana numquam recepit. Repete notata ad dictum Canonem Apostolorum.

Canon ab Ecclesia Romana non receptus.

Canon LVI. " Similiter accepimus & in Armeniorum regione & in aliis locis, in Sabbathis & Dominicis sanctæ Quadragesimæ quosdam ova & caseum comedere. Visum est ergo & hoc, ut omnis Dei Ecclesia, quæ est in universo terrarum orbe, unum ordinem sequens, jejunium perficiat, & abstineat sicut ab omni mactabili, sic ab ovis & caseo, quæ quidem sunt fructus & fœtus eorum à quibus abstinemus. Si autem hoc non servaverint, si sint quidem Clerici, deponantur; sin autem Laici, segregentur.

Quæ ex carne originem trahunt vetita diebus jejuniorum.

Ostendit hic Canon, veteres Græcos licet Quadragesimæ diebus Dominicis & Sabbathis non jejunarent, à carnibus tamen abstinuisse; credidisseque abstinentiam à carnibus inferre necessariò abstinentiam ab iis omnibus, quæ sementinam ex carne trahunt originem: Quod & Latinos olim in Quadragesima observasse; & etiamnum in quibusdam regionibus in usu esse notum est. *Vide Can.* 6. 10. 4. ex responso S. Gregorii ad Augustinum Anglorum Episcopum.

Canonis disciplina etiam apud Latinos in usu fuit.

Canon LVII. " Quod ad altare mel & lac offerre non oportet.

Mel & lac ad altare non offerendum.

Relege notata ad Canonem III. Apostolorum, & XXVIII. hujus Synodi.

Canon LVIII. " Nemo eorum, qui sunt in

Laicis ibi

Sacram communionem dare nequeunt.

» in ordine Laicorum, divina sibi mysteria » impertiat præsente Episcopo, vel Presbytero, vel Diacono. Qui autem tale quid ausus fuerit, ut præter ea, quæ sunt constituta faciens, unâ septimanâ segregetur, & ex eo » doceatur non ampliùs sapere, quam sapere » oportet.

Zonaras ad hunc Canonem videtur supponere, Laicum sibi posse divina mysteria, id est, Sacram Eucharistiam impartiri, si nemo ex initiatis adsuerit, & necessitas sumendi urserit. Et sanè olim Laicos Sacram Eucharistiam manibus contigisse, & ori suo imposuisse multis ostendit Cardinalis Bona *l. 2. rerum Liturg. cap. 17.*

In privatis Oratoriis baptismum non conferendum.

Canon LIX. " In Æde oratoria, quæ est » intra domum, Baptismus nequaquam peragatur, sed qui illuminatione ab omnibus » sordibus aliena digni habendi sunt, ad Catholicas Ecclesias accedant, & hoc illic munere perfruantur. Si quis autem, quæ à » nobis constituta sunt, non servare convictus fuerit, si sit quidem Clericus, deponatur; si autem Laicus, segregetur.

Conformis est *Clementina unica de Baptismo*, à Synodis Belgicis sæpiùs innovatæ, uti latiùs dicetur in Jure Ecclesiastico *p. 2. tit. de Baptismo.*

Puniendi qui se à dæmone obsessos simulant.

Canon LX. " Cùm clamet Apostolus, » quod qui domino adhæret, unus est spiritus, clarum est, quod qui etiam cum contrario init familiaritatem ac consuetudinem, cum illo conjunctione unum fit. Eos » ergo, qui se à dæmone correptos esse simulant, & morum improbitate eorum figuram » & habitum simulatè præ se ferunt, visum » est omni modo puniri, & ejusmodi afflictionibus, laboribusque eos subjici oportere, quibus ii, qui verè à dæmone correpti » sunt, ut à dæmonis operatione liberentur, » jure subjiciuntur.

Etiam hodie in similes animadvertendum.

Observant Balsamon & Zonaras quod hi, de quibus in Canone, illa simulatione ad quæstum abuterentur; quod & hodie non raro contingere, facilè depræhenderetur, si seriò in illos, qui se à dæmone correptos asserunt, inquireretur.

Contra Magos & incantatores.

Canon LXI. " Qui vatibus seipsos tradiderunt, vel iis, qui hecatontarchæ seu centuriones dicuntur, vel aliis ejusmodi, ut » ab illis discant, si quid sibi revelari velint, » convenienter iis, quæ de ipsis à Patribus » constituta sunt, sexennii Canoni subjiciuntur. Et ipsi autem eos quoque subjici oportet, qui ursas, vel ejusmodi animalia ad » ludum & simpliciorum noxam circumferunt, & fortunam ac fatum, & genealogiam, & quorumdam ejusmodi verborum » multitudinem, ex fallaciæ impostutæque » nugis proferunt: Eosque qui nubium persecutores & incantatores, & amuletorum » præbitores, & vates appellantur. Eos autem, qui in iis persistunt, & non ab ejusmodi perniciosis gentilibusque studiis avertuntur & aufugiunt, Ecclesiâ omninò exturbandos decernimus, sicut & sacri Canones » dicunt. Quæ enim est luci cum tenebris » communicatio? Ut ait Apostolus: Vel quæ » fideli cum infideli pars est? Quæ autem » Christo est cum Belial concordia ac conventio?

Si pastorum vigilantia seriò intenderet, non dubium, quin & plures ritus superstitiosos hoc Canone expressos, aut iis pejores & perniciosiores hodie frequentari non rarò deprohenderent.

A gentilium ritibus & festivitatibus abstinendum.

Canon LXII. " Kalendas quæ dicuntur, » & vota, & Brumalia quæ vocantur, & qui » in primo Martii mensis die fit conventum, » ex fidelium universitate omninò tolli volumus: Sed & publicas mulierum saltationes, multam noxam exitiumque afferentes. » Quin etiam eas, quæ nomine eorum, qui » falsò apud Gentiles dii nominati sunt, vel » nomine virorum, ac mulierum fiunt, saltationes ac mysteria more antiquo & à vita » Christianorum alieno, amandamus, & expellimus, statuentes, ut nullus vir deinceps muliebri veste induatur, vel mulier » veste viro convenienti. Sed neque comicas, vel satyricas, vel tragicas personas induat; neque execrandi Bacchi nomen uvam » in torcularibus exprimentes, invocent; neque vinum in doliis effundentes risum moveant, ignorantiâ vel vanitate ea, quæ ab » insaniæ impostura procedunt, exercentes. » Eos ergo, qui deinceps aliquid eorum, quæ » scripta sunt aggrediuntur, ubi ad horum » cognitionem pervenerint, si sint quidem » Clerici, deponi jubemus; si verò Laici, » segregari.

Quid Kalenda.

Kalendas sive festum Kalendarum vocantur publicæ illæ ac superstitiosæ lætitiæ, quas Kalendis Januarii, quibus annus aperitur, exhibuêre primum Gentiles, usurpavêre postmodum Christiani; & quas utrique indecoris choreis, mulierumque aut ferarum assumptis formis & vestibus fœdabant: uti pluribus ostendit De Fresne in glossario, verbo *Kalenda*: ibidem observans, quod licet frequenter ab Ecclesia & Episcopis proscriptæ fuerint, indictis ad hanc diem jejuniis & litaniis, quibus ex quodammodo expiarentur, & ut ludicræ & impiæ festivitatis loco vera ac solida succederet; non potuisse tamen tam altè radicatas prorsus evelli, adeo ut extremis temporibus etiam plus solito vires acceperint, & non à sæcularibus dumtaxat, sed & ab ipsis Episcopis & Sacerdotibus legantur usurpatæ; dictæque postmodum *Festum Hypodiaconorum* vel *fatuorum*, quod multis superstitiosis & inhonestis, atque impuris ritibus in ipso templo peragebatur; atque in Gallia usque ad annum 1444. perseverasse evincit Epistola encyclica Facultatis Theologiæ Parisiensis ad universos Galliæ Episcopos; in qua refert prorsus abominanda in hoc festo fieri solita, quæ tamen à multis sustinebantur hoc unico argumento, quo passim inveterati abusus sustinentur: *Prædecessores nostri, qui erant notabiles Viri reputati istud permiserunt, sufficit nobis vivere ut ipsi.* Cui respondit Facultas: *Procul dubio istud argumentum diabolicum est, & infernalis hæc persuasio: Vos illorum exitum ignoratis, an bonus vel malus fuerit.* Habetur hæc Epistola in appendice ad opera Petri Blesensis ult. edit. Quæ utinam expenderetur ab iis, qui à praxi suorum Prædecessorum, quorum exitum ignorant, quidvis inveteratum propugnant & sustinent.

Kalendæ apud Christianos in festum fatuorum degenerâvêre.

Perniciosum argumentum, quo sustinebantur, explosum.

Quid vota?

Per vota quorum hîc mentio fit, designari videtur, uti observat De Fresne, in verbo, *Votum*, dies festus Romanorum tertio nonas Januarii celebrari solitus, qui in Kalendario Bucheriano *Votorum nuncupatio* appellatur. Hæc ille: qui in verbo, *Bruma*, notat *Brumalia*, de quibus in Canone, esse festum octavo Kalendas Decembris celebrari solitum.

Quæ

Quæ omnia, utpote Paganismum redolentia præsenti Canone Christianis interdicuntur.

Nomina falsorum Deorum à Christianis nequaquam usurpanda.

Cætera Canonis obscura minimè sunt; hoc unum insuper notandum, Patres hîc insinuare, Bacchum aliosque falsos Deos à Christianis nec per jocum, aut pravam consuetudinem ac inde natam inadvertentiam esse nominandos, aut invocandos; occasione cujus, hodiernis litterarum Professoribus suadet Christianus Lupus, ut fabulosa Gentilium Deorum deliramenta nostris adolescentibus numquam sine antidoto edicant.

Nihil falsi in Ecclesia legendum.

Canon LXIII. " Quæ à veritatis hostibus » falsò confictæ sunt Martyrum historiæ, ut » Dei Martyres ignominiâ afficerent, & qui » eas audituri essent, ad infidelitatem deducerent, in Ecclesia non publicari jubemus, » sed eas igni tradi. Qui eas autem admittunt, » vel tamquam veris iis mentem adhibent, » anathematizamus.

Semper admodum solicitos fuisse jam pridem Ecclesiæ Patres, ne quid falsi aut apocryphi publicè in Ecclesia legeretur constat: Ideoque seculo V. Gelasius I. ait, quod licet Ecclesia Romana suscipiat gesta SS. Martyrum, " ea tamen ideo in Ecclesia secundum » antiquam consuetudinem singulari cautelâ » non legi; quia & eorum, qui conscripsere, » nomina penitus ignorantur, & ab infidelibus aut idiotis superflua aut minus apta, » quam rei ordo fuerit, scripta esse putantur. " Grat. *dist.* 15. *Can.* 3.

Laïcus sibi authoritatem docendi aut disputandi de rebus Religionis non assumat.

Canon LXIV. " Quod non oporteat Laïcum publicè disputare, vel docere, docendi authoritatem ex eo sibi vendicantem, » sed ordini à Domino tradito cedere; & autem iis, qui docendi gratiam acceperunt, » aperire, & Divina ab eis doceri. In una » enim Ecclesia diversa membra fecit Deus, » ut est vox Apostoli. Quam apertè interpretans Gregorius Theologus eum, qui in » iis est, ordinem commendat, dicens: *Hunc » ordinem revereamur, fratres, hunc servemus. » Hic quidem sit auris, ille verò lingua; hic » autem manus, hic verò aliquid aliud: Hic » quidem doceat, ille verò discat:* Et paulò post: » *Et discens in docilitate & suppeditans in hilaritate, & ministrans in alacritate. Ne simus omnes lingua, quod est promptius; ne » omnes Apostoli, ne omnes Prophetæ, ne omnes interpretemur.* Et post quædam: *Cur te » pastorem facis, cum sis ovis? Cur caput effeceris, cum sis pes? Cur Imperator esse conaris, cùm relatus sis in numerum militum?* » Et alibi: *Jubet sapientia, ne sis velox in » sermonibus, ne cum sis pauper, unà cum divite extendaris: ne quæras sapientibus esse sapientior.* Si quis autem præsentem Canonem » labefactans deprehensus fuerit, quadraginta diebus segregetur.

Hîc de publico disputandi aut docendi munere agi notant Balsamon & Zonaras: " Privatim enim, aiunt, quis interroganti respondere, ac propositæ ab eo quæstioni docendo satisfacere non prohibetur.

Superstitiones Gentilium vitanda.

Canon LXV. " Qui in noviluniis à quibusdam ante suas officinas & domos accenduntur, rogos, supra quos etiam antiquâ » quadam consuetudine salire ineptè ac desilire solent, jubemus deinceps cessare. Quisquis ergo tale quid fecerit, si sit quidem » Clericus, deponatur; sin autem Laïcus, segregetur. In quarto enim libro Regum » scriptum est: *Et ædificavit Manasses altare » universæ militiæ cœli in duobus atriis domus » Dei, & filios suos traduxit per ignem, sortibusque & auguriis, auspiciisque usus est, & » fecit ventriloquos seu pythones, & divinatores multiplicavit, & ambulavit in eo ut faceret malum coram Domino, ut eum ad iram » provocaret.*

Quid novilunia?

" Novilunia dicebantur dies primi mensium. Mos ergo erat apud Judæos & Græcos, ait Balsamon, festum tunc agere & » genu flectere, ut totum mensem fœliciter » transigerent. De quibus Deus quoque dixit per Prophetam: *Novilunia vestra & Sabbatha odit anima mea.* Sed & ante officinas » & ædes rogos incendebant, & super eos saliebant, per id existimantes ea, quæ illis prius » obtigissent mala comburi, foreque ut in alia » bona inciderent. His ergo consequenter faciebant etiam quidam Orthodoxi eo tempore, quo hæc habita est Synodus. " Hæc ille.

Gentilium rituum reliquia.

Horum Gentilium rituum reliquiæ sunt, quæ restant in quibusdam Sanctorum festis publici ignes, saltus, potationes, adolescentum pugnæ, *per Episcopos*, ait Lupus, *omnino eliminanda.*

Octo diebus Paschalibus vacandum.

Canon LXVI. " A Sancta Christi Dei » nostri Resurrectionis die usque ad novam » diem Dominicam totâ septimanâ vacare fideles jugiter oportet Psalmis & Hymnis, » & spiritalibus canticis in Christo gaudentes, » festumque celebrantes, & divinarum Scripturarum lectioni mentem adhibentes, » ac sanctis mysteriis jucundè & lautè fruentes. Sic enim cum Christo exultabimus, » & unà resurgemus. Nequaquam ergo prædictis diebus equorum cursus vel aliquod » publicum fiat spectaculum.

Diu in Ecclesia festivitas Paschalis ad octidium protracta fuit.

Paschale Festum per dies octo continuos ut festivos à populo celebrari antiqua fuit Ecclesiæ tam Occidentalis, quam Orientalis pietas; quæ etiamnum in Gallia & Germania usque ad finem seculi XI. ubique penè superfuit: nam de Synodo Constantiensi anni 1094. scribit Bertholdus, quod in illa Gebehardus Episcopus statuerit, ut tam in hebdomada Pentecostes, quam in hebdomada Paschali tres tantum dies festivi celebrarentur: cùm eodem Bertholdo teste, alii penè omnes Episcopatus ad illud usque tempus integram Paschalem hebdomadam celebrarent: Eique Gebehardo tamquam Canonis & moris eversori graviter obmurmurasse scribit Chronicon Ecclesiæ Augustanæ *ad. ann.* 1094. Tandem omnes per Europam Ecclesiæ Constantiensis Synodi relaxationem admiserunt; veteris tamen disciplinæ vestigio in hoc remanente, quod Paschalis diei officium, omnibus aliis festis intermissis, per dies octo continuos in Ecclesia recitari jubeatur.

Diebus festivis abstinendum ab omni quod à divino cultu avocat.

His ergo diebus Paschalibus jubet præsens Canon cessare equorum cursus, publicaque spectacula, quibus fideles à vero ac religioso illorum dierum cultu avocantur: Nam etiam de Christianis verum est, quod de Judæis dixit S. Augustinus: Quantò melius fœminæ eorum lanam facerent, quàm Sabbatho in Neomeniis saltarent. *Tract.* 34. *in Joan.*

De abstinentia à sanguine & suffocato.

Canon LXVII. " Divina nobis Scriptura » mandavit à sanguine & suffocato, & fornicatione abstinere. Eos ergo, qui propter » lautum & delicatum ventrem cujuscumque » animalis sanguinem arte aliquâ esculentum » condiunt ac instruunt, atque ità illo vescuntur,

» cuntur, convenienter punimus. Si quis er» go deinceps animalis sanguinem quovis mo» do comedere aggrediatur, si sit quidem » Clericus, deponatur; sin autem Laicus, » segregetur.

Pro intellectu Canonis repetenda notata ad Canonem XI. Gangrensem.

Libros Sacros vilipendere non licet.

Canon LXVIII. "Nulli ex omnibus li» cere veteris & novi Testamenti Librum, » nec Sanctorum nostrorum præconum ac Do» ctorum corrumpere vel conscindere, vel Li» brorum cauponatoribus, vel iis, qui dicun» tur unguentarii, vel alicui alii ex omnibus ad » eum delendum tradere. Nisi utique vel à ti» neis vel ab aqua, vel ab aliquo alio modo red» ditus fuerit inutilis. Qui autem tale quid fa» cere deinceps deprehensus fuerit, anno uno » segregetur. Similiter & qui Libros emit, » si eos quidem ipse non ad suam utilitatem » retineat, nec alteri ad ejus beneficium & » ut ii permaneant tradat, sed eos corrumpe» re aggressus fuerit, segregetur.

Summa semper fuit erga Sacrum Codicem præsertim Evangelicum veneratio.

Quod hoc Canone decernitur profluit ex summa illa veneratione, quam erga Codicem Sacrum, præsertim Evangelicum, Patres jam pridem exhibendam censuerunt: adeò ut eum, tamquam Christum referentem, etiam adorandum censuerint: "Sacram imaginem Do» mini nostri Jesu Christi æquo honore cum » Libro Sanctorum Evangeliorum *adorari* de» cernimus," ait Synodus octava *can.* 3.

Laici ad altare non accedant.

Canon LXIX. "Nulli omnium liceat, » qui quidem sit in Laicorum numero, intra » septa sacri altaris ingredi, nequaquam ta» men ab eo prohibitâ Potestate & Auctori» tate Imperiali, quando quidem voluerit » Creatori dona offerre, ex antiquissima tra» ditione.

Vide Canonem 49. Laodicænum supra relatum.

Latini à Græcis de hoc abusu arguuntur.

Balsamon ad hunc Canonem arguit Latinos, "quod apud eos, non solum viri Lai» ci, sed & mulieres in sanctum tribunal in» grediantur, & sedeant, stantibus sæpè iis » qui sacrificant.

Utinam mulierum hodierna impudentia, & Ecclesiasticorum ignavia non verificaret hæc Schismaticorum adversus Ecclesiam nostram improperia!

Mulieres in Ecclesia sileant.

Canon LXX. "Ne liceat mulieribus in » Divini sacrificii tempore loqui, sed ut vox » est Apostoli Pauli, sileant: Non enim eis » loqui permissum est, sed subjici, sicut di» cit lex. *Si quid autem volunt discere, domi » proprios maritos interrogent.*

Quod hoc Canone mulieribus injungitur ad mentem Apostoli 1. *ad Corinth.* 14. intelligitur de *conventu publico*, juxta illud Synodi Carthaginensis IV. *can.* 99. apud Gratianum *dist.* 23. *can.* 29. *Mulier quamvis docta & sancta, viros in conventu docere non præsumat.* "Privatim autem, ait Balsamon, prudentio» res interrogare de aliquibus animæ condu» cibilibus, novum non est.

Canon LXXI. "Eos, qui docentur leges » civiles Gentilium moribus uti non oporte» re, & neque in theatrum induci, neque » eas quæ dicuntur cylistras peragere, vel » præter usum communem sibi vestes indue» re, nec quo tempore disciplinam aggre» diuntur, vel ad finem ejus perveniunt, vel » (ut in summa dicam) in ejus doctrinæ di» midio. Si quis autem deinceps hoc facere » ausus fuerit, segregetur.

Sensus & scopus Canonis.

Consuetudinis fuisse videtur apud Græcos, uti notat Balsamon, eos qui Legum erant disciplinam ingressuri, vel qui per mediam doctrinam processerant, vel qui jam perfecti erant, cum magna quadam pompa, & sumptuosis insuetis vestibus in theatrum deducere; quæ tamquam a Gentilitate profecta, nec Christianis convenientia universim hoc Canone abrogantur.

Perpendant Academiarum Moderatores, num ille sumptuosus ac superfluus apparatus hodie in Legum Doctoratibus exhiberi solitus, etiam Gentilismum aliquatenus non sapiat; & præsenti Canoni non adversetur?

De Matrimonio Christiani cum infideli.

Canon LXXII. "Non licere virum or» thodoxum cum muliere hæretica conjungi, » neque verò orthodoxam cum viro hæreti» co copulari. Sed & si quid ejusmodi ab ul» lo ex omnibus factum apparuerit, irritas » nuptias existimare, & nefarium conjugium » dissolvi. Neque enim ea quæ non sunt mis» cenda misceri, nec ovem cum Lupo, nec » peccatorum sortem cum Christi parte con» jungi oportet. Si quis autem ea, quæ à » nobis decreta sunt, transgressus fuerit, se» gregetur. Sin autem aliqui, qui adhuc sunt » infideles, & in orthodoxorum gregem non» dùm relati sunt, sint inter se legitimo matri» monio conjuncti, deindè hic quidem eo quod » est honestum electo ad lucem veritatis ac» currerit, ille verò erroris vinculo detentus » fuerit, nolens Divinos radios fixis oculis in» tueri, fideli verò placeat cum infideli coha» bitare, ne à se invicem separentur. Ex Di» vini enim Pauli sententia, sanctificatus est » vir infidelis in muliere, & sanctificata est » mulier infidelis in viro.

Hic Canon loqui videtur de matrimonio fidelis cum infideli, id est, non baptizato: quemadmodum & Græci intellexisse videntur; atque hoc sensu perspicuus est, & conformis decisioni Innocentii III. in cap. *gaudemus* de divortiis.

Crux in pavimento non efformanda.

Canon LXXIII. "Cum crux nobis vi» vifica salutare ostenderit, nos omnem dili» gentiam adhibere oportet, ut ei per quam » ab antiquo lapsu salvati sumus, eum quem » par est honorem habeamus. Quamobrem » & mente & sermone & sensu adorationem » ei tribuentes, Crucis figuras, quæ à non» nullis in solo ac pavimento fiunt, omninò » deleri jubemus, ne incedentium conculca» tione victoriæ nobis trophæum injuriâ affi» ciatur. Eos itaque, qui deinceps Crucis » signum in solo construunt, segregari decer» nimus.

Qua veneratio Cruci Christi exhibenda.

Vivificæ Crucis imagini, ob eum, qui per eam nos redemit, mente & sermone & sensu adorationem tribuendam, ait Canon. "Ac » *mente* quidem illam veneramur, ait Zona» ras, cum tacita meditatione, quam ingen» tia bona per illam ad nos devenerint reco» lentes, tantæ Dei in nos beneficentiæ ma» gnitudinem obstupescimus; *Sermone*, cum » illa eadem sermonibus usurpantes; quan» tum proinde nostro Salvatori debeamus apud » alios profitemur: *Sensu* verò, cum eam aspi» cientes veneramur atque salutamus.

Olim vetitum figuram Crucis pavimento insigere: id hodie licitum.

Ob debitam cruci venerationem statutum est, ne crucis imago pavimento aut solo efformetur: ne incedentium conculcatione victoriæ nobis trophæum injuriâ afficiatur: quod & à Theodosio & Valentiniano sub gravi pœna sancitum erat, in *L. unica Cod. nemini licere*

ceat signum Salvatoris, &c. At hanc legem, ac consequenter & hunc Canonem, antiquatam esse rectè monet Tuldenus ad dictum titulum Codicis, addens: " In reverentiam Cru» cis cedit, quod omni loco sive infernè, sive » supernè obversatur.

In locis sacris Agapæ non celebrandæ.

Canon LXXIV. " Quod non oportet in » Dominicis locis vel Ecclesiis eas, quæ di» cuntur agapas, id est, Charitates facere, & » intùs in æde comedere, & accubitus ster» nere. Qui autem hoc ausi fuerint, vel ces» sent, vel segregentur.

Repete notata ad Canonem 27. & 28. Laodicænum.

Quæ à Psallentibus in Ecclesiis observanda.

Canon LXXV. " Eos qui in Ecclesiis ad » psallendum accedunt, volumus nec inordi» natis vociferationibus uti & naturam ad cla» morem urgere, nec aliquid eorum, quæ Ec» clesiæ non conveniunt & apta non sunt ad» sciscere, sed cum magna attentione, & com» punctione psalmodias Deo, qui est occul» torum inspector, offerre. Pios enim & san» ctos fore filios Israël, sacrum docuit Ora» culum.

Hic Canon nequaquam explanatione, sed seria attentione eorum, quibus canendi Officium incumbit, indiget.

Res venales in templo non exponendæ.

Canon LXXVI. " Quod non oportet intra » sanctos ambitus cauponariam officinam vel » ciborum species proponere, vel alias vendi» tiones facere, suam venerationem Ecclesiis » servantes. Salvator enim noster & Deus, » per suam in carne vivendi rationem nos in» stituens, non facere domum Patris sui do» mum negotiationis jussit, qui etiam num» mulariorum mensas effudit, & eos qui Sa» crum commune faciunt, ejicit. Si quis er» go in prædicto delicto deprehensus fuerit, » segregetur.

Conforme est Synodi Lugdunensis Decretum *in cap. 2. de immunitate Eccles. in VI. Cessent in Ecclesiis earumque cœmeteriis negotiationes, & præcipuè nundinarum ac fori cujuscumque tumultus.*

Ad usum Sacrificii spectantia in Ecclesia vendere non convenit.

Porrò cum Canon alludat ad factum Christi ejicientis ementes & vendentes in templo; non obscurè innuit, etiam ad ea, quæ Sacrificium, aut Ecclesiæ usum spectare possent hanc prohibitionem extendi: Cùm teste Venerabili Beda, quæ in templo Jerosolymitano vendebantur, & à Christo ejiciebantur, ad usum Sacrificiorum illius temporis pertinerent.

Unde S. Carolus in Synodo sua Provinciali 1. *p.* 2. *cap.* 57. statuit: " Ne Clericus, aut » alius quivis in Ecclesiis earumve cœmeterio, » atrio, vestibulo aut porticu, foribusve, quid» quam venale exponat, *ne si ad usum qui» dem Sacrificii vel Ecclesiæ futurum sit.* Idem » iisdem verbis habet Synodus Aquensis anni » 1585. pluresque aliæ Synodi.

Balnea cum mulieribus communia vetita.

Canon LXXVII. " Quod non oportet » sacris initiatos, vel Clericos vel Ascetas, » id est, Exercitatores seu Monachos, lavari » cum mulieribus, nec omnem Christianum, » aut Laicum. Hæc est enim prima condem» natio apud gentes. Si quis autem in hoc » deprehensus fuerit, si sit quidem Clericus, » deponatur; si autem Laicus, segregetur.

Repete notata ad Canonem 30. Laodicænum, quo idem omni generaliter Christiano interdicitur.

Canon LXXVIII. est idem planè cum Canone 46. Laodicæno; cujus notas consule: Hoc unum addo: Non eumdem omnium Ecclesiarum morem & ritum traditionis Symboli & fidei; ejusque redditionis fuisse: uti notatur ad sermonem 212. Augustini in ultima Parisiensi editione.

Diva Virgo puerperium passa non fuit.

Canon LXXIX. " Absque puerperio edi» tum ex Virgine divinum partum esse con» fitentes, ut qui sine semine constitutus sit, » idque toti gregi annuntiantes, eos qui ex » ignorantia faciunt quod non decet, corre» ctioni subjicimus: quare quoniam aliquos » post Sanctæ Christi Dei nostri Nativitatis » diem similam coquere compertum est, & » eam sibi invicem impartiri, honoris scilicet » prætextu puerperii impollutæ Virginis Ma» tris; statuimus, ut deinceps nihil tale fiat » à fidelibus. Neque enim hic honor est vir» gini, quæ supra mentem & sermonem, » quod comprehendi non potest, verbum pe» perit carne & communibus, & iis quæ in » nobis sunt, inenarrabilem ejus partum de» finire ac describere. Si quis ergo dein» ceps hoc facere aggressus fuerit, si sit qui» dem Clericus deponatur; si verò Laicus, » segregetur.

Quid sit puerperium?

" Puerperium est, ait Zonaras, emissio fœtus, » quam doloris sensus ac profluvium sangui» nis comitantur: quibus quidem malis nul» latenus obnoxiam fuisse Deiparam credi» mus.

Hanc veritatem confirmans Synodus, ipsisque Fidelibus imprimere volens, prohibet ne quid à populo exhibeatur, quo indicetur, eam puerperium, instar aliarum mulierum passam.

Credere videntur & hodie è vulgaribus nonnulli, Deiparam in *puerperio* fuisse à Christi Nativitate ad festum *Purificationis*; atque in ejus memoriam in plerisque Ecclesiis indultum esse in diebus Sabbathi per id tempus occurrentibus, esum carnium: qua de re cum occasio fuerit, Pastores populum instruere poterunt.

Canon LXXX. " Si quis Episcopus vel » Presbyter, vel Diaconus, vel eorum, qui » in Clero enumerantur, vel Laicus nullam » graviorem habet necessitatem, vel negotium » difficile, ut à sua Ecclesia absit diutissimè, » sed in civitate agens tribus diebus Domini» cis in tribus septimanis una non conveniat, » si sit quidem Clericus, deponatur; sin ve» rò Laicus, segregetur.

Videtur hic Canon desumptus ex Canone 14. Sardicensi cujus notas repete.

De Trisagio, ejusque additamento.

Canon LXXXI. " Quoniam in nonnullis » locis didicimus in Sanctissimo hymno, quo » ter sanctus canitur, additamenti loco dici post » illud: SANCTUS IMMORTALIS, *hoc*, » QUI CRUCIFIXUS ES PRO NOBIS » MISERERE NOSTRI: Id autem ab an» tiquis sanctis Patribus, ut à pietate alienum, » ex hoc hymno ejectum est cum scelerato » hæretico, qui hanc vocem innovavit. Nos » quoque confirmantes ea, quæ à sanctis no» stris Patribus priùs piè constituta sunt, ana» thematizamus eos, qui post præsens Decre» tum ejusmodi vocem admittunt in Ecclesiis, » vel aliquo alio modo, sanctissimo hymno » adjungunt. Et si est quidem Sacerdotalis or» dinis, qui transgressus est, eum sacerdota» li dignitate privari jubemus; sin autem Lai» cus vel Monachus, segregari.

De quo Trisagio agatur?

Hoc Canone sermonem esse constat de *Trisagio* sive hymno *Ter Sanctus*, quem Græci quo-

quotidie, Latini verò semel in anno Græcè & Latinè in magna Parasceve concinunt, nempè, ***Sanctus Deus, Sanctus Fortis, Sanctus Immortalis.***

Quod sit additamentum?

Additamentum, cujus hîc fit mentio, factum esse à Petro Gnapheo sive Fullone Episcopo Antiocheno communiter creditur, ac evidenter asserit Felix III. in Epistola ad dictum Petrum; ubi eum graviter arguens, ait: incautè, ut serpens Evæ, tu ipse quoque erroris venena multitudini fidelium auribus infudisti, traditamque ab Angelis Sanctissimam laudationis formam (hoc scilicet Trisagion, quod ab Angelis cuidam puero revelatum esse asserit) corrupisti, inserens illi: ***Qui Crucifixus es pro nobis.*** Ac deinde subjungit: "Ergóne non advertisti, quod Paulum Samosatenum Photinumque & Artemium impietate » transcendis, qui duos Dei filios posuerunt, » unum quidem ante secula, alterum vero » noviter natum, cum ipse quoque Trinitati » invexeris pluralitatem, duos Dei filios di» cens, unum fortem, alterum Crucifixum? » Adhæc fidelissimum Christi gregem in Ma» nichæi opinionem præcipitare contendis, qui » Spiritum S. asserit crucifixum, nam quod » post illud ***Sanctus Immortalis***, quod est Spi» ritus Sanctus, tunc infers, ***qui pro nobis Crucifixus es, miserere nobis***: quaternitatemque » non Trinitatem populo insinuare videris.

Improbatum est, quare?

Ab aliquibus Ecclesiis postea receptum; idque salva fide.

Hos forsan errores hac additione insinuari verentes Patres Trullani, omnemque novitatem abominantes, eam additionem adeo sollicitè rejecerunt; quin tamen additamentum illud sano ac orthodoxo sensu accipi queat, nemo Catholicus dubitat: quare & plures Ecclesiæ illud postmodum admiserunt. Unde apud Photium in Bibliotheca *num.* 228. scribit Ephræmius Patriarcha Theopolitanus: "Hunc » Hymnum Orientales CHRISTO JESU at» tribuêre, ac propterea nihil peccare tametsi » adjiciant: ***Crucifixus pro nobis***: Constanti» nopolitanos verò & Occidentales, in supre» mum sacratissimumque bonorum omnium » fontem, consubstantialem Trinitatem sen» tentiam referre: idcirco non sustinere il» lud addi: ***Crucifixus pro nobis.*** Et in mul» tis Europæ ditionibus pro illis verbis, ***qui » Crucifixus est pro nobis***, hoc reponunt, ***Sancta » Trinitas miserere nobis.***" Hæc ille; qui & asserit, neutram partem esse arguendam, quando in cæteris piis dogmatibus nihil depravare comperiantur: neque ullam se reperire rationem, cur alterutra pars reprehendatur, vel in disquisitionem revocetur. Quod & pluribus confirmat Lupus ad hunc Canonem; qui ibidem fusiùs originem hujus Trisagii, ejusque additamenti prosequitur. Addi potest Hugo Menardus in notis ad Sacrament. S. Gregorii *pag.* 10. & 11.

Quod circa hoc additamentum accidit, idem contigit circa hanc propositionem, ***unus de Trinitate Crucifixus est***: eam enim duo Pontifices Felix III. & Hormisdas veluti Eutychetis errore faventem rejecerunt; duo verò alii Pontifices Joannes XI. & Agapetus cum tota Ecclesia tanquam Catholicam probarunt; uti latè ostendit Christianus Lupus tom. 1. Scholæ ad cap. 10. Synodi V. ac tandem concludit: ***Ex quo vides eamdem æquivocam propositionem posse ab Ecclesia successivè & probari & damnari.***

De efformatione Agni.

Canon LXXXII. "In nonnullis venera» bilium Imaginum picturis, Agnus, qui di» gito Præcursoris demonstratur, depingitur; » qui ad gratiæ figuram assumptus est, verum » nobis Agnum per legem Christum Deum » nostrum præmonstrans. Antiquas ergo fi» guras & umbras, ut veritatis signa & cha» racteres Ecclesiæ traditos, amplectentes, » gratiam & veritatem præponimus, eam ut » legis implementum suscipientes. Ut ergo » quod perfectum est vel in colorum expressio» nibus omnium oculis subjiciatur, ejus qui » tollit peccata mundi, Christi Dei nostri hu» mana forma characterem etiam in imagini» bus deinceps pro veteri Agno erigi ac depin» gi jubemus; ut per ipsum Dei verbi humi» liationis celsitudinem mente comprehenden» tes, ad memoriam quoque ejus in carne » conversationis, ejusque Passionis, & salu» taris mortis deducamur, ejusque quæ ex eo » facta est mundo redemptionis.

Ratio Canonis.

Rationem prohibitionis, de qua in Canone, esse quod voluerint cessare figuras & umbras præsente veritate; id est, Agnum figuram Christi, præsente Christo, rectè advertit Caranza, additque, ideo & prohibuisse Spiritum sanctum sub columba figurari, & Magos sub stella. His Caranzæ verbis relatis subdit Molanus in oratione de Agnis Dei *Cap.* 16. ***Cæterum Græcos hîc nec accusandos, nec defendendos, suscipio.***

Picturâ quædam uno tempore tolerari possunt, & non alio.

Et meritò: sciebat quippè Vir eruditus, posse uno tempore, & certis locis picturas aliquas jure prohiberi ob periculum erroris, in quem rudis populus earum occasione prolapsurus timetur; quæ alio tempore, & alio loco, ubi populus sat instructus fuerit, vel periculum erroris aliundè cessat, permitti, & exponi possunt; uti de imagine Sanctissimæ Trinitatis idem Molanus docet ***Lib. 2. Hist. SS. Imagin. cap.*** 4.

Consuetudo benedicendi agnos cereos nequaquam improbata.

Nequaquam ergo Canon contrariatur consuetudini Romanæ Ecclesiæ ***Agnos Dei*** effigurantis; & per Romanum Pontificem solemniter benedicentis; de qua latè agit Molanus in dicta oratione; cum in hac re varia possit esse, salvâ fidei integritate, Ecclesiarum disciplina.

Evidens autem est, Patres in hoc ipso Canone dogma Catholicum de cultu imaginum exprimere; ideoque & in Synodo VII. à defensoribus imaginum hic Canon sub nomine ***Sancta & Universalis sexta Synodi*** lectus est, atque à Synodo probatus. ***Act.*** 4. ***colum.*** 752. ult. edit.

Infantes quorum baptismus dubius, rebaptizandi.

Canon LXXXIV. nudam exhibet innovationem & confirmationem Canonis 72. Codicis Africani, cujus notæ repeti poterunt.

Duorum testimonium ad probationem sufficit.

Canon LXXXV. "In duobus vel tribus » testibus confirmari omne verbum ex Scri» ptura accepimus. Servos ergo, qui à suis » Dominis manumittuntur sub tribus testibus » eo frui honore decernimus, qui præsentes » libertati vires & firmitatem adferent, & ut » iis, quæ ipsis testibus facta sunt fides ha» beatur, efficient.

Cogentes mulierem ad lapsum quomodo puniendi?

Canon LXXXVI. "Eos, qui ad anima» rum lapsus meretrices cogunt & alunt, si » sint quidem Clerici, segregari ac deponi; » si verò Laici, segregari.

Quomodo ad reconciliationem recipiendi adulteri?

Canon LXXXVII. "Quæ maritum re» liquit est adultera, si venerit ad alium, ut » vult Sacer & divinus Basilius, qui ex Hie» remia Propheta hoc optimè colligit: ***Quod » si alii uxor fuerit, ad maritum suum non » convertetur, sed polluta polluetur.*** Et rursùs: » ***Qui***

Qui autem detinet adulteram, est insipiens & impius. Si ergo præter rationem a marito recessisse visa sit, illi quidem venia dabitur, ut Ecclesiæ communicet. Sed ei, qui legitimè sibi datam uxorem relinquit, & aliam ducit, è Domini sententia est adulterii judicio obnoxius. A Patribus enim nostris statutum est; ut qui sunt ejusmodi, annum defleant, biennio audiant, triennio substernantur, & septimo cum fidelibus consistant, & sic oblatione digni habeantur.

Explanatione non eget; id unum notari velim, Patres ante adulteri reconciliationem, non nudam peccati confessionem, aut verbis testatam pœnitentiam, sed opera, quibus peccati sui detestationem manifestam faciat, desiderare: quod utinam hodie animarum Directores omnes sedulo attenderent!

Res profana in templum non inducenda.

Canon LXXXVIII. " Nemo intra ædes sacras quodvis jumentum introducat, nisi fortè viator quispiam, maximâ urgente necessitate, domunculæ vel diversorii indigens in id templum diverterit. Nisi enim jumentum introductum fuerit, ipsum quidem nonnunquam peribit, hic verò propter jumenti amissionem, & facultatis ad iter peragendum ex eo profectam inopiam, mortis periculo tradetur. Sabbathum enim propter hominem factum esse docemur: quamobrem & per omnia præferendam esse existimare hominis salutem & incolumitatem. Quocircà si quis deprehensus fuerit sine necessitate jumentum in templum introducens, si sit quidem Clericus, deponatur; si verò Laicus, segregetur.

Spiritum præsentis Canonis sequuta Synodus Namurcensis anno 1604. *tit. XI. cap. XII.* interdixit " Tam Ecclesiarum Rectoribus & aliis Clericis, quam locorum incolis, ne in illas cum suis pecoribus & aliis bestiis ac domesticis utensilibus se recipiant, sed nec in illis dormire, comedere aut bibere præsumant. Quod si absoluta necessitas ob vim aut incursus hostium, aliquos ipsorum ad hoc compellat, statim illâ cessante, non solum pecora, sed etiam dicta utensilia, quæ magnum præstant divinis officiis impedimentum amoveant, templaque ipsa diligenter mundentur, priusquam in illis Sacrosanctum Missæ Sacrificium celebretur, sub pœna suspensionis à divinis in Clericos, & excommunicationis in Laicos decernendæ.

Quomodo dies passionis Dominicæ transigenda?

Canon LXXXIX. " Dies salutiferæ passionis in jejunio & oratione, & cordis compunctione peragentes fideles usque ad mediam magni Sabbathi noctem jejunare oportet; cùm divini Evangelistæ Matthæus & Lucas, ille quidem per *Vespere Sabbathi*, hic verò per id, *valdè diluculo*, noctis nobis tarditatem describant.

Sensus Canonis.

Quod ait, dies passionis Dominicæ cordis compunctione esse peragendos, hoc indicare voluit, inquit Zonaras, " Compunctionem non fore simulatam, externâ tantum specie apparentem; sed quæ ipsius quoque cordis penetralia contingat. Circiter verò mediam Sabbathi noctem, pergit Zonaras, quam dies mox Dominicus excipit, ad solvenda jejunia, hoc est cibi aliquid sumendum, quasi redivivo jam à mortuis CHRISTO, invitat. Nam Evangelista quidem, inquit, Matthæus, vespere Sabbathi cum dixerit; Lucas autem, valdè diluculo, noctis illius tarditatem nobis describunt, hoc est, significant, indicant.

Diebus Dominicis genua non flectendum à primis Vesperis.

Canon XC. " Dominicis genu non flectere à divinis nostris Patribus, Christi resurrectionem honorantibus Canonicè accepimus. Nec ergo hujus observationis evidentiam ignoremus, fidelibus manifestum facimus, quod post vespertinum Sacerdotum ad altare Sabbathi ingressum, ex consuetudine, quæ servatur, nemo genuflectat usque ad sequentem vesperam in die Dominico, in qua post ingressum in Completorio genua rursùs flectentes Domino preces sic offerimus. Salvatoris enim nostri resurrectionis præcursorem noctem, quæ fuit post Sabbathum, accipientes hymnos ab ea spiritaliter incipimus, festum ex tenebris in lucem finientes, ut in perfecto & integro die ac nocte nos resurrectionem celebremus.

Dies Festi etiam in populo olim incipiebant à Vespera præcedentis diei.

Festos & cunctos generaliter dies à vespera in vesperam computare traditio est Apostolica, ab Hebræis mutuò accepta; eaque disciplina multis sæculis in Ecclesia etiam Latina religiosè servata est. Et quidem sub finem sæculi VIII. Synodus Francofordiensis *Can.* 21. ait, *ut dies Dominica in vespera usque ad vesperam servetur.* Quod & recentioribus quoque Decretis non semel innovatum fuit: quin & illius disciplinæ evidens etiamnum hodie superest vestigium, cum nimirum dierum festorum Officium à vespera præcedentis diei inchoatur. Officium enim quod *Vesperarum* dicimus, ex prima Ecclesiæ institutione ad tenebras sive Vesperam demum inchoandum esset. Hinc olim Officium Vesperarum dictum fuit *Lucernarium*; quia *Lucernæ* in Ecclesia accendebantur. Vide Durantum de Ritibus Eccles. *lib.* 3. *cap.* 11. & plures citatos apud Du Fresne in Glossario verbo, *Lucernarium.*

Vestigium illius disciplinæ hodie superstes.

His præmissis nihil obscuri habet Canon; hoc unicè inculcans, ut ritus non flectendi genua in die Dominica servetur ob Officio vespertino diei Sabbathi, quo dies Dominica inchoata censetur: uti & juxta hodiernas rubricas, ut vocant, servatur.

Contra procurantes abortus.

Canon XCI. " Eas quæ dant abortionem facientia medicamenta, & quæ fœtus necantia venena accipiunt, homicidæ pœnis subjicimus.

Auctoritate hujus Canonis sub nomine sextæ Synodi usus est Sixtus V. in Constitutione adversùs procurantes abortus: *Non immerito*, ait, *in sexta Synodo Constantinopolitana sancitum, ut personæ quæ dant abortionem facientia medicamenta, & quæ fœtus necantia venena accipiunt, homicidæ pœnis subjiciantur.* Constit. 87. in Bull. Roman.

Canon XCII. est simplex innovatio Canonis 27. Calchedonensis.

Uxor de mariti absentis morte incerta, alteri nubere nequit.

Canon XCIII. " Uxor viri, qui secessit, & non apparet, antequam de ejus morte certior facta sit, alteri cohabitans adulteratur. Similiter & militum uxores, quæ non apparentibus maritis, nupserunt, in eandem rationem incidunt; quemadmodum & quæ propter mariti peregrinationem reditum non exspectant. Sed res hîc quidem aliquam veniam habet, quod sit major mortis suspicio. Ea autem, quæ illi, qui ad tempus erat ab uxore relictus, nupsit per ignorantiam, deindè dimissa est, quod prior ad ipsum redierit, est quidem fornicata, sed per ignorantiam. A matrimonio ergo non arcebitur: rectiùs autem si sic manserit. Sin autem

» tem miles aliquanto post tempore redierit,
» cujus uxor propter longam ipsius absentiam » alteri viro conjuncta est, is si velit, pro» priam uxorem recipiat, ipsi venia propter » ignorantiam data, eique qui illam in se» cundis nuptiis domum duxit.

Probatur lex Justinianea.

Præsens Canon pronuntians adulteram uxorem quæ alteri viro jungitur, quamdiu de morte mariti absentis certior facta non est, non obscurè reprobat legem Justiniani in Novella 22. *cap.* 7. quo decernitur. " Si incer» tum sit, utrum superest an non, quæ ad ho» stes devenit persona: tunc *quinquennium* ex» spectandum est, sive à viro, sive à muliere: » post quod sive manifestum de morte fiat, » sive incertum maneat, nubere sine periculo » licebit.

Hanc quoque legem abrogavit, & annullavit Leo Sapiens *Constit.* 33. eamque unà cum præsenti Canone, repudiatâ lege Justinianæâ, ipsa Ecclesia, tamquam indissolubili Matrimonii vinculo conformem, probavit ac recepit.

Contra juramenta per falsos Deos.

Canon XCIV. " Eos, qui Gentilium Sa» cramenta jurant, Canon pœnis subjicit: & » nos iis quoque segregationem decernimus.

Pœna jurantium.

Alluditur hic ad Canonem 81. S. Basilii, quo decernitur, ut qui Gentilium juramenta usurpaverint, " tribus annis ejiciantur, duobus » audiant; postquam autem in substratione » tribus annis oraverint, & in tribus aliis » cum fidelibus ad orationem constiterint, sic » admittantur ad boni communionem.

Nec in hoc Canone, nec in Canone S. Basilii distingui num quis veraciter, an fallaciter per falsos Deos juraverit, ex eorum lectione fat manifestum est.

Gravius est jurare falsum per verum Deum, quam verum per falsos Deos.

Si Sancti Patres adeò diuturnâ & laboriosâ pœnitentiâ expiandum judicaverint juramentum præstitum per falsos Deos; quid censuissent de perjurio per verum Deum? Nam teste S. Augustino in epist. ad Publicolam, *sine ulla dubitatione minus malum est per falsum Deum jurare veraciter, quam per Deum verum fallaciter. Quantò enim per quod juratur est magis sanctum, tantò magis est pœnale perjurium.*

Canon XCV. est innovatio Canonis VII. Constantinopolitani.

Quomodo vivendum iis, qui per Baptismum Christum induerunt.

Canon XCVI. " Qui Christum per Bap» tismum induerunt, ejus in carne vitæ agen» dæ rationem imitari professi sunt. Eos er» go, qui capillos ad videntium detrimen» tum, scitè excogitatis nexibus, adornant & » componunt & infirmis animis escam ea ra» tione adjiciunt, convenienti supplicio pa» ternè curamus; ipsos instituentes & tempe» ranter vivere docentes, ut relicta fraude & » vanitate, quæ ex materia oritur, ad exitio » carentem beatamque vitam, mentem assi» duè traducant, & in timore puram & san» ctam conversationem habeant; & Deo, » quoad ejus fieri potest, appropinquent per » vitæ puritatem; & internum magis quam » externum hominem virtutibus & bonis in» culpatisque moribus exornent; ut nullas in » se ferant reliquias diabolicæ perversitatis. » Si quis autem præter hunc Canonem versa» tus fuerit, excommunicetur.

Hic Canon seriâ potiùs meditatione, quam explanatione eget.

In locis sacris Virum mulieres.

Canon XCVII. " Eos qui vel cum uxo» re cohabitant, vel alioquin indiscriminatim » sacra loca communia faciunt, & contem» ptim in ea assiciuntur, & sic eis permanent; » etiam & iis quæ sunt in venerabilibus tem» plis, Catechumenorum mansionibus extrudi » jubemus. Si quis autem hæc non servave» rit, si sit quidem Clericus, deponatur; si » verò Laicus, segregetur.

dormire non possi.

Sensus Canonis.

» Sacra loca dicuntur, inquit Balsamon, » quæ sunt Deo dedicata, ædes scilicet divinæ » & divinarum ædium posticus seu vestibula » & catechumena, & quæ circa ea sunt. Ne» que enim sacra loca dixeris omnia, quæ » sunt Ecclesiæ attributa domos scilicet & re» liqua habitacula. Quidam ergo templa te» nentes, nullâ penitùs distinctione habitâ, » cum suis mulieribus habitabant in Catechu» meniis & habitaculis; inter sanctum & pro» phanum nullum penitùs discrimen facien» tes, sed promiscuè his omnibus utentes. » Quamobrem sancti quoque Patres statue» runt, eos qui sacra loca per contemptum » communia faciunt non solum ab Ecclesiis » expelli, etsi jus in eis habeant, sed ab ipsis » etiam Catechumeniis.

Alteri desponsatam ducens pœna adulterii punietur.

Canon XCVIII. " Qui alteri desponsam » mulierem eò adhuc vivo, cui desponsata est, » in nuptiarum ducit societatem, adulterii cri» mini subjiciatur.

Contra ritus Judaicos.

Canon XCIX. " Porrò hoc quoque in Ar» meniorum regione fieri didicimus, quod » quidam intus in sacris altaribus carnium » membra coquentes frusta offerunt, Sacer» dotibus Judaicè distribuentes. Quocircà Ec» clesiam immaculatam servantes, statuimus » nulli licere Sacerdoti separata carnium mem» bra ab offerentibus accipere, sed iis sint » contenti, quæ offerenti visa fuerint, ejus» modi oblatione facta extra Ecclesiam. Si » quis autem hoc non fecerit, segregetur.

Sensus Canonis.

Sensum Canonis his verbis expressit Balsamon: " Quoniam didicêre SS. Patres quod » in Armeniorum regione per animalia qui» dem non fiunt sacrificia, sed carnium partes » intra altare coquuntur, & ex iis frusta quæ» dam, scilicet membra separata, pedes fortè » & caput, vel aliquid ejusmodi Sacerdoti» bus more Judæorum offerunt; statuerunt, » nec in altari carnium membra coquere, nec » extra ipsum tales separatas partes Sacerdo» tibus offerre ex antiqua consuetudine opor» tere, sed ejusmodi cessare, & Sacerdotes à » Laicis oblationem suscipere debere, in qui» buscumque rebus & generibus ipsi volue» rint.

Benedictio Agni Paschalis non improbata.

Usitata quidem fuit, & etiamnum hodie probata ejus formula in ordine Romano servatur Agni Paschalis benedictio; sed ritum hoc Canone expressum Judaismum redolentem, numquam agnovit, aut probavit Ecclesia: quamvis non diffiteamur, in hunc aliosque Ecclesiasticos ritus nonnullas Judaicas aut Gentiles superstitiones ex Pastorum desidiâ, atque exindè provenienti imperiti vulgi ignorantiâ irrepere & immisceri: At eas Ecclesiæ adscribere propria Sectariis nostris calumnia est.

Pictura lasciva vetita.

Canon C. " Oculi tui recta adspiciant, & » omni custodiâ serva cor tuum, jubet Sapien» tia. Corporis enim sensus se facilè in ani» mam effundunt. Picturas ergo, quæ oculos » præstringunt, sive in tabulis, sive quovis » alio modo fiant, & mentem corrumpunt, » & ad turpium voluptatum movent incen» dia, nullo modo deinceps exprimi jubemus. » Si quis autem hoc facere aggressus fuerit, » deponatur.

Quàm

Quàm salutare sit hoc præsentis Canonis Decretum frustra ostendero; hoc unum optandum, ut frequentissimè licet renovatum, executioni mandaretur; atque Episcopi reliquique tum Ecclesiæ tum Reipublicæ Moderatores in perniciosas has picturas, quæ ut rectè notat Balsamon, sensum perstringunt seu fallunt, & in animam infundunt seu immittunt omne malum, turpibusque & inhonestis, ineptis, quæque Dei imaginem corrumpunt, causam præbent, sua auctoritate adverterent.

Eucharistia manu recipienda & ori imponenda.

Canon CI. " Corpus Christi & templum, » hominem ad imaginem Dei creatum, divi- » nus magna voce appellat Apostolus. Om- » nem ergo sensibilem creaturam superans, is » qui salutari passione cœlestem dignitatem est » assecutus, Christum bibens vel comedens » æternæ vitæ adaptatur, animam & corpus » Divinæ gratiæ participatione sanctificans. » Quare si quis immaculati corporis in syna- » xis tempore esse particeps voluerit, & of- » ferre se ad communionem manus in crucis » formam figurans sic accedat, & gratiæ com- » munionem accipiat. Eos enim qui ex eo » auro, vel ex alia materia quædam loco ma- » nus receptacula efficiunt ad divini muneris » susceptionem, & per ipsa immaculatam » communionem recipiunt, minimè admitti- » mus, ut qui inanimatam subjectamque ma- » teriam Dei imagini præferant. Si quis au- » tem deprehensus fuerit immaculatam com- » munionem iis impertiens, qui ejusmodi re- » ceptacula afferunt, & ipse segregetur, & » is qui affert.

Ritus olim usitatus.

Ritum accipiendæ Sacræ Eucharistiæ hoc Canone præscriptum esse antiquissimum, & in Ecclesia fuisse vulgatissimum multis ostendit Cardinalis Bona *Lib. 2. rerum Liturg. cap. 17.* ibidem observans, quod ex hujus ritûs ignorantiâ quidam in reconciliatione Ecclesiæ Armenæ cum Romana inter errores Ibirorum, nunc Georgianos vocamus, hunc enumerat, " quod Eucharistiam à Sacerdote celebrante » recipiant in propriis manibus, & ipsimet » proprio apponant ori.

Quàm multi hodie simili ignorantiâ laborantes non reperiuntur; qui quidquid à Scholasticis, aut modernis Ritualibus, quibus unicè incumbunt, dissonum apparet, pro noxia novitate, aut periculoso errore reputant; imo tamquam nascentem penè hæresim proclamant.

Peccatorum & pœnitentis qualitates expendendæ.

Canon CII. " Oportet autem eos, qui » solvendi & ligandi potestatem à Deo acce- » pêre, peccati qualitatem considerare, & » ejus qui peccavit ad conversionem prom- » ptum studium, & sic morbo convenientem » afferre medicinam: ne si in utroque immo- » deratione utatur, ab ejus, qui laborat, sa- » lute excidat. Non enim simplex est mor- » bus peccati, sed varius & multiformis & » multas incommodi propagines germinans, » quibus malum multum diffunditur, & ul- » teriùs progreditur, donec viribus medentis » sistat. Quare qui medicinæ scientiam in » spiritu profitetur, oportet eum primùm » ejus, qui peccavit, affectionem considerare, » & sive vergit ad sanitatem, sive contrà » propriis moribus provocat in se morbum, » adspicere quomodò ejus, quæ intercedit, » vitæ rationis conversionisque curam gerat: » Et si artifici non reluctatur, & ulcus animæ » auget per impositorum medicamentorum » adjectionem, & sic misericordiam prout » dignus, impertiri. Omnem enim rationem » init Deus, isque cui pastoralis traditus est » principatus, ut errantem ovem reducat, & » ei, quod est à serpente vulneratum, me- » deatur, & neque per desperationis præci- » pitia impellat, nec ad vitæ dissolutionem, » & contemptum fræna relaxet: Sed unâ » quidem omnino ratione, sive per acriora » & adstringentia, sive per molliora & leviora » medicamenta affectioni resistat, & ad ulce- » ris obductionem adnitatur, fructus pœni- ,, tentiæ examinans, & sapienter dispensans ,, & gubernans hominem, qui ad superiorem ,, illuminationem vocatur. Nos enim utraque ,, scire oportet, & quæ sunt summi juris, & ,, quæ sunt consuetudinis: In iis autem, qui ,, extrema non admittant, sequi formam tra- ,, ditam, quemadmodùm sanctus nos docet ,, Basilius.

Quod præsens Canon pluribus exponit, hoc paucis comprehendit Concilium Lateranense in capit. *omnis utriusque sexus* 12 de pœnit. & remiss. " Sacerdos autem sit dis- ,, cretus & cautus, ut more periti medici ,, superinfundat vinum & oleum vulneribus ,, sauciati, diligenter inquirens & peccatoris ,, circumstantias, & peccati: quibus pruden- ,, ter intelligat, quale debeat ei præbere con- ,, silium, & cujusmodi remedium adhibere, ,, diversis experimentis utendo ad salvandum ,, ægrotum.

Hi aliique his conformes Canones clamant, quanta prudentia ac scientia non humana, sed divina potiùs requiratur in Animarum Directore; quodque non tantum de officio Pastorum, sed & Confessariorum dici queat cum S. Gregorio: *Ars artium cura Animarum Angelicis humeris formidanda.*

§. VIII.

De Synodo VII.

Occasio Synodi.

CUm per Leonem Isauricum ejusque in Imperium successores Sacris Imaginibus, earumque cultui bellum fuisset indictum, omnisque pene earum venerandus cultus abolitus, tandem circa annum 780. mortuo Leone IV. Irene ejus uxor Imperii administrationem, ob minorem filii sui Constantini ætatem, adepta, de restaurando SS. Imaginum cultu cogitare cœpit; unaque cum Magnatibus & Primoribus Regni deliberare; ac post diutinum seriumque initum consilium, Synodum Oecumenicam necessariam fore resolutum est; hocque suum consilium anno 784. Adriano I. Papæ per litteras, suo & Constantini filii sui nomine missas aperuit, eumque rogarunt, ut Constantinopolim venire dignaretur, Concilio præfuturus; & quod si non possit ipse ascendere huc, inquiunt, " Eligat » viros honorabiles, habentes scientiam, & » dirigat unà cum syllabis, ut inveniantur ex » persona sacræ & paternæ Beatitudinis hîc.

Scribitur ad Pontificem, ut Synodo intersit.

Mittit Legatos; uti & Patriarchæ Orientales.

His litteris obsecundans Adrianus, Legatos Constantinopolim misit Petrum Archipresbyterum Ecclesiæ S. Petri, & Petrum Abbatem S. Sabæ. Miserunt & cæteri Patriarchæ Orientales Legatos ad Synodum; cùm ipsi jugo Saracenorum oppressi adesse non possent; advenit & Episcoporum & Presbyterorum magnus numerus; cumque anno 786. Constantinopoli in Basilica SS. Apostolorum Synodus esset collecta, Iconomachi milites adversus Synodum

dum tantam excitavere seditionem, ut eam nec Imperatorum præsentia sedare posse videretur: quapropter in annum sequentem delata fuit; quo intervallo, summâ Irenes in agendo prudentiâ seditiosis illis compressis, rursus nomine Imperatorum missi fuere per regiones, qui universos Episcopos Nicæam Bithyniæ urbem, ad Synodum vocarent. Nicæam itaque convenerunt 350. Episcopi præter Legatos Ecclesiæ Romanæ & Orientalium Sedium, qui unà cum Tharasio Patriarchâ Constantinopolitano Synodo quoque adsuerunt; ac insuper selecti Archimandritæ & Monachi, nec non Proceres, ut ordine omnia in Concilio peragi curarent.

Synodus turbatur, & suspenditur.

Locus Synodi.

Locus Concilii fuit primaria Nicææ Basilica Æternæ Sapientiæ, sub titulo *S. Sophiæ* dicata. Et quia in eadem civitate sub Constantino Magno altera Synodus celebrata fuit, hæc Synodus *Nicæna II.* appellatur; quamquam à primo suo apud Constantinopolim exordio in *Canone* II. Francofordiensi vocetur *Constantinopolitana*, uti contra Laurentium Surium rectè notavit Lupus in Dissertatione de hac Synodo *cap.* 11.

Præcipua conveniendi ratio.

Definitio dogmatica Synodi.

Synodum præcipuè ad restaurandas Sacras imagines earumque religiosum cultum vindicandum & stabiliendum coactam fuisse constat; eumque sequenti Decreto exposuit, ac universis Fidelibus proposuit: Definimus in omni certitudine ac " diligentiâ, sicut figuram » pretiosæ ac vivificæ Crucis, ita venerabiles » ac sanctas imagines proponendas, tam quæ » de coloribus & tessellis, quam quæ ex alia » materia congruenter in sanctis Dei Ecclesiis, » & sacris vasis, & vestibus, & in parietibus ac » tabulis, domibus & viis: Tam videlicet Imaginem Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu » Christi, quam intemeratæ Dominæ nostræ » sanctæ Dei genitricis, honorabiliumque Angelorum, & omnium Sanctorum simul & » almorum Virorum. Quantò enim frequentiùs per imaginalem formationem videntur, » tantò qui has contemplantur, alacrius eriguntur ad primitivorum earum memoriam » & desiderium, & ad osculum, & honorariam his ad orationem tribuendam. Non » tamen ad veram latriam, quæ secundùm » fidem est, ut quæque solam divinam naturam decet, impertiendam: ita ut istis, sicut » figuræ pretiosæ ac vivificæ Crucis ac sanctis » Dei Evangeliis, & reliquis sacris monumentis, incensorum & luminum oblatio ad harum honorem efficiendum exhibeatur, quemadmodum & antiquis piæ consuetudinis erat. » Imaginis enim honor ad primitivum transit: » & qui adorat imaginem adorat in ea depicti » subsistentiam.

Si cultus Sacrarum Imaginum ad mentem hujus Decreti populo ubique exponeretur, atque abusus, qui in hunc cultum irrepserunt, juxta Decretum Synodi Tridentinæ tollerentur, sperandum esset, quod & Acatholici faterentur, ipsa perspicuâ veritate convicti, nihil idololatricum in hoc cultu latere.

Præter hanc fidei definitionem, aliaque in causa Iconomachorum Acta, reperiuntur 22. Canones Actioni VII. ab Anastasio Bibliothecario adscripti, quibus Ecclesiæ disciplina ob turbas ab Iconomachis excitatas, non parum collapsa restauratur; quos Paragrapho sequenti exhibebimus, & scholiis exponemus.

§. IX.

De Canonibus Synodi VII.

Canonum confirmatio.

CAnon I. " Iis qui Sacerdotalem dignitatem sortiti sunt, testimonia & ad rectè » se gerendum instituta sunt Canonicarum » Constitutionum descriptiones, quas cum Deiloquo Davide libenter recipientes, ad Dominum Deum cantamus, dicentes: *In via » mandatorum tuorum lætatus sum, tamquam » in omnibus divitiis; & mandasti justitiam, » testimonia tua in sæculum; intellectum da mi» bi, & vivam.* Et in sæculum nos jubet » vox prophetica testimonia Dei servare, & » in iis vivere, ut quæ scilicet nequaquam » concutienda, nullaque ratione labefactanda » permaneant. Nam & qui Deum vidit Moyses, sic ait: *His non licet addere, nec eis licet detrahere.* Et divinus Apostolus Petrus, » in iis glorians exclamat, *ad quæ Angeli prospicere desiderant.* Atque etiam dicit Paulus: *etiamsi nos vel Angelus de cœlo evangelizaverit vobis præter id, quod nos evangelizavimus, vobis sit anathema.* Cùm hæc » ergo ita se habeant, & sint nobis testata, iis » exultantes, ut si quis multa spolia invenerit, divinos Canones lubenter amplectimur, » eorumque Constitutionem integram & illabefactatam confirmamus, qui editi fuerunt » à Sanctis Spiritus tubis, summa laude celebrandis Apostolis, & sex Sanctis Universalibus Synodis, iisque quæ ad ejusmodi Decretorum traditionem localiter coactæ fuerunt, & nostris Sanctis Patribus. Ex uno » enim eodemque spiritu omnes illuminati, » quæ erant utilia, decreverunt: & quos anathemati quidem transmittunt, nos quoque » anathematizamus; quos verò depositioni, » nos quoque deponimus; quos autem segregationi, nos itidem segregamus, & quos » pœnæ tradunt, nos quoque similiter subjicimus. *Sine avaritia, namque sint mores, » præsentibus contenti,* is, qui tertium cœlum » conscendit, & arcana verba audivit, divinus Apostolus apertè vociferatur.

Synodus supposuit Canones vulgo Apostolorum, ab Apostolis editos.

Patres hujus Synodi supposuisse conformiter ad Synodum Trullanam, Canones vulgo Apostolorum editos fuisse ab ipsis Apostolis non obscurè innuunt hæc Canonis verba: *Divinos Canones lubenter amplectimur qui editi fuerunt à Sanctis Spiritus tubis, summa laude celebrandis Apostolis:* At cum hîc de facti tantummodo quæstione agatur, etiam Oecumenica Synodus falli potuit; & reverà erratum esse, plures Viri eruditi ostenderunt; de quo vide supra *p.* 3. *cap.* 8. §. 3.

Synodus Canones Trullanos quintæ & sextæ Synodo adscribit.

Adhæc, cum in Canone asserantur & confirmentur Canones à sex universalibus Conciliis editi; compertumque sit, nec à quinta, nec à sexta Synodo ullos Canones editos esse, dubium non est, quin Synodus Canones Trullanos Conciliis universalibus, id est, quintæ & sextæ adscripserit; eosque sub hoc titulo confirmaverit. Cum enim Synodus Trullana ad supplementum quintæ & sextæ coacta fuerit, ideoque *quinisexta* fuerit appellata, Canones illius etiam his Synodis adscribi potuisse videntur.

Et quidem in hac ipsa Synodo, dum Actione 4. prolatus esset Canon 82. Trullanus sub nomine *Sanctæ & Universalis sextæ Synodi,* & nonnulli ambigere viderentur, num hic Canon

Canon esset Synodi sextæ, Sanctissimus Patriarcha Thrasius dixit: " Quæ est hæc ignorantia, qua plerique laborant circa hos Canones? Scandalum enim est dubitare, num sint sextæ Synodi." Quod sensu jam allegato intelligi, ipse Tharasius in sequentibus exposuit. Habentur tom. 7. Concil. colum. 752.

Qui sunt Canones Locales hoc Canone confirmati.

Canones Synodorum Localium, sive quæ localiter coactæ sunt, atque in præsenti Canone confirmantur, sunt indubiè Ancyrani, Neocæsarienses, aliique in Canone 2. Trullano expressi: atque hoc rursus titulo non mediocris hisce Canonibus accedit auctoritas.

Episcopus in Scripturis SS. & Canonibus sedulo versari debet.

Canon II. " Quoniam psallentes Deo spondemus in justificationibus tuis meditabor, non obliviscar sermones tuos: omnes quidem Christianos salutare est hoc servare, eos autem præcipue qui Sacerdotalem dignitatem obtinent. Quamobrem decernimus quemlibet, qui ad Episcopalem gradum promovendus est, psalterium omnino nosse, ut ex eo omnem quoque suum Clericum ita instituì moneat. A Metropolitano autem bene examinari, an ad Sacros Canones diligenter, ac cum perscrutatione non autem obiter cursimque legendos, prompto paratoque sit animo, & Sacrum etiam Evangelium, & librum divini Apostoli, omnemque divinam Scripturam, & in divinis præceptis versari, & populum suum docere. Nostræ enim hierarchiæ substantia sunt eloquia divinitus tradita, divinarum scilicet Scripturarum vera scientia, sicut magnus ait Dionysius. Si quis autem dubius animi fuerit, & non libenter hæc facere & docere voluerit, non ordinetur. Propheticè enim dicit Deus: *Tu repulisti scientiam, & ego te repellam, ne sis mihi Sacerdos.*" Grat. *dist.* 38. *Can.* 6.

Olim vulgare fuit psalterium memoriter tenere.

Olim vulgare fuisse, Psalterium sive Psalmos Davidicos memoriter tenere constat. Hinc ad Rusticum Monachum scribit S. Hieronymus: *Discatur Psalterium ad verbum.* Et ad nobilem Virum Gaudentium, tradens regulam filiolæ ex utero per parentes Deo oblatæ: *Cum virgunculam septimus annus ætatis exceperit, discat memoriter Psalterium.* Epist. 12. Plures illius disciplinæ argumenta profert ad præsentem Canonem Christianus Lupus.

Mirum ergo non est, si Canon requirat, ut evehendus ad Episcopatum in Psalterii cognitione sit versatus: " Ut hoc pacto, ait Zonaras, ab illo populus quoque initiari, hoc est, eadem cognitione imbui discat.

Qualiter ab Episcopo Canones & Scriptura Sacra legenda?

Requirit deinde Canon, ut à Metropolitano examinetur, an Sacros Canones, Sacrum etiam Evangelium, & librum divini Apostoli omnemque divinam Scripturam perlegere velit: » Ac ita quidem perlegere, inquit » Zonaras, ut reconditas abditasque illorum » sententias scrutetur, proindeque & uniuscujusque rei rationem intelligat, & populo sibi commisso erudiendo sit idoneus ipsumque interrogantibus respondere paratus..... Non autem perfunctoriè, hoc est, alias res agens & verbis solum recitandis occupatus, subjectas verò sententias cognitione nequaquam attingens.

Vitam Sacris Canonibus conformare debet.

Nec solum Canonum ac Scripturæ Sacræ studium, sed etiam, ut vitam ac mores ad eorum præscriptum componat, exigit; utque in erudiendo populo sibi credito laboret.

Idem quod Canon præscribit, hodie etiam Pontificale.

Idipsum & hodie requirit Metropolitanus ex præscripto Pontificalis Romani ab Ordinando; cum inter cetera interrogans: *Vis ea, quæ ex divinis Scripturis intelligis, plebem, cui ordinandus es, & verbis docere & exemplis.* Respondet Ordinandus: *Volo.* Ac deinde rursus ad Ordinandum: *Accipe Evangelium, & vade, prædica populo tibi commisso.*

Hinc elucet invariabilis in similibus Ecclesiæ spiritus; sed hoc summopere dolendum, quod hæc sanctissima & summè necessaria documenta, cùm ex Ritualibus aut Pontificalibus proponuntur, tandem ut quidam externi ritus & formulæ recitentur & accipiantur.

Electio per Laicos fieri non debet.

Canon III. " Omnem electionem Episcopi, vel Presbyteri vel Diaconi, quæ fit à Magistratibus, irritam manere ex Canone dicente: *Si quis Episcopus*" &c. est Canon 29. Apostolorum supra relatus. " Oportet enim eum, qui ad Episcopatum promovendus est ab Episcopis eligi; quemadmodum à Sanctis Patribus Nicææ decretum est in Canone, qui dicit: *Episcopum oportet*" &c. est Canon 4. Nicænus ad verbum relatus, Grat. *dist.* 63. *can.* 7.

De qua electione agatur.

Ex verbis Canonis sat perspicuum est, hic agi de electione quam Magistratus sive Principes sibi arrogant dominationis titulo; nequaquam verò de electione sive nominatione quam Reges aut Principes auctoritate sibi ab Ecclesia indultâ faciunt; idque cum subjectione judicio Ecclesiæ quoad dotes & conditiones in eligendis Ministris requisitas.

Episcopus ob rem temporalem accipiendam sua potestate uti non potest.

Canon IV. " Præco veritatis Paulus divinus Apostolus quemdam veluti Canonem Ephesiorum Presbyteris imponens, vel universæ potius Sacerdotali multitudini, sic libere dixit: *Argentum, vel aurum, vel vestem nullius concupivi, omnia vobis ostendi, quod oportet sic laborantes infirmos suscipere; dare beatius*, quam recipere existimans. Quocirca ab eo edocti statuimus, ne turpis lucri gratia Episcopo in mentem veniat quærenti excusationes in peccatis, aurum vel argentum vel ullam aliam speciem ab iis qui subsunt Episcopis, vel Clericis vel Monachis exigere. Dicit enim Apostolus: injusti regnum Dei non possidebunt: nec debent liberi parentibus thesaurum parare, sed parentes liberis: si quis ergo per auri exactionem vel alicujus alterius speciei, vel propter aliquam propriam affectionem à ministerio arcere inventus fuerit, vel segregare suorum Clericorum aliquem, vel venerandum templum claudere, ne in eo divina fiant ministeria, ad id quod non est sensu prædictum suam insaniam immittens, est reverà sine sensu, & talionis erit legi obnoxius, & labor ipsius in caput ejus redibit, ut qui sit mandati Dei & Apostolicarum traditionum transgressor. Præcepit enim & Petrus suprema Apostolorum summitas: Pascite gregem Domini, Episcopatum gerentes, non per vim, sed sponte ac voluntariè secundum Deum: neque turpis lucri gratia, sed promptè & alacriter: nec ut dominatum in Clerum obtinentes, sed gregis exemplaria existentes: & cum summus Pastor apparuerit, quæ nec corrumpi nec marcescere potest, gloriæ coronam referetis.

Gratianus 16. *q.* 1. *can.* 64. Monent autem Correctores Romani, quod hic Canon antea citaretur ex Synodo VI. *cum sit*, aiunt, *in septima ex versione Anastasii, ex qua nonnul-*

la

la hic sunt addita, dempta, emendata. Hæc illi; è quibus rursus patet, Decretum quod extat post correctionem Romanam, non esse idem cum edito à Gratiano: Sed de hoc latius infra, ubi de hac correctione agetur.

Decretum Tridentinum conforme Canoni.

Conformiter ad hunc Canonem decernit Synodus Tridentina *Sess. 24. cap. 3. de reform.* " Ne Episcopi aut quisquam suorum quicquam » procurationis causâ pro visitatione, etiam » testamentorum ad pios usus, præter id quod » ex relictis piis jure debetur, aut alio quo» vis nomine; nec pecuniam, nec munus » quodcumque sit, etiam qualitercumque of» feratur, accipiant: non obstante quacum» que consuetudine, etiam immemorabili: ex» ceptis tamen victualibus, quæ sibi ac suis » frugaliter, moderateque pro temporis tan» tum necessitate, & non ultra, erunt ad» ministranda.

Sensus Canonis.

Quod, ait Canon, *Et ad id, quod non est sensu præditum, suam insaniam immittens*, significat quod Episcopus ut " aurum vel ar» gentum extorqueat, non sinat propterea in » divino templo divinum celebrare mysterium, » & sic in id quod non est sensu præditum, » sive in templum inauditam suam insaniam » effundat, " ait Balsamon. Reliqua Canonis perspicua sunt, sæpiusque innovata.

Qui suo Ecclesiæ aut Monasteriis obtulerunt, se extollere contra pauperes non debent.

Canon V. " Est peccatum ad mortem, quan» do peccantes aliqui manent incorrigibiles. » Hoc autem est deterius quando & erecta » cervice adversus pietatem & veritatem in» surgunt, mammona Dei obedientiæ præfe» rentes, & ejus Canonicas constitutiones non » ferentes. In iis ergo non est Dominus Deus, » nisi fortè humiliati à suo delicto resipuerint. » Oportet enim eos magis Deo supplicare, & » cum corde contrito hujus peccati remissio» nem, & condonationem petere, & non de » illicita donatione se jactare: Deus enim pro» pè est iis qui sunt contrito corde. Eos er» go, qui per auri dationem se fuisse in Ec» clesia constitutos gloriantur, & in ea im» proba consuetudine spem habent, quæ à » Deo & omni Sacerdotio alienat; & ideo » impudente vultu, & ore aperto, probrosis » & contumeliosis verbis eos, qui propter » actam ex virtute vitam à S. Spiritu selecti » ordinatique sunt præter auri dationem, vi» lipendunt ac negligunt; primum quidem » eos qui hoc faciunt, ultimum proprii Ordi» nis gradum sumere: sin autem persevera» verint, inflictâ quoque pœnâ corrigi decer» nimus. Si quis autem in ordinatione hoc » quandoque fecisse visus fuerit, fiat ut vult » Canon Apostolicus, qui dicit *Si quis Episco» pus, &c.* est Canon 28. Et secundus Canon » SS. Patrum, qui Chalcedone convenerunt, » qui dicit *Si quis Episcopus pecuniis, &c.* est » Canon 2. Chalcedonensis relatus.

Sensus Canonis.

» Nonnulli, cum in Clerum legendi essent, » pecunias Ecclesiæ offerre, Deoque dicare » soliti sunt, ait Zonaras: quibus deinde præ» fidentes, seque in auro illo gloriosè jactan» tes, quoscumque nullâ datâ pecuniâ ob vir» tutem forte, vel etiam dicendi facultatem, » Clero adscripti fuerant, propterve conviciis » insectabantur. Hujus igitur homines primo » quidem de gradu ejici ac in extremum ordinis » sui locum amandari, tum si adhuc à malitia » non discedant, pœnis quoque, ut per eas » corrigantur, affici Canon jubet.

Hic non agitur de Simoniacis donantibus.

Et hæc quidem prima Canonis parte continentur; in qua nequaquam de simoniacis Sacrorum Ordinum emptoribus agitur; sed de iis, qui sua patrimonia liberaliter Ecclesiæ obtulerant; eoque fuco, pauperibus ob virtutum merita ad eumdem gradum assumptis insultabant, ac priorem locum insolenter affectabant, uti rectè monet Lupus.

" Non igitur, quod seipsa talis sit, ait Zo» naras, idcirco hæc iniqua dicta donatio est; » sed quod ejus vitio, qui se ob illam jactat & » æqualibus anteponit: ut proinde non illum » demereri Numen, sed auram inanem popula» resque rumusculos captare eâ donatione vo» luisse, suspicari liceat, speciem, hominum » existimatione, induit pravitatis. " Hæc ille.

Quod in Clericis Canon abominatur, id in Monachis quoque cavendum.

Quod in Clericis Canon hîc abominatur, id à Fratribus suis, qui divitias suas Monasterio obtulerunt cavendum solicitè admodum inculcat S. Augustinus *Cap. 1. sua regula*; concluditque: " Et quid prodest dispergendo da» re pauperibus, & pauperem fieri, cùm ani» ma misera superbior efficitur divitias con» temnendo, quàm fuerat possidendo.

Qui bona sua Ecclesiæ offert, ut ad Clerum assumatur, Simoniacus est.

Alterâ Canonis parte declaratur pœnis simoniacorum *Canone 27. Apostolorum & 2. Calchedonensi* expressis subjacere, " Qui ab » initio non ita liberali & sponte susceptâ vo» luntate, ait Balsamon, sed ut ordinetur, » vel in Clerum cooptetur, vel aliquo alio » modo in Ecclesia eligatur, oblationem fe» cit.

Huic planè conforme est quod in *Cap. 34. ꝟ de simonia*, respondit Innocentius III. apud Deum Simoniacum esse, qui bona sua Ecclesiæ donavit *Eâ intentione, ut per temporalia quæ offert, spiritualia*, scilicet Canonicatum *valeat adipisci.*

Synodi Provinciales suo tempore habendæ; sed Metropolitani ab exactionibus abstinere debent.

Canon VI. " Quoniam Canon est, qui dicit » bis in anno in unaquaque Provincia per Con» gregationes Episcoporum fieri oportere quæ» stiones Canonicas, propter vexationem, & » quod itineri perficiendo minus sufficerent » qui cogebantur, statuerunt Sancti sextæ Sy» nodi Patres, ea omnino & quacumque post» posita causâ semel in anno fieri, & delicta » corrigi. Hunc ergo Canonem nos quoque » renovamus: & si quis Magistratus hoc pro» hibere inventus fuerit, segregetur. Si quis » autem Metropolitanus hoc fieri non curave» rit; præterquam vi vel necessitate & justa » aliqua de causa, Canonicis pœnis subjiciatur. » Cum autem Canonicis & Evangelicis rebus » fiat Synodus, opus est ut congregati Epis» copi magnam curam & diligentiam gerant, » ut divina & vivifica mandata serventur. In » iis enim servandis est retributio multa, quo» niam *Lucerna est mandatum*, lex vero lux, » & via vitæ probatio & disciplina, & *præ» ceptum Domini lucidum & illuminans oculos.* » Ne liceat autem Metropolitano ex iis, quæ » secum affert Episcopus, vel jumentum, vel » aliquam rem aliam petere. Si enim hoc fe» cisse deprehensus fuerit, reddet quadru» plum.

Synodaticum hic non improbatur.

Illud hîc solummodò notandum, finalibus verbis Canonis nequaquam damnari *Synodaticum* seu subsidium, quod jam pridem ab Episcopis Metropolitæ, aut à Presbyteris Episcopo ad Synodi expensas sublevandas solvi consuevit, de quo *Cap. 16. ꝟ de Offic. Ordin. & cap. 20. ꝟ de censib.* sed solum occurri exactionibus, quas Metropolitani sua potestate abutentes, variis prætextibus ab Episcopis extorquebant; qui Synodos suas quasi venales exponebant.

Hinc Hincmarus Remensis monet Episcopos suos, *Synodos Presbyterorum secundum Sacros Canones sine venalitate habere.*

Ecclesia sine reliquiis non consecranda.

Canon VII. " Ait Paulus Apostolus: Quorumdam hominum peccata sunt manifesta, » nonnullos autem consequuntur. Praecedentibus autem peccatis, alia quoque ea sequuntur. Impiam ergo haeresim eorum qui » Christianos accusant, alia quoque impia » consecuta sunt. Quemadmodum enim venerabilium imaginum aspectum ex Ecclesia sustulerunt, alios quoque mores reliquerunt, » quos quidem oportet renovari, & tam ex » jure scripto, quam non scripto sic observari. Quaecumque ergo templa consecrata sunt » absque sacris reliquiis Martyrum, in iis fieri statuimus Reliquiarum depositionem cum » consuetis precibus. Episcopus autem post » hac templum consecrans sine sanctis Reliquiis, deponatur, ut qui Ecclesiasticas Traditiones transgressus est.

Origo hujus ritus.

Primis Ecclesiae seculis persecutione in Christianos adhuc saeviente, mos erat Christianis convenire ad Synaxim celebrandam in coemeteriis in quibus Martyrum corpora quiescebant; cessante verò persecutione, cum liceret Christianis palam templa extruere, in iis praesertim locis, ad quae antea convenire consueverant, nimirum coemeteriis Martyrum, extrui coeperunt: atque inde originem traxisse mihi videtur, ait Cardinalis Bona *Lib. 1. rerum Liturg. cap. 19.* celeberrimus & inviolabilis Ecclesiae ritus, ut sine Martyrum reliquiis nullum templum nullumve altare aedificetur.

Ratio ejusdem.

Hoc ritu, quem Iconomachorum potentiâ eversum praesens Synodus restauravit, & inviolabiliter observandum edixit, variis SS. Patrum testimoniis stabilito, ita concludit: " Haec » autem Martyrum veneratio ex eo dogmate fidei orta est, qua Sanctorum Communionem credimus & fatemur. Fideles » etenim, ut hoc factis profiterentur, in iis locis ad orationem, & ad divina Mysteria » participanda conveniebant, in quibus Sanctorum lipsana posita erant, ut ea ratione, » quam defunctorum status permittit, cum illis communicarent. Per illa siquidem repraesentatur Ecclesia triumphans, quae sic aliquo modo cum militante communicat, Sacrificio nostro interest.

Contra Judaeos Christianismum simulantes.

Canon VIII. " Quoniam Hebraeorum religionis quidam errantes Christum Deum » nostrum subsannare visi sunt, sese Christianos esse fingentes, ipsum autem clanculum » & occultè negant, Sabbatha observantes, & » alia Judaica facientes: statuimus ut neque » ad communionem, neque ad orationem, neque ad Ecclesiam admittantur, sed apertè » sint secundum suam religionem Hebraei; & » neque filios eorum baptizari, neque servum » ab eis emi vel possideri. Sin autem ex pura & » sincera fide quis eorum conversus, & ex toto » corde confessus fuerit, eorum moribus & rebus insultans, veluti triumphum agens, ut » & alii refellantur & corrigantur, eum recipi & baptizari, & ejus liberos & cautos » reddi; ut se ab Hebraeorum studiis & institutis abstineant. Si autem non ita se gerant, eos nullo modo admitti.

Libri haeretici Episcopo Constantinopolitano tradendi.

Canon IX. " Puerilia omnia ludibria, furiosaque ac insana dicta & scripta, quae adversus Sanctas Imagines edita sunt, oportet » dari Episcopo Constantinopolitano, ut cum » reliquis libris haereticis reponantur. Si quis » autem haec celare inventus fuerit, & sit quidem Episcopus vel Presbyter vel Diaconus, » deponatur; sin autem Laicus, vel Monachus, segregetur.

Clerici sine Licentia Episcopi apud Principes residere nequeunt; & quod eorum officium.

Canon X. " Quoniam nonnulli Clerici Canonicam Constitutionem circumscribentes, » sua relictâ paroeciâ in alias paroecias excurrunt, ut plurimum autem in hanc à Deo » custoditam & Imperatoriam urbem, & apud » Principes assident, & in eorum Oratoriis divina ministeria faciunt: eos sine proprio » Episcopo & Constantinopolitano non licet » in quavis aede vel Ecclesia recipi: si quis » autem hoc fecerit, si perseveret deponatur. » Quicumque autem cum praedictorum Sacerdotum consensu hoc faciunt, non licet eis » curas saeculares & mundanas suscipere, ut » qui sint à Canonibus prohibiti hoc facere. » Si quis autem eorum, qui majores id est » curatores appellantur, curationem obtinere » deprehensus fuerit, vel cesset, vel deponatur: potius autem offerat se ad docendos » filios & servos, legens eis divinas Scripturas: » ad hoc enim etiam Sacerdotium sortitus est.

Quod praesenti Canone prohibetur, Clericos relictâ propriâ Ecclesiâ ad alias transire; item curas saeculares suscipere, multis anterioribus Canonibus cautum fuit; notandum verò quod in fine additur: " potius autem » maneat ad magisterium tam puerorum quam » famulorum, *relegens eis Divinas Scripturas*; » ad hoc enim etiam Sacerdotium consecutus est.

Utinam haec esset hodierna Capellanorum Domesticorum Principum sancta occupatio!

Cura rerum temporalium in Ecclesiis & Monasteriis per Oeconomos gerenda.

Canon XI. " Cùm omnes divinos Canones servare teneamur, eum quoque, qui » jubet oeconomos esse in singulis Ecclesiis, illaesum omnino servare debemus. Et siquidem unusquisque Metropolitanus in sua Ecclesia oeconomum constituit, bene habet: » Sin minus Constantinopolitano Episcopo » speciali auctoritate licebit oeconomum in » ejus Ecclesia praeficere. Similiter & Metropolitanis, si qui eis subsunt Episcopi » nolint in suis Ecclesiis oeconomos constituere. Hoc ipsum autem servari etiam in Monasteriis oportet. " Grat. 9. q. 3. *Can. 3.*

Est innovatio Canonis 26. Chalcedonensis; eumque ad Monasteria extendit; id est, ut rerum ad Monasterium spectantium administratio non per Abbatem & Superiores, sed per oeconomos seu Officiales fiat; quos ad nutum superiorum amovibiles esse vult Synodus Trid. *Sess. 25. cap. 2. de Regularib.*

Quales cura temporalium in Monasteriis praeficiendi?

Verùm si Fratribus cura cùm temporalium committatur, solicitè curandum, ut eligantur, qui per exercitia Monastica ad eum virtutis & perfectionis gradum pertigerunt, ut meritò confidatur, quod interiorum curam per exteriorem rerum temporalium non negligent; neque rebus temporalibus se ita immergent, ut charitatis & fervoris ignem extinguant: quique ut de fratre suo Gerardo loquitur Bernardus *Serm. 26. in Cantica*, non petulanti (ut assolet) in eo officio detineantur affectu, sed solo intuitu charitatis; qui quantum in ipsis est, semper optent quietem, sibi intendere, Deo vacare, nec implicitos tenent nisi timor Dei, voluntas fratrum, ac studium obediendi.

Nisi enim solitudini, piisque Religionis exercitiis multum delectentur; magnopere sanè

sanè verendum, ne sensim illis neglectis, rerum temporalium curis ita implicentur, ut gustu rerum spiritualium paulatim extincto, tandem sub veste Religiosa cor planè sæculare inveniant; idque vel eo magis in Officialibus metuendum, quod ipsis ob varia intercurrentia negotia, major esse soleat exercitia Monastica omittendi libertas. Hinc Canonici Præmonstratenses in Constitutionibus *dist.* 2. *cap.* 16. §. 3. statuerunt, ne juniores temporalibus præficiantur: *Quia in ruinam agitur, qui nondum in virtute roboratus suæ libertati committitur.*

Bona Monasterii Magistratibus non concedenda.

Canon XII. " Si quis Episcopus inventus fuerit vel Monasterii Præfectus ex Episcopi vel Monasterii agris in Principis alicujus manus alienare, vel alteri personæ tradere deprehensus fuerit, irrita sit traditio, ut Sanctorum Apostolorum vult Canon qui dicit: Omnem rerum Ecclesiasticarum " &c. est ad verbum Canon 37. Apostolorum supra relatus; deinde sequitur: " Sin autem detrimentum afferre causetur, nec quidquam ex agro emolumenti percipi, ne sic quidem Principibus, qui sunt in eo loco, alienet prædium, sed Clericis vel agricolis, sin autem aliqua improba calliditate utentur, & ab agricola vel Clerico agrum Princeps emerit, sic quoque nullius sit momenti venditio, & Episcopatui vel Monasterio restituatur. Porrò Episcopus vel Monasterii præfectus, qui hoc fecerit exturbetur quidem Episcopus ab Episcopatu, Monasterii verò præfectus à Monasterio, ut qui malè dissipent quæ non congregavêre.

Occasio Canonis.

Cùm tempore hujus Synodi, Regum ac Principum favore ad dignitates Ecclesiasticas aditus frequenter pateret, Clerici ambitionis æstu incitati, facilè Principibus aliqua è rebus Ecclesiæ addicebant, si modò ad dignitates eorum intercedente patrocinio pervenirent; huic verò simoniacæ pollicitationi satisfacere cupientes, variis prætextibus res Ecclesiæ in suos Patronos transferre studebant; quibus occurrere per præsens Decretum Synodus voluit.

Utinam hodie nullæ hujusmodi occultæ pollicitationes fierent!

Contra infractores templorum & Monasteriorum.

Canon XIII. " Quoniam propter eam quæ fuit propter peccata nostra in Ecclesiis calamitatem, Sacrosanctæ quædam ædes à quibusdam viris arreptæ sunt, & Episcopatus & Monasteria, & facta sunt communia diversoria: Si qui ea quidem tenent, volunt reddere, ut in pristinum statum restituantur, benè & pulchrè habet: Sin minus si sint quidem Sacerdotalis catalogi, eos deponi jubemus sin autem Monachi vel Laici, segregari, ut qui sint condemnati à Patre & Filio & Spiritu Sancto, & ponantur ubi vermis non moritur, nec ignis extinguitur: quia voci Domini adversantur quæ dicit: Ne facite domum Patris mei domum negotiationis. " Grat. *Dist.* 19. *q.* 3. *Can.* 5.

Nulli in Ecclesia publicè Sacras scripturas legere possunt, nisi manus impositione accepta.

Canon XIV. " Quod ordo in Sacerdotio versatur, est omnibus manifestum: & Sacerdotii munera exactè servare est Deo gratum. Quoniam ergo videmus nonnullos à pueris Cleri Tonsuram accipientes nondum verò acceptâ Episcopi manuum impositione, in congregatione in suggestu legentes, & id non Canonicè facientes, hoc à præsenti Canone fieri non permittimus: hoc ipsum autem etiam in Monacho servari. Lectoris autem manuum impositionem licet in proprio Monasterio tantum unicuique Monasterii præfecto facere, si ipsi præfecto scilicet ab Episcopo manus est imposita ad præfecturam hegumeni, dum sit & ipse Presbyter. Similiter & ex antiqua consuetudine Chorepiscopos Episcopi permissu oportet lectores ordinare. " Grat. *Dist.* 69. *Can.* 1.

Tonsura & Lectoratus apud Græcos conjunguntur.

" Græci etiam hodie Tonsuram cum Lectoratu conjungunt. Primò invocatâ S. Trinitate, ait Morinus de SS. Ordinat. *p.* 3. *exercitat.* 15. *cap.* 4. & sigillo Crucis interim peracto, tondetur in formam Crucis lectoratui inaugurandus. Deinde manus illi ab Episcopo in Lectoratum imponitur. Videre potes in variis Lectoris ordinationibus..... Lectoratûs ordo non datur, nisi præcedat Tonsura; nec Tonsura nisi statim subsequatur Lectoratus; ita ut Tonsura apud eos sit veluti ceremonia ad Lectoratus collationem pertinens.

Origo abusus de quo in Canone.

Ob hanc Tonsuram inter & Lectoratum conjunctionem factum est, ut Tonsuram & Lectoratum quidam non tantum confunderent, sed insuper permitterent, pueros Tonsurâ & vestibus nigris à parentibus indutos, *publicè* in Ecclesia Sacras Scripturas legere; quod Synodus in præsenti Canone prohibet, donec ab Episcopo Tonsuram Clericalem cum manuum impositione receperint.

Ratio Canonis.

Inordinatum quippe apparebat, quemquam ad functionem aliquam publicam in Ecclesia admitti, nisi ab Episcopo ad eam vocatus, & applicatus.

Idem etiam in Monachis servari jubet; ut nimirum sine manuum impositione Lectorem agere nequeant.

Cur Abbatibus concessum Lectores ordinare.

" Quoniam autem, ut consentaneum est, inquit Balsamon, hoc Monachis difficile videbatur, qui eremos ut plurimùm habitant, & non possunt Urbes obire, nec Episcopos facile adire, concessum est eorum præfectis, qui ab Episcopis characterem accepêre, Presbyteris quidem necessariò existentibus, Monachos Lectores in proprio Monasterio facere, ut ipsi citra ullum impedimentum divinas in suggestu Scripturas legant.

Restricta licentia ad proprios Monachos.

Plerique hodie Abbates, præsertim ex privilegio ornamentis Pontificalibus utentes, conferunt non tantum Lectoratum, sed & reliquos minores Ordines; de quo indulto agit Synodus Tridentina *Sess.* 23. *cap.* 10. *de reformat.* vultque ut nullo prætextu Tonsuram aut minores Ordines conferant cuiquam, qui *Regularis* sibi subditus non sit; idque conformiter ad hunc Canonem; qui solum permittit Abbatibus Lectores ordinare in *proprio Monasterio.*

Pluralitas Beneficiorum indistinctè damnata.

Canon XV. " Clericus ab hoc deinceps tempore in duabus Ecclesiis non collocetur. Hoc enim est negotiationis & turpis lucri proprium, & ab Ecclesiastica consuetudine alienum. Ab ipsa enim Domini voce audivimus, non posse quempiam duobus dominis servire. *Vel enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unum sustinebit & alterum contemnet.* *Unusquisque ergo*, ut est vox Apostolica, *in eo in quo vocatus est debet manere, & in una Ecclesia assidere.* Quæ enim propter turpe lucrum fiunt in Ecclesiasticis negotiis, ea à Deo sunt aliena,

» na. Ad hujus autem vitæ usum sunt di-» versa studia ex iis ergo, si quis velit, ea » quæ sunt corpori ad usum necessaria com-» paret. Dixit enim Apostolus, *usui meo & » iis qui mecum sunt subministraverunt manus » meæ.* Et hoc quidem in hac à Deo custo-» dita civitate. In iis autem quæ extra sunt » locis, propter hominum inopiam permitta-» tur. " Grat. 21. *q.* 1. *c.* 1.

Pluralitas Beneficiorum hoc Canone damnatur, hoc uno fundamento, non posse quemquam *duobus Dominis servire*; id est, duabus Ecclesiis.

Et quidem hæc ratio omnem Beneficiorum pluralitatem facilè exclusit, quamdiu persuasum fuit, nullum esse Beneficium quod non requireret personale officium per ipsos Beneficiorum possessores personaliter præstandum in ea Ecclesia, cui per Beneficii institutionem erat adscriptus.

Unde Beneficiorum aliquorum compatibilitas.

Verùm postquam invaluit distinctio inter Beneficia requirentia residentiam, & non requirentia, nullo negotio ipsa Beneficiorum compatibilitas hactenus ignota, quasi naturaliter sequuta est.

Cùm enim crederent Beneficiati, se non tantum ab officio præstando immunes, sed etiam à residentia *personali* in Ecclesia, cui servire deberent, absolutos, nihil obstare videbatur, quare cùm Beneficio nec *personale* officium, nec *personalem* residentiam requirente, aliud, cujus officium præstare posset, obtinere haud valeret.

Beneficia de jure communi residentiam requirunt: & qua ratione aliqua ab eâ exemptat

Porro prædicta Beneficiorum distinctio non à Canone, sed à consuetudine sive potius inolito abusu originem duxit. Cum enim circa sæculum X. & XI. omnes passim dignitates, ac Beneficia, etiam curam animarum habentes residentiam negligerent, functionesque Sacras Vicariis delegarent; Pontifices huic abusui occurrere volentes, edixerunt, ut obtinentes Dignitates, Beneficia cum cura animarum, aut etiam Canonicatus residere tenerentur, nullâ reliquorum inferiorum Beneficiorum factâ mentione; hinc creditum fuit, ea pristinæ consuetudini, sive potius abusui esse relicta: ideoque & Canonistæ unanimiter fatentur, omnia Beneficia *de jure communi* requirere residentiam; aliqua verò de consuetudine ab ea dumtaxat esse exempta: qua distinctione stabilitâ compatibilitas Beneficiorum suâ sponte quoque invaluit.

Non mirum proinde hanc Synodum, nullam admittere Beneficiorum pluralitatem aut compatibilitatem Beneficiorum, etiam ob unius Beneficii ad honestam Clerici sustentationem insufficientiam, quia nondum Beneficia non requirentia residentiam innotuerant; sed omnia personalem residentiam exigebant: quorum duo, quantumvis tenuia, nec ipsa Synodus Tridentina habere permittit; unoque consensu etiam hodie pro incompatibilibus habentur.

Canon nullam Beneficiorum compatibilitatem admittit.

Neque jam dictis obest clausula finalis ipsius Canonis: *Cæterum in villis, quæ foris sunt, propter inopiam hominum indulgeatur.* Non enim hîc permittitur, ut Clericus duabus Ecclesiis adscribatur; sive ut phrasi modernâ loquamur, duo Beneficia habeat, quo possit *suæ necessitati* consulere; sed solum permittitur, ut unus duabus Ecclesiis sibi vicinis deserviat ob hominum inopiam: id est, in villis, sive ubi tanta est hominum inopia, ut unaquæque parochia Presbyterum habere nequiret, permittit unum Presbyterum duabus Ecclesiis servire; non ut ejus inopiæ succurratur, uti hodie per Beneficii simplicis compatibilis combinationem permittitur, sed ut hominum seu incolarum necessitati provideatur.

Luxus in vestibus Clericorum vitandus.

Canon XVI. " Omnis luxus & ornatus cor-» poreus est à Sacerdotali statu alienus. Epis-» copos ergo, vel Clericos, qui se splendidis » & insignibus vestibus exornant, se corrige-» re oportet. Sin autem permaneant, suppli-» cio tradi: similiter & eos qui sunt unguentis » delibuti. Quoniam autem radix acerbitatis » sursum pullulans, fuit nostræ Ecclesiæ in-» quinamentum, Christianos scilicet accusan-» tium hæresis; & qui eam susceperunt, non » solùm Imaginum picturas aversati sunt, » sed omnem etiam pietatem ac religionem » extruserunt, in eos qui piè & honestè vi-» vunt invehentes; & in eis impletum fuit » quod scriptum est: *execratio peccatori Dei » cultura.* Si inventi itaque fuerint nonnulli » eos irridentes, qui vilem & modestum ami-» ctum induti sunt, pœna corrigantur. A su-» perioribus enim usque temporibus omnis Vir » Sacerdotalis cum moderato & honesto indu-» mento versabatur. Quidquid enim propter » usum sed ostentatorium ornatum assumitur, » in nequitiæ reprehensionem incurrit, ut » ait Magnus Basilius. Sed nec ex sericeis tex-» turis variatum quis vestimentum habebat, » neque in extremis vestimentis adjecta erant » alieni coloris additamenta. Ex divina enim » lingua audierunt, quod qui mollia ferunt » sunt in ædibus Regum.

Canon perspicuus est; cæterum de Clericorum convenienti ornatu latius agimus in Jure Ecclesiastico *p.* 1. *tit.* 2. *cap.* 2.

Monasteria nova non temere, & sine sufficienti dote ædificanda.

Canon XVII. " Quidam Monachi suis » Monasteriis relictis, ut qui imperare desi-» derent, & parere recusent, Oratoria ædifi-» care aggrediuntur, cum ea non habeant, » quæ ad perfectionem pertinent. Si quis er-» go hoc facere aggressus fuerit, prohibeatur » ab ejus loci Episcopo. Si quis autem ea » habeat, quæ ad perfectionem sufficiunt, quæ » ab ipso deliberata sunt, ad finem deducan-» tur. Idem autem servetur in Laicis & » Clericis.

Jam pridem Canonibus cautum erat, ne Ecclesiæ sine dote fabricæ, ministris, aliisque necessariis sufficienti construantur. *Can. IX. Dist.* 1. *de consecrat.* quos Canones ad Monasteria præsens Synodus extendit.

Observatio Canonis multum utilis ad arcendam à Monasteriis Simoniam.

Hoc si observaretur facilius occurri posset sordidis illis exactionibus, prætextu paupertatis in admissione ad Religionem fieri solitis.

Testimonium Christiani Lupi.

Et quidem Christianus Lupus, tametsi exactiones illas à Simonia, titulo parum fundato, excusare prætenderit, uti in dissertatione mea fusè ostendi, nihilominus postquam pro animi sui candore respondit: " Pacta illa » esse de fœdo isto ulcere Simoniæ graviter » suspecta, frequenterque infecta, semper sor-» dida, statui Monastico dedecorosa, imo & » graviter perniciosa, ideoque eliminanda; ni-» hilque posse esse fœdius aut perniciosius, » quam stipulatâ pecuniâ solos opulentos ad » Monasteria admittere; ideoque ab inopiam » patientibus, ait, necessarium Fratrum & So-» rorum numerum alere non valentibus Mo-» nasteriis, servanda est antiqua, quam regu-» læ suæ S. Benedictus inseruit, Patrum lex, » ut sponte oblatum acceptetur, & nihil pe-» nitus

» nitus exigatur. Quam legem diversæ generales Synodi innovarunt, & usque ad paucos abhinc annos Belgium nostrum observavit sanctissimè: His, inquam, præmissis subjungit: reducenda omninò est illa animæ castitas, *Rogandi Episcopi nostri, ne novis & superfluis, quibus oriuntur nobis tantæ sordes, præsertim Monialium Monasteriis, sinant suas Ecclesias gravari.*

Hæc ille in resolutione ad quæstionem: num licita sint pacta de dote danda ab ingredientibus Monasterium: cujus autographum habetur in Monasterio Monialium S. Theresiæ Alosti.

Vitanda soliciti Sacerdotibus mulierum familiaritas.

Canon XVIII. " Sine offensione esse etiam » iis, qui extra sunt, inquit divinus Apostolus. Mulieres autem in Episcopiis vel Monasteriis versari, est omnis offensionis causa. Si quis ergo ancillam vel liberam in Episcopio possidere deprehensus fuerit, vel in Monasterio ad ministerium aliquod obeundum, puniatur: sin autem perseveret, deponatur. Si vero etiam in suburbanis mulieres esse contigerit, & voluerit Episcopus vel Monasterii præfectus illuc iter facere, præsente Episcopo vel Monasterii præfecto, mulier eo tempore nullo modo ministerium obeat, sed alio in loco seorsim versetur, donec recesserit Episcopus, aut Hegumenus, ut omnis reprehensionis occasio vitetur.

De disciplina hujus Canonis agimus in Jure Ecclesiastico *p. 1. tit. 2. cap. 4.*

De Simonia circa Beneficia, & ingressum religionis.

Canon XIX. " Tanta execrabilis avaritiæ » labes Ecclesiarum præfectos invasit, ut nonnulli eorum Virorum ac mulierum, qui pii ac religiosi dicuntur, Domini mandati obliti fallantur, & eos qui ad Sacerdotalem Ordinem, & vitam Monasticam accedunt, pecuniis admittant: & quorum reprobum est principium, universum quoque rejiciendum efficitur, ut ait magnus Basilius, nec enim Deo licet & mammonæ servire. Si quis ergo inventus fuerit, hoc facere, qui hoc facit, si sit quidem Episcopus, vel Monasterii præfectus, vel ex Sacerdotali Ordine, vel cesset, vel deponatur, ut vult 2. Canon Chalcedonensis Synodi. Sin autem Monasterii præfecta Monasterio extrudatur, & alii Monasterio tradatur ad subjectionem. Similiter & Monasterii præfectus, qui Presbyterii ordinationem habet. De iis autem quæ dantur liberis à parentibus instar dotis: vel rebus suis propriis oblatis, profitentibus iis, qui ea offerunt, esse Deo consecrata, statuimus ut sive maneant, sive exeant, ea in Monasterio maneant, ut fuit ipsorum professio; nisi is qui præest in culpa fuerit.

Ex pœnis in contravenientes hoc Canone decretis, sat apparet, quam perniciosum censuerit Synodus, in admissione ad Sacros Ordines, vel Monasteria, pactiones pecuniarias interponere; cæterum cum de his fusè egerim in Tractatu de Simonia circa Beneficia; & Dissertatione de Simonia circa ingressum in Religionem, ea hîc repetere nolui.

Vetatur imposterum construi duplex Monasterium.

Canon XX. " A præsenti statuimus non » fieri duplex Monasterium, quoniam hoc fit multis scandalum & offensio. Si qui autem volunt cum cognatis mundo renuntiare, & vitam sequi Monasticam, viros quidem oportet in virorum Monasteria discedere, fœminas autem ingredi in mulierum Monasteria: hoc enim est Deo acceptum. Quæ autem huc usque duplicia fuerunt, serventur secundum Canonem S. Patris nostri Basilii, & secundum ejus Constitutionem ita regantur. In uno autem Monasterio ne versentur Monachi & Monachæ. Adulterium enim inest media conversatione. Nec Monachus libere cum Monacha, vel Monacha cum Monacho seorsim confabuletur, nec cubet Monachus in fœminarum Monasterio, nec cum Monacha seorsim comedat. Et quando quæ sunt vitæ necessaria à parte virorum ad regulares fœminas deferuntur, extra portam hæc accipiat Monasterii muliebris præfecta cum aliqua anu Monacha. Si autem eveniat, ut aliquam velit cognatam Monachus aspicere, præsente præfecta cum ea colloquatur exiguo & brevi sermone, & mox ab ea recedat. " Grat. 18. *q.* 2. *Can.* 21.

Quid duplicia Monasteria?

Duplicia Monasteria sunt, " non in quibus » cum viris simul in eodem loco fœminæ degebant; sed ita in propinquo, inquit Zonaras, ut voces audire reddereque invicem possent.

Vetita jam pridem per Justinianum.

Hæc fieri imposterum vetat Synodus; eaque jam pridem separari mandaverat Justinianus in *L. 44. Cod. de Episcopis*; " Virosque » à mulieribus ita segregatos esse, ut nullam participationem ad invicem ob quamcumque causam habeant ipsi, neque excogitari aliquam occasionem, vel illis vel his mutuæ inter se commorationis: sed soli per se homines in Monasterio degant, à viciniis sibi per quamcumque causam Monasteriis segregati: solæ item per se mulieres non commistæ viris: ut omnis suspicio indecoræ conversationis penitus tollatur.

Quid de Monasteriis duplicibus S. Brigittæ, qua ratione admissa?

Excipit præsens Canon duplicia Monasteria S. Basilii; quia ea eorum esset structura ac disciplina, ut nullum scandalum ac periculum esset metuendum; quale testimonium de Monasteriis duplicibus S. Brigittæ vulgo S. Salvatoris, reddidêre Episcopi Regni Sueciæ anno 1434. in Epistola ad Synodum Basiliensem pro obtinenda dictorum Monasteriorum approbatione missâ: " De modo cohabitationis » Sororum & Fratrum in Monasteriis Ordinis prædicti, quæ situata sunt in regnis istis, quam alii quidam pacis æmuli & tranquillitatis calumniari conantur, nulla data hîc cuiquam Christi fidelium suspicionis occasio, quod eorum habitacula adeo firmis altisque muris & ædificiis distincta ac divisa sunt, prout fere nos omnes, præcipuè autem, qui Monasteriorum & locorum eorumdem visitatores sumus, vidimus. Quod securè & absque conscientiarum scrupulo juxta primariam Ordinis institutionem, quam adeo piè credimus factam esse, Sorores licitè poterunt commorari.

De vetita Monachorum & Monacharum conversatione.

Hæc cautela ni rigidè servetur, nemo non videt, quot hæc Monasteriorum duplicitas periculis, & offensionibus exposita sit.

Quæ Canon de cavenda Monachorum cum Monialibus conversatione, atque in ea servandâ cautione statuit, conformia sunt etiam recentioribus Pontificum Constitutionibus; uti videre est apud Fagnanum ad *Cap.* QUANTO *de Privilegiis*: qui & ibidem multis probat, Regulares sine licentia accedentes ad Monasteria Monialium, Regularibus etiam subjectarum, ibique in loco colloquiis destinato cum Monialibus colloquentes; à Diœcesano Episcopo tamquam Sedis Apostolicæ Delegato posse puniri & coerceri; imo si Episcopus sub

sub pœna excommunicationis inhibuisset accessum ad Monasteria Monialium sine legitima licentiâ, resolvisse S. Congregationem, Regulares quantumvis exemptos huic Decreto Episcopi esse subjectos: eo quod hæc omnia ad custodiam clausuræ, Episcopis per Synodum Tridentinam tam sollicitè commendatam, pertineant.

Monachi suis Monasteriis addicti.

Canon XXI. " Non oportet Monachum „ vel Monacham proprium relinquere Monasterium, & ad aliud se conferre. Si hoc au„ tem contigerit; ipsum ut hospitem accipi „ est necessarium, sed eum recipi sine men„ te Monasterii ejus præfecti non convenit.

" Quomodo Clerici ad certam Ecclesiam or„ dinati, inquit Christianus Lupus, ita olim „ omnes passim Monachi ad certum Monaste„ rium fuere professi, & professione, quasi „ spirituali Matrimonio, adfixi, non nisi ex „ gravissimis causis poterant transferri.

Migrantem verò Monachum de uno Monasterio ad aliud hospitio excipi vult, ait Zonaras, " ne profana diversoria ingredi, & „ cum iis, qui nullâ ad honestè vivendum „ disciplinâ instructi sunt, vitam agere co„ gatur.

Qualiter Laici in conviviis se gerere debeant.

Canon XXII. " Deo quidem universum „ dedicare, & non propriis voluntatibus ser„ vire, res magna est. *Sive enim comeditis,* „ *sive bibitis,* inquit divinus Apostolus, *om*„ *nia in Dei gloriam facite.* Christus autem „ Deus noster in suis Evangeliis jussit pecca„ torum principia resecare. Non enim adul„ terium solum apud ipsum punitur, sed etiam „ cogitationis motus ad aggrediendum adul„ terium condemnatur, ipso dicente: *Qui as*„ *pexerit mulierem ad concupiscendum ipsam,* „ *eam jam in corde suo adulteravit.* Unde nos „ quoque edocti, debemus cogitationes pur„ gare. *Etsi enim omnia licent, non tamen om*„ *nia expediunt,* ut à voce Apostolica doce„ mur. Cuivis ergo homini necesse est come„ dere, ut vivat: & quibus est vita quidem „ matrimonii, & liberorum, & laicæ consti„ tutionis, permixtim comedere viros & mu„ lieres, est ab omni reprehensione alienum, „ si modò ei qui dat nutrimentum gratias agant, „ non cum scenicis quibusdam studiis, sive sa„ thanicis canticis & citharœdicis ac meretri„ ciis inflexionibus; quos prophetica execra„ tio persequitur, sic dicens: *Væ qui cum Ci*„ *thara & Psalterio vinum bibunt, Domini* „ *autem opera non respiciunt, & opera manuum* „ *ejus non considerant.* Et sic ubi tales fuerint „ inter Christianos, corrigantur: sin minus, „ adversus eos robur suum obtineant, quæ ab „ iis qui nos præcesserunt canonicè tradita sunt. „ Cui autem quieta est vita & solitaria: ut qui „ Domino Deo Jugum Monasticum tollere „ statuerit, in solitudine & silentio sedebit. „ Atqui nec iis etiam, qui vitam Sacerdota„ lem elegerint, licet omninò seorsim cum „ mulieribus comedere, nisi utique cum di„ vinis & religiosis viris ac mulieribus: ut „ ipsum etiam convivium ad spiritualem cor„ rectionem adducat. Porrò idipsum etiam „ in cognatis faciat. Si autem rursus contin„ gat, ut quæ sunt ad usum necessaria non af„ ferat Monachus vel Sacerdos, & propter „ necessitatem velit sive in publico diverso„ rio, sive in alicujus domo divertere, ei „ liceat hoc facere, utpote urgente necessi„ tate.

Clericis & Monachis à convictu mulierum abstinendum.

Sensus Canonis.

Qui communi more cum uxoribus suis & liberis habitantes degunt, cum mulieribus cibum sumere possunt; si meritas interea divinæ liberalitati gratias agant: neque inter epulas scenica studia, hoc est, sathanicas & meretricias cantiones adhibeant. " Quænam hæc „ verò? Interrogat Zonaras; Citharicæ me„ retriciæque flexiones, inquit. Flexionum „ autem nomine, inconditas saltationes, aut „ vocum in cantilenis modulationes signifi„ cavit.

Porro Monachis & Sacerdotibus præcipit, ne seorsim cum mulieribus comedant, etiamsi reverà eorum cognatæ sint. Si verò quandoque necessitas exigat cum mulieribus discumbere, id ne fiat, nisi præsentibus honestis viris ac mulieribus, ut spiritualem aliquem fructum illa ipsa convivandi societas pariat.

Non nisi necessitate exigente ad diversoria & domos Laicorum Clerici & Monachi divertere possunt. Quamcautionem in his adhibuit S. Carolus?

Si autem contingat Monachum aut Sacratum hominem in itinere constitutum necessitate premi, permittitur ei ad publicum diversorium, sive ad alicujus domum divertere: " Sed iis quoque locis, inquit Zonaras, reli„ gionis ac temperantiæ rationem Canon ha„ beri jubet.

Verùm quia admodum periculosum est, Sacratis hominibus in publicis diversoriis inter omnis generis Laicos eò divertentes, conversari, meritò statuit S. Carolus, " ut in sin„ gulis civitatibus curent Episcopi parandum „ unum, aut alterum publicum & honestum „ diversorium, quo suarum Diœcesium Cle„ ricis rusticanis necessitatis causâ convenire „ liceat: nec in eo hospitio improbis, aut „ nequam hominibus locus sit, neve fœmi„ nis ullo modo; sed tantum Clerici & reli„ giosi viri, si fieri possit, in eo recipiantur, " in Concilio Prov. 1. *part.* 2. *tit.* 25.

§. IX.

De Synodo Constantinopolitana sub Photio anno 879. habita, ejusque Canonibus.

Joannes VIII Photii restitutioni annuit.

ANno 879. Basilius Augustus legationem misit ad Joannem VIII. qua Photium in Sedem Patriarchalem Constantinopolitanam, contra iterata Decreta Nicolai I. & Adriani II. intrusum, in Sedis Apostolicæ communionem suscipi & in Patriarchali Sede confirmari, ardentibus votis postulabat.

De levitate arguitur Joannes VIII.

Imperatoris precibus permotus ac tandem victus Joannes VIII. ejus votis annuit, ac Photium in communionem & Sedem restituit.

Hoc suo facto *magnam existimationis suæ, & Cathedræ Pontificiæ notam inussit,* ait Baronius, qui subdit: " Hinc factum puto, „ quod ob nimiam Joannis animi facilitatem „ & mollitudinem abjectâ penitus omni viri„ litate, fractus animo, Sacerdotalis constan„ tiæ expers, atque robore enervatus, non „ Papa ut Nicolaus & Adrianus, sed Papissa „ fuerit contumeliæ loco dictus: utpotè quod „ qui nec resistere sciret Eunucho, quique „ vinceretur à semiviro, non vir, sed esset „ fœmina potius nuncupandus, & sic nomen „ contumeliæ transierit posteris rerum inscii „ in veritatis opinionem, atque ita à complu„ ribus decantatum fuerit, Joannem VIII. „ Papam fuisse fœminam, sicque jactata vulgo „ invenerit eo modo loculum fabula.

Mittit Legatum Constantinopolim.

Igitur cum Oratoribus Imperatoris Joannes VIII. novum Legatum Petrum Tituli S. Chrysogoni Presbyterum Cardinalem Constan-

ſtantinopolim direxit; qui duobus aliis Legatis jam in Oriente degentibus adjunctus, Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ ſtatum, ſecundum mandata Sedis Apoſtolicæ in Commonitorio contenta, quod ex Synodi ſententia ipſi datum erat, componeret.

Litteras Joannis VIII. corrupiſſe dicitur Photius.

Petrus Conſtantinopolim advenit in Novembri 879. Photio Summi Pontificis Epiſtolas & Commonitorium tradidere & credidere, ut in Græcum verſæ in Synodo mox celebranda recitarentur: eas verò Photium in multis truncaſſe, interpolaſſe ac immutaſſe, oſtendere conatur Baronius loco citato, illas ut in Synodo a Photio lectæ ſunt, conferendo cum ipſis eiſdem litteris, prout in regeſto Epiſtolarum Joannis VIII. conſervatas & repertas fuiſſe teſtatur idem Baronius.

Synodus celebrata.

Synodus itaque celebrata fuit in ipſa Urbis Regiæ primaria Eccleſia *Sancta Sophia*. Adfuère 380. Epiſcopi cum Orientalium Patriarcharum Vicariis & Legatis Apoſtolicis. Imperator quoque cum filiis ſuis & Imperii Collegis, eam ſuâ præſentiâ decoravit.

Ab Eccleſia Romana non recepta; & quare.

In hac Synodo inter cætera abrogata & annullata fuit Synodus habita ſub Adriano II. quæ communiter dicitur *octava œcumenica*, in qua contra Photium ſententia dicta fuerat; ac omnia quæ contra Photium acta fuerant ſub Pontificatu Nicolai I. & Adriani II. in irritum miſſa, & annullata; multaque injurioſa in dictos Pontifices dicta & declamata fuere; ut propterea nec Eccleſia Romana eam ut legitimam ac Oecumenicam Synodum receperit: ac propterea etiam à Canonibus referendis abſtinuiſſem, niſi Gratianus aliique

Cur hujus Synodi mentio fiat.

nonnulli recentiores Canonum Collectores, hanc Synodum agnoviſſent; & unum è tribus Canonibus eidem à Græcis adſcriptis, ſub nomine Synodi Conſtantinopolitanæ retuliſſent; atque ita quodammodo eam probaſſent, ut mox videbimus.

Ab uno Epiſcopo excommunicatus, ab aliis non recipiendus.

Canone I. " Statuit Sancta & univerſalis Synodus, ut ſi qui ex Italiæ Clericis vel Laicis vel Epiſcopis in Aſia, vel Europa, vel Libya verſantes ſub ligatione, vel depoſitione vel anathematizatione apud Sanctiſſ. Papam Joannem fuerunt; ut ii quoque ſint apud Photium Sanctiſſ. Patriarcham Conſtantinopolitanum in eadem pœnæ definitione, id eſt, vel depoſiti, vel anathematizati, vel ſegregati: & quod Photius quidem Sanctiſſ. noſter Patriarcha Clericos vel Laicos vel Epiſcopalis vel Sacerdotalis Ordinis in quacumque parœcia ſegregationi, vel depoſitioni, vel anathematizationi ſubjecerit, Sanctiſſimus quoque Papa Joannes, & Sancta Dei Romanorum Eccleſia, eoſdem in eodem pœnæ judicio habeat; Privilegiis, quæ Sanctiſſimæ Romanorum Eccleſiæ Sedi & ejus antiſtiti adſunt, nihil penitus innovatis, nec nunc nec impoſterum.

Judicium Binii & Baronii de hoc Canone.

Severinus Binius in notis ad hanc Synodum ſequutus more ſuo Cardinalem Baronium, relato hoc Canone, ait: " Sicque confectus de his eſt primus Canon: quo quis non videat ſummâ Photii calliditate interceptas eſſe appellationes ad Apoſtolicam Sedem, & recurſum ad eam? Siquidem ablata fuit per Canonem iſtum authoritas Romani Pontificis, ut judicare non poſſet, quos Photius condemnaſſet. Quis animo concipere poteſt, Legatos Apoſtolicæ Sedis adeo oſcitantes & prodigentes jura Apoſtolicæ Sedis, ut & adverſus contra ea obnitentes, non tantum non reſtiterint, ſed ut iſthæc ſancirentur, ipſi ſuggeſſerint? An non manu palpantur commenta Photii?

Examinatur eorum judicium.

Verum cum jam pridem Canone V. Nicæno aliiſque quamplurimis decretum eſſet, excommunicatum ab uno Epiſcopo ab aliis non eſſe recipiendum; atque per clauſulam finalem ſollicitè cautum eſſet, nihil per hoc Decretum derogatum iri *Privilegiis Romanæ Eccleſiæ*, non video, cur Vicarii Sedis Apoſtolicæ tantæ oſcitantiæ, aut prodigalitatis jurium Sedis Apoſtolicæ eſſent arguendi; tametſi ipſis præſentibus, & non contradicentibus hic Canon editus eſſet?

Epiſcopus ad vitam Monaſticam tranſiens, rurſus ad Epiſcopatum redire nequit.

Canone II. " Etiamſi huc uſque nonnulli Antiſtites, qui ad Monachorum habitum deſcenderant, ut in Epiſcopali faſtigio manerent, vim adhibuerunt; & cùm hoc facerent, neglecti ſunt: Sancta tamen & Univerſalis hæc Synodus hanc negligentiam quoque corrigens, & ad ritus Eccleſiaſticos hanc inordinatam actionem redigens, ſtatuit, ut ſi quis Epiſcopus, vel aliquis alius ex Pontificali dignitate, voluerit ad vitam Monaſticam deſcendere, & pœnitentiæ locum implere, ne amplius Antiſtitis dignitatem uſurpet. Monachorum enim profeſſiones ſubjectionis & diſcendi cupiditatis rationem habent, non autem doctrinæ vel primatus: nec alios paſcere, ſed ipſos paſci profitentur: & ideo quemadmodum prædictum eſt decernimus; ut nemo eorum, qui in Epiſcopalem Paſtorumque catalogum relatus eſt, ad eorum qui paſcuntur & agunt pœnitentiam, locum ſe dimittat: ſi quis autem hoc facere auſus fuerit, poſt denuntiationem & declarationem hujus editæ ſententiæ, ipſe qui ſeipſum Epiſcopali gradu privavit, non amplius ad priorem, quem factis deſpicatui habuit, dignitatem revertetur.

Canon contra S. Ignatium conditus.

Hunc Canonem à Photio ejuſque Fautoribus editum fuiſſe creditur, ut S. Ignatium, qui è Solio Patriarchali Conſtantinopolitano pulſus, in Monaſterium ſeceſſerat, à Sede Apoſtolicâ & octavâ Synodo illegitimè reſtitutum fuiſſe, imperitis perſuaderet.

Ivo Carnotenſis & Gratianus eum retulerunt.

Ivo tamen Carnotenſis in ſuo Decreto *p.* 7. *cap.* 149. Canonem ita expreſſit: " Apocriſiarii Papæ dixerunt. Hoc nequaquam apud nos habetur, ut quicumque de Pontificali ordine ad Monachorum, id eſt pœnitentium deſcenderit vitam, ulterius poſſit ad Pontificatum reverti. *Item.* Præcepit Sancta Synodus, ut quicumque de Pontificali dignitate ad Monachorum vitam, & pœnitentiæ deſcenderit locum, nequaquam jam ad Pontificatum reſurgat: Monachorum enim vitam ſubjectionis verbum habet & diſcipulatus, non docendi, vel præſidendi, vel paſcendi alios.

Ivonem ſequutus Gratianus eumdem iiſdem verbis retulit 7. *q.* 1. *Can.* 45. tamquam *ex quinta actione Conſtantinopolitanæ Synodi* 383. *Patrum ſub Joanne VIII. cui præfuit Petrus Presbyter Cardinalis, & Paulus Anconitanus Epiſcopus, & Eugenius Oſtienſis Epiſcopus.*

Nota Correctorum Romanorum de hac Synodo.

Monent hic Correctores Romani: " Hæc Synodus ſub Joanne VIII. extat in Vaticana Bibliotheca. Cujus Synodi tres tantum Canones cum explanatione Balſamonis editi ſunt Lutetiæ, & apud ipſum inſcribitur: Synodus in templo Sapientiæ habita ſub

,, Photio

„ Photio Patriarcha. In secundo autem trium „ illorum capitulo habetur hujus capitis sen„ tentia. " Hæc illi : qui ad clariorem hujus Canonis, prout à Gratiano refertur explanationem, eum integrum, ut apud Balsamonem extat, Græcè & Latinè subjiciunt.

S. Thomas Canone hoc usus.

Hujus quoque Canonis authoritate, Gratianum sequutus, utitur S. Thomas 2. 2. *q.* 185. *art.* 4. *ad* 2.

Innocentius III. hunc Canonem credidit esse Constantinopolitani I.

Quin & Innocentius III. in *Cap.* 11. ꝟ *de renuntiatione*, rogatus, ut postulatum in Ravennatensem Archiepiscopum confirmare dignaretur, respondit : " Verùm postulationi hu„ jusmodi videbatur Concilii Constantinopoli„ tani capitulum obviare, in quo statutum, ut „ quicumque de Pontificali Dignitate ad Mona„ chorum vitam & pœnitentiæ locum descen„ derit, nequaquam ulterius ad Pontificatum „ ascendat : unde contradictum Concilium „ (cum sit unum ex quatuor principalibus, „ quæ sicut quatuor Evangelia Ecclesia Catho„ lica veneratur) nullatenus videbatur eorum „ postulatio admittenda.

Quin hîc Innocentius citet Canonem præsentem, prout in Gratiano extabat, nemo ambigit. Quod autem Concilium Constantinopolitanum, cui Canonem attribuit, dicat esse unum è quatuor Conciliis, quæ *sicut quatuor Evangelia Ecclesia Catholica veneratur*, evidenter ostendunt, Innocentium hunc Canonem tribuisse Concilio Constantinopolitano I. in quo *Doctissimi Pontificis Scriniarium memoriâ fuisse lapsum* monet Lupus *tom.* 2. *Schol. p.* 1560.

Sensus Canonis ex mente Innocentii III.

Cæterum Canonem illum intelligendum esse docet Innocentius, ut ad Episcopalem Dignitatem resurgere non valeat, qui ob crimen Episcopatum deserens, vitam Monasticam agendæ pœnitentiæ causâ amplexus est; plures autem casus esse, in quibus, hoc Canone non obstante, rursus queat à vita Monastica ad Episcopatum ascendere.

Institutum Episcopale & Monasticum in hoc Canone rectè discerni ; vitamque Monasticam vitam *pœnitentiæ* dici, ex notatis ad Canonem 4. Chalcedonensem, & 43. Trullanum intelligi potest.

Quare ad vitam Monasticam transire nequeant.

Id autem bene advertit Balsamon, quod Patres prohibentes Episcopos ad vitam Monasticam, tamquam statum pœnitentiæ transire, " non prohibeant pœnitentiam, ut rem „ odiosam & avertendam : (ea enim magnâ „ quoque laude digna est) sed significant, „ tales esse Antistites, & ita vivere, ut pro„ pemodum pœnitentiâ non indigeant, sed „ & suis intercessionibus Deum aliis pla„ cent.

Contra Magistratus Episcopos verberantes aut incarcerantes.

Canon III. " Si quis Laicus authoritate „ usus, divinis quidem & regiis jussis con„ temptis, reverendisque Ecclesiæ ritibus & „ legibus irrisis, aliquem Episcopum verbe„ rare ausus fuerit, vel in custodiam tradere, „ vel sine causa, vel aliquâ confictâ causâ, is „ sit anathema.

Sensus Canonis.

" Cum autem audis Canonem dicentem, „ quod ille Laicus anathematizatur, qui sine „ causa, vel cum ficta causa, hoc est, præter „ rationem, solâ auctoritate usus Episcopum „ vel verberaverit, vel custodiæ tradiderit ; „ ne dicas, ait Balsamon, argumento à con„ trario sumpto, licere Laicis Magistratibus „ Episcopos ex justa & probabili causa verbera„ re & custodiæ tradere. A diversis enim Ca„ nonibus & novellis Constitutionibus didici„ sti, quod Laici Magistratus nullam habent „ in Episcopos jurisdictionem, unde etiam „ Laicus, qui quemvis Antistitem vel ver„ berat, vel conjicit in carcerem, etiamsi ex „ causa longè justissima, & majorem Magi„ stratum gerat, punietur, & causæ bonitas „ ac probabilitas ei non proderit. Audiet enim „ quod Synodis iisque solis Antistites punire „ permissum est : & debebat de Antistite co„ gnitionem ad convenientem Synodum re„ mittere, & se ab Episcopalis causæ discep„ tatione integrum intactumque conservare. „ Adjectum est autem Canoni istud *sine causa*, „ & reliqua propter anathematizationem. Ne„ que enim æquum erat ut Magistratus, qui „ justæ causæ prætextu, tale quid fecerat con„ tumeliosius in Episcopum, anathematizare„ tur, sed aliquo alio modo puniretur.

PARS QUARTA.

De Collectionibus Canonum, quæ Sæculo VIII. & IX. prodierunt.

CAPUT PRIMUM.

De Collectione Isidori vulgo Mercatoris.

§. I.

Quis hujus Collectionis Author?

Circa sæculum VIII. prodiit. SUB initium seculi VIII. prodiit & publicata fuit Collectio Canonum anterioribus Canonum Latinis collectionibus amplior; quam in Gallias ex Hispania à Riculfo Episcopo Moguntino allatam, & Gallis communicatam fuisse testis est Hincmarus Remensis in opusculo adversus Hincmarum Laudunensem *cap.* 24. "De » libro collectarum Epistolarum ab Isidoro, » quem de Hispania allatum Riculfus Episco- » pus Moguntinus, in hujusmodi, sicut & in Ca- » pitulis Regiis studiosus, obtinuit, & istas re- » giones ex illo repleri fecit.

Nonnullis Isidoro Hispalensi adscribunt: sed malè. Hincmarum hîc loqui de collectione, quæ vulgo Isidori Mercatoris dicitur, cui Epistolæ multorum veterum Pontificum insertæ erant, uti mox dicetur, nemini dubium est: sicuti & de eadem loqui in *Epist.* 7. *cap.* 12. ubi scribit. " Isidorus Hispalensis collegit cum Epi- » stolis Romanæ Sedis Pontificum à S. Cle- » mente, usque ad B. Gregorium. " Hoc Hincmari testimonio inducti credidere non pauci, collectionis hujus auctorem fuisse S. Isidorum Episcopum Hispalensem. Atque inter alios Hincmari judicium probarunt Decreti Gratiani Correctores Romani in admonitione Decreto præfixa. Verum, ut rectè advertit Vir summæ eruditionis Antonius Augustinus, " hæc » collectio Isidoro Hispalensi tribui non potest, » in qua permulta sunt post ejus mortem con- » scripta, ut est sexta Synodus generalis, & » Concilia Toletana VI., VII. & cætera ad XIII. » in editis, XVII. in veteribus, & Emeriten- » se & Bracarense II." Hæc ille; & rectè: quandoquidem Isidorus obierit anno Christi 636. ut testantur Redemptus ejus Diaconus in illius vita, aliique vitæ ejus Scriptores; adeòque Concilii Toletani XI. an. 675. nec Concilii sexti an. 681. celebratorum meminisse potuit.

Author collectionis vixit post annum 700. Ulteriùs fat constat, hujus collectionis auctorem vixisse post annum 700. siquidem ex Bonifacii Moguntini Archiepiscopi Epistola ad Ethibaldum Regem, quæ post annum 744. data est, & ex Epistola celebris Abbatissæ Cangith post annum 720. ad eundem Bonifacium scripta, plurimas lacinias excerpsit.

Incertus est auctor. Hinc facilè innotescit, nullum Isidorum Episcopum Hispalensem hanc collectionem instituisse: quia in catalogo Episcoporum Hispalensium, nullus Isidorus post annum 700. reperitur.

Quis igitur sit ille Isidorus Mercator cui vulgo collectio hæc inscribitur, incertum est. Chronicon quidem Juliani Toletani innuit, Isidorum Mercatorem Setubensem Episcopum, ope Monachi cujusdam Epistolas Decretales veterum Pontificum compilasse, & obiisse anno 805. Verum chronicon istud apud Eruditos omnes suspectæ fidei est, & sancto Archiepiscopo existimatur suppositum.

Quidam Isidorum illum credunt fuisse magni nominis Monachum, qui humilitatis causâ se diceret, *peccatorem*, & nomini suo id elogium semper adderet; ex *peccatore* autem scribarum oscitantiâ transire in *Mercatorem*.

Alii hoc *peccatoris* elogium servantes Isidoro, ipsum Episcopum suspicantur; quod solemnis esset mos Sanctorum Episcoporum, ut se *peccatores* subscriberent, ut constat ex Conciliis Turonensi I. Parisiensi III. aliisque; hocque verisimilius existimat Petrus à Marca *Lib.* 3. *cap.* 5. *de Concord. Sacerd. & Imp.*

Quidquid sit de vero collectionis auctore, ea hodie communi nomine dicitur, collectio *Isidori Mercatoris*; quin & testantur Romani Correctores in sua ad Decretum Gratiani admonitione: " In Codice autem Dominicanæ » Bibliothecæ initio præfationis ita legitur: » *Isidorus* MERCATOR *servus* CHRISTI, » *Lectori conservo suo &c.* nec multò secus in » Vaticanis. " Et ubi apud Gratianum legitur: *Isidorus servus* CHRISTI, rursus observant: " Apud Ivonem & in manuscriptis collectio- » nis illius Codicibus est: *Isidorus* MERCA- » TOR *servus* CHRISTI, *conservo suo, &* » *parenti fidei in Domino salutem.*

Adhæc, si fides præfationi huic collectioni præfixæ sit, constat auctorem suam collectionem confecisse multorum Episcoporum rogatu; ait enim: *Compellor à multis tam Episcopis, quam reliquis servis* CHRISTI, *Canonum sententias colligere, & in unum volumen redigere, & de multis unum facere.* Ac infra, multitudinem Episcoporum, qui hoc ab ipso opus desiderarunt, expressurus, alloquitur 80. *Episcopos qui hoc opus me incipere & proficere coegistis.*

§. II.

Materia hujus Collectionis.

Materia collectionis. ILla quæ auctor hujus collectionis in unum collegit, ipse in præfatione operi præfixâ attingit.

Ordo celebrandi Concilium. "In principio, ait, voluminis hujus, qualiter Concilium apud nos celebretur, posuimus;" ordinem nimirum de celebrando Concilium ex Concilio Toletano IV. desumptum. Integer ex collectione Isidori habetur *tom. 1. Concil. ult. edit. pag.* 8.

Canones Apostolorum. Sequitur in præfatione: "Propter eorum » auctoritatem cæteris Conciliis præposuimus » Canones, qui dicuntur Apostolorum, (licet » à quibusdam apocryphi dicantur) quoniam » plures, qui eos recipiunt, & Sancti Patres » eorum sententias Synodali auctoritate robo» raverunt, & inter Canonicas posuerunt Con» stitutiones.

Solos priores 50. Canones Apostolorum retulit; atque hinc patet, ne quidem horum auctoritatem, etiam seculo VIII. ab omnibus agnitam fuisse.

Notatur Gratianus. Hanc præfationis partem sub nomine Isidori refert Gratianus *dist.* 16. *can.* 4. cum immediatè ante *can.* 1. etiam sub nomine Isidori retulisset planè contrarium his verbis: "Ca» nones qui dicuntur Apostolorum, seu quia » eosdem nec Sedes Apostolica recipit, nec » Sancti Patres illis assensum præbuerunt, » pro eo quod ab hæreticis sub nomine Apo» stolorum compositi dignoscuntur. Quamvis » in eis utilia inveniantur, tamen ab aucto» ritate canonica atque Apostolica, eorum ge» sta constat esse remota, atque inter apocry» pha deputata.

Antonius Augustinus *lib. 1. dial. 6. de emend. Gratiani*, ait: "hæc verba (scilicet postrema) " in omnibus veteribus libris Hispaniæ Con» ciliorum inveniuntur, non illa, quæ Isido» rus Mercator in præfatione Conciliorum » scripsit, quæ etiam Gratianus in *capite* 4. » ejusdem distinctionis posuit; neque distin» xit varietatem horum scriptorum, ut debuit, » cum contraria dicerent, (hic enim Mer» cator hos Canones probat, quos ille reje» cerat) sed utrumque Isidorum vocat." Hæc ille.

Argumentum sanè non exiguum, collectionis hujus auctorem haud fuisse S. Isidorum Hispalensem, apud Hispanos, & tam à doctrina, quàm vitæ Sanctitate nimium celebratum, quàm ut ejus scriptorum memoria in Hispaniarum Conciliis ita periisset.

Hinc quoque collige, quàm parum exactus in sua compilatione fuerit Gratianus!

Epistolæ veterum Pontificum. Prosequitur præfatio: "Deinde quarum» dam Epistolarum Decreta Virorum Aposto» licorum inseruimus, id est, Clementis, » Anacleti, Evaristi, & cæterorum Aposto» licorum, quas potuimus hactenus reperi» re Epistolas, usque ad Sylvestrum Papam.

Hæ sunt fere famosæ Veterum Pontificum Decretales, de quibus inter Eruditos, hoc præsertim sæculo, non exigua contentio fuit.

Enumerantur Epistolæ Decretales. Ne quis verò eas cum eorumdem Veterum Pontificum veris & indubitatis Epistolis, quæ in priscorum Patrum & Historicorum scriptis nobis fuere conservatæ, confundat; necessarium censui, Veterum Pontificum Decretales, quas hæc Isidoriana collectio exhibet; & de quarum auctoritate digladiatum fuit, nominatim recensere.

Sunt igitur, Clementis I. Epistolæ quinque; Anacleti tres; Evaristi duæ; Alexandri I. tres: Sixti I. Epistolæ duæ: Telesphori una: Higinii duæ: Pii I. quatuor: Aniceti una: Soteris duæ: Eleutherii una: Victoris quatuor: Zephyrini duæ: Callisti duæ: Urbani una: Pontiani duæ: Anteri una: Fabiani tres: Cornelii duæ: Lucii una: S. Stephani duæ: Sixti II. duæ: Dionysii duæ: Fœlicis tres: Euthychiani duæ: Caii una: Marcellini duæ: Marcelli duæ: Eusebii tres: Melchiadis una. Post hanc, sequitur apud Isidorum sub nomine ejusdem Pontificis altera Epistola *de primitiva Ecclesia, & munificentia Constantini Magni erga eamdem*: quæ dici solet, *Donatio Constantini.*

Qua ratione hæ Epistolæ unà cum hac collectione communi applausu per sex facilè secula, ut genuinæ illorum Pontificum partus, receptæ, & probatæ fuerint; & quibus argumentis earum suppositio, uti quorumdam aliorum, quæ in hac collectione continentur, comperta fuerit, infra ostendemus, ubi primum quid contineat, sequendo ordinem præfationis, summatim retulerimus.

Enumerantur cætera in hac collectione contenta. Prosequitur præfatio: "Postmodum verò » Nicænam Synodum constituimus, propter » auctoritatem ejusdem magni Concilii; dein» ceps diversa Concilia Græcorum & Latino» rum, sive quæ ante, sive quæ postmodum » facta sunt, sub ordine numerorum ac tem» porum capitulis suis distincta, sub hujus » voluminis aspectu locavimus, subjicientes » etiam reliqua Decreta Præsulum Romano» rum usque ad Sanctum Gregorium, & quas» dam Epistolas ipsius, in quibus pro cul» mine Sedis Apostolicæ non impar Concilio» rum extat auctoritas.

Quæ his verbis ab Isidoro insinuantur, sunt hæc: "Fides Gregorii majoris; Concilium » Ancyranum, Neocæsariense, Gangrense, » Sardicense, Antiochenum, Laodicænum, » Constantinopolitanum, Ephesium, Chalce» donense; Edictum Martiani Imperatoris, » Sacra Valentiniani & Martiani Augustorum, » Edictum Martiani Imperatoris contra hære» ticos, Epistola formata qualiter debet fieri: » Concilium Carthaginense 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. » Milevitanum, Arelatense 1. 2. 3. Valenti» num, Taurinatense, Regiense, Auriacense » seu Aurasicum, Vasense, Agathense, Aure» lianense, Elibertinum, Tarraconense, Ge» rundense, Cæsar-Augustanum, Illerdense, » Valentinum, Toletanum 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. » 8. 9. 10. 11. 12. 13. Bracarense 1. 2. Liber » Capitulorum ex diversis Conciliis collecto» rum à B. Martino Bracarensi Episcopo; » Concilium Bracarense 3. Hispalense 1. 2. » Excerptiones ex Decretis Sylvestri Papæ, » Decreta Marci Papæ, Julii, Liberii, Fœli» cis, Damasi, Syricii, Anastasii, Innocentii, » Zosimi, Bonifacii, Cælestini, Sixti Papæ III. » Decreta Epistolica Leonis Papæ I. Decre» ta Hilarii, Simplicii, Fœlicis, Gelasii, Ana» stasii, Symmachi: Liber Ennodii: Decreta » Hormisdæ Papæ: Libellus fidei Joannis Con» stantinopolitani, Decreta Joannis Papæ, Fœ» licis, Bonifacii, Joannis, Agapiti, Sylverii, » Vigilii, Pelagii, Joannis, Benedicti, Pela» gii, Gregorii. *Ita Ludovicus Bail.*

Post hæc Jacobus Merlinus Doctor Parisien-

sis

Aliqua Isidori collectioni admista.

sis editâ integrâ hac Isidori collectione Tomo I. suæ collectionis subdidit tamquam ex ipsa Isidoriana collectione, Decreta Gregorii II. Vitaliani, Martini, Gregorii III. & Zachariæ Romanorum Pontificum; quæ Isidori esse non possunt; " cum in Gregorio Magno desiisse Isidorum, ex ejus præfatione compertum est, » ait Labeus in observatione ad Merlini præfationem; quam ipse Labeus cum aliorum præfationibus Tomo XVI. suæ compilationis vice apparatûs Conciliorum inseruit.

Ipsi quoque Gratiani Correctores Romani in citata admonitione Decreto præfixa, Isidorianæ collectioni recentiore manu quædam adjecta esse monent: " Cæterùm, inquiunt, inter privatos Collectores, qui multò plura congerere studuerunt, perantiquus est Isidorus, cujus collectio protenditur à Canonibus Apostolorum usque ad Concilium Hispalense 2. Habeturque in duobus Codicibus Vaticanæ Bibliothecæ, & uno Monasterii Dominicanorum S. Mariæ super Minervam: extat autem impressa in editionibus Conciliorum, in antiquioribus quidem purior, in recentioribus autem multis aliis Conciliis scriptisque *admista.*

Tota hæc collectio extat in tomis Conciliorum.

Porrò quidquid hac collectione continetur, sive verum & genuinum, sive falsum & apocryphum in ultima Conciliorum compilatione est insertum. Et quidem Canones Græci sub hoc titulo: *Ex interpretatione Isidori Mercatoris:* vel hoc modo, interpositâ notâ marginali, quam ubique adjicit Labeus: *Ex interpretatione* VETERI, *quæ reperitur in collectione, quam vulgo dicunt Isidori Mercatoris.*

Creditur enim, Isidorum veterem Canonum Græcorum versionem sive interpretationem nobis conservasse; quæ licet nonnumquam minus, quam aliæ versiones congruat textui originali, uti ex relatione & scholiis Canonum supra exhibitis colligi potest, nihilominus, vel ad disciplinam illius temporis cognoscendam; vel etiam ad sensum Canonis percipiendum, nonnumquam conducere, ex scholiis nostris quoque disci potest.

Reliqua Conciliorum Decreta aliaque monumenta ordine temporum servato referuntur. Decreta sive Decretales Pontificum singulis eorum vitis subjiciuntur.

Gratianus pleraque Decreto inseruit.

Gratianus quoque aliique Canonum compilatores magna ex parte Isidorianam collectionem in suas compilationes retulerunt; ut vel inde intelligi possit, quam necessarium sit, discernere quæ vera & genuina; quæ falsa & apocrypha in hac collectione contineantur.

§. III.

Decretales Veterum Pontificum, aliaque antiquitatis monumenta in hac collectione exhibita, multis sæculis pro indubitatis recepta fuere.

NOva hæc Canonum ac Decretorum collectio mox ut apparuit, vel solo nomine, quo insignita apparebat, plerosque in sui comprobationem attraxit.

Nomen quo insignita erat, auctoritatem conciliavit.

Cum enim Isidori nomine esset larvata, vix dubitabatur, quin S. Isidori Hispalensis Sanctitate & doctrinâ nominatissimi opus esset, ut ex Hincmaro Remensi supra diximus; & ita nemo non illius desiderio trahebatur.

Decretales Veterum Pontificum in ea exhibita, ejus receptionem promoverunt.

Adhæc Decretales illæ Epistolæ, quæ sub gloriosissimis illis nominibus Pontificum Romanorum, qui immediatè post Apostolos non tantum doctrinâ, sed & martyrio Ecclesiam illustrârunt, & firmarunt, hactenùs ignotæ in hac collectione apparebant, mirum! quam venerationem apud multos conciliaverint: præsertim cum viderent, & Ecclesiæ disciplinam, ac doctrinam in illis tam vivaciter expressam, & tamquam Apostolicam comprobatam.

Pontifici Romani faverunt: & quare?

Accedebat, quod hæ novæ Decretales Epistolæ ad sublevandam Sedis Apostolicæ Majestatem & omnem Ecclesiasticam jurisdictionem essent compositæ, ut notat Lupus *tom.* 4. *schol. pag.* 362.

Multa continentur, quæ favent privilegiis Sedis Apostolicæ.

Atque inter cætera Epistolâ III. Anacletus respondisse omnibus Episcopis ac reliquis Christi Sacerdotibus fertur. " Si quæ causæ difficiliores inter vos ortæ fuerint, ad hujus Sanctæ Sedis apicem eas, quasi ad Caput, referte, ut Apostolico terminentur judicio: quia sic Dominum velle, ab eoque ita constitutum esse, antedictis testimoniis declaratur. Hæc verò Apostolica Sedes cardo, & caput (ut prætactum est) omnium Ecclesiarum à Domino, & non ab alio est constituta. Et sicut cardine ostium regitur, sic hujus Sanctæ Sedis auctoritate omnes Ecclesiæ Domino disponente, reguntur.

Eleutherius verò ad Episcopos Galliæ scribit: " De accusationibus ergo Clericorum, super quibus consulti sumus, quia omnes eorum accusationes difficile est ad Sedem Apostolicam deferre, finitiva Episcoporum tantum judicia huc deferantur, ut hujus Sanctæ Sedis authoritate finiantur, sicut ab Apostolis eorumque successoribus multorum consensu Episcoporum jam definitum est.

Quin & in prima Epistola Julio I. adscripta dicitur: " Ipsi verò primæ Sedis Ecclesiæ convocandarum generalium Synodorum jura & judicia Episcoporum, singulari privilegio Evangelicis & Apostolicis atque Canonicis concessa sunt institutis, quia semper majores causæ ad Apostolicam Sedem multis auctoritatibus referri præceptæ sunt, nec ullo modo potest major à minori judicari *cap.* 1. *& cap.* 2. Porro dudum à SS. Apostolis successoribusque eorum, in præfatis antiquis decretum fuerat statutis, quæ hactenus Sancta & Universalis Apostolica tenet Ecclesia, non oportere præter sententiam Romani Pontificis Concilia celebrari, nec Episcopum damnari, quoniam Sanctam Romanam Ecclesiam Primatem omnium esse voluerunt.

Pontifices & plures Episcopi eas defendunt.

Hæc aliaque, quæ in dictis Epistolis, pro asserendis Sedis Romanæ privilegiis, præsertim in judicandis Episcoporum causis, occurrunt, mirum! quantopere excitarint Romanos Pontifices, atque singulariter Nicolaum I. ut earum auctoritatem propugnarent, & extollerent.

Unde de illis loquens Nicolaus *Epist.* 47. ait, Absit ut " scripta eorum quoquo modo parvipendenda ducamus, quorum videmus Deo auctore Sanctam Ecclesiam, aut roseo cruore floridam, aut rorifluis sudoribus & salutaribus eloquiis adornatam.

Adhæc Episcopi complures ambientes se judiciis & correctioni Metropolitarum, & Synodorum eximere; Sedique Apostolicæ immediatè potiùs subjici, earum quoque auctoritatem

ritatem acriter propugnabant.

Sic auctoritate harum Epistolarum Hincmarus Laudunensis se substrahere conabatur judicio avunculi sui Hincmari Remensis, cui tamquam Suffraganeus suberat; qui, prolatis Anacleti, Victoris, Callisti & Eleutherii testimoniis, seu Decretalibus ita avunculum alloquitur: *Ecce, Pater, qui Canones recipiendi, venerandi ac observandi habeantur.* His id unum reposuit Hincmarus Remensis: " Si » isti sunt Canones recipiendi, venerandi ac » observandi, quos commemorasti; qui sunt il- » li, quos & Apostolica Sedes & omnes Epis- » copi per universum Orbem à primæ Sedis » Apostolicæ Pontifice usque ad illum, qui mo- » do novissimè etiam post te ordinatus est Epis- » copus, imò & omnis Catholica Ecclesia, » Canones appellant? Quique à Nicæno Con- » cilio, quod primum in nostris Codicibus, » quos ab Apostolica Sede Majores nostri ac- » ceperunt, sequendos per ordinem, usque » ad Africanum Concilium, pro Canonibus » recipiendis, venerandis, & observandis re- » tinent; & Innocentius, Zosimus & cæteri » quique observandos Canones nominant. In- » ter quos & illas Epistolas Apostolicas Se- » dis Pontificum, quas Canones appellas, » Gelasius, ut supra posui, differentiam fa- » cit; & illa Concilia Canonum observanda » decrevit; has autem Epistolas pro consola- » tione quorumdam directas, venerabiliter » suscipiendas dicit.

Hincmarus Remensis veritatem Epistolarum non negavit.

Ex illis aliisque Hincmari verbis rectè colligere videtur post Petrum à Marca Schelstratius in Antiquitate illustrata *dissert.* 3. *cap.* 5. *num.* 303. Hincmarum Remensem numquam negasse auctoritatem harum Epistolarum, de quarum falsitate seu suppositione non constabat, sed eas recipiendas ac venerandas dicebat in iis, in quibus à posterioribus Conciliis non fuerant mutatæ. Cùm enim in Canonibus, quæ illis Decretalibus erant posteriores, quoad aliqua puncta aliam disciplinam videret exhibitam, his tamquam posterioribus in materia disciplinæ inhærendum esse sustinebat.

Dum ergo nemo harum Epistolarum veritatem in dubium traheret; ipsique Romani Pontifices, pluresque Episcopi earum vehementiùs auctoritatem urgerent, tandem eò deventum est, ut quasi uno consensu, tantis nominibus Veterum Pontificum, & Martyrum cedentes, Episcopi eas in auctoritatem, ac pro jure receperint.

Ab Episcopis Galliæ in auctoritatem receptæ.

Ita in Concilio Remensi anno 992. Episcopi Galliæ " Anacleti, Julii, Damasi, & alio- » rum Pontificum Epistolas expendunt in cau- » sa Arnulphi, inquit à Marca *lib.* 3. *cap.* 6. §. 2. *de concord. Sacerd. & Imp.* ac si in Canonum census receptæ essent.

In omnibus passim Conciliis, Canonum Collectoribus, Theologis & Canonistis citatæ fuerunt.

Quinimo quotquot hoc & sequentibus sæculis celebrata fuere Concilia, Epistolis his, aliisque in hac collectione exhibitis testimoniis usa fuere. Sequuti sunt ipsorum Canonum Collectores, Burchardus Wormatiensis, Ivo Carnotensis, ipseque Gratianus; cujus Decretum fragmentis Epistolarum Decretalium, aliorumque ex hac collectione desumptis plenum est.

Quod Decretum cum cœpit publicè in Scholis prælegi, & commentariis Doctorum illustrari, omnes passim Theologi Polemici & Scholastici, omnesque Juris Canonici interpretes ab annis 400. ad hoc fere sæculum, horum omnium testimonia pro confirmatione Dogmatum Catholicorum, & stabilienda Ecclesiæ disciplina uno quasi consensu laudarunt; & iis libros suos impleverunt; quod manifestius est, quam ut nostrâ expositione indigeat.

Wiclefus creditur à Constantiensi Concilio damnatus, quod Decretales diceret apocryphas.

Quin tam constans erat Epistolarum illarum apud Catholicos inconcussa auctoritas, ut, si D. Schelstratio credimus, Concilium Constantiense adeo graviter tulerit Joannem Wiclef. palam profiteri, has Decretales Epistolas esse apocryphas, ut *Sess.* 8. inter alias propositiones Wiclef. damnarit hanc 38. *Decretales Epistolæ sunt apocryphæ, & seducunt à Christi fide: & Clerici sunt stulti, qui student iis.*

" Quasnam Decretales Epistolas intellexerit Wiclefus, ait " Schelstratius, licet non » exprimat Concilium Constantiense, verisi- » mile tamen est, intellexisse priscorum Ponti- » ficum, quas è contra tunc omnis Ecclesia re- » cipiebat ut authenticas. Patet id ex scriptis » Cancellarii Parisiensis Joannis Gersonis, qui » huic Constantiensi Concilio interfuit; & » ex Thoma Waldensi, qui ex professo con- » tra Wiclefistas de mandato Martini V. cir- » ca hæc tempora scripsit, cujus libri abun- » dant Decretalium illarum testimoniis.

Usque ad sæculum XVI. recepta.

An Constantiense Concilium Wiclefum ferierit, eo quod *palam professus esset, Decretales Epistolas esse apocryphas*, ut vult Schelstratius, nescio; id compertum esse cum Schelstratio haud dubito, & Theologorum & Canonistarum libros hisce Epistolis tamquam sincerissimis venerandæ antiquitatis testimoniis redundasse usque ad finem pene sæculi elapsi; quando de earum auctoritate primum cœpit dubitari, ac deinde certa earum suppositio haberi: quo verò gradu, & quibus argumentis eo perventum sit, in sequentibus paucis exponemus.

§. IV.

Quo gradu, detecta harum Decretalium suppositio?

Hæretici cœperunt vetera monumenta ad incudem revocare.

SÆculo elapso exorti Lutherani, Calvinistæ aliique hæretici omnem movêre lapidem, ut venerandæ antiquitatis monumenta, quibus dogmata & Ecclesiæ disciplina suæ prætensæ Reformationi contraria asserebantur, vel supposititia, vel dubiæ fidei redderent; aut ad alium, quam hactenus Ecclesia crediderat, sensum detorquerent.

Cum verò viderent in Catholicorum, præsertim recentiorum libris ad confirmationem tum dogmatum, tum disciplinæ cumulatim ex his veterum Pontificum Decretalibus testimonia adduci, omne Catholicorum pene argumentorum armamentarium ereptum iri crediderunt, si has Decretales supposititias probarent.

Atque inter ceteros, Centuriatores Magdeburgenses famosi prætensæ Reformatæ religionis Antesignani his Decretalibus bellum indixerunt; argumentaque pro earum suppositione nonnulla adduxerunt: quibus è Catholicis nonnulli respondere voluere; & præ cæteris Decretalium illarum defensionem suscepit quinque editis libris Franciscus Turrianus nominatus è Societate Theologus. At nonnulli è Catholicis propiùs & ipsas Decretales hac occasione, sepolito præjudicio ex tot sæculorum consensione Catholicis ingesto, expenden-

pendentes; argumentaque, quæ tum à parte adversa erant adducta, tum quæ in ipsarum Epistolarum lectione suâ sponte occurrebant; intelligere cœperunt, ex earum Decretalium auctoritate fidem Ecclesiæ non dependere; multaque revera esse, quæ eas ut dubiæ fidei esse suaderent.

Unde de illis loquens Baronius ad annum 865. §. 8. ait: " Ex multis eas reddi suspectas » Epistolas, quæ dicta sunt 2. Annalium to- » mo, dum de illis singulis mentio facta est, » satis demonstratum, simulque ostensum, il- » lis non indigere S. Ecclesiam, ut si falsita- » tis arguantur, suis ipsa destituatur juribus » & privilegiis, cum etsi illis careat, ex le- » gitimis aliorum Pontificum Romanorum Epi- » stolis Decretalibus satis superque roborata » consistat.

Et Bellarminus candidè fatetur, quod eas *indubitatas esse affirmare non audeat*.

Cum ergo eò res deducta esset, ut & hi è Catholicis dubitare inciperent, fortiori & exactiori criterio eas subjecerunt tam Catholici, quam Acatholici.

Argumentis illis summatim propositis, Virorum eruditorum de his Epistolis judicium depromam.

§. V.

Argumenta quibus de suppositione Decretalium Viri eruditi se convictos fatentur.

Primum argumentum. PRimum: Omnes hæ Decretales, si primam Clementis Epistolam, quam interpretatus est Ruffinus, exceperis, antiquis Patribus, Romanis Pontificibus, & auctoribus Ecclesiasticis usque ad nonum Ecclesiæ sæculum ignotæ fuere. Quod & ipse Antonius Augustinus jam pridem non obscurè fassus erat. " Illud, » ait, verum est, Nicolaum I. referre non » uno loco verba earum Epistolarum: quod à » temporibus Adriani Pontificis & Caroli Ma- » gni Imperatoris, fieri cœptum est, prioribus » Scriptoribus ignotæ fuisse videntur. " *Lib. 2. de emend. Grat. dial.* 14.

Quis verò credat, tot Epistolas à Sanctissimis illis atque Apostolicis Viris conscriptas; totque momentosa disciplinæ puncta, & dogmatum articulos continentes, fuisse Eusebio, Hieronymo, aliisque Ecclesiasticis Scriptoribus, qui tam sollicitè Romanorum Pontificum litteras conservârunt, adeo ignotas, ut ne vel unius apud ipsos vestigium extet.

Quis sibi persuadere poterit, si veræ essent hæ Epistolæ, quod nullum octo primorum sæculorum Concilium eas in auctoritatem stabiliendæ à se disciplinæ, aut in decisionem controversiæ adduxisset?

Nihil enim evidentius, quam quod earum auctoritate infinita penè disciplinæ puncta stabiliri & dirimi potuissent. Unde & videmus postquam sæculo VIII. prodiere, nihil in Conciliis, in Pontificum Decretis, in Canonistarum libris frequentius & familiarius fuisse his Epistolis.

Secundum. Secundum Argumentum suppeditat Dionysius Exiguus. Hic enim in Epistola Juliano Presbytero inscriptâ, & parti posteriori sui Codicis vice præfationis præfixâ, ait: " Præ- » teritorum Sedis Apostolicæ Præsulum Con- » stituta, *qua valui curâ & diligentiâ* collegi, » & in quemdam redigens ordinem, titulis di- » stinxi compositis.

Si igitur Dionysius Vir summæ eruditionis Romæ existens, *qua valuit curâ & diligentiâ* collegerit præteritorum Sedis Apostolicæ Præsulum Constituta, an non meritò de falsitate suspectæ sunt Decretales illæ, quæ omnem planè Dionysii notitiam fugerunt; quarumque ne vel verbo meminit.

Tertium argumentum suppositionis suppeditant recentiorum Pontificum, Conciliorum, Patrum, & authorum fragmenta, è quibus hæ Epistolæ consarcinatæ reperiuntur. *Tertium.*

Et quidem David Blondellus unus è Calvinistarum secta, qui singulari studio, & exactiori criterio has Decretales aggressus est, magno labore & industriâ in singulis Epistolis notavit sententias ex scriptis posteriorum authorum delibatas & ad verbum descriptas, è quibus singulæ Epistolæ fabricatæ fuêre; easque indicatis Patrum, Conciliorum, & authorum locis in notis marginalibus ad singulas indicat R. P. Labeus; notatque hunc insignem novatum mercium *Mercatorem*, non tantum ex recentioribus scriptis has Decretales consarcinasse, sed insuper mutilasse, & truncasse Patrum sententias, ut vel sic incautos falleret.

Exempli gratiâ, in nota marginali ad Epistolam 3. Anacleti *colum.* 530. indicans sententiam esse desumptam ex S. Hieronymo *Epist.* 2. ad Nepotianum, addit: *Cujus verba merè deformata mangonio nostri Mercatoris.*

Rursus ad Epistolam 1. Alexandri, notatâ sententiâ Idacii duobus ut minus sæculis Alexandro posterioris, monet colum. 548. *Arrianorum expunxit nomen, ut melius falleret incautos.*

Neque robur argumenti infringi potest, quod dicatur Scriptores, quorum sententiæ his Epistolis insertæ sunt, eas ex hisce Epistolis desumpsisse. Quis enim credat, infinitos penè auctores loca ex his Epistolis tantis nominibus inscriptis desumpsisse, & numquam eas aut earum auctores citasse; cum nihil esset, quod eorum dictis majorem conciliasset auctoritatem.

Deinde Epistolæ horum auctorum stylo scriptæ sunt: at quis credat veteres illos Pontifices tot variis stylis scripsisse. Denique hæc loca in his Epistolis non rectè sunt posita: facile animadvertitur ea esse adjecta, & reliquo sermonis adtexta, cùm contra in libris Patrum, ex quibus deprompta sunt, naturali ordine sint collocata.

Quartò, omnes ferè illæ Epistolæ falsis temporum consulatuumque notis consignatæ sunt, ut ad calcem singularum accuratè observavit R. P. Labeus in ultima Conciliorum collectione. *Quartum.*

Quintò, harum Epistolarum stylus planè barbarus est; solœcismis plenus; idemque & uniformis in omnibus Epistolis; indicium non obscurum eas unâ eademque manu exaratas esse. *Quintum.*

Sextò, Scriptura Sacra in his Epistolis citatur ex versione vulgata; multaque ex interpretatione S. Hieronymi: quæ cum sint integris sæculis posteriora illis Pontificibus, nota illis haud esse potuerunt. *Sextum.*

Septimò, in illis Epistolis non impugnantur hæretici trium primorum sæculorum; imo ne nominantur quidem; de persecutionibus tyrannorum; de Confessorum consolatione & ad Martyrium exhortatione; de lapsis in persecutione, eorumque pœnitentiis aliisque, quibus *Septimum.*

quibus sæculorum illorum sincera scripta abundant, ne verbum in hisce Decretalibus reperitur.

Octavum. Octavò, hæ Epistolæ exhibent plurima, quæ nullatenus cum disciplina trium primorum sæculorum conveniunt; sed recentiorem omnino redolent.

Pauca è multis sint hæc. In Clementis Epistola 2. S. Jacobo inscriptâ, fit mentio vestium, quibus Presbyteri induti Missæ sacrificium offerant, Pallæ, vasorum sacrorum, calicum: Item Ostiarii, Archidiaconi aliorumque Ministrorum Ecclesiæ, aliaque multa quæ tempore Clementis planè erant ignota.

Epistola III. inscripta est, *omnibus Coëpiscopis, Presbyteris, Diaconis aliisque Clericis, omnibus Principibus, magnis & parvis, omnibusque fidelibus.* Ætate autem Clementis, neque nomen *Clerici* notum erat; nec Ecclesia *magnos & parvos Principes* suo sinu fovebat.

In Epistola I. Anacleti præcipitur, ut "Episcopus in solemnibus diebus celebrans, aut » septem, aut quinque, aut tres Diaconos, » qui ejus *oculi* dicuntur, & Subdiaconos & » Ministros reliquos secum habeat, qui sacris induti vestimentis, in fronte & à tergo; & Presbyteri è regione dextra lævaque, » contrito corde & humiliato spiritu, ac prono stent vultu, custodientes eum à malevolis hominibus, & consensum ejus præbeant » sacrificio.

Asserit insuper, à sententiis Judicum sæcularium appellari ad Ecclesiastica tribunalia posse. Multa de appellationibus à judiciis Ecclesiasticis ad Sedem Apostolicam; itemque de variis causarum Ecclesiasticarum generibus statuit. Non tantum *Primatuum* & Metropolitanorum, sed etiam *Apocrysiariorum* mentionem facit: quæ omnia planè aliena esse ab ætate Anacleti; eoque tempore adhuc ignota, nemo vel leviter in historia, & disciplina Ecclesiastica versatus non videt.

Epistola II. eidem adscripta, loquitur de Patriarchis, & Regibus Christianis; de distributione Provinciarum Ecclesiasticarum, aliisque, quæ sæculo Anacleti haud conveniunt.

Evaristo prior inscripta Epistola, continet plura concernentia matrimonium clandestinum, atque hujus Sacramenti ceremonias; quæ sæculi Evaristi esse nequeunt.

Si quis reliquas Epistolas vel leviter pervolvere voluerit, in singulis quamplurima offendet, quæ primis illis adhuc quodammodo nascentis, & sub Gentilium Imperatorum duris persecutionibus, quasi dilitescentis Ecclesiæ sæculis nequaquam conveniunt; & quorum nulla in sinceris ætatis illius monumentis mentio fit.

Hæc omnia argumenta simul sumpta tantæ efficaciæ visa sunt plerisque Viris eruditioribus, ut jam non tantum de harum Epistolarum suppositione dubitent, sed indubitatæ suppositionis supponant. Paucorum è multis testimonia subjicio. Christianus Lupus *p. 4. Schol. pag.* 362. ad sublevandam Sedis Apostolicæ authoritatem & omnem Ecclesiasticam jurisdictionem sæculo VIII. multum depressam, » nescio, inquit, quis pius fidelis finxit » sub antiquorum Romanorum Pontificum » nomine Decretales illas Epistolas, quas passim » vocamus collectionem Isidori Mercatoris. Et *pag.* 479. eas *supposititias* esse simpliciter affirmat.

Judicium Christiani Lupi.

Et alibi rursus de iis loquens, ait: *Quisquis earum natales jam credit legitimos atque authenticos, censetur nugas vendere, & fabulas.*

Non mitiori stylo de iis loquitur Labeus *tomo I.* suæ collectionis Conciliorum *pag.* 78. " Mirum est, inquit, Viris Doctissimis Turriano, Binio & quibusdam aliis in tantâ eruditionis Ecclesiasticæ luce probari potuisse » Decretales illas Epistolas à quocumque seu » Mercatore seu peccatore fabricatas, & antiquis Romanæ urbis Pontificibus circiter » annum Christianæ epochæ octingentesimum » suppositas: adeo enim perspicacibus viris » deformes videntur hoc saltem tempore, ut » nullâ arte, nulla cerussa aut purpurisso fucari possint. Eas omnes, saltem plerasque » earum repudiarunt Viri eruditissimi quique » tractatores Catholici, Baronius, Bellarminus, » Perronius, Contius, Antonius Augustinus, » Lorinus, Sirmondus, Ducæus, Petavius, » Marca, Bosquetus. Ut alios modo sive antiquiores sive recentiores silentio obvolvam." Addit se probare non posse novelli cujusdam Studium, " qui mala ave ex zelo » quidem, sed minus prudenti & considerato, » certè non secundum scientiam, easdem abjectas ac penitus repudiatas defendere aggressus est. *Non tali auxilio nec defensoribus istis* indiget aut umquam indiguit Romana Ecclesia.

Judicium Patris Labei.

Hæc ille; qui & singulis Epistolis illis Isidorianis hanc similemve notam marginalem apponit: *Viris eruditis suspecta*, vel *supposititia*: quâ notâ eas à nonnullis sinceris eorum Pontificum Epistolis, quarum Veteres meminere, distinguit; & Juris Canonici Studiosi internoscere facilè poterunt.

Labeo succinit ejusdem Societatis Theologus R. P. Pater Papenbrochius, qui in propilæo Maii, sive *Conatu chronico-historico ad catalogum Pontificum Romanorum* 1. Parte *p.* 4. *n.* 15. dicit, " multas quoque Epistolas Pontificum falsò inscriptas nominibus..... diu » illusisse credulitati Christiani Orbis, ipsisque Ecclesiastici juris compilatoribus, quin » etiam Nicolao I. ejusque deinceps Successoribus, nec non Conciliis tam generalibus, » quam particularibus." Ac deinde subdit, *eas nunc* VILES *historicis haberi.*

Papenbrochii.

Post hæc *pag.* 136. relatis Nicolai I. verbis, quibus indicat Nicolaus Epistolas aliquorum Pontificum, qui martyrio Ecclesiam illustrarunt, volens ostendere de Decretalibus hisce verba Nicolai necessariò esse intelligenda, ait: " Nam quos alios habuit Romana Ecclesia » Pontifices Martyres, nisi eos sub quorum » nominibus tunc circumferebantur, & passim » suscipiebantur ut veræ, Decretales Epistolæ, nunc autem *convicta* tenentur suppositionis *certissima*?

§. VI.

Nonnulla alia supposititia monumenta ex collectione Isidoriana, quibus etiam Gratianus usus est.

PRæter Decretales Epistolas nominibus Romanorum Pontificum à Clemente I. usque ad Siricium Papam, qui Petri Cathedram ascendit anno 385. inscriptas, quæ Viris eruditis hodie *certissimæ suppositionis* convictæ habentur, sunt nonnulla, quæ hæc Isidoriana collectio

collectio exhibet, & à Gratiano nostro adoptata sunt, non minus de suppositione suspecta, imo convicta.

Donatio vulgo Constantini à Gratiano relata.

Inter hæc occurrit Edictum sive donatio Constantini; cujus meminit Gratianus *dist.* 96. *Can.* 13. & 14. cum hoc proœmio: " Constantinus Imperator coronam & omnem Regiam dignitatem in Urbe Romana & in Italia, & in partibus occidentalibus Apostolico concessit.

Suppositiria judicio Eruditorum.

Integra extat in collectione Isidori; creduntque non pauci, nec sine fundamento eumdem esse hujus instrumenti fabricatorem, qui prædictarum Epistolarum Decretalium: Neque pauciora aut obscuriora præfert suppositionis argumenta; unde & Eruditorum consensu ut suppositititium repudiatur. Vide Cardinalem Cusanum *Lib.* 3. *concord. Cathol. cap.* 2. S. Antoninum *p.* 1. *hist. tit.* 8. *cap.* 2. Baronium ad annum 1191. atque inter recentissimos, Christianum Lupum tomo 4. Scholiorum ad Canonem 8. dictatûs Gregorii VII. ubi asserit, Gregorium in condendo hoc Canone: *Quod solus Papa possit uti Imperialibus insignibus*, respexisse ad hoc Constantini Edictum, atque ex hoc fonte processisse, quod referente Conrado Abbate Urspergensi, Bonifacius VIII. *penes se utriusque gladii potestatem esse affirmavit.* " Plurium Jurisconsultorum, qui non solam Romanam urbem, sed omne cum spectantibus ad ipsum Regnis Occidentale Imperium, fuisse à Constantino datum Sylvestro tunc docebant, sententiam Bonifacius sequebatur. Et quidem istud donationis instrumentum à cunctis tunc adeo credebatur authenticum, ut ipsum admiserit etiam Henrici Regis Advocatus. " Hæc Lupus qui subdit: *Esse* SPURIUM & FICTITIUM NEMO *eruditus hodie dubitat.*

Judicium Christiani Lupi.

Papenbrochii.

Non dissentit à Lupo R. P. Papenbrochius, qui in citato propilæo *p.* 1. *pag.* 123. non dubitat hanc donationem vocare *fictitiam, pudendam, supposititiam, commentum, confictam*, &c. Et in Paralipomenis ad hoc propilæum *pag.* 43. advertens Paulum II. anno 1469. hoc instrumento usum fuisse, ait: " Sed hæc utcumque à Paulo dicta, & plenius apud Mabillonem sua originali actorum ipsorum linguâ legenda *lib.* 6. *de re diplom. num.* 20. numquam efficere poterunt, ut Viri eruditi desinant de rei veritate dubitare; optentque videre certiora Constantinianæ donationis, etiam quoad solam substantiam, documenta.

Synodus Romana II. sub Sylvestro à multis pro vera agnoscitur.

Exhibetur in Isidoriana collectione Synodus Romana II. sub S. Sylvestro anno 324. cum 20. Canonibus; eaque tamquam *excerpta quædam ex Synodalibus gestis S. Sylvestri* proponitur.

Multa ex illis in Capitulis vulgò Adriani I. reperiuntur, uti rectè advertit Antonius Augustinus in notis ad dicta Capitula, de quibus capite sequenti.

Ejusdem Synodi auctoritate usus est Nicolaus I. Epistolâ 8. ad Michaelem Imperatorem; & Synodus Moguntina an. 888. *Can.* 12. disertis verbis *Canonem* 3. renovat.

Leonem IV. in Epistola ad Episcopos Britanniæ ad eumdem alludere adeò manifestum, ut Ivo & eum secutus Gratianus verbis Leonis addiderint: *Sicut nobis Beatus Sylvester tradidit* 2. *q.* 4. *Can.* 3.

Hos sequuti Canonum Collectores Burchardus Wormatiensis Episcopus, Ivo Carnotensis, & Gratianus Synodi hujus gesta pro indubitatis habuere; atque hic quidem 2. *q.* 4. *Can.* 2. sub nomine *Sylvestri Papæ in generali Synodo residentis*, referri hæc ex Canone 3. " Præsul non damnabitur, nisi cum 72. testibus: nec Præsul summus à quoquam judicabitur, quoniam scriptum est: non est discipulus super magistrum. Presbyter autem Cardinalis, nisi cum 44. testibus non damnabitur: Diaconus verò Cardinalis urbis Romæ, nisi cum 27. testibus non condemnabitur. Subdiaconus, Acolytus, Exorcista, Lector, Ostiarius non nisi septem testibus condemnabitur. Testes autem & accusatores sine aliqua sint infamia.

Ejus meminit Gratianus.

Et 2. *q.* 7. *Can.* 10. ex eodem Canone 3. refert: " Clericus adversus Exorcistam, Exorcista adversus Acolytum, Acolytus adversus Subdiaconum, Subdiaconus adversus Diaconum, Diaconus adversus Presbyterum, Presbyter adversus Episcopum accusationem dare, aut testimonium ferre non valet.

Ac Canone 2. ibidem sub nomine ejusdem Synodi, ait: " Nullus Laicus audeat Clerico crimen inferre.

Rursus 11. *q.* 1. *Can.* 9. nomine Sylvestri in Synodo Romana *cap.* 14. hæc profert: " Testimonium Clerici adversus Laicum nemo recipiat: Nemo enim Clericum quemlibet in publico examinare præsumat, nisi in Ecclesia. " Et *Can.* 10. " Si quis Clericus accusans Clericum in Curiam introierit, anathema sit.

Evincitur, & habetur supposita.

Quàm hæc aliaque ex eadem Synodo relata sint aliena à tempore & sæculo Sylvestri Papæ; cùm vix Ecclesia à persecutione respirare cœperat, nescio quis non videat.

His si alia, quæ in dicta Synodo leguntur addantur, v. g. Photinum esse damnatum; cum certò constet, ut & Binius observat, post hæc tempora eum esse damnatum; Canone 20. Primam Sedem neque à *Regibus* judicari; cum certum sit eo tempore, nullos in Imperio Romano *Reges* fuisse.

Uno verbo universa quæ hìc occurrunt adeò evidenter clamant suppositionem & fictionem, ut merito dixerit Schelstratius occasione receptionis hujus Synodi, quod *deplorare cogamur antecedentium seculorum in discernendis actis supposititiis incuriam.*

Hodie eam Viri eruditi passim rejiciunt, uti in nota marginali monent Labeus & Petrus à Marca *lib.* 1. *cap.* 11. *de concord. Sacerd. & Imp.* eamque *fictam & spuriam* dicere non dubitat Lupus *tom.* 4. *Schol. pag.* 597.

Exemplar Epistolæ formatæ supposititium.

Exemplar formatæ Epistolæ relatum à Gratiano *dist.* 73. *Can.* 1. & 2. quodque apud Isidorum extat sub titulo, *Epistola formata qualiter debet fieri*, esse è fictitiis Isidori commentis notavimus supra *p.* 2. *cap.* 1. §. 6.

Epistola S. Athanasii fictitia.

Epistolam S. Athanasii ad Marcum, cujus fragmentum est apud Gratianum *dist.* 16. *Can.* 12. cum cæteris putidis mercibus Isidori rejiciunt Baronius, Bellarminus aliique periti Catholici, ut monet nota marginalis Labei *tom.* 2. *Concil. colum.* 469.

Epistolæ duæ Anastasii I. confictæ.

Præter Epistolas, quas Romanis Episcopis, qui Siricium præcesserunt, suppositas diximus, etiam non paucas sequentibus quoque ab eo suppositas fuisse, & Gratiano nostro aliisque pro genuinis obtrusisse à multis observatum est.

Sic

Epistola Sixti III. falsa.

Sic Anastasio I. qui Siricium sequutus est, supposuit Epistolam primam ad omnes Germaniæ ac Burgundiæ Episcopos; cujus fragmenta sunt apud Gratianum *dist.* 98. *Can.* 2. *& dist.* 1. *de consec. Can.* 68. consignatur autem nonis Octobris, *Arcadio & Bautone Viris Clarissimis Consulibus*, id est, anno 385. adeoque 14. annis ante Anastasii Pontificatum. Epistola verò secunda ejusdem ad Merianum, consignatur Theodosio Augusto VII. & Palladio Viris Clarissimis Consulibus, id est, 416. jam Anastasio diu mortuo; Unde utramque fictitiis mercibus Isidori annumerat Labeus aliique, hujus autem meminit Gratianus 13. *q.* 2. *Can.* 27.

Sixto III. adscripta Epistola ad Orientales Episcopos Isidori putidas merces olet, ut sentiunt Eruditiores; eamque ex variis S. Gregorii, ipso Sixto multò junioris congestam advertit Labeus; unde & in margine monet: *Fidei admodum suspectæ imo* NULLIUS.

Ejus meminit Gratianus sub nomine Gregorii I. 11. *q.* 3. *Can.* 55. *Item* 2. *q.* 5. *Can.* 10. *deinde* 2. *q.* 8. *Can.* 4. *&* 2. *q.* 7. *Can.* 50. sub nomine Synodi Romanæ.

S. Leoni Epistola supposita.

S. Leoni adscriptam Epistolam ad universos Germaniæ & Galliæ Ecclesiarum Episcopos, de privilegio Chorepiscoporum sive Presbyterorum *suppositam multa arguunt*, inquit Labeus; atque fusè docteque ostendit Paschasius Quenellius Dissert. XI. operibus S. Leonis adjectâ; credit tamen, posse videri non ab impostore aliquo esse confictam, sed Leoni III. posse adscribi.

Fragmentum refertur in Decreto Gratiani *dist.* 68. *Can.* 4. sub nomine Leonis I. Sed animadvertit Quenellius " Leonis primi insertam mentionem Gratiano non esse imputandam; sed novellis Correctoribus, qui errorem hunc cum aliis innumeris ex Epistolarum Pontificiarum interpolatis editionibus hauserunt. Antiquiores enim Decreti editiones, Parisiensis anno 1531. Lugdunensis Hugonis à Porta anno 1548. & aliæ quæ aliæ hæc tantummodo habent: *De his ita scribit Leo Episcopus omnibus Episcopis.* Hactenus Quenellius.

Epistola Joannis I. spuria.

Joannis I. Epistolam decretalem ad Zachariam Archiepiscopum de non accusandis Episcopis, nota consularis adscripta aliaque multa supposititiam & ab Isidoro fabricatam esse evincunt, monente Labeo; & consentit ipse Binius.

Ejus fragmenta plura sunt in Gratiani Decreto. Sub nomine Eusebii 2. *q.* 7. *Can.* 13. Et ibidem *q.* 2. *Can.* 4. & 3. *q.* 1. *Can.* 4. *& Canone tertio præcedente* nomine Joannis I.

Bonifacii II. falsa Epistola.

Bonifacii II. Epistolam ad Eulalium Alexandrinum Episcopum falsam & adulterinam, & Ecclesiæ summè injuriosam proclamant Bellarminus, Baronius aliique; unamque esse ex impudentissimis hujus pseudo-Isidori commentis ostendit, & pro merito exagitat Baronius ad an. 530. & in notis ad Martyrologium Romanum ad 16. Octob.

Fragmentum est apud Gratianum *dist.* 89. *Can.* 7.

Joannis III. Epistola apocrypha.

Litteras Joannis III. ad Episcopos Germaniæ & Galliæ, " *adulterinas* omnes docti censent, nec ipse, Baronio præeunte, ausus est refragari Binius, " ait Labeus in nota marginali *tom.* 5. *Concil. colum.* 823.

Occurrit illius fragmentum apud Gratianum 8. *q.* 1. *Can.* 1.

S. Gregorii ficta Epistola.

Epistolam ad Secundinum Inclusum S. Gregorio vel integram supposuit pseudo-Isidorus, vel saltem variis assumentis interpolavit; atque inter alia Decretum de recipiendis lapsis Sacerdotibus, relatum à Gratiano *distinct.* 50. *cap.* 16. huic Epistolæ assutum esse, eruditè ostendit Petrus Gussanvillæus in notis ad dictam Epistolam *lib.* 7. *ind.* 2. *Epist.* 54. Illudque assumentum directè contrariari aliis indubitatis ejusdem Gregorii sententiis, latè demonstravi in Dissertatione de Canonicis *p.* 2. *cap.* 2. §. 3. *&* §. 6. Ostendi, ex hac & aliis supposititiis hujus Mercatoris mercibus, disciplinam de non restituendis Sacerdotibus lapsis, circa sæculum X. cœpisse immutari.

Plura quidem in ea pseudo-Isidoriana farragine supposititia obtruduntur; at hæc specialiter indicare volui; ut Canonum Studiosi Gratiani Decreto incumbentes, apocrypha à sinceris vetustatis monumentis secernere queant; præsertim, quia & Correctores Romani suppositionis & confictionis notitiam nullam habuisse videntur; aut saltem eam, nec verbo insinuarunt.

§. VII.

Notanda ex jam dictis occasione Isidorianæ Collectionis.

Cautè recipienda quæ à Theologis Canonistis, imò & Pontificum Bullis & Conciliorum Decretis mediæ ætatis historicè narrantur, aut citantur.

QUi perpenderit quam universali & constanti consensu, non tantum à Theologis & Canonistis, privatisque Canonum Collectoribus; sed etiam à Pontificibus in suis Bullis, & Conciliis tam generalibus, quam particularibus in suis Decretis & Decisionibus, per sex & amplius sæcula pro indubitatis veterum Pontificum Epistolis receptæ fuerint illæ Decretales, quas hodie ut supposititias & fictitias Eruditi omnes pari suffragio repudiant; intelliget, quam infirmo nitantur fundamento, qui historiam factumve aliquod pro canonizato seu indubitato habendum censent, quia in Pontificum Bullis, aut aliquo Concilii etiam generalis Decreto recitativè narratur; aut etiam in alicujus articuli probationem assumitur; ut bene observat R. P. Daniel Papenbrochius in citato Conatu chronico-Historico in Nicolao I. qui unà cum sociis suis magno Ecclesiæ bono acta & vitas Sanctorum purgare conatur à fabulis & sordibus, quibus à Scriptoribus etiam Catholicis conspersa fuerunt: ab his nimirum, qui, ut ait Melchior Canus, " vel affectibus inserviunt, vel de industria quoque ita multa confingunt, ut eorum me nimirum non solum pudeat, sed etiam tædeat.

Non omnia in Decreto Gratiani contenta, ut vera recipienda.

Adhæc, deploranda illa nonnullorum antecedentium sæculorum incuria in discernendis veris à falsis vetustatis monumentis, clamat, quam cautè & circumspectè assumi debeant traditionis testimonia, quæ à Scriptoribus illorum temporum, quantumvis unanimi consensu, allegantur; quamque imprudens futurus esset, qui Pontificum, aut Conciliorum Decreta omnia pro genuinis susciperet, quæ ut talia in Decreto Gratiani allegantur. Ex allegatis enim sat constat, & nôrunt omnes Eruditi, quàm crassæ naris Gratianus jure meritò habeatur in dignoscendis legitimis scriptis à spuriis.

Non omnes Veterum Pon-

Hoc hîc tamen observandum, uti & supra obiter monuimus, inter Veterum Pontificum qui etiam ante Siricium fuerunt, Epistolas ab omni-

Ufitarum Epistola suppositia.

omnibus tamquam apocryphas rejectas, non esse numerandas, quæ apud Scriptores coævos recensentur; ut v. g. Epistolam Clementis ad Corinthios, de qua in notis ad Canonem ultimum Apostolorum; Litteras S. Cornelii inter opera S. Cypriani; Julii I. quarum meminit S. Athanasius; Liberii apud S. Hilarium in fragmentis, &c.

Imo & à Gratiano citatur subinde fragmentum Epistolæ sub nomine Pontificis, qui ante Siricium sedit, quæ inter pseudo-Isidorianas numerari nequit, v. g. citat Gratianus fragmentum sub nomine Damasi Papæ 7. *q.* 1. *Can.* 43. ex ejus Epistola ad Paulinum Antiochenum, cujus meminit Theodoretus *lib.* 5. *hist. cap.* 11. quæ consequenter ab Isidoro conficta non fuit.

Si quis verò dubitet, quæ inter Pseudo-Isidorianas reponendæ sint, consulat Labeum, qui has à veris hac similivè notâ marginali, *Viris eruditis supposititia*, exactè discernit.

CAPUT II.

De Capitulis vulgò Hadriani Papæ.

§. I.

Quis Capitulorum Auctor? Et unde desumpta?

Capitula hæc vulgo credita fuerunt esse Hadriani I.

SUB finem sæculi VIII. nova prodiit collectio ex Synodis Romanis, & Decretis Pontificum conflata; quam ab Hadriano I. anno 785. oblatam fuisse Agilramno Metensi Episcopo supposuit Hincmarus Remensis in opusculo adversus Hincmarum Laudunensem *cap.* 14. eamque pleræque editiones repræsentant sub hoc titulo: " *Hadriani Papæ* Capitula quæ ex Græcis & » Latinis Canonibus & Synodis Romanis, at- » que Decretis Præsulum ac Principum Roma- » norum sparsim collecta sunt, & Ingilramno » Mediomatricæ urbis Episcopo Romæ à Bea- » to Hadriano Papa tradita, sub die 13. Ka- » lendas Octobris indictione nona, quando » pro sui negotii causa agebatur.

Dubitat Antonius Augustinus.

Verùm de hoc titulo se dubitasse in proœmio notarum suarum ad hæc Capitula, sat innuit Antonius Augustinus dum ait: " De Ha- » driani Papæ Decretis sumptis, *ut aiunt*, ex » Græcis & Latinis Canonibus & Synodis Ro- » manis, atque Decretis Præsulum ac Princi- » pum Romanorum, & traditis Ingilramno » Mediomatricis urbis Episcopo 13. Kalendas » Octobris indictione 9. anno Christi 785 ut » suspicor.

Quid quæso indicant hæc verba, *ut aiunt*, nisi viri illius vacillationem de tituli veritate?

Mentem clarius expressit.

Quid verò in titulo falsi suspicatus fuerit, aperuit in *dialogo* 15. *lib.* 1. *de emendat. Grat.* Ubi cum ostendisset à Gratiano Canones Trullanos falsò adscribi Synodi sextæ, subjungit: " Conjungi his possunt illa Hadriani no- » mine Capita ad Ingilramnum, quæ *cum Ha-* » *driani nihil habeant*, ejus nomine feruntur.

Credidit non esse Hadriani.

Hinc non obscurum est, Antonium Augustinum scivisse hæc Capitula habita quidem fuisse Hadriani; ideoque eis & titulum vulgarem præposuisse; sed tamen credidisse, ea ab Hadriano non fuisse ex Synodis & Decretis Pontificum collecta.

Fundamenta illius opinionis.

Nec id sanè sine fundamento credidit. Collectio enim plena est falsis illis pseudo-Isidorianis Decretalibus, quemadmodum in notis suis ad singula penè capita ostendit Antonius Augustinus.

Verisimile autem non est, Hadriano notas fuisse dictas Decretales; quandoquidem anno 774. offerens Canonum Codicem Carolo Magno, solas Decretales à Dionysio Exiguo relatas eidem inseruerit; nullâ harum Decretalium facta mentione; aut ullo ex illis relato Decreto.

Quare plures hodie credunt cum Antonio Augustino hæc Capitula non ab Hadriano esse collecta, sed esse Agilramni, qui ea ex novitiis veterum Pontificum Epistolis ut plurimum collegerit, & Hadriano obtulerit; & ita suspicatur Stephanus Balusius in præfatione ad Dialogos Antonii Augustini de emendatione Gratiani; qui & addit: " Hanc conjecturam mul- » ta adjuvant, sed inprimis vetus Codex ma- » nuscriptus Bibliothecæ S. Victoris Parisiensis, » in quo sic habetur: *Incipiunt* Capitula col- » lecta ex diversis Conciliis sive Decretis Pon- » tificum Romanorum ab Agilramno Meten- » si Episcopo, & Adriano Papæ oblata.

Eumdem titulum præferre & aliud manuscriptum optimæ fidei & venerandæ antiquitatis Monasterii Lætiensis, testatur Natalis Alexander tom. 13. Hist. Eccles. *pag.* 54.

Credit autem Balusius, Agilramnum hanc collectionem è novitiis hisce Decretalibus confecisse, *quando pro sui causa agebatur*, id est, ut ego arbitror, inquit, substrahere se voluit cognitioni suorum judicum.

Quidquid sit de hac Balusii conjectura, id sat constat, in hanc collectionem relata esse pleraque, quæ in fictitiis illis Isidorianis Decretalibus de judiciis Episcoporum ad Sedem Apostolicam deferendis reperiuntur expressa.

Auctoritas horum Capitulorum.

Ulterius dubitari nequit, quin hæc collectio, licet Agilramnum auctorem habuisset, Hadriano non tantum fuerit oblata, sed etiam benignè ac gratiosè ab eo recepta: ut nec mirum sit, si successu temporis, Hadriani nomine fuerit publicata.

Porrò sicut Decretales illæ faventibus Pontificibus, & nonnullis Episcopis summâ veneratione susceptæ fuere, & in auctoritatem transiêre, ut superiori capite latiùs expositum fuit, ita quoque hæc Capitula ex iisdem Decretalibus desumpta, tantæ authoritatis fuere, ut etiam nonnumquam Episcopi eadem sibi, & Ecclesiis suis pro lege observanda proposuerint; ut Hincmarus Laudunensis, cujus in Codice Sanctæ Mariæ Virdunensis, inquit Jacobus Sirmondus in notâ his Capitulis præfixâ, post hæc Adriani Capitula istiusmodi extat professio: " Hincmarus Deo miserante Ec- » clesiæ Laudunensis Episcopus, his Sancto- » rum Apostolicæ Sedis Patrum Decretis ob- » temperandum subscripsi. Qui quoque mi- » hi eodem auctore commissi sunt, & in his » similiter sentiunt, solliciti servare unitatem » spiritus in vinculo pacis, hac mecum pace » potiantur. Si verò aliqui secus nolentes fie- » ri socii hujus disciplinæ, nec habeantur par- » ticipes communionis nostræ: actum Lau- » duno 8. Idus Junias.

Verum quidem est, Hincmarum Remensem hanc auctoritatem studuisse infringere & elevare, tamquam à Sacris Canonibus discrepantem; ipsamque Hincmari Laudunensis nepotis sui subscriptionem vellicasse *cap.* 36. sui opusculi

opusculi adversus nepotem; at ejus conatum frustratum fuisse; vel exindè colligitur, quod hæc omnia Capitula postmodum in ipsa Regum Francorum Capitularia, de quibus Capite sequenti, relata fuerint.

Utilitas, quin & necessitas notitiæ horum Capitulorum patescet, ubi visum fuerit, qua ratione Gratianus illis usus sit; & quomodo sensus Canonum apud Gratianum nonnumquam ex his Capitulis erui debeat.

§. II.

Ostenditur utilitas notitia horum Capitulorum ad intellectum Decreti Gratiani.

Gratianus capitula hæc in fonte legisse non videtur.

PLurima ex his, quæ in his Capitulis occurrunt, Decreto Gratiani inserta sunt. At è multis colligitur, Gratianum illa non ex hac Capitulorum collectione sumpsisse, sed ex variis Canonum Collectoribus.

Argumentum primum.

Primò, quia nunc sub uno, nunc sub alio titulo proponuntur: quin & monet Balusius in notat. ad Gratianum, numquam referendo hæc *Capitula*, illa in titulo nominasse; advertitque titulum Canonis 40. 2. *q.* 6. qui in editione Romana correctâ ita legitur: *Hadrianus Papa, ait*, IN CAPITULIS A SE COLLECTIS CAP. 44. per Correctores esse extensum; cùm antea simpliciter legeretur: *Unde Hadrianus Papa, ait.* Et hoc quidem titulo in relatione Capitulorum ordinariè usum fuisse Gratianum ex exemplaribus antiquioribus Romana correctione intelligitur; attamen interdum alium etiam adhibuit.

Sic 5. *q.* 3. *can.* 1. referens fragmentum capituli 5. citat illud sub nomine *Synodi Romana qua tempore Hadriani Papa celebrata est.* Et 3. *q.* 7. *can.* 1. proferens aliud ejusdem capituli 5. fragmentum, hunc titulum præfigit: *Dicit enim Sancta Romana Synodus.* Ac rursùs ex capite 5. referens laciniam 3. *q.* 6. *can.* 18. utitur hoc titulo: *Ex Decreto Hadriani Papa.*

Quæ diversitas citationis non obscurè significat, Gratianum hæc Capitulorum fragmenta in suum Decretum contulisse, prout ea apud præcedentes Canonum Collectores reperiebat.

Secundum.

Idipsum evincit, quod Gratianus valde mutilè ac confuse Capitulorum illorum segmenta referat.

Exempli gratiâ 3. *q.* 6. *can.* 18. hæc habet sub nomine Decreti Adriani Papæ. "Qui crimen objicit, sciat se probaturum. Revera ibi causa agatur, ubi crimen admittitur; cùm in capitulo 51. Hadriani ita legatur: "Qui crimen objicit scribat se probaturum revera: & ibi causa agatur, ubi crimen admittitur, ut qui non probaverit quod objicit, pœnam quam intulerit, ipse patiatur.

Quæ alium ac planiorem sensum facere, nemo non videt.

Tertium.

Interdum vero plura fragmenta ex variis his Capitulis desumpta in unum conflat; eaque conflatione & sensum obscuriorem, & à textu originali planè dissonum efformat. Exemplum pete ex Canone 16. *caus.* 3. *q.* 6. ubi in fine insuper addit hæc verba: *nisi Prælatus sit qui accusatur:* quæ in Capitulis Hadriani nullibi habentur, ut etiam monent Correctores Romani.

Quartum.

Adhæc, nescivit, aut certè non advertit Gratianus hæc Capitula esse desumpta ex Epistolis Decretalibus veterum Pontificum. Hinc cùm 4. *q.* 6. *can.* 3. retulisset ex Epistola Felicis Papæ hanc laciniam: "Si accusatorum personæ in judicio Episcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum non admittantur, nisi proprias causas asserere, non tamen criminales, vel Ecclesiasticas voluerint; eadem omnino verba sub nomine Hadriani Papæ retulit *Canone* 4. immediate sequenti.

Notitia Capitulorum conducit ad intellectum Gratiani.

Hinc quisque facilè colliget, quam utilis sit ad intellectum Canonum in Decreto Gratiani hæc Capitulorum notitia; ac insuper scire, quæ horum sit auctoritas; ut & sensus Canonum Gratiani haberi possit, & statui quæ horum auctoritas: cum hæc major esse nequeat, quam sit eorum unde desumpti sunt à Gratiano; uti infra pluribus ostendemus.

CAPUT III.

De Capitularibus Regum Francorum.

§. I.

Inquiritur in nomenclaturam Capitularium.

Canones & Leges subinde Capitularia dicuntur.

QUAMQUAM Canonum Ecclesiasticorum & Legum Regiarum Codices *Capitula & Capitularia* dicti interdum fuerint, eò quòd per *Capitula* seu sectiones digesti distinctique essent, ut ostendit D. De Fresne in Glossario Verb. *Capitularia*; & latiùs Stephanus Balusius in doctissima ac disertissima Præfatione Capitularibus Regum Francorum præfixâ, ea tamen potissimum *Capitularium* nomine donata sunt, quæ in publicis Comitiis, vel Synodis, Episcoporum & populi consensu, ab ipsis Principibus edebantur, in iis præsertim casibus, qui in Legibus deerant. Unde *Capitula* à Legibus distinguuntur apud Hincmarum Remensem *Opusc.* 14. *cap.* 8. "Habent enim Reges & Reipublicæ Ministri Leges, quibus in quacumque Provincia degentes regere debent; habent Capitula Christianorum Regum ac progenitorum suorum, quæ generali consensu Fidelium suorum tenere legaliter promulgaverunt." Et *Cap.* 11. "Ex Christianorum Regum Constitutionibus per Capitula breviter ac salubriter, si teneantur & exequantur, collecta continentur." Denique *Opusculo* 15. *cap.* 15. "Quando sperant aliquid lucrari, ad legem se convertunt: quando verò per legem non æstimant acquirere, ad Capitula confugiunt. In Synodo Suessionensi *anno* 853. *cap.* 44. Capitula Synodalia Caroli Magni," &c.

Propriè Capitularia dicuntur quæ in Conventibus publicis eduntur à Principe.

Capitularia supplementa legum.

Erant igitur, inquit de Fresne in Glossario loco citato, *Capitula* legum appendices & additamenta, eaque in Synodis sancita. Eginhardus anno 819. "legibus etiam Capitula quædam necessaria, quia deerant, conscripta atque addita sunt." Capitul. *Anno* 821. *cap. ult.* "Capitula quæ præterito anno legi Salicæ per omnium consensum *addenda* esse censuimus, jam non ulteriùs Capitula, sed tantùm Lex dicantur, & pro lege teneantur.

Interdum nomine legis veniunt.

Attamen quia Principum Decreta in communem regni utilitatem edebantur; vimque subditos ligandi habebant, nihil eis deerat de vigore & essentia legis; ideoque & interdum legis nomine donata fuerunt: communiter tamen

tamen *Capitularia* aut *Capitula* appellata sunt; atque sub hoc nomine apud Gratianum aliosque Canonum Collectores recitantur.

§. II.

Unde Capitularia desumpta, & quâ forma edita?

In generali Procerum Ecclesiasticorum & Laicorum cœtu à Principe proponebantur, & communi consensu confirmabantur.

REgum Francorum Capitularia in generali Procerum conventu edita fuisse sat expertè docet Carolus Magnus *Lib. 6. Capitular.* 371. "Et quando, vita comite, Deo auxiliante, ad generale placitum venerimus, consultu omnium Fidelium nostrorum Scriptis firmare, nostris nostrorumque atque futuris temporibus inrefragabiliter manenda firmissimè Domino adminiculante cupimus. Modò ea quæ generalia sunt, & omnibus conveniunt Ordinibus, statuere, ac cunctis sanctæ Dei Ecclesiæ nostrisque Fidelibus ob Dei omnipotentis amorem & recordationem tradere parati sumus, & ad proximum Synodalem nostrum conventum ac generale placitum, ubi plures Episcopi & Comites conveniunt, ista sicut postulastis, firmabimus.

Et Carolus Calvus in Capitulari apud Carisiacum anno 873. *cap.* 8. "Capitula avi & patris nostri, quæ Franci pro lege tenenda judicaverunt, & Fideles nostri in *Generali Placito* nostro conservanda decreverunt.

Idipsum clarius & latius exprimitur in ejusdem Caroli altero Capitulari anni 877. etiam apud Carisiacum *cap.* 2. "Capitula quæ avus & pater noster pro statu & munimine Sanctæ Dei Ecclesiæ & Ministrorum ejus, & pro pace & justitia populi ac quiete regni constituerunt, & quæ nos cum fratribus nostris Regibus & nostris & eorum fidelibus communiter constituimus, sed & quæ nos consilio & consensu Episcoporum & cæterorum, Dei & nostrorum pro supra scriptis causis, in diversis placitis nostris conservanda statuimus, & manere inconvulsa decernimus, similiter & à filio nostro inconvulsa conservari volumus & mandamus.

Qui his Conventibus interessent.

Hinc docemur, in his Conventibus adfuisse cum ipso Principe Episcopos & ceteros fideles, id est, Abbates, Duces, Comites aliosque Proceres: ut legitur in præfatione Capitularis secundi anni 813. "Karolus Serenissimus Imperator Augustus à Deo coronatus, magnus, & pacificus, cum Episcopis, Abbatibus, Comitibus, Ducibus, omnibus fidelibus Christianæ Ecclesiæ, cum consensu consilioque constituit ex lege Salica, Romana, atque Gundobada Capitula ista in Palatio Aquis, ut unusquisque fidelis justitias ita faceret, quæ & ipse manu propria firmavit Capitula ista, ut omnes fideles manu roborare studuissent.

Idem occurrit in præfatione Capitularis anni 779. aliisque multis locis: ut proinde rectè observatum sit à viro doctissimo Francisco Florente in Dissertat. *de origine Juris Can.* "adhibitos fuisse in consilium Episcopos unà cum Regni Proceribus in Conventibus publicis, qui à Regibus indicebantur, in quibus Capitularia confirmabantur; res ad Ecclesiasticam politiam spectantes ordinabantur, & ad omnium utilitatem Capitula seu leges promulgabantur omnium Ordinum consensu.

Capitularia etiam subsignare debebant.

Postquam omnes Capitulis à Principe propositis consenserant, novis illis Capitulis omnes subscribebant. Capitulare III. anni 803. *cap.* 19. "Ut populus interrogetur de Capitulis, quæ in lege noviter addita sunt. Et postquam omnes consenserint, *subscriptiones & manufirmationes* suas in ipsis Capitulis faciant.

Et in veteri nota adjectâ Capitulari secundo ejusdem anni legitur: "Etiam omnes Scabinei, Episcopi, Abbates, Comites manu propriâ subter signaverunt.

Interdum etiam è Synodis Episcoporum desumpta.

Verùm licet ex hisce perquam certum sit, Capitularia in publico Episcoporum & Procerum Conventu edita fuisse, constat tamen, plura eorum, quæ inter Capitularia Regum Francorum numerantur; atque pro talibus à Regibus probata, è Synodis & Conciliis Episcoporum sumpta esse; ut proinde non malè suspicatus sit Antonius Augustinus, "fontem hunc Capitularium fuisse ipsa Concilia, atque conventus in quibus Imperator cum Episcopis & aliis Consiliariis de rebus tam Ecclesiasticis, quàm profanis agebat." Hæc ille *lib.* 2. *dial.* 10. de emendat. Grat. additque: "Sic in Concilio Trosleiano appellantur Conciliorum *pedissequa* hæc Capitularia Principum.

Excerpta è Synodis non semper facta in publico conventu.

Observandum hîc monet Balusius, excerpta illa Capitulorum Synodalium non semper facta fuisse in Conventibus aut Synodis publicis, sed cum delegatione Principis in privatis Episcoporum virorumque Ecclesiasticorum cœtibus, qui tum fortè in Comitatu erant; uti pluribus ostendere conatur in allegata præfatione §. 9.

Capitularium autem promulgatio & executio committebatur Episcopis, Comitibus & Missis Dominicis.

Quid Missi Dominici.

Missi Dominici dicebantur, qui è Palatio in civitates & Provincias extra ordinem mittebantur cum amplissima potestate, "ut de omnibus causis, quæ ad correctionem pertinere viderentur, quanto possent studio, per semetipsos Regiâ auctoritate corrigerent: & si aliqua difficultas in qualibet re eis obsisteret, ad Regis seu Imperatoris notitiam deferre curarent." Deinde ut inquirerent "quomodo hi qui populum regere deberent, unusquisque in suo ministerio se custoditum haberet, quique gratiarum actione & qui correctione & increpatione digni haberentur," ut est in Capitulari 3. Ludovici Pii *cap.* 3. 4. 5.

Qui plura de eorum inquirendi facultate scire desiderat, consulat de Fresne in glossario, Verbo, *Missi.*

Ne verò Episcopi aliive, quibus eorum executio incumbebat, tergiversandi occasionem haberent, cautum erat; ut Archiepiscopi & Comites majores, Capitularia acciperent à Cancellario Palatii, & ipsi eorum postea copiam facerent minoribus Comitibus, Episcopis, & aliis Magistratibus, illaque relegi ac transcribi facerent in suis comitatibus & Provinciis: ut videre est in Capitulari Ludovici Pii anni 823. *cap.* 24. & Caroli Calvi anno 853. apud Sylvacum *tit.* 14. *cap.* 11. Item in instructione data Missis *anno* 824. *cap.* 27.

§. III.

De Capitularium Authoritate.

QUandoquidem, ut superiori paragrapho ostendimus, Capitularia vel in publico Conventu Episcoporum, Abbatum & Procerum legerentur & probarentur; vel mandante Principe è Synodis & Conciliis excerperentur, magna quoque eorum, etiam in causis Ecclesiasticis non potuit non esse auctoritas.

Capitularium authoritas, non minor, quàm Canonum.

Et parem iis cum Sacris Conciliorum Canonibus honorem ab Episcopis delatum fuisse, sat innuit præfatio Synodalis Episcoporum, qui anno 881. apud Martyrium Sanctæ Macræ convenerant: " Ab omnibus, inquiunt, » qui justè & piè in Communione Catholicæ » Ecclesiæ, quæ Christi Corpus est, vivere » volunt, ea quæ sequuntur, Domino me» diante, observari decernimus, non nova » condentes, sed quæ à Majoribus nostris se» cundum tramitem SS. Scripturarum statuta » & à Christianis Imperatoribus ac Regibus » promulgata, & usque ad hæc periculosa no» stræ infelicitatis tempora fuere servata, qua» si lumina in malignorum hominum tene» bris, quæ excæcant diffidentiæ filios, devo» camus.

Concilium quoque Trosleianum anno 909. ab Archiepiscopo Remensi ejusque Suffraganeis celebratum, *Capitularium* indifferenter & Sacrorum Canonum auctoritate in stabilienda Regulari disciplina utitur; dicitque ea esse Canonum *pedissequa*; id est, quasi ad Canonum supplementum edita: " Itemque & Ca» nonum, inquit, præcipiunt instituta, simul» que eorum pedissequa Regum Capitularia, » sicut in libro primo Capitulorum Imperialium » continentur *capitulo* 28. Ut Clerici & Mo» nachi, si inter se negotium aliquod habue» rint, à suo Episcopo judicentur, & non à » sæcularibus.

Uno verbo, Episcopi Capitularia vice Canonum habebant. Sic Herardi Turonensis Archiepiscopi capitula, quæ constat esse è libris Capitularium accepta, dicuntur esse *excerpta ex corpore* SACRORUM CANONUM. Lab. tom. 8. Concil. pag. 627.

Capitula quoque Isaac Episcopi Lingonensis, quæ ex libris tribus postremis Capitularium desumpta sunt, ut ipsa præfatio declarat, in chronico S. Benigni Divionensis, teste Sirmondo in nota his capitulis præfixâ, CANONES *Isaac* vocantur; & Capitularia, *Libri Canonum.* " *Composuit*, inquit auctor, » *& librum* qui dicitur *Canones Isaac*, eo quod » ex libris Canonum utiliora quæque eligen» do in unum volumen coarctaverit.

Extant hæc capitula lectu digna, unà cum nota Sirmondi tom. 8. Concil. *p.* 598.

Concilia Episcoporum, & Canonum Collectores iis utuntur.

Ipsa denique Concilia atque Episcoporum Decreta eorum erga hæc Capitularia venerationem palam pronuntiant; cum ea videmus excerptis ex Libris Capitularibus redundare: Ipsosque Canonum Collectores pari veneratione cum ceteris Conciliorum Canonibus Capitularia assumpsisse; ac præcipuè Gratianum, ex eorum collectionibus evidens est.

Etiam Romani Pontifices eorum agnoscunt auctoritatem.

Verùm nihil est, quod Capitularium auctoritatem amplius commendare possit, quàm illud quod ex Epistola Leonis IV. post Ivonem refert Gratianus *dist.* 10. *can.* 9. " De » Capitulis vel præceptis Imperialibus vestris, » vestrorum Pontificum prædecessorum irre» fragabiliter custodiendis, & conservandis, » quantum valuimus & valemus Christo pro» pitio, & nunc & in ævum, nos conserva» turos omnibus modis profitemur. Et si for» tasse quilibet vobis aliter dixerit, vel di» cturus fuerit, sciatis eum pro certo men» dacem.

Monent ad hunc Canonem Correctores Romani, ante dictionem *Prædecessorum* addendam esse conjunctionem, *&*, quemadmodum est in panormia Ivonis. " Nam hoc signi» ficabitur, inquiunt, Imperatores illos soli» tos fuisse edere *Capitula*, adhibitis in con» silium Pontificibus Regni, quod verissimum » est. Omnino hæc, quæ à Leone scribun» tur, spectare videntur ad Capitula Caroli » & Ludovici, quæ Lotharius in univer» sa Italia servari mandaverat. Nam in le» gibus Longobardicis lib. 3. tit. 15. *Lotharius ita constituisse traditur. Placuit nobis, ut Capitula quæ excerpsimus de Capitulari bon. mem. gloriosissimi Domini Caroli, & genitoris nostri Ludovici, Imperat. invictissimi, his omnibus, & fidelibus nostris, & Sanctæ Ecclesiæ in regno Italiæ consistentibus per legem teneantur & serventur; & quicumque horum Capitulorum contemptor exstiterit* 60. *solidis componatur.* " Id populo Roma» no qui jure antiquo Romanorum uti prohi» beretur, valde displicuit: sicut ex *Canone* » *finali infra eadem dist.* colligi potest, dis» seminatusque etiam rumor fuit eandem esse » Pontificis & populi sententiam. De qua re » Leo hac se Epistola videtur purgare voluisse; » & tamen postea pro conservando jure ci» vili Romanorum cum eodem Lothario ite» rum diligentius egit: quod apparet ex dicto » Canone finali.

Hæc sanè, summam etiam in Italia, & apud ipsos Romanos Pontifices Capitularium venerationem & auctoritatem ostendunt.

§. IV.

De Collectione Capitularium; ejusque receptione.

Primùm circa annum 827. cœpit Capitularium fieri collectio.

QUæ hodie prostant simul collecta Regum Francorum Capitularia, sub variis Regibus, ac variis temporibus edita fuisse constat: eaque ante annum 827. necdum in unum volumen relata fuerant, sed separatim scripta habebantur in schedulis & membranulis.

Circa verò dictum tempus, Ansegisus Abbas vulgo Lobbiensis, collegit aliquot Caroli Magni & Ludovici Pii Capitula, ne oblivioni traderentur, ut ipse in præfatione monet; eaque in 4. libros digessit. Duobus libris comprehendit ad Ecclesiasticam legem pertinentia, & duobus ad legem mundanam spectantia.

Hæc collectio, auctoritatem accepit.

Collectio illa Capitularium ab Ansegiso Abbate confecta statim auctoritatem non exiguam obtinuit, quod eam Ludovicus Pius Imperator suam fecerit.

Etenim in Constitutionibus editis post annum 827. referens verba vel sensum legum à patre suo Karolo aut à se ante editarum, reperiri illa scribit in *Capitulari*; quo nomine intelligit collectionem Ansegisi.

Sic

Sic in Capitulari Wormatiensi anni 829. *tit.* 1. *cap.* 5. " Ita enim continetur in *Capi-* » *tulari* bonæ mem. genitoris nostri *in libro* » *primo cap.* 157. " Ut qui Ecclesiarum Beneficia &c." Et paulo post : *Item in Capitulari nostro in lib.* 1. *cap.* 21. *de eadem re.*

Similia passim in Ludovici Capitularibus occurrunt ; quæ evidenter ostendunt, ipsum hanc collectionem pro Codice Capitularium habuisse.

Karolus Calvus eamdem quoque collectionem sæpius laudasse, tamquam publicum legum Francicarum Codicem, ex ejus Capitularibus probari potest.

Exemplum illius sit, Capitularium ejus tituli 36. *caput* 1. " Comites Episcopis & Mini- » stris Ecclesiæ in eorum Ministeriis adjuto- » res in omnibus fiant, sicut in *Capitulari* » Prædecessorum ac progenitorum nostrorum » continetur *in* 2. *lib. capitulo* 23. &c. ibid. » *cap.* 4. " Volumus & expresse mandamus » Comitibus nostris ut sicut in 24. capitulo *li-* » *bri secundi Capitulorum* Prædecessorum no- » strorum continetur : " &c.

Si quis capita reliqua ejusdem percurrat, videbit, Karolum ad hanc collectionem, tamquam ad publicum Legum Codicem continuò remisisse.

Ordo Collectionis. Collectionis suæ ordinem ipse Ansegisus in præfatione expressit : " Hoc notum sit lecto- » ri, inquit, quia prædicta Capitula, quæ per » intervalla temporum à præfatis sunt Princi- » pibus edita, in quatuor distinxi libellis. Il- » la scilicet, quæ Dominus Karolus Impera- » tor fecit ad Ordinem pertinentia Ecclesia- » sticum, in primo adunavi libello. Et ve- » rò Ecclesiastica quæ Dominus ac piissimus » Ludovicus Imperator edidit, in secundo » descripsi. Illa vero quæ Dominus Karolus » in diversis fecit temporibus ad mundanam » pertinentia legem in tertio adunavi. Ipsa » vero quæ Ludovicus præclarus Imperator » fecit ad augmentum mundanæ, pertinentia » legis, in quarto congessi.

Hoc proprio Ansegisi testimonio convincuntur erroris illi, qui crediderunt, secundum & quartum Librum Capitularium, non secus ac primum & tertium, esse Karoli Magni ; cum ipse illos ex Capitulis Ludovici esse congestos clarissimis terminis præmoneat.

Inter Capitula Karoli nonnulla Ludovici intermixta. Cæterum tametsi institutum Ansegisi fuerit in primo libro tantum Capitula Karoli ponere, certum tamen esse, monet Baluzius in sæpius laudata præfatione, permixta per errorem ab illo fuisse quædam capitula Ludovici Pii ; caput nimirum 79. & sequentia usque 104. quæ sumpta sunt ex capitulis, quæ anno 816. à Ludovico sancita sunt. Hæc Baluzius ; qui ibidem causam erroris assignat.

Secunda collectio à Benedicto Levitâ facta. Quoniam verò Ansegisus plurima Karoli Magni ac Ludovici Pii Capitula prætermiserat, abstinueratque præterea à referendis Pippini & Karlomanni Constitutionibus, quarum tamen frequens usus erat, Benedictus Levita Moguntinensis hanc in se curam suscepit circa annum 845. ut Capitularia in unum colligeret, & in tres libros distribueret.

Materiam ordinemque Librorum suorum nobis ipse Benedictus in præfatione aperuit.

Collegit quæ Ansegisus omiserat. Primum monet ab Ansegiso collectos Libros nonnulla quidem Karoli Magni & Ludovici Pii Capitula continere, sed plura superesse, quæ vel ab ipso non sunt inventa vel non collecta ; " quapropter, ait Bene- » dictus, ea quæ ille aut invenire nequivit, » aut inserere fortasse noluit, & illa quæ post- » modum à fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & » Pippini ac Karoli ac Ludovici didicimus » in tam dictis libellis minime esse inserta, » pro Dei omnipotentis amore & S. Dei Ec- » clesiæ ac servorum ejus, atque totius populi » utilitate fideliter investigare curavimus, & » in tribus subsequentibus libellis distinctè » cum titulis suis coadunare..... non distu- » limus.

Quid libro primò contineatur. Primo igitur in loco se dicit posuisse nonnullos versiculos in laudem Principum quibus libros suos obtulit. " Deinde sequuntur capi- » tula primi libelli subjectis numeris suis, ut » facilius inveniri possit sententia quæ quæ- » ritur. His ita peractis, est in fronte pri- » mi libelli posita Zachariæ Papæ Epistola om- » nibus Episcopis ac reliquis Ecclesiastici or- » dinis gradibus, & cunctis Ducibus atque Co- » mitibus omnibusque Deum timentibus per » Gallias & Francorum Provincias constitutis » directa, sicut in ea continetur. Quam se- » quuntur duo Synodales conventus, quos » S. Romanæ & Apostolicæ Ecclesiæ Lega- » tus Bonifacius memoratæ Moguntiacensis » Ecclesiæ Archiepiscopus vice supradicti Za- » chariæ Papæ, unà cum Karlomanno Fran- » corum Principe canonicè tenuit. Ut agnos- » cant omnes hæc prædictorum Principum » Capitula maximè Apostolica auctoritate » fore firmata. Post illa quoque quæ se- » quuntur eadem auctoritate, maximà, ut » dicimus, ex parte, & omnium Francorum » utriusque ordinis virorum assensu sunt ro- » borata.

Hæc non obscurè innuunt, Benedictum in primum suum Librum collegisse Capitula, quæ citra controversiam edita essent à Regibus Francorum in publicis Conventibus.

Quid secundo, & tertio. Deinde prosequitur præfatio : " Secundo » verò in Libello, post Capitulorum nume- » rum, primâ fronte posita sunt quædam ex » lege divina præcepta Capitula, sicut spar- » sim in eorum mixta Capitulis reperimus ; » ut omnes hæc Capitula legibus divinis, » regulisque Canonicis concordare non igno- » rent. Tertiò siquidem in libello, post ejus- » dem libelli Capitulorum numerum, quæ- » dam ex Canonibus à Paulino Episcopo & » Albino Magistro reliquisque jussione Karoli » invictissimi Principis Magistris sparsim col- » lecta, sunt inserta Capitula ; & quibusdam » interpositis sequuntur alia regulæ Monasti- » cæ congruentia, & demum ea quæ sequun- » tur ad S. Dei Ecclesiæ, servorumque ejus, » atque totius Christiani populi utilitatem » sunt conscripta Capitula, sicut in eodem » continentur libello.

His igitur duobus ultimis libris ea posuit, quæ Principum jussu ab Episcopis aut viris doctis excerpta erant ex libris Divinæ Scripturæ, sicut ea sparsim in eorum mixta Capitulis invenit, & quæ excerpta ab iisdem fuerunt ex Canonibus Conciliorum, Decretis Pontificum, ex dictis SS. Patrum, ex Constitutionibus Synodalibus, & Codice Theodosiano seu Aniani interpretationibus, Pauli sententiis, Juliani Antecessoris Novellis, Codice legum Wisigothorum, ex lege Salica, ex lege Ripuariorum, & ex lege Bajuvariorum.

Ex his enim Benedicti collectio conflata est ;

Unde hæc collectio confusa & obscura. est; confusè sanè facta, nullo servato temporum ordine; mutatis etiam sæpius verbis capitum, quæ illic referuntur; ut omni legenti obvium est advertere. Illud tamen Benedicto imputandum non videtur; cum ipse in præfatione præmonuerit, se Capitula illa sic indigesta & confusa in diversis schedulis invenisse; & ob id tam " cito hæc emendare » nequivimus, ait, sed cunctis scientiæ repletis lectoribus hæc corrigenda dimisimus. Invenimus insuper, pergit Benedictus, quædam ex his paria initia habentia & imparem » finem; quædam verò pares fines, sed non » paria initia; in quibusdam autem minùs, & » in quibusdam plus. Et propterea illa sic » dimisimus sicut invenimus.

Confusio Benedicto non imputanda. Non ergo culpandus Benedictus, cujus labore & industriâ nobis conservata sunt temporum illorum pulcherrima & utilissima monumenta, prout ea invenire potuit.

Hanc collectionem mox receptam fuisse ceu quemdam Canonum & Legum publicum Codicem, constat ex Decretis Episcopalibus & Synodalibus, necnon Canonum Collectoribus, qui passim ex hac collectione expresso nomine Canones desumpserunt.

Duæ hæ collectiones non semper unum corpus constituerunt. Hæ duæ collectiones hodie constituunt septem libros Capitularium Regum Francorum: quamquam Benedicti collectionem non semper constituisse unum cum Ansegisi collectione corpus, certum sit.

Atque ideo quæ hodie extant in libro quinto Capitularium, qui est primus in collectione Benedicti, aliquando citata repeiuntur apud veteres ex libro primo Capitularium; nimirum Benedicti Levitæ. Vide loca citata apud Balusium in præfatione §. 48.

Quatuor additiones quid contineant? Post septem libros Capitularium hodie sequuntur quatuor additiones; quarum prima continet 80. Capitula ad Monachos spectantia, quæ anno 817. in Conventu Aquisgranensi Abbatum & Monachorum edita sunt. Secunda constat 28. Capitulis, partim Clericos & Monachos, & partim reliquos fideles Laicos concernentibus. Tertia continet 124. Capitula, propriè ad Episcopos, vel ad Ordines quosque Ecclesiasticos pertinentia; quæ non solum observare, sed etiam sibi subjectis vel commissis facienda perdocere debent. Additio quarta constans Capitulis 171. hoc præfert prooemium: " Sequentia quædam Ca» pitula ex Sanctorum Patrum Decretis & Im» peratorum Edictis colligere curavimus, at» que inter nostra Capitula lege firmissima » tenenda generali consultu Erchembaldo Can» cellario nostro inserere jussimus.

De Capitularium editione. Prima Capitularium per Typographos editio contigit anno 1549. quam plures postmodum subsecutæ sunt, sed satis imperfectæ; quousque Vir Clarissimus Stephanus Balusius anno 1677. absolutissimam Capitularium editionem, ad plurima exemplaria manuscripta fideliter collatam in duobus tomis procuravit; additis insuper plurimis antiquitatis monumentis, & doctissimis notis, ad illustrationem non solum Capitularium, sed totius disciplinæ Ecclesiasticæ notitiam plurimum conducentibus.

§. VII.

Astruitur multiplex Capitularium utilitas.

Regum Francorum Capitularia potissimum in publicis Conventibus Episcoporum, Abbatum, & Procerum Regni edita fuisse; aut ex Patrum vel Conciliorum sententiis jubente Principe, pro morum & disciplinæ directione excerpta supra notavimus: eademque instar Sacrorum Canonum, atque Ecclesiasticarum Legum Episcopis & Romanis Pontificibus fuisse in veneratione.

Quin & Benedictus Levita in capite finali sui tertii libri (quod hodie in editione Balusiana conficit caput 478. libri 7. Capitularium) hæc habet: " Maximè trium ultimo» rum Capitula istorum librorum Apostolicâ » sunt cuncta auctoritate roborata, quia his » cudendis maximè Apostolica interfuit Le» gatio.

Hæc non tantum Capitularium auctoritatem asserunt; sed vel maximè eorum commendant utilitatem.

Quidnì enim utile sit, videre integram omnibusque numeris absolutam disciplinam Ecclesiasticam; eamque tam Ecclesiæ Ministros, quam Monachos, omnemque populum concernentem; idque in omni penè rerum & negotiorum genere. *Prima utilitas.*

Hîc reperient Episcopi & Pastores, quomodo vitam suam instituere; quomodo populum docere, qualiter Sacramenta administrare debeant.

Reperient Canonici, quid exigat ad mentem Ecclesiæ vita Canonicalis; qua pietate & reverentia, atque assiduitate Officio Divino peragendo incumbere debeant: Quam sobriè & fideliter in participandis & expendendis Ecclesiæ proventibus versari teneantur.

Clerici denique universi normam Clericalis vitæ, totamque agendi rationem expressam offendent.

Monachalem institutionem, ejusque disciplinam secundum S. Benedicti regulam, quæ tunc unica penè in usu erat, eleganter & copiosè descriptam; vitiaque & corruptelas damnata invenient.

Quod communem fidelium vitam concernit, pluribus Canonibus expositum est.

Uno verbo, nihil penè est disciplinam & rationem moresque vivendi in quocumque statu & ordine concernens, quod in his libris non formatur; ut proinde non immeritò hæc Regum Francorum Capitularia, Corpus Canonicum illius temporis nuncupari queant.

Et licet eorum non sit eadem, quæ olim, auctoritas & vis obligandi, nihilominus magno cum fructu & ædificatione illa & hodie revolvi, & pertractari nemo negaverit, qui scit in Canonibus, præsertim morum vitæque rationem exprimentibus, plurima, imo omnia penè esse talia, quæ nec temporum lapsu, nec locorum intervallis mutari possunt. *Secunda.*

Insuper in his reperiuntur quamplurima hodiernæ disciplinæ conformia; quæ proinde non exiguam huic, ex tot sæculorum antiquitate, tum eorum, qui hæc Capitularia probarunt, auctoritate, venerationem conciliabunt. *Tertia.*

Subserviet quoque hæc notitia, ut sciamus disciplinam aliquam, jam forsan abolitam, ad illa usque tempora fuisse continuatam: novisque *Quarta.*

visque Decretis stabilitam. Atque hinc concludi poterit, quo in pretio hujusmodi disciplina, tot sæculorum decursu continuata, & iteratis Decretis stabilita, habenda sit; quomodo pro temporum & locorum, atque personarum ratione ad ejus restaurationem laborandum sit: vel si nondum in totum collapsa sit, quomodo conservanda & suffulcienda.

Quinta. Ex horum similiumve veterum monumentorum lectione non rarò quoque intelligemus, disciplinam quandam, etiam circa Sacramentorum administrationem ab hodierna diversam; eamque magis Patrum praxi, quam nostram modernam, respondentem. Hincque statuendum, non esse mox culpandos, si qui, modernâ ultimorum sæculorum disciplinâ sepositâ illam amplectantur, quam plurimis sæculis in veneratione fuisse compertum habemus; modò id fiat prudentiâ Christianâ moderante.

Exempli gratiâ in *cap.* 132. *lib.* 7. *Capitularium* satis innuitur disciplina, quæ per undecim & amplius sæcula viguit, administrandi Sacram Unctionem ante Viaticum; ut illius susceptione à peccatorum reliquiis infirmi purgati, mente puriore Viaticum susciperent.

De hac disciplina optimè instructi duo hujus Academiæ Theologi, & Augustinianæ Familiæ non exigua Ornamenta, Christianus Lupus & Franciscus Fervacques Sacro Oleo inungi ante Viaticum petierunt, & obtinuerunt.

Quis eorum votum & desiderium hîc culpabit, nisi qui neglectâ veterum monumentorum Lectione, pristinæ & venerandæ Patrum disciplinæ perfectam scientiam non habet.

Sexta. Denique, quantopere conducere queat ad moderni Juris Canonici notitiam Capitularium Lectio, patebit, ubi ostenderimus, qua ratione Gratianus Capitularium auctoritate fuerit usus.

§. VIII.

Quomodo ad intellectum Gratiani notitia Capitularium conducat.

Variis titulis elucidatio Gratiani erui debet ex Capitularibus.

QUàm utile fuerit notitiam habere Capitularium ad assequendum verum sensum multorum quæ à Gratiano referuntur, atque de eorum auctoritate probè judicandum; non difficulter intelliget, qui pervolvendo Decretum Gratiani advertit, quam multa in eo ex Capitularibus passim occurrant, quæ ex Capitularibus elucidari debent; idque variis ex titulis.

Primus titulus. Primò, refert nonnumquam Gratianus aliter, quam in Capitulari continetur.

Exemplum sit 16. *q.* 1. *Can.* 59. Ubi ex *lib.* 1. *cap.* 77. refert hunc Canonem: " Quia » juxta Sanctorum Patrum traditionem novimus res Ecclesiæ vota fidelium esse, pretia » peccatorum: cuique non solum habita conservare, verùm etiam (Deo opitulante) » conferre optamus. Ut autem ab Ecclesiasticis officiis dividendis rebus Ecclesiæ suspicionem dudum conceptam penitus amoveamus, Statuimus, ut neque nostris, neque filiorum & Deo dispensante successorum nostrorum temporibus, illam penitus divisionem aut jacturam patiantur.

Si consulatur ipsum citatum caput 77. Capitularium, reperietur Gratianum addidisse hanc voculam, *officiis* post vocem *Ecclesiasticis*, quod sensum alienum reddere, etiam notant Correctores Romani. Insuper pro *dividendis*, in Capitularibus legitur negative, *non dividendis*.

Secundus. Adhæc, post illa verba *successorum nostrorum temporibus*, in Capitulari sequitur: *Qui nostram vel Progenitorum nostrorum voluntatem, vel exemplum imitari voluerint*, quæ Gratianus omisit. Suppleverunt quidem Correctores Romani; sed nullâ correctionis factâ mentione: Ut hinc rursus patescat, post correctionem Romanam non esse idem Decretum, quod à Gratiano est compilatum.

Rursus 17. *q.* 4. *Can.* 26. Ita habet: " Omnes Presbyteri interfectores compositione » Episcopi ad cujus Parochiam pertinent, solvantur: ita videlicet, ut medietatem Wiregeldi ejus Episcopus utilitatibus Ecclesiæ, » cui præfuit, tribuat, & alteram medietatem in eleëmosynam illius justè dispertiat: » quia nullus nobis hæres proximior videtur quam ille, qui ipsum Domino sociavit.

Hoc quidem Decretum citat Gratianus sequutus Burchardum ex Concilio Triburiensi; sed esse ex *c.* 15. *L.* 4. *Capitularium* constat; ubi etiam nonnulla adduntur, & aliqua aliter leguntur.

Ubi Gratianus legit, *Presbyteri* INTERFECTORES, in Capitularibus legitur, *Presbyteri* INTERFECTI. Vox *compositione* à Gratiano ex Burchardo addita est.

In Capitularibus post verbum, *solvantur*; sequitur: *secundum Capitulare gloriosi Karoli genitoris nostri*, quæ Gratianus omisit; quia non ex fonte, nimirum Capitularibus; sed Burchardo sumpsit.

Quid Wiregeldum? Obiter hîc notandum, *Wiregeldum esse pœnam pecuniariam*, uti ad *c.* 1. *de pœnis* in prima collectione Decretalium notat Antonius Augustinus.

Sensus itaque Canonis est, pœnam pecuniariam Presbyteri interfecti esse solvendam Episcopo Presbyteri interfecti, qui eam partim in utilitatem Ecclesiæ, cui Presbyter præfuit, partim in eleëmosynam distribuat.

Tertius titulus. Adhæc, nonnumquam unum Capitulare in plures Canones divisit, ac ordinem partium turbavit.

Sic Caput 366. *lib.* 6. Capitularium dividit in tres partes; atque ex iis conficit Canonem 35. 36. & 37. 11. *q.* 1. & ita quidem, ut quæ vicem præfationis conficiunt in Capitulari, ultimo loco, id est, Canone 37. referat: quod *ineptè factum* meritò existimat Antonius Augustinus *lib.* 2. *dial.* XI. *de emendat. Gratiani.*

Deindè hæc sectio obscurum reddit sensum; qui clarior reddetur, si textus integer in fonte legatur.

Præterea errorem commisit Gratianus Constitutionem, cujus hîc fit mentio, tribuendo *Theodosio Imperatori*; cum certum sit eam *Theodosio* tribui non posse; inscripta quippe est Ablavio PP. quem non sub Theodosio, sed Constantino Magno fuisse constat.

In hunc errorem incidisse videtur Gratianus, eo quod in Capitularibus citetur hæc Constitutio *ex sexto decimo Theodosii Imperatoris libro*, uti & notat Antonius Augustinus loco citato; credidit verisimiliter Gratianus, omnia in Codice Theodosiano contenta ipsi Theodosio Imperatori tribuenda esse; quod falsum

falsum esse nemo nescit: convenitque inter omnes, nemini Constitutionem quæ hîc innovatur, tribui posse, quàm Constantino Magno; sed, ut hic per transennam moneam, etiam Constantino suppositam esse, nonnulli Eruditi cum Jacobo Gothofredo ad *l. 1. Cod. Theod. de Episcopi judicio*, contendunt.

Error Gratiani in Decretales irrepsit.

Error Gratiani irrepsit quoque in *cap. 13. ✠ de judiciis*: idque ex more illius temporis, quo non ad fontes, sed ad Decretum Gratiani penè unicè recursus habebatur.

Capitularia sub alio titulo citantur à Gratiano.

Illud denique notandum, multa referri ex Capitularibus in Decreto Gratiani, quæ tamen aliam inscriptionem habent; idque exinde profluxit, quod Gratianus ordinariè non ad fontes recurrerit, sed fidem aliorum Collectorum sequutus fuerit; ac præcipuè Burchardi Episcopi Wormatiensis, qui quasi ex professo citationem Capitularium evitavit, uti parte sequenti *cap. 2.* ostendemus, ubi quæ illius fuerit ratio dicemus.

Huic Gratiani defectui in multis occurrerunt Correctores Romani, in nota marginali capita Capitularium, unde Canones Gratiani desumpti sunt, indicando.

Priusquam concludam, illud monendum censui; quod tametsi Capitularia multa præclara Ecclesiasticæ disciplinæ monumenta suppeditent; multumque tum ad illustrandam Ecclesiasticam disciplinam, tum assequendum sensum Decreti Gratiani conducant, tamen etiam in illis non pauca in astructionem & confirmationem disciplinæ allegari tamquam primitivæ Ecclesiæ monumenta, quæ reverà falsa sunt & apocrypha. Et quidem primorum illorum Pontificum Decretales, quas apocryphas esse hodie nemo eruditus negat, frequenter occurrunt; alia quædam non magis certa allegantur; ac ipsa Patrum loca interdum mutila referuntur.

In Capitularibus multa etiam apocrypha occurrunt.

Quapropter ipsa Capitularium fides quidem evincit, quid sæculo illo obtinuerit, aut creditum fuerit; sed si quis ex actis Capitularibus recitatis seu allegatis, primitivam Ecclesiæ disciplinam eruere vellet, necesse esset, ut veritatem, ac sinceritatem illorum monumentorum sedulo prius expendisset: Cum certissimum sit, eo tempore, quo Capitularia edita sunt, multa falsa pro veris obtrusa fuisse; ut circa Epistolas Decretales aliaque apocrypha, in Collectione Isidoriana contenta ostendimus.

PARS

PARS QUINTA.

De Collectionibus quæ Sæculo X. & XI. prodierunt.

CAPUT PRIMUM.

De Collectione Reginonis Abbatis.

§. I.

Quis Ordo Collectionis; & unde desumpta?

Quis fuerit Regino? REGINONIS sæpius meminit cum laude Joannes Trithemius. Et quidem in Chronico Hirsaugiensi, ad annum 892. ait: " Farabertus Abbas Prumiensis annuente Rege Francorum Abbatiam suam sponte resignavit. » Cui Regino Monachus ejusdem Cœnobii successit, vir vita & eruditione celeberrimus, qui inter cætera ingenii sui opuscula, » transacti temporis chronicon scripsit ad Adelberonem Treverensem Archiepiscopum, incipiens ab origine mundi usque ad tempora » sua, opus profectò celeberrimum, & lectione doctorum Virorum dignissimum.

Rursus in catalogo illustrium virorum: " Regino Abbas Monasterii Prumiensis Ordinis » Divi Patris Benedicti in Diœcesi Treverorum, Vir in Divinis Scripturis eruditissimus, » & in secularibus litteris egregiè doctus, eloquio clarus, vitâ & conversatione devotus, » facilè inter doctiores sui temporis obtinuit » principatum.

Deinde injectâ rursus mentione chronici à Reginone compilati, subjungit: " Jubente » Rathbodo Archiepiscopo Treverorum comportavit ex Decretis & sententiis Patrum » & Conciliorum generalium *opus Canonum* » insigne, quod prænotavit de Ecclesiastica disciplina & Religione Christiana: " illudque est, quod merito collectionem Canonum vocari credimus.

Quomodo collectionem composuerit. Opus illud composuit sub initium sæculi X. cùm æmulorum insidiis & injuriis auctoritate Principis Abbatiali dignitate cedere coactus, simplicem Monachum agebat; idque instigante Rathbodo Treverorum Episcopo, in cujus Diœcesi situm erat Monasterium Prumiense.

Titulum operi hunc præfixit: " Incipit libellus de Ecclesiasticis disciplinis, & Religione Christiana, collectus ex jussu D. Metropolitani Rathbodi Trevericæ urbis Episcopi à Reginone quondam Abbate Prumiensis Monasterii ex diversis Sanctorum Patrum Conciliis & Decretis Romanorum Pontificum feliciter in Dei nomine. Amen.

Usus est autem Regino non vulgari artificio in cudendo hoc suo opusculo.

Ordo operis. Divisit illud in duos libros; in quorum primo tractat de rebus & personis Ecclesiasticis; in secundo de vita & conversatione Laicorum; ut ipsemet docet in præfatione libri secundi: " In superiori libello, ait, quid » Episcopo vel ejus Ministris cum Ecclesiasticis viris sit agendum & in sua Synodo requirendum ex parte notavimus. Nunc quid » cum sæcularibus Laicis sit agendum vel agere oporteat, prout Dominus dederit percurramus.

In fronte libri primi ponitur *Inquisitio*, sive formula, *Inquisitionis*, secundum quam Episcopi interrogare debebant de vita & conversatione Clericorum. In initio autem secundi, *Inquisitio* ab Episcopo facienda circa Laicos.

Quid inquisitio de qua Regino? Pro quo notandum, jam pridem in more positum fuisse, ut Presbyteri qui plebes regebant, semel in anno Episcopo ejusve Ministris in Synodo reddere deberent rationem suæ villicationis, tam de fide Catholica quam administratione Sacramentorum aliisque quæ statum interiorem & exteriorem Parochiæ suæ concernebant.

Certa formula Inquisitionis: Et unde ejus origo? Porro ut Presbyteri juxta Sacros Canones officii sui ritè admonerentur, & de omnibus debita fieret *Inquisitio*; mediis sæculis, cum esset magna in Presbyteris & Clero Canonum ignorantia, necesse fuit componi brevissimum Canonum seu regularum breviarium quo continebantur ea, de quibus Presbyteri præcipuè essent admonendi; aut super quibus inquirendum.

Hunc in finem edita videtur *admonitio* illa, quæ sub nomine Leonis IV. extat *tom.* 8. Concil. *pag.* 33. in qua continentur vivendi & docendi Ecclesiasticæ regulæ.

Non solum autem hæc admonitio coram Presbyteris in Synodo legebatur; sed insuper Episcopus ejusve Ministri munus visitationis obeuntes, secundum titulos illa admonitione comprehensos inquirebant de vita & conversatione tam Clericorum, quam Laicorum; atque eo titulo formula illa nunc *admonitio*, nunc *inquisitio* dicta fuit.

Hæc autem formula *admonitionis* sive *inquisitionis* communis erat omnibus Provinciis; ut vel inde colligitur, quod a Burchardo Wormatiensi in fronte sui Decreti descripta sit tamquam formula eorum, quæ ab unoquoque Episcopo intimanda erant Presbyteris in Synodo residentibus.

Confirmat & hanc sententiam hodiernus Ecclesiæ usus, secundum quem ea *admonitio*, quamvis nonnihil immutata, ab Episcopo mitrato legenda est in Synodo Diœcesana; ut habetur in Pontificali Romano, titulo *de ordine ad Synodum*.

Itaque ut ad Reginonem redeamus, ipse in fronte sui primi libri posuit formulam seu articulos *inquisitionis* secundum quos Episcopus inquirere & interrogare deberet de vita & conversatione Clericorum: sub initium verò secundi, *inquisitionem* ab Episcopo faciendam circa Laicos.

Capita inquisitionis Canonicâ auctoritate confirmat. His generalibus *inquisitionibus* subjicit auctoritatem Canonicam, id est, Canonum ac Decretorum aliarumque sanctarum institutionum auctoritatem, quibus fulciri & approbari queant capita quæ in utraque *inquisitione* continentur.

Hunc suum scopum ipse aperit, post *inquisitionem* libri primi subjiciens: *Capitula hæc quæ per ordinem adnotavimus, Canonicis oportet roborari Decretis.* Et post *inquisitionem* de vita Laicorum, rursus ait: *Capitula hæc quæ per ordinem adnotavimus, Canonicis oportet roborari Decretis.*

E quibus sua sumpserit? Ad probationem itaque istorum Capitulorum affert Canones Conciliorum, Decreta Pontificum Romanorum, dicta SS. Patrum Basilii, Ambrosii, Hieronymi, Augustini, Gregorii & Cassiani, Ferrandi, Benedicti, Fructuosi, Aureliani, Theodori, Bedæ & Rabani.

Adducit præterea leges ex Codice Theodosiano seu potius verba Aniani interpretis. Plerumque etiam utitur auctoritate Capitularium Regum Francorum Caroli Magni, Ludovici Pii, & Caroli Calvi, tum etiam lege Burgundionum & lege Ripuariorum.

Epistolas Romanorum Pontificum, quas verè illorum esse constat, citat frequenter; at veterum Pontificum pseudo-Epistolas ab Isidoro confictas raro. Ut vel inde appareat, Reginonem non magni eas fecisse.

Editiones hujus opusculi. Hoc Reginonis opusculum, quod meritò inter collectiones Canonum reponitur ut ex dictis sat intelligitur, primus typis evulgavit Joachimus Hildebrandus, Helmæstadii anno 1659. ex vetustissimo MS. Codice; eumque nactus Stephanus Balusius editionem Helmæstadiensem contulit cum altero veteri MS. quo se usum fuisse scribit Morinus in appendice libri de Pœnitentia; quâ collatione facta, ac Reginone innumeris propemodum in locis, ut ipse loquitur in præfatione, emendato restituto, ac perfecto, novam elegantemque editionem dedit; adjectis ad duos libros Reginonis binis appendicibus; primâ ex Codice MS. Parisiensi; alterâ ex editione Helmæstadiensi; monetque illas nullatenus videri esse Reginonis; sed à quodam studioso adjectas antiquitus fuisse: quare & illas appendices ab opere Reginonis divisit, & suos unicuique numeros attribuit. *Appendices libris Reginonis ab aliquo adjecta.*

Doctissimis insuper notis illustravit; atque appendicem veterum Actorum ex antiquis manuscriptis adjecit.

§. II.

Multiplex collectionis utilitas.

Prima utilitas. Imprimis hæc Reginonis lucubratio Canonum studiosis loco compendii esse potest, in quo compendiosè pleraque disciplinæ Ecclesiasticæ puncta variis Canonibus, & testimoniis asserta & probata videant.

Secunda. Ulterius exhibetur hîc vetus formula, secundum quam Episcopi de vita & conversatione Clericorum eorumque ministeriis; nec non de vita Laicorum inquirebant.

Ac rursus hîc in multis pristinam disciplinam relucentem erit invenire.

Sic prima parte *inquisitionis* articulo 18. hanc reperies interrogationem: " Si visitet infirmos, » si eos reconciliet, si eos ungat Oleo Sancto » juxta Apostolum, si eos propria manu com» municet & non per quemlibet Laicum. Si » tradat communionem Laico aut fœminæ ad » deferendum infirmo, quod nefas est.

Hæc interrogatio sat apertè exhibet veterem disciplinam unguendi infirmos ante receptionem Viatici; unde in confirmationem hujus articuli subjicit hoc testimonium *cap.* 119. " Postquam infirmus sacra Unctione fue» rit delibutus, statim Corpore & Sanguine Do» mini recreandus est, ut de cujus vita cor» porali desperatur, vivificari in anima aut » vita mereatur æterna.

Tertia. Hinc ulterius intelliges, quod *admonitio* in Pontificali Romano eundem articulum exhibens, sed Unctionem post Viaticum referens, ævo recentiori condita, & ad disciplinam sui temporis fuerit accommodata.

Item art. 57. inquiritur: " Si feriâ quartâ » ante Quadragesimam plebem sibi commissam » ad confessionem invitet, & ei juxta quali» tatem delicti pœnitentiam injungat, non ex » corde suo, sed sicut in Pœnitentiali scri» ptum est.

Idem edicitur in admonitione hodierna; at rursus novitiam manum videre est. Hæc enim simpliciter monet, " ut Presbyteri ante Qua» dragesimam feriâ quartâ populum ad con» fessionem invitent, & confessis juxta qua» litatem criminum pœnitentiam injungant; omissis hisce verbis, *non ex corde suo, sed sicut in Pœnitentiali scriptum est:* quibus innuitur veteris disciplinæ institutum, quo Presbyteri pœnitentiam pro qualitate & gravitate peccatorum imponere debebant, *non ex corde*, id est, ex animi sui motu, sive prout sibi visum fuerit, sed prout in *Pœnitentiali* scriptum est; in quo singulorum peccatorum remedia, pœnitentiæque convenientes continebantur & præscribebantur. Unde articulo 95. istius *inquisitionis* interrogatur Presbyter, " si habeat » Pœnitentiale Romanum, vel à Theodoro » Episcopo aut à venerabili Presbytero Beda » editum, ut secundum quod ibi scriptum est, » interroget confitentem, aut confesso mo» dum pœnitentiæ imponat.

Admonitio moderna in Pontificali Romano vult, ut Presbyteri tribus temporibus in anno, Nativitate Domini, Pascha, & Pentecoste, omnes fideles accedere ad communionem Corporis Domini Nostri Jesu Christi admoneant; additque hanc clausulam: *Et ne omittant, quin saltem in Pascha communicent*; quæ clausula in articulo 58. *Inquisitionis* Reginonis omittitur; indicium non obscurum, eam

eam additam esse, postquam obligatio communicandi ad solam solemnitatem Paschalem restringi cœpit.

Admonitio hodierna habet: Certis temporibus conjugatos abstinere ab uxoribus *exhortamini.* Inquisitio verò Reginonis articulo 59. ita interrogare jubet: " Si illud etiam » admoneat, quibus temporibus conjugati se » abstinere *debent* à propriis uxoribus.

Hos binos articulos si quis expendat, facilè videbit, priorem labentis, imo collapsæ disciplinæ præferre ætatem; cum Ecclesia, infirmitate filiorum coacta, multa intra limites consilii permittere debuit, quæ melior ætas vinculo legis concluserat.

Quarta. Nec tantum ea pars *inquisitionis*, & Reginonianæ lucubrationis, quæ circa Clericos versatur, plurima, eaque utilissima disciplinæ capita Lectori offert; sed & altera quæ Laicos spectant non pauca quoque exhibet.

Exempli gratiâ articulo 57. occurrit hæc interrogatio: " Est aliquis qui in die Dominico vel in præcipuis festivitatibus quicquam operis faciat; & si ad Matutinas & ad » Missam & ad Vesperas his diebus imprætermissè omnes occurrant.

Quæ interrogatio manifestè declarat, eo tempore Laicos non tantum Missæ Sacrificio, sed & reliquo divino Officio diebus Dominicis & Festis debuisse interesse. Quam disciplinam multis sæculis in Ecclesia viguisse; atque Officium illud ideo dici *publicum*; quia in gratiam populi est institutum, & etiamnum hodie persolvitur, fusius ostendi in quadam thesi Historico-Canonica de Horis Canonicis, & earum partibus.

Articulus 68. censet " inquirendum de » mendicis, qui per Parochias discurrunt, & » si unusquisque pauperem de familia sua pas» cat.

In hujus autem articuli confirmationem *cap.* 417. adducit Regino hoc Concilii Turonensis Decretum: " Unaquæque civitas pau» peres & egenos alimentis congruentibus pas» cat secundum vires, & tam vicini Presby» teri quam cives unusquisque suum Paupe» rem nutriat: quo fiat, ut ipsi Pauperes per » alias civitates non vagentur.

Articulus 69. hanc exhibet interrogationem: " Si in unaquaque Parochia Decani sunt » per villas constituti, viri veraces & Deum » timentes, qui exteros admoneant ut ad Ec» clesiam pergant ad Matutinas, Missam, & » Vesperas, & nihil operis in diebus festis » faciant; & si horum quisque transgressor » fuerit, statim Presbytero adnuntient. Simi» liter & de luxuria & de omni opere pravo.

Hæc aliaque plura in hoc Libello occurrentia; & auctoritate sacrorum Canonum aliisque Ecclesiasticis monumentis firmata & probata, sufficienter evincunt hujus collectionis utilitatem.

Quinta. Accedit, quòd in hac collectione Regino nonnullos nobis reservaverit Canones, qui hactenus vel latent, vel deperditi sunt: uti sunt Canones Concilii Triburiensis, quos sæpiùs laudat Regino; qui tamen in vulgatis Editionibus desiderantur: quos interim germanos esse multa persuadent; uti in Præfatione §. 10. probat Balusius. Similiter cujusdam Concilii Rothomagensis Canones frequenter adducit, qui tamen in Conciliorum collectionibus non inveniuntur; quos tamen propterea apocryphos esse nequaquam consequens est; quandoquidem compertum sit, multa antiquitatis monumenta periisse, vel adhuc sub pulveribus Bibliothecarum delitescere, quorum Antiqui notitiam habuère. Nì ergo alia sint suppositionis argumenta sive indicia, nequaquam tamquam apocryphum est rejiciendum quod sub alicujus Concilii nomine refertur, tametsi hodie vel acta Concilii illius nulla reperiantur, vel id quod refertur, in actis vulgatis illius Concilii non reperiatur.

Relata à Reginone ut apocrypha rejicienda non sunt, eo quod in vulgatis editionibus non inveniantur.

Imò si aliunde constet de bona fide & eruditione referentis, vel hâc solâ relatione non parum astruitur veritas relati; præsertim si nihil appareat, quod ipsum bonâ fide agentem in errorem ducere potuisset.

Sexta. Denique subservit Reginoniana collectio, ut reperiantur fontes aliquorum, quæ apud posteriores Collectores repeiuntur. Plura enim Burchardus, de quo Capite sequenti, ex Reginone in suum Opus derivavit: Burchardo autem Gratianus & Decretalium Collectores frequenter usi fuère; ejusque fidem secuti sunt; uti Capite sequenti §. 3. ostendetur.

CAPUT II.

De Decreto Burchardi Episcopi Wormatiensis.

§. I.

De Ordine & Materia Decreti Burchardici.

Testimonium Sigeberti de Burchardo. BURCHARDUS Wormatiensis Episcopus, ait Sigebertus ad annum 1008. " qui in Scripturis studiosus, magnum » illud Canonum Volumen edidit, Scriptu» rarum sententiis undique compilatis deflo» ratum, collaborante sibi in hoc Magistro suo » Olberto Abbate, Viro undecumque do» ctissimo.

Testimonium Trithemii. Et Trithemius de Scriptoribus Ecclesiasticis scribit: " Burchardus ex Monacho Lobiensis » Monasterii Ordinis S. Benedicti Episcopus » Wormatiensis in Germania, Alberti Gem» blacensis Abbatis apud Lobias quondam au» ditor atque Discipulus. Hujus in Canone » fit mentio 73. *Dist. cap.* 1. In nomine Do» mini: Vir in divinis Scripturis studiosissimus » & valde eruditus scripsit ex sententiis SS. » Patrum & generalium Conciliorum atque » summorum Pontificum magnum & insigne » Opus post Isidor. videlicet Decretorum quod » divisit in Libros XX.

Hoc Volumen, quod hodie per abusum, ad exemplum forsitan *Decreti* Gratiani vocatur *Decretum* Burchardi, aggressus fuit Burchardus hortante & urgente Brunichone Wormatiensis Ecclesiæ Præposito, ut ipse Burchardus refert in Epistola Operi præfixâ & Præposito inscriptâ, rationem deinde adjungit cur tam instanter id postularet Præpositus. " Et id » quidem vel ea ratione maximè flagitare vi» debaris, quòd Canonum jura atque pœni» tentium formæ, in nostra quidem Diœcesi » adeò confusa sint, atque inter se discrepan» tia, ut aut ex toto neglecta, aut omni penè » auctoritate destituta, vel modicè in Eccle» siastica disciplina institutis apparere possint. » Qua de causa sæpè accidit ut ad pœnitentiæ » remedium confugientibus, cùm ob Cano» num

» num descriptionem confusam, tum ob Presbyterorum nostrorum ignorantiam, non facilè subveniatur; quod an ideo potissimum fieret, non imprudenter ex me rogasti...... Et quia hæc res ita habet, eò me dilectio tua rogavit, ut Opellam hanc congestam junioribus nostris legendam proponerem, quo ipsi nimirum in idonea ætate, ea discant, quæ vel serior æqualium nostrorum ætas modò assequi non possit, vel Antecessorum negligentia non attigit. Utpote decentissimum fore existimans, ut quis cum omni probitate se discipulum prius exhibeat, quàm Doctoris auctoritatem apud vulgum temerè præsumat, & in Scholis discat, quod suæ fidei commissos doceat.

Ordo & materia Operis.

Deinde concludit, quòd non obstante mole negotiorum quâ quotidie premitur, " Sanctis petitionibus Præpositi obsecutus Synodalia Præcepta sanctaque Instituta, tam ex SS. Patrum sententiis, quàm ex Canonicis Scriptis, adjutore Deo, in unum fascem ex amplissimo orbe collegit; Eaque ut potui, pergit, uno veluti corpore connexa viginti Libris distinxi, ita ut quisquis eos diligenter legerit, fructum non vulgarem sentiet se brevi consequi posse; perutilem quidem in docenda plebe, firmum autem propter Scripturarum auctoritatem, honestum tamquam studio & diligentiâ acquisitum: neque enim Sacerdotis nomen meretur, qui, quàm sollicitè Evangelicam minam expendi oportet, ignorat, ut cœcus cœco dux esse non potest.

Opus suum in XX. Libros divisit, atque unicuique suam particularem materiam attribuit.

Singulorum Librorum Indicem & summam in fronte sui Operis præmittit.

Summa singulorum Librorum.

" Primus Liber continet de potestate & Primatu Apostolicæ Sedis, Patriarcharum cæterorumque Primatuum, Metropolitanorum, & de Synodo celebranda, & Vocatione ad Synodum, de Accusatis, Accusatoribus, & testibus, de Expoliatis injustè, de Judicibus, ac de omni Honore competenti ac Dignitate & diverso negotio, & Ministerio Episcoporum.

" Secundus Liber continet de congruente Dignitate, & diversa Institutione, ac Nutrimento vel qualitate vitæ & diverso negotio, & Ministerio Presbyterorum & Diaconorum, seu reliquorum Ordinum Ecclesiasticorum.

" Liber tertius continet de Divinarum Domorum Institutione, & Cultu & Honore. De Decimis & Oblationibus & Justitiis singulorum, & qui Libri in Sacro Catalogo recipiantur, qui verò apocryphi, & quando apponendi sint.

" Quartus Liber continet Sacramentum Baptismatis, & ministerium baptizandorum, & baptizatorum, & consignandorum, & consignatorum.

" Quintus Liber continet de Sacramento Corporis & Sanguinis Domini, & de perceptione & observatione eorum.

Sextus & sequentes usque ad decimum septimum inclusivè tractant de variis generibus peccatorum, & pœnitentia singulorum.

" Octavus decimus Liber continet de visitatione & pœnitentia, & reconciliatione infirmorum.

" Nonus decimus Liber qui corrector vocatur, continet correctiones corporum, & animarum medicinas, & docet unumquemque Sacerdotem etiam simplicem quomodo & qualiter unicuique succurrere valeat, ordinato vel sine ordine, pauperi, diviti, puero, juveni, seni, decrepito, sano, infirmo, in omni ætate, in utroque sexu.

" Vigesimus Liber speculationum vocatur, speculatur enim de providentia, & de prædestinatione divina, & de adventu Anti-Christi, de ejus operibus, de resurrectione, de die judicii, de infernalibus pœnis, de felicitate perpetuæ vitæ.

Judicium Antonii Augustini de opere Burchardi.

Hæc est summa Librorum 20. qui vulgo Decretum Burchardi dicuntur de qua Antonius Augustinus in opusculo de Collectoribus Canonum *cap.* 17. ita loquitur: " Laudanda est Burchardi maxima diligentia in colligendis variis sententiis ex Conciliis & Decretis Pontificum Romanorum & aliis scriptis SS. Virorum; Item ex Imperatorum & Regum Sanctionibus aliisque libris. Laudo etiam ejus prudentiam in discernendis, & separandis rebus, de quibus agitur: quamvis alius fortassis ordo aptior inveniri potuisset, tamen hic ipse ab eo excogitatus non est inutilis.

Hoc unum dolendum Burchardum pro sæculi sui obscuritate & incuria, nullum penè habuisse Scriptorum delectum; sed omnia, quæ suo scopo videbat congruere in unum congessisse; opusque suum multis apocryphis, & falsis inscriptionibus implevisse; de quo sequenti paragrapho; originem erratorum unà indicaturi.

§ II.

Detegitur origo erratorum Burchardi.

EA erat sæculi, quo floruit Burchardus, miseria, ut authenticum crederetur ferè quidquid in Canonum aut aliorum monumentorum collectionibus inveniebatur.

Burchardus ad fontes non recurrit.

Hinc in more positum erat, non ad ipsos fontes recurrere, sed solas Canonum collectiones revolvere; & quidquid in iis pro materia quam tractare volebant, opportunum videbant, tamquam authenticum arripiebant: uti rectè notavit Antonius Augustinus.

Laudatâ enim Burchardi prudentiâ in discernendis & separandis rebus de quibus agitur, subjungit: " In Librorum delectu & in inscriptione singulorum capitum minus certa notari potest. Est enim Burchardus, ut cæteri qui postea scripserunt, reprehendendus, quod non ex fontibus ipsis hausit singula, sed ex rivulis & stagnis aliorum.

Isidorum Mercatorem fuit sequutus.

Cum verò ætate Burchardi famosa esset ea collectio, quæ Isidori Mercatoris vulgo dicitur, eâ sine ulla discretione apocrypha inter & sincera usus Burchardus, opus suum replevit fragmentis pseudo-Decretalium veterum Pontificum, aliisque suppositiis monumentis, quæ in illa collectione continebantur.

Multa ex Reginone descripsit.

Insuper usus fuit Burchardus libris sive collectione Reginonis; adeo, ut notante Balusio, capita 670. aut circiter ex collectione Reginonis in suam transtulisse videatur; idque simpliciter fidem, & citationem Reginonis sequendo.

Hinc rursùs omnia errata Reginonis in suam collectionem transtulit: quin & ex malo intellectu Reginonis plurimos proprios errores addidit.

Exempli gratiâ Regino volens certum articulum

Occasione Reginonis multos errores commisit.

ticulum *Inquisitionis* auctoritate aliquorum Canonum confirmare, citato uno Canone, sequenti Capite frequenter scribit: *Unde suprà*; quo indicare volebat, hîc de eodem articulo *Inquisitionis* tractari, de quo Capite præcedenti.

Burchardus verò credidit, Reginonem per hæc, *Unde suprà*, voluisse notare fontem è quo Caput illud esset desumptum; adeóque Caput illud esse ex eodem Concilio aut Patre decerptum, è quo præcedens.

Hac persuasione factum, ut multa Capita suæ collectionis falsò inscripserit.

Rem uno alterovè exemplo declarabo. Regino *lib.* 2. *cap.* 363. citat Canonem ex Concilio *Anquirensi*, sive Ancyrano, & Capite sequenti alium cum hac simplici inscriptione, *Unde suprà*; Burchardus autem eundem referens *Lib.* 10. *cap.* 1. ex jam dicta persuasione tribuit illum Concilio *Anquirensi*.

Ex eodem errore factum, ut Caput 407. & 408. Libri 2. Reginonis tribuat Burchardus *Lib.* 11. *cap.* 2. & 3. Concilio Rothomagensi; eo quòd apud Reginonem sequantur immediatè Caput 406. citatum ex dicto Concilio cum nota, *Unde suprà*.

Simili ex errore credit Stephanus Balusius plures Canones Conciliis Toletanis à Burchardo & aliis Canonum Collectoribus Burchardum secutis tribui, qui nulli Concilio Toletano tribui possunt; quos ad calcem Concilii Toletani I. cum hac epigraphe exhibet Garsias Loaisa: "Fragmenta sub titulo Conciliorum » Toletanorum, vel corruptè, vel falsò ci» tata, cùm in his Conciliis non inveniantur. Habentur tom. *Concil. p.* 1232.

Deceptus Sigebertus.

Quod autem non refragante hac apocrypharum, & falsarum inscriptionum copiâ, de Burchardo dixerit Sigebertus de Scriptoribus Eccles. *cap.* 141. ipsum magnum Canonum Volumen multo labore composuisse, quod testimoniis omnium *authenticorum* Conciliorum & Decretis Romanorum Pontificum, & sententiis omnium penè Catholicorum Patrum autorizavit: ex quo adhuc omnium Conciliorum Decreta *auctorizantur*; id sanè infelicitati istius ætatis adscribendum; quæ ut dictum est, passim pro *authentico* recipiebat, quidquid in Opere alicujus Viri pro conditione temporis doctrinâ & eruditione celebris, referebatur.

Burchardus aliis Collectoribus Canonum causa fuit errorum.

Hinc factum, ut quemadmodum Burchardus neglectis fontibus rivulos & stagna consuluit, ita qui post Burchardum Canones colligere instituerunt, Burchardi fidem secuti plurima ab ipso collecta in suas collectiones derivaverint; quod de Gratiano & Collectoribus Decretalium paragrapho sequenti, nonnullis adductis exemplis ostendemus; ut vel hinc appareat, opus Burchardi etiam ad hoc utile esse, ut fontes è quibus Gratianus & illi Collectores sua hauserunt, noscantur.

§. III.

Gratianus & Decretalium Collectores fidem Burchardi sequuti.

GRatianum in multis simpliciter Burchardi fidem fuisse sequutum; eoque ex capite in multiplices errores incidisse à multis jam pridem annotatum. Pauca è pluribus in re haud dubiâ sufficiunt.

Regino *lib.* 1. *cap.* 139. refert exemplar Epistolæ formatæ cum hac epigraphe: " Re» verendissimo & Sanctissimo Rathbodo S. Tre» verensis Ecclesiæ Archiepiscopo, Dado Wu» dumensis Ecclesiæ devotus gregis Christi fa» mulus, in Domino vero Rege summam fe» licitatis beatitudinem.

Burchardus hoc caput referre intendens, prooemium mutavit in hæc verba: " In nomi» ne Patris & Filii & Spiritûs Sancti, Walte» rio Spirensi Episcopo, Ego Burchardus san» ctæ Wormatiensis Ecclesiæ devotus gregis » Christi famulus in Deo vero summam feli» citatis beatitudinem.

Et tandem concludit: " Data Wormatiæ » Idus Martii anno Dominicæ Incarnationis » millesimo duodecimo indictione X. " Qui fuit annus, quo Burchardus Volumen suum compilabat. Apud Reginonem annus Dominicæ Incarnationis 904. erat expressus; quo nimirum Regino suæ erat occupatus collectioni. Gratianus verò nullâ planè factâ mutatione, exemplar illud iisdem verbis etiam *Burchardi* & *Wormatiæ* nomine; nec non annorum numero retentis, prout a Burchardo erat conceptum, refert *dist.* 73. *Can.* 1.

Suprà monuimus, Burchardum ex errore quodam caput 364. *lib.* 2. Reginonis tribuisse Concilio Ancyrano, cui tribui non posse etiam monet Antonius Augustinus *lib.* 1. *de emend. Grat. dial.* 14.

Hîc rursùs sequutus Burchardum Gratianus eundem refert 26. *q.* 5. *Can.* 12. ex Concilio *Anquirensi cap.* 1. notantque ibidem Correctores Romani: " In Concilio Ancyrano Græ» co, aut Latino, neque impressò, ne ma» nuscripto est inventus.

Præterea Burchardus cùm in Germania versaretur, eo tempore quo Francorum nomen parum ibidem gratum esset, licet multa referat, quæ ex Capitularibus sumpta esse non obscurè constat, tamen sollicitè valde à nomine *Capitularium* abstinuit, uti pluribus ostendit Stephanus Balusius tam in notis ad Reginonem §. 22. quàm in notis ad Capitularia, Burchardum tantùm semel citare Capitula Caroli Magni nimirum *lib.* 2. *c.* 82. sic tamen ut addat, illa ab Episcopis collaudata esse apud Aquisgranum, alioqui forsitan non usurus.

Hinc multa apud Burchardum, & ex Burchardo apud Gratianum variis Synodis adscripta, quæ Capitularibus Regum Francorum fuissent adscribenda; nec in Synodis, sed in Capitularibus passim reperiuntur, ut in multis notarunt Correctores Romani.

Sed hujus Burchardiani instituti, illustrius specimen experi nequit quam quod occurrit *lib.* 6. *cap.* 2. Ibidem enim referens sub nomine Concilii Triburiensis *caput* 15. *lib.* 4. *Capitularium*, omittit hanc clausulam: *secundum Capitulare gloriosi Caroli genitoris nostri*.

Cum verò apud Gratianum 17. *q.* 4. *Can.* 26. referatur, & sub nomine Concilii Triburiensis, ubi non extat, & omissâ eadem clausulâ, evidentius argumentum esse non potest, ex Burchardo in Gratianum errores derivatos esse. Repete ea, quæ de hac eadem erronea citatione dicta sunt *parte* 4. *pag.* 358. Quod ad Decretalium Collectores attinet, hi non tantùm Burchardi fidem in referendis Canonibus & Decretis sequuti sunt, sed expresso nomine operis illius auctoritate usi fuerunt.

Sic Bernardus Papiensis auctor primæ collectionis Decretalium *lib.* 4. *de sponsa duorum cap.* 2. refert hoc Decretum: " Accepisti il» lam

» lam tibi uxorem, quam alter sibi desponsatam habuerat, dimitte illam, quia nunquam » potest tibi fieri legitima & 40. dies in pane » & aqua, quod carinam vocant cum 7. se» quentibus annis pœniteas. " Refertur autem cum hoc titulo : *Ex B. Lib.* 19. hac verò litterâ notari *Burchardum* nemini dubium est, & nota marginalis monet.

Burchardus olim dictus Brocardus.

Unde Raymundus dictum Decretum ex prima compilatione transferens in Decretales Gregorii IX. in *cap.* 2 *de sponsa duorum*, dedit hunc titulum, *ex Brocardo lib.* 30. at in margine notatur : *ex Burchardo lib.* 19. *cap.* 5. Nam ut observat Boëtius Epo apud Duacenses olim Canonum Antecessor Primarius *lib.* 2. de Jure sacro, " Burchardum na» tiones exteræ, id est, non Germanicæ cor» rupto nomine passim vocant *Brocardum*, » cujus idcircò Decretum libris 20. compre» hensum, sub vocabulo *Brocardicorum* ple» rumque profertur in medium.

Simili epigraphe inscribuntur *cap.* 1. *de frigidis & maleficiatis*; & *cap.* 8. *de accusationibus* : quæ si conferantur cum iis, quæ *lib.* 19. *cap.* 9. Burchardi habentur, uti etiam monet Boëtius, ea non aliunde quam ex Burchardo desumpta esse videbitur. Ut vel hinc pateat, etiam Burchardi Decretum ad hoc conducere, ut sciamus unde ipsæ Decretales primitus desumptæ fuerint; earumque genuini fontes detegantur.

CAPUT III.

De Collectione Ivonis Episcopi Carnotensis.

§. I.

De Decreto & Pannormia Ivonis, & an hæc reverà sit Ivonis.

Quis fuerit Ivo.

SIGEBERTUS de Viris illustribus *cap.* 168. ait : " Ivo Carnotensis Episcopus » scripsit ad Hugonem Lugdunensem » Archiepiscopum, & Apostolicæ Ecclesiæ Le» gatum Epistolam non multum prolixam, sed » multum Canonicis & Catholicis testimoniis » auctorizatam pro desidio regni & Sacerdo» tii, & pro insuitatis Romanæ Ecclesiæ De» cretis. Scripsit & ad diversos amicos utiles » valde Epistolas. Composuit etiam *insigne* » *volumen Canonum.*

Præter Sigebertum omnes fere Historici illius temporis Ivonis cum laude meminerint. Et ut hi silerent, ejus Epistolæ adeò manifestè loquuntur viri eruditionem & in Canonibus peritiam conjunctam cum vitæ sanctitate; ac præcipuè Episcopali magnanimitate, qua Regis sui vitiis obsistere, cum summo illius in se concitando odio, quod prævidebat, non reformidavit; atque Ecclesiasticæ disciplinæ reformationi cum plurimorum obloquiis & in se conjectis injuriis generose incumbere perrexit, ut mirandum non sit, si Pius V. Canonicis Regularibus Lateranensis Congregationis diem ejus festum celebrare permiserit 20. Maii, Bullâ datâ 18. Decemb. 1570.

Ivo meritò inter Divos relatus.

Collectioni Ivonis quæ Decretum dicitur, a...tius ab ipso

Duplex sub ejus nomine hodie extat Canonum collectio. Una quæ vulgo dicitur, *Decretum D. Ivonis Episcop. Carnotensis*; cum tamen verus titulus ab ipso auctore in prologo sui operis expressus, esset : *Excerptiones Ecclesiasticarum regularum*; id est, excerpta ex Ecclesiasticis regulis.

titulus fuit præpositus.

Nec dubium, quin hic titulus operi huic convenientior sit, quam hodiernus : quandoquidem nullum hîc Ivonis Decretum, sed solum ex Conciliis, Pontificum Decretis aliisque monumentis *excerpta* occurrant; ut infra dicemus. At postquam Gratiani collectio dicta fuit, *Decretum Gratiani*, etiam eumdem titulum Ivoni tributum fuisse credo.

An Libellus qui dicitur Pannormia Ivonis, sit verus ejus fœtus?

Altera collectio inscribitur : *Pannormia Ivonis*; eamdem cum priori præfationem habens. Quo factum, ut Viri eruditi non pauci, crediderint non esse Ivonis opus, sed Hugonis cujusdam Cathalaunensis aut alterius incerti auctoris, qui Decretum Ivonis in compendium redegerit; idque probari putant ex Vincentio Bellovacensi, qui *lib.* 25. *Speculi hist. cap.* 84. refert, Hugonem ex volumine abbreviato libellum portatilem composuisse, qui *Summa Decretorum Ivonis* appellatur.

Verùm cum referat Stephanus Balusius in præfatione ad Dialogos Antonii Augustini de emendatione Gratiani, hunc Libellum, qui vulgo *Pannormia* vocatur, in vetustissimo Codice MS. Sancti Victoris Parisiensis, & in duobus antiquis Codicibus MSS. Monasterii S. Albini Andegavensis vocari *Pannormiam*, numquam verò *Summam Decretorum*, sat apparet, Libellum à Vincentio Bellovacensi adscriptum Hugoni, fuisse diversum ab illo, qui *Pannormia* dicitur; præsertim si vera sit Balusii suspicio, Codicem manuscriptum Victorinum antiquiorem esse ipso Hugone Cathalaunensi, cujus meminit Bellovacensis.

His manuscriptis consonat Trithemius, qui in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis agens de Ivone, ita loquitur : " Scripsit post Burchar» dum Wormatiensem Episcopum ex Cano» nibus Sanctorum compendiosum Decretum, » quo ante Gratiani tempora utebantur Ju» ristæ quod prænotavit *Pannormiam lib.* 10. » Excerptiones Eccles.

Quod vero in editis *Pannormia* exemplaribus ad calcem descripta sint Decreta Innocentii II. qui multis post Ivonis obitum annis factus est Pontifex, non infert, illam esse Ivoni suppositam : quia Decreta illa manu recentiori esse adjecta evincit Codex MS. cujus meminit Antonius Augustinus, à quo illa Decreta aberant; uti & absunt in antiquissimo Codice Bibliothecæ S. Victoris; " in quo, ait » Stephanus Balusius, caput quod est 136. » octavæ partis in editionibus (*Leo Papa in* » *Synodo congregata*) finem imponit Pannor» miæ. Postea verò nihil alind reperitur scri» ptum in Codice illo.

Editiones Decreti.

Decretum Ivonis primum typis evulgavit ex Codice MS. Joannes Molinæus in hac Academia Lovaniensi Jurium Doctor & Decretorum Regius Professor anno 1561.

Vir eruditus Joannes Fronto Canonicus Regularis Sanctæ Genovefæ, hanc Molinæi editionem contulit cum alio antiquissimo manuscripto Bibliothecæ Sancti Victoris Parisiensis, & à multis mendis quibus scatebat emendatam, & brevibus notis illustratam anno 1647. rursus evulgavit : Unde satis intelligitur, quæ editio præferenda.

Editiones Pannormiæ.

Unde nomen Pannormia?

Alterum opusculum, quod *Pannormia* dicitur, primum typis evulgatum fuit curâ & operâ Sebastiani Brant Basileæ anno 1499. qui hæc de etymo vocis *Pannormia* apposuit : " Ap» pellavit autem hunc suum librum Pannor» miam,

» miam, quasi totius Justitiæ sive legis mate» riam continentem, a *Pan* quod est *totum*, & » *nomos lex* sive *nomia* Justitia, sive à norma, » quæ est regula, sive fabrorum directorium.

Altera editio prodiit Lovanii anno 1557. operâ Melchioris à Vosmediano Artium & S. Theologiæ Doctore; qui ut habet ejus ad Lectorem Epistola, multa Conciliorum & Pontificum annotavit Decreta, è quibus capita hujus operis excerpta videbantur; " etiam » capitum summaria, quæ desiderabantur, ad» jeci, ait, & capitum distinctiones toto ope» re apposui: præter alia multa quæ ipse re» stitui & emendavi.

§. II.

Unde sua hauserit Ivo? Et aliqua de ejus prologo.

Fontes collectionum Ivonis.

FOntes è quibus opus suum hausit indicat ipse in prologo utrique operi præfixo. " Ex» cerptiones Ecclesiasticarum regularum, in» quit, partim ex Epistolis Romanorum Pon» tificum, partim ex Gestis Conciliorum Ca» tholicorum Episcoporum, partim ex Insti» tutionibus Catholicorum Regum nonnullas » in unum corpus adunare curavi, ut qui Scri» pta illa ex quibus ista excerpta sunt, ad ma» num habere non poterit, hinc saltem acci» piat, quod ad commodum causæ suæ valere » perspexerit.

Ivo alios Canonum Collectores sequutus.

Huic rursùs viro alioqui erudito ex sui temporis misera conditione accidit, quod non ex fontibus, sed rivulis & stagnis; id est, præcedentibus Canonum Collectoribus, aut posteriorum temporum Scriptoribus, veterum Conciliorum & Patrum sententias retulerit.

Et quidem Ivonem pleraque ex Burchardo mutuasse; eumque *paucis additis & mutatis* sequutum esse, monet Antonius Augustinus.

Duo in Ivone quæ non in Burchardo.

Fatetur quoque Joannes Molinæus in Præfatione Decreti Ivoniani, sibi non videri quid scientiæ Pontificiæ post Burchardum præstiterit Ivo, si hæc duo excipias.

Unum quod concernit hæresim Berengarii; quæ tempore Ivonis orta demum erat. In cujus confutationem parte 2. Decreti, & parte 2. Pannormiæ, multæ Conciliorum & Patrum sententiæ referuntur ad confirmationem dogmatis Catholici de reali præsentia Corporis Christi in Eucharistia; quarum nulla apud Burchardum occurrit; sed eas postmodum ex Ivone Gratianus in suum Decretum transtulit.

Alterum quod in Ivone, & non in Burchardo reperitur, est conjunctio Juris Civilis cum Canonico.

Ivo conjunxit Jus Civile cum Canonico.

Ivo enim parte 15. sui Decreti & parte 5. Pannormiæ *cap.* 23. & sequentibus, tractans de causis & negotiis Laicorum multa adfert ex Libris Juris Civilis; tam ex Pandectis, quàm ex Codice & Novellis ac Institutionibus Imperatoris Justiniani, cùm Burchardus ne meminerit quidem Juris Civilis; nisi quòd semel iterumvè Codicis Theodosiani testimonio usus fuerit: adeò ut Ivo primus credatur, qui in Occidente Jus Civile cum Canonico conjunxerit; quem sequuti fuêre Gratianus aliique posteriores Canonum & Decretalium Collectores; atque inde contigit, ut operam dantes Juri Canonico etiam animum ad Jus Civile applicare cœperint; adeò ut suo tempore quereretur S. Bernardus de Curia Romana, quòd *& quidem quotidie in Palatio perstreperent leges, sed Justiniani, non Domini; lib. 1. de consid. c. 30.*

Prologus utrique Operi præfixus.

Prologus Decreto Ivoniano præfixus, etiam ipsi Pannormiæ in editis exemplaribus præfigitur sub hac epigraphe: *Incipit prologus Pannormiæ Ivonis Carnotensis Episcopi, de multimoda distinctione Scripturarum sub una castorum eloquiorum contentarum.*

Et quidem prologum à se primùm compositum, ut Pannormiæ præponeretur, satis videtur insinuasse, dum ad calcem prologi dixit: " se deinceps singularum partium to» tius Voluminis intentionem breviter per» stringere velle, ut hîc prudens Lector ad» vertat, quid in utraque parte sibi necessa» rium quærere debeat: " ibique tantùm octo partium, quibus Pannormia constat, compendia refert; cùm Decretum septemdecim partes complectatur.

Pannormia ante Decretum composita videtur.

Ut proinde non sine fundamento credat Vir Clarissimus Stephanus Balusius, Ivonem primò scripsisse Pannormiam, & Præfationem sive prologum eodem tempore confecisse, quæ posteà magno Decretalium Volumini præfixa est.

Cùm enim videret Pannormiam favorabiliter acceptam in manibus studiosorum versari, majus opus aggressus est, in quo & causas tractaret abundantiùs, & prætereà excurreret ultra terminos Pannormiæ præfixos. Ergo incipiens rursùs à prologo opus quod in 8. tantùm partes diviserat, nunc in 17. distribuit, mutato tamen ordine, à Burchardico nimirum non multum absimili.

Summarium singularum partium Decreti.

Prima pars Decreti agit de Sacramento Baptismi & Confirmationis. 2. De Eucharistia, Sacrificio Missæ, & reliquis Sacramentis. 3. De Ecclesia, & rebus Ecclesiasticis, & earumdem reverentia & observatione. 4. De Festivitatibus & Jejuniis; Scripturis Canonicis; Consuetudinibus de Celebratione Concilii. 5. De Primatu R. E. de Jure Primatum, Metropolitanorum & Episcoporum eorumque Ordinatione & Dignitate. 6. De Clericorum conversatione & Ordinatione, & correctione & causis. 7. De Monachorum & Monacharum singularitate; & quiete & pœnitentia eorum qui à proposito recesserunt. 8. De legitimis conjugiis. De Virginibus & Viduis non velatis. De Raptoribus & Concubinis, & pœnitentia singulorum. 9. De diversi generis Fornicatione: & in qua linea Fideles conjungi possint: & de correctione & pœnitentia singulorum. 10. De variis homicidiorum generibus, & singulorum pœnitentia. 11. De diversis speciebus Magiæ, & earum pœnitentia. 12. De Furibus & Usurariis: de Venatoribus: de Maledicis & contentiosis: de comessationibus & ebrietatibus: de Furiosis: de Judæis. 14. De Excommunicatione; & quibus de rebus, & quo ordine facienda sit. 15. De pœnitentia sanorum & infirmorum: & qua commutatione leniri possit pœnitentia. 16. De Officiis Laicorum & causis eorumdem. 17. Continet speculativas SS. Patrum sententias de Fide, Spe & Charitate.

Compendium Pannormiæ, ut dixi, inveniet Lector ad calcem prologi ab ipso Ivone descriptum.

Multa utilia in Decreto & Pannormia Ivonis.

Sive Decretum sive Pannormiam spectes, plurima in omni materia reperiuntur in compendio coacervata: plurima Conciliorum & Pontificum Sanctissima Decreta: Sanctorum Patrum

Patrum gravissimæ sententiæ; aliaque veneranda antiquitatis monumenta; ut proinde non sine fructu hæc Ivonis opera revolvantur; modo tamen cum aliquo discretionis sale apocrypha à sinceris secernantur.

Prologus Ivonis Operis præclarissimum.

Verùm præ omnibus lectu dignissimus est prologus utrique operi præfixus; in quo Ivonis non tantum eruditio, sed & verissima Sanctorum scientia mirè relucet; dilucidè pariter ac doctè exponendo quomodo in iis quæ disciplinæ sunt, Ecclesiæ Prælati versari debeant.

Ponit regulas circa disciplinam à Prælatis observandas.

Imprimis hanc figit fundamentalem regulam; quod omnis disciplina Ecclesiastica principaliter habeat " hanc intentionem, vel omnem ædificationem adversus scientiam Christi se erigentem destruere, vel ædificationem Dei, fidei veritate, & morum honestate constantem construere, vel eandem si contaminata fuerit, pœnitentiæ remediis emundare. Hujus ædificationis magistra est charitas, quæ saluti proximorum consulens, id præcipit aliis fieri, quod sibi quisque vult ab aliis impendi. Quicumque ergo Ecclesiasticus Doctor Ecclesiasticas Regulas ita interpretatur, aut moderatur, ut ad regnum charitatis cuncta quæ docuerit, vel exposuerit, referat, nec peccat, nec errat; cum saluti proximorum consulens, ad finem Sacris institutionibus debitum pervenire intendat. Unde dicit B. Augustinus de disciplina Ecclesiastica tractans: charitatem habe & fac quidquid vis. Si corripis, corripe cum charitate. Si parcis, parce cum charitate. Sed in his adhibenda est summa diligentia, & mundandus oculus cordis; quatenus in puniendo, vel parcendo, sanandis morbis charitas sincera subveniat: & nemo ibi venalium medicorum more, quod suum est quærat, & propheticam illam reprehensionem incurrat: mortificabant animas quæ non moriebantur, & vivificabant animas quæ non vivebant.

Quomodo Directores spirituales, quæ disciplinæ sunt, moderari debeant.

Hac fundamentali regulâ præmissâ, exemplo medici corporalis, qui sibi contrarius non censetur, dum pro diversa qualitate morbi & ægri nunc mordentia, nunc mollientia applicat medicamenta, ostendit, spirituales medicos, Doctores videlicet Sanctæ Ecclesiæ nec à se, nec inter se dissentire, cum illicita prohibent, necessaria jubent, summa suadent, venalia indulgent: " cum secundum duritiam cordis delinquentium pro correctione eorum, vel cautela cæterorum, severas pœnitentiæ leges imponunt, vel secundum devotionem dolentium, & resurgere volentium consideratâ fragilitate vasis quod portant, indulgentiæ malagma interponunt. Nam qui indulgent, majoribus morbis amovendis provident: & qui illicita prohibent, à morte deterrent: qui verò necessaria jubent, salutem cupiunt conservare: qui autem summa suadent, salutem student augere.

Post hæc explicat, quomodo quædam sint absolutè ad salutem necessaria; quædam absolutè vetita; alia verò consilii & perfectionis, sine quorum observantia salus æterna etiam acquiri potest, quæ ab hominibus ad salutem tutius muniendam, aut faciliùs consequendam instituta sunt.

Præceptiones aliæ mobiles, aliæ immobiles.

His ita breviter prælibatis concludit: " Præceptiones itaque & prohibitiones, aliæ sunt mobiles, aliæ immobiles. Præceptiones immobiles sunt, quas lex æterna sanxit: quæ observatæ salutem conferunt: non observatæ eandem auferunt, qualia sunt: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & Proximum tuum sicut teipsum: & honora Patrem tuum & Matrem tuam.* Et si qua sunt his similia.

Mobiles verò sunt quas lex æterna non sanxit, sed posteriorum diligentia, " ratione utilitatis invenit: non ad salutem principaliter obtinendam, sed ad eam tutius muniendam. Quale est illud Apostoli: *hæreticum hominem post primam & secundam correptionem devita.* Non quod eorum colloquium per se saluti obesset, sed quod frequentatum ex obliquo quorumdam simplicitatem corrumpere posset. Et multa reperies in Canonicis institutionibus in hunc modum.

Binæ regulæ in materia dispensationis.

Post hæc binas easque utilissimas regulas in materia dispensationis subnectit: " In his igitur, in quibus observatis salus acquiritur: vel in quibus neglectis mors indubitata consequitur, nulla est admittenda dispensatio: sed ita sunt omnia mandata vel interdicta servanda, sicut sunt æternâ lege sancita. In his vero quæ propter rigorem disciplinæ, vel muniendam salutem posteriorum sanxit diligentia, si honesta vel utilis sequatur compensatio, potest præcedere auctoritate præsidentium diligenter deliberata dispensatio.

Hæ sanctissimæ regulæ, si jam pridem observatæ fuissent; & etiamnum hodie servarentur; nec Canonum fieret relaxatio nisi *honesta* vel *utilis* sequatur *compensatio*, hoc est, nisi ea ex relaxatione utilitas sequeretur, quæ malum quod relaxatio secum trahit compensaret; quomodo non videremus Ecclesiæ disciplinam in multis vigere, quam effrænis Prælatorum relaxatio paulatim evacuavit, & tandem obliteravit.

§. III.

Gratianus collectione Ivonis usus fuit.

Pleraque Pannormiæ capita in Decretum Gratiani relata.

Si quis Pannormiam Ivonis cum Decreto Gratiani contulerit, Gratianum ex hoc libro pleraque, & quidem eodem ordine, ut loquitur Antonius Augustinus, sumpsisse apparebit. Unde & in editione Lovaniensi ad singula penè Pannormiæ capita indicatur locus Gratiani, quo idem Decretum refertur.

Fontes eorum quæ apud Gratianum extant apud Ivonem requirendi.

Et quidem si fontes eorum, quæ apud Gratianum relata sunt, reperire desideras, frequenter, nî Ivonis opus consulas, frustra quæres.

Primum exemplum.

Unum alterumvè è multis exemplum proferam *Dist.* 2. *de consec. Can.* 39. refertur in nomine *S. Ambrosii de catechizandis rudibus*: " Panis & calix non qualibet, sed certa consecratione mysticus fit nobis, non nascitur. Proinde, quod ita fit nobis, quamvis sit panis & calix, alimentum est refectionis, non Sacramentum Religionis: non quòd benedicimus, gratiasque agimus Domino in omni ejus munere, non tantùm spirituali, verùm etiam corporali.

Certum imprimis est, nullum esse Ambrosii Librum de catechizandis rudibus; sed Augustini: sed nec in hoc relatam sententiam extare, monent Correctores Romani, tametsi similia aliqua apud Augustinum *lib.* 20. *cap.* 13. *contra Faustum* reperiri dicant; multum tamen à verbis Gratiani diversa. Unde ergo desumpsit

desumpsit Gratianus? Indubiè ex Pannormia Ivonis, ubi etiam nomine Ambrosii de catechizandis rudibus, iisdem planè verbis refertur, *p.* 1. *cap.* 123.

Secundum. Rursùs Canone sequenti refertur sententia sub nomine Ambrosii ex variis laciniis conflata, quam alibi, quàm apud Ivonem in Pannormia *p.* 1. *cap.* 124. & in *Decreto p.* 2. *cap.* 7. non facilè est reperire: ut proinde haud dubitandum sit, quin hic sit fons è quo Gratianus hausit.

In *Can.* 42. eâdem distinctione legitur Confessio Berengarii iis verbis expressa, ut eam ex Ivone, qui illam eodem tenore inseruit Pannormiæ *p.* 1. *cap.* 126. & Decreto *p.* 2. *cap.* 10. esse descriptam, sat sit manifestum: quandoquidem ea, quæ alibi extat, ab hac plurimum discrepet; hæc verò apud nullum Gratiano antiquiorem, si Ivonem excipias, referatur.

Plurima similia Lectori, si Gratiani sententias sive Canones attendere velit, occurrent, quæ ex Ivone deprompta, & ad verbum descripta agnoscet.

Non immeritò proinde gloriatus fuit Joannes Molinæus, quòd adepto Ivonis Opere, repurgando Gratiano, ejusque sententiis ad fontes ipsos reducendis, summum senserit subsidium. *Tertium.*

PARS SEXTA.

De Decreto Gratiani.

CAPUT PRIMUM.

De Decreto Gratiani non correcto.

§. I.

Vera inscriptio Decreti Gratiani, Concordia discordantium Canonum: *& quæ illius ratio.*

Quis Gratianus, & quo tempore scripserit?

GRATIANUM patriâ Clusinum, professione Monachum Sancti Fœlicis Bononiensis, Ordinis S. Benedicti, Opus suum, quod hodie vulgò dicitur *Decretum Gratiani*, adornasse circa annum 1151. communis est opinio; & post Glossam ad *Canonem* 31. *cauf.* 2. *q.* 6. atque Correctores Romanos veriorem credit Aubertus Miræus in Scholiis ad Henricum Gandavensem de Scriptoribus Ecclesiasticis.

Quæ vera Collectoris inscriptio.

In plerisque vetustis Exemplaribus, inquiunt Correctores Romani, in Præfatione hæc tanquam inscriptio rubris litteris posita est: *Concordia discordantium Canonum*, additâ in quibusdam dictione, *incipit*, sine ulla Gratiani mentione.

Hæc inscriptio extat etiam, inquit Stephanus Balusius in Præfatione ad Dialogos Antonii Augustini, in duobus Codicibus MSS. Bibliothecæ Regiæ, in uno Sancti Germani Parisiensis, & in alio Bibliothecæ Colbertinæ, tum etiam in antiquis editionibus. Sic etiam in melioribus editionibus, ait Antonius Augustinus *lib.* 1. *dial.* 1. Antonii Democharis & Antonii Contii vox illa *Decretum*, utpote inepta, in multitudinem mutata est. *Decretorum collectanea* Demochares, *Decretorum Canonicorum collectanea* Contius appellavit.

Decretorum enim, pergit Antonius Augustinus, collectionem esse hanc nemo negaverit, non unius Decreti explanationem.

Unde Decretum dicta sit collectio Gratiani haud constat.

Decreti nomen collectionem Gratiani non accepisse ab Ivonis aut Burchardi collectione evidens est; quandoquidem, ut bene observat Antonius Augustinus, veteres libri Ivonis non habeant titulum *Decreti*, sed vocantur, *Excerptiones Ecclesiasticarum Regularum*, Burchardi verò libri veteres carent inscriptione; sed in edito non *Decretum*, sed *Decretorum libri* 20. appellantur. *Collectiones* Burchardi Wormatiensis appellat Ivo Carnotensis in Epist. 74.

Qua verò ratione ineptus titulus *Decreti* collectioni Gratiani datus fuerit, planè incertum est, illud non obscurum, cur opus suum Gratianus vocare potuerit, *Concordiam discordantium Canonum*.

Cur rectè dicatur Concordia discordantium Canonum.

Gratianus enim non tantum Decretis colligendis, uti Isidorus, Burchardus, Ivo aliique antiquiores Canonum Collectores fecerant, operam dedit; sed eo potissimum incubuit, ut certis quæstionibus propositis, quid in utramque partem ex Canonibus qui inter se nonnumquam pugnare videbantur, inquiunt Correctores Romani in præfatione, dici posset, ipse & afferret, & explicaret: omniumque eorum varietatem, quæ speciem dissensionis habebat, ad *concordiam* revocaret.

Hæc Correctores Romani, qui ea propter titulum hunc, tamquam operi convenientiorem editioni præfigendum crediderunt. Hinc in omnibus editionibus post Romanam correctionem hoc Gratiani volumen inscribitur: *Concordia discordantium Canonum.*

Titulus Decreti cur retentus?

Sed quod mirum, neque ratio, neque edentium auctoritas efficere potuit, ut usus Scholasticus nomen operis mutaret; semper enim usque in hodiernum diem retinuit nomen *Decreti*; nec fere sub alio nomine in Scholis aut judiciis

judiciis innotescit. Unde huic communi ac insolito usui me accommodans, ne aliàs idioma ignotum loqui videar, hanc Gratiani collectionem *Decretum Gratiani* voco.

§. II.

Divisio operis ; Ejusque forma.

Pars I. quid habeat?

OPus suum Gratianus in tres principaliores partes divisit.

Prima pars continet centum & unam distinctiones ; quæ *distinctiones* sunt totidem capita sive sectiones, quibus materiam distinctam proponit ; & subjectis Conciliorum, Pontificum Decretis, vel aliorum sententiis exponit.

Quid distinctio.

Videtur Gratianus in hac uti & in tertia specialiter nomen *distinctionum* assumpsisse : quod licet & in secunda parte Canonum apparentem discordiam in concordiam vocare intendat ; tamen præcipuè in hac & tertia parte, distinguendo varias locorum temporumque circumstantias, id facere satagat.

Quid in distinctionibus tractetur.

In viginti primis distinctionibus tractat de origine, auctoritate, & variis speciebus juris ; idque confusè, adductis quibusdam divisionibus. Primò, in jus divinum & humanum ; in naturale & positivum.

Secundò in jus scriptum. Tertiò, in Jus Civile & Ecclesiasticum.

Post hæc explicat præcipuas partes è quibus jus Ecclesiasticum constat : quæ sunt Canones Conciliorum, de quibus agit *dist.* 15. 16. 17. & 18. Item Decreta & Epistolæ Decretales Pontificum de quibus tractat *dist.* 19. & sententiæ SS. Patrum de quibus disserit *dist.* 20.

In reliquis distinctionibus de Clericis & eorum variis speciebus, Dignitatibus, promotionibus, honoribus eorumque officiis ; adeo ut ipse Gratianus & Collectores Decretalium asserant, à distinctione 21. incipere *tractatum ordinandorum*, & desinere in distinctione 101.

Quid parte II. contineatur.

Secunda pars Decreti continet 36. causas ; & singulæ causæ suas quæstiones.

Quid causæ?

Porrò *causæ* sunt quasi totidem hypotheses sive casûs positiones ; quarum occasione varias quæstiones format & proponit ; quas frequenter in utramque partem, allegatis Canonibus discutit ; suam deinde sententiam depromens.

Exempli-gratiâ causâ primâ proponit hunc casum. " Quidam habens filium, obtulit » eum ditissimo Cœnobio ; exactus ab Abba» te, & à fratribus decem libras solvit, ut » filius susciperetur, ipso tamen, beneficio » ætatis, hoc ignorante. Crevit puer & per » incrementa temporum & officiorum ad vi» rilem ætatem, & Sacerdotii gradum perve» nit. Exinde suffragantibus meritis in Epis» copum eligitur, interveniente obsequio & » paternis precibus, datâ quoque pecuniâ » cuidam ex Consiliariis Archiepiscopi con» secratur iste in Antistitem, nescius paterni ob» sequii, & oblatæ pecuniæ. Procedente ve» rò tempore nonnullos per pecuniam ordi» navit, quibusdam verò gratis benedictio» nem sacerdotalem dedit : tandem apud Me» tropolitanum suum accusatus, & convictus » sententiam in se damnationis accepit.

Hoc casu proposito, deinde septem exinde quæstiones formatas, proponit.

Has quæstiones allegatis auctoritatibus utrimque discussas non tantum resolvit, & objectas difficultates solvit ; sed nonnumquam ratione incidentis sententiæ alicujus Sancti Patris aut Canonis, aliam difficultatem discutit.

Occasione levi accepta ad alia transilit.

Exemplum occurrit in prima quæstione deducta è casu jam proposito, quæ est hæc : *An sit peccatum emere spiritualia ?* Cùm multorum auctoritate probasset esse peccatum ; atque in testimonio S. Leonis reperisset, quod Simoniaci non nisi spiritum mendacii accipiant ; & in testimonio S. Gregorii, apud Simoniacos Sacerdotium non subsistere ; & eorum benedictionem in maledictionem converti, latè discutit, atque in utramque partem disputat, an Simoniaci validè Sacramenta conferre possint.

Quod hîc evenit, frequenter contigisse facilè deprehendet diligens Lector ; notantque passim eruditiores Canonistæ, nullâ penè materiarum servata connectione, acceptâ nescio qua levi occasione, de una ad aliam materiam dessultare Gratianum.

Qua occasione inseruerit tractatum de pœnitentia?

Illustre illius exemplum hoc accipe : à causa 27. cœperat agere de Matrimonio, cui decem causas, propter materiæ utilitatem & vastitatem destinaverat : causa verò 33. hunc casum proponit : " Quidam vir maleficiis im» peditus, uxori suæ debitum reddere non » potuit. Alius interim clanculo eam corru» pit : à viro suo separata, corruptori suo » publicè nubit : crimen, quod admiserat, » *corde tantum Deo confitetur*.

Occasione finalium verborum format hanc tertiam quæstionem : *Si solâ Confessione cordis crimen possit deleri ?* Levissimâ hac occasione arrepta, hac causâ inter tertiam & quartam quæstionem totam materiam Sacramenti Pœnitentiæ latè discutit : eaque nullâ facta distinctionum partitione, in antiquioribus Gratiani exemplaribus uno contextu legebatur, ut post Antonium Contium monent Correctores Romani ; at hodie claritatis causâ in septem distinctiones dividitur ; vocaturque *Tractatus de Pœnitentia*.

Nullus penè ordo à Gratiano servatus.

Hæc atque similia evincere videntur, non procul à vero aberrasse Joannem Molinæum, dum in præfatione Decreti Ivoniani dixit, quod qui ordinem in Gratiano quærunt, venationem delphinorum in sylvis, aut aprorum in fluctibus instituere videantur. Et unus Colloquutorum apud Antonium Augustinum *lib.* 1. *dial.* 1. *Si artem requiras & ordinem docendi, frustra laborabit.*

Quid tertia pars contineat.

Tertia pars, quæ hodie ab aliquibus propter tractatum de pœnitentia, vocatur quarta, continet tractatum de *consecratione* in quinque distinctiones divisum.

Quid in singulis distinctionibus, causis & quæstionibus tractet Gratianus, summariè hîc exponerem, nisi in ipso Decreti initio summarium totius Decreti dilucidè extaret sub hoc titulo : *Decretum abbreviatum singillatim cuncta attingens.*

§. III.

De materia Decreti ; ac præsertim de paleis.

Tria genera materiarum

Primum genus.

DEcretum Gratiani è tribus potissimum tanquam materia conflatum est.

Primi quidem generis sunt, Conciliorum & Pontificum Decreta ; Patrum aliorumque Auctorum Ecclesiasticorum sententiæ ; & Regum aut Imperatorum Sanctiones, quæ exemplo

plo Reginonis, Burchardi, Ivonis aliorumque posteriorum Canonum Collectorum Gratianus collegit; & per varios titulos pro diversitate materiæ distribuit: quæ omnia simpliciter sub nomine *Canonis*, sive quod idem est, *Regulæ* exprimuntur; & in Scholis & Auctoribus passim sub hoc titulo allegari solent.

Secundum genus. Alia sunt quæ non simpliciter sub nomine *Canonis* exprimuntur; sed additâ hac voce, *Palea.*

Quid hæc inscriptio significet, non convenit inter Canonistas.

Quid paleæ. Nonnulli enim credunt, hanc vocem quibusdam Canonibus præfixam, ut notaretur esse *paleam*, id est, levioris aut nullius momenti; adeòque tamquam *paleam* à reliquo tritico esse separandam.

Verùm si quis conferat Canones hac inscriptione notatos, cum iis qui eâdem carent, comperiet, multos illorum utilitate & auctoritate hisce præstare.

Verosimilius proinde apparet, Canones hac inscriptione insignitos, esse quasdam additiones, non eodem tempore factas ad primam collectionem Gratiani; sed eas in margine primùm fuisse adscriptas; quæ dein vel librariorum, vel etiam eorum qui editioni superintenderunt, aut quod frequentius olim contingebat, Scriptorum incuriâ vel ignorantiâ in textum irrepserunt; idque interdum sine additamento, interdum cum additamento istius vocis *palea*; eâ forsan ratione, quòd ut quidam credunt, additionum Auctor appellaretur *Palea.*

Hanc opinionem verisimilem reddit, quod monentibus Correctoribus Romanis, in antiquis exemplaribus Gratiani paucas aut nullas esse *paleas* observetur; adduntque, " In » uno valdè emendato exemplari capita illa, » quæ *palea* inscribuntur, apposita esse in » margine sine ulla nota; sed non omnia quæ » in impressis: quantumvis vicissim in illo » additiones aliquæ sint, quæ in his non ha» bentur. In alio litteris perantiquis descri» pto, *palea* ipsæ recentiori scripturâ toti vo» lumini præponuntur. In cæteris habentur » aut omnes, aut pleræque: & partim qui» dem cum paleæ nomine, partim verò sine » ullo à cæteris capitibus discrimine.

Ex hac observatione colligi & ipsi agnoscunt, sententiam jam à nobis expressam esse admodum verisimilem.

Paleæ non contemnendæ. " Falsam verò esse illorum opinionem, in» quiunt, qui eas contemnendas putant, ex » eo constat, quòd multæ & in Decretali» bus, & apud vetustiores Gratiani collectio» nes habeantur." Quod infrà exemplis ostendetur.

Tertium genus. Tertiò constat Decretum Gratiani ex propriis ipsius Gratiani verbis, quibus casus aut quæstionis positionem, vel suam circa quæstionem propositam opinionem, aut pro contraria opinione objectiones & argumenta expressit: quæ omnia non sub nomine Canonis, sed solùm sub nomine Gratiani, uti alterius cujuslibet privati Scriptoris dicta citari aut allegari solent: ut infrà latiùs patebit.

CAPUT II.

De Erratis & Correctione Decreti.

§. I.

De Erratis Gratiani ante Correctionem & eorum fontibus.

PRIUSQUAM de Correctione agamus, priùs ostendendum, quot mendis ac erratis scateret hoc Gratiani Decretum, antequàm Virorum eruditorum correctoriam manum subiisset; ut vel hinc appareat correctionis necessitas, & laboris utilitas.

Genera eorum breviter expressit Antonius Augustin. *lib.* 1. *dial.* 1. de emend. Grat. " Sæ» pè erratum esse video, inquit, in nomini» bus hominum, Urbium, Provinciarum, » Conciliorum, & aliarum rerum. Sæpè falsæ » sunt inscriptiones, & quæ Conciliorum sunt, » Pontificum esse dicuntur; & quæ sunt unius » Episcopi inferioris, Romano Pontifici aut » Concilio generali vel Provinciali tribuun» tur. Ex hoc genere sunt illa quæ ex Con» cilio Martini Papæ & Adriani Papæ sumpta » esse feruntur, quæ vel Martino Bracarensi » & Græcis Conciliis vel Engelramo Episcopo » vel Adriano ad Engelramum inscribi de» buerunt. Multa Gregorii, Ambrosii, Au» gustini, vel Hieronymi verba esse dicun» tur, quæ aut nusquam extant, aut aliena » sunt. Illa quoque ipsa quæ inscriptiones » habent veras, non rectè referuntur. Sæpè » enim contrarias sententias referri scimus, » sæpè valdè præcisas. Jam verò quæ ex » Græcis fontibus manant, ex variis inter» pretationibus afferuntur, quasi sint aliorum » Scriptorum; ac sæpè aliud Græcè quàm La» tinè significant." Exempla singulorum facilè est reperire, & in Scholiis ad Canones per occasionem notata fuerunt; unde his prætermissis, errorum fontes breviter indicabo. *Genera errorum.*

Primus, hicque exundantior fons est, quòd Gratianus ex sæculi sui more, non ipsa Concilia aut regesta Pontificum, neque alia Sanctorum Patrum Scripta revolverit & consuluerit; sed quæ in variis Canonum aut Scriptorum compilationibus reperit, sine ullo discretionis examine in suam collectionem transtulerit; atque ita quidquid ab illis vel ex ignorantia, vel incuria, aut etiam interdum ex proposito erratum fuerat, in suum Codicem invexit. *Primus errorum fons.*

Accedit, quòd cùm eâ ætate nondum nota esset ars typographica, Virorum eruditorum scripta amanuensium operâ communicari ac divulgari deberent. Horum verò imperitiâ & oscitantiâ, aut nonnumquam audaciâ & præsumptione plurima sæpè mutabantur, aut mutilabantur, aliâve ratione corrumpebantur. Hinc Manuscriptorum Codicum frequens varietas.

Cùm verò nonnumquam vel Manuscriptorum deesset copia, vel non vacaret aut liberet manuscripta inter se conferre, quâ collatione errores deprehendi potuissent, contigit, ut ex vitiato manuscripto errores ulteriùs fuerint propagati. *Secundus.*

Quidni ergo & hinc in ipsum Gratiani Decretum multa errata irrepsisse credamus.

Interim undecumque errores promanaverint,

rint, nemo non videt quàm necessaria fuerit correctoria censura; multumque mirandum hanc fragmentorum & multorum centonum confusam farraginem præ omnibus reliquis præcedentibus Canonum collectionibus eum habuisse applausum ac successum, ut præcedentibus omnibus Canonum collectionibus tenebris obvolutis, hæc in omnium manibus versaretur; multorum Doctorum illustrata sit lucubrationibus, in Judiciis omnibus & à Theologis & Canonistis in pretio habita, uti infrà latiùs dicemus, ejusque rationem assignabimus.

§. IV.

De emendatione Gratiani ante Romanam.

Antonius Demochares, & Antonius Contius corrigere satagunt.

PRæterito sæculo ante factam correctionem Romanam, duo Doctissimi Viri Antonius Demochares Theologus & Antonius Contius Jurisconsultus dolentes Opus quod in Scholis publicis prælegebatur, commentariis illustrabatur; imo ad quod tamquam totius Ecclesiasticæ scientiæ instructissimum armamentarium passim & Theologi & Canonistæ recursum habebant, tot mendis & apocryphis scatere, illud studuerunt & in meliorem ordinem formamque reducere, & à falsis inscriptionibus, & mendis purgare; atque apocrypha à veris monumentis secernere.

Contius Canones suis numeris distinxit.

Inprimis Contius, qui ut asserit Vir eruditus Franciscus Florens, Antonio Demochares, *& longè eruditior erat & ingeniosior*, Capita sive Canones in Decreto Gratiani *numeris* distinxit. " Ante Contianam enim editionem » certum est, ait Antonius Augustinus *lib.* 1. » *dial.* 18. capitum *numeris* nullum Gratiani » volumen fuisse distinctum.

Quæ inde commoditas.

Hinc ab editione Contiana citari cœperunt Canones è Decreto Gratiani designato numero; cum ante semper citarentur per initialia verba; quæ allegatio non æquè ac per numeros facta, Lectoribus citatum Canonem in Gratiano inspicere cupientibus, erat opportuna.

Cum enim interdum sub eadem quæstione vel distinctione plurimi Canones referrentur, tædiosum erat Lectori per omnes inquirere *initialia* eorum verba; ut citatum Canonem reperiret; quæ difficultas non occurrit, ubi per *numeros* allegantur.

Ulterius Demochares ac præcipuè Contius plurimas addidère notas, quibus & veras Canonum inscriptiones; atque apocrypha, nonnumquam feliciter satis indicarunt.

Unum hoc accipe specimen.

Contii insignis nota.

Incidens Contius in Canones I. & XI. *caus.* 30. *q.* 5. eosque advertens desumptos ex Epistolis Evaristi & Eleutherii ad Canonem XI. hanc notam appendit: " Adulterinam esse » hanc Eleutherii Epistolam quæ tamen extat » in primo volumine Conciliorum, vel ex » hoc fragmento liquet. Hæc etenim sunt » verba Constantini Imp. in L. I. C. Theo» dosiano *de judiciis*, quæ plusquam centum » post Eleutherium annis sunt à Constantino » conscripta, quæ illius Epistolæ fabricator » suppresso nomine compilavit, putans fur» tum semper celari posse, sed & tam infe» liciter compilavit, ut verba textus cum ver» bis subjectæ illi præposteræ interpretationis » in Alarico breviario temere miscuerit.

Et ad Canonem I. postquam diversam Lectionem Canonis è veteri manuscripto Codice notavit, subjicit: " Tametsi omnia istius Eva» risti Decreta videri possint *supposititia, ut dixi* » *in præfatione.*

Refert se ad præfationem, in qua multis rationibus ostenderat, Epistolas Decretales veterum Pontificum ante Sylvestrum falsas esse.

Censor Antverpiensis Præfationem Contii mutilavit.

Hæc quidem in præfatione Contii editioni Antverpiensi anni 1570. præfixa non leguntur; quia ut notat Franciscus Florens, Censor Antverpiensis præfationem mutilavit; ejusque exiguum dumtaxat fragmentum reliquit; ejus tamen notas intactas permisit, in quibus se in præfatione id præstitisse profitetur Contius.

Ex notis intelligitur, quid præfatio habuerit.

Cùm enim ad Canonem 13. *dist.* 6. dixit, Canones 24. qui sub nomine Synodi Nicænæ I. citantur in Epistola Julii I. esse supposititios, eò quòd nemo, ne Gratianus quidem ipse, eos allegare ausus est, subnectit: " Mul» tas autem *suprà in Præfatione* rationes ad» duxi, quibus omnes Pontificum, qui Syl» vestrum præcesserunt, Decretales falsas esse » manifestè ostendi. " Hæc in nota ex editione Antverpiensi jam citata.

Notatur Antonius Augustinus.

Quod autem dicat Antonius Augustinus *l. Dial.* 20. " Ea verba, *nullatenus autem, &c.* » mihi videntur esse Molinæi, non Contii, " in eo à Francisco Florente reprehenditur: " Sunt » enim, ait, reverà Contii, & ipse Contius » ea sibi asserit, si loca omnium quæ citavi» mus ex editione Antverpiana, diligenter » comparantur.

Accedit, quòd tota latinitas Scholii valde diversa sit, uti observat Balusius in notis ad Antonium Augustinum *pag.* 433. à stylo Molinæi, neque in editione Gratiani à Contio procuratâ operæ à Molinæo præstitæ ulla mentio sit.

Sed dicit Antonius Augustinus, *nihil ea de re Contius in Præfationibus editis scripsit*; verisimiliter dum hæc scripsit Antonius Augustinus, illi non nisi mutilam Præfationem Contii præfixam editioni Antverpianæ videre licuerat; uti nec aliam hactenùs videre potui.

Nota Démocharis & Contii in editione Antverpiensi malè miscentur.

Occasione hujus editionis illud notandum monet Franciscus Florens, " Contii editionis » notas ex editione Democharis plures admix» tas fuisse in editione Antverpiensi absque » delectu, ita ut non raro inter se pugnantia » inserantur. Nec enim eadem semper fuit » sententia Democharis, quæ Contii; qui » Contius & longè eruditior & ingeniosior » erat.

Et sanè tum hæc, quæ vice speciminis hîc adducta est, tum aliæ non paucæ Viri illius notæ, eruditionem ejus non exiguam ostendunt; ac persuadent editionem Antverpianam; quæ notas has retinuit (Correctores enim Romani in sua editione eas omiserunt; aut si iis interdum usi sint, nomen Contii suppresserunt) non esse vilipendendam; ac etiam post correctionem Romanam suâ non carere utilitate infra ostendetur.

§. II.

De Correctione Romana.

NOn pauca quidem pro emendatione Gratianici Decreti per Democharem ac Contium observata, notataque fuisse jam ostendimus; & ex collatione veterum editionum cum Contiana facilè videri potest.

At

Ratio quæ ad emendationem Pont. fieri induxit.

At Gratiani contextus is erat ager incultus, tot herbis asperis & agrestibus vestitus, ut omnis virorum illorum cultura & opera ad eum purgandum haud sufficere facilè adverteretur.

Hinc Romani Pontifices, rei amplitudinem considerantes; unàque expendentes, quàm indecorum esset, ut volumen quod majorem Corporis Canonici partem conficit; quodque in Academiis juventuti prælegitur, exponitur, atque Doctorum commentariis illustratur, tot mendis, & apocryphis scateret; tantaque confusione laboraret, ut à peritioribus passim reputaretur pro indigesta apocryphorum fragmentorum congerie, & farragine; quod, inquam, quam Ecclesiæ nostræ esset probrosum expendentes Romani Pontifices Pius IV. & Pius V. selectis quibusdam Viris Gratiani Decreti emendationem ac correctionem commiserunt; quæ demum sub Gregorio XIII. qui primùm Bononiæ Jus Canonicum fuerat interpretatus; ac postmodum factus Cardinalis à Pio IV. pro emendatione fuerat delectus, consummata fuit.

Sub quibus Pontificibus inchoata & absoluta.

Catalogus Virorum, quibus ea cura à Romanis Pontificibus data fuit, extat apud Antonium Augustinum in fine libri prioris Dialogorum de emendatione Gratiani.

Omnes Bibliothecæ excussæ.

Porrò ut hoc opus ad perfectum perduceretur, " Et Romæ Vaticana Bibliotheca, & » Monasterii Dominicani suprà Minervam, » aliæque non paucæ excussæ sunt, & ex aliis » urbibus & regionibus invitati doctissimi ho» mines, qui idem facerent, & si quid inve» nissent, quod ad hanc rem pertineret, ut » suâ pietate libenter communicarent, atque » ad Pontificem mitterent.

Doctores hujus Academiæ ad operam præstandam invitati.

Breve Apostolicum missum ad hanc Lovaniensem Academiam, quo monentur Doctores, ut conferant operam suam in emendatione Gratiani, habetur in Volumine actorum Universitatis ab anno 1567. usque ad annum 1586. folio 108.

Index Codicum.

Index Librorum variis ex locis missorum; & quorum operâ hæc Gratiani emendatio subsidium accepit, post præfationem appositus est; in quo sub littera D. habetur: *Decretorum excerpta ex Bibliotheca S. Trudonis ab Alberto Leonino nomine Universitatis Lovaniensis.*

Quid tandem effectum.

" Quâ diligentiâ illud factum est, ut cùm jam » pro magna parte suum unicuique tributum » sit, inquiunt ipsi Correctores in Præfatio» ne, ac propterea intelligi plerumque possit, » quæ Synodorum generalium, quæ summo» rum Pontificum, quæ Provincialium Con» ciliorum, quæ Patrum Decreta ac senten» tiæ, atque inter hæc, quæ S. Romanæ Se» dis probata sint, quæ minimè; vix quisquam » errare, atque incerta pro incertis sequi, » certa verò pro incertis suspecta habere post» hac queat.

Num verò hæc Correctorum opinio in tota sua latitudine vera sit infra investigabimus.

§. III.

Quæ ratio in emendatione servata.

Quoad falsas citationes quid factum.

QUoad falsas citationes, quæ in Gratiani Decreto frequentissimæ erant, hic ordo in emendatione observatus fuit.

Ubi error evidens erat, aut nonnulla Gratiani exemplaria cum veriore, atque ab aliis Collectoribus allatâ citatione consentiebant, sublatis falsis inscriptionibus veræ sunt restitutæ.

" Ubi verò, quamvis caput apud alium au» ctorem esset inventum, fieri tamen pote» rat, ut illius quoque esset, quem Gratia» nus citaret, retentâ Gratiani citatione, sa» tis visum est, locum ubi hodie habeatur, » indicare.

" Et quoniam interdum aut Capitis aliqua » quidem pars illius auctoris est, qui citatur, » aliqua verò minimè, aut verba valde sunt » mutata: id quoque est indicatum, adscri» ptumque præterea in margine quo loco idem » Caput in glossa Bibliorum ordinaria, in li» bris sententiarum & apud cæteros Collecto» res habeatur.

Quid in emendatione textûs.

Circa emendationem textûs, hæc ratio servata fuit. " Primò initia Capitum ob usitatas » Doctorum citationes non sunt mutata: sed » ubi ab originali discrepabant, in margine » aut in notatione est indicata germana le» ctio.

Hæc sane cautio necessaria fuit, quia, ut suprà monui, usque ad Contium, Capita seu Canones non citabantur nisi per verba initialia; eo quod necdum essent numeris distincta: ideoque ni hæc ratio inita fuisset, loca è Gratiano apud antiquiores Contio relata vix reperiri potuissent.

Habita ratio Glossæ.

" Deinde hæc glossæ ipsius habita ratio est, » pergunt Correctores in sua præfatione, ut » nihil in textu sit mutatum, ubi mutatio ip» sa impeditura erat quominùs, quid sibi au» ctor Glossæ voluisset, animadverti posset: » sed eodem modo aut in margine, aut in no» tatione mendum indicatum est.

" Ubi verò hæc non obstabant, hæc ferè » observata corrigendi ratio est: ut si videre» tur voluisse Gratianus Auctorum, quos ci» taret, ipsa prorsùs verba referre, ea ex ip» so Originali emendarentur, & interdum » etiam non levi proposita utilitate, aliqua » adderentur: nisi sicubi vulgata lectio visa » est melior: nam tunc illâ retenta notatum » est, quomodo Originale ipsum habet. Si » autem Gratianus non eadem prorsùs verba » afferre voluerat, sed aut in summam quam» dam ipse redigere, aut ab aliis redacta, ut » ab Auctore Glossæ ordinariæ ab Ivone & » aliis Collectoribus, referre: tunc nihil ferè » emendatum est: nisi fortè partis illius un» de Collector acceperat, restituta lectio ma» gnam afferre visa esset utilitatem: multis» que locis id notatum est, & verba ipsius » Originalis allata, ut Lector identidem in » memoriam hujus adhibitæ correctionis re» vocaretur, & labore ad Originalia adeundi » levaretur.

§. IV.

Quid in forma emendationis observatum desiderassent Eruditi.

RAtionem quam in emendatione Gratiani Romani Correctores sibi proposuerant, ipsorum verbis suprà exposuimus; eamque passim quoque servatam fuisse ex eorum notis, & Decreti emendati cum non emendato collatione constare potest.

Varietas Lectionum solum indicanda.

Porrò in hac emendationis forma illud observatum desiderassent Viri eruditi; ut vulgatæ editiones Gratiani nunquam ita fuissent immu-

immutatæ, quin ejus saltem mentio facta esset; imò, ut à variis eruditis Auctorum Correctoribus observatum est, tantùm variantes lectiones annotassent; Lectori permittentes examen & judicium, quæ è variis lectionibus verior videretur. Quin & hæc varietas lectionum nonnumquam obscuritatem, aut dubium, quod in Canone occurrit, elucidare potuisset: aut etiam detegere fontem lectionis, quæ apud veteres Auctores reperitur.

Hæc varietas ad quid profuisset.

Illud quoque nonnullis minùs conveniens visum est, quòd Viri illi eam sibi libertatem sumpserint, ut inscriptionem Gratiani, etiam interdum constantem in omnibus, tam editis, quàm manuscriptis Codicibus Gratiani, suâ auctoritate mutaverint: quo factum, ut Gratiano attribuatur id de quo numquam cogitavit; nec ampliùs tam Gratiani, quàm Correctorum opus habeatur.

Nihil in inscriptione debuisset mutari.

Sic *Canon 3. dist. 45.* in omnibus antiquis editionibus habetur cum hac inscriptione, *Ex Concilio Magontiensi*; nisi quod Demochares & Contius pro *Magontiensi*, haberent *Moguntinensi*; qui & in margine notârunt *Can. 8. Conc. Carthag. primi id habebatur.* Ex quo factum, ut Correctores Romani videntes eam Democharis & Contii notam esse veram, deletâ inscriptione, quæ in omnibus Gratiani editionibus habebatur, hanc ex Concilio Carthaginensi primo substituerint; cùm id potiùs in margine, ut Contius & Demochares fecerant, notatum fuisset. Hic quidem in nota subjecta veteris inscriptionis meminerunt, & unde ejus correctio desumpta sit indicant; sed nec id ubique monendum censuerunt.

Exempla mutationis.

Pro exemplo sit. *Canon 34. dist. 50.* in omnibus antiquis editionibus hanc præfert inscriptionem: *Rabanus Archiepiscopus scribit ad Heribaldum*; Correctores Romani nullâ suæ additionis factâ mentione, addiderunt in contextu Gratiani: *ex libr. pæn. cap. 1.* hoc est, ex libro pœnitentiali *cap. 1.*

Quæ inscriptio non tantum falsò attribuitur Gratiano: sed & falsa est; cum è contra vera esset ipsius Gratiani. Nam nullus Liber Rabani pœnitentialis umquam inscriptus legitur Heribaldo; sed extat Epistola ad *Heribaldum*, in qua præsens Canon extat; non capite primo, sed decimo; de quo consule Balusium tum in notis ad hunc Canonem, tum in præfatione ad citatam Epistolam Rabani.

Inscriptio Romana falsa; & vera Gratiani.

Similiter inscriptio Canonis *4. dist. 68.* ex emendatione Romana habet: *Leo I. ad Episcopos Germaniæ & Galliæ Epist. 86. aliàs 88.* quæ inscriptio non tantùm adversatur omnibus Gratiani Editionibus, adeóque Gratiano imponit, sed & manifestè falsa est: cùm ex contextu Epistolæ compertum sit, eam nequaquam Leoni I. adscribi posse, uti observat in suis ad hunc Canonem notis Stephanus Balusius; & fusè ac solidè probat Paschasius Quenellius in Dissert. 11. Operibus S. Leonis annexâ: ibidem tamen monens, eam posse videri esse Leonis III. adeóque veram esse potuisse Gratiani inscriptionem, quæ eam tribuit simpliciter *Leoni*, non exprimendo, num primo, num tertio.

Alterum exemplum.

Ex his aliisque similibus non paucis fat intelligitur, quàm fundata sit nonnullorum querimonia, quòd sublatis Gratiani inscriptionibus, aliæ substitutæ fuerint; & non potiùs si quæ mutatio facienda judicaretur, ea in margine aut alibi annotata fuisset; intacto manente ipsius Gratiani contextu.

Verùm de eo major extat Virorum eruditorum querimonia, quod ipsum textum Canonum, prout à Gratiano referebantur, vel additione aliquorum verborum, aut eorum detractione sæpiùs mutaverint.

Exemplum sit *Can. 3. caus. 8. q. 1.* ibi post verba, JUDICIO EPISCOPORUM, *in Codicibus Gratiani etiam manuscriptis*, uti Correctores monent, *sequebatur*: ET ELECTIONE CLERICORUM: *quæ sunt expuncta*, inquiunt, *quia neque in Originali, neque apud cæteros Collectores leguntur.*

Exemplum primum.

Sed nonne satiùs fuisset textum servare integrum, & in notis admonuisse, eam clausulam non extare in Originali neque apud cæteros Collectores? Quidnî fortassis Gratianus exemplar aliquod viderit Concilii Antiocheni, in quo clausula continebatur?

Interdum autem mutarunt contextum, monendo tantum in genere aliquid mutatum; quid verò illud sit, subticentes.

Exemplum secundum.

Exempli gratiâ, in *Canone 7. caus. 34. q. 1.* emendata & addita esse nonnulla ex Originali & cæteris Collectoribus notant; sed quid emendatum aut additum sit, non exprimunt.

Quinimo interdum aliqua addita sunt, nequidem in genere ullius emendationis factâ mentione.

Plura istius exempla qui volet reperiet ex collatione Decreti emendati cum non emendato; unum hoc pro specimine accipe.

In Canone 4. dist. 22. post hæc verba: *De Constantinopolitana Ecclesia quod dicunt, quis eam dubitet Sedi Apostolicæ esse subjectam?* sequitur: *Quod & D. Piissimus Imperator, & frater noster Eusebius ejusdem civitatis Episcopus assiduè profitentur*: quæ clausula deest in omnibus antiquis Gratiani exemplaribus & editionibus, etiam apud Democharem & Contium; adeo ut evidens sit, eam à Correctoribus Romanis additam esse; nullâ tamen additionis facta mentione, aut insinuatione.

Exemplum tertium.

Ex hac tum inscriptionum, tum textuum immutatione, fit, ut sæpius diximus, ut Gratiani collectionem hodie non habeamus, sed collectionem Romanorum eodem ordine dispositam, qui à Gratiano servatus fuerat.

Consectanea ex hac immutatione.

Ulterius ex hac immutatione contingit, ut quæ in antiquis auctoribus ex Gratiano citantur, & pro auctoritate adferuntur, in ipso Decreto Gratiani non amplius reperiantur.

Denique quis ambigat, quin etiam & ipsa errata auctorum multùm nonnumquam asserendæ & eruendæ veritati subserviant? præsertim auctoris, qui sæculis pluribus publicè in scholis & judiciis, atque à Theologis & Canonistis, tamquam totius rei Canonicæ absolutum & perfectum armamentarium habitus fuit.

Hinc facilè est concludere, quod licet fatendum sit Romanam hanc Decreti Gratiani emendatam editionem in plurimis locis Conciliorum, Patrum aliorumque Auctorum, è quibus sua desumpsit Gratianus, textibus esse conformiorem; & à multis mendis & sordibus esse purgatam, tamen si ipsam Gratiani collectionem, ut à Gratiano edita est; & apud veteres Theologos & Canonistas recepta & laudata fuit, consulere velimus, recurrendum esse ad editiones, quæ Romanam correctionem præcesserunt.

Veteres Gratiani editiones consulere interdum convenit.

§. V.

§. V.

Errata Gratiani post emendationem Romanam.

GRegorius XIII. in Bulla in commendationem Decreti Gratiani jam emendati edita injungit omnibus Christi fidelibus, " ut » quæ emendata & reposita sunt, omnia quam » diligentissimè retineantur, ita ut nihil ad» datur, mutetur aut imminuatur.

Non est prohibitum inquirere in errata Gratiani.

Hac tamen Pontificis declaratione nequaquam effectum est, quin etiam post Romanam emendationem plura errata & apocrypha in Gratiano superesse, quæ omnem Romanorum notam effugerunt, fateri debeamus.

Judicium Eruditorum de Decreto emendato.

Unde de Gratiano, etiam emendato, dixit Antonius Possevinus in Apparatu sacro *lib.* 1. " De Gratiano id sciendum est, eum sæpe » errasse tribuentem iis auctoribus opera, quo» rum non sunt. " Addit aliquot exempla. Et ante ipsum Bellarminus in Scriptoribus Ecclesiasticis in Gratiano, plurima refert erratorum notabilia exempla, quæ ipsi Correctores ne verbo quidem attigerunt; imo nonnulla ex iis pro veris ipsi agnoverunt.

Multa errata manserunt intacta.

Et quid plura, quis nescit hodie pro apocryphis haberi veterum Pontificum, qui Siricium præcesserunt Decretales Epistolas; aliaque plurima quæ Isidorus vulgo *Mercator* summâ audacia & impudentia confinxit & supposuit, quibus tamen Gratiani Decretum plenum est; eaque omnem correctoriam censuram evasere, imo tamquam ad sinceros fontes sæpius ab ipsis Correctoribus Romanis ad illa Lector remittitur.

Imo tantum abest, ut viri illi Decretales illas pro apocryphis haberent, ut notas Antonii Contii, qui plerasque ut suppositias rejiciebat, omittendas censuerint; neque earum notarum in hoc articulo ullam rationem habuerint.

Alia errata non correcta.

Quid de Decretis quæ sub nomine Concilii Eliberitani refert Gratianus; neque à Correctoribus Romanis in dubium vocantur, quæ Vir eruditus Ferdinandus Mendoza *lib.* 1. *de confirm. Conc. Eliberitano cap.* 6. suppositios esse evidenter ostendit; imo plures illorum ex Canonibus diversarum Synodorum in unum conflatos fuisse.

Quis insuper ignorat, quot hoc sæculo prodierint variorum Patrum castigatæ editiones, in quibus tamquam supposititia probata & rejecta fuêre quamplurima, quorum fragmenta sub nomine illorum Patrum Gratianus retulerat, & Correctores Romani pro indubitatis Patrum illorum operibus habuere?

Nequaquam igitur etiam post Romanam emendationem recipiendum ut sincerum, aut suo originali conforme, quidquid à Gratiano refertur; imo nec omnia quæ ipsi notarunt aut mutarunt, pro talibus habenda: cum certum sit, ut supra vidimus, etiam Correctores Romanos aliquibus attribuisse aliqua, quæ posteriorum diligentior inquisitio reperit iis tribui non posse; aliaque tamquam apocrypha rejecta, quæ Romani Correctores pro sinceris monumentis susceperant.

Inutilis non est correctio Contii.

Ex dictis quoque conficitur, nec post correctionem Romanam inutilem esse correctionem & notas Antonii Contii.

Prima ratio.

Constat enim quædam ipsum annotasse tamquam apocrypha, quæ ut talia hodie etiam ab omnibus agnoscuntur, à Romanis tamen Correctoribus nequaquam notata; uti sunt, ut supra diximus, omnes illæ Decretales Epistolæ veterum Pontificum. Quædam deinde à Contio ex originali in margine ad supplendum fragmentum Gratiani notantur, quæ Romani omiserunt.

Secunda.

Denique Romani Correctores Canones aut fragmenta à Gratiano relata interdum ex originali suppleverunt, nulla factâ distinctione supplementi & textûs Gratiani; ut propterea nesciri interdum possit, quid Gratianus voluerit. At Contius dum ex fontibus, vel aliunde ad complendum aut elucidandum textum aliquid supplet, illud distincto à reliquo textu charactere notavit. Quod tamen & in Contio reprehendit Antonius Augustinus in præfatione ad antiquas collectiones Decretalium; " res » enim, ait, est plena periculi; cum facilè in » his Librarii labi soleant, & aliena verba vel » longius separata in nostrorum verborum nu» merum referre.

Ita metuebat Vir ille, ne textus alicujus auctoris admixtione alienorum verborum immutaretur.

CAPUT III.

De Auctoritate Decreti Gratiani.

§. I.

Decretum Gratiani passim fuit receptum.

Decretum Gratiani omnibus præcedentibus collectionibus prælatum.

ANTONIUS Augustinus relatis cum laude variorum doctorum Virorum collectionibus; dicit: " Sed Gratia» nus eorum omnium luminibus obstruxit, » multis quæstionibus & distinctionibus additis » ex jure civili Romanorum, quod tunc revi» viscere cœperat, multis capitibus.

Ab omnibus passim recipitur.

Quin eò brevi pervenit, ut verè de Gratiano dixerit idem Aug. *lib.* 1. *dial.* 1. *de emendat. Grat.* quod licet verum esset, quod Gratianus nihil attulisset quod non apud anteriores Collectores reperitur, " feliciorem tamen cæte» ris Collectoribus fuisse negari non posse, » quos diu in tenebris fuisse novimus, dum hic » in omnium manibus versatur, multorum » Interpretum illustratur lucubrationibus, re» fertur denique in judiciis omnibus, atque à » Theologis non minus quam à Juris utriu» que peritis in pretio habetur. " Hæc ille.

Et sanè de Juristis res per se patet, cum eorum commentarii vix ex alio, quàm ex Gratiani Decreto Canones exhibeant; eumque passim ut Juris & Canonum præcipuum fontem respiciant. Et quia in Scholis alios sibi vix Canones prælegi audiunt, dum ad forensia properant, causis Ecclesiasticis instruendis aut decidendis ex hoc Decreto Canones haurire solent. Si Theologorum quoque commentarios, præsertim antiquiores, inspiciamus, auctoritates vix alias, quam ex Gratiano petitas reperiemus. Atque hinc & in his & in illis lapsus frequens; dum Gratiani suppositias merces à veris non distinguunt; à quo nec S. Thomas omnino est immunis.

Collectores Decretalium illud consuluerunt.

Ulterius ea fuit Gratiani auctoritas, ut sequentes Decretalium Collectores, ejus collectionem ut Canonum Codicem seu Decretorum corpus respicerent; atque ad eam vel remitterent, vel quod opportunum videbatur excer-

excerperent; parum soliciti, an ea quæ Gratianus referret, sincera essent an mutila, vel apocrypha.

Exemplis paucis hæc declarasse sufficiet.

Bernardus Papiensis auctor primæ collectionis Decretalium *lib.* 1. *tit.* 4. *cap.* 9. ait, *Illud autem, quod de Archiepiscopi consecratione, ordinatione, &c.* UT IN TRACTATU ORDINANDORUM.

Collectores Decretalium remittunt ad Decretum Gratiani.

" Ex quo apparet, ait Antonius Augustinus » in notis ad primam collectionem Decreta» lium, *tit.* 4. *cap.* 9. Bernardum Papiensem » habuisse rationem collectionis Gratiani, & » noluisse repetere, quæ is conscripsisset. Nam» que tractatus ordinandorum appellari solet » a Gratiano, à *distinctione* 23. *usque ad quæ» stionem primam sive causam* conscripta. In» terpretes quoque veteres Alanus, Vincen» tius, Tancredus, Laurentius & cæteri, cùm » capita collectionis istius referunt, semper » *supra* addunt, perinde ac si post Gratiani » volumen hoc adscriptum esset. Si quis hanc » clausulam integram desideret, videat *caput* » 1. *dist.* 66.

Quid vox supra & vox extra in Decretalibus posita significet.

Et quidem in Decretalibus frequenter occurrit illa particula *supra*, qua indicatum voluere citationem esse in Collectione præcedenti, sive superiore, id est, Decreto Gratiani.

In citatione verò Decretalium addita fuit, vox *extra* quâ denotabant, collecta illa esse *extra* Decretum Gratiani.

Hinc Bernardus Papiensis primus post Gratianum Decretalium Collector suam collectionem ita inscripsit, *Breviarium extra*, hoc est *extravagantium*: eo quod præcipua Collectorum post Gratianum intentio esset solum colligere quæ *extra* Decretum Gratiani quasi *vagabantur*.

Cur Decretales post Gratianum dicta extravagantes.

Hanc Bernardi Papiensis mentem expressit Vincentius Hispanus vetus Decretalium Interpres, cujus hæc sunt verba apud Antonium Augustinum in notis ad primam collectionem Decretalium. " Quia non omnia comprehendi » poterant in Decretorum corpore ut *dist.* 19. » *Si Romanorum*. Ideo Magister Bernardus » Papiensis Præpositus hoc opus compilavit; » cujus intentio est, diversa extravagantia » Romanorum Pontificum, & auctoritates no» vi, & veteris Testamenti compilare sub ti» tulis. Materia sunt ipsæ Constitutiones, seu » Decretales, &c.

Ut vel inde sat intelligi queat, qua in æstimatione apud Decretalium Collectores fuerit Decretum Gratiani.

Indifferenter sine examine Canones Gratiani assumebantur.

Neque multum erant sollicitì, num cum suo relatum congrueret originali, modò Gratiani fide niteretur.

Exemplum sit. In *cap.* 1. de capellis Monach. in prima collectione ponitur Decretum sub nomine Synodi Claromontensis sub Urbano II. cùm nusquam in Synodis sub Urbano II. tale Decretum reperiatur; uti ad *Can.* 2. *caus.* 16. *q.* 7. notant Correctores Romani; sed satis erat à Gratiano in citato Canone 2. ex illa Synodo referri.

Sic & Innocentius III. in *cap.* 11. *de renuntiatione*, utitur auctoritate Canonis 2. pseudo-Synodi Photianæ; eo quod sub nomine Concilii legitimi Constantinopolitani eum retulisset Gratianus *Can.* 47. *caus.* 7. *q.* 2. ut notavimus supra *p.* 3. *c.* 3. §. 9.

Similiter in *cap.* 13. *de judiciis*, Constitutio tribuitur Theodosio Imperatori; quæ nullâ specie eidem adscribi potest; eo quod Gratianus per errorem eam Theodosio tribuisset in *Canone* 35. *caus.* 11. *q.* 1. ex more nempe illius temporis, quo non ad fontes, sed ad Gratianum recurri solebat; quod infinitis propemodum exemplis ostendi posset.

§. II.

Qua ratione tanta Decreto conciliata auctoritas?

MIrum alicui non immeritò videri posset, quomodo opus privati Monachi, qualis fuit Gratianus, tanta confusione compactum, tot erratorum congerie refertum ad eam auctoritatem & venerationem, de qua in §. præcedenti, pervenire potuerit; tantòque Doctorum tam Theologorum quàm Jurisperitorum consensu & applausu suscipi & laudari meruerit.

Duo ad hoc concurrunt.

Duo potissimum ad hoc opus specialiter, præ aliis Canonum collectionibus amplectendum, ejusque auctoritatem promovendam conduxisse videntur.

Methodus quam in tractando observavit Gratianus.

Primum, methodus tractandi, & materia quæ Decreto continetur.

Collectores enim ante Gratianum ipsorum Conciliorum, aut Pontificum Decreta, vel SS. Patrum aliorumque Auctorum sententias simpliciter referebant; at Gratianus cùm plures Canones, aut Patrum sententias inter se in speciem discordare vidit, varias interpretandi & conciliandi rationes excogitavit & proposuit; unde & opus ejus nomen accepit *Concordia discordantium Canonum*.

Adhæc, varias quæstiones in utramque partem discutit; ac discussas tandem resolvit.

Porrò cum sub idem tempus exoriri cœpisset disciplina tractandi, quam vulgo dicimus, *scholasticam*; quæ in argumentationibus, variisque quæstionibus in utramque partem discutiendis non parum occupatur; mirè placuit Doctoribus illius temporis methodus Gratiani; utpote scholasticum tractandi modum multùm redolens.

Accessit & ipsa Gratiani materia. Gratianus enim præ reliquis Canonum Collectoribus jure civili Romanorum utitur, quod tum primum publicè in Academia Bononiensi doceri & exponi cœperat: quo titulo Academiæ illius Doctoribus, præcipuè Jurisconsultis Gratiani collectio præ reliquis placuit.

Academia Bononiensis fama multum Decreti auctoritatem promovit.

Alterum, quod ad diffundendam longè lateque hujus operis famam juvit, erat Academiæ Bononiensis tunc temporis nomen.

Cum enim in ea pene sola, eâ ætate jus civile Romanorum in toto Occidente prælegeretur, ad ipsam undique Juris studiosi in magno numero confluebant: qui cum à Juris Ecclesiastici Professoribus nihil præter Decretum Gratiani prælegi audirent; atque in illud Glossas ac commentarios edi; illudque ut unicum Sacri Juris Codicem consuli, magnam indubiè paulatim animis ipsorum illius existimationem instillavit.

Cumque studiorum curriculo absoluto ad proprios lares remeantes, hac circa Decretum existimatione imbuti, nihil præter Canones in eo contentos, atque glossas & commentarios in eosdem deprædicarent, & secum comportarent, non difficulter intelligitur, summam hoc potuisse auctoritatem operi illi apud varias gentes longè lateque conciliare: maximè accedente temporum illorum conditione,

ne, quod sine ullo ferè examine tamquam authenticum reciperetur, quidquid in Collectoribus occurrebat.

§. III.

An Decretum publica auctoritate polleat?

Ex persona Gratiani non habet.

DEcretum Gratiani nullam publicam auctoritatem à suo posse mutuare auctore, apud omnes in confesso est.

Cum enim Gratianus Monachus nullâ in Ecclesia publica auctoritate esset donatus, etiam suo operi eam dare non potuit.

Neque pariter Decreto Gratiani publicam auctoritatem conciliat ejus in Scholis publica prælectio. Si enim Trithemio credimus, ante tempora Gratiani Pannormiâ Ivonis utebantur Juristæ. Et quid notius, quam Theologis in Academiis pluribus prælectum fuisse opus Magistri sententiarum, quod tamen publicâ auctoritate pollere nemo umquam dixit.

An ab Eugenio III. probatum?

Quod verò nonnulli dicere voluerint Decretum Gratiani ab Eugenio III. sub quo vixit Gratianus, approbatum fuisse; " Cùm illud nullo (præter unum Trithemium) probent idoneo teste," inquit Boëtius Epo apud Duacenses, olim Canonum Antecessor Primarius *lib.* 2. de Jure sacro num. 134." meritò rejicitur à nobis ut suspectissimum; cùm neque diligentissimus in rebus talibus adnotandis Antoninus Archiepiscopus Florentinus, neque Platina χρονογράφος Pontificum accuratissimus, neque quisquam probatus Auctor alius, qui quidem nostras venerit in manus, id affirmet. Quin imò contra sentiunt Interpretes ad unum omnes nostri tam Civilis Juris quàm Pontificii, non ab ullo umquam Pontifice nominatim fuisse probatum Gratiani hoc Decretum, sed solâ consuetudine receptum; neque plus auctoritatis adhuc habere, quàm per se habeant authoritates ipsæ sive Pontificum, sive Conciliorum, sive quorumlibet aliorum Scriptorum, ex quorum fragmentis Decretum suum Gratianus post Isidorum & Burchardum & Ivonem & alios consarcinavit; in propriis autem Gratiani verbis nihil esse majoris auctoritatis, quam quantum ratio & æquitas per sese patiantur, cum non plus tribuatur (in solis quidem suis) Gratiano, quàm Interpreti cuiquam alteri.

Judicium Antonii Augustini de auctoritate Decreti.

Hæc ille. Cui plenè consonat Vir in re Canonica versatissimus; quique summo studio Libros duos Dialogorum de Emendatione Gratiani summâ eruditione confectos edidit, Antonius Augustinus in Præfatione ad Canones pœnitentiales: " Est etiam, inquit, delectus habendus & ratio auctoritatis constituentium, in quo video multos Juris Pontificii studiosos vehementer decipi, qui Gratiani collectionem parem vim cum Gregoriana habere putant: cùm tamen Gregorius IX. Pontificiâ auctoritate usus omnibus in eo volumine Decretalium contentis, vim legis statuerit: Gratianus unius Magistri & Monachi personam gerens, ea, quæ refert non majori pollere potuit efficere auctoritate, quàm anteà fuerunt. Itaque si qua sunt ab eodem relata ex Pontificiis Epistolis, aut ex Conciliis generalibus sumpta; eâ supremâ illâ potestate, quâ excellunt, apud omnes vim legis obtinent: At quæ ex Provincialibus Conciliis, aut ex Episcoporum, aut aliorum S. Virorum Libris, aut Epistolis accepta sunt, ea generalem non habent auctoritatem. Accidit autem sæpe ut falsæ sint apud Gratianum inscriptiones singulorum Capitum... Ita fit, ut ne illa quidem Capita vim legis obtineant, quæ dicuntur esse sumpta ex Romanorum Pontificum, aut ex generalium Conciliorum Decretis; sed necesse est adire fontes unde emanarunt, ut certa ab incertis distinguamus.

Judicium antiquum Theologorum Parisiensium.

Observanda quoque hanc in rem vetus ac doctissima Theologorum Parisiensium Dissertatio edita in confirmationem Censuræ Episcopi Parisiensis contra aliquem è Familia S. Dominici, qui sustinuerat, nihil reperiri apud S. Thomam quod non esset credendum: cujus Dissertationis hæc est summa, nec S. Thomæ, nec Magistri sententiarum, nec *Gratiani*; imò nec cujuslibet alterius Doctoris, adeò esse per omnia veram sententiam, quin & errare & labi quandoque possit: quod nonnullis ex S. Thomæ, Magistri sententiarum, & *Gratiani* desumptis errorum exemplis, ostendere conantur. Scripta fuit hæc Apologia anno 1277. & extat ad calcem Magistri sententiarum.

§. IV.

Nullâ quoque publicâ auctoritate pollet post Correctionem Romanam.

DEcretum Gratiani ante Correctionem Romanam auctoritatem Juris non obtinuisse facilè omnes concedent; atque de eo dumtaxat tempore loqui suprà citatos Auctores prætendunt nonnulli, qui post hanc correctionem volunt illud auctoritate Gregorii XIII. ita esse probatum, ut Canones sive Capita Gratiani undecumque desumpta Juris auctoritatem acceperint, non secùs atque Capitula in Decretalibus Gregorii IX. relata; idque per Breve dicti Pontificis Gregorii XIII. editioni Romanæ correctæ præfixum: in quo *jubet; ut quæ emendata & reposita sunt, omnia quàm diligentissimè retineantur, ita ut nihil addatur, mutetur aut imminuatur.*

Auctoritate Gregorii XIII. Decretum prætenditur confirmatum sed malè.

Verùm, hæc non ad auctoritatem aliquam publicam Decreto impartiendam spectant, sed ad cavendum ne quis Operi publico, auctoritate sive curâ Romani Pontificis purgato & correcto, privatâ auctoritate quidquam addere aut detrahere audeat.

Quam suam mentem apertiùs in aliis suis litteris eidem Operi præfixis, declaravit his verbis: " Nos opportunè providere volentes, ut hoc Jus Canonicum sic expurgatum ad omnes ubique Christi Fideles fartum tectum perveniat, ac ne cuiquam liceat eidem operi quidquam addere, vel immutare aut invertere, nullavè interpretamenta adjungere, sed prout in hac nostra Urbe Roma nunc impressum fuit, semper & perpetuò integrum & incorruptum conservetur: Motu proprio, &c.

Verba Pontificis etiam privatas Gratiani opiniones respiciunt.

Quid manifestius quàm id unicè intendisse Pontificem, ne quidquam post Romanam correctionem Corpori Canonico à se emendato *adderetur* aut *detraheretur*, vel *immutaretur*.

Adhæc, cùm jam relata Pontificis verba totum Gratiani Decretum respiciant, etiam consequenter referuntur non tantùm ad ea, quæ ex Conciliis vel Epistolis Pontificum, aut SS. Patrum aliisque monumentis desumpsit Gratianus; quæ sub nomine *Canonum* citat,

tat, sed prætereà ad ipsas privatas Gratiani opiniones; quas auctoritatem Juris habere; atque à Pontifice ita probatas esse, ut ab iis recedere non liceret, nemo hactenùs asserere ausus fuit.

Liberum est à sententia Gratiani recedere, & sæpiùs recedit Glossa.

Exempli gratiâ Gratianus in principio distinctionis 18. dicit: "Episcoporum igitur » Concilia, ut ex præmissis apparet, sunt in» valida ad definiendum, & constituendum, » non autem ad corrigendum. Sunt enim ne» cessaria Episcoporum Concilia ad exhorta» tionem, & correctionem, quæ etsi non ha» bent vim Constitutionis, habent tamen au» ctoritatem imponendi & indicendi quod aliàs » statutum est, & generaliter seu specialiter » observari præceptum.

Hanc Gratiani opinionem, quæ negat Episcoporum Conciliis auctoritatem constituendi, & etiamnum hodie Decreto emendato continetur, quisquamne dicet publicâ Ecclesiæ auctoritate probatam? Quam jam pridem his verbis improbavit ipsius Gratiani Glossographus: "Illud non est verum, quia Episcopi » bene condere possunt Canones Episcopales; » Archiepiscopi Provinciales: quia quilibet » populus & quælibet Ecclesia sibi potest sta» tuere jus aliquod.

Opinio Gratiani ab omnibus improbata.

Gratianus *distinctione* 1. de Pœnitentia in utramque partem disputat, an pro remissione peccatorum mortalium in Sacramento Pœnitentiæ requiratur oris confessio ipsi Sacerdoti facienda, an verò non sufficiat soli Deo confiteri; ac tandem allegatis multis Patrum sententiis post Canonem 89. finit his verbis: "Quibus auctoritatibus, vel quibus rationum » firmamentis utraque sententia satisfactionis » & confessionis innitatur, in medium brevi» ter exposuimus. Cui autem harum potiùs » adhærendum sit, Lectoris judicio reserva» tur. Utraque enim fautores habet sapien» tes, & religiosos Viros.

Num hoc rursus Gratiani fluctuans in utramque partem judicium ab Ecclesia probatum asseremus? An non potiùs dicemus cum ipsis Romanis Correctoribus: "Certissimum est, » & pro certissimo habendum, peccati mor» talis necessariam esse confessionem Sacra» mentalem, eo modo ac tempore adhibi» tam, quo in Concilio Tridentino post alia » Concilia est constitutum.

Plura alia Gratiani dicta, quæ jampridem improbavit Glossa, item S. Antoninus; & quæ tamen post emendationem Romanam supersunt, vide citata in notis subjectis dialogo 18. *lib.* 2. Antonii Augustini de emendatione Gratiani: & in summa S. Antonini *p.* 4. *tit.* 11. *cap.* 8.

Judicium Doctorum de auctoritate Decreti emendati.

His aliisque rationibus moti eruditiores passim tam Theologi, quam Canonistæ, idem planè judicium de relatis à Gratiano, Conciliorum & Pontificum Decretis, SS. Patrum aliorumque Authorum sententiis proferunt post Romanam editionem emendatam, quale ante eam datum fuit: nimirum singula, quæ in eo comprehensa sunt, ad suos fontes & origines revocanda esse; *eo quod*, ait Andræas Vallensis in proœmio paratitlorum Decretalium §. 8. num. 12. *ratione Auctorum, è quibus Decreta desumuntur, major vel minor fit eorum auctoritas.*

Vallensi succinit alter Academiæ nostræ Auctor Henricus Zoësius in præfatione ad Decretales *num.* 10. qui ibidem probans Decretum Gratiani à nullo Pontifice probatum, ait: "Neque item rectè quis allegaverit, » Decretum à Gregorio XIII. emendatum, » retineri jussum, eique addi aut detrahi quid » vetitum esse: nam hoc nihil ad confirma» tionem singulorum eo contentorum, & non » alio fine id factum, quam ut fides sit penes » auctorem; nec alia Canonum ibi contento» rum est auctoritas, quam fontium unde ema» narunt.

Judicium Henrici Zoësii.

Sed ut nostrates Theologos, Canonistasque prætereamus, quid ipsi Romani, etiam recentiores sentiant audiamus.

Judicium Fagnani.

Fagnanus ad *Cap.* 1. *de constitut.* num. 58. probat opinionem Joannis Andreæ, quod *generaliter Decreta Conciliorum, Decretales & leges civiles à Gratiano ibidem inserta, non aliam habent auctoritatem quam leges ipsa, Decreta vel Decretales.*

Cardinalis de Luca.

Et latiùs Cardinalis de Luca in Annotat. ad Concilium Trident. discursu 28. *num.* 8. "Decretum Gratiani non habet vim Legis de » per se, utpote continens privatam Colle» ctionem plurium sententiarum SS. Patrum, » sive aliquorum Decretorum Conciliorum » generalium, vel Provincialium, nec non re» gistrationem aliquarum Legum civilium, » quæ antiquitùs ante inventionem vel com» munem receptionem, seu usum totius Cor» poris civilis juxta compilationem Justiniani, » sparsim circumferebantur per manus ali» quorum eruditorum, sive registrata habeban» tur in Codice confecto per Gothicos Re» ges, qui in aliquibus Hispaniæ partibus re» gnabant; atque eatenus aliqui ex dictis Ca» nonibus vim legis habent, quatenus de per » se, eam auctoritatem circumferebant, ut » sunt Decreta aliquot Conciliorum, sive illæ » SS. Patrum traditiones quas Ecclesia re» cepit.

His uno penè calculo subscribunt tam Theologi quam Canonistæ, negantes auctoritatem Juris volumini, quod & hodie post repurgationem factam, mendis erroribusque non paucis scatere sciunt.

Decretum Gratiani non ita probatum ut Institutiones Justiniani.

Hoc quidem agnoscunt, opus aliquod à privatis Viris eruditis collectum, & in ordinem redactum, Ecclesiæ, aut Principis auctoritate posse probari; eoque contenta vim legis obtinere; at id quoad Decretum Gratiani contigisse negant; neque Gregorium XIII. aliumve aliquem Romanum Pontificem umquam edixisse de contentis in Decreto Gratiani, quod de *Institutionibus* Juris Civilis à privatis quibusdam compilatis dixit Justinianus in proœmio Institutionum §. 6. *Et legimus & recognovimus*, & PLENISSIMUM *nostrarum Constitutionum* ROBUR eis *accommodavimus*; sed solum jussisse, ne Decreto emendato quidquam adderetur, aut detraheretur, vel immutaretur: quod & de alio quocumque opere verè dici & statui posset.

§. V.

Utilitas Decreti Gratiani.

Ex communi Decreti receptione auctoritas illi accedit.

TAmetsi communi tam Theologorum quàm Canonistarum consensu Decreto Gratiani, etiam post emendationem Romanam, Juris auctoritas negetur; quia tamen à pluribus jam sæculis publicè, tamquam pars Corporis Canonici in Scholis prælegitur, commentariis illustratur; atque ad controversiarum decisionem ex illo tamquam Canonum Codice

Codice Canones allegari & citari à Canonistis consueverunt, non dubium quin vel ex illa receptione aliquid saltem auctoritatis Canonibus illis, sive fragmentis à Gratiano relatis accedat: præsertim cùm per quatuor facilè sæcula, Theologi atque Canonistæ ad hoc Decretum, tamquam Canonum Ecclesiasticorum Codicem communiter recurrerint.

Frequenter utilius est è Gratiano, quàm ex fonte Canones allegare.

Quapropter si Canon alicujus particularis Concilii, aut sententia S. Patris alteriusvè probati Auctoris à Gratiano referatur; & quis illius Canonis aut sententiæ auctoritate uti velit, sæpiùs non inutile erit, eum è Decreto Gratiani citare; præcipuè si cum Canonistis agatur.

Cùm enim hi à puero Decreto Gratiani assueverint; illudque unà cum reliquis partibus Juris Canonici in Scholis prælegi & exponi audiverint, majorem eis ideam imprimere solent qui è Decreto Gratiani proferuntur Canones, quàm è Synodis aliquibus aut Patribus aliisque Auctoribus, quos penè numquam legunt; imò de quibus frequenter nec audiverunt; creduntque communiter quæ ex his referuntur, Theologos, non Canonistas spectare; nullaque auctoritate valere nisi in Decreto Gratiani sint canonizata.

Hac indubiè de causa, qui Concilia & Patres ediderunt, in margine notare consueverunt loca Gratiani, in quibus Canones aut Patrum sententiæ referuntur.

Lectio Gratiani utilis ad assequendam notitiam disciplinæ Ecclesiasticæ.

Adhæc nemo ambigere potest, quin in Decreto Gratiani contineantur quamplurima, idque in omnibus penè disciplinæ Ecclesiasticæ articulis, tum Conciliorum & Pontificum Decreta, tum SS. Patrum sententiæ, quæ puriorem Ecclesiæ disciplinam repræsentant, atque abusus condemnant: adeò ut certum sit, ejus lectionem non modò non esse inutilem, sed plurimùm commendandam; ut per eam vera Ecclesiæ disciplina hauriatur: modò cùm ea instituatur discretione, ut non omnibus in eo relatis tamquam sinceris illorum Conciliorum, Pontificum, Patrum aliorumque Auctorum verbis, sub quorum nomine proferuntur, indifferenter fides habeatur: atque fragmenta nonnumquam cum integro suo contextu conferantur: quia ut supra monui, non semel contingit, fragmentum à Gratiano à reliquo contextu rescissum, alium, aut obscuriorem sensum reddere, quàm cum quem totus contextus exprimit.

Non omnia rejicienda à Gratiano relata; quia hodie in fontibus reperiuntur.

Hoc unum hìc monendum censui, non mox ut apocryphum aut falsum esse rejiciendum à Gratiano relatum; eò quòd hodie sub nomine Synodi aut Authoris, è quo Gratianus recitat, non reperiatur; cùm certum sit, multa vera esse, quæ temporum vetustas nobis subtraxit, aut hactenùs celavit.

Quidnî enim quædam Gratianus suo tempore vidisse potuit, quæ vel temporum injuriâ perierunt, vel hactenùs sub pulveribus Bibliothecarum delitescunt.

Utque id possibile esse ostendamus, exempla bina à Stephano Balusio in notis ad Dialogos Antonii Augustini accipite.

Probatur per exempla.

Gratianus 7. *q.* 1. *in principio*, citavit Canonem ex Concilio apud *Arverniam* celebrato, uti etiam Burchardus & Ivo; cùm verò eum Antonius Augustinus in vulgatis Concilii Arverniensis Canonibus non invenerit, sed inter Canones Concilii Aurelianensis V. sibi visus est justè in hoc loco reprehendisse prædictos Collectores, notando, illos falsò attribuisse Concilio Arverniensi Canonem Concilii Aurelianensis. Non viderat nimirum Vir eruditus (uti nec Correctores Romani, qui hìc etiam Gratianum correxerunt) Synodum Arverniensem II. quam juxta exemplar quod extat Tolosæ in Bibliotheca Fuxensi, edidit Jacobus Sirmundus, in qua hoc ipsum à Gratiano, Burchardo & Ivone relatum Decretum extat. Habetur tom. 5. Concil. ultimæ edit. *p.* 401.

Alterum exemplum occurrit in *Can.* 4. *caus.* 1. *q.* 3. cum hac inscriptione à Gratiano relato: *Ex Concilio Urbani Papæ habito Arverniæ.* Hunc Canonem cùm Jacobus Sirmundus non reperisset inter vulgatos Canones illius Synodi, sed legeret inter non editos Concilii, quod anno sequenti Urbanus II. habuit apud Nemausum, admonuit in Antirrhetico secundo adversùs Aurelium *p.* 97. falsam esse ejus Canonis inscriptionem apud Gratianum, eumque esse restituendum Concilio Nemausensi. At injustè Gratianum falsæ inscriptionis accusasse patuit; cùm repertum fuit ex vetustis Manuscriptis, hunc Canonem editum reverà fuisse in Concilio Claromontano apud Arverniam sub Urbano II. & anno sequenti in Synodo Nemausensi renovatum. Vide Notas Gabrielis Cossartii S. J. tom. 10. Concil. *pag.* 590.

PARS SEPTIMA.

De Veteribus Decretalium Collectionibus.

CAPUT PRIMUM.

De prima & secunda Decretalium Collectione.

§. I.

De prima Decretalium Collectione.

Quis hujus collectionis Auctor.

PRIMUS post Gratiani collectionem Bernardus *Circa* Papiensis Præpositus, ac postmodùm Episcopus Faventinus collectionem fecit, quam ipse *Breviarium Extra* sive *Extravagantium appellat*: eò quòd collectum sit ex iis quæ *extra* Decretum Gratiani *vagabantur*; unde & supplementum quoddam est ipsius Gratiani.

Quid continuat.

Eâ ratione omnes post Gratianum Decretalium collectiones citari solebant per voculam *extra*; per quam & hodie Decretales Gregorii IX. allegantur, ut infra notabitur.

Præter antiqua à Gratiano omissa monumenta, Romanorum Pontificum Epistolas Decretales & Decreta, atque signanter Alexandri III. & Decreta Concilii Lateranensis III. & Turonensis III. quæ sub eodem Pontifice celebrata sunt, collegit; atque eodem penè ordine Librorum & Titulorum materias distribuit, quo hodierna Gregoriana Decretalium collectio composita est; sed sine numeris Capitum aut Titulorum, quos se addidisse monet Antonius Augustinus in notis ad *cap. de Constitut.* in hac compilatione.

Quis collectionis ordo.

§. II.

Secunda Decretalium Collectio.

Quis collectionis auctor.

DUodecim circiter annis post factam Bernardi Papiensis Decretalium collectionem, aliam compilationem aggressus est Joannes Gallensis sive Vallensis ex eorumdem Pontificum Decretalibus in prima omissis; quibus quasdam Celestini III. Decretales adjunxit: antiquiora quoque nonnulla à Gratiano prætermissa intermiscens.

Ordo collectionis.

Ordinem Librorum & Titulorum in distributione materiæ eumdem quem Bernardus Papiensis, servavit: nisi quod illa multò prolixior sit, quàm hæc.

In quibus hæ duæ collectiones conveniant?

Utraque hoc commune habet, quod varii cùm primùm editæ fuêre, suas Notas & Glossas addiderint; uti testatur Antonius Augustinus in Proœmio de quinque veteribus collectionibus; eas se vidisse affirmans. Quod sanè ostendit illas apud eruditos in pretio fuisse.

Utraque apud eruditos in æstimatione fuit, publicam tamen auctoritatem neutra obtinuit.

Constat tamen numquam publicâ auctoritate probatas fuisse; sed ut privata Doctorum Opera habita; quemadmodùm monet loco citato Antonius Augustinus; & vetus Interpres Tancredus, cujus fragmentum refert Franciscus Bosquetus in Notis ad Epist. 71. registri 13. Innocentii III.

Unde in *Cap.* 40. *de sentent. excom.* dicitur: *Verum ex verbis cujusdam Epistola, quam* SCHOLASTICI *ab Alexandro Papa emanasse proponunt*, &c. quo loco alluditur ad *cap.* 2. *de off. & potest. Prælati & jud. ord.* in prima compilationes ut ex textu manifestum est. Quare & in margine dictum *cap.* 40. notatur.

Cùm ergo tamquam Opus Scholasticorum à Pontifice citetur, non nisi Opus privatum habitum fuisse evincitur.

Utramque edidit Antonius Augustinus; ac priorem doctissimis notis illustravit, ac præcipuè variantes Lectiones Capitulorum ex Originali, & aliorum collectionibus exactè multoque labore annotavit.

De multiplici harum compilationum utilitate, ubi de tribus reliquis priùs egerimus, uno contextu dicemus.

CAPUT II.

De tertia & quarta Decretalium Collectione.

§. I.

De tertia Decretalium Collectione.

Quis collectionis auctor?

MAGISTER Bernardus Compostellanus Archidiaconus, ait Tancredus apud Bosquetum loco supra citato, in Romana Curia moram faciens aliquantum, " de registris Domini Papæ Innocentii » III. unam fecit Decretalium compilatio» nem, quam Bononiæ studentes Romanam » compilationem aliquando vocaverunt. Ve» rum quia in ipsa compilatione quædam re» periebantur Decretales quas Romana Cu» ria refutarat, sicuti hodie quædam sunt quas » Curia ipsa non recepit, idcirco felicis record. » Dominus Innocentius Papa III. suas De» cretales usque ad annorum tredecim per ma» gistrum Petrum Beneventanum Notarium suum

» suum in præsenti opere compilatas Bononiæ » studentibus destinavit.

Innocentius III. eam probat. Hanc collectionem, Innocentius III. misit ad Doctores & Scholares Bononienses cum hac epigraphe : INNOCENTIUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI, *universis Magistris, & Scholaribus Bononiæ commorantibus, salutem & Apostolica benedictionem.* " Devotioni vestræ insinuatione præ» sentium innotescat, Decretales Epistolas à » dilecto filio Magistro P. Subdiacono & No» tario nostro compilatas fideliter, & sub com» petentibus titulis collatas, in nostris usque ad » 12. annum contineri registris, quas ad cau» telam vobis sub Bulla nostra duximus trans» mittendas ; ut eisdem absque quolibet dubi» tationis scrupulo uti possitis cum opus fue» rit, tam in Judiciis quam in Scholis.

Hæc compilatio, rejectâ Bernardi Compostellani collectione, *tertia* Decretalium compilatio vocatur.

Prima publica auctoritate facta. Notat autem Antonius Augustinus hanc primam fuisse, quæ auctoritate publicâ facta fuit Juris Pontificii collectio. " Nam superiores » omnes, inquit, sive Decretorum sive De» cretalium Collectores privatâ auctoritate » scripserunt : & rescripta ab eis relata nega» ri poterant, nisi ab Scriniariis Romanæ Ec» clesiæ comprobarentur.

Unde desumpta. Desumpta est compilatio ex solis Epistolarum registris Innocentii III. nihilque præter Epistolarum illarum fragmenta continet. Ordinem Librorum & Titulorum in dispositione materiæ præcedentium collectionum sequutus est etiam hujus Collectionis Auctor.

Eam cum duabus præcedentibus edidit Antonius Augustinus, asseritque in Præfatione, se eadem nomina in Scholiis hujus collectionis vidisse, quæ in aliis collectionibus.

§. II.

De quarta Decretalium Collectione.

ELapso quinquennio ab edita tertia collectione, quarta prodiit.

Quid huic collectioni causam præbuit. Huic collectioni causam præbuit Concilium generale Lateranense IV. in quo idem Pontifex Innocentius III. Capita 71. ediderat. Sed & illo quinquennii spatio post tertiam collectionem aliquot ediderat Constitutiones, ita duplex editio extat, " ait Antonius Augusti» nus in Procemio de quinque antiquis colle» ctionibus, altera Canones ejus Concilii tan» tùm continet, alia alias quoque Constitu» tiones.

Posteriorem dumtaxat ; " quæ multa In» nocentii III. post tertiam collectionem re» scripta, omnesque Concilii generalis Late» ranensis Constitutiones ejusdem Pontificis » auctoritate & præsentiâ confirmatas com» plectitur, " edidit Antonius Augustinus, ut *Hæc collectio priores elucidat.* ipse in Procemio hujus collectionis refert : ibidem unà monens, " in hac permulta esse, » quæ in superioribus collectionibus duriora » aut obscuriora videbantur, mutata rectiùs, » & maximâ cum prudentiâ atque æquitate » moderata.

Addidit huic collectioni Scholia veteris Interpretis Joannis Teutonici, & quorumdam aliorum.

Idem qui aliorum ordo. Idem rursùs hujus collectionis atque præcedentium Librorum & Titulorum ordo.

CAPUT III.

De Quinta Decretalium Collectione, & hujus ac præcedentium utilitate.

§. I.

De Quinta Decretalium Collectione.

HONORIUS III. immediatus successor Innocentii III. in multis eum imitatus, Epistolas edidit Decretales decem libris comprehensas, juxta numerum decem annorum quibus Ecclesiam rexit ; quemadmodum Innocentius III. juxta sexdecim annos quibus in Pontificatu sedit, in totidem libros Epistolas digesserat.

Porrò sicuti Innocentius ex suis Epistolis & Decretis duas collectiones in quinque Libros & varios titulos distinctos confici jussit : easque suo nomine publicari fecit ; ut in scholis ac judiciis illarum esset usus ; ita & Honorius collectionem è suis Epistolis servato simili Librorum ac titulorum ordine confici jussit ; ac per Magistrum Tancredum Bononiensem Archidiaconum solemniter publicari jussit ; atque publicata ab omnibus recipi faceret, tam in judiciis, quàm in scholis : atque hæc est quæ vocatur, quinta Decretalium collectio. *Hæc collectio ex Epistolis Honorii III. conflata : auctoritate Honorii publicata.*

Hæc omnia manifesta sunt ex Epistola Tancredo inscriptâ, quæ his verbis concepta conficit Capitulum primum hujus collectionis.

HONORIUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI, *Dilecto Filio Magistro Tancredo Archidiacono Bononiensi, salutem & Apostolica benedictionem.* " Novæ causarum » emergentium quæstiones novis exigunt de» cisionibus terminari, ut singulis morbis, » competentibus remediis deputatis, jus suum » cuique salubriter tribuatur. Licet igitur à » quibusdam Prædecessoribus nostris, per ea » quæ suis temporibus sunt decisa, forma fu» turis negotiis providè sit relicta : quia ta» men prodiga rerum natura, secundum va» rietates multiplicium casuum parit quotidie » novas causas, nos quasdam Epistolas De» cretales super his, quæ nostris suborta tem» poribus, per nos vel fratres nostros decidi» mus, vel etiam aliis de ipsorum consilio » commisimus decidenda, compilari fecimus ; » & tibi sub Bulla nostra duximus destinan» das : quocirca discretioni tuæ per Aposto» lica Scripta mandamus, quatenùs eis so» lemniter publicatis absque ullo scrupulo du» bitationis utaris, & ab aliis recipi facias, » tam in judiciis quam in scholis. *Bulla publicationis.*

Hujus collectionis jam pridem Canonum Interpretes meminerant ; ut Antonius Contius, variis locis ; & Cujacius ad titulum Decretalium de *frigidis & maleficiatis* in fine. Item Antonius Augustinus qui in procemio de antiquis Decretalium collectionibus hæc habet. " Quinta collectio Honorii Tertii Con» stitutiones habet à Tancredo Bononiensi Ar» chidiacono, sub ipsius Pontificis Maximi no» mine collectas. Ejus Interpres fuit Jaco» bus Albanus Faventinus Episcopus Henrici » Ostiensis Præceptor. *Hujus collectionis quidam veterum meminere.*

Quin igitur hujus collectionis aliquam habuerit notitiam Antonius Augustinus ambigi nequit ; sed an exemplar illius nactus sit, dubitari facit, quòd publicatis quatuor prioribus

bus Decretalium antiquis collectionibus, hanc non adjunxerit: adjuncturus indubiè, si ejus copiam habuisset: quandoquidem non minor ex hac, quam ex præcedentibus utilitas speranda esset, ut mox videbimus.

Quis eam primus ediderit. Primus itaque, ex vetustis Codicibus manuscriptis Bibliothecæ Albiensis eam evulgavit ann. 1645. Innocentius Cironius Juris utriusque Professor, & Ecclesiæ & Academiæ Tolosanæ Cancellarius, adjectis doctissimis Scholiis, in quibus multa ad Decretalium notitiam assequendam, ex historiis & aliis antiquis monumentis eruditè explicat.

§. II.

Multiplex hujus & præcedentium Collectionum Decretalium utilitas.

Prima utilitas. INprimis hæ collectiones continent plura Pontificum & Conciliorum utilia Decreta, quæ alibi non reperiuntur; atque hæc prima eorum utilitas.

Secunda. Adhæc, cùm collectiones illæ publicè in Scholis prælectæ atque Doctorum Commentariis illustratæ fuerint; imò & tres posteriores publicâ auctoritate confectæ & publicatæ; etiam Decreta in illis conservata & ad nos transmissa, hoc titulo majoris auctoritatis censenda sunt; atque hinc altera earum utilitas.

Sed omnium præcipua eaque sanè magna earum utilitas est; quod sine illarum subsidio sæpius vix, aut ne vix quidem haberi possit verus sensus Decretalium Gregorii IX. quibus hodie utimur. *Tertia.*

Cùm enim Raymundus Decretalium Gregorii IX. Collector, ex præcedentibus collectionibus fragmenta dumtaxat collegerit, intermediis nonnumquam omissis, aut in varias partes dissectis, frequenter contingit, à sensu ipsius Constitutionis aberrari, dum fragmentum dumtaxat à reliqua parte abstractum habetur.

Quapropter antiquiores & eruditiores Juris Canonici Interpretes, " haud contenti, " inquit sæpiùs laudatus Franciscus Florens in Oratione *de recta Juris discendi ratione*, " collectione illâ, quam interpretandam suscipiebant, ad alias etiam antiquiores animum adjecerunt; sine quibus novas intelligi non posse verissimè judicabant. " Quàm verum sit illud Florentis, pluriumque eruditorum Canonistarum in hac re judicium, multis prolatis exemplis ostendam Parte sequenti Capite primo, ubi de Decretalibus Gregorii IX. tractabitur.

PARS OCTAVA.

De Decretalibus Gregorii IX. & reliquis moderni Corporis Canonici partibus.

CAPUT PRIMUM.

De Decretalibus Gregorii IX.

§. I.

Auctor, occasio ac scopus hujus Collectionis.

POST Decretum Gratiani, tum privatorum operâ, tum Pontificum auctoritate Decretales Epistolæ Romanorum Pontificum, eorumque in Conciliis sivè extra illa variis temporibus edita Decreta in unum collecta fuere.

Quinque veteres collectiones jam supra retulimus; notatumque fuit, tametsi duæ priores nec publicâ auctoritate essent confectæ, aut probatæ, non minus tamen, quam tres posteriores in scholis fuisse prælectas, atque Doctorum commentariis illustratas.

Occasio collectionis. Cum verò ex hac multiplici collectionum varietate, atque Doctorum commentariis, non exigua obscuritas & confusio; imo in nonnullis contrarietas occurreret, desiderari cœpit nova collectio, ut colligitur ex auctore tripartiti opusculi: " Valdè bonum esset, inquit, quod fieret per Viros sapientes, aliquod opus continens breviter totum jus Canonicum, cui Papa præstaret auctoritatem, in quo determinarentur contrarietates opinionum. " Habetur tom. 11. Concil. edit. Colon. *Scopus ejusdem.*

Similis extat querela auctoris anonymi, in fine notitiæ utriusque Imperii, qua Imperatorem Theodosium post editiones Gregoriani & Hermogeniani Codd. ad expurganda contraria & confusa jura excitat: " Restat unum de tua serenitate remedium ad civilium curarum medicinam, ut confusas legum contrariasque sententias, improbitatis rejecto litigio, judicio augustæ dignationis illumines. Quod in Constitutionibus Imperatorum Theodosius præstare tentavit edito Codice Theodosiano.

Et postea Justinianus operâ Triboniani celeberrimi Jurisconsulti: & in Decretalibus Pontificum Gregorius IX. operâ Raymundi de Pennafort Capellani sui & Pœnitentiarii.

Hæc sat apertè expressit Mathæus Parisiensis in

Testimonium Matthæi Parisiensis de hac collectione. in Henrico III. ad annum 1223. " His temporibus, inquit, Gregorius IX. videns *tædiosam* Decretalium *prolixitatem*, sub quodam compendio eas eleganter *abbreviatas* & *collectas*, solemniter & authenticè per totius mundi latitudinem legi præcepit & promulgari. Illas autem ab auctore *Gregorianas* appellamus.

Martini Poli. Et Martinus Polus de Gregorio IX. loquens, ait : " Hic Papa per Raymundum ordinis Prædicat. Pœnitentiarium & Capellanum, ex pluribus voluminibus Decretalium compilavit unum volumen, mandans ubique Doctoribus illo uti.

Quæ omnia latius ipsemet Gregorius exponit in Epistola suæ collectionis confirmatoria, quæ incipit, *Rex Pacificus*, ut ex verbis sequenti paragrapho citandis patebit.

§. II.

E quibus conflata hac collectio.

FOntes è quibus collectionem suam conficiendam jusserit Gregorius ; suumque in ea conficienda scopum expressit in Epistola hujus suæ collectionis confirmatoria, his verbis : " Sanè diversas Constitutiones, & Decretales Epistolas prædecessorum nostrorum in diversa dispersas volumina, quarum aliquæ propter nimiam similitudinem, & quædam propter contrarietatem, nonnullæ etiam propter suam prolixitatem, confusionem inducere videbantur : aliquæ verò vagabantur extra volumina supradicta, quæ tamquam incertæ frequenter in judiciis vacillabant : ad communem & maximè studentium utilitatem, per prædictum filium Fr. Raymundum Capellanum & Pœnitentiarium nostrum, illas in unum volumen, resecatis superfluis, providimus redigendas, adjicientes Constitutiones nostras, & Decretales Epistolas, per quas nonnulla quæ in prioribus erant dubia declarantur.

Primus fons. Primùm itaque confecta est ex diversis Pontificum Epistolis Decretalibus & Constitutionibus, quæ in diversa volumina jam tum erant dispersæ. Quibus indicare voluit præcedentes Decretalium collectiones, de quibus parte præcedenti actum est ; è quibus magna ex parte hanc collectionem conflatam esse manifestum est.

Cum autem in his collectionibus non tantum Pontificum Constitutiones, & Decretales Epistolæ continerentur, sed insuper nonnulla è Scriptura Sacra, antiquis Conciliis & Sanctis Patribus ; etiam in hac Gregoriana Decretalium compilatione plurima sub eorum nominibus reperiuntur.

Secundus. Secundò, collectioni huic subservierunt, ut dicitur in præfatione, Epistolæ Decretales & Constitutiones Pontificum prædecessorum Gregorii, quæ extra ipsas veteres Decretalium collectiones adhuc vagabantur ; quæ ob id tamquam incertæ in judiciis frequenter vacillabant.

Undè ait glossa ad dictam Epistolam Gregorii, verbo *vagabantur* : " Illæ non erant in antiqua compilatione, & sunt istæ infra de servis non ordinandis cap. *miramur* : & de bigamis cap. *à nobis*, & ita de aliis.

Tertius. Tertiò, additæ sunt huic collectioni Decretales & Constitutiones variæ ipsius Gregorii. " Et quidem ut notat Cujacius ad *cap. ult.* ii. *de re judicata*, hic ut in hac collectione aliquid de suo insereret, è Jure civili ultro non aditus à consultoribus ullis vel litigatoribus pleraque sumpsit & inseruit, quo fit, ut in ejus Constitutionibus plerumque nemo inscribatur, ad quem Constitutiones dirigantur.

Quàm vera sit hæc Cujacii reflexio qui hanc Decretalium compilationem vel leviter inspexerit, facilè advertit, cùm ferè sub singulis titulis quædam sub Gregorii IX. nomine simpliciter referantur, quæ nec Epistolam nec alium locum è quo desumpta sint, adscriptam habent, uti in aliorum Pontificum Decretis fieri solet.

Hinc ulterius contingit, ut aliorum Pontificum integras Epistolas, è quibus Raymundus aliique Collectores fragmenta desumpserunt ; frequenter non sine magno commodo consulere possimus, nihil verò Gregorii præter ea quæ Raymundus retulit, non raro obscura, habeamus, è quibus eorum elucidationem accipiamus ; nî fortè ipsas Leges civiles, quibus Gregorius usus fuit ; ut infra latius ostendetur.

§. III.

Quis collectionis ordo.

IN Decretalibus concinnandis sequutus est eam methodum Raymundus, quam in antiquis Collectionibus servatam deprehendit. *Collectio ordinem Codicis Justinianæi sequutus.*

Hi verò Justinianæi Codicis, cujus tunc auctoritas elevari cœpta, artem sequuti sunt. Unde & hic Gregorianus Codex quoad materiæ dispositionem Codicem Justinianæum imitatur. Statim enim, uti Codex Justiniani, à titulo de Summa Trinitate initium sumit. Post hunc partes & species Juris Canonici scripti & non scripti, tribus titulis explicantur, *De Constitutionibus*, *De Rescriptis*, *& De consuetudine*. *Quid primis titulis libri primi continetur.*

A quinto verò titulo usque ad titulum *De Pactis*, *De Constitutione*, *Qualitate Clericorum*, *Ordinationibus*, *Electionibus & Dignitatibus* tractatur, & pars illa prima, *De Personis* appellari potest. *Quid reliquis titulis.*

A titulo de Pactis usque ad finem libri secundi, tractatur plenissimè de Judiciis civilibus instituendis, instruendis & perficiendis : ex qua parte Viri docti observant, praxim ferè omnem fluxisse. *Quid libro secundo.*

In tertio & quarto libro de Rebus Ecclesiasticis agitur, tam spiritualibus, qualia sunt Sacramenta, quàm temporalibus, verbi gratiâ, de Bonis Ecclesiasticis, Contractibus, Testamentis. Item de Ministris, de Præbendis aliisque dignitatibus, Jure Patronatûs & reliquis. Quia tamen Beneficia Ecclesiastica & Bona non in personæ gratiam conferuntur, sed propter officium confertur beneficium, ut vulgo dicitur ; Clerici enim divino cultui, ministerio Religionis se debent impendere : breviter antequam de Præbendis tractetur, in quatuor primis titulis libri tertii traditur, quid desideretur in Clericis, ut rectè munus suum peragant, & officii sui admoneantur. *Quid tertio & quarto.*

Postremò, in quinto libro de Criminibus Ecclesiasticis agitur, de Accusatione, de Persecutione, Instructione, & Forma Judiciorum criminalium ; ultimò, de Pœnis & Censuris Ecclesiasticis. *Quid quinto.*

Si quis hunc ordinem cum Codice Justinianæo contulerit, videbit, in hac collectione ipsam

ipsam Justiniani methodum fuisse servatam; si tres tamen posteriores Codicis Justiniani Libros, in quibus de Jure publico tractatur, neque in Scholis exponi consueverunt, exceperis: de hoc enim Jure nihil in Decretalibus occurrit.

§. IV.

Multis titulis utiles veteres Decretalium collectiones.

PRæcedentibus Decretalium collectionibus in hac concinnanda collectione usum fuisse Raymundum supra notavimus; ipseque Gregorius IX. in sua Epistola collectioni præfixâ testatur, se voluisse, ut per Raymundum Prædecessorum suorum Decretales & Constitutiones per diversa sparsas volumina, in unum volumen, *resecatis superfluis*, redigerentur.

Primus titulus. Verùm Raymundus Pontifici obsequi intendens, atque *superflua resecare* volens, nonnumquam superflua credidit, quæ utilia, & summè necessaria erant; ut minus ad assequendum ipsius Decretalis sensum.

Hinc ad illa verba Epistolæ Gregorianæ, *resecatis superfluis*, hæc extat nota Contii, etiam in editione Romana, *interdum & UTILIBUS, quod & de Triboniano dicitur, qui fuit Raymundo isto doctior.*

Secundus. Adhæc Raymundus interdum unam Decretalem divisit; qua divisione sensus Decretalis vel alius, vel saltem obscurior redditur.

Tertius. Ulterius, Raymundus nonnumquam unam Decretalem retulit omissâ præcedenti aut sequenti Decretali; cujus cum priore conjunctione Decretalis à Raymundo relata alium plane sensum eumque planum habet, quo caret cùm separata à præcedenti & consequenti legitur.

Quartus. Quin non semel Decretales volens suo quasi tempori accommodare aliqua de proprio admiscuit, quæ alienum omnino sensum ipsi Canoni aut Decreto affingunt.

De his omnibus monitum Francisci Florentis. Hinc Vir eruditus Florens in oratione de recta Juris Canonici discendi ratione, " diligentiorum Canonistarum exemplo Auditores » suos commonuit, ut in Gregorii collectione » legendâ antiquas Collectiones semper adhi» beant; in quibus Constitutiones Pontificum » integriores reperient, quas Raymundus à » Pennaforti Barcinonensis Gregorii IX. Tri» bonianus, passim interpolavit, rescidit & » immutavit; ac sæpè contra mentem Aucto» rum. " Hæc ille.

Ut verò pateseat, quam fundata ac necessaria sit Viri clarissimi monitio, juvabit ea, quæ in genere hîc dicta sunt, quibusdam exemplis ostendere, & evincere.

§. V.

Præcedentia exemplis demonstrantur.

Ob omissa à Raymundo verba sensus alteratus. PRimò itaque paucis è pluribus desumptis exemplis ostendemus, ob rescissa aut omissa à Raymundo verba, alium vel obscurum ipsius Decretalis sensum reddi, ex ipsius integræ Decretalis lectione elucidandum.

Primum exemplum. Exempli gratiâ in *Cap. 9. ɉ. de Consuet.* sub nomine Honorii III. refertur hoc responsum Parisiensi Capitulo: " Cùm consuetudinis usus» que longævi non sit levis auctoritas, & ple» rumque discordiam pariant novitates, aucto» ritate vobis præsentium inhibemus, ne abs» que Episcopi vestri consensu immutetis Ec» clesiæ vestræ Constitutiones & consuetudines » approbatas, vel novas etiam inducatis. Si » quas fortè fecistis, irritas decernentes.

Hoc responsum ita expressum, quid aliud insinuat, quàm Capitulum non posse sine consensu Episcopi novas condere Constitutiones? Quod generaliter sic intellectum, falsum esse nemo dubitat. Hinc sensus hujus Capituli Canonistis obscurus & difficilis apparuit; quæ difficultas omnis evanuisset, si ipsam integram Decretalem consuluissent, quæ extat in quinta collectione *cap. 1. eodem titulo*; in quo pro his verbis à Raymundo relatis: *Si quas fortè* (constitutiones) *fecistis irritas decernentes*, legitur: *Irritas decernentes* (novas institutiones) *si quas fortè fecistis in ipsius Episcopi præjudicium, postquam est regimen Parisiensis Ecclesiæ adeptus.*

Nonne hæc clausula à Raymundo omissa manifestè ostendit, Honorium III. irritas dumtaxat declarasse novas Constitutiones à Capitulo factas sine consensu Episcopi, in *ipsius Episcopi præjudicium*? Quod responsum nullà elucidatione eget.

Alterum exemplum peti potest ex *capitulo 3. ɉ. de appellat.* quod à Raymundo quibusdam resecatis ita exprimitur: " Ad nostram. » *Et infra:* quia verò remedium appellatio» nis non ideo est inventum, ut alicui à religionis » & ordinis observantia exorbitanti debeat in sua » nequitia patrocinium exhibere; Mandamus » quatenus, si quando quilibet subditorum tuo» rum ad remedium appellationis convolaverit, » non ideo minus eum juxta tenorem mandati » quod in prædicta regula continetur, & in» stitutionem ordinis, corrigas & castiges. *Secundum exemplum.*

Responsum ita expressum insinuat, quasi de Jure Canonico inhibitum esset appellare, quandocumque Superiores subditos suos inflictis pœnis corrigere volunt. At si integrum legatur ex prima Decretalium collectione, apparebit, agi dumtaxat de casu, quo Abbas juxta ipsum Regulæ præscriptum, aut Ordinis institutionem, subditos corrigere intendit.

Integra Decretalis ita habet: " Ad nostram » noveris audientiam pervenisse; quod si quan» do subditos tuos vis pro excessibus suis se» cundum regulam S. Benedicti, & institutio» nem tui ordinis, corrigere & castigare, ipsi, » ut malitiam liberius suam valeant exercere, » ad remedium appellationis confugiunt. Quia » vero remedium appellationis non ideo fuit » inventum, ut alicui à religionis & ordinis » observantia exorbitanti debeat in sua ne» quitia exhibere patrocinium: d. r. per A. s. » piæ. m. qua. si quando quilibet subditorum » ne ipsum pro suis excessibus corrigas, & » castiges, ad remedium appellationis convo» laverit, non ideo minus eum juxta tenorem » mandati, quod in prædicta regula contine» tur, & institutione, corrigas & castiges.

Quinimo interdum una voculâ omissa vel immutata à Raymundo obscurum, imo interdum non intelligibilem facit ipsius Decretalis sensum, qui in ipsa antiqua Decretali planus est, & perspicuus. *Omissio unius voculæ ob curum sensum reddit.*

Exemplum. Exempli gratiâ in *Capitulo 2. ɉ. de judiciis* ita legitur: " Decernimus ut Laici Ecclesiastica tractare negotia non præsumant, sed » Episcopi, Abbates, Archiepiscopi, & alii » Ecclesiarum Prælati de negotiis Ecclesiasticis » (maximè de illis quæ spiritualia esse noscun» tur) Laicorum judicio non disponant.

Hic

Duo apud Raymundum obscura elucidanda ex antiqua Collectione.

Hîc duo obscura admodùm sunt: Primum; quomodo *Archiepiscopi*, Episcopis & Abbatibus postponantur; quæ obscuritas dispellitur è prima collectione, in qua pro *Archiepiscopi* legitur, *Archidiaconi*, quod & Glossa advertit, cùm notat in margine, ARCHIEPISCOPI, *aliàs est* ARCHIDIACONI, *& melius.*

Alterum obscurum est, quod dicatur, *ut Prælati de negotiis Ecclesiasticis*, MAXIME DE ILLIS QUÆ SPIRITUALIA *esse noscuntur, Laicorum judicio non disponant*; quasi de aliquibus Ecclesiasticis negotiis ita disponere possent: quæ rursùs obscuritas ex lectione integræ Decretalis tollitur, ubi loco vocis *maximè*, ponitur disjunctiva *vel*; ut sit sensus, *vel de illis, quæ spiritualia esse noscuntur, &c.* quæ sensum habent planum & minimè obscurum.

Si *Capitulum 6.* ⁒ *de Probationibus* legas, ut à Raymundo relatum, vix illud conciliabis cum *Cap. 16.* ⁒ *de Testibus*; at si primum legas sicuti in antiqua collectione refertur, obvia erit eorum conciliatio, idque propter hæc à Raymundo omissa verba: *Nec de* UNIUS *testimonio tantùm curandum est.* Vide Cujacium ad dictum Capitulum 6.

Plurima similia reperiet, qui hanc nostram collectionem cum antiquis conferre voluerit: fatebiturque verissimum esse. quod jam pridem notavit magnus ille Canonista Antonius Augustinus in Præfatione ad antiquas collectiones: *Multa sunt à Raymundo detracta, quæ nisi legantur, vix relictorum sententiam deprehendimus.*

Obscuritas ex omissione aliquarum Decretalium.

Ulterius, quia non omnes antiquas Decretales suæ Collectioni inserendas censuit Raymundus; sed aliquas quas inutiles aut superfluas credebat, omisit; factum est, ut interdum integram Decretalem ut in antiqua collectione extabat, referat; sed cujus sensus redditur planè obscurus aut alius, eò quod à reliquis quæ præcedebant, vel sequebantur Decretalibus, & à Raymundo omissæ sunt, sejuncta sit:

Exemplum.

Exemplum sit *Cap. 3.* ⁒ *de Constitut.* quod desumptum est ex *cap. 4. eod. tit.* in prima compilatione, atque ita legitur in utraque collectione: *Translato Sacerdotio, necesse est ut legis translatio fiat.* " Quia enim simul & ab » eodem & sub eadem sponsione utraque da» ta sunt, quod de uno dicitur, necesse est ut » de altero intelligatur.

Hoc fragmentum ita simpliciter expressum, quemadmodum apud Raymundum extat, apparet obscurum; nec intelligitur qua parte legis translatio facta sit; at si conferatur cum *cap. 3. & 5.* in prima collectione, quæ Raymundus omisit, sensus planus & vera species facti à pristino Collectore proposita habebitur; nimirum, præcepta Legis veteris, verbi gratiâ Sabbathi & circumcisionis, de quibus in dicto *cap. 3.* & legalia, quorum meminit *cap. 5.* sublata esse per Legem Gratiæ: quia, cùm Sacerdotium & Lex antiqua, simul eodem tempore, & sub eadem promissione data sint, ut legitur in hoc nostro capitulo, sequitur ut translato Sacerdotio, & novo Sacerdote dato, id est, Christo, per consequens, simul etiam nova Lex daretur, & abrogaret antiquam; quoad ceremonialia scilicet & Legalia, de quibus in citatis capitulis. Ita Franciscus Florens.

Hinc iterum evincitur, quam meritò eruditiores Canonum Interpretes ad antiquas Collectiones, pro eruendo vero sensu Decretalium Gregorii IX. recurrerint.

Raymundus dividens Decretalem, reddit sensum obscurum.

Adhæc, Raymundus unam interdum Decretalem in duas tresvè partes divisam sub diversis titulis collocavit; quæ nisi integra legatur, intelligi nequit; neque vera species facti; quæ Pontifici proposita fuit, haberi.

Exemplum.

Ita *cap. 5. de foro competenti* in tertia compilatione, in tres partes divisit; quarum una refertur in *cap. 10.* ⁒ *de Constitutionibus*; altera in *cap. 3.* ⁒ *ut lite pendente nihil innovetur*; & tertia pars in *cap. 4.* ⁒ *eod. tit.* quæ separatio planè obscurum capitulorum, uti apud Raymundum extant, sensum efficiunt; neque intelligi queunt, nî integræ & simul junctæ, quemadmodum in antiqua collectione extant, legantur; ut jam pridem benè advertit & monuit Abbas ad dictum *Capitulum 3.* cujus hæc notanda sunt verba: " Hæc » Decretalis & sequens de eodem facto lo» quuntur, & aliqua ponuntur ibi quæ præ» cesserunt tempore aliqua posita hîc. Et de » eodem facto loquitur Cap. *Ecclesia S. Ma» riæ de Constitut.* & malè potest intelligi una » sine aliis. Et ideo glossa hîc ponit casum & » seriem facti ad omnes tres Decretales.

Addenda propria verba sensum invertit.

Quod Raymundus propria sua verba nonnunquam interseruerit; atque ita vel diversum, vel obscurum sensum reddiderit, ex multis compertum est.

Exemplum.

Pro exemplo sit *Cap. 2.* ⁒ *de Elect. & Electi potestate*; quod refert ex prima collectione sub nomine Concilii Sardicensis additâ hâc parenthesi, *nisi de hoc pœnituerit*: quæ nec in Canone Sardicensi, neque in antiqua collectione legitur; ipsumque Canonis sensum non tantùm invertit, sed planè ridiculum reddit. Quis enim pœnam esse dicat, ad communionem non recipi, si de suo commisso peccato non pœnituerit? Vide Notas ad Canonem 2. Sardicensem.

Aliud exemplum.

Rursùs in *Capit. 1.* ⁒ *de Judiciis*, addidit hanc clausulam, *donec satisfactione præmissâ fuerit absolutus*; quæ neque in Canone Africano, è quo primitùs desumpta est Decretalis, neque in antiqua collectione habetur; ipsique Canoni alium planè sensum affingit.

In ipso quippe Canone, uti & in antiqua collectione, legitur: *Nullus eidem Quodvultdeo communicet, donec causa ejus, qualem potuerit, terminum sumat*: quibus verbis innuitur jus, quo olim utebantur, ut benè advertit Cujacius ad hoc Capitulum: ne scilicet quis excommunicatus absolveretur ante discussum crimen, cujus reus postulabatur, & ante discussam finitamque excommunicationis causam. At posterioribus sæculis obtinuit, ut excommunicatus ob contumaciam statim absolvatur atque satisfecerit, puta præstitâ cautione judicio sisti; etiamsi causa nondum peracta sit: *& ob id*, ait Cujacius, *Raymundus verba antiqui Canonis immutavit.* Repete Notas ad Canonem 87. Codicis Africani.

Infinitum esset notare omnia, quæ Raymundus ex antiquis Decretalibus detraxit, aut immutavit, quæ vel ad elucidationem Decretalis, vel etiam ad astruendum alicujus disciplinæ notabile punctum conducunt; quæque Cujacius, Franciscus Florens aliique eruditiores Decretalium Commentatores; ac præ reliquis Antonius Augustinus in Notis ad primam collectionem, exactè notârunt.

Interim hæc vice speciminum prolata suffi-

cere potuerunt, ut Canonum diligentiores studiosi ad consulendum veteres Decretales incitentur; ac persuadeantur, magno sibi in studio Canonum subsidio esse posse.

§. VI.

Sæpè convenit etiam ad ipsarum Decretalium primos fontes recurrere; occurriturque objectionibus contra jam dicta formandis.

Veteres Decretalium Collectiones non semper integras Decretales retulerunt: Convenit integras consulere.

PRæcedenti paragrapho sat ostensum fuit, quàm fundatè meliores quique Canonistæ pro vero sensu Decretalium Gregorii IX. assequendo suadeant recursum ad pristinas Decretalium Collectiones.

Verùm non raro contingit, ut & ipsi pristini Decretalium compilatores non satis sincerè, aut integrè ipsos fontes hauserint; adeo ut nec ex illis verus sensus hauriri queat: ideoque accuratiores & diligentiores Canonistæ non contenti ipsis antiquis Decretalium Collectionibus, harum quoque fontes investigant; atque in iis non raro ipsum genuinum Decretalis sensum accipiunt.

Plurima hujusmodi exempla inveniet, qui Cujacium, Franciscum Florentem, Janum à Costa aliosque meliores Canonistas revolvere voluerit; unum alterumvè exemplum magis obvium hîc vice speciminis proferam.

Primum exemplum.

Nemo hodie inter Juris studiosos ignorat, quanto fervore frequenter agitetur hæc quæstio: ***Verum legatum rei alienæ valeat de Jure Canonico;*** idque unicè propter decisionem ***cap. 5.*** ;; ***de testamentis***; qua Leges sæculi, quæ hujusmodi legatum probant, reprobari videntur: " Et quidem leges sæculi hoc habent, » inquit Decretalis, ut hæres ad solvendum » cogatur, si auctor ejus rem legaverit alie- » nam: sed quia lege Dei, non autem lege » hujus sæculi vivimus, valde mihi videtur » injustum, ut res tibi legatæ, quæ cujusdam » Ecclesiæ esse perhibentur, à te teneantur, qui » aliena restituere debuisti.

Difficultas circa Cap. 5. ;; *de testam. solvitur.*

Quantopere se torqueant Doctores, ut leges civiles, quas nihil in hac parte iniquitatis habere notissimum est, cum hac decisione concilient, utque probent Jus Canonicum à Jure Civili nequaquam in hac parte dissentire, sciunt omnes: idque sanè non aliunde, quàm quod ad fontem Decretalis non recurrant.

Hæc itaque Decretalis fragmentum est Epistolæ 4. lib. 7. S. Gregorii; quæ si integra legatur, satis patebit aliud noluisse S. Gregorium, quam ut Episcopus, cujus Ecclesiæ Legatum relictum erat sepulturæ gratiâ, non cum omni rigore illud ab hæredibus exigeret; quia licet sæculi leges, id est, Justinianææ id habeant, ut hæres legatum rei alienæ præstare teneatur; id est, rem illam à Domino emendo, aut si is eam vendere nolit, ejus æstimationem dando, tamen quia, ait Gregorius, ***nos lege Deò, non hujus sæculi vivimus***, id est, non rigorem legis civilis, sed charitatis & æquitatis sequi debemus, æquum non est, tale legatum in hoc casu exigere; eo quod, uti in Epistola satis insinuatur, charitati parum congruum videretur, legata sepulturæ gratiâ ab Ecclesia rigorosè exigi, ubi adhuc non constabat, num liberi, quos testator reliquerat, satis unde substentarentur essent habituri, si legata illa fuissent soluta.

Obvium quoque est hodie admodum usitatam esse quæstionem, ***num de Jure Canonico institutio hæredis conferri possit in arbitrium tertii;*** difficultatemque moveri ratione ***Cap. 13.*** ;; ***de testam.*** quod habet: ***Cum tibi de benignitate, & infra. In secunda quæstione dicimus, quod qui extremam voluntatem in alterius dispositionem committit, non videtur decedere intestatus.***

Elucidatio Cap. 13. ;; ***de testamentis ex integra Decretali.***

Hæc sanè Decretalis ita expressa primo intuitu decidere videtur, ***institutionem hæredis in alterius arbitrium posse conferri***; quandoquidem talis ***non videatur decedere*** INTESTATUS. Neque difficultas ex antiqua collectione tolli potest, cùm eisdem verbis ibidem referatur; at si cum ipsa integra Decretali conferatur, quæ extat apud Innoc. III. ***Lib. 3. Epist. 38.*** mox difficultas evanescet: Nam ex illa patebit, Innocentium tantùm decidere, similem non decedere intestatum ad eum effectum, de quo erat quæstio; nimirum ad hoc, ut cesset indultum Episcopo concessum disponendi de rebus Clericorum, qui intestati decedunt. Nam cum Clericus decedens, alterius arbitrio ultimam suam voluntatem committit, satis dicitur testari, ac declarare se nolle, ut ea potestas sit penes Episcopum, verùm penes alium, cujus prudentiæ & arbitrio totum committit. Ecce ex integra Decretali difficultas soluta, quod & advertit Fachinæus ***lib. 5. controv. 6. 57.***

Veteres Decretalium Collectores vera ab apocryphis non distinxerunt; & inde in hac collectione multa errata.

Veteres Collectiones Decretalium hoc insuper habuère cum aliis Canonum Collectoribus mediæ ætatis commune, quòd non ad fontes recurrerint; nec studiosè inquisierint, an sincera, an apocrypha essent, quæ occurrebant; an reverà eorum Authorum quorum nomina præferebant, an supposititia.

Hinc plurima apocrypha & supposititia pro sinceris & veris monumentis in Decretalium collectionibus, præsertim prima & secunda, occurrunt; quarum fidem sequutus Raymundus in similes errores incidit: unde non pauca apud ipsum videre SS. Patribus, aut antiquis Conciliis vel Pontificibus adscripta, quæ illorum non esse apud omnes expeditum est.

Primum genus erratorum.

Capitula 3. & 4. ;; ***de Constitut.*** inscribuntur S. Augustino, & ***cap. 5. eod.*** S. Hieronimo; quæ nec Augustini nec Hieronimi sunt; sed ut notatur in Editione Romana, ***hæc verba leguntur in Glossa ordinaria.*** Et cap. 1. ;; ***de Sponsa duorum***, citatur ***Augustinus de Fide pactionis & consensus***; cùm hujusmodi librum edidisse Augustinum numquam auditum sit; unde & in margine notat Antonius Augustinus: ***In B. Augustini verbis hæc nondum inveni.***

Secundum genus.

Similia multa Augustino, Hieronimo aliisque Ecclesiasticis Auctoribus supposita fragmenta occurrunt. Nonnulla etiam ex falsis veterum Pontificum Decretalibus, ut v. g. in ***cap. 1.*** ;; ***de Accusat.*** & ***cap. 1.*** ;; ***de Hæreticis***, & aliis.

Tertium.

Similiter non pauca antiquis Synodis attribuuntur, quæ illarum non sunt, sic exempli gratiâ ***cap. 3.*** ;; ***de Adulteriis*** tribuitur etiam in prima collectione Concilio Arelatensi: cui tribui non posse notat Antonius Augustinus de emend. Gratiani ***lib. 1. dial. 6.*** sunt autem verba desumpta ex Libro Hermetis, vulgo ***Pastoris***; & sub ejus nomine extant tamquam ***palea*** apud Gratianum 34. ***q. 1. can. 7.*** Et ***cap. 2.*** ;; ***de Clerico excommunicato***, dicitur desumptum ex Concilio Antiocheno; cujus tamen nihil in illo Concilio simile occurrit, nisi fortè aliquid in Canone 4. qui tamen quàm differat ab hac Decretali, ex sola inspectione illius Canonis ***parte 2. cap. 1. §. 11.*** relati patebit. Plura alia attento Lectori facilè occurrent; maximè si quis consulat Notas Antonii Augustini

gustini ad primam collectionem. Ex hac enim collectione pleraque falsò inscripta in hanc Decretalium collectionem dimanârunt.

Duplex contra antedicta objectio.

Sed opponet quis, quid opus ad fragmentorum fontes recurrere; aut quid necesse scrupulosè indagare, num relata sint sincera, an apocrypha; utrum genuina Auctorum quibus tribuuntur opera, an supposititia? Sicuti enim Justinianus licentiam tribuit sui novi Codicis confectoribus, ut anterioribus Constitutionibus, ea quæ opportuna & utilia viderentur, adderent vel demerent; atque iis ita immutatis plenam Legum vim impartitus est; nullis concedens *ex Libris veterum Juris interpretatorum aliter eas habentes recitare*, L. Un. Cod. de Justinianæo Cod. confirm. Ita quoque Gregorius voluit per S. Raymundum Prædecessorum suorum Decretales in diversa sparsas volumina in unum colligi, *resecatis superfluis*; atque collectionem factam & sibi oblatam approbavit; " volens ut hac tantùm compi» latione universi utantur in Judiciis & Scho» lis, districtius prohibens, ne quis præsumat » aliam facere, absque auctoritate Sedis Apo» stolicæ.

De auctoritate & approbatione hujus collectionis agemus infra capite 3. postquam de reliquis Corporis Canonici partibus egerimus; interim datâ hac approbatione nequaquam inutilis est, quem doctiores quique Canonistæ tantopere commendarunt, recursus ad fontes è quibus fragmenta hujus collectionis desumpta sunt.

Occurritur priori.

Ut enim demus illa fragmenta, ut in hoc Codice extant, auctoritatem juris habere, non secus atque ea quæ è veterum Jurisconsultorum libris, aut Imperatorum Constitutionibus in Corpore Juris Civilis relata sunt; negari tamen nequit, quin frequenter ambiguitas & obscuritas in his ipsis fragmentis occurrat; quæ ex toto contextu facilè elucidari possit.

Neque enim suadetur recursus ad fontes, quasi sine illis nulla juris auctoritas esset fragmentorum relatorum, sed solum, ut verus & genuinus sensus eorum haberi queat.

Et quis nescit, quantopere clariores Legum interpretes desiderent & investigent veterum Romanorum Jurisconsultorum, Papiniani, Ulpiani aliorumque responsa & scripta, ut ex illis Legum clariorem sensum eruere queant?

Occurritur posteriori.

Similiter nemo dubitat, quin Ecclesia, Pontifex aliusve publicâ instructus auctoritate, queat auctoritatem juris impartire iis quæ aliquorum Auctorum, aut Conciliorum vel Pontificum creduntur, licet revera eorum non sint; nequaquam tamen propterea inutile, aut superfluum esse, inquirere, num quæ referuntur, rectè & verè eorum nominibus inscribantur, haud difficulter intelliget, qui expenderit, multum sanè interesse, num disciplina aliqua recenter dumtaxat sit introducta, an verò à temporibus Patrum fuerit usitata? Item an in melioribus Ecclesiæ temporibus, in plenariis Conciliis probata, an verò durioribus & declinantibus jam Ecclesiæ sæculis sensim tolerata potiùs, quàm positivè probata? An disciplina, quæ in supposititiis fragmentis exhibetur contraria non sit disciplinæ, quæ ætate auctoris, aut Concilii cui tribuitur, vigebat?

Quam hæc pro assequenda vera notitia disciplinæ Ecclesiasticæ; justumque de ejus auctoritate formandum judicium necessaria sint, abundè ostendi supra *p.* 1. *cap.* 2.

Post supplementa ex antiquis Decretalibus addita, adhuc convenit eos consulere.

Sed dicet quis, quid opus consulere antiquas collectiones, cùm illa, quæ è pristinis collectionibus detraxerat Raymundus, suppleverint partim Antonius Contius, partim Franciscus Pegna Hispanus; & ad calcem Capitulorum in Editione Romana diverso charactere subjiciantur. Respondeo, imprimis ex hac adjectione sive Capitulorum suppletione satis evincitur, non Contium tantùm & Franciscum Pegnam, sed & Romanos, qui Editioni huic intenderunt, non dubitasse admodùm conducere integram Decretalem, è quâ suam traxerat Raymundus, habere.

Verùm multa sunt partim addita, partim omissa à Raymundo, quorum nulla in parte adjectâ fit mentio; imò nescio an vel unum ex iis quæ suprà retuli, integrè in Editione Romana suppleatur; ideóque nec post hunc Virorum eruditorum laborem inanis erit ad veteres collectiones recursus.

CAPUT II.

De reliquis Corporis Juris Canonici partibus.

§. I.

De Sexto Decretalium.

GREGORIUS IX. in Epistola suæ Collectionis confirmatoria prohibuerat, ne quis præsumeret aliam collectionem facere absque auctoritate Sedis Apostolicæ speciali; quare penè cessatum fuit à collectione Decretalium usque ad Bonifacium VIII. qui anno quarto sui Pontificatûs; id est, sub finem sæculi XIII. novam Decretalium fieri mandavit, & suo nomine publicavit.

Verba Præfationis.

Quis scopus, materia & methodus sit hujus collectionis, ex verbis Epistolæ collectionis confirmatoriæ habetur: " Sanè, cùm post vo» lumen, inquit, Decretalium a felicis recor» dationis Gregorio Papa IX. Prædecessore no» stro tam providè quàm utiliter compilatum, » nonnullæ ab eo & ab aliis Rom. Pontificibus » successivè super diversis dicerentur articulis » editæ Decretales: de quarum aliquibus, an » Decretales existerent, earumque Auctoribus » dubitabatur sollicitè in Judiciis & Scholis: » nos ad apicem summi Pontificatûs supremâ » dispositione vocati, super hoc cum instantia » requisiti à multis, ambiguitatem & incertitu» dinem hujusmodi dispendium pluribus affe» rentem, omninò tollere, ac elucidare, quæ de » Decretalibus ipsis teneri, quævè deberent in » posterum refutari, gratiâ suffragante divinâ, » pro utilitate publica desiderabiliter affectan» tes: per venerabiles Fratres nostros Guiliel» mum Archiepiscopum Ebrudunen. & Be» rengarium Episcopum Biterenen. ac dilectum » Filium Richardum de Senis S. Rom. Eccle» siæ Vicecancellarium, Juris utriusque Do» ctorem, Decretales hujusmodi diligentiùs » fecimus recenseri: & tandem pluribus ex » ipsis (cùm vel temporales, aut sibi ipsis, » vel aliis Juribus contrariæ, seu omnino su» perfluæ viderentur) penitùs resecatis, reli» quas, quibusdam ex eis abbreviatis, & ali» quibus in toto, vel in parte mutatis, mul» tisque correctionibus, detractionibus, & addi-

» additionibus (prout expedire vidimus) factis in ipsis, in unum Librum cum nonnullis nostris Constitutionibus (in quibus ad » correctionem morum, subditorumque quietem, multa statuuntur salubria: fructusque » uberes Deo propitio in Domo Domini allatura: & plurima in Judiciis, & extra frequentata dubia deciduntur) redigi mandavimus, & sub debitis titulis collocari.

Scopus Bonifacii VIII.

Hinc patescit, scopum Bonifacii fuisse Decretales Pontificum, quæ extra collectionem Gregorii IX. vagabantur, & quarum fides in Judiciis vacillabat, & quæstiones frequentes excitabant, in unum volumen redigere; eâque redactione discernere, quæ recipiendæ & quæ repudiandæ essent.

Materia collectionis.

Materia quoque è qua collectionem fieri voluit non obscurè innuitur: nimirum ex ipsius Gregorii IX. Decretalibus, quas ipse suæ collectioni non incluserat; quæ ante editam Bonifacii compilationem dicebantur, *Extravagantes Gregorii IX.* & interdum titulis Decretalium adjungebantur, & à Doctoribus unà cum reliquis Capitulis Decretalium Gregorii IX. exponebantur; de quibus consule Cujacium ad *cap. ult. de Testibus.*

Præter Gregorii IX. insuper aliorum Pontificum, qui ipsum inter & Gregorium IX. intercessere, Decretales & Constitutiones colligi voluit; potissimum autem occurrunt Innocentii IV. Gregorii X. Alexandri IV. Nicolai IV. & ipsiusmet Bonifacii VIII. frequentissimæ; ac insuper duorum Conciliorum Lugdunensium, quorum unum sub Innocentio IV. anno 1245. celebratum est; alterum sub Gregorio X. anno 1292.

Suspecta Inscriptio Cap. 1. de Præb. in 6.

Cum verò Bonifacius VIII. expresè præfatus sit, se edere Constitutiones Pontificum post editionem Decretalium Gregorii IX. merito suspecta est Boëtio Eponi lib. 2. de jure Sacro *Num.* 184. moderna inscriptio *Cap. 1. de præb. in VI.* Clementi III. utpote qui diu Gregorium præcessit; creditque sinceriorem antiquam lectionem, quæ dictam Decretalem tribuit Clementi IV.

Multa mutavit Bonifacius.

Hoc meritò notandum, quod in præcitatis verbis fatetur ipse Bonifacius, quasdam Decretales suorum Prædecessorum multis correctionibus, detractionibus & additionibus esse emendatas, vel mutatas: adeo ut sciri nequeat, an ipsas præcedentium Pontificum, an Bonifacii Constitutiones habeamus; maximè quia ipsæ Decretales alibi, quam hîc relatæ non reperiuntur: ut consequenter ignoretur, quid detractum aut additum sit.

Cur dicatur hæc collectio Sextus Decretalium.

Hanc collectionem voluit esse quasi appendicem sive supplementum Decretalium Gregorii IX. quæ cùm quinque libris constarent, voluit suam collectionem vocari *Sextum Decretalium*; atque hoc nomine hodie citatur; tametsi quinque libros æque ac collectio Gregorii contineat; eademque methodo quoad materiæ divisionem in libros & titulos servatâ.

§. II.

De Clementinis.

POst *Sextum* Decretalium, sive collectionem Bonifacii VIII. in Corpore Juris Canonici, sequitur collectio, quæ vulgo *Clementina*, sive *Liber Clementinarum* dicitur.

Quis Auctor Clementinarum.

Hanc Clemens V. qui sub initium sæculi XIV. electus fuit Pontifex, & primus Avenione in Gallia Cathedram Petri collocavit, partim ex Canonibus Concilii Viennensis, cui ipse præsedit, partim ex propriis Constitutionibus confici curaverat; at morte præventus non publicavit; uti in Epistola huic collectioni præfixa monet ejus immediatus Successor Joannes XXII. qui suo nomine eam publicavit.

Non omnes quæ adscribuntur Concilio Viennensi, sunt illius Concilii.

Sed priusquam de materia, aut methodo collectionis dicamus, nonnulla præmittenda sunt ex Glossa sive Joanne Andræa ad illa verba præfationis, *De cætero*: " Circa hoc » sciendum est quod Constitutiones Concilii, » licet non omnes fuerint in Concilio publicatæ, tamen postea de facto fuerunt publicatæ, & ipsarum habita copia, & jam habebatur, quod ligarent. Et quia patuit aliquas ex illis ineptè, aliquas prolixè, aliquas » defectivè compositas, aliquas etiam non expedire, noluit Clemens, quod compositio » illa procederet; sed, ut fertur, sub excommunicationis pœna mandavit, quod illas » habentes, intra certos dies restituerent Cameræ, vel incenderent, vel dilacerarent » etiam easdem. Demum per peritiores fecit » illas recenseri, qui aliquas, & paucas in totum reservaverunt, aliquas in totum resecarunt, aliquas mutaverunt quoad verba, » mente servatâ; in aliquibus menti & verbis » detraxerunt, & addiderunt. Et has licet non » sub his verbis in Concilio publicatæ fuissent, » voluit sub nomine Concilii reservari, & » multas Constitutiones utiles addens, de quibus non fuerat in Concilio tractatum.

Falsa Clementinarum inscriptio.

Ex quibus patet, quod licet omnia Capitula legantur in hac Collectione cum hac inscriptione, *Clemens V. in Concilio Viennensi*, non tamen omnia, imo fortè admodum pauca in Concilio Viennensi fuisse edita; saltem eo modo & illis verbis, quibus in Jure Canonico referuntur.

Ordo Collectionis.

Constat rursus hæc collectio quinque libris; eisquè in titulos divisis, servatâ methodo præcedentium Decretalium Collectionum.

§. III.

De Extravagantibus Joannis XXII. & Communibus.

Extravagantes Joannis XXII.

JOannes XXII. immediatus Clementis V. Successor non tantum collectionem, quæ vulgo *Clementina* vocatur, à Clemente inchoatam perfecit & publicavit, sed etiam spatio 18. annorum quibus Pontificatum gessit, varias Decretales evulgavit; è quibus viginti in unum collectæ fuêre; quo auctore nescitur: vocanturque simpliciter, *Extravagantes Joannis XXII.* eo quod nullæ alterius Pontificis Decretales aut Constitutiones admisceantur.

Collectio hæc ob paucitatem Decretalium in Libros non dividitur; sed tamen ipsæ Decretales sive Extravagantes secundum ordinem præcedentium Collectionum disponuntur.

Extravagantes Communes.

Plures ejusdem Pontificis Decretales postmodum in unum volumen cum aliorum Pontificum nonnullis Decretalibus & Constitutionibus collectæ sunt; vocaturque hæc Collectio, *Extravagantes Communes.*

Quo tempore hæc prodierit.

Cum verò inter illius Collectionis Decretales etiam reperiantur sub nomine Xisti IV. qui in Pontificatu sedit ab anno 1471. usque ad annum 1484. necesse est, ut non nisi circa hoc tempus hæc Collectio prodierit. Eadem methodo

methodo librorum & titulorum disposita est quâ præcedentes; nisi quod libro quarto, quo in aliis de matrimonio agitur, careat.

Quo auctore prodierint? Et cur dictæ Extravagantes.

Quo auctore hæc atque præcedens facta sit, non constat. De eo inter omnes convenit, auctoritate publicâ neutram inchoatam, aut expressè probatam esse: ideoque multo tempore tamquam nullius aut exiguæ auctoritatis habitas fuisse; ideoque tamquam *extra* Corpus Canonicum *vagantes*, dictas esse *Extravagantes*: quod nomen ipsis adhæsit etiam postquam Corpori Canonico, nescitur quo Authore, agglutinatæ fuerunt.

CAPUT III.

De Auctoritate Decretalium Gregorii IX. & subsequentium Collectionum; item de citationibus partium Juris Canonici.

§. I.

De Auctoritate Juris Canonici.

Publica Decretalium Sexti, & Clementinarum auctoritas.

Quum auctoritate Romani Pontificis facta sit collectio vulgò Decretalium Gregorii IX. atque ejus auctoritate publicata, ut ejus tam in Judiciis, quam in Scholis usus esset, manifestum est ex ipsa Gregorii IX. Epistola collectioni præfixâ, atque Doctoribus & Scholaribus Bononiæ commorantibus inscriptâ.

Idem de collectione Bonifacii VIII. & Clementinarum esse dicendum, ex Epistolis Bonifacii & Joannis XXII. istis collectionibus respectivè præfixis, æque manifestum est: cum uterque expressè præcipiat, ut earum usus sit in Judiciis & Scholis.

Ubique gentium recepta auctoritas.

Neque hæc Pontificum declaratio suo frustrata est effectu; nam quemadmodum Jus Civile Romanum ubique penè gentium pro Jure communi habetur, ut nimirum Jure patrio consuetudinario deficiente causæ civiles, ac Reipublicæ negotia ex illo dirigantur; & si quod in lege patria aut consuetudine dubii occurrat ex Jure Romano dilucidationem accipiat; ita quoque causæ Ecclesiasticæ ac exterior Ecclesiæ politia Jure Canonico tamquam jure communi diriguntur, dirimuntur & deciduntur; & si quid difficultatis in jure Ecclesiastico particulari aut consuetudinario occurrat, ex illo interpretationem accipere debet. Quinimò ea est Juris Canonici auctoritas, ut etiam in Foro Civili & in civilibus causis, si Jus Romanum dubium fuerit ex Jure Canonico interpretationem sumat: hinc illa communiter recepta regula: Quando decisio est dubia in Jure Civili, & est clarè decisa in Jure Canonico, stari debet Juri Canonico. Rebuffus ad *Constitut. Regias, in Proœmio Glossâ* 5. *n.* 126.

Ulteriùs, si Jus Civile Juri Canonico repugnet, etiam in Foro Civili hoc prævalebit, si subsit materia peccati. Verbi gratiâ in materia Præscriptionis Jus Canonicum non admittens Præscriptionem cum mala fide prævalebit Juri Romano eam cum mala fide admittenti. Similiter in materia Usurarum servatur Jus Canonicum Jure Civili posthabito.

Et apud Protestantes.

Hæc omnia adductis variis diversarum Gentium Auctoribus latiùs tradit Arturus Duck *lib.* 1. *de Auctoritate Juris Civilis cap.* 7. Num. 16. & 17. hæc habet: " Illud porrò in » Juris Canonici laudibus eximium est, quòd » Principes Protestantes Germanici, aliive, » postquam ab Ecclesia Romana secesserant, » Lutheri & Calvini doctrinam amplexi, omnemque Pontificis Romani potestatem abdicassent, Jus tamen Canonicum non excusserunt, sed eo in causis suis decidendis » etiamnum utuntur, eodem planè modo sicut Principes Europæi, postquam renunciaverant Cæsarum potestati, leges tamen Cæsareas adhuc observant. Et licet Martinus » Lutherus zelo præpropero & inconsulto ductus Juris Canonici Libros repugnantibus » Jurisconsultis Wittebergæ combusserat, Juris tamen Canonici usum ab eo tempore Saxonei, Brusvicensei, cæterique Protestantes » semper conservarunt, nullâ mutatione in eo » admissâ, sicut in Augustana Confessione consenserunt, Jusque Canonicum Wittebergæ » & in reliquis Protestantium Academiis adhuc publicè docetur.

Hæc quàm sufficientissimè evincunt, quanto applausu ubique penè gentium Jus Canonicum pro decisione causarum, id est, non in Scholis dumtaxat, sed in Judiciis ex intentione Pontificum receptum sit.

Non sunt Regula fidei.

Quod autem dicant Theologi post Veronium in *Regula fidei* §. 4. & Illustrissimos Fratres Walenburgicos, qui hanc regulam adoptârunt; " Nullas Decretales Romanorum Pontificum contentas in Corpore Juris Canonici, sive in sex Libris Decretalium, sive in » Clementinis, sive in Extravagantibus esse » sufficientes fundando articulo fidei Catholicæ; ideoque Adversariis modò ex Gratiano, modò ex Decretalibus, seu Jure Canonico varia consarcinantibus, & sæpè easdem falsò glossantibus, Nostrates compendiosiori viâ & regiâ reducendis deviis ad » castra Catholica respondere posse, palàm » inclamando, *nihil horum esse de fide Catholica*; " hæc, inquam, ut vera esse Theologis daremus, nihil intentioni Pontificum Jus Canonicum publicantium aut probantium officerent: nam, ut benè advertit Davenportius in Sistemate Fidei *cap.* 3. " Corpus Juris » propter œconomiam Ecclesiæ & externam » ejus gubernationem, ut patet ex proœmiis » Pontificum recitatis, non propter ejus fidem » declarandam compactum est: adeò ut per » accidens sit respectu Juris, quòd Canones » generent fidem, nec inde, ut tales sunt, » fides colligitur.

De Institutionibus Lancel.

Ab annis 70. plùs minùs Corpori Canonico ad calcem adjici solent Institutiones Juris à Joanne Paulo Lancelotto Jurisconsulto Perusino conscriptæ, ad imitationem Institutionum Juris Civilis in quatuor Libros divisæ.

Verùm tametsi Auctor in proœmio sui Operis asserat, se opus illud ex mandato Papæ composuisse; illudque à Commissariis Pontificiis revisum & correctum, nihilominùs, quia de publicâ approbatione non constat, nemo hactenùs his Institutionibus auctoritatem Juris concedit, propterea quòd reliquis Juris Canonici partibus annectantur; cum nec publicâ auctoritate id factum sciatur.

Auctoritas Extravagantium.

Aliud de utraque *Extravagantium* collectione suprà relatâ videtur dicendum. Quantumvis enim nesciatur, eas aut publicâ auctoritate collectas, aut simili auctoritate cæteris Corporis Canonici partibus fuisse adjectas, tamen eas hodie passim in Scholis, & Judiciis, tamquam Decretales Pontificum sufficienter publicatas;

blicatas ;· & quibus particularibus Juribus deficientibus, in decisione causarum stetur, allegari & recipi videmus : quamvis & illud non ignorem, inter Doctores etiamnum hodie disputari, num reservatio contenta in his Extravagantibus dicenda sit reservatio *clausa in Corpore Juris :* quo dubio satis insinuant, non esse certum, eas esse eodem modo inclusas Corpori Juris, quo præcedentes Collectiones.

§. II.

De citationibus Juris Canonici.

CUm tam apud veteres, quàm recentiores Theologos & Canonistas frequentissima sint è Jure Canonico desumpta testimonia; atque non raro contingat, præsertim in Theologis, ut loca allegata in Corpore Juris Canonici reperire nequeant ; eò quod ipsas citationis notas non satis intelligant, breviter hîc citationum notas exponam, à Decreto Gratiani incipiendo.

Decretum Gratiani tribus partibus constare suprà diximus ; singulæ vero suas particulares citationes habent.

Citationes primæ partis Decreti Gratiani.

In priore parte solet fieri citatio per numerum distinctionum & Canonum, vel etiam per initialia Canonis verba, hoc modo *can. 6. dist.* 8. vel quod idem est : *can. Veritate dist.* 8. id est, Canone cujus initiale verbum est, *veritate.*

Secundæ partis.

Secundæ partis Canones utì & tertiæ, similiter vel per numeros, vel initialia verba citantur, additâ in secunda parte, causâ & quæstione hoc modo : *can. 6. causâ* 1. *q.* 1. vel subintellectâ voculâ, *causâ* hoc modo, *6. q. 1. can.* 3. id est, *causa 6. q.* 1. *can.* 3.

Tractatus de pœnitentia.

Tractatus de Pœnitentia secundæ parti immixtus citatur eodem modo quo prima pars, additis his verbis, *De pœnitentia* v. g. *can. reperiuntur* 2. *dist.* 2. *de pœnitentia.*

Tertiæ partis.

Ex tertia sicuti è prima, additione particulæ, *de Consecratione*, v. g. *can.* 82. vel, *can. in Christo Pater dist.* 2. *de Consecrat.* Hoc est, distinctione 2. in Tractatu de Consecratione.

Decretalium Gregorii IX.

Decretales Gregorii IX. citantur vel per initialia verba Capitulorum, vel per numeros, quod commodius est, expressâ rubricâ seu titulo sub quo referuntur ; additurque frequenter vocula *extra*, vel quod idem significat ;; ad indicandum quod sit prima collectio hodie recepta & Corpori Canonico inclusa, quæ *extra* vetus Corpus Canonum, hoc est, Decretum Gratiani extat. V. g. *Cap. Osius* 2. *extra*, vel, ;; *de electione* ; id est Capitulum secundum quod incipit *Osius* in Decretalibus Gregorii IX. sub titulo *de electione* ; qui est titulus 6. Libri primi. Interdum verò claritatis causâ additur, *apud Gregorium*, vel, *apud Raymundum* ; ut intelligatur esse in collectione Decretalium facta auctoritate Gregorii IX. aut operâ Raymundi.

Sexti Decretalium.

Interdum tamen nec additur *extra*, aut notula, ;; vel, *apud Gregorium*, aut, *apud Raymundum*, sed simpliciter citatur initium vel numerus Capituli cum expressione tituli ; quo casu semper intelligitur hæc Gregorii Collectio tamquam famosior.

Porro quia in editione harum Decretalium recentiore sæpe suppletur pars Decretalis omissa, quæ per Raymundum indicatur per voculam, *infra* ; & textui Decretalis alio expressa charactere subjicitur, solet dum hæc citatur in citatione Capituli addi, in *parte decisa*, quasi diceretur in parte à Raymundo *decisa* seu *rescissa.*

Collectio Bonifacii VIII. quæ in Corpore Juris Canonici sequitur Decretales Gregorii IX. citatur eodem modo, quo præcedens, nisi quod ad distinctionem addatur, *in sexto* ; aut hoc modo, *in VI.* vel interdum claritatis causa, *apud Bonifacium.*

In citatione Clementinarum, & Extravagantium additur, in *Clementinis* ; *in extravagantibus Joannis XXII.* vel, in *extravagantibus communibus.*

Clementinarum & extravagantium.

Interdum tamen tres hæ posteriores non citantur sub nomine Capitulorum, sed dicitur : v. g. *Clementinâ* 2. *de electione*, aut *Extravagante* 2. *Joannis XXII. de Verborum significatione* ; aut, *Extravagante communi* 2. *de præbendis.*

Difficultas inveniendi titulos, quomodo solvatur.

Porrò quia plures sæpè tituli in his Collectionibus, præsertim Gregorii IX. & Bonifacii VIII. continentur eodem libro ; atque insuper singulæ collectiones plures libros comprehendant ; neque exprimatur, nec cujus libri, nec quotus alicujus Libri titulus sit qui citatur ; hinc præcipuè Theologi, qui rarius Libros Juris Canonici revolvere solent, difficulter ipsum titulum citatum reperire possunt, 'nî ostendatur. Cui difficultati occurritur per indicem alphabeticum titulorum, qui collectioni Gregorii IX. & Bonifacii VIII. præfixus est.

Methodus inveniendi titulos in collectionibus sequentibus Decretales Gregorii IX.

Pro faciliori etiam titulorum in collectione Bonifacii VIII. Clementinarum & Extravagantium notitiâ, illud quoque repetendum, quod in his collectionibus tituli, licet sint pauciores quam in Gregorii Collectione, eodem tamen ordine disponantur ; ideoque si quis sciat, v. g. titulum de electione inter primos titulos Libri primi Decretalium Gregorii ; & titulum de præbendis inter priores libri tertii haberi, & sic de reliquis ; si hi citentur in aliis Collectionibus, non dubitet, quin illos etiam eodem Libro, & inter priores titulos illarum collectionum reperiet : Adeoque, ut quis reperire facilè queat titulos omnium partium Corporis Juris Canonici, sufficiet, si aliquam notitiam habeat titulorum Decretalium Gregorii IX.

PARS NONA.

De Jure hodierno, præcipuè Belgico.

CAPUT PRIMUM.

De Jure novissimo è Constitutionibus Ecclesiasticis.

§. I.

De Bullis & Constitutionibus Pontificiis.

JUS Canonicum novissimum dicimus, omne illud quod in materia disciplinæ & œconomiæ Ecclesiasticæ, sive personas, sive res, sive judicia, eorumve formam & ordinem spectans, post evulgatas Collectiones, quæ hodierno Corpore Juris Canonici comprehenduntur, à legitima potestate editum & promulgatum est.

Observanda circa Constitutiones Pontificias. Hujus generis imprimis sunt Decretales sive Constitutiones Romanorum Pontificum, quas variis temporibus, atque in diversis materiis, vel interrogati & interpellati, aut *motu proprio* ediderunt.

Sed tamen, ne quis circa has hallucinetur; credatque omnes indifferenter pro lege generali suscipiendas, quas Laërtius Cherubinus, ejusque continuator in magnum Bullarium Romanum collegit, aut alii privati Doctores aut Collectores passim referunt; notanda sunt sequentia.

Primum. Primò, legitimè & authenticè constare debere, num *Bulla* sive Decretalis aut Constitutio, quæ profertur à Romano Pontifice, reverà ab ipso emanaverit; aut forsan præter ejus intentionem alterata non sit; quod non semel contigisse notorium est; ac circa famosam Bullam Pii V. contigisse testatur Gregorius XIII. in sua Bulla quæ incipit: *in tanta.*

Secundum. Secundò, si eam à Romano Pontifice emanasse constiterit, dubia esse potest ejus intentio; vel etiam satis ex contextu liquere, quod non omnia loca, omnes personas, vel tempora omnia comprehendere voluerit: de quibus priusquam pro lege suscipiatur, inquirendum.

Tertium. Tertiò, in Ecclesiastica Hierarchia, sicut in cœlesti, illuminantur & perficiuntur à superioribus medii, & à mediis infimi. " Quamobrem, " inquit Auctor de Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ *lib.* 2. *cap.* 3. " Decreta Ecclesiastica primum quidem Episcopis, ab istis deinde inferioribus Sacerdotibus, & à Sacerdotibus plebi sunt intimanda; adeo ut si aliâ viâ perferantur, in suspicionem merito veniant, nec satis sit ut fidelibus quoquo modo innotescant, nisi consueto more promulgentur, si nempe potuerit solitus ordo commodè servari.

De hac igitur publicatione inquirendum, priusquam de ipsius Bullæ sive Decretalis Pontificiæ auctoritate statuatur.

Quartum. Denique, ut rectè advertit citatus Auctor ibidem *cap.* 3. *num.* 4. solemne est Ecclesiæ; ut in gubernandis fidelibus Divinum regimen imitetur, nec solùm attingat à fine ad finem fortiter, sed etiam disponat omnia suaviter. " Itaque, pergit Auctor, honoris Principibus debiti meminit, illorum jura servat illæsa, ordinem & dignitatem Episcopotum veneratur, populorum studia & usus attendit.

Cum itaque usu inveterato in Belgio obtineat, ut etiam notat Ludovicus Guicciardinus in generali descriptione Belgii: " Quod Pontifex nec Beneficium ullum aut gratiam possit conferre, nec expedire in hanc terram diplomata, aut quid aliud tale, quod effectum sortiatur, absque Principis quidem, vel Consiliorum ejus placito atque consensu, " intentio indubiè Pontificum est, hæc Principum jura non infringere; nec velle subditos suis Constitutionibus esse constrictos, nisi servatis Principum juribus, & inveteratis Provinciarum usibus, sint publicatæ. Latiùs de hoc usu Belgii vide Hubertum Loyens, in tractatu de Consilio Brabantiæ tit. *de litteris placeti.*

Si itaque quæstio sit de Constitutione Pontificia concernente externum Ecclesiæ regimen, (nec enim de merè dogmaticis hîc agitur; uti nec de illis quæ certas forsan Regularium familias concernunt, nec eorum claustra egrediuntur) sedulo inquirendum, num juxta Provinciarum inveteratos mores, & antiqua Principum jura publicatæ & notificatæ fuerint; aut saltem, an vetustus usus eas probaverit; ut si quæ deesse potuissent publicationi, hæc longus usus suppleverit.

Et sanè quid notius, quam infinitas penè Bullas passim in Bullariis atque Doctorum commentariis extare, quarum nullus sit in his Provinciis usus, imo nec memoria.

§. II.

De Regulis Cancellariæ.

Regulæ Cancellariæ unde habeant originem. " SAtis compertum est, " inquit Ludovicus Gomesius ad Regulas Cancellariæ in procemio *quæst.* 1. " Regulas Cancellariæ à Joanne XXII. initium & originem habuisse: nam in vetusto quodam membrano codice (quem vulgares *quinternum* Cancellariæ vocant) primus omnium in ordine ponitur Joannes XXII. Regularum Author, nec ante ipsum alius summorum Pontificum invenitur qui

hoc

» hoc prius tentaverit. Et licet Cancellaria » Apostolica & Vice-Cancellarii officium (un» de Regulæ istæ denominationem accepe» runt) longè ante Joannem XXII. præ» cessisse videantur, nihilominùs Regulæ istæ » non fuerunt eo tempore, saltem in scriptis, » sed longo intervallo conditæ.

Quid regula Cancellariæ.

Hinc sufficienter habetur, has regulas esse quædam principia sive normas à Pontificibus præscripta, juxta quæ ipsa Cancellaria Romana in negotiis ad suum tribunal spectantibus procedere debeat: quare in earum proœmio dicitur, quod eas Vice-Cancellarius in Cancellaria Apostolica fecerit publicari.

Hinc Gomesius loco citato *quæst.* 2. asserit, " quod Regulæ ab initio introductæ fuerint, » ut Officiales Cancellariæ per eas in litteris » expediendis instruerentur, ut patet ex Re» gulis Joannis XXII. & Benedicti ac alio» rum: Et licet à tempore Nicolai V. ali» quid plus ad eas circa judicia additum fuit, » illud tamen respicit actum in Curia geren» dum. " Hæc ille.

Non sunt perpetuæ.

Insuper circa has Cancellariæ Regulas notandum, illas non esse perpetuas, sed finiri morte Pontificis, quod in proœmio significatur his verbis: *Et suo tempore duraturas.*

Singuli verò Pontifices altero suæ assumptionis die eas de novo probant; atque in Cancellaria per Vice-Cancellarium publicari jubent; interdum novis additis; vel etiam antiquis immutatis, aut etiam nonnumquam omissis; uti ad singulas penè ostendit Gomesius, & post Choquier in commentario ad has regulas.

Singuli Pontifices de novo eas publicant & mutant.

Exempli gratiâ Gomesius ad Regulam de *idiomate*, quæ valdè utilis & ubique recepta est, ait: " Imprimis illud meminisse oportet, » illius regulæ primum conditorem Grego» rium XI. fuisse, quod ex eo apparet, quia » inter regulas prædecessorum Pontificum ista » regula non reperitur. " Hæc ille, qui & notat, Eugenium IV. addidisse verba, *de gratia exspectativa.*

Et Choquier ad regulam de *infirmis resignantibus* sive *de viginti*, hodie usitatissimam, ait hanc Regulam, à temporibus Innocentii VIII. qui eam his verbis publicavit: " Item » voluit, quod si quis in infirmitate constitu» tus resignaverit aliquod Beneficium, sive » simpliciter, sive ex causa permutationis, & » postea infra 20. dies de infirmitate decessit, » ac ipsum beneficium conferatur; per resi» gnationem sic factam, collatio hujusmodi » nulla est, ipsumque beneficium per obitum » vacare censeatur: " Notat, inquam Choquier, " hanc Innocentii Regulam auctio» rem esse factam per alios novissimos Pontifi» ces; nimirum Adrianum VI. Clementem » VII. Julium III. quos exinde ad nostra us» que tempora secuti sunt alii: nam post vo» cem *permutationis*, adjecta vides in moder» nis regulis sequentia parenthesi inclusa: (*vel* » *aliàs dimiserit aut illius commendæ cesserit, seu* » *ipsius beneficii unioni dissolutionis consenserit,* » *etiam vigore supplicationis dum esset sanus* » *signata.*) Et postea, *infra* 20. *dies* (*à die* » *per ipsum resignantem præstandi consensûs* » *computandos*) *de ipsa infirmitate decesserit*, » *ac ipsum beneficium* (*quavis auctoritate*) » *conferatur, per resignationem sic factam*, &c.

Plures ex his passim hic & in aliis Provinciis recepta.

Porrò licet hæ regulæ vi suæ primæ institutionis & publicationis solam Romanam Cancellariam concernere videantur; neque generalis legis rationem habere; tamen plures illarum & in Belgio, & in Gallia aliisque exteris Provinciis receptas & usitatissimas esse; earumque occasione quotidianas exoriri quæstiones, & controversias, nimis, quam ut probari debeat, compertum est.

Regula aliqua in Regno Galliæ pro lege Regni reputata.

Et quidem quod regula *de verisimili notitia*, 28. Innocentii VIII. & 29. Pauli V. & 30. Innocentii X. " fuerit recepta & registra» ta in Parlamento Parisiensi anno 1493. die » 20. Novembris, & ubique in Regno Fran» ciæ recepta, & in forensi judicio ad unguem » servetur, " testatur Rebuffus in addit. ad hanc regulam; " estque, ait, lex Regni effe» cta, adeo quod sicut Imperator Legem, ut » dicunt canonizatam, & à Canonibus appro» batam revocare non potest, licet eam Le» gem ex Libro tollat: Sic nec Papa regulam » incorporatam & descriptam in registris Cu» riæ, etiamsi tollat illam, eo casu servabi» tur, tamquam regni, non tamquam Papæ » regula.

Rursus ad regulam *de publicandis resignationibus*, quæ fuit 34. Innocentii VIII. & 29. Pauli V. ait: " Hæc regula fuit recepta & in » Curia Parlamenti registrata anno 1493. die » 27. Augusti, unde est Lex regni effecta, ideo» que per mortem Papæ non tollitur.

Regula de publicandis resignationibus è numero regularum sublata.

Notandum, hanc regulam à temporibus Gregorii XIII. Regulis Cancellariæ non esse insertam, sed omissam; propterea, ait, Choquier, quod multifariam ea sit immutata, vel abrogata per Constitutionem Gregorii XIII.

Servata in Gallia & Belgio.

Nihilominus tamen & in Regno Galliæ etiamnum hodie servatur; uti & in Belgio locum habere asserit Zypæus in jure novo tit. *de renuntiatione Num.* 2. " Sed publicationis » forma, ait, strictè non servatur: sufficit » enim palam innotescat, nec celetur resigna» tio, etsi in templo coram populo in cele» britate Missæ aut concionis, die festivo non » promulgetur.

Hæ Regulæ Juri Novissimo meritò adscribuntur.

Non dubium ergo Regulas Cancellariæ meritò inter jus novissimum numerari; earumque notitiam hodie propemodum, iis saltem qui in Foro judiciali versantur, necessariam esse.

Plura de iis dicemus in Jure Ecclesiastico, ubi de Beneficiis, ac eorum provisione agemus. Hoc unicum observatum velim, quod licet satis constet hîc aut alibi Regulam aliquam esse receptam, inde tamen nullatenus consequens, eam esse receptam cum additionibus, quas recentiores Pontifices addiderunt; quæ numquam forsan in illis Provinciis publicatæ aut recognitæ fuerunt.

Notandum circa has Regulas.

Exempli gratiâ, regulæ de *infirmis resignantibus* addita fuit per recentiores Pontifices inter verbum, *Beneficium* & verbum, *conferatur*, hæc clausula: *quavis auctoritate:* quæ regulam etiam ad Ordinarios extendit: Licet autem regula fuerit in Regno Galliæ recepta: hodieque servetur, additio tamen illa Pauli III. in usum recepta non est. Unde & sustinent Pragmatici eam in resignationibus coram Ordinario factis non obtinere. Vide Zypæum *loco citato num.* 3.

§. III.

De Concilio Tridentino.

Concilium Tridenti-

Concilio Oecumenico Tridentino in fine anni 1563. absoluto, Pius IV. ejus Acta & Decreta

à Pio IV. confirmatum & publicatum.

Decreta confirmavit solemni Constitutione Romæ editâ & publicatâ 7. Calendas Febr. 1564. Deinde subsequuta est altera ejusdem Pontificis Bulla quæ incipit : *Sicut ad Sacrorum*, quâ declarat ubique terrarum obligare Concilium à Calendis Maii anni 1564. etsi singulari per Provincias promulgatione non esset insinuatum.

Publicatum in Hispania.

Philippus II. tunc Hispaniarum Rex cupiens hac in parte piæ & salutari tum Concilii, tum Pontificis intentioni satisfacere, non tantum jussit per Hispaniarum Regna Decreta Concilii publicari, adjuncto mandato ad omnes Officiarios sæculares, ut dum requisiti fuerint, auxiliare brachium in eundem effectum sine ulla tergiversatione præstent; sed insuper scripsit ad Margaritam Parmensem tunc temporis Belgii Gubernatricem, ut Decreta Concilii indilatè per has Provincias publicari & observari faceret.

Decreta missa ad Episcopos & Magistratus Belgii.

Mox receptis Litteris, Margarita scripsit ad Archiepiscopum Cameracensem, aliosque Belgii Episcopos; necnon ad Provinciarum Gubernatores; Consilia Regia; Academiam Lovaniensem, & Magistratus Primariarum Civitatum; quarum omnium Litterarum ea erat summa, ut de modo & forma publicationis; & de Decretis disciplinæ in Concilio Tridentino formatis deliberarent, judiciumque suum rescriberent. Episcoporum omnium atque Academiæ nostræ judicium fuit, Decreta esse quamprimum publicanda; eumque in finem Synodos Provinciales esse quamprimum cogendas.

Quid resolverint.

Consilia vero Regia examinatis & revisis Decretis, plura hinc inde notârunt, quæ juribus Regiis suorumque vassallorum, atque inveteratis harum Provinciarum consuetudinibus & ritibus videbantur contrariari: unde judicabant, non nisi cum quadam modificatione publicationem admittendam; ne aliàs ob inveteratos Provinciarum mores subitò inversos omnia turbarentur, omnisque Concilii fructus impediretur.

Omnium itaque responsoriis litteris receptis Gubernatrix omnia rursus ad Regem misit; cujus postmodum cognitâ enixâ voluntate circa Concilii publicationem & observationem, Gubernatrix publico edicto publicationem fieri mandavit; eaque tum in Cameracensi Synodo Provinciali, anno 1565. tum Mechliniensi anni 1570. aliisque Diœcesanis recepta & probata fuit.

Publicatio Concilii simpliciter sine ulla limitatione facta.

Itaque dubitari nequit, quin Decreta disciplinæ sive reformationis his in partibus publicata & recepta sint; adeoque meritò Concilium Tridentinum pro insigni fonte Juris novissimi in his Provinciis sit habendum.

Monet Gubernatrix Episcopos de mente Regis quoad publicationem factam.

Illud tamen observandum, quòd licet in ipso publicationis edicto nulla exceptio, nulla limitatio fieret, sed simplex esset & generalis Concilii publicatio, in litteris tamen seu mandatis tum ad Archi-Episcopum, tum ad Provinciarum Magistratus, quibus executionem Concilii commendabat, & injungebat Gubernatrix, expressè declaraverit, " mentem Regis esse, ne ob promulgationem illam licet illimitatam, quid immutetur, aut innovetur circa Regalia jura, privilegia suæ Majestatis, aut suorum vassallorum, statuum, aut subjectorum; & speciatim circa jurisdictionem Laicalem, jus Patronatûs Laicis indultum, seu jus nominationum, cognitionem causarum, & materiæ possessoriæ Beneficiorum, decimarum possessarum; aut prætensarum per Laicos, superintendentiam & administrationem hospitalium aliorumque piorum locorum : *Non ad contraveniendam dicto Concilio*, inquit, *sed ut executio accommodetur naturæ cujusque Provinciæ*.

Quibus verbis Gubernatricem alludere ad exceptiones & modificationes à Regiis Parlamentis Decretis Concilii adjectas, nemini, qui eas cum dicta clausula contulerit, dubitare poterit.

Hæc clausula alludit ad annotationes factas per Consilia Regia.

Unde Bernardus Loth in resolutionibus Belgicis tr. 2. art. 9. relatis annotationibus Consilii Arthesiæ, addit : *Concilium Tridentinum quoad dicta puncta non fuit receptum in Arthesia.*

Similiter Antonius Anselmo Jurisconsultus Antverpiensis in *Triboniano Belgico cap.* 32. volens exprimere ea, quæ per prædictam clausulam in publicatione Concilii Tridentini fuerint reservata, refert servato ordine Sessionum, quid ad singula capita annotaverint Consilia Regia; haud dubius, quin hæc essent illa puncta, quæ Rex salva esse voluerat pro pace & quiete Provinciarum; & ut fælicior in reliquis Decretorum Concilii executio obtineri posset.

Concilium ergo Tridentinum meritò tamquam Juris novissimi præcipuum fontem recipere debemus; modo tamen hos modificationis articulos, qui potissimum jus Regium, & Conciliorum Regiorum jurisdictionem spectant, jungamus; quos apud Anselmo loco citato exhibitos videre licebit. Videri etiam potest de hac modificationis clausula Zypæus in jure novo *tit. de Constitut. num.* 6.

§. IV.

De Synodis Particularibus.

Synodi particulares jus statuendi habent.

Penes Synodos etiam non Oecumenicas sive generales, sed vel Nationales, vel Provinciales, aut Diœcesanas esse auctoritatem statuendi ea quæ pro Ecclesiæ & populi utilitate judicaverint convenire; earumque ordinationes & statuta vim legis per districtum illum, qui Synodo illi Nationali, Provinciali, aut Diœcesanæ continetur, habere indubitatum est.

Quare pro jure esse debent, quæ cujusque Provinciæ, Diœcesis aut Nationis respectivè Synodi Provinciales, Diœcesanæ aut Nationales decreverunt.

Hujusmodi Synodi per omnes quasque Provincias, immediatè post Concilium Tridentinum habitæ; atque inter cæteras in hoc nostro Belgio inferiori Synodi Provinciales binæ Cameracenses anni 1565. & 1583. item binæ Mechlinienses anni 1570. & 1607. atque post illas plures singularum Diœcesium sub his Provinciis comprehensarum Synodi Diœcesanæ, quæ omnes pro jure novissimo habendæ & consulendæ sunt.

Acta Cleri Gallicani Synodorum statutis annumeranda.

Synodis particularibus indubiè annumeranda veniunt Acta Cleri Gallicani; id est, quæ in generalibus totius Cleri Gallicani Conventibus pro reformatione disciplinæ statuta sunt; quæ omnia latissimè referuntur in sex voluminibus, quæ sub titulo *Actorum Cleri Gallicani* evulgata sunt.

Imo licet hæc Acta extra Ditiones Gallicanas vim legis habere nequeant, admodum

dum tamen utilis est eorum notitia.

Licet enim non ubique habeant vim legis positivæ, tamen multa in illis continentur, quæ juris sunt naturalis; aut sanè quæ non nisi declarant & proponunt media aptissima, quibus ea quæ jus naturale præscribit, melius & aptius pro temporum & locorum circumstantiis, observari queant; aut etiam ipsam disciplinam Ecclesiæ in anterioribus Canonibus ubique obligantibus, clarius exponunt.

Unde indubiè magnum pro Ecclesiastica disciplina ritè formanda; aut veram ejus essentiam assequendam Lectio Conciliorum & Actorum similium, subsidium conferre potest; ut infra latius ostendetur.

CAPUT II.

De Jure novissimo ex Concordatis inter Ecclesiasticos & Civiles Magistratus, & Edictis Principum.

§. I.

De Concordatis inter Prælatos Ecclesiasticos, & Magistratus Civiles.

De concordatis inter Carolum & Episcopum Leodiensem.

PRo ea Belgii parte, quæ ante erectionem novorum Episcopatuum Episcopo Leodiensi in spiritualibus suberat; vel etiamnum patet; sed in temporalibus ditioni Principum Belgii subest, extat Concordatum initum inter Carolum V. Cæsarem uti Ducem Brabantiæ & Comitem Namurci ex una parte, & Episcopum Leodiensem ex altera anni 1541. Extat integrum in primo volumine edictorum Brabantiæ *Lib. 1. tit. 1. cap. 8.*

Maximè autem versatur circa jurisdictionem Civilem & Ecclesiasticam; per novem distinctos titulos exponens, de quibus Laici, & de quibus Ecclesiastici cognoscere debeant; item quibus casibus Laici coram Ecclesiasticis, & Clerici coram Laicis in jus vocari possint; atque in fine additur hæc mutuæ concordiæ conservandæ aptissima cautio: " Quod si super præmissis & articulis superius non decisis, dubium emergat, aut difficultas oriatur inter justitiarios Principum, talis difficultas terminari & sedari debeat mutuis communicationibus, vel litteris, ita quod una jurisdictio aliam non turbet, aut impediat.

Hæc tit. 9. §. 29. & §. 31. additur: " Item pœnæ & censuræ hinc inde comminatæ & fulminatæ, occasione controversiæ jurisdictionis, relaxabuntur, & per istius Concordiæ acceptionem, sublatæ censebuntur.

De hac clausula videri potest Zypæus in jure novo tit. de *foro compet. Num. 25. & 26.* qui & eodem titulo *num.* 48. summatim complectitur crimina, quæ in vim hujus Concordati sunt merè Ecclesiasticæ cognitionis; quæ merè Civilis; ac denique quæ mixti fori sint; id est, quæ uterque judex per præventionem, vel pro qualitate personarum delinquentium, punire potest.

Monet quoque idem Zypæus in notitia Juris Belgici *de Jurisdictione* num. 58. " Quod hæc Concordata confirmata dicantur per Paulum III. & acceptata per Episcopum Cameracensem, quamvis non verbo tenus, præsertim adversus speciales concordias, & res pro se judicatas.

Concordata inter Episcopum Cameracensem & Magistratum Antverpiensem.

Quidquid sit de hac approbatione, hoc sat constat, in Belgio jurisdictionis Laicalis & Ecclesiasticæ terminos hoc concordato regulari; ni forsan per particularia inter Episcopos, & certas civitates aut Provincias Concordata aliter provisum sit. Extant duo Concordata inter Episcopum Cameracensem & Magistratum Antverpiensem, unum 13. Januarii 1490. & alterum 9. Septembris ejusdem anni; quibus Episcopo Cameracensi privativè cognitio trium causarum, nimirum testamentariæ, contractuum antenuptialium, & bonorum Ecclesiasticorum amortizatorum, reservatur. Hocque jure hodie utitur Episcopus Antverpiensis in locum Cameracensis suffectus; tametsi in Concordatis inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem hæ causæ sint mixti fori, & præventioni esse locum dicatur. Consule Zypæum in jure novo *Titulo de foro comp. Num. 26.* Habentur autem dicta Concordata in citato volumine edictorum *Lib. 1. tit. 1. cap. 5. & 6.*

Concordata inter Episcopum Cameracensem & Hannones.

Referuntur ibidem *cap. 2. & 3.* Concordata inter Curiam spiritualem Cameracensem, & temporalem, Hannoniæ conclusa anno 1483. & anno 1531. continens 29. articulos; quibus plures difficultates inter utramque Curiam deciduntur.

Concordata Germania.

Famosa sunt quoque Concordata inter Nicolaum V. Romanum Pontificem, & Fredericum Imperatorem, Principesque Nationis Germanicæ, super collatione & provisione Episcopatuum, Dignitatum, aliorumque Beneficiorum Ecclesiasticorum.

De his Concordatis videri potest commentarius in varias quæstiones divisus Georgii Branden; Item Zypæus *consult. 3. de præbendis*; ubi latè discutit, num hæc Concordata obtineant etiam in Brabantia? & *consult. 5. & 6.* eodem titulo; & Wamesius consilio Canonico 255.

Concordata inter Leonem X. & Regem Galliæ.

Non minus famosa sunt Concordata inita inter Leonem X. Pontificem, & Franciscum I. Regem Galliarum; quæ hodie magnam partem Juris Canonici in materia Beneficiali in Gallia conficiunt.

Historiam horum Concordatorum, & Sanctionis Pragmaticæ, in cujus locum hæc Concordata successerunt, scripsit Petrus Pithœus Advocatus Parlamenti Parisiensis.

Commentariis vero amplissimis textum Concordatorum illustravit Petrus Rebuffus, qui unà cum commentariis Georgii Branden super Concordatis Germaniæ impressi sunt in uno volumine, cum praxi Beneficiorum ejusdem Rebuffi Parisiis anno 1663.

Hæc impræsentiarum exponere instituti mei non est, sed solum indicare, quid pro jure novissimo & hodierno recipiendum; cujus generis similia Concordata esse indubitatum est.

§. II.

Edicta Principum juri Novissimo annumeranda.

Necessaria Principum edicta in materia Ecclesiastica; & quare.

TAmetsi Ecclesiastico Magistratui præcipuè incumbere videatur decernere ea, quæ disciplinam Ecclesiæ, aut res Ecclesiasticas spectant; tamen nì Principes sua auctoritate Ecclesiæ Decreta suffulciant, vix Ecclesiasticorum Ordinationes effectum sortientur; præsertim si circa res temporales, aut personas Laicas versentur.

Hinc frequentissimæ per omnem Europam Regum

Regum atque Principum ordinationes, & Edicta in materia Ecclesiastica; quæ pro legibus observantur; & quarum notitia, non minus quam Canonum aut Decretorum Ecclesiasticorum notitia hodie necessaria est.

Si quis volumina Edictorum sive Brabantiæ, sive Flandriæ pervolverit, plura in omni pene materia reperiet, quorum hodie frequentissimus est usus.

Edicta referuntur. Talia imprimis sunt, ut è pluribus pauca annotem, Edictum Philippi II. ad Synodum Cameracensem anni 1586. constans articulis 25. & Edictum Alberti & Isabellæ ad Synodum Mechliniensem anni 1607. comprehendens 30. articulos.

Ultra hæc quid famosius & quotidiano usu tritius, quàm Edictum Caroli V. super materia decimarum editum 6. Nov. 1520. quo modus exactioni novarum decimarum imponitur; extatque in primo volumine Edictorum Brabantiæ *tit.* 5. *cap.* 2. & de eo agit Antonius Anselmo in suo *Triboniano Belgico cap.* 1. & Zypæus in jure novo *titulo de decimis*: item *consult.* 3. & 4. eodem titulo.

Ejusdem generis sunt Edicta, quæ Corporibus Ecclesiasticis, quæ *manus mortua* vulgo dicuntur, inhibent bonorum immobilium acquisitionem sine licentia Principis; quam licentiam *amortizationem* vocant.

Horum quam frequens & receptus sit usus nullus Belgarum ignorat; ideóque & hæc juri novissimo meritò annumeranda: de quibus consuli poterunt Anselmo in Codice Belgico verbo vernaculo, *Geestelijckheyt*: item verbo, *amortizatie*: item Zypæus in jure novo titulo de *foro competenti*, & titulo de *immunitate Ecclesiastica*: sed signanter Petrus Peckius in suo particulari tractatu de *amortizatione bonorum à Principe impetrandâ*.

His meritò annumeratur Regulamentum sive Edictum provisionale Alberti & Isabellæ *de reparandis & reficiendis Ecclesiis, & campana decimali*. Habetur primo volumine Edict. Brabantiæ *lib.* 1. *tit.* 2. *c.* 7. & exponitur ab Anselmo in *Triboniano* cap. 89. ubi §. 2. simile regulamentum prodiisse ait pro Flandris 1. Oct. 1613. in Concilio Provinciali Flandriæ publicatum 21. Junii 1614. de quibus etiam tractat, eorumque summam refert Zypæus in jure novo tit. *de ædificandis & reparandis Ecclesiis*.

Hæc pauca vice speciminum sufficiant, ut ostendatur, etiam Edictorum Principum notitiam esse necessariam, ut quis statuat, quid in causis Ecclesiasticis sit statuendum; in singulis enim pene materiis inveniet, qui aut Zypæi *jus novum*, & *notitiam Juris Belgici*, aut *Codicem Belgicum* Antonii Anselmo pervolverit.

Quam copiosa sit similium Edictorum in quacumque materia Ecclesiastica seges in Regno Galliæ, opus non est hìc speciatim enarrare; cum illa palam extent tum in Actis Cleri Gallicani; tum in Codice Henrici tertii, cujus liber primus totus est de materia Ecclesiastica per 34. titulos divisus.

PARS DECIMA.

De mediis perveniendi ad veram & utilem Disciplinæ Ecclesiasticæ & Sacrorum Canonum scientiam.

CAPUT PRIMUM.

Proponuntur media perveniendi ad veram & utilem notitiam Disciplinæ Ecclesiasticæ.

§. I.

Scopus studii SS. Canonum.

Quid Canones. SACRI Canones sunt Regulæ quas jam pridem in Sacris Conventibus Episcopi aliique Ecclesiarum Prælati proposuerunt, ut ex iis, Clerus præcipuè rectè vivendi normam, ac insuper optimum Ecclesiæ administrandæ genus haurire posset.

Clerici scire Canones debent, & quare. Hinc illud Celestini I. apud Gratianum *Dist.* 38. *Can.* 4. " Nulli Sacerdotum liceat „ Canones ignorare. " Et illud Concilii Carthaginensis VI. Can. 18. " ut ordinatis Episcopis vel Clericis, prius ab Ordinatoribus „ suis placita Conciliorum auribus eorum inculcentur: Ne se aliquid contra Statuta Concilii fecisse pœniteat.

Quibus consonat Concilii Remensis anni 813. Canon 8. " Lecti sunt Sacri Canones, „ ut quisque Canonicus Legem vitamque suam „ minime ignoret.

Quis scopus studii Sacrorum Canonum. Nequaquam igitur præcipuus scopus studii Sacrorum Canonum aut Juris Canonici esse debet, scire causarum, aut controversiarum in materia Ecclesiastica occurrentium dirigendi modum; sed ex Sacris Canonibus, atque Pontificum Decretis haurire optimas morum regulas; & aptissimum ritè componendæ & administrandæ Ecclesiæ genus, juxta Patrum instituta & ipsius, quæ à Spiritu Sancto dirigitur, intentionem.

Judicium S. Caroli de SS. Canonibus. Hæc perspectissima erant Sancto Carolo, de quo in ejus vita refert Petrus à Basilica *Lib.* 7. *cap.* 11. " Canonum ea scientia ipsi » perjucunda erat, quæ Patrum mores & acta » repræsentans, Ecclesiæ componendæ atque » ordinandæ rationem continet. Dolens autem eos communi consuetudine tantummo- » do Canones ad interpretandum seligi, qui » ad lites judiciaque valent; constituit ipse » qui iis declarandis præesset, unde Sacra Ma- » jorum instituta & ritus, optimumque Eccle- » siæ administrandæ genus hauritur.

Scopus hujus partis. Ut igitur ad solidam ac utilem, ad mentem Ecclesiæ, Disciplinæ Ecclesiasticæ & Canonum notitiam paulatim attingere valeat Canonum & Juris Canonici studiosus, præter ea quæ Parte prima circa auctoritatem Canonum; atque in ipso decursu aliarum partium circa ipsos Codices & Canones monui, breviter alia nonnulla media, quæ ad eam notitiam servire & facilitare queant, ordine proponam.

§. II.

Canonum studiosum oportet attendere rationem disciplinæ externæ.

Quid Patres per Canones intenderint. NEmini dubium est, quin Patres in suis Canonibus seu Regulis præcipuè intenderint exprimere, quid in moribus fidelium, ac præcipuè ministrorum desiderarent; quam in administratione Sacramentorum, tum ex parte suscipientium, tum administrantium sanctitatem ac dispositionem requirerent; qualiter ad sacra munia Clerici assumendi; qui ut indigni aut incapaces rejiciendi; quomodo vitia arguenda, aut punienda; quæ iis extirpandis, aut resecandis media adhibenda, aliaque ejus generis.

Intentio Patrum non habetur ni interior Disciplinæ ratio expendatur. Verùm si externa dumtaxat disciplina per Canones stabilita attendatur, sæpè nihil eorum videbitur; at si ipsum spiritum & intimam disciplinæ rationem attenderimus; regulas morum sanè sanctissimas in ea latentes, & propositas perspiciemus.

Exemplis declaratur. Primum exemplum. Pauca è pluribus vice speciminis accipe. Constans est, omnibusque notoria Ecclesiæ Latinæ disciplina, ad Sacra Ecclesiastica munia non admitti conjugatos; nî usui & cohabitationi uxorum renuntient; imò Ecclesiasticis Beneficiis ipso jure privari, si ea obtinentes nuptias contraxerint.

Hæc disciplina si nudè & externè consideretur, simplicem à nuptiis abstinentiam proponere videtur; at si interior ejus spiritus attendatur, apparebit per eam alia multa inculcari.

Ideo enim nuptiis implicatos ad sacra Ministeria admitti non vult Ecclesia, " quoniam » uxorati cum divisi sint, & eos cogitare oporteat, quomodo uxoribus placere valeant & » servire, obsequiis non solummodo possunt » intendere divinis, " ut loquitur Alexander III. in *Cap.* 1. *de Clericis conjug.* in prima compilat. vel ut idem ait in *Cap.* 3. *ij eod.* " quod simul voluptatibus & carnalibus desi- » deriis, ac divinis & Ecclesiasticis obsequiis » vacare non valeant.

Si disciplina illa unà cum hac ratione expendatur, manifestum erit, per eam Clericis inculcari, ne temporalium rerum sollicitudine, atque carnalibus desideriis & voluptatibus se immergant, quo impedirentur Divinis Officiis & obsequiis, quibus mancipati sunt, se impendere: cùm idcirco, ne id contingat, nuptiis implicatos in suos ministros assumi Ecclesia nolit.

Pariter nemo facilè Clericorum ignorat immunitatem à civilibus & personalibus oneribus per Canones & Leges Imperiales indultam. Hîc rursus si solam externam hanc indulgentiam consideres, nihil præter aliquam onerum exemptionem Clero indultam credes; sed rationem expendas, & aliud Ecclesiam & Imperatores intendere, evinces: Idcirco scilicet eam esse datam immunitatem, ut Clerus jugiter & sine distractione ad alia negotia, Divinis Officiis incumberet. *Secundum.*

Hinc istud Concilii Africani apud S. Cyprianum. " Ne quis de Clericis, & Dei mini- » stris tutorem testamento suo constituat, quan- » do singuli divino officio honorati, & in Cle- » rico ministerio constituti, ***non nisi Altari & » sacrificiis deservire & precibus & orationi » vacare debeant.***

Et Justinianus, eis tantùm Clericis, & Monachis immunitatem ab omni cujuscumque generis tutela & curatela concessam voluit, qui apud Sacro-sanctas Ecclesias, vel Monasteria permanent: " ***Cum propter hoc***, ait, ***ipsum » beneficium eis indulgeamus, ut, aliis dereli- » ctis, Dei Omnipotentis ministeriis inhæreant.***

Disciplina sic considerata non tantùm Clericorum ab oneribus exemptionem exhibet; sed unà ostendit, Clericos jugiter & continuò Divinis Ministeriis debere esse intentos, ac ne ab iis distraherentur, esse indultam immunitatem.

Et quid rursus ipsa decimarum & proventuum Ecclesiasticorum assignatio, si ex mente Ecclesiæ & Fundatorum vel offerentium expendatur, aliud clamat, quam Clericum, qui de Altari vivit, debere laborare, & jugiter divinis obsequiis se impendere; " Nam, ut » verissimè dixit Justinianus, qui constitue- » runt, vel fundaverunt sanctissimas Ecclesias » pro sua salute & communis Reipublicæ, re- » liquerunt illis substantias, ut per eos de- » beant sacræ Liturgiæ fieri, & ut in illis à » ministrantibus piis Clericis Deus colatur. *Tertium.*

Quid notiùs, quam nullum hodie ad Beneficium quodcumque Ecclesiasticum, etiam vulgi opinione minimum, assumi posse, nî Tonsurâ Clericali ut minùs insignitum. *Quartum.*

Hæc disciplina si dumtaxat in superficie & exterius aspiciatur, mera ac simplex ceremonia esse videtur; at si vera ejus ratio & Ecclesiæ circa illam spiritus expendatur, apparebit, per eam velle Ecclesiam excludere à suo ministerio (cui per Beneficium, quodcumque illud sit, applicatur) nisi priùs constiterit, eum velle posthac fidelem Deo cultum exhibere; atque fideliter professus sit, se renuntiare omnibus prætentionibus sæcularibus; velleque unicè Ecclesiæ militare; ac ostendere quod ex animo dixerit: ***Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, Tu es qui restitues hæreditatem meam mihi***; prout in Tonsuræ susceptione profitetur.

Esse enim intentionem Ecclesiæ, ut Tonsurandus, non fictè, sed verè ac sincerè & ex animo profiteatur, quæ verbis profert, nemo dubitare potest; Episcopoque incumbere, ne ad Tonsuram admittat, nisi de quibus spes non infundata appareat, eos fideliter & ex animo professuros, multis ostendi in dissertat. de Canonicis *p.* 1. *cap.* 1.

Itaque disciplina, quæ non nisi meram & simplicem ceremoniam continere videtur, si ex

ex mente Ecclesiæ propiùs expendatur, non exigui apparebit momenti.

Quintum. Nonne & merè ceremonialis apparet disciplina, quæ ad Sacros Ordines ascensum non admittit, nisi minoribus præmissis; & tamen si ejus ratio rursus expendatur, videbitur Ecclesiam per hanc disciplinam observatum voluisse illud summi momenti Apostolicum præceptum; ***manus nemini citò imposueris:*** vel illud: ***Non Neophytum***; ut mirum priusquam ad superiores Ordines & Gradus Ecclesiasticos assumantur, in inferioribus & minoribus aliquamdiu versentur & probentur; ac demum digni probati ad altiores promoveantur, ut loquitur Canon 13. Sardicensis; cujus notas consule.

Ex his quisque facilè judicare potest, quam utile, imo necessarium sit, pro assequenda genuinâ disciplinæ Ecclesiasticæ notitiâ non hærere in ipso exteriori cortice, sed rationem & spiritum Ecclesiæ in ea stabilienda præcipuè esse rimandum, & attendendum.

§. III.

Qui potissimùm Canones pro notitia disciplinæ pervolvendi?

ILlius disciplinæ quæ circa mores formandos, vitiaque extirpanda versatur, notitiam Clericis præsertim esse maxime utilem & necessariam, jam supra notavimus.

Disciplina in pristinis Canonibus præcipuè reperitur. Porrò cum hæc disciplina præcipuè contineatur in Canonibus seu Regulis, quos jam pridem Ecclesia pro formandis filiorum moribus, ac vitiis extirpandis condidit, ut parte prima *cap.* 1. hujus Tractatûs ostendi; facilè quisque intelliget, pro consequenda verâ ac utiliori disciplinæ notitia Canones illos potissimum esse consulendos & relegendos.

Quo ex capite disciplina majore veneratione digna. Adhæc ostensum fuit in prima parte *cap.* 2. disciplinam eo majore veneratione esse suscipiendam, quo eam antiquiorem & frequentius renovatam; aut ab omnibus vel à pluribus Ecclesiis receptam intelligimus.

Canones universalis Ecclesiæ consensu recepti. Quare nemo dubitaverit, disciplinam contentam in Canonibus universalis Ecclesiæ, id est, tam Orientalis, quàm Occidentalis Ecclesiæ consensu probatis, singulari veneratione dignam esse; adeoque Canones Conciliorum sive generalium, sive particularium, quos utraque Ecclesia recepit, & in suum respectivè Canonum Codicem retulit, pro assequenda notitia disciplinæ Ecclesiasticæ, præ reliquis legendos esse.

Hos reperiet Canonum studiosus præsenti Tractatu exhibitos, & brevibus scholiis illustratos; unàque probatum, quâ ratione per utramque Ecclesiam Orientalem & Occidentalem recepti fuerint.

Decreta Pontificum jam pridem recepta. Post hos Canones assumuntur meritò Decreta Romanorum Pontificum, quæ in suum Codicem sub nomine ***Decretorum Romanorum Pontificum***, retulit Dionysius Exiguus; quæ unà cum eo Codice tota tandem Ecclesia Latina recepit; uti ostendimus *parte* 3. *cap.* 1. §. 3. & 4. quæque à Leone IV. in Epistola ad Episcopos Britanniæ annumerantur Canonibus, *Per quos judicant Episcopi, & judicantur Episcopi simul & Clerici.* Apud Gratianum *Dist.* 20. *Can.* 1.

Habentur hæc Decreta unà cum ipso Codice Dionysii, tomo primo Bibliothecæ Juris Canonici veteris Justelli editionis Parisiensis anni 1661. Item in tomis Conciliorum post vitam singulorum Pontificum; incipiendo à Siricio qui assumptus fuit ad Pontificatum anno 385. usque ad Gelasium I. aut Anastasium.

Exhibentur quidem in Epistola Leonis IV. tamquam ex eodem Codice quorumdam recentiorum Pontificum Decreta: sed ea non potuisse à Dionysio esse collecta certum est: quandoquidem indubitatum sit, Dionysium ante horum Pontificatum obiisse: quare & in Justelliana Bibliotheca exhibentur separatim à Decretalibus præcedentium Pontificum sub hoc titulo: ***Collectio II. Decretorum Pontificum Romanorum ab Hilario ad Gregorium II. Collectioni I. Dionysii Exigui addita.***

Canones & opuscula Græcorum. Sicuti Ecclesia Romana in suum Codicem retulit Pontificum suorum Decreta; ita Orientalis Ecclesia quorumdam illustrium suorum Præsulum Canones & opuscula assumpsit; atque pro regulis disciplinæ habere voluit *Can.* 2. *Synodi Trullanæ*; quos *part.* 3. *cap.* 3. §. 1. retuli; atque in plerisque eorum, præsertim SS. Basilii, Petri Alexandrini, Gregorii Neocæsariensis seu Thaumaturgi, Timothei Alexandrini, plurima præclara atque utilissima disciplinæ monumenta continentur; & licet Canones illos Ecclesiam Latinam in suum Canonum Codicem recepisse non legatur, numquam tamen eos non suspexit & laudavit.

Hos igitur Canones à Sanctissimis illis Ecclesiæ Patribus propositos, tamquam disciplinæ Ecclesiasticæ instructissimum armamentarium meritò consulet, qui ad perfectam disciplinæ notitiam pertingere desiderat.

Exhibentur hi omnes in Codice Canonum Græcorum, quem elegantissimis typis in duobus tomis cum Græcorum commentariis anno 1672. evulgavit Guillelmus Beveregius Ecclesiæ Anglicanæ Presbyter; de quo opere infrà latius.

Pleraque hæc Patrum opuscula & Canones referuntur etiam in appendice tomi 2. Conciliorum editionis Labeanæ.

Canones particularium Ecclesiarum, quomodo consulendi. Sunt deindè Canones, quos non una tantum particularis Ecclesia, sed omnes integri Regni aut Nationis Ecclesiæ quasi uno consensu receperunt; & in suum Canonum Codicem retulerunt.

Hujus generis sunt Canones Conciliorum Hispaniæ, quos edidit notisque elucidavit Garsias Loaisa Archipræsul Toletanus; & hodie servatâ temporum serie aliis Conciliis in editione Labeana sunt immixti.

Ejusdem generis sunt Canones Gallicani à Jacobo Sirmondo collecti & illustrati; nec non Anglicani ab Henrico Spelmanno collecti; quos pariter in editione Conciliorum Labeana cæteris intermixtos reperies.

In his quoque magnam disciplinæ Ecclesiasticæ notitiam reperire poterit disciplinæ studiosus: singulari tamen titulo, utilis & conveniens erit hæc Canonum lectio, ut quis suæ Nationis, & Ecclesiæ disciplinam pridem receptam, & à Patribus laudatam intelligat & cognoscat.

Si plura quis de horum particularium Gallicani, Hispanici atque Anglicani Codicum receptione & auctoritate scire desideret, consulat doctam præfationem Chrystophori Justelli de veteri Codice Canonum Ecclesiæ Universæ, in citata Juris Canonici Veteris Bibliotheca.

§. IV.

§. IV.

Quæ potissimùm hodierni Corporis Canonici partes pro notitia disciplinæ Ecclesiasticæ legendæ.

DEcreto Gratiani contineri quamplurima in omni penè Ecclesiasticæ disciplinæ genere, tum Conciliorum & Pontificum Decreta, tum SS. Patrum sententias, pristinam & puriorem Ecclesiæ disciplinam exhibentia, nemo, qui illud legerit, negare poterit.

Lectio Decreti Gratiani utilis ad hauriendam utilem Disciplinam.

Quapropter ejus lectionem plurimum posse conducere, ut disciplina, quæ optimis formandis moribus, vitiisque extirpandis idonea sit, hauriatur, non dubium; maximè si adjungantur tum Romanæ correctiones, tum doctissimi Dialogi Antonii Augustini cum eruditis notis Stephani Baluzii; & iis quæ observanda monui parte 7. quæ tota Decreto Gratiani occupatur; unà cum reflectionibus sparsim ad Decretum Gratiani in Scholiis ad Canones Conciliorum factis.

Decretum exponi jussit S. Carolus.

Et sanè quod de S. Carolo scribitur, constituisse aliquem, *qui iis Canonibus declarandis præesset, undè Sacra Majorum Instituta & ritus, optimumque Ecclesiæ administrandæ genus hauriretur*, omninò verisimile est, id de Canonibus in Decreto Gratiani contentis intelligi; atque ab ipso constitutum, qui Gratiani Decreto interpretando atque exponendo occuparetur.

Lectio Decreti aliis præferenda.

Nec enim dubium est, quin si Canones atque Patrum sententiæ à Gratiano relati ritè exponerentur, & juventuti diligenter prælegerentur, alia de Ecclesiastica disciplina idæa haberetur, quàm hodie passim haberi soleat.

Ut propterea non immeritò prima post SS. Scripturarum Lectionem, si utilitatem ejus & dignitatem spectemus, reputetur Lectio quæ Decreti Gratiani expositioni & prælectioni destinata est; dolendumque eam hodie in nostra Academia adeo frequenter intermitti ob disputationes publicas in tempus eidem destinatum incidentes. Optandum esset, ut publica auctoritate in horam nonam, quæ nulla Lectio Canonica habetur, transferretur; atque studiosi ad eam frequentandam amplius instigarentur, & etiam constringerentur.

Qua ratione Decretum Gratiani præferendum cæteris partibus Corporis Canonici.

Quid igitur, dicet quispiam, Gratiani Decretum præferendumne cæteris partibus Corporis Juris Canonici, quæ publicâ auctoritate editæ & publicatæ sunt; atque juris auctoritatem obtinent, quam non habere Decretum Gratiani superiùs probatum fuit? Quantum ad Juris auctoritatem Decretales Gregorii IX. Bonifacii VIII. atque Clementinas Decreto Gratiani præstare ultro concessero; at si quæstio sit de haurienda disciplina, quæ majorum instituta & ritus, optimumque administrandæ Ecclesiæ genus continet, (quam præcipuè desiderabat exponi S. Carolus,) Gratiani Decretum præ Decretalibus cæterisque Corporis Canonici partibus conveniens est.

Decretales præcipuè ad quæstiones forenses.

Quo enim tempore conscriptæ sunt illæ Epistolæ Pontificum, è quibus potissimum hæ partes Corporis Canonici sunt conflatæ, & à quibus *Decretalium* nomen illis adhæsit, causæ Ecclesiasticæ multum de antiqua simplicitate amiserant; erantque hujusinodi ut ferè ad normam causarum civilium in judicio forensi agitarentur, & definirentur; imò Jus civile magna ex parte in forum Ecclesiasticum intraverat.

Indè est, quod quæ in libris illis continentur, ad lites, & quæstiones forenses decidendas, præcipuè spectent.

Quod & Pontifices in suis respectivè proœmiis innuunt, dum earum usum in *judiciis* esse volunt & declarant.

Ad Decretales allusisse videtur S. Carolus.

Quare nec dubitatur, quin Canones sive Decretales his libris contentos præ oculis habuerit S. Carolus dum dolebat, *eos tantummodo Canones communi consuetudine ad interpretandum seligi, qui ad lites judiciaque valent.*

Quæ incommoda, quod solis Decretalibus, neglectis SS. Canonum studio, unicè incumbatur.

Utinam nec hodie in Academiis par esset dolendi ratio, dum ferè nihil in Canonum Scholis auditur, quam ad lites causasque forenses decidendas spectans.

Ut enim majorem partem libri primi, & integrum librum secundum, qui nihil nisi forensia continent, omittam, si de materia alia sermo sit, v. g. de Beneficiis, quid aliud auditur, quam quomodo Beneficia acquirantur, amittantur, retineantur, aliaque similia; quæ quidem causis quæstionibusque judicialibus decidendis conducunt, sed parum moribus formandis, aut vitiis extirpandis, aut Ecclesiæ administrandæ subserviunt. Hinc fit, ut dum Studiosi toti hisce fuerunt implicati, atque de illis optimè instructi, causis forensibus litibusque prosequendis, quam disciplinæ Ecclesiasticæ formandæ sint aptiores.

Atque hac ratione ulteriùs contingit, ut qui in Cathedralibus Ecclesiis, ex Ecclesiæ & Fundatorum præscripto, deberent esse Sacris Canonibus instructi, ad hoc ut Episcopis in restauratione, aut conservatione disciplinæ, optimis moribus formandis, atque vitiis eradicandis ex præscripto SS. Canonum, consilio & operâ assistere possent; penè ad aliud nihil quam ad lites quæstionesque forenses & judiciarias super Beneficiis, decimis aliisque materiis incidentes decidendas aut prosequendas sint idonei.

Absit tamen, ut studium Decretalium, aut cæterorum Librorum Corporis Canonici etiam Clericis inutile credam; cum sciam multa, quæ hodiernam disciplinam spectant, ex illis haurienda esse; quorum notitiam nec in Decreto Gratiani, nec aliis pristinis Canonum Collectoribus, aut etiam ipsis Canonibus reperiet.

Ad id unicè intendo, ita moderatè, eoque spiritu, præsertim Clericis, Decretalium studio esse incumbendum, ne omissis Canonibus, è quibus utilior disciplina assequenda est, potius Causidici, & forenses Patroni quàm veri Canonistæ evadant.

§. V.

Lectio Concilii Tridentini, & Synodorum particularium utilis pro notitia disciplinæ Ecclesiasticæ.

Synodus Tridentina utilia pro disciplina Ecclesiastica edidit.

VErissimum quidem est, tempore Concilii Tridentini eam fuisse temporum duritiem, atque abusuum exundantiam, ut nec statim omnibus, nec commune ubique, quod optaret, remedium potuerit adhibere, ut ipsum Concilium dolenter expressit *Sess.* 25. *cap.* 21. *de Regularib.* & latius probatum est *parte* 1. *cap.* 1. §. 6. at nec illud minus verum certumque est, plurima morum ac disciplinæ Decreta ad Ecclesiæ reformationem, si non integram, eam saltem quam temporum conditio patiebatur, esse ab eodem Concilio publicata.

Synodi

Synodi Provinciales plurima pristina disciplina Decreta continent.

Synodi quoque Provinciales & Diœcesanæ post Concilium Tridentinum celebratæ; atque ejusdem Concilii vestigiis insistentes, plurima eaque utilissima reformationis edidere Decreta; in quibus morum purior disciplina mirè refulget: atque inter alia Sanctissimi ac Zelosissimi pro restauratione pristinæ SS. Patrum disciplinæ Mediolanensis Archi-Præsulis S. Caroli Borromæi Concilia tum Provincialia, tum Diœcesana aliaque ejus Acta, quàm non redundant Sanctissimæ ac purissimæ veteris illius disciplinæ monumentis.

Præcipuè iis abundant Concilia Mediolanensia S. Caroli.

Qui illa revolverit reperiet abundè ubique expressum, quod toties habebat in ore: *Patres imitari oportet.* " Non adumbratam quamdam, sed expressam illam Christianæ disciplinæ formam afflante Spiritu S. Decretis nostris restituere curemus, quam nascente Ecclesia instituit vivus sermo Dei & efficax.... Non est cur nos vel cum iis quæ proximè antecesserunt temporibus, vel cum aliorum factis actiones nostras expendamus, sed comparemus oportet cum ea sanctè agendi formula nobis divinitus præscripta, quæ si ob oculos versabitur, facile cernemus quam longè ab ea distemus. Aliud nos Spiritûs S. doctrina docet, aliud Apostolorum instituta monent, aliud Patrum exempla declarant, aliud Canonum leges jubent, aliud vetus Ecclesiæ usus in omnes partes utilis postulat.

Suffragatur Cardinalis De Aguirre.

Hæc, inquam, Sanctissimum hunc disciplinæ Ecclesiasticæ instauratorem executum esse, Conciliorum ejus Decreta, & Acta dilucidè adeo ostendunt; ut verè dicat Eminentissimus Cardinalis De Aguirre in præfatione sui operis de Conciliis Hispanicis; (cujus sola præfatio hactenus ad me pervenit) " quod qui attentius evolverit S. Caroli Concilia Mediolani habita, inveniet ardentissimum studium SS. Canonum servandorum, & austerioris disciplinæ in iis traditæ.

Occasione accepta hic adducitur. Quid aliquando de probabilismo senserit, & quid hodie sentiat hic Vir eminentissimus.

Occasione hujus præfationis, quæ fortè ad paucorum manus hic perveniet, omittere nequeo sincerum ac rarum & merito ab omnibus imitandum Illustrissimi Viri illius animi candorem, quo recognoscit, in quam tandem errorum abyssum per *probabilismum* abductus fuerit; & quomodo tandem Deo miserante, ac ejus oculos mentis illustrante eductus fuerit.

Imprimis itaque præfatur, " quod datâ aut acceptâ occasione ex Canonibus horum Conciliorum (Hispanicorum) studeat promovere veterem illam pietatem, quatenus præsens rerum status sinit, & antiquos revocare mores, à quibus mirum, quantum distamus. Curæ quidem est in hoc opere, inquit, plurima exhibere ad criticam sacram, historiam Ecclesiasticam, Chronologiam, & eruditionem spectantia. Verum potior ratio & præcipuum studium nostrum sicut & prædictorum interpretum, fuit confirmare fidei ac traditionum Apostolicarum dogmata, (quæ maximè illustrantur Canonibus istis,) & disciplinam Ecclesiasticam, ac Doctrinam moribus corrigendis aptiorem tutioremque, jam diu impetitam novis & laxis opinionum commentis, tueri & veluti postliminio revocare.

Quod præcipuum Cardinalium officium.

Post hæc fatetur ostenditque, se suosque Eminentissimos Collegas ex vi muneris sui debere pro virili laborare opere, " verbo ac scriptis ad bonum regimen, aut reformationem non unius Provinciæ aut Regni, tantùm, sed totius Orbis Christiani; ac studium & curam suam, doctrinamque salutarem, tutiorem, imitationi Christi aptiorem, Sacris Canonibus conformiorem, ac proinde severiorem porrigere, non in unam tantum vel aliam Ecclesiæ partem, sed in totam illam, quæ longè ac latè patet.

Hoc securioris Doctrinæ tradendæ institutum executos fuisse non solum præcedentium aliquot sæculorum Sanctissimos Cardinales, sed quotquot ferè ab ineunte hac secunda chiliade annorum æræ Christianæ floruerunt sanctitate ac doctrinâ, ostendit; atque inter alios de severiori tradita morum ac disciplinæ doctrina laudatis Sanctis Petro Damiani & Carolo Borromæo; Item Cardinali Bellarmino, relatis ejus verbis ex Epistola ad nepotem suum Episcopum Theanensem, quibus *probabilismum* omnium laxitatum fontem totaliter evertit, refert qualiter Cardinalis Sportia Pallavicinus suam de *probabilismo*, quam in decursu vitæ sustinuerat, opinionem retractaverit; ac testimonium suæ retractationis authenticum R. P. Nicolao Mariæ Pallavicino tradiderit: " quod, inquit, apud se retinet modò Reverendissimus P. Thyrsus Gonzalez, Generalis Societatis Jesu, Primarius olim Theologiæ Professor in Salmanticensi Academia, eandem fere utriusque Cardinalis sententiam ex instituto sequens cum Michaële Elizalde aliàs Cella-Dei, & multis aliis doctis hominibus ejusdem instituti, quorum scripta parantur, suo tempore in lucem proditura. Præluxit vero iis non parum olim Mutius Vitellescus Generalis ejusdem Societatis in celebri illa Epistola ad suos scripta anno 1617. die 4. Januarii.

Cardinalis Pallavicinus opinionem suam de probabilismo retractat.

Nominatis deinde ac laudatis variorum Episcoporum, atque Doctorum eruditis lucubrationibus adversum *probabilismum*, tandem subjungit.

" Ab iis præstantissimis Episcopis, & Scriptoribus variis instructus, paucis post annis cœpi dubitare de securitate illa, quam nobis plurimi alii pollicebantur in usu opinionum quarumlibet probabilium. Eò usque enim communi ferè sensu aut præjudicio abductus, in probabilismo, veluti in pulvino, molliter quiescebam: & plerumque studium meum (ita ingenuè fateor) situm erat in examinando potiùs an aliquid esset probabile, quàm in investigando an esset verum. Detectâ enim probabilitate, nullatenus dubitabam me posse illud in praxi sequi, aut aliis consulere. Unde & in Theologia Flosculenta, quam edidi Salmanticæ anno MDCLXVII. Ludo V. præsertim à num. 70. usque ad 98. tota mihi cura fuit in examinandis conditionibus opinionis ab uno Doctore pio & docto traditæ adversùs communem aliorum, necessariis ac sufficientibus, ut illa probabilis censeatur. Hoc enim semel statuto, non dubitabam licitum esse ipsius usum, adhuc postquam Alexander VII. anno MDCLXVI. damnaverat XLV. Propositiones, & in iis illam numero vicesimam septimam: *Si Liber sit alicujus junioris, & moderni, debet opinio censeri probabilis; dum non constat rejectam esse à Sede Apostolica ut improbabilem.* Hanc ipsam thesim per se spectatam ibidem latè impugnavi, sicuti & nimiam licentiam opinandi circa doctrinam morum: quam in rem memoravi num. 79. ea ferè ipsa quæ paulò

antea

antea protuli de Illustrissimis Episcopis Calagurritano, Oxomensi, ac Placentino.

"Nec processi ulteriùs ad quærendum, an dato quòd opinio aliqua sit probabilis, liceat omnino illam sequi in praxi, aut aliis consulere, relictâ probabiliore aut tutiore. De hoc enim nemo tunc Salmanticæ dubitabat. Usque adeo invaluerat probabilismus ibidem, quamvis paulò antea Magister Joannes Martinez de Prado, & Vincentius Baronius, ambo Dominicani, scriptis editis impugnâssent longè ac latè Caramuelem, & rejecissent usum opinionis minùs probabilis faventis libertati in concursu probabilioris stantis pro præcepto. Nulla enim ferè ratio utriusque laudati scriptoris habebatur in ea parte, ob multitudinem innumerabilium aliorum liberiùs scribentium: ut possent ii dicere cum Poeta: *obruimur numero.*

"Cœpi itaque rem maturiùs examinare, ab anno circiter MDCLXXI. usque modò, lectis ac relectis, ultra prædictos, plurimis auctoribus recentibus, qui hinc & inde controversiam hanc gravissimam profligârunt ex instituto. Deprehendi verò ingens periculum salutis in sectando aut consulendo aliis probabilismo, sive usu cujuslibet opinionis minùs probabilis faventis libertati, in concursu alterius probabilioris adhærentis præcepto. Idem mihi altè insedit ubi utraque apparet probabilis æquè aut circiter. Manet enim adhuc res verè dubia, & incertum omnino, an actio vel omissio sit contraria legi æternæ, nec ne; quicquid plerique recentiorum distinguant inter dubium speculativum & practicum. Hanc enim distinctionem quoad controversiam præsentem, plurimi alii à triginta circiter annis usque modò, doctissimè rejecerunt. In dubiis autem, & spectantibus ad æternam salutem, eligendam esse tutiorem partem, jura clamant, & prudentia ac lex charitatis divinæ de propria & aliorum salute, palam dictat.

"Certè nemo prudens vitam corporis ita negligit, ut audeat uti cibo aut pharmaco solùm probabiliter sano, quod tamen æquè aut magis probabiliter censeatur noxium & exitiale futurum. Quare ne exponat se probabili, aut probabiliori periculo mortis, eligit aliud certò innoxium, aut salutiferum. Idem ferè accidit circa rem familiarem servandam, & honores assequendos. Cur ergo vita animæ, & salus æterna, longè pretiosior, passim exponatur probabili periculo opinionum liberiorum? Nec reflexiones aliquæ, seu judicia reflexa ad auctoritatem alienam, videntur prodesse aut sufficere ad formandum judicium moraliter certum & necessarium de usu licito opinionis benignæ quoad bona animi, potiùs quàm corporis vel fortunæ, ubi opinio severior æquè aut magis urget. Non enim voluntas habet vim imperandi intellectui, ut judicio reflexo censeat verum aut certum moraliter id, quod directo judicio æstimat falsum, aut dubium, aut minùs probabile.

"Quare reflexiones illæ ad summum possunt habere locum, & prodesse, ubi vir doctus, & prudens, recta intentione placendi Deo, aut ipsum non offendendi, & nullo præjudicio, passione, aut utilitate abductus, diligenter inquirit veritatem pro qualitate materiæ, & debitis circumstantiis, quando concurrunt invicem contrariæ opiniones inter scriptores Catholicos, doctos & pios. Si post rem examinatam inveniat sententiam benignam longè ac palam prævalere opinioni austeriori, tum auctoritate & numero Patronorum, tum rationibus, & plenè respondere argumentis contrariis; videtur posse formare judicium moraliter certum de illius veritate & licito usu, aut nihil curare rigidiorem aliorum opinionem, vel eam reputare ortam ex inani scrupulo. Dato enim aut permisso quod sententia illa benignior esset falsa in re, agens excusaretur à peccato, saltem gravi, ob rectam intentionem, bonam fidem, & ignorantiam venialem ex infirmitate humana. Si autem post diligentem inquisitionem inveniat opinionem austeriorem æquale pondus habere, aut etiam majus, ac proinde veritatem rei esse speculativè dubiam; non poterit ullâ reflexione formare sibi judicium moraliter certum de illius veritate, aut usu licito. Quare abstinendum erit ab opinione benigniore, & adhærendum tutiori, sive stanti pro præcepto.

"Hæc videtur fuisse praxis assidua Sanctorum Patrum, Pontificum, ac Theologorum doctrinâ & pietate insignium, à tempore nascentis Ecclesiæ usque ad finem ferè sæculi præcedentis, quo cœpit reputari securus usus opinionis benignæ probabilis, in concursu opinionis austerioris æquè probabilis, aut probabilioris, per reflexiones antiquis ignotas. Sequebantur enim veteres illi, quod intra sinum Ecclesiæ Catholicæ post rem maturè examinatam, oratione ac studio competenti, videbatur verum, aut moraliter certum. Et licèt ipsi Sancti Patres, aut Doctores celebres, aliter atque aliter circa varias quæstiones morum censerent, unusquisque tamen pius ac prudens id agebat vel consulebat aliis, quod post debitum examen judicabat verum, aut saltem longè conformius Canonibus Sacris, rationi, & æquitati. Neque enim ampliùs exigi putabat ab homine mortali, infirmo, & ignorantiis obnoxio. Alioqui sequebatur tutiorem partem. Exempla plurima possent hoc loco produci, ni quæstionem hanc gravissimam potiùs excurrendo libandam, quam ex instituto dirimendam recepissemus.

Ratio digressionis.

Hæc digressio, præterquam quod eminentissimi illius Viri in recognoscendo errore animi candorem omnibus imitandum ostendat; insuper Canonum & Juris Canonici studiosis demonstrat, quam periculosum sit aliquorum, licet etiam magno sint numero, cæco quodam impetu opinionem sequi; securumque se credere, præsertim in rebus ad salutem pertinentibus, quoties sententiam aliquam Virorum, qui eruditionis & pietatis famâ videntur clarere, sequendo; præsertim quia etiam inter Canonum & Decretalium Interpretes plures probabilismum apertè proponunt. Nunc igitur ad ea unde digressi sumus revertentes dicimus:

Ratio qua utilem ege Synodi Tridentinæ & aliorum Lectionem ostendit.

Decretorum Concilii Tridènt. & aliorum Conciliorum particularium lectionem magnum esse subsidium ad assequendam utilem disciplinæ Ecclesiasticæ scientiam; eoque incipientibus præcipuè utiliorem, quod Canonum & Patrum sensus in his soleat clarioribus & huic ætati accommodatioribus terminis exprimi; atque disciplina illis contenta, etiam his nostris temporibus esse magis attemperata; &

vitiis

vitiis & abusibus jam amplius frequentatis opposita.

Acta Ecclesiæ Mediolanensis, & Cleri Gallicani jungenda. Conciliis addenda sunt Acta Mediolanensis Ecclesiæ sub S. Carolo; quæ unà cum Synodis Provincialibus & Diœcesanis in unum volumen collecta sunt, & edita Lugduni anno 1683. item Acta Cleri Gallicani in sex magnis voluminibus; quorum summarium servato Librorum, Titulorum & Capitum ordine, in unicum exiguum volumen in quarto collegit D. Borion; magno ac utili subsidio eorum, quibus magna Actorum illorum volumina desunt.

Occurritur objectioni. Verum quidem est, ut suprà monui, Conciliorum particularium vim obligandi extra suum respectivè non extendi districtum: sed tamen, si disciplina illis contenta conveniens sit formandis moribus, aut vitiis curandis & eliminandis, non minùs propterea grata esse debet; & pro temporum & personarum conditione ultrò amplectenda.

An Canones Africani Ecclesiæ Romanæ, aut Orientalibus legem ponere poterant? & tamen quanto in pretio utrique Ecclesiæ fuerint, abunde constare potest ex iis quæ de Codice Ecclesiæ Africanæ diximus; idque non alia de causa, quàm quòd intelligerent disciplinam Canonibus illis contentam Ecclesiæ administrandæ esse convenientissimam, & menti Patrum conformem.

§. VI.

Leges Codicis Justinianæi, nec non Novellæ ejus Constitutiones utiles sunt pro Disciplina Ecclesiastica.

Leges Justiniani, nec non Novellas Constitutiones de rebus Ecclesiasticis non modò Orientalis, sed & Occidentalis laudavit & recepit Ecclesia.

Leges Justiniani ab Ecclesia probatæ. De Orientali certius est & evidentius quàm ut probari debeat; de Occidentali verò testis est S. Gregorius; qui Joannem Defensorem abeuntem in Hispaniam monens, quid sequi debeat in causa sibi delegata, eum ad Novellam 123. Justiniani remittit: " De persona » Presbyteri, ait *lib.* 11. *epist.* 57. hoc attendendum est, quia si quam causam habuit, » non ab alio teneri, sed Episcopus ipsius adiri debuit; sicut Novella Constitutio manifestat, quæ loquitur de sanctissimis & Deo » amabilibus ac Reverendissimis Episcopis, » Clericis & Monachis. Imperator Justinianus Augustus, Petro gloriosissimo Præfecto Prætorio, si quis contra aliquem Clericum, &c. *Testimonium S. Gregorii.*

Joannis VIII. Papæ. Et Joannes VIII. monens Episcopos, ne quem non probatâ causâ excommunicent, ita scribit: " Insuper nostro Apostolatui intimavit (Bickbertinus) ut eum sine ratione discussâ, excommunicare vultis. Quapropter » Apostolicâ auctoritate jubemus, ut nemo vestrûm eum excommunicet, antequam ad legis examen perveniat. Scitote quemadmodùm in centesimo Capitulo Concilii Africani legitur; similiter in *secundo Novellarum » Justiniani Libro*, ut nemo Episcopus aut » Presbyter aliquem excommunicet, antequam » causa probetur.

Hincmari Remensis. Tertiò id constat ex Hincmaro in Opusculo *cap.* 17. Sed & " leges Romanæ, inquit, ab Imperatore Justiniano promulgatæ, quas probat » Ecclesia, decernunt de Episcoporum sine Metropolitani sui auctoritate, profectione, &c.

Denique Ivo Carnotensis *epist.* 280. idem testatur: " Dicunt instituta legum Novellarum, quas commendat & servat Romana Ecclesia, &c. *Ivonis Carnotensis.*

Et quid plura? Nunquam Ecclesia respuit leges Imperatorum & Principum exteriorem Ecclesiæ disciplinam concernentes, nisi inveniantur Evangelicæ aut Canonicæ sanctioni contrariari, *dist.* 10. *can.* 1.

Porrò leges Justinianæas his minimè contrariari; sed potiùs Canonum & pristinæ Patrum disciplinæ synopsim sive epitomen continere, earum diligens scrutator agnoscet.

Pauca illius è multis accipe specimina.

Primum exemplum. In *l.* 31. *Cod. de Episcopis & Clericis*, hæc habes. " Nemo gradum Sacerdotii pretii venalitate mercetur, quantum quisque mereatur, non quantum dare sufficiat, æstimetur. » Profectò enim quis locus tutus, & quæ causa esse poterit excusata, si veneranda Dei » templa pecuniis expugnentur? Quem murum integritatis aut vallem fidei providebimus, si auri sacra fames in penetralia veneranda proserpat? Quid denique cautum esse » poterit aut securum, si Sanctitas incorrupta » corrumpatur? Cesset Altaribus imminere » profanus ardor avaritiæ, & à sacris adytis » repellatur piaculare flagitium. Itaque castus » & humilis nostris temporibus eligatur Episcopus: ut quocumque locorum pervenerit, » omnia vitæ propriæ integritate purificet. » Nec pretio, sed precibus ordinetur Antistes. » Tantum ab ambitu debet esse sepositus, ut » quæratur cogendus, rogatus recedat, invitatus effugiat, sola illi suffragetur necessitas » excusandi.

Secundum exemplum. An quid sanctius aut Patrum disciplinæ conformius exprimi posset; an quidquam in sacris Canonibus utilius inveniri?

Et in *l.* 42. *Cod. eod. tit.* volens ut in eligendis ac ordinandis Episcopis meritorum ratio dumtaxat habeatur, hanc præclaram subjungit sententiam: " Si enim sancti & gloriosi Apostoli Sacerdotium à Domino Christo » Deo consecuti, & qui bonis omnibus terram » repleverunt, & ejus doctrinam omnibus impartiti sunt, neque ipsi vitæ suæ, quam in » hoc mundo degebant, salutis nostræ causâ » pepercerunt: Quomodo æquum non fuerit, ut qui subingrediuntur eorum ordinem, » & instituuntur sanctissimarum Ecclesiarum » Sacerdotes, purum habeant propositum, & » pecunias contemnant omnemque vitam suam » ad clementissimum applicent Deum.

Tertium. Deinde §. 1. ejusdem legis declarans, convenire hujusmodi in Episcopum eligi & ordinari, quibus nec liberi sunt, nec nepotes, hanc præclaram & admodum notandam rationem reddit: " Etenim vix fieri potest, ut vacans hujus quotidianæ vitæ curis, quas liberi » creant parenti maximas, omne studium, omnemque cogitationem circa divinam liturgiam, & res Ecclesiasticas consumant. Nam » cùm quidam, summâ in Deum spe, & ut » animæ eorum salvæ fiant, ad sanctissimas » adcurrant Ecclesias, & eis omnes suas facultates adferant & derelinquant, ut in pauperes & egentes & alios pios usus consumantur: indecens est Episcopos in suum illas » auferre lucrum, aut in propriam sobolem & » cognatos impendere.

Volumine integro opus esset, si his non impares in legibus Codicis Justinianæi, præsertim sub titulis *de Sacrosanctis Ecclesiis*, item *de*

de Episcopis & Clericis; *de Episcopali Audientia*, & aliquot sequentibus præclarissimas pro Ecclesiastica disciplina contentas sententias referre vellem.

Novellæ Justinianææ disciplinam in multis exhibent.

Novellæ iterum Justinianææ promptuarium disciplinæ Ecclesiasticæ vocari possunt; atque inter reliquas legi merentur Novella tertia & quinta, quæ *de Monachis* inscribitur; plerasque Monasticæ Institutionis regulas breviter complectens; observatuque dignum, quod capite 2. præcipit, Monasterio aggregari petentes à Monasteriorum Præsulibus non promtè mox habitum Monachalem percipere; sed per triennium totum tolerare, nondum habitum Monachalem promerentes: " Sed tonsurâ, inquit, & veste eorum qui Laïci vocantur uti, & manere divina addiscentes eloquia: & Reverendissimos eorum Abbates requirere eos sive liberi sint, sive servi, & unde eis desiderium vitæ singularis accesserit: & discentes ab eis, quia nulla maligna occasio ad hoc eos adduxit, habere eos inter eos, qui adhuc docentur atque monentur: & experimento percipere eorum tolerantiam & honestatem, non enim facilis est vitæ mutatio, sed cum animæ fit labore.

Quid amplius in Patrum Regulis aut sacris Canonibus à Monasteriorum Superioribus quoad Novitiorum instructionem & probationem requiritur?

His adde Novellam sextam in tres partes divisam; quarum prima qualitates Ordinandi in Episcopum exponit; secunda de Clericis quales eligendi sint tractat; tertia de expensis Ecclesiarum & Clericorum multitudine non facienda.

Verùm de his amplissimè, & totius quodammodo disciplinæ compendium complectendo, disserit Novella 123. de *Sanctissimis Episcopis & Deo amabilibus, & Reverendissimis Clericis & Monachis*: per 45. capita quidquid ad hanc materiam ferè spectat exponens.

Et in Novella 137. *de Ordinatione Episcoporum & Clericorum*, per sex capita tractatur.

Hæ itaque quinque Novellæ etiam solæ, si attentè legantur, disciplinæ Ecclesiasticæ assequendæ non parum proderunt.

§. VII.

Aliqua notanda pro assequenda perfecta Canonum & Decretalium notitia.

PRo assequenda & perfecta Canonum notitia eorumque genuino sensu conveniens esse, inspicere textum originalem ipsorum Canonum sive Græcum sive Latinum sæpiùs in scholiis monui, & ostendi; quin & varias Canonum versiones nonnumquam subsidio esse ad sincerum Canonis sensum assequendum reipsa demonstravi; præsertim in notis ad Canones Sardicenses.

Recurrendum ad fontes Decretalium.

Ulterius parte IX. *cap.* 1. §. 4. 5. & 6. ex professo probavi, pro notitia Decretalium Gregorii IX. utile, imo penè necessarium esse, non tantum ad pristinas Decretalium collectiones; (è quibus Raymundus pro majore parte hanc Decretalium collectionem desumpsit) sed etiam ad harum Decretalium fontes recurrere; atque ex iis earum sensum accipere. Ultra hæc, duo sunt quæ plurimùm Canonum perfectam notitiam facilitare possunt; & sine quibus à vero eorum sensu facilè aberrari contingit.

Quid occasionem dederit Canoni.

Primum, ut sciatur quid condendo Canoni occasionem dederit; v. g. quis esset, & in quo versaretur abusus quem per Canonem eliminatum voluere Patres; quis error cui Canon opponitur; in quo potissimum quæstio, aut dubium per Canonem determinatum versaretur aliaque similia: quæ si unà cum contextu Canonis expendantur; Mirum! quantum lucis sæpius ipsis Canonibus adferant.

Horum probationem si quis expetat, tantum relegat hæc scholia nostra ad Canones, & frequentissimè sensum Canonum horum subsidio acceptum reperiet; eorumque defectu non raro à vero sensu ab aliquibus fuisse deflexum.

Casus & quæstiones statim per Decretales decisæ.

Cum autem Decretales, præsertim in collectione Gregorii IX. magna ex parte desumptæ sint ex Epistolis Romanorum Pontificum, signanter Alexandri III. & Innocentii III. & Honorii III. quibus interrogati responderunt ad difficultates & quæstiones sibi propositas, nemini dubium esse potest, quin consequendo Decretalis sensui admodum conveniens sit, statum controversiæ, & quæstionis propositæ, omnesque ejus circumstantias, ejusque occasionem novisse.

Historiarum notitia plurimum conducit.

Hæc verò cum interdum neque ex Decretali, neque ex integra Pontificis Epistolâ haberi queant, sed ex historicis illius temporis haurienda sint, rectè monet Clarissimus Florens in Oratione *de recta juris discendi ratione*, pro consummata Juris Canonici scientiâ historiarum Ecclesiarum, præsertim Occidentalium notitiam esse penè necessariam; " quæ, ait, non ex vulgatis & futilibus quibusque, sed ex æqualibus & coætaneis repetenda est.

Quam hæc Florentis observatio vera sit, intelliget & persuadebitur, qui eruditissimos Viri hujus ad Decretales commentarios pervolverit; de quibus plura dicendi capite sequenti occasio dabitur; uti & de aliis nonnullis qui eodem subsidio usi sunt.

Vocum variata significatio utilis pro Canonum intellectu.

Alterum pro assequenda perfecta atque accurata Canonum ac Juris Canonici notitia non modò conveniens, sed penè necessarium est scientia variatæ vocum & verborum, pro diversitate temporum & locorum, significationis.

Quis enim nescit, uno tempore aut loco aliam esse vocum verborumque significationem, quam altero tempore & loco? Adeo ut qui ea in una eademque significatione semper & ubique acciperet, frequenter à mente loquentium, & verba illa usurpantium procul aberraret.

Declaratur exemplis.

Exempli gratiâ multis sæculis obtinuit, ut *parœcia* sive *parochia*, quæ hodie districtum significat, uni Presbytero, quem Parochum dicimus, commissum, significaret integrum Episcopi districtum, quem nunc *Diœcesim* dicimus. *Diœcesis* autem pro districtu plurium Provinciarum Ecclesiasticarum acciperetur; uti in scholiis ad Canones non semel notavi.

Notum quoque est, quatuor ut minus primis sæculis nomen *Sacerdotis*, quod hodie *Presbyterum* significat, pro *Episcopo* usurpatum; & pro Presbytero non nisi cum addita clausula, *secundi ordinis*.

Nomen *Papa*, quod soli Pontifici Romano hodie tribuitur, olim promiscuè Episcopis tributum fuisse, quis ignorat?

Quam diversa fuerit *Communionis*, *Viatici*, *Missæ*, aliorumque similium vocabulorum ab hodierna significatione, apud Veteres acceptio, quis ignorat?

Primates

Primates apud Veteres ubique penè dicebantur Episcopi, qui Metropoli civitati præsidebant, quos hodie *Metropolitanos* dicimus; at in Africa aliter se res habebat. Is enim *Primas* apud Africanos dicebatur, qui ordinationis tempore Collegas suos anteibat; quem propterea & *Senem* vocabant.

Si quis hæc aliaque ferè infinita vocabula, quæ pristinam suam aut particularem significationem mutarunt, in pristinis Patrum Canonibus aut scriptis accipiat in ea significatione, quam modò obtinent, mirum! Quam procul à mente & sententiâ Canonum & Scriptorum sæpiùs sit recessurus.

Plurima quoque & in Decretalibus similia vocabula, quæ vel nomenclaturam mutavere vel prorsus obsoleta sunt, occurrunt: ut nisi quis prius de Verborum significatione nonnihil sit instructus, frequenter vel circa Decretalium sensum hærebit vel cespitabit.

A titulis de Verborum significatione studium juris inchoandum.

De hac re persuasi tum Legum, tum Canonum & Decretalium Interpretes, passim suadent Jurium Candidatis, ut à titulis de *Verborum significatione* studium Juris incipiant.

Qui potissimum pro hac materia consulendi.

Cæterum pro eorum verborum intellectu, quæ seu in Canonibus seu Decretalibus obscura, & in varia significatione occurrunt, utiliter legi possunt Virorum eruditorum observationes, notæ, vel glossaria, quibus obscuriorum aut obsoletorum verborum significationem inquirunt, & exponunt: ut sunt Libri duo observationum Gabrielis Albaspinæi Episcopi Aurelianensis; ejusque in varios Canones annotationes. Francisci Pithœi in Legem Salicam ac Libros Capitularium Glossarium; Jacobi Sirmondi in eosdem Libros, nec non in plures Canones notæ. Item Hieronymi Bignonii in Legem Salicam, & formulas Marculfi Monachi observationes; quæ cum Glossario Pithœi & notis Sirmondi ad Libros Capitularium extant in tomo 2. Capitularium editionis Stephani Baluzii; cujus quoque in Libros Capitularium eruditæ notæ non parum huic vocum obscuritati lucis adferre possunt.

His addi possunt Libri quinque observationum Innocentii Cironii, in quibus penè omnia obscuriora & obsoleta vocabula in Decretalibus occurrentia breviter exponit. Habentur hi observationum Libri unà cum quinta Decretalium Collectione ab ipso primùm typis evulgatâ (de qua suprà *Parte VIII. cap. 3.*) & ejus paratitlis in quinque Libros Decretalium in uno volumine edito Tolosæ anno 1645.

Plurima sunt aliorum erudita Lexica & Glossaria, quæ eidem argumento servire possent; sed unum pro omnibus sufficere posse videtur, nimirum instructissimum ac eruditissimum Glossarium *ad Scriptores mediæ & infimæ Latinitatis, in quo Latina vocabula novatæ significationis, aut usus rarioris, barbara & exotica explicantur, eorum notiones & originationes reteguntur.* Auctore Carolo Du Fresne, Domino Du Cange Regi à Consiliis, & apud Ambianos Quæstore, tribus voluminibus distinctum.

Quo opere, in hoc argumenti genere non credo umquam aut eruditiùs aut absolutius aliquid prodiisse.

CAPUT II.

De Interpretibus seu Commentatoribus Canonum & Decretalium.

§. I.

De Interpretibus Canonum.

Apud Latinos aliquot sæculis pauci Canonistæ, plures apud Græcos.

POSTQUAM sæculo 12. incœpit Decretalium usus, non parum apud Latinos cœpit flaccescere Sacrorum Canonum studium, uti advertit Petrus de Marca *lib. 3. cap. 7. de Concord. Sacerdotii & Imperii*: " quod, ait, ab Auctore Librorum *de » Hierarchia subcœlesti,* " hæc verba expressit anno 1446. ***In Ecclesia Græca multi sunt Canonistæ, id est, scientes Canones universalium & generalium Conciliorum, in Latina nulli sunt Canonistæ, sed multi Decretalistæ.***

Id forsan suo tempore verè dixit auctor ille, at hoc nostro sæculo etiam inter Latinos, Canonistas, id est, scientes Canones Conciliorum plurimos esse, eorum sanè erudita Commentaria plus satis evincunt; quæ mox indicabimus, si priùs Græcorum aliquot celebriores notaverimus.

Joannes Zonaras.

Joannes Zonaras Vir in Imperio sæculo 12. clarissimus omnibus sæculi dignitatibus nuntium remisit, & Monachus factus, præter Historiam, Commentarios amplissimos scripsit in omnes Canones & Patrum Epistolas, qui Codicem Græcorum (de quo *Parte 3. cap. 3.* egimus) conficiunt.

Magnæ apud Græcos fuisse hos Canonum Commentarios auctoritatis satis notum est: & qui eos pervolverit, inficiari haud poterit, multâ eruditione, ac utilissimis reflectionibus, & documentis esse refertos.

Theodori Balsamonis Commentarii.

Alter apud Græcos admodum celebris & nominatus Canonista fuit Theodorus Balsamon Patriarcha Antiochenus, qui præter alia plura Juris opera scripsit illud quod inscripsit; ***Expositio sacrorum divinorum Canonum sanctorum celebratissimorum Apostolorum, & Sacrorum Oecumenicorum atque etiam Provincialium sive particularium Conciliorum, reliquorumque sanctorum Patrum***; id est uno verbo, omnium Conciliorum & Patrum, quorum Canones in Codice Græcorum comprehenduntur.

Judicium Gentiani Herveti de his commentariis.

Hos Balsamonis Commentarios magno in pretio apud Græcos fuisse haud probari debet; de illis autem ita loquitur Vir in re Canonica versatissimus Gentianus Hervetus in Epistola ad Joannem Tillium Episcopum Briocensem: " Canonibus Patrum magnam affert lucem » Theodori Balsamonis interpretatio, quæ & Im» peratorum Leges explicat Ecclesiasticas, & » nihil omittit in Canonibus, quod non exactè » & accuratè expendat. Atque in hoc qui» dem opere laudando non video, pergit Her» vetus, opus esse, ut diutius immorer, cùm » in eo legendo sit ejus utilitas per se omni » ex parte se satis ostensura.

Diversus scopus Balsamonis & Zonaræ.

Porro licet super iisdem Canonibus sint Zonaræ ac Balsamonis commentarii, tamen in his scholiis componendis aliud fuit Balsamonis, aliud Zonaræ propositum.

" Balsamon enim Civilis æquè ac Canonici » Juris consultissimus, inquit Guilelmus Be» veregius in prolegomenis ad Codicem Græ» corum §. 23. utriusque concordiam prose» quitur,

» quitur, apparentes discrepantias componit, » & Canonicas quæstiones à se motas multoties solvit. At Zonaras è contra ipsis Canonum verbis, & sensui interpretandis strictè adhæret, raro admodum ad civiles Leges digrediens. Hinc fit quod Balsamon totum Zonaræ commentarium totidem nonnunquam verbis transcribat; superfluum nimirum judicans, alia Zonaræ dictis addere, cum nihil in tali Canone occurrat, de quo ex legibus politicis & Imperialibus Constitutionibus disputatio instituatur, hoc est nihil quod ad suum propositum pertineat.

Praferendi commentarii Zonaræ. Et quidem ob hanc Canonum & Legum mixturam, scholia Balsamonis & longiora, & non rarò obscuriora sunt, quam scholia Zonaræ; unde & Canonum studioso hæc præ illis utiliora videntur.

Alexius Aristenus. Sub idem penè tempus floruit Alexius Aristenus cujus magna cum laude meminit ipse Balsamon in scholiis Canonis 6. Apostolici, & Canonis 37. Trullani; vocans eum *incomparabilem Dominum & magnum Oeconomum.*

Scripsit hic non quidem Canonum synopsim, ut quidam crediderunt, sed eruditas in eam synopsim annotationes; quas unà cum prædictis Balsamonis & Zonaræ commentariis, ac ipso integro Græcorum Codice & Latinè typis elegantissimis evulgavit Guilelmus Beveregius Presbyter Ecclesiæ Anglicanæ, & recensuit ad veteres Codices manuscriptos; nec non eruditis, & copiosis annotationibus illustravit. *Notæ Guilelmi Beveregii.*

Quædam notanda circa prædictos Auctores. Opus sanè eruditâ admodum Canonum explanatione, ac totius Ecclesiasticæ disciplinæ expositione refertum, lectuque dignissimum. Hoc unum tamen notandum, hos omnes Canonum Interpretes, cum ab Ecclesia Romana schismate essent divulsi, circa disciplinam & praxim Ecclesiæ Romanæ, & Pontificis Romani Primatum interdum minus æquos esse; uti in scholiis ad Canones interdum notavimus; & de Balsamone singulariter observat Baronius ad annum 1191. ibidem rationem assignans, quæ Balsamonis ab Ecclesia Latina aversionem auxit; ut propterea in ejus scriptis ampliùs, quam aliorum alienatio ab Ecclesia Latina se ostentet.

§. II.

De Latinis Canonum Interpretibus.

Antonius Augustinus. INter Latinos tum hoc tum præterito sæculo plures claruere, non Decretalium dumtaxat, sed & Sacrorum Canonum doctissimi ac solidissimi Interpretes.

Claruit imprimis sæculo præcedenti nominatissimus, & in re Canonica exercitatissimus Antonius Augustinus Archiepiscopus Tarraconensis; qui inter alia edidit *epitomen Juris Pontificii veteris* in tres partes divisam; quarum prima de personis, secunda de rebus, & tertia de judiciis fusissimè, adductis Conciliorum ac Pontificum, & SS. Patrum sententiis discurrit; hoc unum dolendum, quod falsas illas Isidorianas merces cæteris immisceat.

Edita est hæc epitome Parisiis anno 1641. in qua editione post primam operis partem extat ejusdem Antonii Augustini *de quibusdam veteribus Canonum Ecclesiasticorum Collectoribus judicium ac censura:* opus non inutile; quo & in hoc tractatu interdum usi sumus.

Accedunt huic editioni Canones seu libri tres pœnitentiales; nimirum Pœnitentiale Romanum, Bedæ Presbyteri, & Rabani Mauri Archiepiscopi Moguntinensis, cum ejusdem Antonii Augustini eruditis notis; quæ & eo titulo utiliter consuluntur, quod ex dictis Canonibus nonnullos in suum Decretum retulerit Gratianus.

Præter hæc, sunt ejusdem auctoris sæpius laudati Dialogorum libri duo de emendatione Gratiani; item notæ in Capitula vulgo Hadriani Papæ (quarum meminimus *p. 4. cap. 2.*) in quibus plurima ad sensum Canonum eruendum, & veros à falsis secernendum occurrunt.

Gabrielis Albaspinæi Episcopi Aurelianensis Libri duo observationum, ejusdemque notæ in Canones Eliberitanos, & nonnullos aliorum Conciliorum Canones magnam spirant eruditionem; multamque Canonibus lucem adferunt. *Gabriel Albaspinæus Episcopus Aurelianensis.*

Non exiguo etiam cum fructu leguntur notæ in Canones Conciliorum Hispaniæ Garsiæ Loaisæ Archiepiscopi Toletani; & Jacobi Sirmondi in Canones Conciliorum Galliæ, & Capitularia Regum Francorum. Item Stephani Baluzii in eosdem Libros Capitularium; nec non in collectionem Reginonis, & in Decretum Gratiani. *Garsias de Loaisa. Jacobus Sirmondus & Stephanus Baluzius.*

Scholia ac notæ P. Christiani Lupi in Canones octo primorum Conciliorum generalium, nec non quorumdam Conciliorum particularium, præsertim Romanorum, quinque tomis comprehensa, non pauca quoque pro intellectu Canonum, & notitia disciplinæ suppeditare possunt. *Scholia Christiani Lupi.*

Sed cùm plurimis, quibus Canonum & disciplinæ Ecclesiasticæ notitia convenit; quique eorum notitiam habere desiderant, non liceat per occupationes, quibus vi sui muneris & professionis detinentur, fusiora illa Canonum commentaria pervolvere, ut ex illis aliquam convenientem ideam disciplinæ Ecclesiasticæ hauriant; non inutile aut ingratum futurum judicavi, exhibere, & compendiosis Scholiis illustrare, non tantum Conciliorum generalium Canones; sed eos omnes quos Ecclesia universalis Occidentalis pariter ac Orientalis uno quasi consensu probavit & laudavit; & consequenter, de quibus affirmari quodam sensu posse videtur, quod de Canonibus Nicænis dixit aliquando Leo Magnus: *Canones Spiritu Dei, & TOTIUS mundi reverentiâ roborati.* *Scholia Auctoris.*

In his quoque reperiet Lector puriorem Patrum disciplinam in omnibus, aut saltem præcipuis punctis expressam.

Hoc unum requiro, ut tam in meis, quam aliorum, quod hactenus allegavi, & infra citabo, observetur illud Apostoli: *Omnia probate, quod bonum est, tenete.* *Monitum ad Lectorem.*

§. III.

De Interpretibus Decretalium.

NOn unius generis sunt Decretalium sive Juris Canonici Interpretes seu Commentatores. *Varia illorum Interpretum genera. Primum.*

Nonnulli enim, iique eruditione & utilitate præcipui, explanationi Juris Canonici & Decretalium intermiscent quoque Ecclesiæ disciplinam ex SS. Canonibus & Sanctis Patribus haustam; ac insuper ex Decretalium fontibus & historiis earum genuinum sensum hauriunt.

Hujus

Francisci De Roye Institutiones.

Hujus generis pro incipientibus sunt Institutiones Canonici Juris in tres libros divisæ; quorum primo de Legibus & Personis Ecclesiasticis; secundo de rebus Ecclesiasticis & earum acquisitione; & tertio de actionibus & judiciis tractatur, Auctore Francisco De Roye Antecessore Andegavensi.

Commentaria Francisci Florentis.

Provectioribus servire possunt erudita illa Francisci Florentis Aurelianensis primùm ac deinde Parisiensis Antecessoris, commentaria ad varios Decretalium titulos; quibus admodum eruditè non tantum pristinam Ecclesiæ disciplinam ex Patribus & Sacris Canonibus depromptam proponit; sed insuper ipsarum Decretalium sensus ex fontibus & historiis ea eruditione detexit; ut vel ex solis his commentariis cuivis innotescat, verissimum esse, quod supra monui, sensum Decretalium Gregorii IX. ex antiquis Decretalium compilationibus & historiis esse desumendum.

Janus à Costa.

His addi possunt Jani à Costa Antecessoris Tolosani in Decretales Gregorii IX. *summaria & commentaria.*

Innocentius Cironius.

Item *Paratitla* in quinque libros Decretalium Gregorii IX. Innocentii Cironii Juris utriusque Professoris & Academiæ Tolosanæ Cancellarii.

Antonius Altesserra.

Commentarius quoque in Decretales Innocentii III. quæ Decretalium Gregorii IX. præcipuam partem constituunt, Antonii Dadini Altesserræ meritò his jungitur.

Jacobus Cujacius.

Doctissima denique Jacobi Cujacii Jurisconsulti celeberrimi in Decretales commentaria huic Interpretum generi annumeranda: utpotè qui ex fontibus & historiis Decretalium sensum feliciter eruit, & eruendum ostendit.

Secundum genus Scriptorum.

Sunt deinde Juris Canonici aut Ecclesiastici Scriptores, qui juri Communi, non tantum aliquid de pristina disciplina immiscent; sed insuper jus Patrium & consuetudinarium adjiciunt; illudque variis Tribunalium, præcipuè Regiorum sententiis & decisionibus confirmant.

Franciscus Zypæus.

Hujus generis reputari possunt opera Canonica Francisci Zypæi; qui jus Belgicum juri Communi miscet; pluresque Regiorum Magistratuum decisiones refert.

Petrus Rebuffus.

Item Petri Rebuffi praxis Beneficiorum, aliaque ejus de re Canonica opera; quæ Parlamentorum sententiis referta sunt.

Joannes Tournet.

His meritò annumerantur *Aresta* seu sententiæ prolatæ in Regiis Parlamentis Galliæ in omni penè materia Ecclesiastica, ordine alphabetico collecta in duos tomos per Joannem Tournet.

Journal des Audiences.

Plurima quoque ad elucidationem rei Canonicæ cum Parlamentorum decisionibus occurrunt in Collectione quæ vulgò dicitur; *Journal des Audiences*, & quatuor ut minus tomis constant.

Renatus Choppinus.

Verum in hoc genere Doctorum sive Scriptorum eminent opera Renati Choppini de Sacra Politia forensi; & ejusdem Monasticon.

Carolus Fevret.

Quibus adjungi potest tractatus Caroli Fevret *de abusu*; sive de vera materia appellationis, quæ insigniri solet hac qualitate, *tamquam de abusu.*

In his operibus omnem ferè materiam Ecclesiasticam ex Sacris Canonibus, Patribus & historiis primò deductam habes; ac deindè quid jure consuetudinario, præsertim Regni Galliæ, obtineat; & in contradictorio judicio decisum sit doctissimè proponitur: hoc unum notandum, quod posterior plus justo videatur Jurisdictioni Laicali favere, & Ecclesiasticam deprimere.

Hi similesve Auctores licet singulariter serviant iis, qui in foro versantur, atque controversiis Ecclesiasticis decidendis, & decidendis ex officio incumbunt, tamen cum in pluribus ipsam quoque Patrum puriorem disciplinam proponant & explanent, etiam Ecclesiasticis eorum lectio utilis & conveniens esse potest.

Tertium genus Scriptorum.

Tertium denique Decretalistarum, seu Decretalium Interpretum genus est, qui ferè ipsis Decretalibus, sive Juri Canonico scripto inhærent: nec nisi raro ex ipsis Decretalium primis fontibus vel historiis sensum Decretalium quærunt vel investigant.

Glossographi.

Hujus generis famosissimi sunt qui vulgò Glossographi dicuntur, eo quod ad singula Capitula suas Glossas sive breves annotationes aut expositiones apposuerint.

Quæ circa hos notanda.

Circa Glossographos attendendum, quod præterquam nimium inhærendo litteræ Decretalium, prout per fragmenta per Raymundum aliosvè Collectores sunt relatæ, verum sensum Decretalium sæpius non sint assecuti, nonnullos etiam graves errores incautè nimis immiscuerint.

Exempli gratiâ ad Cap. 8. *de transactionibus*, verbo, *necessaria*, dicit: " Sacramentum
» verò Baptismi in necessitate à quocumque
» recipi potest, dummodo in forma Ecclesiæ
» conferatur. Et etiam *Pœnitentia*: Nam
» confiteri possunt quicumque in necessitate,
» juxta illud *Confitemini alterutrum peccata*
» *vestra.*

Ad Cap. 6. ꝟ. *de celebrat. Missarum* verbo, *Sanguinis veritatem*, proponit tres sententias de præsentia Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia, quasi æquè probabiles, & indifferentes, quarum tertia apertè hæretica est hæc: *Tertia dicit quod remanet substantia panis & vini, & sub eadem specie est Corpus Christi.*

Et ad *Cap.* 14. ꝟ. *eod. tit.* verbo, *fermentato*, probare videtur sententiam Hugonis, *quod si quis conficeret de fermentato pane in Ecclesia Occidentali nihil fieret*; qui est error manifestus.

Hæc pauca vice speciminum proposita sat ostendunt, maturo discretionis judicio glossas Juris Canonici esse legendas. Qui plura, tum in glossis Decreti Gratiani, tum Decretalium & aliarum Corporis Canonici partium errata in unum collecta videre velit, consulat libellum cui titulus: *Collatio Censura in Glossàs Juris Canonici jussu Pii V. Pontificis anno 1572. edita, cum iisdem Glossis, Gregorii XIII. mandato, anno 1580. recognitis & approbatis.*

Alii Veteres Decretalium commentatores.

Huic generi Authorum annumerari quoque possunt veterum multorum, ut Joannis Andreæ, Innocentii IV. Panormitani, Cardinalis Florentini sive Francisci Zarabellæ aliorumque in Decretales & alias Juris Canonici partes vel commentaria vel paratitla, quæ longum esset hîc enumerare.

Institutiones Lancellotti.

Ex his utiliores incipientibus videntur Institutiones Joannis Pauli Lancellotti (de quibus actum *p.* 8. *cap.* 3. §. 1.) præsertim cum notis Joannis Doujatii, in quibus multa breviter & nervosè ad hodierni juris notitiam supplentur & adjiciuntur.

Adjecta est & huic editioni ejusdem Doujatii brevis historia Juris Canonici, aliaque nonnulla

nonnulla per modum appendicis, quæ Juris Canonici Tironibus non parum subservire possunt.

Alii prolixiores Recentiorum commentarii. Provectioribus subservire possunt prolixiores Decretalium Commentarii; atque inter cæteros Henrici Canisii commentarii in Decretales; item Prosperi Fagnani; nec non, quæ passim hîc studiosorum manibus teruntur paratitla Andreæ Vallensis; circa quæ tamen nonnulla observanda sequente Paragrapho proponemus.

§. IV.

Observanda circa Decretalium Commentatores; & specialiter circa Paratitla Andreæ Vallensis.

Prima observatio. QUemadmodum, ut supra notavimus, libri Decretalium & sequentes Corporis Canonici partes potissimum forensia prosequuntur, & pro judicialibus causis decidendis promulgati sunt, ita quoque Commentarii Decretalium præcipuè circa judicialia & forensia occupantur.

Unde Andreas Vallensis in sua ad Paratitla Decretalium præfatione monet, quod ad *forensia negotia* hæc paratitla seu *institutiones potissimum accommodare voluerit.*

Quapropter de his Decretalium Commentatoribus jure merito dici posset, quod de Canonibus nimirum, qui ad lites judiciaque præcipuè valent, dixisse fertur Joannes Salisberiensis Episcopus Carnotensis ad S. Thomam Cantuariensem: *Quis à Lectione Legum aut etiam* CANONUM *compunctus surgit.*

Meritò proinde suadendum Clericis, ut si hujusmodi Decretalium commentariis, pro notitia Juris Canonici, studere velint, illorum Lectionem, aliorum Librorum, v. g. Sacræ Scripturæ, aut SS. Patrum, vel SS. Canonum Lectione ità temperent, ut non planè aridi, totique forenses, ac veri Spiritus Ecclesiastici expertes reddantur.

Secunda reflexio. Ulteriùs hi Commentatores dum potissimum circa judicialia & forensia occupantur, non satis distinguere solent inter forum externum & internum; sæpiusque licita pronuntiant, quæ quidem in foro fori impugnari, aut irritari nequeunt; at in foro poli, id est, foro conscientiæ sæpiùs illicita sunt.

Exemplum sit, quod Vallensis ait titulo de *Institutionibus* §. 2. *Num.* 8. quod Vicarius Sede vacante instituit præsentatos à Patronis; *imò etiam uni ex præsentatis gratificari potest*, id enim si de foro fori intelligatur; sive quod si unicè duobus Præsentatis Vicarius *gratiam* sive favorem fecerit, institutio in foro fori impugnari non possit, verum est; modò institutus capax sit. At in foro fori sive conscientiæ nullus *gratificationi* locus est; sed Vicarius in electione duorum Præsentatorum omni favore & gratificatione excluso, eum instituere debet, quem omnibus attentis judicaverit in Ecclesiæ bonum esse instituendum.

Tertia reflexio. Adhæc dum Decretalium illi Interpretes unicè ferè materiam Beneficiorum tractant in ordine ad forense judicium; facilè contingit, ut Beneficia potissimum attendant quoad temporalia; quippe quæ penè sola sunt, ob quæ super Beneficiis Ecclesiasticis contentiones & litigia oriantur & moveantur.

Hinc frequenter vilem ac indignam de Beneficiis Ecclesiasticis imprimunt idæam, quasi primum ac principale in Beneficiis esset ipsum temporale; atque à majori vel minore Beneficiorum temporali emolumento, aut mundano honori eis annexo magis vel minus essent æstimanda; ideoque nonnumquam de Beneficiis non secus ac de re aliqua profana & temporali ratiocinantur.

Hinc illa apud Andream Vallensem titulo, *ut Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur N.* 3. quòd pensio Beneficio conferendo imponi possit *in permutatione Beneficiorum, ratione* INÆQUALITATIS, *si Beneficium alterum alteri* PRÆPONDERET.

Et ad tit. *de rerum permutatione Num.* 3. cum loquutus esset de Beneficiorum permutatione, addit: " Sic quoque aliæ res Ecclesiasticæ cum aliis item Ecclesiasticis permutari possunt, etiam *addito pretio ad æqualitatem fructuum & redituum compensandam.*

Num hæc aliam idæam imprimunt, quam Beneficia instar rerum temporalium esse pretio coæquanda, atque in permutatione Beneficiorum id maximè attendendum, ut æqualitas fructuum utrimque servetur, quemadmodum in rerum temporalium commercio servari justitia requirit.

Has compensationes inæqualitatis fructuum non esse justam causam exigendi pensionem, easque à Simoniaca labe non esse immunes, abunde ostendi in tractatu *de Simonia circa Beneficia & Pensionibus parte* 2. *cap.* 4. §. 4.

Quidnî eidem idææ, nimirum quod Beneficia non satis considerent tamquam ministeria Ecclesiæ, quæ Clericos ad laborandum & militandum in militia Christi astringunt, adscribantur, quod cum Vallensi ad titulum *de peculio Clericorum Num.* 2. communiter tradunt Decretalium Commentatores, scilicet tamquam propria Clericorum bona *quasi patrimonialia* censeri, " quæ Clerici acquirunt » ratione Clericalis ordinis vel officii, sed aliâ » ratione quàm Beneficii, veluti celebrando, » concionando, confessiones audiendo, Vicariæ temporali deserviendo, aut alias similes » actiones spirituales exercendo.

" Cum verò, pergit Vallensis, bonorum » patrimonialium *plenè sint Domini*, perinde » ut Laici suorum, de iis etiam liberrimè, » quantum volunt & cui volunt donare, aut » alio quovis modo, sive inter vivos, sive ultimâ voluntate disponere possunt. Idem di» cendum, ait, de quasi Patrimonialibus.

Nonne hæc apertè evincunt, ab his authoribus Beneficia Ecclesiastica non satis considerari, ut ministeria & officia Ecclesiæ quæ Clericos ad militandum in militia Christi, & laborandum in vinea Domini adstringunt; & quorum intuitu ipsis tamquam laborantibus & militantibus temporalia subministrantur juxta illud Christi, *dignus est* OPERARIUS *mercede suâ.* Si enim eam de Beneficiis idæam haberent, facilè viderent, nullas decimas, vel alia cujuscumque generis temporalia Clericis ratione Beneficiorum dari, nisi intuitu laboris & operæ; adeoque illa quæ *quasi patrimonialia* vocant ab his non distingui: cum & illa Clericis dentur ut Ecclesiæ Ministris laborantibus. Vide citatum tractatum de *Simonia p.* 1. *cap.* 7. §. 4.

Ex eadem de Beneficiis Ecclesiasticis idæa profluere videtur, quod sæpius citatus Vallensis asserit titulo de testamentis §. 5. *num.* 8. " quod Clericus ex proventibus sui Beneficii » donare possit intuitu sanguinis suis consan» guineis, si egeant, ad decentem eorum su-

» stenta-

» stentationem consideratâ qualitate, quam » tales acquirunt per promotionem ejus, qui » donat, ad aliud Beneficium vel dignitatem. » Crescit enim, inquit, Clerici promotione » etiam consanguineorum dignitas; & in gra» du non sufficeret eis ad decentem sustentationem, quod ante sufficere poterat.

Nonne hæc eam præferunt de Beneficiis & dignitatibus Ecclesiasticis pessimam illam ac nocentissimam ideam; quasi illa non tantùm suos possessores, sed & eorum consanguineos ad honores mundanos elevarent; atque his sustinendis convenientes sæculi opes essent necessariæ: quo nihil à mente Ecclesiæ magis alienum; quæ ministros suos à sæculi vanitate, & mundanis honoribus planè alienos esse vult; illudque ut profiteantur in ipsa Clericalis Tonsuræ susceptione (qua primùm servitio Ecclesiæ nomen dant) præcipit; & verbis, atque ipsis ritibus manifestè exponit.

Et quidem vi hujus professionis tenentur Clerici omnes in quacumque etiam Episcopali dignitate constituti cavere, ne in toto vitæ genere quid appareat, *quod non simplicitatem, Dei zelum*, VANITATUM CONTEMPTUM *præ se ferat*, ut loquitur Synodus Tridentina *Sess. 25. cap. 1. de reformat.*

Ex quo manifestum est, quàm alienum sit à mente Ecclesiæ, quod non tantùm Clerici, sed & eorum consanguinei pro qualitate Beneficii aut dignitatis, etiam dignitate mundanâ crescere censerentur.

De hac Ecclesiæ mente optimè conscii sanctissimi quique Episcopi ac Pontifices solicitè cavebant, ne consanguineis suis se extollendi, suamque secundùm sæculum conditionem augendi occasionem præberent.

Pulcherrima in hanc rem, & utinam omnium Ecclesiasticorum cordibus altissimè impressa! est Epistola Clementis IV. ad Petrum Grossum fratrem suum data; quam hîc totam inserere, nec inutile, nec ingratum fore credidi.

Epistola Clementis IV. de non promovendis aut ditandis consanguineis.

CLEMENS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI, *dilecto filio Petro Grosso de Sancto Ægidio salutem, &c.* " Multis » de nostra promotione gaudentibus, nos soli » sumus qui certius immensitatem oneris ex» perimur: & idcirco quod aliis gaudium, » nobis metum subministrat & fletum. Sanè » ut scias qualiter his auditis debeas te habe» re, scire te volumus quòd humilior solito » debes esse. Neque enim quod nos vehe» menter humiliat, debet nostros extollere: » maximè cùm honor hujus sæculi momenta» næus sit, & sicut ros transeat matutinus: » nec ad nos te, nec fratrem tuum, vel ex » aliis nostris aliquem venire volumus, sine » nostro speciali mandato. Quia spe suâ fru» stratos, si secus venire præsumerent, opor» teret redire confusos. Sed nec in tuæ so» roris nuptiis gradum quæras propter nos al» tiorem: nec enim nos haberes propitios, » nec in aliquo adjutores. Si tamen eam filio » militis simplicius desponsaveris, in tercen» tum Libris Turonensibus tibi proponimus » subvenire. Et si altiora quæsiveris, nec à » nobis denarium speres unum: & hoc ipsum » secretissimum esse volumus, & tibi & matri » solummodo notum esse. Illud etiam scias, » quod nullum nullamque de sanguine nostro » sub nostræ sublimationis obtentu, inflare » volumus: sed tam Mobiliam quam Cæci» liam illos viros habere volumus, quos ha» berent, si essemus in simplici Clericatu. Si» byllam visita, & dic ei quod locum non » mutet, sed remaneat apud Susam, & om» nem maturitatem, & habitus honestatatem » observet, & preces nobis pro aliquo non » præsumat assumere. Nam & ei, pro quo » fierent, essent inutiles: & ipsi qui rogave» rit, damnosæ. Et si fortè per aliquos ex hac » causa munera offerantur: ea respuat, si vult » nostram gratiam retinere. Saluta matrem » & fratres: non scribimus tibi, nec fami» liaribus nostris sub Bulla, sed sub piscato» ris sigillo, quo Romani Pontifices in suis » secretis utuntur.

Conforme judicium Adriani VI.

Quàm alienum fuerit à mente Adriani VI. quod consanguineorum dignitas, à dignitate Pontificali ad quam erat provectus cum proportione cresceret; eaque de causa plura in ipsos ex Ecclesiæ thesauris conferre liceret, clamant vitæ ipsius acta, in quibus inter alia refertur, quod nonnullos sibi non remoto affinitatis gradu conjunctos, qui spe celsioris fortunæ è Germania pedibus Romam venerant, verbis severioribus exceperit, singulosque sagis laneis & frugi viatico donatos, pedibus in patriam redire jusserit.

Nepoti quoque unum satis tenue Beneficium habenti, aliud opulentius adjungere noluit; illud continuò habens in ore: *Ecclesias Sacerdotibus, non Sacerdotes Ecclesiis ornare se velle.*

Idem judicium Marcelli II.

Quid de Marcello II. qui Pontifex factus consanguineos suos nec in Urbem venire permisit; Fratris sui filios in Urbe morantes à nemine salutari voluit; raro in publicum prodire, nec sericis vestibus uti permisit. Quin & rogatus ut in Palatium adduci possent, respondit: *Quid illis cum Palatio? Idne patrimonium eorum esse judicatis?*

Quarta reflexio.

Notissimum est, tum hoc, tum præcedenti sæculo nonnullos Theologos ad tantam in moralibus laxitatem fuisse prolapsos ut tandem eo pene deventum esset teste Cardinale Bona, *ut ferè liceret, quidquid luberet.* Notum quoque est, plurima in Decretalibus aliisque Corporis Canonici partibus occurrere, quæ Canonistis & Theologis sunt communia.

Hinc nonnulli è recentioribus Decretalium Commentatoribus in eas materias incidentes, etiam è Theologis illis laxioribus quosdam consuluerunt, eaque occasione eorum nonnulla laxioris disciplinæ principia suis quoque Commentariis inseruerunt.

Exempla plura suppeditant Andreæ Vallensis Paratitla in Decretales.

Et quidem titulo de *præscriptionibus* §. 3. *num.* 3. sequutus Leonardum Lessium apertè ipsum *probabilismum* omnium laxitatum fontem proponit.

Cùm enim dixisset, ad præscriptionem, *juris* CLARI *ignorantiam quidem non prodesse*, sed aliud dicendum esse de ignorantia juris verè dubii, pro ratione subjungit: " Quia » quando jus est *verè dubium*, id est, de quo » utrimque multorum sunt sententiæ, licet in » praxi utramlibet sequi sententiam, perinde » ac si clarum jus esset, Lessius 2. *de Instit.* » *cap. 6. disput. 5. num. 16.* " Hæc ille.

Quid evidentiùs quàm hunc Authorem occasione hujus Theologi incidisse in eam opinionem sive apertum *probabilismum*, qui omnibus laxitatibus viam aperit.

" Cùm enim nulla ferè sit veritas moralis » (verba sunt Prosperi Fagnani *ad Cap.* NE

» INNITARIS ꝟ. *de Constitut.*) quæ plausi- » bili aliquâ ratione oppugnari non possit, » nulli dubium est, ***quin omnis regula morum*** » ***possit everti ex libertate opinandi***, non mo- » dò in præceptis humanis, verùm etiam in » divinis & naturalibus; dum de ipsis inter- » dum non occurrunt nobis rationes demon- » strativæ: ***Unde his temporibus eò res pro-*** » ***ducta est***, ut nullus ferè sit articulus in mo- » ralibus, in quo non sit varietas, vel con- » trarietas opinionum: adeò ut in solo opere » non ità pridem impresso Resolutionum mo- » ralium Antonii Dianæ, numerentur in unum » collectæ quæstiones supra ter mille cum » opinionibus, & Authoribus pro utraque » parte affirmantibus, aut ambas esse proba- » biles, aut unam probabilem, & alteram » probabiliorem, & in quibus ferè omnibus » agitur de peccato mortali: ut de Sacramen- » tis, de Censuris, de Votis, de Jejunio, » de Restitutione & aliis hujusmodi, quæ com- » plectuntur universam ferè materiam ad fo- » rum conscientiæ pertinentem. Quem scri- » bendi morem passim observant & alii plu- » res ex recentioribus Theologis. Quare, » pergit idem Fagnanus, hæc doctrina pro- » babilitatum videtur fovere veluti QUAN- » DAM LIBERTATEM CONSCIEN- » TIÆ, ac proinde magnoperè indigere dex- » terâ Dei, & Beatissimi Romani Pontificis » provisione, ne venenum jam plus nimiò di- » latatum ulteriùs serpat.

Deinde prædictus Canonista quod generali- bus terminis dixit, specialibus exemplis de- monstrare pergit eo loco ubi agit de " innu- » meris ferè opinionibus falsis, verba ejus » sunt, temerariis & scandalosis, quæ ex li- » bertate eligendi quascumque opiniones pro- » babiles, ***tamquam ex Equo Troiano*** indies » prodeunt, & quàm plurimæ pallio probabi- » litatis tectæ traduntur in Scriptoribus nostri » temporis, quæ revera non sunt tolerandæ.

Hæc Fagnan. Quæ pluribus ex laxioribus illis propositionibus ibidem relatis, tandem laudare non dubitat quemdam Jurisconsultum, ***quod hic rotundis***, ut ait, ***verbis affirmet***, USUM PROBABILITATUM ESSE COMMENTUM DIABOLI, AD ENERVANDAM VIM PRÆCEPTORUM.

Deinde prosequitur ac ibidem fusissimè tum à ratione, tum ex jure, eam opinandi libertatem seu probabilismum destruit; stabilitque regulam jure naturali notissimam, & apertissimè traditam in ***cap. 12.*** ꝟ. ***de homicidio*** & ***cap. 5.*** ꝟ. ***de Clerico excommunicato administ.*** nimirum ***quod in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem***; vel quod idem est: ***In dubiis via est eligenda tutior.***

Hìc pariter ostenditur, quàm opportunè, ut Juris Tyrones à ***probabilismo*** sibi caveant, insertus sit discursus Cardinalis De Aguirre solidissimè probabilismum evertens.

Hæc aliaque quæ facilè Lectori occurrent sub iis titulis, qui Theologis & Canonistis sunt communes, sat evincunt laxiores Theologos, ad quos & frequenter remittit, ab hoc Authore fuisse adhibitos.

De hoc Lectorem monitum velim, non eo fine exempla reflexionum generalium è paratitlis hisce fuisse petita, quod in aliorum Commentariis similia, imò & plura non occurrerent; sed quia scio, hæc paratitla præ aliis Commentariis studiosis Juris esse specialiter nota & familiaria.

Quare è paratitlis Vallensis desumpta sint exempla.

INDEX

INDEX RERUM NOTABILIUM,

Quæ in variis Opusculis anterioribus occurrunt.

Numerus paginam, littera a *primam*, b *secundam columnam designat*; h-c. *autem numero præposita indicant Tractatum Historico-Canonicum.*

A

B

D

Quæ

E

F

G

Ejus-

H

I

N

O

Ordi-

P

Pecu-

Pon-

Q

R

Resi-

S

T

F I N I S.

TRACTATUS

TRACTATUS
DE
PROMULGATIONE
LEGUM ECCLESIASTICARUM;

AC SPECIATIM

BULLARUM ET RESCRIPTORUM

CURIÆ ROMANÆ:

Ubi & de Placito Regio, quod ante earum publicationem & executionem in Provinciis requiritur.

In quo Placiti usum, tum apud Belgas, tum alias Nationes jampridem usitatum fuisse ostenditur, atque, attento ejusdem Placiti scopo, ejus usum ad nullam specialem Rescriptorum speciem posse restringi, eumque usum sine ulla Libertatis Ecclesiasticæ aut Potestatis Pontificiæ violatione aut infractione, ad omnes indifferenter Bullas, etiam Dogmaticas, extendi.

SUBJUNGITUR

APPENDIX MONUMENTORUM,

Quæ ad adstruendum hunc Placiti usum, in hoc Tractatu impensa fuêre, & in quorum pluribus hoc Jus Placiti egregiè adstruitur, & ab Adversariorum objectionibus vindicatur.

Authore ZEGERO BERNARDO VAN ESPEN *Presbytero J. U. D. SS. Canon. Profess. in Academia Lovaniensi.*

EDITIO SECUNDA.

Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari,

Et quæ ſunt Dei Deo. Matth. 22.

PRÆFATIO.

APOSTOLOS fuisse admodùm solicitos, ut primis Christi fidelibus persuaderent, Principibus & Magistratibus civilibus, tametsi adhuc gentilibus, obedientiam esse exhibendam, ostendunt eorum Epistolæ; idque ne apud Principes hujus sæculi & Magistratus locorum malè audiret Christiana Religio, si qui fortè Christiani Legibus illorum & Edictis minùs obtemperarent, ac rursùm ne ipsi Fideles Religionis Privilegio sese exemptos ab obedientiâ Potestatis secularis existimarent.

Observant autem passim interpretes, verisimile esse, hanc curam præcipuè impendisse Apostolos propter eos, qui crediderant ex Judæis, eò quod ex Historicis ac notanter *Josepho* constet, Judæos proclives fuisse ad rebellandum Principibus Romanis, ipsisque Tributa solvere detrectasse, eo prætextu quòd esset populus Dei, quem liberum ab hujusmodi servitute hominum, præsertim infidelium, esse oporteret.

Præstitit id egregiè Apostolus in Epistola ad Romanos *cap.* 13. scribens, ***Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.***

Apostolum hoc loco de potestate dumtaxat seculari agere, una fuit tam Græcorum quàm Latinorum Patrum Sententia, uti notat hîc Guilielmus Estius, quod & contextus Sermonis & Gladii ac Tributorum mentio satis indicat.

Ut autem Apostolus Fideles eam obedientiam Principibus & Magistratibus civilibus exhibendam persuaderet, subjungit: ***Non est enim potestas nisi à Deo, quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt***, quasi diceret, tametsi hi Principes & Magistratus gentiles sint, & à Fide Christianâ alieni, imò ejusdem Fidei persecutores, nihilominus eis obedientia exhibenda est; quia quæcumque sunt potestates, id est, quicumque sunt homines potestate præditi, ut Principes & Magistratus, ii sunt ordinati atque instituti à Deo, ideoque tanquàm à Deo institutis seu missis obediendum: Undè & subjungit Apostolus, ***qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.***

Ut autem intelligerent Fideles, quàm grave esset hac in parte ordinationi Dei resistere, adjungit: ***qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.***

Pluribus hoc argumentum ibidem prosequitur Apostolus, ostendens Magistratum secularem positum ut Dei Ministrum ad vindictam malorum & laudem bonorum; ***nec enim***, ait, ***sine causa gladium portat: Dei enim Minister est, vindex in iram ei qui malum agit;*** hoc est, ait Estius, ut ejus vice ac nomine justitiam exerceat vindicativam in puniendis iis, qui malum agunt, vel pacem publicam turbantes, vel honestatem vitæ communis lædentes.

Quapropter infert, quòd Magistratibus eorumque præceptis subditi esse debeant, tanquàm Dei Vicariis, ***non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.***

Hisce Judæos convincebat Apostolus, quòd vel eo titulo, quòd se specialem Dei populum dicerent, specialiùs quoque obedientiam exhibere deberent Potestatibus sublimioribus & Magistratibus, tanquàm à Deo institutis & ordinatis, ac tanquàm Dei Ministris vices ejus in terris agentibus, ut proinde, qui eorum ordinationi resistunt, Dei ordinationi resistant.

Similiter & Princeps Apostolorum solicitus fuit, ut hunc prætextum Judæorum ad Fidem conversorum detrectandi obedientiam Principibus Ethnicis, quòd esset specialis populus Dei, ex animis Fidelium evelleret, tanquàm Religioni Christianæ summoperè adversum.

Igitur in prima sua Epistolâ *cap.* 2. eos adhortans, ***ut conversationem inter gentes haberent bonam, ut in eo quod detrectant de vobis*** (inquit) ***tanquàm malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes glorificent Deum in die visitationis***, à generali exhortatione ad particularia præcepta sanctæ & honestæ conversationis descendit, atque primo loco proponit hanc Regibus & Magistratibus obedientiæ exhibitionem, scribens: ***Subjecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum.***

Quid autem per creaturam intelligi voluerit Petrus, ostendunt verba subsequentia, ***sive Regi quasi præcellenti, sive Ducibus tanquàm ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum, quia sic est voluntas Dei, ut benefacientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam;*** quasi diceret, Dei voluntas est, ut Regi & Ducibus sive Potestatibus secularibus obediendo convincatis imprudentium hominum ignorantiam, qui vos tanquàm obedientiam recusantes sub prætextu libertatis Christianæ incusant, de contrario convincatis vos exhibendo omnibus in sublimitate constitutis subditos, idque ***quasi liberos, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatem***, quo significare voluit, obedientiam Principibus

etiam

etiam Ethnicis à Christianis præstandam liberaliter sive ex animo & voluntariè tanquam à servis Dei, non autem libertatem Christianam, quasi velamen prætexendam malitiæ & inobedientiæ.

Ex his perquàm manifestum est, Apostolos Fidelibus ad Christum conversis inculcatum voluisse, Regnum Christi non esse de hoc mundo, nec Christum venisse, ut Imperia stabilita destrueret, aut enervaret; sed ut in Imperio & sub Imperatoribus tanquàm peregrini & advenæ liberâ charitate, quæ eis mandaverat, exercerent, subjecti interim sublimioribus Potestatibus tanquàm à Deo ordinatis, ut verissimè propterea canat Ecclesia:

Hostis Herodes impie,
Christum venire quid times?
Non eripit mortalia,
Qui Regna dat cælestia.

Similiter dum Christus Apostolis eorumque Successoribus claves tradidit ligandi & solvendi, eosque misit, ut Evangelium prædicarent omni creaturæ, atque ut Fideles dispensatores Mysteriorum Dei Regulas Evangelicas populis proponerent, atque ad Christi ovile per Doctrinæ prædicationem & Sacramentorum exhibitionem adducerent, nequaquam hac potestate imminui aut convelli voluit jura Imperii, aut sublimiores Potestates in administrandâ Republicâ turbare; sed è contrario verbo & exemplo omnibus persuaderent, Regnum Christi, quod prædicabant, non esse de hoc mundo, nec ad hanc vitam, sed ad æternam vitam spectare.

Quidquid igitur potestatis & libertatis Christus suæ Ecclesiæ acquisivit & dedit, nihil temporali Principum auctoritati à Deo ipsis immediatè concessæ officit; nec illi, qui eam à Christo libertatem aut potestatem sunt consequuti, sub prætextu aut velamine Ecclesiasticæ libertatis substrahere se possunt à subjectione, quâ ex Dei ordinatione omnis anima sublimioribus Potestatibus subjecta est.

Omnis igitur potestas, quæ à Christo Apostolis donata fuit, unicè ad fundandum & propagandum Spirituale hoc Regnum Christi, quod non est de hoc mundo, pertinet, & in hujus potestatis exercitio eos ut semetipsum audiri voluit ipse Christus, dicens: *qui vos audit me audit, & qui vos spernit me spernit;* atque in hoc consistit propriè, quam hodie vocamus, libertas Ecclesiastica, sive eorum qui ad ministerium verbi tanquàm Apostolorum Successores cum eâdem potestate successerunt, ut nimirùm libertate gaudeant annuntiandi ministerium Evangelii, ac imbuendi Christi Fideles præceptis Evangelicis, quam libertatem primùm quodammodò adepta fuit Ecclesia Christi, postquàm per tria penè secula sub Imperatoribus Ethnicis & Infidelibus procellis persecutionum agitata, tandem sub Constantino M. ejusque Successoribus Principibus Christianis eâ libertate donata fuit, ipsosque Imperatores etiam eos tanquàm Christi Ministros in iis, quæ ad salutem æternam spectabant, audire iisque subjici voluerunt.

Duæ igitur ex Dei ordinatione sunt potestates, una quæ Apostolis eorumque Successoribus à Christo donata, tota est Spiritualis, solamque æternam Beatitudinem intuetur & pro fine habet: Altera temporalis Reipublicæ pacem & tranquillitatem spectans, omniaque avertens, quæ eam turbare aut infestare possent, atque hæc est potestas sublimioribus Potestatibus à Deo donata, & cui omnis anima subdita esse jubetur.

Per utramque hanc Potestatem Orbem Christianum regi & gubernari jampridem rectè monuit Imperatorem Anastasium Gelasius Papa I. "Duo quippè sunt (inquit) Imperator Auguste, quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritas Sacra Pontificum „ & Regalis potestas. In quibus tantò gravius est pondus Sacerdotum, quantò etiam pro „ ipsis Regibus Domino in divino reddituri sunt examine rationem. Nosti etenim, Fili „ Clementissime, quòd licet præsideas humano generi dignitate, rerum tamen Præsulibus „ divinarum devotus colla submittis, atque ab eis causas tuæ salutis expectas, inque sumen„ dis Cœlestibus Sacramentis, eisque (ut competit) disponendis subdi te debere cognoscis „ Religionis ordine potiùs quàm præesse. Nosti itaque inter hæc ex illorum te pendere Ju„ dicio, non illos ad tuam velle redigi voluntatem. Si enim, quantum ad ordinem perti„ net publicæ disciplinæ, cognoscentes, imperium tibi superna dispositione collatum, legi„ bus tuis ipsi quoque parent Religionis Antistites, ne vel in rebus mundanis exclusæ vi„ deantur obviare Sententiæ; quo (rogo) te decet affectu eis obedire, qui pro erogandis „ venerabilibus sunt attributi Mysteriis? proindè sicut non leve discrimen incumbit Pon„ tificibus, siluisse pro Divinitatis cultu, quod congruit: ita his (quod absit) non mediocre „ periculum est, qui, cùm parere debeant, despiciunt." Hæc ex ipsa Epistolâ Gelasii, prout integra extat Tomo 4. Concil. General. Editionis Labeanæ columnâ 1181. cujus fragmentum, sed multùm truncatum & interpolatum retulit Gratianus *distinct. 96. Can.* DUO SUNT, sub nomine quidem Gelasii, sed, uti rectè notat correctio Romana, potiùs ex Epistolâ Gregorii VII. quàm ipsius Gelasii.

Teste igitur Gelasio Pontifice duæ sunt Potestates, quibus etiam sub Christianis Imperatoribus

toribus mundus hic regitur, nimirum *sacra auctoritas Pontificum & Regalis potestas.*

Priorem res sacras spectare, atque inde ipsos Pontifices dici rerum divinarum præsules; quibus Imperatorem tanquàm Ecclesiæ filium devotè colla submittere, asserere non dubitat, atque ab eis causas suæ salutis exspectare, inque sumendis cælestibus Sacramentis, eisque (ut competit) disponendis subdi se debere, atque de his intelligi debet, quod subjicit: " Nosti itaque inter hæc ex illorum te pendere Judicio, non illos ad tuam velle „ redigi voluntatem.

Manifestum proindè est, sacram Pontificum auctoritatem ex Sententiâ Gelasii totam spectare ad res sacras & spirituales, atque ipsos Reges eatenùs huic auctoritati se subjectos agnoscere debere, ut ab iis tanquàm rerum sacrarum præsulibus, & cælestium Sacramentorum dispensatoribus causas salutis, ut cæteri Christi fideles, exspectent, atque hoc est, quod ait Gelasius; " tantò gravius esse pondus Sacerdotum, quantò etiam pro ipsis Re- „ gibus Domino in divino reddituri sunt examine rationem.

Regalis autem potestas, quâ mundum Catholicum regi asserit Gelasius, hanc & integram esse apud Imperatorem fatetur, agnoscitque hâc authoritate Augustum humano generi præsidere.

Quò autem hæc Regalis potestas, quâ Principes humano generi præsident, pertineat, his verbis expressit: " si enim, quantùm ad Ordinem pertinet publicæ disciplinæ; cognos- „ centes, imperium tibi supernâ dispositione collatum, Legibus tuis ipsi quoque parent Re- „ ligionis Antistites, ne vel in rebus mundanis exclusæ videantur obviare sententiæ.

Ex Sententiâ igitur Gelasii Principes Christiani Regali potestate humano generi præsident, & ea, quæ ad ordinem publicæ disciplinæ vigore imperii supernâ dispositione sibi collati ordinaverint, etiam sacri Antistites observare jubentur, sive Legibus pro conservando ordine publicæ disciplinæ parêre tenentur.

Certum autem est, hunc ordinem publicæ disciplinæ, sive pacem & tranquillitatem temporalis reipublicæ conservari non posse, si Principi rescire non liceat, quid in Rempublicam sibi commissam aliundè invehatur, quidque etiam sub velamine ac prætextu Religionis divulgetur, & populo per modum Legis imponatur.

Scitur enim nihil esse, quod magis ordinem publicæ disciplinæ invertere, pacemque & tranquillitatem Reipublicæ temporalis turbare possit, quàm novas Leges Populo imponere.

Proindè Leges, quibus Principes vetant quidquam per modum Legis per suas Provincias quâcumque auctoritate sine suo scitu, aut eorum, qui Reipublicæ vice suâ præsunt, placito atque assensu divulgari & executioni mandari, ex iis sunt, quæ ad Ordinem publicæ disciplinæ pertinent, quibus proindè, fatente Gelasio, ipsi etiam Religionis Antistites parêre jubentur.

Quapropter sat mirari non potui stupendam hominum quorumdam ignorantiam, ne dicam, irreligiosam temeritatem, qui non verentur tanquàm Libertati Ecclesiasticæ contrarias, & sacram Pontificum auctoritatem evertentes aut saltem enervantes publicè traducere Leges Principum, quibus vetant, Decreta quæcumque sive Rescripta è Curiâ Romanâ emanantia per suas Provincias divulgari, vel quacumque ratione executioni mandari, nisi priùs ab iis, qui vice Principis per Provincias Jurisdictioni præsunt, visa & examinata fuerint, & eorum publicatio & executio conveniens judicata sit, quod in Belgio hodie Jus Placiti, in aliis nonnullis Regnis Jus Pareatis vel Exequatur nuncupari solet.

Adversùs hanc nonnullorum temeritatem & ignorantiam, præsentem de hoc Jure Placiti Tractatum conscribendum existimavi, eumque pro majori claritate & elucidatione in quinque partes distribuendum, in quarum primâ generaliter de publicatione Legum Ecclesiasticarum tractandum credidi, pluribusque adstruere conatus sum, nullam Legem Ecclesiasticam etiam Pontificiam Belgas obstringere, nisi ritu consueto per singulas Diœceses, servato Ordine Hierarchico per suos respectivè Episcopos & Pastores fuerit proposita iis, quos concernit, neque solam publicationem Romæ more solito factam sufficere, ut Belgas, aliosque remotissimos populos Legibus seu Decretis hisce constringat.

Secundâ verò parte hujus Tractatûs de prædicto Jure Placiti Principis agere aggressus pluribus antiquorum testimoniis ostendi, usum Placiti & apud Belgas, aliasque Christianas Nationes jampridem fuisse usitatissimum, ac proindè nihil novi hodiernos Magistratus Regios in hoc Jure prætendere, quod à Majoribus non acceperunt.

Ulteriùs ostendo, unicum hujus Juris Placiti scopum esse, præcavere, ne ex præcipiti Bullarum seu Decretorum è Curiâ Romanâ emanantium publicatione aut executione, Respublica in varia incommoda incidat; sive præcavêre, ne per hujusmodi publicationem temporalis Reipublicæ tranquillitas aut pax turbetur, & Ordo publicæ disciplinæ invertatur.

Ex quo ulteriùs evici, Jus hoc Placiti Principi non ex speciali aliquâ conventione aut Privilegio, sed titulo suæ dignitatis Regalis sive Coronæ & Supremæ Regaliæ competere,

eique inseparabiliter inhærere, neque liberum esse Principi hoc Jus à se abdicare, atque hinc mirum non esse, Jus illud omnibus Supremis Principibus eodem Jure Regaliæ esse commune, ipsosque Regios Officiarios suo juramento non minùs obstrictos esse, Jus hoc integrum Principi conservare, ac cætera Jura Regaliæ.

Hoc Juris Placiti scopo attento, parte tertiâ hujus Tractatûs ostendo, hoc Jus Placiti ad nullam specialem Rescriptorum seu Bullarum Curiæ Romanæ speciem restringi posse, atque imprimis ab hoc Jure, inspecto ejus scopo, eximi nequaquam posse Decreta generalia morum reformationem præferentia, atque reipsa ob defectum Placiti plura similia Decreta vim obligandi hactenùs in Belgio non habuisse, quin ipsa Decreta Reformationis Concilii Tridentini, non nisi prævio Principis Placito, & conformiter ad moderationem Litteris Placiti insertam, in Belgio publicata aut recepta fuisse.

Parte quartâ exposui non uno titulo Decreta Romana, quibus libri proscribuntur, eorumque lectio interdicitur, posse in publica commoda impingere, atque ex eorum publicatione & executione Provinciarum pacem & tranquillitatem, ipsaque Principum Jura convelli & infringi, ideòque nec hæc Decreta ab hoc Jure Placiti, inspecto ejus scopo, exempta esse posse, ostendique pluribus exemplis, etiam quoad similia Decreta non in Belgio dumtaxat, sed & aliis in Regnis usum Placiti obtinuisse, eorumque publicationi sine prævio Placito attentatæ Principem ejusve Ministros strenuè se opposuisse, pluresque libros tametsi Romano Decreto proscriptos, aut in Indicem librorum prohibitorum relatos, hîc & alibi publicè legi & distrahi, eò quòd Decreta illa numquam fuerint prævio Principis Placito ritè publicata & recepta.

Quintâ denique parte etiam Bullas seu Decreta vulgò Dogmatica ab hoc Jure Placiti exempta esse non posse, attento ejus scopo, exposui, ostendens etiam & hæc Decreta pluribus titulis in publica commoda impingere posse, atque adeò ex eorum publicatione & executione Ordinem publicæ disciplinæ, nec non Reipublicæ tranquillitatem & pacem turbari, ipsisque nonnumquam Regis populique Juribus, & inveteratis Provinciarum moribus non sine plurimorum incommodorum sequelâ præjudicium generari posse.

In his omnibus Principes, eorumque Ministros nequaquam velle se erigere in Fidei aut Religionis Arbitros & Judices, pluribus adstruxi, neque prætendere, Fidei Dogmata aut Decreta Religionis à suo dependere arbitrio, sed dumtaxat Principem Regali potestate, quâ humano generi præsidet, & res humanas moderatur, hoc Jure Placiti velle præcavêre, ne Ordo publicæ disciplinæ, & Respublica suo imperio subjecta sub prætextu Religionis per publicationem & executionem Decretorum è Curiâ Romanâ emanantium, etiam præter intentionem Ecclesiæ & ipsorum Pontificum turbetur, atque huic Juri, Legibusque ad id spectantibus sacros Antistites parêre debere, dum & ipsi Principes, eorumque Ministri divinarum rerum Præsulibus devoti colla submittunt, atque ab eis causas suæ salutis expectant, inque sumendis cælestibus Sacramentis, eisque (ut competit) disponendis subdi se debere cognoscunt.

Approbatio Censoris Regii.

VIncit in amore virtus, & in virtute plus omnibus una creata veritas, quæ potentissima, cùm semper vincat, nec hîc succumbere potest. Nam quantum quis ad veritatem accedit, vel ab ea recedit, tantum ad Deum accedit, vel ab eo recedit; quia veritatem nulla vis dejicere, nulla fraus decipere, nulla perturbatio de gradu deturbare potest. Meretur nomen & virtus Auctoris, ut delibemus potius, quam enarremus, quo studio & quâ propensâ investigatione pro Imperatore & Rege nostro agat ille Auctor in *Tractatu De Promulgatione Legum Ecclesiasticarum, ac speciatim Bullarum & Rescriptorum Curiæ Romanæ, ubi de Placito Regio, quod ante earum Publicationem & executionem in Provinciis requiritur, &c.* Hic Liber est, qui super muros Jerusalem constitutus custos, non multis verbis pauca comprehendit, sed paucis aurea pro sceptri Fulcimine, ut scilicet non tam otiosorum auribus placeat, quam ut ægrotorum mentibus prosit. Prælo indiget ut illæsa maneat Majestas Belgica contra Exosos momorum aculeos, qui plus taciturnitate vincent, quam garrulitate perdent, præcipuè dum Auctor, ut Patriæ vindex & ut Belgici Juris Sacerdos, pro indigenâ immortalitatis securitate associata possidet encomia, intonando verba Origenis Homil. super Hierem. *cap.* 12. Hæc ante me alii exposuerunt, & quia non improbo interpretationem eorum consentiens eandem profero, non quasi ipse repererim sed reperta jam repetens, ut mihi pariter vobisque conducat, si tamen quæ dicenda sunt, intentus animus excipiat: ita ut non indigeat Auctor Synedri Censura Regia, qui pro publico tam pretiosa suggerit charismata. Dat. Bruxellis 23. Septembris 1712.

P. J. DE FIERLANT,
Supremi Brabantiæ Concilii Senator, & Censorum Censor Regius.

INDEX

INDEX
CAPITUM ET PARAGRAPHORUM.

PARS PRIMA.
DE PUBLICATIONE LEGUM.

PARS SECUNDA.
De Placito Regio super publicatione & executione Decretorum & Litterarum Curiæ Romanæ, ejus antiquitate, fundamento, & scopo.

PARS TERTIA.
Usus Placiti adstruitur respectu Legum generalium externum Ecclesiæ regimen concernentium.

PARS QUARTA.
De usu Placiti Regii super Decretis, quibus Libri proscribuntur.

PARS QUINTA.

De usu Placiti Regii super Bullis Dogmaticis.

TRAC-

TRACTATUS
DE
PROMULGATIONE LEGUM ECCLESIASTICARUM, ac ſpeciatim Bullarum & Reſcriptorum Curiæ Romanæ,

UBI ET

DE PLACITO REGIO, QUOD ANTE EARUM PUBLICATIONEM & executionem in Provinciis requiritur.

PARS PRIMA.
DE PUBLICATIONE LEGUM.

CAPUT PRIMUM.
Oſtenditur ad rationem Legis requiri ejuſdem Publicationem.

§. I.

Nulla Lex vim obligandi habet ante factam illius Promulgationem.

LEGIBUS humanis nullam obligandi vim ineſſe ante factam ritè earum promulgationem, ſat eſt expeditum, juxta illud Gratiani Diſtinct. 4. ad calcem CANONIS 3. *Leges inſtituuntur cùm promulgantur.*

Supponit ibidem Gratianus, Leges propriè non eſſe inſtitutas, ſive non habere rationem Legis, niſi fuerint promulgatæ.

Similiter in *l.* 9. *Cod. de Legibus*, declaratur, quòd Lex, ut obliget, debeat *ab omnibus intelligi*, quod fieri nequit, niſi per promulgationem, uti rectè notat Henricus Zoezius ad Titulum Digeſtorum de Legibus *num.* 10. addens: " eam promulgationem ita eſſe de ratione Legis, ut antè nequidem nomen Legis mereatur, quæ nondum ſit lecta, id eſt, promulgata.

Rationem ſubjungit idem Author, quæ ab omnibus poſt S. Thomam 1. 2. *quæſt.* 90. *art.* 4. paſſim probatur, quòd " Lex ſit regula humanorum actuum, quæ non dirigit, niſi applicetur, applicatur autem per promulgationem, ut obligare nequeat, niſi iis ſufficienter propoſita, quibus fertur, cum ad incognitum nemo teneatur.

Hinc & uno conſenſu concludunt Doctores, legem à Legiſlatore conceptam, ſcriptam, quin & ejus mandato impreſſam, & ejus ſigillo ſignatam, & in Conſiſtorio Principis probatam, vim nullam legis habere, nullamque inducere obligationem, nec conſcientias conſtringere, priuſquam ritè fuerit promulgata, quia Regula actionum eſſe nequit, niſi fuerit ut talis populo propoſita & intimata, ut mediante promulgatione ſcire queat, Legiſlatoris voluntatem eſſe, ut juxta hanc legem actiones dirigat, faciendo quod lex imperat, vel cavendo quod lex caveri jubet.

§. 2.

Qualis Promulgatio ſit neceſſaria?

NOn apparet de ratione legis eſſe, præveniendo omne jus poſitivum, ut ejus promulgatio certo ac determinato ritu fiat, aut certis & determinatis locis lex publicè affigatur, vel proclametur, ſed talis in genere promulgatio ſufficere creditur, vi cujus ipſa lex iis, quibus fertur, ſit ſufficienter propoſita, ut facilè hac publicâ propoſitione ſeu promulgatione in notitiam univerſitatis ſeu populi, cui fertur, venire queat.

Id non obſcurè ſignificant Imperatores in *l.* 9. *Cod. De legibus*, dum dicunt: ſacratiſſimas leges *ab omnibus intelligi debere*, ſcilicet per promulgationem, *ut univerſi, præſcripto earum manifeſtiùs cognito, prohibita declinent, permiſſa ſectentur.*

Itaque de ratione legis eſt, ut ejus publicatio ſive promulgatio in hujuſmodi locis, atque eo temporis in-

intervallo vel duratione fiat, ut per hanc promulgationem moraliter universi, quibus lex fertur, ejus notitiam vigore hujus promulgationis accipere queant.

Et quidem cùm lex sit *commune* præceptum, quod non tam singulis de populo sive Communitate, sed ipsi Communitati sive populo in communi fertur, debet ita publicè proponi, ut facilè in ipsius Communitatis seu universi populi queat devenire notitiam, uti post alios Scholasticos & Jurisperitos observat Enricus Pytingh è Societate Jesu in Universitate Dilinganâ SS. Canonum Professor, qui Commentarium in Decretales per quæstiones more Scholastico & ex Scholasticis compilavit, atque ad Titulum Decretalium De Constitutionibus *sect.* 1. §. 4. post alios concludit: Quòd etsi lex seu Constitutio fuerit lata vel edita *solemniter*, hoc est, in publico Concilio Regio, vel Senatorum Reipublicæ, vel Concilio generali seu OEcumenico, si tamen non fuerit publicè *Communitati* promulgata non obligat etiam præsentes & scientes.

Rationem assignat idem Author: " Quia lex non » obligat singulos, antequam possit Communitatem » obligare, adeoque aliquo publico modo Communi» tati sit proposita, quia non singulis, sed toti Com» munitati fertur.

Idem notat Suarez in Tractatu De Legibus *lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 3. ubi ait: " Quia lex non obligat singu» los, nisi quatenus sunt partes Communitatis, ideo » ut obliget, debet Communitati proponi, quod est, » promulgari.

Et *num.* 6. notat " necessariam esse aliquam propo» sitionem externam, & sensibilem factam ita publi» cè, & cum tanta temporis latitudine, ut moraliter » possit ad notitiam totius *Communitatis* devenire, » quia hoc saltem necessarium est, ut obligare possit, » quod per se ad legem spectat.

Idem Author *lib.* 3. *cap.* 16. *num.* 2. observat: " Quòd non sit lex, donec respectu Communitatis ha» beat statum legis, nec incipiat obligare singulos do» nec possit Communitatem obligare. Quod optimè » (addit) explicatur in legibus editis in generali » Concilio, nulla enim potest esse solemnior editio » ante promulgationem, & nihilominus non sufficit, » nisi sequatur promulgatio.

Hæc dum attendebant jam olim Legislatores Romani, admodum solliciti erant, ut legis promulgatio fieret tam publicè tamque solemniter, & eâ temporis duratione, ut fieri vix posset, quin Communitati & populo universo innotesceret.

Legem enim dictatam & probatam, æri incisam affigebant in locis publicis; atque ut nulla posset prætendi ignorantia, tribus vicibus hæc promulgatio sive publica affixio reiterabatur.

Præterea cum ipsa lex, ejusque obligatio dependeat à publica auctoritate Legislatoris, omnisque legis vigor ab hac auctoritate emanare debeat, necesse quoque est, ut promulgatio dans legi suum complementum, & vim obligandi, fiat auctoritate publicâ, atque per eam Communitas sive populus ipsius legis notitiam publicæ auctoritati innixam accipiat.

§. 3.

Pluribus titulis convenit Legem generalem per singulas Provincias publicari.

UT lex generalis ritè dicatur promulgata, requiritur, ut auctoritate publicâ sic publicetur, & intimetur populo, ut per eam publicationem, & intimationem facilè in notitiam totius populi seu Communitatis, cui lex illa fertur, deveniat, ut supra notatum est.

Si igitur lex feratur uni duntaxat Provinciæ, necesse est, ut auctoritate publicâ talis fiat legis notificatio & promulgatio, ut per eam populus istius Provinciæ in communi, sive universitas populi facilè queat istius legis notitiam accipere: ita ut, eâ factâ, moraliter contingere non possit, ut populus eam legem inculpabiliter ignoret.

Si verò lex illa feratur à Principe, qui plures suæ jurisdictioni Provincias subjectas habet, suaque lege omnes has Provincias generaliter obstringere intendat, ea indubiè legis publicatio sive intimatio necessaria erit, quâ possit universus populus Principi illi subjectus, & per diversas Provincias dispersus legis hujus notitiam habere.

Porro, moraliter impossibile est, ut populus ita dispersus certam & authoritati publicæ innixam legis notitiam accipiat, si lex duntaxat in urbe Regiâ, aut in unius Provinciæ Metropoli publicetur.

Cùm enim non sufficiat per incertos rumores, aut privatorum hominum relationes legis notitiam populo deferri; sed necessarium sit, ut certâ & publicâ auctoritate munita legis habeatur notitia, uti etiam observavit Petrus De Marca *lib.* 2. *De Concord. Sacerd. & Imp. cap.* 15. *num.* 2. vix possibile est, ut solâ promulgatione in Urbe Regia, aut unius Provinciæ Metropoli factâ, reliqui populi per diversas Provincias dispersi eam legis notitiam accipiant.

Deinde cum singulæ Provinciæ, quin & singulæ Civitates, suos habeant speciales Præfectos & Magistratus, qui immediatè singularum Provinciarum, Civitatum & ab eis dependentium Territoriorum curam & directionem obtinent, admodum durum esset, populum lege aliquâ obligare velle, priusquam ipsi populo per immediatos suos Præfectos & Magistratus foret lex intimata.

Hac quoque ratione fiet, ut, dum lex per Provincias à singulis Magistratibus populo publicè intimatur, facilè legis hujus universus populus certam notitiam sit accepturus, neque probabilem illius ignorantiam poterit prætendere.

Præterea per singulas Provincias legum promulgatio non tantum conducit, ut Constitutio nova faciliùs in notitiam omnium, quos constringit, deducatur; sed insuper ut mitigetur legis duritia, si fortè quid in eâ occurrat, quod huic illive Provinciæ sive populo non congruat.

Cùm enim infinita sit morum varietas, & unaquæque penè Provincia suis particularibus statutis, consuetudinibus, legibusque & privilegiis regatur, difficile est, ut lex generalis à Principe supremo lata congruat Provinciis & populis omnibus, & non aliquando in publica commoda impingat. Cui rei vix aliter occurri potest, quam si de his, quæ incidunt, admoneant Legislatorem ii, quibus particularem per Provincias promulgationem Princeps delegavit, qui deinde legem temperet, ut è re esse viderit.

§. 4.

Justinianus Imperator formam publicationis per Provincias probavit, eaque Justiniani Constitutio ubique recepta est.

JUstinianus Imperator intelligens ultimas hominum voluntates nonnunquam everti, tanquam contra leges factæ essent, cùm hactenus ob defectum debitæ promulgationis, earum legum notitiam Testatores non habuissent, sancivit in *Novella* 66. *cap.* 1. ex illo demum tempore suas Constitutiones, quæ pro testamentis sunt, valere, *ex qua in commune facta sunt manifesta. In Provinciis autem ex quo discreta*, (sive, ut græca lectio habet, *evulgata*) *per Metropolitas palam facta sunt, vel posteà facta fuerint.*

Deinde in Epilogo Novellæ mandat suo per Orientem sacrorum Prætoriorum Præfecto, ut, quæ in præsenti Novella constituta sunt, *præceptis propriis omnibus faciat manifesta, & qui in hac maxima Civitate,*

&

& qui foris habitant, quatenus omnibus fiant palam, quæ à Nobis (ait) pro omnium cautelâ sancita sunt.

Hinc statuunt communiter Doctores à Justiniano eam promulgationis formam esse præscriptam, ut lex à Principe concepta & probata mittatur ad Præfectum Prætoriorum, qui Edictis publicis seu *praeceptis propriis* eam proponat in *civitate maximâ* (in qua sedes Prætoriana habetur) & omnibus notam reddat, deinde eam publicandam mittat ad omnes Provinciarum præsides (quos hîc *Metropolitas* tanquam Metropoli præfectos vocat) qui eam in suâ singuli respectivè Metropoli publicent.

Quantumvis hæc promulgationis forma à Justiniano edita duntaxat sit pro Constitutionibus testamenta concernentibus, nihilominus adeo æqua, adeo promulgandis generalibus legibus accommoda visa est, ut tanquam forma generalis in legum promulgatione adhibenda communi interpretatione recepta fuerit.

Nec solum in Terris Imperii Romani, jurique Romano subjectis, sed & apud cæteras gentes extra fines Imperii, & jus Romanum pro lege non recipientes, ea promulgationis forma ob suam æquitatem passim usu invaluit.

Testatur Petrus De Marca Archiepiscopus Parisiensis *lib. 2. De Concord. Sacerd. & Imp. cap. 15.* quòd etsi Regnum Galliæ juris Romani auctoritate non teneatur, ejus tamen rationes amplectatur.

" Edicta enim (ait) Principum nostrorum ad Curias Parlamenti (à quibus vice sacra judicatur, æquè ac olim à Præfectis Prætorio) eo consilio mittuntur, ut in earum Auditoriis publicentur, in acta redigantur, & præcepto Curiarum deinde ad Seneschallos exempla Constitutionum deferantur, qui promulgationi curandæ in civitate, cui præsunt, incumbant.

Non absimilis promulgandorum Edictorum Principum modus in Belgio hodie servatur, eumque breviter describit Zypæus in Introductione ad notitiam Juris Belgici.

In hac enim testatur imprimis *num. 5.* quòd Principes nostri soleant in condendis legibus præmittere consultationes cum suis Conciliis plerumque supremis.

Secundò, quòd soleant publicationem Edictorum generalium omnibus Provincialibus in Epilogo injungere.

Tertiò, quòd hæc Concilia Regia, antequam publicatio fiat, examinare soleant, an juri patrio lex non refragetur.

Quartò, quòd post illud examen publicationis mandatum primipilari Apparitori seu officiario dare soleant. Post hæc subjungit *num. 6.* " Ea hîc publicatio est semper necessaria in singulis Provinciis, singularumque Metropolibus, tametsi plures sint, ut in Brabantia Lovanium, Bruxella, Antverpia, Sylva-Ducis, in Flandria Gandavum, Brugæ, Ipræ, aliæ alibi: Ante hanc promulgationem (inquit) lex non solet obligare.

CAPUT II.

Forma Promulgationis per Provincias etiam servanda in Promulgatione Legum Ecclesiasticarum.

§. 1.

Forma promulgandi Leges per Provincias etiam in Legibus Ecclesiasticis observari voluit Justinianus: Eamque Justiniani Legem Ecclesia Romana probavit.

JUSTINIANUS considerans, quòd non minus durum & injustum esset, si in materiâ Ecclesiasticâ subditorum conscientiæ illaquearentur per leges, quarum notificatio ipsis ritè non esset facta, quàm in materiâ testamentaria, aliâve merè civili, eandem promulgationis formam in utrisque servandam præscripsit, nimirum ut & leges Ecclesiasticæ per singulas Provincias populo publicè proponerentur.

Quoad leges testamentarias id expressit Justinianus in *Novellâ 66.* uti superiori capite §. 4. exposuimus.

Formam verò quoad leges in materiâ Ecclesiasticâ servandam expressit *Novella 6.* ubi præscribens modum, quo oporteat *Episcopos & reliquos Clericos ad ordinationem adduci*, præcipit in Epilogo, ut " sanctissimi Patriarchæ utriuscujusque Diœcesis hæc proponant in Ecclesiis sub se constitutis, & manifesta faciant Metropolitis, quæ à Nobis (ait) constituta sunt, illi rursus constitutis sub se Episcopis manifesta faciant, illorum verò singuli in propriâ Ecclesiâ proponant, ut nullus nostræ Reipublicæ ignoret, quæ à Nobis ad honorem & augmentum magni Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi disposita sunt.

Novellas Justiniani ab Ecclesiâ Romana receptas & probatas esse, notum est.

Et S. Gregorius quidem Joannem Defensorem euntem in Hispaniam instruens, quid in causâ sibi delegatâ sequi deberet, eum remittit ad Novellam 123. Justiniani *lib. 2. Epist. 57.*

Hincmarus Rhemensis in Opusculo 50. Capitulorum *cap. 17.* scribit: " Sed & leges Romanæ ab Imperatore Justiniano promulgatæ, *quas probat Ecclesia*, decernunt de Episcoporum, sive de Metropolitani sui auctoritate, professione, " &c.

S. Ivo Carnotensis de hac Novellarum approbatione testatur *Epistolâ 280.* ita scribens: " Dicunt Instituta legum Novellarum, quas commendat & servat Romana Ecclesia, " &c.

Quin & hanc ipsam Novellam 6. atque modum promulgandi in eâ præscriptum probasse reipsa S. Gregorium, palam facit ejus Epistola ad Mauritium Imperatorem *lib. 2. Indict. 11. Epist. 62.* quâ ei significat, se legem Imperatoris, quâ vetabat milites imposterum ad Monasterium recipi, per diversas terrarum partes transmitti fecisse.

§. 2.

Eandem promulgandi formam à primis sæculis Ecclesia servavit.

TAmetsi leges suapte naturâ non requirant certam & præcisam promulgationis formam, talis tamen necessaria est, quâ lex facilè queat vigore ipsius publicæ promulgationis devenire in certam notitiam Communitatis, sive illorum, quibus lex fertur, uti supra ostensum est.

Cum autem vix similis notificatio haberi queat, nisi lex generalis Ecclesiastica per singulas Provincias seu Diœceses populo per suos respectivè Episcopos proponatur, aut publicè exponatur iis in locis, ad quæ facilis & frequens est populi accessus; videmus eam promulgandi formam à primis sæculis Ecclesiam servasse.

Prima quippe generalis Synodus Nicææ sub Constantino M. celebrata, litteras scripsit ad Episcopos, qui Synodo non interfuerant, quibus, quæ in Synodo gesta & decreta fuissent significabat. *Quæ* (ait Synodus) *litteris ad vos perscribere necessarium visum est, ut intelligere possitis, quæ decreta sancitaque sint.* Habetur apud Socratem, *lib. 1. Hist. Eccles. cap. 9.*

Alios verò, qui Synodo præsentes interfuerant, redire noluit Synodus, nisi instructos Canonibus omnibus, qui de rebus controversis editi essent, quò pertinet inscriptio quædam actis ejusdem Concilii inserta: *Catalogus Sanctorum Episcoporum, per quos magna & universalis Synodus Nicæa coacta misit omnibus in toto orbe terrarum Dei Ecclesiis ea, quæ ab ipsis per Spiritum Sanctum in eâ constituta sunt.*

Ad quid enim Episcopos, qui Synodo interfuerant, atque de editis Canonibus poterant sat esse instructi, ad

ad suas remeare Ecclesias sine certis Canonum omnium Exemplaribus noluit Synodus, nisi ut hos per suas quisque Ecclesias suis subditis notos faceret, & eorum executionem & observationem procuraret.

Similiter Ephesi habita Synodus Epistolâ Circulari Provinciarum omnium Episcopos de Gestis suis certiores reddidit his verbis: *Quoniam autem oportebat & absentes à sanctâ Synodo, morantesque in Urbibus & Provinciis ob aliquod impedimentum sive Ecclesiasticum sive corporeum non ignorare, quæ de ipsis sunt constituta, &c.*

Evidens est, has Litteras Circulares ob id unum conscriptas & ad Episcopos quaquaversum esse transmissas, ut Synodi Decreta per ipsos in Diœcesibus populo proponerentur.

Quin & constat, Decreta nonnunquam per Synodos ad Metropolitanos transmissa fuisse, ut per hos primùm insinuarentur Episcopis eorum Metropoli subjectis, deinde verò per Episcopos subditis sibi populis promulgarentur: Quod propiùs ad Ordinem à Justiniano expressum & observatum accedit.

Prima Synodus Arelatensis ex variarum Provinciarum constans Episcopis varia Disciplinæ capita constituerat; uti in sua ad Sylvestrum Episcopum Romanum Epistolâ significat, multum dolens, quòd & ipse Synodo adesse non potuerit, quia in "Eos (scilicet » Donatistas) severior fuisset sententia prolata, & te » (inquiunt) pariter nobiscum judicante, Cœtus nos- » ter majori lætitiâ exultasset; sed quoniam recedere » à partibus illis minimè potuisti, in quibus & Apos- » toli quotidiè sedent, & cruor ipsorum sine inter- » missione gloriam Dei testatur," &c.

Deinde ipsi significant, quòd non tantum causam Cæciliani & Donatistarum (ob quam præcipuè per Constantinum Imperatorem fuerant evocati) judicaverint, " sed & ea, quæ ipsos Episcopos propiùs con- » cernebant,& cùm diversæ sint Provinciæ (inquiunt) » ex quibus advenimus, & varia contingunt, quæ nos » censemus observare debere.

Cùm igitur hæc Decreta pro rectâ Provinciarum Disciplinâ censerent esse observanda, etiam placuit ea mitti ad Metropolitanos per Diœceses sub illis constitutas divulganda.

Et quidem in hac ad Romanum Episcopum Epistolâ scribunt: *Placuit etiam à Te, qui majores Diœceses tenes, per Te potissimum omnibus insinuari.*

Utque hæc insinuatio exactiùs & faciliùs fiat, ipsa Decreta Epistolæ adjungunt, ut & ea hodie Epistolæ inserta habemus *Tomo 1. Concil. general.*

Per *majores* Diœceses hîc intelligi Diœceses per Provincias suburbicarias dispersas, Eruditis passim notum est.

Scitur enim Episcopo Romano per has Provincias jus Metropoliticum competiisse: Quemadmodum simili jure per Pentapolim, Lybiam, & Ægyptum utebatur Episcopus Alexandrinus, uti ad Canonem *6.* Nicænum notant meliores Canonum Interpretes.

Idipsum clariùs expressit Synodus Sardicensis in Epistolâ Synodicâ ad Julium Episcopum Romanum; significant enim, se mittere omnia, quæ contra Arianos & Eusebianos acta & decreta erant, ac dein subjungunt: *Tua autem excellens prudentia disponere debet, ut per tua scripta, qui in Siciliâ, qui in Sardiniâ, & in Italiâ sunt, fratres nostri, quæ acta sunt, & quæ definita sunt, cognoscant.*

Quam ob causam Synodus Sardicensis voluit per Episcopum Romanum acta & definita notificari fratribus sive Episcopis per Siciliam, Sardiniam & Italiam constitutis, nisi quòd sciret has Provincias & Ecclesias, tanquam suburbicarias, aut ad eas spectantes, jure Metropolitico esse Romano Pontifici subjectas?

Non dubium proinde, quin jam à primis Ecclesiæ temporibus Decreta Ecclesiastica missa fuerint Metropolitanis, ut per hos mitterentur iis, qui ipsis subdebantur Episcopis, ipsi verò Episcopi illa per suas singuli Diœceses promulgarent & notificarent.

Idipsum supposuit Concilium Lateranense sub Innocentio III. in *cap. 13.* ✠ *De pœnitent. & remiss.* ubi quandam suam Constitutionem districtè à Medicis observari præcipiens, addit hanc cautionem: *Postquàm per Prælatos locorum fuerit publicata.*

Ex contextu evidens est, Concilium hanc clausulam adjecisse tanquam omni Constitutioni communem, non autem huic propriam.

Quid? quod adeo necessarium judicatum fuerit Decretorum & Constitutionum etiam Conciliorum generalium per Prælatos fieri promulgationem, ut propterea Synodos Episcoporum congregandas putarint Ecclesiæ Præsules, in quibus Episcopi & Pastores de modo publicandi ac recipiendi novas leges deliberarent & resolverent.

Unde cùm Margareta Parmensis Belgii Gubernatrix scripsisset nomine Regis Catholici Philippi II. ad Archiepiscopum Cameracensem, ut expenderet, quâ ratione possit haberi publicatio & executio Decretorum Concilii Tridentini, secundùm Jura, Privilegia, & consuetudines Diœcesis:

Respondit Archiepiscopus die 23. Julii anni 1564. celebrationem *Synodi Provincialis* super receptione Concilii, & publicationem Decretorum per singulas Ecclesiarum Parochias, esse *modos Juri consentaneos*, & antehac in re simili usitatos.

Additque Archiepiscopus se hæc scripsisse, re priùs communicatâ cum Capitulo Ecclesiæ Metropolitanæ, adhibitis in consilium Theologiæ & Canonum peritis.

Notavit & id S. Carolus in oratione ad inchoationem suæ Synodi Diœcesanæ XI. dicens alias inter causas congregandarum Synodorum, hanc esse: *Quòd hîc applicatio fiat magis particularis Conciliorum tam generalium quàm particularium.*

§. 3.

Ratio instituti à Christo regiminis Ecclesiastici requirit Promulgationem per Diœceses.

Certum est, Christum noluisse regimen Ecclesiæ imperium esse, aut potestatem Dominorum in servos, sed paternum potiùs seu quasi patris in filios, qui amore potiùs & dilectione, quàm timore & imperio ad Legum observantiam alliciuntur, & suaviter adducuntur.

Unde priusquàm Petro ovium suarum curam & regimen Christus commisit, trinâ interrogatione Petri in se amorem exploratum voluit, ut ita ostenderet curam istam ac regimen debere esse regimen amoris.

Quapropter & illud verbo *pascendi* expressum voluit Christus, quo significaret, tanto illud amoris & benevolentiæ affectu esse exercendum, quanto mater pascere solet suos infantes.

Eadem de causâ in Apostolis eorumque successoribus omnem tantoperè dominatûs speciem Christus redarguit, ac humilitatem è contrario spiritumque mansuetudinis inculcavit.

Cùm enim sciret Christus, decem è suis Apostolis indignari de duobus fratribus, Joanne & Jacobo, quòd viderentur ambire primatum, mox eos redarguit, dicens: *Scitis, quia Principes gentium dominantur eorum, & qui majores sunt, potestatem exercent in eos, non ita erit inter vos, sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester Minister, & qui voluerit inter vos primus esse sit vester servus.* Matth. 20. ✠. 25.

Et rursus cùm jam instante Christi Passione, eadem de primatu Apostolis cogitatio incidisset, Christus, perspectâ eorum cogitatione, redarguit eos his verbis: *Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos benefici vocantur, vos autem non sic.* Luc. 20.

His

His Magistri sui monitis instructus Princeps Apostolorum, & spiritu humilitatis post acceptum Spiritum Sanctum repletus monuit Ecclesiæ Pastores, ut in Ecclesiastico Regimine omnem dominationis speciem evitarent, sed affectu materno pascerent *gregem Dei, providentes non coactè, sed spontaneè secundùm Deum, neque ut dominantes in Cleris, sed formâ facti gregis ex animo.*

Ex his evidens est, Christum à regimine suæ Ecclesiæ, ejusque Pastoribus omnem vel speciem dominatûs abesse voluisse, illudque totum in humilitate, spirituque mansuetudinis & charitatis esse fundatum, eoque spiritu exercendum.

Quâ de re seriò monebat Eugenium Papam III. S. Bernardus *lib.* 2. *De considerat. cap.* 6. " Nec enim » tibi ille (Petrus) dare, quod non habuit, potuit, » quod habuit, hoc dedit, solicitudinem, ut dixi, su» per Ecclesias, nunquid dominationem? audi ipsum, » *Non dominantes in Clero sed formâ facti gregis.* Et » ne dictum solâ humilitate putes, non etiam verita» te, vox Domini est in Evangelio: *Reges gentium* » *dominantur eorum, & qui potestatem habent super* » *eos, benefici vocantur*, & infert, *vos autem non sic.* » Planum est, Apostolis interdicitur dominatus: I er» go tu, & tibi usurpare aude aut dominans Aposto» latum, aut Apostolicus dominatum, planè ab alter» utro prohiberis, si utrumque similiter habere velis, » perdes utrumque.

Quidquid igitur asperum apparet ac durum, & vel speciem duntaxat præfert dominatûs in regimine Ecclesiastico, id à Prælatis Ecclesiæ solicitè cavendum est.

Quid autem apertius duritiem & speciem secularis dominatûs sapit, quàm constringere velle conscientias Provincialium populorum unicâ Legis in Metropoli aut alio quantumvis frequentato loco factâ promulgatione.

Quid id aliud est, quàm absolutâ quasi & Monarchicâ auctoritate populo & Communitati legem velle imponere, in cujus notitiam nunquam, vel admodum difficulter pervenire poterit, & vix aliter quàm per incertos & populares rumores, aut quorundam privatorum relatum?

Quin re ipsâ idem est, ac velle populum & Communitatem, cui lex fertur, ad legis observantiam cogere, priusquàm ipsi fuerit lex tanquam regula suarum actionum proposita.

Et quidem ob hanc duritiem noluerunt etiam Reges & Principes seculi legibus suis Provinciales constringi per solam in Urbe Regiâ factam promulgationem, sed priùs volunt eas in Provinciis publicatas & populo esse propositas.

Quin adeo durum existimatur, populo imponere obligationem servandi legem in solâ Urbe Regiâ promulgatam, ut communis sit Doctorum opinio, nequaquam Principes seculi hoc modo posse populum ad observantiam legis constringere, eò quòd non credatur populus tam immoderatam & effrænem potestatem in Principem transtulisse.

Quis igitur credat, Christum, qui dixit jugum suum suave esse & onus suum leve, nec dedit populo suo spiritum servitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamaret Abba Pater, tantam dedisse Vicariis suis potestatem, ut jugum adeo durum, & dominatum potiùs, quàm patris dilectionem in filios præ se ferens, fidelibus imponerent?

Præterea Principes leges suas ad Præsides & Auditoria Provinciarum mittendas censent, ut ab his recognoscantur, priusquàm populo proponantur pro legibus, ne fortè præter intentionem Principum aliquid in lege conceptâ occurrat, quod huic illive Provinciæ non congruit, illudque Principi per Provinciarum Præsides significari posset, ut vel legem suam Princeps temperet, vel ejus publicationem pro hac saltem Provinciâ suspendat.

Quantò magis Ecclesia, à cujus regimine omnis durities abesse debet, Leges suas & Constitutiones, priusquàm per eas populos remotiores obstringere velit, meritò mittit ad Ecclesiasticos singularum Diœcesium Præfectos, id est, Episcopos, ut hi despicere queant, num lex concepta huic illive populo hoc tempore, hoc loco conveniat.

Scimus quantâ solicitudine quantoque studio conentur & allaborent pii Parentes filios per amorem ad voluntariam & filialem obedientiam allicere, atque ad ultroneam inclinare subjectionem, ut ita præceptis suis non tanquam servi, sed tanquam filii, non coactè, sed voluntariè & lubenti animo se submittant.

Cùm ergo Prælati Ecclesiæ teneantur populum Christianum regere secundùm Spiritum Christi, qui non est Spiritus servitutis in timore, sed adoptionis Filiorum Dei, tenentur profectò etiam allaborare, ut fideles Leges eorum non ut servi timore pœnæ, sed voluntariè & tanquàm filii recipiant.

Nihil autem opportunius in id esse potest, quàm ut Leges populo suaviter per suos respectivè immediatos Pastores proponantur, & intimentur, earumque utilitas & necessitas exponatur illi tam efficaciter & suaviter, ut potiùs Legis observantiæ suâ sponte & affectu Christiano se submittat, quàm ut ad ejus observantiam auctoritate & timore pœnæ adigatur.

Quapropter in Legibus Ecclesiasticis præcipuè obtinet, quod dixit Gratianus Distinct. 4. *Leges firmantur cùm moribus utentium approbantur.*

Et quod dixêre passim Canonistæ, & inter hos Covarruvias: " Certum est, Legem nullam vim obti» nere, si ab initio rejecta fuerit à subditis: Nam » (ait) maximè præsumendum est, eam Legem, quæ » à Republicâ non recipitur, ei non convenire.

Hic quoque promulgandi modus Ordini Hierarchico planè conveniens est, imo quodammodo necessarius.

Nihil enim tantoperè naturale est Ordini Hierarchico, quàm ut singulis Pastoribus sua integra serventur authoritas.

Inter Pastorales autem functiones præcipua scitur esse populi instructio, quæ si singulis Pastoribus integra non servetur, totus Ordo Hierarchicus planè evertitur.

Cùm igitur per immediatos Pastores conveniat populum instrui, convenit quoque, ut per eosdem suos Pastores intelligat novas Leges, juxtà quas debeat imposterum vitam suam instituere & mores suos dirigere.

Mirum proindè non est, quòd Ecclesia eam promulgandi rationem semper tenuerit & conservaverit, uti §. præcedenti ostensum est.

CAPUT III.

De formâ publicationis hodie Romæ usitatæ, ejusque effectu.

§. I.

Describitur publicationis forma, quâ Leges & Decreta Pontificia in Urbe Româ promulgari hodie solent.

Nihil apud pristinos Ecclesiasticos Authores legitur de speciali aliquâ publicationis formâ, quam Romani Episcopi in promulgandis suis Decretis servarint.

Admodùm verisimile est, Episcopum Romanum in promulgandis Decretis, quæ propriam suam Diœcesim spectabant, eandem olim observasse publicationis formam, quam tenebant Episcopi reliqui.

Quoad ea verò Decreta, quæ ad plures Diœceses Romano Episcopo Jure Metropolitico subjectas se extendebant, supra ostensum est, Episcopum Romanum cum

cum aliis Metropolitis id observasse, ut illa ad Episcopos sibi Jure Metropolitico subjectos per suas respective Diœceses publicanda transmitteret.

Et quandoquidem ex S. Gregorio aliisque constet, ab Ecclesiâ Romanâ probatas susceptasque fuisse Leges, ac speciatim Novellas Justiniani, dubium non apparet, quin & Ecclesia Romana normam publicandi Leges & Decreta Ecclesiastica à Justiniano præscriptam servaverit.

Quo verò tempore Ecclesia Romana cœperit specialem publicationis formam hodie usitatam assumere, incertum est.

Hoc constat, quòd tandem invaluerit publicationis modus per affixionem Decretorum seu Bullarum in locis quibusdam publicis Urbis Romæ.

Decreta quippè Romana, sive immediatè à Pontifice, sive à Congregatione Cardinalium in modum legis concepta, consuevêre per Cursorem Apostolicum affigi & publicari ad Valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Ecclesiæ Lateranensis, vel in Acie Campi Floræ, aliisque locis solitis, uti ad calcem Decretorum & Bullarum, quarum facta est publicatio, passim exprimitur hac vel simili formâ.

In nomine Domini. Amen. Anno à Nativitate Domini nostri Jesu Christi....... Indictione....... die verò....... mensis....... Pontificatûs autem sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri....... divinâ providentiâ Papa anno....... retroscripta Littera Apostolica affixa & publicata fuerunt ad Valvas Basilicarum S. Joannis Lateranensis, Principis Apostolorum de Urbe, ac Cancellaria Apostolica, & in Acie Campi Flora, dimissis ibidem earundem litterarum originalibus appensis per aliquod temporis spatium, & exinde remotis, deinde dimissis earundem litterarum copiis affixis, ut moris est, per me N. Sanctissimi Domini nostri Papa Cursorem.

Si autem Decreta duntaxat concernant certum Tribunal, tunc publicatio fieri consuevit in illo ipso Tribunali, ut per eam in notitiam deveniant eorum, ad quos Decreta illa spectant.

Hac formâ publicari consueverunt à singulis Pontificibus Regulæ Cancellariæ in ipsâ Cancellariâ, per unum ex RR. PP. DD. majoris Præsidentiæ Abbreviatoribus, eò quòd hæ Regulæ sive Ordinationes primitus ad directionem Cancellariæ fuerint ordinatæ, & principaliter ad hoc Tribunal pertineant.

Similiter si Decreta spectent particulare aliquod Corpus, aut Institutum, vel Religiosum Ordinem, consueverunt ea dirigi ad Superiores seu Directores istius Corporis, Instituti vel Ordinis, ut hi ea notificent omnibus, quorum illa scire interest.

§. 2.

Quis sit effectus hujus Promulgationis?

IN præcedentibus observatum est, quòd licet de ratione Legis sit ritè facta illius promulgatio, forma tamen in promulgatione servanda pro temporum & locorum varietate possit esse varia, nec hæc varietas obesse possit, quin promulgatio suum obtineat effectum, & per eam Lex vim obligandi obtineat, modo ipsa Legis promulgatio ita fiat, ut per eam ipsa Communitas, cui Lex fertur, possit facilè in certam Legis notitiam venire.

Itaque tametsi forma promulgationis hodie in publicatione Decretorum & Bullarum Romæ usitatâ, & prout §. præcedenti est exhibita, plurimis sæculis adhibita non legatur, nihilominùs quia per eam Decreta ita publicâ auctoritate ex mandato Pontificis exponuntur, ut facilè in certam multorum notitiam vi hujus publicationis devenire queant, non dubium, quin sufficiens sit, ut eâ mediante hæc Decreta sive Ordinationes respectu illorum, putà populi Romani, aliorumque adjacentium dici queant ritè promulgatæ, & hi in vim hujus promulgationis Decretis illis tanquam sibi sufficienter propositis constringantur.

Verùm cùm moraliter impossibile sit, ut per eam Romæ factam publicationem, sive Decretorum & Bullarum in publicis locis fieri solitam affixionem, populi & Communitates fidelium per vastissima locorum intervalla dispersi certam horum Decretorum notitiam accipiant, non apparet, quâ ratione possit huic promulgationi is attribui effectus, ut vigore hujus solius publicationis Decreta illa respectu remotissimi illius populi vim legis obtineant, sive ut hac solâ publicatione in Urbe Romæ factâ possint illa Decreta dici sufficienter illi populo proposita, ut respectu illius possint dici publicata.

Quantumvis enim nullus certus & determinatus promulgandi ritus ad rationem Legis unquam ab Ecclesiâ fuerit præscriptus, semper tamen de ratione Legis positivæ seu Ecclesiasticæ seu Civilis fuit, ut ea præcedere deberet Legis publicatio, quâ possit ipsa Communitas, cui Lex fertur, certam & publicæ authoritati innixam legis notitiam accipere, nullamque ejus probabilem ignorantiam prætendere, uti *Cap.* 1. pluribus fuit expositum.

Undè & visum fuit, ut non tantum Leges Civiles & Politicæ, sed & Ecclesiasticæ jampridem per singulas respectivè Diœceses & Provincias eo modo publicari juberentur, quo ipsi Communitati, cui ferebantur, ita essent palam expositæ & propositæ, ut Communitas probabilem ignorantiam prætendere nequiret.

Cùm verò promulgandi ratio, quæ hodie Romæ servari solet, notoriè sit insufficiens, ut eâ mediante similem Legis notitiam populi per diversa terrarum spatia dispersi accipiant, mirum non est, si nec existimatum fuerit, nec hodie plerique existiment, eam solam promulgationem sufficere, ut Decreta ita Romæ publicata sine ulteriori publicatione hos populos obstringant.

Scio quidem à recentioribus quibusdam præsertim Decretalistis, quos nonnulli Theologi Scholastici videntur sequuti, cœpisse tandem labentibus seculis in quæstionem adduci, num ob authoritatem Pontificiam sola in Urbe facta publicatio per totum Christianum Orbem suum non protenderet effectum, atque hunc à nonnullis soli isti promulgationi attribui: Sed uti non malè observat Petrus De Marca *De Concord. Sacerd. & Imp. lib.* 2. *cap.* 15. *num.* 2. hi plerique sunt ex Italiâ Doctores, qui eam amplexi sunt opinionem, at verò " Panormitanus (ait De Marca) & omnes ferè Galli, Germani, & Hispani, qui quæstionem istam attigerunt, imò & Cajetanus unus è purpuratis Patribus, necessariam esse per singulas Provincias Legis Ecclesiasticæ publicationem contendunt.

Et sanè si " ex naturalis rationis præscripto, (uti benè ratiocinatur ibidem De Marca) Imperatoriâ Lege Justiniani, quæ vim in rebus ipsis obtinet, cautum fuerit, ut nemo teneri debeat novâ Constitutione, donec in Provinciis auctoritate publicâ fuerit promulgata, etsi in Urbe Regiâ publicis Edictis proposita fuerit, indeque cognitio novæ Legis manare, & per Provincias ob frequentem Provincialium commeatum diffundi possit, cur alio Jure (pergit De Marca) utemur, cum de Lege Ecclesiasticâ Romæ promulgatâ agetur, quò non adeò frequenter se conferunt hodie Comprovinciales, quàm olim, cùm esset Orbis gentiumque domina.

§. 3.

Solvitur primum Argumentum eorum, qui prætendunt; Promulgationem Romæ factam esse sufficientem, ut per eam omnes ubique fideles obstringantur.

JAm suprà observatum est, posteriori tandem ætate à recentioribus quibusdam Decretalistis, &c, qui hos sequuti sunt, Theologis moveri cœptam quæstionem

de

de promulgatione Decretorum ac Bullarum Romani Pontificis in sola Urbe more solito factâ, atque à nonnullis, præsertim Italis, huic promulgationi eum effectum tribui, ut Decretis sic publicatis omnes ubique fideles obstringerentur fine ulla ulteriori publicatione.

His novissimè accessit Pater Enricus Pyringh è Societate Jesu in Universitate Dilinganâ SS. Canonum Professor in Commentario suo ad jus Canonicum ad Titulum De Constitutionibus *sect.* 1. §. 4. *quæst.* 4. sequutus Suarezium, ejusque argumentis innixus.

Fatetur imprimis cum Suarezio, quòd super hac quæstione variè sentiant Authores, inter quos aliquorum opinio est " in Legibus Canonicis servandam esse » regulam datam de Legibus Civilibus latis pro amplissimis Regnis plures ac principales & distantes » Provincias comprehendentibus, videlicet pro talibus Legibus non sufficere unam promulgationem » Romæ factam, sed necessarium esse singulas promulgationes in singulis Provinciis Ecclesiasticis, id est, » in singulis Episcopatibus fieri, " citatis pro eâ opinione pluribus tum Canonistis tum Theologis.

Ipse tamen cum Suarezio contrariam opinionem tanquàm sibi probabiliorem, argumentis ex Suarezio depromptis propugnare nititur.

Primum Argumentum hujus opinionis proponit his verbis : " Spectatâ rei naturâ non requiritur promulgatio in singulis Provinciis vel Diœcesibus, cùm Lex » suâpte naturâ sit sufficienter proposita, si sit promulgata in loco aliquo celebri, vel Romæ, unde facilè » per alia loca divulgari possit.

R. Verum quidem est, ad rationem Legis nequaquam pertinere, quo ritu Legis promulgatio contingat; verumtamen ad Legis rationem spectat, ut talis fiat Legis publicatio, vigore cujus populus sive Communitas, cui Lex fertur, certam Legis notitiam auctoritati publicæ innixam de facili accipere queat, uti in præcedentibus probatum fuit.

Porrò moraliter impossibile est, ut vigore publicationis Romæ ex consueto stylo fieri solitæ, populus per diffusas Provincias dispersus similem Legis notitiam accipere queat, uti §. præcedenti notatum est; sed ad summum ad aliquos particulares de Communitate, cui Lex fertur, per vagos rumores aut privatorum relationes & informationes similis publicatæ Legis notitia perveniet : Quæ notitia, etiam hoc ipso Authore fatente, insufficiens est, ut singulos de Communitate qui Legis notitiam acceperunt, obstringat, priusquàm ipsi Communitati lex fuerit ritè notificata.

§. 4.

Refellitur secundum Argumentum desumptum ex publicatione Bullæ Cœnæ Domini.

IN opinionis suæ fundamentum adducit quoque prædictus Author cum Suarezio famosam illam Bullam, quæ dicitur Bulla *Cœna Domini. Hac enim Bulla* (ait Suarezius) *universaliter obligat, cùm tamen rarò in singulis Episcopatibus publicetur.*

R. Fatemur hanc Bullam annis singulis in ipsâ *Cœnâ Domini*, unde & nomen accepit, solemniter in Urbe Româ promulgari.

Insuper & illud fatendum, eam Bullam rarò in singulis Episcopatibus publicari.

At eam universaliter obligare, affirmare ausit nemo, qui mores Provinciarum extra Italiam, & ditiones temporaliter Pontifici subjectas, non planè ignorat.

Imprimis scitur, hanc Bullam nunquàm in Gallia esse receptam, imo sæpius rejectam, & auctoritate publica vetitam hujus Bullæ publicationem.

Quâ de re videri possunt probationes libertatum Ecclesiæ Gallicanæ per Pithæos *cap.* 7. *num.* 50. & 55. & Commentarium in easdem libertates *art.* 17. ubi referuntur plura Parlamentorum Arresta, quibus sub gravissimis pœnis vetita fuit dictæ Bullæ publicatio, tanquàm Regiis Juribus ejusque Officialium, nec non libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ in pluribus articulis opposita.

Notatur insuper in additione ad *num.* 54. dicti *cap.* 7. qualiter Imperator Rudolphus II. publicationi hujus Bullæ se opposuerit, eamque impedierit.

Item quod Archiepiscopus Moguntinus unus ex Electoribus Imperii, recusaverit publicationem hujus Bullæ in sua Diœcesi & Terris.

Additur quoque eodem loco, quid in Hispania tempore Philippi II. publicationi hujus Bullæ oppositum fuerit.

In Belgio nullum esse hujus Bullæ usum, praxi quotidiana notorium est, neque hactenùs ejus publicatio hîc facta scitur.

Imò scribit Zypæus in Jure Novo, titulo De Ordinandis *num.* 14. " hanc Bullam *Cœna Domini* hîc nun» quam esse publicatam, etsi tertiò Nuntius Bentivo» lus ad hoc cum Aula laboraverit, misit tamen publi» candam ad Episcopos, qui nec tamen fecerunt.

Et sanè si Bentivolus Nuntius Apostolicus credidisset, Bullam hanc per solam publicationem Romæ in die *Cœnæ Domini* fieri solitam, universaliter obligare, ut contendit Suarezius, nunquàm cum Aula, nec cum Episcopis pro publicatione hujus Bullæ se committere, nec ad ejus publicationem tantopere allaborare voluisset.

Tantum proindè abest, ut hæc Bulla probet publicationem Romæ solemniter factam sufficere ad obligandum fideles omnes fine aliâ publicatione in Provinciis factâ, ut è contrario hæc Bulla evincat, passim fidelibus persuasum esse, Bullam, tametsi Romæ non semel duntaxat, sed iteratò, & per annos singulos solemniter publicatam, vim suam non exerere in aliis Provinciis & Regnis, priusquàm ritè fuerit per Provincias publicata, & populis legitimè proposita.

§. 5.

Refellitur Argumentum desumptum ex publicatione Regularum Cancellariæ.

PRædictus Author post Suarezium in Argumentum hujus suæ opinionis, nimirum solam publicationem Romæ factam esse sufficientem ad obligandum omnes Christi fideles, urget Regulas Cancellariæ, " quæ (inquit) in Provinciis non promulgantur, & » tamen secundùm eorum præscriptum causæ omnes » definiuntur.

R. Et hic iterum fallitur, si velit secundùm earum præscriptum causas omnes in Provinciis definiri ob solam in Cancellariâ Romanâ publicationem.

Nimis enim notum est, has Regulas tametsi in Cancellariâ Romanâ publicatas, in aliis Provinciis tanquam Regulas seu Leges non reputari, priusquam in Provinciis fuerint publicatæ, aut saltem longo usu receptæ.

Quis nescit, ex his Regulis Cancellariæ plures esse, quarum nullus in Belgio, Gallia, aliisque Regnis sit usus ?

Scitur quoque, nonnullas illarum esse passim ubique receptas, non vi publicationis in Cancellaria Romanâ, sed quia ob suam æquitatem vel publicâ authoritate, vel longo usu, tanquam Leges Regni, sunt publicatæ & receptæ, adeò ut non tanquam Leges à Cancellariâ Romanâ pendentes, sed ut Leges Regni spectentur.

Unde tametsi ex stylo Curiæ vis harum regularum cesset morte Pontificis, tamen in Belgio, Galliâ, aliisque Regnis plures ex his Regulis, puta, *de* 20. *diebus*, *de verisimili notitia*, *de annali & triennali possessore*, vim suam retinent etiam jam mortuo Pontifice.

Imò tametsi regula *de publicandis resignationibus* per

Gregorium XIII. è numero harum regularum fuerit expuncta, & hactenùs expuncta manserit, surrogatâ in ejus locum Constitutione Gregorii XIII. quæ incipit: *Humano*, scitur tamen usum illius regulæ in Belgio, Galliâ, aliisque Regnis hactenùs perseverasse, nunquam in usum receptâ prædictâ Gregorianâ Constitutione, tametsi Romæ more solito promulgatâ, uti infrà notabitur.

Similiter tametsi hæ regulæ per singulos Pontifices de novo publicentur, additis nonnunquam nonnullis novis clausulis, vel etiam regulis, nulla ad has publicationes in Provinciis extra Curiam Romanam fit reflexio, aut additionum ulla habetur ratio, priusquam publicâ auctoritate expresiè, vel saltem tacitè longo usu sint probatæ & admissæ.

§. 6.

Refellitur quartum Argumentum desumptum ex ratione congruentiæ.

QUantumvis imbecillitas Argumentorum, quæ hactenùs refutavimus, non obscurum præbeat in Authore isto præoccupati animi indicium, sive studium placendi, evidentius tamen illius Argumentum est *ratio congruentiæ*, quam in suæ opinionis fundamentum adducit ex Suarezio.

" Ratio (ait) congruentiæ est, quia Summus Pontifex non solet vagari per Provincias, sicuti Reges & Imperatores, sed Romæ fixam sedem habet, & ideò Romana Curia est aptus & sufficiens locus ad promulgandas Leges pro universâ Ecclesiâ, tum propter majorem Ecclesiæ unionem, majoremque ejus obedientiam Vicario Christi debitam, tum etiam ne Leges Pontificiæ ab Episcopis dependere videantur.

Admodùm imprimis impertinens est, majorem idcircò efficaciam tribuere publicationi Legis Pontificiæ in ipsâ Urbe Româ factæ, quàm publicationi Legis Imperialis in Civitate Imperiali, eo solo titulo, quòd *Pontifex non soleat vagari per Provincias, sicuti Reges & Imperatores, sed Romæ fixam Sedem habeat.*

Ut enim per Provincias seu Diœceses Lex Pontificia per Episcopos publicetur, nequaquam exigitur, ut Pontifex personaliter Provincias illas accedat, sed sufficit Leges ad Episcopos, aliosque, qui Diœcesibus præsunt, publicandas transmitti, Pontifice Romæ remanente.

Neque enim voluit Concilium Sardicense, ut Papa Julius I. per Sardiniam, Siciliam & Italiam vagaretur, dum ad ipsum misit Decreta, Episcopis per Provincias illas constitutis intimanda.

Sed & Principes, licet ad Provincias sibi subditas nonnunquam descendant, easque perlustrent, nequaquam tamen ipsi sua publicant Edicta, sed ea mittunt ad Prætoria & Provinciarum Præfectos, quibus & curam ea publicandi committunt.

Nihil autem ineptius, quàm id, quod indè concludit prædictus Author, nimirum quòd ideò " Romana Curia sit aptus & sufficiens locus ad promulgandas Leges pro universa Ecclesiâ, " quasi ob continuam & fixam Pontificis in Urbe residentiam publicatio Legis ibidem facta aptior foret, ut vigore illius populus per dissitas Provincias dispersus ejus certam & auctoritati publicæ innixam notitiam acciperet, quàm per publicationem Legis in Urbe Imperiali, eò quod Reges & Imperatores per Provincias vagari consueverint.

Quod autem contendit iste Author, conveniens esse per solam publicationem Romæ factam omnes fideles constringi, propter *majorem Ecclesiæ unionem majoremque ejus obedientiam Vicario Christi debitam*, non minùs impertinens est.

Neque enim unio inter particulares Ecclesias intercedens, neque obedientia Pontifici tanquam Vicario Christi debita efficere possunt, ut publicatio in uno loco facta ex sua conditione aptior sit, ut eâ mediante Ecclesia universalis, seu Communitas populi Christiani per tot inter se dissitas Ecclesias & Provincias dispersa, in ejus notitiam deveniat.

Neque populus Christianus Legibus Romani Pontificis ullam tenetur exhibere obedientiam, nisi postquam hæ Leges toti Communitati, non autem aliquibus de illa Communitate, fuerint debitè notificatæ & intimatæ: Quandoquidem, ut suprà notatum est, Constitutiones Pontificiæ ante hanc notificationem rationem Legis non habeant, neque singulos de Communitate, etiam notitiam istius Constitutionis habentes, ante eam notificationem adstringant.

Ineptius est, quòd sola publicatio Romæ facta proptereà sufficere debeat, *ne Leges Pontificiæ ab Episcopis dependere videantur*, ut ratiocinatur dictus Author: Quasi ipsæ Leges Imperiales dependere viderentur à Præfectis Provinciarum, aliisque, quibus earum promulgationem per Provincias Imperatores & Reges committere solent.

Si Imperatores & Reges non dedignentur suis Magistratibus Leges examinandas & publicandas dirigere, ut ipsi perspiciant, num quid fortè in Legibus illis sit, quod huic vel illi Provinciæ hoc vel illo tempore posset obesse, vel quod, attentis circumstantiis, conveniret mutari, addi vel demi: sanè non dedignabitur Pontifex Decreta sua mittere ad Episcopos, quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei, qui tanquam Apostolorum Successores unà cum Pontifice Ecclesiam Dei gubernant, *& quibus singulis* (ut loquitur S. Cyprianus) *portio gregis fuit adscripta, quam regat unusquisque & gubernet.*

Et si Principes ad suos Magistratus & Præfectos Provinciarum Leges suas examinandas & publicandas mittant, ne ob diversas Consuetudines & Provinciarum mores Lex in publicum commodum contra intentionem Principis impingeret: Quantò magis Pontifex tenetur Decreta sua Pastoribus Ecclesiarum communicare, ne aliàs ob varietatem consuetudinum & morum cujusque Ecclesiæ & Populi, possent magis esse in destructionem, quam in ædificationem hujus illiusve Ecclesiæ?

Licet enim Ecclesia una sit unitate fidei, est tamen summa quoad exteriorem Disciplinam Ecclesiarum particularium varietas, ut proptereà passim SS. Patres Ecclesiæ accommodarint illud Psalmistæ: *Adstitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate.*

Prætereà cùm Pontifici præcipuè incumbat, ut Hierarchia Ecclesiastica divinâ ordinatione instituta integra conservetur, etiam hoc ex capite omninò convenit, ut novas Leges populo per immediatos suos Pastores, servato Ordine Hierarchico faciat proponi, quandoquidem hæc novarum Legum propositio pertineat ad populi instructionem, quæ immediatis Pastoribus est commissa.

Adhæc si etiam Concilia Generalia nolint sua Decreta obligare, nisi priùs per Provincias publicata fuerint, nec tamen proptereà ea dicantur à singulis in particulari Episcopis dependere, etiam Pontificum Decreta non proptereà dicentur à singulis Episcopis suam auctoritatem mutuare, tametsi illa obligandi vim non habeant, priusquàm per Episcopos populo fuerint notificata.

§. 7.

Occurritur Argumento, quod desumitur ex clausula Bullis Pontificiis nonnunquam insertâ, quâ declaratur solâ publicatione Romæ factâ omnes ubique fideles Decretis Pontificiis obstringi absque ulteriori publicatione.

PLures sunt è recentioribus, qui concedant, Legem Pontificiam non obstringere Belgas, aliosque remotiores populos solâ promulgatione in Urbe factâ,

si Pontifex expresse non declaret in ipsâ Lege, se velle, ut mediante sola promulgatione Romanâ omnes ubique fideles absque ulteriori promulgatione Lege suâ obstringantur.

Dum enim Pontifex simpliciter Legem promulgat, præsumitur se conformare Legibus & moribus gentium passim ubique receptis, quæ publicationem per Provincias & Diœceses præscribunt & observant.

Verùm, inquiunt, Leges illæ & populorum mores Pontificiam auctoritatem restringere non possunt, quin ab iis quandoque ex causâ recedere, iisque derogare queat.

R. Sed non advertunt similes Authores, auctoritatem Pontificiam, quantumvis eam ipsi extollere velint, tantæ nihilominus dici non posse efficaciæ, ut Pontifex posset Lege positivâ fidelium constringere conscientias, priusquàm Lex ipsa Communitati, cui fertur, fuerit ritè intimata, quandoquidem, ut suprà probatum est, de ratione Legis sit, ut publicâ authoritate ita Lex fuerit notificata & promulgata, ut mediante eâ promulgatione ipsa Communitas, cui Lex fertur, in certam Legis notitiam de facili devenire possit, neque ullam probabilem illius Legis ignorantiam prætendere.

Et licet ritus & modus publicationis dici queat Juris merè positivi, ac varius esse possit pro locorum & temporum varietate, neque hic ritus ad rationem Legis pertinere dicatur, ipsa tamen supra descripta publicatio ad rationem Legis adeò necessaria habetur, ut nullâ humanâ auctoritate prætermitti queat, sive nullâ humanâ possit auctoritate effici, ut Communitas, cui Lex positiva seu Ecclesiastica seu Civilis fertur, simili Lege obstringatur, priusquàm taliter ei fuerit notificata, ut mediante eâ notificatione certam ipsius Legis notitiam habere possit, ne alioquin dicamus, posse Pontificem Lege suâ positivâ fidelium obstringere conscientias, etiam dum probabilem Legis positivæ ignorantiam habere possunt.

Porrò supra sufficienter ostensum fuit, publicationem Romæ factam esse insufficientem, ut eâ mediante Belgæ, aliique remotiores populi in certam Legis sic promulgatæ notitiam deveniant, & consequenter nec eam promulgationem sufficere, ut Lex sic promulgata apud Belgas aliosque populos rationem Legis obtineat.

Adhæc certum est, Pontificem non posse sua auctoritate uti, nisi juxta regimen à Christo institutum.

Cùm autem regimini à Christo instituto nullatenus conforme sit, unicâ promulgatione in Urbe factâ populum Christianum per remotissimas Provincias diffusum velle obstringere, uti *cap.* 1. §. 3. probatum est, non apparet, qua ratione id posset Pontifex, qui auctoritatem suam ultra fines à Christo præstitutos extendere nec potest nec velle præsumitur.

Non mirum proinde Clausulam illam, quæ recentioribus nonnullis Bullis vel Decretis Pontificiis inserta legitur, quâ declaratur, velle Pontificem solâ promulgatione in Urbe factâ Legem suam ubique obligare, antiquitùs fuisse ignotam, imò nec ejus mentionem in libris Corporis Canonici etiam recentioribus, puta, Extravagantibus communibus, aut Joannis XXII. fieri.

Ut proinde Clausula illa recentioris ætatis & inventionis meritò reputetur, & studiis Curiæ Romanæ, cujus (ut jam pridem dixit S. Bernardus De considerat. *lib.* 4. *cap.* 2.) *omnis Ecclesiasticus Zelus fervet solâ pro dignitate tuendâ*, adscribendæ sint hæ despoticæ & vetustati incognitæ adjectiones, & cum pluribus aliis Clausulis recentioris ætatis in Bullas & Decreta Romana irrepserint.

Unde hæc Clausula tanquam nova & receptis moribus, nec non publicæ tranquillitati, & institutioni regiminis Ecclesiastici contraria, & pluribus difficultatibus obnoxia, apud Belgas aliosque plerosque populos habetur, adinstar multarum aliarum Clausularum, pro Clausulâ nullius effectûs, uti *parte* 3. *cap.* 1. signanter §. 3. hujus Tractatûs notabitur, ostendeturque plures Bullas & Constitutiones Romani Pontificis in Belgio, Gallia, aliisque Regnis non esse receptas, tametsi Romæ more solito publicatas etiam cum inserta prædicta Clausula. Item *parte* 4. *cap.* 3. §. 3. & 4. probatur Clausulam illam constanter fuisse rejectam, tanquam moribus Belgii contrariam.

PARS SECUNDA.

DE PLACITO REGIO SUPER PUBLICATIONE & executione Decretorum & Litterarum Curiæ Romanæ; ejus antiquitate, fundamento, & scopo.

CAPUT PRIMUM.

De inveterato usu Placiti Regii.

§. 1.

Usus Placiti Regii super Bullis & Rescriptis Romanis jam pridem apud Belgas receptissimus fuit.

LITTERÆ *Placiti*, sive, ut alii loquuntur, Litteræ *Pareatis* vel *Exequatur*, sunt Litteræ sive *Patentes*, ut vocant, quibus Princeps permittit publicationem & executionem Bullarum seu Rescriptorum, quæ in suas Ditiones è Curia Romanâ invehuntur.

Vocantur autem Litteræ *Placiti*, ut significetur, Bullas seu Rescripta per Principem ejusve Curias discussa ipsi non displicere, ideoque sibi placere, ut executionem in suis Ditionibus obtineant, & effectum sortiantur juxta morem & stylum in suis Ditionibus usitatum.

Idipsum verbo *Pareatis* vel *Exequatur*, alii significatum volunt.

Hujus vero Regii Placiti usus super Diplomatibus, Bullis & Rescriptis è Curiâ Romanâ emanantibus adeò notorius jam pridem apud Belgas fuit, ut & exteri scriptores de hoc tanquam de re notoriâ scribant: Atque inter alios Ludovicus Guicciardinus Nobilis Florentinus in descriptione Belgii de hoc usu ita scribit: " Quoad res Ecclesiasticas attinet, easdem ferè

» habet cum Pontifice maximo Princeps in hac Ditio-» ne conventiones, quas in Regno Galliarum Rex, nec » Beneficium ullum, nec gratiam potest conferre, nec » expedire in hanc terram Diplomata, aut quid aliud » tale, quod effectum sortiatur, absque Principis vel » Conciliorum ejus Placito atque consensu.

Et qui à ducentis circiter annis scripsit Didacus Covarruvias Episcopus Segoviensis *pract. qq. cap.* 35. *num.* 4. hunc Belgarum morem tunc notorium adducit, ut eundem in Regnis Hispaniarum vigentem à singularitate contra ejusdem obtrectatores vindicet: " Extat (ait) hujus praxis fundamentum, ex eò quod » idem fiat apud Gallos & plerasque Christiani nomi-» nis Gentes.

Deinde relatis verbis cujusdam Authoris, qui nominatim exprimit varia Regna, in quibus hic usus obtinet, concludit Covarruvias: " Ex quo apparet, non » tantùm in Hispaniâ, sed & in *Flandriâ*, & apud » Gallos hoc ipsum frequentissimè fieri, nimirùm exe-» cutionem, & publicationem Diplomatum Curiæ » Romanæ suspendi, quousque apud suprema Regis » Auditoria recognita fuerint, " uti loquitur hic Author.

Quapropter Authores, qui de hoc Placiti usu apud Belgas loquuntur, eum apud Majores quoque nostros usitatum fuisse testantur: Atque inter alios Hubertus Loyens in suo Tractatu De Curiâ Brabantiæ loquens de Litteris Placiti, quæ in hac Curiâ expediuntur, dicere non dubitat, Principes nostros *pluribus jam seculis* hoc Jure usos fuisse.

Indubiè antiquitatem hujus usûs hauserat hic Author ex vetustis Libris & Regestis Curiæ Brabantiæ, cui à pluribus annis fuerat à secretis, dum hunc suum De Curia Brabantiæ Tractatum publicavit.

Et Bertrandus Loth in suis Resolutionibus Belgicis *Tractatu* 2. *Articulo* 3. testatur usum hunc tam longâ annorum serie in hoc Belgio, scientibus summis Pontificibus & non reluctantibus, obtinuisse, ut etiam hic tanti temporis lapsus vim privilegii habere posset.

Quandoquidem hic Theologus vellet illustriores difficultates in hoc Belgio emergentes exponere & enodare, vix dubium quin omnem operam impenderit, ut de singulari usu circa materias harum difficultatum plenariè esset informatus, ut proindè nec dubitari queat, quin post diligentem inquisitionem repererit usum Placiti Regii super Litteris & Decretis Apostolicis ab antiquo hîc in Belgio obtinuisse.

Cæterum quæ hic Theologus ex Scholasticis aliisque Authoribus in fundamentum hujus Juris adducit, hîc non examino, id unum sufficere ratus, quòd Doctor ille, qui resolutiones illustrium difficultatum in Belgio emergentium ex professo resolvere & enodare studuit, de hoc inveterato usu Belgii tanquam de re notoriâ testari non dubitet.

§. 2.

Idem Placiti usus apud alias Gentes jampridem obtinuit.

USum Placiti jampridem fuisse receptum & usitatum in Regnis Hispaniarum testis est præcitatus Didacus Covarruvias, qui *cap.* 35. *pract. qq. num.* 4. postquam notavit, quòd " apud Hispanos potestas Le-» gatorum seu Nuntiorum Apostolicæ Sedis examine-» tur, ut admoneri possint à summo Regis Prætorio, » quibus uti conveniat dispensationibus & commis-» sionibus, ne quid fiat in Reipublicæ dispendium, subjungit: " sic etiam in his Regnis multis in casibus » & negotiis Litteræ Apostolicæ ante executionem ea-» rum ad Regia mittuntur Auditoria, & Tribunalia: » Idque fit (ait) ex Regio Decreto, ut illic exami-» nentur, ne quid fiat & obtineatur, falsis precibus & » importunis suggestionibus, à summo Pontifice ad-» versùs Regni Regumque Hispaniarum privilegia & » Apostolicas concessiones.

De hoc Placiti usu testantur passim Regni illius pragmatici, atque inter alios Hieronymus Cevallos de usu retinendi Bullas Pontificias in Senatu Regio, quoadusque ibidem examinatæ fuerint, agit in suo Opere *Communium contra Communes*, asseritque in Prologo *Tomi* 5. *num.* 160. quòd Senatores Regii non teneantur rationes retentionis Bullarum exponere Pontifici, nisi summus Pontifex ipsemet petat.

Et de hac tanquam notissimâ apud Hispanos Bullarum Apostolicarum retentione, sive suspensione executionis earumdem, latissimè egit Franciscus Salgado in speciali suo Tractatu De Supplicatione ad Sanctissimum, ubi ejus usum & utilitatem latissimè exponit.

Apud Gallos nullam Legem Pontificiam aut Rescriptum Curiæ Romanæ publicari aut executioni mandari posse, nisi priùs in supremo Regis Auditorio examinata fuerint & probata, notius est quam ut probari debeat, probaturque hic usus integro *capite* 10. inter probationes Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ, ubi etiam vetusta admodùm hujus usûs & praxeos proferuntur exempla & Parlamentorum Arresta.

Hunc quoque usum jampridem viguisse apud Germanos probat imprimis, quod circa Bullam *Cœna Domini* factum esse circa annum 1586. narratur auctoritate Rudolphi II. Imperatoris, qui Legatum Apostolicum cohibuit à promulgatione Bullæ *Cœna Domini*, quam ille in Bohemia jam cœperat programmate publico insinuare cum perturbatione statûs illius Regni: Qui Imperator hac occasione generaliter edixit, ne ullæ Bullæ Pontificiæ deinceps, nisi se conscio & probante, emitterentur in lucem atque executioni mandarentur, quod & præscribi mandavit ad Episcopos Sileziæ atque Moraviæ, uti fidem faciunt Litteræ Domini Ancel Oratoris Regis Galliæ apud dictum Imperatorem, quæ referuntur in additione ad *num.* 54. *capitis* 7. probationum Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ.

Ex his Litteris quoque constat Archiepiscopum Moguntinum noluisse publicare dictam Bullam *Cœna Domini*, eo quod prævideret, per dictam Publicationem plus detrimenti, quàm utilitatis Ecclesiæ suæ obventurum.

Refert Augustinus Manuel Eques Ordinis Christi in Historia Joannis II. Lusitaniæ Regis *lib.* 4. quòd Lusitania hunc usum & morem tenacissimè semper coluerit, ut Regni Cancellarius cum Secretario non Bullas tantùm Pontificias, sed mandata omnia Ecclesiastica cognosceret, neque ante sinerentur effectum sortiri, quàm ex subscriptione Secretarii liqueret, nullum præjudicium fieri Regiæ authoritati.

De hoc Placiti usu vigente in Ducatu Britanniæ testis est Argentreus *lib.* 2. *Hist. cap.* 14. ibidem narrans, edixisse " Petrum II. Britanniæ Ducem sub pœ-» na corporis & confiscationis bonorum, ne Bullæ » quæcunque in publicum Ducatûs sui prodirent, an-» tequàm examinatis in suo Consistorio ipse annueret.

In Sabaudiâ ab antiquo hunc Placiti usum fuisse, sufficienter probatur ex Decisione Senatûs Sabaudici relatâ ab Antonio Fabro in suo Codice, *lib.* 7. *tit. De Appellat. ab Abusu*, qui ibidem refert, censuisse Senatum, rectè posse appellari ab executione Brevis Apostolici quamvis æquissimi, hoc solo titulo, quòd inconsulto Senatu facta sit Publicatio, ne Principis Jurisdictio impunè contempta videatur.

In Regno Neapolitano quamvis nexu feudali Sedi Apostolicæ obnoxio hunc usum probat vel sola illa pragmatica data 30. Augusti 1561. quâ declaratur, Clausulam Litteris Curiæ Romanæ insertam, *quod sola publicatio Romæ facta sufficiat*, habendam esse pro Clausulâ nullius effectûs.

Constat insuper, Regni illius consuetudinem jampridem fuisse, ut sine assensu eorum, qui supremæ Jurisdictioni præsunt, seu uti loquuntur, sine *Regio Exequatur*, nulla Rescripta aut Bullæ Romanæ admittantur. Atque extat exemplum Litterarum Ferdinandi Ca-

Catholici hujus Regni & Arragoniæ Regis de anno 1508. quo offensionem suam denuntiat Proregi Neapolitano, quòd remissius in hac re egisse videretur, & hominem, qui mandata Romana, spreto Regni more, intulerat, protinùs in furcam non egisset, quæ Litteræ idiomate Hispanico referuntur integræ ab Authore De Jure Belgarum circa Bullarum receptionem *cap.* 2. *num.* 2. & in Gallicum versæ exhibentur in Appendice Monumentorum sub *litt. A.*

Ex quâ insuper Epistolâ patescit, quantoperè pro conservatione Regiæ dignitatis, & tranquillitate Regnorum interesse crediderit Rex Catholicus, ut Jus hoc integrum conservaretur.

Hanc omnium penè Regnorum in hunc Placiti usum consonantiam deducit, citatis omnium Gentium Authoribus, Franciscus Salgado in Tractatu De Supplicat. ad Sanctissimum *parte* 1. *cap.* 2. ubi *num.* 37. allegat Marium Cuteli Siciliæ Senatorem, qui ponit Praxim & Stylum Regni Siciliæ in examinandis omnibus Litteris à Sede Apostolicâ emanantibus. Quapropter non immeritò hunc usum Placiti adscribendum censent passim Pragmatici Juri Gentium, utpotè apud omnes passim Gentes ex Juris naturalis instinctu probatum.

CAPUT II.

De Scopo Placiti Regii.

§. 1.

Ostenditur Scopum Placiti esse præcavere, ne executio Bullarum impingat in commoda publica.

SI ritè attendatur, quid Principes Catholici in usu hujus Placiti præ oculis habeant, apparebit, unicum hujus scopum esse, præcavere, ne quid aliunde in ditiones suas invehatur, quod Rempublicam sibi creditam in plura nonnunquam incommoda præcipitet.

Unde citatus Didacus Covarruvias notans, quòd apud Hispanos, uti & apud Gallos & Flandros " potestas Legatorum seu Nuntiorum Apostolicæ Sedis » examinetur," rationem hujus examinis subjungit: " ut admoneri possint à summo Regis Prætorio, qui» bus uti conveniat dispensationibus & commissioni» bus, ne quid fiat (ait) in Reipublicæ dispendium, » cùm plerumque Nuntii Apostolici exteri sint, nec » satis noverint, quæ sunt omnino præcavenda, ne » falsis precibus & suggestionibus decipiantur.

Deinde monens quòd non tantùm præviè ante admissionem Nuntiorum Apostolicorum in Regnis Hispaniarum ad Regia eatur Auditoria, sed multis in negotiis & casibus Litteræ Apostolicæ ante executionem earum ad Regia mittantur Auditoria & Tribunalia, rationem hujus missionis allegans, ait " id fieri ex Regio » Decreto, ut illic examinetur, ne quid fiat & obti» neatur falsis precibus & importunis suggestionibus à » summo Pontifice adversùs Regni Regumque Hispa» niarum privilegia, & Apostolicas Concessiones, de» nique ne Litteræ summi Ecclesiæ Præsulis contra pu» blicam spiritualis, Ecclesiasticæ & temporalis hujus » Provinciæ utilitatem, præter ipsius Concedentis vo» luntatem & consensum executioni mandentur.

Tandem pluribus in hujus Juris assertionem productis fundatissimis argumentis, præveniens eorum maledicentiam, qui hoc Jus Regium in invidiam vocabant, quasi per hanc detentionem Bullarum, Pontificis authoritati detraheretur, rursus admonet eum duntaxat in finem eam Bullarum detentionem fieri, "ut » maximus Christi Vicarius interim certior fiat, quot » & quantis afficiantur incommodis & gravaminibus » Respublicæ istæ propter multa, quæ ab ipso falsis » precibus & suggestionibus impetrantur, quæ mini» mè Sanctissimus Pontifex foret concessurus, si per » sinceram justamque narrationem certò sciret, quid » spirituali, Ecclesiastico & temporali hujus Regni & » Principatûs rectò regimini sit conducibilius.

Et Franciscus Salgado in Tractatu De Supplicat. ad Sanctiss. *cap.* 8. *num.* 11. expressè monet, recursum ad Senatum Regium pro retentione Bullarum, institui non posse, nisi occurrat utilitas publica, quâ impediatur turbatio Reipublicæ spiritualis, Ecclesiasticæ aut temporalis," quo unico fundamento (ait) hæc retentionis » cognitio & facultas defertur Principi supremo Eccle» siæ & Regni Protectori.

Et *cap.* 13. *num.* 13. asserit idem Salgado, quòd " omnes casus, in quibus dari potest Bullarum reten» tio in Senatu, uni tantum rationi nitantur, & uni» co fundamento justificentur, nempè præjudicio Rei» publicæ, ac damno publicæ utilitatis, quòdque ad » hunc duntaxat finem tendat, ob illumque fuerit sa» lubre hoc remedium introductum," quod latiùs deducit *cap.* 3. ubi *num.* 28. dicit eam praxim hoc uno fundamento ab omnibus Doctoribus justificari.

Eundem hujus praxeos scopum paucis expressit Hubertus Loyens in Tractatu De Curiâ Brabantiæ, notans quòd nullæ Bullæ Pontificiæ mandentur executioni sine permissu Regis, aut cognitione eorum, qui supremæ Jurisdictioni præsunt, quorum partes sunt eas inspicere atque cognoscere, an nihil contineant, aut admixtum habeant, quod Rempublicam lædere possit, *in quo uno* (ait) *omnis Placiti usus consistit.*

§. 2.

Idem scopus eruitur ex Principum Edictis.

TAmetsi Principes Catholici Constitutionibus Ecclesiasticis debitam semper exhibuerint reverentiam, quin & pro earum executione & debitâ observantiâ suam etiam interposuerint authoritatem, unà tamen solliciti quoque semper fuêre, ne sub religionis prætextu sub & obreptitiè quidquam in suam Rempublicam inveheretur, quod in publica commoda impingeret, pacem Ecclesiæ & Reipublicæ tranquillitatem turbaret, disciplinæ ritè stabilitæ præjudicium adferret, aut etiam Juribus Principis ac Vasallorum privilegiis præjudicaret, aut per violentiam subinde subditos opprimeret.

Quapropter in omnibus passim Legibus seu Principum Edictis, quæ diversis temporibus, variisque in Regnis super usu hujus Placiti edita legimus, hoc unum Principes præ oculis habuisse conspicimus.

Apud Belgas habemus inter alia Edictum Philippi Boni Ducis Brabantiæ, datum 3. Januarii 1447. quo vetàt sub gravissimis pœnis, ne quis Brabantinorum in hanc Provinciam invehat aut exequatur, invehi aut exequi faciat ullas Ecclesiasticas Monitoriales, Inhibitoriales, aliave Mandata contra quoscunque Officiarios, aliosve Incolas hujus Ducatûs Brabantiæ occasione cujuscunque causæ (exceptis solis Beneficialibus) priusquàm similes Litteræ aut Mandata exhibita fuerint Officiariis & Magistratui septem respectivè Capitalium Civitatum Brabantiæ (sub quarum respectivè districtu moratur is, contra quem prædictæ Litteræ aut Mandata diriguntur) teneanturque, qui hisce Litteris vel Mandatis uti prætendunt, ipsis Officiariis & Magistratibus dilucidè exponere rationes & motiva, ex quibus intendant dictas Litteras seu Mandata Ecclesiastica impendere.

Ulterius pergit Princeps, quòd si Officiarii & Magistratus allegatas rationes & Motiva judicent talia, ut secundùm Jura & Privilegia hujus sui Ducatûs Brabantiæ cognitio hujus materiæ spectet ad Judicem Ecclesiasticum, tunc prædicti Officiarii & Magistratus permittent & consentient, ut is, qui similia Mandata impetravit, illa executioni mandare possit, & in consequentiam pro eorum executione ulteriora Mandata & Monitoriales è Curia à Judice Ecclesiastico impetrata in

in hanc Provinciam inferre, & jubere exequi possit, de qua licentiâ ipsi Officiales & Magistratus Litteras expedient, ut iis mediantibus mandatorum Ecclesiasticorum & Monitorialium promptior executio habeatur.

Quòd si quisquam Litteras aut Mandata Ecclesiastica contra Incolas, Officiarios, aut Magistratus hujus Ducatûs Brabantiæ invehere aut executioni mandare tentaverit, ante obtentam ab Officiariis & Magistratu, ut prædictum est, expressam licentiam, declaratur incidisse in pœnam confiscationis omnium suorum bonorum temporalium, ac insuper tenebitur suscipere personaliter iter Romanum ad limina Apostolorum Petri & Pauli, nullo nummo pecuniario redimendum, aliâve pœnâ arbitrariâ pro qualitate factorum puniendus dicitur.

Nemo dubitaverit, quin licentia impetranda ab Officiariis & Magistratibus Capitalium Civitatum Ducatûs Brabantiæ, priusquàm Litteræ Monitoriales, Inhibitoriales, aliave Mandata Judicum Ecclesiasticorum contra Incolas, Officiarios aut Magistratus Ducatûs Brabantiæ executioni mandari queant, planè respondeat, & re ipsâ æquivaleat Litteris Placeti, quæ hodiè in supremis Principum Auditoriis obtineri debent, priusquàm Bullæ aut Rescripta Curiæ Romanæ hìc publicari aut executioni mandari queant.

Porro in hac Philippi Boni Ordinatione videmus, Principem nullatenus voluisse Judicum Ecclesiasticorum legitimam auctoritatem, eorumve Jurisdictionem infringere aut violare, sed tantùm tranquillitati suæ Provinciæ consulere, & injustis subditorum vexationibus, eorumque violentis oppressionibus occurrere & mederi.

Deplorat enim Princeps, in suam notitiam devenisse, quòd frequentiùs Monitiones, Inhibitiones, aliave Mandata ex pluribus Curiis Ecclesiasticis in hanc Provinciam contra Officiarios, Magistratus & Incolas, quàm antehac fieri consueverat, inveherentur & executioni mandarentur; quòdque Judices Ecclesiastici evocarent Incolas ad sua Tribunalia non tantùm super testamentis, contractibus antenuptialibus, & bonis amortizatis (in quibus tribus materiis duntaxat juxta Jura & Privilegia hujus Provinciæ Monitoriales & Mandata dirigere possunt) sed in pluribus aliis causis, in notabilem diminutionem & præjudicium præeminentiæ ac Juris Regalis ipsius Principis, ac insuper in notabile damnum & onus Vasallorum ac Incolarum, pluraque inde incommoda successu temporis esse proventura, nisi provideretur.

Declarat autem Princeps hunc Judicum Ecclesiasticorum excessum cum illa incommodorum sequelâ invaluisse ex eo, quòd Litteræ Monitoriales, Inhibitoriales, aliave Mandata è Curiis Ecclesiasticis emanantia hacce in Provinciâ permissa fuerint inferri & executioni mandari, priusquàm Officiariis & Magistratibus prædictarum respectivè Civitatum essent exhibita, & ab his examinata, licentiaque ea exequendi obtenta, prout (inquit) ab antiquo solitum fuerat fieri.

Ex his manifestum est, Principem per hanc suam Ordinationem id unum præcavere voluisse, ne imposterùm per Monitiones, Inhibitiones, cæteraque Mandata Judicum Ecclesiasticorum, Jura Regia, Provinciarumque Privilegia cum notabili subditorum & Incolarum præjudicio & interesse violarentur, & sic paci & tranquillitati Reipublicæ consuleretur: Insuper habetur ex verbis Edicti, quòd per hanc Ordinationem nihil novi per Principem inductum sit, sed duntaxat fuisse renovatum, quod ab antiquo observari consuetum fuerat.

Similiter dum Maximilianus & Philippus Archiduces vetant per Edictum de 12. Septembris 1485. admitti sub gravissimis pœnis ullam reservationem aut Expectativam, aliamve Beneficiariam provisionem à Curiâ Romanâ, quoad-usque aliter ordinatum esset, ad hanc prohibitionem inducti fuere ob multimoda & gravissima incommoda, quæ subditis, ipsique Ecclesiæ & Reipublicæ per similes Romanas provisiones inferebantur, & quæ singulatim Procurator Regius exposuerat, postulans iis omnibus remedium adferri.

Exponebat quoque, quòd ob incommoda à se jam exposita in pluribus Regnis, Provinciis & Ditionibus Catholicis (quorum etiam nonnulla subjecta sunt in temporalibus Ecclesiæ Romanæ) prædictæ Provisiones Curiæ Romanæ non admittantur in magnum commodum & solatium Ecclesiarum, subditorum, & Incolarum illorum Regnorum, Provinciarum & Ditionum.

Ut proinde manifestum sit, Principes non alio fine executionem provisionum Romanarum in suis Provinciis vetuisse, quàm ut publicis incommodis occurrerent.

Hoc Edictum, quo simpliciter & indiffinitè interdicitur omnis cujuscunque Provisionis Apostolicæ de Beneficiis his in partibus consistentibus admissio, paucis annis vim suam habuit.

Legitur enim Edictum alterum Philippi Archiducis de 20. Maii 1497. quo rursùs Provisiones Romanæ cursum habere in his partibus sinuntur, sub hac tamen restrictione, ut nullus iis uti possit, nisi priùs visæ & examinatæ fuerint in magno Concilio Regio, & super executione earundem obtentæ fuerint Litteræ Patentes Principis in formâ consuetâ.

Si rursùs integer contextus hujus Edicti attendatur, apparebit quòd hujus restrictionis unicum fundamentum sit, præcavere incommoda & gravamina, quæ ex fraudulentis & parum Canonicis Romanis Provisionibus, nec non in iis contentis Clausulis & Censuris in Rempublicam, Ecclesias & Subditos cum summâ eorum perturbatione invehebantur.

Nequaquàm igitur Principum intentio fuit, per usum Placiti aut denegationem executionis, Canonicas & hisce in Provinciis receptas Curiæ Romanæ Provisiones beneficiarias impedire, aut convellere, vel earum executionem sistere, sed duntaxat præcavere, ne quid sub prætextu hujusmodi Provisionum Jura Reipublicæ aut Ecclesiarum patiantur, vel subditi vexentur, & in varia incommoda incidant.

Si ulteriùs omnia, quæ tum per Principes nostros super usu Placiti sancita fuerunt, tum ipsis Principibus de hoc usu retinendo à Regiis Conciliis variis occasionibus fuerunt exposita, pervolvantur, deprehendetur omnem hunc usum unicè refundi in multiplicia incommoda, in quæ Ecclesia & Respublica nata sunt incidere, si è Curiâ Romanâ emanantes Bullæ vel Litteræ seu Rescripta permitterentur sine prævio examine in Regiis Auditoriis, sine Principis Placito publicari & executioni mandari, uti ex pluribus in decursu hujus Tractatûs adducendis pleniùs patebit.

Et quidem sicuti omnibus penè Orbis Christiani Regnis Placiti usus est communis, uti supra ostensum est, ita quoque apud omnes idem hujus usûs scopus invenitur.

Inter probationes Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ *cap.* 10. cujus hic est titulus: ***Bulles ou Lettres Apostoliques ne peuvent être exécutées en France sans Pareatis du Roy ou de ses Officiers***, leguntur Litteræ Ludovici XI. Regis Galliæ datæ 8. Januarii 1475. quibus mandatur, ut per Commissarium à Rege constitutum in Civitate Ambianensi visitentur omnes quæcunque Litteræ, Bullæ, aliave è Curiâ Romanâ emanantia.

Scopum hujus Visitationis subjungit, nimirùm ut inspiciatur, si nihil in his Bullis aut Litteris occurrat contra Jura Regni & Libertates Ecclesiæ Gallicanæ.

Si attendantur etiam cætera tum à Regibus Galliæ, tum à Parlamentis Regiis pro hoc usu edita, quæ tam in his probationibus, quàm in Commentario earundem Libertatum adducuntur, apparebit quoque hoc unum

unum voluisse Reges Galliæ, per hunc usum Placiti sive *Pareatis* præcavere incommoda, quæ possent ex præcipiti Bullarum aut Rescriptorum Curiæ Romanæ executione Ecclesiæ Gallicanæ ipsique Regno accidere.

§. 3.

Ostenditur quibus ex causis per Regia Auditoria executio Bullarum sisti queat inspecto Placiti scopo.

SUpra notavimus, unicum Placiti Regii scopum esse, ne quid in Principis Ditiones invehatur & executioni mandetur, quod Jura publica invertere, ipsamque Rempublicam seu Ecclesiasticam seu Civilem turbare posset.

Igitur Senatus Regii id potissimum in retentione Bullarum, vel denegatione Placiti attendere debent, utrum ex ipsarum Bullarum Rescriptorumve executione cum fundamento timenda sit Reipublicæ seu Ecclesiasticæ seu Civilis turbatio, aut publica prævideantur oritura incommoda.

Unde rectè notant Doctores in hac Bullarum retentione, seu earundem suspendendâ executione, non tam esse attendendam earum simplicem sub vel obreptionem, quàm publicam utilitatem, in quam ipsa Bullarum executio impingere posset, uti latè ostendit Franciscus Salgado in Tractatu De Supplicat. ad Sanctiss. *parte* 1. *cap.* 8. ubi *num.* 10. latè probat " simplicem » subreptionem Litterarum Apostolicarum nullatenus » esse fundamentum habile, ad earundem retentio» nem in Senatu discernendam nec etiam disponen» dam, nisi concurrat, aut inde inferatur damnum pu» blicæ utilitatis, vel aliqua ex causis, ex quibus in» ferri possit turbatio Reipublicæ Spiritualis, Ecclesias» ticæ aut temporalis, quo solo unico fundamento » (ait) hæc retentionis cognitio & facultas defertur » Principi supremo Ecclesiæ & Regni Protectori.

Exinde infert Salgado post alios, Rescripti Romani executionem suspendi, sive in Senatu Regio retineri posse, tametsi Rescriptum ipsum validum sit, neque ullo subreptionis aut obreptionis vitio laboret, eò quòd in hac retentione non tam sit consideranda sub vel obreptio, quàm ratio boni publici " quæ consistit in vi» tando scandalo, sive alio quovis malo notabili, quod » vel timetur, vel timeri potest, quod (ait Salgado) » verificatur, ubi Litteræ mero jure valent, & omni » subreptionis vitio carent.

Fundatur hæc retentio Bullarum scandali vitandi causâ in *cap.* CUM TENEAMUR 6. *De Prabendis*: Ubi Alexander III. scribit cuidam Episcopo, quòd si non possit illi, pro quo mandatum de providendo miserat, sine *scandalo* provideri, æquanimiter sustineret, si pro eâ vice mandatum suum non duxerit exequendum.

Monet autem Petrus De Marca *lib.* 3. De Concord. Sacerd. & Imp. *cap.* 15. *num.* 8. reflectens ad prædictum Alexandri III. responsum," scandala & offensio» nes in Rempublicam Christianam invehi, quando » status Ecclesiasticus aliquâ novitate percellitur, & » consuetudines receptæ convelluntur.

" Probatur id quoque (ait De Marca ibidem) ex » Decretali Innocentii III. in *cap.* CUM OLIM *De* » *clericis conjugat.* qui filium Græci Sacerdotis ex le» gitimâ uxore susceptum in Episcopum consecrari ju» bet, nisi (inquit) *pro eò quòd inter Latinos Græci* » *hujusmodi conversantur, regionis consuetudo repugnet*: » ubi Joannes Andreas rectè adnotavit, hanc exceptio» nem additam ob vitandum scandalum & offen» sionem, quæ inde contingere possit, si quid alienum » à consuetudine inter Latinos induceretur.

Quidquid enim in publicam utilitatem impingit, nomine scandali venire potest, eò quòd publicis commodis offendiculum ponat.

Quare non minùs retentioni Bullarum & Rescriptorum Curiæ Romanæ locum esse, si per ea inveteratæ consuetudines, & Provinciarum Jura & Privilegia invertantur, passim observant Doctores adducti per Franciscum Salgado loco citato *cap.* 6. ubi imprimis notat, quòd " laudabiles consuetudines in aliquibus » Regnis & Provinciis à S. Sede Apostolicâ diu tole» ratæ intactæ semper manere debeant " quodque (ut ait S. Augustinus) *ipsa mutatio consuetudinis, etiam quæ adjuvat utilitate, novitate perturbet*.

Atque ibidem fusiùs ostendit Salgado, mutationem antiquarum consuetudinum & inveteratorum morum solere esse causam turbationis; multaque secum incommoda trahere in Rempublicam Christianam.

Hinc ulteriùs concludit *num.* 19. Rescripta Pontificia retineri, " quando moribus laudabilibus, & vetus» tissimis alicujus Regni aut Provinciæ minimè conve» niunt: (additque) à Constitutionibus summi Ponti» ficis supplicari posse, ut judicant Doctores omnes, » cùm ex hac novitate, & morum mutatione turbatio » Reipublicæ, & statûs Ecclesiastici probabiliter timea» tur, & exinde facillimè scandala oriri assoleant.

» Et cum hæ novitates & abusus sint genitrices scan» dali & turbationis pacis & tranquillitatis publicæ, ex » quibus notabilia damna & inconvenientia dilabun» tur, omni modo præcavenda sunt, justaque tunc cau» sa & legitima dicitur ad suspendendam executionem » Litterarum Apostolicarum, ne pax publica turbetur, » & bonum commune detrimentum patiatur," uti prosequitur Salgado, rectè notans Bullas Romanas ob hanc novitatem, & quæ ex eâ sequuntur incommoda, eadem ratione retineri posse, quâ retinentur scandali vitandi causâ.

Ulteriùs, quia vix contingere potest, ut sine perturbatione publicâ & damno publicæ utilitatis Jura Principum & populorum privilegia infringantur aut lædantur, inter causas retentionis Bullarum hanc passim recensent Doctores: nimirùm si Rescripta Romana impingant in Jura Regia aut antiqua populorum privilegia, uti multis ostendit supra allegatus Salgado *capite* 5. per totum, ubi à *num.* 45. recitat Doctores hanc retentionis causam fundantes, ac signanter *num.* 47. recitat verba Didaci Covarruviæ, quibus inter causas retentionis Bullarum expressè ponit " ne quid fiat & ob» tineatur falsis precibus, ac importunis suggestioni» bus adversùs Regni, Regumque Hispaniarum Privi» legia & Apostolicas concessiones.

Porro omnes hi casus retentionis Bullarum in hac unicâ ratione fundantur, quòd ex Bullarum executione timeatur, vel prævideatur fore ut Respublica seu Ecclesiastica seu Civilis in plura incommoda posset incidere, ideòque sine scandalo seu offensione populi executio facilè haberi non posset.

Hinc rectè probat sæpius allegatus Salgado *cap.* 9. quòd licet speciales aliquæ causæ retentionis exprimantur in Lege Regiâ pro Regnis Hispaniæ, " Sena» tum supremum posse, (prout quotidie fit) hac uti » Regaliâ in omnibus casibus comprehensis sub Jure » & ratione genericâ, in quibus militat ratio utilitatis » & turbationis pacis, ac per consequens tollendæ » violentiæ.

Et cùm hoc sit unicum fundamentum hujus recursûs, ne pax publica, statusque Regni turbetur, per necessariam consequentiam sequitur (ait Salgado) quòd iis omnibus in casibus, " in quibus sua turbetur » Respublica vel notabile aliquod damnum patiatur, » & violentiam, suam poterit (Princeps) interponere » auctoritatem œconomicè, atque omni modestiâ & » reverentiâ humili Sedis Apostolicæ istâ Regaliâ uti.

Atque ibidem pluribus ostendit, Rescripta Romana à Senatu Regio retineri, sive executionem eorum suspendi ex multis causis, quæ in Lege Regiâ specialiter non sunt expressæ.

Quin si Rescripta Pontificia principaliter quidem duntaxat vergant in detrimentum privatum alicujus tertii,

tertii, consequtivè autem in notabile præjudicium publicæ utilitatis, etiam eo casu per Senatum Regium retineri posse, sive eorum executionem suspendi probat sæpè allegatus Salgado *cap.* 7. ubi notat *num.* 61. quòd Litterarum retentio non ex quolibet præjudicio tertii procedat; " sed tantùm quando ex earum executione contra privatum intentatâ infertur, atque consequtivè inducitur damnum aliquod publicum, cederetve in detrimentum Reipublicæ Ecclesiasticæ aut temporalis.

Exemplum primò ponit, si præter præjudicium tertii in executione ipsius Rescripti inferretur violentia; cùm enim omnis violentia etiam privatis inferenda cedat in præjudicium publicæ tranquillitatis, nec non speciali ratione Principi incumbat remedium præstare adversùs violentias, hæc violentia dabit justam causam retentionis.

Idipsum exemplificat: si " Rescriptum versetur in Litteris expeditis in præjudicium Juris-Patronatûs Laicorum, quæ ideo retinentur (ait) non quatenus tangunt simpliciter jus tertii, hoc est, Patronum, sed quatenus consequtivè vergunt in detrimentum, vel perniciem Reipublicæ Spiritualis.

Verbo, quandocunque executio non tantum læderet jus tertii, sed quacunque ratione vergeret in detrimentum publicum, poterit esse justa causa retentionis, uti ibidem concludit Salgado.

Si verò agatur de simplici sub vel obreptione, quæ duntaxat jus privatorum concernit, ita ut executio Rescripti sive Provisionis nullatenus offendere possit Jura publica, nec ejus occasione timenda sit Reipublicæ aut Ecclesiæ turbatio, retentioni Bullæ sive Rescripti locus nequaquam erit, observatque dictus Salgado citato *cap.* 8. *num.* 24. " tentare non posse Senatum supremum Regium fundare retentionem Bullarum super simplici surreptione, quando aliàs omninò ex executione cessat qualitas damni publici, aut publicæ utilitatis Regni aut Regis, ac inde turbatio Statûs publici, quod quidem in simplici & non ita qualificatâ surreptione Litterarum penitus cessat.

Dum enim quæstio est de simplici sub vel obreptione inter partes, ac unicè quæritur, num Provisio sit ritè expedita, nulloque vitio subreptionis laboret, vel utrum provisus qualitates requisitas habeat, utrumve provisus ab Ordinario in aliquo particulari casu præferri non debeat proviso Apostolico, atque ita de solo Jure partium contendentium quæratur, quæstio hæc per Judicem decidenda venit, nec ob hoc Jus partium retentioni locus esse potest, quandoquidem Senatus Regius nec intendat nec possit retardare executionem Rescripti Apostolici, si illud in publica commoda non impingat, neque Senatus Regius possit nec intendat jus, quod tertius ex hoc Rescripto vel Provisione prætendit, ipsi auferre, sed tantùm præcavere, ne per executionem hujusmodi Rescriptorum lædatur Jus publicum, aut subditis violentia inferatur.

Quapropter notat allegatus Salgado loco citato *num.* 28. quòd " Doctores, qui de retentione Bullarum tractavêre, expressè loquuntur, quando Litteræ lædunt Jus publicum Regni vel Regis, & in damnum vergunt publicæ utilitatis, ex quarum executione turbari timetur Respublica, ac publicus Status Ecclesiæ.

Refertque ibidem Salgado *num.* 38. ex Antonio Amato variarum Resolutionum *lib.* 2. *resolut.* 72. quòd in Regno Siciliæ communis praxis habeat, ut Litteræ quidem Apostolicæ in Senatu Regio retineantur ob causas tendentes in præjudicium Juris Regii ac Reipublicæ, aut in turbationem pacis subditorum, vel præjudicium tertii; sed si " aliquis conqueratur in Senatu opponens se petenti Executorias Litterarum Apostolicarum non esse denegandas, quando continent subreptionem vel obreptionem duntaxat, imò tunc conceduntur Executoriæ, salvis Juribus partis coram Judice delegato proponendis & prosequendis.

Similiter & in Belgio Rescripta seu Bullæ Apostolicæ suspendi seu retineri non solent, dum de solo Jure contendentium est quæstio, sed Placitum annui solet, salvo Jure contendentium, & ne forsan occasione Provisionis Apostolicæ partes extra Provincias, vel coram Judicibus, qui spectatis moribus & privilegiis patriæ, essent incompetentes, litigare cogerentur: habet praxis Senatûs Brabantiæ, ut Placito Regio super Provisione Apostolicâ inseratur hæc expressa cautio: " Si occasione hujus Provisionis quæstio incidat, ea instituenda & agitanda sit in possessorio quidem coram ipso Senatu Brabantiæ, in petitorio autem coram Judice Ecclesiastico competente, & in Brabantiâ residente; & si quæstio per appellationem ad Curiam Romanam foret devoluta, tunc ea coram Judicibus delegatis & competentibus atque itidem in Brabantiâ residentibus prosequenda erit," conformiter ad Edicta de annis 1497. & 1574.

Et si forsan in Rescriptis aut Bullis Pontificiis nonnulla contineantur, è quibus posset resultare aliquod incommodum publicum, inseri consueverunt aliæ nonnullæ clausulæ & limitationes, quibus prædictis incommodis occurratur.

CAPUT III.

Quo titulo Principi hoc Jus Placiti competat?

§. I.

Ostenditur Jus hoc Principibus competere titulo sui Principatûs sive Jure Regaliæ.

Quandoquidem usus Placiti eò solum tendat, ut Princeps præcaveat, ne ex præcipiti Bullarum seu Rescriptorum Curiæ Romanæ publicatione & executione quidquam in Rempublicam seu Civilem seu Ecclesiasticam invehatur, quod eam turbare, aut subditos opprimere posset, perspicuum est, hoc Jus Principi vi suæ authoritatis & Officii competere.

Quis enim dubitet, quin Regium Officium sit, incommoda à Republicâ, quin & ab Ecclesiâ eorum tuitioni commissis avertere, earumque pacem & tranquillitatem conservare.

" Principes seculi (ait apud Gratianum *Causâ* 23. *Quæst.* 5. *Can.* 2. S. Isidorus) nonnumquam intra Ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent, ut per eandem potestatem disciplinam Ecclesiasticam muniant.

Post hæc ostendit, quâ ratione necessaria sit Principum secularium authoritas pro tuendâ Ecclesiæ disciplina: Ac tandem ad Principes se convertens, ait: " Cognoscant igitur Principes seculi Deo debere se rationem reddere propter Ecclesiam, quam à Christo tuendam susceperunt, nam sive augeatur pax Ecclesiæ, sive solvatur, ille ab eis rationem exiget, qui eorum potestati Ecclesiam suam credidit. " Hanc Isidori Sententiam anno 829. adoptavit Concilium Parisiense *lib.* 2. *cap.* 2. ut Reges sui Officii moneret.

Cùm igitur Principis sit curam tam Ecclesiæ quàm Reipublicæ gerere, fatendum est, nequaquàm ab ejus Officio alienum esse, examinare & revidere, quid aliundè in suas Ditiones invehatur, quo præcaveat, ne per id forsan Respublica aut Ecclesia turbetur, atque in gravia incommoda incidat.

Itaque ex ipso Principis Officio usus hic Placiti originem traxit, nam ex prædictis indubitatum manet, Principibus ex naturâ & institutione ipsius Principatûs publicæ tranquillitatis tutelam incumbere, sine discrimine personarum & causarum, ac consequenter auctoritatem habere super actionibus externis etiam Ecclesiasticis, quatenùs pacem Reipublicæ temporalis intem-

tempestivè perturbant, ut incommoda, quæ inde emergunt, prævertant, & iis medeantur.

Quòd si verò ad Officium Principum pertinet incommoda à Republicâ avertere, possunt sine dubio & inquirere in ea omnia, quæ peragrè inferuntur, ne quid fortè noxæ lateat contra publica commoda, & ulteriùs etiam edicere, ne quid novi invehatur, aut executioni mandetur, quod priùs recognitum non sit ab his, qui rebus cognoscendis delegati sunt, & morum popularium periti habentur.

Hinc Franciscus Salgado in suo Tractatu De Supplicatione ad Sanctissimum, differens de Jure retentionis Bullarum, sive Jure suspendendi executionem Rescriptorum Romanorum, priusquàm apud Auditoria Regia fuerint examinata & probata, (quod in Regnis Hispaniæ jampridem receptum fuit, & Juri Placiti in his Provinciis usitato æquivalet) illud Juri Regaliæ sive supremæ Principis auctoritati adscribere non dubitat.

Quapropter & *cap.* 9. *num.* 13. Jus illud retentionis non solum in casibus in Lege Regiâ expressis locum habere affirmat, sed " Senatum supremum posse hac " Regaliâ uti in omnibus casibus, in quibus militat ra" tio publicæ utilitatis & turbationis pacis, ac per con" sequens tollendæ violentiæ.

Rationem subjungit: " Nam cùm hæc sit principa" lis nervus, unicum fulcrum & solidum fundamen" tum inductivum & provocativum hujusmodi recur" sûs retentionis, ne pax publica, Statusque Regni " tranquillus turbetur, & ne commune bonum detri" mentum patiatur, Princeps tanquam suæ sibi com" mendatæ Reipublicæ protector, ac Statûs Ecclesias" tici, nec non Reipublicæ Spiritualis, ad ejusque of" ficium propriè pertineat salus populi, quies & tran" quillitas publica, per necessariam inde consequen" tiam sequitur, quod iis omnibus in casibus, in qui" bus sua turbetur Respublica, vel notabile aliquod " damnum patiatur & violentiam, suam poterit inter" ponere auctoritatem œconomicè, atque omni mo" destiâ & reverentiâ humili Sedis Apostolicæ istâ Re" galiâ uti.

Et *num.* 19. notat, quòd Princeps in Lege Regiâ, in quâ disponit super retentione Bullarum & Supplicatione ad Sedem Apostolicam in casibus ibidem specialiter expressis, motus sit ratione generali & fundamentali super quâ fundatur hujusmodi retentio.

Et Principes nostri in suis Edictis, quibus hujus Placiti formam præscribunt, eâ solâ suâ supremâ auctoritate procedunt, neque ullum alium particularem titulum, cui jus illud inniteretur, adducunt.

Non mirum proinde, quòd & passim omnes supremi Principes Catholici, tametsi etiam nexu feudali Sedi Apostolicæ obnoxii, utantur hoc Jure tanquam ex ipso Jure Regaliæ & Coronæ profluente.

Nequaquàm igitur pro asserendo hoc Jure, laborandum est de titulo Consensionis Pontificem inter & Principem, aut de titulo præscriptionis, vel speciali aliquo privilegio Apostolico, quo Jus illud Principibus fuisset indultum, quandoquidem Principes soli Deo acceptum ferant imperium suum, qui publicam tranquillitatem, & quæ ad eam auxilia necessaria sunt, in manus ipsorum collocavit.

§. 2.

Jus hoc inseparabiliter inhæret ipsi Principatui, nec Princeps illud à se abdicare potest.

PRincipi ex Officio & titulo suæ Regaliæ incumbere protectionem suorum subditorum, nec non curam procurandi tranquillitatem Reipublicæ, atque inveterata subditorum Jura & Privilegia sarta tecta servandi, ac ipsam quoque Ecclesiasticam disciplinam suâ auctoritate muniendi, expeditum est.

Igitur Princeps vi suæ supremæ dignitatis tenetur ea omnia curare, quibus tranquillitas Reipublicæ conservetur, subditorum Jura & Ecclesiastica disciplina intacta conserventur, ac subditi ab oppressione & violentiâ liberentur, hocque Jus unà cum Regno ipso natum est, & Potestati Regiæ tam indivulse connexum, ut Jus hoc à se Princeps nequeat abdicare, nisi unà seipsum Principatu exuat.

Non est enim inane Regiæ Potestatis nomen, nec Insignibus Majestatis ideò decoratur Princeps, ut otiosè præsideat humano generi: *Non sine causâ gladium portat* (inquit Apostolus ad Romanos *cap.* 13.) *Dei enim Minister est: vindex in iram ei, qui malum agit:* Et, ut Doctores loquuntur, intelligitur regimen à Deo commissum Principibus non simpliciter, sed cum qualitate & attributo ei naturaliter inhærente & inseparabili, quod consistit in protectione subditorum, propulsatione injuriarum, tuitione communis tranquillitatis.

Franciscus Salgado post alios allegatos Authores in Tractatu De Supplicatione ad Sanctissimum *parte* 1. *cap.* 1. *num.* 109. notat hoc Jus aliaque similia ad supremam Principis Regaliam spectantia Principem à se abdicare non posse, & sic esse inpræscriptibilia.

Quinimò notat idem Salgado in Tractatu De Protectione Regiâ *parte* 1. *cap.* 1. *prælud.* 5. *num.* 310. quòd " naturale attributum sit, propriumque Regis " Officium inhærens regimini, à quo avelli non po" test, nisi simul & iis causis, quibus regimen & Re" gnum tolli potest, & tunc non per se tollitur, sed " tanquàm substantia, medulla, anima & qualitas to" tius sui subjecti.

Quapropter, ut narrat Augustinus Manuel Eques Ordinis Christi in Historiâ Joannis II. Regis Lusitaniæ *lib.* 4. Cùm dictus Rex anno 1486. postulante Innocentio VIII. renuntiasset Juri, quod in Regno illo tenacissimè fuerat observatum, nimirùm ut Regni Cancellarius cum Secretario non Bullas tantùm Pontificias, sed Mandata omnia Ecclesiastica cognosceret, neque antè sinerentur effectum sortiri, quàm ex subscriptione Secretarii liqueret, nullum præjudicium fieri Regiæ authoritati, interposuerunt se Regni Primores, Consiliarii, & Jurisconsulti negantes licere Regi sine Ordinum consensu abdicare se eo Jure, quod ad communem populi utilitatem, tranquillitatemque pertineret, & nihil delibaret de debitâ Jure divino Apostolicæ Sedi reverentiâ.

Indubiè jam tum perspectum habebant Primores Regni Lusitaniæ, quod si Jus hoc Placiti sive examinandi Diplomata Romana consistat intra hos limites, ut cognoscant Judices Regii, an nihil contineant novæ Bullæ adversùs Regni Statum, adversùs Privilegia, inveteratas consuetudines, aut quietem publicam, justus, imò & necessarius sit hic mos ad ipsam Reipublicæ conservationem, quòdque verissimum sit, ut postmodùm observavit Didacus Covarruvias *pract. qq. cap.* 35. *num.* 3. quòd " si quis contendat à Principibus " Christianis hanc tollere potestatem, statim compe" riet experimento manifestissimo, quantum calami" tatis Reipublicæ invexerit.

Principes Belgii speciali titulo conservationi hujus Juris obstringuntur, eò quòd non tantùm in suo Læto Introitu sive Inauguratione promittant, sed etiam solemni jurejurando se obstringant conservare subditis suis & Provinciis sua antiqua Privilegia & laudabiles consuetudines, nec non subditos suos ab omni violentiâ & oppressione protegere, atque omninò curare, ne quid contra dicta Privilegia aut laudabiles consuetudines inducatur, vel quidquam violentiæ aut oppressionis contra suos subditos attentetur.

Porrò nequaquàm dubitari potest, & experientiâ notissimum est, Privilegia Provinciarum & inveteratas consuetudines integra conservari non posse, ipsosque subditos frequenter periclitari ab oppressionibus & violentiis, nisi hoc Jus Placiti integraliter quoad om-

omnia cujuscunque generis è Curiâ Romanâ emanantia Rescripta seu Litteras, integrum conservetur, quemadmodum ipsis Principibus per sua Concilia frequenter expositum est, ut ex sequentibus patebit.

Constat igitur Principes Belgii suo juramento constringi ad conservationem hujus Juris Placiti, eò quòd sine hujus Juris conservatione Privilegia & laudabiles consuetudines vix salva futura sint, nec vix tuti esse possint subditi contra violentias & oppressiones.

§. 3.

Pro recto hujus Juris usu possunt Principes pro temporum & locorum varietate Leges praescribere.

Cum usus Placiti Regii unicè tendat ad conservanda Jura, Privilegia, nec non inveteratas Provinciarum, Ecclesiarumque consuetudines, uti latiùs supra deductum fuit, meritò Principes non modò sollicitè hoc Jus sibi conservant, sed & legitimo ejus usui invigilant, Legesque praescribunt, quas in ejus usu Regii Ministri diligenter observent.

Hinc licet in omnibus penè Christiani Orbis Provinciis hic Placiti usûs ab antiquo obtinuerit, non iisdem tamen ubique Legibus regitur.

Et quidem in hoc Belgio non easdem semper fuisse circa hunc usum Leges deprehendimus.

Imprimis enim constat ex Edicto Philippi Boni de anno 1447. quòd Litterae Monitoriales, Inhibitoriales, aliave Mandata Judicum Ecclesiasticorum exterorum in Ducatu Brabantiae executionem habere non possent adversùs ejusdem Ducatûs Incolas, nisi praeviè fuissent exhibitae Officiariis & Magistratibus septem respectivè Capitalium Civitatum Ducatûs Brabantiae, (sub cujus Ditione morabatur is, contra quem Mandata dirigebantur,) atque ab illis licentia Mandata Ecclesiastica exequendi per Litteras *Patentes*, ut vocant, fuisset obtenta, quae Litterae cum hodiernis Placiti Litteris coincidebant.

At posterioribus Principum Edictis authoritas haec reservata est solis supremis Principum Auditoriis.

Et quidem juxta Edicta Principum, hodiernum morem & praxim, duo duntaxat sunt Regia Auditoria, quibus Placetandi facultas concredita est, nimirum pro Ducatu Brabantiae Cancellaria sive Curia Brabantiae, pro reliquis verò Provinciis Concilium, quod dicitur privatum.

Unde licet praeter haec duo Concilia plures in Belgio sint Regii Senatus, quorum etiam aliqui per Arrestum Sententias pronuntiant, puta, Parlamentum Mechliniense, Concilium Hanoniae, & Concilium Gueldriae, nulli tamen ex his Regiis Senatibus haec Placetandi facultas indulta est.

Expresè enim in Principum Belgii Edictis ac nominatim de anno 1574. cautum est, ut nullae Litterae Romanae Curiae, aut Nuntiorum Apostolicorum hîc executioni mandentur, nisi priùs comprobatae fuerint vel in Sanctiori Concilio vel in Concilio Brabantiae.

Similiter & in Regno Galliae Litterae Placiti sive *Pareatis* super executione Bullarum è Curiâ Romanâ emanantium, conceduntur in Regis Concilio, quod immediatè auctoritatem Regis repraesentat.

Et quidem cùm anno 1638. Breve aliquod Apostolicum sine praeviis Litteris Patentibus suae Majestatis, seu ejus supremi Concilii Regio Sigillo majori munitis, registrasset Parlamentum Burdegalense, adversùs hanc Registrationem tanquàm factam contra usum & Legem Regni per suos Deputatos apud Regem seu ejus supremum Concilium querelas deposuit Clerus Gallicanus: Quibus auditis Edicto suo de 14. Decembris 1639. Rex in suo Concilio cassavit & annullavit dictam Registrationem Parlamenti Burdegalensis tanquam attentatam contra usum & Legem Regni, ac insuper Edicto suo inhibuit praedicto Parlamento, & quibuscunque aliis Parlamentis registrare posthac quamcumque Bullam aut Rescriptum Curiae Romanae, sine praeviis Litteris Patentibus suae Majestatis seu ejus Concilii munitis majori Sigillo Regio: Integrum Edictum refert Petrus De Marca ad calcem *Libri IV. De Concord. Sacerd. & Imp.*

In Hispaniâ quoque, aliisque Regnis Diplomata Romana non publicari, nisi priùs in *Supremis* Regis Auditoriis revisa & examinata fuerint, ac ibidem Litterae Placiti sive *Exequatur*, ut vocant, obtentae fuerint, patet ex illis, quae leguntur tum apud Covarruviam *pract. 99. cap. 35.* tum apud Franciscum Salgado De Supplicatione ad Sanctissimum per totum, aliosque passim de hoc usu Placiti tractantes.

Et testatur Camillus Borellus in Commentario ad Statum Neapolitanum, quòd in Regno Neapolitano Bullae non tantùm debeant in Conciliis Regiis examinari & Placetari, sed insuper signari per Secretarium Concilii Statûs, ut inde appareat, eas fuisse examinatas in Concilio Regio.

Ex quibus facilè intelligitur, Principes existimasse hanc admissionem seu Placetationem rem esse tanti momenti, eamque circumspectionem & prudentiam requirere, ut eam non nisi supremis & quasi à latere suo residentibus Conciliis ac Senatoribus crediderit, quos Regalis potestatis & auctoritatis fideliores depositarios constituit.

Praetereà ex praeallegato Edicto Philippi Boni habetur, eo tempore provisiones Beneficiales sine Litteris Placiti in Ducatu Brabantiae fuisse admissas, quas tamen postmodùm, rebus mutatis, Edicto Philippi Archiducis Austriae de 20. Maii 1497. vetitum fuit sine Litteris Placiti admitti sive executioni mandari, quod & hodie inconcussè servatur.

At verò in Regno Galliae etiamnum hodie Provisiones beneficiariae in Curiâ Romanâ expeditae sine Litteris Placiti sive *Pareatis* admittuntur; (uti infra latiùs notabitur) tametsi nullae aliae Bullae aut Decreta sine praedictis Placiti Litteris publicari aut executioni mandari queant.

Speciali Edicto Caroli V. de 20. Octobris 1541. cautum est, ut in omnibus Litteris Placiti super Provisionibus Romanis, de Beneficiis Curatis & Parochialibus inseratur Clausula: Quòd provisus teneatur personaliter residere in loco suae Curae, nec possit eam facere deservire per alium.

Item, ut Litterae non concedantur super privilegio de non residendo in Beneficio Curato, uti nec super dispensatione in aetate requisitâ, vel super idiomate.

Item, nec dentur hae Litterae super Coadjutoriis Canonicatuum seu Praebendarum, aliorumve simplicium Beneficiorum.

Similiter cùm dubitaretur, num Provisiones & Dispensationes Legatorum seu Nuntiorum Apostolicorum requirerent speciales Litteras Placiti, non obstante, quòd facultates Nuntiorum & Legatorum priùs essent in supremo Principis Concilio revisae & probatae, declarat Maria Regina Hungariae Gubernatrix Belgii nomine suae Majestatis per Litteras ad Parlamentum Mechliniense, nullam similem Provisionem aut Dispensationem esse admittendam, nisi priùs speciales Litterae Placiti essent obtentae. Habentur hae Litterae *parte* 3. Edictorum Flandriae *lib.* 1. *Rubrica* 2.

In Regno Galliae Litterae Placiti expediri vetantur super Decretis Romanis, quae non immediatè ab ipso Pontifice, sed à Congregatione Cardinalium emanasse sciuntur, tametsi à Pontifice Congregationi assistente & in eâ praesidente probata fuerint, eò quòd authoritas harum Congregationum in Galliâ non recognoscatur, de quo usu consulendus Discursus Domini Talon Advocati Regii relatus inter probationes Libertatum Ecclesiae Gallicanae *cap.* 10. *num.* 11. & Arrestum Parlamenti conforme ejus conclusioni, quod sequutum est, ibidem relatum *num.* 12.

Pariter

Pariter quidquid è Curiâ Romanâ emanaverit contrarium Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, super eo Litteræ Placiti non expediuntur.

Ut proinde licet Placiti usus omnibus passim Provinciis & Regnis sit communis, ipsumque Jus Placiti inter ipsa Jura Regaliæ (quæ Princeps à se abdicare nequit) sit recensendum, tamen pro varietate temporum & Regnorum diversimodè hoc Jure Principes usi fuère, variasque pro recto ejus usu Leges præscribere potuerunt, eâ tamen cautione, ut Jus illud ita sibi integrum conservent; & à suis Ministris observari faciant, ut incommoda ex non observantiâ oritura præcaveantur.

§. 4.

Officium Fiscale conservationi hujus Juris tenetur invigilare.

ADvocati & Procuratores Regis seu Fisci jam pridem constituti fuère, ut Jura Regia & publica prosequerentur, iisque conservandis sedulò invigilarent, uti constat ex *Titulo Codicis De* ADVOCATIS FISCI, & eundem in finem etiamnum hodie in omnibus passim Curiis habentur *Advocati & Procuratores Fisci*, qui Juribus Regiis & publicis invigilare jubentur.

Cùm igitur usus Placiti Regii super Bullis Romanis unicè tendat ad conservationem Jurium Regiorum, & publicorum commodorum, consequens est, Advocati & Procuratoris Fiscalis Officium exigere, ut invigilent, ne ex neglectu hujus Juris Placiti per præcipitem Bullarum aut Rescriptorum Curiæ Romanæ executionem Juribus Regiis & Reipublicæ præjudicium generetur.

Quapropter si contingat, quidquam contra hoc Jus attentari, puta, si Brevia vel Rescripta Romana in Ditiones Principis inferantur, eaque sine prævio Principis Placito quocunque modo publicentur aut executioni mandentur, Officii Fiscalis est contra similem attentatam publicationem, vel Bullarum executionem actionem instituere, atque ad cassationem ejusmodi attentati apud Regia Auditoria concludere, conformiter ad Instructiones à Principibus passim Curiis Regiis præscriptas, in quibus ante omnia injungitur Advocato Fiscali tueri & defendere Jura Principis, iisque conservandis sedulò invigilare.

Hinc omnia passim Parlamentorum Arresta apud Authores signanter Pragmaticos relata contra evulgationem seu publicationem Bullarum Curiæ Romanæ citra Regium Placitum, pronuntiata leguntur ad instantiam & conclusionem Procuratoris Regii, & instructionem & perorationem Advocati Fiscalis, qualia plurima in unum congesta habentur apud Pythœos inter probationes Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ.

Quinimò praxis communis obtinet, ut Placitum Regium in Auditoriis Regiis expediri non consueverit, nisi priùs Litteræ, quarum executio petitur, communicentur Officio Fiscali, ut hoc despicere queat, utrùm nihil in iis occurrat, quod Jura Regia, aut publica commoda lædere posset.

Ulteriùs, cùm Placitum annuendum non sit, nisi priùs per examen Litterarum seu Bullarum constiterit, nihil in iis occurrere, quod in publica commoda impingere posset, indubiè ex mente Principis audiendi sunt, quibus incumbit publica hæc commoda farta tecta tueri, & quibus, quid huic vel illi Provinciæ, hoc illove tempore, spectatis Provinciarum Juribus, Privilegiis & inveteratis moribus officere posset, præ reliquis innotescit.

Legitur quoque quòd ad instantiam Cleri Gallicani statutum fuerit per Ordinationem Regiam de 14. Decembris 1639. ut, quicunque obtinuerit Bullas seu Rescripta in Curiâ Romanâ, teneatur ea exhibere Episcopis, in quorum respectivè Diœcesibus sunt exequenda, ut Episcopi, iis visis & examinatis, intra triduum super iis suum proferant Judicium, ut id unà cum Rescriptis impetratis exhibeatur Regiæ Majestati in suo Concilio, ut, iis visis, super dandò vel denegandò Placitò sive *Pareatis* disponatur. Extat hæc Ordinatio Regia apud Petrum De Marca ad calcem *lib.* 4. *De Concord. Sacerd. & Imp.*

Quapropter non immeritò Concilium Flandriæ in suâ Consultâ de 16. Maii 1658. datâ Concilio Privato postulavit, ut expeditio Placiti super Bullis Romanis suspenderetur, ut minus quoadusque habeatur prævium advisamentum Conciliorum Provincialium: Quæ Consulta integra habetur in Appendice hujus Tractatûs sub *litt. B.*

Quinimò si contingat, quemquam privatum, aut etiam Communitatem aliquam seu Civilem seu Ecclesiasticam se formare partem opponentem executioni alicujus Bullæ Romanæ, eumque in finem apud Regia Auditoria concludat, Placitum non esse annuendum, poterit, vel ipsâ parte instante, vel etiam ex Officio se jungere Officium Fiscale, si appareat quidquam occurrere Jura publica concernens.

Unde notat Tuldenus ad Titulum Codicis De *Advocatis Fisci*, " quòd hodie ad Officium quoque Advocati Fiscalis pertineat, ut in causis privatorum se consortem profiteatur, si Majestatis interesse cognoscet, nimirum si commodum ejus vel detrimentum aliquod ex eventu Judicii pendeat, " quod & conforme esse Instructionibus Concilii Brabantiæ ibidem observat.

Quia autem Officium Fiscale in simili causâ publica commoda prosequitur, non potest pars illa, cui se junxit Officium Fiscale, per suam ab Instantiâ desistentiam, prosecutionem Officii Fiscalis impedire, poteritque, non obstante hac desistentiâ, Officium Fiscale causam, in quantum publicum concernit, ad finem usque prosequi.

Quod & pluribus probat Franciscus Salgado in Tractatu De Supplicatione ad Sanctissimum *parte* 1. *cap.* 13. asseritque *num.* 16. " concordiâ initâ inter collitigantes, pendente recursu ad Regem ob Bullarum retentionem, recursum minimè cessare, sed posse nihilominùs Regium Fiscalem illum prosequi.

Rationem autem subjungit, " quoniam omnes casus, in quibus dari potest Bullarum retentio in Senatu, uni tantum rationi nituntur, & unico fundamento justificantur, nempè præjudicio Reipublicæ ac damno publicæ utilitatis, " quod avertere Principi, seu Officio ejus Fiscali incumbit, nec per quancumque partium concordiam auferri à Principe potest, nec quominùs iis invigilet Fiscalis, impediri.

Similiter in Regno Galliæ praxis obtinuit, ut in Appellationibus tanquàm ab abusu Officium Fiscale semper se formet partem principalem, eò quòd hæ Appellationes fundantur super notorio abusu, qui semper respicit publicum interesse, uti notat Fevretius *lib.* 1. De abusu *cap.* 2. *num.* 9. qui & ibidem subjungit, quòd privati non possint convenire aut transigere, nisi de Consilio & assensu Officii Fiscalis, quod & media compositionis à partibus litigantibus proposita rejicere potest, si intelligat subesse aliquam collusionem inter litigantes publico præjudiciosam, atque ita non semel judicatum refert.

PARS TERTIA.

USUS PLACITI ADSTRUITUR RESPECTU LEGUM generalium externum Ecclesiæ regimen concernentium.

CAPUT PRIMUM.

Hic usus probatur ex scopo ipsius Placiti, conditione ipsarum Legum generalium, nec non plurium earundem non receptione.

§. 1.

Evincitur ex scopo ipsius Placiti ejus usum ad certam & determinatam Bullarum speciem restringi non posse.

IN præcedentibus abundè probatum fuit, quòd Jus Placiti in id unum collimet, ut Principes vi sui Officii curent & invigilent, ne quidquam aliundè in Ditiones suas inducatur, quod vel Rempublicam vel Ecclesiam curæ suæ commissam in suis Juribus, Privilegiis, aut inveteratis moribus læderet & turbaret, cum notabili frequenter incommodorum sequelâ.

Hinc facilè intelligi potest, quòd, inspecto hujus Juris Placiti scopo, usus illius ad certam & determinatam Diplomatum, Bullarum aut Rescriptorum speciem restringendus non sit.

Quis enim secernet Diplomata aut Constitutiones sive Bullas, quarum publicatio & executio his incommodis sit subjecta, ab illis, è quarum publicatione & executione prædicta incommoda nullatenùs sint timenda?

Unde & videmus, quòd Doctores de hoc usu Placiti scribentes, & scopum hujus Juris attendentes, nullâ inter Bullas aut Rescripta Curiæ Romanæ distinctione adhibitâ, pronuntient indistinctè è Curiâ Romanâ emanantia Diplomata in Auditoriis Regiis, priusquàm publicentur aut executioni mandentur, revideri & approbari debere.

Atque inter alios Didacus Covarruvias (quem cæteri Doctores de hac materiâ tractantes passim sequuntur, tanquam qui de hac materiâ accuratius loquutus fuerit) nullâ inter Litteras Apostolicas adhibitâ distinctione, testatur, quòd " in pluribus casibus » & negotiis Litteræ Apostolicæ ante executionem » earum ad Regia mittantur Auditoria & Tribunalia, » idque fiat ex Regio Decreto, ut illic (ait) exami- » nentur, ne quid fiat & obtineatur falsis precibus, » & importunis suggestionibus à summo Pontifice ad- » versùs Regni, Regumque Hispaniarum Privilegia » & Apostolicas Concessiones, denique ne Litteræ » summi Ecclesiæ Præsulis contra publicam spiritualis, » Ecclesiasticæ & temporalis hujus Provinciæ utilita- » tem præter ipsius concedentis voluntatem & consen- » sum executioni mandentur.

Neque scio an ex innumerâ illâ Doctorum turbâ, quam in suo Tractatu De Supplicatione ad Sanctissimum super hac materiâ reproducit Franciscus Salgado, vel unus reperiatur, qui Placiti usum ad certam & determinatam Litterarum Apostolicarum speciem restringat, sed sicuti generalem rationem hujus usûs per Covarruviam supra expositam adducunt, ita quoque usui Placiti in Litteris & Bullis Apostolicis locum indeterminatè & indistinctè esse testantur.

§. 2.

Idem evincitur ex ipsâ Legum generalium conditione.

CUm varii sint Provinciarum mores & Instituta, diversaque hominum ingenia, facilè contingit, ut lex uni Provinciæ sit conveniens, quæ alteri Provinciæ populoque, qui aliis Institutis & moribus regi hactenùs consuevit, non tantùm non foret conveniens, sed & multùm nociva.

Id permaximè in Legibus Pontificiis, & Conciliorum generalium, quæ pro universali Ecclesiâ feruntur, locum habere solet, uti post Suarezium aliosque, observat Franciscus Salgado in Tractatu De Supplicatione ad Sanctissimum *parte* 1. *cap.* 2. *Sect.* 4. *num.* 151. " nam eo ipso (ait) quod Lex universaliter » fertur, facilè accidere potest, ne congruat moribus » aut dispositionibus gentium omnium, pro quibus » fertur, quod maximè contingere posse, ait, in Legi- » bus Canonicis & Pontificiis, quæ pro universali Ec- » clesiâ feruntur: Ecclesia quippè complectitur varia » Regna, & Provincias habentes varios ritus & modos » vivendi, unde licet talis Lex regulariter loquendo » non sit disconveniens vel nimis dura pro universali » Ecclesiâ: Idcircò licet respectu totius locum non ha- » beat Supplicatio, nihilominùs uni vel alteri Regno » aut Provinciæ potest esse nimis dissentiens à moribus » ejusdem.

Hinc ulteriùs cum Suarezio aliisque concludit Salgado, quòd à similibus Pontificiis Decretis possit per Principem aut Magistratum Provinciæ juxta mores Regnorum Hispaniæ institui Supplicatio ad Sanctissimum, ac interim sisti executio similis Legis, eò quòd Princeps seu Magistratus Civilis perspiciat, Legem illam universalem, spectatis moribus & Institutis suæ Provinciæ, minùs esse convenientem, imò nec sine scandalo & perturbatione executionem illius Legis hîc & nunc permitti posse, quo casu, uti ipse Suarezius fatetur, *ipsa Lex. Pontificia non obligat, & cessat omne periculum peccati.*

Et ipse Zypæus fateri debet in Analysi Juris Canonici titulo De *Constitut. num.* 4. quòd " non omnibus » vulneribus eadem Emplastra, omnibus morbis ve- » nesectiones, eademque remedia conveniant, adeò- » que pro regimine Ecclesiæ Belgicæ non eadem com- » moda sint, quæ Italiæ aliisque locis apta sunt.

Si igitur, etiam fatente Zypæo, Leges Pontificiæ quantumvis de se justæ possint quibusdam Provinciis esse minùs convenientes, quin & ex earum executione scandalum & perturbatio notabilis in hisce Provinciis oriri, quidni Principi fas sit vetare executionem Legum & Ordinationum Pontificiarum per suas Provincias, quoadusque visæ & examinatæ fuerint per illos, qui vice Regiâ jurisdictioni præsunt, ne ex præcipiti executione Respublica aut Ecclesia in notabilia incommoda incidat.

Uti

Uti enim jampridem observatum est ab Isidoro apud Gratianum *Distinct.* 4. *Canone* 2. " Lex erit honesta, » justa, possibilis, secundùm naturam, secundùm pa- » triæ consuetudines, loco temporique conveniens, » necessaria, utilis, manifesta quoque, ne aliquid per » obscuritatem in captionem contineat, nullo privato » commodo, sed pro communi civium utilitate con- » scripta.

§. 3.

Plures generales Pontificiæ Constitutiones ad Disciplinam Ecclesiasticam spectantes receptæ non sunt, eò quòd moribus Provinciarum convenire non viderentur.

QUandoquidem inter cætera, quæ ad rationem Legis requiruntur, necessarium sit, ut Lex sit *secundùm naturam, secundùm patriæ consuetudines, loco temporique conveniens*, meritò notarunt Doctores contingere posse, ut Lex generalis licet de se non injusta, tamen quibusdam Provinciis ejus executio minùs conveniat, imò foret noxia, uti §. præcedenti notatum fuit.

Hinc ipse Zypæus postquàm monuit " non omni- » bus vulneribus eadem Emplastra, nec omnibus mor- » bis venesectiones eademque remedia convenire, » adeòque pro regimine Ecclesiæ Belgicæ non eadem » commoda esse, quæ Italiæ aliisque locis apta sunt, immediatè subjungit, quod " paucæ Extravagantes, » quæ Corpori Juris Canonici (quòd vocamus) junctæ » non sunt, hîc promulgatæ, vel Romæ publicatæ hîc » usu receptæ sint; " indubiè eò quòd moribus & Juribus harum Provinciarum contrariari viderentur.

Et *Consult.* 10. De Regularibus resolvit, Constitutionem Bonifacii VIII. de clausurâ Monialium in his Belgicis Provinciis generaliter non fuisse receptam, eò quòd non eadem sit Belgii & Italiæ ratio, imò addit; si " qua hîc Italicarum fœminarum clausura teneretur, » proxima videretur censuræ atque infamiæ.

Insuper jam supra notavimus ex Zypæo aliisque famosam illam Bullam, quæ ritu solemni singulis annis in Cœnâ Domini (unde ei nomen adhæsit) in Urbe promulgatur, nec hîc, nec plerisque aliis in Regnis & Provinciis extra Ditiones temporales Romani Pontificis esse receptam, ac ob defectum Placiti Regii publicationem ejus fieri non potuisse.

Et quidem cùm anno 1591. instituta esset lis coram Concilio Privato Bruxellis inter Decanum & Capitulum Ecclesiæ Cathedralis Tornacensis Supplicantes ex unâ parte, & Consiliarium ejusdem Concilii commissum ad Causas Fiscales intervenientem pro Joanne de Ouste Rescribentem, atque ex parte Supplicantium quædam essent allegata ex Leonardo Lessio & Martino Navarro, quibus probari videbatur, prædictam Bullam *Cœnæ Domini* etiam Belgas obligare, prædictum Concilium Privatum, priusquàm super Causâ principali Jus diceret, injunxit Supplicantibus 3. Aprilis ejusdem anni eradere ea, quæ allegarant circa Bullam *Cœnæ Domini*, ejusque obligationem seu observantiam, iisdem inhibens, ne in futurum simili allegatione utantur sub pœnâ, quòd providebitur, prout pro conservatione sui Statûs & auctoritatis videbitur requiri. Verba sententiæ sunt : *Veu au Conseil Privé du Roy nostre Sire, le Procès pendant entre les Doyen & Chapitre de l'Eglise Cathedrale de Tournay, Suppliant, d'une part; & le Conseiller-Commis aux Causes Fiscales dudit Conseil, ayant pris la Cause de deffense pour Jean Van Ouste, Commis de la Recette des Imposts par eux, avec autres membres des Estats de Tournay & Tournesis, accordez sur la Riviere de l'Escaut, pour l'entretenement de la Garnison estant au Chasteau dudit Tournay; & ledit Rescribent au contraire : SA MAJESTE', avant faire droit au principal, ordonne que lesdits Suppliants auront à tracer tout ce qu'ils ont allegué de la Bulle* COENÆ DOMINI, *& observance d'icelle; leur deffendant de ne se servir à l'avenir de semblable allegation; à peine que y sera pourveu, comme pour la conservation de son Estat & autorité elle verra estre requis...... Fait audit Conseil, tenu à Bruxelles le troisiéme jour du mois d'Avril* 1591.

Inter Regulas Cancellariæ jam pridem fuit illa, quæ dicitur De *publicandis Resignationibus*, quæ tum in Belgio, tum in Galliâ, Hispaniâ, aliisque Regnis usu recepta fuit, & tanquàm Lex Provinciæ aut Regni constanter observata : Constitutio autem Gregorii XIII. quæ in locum hujus Regulæ fuit surrogata, præscriptâ aliâ publicationis formâ, recepta non fuit, sed constanter conservata prædicta Regula, quæ jam usu invaluerat, quemadmodùm de Belgio testatur Zypæus, & probat notoria praxis, similiter de Galliâ fidem faciunt ejusdem Regni Pragmatici : Et de Hispaniâ post Garciam testatur Salgado De Supplicatione ad Sanctissimum *parte* 1. *cap.* 2. *Sect.* 3. *num.* 137. tametsi dicta Constitutio Gregorii XIII. quæ incipit : *Humano vix*, ritu consueto Romæ publicata legatur, prout extat in Bullario Romano, & à tempore editæ hujus Constitutionis prædicta Regula De *publicandis Resignationibus*, ex numero Regularum Cancellariæ à Romanis Pontificibus fuerit expuncta, neque in Cancellariâ Romanâ ulla ratio illius Regulæ ampliùs habeatur.

Constitutionem Pii V. quâ inhibuit per Ordinarios admitti Resignationes aut Permutationes Beneficiorum, nisi ex causis in eadem Constitutione expressis; vetuitque ne Ordinarii admittentes Resignationes ex causis ibidem expressis conferre possint ulla Beneficia suis aut Resignantium consanguineis & affinibus vel familiaribus, hîc similiter in Belgio quoad formam ibidem præscriptam receptam non esse, testatur Zypæus in Jure Novo titulo *De Renuntiatione*; postquàm enim summatim retulit hanc Constitutionem, subjungit, " sed ut multæ aliæ hæc Bulla hîc publicata aut » usu recepta non est, quia restringit Ordinariorum » facultates, etiamsi hic fortè non expressæ causæ, Ju- » re tamen non improbatæ essent.

Et loquens de hac Constitutione Garcias *parte* 11. De Beneficiis *cap.* 3. *num.* 270. asserit, " eam non vide- » ri servari in Hispaniâ, ubi (ait) prætenditur eam » non esse receptam, sed esse ab eâ supplicatum, sal- » tem quoad illud de non conferendis Beneficiis resi- » gnatis consanguineis, affinibus aut familiaribus Col- » latorum, vel Resignantium, & audivi ita fuisse per » Concilium Regium scriptum Episcopis.

Id autem ex stylo Regni Hispaniæ idem sonat, ac Constitutionem hanc sive Bullam in Auditorio Regio fuisse retentam, sive ut more Belgii loquamur, non fuisse placetatam.

Hæc tamen Constitutio Pii V. & generalis, & non solùm consueto more Curiæ Romanæ publicata fuit, sed insuper expressè declaravit & voluit Pontifex, *eam sic publicatam omnes & singulos perindè afficere & obligare, ac si illis ipsis fuisset singulariter intimata.*

Pari modo Litteræ Monitoriales ad finem revelationis sive quibus injungitur omnibus, qui de re aliquâ aut etiam de delicto perpetrato notitiam habent, ut sub pœnâ excommunicationis revelent (quarum meminit Concilium Tridentinum *Sess.* 25. *cap.* 3. *de Reformat.*) hîc in Belgio usu receptæ non sunt, quamvis in pluribus aliis Regnis etiam extra Italiam earum usus sub certis tamen modificationibus & restrictionibus sit receptus, uti de Regno Galliæ novissimè testatur, & earum usum ibidem receptum, & per Edicta Regia modificatum exponit D. Du Casse Officialis Condomensis in suâ Praxi Jurisdictionali *tomo* 2. *cap.* 8. §. 3.

Quapropter cùm anno 1628. quædam Anna de Bilhé ejusque fratres Proles Caroli de Bilhé similes Litteras Monitoriales ad finem revelationis impetrassent in Curiâ Romanâ, easque Officialis Archiepiscopi Mechliniensis 31. Aprilis ejusdem anni per Parochos & Con-

cionatores in Civitate Bruxellensi publicari fecisset, indulatè ad instantiam Officii Fiscalis expeditæ fuère die 5. Maii per Concilium Brabantiæ Litteræ Caesaroriales factæ executionis & publicationis dictatum Litterarum : prout hæc omnia fusiùs exponuntur in Consultâ Concilii Brabantiæ datâ ad Ducissam Isabellam occasione querelarum, quas apud dictam Ducissam contra Concilium Brabantiæ deposuerat Nuntius Apostolicus.

In illâ Consultâ duo præcipuè urget & adstruit Concilium, primum quòd similes Litteræ Monitoriales nec ante, nec post Concilium Tridentinum hîc fuerint admissæ : Alterum quòd licet similium Litterarum usus hîc notus fuisset, nihilominùs similes Litteræ in Curiâ Romanâ impetratæ executioni mandari non possent sine prævio Placito Regio, quod Jus ab antiquo hîc in Belgio, aliisque Regnis obtinuisse pluribus tum rationibus tum exemplis adstruit integra Consulta. Exhibetur in Appendice Monumentorum sub *litt. C.*

Si quis plures in omni penè materiâ Pontificias Constitutiones Romæ publicatas, & in Belgio, Galliâ, aliisque Regnis ob defectum publicationis non observatas videre velit, consulat Canonistas, qui Juri communi praxim & Consuetudines suarum respectivè Provinciarum adjunxerunt : Atque inter alios vir eruditus Franciscus Florens sub finem suæ Dissertationis De Origine Juris Canonici monet " generaliter tam in " studiis Juris Canonici, quàm Civilis in Regno Gal- " liæ observandum, quòd Philippus Pulcher præcepit " in Litteris quibusdam M. S. quibus multa Privile- " gia concessit Universitati Aurelianensi anno Christi " millesimo trecentesimo duodecimo : *Non putet igi-* " *tur aliquis nos recipere, vel progenitores nostros rece-* " *pisse consuetudines quaslibet sive Leges, ex eò quòd* " *eas in diversis locis & studiis Regni nostri per Scho-* " *lasticos legi sinantur. Multa namque eruditioni &* " *doctrina proficiunt, licet recepta non fuerint : Nec Ec-* " *clesia recipit quamplures Canones, qui per desuetudi-* " *nem abierunt, vel ab initio non fuère recepti, licet in* " *scholis à studiosis propter eruditionem legantur. Scire* " *namque sensus, ritus, & mores hominum diversorum,* " *locorum & temporum valdè proficit ad cujuscunque* " *doctrinam.*

CAPUT II.

Usus Placiti super Decretis generalibus Disciplinam Ecclesiæ concernentibus probatur ex iis, quæ contigerunt in receptione & publicatione Concilii Tridentini.

§. I.

Quid de recipiendis Decretis hujus Concilii tum ab ipso Concilio, tum à Pio IV. Pontifice fuerit decretum.

POSTQUAM sub finem anni 1563. resolutum esset à Patribus Concilii Tridentini tandem huic Concilio finem imponere, ex resolutione Patrum denuò relecta & probata fuerunt omnia, quæ sub Paulo III. & Julio III. quoad dogmata & morum reformationem statuta & definita fuerant.

Post hæc ex Patrum deliberatione, edito Decreto, placuit, ut omnium & singulorum, quæ in hac Synodo decreta & definita fuerunt, confirmatio nomine Sanctæ hujus Synodi per Apostolicæ Sedis Legatos & Præsidentes à Beatissimo Romano Pontifice peteretur.

In conformitatem hujus Decreti Cardinales Moronus & Simoneta, qui fuerant Concilii Præsides, nomine ipsius Synodi confirmationem omnium & singulorum, quæ sub diversis Pontificibus à Synodo erant statuta & definita, à Romano Pontifice Pio IV. die 26. Januarii 1564. in Consistorio secreto postularunt, qui, auditis votis Cardinalium, ea omnia auctoritate Apostolicâ confirmavit, & ab omnibus Christi fidelibus recipi & inviolabiliter observari mandavit.

Utque hæc omnibus publicè constarent, Bullam edidit idem Pontifex septimo Kalendas Februarii eodem anno, quæ incipit : *Benedictus Deus*, in qua declarat, quòd in conformitatem Decreti Concilii Tridentini omnia & singula, quæ in eo definita & statuta erant, auctoritate Apostolicâ confirmaverit, & ab omnibus suscipienda ac servanda esse decreverit, *sicut*, inquit, *harum Litterarum tenore ad clariorem omnium notitiam confirmamus & suscipi observarique decernimus*; post hæc subjungit : *Mandamus in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœnis à sacris Canonibus constitutis, aliisque gravioribus, etiam privationis, arbitrio nostro infligendis, universis & singulis Venerabilibus Fratribus nostris Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis quibusvis Ecclesiarum Prælatis, cujuscunque statûs, gradûs, ordinis & dignitatis, etiam si Cardinalatûs honore præfulgeant, ut eadem Decreta & Statuta in Ecclesiis suis, Civitatibus & Diœcesibus in Judicio & extra Judicium diligenter observent, & à subditis quisque suis, ad quos quomodolibet pertinet, inviolabiliter faciant observari.*

Tandem ut hæc ad omnium notitiam perveniant, neque quis excusatione ignorationis uti possit, vult & mandat Pontifex, *ut hæ Litteræ per aliquos Curiæ Cursores in Basilicâ Vaticanâ Principis Apostolorum, & in Ecclesiâ Lateranensi, tunc cùm in eis populus, ut Missarum solemnibus intersit, congregari solet, palam & clarâ voce recitentur, & postquàm recitatæ fuerint ad valvas earum Ecclesiarum, itemque Cancellariæ Apostolicæ, & in loco solito Campi Floræ affigantur, ibique, ut legi & omnibus innotescere possint, aliquantisper relinquantur, cùm autem inde amovebuntur, relictis de more ibidem exemplis, in alma Urbe ad impressionem tradantur, quo commodiùs per Christiani nominis Provincias & Regna divulgari possint. Transsumptis quoque earum, quæ manu alicujus publici Notarii scripta, subscriptave, & sigillo ac subscriptione alicujus personæ in dignitate Ecclesiasticâ constitutæ munita fuerint, fidem sine ulla dubitatione haberi mandat atque decernit.*

Hanc Bullam sequuta est alia ejusdem Pontificis, quæ incipit : *Sicut ad sacrorum*, edita & publicata Romæ 10. Julii ejusdem anni, in qua narrat, sibi relatum, multos esse qui dubitent ex quo tempore cœperint Decreta sacri generalis Concilii Tridentini ad reformationem & Jus positivum duntaxat spectantia, eos, ad quos pertinet, obligare.

Ut autem omnis controversia dubitatioque tolleretur, motu proprio eam rem, prout rationi, Juri & æquitati convenire censuit, duxit declarandam, censuitque *prædicta Decreta omnia ad reformationem Jusque positivum duntaxat spectantia, à Kalendis Maii proximè præteriti omnes obligare cœpisse, neque post eam diem excusationem cujusquam, quod ea ignoraverit, admittendam, atque ita* (ait) *Apostolicâ authoritate declaramus & definimus, & ab omnibus judicari debere mandamus atque statuimus.*

Si sola Romæ facta publicatio sufficiens judicaretur ad obstringendos omnes ubique fideles sine ulteriori per Provincias & Ecclesias publicatione, nemini dubium esse poterat, quin saltem à Kalendis Maii anni 1564. omnes ubique fideles fuissent obstricti omnia & singula Decreta Concilii Tridentini ad Reformationem & Jus positivum duntaxat etiam spectantia observare, atque ad earum observantiam Censuris aliisque pœnis potuisse constringi, quod tamen nec à Belgis, nec à plerisque extra Italiam Provinciarum Incolis creditum fuisse ex dicendis patebit.

§. 2.

§. 2.

Quid in Belgio super receptione & publicatione Concilii Tridentini actum fuerit?

PHilippus II. Rex Catholicus desiderans, ut per omnes suas Ditiones Concilii Tridentini Decreta & definita publicarentur & reciperentur, mentem hanc suam per Litteras intimavit anno 1564. Margaretæ Parmensi Belgii tunc temporis Gubernatrici.

Margareta autem, intellectâ Regis Catholici voluntate super receptione & publicatione Concilii Tridentini, ea de re consulere voluit Episcopos, ut modum suggererent, quo voluntati Regis hac in parte satisfieri posset.

Porrò tantùm abest, ut Episcopi crederent, solâ publicatione Romæ factâ Belgas Decretis Concilii constringi, nec aliam hisce in Provinciis publicationem esse necessariam, ut è contrario ex particulari eorum promulgatione & receptione multas difficultates metuerent, easque non nisi authoritate Regiâ superari posse censerent, ut intelligitur ex Litteris Archiepiscopi Cameracensis.

Ad hunc enim cùm scripsisset Margareta Ducissa Parmensis, respondet 13. Julii 1564. quòd, re communicatâ cum Capitulo Metropolitanæ Ecclesiæ, & adhibitis in Consilium Theologis & Canonum peritis, celebratio Synodi Provincialis super receptione Concilii & Decretorum per singulas Ecclesiarum Parochias sit quidem modus juri consentaneus, & antehac in re simili usitatus, sed magnis difficultatibus foret implicatus, nisi Regiâ authoritate Decreta Concilii priùs probentur & admittantur.

Hîc supponit Archiepiscopus, formam publicandi Decreta etiam Concilii generalis per *singulas Parochias*, esse juri consentaneam & antehac in Belgio usitatam.

Præterea evidens est, Archiepiscopum aliosque in Consilium ab eo adhibitos citra scrupulum supposuisse & existimasse, Decreta Concilii solâ Tridenti & Romæ factâ publicatione Belgas obstringere non posse ante factam per Provincias publicationem.

Margareta Parmensis, acceptis hisce Archiepiscopi Cameracensis Litteris, præsagiens ex tumultibus in Belgio excitari cœptis, quot difficultatibus receptio & publicatio Concilii Tridentini foret obnoxia, uti narrat Famianus Strada *De Bello Belgico*, priùs explorare voluit non tantùm Judicium Episcoporum Belgii, sed & Conciliorum Regiorum, ac Magistratuum præcipuarum Civitatum super hac publicatione.

Litterarum hunc in finem datarum summa erat, ut Decreta Reformationis hujus Concilii quantocyùs expenderent; atque deliberarent de modo, quo hæc Decreta executioni mandari possent, quo eorum uberior fructus sperari queat, unà monens, ut in hoc examine attenderent quoque ad prærogativas & Jura suæ Majestatis, suorumque Vasallorum, nec non ad Jura, Privilegia, ac Consuetudines Ecclesiarum, & singularum Provinciarum.

His Litteris receptis, Concilia & Magistratus sine mora demandarunt horum Decretorum examen suis respectivè Fiscalibus, aliisque de corpore suo deputatis, qui plura in his Decretis adnotarunt, quæ videbantur præjudicium adferre posse Prærogativis & Juribus Regiis, suorumque Vasallorum, nec non contrariari inveteratis harum Provinciarum moribus & consuetudinibus, quæ sine notabili perturbatione & periculo tumultuum popularium interverti non possent, & consequenter publicationem dictorum Decretorum non esse permittendam, nisi quoad hosce annotatos Articulos adferretur ea modificatio, quâ prædicta Jura & Privilegia atque Consuetudines salva & intacta manerent.

Hac Conciliorum ac Magistratuum resolutione receptâ, nec non Litteris Philippi II. Regis Catholici, quibus publicationem Concilii Tridentini vehementer urgebat, Margareta hanc publicationem Episcopis injunxit, datis Litteris 17. Julii 1565. insertâ hâc Clausulâ: " Mentem Regis esse, ne propter promulgationem » hanc licet illimitatè & sine restrictione factam, quid» quam immutetur aut innovetur circa Regalia Jura, » Privilegia suæ Majestatis, aut suorum Vasallorum, » Statuumque suorum & Subjectorum & speciatim » circa Jurisdictionem Laicalem, Jus-Patronatûs Lai» cis indultum, seu Jus Nominationum, cognitionem » Causarum materiæ Possessoriæ Beneficiorum, De» cimarum possessarum aut prætensarum per Laicos, » superintendentiam & administrationem Hospita» lium, aliorumque piorum locorum: non (inquit) » ad contraveniendum dicto Concilio, sed ut ejus exe» cutio accommodetur naturæ cujuslibet Provinciæ. Eadem Clausula inserta erat Litteris datis 24. Julii 1565. ad Senatus Regios & Magistratus super executione Concilii Tridentini.

Litterarum Exemplar ad Episcopos extat *parte* 3. Edictorum Flandriæ *lib.* 6. *Rubricâ* 1. & Exemplar Litterarum ad Senatus Regios *parte* 2. Edictorum Flandriæ *lib.* 1. *Rub.* 2.

Si notæ à Conciliis Regiis & Civitatum Magistratibus conferantur cum materiis in hac Clausula expressis, patebit ad oculum, Clausulam illam ad illas notas dirigi, atque Regem earum rationem in executione Concilii haberi voluisse.

Unde & Bertrandus Loth in Resolutionibus Belgicis *Tract.* 2. *Articulo* 9. relatis annotationibus Concilii Arthesiæ, mox subjungit: *Concilium Tridentinum quoad dicta puncta non fuit receptum in Arthesiâ.*

Similiter Antonius Anselmo in suo Triboniano Belgico *cap.* 32. volens exprimere, quæ per dictam Clausulam Rex voluit reservata, retulit, servato ordine Sessionum & Capitum Concilii Tridentini, quid ad singula à Conciliis Belgicis fuerit observatum, haud dubitans, quin hæc essent, quæ Rex per dictam Clausulam reservata voluerat, quod & quotidiana praxis confirmat.

Nequaquàm proinde existimabant Belgæ, se Decretis Concilii Tridentini adstringi, priusquàm per Provincias more in Belgio usitato essent publicata, & populo per suos Pastores intimata: Tametsi Romæ eorum publicatio jam plusquàm ab anno facta sciretur, quin & Bullam esse ibidem publicatam, quâ declarabatur, hæc Decreta sine ulteriori publicatione universos fideles obstringere. Quin nec post publicationem dictorum Decretorum hæc recepta creduntur, nisi salvâ prædictâ modificatione, eò quòd non putetur publicatio à Principe Placetata, nisi sub hac expressâ modificatione, nec consequenter publicatio horum Decretorum hîc esse facta, nisi sub hac limitatione saltem tacitè subintellectâ.

§. 3.

Usus Placiti adstruitur per ea, quæ super receptione Concilii Tridentini contigêre in Galliâ.

GAllos non magis quàm Belgas credidisse se constringi Decretis Concilii Tridentini solâ publicatione Tridenti vel Romæ factâ, neque Episcopos reputasse, publicationem Concilii fieri posse sine præviis Litteris Placiti sive *Pareatis* Regis, manifestum est ex urgentissimis instantiis, quas & ipse Clerus Gallicanus & Romani Pontifices per suos Legatos iteratò apud Regem ejusque Ministros fecerunt. Hæ instantiæ Cleri Gallicani ordine temporis referuntur inter probationes Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ *capite* 14.

Ex illis autem, quæ ibidem proferuntur, constat, quòd, non obstantibus omnibus his fortissimis tum Pon-

Pontificum, tum Cleri Gallicani sollicitationibus, nunquàm à Rege ejusque Conciliis impetrari potuerit hujus Concilii solemnis publicatio.

Inter causas verò hujus resistentiæ & hæc fuit, quòd Regii Magistratus prætenderent, & exhiberent in Decretis Reformationis hujus Concilii plura occurrere, quæ vetustis consuetudinibus, nec non Juribus Regiis, atque Ecclesiæ Gallicanæ Libertatibus præjudicare videbantur.

Insuper ex discursibus & postulationibus per Clerum Gallicanum pro receptione hujus Concilii apud Regem factis, habetur, quòd Clerus agnosceret, penes Regem esse auctoritatem, Decreta Reformationis ipsius Concilii examini & revisioni subjicere, priusquàm fineret ea in suo Regno publicari, ut perspiceret, num nihil in his Decretis occurreret, quod moribus Regni, Juribusque Regiis, vel Ecclesiæ Gallicanæ Libertatibus & Privilegiis contrariaretur, & per quæ ipsius Regni vel Ecclesiæ tranquillitas turbari posset.

Prætereà constat, Clerum non dubitasse, quin ea esset penes Regem auctoritas, publicationi & receptioni Concilii eam adjiciendi moderationem & restrictionem, ut prædicta Jura in omnibus salva manerent: qualem cautionem in receptione ejusdem Concilii Principes Belgii pro conservandis suis & Vasallorum Juribus, & Ecclesiarum Privilegiis adjecisse supra notatum est.

Legitur enim quòd Episcopi deputati ex parte Cleri Gallicani congregati Parisiis anno 1585. ad postulandam apud Regem publicationem Concilii, habuerint in mandatis, ut eam solummodò peterent cum hac restrictione: *Salvis Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ & exemptionibus Ecclesiarum Cathedralium.*

Rursùs easdem instantias reiterans Clerus Gallicanus anno 1596. ipsam publicationem non nisi salvis Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ & Juribus Regiis postulavit.

Quinimò & ipsi Romani Pontifices nequaquàm improbarunt, Decreta Concilii ita moderari, eorumque receptionem cum eâ fieri moderatione, ut inveteratæ consuetudines, receptaque Privilegia & Jura non invertrerentur, ne aliàs ipsa Provinciarum & Regnorum tranquillitas turbaretur, & ita ipsa Decreta interdum plus suâ novitate nocerent, quàm utilitate prodessent.

Idipsum sat ostendit Clemens VIII. qui, sequutus exemplum suorum Prædecessorum, fortiter publicationem Concilii apud Henricum IV. Regem Galliarum sollicitavit, & cùm Rex vehementer desideraret per Pontificem absolvi à Censurâ, quâ per Sixtum V. ob professionem Hæresis fuerat innodatus, non dubitavit Pontifex inter conditiones, sub quibus ipsam absolutionem impertiebatur, requirere ipsam Concilii Tridentini publicationem, quam & Litteris in formâ Brevis ipsius absolutionis inseruit, cum hac tamen notandâ Clausulâ: *Exceptis, si quæ essent, quæ Regni tranquillitatem turbare possent*, quâ manifestè ostendit Pontifex Regi eam permitti libertatem & auctoritatem, ut, si quid in Decretis illis occurrat, quod Regni tranquillitatem turbare posset, pro eâ parte Decreta non reciperentur, aut sub eâ moderatione publicarentur, ut tranquillitas Regni salva maneret.

Hæc eadem enarrat Petrus De Marca *lib. 2. De Concord. Sacerd. & Imp. cap. 17. num. 6.* monetque Decreta quidem fidei in Galliâ esse admissa, " sed Decre» ta (inquit) quæ disciplinam respiciunt, non ser» vantur in Galliâ, *quia Lege Principis destituuntur*, » quamvis præcipua capita, quæ Gallicanæ Ecclesiæ » receptos mores, & Jura antiqua non infringunt, » comprehensa sint Constitutionibus Regiis, quæ hac » de re variis temporibus editæ sunt.

Deinde postquàm retulit, quòd " frequentissimè » totius Cleri Gallicani Conventus Concilii Tridenti» ni Promulgationem à Regibus libellis supplicibus » postulaverit ea lege, ut imperio suo ea capita exci» perent, quæ moribus Regni, id est, Libertatibus » Ecclesiæ Gallicanæ adversarentur," observat quòd horum " desideriis Principes, toto hoc negotio sæpè » in Consilium prudentissimorum virorum relato, se » accommodare non potuerint," subjungens: " Quòd » non ita interpretari oportet, ac si contumaci animo » ejus Concilii communionem respuerent, quam in » negotiis fidei sanctissimè colunt, quin potiùs eam » sententiam amplexi sunt, studio tuendæ Libertatis » Ecclesiæ Gallicanæ, quæ in quamplurimis Capiti» bus hujus Concilii Decretis pessumdatur. Eam perni» ciem non admissis Synodi Constitutis amoliri tutius » esse duxerunt, quàm receptæ semel auctoritati, quæ » pondere suo delicata ingenia premere posset, exce» ptionibus quibusdam Jura Gallici Imperii subducere.

PARS QUARTA.

DE USU PLACITI REGII SUPER DECRETIS, quibus Libri proscribuntur.

CAPUT PRIMUM.

Ostenditur scopum Placiti Regii etiam obtinere quoad Decreta Romana, quibus lectio Librorum interdicitur.

§. I.

Forma hodierna Curiæ Romanæ in decernendis & concipiendis Decretis, quibus Libri proscribuntur, evincit usum Placiti, inspecto ejus scopo, meritò ad hæc Decreta extendi.

DECRETA prohibitoria librorum plerumque conduntur vel in Congregatione Cardinalium *S. Officii* sive Inquisitionis contra Hæreticam pravitatem, vel in Congregatione Cardinalium, quæ *Indicis* vocatur, raròverò extra has Congregationes sub nomine Pontificis & immediatè à Pontifice prodeunt.

Sed sive à Congregatione Cardinalium, sive à Pontifice proficiscantur hæc Decreta, præcipuè illa concipiuntur ex sententiâ Theologorum, quibus examen librorum, eorumque censura committi solet.

Dum enim libri quasi perniciosi ad Congregationem Cardinalium vel summum Pontificem deferuntur, solet eorum examen Theologis quibusdam, quos *Consultores* vel Qualificatores vocant, committi.

Hi autem Theologi, facto examine, Judicium suum depromunt in Congregatione Cardinalium, interdum præsente, frequentiùs tamen absente ipso Pontifice, atque ex votis Theologorum soliti sunt ipsi Cardinales ad prohibitionem librorum sine ulteriori examine vota sua depromere, & si Pontifex præsens fuerit, ipse se

se votis Cardinalium conformare consuevit.

Et quidem in Congregatione, quæ *Indicis* vocatur, Pontifex nunquàm intervenit, sed soli Cardinales cum Præfecto Congregationis, auditis Theologorum suffragiis Decretum prohibitionis sive relationis librorum in Indicem concipiunt, illudque postmodùm, antequàm publicetur, Pontifici exhibetur, qui illud sine novo examine probare consuevit.

Congregationi verò *S. Officii*, quæ habetur ferià 3. & 4. similiter Pontifex non intervenit, solique Cardinales super prohibitione librorum ex votis Theologorum, quibus examen commissum fuerat, resolvunt, nullasque partes in his Decretis solet habere Pontifex, nisi quòd ipse Assessor *S. Officii* eodem die post meridiem Decreta Congregationis Pontifici referat, & summariè exponat.

Congregationi verò *S. Officii*, quæ habetur feria 5. in Palatio Apostolico intervenire quidem solet summus Pontifex, sed ex votis Cardinalium negotia concludere consuevit.

Cùm verò Cardinales rarissimè per se libros proscribendos legant, & examinent, sed relationi Theologorum, aut ad summum alicujus Cardinalis, qui forsan ad examen libri fuisset deputatus, se in suis votis conforment, quacunque formâ Decreta à Congregatione *Indicis* vel *S. Officii* prodeant, illa non tam Pontifici aut Cardinalibus, quàm ipsis Theologis, quibus eorum examen & qualificationem Congregatio Cardinalium vel Pontifex commisit, adscribenda sunt, sive eorum potissimùm judicio & relationi innituntur.

Quinimò tametsi Decreta immediatè à Pontifice procedant, nihilominùs ea ex relatione Theologorum, & subinde aliquorum Cardinalium, quibus à Pontifice librorum revisio committitur, dependent.

Scitur enim quòd nec soleat nec possit Pontifex pluribus altioribus negotiis distractus, lectioni & accurato librorum examini per se intendere, quin & plures ad censuram deferuntur eo conscripti idiomate, cujus vel nullam vel modicam notitiam Pontifices frequenter habent, ut libri Hispanico, Polonico, Germanico, &c. idiomate conscripti.

Itaque omnis penè illa è Curiâ Romanâ procedens librorum proscriptio ex paucorum Theologorum signanter Regularium, vel ad summum aliquorum (quod tamen rariùs contingit) Cardinalium, judicio & relatione dependet.

Neque Pontifex ullas in his proscriptionibus partes habere consuevit, nisi ad summum quòd subinde Ipse & Theologorum & Cardinalium personaliter relationes audiat, & ex ipsorum relatione Judicium suum super hac prohibitione formet.

Quam facilè autem sub & obreptitiè Judicium formetur, quando ex aliorum relatione illud depromitur, nemo non videt.

Præsertim dum agitur de negotiis, in quibus præventio, ignorantia, & error frequenter admodùm dominantur.

Quis enim nescit, quàm frequentes soleant esse Theologorum in materiâ Doctrinæ, signanter Regularium, qui præ reliquis Theologis magis tenaciter Magistris suis adhærescunt, in suis opinionibus præventiones, & quanto zelo & ardore, Scholæ suæ opiniones ut fidei penè articulos propugnent, & contrarias aliorum Theologorum opiniones ut hæreticas, scandalosas vel erroneas palam rejiciant.

Plures insuper reperiri scitur, qui quidquid à Scholasticorum, quorum lectioni assueverunt, opinione recedit, mox ut novitatem noxiam reputant.

Denique nihil penè faciliùs, quàm similium Theologorum animos prævenire contra libros, qui potentiores nanciscuntur Adversarios.

Quæ omnia evincunt, nihil mirum esse, si similia Curiæ Romanæ Decreta, hujusmodi relationi Theologorum innixa, sub & obreptitiè à Pontifice vel Congregatione Cardinalium impetrentur, possitque hoc ex capite eorum publicatio & executio in publica commoda impingere, ut propterea & his meritò invigilent, qui publicis his incommodis avertendis intendere debent.

Insuper constans est hodiernus Curiæ Romanæ Stylus in formandis Decretis, quibus libri proscribuntur, nullum specialem errorem exprimere vel designare, qui prohibitioni locum dare potuisset.

Ex hoc prohibendi modo natum est fieri, ut inter Doctores ac signanter Theologos frequenter acerrima excitentur dissidia, dum inter hos disceptatur, quæ in hisce libris Doctrina Romanis displicuerit.

Ut proinde hoc ex capite contingere possit, ut ex similis Decreti publicatione & receptione plus incommodi, quàm ex libri illius lectione timendum sit, ideòque ad præcavenda hæc Theologorum dissidia executionem similis Decreti Regiâ auctoritate suspendi publica Reipublicæ utilitas suadeat.

Hinc rursùs patet, super his Decretis meritò requiri Placitum Regium, inspecto ejus scopo.

Accedit quòd hisce Decretis contra legentes vel retinentes libros per hæc Decreta proscriptos Censuræ aliæque pœnæ decernantur, nec non inserantur frequenter Clausulæ, quæ moribus & Privilegiis Provinciarum contrariantur, nec sine periculo turbationis admitti possent, uti ex dicendis patebit.

Ex quibus patet scopum Placiti Regii, nimirùm avertere incommoda, quæ Reipublicæ & Ecclesiæ ex præcipiti Decretorum publicatione imminent, etiam in hisce Decretis obtinere.

§. 2.

Exponitur alius modus quo idem contingere potest.

INter causas, ob quas contingit Decreta Romana nonnunquàm in publica commoda impingere, & illa notari potest, quòd " lumen Spiritûs Sancti (verba sunt Authoris Tractatûs De Libertatibus Ecclesiæ » Gallicanæ, qui ex professo authoritatem Pontificiam » contra quatuor Articulos Gallicanos tuetur) non » perpetuò Pontifici hypocritarum fraudes, Aulicorum adulationes, improborum mendacia detegat; » non adversùs Ambitiosorum importunitates, Magnatum preces, suspecta Officialium Consilia immotum servet: " quidni & hac de causâ ipsa Decreta, quibus libri proscribuntur, in publica commoda nonnunquàm impingant?

Nam & in eliciendis & procurandis hisce Decretis non rarò se hypocritarum fraudes immiscent, quibus procurent & extorqueant proscriptionem librorum & scriptorum, quibus eorum hypocrisis, & artificia sub pallio Religionis nonnunquàm ad turpem quæstum composita, detecta & improbata vident.

Nec minùs timenda hîc improborum mendacia adversùs scripta, quibus eorum vitia & crimina, ac improba vivendi ratio arguuntur, exsufflanturque palpantia Casuistarum Commenta, quibus vitia, & licentiosa vivendi ratio indulgentur.

Evidens est, & in his impetrandis Decretis plurimum posse valere Ambitiosorum importunitates, Magnatum seu Potentium preces, ubi conspiciunt scripta suis prætensionibus & prætensis Juribus & opinionibus contraria, præsertim cùm librorum proscriptio plurimùm dependere soleat à Theologorum, ad examen eorum deputatorum, Judicio & relatione.

Quàm difficilè autem sit, hujusmodi Theologos contra potentum importunitates & preces immotos servari, nemo ignorat.

Quid de Officialium suspectis Consiliis non metuendum, adversùs libros & scripta, quibus eorum abusus & excessus deteguntur & palàm redarguuntur?

Sed nihil adeò in librorum proscriptionem influere

re natum est, quàm Aulicorum adulationes.

Scitur enim quantoperè per Aulicorum adulationes Jurisdictio & Immunitas Ecclesiastica, & notanter authoritas Romani Pontificis suprà modum extollatur, & quàm sollicitè invigilent hi Adulatores, ne quidquam evulgetur, quod suis de Jurisdictione & Immunitate Ecclesiasticâ, ac authoritate Pontificia conceptis opinionibus contrarietur.

Et sanè constat, per has Aulicorum adulationes tandem factum esse, ut plurima circa Jurisdictionem & Immunitatem Ecclesiasticam, authoritatem Pontificis Romani super temporalia Regum & Principum, circa potestatem disponendi de Beneficiis, derogandi Juri Patronatûs etiam Laicorum, aliaque similia, Romanis Pontificibus, eorumque Ministris & Curialibus persuasa sint, quæ moribus & Juribus Provinciarum omninò contrariantur, nec sine summâ Ecclesiæ & Reipublicæ perturbatione admitti possent.

Et tamen ut has suas prætensiones amplius stabiliat Curia Romana, nihil frequentius, magisque obvium, quàm passim, generatim & indifferenter proscribi, & in Indicem librorum prohibitorum referri quoscunque libros, quibus adstruuntur consuetudines, Privilegia & Statuta Provinciarum, nec non Jura Principum, Vasallorum; vel etiam Episcoporum, quæ circa Immunitatem & Jurisdictionem Ecclesiasticam nec non authoritatem Pontificiam præconceptis Curiæ Romanæ opinionibus vel in speciem adversari ipsis videntur.

Scribit Franciscus Salgado De Supplicat. ad Sanctiss. *parte* 2. *cap.* 38. *num.* 141. jam pridem advertisse Reges Catholicos, quòd " libri Catholicorum Regnorum » Hispaniæ tractantes ac fundantes Regis Jurisdictio» nem & Regalia, maximè in rebus Ecclesiasticis ob » id solum soleant integraliter, in Curiâ Romanâ pro» hiberi & vetari, & ad hoc Brevia Apostolica trans» ferri ad supremam Inquisitionem Hispaniæ publi» canda.

Notat autem idem Author, quòd "Rex huic *violen» tia* suis Juribus Regalibus & sibi ipsi illatæ occurrat, » agnoscens hanc prohibitionem duntaxat tendere ad » infringenda sua Jura, nec non in grave & intolera» bile præjudicium suorum.

Et ulteriùs monet idem Author, quòd Rex Catholicus ad occurrendum hujusmodi violentiis, & ne per similem prohibitionem Jura sua infirmentur, ejusmodi Rescripta juxta morem in Regnis Hispaniarum usitatum *penes se retineat*, sive executionem non permittat, quod idem est, ac si juxta Stylum & Praxim Belgii executio suspenderetur ob defectum Placiti Regii.

Inter probationes Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ *cap.* 10. *num.* 11. legitur discursus, quem nominatissimus ille Regis Christianissimi Advocatus Dominicus Talon pronuntiavit coram Concilio Regio occasione cujusdam Decreti à Congregatione Cardinalium *S. Officii* seu Inquisitionis emanati, quod Nuntius Apostolicus apud Regem Christianissimum residens miserat Archiepiscopo Parisiensi, aliisque Episcopis per suas respectivè Diœceses publicandum, ubi concludit dictus Advocatus Regius ad cassationem prædictæ transmissionis & interdictionem publicationis ejusdem Decreti.

Inter cætera autem suæ conclusionis fundamenta observandum monuit, quòd per Congregationem *S. Officii* conficiatur Index prohibitorius & expurgatorius librorum, qui quotidiè accipit augmentum, atque per hanc Congregationem quondam proscripta fuerint Arresta Parlamenti contra Joannem Chastel, Opera Præsidis Thuani, Libertates Ecclesiæ Gallicanæ, aliique libri concernentes personam Regis, Regiamve Jurisdictionem.

Similiter Concilium Brabantiæ in suâ Consultâ de 17. Decembris 1657. ad Archiducem Leopoldum tunc temporis Belgii Gubernatorem, inter alia incommoda, quæ ex publicatione Bullarum & Decretorum Curiæ Romanæ sine prævio Regio Placito hisce Provinciis obvenire possent, notare non omisit, quòd si liberum sit Archiepiscopo vel Internuntio publicare sine prævio Placito Regio quodcumque Decretum Curiæ Romanæ proscribens libros aut impressa; nihil ipsos remorabitur publicare simile Decretum, quo Pontifex proscribet & interdicet Suæ Catholicæ Majestatis Edicta, vel libros seu scripta, quibus Jura Suæ Majestatis & suorum Vasallorum adstruuntur.

Et ut asserta exemplo confirment, notant quod à quatuor circiter annis facta & impressa fuerit quædam Deductio sub titulo: *Jus Belgarum circa Bullarum receptionem*, nullum tangens fidei aut Dogmatis articulum, sed unicè adstruens Jus Suæ Catholicæ Majestatis non admittendi publicationem seu executionem Bullarum sine prævio examine & Placito. Et hoc scriptum (inquiunt) unà cum altero ejusdem naturæ (*Defensio Belgarum contra evocationes & peregrina Judicia*) licet fundatum super Suæ Majestatis Edictis & solemnibus promissionibus, quas in suo læto Introitu, interposito juramento, Rex facere consuevit, etiam Pontificio Decreto proscriptum fuit. Integra hæc Consulta exhibetur in Appendice sub *litt. Q.*

Et profectò has querelas fundatissimas agnoscet, quicunque attenderit, quantoperè hæc librorum proscriptio Juribus Regis, & Vasallorum, nec non inveteratis Provinciarum moribus & Privilegiis queat obesse, ac etiam Ecclesiæ & Reipublicæ pacem & tranquillitatem turbare.

Neque enim fas est dubitare, quin hac librorum proscriptione contingat, Jura Principum, Vasallorum & Provinciarum non parùm infirmari, præsertim apud vulgus, cùm intelligit libros tanquàm perniciosos, imò ut hæreticos proscribi vel eo solo titulo, quòd in illis Jura illa, & Provinciarum Consuetudines & Privilegia asserantur.

Ulteriùs, abusus cum summo religionis nocumento quodammodò stabiliuntur, ubi libri hos abusus detegentes & arguentes, ut noxii in Indicem librorum prohibitorum relati conspiciuntur.

Quin & per facilem nimis librorum proscriptionem, Potentiorum importunis sollicitationibus nonnunquàm extortam, dissidia inter Theologos & Principis subditos cum pacis & tranquillitatis noxiâ perturbatione excitantur.

Cùm igitur non uno ex capite librorum proscriptio in publica commoda impingere possit, quidni usus Placiti ad eam se extendat, quandoquidem (ut sæpiùs dictum fuit) hic usus non tendat nisi ad præcavenda incommoda, quæ ex præcipiti Decretorum seu Bullarum Curiæ Romanæ publicatione in Rempublicam seu Civilem, seu Ecclesiasticam induci possent.

§. 3.

Contingere potest, ut similia Decreta etiam justa ob certas circumstantias, non expediat in certis Provinciis publicari.

QUemadmodum contingere potest, ut Lex aliqua uni Provinciæ esset admodùm conveniens, quæ in alia tamen Provinciâ plus scandali & turbationis, quàm utilitatis adferret (uti suprà notatum fuit) similiter contingere potest, ut prohibitio quorundam librorum meritò fieret in certâ Provinciâ, aut Natione, quæ non similiter in aliis Provinciis conveniret, quod non uno ex capite evenire potest.

Certum imprimis est, expressiones aliquas posse esse nocivas apud populum minùs in fide Catholicâ aut Religione instructum, aut hæreticis permixtum, quæ nequaquàm offenderent populum meliùs instructum, vel nullam cum hæreticis communionem habentem, adeòque librum aliquem ob hujusmodi expressiones esse uno in loco prohibendum, & non in alio, idem esto de tempore Judicium.

Ad-

Adhæc contingere subinde potest, ut liber aliquis in certâ Provinciâ aut Diœcesi à Pastoribus & animarum Directoribus tanquam pius & instructioni populi conveniens fuerit commendatus, & vicissim à populo avidè receptus, & sine offensione lectus, vel etiam à viris spectatæ doctrinæ & magnæ apud populum auctoritatis probatus: Quis porrò ambigat, quin hujusmodi circumstantiis concurrentibus fieri subinde possit, ut libri illius prohibitio in tali loco non conveniret, tametsi alio in loco non esset improbanda?

Quid enim si liber ille revera quidem obscuriores quasdam contineat expressiones, aut etiam leviores aliquos errores, ita ut ex ejus lectione aliquod erroris periculum populo imminere posset, ideòque sepositis particularibus circumstantiis, meritò prohiberetur; sed si periculum ex hujusmodi obscurioribus expressionibus, aut levioribus erroribus populo imminens conferatur cum scandalo, quod ob particulares circumstantias concurrentes ex libri illius prohibitione in tali loco imminet, fieri potest, ut periculum ex lectione istius libri imminens nullatenùs æquiparari queat scandalo ex prohibitione ejusdem orituro: Ideoque convenientius foret à prohibitione supersedere, ipsorumque Pastorum curæ permittere, ut obscuriores expressiones populo clariùs exponant.

Facilè quippè contingeret, ut ob libri hujusmodi prohibitionem populus de Pastorum, qui librum illum commendarunt, sinceritate vacillare inciperet, atque suspecta habere, quæ de articulis fidei, aut morum præceptis à Pastoribus audivit, quod malum multo gravius, atque populo nocentius subindè esse posse, quam periculum erroris, quod ex lectione illius libri populo esset metuendum, dubitari nequit.

Meritò proinde apud Auditoria Regia vel hoc solo titulo examinantur similia Rescripta, ut perspiciatur, idque, si visum fuerit, consultis Episcopis & Pastoribus, aut etiam Academiis, num similium librorum proscriptionem hic & nunc conveniat executioni mandari, & utrùm forsan ex illius executione non plus incommodi quàm commodi sit metuendum?

CAPUT II.

Adstruitur usus Placiti super Decretis, quibus libri proscribuntur, ex iis, quæ contigerunt in publicatione & receptione Indicis librorum prohibitorum vulgò Tridentini.

§. 1.

Exponitur quid circa hunc Indicem actum sit in Concilio Tridentino.

POSTQUAM Synodus Tridentina rursùs post decem circiter annorum suspensionem resumpta fuit sub Pio IV. Pontifice, habita fuit Congregatio Patrum die 26. Januarii 1562. "in quâ per » Præsides Concilii inter alia propositum fuit, ut libri » à diversis Authoribus post Hæreses natas editi unà » cum Catholicorum contra eos Censuris examinarentur, quo Synodus, quid habeat super illis decernendum, statuat.

Super hoc articulo variæ fuêre Patrum Sententiæ, ac tandem, plerisque consentientibus, conclusum fuit, ut aliquibus conficiendi Indicis cura demandaretur, quorum delectus ipsis Concilii Præsidibus commissus fuit, per quos delecti fuêre octodecim Patres, qui huic operi intenderent.

Hanc Patrum resolutionem edito Decreto Synodus Tridentina publicavit *Sess.* 18. declaravitque Synodum censuisse, ut delecti ad hanc disquisitionem Patres de Censuris librisque quid facto opus esset, diligenter considerarent, atque etiam ad eandem Sanctam Synodum suo tempore referrent, quo faciliùs » ipsa possit varias & peregrinas Doctrinas tanquam » zizania à Christianæ veritatis tritico separare, deque his commodiùs deliberare & statuere, quæ ad » scrupulum ex complurium animis eximendum, & » tollendas multarum querelarum causas magis opportuna videbuntur.

Post hunc Patrum delectum, & publicatum hoc Decretum, nihil de hoc Indicis negotio in Concilio ulteriùs actum legitur usque ad illum diem, quo finis Concilio impositus fuit, quando inter alia etiam Decretum Patribus prælectum & ab ipsis approbatum fuit, in quo, relatis priùs quæ *Sess.* 18. decreta erant, subditur: "Audiens nunc (Synodus) huic operi ab iis » (quibus opus conficiendi Indicis fuerat demandatum) extremam manum impositam esse, nec tamen » ob Librorum varietatem & multitudinem possit distinctè & commodè à Sancta Synodo dijudicari, præcepit, ut quidquid ab illis præstitum est, Sanctissimo » Romano Pontifici exhibeatur, ut ejus Judicio & authoritate terminetur & evulgetur.

§. 2.

Quid circa Indicem vulgò Tridentinum factum fuerit per Pium IV. Papam?

CONformiter ad Decretum in fine Synodi Tridentinæ super conficiendo Indice evulgatum, quo cura illius perficiendi committebatur Pontifici, mox à solutâ Synodo Index librorum à delectis Patribus confectus Pio IV. Pontifici oblatus fuit, uti ipse testatur in Brevi, quod incipit: *Dominici gregis*, additque quòd eum doctissimis probatissimisque Prælatis accuratissimè legendum examinandumque tradiderit, ipseque etiam legerit.

Tandem post hoc examen institutum Index hic completus & absolutus fuit, divisusque in tres Classes, in quarum primâ non libri, sed nomina Authorum exprimuntur, ut omnes intelligerent, *eorum scripta non edita solùm, sed edenda etiam esse prohibita*, ut monet Franciscus Foretius ex Ordine S. Dominici deputationis Tridentinæ ad conficiendum Indicem Secretarius in Præfatione Indici præfixâ.

In secundâ Classe referuntur Libri, "qui propter » Doctrinam non sanam aut suspectam, aut quæ offensionem etiam in moribus fidelibus adferre potest, » rejiciuntur, etiamsi Authores, à quibus prodiêre, » ab Ecclesiâ nunquam desciverint.

Tertia "eos Libros complectitur, qui sine scriptoris nomine exiêrunt in vulgus, & Doctrinam continent, quam Ecclesia Romana tanquàm Catholicæ » fidei aut morum integritati contrariam, refutandam » ac refellendam esse decernit.

Hunc Indicem, subjectis quibusdam Regulis (quas *Indicis* vocamus) Pius IV. evulgavit & solemniter publicavit editâ prædictâ Bullâ in forma Brevis, quâ præcipit, hunc Indicem cum adjunctis Regulis ab omnibus suscipi & observari cum inflictione & comminatione gravissimarum pœnarum & Censurarum in legentes aut retinentes quoscunque libros in hoc Indice contentos, declarans, quòd hæc prohibitio post tres menses à factâ Romæ publicatione & affixione omnes ita obligabit, *ac si ipsimet hæ Litteræ editæ, lectæque fuissent.* Hæc Bulla habetur in Bullario inter Constitutiones hujus Pontificis sub *num.* 77.

§. 3.

Prædictus Index Romanus vulgò Tridentinus, nec in Belgio, nec in Hispaniâ simpliciter receptus fuit.

QUemadmodùm Decreta Concilii Tridentini signanter circa Reformationem in Belgio non leguntur publicata, nisi postquàm Regiâ authoritate fuissent

sent revisa, ac tum demùm publicatio eorum facta cum eâ cautione, quâ inveterata Provinciarum Privilegia & consuetudines, atque ipsa Jura Regiæ Majestatis in omnibus intacta servarentur, uti *parte 3. cap. 2. §. 2.* latiùs fuit expositum: Ita Index Librorum jussu Concilii Tridentini per Pium IV. absolutus & evulgatus, ut §. præcedenti expositum est, nequaquàm hîc in Belgio simpliciter receptus fuit, aut vigore publicationis Romæ factæ obligandi hîc vim obtinuit, sed non minùs quàm ipsa Concilii Tridentini Decreta, examinari & revideri Regiâ authoritate jussus est.

Cùm enim in prædicto Indice Librorum prohibitorum permulti Libri in omni facultate scientiâque comperti essent, qui aliàs castigati, & à zizaniis impuræ doctrinæ opinionumque emendati, deinceps bonâ sui parte utiliter & cum fructu legi posse viderentur, & quorum hîc in Belgio erat Exemplarium copia: Dux Albanus Belgii Gubernator jussit, nomine Philippi II. Regis Hispaniarum, Libros hos, licet per Indicem Romanum proscriptos conservari, solis Hæresiarcharum operibus incendio abolitis.

Ne forsan tamen horum Librorum lectione quisquam infici posset, studio Orthodoxæ fidei conservandæ, jussit idem Princeps ex Canone & Ordine ad eam rem instituto Decretorum & Catalogorum Sacrosancti Concilii Tridentini prædictorum Librorum lectionem & recognitionem inter Prælatos, Academias, & viros eruditos suarum Provinciarum distribui, ut singuli in partibus ejus sibi creditis summâ ope & alacri studio ita versentur, quo ista Librorum prædictorum expurgatio commodiùs breviùsque procedat & adimpleatur.

Postquàm autem Indices documentaque expurgationi & correctioni Librorum subservientia per Academias, aliosque viros doctos confecta ad manus Regias pervenissent, Antverpiæ Collegium Censorum ipse Princeps instituit, cui ex Ordine Ecclesiastico præfuit quidam Episcopus, & nomine Regio præfuit famosissimus ille Theologus Arias Montanus.

Hi verò Censores maturo consilio & diligentiâ libros in prædictis Catalogis contentos excusserunt, collatisque locis per priores Censores annotatis cum Exemplaribus, confecerunt ex eâ re convenientem censuram, & librum conscripserunt hoc titulo: *Index Expurgatorius.*

Hic Index expurgatorius tandem anno 1570. absolutus, per speciale Diploma Regis Philippi II. probatus & ejus authoritate imprimi jussus fuit.

In hoc autem Indice expurgatorio plures Libri per Indicem Romanum simpliciter proscripti, vel nullâ, vel aliquâ adhibitâ expurgatione vel castigatione legi posse declarantur.

Et ut plures omittamus, sufficiet notare ab his delectis viris Opera Caroli Molinæi (cujus nomen in primâ Classe Indicis Tridentini sive Romani fuerat simpliciter sine ullius operis designatione expressum, quo significabatur non edita tantùm, sed & edenda ejus opera esse proscripta) non revisa duntaxat fuisse, sed plura post factam revisionem vel nullâ vel modicâ additâ expurgatione legi permissa.

De Commentario in Consuetudines Parisienses dicitur: *In hoc opere nihil est, quod Hæresim sapiat, quapropter admittitur.* De ejus Tractatibus De Donatione & inofficioso Testamento: *Nihil habent, quod Religioni adversatur, aut pias aures offendere possit, quapropter admittitur.* Idipsum de aliis nonnullis ejus operibus judicatum fuit.

Quis verò credat, quòd præstantissimi illi viri, quibus præsidebat Arias Montanus, qui & ipse Concilio Tridentino interfuerat, talia contra Indicem Romanum & Bullam Pontificiam vel solùm cogitassent attentare, si existimassent per solam publicationem Romæ factam Belgas fuisse obstrictos.

Evincunt quoque, quæ circa Indicem Romanum hîc in Belgio contigisse retulimus, Principem ejusque Ministros non dubitasse, quin hic Index non minùs præviè ante ejus in Belgio receptionem examini & revisioni subjaceret, quàm ipsius Concilii Tridentini Decreta Reformationis, ut nimirùm hujus quoque Indicis publicatio & executio cujusque Provinciæ moribus & utilitatibus accommodaretur.

Similiter ex Indice expurgatorio Gasparis Quiroga Cardinalis & Archiepiscopi Toletani Hispanici Generalis Inquisitoris jussu edito sub finem seculi decimi sexti & Salmuri 1601. impresso constat, nec in Hispaniâ prædictum Indicem Romanum vulgò Tridentinum in omni suo rigore fuisse receptum, quandoquidem etiam inter alia, prædicta Caroli Molinæi Opera, quædam, nullâ notatâ expurgatione, alia aliquâ expurgatione notatâ legi & retineri permittantur.

§. 4.

Bulla Clementis VIII. proscribens de novo Opera Caroli Molinæi nec in Belgio, nec in Galliâ obligare credita est.

INtelligens Romana Curia Opera Molinæi Curiæ illi supra modum exosa sub modicis expurgationibus fuisse per Censores positivè permissa, atque ita passim omnium Jurisconsultorum & aliorum manibus teri, & in magno pretio haberi, speciali Bullâ omnia ejus Opera licet expurgata Clemens VIII. judicavit sub gravissimis pœnis & Censuris proscribenda.

Prodiit hæc Bulla 21. Augusti 1602. incipiens: *Apostolicæ Sedis, quâ motu proprio & ex certâ scientiâ* (ut loquitur) *ac maturâ deliberatione hac perpetuò valiturâ Constitutione, omnia & quæcunque prædicti Caroli Molinæi tanquam hominis impii & hæretici Opera perpetuò damnat, reprobat, interdicit, & anathematizat; nec non lectionem eorundem & retentionem universis Christi fidelibus cujuscunque statûs & conditionis, licet de illis specialis & individua mentio habenda foret, sub pœnâ excommunicationis latæ sententiæ, aliisque Censuris & pœnis in Indice Librorum prohibitorum contentis, ac etiam suspicionis ipsius hæresis, quantumvis Scripta, Opera & Commentaria ipsa jam quovis modo fuisse* EXPURGATA *prætendant, districtè perpetuò interdicit & prohibet.*

Et prætereà omnes & quascunque licentias quibusvis personis, tam ab Ordinariis locorum, quàm etiam ab ipsis Cardinalibus super dicto Indice deputatis, ac supremis S. Universalis Inquisitionis contra Hæreticam pravitatem Inquisitoribus, ac à Nobis (ait) *& Apostolicâ Sede quomodolibet concessas legendi & retinendi libros ejusdem Caroli Molinæi etiam sub alio nomine inscriptos vel expurgatos, cùm non aliter quàm igne expurgari possint, revocat, cassat, & annullat.*

Ulteriùs inhibet omnibus & singulis supradictis, ne de cætero hujusmodi licentias cuiquam concedant vel impertiantur.

Quinimò (ait) *omnem facultatem concedendi hujusmodi licentias retinendi vel legendi Opera hujus impii Authoris ex quacunque causâ & sub quovis prætextu & colore, quibuscunque personis quavis auctoritate etiam Apostolicâ suffultis, & quâcunque dignitate præditis, etiam ipsismet Cardinalibus super Indice Librorum prohibitorum deputatis, ac supremis Inquisitoribus prædictis adimimus, eamque Nobis & Successoribus nostris Romanis Pontificibus tantùm reservamus.*

Et quod amplius est, *cassat & ex nunc irritat quascunque licentias etiam à Nobis* (ait) *concessas, & à Successoribus nostris Romanis Pontificibus respectivè concedendas, quæ manu nostrâ, aut Successorum nostrorum prædictorum subscriptæ non fuerint.*

Hinc invaluit modernus Stylus Congregationis Sancti Officii sive Inquisitionis, ut in Litteris, quibus ab hac Congregatione conceditur licentia legendi libros prohibitos, quantumvis perniciosos, sem-

per

per inseratur hæc Clausula : *Exceptis Operibus Caroli Molinæi.*

Publicata fuit hæc Bulla Romæ 16. Augusti 1602. cum hac expressâ Clausulâ : *Ut præsentes ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, & in Acie Campi Floræ affixæ & publicatæ omnes ita arctent ac afficiant, periudè ac si omnibus & singulis intimatæ fuissent.*

Verùm nec ob hanc Bullam, ejusque Romæ factam publicationem existimarunt Belgæ, se hac positivâ Lege obstrictos, & in vim illius sibi Operum illius Authoris lectionem esse interdictam, multò minùs se ob hanc lectionem aut Operum retentionem incurrere Censuras, aliasve pœnas in hac Bullâ contra legentes aut retinentes Molinæi Opera comminatas.

Notorium enim est, uti etiam rectè advertit Bertrandus Loth in suis Resolutionibus Belgicis *Tract.* 13. *quæst.* 2. *art.* 7. quòd omnes Jurisconsulti utantur " illo Authore familiarissimè, ita ut sit frequentior inter Practicos & tritior quàm Baldus & Bartolus, quem extollunt tanquàm profundissimum Juristam, & omninò sibi necessarium deprædicant, ita ut nullus insignis Practicus aut Advocatus carere possit, maximè in Arthesiâ propter scripta illius Authoris subtilissima ad Consuetudines Parisienses, quæ similes sunt Consuetudinibus Arthesiæ.

Observat insuper Bertrandus, quòd " extra Belgium etiam in Foris & Curiis celebris sit ille Author, & omnium manibus teratur, videntibus & non contradicentibus Episcopis.

Monet quoque prædictus Author, hanc Bullam Clementis VIII. teste Zypæo in Jure Novo, hîc in Belgio non esse promulgatam, & consequenter hîc non obligare.

Quantoperè Molinæi Opera à Pragmaticis Galliæ æstimentur, quamque trita sit eorum quotidiana & hactenùs usitata lectio, probant, quotquot hactenus prodierunt, & quotidiè prodeunt Pragmaticorum illius Regni scripta in omni penè tam Juris Civilis, quàm Canonici materiâ.

Nihil verò magis operum illorum existimationem deprædicat, quàm elegans illa & exacta omnium Operum Caroli Molinæi nova Editio in quinque Voluminibus procurata præcipuè operâ Francisci Pinsonii junioris celeberrimi & signanter in materiâ Ecclesiasticâ apud Parisienses Advocati versatissimi, qui & notas admodùm eruditas & ad modernam praxim accommodatas adjecit Operibus Molinæi materiam Ecclesiasticam spectantibus, quæ quartum & quintum tomum Operum hujus Editionis conficiunt.

Evulgata fuit hæc Operum Editio Parisiis sumptibus Viduæ Damiani Foucault Regis & Urbis Typographi, cum expresso Privilegio Regis, ut vel hinc pateat, in Regno Galliæ Romanam proscriptionem nequaquam esse receptam, nec ullam illius rationem haberi.

Et sanè cùm juxtà septimam Regulam Indicis libri antiqui ab Ethnicis conscripti (in quibus plurima lasciva & obscœna occurrunt, & tractantur) propter sermonis elegantiam & proprietatem ab Inquisitoribus & ad Indicem librorum prohibitorum Deputatis permitti posse dicantur, hac solâ limitatione adjectâ, ut nulla ratione pueris prælegantur ; Quid mirum si Opera Caroli Molinæi ob summam in utroque Jure nec non in Patriis Consuetudinibus & moribus peritiam & eruditionem legi permittantur Jurisperitis, qui non exiguos ex hac lectione fructus carpere possunt, tametsi nonnulla hinc indè immisceantur, quæ cum Ecclesiæ Catholicæ Doctrinâ non omninò convenire videntur, quibus ne lector Catholicus inficiatur in suis notis Gabriel Dupineau, & Franciscus Pinsonius occurrunt.

Imò quicunque attenderit, quàm facilè & quàm profundè insigantur lasciva seu obscœna animis legentium præsertim Stylo elegantiori & acutiori expressa, haud difficulter agnoscet, plus periculi ex lectione Ethnicorum illorum Librorum ad subversionem morum imminere Adolescentibus, quàm Jurisperitis ex lectione Operum Molinæi immineat periculum deviandi ab Ecclesiæ Catholicæ Doctrinâ, tametsi hinc indè nonnulla occurrant, quæ sint *liberioris styli & quandoque sequioris Doctrinæ*, uti habet præfatio huic novæ Editioni Operum Molinæi præfixa.

CAPUT III.

Adstruitur usus Placiti ex iis, quæ contigerunt occasione proscriptionis Libri, cui titulus : *Augustinus* Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis.

§. I.

Exponitur quid actum sit occasione Decreti S. Congregationis Inquisitionis Romanæ de 1. Augusti 1641. quo dictus Liber proscriptus fuit.

INTER cætera, quæ usum Placiti super Decretis Libros proscribentibus adstruunt, & hisce in Provinciis usitatum probant, notabile admodum est, quod circa medium sæculi elapsi contigisse legitur circa Librum cui titulus : *Augustinus Cornelii Jansenii*, & Bullas ac Decreta, quæ ejus occasione sub Urbano VIII. & Innocentio X. emanarunt.

Hic Liber primùm evulgatus & impressus fuerat Lovanii anno 1640. & quamprimùm, tanquam qui ex professo tractaret materiam de Divinis Auxiliis, non obtenta licentia à S. Congregatione Cardinalium, prout à Sede Apostolicâ fuerat decretum, delatus & denuntiatus fuit Congregationi Cardinalium S. Officii sive Inquisitionis generalis, è quâ anno sequenti prodiit Decretum, quo hic liber proscribebatur, ejusque lectio interdicebatur.

Hoc Decretum, postquàm Romæ ritu consueto fuisset affixum & publicatum, Internuntius Bruxellis residens mox à recepto Exemplari copias ejusdem divulgari cœpit, cujus divulgationis à Procuratore Regio Generali Concilii Brabantiæ acceptâ notitiâ, libellum supplicem obtulit dicto Concilio contra hanc divulgationem, quo viso, Concilium publicationem hujus Decreti fieri provisionaliter interdixit, quoadusque Rex informatus foret, nùm revera prædictus liber Jansenii excitasset *grave scandalum & offensionem Ecclesiæ Catholicæ*, uti ipsum Decretum præferre videbatur.

Insuper Internuntius copiam prædicti Decreti communicaverat Universitati Lovaniensi, adjunctis suis Litteris, quibus hortabatur Universitatem, ut Decretum hoc cum debitâ reverentiâ reciperet, & observari juberet, unà significans, hunc librum ob id proscriptum, quòd tractaret ex professo de Auxiliis Divinis contra Mandata Sedis Apostolicæ. Integræ Litteræ exhibentur in Appendice sub *litt. D.*

Super his Litteris congregata Universitas 18. Septembris ejusdem anni 1641. resolvit, parendum quidem esse Bullis Pontificiis ; verùm antequam publicentur, è re fore, ut negotium communicetur cum Illustrissimo Archiepiscopo Mechliniensi, Conciliis Privato & Brabantiæ, cujus utriusque Concilii Privilegio dictus Jansenii liber editus erat.

Cùm igitur intellexisset Procurator Generalis, Internuntium etiam ipsi Universitati Copiam hujus Decreti communicasse, ut per Universitatem reciperetur, indilatè obtulit alterum libellum supplicem Concilio Brabantiæ, in quo conquerebatur, Internuntium sine prævio Principis Placito hoc Decretum publicasse, & adjuncto proprio Mandato illud recipi mandasse, concludens ut ea omnia per Internuntium attentata cassarentur, & irrita declararentur, quæ conclusio ei per Concilium fuit adjudicata.

Postquàm verò Pontifex Urbanus VIII. intellexisset

set Universitatem Lovaniensem Decretum Congregationis unà cum Mandato Internuntii transmissum non publicasse, sed Mandatum Internuntii unà cum ipso Decreto communicasse Concilio Brabantiæ, ipsumque Concilium ad instantiam Procuratoris Generalis per Internuntium acta cassasse & irrita declarasse, scripsit Breve ad Universitatem Lovaniensem, quo altè de hoc Universitatis procedendi modo conqueritur. Breve integrum exhibetur in Appendice Monumentorum sub *litt. E.*

Hoc Breve Universitati communicavit Internuntius adjunctis propriis ad eam Litteris, quibus Universitatem hortabatur, ut indilatè ipsum Decretum reciperet & publicaret.

His Litteris Pontificiis in formâ Brevis Universitati prælectis, eadem Universitas resolvit die 21. Martii 1642. Bullam seu Decretum S. Congregationis esse publicandum *per eos ad quos spectat.*

Cùm verò dubium esset, quid Facultates singulæ per eam Clausulam, *per eos ad quos spectat*, intellexissent, dilata fuit aliquantisper ipsa publicatio.

Intereà de his certior factus Procurator Regius libellum obtulit Concilio, exponens ad notitiam suam pervenisse, quòd, non obstante interdictione factâ, & intimatâ Domino Internuntio de non publicando prædicto Decreto S. Congregationis, Universitas per ipsum Internuntium nova Mandata recepisset continentia in effectu idem, quod prædictum Decretum, quódque ipsa Universitas resolvisset procedere ad publicationem ejusdem Decreti sine præviè obtentis Litteris Placiti, concludens, ut auctoritate Concilii interdiceretur Rectori & Universitati Lovaniensi procedere ad publicationem aut affixionem Bullarum vel Rescriptorum Sedis Apostolicæ, priusquàm ipsis constiterit de Litteris Placiti.

Super hoc libello resolvit Concilium, illum Universitati Lovaniensi per Litteras clausas esse communicandum, ut respondeat intra octiduum, interim eidem interdicendo procedere ad publicationem aut affixionem Bullarum, de quibus in dicto libello. Integer libellus unà cum Apostillâ exhibetur in Appendice Monumentorum sub *litt. F.*

Hac Concilii Brabantiæ interdictione Universitati intimatâ 26. Martii 1642. suspensa fuit supradicti Decreti publicatio, neque post-hac hujus Decreti S. Congregationis per Universitatem specialem publicationem factam reperimus.

§. 2.

Adstruitur idem Placiti usus ex iis, quæ acta sunt occasione Bullæ Urbani VIII. quæ incipit : In eminenti, *usque ad annum* 1647.

Cum viderent, qui Proscriptionem libri Cornelii Jansenii in Curiâ Romanâ sollicitaverant, ob multiplices oppositiones publicationem Decreti S. Congregationis obtineri hactenùs non potuisse, remedium efficacius impendere volentes sollicitarunt apud Urbanum VIII. ut per specialem Bullam ipsius Pontificis, Decretum hoc S. Congregationis confirmaretur, & innovaretur, ac de novo dictus liber, aliaque eò spectantia proscriberentur.

Prodiit itaque tandem hæc Bulla incipiens, *In eminenti*, & publicata fuit Romæ 19. Junii 1643. quâ imprimis renovantur Constitutiones Pii V. & Gregorii XIII. quibus damnabantur nonnullæ Theologorum Sententiæ & Opiniones, nec non confirmatur & renovatur jam dictum Decretum Congregationis S. Officii contra librum Cornelii Jansenii, aliaque nonnulla ad damnationem dicti libri spectantia adduntur.

Hanc Bullam per Internuntium Bruxellis residentem receptam divulgavit Episcopus Namurcensis per suam Diœcesim, cujus divulgationis conscius factus Procurator generalis Concilii Namurcensis indilatè obtulit libellum supplicem dicto Concilio, exponens per Principum Edicta vetitum esse, ne quis cujuscunque conditionis aut qualitatis publicari aut exequi faciat ullam Bullam Romanam sine obtentis Litteris Placiti in formâ expeditis, idque (ait) ad præcavendum ne quid fiat in præjudicium Status, Jurium Suæ Majestatis ejusque Vasallorum & Subditorum : quódque eo non obstante Episcopus Namurcensis dictam Bullam Urbani VIII. spargi fecerit per Conventus Religiosorum Civitatis Namurcensis, & quod amplius est, dictus Episcopus subscripserit huic Bullæ, quâ confirmantur Constitutiones Pii V. & Gregorii XIII. quibus condemnantur quædam Theologorum opiniones, nec non Decretum S. Congregationis, quo vetatur lectio libri, cui titulus *Augustinus.*

Cum autem (ait) ejusmodi publicationes contra Edicta Regia possent habere funestas sequelas, concludit Procurator Regius, petitque provideri per Litteras cassatorias hujusmodi publicationis, utque omnibus interdicatur, ne quid simile imposterùm attentetur, exactèque observentur Regia Edicta super hâc materia jampridem edita. Integer libellus habetur in Appendice sub *litt. G.*

Concilium Regium Namurcense adjudicasse dicto Procuratori generali suam conclusionem, ipsamque publicationem citra Regium Placitum attentatam cassasse & nullius effectûs declarasse, non obscurè innuit iterata publicatio ejusdem Bullæ facta per dictum Episcopum Namurcensem 21. Aprilis 1646. præsertim cùm in ipsâ publicatione singulatim moneat, se hanc publicationem facere, *receptis Litteris Regiæ Majestatis de 26. mensis Martii* (1646.) *quibus testatum facit, se nolle impedimentum afferri publicationi dictæ Bullæ.*

Et licet ex parte Curiæ Romanæ multùm urgeretur publicatio dictæ Bullæ, nequaquàm tamen ea obtineri potuit, priusquàm consensus & Placitum Regis super hac publicatione haberetur.

Et quidem licet per speciale Breve Pontificis rogatus esset Marchio Franciscus De Mello Gubernator Belgii, ut hanc publicationem procuraret, ipse tamen Bullæ hujus publicationem non antè fieri voluit, nisi priùs de voluntate Regis constaret, uti habetur ex Litteris hujus Gubernatoris de 7. Maii 1644. ad Universitatem Lovaniensem, quibus nomine Regis mandat, ut per Universitatem omnibus Suppositis imponatur silentium super controversiis exortis occasione Doctrinæ contentæ in libro Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis, quoadusque habeatur finalis resolutio Pontificis super hoc puncto, & resolutio Suæ Regiæ Majestatis super modo & formâ, quibus hanc Bullam executioni mandari velit. Hæ Litteræ habentur integræ in Appendice sub *litt. H.*

Eodem die 7. Maii idem Gubernator dedit Litteras ad Facultatem Theologicam Universitatis Lovaniensis, quibus huic Facultati nominatim interdicit procedere ad publicationem hujus Bullæ, nisi habitâ Regis licentiâ.

Harum Litterarum meminit Concilium Brabantiæ in Litteris ad Belgii Gubernatorem de 3. Junii 1645. in quibus narrat Concilium, sibi expositum fuisse per Procuratorem generalem, quòd Internuntius omni modo conetur de novo ipsam Universitatem Lovaniensem inducere ad recipiendum Bullas & Decreta edita contra Librum Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis: Quin per aliquorum Doctorum ejusdem Universitatis factionem capta esset resolutio contra inhibitionem ipsis factam per *dictas Litteras* de 7. Maii anni præcedentis (1644.) signatis per Marchionem *Tor de Laguna* tunc Belgii Gubernatorem, quódque similia attentata directè contrarientur & repugnent Juri Regaliæ Suæ Majestatis in his Provinciis, utpotè quæ est in possessione immemoriali non admittendi ullius Bullæ Romanæ publicationem sine præviis Litteris Placiti

in

in suo Concilio obtentis, ideòque dictus Procurator generalis petierit Litteras Cassatoriales contra Internuntium, Rectorem & Doctores dictæ Universitatis, qui cooperati essent prædictæ resolutioni.

Ex iisdem Litteris habetur, quòd Concilium Brabantiæ per binas resolutiones jam antè suspendisset & inhibuisset publicationem hujus Bullæ, nec non quòd rursùs ad hunc libellum Procuratoris generalis Litteras Inhibitoriales tam Internuntio quàm Rectori & Doctoribus dictæ Universitatis communicandas expediri curaverit. Integræ hæ Litteræ referuntur in Appendice sub *litt. G.*

Tandem anno 1646. Rex Catholicus post multas apud se factas instantias ex parte Curiæ Romanæ dedit Litteras ad Gubernatorem Belgii, quibus declaravit, suam intentionem esse; ut hæc Bulla reciperetur & publicaretur.

Archidux Leopoldus factus Gubernator Belgii in conformitatem harum Litterarum scripsit Concilio Brabantiæ, primâ Septembris 1647. eidem injungens, ut decerneret publicationem hujus Bullæ, eamque exequeretur, uti patet ex Responso Concilii ad Litteras Archiducis de 25. Septembris 1647. quibus significat, Concilium resolvisse se conformare Litteris Regiis, nec non conceptæ ordinationi per Archiducem transmissæ, unà tamen monens Archiducem, sibi videri publicationem & executionem hujus Bullæ ita esse moderandam, ut duntaxat respiciat condemnationem doctrinæ, & prohibitionem librorum, de quibus in dictâ Bullâ, eò quòd hæc Bulla habeat insertas Clausulas apertè insinuantes, intentionem Curiæ Romanæ esse excutere obligationem postulandi Placitum Regium super executione Bullarum, nosque obligandi recipere omnes Bullas Papales vigore solius publicationis Romæ factæ, non credentes, eam esse Suæ Majestatis intentionem. Hæ Litteræ referuntur in Appendice sub *litt. K.*

Similiter Cancellarius Concilii Brabantiæ in suo speciali Responso super dictis Litteris Archiducis sub idem tempus dato respondet, sese quoque conformare resolutioni Concilii de exequendâ prædictâ Bullâ conformiter ad Litteras Regias, modò tamen per hanc publicationem & executionem non alteretur aut lædatur Jus Suæ Majestatis, scilicet quòd nulla Bulla Pontificia, aut quodcunque aliud Decretum Ecclesiasticum possit in hoc Ducatu Brabantiæ effectum sortiri aut executionem habere sine præviis Litteris Placiti Suæ Majestatis: Quod hactenus (inquit) inviolabiliter observatum fuit, aliàs non sine fundamento verendum foret, ne ob solam publicationem Bullarum Romæ factam tandem vellent prætendere obstrictos harum Provinciarum Incolas, quod hîc hactenùs insuetatum fuit, licet id Romani non semel in has Provincias introducere moliti sint, ut ita Jus hoc Placiti irritum redderent, & quoddam Ecclesiasticum Tribunal in hisce Provinciis sibi erigerent, quibus conatibus semper obviam itum est, uti pluribus exemplis ostendi posset, monet itaque ut ad conservandum Jus hoc Placiti & præcavendum interesse, quod Subditi harum Provinciarum tam Ecclesiastici quàm Laici pati possent per similes novitates, provideatur per aliquam declarationem, ad præveniendum sequelam, quæ ex hujus Bullæ publicatione trahi posset, quasi sola publicatio Romæ facta ad obligandos harum Provinciarum Subditos sufficeret. Consulta integra refertur in Appendice sub *litt. L.*

Verùm prædictæ Litteræ Ducis Leopoldi ad Concilia Regia suum non sunt sortitæ plenum effectum, ipsaque publicatio per tempus notabile fuit suspensa, eò quòd per Archiepiscopum Mechliniensem, Episcopum Gandensem, & per quosdam Abbates Ordinis Præmonstratensis, ipsamque Universitatem Lovaniensem Archiduci expositum esset, hanc publicationem posse habere funestas sequelas, atque se resolvisse, Deputatos aliquos mittere in Hispaniam ad suam Catholicam Majestatem, ad eandem informandam de rationibus, ob quas non conveniat hanc Bullam hisce in Provinciis publicari, postulantes ut tantisper ipsa Bullæ publicatio suspenderetur, quousque finalis Suæ Majestatis super his resolutio haberetur.

§. 3.

Idem Placiti usus adstruitur ex illis, quæ contigerunt occasione publicationis prædictæ Bullæ In eminenti *anno* 1651.

IN §. præcedenti notatum fuit, quòd, non obstantibus Litteris Regiis de anno 1646. ad Gubernatorem Belgii super publicatione Bullæ *In eminenti*, nec non Litteris Archiducis Leopoldi de anno 1647. ad Concilia Regia, quibus mandabat hujus Bullæ publicationem, nihilominùs ipsa publicatio fuerit suspensa, eò quòd quidam Episcopi & Abbates, nec non ipsa Academia Lovaniensis supplicassent Archiduci Leopoldo, ut tantisper suspenderetur publicatio, quoadusque rationes suas exposuissent Regiæ Suæ Majestati, ob quas credebant non convenire, ut Bulla hæc per Belgium publicaretur.

Supplicationi annuit Archidux, atque ipsa publicatio Bullæ dilata fuit, quousque anno 1650. Rex Catholicus, datis Litteris ad Archiducem Leopoldum mandavit sine remorâ Bullam publicari, quibus Litteris receptis, Ordinationem seu Edictum confici jussit Archidux Leopoldus, quo executio dictæ Bullæ, ejusque observantia omnibus mandabatur, hoc Edictum per Litteras misit ad Concilium Brabantiæ publicandum, à quo in conformitatem Mandati Archiducis publicatio facta fuit die 25. Martii 1651. Integrum Edictum cum ipsâ Bullâ habetur *parte* 3. Edict. Brabantiæ *lib.* 1. *tit.* 3.

Declarat autem Archidux in prædictis Litteris ad Concilium Brabantiæ, mentem Suæ Majestatis non esse, per Clausulam contentam in dictâ Bullâ, quâ in substantiâ significatur, quòd sola publicatio Romæ facta induceret obligationem sine aliâ particulari publicatione in Ditionibus & Provinciis Catholicis, admittere ullam novitatem in præjudicium Privilegiorum, Libertatum, & Consuetudinum harum Ditionum, sed quòd in simili occurrenti casu procedetur juxta hactenùs usitata: Similes Litteræ ejusdem tenoris missæ quoque fuêre ad alia Concilia Regia. Habentur hæ Litteræ *parte* 3. Edictorum Flandriæ *lib.* 1. *Rubricâ* 6.

Eadem declaratio & Clausula erat inserta Litteris Archiducis ad Archiepiscopum Mechliniensem, & Episcopos Belgii, quibus ipsis injungebatur publicatio hujus Bullæ, conformiter ad Edictum Regium eisdem acclusum.

Quæ Litteræ leguntur in 3. *parte* Edict. Flandriæ *lib.* 1. *Rub.* 6.

Publicatio per Archiepiscopum & Episcopos Belgii facta fuit primâ mensis Aprilis ejusdem anni, cum expressâ Clausulâ in ipsis Litteris Archiducis contentâ.

Hoc Decretum Archiepiscopi Mechliniensis exhibetur in Appendice sub *litt. M.* ex quo sufficienter intelliguntur rationes, quæ Archiepiscopum moverant, ad postulandam suspensionem publicationis hujus Bullæ.

Ordines sive Status Brabantiæ solliciti quoque, ne ex publicatione hujus Bullæ Juribus & inveteratis Consuetudinibus hujus Provinciæ præjudicium generaretur, libellum obtulerunt Archiduci Leopoldo, exponentes ad suam notitiam venisse, Suam Majestatem Catholicam resolvisse & ordinasse exequi Bullam Urbani VIII. emanatam circa librum cui titulus: *Augustinus Cornelii Jansenii*, & alia quædam scripta: Et cùm dicta Bulla (inquiunt) contineat plura puncta & Clausulas incompatibilia cum Privilegiis & invetera-

tis hujus Provinciæ moribus, atque inter alia comminationem pœnæ corporalis in Contraventores cujuscunque statûs & conditionis tam Laicos quàm Ecclesiasticos, & Excommunicationis latæ sententiæ, cujus absolutio à nemine nisi à Romano Pontifice possit obtineri, qui rigor nunquàm in his Provinciis notus aut usitatus fuit, nec illius ullum exemplum occurrit, attento quòd hoc modo subditi hujus Provinciæ traherentur extra Patriam ad ipsam Personam Romani Pontificis, quod est planè contrarium Privilegiis hujus Provinciæ, attento insuper, quòd hæc Bulla nominatim declaret, solam publicationem Romæ factam vim suam habere & effectum sortiri in omnibus Regnis & Provinciis, tanquàm si ibidem singulatim publicata esset, quod rursùs contrariaretur dictis Juribus & receptis moribus, ac tandem his aliisque præmissis concludunt, ut per Archiducem nomine Regis expediatur Acta publica, quâ declaret, intentionem Suæ Majestatis nequaquàm esse, per publicationem hujus Bullæ ullum præjudicium generari Juribus, Privilegiis & inveteratis moribus hujus Provinciæ, quòdque nulla Bulla Papalis quantumvis publicata Romæ hîc effectum sortietur, nisi sit placetata, & hîc in Provinciis publicata, ac ut interim publicatio hujus Bullæ maneat suspensa. Hic libellus supplex integer exhibetur in Appendice sub *litt. N.*

Ad hunc libellum respondit Archidux, sufficienter esse provisum super querelis in hoc libello comprehensis per Litteras datas ad Concilium Brabantiæ super executione hujus Bullæ, & quòd Sua Majestas dabit Mandatum Concilio Brabantiæ, ut supplicantibus concedant copiam authenticam dictarum Litterarum, ut eas data occasione impendere possint, unà declarans mentem Suæ Majestatis, ipsiusque Archiducis nequaquàm esse, ut per hanc publicationem novitas aliqua inducatur contra Consuetudines & Privilegia hactenùs recepta.

Intelligebant quoque Ministri Regii æquè ac Ordines Brabantiæ, Excommunicationes, similesque Censuras, notanter Sedi Apostolicæ reservatas, esse pœnas hisce in Provinciis inusitatas, variisque incommodis obnoxias, ut propter eà nec dubitarint in hujus Bullæ placetatione & receptione has pœnas in alias moribus patriæ magis accommodas immutare.

In Edicto enim seu Ordinatione Regiâ super ipsâ publicatione statuitur in transgressores pœna 500. florenorum pro primâ vice, & in eos qui secundâ vice transgressi fuerint, pœna exilii ad sex annos, & in casu quo inter transgressores invenirentur Regulares nihil proprium possidentes, comminata pœna veniet ad onus ipsius Superioris, & ab eo exigi poterit, & si transgressor fuerit ex aliquo Ordine Mendicantium nihil in communi possidente etiam pro prima vice erit pœna exilii tam contra ipsum transgressorem, quàm ejus Superiorem, qui transgressionem illam simulaverit & permiserit.

Insuper edicitur in eâdem Ordinatione, quòd transgressores hujus Ordinationis cujuscunque fuerint qualitatis & statûs, quantum ad executionem & adjudicationem pœnæ temporalis poterunt trahi & citari coram Conciliis & Tribunalibus Regiis, quæ de transgressione & violatione similium Edictorum & Ordinationum cognoscere & judicare consueverunt, prout latiùs in ipsâ Ordinatione exprimitur, quæ unà cum ipsa Bullâ *In eminenti*, cui & insertum est Decretum Congregationis de prima Augusti 1641. extat integra *parte* 3. Edictorum Brabantiæ *lib.* 1. *tit.* 3. *cap.* 4.

Ex his omnibus evidens est, nullatenùs hîc in Belgio creditum fuisse, Bullam Romæ publicatam hîc obligare, licèt habeat insertam expressam Clausulam: publicationem & affixionem Romæ more consueto factam *quoad omnia sufficere & pro solemni & legitimâ haberi, nec aliam in Regnis, Provinciis, Civitatibus, Oppidis & locis requiri aut expectari debere, omnesque & singulos perindè arctare, & afficere, ac si unicuique nominatim & personaliter intimata & præsentata fuissent.*

§. 4.

Usus Placiti adstruitur per ea, quæ contigerunt post publicationem Bullæ In eminenti, *occasione Litterarum Archiducis Leopoldi & Ordinationis Regiæ.*

NOtatum fuit §. præcedenti, quòd Archidux Leopoldus in Litteris suis ad Concilia Regia & Episcopos de 28. Februarii 1651. quibus in conformitatem Litterarum Suæ Majestatis mandabat fieri publicationem Bullæ Urbani VIII. quæ incipit *In eminenti*, inseruisset Clausulam, quâ declarabatur, mentem Suæ Majestatis non esse, per Clausulam contentam in dictâ Bullâ, quâ in substantia significatur, quòd sola publicatio Romæ facta induceret obligationem sine aliâ particulari publicatione in Ditionibus & Provinciis Catholicis, admittere ullam novitatem in præjudicium Privilegiorum, Libertatum & Consuetudinum harum Ditionum, sed quòd in simili occurrenti casu procedetur juxta hactenùs usitata.

Insuper in ipsâ Ordinatione seu Edicto publicationis statutam fuisse pœnam pecuniariam & exilii in transgressores hujus Edicti seu Ordinationis cujuscunque essent Statûs sive Ecclesiastici, sive Laici, imò & pœnam exilii pro primâ vice, si transgressor esset ex Ordine Mendicantium, qui bona temporalia nec in communi possidet.

Præterea adjudicationem & executionem hujus pœnæ & mulctæ temporalis contra quoscunque transgressores tam Ecclesiasticos, quàm Laicos commissam fuisse Conciliis & Tribunalibus Regiis, quæ de transgressione similium Edictorum cognoscere consueverunt.

His Clausulis, ac notanter eâ, quæ continebatur in Litteris Archiducis admodùm irritatus Internuntius reputans per hanc ultimam Clausulam læsam auctoritatem Sedis Apostolicæ, imprimi jussit, & spargi fecit quandam Declarationem & Protestationem de datâ 20. Aprilis 1651. qua asserebat, Litteras Regias, in quantum per hanc Clausulam significabant, solam publicationem Bullarum seu Decretorum Sedis Apostolicæ Romæ factam, non sufficere sine ulteriori per Provincias publicatione ad obstringendum omnes ubique fideles, esse contrarias auctoritati & jurisdictioni Sedis Apostolicæ, nec non libertati & immunitati Ecclesiasticæ, protestabaturque contra prædictam Clausulam, eam irritabat, nullamque & sine effectu declarabat, mandans insuper ut ab omnibus ut irrita & nullius effectûs reputaretur, sub pœnis & Censuris per Decreta Conciliorum, & Pontificum Constitutiones latis, declarans constantem esse mentem Pontificis, publicationem Bullarum Romæ factam omnes fideles quorumcunque Regnorum & Provinciarum obstringere sine ulteriori aliqua publicatione in Provinciis faciendâ.

Publicatione hujus Declarationis & Protestationis vehementer offensus Archidux Leopoldus, reputansque id tendere in apertum contemptum Suæ Regiæ Majestatis, ejusque auctoritatis vilipendium, scripsit Litteras expeditas per Concilium Statûs 23. Junii 1651. ad Concilia Regia, in quibus enarravit quid per suam Declarationem & Protestationem contra Litteras Archiducis, & editam in conformitatem earum Ordinationem Regiam super publicatione dictæ Bullæ *In eminenti* attentasset Internuntius, significavit mentem suam esse præcavere ne simile attentatum contra Regiam authoritatem sensim irreperet inter subditos in præjudicium Privilegiorum, Consuetudinum & observantiarum harum Provinciarum, declaratque, Protestationem & Declarationem Internuntii nihil posse innovare, aut derogare illis, quæ per suas Litteras & Ordinationem declarata erant super dictâ Clausulâ in Bul-

la

in contentâ : declarans insuper se velle prædictam Internuntii Declarationem & Protestationem reputari & haberi pro nullâ & sine ullo effectu, quemadmodùm eam de facto (inquit) cassamus & annullamus per præsentes.

Mandat insuper ut his omnes se conforment, procurentque ut omnia exemplaria prædictæ Declarationis & Protestationis referantur ad manus Procuratoris Regii & supprimantur, inquiraturque, quis fuerit hujus Declarationis & Protestationis impressor, ad cujus notitiam ut faciliùs deveniatur, voluit palam notificari, quòd, si quis possit indicare impressorem, habiturus sit in præmium suæ notificationis mille florenos solvendos per Receptorem Regium, voluitque copiam harum Litterarum in Archivis Curiæ adnotari, ut earum suo tempore memoria haberetur. Litteræ integræ exhibentur in Appendice sub *litt. O.*

De his omnibus Internuntius certiorem fecit Curiam Romanam, & apud Pontificem querelas deposuit de infractâ immunitate Ecclesiasticâ, & imminutâ auctoritate Sedis Apostolicæ per Litteras Archiducis Leopoldi & Ordinationem Regiam super publicatione Bullæ *In eminenti*, idque per tria præcipuè puncta in iis contenta : Primò, ob sæpè dictam Clausulam, quâ significabatur solam publicationem Romæ factam non sufficere, ut Bullæ seu Rescripta Pontificia obstringerent omnes ubique fideles, sed requireretur publicatio per Provincias prævio Placito Regio. Secundò, quòd in prædictâ Ordinatione contra infractores & transgressores publicatæ Bullæ decernatur alia pœna, quàm in ipsâ Bullâ erat expressa, idque non tantùm contra Laicos, sed etiam Ecclesiasticos, quin & pœna exilii pro primâ transgressione contra Religiosos Ordinum Mendicantium non possidentium bona in communi. Tertiò, quòd adjudicatio & executio pœnæ & mulctæ temporalis committeretur contra quoscunque transgressores Conciliis & Tribunalibus Regiis.

His Internuntii informationibus, & Ministrorum Curiæ querelis commotus Pontifex Innocentius X. (qui Urbano VIII. successerat) quasi per prædictas Litteras & Ordinationem conculcata esset immunitas Ecclesiastica, ipsaque jurisdictio & authoritas Pontificia plurimùm labefactata, Litteras in forma Brevis acerrimo Stylo exaratas scripsit ad Archiducem Leopoldum 11. Novembris 1651. in quibus dicit, se cum animi dolore intellexisse, contra auctoritatem summi Pontificis, nec non contra Libertatem Ecclesiasticam attentatum esse.

Archidux Leopoldus, acceptis his Litteris, & ex illis intelligens de tribus præcipuè punctis conquestum esse Internuntium, & Pontificem commotum, quasi per illa jurisdictio & auctoritas Romani Pontificis, nec non immunitas Ecclesiastica totaliter conculcaretur, super iisdem consuluit Concilia Regia per Litteras de 28. Decembris ejusdem anni, uti intelligitur ex Consultâ Concilii Brabantiæ data 16. Februarii 1652. ad ipsum Archiducem Leopoldum.

In hac enim Consultâ dicit Concilium, Litteras Archiducis ad se datas continere prædicta tria puncta, super quibus apparet, Internuntium præcipuè suas querelas apud Pontificem deposuisse.

Quantùm ad primum punctum multis probant, hunc usum Placiti ab immemoriali tempore fuisse non tantùm hisce in partibus, sed in omnibus penè Regnis & Provinciis etiam Italiæ usitatum, nec per illum usum ullatenùs derogari authoritati & jurisdictioni Romani Pontificis, sed id unum præcaveri, ne per præcipitem publicationem & executionem Bullarum aut Rescriptorum Curiæ Romanæ, Jura Regia, aut recepta Provinciarum Privilegia, inveteratæ Consuetudines, nec non Ecclesiarum Libertates infringantur non sine Reipublicæ aut Ecclesiæ notabili perturbatione & multorum incommodorum sequelâ. Ad alia puncta respondet Concilium, quòd non tantùm in hisce Provinciis, sed & in Regnis Hispaniæ & Galliæ, Ecclesiastici in *multis casibus sortiantur forum seculare*, & notanter quoad ea, quæ tendunt ad conservandam tranquillitatem publicam, ad quam tendit ipsa Ordinatio edita occasione Doctrinæ Cornelii Jansenii, cujus principalis scopus fuit prævenire scandala & perturbationes publicas, & turbulentas Theologorum disputationes. Integra Consulta exhibetur in Appendice sub *litt. P.*

Hisce Conciliorum Consultis & Regi & Archiduci satisfactum fuisse, inde cognoscitur, quòd nec circa Clausulam in Litteris Archiducis expressam, neque circa Ordinationem Regiam quidquam immutatum legatur, quòdque Concilia Regia semper conformiter ad illa processerint, ut ex dicendis patebit.

Ex his omnibus patescit, quàm solliciti & constantes fuerint Principes nostri, eorumque Ministri in tuendo hoc Jure Placiti tanquam Juribus Regiis, nec non Subditorum tranquillitati ac Provinciarum inveteratis moribus & Privilegiis conservandis necessario, illudque crediderint & in Bullis & Decretis librorum prohibitionem spectantibus esse quoque servandum, nec à Belgis creditum unquàm esse, similes Bullas aut Decreta Romæ publicata Belgas obstringere, nisi priùs ritu consueto, prævio Regio Placito, per Provincias fuerint publicata, etiamsi haberent insertam Clausulam, quâ declaretur, Pontificem velle, Decretum obligare omnes ubique fideles per solam publicationem Romæ factam.

CAPUT IV.

Adstruitur idem usus Placiti ex iis, quæ contigerunt occasione Decreti S. Officii de 6. Septembris 1657. quo Libri quidam proscribebantur.

§. I.

Exponuntur ea, quæ contigerunt ob factam Publicationem hujus Decreti ante obtentum Placitum Regium, & Cassationem ejusdem Publicationis per Concilium Brabantiæ.

DECRETUM hoc Congregationis S. Officii editum 6. Septembris 1657. more solito Romæ publicatum est die 15. ejusdem mensis.

Hoc Decreto proscribuntur Litteræ vulgò *Provinciales* Gallico idiomate evulgatæ, & plura alia scripta edita occasione Libri & Doctrinæ Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis, ac unà renovantur Decreta Congregationis S. Officii sub Paulo V. & Urbano VIII. quibus generaliter omnibus interdicitur quidquam edere super materiâ de Divinis Auxiliis sine expressâ licentiâ hujus Congregationis, & prohibentur omnes libri de hac materiâ tractantes, hactenùs editi vel imposterùm edendi, non obtentâ prædictâ licentiâ.

Prædictum Decretum per Internuntium Bruxellis residentem missum fuit ad Archiepiscopum Mechliniensem Andream Cruesen, qui illud per suam Diœcesim eodem anno 19. Octobris promulgavit.

Cùm verò super hoc Decreto hactenùs non esset petitum aut obtentum Placitum Regium, Concilium Brabantiæ ad instantiam Procuratoris Regii per suam Sententiam de 23. Novembris ejusdem anni hanc attentatam missionem Decreti per Internuntium ad Archiepiscopum, nec non ipsam publicationem cassavit, irritamque declaravit. Integra Sententia exhibetur in Appendice sub *litt. Q.*

Super hac Cassatione per Concilium Brabantiæ factâ querelas suas deposuerunt apud Archiducem Leopoldum tunc Belgii Gubernatorem Archiepiscopus Mechliniensis & Internuntius Apostolicus per suos respectivè libellos supplices, quibus annexum erat scriptum, quo prædicta Cassatio impugnabatur, quos unà cum dicto scripto Archidux Concilio Brabantiæ com-

municavit, iisque respondet Concilium per suum Advisamentum de 17. Decembris 1657.

Imprimis in hoc suo Advisamento exponit Concilium, quanta cum moderatione & humanitate egerit cum Domino Archiepiscopo, priusquàm hanc Sententiam Cassationis evulgaverit, quòdque ad eam non processerint, nisi ut satisfacerent juramento, quo omnes in suâ ad Concilium admissione se obstrinxerunt ad conservanda jura suæ Majestatis & hujus Ducatûs, inter quæ non minimum est hoc jus Placiti.

Secundò, ex ipso Advisamento habetur, quòd in scripto illo, quod suo libello annexuerat Internuntius, dicatur per Concilium Brabantiæ cassatum fuisse prædictum Decretum, ipsumque Concilium velle sibi assumere auctoritatem judicandi de justitiâ vel injustitiâ Decreti.

His respondet Concilium, falsum esse per Sententiam Concilii cassatum fuisse aut irritum declaratum prædictum Decretum, falsum quoque esse, Concilium voluisse cognoscere de scriptis seu impressis in dicto Decreto contentis, quòdque Concilium hactenùs ignoret, num hæc scripta composita sint in defensionem Doctrinæ Jansenianæ. Post hæc ultrò agnoscunt, ad se non spectare decidere articulos fidei, nec super iis quidquam à se fuisse attentatum, at cassatam duntaxat fuisse transmissionem istius Decreti factam per Internuntium ad Archiepiscopum Mechliniensem in ordine ad ejus publicationem faciendam, nec non Decretum Archiepiscopi, quo Decreti hujus publicationem mandabat, cum omnibus, quæ inde sequuta sunt, quæ (inquiunt) sunt mera temporalia, nec ullatenùs concernunt ipsam Decisionem Pontificis super prohibitione scriptorum in Decreto expressorum, sed solummodò formam & modum executionis.

De hac distinctione inter decisionem articulorum fidei, & publicationem ac formam executionis latiùs agetur parte sequenti.

Insuper ex hoc Advisamento colligitur, quòd Internuntius in suo scripto prætendisset, hoc Decretum non egere Placito Regio, eo titulo quòd dogmaticum esset, nihilque contineret, nisi declarationem & definitionem aliquorum articulorum fidei.

Ut huic argumento satisfaciat Concilium, monet, quòd nec sub hoc prætextu hoc Decretum admitti possit, sine prævio examine Principis in suo Concilio, quia, quid Bulla contineat, in facto consistit, cujus notitiam accipere debet Princeps, ne aliàs sub prætextu definitionis aut interpretationis aliquorum articulorum fidei, per publicationem Bullæ irrepat aliquid præjudiciale.

De hac Concilii animadversione similiter agetur latiùs parte sequenti, ac unà ostendetur, hoc Decretum propriè non posse referri inter Decreta dogmatica.

Colligitur ex eodem Advisamento, Internuntium ad enervandam necessitatem Placiti super similibus Decretis allegasse, quòd, si Bullæ Pontificiæ, antequam constringant conscientias fidelium, debeant priùs habere Placitum Principis, & subjici Censuræ Tribunalium Laicorum, propositiones aliquæ poterunt esse fidei in una Provinciâ, & non in aliâ, & consequenter quòd non esset una fides omnium.

Huic argumento ab inconvenienti respondet Concilium, quòd hic appareat defectus debitæ informationis, quia Concilium non examinat ipsos articulos fidei, nec se immiscet declarationi ipsius fidei, ipsaque Decisio non definit esse generalis, tametsi publicatio Decreti, quo Decisio continetur, non sit generalis, nec fiat ubique eodem tempore, quod & infrà parte sequenti fusiùs exponetur.

Author scripti ex parte Internuntii exhibiti tanquàm indubitatum admittebat, quòd Concilia Regia meritò prætendere possent examinare & revidere Bullas Pontificias, quæ directè vel indirectè impingunt in superioritatem temporalem Principis, vel ejus Jus-Patronatûs Ecclesiasticum; sed negat posse Concilia prætendere examen Bullarum, quæ spectant materiam dogmaticam, decidentium seu declarantium si quædam propositiones sint fidei, vel è contrario sint hæreticæ, erroneæ, scandalosæ, &c. quibus unà declarantur similes propositiones cum pertinaciâ sustinentes hæretici & excommunicati; & Bullarum proscribentium libros, in quibus similes propositiones continentur.

Hisce reposuit Concilium, quòd si examen priorum Bullarum Conciliis Regiis competat, possit & debeat quoque examen illarum, quæ vulgò dogmaticæ allegantur, à Regiis Conciliis institui, non quidem ut ipsa Concilia Regia cognoscant de articulis fidei, vel definiant, quid sit fidei, aut quid erroneum, sed duntaxat ut despiciant, utrùm publicatio & executio ejusmodi Bullarum nullum adferat præjudicium Juribus Regiis aut Vasallorum. Integrum Concilii Responsum habetur in Appendice Monumentorum sub *litt. R.*

§. 2.

Exponitur quid post Cassationem Concilii Brabantiæ decreverit S. Congregatio 14. Martii 1658. & quid ei opposuerit Concilium Brabantiæ.

INternuntius Apostolicus sollicitus, ne quid omitteretur, quod ad fundandam authoritatem Pontificiam circa publicationem & executionem Bullarum sine Regio Placito facere posset, de omnibus, quæ per Concilium Brabantiæ fuerant acta, Pontificem & Congregationem S. Officii informavit.

In hac Congregatione habitâ 14. Martii 1658. præsente Pontifice Alexandro VII. editum fuit Decretum, quo sua Sanctitas probat & confirmat transmissionem dicti Decreti in ordine ad publicationem ejusdem, factam per Internuntium Archiepiscopo Mechliniensi, nec non publicationem sequutam in vim Decrèti Archiepiscopalis die 29. Octobris 1657.

Decretum verò seu *Sententiam Concilii Brabantiæ cum omnibus & singulis eam præcedentibus & quomodolibet consequentibus, licet ipso Jure nulla, irrita & inania viribusque & effectu penitùs & omninò vacua ab ipso initio fuerint & sint, nihilominùs ad abundantiorem cautelam, & quatenùs opus sit, auctoritate Apostolicâ damnat, improbat, cassat, irritat, & nullius roboris & momenti fuisse & esse decernit & declarat, ac pro infectis haberi vult.*

Mandat insuper Sanctitas sua quibuscunque personis cujuslibet gradus, Ordinis, præeminentiæ, vel dignitatis, etiam speciali vel specialissimâ notâ dignis, ne præfato Decreto seu Sententiæ, vel eam quoque modo præcedentibus aut consequentibus ullo pacto obediant, aut deferant, vel illa in Judicio aut extra allegare, seu iis uti præsumant, proinde ac si illa non emanassent, sub pœnis & Censuris contra violantes Ecclesiasticam Libertatem, Immunitatem & Jurisdictionem inflictis, à quibus à nemine nisi à Romano Pontifice, præterquàm in mortis articulo, beneficium absolutionis obtinere valeant.

Postremò Concilio Brabantiæ Sanctitas sua mandat & præcipit, ut prædictum Decretum seu Sententiam cum omnibus eam præcedentibus, & quomodolibet subsequentibus ex libris, Codicibus, & Registris, in quibus descripta & adnotata fuerint, tolli, aboleri, & cassari faciat cum effectu, ne aliàs contra eos Consiliarios, aliosque quotquot præfata Sententiæ cooperati sunt, aut quomodolibet consenserunt, pœnis & Censuris prædictis eâ de causâ jam irretitos, ad alia remedia majora procedere compellatur.

Hoc Decretum Congregationis per Internuntium signatum & sigillatum nocte inter 12. & 13. Maii affixum fuit Cancellariæ Brabantiæ.

Advertens Concilium Brabantiæ hoc procedendi modo Jus Placiti Regii penitùs everti, ipsamque Regiam authoritatem omninò subjici Placitis Curiæ Romanæ,

manæ, resolverat contra affixionem hujus Decreti, ejusque publicationem media ordinaria cassationis impendere, voluit tamen, priusquàm cassationem decerneret, de hoc procedendi modo, & quæ inde timenda esset authoritatis Regiæ depressione, informare Archiducem Leopoldum Belgii Gubernatorem, per Consultam de 22. Maii 1658. quæ integra habetur in Appendice Monumentorum sub *litt. S.*

Post hanc Archiduci datam informationem Sententia Cassationis per Concilium Brabantiæ decreta integra remansit, suumque sortita est effectum.

Constat enim quòd Archiepiscopus Mechliniensis Decretum suum de 29. Octobris, & publicationem vigore illius Decreti factam, ac per Concilium Brabantiæ cassatam tanquàm irritam & nullius momenti non obscurè recognoverit, denuò idem Decretum in vim Epistolæ Regiæ per novum Decretum promulgando, ut infrà notabitur.

Unde intelligitur Decretum hoc Congregationis in tenebris & obscuro affixum, sub tenebris mansisse quodammodo sepultum, & sine effectu.

§. 3.

Probatur idem Placiti usus ex actis per Concilium Privatum & Concilium Flandriæ occasione publicationis ejusdem Decreti de 6. Septembris 1657.

OCcasione prædicti Decreti de 6. Septembris 1657. visum fuit non tantùm Concilium Brabantiæ conservationi hujus Juris Placiti invigilare, sed & reliqua Concilia suam ostenderunt pro ejusdem conservatione vigilantiam.

Nam cùm Concilium Privatum Principis intellexisset, publicationem dicti Decreti de 6. Septembris 1657. sine præviis Litteris Placiti attentatam fuisse in aliis Provinciis, scripsit die 29. Novembris ad Concilia Provincialia, ut se super hac re in suis respectivè Provinciis informarent, publicationemque sine prævià Regis licentià Episcopis interdicerent.

Concilium Flandriæ per suas Litteras de 16. Maii 1658. (adeòque post affixionem Decreti Congregationis S. Officii, quo cassabatur Sententia Concilii Brabantiæ, de quo §. præcedenti) Respondit primò, quòd Litteras dederint ad Episcopos, quibus ipsis indicarent, publicationem hujus Decreti non esse faciendam, nisi priùs obtentâ licentiâ Regis, ac unà ut Concilium informarent, quid hactenùs hac in re per ipsos actum esset.

Secundò, rescripsit Concilium Flandriæ ex Responsis Episcoporum constare, quòd publicatio hujus Decreti nullibi in Flandriâ esset facta, non obstantibus Litteris Internuntii Apostolici eum in finem datis, nisi Brugis, ubi Episcopus ad exemplum sui Metropolitani (Archiepiscopi Mechliniensis) publicationem attentaverat.

Tertiò, significavit Concilium, quòd contra attentatam hanc publicationem per Episcopum Brugensem Fiscales Regii egerint ad ejus Cassationem, quemadmodùm contra attentatam publicationem per Archiepiscopum Mechliniensem factum fuerat *per Fiscales* Brabantiæ, uti in initio sui Responsi notaverant.

His mediantibus sat provisum contra similem novitatem credebat Concilium Flandriæ, unà tamen supplicans apud Concilium Privatum, ut imposterùm publicationem ejusmodi Bullarum suspendat, sive non permittat earum executionem, saltem quoadusque prævìè habeatur super illis Judicium Conciliorum Provincialium.

Monent prætereà id vel maximè hoc tempore videri necessarium, ubi Curia Romana tantopere Principum Jura intercipit, & ubi nonnulli nimiâ audaciâ contra Jus Placiti continuò declamare audent, cùm tamen (inquiunt) hoc Jus sit unicum medium sustinendis libertatibus, ac Juribus Ecclesiarum & populorum contra usurpationes indebitas Officialium Curiæ Romanæ. Integræ hæ Litteræ exhibentur in Appendice Monumentorum sub *litt. B.*

§. 4.

De Litteris Regiis super publicatione ejusdem Decreti de 6. Septembris 1657. per Nuntium Hispaniæ impetratis.

CUria Romana probè intelligens spem nullam affulgere, ut apud Gubernatorem, aut Concilia Belgii publicationem sæpè dicti Decreti de 6. Septembris 1657. sub prætextu quòd esset Dogmaticum, sine præviis Litteris Placiti hìc in Belgio obtineret, resolvit in Hispaniâ per Nuntium Apostolicum apud Regem Catholicum residentem impetrare Mandata Regia, quibus ipse Rex publicationem independenter à Litteris Placiti fieri juberet.

Habetur imprimis ex Epistolâ Philippi IV. de prima Aprilis 1659. datâ ad Gubernatorem Belgii, per Nuntium Apostolicum depositas fuisse apud Regem Catholicum querelas, quòd Concilia Regia prætenderent impedire Decretorum & Bullarum Suæ Sanctitatis in materiâ Dogmaticâ publicationem & executionem, quoadusque illa examinassent & probassent, & Litteræ Placiti super iis essent expeditæ, atque ita Decreta fidei à suo examine & Judicio dependere facerent.

His Nuntii Apostolici querelis permotus Rex Catholicus voluit per Gubernatorem Belgii super hoc negotio informari, qui Regis Litteris respondit die 3. Aprilis ejusdem anni, unà Regi submittens Consultas sive Advisamenta in hoc negotio expedita tam per Concilium Privatum, quàm Brabantiæ.

Porrò Nuntius Apostolicus, ut contra has informationes Regis animum præveniret, mense Junio offerendum censuit Memoriale ipsi Regi, in quo inter alia asserebat, Placitum Regium non requiri super Decretis Dogmaticis, sed duntaxat *in materiis Beneficialibus & litigiosis inter partes*, idque consonare Doctrinæ Jurisperitorum Belgarum.

Conformiter ad hoc Memoriale Rex Catholicus Philippus IV. Litteras dedit ad Gubernatorem Belgii, quibus mandat, hujus Decreti publicationem permitti, attento, quòd materia, de quâ agitur, sit purè Dogmatica, & Placitum non requiratur nisi *in materiis Beneficialibus & litigiosis inter partes.*

Post hæc addit Rex, intentionem suam esse, ut non recedendo à stylo & aliis apud Belgas in aliis occasionibus simili in materiâ observari consuetis, publicatio hujus Decreti permittatur fieri sub eâdem formâ, quâ ex Mandato meo (ait) facta fuit publicatio aliarum Bullarum Suæ Sanctitatis concernentium Librum Jansenii. Epistola habetur in Appendice sub *litt. T.*

Ex toto contextu harum Litterarum nequaquàm obscurum est, Ministros Regios, qui in his Litteris conficiendis Regi fuère à Conciliis & Secretis, voluisse Suæ Sanctitati & Curiæ Romanæ hac in re satisfacere, ne tamen inveterata Provinciarum Jura, & usitatas hactenùs Consuetudines invertere viderentur, Clausulam adjecisse, quâ dicta Jura illæsa servari velle indicabant, & quâ mediante quod in favorem Suæ Sanctitatis & Curiæ Romanæ datum videbatur, quodammodò invertebatur, ut ex dicendis patebit.

§. 5.

Quæ pro conservatione Juris Placiti facta sint post receptas prædictas Litteras Regias?

GUbernator Belgii, receptis his Regiis Litteris, volens procedere juxta stylum & usum in Belgio hactenùs usitatum, prout in Litteris Regiis idipsum significabatur...

gnificabatur, easdem communicavit Concilio Statûs, & Concilio Privato cum omnibus, quæ Litteris Regiis fuerant annexa, atque habitâ eorum Sententiâ scripsit ad Concilia Regia, iisdemque significavit, intentionem suæ Majestatis (ut Ipsa expressis verbis ad Nos, ait, rescripsit) non esse, ut velit ad publicationem Constitutionum Dogmaticarum à Suâ Sanctitate emanatarum necessarium esse Litteras Placiti obtinere.

Quare (inquit) cum sufficienter appareat, dictam Constitutionem esse Dogmaticam, ordinamus nomine & ex parte Suæ Majestatis, ne moveatis aut interponatis difficultatem quancumque adversùs publicationem illius Constitutionis aut aliarum, quæ ejusdem naturæ se possent offerre, *cum visa atque intellecta fuerint esse tales.* Litteræ hæ integræ exhibentur in Appendice sub *litt. V.*

Cùm igitur Litteræ, quæ mittebantur nomine Regis per Gubernatorem ad Concilia Provincialia essent expeditæ per Concilium Statûs vel Privatum, secundùm usitatum stylum Præses Concilii apposuerat his Litteris, quibus publicatio Decreti permittebatur, signaturam suam appositis duabus Litteris *Vt.* quæ duæ Litteræ idem sonant, quod *Vidit*, quo stylo significatur, quòd Decretum, cujus publicatio permittitur, fuerit unà cum Litteris in Concilio visum & examinatum.

Hanc signaturæ appositionem reputavit Nuntius Apostolicus æquivalere reipsa Litteris Placiti, eo quòd per eam indicari videretur, quòd etiam Bullæ Dogmaticæ, antequàm publicari possent, deberent in Regiis Conciliis recognosci & examinari, præsertim quia in ipsis Litteris Gubernatoris idipsum non obscurè significabatur, quandoquidem expressis terminis declararetur, intentionem Suæ Majestatis quidem esse, non requiri prævié ad publicationem Bullarum Dogmaticarum Litteras Placiti, additâ hac Clausulâ: *Cum visa atque intellecta fuerint esse tales*, quæ Clausula evidenter supponit, Bullas, quæ Dogmaticæ esse prætenduntur, ut minus Conciliis Regiis esse exhibendas, priusquàm publicentur, ut Concilia Regia videant & intelligant, quòd sint Dogmaticæ.

Itaque Nuntius Apostolicus apud suam Catholicam Majestatem in Hispaniâ residens rursùs contra hanc signaturam & prædictam Clausulam querelas suas per libellum supplicem deposuit apud Regem Catholicum, quo exponebat Regi, quòd in Litteris, quibus intentio Suæ Majestatis super publicatione Bullarum Dogmaticarum, ac signanter hujus Decreti de 6. Septembris 1657. intimata fuerat Conciliis Regiis, permittetur adhuc libertas iisdem Conciliis examinandi & recognoscendi similes Bullas, priusquàm earum publicationem deberent permittere, quòdque illud esset reipsa harum Bullarum publicationem declarare dependentem & suspensivam à judicio & recognitione Conciliorum Regiorum, nec non idem esset, ac si super his Bullis requireretur Placitum Regis ante earum publicationem.

Hunc libellum Supplicem Nuntii Apostolici unà cum annexis misit Rex Catholicus per Litteras de 12. Augusti 1660. ad suum in Belgio Gubernatorem, qui illum examinandum misit ad Concilium Statûs, & Concilium Privatum.

Cùm autem Concilia probè intelligerent, quàm periculosum esset, & quantum præjudicii Juribus Regiis & Provinciarum Privilegiis, ac inveteratis Consuetudinibus generari posset, si Bullæ, quæ dicuntur Dogmaticæ, permitterentur indifferenter in his Provinciis publicari, antequàm in Conciliis Regiis visæ & recognitæ essent ut tales, non judicarunt quidquam circa Litteras nomine Regis ad Concilia missas esse mutandum, unde & hic Nuntii Apostolici conatus mansit sine effectu.

Interim Archiepiscopus Mechliniensis, acceptâ notitiâ intentionis Suæ Majestatis super publicatione dicti Decreti, prout ea per Litteras Gubernatoris intimata erat, per novum Decretum de 18. Februarii 1660. sæpè dictum Decretum denuò publicari jussit.

Sed quia in suâ Ordinatione sive Litteris nullam fecisset Archiepiscopus mentionem Litterarum Regiarum, quibus hujus Decreti publicatio permittebatur, Concilium Brabantiæ censuit sui muneris esse, ut cognosceret, num Archiepiscopus Litterarum Regiarum notitiam accepisset, atque in vim harum ad publicationem processisset: Hunc in finem unum è suis Secretariis ad Archiepiscopum misit, ut super hac re ab Archiepiscopo intelligeret, quid hac in parte contigisset: Respondit que Archiepiscopus, se accepisse notitiam Litterarum Regiarum, & conformiter ad intentionem Suæ Majestatis publicationem mandasse, quæ habentur ex Consultâ Concilii Brabantiæ ad Gubernatorem Belgii de 7. Aprilis 1660. apud quem querelas deposuerat Internuntius Apostolicus, quasi Concilium Brabantiæ voluisset per hanc Secretarii sui ad Archiepiscopum missionem novum impedimentum adferre publicationi hujus Decreti contra prædictas Litteras Regias.

In eâdem Consultâ significavit Concilium Gubernatori, quòd, postquàm intellexisset, publicationem per Archiepiscopum factam in vim Litterarum Regiarum, iteratò miserit suum Secretarium ad Archiepiscopum, ut ipsi significaretur, resolutionem Concilii esse, ut nulla Bulla, quæ prætenderetur publicari tanquàm Dogmatica, possit publicari ut talis per suum Districtum sive Diœcesim, nisi priùs Bullæ illæ fuerint *visæ & recognitæ ut tales.*

Ulteriùs scribunt ipsi Gubernatori, hanc suam resolutionem sibi videri planè conformem intentioni Suæ Majestatis in Litteris ad Concilium datis expressæ, & planè conformem rationi & quieti ipsius statûs, adduntque, quòd aliud velle prætendere, esset eripere Suæ Majestati indubitatum Jus, quod ipsi Jure supremæ Regaliæ competit, nimirùm ut intelligere queat, quid in suo Statu & Regno agatur, & prævenire, ne sub prætextu Bullarum Dogmaticarum publicentur talia, quæ Statum ipsum turbare possent, cui Juri (inquiunt) non magis quàm suæ supremæ Regaliæ sive Coronæ Suam Majestatem velle vel posse renuntiare credimus in præjudicium suorum Vasallorum & Subditorum. Integra hæc Consulta unà cum Resolutione Concilii & Relatione ipsius Secretarii, quarum in Consulta mentio occurrit, exhibentur in Appendice sub *litt. X.*

Eandem fuisse Resolutionem firmam & constantem ipsius Concilii Privati, publicationem scilicet aut executionem Bullarum Romanarum, sub prætextu quòd essent Dogmaticæ, hîc in Belgio nequaquàm esse permittendam, priusquàm in Conciliis Regiis fuerint visæ, & ut tales recognitæ, habetur ex iis, quæ acta fuerunt, anno 1682. occasione Decretorum de 8. Augusti & 5. Septembris Congregationis S. Officii, quibus proscribebantur respectivè Theses Gummari Huygens Doctoris Theologi in Universitate Lovaniensi, & Petri De Vos Theologi Societatis JESU.

Horum Decretorum publicationem commisit Dominus Internuntius Archiepiscopo Mechliniensi: Quod ut intellexit Concilium Privatum Litteras misit ad dictum Archiepiscopum 9. Decembris ejusdem anni 1682. quibus declarabat Bullas, aliasque Pontificias Dispositiones, dum concernunt materias Dogmaticas, exhibendas esse Concilio, ut ab eodem inspiciantur ac pro talibus agnoscantur, priusquàm publicentur.

Cùm verò harum Litterarum notitiam accepisset Internuntius, libellum obtulit Gubernatori Belgii, in quo prolixè adstruere conatur, publicationem Bullarum vulgò Dogmaticarum non posse impediri vel suspendi, quoadusque in Conciliis Regiis fuerint visæ & examinatæ, ac ut tales recognitæ, prætenditque Litteras Concilii Privati, in quantum publicationem fieri non

non permittunt, quoadusque ut tales in Concilio fuerint recognitæ, esse revocandas eo præcipuè fundamento, quòd essent contrariæ prædictis Litteris Philippi IV. de prima Aprilis 1659.

Quin & prætendit Marchionem de Caracena tunc Belgii Gubernatorem in Litteris suis, quibus Litteras Philippi IV. misit ad Concilia Regia, inserendo eam Clausulam: publicationem Bullarum Dogmaticarum non esse impediendam, *ubi visa & recognita fuerint ut tales*, contravenisse menti & intentioni Suæ Regiæ Majestatis. Integer libellus exhibetur in Appendice sub *litt. Y.*

Hunc libellum Gubernator examinandum misit Concilio Privato.

Concilium, viso & examinato hoc libello Internuntii, Litteras scripsit nomine Regis ad Archiepiscopum Mechliniensem mense Decembri 1685. in quibus significat Domino Archiepiscopo, quòd benè fecerit in conformitatem Litterarum de 9. Decembris 1682. non publicando dicta Decreta, antequàm Concilium vel per ipsum Archiepiscopum vel Internuntium Apostolicum esset informatum; nunc autem (ait) consideratis & attentis contentis istorum Decretorum, eorum publicationem permittimus. Litteræ hæ integræ habentur in Appendice sub *litt. Z.*

Ex quibus evidens est, Concilii Privati, non secus ac Brabantiæ firmam ac constantem fuisse Sententiam, etiam omnibus rationibus Internuntii in contrarium examinatis & perpensis, Bullas Dogmaticas non esse publicandas, nisi priùs in Conciliis Regiis visæ fuerint & ut tales recognitæ, quod in effectu coincidit cum ipsa Placetatione, nec Marchionem De Caracena eam Clausulam suis Litteris inserendo Litteris Regiis contravenisse, sed è contrario menti & intentioni Regiæ fuisse obsequutum.

Hanc Conciliorum Resolutionem quoad Bullas Dogmaticas inveteratæ praxi Belgii, nec non scopo Placiti Regii esse consonam, & ad præcavenda incommoda ex præcipiti Romanæ Curiæ Decretorum publicatione & executione omninò necessariam esse, parte sequenti fusiùs ostendetur, atque inde consequens apparebit, quòd Regi Catholico fuerit obreptum, dum per Nuntium Apostolicum ipsi fuit persuasum, Litteras Placiti in Belgio non requiri, nisi *in materiis beneficialibus & litigiosis inter partes.*

CAPUT V.

Idem Placiti usus adstruitur ex Actis occasione Decretorum de 17. Januarii 1691. & 20. Aprilis 1668. respectivè per Concilium Brabantiæ, & Parlamentum Mechliniense.

§. I.

Exponuntur Acta per Concilium Brabantiæ occasione præfati Decreti de 17. Januarii 1691.

MOx ut hujus Decreti, quo proscribebantur plures Libri, Exemplar recepit Internuntius Bruxellis residens, illud misit die 5. Martii per Litteras ad Archiepiscopum Mechliniensem, eidem Archiepiscopo significans, quòd tutò in hac & aliis Diœcesibus Decretum hoc poterit propalari, etenim (inquit) præviè curavi illud notificari Regio Ministerio. Epistola integra Internuntii exhibetur in Appendice sub *litt. A. A.*

Protinus à receptis his Litteris Archiepiscopus Mechliniensis Decretum illud jussit publicari & affigi Valvis Ecclesiæ Collegiatæ SS. Michaëlis & Gudulæ Bruxellis.

Hæc affixio & publicatio ut innotuit Procuratori generali Concilii Brabantiæ, obtulit libellum Supplicem Concilio, quo exposuit, se vidisse die 8. mensis Martii ejusdem anni affixum Valvis prædictæ Collegiatæ Ecclesiæ sæpè memoratum Decretum Romanum, ad cujus calcem habebatur: *Publicetur. Datum Mechliniæ die 5. Martii 1691.* (& inferius) *De Mandato Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Archiepiscopi Mechliniensis*, & in margine habebat sigillum Archiepiscopi.

Cùmque hæc affixio & publicatio Romani Decreti (ut prosequitur Procurator generalis) fieri nequeat sine præviis Litteris Placiti ab hoc Concilio obtentis, concludit, petitque, ut prædicta affixio & publicatio hujus Decreti declaretur irrita & nullius effectûs, & in consequentiam eidem Archiepiscopo mandetur, ut eandem affixionem & publicationem revocet & annullet. Libellus integer exhibetur in Appendice sub *litt. B. B.*

Concilium Brabantiæ, priusquàm disponeret super hoc libello, eundem per Litteras clausas communicari fecit Domino Archiepiscopo, ut intra octiduum ab insinuatione responderet, interdicendo interim sine præjudicio Parti ulteriùs quidquam attentare. Apostilla unà cum Litteris ad Archiepiscopum habentur in Appendice sub *litt. C. C.*

Dominus Archiepiscopus, habita communicatione libelli Procuratoris Regii, misit Dominum Malo Secretarium suum ad Procuratorem Regium, ut nomine Archiepiscopi ostenderet illi Epistolam Domini Internuntii, cujus authenticam Copiam porrexit ad manus Procuratoris Regii, ut inde pateret, Dominum Archiepiscopum non processisse motu proprio ad hanc publicationem.

Declarans insuper idem D. Malo nomine ejusdem Domini sui Archiepiscopi, haudquaquam mentem Archiepiscopi esse posthàc attentare ullam similem publicationem aut affixionem Decreti à Sacrâ Congregatione vel à Suâ Sanctitate emanantis, absque prævio Concilii Brabantiæ Placito, quâ mediante datâ Declaratione quæstio hæc sopita fuit, nihilque per Concilium ulteriùs actum; monuit tamen Cancellarius Procuratorem Regium, ut hujus Declarationis memoria servaretur. Integra hæc Declaratio refertur in Appendice Monumentorum sub *litt. D. D.*

Igitur etiam Archiepiscopus Mechliniensis agnovit, non tantùm Decreta Romana in materia Beneficiali, sed etiam super prohibitione librorum, non posse in Brabantia publicari, nisi prævio obtento Placito in Supremo Brabantiæ Concilio.

§. 2.

Referuntur Acta Parlamenti Mechliniensis occasione prædicti Decreti de 20. Aprilis 1668.

ANno 1666. prodiit libellus Gallicus, cui titulus: *Le Nouveau Testament de Nostre Seigneur Jesus-Christ traduit en François selon l'Edition Vulgate, avec les differences du Grec*, impressus Montibus Hannoniæ cum approbatione Archiepiscopi Cameracensis & Episcopi Namurcensis, nec non approbatione Jacobi Pontani Doctoris Theologi in Universitate Lovaniensi & Censoris librorum Apostolici & Regii, unà cum Privilegio Regis Catholici in Concilio Privato.

Hic libellus, non obstantibus prædicto Privilegio Regio, ac dictis approbationibus, denuntiatus fuit tanquam noxius, & in perversum sensum textum Novi Testamenti detorquens, Clementi IX. Pontifici, à quo tandem prodiit Decretum de die 20. Aprilis 1668.

Hujus Decreti exemplaria mox per Belgium spargi cœperunt, atque singulatim nonnulla per Diœcesim Mechliniensem Sede Archiepiscopali vacante.

Hoc cùm inaudiisset Procurator Regius Parlamenti Mechliniensis, nimirùm hoc Decretum Romanum sine prævio Placito Regio sub districtu Parlamenti spargi & divulgari, mox libellum Supplicem huic Parlamento offerendum duxit.

In

In hoc libello primùm exponit Procurator Regius, quòd ratio fundamentalis Provinciæ, exemplum vicinorum Regnorum, & inveterata consuetudo à tempore immemoriali inviolatè conservata, nec non plurimarum Pragmaticarum Principum nostrorum Sanctiones non permittant, ut Episcopi aut eorum Vicarii, Sede vacante, recipiant aut permittant publicari aut introduci in suam respectivè Diœcesim ullam Bullam aut Rescriptum Curiæ Romanæ, priusquàm examinata & in Regiis Conciliis ad hoc deputatis discussa, ritèque placetata fuerint, idque (ait) justissimâ ex causâ, ne aliàs hinc contingat, authoritatem Regiam, & Regaliam Suæ Majestatis violari, & ejus Vasalli adigantur ad parendum mandatis, quæ contingeret esse incompatibilia cum moribus & consuetudinibus patriæ.

Deinde exponit, sibi innotuisse, quòd is, qui vices Internuntii tunc temporis gerebat, prædictam Bullam contra hunc libellum, licet prædictis Approbationibus & Regio Privilegio munitum, insinuare fecisset Episcopis & Vicariis Sede vacante, sub districtu hujus Parlamenti, licet hæc Bulla necdum per Concilia Regia esset visa, multò minùs placetata. Post hæc concludit, petitque, ut per Parlamentum Vicario generali & Vicariatui Sede vacante, mandetur consignare omnia Exemplaria hujus Bullæ per ipsos recepta, cum inhibitione reimprimendi, reimprimi faciendi, publicandi aut divulgandi per Diœcesim sub pœnâ apprehensionis seu arrestationis temporalium, aut alia, ut Concilio videbitur.

Super hoc libello Procuratoris Regii Parlamentum interdixit tam Vicario generali, quàm Vicariatui publicationem dictæ Bullæ directè vel indirectè sive per impressa sive per scripta, quoadusque aliter fuerit ordinatum. Libellus cum Apostillâ exhibetur in Appendice Monumentorum sub *litt. E. E.*

Concors proinde fuit Regiorum Conciliorum Sententia, usum Placiti etiam se extendere ad Decreta, quibus libri proscribuntur, ne aliàs per similium Decretorum & Bullarum executionem Jura Principis, Privilegia & inveteratæ Provinciarum Consuetudines nonnunquàm inverterentur, atque hinc in plurima incommoda Respublica & Ecclesia incidere possent.

CAPUT VI.

Adstruitur idem usus Placiti in Regno Galliæ super Decretis Romanis, quibus Libri proscribuntur.

§. I.

Adstruitur ex iis, quæ acta sunt occasione Bullæ Alexandri VII. contra binas Censuras Facultatis Theologicæ Parisiensis.

NON tantùm in Belgio usum Placiti Regii ad omnem Bullarum speciem extendi & usitatum esse, sed & in aliis passim Regnis & Provinciis obtinuisse, jam supra probatum fuit.

Et quidem *parte 4. cap. 2. §. 2.* vidimus, quòd & in Regnis Hispaniæ frequenter soleant Decreta Romana, quibus libri Jura Regia propugnantes proscribuntur, auctoritate Regiâ retineri, sive eorum executio suspendi, quod idem est, ac si juxta usitatum in Belgio morem ob non obtentum Placitum Regium publicatio & executio Decretorum sisteretur.

In Regno Galliæ notius est, quàm ut probari debeat, usum Placiti eo in Regno ad nullam specialem Bullarum speciem restringi, sed iteratis Regum Edictis, & Parlamentorum Arrestis decretum esse, ut nullæ qualescunque Bullæ seu Decreta Romana ibidem publicari aut executioni mandari queant, nisi priùs Litteris Patentibus, quas *Pareatis* vocant, in Supremo Regis Concilio obtentis & expeditis.

Ut tamen ampliùs eluceat hujus Regni praxis, & qualiter se interponant Regia Parlamenta super publicatione & executione Bullarum seu Decretorum Romanæ Curiæ, quibus libri seu scripta proscribuntur; duo eaque recentiora hìc juvabit Exempla adducere.

Primum spectat ea, quæ acta fuère occasione Bullæ Alexandri VII. de anno 1665. quâ proscribuntur binæ Censuræ Facultatis Theologicæ Parisiensis: Prima earum Censurarum de 24. Maii 1664. spectabat librum sub fictitio nomine *Jacobi de Vernant*, cui titulus: *La Deffense de nostre Saint Pere le Pape & de Nosseigneurs les Cardinaux, les Archevesques & Evesques, & de l'employ des Religieux Mendians, contre les erreurs de ce temps, par* JACQUES DE VERNANT, è quo libro plures extractæ propositiones singulatim per Facultatem Theologicam Parisiensem censurabantur, tanquàm Ecclesiasticam Hierarchiam, authoritatem Ecclesiæ, nec non ipsam Regalem potestatem enervantes.

Altera Censura ejusdem Facultatis de 3. Februarii 1665. dirigebatur adversùs librum, cui titulus: *Opuscule de Amadeus Guimenius de Lomara autrefois principal Professeur de la Sacrée Theologie, traitant en particulier de la plûpart des matieres de la Theologie Morale, pour satisfaire aux plaintes que font quelques personnes des opinions morales des Jesuites sur les Traitez des pechez, de l'opinion probable, &c.* è quo similiter plurimæ propositiones excerptæ singulatim Censurâ inurebantur; tanquàm in praxi perniciosæ, & omnem Moralem Christianam penitùs evertentes.

Ut primùm hæ Censuræ Typis mandatæ in publicum prodierunt, & Romam delatæ fuerunt, non parum Pontificem Alexandrum VII. ipsamque Curiam Romanam offenderunt, ac notanter Censuræ in propositiones extractas ex Libro *Jacobi de Vernant*, quasi per eas in Jurisdictionem & authoritatem Sedis Apostolicæ temerario ausu attentatum fuisset.

Hanc suam indignationem & offensionem significavit Pontifex per Litteras in formâ Brevis de 6. Aprilis 1665. ad Regem Christianissimum; in quibus hæc scribit: *Venerabilis Frater noster Archiepiscopus Tarsensis, & Nuntius Apostolicus nomine nostro referet Majestati tuæ, quàm gravi sensu doloris ex Censuris Theologorum Sorbonæ Pontificius animus afficiatur, omnique studio, quantùm maximè poterit, à te petet, ut auctoritate Regiâ præsto esse velis, quo illæ omninò revocentur, quod profectò speramus de singulari pietate tuâ, quæ propositiones Apostolicæ Sedi tam adversas & injuriosas in Regno & Academiâ tuâ tolerare non poterit.*

Cùm verò intellexisset Pontifex spem non esse, Regem velle auctoritate suâ inducere Facultatem Theologicam ad revocandas Censuras in prædictas propositiones ex Libro *Jacobi de Vernant* excerptas, tandem septimo Kalendas Julii 1665. Bullam, quæ incipit: *Cum ad aures*, edidit & publicari jussit, in quâ primùm significat ad aures suas pervenisse, prodiisse duos Libellos, quorum alteri titulus est: *Censura Sacræ Facultatis Theologiæ Parisiensis in Librum cui titulus est:* LA DEFFENSE, &c. *Alteri verò titulus est: Censura Facultatis Theologiæ Parisiensis in Librum, cui titulus:* AMADEI GUIMENII, &c. *in quibus Libris* (ait) *Censurâ præsumptuosâ notantur aliquæ propositiones, eæque præsertim quæ ad Romani Pontificis, & Sanctæ Sedis Apostolicæ auctoritatem, Episcoporum Jurisdictionem, Parochorum munus, Privilegia à S. Sede concessa, dispensationes Apostolicas, actionumque moralium regulam pertinent, & aliæ, quæ & gravissimorum auctoritate Scriptorum, & perpetuo Catholicorum usu nituntur.*

Ulteriùs asserit, quòd sine publico Catholicæ Religionis detrimento prædictæ Censuræ in commemoratis Libris sine debitâ Ecclesiæ animadversione & damnatione remanere nequeant.

Hinc

Hinc *motu proprio & ex certâ scientiâ & de plenitudine potestatis præfatas Censuras uti præsumptuosas, temerarias, atque scandalosas auctoritate Apostolicâ damnat, & pro damnatis haberi vult, easque nullius valoris & roboris fuisse, sed cassas & irritas esse declarat.* Pluraque addit, ut omnis harum Censurarum usus & memoria penitùs aboleretur, ut pleniùs cognosci potest ex ipsâ Bullâ, quæ integra exhibetur in Appendice sub *litt. F. F.*

Ne tamen ob hanc suam Bullam prædicti Libri, aut propositiones in iis contentæ sive à Facultate censuratæ sive non censuratæ, per Sedem Apostolicam probari viderentur, suæ Bullæ hanc clausulam annectendam censuit: *Cæterùm ulterius de præfatis Censuris judicium, deque opinionibus in prædictis Libris Jacobi de Vernant, & Amadei Guimenii contentis, nec non de aliis in eisdem Censuris expressis, sive in eis præmemoratæ opiniones notentur, sive non, nobis ac S. Sedi Apostolicæ reservamus.*

Hæc Bulla ut primùm in Galliâ innotuit, ejusque Exemplaria per Regnum quaquaversum dispersa fuere, mirum in modum ipsam Facultatem Theologicam Parisiensem turbavit & exacerbavit, atque sine morâ Regios Ministros de eâ certos reddidit.

Hi expendentes ipsam Bullam, existimarunt, per hanc Bullam per indirectum quodammodò probari propositiones ex libris illis excerptas, Juribus Regiis, nec non Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, ac Doctrinæ hactenùs per Ecclesiam Gallicanam tam constanter conservatæ oppositas, nec non ipsam Moralem Christianam funditùs evertentes, ac insuper ipsam Facultatem Theologicam Parisiensem spoliari auctoritate censurandi per Judicium Doctrinale Doctrinas perniciosas, quâ auctoritate per plura secula hactenùs pacificè usa fuerat.

Itaque Officium Fiscale contra hanc Bullam Regium Parlamentum interpellavit, atque coram Parlamento 29. Julii 1665. querelas suas deposuit Advocatus Regius Dyonisius Talon, tanquàm prædicta Bulla, reprobando Censuras Facultatis Theologicæ, sat patenter probaret Doctrinam in propositionibus illis contentam, non tantùm Moralis Christianæ eversivam, sed & Regiæ auctoritati & præeminentiæ, nec non Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ directè oppositam, ac ipsam Facultatem auctoritate censurandi erroneas doctrinas spoliaret, uti latiùs in suo discursu exposuit, qui integer exhibetur in Appendice sub *litt. G. G.*

Post hæc ipse Advocatus & Procurator Regius concluserunt postulantes, ut reciperentur tanquàm appellantes ab abusu, & ut Jus dicendo super appellatione, Bulla declararetur nulla & abusiva, tanquàm contraria Sacris Canonibus, Libertatibus Regni, & Juribus Universitatum, & in casum, quo Curia super principali Jus dicendum non existimaret, saltem Acta daretur receptæ appellationis, atque intra triduum asserta probare offerebant, pluraque addunt, quæ ad integram Bullæ suppressionem, & Censurarum Theologicæ Facultatis conservationem & observationem facere possent, uti intelligi potest ex integrâ Conclusione, quæ habetur in Appendice sub *litt. H. H.*

Super his conclusionibus Parlamentum Regium pronuntiavit eodem die 29. Julii, concessitque Procuratori Actam interjectæ appellationis tanquàm ab abusu ab hac Bullâ, eidem injungens, ut intrà triduum media appellationis reproduceret. Interim inhibuit omnibus Regis Subditis, retinere, legere, publicare, aut vendere prædictam Bullam, mandans insuper, ut qui copias dictæ Bullæ habuerint, eas ad Curiam deferant, ut supprimantur, manutenens ipsam Facultatem Theologicam in quasi possessione Juris censurandi libros continentes Doctrinam contrariam Ecclesiasticæ Disciplinæ, Moralis Christiani puritati, Juribus Coronæ Regiæ, & Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ: Declarans insuper quod Censuræ Facultatis Theologicæ super libris *Jacobi de Vernant* & *Amadei Guimenii*, in Registris Curiæ registrabuntur, præterea inhibens omnibus aliquam ex propositionibus censuratis sustinere, sive in suis libris evulgandis, sive in Concionibus aut Prælectionibus; sub pœnâ quòd contrà eos extraordinariè procedetur. Voluit adhæc ut Superiores quatuor Ordinum Mendicantium, nec non Bernardinorum Collegii Claromontani, aliorumque Collegiorum, in quibus prælegitur Theologia, ad Curiam venire juberentur, ut ipsis ibidem præciperetur, ne ii, qui in eorum Collegiis aut Domibus Sacram Theologiam prælegunt, ullam ex propositionibus censuratis prælegerent aut sustinerent: Quòd sine morâ ad instantiam Procuratoris Regii procedetur ad informationem eorum, qui hanc Bullam impriment, aut publicabunt, & præsenti Arresto contravenient, injungentes Stephano Sainctot, & Petro Brillac Consiliario Regio, ut unà cùm aliquo ex substitutis Procuratoris generalis Sabbatho sequenti intersint congressui Facultatis Theologicæ, ipsam Facultatem exhortaturi, ut continuet suas Censuras, ubi occasio se offeret, eodem zelo, quo hactenùs processit, ac unà prælegi faciant præsens Arrestum, & Registris Facultatis inseri. Denique injungitur ut hoc Arrestum Parlamenti mittatur ad omnia Tribunalia & Universitates sub districtu ipsius Parlamenti, ut ibidem prælegatur, publicetur & registretur, injungens substitutis Procuratoris Regii, nec non Rectori Universitatis invigilare, ipsamque Curiam intrà mensem de omnibus informare, prout hæc omnia in ipso Arresto exprimuntur, quod integrum exhibetur in Appendice sub *litt. I. I.*

In conformitatem hujus Arresti designato die Sabbathi prima Augusti comparuit in Congregatione Facultatis Theologicæ Petrus Brillac, eamque certiorem reddidit, de protectione Regiâ adversùs ea omnia, quæ occasione Censurarum contra libros *Jacobi de Vernant* & *Amadei Guimenii* attentari possent, eamque exhortatus est nomine Parlamenti, ut zelum, quo hactenùs processit, continuaret, ut per suas Censuras aliis præiret, atque quodammodò moveret & incitaret, ad conservanda pristina Ecclesiæ Jura, quæ ipsam in suo splendore retinuerunt, & Sedem Apostolicam in suis legitimis Prærogativis. Uti latiùs in ipso Discursu, qui integer exhibetur in Appendice sub *litt. K. K.*

Post hunc Discursum, prolixiorem habuit Dominus de Harlay substitutus Procuratoris Regii Patris sui, in quo fusiùs discurrit de nullitatibus hujus Bullæ, ac de justitiâ harum Censurarum, nec non de authoritate quam hæc Facultas in censurandis libris & Doctrinis ab antiquo habuerit, quantoque hæc Facultas Theologicæ tam apud Reges, quàm Pontifices in pretio fuerit, & quantum ejus Censuris & Judicio delatum fuerit. Integer Discursus exhibetur in Appendice sub *litt. L. L.*

Quemadmodùm ex Litteris Pontificis ad Regem Christianissimum, nec non ex ipsâ Bullâ nequaquàm obscurum est, præcipuam offensionem & indignationem Curiæ Romanæ contra has Censuras fuisse ob Censuram in librum *Jacobi de Vernant*, & propositiones ex eo excerptas, nec non ob auctoritatem, quam sibi assumpserat Facultas Theologica Parisiensis propositiones censurandi: Ita ex prædictis Discursibus coram Facultate Theologicâ pronuntiatis, nec non Discursu Advocati Regii coram ipso Parlamento, & conclusionibus adversùs ipsam Bullam, Arrestoque super iis sequuto, nequaquàm obscurum est, præcipuam causam indignationis & offensionis Regiorum Ministrorum contra hanc Bullam fuisse, quòd per eam viderentur probatæ propositiones ex libro *Jacobi de Vernant* excerptæ, dum Censuræ in eas à Facultate Theologicâ pronuntiatæ ut temerariæ & scandalosæ declarantur, & ut ex hominum memoriâ abolendæ damnantur, ac insuper quòd per hanc Bullam ipsa Facultas Theologica auctoritate censurandi, quâ hactenùs gavi-

sa fuerat, spoliari videretur.

Liber enim sub nomine *Jacobi de Vernant* evulgatus, nec non propositiones ex eo exceptæ in hoc unice collimant, ut Conciliorum generalium Ecclesiam universalem repræsentantium auctoritatem non à Christo immediatè, sed à Romano Pontifice dependere & descendere faciant, atque ipsam infallibilitatem in fide & moribus non tam Conciliis generalibus, quàm Romano Pontifici attribuant, ipsumque Romanum Pontificem ipsis Conciliis generalibus constituant superiorem, adeòque qui nec eorum Decretis constringi possit: Insuper Episcoporum auctoritatem non immediatè à Christo, sed à Romano Pontifice emanare & ab ipso esse dependentem, in ipso libro & propositionibus asseratur: Quin & ipsam Regiam Dignitatem & Coronam à Romano Pontifice esse dependentem.

Has similesque Doctrinas in ipso libro ac propositionibus expressas Galli existimabant exitiosas & Ecclesiæ Gallicanæ Libertatum planè eversivas, & contrarias Doctrinis & opinionibus ab antiquo constantissimè ab Ecclesiâ Gallicanâ conservatis, & propugnatis: E contrario Romana Curia existimabat per libri illius & propositionum ex eo exceptarum Censuras, auctoritatem & Jurisdictionem Romani Pontificis ipsi tanquàm Vicario Christi & Petri Successori competentem & à Christo datam, temerariè & præsumptuosâ audaciâ labefactari.

De hac Curiam Romanam inter & Ecclesiam Gallicanam super his quæstionibus controversiâ animus non est, nec hujus scripti scopus Judicium ferre, sed id unum ostendere, non tantùm in Belgio, sed & in Regno Galliæ usum Placiti super executione Bullarum, quibus libri proscribuntur, & censurantur, frequentari, similesque Bullas in Regiis Auditoriis revideri & examinari, earumque publicationem & executionem suspendi & vetari, si constiterit ex earum publicatione & executione Libertates Ecclesiæ Gallicanæ, inveteratas Consuetudines, aut Regia Jura convelli aut enervari posse.

§. 2.

Adstruitur usus Placiti in Regno Galliæ ex iis, quæ acta sunt occasione Bullarum sive Brevium, quibus proscribebantur respectivè quædam Scripta Episcopi S. Pontii, & Tractatus de Origine & usu Regaliæ, Auctore D. Audoul.

EOdem die 18. Januarii 1710. prodierunt duo Brevia S. S. D. N. Clementis XI. quorum uno proscribebantur tria Scripta Episcopi S. Pontii sub hoc titulo: *Mandement de Monseigneur l'Evesque de S. Pons touchant l'acceptation de la Bulle de N. S. P. le Pape Clement XI. sur le cas signé par XL. Docteurs, avec la justification de XXIII. Evesques, qui voulans procurer la paix à l'Eglise de France en 1667. se servirent de l'expression du silence respectueux, pour marquer la submission, qui est deuë aux Décisions de l'Eglise sur les faits non revelez, avec les moyens de rétablir à present cette paix, 1706. ...... Nouvelle Lettre de Monseigneur l'Evesque de S. Pons, qui refute celles de Monseigneur l'Archevesque de Cambray touchant l'infaillibilité du Pape, 1707....... Lettre de Monseigneur l'Evesque de S. Pons à Monseigneur l'Archevesque de Cambray, où il justifie les XIX. Evesques, qui écrivirent en 1667. au Pape & au Roy au sujet des IV. celebres Evesques d'Alet, de Pamiers, de Beauvais, & d'Angers. Réponse de Monseigneur l'Evesque de S. Pons à la Lettre de Monseigneur l'Archevesque de Cambray,* tanquàm continentia propositiones falsas, perniciosas, scandalosas, seditiosas, temerarias, schismaticas, erroneas, & sapientes respectivè hæresim, &c. Altero verò proscribebatur Tractatus Idiomate Gallico conscriptus, cui titulus: *Traité de l'Origine de la Régale composé par le Sieur Audoul.*

Horum Brevium Exemplaria mox per Regnum Galliæ spargi & divulgari cœperunt. Hujus divulgationis mox ut Regii Ministri notitiam acceperunt, Brevium illorum tenore expenso, ac attendentes hanc divulgationem & publicationem sine præviis Litteris Placiti sive Pareatis in Jura & Libertates Regni impingere, querelas suas super his Brevibus, & eorum divulgatione ad Regium Parlamentum detulerunt, Discursumque coram Parlamento super iis habuit Guillelmus Franciscus Joly de Fleury Advocatus Regius, quo exposuit in manus suas incidisse Exemplaria prædictorum Brevium, eaque sibi visa esse in formâ adeò irregulari expedita, totque Clausulis adeò abusivis referta, ut reverentia Sedi Apostolicæ debita videretur exigere, ut adhuc meritò dubitandum esset, utrùm reverâ hæc Decreta à Sede Apostolicâ emanassent.

Exponit dein singulatim Clausulas in his Brevibus occurrentes, quas prætendit Juribus, ac receptis Privilegiis ipsius Regni, nec non Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ contrarias, eoque titulo abusivas, & in Regno non receptibiles.

Inter has occurrunt plures utrique Brevi communes, ut est illa imprimis, quòd hæc Brevia contineant condemnationem Scriptorum in hoc Regno Galliæ impressorum, absque eo quod hæc Causa vel per appellationem ad Sedem Apostolicam fuisset devoluta, vel per Regem aut Episcopos ad ipsam delata, monetque in Brevibus quidem disertè non asseri, ea esse expedita *motu proprio*, ex tenore tamen Brevium manifestum esse, ea reipsâ sub hâc formâ esse expedita.

Contendit autem, quòd, si in simili formâ expedita Brevia admitterentur, Pontifices hinc prætendere possent exercere auctoritatem & Jurisdictionem immediatam in totam Ecclesiam, quam prætensionem Sacris Canonibus in Regno Galliæ in suâ puritate hactenùs conservatis contrariari, asserere non dubitat.

Secundò, tanquàm abusivam arguit Clausulam utrique Brevi communem, quâ declaratur, sub prohibitione generali legendi aut retinendi hæc scripta, nec non sub Censuris contra legentes aut retinentes comminatis, omnes cujuscunque statûs & ordinis personas comprehendi, etiam illas, quæ aliàs sub generali expressione non comprehenduntur, sed nominatim exprimi debent, & consequenter hæc Brevia sub generali prohibitione & Censuris comprehendi velle etiam Episcopos, Regios Magistratus, quin & ipsam personam Regis.

Tertiò contendit, Clausulam, quæ executionem horum Brevium committit Episcopis, idque sub Censuris, quarum absolutio extra articulum mortis soli Pontifici reservatur, Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, ac notanter Jurisdictioni Episcoporum esse adversam.

Ut autem hujus Clausulæ abusum probet, asserit, has Clausulas non aliter posse considerari, quàm sequelas Doctrinæ Ultramontanorum sustinentium, Papam esse Ordinarium Ordinariorum, Judicem Supremum & immediatum fori interioris in omni Diœcesi, Episcopum universalem omnium fidelium, quam Doctrinam prætendit & à S. Gregorio justissimè damnatam, & frequenter per Parlamentorum Attesta reprobatam.

Quin & ibidem pluribus ostendere conatur, quòd, si similes Clausulæ in hac Ultramontanorum opinione fundatæ admitterentur, sequeretur totius auctoritatis Episcopalis, nec non Ordinis Hierarchici eversio.

Quartò, tanquàm alium abusum utrique Brevi communem notat, quòd quoad executionem horum Brevium Episcopis & locorum Ordinariis adjungantur Inquisitores fidei & his æqualis cum Episcopis auctoritas tribuatur exequendi Brevia, quorum executionem præcipuè in hoc Regno Galliæ fieri debere ipsa Brevia insinuant, cum tamen in hoc Regno authoritas hujus Tribunalis Inquisitionis nunquàm recognita fuerit nec recognosci possit.

Quin-

Quintò prætendit, hæc Brevia Juribus Regiis & Jurisdictioni Regiorum Magistratuum adversari, quia in his mandatur Episcopis & Inquisitoribus, ut Exemplaria damnatorum scriptorum ad se delata faciant igne absumi, quam authoritatem in Regno Galliæ Judicibus Ecclesiasticis non competere contendit.

Sextò, tanquàm abusivam & Juribus Regni ac Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ adversam proponit Clausulam in utroque Brevi expressam, quâ declaratur, per solam publicationem Romæ factam omnes ubique fideles hac prohibitione obstringi, & Censuras comminatas incurrere, nullâ aliâ per Provincias factâ publicatione.

Circa Breve verò, quo Scripta Episcopi S. Pontii, nec non Doctrina in iis contenta damnantur, illud specialiter observat, quòd per condemnationem Doctrinæ contentæ in Scriptis sub nomine Episcopi S. Pontii damnatis, censeatur condemnata persona ipsius Episcopi, tanquàm qui Doctrinam illam damnatam sustinuerit.

Hanc autem damnationem vel eo titulo sustineri & recipi non posse, quòd sententia pronuntiata sit contra Episcopum, qui in suâ accusatione nunquàm citatus vel auditus fuit, idque super Exemplari Scriptorum, quæ quidem nomen ejus præferebant, sed tamen ut sua propria Scripta coram Tribunali, in quo hæc Causa agitata fuit, nunquàm recognovit.

Notat autem similem damnationem, licet in nullâ etiam privatâ personâ, nec in ullo seculari Judicio probari possit, multò tamen ampliùs improbanda veniat in Tribunali Ecclesiastico, & in personâ Episcopi, cui vigore sui characteris Episcopalis competit judicare de Doctrinâ, eamque fidelibus exponere.

Ulteriùs urget, quòd, si hæc per Pontificem facta condemnatio ut legitima admittatur & recipiatur, nihil relinquatur Episcopis Provinciæ Narbonensis (sub quâ continetur Episcopatus S. Pontii) in hac Causâ, qui tamen sunt naturales Judices super Doctrinâ & personâ Episcopi S.Pontii, tanquàm Suffraganei hujus Provinciæ.

Quin si hoc Breve in Regno Galliæ admitteretur, & recognosceretur immediata Jurisdictio, quam hîc exercere prætendit Pontifex, sequeretur, uti prætendit Advocatus Regius, quòd Episcopi, qui judicare debent de Doctrinâ & personis suorum Coepiscoporum, nullas alias partes retinerent, nisi condemnandi personam Episcopi, cujus Doctrinam Papa damnasset.

Exponit præterea nullam specialem propositionem in hoc Brevi designari, in quam cadat condemnatio, sed generaliter & indeterminatè damnari Doctrinam contentam in Scriptis Episcopi S. Pontii, ita ut ipsa damnatio non tantùm in particularem aliquam Doctrinam hujus Episcopi, sed & in Sententias de auctoritate Episcoporum in hoc Regno Galliæ generaliter receptas, & quæ in hisce scriptis sparsim occurrunt & asseruntur, cadere queat: Quin & asserere non veretur, quòd si ex tenore hujus Brevis, nec non Clausulis immediatam Jurisdictionem Papæ in totam Ecclesiam præferentibus, de ipsâ condemnatione sit judicandum, dicendum videretur, quòd, dum per hoc Breve Papa intendit condemnare particularem Doctrinam Episcopi S. Pontii, quæ erronea esse posset, unà condemnare intendat Doctrinam de auctoritate Episcoporum in hoc Regno receptam & conservatam.

Cùm verò in hoc Brevi non tantùm Scripta Episcopi S. Pontii, & Doctrina in iis contenta damnentur, sed præterea Pontifex declaret, quòd *contra Authorem libellorum eorundem pro traditâ sibi divinitùs potestate procedere intendat*, etiam eo ex capite hoc Breve Sacris Canonibus & Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, moribusque in Regno receptis, adversari contendit, eò quod nequaquàm obscurum sit, Pontificem prætendere Causas Episcoporum etiam in primâ instantiâ ad Sedem Apostolicam spectare, quod Sacris Canonibus, ac Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ Episcoporum Causas deferentibus Judicio Episcoporum suffraganeorum vel Comprovincialium omninò adversari, fusiùs ibidem asserere conatur.

Circa Breve, quo condemnatur Tractatus de Origine Regaliæ, specialiter monet advertendum, adeò generaliter Doctrinam hujus Tractatûs damnari, ut si Breve hoc recipiatur, facilè apprehendi posset, ipsum Jus Regaliæ esse reprobatum, sed vel præcipuè Censuram contra Doctrinam hujus Tractatûs directam videri adversùs universalitatem ipsius Regaliæ declaratam per speciale Edictum Regium de anno 1673. atque hinc concludit, Breve hoc vel eo titulo non posse admitti tanquàm Juribus Regiis omninò adversum.

Hoc Discursu finito, nomine Procuratoris Regii conclusit supplicans, ut Parlamentum per suum Arrestum mandaret suppressionem exemplarium sive manuscriptorum, sive impressorum prætensorum Brevium, nec non fieri informationem contra Impressores aut distributores exemplarium eorundem Brevium, ac more solito hac occasione reiterari inhibitionem distrahendi aut divulgandi ullas Bullas, Brevia vel Rescripta Curiæ Romanæ sine præviis Litteris Patentibus in Supremo Concilio Regio expeditis, & unà mandetur, ut præsens Arrestum publicetur & consuetis locis affigatur.

Et ne tamen per hoc Arrestum prætendi posset, particularis Episcopi S. Pontii Doctrina in his scriptis contenta probari, monet huic postulato Arresto apponi posse Clausulam, quâ declaretur, Curiam nolle per hoc Arrestum eam Doctrinam Episcopi S. Pontii approbare, similemque Clausulam posse adjici quoad Doctrinam contentam in Tractatu de Origine Regaliæ.

Hoc Advocati Regii Discursu, nec non Conclusione captâ per Procuratorem Regium in Parlamento visis & discussis, prodiit ejusdem Parlamenti Arrestum conforme in omnibus præfatæ Conclusioni. Integer libellus unà cum Arresto ipsius Parlamenti exhibetur in Appendice sub *litt. M. M.*

Hoc Arrestum evincit, Ministros Regios usque in hunc diem admodùm solicitos esse, ut hoc Jus Placiti sive Pareatis integrum in suâ generalitate quoad omnes Bullas seu Rescripta Curiæ Romanæ conservetur.

Insuper ex eodem Arresto, uti & ex Discursu Advocati Regii patescit, usum Placiti sive *Pareatis* & in hoc Regno dirigi & impendi, ut præcaveatur, ne per præcipitem Bullarum aut Rescriptorum Curiæ Romanæ publicationem vel executionem, Jura Regia & inveteratæ Regni Consuetudines, nec non Ecclesiæ Gallicanæ Libertates invertantur.

PARS QUINTA.

DE USU PLACITI REGII SUPER BULLIS Dogmaticis.

CAPUT PRIMUM.

Exponitur quodnam censeatur Decretum Dogmaticum, & quæ authoritas circa Decreta Dogmatica Principibus competere possit?

§. 1.

Quid intelligatur per Bullam Dogmaticam?

BULLA Dogmatica propriè dicitur à Dogmate seu Doctrinâ, quæ per Bullam tanquàm Fide credenda & populo proponenda definitur; vel è contrariò tanquam hæretica, erronea, proscribitur.

Hoc modo sumpta Bulla Dogmatica nequaquàm comprehendit Constitutiones aut Decreta, quibus morum Disciplina vel Ecclesiastica politia, sive aliqua ad illam pertinentia præscribuntur.

Similes enim Constitutiones seu Decreta non tam Dogmatica, quàm Disciplinæ Decreta dicuntur.

Hac distinctione utens Synodus Tridentina Decreta ad Disciplinam morum spectantia inter Decreta Reformationis retulit, & speciatim à Decretis Dogmaticis, quibus fidei articuli continentur, separavit.

Et quia in librorum prohibitione vel approbatione non solet aliquod speciale Dogma tanquàm fide credendum, aut ut erroneum vel hæreticum rejiciendum declarari, idcircò quidquid Synodus Tridentina quoad prohibitionem vel approbationem librorum vel eorum revisionem edixit, id totum inter Decreta Reformationis retulit.

Fatendum quidem est, Decreta quædam, licet duntaxat ad Disciplinam pertineant, atque ita pro temporum, locorum, & personarum diversitate varia & mutationi obnoxia, posse esse conducibilia ad Fidei & Doctrinæ puritatem conservandam & stabiliendam, sed tamen quia nullum Fidei Dogma tanquàm à Deo revelatum proponunt, aut definiunt, propriè dici non possunt Decreta Dogmatica, seu Decreta Fidei nulli mutationi aut variationi obnoxia, sed inter Decreta Disciplinæ referenda sunt, quæ pro temporum, locorum, ac personarum conditione ad conservandam Fidei integritatem & puritatem possint esse convenientia, vel non convenientia, atque ita tanquàm Decreta Disciplinæ mutationi obnoxia.

Hujusmodi Decreta sunt non tantùm ea, quæ librorum proscriptionem concernunt, sed & illa, quibus interdum pro locorum & temporum conditione vetatur, ne quis in hac vel illâ materiâ Dogmaticâ utatur certis terminis vel expressionibus, eo quod hoc vel illo tempore & loco termini illi vel expressiones facilè nata sint inducere in errorem contra Fidem, ubi alio tempore & loco à similibus terminis & loquutionibus nullum metuendum esset erroris periculum, eo quod ejusmodi termini & expressiones eo loco & tempore ab omnibus in sensu verè Catholico intelligerentur & acciperentur.

Dum igitur quæstio est de Bullis Dogmaticis, illæ duntaxat verè Dogmaticæ dicendæ sunt, quibus certum & determinatum Dogma ut credendum vel ut rejiciendum fidelibus proponitur.

§. 2.

Principes non sunt Judices Fidei.

INdubitatum est, examen ac decisionem Fidei Ecclesiæ ejusque Ministris, non autem Principibus Laicis esse à Deo concreditam, juxta illud S. Leonis, *sicut Reges præsunt in causis seculi, ita Sacerdotes in causis Dei.* Et illud Gregorii II. in Epistolâ ad Leonem Isaurum: *Scis Imperator Sanctæ Ecclesiæ Dogmata non Imperatorum esse, sed Pontificum, qui tutò assolent Dogmata tradere, idcircò Ecclesiis præpositi sunt Pontifices à Republicâ negotiis abstinentes, & Imperatores ergò similiter ab Ecclesiasticis abstineant, & quæ sibi commissa sunt, capessant.*

Hac de re Osius Cordubensis Episcopus seriò monuit Constantium Imperatorem in Litteris ad eum datis, (quas refert S. Athanasius in Epistolâ ad Solitarios.) *Tibi Deus* (inquit Osius) *Imperium commisit, nobis, quæ sunt Ecclesiæ, concredidit, & quemadmodùm qui tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit Ordinationi Divinæ, ita & tu cave, ne quæ sunt Ecclesiæ ad te trahens magno criminis obnoxius fias, datæ* (*scriptum est*) QUÆ SUNT CÆSARIS CÆSARI, ET QUÆ SUNT DEI DEO.

Verissimum igitur est, Principes in rebus Fidei Judices non esse, atque eatenùs ad ipsos non spectat Fidei Dogmata ad suum examen revocare, ut de illis tanquàm Judices decernant aut definiant: Nec id unquàm Principes Catholici sibi attribuerunt, sed ipsos Pontifices & Episcopos atque Ecclesiæ Pastores Judices Doctrinæ nunquàm non agnovêre.

Atque ad simile examen pertinet illud Joannis Papæ apud Gratianum in Canone SI IMPERATOR *Distinct. 96. si Imperator Catholicus est, filius est, non Præsul Ecclesiæ, quod ad Religionem competit, discere ei convenit, non docere.*

§. 3.

Quas partes habuerint Principes in Conciliis, in quibus de Fide agebatur, nec non in definitorum confirmatione & executione.

QUantumvis Ecclesia nunquàm recognoverit in Principibus & Magistratibus secularibus auctoritatem decidendi articulos Fidei, nec legamus Principes Catholicos in Judices aut arbitros Fidei sese unquàm erexisse, diffiteri tamen nullatenùs possumus, jampridem non exiguas fuisse Principum partes in dirigendis Ecclesiasticis Conventibus, in quibus de Fide agebatur, quibus Imperatores & Principes per se vel Oratores suos intervenisse constat ex Actis & Historiis Conciliorum, & testatur ipse Nicolaus I. ad Michaëlem Imperatorem his verbis: *Imperatores Synodalibus Conventibus interfuerunt, in quibus de fide tractatum est, quæ universalis est, quæ omnium communis est, quæ* non

non solùm ad Clericos, verùm etiam ad Laicos, & omnes omninò pertinet Christianos. Extat hoc fragmentum Epistolæ apud Gratianum *Distinct.* 96. *Canone* UBINAM.

Neque tantùm partes suas interposuerunt Imperatores & Principes, ut ordo debitus in his Conventibus servaretur, atque tumultus & simultates compescerentur, omniaque tranquillè peragerentur, sed insuper quid ageretur, & modum, quo in decidendis Dogmatibus in his Conventibus procederetur, observabant, omnem tamen Episcopis tanquàm Apostolorum Successoribus judicandi & decidendi libertatem super articulis Fidei conservantes.

Quæ tandem in hisce Conciliis ritè decisa & judicata esse videbant, ipsi suâ quoque authoritate muniebant, ipsis Conciliorum Definitionibus subscribendo, vel etiam suis Legibus & Edictis earum executionem & observantiam urgendo.

Id autem potissimùm desiderabant Patres, ut mediante Principum subscriptione etiam Laici faciliùs ad suscipiendas Conciliorum definitiones inducerentur & allicerentur.

Hinc Patres Concilii Arausicani II. postquàm contra Hæresim Pelagianam ejusque reliquias veritatem Catholicam de peccato Originali, libero Arbitrio, Gratiæ necessitate, & divinâ Prædestinatione 25. Canonibus expressissent, subjungunt: Et quia " definitionem antiquorum Patrum, nostramque, quæ suprà scripta est, non solùm Religiosis, sed etiam Laicis medicamentum esse & desideramus & cupimus, placuit ut eam etiam & illustres & magnifici viri, qui nobiscum ad præfatam festivitatem convenerunt, propriâ manu subscriberent.

Desiderio Patrum obsequutos fuisse viros illustres, probant eorum subscriptiones, quæ ad calcem hujus Synodi appositæ leguntur tomo 4. Conciliorum generalium *Columnâ* 1673.

Quin & definita, ut promptiùs executioni mandari & in omnium notitiam deduci possent, auctoritate Principum promulgari Patres Synodi desiderabant.

Quâ de re fidem facit Epistola prioris Synodi Ariminensis, in qua ad Constantem Imperatorem Patres istius Synodi adhuc Catholicæ ita loquuntur: *Imperator Constans ab obitu suo dignus omni memoriâ, hanc Fidem omni curâ & diligentiâ conscriptam promulgavit.*

Omnia quoque acta Conciliorum fidem faciunt, quòd Principes Conciliorum Decreta etiam in materiâ Fidei suâ auctoritate confirmarint & muniverint.

Et quàm utilem imò penè necessariam pro felici & promptâ definitorum executione hanc Principum confirmationem sive approbationem crediderint, significarunt Patres Concilii generalis Constantinopolitani ad Theodosium Imperatorem: *Rogamus* (inquiunt) *tuam Clementiam, ut per Litteras quoque tuæ pietatis confirmetur Concilii Decretum, ut sicut Litteris, quibus nos convocasti, Ecclesiam honore prosequutus es, etiam finem eorum, quæ decreta sunt, obsignes.*

De hac confirmatione Imperatoriâ ejusque scopo dixit ad Patres Concilii Chalcedonensis Martianus Imperator: *Nos ad Fidem confirmandam, non ad potentiam ostendendam exemplo religiosissimi Principis Constantini Synodo interesse voluimus, ut veritate inventâ, non ultrà multitudo pravis doctrinis attracta discordet.* Referuntur hæc verba Martiani apud Gratianum *Distinct.* 96. *Canone* NOS AD FIDEM.

Neque hæc olim tantùm, sed & in novissimâ generali Synodo, quæ Tridenti habita fuit, observata sunt: Mandato enim Caroli V. quo tribus Oratoribus vices suas commisit, ita continetur actorum Concilii Tridentini Sess. 11. *Nostrum locum ut Oratores & Mandatarii nostri habere, res & negotia Religionis & Fidei, & alia quæcunque in prædicto Concilio tractandi unà cum aliis, &c. per omnia adesse, consilium, votum, & Decretum nostro nomine dare, impertiri atque interponere.*

Cui simile est Ferdinandi Cæsaris Mandatum datum die prima mensis Januarii anno 1562. *Locum & vices nostras in omnibus Sessionibus, Consultationibus, Deliberationibus, Tractationibus, & Actibus obtinere & gerere; Consilium, Suffragium, Votum & Decretum nomine nostro dare, ferre & interponere, aliaque omnia & singula agere, tractare, exercere, concludere & determinare possint & debeant, quæ ad constituendam veram Fidei & Religionis concordiam & unionem, ac Christianæ Reipublicæ salutem & conservationem promovendam facere & spectare videbuntur.*

Ex his compertum est, non minimas fuisse Principum partes tum in dirigendis Conciliis, in quibus de Fidei & Religionis negotiis tractabatur, tum in confirmando, & in exequendo quæ circa Fidem & Religionem decernebantur.

Quin & scitur, Principes ab Episcopis & etiam à Romanis Pontificibus instanter provocatos fuisse, ut suâ auctoritate Fidei Decreta & Ecclesiæ Doctrinam munirent, & suis Edictis ad eorum observantiam populos constringerent, perquàm convicti difficulter ad Ecclesiæ obedientiam populum induci, nisi temporalibus pœnis Principum authoritate constringatur.

Eò pertinet serium monitum S. Leonis ad Imperatorem sibi cognominem: *Debes* (inquit) *incunctanter advertere, Regiam potestatem tibi non solùm ad mundi regimen, sed maximè ad Ecclesiæ præsidium esse collatam, ut ausus nefarios comprimendo, & quæ benè sunt statuta defendas, & veram pacem iis, quæ sunt turbata, restituas.*

Et illud S. Gregorii ad Genadium Exarchum Africæ *lib.* 3. Regist. Epist. 7. *Scito, excellentissime fili, si victorias quæris, si de promissa vobis Provincia securitate gloriamini, nihil in vobis magis ad hoc proficere, quàm Zelare Sacerdotum vitas, & intestina Ecclesiarum, quantum possibile est, bella compescere.*

§. 4.

Principes in usu Placiti non prætendunt se constituere Judices super Decretis Fidei.

QUemadmodùm olim Principes Conciliis generalibus assistendo, eaque dirigendo, ac unà cum Patribus deliberando, qualiter controversiæ ac dissidia in materiâ Religionis & Fidei congruentiori modo dirimi & componi possent, nec non Decreta & definita suâ auctoritate munientes & confirmantes eorumque executionem urgentes nequaquàm se constituerunt Religionis & Fidei Arbitros & Judices, ita hodiè Principes volentes per se vel in suis Supremis Auditoriis examinari Bullas Romanas, in quibus Fidei aut Religionis Dogmata definiuntur, neutiquàm se præsumunt in Judices Fidei aut Religionis erigere, aut decidere quid fide credendum aut non credendum sit, sed duntaxat suo examini has Bullas seu Constitutiones subjici prætendunt, priusquàm in suis respectivè Ditionibus & Territoriis per *modum Legis* promulgentur & executioni mandentur.

Aliud enim longè est, Principem se interponere promulgationi novæ Legis per suas Provincias, ejusque executioni, & aliud velle judicare de ipsis Articulis & Dogmatibus, sive quid de fide credendum, vel non credendum definire, uti enim §. præcedenti dictum est, nunquàm à Principis officio alienum esse existimatum est externum illud, quod consistit in imperando, cogendo, promulgando, pacem custodiendo.

Licet enim supponatur Decretum aliquod ritè conceptum esse in materiâ Fidei aut Religionis, in quantum spectat nudam Fidei declarationem, sive quid de certo & speciali articulo Doctrinæ sit sentiendum: Plurima tamen circa modum & normam promulgationis

& executionis occurrere possunt, quæ Principis examen meritò requirant.

Cùm enim, ut suprà dictum est, Principis Officium sit Reipublicæ tam Ecclesiasticæ quàm Civilis paci & tranquillitati consulere, eaque omnia, quæ eam turbare possent, prævenire, in quantum ipsa Fides & Religio Catholica sinit, Jure meritò contendunt Principes Decreta Romana etiam Fidem aut Religionem spectantia ad examen esse revocanda, & Placito suo firmanda, priusquàm per suas Ditiones in modum novæ Legis promulgentur, aut Populus sibi subjectus illis adstringatur, aut ad earum observantiam per Censuras aliave media compellatur.

Et sanè dum Principes edixerunt, nullum Decretum Romanum hîc esse publicandum, priusquàm in Regiis Auditoriis fuerit visum & examinatum & Litteris Placiti munitum, unicè intenderunt præcavere, ne quidquam in suas Ditiones induceretur, quod paci publicæ obesset, & ne forsan sub prætextu Fidei Jura & Privilegia Provinciarum cum notabili populi perturbatione & publicis incommodis inverterentur, vel nonnunquàm subditi per violentiam opprimerentur, eumque esse unicum Placiti scopum & fundamentum *parte 2. cap. 2.* ostensum est.

Hæc porrò incommoda non minùs ex Decretorum vulgò Dogmaticorum quàm cæterorum præcipiti promulgatione & executione meritò timenda esse Capite sequenti ostendetur.

CAPUT II.

Ostenditur undè contingere queat, ut publicatio & executio Decretorum Dogmaticorum in Jura publica impingat.

§. I.

Ostenditur id contingere posse ex modo publicationis seu propositionis eorundem.

INDUBITATUM est, Ecclesiam Catholicam eandem semper & ubique Fidem ex traditione Apostolicâ sive scripto, sive sine scripto conservasse, nec circa articulos Fidei quidquam novi post tempora Apostolorum accidisse.

Ulteriùs certum est, nequaquàm necessarium esse ad hoc, ut quis Fide divinâ Dogma aliquod revelatum credere debeat; Dogma illud aliquâ positivâ Lege fuisse ipsi propositum aut intimatum, sed sufficere, ut quacunque ratione ipsi constet, articulum illum sive scripto, sive non scripto à Deo esse revelatum, & ab Ecclesiâ declaratum & definitum.

Itaque nequaquàm dependet à publicatione vel executione Decreti seu Bullæ Dogmaticæ, ut quis Dogmati assensum Fidei præbere teneatur, eò quòd præveniendo omnem publicationem & executionem teneatur quis Fide divinâ credere Dogma, quod ipsi sufficienter constat ex divinâ revelatione esse traditum.

Quapropter Placitum Regium nequaquàm spectat ipsum Fidei assensum præstandum Dogmati, de quo fidelibus sufficienter constat esse divinitùs revelatum, sed duntaxat externum illud, quod consistit in ipsa Dogmatis externâ propositione, publicatione & executione, quibus ipsi fideles ad profitendum exteriùs dictum Dogma constringuntur, vel circa modum, quo illud populo proponitur, quod externum planè positivum est, nec ipsum Fidei articulum secundùm se consideratum & prout divinitùs revelatus est, attingit.

Hinc licet Dogmata Fidei ubique & semper sint eadem, ipse tamen modus, quo populo hæc Dogmata proponuntur, & populus ad professionem alicujus Dogmatis constringitur, varius esse potest, & plurima occurrere possunt, quæ uno tempore & uni populo conveniant, & alio tempore & populo plurimùm obessent: Exempli causâ Dogma Fidei esse processionem Spiritûs Sancti non tantum ex Patre, sed & Filio semper agnovit Ecclesia Catholica, sed modum, quo Dogma illud populo credendum proponeretur, varium fuisse nemo ignorat.

Scitur enim imprimis Patres Concilii Constantinopolitani I. in Symbolo Fidei populo proposuisse Processionem Spiritûs Sancti ex Patre, sed Processio Spiritûs Sancti ex Filio nominatim non exprimebatur.

Hoc Dogma Processionis Spiritûs Sancti ex Filio in Symbolo Constantinopolitano sæculo sexto in quibusdam Ecclesiis Hispaniæ insertum, atque unà cum Symbolo fuisse populo propositum habetur ex Concilio Toletano III. in quo Gothi in Hispaniâ, abjuratâ Arianæ Hæreseos perfidiâ, orthodoxam Fidem profitentur: In hoc Concilio non tantùm Anathema dicitur ei, qui Spiritum Sanctum non credit, aut non crediderit à Patre & Filio procedere, sed insuper hic articulus insertus legitur Symbolo Constantinopolitano, quod ibidem recitari jubetur, his verbis: *Et in Spiritum Sanctum ex Patre & Filio procedentem.*

Tametsi aliæ Ecclesiæ non minùs quàm Hispanicæ articulum illum ut Fidei Dogma agnoscerent, nequaquàm tamen illum Symbolo Fidei addendum putaverunt, neque ante seculum nonum Ecclesias Gallicanas eam additionem admisisse legimus.

At tandem sub initium seculi noni tempore Caroli M. eam in Ecclesiis Gallicanis invaluisse, sed ab Ecclesiâ Romanâ non admissam, imò rejectam fuisse fidem facit collatio, quam cum Leone III. habuêre Legati Caroli M. relata tomo VII. Conciliorum generalium *columnâ* 1194.

Ex hac relatione constat, Leonem III. agnovisse processionem Spiritûs Sancti ex Filio esse Dogma Fidei, sed additionem in Symbolo Fidei per particulam *Filioque* nequaquàm probavit, ratus nefas esse, quidquam citra Ecclesiæ Universalis definitionem in Symbolum fidei admittere.

Petentibus autem Legatis Caroli M. "nunquid non » benè idem fecissent auctores, si quatuor tantùm ad» dendo syllabas, tam pernecessarium Fidei Sacramen» tum cunctis deinceps seculis perspicuum redderetur? Respondit Leo, " sicut non audeo dicere, non benè » fecisse, si fecissent, quia procul dubio sicut cætera, » quæ vel omiserunt, scientes utique & non tam hu» manâ quàm divinâ illuminati sapientiâ fecerunt, ita » quoque non audeo dicere, istud eos nobis minùs in» tellexisse, perpendisse cur dimiserunt, vel cur dimis» sum, ne ultrà mitteretur, sicut & cætera prohibuêre. » Tu & Tui videte quid sentiatis de vobis: Nam & » ego me illis non dico præferam, sed etiam illud ab» sit, mihi ut coæquare præsumam.

Tandem persuadentibus Legatis, ut vox *Filioque* mox penitùs non expungeretur, ne videretur id esse contra Fidem, sed ut paulatim in Palatio intermitteretur, quatenùs aliæ Ecclesiæ eam vocem decantare ejus exemplo dediscerent; respondit Pontifex:" si priusquàm » ita cantaretur interrogatus essem, ne insereretur uti» que respondissem: At nunc, quod tamen non affir» mando, sed vobiscum pariter tractando dico, quan» tum menti occurrit, ita mihi videtur posse utrumque » fieri, ut paulatim in Palatio, quia in nostrâ Sanctâ » Ecclesiâ non cantatur, cantandi consuetudo ejusdem » Symboli intermittatur, sicque fiat, ut quod idipsum » ut cantaretur non quælibet imperantis auctoritas, sed » potiùs id audiendi fecerat novitas, si dimittatur à vo» bis, dimittetur ab omnibus, & ita fortasse, quan» tum esse potest, non incongruè utrumque fieri pos» sit, ut quod jam nunc à quibusque priùs nescientibus » rectè creditur, credatur, & tamen illicita cantandi » consuetudo sine cujusque Fidei læsione tollatur.

Verùm vox semel admissa revocari non potuit, imò pro-

propagatus est ejus usus ad alias Ecclesias, etiam Romanam, adeò ut sub medium seculi noni litem de hac additione moverit Latinis Photius Patriarcha Constantinopolitanus, ac post eum Michaël Cerularius circa medium seculi undecimi sub Pontificatu Leonis Papæ IX. Ab hac voce deventum est ad Dogma ipsum, quod fuit seminarium & præcipuus prætextus funesti Schismatis Græcorum à Latinis, quod & modò ingemiscimus: Ut vel hinc intelligi liceat, quàm difficulter circa formulas Fidei & Religionis aliquid mutandum veniat.

Tametsi igitur Decretum aliquod, in quantum continet ipsum Dogma Fidei, ab omnibus & ubique recognosci debeat, fieri tamen potest, ut formula seu modus, quo proponitur huic populo vel hoc tempore minimè conveniret, ut proinde vel hoc ex capite Decretum, priusquàm publicetur per modum Legis, & populo imponatur, examinari queat, num hoc vel illo modo publicari & populo proponi conveniat.

Et ut exemplo recentiori utamur. Cùm absoluto Concilio Tridentino Pius IV. Papa edidisset & promulgasset novam formulam Fidei ab omnibus indifferenter fidelibus præstandam, eamque Synodus Provincialis Cameracensis anno 1586. *tit.* 1. *cap.* 1. emitti statuisset ab omnibus Ludi-Magistris, Typographis, Bibliopolis, & qui libros quomodolibet distrahunt, tam viris quam mulieribus, ac insuper *cap.* 2. decrevisset, ut supplicaretur " Regiæ Majestati, ut idem mandare » velit de iis, qui ad gerendos Magistratus, aut alia Of» ficia publica tam in Urbibus, quàm in Pagis assumun» tur:" Philippus II. Rex Catholicus, postquàm Decreta hujus Synodi in suo Concilio Privato examinari & discuti jussisset, tandem Edicto suo Synodi Decreta sub certis limitationibus & modificationibus confirmavit, atque circa Professionem Fidei eam adjecit modificationem, ut imprimis à Magistratibus & Officiariis suis emitti quidem voluerit Professionem Fidei, sed non juxta Formulam à Pio IV. conceptam & evulgatam, sed juxta breviorem Formulam in ipso Edicto expressam.

Insuper tametsi ipsa Synodus Cameracensis conformiter ad ipsam Bullam Pii IV. statuisset, Professionem Fidei ab omnibus indifferenter Ludi-Magistris, Typographis, Bibliopolis, & qui libros quomodolibet distrahunt, tam viris quàm mulieribus juxta Formulam Fidei à Pio IV. editam emitti debere, in suo tamen Edicto *art.* 4. voluit quidem Rex Catholicus ab omnibus prædictis emitti Professionem Fidei, sed duntaxat juxta Formulam breviorem in suo Edicto propositam, exceptis solis Magistris Scholarum *Latinarum*, à quibus eam emitti voluit ad normam Formulæ Pii IV.

Et quidem Professio Fidei non aliter à Magistratibus, cæterisque in Edicto nominatis emitti hactenùs consuevit, nisi juxta præscriptum Edicti.

Hinc manifestum est, Principem nequaquàm existimasse, alienum esse examinare & decernere, quâ Formulâ Fidei Professio emitti & proponi conveniat, utque tamen nihil in præjudicium articulorum Fidei, quos Ecclesia ut tales declarasse constat, immutetur, in ipsâ Formulâ in Edicto expressâ fit Professio omnium articulorum, quos credit & tenet Catholica, Apostolica & Romana Ecclesia, &c.

Adhæc contingere potest, ut ob certas circumstantias, puta ob excitatas dissensiones super aliquo Dogmate non conveniat repentè populum constringere præsertim sub gravibus pœnis ad assentiendum sive profitendum, quid super hoc Dogmate Fide divinâ sit credendum, sed potiùs suaviter priùs populum conveniat disponi & instrui super ipso Dogmate, ut ita quodammodò suâ sponte ad veritatem Dogmatis amplectendam alliciatur.

Hoc consilio usus est Theodosius Imperator anno 380, ut enim populos sibi subjectos muniret contra Hæresim Arianam, & in Fide Catholicâ firmaret, Edicto suo significavit & expressit, quid de Mysterio SS. Trinitatis ipse teneret, & quid ab omnibus tenendum esset nullâ pœnâ adjectâ: Edictum integrum habetur *in l.* 1. *Cod. de Fide Catholicâ*, recitatque Zozomenus *lib.* 7. *Hist. Eccles. cap.* 4. qui & monet ibidem, quod Theodosius ad hanc Legem descenderit, " cùm apud » se reputasset satius esse, ut suam de Divinitate Sen» tentiam ipse suis subditis palam prædicaret, ne vim » inferre videretur repentè invitis, quid colendum es» set præcipiendo.

In hoc quoque sollicitè laborandum & attendendum, ut Fidei Formulæ, ipsaque Decreta Dogmatica claris & specificis terminis ipsum Fidei Dogma fidelibus proponant, ne aliàs aliquando contingat, ut dum per similes Fidei Formulas fideles in unam Fidei consonantiam adunare volunt, ipsasque circa Fidei Dogmata dissensiones componere & extinguere student, ipsa dissidia & scandala per obscuritatem & æquivocationem magis augeant, & dissensiones excitent.

Nemo ignorat, quantas in partes Ecclesiam sciderint variæ illæ Formulæ pro Fide Catholicâ asserendâ, ut præferebatur, contra Arianos compositæ, & per Episcopos evulgatæ, idque ob terminos æquivocos, quibus erant conceptæ.

Quis nescit, quantos motus ob suam obscuritatem excitaverit hæc propositio tanquàm pro Dogmate Catholico proposita, *unus de Trinitate pro nobis crucifixus fuit?*

Quidni igitur etiam hoc titulo Decreta Romana vulgò Dogmatica revideri in Provinciis poterunt, priusquàm publicentur aut executioni mandentur, ne subinde ob suas obscuritates & æquivocationes non tam sint apta, ut populum in Fide instruant, & in Fidei unitatem fideles coalescant, quàm potius ut majores dissensiones circa ea, quæ credenda sunt, excitentur, & populus super eo, quod credendum est, in partes scindatur.

§. 2.

Idipsum contingere potest ob Clausulas Decretis Dogmaticis insertas.

PLacitum Regium nequaquàm attingere ipsum articulum seu Dogma Fidei, neque ipsum assensum Fidei, quem ipsi fideles articulo Fidei quacunque ratione ipsis cognito præbere tenentur, §. præcedenti observatum fuit. Sed quia Decreta Dogmatica, ut per modum Legis positivæ ad exteriorem professionem alicujus articuli Fidei sub certis pœnis populum constringant, debeant adinstar aliarum Legum promulgari & populo proponi, meritò indè Principes prætendunt, nec similem quoque Legem in suis Provinciis & Ditionibus posse publicari, & per modum Legis populo suo sine prævio suo Placito imponi.

Imprimis enim §. præcedenti ostensum est, quòd licet circa ipsa Dogmata Fidei nihil possit temporum vel locorum varia conditio vel populorum genius, circa modum tamen ea proponendi & exponendi varia possint contingere, quæ publico, salvâ Fidei integritate, hîc & nunc possint obesse.

Prætereà quemadmodùm in aliis Decretis sive Legibus positivis, ita & in Decretis Dogmaticis contingere potest, ut Decretum Romanum, etiamsi rem Dogmaticam seu punctum Doctrinale definiat, unà habeat adjunctas Clausulas, quæ Jura Principum & populorum, inveteratos Provinciarum, Ecclesiarumve usus, aut recepta jampridem & observata Privilegia offendant, undè ipsa Respublica & Ecclesia turbari, & populus gravibus incommodis exponi posset: Quemadmodùm ipsos Ordines Brabantiæ, ubi de promulgatione Bullæ Urbani VIII. contra Doctrinam & Librum Cornelii Jansenii agebatur, Archiducem Leopoldum præmonuisse suprà *parte* 4. *cap.* 5. §. 3. notatum est.

Quid

Quid enim si similis Decreti violatores extra Provincias in Judicium evocarentur, aut Judicibus in Provinciis illis hactenùs non admissis, puta, Fide. Inquisitoribus subderentur, vel pœnæ pecuniariæ etiam contra Laicos decernerentur, aliaque similia præscriberentur, quæ moribus & Juribus in Provinciis illis receptis repugnent, quis dubitet, quin ob similes Clausulas Princeps similis Decreti publicationem sistere possit, ut quieti publicæ consulat, aut saltem publicationem eâ moderatione admittat, ut dictarum Clausularum, quæ Jura Patriæ & Ecclesiæ violarent, nulla ratio habeatur, quemadmodùm Principem Bullas aliquas, quibus libri proscribebantur, ac nominatim Bullam Urbani VIII. *In eminenti* cum simili moderatione admisisse ostensum est *parte 4. cap. 3. §. 3. & 4.*

§. 3.

Sub prætextu definitionis Dogmatum Jura Regia, inveterata Provinciarum Consuetudines & Privilegia subindè infringi possunt.

QUod jampridem divinitùs pronuntiavit Apostolus: *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus & ipse circumdatus est infirmitate, & propterea debet, quemadmodùm pro populo, ita etiam pro semetipso offerre pro peccatis*, libenter agnoscunt Romani Pontifices sibi æquè ac reliquis Episcopis dictum esse, fatenturque se ut homines mortales & Adæ filios infirmitatibus & passionibus humanis esse obnoxios, seque debere non tantùm pro populo, sed & pro semetipsis offerre pro peccatis.

Similiter & de Cathedrâ Petri, æquè ac de Regiis Soliis verificatur, quòd *altitudo & Sanctitas Solii Sanctum non faciat, nec à peccato securum.*

Quantumcunque igitur Pontifex Romanus ex dignitate suæ Cathedræ & Ecclesiæ super aliis in Ecclesiâ sit sublimatus, iisdem affectibus & passionibus humanis manet subjectus.

Quapropter, ut etiam fatetur Author anonimus libri, cui titulus: *Libertates Ecclesiæ Gallicanæ*, propugnans ex professo auctoritatem Romani Pontificis contra prætensos articulos Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ, contingere potest, *quod Summus Pontifex aliquo ulciscendæ injuria, congregandarum divitiarum, augendæ familiæ, aliove pravo affectu impelli possit ad præcipiendum aliquid sua potestatis limites transcendens, aut Justitiæ repugnans.*

Hinc & contingere potest, ut Pontifices quærant sibi Ministros & Adulatores, à quibus discant & intelligant ea, quæ suis affectibus & prætensionibus sunt conformia, quod à prædecessoribus Pauli III. cum ingenti abusuum in Ecclesiam invectione factum fuisse, deplorant, & Paulo III. ingenuè exposuerunt præclarissimi illi novem Prælati ab eodem Pontifice delecti, & speciali juramento obstricti, ut liberè & sine fuco sibi exponerent abusus, eorumque causas in Concilio Tridentino tunc temporis convocato reformandos.

Hi igitur Prælati asserere non dissimularunt " principium horum malorum indè fuisse, quòd nonnulli » Pontifices ejus Prædecessores prurientes auribus, ut » inquit Apostolus Paulus, coacervaverint sibi Magis» tros ad desideria sua, non ut ab eis discerent, quid » facere deberent, sed ut eorum studio & calliditate » inveniretur ratio qua id liceret, quod liberet.

Illud insuper notarunt hi Prælati, quòd " Principa» tum omnem sequatur adulatio ut umbra corpus, dif» ficillimusque semper fuerit aditus veritatis ad aures » Principum.

Et sicuti Principum favor facilè ad omnia, quæ Principi placere noscuntur, hominum ingenia contorquet, mirum non est, quòd subjunxerint dicti Prælati " indè » confectum esse, quòd confestim prodirent Doctores, » qui docerent, Pontificem esse Dominum Beneficio» rum, ac ideò cum Dominus Jure vendat id, quod » suum est, necessariò sequi in Pontificem non posse » cadere Simoniam. Ita quòd voluntas Pontificis, qua» liscunque ea fuerit, sit regula, quâ ejus operationes » & actiones dirigantur.

Hos turpissimos Pontificum adulatores graphicè depinxit Cardinalis Contarenus (qui & unus fuerat ex delectis illis Prælatis) in Epistolâ ad ipsum Paulum III. quòd nonnulli inter illos *nimio quodam affectu studeant Pontificis auctoritatem amplificare, adeo ut eorum quidam non vereantur dicere*, VOLUNTATEM PONTIFICIS REGULAM QUAMDAM ESSE, *quâ ejus actiones dirigantur, neque in Jure positivo constituendo, aut abrogando, aut etiam dispensando regulam quampiam Pontifici esse constitutam.*

Rectè advertit dictus Cardinalis, quòd *hæc Doctrina seu positio adeò falsa, adeò repugnans sensui communi, adeò sit contraria Doctrina Christiana, adeò depravet universi populi Christiani Gubernationem, ut nihil perniciosiùs inveniri potuerit.*

Nec ipsi Doctissimi novem Prælati hanc opinionum perniciem dissimularunt, sed apertè fassi sunt, quòd ex hac impiâ adulantium Doctrinâ *tanquam ex equo Trojano eruperint in Ecclesiam Dei tot abusus & tam graves morbi, quibus nunc conspicimus* (inquiunt) *eam ad desperationem ferè salutis laborasse.*

Si igitur illa impia quorundam adulatio origo fuerit tot abusuum & malorum, quibus Ecclesia ad desperationem ferè salutis laborare conspiciebatur, quidni hæc eadem impia adulatio, & nimia Pontificum hujusmodi adulationi aures præbendi facilitas occasionem dare possit, ut per Bullas Dogmaticas sub prætextu asserendæ Pontificiæ authoritatis, aut conservandæ immunitatis & Libertatis Ecclesiasticæ Jura Regia, inveteratæ Consuetudines, & recepta Provinciarum Privilegia cum plurimorum incommodorum sequelâ, atque Reipublicæ tum Civilis tum Ecclesiasticæ perturbatione inverterentur, utpotè quæ ab ejusmodi Adulatoribus authoritati Sedis Apostolicæ, aut immunitati & Libertati Ecclesiasticæ contraria esse asseruntur.

§. 4.

Ex hactenùs dictis concluditur Placitum Regium æquè requiri ante publicationem Bullarum Dogmaticarum, quàm cæterorum Rescriptorum: Ejusque usum super Bullis Dogmaticis ab antiquo in Belgio fuisse usitatum probatur auctoritate Joannis Driedonis.

OBservatum est suprà §. 1. hujus Capitis, sufficere, ut quis articulo Fidei assentiri debeat, quòd quacunque ratione ipsi constet, articulum illum divinitùs esse revelatum, ita ut non dependeat à publicatione aut executione Decreti Dogmatici ipse assensus Fidei, qui præstandus est ipsi Dogmati hoc ipso, quo quacunque ratione innotuerit, Dogma illud divinitùs esse revelatum; sed duntaxat requiri publicationem, ut quis Decreto Dogmatico constringatur quoad ea, quæ respiciunt modum externæ professionis, vel pœnas in non profitentes in Decreto comminatas, aliave similia, quæ positiva sunt, & Regium Placitum hæc duntaxat respicere.

Unde & rectè observavit amplissimus ac eruditus Author Tractatûs de Jure Belgarum circa Bullarum Pontificiarum receptionem *cap. 1. num. 15.* quòd si super Bullis Dogmaticis " sola publicatio Romana ad» hibeatur, non ex vi promulgationis tenebuntur Bel» gæ, sed ex notitiâ suâ quisque constringitur, qui ci» tra omnem publicationem Dogma Fidei hausit, sed » nullæ pœnæ aut Clausulæ appositæ Fidei decisioni » ex tali promulgatione effectum hîc habebunt.

Præterea observatum est, Decreta Dogmatica seu Fidei quoad modum publicationis, aliaque externa ipsam Decretorum executionem spectantia, quæque ipsum

ipsum Dogma Fidei non mutant, ejusdem esse rationis cum aliis Decretis, ut proindè meritò monuerit prædictus Author loco citato, quòd, si Proceribus Ecclesiæ visum fuerit, Decretum purè Dogmaticum, id est, in quo Fidei articulus credendus proponitur, promulgare, eam promulgationem fieri, servatâ veteri formâ, ratio exigat, " neque enim (ait) materia Fidei » hoc singulare adfert, ut quoad publicandi ritum om» nia turbentur, cùm possit, conservatis receptis mo» ribus, res tranquillè peragi, & ad notitiam populi » perduci.

Probatum quoque est, Decreta Fidei pluribus titulis, non minùs quam cætera Decreta, in publica commoda ex præcipiti eorum publicatione & executione posse impingere.

Cùm igitur non semel in hoc Tractatu ac notanter *parte* 2. ostensum fuerit, unicum Placiti Regii scopum esse, ut incommoda præcaveantur, quæ ex præcipiti Decretorum aut Bullarum Pontificiarum publicatione & executione in Rempublicam seu Civilem seu Ecclesiasticam irrepere possent, manifestum est, Placitum Regium, attento ejus scopo, non minori ratione prævię ad publicationem & executionem horum Decretorum, quàm cæterorum requiri.

Idipsum rectissimè observavit jam citatus Author De Jure Belgarum, postquàm enim monuit, quòd Bullæ, quæ circa Dogmata vel libros aliquid statuunt, non magis, quàm Bullæ quamcunque aliam materiam concernentes, sint immunes ab incommodis quibus Respublica & Ecclesia turbari posset, tanquàm consequens infert: " Quas proindè æquum non est » eximi à solitis cautionibus & observationibus, qui» bus nova Decreta munienda sunt, ut sine periculo » tranquillitatis in Rempublicam admittantur.

Eundem fuisse sensum Authorum, qui de hoc usu Placiti scripserunt, vel inde patet, quòd, nullo inter Bullas facto discrimine, usum Placiti super earundem publicatione & executione requiri asserant, ejusque usum jampridem indifferenter super omnibus Bullis usitatum testentur, uti retulimus suprà *parte* 2. *cap.* 1. §. 2.

Quin & Joannes Driedo Theologus Lovaniensis non tantùm de hoc usu Placiti generaliter recepto, sed specialiter de ejus usu super Bullis Dogmaticis apud Belgas jampridem usitato scripsit, & testimonium reddidit *libro* 2. De Libertate Christianâ *cap.* 2. ubi tractat & inquirit de iniquitate & æquitate humanorum Statutorum & Mandatorum, præmissisque iis, quæ in famosâ Bullâ *Cœna Domini* pro Libertate & Immunitate Ecclesiasticâ decernuntur, concludit " potestatem secu» larem absolutè mandare & statuere non posse, ne » quisquam pareat Litteris Apostolicis Justitiam aut » Gratiam concernentibus, aut executioni mandet eas» dem; " nam cùm hoc sit (ait) " directè contra po» testatem seu Libertatem Ecclesiasticam, esset eam » prorsùs tollere & extinguere.

Deinde addit: " aliud est potestatem secularem man» dare aut constituere, ut sine suo beneplacito & exa» mine nemo pareat hujusmodi Litteris, aut executio» ni mandet easdem, quod (ait) videtur posse fieri » absque contemptu potestatis Ecclesiasticæ, & abs» que injuriâ, & odio aut gravamine seu præjudicio » Ecclesiasticæ Libertatis & S. Sedis Apostolicæ vel » Litterarum ejusdem.

In probationem istius addit, quòd " Princeps id pos» sit facere vel ex privilegio seu commissione Papæ, » vel (ait) ex causâ rationabili secundùm congruen» tiam loci & temporis ad sic statuendum & mandan» dum moveatur propter abusus tollendos.

Nequaquàm obscurum est, hujus Theologi mentem fuisse, quantum in se erat, usum Placiti, quem hisce in partibus usitatum cernebat, conciliare cum prædictâ Bullâ *Cœna Domini*: Num ratio conciliandi sit adæquata, hîc non inquirimus, sed hoc unum quæritur, quid hic Theologus de usu Placiti testetur.

Et quidem postquàm recitavit quosdam abusus, qui in Rescripta Romana notanter Beneficiaria irrepere possunt, rectè monet, quòd potestas secularis executionem Bullarum seu Rescriptorum Curiæ Romanæ non permittens, antequàm sint examinata, " non velit » sibi aut Judicium Ecclesiasticarum rerum usurpare, » aut viros idoneos authoritate Apostolicâ institutos » impedire, aut super eorum idoneitate Judicium su» mere, sed quòd velit ad ædificationem Reipublicæ » Statum Ecclesiasticum promovere.

Post hæc monet " de omnibus Litteris & Mandatis » Papæ præsumendum quidem esse, quòd eis oporteat » obedire, modò constet, aut constare debeat, tales » revera esse Litteras à Sede Apostolicâ emanatas, » subsistentibus etiam rationibus & causis, quibus ipse » Papa verisimiliter motus inductus est ad præcipien» dum.

Postmodùm tamen rectè animadvertit, quòd hæc " præsumptio tam violenta esse non debeat, ut non li» ceat hujuscemodi Mandata etiam verissimè emanata » à S. Sede Apostolicâ examinare & investigare solici» tè, an eis oporteat obedire.

Utque ostendat, id quoque militare in Decretis Fidei, subdit " unde & Sententia Papæ circa Fidem tantâ » Consilii moderatione concipi debet, tantaque matu» ritate patientiæ decoqui, & tantâ deliberationis gra» vitate proferri, ut omninò recta sit credenda, verum » quia Papa quatenùs homo talem modum delibera» tionis circa ea, quæ sunt Fidei, potest omittere, & » inniti proprio sensui propriæque prudentiæ, idcircò » etiam plerumque liceret examinare Litteras Manda» torum Papæ definientis aliquid credendum esse, aut » Fide tenendum.

Perspicuum est, ex toto contextu Driedonis, quòd, cùm videret usum Placiti suo tempore ad omnes indifferenter à Romano Pontifice emanantes Bullas se extendere, atque super iis examen in Principum Auditoriis requiri, priusquàm adinstar novæ Legis publicari & executioni mandari sinerentur, ostendere voluerit, quâ ratione contingere queat, quòd Decreta, quibus à Papa aliquid de Fide tenendum definitur, examinari possint.

Constat autem ex Fastis Academicis Studii generalis Lovaniensis per Andream Valerium digestis, Driedonem renuntiatum fuisse S. Theologiæ Doctorem anno 1517. adeòque à ducentis circiter annis de hoc usu Placiti jam in Belgio usitato testimonium reddidisse.

Non mirum proindè, quòd Consilia Regia sustinuerint, hunc usum Placiti ab antiquo super omnibus indifferenter Bullis etiam Dogmaticis à tempore immemoriali fuisse usitatum, quandocunque hunc usum apud Principem ejusve Gubernatorem sustinere & vindicare debuerunt, contra importunas instantias Ministrorum Curiæ Romanæ Principi persuadere nitentium, hunc usum Placiti ad Bullas vulgò Dogmaticas extendi non posse, vel ad certam Bullarum speciem esse restringendum: Quæ occasio specialiter se obtulit circa annos *1659.* & *1660.* occasione Litterarum Philippi IV. in quibus Bullæ Dogmaticæ ab hoc Placito eximi videbantur, de quibus *parte* 4. *cap.* 4. §. 4. & 5. Ubi unà videre est, qualiter Magistratus Regii exposuerint & sustinuerint, non minus periculi imminere Juribus Regiis & Subditorum, si Bullarum Dogmaticarum publicatio sine prævio examine & revisione in his Provinciis à Principe permitteretur, quàm si absque prævio Principis Placito tolleretur aliorum quorumcunque Decretorum publicatio, & usum Placiti super Bullis vulgò Dogmaticis non minùs ab antiquo fuisse in his Provinciis usitatum, quàm super aliis quibuscunque Rescriptis & Decretis, ac propterea eâ cum moderatione has Regias Litteras (quas subreptitiè à Rege impetratas sciebant) recepisse, ut ipsum Jus Placiti super Bullis Dogmaticis reipsâ integrum conservaretur, quamvis

vis ob reverentiam Principi debitam terminis mollioribus uterentur.

CAPUT III.

Discutitur opinio Francisci Zypæi de hoc usu Placiti Regii.

§. I.

Zypæus fatetur quod Concilia Regia jampridem Placito subjecerint Decreta Romana, etiam non Beneficialia.

QUOTQUOT usum Placiti Regii apud Belgas ad sola Rescripta privatis data eaque Beneficiaria restringere moliuntur, uni penè auctoritati Francisci Zypæi Officialis quondam & Archidiaconi Antverpiensis innituntur, creduntque ejus præ reliquis majorem in hoc Placiti usu esse authoritatem, tanquàm qui Juris Belgici notitiam & peritiam in multis ostenderit.

Quapropter non inutile judicavi penitiùs inquirere, quæ fuerit hujus Authoris de hoc usu Placiti Sententia, & quod fundamentum restrictionis hujus usûs *ad Rescripta tantùm privatis data, eaque non omnia, sed Beneficiaria tantùm*, quam restrictionem in suâ *Analysi Juris Pontificii novi* probare quantumvis vacillanter videtur.

Imprimis agnoscit Zypæus, jampridem usum Placiti obtinuisse quoad omnia passim è Curiâ Romanâ emanantia Decreta, verùm usum hunc si *non errorem, at opinionem nullo Edicto Regio fundatam dicere non veretur.*

Quòd enim (ait) " plerique qui Româ aliquid accipiunt, Placitum petant, fit, quia ad nomen Fisci » & minas ingentium mulctarum omnes privatim horrent, nec ob sumptum paucorum aureorum, quo id » Placitum impetratur, vitandum, vult aliquis quæstionem universalem seu omnium suam privatam solius facere, disputare, inquam, num egeat Placito » an non : Sed hæc singulorum in re suâ agendi ratio ipsi universæ Jurisdictioni Ecclesiæ præjudicium » inferre non potest, ut & tota petendi Placiti ratio, » si non fit in gratiam, non præjudicium Ecclesiæ, atque Reipublicæ omni Jure, ratione atque potestate » destituitur.

Fatetur igitur Zypæus, quòd Regia Concilia per suos Fiscales omnium passim Decretorum Romanorum Placetationem urgerent, sive quòd mulctarum exactione cogerent quosque ad impetrandum Placitum super Decretis & Bullis Romanis, priusquàm ea executioni mandarent, quodque per has Fiscalium prosecutiones adversùs Diplomatum Romanorum executores, privati quique inducerentur ad petendum Placitum.

Itaque, ipso Zypæo fatente, Regiorum Conciliorum jampridem ea fuit opinio, quòd non tantùm *Rescripta privatis data, eaque non omnia sed Beneficiaria tantùm* Placitum Regium requirerent, uti contendit Zypæus, sed omnia passim.

At illud mirandum, quòd Jurisconsultus Belga incusare non vereatur ipsa Concilia Regia, eorumque Fiscales, quasi ipsos Subditos Regis minarum intentatione, & mulctarum indictione cogerent irrationabiliter ad postulandam Placetationem nullo Principis Edicto probatam.

Quod autem ait Zypæus, quòd " hæc singulorum » in re suâ agendi ratio ipsi universæ Jurisdictioni Ec» clesiæ præjudicium inferre non possit, " verum est, sed illud falsum est, quòd usus Placiti, quantumvis ad omnia Decreta Romana extendatur, & Principes velint, ut indifferenter omnia è Curiâ Romanâ emanantia Decreta Regiis Auditoriis examinanda & probanda deferrentur, priusquàm executionem habere queant, quidquam præjudicii Jurisdictioni Ecclesiasticæ adferat; nam ut sæpiùs in hoc Tractatu annotatum est, usus Placiti non tendit ad impediendam Jurisdictionem Ecclesiasticam, vel authoritatem Romani Pontificis enervandam, sed tantùm ad præcavendum, ne ex præcipiti dictorum Decretorum executione Ecclesia vel Respublica præter Romani Pontificis & Ecclesiæ mentem, in gravia subindè incommoda incidat.

Illud quoque libenter concedimus, quod subdit Zypæus ibidem, *ut & tota petendi Placiti ratio, si non fit in gratiam, non præjudicium Ecclesiæ, atque Reipublicæ omni Jure, ratione atque potestate destituatur.* At illud contendimus, quòd tota petendi Placiti ratio fit in gratiam, non præjudicium Ecclesiæ atque Reipublicæ, uti suprà fusiùs ostensum est.

Agnoscit quoque Zypæus, Concilium Tridentinum hîc quidem in Belgio esse simpliciter publicatum, sed tamen Litteris Regiis, quibus & Episcopis & Regiis Conciliis ejusdem Concilii executio demandabatur, insertam fuisse Clausulam, quâ Rex declarabat, eam publicationem & executionem cum eâ moderatione accipiendam & faciendam, " ut nihil immutetur aut » innovetur circa Regalia Jura, Privilegia Suæ Majes» tatis, aut suorum Vasallorum, Statuum aut subjec» torum, & præsertim circa Jurisdictionem Laicalem, » Jus Patronatûs, Indultum seu Jus Nominationum, » cognitionem Causarum & materiæ possessoriæ Be» neficiorum, Decimarum possessarum aut prætensa» rum per Laicos, superintendentiam & administra» tionem Hospitalium, aliorumque piorum locorum, » denique alia similia Jura, non (inquit) *ad contrave» niendum dicto Concilio, sed ut executio accommodetur » naturæ cujuscunque Provinciæ.*

Videt ergo quòd jam tum usus Belgii, etiam probante Principe, haberet, quòd Decreta generalia non tantùm ipsius Pontificis, sed etiam Concilii Generalis per Pontificem Romanum non semel confirmati, sine Litteris Placiti & prævio examine publicari non sinerentur, imò quòd Decretorum executio moderationem & limitationem per Litteras Regias sive Placiti acciperet.

Et hæc quidem acta fuêre, priusquàm per Philippum II. evulgatum esset Edictum de anno 1574. quo generaliter & indefinitè vetatur admissio seu executio cujuscunque Bullæ aut Decreti Romani, priusquàm vel in Concilio Privato vel in Concilio Brabantiæ Litteræ Placiti super ejus executione fuerint obtentæ, ut proindè etiam ante hoc Edictum hîc in Belgio dubitatum non fuerit, quin super Decretis Ecclesiasticis Placitum Principis requireretur, antequàm per modum novæ Legis promulgari & executioni mandari per Ditiones Principis possent, quòdque ipse usus Placiti Regii non restringeretur ad Rescripta privatis data, eaque Beneficiaria.

§. 2.

An ex Edictis Principum restrictio Placiti ad Rescripta Beneficiaria deduci queat, ut opinari videtur Zypæus.

AGnoscere debuit Zypæus, usum Belgii jampridem habuisse, ut super omnibus indifferenter è Curiâ Romanâ emanantibus Bullis & Rescriptis Litteræ Placiti Regii peterentur, at dicere non veretur, quòd si " res, ut se habet, examinetur, ad nullius » Constitutionis, Legisve Ecclesiæ promulgationem » Placito principali opus esse judicabit, qui non ex » præjudicatâ aliquâ opinione, sed ex vero statuere » volet.

Rationem sui asserti subjungit : " nulla enim Princi» pum Edicta id mandant quoad Leges Constitutio» nesque Apostolicas, sed quoad Rescripta tantùm pri» vatis data, eaque non omnia, sed Beneficiaria tan» tùm ;

» tum: Quæ enim reperiuntur in libro Edictorum Ru-
» bricâ VIII. De Causis Beneficialibus, omnia tam in
» enarrativis verbis (quæ impulsivam & finalem cau-
» sam earum Constitutionum continent) quàm dispo-
» sitivis de Provisionibus Beneficialibus sonant." Hactenùs Zypæus.

Bina sunt Principum Edicta sub Rubricâ per Zypæum citatâ in quorum primo de 11. Septembris 1485. nulla Placiti Regii mentio fit, sed generaliter vetatur admissio ullius provisionis Beneficialis, aut Reservationis è Curiâ Romanâ emanantis propter abusus, fraudes, sordesque, quibus Provisiones illæ reperiebantur refertæ.

Alterum de 20. Maii 1497. meminit Regii Placiti, vultque nullam similem Beneficii Provisionem aut Reservationem ob easdem sordes & abusus admitti, nisi prævié in Concilio Regio fuerit examinata, & Litteræ Placiti in formâ debitâ expeditæ.

Verum igitur sit, hæc Edicta Provisiones seu Rescripta Beneficiaria duntaxat spectare, sed quis indè concludet, mentem Principis esse, reliqua seu generalia seu particularia Decreta aliam materiam complectentia, ab hoc Placiti Jure declarare exempta?

An quia Princeps intelligens incommoda ex facili nimis admissione Rescriptorum Beneficialium in suas Ditiones exorta, Magistratus admonet, ut iis remedium apponant, & eorum admissioni invigilent, num proptereà dicemus, Principem nolle, ut eandem vigilantiam & cautelam impendant circa alia Diplomata iisdem aut similibus incommodis subjecta?

Sanè mentem Principis seu Archiducis Philippi non fuisse, per suum Edictum de anno 1497. usum Placiti ad Rescripta Beneficiaria, eaque inter partes litigiosa restringere, manifestum est ex Litteris ejusdem Principis datis die 16. Martii 1501. quibus mandat ritu solito edici & denuntiari per totam Flandriam, ne ullus post-hac ausit adferre aut in publicâ Concione denuntiare ullam quæstuationem faciendam, aut libellos indulgentiales sive Indulgentias aliundè in hanc Patriam allatas sub obtentu Bullæ, Litterarum permissionis sive Placiti, quas forsitan à Principe potuissent impetrasse, quas (inquit) omnes Litteras permissionis seu Placiti à Nobis obtentas super prædictis quæstuationibus, Indulgentiis vel Remissionibus suspendimus, prout & per præsentes suspensas declaramus, quoadusque aliter per Nos declaratum fuerit. Epistola integra exhibetur in Appendice sub *litt. N. N.*

Et anno 1503. Procurator Regius exposuit, se deprehendisse, quosdam, qui se dicebant Commissarios Ecclesiæ Cathedralis B. Mariæ Rhemensis, affixisse ad valvas cujusdam Ecclesiæ in Civitate Gandensi quandam Schedulam, quâ continebatur certa Indulgentia, quæ dicebatur jampridem data dictæ Ecclesiæ Cathedrali per Pontificem, esseque verisimile, quòd dicti Commissarii etiam aliis Ecclesiis eandem affigere tentarent, idque non obtentis hactenùs Litteris Placiti in summum præjudicium Regaliæ, & supremæ potestatis, quod nec permitti aut tolerari potest.

Ad hanc querelam & Conclusionem Procuratoris Regii scriptum fuit nomine ejusdem Principis seu Archiducis Concilio Flandriæ, mandatque ut similem affixionem nullatenùs dissimulet aut permittat, ac per totum Comitatum Flandriæ nomine Principis interdicat, similem fieri affixionem, arrestando vel arrestari faciendo, qui hujusmodi affixionem attentarunt, aut attentare vellent, donec legitimè docuerint, se Litteras Placiti obtinuisse. Epistola integra exhibetur in Appendice sub *litt. O. O.*

Evidens est ex contextu harum Litterarum, in hisce mentionem fieri de libellis Indulgentiarum, quas ad emulgendas fidelium & simplicium Eleemosynas ætate illâ circumferebant illi, quos Quæstores nominabant, de quorum abusibus plura referuntur in Clementinâ 2. De Pœnitent. & Remiss. & quos tandem in totum abrogandos censuit Synodus Tridentina *Sess. 21. cap. 9. De Reformat.*

Ex his interim liquet, planè alienum fuisse à mente Principis, quòd per allegatum Edictum voluisset usum Placiti ad solas Provisiones Beneficiarias restringere.

Sed & illud falsum est, nullam extare in Belgio Principis Sanctionem, quæ Litteras Placiti requirat generaliter super omnibus è Curiâ Romanâ emanantibus Litteris, Rescriptis aut Mandatis.

Extat enim Sanctio Pragmatica Philippi II. Regis Catholici de anno 1574. quam, habitâ priùs consultatione & exquisitâ Sententiâ Conciliorum Belgii tum Supremorum tum Provincialium, edidit Rex, quâ disertè vetuit, ne quis ullius argumenti Bullas, aut Decreta ex Urbe Româ, aut à Legatis Pontificiis profecta per Belgium executioni mandare ausit, nisi Litteris Placiti priùs comprobata fuerint vel in Sanctiori Consistorio, vel in Brabantiæ Concilio. Integra hæc Pragmatica Sanctio exhibetur in Appendice sub *litt. P. P.*

Meminit & hujus Sanctionis ipse Zypæus, sed ut ejus auctoritatem infirmet, addit, *sibi non constare hoc Edictum esse authenticum & promulgatum.*

Authenticum esse facilè repetisset Zypæus, si id scire voluisset, quandoquidem hæc Sanctio sive Edictum Principis ad Concilia Regia jussu Principis missum fuerit, & in publicis monumentis custodiatur, & in Curiarum Registris conservetur.

Quod & notavit Antonius Anselmo Juris-Consultus Antverpiensis in suo Codice Belgico titulo De Litteris Placiti §. 3.

Quantùm ad publicationem neque de hac dubitari potest, quandoquidem ambigi nequeat, quin registratio hujus Pragmaticæ in Registris Curiarum auctoritate publicâ facta fuerit, ut conformiter ad eam Curiarum Ministri procedere deberent, quæ registratio in ejusmodi Edicto seu Pragmaticâ pro sufficienti publicatione habetur.

In hac enim Pragmaticâ unicè de Jure Placiti tractatur, quod Jus cùm præcipuè tendat ad avertenda publica incommoda, Sanctiones super eo editæ non tam ipsos privatos, quàm publicos Regis Ministros, & qui super publicis negotiis invigilare jubentur, spectant, adeòque non tam populo, quàm his intimandæ sunt.

Scitur autem quòd Edicta, quibus Curiis aut Tribunalibus Leges procedendi præscribuntur, soleant ad ipsas Curias seu Tribunalia mitti, atque ibidem publicè recitari, & factâ lecturâ ad perpetuam memoriam registrari, atque hoc modo pro sufficienter publicatis & intimatis haberi, atque ab ipsis Curiis & Tribunalibus pro Legibus inviolabiliter & perpetuò servandis reputari.

§. 3.

Ostenditur quàm inepta sit ratio à Zypæo adducta pro adstruendâ restrictione Placiti Regii ad Rescripta Beneficiaria privatis data, & quomodò hæc restrictio funditùs evertat scopum Placiti.

Zypæus, postquàm insinuavit, Edicta Principum super usu Placiti jampridem edita ac signanter bina illa de annis 1485. & 1497. solas Provisiones Beneficiarias spectare, ostendere quoque voluit, non sine fundamento Principes Placitum super his Provisionibus potiùs, quàm super generalibus Sedis Apostolicæ Ordinationibus & Decretis requisivisse.

Beneficiaria enim Diplomata (ait) "subreptione,
» gratiâ, & sordibus sæpè obtinentur, ut incommoda
» in his frequentia esse possint.

Quoad Ordinationes autem, quæ "prò salubri re-
» gimine Ecclesiæ maturis & repetitis deliberationi-
» bus ad tollendos abusus cum magno decore Domûs
» Dei, incremento politiæ Ecclesiasticæ & augmento
» Justitiæ Secularis promulgantur," in his illa incommoda juxta Zypæum non occurrunt.

Ex quibus concludere videtur, non immeritò Edicta Principum non nisi ad Rescripta Beneficialia & abusus circa ea porrigi, non verò ad cursum impediendum dictarum Constitutionum Apostolicarum.

Verum quidem est, allegata Principum Edicta præcipuè edita fuisse ad tollendos abusus, fraudes, sordesque quæ circa Provisiones Beneficiarias è Curiâ Romanâ emanantes quotidiè magis magisque invalescebant, & in gravissima Ecclesiarum incommoda, nec non Vasallorum & Subditorum vexationem & oppressionem tendebant, uti suprà notatum fuit.

Prætereà & illud verum est, prædicta incommoda non tam frequenter occurrere in Constitutionibus Apostolicis, quæ (ut supponit Zypæus) pro salubri regimine Ecclesiæ maturis & repetitis deliberationibus ad tollendos abusus cum magno decore Domûs Dei, incremento politiæ Ecclesiasticæ, & augmento Justitiæ Secularis, promulgantur.

Sed si, fatente Zypæo, Provisiones Beneficiales, quibus Sedes Apostolica providet Ecclesiis de suis Ministris, à quibus ut plurimùm populorum salus, & recta Ecclesiarum gubernatio dependet, subreptione, gratiâ & sordibus sæpè obtineantur, atque proptereà incommoda in illis frequentia esse possint, quidni & Constitutiones seu Ordinationes Apostolicæ, quæ reformationem Ecclesiæ vel abusuum præferunt, non absimili subreptione, gratiâ & fraudibus obtineri, atque indè iisdem aut gravioribus subindè incommodis subjacere possint, quod non uno titulo contingere posse suprà ostensum est.

Prætereà si scopus & ratio Placiti attendatur, potiùs ipsa Rescripta privatis data, eaque non omnia, sed Beneficiaria tantùm, de quibus loquitur Zypæus, ab hoc Placito essent eximenda, quàm Constitutiones generales è Curiâ Romanâ emanantes quamcunque etiam materiam concernentes.

Constat enim Placitum Regium in hoc unum tendere, ut præcaveantur publica incommoda, quæ ex præcipiti Bullarum, aut Rescriptorum Curiæ Romanæ publicatione, executione aut admissione in Rempublicam redundare possent, quemadmodùm in præcedentibus fusiùs ostensum est.

Porrò indubitatum est, Rescripta privatis data eaque Beneficiaria rarius in publica commoda posse impingere, eo quod non nisi inter privatos res agatur, & si quid subreptum fuerit, non nisi præjudicium privatorum concernet, imò si quæ in iis sordes se immisceant, hæ non soleant tam facilè Publicum inficere, eo quod inter privatos hæreant, quandoquidem similia Rescripta publicari & in populo divulgari, aut ut regula actionum proponi non consueverint.

Adhæc similia Rescripta & Provisiones Beneficiariæ eodem penè semper Stylo atque iisdem sub Clausulis consueta sunt in Curiâ Romanâ expediri.

Quapropter ubi semel similes formulæ fuerunt examinatæ, & per Principum Edicta, nec non consuetam praxim per Arresta Conciliorum firmatam Rescripta Beneficiaria quoad Clausulas in iis occurrentes modificationem suam acceperunt, sine magnis incommodis aut notabili Reipublicæ seu Ecclesiasticæ seu Civilis turbationis periculo, eximi possent ab hoc Placiti usu.

Et quidem in Galliâ, tametsi summo cum rigore super omnibus Rescriptis & Mandatis Curiæ Romanæ usus Placiti servetur, eumque in finem plura continuò emanent Regia Edicta, tamen Rescripta Beneficiaria per privatos in consuetâ formâ obtenta Placito Regio declarantur exempta. Id probat imprimis solemne Parlamenti Parisiensis Arrestum de 15. Maii 1647. in quo, postquàm Curia inhibuerat omnibus Archiepiscopis, Episcopis, &c. recipere, jubere publicari aut exequi Decreta, aliave Rescripta Inquisitionis Romanæ, quemadmodùm & omnes alias Bullas & Brevia sine Placito Regio obtento in supremo Regis Auditorio, hanc subjungit exceptionem: Ita tamen ut Provisiones Beneficiariæ, & expeditiones ordinariæ concernentes Causas privatorum, quæ in Curiâ Romanâ obtinentur, conformiter ad Ordinationes Regni & Leges Statûs, sub dictâ prohibitione non comprehendantur.

Hoc Arrestum integrum extat inter probationes Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ *cap.* 10. *num.* 12.

Eadem exceptio repetitur in Arresto de 9. Maii 1703. dato adversùs Mandatum Episcopi Claromontani, in quo post factam inhibitionem recipiendi, legendi, imprimendi, publicandi aut exequendi quæcunque Decreta, Bullas, Brevia, aliasve Expeditiones è Curiâ Romanâ emanantes, sine Litteris Regiis Patentibus, quibus ipsa publicatio injungitur, in Curiâ registratis, adjungitur hæc limitatio: exceptis Provisionibus Beneficialibus, Brevibus obtentis in Pœnitentiariâ, aliisque ordinariis expeditionibus concernentibus negotia & res privatorum.

Eâdem ratione hîc in Belgio sine Placito Regio passim recipiuntur & executioni mandantur Rescripta Justitiæ, Dispensationes Matrimoniales, super ætate, aliisque Ordinum Sacrorum impedimentis, & hujusmodi per privatos obtentis, eo quòd similia in ordinariâ formâ expediantur, & non nisi privatos concernant, nec facilè ex similium admissione publica incommoda sint timenda.

Imò admodùm verisimile est, etiam in Belgio Rescripta Beneficiaria sine Placito Regio fuisse admissa, & recepta antè Edicta de annis 1485. & 1497. postquàm scilicet Principes advertissent, circa Provisiones Beneficiorum plurima irrepsisse, quæ non tantùm in præjudicium privatorum, sed etiam in summum Reipublicæ & Ecclesiarum præjudicium vergebant.

In priori enim Edicto de 1485. expresè asseritur, per Procuratorem Regium expositum fuisse, per Principes harum Provinciarum hactenùs Bullas seu gratias expectativas, aliasque Provisiones Curiæ Romanæ super Collationibus Beneficiorum fuisse admissas in his Ditionibus ampliùs, quàm in aliorum Principum Ditionibus admissæ fuissent.

Post hæc exposuit Procurator Regius, quòd ex hac faciliori dictarum Provisionum admissione & receptione magni abusus & turbationes provenerint in hisce Ditionibus, in magnum gravamen, damnum & interesse, turbationem & vexationem Vasallorum & Subditorum, etiam eorum, qui sunt Statûs & Ordinis Ecclesiastici, quos abusus & gravamina ibidem nominatim enarrat.

Idipsum & sufficienter innuit integer contextus subsequentis Edicti de 1497. quo mandatur nullam Provisionem Romanam in materiâ Beneficiali *posthac* admitti, aut executioni mandari, nisi expeditis & obtentis Litteris Placiti in formâ consuetâ, idque, ut in eodem Edicto præmittitur, ob magnos abusus, qui in has Provisiones irrepserant, *in maximum Reipublicæ & Ecclesiarum incommodum & perturbationem, nec non subditorum oppressionem.*

Non dubium, quin exceptio Provisionum super Beneficiis expressa in Edicto Philippi Boni de anno 1447. facilè potuerit præbere occasionem Provisiones Romanas materiam Beneficiariam concernentes in his Ditionibus sine Placito Regio admittendi, quoadusque tandem visum fuit per facilem horum quoque Rescriptorum seu Provisionum admissionem & executionem has Provincias & Ecclesias in plura eaque notabilia incommoda incidere, & subditos præsertim Ecclesiasticos frequenter per Censuras & evocationes in Curiam Romanam vexari & opprimi.

Et quantumvis sensim tum per Concilium Tridentinum, tum per Principum Edicta & Provinciarum Consuetudines variis Curiarum Regiarum Arrestis firmatas circa Provisiones Beneficiorum inter Sedem Apostolicam & Ordinarios Collatores, nec non super

Stylo

Stylo in Curiâ Romanâ servari solito, Clausulisque inseri consuetis ita sit provisum, ut hisce publicis incommodis magnâ ex parte remedium sit allatum, nihilominùs hactenùs Praxis Belgii usum Placiti super Rescriptis Beneficiariis retinuit.

At & illud notum est, hodie Provisiones Romanas in materiâ Beneficiariâ à privatis obtentas passim de facili in formâ consuetâ placetari, eo quòd si juxta Stylum ordinarium Curiæ Romanæ expeditæ fuerint, spectatis præsertim Regiis Edictis, & notoriis Provinciarum Consuetudinibus, nihil soleat in his Provisionibus occurrere, quod impingat in publica commoda, notanter eò quòd quæstiones super his Provisionibus inter privatos incidentes agitari & decidi plerumque soleant in Conciliis Regiis, quæ Clausulas in Provisionibus Romanis occurrentes, quæ Privilegia aut inveteratos Provinciarum mores offendere possint, pro Clausulis nullius effectûs reputant, & quæstiones conformiter ad Regia Edicta, Privilegia & mores Patriæ, nec non Regulas Cancellariæ & Apostolicas Constitutiones hîc ab antiquo receptas decidunt.

His attentis mirum non esset, si hactenùs in Concilio Brabantiæ non esset formulare Placiti aliud quàm pro Bullis Beneficialibus, ut vult Zypæus.

Quandoquidem enim similes Provisiones eâdem solitâ formulâ ex Stylo Curiæ Romanæ consueverint expediri, nec soleant similes Provisiones à privatis obtentæ in publica commoda impingere, sintque frequentiores & quasi quotidianæ, non mirum si habeatur formulare Placiti super similibus Bullis Beneficialibus.

At simile Formulare quoad generalia Decreta, quæ Communitatem vel Rempublicam integram concernunt, & per modum Legis Communitati aut populo publicari & proponi prætenduntur, nequaquàm facilè concipi aut haberi potest, eo quòd similia Decreta non sub eâdem formulâ, nec sub iisdem Clausulis, aut in eâdem materiâ sint concepta, nec non faciliùs in publica commoda impingere possent, nisi ut minùs per Litteras Placiti quædam moderatio pro locorum & temporum circumstantiis adhibeatur, & per consequens formula Placiti pro varietate Decretorum & Clausularum in iis contentarum diversimodè concipi & expediri debet.

Frivolum proindè est argumentum, quo Zypæus usum Placiti ad sola Rescripta privatis data, eaque non omnia, sed Beneficiaria tantùm restringere nititur, eo quòd " hactenùs (ut ipse prætendit) post in» tegrum seculum à primis Edictis lapsum & ampliùs, » ne quidem in Concilio Brabantiæ esse videatur for» mulare Placiti aliud, quàm pro Bullis Beneficia» libus.

Ulteriùs ex jam dictis sufficienter intelligi potest, quòd, inspecto scopo Placiti, potiùs Rescripta Romana privatis data eaque Beneficiaria ab hoc usu Placiti possent eximi, quam Bullæ seu Rescripta generalia, quæ dum per modum Legis seu Ordinationis ad Communitatem seu populum diriguntur, faciliùs in publica commoda impingere possunt, & per consequens in his præ illis obtinet scopus Placiti, qui est præcavere, ne per præcipitem Bullarum aut Rescriptorum publicationem & executionem Respublica seu Civilis seu Ecclesiastica in aliqua publica incommoda incidat, uti suprà pluribus expositum est.

§. 4.

Zypæus in restrictione Placiti ad Rescripta Beneficiaria eaque privatis data, sibi non constat.

Vidimus §. 1. hujus Capitis Zypæum in suâ Analysi, ubi ipsum usum Placiti restringere velle videtur ad sola Rescripta Beneficiaria, agnoscere debuisse, jampridem in Belgio obtinuisse, ut nec cætera Rescripta Curiæ Romanæ, imò nec Decreta Concilii Tridentini publicari sinerentur, priusquàm Placitum Regium super iis esset obtentum.

Verum in suis Consultationibus ad casus particulares sibi propositos respondens non tantùm testatur, hunc fuisse in Belgio usum, sed insuper adstruit ob defectum Placiti Regii Bullas hîc in Belgio non obligare, atque ita usum Placiti super Bullis extra materiam Beneficiariam evidenter approbat, & agnoscit ob defectum Placiti Constitutiones Pontificias etiam generales Belgas non obstringere.

Imprimis *Consultatione* 10. *De Regularibus*, interrogatus utrum Moniales, quibus ex fundatione licitus est egressus, teneantur hodie recipere clausuram; ante omnia probat, Constitutionem Bonifacii VIII. Papæ in *cap.* PERICULOSO *De statu Regularium in VI.* & per Synodum Tridentinam *Sess.* 25. *cap.* 5. *De Regularibus* renovatam, licet generaliter loquentem, hîc in Belgio nec fuisse generaliter, nec in omni suo rigore receptam.

Ulteriùs asserit, quòd Constitutiones Pii V. & Gregorii XIII. super Clausurâ Monialium, *quamvis contineant ampliores derogatorias, tamen dicantur in Synodo non publicata hîc, aut non recepta.*

Post hæc sibi objiciens Zypæus, quòd, " in Syno» do Provinciali Mechliniensi anni 1607. titulo De » Regularibus *cap.* 3. dicatur observanda Piana, quæ » egressum non permittit nisi tribus ex causis, adeò» que ea satis censeatur publicata (nam publicatio » Ecclesiastica fit in Synodis) & eidem Synodo acces» serit Placitum Regium ad Decretorum faciliorem » executionem, ut dicitur generaliter in Prooemio.

Huic objectioni ut satisfaceret Zypæus, respondet quòd " in eodem prooemio dicatur, quòd articuli Sy» nodi fuerint Principi exhibiti, iisque etiam propo» nendis Præses Parlamenti interfuerit, atqui Synodus » in iis articulis habebat (inquit) ut Episcoporum » conscientiæ committeretur observantia Clausuræ, » qui eam urgerent, prout promptitudo vel pervica» cia Monialium permitteret, *id ergo Princeps pro» baverat*, verùm Romani substituerunt *capite* 3. De » Regularibus, *ne Sanctimoniales egrederentur, nisi » tribus ex causis in Pianâ expressis, eadem inviolabi» liter observaretur.*

His præmissis concludit: " si ergo Pianæ & Grego» rianæ non sint hîc receptæ, *nec assentiant Principes*, » neque Tridentinum hîc receptum deroget ipsis fun» dationibus, atque fundatio Monialibus egressum » permittat, Clausura utique invitis imponenda ibi » non est, aut Novitiis præcipienda in tempus futu» rum.

Probat igitur Zypæus Clausuram invitis imponendam ibi non esse, aut Novitiis præcipiendam in tempus futurum, ubi fundatio Monialibus egressum permittit, non obstante Constitutione Pii V. quâ Clausura præcipitur omnibus Monialibus, *etiamsi ex Instituto, vel* FUNDATIONIBUS *earum regula ad Clausuram non teneantur, nec unquam in earum Monasteriis seu domibus etiam ab immemorabili tempore ea servata fuerit.*

Hanc autem libertatem egrediendi, sive non servandi Clausuram, quam hîc Monialibus quibusdam vindicat Zypæus, unicè fundat & fundari debet in defectu Placiti Regii super receptione & admissione Constitutionis Pii V.

Nec enim prædicta Constitutio Pii V. solummodò fuerat Romæ more solito publicata, sed insuper authoritate Pauli V. (cui Synodi Provincialis Mechliniensis Decreta pro obtinendâ confirmatione fuerant nomine Archiepiscopi præsentata) expressum fuit inter Decreta Synodi Provincialis Mechliniensis, ut hæc Pii V. Constitutio exactè observaretur: Ipsaque Synodus juxta reformationem Romanam hîc evulgata & typis impressa fuerit.

Proindè evidens est, quòd in hoc suo Responso non potuerit Zypæus eximere Moniales à Clausurâ servandâ juxta Constitutionem Pii V. tametsi fundatio earum egressum permittat, nisi unà probaret, Constitutiones Pontificias etiam generales, nec materiam Beneficialem spectantes Belgas non obligare ob defectum Placiti Regii.

Quod & evidenter supponunt plurimæ in Belgio Moniales notanter Ordinis Cisterciensis, quæ Clausuram ad præscriptum Constitutionis Pii V. palam & videntibus ac permittentibus Superioribus non observant.

Rursùs *Consultatione unicâ de cognatione spirituali* interrogatus Zypæus, an impedimenta per Concilium Tridentinum remissa, sublata sint, ubi illud non est publicatum? agnoscit cum Paulo Layman ibidem citato, " credi communiùs Concilium Tridentinum effectu ipso non obligare in illis Provinciis, in quibus non est publicatum, aut consensione aliquâ publicâ receptum.

Atque hinc infert: " adeòque dum Concilium Tridentinum *Sess.* 24. *cap.* 6. *De Matrim.* statuit contra *Cap. fin.* ¡¡ *De rapt.* ut consistere Matrimonium non possit inter raptam & raptorem, quamdiu est in potestate raptoris, non censebitur inductum novum hoc impedimentum dirimens, ubi non est Concilium publicatum, aut sic receptum; sic non affici personam, aut Matrimonium irritum, si consensus raptæ superveniat, etsi adhuc existentis sub potestate raptoris; & sic de similibus Concilii Decretis Jus novum positivum inducentibus.

Insuper agnoscit *num.* 6. quòd " raræ sint extra Italiam Provinciæ, ubi Concilium Tridentinum quoad omnia Decreta sit receptum, minimè in Franciâ, sed neque quoad omnia in Hispaniâ, aut Belgio.

Nequaquàm obscurum est, Zypæum hîc reflexisse ad limitationem Litteris Regiis in receptione Concilii Tridentini expressam, cujus in suâ Analysi meminerat, ut suprà annotatum est, atque idcircò dixisse, Concilium Tridentinum quoad omnia in Belgio non esse receptum, atque quoad illa Concilium effectu ipso non obligare.

Nullatenùs tamen in hac sua Consultatione omiserat notare Zypæus, quòd Pius IV. per suam Bullam declarasset, omnia Decreta Concilii Tridentini etiam merè positiva, sive ad Reformationem pertinentia cœpisse obligare & constringere omnes fideles à Kalendis Maii 1564.

Quantumvis igitur Zypæus in suâ Analysi, licet admodùm vacillanter & obscurè, videatur usum Placiti ex mente Principis velle restringere ad sola Rescripta privatis data, eaque non omnia sed Beneficiaria tantùm, mentem suam clariùs exposuit, dum super casibus occurrentibus consultus Responsa dedit, apertèque usum Placiti ex mente Principum ad generalia etiam Decreta extendit, atque à Placito Regio obligationem Decretorum dependere adstruxit.

FINIS.

APPEN-

APPENDIX

Monumentorum, quorum in hoc Tractatu mentio occurrit.

CUM plurima Instrumenta in hoc Tractatu in probationem usûs Placiti Regii adducta sint, quæ prolixiora essent, quàm ut integra in textu referrentur, & quæ vel nunquàm impressa fuerunt, vel quorum Exemplaria difficulter haberi possunt, conveniens existimavi ea integra in commodum Lectoris in modum Appendicis appendere.

Ea verò, quæ Idiomate Gallico edita fuêre, latinè reddenda non judicavi, eò quòd paucissimi reperiantur Latini Idiomatis periti, qui & hujus Idiomatis peritiam non habeant; quæ verò Flandrico Idiomate primùm edita sunt, in Latinum versa unà cum Originali exhibentur, ut de sinceritate versionis Lectori constare posit.

EPISTOLA

FERDINANDI REGIS CATHOLICI

de 22. Maii 1508. ad Vice-Regem Neapolitanum occasione Brevis, quod Papa miserat in Regnum Neapolitanum, volens illud ibidem observari, non obtentis Litteris Placiti sive Pareatis.

A Ad pag. 31.

ILLUSTRE & Venerable Comte & Châtelain d'Amposte nôtre très-cher Neveu, Vice-Roy, & Lieutenant General, Nous avons veu vos Lettres du 6. de ce mois, relatives à une précedente & à celle en cifre, par lesquelles vous nous auriez amplement avisé tout le cas du Bref, que le Courier du Pape vous a presenté, & à ceux de nôtre Conseil, qui reside près de Vous. Vos Lettres doivent avoir été égarées ou oubliées, puisque nous ne les avons pas veuës icy, mais par celle que nous a écrite Messire Souch, nous en avons appris tout le détail, comme aussi ce qui s'est passé au regard de la Cava: cela Nous a causé beaucoup d'alteration, de ressentiment & de colere, & nous sommes très-surpris, & très-mécontens de vous, qu'à la veuë de l'importance du Cas, du préjudice, que nos Prééminences & nôtre Dignité Royale souffroit par l'Acte du Courier Apostolique, qui est de fait & contre tout droit, & ne s'est jamais entrepris de nôtre memoire contre aucun Roy, ni Vice-Roy de mon Royaume, vous n'avez pas aussi fait pendre par voye de fait le Courier, qui vous l'a presenté; car il est constant, que si l'on consent, que le Pape non seulement en ce Royaume, mais aussi en Espagne & en France fasse des Attentats pareils, qu'il les continuëra pour augmenter sa Jurisdiction, & que lors que des bons Vice-Rois les châtieront de la maniere que je vous l'ay dite, pour les arrêter dans leur principe, il n'osera plus en entreprendre, comme l'experience l'a fait connoître d'ancienneté; mais ayant veu, que l'on a souffert les excommunications du Commissaire Apostolique, qui ont précedées, & qu'on luy a laissé intimer dans l'affaire de la Cava, il est seur, qu'il devoit s'encourager pour outrer son entreprise. Nous avons écrit sur la matiere à Jerôme de Vicque nôtre Ambassadeur à la Cour de Rome, ce que vous verrez par les Copies, qui accompagnent cette, & nous sommes très-resolu, si Sa Sainteté ne révoque pas le Bref, & tous les Actes qui en sont suivis, de soustraire de son obeïssance tous les Royaumes des Couronnes de Castille & d'Arragon, & de nous servir d'autres voyes les plus convenables selon l'exigence d'un Cas aussi grave & aussi important. Ce que donc devez faire à present en ce regard, si-tôt après la reception de cette, est que si les Ambassadeurs, que vous deviez envoyer à Rome selon que je l'ay appris par les Lettres de Messire Souch & par d'autres, ne sont pas partis, vous ne permettiez pas, qu'ils y aillent, car ce seroit témoigner de la foiblesse, & préjudicier beaucoup cette affaire, & si vous les avez envoyez, que vous leur ordonniez aussitôt de retourner, sans parler au Pape, & s'ils luy avoient parlé, de ne plus le faire, & de revenir en ce Royaume sans rien dire, & sans prendre congé de personne; & vous ferez tous les devoirs possibles pour saisir le Courier, qui vous a presenté ledit Bref, s'il se trouve en ce Royaume, & que vous puissiez l'avoir, vous luy ferez desavoüer la presentation qu'il vous en a fait, & y renoncer par Acte, après quoy vous le ferez aussi-tôt pendre, & si vous ne pouvez pas l'avoir, vous ferez saisir ceux qui exerceront Justice en nôtre nom sur cette affaire pour ceux d'Ascoli, & les ferez mettre sous bonne garde dans quelque fosse du Château Neuf, sans que l'on sçache où ils sont, & les obligerez aussi de desister & renoncer à tous & quelconques Actes, qu'ils peuvent avoir faits en cette affaire, procédant contre ceux d'Ascoli, qui sont entrez avec de Drapeaux & à main armée dans ce nôtre Royaume, pour faire punir les coupables selon toute la rigueur des Loix, sans rien relâcher ni diminuer de la peine qu'en Justice ils peuvent avoir meritée; que l'on dise & que l'on fasse à Rome tout ce que l'on voudra, qu'ils ayent recours au Pape, & vous à la Loy, vous ordonnant d'ainsi l'exécuter & accomplir, sans autre délay ni consulte, parce qu'il importe & convient à nôtre Royale service. Quant à l'affaire de la

Cava

Cava nous vous avons déja écrit, que sans avoir égard à tout ce que la Serenissime Reine nôtre Sœure pourroit faire ou dire, si Elle ne faisoit pas d'abord justice aux Moines du Monastere de la Cava, que vous les favorisiez en nôtre nom, & vous avez grandement manqué à vôtre devoir de ne point l'avoir fait sans en avoir reçeu nos commandemens; car puisque le Duc de Fernandine, ses Fils & ses Conseillers font faire à la Serenissime Reine nôtre Sœure de choses, qui embarassent le cours & l'exécution de nôtre Justice, vous ne deviez pas le souffrir; c'est pourquoy nous vous ordonnons, attendu que ladite Serenissime Reine ne veut pas la rendre dans ladite affaire, que vous y pourvoyez aussi-tôt, châtiant les coupables, & protegeant ceux qui se trouvent gravez; & si la Reine nôtre Sœure venoit à la Vicairie pour retirer les personnes, que vous auriez fait prendre en vertu de cet ordre, en ce cas Nous vous commandons très-serieusement, à peine de nôtre indignation, & de manquer à la fidélité que vous Nous devez, que vous saisissiez le Duc de Fernandine, ses Fils, & tous les Conseillers de la Serenissime Reine nôtre Sœure, les fassiez mettre au Château Neuf dans la fosse de Millo, où ils seront très-bien, quoy qu'ils s'en plaignent, & vous ne les relâcherez pour chose du monde sans nôtre ordre special; & si la Reine nôtre Sœure prétendoit d'aller au Château Neuf pour les délivrer, Nous vous ordonnons par ces Presentes, & à nôtre Alcalde dudit Château, de ne point la laisser entrer, nonobstant tout ce qu'elle pourroit faire, parce que nous ne devons pas consentir, que ni Frere ni Sœure, ni autre parent quel qu'il soit, empêche l'exécution de nôtre Justice, & tous ceux qui oseront l'entreprendre, doivent en subir le châtiment. Au regard de ce qui a été fait par le Commissaire du Pape, s'il est encore par delà, vous le ferez prendre & retenir, sans que l'on sache où il est, & vous le ferez desister, & desavoüer secrétement tous les Actes qu'il a faits sur lesdites excommunications; mais s'il est possible, vous laisserez préceder les termes & provisions de Justice dans l'affaire de la Cava pour punir les coupables, & dédommager les gravez, comme dit est, puisque ç'a été un vilain cas de mauvais exemple, & digne de châtiment. Vous voyez nôtre intention, & ce que Nous avons déterminé: C'est pourquoy pour aucune chose, ni égard humain, vous ne souffrirez pas à l'avenir, que qui que ce soit, usurpe nos Prééminences Royales; car si vous ne défendez pas nôtre autorité & domination suprême, il ne reste rien à défendre: la défense est du droit naturel, & permise à un chacun, & elle appartient sur tout aux Rois, pour la conservation de leur dignité, pour bien gouverner leurs Etats & Royaumes, & les maintenir en paix & en justice.

Si-tôt que vous recevrez ce Courier, vous ferez mettre des personnes fidéles & de confiance dans toutes les avenuës de ce Royaume, pour en garder soigneusement les entrées & passages, afin que si quelque Commissaire, Courier ou telle personne que ce soit, venoit avec des Bulles, Brefs, ou autres Ecrits Apostoliques contenans des Censures, Interdits, ou autres Provisions touchant ladite affaire directement ou indirectement, on les saisisse, & que l'on vous apporte lesdites Bulles, Brefs ou Ecrits, dont ils seront chargez, ne permettant pas, qu'ils les presentent, les publient, ou fassent aucun Acte en ce regard. Donné en la Ville de Burges, le 22. de May 1508. (Estoit signé) YO EL REY. (plus bas,) *Almazan Secretaire.*

EPISTOLA

CONCILII FLANDRIÆ AD CONCILIUM PRIVATUM, quâ exponit Concilium, Procuratorem Regium egisse ad cassationem publicationis Decreti Romani attentata per Episcopum Brugensem, sine praviis Litteris Placiti; item supplicat Concilio Privato, ut Litteræ Placiti non expediantur, nisi priùs auditis Conciliis Provincialibus, atque unà exponit, quàm necessarium sit, ut Jus Placiti quoad omnia Decreta Romana etiam Dogmatica solicitè conservetur.

MESSIEURS,

II Ad pag. 17. & 31. EN satisfaction de celles qu'il a plû à vos SS. nous écrire le dernier de Novembre 1657. au sujet de la publication, qui *sans le Placet du Roy* pourroit avoir été faite en Flandres, de certaine Bulle émanée à Rome, portant défense de quelques Livres, Lettres ou autres Ecrits y reprins, & dont la publication ainsi faite en Brabant, a été cassée le 20. dudit mois de Novembre par le Conseil de ladite Province; disons qu'ayant écrit lettres aux Evêques de nôtre ressort, portantes interdiction de procéder à telles publications sans la permission de Sa Majesté, & ordre de nous informer de ce que déja y seroit passé, par leurs réponses nous conste qu'en nul endroit de la Flandre n'a été publiée ladite Bulle, nonobstant les lettres que l'Internonce de Sa Sainteté a écrites à cet effet, sauf à Bruges, où l'Evêque s'étant émancipé à en faire la publication à l'exemple de son Metropolitain de Malines (comme il allegue) les Conseillers Fiscaux de ce Conseil l'ont mis en action aux fins de cassation pareille. Parmy quoy Nous tenons, que pour maintenant il sera assez pourveu contre ladite nouveauté, à la garde & au maintien des Hauteurs & Prééminences Royales, & qu'à l'avenir vos SS. seront servies de retenir semblables Bulles, en refusant le Placet requis à les publier, du moins jusques après les avis préalables des Conseils Provinciaux. Ce qui semble de tant plus necessaire en cette conjoncture de tems, où la Cour de Rome est si entreprenante sur les droits & autoritez des Souverains, & où quelques audacieux osent décrier journellement le très-ancien & très-salutaire usage dudit Placet, lequel toutefois est le moyen unique pour soûtenir les libertez & franchises des Eglises & des Peuples, contre les usurpations indeuës des Officiers de ladite Cour Romaine, lesquelles il convient réprimer plus vigoureusement à cette heure, que l'on entend ledit Internonce vouloir au mépris de la puissance suprême de Sa Majesté, introduire un stile de publier telles Bulles, sans même demander ledit *Placet, sous ombre qu'iceluy ne seroit requis ès matieres dogmatiques*, telles que l'on prétend être les écrits défendus par ladite derniere Bulle, non pas même au regard des Traitez de la Morale que les Casuistes modernes ont alteré d'une façon étrange. A quoy nous jugeons qu'il est besoin d'obvier à tems, & de conserver *la coûtume loüable de quelques siecles, obligeant à l'impetration dudit Placet pour les publications & emplois de toute sorte de Lettres, Bulles, Rescrits*, & autres Provisions émanées des Païs étrangers, & signamment celles de la Cour Romaine; afin que sous ce voile de doctrine, il ne se glisse quelque chose préjudiciable à l'autorité du Roy, & au repos du Commun & Public. Cependant nous prions Nôtre Seigneur Dieu.

Messieurs, qu'il veüille maintenir vos SS. en ses saintes graces longues années. A Gand, le 16. de May 1658.

CON-

CONSULTA

CONCILII BRABANTIÆ SUB CANCELLARIO FERDINANDO BOISSCHOT, AD ARCHIDUCISSAM ISABELLAM, de anno 1628. cum Decretis cassatoriis in illa memoratis, quâ exponitur, Litteras Monitoriales ad effectum revelationis hactenùs in Belgio non fuisse usitatas, neque eas admitti posse sine Litteris Placiti, atque usus Placiti pluribus rationibus & exemplis adstruitur.

MADAME,

C Ad pag. 20. LA dispute que nous avons avec le Sr. Fabio de Lagonissa des Marquis du Mont-Hercule, par la grace de Dieu, & permission du S. Siege Apostolique Archevêque de Compsan, & Nonce Apostolique en ce Païs; est la dispute du Roy & de Vôtre Alteze, en laquelle nôtre serment nous a si étroitement obligé d'entrer, que ne le faisant, eussions vrayement été indignes de la robe, dont Sa Majesté & Vôtre Alteze nous ont honorez, comme Elle verra par ce discours, qui servira d'ailleurs pour informer V. A. particulierement de tout ce qui s'est passé en cette affaire, & dont Elle pourra aussi juger, que nous serons peut-être plûtôt blâmables d'avoir usé de trop de courtoisie & delay, que d'avoir perdu le respect audit Nonce, ou précipité l'affaire, où que toutesfois, en toutes les choses qui touchent la Majesté, Grandeur, Hauteur, Jurisdiction, & autorité des Princes, est plus necessaire la resolution que déliberation, durant laquelle se donne souvent le coup qui par après ne peut être redressé.

Or le cas est, que l'Official de Malines a sans préalable permission ou Placet de ce Conseil, exploité en cette Ville, certaines Lettres Monitoriales du S. Siege, accordées à l'instance d'Anne de Bilhé & ses Freres, Enfans de feu Charles de Bilhé, portant ordre à tous ceux qui pourroient avoir aucuns biens meubles ou immeubles desdits Enfans, de les reveler, & livrer aux Maîtres & Proprietaires d'iceux, ou audit Official, sous peine d'excommunication, nonobstant qu'à cause de ce est Procès pendant en cette Cour.

Ces Monitoires sont connuës au Droit Canon *C. qui cum jure* ii *De furtis ibi d. d.* & particulierement approuvées par le S. Concile de Trente *Sess.* 25. *c.* 3. *De reform.* même aussi pratiquées en aucuns Royaumes, Etats & Provinces, mais en autres point.

Et elles ont de tout tems été défenduës en ce Païs de Brabant, notamment par le Placard du bon Duc Philippe, du 3. Janvier 1447. qui défend expressément à tous habitans de Brabant d'ajourner leurs Parties pardevant quelque Juge Ecclesiastique, d'exécuter ou faire exécuter Monitions, inhibitions, ou autres ordres Ecclesiastiques au regard de quelques Officiers, Justices, ou autres Sujets dudit Païs, pour quelles causes que ce fût, hormis seulement celles qui pourroient toucher Benefices Ecclesiastiques, ne fût, que ceux qui s'en voudroient servir, les eussent premierement presenté aux Officiers & Magistrats de celle des sept Chefs-Villes de Brabant, à sçavoir Louvain, Bruxelles, Anvers, Boisleduc, Thirlemont, Lieuwe, ou Nivelle, dessous laquelle celuy que l'on voudroit adjourner tint sa résidence, pour par lesdits Officiers & Magistrats être jugé si la matiere est telle, que le Juge Ecclesiastique en pourroit connoître ou point; & en cas, que si, en donner à l'Impetrant leurs Lettres ouvertes, par lesquelles ils en consentiroient que lesdites Lettres Ecclesiastiques se pourroient exécuter; & que celuy qui s'avanceroit d'exécuter lesdites Lettres Ecclesiastiques sans semblable permission, auroit méfait & perdroit tout son bien, en cas que selon les Privileges du Païs il les puisse méfaire, & seroit obligé de faire personnellement un voyage à S. Pierre & S. Paul à Rome, sans le pouvoir racheter; & outre ce encore puni selon l'arbitrage du Juge; & en cas que celuy qui se seroit ainsi adressé aux Officiers desdites Chefs-Villes, jugeroit qu'à tort on luy refuseroit ladite permission, il se pourroit adresser au Prince, ou à ce Conseil, pour y être ordonné comme de raison.

Or les causes esquelles ladite permission se peut dénier d'être connu par le Juge Ecclesiastique, sont celles qui touchent la validité ou invalidité des Testamens, validité ou invalidité des Traitez de Mariage, & des biens Ecclesiastiques amortis, & point d'autres, selon qu'est narré au commencement dudit Placard.

Ce qui est plus clairement expliqué par autres Placards, & Traitez posterieurs, dont sera parlé cy-dessous.

Les Nobles & le Tiers-Etat de ce Païs, ont toûjours eu cette affaire tellement à cœur, qu'ils se sont par Contrat solemnel du 9. Novembre 1486. réciproquement obligez d'aider l'un l'autre, afin que ledit Placard fût observé, & d'en poursuivre la Justice à l'instance du Duc, à la conservation de la hauteur d'iceluy, à leurs frais communs.

Or il est notoire, que l'autorité que le bon Duc Philippe donne par sondit Placard, ausdites Chefs-Villes, leur est depuis ôtée & donnée privativement, à cettuy Conseil, sans le Placet ou permission duquel, nulles Bulles Apostoliques, nulles Lettres Ecclesiastiques ne peuvent être exploitées ou exécutées, quand même elles seroient du tout Spirituelles & Beneficielles; ce qui est ordonné par plusieurs Placards, & notamment par celuy de l'an 1574. du Roy Philippe II. Pere de V. A. de très-haute & très-glorieuse memoire, lequel avec les autres de même substance ont toûjours été pratiquez & observez, comme ils se pratiquent & observent encore journellement, sans aucun debat ou contradiction. Les Archevêques & Evêques de ce Païs même, s'en servent en ce que leur touche en leur particulier, même si avant, que quand ils savent à Rome être accordé chose qui leur pourroit donner du préjudice, ils préviennent le Placet, & requierent le Conseil de ne l'accorder, sans qu'ils soient oüis auparavant, comme l'Archevêque de Malines a fait n'aguéres au regard d'une Bulle Papale qu'il craignoit se pouvoir impetrer par le Cloître de Jerico en cette Ville, où il avoit changé la Prieure, & se pourroit cette observance prouver par centaines d'exemples en toutes sortes de Provisions Apostoliques, aussi du tout Spirituelles en cas de besoin, même en publication des Indulgences, Jubilez & Visitations des Cloîtres.

Mais il suffira citer quelques-uns nouveaux, & dont la memoire est encore toute fraîche, comme celuy des Peres Cordeliers de cette Ville, au regard du Pere George de Bailly saisi par le Sr. Nonce de Sa Sainteté, prédecesseur du moderne, & envoyé prisonnier à Vilvorde l'année passée, dont le Pere Gardien, le Commissaire General, & enfin l'Ordre se plaignoit, & à Vôtre Alteze & à Nous, même aussi aux Etats, comme de chose touchant les Privileges du Païs, usans des mots de force & de violence, que le Nonce leur faisoit, en les traitant contre leurs Privileges particuliers, & les Privileges generaux du Païs, dont ils prétendoient joüir, & particulierement de la Joyeuse Entrée, requerans être protegez par V. A. par le Conseil

feil & par les Etats, & que le prisonnier fût relaxé de sa prison.

Un autre des Peres Jacobins ou Dominicains aussi de cette Ville, qui s'opposerent à la Visitation qu'un Pere venu de Rome, & envoyé du General de l'Ordre à cet effet, voulut faire en cette Province, en faisant leurs plaintes à V. A. fondées sur ce que leurs Privileges & ceux du Païs, ne permettoient cette Visitation, laquelle fut suspenduë, même le Pere renvoyé sans rien faire par ordre de Vôtre Alteze.

Encore un desdits Peres Cordeliers & des autres Ordres, s'opposans contre une Bulle de Sa Sainteté de l'an 1623. par laquelle fut ordonné, que tous ceux qui ont soin des ames, ou prétendent administrer les saints Sacremens, fussent-ils Reguliers ou Seculiers, Exempts ou non, & leurs sujets, de même Reguliers ou Seculiers, seroient sujets à la Jurisdiction, Visitation & Correction des Evêques Diocesains, & plusieurs autres choses contenuës en ladite Bulle, imprimée par Gerard Rivius à Louvain, sans Placet ou permission de cette Cour, laquelle, à la requête du Conseiller & Procureur General, rapport fait à Vôtre Alteze, a ordonné à tous Greffiers & Secretaires de ne dépêcher Lettres de Placet sur ladite Bulle, sans que ledit Procureur General fût premierement oüi; & audit Rivius, & à tous autres Libraires, de n'imprimer, vendre ou afficher ladite Bulle, sur les Amendes statuées contre ceux qui font choses semblables sans ledit Placet, & n'a depuis été faite aucune Instance, pour obtenir ou mettre ladite Bulle en pratique ou exécution.

Encore un des Peres Augustins de cette Ville, pour le Fils du Conseiller Maes leur Religieux, qui furent excommuniez par le P. Prieur des Chartreux, commis par Sa Sainteté pour exploiter certaine Bulle Papale, à laquelle ils ne voulurent obeïr, & fut la publication de l'excommunication à leur requête cassée, & leur Eglise, qui avoit ensuite d'icelle été ferée, ouverte, & le Service Divin qui avoit cessé, repris & continué comme auparavant.

Un autre des Peres Minimes, qui ne voulurent admettre certain ordre venu de Rome, à faute de Placet, par ordre du Serenissime Archiduque de glorieuse memoire.

Et pour le dernier, un autre très-notable des Peres de la Societé de Jesus, qui avoient commencé à enseigner la Philosophie *More Academico*, en la Ville de Liege, ou en la forme qu'elle s'enseigne és Universitez, dont les plaintes étant faites à feu Son Altesse par la Ville & l'Université de Louvain, icelle a aussi-tôt commandé au Pere Provincial de la Province Walonne, de fermer leurs Ecoles de Philosophie à Doüay, jusques à ce qu'on cessât d'enseigner en la forme susdite à Liege, & a ledit Pere Provincial incontinent obeï.

A tous ces exemples de ce Païs de Brabant, on ajoûte encore un tout nouveau de Flandre, à savoir une excommunication de l'Evêque de Bruges, qui a été cassée par le Conseil de Flandres; & ledit Evêque s'en étant plaint au Conseil Privé, iceluy luy a ordonné par Lettres closes, de renvoyer ladite excommunication.

Or pour revenir audit Placard du bon Duc Philippe, du 3. Janvier 1447. iceluy est encore confirmé par un Indult particulier du même Duc, du 19. Février de la même année, n'étant ainsi que six semaines posterieur à l'autre accordé à l'Université de Louvain, par lequel est dit, qu'il n'entend que sondit Placard précedent auroit lieu au regard des Lettres du Conservateur des Privileges d'icelle; & ensuite de ce, sont lesdits Placards depuis toûjours été pratiquez & observez inviolablement.

Même ledit bon Duc Philippe a en substance encore renouvellé sondit premier Placard par deux autres, qui sont en effet par forme de privilege accordez aux Habitans de ce Païs de Brabant, respectivement datez du 20. Septembre 1451. & du 28. Novembre 1457. par lesquels il dit encore, entr'autres, qu'il ne souffrira jamais que les inhabitans de sondit Païs soient tirez en droit de la part des Juges Ecclesiastiques de Liege & Cambray (qui sont representez maintenant par les Evêques depuis créez par-deçà) ou de l'Université de Louvain, autrement que selon les Privileges & ancienne observance appartient.

L'Empereur Charles Cinquiéme Grand-Pere de V. A. de très-glorieuse memoire, a aussi confirmé tout cecy par la deuxiéme addition de sa Joyeuse Entrée, qu'il a juré aux Etats de Brabant, Article 3. où il déclare & promet ouvertement, que lesdites Cours Ecclesiastiques de Liege & de Cambray se tiendront en Brabant, & ne pourront prendre connoissance, sinon de trois causes, sans plus, à savoir, de la validité ou invalidité des Testamens, des Traitez de Mariage, & des biens Ecclesiastiques amortis.

Il est vray qu'on pourroit dire, que tous lesdits Placards sont anterieurs à la publication du Saint Concile de Trente publié en ce Païs l'an 1565. par ordre du Roy Philippe II. Pere de V. A. & que ledit Concile approuvant les Monitoires, comme dessus, & le Roy par sondit ordre approuvant ce Concile, auroit dérogé ausdits Placards anterieurs.

Mais à cela sert de solution, que Sa Majesté ayant ordonné de publier & observer ledit Concile, en ladite année 1565. par la Duchesse de Parme lors Gouvernante de ce Païs, a expressément pourparlé, conditionné & voulu, que comme entre les Articles dudit Concile, il y en avoit aucuns concernans les Régales, Droits, Hauteurs & Prééminences de Sadite Majesté, ses Vassaux, Etats & Sujets; Sadite Majesté entendoit, qu'en ce regard on se conduiroit comme jusqu'alors avoit été fait, sans rien y changer ou innover; & specialement à l'endroit de la Jurisdiction Laïcale, jusqu'alors usitée, ensemble du droit de Patronage Lay, avec l'Indult & droit de nomination, & connoissance de cause en matiere possessoire des Benefices aussi des Dîmes possedées, ou prétenduës des Gens Seculiers, y joint la superintendance & administration, aussi jusques lors usitée par Loix, Magistrats, & autres Gens Laïs, sur Hôpitaux & autres pieuses Fondations; à tous lesquelles droits & autres semblables, qui par après (si besoin est) seront touchez plus particulierement, Sadite Majesté n'entend être dérogé par ledit Saint Concile, ni qu'on doive changer aucune chose, non point en intention de contrevenir audit Concile, mais pour tant mieux l'effectuer, & le mettre à deuë exécution, selon la qualité & nature de chacun Païs & Province; à laquelle se dit, l'exécution devoit être accommodée: Ce sont en substance les mots contenus és Lettres de la Duchesse de Parme, du 24. de Juillet 1565. pour la publication dudit Concile, écrites aux Villes de Brabant; même y est encore ajoûté, que si les Villes avoient quelque chose particuliere concernant lesdits Droits, & requerant ulterieur remede, ils en avertiroient Sa Majesté, ou ladite Duchesse, pour y pourvoir comme il appartiendroit.

Etant en ces Lettres particulierement à considerer la reserve de la Jurisdiction Laïcale jusqu'alors usitée, qui est proprement nôtre Cas, & confirme lesdits Placards des années 1447. 1451. & 1457. & ladite seconde addition de la Joyeuse Entrée de l'Empereur Charles le Quint: Lesquelles d'ailleurs sont encore confirmées en termes beaucoup plus forts par la Joyeuse Entrée du feu Roy Philippe II. articulo 57. où après avoir confirmé à tous les Etats de ce Païs de Brabant en general, & à chaque Etat en particulier, tous les Droits, Franchises, Chartres, Coûtumes & Usances, lors accordées & séellées par ses Ancêtres Ducs & Duchesses de Brabant, & aussi celles dont ils avoient

avoient usé & pratiqué, il confirme & ratifie particulierement lesdits deux Placards du 20. Septembre 1451. & du 18. Novembre 1457. ensemble ladite Addition de la Joyeuse Entrée de l'Empereur.

Et a Sa Majesté sur cet Article, comme sur tous les autres de sadite Joyeuse Entrée, fait son serment solemnellement aux Etats du Païs, comme de même Monseigneur l'Archiducque de très-haute & très-glorieuse memoire, & V. A. Serenissime depuis en leur nom particulier, le feu Serenissime Archiduc encore par après au nom du feu Roy Philippe III. & V. A. au nom du Roy nôtre Seigneur, qui vit & régne presentement (à qui Dieu veüille donner longue & heureuse vie;) car ledit Article 57. est inseré en toutes les Joyeuses Entrées, lesquelles Nous avons pareillement juré & promis d'observer ausdits Etats.

Par où Vôtre Alteze peut voir combien étroite & particuliere est l'obligation, qu'Elle & Nous avons à ne rien laisser enfraindre au regard de ce point de Jurisdiction Ecclesiastique; & que quand Nous le voudrions faire, ou souffrir, V. A. s'en pourroit justement ressentir, ayant les Ducs de Brabant prudemment consideré l'importance du Réglement des Jurisdictions, tant pour contenir le peuple en son devoir & respect, que pour éviter les troubles & grands inconveniens que la confusion des Jurisdictions pourroit produire.

Et ce n'est pas seulement en ce Païs que cecy est si étroitement ordonné & observé de tout tems, mais quasi en tous les Royaumes & Provinces Catholiques du monde, notamment en Espagne, selon qu'en écrit Covarruvias, Evêque de Segovia, quoy que l'on veüille dire que ces Monitoires y sont permises *pract. quaest. c. 35. n. 3. §. 4.* qui dit premierement, qu'au Royaume de Castille a de tems immemorial été observé, que ceux qui sont opprimez par les Juges Ecclesiastiques par force, ou Censures, se peuvent adresser aux Auditeurs & Conseillers des Tribunaux Royaux & Souverains, afin qu'ils fassent cesser la violence; & il allégue des Loix du Royaume, par lesquelles cela est ainsi statué, & outre ce plusieurs raisons, savoir premierement la grande utilité que la République reçoit de cette Loy, sans laquelle les innocens seroient autrement opprimez par les Juges Ecclesiastiques; il allegue secondement les Textes du Droit Canon, sur lesquelles lesdites Ordonnances Royales sont fondées *C. filiis vel nepot.* 16. 4. 7. *C. Principes* 23. 4. 5. & dit pour une autre raison, que la justice de cette pratique se prouve de ce que quasi tous les Princes Chrétiens Seculiers s'en servent, & s'en sont servi tant d'années, avec avis des Hommes savans & prudens, qui le leur ont persuadé par un zéle de justice & de pieté Chrétienne, & que partant fait accroire, que cela tend à grande utilité & profit de la République.

Que si quelqu'un voulut ôter aux Princes Seculiers cette puissance, il sentiroit aussi-tôt par experience manifeste, quelle calamité cela causeroit à la République; il allegue aussi particulierement l'exemple de France où cecy se pratique de même, & y ajoûte, qu'on est accoûtumé de ménager les Clercs & Juges Ecclesiastiques de saisissement de leur Temporel qu'ils ont au Royaume d'Espagne (ce qui est aussi la pratique de par-deçà,) & qu'on les tiendra pour étrangers; & que c'est le bien & le profit de la République, que ce qui a été observé dès long-tems, & que l'Empereur Charles & ses sages Conseillers avoient decreté sur ces choses, soit ponctuellement observé, comme les Juges Royaux en avoient la forme & maniere prescrite par le Roy, laquelle ils devoient suivre en examinant & vuidant ces affaires.

Il dit encore davantage, qu'en Espagne le pouvoir des Legats ou Nonces Apostoliques s'examine, afin qu'ils puissent être admonestez par les Juges Royaux, de quelles Commissions & Dispensations ils se pourroient servir, & de quelles point, afin qu'ils ne fissent rien en préjudice de la République, d'autant que les Nonces sont le plus souvent étrangers, qui ne savent point ce qu'ils doivent éviter.

Il allegue davantage, que cela se pratique pareillement en France, où les Legats ne peuvent exécuter aucunes Bulles Papales sans en avoir premierement obtenu la permission du Roy omologuée au Parlement de la Province, où le Prélat prétend exécuter quelque chose; & il allegue même la Flandre pour exemple, & un Placard de l'Empereur Charles Quint de l'an 1531. sur ce sujet, & qu'en Espagne de même les Lettres Apostoliques doivent en plusieurs cas devant leur publication, être envoyées aux Tribunaux Royaux par Decret du Roy, afin qu'elles soient illecq examinées, & que rien ne se fasse contre les Privileges du Royaume & des inhabitans d'iceluy: ce sont en substance les mots de Covarr. translatez du Latin.

Hierôme de Cevallos aussi Ecrivain Espagnol, a écrit un Traité fort grand & particulier sur ce sujet, comme aussi plusieurs autres, lesquelles on laisse d'alleguer, pour n'ennuyer trop V. A.

Mais tant y a, que la pratique d'Espagne & des autres Royaumes Catholiques, s'accordent assez avec celle de ces Païs, esquels toûjours on a été si rigoureux à n'admettre aucunes Bulles Apostoliques sans Placet, ou permission des Conseils, qu'on a souventefois banni & constitué prisonniers ceux qui s'étoient avancez de les exécuter sans semblable permission; même sur une difficulté qui étoit en l'an 1595. entre l'Abbé de S. Arnoold à Metz, d'une, & les PP. de la Societé de JESUS à Luxembourg, d'autre part, à cause d'une Bulle semblable, fut écrit par le Conseil Privé au Comte de Mansfelt lors Gouverneur dudit Luxembourg, & au Conseil du même Païs, qu'ils empêchassent le progrès & exécution de ladite Bulle, quand ce seroit même par main forte. Et tout cecy est si notoire par-deçà, que personne n'y a oncques contredit, sinon *Franc. Zypaeus* Official d'Anvers, qui passé quelques années, a mis en lumiere certain Livre intitulé: *Jus Pontificium novum*, où il voudroit bien tirer en doute cette autorité du Roy & de ses Conseils; mais comme il étoit assuré, qu'il n'eût sçû obtenir icy permission pour y faire imprimer sondit Livre (parce qu'il contient encore plusieurs autres points répugnans à la hauteur & Souveraineté du Roy,) il est allé le faire imprimer à Cologne, au lieu de le faire en Anvers lieu de sa résidence, où il avoit les meilleurs Imprimeurs du monde à la main, & ce nonobstant il n'a sçû empêcher, que ledit Livre n'ait été défendu par resolution de ce Conseil, combien que point publiquement.

Par où se voit aussi, que la Bulle qui se publie annuellement à Rome au jour du Jeudy Saint, nommée *Bulla Coena Domini*, par laquelle tous ceux qui empêchent les progrès des Bulles Apostoliques, sont particulierement excommuniez, n'est reçûë ni pratiquée esdits Royaumes, & particulierement en ce Païs, [illegible] elle ne fut oncques publiée; & quand elle y dévroit être observée, Nous ne pourrions aussi prendre connoissance du Possessoire des matieres Beneficielles, des Dîmes & autres Causes, qui Nous sont aussi défenduës par ladite Bulle, & dont toutefois la Judicature Nous appartient de toute ancienneté, même entre personnes Ecclesiastiques, à l'exemple de tous autres Royaumes & Terres Catholiques.

De maniere que qui voudroit icy pratiquer la Bulle de la Cene, bouleverseroit quant & quant non seulement toute la Jurisdiction Seculiere pratiquée par-deçà de tout tems; mais ôteroit aussi à Sa Majesté une bonne partie de toutes sortes d'Aides, Subsides & Contributions, puisque la Bulle excommunie aussi tous ceux qui en veulent charger le Clergé, lequel s'en est autrefois, sçavoir en l'an 1591. voulu servir

au

au Duché de Limbourg, s'excusant de certaine Aide que les Etats du même Païs avoient pour lors consenti à Sa Majesté, prenans seulement leur fondement sur ladite Bulle, & s'étoient adressé à Rome, où ils avoient impetré un Mandat Apostolique, par lequel fut défendu au Gouverneur de ladite Province, & à tous autres, de ne lever ladite Aide sur ledit Clergé, sous peine d'excommunication.

Par où V. Alteze peut voir le grand préjudice que l'observance de ladite Bulle causeroit icy, & au Roy & à tous les Inhabitans du Païs, qui voyant que le Clergé demeureroit excusé des Aides, seroient aussi refractaires à les consentir.

Et pour revenir au fait de la Jurisdiction, les Prélats de Brabant joüissent d'un Privilege particulier, qu'ils estiment beaucoup, de ne pouvoir être jugé en toute action personnelle, active ou passive, par autre Juge que par cette Cour, nonobstant que les SS. Canons & Conciles ne permettent qu'aucunes personnes Ecclesiastiques puissent pour raison que ce soit proroger la Jurisdiction des Juges Laïs, quand ce seroit même par serment *C. si diligenti* ii *De form. comp.* parce que c'est un privilege de l'Ordre Ecclesiastique universel, & non pas des personnes en particulier.

Or il est que Me Jean le Roy Official de Malines, jadis Avocat de ce Conseil, & qui comme tel ne pouvoit être ignorant, que lesdites Monitoires ne se pratiquent en ce Païs, & que d'ailleurs nulle Bulle Apostolique n'y peut être exécutée sans préalable Placet de cette Cour; a nonobstant tout cecy, de son autorité propre sans Nous connoître, fait publier le 30. Avril dernier, le Sermon du matin achevé, par toutes les Paroisses de cette Ville, les Monitoires susdits impetrez à Rome le 9. Février 1627. par les Enfans de feu Charles de Bilhé.

Il semble qu'aucuns des Prédicateurs en faisoient de la difficulté, mais ce nonobstant tous, ou du moins la plûpart d'iceux, en ont fait la lecture, laquelle ils n'eussent fait en cas qu'ils eussent si bien été informez de la non pratique de semblables Monitoires en ce Païs, comme en étoit Me Cornille Van Worssel penultiéme Pleban de Sainte Gudule, homme docte & masle, qui a autrefois absolument refusé la publication de semblables Monitoires, qui luy furent presentez, & tellement informé le Nonce d'alors de ce que les Monitoires ne se pouvoient pratiquer par deçà, qu'il en eut tout appaisément, & n'en fit ulterieure instance pour la publication.

Le Conseiller & Procureur General ayant representé la nouveauté de cette pratique, & l'indeuë exécution d'icelle, Nous avons trouvé necessaire, pour la conservation de la Hauteur Royale de Sa Majesté, autorité de ce Conseil, Privileges & Franchises de ce Païs, d'y pourvoir de remede, dont de tout tems on s'est servi en semblables occurrences, décernant Lettres de Cassation contre l'indeuë publication & exécution desdits Monitoires; à la charge de ceux qu'il appartient, suivant ce qu'on trouve prescrit & statué par les Edits & Ordonnances des Princes de ce Païs, successivement & notamment par celle de l'an 1574. alleguée encore cy-dessus, ordonnant expressément, que nulle Provision de Rome soit mise en exécution, n'est que préalablement elle ait été visitée & examinée aux Conseils, & aux Impetrans accordé Lettres de Placet, à peine de perdre l'efet desdites Bulles & Provisions, ayant lesdites Ordonnances jusques ores exactement été observées, sans qu'il se pourroit produire aucun exemple au contraire.

Et sont ensuite de ce lesdites nos Lettres de Cassation accordées le 5. de May dernier, & le 8. du même mois, par le premier Huissier de ce Conseil, tant seulement exploitées au regard de Jean Van Meerbeke ayant imprimé lesdites Lettres Monitoires, & iceluy sommé, afin qu'il eût à livrer audit Huissier tous les Exemplaires qu'il en avoit, ensemble, tous autres Papiers & Munimens touchant cette matiere, & luy ordonné de casser le tout, à peine de cent Reaux d'Or au profit de Sa Majesté, ayant ledit Van Meerbeke donné pour réponse audit premier Huissier, qu'il avoit livré le tout audit Official, sans que pour alors a été faite autre publication, sommation, ou exécution desdites Lettres de Cassation; même pour obvier à toutes difficultez, le Chancelier en a par trois fois parlé à l'Archevêque de Malines, à qui ladite Bulle s'adressoit, luy faisant entendre les raisons susdites, & qu'il sçavoit que semblables Monitoires ne pouvoient être pratiquez en ce Païs; lequel fit réponse, que cette affaire touchoit au Nonce, & qu'il luy en parleroit, ayant ledit Chancelier laissé és mains dudit Archevêque un Extrait dudit Placard de l'an 1574. & de fait, ledit Chancelier fit surseoir la publication, affixion & exécution desdites Lettres Cassatoires, comme l'Archevéque le luy avoit instamment requis, donnant à entendre, que l'affaire se pourroit accommoder à l'amiable, ce qu'eussions bien desiré, sçachans que cette procédure par excommunication cause souvent du scandale, notamment en des Païs si voisins aux Heretiques, comme sont ceux-cy, ledit saint Concile de Trente ordonnant même d'en user sobrement.

Mais le Sr. Nonce sans en faire aucun devoir, ni faire parler à Nous, en cas qu'il eût desiré quelque plus grand éclaircissement de la notoire observance touchée cy-dessus, tout à coup, quasi deux mois après, au lieu d'accommoder l'affaire, s'en est commencé à mêler luy-même ouvertement, ayant fait afficher le 30. de Juin dernier Lettres d'Adjournement, à charge du Conseiller & Procureur General de ce Païs, de comparoir pardevant son Auditeur endeans six jours après l'Exploit, pour s'excuser de ladite Cassation; & pourquoy il pensoit n'avoir encouru l'excommunication decretée par les SS. Canons contre ceux qui empêchent l'effet des Mandats Apostoliques, ou qu'autrement seroit procédé à ladite excommunication, disant par ses Lettres, que la Cassation desdits Monitoires auroit été exploitée par affixion, tant à la porte de la Chancellerie, qu'aux autres lieux publiques, ce qui ne se trouvera jamais; même au contraire a ladite publication & affixion, comme dessus, été suspenduë par ordre dudit Chancelier, sous espoir d'accommodement.

Dont étant avertis, sommes été contraints en acquit de nôtre devoir & serment, de faire exploiter lesdites nos Lettres cassatoires en forme deuë, ce qui a été fait le 3. du mois de Juillet par ledit premier Huissier, & ordonné audit Official, & à tous autres à qui ce touche, de se régler selon le contenu desdites Lettres Cassatoires, sur peine de cinq cens Reaux d'Or au profit de Sa Majesté.

Et Nous avons quant & quant sur autre Requête dudit Procureur General, accordé autres Lettres de Cassation dudit Adjournement & commination d'excommunication à decreter contre ledit Procureur General, lesquelles nos Lettres sont aussi été exploitées par ledit Premier Huissier ledit 3. jour de Juillet, par affixion aux Eglises de Sainte Gudule, Sainte Catherine, & aux Portes du Conseil & l'Hôtel de Ville.

Par où V. A. voit que Nous ne pouvons être blâmez d'aucune précipitance où de peu de respect, mais plûtôt de trop de délay & de trop de respect en chose de si grande importance, combien que l'un & l'autre étoit fondé sur l'espoir d'accommodement.

Le Nonce averti de cet Exploit, a aussi-tôt, sçavoir le 5. de Juillet, dépêché, & le lendemain fait exploiter & affiger certaines autres Lettres d'Adjournement pardevant son Auditeur contre le Chancelier de ce Conseil, le Secretaire Steenhuyse (ayant dépêché lesdites Lettres Cassatoires,) & le Premier Huissier susdit les ayant exploité, aussi comminatoires d'ex-

com-

communication, pour y aller excuser lesdites Lettres Cassatoires, & s'excuser de l'excommunication, laquelle autrement contr'eux seroit decretée.

Et Nous ne pouvans souffrir ce peu de respect, ces nouveautez & voyes de fait exécutées contre le Chef & premier Officier de la Justice Souveraine de ce Païs, non sans admiration generale, qui ne peuvent être excommuniez, & ne sont aucunement traitables en Justice pardevant ledit Nonce, ou son Auditeur; avons quant & quant sur autre Requête dudit Conseiller & Procureur General, accordé autres Lettres Cassatoires desdites Lettres dernieres dudit Nonce, qui sont dattées du 6. de Juillet, mais point exploitées, l'Exploit étant suspendu par ordre de V. A. parce que le même ayant apperçû, qu'il avoit procédé sans fondement & contre les Privileges de ce Païs, sembloit vouloir entendre à la raison; mais comme Nous sommes informez de bonne part, il fait à craindre qu'il trame encore quelque chose de nouveau au grand préjudice de la Souveraineté de Sa Majesté & de sondit Conseil.

Et partant Nous semble, que nosdites Lettres devroient être exploitées; même tant fait que le Nonce & Official susdits révoquent & rétractent le tout, qu'ils effacent entierement de leurs Papiers & Registres, tous les Actes par eux faits & tenus touchant cette matiere, en sorte qu'à l'avenir on ne puisse lire, connoître, ni savoir ce que c'est, remede qui auroit été trop doux au Roy Ferdinand le Catholique, si on considere bien sa Lettre écrite à un Viceroy de Naples, par où se peut voir combien les Rois sont portez à la conservation de leur Hauteur, & particulierement au fait de la Justice.

Les heritiers dudit Bilhé Impetrans desdites Lettres Monitoires confessans leur tort, se sont excusez par Requête, disant l'aîné n'avoir rien sçû desdites Monitoires, même presentant s'en expurger par serment, & de ne s'en vouloir servir; & les autres ont demandé Placet pour les pouvoir exploiter, prians être excusez & relevez de la faute par eux commise de ne l'avoir demandé plûtôt; mais le Sr. Nonce & l'Official ne font rien de semblable, ains semblent Nous vouloir contenter de paroles, ce qui Nous est très-suspect, d'autant plus que Nous voyons journellement, que l'un & l'autre d'eux tâche par toute maniere d'étendre sa Jurisdiction en préjudice de la Souveraineté du Roy & de son Conseil; le premier ayant dès le commencement de son arrivée par-deçà prétendu ériger un nouveau Tribunal, auquel luy & son Auditeur eussent pris connoissance de toutes les Causes, ou du moins telle partie d'icelles qu'ils eussent voulu, qui se doivent ensuite du Concile de Trente *Sess.* 25. *cap.* 10. *De reform.* commettre aux Juges nommez par les Synodes Provinciaux; & il l'eût de fait ja érigé, si Nous & aucuns des autres Conseils ne Nous y eussions opposez, en lieu qu'il devoit ponctuellement se conformer aux Loix & Privileges de ce Païs, suivant le bon exemple de ses devanciers, & excuser le scandal & inconveniens que l'introduction de semblables nouveautez cause en un Etat si proche des Heretiques de tous côtez: & ledit Official a aussi ja commencé beaucoup de nouveautez, ausquelles sommes pareillement resolu de Nous opposer, & ne les souffrir davantage, comme n'avons pareillement pû souffrir les nouveautez faites par ledit Nonce & Official en cette Procedure, en laquelle sommes été attaquez par eux, qui Nous ont par là contraint à Nous défendre le mieux qu'il Nous a été possible; ce qui est permis par tous Droits, tant Divins, Naturelles, que Humains; même Nous y étions obligez par nôtre serment, pour le maintennement des Privileges, Coûtumes & Observances anciennes du Païs, comme V. A. peut voir par ce discours qui sert seulement pour instruction de sa personne Royale, & non pas pour contester l'affaire pardevant quelqu'autre Juge que ce pourroit être, ou pour soûmettre cet Ecrit à autre Censure que celle de V. A. puisque ce seroit diminuer l'autorité du Conseil (à qui cecy touche privativement,) & autrement une chose de très-mauvais exemple, & pire consequence, tendant d'ailleurs en préjudice de la Hauteur de Sa Majesté, des Privileges, Ordonnances, bonnes & justes Coûtumes de ce Païs, & notamment en préjudice de la Joyeuse Entrée, laquelle V. A. a toûjours saintement observée.

Mettant au surplus à V. A. en consideration, que les Nonces ne peuvent user de leur faculté ou pouvoir qu'ils ont de Sa Sainteté, sans au préalable obtenir Placet, lequel s'accorde au Conseil avec restriction, & sauf la Souveraineté du Roy & Observance de ses Loix & Privileges du Païs, & non autrement. Sur ce, baisans très-humblement les Royales mains de V. A. prions Dieu,

MADAME, de conserver V. A. longues années sous sa protection, de V. A. Serenissime très-humbles & très-obeïssans Serviteurs les Chancelier & Gens du Conseil du Roy en Brabant.

DECRETUM

CONCILII BRABANTIÆ de 5. Maii 1628. quo cassatur publicatio Bullæ Romanæ impetratæ in causâ heredum Caroli de Bilbé, & in superiori Consulta enarratum.

PHilips by der gratien Godts Coninck van Castillien, van Leon, van Arragon, van beyde Sicilien, van Jerusalem, van Portugael, &c. Aerts-Hertoge van Oostenrijck, Hertoge van Bourgognien, van Lothrijck, van Brabant, van Limbourg, &c. hier op versocht, Saluyt. Van vvegen onsen lieven ende getrouvven Raede ende Procureur Generael van Brabant is ons vertboont ende te kennen gegeven dat hoe vvel, volghens die notoire Edicten hier in onse Landen inviolabelijck onder houden, gheene Bulle Apostolique gepubliceert, noch ter executie gestelt en mogen vvorden sonder voorgaende Placet van onsen voorsz. Raede. Soo is 't noochtans dat den Officiael van Mechelen hem heeft vervoordert te bevelen aen alle Pastoors ende Vicarissen van de Kercke des Aertsbisdoms van Mechelen, dat sy ingevolge van sekere Bulle Papale geimpetreert by Jouffrouvve Anna de Bilbé, ende haere Erfgenaemen in Februario lest leden, souden hebben

PHilippus Dei Gratiâ Rex Castiliæ, Leonis, Arragoniæ, utriusque Siciliæ, Jerosolymorum, Lusitaniæ, &c. Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Limburgi, &c. Primario Apparitori seu Nuntio Concilii nostri in Brabantiâ, ad hoc requisito, salutem. Exposuit nobis charus & fidelis noster Consiliarius & Procurator generalis Brabantiæ; quòd, quamvis secundùm notoria edicta, in hisce Provinciis inviolabiliter observata, nullæ Bullæ Apostolicæ publicari aut executioni mandari possint, sine Placito præfati nostri Concilii; tamen Officialis Mechliniensis ausus sit injungere omnibus Pastoribus & Vicariis Parochiarum Diœcesis Mechliniensis, ut in vim cujusdam Bullæ Papalis, per Domicel-

iam Annam de Bilhé & Cohæredes ejus impetratæ in Februario ultimo elapso, mandarent cuicumque personæ ignotæ, quæ ex Domo Mortuaria Caroli de Bilhé, Patris eorum; fortè surripuit & adhuc possidet bona quæcumque mobilia aut immobilia spectantia ad dictam Domum Mortuariam, eadem restitueret; & quisquis personam illam nosceret, eandem dictis Hæredibus de Bilhé, aut memorato Officiali denuntiaret, idque infrà triginta dies, sub pœnâ excommunicationis. Vi cujus mandati, varii Plebani, Pastores & Vice-Pastores eandem Bullam cum prætacto Mandato in hac nostra Provinciâ, sub concione publicarunt, datis de hac publicatione testimoniis suis, uti inter alia constat ex copia dictæ Bullæ publicata per D. Plebanum Divæ Gudulæ in ejusdem Ecclesiâ. Quæ omnia cum directè repugnent præfatis nostris edictis & ininterruptis consuetudinibus in Provinciâ nostrâ Brabanticâ observatis: quæque adhuc nata sunt evenire, nisi tempestivè provideatur. Idcircò Exponens nobis supplicavit ut dignaremur ei concedere Litteras Patentes cassationis ad hoc congruas. Hinc est quod nos, hisce maturè expensis, tibi injungimus, authorisando per præsentes, ut, si præmissa vera esse sufficienter constiterit, eo casu ad instantiam Exponentis, nomine Nostro dictis Officiali Mechliniensi, Domicellæ de Bilhé & Cohæredibus, Plebanis, Pastoribus & Vice-Pastoribus qui prætactam Bullam & Mandatum publicarunt, insuper & Joanni Van Meerbeeck qui eamdem Bullam & Mandatum impressit, omnibusque aliis quos hæc quomodolibet concernunt ac cuilibet eorum, sub gravibus mulctis nostro obsequio applicandis, etiam injiciendo manus in temporalia bona, expressè & severè mandes, præfatum mandatum dicti Officialis ac subsecutam publicationem ejusdem & quidquid inde dependet, suis sumptibus, damnis & interesse cassent, revocent & annullent, sibique caveant à similibus imposterùm attentandis sub gravioribus pœnis; deindè solvant expensas hujus sententiæ ac executionis ejusdem; eos ad hæc congruis Juris mediis compellendo (ad quæ omnia tibi impartimur plenam facultatem: Mandamus insuper omnibus aliis inferioribus tribunalibus, Judicibus, Officiariis & Subditis Brabantinæ Provinciæ nostræ, ut in hisce exequendis tibi obediant & auxilium præstent, si indigueris, eosque requisieris:) tale enim est beneplacitum nostrum. Datum in urbe nostrâ Bruxellensi 5. Maii anno Domini 1628. & Regni nostri octavo. Infrà habebatur per Regem in suo Concilio, & signatum *Steenhuys*, & sigillatum majori sigillo Suæ Majestatis rubræ ceræ impresso.

Vigore Originalium Litterarum Patentium, quarum suprà copia exhibetur, ego primarius & ordinarius Apparitor Concilii Brabantiæ 3. Julii 1628. nomine Suæ Majestatis mandavi Officiali Mechliniensi, dictæ Domicellæ Annæ de Bilhé ejusque Cohæredibus, ac insuper memoratis Plebanis, Pastoribus & Vice Pastoribus, qui præfatam Bullam publicarunt, & Joanni Van Meerbeek ejusdem Bullæ impressori, omnibusque quos hæc concernere possunt, ut sine morâ sese conforment contento præfatarum Patentium Litterarum, sub mulctâ quingentorum aureorum solvendorum à quolibet eorum, quorum solutio infra triduum ex illorum personis aut bonis fiet. Et primo triduo elapso, sub mulctâ mille aureorum, altero triduo

t'ordonneren aen sulcken onbekenden Persoon als uyt het Sterf-Huys van wylen Carle de Bilhé hunnen Vaeder souden mogen genomen hebben ende souden mogen besitten alsulcken goeden meubelen ende immeubelen als 't voorsz. Sterf-Huys souden toebehooren, dat sy allen de selve souden hebben te restitueren ende die de selve souden weten, dat sy die souden denuncieren aen de voorsz. Erfgenaemen Bilhé oft wel aen den voorsz. Officiael, ende dit alles binnen den tyt van dertigh daegen op pene van excommunicatie, welken volgende verscheyde Plebanen, Pastoors, ende Vice-Pastoors hun hebben vervoordert binnen desen onsen Lande die voorsz. Bulle met het voorsz. Mandaet onder het Sermoon te verkondigen, ende daer af hunne relatien te geven, als blijckt onder andere by een dobbel van de selve Bulle gepubliceert by den Plebaen van Sinte Gudelen Kercke alhier. Ende want 't selve is contrarie die voorsz. Edicten ende oude onverbrekelijcke observantien hier in onsen Lande van Brabant gehouden, ende noch meer syn soude, soo verre daer inne niet en worde versien. Soo versocht daerom die Remonstrant dat ons gelieven wilde hem te verleenen onse opene Brieven van Cassatie daer toe dienende. W. A. C. K. D. *M. M. C. S. D. D. J. S. T. dat wy desen aengesien U. ontbieden ende bevelen daer toe committerende by desen, dat soo verre U. blijckt van 't gene voorsz. is, soo veele dats genoech sy. Ghy in dien gevalle t'en versoecke des voorsz. Remonstrants, doet expres ende scherp bevel van onsen t' weghen die voorsz. Officiael van Mechelen, die voorsz. Jouffrouwe de Bilhé ende haere mede Eerfgenamen, die voorsz. Plebaens, Pastoors ende Vice-Pastoors de voorsz. Bulle ende Mandaet gepubliceert hebbende, mitsgaeders Jan van Meerbecke die voorsz. Bulle ende Mandaet gedruckt hebbende, ende alle anderen dien 't selve aengaen magh, op sekere groote penen 't onsen behoeve te verbeuren oock by saisissemente van hunne temporele goeden dat sy ende een iegelijck van hun, soo hun dat aengaen sal, ende toestaet 't voorsz. Mandaet des voorsz. Officiaels, mitsgaeders die publicatien daer naer gevolght, ende daer af eenichsints dependeert kosteloos ende schadeloos souden casseren, revoceren, of doodt ende te niet doen ende doen doen, ende hen verdraegen van gelijcken meer te doene, oft t'attenteren, in eeniger manieren op meer penen. Ende tot dien betaelen die costen van desen, ende executien der selver, de selve daer toe op dats noodt sy bedwingende by ende met alle behoorelijcke weghen ende manieren van bedwange daer toe dienende. Van des te doene, met diesser aenkleeft gheven wy U. volcomen macht by desen. Ontbieden voorts ende bevelen allen anderen onsen ende onser Vassallen, oft der Smaelre Heeren Rechteren, Justicieren, Officieren ende Ondersaeten ons voorsz. Landts van Brabant dat sy U. (dit doende) gehoorsaem syn, behulp ende bystandt doen soo verre ghys behoeft ende sy des van U. versocht worden.* WANT ONS ALSOO GELIEFT. *Gegeven in onser Stadt van Brussel den 5. Maii 1628. ende van onsen Rijcke d'achtste. Onder stondt geschreven by den Coninck in synen Raede ende was onderteeckent* Steenhuys, *ende besegelt metten grooten Segel van Syne Majesteyt in rooden wasse gedruckt onder aenhangende in enkelen steerte.*

Uyt crachte van d'Originele opene Brieven waer af dese Copye is, hebbe ick eerste Deurwaerdere ordinaris van den Raede van Brabant op den 3. Julii 1628. in den naem van Syne Majesteyt geordonneert, den Officiael van Mechelen, de voorsz. Jouffrouwe Anna de Bilhé ende haere mede Erfgenaemen, de voorsz. Plebanen, Pastoors ende Vice-Pastoors de voorsz. Bulle monitoriael ende Mandaet gepubliceert hebbende, mitsgaeders Jan van Meerbeck die de voorsz. Bulle ende Mandaet gedruckt heeft ende alle andere dien 't selve aengaen mach, dat sy hun promptelijck sullen hebben te reguleren naer d'inhout van de voorsz. opene Brieven op pene van 500. goude Realen by elck van hun te verbeuren die op hun oft hunne goeden binnen dry daegen daer naer sullen worden verhaelt ende binnen andere dry daegen naer d'expiratie van d'eerste dry daegen op pene van duysent goude Realen te verhaelen als vooren: alles ten behoeve

hoeve van Syne Majesteydt, ende voorts op alsulcken meerdere pene als daer naer sal vvorden geordonneert, ende tot dien eynde hebbe dese geaffigeert den 3. Julii 1628. &c. Ende vvas onderteeckent P. Christyn.

elapso, solvendâ ut ante, ad utilitatem Ærarii Suæ Majestatis; aut aliâ majori pœnâ postmodùm statuendâ. In quem finem hasce affixi 3. Julii 1628. Erat signatum, *P. Christyn.*

DECRETUM

CONCILII BRABANTIÆ de 3. Julii 1628. quo cassatur citatio quædam affixa ex parte Internuntii, in præfata Consulta pariter enarratum.

PHilips by der Gratien Godts Coninck van Castillien, van Leon, van Arragon, van beyden Sicilien, van Jerusalem, van Portugael, &c. Aerts-Hertoge van Oostenryck, Hertoge van Bourgognien, van Lothryck, van Brabant, van Limbourg, &c. Den eersten van de Deurvvaerderen oft Boden van onsen Raede geordonneert in Brabant hier op versocht, saluyt. Van vvegen onsen lieven ende getrouvven Raedt ende Procureur Generael van Brabant is ons verthoont ende te kennen gegeven, dat alsoo d'Erfgenaemen vvylen Charles de Bilhé te Roomen hadden geimpetreert sekere Bulle Papale genoemt Monitoriale, daer by op pene van excommunicatie aen onbekende persoonen vvorde geordonneert te restitueren 't gene sy uyt hen Vaders Sterf-Huys mochte hebben ontvremt, ende dat den Officiael van Mechelen Heere Jean le Roy hem hadde vervoordert t'ordonneren dat de selve soude vvorden gepubliceert gelijck verscheyde Pastoors alhier oock hadden gedaen, niet tegenstaende dat daer toe geen Placet en vvas versocht, noch geaccordeert, soo is den Remonstrant van Officie vvegen genoodt saeckt gevveest 't selve te kennen te geven ende te versoecken provisie daer toe dienende mits notoirelijck in desen onsen Lande van Brabant egeene Apostolike provisien en mogen te vverck gestelt vvorden sonder voorgaende Placet, vvelcken volgende, onsen voorsz. Raede hem heeft geaccordeert onse opene Brieven van Cassatie met saisissement van de temporele goeden van de voorsz. Officiael, Pastoors, oft Vice-Pastoors die publicatie gedaen hebbende, mitsgaders van de voorsz. Jouffrouvve Anna de Bilhé ende haere Broeders, ende naer dien de selve vvaeren begonst t'exploicteren, soo is by onsen seer lieven ende getrouvven Cancellier onsen Raede gerelateert dat-men malkanderen metter minnen soude verstaen ende dat ondertusschen alle voordere executie van de voorsz. Cassatie soude vvorden opgehouden, gelijck gebeurt is, dien niet-tegenstaende soo heeft den Heere Illustrissimus Nuncius Apostolicus den Remonstrant by affixie ter Kerck-deuren doen citeren by syne Brieven van den 28. Junii lest leden, geaffigeert den 30. daer naer, om te compareren binnen dry mael tvvee daegen voor sijnen Auditeur om aldaer te verantvvoorden die voorsz. Cassatie, ende vvaerom hy niet en soude gevallen zijn in excommunicatie, anderssints dat teghen hem soude vvorden ghegeven Decret van excommunicatie, ende dat 't selve naer behooren soude vvorden gepubliceert, allen d'vvelck vvant directelijck is strydende teghen d'oude Privilegien ende Costuimen van desen onsen voorsz. Lande, mitsgaders teghen onse Souveraine autoriteyt ende van onsen vvorsz. Raede. Soo versocht die Remonstrant dat ons gelieven vvilde hem daer op te verleenen onse opene Brieven van Cassatie in forma met permissie van saisissement van hunne temporele goeden. WAEROM SOO IS'T, *dat vvy desen aengesien U. ontbieden ende bevelen daer toe committerende by desen, dat soo verre U. blijke van 't gene vvorsz. is soo veel dats genoech sy, ghy in dien gevalle ten versoecke des voorsz. Remonstrant doet expres ende scherp bevel van onsen t'vvegen den voorsz. Illustrissimus Heere Nuncius, synen Auditeur, den voorsz. Officiael, mitsgaeders alle andere Geestelijcke ende VVerelijcke Persoonen, naementlijck oock de voorsz. Jouffrouvve Anna de Bilhé ende haere Broeders die hen 't gene des voorsz. is hebben gemoyt ende noch sullen moyen oft ondervvinden op sekere groote penen 't onsen behoeve te verbeuren, dat sy ende een iegelijck van hun soo hem dat aengaen sal ende toestaet, sullen de voorsz. Citatie, affixie, ende*

PHilippus Dei gratiâ Rex Castiliæ, Leonis, Arragoniæ, utriusque Siciliæ, Jerosolymorum, Lusitaniæ, &c. Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Limburgi, &c. primario Apparitori, sive Nuntio Concilii nostri Brabantiæ, ad hoc requisito, salutem. Exposuit nobis charus & fidelis noster Consiliarius & Procurator generalis Brabantinus, hæredes Caroli de Bilhé Romæ impetrasse Bullam quamdam Papalem, Monitorialem nuncupatam, qua sub pœna excommunicationis injungitur personis ignotis; restituere quidquid ex Domo Mortuaria Patris eorum surripuerunt. Quodque Dominus le Roy Officialis Mechliniensis mandasset eandem publicari, uti etiam varii Pastores fecerant, licet nullum ad hoc Placitum fuisset petitum nec concessum. Quare Exponens vi officii coactus fuit hæc nobis significare, ut de opportuno remedio providere dignaremur; cùm notorium sit in nostrâ Provinciâ Brabantiæ, nullas Provisiones Apostolicas sine prævio Placito nostro posse executioni mandari. Quare dictum Concilium nostrum eidem concessit Patentes nostras Litteras cassationis, cum detentione bonorum temporalium tam dicti Officialis, Pastorum aut Vice-Pastorum, qui præfatam publicationem fecerant, quàm memoratæ Domicellæ de Bilhé & Fratrum ejus: postquàm verò dictæ Patentes Litteræ cœperant executioni mandari, relatum est charo nostro & fideli Cancellario, partes controversiam amicabiliter velle componere; rogantes ut intereà omnis ulterior executio cassationis suspenderetur. Quibus non obstantibus Illustrissimus Dominus Nuntius Apostolicus jussit Exponentem Litteris suis, de 28. Junii novissimi, affixis ad valvas Ecclesiarum 3mo sequenti citari infrà trinum biduum coram Auditore suo, ad ibidem defendendam præfatam cassationem, & probandum quòd non inciderit in excommunicationem. Aliàs contra ipsum pronuntiandum Decretum excommunicationis, illudque in forma publicandum. Quæ omnia cùm directè contrarientur tam supremæ nostræ authoritati & memorati Concilii nostri quàm Privilegiis & Consuetudinibus dictæ nostræ Provinciæ; Exponens supplicavit ut dignaremur ei concedere Patentes nostras Litteras cassationis in forma, cum licentia injiciendi manus in bona temporalia. Hinc est quod nos hisce attentis, te authorisamus & injungimus ut, cùm tibi debitè constiterit vera esse quæ narrata sunt; nomine nostro expresè & severè mandes præfato Illustrissimo Domino Nuntio, ejus Auditori, dicto etiam Officiali aliisque omnibus Ecclesiasticis & sæcularibus ac nominatim præfatæ Domicellæ Annæ de Bilhé & Fratribus ejus, qui se memoratæ causæ immiscuerunt & adhuc immiscebunt, sub gravi pœnâ, arbitrio nostro

tro infligendâ, ut quilibet eorum, in quantum id eum concernit, suis dispendiis, damnis & interesse cassent, revocent & annullent dictam citationem & affixionem cum omnibus inde secutis & secuturis, sibique caveant à similibus quomodolibet attentandis: ac insuper solvant expensas hujus Decreti ac executionis ejusdem; quemlibet eorum in solidum ad hoc compellendo mediis Juris congruis. Ad hæc omnia damus tibi plenam facultatem, uti etiam ad injiciendas manus in bona eorum temporalia, ut ex his pœnas prætactas recuperare possis. Mandamus insuper omnibus aliis inferioribus tribunalibus, Judicibus, Officiariis & Subditis Brabantinæ Provinciæ nostræ, quos hæc tangunt, ut ipsi & quilibet eorum in hisce exequendis tibi obediant, & auxilium præstent, si indigueris, eosque requisieris: tale est enim beneplacitum nostrum. Datum in urbe nostrâ Bruxellensi 3. Julii anno Domini 1628. & octavo Regni nostri. Inferiùs habebatur per Regem in suo Concilio & signatum *Steenhuyse*. Et sigillatum majori Sigillo Suæ Majestatis rubræ ceræ impresso.

Vigore Originalium Litterarum Patentium, quarum copia supra exhibetur, ego primarius Apparitor Concilii Brabantiæ nomine Suæ Majestatis, & ad instantiam Domini Exponentis, expressè & severè mandavi præfato Illustrissimo Domino Internuntio, ejus Auditori, memorato etiam Officiali, omnibusque personis Ecclesiasticis & Sæcularibus, nominatim Domicellæ Annæ de Bilhé & Fratribus ejus, qui se hisce negotiis miscuerunt & adhuc immiscebunt; ut promptè sese conforment contento dictarum Patentium Litterarum, sub pœnâ 500. aureorum solvendorum per quemlibet eorum in personâ aut ex bonis eorum, infrà triduum, quo elapso, si non obedierint, sub mille aureorum solvendorum ut antè, applicandorum ærario Suæ Majestatis; ac insuper sub alia graviore mulcta, postmodùm ordinandâ. In quem finem hasce affixi 3. Julii 1628. erat signatum *P. Christyn.*

alles vves daer af dependeert uyt ende naergevolght is oft volgen sal, costeloos ende schadeloos Casseren, revoceren, af, doodt ende te niet doen ende doen doen, ende hun verdraegen van gelijcken meer te doen, oft 't attenteren in eeniger manieren ende tot dien betaelen die Costen van desen ende d'executie der selver, de selve elck in't besunder daer toe op dats noods sy bedvvingende by ende met alle behoorelijke vveghen ende manieren van bedvvangende daer toe dienende. Van des te doene gheven vvy U. volcomen macht, mitsgaders om hunne temporele goeden te moghen saiseren tot verhaelen van de voorsz. Penen, Ontbieden ende bevelen voorts allen anderen onsen, ende der Smaelre Heeren Rechteren, Justicieren, Officieren ende ondersaeten ons voorsz. Landts van Brabant dien dit aengaen sal mogen, dat sy ende een iegelijck van hun soo hem toebehoort U. (dit doende) gehoorsaem syn, behulp ende bystandt doen, soo verre Ghy behoeft ende sy des van U. versocht vvorden. WANT ONS ALSOO GELIEFT. *Ghegeven in onser Stadt van Brussel den 3. Julii 1628. ende van onse Rijcken d'achste. Onderstondt by den Coninck in syuen Raede ende vvas onderteeckent* Steen-Huys, *ende besegelt metten grooten Segel van Syne Majesteyt in rooden vvasse gedruckt onder aen uythangende in enckelen Steerte.*

Uyt crachte van d'Originele opene Brieven vvaer af dese Copye is, hebbe ick eerste Deurvveerdere Ordinaris van den Raede van Brabant in den naem van Syne Majesteyt ende ten versuecke des voorsz. Heere Remonstrant gedaen expres ende scherp bevel aen den voorsz. Illustrissimus Heere Internuncius, synen voorsz. Auditeur, den voorsz. Officiael ende alle andere Geestelijcke ende Wereliјcke *persoonen, naementlijck oock aen Jouffrouvve Anna de Bilhé, ende haere Broeders die in't gene voorsz. hen hebben gemoeyt ende noch sullen moeyen ende ondervvinden, dat sy hun promptelijck sullen hebben te reguleren naer d'inhoudt van de voorsz. opene Brieven op pene van 500. goude Realen by elck van hen te verbeuren die op hun, haelt ende binnen andere dry daegen daer naer sullen vvorden verost hunne goeden binnen dry daeghen naer d'expiratie van d'eerste dry daegen op pene van duysent goude Realen te verhaelen als voor, alles tot behoef van Syne Majestydt ende voorts op alsulcken meerder penen als daer naer sal vvorden geordonneert, ende hebbe tot dien eynde dese geaffigeert den 3. Julii 1628. ende vvas onderteeckent* P. Christyn.

EPISTOLA

D. INTERNUNTII de 24. Septembris 1641. ad Universitatem Lovaniensem, cui annexum erat Decretum S. Congregationis universalis Inquisitionis contra Librum Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis per Universitatem publicandum.

R^DI. AD^UM. EXIMII AC AMPLISSIMI D^NI.

D Ad pag. 27. PRodiit in lucem contra Sedis Apostolicæ Mandata ac Decreta Liber Reverendissimi Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis, cui titulus *Augustinus*, tractans ex professo de Auxiliis Divinis, ac deinde occasione ejusdem operis editæ sunt pariter contra prædicta Decreta ac Mandata tam Theses PP. Societatis Jesu de ejusmodi materiâ agentes, quàm alii Libelli, Orationes, Scripturæ ac Epistolæ in Decreto Sanctissimi Domini nostri hisce Litteris annexo annotatæ, quorum omnium usum cùm Sanctitas sua de Consilio Eminentissimorum Cardinalium Supremæ & Universalis Inquisitionis interdixerit, simulque inhibuerit, ne quisquam imposterum Libros, & tractatus ullos de prædictâ materiâ imprimere, aut in lucem edere audeat, mitto DD. vestris jussu ejusdem Sanctitatis Suæ exemplar prædicti Decreti, ut in istâ Universitate id quamprimùm promulgetur, ac sub Censuris & pœnis in eo contentis inviolabiliter ab omnibus observetur: Quod DD. vestras pro suâ in Sedem Apostolicam observantiâ non gravatè præstituras sperans, rogo easdem ut de receptis hisce me illicò reddant certiorem; intereà verò omnia prospera & felicia eis precor. Bruxellis 24. Septembris 1641. (Inferiùs habebatur,) Reverendarum admodùm Exim. ac Ampliss. DD. vestrarum, magis infrà habebatur, Devotissimus Servus (signatum) J. P. STRAVIUS *Internuntius Apostolicus.*

BREVE

BREVE URBANI VIII.

De 11. Januarii 1642. ad Universitatem, in quo conqueritur de non factâ executione prædicti Decreti S. Congregationis.

URBANUS PP. VIII.

E Ad pag. 44. Dilecti filii Salutem & Apostolicam benedictionem. Cum admiratione audivimus in vobis, qui Religiosæ Fidei defensionem profitemini, non eam inveniri alacritatem ad Jussa Apostolica capessenda, quæ tum Ecclesiæ authoritati, tum integritati ac pietati vestræ par esset, dum Decretum ad coercenda circa materiam de Auxiliis ingeniorum dissidia à nobis publicatum, debitæ executioni minimè demandari curavistis; sed ad illius editionem impediendam, nescimus quo malo affectu ducti inani certè specie & prætextu, quemadmodùm ad Nos perlatum est, Laicos Magistratus inducere non dubitastis. Patet quantùm hoc ab iis, qui Ecclesiæ militant, abhorreat, quod offendiculum hinc pusillis, quantum hostibus scandalum exoriatur. Sedi quidem Apostolicæ non eadem suggerunt consilia, quæ fuère & opera & novis Universitatem istam beneficiis cumulandi. Speramus tamen fore, ut hoc in negotio ejusmodi suscipiatis deliberationem, quæ non aversionis, sed confirmandæ nostræ erga vos benevolentiæ augmentum sit. Id à vobis propediem expectamus quibus Apostolicam benedictionem in Domino impertimur. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die xj. Januarii 1642. Pontificatûs nostri anno xix. (Signatum erat) JULIUS PORPIGLIORIUS. Superscriptio erat talis. Dilectis filiis Decano & Universitati Lovaniensi.

LIBELLUS

SUPPLEX PROCURATORIS REGII OBLATUS CONCILIO BRABANTIÆ, quo petit interdici Rectori Universitatis Lovaniensis procedere ad Publicationem ullius Bullæ aut Decreti Romani, nisi ipsi primò constiterit de obtentis Litteris Placiti, & nominatim ad Publicationem prædicti Decreti S. Congregationis contra Librum Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis.

AEN HET HOF.

Verthoont den Raedt ende Procureur Generael van Brabant, hoe dat gekomen zynde tot synder kennisse dat den Heer Internuntius Stravius hem hadde vervoordert hier te Lande uyt te geven seker Decreet van Roomen, vvaer by verboden vvordt de lecture van den Boeck van vvylen den Heere Bisschop van Ipre Cornelius Jansenius, die Theses van de Paters der Societeyt JESU *daer tegens gemaeckt ende andere verscheyde Geschriften, sonder hier te Hove gevisiteert oft geplaceteert gevveest te zyn, heeft Requeste gepresenteert op den lesten September lestleden, ten eynde het Hof soude gedient vvesen aen den voorsz. Heere Internuntius Stravius, ende aen alle andere die sulkx, soude mogen raecken te injungeren, kosteloos ende schadeloos te casseren, doot ende te niet te doen het Mandement by hem gegeven, nopende de publicatie van het voorsz. Decreet, d'affixie* ad valvas, *ende allen 't gene daer uyt ende naer is gevolgt, houdende ingevalle van communicatie, alles in staet ende surceantie; op vvelcke Requeste is gevolgt appointement van communicatie, houdende ondertusschen in staet ende surceantie d'executie van de Bulle aldaer vermelt, vvelcke Requeste gesonden gevveest zynde by beslotene Brieven aen den voorsz. Heere Internuntius, heeft daer tegens gedient van seker verklaeren hier mede gaende: ende hoevvel tot noch toe daer op niet en is geresolveert, noch de voorsz. surceantie afgedaen: soo is 't nochtans dat hy Suppliant verstaet, dat die van de Universiteyt van Loven souden ontfangen hebben nieuvve Depeschen van Roomen, inhoudende het selfste dat ingehouden heeft 't voorgaende Decreet van den 20. Augusti lestleden, ende dat sy en Maendag toekomende souden verstaen tot publicatie te komen van de selve, sonder daer toe te hebben eenige Brieven van Placet, ende vvant het selve soude strecken in prejudicie van de voorgaende surceantie, ende dat het selve soude vvesen tegens de Souverainiteyt van Syne Majesteyt, die vvelcke competeert het recht van Placet te geven in desen Lande van Brabant van alle oude ende immemoriale tyden, by verscheyde Placaerten geconfirmeert, soo neemt hy sijnen toevlucht totten Hove.*

Ten eynde het selve gedient zy aen den Heere Rectoor ende andere der Universiteyt van Loven t'interdiceren te pro-

CURIÆ.

Exponit Consiliarius & Procurator Generalis Brabantiæ, quòd ad ejus notitiam pervenerit, Dominum Internuntium Stravium ausum fuisse in hisce Ditionibus evulgare Decretum Romanum, quo prohibentur lectura Libri piæ memoriæ D. Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis, Theses PP. Societatis JESU contra ejusdem Librum, variaque alia scripta; absque eo quod hîc in Curiâ visum aut placetatum fuerit, quare ultimâ Septembris proximè elapsi obtulit Libellum huic Curiæ ut dignaretur prædicto D. Internuntio Stravio, omnibusque aliis, quorum interest, injungere, Mandatum ab ipso editum, circa Publicationem dicti Decreti, affixionem ejus ad valvas, omniaque inde sequuta cassare & annullare, & in casum communicationis, omnia suspendere; ad quem Libellum decreta est communicatio cum suspensione executionis prædictæ Bullæ, qua Supplica Litteris clausis missa præfato D. Internuntio, hic contra eandem exhibuit declarationem hîc adjunctam, & quamvis hactenùs Concilium nihil disposuerit, nec prædicta suspensio sublata sit, nihilominùs didicit Supplicans, quòd Universitas Lovaniensis receperit nova Mandata Romana, ejusdem substantiæ cum præcedenti Decreto de 20. Augusti ultimò præteriti, quòdque eadem Universitas resolverit die Lunæ proximo idem Decretum publicare, sine prævviis Litteris Placiti, cùmque hoc vergat in præjudicium prædictæ Suspensionis, ac Supremæ Regalis potestatis, cui ab omni immemoriali tempore in hisce Brabantiæ Ditionibus competit Jus Placiti diversis Edictis confirmatum: recurrit Supplicans ad hanc Curiam; F Ad pag. 18.

Ut dignetur interdicere D. Rectori aliisque Universitatis Lovaniensis subditis, ne publicent

aut alibi publicis locis affigant Bullas quascumque vel Rescripta Sedis Apostolicæ, priusquàm illis constiterit de obtentis Litteris Placiti ad hoc necessariis, & in casum communicationis, interim prædicta interdictio, quod faciendo, &c. (& signatum erat) *M. vanden Hove.*

cederen tot publicatie oft affixie van eenige Bullen oft Rescripten van den Stoel van Roomen, aleer dat hun sal zyn gebleken van Brieven van Placet daer toe dienende, ende ingevalle van communicatie, interim *de voorsz. interdictie. Dit doende, &c. (ende was onder teeckent)* M. vanden Hove.

Sequitur Apostilla marginalis ad prædictum Libellum.

COmmunicetur hæc Supplica Litteris clausis Universitati Lovaniensi, ad contradicendum intrà octiduum, eidem interim interdicendo ne procedat ad publicationem & affixionem Bullarum in eâdem memoratarum. Actum 22. Martii 1642. Erat signatum Boiss. Vt. & subsignatum *Loyens.*

S*Y dese by beslotene Brieven gecommuniceert aen die van de Universiteyt van Loven, om daer tegens te seggen binnen acht dagen, die selve middelertyt interdicerende te procederen tot publicatie ende affixien van de Bullen in dese gernert. Actum 22. Martii 1642. geparapheert* Boiss. Vt. *ende onderteeckent* Loyens.

LIBELLUS

PROCURATORIS GENERALIS CONCILII NAMURCENSIS, quo petit cassationem publicationis Bullæ Urbani VIII. factæ per Episcopum Namurcensem sine prævio Placito Regio.

G Ad pag. 28. REmontre .... qu'encore que par les Placards du dernier jour de Mars 1595. & du 19. Mai 1499. il soit clairement défendu à toutes personnes, tant Ecclesiastiques que Seculiers, de quelque condition & dignité qu'elles soient, de faire publier ou exécuter aucunes Bulles de Rome, pour quelque cause que ce soit, avant que d'avoir obtenu du Roy ses Lettres de *Placet* expediées dans les formes, & cela pour empêcher qu'il ne se fasse rien au préjudice de l'Etat, des droits de Sa Majesté, & de ceux de ses Sujets; Néanmoins le Reverendissime Evêque de Namur auroit fait publier dans les Communautez Religieuses de cette Ville une certaine Bulle qu'on dit avoir été donnée à Rome le 6. Mars, de l'an de l'Incarnation du Seigneur 1642. le dix-neuviéme du Pontificat du Pape Urbain VIII. Que de plus, le même Reverendissime Evêque auroit souscrit cette Bulle, par laquelle sont confirmées les Constitutions de Pie V. & de Gregoire XIII. portant prohibition de certaines opinions Theologiques, & de la lecture du Livre intitulé Augustinus, de Corneille Jansenius cy-devant Evêque d'Ipres. Et comme de telles publications faites contre les Ordonnances du Roy peuvent avoir des suites dangereuses, ledit Procureur General pour pourvoir à la conservation desdites Ordonnances ou Edits de Sa Majesté, requiert qu'il y soit pourvû par des Lettres, en vertu desquelles ladite publication soit cassée & déclarée nulle, & de nul effet, & que défenses soient faites à tous qu'il appartiendra, de faire à l'avenir aucune entreprise de cette nature, & qu'il soit fait à tous commandement d'observer lesdites Ordonnances Royales.

Signé, Adriani.

EPISTOLA

GUBERNATORIS BELGII AD UNIVERSITATEM LOVANIENSEM, quæ mandatur Universitati, ut cessare faciat Disputationes & altercationes excitatas inter Theologos occasione Doctrinæ contentæ in libro, cui titulus : Augustinus Cornelii Jansenii, *quoadusque habeatur finalis resolutio summi Pontificis, necnon Suæ Regiæ Majestatis super modo & formâ executionis Bullæ, quâ prædictus liber erat proscriptus.*

Aux venerables nos chers et bien-amez le Recteur, &c. de nôtre Université de Louvain.

H Ad pag. 28. DOm Francisco de Mello Marquis de Tor de Laguna, Comte d'Assumar, Lieutenant, Gouverneur & Capitaine General des Païs-Bas & de Bourgogne. Venerables chers & bien-amez, aïant reconnu les inconveniens naissans des disputes & discours aux Prédications & Leçons sur le sujet de la Doctrine traitée au Livre intitulé Augustinus, composé par feu l'Evêque d'Ipres Messire Corneille Jansenius; à quoy il importe de pourvoir, en attendant que N. S. P. le Pape y prenne resolution finale, et que le Roy nous mande comment on la devra mettre en execution, auquel effet luy avons rendu compte de cette affaire : nous dépêchons la Presente, vous enchargeant de la part de Sa Majesté de donner en icelle Université l'ordre qu'il appartient, afin que semblables controverses, discours & leçons y soient excusées, & ayent à cesser, sans y revenir directement ou indirectement, jusqu'à ce que nous vous ferons avertir de ladite resolution de nôtre Saint Pere & de l'ordre de Sa Majesté. A tant venerables chers & bien-amez, Nôtre Seigneur Dieu vous ait en sa Sainte Garde. De Brusselles, le 7. May 1644. RO: Vt. *& signé* Dom Francisco de Mello *M. De Tor de Laguna.*

LIT-

LITTERÆ

CONCILII BRABANTIÆ AD GUBERNATOREM BELGII, in quibus exponit, quâ ratione providerit, ne per Internuntium, vel Universitatem Lovaniensem publicaretur Bulla condemnatoria Libri, cui titulus : Augustinus Cornelii Jansenii, *sine obtentis priùs Litteris Placiti.*

MONSEIGNEUR,

I Ad pag. 49. LE Procureur General de Sa Majesté en Brabant, Nous ayant remontré par Requête, que l'Internonce du Saint Siege de Rome résidant en cette Ville de Bruxelles, par l'adresse qu'il a en l'Université de Louvain, tâche de nouveau d'introduire la Publication & Exploit des Bulles & Decrets émanez du Saint Siege de Rome, touchant le Livre composé par feu l'Evêque d'Ipres Jansenius, & que par la même faction de quelques Docteurs de ladite Université, se feroit prise quelque resolution contraire aux inhibitions sur ce sujet à eux faites par *Lettres du 7. de May de l'an passé*, signées du Marquis TOR DE LAGUNA, & que semblables attentats répugnent directement aux Droits de la Souveraineté de Sa Majesté en ces Païs, étant en possession immemoriale de n'admettre la publication d'aucunes Bulles de Rome, sans être veuës & placetées par le Conseil de Sa Majesté; Nous requerant partant pour nos Lettres de Cassation à la charge dudit Internonce, Recteur, & Docteurs de ladite Université, ayant cooperé à la susdite resolution : laquelle Requête étant mise en déliberation, & consideré que depuis l'an 1641. ce Conseil a tenu en surséance la Publication & Exploit des Bulles que l'Internonce STRAVIUS, & quelques Docteurs dudit Louvain, prétendoient de faire sur le sujet du Livre susdit, & l'a continué par autre Ordonnance du 22. de Mars 1642. Attendu aussi qu'on attend la resolution de Sa Majesté, à laquelle on a donné particuliere avertence de cette affaire, avons en continuant lesdits devoirs autrefois ordonné ladite surséance avec communication audit Internonce, Recteur & Docteurs de Louvain, de quoy avons aussi trouvé convenir d'aviser vôtre Excellence; afin qu'elle soit informée, en cas que ledit Internonce, ou autres en voudroient former quelque plainte ou remontrance au contraire. Et sur ce, après avoir baisé les mains de V. E. prions Dieu de la conserver, Monseigneur, sous sa sainte protection. De Bruxelles, le troisiéme de Juin mil six cens quarante-cinq.

EPISTOLA

CONCILII BRABANTIÆ AD ARCHIDUCEM LEOPOLDUM, quâ respondet, Concilium resolvisse admittere Publicationem Bullæ, quâ proscribitur Liber Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis, conformiter ad Mandatum ab Archiduce transmissum, unà tamen monens, hanc publicationem ita moderandam, ut Jus Placiti integrum conservetur.

MONSEIGNEUR,

K Ad pag. 25. AYant vû la Lettre de V. A. S. du premier de ce mois, qu'avons reçû le 9. après, nous enchargeant l'exécution de la Bulle Papale, & prohibition de la lecture du Livre de feu Evêque d'Ipres Jansenius, & des autres Livres & Ecrits mis au jour ensuite d'iceluy, tant en oppugnant que défendant la matiere y traitée, ensemble le Placard que V. A. S. trouve convenir de publier sur ce sujet, en conformité de l'ordre de Sa Majesté, à laquelle eussions répondu plûtôt, ne fût été l'absence de la plûpart des Conseillers, à cause des vacances : & y répondans, dirons (à très-humble correction) que Nous nous conformons unanimement à la teneur du projet dudit Placard & volonté de Sa Majesté, joint à la Lettre susdite; sauf que pour ne préjudicier au droit lui compétant en ce Païs & Duché de Brabant, de placeter tous Decrets & Bulles venans de Rome auparavant en faire publication, trouvons necessaire de joindre au periode faisant mention de l'observance de la Bulle du Pape, &c. en tous ses points, les mots suivans, *pour autant qu'elle touche la matiere & doctrine reprise esdits Livres & Traitez*, parce qu'en ladite Bulle se trouvent des clauses qui découvrent ouvertement le dessein que les Romains ont de se décharger de l'obligation de Placet de Sadite Majesté, & nous obliger à l'avenir à l'observance de toutes les Bulles Papales, par la seule publication de leurs Decrets faite dans la Ville de Rome, croyans fermement n'être telle l'intention de Sa Majesté, dont le devoir de nôtre charge & fidélité que nous devons à son service, nous obligent d'en avertir V. A. S. suppliant de le prendre en bonne part, & de croire, qu'en toutes occasions demeurerons, Monseigneur, de V. A. S. très-humbles & très obeïssans serviteurs, les Chancelier & Gens du Conseil du Roy en Brabant. Bruxelles, le 25. Septembre 1647.

EPISTOLA

***CANCELLARII CONCILII BRABANTIÆ AD ARCHIDUCEM LEOPOLDUM,** in quâ monet Archiducem, omninò præcavendum, ne per publicationem Bullæ, quâ prohibetur Liber Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis, ullatenùs præjudicetur Juri Regio hactenùs inviolabiliter conservato, de non admittendis ullis Bullis aut Decretis Romanis sine prævio Placito Regio.*

MONSEIGNEUR,

L Ad pag. 19.

AYant fait voir au Conseil de Brabant la Lettre & Projet du Placard que V. A. S. ordonne pour l'exécution de la Bulle Papale, touchant la prohibition du Livre de feu l'Evêque d'Ipres Cornelius Jansenius, & de tous les autres traitans *pro & contra* de la matiere y contenuë, iceluy s'est unanimement conformé aux ordres portez par les Lettres de Sa Majesté, comme V. A. verra par l'avis dudit Conseil. Et pour luy resservir du mien particulier, ainsi qu'il luy a plû de m'ordonner, diray très-humblement, que je me conforme aussi entierement ausdits ordres de Sa Majesté, moyennant qu'à l'avenir par là ne soit choqué ou préjudicié le droit compétant à icelle, sçavoir, que nulle Bulle Papale, ou autres Decrets Ecclesiastiques puissent sortir effet en ce Païs & Duché de Brabant, sans préalables Lettres de *Placet* de Sa Majesté : ce qui a été jusques aujourd'huy inviolablement observé ; autrement il seroit à craindre avec beaucoup de sujet, que par la seule publication des Bulles ou Decrets du Saint Siege faite à Rome, on voudroit à l'avenir obliger ceux de ce Païs à l'observance desdites Bulles ou Decrets ; ce qu'est une forme inusitée, & laquelle les Romains ont cy-devant tâché par plusieurs fois d'introduire par-deçà, pour anéantir ledit Droit de Sa Majesté, & établir un Tribunal de Justice Ecclesiastique en ce Païs : à quoy on s'est chaque fois opposé, comme on pourroit verifier par plusieurs exemples, afin de maintenir le droit & autorité de Sa Majesté, & précaver l'interest que ses Sujets, tant Ecclesiastiques que Laïcs, viendroient à souffrir par semblables nouveautez, s'il n'y étoit pourvû par quelque Déclaration, pour prévenir la consequence qu'ils pourroient prétendre par la publication faite à Rome. Remettant à la prudence de V. A. de faire traiter ce point au Conseil d'Estat, si elle le trouve convenir, pour être de grande consideration, & nous délivrer des importunitez ordinaires desdits Romanistes. Et luy baisant sur ce très-humblement les mains ; demeure, Monseigneur, &c. Bruxelles, le.... Septembre 1647.

DECRETUM

***ARCHIEPISCOPI MECHLINIENSIS** quo mandat publicari & observari Bullam Urbani VIII. quâ proscribebatur Liber Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis, ac unà exponuntur rationes, quæ Archiepiscopum moverant ad postulandam dilationem hujus publicationis.*

M Ad pag. 19.

JAcobus, Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Archiepiscopus Mechliniensis, omnibus has visuris Salutem in Domino. Notum facimus quòd cùm circa publicationem Bullæ URBANI VIII. fel. rec. datæ pridiè nonas Martii MDCXLII. quâ Liber cui nomen Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis Augustinus, ac Theses PP. Societatis JESU adversùs eundem Librum, & alia opuscula tam contra Jansenium quàm pro ejus defensione in lucem emissa prohibentur, graves occurrerent difficultates, & præcipuè quòd non pauci viri pii & docti judicarent dicti Libri prohibitione lædi authoritatem doctrinæ Sancti Patris AUGUSTINI, à Summis Pontificibus, Conciliis, & SS. Patribus sæpiùs approbatæ, atque adeò à totâ Ecclesiâ receptæ in eâ materiâ quæ dicto Libro principaliter exponitur ; adeò ut ab his qui Librum impugnant hæc sancta Doctrina in contemptum adduceretur, eorumque nonnulli palàm asserere non vererentur, quasdam propositiones in eodem sensu quo à Sancto AUGUSTINO traditæ sunt, jam esse damnatas ; ex quo gravia oriri cœperant scandala, ac porrò timebantur majora, in hisce præsertim regionibus, hæreticis circumcinctis, quibus non levia suppeditanda videbantur argumenta ad oppugnandam perpetuam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ in rebus Fidei constantiam & infallibilitatem : ac prætereà spectabiles ex omni ordine Theologi affirmarent, Jansenium iniquè apud Sanctam Sedem traductum, tanquam qui propositiones olim à Sanctâ Sede damnatas, cum contemptu ejusdem Sedis renovasset ac defendisset, atque ita dictam Bullam, quæ hoc fundamento nititur, subreptitiè fuisse obtentam ; & intereà eo prætextu vir integerrimus, & ob doctrinæ eminentiam, singularitatem, aliasque dotes ad dignitatem Episcopalem evectus, & Veritatis Catholicæ adversùs hæreticam pravitatem acerrimus propugnator, atroci calumniâ non tantùm ut hæreticus, sed hæresiarcha, voce & stylo proclamaretur : præviâ maturâ deliberatione, & omnium virorum judicio, à promulgatione dictæ Bullæ hactenùs supersedendum esse censuimus, neutiquam hoc animo (uti à quibusdam sparsum est) ut Pontificiæ authoritati ullo pacto obsisteremus, pro qua defendendâ etiam vitam & sanguinem, ubi res postulaverit, parati sumus effundere ; sed hoc unico proposito, ut intereà Sua Sanctitas de his, quæ commemorata sunt, certior reddi posset, eique supplicari ut designatis specialiter supradictis propositionibus, ac parte utrimque ex æquo auditâ, Librum examinari, & cum scriptis Divi AUGUSTINI conferri mandare, dictisque malis opportuno remedio occurrere dignaretur. Cùmque per Deputatos Romam eâ causâ missos impetrari hoc non potuisset, ne ullâ ex parte in negotio tanti momenti officio nostro deessemus, Regiæ quoque Suæ Majestatis opem & auxilium implorandum esse duximus, ut ejus apud Sanctam Sedem intercessione consequi hoc daretur. Cùm verò nihilominùs Sanct^mus^. D. N. per Ministros suos dictæ Bullæ publicationem urgere pergat, & Regia quoque Sua Ma^tas^. ab iisdem Ministris interpellata, ut Suæ Sanc^tis^. desiderio satisfiat, datis ad Ser^mum^. suam Cels^nem^. Litteris, ab eâque nobis cum speciali mandato in hunc finem insinuatis, quamprimùm promulgandam

gandam esse decreverit: Hinc est quòd nos Suæ Sanc^ti. ac Regiæ Ma^ti. Ser^mæque. Celsit^ni. humiliter obsequentes, Officii Curiæ nostræ Archiepiscopalis Procuratori, aliisque ad quos id pertinet mandamus, ut dictam Bullam locis ac more consuetis die primâ Aprilis, à Ser^ma. Sua Celsit^ne. designatâ, ritè promulgent. Ac insuper in virtute S. Obedientiæ seriò præcipimus omnibus jurisdictioni nostræ subjectis, cujuscumque dignitatis, ordinis & conditionis existant, ne una pars alteram in Scholis, pulpitis, & concionibus, dicteriis, scommatibus aut censuris perstringat, sub pœnâ Excommunicationis, aliisque arbitrio nostro infligendis. Ne verò hujus publicationis prætextu scandala suprà commemorata, sinistris aliquorum interpretationibus accendantur, monendos esse duximus omnes & singulos, certò constare Sanc^tis. Suæ mentem nequaquam esse, ut per hanc publicationem authoritati Doctrinæ S. AUGUSTINI quicquam detractum esse intelligatur; sed & Regiam Suam Ma^tem. præfatis suis Litteris, ac etiam Ser^mam. Suam Celsit^nem. iis quas ad nos dedit disertè mandare, ne harum contentionum occasione authoritatem Gloriosi Doctoris Sancti AUGUSTINI à quoquam lædi, aut aliquo modo deprimi toleretur, sed ejus ac aliorum Sanctorum Patrum honor, quem semper in Ecclesiâ obtinuerunt, integer atque illibatus conservetur. Deinde Regiam Suam M^tem. hoc amplius voluisse, ut honori & existimationi Reverendissimi Jansenii consulatur; adeòque post Bullæ promulgationem & obedientiam Suæ Sanctitati præstitam, apud eandem se per Legatum suum intercessuram, ut dictus Jansenii Liber penitiùs examinetur, ac si quis in eo reperiatur error, expungatur, & deinde imprimi ac vulgari possit; quomodo Sua M^tas. cum aliorum magnorum virorum scriptis actum esse observat. Denique & illud expresè velle Ser^mam. Suam Cels^nem. ne dictâ publicatione Juribus, Privilegiis, ac inveteratis harum Provinciarum consuetudinibus ullum præjudicium inferatur. Datum Bruxellæ die XXIX. Martii MDCLI. J. A. M. Vt.

Locus † Sigilli.

Ad mandatum Illustrissimi & Reverendissimi Domini Archiepiscopi, N. MARIUS SECRET.

LIBELLUS

SUPPLEX ORDINUM BRABANTIÆ OBLATUS ARCHIDUCI LEOPOLDO, quo exponunt per publicationem Bullæ proscribentis Librum, cui titulus: Augustinus Cornelii Jansenii, *posse plurimùm præjudicari Juribus & Privilegiis ac inveteratis moribus hujus Provinciæ, ob plures in eâ occurrentes clausulas hisce Juribus, Privilegiis, & Consuetudinibus contrarias, quapropter petunt, nomine Regis expediri Actam, quâ declaret Sua Majestas per hanc publicationem se non velle derogari prædictis Juribus, vel ullam novitatem inducere.*

A SON ALTESSE SERENISSIME,

N Ad pag. 50. REmontrent très-humblement les trois Etats de Brabant, qu'il feroit venu à leur connoissance, que Sa Majesté auroit resolu & ordonné de faire publier & exécuter certaine Bulle Pontificale du Pape Urbain VIII. émanée sur le fait du Livre intitulé *Augustinus Cornelii Jansenii*, & autres Ecrits. Et comme icelle Bulle contient plusieurs points & clauses non compatibles avec les Privileges & anciennes Usances de cette Province, entr'autres la commination des peines corporelles, contre les contraventeurs de quelle condition ou qualité ils soient, tant Seculiers qu'Ecclesiastiques, & d'excommunication *latæ sententiæ*, non rémissible par aucun autre inferieur au Pape, lesquelles rigueurs n'ont jamais été usées ni pratiquées en ladite Province, & n'y ait aussi de ce aucun exemple: vû que par ce moyen les Sujets d'icelle feroient attirez hors du Païs vers la personne de Sa Sainteté, qui est chose entierement contraire ausdits Privileges: y joint aussi que ladite Bulle contient que la publication en faite, ensemble des autres Bulles y inserées, à Rome, *In acie Campi Floræ*, tiendroit lieu, & sortiroit effet és tous Royaumes, Provinces, Villes & Lieux, comme si elle y fût faite en particulier, ce que derechef choque & répugne ausdits Privileges & Usances: de sorte que ladite Bulle étant publiée avec lesdites clauses, on jugera que Sa Sainteté auroit droit de faire exécuter en cettuy Païs ses Bulles & Brefs, sans autre publication que celle faite à Rome; & ce de tant plus que ledit Placard de Sa Majesté & Ordonnance de publication de ladite Bulle, n'en fait aucune mention, & ne porte aucune clause de non préjudice, à quoy n'est aussi (à correction très-humble) remedié par les Lettres qu'on entend être écrites de la part de Sa Majesté, ou de Vôtre Altesse Serenissime aux Conseils, contenantes en effet ladite clause de non préjudice: en tant que par ce moyen lesdites infractions ne sont redressées, ains sera besoin, pour éviter toute sorte d'inconveniens & consequences, que la bonne intention que Sa Majesté & Vôtre Altesse ont en ce regard, seroit dûëment publiée par Acte à ce servant; autrement ledit Placard & Ordonnance serviroit à l'avenir de prétexte pour introduire semblables nouveautez. C'est à ce sujet que les Remontrans se retirent vers Vôtre Altesse Serenissime, la suppliant très-humblement, que luy plaise leur accorder Acte déclaratoire, de ce que Sa Majesté par la publication de ladite Bulle, n'entend aucunement préjudicier aux Privileges & anciennes Usances de cette Province de Brabant: ni que la publication d'aucune Bulle Papale, quoy que faite à Rome, aura lieu, sans qu'elle soit placetée & publiée audit Païs: & que cependant ladite publication sera tenuë en surséance. Ce faisant, &c.

Sequitur responsum Archiducis datum ad prædictum Libellum.

SON ALTESSE ayant eu rapport de cette Requête, déclare qu'il a été suffisamment pourvû aux plaintes des Supplians, par la Lettre écrite à ceux du Conseil de Brabant sur le sujet de la publication de la Bulle icy mentionnée; & ausquels Sa Majesté envoyera ordre de leur en donner Extrait autentique, pour s'en servir aux occasions: Etant l'intention de Sa Majesté & de Sadite Altesse, que la publication de ladite Bulle ne puisse occasionner ni induire aucunes nouveautez contraires aux Privileges & anciens Usages, tant de cette Province de Brabant, que de toutes les autres de l'obeïssance de Sa Majesté. Fait à Bruxelles, le dernier de Mars 1651. Paraphé F. Vt. Signé, LEOPOLD-GUILLAUME. Encore plus bas: Par Ordonnance de Son Altesse, Signé, DE GOTTIGNIES.

LITTERA

ARCHIDUCIS LEOPOLDI AD CONCILIUM BRABANTIÆ, quibus cassat & annullat quandam Protestationem Internuntii contra quasdam clausulas expressas in Litteris Archiducis, nec non Ordinatione Regiâ super publicatione Bullæ Urbani VIII. proscribentis Librum, cui titulus : Augustinus.

O Ad pag. 51. LEopold-Guillaume par la grace de Dieu Archi-Duc d'Autriche, Duc de Bourgogne, &c. Lieutenant, Gouverneur & Capitaine General des Païs-Bas & de Bourgogne. Mes très-chers & bien-amez ; Ayant appris que l'Internonce de Sa Sainteté és Païs de par-deçà, auroit fait couler parmy les Sujets du Roy Mon Seigneur certain imprimé intitulé, *Ant. Bichus Abbas Sanctæ Anastasiæ, Administrator Apostolicæ Jurisdictionis cum Facultatibus Nuntii, in Belgicis ditionibus, atque Burgundiæ Comitatu à Sanctâ Sede Apostolicâ deputatus :* commençant : *Cum alias*, & daté en cette Ville de Bruxelles le vingtiéme d'Avril dernier, & signé *Ant. Abbas S. Anast.* par lequel directement contre nos Lettres du 28. de Février dernier, que vous avons écrites, au regard de la clause contenuë és Bulles du Pape Urbain VIII. émanées sur le Livre de feu Evêque d'Ipres Jansenius, portant en substance ; *Que la seule publication de ladite Bulle faite à Rome, introduisoit obligation sans autre publication particuliere ; que nôtre intention étoit, de n'admettre en ce regard aucune nouveauté en préjudice des Privileges, Libertez & Coûtumes de ce Païs : mais bien qu'en semblable occurrence seroit suivi ce qui a toûjours été observé & entendu :* & voyant maintenant ledit Internonce, nonobstant nôtre déclaration, vouloir autrefois faire entendre le contraire, & introduire une obligation d'observer toutes les Bulles de Sa Sainteté par la seule publication en faite à Rome, même qu'il passe si avant de non seulement annuller la déclaration faite au contraire par nosdites Lettres, mais aussi le Placard de Sa Majesté émané en satisfaction à l'aide & assistance seculiere que Sa Sainteté avoit demandé : NOUS desirant y remedier, & empêcher que telle entreprise contre l'autorité de Sadite Majesté ne glisse parmy ses Sujets en ce Païs, au préjudice de leurs Privileges, Coûtumes, & ancienne Observance, déclarons de n'entendre que ladite déclaration & protest puissent en aucune maniere innover ou déroger à ce qui a été resolu & déclaré par lesdits Placards & nosdites Lettres precedentes sur le même sujet ; voulant au contraire, que lesdites déclarations & protest soient tenus pour nuls & pour de nul effet, comme de fait nous les cassons & annullons par ces Presentes, vous ordonnant & à tous Sujets de Sa Majesté de vous y conformer, & de procurer que tous les Exemplaires dudit Imprimé, soient saisis & livrez és mains du Procureur General, & apportez en vôtre Greffe, pour être supprimez ; & qu'il s'informe qui de la part dudit Internonce puisse avoir été l'Imprimeur, pour procéder à sa charge, selon les Placards sur ce publiez. Et d'autant que possible il seroit difficile de par voye ordinaire parvenir à cette connoissance, nous vous autorisons de faire publier en la forme accoûtumée, que quiconque dénoncera les Imprimeur ou Imprimeurs, aura en récompense la somme de 1000. Florins, à en être payé par le Receveur des Finances de Sadite Majesté, laquelle entend aussi, que la Presente soit enregistrée és Registres publics de vôtre Ressort, pour en avoir memoire à l'avenir. A tant, Très-chers & bien-amez, Nôtre Seigneur vous ait en sa sainte garde. De Bruxelles, le vingt-troisiéme Juin mil six cens cinquante-un. Paraphé F. Vt. Signé, LEOPOLD. Et plus bas, GOTTIGNIES.

CONSULTA

CONCILII BRABANTIÆ AD ARCHIDUCEM LEOPOLDUM, in quâ ostendit, clausulas contentas in Litteris Archiducis, & Ordinatione Regiâ super publicatione Bullæ Urbani VIII. contra Librum Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis, esse conformes inveteratis moribus harum & omnium penè Provinciarum & Regnorum, nihilque continere contrarium authoritati Romani Pontificis, vel Libertati & Immunitati Ecclesiasticæ.

MONSEIGNEUR,

P Ad pag. 51. LA Lettre de Vôtre Altesse Serenissime du 28. de Décembre dernier, est au sujet des 3. Points, desquels l'Internonce auroit principalement fait éclat en Cour de Rome ; le premier, que les publications des Bulles Apostoliques faites à Rome seroient obligatoires par-deçà, sans autre publication dans le Païs. 2. Que le Placard repris dans la Lettre de V. A. s'adresseroit non seulement contre les Laïs, mais aussi contre les Ecclesiastiques, sur lesquels Sa Majesté n'auroit aucune Jurisdiction. Et le 3me. que l'on y auroit imposé des peines, des bannissemens contre iceux, & même contre les Mendians, qui ne possedent rien de temporel, au lieu que la force du Bras seculier luy auroit dû être purement & simplement prêtée, pour connoître luy-même des contraventions, &c. A la déliberation desquels Nous sommes été assemblez incontinent après la reception de la Lettre de V. A. lorsque chacun de Nous s'enchargea de ramasser tout ce qu'il pourroit d'enseignement & d'exemple regardant cette matiere ; & a été trouvé, que Nous ne sçaurions informer mieux au regard du premier Point, que par employ de la Consulte que nous presentâmes à *l'Altesse défunte la Serenissime Infante*, au sujet de quelques Bulles Papales, que Messire Fabio de Lagonissa Marquis du Mont-Hercule, Nonce Apostolique en ces Provinces, avoit fait publier sans Placet de ce Conseil ; dans laquelle Consulte nous avons representé largement tout ce qui concerne cette matiere, & le confirmé par divers exemples & Placards renseignans à vûë d'œil, que jamais Provisions de la Cour de Rome eurent effet par-deçà, sans autre publication dans le Païs sur préalable Placet de ce Conseil, & ce pour diverses considerations en partie reprises au Placard du 12. Septembre 1651.

Et ce n'est pas chose tant nouvelle, ni si extravagante, comme ledit Internonce semble vouloir faire en-

entendre au Saint Siege ; car comme est porté audit Placard, plusieurs Royaumes, Provinces & Contrées de la Chrétienneté, dont aucunes sont sujettes en temporalité à l'Eglise de Rome, le cours des Bulles, Graces, & autres Provisions Papales, n'y est admis, qui est le grand bien, tranquillité & soulagement des Eglises & des Sujets habitans en iceux Royaumes, Provinces & Contrées.

Covarruvias l'enseigne pour autant que touche les Royaumes d'Espagne *pract. quæst. cap. 36. in his verbis : Multis in casibus Litteræ Apostolicæ ad Regia mittuntur Tribunalia, idque fit ex Regio Decreto, ut illic examinentur, ne quid fiat & obtineatur falsis precibus & importunis suggestionibus à Summo Pontifice adversùs Regnum, Regumque Hispaniarum Privilegia, &c. etenim & alii Christiani Orbis Principes eodem Jure utuntur & hactenùs usi fuêre.*

Et capite 35. subdit : si quis contendat à Principibus Christianis hanc tollere potestatem, statim comperiet experimento manifestissimo quantum calamitatis Reipublicæ invexerit.

Idem latè P. Belluga in speculo Principis rubricâ 13. in verbo restat :

De las Bulas y Letras Apostolicas se puede conoscer en el fuero seglar de la recencion suya, tomando las originalmente, y teniendolas sin consentir usar dellas, hasta que vistas por el Consejo o Audiencias Reales, donde se han de embiar, se determine si son en el perjuicio de las Leyes, &c. como consta de unas Leyes de la nueva recopilacion y lo resuelve. P. Belluga dit :

La Jurisdiction seculiere peut prendre connoissance des Bulles & Lettres Apostoliques, les saisir & retenir originelles, sans consentir qu'on s'en serve, jusques à ce qu'ayant été vûës, par le Conseil, ou Audiences Royales, où il faut les envoyer, on détermine si elles sont au préjudice des Loix, &c. comme il conste par des Loix & décisions de la recopilation nouvelle.

Et quant au Royaume de France, c'est une chose toute notoire, qu'ils y tiennent leur Eglise exempte, & que de ce il y a audit Royaume plusieurs Ordonnances, entr'autres celle du Roy Loüis XI. du 8. Janvier 1475. par laquelle est ordonné expressément, que toutes Lettres, Bulles, & autres Provisions de la Cour de Rome, doivent être visitées, pour reconnoître si elles ne portent rien de préjudiciable au Roy, ou à l'exemption de l'Eglise Gallicane.

Ensuite de quoy, le Parlement de Paris a encore tout fraîchement, sçavoir le 15. de May 1647. défendu generalement par forme d'Arrest, de recevoir, publier & exécuter aucunes Bulles, Brefs & Provisions de Rome, sans permission du Roy verifiée en la Cour.

Ayant même cette défense été adressée à tous Archevêques, Evêques, leurs Vicaires & Officiaux.

Quant au Royaume de Naples, il y a Ordonnance expresse *in pragmaticâ Regni Neapolitani titulo De Collationibus* pragmaticâ *6. quòd publicatio Romæ facta non sufficiat, licet contineat Bulla expressam Clausulam, quòd eandem vim obtinere debeat Romæ facta publicatio, ac si in Provinciâ facta foret.*

Et Jean II. Roy de Portugal, rétroceda l'an 1486. au Pape Innocent VIII. ce droit d'examiner & consentir en la publication des Bulles Papales, comme de toute ancienneté avoit été pratiqué dans ce Royaume ; mais à cette rétrocession se sont opposez les Conseillers d'Etat & Jurisconsultes, disans : *non licere Regi tale Jus à se abdicare in præjudicium Regni & Subditorum. Augustinus Manuel Eques Ordinis Christi in Historiâ Joannis II. Regis Portugalliæ.*

Au regard de la Savoye, dit : *Anth. Faber ad tit. Cod. De Appellat. ab Abusu definit. 3. & 4. ab executione Brevis Apostolici quamvis æquissimi, si inconsulto Senatu facta sit, appellari tanquàm ab abusu potest, ne Principis jurisdictio impunè contempta videatur, pertinet enim ad Senatùs authoritatem, ut provideat, ne quid ab extraneo ullo Principe fiat, quod vel Principis Dignitatem vel publicam utilitatem possit lædere.*

De Britannia Ducatu Argentreus lib. 2. hist. cap. 14. refert secundum Britanniæ Ducem edixisse sub pœnâ corporis & confiscationis bonorum, ne Bullæ quæcunque in publicum Ducatûs sui prodirent, antequàm examinatis in suo Consistorio ipse annueret.

De Regno Siciliæ idem scribit Jacobus de Graffis in Decision. lib. 4. cap. 18.

De Ditione Florentinâ Angelus Consil. 23. De aliis Italiæ Ditionibus Antonius Amato tomo 2. resolut. 28.

Et quant à ces Provinces on y est muni d'une observance irrefragable de plusieurs siecles, sans la moindre opposition ou contradiction du S. Siege, quoy que d'ancienneté ils y ayent entretenu leurs Nonces Apostoliques, & de suite en ayent été informez.

En faisant à inferer un consentement & approbation toute formelle, laquelle dévroit en tout cas servir de titre ; car, comme dit le Pape Honorius *in Cap.* QUOD DILECTIS ※ *De consanguinit. & affinit.* sur pareil sujet, *consultiùs duximus observatæ consuetudini deferendum, quàm aliud in dissensionem & scandalum populi statuendum.*

Et *in Capitulo* CUM CONSUETUDO ※ *De consult. plerumque discordiam pariunt novitates :* & *in Cap.* CUM TENEAMUR ※ *De præbendis : si non potest sine scandalo ei providere, æquanimiter sustinemus, si pro eo mandatum nostrum non duxerit exequendum.*

Ce n'est pas aussi chose nouvelle, que d'impetrer en Cour de Rome semblables Brefs, & pour cela se dit *in Can.* NOS SI *2. quæst. 7. Nos si incompetenter aliquid egimus, & subditis justæ Legis tramitem non conservavimus, vestro & Missorum vestrorum cuncta volumus emendare Judicio.*

Et à tant il est croyable, que si Sa Sainteté seroit bien & dûëment informée de tout ce que dessus, & de ce que contiennent la Bulle du Pape Leo, & un autre Indult du Saint Siege accordé en particulier à ceux de Bruxelles, cette affaire seroit bien-tôt remediée.

Et specialement eu regard au grand nombre de Mandemens Royaux publiez successivement en ces Provinces en forme de Lettres Patentes, sans aucun contredire du Saint Siege.

Et pour autant que touche l'ulterieure objection de ce que les Ecclesiastiques seroient exempts de toute Jurisdiction Laïcale.

Cela est derechef contre l'ancienne observance, coûtumes & pragmatiques du Païs, selon lesquelles les Ecclesiastiques *in multis casibus sortiuntur forum seculare*, comme aussi les Royaumes d'Espagne, France, & autres.

Et principalement au regard des affaires regardant la tranquillité publique, comme au regard de ce qui est porté au dernier Placard touchant la Doctrine de Jansenius, le principal but duquel a été de prévenir tous desordres publics, factions & disputes dereglées entre les Ecclesiastiques & autres : parmy quoy, croyant avoir satisfait aux Mandemens de V. A. S. baisans ses mains en toute humilité, demeurons, &c. Bruxelles, le 16. de Février 1652.

SEN-

SENTENTIA

CONCILII BRABANTIÆ, quâ publicatio Decreti Congregationis S. Officii de 6. Septembris 1657. quo proscribuntur plures Libri, facta per Archiepiscopum Mechlinensem, cassatur ob defectum Placiti Regii.

Q Ad pag. 56.

PHilippus Dei gratiâ Rex Castiliæ, &c. Omnibus has visuris, Salutem. Charus noster ac fidelis Consiliarius & Procurator Generalis, Concilio nostro hujus Patriæ ac Ducatûs Brabantiæ exposuit, quod Internuntius Sanctæ Sedis, Bruxellis residens charo nostro ac in Christo fideli Archiepiscopo Mechliniensi insinuaverit Decretum Suæ Sanctitatis datum 6. Septembris 1657. ut illud publicaret, quo Decreto variæ Litteræ impressæ, ac scripta in eodem enarrata proscribuntur, sub pœnis latis per Concilium Tridentinum ac Indicem Librorum prohibitorum: Quod Decretum idem Internuntius aliis quoque personis Ecclesiasticis subditis nostris communicavit, illudque prædictus Archiepiscopus suo programmate dato 29. Octobris subsequentis, evulgavit & utrumque prelo publicum fecit, mandavitque Apparitoribus Curiæ Ecclesiasticæ Mechliniensis, ut prædicta Decreta affigerent valvis Ecclesiarum ac omnium Capitulorum, eademque mitterent Rectori Universitatis Lovaniensis, omniumque Monasteriorum Superioribus, omnibus quoque Decanis Ruralibus, ut Pastoribus Decreta illa distribuerent atque ut eadem, populo in Concione congregato prælegerent, & valvis suarum Ecclesiarum affigi curarent, mandantes omnibus suæ Diœceseos subditis, ut prædicto Suæ Sanctitatis Decreto sub pœnis in eo contentis, aliisque ejus arbitrio infligendis, obedirent: qualia Decreta hîc publicare non licet aut executioni mandare absque nostro Placito & licentiâ, ac ea propter requirebat exponens, ut contra hæc de opportuno remedio providere dignaremur.

Igitur Nos rejicientes hujusmodi novitates, nocivas authoritati nostræ, prævià deliberatione præfati nostri Concilii Brabantiæ, memoratam Decreti de 6. Septembris 1657. ab Internuntio factam insinuationem & programma Archiepiscopi Mechliniensis die 29. Octobris subsequutum, ac ulteriorem ejusdem Decreti publicationem cum omnibus inde subsequutis cassavimus & annullavimus, cassamus & annullamus per Præsentes. Datum in Urbe nostrâ Bruxellensi 23. Novembris 1657. erat signatum ASSEL. Vt. inferiùs habebatur, per Regem in suo Concilio, subsignatum *Loyens.*

PHilips by der gratie Godts, Koninck van Castilien, van Leon, van Arragon, &c. Allen den genen die dese tegenwoordige sullen sien Saluyt. Onsen lieven ende getrouwen Raedt ende Procureur Generael heeft aen onsen Raede geordonneert in desen onsen Lande ende Hertogdomme van Brabant te kennen gegeven, hoe dat den Internuntius van syne Heyligheyt residerende binnen onse Stadt Brussele, geleden eenige dagen aen onsen lieven ende getrouwen in Gode den Aertsbisschop van Mechelen hadde toegesonden seker Decreet van syne voorschreve Heyligheyt in date den 6. September 1657. ten eynde van publicatie, behelsende verbot van verscheyde gedruckte Brieven ende Geschriften daerinne vermelt op die penen gestatueert by het H. Concilie van Trenten ende by den Cataloge van de verbode Boecken, welck Decreet hy oock hadde toegesonden aen andere Geestelycke persoonen onse ondersaeten, ende op het welck den voorschreven Aertsbisschop heeft gegeven het syn in date den 29. October daer naer, d'een ende d'ander doen drucken, ende belast aen de Apparitcurs van het Geestelyck Hof van Mechelen, ende aen andere dat sy die selve Decreten souden hechten aen de Kerckdeuren ende aen alle Capitulen, aen den Rector van de Universiteyt, ende aen d'Oversten van alle Cloosters souden toeseynden, mede aen alle die Lant-Dekens, om die selve aen de Pastoors te distribueren, op dat sy het volck in het Sermoen vergadert zynde, die souden publiceren, ende aen de deuren van hunne Kercken doen hechten met bevel aen alle Ondersaeten van syne Diocese, dat sy aen het voorverhaelt Decreet van Syne Heyligheyt souden gehoorsaemen op de pene daerinne begrepen, ende andere naer syn goetduncken. Welckdanige Decreten alhier niet en souden vermogen gepubliceert oft ter executie gestelt te worden, sonder onse permissie oft Placet, versoeckende daeromme dat wy tegens het voorverhaelde souden willen versien.

Waeromme soo is't, dat wy (niet konnende toestaen sulcke nieuwigheyt achterdeelig aen onse authoriteyt) by deliberatie van onsen voorschreven Raede van Brabant het voorschreven toe senden van den Internuntius van het voorschreven Decreet van den 6. September 1657. ende het gene van den Aertsbisschop van Mechelen van den 29. October daer op gevolgt, het voorder uyt senden ende publiceren van de selve, met allen het gene daer uyt ende naer is gevolgt, hebben gecasseert ende te niet gedaen, casseren ende doen te niet by desen. Gegeven in onse Stadt van Brussele den 23. November 1657. ende was geparapheert ASSEL. Vt. *ende nederwaerts stont, geschreven by den Koninck in synen Raede, onderteeckent* Loyens.

CONSULTA

CONCILII BRABANTIÆ AD ARCHIDUCEM LEOPOLDUM, in quâ vindicat prællegatam Sententiam Concilii contra ea, quæ Archiepiscopus Mechliniensis & Internuntius Apostolicus eidem Sententiæ opposuerant in suis respectivè Libellis Archiduci Leopoldo oblatis.

MONSEIGNEUR,

R Ad pag. 32.

NOus avons vû l'ordre de Vôtre Altesse Serenissime donné à Gand l'onziéme du courant, par laquelle elle est servie de mander qu'aurions à l'informer sur le contenu des Requêtes luy presentées, tant par l'Illustrissime Archevêque de Malines, que l'Internonce de Sa Sainteté, & sur un autre Ecrit touchant la cassation de la publication d'un Decret de Sa Sainteté, contenant prohibition de plusieurs Ecrits rapportez audit Decret.

Nous sommes fort aises d'avoir sujet d'informer Vôtre Altesse de nôtre procédé, dans une affaire dans laquelle il y va tant de l'Autorité & Droit de Sa Majesté, & du repos de son Etat & Sujets; & de la pouvoir desabuser de mauvaises impressions, qu'on a voulu donner par lesdites Requêtes & Ecrits.

Ayant

Ayant Sa Sainteté par Decret du 6. de Septembre 1657. défendu plusieurs Lettres & Ecrits imprimez, l'Internonce l'a envoyé audit Archevêque à fin de publication ; & ayant le même Archevêque fait dépêcher un autre Decret sien, en datte 29. Octobre de ladite année, il a fait publier l'un & l'autre par les Prédicateurs dans les Eglises ; les a distribuez par tout, & fait afficher en lieux publics, où bon luy a semblé, commandant l'observance dudit Decret de Sa Sainteté, sous les peines & Censures y portées, & autres à imposer à son arbitrage.

Ce que le Conseiller & Procureur General de Brabant disant avoir été fait sans aucun Placet ou permission du Roy, a presenté Requête, par laquelle il Nous a requis, que voudrions y pourvoir de remede convenable, pour la conservation des Droits & Hauteurs de Sa Majesté.

Devant que de resoudre sur cette Requête, avons trouvé bon que le Conseiller & Avocat Fiscal iroit trouver ledit Archevêque, pour sçavoir de luy, s'il avoit quelque permission ou Placet pour la publication & exécution dudit Decret ; mais n'ayant pû luy parler à cause de son indisposition, parla à son Secretaire, luy donnant à entendre ce que de la part du Conseil il avoit à proposer à son Maître, & qu'il voudroit le luy déclarer, & qu'il retourneroit, si la disposition dudit Archevêque le pouvoit permettre ; sur quoy ayant ledit Secretaire dit d'en faire le rapport, & de porter réponse audit Fiscal devant trois heures après midy, il s'est retiré, & à l'heure dite, vient ledit Secretaire porter la réponse audit Fiscal, luy disant, que son Seigneur & Maître étoit marry de n'avoir pû parler, & qu'au regard du point de ladite publication, il donneroit satisfaction au Conseil en deux ou trois jours, & que l'on voudroit superceder jusques alors sans rien faire.

De quoy rapport ayant été fait au Conseil le 22. du mois passé, la cassation, de laquelle ledit Archevêque & Internonce se plaignent, fut accordée le jour après, avec cette resolution néanmoins, qu'elle ne seroit publiée ou exécutée, si l'Archevêque donnoit aucune satisfaction endeans le terme par luy demandé ; mais n'ayant rien fait de semblable, a ladite cassation été insinuée & affichée et primes le 27. dudit mois.

Par laquelle n'avons pas cassé ou anéanti la Bulle, ou Decret de Sa Sainteté, comme donne à connoître ledit Internonce, & comme présuppose ledit Ecrit : n'avons aussi pris connoissance des Imprimez ou Livres défendus par ledit Decret, & ignorons si les mêmes Imprimez sont faits en défense de quelques opinions Jansenienne : nous sçavons, qu'il ne nous touche pas de décider les Articles de la Foy ; mais avons cassé l'envoy que ledit Internonce a fait à l'Archevêque dudit Decret à fin de publication, le Decret dudit Archevêque, & leur publication, avec tout ce qu'est ensuivi, qui sont choses du tout temporelles, & qui ne concernent en aucune façon la décision de Sa Sainteté au regard desdits Imprimez défendus, ains seulement la forme de l'exécution.

Ce n'est pas aussi une nouveauté, comme présuppose ledit Archevêque, Internonce & Ecrit, que de requerir Placet de Sa Majesté, pour l'exécution des Decrets ou Bulles Papales, & l'autorité de Sa Sainteté n'est par le Conseil réduite à autre point, qu'elle n'a été depuis plusieurs siecles en çà ; mais c'est une nouveauté, vouloir publier semblables Bulles sans préalable permission de Sa Majesté ou de ses Conseils, & de prendre comme le Placet un Decret confirmatif de l'Ordinaire de la Diocese, au lieu de celuy du Roy. Ce seroit ennuyer V. A. de rapporter icy tous les Placards, Exemples, Autoritez & raisons, qui démontrent & convainquent, que les Bulles Apostoliques ne peuvent être exploitées sans préalable Placet ou permission de Sa Majesté ; nous en rapporterons seulement aucuns avec des exemples, qui sont au cas present des motifs, raisons & experiences très-importantes, qu'a subministré l'année courante.

Par divers Placards des glorieux Prédecesseurs de Sa Majesté, par divers Ordres & Lettres sur ce émanez, & Ecrits, est defendu de n'admettre l'exécution d'aucunes Bulles Papales, sans qu'au préalable elles ne soient visitées, & cette visitation fut par Placard du Duc Philippe de Bourgogne, de l'an 1447. enchargée aux Villes capitales de Brabant, mais depuis donnée à ce Conseil pour tout son ressort ; & entre divers autres Placards émanez sur ledit sujet, il y en a un du Roy Philippe II. de l'an 1574. qui parle en termes fort clairs, & contient en effet un abregé des Placards & Mandemens anterieurs.

Il défend expressément par forme d'Edit perpetuel l'exécution de toutes Bulles, Provisions, ou autres Dépêches ou Impetrations de Rome, des Légats ou Nonces Apostoliques, ou révocations d'aucunes Graces, Indults, Privileges, Sentences ou Exécutoriales renduës & decretées hors les Païs de par-deçà, tendans directement au préjudice de ces Païs, ou d'aucun tiers particulier, n'est que préalablement lesdites Lettres, Bulles, Sentences, & autres Impetrations ayent été vûës & examinées par Sa Majesté en son Conseil Privé, ou en celuy de Brabant, & que les Impetrans ayent obtenu Lettres Patentes de Placet.

Sur quel point y ayant eu dispute en l'an 1631. entre ce Conseil & le Nonce du Pape d'alors, Sa Majesté écrivit à feuë la Serenissime Infante Isabelle de glorieuse memoire, & luy manda par Lettres dattées à Madrid, le 14. d'Aoust 1631. de bien garder ses Droits, & de ne laisser perdre un seul point de ses prérogatives.

En l'an 1632. il y eut question pour la publication d'une Bulle ou Decret, par lequel Sa Sainteté ou Congregation des Cardinaux, avoit défendu les Oeuvres de Pere Jean-Baptiste Posa Biscayn de la Compagnie de JESUS ; & afin que l'Archevêque de Malines ne procéderoit à la publication dudit Decret, ladite Serenissime Infante par ses Lettres du 7. de Janvier 1633. luy écrivit qu'elle avoit entendu, que le Nonce Apostolique seroit d'intention de faire publier certain Decret de la Congregation des Cardinaux sur l'Index des Livres réprouvez, & par lequel seroit défendu le Livre dudit Posa, sans que Sa Majesté seroit informée du sujet de ladite défense, ou que par Sa Majesté seroit accordée aucune permission de faire ladite publication ; & ordonna audit Archevêque de differer la publication jusques à ce qu'elle seroit éclaircie de l'intention de Sa Majesté ; & s'il avoit raisons au contraire, qu'il en avertiroit Sadite Altesse, & que néanmoins il differeroit la publication jusques à autre ordre.

Comment que les Augustes Rois d'Espagne ont toûjours eu ce Droit & prérogative en très-grande recommandation, tant és Royaumes d'Espagne, que Naples & ailleurs, témoignent lesdits & autres Placards & Ordres, & plusieurs Theologiens & Jurisconsultes Espagnols, Italiens, & d'autre Nation.

Que cela soit aussi une observation & Droit des autres Rois & Princes Souverains, pourroit être verifié par l'autorité de grand nombre d'Ecrivains.

Et qu'en effet, tous les Ordres Ecclesiastiques de ces Païs ont eu recours aux Conseils du Roy, pour empêcher l'exécution des Bulles Apostoliques qu'ils croyoient leur être préjudiciables, est de facile preuve.

Et seroit impossible que le Roy pourroit gouverner son Etat, & le tenir paisible, si on y pouvoit publier & exécuter telles Bulles ou Decrets que Sa Sainteté y voudroit envoyer, ou son Nonce ou Internonce exploiter ; car telles Bulles pourroient contenir cho-

choses préjudiciables à l'Etat, & même à la Religion, de quoy le Prince est bien souvent mieux informé dans son Etat, que ne peut être Sa Sainteté à Rome.

Et il ne suffit pas de dire, que la Bulle ou Decret du Pape ne contient aucun préjudice du Roy ou de ses Sujets; car c'est cela même que doit être examiné, & ne peut être examiné avec fruit, que la Bulle ne soit presentée & vûë auparavant son exécution.

De dire que la Bulle seroit dogmatique, & ne contiendroit que définition ou déclaration de quelque Article de la Foy, ne peut aussi excuser le préalable examen; car ce que la Bulle contient, gist en fait, & le doit Sa Majesté sçavoir, afin que sous prétexte de définition ou interprétation de quelque Article de la Foy dans la publication, ne se glissasse quelque chose préjudiciable.

Et pour ce qu'est des Décisions ou Déclarations dogmatiques, ou de la Foy, en divers siecles, n'y eut Décisions ou Interprétations plus importantes que celles données par le saint Concile de Trente.

Néanmoins, & nonobstant que les Prédecesseurs de Sa Majesté ayent été les premiers Solliciteurs de la convocation & assemblée dudit Concile, ont ses Décisions formellement été placetées devant que le Concile ait été publié, exécuté ou accepté; & le Placet n'a pas été accordé qu'après l'examen des Conseils de Sa Majesté.

Et le Pape Clement VIII. requerant le Roy de France Henry IV. de vouloir faire publier & observer ledit Concile de Trente, a été content qu'il seroit observé, *exceptis iis quæ sine tranquillitatis perturbatione executioni demandari non possent.*

Par le même Concile fut resolu de dresser un Catalogue des Livres réprouvez, lequel n'a pas été reçû en ces Païs, non plus que le Concile même, qu'au préalable il n'ait été placeté par Sa Majesté, & le fût par le Placard exprès de l'an 1569. imprimé en François, Flamand & Latin, afin que la sainte intention du Concile & de Sa Majesté fussent mieux connuës à un chacun; & és années 1531. & 1540. ont été placetez autres Catalogues semblables, & ainsi se trouvent des exemples au même cas, que l'on veut maintenant tirer en dispute, & faire passer pour nouveauté.

La Bulle de Sa Sainteté condamnant le Livre de l'Evêque Jansenius, n'a pas été reçûë en ces Païs, qu'après que Sa Majesté avoit ordonné sa publication, & ayant la même Bulle en l'an 1642. de nuit été affichée devant l'Eglise de S. Pierre à Louvain, les Fiscaux de ce Conseil ont incontinent presenté Requête contre l'Internonce Stravius, à fin de cassation; mais il déclara n'avoir donné ordre pour ladite Affiche, & ainsi cessa la cassation, au moyen de son desaveu.

Et combien il importe pour la Religion & repos de l'Etat de Sa Majesté, que toutes les Bulles & Decrets Apostoliques soient examinez devant leur publication & exécution, démontre assez clairement un Decret en forme de Lettre par le Cardinal Genetty, envoyé à l'Evêque d'Anvers le 7me. d'Aoust de cette année, par où il dit, que la sainte Congregation, avec approbation de Sa Sainteté, avoit déclaré, que deux parties des Bourgeois de la Ville d'Anvers, & tous ceux qui avoient decreté, que les Ecclesiastiques de ladite Ville auroient à payer les Gabelles sur Vin & Biere, avoient encouru les Censures exprimées & ordonnées par les saints Canons & Constitutions Apostoliques, & que ledit Evêque auroit à commander à tous Ecclesiastiques de ne payer lesdits Gabelles.

La publication & exécution de semblable Decret eût pû causer grande & irréparable alteration, non seulement pour le service & repos de l'Etat de Sa Majesté, mais aussi au fait de la Religion, même en une Ville tant voisine aux Heretiques, avec lesquels elle doit avoir communication journaliere; & la publication de la déclaration contenuë en ladite Lettre & défense ordonnée par icelles, auroient indubitablement été exécutées, si ce Conseil n'y eût promptement pourvû à la requête du susdit Procureur General.

A tels ou semblables inconveniens sont sujettes toutes les Bulles & Decrets qui s'envoyent de Rome, & doivent partant être conferées aux circonstances que le tems donne.

Et si l'Archevêque ou l'Internonce peuvent faire publier & exécuter sans connoissance de Sa Majesté, les Bulles ou Brevets défendans Ecrits ou Imprimez, rien ne les empêchera de publier aussi des Decrets, par lesquels Sa Sainteté défendra & condamnera les propres Placards de Sa Majesté, ou Livres, ou Ecrits faits en faveur de son Droit, & de celuy de ses Sujets.

De fait, il n'y a qu'environ quatre années, qu'a été fait & imprimé une déduction intitulée: *Jus Belgarum circa Bullarum Pontificiarum receptionem*, ne contenant ou ne parlant d'aucun Article de la Foy ou de chose dogmatique, seulement de justification du droit que Sa Majesté a de n'admettre l'exécution des Bulles sans préalable examen & Placet, & cette déduction avec une autre de semblable matiere, l'une & l'autre fondée sur Placards, ordres & promesses de Sa Majesté, a aussi été défenduë par Sa Sainteté.

Par la Requête dudit Archevêque presentée à V. A. se dit, qu'ayant publié le susdit Decret, a été empêché en acquit de son Office Pastoral, de s'informer des Auteurs ou Publicateurs des Livres par Sa Sainteté défendus, il se trouveroit empêché par ce Conseil, en quoy il s'abuse, sous correction; car le Conseil n'a jamais eu intention d'empêcher la recherche d'aucuns Livres heretiques ou scandaleux; au contraire a toûjours été prompt, & l'est encore d'assister & seconder telles informations, & de procéder contre ceux qui auroient contrevenu aux Placards de Sa Majesté défendans rigoureusement l'impression, distraction ou publication de semblables Ecrits.

Ledit Archevêque reclame & veut seigner pour l'autorité du Pape, sans se souvenir de celle de Sa Majesté, à la conservation de laquelle néanmoins il a aussi obligation, comme son Vassal & comme Abbé d'Affligem, & ensuite du serment solemnel qu'il a fait à l'Assemblée des Etats de cette Province, pour la conservation & maintien de ses Privileges, entre lesquels n'est pas le moindre le Droit que Sa Majesté & ses Sujets, ont de n'admettre aucunes Bulles, sans qu'elles soient placetées.

Il se plaint du scandal que le Conseil auroit causé à son propre Pasteur & Evêque.

Mais s'il y en a aucun, sa précipitance, & d'avoir negligé de reconnoître le Roy, en est la cause.

Se plaint aussi de ce qu'il n'auroit été oüi, quoy qu'il étoit en Bruxelles; mais la civilité, de laquelle le Conseil a usé en son endroit, & la réponse qu'il a fait donner par son Secretaire, sont rapportées cydessus.

L'Internonce dit par sa premiere Requête, que si les Bulles Papales doivent attendre le Placet du Prince, & être sujettes à la Censure du Tribunal Lay, devant d'obliger les consciences des Sujets, les propositions pourroient être de Foy en une Province, & non en l'autre, & que par consequent la Foy Catholique ne seroit pas la même par tout.

En cecy manque bonne information, d'autant que le Conseil ne prend pas connoissance des Articles de Foy, & la décision ne laisse pas d'être décision & universelle, encore que la publication ne s'en fasse par tout en même tems.

Il dit qu'il auroit procédé au regard de la distribution & publication dudit Decret, comme auroient pratiqué ses prédecesseurs; mais nous ne croyons pas, qu'il

qu'il pourroit montrer des exemples qui feroient venus à la connoissance des Fiscaux.

Ledit Ecrit porte, que son Auteur tient pour sans doute, que le Conseil peut justement prétendre la révision & examen des Bulles Apostoliques, quand elles contreviennent directement ou indirectement à la superiorité temporelle de Sa Majesté, ou de son droit Patronat; dit aussi de tenir de même, que le Conseil ne les peut révider ou examiner, quand telles Bulles sont données en matieres dogmatiques, décidant qu'aucunes propositions sont de Foy, les contraires heretiques & erroneuses, ou malsonantes, déclarant pour heretiques & excommuniez ceux qui opiniâtrement consentent en icelles, & les publient, & lesquelles Bulles défendent les Livres dans lesquels elles se contiennent.

Avoüant ledit Ecrit, & tenant hors de doute, l'un ne peut excuser d'admettre aussi l'autre.

Car puisqu'il avoüe que le Conseil du Roy a droit d'examiner les Bulles Apostoliques, qui pourroient directement ou indirectement contrevenir au droit de Sa Majesté, ou de son Patronat Ecclesiastique (à quoy il faut ajoûter le droit & interest particulier de tous les Sujets de Sadite Majesté, puisque Sa Majesté est interessée en eux,) il suit par une consequence necessaire que toutes les Bulles sont sujettes à visitation & examen, pour sçavoir si elles ne sont telles, que le droit de Sa Majesté ou de ses Vassaux pourroit être préjudicié par leur exécution.

Ou bien il faut admettre que le Pape, Archevêque ou l'Internonce, sont Arbitres & Juges de ce point, si le Roy, son Etat, le Public ou les Particuliers sont interessez ou non.

Ce n'est pas, comme le même Ecrit présuppose, que le Conseil prétendroit en matiere dogmatique jugement approuvant ou réprouvant, & qu'il seroit encore moins fondé de prétendre autorité pour faire & défaire définitions de Foy; car le Conseil ne prétend rien de semblable, comme dit est, & avoüe que ce seroient absurditez de le prétendre, au regard de quoy ledit Conseil, non plus que les autres que Sa Majesté par-deça, ne prétendent aussi aucune possession, & celle qu'il prétend n'est à comparoître (sous correction très-humble) ainsi que fait ledit Ecrit, à celle dont abuse le Parlement d'Angleterre, au regard de l'admission de ceux des sept Sacremens qu'il trouve bon, & resolutions en matiere de Foy qu'il veut prendre.

Le même Ecrit ayant avoüé que les Bulles Apostoliques ne peuvent être exécutées, quand elles seroient préjudiciables aux droits du Roy, donne pour remede préservatif desdits droits, de les laisser courir & passer, sans procéder au bruit scandaleux de les casser, mais d'y mettre remede par après.

Il confond encore la cassation de la publication avec la cassation de la Bulle, en quoy il y a très-grande difference; & de laisser courir & passer les Bulles, pour empêcher leur exécution par après, quand on trouveroit que Sa Majesté ou ses Sujets seroient interessez, seroit se laisser blesser, pour être pensé & curé par après: il vaut mieux de conserver une chose entiere que de la laisser rompre pour refaire; & tel pourroit être le desservice & préjudice, que par après il seroit du tout irréparable, & irréparabilité en un cas, démontre que ce remede ne peut être reçû en nul.

La pratique de plusieurs siecles n'a jamais trouvé bon ce nouveau remede, duquel on ne se pourroit servir qu'avec beaucoup plus grand scandal, que d'examiner & placeter les Bulles devant leur exécution; & jamais n'a Sa Majesté, ou ses glorieux Prédecesseurs, refusé le Placet ou exécution des Bulles, que le bien de l'Eglise requeroit être publiées; au contraire ont toûjours cooperé à leur observance, & en cela surpassé tous les autres Princes Catholiques. Le Roy Philippe II. Pere-Grand de Sa Majesté, écrivant au Cardinal Granvelle sur le sujet de la publication ou affixion de la Bulle *Cœna Domini*, sans sa permission, usa de ces mots:

Es fuerte cosa, que por ver que yo solo soy el que respeto a la Sede Apostolica, y con suma veneracion mis Reynos, en lugar de agradecermelo, como devian, se aprovechan dello, para quererme usurpar la autoridad que es tan necessaria y conveniente para el servicio de Dios, y por el buen govierno de la que el me ha encomendado, y assi podria ser que me forcassen a tomar nuevo camino, y io os confiesso, que me traben muy cansado y cerca de acaverseme la paciencia, por mucho que tengo, y si a esto se llega podria ser que a todos pesasse dello. Paroles du Roy Philippe II. traduit de l'Espagnol.

C'est une conduite peu équitable, que parce que l'on voit que je suis le seul qui respecte le Siege Apostolique, comme le font aussi mes Royaumes, avec une profonde veneration, au lieu de m'en sçavoir du gré, l'on veüille en profiter, pour m'usurper l'autorité qui est si necessaire pour le service de Dieu, & pour bien gouverner celle qu'il m'a enchargée: Il pourroit bien arriver que l'on me forcera de prendre d'autres mesures; car j'avoüe que j'en suis fort las, & que ma patience toute grande qu'elle est va à la fin, & si on la pousse à bout, on pourroit bien s'en repentir.

Nôtre intention n'est pas de favoriser ou fomenter en rien les Ecrits, qui pourroient être mis en lumiere par ceux qui suivent les erreurs de Jansenius, & que Sa Sainteté trouve bon de défendre, non plus que de souffrir nuls autres Ecrits heretiques, erroneux, scandaleux ou injurieux; au contraire étant requis administrerons rigoureuse justice contre les Auteurs, Distributeurs ou Détenteurs de semblables Ecrits, ensuite des Placards de Sa Majesté sur ce émanez, & ne croyons que ledit Archevêque ni ledit Internonce, ni les Fiscaux de ce Conseil, & autres ayent sujet de se plaindre; mais comme la susdite publication causoit un scandal public à tous ceux qui ont aucune connoissance du droit de Sa Majesté, & que l'on commençoit à tauxer publiquement les Fiscaux de ce qu'ils ne demanderoient remede contre un Acte de telle nouveauté, & préjudiciable exemple & consequence, n'avons pû prendre le tems pour en consulter auparavant V. A. lors absente, & aussi une si notoire infraction nous a semblé ne le point requerir, & croyerions avoir manqué à nos sermens, & être indignes de la Robe dont Sa Majesté nous a honoré, si ne l'eussions fait.

Nous esperons que tel sera aussi le sentiment de Vôtre Altesse, & laquelle informerons de plus près, si elle n'a entiere appaisement, au moyen de la succinte relation du fait, verification du droit de Sa Majesté, & solution aux objections faites par lesdites Requêtes & Ecrits; & sur ce, baisans très-humblement les mains à Vôtre Altesse Serenissime, prierons Dieu,

MONSEIGNEUR,

De luy conserver longue & heureuse vie.
De Bruxelles, le 17. Décembre 1657.
de Vôtre Altesse Serenissime, &c.

CON-

CONSULTA

CONCILII BRABANTIÆ AD ARCHIDUCEM, in quâ exponit resolutionem captam per Concilium super cassatione Decreti Congregationis S. Officii de 14. Martii 1658. quo cassabatur Sententia ipsius Concilii Brabantiæ cassatoria publicationis Decreti de 6. Septembris 1657. factæ per Archiepiscopum Mechliniensem, tanquàm contraria Immunitati & Libertati Ecclesiæ, supplicans Archiduci ut huic resolutioni favere dignetur, utpotè conservandis Juribus Regiis omninò necessariæ.

MONSEIGNEUR,

S Ad pag. 55. L'Archevêque de Malines, qui comme Prélat & membre de l'Etat de Brabant, ne devoit pas ignorer les droits & prérogatives de Sa Majesté, ni l'obligation particuliere qu'il a en ladite qualité, d'y déferer aussi-bien qu'aux coûtumes & observances anciennes du Païs, signamment touchant le Placet ou *Pareatis* des Decrets & Bulles émanées de la Cour de Rome, s'étant toutefois avancé au mois d'Octobre dernier, de publier en cette Ville de Bruxelles celle qui luy avoit été envoyée à cette fin par l'Internonce y résident, portant défense de plusieurs Livres & Ecrits, sans l'avoir presentée à ce Conseil, ni obtenu ledit aveu & consentement de la part de Sa Majesté; le Conseiller & Procureur General étant informé de ce qui s'étoit passé en ce regard, en fit tout aussi-tôt ses plaintes au Conseil, requerant que provision de Justice fût décernée contre cet attentat & emprise sur la Souveraineté de Sa Majesté: Sur quoy l'affaire ayant été mise en déliberation en pleine Assemblée, Avons trouvé que le Serment par Nous prêté à l'avenement de nos Charges, de garder & conserver les Droits & Hauteurs de Sa Majesté, nous obligeoit absolument & précisément d'y pourvoir, & à ne point permettre l'introduction d'une nouveauté si préjudiciable à l'Etat & Puissance Royale, & d'une suite si dangereuse pour l'avenir, cause que Nous décernâmes Lettres de cassation, tant de l'envoy de l'Internonce, que de la publication ensuivie, avec tout ce qu'en dépendoit, qui est une Provision ordinaire que Nous sommes accoûtumez de decreter, quand il y a entreprise de Jurisdiction ou attentat, & au même tems en donnâmes part à V. A. S. luy déduisant les justes raisons qui Nous avoient portées à faire cette démonstration, & ores qu'elle n'interessoit la Puissance Ecclesiastique, puisque l'excès & contravention procédant de sa part, celle du Roy avoit occasion & juste sujet de s'en ressentir: toutefois comme d'ordinaire les Ministres de la Cour de Rome tâchent de moyenner leurs interêts, par le prétexte d'avoir maintenu l'autorité Pontificale contre celle du Roy, quoy que par des emprises & usurpations, se souciant fort peu de troubler l'Etat d'un Prince Seculier, pourvû qu'ils assurent leurs accroissemens auprès de Sa Sainteté, celuy qui réside en cette Ville a bien témoigné qu'il se gouverne par cette maxime, au moyen du Decret qu'il a obtenu de la Congregation de la sainte & universelle Inquisition de Rome, en date du 14. de Mars dernier, par lequel Sa Sainteté tient pour ferme le susdit envoy & publication, réprouve, casse, irrite & déclare nulle la cassation & Decret de ce Conseil; & ordonne à toutes personnes de quel degré, ordre, prééminence ou dignité, que sous prétexte de cettedite Cassation ou Edit, ils ne se présument exempter ou excuser des peines contenuës audit premier Decret de Rome, & qu'ils n'ayent à alleguer ledit Edit au Jugement ou dehors, ou qu'ils n'ayent à s'en servir en aucune façon; tout ainsi comme s'il n'eût jamais été émané, sous les peines & censures par les saints Canons ordonnées contre les violateurs de l'immunité & liberté Ecclesiastique, & de l'autorité Pontificale, & de laquelle personne ne les pourroit absoudre que Sa Sainteté même, qu'en l'article de la mort: De plus, ordonne Sa Sainteté à ce Conseil, que nôtredit Placard ou Edit seroit été aboli, & effectivement cassé aux Livres ou Registres où il seroit écrit ou annoté, afin qu'autrement contre les Conseillers & tous autres qui auroient consenti audit Edit, (& qui dès à l'heure seroient tachez desdites peines & censures,) Sadite Sainteté ne seroit obligée de venir à des remedes plus grands. Ce Decret signé de l'Internonce, & cacheté de ses Armes, a été trouvé afiché à la porte de la Chancellerie de Brabant, la nuit entre le 12. & le 13. du courant, sans qu'on en sçache l'Exploiteur seulement; que ledit Internonce s'étant absenté dès-lors de cette Ville, cela nous fait croire que luy-même est l'Auteur & Directeur de cet Exploit: quoy qu'il en soit, Vôtre Altesse est très-humblement suppliée de considerer, qu'il s'agit maintenant de conserver ou de perdre la Souveraineté du Roy, & que si l'on n'y pourvoit en cette occurrence efficacement & par remedes vigoureux, il faudra se resoudre à souffrir que la Jurisdiction Royale soit absolument renduë dépendante de l'Ecclesiastique, & que les Sujets & Officiers de Sa Majesté, même en ce qui concerne l'exercice de leurs Charges, soient soûmis aux Ordres & Commandemens d'autre Puissance, que celle de leur Prince naturel; ce qu'étant contre tout Droit, tant Divin que humain, & trop préjudiciable à la Souveraineté de Sa Majesté, qu'Elle nous commande de garder & maintenir si avant, que le Roy Philippe II. de glorieuse memoire, a autrefois déclaré en cas semblable, de ne vouloir glisser ni perdre un seul point de son Authorité, vû que Sa Majesté par sa Joyeuse Entrée, a expressément promis de garantir & défendre ses Sujets contre les emprises de la Jurisdiction Ecclesiastique, nous ne serions pas bons serviteurs du Roy, si nous ne nous opposions pas, lors qu'il y va non seulement de glisser quelque point, mais de perdre entierement sa Souveraineté, & la subalterner à la Cour de Rome. Il est bien vray que le Pape est icy reconnu pour Souverain és choses spirituelles, mais sa puissance absoluë & infinie n'y a pas lieu, ains est bornée par les Loix, Privileges, Coûtumes, Statuts & Observances anciennes, les Legats *à latere*, ou autres Administrateurs de la Jurisdiction Apostolique que le Pape y envoye, ne la pouvans exercer, ni user de leurs facultez és Païs, Terres & Seigneuries de la sujétion du Roy, & particulierement en celle de Brabant, qu'au préalable elles ne soient presentées à ses Conseils, vûës & examinées, & registrées sous les modifications que l'on voit être à faire pour le bien de l'Etat, entre lesquelles n'est jamais ômise celle de n'entreprendre sur la Jurisdiction Seculiere, ni distraire les Sujets de Sa Majesté, ou faire chose contre les Loix, Coûtumes, Libertez & Privileges du Païs, ce que n'est pas déprimer la Jurisdiction Ecclesiastique, ains est un temperament sage & raisonnable, pour servir de lien & entretien commun de deux Puissances, si que l'une & l'autre n'ont occasion de se plain-

dre,

dre ; mais la Cour de Rome ne peut en ce Païs exercer aucune Jurisdiction, ni faire exécuter aucunes Bulles ou Lettres Apostoliques, Fulminatoires, de Commandement ou autres, sans *Pareatis* du Roy ou de ses Officiers ; & comme l'on voit par ledit Decret qu'elle prétend faire tout au contraire, attaquant même un Corps de Justice, qui represente le Roy, & n'agit qu'en son nom : Nous avons bien voulu representer à Vôtre Altesse, que l'interest de Sa Majesté, le bien de l'Etat, & le devoir de nos Charges, ne nous permettans de dissimuler en ce cas, Nous avons resolu de décerner nouvelles Lettres Cassatoires de cet attentat, la suppliant très-humblement de seconder ceux qui n'ont autre but, que de faire le service de Sa Majesté & du Public, & qui en cette resolution n'ont usé que trop de moderation de son pouvoir ; & dautant que la chose ne souffre pas de remise, nous prions V. A. que nous puissions avoir sa Royale resolution au plûtôt, afin de mettre à exécution ledit remede ordinaire, & faire cesser l'oblocution du Peuple, étant dans la croyance, que le Conseil auroit déja encouru les Censures fulminées par ledit Decret : sur ce baisans les mains de V. A. S. en toute sûmission, prierons le Tout-Puissant, &c.

MONSEIGNEUR,

Bruxelles, le 22. de May 1658.

LITTERÆ

PHILIPPI IV. AD GUBERNATOREM BELGII, quibus mandat, publicationem fieri Decreti de 6. Septembris 1657. & insinuat, super hoc Decreto tanquàm Dogmatico Litteras Placiti non requiri, unà tamen monet, ut in hac re nihil novi inducatur.

MON COUSIN,

T Ad pag. 53. AYant vû vôtre Lettre du 5. d'Avril dernierement passé, responsive à la mienne du premier Février antecedent, sur le sujet des plaintes du Nonce de Sa Sainteté, concernant la publication d'un Edit de Sadite Sainteté, prohibitif de certains Livres & Ecrits de la Doctrine condamnée de Jansenius, avec les deux Consultes des Conseils Privé & de Brabant, jointes à vôtredite Lettre ; & le tout bien consideré, attendu même que la matiere dont il s'agit, est purement dogmatique, n'étant les Placets requis qu'en matiere Beneficiale & litigieuse entre Parties, j'ay bien voulu vous faire cette, afin que sans sortir du stile, & de ce que par delà s'est accoûtumé de faire en autres occasions de semblables matieres, vous permettiez que ledit Edit soit publié de la même sorte, que par mon ordre ont été publiées les autres Bulles de Sa Sainteté touchant les Livres de Jansenius. A tant mon Cousin, Dieu vous ait en sa sainte garde. De Madrid, le treiziéme de Juin mil six cens cinquante-neuf.

LITTERÆ

GUBERNATORIS BELGII AD CONCILIUM REGIUM, quibus mandat, ut conformiter ad Litteras Regias permittant fieri publicationem Decreti de 6. Septembris 1657. neque impedimentum ponant publicationi Decretorum vulgò Dogmaticorum, quæ ut talia fuerint visa & recognita.

DOM LOUIS DE BENAVIDES, CARILLO ET TOLEDE, Marquis de Fromista & de Caracena, Comte de Pinto, du Conseil d'Etat du Roy nôtre Sire, Lieutenant, Gouverneur & Capitaine General des Païs-Bas & de Bourgogne, &c.

MESSIEURS,

V Ad pag. 54. AYant été vû & meurement examiné par Sa Majesté ce qu'avez representé par vôtre avis sur le sujet de la publication de la Bulle de Sa Sainteté, du 6. de Septembre 1657. touchant la prohibition d'aucunes Lettres, Traitez & Ecrits concernans les cinq Propositions condamnées de la Doctrine de l'Evêque Jansenius ; Nous vous dirons que l'intention de Sa Majesté, selon qu'Elle nous a expressément écrit, n'est pas de prétendre que pour la publication des Bulles Dogmatiques émanées de Sadite Sainteté, il faille obtenir Lettres de Placet, ainsi qu'il se pratique & a été toûjours usité au regard des Bulles qui ne sont de cette qualité ; & pour ainsi, comme il se voit assez que ladite Bulle dudit 6. de Septembre 1657. est de la nature & qualité de Dogmatique, Nous vous ordonnons, au nom & de la part de Sadite Majesté, de ne mouvoir ou apporter aucune difficulté pour tout à la publication d'icelle Bulle, ni d'autres qui pourroient avoir été *vûës & reconnuës être telles.* A tant, Messieurs, Nôtre Seigneur Dieu vous ait en sa sainte garde. De Bruxelles, le 10. Décembre 1659. Paraphé C. Ho. Vt. Signé, LE MARQUIS COMTE DE PINTO : Et plus bas, DE GOTTIGNIES. Au dos, A Messieurs les President & Gens du Conseil du Roy en Flandres.

CONSULTA

CONCILII BRABANTIÆ AD GUBERNATOREM BELGII, in quâ exponit, missum fuisse Secretarium Concilii ad Archiepiscopum Mechliniensem, ut sciret, si in vim Litterarum Regiarum publicasset Decretum de 6. Septembris 1657. ac unà eidem Archiepiscopo insinuaret resolutionem Concilii de non permittenda publicatione ullius Decreti Romani, etiam quod prætenditur Dogmaticum, nisi priùs in Concilio fuerit visum, & ut tale recognitum, ostenditque hanc cautionem esse necessariam, ut Jus Placiti conservetur.

MONSEIGNEUR,

X Ad pag. 54. Nous avons reçû celles qu'il a plû à V. E. nous écrire le 17. du mois passé, touchant la plainte qu'auroit fait l'Internonce, de ce qu'aurions envoyé le Secretaire Loyens à l'Archevêque de Malines, afin de sçavoir de luy en vertu de quoy il auroit fait publier le Decret émané de Sa Sainteté le 6. Septembre 1657. ce qu'auroit fait croire V. E. que Nous n'avions pas reçû ses précedentes dépêchées sur le même sujet le 10. de Décembre auparavant; & en cas que Nous avions reçû & vû les mêmes Lettres, que l'avertitions de ce que Nous auroit mû d'apporter nouvelle difficulté à ladite publication; à quoy satisfaisans, dirons que Nous nous sommes ponctuellement conformez à l'intention & volonté de Sa Majesté nous declarée par celle dudit 10. de Décembre; car ayant ledit Archevêque fait réimprimer ledit Decret, & par autre sien Decret, en datte........ dernier, en ordonné la républication, elle fut faite par les Prédicateurs, & affichée aux portes de diverses Eglises, sans que Nous ou les Fiscaux y ayent apporté le moindre empêchement, ou mû aucune difficulté ou obstacle: mais comme Nous ne sçavions pas, si l'Archevêque avoit ordonné ladite républication ensuite dudit ou semblable ordre de Sa Majesté, & s'il en avoit aucune connoissance, Nous luy envoyâmes ledit Secretaire, afin de sçavoir de luy, comment ou en vertu de quoy il avoit fait ladite seconde publication; & ayant déclaré, qu'il l'avoit fait conformément à l'intention de Sa Sainteté & de Sa Majesté, en avons pris appaisement: & afin que pour l'avenir il n'y auroit plus aucune question pour la publication des Bulles Dogmatiques, & que ladite intention de Sa Majesté seroit paisiblement suivie, envoyâmes autrefois ledit Secretaire vers l'Archevêque, pour luy faire sçavoir, que la resolution du Conseil portoit, que nulles Bulles que l'on voudroit publier comme Dogmatiques, ne se pourroient publier sous son district, sans qu'elles y auroient été vûës & reconnuës telles; ce que nous semble entierement conforme à l'intention de Sa Majesté portée par lesdites Lettres, & aussi à la raison & repos de l'Etat; & vouloir prétendre autrement, seroit ôter à Sa Majesté le Droit indisputable que luy compete comme à Prince Souverain, qui est de sçavoir ce que se passe dans son Etat, & de prévenir, que sous prétexte des Bulles Dogmatiques, ne se publiassent choses qui le pourroient troubler; auquel Droit, non plus qu'à la Souveraineté même, nous ne croyons pas (sous correction très-humble) que Sa Majesté *veüille* ou *puisse* renoncer au préjudice de ses Sujets. Nous demeurons, &c.

Sequitur resolutio ipsius Concilii, de quâ in prædictâ Consultâ.

Visis Litteris suæ Excellentiæ ad hoc Concilium datis die 10. Decembris proximè elapsi, significantibus intentionem Suæ Majestatis esse, ut nulla difficultas moveretur in publicandis Bullis Dogmaticis, postquàm eædem visæ, ac pro talibus fuerint recognitæ, nec non audita relatione Secretarii Loyens, qui allocutus est Archiepiscopum die 15. hujus; resolutum est in pleno Concilio, utrâque Camerâ congregatâ, ut prædicto Archiepiscopo, ac Episcopo Antverpiensi, aliisque quorum interest, per prædictum Secretarium indicetur, resolutum esse in Concilio, nullas Bullas Apostolicas (quas tanquàm Dogmaticas quis publicare vellet) sub Districtu hujus Concilii publicari posse, nisi eædem Bullæ in prædicto Concilio visæ, ac ibidem pro Dogmaticis fuerint recognitæ, quodque Publicationes aliter factæ, subjectæ erunt cassationi. Actum 17. Martii 1660. Signatum Assel Vt.

Gesien den Brief van sijne Excellentie aen den Raede geschreven op den 10. December lestleden medebrengende d'intentie van Syne Majesteyt te zyn, dat gheene difficulteyt en soude ghemaeckt worden in de publicatie van de Bullen Dogmaticque naer dien de selve souden gesien ende voor sulcken gerkent wesen, mitsgaders het Relaes van den Secretaris Loyens gesproken hebbende aen syne Hoogweerdigheyt van Mechelen op den 15. deser, is geresolveert in vollen Raede beyde de Kamers vergadert, dat aen syne voorschreven Hoogweerdigheyt ende aen den Eerweerdigen Bisschop van Antwerpen ende andere, die sulckx is raeckende door den voorschreven Secretaris sal worden te kennen gegeven in den Raede geresolveert te zyn, dat gheene Apostolicque Bullen, die men soude willen publiceren als Dogmaticque, en sullen mogen gepubliceert worden onder het Districk van desen Raede, 't en zy de selve Bullen in den selven Raede gesien, ende aldaer voor Dogmatique gekent zyn, ende dat die Publicatien anders geschiedende sullen subject wesen aen Cassatie. Actum 17. Martii 1660. præsentibus DD. Fiscali, Van Thulde, Bourgoigne, Ryckquaert, Stockmans, Uwens, Bailly, Van Male, Proost de Frene, Loquet, Verjuys, Leemputte, Dongleberge & Cancellario: *étoit paraphé* Assel Vt.

Sequitur Relatio Secretarii Loyens.

Infrascriptus declaro, me die 18. Martii 1660. accessisse Illustrissimum Dominum Archiepiscopum Mechliniensem, eique notificasse suprascriptam resolutionem Concilii, quâ auditâ respondit, se nullatenùs velle authoritatem Suæ Majestatis, ac consequenter Supremi sui in Brabantiâ Senatûs, imminuere aut quocumque modo offen-

Ick onderschreven verklare dat ick op den 18. Martii 1660. my hebbe getransporteert aen den persoone van syne Hoogweerdigheyt den Aertsbisschop van Mechelen, ende hem genotificeert hebbende die bovengeschreven resolutie, dat den selven my heeft geantwoort, dat hy gheene intentie en heeft om d'authoriteyt van Syne Majesteyt ende consequentelijck van synen Souverainen Raede in Brabant ergens in te verminderen ofte

ofte te chocqueren, maer met den selven Raede te blyven in goede ende mutuelle correspondentie, ende in voorvallende occasien van eenige Bullen Apostolicque, die men soude willen doen publiceren als Dogmaticque, dat hy Syne Heyligheyt des aengaende sal laeten overkomen met Syne Majesteyt, ende achtervolgen der selver wille ende ordre. (*was onderteekent*) Loyens, (*onder stont*) *Accordeert van woorde tot woorde* per me (*ende onderteekent*) A. Merselle.

dere, sed cum prædicto Concilio in bonâ & mutuâ correspondentiâ vivere, seque in occasionibus quibus offerrentur Bullæ Apostolicæ, tanquam Dogmaticæ publicandæ, id relicturum Judicio Suæ Sanctitatis & Regiæ Majestatis, seque earum voluntati, & mandatis obtemperaturum. (Signatum erat) *Loyens*, (inferiùs habebatur) Concordat de verbo ad verbum per me (& signatum erat) *A. Merselle.*

LIBELLUS

INTERNUNTII APOSTOLICI OBLATUS GUBERNATORI BELGII, quo adstruere conatur, Bullas vulgò Dogmaticas non esse exhibendas Conciliis Regiis, ut recognoscantur ut tales, priusquàm publicari possint.

ILLUSTME. ET EXCELLME. DNE.

Y INternuntius Suæ Sanctitatis humiliter exponit vestræ Excellentiæ, quòd cùm de Mandato Sanctæ
Ad pag. 31. Sedis Illustrissimo Archiepiscopo Mechliniensi commiserit publicationem acclusorum Decretorum, quibus Romæ proscriptæ fuerunt Theses Doctoris Huygens, & Patris de Vos Societatis JESU, dictus Præsul eidem misit exemplum cujusdam Epistolæ, quæ à Sanctiori Consilio ad ipsum scripta fuit 9. Decembris 1682. quâque declaratur Bullas aliasque Pontificias dispositiones, dum concernunt materias Dogmaticas, exhibendas esse Concilio, ut ab eodem inspiciantur ac pro talibus agnoscantur, priusquàm publicentur: ejusmodi declaratio adversatur determinationibus in Aulâ Madritensi pluries initis post maturum controversiæ examen, obstatque non minùs Libertati Ecclesiasticæ, quàm inveterato harum Provinciarum usui, quam ob rem Internuntius non dubitat, quin à spectato Zelo ac prudentiâ Excellentiæ Vestræ sit revocanda suprà memorata Epistola, ac intereà injungendum Senatui Brabantino, aut cui expedierit, ne aliquid attentetur contra publicationem prædictorum Decretorum ab Illustrissimo Mechliniensi faciendam, cùm proscriptæ fuissent à Sancta Sede propositiones Jansenianæ, & subindè etiam nonnullæ Epistolæ ac libri in illarum propugnationem editi, Dominis Episcopis ac Belgii tunc temporis Internuntio mota fuit difficultas circa Promulgationem Decretorum Suæ Sanctitatis, contendentibus nonnullis Ministris Suæ Majestatis eadem priùs placetari debere. Brabantinum & Namurcense Concilium summis conatibus in id fuerunt enixa, attamen haud obstante specioso prætextu Regiæ authoritatis, quam in eo lædi jactitabant, & possessionis, quam absque veritatis fundamento in proprium favorem allegarunt, Philippus Rex IV. gloriosæ memoriæ Litteris in Supremo Flandriæ Concilio Madriti expeditis 13. Julii 1659. determinavit oneri placetationis subesse debere illas tantùm Bullas, quæ super materiis Beneficialibus aut litigiosis sunt expeditæ, hujus rei habitâ decisione, nulla ampliùs de eâ facta fuisset mentio, nisi Dominus Marchio de Caracena Belgii Gubernator Litteris 10. Decembris 1659. datis excessisset mentem, imò attentasset totaliter evertere dictam Suæ Majestatis determinationem, declarando debere placetari Bullas Beneficiales aut Litigiosas, & permitti Dogmaticarum publicationem, postquàm fuerint inspectæ, & pro talibus cognitæ: Ubi autem clara atque evidens apparet Regia voluntas, non videtur attendenda illius interpretatio, quam promit unus ex Ministris Suæ Majestatis, præsertim quia determinatio Regia cùm emanaverit ad instantiam Nuncii Apostolici, neutiquàm censeri potest eam fuisse sex post menses à Suâ Majestate revocatam absque ullâ prævià cum illo communicatione, satis quoque constat, quòd Rex Philippus IV. semper in eodem sensu perstiterit. Etenim cùm Illustrissimus Nuncius Millinus haud dissimiles non ita pridem porrexerit querelas Suæ Majestati, quam Dominus Deus diutissimè conservet, Eadem Litteris 6. Maii 1676. datis, injunxit D. Duci de Villahermosa, ut curaret obtemperari mandatis Regis sui Parentis, quibus omninò adversatur interpretatio D. Marchionis de Caracena, atque observari stylum in Belgio practicari consuetum, antequàm verò præmemorata Epistola D. Marchionis de Caracena conscriberetur, in hisce Provinciis prorsùs ignota erat distinctio placetandi Bullas, aut eas pro Dogmaticis agnoscendi, & Concilia Brabantinum & Namurcense, tametsi noscerent, penitùs esse Dogmaticam illam, qua proscribebantur Libri in defensionem Jansenii impressi, attamen hîc & Madriti institerunt pro ejusdem Placetatione, condemnata tamen fuerunt à recto Suæ Majestatis Judicio, quæ dignata fuit injungere prædictis Litteris, ut, cùm dicta Bulla esset merè Dogmatica, sineretur illam publicari juxta stylum usitatum in Belgio, ubi eatenùs non fuerat excogitata novitas excludendi dispositiones Pontificias, ut cognosceretur an essent Dogmaticæ; præthereà ferè idealis esse videtur in nostro casu prætacta distinctio, licet nonnulli ex Dominis Consiliariis existiment, quòd placetatio importet plenam Decreti Pontificii cognitionem, formalemque illius publicationis assensum, & quòd exhibitio Bullæ, ut dignoscatur an sit Dogmatica, contineat meram inspectionem illius tenoris, absque eo quòd Rex ejus promulgationi se ingerat. Dignetur, quæso, Excellentia vestra rem penitùs introspicere, & facilè perspectum habebit, quòd in unum incidit placetare aliquam Bullam, ac examinare an sit Dogmatica, utroque enim casu subest arbitrio, voluntati ac judicio Ministrorum Regis publicatio Apostolicarum dispositionum, hæcque subordinatio & dependentia tolerari nequit à sanctâ Sede in illis, quæ sunt merè Dogmaticæ, quæque tantùm concernunt puritatem Fidei atque animarum salutem: notorium est inde originem traxisse usum placetandi Bullas Beneficiales & Litigiosas, quòd Summus Pontifex culpâ eorum, qui ipsum falsò informantes aut tacerent quod esset exprimendum, aut in substantiâ non vera exponerent, posset conferre Beneficia, delegare Judices, aut definire lites in præjudicium Privilegiorum Patriæ aut obsequii Regii, quod non evenisset si Suæ Sanctitati verè & sincerè delatæ fuissent relationes, id autem neutiquàm timeri potest, dum agitur de materiis merè Spiritualibus & Dogmaticis, nam cùm hæ decidantur assistente dictanteque Spiritu Sancto, cùmque nullo modo esse queant præjudicio alicui Principi aut Statui, qui revereatur Supremam authoritatem visibilis Ecclesiæ Capitis, ubique publicari debent ex libertate, qua Apostoli ac subinde eorum successores docuerunt sanctæ Fidei Mysteria independenter ab assensu cujuslibet Supremæ Potestatis: ad

fir-

firmandam contentionem exhibendi Conciliis Bullas Dogmaticas, ut pro talibus agnoscantur, antequàm promulgentur, adduci etiam posset, quod si Ecclesiastici publicarent tanquàm Dogmaticas nonnullas dispositiones Pontificias, quæ revera tales non essent, gravis oriretur difficultas, & Procurator Fiscalis viam cassationis inire tentaret; verumtamen hoc inconveniens non est ullo modo verendum, quoniam perquàm remotum periculum, quòd Ecclesiastici sint excessuri Concordata & proprii muneris limites, quod neutiquàm est præsumendum, præterquàm quod semper liberum foret Suæ Majestati adhibere remedia manutentioni suæ authoritatis convenientia: si hujusmodi cautela & diffidentia locum habere deberent, operæ pretium esset, ut cuncta Tribunalia Episcopalia & Laica, antequàm ullam aggrederentur causam inter se conferrent inspectura, ad utrum eorum pertineat illius cognitio, aliàs posset Episcopus sibi attrahere Judicium Concilio reservatum, & Concilium se immiscere materiis privativè spectantibus ad Episcopos, læsaque pars ut propriam tueretur Jurisdictionem, cassationem intentare cogeretur; sic tamen defertur prudentiæ Judicum & praxi quâ pollet, ut omninò censeatur, quòd nullus eorum fines suæ authoritatis sit egressurus, & consequenter pro certo etiam habendum est, quòd in casu nostro Episcopi publicaturi sint absque præviâ Placetatione pro Dogmaticis eas tantùm Bullas, quæ revera tales erunt, & Beneficiales aut litigiosas materias non concernent, sanè ita semper fieri consuevit in qualibet Belgii Diœcesi, uti si necesse fuerit, facilè probabitur Dominorum Episcoporum testimoniis nemine excepto, nec ab ullo ex Conciliis à proprio treluvio extrahi poterit vel unum documentum, quo doceatur, aliquem Episcopum exhibuisse Bullam Dogmaticam, ut ibi pro tali agnosceretur, priusquàm publicaretur; quinimò potest Internuntius evidenter demonstrare, quòd pluries Fiscalis Brabantinus se opponere tentavit liberæ dispositionum Sanctæ Sedis publicationi, quòdque semper ei fuit impositum silentium à Generalibus hujus Patriæ Gubernatoribus, aut ipsomet Rege Madriti per Supremum Flandriæ Consilium. Omissa mentione difficultatum, quas passa fuit Promulgatio Decretorum à Summo Pontifice editorum annis 1643. & 1653. in Doctrinam Jansenianam, & anno 1657. contra nonnullorum Jansenistarum libros, quæque remotæ fuerunt, nisi præmemoratæ Regiæ Epistolæ allegabantur recentiora exempla, quæ residente moderno Internuntio contigerunt die 6. Augusti 1675. Concilium Brabantinum annullavit cassavitque publicationem independenter ab assensu Regio, factam ab Illustrissimo Archiepiscopo Mechliniensi Bullæ, quâ Sua Sanctitas attento Jubilæo anni 1675. permisit Religiosis Apostatis reditum ad propria Monasteria absque eo quòd subjicerentur pœnis in Constitutionibus Ordinum expressis, Internuntius molestavit recursum contra hanc cassationem apud Dominum Ducem de Villahermosa, qui re examinatâ, injunxit Litteris, denuò publicandam esse dictam Bullam, & Rex præmemoratâ Epistolâ jussit nihil innovari eâ in re contra Decreta Regis sui Parentis gloriosæ memoriæ. Idem Concilium 23. Octobris 1681. communicavit Illustrissimo Archiepiscopo Mechliniensi libellum Fiscalis, qui petebat annullari ob defectum Placetationis Promulgationem cujusdam Decreti Apostolici, quo proscribebatur liber inscriptus *Mystica Cuidad. de Dios*; sed cum dictus Præsul respondisset per modum advertentiæ, ac exhibuisset Epistolas Regias, fuit negotium silentio præteritum, rejectaque instantia Fiscalis: Idem questus quoque fuit die 5. Augusti 1682. quòd Illustrissimus Archiepiscopus Mechliniensis, nullâ priùs habitâ communicatione cum Ministris Regiis, curasset imprimi & Regularibus suæ Diœcesis communicari Bullam Suæ Sanctitatis statuentem modum & regulam quoad supplicationes & expositionem Venerabilis, verumtamen habito ab Internuntio recursu ad Dominum Marchionem de Grana in irritum ceciderunt querelæ Fiscalis Concilii Brabantini: Praxi harum Provinciarum conformis prorsùs est usus Regnorum Hispaniæ, Neapolis & Ducatûs Mediolanensis, in quibus juxta asserta duorum Nunciorum Suæ Sanctitatis Dispositiones Pontificiæ, si Dogmaticæ sint, spectentque res merè spirituales, nulli Placetationis oneri obnoxia sunt, eæque duntaxat placetantur, quæ de Beneficiis aut litibus pertractant, hinc nullus mirabitur vigere in cunctis Hispaniæ Monarchiæ Dominiis ejusmodi usum, si seriò perpendat materias Dogmaticas & merè Spirituales à Domino Jesu Christo privativè commissas fuisse Summi Pontificis decisioni, ac utpotè respicientes solum animarum regimen nullo esse posse præjudicio, Regis obsequio ac rationi Statûs, quocircà opus non est ejus Ministros advigilare inspectioni ac discussioni eorum, quæ à Pontifice desuper statuuntur independenter ab assensu, imò contra explicitam Principum Regnorum voluntatem, Apostoli & subindè eorum successores Sacrosanctam Fidem publicaverunt, & nunc etiam absque supremorum Dominorum consensu promulgantur, eo quo fieri potest modo, in partibus Hæreticorum Mandata Pontificia quoad materias Dogmaticas & Spirituales, quo igitur fundamento auferri posset Sanctæ Sedi in Provinciis Belgicis libertas publicandi sua Decreta, quâ nunc fruitur, & potita semper fuit in ipsismet Hæreticorum partibus? quænam ratio attribuere potest Regi Catholico jus videndi ac examinandi hujusmodi Bullas antequàm publicentur, aut quis in animum inducet, quòd ipse in Ecclesiam ab eo eximiè cultam & loco matris habitam exercere queat majorem authoritatem, quàm alii Principes, qui eam non agnoscunt, vel ab ejusdem communione se subtraxerunt? Sedes Apostolica neutiquam timere debet tam grave sibi inferri præjudicium regente Belgium Vestrâ Excellentiâ, cujus pietas eximia æquè ac spectatus Regis Ministrorum Zelus omninò spondet, nihil modò esse innovandum, sed liberum fore omnibus Episcopis etiam imposterum absque ullâ præviâ cum Laicis communicatione publicare in propriis Diœcesibus Dispositiones Pontificias Dogmaticas, prout facere consueverunt, scientibus idque tacitè approbantibus Conciliis, quandoquidem ignorare nequeunt quod est notorium, & nullus unquàm vetusto huic usui se opposuit, excepto Fiscali Senatûs Brabantini, cujus conatus rejecti semper fuêre: Quàm instantissimè igitur Internuntius supplicat Vestræ Excellentiæ, ut tanquàm contrariam menti Suæ Majestatis & Regis Philippi IV. revocare dignetur suprà memoratam Epistolam à Sanctiori Consilio scriptam Illustrissimo Archiepiscopo Mechliniensi datam 9. Decembris 1682. quòd si Excellentia Vestra præviè communicare intendat hunc Libellum Dominis Consiliariis Sanctioris Senatûs, eandem humillimè rogat Internuntius quatenùs Concilio Brabantino, aut cui expedierit, injungat, ne quidquam attentet contra publicationem, quæ ab Illustrissimo D. Archiepiscopo Mechliniensi absque ullius præjudicio fiet in propriâ Diœcesi Decretorum nuper in Theses Doctoris Huyghens & Patris de Vos prolatorum.

LIT-

LITTERÆ

CONCILII PRIVATI AD ARCHIEPISCOPUM MECHLINIENSEM post examinatum prædictum Libellum Internuntii.

PAR LE ROY.

Z Ad pag. 31. TRès-Reverend Pere en Dieu, très-cher & feal, ayant vû la Requête presentée par l'Internonce de Sa Sainteté, par laquelle il a remontré, que vous aviez refusé de procéder à la publication des Decrets donnez le 8. Août & le 5. Septembre derniers, par la sainte Congregation des Cardinaux, au sujet des Theses du Docteur Gommare Huyghens, & contre les Theses du Pere Pierre de Vos de la Societé de Jesus, à raison de ce que Nous vous avons ordonné sur ce sujet par nos Lettres du 9. Decembre 1682. Nous vous faisons cette, pour vous dire que vous avez bien fait de ne publier lesdits deux Decrets, sans qu'en ayant été auparavant informé de vôtre part, ou de celle de l'Internonce de Sa Sainteté; & ayant consideré le contenu desdits deux Decrets, Nous vous permettons de procéder à la publication d'iceux : A tant, &c. De Bruxelles, le...... Décembre 1685.

LITTERÆ

D. INTERNUNTII AD ARCHIEPISCOPUM, quibus erat adjunctum Decretum S. Congregationis de 17. Januarii 1691. ut per Archiepiscopum publicaretur.

ILLUSTRISSIME ET REVERENDISSIME SEIGNEUR,

AA Ad pag. 31. J'Envoye avec ce Billet à V. S. Illustrissime un Decret, par lequel est proscrit entr'autres Livres un certain Opuscule du Docteur Huyghens. Il pourra être au plûtôt répandu dans ce Diocese, & dans les autres; car j'ay eu soin avant toutes choses d'en donner connoissance au Ministre de S. M. Je vous envoye en même temps deux Exemplaires des Decrets par lesquels les Papes Alexandre VII. & Clement IX. ont *prohibé*, chacun en son temps, *le Missel & le Rituel Romain*; mais jusqu'à present je n'ay pas encore reçû *la condamnation du Canon*, que V. S. Illustrissime desiroit d'avoir. En priant Dieu qu'il la conserve longtems en bonne santé, je luy souhaite une heureuse entrée dans le Carême, & je demeure avec un respect tout particulier,

De V. S. Illustrissime & Reverendissime,

Le très-humble Serviteur PIAZZA, Abbé de S. George.

A Bruxelles, ce 5. Mars 1691.

LIBELLUS

PROCURATORIS REGII, in quo concludit ad cassationem publicationis prædicti Decreti de 17. Januarii 1691. per Archiepiscopum Mechliniensem facta sine Placito Regio.

Aen den Koninck in synen Souverainen Raede geordonneert in Brabant.

BB Ad pag. 31. V*Ertboont den Raedt ende Procureur Generael dat hy op den 8. deser maendt van Meert 1691. op de Kerckdeure van Sᵗᵉ. Goedele alhier heeft bevonden geplackt te zyn seker gedruckt Decreet van Syne Heyligheyt in date 17. Januarii lestleden, by d'welck zyn gecondemneert geworden ende verboden verscheyde Boecken als te weten*, Compendium Theologiæ, id est, Theses ex primâ parte 1. 2. & 2. 2. D. Thomæ hebdomadatim defensæ ab anno 1672. usque ad annum 1679. in Collegio Adriani VI. Pontificis præside eximio viro D. ac M. N. Gummaro Huyghens Lyrano S. T. D. Lovanii typis Georgii Lipsii, anno 1679.

Recüeil de diverses Pieces concernant le Quietisme & les Quietistes, &c.

Trois Lettres touchant l'Etat present d'Italie, écrites en l'année 1688. &c.

Opere Spirituali del Sig. du Bernieres-Louvigny, &c.

Op den voet van welck Decreet was geschreven : Publicetur, datum Mechliniæ die quintâ Martii 1691. *ende onderwaerts*, De mandato Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Archiepiscopi Mechliniensis, *waer beneffens was gestelt het cachet van den voorsz. Aertsbisschop, gelyck blyckt by de Copye autentique van het voorschreven Origi-*

Regi in suo Supremo Concilio Brabantiæ.

EXponit Consiliarius & Procurator Generalis, quòd octavâ hujus mensis Martii valvis Ecclesiæ S. Gudulæ Bruxellis repererit affixum impressum quoddam Decretum Suæ Sanctitatis de datâ 17. Januarii proximè elapsi, quo Decreto varii Libri condemnantur ac proscribuntur : nempè *Compendium Theologiæ, id est, Theses ex primâ parte 1. 2. & 2. 2. D. Thomæ hebdomadatim defensæ ab anno 1672. usque ad annum 1679. in Collegio Adriani VI. Pontificis, præside eximio viro D. ac M. N. Gummaro Huyghens Lyrano S. T. D. Lovanii typis Georgii Lipsii, anno 1679.*

Recüeil de diverses Pieces concernant le Quietisme & les Quietistes, &c.

Trois Lettres touchant l'Etat present d'Italie, en l'année 1688. &c.

Opere Spirituali del Sig. du Bernieres-Louvigny, &c.

Ad calcem hujus Decreti scriptum erat : *Publicetur, datum Mechliniæ die 5. Martii 1691.* & inferiùs, *De mandato Illustr. ac Reverend. D. Archiepiscopi Mechliniensis*, ac insuper impressum erat sigillum præfati Archiepiscopi, ut constat ex copiâ authenticâ prædicti Originalis affixi

affixi & abstracti Decreti hîc adjuncti. Verùm cùm hujusmodi affixio & publicatio indubiè facta non fuerit, nisi præeunte Decreto aut Mandato Suæ Sanctitatis, quod nullatenùs executioni mandari potuit, absque præviâ permissione & Placito hujus Curiæ, quod prædicto Archiepiscopo non fuit concessum. Hinc supplicans, ad impediendas hujusmodi novitates, & ad conservandum authoritatem, præeminentias, ac jura Tuæ Majestatis, supplicat ut hæc Curia dignetur publicationem, ac prædicti Decreti affixionem declarare nullam, nullius valoris & effectûs, ordinando in hunc finem prædicto Archiepiscopo eandem ac omnia inde sequuta, cassare & annihilare, interdicendo similia post hac attentare sub pœnis arbitrio Curiæ statuendis cum expensis, &c. (signatum erat) VAN KERRENBROECK.

neel geplecht ende afgedaen Decreet hier gevuegt, maer alsoo sulckdanige affixie ende publicatie ontvvyffelyck niet en is geschiedt dan op een voorgaende Decreet ofte Mandaet van Syne Heyligheyt, gedient hebbende ten selven eynde, het vvelck geensints en heeft vermogen geexecuteert oft volbrogt te vvorden sonder voorgaende permissie oft Placet van desen Hove, vvaer van nochtans den voorschreven Aertsbisschop niet en is versien gevveest, soo is 't dat den Verthoonder, om te beletten sulckdanige nieuvvigheden, ende tot conservatie van de authoriteyt, Hoogheyt ende gerechtigheyt van uvve Majesteyt versueckt dat het Hof gelieve gedient te vvesen de publicatie ende affixie van het boven gemelt Decreet te verklaeren nul, van geender vveerden ende sonder effect, ordonnerende dienvolgens aen den voorsz. Aertsbisschop de selve te casseren, doodt ende te niet te doen met alle het gene daer uyt ende naer sonde mogen zyn gevolgt, met interdictie van in 't toekomende sulckx te doen op alsulcke amenden als het Hof sal gelieven t'arbitreren cum expensis DD. &c. (ende vvas onderteeckent) VAN KERRENBROECK.

Apostilla marginalis super prædicto Libello Procuratoris Regii.

Visis his communicetur parti Litteris clausis, ad contradicendum infrà octiduum post insinuationem, & absque præjudicio illius, Curia eidem parti interdicit quidpiam attentare. Actum 16. Martii 1691. erat signatum HERZ. Vt. & subscriptum CHRISTYN.

Gesien dese sy gecommuniceert by beslotene Brieven aen partye om hier tegens te seggen binnen acht dagen naer de communicatie, ende sonder prejudicie van dien het Hof interdiceert aen de selve partye interim *iet voorders te attenteren. Actum 16. Meert 1691. vvas geparapheert* HERZ. Vt. *ende onderteeckent* CHRISTYN.

LITTERÆ

CONCILII BRABANTIÆ AD ARCHIEPISCOPUM MECHLINIENSEM, quibus ipsi communicatur prædictus Libellus Procuratoris Regii.

PER REGEM.

CC *Ad pag. 35.* Reverende in Christo Pater chare & fidelis...... mittimus Vobis hisce acclusam Supplicam in Concilio nostro Brabantiæ ex parte chari nostri ac fidelis Consiliarii ac Procuratoris Generalis Brabantiæ præsentatam, & ob rationes in eâ motas jussimus eandem vobis communicari, ad contradicendum prout Consilii infrà octiduum à receptione harum, interdicendo Vobis interim, ne quidquam ulteriùs attentetis, ac, in casum responsi aut rescripti, idem cum prædictâ Supplicâ & his præsentibus, remittatis in manus nostri Secretarii, qui hasce significavit, ut viso eodem responso, prædictum nostrum Concilium disponat prout juris, &c. Bruxellis 17. Martii 1691.

BY DEN KONINCK.

Ervveerdigen Vader in Gode seer lieven ende getrouvven...... Wy senden u hier inne gesloten die Requeste gepresenteert in onsen Raede geordonneert in Brabant by ofi van vvegen onsen lieven ende getrouvven Raedt ende Procureur Generael van Brabant, ende mits die redenen daerinne geruert, hebben vvy de selve u vvel vvillen doen communiceren om daer tegen te seggen, 't gene uvven Raedt sal gedragen binnen acht dagen naer de receptie deser, interdicerende u interim *iet voorders t'attenteren, sendende in cas van antvvoort oft rescriptie de selve beneffens de voorsz. Requeste ende dese tegenvvoordige in handen van onsen Secretaris dese onder teeckent hebbende, om de selve gesien by die van onsen voorsz. Raede geordonneert te vvorden naer behooren, hier mede, Ervv: Vader in Gode seer lieven ende getrouvven, onsen Heere Godt zy met u. Geschreven binnen onser Stadt Brussele den 17. Meert 1691.*

DECLARATIO

ARCHIEPISCOPI MECHLINIENSIS, quâ se excusat super factâ præfatâ publicatione, & promittit, se imposterum nullum Decretum Romanum publicaturum, nisi obtento præviè Placito Regio.

DD *Ad pag. 35.* Le Sr. MALO Secretaire du Seigneur Archevêque de Malines, étant venu trouver le soussigné Conseiller & Procureur General de Brabant, de la part dudit Archevêque, luy a mis és mains cejourd'huy la Lettre originelle du Seigneur Internonce, dont le double est sus écrit, pour faire voir que l'affixion & publication du Decret de Sa Sainteté y mentionné, n'avoient pas été faites de son propre mouvement; luy ayant déclaré en outre de la part comme dessus, que son Seigneur Maître ne prétendoit pas de faire faire d'oresnavant telles ou semblables affixions, ou publications venantes de Rome, ni de Sa Sainteté, sans *Placet* préalable du Conseil de Brabant. De quoy le soussigné ayant donné part au Seigneur Chancelier en l'Assemblée du Conseil, a été trouvé bon, qu'en seroit tenu cette notice, & que parmy ce viendroit à cesser la communication à faire de la Requête par luy presentée à ce Conseil contre ledit Archevêque, afin que lesdites affixion & publication du Decret sus mentionné, seroient déclarées nulles & sans effet: luy ordonnant de les casser & annuller, ensemble tout ce qui pourroit en être suivi, avec interdiction de ne le plus faire à l'avenir, sur telle amende qu'il plaira à la Cour d'arbitrer. Fait à Bruxelles, le 30. Mars 1691. Etoit signé, BUSLEYDEN.

LIBEL-

LIBELLUS

PROCURATORIS REGII oblatus Parlamento Mechliniensi, in quo exponit sub districtu hujus Parlamenti spargi Decretum Romanum de 20. Aprilis 1668. non obtento Placito Regio, concluditque ut mandetur tam Vicario, quàm Vicariatui Mechliniensi, Sede vacante, consignari omnia dicti Decreti exemplaria eidem per Internuntium submissa, eique interdicatur Decreti reimpressio & publicatio sub pœnâ apprehensionis temporalium, unà cum Sententiâ Parlamenti, quâ tam Vicario quàm Vicariatui interdixit publicationem ejusdem Decreti.

EE Ad pag. 91. REmontre le Procureur General du Roy, que quoy que par la raison fondamentale de l'Etat, l'exemple des Royaumes voisins, l'usage constant de plusieurs siecles, & bon nombre de Pragmatiques successivement émanées de nos Souverains, il ne soit pas permis aux Evêques, ni à leurs Vicaires en cas de vacance du Siege, de recevoir, faire publier, ou glisser dans leurs Dioceses aucunes Bulles ou Mandemens de la Cour de Rome, à moins que d'être examinez par les Consaux Royaux à ce commis, & dûëment placetez, & ce à très-juste sujet, afin que la puissance Royale & Souveraineté de Sa Majesté ne soit par ce moyen supplantée, & les bons Sujets d'icelle exposez à la necessité d'obeïr à ces Mandemens, qui pourroient être incompatibles avec les mœurs & coûtumes du Païs; ce néanmoins celuy faisant l'office d'Internonce auroit fait glisser aux Evêques & Vicaires des Sieges vacans la Bulle cy-jointe, émanée de Sa Sainteté le 20. d'Avril dernier, condamnatoire de certain Livre portant pour titre : *Nouveau Testament de Nôtre Seigneur* JESUS-CHRIST, *traduit en François selon l'Edition Vulgate, avec les differences du Grec*, nonobstant qu'il soit imprimé dans la Ville de Mons, sur la permission préalable de l'Archevêque de Cambray, alors Messire Gaspar Nemius, qui a été suivie de l'approbation de l'Evêque de Namur, & du Docteur Pontanus, le tout autorisé par Lettres d'Octroy de Sa Majesté de son Conseil Privé, le 24. Juillet 1666. sans que pourtant ladite Bulle ait point encore été soûmise à la censure desdits Consaux Royaux, moins ledit *Placet* y ait été accordé, voire qu'il y ait apparence qu'il le sera onques : Comme le Remontrant par le devoir de sa Charge, ne peut dissimuler que ladite Bulle soit reçûë dans ce Diocese, ressort de ce Conseil, voire point dans le Païs de l'obeïssance de Sa Majesté, supplie la Cour d'ordonner au Vicaire General, & ceux du Vicariat de cet Archevêché vacant, de consigner entre ses mains tous les Exemplaires qu'ils ont reçûs de ladite Bulle, avec défenses de leur faire réimprimer, publier ou glisser par le district ou Diocese, à peine du saisissement de leur temporel, & telle ulterieure que la Cour y trouvera y choir. Quoy faisant, &c.

Signé, B. A. Van den Zype.

Le tout vû & rapport fait à la Cour, seront faits les devoirs resolus par icelle, interdisant cependant, tant au Vicaire General de cet Archevêché, qu'à ceux du Vicariat, de publier la Bulle icy mentionnée, ou la faire publier directement ou indirectement, soit par Imprimez, ou Lettres particulieres, jusques à autre Ordonnance. Fait à Malines, le 10. Juillet 1668.

Signé, RENGRAND.

BULLA

ALEXANDRI VII. quâ damnantur binæ Censuræ Facultatis Theologicæ Parisiensis.

FF Ad pag. 97. ALEXANDER EPISCOPUS *servus servorum Dei : ad perpetuam rei memoriam.* Cùm ad aures nostras pervenerit duos prodiisse Libros, quorum alteri titulus est : Censura Sacræ Facultatis Theologiæ Parisiensis in Librum, cui titulus est : *La Défense de N. S. P. le Pape, de Nosseigneurs les Cardinaux, les Archevêques & Evêques, & de l'employ des Religieux Mendians; contre les erreurs de ce temps, Par Jacques de Vernant, à Metz, 1658.* Alteri verò titulus est : Censura Facultatis Theologiæ Parisiensis in librum; cui titulus est: *Amadei Guimenii Lomarensis, olim Primarii Sacræ Theologiæ Professoris, Opusculum, &c.* In quibus Libris Censurâ præsumptuosâ notantur aliquæ Propositiones, eæque præsertim quæ ad Romani Pontificis, & Sanctæ Sedis Apostolicæ auctoritatem, Episcoporum Jurisdictionem, Parochorum munus, Privilegia à Sanctâ Sede concessa, dispensationes Apostolicas, actionumque Moralium regulam pertinent, & alia quæ & gravissimorum auctoritate Scriptorum, & perpetuo Catholicorum usu nituntur, & cùm fieri non possit sine publico Catholicæ Religionis detrimento, ut prædictæ Censuræ in commemoratis libris sine debita Ecclesiæ animadversione & damnatione remaneant : Nos pro Apostolico munere quo licet immeriti fungimur, ut gravissimo scandalo quod indè Catholicis accidere posset occuramus; habitis priùs doctissimorum ac insignium in Sacra Theologiâ Magistrorum ac Professorum, & Sacrarum Sedis Apostolicæ Congregationum Qualificatorum, quos ad hæc specialiter deputavimus, consultationibus, ut rei gravitas videbatur postulare, nec non auditis suffragiis Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium in totâ Republicâ Christianâ generalium Inquisitorum, motu proprio & ex certâ scientiâ nostrâ, deque Apostolicæ potestatis plenitudine præfatas Censuras uti præsumptuosas, temerarias, atque scandalosas, auctoritate Apostolicâ damnamus & pro damnatis haberi volumus, easque nullius valoris & roboris fuisse, sed cassas & irritas esse declaramus : mandamus insuper ne quisquam ex Christi fidelibus cujuscumque gradûs ac dignitatis existat, etiam Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, aut aliâ majori dignitate, etiam speciali, ac specialissimâ notâ dignâ suffultis, prædictas Censuras approbet, sequatur, atque defendat; nevè in publicis, aut privatis lectionibus, disputationibus, sessionibus, aut aliis actibus publicis illas sequatur, tueatur, aut doceat; neque in Libris, aut etiam scripturis publicis, vel privatis, aut alio quocumque modo illas alleget, sub pœnâ excommunicationis latæ sententiæ ipso facto incurrendæ, cujus absolutionem Nobis, ac Sedi Apostolicæ reservamus. Prætereà Typographis, ac Bibliopolis expressè prohibemus, ne præfatos Libros, & Censuras imprimere, ac typis mandare, minùsque impressos vendere audeant, ac præsumant sub eâdem pœnâ excommunicationis latæ sententiæ ipso facto incurrendæ.

In-

insuper Libros, scripturas, & alia Opera, in quibus præfatæ Censuræ quomodolibet continentur, laudantur, & defenduntur, Apostolicâ auctoritate prohibemus, ac pro vetitis haberi volumus; mandamusque ne aliquis illos, ac illa legere, aut penes se retinere præsumat, sed locorum Ordinariis, aut Hæreticæ pravitatis Inquisitoribus in locis, in quibus S. Inquisitionis officium exercetur, consignet, sub pœnâ excommunicationis, ut suprà ipso facto incurrendæ. Dictisque Ordinariis, ut etiam tamquàm Apostolicæ Sedis Delegatis, nec non præfatis hæreticæ pravitatis Inquisitoribus districtè præcipimus, ut contra transgressores, inobedientes, ac rebelles diligenter inquirant, & procedant, & ad declarationem dictæ excommunicationis, & ad alias pœnas pro gravitate ipsorum inobedientiæ ac transgressionis pro eorum arbitrio procedant. Cæterùm ulterius de præfatis Censuris judicium, deque opinionibus in prædictis libris Jacobi de Vernant, & Amadei Guimenii contentis, nec non de aliis in eisdem Censuris expressis, sive in eis præmemoratæ opiniones notentur, sive non, Nobis, ac S. Sedi Apostolicæ reservamus. Decernentes insuper præsentes Litteras semper, & perpetuò validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere, sicque per quoscumque Judices ordinarios, & Delegatos ubique judicari, & definiri debere, sublatâ eis & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, ac irritum & inane esse, quidquid secùs super his à quocumque quavis auctoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Volumus autem ut præsentium transumptis etiam impressis, manu Notarii publici subscriptis, & Sigillo alicujus personæ in dignitate Ecclesiasticâ constitutæ munitis, eadem fides prorsùs adhibeatur, quæ ipsis Originalibus adhiberetur, si essent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergo hominum liceat hanc nostram Constitutionem, & Ordinationem infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, anno Incarnationis Dominicæ 1665. septimo Kalendas Julii, Pontificatûs nostri anno undecimo.

I. Cardinalis Prodatarius,

S. Ugolinus.

Visa de Curia, P. Ciampinus.

Registrata in Secretaria Brevium.

P. Ciampinus.

Anno à Nativitate Domini Nostri Jesu Christi 1665. Indict. 3. die verò 26. mensis Junii, Pontificatus autem sanctissimi in Christo Patris, & D. N. D. Alexandri, Divina Providentia Papæ VII. anno ejus undecimo, supradictæ Litteræ Apostolicæ affixæ & publicatæ fuerunt ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, ac in acie Campi Floræ ac in aliis Locis solitis & consuetis urbis, per me Carolum Molanum ejusdem Sanctissimi D. N. Papæ, ac Sanctissimæ Inquisitionis Cursorem.

DISCURSUS

DIONISII TALON ADVOCATI REGII, coram Parlamento Parisiensi contra prædictam Bullam Alexandri VII.

GG *Ad pag. 17.*

L'An 1665. le 29. jour de Juillet, Messieurs les Gens du Roy sont entrez dans la Grand' Chambre, & Monsieur Talon Avocat General portant la parole, a dit à peu près ce qui s'ensuit.

La Bulle est injuste & insoûtenable, en ce qu'elle condamne deux Censures de la Faculté de Theologie faite contre des Livres qui sont remplis de maximes très-pernicieuses, sans néanmoins porter aucun jugement de ces mêmes Livres, le Pape se contentant de reserver à luy & audit Siege d'y pourvoir en temps & lieu, ce qui est autoriser indirectement toutes ces corruptions que les Livres veulent introduire dans la Morale.

Le Pape dépoüille la Faculté d'un droit qui luy est acquis, & dont elle joüit depuis plus de cinq cens ans, en déclarant ses Censures présomptueuses & temeraires; qu'il est aisé de justifier par plusieurs exemples, que les Facultez de Theologie ont toûjours censuré les Livres qui contiennent de mauvaises doctrines, ou contre la Foy ou contre les mœurs, sans parler des Censures qui furent faites en 1300. ou environ, contre un nommé Amaury, & encore contre de certaines Propositions de Magie qui furent avancées en ce temps-là par quelques Auteurs inconnus. Celle de Montesson Jacobin est d'autant plus celebre, qu'en ayant interjetté appel au Pape, les Docteurs firent un Livre pour se défendre, en sorte que le Pape n'osa y donner la moindre atteinte: dans les derniers temps la Faculté a encore exercé plusieurs fois cette autorité, particulierement contre le Livre de Santarel, & au vû & sçû des Papes.

Cette Bulle va directement établir l'infaillibilité du Pape, & sa superiorité prétenduë au-dessus du Concile comme un article de Foy, puisque c'est particulierement ce point dont la Cour de Rome n'a pû souffrir la Censure. Qu'on sçait avec quelle facilité cette Cour s'applique à établir cette prétenduë infaillibilité, qu'elle tire avantage de tout, & qu'elle fait sans cesse de nouveaux pas, dont elle ne recule jamais; que la Faculté de Theologie étant un des plus grands obstacles qu'elle ait rencontré pour l'établissement de ses prétentions, elle a resolu dans cette rencontre de la flétrir par une Censure injurieuse & pleine d'outrages, afin par ce moyen de luy imposer silence, & établir ensuite paisiblement leurs maximes ultramontaines. Cet artifice de la Cour de Rome étant trop grossier pour n'être pas apperçû, que la Cour devoit prendre la Faculté sous sa protection, puis qu'elle n'avoit fait que de suivre dans ses Censures l'ancienne Doctrine, sur laquelle sont fondées les Libertez de l'Eglise Gallicane, & que même elle avoit été engagée en quelque façon à le faire par l'autorité de la Cour qui avoit aussi eu connoissance de cause; que pour cet effet il étoit à propos de les faire registrer au Greffe de la Cour, où elles demeureroient comme en dépôt: Qu'il est vray que la Cour avoit fait d'abord difficulté à l'enregistrement, mais que c'étoit cela même qui avoit donné la hardiesse aux Officiers de la Cour de Rome de faire cette Bulle; & pour réprimer leur temerité, qu'elle ne sçauroit se déclarer trop hautement pour les Censures.

Que la Doctrine de l'infaillibilité ruine absolument les Libertez de l'Eglise Gallicane, & établit par une suite necessaire la puissance absoluë du Pape, même sur la temporalité des Rois; Qu'il ne sert de rien pour empêcher cette consequence, de dire que les Papes demeurent toûjours infaillibles dans les faits, puis qu'ils font quand il leur plaît des points doctrinaux de ces mêmes prétentions sur la temporalité des Rois, & sur leurs sacrées Personnes, comme a fait Boniface VIII. dans sa Bulle *Unam Sanctam*, où il déclare qu'il est de foy, de croire que le Pape est au-dessus

dessus de toutes les Puissances spirituelles & temporelles.

Qu'il s'ensuivroit aussi de cette Doctrine, qu'il faudroit admettre en France le Tribunal de l'Inquisition, dont nous fuyons jusques à l'ombre, & réduire le Royaume au même état que les Païs qu'on nomme d'obedience, qui gémissent sous un joug si insupportable; que suivant le stile de ce Tribunal, la Bulle condamne par avance tous les Livres où les Censures de la Faculté seroient énoncées ou défenduës, en quoy sont compris les Arrêts de la Cour; ce qui ne doit pas paroître fort surprenant, puis qu'ils ont bien eu l'insolence de mettre dans l'*Index* l'Arrest contre *Jean Chastel*, comme il paroît encore dans l'*Index* qui a été imprimé l'année derniere.

Ainsi que c'est dans cette rencontre qu'il faut apporter toute la vigueur possible, pour repousser ces injustes entreprises de la Cour de Rome, qui n'avoit point encore fait de démarches si hardies que celle-cy; qu'encore que l'excommunication portée par la Bulle soit nulle, & qu'elle ne puisse rejaillir que contre ceux qui l'ont prononcée, il est néanmoins de consequence de prévenir les mauvais effets qu'elle pourroit avoir parmy les Peuples, si la Cour par son autorité n'en empêchoit les mauvais effets: Qu'on n'est que trop informé des cabales & des brigues de certaines gens, qui font tous leurs efforts pour établir au milieu de Nous les nouvelles maximes, & qui entretiennent une liaison secrette avec les Officiers de la Cour de Rome, leur faisant entendre, qu'ils disposeront tout le monde à recevoir avec respect leurs Rescrits & leurs Bulles; il est de la derniere consequence de réprimer ces sortes de gens, comme des perturbateurs du repos public, contre lesquels nous demandons qu'il nous soit permis d'informer.

Quant à la maniere de prononcer, qu'on doit suivre dans cette rencontre, la Cour sçait que depuis que les Appellations comme d'abus ont succedé aux Appels *ad futurum Concilium*, ç'a été le seul moyen qu'on a employé, pour rendre illusoires les Bulles ou Rescrits qui sont contraires à la disposition des saints Decrets: il est vray qu'en cela on a apporté jusqu'icy quelque précaution, qui est de n'appliquer l'abus que sur l'exécution, sans toucher à l'obtention, pour ne pas blesser le respect qu'on doit au S. Siege; en sorte que n'y ayant ni exécution, ni même obtention, il est assez difficile de donner atteinte à cette Bulle, puis qu'on ne le sçauroit faire sans s'attacher à la substance même de la Bulle; ce n'est pas qu'on ne trouve des exemples où la Cour ne s'est point arrêtée à toutes ces formalitez, & où elle a déclaré nulles & abusives des Bulles qui étoient notoirement injustes, comme fit le Parlement de Tours & celuy de Châlons du temps de la Ligue: & certainement s'il y a quelque occasion de se dispenser de ces formalitez, & de faire paroître une vigueur toute extraordinaire; c'est dans celle-cy, où l'on voit que la Cour de Rome se déclare hautement sur le sujet de l'infaillibilité, qu'elle veut faire passer pour article de Foy, malgré l'ancienne Doctrine de l'Eglise, & particulierement celle de France. Mais si la Cour faisoit difficulté de prononcer dès maintenant sur l'abus, il est de sa justice au moins de donner Acte, &c.

Au reste, il ne faut pas s'arrêter sur ce que cette Bulle n'a pas été publiée, & qu'on n'en a que des Copies; car on sçait bien que la Cour de Rome n'envoyera pas l'Original, lequel demeure dans les Archives de la Chancellerie, & qu'elle se contente d'afficher ses Bulles *ad valvas*, & autres lieux publics de Rome, après quoy ils prétendent qu'elles sont suffisamment notifiées; qu'on ne peut pas douter que ces Bulles ne soient veritables, à moins de s'aveugler soy-même; que tous les Banquiers en ont reçû des Paquets imprimez par le dernier ordinaire, & que la chose est de notorieté publique; Que c'est peut-être un artifice de la Cour de Rome de n'en point envoyer en France, afin qu'on ne s'y oppose point, & que s'étant une fois répanduë dans le Royaume, on ait moins de vigueur & de force dans la suite pour la supprimer; qu'il y avoit des exemples où l'on avoit supprimé de semblables Bulles sur les Copies imprimées, sans avoir d'Original.

Après que M. Talon eût fait son discours, il donna ces Conclusions, signées de M. le Procureur General; & ensuite, luy & M. le Procureur General se sont retirez.

CONCLUSIO

CAPTA PER PROCURATOREM REGIUM coram prædicto Parlamento Parisiensi ad suppressionem prædictæ Bullæ Alexandri VII. & conservationem Censurarum Facultatis Theologicæ, quæ per eam Bullam erant damnatæ.

HH *Ad pag. 17.* Requerons qu'il plaise à la Cour nous recevoir Appellans comme d'abus, & faisant droit sur nôtre appel, déclarer la Bulle nulle & abusive, comme contraire aux saints Decrets, aux libertez du Royaume, & aux Droits des Universitez; & où la Cour feroit difficulté presentement d'y prononcer, Nous demandons qu'il luy plaise nous en donner Acte, aux offres que nous faisons d'en fournir les moyens dans trois jours; & au surplus, nous estimons qu'il y a lieu de faire défenses à toutes personnes, de retenir, publier & debiter ladite Bulle: ordonné que ceux qui en ont des Exemplaires les rapporteront au Greffe de la Cour, ou des Jurisdictions Royales où ils sont demeurans, pour être supprimez: Maintenir la Faculté de Theologie de Paris en son droit de censurer les Livres qui contiendront des Propositions contraires à l'autorité de l'Eglise, à la pureté de la Morale Chrétienne, aux Droits de la Couronne & des Libertez de l'Eglise Gallicane; ordonner que les deux Censures seront registrées au Greffe de la Cour, lûës une fois par chaque année dans l'Assemblée de la Faculté de Theologie, dans celle de l'Université, & des autres Universitez du ressort; faire défenses à toutes personnes de soûtenir ou enseigner les Propositions censurées, soit dans les Livres qu'ils composeront, ou dans leurs Leçons, Theses ou Prédications, à peine d'être procédé extraordinairement contr'eux, comme perturbateurs du repos public, & suivant les Ordonnances: Vacation avenant des Chaires de Professeur en Theologie, soit de Sorbonne, Navarre, ou de quelqu'autre Université du ressort, ceux qui seront nommez pour les remplir, ne pourront en prendre possession qu'ils n'ayent souscrit lesdites Censures: Que les Superieurs des Monasteres des quatre Mendians, des Bernardins, du COLLEGE DE CLERMONT, & autres Maisons de Paris où il y a Ecole de Theologie, seront mandez en la Cour, pour leur être enjoint d'empêcher que ceux qui régenteront dans leurs Monasteres, n'enseignent aucunes des Propositions censurées, dont ils seront tenus de faire leurs soûmissions dans huitaine au Greffe de la Cour: Que le Roy sera très-humblement supplié faire expedier une

Déclaration conforme à l'Arrest qui interviendra, pour être exécuté dans tout le Royaume ; & outre, Nous demandons que Commission nous soit accordée, pour informer des Brigues, Monopoles, Cabales, & discours seditieux de ceux qui veulent décrier les Censures, & qui distribuent les Exemplaires de la Bulle; que deux de Messieurs, en presence d'un Substitut, se transporteront Samedy prochain à l'Assemblée de la Faculté, laquelle ils exhorteront de continuer ses Censures, lorsque les occasions se presenteront, avec le même zéle qu'elle a fait par le passé ; & qu'ils feront lire en leur presence l'Arrest qui interviendra, lequel sera registré és Registres de ladite Faculté ; envoyé aux Bailliages, Senéchaussées & Universitez du ressort, pour y être lû, publié & registré : Enjoint au Substitut de Monsieur le Procureur General, & aux Recteurs desdites Universitez, d'y tenir la main, en certifier la Cour au mois, &c. Signé, De Harlay.

ARRESTUM

PARLAMENTI CONFORME CONCLUSIONIBUS CAPTIS per Procuratorem Regium.

II *Ad pag. 17.* Ce jour sont entrez les Gens du Roy, en consequence de l'ordre que la Cour leur avoit donné le 24. de ce mois, de s'enquerir de certaines Copies imprimées & manuscrites, d'une prétenduë Bulle que l'on disoit être entre les mains de plusieurs personnes, & d'en venir rendre compte ensuite à la Cour ; & Me Denis Talon Avocat dudit Seigneur portant la parole, ont dit à la Cour, qu'ils rapportoient Copie de ladite Bulle, & supplioient la Cour d'y pourvoir : Et oüy lesdits Gens du Roy en leurs Conclusions, & s'étant retirez ; lecture faite d'une Copie imprimée à Rome de ladite Bulle, la matiere mise en déliberation :

La Cour a donné Acte au Procureur General du Roy de l'Appel comme d'abus par luy interjetté de ladite Bulle; ordonne qu'il fournira ses Moyens dans trois jours ; a fait inhibitions & défenses à tous Sujets du Roy, de quelque qualité & condition qu'ils soient, de retenir ladite Bulle, la lire, publier & debiter : Ordonne que ceux qui en ont des Copies, les rapporteront au Greffe de la Cour, ou des Jurisdictions Royales dans le ressort desquelles ils sont demeurans, pour être supprimées. A maintenu & gardé, maintient & garde la Faculté de Theologie de Paris en son droit & possession de censurer tous les Livres qui contiendront des Propositions contraires à l'autorité & discipline de l'Eglise, à la pureté de la Morale Chrétienne, aux Droits de la Couronne, & aux Libertez de l'Eglise Gallicane. Ordonne que les Censures de ladite Faculté de Theologie des Livres de Vernant & de Amadeus Guimenius, seront registrées au Greffe de la Cour. Fait défenses à toutes personnes de soûtenir & enseigner les Propositions censurées, soit dans les Livres qu'ils composeront, ou dans leurs Chaires ou Prédications, à peine d'être procédé extraordinairement contr'eux. Ordonne que les Superieurs des Monasteres des quatre Mendians, des Bernardins, du College de Clermont, & autres Maisons de Paris où il y a exercice de Theologie, seront mandez en ladite Cour, pour leur être enjoint d'empêcher que ceux qui regenteront dans leurs Monasteres ou Maisons, n'enseignent aucune des Propositions censurées ; & qu'il sera incessamment informé, à la requête du Procureur General du Roy, contre ceux qui publieront & imprimeront ladite Bulle, & contreviendront au present Arrest. Ordonne que Messires Estienne Sainctot, & Pierre de Brillac Conseillers du Roy en ladite Cour, se transporteront Samedy prochain dans l'Assemblée de ladite Faculté de Theologie, avec un des Substituts du Procureur General, & exhorteront ladite Faculté de continuer ses Censures, lorsque les occasions se presenteront, avec le même zéle qu'elle a fait par le passé ; & feront lire en leur presence le present Arrest, qui sera registré és Registres de ladite Faculté, en leur presence, & envoyé aux Bailliages, Senéchaussées & Universitez du ressort, pour y être lû, publié & registré. Enjoint aux Lieutenans Generaux, aux Substituts dudit Procureur General du Roy, & aux Recteurs desdites Universitez, d'y tenir la main, & en certifier la Cour au mois. Fait en Parlement, le 29. Juillet 1665. *Collationné.* Signé, Billain.

DISCURSUS

PETRI BRILLAC CONSILIARII REGII, habitus coram Facultate Theologicâ Parisiensi primâ Augusti 1665. quo ipsam certiorem reddidit de prædicto Arresto Parlamenti, eamque adhortatur ad continuandum zelum suum in tuendâ sanâ Doctrinâ, & conservandis Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ.

MESSIEURS,

KK *Ad pag. 17.* La Cour qui veille toûjours pour le service du Roy, & pour la conservation des interêts de Sa Majesté, contre toutes les entreprises des Etrangers ; & qui a pour un de ses principaux objets, que la pureté de la doctrine & des mœurs soit conservée en son entier, n'a pû voir une Bulle émanée de la Cour de Rome, qui condamne deux Censures que vôtre Faculté a si judicieusement prononcées contre les deux Livres qui ont paru sous les noms de *Jacques de Vernant* & d'*Amadeus Guimenius*, sans y mettre la main, & sans rendre à l'Eglise, au Roy, au Public & à vôtre Compagnie, ce qu'elle leur doit. Vôtre Faculté se trouve par là attaquée dans ses fondemens. C'est le sujet de l'Arrest duquel vous entendrez la lecture, & qu'elle a ordonné être en nôtre presence registré dans le Livre de vôtre Faculté. La Cour est bien informée que vôtre Doctrine vous fait connoître, que de telles condamnations & excommunications si mal fondées ne sont d'aucun effet, & que vous l'enseignerez de même que vous avez fait jusques icy. Elle nous a députez pour vous dire qu'elle n'en doute pas, & pour vous assurer de sa protection en cette rencontre, & en toutes les autres qui concerneront la conservation des anciens Canons, la Doctrine perpetuelle de l'Eglise Gallicane, & ses Libertez. Elle vous exhorte de continuer toûjours avec la même vigueur, & à donner le premier mouvement par vos Censures, pour conserver ses anciens Droits qui ont maintenu l'Eglise en sa splendeur, & le

le S. Siege en ses véritables prérogatives. Elle veut croire l'uniformité de vos sentimens; & vous promet par Nous le secours qui est dû à ceux qui pour quelque cause que ce soit, ne se détournent jamais du vray chemin, & elle vous assure qu'elle y appliquera tous ses soins.

SIMILIS DISCURSUS

DOMINI DE HARLAY Substituti Procuratoris Generalis Patris sui coram eâdem Facultate habitus primâ Augusti 1665. in quo fusè discurrit de nullitatibus prædictæ Bullæ Alexandri VII. & de authoritate Facultatis Theologicæ censurandi Doctrinas erroneas, & quanto in pretio habita fuerit hæc Facultas tam apud Pontifices quàm Reges.

MESSIEURS,

LL Ad pag. 57. LA Cour ayant été avertie que quelques Particuliers attachez à la Cour de Rome, les uns par le devoir de leur naissance & de leur ministere, les autres par une dépendance interessée, qui étouffe dans leurs cœurs ces mêmes obligations de leurs naissances & de leurs emplois, distribuoient en cette Ville de Paris plusieurs Exemplaires d'une Bulle du Pape contraire aux Droits de l'Eglise Gallicane, de Messieurs les Evêques, & de cette illustre Faculté de Theologie; a crû qu'elle étoit obligée d'y apporter par son autorité les remedes que sa prudence luy a fait juger necessaires.

Il seroit veritablement à souhaiter, que nous n'eussions jamais que des occasions de témoigner avec combien de respect nous honorons le Chef visible de l'Eglise; mais comme une longue & fâcheuse experience nous a fait connoître il y a long-tems, que l'élevation à la Chaire de S. Pierre n'éteint pas toutes les passions humaines, nous sommes contraints malgré nous de distinguer les effets de la puissance de ceux qui la remplissent: & reconnoissant qu'elle leur a été donnée sans bornes pour l'édification & pour la conservation des Canons, & comme un ancien Evêque nous l'enseigne,* *Pro veritate plus cæteris suis Consacerdotibus potest*; Nous recevons avec soûmission tous les Ouvrages qui portent cet auguste Caractere de legitime Successeur du premier des Apôtres. Mais comme nous avons appris de S. Paul, que *omnis Pontifex ex hominibus assumptus circumdatus est infirmitate*, Nous rejettons avec vigueur ces ouvrages d'ambition & de colere, que nous avons vû paroître trop souvent dans le Royaume.

* *Facundus Herm. libro 2. pro defen. trium Cap. 6.*

Et si la resistance d'un côté nous rendoit criminels, de l'autre l'obeïssance ne nous rendroit pas moins coupables. Cette sainte Rebellion a toûjours été conforme à l'esprit de l'Eglise, laquelle dès sa naissance nous en produit un exemple illustre, contre celuy dont les Papes sont obligez d'avoüer qu'ils tiennent tous les avantages Spirituels de leur Siege, & toutes les Prééminences Ecclesiastiques de leur dignité.

La France a reçû ces maximes avec les veritez de la Foy, qu'elle conserve si pure depuis tant de siecles.

C'est ainsi que Charles le Chauve assuroit le Pape Adrien II. que comme il recevroit toûjours toutes ses Décisions, lors qu'elles seroient conformes à l'Ecriture Sainte, & aux anciens Peres de l'Eglise; il les rejettroit également lors qu'elles y seroient contraires, suivant le sentiment du grand S. Leon, qui dit que ce n'est pas assez pour être obligé de respecter le jugement des Papes, de considerer qu'ils viennent des Successeurs de S. Pierre; mais qu'il faut qu'ils soient les ouvrages des heritiers, pour ainsi dire, de sa Justice & de toutes ses vertus: *Manet Petri Privilegium quoties ex ejus æquitate fertur Judicium.*

C'est cette même conduite que les Cardinaux approuverent du têmps d'Innocent IV. lorsque voulans adoucir ses emportemens contre Robert de Lincolne, ils luy parlerent ainsi de ce grand Evêque d'Angleterre, qui refusoit de luy obeïr dans une chose qu'il trouvoit injuste: *Vera sunt quæ dicit, non possumus eum condemnare, Catholicus est, imò & sanctissimus, nobis religiosior & excellentioris vitæ; novit hoc Gallicana & Anglicana Cleri universitas, nostra non prævaleret contradictio.*

Ce discours sincere est bien éloigné du langage de ces flateurs, dont les uns esclaves de leurs Privileges, les autres attachez par des chaînes d'une rétribution honteuse, & tous n'ayans point d'autres lumieres que celles d'une complaisance servile & mercenaire, ont forgé ces opinions d'infaillibilité & de puissance absoluë.

C'est une verité qui n'est pas seulement dans la bouche des François, mais que l'on peut puiser dans une source dont on n'oseroit douter à Rome de la pureté. Dans l'avis de neuf grands Cardinaux dignes du saint & glorieux Employ de la réformation de l'Eglise, que le Pape Paul III. leur avoit confiée.

Encore si la Cour de Rome, laquelle selon Gerson n'aime pas les Theologiens, ne voyoit que ses Ultramontains dans ces sentimens, elle auroit découvert sans doute le principe de leurs flateries, qui ne viennent que de la bassesse de leur cœur, & de l'ignorance de leur esprit; mais elle voit des François, & l'on dit même, ce que j'ay peine à croire, quelques Docteurs de cette Faculté qui les soûtiennent. On reçoit en cette Cour les Relations interessées de ces bons Citoyens, qui écrivent qu'ils ont comme cet Horace Romain, combattu vos Censures par leurs fuites; qu'ils se sont retirez de vos déliberations, pour n'avoir point de part aux emportemens d'une jeunesse fougueuse: c'est ainsi qu'ils les appellent.

Et puisque la capacité & la vertu desinteressée de tous les autres qui composent cette illustre Compagnie, les empêchent de meriter les liberalitez de Rome par des services effectifs, ils tâchent au moins de s'en conserver la joüissance par le commerce criminel qu'ils ont avec des Ministres étrangers, & par les Lettres qu'ils écrivent, & que l'on y croit, parce qu'elles sont conformes aux souhaits que l'on y fait.

Semblables à ces Heretiques dont parle S. Basile, lesquels conservans l'exterieur des Fidéles abusoient facilement le Peuple, qui ne juge des choses que par l'apparence. C'est ainsi qu'ils ont abusé Rome jusqu'à cette heure, sous cette qualité glorieuse de Docteurs de Paris, dont ils ont seulement le nom.

Il faut néanmoins esperer que le Pape rejettera bien-tôt avec mépris ces ennemis déclarez de la veritable & solide gloire du S. Siege, aussi-bien que de leur Païs. Il n'y a point de meilleur Juge de leurs flateries que luy-même, dont nous pouvons dire ce que *Minutius Felix* disoit de cet homme, dont le choix des Egyptiens faisoit un Dieu: *Ille qui cæteris Deus est, sibi certè homo est.* Il sçait qu'il est homme, quoi qu'ils le veulent faire passer pour une Divinité, il verra par cette Bulle qu'ils luy ont arrachée, qu'il peut être surpris; Et il ne faut point douter, que quand il sera informé de ce qui s'est passé icy, il ne dise avec la même moderation, ce qu'un Pape dont il por-

porte le nom, écrivit à un Archevêque de Ravenne, *Je ne trouve pas mauvais que vous n'obeïssiez pas à ce qui a été suggeré par de méchantes voyes.*

C'est avec une certitude parfaite, que l'on sçait que cette Bulle a été suggerée au Pape; c'est pourquoy la Cour dépositaire d'une partie de cette protection, dont le Roy est debiteur à ses Sujets, n'a pas voulu souffrir son injustice, qui blesse le pouvoir que Messieurs les Evêques successeurs des Apôtres ont reçû de Dieu, pour conduire les Peuples soûmis à leurs soins, & qui détruit indirectement le droit que cette Faculté s'est acquis. Encore bien plus par le merite de la doctrine de ceux qui l'ont composée jusqu'à cette heure, que par la possession qu'elle a depuis plus de quatre siecles, de prononcer des Jugemens doctrinaux contre tout ce qui peut corrompre la verité de l'Evangile, la pureté de la Morale Chrétienne, & attaquer les Droits du Roy, de l'Eglise Gallicane, & du Royaume.

Bulle dont on peut dire ce que les Peres du Concile d'Ephese écrivirent aux Empereurs Theodose & Valentinien, de la condamnation que Jean Patriarche d'Antioche avoit prononcée contre S. Cyrille & Memnon Evêque d'Ephese: *Judicium quod Lege & Justitiâ nulla ex parte nititur, nihil est nisi merum convitium*; c'est ce Libelle injurieux, pour me servir des paroles de ce Concile, qui déclare les deux Censures que vous avez faites des Livres de *Jacques de Vernant* & d'*Amadeus Guimenius*, présomptueuses, temeraires & scandaleuses, après avoir loüé dans des termes pleins d'estime ces infames Epicures du Christianisme.

Les Auteurs de cette Bulle pouvoient être mieux instruits de ce qui s'est passé depuis les cinq derniers siecles, & s'ils avoient voulu lire les Ecrivains même Italiens, ils y auroient trouvé que les titres dont ils honorent vos Censures, sont bien differens des Eloges que les Papes Gregoire IX. & Alexandre IV. ont donné à cette Faculté de Theologie, qui fait la principale & la plus illustre partie de l'Université, & de l'estime que plusieurs autres Papes ont eu pour elle en differentes occasions, dans lesquelles ils ont voulu avoir son avis sur les affaires les plus importantes de l'Eglise, comme une régle certaine de la Foy.

Ce n'est pas, Messieurs, la loüange d'un particulier, c'est celle que le Roy Charles VI. vous a donnée dans les Lettres Patentes, par lesquelles il autorisa la Censure que Monsieur l'Evêque de Paris avoit faite par l'avis de cette Faculté, de la doctrine abominable de Frere Jean Petit: *Cognovit etiam ipsa quoque Romana Sedes, dum olim & nuper si quid apud eos ambiguum in doctrinâ Christianâ Religionis obtigerat, certitudinem ab ipso consilio Fidei Parisiis existente postulare nec puduit nec piguit.*

En effet, sans parler des Censures que la Faculté de Theologie fit avec Monsieur l'Evêque de Paris de l'heresie des Albigeois, ni de trois autres dans la suite du même siecle, sur plusieurs points de Theologie, ni de la Consultation que le Roy Philippes le Bel luy fit sur l'affaire des Templiers; Le Continuateur des Annales du Cardinal Baronius nous a donné son avis, qu'elle envoya au Pape Jean XXII. sur la question de sçavoir de quelle maniere les Apôtres avoient possedé les choses qui leur étoient données par les Fidéles.

Et peu de temps après, ce Pape ayant voulu soûtenir une doctrine contraire à celle de l'Eglise sur l'état des ames justes avant le dernier Jugement, le Roy Philippes de Valois la fit condamner par cette Faculté assemblée à Vincennes, dont je puis rendre un témoignage certain, la curiosité de ceux, dont je porte le nom, m'ayant laissé l'Original de cette Déliberation signée & scellée des Sceaux de tous les Docteurs qui y assisterent.

Le Pape Clement VII. reconnu par la France pour legitime, approuva ce Droit de vôtre Faculté, en confirmant la condamnation qu'elle avoit prononcée contre un Religieux Jacobin, lequel en avoit interjetté appel pardevant luy, prétendant qu'elle n'avoit point cette autorité de Censure, ce qu'elle justifia par un Ecrit qu'elle luy envoya.

Et sans entrer dans un détail trop long des Censures que cette Faculté fit dans ce même siecle, il n'y a rien qui prouve plus solidement le respect que l'on a toûjours eu pour vos sentimens, que ce qui se passa dans le Schisme fameux qui divisa l'Eglise pendant cinquante & un ans, lorsque par un consentement commun, tous les Princes de l'Europe vous envoyerent demander vôtre avis sur les moyens de luy donner la Paix, lequel fut suivi par les Conciles de Pise & de Constance. Et l'on avoit tant de consideration pour vos sentimens, que le Parlement fit brûler la Lettre que l'Université de Tholoze avoit écrite contre vôtre avis.

Enfin, outre le Concile de Constance qui reconnoit que l'Université de Paris, ou plûtôt cette Faculté, avoit legitimement condamné la doctrine heretique de Wiclef, & le second Concile de Pise qui renvoya à cette illustre & sçavante Compagnie l'examen du Livre du Cardinal Caietan, qu'elle condamna ensuite; Le Roy François I. autorisa en M. D. XLII. par ses Lettres Patentes, les Articles que cette Faculté avoit dressez par son ordre, pour servir de Régle à la Foy de ses Sujets attaquez par les erreurs de Luther, & les fit signer par tous les Ecclesiastiques, & tous les Officiers même des Compagnies Souveraines du Royaume.

Voila, Messieurs, un grand nombre de Censures faites par la Faculté en plusieurs occasions importantes, approuvées par les Conciles & par les Papes, autorisées par plusieurs de nos Rois, & par beaucoup de Princes étrangers. Et Nous ne voyons pas néanmoins jusqu'à present, que l'on en ait nommé aucunes présomptueuses & temeraires.

Mais nous ne sçaurions penser sans une extrême douleur aux objets differens des condamnations de vos Censures, & de la Bulle du Pape. Vos Censures condamnent un Livre qui renverse toute la Hierarchie de l'Eglise, & un autre dont l'Auteur a ramassé avec une exactitude funeste toutes les ordures dispersées dans une infinité de Volumes; & duquel on peut dire ce que reproche S. Leon à certains Heretiques: DE OMNIUM TERRENARUM OPINIONUM LUTO, MULTIPLICEM SIBI FÆCEM COMMISCUIT, UT SOLUS TOTUM BIBERET QUIDQUID ALII EX PARTE GUSTASSENT.

D'autre part, la Bulle du Pape déclare scandaleuses les Censures de ces deux Livres sans en dire la raison. Nous sommes assurez que ce n'est pas qu'il approuve cette destruction de l'Ordre Hierarchique, & de la Morale que JESUS-CHRIST a établie. Au contraire, nous ne doutons point qu'il n'ait pour ces ouvrages d'iniquité toute l'aversion & toute l'horreur que le premier rang qu'il tient dans l'Eglise, & encore bien plus sa grande pieté, exige de ce Pere commun de tous les Chrétiens.

Mais nous avons sujet d'apprehender que les Heretiques prennent occasion de dire, ce que les Infidéles reprochoient à la Cour de Rome, au rapport de ces neuf grands Cardinaux dont nous avons déja parlé.

Il est à craindre que regardant l'Eglise de Rome le centre de la Foy dont ils se sont separez, avec une haine & une aversion mortelle, ils ne soient assez temeraires, pour dire que le Pape ne desapprouve pas, au moins par cette Bulle, la doctrine de ces deux Livres, & celle de ces autres Auteurs qu'il appelle graves; que se servant des paroles dont le grand & malheureux Tertullien accusoit avec beaucoup d'injustice le Jugement d'un Pape, ils ne disent sur cette Bulle, *Pontifex scilicet Maximus quod est Episcopus Epis-*

Episcoporum edicit. Ego & Mœchia & Fornicationis delicta pœnitentiâ functis dimitto, & ubi proponetur liberalitas ista illic legenda est venia quo cum spe ejus intrabitur, sed hoc in Ecclesiâ legitur & in Ecclesiâ pronunciatur, & Virgo est : absit absit à Sponsâ Christi tale praconium, illa qua vera est, qua pudica, qua Sancta.

Nous esperons que Dieu détournera ce scandale de son Eglise, & nous sommes certains que si le Pape est informé de cette consequence que peut avoir sa Bulle, il ne manquera point de l'éclaircir, en sorte que les Ennemis de la Foy n'auront que la confusion de luy entendre dire ce qu'un de ses Prédecesseurs écrivoit à un Evêque de France, desavoüant une Dispense que l'on attribuoit à celuy auquel il avoit succedé : *Nec enim ab Apostolicâ Sede illa diriguntur, qua contraria esse Patrum sive Canonum institutis inveniuntur.*

Mais enfin comment pourra-t'on excuser les Officiers de la Daterie qui ont dressé cette Bulle, d'avoir fait dire au Pape, qu'il retenoit en general à sa seule personne, sans aucune distinction, l'examen & le jugement des Propositions contenuës dans ces Livres, dont les unes regardent sa puissance, & la plûpart des autres la Morale de l'Evangile.

Pour celles qui regardent sa puissance, il est extraordinaire de faire un homme Juge dans son propre interest. Nous sçavons que le Pape qui remplit à present par une succession legitime la place de S. Pierre, en est digne par la sainteté de toutes ses actions, & par ses grandes vertus, entre lesquelles la Justice régne souverainement.

Mais nous apprenons en même temps d'un grand Pere de l'Eglise, que Dieu a distingué les personnes, & separé leurs fonctions dans les Jugemens. Il a voulu qu'une partie ne pût être Juge, parce que comme la chaleur & la passion sont le partage de l'un, le desinteressement & la moderation sont les qualitez necessaires de l'autre. Et enfin pour définir ce que c'est qu'une partie, il dit que c'est un homme qui ne peut être Juge.

Ce n'est pas que si le Pape même avoit à prononcer sur cette proposition que vous avez condamnée dans *Jacques de Vernant*, qui luy donne la même autorité que Jesus-Christ avoit reçû de Dieu, nous ne soyons assurez qu'il la condamneroit avec indignation, & qu'il approuveroit vôtre Censure, laquelle, comme disoit Tertullien parlant du respect que les Chrétiens avoient pour l'Empereur, ne l'égale pas à la Divinité, *Quia mentiri nescit, vel quia illum deridere non audet, vel quia nec ipse se Deum volet dici.* Et l'on sçait assez qu'il n'a que faire dans son élevation du secours de cette voix importune à un Prince Payen, qui l'avertissoit incessamment dans la pompe de son triomphe, qu'il n'étoit qu'un homme, puisque sa vertu & son humilité l'en persuadent assez tous les jours.

Pour les autres Propositions qui regardent la Morale, si l'on empêche Messieurs les Evêques d'employer l'autorité de leur caractere pour défendre leur Peuple de ces poisons, il faut se resoudre à voir prêcher impunément contre toutes les maximes de l'Evangile, dont ces deux Livres, desquels l'on peut dire ce que le second Concile de Châlons disoit de certains Pénitentiaux, (*Errores certi incerti Authoris*,) ont attaqué les principaux fondemens de la Justice, & la charité : & qu'après avoir épuisé tout ce que l'Espagne & l'Italie ont fourni aux Casuistes, ont prévû, & principalement *Amadeus*, tout ce que les esprits les plus déreglez n'auroient pû inventer en cent ans, & tout ce qui avoit échappé jusqu'à cette heure à la malice & à la débauche des hommes.

Enfin, si cette Bulle pouvoit, comme elle prétend, leur ôter le pouvoir que S. Paul leur a appris qu'ils avoient, *Attendite universo gregi in quo vos* Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, *quam acquisivit sanguine suo.*

Si elle pouvoit leur lier les mains, & suspendre l'autorité qu'il a inseparablement attaché à leur caractere, il n'y auroit plus de Défenseurs legitimes qui pûssent s'opposer aux effets pernicieux de ces nouvelles Doctrines, & l'on verroit établir impunément dans la Chaire de verité toutes les abominations inventées pour la détruire.

Bulle bien differente de ces Lettres du grand Saint Gregoire, qui faisoit consister sa grandeur dans celle de l'Eglise Universelle, dans l'entretien de la sainte vigueur des Evêques, & faire leur devoir, & dans une exacte conservation de leurs Droits : *Meus namque honor est honor universalis Ecclesia, meus honor est fratrum meorum solidus vigor ;* & il ajoûte dans une autre de ses Lettres : *Nam si sua unicuique jurisdictio non servetur, quid aliud agitur, nisi ut per nos, per quos Ecclesiasticus custodiri debuit Ordo, confundatur.*

Enfin, si le Pape pouvoit par cette Bulle contre toutes les formes même du Droit Canon, sans avoir eu autre conseil que celuy des Cardinaux & des prétendus Docteurs de l'Inquisition, ni donner des Juges en France pour une affaire qui y est née, sans avoir entendu ni cité la Faculté de Theologie, luy ôter le droit, ou plûtôt ôter à l'Eglise les avantages qu'elle reçoit de la possession en laquelle elle est depuis près de cinq cens ans, de censurer les mauvaises doctrines ; ce seroit contre l'intention du Pape ruiner toute la Hierarchie de l'Eglise, & détruire les plus solides fondemens de la Foy.

C'est pour remedier à ces pernicieuses consequences, que la Cour, après vous avoir maintenu en possession de faire des Censures, a voulu donner place à vos deux dernieres, dans les Regiftres des oracles qu'elle rend à la plus grande partie de la France ; qu'elles fussent enregistrées dans tous les Sieges Royaux, & toutes les Universitez de son ressort ; & que son Arrest fût inseré dans vos Registres en presence de Messieurs les Commissaires qu'elle a députez, pour vous assurer qu'elle continuëroit dans la suite de cette affaire, comme dans toutes les autres qui regardent ce Corps, à luy donner des marques de son estime, & à luy faire sentir les effets de sa protection.

Elle vous en demande, Messieurs, une récompense qu'elle est assurée que vous n'avez pas de peine à luy accorder, c'est que vous mainteniez vôtre illustre Compagnie dans l'état glorieux où nous la voyons aujourd'huy ; que vous conserviez ces sentimens genereux, qui ont donné tant de réputation à vos Prédecesseurs, & dont la défense vous a acquis tant de gloire.

Vous sçavez que comme Docteurs, vous êtes debiteurs à tous les Fidéles d'une prévoyance exacte, qui examine & qui condamne toutes les mauvaises maximes qui pourroient attaquer les veritez de la Foy & la pureté de la Morale.

Mais comme Docteurs de Paris, une vertu commune ne vous acquitteroit pas de toutes vos obligations. Vous êtes debiteurs au plus grand Roy du monde de cette fidélité inviolable pour la conservation des Droits de sa Couronne, dont vous luy avez donné des gages si précieux & si autentiques, comme vos Prédecesseurs avoient fait à plusieurs autres de nos Rois.

Vous devez à l'Eglise Gallicane la défense de ses libertez. Elle regarde vôtre Compagnie comme le Seminaire de ses Evêques, comme l'Ecole où ses Prélats apprennent les devoirs importans, & la veritable étenduë du pouvoir attaché à leur caractere. Enfin, elle vous considere comme une espece de Concile perpetuellement assemblé *Concilium Fidei*, selon le Roy Charles VI. lequel avec une vigilance infatigable est toûjours

jours en état de s'opposer à toutes les nouveautez dangereuses. Vous êtes obligez de confirmer cette illustre Jeunesse qui vous environne, dans ces sentimens genereux & François qu'elle fait paroître avec tant d'éclat dans toutes les actions publiques. Vous êtes obligez de transmettre à vos enfans, comme par une espece de succession, la doctrine & l'esprit de cette Faculté, dans la pureté avec laquelle vous l'avez reçûë de vos Peres.

Pour vous acquitter, Messieurs, de toutes ces obligations, nous n'avons point d'autres exemples à vous proposer que vous-mêmes : que si la science d'un *Gerson*, d'un Cardinal *d'Ailly*, d'un *Clemangis*, d'un *Almayn*, ont pû faire dans le temps que chacun d'eux a vécu, l'honneur & l'ornement de cette Compagnie; sa gloire est bien plus grande aujourd'huy, puisque nous y voyons plusieurs personnes en même temps, qui n'ont pas moins de zéle, de merite & de capacité que ces grands hommes.

Joüissez, Messieurs, de cette réputation, joüissez de cette gloire; mais joüissez encore plus de vôtre vertu, dont le fruit est si doux & si agréable, & continuez d'employer vos lumieres pour la défense de la Foy, pour le service de nôtre invincible Monarque, & pour la conservation des Droits de l'Eglise Gallicane.

DISCURSUS

ADVOCATI REGII HABITUS CORAM PARLAMENTO PARISIENSI occasione duorum Brevium Clementis XI. de 18. Januarii 1710. quibus respectivè proscribuntur quædam scripta Episcopi S. Pontii, & Tractatus de Origine Regaliæ : unà cum conclusione Procuratoris Regii, & Arresto Parlamenti super ea sequuto.

MM Ad pag. 19. CE jour, les Gens du Roy sont entrez, & Mre Guillaume-François Joly de Fleury Avocat dudit Seigneur, portant la parole, ont dit :

MESSIEURS,

L'attention continuelle que nous devons avoir à maintenir les Loix du Royaume, & la pureté des saints Canons, ne nous permet pas de demeurer dans le silence sur la connoissance que nous avons euë depuis quelques jours de deux prétendus Brefs du Pape, datez du 18. Janvier dernier, dont l'un condamne un Livre imprimé à Paris en l'année 1708. sur l'origine de la Régale; l'autre prononce une Censure définitive contre un Mandement & trois Lettres de Monsieur l'Evêque de S. Pons, & marque en même temps les dispositions dans lesquelles le Pape paroît être de proceder par les voyes de droit contre la personne de cet Evêque.

Par l'examen que nous avons fait des Copies de ces deux Brefs, qui nous sont tombées entre les mains, la forme dans laquelle ils sont conçûs, nous a paru si peu réguliere, les clauses qu'ils renferment si abusives, que le respect qui est dû au S. Siege, semble exiger que nous doutions encore de la verité de ces deux Decrets.

Pour ce qui regarde d'abord le Bref qui paroît avoir été publié contre les Ecrits de Monsieur l'Evêque de S. Pons, la seule idée d'une condamnation prononcée par le Pape contre des Ouvrages imprimez dans le Royaume, condamnation prononcée, sans que la connoissance en ait été dévoluë au S. Siege par la voye de l'appel, sans qu'elle luy ait été déferée, ni par le Roy, ni par les Evêques; cette seule idée suffiroit pour exciter nos plaintes, & pour nous obliger de demander à la Cour les remedes qu'elle a coûtume d'apporter par sa prudence en de semblables occasions.

Si l'on autorisoit une telle entreprise, le Pape pourroit prétendre exercer une Jurisdiction immediate dans toute l'étenduë de l'Eglise; prétention que les saints Canons conservez parmy nous dans toute leur pureté ont perpetuellement condamnée.

Ce Bref à la verité n'exprime point qu'il ait été rendu du propre mouvement du Pape; mais l'abus qu'il renferme, pour être caché sous un specieux silence, n'en est pas moins dangereux; ce n'est point l'expression de la chose, c'est la chose en elle-même qui forme l'abus; & le Pape ayant veritablement porté son Jugement, sans qu'il en ait été requis, quoyqu'il ne l'ait point exprimé, ce Jugement ne doit-il pas exciter nôtre ministere contre une entreprise si contraire à nos libertez ?

De cette premiere vûë, si nous entrons dans l'examen particulier de cette Censure, nous y trouvons une condamnation prononcée contre la doctrine d'un Evêque, sans qu'il ait été entendu, sans qu'on luy ait fait même connoître que ses Ouvrages étoient attaquez.

Y a-t'il quelqu'un qui puisse ignorer ce principe, reconnu chez toutes les Nations policées, fondé sur la Loy même de la nature, qu'on ne peut condamner un accusé sans l'avoir entendu, ou sans l'avoir mis en état de se défendre ?

Si les Juges seculiers se font une loy inviolable d'observer cette régle, combien la Religion la doit-elle rendre plus sacrée dans les Jugemens Ecclesiastiques, sur tout lorsque l'accusé est un Evêque qui a droit par son caractere de décider luy-même de la doctrine, & de l'annoncer aux Fidéles ?

Qu'on ne dise point que la condamnation ne tombe pas sur la personne de l'Evêque, mais sur sa doctrine, qui doit porter avec elle ou sa défense ou sa condamnation.

Le Bref ne condamne pas seulement la doctrine en general, il condamne en particulier la doctrine de Monsieur l'Evêque de S. Pons, qui par là est jugé coupable d'avoir enseigné cette doctrine; & comment peut-on soûtenir une telle condamnation contre un Evêque, sans qu'il ait pû être entendu dans sa défense? condamnation faite sur un Exemplaire imprimé de ses Ecrits, sujet à desaveu, & qui n'a point été reconnu par l'Auteur dans le Tribunal où il a été condamné ?

Peut-on flétrir ainsi sa doctrine, sans que la note en retombe necessairement sur sa personne ? Ne peut-on pas dire même, que sa personne est déja condamnée en quelque maniere par le Jugement du Pape ?

En effet, ce Jugement ayant condamné la doctrine, & l'ayant condamné comme la doctrine de Monsieur l'Evêque de S. Pons, qui peut douter que la condamnation de sa personne ne soit au moins implicitement renfermée dans celle de sa doctrine ? & supposé ce Jugement, que resteroit-il à faire aux Evêques de la Province de Narbonne, ausquels il appartient suivant les Canons, de juger Monsieur l'Evêque de S. Pons ?

Si ce Bref prétendu avoit lieu dans ce Royaume, & si nous pouvions jamais reconnoître la Jurisdiction immediate que le Pape veut y exercer, les Evêques, Juges naturels de la doctrine, aussi-bien que de la personne de leur Collegue, n'auroient plus d'autres fonctions à exercer, que celle de condamner la personne de celuy dont le Pape auroit condamné la doctrine.

Ce n'est point même contre quelques Propositions certaines & déterminées de Monsieur l'Evêque de S. Pons, que ce prétendu Bref s'éleve en particulier, il renferme dans sa condamnation tout ce qui est contenu dans les Ecrits de ce Prelat; & que peut-on croire

re que ce prétendu Bref a condamné ? sont-ce les opinions particulieres de Monsieur l'Evêque de S. Pons, ou les maximes generales sur l'autorité des Evêques qui sont répanduës dans ses Ouvrages ?

Si l'on en juge par les expressions particulieres de ce Bref, & par toutes les clauses qui ont pour objet de donner au S. Siege une autorité immediate dans toute l'Eglise, il sera naturel de penser que ce Bref a eu en vûë, en condamnant ce qui pourroit être digne de censure dans ces Ecrits, de condamner en même temps ce qu'ils établissent de solide en faveur de l'autorité des Ordinaires.

Si cette condamnation est vicieuse en elle-même, les clauses & les expressions qui l'accompagnent, ne sont pas moins irregulieres.

Le nom de *Libelles* que l'on affecte de donner aux Ecrits d'un Evêque, & sur tout à un Mandement qu'il adresse aux Fidéles de son Diocese, marque assez que ce Bref ne reconnoît point le Mandement d'un Evêque sur une matiere de doctrine, comme l'ouvrage legitime de l'autorité & de la Jurisdiction Episcopale.

Cette affectation n'est pas nouvelle, les exemples que l'on a vû depuis peu de temps par de pareils Mandemens designez dans des Brefs de la Cour de Rome, sous des expressions qui convenoient plûtôt à l'ouvrage d'un Theologien qui explique ses sentimens, qu'à celuy d'un Evêque, qui porte son jugement sur la doctrine, doivent exciter toute l'attention de la Cour, pour prévenir les suites dangereuses de ces entreprises.

Une expression qui ne peut encore être tolerée dans nôtre usage, est celle qui en nous indiquant une premiere condamnation des Ecrits de Monsieur l'Evêque de S. Pons, qui ne peut être que celle qui a été faite par la voye de l'*Index*, semble insinuer que cette premiere condamnation eût été suffisante pour obliger tous les Fidéles.

Si le Bref dont il s'agit, porte des caracteres qui ne nous permettroient pas de l'admettre, quand nous serions assurez de sa verité, que ne dirions-nous point contre ces autres condamnations que la Cour de Rome a introduites, mais dont nous n'avons jamais reconnu l'autorité ; condamnations qui se rendent sans aucune forme, qui attaquent souvent les plus solides Ouvrages sur les prétextes les plus frivoles, & que nous avons au plus regardé comme des Loix de police de la Ville de Rome, sans qu'on puisse les considerer comme les décisions régulieres d'une Jurisdiction legitime ?

Nous ne pouvons nous dispenser de relever encore cette clause, par laquelle ce Bref voudroit assujettir à sa disposition ceux même qui ont besoin d'une mention expresse & individuelle, pour être compris dans les Censures.

C'est une maxime approuvée par les Conciles & par les Papes, qui regarde également l'interest des Rois & celuy de leurs Etats, qu'il y a des personnes si élevées par leur rang ou par leurs dignitez, qu'elles ne peuvent être comprises dans les défenses les plus generales, si elles n'y sont nommément exprimées.

La protestation que nous fûmes obligez de faire en l'année 1699. contre une pareille clause, & que la Cour autorisa par son Arrest, fut si publique, que nous n'avons pas besoin de nous étendre sur l'abus d'une telle disposition, qui soûmet également aux censures, & les Magistrats ausquels l'ordre public est confié, & les Evêques Juges de la doctrine, & les Rois même obligez à veiller à la police de leur Royaume, & engagez par cette raison à connoître par eux-mêmes la qualité des Livres qui se répandent dans leurs Etats.

C'est dans cette même disposition, que l'autorité des Ordinaires est encore violée, & par l'injonction faite aux Evêques d'exécuter cette Constitution, & par la commission qui est donnée par rapport au Diocese de S. Pons, aux Evêques les plus proches de ce Diocese, & par la reserve que le Pape se fait de l'excommunication qui ne pourra être levée que par lui-même.

On ne peut regarder ces differentes clauses, que comme une suite de ces maximes des Docteurs ultramontains, que le Pape est Ordinaire des Ordinaires ; qu'il est Juge souverain & immediat de l'interieur de tous les Dioceses ; qu'il est l'Evêque universel de tous les Fidéles ; maximes si justement condamnées par S. Gregoire, si souvent réprouvées par vos Arrêts.

Si ces maximes étoient autorisées, le Pape en condamnant sans être requis, en prononçant sans être consulté, ne laisseroit aux Ordinaires que le parti d'une obeïssance aveugle.

Les Evêques qui ont reçû de JESUS-CHRIST même le pouvoir de juger de la doctrine, ne seroient plus regardez que comme de simples exécuteurs des Mandemens du Pape ; ils seroient dépoüillez de cette jurisdiction immediate qu'ils ont de droit divin dans leurs Dioceses, & privez même du pouvoir qu'ils ont sur les consciences, pour lier ou pour délier, pour prononcer ou pour lever les censures que les Fidéles ont encouruës.

Ainsi l'ordre Hierarchique étant détruit, les Fidéles seroient soustraits sans aucune forme à la Jurisdiction de leurs Evêques, les Evêques à celle du Metropolitain, le Metropolitain seroit dépoüillé de la sienne, & son droit seroit dévolu par la seule autorité du Pape à des Evêques ses Suffragans, & souvent même à des Evêques d'une Metropole differente.

Ce n'est pas même par les Evêques seuls, que ce prétendu Bref doit être exécuté, on met les Ordinaires des lieux en paralelle avec les Inquisiteurs ; on commet les uns & les autres avec un pouvoir égal pour une condamnation, qui suivant ce Bref, doit être principalement exécutée dans le Royaume où ces Ecrits ont été publiez : comme si nous pouvions reconnoître un Tribunal qui seroit indépendant de l'autorité des Ordinaires, & dont le courage & la fermeté de nos Peres ont empêché l'établissement.

C'est à ces Inquisiteurs & aux Ordinaires des lieux, que ce Bref commet le soin de faire brûler les Exemplaires de ces Ouvrages, lors qu'ils leur seront remis entre les mains.

Mais une telle disposition ne peut être considerée, que comme une entreprise contre la Jurisdiction Royale, & par une consequence necessaire, contre l'autorité du Roy.

La Jurisdiction Ecclesiastique n'a jamais eu dans le Royaume le droit de faire brûler des Livres, quelques scandaleux qu'ils ayent été. Nous avons appris de ceux qui nous ont précedé dans les places que nous occupons, & nous ne craindrons pas de nous tromper en suivant leurs sentimens, que vous avez consacrez par vos Décisions, que la peine du feu consistant uniquement dans un fait qui ne peut s'exécuter que dans un territoire, qui ne peut même avoir d'effet que par le ministere de celuy qui est chargé de l'exécution des peines capitales, a été reservée de tout temps aux Juges seculiers, ausquels toutes les Ordonnances en ont commis le soin.

Il seroit inutile de s'arrêter long-temps sur le défaut d'adresse aux Archevêques & Evêques, & sur l'abus de cette clause tant de fois condamnée, qui porte, que toutes sortes de personnes, que ceux même qui vivent dans les Païs les plus éloignez de la Cour de Rome, seront soûmis par la seule publication qui aura été faite de ce Bref dans la Ville de Rome, à des Censures Ecclesiastiques qu'ils ont ignorées, & qu'ils encourront des excommunications, pour avoir lû ou retenu des Ecrits dont ils ne pouvoient sçavoir la condamnation.

Si la Justice est blessée par une telle disposition qui prononce des Censures contre des personnes qui n'ont pû connoître la Loy qui les rendoit coupables, nos libertez ne le sont pas moins par une clause qui détruit la necessité du jugement & de l'acceptation des Evêques,

ques, & de la publication faite en vertu de la permission du Roy ; toutes conditions indispensablement necessaires pour la reception des Constitutions de la Cour de Rome.

Si l'on passe de la condamnation des Ecrits, aux dispositions du Saint Pere, par rapport à la condamnation de la personne de Monsieur l'Evêque de S. Pons, rien ne paroît plus opposé aux Canons de l'Eglise, & aux Loix generales du Royaume.

Vous sçavez, Messieurs, la forme prescrite par les Conciles & par l'ancien usage de l'Eglise, lors qu'elle se trouve dans la malheureuse necessité de procéder contre un Evêque.

Que ce soit pour ses mœurs, ou pour sa doctrine, les Canons ne distinguent point. Uniquement soûmis à la Jurisdiction du Metropolitain & des Evêques de sa Province, il ne reconnoît point d'autres Juges Ecclesiastiques ; & comme la verité & la justice se trouvent pour l'ordinaire réünies dans les suffrages de plusieurs, les Conciles n'ont pas voulu confier l'honneur & la réputation d'un Evêque, ni à un seul ni à un petit nombre de ses Confreres ; ils ont établi la necessité d'assembler douze Evêques, s'il ne s'en rencontre pas un nombre suffisant dans la Province, on a recours aux Evêques voisins pour concourir au Jugement.

Nous voyons même, que dans les premiers siecles, ce Tribunal étoit le seul auquel les Causes criminelles des Evêques pouvoient être portées ; la discipline de l'Eglise ne reconnoissoit point de Tribunal superieur.

Si dans la suite les Conciles ont établi la voye de la revision ou de l'appel au S. Siege, ce premier Tribunal composé des Evêques de la Province a toûjours subsisté, & il a été confirmé par les Conciles posterieurs reconnus par toute l'Eglise.

Les Papes à la verité voulurent interrompre cet usage ; les fausses Decretales publiées dans des siecles d'ignorance, éblouïrent les yeux de ceux même en qui il restoit encore quelque trace de l'ancienne discipline.

Il y eut cependant des Evêques en France qui oserent soupçonner ces Decretales de fausseté, dans le temps même que leur supposition avoit trompé toute l'Eglise ; & ils affermirent leurs Privileges dans ces jours de tenebres & de confusion, par des exemples éclatans. Enfin, la fausseté de ces Decretales ayant été reconnuë par tous les Sçavans, rien ne s'est plus opposé en France à l'exécution des anciens Canons sur une matiere si importante.

Ce sont ces maximes, qu'une possession de plusieurs siecles, que la fermeté du Clergé, que l'autorité souveraine du Roy, que la décision de vos Arrêts ont conservé si religieusement dans ce Royaume.

C'est sur ces principes que furent dressées les instructions que le Roy Charles IX. donna à son Ambassadeur auprès du Pape Pie IV. pour soûtenir que quelques Evêques accusez alors de Calvinisme, devoient être jugez par les Evêques de leur Province.

Ces mêmes principes donnerent lieu à l'Arrest celebre de l'année 1569. La Cour ne se contenta pas de renvoyer alors le Cardinal de Châtillon Evêque de Beauvais accusé d'heresie, devant l'Archevêque de Reims, & les autres Evêques ses Juges naturels, elle voulut expliquer les motifs de son Jugement ; & l'on peut dire que par ces termes qu'elle a inserez dans son Arrest, *pour maintenir la liberté de l'Eglise Gallicane qui a toûjours été défenduë par le Roy & ses Prédecesseurs, au vû & sçû des Saints Peres Papes de Rome*, on peut dire que par ces termes, elle a laissé à la posterité un monument éternel de l'attachement inviolable qu'elle a eu dans tous les temps pour les saints Decrets, fondemens solides de nos libertez.

C'est sur ces maximes qu'en 1650. les Evêques de France appuyerent les remontrances qu'ils firent au Pape, pour défendre l'honneur & les prérogatives de leur caractere.

C'est enfin un des principaux Articles qui a excité nos plaintes, pour empêcher la reception du dernier Concile.

Ce sont cependant ces principes solides qui sont violez par ce prétendu Bref, par lequel le Pape déclare qu'il entend procéder contre la personne de Monsieur l'Evêque de S. Pons.

L'on ne peut justifier cette déclaration par les termes de ce même Bref, qui portent, que le procès sera fait par les voyes de droit, & suivant les Constitutions Canoniques, *prout juris fuerit juxta Canonicas sanctiones.*

Car quelles sont ces Constitutions Canoniques ? Sont-ce les anciens Canons, ou la disposition du dernier Concile ? Ce seul doute ne suffiroit-il pas pour rendre cette Constitution dangereuse ?

Mais d'ailleurs présumera-t'on que le Pape ait voulu se soûmettre à l'usage établi par d'anciens Canons, qu'il prétend être abolis par la décision du dernier Concile, & les termes même du prétendu Bref ne dissipent-ils pas tous les doutes qu'on pourroit former à cet égard ? Si ce Bref est veritable, ce n'est point suivant les premiers Conciles que le Pape veut qu'on agisse contre Monsieur l'Evêque de S. Pons, c'est suivant la disposition du dernier Concile, puisque c'est lui-même qui veut procéder ; que c'est en vertu du pouvoir qu'il dit avoir de droit divin ; que c'est pour remplir son devoir Pastoral : ce sont les propres termes dont il se sert, *contra authorem libellorum eorumdem, pro traditâ nobis divinitùs potestate procedere intendimus.*

Comment pourrions-nous après cela dissimuler les abus qui se rencontrent dans ce Bref ? & ne seroit-ce pas trahir le ministere qui nous est confié, que de renfermer nos justes plaintes dans un silence qui pourroit autoriser la Cour de Rome à de nouvelles entreprises ?

Nous ne devons point craindre que les Novateurs regardent l'Arrest qui interviendra pour empêcher les consequences dangereuses de ce Bref, comme une approbation tacite des Ecrits de Monsieur l'Evêque de S. Pons, & comme un titre pour s'affranchir de l'obeïssance qu'ils doivent aux Constitutions reçûës dans le Royaume sur le sujet du Jansenisme.

La Cour inviolablement attachée aux décisions de l'Eglise, lors qu'elles sont revêtuës de toutes les formalitez necessaires pour leur donner l'autorité dans le Royaume, ne s'écartera jamais de ces principes ; & quelque Jugement qu'elle porte sur une condamnation si peu réguliere, elle ne permettra point qu'on puisse regarder ce Jugement, ni comme un aveu de la doctrine, ni comme une absolution de la personne de Monsieur l'Evêque de S. Pons.

Mais si sa doctrine est reprehensible, s'il faut procéder contre luy, qu'on observe la forme prescrite par les Canons ; que les Evêques de sa Province examinent ses Ecrits ; qu'ils designent les Propositions dignes de censures ; qu'ils prononcent sur une procédure legitime, la Justice sera satisfaite, & nos libertez seront conservées.

Pour empêcher cependant qu'on ne puisse abuser de vôtre décision, & pour prendre les précautions les plus solides dans une occasion si importante, nous proposerons à la Cour d'ajoûter à son Arrest, que c'est sans approbation des Ecrits de Monsieur l'Evêque de S. Pons : cette clause surabondante préviendra tous les inconveniens qu'on auroit lieu d'apprehender.

Après l'examen de ce premier Bref, si nous portons nos vûës sur celuy qui condamne le Traité de la Régale, nous trouverons qu'il ne merite pas moins d'attention.

Nous ne prétendons pas à la verité adopter toutes les conjectures hazardées par l'Auteur sur l'origine de la Régale ; s'il falloit porter nôtre jugement sur ce Livre, il y a plusieurs de ces conjectures, que l'interest même de la Régale nous forceroit de desavoüer : mais

le

le devoir de nôtre Ministere nous oblige cependant de nous élever contre une Constitution, qui en condamnant cet Ouvrage, donneroit atteinte indirectement à un droit éminent de la Couronne, & de soûtenir non la cause du nouveau défenseur de la Régale, mais la cause de la Régale même.

Nous ne nous arrêterons point à relever toutes les clauses dont nous venons de marquer les abus dans le Bref qui regarde Monsieur l'Evêque de S. Pons, & qui se rencontrent encore dans celuy-cy : ce Jugement donné par le Pape de son propre mouvement, contre un Livre imprimé dans le Royaume, & imprimé avec la Permission du Roy, qui prononce des excommunications contre ceux-mêmes qui ont besoin d'être specialement designez, qui veut que ces excommunications ne puissent être levées que par le Pape, qui commet les Evêques & les Inquisiteurs pour l'exécution de ce Decret, pour faire brûler les Exemplaires de ce Livre, qui porte enfin que la publication faite à Rome engagera tous les Fidéles; toutes ces circonstances seroient suffisantes pour rejetter une Constitution si contraire à nos libertez.

Mais si l'on veut examiner les clauses particulieres qu'elle renferme, c'est un Jugement du S. Siege sur une matiere purement temporelle, sur un droit attaché à la Couronne de nos Rois, sur laquelle nulle Puissance Ecclesiastique ou Seculiere n'a de pouvoir. Ce Jugement, qui semble ne laisser aucune partie du Livre exempte de censure, condamneroit donc & la Régale en elle-même, que les Conciles & les Papes ont si souvent reconnuë, & l'universalité de ce droit que la Cour a maintenuë par ses Décisions, que le Roy a confirmée par ses Loix, que l'Eglise de France a mise pour ainsi dire au nombre de ses Canons.

Si les derniers Edits ont formé quelque changement à ce droit, ils n'ont eu pour objet que le diminuer, loin de luy donner plus d'étenduë.

Le Roy ayant bien voulu se priver d'une partie même de ses Droits en faveur de l'Eglise, cette marque qu'il luy a donné de sa protection, ne sembloit pas devoir exciter les plaintes de la Cour de Rome; c'est cependant contre ces Droits, c'est contre l'universalité de la Régale, que la moderation du Roy a renfermée dans des bornes si legitimes, que ce Bref semble plus fortement s'élever.

Ce sont ces principes que les Docteurs qui ont été consultez par le Pape, déclarent non seulement faux, injurieux aux Immunitez Ecclesiastiques, contraires aux Constitutions Canoniques ; mais impies, temeraires, pleins d'erreurs, heretiques même; & c'est sur des qualifications si odieuses, adoptées en quelque maniere par le Pape, qu'il semble appuyer sa Censure.

Ce grand nombre d'abus, qui sembleroit devoir animer le zéle que nous avons pour le maintien de nos libertez, si la verité de ces Brefs étoit certaine, nous porte au contraire à douter qu'ils soient émanez du S. Siege.

Nous croyons devoir plûtôt les considerer comme l'ouvrage de quelques esprits inquiets & ennemis de la paix, qui voudroient troubler cette heureuse tranquillité qui régne pour le bien commun de la Religion entre le Sacerdoce & l'Empire.

Nous nous arrêterons volontiers à cette présomption favorable, jusqu'à ce qu'une connoissance certaine de la verité de ces Brefs nous impose la necessité d'en interjetter appel comme d'abus ; mais comme il seroit toûjours dangereux qu'on les répandît dans le public, nous ne pouvons prendre trop de précautions pour en arrêter promptement le cours.

C'est dans cette vûë que nous croyons devoir demander à la Cour un Arrest qui ordonne la suppression des Copies de ces Ecrits, soit manuscrites ou imprimées, qui permette d'informer contre ceux qui ont osé les publier, & qui réïtere en même temps les défenses ordinaires en ces rencontres, pour empêcher la publication d'aucunes Bulles ou Brefs de Cour de Rome, sans Lettres Patentes verifiées en la Cour ; qui ordonne enfin que l'Arrest soit lû, publié & affiché en la maniere accoûtumée.

Nous vous proposerons cependant d'ajoûter à vôtre Arrest, que c'est sans approbation des Ecrits de Monsieur l'Evêque de S. Pons.

Nous croyons devoir vous demander la même disposition, par rapport au Traité de l'origine de la Régale.

C'est l'objet des Conclusions que nous avons prises par écrit, & que nous laissons à la Cour, avec des Copies des deux prétendus Brefs dont il s'agit.

Et après avoir laissé sur le Bureau les Conclusions par écrit du Procureur General du Roy, avec lesdits deux Brefs, ils se sont retirez.

La Cour a ordonné & ordonne, que pardevant Me Jean le Nain Conseiller, qu'Elle a commis, il sera informé contre ceux qui ont vendu, ou autrement distribué des Copies manuscrites ou imprimées desdits Ecrits en forme de Brefs. Fait défenses à toutes personnes de les imprimer, debiter ou distribuer, même de les retenir : Enjoint à tous ceux qui en ont des Exemplaires, de les rapporter au Greffe de la Cour, pour y être supprimez, le tout sans approbation desdits Mandemens & Ecrits dudit Evêque de S. Pons, & du Traité de l'origine de la Régale composé par ledit Audoul. Ordonne que les Arrêts & Réglemens de la Cour seront exécutez selon leur forme & teneur ; ce faisant, fait très-expresses inhibitions & défenses à tous Imprimeurs, Marchands Libraires & autres, d'imprimer, vendre ou debiter aucunes Bulles ou Brefs de Cour de Rome, sans Lettres Patentes du Roy, pour en ordonner la publication, regiftrées en la Cour, à peine de trois mille livres d'Amende, même de punition corporelle s'il y échet : Et sera le present Arrest lû, publié & affiché par tout où besoin sera. Fait en Parlement, le premier jour d'Avril mil sept cens dix. Signé, Dongois.

LITTERÆ

REGIÆ de 16. Martii 1501. ad CONCILIUM FLANDRIÆ, quibus revocat Litteras Placiti datas super Libellis Indulgentiarum aliundè allatis seu inferendis.

De par l'Archiduc d'Austriche Duc de Bourgogne, Comte de Flandres, &c.

NN *Ad pag. 47.* A Nos amez & feaux les President & Gens de nôtre Chambre du Conseil en Flandres, salut & dilection. Pour certaines causes & considerations à ce Nous mouvant, Nous voulons & Vous mandons par ces Presentes, qu'incontinent & à diligence, Vous faites faire inhibition & défense de par Nous, par cry public, par tous les lieux de nôtre Païs, & Comté de Flandres, où l'on est accoûtumé faire Cris & Publications, que nul qui que ce soit ne s'avance d'orénavant de porter ou prêcher aucunes Quêtes, ni aussi aucuns Pardons ou Indulgences venus ou apportez, ou qui viendront & seront apportez dehors nos Païs de par-deçà, sous ombre de Bulles, Lettres de Congé ou Placet, qu'ils en peuvent avoir obtenuës de Nous, ni autrement, en quelque manie-

re que ce soit ; toutes lesquelles nos Lettres de consentement & de Placet, lesdites Quêtes, Pardons ou Indulgences, Nous avons suspenduës & suspendons par cesdites Presentes ; le tout, jusques à ce que par Nous en soit autrement ordonné : *Car ainsi Nous plaît-il* ; & de ce faire Vous donnons pouvoir, autorité & commandement special. Donné en nôtre Ville de Malines, le 16. jour de Mars l'an 1501. (Etoit écrit plus bas :) *Par Monseigneur l'Archiduc, Monsr. le Comte de Nassau Lieutenant General*, Vous & autres du Conseil presens. (soussigné,) RANNETORI.

LITTERÆ

REGIÆ de penultimâ Decembris 1503. ad CONCILIUM FLANDRIÆ, quibus eidem injungitur, ne permittat affixionem Indulgentiarum seu remissionum, nisi priùs apparuerit de obtentis Litteris Placiti.

DE PAR L'ARCHIDUC.

OO Ad pag. 47. A Nos amez & feaux les President & Gens de nôtre Chambre du Conseil en Flandres, salut & dilection. De la part de nôtre Procureur General, Nous a été remontré, qu'il a été averti, que puis briefs jours, aucuns eux disans Procureurs ou Commis de l'Eglise de Nôtre-Dame de Reims, se sont avancez d'affiger devant les Porteaux d'aucunes Eglises en nôtre Ville de Gand certains Ecrits en papier faisans mention d'aucuns Pardons & Indulgences, qu'ils disent par cy-devant avoir été données à ladite Eglise de Reims par les Saints Peres Papes de Rome ; & si est apparent qu'ils en voudront encore affiger ailleurs, sans de ce avoir obtenu nôtre congé & licence, en grande irreverence de nôtre Hauteur, qui ne se doit souffrir ni tolerer.

Pourquoy Nous desirans à ce obvier, Vous mandons & expressément enjoignons par ces Presentes, que vous ne souffriez ni permettiez faire lesdites affixions, ains les faites prohiber & défendre par tout nôtredit Païs de Flandres, en mettant ou faisant mettre en arrest ceux qui ont fait, ou se voudroient efforcer faire icelles affixions, tant & jusques à ce qu'ils auront dûëment fait apparoir, d'avoir sur ce obtenu nôtre Congé & Lettres de Placet : *Car ainsi Nous plaît-il* ; & de ce faire Nous vous donnons pouvoir. Donné en nôtre Ville de Malines le penultiéme jour de Septembre, l'an 1503. (plus-bas) *Par Monseigneur l'Archiduc, à la relation du Conseil* (signé) DE HONDECOUTRE.

PRAGMATICA

SANCTIO PHILIPPI II. de anno 1574. quâ declaratur nullas Bullas, Provisiones, Expeditiones, aut Sententias Romanas, Legatorum aut Nuntiorum Apostolicorum sine Placito Regio hic posse executionem habere.

PP Ad pag. 47. PHILIPPE PAR LA GRACE DE DIEU ROY D'ESPAGNE, &c.

Desirans que les affaires Ecclesiastiques soient conduits, maintenus & réglez, selon les anciennes Constitutions, Canons & Conciles de la sainte Eglise, à l'honneur de Dieu & salut de nos ames ; Avons par avis & déliberation de nos principaux Consaux, Souverains & Provinciaux de par-deça, ordonné, statué & déclaré par forme d'Edit perpetuel, comme ordonnons, &c. que nulles Bulles, Provisions, ni autres Dépêches ou Impetrations de Rome, ni des Legats ou Nonces Apostoliques, ou révocations d'aucunes Graces, Induls, Privileges, tant generaux que particuliers, ni aussi aucune Sentence, ou Exécutoriales renduës & decretées hors nosdits Païs de par-deça, tendant directement ou indirectement, au préjudice de cette République, ou d'aucun tiers particulier, se puissent admettre, sortir effet en Jugement ou dehors, ni être mises en exécution en iceux nos Païs de par-deça, n'est que préalablement lesdites Lettres, Bulles, Sentences, & autres Impetrations, ayent été vûës & visitées, & examinées par Nous en nôtre Conseil Privé, ou en nôtre Conseil de Brabant, & que les Impetrans ayent obtenu nos Lettres Patentes de Placet à ce pertinentes, sur peine de perdre l'effet desdites Bulles & Provisions, & d'être bannis de nos Païs, & corrigez à l'exemple des autres.

FINIS.

ELEN.

ELENCHUS MONUMENTORUM.

F I N I S.

CONCORDIA IMMUNITATIS ECCLESIASTICÆ ET JURIS REGII,

ADVERSUS

CERTAMEN IMMUNITATIS, &c.

A

D. PETRO GOVARTS

R. S. M. in Magno suo Concilio Mechliniæ Consiliario Ecclesiastico, & ejusdem Diœcesis Vicario Generali,

INSTITUTUM.

Ubi unà ostenditur, coram quibus juxta mores Belgii Materiæ Ecclesiasticæ citra violationem Immunitatis sint tractandæ.

EDITIO SECUNDA.

INDEX
CAPITUM ET PARAGRAPHORUM
CONCORDIÆ IMMUNIT. ECCLESIAST. &c.

ELENCHUS
Monumentorum ad hanc CONCORDIAM *pertinentium.*

FINIS.

CONCORDIA

CONCORDIA
IMMUNITATIS ECCLESIASTICÆ
ET
JURIS REGII,
ADVERSUS

Certamen Immunitatis, &c. à D. PETRO GOVARTS R. S. M. in Magno suo Concilio Mechliniæ Consiliario Ecclesiastico, & ejusdem Diœcesis Vicario Generali, institutum.

PROŒMIUM.

Immunitatem Sacerdotum Belgii in causis personalibus, præcipuè criminalibus, non concuti dumtaxat, aut in aliqua sua parte violari; sed in totum pessumdari ac penitus conculcari à Theologis Belgis, facilè crederet, qui vel solum characterem seu officium Authoris hujus Certaminis attenderet.

Hic quippe est D. Petrus Govarts Regiæ Suæ Majestatis in Magno suo Concilio Mechliniæ Consiliarius Ecclesiasticus. Regium *sanè in Laico Tribunali Consiliarium, pro Ecclesiastica Immunitate, & Sacerdotum à Laica potestate & sæculari Tribunali exemptione,* Certamen *suscipere, quis crederet, nisi ea esset Ecclesiastica Immunitatis profanatio & conculcatio, ut illam vel ipsa Regia Parlamenta exhorrerent?*

Neque dissimulavit Govartius hanc profanationem exaggerare, ac palam profiteri hâc horrendâ profanatione se excitatum, ac quodammodo violenter adactum, hoc religiosum pro Immunitate Ecclesiastica Certamen *suscipere.*

Citatis enim nonnullis Hispanicorum Conciliorum pro Immunitate Sacerdotum Decretis; ac enarrato quod in Concilio Dertosensi anno 1429. ab Alphonso Arragoniæ Rege impetrata sint diplomata complura ad restituendam labefactatam Immunitatem Ecclesiæ, non tantum adversus Judices, Nobiles, & Virorum Dominos; sed & ipsos prævaricatores Clericos, *subjungit* pag. 24. *sui Certaminis:*
" *Quidni sperare licet, ut & jam Hispania & Pontifex similes correptiones & censuras transmittat*
„ *ad Clerum & Theologos Belgas, qui in materia morum & doctrinæ merissimè personali, non tan-*
„ *tum clandestinis ludificationibus, sed publicis Libellis librisque Judices Sæculares, &* Belgii Tri-
„ bunalia vocant Judices suos legitimos & naturales, *à quibus ipsos retrahere in materia* mo-
„ rum *&* doctrinæ, *per Decreta Hispanica, nefas sit: ut vel hoc prætextu* horrenda *dici merean-*
„ *tur: & veluti rabies non latratu continetur, sed ad morsus abripitur: ita nec verbis & libris*
„ *tantum Immunitas hæc impetitur; sed ad executionem doctrinæ procedentes Viri isti, Belgæ Theo-*
„ *logi, coram Judicibus illis sæcularibus lites instituunt, easque criminales & diffamatorias non tan-*
„ *tum contra Clericos, sed ipsos suos Prælatos & Episcopos, Judicibus illis, ut innocentiam suam*
„ *probent, doctrinam suam moresque judicandos submittunt: coram illis Archiepiscopum suum, quod*
„ *Decreta Regia amplecteretur, iisque contradictores judicasset, aggrediuntur.*

Eodem tendit lacrymosa & suspiriis plena exclamatio pag. 15. " *Si consecratio Templorum reos eò*
„ *confugientes manibus eripit Laicorum, quidni Clericis id tribuat sua ipsorummet consecratio? Si*
„ *profanatur Templum, ubi reus inde abstrahitur ad supplicium, nonne & Sacerdotii sanctitas con-*
„ *taminabitur, si ejus consortes & Ministri rapiantur ad sæcularium Tribunalia, si vita, si mores*
„ *Ecclesiasticorum discutiantur & judicentur à Laicis; si doctrina eorum & Ecclesia submittatur judi-*
„ *canda à profanis; si tandem Dei Ministri subdantur Ministris hominum?*

Nec tantum Theologos hujus profanationis reos facit, sed & ipsos Regios Officiales & Ministros, ejusdem cooperatores esse haud silet. Recitatis enim nonnullis Regum Galliæ Edictis, quibus ipsam Episcoporum in Clericos authoritatem, ut SS. Canonum executores, stabiliunt, addit pag. 22. "*At quamvis inter supremas Leges & potestates sæpè sit summa unio & consonantia; interim Officiales & minores ministri non abstinent ab insidiis; & dum manifestè aut directè non audent, obliquè & per cuniculos possessorii, violentiæ, aut alio fusco colore libertatibus Ecclesiæ, & Clericorum personali Immunitati insidiantur Judices sæculi, collaborantibus sæpè ipsis Clericis, pro causarum commoditate.*

Quis jam audeat dubitare, de Clericorum à Jurisdictione Laicorum exemptione & Immunitate, etiam in materia morum & doctrinæ, *actum esse in Belgio; dum, etiam scribente & dolente, & penè lacrymante Regio Consiliario, in ejus destructionem & ipsi Sacerdotes & Ministri Regii conspirant? Quis non laudet zelum Govartii, qui seposito affectu naturali, quo Consiliarii Regii in amplificationem suæ Jurisdictionis, etiam interdum cum diminutione Ecclesiasticæ, ferri consueverunt, Certamen aggreditur pro Immunitate Sacerdotum, eorumque à Tribunalibus* Regiis *exemptione, idque pro ipsis Sacerdotibus, contra quosdam Theologos Belgas, & Officiales ac Ministros Regios eis faventes?*

Quis suspicari audeat, alio quam veritatis & justitiæ zelo adactum Regium Consiliarium, hoc Certamen suscipere? Dum pro exemptione Sacerdotum à Tribunalibus Regiis *decertans, non tantum decertare videtur in sui Magni Concilii depressionem; sed & cum proprii emolumenti jactura, causas Ecclesiasticorum à suo Concilio ablegare.*

Verùm, Lector benevole, meminisse oportet, Govartium non tantum esse R. S. M. in Magno suo Concilio Mechliniæ Consiliarium Ecclesiasticum; sed & Diœcesis Mechliniensis Vicarium Generalem, *ab Illustrissimo Archiepiscopo Mechliniensi moderno constitutum.*

Hoc si attenderis, non miraberis, si alius quam justitiæ veritatisque zelus Govartium ad Certamen hoc excitasse potuerit; præsertim unà attendendo, hos Belgas Theologos qui horrendæ hujus profanationis insimulantur, supponi, neque Govartium dubitare, esse è prætensis illis Jansenistis, *contra quos vel solum decertare, imo in Certamine nominari, non gloriosum dumtaxat; sed & utile esse, atque ad primas dignitates semitam, quâ nulla commodior, compendiosior aut securior, novit Govartius.*

Qui & hodiernos vagos & odiosos clamores de Jansenismo, Rigorismo, novitatibusque & nascentibus hæresibus per Belgium, imò Europam integram per annos jam plures excitatos expenderit, haud mirari deberet, si & hi de conculcatione Immunitatis Ecclesiasticæ clamores & lamentationes essent voces inanes & vacuæ, Certamenque hoc contra fictitios potius, quàm veros Ecclesiasticæ Immunitatis violatores; non tuendæ Immunitatis Ecclesiasticæ zelo, sed altiori Potestati placendi studio susceptum.

Hoc ut aptius discutiatur, Confutatio hæc in tria capita dividetur, quorum primo examinabitur, an Theologi Belgæ in materia morum & doctrinæ *declinent Judices Ecclesiasticos, & ad Tribunalia Laica in hac materia recurrant, eoque titulo violatæ Immunitatis Ecclesiasticæ rei sint? Secundo Capite examinabitur, num Theologi Belgæ, instantes ut causæ eorum etiam Ecclesiasticæ, in* possessorio *tractentur coram Tribunalibus Regiis, Immunitati Ecclesiasticæ præjudicent: & utrum prætextu* possessorii *turbetur Jurisdictio Ecclesiastica in materia* morum & doctrinæ? *Tertio denique Capite discutietur, num prætextu* possessorii, *aliove titulo Theologi Belgæ violent aut violaverint Immunitatem Ecclesiasticam in causis criminalibus? Ac signanter an eam violaverint conveniendo D. Archiepiscopum Mechliniensem coram Concilio Regio.*

Quæ verò D. Govartius contra Theologos Belgas immiscet de novitate & Rigorismo *in materia dogmatica, ut se vel sic Theologiæ Licentiatum ostendat, Theologis examinanda & refutanda relinquimus & intra solam materiam Juris hanc Consultationem restringimus.*

CAPUT PRIMUM.

An Theologi Belgæ in materia morum & doctrinæ declinent Judices Ecclesiasticos, & ad Tribunalia Laica in hac materia confugiant?

§. I.

Proponitur status Quæstionis.

IN hoc Certamine certat, vel saltem certare se simulat Govartius pro Immunitate seu exemptione Sacerdotum Belgii à Jurisdictione Judicum sæcularium in causis *merè & purissimè* personalibus, quibus unicè ipsorum *persona*, ejusque *regimen* impetitur, uti loquitur *pag.* 54. vel, ut clarius expressit *pag.* 55. " Quibus Dei Ministrorum *regimen, vita, mores & doctrina* eorum judicantur, puniuntur & corriguntur." Hanc Immunitatem ut probet, & Sacerdotibus inviolatam servandam evincat, Canones Ecclesiasticos, & Regia Edicta undique agglomerat, & iis tertiam penè certaminis partem adimplet; sed aërem verberat & adversarios sibi fingit.

Quis enim hactenus Canonistarum ac Theologorum hanc Immunitatem negavit, aut in dubium revocavit? Non ergo adstruenda erat Sacerdotum in hujusmodi materia exemptio; sed probandum erat hanc à Theologis negari, aut violari.

Ut ergo à statu quæstionis & scopo hujus Certaminis non aberretur, omnibusque manifestum fit, super quo decertetur, sciendum, nullum esse dubium nec quæs-

quæstionem hîc moveri, an Immunitas competat Sacerdotibus Belgii in causis *merè & purissimè personalibus*, sive in quibus de *moribus* & *doctrina* Sacerdotum agitur.

Hanc Immunitatem si negaverint aut violaverint Theologi Belgæ, causas has Tribunalibus sæcularibus vindicando, aut iis deferendo; non Govartius dumtaxat, sed omnes quotquot in Belgio Jurisconsulti sunt, Theologos hos Immunitatis Ecclesiasticæ violatæ & profanatæ reos pronuntiabunt.

Unica est ergo quæstio, num Theologi Belgæ hanc vel negaverint, vel in aliquo violaverint, quod hoc capite examinandum est.

§. 2.

Nullo exemplo violationem Immunitatis probat Govartius.

CLamat Govartius, palamque accusat Theologos Belgas, tamquam Immunitatis Ecclesiasticæ & Sacerdotalis sacrilegos profanatores, utpote qui in materia *morum* & *doctrinæ*, Sacerdotes Tribunalibus Laicis, contra tot Sacrorum Canonum Decreta subjicere non erubescunt.

Horrenda sanè accusatio, & quæ pro sua gravitate etiam gravia exigit argumenta, quibus adstruatur.

Verùm, quod in Judice, & quidem Magni Concilii Mechliniensis miremur, hanc accusationem, & quidem publicè instituit Govartius, ne uno quidem prolato exemplo, quo hanc Immunitatis Ecclesiasticæ profanationem, vel per speciem attentasse Theologos Belgas, quos hujus criminis reos agit, probet.

Ubi quæso ostendit, aut umquam ostendet Govartius, hos Theologos Belgas ad Tribunalia Laica in materia *morum* aut *doctrinæ* recursum instituisse? Proferat Govartius vel unum libellum supplicem, vel scriptum quo hi Theologi in materia *morum* aut *doctrinæ* à Tribunali Laico audiri postularunt.

Dicat, quandonam coram Tribunali Ecclesiastico in materia *morum* aut *doctrinæ* legitimè citati Tribunal hoc tamquam incompetens in hac materia recusarint, & ad Tribunalia *Laica* ut hujus materiæ proprios Judices, recurrerint aut appellaverint.

Pervolvatur integrum Govartii Certamen, exclamationes quidem, gravesque Theologorum Belgarum de infracta Immunitate Ecclesiastica in materia *morum* & *doctrinæ* accusationes in oculos insilient, actumque de Immunitate Ecclesiastica credet, qui solis verbis fidem habet; at probatio nulla, exemplum infractæ Immunitatis in materia *morum* & *doctrinæ* nullum; ut vel solo probationis defectu hi Theologi à reatu ipsis affricto essent absolvendi, & accusator falsitatis & temeritatis pœnis subjiciendus.

Sed ut magis elucescat Theologorum innocentia & accusatoris temeritas, ne quid gravius dicam, ostendam vel ex ipsis Actis, quæ huic accusationi & Certamini occasionem dedisse ipse Govartius ubique clamat, & in quæ vehementiùs insurgit, Theologos Belgas non Judices Laicos, sed Ecclesiasticos in materia *morum* & *doctrinæ*, conformiter ad SS. Canones, Sacerdotes legitimos Judices agnoscere & semper agnovisse.

§. 3.

Ex Actis à Govartio reclamatis evincitur, Theologos Belgas in materia morum & doctrinæ *Judices Ecclesiasticos non declinare ut incompetentes.*

DUo sunt Libelli supplices Statibus Brabantiæ oblati ex parte plurimorum Ecclesiasticorum, unus quidem brevior, & alter prolixior, quibus Immunitatem Ecclesiasticam in materia *morum* & *doctrinæ* non violatam dumtaxat, sed totaliter pessumdatam esse in toto sui Certaminis decursu clamat Govartius. Quâ fide paucis videamus.

Hi Libelli è Gallico idiomate, quo fuerant oblati, in Latinum versi extant in Appendice *Confutationis per Theologos Belgas*, quam editionem hîc in textu sequuti sumus, quia & eam Govartius sequitur; utrumque tamen Libellum Gallicè huic Dissertationi appendemus, ut in ipso idiomate originali videre queat Lector quæ latinè in textu allegantur.

In primo suo Libello (qui exhibetur in Appendice Confutationis sub *num.* 11.) dicunt Theologi hi *pag.* 78. " se non petere supprimi querelas & accusationes quæ » adversus eos per quemcumque institutæ esse possunt. » Parati sunt (aiunt) de *doctrina* & *vita sua* ratione » coram *quovis* Judice *legitimo*, & non suspecto res» pondere." Et *pag.* 96. postulant Ordinum Brabantiæ deprecationem, " quâ à Sua Majestate obtineatur » ut Leges & Privilegia Patriæ circa eos eorumque » consortes religiosè observentur; ita ut contra ipsos » non procedatur *viâ facti*, sed coram Concilio Bra» bantiæ aut aliis Tribunalibus Patriæ *in re* ipsis *com» petente* juxta formas juris & consuetudines in causis » omnibus quæ ipsos spectant.

En Theologi, quos de violata Immunitate Ecclesiastica accusat Govartius, causas suas tractari volunt, non tantum coram Concilio Brabantiæ; sed & aliis Tribunalibus Patriæ juxta materiæ *competentiam*, sive, ut ipsi loquuntur, in *re* ipsis (Tribunalibus) *competente*; hoc est, in materia *morum* & *doctrinæ*, coram Tribunalibus Ecclesiasticis, & in materia possessorii coram Concilio Brabantiæ, juxta Leges & Privilegia & consuetudines Patriæ.

Et ut Govartio omnis cavillandi materia subtrahatur, quasi Theologi sub Tribunalibus Patriæ in generalibus his terminis non comprehendissent Tribunalia Ecclesiastica, coram quibus materia *morum* & *doctrinæ* tractanda foret; & quæ in hac re pro competentibus agnoscerent; ecce expressa Theologorum in eodem Libello supplice *pag.* 83. professio. Postquam enim conquesti sunt, recursum ad Concilium Brabantiæ pro tuenda sua innocentia contra violentam Adversariorum oppressionem sibi occludi, ne hac querelâ viderentur in materia *morum* & *doctrinæ* Concilium Brabantiæ Judicem expetere, ipsosque Ordinarios declinare, hanc prævisam calumniam sollicitè præveniunt dicentes: " Non quòd Supplicantes non agnoscant ju» dicium accusationum in materia *doctrinæ* & *morum* » contra Ecclesiasticos, de jure pertinere *ad Episcopos*, » sed nemo est etiam qui non consentiat, quòd omnia » illic fieri debeant viâ justitiæ & formâ procedendi » ordinariâ.

Nonne hæc tam expressa professio æquo Judici sufficere debuisset, ut Theologos à crimine violatæ Immunitatis absolvisset; præsertim aliunde hactenus non convictos? Sed Govartio hæc dissimulanda fuerunt, ut contra Theologos Belgas seu potius *prætensos Jansenistas*, Certamen sustinuisse saltem videretur.

§. 4.

Idipsum pluribus argumentis aliunde petitis astruitur.

ORbi & Urbi notissimum est, quod Theologi Belgæ, qui à Govartio violatæ Immunitatis Ecclesiasticæ rei aguntur, anno 1692. communi consensu deputarint ad Sedem Apostolicam Doctorem Joannem Libertum Hennebel, ut *morum* & *doctrinæ* ipsorum Sedi Apostolicæ rationem redderet, ipsiusque Sedis Apostolicæ judicium exposceret: ut si quid sive in moribus sive in doctrina corrigendum emendandumque judicaret, significare dignaretur, paratissimos sese exhibentes, oraculis Sedis Apostolicæ in omnibus sese subjicere; atque in moribus ac doctrina corrigere & emendare, quidquid Sedes Apostolica corrigendum emendandumque judicaret.

Scitur,

Scitur, nec ipsum Govartium latere potest, quomodo per septem & amplius annos per hunc suum Deputatum instare omnibus modis pergant, ut Adversarii compellantur exhibere coram Sancta Sede, si quid vel in materia morum vel doctrinæ ipsis opponendum habeant; ut ita tandem plena Sedis Apostolicæ decisio, cui se conforment, habeatur.

Quoties non apud ipsos Cardinales, Regisque Catholici in Urbe Oratorem pro hac expeditione institerunt, & instare pergunt hi Theologi? Quot ab Universitate Lovaniensi ad Sedem Apostolicam, Sacram Congregationem Sancti Officii, Regium Oratorem aliosque Ministros pro hac expeditione, his Theologis allaborantibus, scriptæ fuerunt litteræ, quibus Universitas horum quoque Theologorum promptum animum decisionibus Sedis Apostolicæ per omnia acquiescendi testata est?

Adhæc SS. D. Innocentius XII. per Breve suum de 6. Februarii 1694. mandavit Episcopis Belgii, " ne » ullâ ratione quemquam vagâ illâ accusatione & in» vidioso nomine Jansenismi traduci aut nuncupari si» nant, nisi priùs suspectum esse legitimè constiterit, » aliquam ex his propositionibus docuisse aut tenuisse, » nec quemquam sub hoc prætextu ab officiis, muniis, » beneficiis, gradibus ac concionibus habendis, vel » alia quacumque functione Ecclesiastica privari per» mittant, nisi *servato juris ordine*, eam pœnam, quæ » Viris alioquin Catholicis gravissima est, commeruis» se probatum fuerit.

An Theologi Belgæ dubitare potuerunt, quin Sedes Apostolica ipsos ad Judices *Ecclesiasticos* in materia *doctrinæ* remitteret, velletque illos pro *legitimè* suspectis, aut *servato juris ordine* convictis ad pœnam incurrendam reputari, qui coram hisce Tribunalibus *Ecclesiasticis* legitimè suspecti, aut servato juris ordine eam pœnam commeruisse declarati essent?

Nonne in secundo Brevi ad Episcopos Belgii de 24. Novemb. 1696. expressè remisit SS. D. Innocentius XII. hos Theologos in materia doctrinæ ad Episcopos his verbis: " Sin verò iidem prætensi Jansenistæ » voce aut scripto edant proprios sensus Apostolica» rum Constitutionum prædictique Brevis sensui dis» sentaneos, debent *Episcopi prout de jure* contra eos » procedere, non solùm auctoritate ordinariâ, sed » etiam speciali facultate ipsis indulta, &c.

Et tamen qui majori promptitudine & gaudio utrumque hoc Sedis Apostolicæ Mandatum receperunt, quàm ii Theologi?

Quot non auditæ eorum querelæ de nimia Episcoporum in utroque hoc Brevi exequendo mora ac tergiversatione?

Quis nescit, nihil tantopere à Theologis his continuò inclamari & urgeri, quàm utriusque Brevis exactam & plenam executionem?

Quid in eorum Scriptis frequentius auditur, quàm Brevis Apostolici retardatæ executioni adscribendam esse, quæ in Belgio usque modò, cum summo populi scandalo viget, Theologorum dissensionem & animorum exulcerationem?

Quoties apud R. S. M. ejusque Concilia non institerunt hi Theologi, ut Brevis Pontificii sperata tandem executio haberetur; utque omnibus, etiam auctoritate Regiâ mandaretur, ut se in singulis punctis, Suæ Sanctitatis Brevi exactè conformarent?

Quoties tum per litteras, tum per suum in Urbe Deputatum supplicarunt Suæ Sanctitati, ut Brevis sui executionem apud C. S. M. urgere dignaretur?

Quantâ demum animi exultatione iidem hi Theologi Litteras S. M. de data 10. Decembris 1697. quibus utriusque Brevis executio mandatur, ac unà injungitur omnibus ut controversias dogmaticas Sedi Apostolicæ subjiciant, exceperunt; & quasi de parta victoria pro his triumphum cecinerunt.

Nonne hæc sunt evidentissima argumenta quibus Theologi Belgæ Orbi & Urbi palam probarunt, se *morum & doctrinæ* Judices & Arbitros non Laicos, sed Ecclesiasticos, ac signanter Sedem Apostolicam agnoscere, eorumque sententiis & decisionibus se velle sincerè submittere? Sed hæc silentio pressit Govartius, quamvis tam notoria sint, ut eum latere vix potuerint. Quo consilio, ipse viderit.

§. 5.

An Adversarii horum Theologorum æquè sint immunes à violatione Immunitatis Ecclesiasticæ in materia doctrinæ?

THeologos Belgas vulgò *prætensos Jansenistas*, adversùs quos tamquam Immunitatis Ecclesiasticæ violatores Govartius Certamen pro Immunitate Sacerdotum suscepit, materiam *morum & doctrinæ* numquam judicio aut decisioni Judicum Laicorum submittere voluisse, sed hujus materiæ competentes Judices agnovisse Ecclesiasticos, ac notanter Sedem Apostolicam, palam testatos esse, horum sententiis se velle acquiescere, in præcedentibus ostensum est: Sed an eorum, qui hisce Theologis cum Govartio jam pridem indefessum certamen indixerunt & indicere pergunt, eosque ab omnibus muniis Ecclesiasticis excludere nituntur, eadem sit innocentia circa violationem Immunitatis Sacerdotum in materia *morum & doctrinæ*, utinam Govartius examinasset!

Nemo enim in Belgio ignorat, quomodo vel Cathedrâ aliquâ in Academia Lovaniensi, vel Ecclesiasticâ Dignitate, officiove Regiæ nominationis alibi vacante, si quisquam horum Theologorum, sive prætensorum Jansenistarum concurrere videatur, mox ad Regem & Ministros accusationes de *Jansenismo*, *Rigorismo*, *Novitate* in materia *dogmatica* deferantur; ut ni Theologi se coram Rege aut Ministris Regiis super his accusationibus purgent, à Cathedris, Dignitatibus, & officiis excludantur.

Scit & luxit jam dudum Belgium, Viros vitâ & doctrina integerrimos, vagâ illâ accusatione, & invidioso nomine Jansenismi passim traductos; idque non coram Judicibus Ecclesiasticis, ut coram iis se in materia doctrinæ justificare possent, aut si rei essent legitimè convinci; sed in Aulis Principum apud Ministros Regios.

An similes accusationes Sacerdotum in materia *doctrinæ* apud Potestates Laicas, neglectis Judicibus Ecclesiasticis, quibus de jure judicium de doctrina competit, consistant cum Immunitate Sacerdotum in *moribus & doctrina*, cujus defensionem se suscipere saltem fingit Govartius, ipse perspiciat.

Sanè indignum & planè profanum nuperrimè judicavit Privatum Regium Concilium modum hunc deferendi materiam dogmaticam ad suum Tribunal; palamque declaravit, hujus materiæ cognitionem nequaquam ad se spectare, per Apostillam ad Libellum exhibitum à Doctore Francisco Martin, (omnium qui in Academia Lovaniensi prætensis Jansenistis adversantur Mandatario) & Epistolam Illustrissimi D. Archiepiscopi Mechliniensis hodierni, contra duos è Theologis Belgis, quos à Gradu Doctorali suscipiendo impedire conabantur. Tenor Apostillæ erat: " Viso hoc Li» bello & Epistolâ Archiepiscopi die 7. hujus mensis » datâ, Majestas Sua declarat materiam dogmaticam, » de qua illic mentio, ad cognitionem hujus Concilii » non pertinere: mandat Supplicanti aliisque omni» bus quorum interest, conformare se Decreto Suæ » Sanctitatis dato 6. Februarii 1694. & Mandatis » Suæ Majestatis super eo secutis 10. Decembris 1697. » Declarat Gradum Doctoralem quem prætendunt Li» centiati Verschuren & Claes, non impediturum quo» minùs privari possint prærogativis jurium, quas Gra» dus Doctoralis illis tribuet, si ita decernatur per

» Suam

» Suam Sanctitatem vel alios, quibus materiæ dogmaticæ cognitio competit juxta Breve & Suæ Majestatis Decretum. Actum Bruxellis 14. Februarii 1699.

Hinc videat Govartius, qui materiam dogmaticam ad Tribunalia Regia & incompetentia deferant, ut suos Adversarios à Gradibus Academicis excludant; intelligatque, si sincerum pro Immunitate Sacerdotum Certamen suscipere animus esset, in quos aciem dirigere oporteret: sed alia sunt Govartio consilia; non enim in hos decertando pervenitur ad id quò cogitationes Govartii Vicarii Generalis & Consiliarii Ecclesiastici feruntur.

CAPUT II.

An Theologi ob recursum in materia possessorii ad Tribunalia Regia, rectè accusentur de violata Immunitate Ecclesiastica?

§. I.

Possessorium rei spiritualis ubique penè ac præsertim in Belgio ex consuetudine immemoriali spectat ad Judices Regios.

POSSESSORIUM in materia Beneficiali, Jurispatronatus, Decimarum aliarumque rerum Ecclesiasticarum ubique penè gentium, ac præcipuè in Belgio, Gallia, vicinisque provinciis spectare, & jam pridem spectasse ad Tribunalia Regia, unanimis est omnium Pragmaticorum, tam veterum quàm modernorum assertio; cui non tantum quotidiana & notoria praxis, sed & Principum Edicta & Ordinationes consonant: ipsique Pontifices suis quoque Rescriptis hunc inveteratum usum agnoverunt & probârunt.

De immemorabili consuetudine Galliæ testatur qui à ducentis circiter annis scripsit Guillelmus Benedicti, primò Parlamenti Burdigalensis, ac dein Tholosani Consiliarius Regius, in suo doctissimo & elaboratissimo Commentario ad *Cap.* RAYNUTIUS ¶ *De Testamentis*, verbo *Et uxorem num.* 331. dicens: " Ex antiqua & *immemorabili* consuetudine remedia » possessoria etiam in Beneficialibus & Ecclesiasticis » causis in isto Regno Franciæ conceduntur & tractantur per Judices Regios: quam consuetudinem » Beatus Pater Martinus Papa ad Requestam Regis » Franciæ videlicet Caroli VII. Domini nostri Regis moderni nunc regnantis avi paterni approbavit » etiam respectu causarum Beneficialium tam in Regno, quàm Delphinatu, seu declaravit dictæ consuetudini & stylo per quamcumque Constitutionem » Apostolicam derogatum non fuisse, nec Judices Regios de talibus quæstionibus cognoscentes Censuris » Ecclesiasticis ligasse; nec derogare aut ligare velle.

Bulla Martini V. cujus hîc mentio, est illa quam integram refert Guido Papæ in suis decisionibus Gratianopolitanis *quæstione* 1. in qua declarat Pontifex, se per Constitutiones super Immunitate aut Jurisdictione Ecclesiastica, & contra Laicos sibi causas Ecclesiasticas attribuentes editas, suæ intentionis non fuisse, neque esse, " Eidem Regi Galliæ & ejus Regiæ Jurisdictioni, » per quam, sicut asseritur, tam ipse quàm progenitores sui super hujusmodi *possessorio* à tanto tempore, circa quod de ejus contrario memoria hominum » non existit, consueverunt agnoscere, in aliquo derogari voluisse, aut velle quoquo modo: decernentes partes molestatas super earum conservatione ad » suorum Beneficiorum *possessionem* ipsius Regis *auxilium* implorantes, dummodo in contemptum Jurisdictionis & libertatis Ecclesiasticæ, & ut partes sibi » adversas in rebus Ecclesiasticis diutius perturbarent, » hoc non fecerint, pœnas in dicta nostra Constitutione contentas nullatenus incurrisse aut debere incurrere quovis modo.

Refert quoque dictus Guillelmus Benedicti Breve Leonis X. de anno 1513. ad Senatum Tholosanum, quo causam *possessoriam* Beneficii Ecclesiastici coram eodem Senatu pendentem commendat in favorem cujusdam Joannis quondam Apostolicarum Litterarum Abbreviatoris. Ex quo patet, Pontifices nullatenus hanc consuetudinem improbasse; sed potius probasse: Unde citatus Benedicti indicatâ Bullâ Martini V. & relato Brevi Leonis X. subjungit: " Ex quibus resultat, » Judices Regios sine scrupulo conscientiæ, cognoscere posse de *tali possessione*, postquam Summi Pontifices, qui potestatem super hoc dispensandi habent, » scienter hoc tolerarunt tanto tempore, quinimo » approbarunt, ut videtur.

Utrumque Pontificium Diploma ad calcem hujus Dissertationis integrum adjungam; ut vel ex ipsis pateat, quam iniquè traducant judices Regios, dum possessorium causarum Ecclesiasticarum ex *antiquo* usu ad eorum Tribunal spectans, suscipiunt, & Ecclesiasticos super eo ad judices Regios recurrentes, tamquam Sedi Apostolicæ injuriosos, aut Ecclesiasticæ Immunitatis profanatores insimulent.

De eodem inveterato usu instituendi possessorium causarum spiritualium apud Judices Regios, testis quoque est, qui à seculo & amplius floruit Guido Papæ in Senatu Gratianopolitano Consiliarius *Decis.* 1. asseritque, sæpius ita fuisse judicatum circa medium seculi XV. citans plures ex antiquioribus Canonistis idipsum probantibus hâc ratione: " Quia possessorium » non est quid spirituale, sed temporale: nec est inconveniens (ait) quod respectu ejusdem rei petitorium sit spirituale, & possessorium temporale, cum » nihil commune inter se habeant.

Eumdem inveteratum usum Regni Galliæ jam pridem notavit Præses Aufrerius in *Clem.* 1. *De Officio Ordinarii Regulâ* 2. *fallentia* 24. & consentiunt tam antiqui, quam moderni Galliæ Pragmatici.

Idipsum apud Hispanos & Lusitanos receptum esse asserit Alvarus Velascus *Consult.* 93. & latius de recursu pro *casu violentiæ* seu exturbationis in possessione apud Hispanos agit Salgado *De Protect. Reg. prælud.* 5. *num.* 209. & sequentibus, ubi allegatâ in hujus confirmationem dictâ Bullâ Martini V. ait: " Quæ licet » specialiter sit inducta in favorem Regum Franciæ, » tamen ejus decisio & determinatio *generalis est*, & » universaliter comprehendit *omnes Reges & Principes* superiores, simile jus & consuetudinem immemorabilem habentes cognoscendi in aliquibus casibus inter personas Ecclesiasticas.

Deinde citat Josephum de Sese in Tract. *De Inhibit. cap.* 8. §. 3. *num.* 3. asserentem, quod " Omnes ex » identitate rationis (quæ generalis) intelligant illam » Bullam (Martini V.) *in omnibus* Regibus simile » jus & consuetudinem immemorialem habentibus, » maximè Regibus Hispaniæ, qui cæteris sunt præstantiores, & maximo amore & privilegio sunt semper à Sede Apostolica honorati, prout debetur.

Apud Germanos hanc quoque consuetudinem ab antiquo viguisse, & usque in hodiernum diem vigere, testatur Andreas Gail *lib.* 1. *Observ.* 37. ubi postquam dixit, Clericum regulariter coram judice Laico conveniri non posse, addit *num.* 5. " Non procedit quan- » do agitur super *possessorio*, vel *quasi*, etiam in causis *spiritualibus*; quia *possessorium* non est quid spirituale, sed *temporale*. " Similiter Mynsingerus *Cent.* 2. *Observ.* 67. ubi dixit vulgati juris esse, Laicum non posse esse judicem in causis spiritualibus, nec inter personas Ecclesiasticas, pro limitatione addit: " Si tamen versentur in *mero possessorio*, etiam Laicus dicitur Judex competens, utcumque sit *spiritualis*, ut tradunt Innocentius, Joannes Andreas » & Ant. de Butrio in *Cap. fin. De Judiciis.*

In Senatu Neapolitano idem jus esse refert Matthæus De Afflictis *Decis.* 2. *num.* 10. & ibidem in notis Grammaticus, & *Decis.* 24. *n.* 7.

De usu Senatûs Pedemontani testatur Antoninus Thessaurus Senator Pedemontanus Primarius, Astensisque Comitatus & Marchiæ cevæ Præses *Decis.* 82. ubi *num.* 1. ait : " Judex Laicus potest cognoscere quotiescumque requisitus fuerit super *possessorio*, ac Beneficiis inter *Clericos* : quia est quid temporale & facti possessio. . . . . . Et hoc jure *utitur continuè* Senatus, & fuit resolutum de jure fieri posse, me interveniente cum R^mo. Domino Nuntio Apostolico, Domino à Sancta Cruce, nunc Nuntio apud Cæsarem. Hæc ille ; quam praxim multis adstruit, & ubique communem esse ostendit in Additionibus Gaspar Thessaurus Antonini filius.

Senatum Sabaudiæ de possessorio rerum spiritualium judicare testis est Antonius Faber *lib.* 3. *Cod. tit.* 1. *definit.* 38. dicens : " Si agatur de possessorio Beneficii, aut alterius rei de cujus jure non nisi apud Judicem Ecclesiasticum in petitorio agi posset, competens erit jurisdictio secularis : quia Possessorii causa etiam in spiritualibus temporale quid esse creditur, & ad Principis Laici curam pertinens, non spirituale.

Utque ad Belgium nostrum propius accedamus, testis est Joannes Grivellus in Senatu Dolano Senator, & Archiducibus Alberti & Isabellæ Principibus nostris à Consiliis intimis & à Libellis, *Decis.* 128. *num.* 9. Quod in causis *possessoriis* retinendæ vel recuperandæ possessionis Judicum secularium sit jurisdictio in Clericos, " idque (ait) ex consuetudine à tempore *immemorabili*, hoc in Senatu (Dolano) & in *omnibus* Regiis inferiorum judicum subselliis observata in hoc Burgundiæ Comitatu.

Quòd seculo X V. esset recepta in Belgio consuetudo *possessorium* Beneficiorum tractandi coram Judicibus Regiis, supponit evidenter Edictum Philippi Archiducis de 20. Maii 1497. ubi expressè mandat, ut si super provisione Romana de Beneficiis oriatur quæstio, in *possessorio* tractetur coram *Judicibus Regiis*. Indicium non obscurum, hanc praxim tunc fuisse stabilitam.

Concordata inita anno 1542. *tit.* 4. *art.* 1. habent : " Possessionis recuperandæ & retinendæ quæstio & cognitio spectabit ad Judices sæculares privativè, sive agatur de possessorio Beneficiorum, Decimarum, Jurispatronatûs vel aliorum jurium. " Notandum, Principem in hæc Concordata consensisse sub hac expressa conditione : " Siquando præfatus Episcopus (Leodiensis) & Capitulum, beneplacitum *Sanctæ Sedis* obtinuerint, nobis exhibuerint, atque *realiter* tradiderint, aliàs non.

Cùm autem constet, Concordata hæc 11. Januarii 1543. solemniter & publicè januis apertis in Camera Concilii Brabantiæ fuisse lecta & publicata, & hactenus observata, non dubium, quin Principi *realiter* exhibitum fuerit beneplacitum Sedis Apostolicæ; adeoque admodùm verisimile est, quod à Paulo III. (qui tunc Pontifex erat) hæc Concordata probata fuerint ; uti scribit Antonius Anselmo J. C. Antverpiensis.

Verum quidem est, Concordata in hoc citato titulo tantùm statuisse, quasi *per provisionem* ; ita ut " Partes infra unius anni spatium de suo jure, consuetudine & observantia legitimè præscripta possent, si velint, docere & probare, & ad illum finem articulos pertinentes exhibere. " Sed verisimile est, Partes circa hunc articulum nihil ulterius movisse ; atque ita per provisionem ordinata in absolutam & perpetuam observantiam transivisse; præsertim, quia universali & inveteratâ consuetudine ubique penè gentium *possessorium* etiam rei Ecclesiasticæ ad Judices Regios delatum jam esset.

Usum Senatûs Brabantiæ, Parlamenti Mechliniensis, aliorum in Belgio Regi Catholico subjecto Regiorum Conciliorum, non tantùm Pragmatici & Authores de consuetudine & stylo horum Senatuum scribentes, *unanimi* voce testantur ; sed & singulorum Ordinationes Principum authoritate præscriptæ illum abundè evincunt, & evidenter supponunt ; pluribus articulis formam in causis *possessoriis* rerum spiritualium servandam præscribentes.

Hoc jus sibi suisque Conciliis illibatum voluit Rex noster in ipsius Concilii Tridentini publicatione. In Litteris enim, quas anno 1565. nomine Regis ad Episcopos Belgii dedit Margareta Parmensis tunc Belgii Gubernatrix, pro executione Concilii Tridentini, hanc clausulam additam voluit : *Et quia inter articulos dicti Sacri Concilii nonnulli sunt concernentes Regalia, jura, eminentias, & prærogativas dictæ Suæ Majestatis, suorum Vasallorum, Statuum & subditorum, quæ pro bono & tranquillitate Patriæ, & nequaquam ad retardandam S. Religionis materiam, & evitandum omnem conflictum, oppositionem & contradictionem, non conveniret immutari aut innovari; Sua Majestas declarat, ut circa illa procedatur sicuti hactenus usitatum fuit, ita ut, sicut dictum est, nihil immutetur aut innovetur, & signanter circa Jurisdictionem Laicalem, jus Patronatûs Laicis indultum, seu jus Nominationum, cognitionem causarum, & materia* POSSESSORIÆ *Beneficiorum, decimarum possessarum, aut prætensarum per Laicos, superintendentiam & administrationem Hospitalium aliorumque piorum locorum ; non ad contraveniendum dicto Concilio*, inquit, *sed ut executio accommodetur naturæ cujusque Provinciæ.* Extant hæ Litteræ *parte* 2. Edictorum Flandriæ *lib.* 1. *rubricâ* 2.

Nequaquam obscurum est, clausulam hanc quoad hoc punctum alludere ad notam, quam Senatus Belgii prævie ad publicationem Concilii Tridentini adjecerunt, prout refertur ab Antonio Anselmo J. C. Antverpiensi, in suo Triboniano Belgico *Cap.* 32. §. 55. ubi ait : " *Sess.* 25. *cap.* 20. monentur omnes Principes Christiani libertatem, Immunitatem & Jurisdictionem Ecclesiasticam protegere & conservare. Hîc rursus Brabanti authoritatem & Privilegia Regiæ Majestatis & Provinciarum ingeminant. Alii id intelligere se aiunt exceptis necessitatibus aliisque casibus jure expressis, proque Provinciarum inculpato more ac usu legitimè præscripto sive privilegio confirmato.

Conformiter ad has notas & clausulam Regiis Literis insertam, mansit illibatum jus cognoscendi de *possessorio* in materia Ecclesiastica ; illudque Episcopi, Capitula & omnes Ecclesiastici usque in hodiernum diem recognoscunt, indies in *possessorio* ad hæc tribunalia recurrendo : & tamen nulli, nisi hi Theologi eo titulo violatæ Immunitatis Ecclesiasticæ accusantur. Grande mysterium !

§. 2.

Theologi Belgæ non conqueruntur, vetari recursus ad Concilia Regia in materia morum & doctrinæ ; sed sibi negari protectionem Regiam contra violentias & viam facti.

NOn audet Govartius simpliciter & indefinitè possessorium etiam *rei Ecclesiasticæ* Conciliis Regiis negare, ne sui Parlamenti quotidianum usum reprobare, & notissimam totius Belgii praxim inficiari videretur : nec tantum hos Theologos Belgas, sed & Episcopos, Prælatos, Capitula omnes denique Ecclesiasticos violatæ Immunitatis Ecclesiasticæ reos faceret. Verumtamen quia causa, seu potius amicorum affectus, pro quibus Certamen suscipit, postulat, ut in causa *possessorii* Theologis Belgis ad Tribunalia Regia porta occludatur, persuadere conatur Govartius, judices

dices Regios ac notanter Concilium Brabantiæ sub prætextu *possessorii* materiam *morum* & *doctrinæ* Clericorum sibi attrahere, & Episcopis adimere: ipsosque Theologos sub colore *possessorii* hanc materiam, uti & criminalem, Tribunalibus Regiis deferre, ut se à judiciis Episcoporum eximant & subducant.

Huc respiciunt quæ habet Govartius *pag.* 22. "At » quamvis inter supremas Leges & Potestates sæpe sit » summa unio & consonantia: interim Officiales & » minores Ministri non abstinent ab *insidiis*; & dum » manifestè aut directè non audent, obliquè & per » cuniculos, *possessorii*, *violentiæ* aut alio fusco colo» re Libertatibus Ecclesiæ, & Clericorum personali » Immunitati insidiantur judices seculi: collaboran» tibus sæpè ipsis Clericis pro causarum commodi» tate.

Nemo non intelligit, Govartium his tectè indicare velle id, quod Adversarii horum Theologorum continuò magis apertè inclamare, & utrique Potestati persuadere pergunt, nimirum, Judices Regios sub colore *possessorii* velle sibi attrahere judicium de *moribus* & *doctrina* Ecclesiasticorum: ipsosque Ecclesiasticos recurrentes ad Tribunalia Regia, specie *possessorii* subterfugere judicium Ecclesiasticum in hac materia *morum* & *doctrinæ*.

Hoc ipsum penè toto sui Certaminis decursu repetit Govartius, dum toties inducit Theologos Belgas tamquam se opponentes Decreto S. C. E. ad Senatum Brabantiæ, aliaque Regia Concilia die 7. Novembris 1695. transmisso, quod Latinè è Gallico translatum exhibet Govartius *pag.* 13. & nos eodem tenore exhibebimus.

MAXIMILIANUS EMMANUEL, &c.

" Quandoquidem experientia docuerit multa in » rerum spiritualium directione inconvenientia oriri, » ex eo quod in præjudicium authoritatis Episcopis & » Diœcesanis debitæ, circa doctrinam & mores Con» cionatorum, Pastorum & Confessariorum, Rei suo » ad Concilia & Tribunalia secularia recursu atque » asylo quod istic invenerunt titulo possessionis, pro» cessus Judiciales Episcoporum sisterint ac impedive» rint; has ad vos scribimus ut vobis interdicamus » quemadmodum seriò interdicimus, ne ullos ad vos » recurrentes Ecclesiasticos, quos Episcopi propter » mores aut doctrinam aggressi fuerint, vel deinceps » aggredientur, recipiatis, neve vos iis immisceatis, » aut ullâ ratione præstetis patrocinium, sive possessio» nis sive alio titulo quocumque.

Decretum hoc vocari vult Govartius *Interdictum*, asseritque *pag.* 13. illud esse primum & principale Decretum, quod *tanto horrore aversantur* Theologi Belgæ.

Et *pag.* 14. ait: " Quod hoc Decretum à potestate » seculari (ut loquitur *confutatio*) obtinuerit Archie» piscopus, quodque per illud Clericis & Theologis » Belgis ad Concilium Brabantiæ, & Tribunalia Pa» triæ ubi morantur, judices suos naturales, recur» sum atque viam justitiæ præcluserit, prima & præ» cipua querela est: imo tam profundis suspiriis illam » exhalant, ut in dicto libello Ordinibus Brabantiæ » oblato non pudeat dixisse, quod nihil sit non modò » æquitati naturali, ac legibus tum divinis, tum hu» manis ac antiquissimis privilegiis harum provin» ciarum magis oppositum, quam ausus & fraudes » quibus horrendum hoc Decretum impetratum est.

Postquam autem Theologos Belgas adeò altè & lacrymabiliter de hoc *Interdicto* conquerentes induxit, multis inculcare conatur, " Sensum hujus Interdicti » alium esse non posse, quam Regiam voluntatem es» se, ut Pastores, Concionatores, Confessores, & si » velitis Sacerdotes omnes, ubi contra eos agitur ra» tione *morum* aut *doctrinæ*, adeoque factorum quæ » personalitatem non egrediuntur, subjiciantur juris» dictioni & judicio Episcoporum, atque in actione » illa personali & criminali eximantur à Jurisdictione » Laica." *Pag.* 28.

Cùm ergo Interdicto hoc juxta Govartium, unicè caveatur ne judices seculares se immisceant causis Ecclesiasticis, quæ *mores* & *doctrinam* eorum concernunt, & tamen juxta Govartium huic Decreto tantopere adversentur Theologi Belgæ, tandem hinc conficit Govartius, omnem Theologorum Belgarum querelam esse, quod sibi in materia *morum* & *doctrinæ* per hoc *Interdictum*, recursus ad Tribunalia *Regia* occludatur.

Vafrities, ne quid durius dicam, hæc est, quâ Adversarii istorum Theologorum, nunc tot annis Potestatibus sublimioribus, totique Belgio imponunt, ipsisque Theologis viam justitiæ occludere sciverunt.

Falsum itaque & calumniosum est, Theologos Belgas conqueri de *Interdicto*, quia Conciliis Regiis serió interdicit, " Ne ullos ad vos recurrentes Ecclesiasti» cos, quos Episcopi propter *mores* aut *doctrinam* ag» gressi fuerint vel deinceps aggredientur, recipiatis, » neve vos iis immisceatis, aut ullâ ratione præstetis » patrocinium, sive *possessionis*, sive alio titulo quo» cumque." Ita verba *Interdicti* Latinè reddit Govartius: at in Originali idiomate Burgundico Gallico aliter nonnihil sonant, magisque referri videntur ad *Ordinationes* Episcoporum in materia *morum* & *doctrinæ*, quam ad ipsorum *particulares processus*; verba sunt: *Nous vous faisons cette pour vous interdire, comme nous vous interdisons serieusement de recevoir, vous mêler ni proteger aucune instance ou prétention, que l'on voudroit former pardevant vous, soit à titre de possessoir ou autrement, contre les* DISPOSITIONS & ORDONNANCES *que les Evêques ou Diocesains pourroient avoir fait, ou feroient cy après, pour cause de doctrine & mœurs des Gens Ecclesiastiques.*

Sed quocumque sensu Interdictum accipiatur, falsum ac calumniosum est, Theologos Belgas æquitatem *Interdicti* non agnoscere, in quantum inhibet Judicibus Laicis, ne ordinationes aut processus Episcoporum in materia *morum* & *doctrinæ* Ecclesiasticorum convellant; aut sub colore *possessorii* ad se trahant causas *morum* & *doctrinæ*: sed queruntur dumtaxat de vafritie & calumniis Adversariorum, quibus sub hoc prætextu Regis Catholici religione & zelo pro tuenda Ecclesiasticorum Immunitate abutuntur; Suæque Majestati falsò imponunt, ut Theologis Belgis, quos calumniari amant, viam justitiæ occludant.

Porrò ut hanc justitiæ occlusionem assequerentur, bina media impenderunt.

Primùm Regi Catholico imposuerunt, Theologos Belgas titulo & prætextu *possessorii* recurrere in materia *morum* & *doctrinæ* ad Tribunalia Regia, ut hoc pacto legitimos Judices harum causarum subterfugiant, & ab eorum se correctione & censuris eximant; ipsosque Episcopos in spirituali Diœcesium suarum regimine impediant.

Ubi verò id S. M. C. persuaserunt, atque *Interdictum* in se quidem æquissimum obtinuerunt, non jam *ordine judiciario* in materia *morum* & *doctrinæ* procedunt, sed *viâ facti* Theologos Belgas sibi odiosos à muniis, Cathedris, & Beneficiis excludunt. Dumque ad protectionem Regiam contra violentiam *viâ facti* sibi illatam hi Theologi recurrunt, portam sibi reperiunt occlusam; contra mentem quidem S. M. C. protectionem contra *violentiam* subditis suis illatam numquam negare intendentis, sed artibus & calumniis Adversariorum, qui clamant, tractari de materia *morum* & *doctrinæ*; ac proinde non posse his Theologis protectionem sive manutenentiam à Conciliis Regiis concedi, hoc Regio Interdicto obstante.

De duobus ergo queruntur Theologi Belgæ: primò, quòd falsò & calumniosè impositum sit S. M. C.

&

& E. S. C. quòd Theologi Belgæ materiam *morum* & *doctrinæ* subjici velint judicio *Judicum Laicorum*; quòdque iidem Theologi Belgæ ad Judices illos Laicos recurrant, ut se à judicio Episcoporum, aut aliorum Judicum Ecclesiasticorum in hac materia *morum* & *doctrinæ* eximant.

Secundò, quòd Adversarii ipsorum hoc *Interdicto* abutantur, protectionem Regiam & possessorium in casu violentiæ & *turbationis*, per *viam facti* ipsis adimendo.

Ipsos Theologos loquentes audiamus in Libellis Ordinibus Brabantiæ oblatis, & in quos Certamen Govartii præcipuè convertitur.

In priore quidem *pag.* 78. de suis Adversariis exponunt: " quin & *Interdicta* obtinuere, quibus naturalibus causarum nostrarum Judicibus in ipso Concilio Brabantiæ cognitio adimitur, ne in Tribunali ordinario locorum, ubi Supplicantes morantur, innocentia adversùs subreptiones & artes eorum, qui ipsos calumniantur, *protectionem* inveniat.

Deinde ibidem concludendo: " Quod unum petunt, est, ut non judicentur extra Patriam, nec sine *forma juris ordinaria*, nec habeantur indigniùs aut iniquiùs quàm sceleratissimi quique, quibus Legum *protectio* numquam negatur, quantumvis fortia & violenta sint contra eos criminum illorum præjudicia.

Et infrà efflagitant Ordinum Brabantiæ " deprecationem, quâ à Sua Majestate obtineatur, ut Leges & Privilegia Patriæ circa ipsos religiosè serventur; ita ut contra ipsos non procedatur *viâ facti*, sed causæ omnes quæ ad ipsos spectant, agantur coram Judicibus Provinciæ legitimis, & secundùm formam juris.

Hìc videre poterat Govartius, si videre voluisset, Theologos non recusare Judices ordinarios & competentes Ecclesiasticos in materia *morum* & *doctrinæ*; sed hoc unum efflagitare, ne contra eos procedatur *viâ facti*; neque ipsis contra violentias & oppressiones Adversariorum adimatur *protectio Regia*, quæ *nec sceleratissimis negatur*.

Utque ad ipsum Interdictum accedamus: Queruntur quidem Theologi Belgæ in altero suo Libello Ordinibus Brabantiæ *pag.* 83. de Adversariis, quòd suis artibus & calumniis in Aula Suæ Majestatis obtinere sciverint hoc Interdictum.

Sed quæ querelarum causæ? An forsan quia in causis *morum* & *doctrinæ* remittuntur ad Judices Ecclesiasticos, & inhibetur Conciliis Regiis, ne in his causis Episcopos turbent? Ita quidem persuadere conatur Govartius. At quâ fide, Theologos audiamus (quos non audiri vellent Adversarii, quibus Govartius suppetias ferre amat) querelarum rationem exponentes: " Non quòd Supplicantes non agnoscant, inquiunt, judicium accusationum in materia *doctrinæ* & *morum* contra Ecclesiasticos de jure pertinere *ad Episcopos*: sed nemo est etiam qui non consentiat, quòd omnia illic fieri debeant viâ justitiæ, & formâ procedendi ordinariâ. Interim nimis sæpe contingit, ut, quemadmodùm exempla recentia mox commemoranda clarè probant, Judices Ecclesiastici dum se Potestatum authoritate fretos vident, facilè viam justitiæ prætermittant, seseque in possessione collocent privandi suæ Diœcesis Ecclesiasticos suis muniis *viâ facti*. Hac de causâ S. Majestas tanquam justitiæ protector reservavit sibi cognitionem possessorii, ut impediat ne qua violentia fiat subditis, neve fortiorum authoritate opprimantur, ac *viâ facti* è sua possessione turbentur.

Agnoscat Govartius Theologorum querelam non esse, quòd judicium accusationum in materia *morum* & *doctrinæ* contra Ecclesiasticos remittatur ad Episcopos; sed quòd contra violentiam & viam facti protectio Regia ipsis per fraudes Adversariorum Regis Interdicto abutentium, denegetur.

Quod Govartius dicat, à Theologis Belgis Decreta Regia dici *Decreta horrenda*, falsum est. Dixit quidem qui Gallicè composuit Libellum supplicem Theologorum, ea Decreta esse terribilia, *des ordres terribles*, utpote quæ meritò terrorem incuterent Theologis Belgis, contra quos Adversarii Regem commoverant, eos apud ipsum per summam calumniam traducentes, velut de hæresi & aperta adversùs Ecclesiam rebellione convictos. Porrò vox illa *terribilis* nihil habet à reverentia Regio nomini debita alienum. Imo verò sæpius à sacris Scriptoribus usurpatur, ut hominibus sanctum & castum erga Majestatem divinam timorem incutiant. *Sanctum & terribile nomen ejus*, inquit Psalmista. *Deus magnus & terribilis*. Deuter. 7. 21. *Potens & terribilis*. Deut. 10. 17. *Quàm terribilia sunt opera tua Domine*. Psal. 65. *Terribilis in Consiliis super filios hominum*. Ibid. ℣. 5.

At Govartius ut invidiam Adversariis conciliaret, quasi irreverenter de Regiis mandatis locuti essent, semper Gallicam illam vocem vertit per *Decreta horrenda*, quod epithetum etsi nonnumquam in bonam partem accipiatur, sæpius tamen immane aliquid, truculentum ac cruentum significat: ita *crimen horrendum*, *monstrum horrendum*, *cadem horrendam*, *Belluam horrendam* dicimus. Imo vox Gallica, *horrible*, illi respondens, & quam usurpatam esse à Scriptore Gallo persuadere ille vult, vix ac ne vix quidem in bono sensu accipitur. Quoties igitur voce illa *horrenda* utitur Govartius, ut Gallicam exprimat, toties immanem & horrendam calumniam struit Theologis Belgis: utitur autem plurimis in paginis ut *pag.* 8. 9. 14. 32. 33. 36. & 51. semperque charactere Italico, ut magis conspicuam redderet Adversariorum, ut vult, materiam, sed suam potius, ut res est, calumniandi libidinem.

§. 3.

Forma servanda in causis Ecclesiasticis juxta consuetudines, Leges & Privilegia Belgii, quam Theologi Belgæ in suis causis servari postulant.

Triplex distinguenda est causa Ecclesiastica; merè *dogmatica*, *petitoria* & *possessoria*; videndumque quis harum respectivè sit Judex competens, juxta leges, consuetudines & Privilegia Belgii S. M. C. subjecti.

Causa seu materia dogmatica est, in qua de solo dogmate sive doctrina agitur, abstrahendo ab omni facto seu personalitate; puta, an aliqua propositio sit hæretica, erronea, scandalosa, vel alio titulo reprobanda, aut in Scholis non sustinenda.

Hoc judicium spectare ad Judicem Ecclesiasticum, præcipuè autem ad Sedem Apostolicam nemo dubitat. Neque hoc speciale est Belgio nostro, sed toti Orbi Catholico commune: omnisque Catholicus libenter fatetur, definitionem dogmaticam ac fidei nostræ depositum, Ecclesiæ ejusque Ministris, ac signanter Pontifici Romano; non autem Regibus & Principibus seculi, à Christo creditum esse; nisi dumtaxat, ut hi, quod illa definivit, executioni mandare satagant: atque in hoc consentire Belgas Theologos supra ostensum est.

Similiter in causa *petitoria* rei sive materiæ purè Ecclesiasticæ, Belgæ Theologi non alium Judicem pro competente agnoscunt, nisi Ecclesiasticum: neque possunt Ecclesiastici in petitorio rei *merè Ecclesiasticæ*, ad Tribunal Laicum, etiam Regium evocari.

Causa autem imprimis dicitur *petitoria*, & quæstio super *petitorio*, si ipsum jus sive titulus rei spiritualis in quæstionem trahatur, seu controvertatur: puta in materia Beneficiaria, num quis sit legitimè & Canonicè electus; num capax fuerit vocis passivæ; num eligentes habuerint jus eligendi; an Patronus jus præ-

seu-

sentandi, aliudve simile quo ipsum jus & titulus controvertitur.

Ulterius, si quis impetatur de doctrina Hæretica aut alio crimine, ut impudicitiæ, &c. & concludatur ad pœnam Canonicam, erit causa *petitoria personalis*, eaque coram Judice Ecclesiastico & Ordinario ipsius Clerici in hac causa competente tractanda erit.

Praxis Belgii deferens Judici Ecclesiastico causas merè Ecclesiasticas, præsertim ubi & inter Ecclesiasticos agitur, conformis est juri communi, & omnibus passim Orbis Catholici Regionibus: sed illud speciale est Belgio cum aliis quibusdam Provinciis & Regnis, quod causæ similes non coram quibuscumque Judicibus Ecclesiasticis, aliàs de *jure communi* quoque competentibus, agitandæ sint, sive quod Reus ad quoscumque judices aliàs de jure competentes evocari non possit: at dumtaxat coram judicibus *in Partibus*, ut aiunt, id est, *in Provincia* in qua Reus domicilium habet, si causa *personalis* sit, aut si *realis* sit, puta super Beneficio, Decimis, Jure Patronatus, &c. in qua Beneficia aliæve res Ecclesiasticæ, de quibus disputatur, sitæ fuerint.

Privilegium quippè Belgarum ac nominatim Brabantinorum est, eos extra Provinciam in judicium super materia sive Ecclesiastica sive profana, trahi non posse; sed judicari debere coram Judicibus *in Provincia*, sive *in Partibus*.

Hoc Belgarum Jus & Privilegium in antiquissimis harum Provinciarum Legum Tabulis, nec non Principum Edictis, etiam juramento in eorum inauguratione firmari solitis expressum, adeo notorium est, ut & exteri Scriptores passim illius meminerint.

Ludovicus Guicciardinus Italus in generali descriptione Belgii, ait: Pontifex " nullius omnino prætensionis vel correctionis prætextu quemquam hominem, sive Ecclesiasticus is, sive Laicus, evocare potest extra Provincias. Undè si quid fortè occurrat, oportet ut mittat vel hîc deputet Commissarios qui de prætensa causa cognoscant.

Ejusdem Belgici juris meminit Renatus Choppinus *lib.* 2. *De S. P. tit.* 4. *num.* 8.

Agnovit quoque hoc Belgicum jus Paulus V. & Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum anno 1613. Cum enim per Philippum Masium Archiducum Alberti & Isabellæ Ablegatum, Sacræ Congregationi expositum esset, quod in Burgundiæ, Brabantiæ, Flandriæ ac aliis Belgii partibus Dominio Alberti Archiducis Austriæ subjectis, inter alia Archiepiscoporum & Episcoporum Synodalia Statuta, ex immemorabilibus consuetudinibus, Concordatis & Privilegiis notoriis earumdem Partium huc usquè in viridi tentum & observatum sit; omnium Incolarum *coram* externis *Judicibus* nullatenus evocabilium, causas præsertim appellatorias, Judicibus Synodalibus *Patriæ dumtaxat* committi, & nihilominus inter alias Nuntiorum Apostolicorum Belgii facultates insertum asseratur indultum, eas causas generaliter committendi, cognoscendi; quæsitumque per eumdem Philippum, an per dictas Facultates Nuntiorum Apostolicorum hîc annexas, possit dictis statutis & privilegiis aliquatenus derogatum censeri juxta *cap.* 20. *Seß.* 24. *De Reformat.* " Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum facto prius verbo cum SS. D. N. Paulo Papa V. Respondit, Sanctissimi D. & Patrum dicti Concilii intentionem non fuisse, nec esse, Statutis & Privilegiis hujusmodi derogare: firmâ tamen ac aliàs in reliquis illæsâ permanente dicti Capituli 20. *Seß.* 24. dispositione. Romæ 23. Junii 1616. Signatum S. Cardinalis Lancelottus dictæ Congregationis Præfectus.

Quam sollicitè cautum fuerit, ne huic Belgico juri in minimo derogatum videretur per Concilii Tridentini in his Provinciis promulgationem, apparet ex notis quas ad capita Reformationis apposuêre Senatus Regii, ac notanter Brabantini; hujus Privilegii præ reliquis tenaciores & defensores zelosiores.

Ad *cap.* 8. *Seß.* 13. quo decernitur, ut causæ Episcoporum, cum pro criminis objecti qualitate comparere debeant, coram Pontifice Maximo referantur, ac per ipsum terminentur, " speciatim Brabantini observarunt, hâc ratione subditos *extra Patriam* fore trahendos, quod directè adversatur Indulto Summorum Pontificum Leonis & Clementis, & Constitutionibus Suæ Majestatis & Illustrissimorum ejus Prædecessorum, qui non sine gravi & prægnanti causa id concesserunt." Rursus ad *cap.* 5. *Seß.* 22. " Quod statuitur de cognitione adhibenda in dispensationibus, cum hac cautione accipiendum esse monetur, ne subditi hâc occasione *extra Provincias* suas evocentur.

Indultum Leonis cujus ad *cap.* 8. *Seß.* 13. fit mentio extat *parte* 1. *Edict. Flandriæ Rubricâ* 4. datum anno 1515. quo conceditur ad preces Caroli V. quòd nullus harum Provinciarum subditus, sive Laïcus, sive Clericus Secularis vel Regularis in prima instantia pro causis spiritualibus, civilibus aut mixtis citari vel conveniri extra Patriam possit.

Itaque si de petitorio in materia Ecclesiastica agatur, juxta notorium Belgii usum instituenda coram Judicibus ordinariis aut delegatis in Partibus, neque ad extera Tribunalia, etiam Romanæ Urbis, trahenda est causa: sed si ad Sedem Apost. pertineat, aut devoluta sit per appellationem, debent dari Judices Synodales in Partibus, qui de causa, authoritate delegatâ, cognoscant: quod & notoria & quotidiana praxis docet.

Denique ubi de possessorio sive possessione agitur, id est, ubi possessorium seu quasi possessorium, puta Beneficii, alteriusve juris spiritualis aut Ecclesiastici controvertitur, vel viâ *facti* in possessione quis turbatur, juxta notorias Belgii Leges, Consuetudines & Concordata, cognitio ad Regia Tribunalia spectat; quemadmodùm §. 3. latiùs ostensum fuit.

Hanc notoriam Belgii consuetudinem & praxim tam quoad causas super *petitorio*, quàm *possessorio*, toties renovant Concilia Regia, quoties super provisione Pontificia Litteras Placeti annuunt; expressè in iisdem Litteris ordinantia, ut si occasione hujus provisionis quæstio incidat, ea instituenda sit in *possessorio* coram *Tribunali Regio*; in *petitorio* autem coram Judice Ecclesiastico ordinario in *Partibus* residente, aut Delegatis similiter in *Partibus*, conformiter ad Edictum Philippi Archiducis de 20. Maii 1497. quo mandatur Litteris *Placeti* eam clausulam inseri. Exstat integrum Edictum *parte* 1. *Edict. Flandriæ Rubricâ* 8.

Quin & illa notoria Belgii praxis in Concordatis, nec non Curiarum Ordinationibus expressa est, quòd intentato possessorio coram Tribunali Regio suspendatur *petitorium*, sive petitorium coram Judice Ecclesiastico intentari non possit, nisi possessorium inchoatum coram Judice Regio fuerit plenè evacuatum, uti habent Concordata Curiæ Brabantiæ *tit.* 4. *art.* 1. Item Ordinationes Brabantiæ *art.* 445. & Ordinationes Parlamenti Mechliniensis tit. *De Complaintes & autres matieres possessoires art.* 10. Item Ordinationes Curiæ Hannoniæ *art.* 421. & 422.

Ut ergo compendio totum comprehendam; Theologi Belgæ juxta leges, consuetudines & Privilegia Patriæ judicari postulantes, petunt primò, ut dogmata sive quæstiones doctrinales inter ipsos controversæ deferantur ad Sedem Apostolicam, (quemadmodum & S. M. C. datis litteris 20. Decembris 1697. omnibus mandavit) atque hujus Sedis judicium & decisio cum *plena* submissione exspectetur; nullusque interim judicium Sedis Apostolicæ præveniendo aut usurpando, alterius opiniones nondum damnatas aut censuratas, damnare aut censurare audeat, uti seriò omnibus Theologis injungit Innocentius XI. in Decreto quo

65. Propositiones laxioris moralis damnavit.

Secundò petunt, ut in petitorio, aut actione merè personali seu morum seu doctrinæ, non judicentur nec judicari jubeantur, nisi coram Judicibus suis Ordinariis, sive Delegatis in partibus: idque juxta formam & stylum in his Tribunalibus servari solitum, id est, servato juris ordine, secundùm leges & consuetudines Belgii.

Tertiò, si super possessorio ipsis quæstio moveatur, seu turbentur quocumque prætextu in sua possessione, aut quasi possessione, priusquam in ipso petitorio legitimè & servato juris ordine auditi & condemnati fuerint, liceat eis contra violentiam *facti*, sive turbationem possessionis, juxta inveteratum & notorium Belgii usum protectionem Regiam, sive manutenentiam in Senatu Regio petere; & causam possessoriam ibidem tamquam coram legitimo Judice introducere, & servato juris ordine prosequi, omni interim super petitorio quæstione silente.

Hæc eorum postulatio conformis est, non tantum Juri naturali ac Divino, nec non Principum nostrorum solemni promisso; quo sanctè promittunt, se non passuros, ut subditi sui extra formam juris tractentur; sed etiam Sanctissimi D. N. Innocentii XII. Brevi ad Episcopos Belgii de 6. Feb. 1694. & Litteris Regiis de 20. Decemb. 1697. quibus Brevis, hujus executionem præcipit; quo nimirùm mandatur neminem à muniis Ecclesiasticis excludi posse, nisi servato juris ordine eam pœnam commeruisse probatum fuerit.

Sic enim in Brevi seriò mandat Episcopis: *Ne ullâ ratione quemquam vagâ istâ accusatione, & invidioso nomine Jansenismi traduci aut nuncupari sinant, nisi prius* LEGITIME *esse suspectum constiterit aliquam ex his propositionibus docuisse, aut tenuisse; nec quemquam sub hoc prætextu repelli ab officiis, muniis, Beneficiis, gradibus ac concionibus habendis vel aliâ quâcumque functione Ecclesiastica permittant, nisi* SERVATO JURIS ORDINE, *eam pœnam, quæ viris alioquin Catholicis gravissima est, commeruisse probatum fuerit.*

Et sanè si permittatur, quod Theologis sub vaga accusatione Jansenismi, novitatis, alteriusve erroris aut defectus adimatur possessorium, iisque via possessorii occludatur, priusquam servato juris ordine de Jansenismo, &c. convicti sint, jam reipsâ contra intentionem Pontificis & Regis, à muniis & Beneficiis Ecclesiasticis vagâ illa accusatione exclusos iri, priusquam *servato juris ordine*, eam pœnam eos commeruisse probatum sit, tametsi petitorium ipsis apertum maneret, paragrapho sequenti ostendemus.

§. 4.

Theologi meritò conqueruntur, sibi viam justitiæ negari, dum via possessorii ipsis occluditur.

PEr totum sui Certaminis discursum accusat Govartius Theologos Belgas, quod querantur sibi aditum ad Concilia Regia, ac signanter Concilium Brabantiæ occludi. Verum diceret Govartius, si non adderet, Theologos *ideò* conqueri, quod in materia *morum & doctrinæ* ad hoc Tribunal iis aditus negetur; quod sine injuria & calumnia iis affingi nequit. Nimis enim notum est, quod Concilium illud *hujus materiæ* Judicem non expetant; sed unicè petant sibi aditum aperiri ad Tribunalia Regia in *mero possessorio*, idque juxta notorias Belgii consuetudines, patriasque leges.

Sciunt enim, hoc aditu occluso, reipsâ omnem eis viam justitiæ esse occlusam; seque Adversariorum & potentiorum violentiis esse palam expositos, & omni defensionis remedio reipsâ destitutos: atque idcirco se instare, ne Regii Senatûs protectio & aditus juxta patrias Leges sibi claudatur.

Ipsos in altero eorum Libello supplice Ordinibus Brabantiæ oblato conquerentes audiamus *pag. 86.* Postquam dolentes narrârunt Adversariorum artibus & calumniis viâ possessorii occlusâ, non aliam Ecclesiasticis viam superesse, nisi petitorii coram Judice Ecclesiastico, sese ad Ordines Brabantiæ convertentes dicunt: "Scitis verò, Illustrissimi Domini, quot » incommodis hæc via obnoxia sit: dura enimverò » res est, cogi ad videndum res suas, constitutionem » suam, & ut dicitur, fortunam suam commissam uni » homini qui agit nomine & ex mandatis, & dependenter à Superiore sæpe præoccupato vel malè dis- » posito. Prætereà priusquam miser litigator obtinuerit » tres sententias conformes, jam sumptibus exhaus- » tus est, timetque non immeritò, ne priùs vitæ suæ, » quàm litis finem accipiat. Ita accidet, ut idoneus » Ecclesiasticus, bene meritus, priùs è possessione sui » officii, aut Beneficii alteriusve muneris deturbatus, » dum à Concilio manuteneri non poterit, per vitam » omnem eo privatus maneat, consumptâque juven- » tute totâ in studiis & labore, deprehendat se abs- » que bonis, absque munere, absque sustentatione, » absque auxilio, videatque cum horrore properantem » ad se magnis passibus senectutem, nec habeat quo » illius incommoda & necessitates sustineat.

Sciunt non hi dumtaxat Theologi Belgæ, sed universi qui sunt in Belgio Episcopi, Prælati, Capitula, vel Ecclesiastici, quot incommodis sit obnoxia via *petitorii* coram Judice Ecclesiastico: sciunt quòd citius finem vitæ, quàm finem controversiæ ordinariè sperare possint, qui hanc viam ingredi coguntur.

Nonne idipsum Episcopi, Prælati, & quotquot sunt Ecclesiastici sive Seculares sive Regulares, quotidie suo exemplo ostendunt, & palam manifestant & probant, dum in suis controversiis super Beneficiis, Decimis, Jure patronatûs, aliisquequibuscumque causis Ecclesiasticis ad Concilia Regia titulo *possessorii* recurrunt, prætermisso *petitorio* coram Judice Ecclesiastico? Revolvat D. Govartius Regesta Curiarum Ecclesiasticarum Belgicarum, & videat, quot ex centenis controversiis super Beneficiis, Cathedris, aliisque similibus materiis Ecclesiasticis, etiam inter Ecclesiasticos, à seculo motis & agitatis, coram Judice Ecclesiastico agitatæ fuerint.

Scit indubiè D. Govartius, absoluto & evacuato *possessorio* coram Tribunali Regio, superesse victo *petitorium* coram Judice Ecclesiastico. Dicat autem D. Govartius, quotusquisque petitorium coram Judice Ecclesiastico intentet, postquam in possessorio succubuit.

Revolvat rursus D. Govartius Acta Curiarum Ecclesiasticarum, & nobis referre dignetur, quot, inquisitione factâ repererit è causis coram Conciliis Regiis in *possessorio* terminatis, fuisse in petitorio renovatas coram Judice Ecclesiastico. Fallor si non sit futurus penè numerus sine numero.

Et quæ horum ratio? An forsan quod & Ecclesiasticis desit animus & affectus erga Beneficia, præsertim opima, aliave munia aut res Ecclesiasticas, quæ notabile emolumentum secum trahunt, ut propterea amisso possessorio, ulterius petitorium aggredi nolint? Credo nec D. Govartio id persuasum iri; nimis quippe proh dolor! nota est plurimorum Ecclesiasticorum aviditas, & ad litigandum pruritus, ubi vel minima ad Beneficia aliave Ecclesiastica, præsertim majora officia, perveniendi spes affulget.

Vera ergo ratio, quam nec D. Govartius inficiabitur, est, quod Ecclesiasticis omnibus passim persuasum sit, amisso possessorio, omnem pertingendi ad Beneficia, aliave munia Ecclesiastica, à quorum possessione per sententiam Senatûs Regii seclusi sunt, spem omnem quodammodo esse ademptam; tametsi sciant sibi *petitorium* superesse, illudque posse coram Judice Ecclesiastico intentari: non ignorantes quantis expensis

pensis in annos plurimos; imo sæpius ultra tempus vitæ, coram Judice Ecclesiastico litigandum foret, priusquam *petitorium* plenè & ordine juris servato, esset terminatum, & ipsius effectu gaudere possent, contra eum qui in *possessorio* obtinuit.

Et quis, ubi *possessorium* perdidit, non credit causam planè se amisisse, etiamsi non ignoret sibi petitorium superesse; & ex adverso plenam victoriam sibi non applaudat, qui plenum *possessorium* adeptus est; licet sciat, liberum esse Adversario suo petitorium intentare.

Si igitur passim omnes quotquot sunt in Belgio Ecclesiastici credant, sibi omnem ad munia Ecclesiastica viam præclusam, ubi possessorium ipsis ademptum est, licet petitorium coram Judice Ecclesiastico ipsis liberum adhuc maneat; quidni Theologi Belgæ meritò queruntur, se *viâ facti* à muniis Ecclesiasticis excludi, dum à possessorio, nullo juris ordine servato secluduntur.

Quidnî meritò conqueruntur, nec Breve Apostolicum, nec mandata Regia pro hujus Brevis executione emanata servari, quæ vetant quemquam vagâ accusatione Jansenismi à muniis excludi, nisi servato juris ordine probatum sit, eum hanc pœnam commeruisse, dum viâ facti *possessorio* eis occluso, reipsâ à muniis Ecclesiasticis *viâ facti*, nullo juris ordine servato excluduntur.

Neque id ignorant horum Theologorum Adversarii, qui propterea tanto studio, totque artibus & falsis informationibus conantur impedire, quo minus hi Theologi in possessorio audiantur; securi de ipsorum exclusione, & de suorum victoria, quamdiu *possessorium* his Theologis occlusum retinere possunt; parùm anxii de petitorio à Theologis his coram Judice Ecclesiastico intentando; quod vel vix cum vita illorum finiendum sciunt.

CAPUT III.

An Theologi rectè accusentur de violata Jurisdictione Ecclesiastica in Causis Criminalibus?

§. I.

Falsò accusantur Theologi Belgæ, quod in Criminalibus declinent Tribunal Ecclesiasticum.

CERTAMEN se sustinere pro immunitate Sacerdotum Belgii in causis personalibus præcipuè *criminalibus*, profitetur D. Govartius in ipso sui Certaminis titulo.

Unde & *pag.* 57. accusat Theologos Belgas, quod à *Potestate seculari* eaque inferiore & subalterna postulent, ut rebus, personis, doctrinis, moribusque Ecclesiasticorum se immisceant, non ut eorum Protectores, sed ut *Judices*, ut omnem disciplinam, omnemque jurisdictionem Ecclesiasticam civilem & *criminalem* adimant Episcopis, veris illarum dominis & proprietariis.

Si ergo fides Govartio, postulant Theologi Belgæ, ut & in civilibus, etiam quæ materiam *doctrina* & *morum* tangunt, & *criminalibus* habeant sibi *potestatem secularem*, non Protectricem dumtaxat, sed Judicem; omnisque eorum conatus eò collimat, ut jurisdictio civilis & *criminalis* in Ecclesiasticos Episcopis adimatur, & in potestatem secularem transferatur.

Quàm temerè ac nullo planè fundamento, ne quid durius dicam, id asseruerit Govartius quoad jurisdictionem civilem in materia *doctrina* & *morum*, ex iis quæ *capite* 1. hujus Dissertationis dicta sunt, intelligi potest. Nunc examinandum, an majore cum fundamento translatæ jurisdictionis *criminalis* in Potestatem Secularem hos Theologos reos faciat.

Num forsan Theologi Belgæ aliquando coram Episcopis eorumque Officialibus *criminaliter* in materia doctrinæ aut morum, ad requisitionem Promotorum citati fuêre? An citati Tribunal horum declinârunt tamquam incompetens, ad Potestatem laïcam refugientes?

Si materiam Doctrinæ attendamus, nonne quotidiana ac notoria horum Theologorum auditur querela, quòd continuò per suos Adversarios clametur, totum Belgium scatere Jansenistis, Rigoristis & Novatoribus, hominibusque hæreticâ pravitate, & doctrinis erroneis & perniciosis infectis; & tamen nemo per tot annos, quibus hæc sparguntur, super *mala doctrina* legitimè fuerit citatus: licet Adversariis ipsorum, nec animus desit, nec authoritas, nec potestas, si eos reos esse probare possent?

Nonne notum est toti Belgio, ut nec Govartium latere possit, hos Theologos per suum in Urbe Deputatum Doctorem Hennebellum, ursisse Doctorem Desirantium Adversariorum Mandatarium, ut vel unum de Jansenismo legitimè convictum aut saltem legitimè citatum, coram Sede Apostolica produceret? Nec umquam Desirantium quantumvis iteratò, & sæpius interpellatum id præstare potuisse? An non vel hoc argumento publicè utuntur hi Theologi, ut Jansenismum sustineant esse in Belgio *merum phantasma*, quo hominibus illuditur, & Potestatibus imponitur?

An non hæc moverunt SS. D. Innocentium XII. ut in secundo suo *Brevi* ad Episcopos Belgii dato 26. Novembris 1696. noluerit simpliciter uti voce *Jansenista*, sed addito epitheto *prætensi*, ut ita abstraheret, an reverà *Jansenistæ* darentur? an solum esse *prætenderentur*?

Producat igitur D. Govartius Theologum Belgam vel unum in materia *doctrina* citatum *criminaliter* coram Judice Ecclesiastico.

Dein ostendat, eum hoc Tribunal tamquam in hac materia *incompetens* declinasse, & ad Potestatem *Secularem* ut Judicem hujus actionis *criminalis* convolasse. Si ostendat, hunc cum Govartio *violata* Immunitatis Ecclesiasticæ reum esse dicemus; atque contra similes Certamen pro Immunitate Sacerdotum in causis *criminalibus* laudabimus. Sed si producere nequeat, patiatur ut ipsum de temeraria accusatione reum habeamus.

Sed forsan in materia morum, suisque excessibus, jurisdictionem *criminalem*, ac censuram Episcoporum declinant, & ad Potestatem Secularem, spe immunitatis, confugiunt Theologi Belgæ; atque in hoc saltem ipsam *Jurisdictionem Ecclesiasticam criminalem adimunt Episcopis*, uti loquitur Govartius.

Sed quis in Belgio ignorat, Theologos Belgas, quos *prætensos Jansenistas* vocant, vel eo titulo appellari hoc nomine, quod severiorem ac exactiorem Moralem, & vitæ rationem præferant: atque ab excessibus, qui judicio *criminali* occasionem dare possent, præ aliis Ecclesiasticis sint exempti?

Quis in rebus hisce adeò hospes, ut nesciat, vel eo passim pharmaco maculam *Jansenismi* jam contractam elui, quòd liberiorem, & Ecclesiasticis minùs convenientem vivendi rationem quis assumat; nec ab iis sollicitè caveat, quæ Episcoporum & Officialium censuram mereri possent, & in quæ Promotores ex Officio jure invigilarent.

An non Theologi Belgæ sunt, qui in altero suo Libello Ordinibus Brabantiæ oblato *pag.* 90. altè queruntur, se per Epistolam Pastoralem Illustrissimi D. Archi-Episcopi de multifariis excessibus publicè proscindi: *idque (quod satis repeti non posset) nullo ipsorum umquam legitimè de erroribus aut abusibus, qui in ea Epistola ipsis adscribuntur, convicto*, uti ipsi loquuntur?

Nonne ipsi *pag.* 191. ut suam innocentiam probent, omni *legitimo Judici* se sistere paratos offerunt: " Et qui (Theologi Belgæ) licet omni humano auxilio

» lio (inquiunt) destituti, *offerunt* se ut *compareant* » coram *omni* judice *legitimo*, ut illic se condemnari, & rigore omni puniri videant, si rei deprehendantur.

Theologi qui super excessibus suis offerunt comparere coram *omni* judice *legitimo*, eximuntne se juxta Govartium à jurisdictione *criminali* Episcoporum?

Forsan replicabit Govartius, aliud verbis profitentur, & aliud factis exhibent. Id sanè Govartio probandum esset, & eatenus fides adhibenda his Theologis, qui de restrictione mentali, similibusque mendaciorum palliamentis minus sunt suspecti, donec Govartius probaverit, Theologos hos aliud verbis, aliud factis profiteri. Proferat Govartius Theologos Belgas, quos vulgò *prætensos Jansenistas* dicimus, qui super excessibus suis in moribus *criminaliter* fuêre ad instantiam Promotoris citati coram Curia Episcopi. Ostendat dein Govartius, quod citati Curiam hanc tamquam *incompetentem in hac materia* declinarint, & ad *Potestatem secularem*, ut judicem competentem convolarint. Nisi hæc protulerit & probaverit Govartius, sinat, ut hos tamquam sincerè loquentes, & ipsum tamquam temerariè nimis, & præcipitanter accusantem reputemus.

§. 2.

Hallucinatio Govartii circa cumulationem, & concursum judicii possessorii & criminalis.

TAmetsi totus Certaminis Govartii contextus sit admodum confusus, & nescio quibus parergis involutus, imo quasi ad intricandam & obscurandam materiam totus compositus videatur, nihil equidem obscurius & intricatius, quàm discursus ipsius *pag.* 46. & 47. de cumulatione judicii possessorii & criminalis, ut vix capere potuerim, quid toto hoc discursu probare contendat, aut quo ejus discursus tendat.

Sanè aliud eruere non potui quam omnia eò collimare, ut evincat, judicium criminale per Promotorem Curiæ Ecclesiasticæ institutum, impediri non posse titulo possessorii, aut manutenentiæ in Concilio Regio obtentæ, aut obtinendæ: hoc autem si probare intenderit Govartius, labori parcere poterat, Adversariosque sibi fingit. Quis enim id ei negavit? Sicut nec quisquam negat, Beneficiato *criminaliter* etiam ad privationem Beneficii per Promotorem convento, fas non esse ad manutenentiam recurrere eo *solo* titulo, quia à Procuratore criminaliter adversus ipsum ad privationem Beneficii coram Judice Ecclesiastico concluditur: & si manutenentiam à Senatu Regio eo titulo petat, eam illi denegandam nemo negat. Sed quid, si priusquam servato juris ordine condemnatus esset, *viâ facti* in possessione sui Beneficii turbaretur? Tunc sanè non ob criminale adversus se intentatum judicium; sed ob illatam violentiam, ac viâ facti turbatam, possessionem ad Regium Tribunal pro manutenentia recurrere posset. Itaque ut exemplo involutum Govartii discursum paucis exponam;

Dico, si Pastor aliquis ob excessum in *moribus*, vel malam *doctrinam* conveniatur *criminaliter* coram suo legitimo Judice Ecclesiastico; quamdiu Promotor juxta formam juris, ac servato juris ordine, adversus illum legitimè procedit, nulla poterit esse quæstio *manutenentiæ* aut possessorii: nec enim Pastor hic *viâ facti* in sua possessione turbatur, uti supponitur, sed judicialiter & viâ juris contra illum in petitorio proceditur, nullaque violentia ei infertur, sed omnia secundùm formam juris procedunt.

Et quomodo pendente hoc criminali judicio posset esse locus *manutenentiæ*, quandoquidem eo durante possessio integra ei maneat, quousque servato juris ordine judicatum fuerit in petitorio, ipsum pœnam privationis Beneficii commeruisse: quod petitorium sic ritè & juxta formam juris absolutum, absorbet ipsum possessorium, nec post illud ulterius *manutenentiæ* locus esse potest. Hæc D. Govartio nemo Jurisconsultorum negabit, ipsique Theologi Belgæ ultrò concedent.

At ponamus, Pastorem accusatum aut suspectum de excessibus in moribus, aut de mala doctrina, pendente accusatione aut judicio durante criminali, *viâ facti* in sui Pastoratûs possessione turbari, aut ab ea dejici, manutenentiæ locus erit, eaque à Senatu Regio concedetur; non, uti suprà dictum est, quia criminaliter adversùs ipsum agitur; sed quia in sua possessione & jure suo *viâ facti* turbatur, priusquam servato juris ordine probatum & judicatum sit ipsum eam pœnam commeruisse.

Petet Govartius: " Quis hujusmodi manutenentiæ » sit futurus effectus; vel enim (ait *pag.* 48.) illâ » durante permittet Judex Laicus Promotori causam » inchoatam prosequi coram Ecclesiastico, qui tandem convictum Pastorem condemnando eum Beneficio & curâ privabit: si acquiescat Judex Secularis, manutenentia erit sine operatione ulla: sin » verò Judex Secularis se sententiæ opponens executionem ejus impediat, nihil iniquius.

An hæc ratiocinatio digna sit Consiliario Ecclesiastico Magni Concilii Mechliniensis? an hujus Senatûs famæ ac splendori per hujusmodi scribillationes nihil detrahatur, alii judicent? Interim dicimus Govartio, per hujusmodi manutenentiam nequaquam sisti judicium criminale, posseque Promotorem causam inchoatam servato juris ordine usque ad finem prosequi: neque ei obfuturam manutenentiam, modò judicio criminali adhuc pendente & condemnatione necdum plenè secuta, ipsum manutentum in sua possessione *viâ facti* non turbet; imò poterit condemnatus suo Beneficio & curâ privari, non obstante suâ manutenentiâ, aut etiam pleno possessorio à Senatu Regio ei adjudicato; quia sententia lata in petitorio elidit possessorium, ut notissimum est.

At quàm ineptum, quod asserit Govartius, quod eo casu *manutenentia erit sine effectu*. An ergo credit Govartius, manutenentiam *esse sine effectu*, quæ accusatum de crimine aut mala doctrina retinet in possessione beneficii & curæ, donec in *pleno* petitorio, servato juris ordine de crimine aut mala doctrina fuerit *plenè* convictus, & legitimè condemnatus?

Quàm gauderent Theologi Belgæ, si vel hoc manutenentiæ effectu potiri possent; ut saltem in possessione suorum jurium & officiorum manutenerentur, quousque servato juris ordine coram legitimo Judice Ecclesiastico convicti & condemnati essent, se pœnam privationis aut exclusionis commeruisse! Nequaquam sanè progressum judicii criminalis adversum se, nec sententiæ condemnatoriæ executionem, si rei invenirentur, impedire vellent vi suæ manutenentiæ, quâ duntaxat adversùs violentiam & viam facti se tueri velle palam nimis profitentur.

Si Doctor Huygens hoc effectu manutenentiæ gaudere potuisset, nunc per duodecim & amplius annos loco Facultatis strictæ Theologicæ, ad quem legitimè electus est, gavisus esset, nec multùm terreretur, viâ juris & servato juris ordine ob malam doctrinam excludi, qui tamen ob præclusam sibi viam manutenentiæ frustratus manet jure sibi ad dictum locum competente; tametsi non semel apud supremas Potestates institerit, ut in judicio audiri posset; sibique aperiretur quid vel in doctrina, aut moribus suis displiceret, ob quod ei via justitiæ, quæ nec sceleratissimo negatur, occludatur; atque ita inauditus viâ facti jure suo privatus maneat.

Scimus quàm grata fuerit Theologis Apostilla à Privato Regis Concilio data ad Libellum Doctoris Martin

Martin (quæ suprà c. 1. §. 4. integra relata est) ad obtinendam exclusionem duorum Theologorum à Gradu Doctorali, licet eidem hæc clausula esset inserta: *Declaratque* (Sua Majestas) *Gradum Doctoralem quem pretendunt Licentiati Verschuren & Claes, non impediturum quominùs privari possint prerogativis jurium, quas Gradus Doctoralis illis tribuet, si ita decernatur per Suam Sanctitatem vel alios, quibus materiæ dogmaticæ cognitio competit, juxta dictum Breve* (scilicet de 6. Februarii 1694.) *& Suæ Majestatis Decretum.*

Hæc clausula reipsâ totum continet, quod de effectu manutenentiæ dictum est; hanc nimirum impedire, ne *viâ facti* quis jure suo, puta suscipiendi Gradum Doctoralem, excludatur: at nequaquam obstare, quominùs à muniis Ecclesiasticis excludatur, siquando, *juris ordine servato*, juxta Breve Apostolicum eam pœnam commeruisse probatum fuerit.

§. 3.

An Theologi Belgæ evertant judicium criminale prætextu Possessionis suæ famæ; aut ex Lege Diffamari *recurrendo ad Tribunalia Regia?*

GOvartius ut certamen suum verosimilius ostenter, nec contra umbras certare videatur, quorumdam, nescio quorum, Practicorum *sustentum*, adducit, quo omnis Sacerdotum Immunitas in criminalibus, juxta Govartium, evertitur & conculcatur.

"Novimus (ait *pag.* 48.) responsum sustentum» que Practicorum quorumdam dicentium: Sacer» dotibus Beneficiatis criminaliter accusatis conven» tisque manutenentiam concedi per Laicos, non ita » pro custodia possessionis Beneficialis, quam *famæ* » ipsorum: & cum à Practicis hisce inquirimus, » num prætextu simili Judex Laicus fiat Judex com» petens & quidem ante Ecclesiasticum, causæ istius» modi criminalis? Respondent eousque Laicum Ju» dicem fieri, ut præveniendo etiam Ecclesiasticum, » saltem cognoscat summariè & pro interesse civili » Beneficiati, utrum facinora ei objecta minus aut » magis verosimilia sint, ut possessionem ei adjudi» cet, aut auferat, secundum quod apparebit ve» rosimilius.

Sed dicat, quæso, Govartius, qui sunt hi Practici, Jurisconsulti, an Theologi?

Si Jurisconsultos intelligat, proferat Govartius vel unum in Belgio practicum qui hâc praxi usus fuerit, aut eam scripto probarit.

Ad Prosperum Fagnanum nos remittit Govartius, ut hoc practicorum sustentum reprobatum videamus: sed nonne ipse Fagnanus, etiam Govartio fatente, intrepidè asserit, *non esse hactenus auditum apud Jurisconsultos, ut in hac materia* (criminali) *allegaverint possessionem?*

Nisi ergo nobis indicaverit Govartius Jurisconsultos practicos qui hoc *sustento* usi sunt, patiatur & sustentum hoc annumerari illis, quæ ad colorandum Certamen adinventa seu conficta sunt.

Dicet forsitan Govartius, practicos hos esse Theologos Belgas; quasi hi praxim litigandi, & causas omnes Ecclesiasticæ Jurisdictionis trahendi ad Tribunalia Laica melius noverint.

Profectò, ni Govartius Theologos hujusmodi practicos designet, eosque hujusmodi *sustento* & arte usos esse, ut causam *criminalem* contra ipsos intentatam à foro Ecclesiastico ad forum Laicum avocarent, patiatur creditum iri, hos Theologos non secus ac ipsos Jurisconsultos practicos confictos à Govartio fuisse, ut Certaminis justitia aliqua in speciem saltem appareret; & Theologos Belgas Ecclesiasticæ Immunitatis violatores esse publico persuaderet.

Sed nonne ipse Fagnanus hoc sustentum reprobat, multisque argumentis *fictitium* probat adversus *Theologos* eo utentes; ut proindè nequaquam à Govartio fingi hi Theologi videantur? Verum est Fagnanum ad Cap. NE INNITARIS *De Constit.* agere contra nonnullos Theologos, hoc fictitio sustento abutentes.

Sed an forsan contra Theologos Belgas vulgo *prætensos Jansenistas*, hoc sustentum reprobat Fagnanus? Nequaquam: sed contra *Probabilistas*, atque nonnullos Casuistas, laxitatum Patronos, & totius Moralis Evangelicæ corruptores, quibus ita Theologi Belgæ bellum indixerunt & indicere pergunt, ut hoc præcipuè titulo, invidioso nomine *Jansenismi* traducantur, quod nec Govartium later.

Probabilistæ igitur sunt qui teste Fagnano abutuntur hoc sustento, non autem Theologi Belgæ. Illi, inquam, sunt qui hoc sustento utuntur, ut suum *Probabilismum*, (cui tam strenuè se opposuit Fagnanus) stabiliant. Hi sunt qui possessorium non tantum valere in materia *civili*, & foro *judiciario*; sed & in materia *virtutum moralium*, & foro *conscientiæ* sustinent; eoque titulo hominem in foro *conscientiæ* esse *manutenendum* in possessione suæ *libertatis* contra *Deum* & legem, asserere audent.

Audiamus ipsum Fagnanum loco citato, ubi postquam multis Canonibus probavit hanc Regulam: *In dubio partem tutiorem in foro conscientiæ esse eligendam*; dicit *num.* 172. quod plures Theologi ex recentioribus hanc Regulam Canonum multifariam conentur evertere; additque *num.* 173. eos præcipuè moveri hoc fundamento: "Quia cum quilibet sit in possessione » suæ libertatis & *famæ*, in dubio non debet spolia» re se hac possessione judicando se culpabilem; aut » nexu alicujus obligationis innodatum, cum secun» dùm Regulam Juris, *in pari causa melior sit conditio* » *possidentis*: quam Regulam habere locum non so» lum in materia *justitiæ*, sed etiam in materia *alia*» *rum virtutum*, & in foro *animæ*, putat idem Sanchez, » ubi supra (*in Decalogum tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 10.) Sua» rez de Religionis parte *lib.* 4. *De Voto cap.* 5. *num.* 7. » Henriquez in Summa *libro* 8. *capite* 3. *in Glossa lit*» *tera P.* & alii multi.

Hosne credit Govartius esse è numero Theologorum Belgarum, seu *prætensorum Jansenistarum*; aut hos similium Theologorum placitis adhærere? Nescio, an seposito paulisper partium studio, quo ad certandum contra hos Theologos Belgas incitatus est, id credere aut sibi ipsi persuadere poterit: interim id certum habeat, si credat, se nullum in rebus Belgicis, & hodiernis controversiis vel parum versatum, suæ credulitatis habiturum consortem.

Et tamen hi sunt illi *Probabilitatum* patroni, qui soli hoc paradoxum invenerunt & sustinuerunt, & contra quos aciem certaminis gloriosè direxit Fagnanus. Undè & postquam multis solidissimis argumentis stolidam dictæ Regulæ applicationem evicit; atque probavit, prædictam Juris Regulam, *in dubiò melior est conditio possidentis*, nequidem in foro *judiciario* in causa *criminali* posse assumi, tandem concludit *num.* 205. "Quare si, ubi agitur *de crimine*, ine» ptè allegatur possessio in materia justitiæ, etiam in » foro *judiciali*; multò ineptius allegatur in materia » aliarum *virtutum* & in foro *conscientiæ*, in quo non » benignior, sed tutior pars eligenda est.

Advertte nunc saltem, Govarti, quo te passio contra hos Theologos Belgas adduxerit; ut his Theologis affingas perniciosissimum & ipsis adeo execrabile, & publicè toties ab eisdem reprobatum *sustentum*; illudque eis esse usitatum, fingere & publicè eis affricare te non puduerit; atque nescio quibus exclamationibus omnem Jurisdictionem Ecclesiasticam, hoc paradoxo per Theologos Belgas everti, per paginas integras intrepidè declamare non erubueris.

Alterum æquè fictitium titulum priori non absimilem, quoad Tribunalia Laica Causæ Ecclesiasticæ criminales deferantur, Theologis Belgis usitatum esse asserit Govartius. " Non rarus (ait *pag.* 51.) ipsorum Belgii Sacerdotum ad Regia Tribunalia titulo » manutenentiæ aut ex Lege *Diffamari* recursus; qui » ultimus interdum tolerari posset, nisi legitimus » ejus usus in abusum verteretur.

Nec de usu nec de abusu recursus ex Lege *Diffamari* ad Tribunalia Regia hìc quæstionem cum Govartio volo habere. At id unum peto, num Govartius qui octo aut novem circiter annis Parlamento Mechliniensi interfuit, unquam viderit; Sacerdotes Belgas, ac signanter quemquam è Theologis hisce, recursum habuisse ex Lege *Diffamari* ad hoc Parlamentum, ut se à judicio Criminali Episcoporum eximeret; aut sciat, aliquando eos hoc titulo ad Regia Concilia, puta Brabantiæ, convolasse, ut judicium *Criminale* in foro Ecclesiastico declinaret.

Ego, ut verum fatear, nullum hactenus exemplum vidi aut audivi, nisi hoc unum. Cùm in Academia Lovaniensi cujusdam Collegii Provisores intendere viderentur Præsidem ejusdem Collegii amovere à sua Præsidentia, hunc ad Concilium Brabantiæ ex Lege *Diffamari* recursum habuisse intellexi: at ejus recursûs initium, progressum, & exitum Govartio enarrandum remitto, si enarrationem sibi favorabilem & convenientem judicet: neminem enim exactius de tota ejus recursûs serie instructum credo ipso Govartio.

§. 4.

Accusantur Theologi Belgæ, quòd adversùs Episcopos, & signanter Archi-Episcopum Mechliniensem, Actiones Criminales instituant coram Judicibus Secularibus.

HActenus visum est, quàm temerè nullo omnino adducto exemplo accuset Govartius Theologos Belgas, quòd in *materia morum & doctrinæ* ad Tribunalia Regia provocent, ut se ab Ecclesiasticis & ordinariis harum causarum Judicibus subducant; nunc examinandum num majori cum fundamento insimulet hos Theologos, quòd alios Ecclesiasticos, quin & Prælatos ac Episcopos, atque signanter Archi-Episcopum Mechliniensem conveniant coram Tribunali Regio; idque in Causa *Criminali*: atque ex hoc capite, Immunitatis Ecclesiasticæ violatores & profanatores sint.

Ipsam primò Govartii accusationem audiamus, *pag.* 24. sui Certaminis: " Nec verbis & libris tantùm Immunitas hæc impetitur, sed ad executionem doctrinæ suæ procedentes viri isti, Belgæ » Theologi, coram Judicibus illis Secularibus lites » instituunt, easque *Criminales* & diffamatorias, non » tantùm contra Clericos, sed ipsos *suos Prælatos & » Episcopos*: Judicibus illis, ut innocentiam suam » probent, doctrinam suam moresque judicandos » submittunt; coram illis *Archi-Episcopum suum*, » quòd Decreta Regia amplecteretur, iisque contra» dictores indicasset, aggrediuntur; concludunt, ut » deductio denuntiationis istius laceretur, & Archi» Episcopus injurias revocet, palinodiam canat; uno » eodemque ictu Prælatum suum, suam & Ecclesiæ » Immunitatem cruentantes. Gravius certè est vul» nus, quod à fratre, quod ab amicis venit, gra» vissimum quod à filiis.

Et *pag.* 5. sui Certaminis, relatis verbis *Confutationis* Memorialis P. Palazol per Belgas Theologos, quibus Theologi Belgæ narrant, quod à D. Archi-Episcopo oblatus fuerit Regi Libellus unà cum Deductione contra quinque ex his Theologis, atque ab his vicissim Libellus in sui justificationem præsentatus sit, subjicit. " Interim omittunt hìc indicare, » quod Libellos de quibus loquuntur, exhibuerint » Conciliis *Secularibus*; coram quibus Archi-Episco» pus respondere noluit, quòd existimaverit nec se » id posse, nec debere, prohibente id Ecclesiâ.

Tota igitur Immunitatis Ecclesiasticæ profanatio, quam tantopere hìc exaggerat Govartius, consistit in oblatione Libelli adversus Illustrissimum D. modernum Archi-Episcopum Mechliniensem, per quinque Theologos Concilio Regio Privato, quo hi suam innocentiam contra objecta Archi-Episcopi probare offerunt, & famæ suæ reparationem postulant: neque alterius facti in toto suo Certamine meminit Govartius, quo Prælatus quisquam aut Episcopus, vel etiam Ecclesiasticus *criminaliter* à Theologis Belgis coram Tribunalibus secularibus conventus aut accusatus esset. Animus non est, hìc examinare, num D. Archi-Episcopus justam rationem, sufficiensque fundamentum habuerit insimulandi aut denuntiandi Theologos hos de excessibus in suo Libello & *Deductione* adjuncta expressis; sed hoc unum discutere animus est, num Theologi Belgæ per Libelli oblationem, actionem *criminalem* contra D. Archi-Episcopum coram Judicibus Secularibus instituerint, aut aliunde ob hanc Libelli oblationem violatæ Immunitatis à Govartio jure arguantur.

§. 5.

Casus, occasione cujus hæc accusatio à D. Govartio adversus Theologos Belgas instituta.

CAsus, qui violatæ Immunitatis Ecclesiasticæ gravissimam querelam adversus Theologos Belgas movendi occasionem dedit Govartio, hic est.

Anno 1697. D. Archi-Episcopus Mechliniensis obtulit Libellum Concilio Status, & E. S. C. adversus Pastorem S. Catharinæ in civitate Bruxellensi, qui è Gallico Latinè versus exhibetur à Theologis Belgis in appendice suæ *Confutationis* sub *num.* 6. & integrum Gallicè ut oblatus fuit, ad calcem hujus Libelli exhibebo. In hoc Libello dicit, quod offerat S. M. in Concilio Status instrumenta hìc juncta, quæ sunt (ait) " probationes convincentes variorum » aliorum excessuum, magis quam ultimus est seditiosorum & criminalium, quos dictus Pastor com» misit; humillimè supplicans vestræ Majestati, ut » jubere dignetur ea legi & examinari in suo Conci» lio Status, ad statuendum id quod causæ momen» tum exigit pro defensione suæ Authoritatis & su» premæ Potestatis Regiæ, pro sanctæ nostræ Reli» gionis conservatione & pace publica in his Pro» vinciis.

Libellus hic Concilio Status oblatus, erat scriptus manu D. Ottart Secretarii D. Archi-Episcopi Mechliniensis, in cujus dorso manu Domini van Susteren, quondam etiam Secretarii & nunc Officialis Domini Archi-Episcopi inscriptum erat: *Au Roy en son Conseil d'Estat, l'Archevêque de Malines.*

Inter instrumenta huic Libello juncta, erat unum cui titulus: *Deductio processus criminalis Pastoris S. Catharinæ, & adhærentium ipsius*, qua non tantum Pastor S. Catharinæ, sed & alii quatuor è Theologis Belgis de variis enormissimis excessibus notantur; atque tandem concluditur: " Nunc Suæ Ma» jestati & suis considerandum relinquitur, quid ab » ejusmodi Presbyteris expectandum sit, quem reve» rentiæ & obedientiæ erga supremos suos Princi» pes sensum inspirabunt suis subditis, quibus tam » perniciosa præbent seditionis & rebellionis exem» pla? Si Lutherus, Calvinus & primi illorum Sec» tatores compressi fuissent initio, Europa adhuc to» ta Catholica foret, nec tot in Statu visæ essent mu» tationes, nec tot Provinciæ à legitimo suo Principe » separatæ.

De-

Deductionem hanc è Gallico Latinè versam exhibent quoque Theologi in dicta appendice sub *num.* 7. & ut de statu quæstionis certius & securius judicari queat, eam Gallicè, ut Regi exhibita fuit, ad calcem hujus Libelli adjiciam.

Postquam Theologi in hac *Deductione* nominati, copiam illius nacti sunt, resolverunt, Libellum offerendum Regi, quo ab impactis excessibus se justificarent, postulantes famam suam per hanc Deductionem non mediocriter læsam, restitui. Libellus hic è Gallico Latinè versus exstat similiter in citata appendice sub *num.* 8. & eum similiter Gallicè, uti oblatus fuit, ad calcem hîc adjiciam.

In hoc Libello variis argumentis adstruere conantur Theologi suam innocentiam adversus objecta D. Archi-Episcopi; ac tum concludendo supplicant humillimè Suæ Majestati, " ut declarare non gravetur, dictas denuntiationes, accusationes & terminos » injuriosos, quæ D. Archi-Episcopus Mechliniensis » allegat & profert, tum in dicto suo Libello, tum » in Deductione quæ Libello jungitur, esse abusiva, » ficta, & veritati contraria; ac proinde mandare dignetur, ut dictus Libellus & Deductio lacerentur, » aut saltem dictæ injuriæ, accusationes, & termini » injuriosi deleantur & expungantur eâ ratione, qua » Majestas Vestra expedire judicaverit, vel aliter, » cum expensis & damnis. Quod faciendo, &c.

Libellus hic Concilio Privato oblatus per apostillam ejusdem Concilii communicatus fuit D. Archi-Episcopo, qui licet iteratò interpellatus, non respondit; unde tandem hoc Decretum Seclusionis sequutum est: " Sua Majestas decernens Seclusionem in» tentatam per apostillam de undecima Martii præteri» ti, admittit supplicantes ad probandum facta per » ipsos allegata, parte ad hoc prius citatâ.

Quin casus hic sit sincerè expositus, nec Govartius, ut credo, negabit. Discutiendum nunc superest, an ratione oblationis hujus Libelli, Theologi Belgæ Immunitatis Ecclesiasticæ violatæ Rei sint tamquam " qui coram Judicibus Secularibus lites » instituant, easque *criminales* & diffamatorias, non » tantùm contra Clericos, sed ipsos suos Prælatos & » Episcopos, " uti vult Govartius.

§. 6.

An in casu proposito Theologi Belgæ actionem criminalem instituerint contra D. Archi-Episcopum Mechliniensem?

PRo clariore hujus quæstionis resolutione sciendum, quod ex omnium Juris-Consultorum sententia " judicium dicatur criminale, quo agitur » ad publicam vindictam, sive sit ex delicto imponenda pœna corporalis ad commodum publicum, » sive sit imponenda pœna pecuniaria, quæ venit » applicanda Fisco. " Judicium verò dicatur Civile; " Quando agitur ad commodum privatum, sive cau» sa descendat ex delicto sive ex contractu. " Ita ex omnium passim recepta opinione tradit Julius Clarus in Practica Criminali §. *finali libri quinti quæst.* 1.

Ulterius indubitatum est, actione injuriarum agi posse criminaliter & civiliter, quemadmodum expressum est à Justiniano *lib.* 4. *Institut. tit.* 4. §. 10. ubi dicit: " In summa sciendum est, de *omni* injuria » eum, qui passus est, posse vel *Criminaliter* agere » vel *Civiliter.* " Idipsum indicatur in *L. fin. Cod. De Injuriis*, ipsumque injuriarum delictum *privatis* delictis ibidem annumeratur.

Si jus commune attendamus, per actionem *Civilem*, Actor postulat, ut Reus in tantam summam condemnetur *sibi* applicandam, quanti ipse injuriam æstimat, quod Justinianus significat, verbis relatis immediatè subjiciens: " Et siquidem *Civiliter* » agatur estimatione factâ, secundùm quod dictum » est, pœna Reo imponitur.

At moribus hodiernis, actionem injuriarum *Civilem* plerumque institui ad reparationem famæ & honoris, quæ conviciis & exprobrationibus, & imputationibus criminum læsa creditur, notum est.

Cùm autem conclusio sive actio ad reparationem honoris & famæ tendat unicè ad *commodum privatum*, nequaquam verò ad vindictam *publicam*, etiam actio hæc non Criminalis, sed merè *Civilis* est ex omnium sententia.

Hæc, quæ nemo, qui vel in limine Jurisprudentiam salutavit, ignorat; atque apud omnes Juris-Consultos in confesso sunt, si attendere voluisset Govartius, numquam, ut credo, accusasset Theologos Belgas, quòd Illustrissimum D. Archi-Episcopum Mechliniensem *Criminaliter* coram Judicibus Secularibus convenissent, aut actiones *Criminales* contra Episcopos coram iisdem Judicibus instituissent.

Legatur & relegatur conclusio, imo & libellus integer ab hisce Theologis Concilio Privato adversus libellum & Deductionem D. Archi-Episcopi oblatus, nihil omnino reperietur, quod vel in speciem *Criminale* Judicium, aut vindictam *publicam* sapiat: sed & conclusio, totusque libellus unicè collimant ad reparationem *famæ*, quam per dictum libellum & Deductionem ei junctam, & Regi exhibitam, enormiter læsam conqueruntur Theologi; quod totum ad Judicium *Civile* pertinere non negabit Govartius.

Sed replicabit Govartius, Theologi hi in libello suo supplicant, ut *Deductio* denuntiationis istius *laceretur, & Archi-Episcopus injurias revocet, palinodiam canat*, uti ipse loquitur *pag.* 24.

Verum est, Theologos supplicare Regi ut declarare non gravetur, *dictas denuntiationes, accusationes & terminos injuriosos quæ D. Archi-Episcopus Mechliniensis allegat & profert tum in dicto suo Libello, tum Deductione, quæ Libello jungitur, esse abusiva, ficta & veritati contraria, ac proinde mandare dignetur ut dictus Libellus & Deductio lacerentur*; sed quò hæc tendunt concluduntque? Nonne unicè ad reparationem *famæ propriæ*, quam injustè & graviter læsam prætendunt? Unde, quod notandum, & Govartius dissimulavit, *non simpliciter* Libellum & Deductionem *lacerari* supplicant; sed addunt: " Aut saltem dictæ injuriæ, accusationes, & termini inju» riosi deleantur & expungantur, eâ ratione, qua » Majestas Vestra expedire judicaverit vel aliter. Nonne hâc clausulâ palam declarant, se non nisi ad reparationem *famæ suæ* concludere; hancque solam intendere? Modum autem & formam quibus hæc fiat, etiam cum minima D. Archi-Episcopi infamia ejusque incommodo, Judicio Regii Senatus dimittentes. Quid hac conclusione modestius, aut reverentius desiderari posset à Theologis & Presbyteris, qui se de enormissimis criminibus, & quidem coram Rege suo injustissimè accusatos non dubitabant?

Quod autem asserit D. Govartius, Theologos conclusisse, ut D. Archi-Episcopus *injurias revocet, palinodiam canat*: quamvis hæc conclusio in actione injuriarum sit hodie utilissima, ab hac tamen abstinuerunt Theologi ob reverentiam D. Archi-Episcopi debitam; nec scio quibus oculis conclusionem Theologorum legerit Govartius, ut asserere potuerit, Theologos conclusisse ut D. Archi-Episcopus *injurias revocet, palinodiam canat*: cum nec verbum in Theologorum conclusione de *hac revocatione* aut *palinodia* occurrat.

Sed si ad revocationem injuriarum, aut *palinodiam* conclusissent Theologi, eam, quæ aliàs iis debetur modestiæ & reverentiæ erga D. Archi-Episcopum laudem forsan amisissent; sed propterea contra D. Archi-Episcopum nec *criminaliter* conclusissent, nec actiones *criminales* instituissent.

An forsitan nescit D. Govartius actionem, ad *palinodiam* non criminalem, sed *civilem* reputari? " Ne-

" Neque enim instituitur, ut vel corpori pœna infli» gatur, vel quidquam applicetur Fisco, sed tan» tum ut honori & existimationi ejus, qui læsus est, » consulatur, " uti post Mynsingerum & Andream Gail loquitur Arnoldus Vinnius ad citatum §. 10. quem indubiè Auctorem D. Govartius adhuc studiosus Juris evolvit.

Audiat & D. Stockmannum *Decis.* 108. dicentem, " actionem *criminalem* injuriarum ægrè hodie admitti; » & sæpius (ait) *publicam* negari vidi: censentibus » plerisque sufficere debere *privatam* persecutionem, » quæ ad *palinodiam* & mulctam honorariam tendit.

Attendat Govartius, D. Stockmannum persecutionem quæ ad *palinodiam* tendit, non *publicam*, & criminalem, sed *privatam* ac civilem reputare. Si hi non sufficiant, addat Paulum Christinæum ad Consuetudines Mechlinienses *tit.* 2. *art.* 4. *num.* 13 plurimos in eandem sententiam citantem, atque inter alios Binsfeldium asserentem, " sententiam, qua dicitur » eam actionem ad *recantationem* esse *civilem*, *com*» *muni* calculo & usu Imperialis Cameræ receptam, » ac proinde meritò amplectendam.

Et Zypæus in Notitia Juris Belgici *tit. De Injuriis num.* 3. notat, moribus obtinuisse, ut *palinodia exigatur*, *quæ reparationem famæ spectat*, *adeoque* CIVILIS *est.*

Demus ergo, quod hi Theologi adversus D. Archi-Episcopum conclusissent, *ut injurias revocaret*, & *palinodiam caneret*, quod non fecerunt tamen, ineptissimè & contra notoria juris principia hinc confecisset Govartius, Theologos Belgas adversus Episcopos actiones *criminales* instituisse: qui per similem conclusionem unicè ad reparationem *propriæ* famæ conclusissent.

Sed quid plura? Ignoratne Consiliarius Parlamenti Mechliniensis, moribus hodiernis, nemini, exceptis Officiariis publicis, fas esse instituere actionem *criminalem* ad vindictam *publicam*? Si hoc ignorat, inspiciat notas Christinæi ad Bugnionem *lib.* 1. *cap.* 13. & ibidem reperiet notatum: " Hodie *solus* Fis» cus ejusdemque Procurator *publicam* ex crimine » vindictam, cæteri *privatum tantum interesse* per» sequuntur: quod & ita in Belgio observatur.

Audiat & Petrum Gudelinum *De Jure novissimo lib.* 5. *cap.* 14. dicentem: " Quilibet olim secun» dum juris Romani regulam accusator esse potuit; » sed moribus nostris licet quivis ad indicandum de» nuntiandumque flagitium admittatur, tamen unus » qui ex officio, nomine Fisci seu Reipublicæ, ul» tionem criminum persequitur, atque is in Tribu» nalibus Regiis Procurator Generalis seu Regius; » in Tribunalibus autem Episcoporum, nec non hu» jus Universitatis, Promotor vocatur: quod opti» mè videtur introductum, quandoquidem nemo » privatus personam accusatoris absque summa invi» dia & odio illius quem accusat amicorumque ejus » suscipere potest.

Si hi Govartio non sufficiant, adeat & alios ejusdem praxeos testes, quos citat D. Christinæus loco citato.

Quomodo ergo Theologi Belgæ qui nulla ad agendum *publicâ* auctoritate sunt instructi, actiones *criminales* adversus Episcopos instituissent? Nonne eos tamquam incompetentes actores, Concilium Privatum à limine judicii repulisset? Nisi forsan hujus Concilii Senatores, æquè ac Govartium, hujus notoriæ & vulgatissimæ praxeos ignaros fuisse dicamus.

At dicet forsan Govartius: Theologi Belgæ non quidem directè D. Archi-Episcopum *criminaliter* convenerunt; sed, ut adversùs ipsum *criminalis* actio institueretur per Fiscalem Regium postulârunt, aut saltem eum in finem denuntiârunt.

Verum est, teste D. Stockmanno citatâ *Decis.* 108. interdum actionem *publicam* concedi ob injurias illatas, " si is qui magistratum gerit in publica functio» ne muneris sui læsus sit, vel aliunde in commune » plurium detrimentum redundet, aut speciem Li» belli famosi contineat, vel atrocitas facti vel dicti » coërcitionem extra ordinem postulet: " sed hujusmodi actionem *publicam* adversùs D. Archi-Episcopum institui postulasse Theologos Belgas, aut eum in finem hunc denuntiasse, calumniosum & ab omni specie veri remotissimum est.

Examinetur & discutiatur Theologorum non conclusio duntaxat, sed integer, quantus est Libellus, & videatur, num vel unicum iota sit, hujusmodi accusationem aut denuntiationem vel insinuans.

Non diffiteor, quòd non sine fundamento similis denuntiationis ad actionem *publicam* & *criminalem* contra D. Archi-Episcopum argui potuissent Theologi Belgæ, si ob atrocitatem criminum ipsis impositorum conclusissent in *casu non probationis*, quemadmodùm ipse D. Archi-Episcopus in suo contra Theologos Libello & Deductione concluserat, ut nimirum S. M. jubere dignetur " ea legi & exami» nari in suo Concilio Status, ad statuendum id » quod causæ momentum exigit pro defensione suæ » autoritatis, & supremæ Potestatis Regiæ, pro sanc» tæ nostræ Religionis conservatione & pace publica » in his Provinciis.

Absit autem, quòd Theologi Belgæ hujusmodi adversùs suum Archi-Episcopum conclusionem cœperint; suffecit ipsis *propriæ* famæ prospicere, quam sibi pro regimine populi aut Cleri, cui præsunt, necessariam judicabant; ejusque restaurationem modestè & humiliter postulare, nullâ vel in speciem accusatione aut denuntiatione ad pœnam *publicam*, imò nec ad recantationem aut palinodiam contra D. Archi-Episcopum institutâ.

§. 7.

An Theologi rectè coram Concilio Regio egerint civiliter ad reparationem suæ famæ?

EX Theologorum Libello, quem Concilio Privato contra Libellum Illustrissimi D. Archi-Episcopi Mechliniensis & Deductionem ei annexam obtulerunt, evidenter probavimus, nec in speciem hos Theologos, actionem *criminalem* contra Archi-Episcopum coram Concilio Privato instituisse; aut ipsum *criminaliter* accusasse; sed unicè postulasse reparationem famæ, quam enormiter læsam per illius Libellum & Deductionem ei junctam prætendebant, idque per actionem *merè civilem.*

Quid autem in hac postulatione aut exhibitione Libelli contrarium Immunitati Sacerdotum Belgii in causis personalibus, præsertim criminalibus, pro qua certamen suscipit D. Govartius?

Nonne Libellus unà cum deductione ex parte D. Archi-Episcopi Regi erat oblatus? Nonne consequenter de criminibus & excessibus in Libello & Deductione expressis apud Regem erant delati, & infamati Theologi?

Quid igitur naturalius, jurique conformius, quàm ut Theologi se à criminibus objectis purgare, suamque innocentiam probare contendant coram Rege, apud quem de criminibus excessibusque delati & infamati erant: suæque famæ reparationem petant ab eo Tribunali, coram quo famam suam enormiter læsam prætendebant?

Quid hîc, amabo te! Govarti, Immunitati Sacerdotum Belgii adversum? num forsan Immunitas Sacerdotalis præripiet Sacerdotibus facultatem, se de criminibus objectis purgandi apud eum Judicem coram quo se falsò accusatos aut delatos esse credunt? An hæc Immunitas impediet, quominus Sacerdotes aut Theologi Belgæ reparationem propriæ famæ petant à Regio Tribunali, si sciant ibi per falsam accusationem famam suam enormiter læsam?

Dicit

Dicit Govartius *pag*. 59. " Hic (in libello & Deductione Regi oblatis) aliud nihil egit Prælatus impiger, quàm veluti Belgii Primas, & Statûs utriusque Minister fidelis, obedire mandato Regio & Suæ Celsitudinis.

Tum rursus refert Litteras S. C. E. ad Archiepiscopum de 7. Novembris 1695. quibus ei communicat mandata Regia, " ut perspecta habeat omnia iis contenta, nihilque fit, quod non quàm accuratissimè servetur & executioni mandetur. Simul monens, ut vel minimas illarum transgressiones sibi aut Concilio Statûs denuntiet, ut opportuna remedia afferantur.

His relatis subdit Govartius : " Paruit monitis Archiepiscopus, ut Statûs Minister, oppositiones & Decretis Regiis contrarios conatus indicavit Concilio Statûs; in quo igitur peccavit denuntiando, quid mali fecit obediendo?

Nolim ego accusare D. Archiepiscopum; neque hîc discutere, num hanc denuntiationem conformiter ad mentem Regis, atque S. E. Celsitudinis mandatis obediendo, rectè instituerit.

Hoc scio, Theologos prætendere; imo nec dubitare, se de conatibus contrariis Regiis mandatis, aliisque gravibus excessibus, ab Archiepiscopo falsò ac sine ullo planè fundamento esse delatos seu denuntiatos; an id fundatè, an infundatè prætendant, hîc non quæritur.

Illud quæritur, utrum per Litteras S. E. Celsitudinis supra relatas, ita mandatum fit D. Archiepiscopo, vel minimas mandatorum Regiorum transgressiones S. E. Celsitudini vel Concilio Statûs denuntiare, ut integrum non fit Denuntiatis, se à transgressionibus, aut excessibus objectis purgare, innocentiamque suam probare; atque propriæ famæ reparationem postulare, si se falsò delatos probare possent.

Sanè omnibus subditis Regis jure naturali ac positivo mandatum est, denuntiare omnes, qui in personam Regis ejusq; Statum machinari & insidias struere sciuntur.

Quis tamen dicet, de simili aliove crimine læsæ Majestatis aut rebellionis accusatis, vel denuntiatis, non esse integrum, se de hoc crimine defendere, suamque innocentiam ostendere, & propriæ famæ restaurationem petere?

Demus igitur, D. Archiepiscopum denuntiasse Theologos istos, ut Regiis mandatis & Litteris S. E. C. obsequeretur; num idcirco Theologi à sua defensione, omnibus jure naturali competente, erunt exclusi; integrumque eis amplius non erit, ostendere, accusationes vel denuntiationes adversum se institutas esse falsas; famamque suam calumniosè laceratam? Ipsique D. Archiepiscopo similes denuntiationes instituenti per ipsorum adversarios esse subreptum?

At forsan dicet Govartius, hanc defensionem innocentiæ, propriæque famæ reputationem petere coram Judice Ecclesiastico debuissent Theologi.

Itane verò, accusati vel denuntiati coram Rege, defendere se debebunt, aut famæ restitutionem coram Judice Ecclesiastico postulare tenebuntur? Hæc Consiliario Regio nescio quomodo incidere possent.

Dicunt Theologi in libello Regi oblato: " Instrumenta & denuntiationes, quæ adeo atroces contra ipsos accusationes continent, cum strepitu oblatæ fuerunt E. S. Celsitudini per Ecclesiæ Belgicæ Primatem, & totius Corporis Ecclesiastici in hac Provincia Caput. Exstant indubiè in Tabulario Concilii Vestri Sanctioris; ad Aulam Vestram verosimiliter missæ sunt; à Ministris Vestræ Majestatis lectæ in Conciliis; Posteritati conservari possunt; quin & accidet fortassis, ut aliquando datâ occasione proferantur in detrimentum memoriæ Supplicantium, honoris, nominis & fortunæ eorum, qui de familia illorum sunt, veluti ad repellendum eos à muniis, Officiis, aut Beneficiis, Capitulis, ubi solet circa probitatem & bonam Majorum famam rigidissimè inquiri.

Dein concludunt: " Quare Supplicantes teneri se credunt ut non patiantur sibi suisque familiis hanc notam adhærere, nihilque omittant quod necessarium sit ad avertendum dedecus, detrimentum, & opprobrium, quod vel ipsi deinceps vel ipsorum Consanguinei indè possent perferre.

Nunc dicat Govartius, an coram alio, quàm Regio Tribunali adversus hæc remedium postulandum fuerit à Theologis? Num forsan Judex Ecclesiasticus à Theologis interpellandus fuisset, ut hic è Tabulariis Regiis extrahi, lacerari, aut corrigi juberet instrumenta Regi oblata, & in ejus Tabularia relata?

Non credo, quod Govartius vellet Parlamenti sui Tabularia Judici Ecclesiastico subjicere; aut ei de instrumentis & denuntiationibus suo Parlamento oblatis judicandi aut disponendi auctoritatem tribuere.

Et quis umquam audivit, Judicem Ecclesiasticum in Belgio adeundum esse, ut de his quæ Conciliis Regiis exhibita sunt, eorumque Tabulariis inserta, cognoscat Judex Ecclesiasticus? nisi forsan Parte instante, vel Concilio Regio ex officio ita judicante, ad Judicem Ecclesiasticum Concilii auctoritate causa cum instrumentis remittatur.

Ulteriùs scribit Govartius *pag*. 59. D. Archiepiscopum nihil aliud egisse, nisi parendo Mandatis Regiis, *oppositiones & Decretis Regiis contrarios conatus indicare Concilio Statûs*. Ergo, fatente Govartio, agitur de *oppositionibus & conatibus contrariis Decretis Regiis*. Et quis, quæso, de his Judex competens, nisi Rex, de cujus Decretis agitur, & quibus se opponere, & *contrarios conatus* struere accusantur Theologi?

Imò, afferente D. Archiepiscopo in suo Libello supplice Regi oblato, de adeo enormibus excessibus quæstio erat, ut dicat, eorum cognitionem *privativè* spectare ad Concilium Statûs cum exclusione Concilii Brabantiæ, " eò quod sint supra cursum justitiæ ordinarium, cùm Statûs & Religionis conservatio inde pendeat, & Autoritas supremaque potestas Regis tam validè illic tangantur, & lædantur tam graviter.

Si igitur, afferente ipso D. Archiepiscopo, ageretur de tam enormibus excessibus, ut nequidem supremus Brabantiæ Senatus iis cognoscendis sufficeret, sed *privativè* eorum cognitio ad Concilium Status pertineret; quâ specie conqueri potest D. Archiepiscopus, ejusve Vicarius Generalis D. Govartius, dum coram Rege super his judicium petunt Theologi, ut nimirum, si rei probentur, condemnentur & puniantur; sin minus, absolvantur, & innocentes declarentur. Nam, uti rectè in suo Libello notant Theologi, ad quem judicem spectat Supplicantes condemnare, si rei sint; ejusdem est, si rei non sint, eos absolvere.

Nobis ergo aperiat Govartius, in quo Theologi & Sacerdotes Belgæ contra formam judicii peccaverint, aut violatæ Immunitatis Ecclesiasticæ rei sint, vel erga Illustrissimum D. Archiepiscopum irreverentes fuerint, qui coram Rege, apud quem de *oppositionibus & Decretis Regiis contrariis conatibus*, quin & excessibus *privativè* ad cognitionem Concilii Statûs spectantibus delati fuerant, de objectis hisce excessibus se purgare posse putant, innocentesque declarari postulant?

Licuit citra violationem Immunitatis Sacerdotum Belgii D. Archiepiscopo de hisce criminibus apud Regem deferre Theologos & Sacerdotes Belgas, suæque Majestati supplicare, ut "jubere dignetur instrumenta hîc juncta legi & examinari in suo Concilio Statûs ad statuendum id quod causæ momentum exigit pro defensione suæ Autoritatis, & supremæ Potestatis Regiæ, pro sanctæ nostræ Religionis conservatione, & pace publica in hisce Provinciis, " quemadmodum concludit per libellum S. E. Celsitudini oblatum: Quidnî ergo citra violationem Immunitatis saltem licuit, Theologis & Sacerdotibus coram Judice Regio prius accusatis & provocatis, coram eodem se defendere suamque innocentiam probare; atque concludere, ut si rei non sint, innocentes declarentur, famaque læsa reparetur?

APPENDIX

Monumentorum ad hanc CONCORDIAM *pertinentium.*

I.

BULLA MARTINI V. DE

Cognitione Possessorii Rei Spiritualis coram Conciliis Regiis.

Ad Concordiæ, pag. 5.

MARTINUS Episcopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam. Romani Pontificis providentia circumspecta nonnunquam gesta & ordinata per eum, ne lites & scandala pariant, dilucidat & declarat, prout locorum & temporum qualitate pensatâ in Domino conspicit expedire. Dudum siquidem in nostri Apostolatûs primordiis providè considerantes, quòd licet Clerici & Ecclesiasticæ personæ, qui suas causas & querelas, in iis præcipuè quæ de jure vel consuetudine ad forum Ecclesiasticum pertinere noscuntur, eo temerè derelicto secularibus judiciis se submittere, seu partes sibi adversas ad forum de jure vetitum convenire vel trahere præsumebant, gravibus proinde pœnis tam spiritualibus quàm temporalibus, etiam jure disponente alligarentur: pœnas tamen ipsas non sine propriæ salutis periculo sæpiùs habere videbantur in contemptum. Nos qui ex debito Pastoralis officii salutem quærimus singulorum, super his opportunè providere volentes, statuimus & ordinamus quòd quicumque ex Clericis & personis eisdem de cætero reus talis præsumptionis existeret, nisi de hoc in quibuscumque concessionibus, dispensationibus & gratiis per eum à nobis impetrandis ab eo specialem & expressam mentionem faceret, quod inde sibi super hoc opportunè providere valeret pro suæ cautela salutis, eo ipso omni commodo careret eorum, ipsæque concessiones, dispensationes & gratiæ totaliter inefficaces, nulliusque roboris vel momenti existerent, & nihilominus pœnæ Canonum contra tales locum haberent & etiam declararentur, prout in quadam Ordinatione nostra super hoc edita, & in libro Cancellariæ nostræ descripta & publicata latiùs continetur. Cùm autem, sicut pro parte clarissimi in Christo filii nostri Caroli Regis Francorum illustris nobis fuit expositum, à nonnullis revocetur in dubium, an per hujusmodi nostram Constitutionem derogari voluerimus juri & jurisdictioni Regiæ, præsertim in casu possessorii retinendæ possessionis, super quibuscumque Ecclesiis & Beneficiis Ecclesiasticis suorum Regni Franciæ & Delphinatus Viennensis, per quam Jurisdictionem præfatus Rex sibi licere asserit in omni casu etiam juridicè tueri possessores: Nos ad omnis ambiguitatis tollendum dubium, super his opportunè consulere & providere volentes, ejusdem Regis in hac parte supplicationibus inclinati, auctoritate Apostolica tenore præsentium declaramus nostræ intentionis non fuisse, neque esse, per prædictam aut quamcumque aliam Constitutionem nostram eidem Regi, & ejus Regiæ Jurisdictioni, per quam, sicut asseritur, tam ipse quàm progenitores sui super hujusmodi possessorio à tanto tempore, citra quod de ejus contrario memoria hominum non existit, consueverunt cognoscere, in aliquo derogari voluisse aut velle quoquomodo: decernentes partes molestatas super earum conservatione ad suorum Beneficiorum possessionem ipsius Regis auxilium implorantes, dummodò in contemptum Jurisdictionis & libertatis Ecclesiasticæ, & ut partes sibi adversas in rebus Ecclesiasticis diutiùs perturbarent, hoc non fecerint, pœnas in dicta nostra Constitutione contentas nullatenus incurrisse aut debere incurrere quovis modo. Per hoc autem nullum jus seu Jurisdictionem in præmissis cognoscendis eidem Regi de novo acquiri volumus, sed antiquum si quod habet tantummodò conservari. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam nostræ Constitutionis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Genezani Prænestin. Diœcesis, 12. Kalend. Septembris, Pontificatus nostri anno nono. B. DE MONTEPOLITIAN. T. BATENSEN. *& à tergo*, Regist. in Camera Apostolica.

II.

BREVE LEONIS X.

De eadem Materia.

Dilectis Filiis Præsidentibus & Consiliariis Parlamenti Curiæ Tholosanæ Leo Papa X.

Ad Concordiæ, pag. 5.

DIlecti Filii salutem & Apostolicam Benedictionem. Intelleximus litem seu controversiam *super possessorio* Monasterii S. Petri de Salino, & Prioratu S. Saturnini de Portu in Ponte S. Spiritus Ordinis Cluniacensis, quæ olim certo modo vacantia Dilecto Filio Magistro Joanni de Anseduna Litterarum Apostolicarum Abbreviatori, per eum quoad viveret tenenda & gubernanda authoritate Apostolica commendata fuerunt, inter eumdem Joannem & certos ejus Adversarios coram vobis Judicibus pendere. Nos autem eumdem Joannem ob grata obsequia quæ tam ipse quam bonæ memoriæ Rostagnus Archiepiscopus Ebredunensis ejusdem Joannis Patruus dum viveret nobis impendit, & quæ idem Joannes adhuc impendere non desistit, gratioso favore prosequi volentes, hortamur vos in Domino, ut pro nostri & Apostolicæ Sedis reverentia eidem Joanni in præmissis justitia mediante assistatis, ac auxilium & favores opportunos præbeatis, Vos in præmissis taliter gerentes, ut apud nos & Sedem eamdem non immeritò commendari valeatis. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris, die 17. Novembris 1513. Pontificatus nostri anno primo.

III.

III.

Libellus Supplex Statibus Brabantiæ oblatus ex parte plurimorum Ecclesiasticorum;

Quo petunt ut nemo nisi auditus coram legitimo Judice, puniatur : & ut executioni mandentur Brevia Apostolica.

A MESSEIGNEURS,

MESSEIGNEURS LES ETATS DE BRABANT.

Ad Concordiæ, pag. 5. UN grand nombre de Theologiens de l'Université de Louvain, & d'autres Ecclesiastiques de la Province de Brabant, s'adressent à vos Seigneuries Illustrissimes avec d'autant plus de confiance, qu'ils se flatent, que vous regarderez l'affaire qui les y oblige, non comme leur affaire particuliere, mais comme la cause de la Religion, de la justice, & de la Patrie. C'est la cause de la Religion, puis qu'il s'agit de la doctrine de la Foy dont on les accuse de violer la pureté par des erreurs : C'est la cause de la justice, puis qu'on les traite d'heretiques déclarez, sans aucunes procédures de Justice : C'est la cause de la Patrie, puisque leurs Adversaires, pour les opprimer plus aisément, foulent aux pieds les Loix fondamentelles de l'Etat, & les Privileges les plus sacrez du Païs, qui ont toûjours fait la sûreté du Public, & le salut des particuliers. Car vous jugez bien très-honorez Seigneurs, que rien n'est plus contraire non seulement à l'équité naturelle, & aux Loix divines & humaines, mais encore aux plus autentiques Privileges de ces Provinces ; que les entreprises des Adversaires des Supplians, qui fuïant la lumiere & la justice des Tribunaux ordinaires de la Patrie, portent à leur insçû contr'eux des accusations capitales au-delà des Monts à la Cour de S. M. où lesdits Supplians ne sont point connus, où ils n'ont personne pour se défendre contre des Adversaires, qui y ont beaucoup de crédit & toutes sortes de secours. Là ces Adversaires exposent tout ce qu'il leur plaît sans contradiction ; ils empêchent que leurs accusations ne soient communiquées à leurs Parties, & ne soient renvoyées aux Consaux établis dans ce Païs ; surprennent des Sentences & des ordres terribles, pour être exécutez par voye de fait, sans formalitez, sans appel, sans ressource, comme ils ont fait tout nouvellement, ayant obtenu de S. M. des Ordres, en date du 7. Novembre 1695. que l'on ait à exclure des Offices, Benefices, Charges & Emplois Ecclesiastiques ; tous ceux qui sont suspects de Jansenisme, de Rigorisme, & de Nouveautez. Ils ont même obtenu des interdictions, pour ôter la connoissance aux Juges naturels de nos Causes, au Conseil même de Brabant, de peur que l'Innocence ne trouve quelque protection dans la Justice ordinaire des lieux où sont les Supplians, contre les surprises & artifices de ceux qui les calomnient.

Vos Seigneuries Illustrissimes qui sont regardées avec raison comme les Peres de la Patrie, les Conservateurs des Privileges du Païs, les Défenseurs de la liberté publique, jugent assez par leur lumiere combien tout cela est éloigné des mœurs de nos Peres ; combien contraire au bien de l'Etat & à la sûreté de la vie, des biens, du repos, & des personnes de tous ceux qui le composent ; elles n'ont pas de peine à comprendre, que c'est donner atteinte aux plus anciennes de nos Loix, de sapper par le fondement la liberté de ces Provinces, appuyée sur la Parole sacrée de nos Princes, & sur le Serment solemnel que nôtre Auguste Monarque a fait sur les saints Evangiles à son joyeux avénement à la Couronne, de conserver ces Privileges, & de ne permettre jamais qu'aucun de ses Sujets de deçà soit jugé autrement, que par les voyes ordinaires de la Justice, & devant les Consaux du Païs.

C'est, Nosseigneurs, pour la conservation de ces Privileges, que les Supplians ont recours à l'intervention de vos Seigneuries Illustrissimes ; ils ne demandent point que l'on étouffe les plaintes & les accusations qui pourroient être faites contr'eux par qui que ce soit. Ils sont prêts de répondre de leur doctrine & leur conduite, devant tous Juges legitimes & non suspects.

Ce qu'ils demandent uniquement, est de n'être pas jugez hors du Païs, ni sans les formalitez ordinaires de la Justice, ni traitez plus indignement ni plus injustement, que les plus grands criminels, à qui la protection des Loix n'est jamais refusée, quelques forts & violens que soient contr'eux les préjugez de leurs crimes.

Et les Supplians le demandent avec d'autant plus de justice, que le S. Siege ayant pris une connoissance très-exacte de leur doctrine & de leurs maximes, demande pour eux la même chose par ses Brefs.

Les Suplians requierent donc très-humblement, Nosseigneurs, l'intervention puissante de vos Seigneuries Illustrissimes, pour obtenir de S. M. que les Loix & les Privileges du Païs soient religieusement observez à leur égard, en sorte qu'il ne soit point procédé contr'eux par voye de fait, mais devant les Juges légitimes de la Province, & selon les formes de droit, dans toutes les Causes qui les regarderont.

Secondement, que puis qu'il a plû à S. S. d'envoyer des Brefs à M. l'Archevêque & aux autres Evêques de ces Provinces, pour terminer avec équité les contestations qui troublent le Païs, & empêcher les vexations & les injustices que pourroient souffrir les foibles par le crédit des plus forts, S. M. ait la bonté de donner ses Ordres, pour les faire exécuter selon leur teneur ; & en consequence, que personne ne puisse être tenu, ni traité comme Jansenifte, Rigorifte, ou Novateur, ni ensuite compris dans les Ordres susdits de S. M. qu'après qu'il aura été cité, jugé & déclaré tel, selon l'ordre de la Justice.

Troisiémement, qu'il ne soit permis à aucun Superieur Ecclesiastique ou Seculier de ces Provinces, de rien entreprendre contre le repos ou la personne des Ecclesiastiques, ni de les troubler dans l'exercice ou la possession de leurs Charges, Fonctions ou Benefices, qu'après qu'il les aura fait adjourner pardevant les Juges competens, pour procéder contr'eux dans l'ordre de la justice, s'il y a de justes plaintes à leur charge, sur lesquelles il y ait lieu de leur faire le procès.

Et les Supplians continuëront de prier Dieu pour la conservation de vos Seigneuries Illustrissimes, & pour la prosperité des Etats de la Province.

IV.

Alter Libellus Supplex Statibus Brabantiæ oblatus, quo exhibentur commissæ inobservationes Privilegiorum Patriæ.

A MESSEIGNEURS,

MESSEIGNEURS LES ETATS DE BRABANT.

UN grand nombre de Theologiens de l'Université de Louvain, de Chanoines, Archi-Prêtres, Pasteurs, Vice-Pasteurs, Confesseurs, & autres Ecclesiastiques de la Province de Brabant, dont la Procuration a été produite devant vos Seigneuries Illustrissimes, & qui a été depuis signée par un grand nombre d'autres, s'adressent de nouveau à vous, Messeigneurs, comme aux Peres de la Patrie, aux Conservateurs des Privileges du Païs, & aux Défenseurs de la liberté publique, pour leur exposer très-humblement, qu'ayant presenté depuis peu de temps à vos Seigneuries Illustrissimes une Requête, où ils leur remontrent très-humblement, que depuis plusieurs années en çà, on a fait plusieurs notables inobservations des Privileges du Ad Concordiæ, pag. 5.

Païs,

Païs, afin qu'il leur plût penser à des moyens efficaces, d'y remedier, & faire observer la voye de la justice dans les occasions y mentionnées ; Elles auroient fait connoître aux Supplians par leur Apostille, qu'*Elles ne trouvoient pas quant à present aucune matiere qui concerne les Privileges du Païs*, ce qui les oblige à recourir de nouveau à vos Seigneuries Illustrissimes, pour leur exposer plus en détail lesdites inobservations arrivées à l'égard du premier Article de la Joyeuse Entrée, qui contient :

1. Que le Roy ne fera ni ne souffrira point, qu'il soit fait aucune violence, en quelque maniere que ce soit, aux Habitans de la Province.

Que S. M. n'agira & ne souffrira point, qu'on agisse à l'égard de ses Sujets, autrement que par la voye de la Justice.

3. Que Sa Majesté les gouvernera tous par cette même voye de la justice, conformément aux Droits & aux Coûtumes des lieux, c'est-à-dire par les Juges legitimes établis dans le Païs.

Suivant ce premier Article, que les Ducs de Brabant ont toûjours juré d'observer, la Province s'est par le passé maintenuë dans cet usage & ce Droit inviolable, de ne reconnoître point d'autres Tribunaux, ni d'autres Juges, soit Ecclesiastiques ou Seculiers, que ceux qui sont établis de toute ancienneté dans le Païs, & d'y être renvoyez, pour y poursuivre toutes leurs affaires, & y être jugez dans l'ordre du droit, & selon les procédures ordinaires de la Justice, sans pouvoir jamais être traduits ailleurs, ni privez de leurs Droits, qu'après avoir eu la liberté de les défendre, ni traittez en aucune maniere par voye de fait.

Les Supplians uniquement appliquez à ce qui est de leur état, ne sont pas si bien informez de ce qui se passe à cet égard dans les affaires Civiles & Seculieres : mais pour ce qui regarde les affaires Ecclesiastiques, il y a longues années qu'ils gémissent dans le silence, d'y voir de très-grands desordres, & des maux infinis arrivez par l'inobservation du premier Article de la Joyeuse Entrée, par la privation de liberté dans les Corps Ecclesiastiques, & particulierement dans l'Université de Louvain, & par les atteintes souvent données aux Privileges du Païs.

Le respect & l'amour de la paix ont long-temps fermé la bouche à ceux qui en souffroient davantage ; mais les maux qui en arrivent se multiplient si fort depuis quelque temps, & le peril d'une ruine totale, pour l'Université de Louvain, pour l'Ordre Ecclesiastique, & pour tout le bien qui en dépend, leur paroît si visible & si proche, qu'il y va de leur salut de n'être pas plus long-temps sans en avertir vos Seigneuries Illustrissimes, afin que par leur prudente & sage intervention, ils contribuënt à arrêter le cours des maux veritables qui se glissent, sous le prétexte de remedier à des maux chimeriques & imaginaires.

Ce n'est point une terreur panique qui fait parler ainsi les Supplians, ce n'est qu'après un grand nombre de vexations souffertes avec beaucoup de patience, & par la vûë d'une infinité de maux qu'ils voyent prêts de fondre sur cette pauvre Université, & sur toute l'Eglise Belgique, ensuite des ordres rigoureux venus d'Espagne depuis quelques mois, à la sollicitation de certaines personnes puissantes, qui ont trouvé moyen de surprendre la Religion de S. M. par des accusations avancées, avec d'autant de confiance, que si ceux qu'ils en chargent avoient été juridiquement convaincus des crimes qu'ils leur imputent, ou qu'au moins ils en fussent legitimement soupçonnez, quoy que ces accusations n'ayent pour fondement qu'un zéle qui n'est pas selon la science, mais qui n'est que le fruit d'une aveugle prévention. Cependant à la faveur de ces accusations absolument fausses, ils ont surpris les derniers ordres venus d'Espagne, dont il y aura toûjours sujet de craindre qu'on n'abuse contre l'ordre de la Justice.

Ces Ordres envoyez le 7. Novembre dernier à Mr l'Archevêque, au Conseil de Brabant, & au Magistrat de Louvain, sont visiblement surpris par de faux exposez, comme vous le jugerez, Messeigneurs, quand vous sçaurez en quoy ils consistent : Car dans ceux qui ont été envoyez au Magistrat de Louvain, après avoir énoncé, *Qu'en conformité des Ordres réïterez du Roy, il convient d'exclure de toutes les Provisions qui se presenteront, tant des Dignitez Ecclesiastiques, que des Charges Seculieres, les personnes qui se trouveront suivre la doctrine de Jansenius, ou qui seront soupçonnez d'être Rigoristes ou Novateurs, comme aussi leurs adherans & protecteurs : & qu'ensuite il est necessaire de prévenir, que ceux qui sont suspects desdites doctrines, ne soient pourvûs d'aucunes Presidences de Colleges dans l'Université de Louvain, afin que la jeunesse ne soit pervertie, mais bien élevée & instruite à la bonne doctrine ; on interdit serieusement au nom & de la part de S. M. au Magistrat de Louvain, de conferer à des personnes adherantes à cette doctrine, ou suspectes de l'être, aucunes Regences, Presidences, Leçons & Benefices, qui sont de la Collation dudit Magistrat en ladite Université, & ailleurs, à peine de nullité.*

Vous voyez, Messeigneurs, comment les Habitans du Païs sont accusez devant S. M. du crime d'heresie, de former des sectes pernicieuses, d'être de dangereux Novateurs, de corrompre la doctrine de l'Eglise, & d'être capables de pervertir la jeunesse ; & vous voyez en même temps, que sans parler d'aucunes informations, ni d'accusations dans les formes de Droit, ni d'instruction de procès, ni de procédures juridiques, ni des Tribunaux du Païs, d'aucuns Juges legitimes pardevant qui les accusez & les suspects puissent avoir la liberté de se défendre & justifier, on y commence par exécuter contre les Sujets du Roy, les peines les plus rigoureuses & plus infamantes dont les Ecclesiastiques puissent être punis, & qu'on n'y parle que d'exclusions de Regences, de Presidences, de Leçons, de Benefices, & de toutes sortes de Charges & d'Emplois dont ils peuvent être capables.

Loin même de renvoyer les accusez pardevant le Conseil de la Province, & de laisser au moins aux Sujets du Roy la liberté d'y recourir, pour y soûtenir leur droit & leur innocence, on leur ferme la porte de cet azyle, qui a toûjours été le refuge des innocens accablez par la violence des plus forts, & qui est même ouvert aux criminels les plus odieux : Car les Adversaires des Supplians suspectant par un attentat inoüy la justice & l'équité du Conseil de Brabant, qui s'est toûjours signalé par son zéle pour le service du Roy, & par sa fermeté pour le maintien des Loix & de la Justice, ils ont eu assez d'artifices pour surprendre à la Cour de S. M. un ordre *qui interdit à ce Conseil de se mêler ni proteger aucune Instance ou prétention que l'on voudroit former pardevant ledit Conseil de Brabant, soit à titre de possessoire, ou autrement, contre les dispositions & Ordonnances que les Evêques ou Diocesains pourroient avoir fait ou feroient cy après, pour cause de doctrine & mœurs des Ecclesiastiques.* Ce sont les paroles des Ordres envoyez à ce Conseil le 7. Novembre dernier.

Ce n'est pas que les Supplians ne reconnoissent, que le Jugement des accusations faites en matiere de doctrine, & des mœurs des Ecclesiastiques, appartiennent de droit à Nosseigneurs les Evêques ; mais il n'y a personne qui ne demeure aussi d'accord, que tout s'y doit faire par les voyes de la Justice, & avec les procédures ordinaires. Cependant il peut arriver, & il n'arrive que trop souvent, comme les exemples récens cy-après mentionnez le prouvent clairement, que les Juges Ecclesiastiques se voyant appuyez de l'autorité des Puissances, se dispensent aisément d'employer ces voyes de la Justice, & se mettent en possession de priver par voye de fait de leurs Emplois, les Ecclesiastiques de leurs Dioceses. C'est pour cela que S. M. comme Protecteur de la justice, s'est reservé la connoissance du possessoire, afin

afin d'empêcher qu'il ne soit fait aucune violence à ses Sujets, & qu'ils ne soient pas accablez par le crédit des plus forts, en les mettant par voye de fait hors de leur possession.

C'est ce à quoy S. M. s'est obligée devant Dieu par le premier Article de sa Joyeuse Entrée, & ce qu'on prétend rendre effectivement inutile par les ordres signifiez au Conseil de Brabant.

Vôtre lumiere, Messeigneurs, vous fait assez connoître que cette surprise est pour le Public d'une terrible consequence; il ne s'agit pas icy de quelques particuliers, tout l'Etat y est interessé. Ce traitement fait sans aucun sujet legitime à un Tribunal aussi venerable & aussi necessaire qu'est le Conseil de Brabant, à qui on arrache par voye de fait une infinité de Causes des plus considerables, est une playe qui blesse la Province dans toutes ses parties. C'est un coup qui sappe par les fondemens la liberté publique, & les Privileges du Païs; car en liant les mains à ce Conseil, on expose toutes sortes de personnes à la vexation des plus puissans, on les dépoüille de la protection des Loix, & on les livre, pour ainsi dire, à leurs ennemis, sans leur laisser aucun moyen de se défendre.

De plus, il ne faut pas s'imaginer qu'on n'en veüille icy qu'aux Ecclesiastiques; car outre que quand cette maniere de traiter les Sujets du Roy sera une fois introduite, il sera aisé de faire dans une autre occasion contre les Seculiers, ce qui est ordonné dans celle-cy contre les Ecclesiastiques: Vos Seigneuries Illustrissimes remarqueront, s'il leur plaît, que dans l'Ordre envoyé au Magistrat de Louvain, il est expressément parlé d'exclure de toutes les Provisions qui se presenteront, tant de Dignitez *Ecclesiastiques*, que de Charges *Seculieres*, les personnes atteintes ou soupçonnées d'être Jansenistes, Rigoristes ou Nouvateurs; que non contens de renfermer en cette exclusion ces personnes, on y comprend encore *leurs adherans & leurs Protecteurs*; c'est-à-dire generalement tous ceux à qui des ennemis secrets ou déclarez voudront donner cette réputation, de quelqu'état, condition ou profession qu'ils soient, Evêques ou Abbez, Ecclesiastiques ou Religieux, Princes & Seigneurs, Gentilshommes ou Bourgeois, Membres des Conseils ou des Magistrats, tous Proviseurs des Colleges, Collateurs ou Patrons des Benefices, de Charges & d'Emplois.

Pour ce qui est des Ecclesiastiques, quoy qu'il n'y en ait aucun dénommé dans ces Ordres, comme on sçait assez qui sont ceux qui les ont obtenus, & qui cherchent par là à se rendre maîtres de tout, en renversant l'ordre de la Justice & les Privileges de l'Etat: on n'a pas aussi de peine à voir contre qui ils les ont obtenus, ni qui sont ceux qui doivent être les victimes de leur faux zéle. Ils n'ont fait nommer personne, afin de n'épargner personne; & quand ils voudront perdre quelqu'un, il ne faudra ni accusation ni procès, ni Juges, ni Sentences, pour en venir à bout, le seul soupçon de Jansenisme, de Rigorisme, de Nouveauté, tiendra lieu de tout. Il n'y aura qu'avoir la puissance en main pour exécuter; & les Protecteurs de l'innocence, les Conservateurs & les Exécuteurs des Loix ayant les mains liées par ces Ordres, auront la douleur de voir ravager impunément la Province par cette espece de proscription, sans pouvoir secourir l'innocence la plus visible & la plus entiere; car l'interdiction du Conseil de Brabant lui ôte son unique appuy, & toute Collation faite par le Magistrat de Louvain contre la disposition des nouveaux Ordres, étant déclarée nulle par ces Ordres même, il n'y aura point d'autre party à prendre, que de gémir, en voyant exclure des Emplois les plus gens de bien, les plus capables de les remplir, & mettre dans toutes les Charges, & dans les postes les plus importans de l'Université & de l'Eglise, ceux qui auront pour tout merité l'amitié & la faveur de ceux qui causent tout ce renversement, que l'on est assuré qui est fort éloigné des intentions de S. M.

Ce qu'ils ont engagé le Roy à ordonner au Magistrat de Louvain, pour les Benefices, les Charges & les Emplois qui sont à sa Collation, ils s'efforcent par leurs artifices de porter S. M. à le faire elle-même, pour les Benefices & les Charges qui dépendent d'Elle; & il leur est aisé d'y faire entrer un Prince si religieux & si zélé pour la pureté de la Foy: car d'une part on luy a fait une affreuse peinture de ces Provinces, comme si elles étoient remplies de plusieurs sectes pernicieuses, qui font profession ouverte de soûtenir des erreurs condamnées par l'Eglise, de suivre des maximes excessivement rigoureuses & cruelles, & d'introduire par tout des nouveautez fort dangereuses.

Et d'un autre côté, ils ont fait entendre à S. M. que luy étant libre de disposer des Benefices & des Charges qui sont de sa Collation, Elle ne fait tort à aucun de ceux qu'elle en exclut.

Mais il est évident que l'un & l'autre est très-faux, & très-préjudiciable à l'Eglise & à l'Etat.

Le premier est injurieux à la Nation, & la deshonore aux yeux de toute l'Europe, où on répand ces faux bruits avec soin; les derniers Ordres de S.M. ayant même été imprimez dans plusieurs Etats Etrangers, avec des Titres fort deshonorables à S.M. & à ses Ministres: ce qui en partie a obligé de dresser le Memorial cy-joint, *n.* 1. pour faire voir à tout le monde, que ces accusations de Jansenisme, de Rigorisme & de Nouveautez, que les Adversaires ont fait inserer dans ces Ordres, n'ont aucun fondement en ce Païs, que dans la prévention de quelques-uns, & dans la malignité de quelques autres, qui ne comptent pour rien de le troubler au dedans, & de le rendre méprisable au dehors, pourvû qu'ils arrivent à leurs fins par ce détestable moyen.

Le second est encore un artifice fort dangereux; car quoy qu'il soit vray que le Roy soit maître de son droit de Nomination, sa pieté, sa religion, sa justice, son amour pour l'Eglise, les régles des saints Conciles ne luy permettent, ni d'exclure personne des Charges & des Benefices, sous un prétexte infamant & une accusation calomnieuse, ni de priver l'Eglise & le Public des plus dignes sujets, à qui tous Patrons & Collateurs de Benefices, sont obligez de les conferer, sous peine de péché mortel, selon la déclaration du Conseil de Trente: ce que l'on force S. M. de ne pas faire, par les mauvaises impressions qu'on luy donne des plus gens de bien, par des voyes illegitimes, secrettes, contraires à l'ordre de la justice, & propres à couvrir la calomnie.

L'on n'a pas de peine à comprendre que ce décri general que l'on fait de certaines personnes, par des accusations si odieuses, se trouvant appuyé des Ordres du Roy dont on parle icy, & de l'exemple même de S. M. fait de terribles impressions sur l'esprit du Magistrat de Louvain, & de ceux des autres Villes, qui comme celuy-là, ont une dépendance continuelle de la Cour, & sur l'esprit des personnes de qualité, & de tous ceux qui ont des Charges ou Benefices à conferer; ce qui fait qu'ils ne veulent s'exposer, ni à faire à faux leur Nomination, ni à déplaire à S. M. en choisissant des personnes qu'on luy a renduës odieuses, quoy que d'ailleurs ils soient persuadez de leur innocence.

Il est aisé de juger que les plus gens de bien seront toûjours exclus de tout par cette raison; car on ne manque pas d'ambitieux, qui ardens à chercher les Charges & les Benefices, n'auront pas beaucoup de peine à faire passer pour Jansenistes, Rigoristes ou Nouvateurs ceux qui pourroient sans cela leur être preferez. Par là la porte est ouverte à la calomnie, aux diffamations, aux brigues, aux cabales, & à toutes les voyes injustes, par lesquelles les Ecclesiastiques ambitieux & avares se voudront ouvrir le chemin aux Emplois & aux Benefices, au préjudice de ceux qui y peuvent legitimement prétendre, ou qui même en sont déja en possession: car la voye de la maintenuë leur étant fermée par l'interdiction

diction faite au Conseil de Brabant, *de se mêler ou de proteger aucune Instance ou prétention formée devant luy, soit à titre de possessoire ou autrement*, il ne reste aux Ecclesiastiques que la voye du petitoire devant le Juge Ecclesiastique.

Et vous sçavez, Messeigneurs, à combien d'inconveniens cette voye est sujette; car c'est une chose bien fâcheuse d'être obligé de voir ses interêts, son établissement, & comme on dit, sa fortune entre les mains d'une personne qui agit au nom, sous les ordres & avec dépendance, d'un superieur quelquefois prévenu ou mal disposé. D'ailleurs, avant qu'un pauvre Plaideur ait obtenu trois Sentences conformes, il est ruiné en frais, & il court risque de voir plûtôt la fin de sa vie, que la fin de son procès. Ainsi il arrivera qu'un habile Ecclesiastique, de merite, de pieté, étant mis hors de possession de son Office ou Benefice, ou autre Charge, & ne pouvant être maintenu par le Conseil, en demeurera privé toute sa vie; & après avoir consumé sa jeunesse dans l'étude & dans le travail, se trouvera sans biens, sans emplois, sans établissement, sans ressource, & verra avec frayeur la vieillesse s'avancer vers luy à grands pas, sans avoir de quoy en soûtenir les incommoditez & les besoins. C'est sans doute de quoy rebuter les meilleurs esprits de l'étude de la Theologie, & du service de l'Eglise.

Ce ne sont pas, Messeigneurs, des craintes frivoles, ni des speculations vaines, qui obligent les Supplians d'exposer à vos Seigneuries Illustrissimes ces sujets de plaintes; les exemples dont ils peuvent les appuyer, ne sont pas en petit nombre, & on ne peut exprimer le préjudice que l'Université de Louvain, l'Eglise & le Public ont déja souffert de l'inobservation du premier Article de la Joyeuse Entrée, & des empêchemens qu'on a mis au cours ordinaire de la Justice.

L'exclusion qui fut donnée en 1683. aux cinq des principaux Docteurs en Theologie, pour les places qui vâquoient dans la Faculté Etroite, priva la Faculté, & la tient encore aujourd'huy privée, pour le choix des Sujets qui doivent composer ce Corps autrefois si illustre & si venerable. Le tort que ce défaut de liberté cause aux études & à toute la discipline de cette Ecole de la Province, est plus grand qu'on ne pense; & les Suplians osent dire, qu'il n'y en a point qui dût réveiller plus puissamment le zéle de vos Seigneuries Illustrissimes, ni qui meritât davantage leurs soins & leur application. Les plaintes de cette infraction du premier Article, furent portées en ce temps-là à Nosseigneurs Illustrissimes les Etats de Brabant, même avant qu'elle fût arrivée, & sur le bruit qui en avoit couru: Et les Etats employerent leurs bons offices & leur intervention auprès de S. M. & du Gouverneur General, pour empêcher ou faire réparer cette bréche faite aux Privileges & aux Loix de l'Université, comme il paroît par leurs Requêtes du 27. Septembre & 16. Octobre 1683. cy-jointes par Copies, *n.* 2. 3.

L'année suivante 1684. une Leçon de Theologie, & une place dans l'Etroite Faculté ayant vâqué, M. le Marquis de Grana Gouverneur General, interdit au Magistrat de Louvain de conferer la Leçon jusqu'à nouvel ordre, & empêcha la Faculté Etroite de procéder à l'ordinaire dans la Fête de S. Jerôme, au choix qui s'y devoit faire d'un membre de cette Faculté: & on soûtint toûjours la même exclusion, par où l'on empêcha que les meilleurs Sujets ne fussent choisis pour cette importante place.

On la fit encore valoir dans l'élection qui se fit de M. Steyaert l'an 1686. car comme il étoit un des exclus, il obtint seul par la faveur de l'Internonce de ce tems-là, d'en être relevé, les quatre autres étant demeurez exclus.

Le Docteur Huygens ayant été élû tout d'une voix en 1687. pour remplir une place vacante dans la Faculté, sur l'assurance qu'on avoit eue de la part de plusieurs des Ministres de S.M. qu'il n'y avoit plus d'exclusion, & ce Docteur en ayant exercé les fonctions durant quelque temps, on fit revivre cette ancienne exclusion, pour l'empêcher de continuer l'exercice de sa Charge; & il y a plus de huit ans & demy, que par une voye de fait, qui n'a point d'exemple depuis la fondation de l'Université, le plus ancien, le plus sçavant, le plus digne en toute maniere des Docteurs de Louvain, est tenu dans cet interdit, à la honte de nôtre siecle, & avec la joye des Adversaires, qui sous ce prétexte répandent mille calomnies contre sa réputation, & luy insultent par des Ecrits publics, sans qu'on ait jusqu'à present donné aucune raison de cet interdit. Il avoit demandé il y a quelques années maintenuë au Souverain Conseil de Brabant, & par des voyes secrettes on empêcha qu'elle ne fût scellée. Ce n'est par tout, par une suite de la même vexation, on l'obligea par un ordre de Madrid à cesser de faire la Leçon qu'il avoit faite durant plusieurs années à la place de feu M. van Vianen, avec un fruit merveilleux & un applaudissement general. Et enfin, depuis quelques mois ayant été élû Recteur de l'Université dans les formes ordinaires, & le procès ayant été commencé, il n'a jamais pû avoir justice, ni obtenir la liberté de faire la fonction de sa Charge.

Les Supplians voudroient bien pouvoir se dispenser de parler icy d'une personne pour qui ils conservent toûjours un profond respect, & dont l'autorité & la dignité sacrée trouvera toûjours en eux une parfaite soûmission, & une obeïssance achevée, tant que leur conscience le pourra souffrir. Mais ils craindroient d'être accusez de prévarication au jugement de Dieu, s'ils n'exposoient avec une entiere sincerité à vos Seigneuries Illustrissimes ce qui se passe de la part de M. nôtre Illustrissime & Reverendissime Archevêque, dont le zéle pourroit faire de grandes choses pour le bien de ce Diocese, si quelques personnes ne le détournoient ailleurs par des vûes particulieres. C'est donc avec une sensible douleur, que les Supplians sont forcez de vous dire, Messeigneurs, que les mauvais conseils qu'on a donné à sa Seigneurie Illustrissime, ont produit de fort fâcheux effets contre la liberté de l'Eglise Belgique, contre les Privileges du Païs, contre l'Université de Louvain, contre l'honneur & le repos d'un grand nombre d'Ecclesiastiques de toutes sortes, & même contre plusieurs des Supplians qui se sont vûs traitez par voye de fait contre tout l'ordre de la justice, contre le premier Article de la Joyeuse Entrée, par lequel les Ducs de Brabant s'engagent non seulement à ne point faire de violence, & à ne point traiter leurs Sujets par voye de fait; mais aussi (ce que vos Seigneuries Illustrissimes sont supliées de bien remarquer) *à ne point permettre* que d'autres le fassent. Or il est bien certain que M. l'Archevêque n'auroit pas entrepris une grande partie de ce qu'il a fait, s'il n'avoit été autorisé & soûtenu par la puissance Royale, qu'on a trouvé moyen de surprendre en sa faveur en plusieurs occasions.

1. A peine y avoit-il trois mois qu'il avoit pris possession de l'Archevêché, qu'il presenta une Requête au Gouverneur General, pour se faire appuyer de l'autorité Royale, dans le dessein de priver de leurs Charges plusieurs Archi-Prêtres Ruraux par voye de fait, sans aucune forme de droit, comme il a fait. Pour cela, il les accuse d'être tout-à-fait inidoines à cette fonction; & par là non seulement il deshonore la memoire de feu M. Alphonse de Berges son Prédecesseur de pieuse memoire, qui les avoit mis dans ces places, les en jugeant très-capables; mais encore il donne lieu à de mauvais soupçons contre les personnes qui ont toûjours été en bonne réputation, & qui demeurent deshonorez par leur dégradation, & par l'impuissance où on les met, de mettre leur réputation à couvert des soupçons desavantageux. Cette Requête, dont la Copie est jointe, *n.* 4. deshonore aussi tout le Diocese, en le representant comme rempli de beaucoup d'abus très-préjudiciables à la Foy & à la Religion. Enfin par cette même Requête,

Mon-

Monseigneur l'Archevêque demandoit, qu'il soit défendu aux Conseils de S. M. de donner maintenuë aux Archi-Prêtres, & aux Confesseurs des Monasteres ; afin de les pouvoir priver de leurs Charges sans forme de procès ; ce qui lui fut acordé par un ordre de S. M. du 4. Décembre 1690. annexé par Copie, *n.* 6.

M. l'Archevêque a continué de faire éclater sa prévention par sa Lettre Pastorale, qu'il publia le 11. Octobre 1692. C'est une voye de fait infamante & très-préjudiciable aux meilleurs Ecclesiastiques du Païs, & à tout son Diocese: Car tout ce que leurs ennemis avoient répandu de calomnies contr'eux pendant vingt ans, ils l'ont rassemblé & renfermé dans cette Lettre. De sorte que sans qu'aucun d'un si grand nombre d'Ecclesiastiques ait pû jusqu'à present être convaincu d'aucun crime, ils se voyent diffamez par une Sentence publique de leur Archevêque, à la face de toute la terre, & exposez au mépris des Heretiques & des Catholiques, comme des gens sans foy, sans religion, sans pieté ; comme des profanateurs des Sacremens, des corrupteurs de la parole de Dieu, des sectateurs d'heresies, des réformateurs cruels, des hypocrites, des rebelles au S. Siege, des ennemis du culte de la Sainte Vierge & des Saints, des gens qui méprisent l'autorité des Superieurs, qui renversent la discipline Ecclesiastique, qui desesperent les pecheurs, comme des sacrileges violateurs du sceau de la Confession, qui éloignent de la Communion, qui décrient les Indulgences & la vertu du Sacrifice pour les Ames du Purgatoire ; enfin comme des ennemis déclarez des Ordres Religieux. Tout cela, Messeigneurs, est compris dans la Lettre Pastorale, qui a passé dans les Païs étrangers, traduite en plusieurs langues vulgaires par le soin de ceux qui l'ont composée. Quoi que personne n'y soit nommé en particulier, personne n'ignore qui sont ceux qu'il a voulu designer & flétrir ; & (ce qu'on ne sçauroit trop répeter) sans qu'aucune de ces personnes ait été convaincuë en Justice des erreurs, ni des abus qui leur sont imputez dans cette Lettre. Que s'il est vrai que ce seroit une entreprise contre la justice & contre les Privileges du Païs, d'enlever à un Bourgeois de la Ville un heritage temporel par voye de fait, & sans forme de Procès; que doit-on penser d'un grand nombre de ces sçavans & pieux Theologiens, Pasteurs, & autres Ouvriers Ecclesiastiques, à qui on ravit ce qu'ils ont de plus précieux, qui est leur honneur & leur réputation, si necessaires pour travailler utilement dans leurs Charges, en les diffamant par une proclamation de cette nature, qui ne laisse à ceux que l'on condamne d'une maniere si publique, aucun moyen de se défendre contre des accusations si atroces, & dont l'on est bien assûré que l'on n'a aucunes preuves suffisantes ? Et c'est parce qu'on n'en a point, & qu'on n'en peut avoir, que l'on prend cette voye si irréguliere, de condamner les gens : Car si on en avoit de bonnes, des ennemis qui sont appuyez de toutes les Puissances spirituelles & temporelles, fuyeroient-ils les Tribunaux ordinaires, & voudroient-ils perdre l'avantage de faire condamner dans les formes ceux qu'ils pouvoient convaincre de tant de crimes, & qui quoi que dénuez de tout appui humain, s'offrent de paroître devant tous les Juges legitimes, pour s'y voir condamnez & punis à la rigueur, s'ils sont trouvez coupables ? Comme ils ont fait à l'égard du S. Siege, devant lequel ils ont comparu par un Député exprés, fondé en procuration, pour rendre raison de leur doctrine & de leur conduite à S. S. Le S. Siege aprés avoir fait examiner soigneusement toutes les accusations faites de part & d'autre, & particulierement les plaintes contenuës dans ladite Lettre Pastorale, a choisi les moyens les plus propres à terminer avec équité les contestations, & à mettre l'innocence à couvert de la calomnie. Car c'est depuis cette Lettre Pastorale, que nôtre S. Pere le Pape touché des maux de cette pauvre Eglise, a adressé à M. l'Archevêque, & aux autres Evêques du Païs, un Bref tout rempli des marques de sa charité Apostolique, & de son zéle pour la paix de ces Provinces. Ce Prélat n'a rien changé pour cela dans sa conduite, & quelques pressantes instances que S. S. lui ait faites de suivre l'ordre prescrit par son Bref du 6. Février 1694. M. l'Archevêque n'a pû se résoudre à changer de conduite ; car ce Bref porte expressément, qu'il ne souffrira point *en aucune maniere que qui que ce puisse être, soit diffamé ou décrié par cette accusation vâgue & odieuse du nom de Jansenisme, à moins qu'il ne soit constant par des preuves legitimes, qu'il s'est rendu suspect d'avoir enseigné ou soûtenu quelqu'une de ces Propositions ; & que personne ne soit exclus d'aucun Emploi, Charge, Benefice, degré, pouvoir de prêcher, ni de quelqu'autre fonction Ecclesiastique que ce soit, jusqu'à ce qu'on ait prouvé en gardant l'ordre de la Justice, qu'il ait encouru & merité cette peine si dure, & qui ne peut être que trés-sensible à des personnes d'ailleurs Catholiques.* Nonobstant cet ordre du S. Siege, il n'a pas laissé d'accuser, sans garder aucun ordre de Justice, le Docteur Hennebel comme Janseniste, pour l'exclure de la Charge de Censeur Royal, ce que vos Seigneuries Illustrissimes pourront voir dans la Lettre de M. l'Archevêque cy-jointe, & dont il sera parlé dans la suite : Et à l'égard des autres accusations vâgues, il n'a rien non plus changé de sa maniere d'agir.

M. l'Archevêque loin d'embrasser cette voye si juste, si aisée, si propre à ôter toute excuse aux accusez s'ils sont criminels, jugea plus à propos de faire donner les ordres susmentionnez, du 10. Décembre 1690. & de faire venir d'Espagne ceux qui ont été intimez le 7. Novembre de l'année derniere, pour pouvoir accabler tout d'un coup ceux que son Conseil secret jugera criminels : Car on ne croit pas faire un jugement temeraire, quand on se persuade que M. l'Archevêque a eu beaucoup de part à la sollicitation de ces ordres, qui concourrent à ses desseins, qui sont conformes, & à ses menaces & à toute sa conduite, qu'il a reçûs en effet avec une grande joye, qu'il a envoyez à son Chapitre de Malines avec empressement, en lui recommandant avec instance de veiller à l'execution desdits ordres, sans jamais faire mention du Bref de S. Sainteté.

C'est dans cet esprit, & en vertu de ces ordres, qu'il a exclus & dégradez dés le commencement de son gouvernement & depuis :

1. M. Rysack Archi-Prêtre de Bruxelles, lequel se croyant obligé de ne pas abandonner son innocence, s'adressa au Conseil de Brabant, pour avoir maintenuë ; mais M. l'Archevêque commençant à recüeillir le fruit de sa Requête, fit donner à ce Conseil un ordre de la Cour, qui lui défendit de se mêler davantage de cette affaire.

2. Ayant ainsi fait lier les mains à la Justice, il n'eut pas de peine de venir à bout de tout ce qu'il entreprit. Il dégrada donc M. Testelmans de l'Archi-Prêtré de Louvain.

3. M. Colson de l'Archi-Prêtré de Tirlemont.

4. M. Vander Borght du Doyenné Rural de Lieuw.

L'on dira que M. l'Archevêque a crû user de son droit, persuadé que les Archi-Prêtres sont amovibles *ad nutum*. Mais M. Ryssack, le premier des Archi-Prêtres que M. l'Archevêque a ataqué, n'en est point demeuré d'acord ; & il étoit prest au contraire de soûtenir en Justice, que ces charges sont perpetuelles, si la porte de la justice ne lui avoit été fermée. Ce n'est point icy le lieu d'examiner cette question ; mais ce qui est certain est, que supposé même que ce fussent des emplois amovibles, un superieur n'a pas droit d'en dépoüiller un Ecclesiastique avec une note infamante, telle qu'est celle de la Requête, où l'on décrie dans l'esprit de S. M. les Archi-Prêtres qu'on vouloit dépoüiller ; car il déclare en termes exprés, *qu'il les juge tout à fait inidoines pour l'assister à porter le grand fardeau dont il se trouve* (dit il) *presque acablé*, c'est-à-dire, comme il parle plus haut, *à remedier à plusieurs abus tendant manifestement à l'entiere destruction de nôtre sainte Religion.*

5. Ce

5. Ce fut de la même maniere, & sur le même fondement, que M. Kerremans Confesseur des Carmelites de Vilvorde, & Pasteur de l'Hôpital du même lieu, fut ôté de ces deux emplois. Sur quoi ayant presenté Requête au Conseil de Brabant, pour demander maintenuë, il trouva la porte de la Justice à lui fermée, tant de la part du Juge Séculier, que du Tribunal Ecclesiastique. Raport à son attestation ci-jointe, *n.* 5.

6. M. Opstraet ci-devant Professeur en Theologie, au Seminaire de Malines, a été privé de l'Office de Confesseur, ou Pasteur des Noires Sœurs, par le même moyen.

7. M. Colson dont on a déja parlé, qui exerçoit la Charge de Pasteur des Grises Sœurs, & des Religieuses Nobertines ou Blanches Sœurs, en a été chassé, aussi-bien que du Monastere de Cabbeeck.

8. M. Vander Borght Doyen de Lieuw, étoit outre cela Pasteur de l'Hôpital de ce lieu, & on l'a obligé de se retirer.

9. M. Paindavain Confesseur ou Pasteur des Noires Sœurs à Louvain, a aussi été privé de cet emploi, sans autre raison, que parce que M. l'Archevêque l'a voulu.

10. Comme aussi M. le Zaach de celui de Confesseur des Religieuses Lorainoises de Bruxelles.

11. * M. Van Deuren de l'Office de Vice-Pasteur du Beginage de Louvain, qui est permanent & perpetuel, comme on est prest de le justifier, aussi-tôt que la voye de la justice sera ouverte.

* Cette Cause a été décidée par aprés en Justice.

12. M. Laderit ayant été pourvû de la Cure de la Chapelle de cette Ville de Bruxelles, avoit obtenu du Conseil de Brabant maintenuë contre son Competiteur; mais M. l'Archevêque en vertu des derniers ordres d'Espagne, a fait interdire à ce Conseil, de prendre davantage connoissance de cette affaire, ainsi point de justice. Et plusieurs même des ci-dessus nommez, ayant fait instance pour sçavoir de quoi ils étoient coupables, ou accusez, n'ont jamais pû en rien sçavoir.

13. L'on ne peut se dispenser de parler ici de M. Hennebel, ancien Docteur en Theologie, & actuellement Député de l'Université de Louvain vers le S. Siege. La Charge de Censeur Royal étant venu à vâquer pendant qu'il travaille si utilement à Rome, pour procurer la paix entre les Theologiens du Païs, S. A. E. informée de son merite, eut la bonté de l'en pourvoir. Il y avoit d'autant plus de sujet de croire, qu'un choix si juste ne seroit point traversé, qu'il avoit été applaudi de tous les gens de bien, que S. A. E. étoit assûrée qu'il seroit approuvé à Rome, puis qu'elle avoit reçû de M. le Duc de Medina-Celi Ambassadeur à Rome pour le Roy, une Lettre du 28. de Novembre 1693. en ces termes: *Serenissime Seigneur, je viens de recevoir avis de M. le Cardinal Aguirre, par ordre de la Congregation du S. Office, pour en informer V. A. E. qu'il n'y a rien de la part de la même Congregation, qui empêche que le Docteur Hennebel ne puisse être pourvû de quelque Charge ou Leçon que ce soit, de l'Université de Louvain. C'est ce qu'on a fait aussi sçavoir à l'Internonce de Bruxelles, par des Lettres à lui écrites: J'en donne part à V. A. E. afin que de concert avec le même Internonce, Elle ne souffre pas qu'il soit fait à cet égard aucun obstacle à ce Docteur, de qui je dois rendre ce témoignage à V. A. E. que je l'ay trouvé ici fort circonspect & avisé, & digne qu'on ait beaucoup d'égard pour lui, & que V. A. E. le favorise de sa protection.*

Le même Ambassadeur en écrivit dans les mêmes termes en Espagne à M. le Comte de Monterey, President du Conseil de Flandres, le 20. Décembre 1693.

Outre cela, la Faculté de Theologie par Acte du 7. May 1694. & l'Université entiere par celui du jour suivant, avoient aprés une mûre déliberation rendu le témoignage le plus avantageux qu'on pouvoit desirer de la capacité, de la pieté, & de la sagesse du même Docteur; le tout est prouvé par les Copies ci-jointes, *n.* 7. 8. 9. & 10.

Rien de tout cela ne pût empêcher M. l'Archevêque de traverser en toutes les manieres possibles, l'effet de la nomination de S. A. E. en remuant tout, pour cet effet, soit en Espagne ou à Bruxelles.

Le 19. May 1694. ce Prélat écrivit à feu M. d'Oudenhove, Chef-President d'alors, une Lettre dont il est necessaire, Messeigneurs, que vous sçachiez les termes, comme ils sont dans la Copie ci-jointe, *n.* 11.

Cette Lettre fut suivie quinze jours aprés d'un ordre du Roy, du 10. Juin 1694. par lequel S. M. excluoit ledit Docteur Hennebel de la Charge de Censeur, comme suspect de Jansenisme, dont il y a Copie, *n.* 12.

Vous verrez, Messeigneurs, par cet ordre, & par la Lettre de M. l'Archevêque, comment un Docteur considerable est traité notoirement suspect de Jansenisme, sans aucune accusation juridique, condamné sans aucune Sentence, sans même aucune information, à être exclus avec ignominie de l'étroite Faculté de Theologie, puni encore par la privation de la Charge honorable de Censeur, dont il étoit déja pourvû, noté pour cela par M. l'Archevêque, *comme un homme dont la promotion à la Censorie, causeroit un préjudice irréparable, & des suites funestes à la Religion & à l'Etat.* Si ce n'est pas traiter les Sujets de Brabant par voye de fait, dans la chose du monde la plus importante, & la plus chere à un Docteur Catholique; si ce n'est point là encore faire une playe mortelle aux Privileges du Pays, à la justice, aux droits de l'Université, & même au bien public & à l'Eglise, il est difficile de dire, quand cela sera vrai: Car comme il n'y a gueres de places plus importantes que celles d'un Censeur des Livres, & de membre de la Faculté, pour la conservation de la bonne doctrine, il n'y a rien de plus odieux que d'en exclure par voye de fait, les plus capables de les remplir.

Que si un Docteur fort distingué, & qui est actuellement auprés du S. Siege Apostolique, pour la paix des Theologiens, qui a des témoignages si avantageux de la part du S. Siege, des Ministres de S. M. de la Faculté de Theologie, de toute l'Université entiere, qui mettent sa foy à couvert de tout soupçon, & qui relevent si fort son merite, est encore chargé des plus atroces accusations, sans qu'on ose les produire devant un Tribunal & dans un jugement réglé; y a-t'il une cause qui merite davantage d'être protegée par vos Seigneuries Illustrissimes, & qui en même tems soit plus capable de vous faire toucher au doigt, avec quelle liberté on attaque clandestinement les Sujets du Roy? Et combien il est necessaire que par vôtre sagesse, vous cherchiez des remedes à ces maux, pour ne pas laisser accabler l'innocence, comme celle de ce Docteur l'a été en cette occasion, & comme celle de beaucoup d'autres l'a aussi été ou le sera infailliblement encore, si vous ne prévenez par vos bons offices, & par d'efficaces representations les malheurs qui pendent sur la tête.

C'est pourquoi les Supplians conjurent, Messeigneurs, vôtre pieté paternelle, d'agir puissamment auprés de S. M. & de S. A. E. pour procurer & à eux-mêmes & à tous ceux qui leur sont joints, la paix, la tranquillité, la conservation de leur honneur, leur sûreté, qui leur sont si necessaires, pour être utiles à l'Eglise & à l'Etat, & de faire en sorte qu'ils ne soient point exposez sans secours, & sans protection à la *mauvaise* volonté de leurs adversaires.

Les Supplians requierent donc trés humblement, nos Seigneurs, l'intervention de vos Seigneuries Illustrissimes, pour obtenir de S. M. que les Loix & les Privileges du Païs, soient religieusement observez à leur égard & de leurs consors, ensorte qu'il ne soit procedé contr'eux par une voye de fait; mais devant le Conseil de Brabant ou les autres Tribunaux du Païs, en matieres à eux competantes selon les formes de Droit, & les coûtumes dans toutes les causes qui les regarderont.

Et comme les Supplians viennent de mettre devant les yeux de vos Seigneuries Illustrissimes, un dénombrement assez long des particuliers qui ont été privez de leurs Charges & de leurs Emplois par M. l'Archevêque, sans qu'ils aïent été convaincus ni d'erreur ni de

de crime, ni de mauvaise conduite en aucun Jugement selon l'ordre du Droit; & qu'il y en a d'autres qui demeurent exclus par des Ordres d'Espagne, executez sans forme de Justice, des divers Emplois ou Charges ausquelles ils ont droit de prétendre, ils vous supplient très-humblement, Messeigneurs, de faire instance auprès de S. M. & de S. A. E. à ce que la voye de la Justice leur soit ouverte, afin qu'ils puissent y poursuivre la justification de leur innocence, & joüir ensuite paisiblement de leurs Droits, comme les autres Sujets de la Province.

Secondement, que S. M. en expliquant ses Ordres du 7. Novembre dernier, ait la bonté de déclarer, que son intention n'est pas d'exclure par là aucun de ses Sujets des Charges, Offices, Benefices & Emplois, sous le nom de Jansenistes, Rigoristes ou de Novateurs, sinon après qu'ils auront été citez, jugez & déclarez tels selon l'ordre de la Justice, conformément au premier article de la Joyeuse Entrée; à l'execution duquel le S. Siége concourt d'une maniere si sage & si équitable, par son Bref du 6. Février 1694. adressé aux Evêques du Païs.

Troisiémement, qu'il ne soit permis à aucun Superieur Ecclesiastique ou Seculier de ces Provinces, de rien entreprendre contre le repos ou la personne des Ecclesiastiques, ni de les troubler dans l'exercice ou la possession de leurs Charges, Fonctions ou Benefices, qu'après qu'il les aura fait ajourner pardevant les Juges competens, pour être procedé contr'eux dans l'ordre de la Justice, s'il y a des justes plaintes à leur charge, sur lesquelles il y ait lieu de faire leur procès.

Et les Supplians continuëront de prier Dieu pour la conservation de Vos Seigneuries Illustrissimes, & pour la prosperité des Etats de la Province.

V.

ILLUSTRISSIMI ARCHIEPISCOPI Mechliniensis Memoriale Regi oblatum adversus quinque Deputatos.

SIRE,

Ad pag. 14. & 15. Etant venu à la connoissance de l'Archevêque de Malines, que les remontrances qu'il avoit faites à Vôtre Majesté sur les excès énormes du Pasteur de Sainte Catherine de cette Ville, étoient renvoyées au Conseil de Brabant pour en informer; quoi-que la connoissance de semblables matieres, touche privativement au Conseil d'Etat, pour être d'une nature superieure au cours ordinaire de Justice, puisque la conservation de l'Etat en dépend, & que l'autorité & souveraineté Roïale y sont si puissamment interesées, & si grievement blessées: Aïant de plus appris, que le susdit Pasteur étant informé (apparemment par ses amis & parens du Conseil de Brabant) de l'inquisition qui se doit faire contre lui, particulierement du dernier excès, qu'il doit avoir commis il y a environ deux mois contre les Ordres du Roy, va courant par la Ville, pour prevenir les témoins qui pourront déposer contre lui sur ce fait, afin d'en empêcher la verification. L'Archevêque de Malines, pour justification de ses remontrances, presente au Conseil d'Etat de V. M. les Pieces ci-jointes, qui sont des preuves convainquantes de divers autres excès dudit Pasteur, bien plus séditieux & plus criminels que le dernier; suppliant très-humblement V. M. d'avoir la bonté de les faire lire & examiner en son Conseil d'Etat, pour y prendre telle résolution que l'importance de la matiere exige, pour le maintien de son autorité & souveraineté Roïale, pour la conservation de nôtre sainte Religion, & le repos public dans ces Provinces. Quoi faisant, &c.

VI.

Deductio Processus criminalis Pastoris Sanctæ Catharinæ, & Adhærentium ipsius.

SA Majesté sçachant les funestes suites que les nouveautez, en matiere de Religion, ont causé à son Païs-Bas, & à la plus grande partie de l'Europe, y renversant non-seulement l'Etat spirituel, mais aussi le temporel, a fait en diverses occasions expedier aux Gouverneurs du Païs-Bas des Ordres necessaires pour éteindre ce feu pernicieux, qui s'y étoit allumé depuis long-tems. Mais S. M. voïant que les Ordres precedens n'avoient pas eu tout le succès qu'Elle en avoit esperé, a voulu y apporter des remedes plus efficaces, défendant qu'on n'ait à avancer aucun des Novateurs, ou qui est suspect d'en être, à aucun Office ou Dignité, soit Seculiere, soit Ecclesiastique; ordonnant en même tems aux Juges Seculiers, de n'empêcher point les Evêques, mais plûtôt de les assister quand ils voudront châtier quelque Ecclesiastique, pour les mœurs ou sentimens pernicieux. Cet Ordre a été donné au nom de S. M. par S. A. S. E. de Baviere le 7. de Novembre 1695.

Cette conduite si sage & si necessaire pour le bien public, a été incontinent reçûë avec approbation & applaudissement de tous les bons Catholiques; & comme personne n'y étoit diffamée ou nommée, aussi personne qui ne vouloit se déclarer pour Janseniste, Rigoriste, Novateur, ou de leurs Adherens ou suspects, ne s'y pouvoit opposer: Mais quelques Prêtres levans le masque, & ne se soucians plus de leur honneur, du respect & de l'obéissance qu'ils doivent au Roy, & à S. A. S. E. ou de leur conscience, se sont publiquement revoltez.

Les Chefs de ces Conspirez, qui se déclarent prêts à répondre au nom du Parti sont; à Louvain, le fameux Docteur HUYGENS; à Gand, VAN GEET Chanoine de l'Eglise Cathedrale; & à Malines, le Pleban BAERTS; à Anvers, le Pleban BACX, à Bruxelles, VANDE NESSE Curé de Sainte Catherine: Ce qui paroît, tant par une Lettre du Docteur HENNEBEL, que par l'Acte solemnel de leur Synode, tenu à Louvain le 27. de Decembre 1695.

Ces Prêtres rebelles ont jugé à propos d'attaquer & ruiner l'autorité du Roy & de S. A. S. E. même par les Etats de Brabant, où ils s'étoient imaginé qu'ils trouveroient assez d'appui. A cette entreprise, les Conspirez de trois Villes de Brabant, Louvain, Bruxelles & Anvers, ont par un Acte public autorisé le Prêtre VANDE NESSE, Curé de Sainte Catherine à Bruxelles, où les Etats de Brabant s'assemblent.

Ce Curé donc pour s'acquiter de sa nouvelle Charge, a presenté trois Memoriaux à ces Etats, l'un étoit seulement de la part d'un Prêtre étranger, nommé ERNETS RUDHANS, pour le maintenir dans ce Païs contre les Ordres du ROY.

Les autres deux Memoriaux étoient de la part de tout le Parti, qui est dans les trois susdites Villes de Brabant. Dans ces Memoriaux, ils accusent le ROY d'injustice, de perfidie & de parjure, à cause de ses Decrets; & ensuite, prient les Etats de s'y opposer, & de ne permettre jamais leur execution.

L'un de ces Memoriaux est écrit à la main, l'autre imprimé, qui est une Piece fort artificieuse, & pleine de faussetez. Les Députez des Etats ont communiqué ces Memoriaux à l'Archevêque de Malines, & lui en ont demandé son avis par des Lettres, ausquelles l'Archevêque a incontinent répondu, & donné son avis touchant ces Memoriaux ici nommez.

Et comme l'Archevêque marquoit en sa Réponse, que cet Imprimé étoit sans nom de l'Auteur, sans lieu de l'impression, & sans aucune Approbation; ce qui est expressément défendu par le Concile de Trente, les Distributeurs de cette Piece y ont ajoûté une Page séparée, marquant *Cologne* pour lieu d'Impression, & M. Eyben, Chanoine de la Cathedrale d'Anvers, pour Approbateur. On croit le premier faux, parce que c'est l'ordinaire de ces Theologiens, d'inscrire *Cologne* à leurs Ouvrages, encore qu'ils sont imprimez à Louvain ou à Bruxelles. Mais pour l'Approbateur il conste que c'est M. Eyben par sa propre confession, comme on le voit par la Lettre N. 4. de l'Evêque d'Anvers, écrite à l'Archevêque de Malines, le 13 de May 1696.

Dans la même Lettre on voit, que c'est le Curé de Sainte Catherine à Bruxelles, qui a porté cet Imprimé à M. Eyben, & lui en a demandé l'Approbation.

C'est donc à ce Curé de dire, en étant legitimement requis, qui est l'Auteur de cet Ouvrage, lequel étant découvert, il ne sera pas difficile à deviner l'Auteur de plusieurs autres Libelles fameux du même style.

Les Prêtres mutins ne recevans pas d'Apostille si-tôt qu'ils avoient esperé, s'attrouperent, & allerent en foule au Greffe des Etats, pour extorquer ce qu'ils ne pouvoient autrement.

On laisse maintenant à considerer à S. M. & à ses Ministres, ce qu'il faut attendre de semblables Prêtres: Quels sentimens de respect, & d'obéissance vers leur souverain Prince, ils inspireront à leurs Sujets, à qui ils donnent de si pernicieux exemples de sedition & de rebellion. Si on eût arrêté Luther, Calvin, & leurs premiers Sectateurs au commencement, l'Europe seroit encore toute Catholique, & on n'auroit point vû tant de révolutions dans l'Etat, ni tant de Provinces separées de leur Prince legitime.

V I I.

Libellus supplex quinque Deputatorum Regi oblatus adversùs Memoriale Illustrissimi Archi-Episcopi Mechliniensis.

AU ROY.

Remontrent très humblement Gommarus Huygens, Docteur en Theologie; Lambert Baerts, Chanoine & Pleban de l'Eglise Metropolitaine de Malines; E. van Geet, Chanoine & Penitencier de la Cathedrale de Gand; Rumoldus Bacx, Chanoine & Pleban de la Cathedrale d'Anvers; & Guilhelmus van de Nesse, Pasteur de Sainte Catherine à Bruxelles; qu'ils se trouvent chargez dans une Requête & une Déduction, presentées à V. M. sous le nom de M. l'Archevêque de Malines, de plusieurs injures très-atroces & accusations énormes, lesquelles (si les Ministres de l'Eglise étoient maîtres de leur propre réputation) ils n'auroient pas de peine à supprimer; comme aussi, les justes plaintes qu'ils en sont forcez de faire à V. M. à ce sujet, contre ledit Seigneur Archevêque de Malines, pour la personne & l'autorité duquel ils conserveront toûjours un profond respect: Mais ces accusations & injures retombant sur leur Ministere & sur l'Eglise même, ils sont d'autant plus obligez d'en desirer la réparation, que la dignité de leur Accusateur donneroit plus de poids à ses accusations, & que celles-ci perdroient les Supplians de réputation dans l'esprit de leur souverain Seigneur & Monarque, dont l'estime ne pouroit sans crime leur être indifferente.

Ils sont demeurez jusqu'à present dans le silence, en partie par respect, en partie parce qu'ils n'ont pû durant long-tems donner creance à ce qui leur a été rapporté des outrages contenus contre eux dans lesdites Pieces presentées à V. M. par M. l'Archevêque. Mais enfin ils en ont été informez de si bonne part, qu'il ne leur est plus permis d'en douter.

Les crimes qu'on leur impute sont si énormes, que s'ils étoient vrais, il n'y auroit que le fer & le feu qui les pût expier; & que si au contraire ils sont faux (comme les Supplians sont prêts de les justifier devant tous Juges competens) ils ne se peuvent dispenser de supplier très-humblement V. M. de ne leur pas refuser les moïens que les Loix accordent à ceux qui sont calomniez, pour réparer leur honneur & rétablir leur réputation, le plus précieux de tous les biens, & l'un des plus necessaires aux Ministres de l'Eglise pour servir utilement les ames.

Car quelle confiance les Fidelles pouroient-ils avoir en des Pasteurs qu'un Archevêque represente à V. M. comme des scelerats achevez, comme des ennemis de Dieu, de l'Eglise, & de vôtre Personne Sacrée, qui ont fait une conspiration funeste pour détruire de fond en comble la Religion, ruiner l'Autorité Roïale, soûlever contre elle tous ses Sujets, en inspirant la rebellion aux Peuples; enfin, comme des gens sans loy, sans foy, sans Roy, sans honneur, sans conscience, & à qui l'on fait grace de ne les comparer qu'à Luther, à Calvin, & à ces autres monstres d'impieté & de révolte, *qui ont renversé non seulement l'Etat spirituel, mais aussi le temporel.*

Une des moindres accusations de M. l'Archevêque, est celle par laquelle il dénonce à V. M. les remontrans comme des gens, *qui ont levé le masque*, en se déclarant *Rigoristes, Novateurs & Jansenistes; & qui ne se soucians plus ni d'honneur, ni du respect & de l'obéissance dûë à V. M. & à S. A. S. E. sont publiquement révoltez.* Mais il est bien étrange, qu'après les Ordres du S. Siege adressez directement & principalement à M. l'Archevêque, par un Bref exprès du 6. Février 1694. dont V. M. a promis *d'appuier l'execution de sa protection Royale*, par ses Lettres du 10. Juin dernier, adressées à M. l'Archevêque, & à tous les Evêques de vos Païs-Bas; & dont S. M. vient de donner de nouvelles asseurances par ses Ordres du 20. Decembre dernier, qui donnent un nouveau moïen aux Accusateurs de prouver leurs accusations, & aux Accusez de s'en justifier. Il est, dis-je, bien étrange qu'après cela M. l'Archevêque entreprenne encore de remettre sur pied ces accusations vagues & sans preuves, que S. S. lui a défendu si fortement d'emploïer ou de permettre qu'on emploïe contre qui que ce soit, & que l'on voye cette desobéissance aux Ordres du Saint Siege, & à ceux de V. M. dans l'endroit même, où il accuse faussement vos fidelles Sujets de desobéissance envers V. M. & envers ses Ministres. Depuis le tems que l'on a défié M. l'Archevêque d'appuïer de la moindre preuve une telle Accusation, il n'auroit pas manqué de produire s'il en avoit eu quelqu'une. Il l'auroit fait sans doute à Rome par le moïen de son Député, s'il avoit pû le faire, en étant pressé par le Pape, & par les Eminentissimes Cardinaux de la Sainte Congregation; & d'ailleurs, le Memorial imprimé dont ce Prélat se plaint, a mis dans une telle évidence la fausseté de ces trois sortes d'Accusations, qu'on ne peut assez s'étonner qu'après tout cela, on ose encore en faire un tel usage contre les Remontrans, qui, graces à Dieu, n'ont jamais donné aucun lieu d'en être legitimement soupçonnez, & d'en faire un crime au Pasteur de Sainte Catherine.

Comme les autres Accusations ne sont ni mieux fondées, ni mieux prouvées, les Remontrans ont cette confiance, que V. M. les regardera comme provenans de leurs ennemis, ausquels ils sçavent par une longue experience, que M. l'Archevêque prête l'oreille trop facilement.

Ils ont horreur de rapporter seulement les crimes qu'il leur impute. Il appelle les Remontrans, & plusieurs autres avec eux, *les Chefs des Conspirez, qui se déclarent prêts à répondre au nom du Parti*; & pour en faire concevoir à V. M. une idée plus horrible, il les dépeint comme des gens de qui il ne faut rien de moins attendre que ce que le Siecle passé a vû pratiquer par Luther, par Calvin, & par les premiers Sectateurs de ces infames Heresiarques; c'est-à-dire, que loin d'inspirer aux Peuples le respect & l'obéissance envers V. M. leur Souverain Seigneur, ils ne sont capables que de les porter à la desobéissance & à la révolte; assurant même, que dès maintenant les Supplians *donnent aux Peuples de pernicieux exemples de sédition & de rebellion*: Que comme ces Chefs de révolte ont soûlevé les Provinces entieres & les Roïaumes, contre les Ancêtres de V. M. Elle doit regarder les Supplians comme des gens capables de semblables entreprises. M. l'Archevêque ne dissimule point la conclusion qu'il veut que V. M. tire de toutes ces noires Accusations, lorsqu'il dit; *Que si l'on eût arrêté Luther, Calvin,* &

& leurs premiers Sectateurs au commencement, l'Europe seroit encore toute Catholique, & on n'auroit pas vû tant de Révolutions dans l'Etat, ni tant de Provinces séparées de leur Prince legitime. Car il est aisé de voir qu'il veut porter par ces raisonnemens V. M. à faire aux Remontrans les mêmes traitemens qu'on auroit dû exercer contre ces Heresiarques, ces trompettes de sédition & de révolte, & prendre les mêmes précautions qu'on doit prendre contre des séditieux & des rebelles déclarez. Les Supplians ont cette confiance, que V. M. voit assez par Elle-même combien de telles Accusations sont incroïables, & dépourvûës de la moindre vrai-semblance. Et elles sont en effet si contraires à la veritable disposition de leur cœur, que M. l'Archevêque ne pouvoit les attaquer par un endroit où il y eût moins de prise sur eux.

Quoi ! Nous serions assez perdus pour ne nous soucier ni du respect, ni de l'obéïssance que nous devons à nôtre Prince, pour tramer contre V. M. des desseins de rebellion & de révolte, pour entreprendre d'attaquer & de ruiner son Autorité Souveraine, nous qui la cimenterions de nôtre sang s'il étoit besoin, & qui n'avons rien plus à cœur que d'inspirer aux Peuples la soûmission, la fidelité & l'amour qu'ils lui doivent, comme à l'Image vivante de la grandeur & de la souveraine Majesté de Dieu.

Et pour ce qui concerne en particulier le Pasteur de Sainte Catherine de Bruxelles, que M. l'Archevêque traite de mutin, de rebelle, & un des Chefs des Conspirez, c'est une nouvelle Accusation particuliere que ce Prélat a formée contre ce Pasteur devant V. M. voïant qu'il n'avoit rien sçû prouver de sa premiere Requête; il dit dans sa seconde Requête, comme pour éluder par avance cette Sentence du Conseil, que ledit Pasteur a obtenuë en sa faveur, qu'il auroit fait tout ce qu'il avoit pû pour empêcher les Témoins pour déposer contre lui. C'est, sauf le respect une fausseté, dont on défie qui que ce soit d'apporter la moindre preuve, non plus que des prétendus nouveaux excès, dont il est fait mention dans la Déduction & dans les Requêtes de ce Prélat.

Enfin il nous accuse d'avoir tenu à Louvain le 27. de Decembre 1695. un Synode, *où ces Prêtres mutins & rebelles, ces Chefs des Conspirez*, comme il nous appelle, se seroient trouvez au nom du prétendu *Parti*, pour y cabaler contre l'Eglise & contre l'Etat.

Ce qui console les Supplians, lorsqu'ils se voïent chargez de tous ces excès si incroïables; c'est premierement que pour y donner quelque couleur, il faudroit auparavant prouver qu'ils auroient perdu l'esprit, puisqu'il faudroit en effet que des Prêtres sans crédit, sans appui, & sans biens, fussent fous pour entreprendre de renverser l'Eglise & l'Etat. Mais en second lieu, c'est que ces Accusations, qui sont les plus énormes, sont aussi les plus aisées à détruire, puisqu'elles n'ont aucun fondement qui ait la moindre apparence de verité, mais sur de purs soupçons dont la fausseté est visible. Car ce que M. l'Archevêque avance d'un prétendu Synode, tenu à Louvain le 27. Décembre 1695. pour y passer un Acte solemnel dont il parle, est une pure chimere. Les Remontrans sont en état de prouver en toutes manieres, qu'ils étoient ce jour-là chacun au lieu de sa résidence; le premier, à Louvain; le second, à Malines; le troisiéme, à Gand; le quatriéme, à Anvers; & le cinquiéme, à Bruxelles, y faisans leurs fonctions ordinaires à la vûë de tout le monde. De plus, les cinq prétendus Conspirez ne se sont jamais trouvez tous ensemble en toute leur vie; & ce qui est encore remarquable, les deuxiéme & troisiéme Supplians ont été si éloignez de s'assembler pour cabaler, qu'ils ne croïent pas s'être jamais vûs l'un l'autre depuis qu'ils sont au monde.

Le Chanoine van Geet peut même assurer, qu'il y a dix ans qu'il n'a été à Louvain, & qu'il ne s'est jamais trouvé dans cette Ville de Louvain avec le Pasteur de Sainte Catherine.

L'un & l'autre enfin supplient très-humblement V. M. d'être persuadée, que tout ce qui est avancé d'eux dans les Dénonciations qui lui ont été presentées, sous le nom de M. l'Archevêque, est absolument faux; & qu'ils se soûmettent à toutes les peines les plus rigoureuses, si ce Prélat en peut apporter la moindre preuve legitime.

Mais ce qui fait voir évidemment que l'on a surpris la Religion de M. l'Archevêque, pour lui faire avancer ces sortes d'injures & accusations, c'est qu'on a peine à croire que ce Prélat ait voulu manquer de se souvenir en cette occasion des devoirs de la charité Chrétienne, & de la douceur Episcopale. Il n'ignore pas l'obligation de la correction paternelle, que la Parole de Dieu impose à tous les Evêques : il sait sans doute que le propre d'un Evêque est, selon les SS. Peres de l'Eglise de ne nuire à personne, de faire du bien à tout le monde, d'être le Pere des pécheurs, de couvrir autant qu'il peut de son manteau sacré les fautes de ses enfans, & sur tout de ses cooperateurs dans la vigne du Seigneur, de se rendre même l'intercesseur des criminels, & le liberateur même de ceux que la Justice juge indignes de vivre. Cependant loin de porter M. l'Archevêque à suivre ces instincts de charité & de douceur que l'Evangile, que son caractere lui inspiroient; on lui fait omettre l'avis charitable qu'il auroit dû donner aux Supplians, & tout au moins au Pleban de Malines, qui est son premier Cooperateur, qui fait dans sa Cathedrale les fonctions Pastorales, qui a de tems en tems l'honneur de lui rendre ses devoirs, & de le consulter sur les difficultez qui lui arrivent dans l'exercice de son Ministere. Cependant ce Pleban n'a jamais reçû de M. de Malines aucun avis sur ce sujet si important.

M. l'Archevêque ne lui a jamais dit un seul mot qui pût lui faire croire qu'il fût mécontent d'aucun de ses sentimens en particulier, ou de sa conduite, & qu'il le soupçonnât de quelque pratique contraire à son devoir. Il a même souvent prié M. l'Archevêque, & notamment depuis quelques mois, de vouloir bien lui faire connoître s'il avoit remarqué en lui quelque chose à corriger, soit dans ses mœurs ou dans ses fonctions, lui promettant avec beaucoup de respect & de sincerité, de se soûmettre à sa correction, & d'en faire tout l'usage qu'il lui seroit possible.

Mais au lieu de recevoir de ce Prélat aucun avis charitable, peu de mois après on l'a vû tout d'un coup paroître à la Cour, chargé d'une Requête, & la presenter à V. M. pour demander en quelque sorte le sang & la vie de ce Pleban, & de ceux qu'il lui a associez : Car n'est-ce pas demander leur sang, que les accuser de crimes, qui ne peuvent être lavez que dans le sang des Criminels; & il le demande à V. M. aux pieds de laquelle on le devroit voir pour demander leur grace, s'ils avoient été si malheureux que de s'engager en quelque entreprise contraire à leur fidelité & à leur devoir.

Quoi que M. l'Archevêque semble s'être épuisé dans ses deux Requêtes, en y produisant tout ce qu'on peut trouver d'accusations plus capables d'irriter un Prince contre ses Sujets, sa Déduction nous fait voir qu'on peut encore aller plus loin : Car il prend occasion de quelques Memoriaux presentez aux Etats par le Pasteur de Sainte Catherine, comme conçûs par quelques Ecclesiastiques & Theologiens : Il en prend, dis-je, occasion, de faire d'eux la plus horrible peinture qui s'en pouvoit faire. Le recours aux Etats du Païs a toûjours été regardé comme la conduite la plus innocente; & il a été de tout tems mis en usage, comme un moïen necessaire à des Particuliers qui n'ont aucune habitude à la Cour, ni aucun accès auprès des Ministres & des Conseils de V. M. soit pour faire

connoî-

connoître par ce canal, les vexations qu'ils peuvent souffrir par les crédits des Personnes puissantes, ou pour se plaindre du déni de Justice. Et il est bien étrange que M. l'Archevêque, qui est le premier des Etats, & qui doit être le Pere des miserables & le Protecteur des opprimez, leur veüille ravir cette derniere ressource. Car n'est-ce pas la leur ravir, que vouloir faire passer ce recours pour une action séditieuse, pour un attentat contre l'Autorité Roïale, pour une conspiration contre l'Etat, pour un dessein de soûlever les Etats contre V. M. C'est ainsi que ce Prélat traite une action de charité & de justice, à laquelle le Pasteur de Sainte Catherine a crû devoir prêter son ministere en faveur de l'innocence, pour laquelle il n'a fait autre chose que d'implorer lui seul la sage & modeste intercession des Etats envers V. M. par trois Memoriaux.

Si dans ces Memoriaux on prioit les Etats de s'opposer aux Decrets de leur Souverain, & de n'en permettre jamais l'execution, il auroit pû tirer quelque matiere des plaintes ; si ces Memoriaux contiennent des accusations d'injustice, de perfidie & de parjure contre la Personne Sacrée de Vôtre Majesté, comme M. l'Archevêque l'avance, rien n'est plus insolent, plus séditieux, ni plus punissable : mais s'il n'y a rien de semblable, s'il n'y a pas même l'ombre, & qu'au contraire il n'y a rien que de modeste, que de respectueux, que de conforme à l'obéïssance & à la soûmission duë à la Majesté Roïale, comme on est prêt de le prouver dans un Jugement réglé : C'est à V. M. de juger Elle-même, combien les Remontrans sont à plaindre, de voir noircir d'une maniere si horrible leurs plus innocentes actions dans l'esprit de V. M. par celui qui leur devroit servir de Protecteur & de Pere auprès d'Elle contre les calomnies de leurs ennemis.

C'est pourquoi les Supplians ne peuvent s'empêcher de soûtenir à M. l'Archevêque, nonobstant le respect qu'ils lui doivent, qu'il n'y a rien de plus faux dans le fond & dans les circonstances ; & ils osent supplier très-humblement V. M. de vouloir bien ordonner à M. l'Archevêque d'en fournir les preuves pardevant vos Conseils, ou de souffrir qu'on les regarde comme des calomnies, dont il s'est laissé surprendre trop legerement.

Il en est de même de ce qu'il avance, que les Supplians se soient attroupez, & aïent été en foule au Greffe des Etats, pour extorquer ce qu'ils ne pouvoient, dit-il, obtenir autrement. Une telle accusation est de soi si peu vrai-semblable, qu'elle se refute d'elle-même.

Enfin, pour ce qui concerne le Memorial imprimé, dont M. l'Archevêque fait un crime au Pasteur de Sainte Catherine, il est certain qu'il n'a jamais été publié qu'avec l'Approbation du Censeur d'Office, & dans les formes requises ; & ce Censeur en a porté un jugement si équitable, qu'il a été suivi par tout ce qu'il y a de personnes desinteressées. Les plus habiles de la Cour Romaine, les plus éclairez de N. N. S. S. les Cardinaux l'ont lû avec estime ; & le Saint Office, auquel M. l'Archevêque l'avoit fait déferer, comme *une Piece fort artificieuse & pleine de faussetez*, n'y a rien trouvé qui merite la censure.

Que si la justice, dont l'amour est gravé si avant dans le cœur de Vôtre Majesté, ne lui permettroit pas d'épargner les Supplians s'ils se trouvoient coupables ; les Remontrans se confient qu'elle la portera avec encore plus d'inclination à faire rendre à leur innocence tous les témoignages necessaires, pour réparer l'injure faite à leurs personnes, leur ministere & à leurs familles, qui se trouvent flétries par les accusations énormes de M. l'Archevêque ; les piéces & les dénonciations si atroces qui les contiennent, ont été presentées avec éclat à S. A. S. E. par le Primat de l'Eglise Belgique, & le Chef de tout le Corps Ecclesiastique de la Province. Elles subsistent sans doute dans le Secretariat de vôtre Conseil privé : elles ont été apparemment envoyées à vôtre Cour, lûës dans les Conseils par les Ministres de Vôtre Majesté, elles peuvent être conservées à la posterité ; & il peut même arriver qu'elles seroient produites un jour en quelque occasion au préjudice de la memoire des Supplians, de l'honneur de leur nom, & de la fortune de ceux de leurs familles, comme pour les empêcher d'entrer dans des Emplois, des Charges ou des Benefices de Chapitres, où l'on a accoûtumé de faire de rigoureuses informations touchant la probité & la bonne renommée de leurs Ancêtres : c'est pourquoi les Supplians se croïent obligez en conscience de ne pas laisser cette tache dans leurs personnes ni dans leurs familles, & de ne rien omettre de ce qui est necessaire pour prévenir la honte, le dommage & les reproches, qu'eux & leurs parens en pourroient recevoir à l'avenir. C'est ce qui oblige les Supplians de presenter cette Requête au Tribunal de Vôtre Majesté, le Juge (à qui il appartient de condamner les Supplians s'ils sont coupables) étant naturellement & necessairement le Juge de leur absolution, s'ils ne le sont pas. D'autant plus que cette Cause n'est point en elle-même Ecclesiastique, ni du nombre de celles dont il est fait mention dans les Ordres venus de Madrid, & signifiez au mois de Novembre de l'année 1695. & M. l'Archevêque même a porté cette Cause audit Tribunal de Vôtre Majesté. Et comme cette Requête même que les Supplians ont l'honneur de mettre aux pieds de V. Majesté, peut être aussi conservée & passer à la posterité, elle pourroit être pareillement emploïée contr'eux & contre leurs familles, si Vôtre Majesté n'y avoit point d'égard, & qu'Elle n'eût pas la bonté de leur faire expedier les Actes necessaires, pour leur pleine & entiere justification.

Ils supplient très-humblement Vôtre Majesté qu'Elle soit servie, de déclarer que lesdites Dénonciations, Accusations & termes injurieux que M. l'Archevêque de Malines a emploïez & produits, tant en sadite Requête que dans la Déduction y jointe, sont abusifs, controuvez, & contraires à la verité ; & qu'ensuite Vôtre Majesté ait la bonté d'ordonner, que ladite Requête & Déduction soient lacerées, ou du moins lesdites injures, accusations & termes injurieux, soient biffez & tracez, par tel moïen que Vôtre Majesté trouvera convenir, ou qu'autrement, avec dépens, dommages & interêts. Quoi faisant, &c.

FINIS.

CENSURA.

ACcusati nuper sunt coram universo Theologi Belgæ, de violata Immunitate Ecclesiastica, neglectis Patriæ Edictis, & contemptis tam Regis, quam Serenissimi Gubernatoris Decretis. Ut pars altera audiatur, eâque auditâ æquum de hac accusatione feratur judicium, convenienter evulgabitur Libellus hic, cui titulus : CONCORDIA IMMUNITATIS ECCLESIASTICÆ ET JURIS REGII, &c. Actum Antverpiæ hac 2. Martii 1700.

A. EYBEN Lib. Censor.

TRAC-

TRACTATUS
HISTORICO-CANONICUS
DE
CENSURIS
ECCLESIASTICIS,
IN QUO

Priſtina Diſciplina à recentiore ſecernitur;

ET

Quo Spiritu in Cenſuris infligendis procedendum,

NEC NON

Qualiter timendæ ac obſervandæ Cenſuræ.

EDITIO TERTIA.

PRÆFATIO.

CUM multus esset sermo de Censuris, præsertim occasione eorum quæ agebantur in Belgio Confœderato, non inutile judicavi, hanc Censurarum materiam penitiùs examinare. Eam quidem apud plerosque Scholasticos, & Decretalium Commentatores fusè tractatam reperi, quin & plures de ea speciales Tractatus conscriptos.

At observavi, à plerisque eorum vel non satis animadversum, vel non sat dilucidè expositum, quid in hac materia Censurarum habuerit pristina Ecclesiæ disciplina, & quid recentior, sive quæ in hac materia successu temporis varietas intervenerit.

Quin enim vel solam loquendi phrasim attenderit, fateri debebit, multò aliter de Excommunicatione Veteres, quàm Recentiores esse loquutos.

Per Excommunicationem quippe simpliciter positam Veteres nequaquam intelligebant Excommunicationem majorem sive Anathema, sed potiùs medicinam, quâ pœnitentes à Communione Eucharistica, vel à consortio Fidelium ad tempus removebantur: cum tandem recentiore jure inductum sit, per Excommunicationem intelligi majorem sive mortalem, quâ mediante Excommunicatus rescinditur à Corpore Ecclesiæ tanquam Ethnicus & Publicanus.

Quam differentiam vocis Excommunicatio non advertentes, in pluribus à genuino Canonum sensu deviarunt.

Adhuc distinctio illius inter Clavem Jurisdictionis & ordinis recentioris est disciplinæ Antiquis ignota.

Unde ab una eademque Clave & potestate ligandi & solvendi procedebat inflictio Censurarum, à qua procedebat impositio pœnitentiæ, & absolutio à peccatis in Foro Pœnitentiali.

Ignotum quoque fuit pluribus seculis discrimen inter Tribunal Ecclesiasticum Fori contentiosi, & Fori pœnitentialis, quod etiam in hac Censutarum materia tandem invaluit.

Cumque antiquitùs una eademque persona absolveret à Censuris & peccatis, hæcque absolutio quoad utrumque Forum tam contentiosum sive externum, quàm pœnitentiale sive internum suum plenum sortiebatur effectum, simpliciter absolutus à Censuris, habebatur absolutus in utroque Foro.

At sensim inducto utriusque Fori discrimine diversa utrique quoque Tribunali persona proposita fuere; atque inflictio Censurarum ad Forum externum sive contentiosum Tribunal, personasque eidem præposita relata fuit: impositio verò pœnitentiæ ad Forum internum sive pœnitentiale, & Sacerdotes huic Tribunali addictos.

Hinc ulteriùs invaluit, ut nonnunquam authoritas infligendi Censuras & ab his absolvendi, competat illis, quibus nulla est authoritas in Foro interno & pœnitentiali; econtrà, sæpiùs authoritas competat alicui in Foro pœnitentiali, cui nulla est in Foro externo sive judiciali.

Quare & tandem necesse fuit, ut absolutus à Censuris in uno Foro debeat recurrere pro absolutione ad eum, cui est authoritas absolvendi in altero Foro: quæ omnia pristinis sæculis fuêre incognita.

Præterea postquam Censurarum inflictio affixa fuit Tribunali Fori externi sive contentiosi, etiam necesse fuit, ut in Censurarum inflictione Ordo judicialis Fori observaretur, adeò ut defectus hujus Ordinis nullitatem inflictionis Censurarum operaretur.

Si præterea attendamus hodiernas Censurarum famosas tres species, Excommunicationis, Suspensionis & Interdicti; nescio num ante sæculum duodecimum reperietur duas posteriores pro Censuris fuisse reputatas; atque à cæteris pœnis Ecclesiasticis hoc ex capite fuisse separatas.

Speciem Excommunicationis hodie notissimam & nimiùm frequentem, quæ dicitur latæ sententiæ, esse recentioris disciplinæ indubitatum est: Neque ulla hujus Excommunicationis formula in pristinis Canonibus occurrit.

Excommunicationem, quæ hodie minor vocatur, & solâ passivâ Sacramentorum participatione privans, pro specie Censuræ, recentioris esse instituti nemo ignorat, licèt antiquitùs nonnullæ fuerint Excommunicationes, quæ minores verè dici possent, non tamen inter species Censuræ censebantur.

Effectum Excommunicationis, signanter quoad evitationem Excommunicati, pro temporum & locorum diversitate varium fuisse compertum est.

Hæc aliaque pristinam inter & recentiorem disciplinam in hac materia discrimina annotare animus fuit; atque tam Veterem, quàm Recentiorem Disciplinam proponere atque unà annotare, quod hæc veteris disciplinæ & recentioris confusio, sive non sufficiens & dilucida utriusque distinctio occasionem dederit Recentioribus Scholasticis & Decretalium Commentatoribus à genuino Canonum sensu aberrandi.

Nec tantùm pristina Ecclesiæ disciplina discrepat à recentiore, sed quorumdam particularium locorum consuetudo & inveterati mores quædam specialia in hac materia observanda præscribunt; uti de Belgio in hoc Tractatu ostenditur.

Hoc

Hoc tamen prænotandum, quòd tametsi notabilis in hac materia circa varia puncta successu temporis contigerit mutatio, eam omnem mutationem & varietatem unicè spectare disciplinam: adeò ut de omnibus illis dici possit, quod de varia disciplina quæ contigit circa necessitatem evitandi Excommunicatum dixit Christianus Lupus: Omnis hæc res non est dogmatis, sed disciplinæ: adeoque per Ecclesiam potest disponi variè, atque mutari.

At ipsa authoritas ligandi & solvendi à Christo Ecclesiæ concessa semper mansit invariata; uti unus idemque spiritus Ecclesiæ in Censuris infligendis ab exordio Ecclesiæ usque modò fuit, & usque ad consummationem seculi mansurus est immutabilis.

Nec enim hodie aliud intendit Ecclesia per inflictionem Censuræ, nisi quod Christus & Apostoli intenderunt; cùm eodem semper spiritu Ecclesia animetur & regatur.

Quo spiritu si & modò procedant Prælati in usu Censurarum, ac notanter Excommunicationis, reperient verissimè dictum à Synodo Tridentina Seff. 25. cap. 3. De Reformatione, *quòd* gladius Excommunicationis nervus sit Ecclesiasticæ disciplinæ, & ad continendos in officio populos valde salutaris, modò sobriè magnâque cum circumspectione exeratur. *Uti in decursu hujus Tractatûs demonstrabitur.*

TRACTATUS

TRACTATUS
HISTORICO-CANONICUS
DE
CENSURIS ECCLESIASTICIS,
AC NOTANTER
DE
EXCOMMUNICATIONE.

CAPUT PRIMUM.
De varia specie Excommunicationis.

§. I.

De variis Excommunicationibus quæ ad Censuram Ecclesiasticam referri non possunt.

EXCOMMUNICATIO idem sonat, quod *extra communionem* : & Excommunicatus dicitur, quasi *extra communionem factus*, sive segregatus à communione.

Sicuti ergo varia est species communionis, quâ homines inter se communicant, sive ut membra ejusdem Communitatis sibi juncti sunt, & quasi inter se colligantur, ita varia pro varietate talis communionis potest dici Excommunicatio; prout nimirùm ab hac vel illa specie communionis separat.

Communio hæc, quâ homines mutuo sibi communicant, & inter se colliguntur, imprimis alia est civilis & politica, alia verò Ecclesiastica.

Civilis consistit in externis actionibus & exercitiis, quæ ad humanam societatem pertinent, ut sunt mutuæ inter se confabulationes, commercia, mutuæ salutationes, communis mensa, aliaque similia externa, quibus civilis & politica communio & societas intertinetur.

Ecclesiastica verò sive Sacra Communio consistit in actionibus, & exercitiis externis Religionis, quibus homines tanquam unius Religionis, Ecclesiasticæ Societatis membra inter se communicant & exteriùs colligantur.

Hujusmodi externæ actiones seu exercitia sunt, exempli gratiâ, usus externus eorundem Sacramentorum, assistentia, seu præsentia externa in publicis Religionis officiis & exercitiis, quibus ipsa externa societas membrorum ejusdem Religionis intertinetur, & sibi unita manet.

Quamvis autem civilis communicatio per actiones merè civiles, videatur planè civilis & politica, atque omnibus hominibus etiam Ethnicis & Publicanis communis: adeóque non videatur ad hanc materiam Excommunicationis, ut solis Fidelibus propriam, pertinere; nihilominùs in quantum inter Fideles intercedit, & ad finem spiritualem ordinari potest, etiam ad hanc Excommunicationem referri valet; sive per Excommunicationem, ut est Censura Ecclesiastica, extra hanc civilem communionem possunt Fideles segregari, uti infrà ostendetur.

Igitur ut sunt variæ species communionis Ecclesiasticæ, sic & varia dici potest Excommunicatio, pro varietate communionis, à qua quis segregatur.

Hâc ratione segregatio sive exclusio à participatione Eucharistiæ, vel publicis officiis, omnibus, vel aliquibus, quæ olim pro varietate graduum pœnitentialium, pœnitentibus in pœnitentiam imponebatur, Excommunicatio dici potest, & sæpiùs à Patribus dicta fuit: utpote, quâ mediante, pœnitentes extra communionem cum reliquis Fidelibus in participatione Eucharistiæ, aut aliorum Sacrorum exercitio ponebantur.

Undè & rectè advertit Morinus De Pœnitentia *lib.6. cap.* 25. quòd hæ Pœnitentium segregationes meritò dici queant fuisse *minores* Excommunicationes. Quin & observat Suarez De Censuris *Disp.*14. *sect.*1. *num.*6. " Interdum vocari Excommunicationem in antiquis » Canonibus solam privationem Eucharistiæ, cujus » usus per antonomasiam dicitur Communio.

Creditque Suarelius, de hac segregatione sive Excommunicatione loqui Concilium Meldense apud Gratianum *Caus.* 11. *Quæst.* 3. *Can.* 41. ubi statuitur, ut » Nemo Episcoporum quemlibet sine certa & mani» festa peccati causa Communione privet Ecclesiasticâ.

Et sanè, cum ibidem Concilium manifestè hanc segregationem à Communione Ecclesiastica distinguat ab Anathemate, nullatenùs potest hæc segregatio accipi pro Excommunicatione majore, prout hæc hodie sumitur.

Certum enim est, omnem illam Excommunicationem, quæ Fidelem abscindit à corpore Ecclesiæ, & tanquam Ethnicum & Publicanum habendum pronuntiat, olim ab Anathemate non fuisse distinctam: sed omnem Excommunicationem, quæ hodie *major* vocatur, dictam fuisse Anathema, ut infrà probabitur.

Occurrit & alia species Excommunicationis Veteribus notissima, quâ Episcopus sine legitima causa non accedens ad Conventum sive Synodum Episcoporum, segregatur seu privatur communione suorum Fratrum seu Coepiscoporum, jubeturque *Ecclesiæ suæ communione esse contentus*, uti ex Concilio Carthaginensi V. refertur *Can.* 10. *dist.* 18. apud Gratianum.

Et Concilium Arelatense ibidem *Can.* 14. relatum, hunc Episcopum pronuntiat *alienum* à Fratrum *communione*. Ac denique Synodus Tarraconensis ibidem *Can.* 15. hunc Episcopum, *usque ad futurum Concilium cunctorum Episcoporum charitatis communione privat: sicut* (ait) STATUTA PATRUM *sanxerunt.*

Similis Excommunicationis sive segregationis meminit S. Aug. *Epist.* 209. *novæ Edit.* ad Cœlestinum Papam, scribens de Victore Episcopo Provinciæ Cæsariensis, cui, relicto eidem suo Episcopatu, in pœnam *nusquam nisi in Diœcesi ejus ab aliquo communicatur Episcopo.*

Quin hæc segregatio à communione cæterorum Episcoporum potuerit dici quædam *Excommunicatio*, dubium non est: quandoquidem reverà hic Episcopus per hanc segregationem privaretur, sive poneretur *extra communionem*, quam Episcopi ejusdem Provinciæ inter se habebant; atque ita respectu eorum erat quasi Excommunicatus, sive extra communionem positus.

Cujus Excommunicationis effectus erant, quòd Episcopus sic à communione segregatus, à cæteris Episcopis nulla visitationis officia reciperet, nec vicissim Episcopi ab illo. Secundò, Sacra Solemnia in aliorum Diœcesi obire non sinebatur. Tertiò, mutuo literarum formatarum sive Commendatarum commercio interdicebatur. Denique ad Concilia aliosque Ecclesiasticos conventus simul cum cæteris Episcopis non conveniebat, & omni in illis jure suffragii & authoritate censebatur spoliatus. Plura de his videri possunt apud Pascasium Quenellium in Notis ad *Epistolam* 60. S. Leonis, & Morinum ibidem citatum.

Tametsi hæc segregatio sano sensu potuerit dici *Excommunicatio*, & pro tali apud Veteres fuerit habita, nihilominus certum est, quod haberi non potuerit pro Excommunicatione, ut est Censura separans Excommunicatum *à Corpore Ecclesiæ*: quandoquidem hujusmodi Episcopo permitteretur communio suæ Ecclesiæ, sive communicare cum Clero & populo suæ Diœcesis, cui permittebatur tamquam proprius Episcopus præesse.

Itaque hæc segregatio, quæ & ad certum tempus pro varietate culpæ restringebatur, juxta hodiernam phrasim & disciplinam non tam erit Censura, quàm quædam pœna Canonica.

Hoc & rectè notavit Stephanus Quaranta in Summa Bullarii, verbo *Concilio Provinciali quæst.* 18. *Et ideò* (ait) *trina monitio in ea non requiritur, secùs in Excommunicatione, quæ est Censura Ecclesiastica.* De qua differentia latiùs infrà, ubi de Canonica monitione agitur.

Frequens quoque occurrit mentio Excommunicationis in Regulis Monachorum, ac notanter in Regula S. Benedicti, quâ pro qualitate culparum, Monachi ad tempus, in totum, vel pro parte privabantur & segregabantur à communione cæterorum Monachorum.

Et quidem *cap.* 24. hujus Regulæ præcipitur: *secundùm modum culpæ, Excommunicationis vel disciplinæ mensura debet extendi, qui culparum modus, in Abbatis pendeat judicio.*

Deinde subjungitur: *Si quis tamen Frater in levioribus culpis invenitur, à mensæ participatione privetur.*

Evidens est ex isto contextu, & titulo Capitis, qui est: *Qualis debeat esse modus Excommunicationis*, hanc à mensæ communis participatione privationem, à Benedicto habitam fuisse pro *Excommunicatione*, non secùs ac illa, quâ Monachus, *qui gravioris culpæ noxâ tenetur, suspenditur à mensa simul & ab Oratorio*, prout *cap.* 25. præscribitur: vel quâ Monachus contumax aut inobediens, nec post trinam monitionem se corrigens, Excommunicationi subjacere mandatur, *cap.* 23.

Licèt enim separationes hæ pro gravitate culparum à communione cæterorum Monachorum, & communi conversatione, & exercitiis communibus extenderentur, & plus minusve Monachum à cæterorum consortio separarent, nihilominùs, omnes hæ separationes, dumtaxat reputatæ sunt, & reputari potuerunt tanquam pœnæ Monasticæ, nequaquam verò pro Censuris Ecclesiasticis à Clavium potestate procedentibus.

Unde & videmus, has Excommunicationes infligi pro culpis levioribus præteritis, nullâ existente in corrigendo contumaciâ: cùm tamen Censura infligi nequeat, nisi contumaci & se corrigere nolenti, uti rectè notat Josephus Mege Monachus Benedictinus Congregationis S. Mauri in Commentario ad *cap.* 23. Regulæ S. Benedicti, qui pluribus argumentis ibidem evincit, has Monachales separationes nequaquam ad Censuras Ecclesiasticas relatas fuisse; tametsi fateatur, eas in aliquibus quamdam cum Censuris conformitatem habuisse, & simpliciter fuisse dictas Excommunicationes: eo quòd reverà Monachos *extra communionem* cum cæteris Monachis in totum vel pro parte separarent. Quod & notavit Suaresius De Censuris *disp.* 24. *sect.* 1. *num.* 6. " In Regula S. Benedicti (ait) multa » leguntur, de Excommunicationibus Regularibus » (ut ita dicam) quæ in pœnam Monachis imponebantur, quæ Censuræ non erant, sed prohibitiones » & separationes quædam.

Itaque hæ & similes separationes olim etiam Excommunicationes dictæ fuêre, tametsi essent simplices pœnæ Canonicæ, quæ etiam ab iis, qui usum Clavium nullum habebant, imponi poterant, & à Censura Ecclesiastica in multis differebant, uti in decursu hujus Tractatus notabitur.

§. 2.

De Excommunicatione minore prout hodiè accipitur; & quando Excommunicatio simpliciter posita cœperit sumi pro majore?

QUamvis olim pleræque prohibitiones & separationes à communione in pœnam culpæ, vel in satisfactionem delicti impositæ, dictæ & habitæ fuerint pro Excommunicatione, & Excommunicationes *minores* dici potuerint: hodie tamen ex recentiori disciplina & phrasi loquendi, nulla separatio seu prohibitio à communione habetur & reputatur pro Excommunicatione, nisi sit species Censuræ Ecclesiasticæ.

Hinc Victoria aliique nonnulli Scholastici tametsi fateantur, quòd omnes illæ separationes de quibus §. præcedenti, *poterant vocari Excommunicationes minores: Nunc autem* (ait Victoria) *una tantùm est Excommunicatio minor, quæ privat usu passivo Sacramentorum.*

Simi-

Similiter Suaresius *disp.* 24. *sect.* 1. *num.* 7. quamvis non obscurè fateatur, olim plures fuisse species Excommunicationis *minoris*, observat tamen: *nunc certum est, nullam esse propriam Censuram, quæ privet receptione unius Sacramenti, nisi omnibus simul privando:* quæ est hodierna Excommunicatio *minor*, species Censuræ Ecclesiasticæ.

Hæc enim Excommunicatio minor definiri solet: *Censura privans passiva Sacramentorum participatione.*

Quæ definitio desumpta est *ex cap. penult. De Sentent. Excommunicat.* ubi declaratur, quòd minor Excommunicatio à *perceptione Sacramentorum* separet, majori à Fidelium communione.

Et *in cap. fin. De Clerico excom. minist.* supponitur, minore Excommunicatione ligatus, à participatione Sacramentorum exclusus. Declaratur enim ejus electio irritanda, *pro eo quòd ad susceptionem eorum eligitur, à quorum perceptione à SS. Patribus est privatus.*

Hæc Excommunicatio incurritur de jure ob communicationem peccaminosam cum Excommunicato majore Excommunicatione, uti expressè supponitur in *cap.* 3. *De Sentent. Excommunicat. in* 6. Notatque Suaresius *disp.* 24. *sect.* 3. *num.* 2. post Navarrum hunc esse unicum casum, quo de jure hæc Excommunicatio incurritur: " Quia (ait) reliqui nec sunt in usu, nec in » eis intervenit propria Excommunicatio minor.

Observat præterea *num.* 1. quòd etsi, nihil obstare videatur, quin hæc Excommunicatio ab homine ferri queat, tamen " raro, ac ferè nunquam Judices Eccle» siastici utantur hac Censurâ in sententiis ab homine » ferendis.

Notandum præterea, hujus Excommunicationis *minoris* ob participationem cum Excommunicato, nullam apud Veteres mentionem fieri.

Et licèt verisimiliter circa tempora Gregorii VII. aliqua invalescere cœperint, quæ huic Excommunicationi introducendæ occasionem dederint (uti infrà ostendetur, ubi de effectu Excommunicationis agetur,) tamen non reperitur ullum hujus Censuræ mentionem expressam fecisse, ante Gregorium IX. qui est Author utriusque Decretalis præcitatæ *in cap. penult. De Sent. Excom.* & *in cap. fin. de Clerico excom. minist.*

Rectè proindè notat Morinus De Administ. Pœnit. *lib.* 6. *cap.* 25. *num.* 15. tametsi Veteribus notæ fuerint plures Excommunicationes *minores*, hanc tamen speciem Censuræ ignotam fuisse, eamque esse recentioris instituti, *licèt à multis annis* (ait) *penitùs propè obsoletam.*

Et Christianus Lupus tomo 1. Scholiorum in Canones *pag.* 491. observat, quòd *antiquitùs nulla esset Excommunicatio minor*, scilicet quæ contrahetur ob participationem cum Excommunicato: " Sed quivis » (ait) Excommunicato communicans incurrebat » idem penitùs vinculum, quomodo nunc communi» cans in crimine.

Monetque Vir Eruditus Franciscus Florens in Notis ad Paratitla Decretalium Alexandri Cassanæi *tit. De Sentent. Excommunicat. Minor. Excommunicatio recens est, nec locum habet in Gallia.* Sed nec in Belgio ejus usus apparet.

Ast Excommunicatio, quæ hodiè *major* appellatur, Veteribus notissima fuit, & unica penè species Censuræ reputata à potestate Clavium dependens, & propriè à Christo *Matth.* 18. intellecta, hodiè quoque ab omnibus pro Censura agnoscitur, & prima inter species Censuræ reputatur: de qua potissimum & hoc Tractatu agendum.

Hæc est illa Censura, quâ mediante quis auctoritate Clavium ab Ecclesia rescinditur, & tanquam Ethnicus & Publicanus habendus declaratur.

Et quidem adeò vulgaris cœpit esse hæc Excommunicatio, ut tandem invaluerit, nomine Excommunicationis simpliciter positæ intelligi hanc Excommunicationem *majorem*: quod præsertim receptum fuit, postquam prodiit moderna Decretalium Collectio auctoritate Gregorii IX. qui in sua Decretali relata in citato *cap. penult. De Sent. Excom.* declaravit: " Si » quem sub hac forma verborum *illum excommunico*, » vel simili à Judice suo excommunicari contingat, » eum non tantùm minori, quæ à perceptione Sacra» mentorum, sed etiam *majori Excommunicatione* » (quæ à Communione Fidelium separat) esse li» gatum.

Hinc uno consensu conclusêre Decretalium Commentatores, & hos sequuti Theologi Scholastici, nomine Excommunicationis intelligi Excommunicationem *majorem*.

Dubium non est, hanc Excommunicationis interpretationem esse recentioris ævi: quandoquidem apud Veteres passim Excommunicatio simpliciter expressa, pro separatione à Communione Eucharistica, vel alia particulari acciperetur, non autem pro Excommunicatione majore, quâ quis à communione Fidelium, sive corpore Ecclesiæ tamquam Ethnicus & Publicanus separatur, quæ antiquitùs *Anathema*, vel Excommunicatio *mortalis* vocari consuevit, uti §. sequenti notabitur.

Id rectè observavit Emmanuel Gonzales in Academia Salmanticensi Canonum Professor, in Notis ad citatum Capitulum penultimum, notans, quò Gregorius IX. hîc *novam* ediderit Constitutionem: " Nam » (ait) cùm olim Excommunicatio simpliciter prolata » de minore acciperetur *Can.* ENGELTRUDAM 3. » *q.* 4. *Can.* CUM EXCOMMUNICATO 11. *q.* 3. » tamen ipse *noviter* statuit, ut si simpliciter profera» tur Excommunicatio, intelligatur de *majori* quæ Fi» delium Communione privat, & magis timetur.

Ad hanc diversam Excommunicationis nomenclaturam non satis reflectentes recentiores Canonum Interpretes, in multis à genuino Canonum sensu deflexerunt, & novas eorum Interpretationes produxerunt, quæ sensim communiter receptæ, occasionem dederunt novam & Antiquis ignotam disciplinam introducendi, uti in decursu hujus Tractatûs videbitur.

§. 3.

De Anathemate.

VOx *Anathema* propriè est vox Græca, & in Sacris Litteris usurpatur pro voce Hebræa *Herma*, quam Vulgatus Interpres exposuit per *Anathema Numer.* 12. & *Judicum* 1.

Descendit autem vox Hebræa à radice *Haram*, hoc est, *occidit, delevit, exterminavit.* Igitur *Anathema* propriè & secundùm usum Judæorum, est res quæ execratione & ruinâ digna est: & verbum *Anathematizare*, est rem abolere & diris devovere.

Sic in Libro Numerorum *cap.* 21. Urbes Chananæorum, quæ traditæ sunt Filiis Israël, ut delerentur, dicuntur *Anathematizatæ.*

Et in Libro Josuë *cap.* 6. ℣. 16. de Civitate Jerochontina, quam mandaverat funditùs deleri cum omnibus quæ in ea inveniebantur, dicitur: *Sit Civitas hæc* ANATHEMA, *& omnia quæ in ea sunt.*

Similiter in Libro Judicum *cap.* 1. ℣. 17. de hac ipsa Civitate legitur: *Vocatumque est nomen Urbis* HORMA, *id est*, ANATHEMA, quia scilicet funditùs deleta erat.

Igitur *Anathematizare* apud Judæos sonabat idem quod penitùs delere.

Dicere autem, *Anathema sit*, idem sonat, atque *diris devovere*, seu optare, ut penitùs deleatur.

Hâc significatione accipitur & in Novo Testamento. De Petro Marci 14. ℣. 71. legitur: *Ille autem cœpit Anathematizare & jurare, quia nescio hominem istum quem dicitis:* hoc est, cœpit seipsum diris devovere.

Et

Et vox *Anathema* sæpiùs sumitur pro re execranda vel execrabili. Sic Paulus ad Rom. 9. ℣. 3. dicens: *Cupiebam* ANATHEMA *esse pro fratribus meis*, nihil dicere voluit, quàm quòd desiderasset, diris devoveri pro fratribus suis. Et quòd dicitur 1. Cor. *cap.* 16. ℣. 22. *Si quis non amat Dominum nostrum Jesum Christum, sit Anathema*, idem sonat, quòd in execratione sit omnibus, & deleatur de Libro viventium. Et ad Galatas 1. ℣. 8. *Licèt Nos aut Angelus de Cœlo Evangelizet vobis, præterquam quod Evangelizavimus vobis*, ANATHEMA *sit*, idem est, ac si diceret, *maledictus, execrabilis sit.*

Cùm igitur qui ab Ecclesia tanquam Ethnici & Publicani rescindebantur, & satanæ in interitum carnis tradebantur, eo nomine ab omnibus quasi execrabiles & maledicti reputandi essent, à quibus & se separare deberent, idcircò Episcopi in eos quos hâc Excommunicatione majore plectendos censebant, hâc voce *Anathema* usi sunt.

Hâc proinde ratione Anathema in Ecclesia jam pridem pro Excommunicatione majore recepta fuit.

Et quidem, cùm per omnem & solam Excommunicationem *majorem* quis tanquam Ethnicus & Publicanus ab Ecclesia rejiciatur & abscindatur, etiam à Patribus omnis hæc & sola ab Ecclesia separatio & expulsio *Anathema* dicta fuit.

Ulteriùs, quia per eam Excommunicatus tanquam Ethnicus & Publicanus quasi de Libro vitæ eradebatur, & sathanæ tradebatur: atque ita in mortem æternam traditus censebatur, idcircò & hæc Excommunicatio non tantùm *Anathema*, sed & *mortalis* appellabatur.

Excommunicatio verò quâ nonnulli in pœnam alicujus culpæ à Communione Eucharistica, aut ingressu Ecclesiæ, vel à consortio Fidelium ad tempus in totum, vel pro parte separabantur, nequaquam dicebatur *Anathema*, aut *mortalis*: eo quòd hac Excommunicatione percussi, non tanquam Ethnici & Publicani à corpore Ecclesiæ essent resciffi & in mortem traditi, sed solùm tanquam ægri & sauciati ad tempus sequestrati, & operibus pœnitentiæ subjecti: quos etiam non ut Ethnicos & Publicanos à sua Cura abjiciebat, sed ut filios suos Ecclesia fovebat, & curabat: nec à cæteris Fidelibus tanquam maledicti & execrabiles reputabantur: sed ut ægri & sauciati, qui remedia curationis & à Pastoribus tanquam spiritualibus Medicis sibi applicata libenter susciperent, & vulnerum suorum curationem desiderarent.

Undè similis Excommunicatio passim dicebatur *medicinalis*, ad distinctionem *majoris*, quæ *mortalis* appellabatur.

Hujus distinctionis meminit S. Aug. *serm.* 357. *num.* 10. in ult. edit. Benedictinorum, dicens: " Nos » verò quemquam à Communione prohibere non possumus, quamvis hæc prohibitio nondum *mortalis* » sit, sed *medicinalis*, nisi aut spontè confessum, aut » in aliquo sive sæculari, sive Ecclesiastico judicio no» minatum atque convictum." Et in Libro post Collationem contra Donatistas, ait: " Neque à populo » Dei separamus, quos vel degradando, vel *excom*» *municando* ad humiliorem pœnitentiæ locum redi» gimus.

Evidens hinc est, separationem pœnitentium ab Eucharistia, aut ingressu Ecclesiæ, & consortio Fidelium, dictam fuisse ab Augustino *Excommunicationem*, sed *medicinalem*, non autem *mortalem*, quâ Excommunicatus à *populo Dei* separatur, sive ab Ecclesia rescinditur.

Quòd autem solus ille, qui per Excommunicationem *mortalem* ab Ecclesia abscindebatur, *Anathematizatus*, vel Anathema diceretur, fusiùs exponit S. Chrysostomus Hom. 16. in Epist. S. Pauli ad Romanos, in illa verba: *Optarem ego ipse Anathema esse à Christo.* " Quid igitur est Anathema? Audi (ait) ipsum ita » loquentem: *Si quis non amat Dominum nostrum Jesum* » *Christum, is Anathema sit*: hoc est ab omnium com» mercio segregetur, alienus ab omnibus sit. Nam » quemadmodum *Anathema*, donumque id quod Deo » oblatum dedicatur, nemo est qui temerè manibus » contingere audeat, neque ad id propiùs accedere, » sic & eum qui ab Ecclesia separatur, ab omnibus » abscinditur, ac tanquam longissimè abducens, hoc » nomine, à contrario scilicet appellat, magno cum » terrore omnibus interminatus, ab eo ut separentur, » ac pedem referant.

Agnoverunt & hoc recentiores Theologi: atque inter alios Suaresius *Disp.* 8. *sect.* 2. postquam modo suprà expresso exposuisset vocem *Anathema*, concludit *num.* 5. " atque hinc tandem in usu Ecclesiæ *Ana*» *thematizari* quis dicitur, cùm ab Ecclesia separa» tur, & sic separatus vocatur *Anathema*, tanquam ab » Ecclesia maledictus, & aliis Fidelibus execrabilis.

Itaque ignota fuit Veteribus duplex species Excommunicationis *majoris*: una scilicet quæ simpliciter Excommunicatio *major*, & altera, quæ *Anathema* diceretur, prout hæc hodie à Theologis & Canonistis distingui solet; & expressè notatur in moderno Pontificali Romano sub titulo, *Ordo Excommunicandi*, ubi exprimitur triplex species Excommunicationis, videlicet: *minor, major*, & *Anathema.*

Huic distinctioni inducendæ occasionem dedisse apparet nova illa interpretatio vocis, *Excommunicatio*, quæ occasione Decretalis Gregorii IX. *in cap. penult. De Sent. Excom.* invaluit: nimitùm quòd Excommunicatio simpliciter expressa intelligenda sit de Excommunicatione *majore*, quâ quis à Corpore Ecclesiæ tamquam Ethnicus & Publicanus rescinditur.

Hâc quippè significatione vocis, *Excommunicatio*, receptâ, cœperunt passim Canonistæ & hos sequuti Theologi vocem, *Excommunicatio*, ubi in antiquis Canonibus apud Gratianum occurrebat, accipere, pro Excommunicatione *majori*: idque frequentiùs contra verum & genuinum Canonum illorum sensum.

Cum autem interdum in hisce Canonibus diceretur, post Excommunicationem, excommunicatum si rebellis & contumax maneret, *Anathemate* feriendum: ipsique supponerent, conformiter ad recentem jam introductam vocis illius interpretationem, in Canonibus illis sermonem fuisse de Excommunicatione *majore*, cœperunt *Anathema* distinguere ab Excommunicatione *majore*: aut ut minùs crediderunt per *Anathema* primam Censuram sive Excommunicationem intendi, eamque aliquatenus simplici Excommunicatione *majore* à Judice inflictâ, esse graviorem, ne aliàs videretur unus idemque peccator ob continuatam suam contumaciam unâ eâdemque Censurâ bis feriendus.

At si sepositâ hâc recentiori interpretatione vocis *Excommunicatio*, reflexisset, vocem hanc simpliciter positam, *antiquitùs* non significasse Excommunicationem majorem, sive *mortalem*, sed duntaxat minorem seu *medicinalem*, facilè vidissent, ad hanc distinctionem Anathematis & Excommunicationis majoris non esse confugiendum.

Nihil enim evidentius, quàm quòd hi, qui post Excommunicationem medicinalem non corrigebantur, tandem per Excommunicationem *mortalem*, sive *Anathema*, tanquam incurabiles & desperati rescinderentur.

Dum igitur in quibusdam Canonibus apud Gratianum Excommunicatio distingui videtur ab *Anathemate*, vox *Excommunicatio* nequaquam accipienda pro Excommunicatione, quæ hodiè *major* dicitur, sed pro separatione aliqua à Communione Eucharistica, vel à societate Fidelium in pœnitentiam, seu pœnam commissi delicti impositam, quæ *medicinalis* dicebatur: nec Excommunicatum à corpore Ecclesiæ auctoritate Clavium separabat: quod per Excommunica-

cationem fiebat, quam Veteres Excommunicationem *mortalem* & *Anathema* dicebant.

Hoc sensu Canonem ENGELTRUDAM *caus.* 3. *q.* 3. exposuit ipse Gratianus. Cùm hic dicatur *Engeltrudam non solùm* EXCOMMUNICATIONE, *quæ à fraterna societate separat, sed etiam* ANATHEMATE, *quod ab ipso Christi corpore (quod est Ecclesia) recidit, crebrò percussam esse*; subjungit hanc conclusionem: "Undè datur intelligi, quod *Anathematizati* » intelligendi sunt, non simpliciter à fraterna socie» tate, sed & à *corpore* Christi (quod est Ecclesia) » omninò separati." Nequaquam obscurum est Gratianum accepisse *Anathema* pro omni Excommunicatione, quæ à corpore Ecclesiæ separat: Excommunicationem verò simpliciter positam pro ea, quæ à societate fraterna separat.

Eodem sensu accipiendus Canon NEMO EPISCOPORUM *caus.* 11. *quæst.* 3. præcipiens, ut *nemo Episcoporum quemlibet sine certa & manifesta peccati causa Communione privet Ecclesiastica. Sub Anathemate autem sine conscientia Archiepiscopi aut Coepiscoporum nullum præsumat ponere, nisi undè Canonica docet Auctoritas.*

In priore enim parte, Canon agit non simpliciter de separatione à communione Fidelium, sive corpore Ecclesiæ, sed de separatione à *Communione Ecclesiastica*, quæ in pœnitentiam, seu pœnam pœnitentibus pro commisso delicto imponebatur; quæ etsi medicinalis tantùm esset, non poterat tamen imponi, nisi vel sponte confesso, aut in judicio aliquo convicto, uti ex Augustino mox audivimus.

Quòd autem per *Anathema* intellexerit omnem Excommunicationem *majorem* probat subjecta ratio; *Quia* (ait) *Anathema est æterna mortis damnatio, & non nisi pro mortali debet imponi crimine, & illi qui aliter non poterit corrigi.*

Difficultatem majorem habere videtur, quod refertur *in cap.* 10. *ü De Judiciis*, quòd Clericus pro crimine aliquo primùm depositus, si incorrigibilis fuerit, *Excommunicetur*, deinde contumaciâ crescente, *Anathematis* mucrone feriri debeat.

Hìc passim per Excommunicationem Canonistæ intellexerunt *majorem*; eamque ab *Anathemate* distinxerunt, uti novissimè post alios notavit & distinxit Prosper Fagnanus: *Quia* (ait hìc *num.* 22.) *Excommunicationis* verbo, MAJOR *Excommunicatio intelligitur.*

Deindè *num.* 23. monet hoc intelligi de *majori Excommunicatione, quæ fertur sine solemnitate, Anathema verò illa quæ fertur cum solemnitate.*

Quis fuerit hujus Decretalis Auctor incertum est. In ultima quidem Decretalium Collectione, quâ hodie utimur, inscribitur Celestino III. At Cujacius eumque sequutus Gonzales, eam Clementi III. adscribendam arbitrantur.

Cùm autem uterque hic Pontifex sederit sub finem sæculi XIII. non parum jam tum collapsâ Veterum disciplinâ, exigui ponderis est argumentum, quod pro Veterum phrasi & disciplina ex hac Decretali eruitur.

Prætereà incertum est, num Clerico deposito & incorrigibili infligenda sit Excommunicatio *major* sive *mortalis*, an non potiùs *medicinalis*, quâ Clericus non tantùm ab Officiis Clericalibus, & communione Clericis propriâ interdicitur, sed & à communione Laica & societate Fidelium in *pœnitentiam* segregatur; quæ simpliciter Excommunicatio dici olim consueverat: tametsi per eam à corpore Ecclesiæ non rescinderetur, quod demùm per Excommunicationem *mortalem* sive *Anathema* fiebat.

Cæterùm fatentur passim Recentiores, qui hâc etiam distinctione utuntur, eam non nisi accidentalem dici posse: sive Excommunicationem majorem & Anathema non differre, nisi penes minorem majoremque solemnitatem in pronuntiatione adhiberi solitam.

Et quidem suprà vidimus, quòd Fagnanus adhibitâ distinctione inter Excommunicationem *majorem* & *Anathema* mox monuerit, Excommunicationem *majorem* intelligi quæ fertur *sine solemnitate*, *Anathema* verò illam, quæ fertur *cum solemnitate*.

Et Emmanuel Gonzales in notis ad citatum Capitulum 10. *litt. L.* notat, "quòd Execratio *solemniter* in » Ecclesia facta dicitur *Anathema*: Et ipsius Excom» municati *Anathematismus*, est veluti Auxesis & ag» gregatio detestationis contra Excommunicatum con» tumacem, Excommunicationem præcedentem au» get non *substantiâ* segregationis, sed horrore ma» jorum execrationum.

Et Suaresius citatâ *sect.* 2. postquam probavit, non posse dici duas esse species Excommunicationis *majoris* in *substantia* distinctas, rursus monendo addendum censuit, "*Anathema* substantialiter non differre ab » Excommunicatione *majori*, atque adeò omnem hu» jusmodi Excommunicationem esse quoddam Ana» thema.

Ipsum quoque Pontificale Romanum sufficienter insinuat, Excommunicationem *majorem*, & *Anathema* non differre, nisi penes solemnitatem promulgationis majorem vel minorem.

Interim vix dici potest, quantùm in hac Censurarum materia, notanter Excommunicationis, à sensu Patrum & spiritu Ecclesiæ recessum sit occasione novæ illius Interpretationis vocis, *Excommunicatio*, & distinctionis inter Excommunicationem *majorem* simplicem & *Anathema*.

Ubicumque enim in Canonibus & Patrum Regulis occurrit vox, *Excommunicatio*; idque pro culpis sæpè satis levibus, eam acceperunt Recentiores, juxta phrasim receptam, de Excommunicatione *majore*, atque hinc proclives facti sunt Judices, ut hanc Censuram pro levioribus etiam causis impenderent, non advertentes, Canones non de hac, sed de minore quadam segregatione seu Excommunicatione, secundùm modum illius temporis, esse accipiendos.

Ubi verò Canones agunt de moderatione & prudentia in Excommunicatione servanda, nec non de gravitate & atrocitate delicti, atque de contumacia ac rebellione in Excommunicando, aliisque ab Episcopis aliisque Prælatis expendendis, priusquam ad Excommunicationem, tanquam ultimum & severissimum remedium recurrant, hæc omnia tanquam ad *Anathema* magis quàm ad Excommunicationem *majorem* simplicem spectare existimarunt: Cùm tamen ea ex sensu Patrum, & mente Ecclesiæ ad omnem Excommunicationem *majorem* pertinere certum sit, uti & in decursu de singulis speciatim notabitur: & unà in quibus à veteri disciplina, & vero Canonum sensu recessum sit.

§. 4.

De Excommunicatione legis, seu juris & hominis.

Notissima est hodiè divisio Excommunicationis in eam, quæ est ab homine, & eam quæ est à lege.

Excommunicatio dicitur ab homine, quando à Judice per sententiam fertur in certam personam, ob contumaciam in delicto.

Dicitur Excommunicatio juris sive à jure, quando Superior ferendo legem stabilem & permanentem; pœnam Excommunicationis in transgressorem annectit.

Et quidem hæc Excommunicatio subindè dicitur *ferenda*, subindè *lata sententia*.

Ferendæ quidem, quando Legislator dumtaxat vult, ut transgressor per Judicem excommunicetur; & sic transgressor per solam transgressionem non incurrit Excommunicationem, sed demùm postquam Judex de trans-

transgressione cognovit, & sententiam Excommunicationis in ipsum pronuntiavit: ideòque dicitur *ferendæ sententiæ:* quia præréquirit Judicis sententiam.

Excommunicatio *latæ sententiæ* dicitur, quæ *ipso facto*, sive ipsâ legis transgressione, per ipsam legem sive vi legis infertur: ita ut ipse transgressor Excommunicatione ligetur hoc ipso, quo legem transgressus est, tametsi Judex de transgressione non cognoverit, multò minùs sententiam protulerit: & sic ultrà ipsam transgressionem legis, nullum Judicis factum requiritur: atque idcircò vocatur Excommunicatio *Canonis* vel *Juris:* quia immediatè vi Canonis vel juris, absque ulteriori hominis facto infligitur.

Quantumvis hæc Excommunicationis species apud modernos Auctores sit vulgatissima, & in praxi frequentissima, certum tamen est, eam pluribus sæculis in Ecclesia planè fuisse ignotam.

Ignota quippè fuit Veteribus Excommunicatio Canonis sive juris, quæ hodie vocatur *latæ sententiæ*, prout suprà descripta est.

Si enim pervolvantur Canones novem ut minùs sæculorum, quibus Ecclesia stetit, non creditur reperiendus Canon, qui contineat hanc similemve formulam: Qui hoc, illudve fecerit, vel non fecerit, sit *ipso facto*, seu *ipso jure excommunicatus:* aut ipso jure, seu facto *Excommunicationem incurrat:* vel *sub pœna Excommunicationis ipso facto incurrenda:* quæ sunt ordinariæ formulæ, quibus Excommunicatio *latæ* sententiæ exprimitur.

Quin & si integrum Gratiani Decretum, sæculo demùm duodecimo compositum pervolvatur, nescio num vel unum Excommunicationis *latæ* sententiæ exemplum reperietur.

Dicitur quidem in famoso illo Canone Si quis suadente diabolo *caus.* 17. *q.* 4. quòd "si quis suadente diabolo hujus sacrilegii reatum incurrerit, quòd in Clericum vel Monachum violentas manus injecerit, *Anathematis vinculo subjaceat.*

Sed utrum hæc formula sit *latæ*, an dumtaxat *ferendæ* sententiæ, non est expeditum.

Uti enim notat Glossographus ad *cap.* 2. *De foro competenti:* Hæc formula: *Sit sequestratus, sive excommunicatus*, non significat nisi Excommunicationem *ferendæ* sententiæ.

Rursùs ad *cap. unicum De Sagittariis*, asserit, quòd per hanc formulam: sub *Anathemate prohibemus*, non importetur Excommunicatio *latæ* sententiæ, sed *ferendæ*, hancque Excommunicationem generaliter intelligi, ubi per legem aliquid prohibetur *sub Anathemate.*

Non sine fundamento proindè nonnulli existimant, Excommunicationem, de qua in Canone *Si quis suadente diabolo*, potiùs ex interpretatione Doctorum, quàm mente Auctoris pro Excommunicatione *latæ* sententiæ tandem fuisse habitam & receptam.

Adhæc notandum, hunc Canonem referri ex Concilio Lateranensi, quod demùm sub medium circiter sæculi XII. sub Innocentio II. celebratum est, ideòque pro antiquitate hujus Excommunicationis hinc nihil erui posse.

Illud scimus, quòd licèt hæ Excommunicationes *latæ* sententiæ seriùs innotuerint, tamen eas semel receptas, labentibus sæculis mirum in modum fuisse multiplicatas.

Et quidem si Navarro credimus in suo Manuali *cap.* 27. *num.* 49. ad annum usque 1298. quo promulgatus est *Sextus* Decretalium, vix inveniebantur 36. *casus* Excommunicationis *latæ* sententiæ, qui ad minùs in 26. redigi possunt.

"Per solum Sextum Decretalium (ait Navarrus) » introducti sunt 32. casus latæ sententiæ, & per solas Clementinas 50. per Bullam *Cœnæ*, per Extravagantes impressas, per Constitutiones Synodales, » & Provinciales, & per visitationes & renovationes » Sæcularium & Regularium *penè innumera.*

Quantopere adhuc posteà usus harum Excommunicationum excreverit, scitur: quandoquidem vix ulla Bulla, aut Rescriptum Romæ prodeat, cui non sit Excommunicatio latæ sententiæ inserta.

§. 5.

Validitas & effectus Excommunicationis Juris sive Canonis dependet à validitate & obligatione legis.

Ostensum est præcedenti §. quod Excommunicatio *legis* sive Canonis dicatur illa, quæ annexa est legi sive Canoni eo pacto, ut incurratur vel infligatur ob transgressionem legis vel Canonis; unicèque tendat hæc Excommunicatio, ut puniantur transgressores legis vel Canonis, ejusque pœnæ comminatione ad observantiam legis incitentur, aut à transgressione efficaciùs avocentur.

Cùm non possit esse obligatio adimplendi legem, aut peccatum seu culpa in legis transgressione, si ipsa lex ab initio fuerit invalida, sive non obligatoria, vel vim obligandi successu temporis amiserit, non potest quoque incurri Excommunicatio, quæ est pœna gravissima, ob transgressionem istius legis.

Hinc uno consensu concludunt tam Theologi, quàm Canonistæ, Censuram Juris seu Canonici dependere à validitate & efficacia legis, hâcque deficiente, etiam Censuram eidem annexam ipso facto evanescere.

Quare Suaresius De Censuris *disp.* 4. *sect.* 6. inquirens, quæ requirantur ad validitatem Censuræ, dicit *num.* 4. "Quod attinet ad Censuram latam *per legem*, » sit prima Regula & indubitata: Quotiescumque lex, » vel propter iniquitatem nulla est, vel propter aliam » causam actu non obligat, Censura per talem legem » lata *nulla* est, seu de facto non incurritur...... » Quia si lex nulla est vel non obligat, prorsùs au» feretur materia Censuræ & omnis coactionis: quia » si lex non obligat, nec contumacia, nec inobedien» tia, vel peccatum in transgressione intervenire po» test: ablatâ autem materiâ Censuræ, nulla potest » esse Censura.

Quæ autem requirantur ad justitiam legis, ejusque vim obligandi exponunt passim Scholastici in Tractatu De legibus Hoc autem hîc notat specialiter Suarez *num.* 9. "Ut Censura lata per legem valida sit, non » satis esse, legem esse honestam, & justam, quoad » id, quod præcipit, vel prohibet, sed etiam quoad » proportionem Censuræ cum materia talis præ» cepti..... Nam si pro re levi gravem pœnam im» ponat, quoad eam partem injusta erit. Atque ita » in præsenti, si materia præcepti levis sit, ita ut ejus » transgressio non excedat culpam venialem, & illi » adjungatur Censura major, seu gravis, valida non » erit, quia non habet materiam sufficientem, in quâ » fundetur.

Quapropter & ibidem improbat usum Excommunicationum, quæ adjunguntur *levioribus præceptis*, non ut veræ Censuræ, sed ut comminatoriæ, & ad terrorem: "quia (ait) sinceram non continent veritatem, & » possunt occasionem præbere indoctis ad peccandum » graviter ex conscientia erronea." Quàm gravis causa requiratur ad Excommunicationem, infra dicemus.

§. 6.

Ut lex Pontificia atque annexa Censura ubique obliget, non sufficit publicatio Romæ facta.

Ostensum est præcedenti §. obligationem & effectum Excommunicationis juris sive Canonis dependere à validitate & obligatione legis.

Porrò

Porrò indubitatum est, legem, licet conceptam & scriptam, manere sine efficacia obligationis, ante *publicationem.*

Et quidem cùm lex quæ ut commune præceptum, omnibus subditis in commune fertur, ita promulgari sive proponi debeat, ut vi promulgationis innotescere universo populo possit.

Hinc apud Romanos jam olim in usu fuit, ut postquam rogatæ & scriptæ essent leges, non tantùm promulgarentur, sed & æri incisæ publicè affigerentur: promulgatio hæc verò tam accuratè peragebatur, ut tribus vicibus repetenda esset.

Adhæc cùm infinita sit morum varietas, & unaquæque penè Provincia suis particularibus statutis, consuetudinibus, legibusque, & privilegiis regatur, difficile est, legem generalem à Principe Supremo latam omnibus Provinciis & populis convenire, & interdum non impingere in publica commoda: Cui rei vix aliter occurri potest, quàm si de his, quæ incidunt, admoneant Legislatorem ii, quibus particularem per Provincias promulgationem Princeps delegavit: qui deindè legem temperet, ut è re esse viderit.

Hinc ab antiquo, tam in sæculari, quàm in Ecclesiastico regimine legum generalium promulgatio facta legitur per singulas Provincias & Diœceses, ac singulis per Provincias inferioribus Magistratibus commissa; qui eas ritu apud ipsas usitato & recepto populis proponerent, & insinuarent: & si quid durius, aut Patriæ moribus contrarium occurreret, Principem & Legislatorem reddere possent certiorem.

Hunc morem insecutus Justinianus Imperator in *Novella 66.* declaravit, suas leges demùm in *Provinciis* obligare, ex quo *discreta* (sive ut Græca lectio habet, *evulgata*) *per Metropolitas palam facta sunt:* mandatque suo per Orientem sacrorum Prætoriorum Præfecto, quæ in præsenti Novella constituit, *Præceptis propriis omnibus faciat manifesta: & qui in maxima Civitate, & qui foris habitant, quatenùs omnibus fiant palam, quæ à nobis pro omnium cautela sancita sunt.*

Eandem promulgandi normam servari voluit circa legem, quâ præscribit *Novella 6.* modum, *quo oporteat Episcopos, & reliquos Clericos ad ordinationem adduci*, præcipiens in Epilogo, "ut Sanctissimi Patriarchæ utriuscujusque Diœcesis hæc proponant in Ecclesiis sub se constitutis, & manifesta faciant Metropolitis, quæ à nobis constituta sunt: illi rursùs constitutis sub se Episcopis manifesta faciant, illorum verò singuli in propria Ecclesia proponant, ut nullus nostræ Reipublicæ ignoret, quæ à nobis ad honorem & augmentum magni Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi disposita sunt.

Normam à Justiniano præscriptam sequutus est S. Gregorius, scribens ad Mauritium Imperatorem, *lib. 2. ind. 11. Epist. 62.* se legem ejus, quâ vetuit milites ad Monachismum impostcrùm admitti, per *diversas terrarum partes transmitti fecisse*, scilicet ipse quidem ad Metropolitanos, in Patriarchatu Romano constitutos, ut hi ulteriùs Episcopis inferioribus insinuarent.

Eundem promulgandi modum quoad suas leges etiam in Conciliis conditas, Ecclesiam servasse videmus. Ita legimus Concilium Arelatense, Canones suos ad Silvestrum Romanum Pontificem, per Diœceses Romanas promulgandos transmisisse. *Placuit etiam* (ait Concilium) *à te qui majores Diœceses tenes, per te potissimùm insinuari.*

In eandem sententiam ad Julium Papam scripsit Synodus Sardicensis: *Tua autem excellens prudentia disponere debet, ut per tua scripta, qui in Sicilia & Sardinia, & in Italia sunt Fratres nostri, quæ acta sunt, & quæ definita sunt, cognoscant.*

His insistens Concilium Lateranense sub Innocentio III. Constitutionem suam de Medicis relatam in *cap.* 13. *ꝟ. De pœnit. & remiss.* non obligare decernit, *quàm postquam per Prælatos locorum fuerit publicata.*

Hujus publicationis necessitatem per Provincias tam in legibus civilibus, quàm Ecclesiasticis, etiam à Pontifice emanantibus, passim meliores Canonistæ & eruditiores Interpretes agnoscunt.

Huic consonat inveteratus usus Belgii, nullas Ecclesiasticas etiam Pontificias leges sive Bullas pro lege obligante agnoscens, nisi postquam per Provincias & Diœceses fuerint more solito publicatæ & populo intimatæ.

Quare hîc in Belgio, ut paradoxa & moribus nostris adversa exsufflatur quorumdam Ultramontanorum jam recenter nata opinio, novam legem Romæ editam, & in Acie Campi Floræ fixam, omnes ubique Fideles tam in Belgio, quàm in aliis Regnis & Provinciis obstringere, sine ulla per Provincias publicatione.

Neque Belgas, aliosque populos movet clausula novis Constitutionibus Papalibus inseri solita, *publicationem Romæ factam eandem vim habituram, ac si in singulis* Provinciis particulatim *facta esset, cum derogatione* contrariarum consuetudinum quarumcumque.

Hæc enim clausula, uti plures aliæ Bullis & Diplomatibus Romanis inseri solitæ, in Belgio & cæteris plerisque Cismontanis Provinciis habetur pro clausula *meri styli*, nullam vim contra inveteratos mores exerens.

Extatque in Regno Neapolitano pragmatica Constitutio edita 30. Aug. 1561. quâ expresse cautum est, clausulam illam pro non scriptâ habendam.

Neque hæc similesve clausulæ præsumuntur à consulta Pontificia voluntate & intentione procedere: utpote qui non creditur, unicâ simili clausulâ velle invertere inveteratos populi mores; sed potiùs procedere creditur à quibusdam Curiæ Romanæ Ministris, quorum zelus ab antiquo fervet pro Curiæ hujus dignitate tuenda, & auctoritate amplificanda, uti etiam suo tempore notavit S. Bernardus *lib. 4. De Consideratione cap. 2.*

Prætereà absonum planè est, & à fine instituti Ecclesiastici regiminis omninò abhorrens, quòd quidam prætendant, Pontificem ex amplitudine potestatis sibi à Christo datæ, posse legis suæ obligatione omnes ubique populos obstringere, solâ Romæ factâ publicatione. Et tamen nequeant Principes sæculares per suas leges, populos suos obstringere, nisi particulari per Provincias publicatione: etsi maximè velint, unâ *insinuatione* in urbe Metropoli factâ defungi: eo quòd non intelligatur populus tam immoderatam & effusam potestatem in Principem contulisse, ut è longinquo plures populos moribus dispares, uno Programmate queat obligare.

Sanè si hæc obstringendi ratio æquo durior videatur; atque ob id non intelligatur comprehensa generali collatione supremæ dignitatis Regiæ: quâ specie dicemus, eam mitissimæ auctoritatis institutione (quæ *pascendi* vocabulo Apostolorum Principi est collata) esse comprehensam?

Nonne omnem Dominatum, & quod Dominatum spirat, à Regimine Apostolico abesse oportere apertissimè indicavit hujus Regiminis Institutor? Apostolis dicens: *Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habet super eos Benefici vocantur, vos autem non sic.* Ad quæ verba reflectens Bernardus *lib. 2. De Consid. ad Eugenium Papam cap. 6.* ait: *Planum est, Apostolis interdicitur Dominatus. I ergò tu, & tibi usurpare aude, aut dominans Apostolatum; aut Apostolicus Dominatum.*

Si ergo omnem Dominatum ab Apostolico Regimine abesse voluit Christus, planè corruat, necesse est, dog-

dogma, quod Imperium Sacerdotale absolutiùs, magisque despoticum reddit; Regimine Regio; & plus rigoris inesse vult Ecclesiasticis, quàm civilibus legibus.

Si ergo nequidem Principes sæculi, sive Reges gentium, possint aut velint subjectum sibi populum legibus suis obstrictum, priusquam per Provincias fuerint ritè populo notificatæ: quia durum nimiùm videretur, populum, unâ in Urbe principali factâ publicatione, velle legibus obstringere: quantò minùs id Apostolorum Successoribus licebit, qui omnem vel speciem duri Regiminis & Dominatûs in suis legibus evitare tenentur.

Unde de Statutis Ecclesiasticis loquens Card. Cusanus *lib.* 2. *De Concord. cap.* 9. 10. *&* 11. ait: " Ad validitatem Statuti tria sunt necessaria, potestas in statuente, *publicatio* Statuti, & ejusdem approbatio per usum.

Deinde subjungit Cusanus: " Undè videmus innumera Apostolica Statuta, etiam à Principibus postquam edita fuerint, non fuisse recepta.

Quòd indefinitè sine enumeratione loci hîc asserit Cusanus, id de Belgio nostro verissimè affirmari potest. Nam videmus ex Bullis & Statutis Pontificum, quæ hodiernum magnum Bullarium constituunt, plurima hîc in Belgio, defectu consuetæ per Provincias publicationis & acceptationis nullum usum aut vim obligandi obtinere.

Et per consequens, nec Censuras illis adjectas, ob defectum materiæ sive non obligationis ipsarum legum, ullam vim habere.

§. 7.

Bullarum Romanarum in Belgio, aliisque Provinciis publicatio non admittitur, sine prævio Placeto Regio.

Vetustissima notissimaque quæ Belgii recepta consuetudo, ac probata praxis, ut Bullæ ac Diplomata Romana hîc executionem habere nequeant, quin hec publicari, nec populo proponi, nisi priùs recognita, discussa & probata sint eorum calculo, qui Jurisdictioni Vice-Regiæ præsunt per Provincias: quam approbationem hîc hodie litteras *Placiti* vel *Placet* vocamus.

De hoc Belgii usu etiam exteri Scriptores meminere, atque præ cæteris Ludovicus Guicciardinus in Descriptione Belgii, ait: " Quod res Ecclesiasticas attinet, easdem ferè habet cum Pontifice maximo » Princeps in hac Ditione sua conventiones quas in » Regno suo Rex Galliarum...... nec Beneficium » ullum, aut gratiam potest conferre, nec expedire » in hanc terram Diplomata, aut quid aliud tale, quod » effectum sortiatur, absque Principis quidem, vel » Consiliorum ejus Placeto atque consensu.

Extant hanc in rem Principum nostrorum Edicta, atque inter alia Philippi cognomento *Boni* de 3. Januarii 1447. in quo conqueritur de frequentia Ecclesiasticorum Decretorum, quibus subditos suos suprà modum affirmat vexatos fuisse; idque, ait, evenisse ex eo, quòd, qui Mandatis Ecclesiasticis uti voluerunt, non audierint Juridicos nostros & Magistratus, & ea exhibuerint, atque expositis causis, cur ea Mandata obtinuerint, permissionem & consensum non impetraverint, *sicut* (ait) *præteritis temporibus, & ab antiquo solitum fuit fieri.*

Nihil ergo novi hoc Edicto inducitur, *sed quod præteritis temporibus, & ab antiquo solitum fuit fieri* voluit, & quod neglectum fuerat, in usum revocatur.

Ad eumdem usum stabiliendum prodiit Edictum Maximiliani & Philippi Archi-Ducum de 12. Septembris 1485. Item, alterum ab Archi-Duce Austriæ Philippo de 20. Maii 1497. Ac tandem Pragmatica Sanctio Philippi II. Hispaniarum Regis, anno 1574. habitâ prius consultatione Consiliorum Belgii, tam Supremorum, quàm Provincialium, quâ disertè vetuit, ne quis ullius argumenti Bullas, aut Diplomata, ex Urbe Roma aut à Legatis Pontificiis per Belgium executioni mandare ausit, nisi priùs litteris *Placiti* comprobata fuerint, vel in sanctiore Consilio, vel Supremo Brabantiæ Consilio: idque sub pœna quòd perdet effectum similium litterarum, & missionis in exilium extra has Provincias, & correctionis exemplaris: de qua Sanctione vide Tractatum cui titulus: *Jus Belgarum circa Bullarum Pontificiarum receptionem* pag. 17. edit. 1665. Et Hubertum Loyens in Tractatu De Curia Brabantiæ cap. 29. *titulo De Litteris Placiti.*

Porrò scopus hujus Placiti non est, legitimas Pontificias Provisiones, aut leges & Ordinationes rejicere, aut earum executioni obicem objicere; sed unicè præcavere, ne sub, vel obreptitiè, vel etiam per fraudes obtentas Provisiones, Jura Regia aut Vasallorum violentur; aut per leges aliàs forsan in se æquas, Provinciarum receptis, inveteratisque consuetudinibus, juribus ac privilegiis, cum summa nonnunquam Reipublicæ, seu Ecclesiasticæ perturbatione, contraveniatur.

Undè de praxi Hispaniarum, quâ solet Litterarum Apostolicarum executio quandoque differri ac suspendi Regii Prætorii Decreto & auctoritate, loquens Didacus Covarruvias *pract. qq. cap.* 35. *num.* 6. rationem subjungit: " Ut maximus Christi Vicarius interim certior fiat, quot & quantis afficiantur in» commodis & gravaminibus Respublicæ istæ, propter » multa, quæ ab ipso falsis precibus & suggestioni» bus impetrantur, quæ minimè Sanctissimus Ponti» fex foret concessurus, si per sinceram justamque » narrationem certò sciret, quid spirituali Ecclesias» tico, & temporali hujus Regni & Principatûs rec» to Regimini sit conducibilius.

Adhæc, cùm certum sit, ipsique Pontifices ultrò fateantur, se non nosse omnium Provinciarum particularia jura & consuetudines, prætereà indubitatum sit multa uni Provinciæ prodesse, quæ alteri obessent, nihil rationi justitiæque conformius, quàm ut non tantùm specialia Rescripta aut Mandata, sed & leges generales expendantur ab iis, qui singulis Provinciis præsunt, ut quid hîc & nunc conveniat, propiùs ipsi expendant, & si eas, ob speciales circumstantias hîc & nunc promulgandas aut executioni mandandas non judicent, earum executio suspendatur.

Hoc ex capite plures etiam generales leges, & in illis contentæ Censuræ, tametsi Romæ solemniter promulgatæ, ac sæpiùs renovatæ, hîc in Belgio receptæ hactenùs non sunt, aut vim ullam hactenùs obtinuerunt. Exempli causâ, famosa illa, & annis singulis Romæ solemniter publicari solita, Bulla *Cœna Domini* continens viginti casus Excommunicationis *latæ* sententiæ, numquam hîc ob defectum *Placeti* Regii, executioni mandari, aut publicari potuit.

Cùm non tantùm Romanis Pontificibus, sed & Conciliis Generalibus ignota esse queant particularia singularum Provinciarum jura & consuetudines: sciaturque facilè contingere posse ut leges de se quidem justæ non omnibus Provinciis tamen quadrent; quin nec subindè sine summa perturbatione, ob contrarios inveteratos populorum mores, introduci possent, etiam Conciliorum Decreta & leges, exteriorem Ecclesiæ disciplinam spectantia, expenduntur & examinantur ab iis, qui jurisdictioni in illis præsunt, priusquam per Provincias promulgentur: ut si quid forsan in illis occurrat, inveteratis juribus & moribus contrarium, eorum executio tantisper sistatur, aut ita temperetur, ut incommodis ex præcipiti & indefinita legum publicatione oriundis occurratur.

Exem-

Exemplum hujus moris habemus in publicatione novissimi Generalis Concilii Tridentini.

Hoc Concilium Tridenti finem acceperat 10. Decembris 1563. Pius IV. tum Pontifex Romanus, editâ & publicatâ Bullâ, quæ incipit: *Benedictus Deus*, 26. Januarii 1564. universa hujus Concilii Decreta tam fidem, quàm *reformationem* spectantia, confirmavit *& ab omnibus Christi Fidelibus suscipienda esse, ac servanda decrevit, sicut harum quoque litterarum tenore* (ait) *ad clariorem notitiam confirmamus, & suscipi, observarique decernimus.*

Subsecuta est altera ejusdem Pontificis Bulla edita & publicata Romæ 20. Julii ejusdem anni, quæ incipit: *Sicut ad sacrorum*, quâ declarat hujus Concilii " Decreta omnia ad reformationem, jusque positivum » dumtaxat spectantia, à Kalendis Maii proximè præ» teriti omnes obligare cœpisse; neque post eam diem » excusationem cujusquam, quòd ea ignoraverit, ad» mittendam; *atque ita* (ait) *Apostolicâ Auctoritate » declaramus ac definimus, & ab omnibus judicari de» bere mandamus atque statuimus.*

Cùm autem hîc in Belgio nulla specialis horum Decretorum publicatio facta hactenùs esset, nequaquam his Decretis, etiam post iteratas has Bullas, se obstrictum ullus in Belgio existimabat.

Quin & post editam & Romæ publicatam postremam Bullam, tandem 23. Julii ejusdem anni in litteris ad Margaretam Parmensem tunc Belgium pro Philippo II. Rege Hispaniarum moderantem, (quæ & Archiepiscopum Cameracensem consuluerat, super modo publicandi Decreta Concilii) respondit Archiepiscopus, quòd re communicatâ cum Capitulo Metropolitanæ Ecclesiæ, & adhibitis in Consilium Theologis & Canonum peritis, celebrationem Synodi Provincialis super receptione Concilii, & Decretorum per singulas Ecclesiarum Parochias, esse quidem modos juri consentaneos, & antehac in re simili usitatos, sed magnis difficultatibus fore implicatos, nisi Regiâ Auctoritate Decreta Concilii priùs probentur & admittantur.

Hîc supponit Archiepiscopus formam publicandi Decreta etiam Concilii Generalis, *per singulas Parochias*, esse juri consentaneam, & antehac in Belgio usitatam.

Prætereà evidens est, Archiepiscopum, aliosque in Consilium ab eo adhibitos, citra scrupulum supposuisse & existimasse Decreta Concilii solâ Tridenti & Romæ factâ publicatione Belgas obstringere non posse, ante factam per Provincias publicationem.

Margareta Parmensis acceptis hisce Archiepiscopi Cameracensis litteris, præsagiens ex tumultibus in Belgio excitari cœptis, quot difficultatibus receptio & publicatio Concilii Tridentini esset obnoxia, uti narrat Famianus Strada *De Bello Belgico*, priùs explorare voluit, non tantùm judicium Episcoporum Belgii, sed & Consiliorum Regiorum, ac Magistratuum præcipuarum Civitatum super hac publicatione.

Litterarum eum in finem datarum, summa erat: ut Decreta reformationis hujus Concilii quantocyùs expenderent: atque deliberarent de modo quo hæc Decreta executioni mandari possent, quo eorum uberior fructus sperari queat; unà monens, ut in hoc examine attenderent quoque ad prærogativas & jura suæ Majestatis, suorumque Vasallorum, nec non ad jura, privilegia, ac consuetudines Ecclesiarum & singularum Provinciarum.

His litteris receptis, Consilia & Magistratus sine mora demandàrunt horum Decretorum examen suis respectivè Fiscalibus, aliisque de Corpore suo Deputatis, qui plura in his Decretis annotarunt, quæ videbantur præjudicium adferre posse prærogativis & Juribus Regiis, suorum Vasallorum, nec non contrariari inveteratis harum Provinciarum moribus, & consuetudinibus, quæ sine notabili perturbatione & periculo tumultuum populariumis interverti non possent: & consequenter publicationem dictorum Decretorum non esse permittendam; nisi quoad hosce annotatos articulos adferetur ea modificatio, quâ prædicta jura & privilegia atque consuetudines salva & intacta manerent.

Hâc Consiliorum ac Magistratuum resolutione receptâ, nec non litteris Philippi II. Regis Catholici, quibus publicationem Concilii Tridentini vehementer urgebat, Margareta hanc publicationem Episcopis injunxit, datis litteris 17. Julii 1565. insertâ hâc clausulâ: " Mentem Regis esse, ne propter promul» gationem hanc licèt illimitatè & sine restrictione » factam, quidquam immutetur aut innovetur circa » Regalia Jura, privilegia suæ Majestatis, aut suo» rum Vasallorum, Statuumque suorum, & subjec» torum, speciatim circa Laïcalem, Jus Patronatus » Laïcis indultum, seu Jus Nominationum, cognitio» nem causarum, materiæ possessoriæ Beneficiorum, » Decimarum possessarum, aut prætensarum per Laï» cos, superintendentiam & administrationem Hospi» talium, aliorumque piorum locorum: Non, inquit, » ad contraveniendum dicto Concilio, sed ut executio » accommodetur naturæ cujuslibet Provinciæ.

Eadem clausula inserta erat litteris datis 24. Julii 1565. ad Senatus Regios & Magistratus super executione Concilii Tridentini.

Litterarum exemplar ad Episcopos extat *parte* 3. Edictorum Flandriæ *lib.* 6. *Rub.* 1. Et exemplar litterarum ad Senatus Regios *eâdem parte* 3. *lib.* 1. *Rub.* 2.

Si notæ à Consiliis Regiis, & Civitatum Magistratibus conferantur cum materiis in hac clausula expressis: patebit ad oculum, clausulam illam ad illas notas dirigi; atque Regem earum rationem in executione Concilii haberi voluisse.

Unde & Bertrandus Loth in Resolutionibus Belgicis *tract.* 2. *art.* 9. relatis annotationibus Consilii Arthesiæ, mox subjungit, *Concilium Tridentinum quoad dicta puncta non fuit receptum in Arthesia.*

Similiter Antonius Anselmo in suo Triboniano Belgico *cap.* 32. volens exprimere, quæ per dictam clausulam Rex voluit reservata, retulit servato ordine Sessionum & Capitum Concilii Tridentini, quid ad singula à Consiliis Belgicis fuerit observatum; haud dubitans, quin hæc essent, quæ Rex per dictam clausulam reservata voluerat: quod & quotidiana praxis confirmat.

Nequaquam proindè existimabant Belgæ, se Decretis Concilii Tridentini astringi, priusquam per Provincias more in Belgio usitato essent publicata, & populo per suos Pastores intimata: tametsi Romæ eorum publicatio jam plusquam ab anno facta sciretur; quin Bullam esse ibidem publicatam, qua declarabatur, hæc Decreta sine ulteriore publicatione universos Fideles obstringere.

Quin nec post publicationem dictorum Decretorum, hæc recepta creduntur, nisi salva prædicta modificatione: eo quod non potetur publicatio à Principe placetata, nisi sub hac expressa modificatione: Nec consequenter, publicatio horum Decretorum hîc esse facta, nisi sub hac limitatione saltem tacitè subintellecta.

Absit autem, ut Ecclesia, aut Pontifices eodem spiritu animati, hæc Principum jura convellere, aut subditos suis legibus obstringere velint, dum subditis, nisi violatis Principum juribus, & Principibus quodammodo rebellando, eas servandi & executioni mandandi facultas non datur.

Uti enim rectè advertit & expressit Auctor Tractatûs De Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ *lib.* 2. *cap.* 3. " Solemne est Ecclesiæ, ut in gubernandis Fidelibus, » Divinum regimen imitetur, nec solùm à fine usque » in finem attingat fortiter, sed etiam disponat omnia » suaviter. Itaque honoris Principibus debiti memi» nit,

» nit, illorum jura servat illæsa, ordinem & dignita-
» tem Episcoporum veneratur, populorum studia &
» usus attendit, omniaque ita ponderat, ut consen-
» sum & obedientiam potiùs obtineat, quàm extor-
» queat, amore alliciat, quàm timore impellat : nec
» infirmitati solùm, sed interdum etiam malitiæ cedit
» in iis, quæ cum Religionis periculo non sunt con-
» juncta.

CAPUT II.

De Auctoritate ferendi Censuras, præsertim Excommunicationis.

§. 1.

Potestas Excommunicandi radicaliter est penes Ecclesiam.

POTESTATEM excommunicandi dependere ab auctoritate Clavium dubitare non sinit Contextus Evangelicus Matthæi *cap.* 18.

Postquam enim Christus dixit Petro, quòd si peccator tertiò correptus de suo peccato, Ecclesiam non audierit, *sit tibi tamquam Ethnicus & Publicanus*, mox subjungit : *Amen dico vobis, quæcumque ligaveritis super terram, erunt ligata & in Cœlo, &c.* quo patenter significavit, auctoritatem abscindendi peccatorem à corpore Ecclesiæ tamquam Ethnicum & Publicanum, esse appendicem auctoritatis ligandi & solvendi, à Christo prædictis verbis expressæ.

Licèt autem hæc verba per Christum dicta tunc fint ad Petrum, tamen ea præcipuè & principaliter ad Ecclesiam per Petrum repræsentatam directa fuisse, communis est Patrum sententia.

Sanctus Augustinus *lib.* 1. *contra Adversarium legis cap.* 17. sine hæsitatione scribit, Christum *Claves* dedisse *Ecclesiæ* ; quòdque Petrus *quando Claves accepit, Ecclesiam repræsentavit.* Et ex eodem Doctore, *Tractatu* 20. *in Joannem*, refertur apud Gratianum *caus.* 24. *quæst.* 1. *can.* 6. *Petrus quando Claves accepit, Ecclesiam sanctam significavit.*

Et latiùs id exponens *Tractatu* 124. *in Joannem*, tandem concludit : *Ecclesia ergò quæ fundatur in Christo, Claves Regni Cœlorum ab eo accepit in Petro, id est, potestatem ligandi solvendique peccata. Quod est enim per proprietatem in Christo Ecclesia, hoc est per significationem Petrus in petra, quâ significatione significatur Christus petra, Petrus Ecclesia.*

Propterea & Synodus Tridentina *Sess.* 14. De Sacram. Pœnit. *can.* 15. pronuntiat, *Claves Ecclesiæ esse datas*, non tantùm ad solvendum, sed etiam ad ligandum.

Licèt ergò usus & exercitium Clavium sit penes Episcopos aliosque Ecclesiæ Ministros, ipsa tamen Clavium potestas radicaliter & primariò residet in Ecclesia.

Reflectit & Jansenius Gandensis *cap.* 27. in Concordiam Evangelicam, quòd, dum Christus post binam monitionem voluit peccatores contumaces deferri apud Ecclesiam : " Hoc est (ait) Fidelium con-
» gregationem, in qua vivit uterque, ut multitudi-
» nis, & eorum qui multitudini præsunt auctoritate
» & reverentiâ vel metu emendentur.

Notatque ibidem Jansenius, " quòd in primitiva
» Ecclesia secundùm hoc Christi præceptum, denun-
» tiarentur peccatores post unam & alteram correptio-
» nem *toti Ecclesiæ* alicujus loci, hoc est, Christianis
» legitimè cum suo Episcopo aut Presbytero congre-
» gatis, ibique, si impœnitentes persistebant, omnium
» consensu & approbatione excommunicarentur ab
» Episcopo.

" Undè Paulus (pergit Jansenius) incestuosum Co-
» rinthium tradens satanæ, dicit se id facere cum *con-
» gregatis* secum secundùm spiritum Corinthiis. " *Ego* (inquit) *absens corpore, præsens autem spiritu, jam judicavi ut præsens, eum, qui sic operatus est, in nomine Domini Nostri Jesu Christi*, CONGREGATIS VOBIS *& meo spiritu cum virtute Domini Nostri Jesu Christi, tradere hujusmodi hominem satanæ.*

Eandem doctrinam etiam post Apostolos aliquandiu perseverasse in Ecclesia testatur Tertullianus in Apologetico *cap.* 39. Describens enim communes Christianorum Conventus, & quæ in his tractarentur, ait : in his etiam quosdam *à communicatione orationis, & conventûs, & omnis sancti commercii relegari.*

Hujus quoque disciplinæ non obscura extant argumenta in Epistolis Sancti Cypriani. In his enim videmus, quòd non tantum Presbyterorum & Diaconorum, sed & Fidelium Laïcorum consilium & consensum in casu lapsorum, ubi de his recipiendis, aut rejiciendis tractabatur, expetitum testetur.

Similiter sub idem tempus Clerus Romanus in litteris ad Sanctum Cyprianum, in eadem causa lapsorum, significat, in ea etiam Plebis consilium & consensum expetendum esse : " Collatione (ait) Consi-
» liorum cum Episcopis, Presbyteris, Diaconis, Con-
» fessoribus pariter ac stantibus *Laïcis* factâ, tracta-
» re rationem, &c.

Et sanè cùm agatur de rescindendo membro aliquo à corpore seu congregatione, nihil æquius, quàm ipsius corporis, sive congregationis consilium adhiberi.

Indubitatum quoque est, promptiùs exactiùsque à Fidelibus tamquam Ethnicum & Publicanum evitandum, & ab ejus communione abstinendum, si illum etiam ipsi à corpore & congregatione rejiciendum judicaverint.

Majori quoque rubore, & salutari confusione afficiendum Excommunicatum, dum sententiam suam noverit ab ipsa multitudine sive Ecclesia esse probatam.

Quantumvis autem labentibus seculis exercitium Clavium, atque ab his dependens auctoritas excommunicandi, transiverit ad solos Ecclesiæ Ministros, & Ecclesiasticos Judices, ut nec multitudinis sive Ecclesiæ particularis consilium, aut consensus expetatur (ut infrà dicetur) nihilominùs ipsa Clavium potestas principaliter remanet, & permansura est penes Ecclesiam, cui à Christo in persona Petri & Apostolorum data est, cujus nomine & vice eam exercent ejus Ministri.

Quare & penes Ecclesiam auctoritas est, & semper fuit, leges præscribere, quibus in exercitio & usu Clavium, tam in foro pœnitentiali sive interno, quam in foro contentioso seu externo sui Ministri utantur.

§. 2.

Auctoritas ligandi & solvendi per Censuras, olim procedebat ab eodem actu, à quo absolutio aut ligamen in foro pœnitentiali.

AUctoritatem, peccatorem ligandi ut Ethnicum & Publicanum, atque ut talem rescindendi à corpore Ecclesiæ dependere à potestate Clavium, non secùs atque auctoritatem solvendi & ligandi peccatorem in foro pœnitentiali, indubitatum est.

Cùmque utraque potestas ex intentione Christi, & mente Ecclesiæ collimet in salutem & conversionem peccatoris ; nec non in ædificationem aut purgationem ipsius Ecclesiæ ; non mirum quòd eodem Clavium actu jam pridem uterentur Episcopi & Sacerdotes in excommunicandis peccatoribus obduratis & rebellibus, quo utebantur in reconciliandis, aut ligandis pœnitentibus in foro pœnitentiali.

Verum est, quòd ligamen peccatoris in foro pœnitentiali fieri queat secretò & privatim, etiam pro peccatis occultis : ligamen verò per Excommunicationem fieri nequeat, nisi *publicè* pro peccatis *publicis* & scan-

scandalosis (uti infrà ostendetur) sed discrimen hoc non nisi accidentale est : in effectu enim est eadem auctoritas Clavium, à qua utrumque ligamen procedit.

Undè notat Morinus *lib.* 1. De Administ. Sacram. Pœnit. *cap.* 10. *num.* 1. quòd " partem illam fori Ecclesiastici, quæ peccata omnia, eorumque medelas » spectat, maxima cum auctoritate & indissolutâ & » individuâ fori utriusque interni jurisdictione, annis » centum supra mille administrârint Episcopi, eorum» que Vicarii...... Nec erat alius, qui Excommu» nicationem, alius qui peccata solveret, ad quem so» lutâ Excommunicatione peccator esset remittendus : » Nec aliud erat Tribunal, in quo Excommunicandus » vel Excommunicatus judicabatur, aliud in quo pœ» nitens Excommunicatione solutâ ; sed unus & idem » homo, Episcopus scilicet, vel Presbyter unius ejus» dem Tribunalis Præses id præstabat ; vel si antiquis» sima tempora respicias, id præstabat Episcopus Pres» byteris assessoribus cinctus. " Hæc Morinus.

Plurimis in hujus probationem antiquorum testimoniis adductis, ait *num.* 11. " Nihil à se inventum, » quod probet, ante Seculum duodecimum forum ex» ternum ab interno fuisse separatum, aut judicem » peculiarem Excommunicationis solvendæ, alium » culpæ eluendæ destinatum fuisse. " Monet quidem Morinus, quòd Seculo sexto cœperit *publicorum* peccatorum confessio, pœnitentia, absolutio ad Episcopos, eorumque Delegatos pertinere ; *occultorum* autem ad quoslibet Presbyteros : sed tamen ad idem forum referebantur, atque ad eumdem actum Clavium pertinebant : quemadmodum absolutio à peccatis Pontifici aut Episcopo reservatis procedit ab eodem actu Clavium, quo absolutio à non reservatis per quosvis Confessarios impensa.

Agnoscit quoque ibidem Morinus *num.* 13. quòd absolutio ab Excommunicatione fuerit etiam primitùs diversa à sacramentali peccatorum absolutione : quin & illa hanc frequenter præcederet. Imò notat ibidem Morinus, quod Excommunicatus censeretur ab Excommunicatione solutus, dum ab Episcopis ad Pœnitentiam sive inter pœnitentes admittebatur. " Nam cùm essent (ait) omni prorsùs communione » privati, ad aliqualem communionem admittuntur, » & pro iis preces certæ concipiuntur...... Formu» la absolutionis ab ista Excommunicatione nulla alia » legitur, quàm ipsa pœnitentiæ impositionis formu» la, nec aliam opinor fuisse. Recipere ad pœniten» tiam ipsis erat, Excommunicationem illam solvere. » Itaque absolutionis vicem gerebant preces illæ, & » Benedictiones, quibus pœnitentia imponebatur.

» Sed ex praxi illorum temporum (inquit Morinus) » ad idem forum omnia pertinent, atque ut præpara» tiones ad promerendam à peccatis absolutionem » usurpabantur, vinculoque necessario ex Ecclesiæ » mente cum absolutione Sacramentali ab iisdem ju» dicibus accipienda connectebantur.

Fatetur quoque Morinus ibid. *num.* 11. in Excommunicatione, aliaque simili pœnitentiali criminum publicorum vindicta, " multa judicialia tantùm & ce» remonialia adhibita fuisse, quæ indirectè & per ac» cidens, non ex natura, ad Sacramentum Pœniten» tiæ referebantur. Imò (ait) videtur necessarium : » cùm pœnitentiæ publicæ non instituerentur solùm » ut Deo satisfieret, sed etiam ut Ecclesia Reorum » pœnitentiis ædificaretur : verùm Antiqui ad unum » & idem Tribunal utraque revocabant.

§. 3.

Quo tempore forum judiciale à foro interno cœperit totaliter separari, & auctoritas excommunicandi ad judiciale transferri.

Seculo duodecimo, decrescente antiquarum Pœnitentiarum Canonicarum usu, cœpit judicialis Episcoporum auctoritas in causis civilibus, mirum in modum crescere, uti notat Morinus De Administ. Sacram. Pœnit. *lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 8.

Observatum est, eo circiter tempore, leges civiles legumque formulas in forum Ecclesiasticum intrasse : atque Episcopos tum per se, tum per suos Delegatos seu Vicarios sive Officiales, cœpisse causas tractare, juxta formulas judiciales fori Civilis.

" Cùm autem (ait Morinus) Theologiæ Scholas» ticæ fundamenta eodem tempore jacerentur, brevi» que Scholas omnes occupasset, forum *pœnitentiale* » in praxi separari cœptum est à *Judiciali*, & in varias » personas transferri, ne Episcopi, eorumque Vicarii » negotiorum tam Ecclesiasticorum, quàm Laïcorum » mole opprimerentur.

Et licèt forum pœnitentiale sive Sacramentale, auctoritate, virtute, & Spiritûs Sancti communicatione multùm prævaleret, & dignius esset judiciali sive contentioso, nihilominùs hoc judiciale & minùs dignum tandem " primario alicui Presbytero cæteris domina» turo delegatum est, prioris sive pœnitentialis exer» citium inferioribus & vilioribus Presbyteris deman» datum, " uti rectè observat Morinus ibidem.

" Ille igitur (pergit Morinus) primarius Presbyter » Episcopi Vicarius (qui hodiè Officialis dicitur) ci» viles omnes criminalesque Clericorum causas, nec » non Laïcorum plerasque judicavit, sed cum juris » formulis, strepituque & tumultu forensi, Censuras» que Ecclesiasticas pro prudentia sua solus pronun» tiavit, vel à jure illatas solus declaravit & execu» tus est.

Quinimò hic primarius Presbyter sive Vicarius Episcopi judiciali Tribunali Præpositus, soli sibi absolutionem à Censuris attribuit, " quam culpæ & pec» catorum expunctricem esse noluit (ait Morinus) ne » forum suum judiciale & externum cum pœnitentiali » confunderet ; neve, quod necessum fuisset, longas » & multiformes secretæ omnium peccatorum con» fessionis ambages audiendo, defatigaretur.

Hâc tandem Fori judicialis à pœnitentiali separatione inductâ : & cùm unà persuasum esset ac receptum, Forum illud judiciale neque rationem Sacramenti, neque remissionem culpæ in foro interno sive coram Deo attingere : sed dumtaxat ligamen, vel absolutionem in foro *externo* respicere, visum fuit Theologis Scholasticis, & recentioribus Canonistis, quòd ad forum hoc spectantia, atque inter cætera auctoritas excommunicandi, spectarent quidem ad actum Clavium ; sed omninò distinctum ab actu Clavium, quo utuntur Presbyteri in foro *pœnitentiali* ad solvendum vel ligandum peccatores in foro illo *interno* & coram Deo.

Ulteriùs existimarunt : actum illum Clavium fori judicialis spectare ad ea, quæ jurisdictionis sunt : Actum fori pœnitentialis ad ea quæ sunt Ordinis.

Hinc concluserunt, ea quæ ad forum judiciale referuntur, ut auctoritas ferendi Censuras, posse competere, etiam non Presbytero, uti inter alios quoque docuit S. Thomas *in IV. dist.* 18. *quæst.* 2. *art.* 2. dicens : " quòd quamvis non Sacerdos non possit liga» re, & solvere in foro *interno*, possit tamen habere » jurisdictionem in foro *contentioso* : & ideò possit Cen» suras ferre : & licèt non habeat Clavem Ordinis, » habere possit clavem jurisdictionis.

Imò cùm jam receptum esset pro exercitio spectantium ad forum *judiciale*, vel *clavem jurisdictionis*, non requiri clavem Ordinis, & hoc exercitium ad hanc clavem non pertinere, tandem dicere cœperunt, & in praxi receptum est, ad forum judiciale Ecclesiasticum spectantia *simplici Clerico* posse competere, modò jurisdictionem in foro externo vigore alicujus Officii aut dignitatis obtineat.

Notavit Morinus citato libro 1. *cap.* 9. *num.* 7. quòd ex hac fori utriusque separatione, " Judices Laïci oc» casionem arripuerint jurisdictionem Ecclesiasticam » sibi

» sibi vindicandi, ac semel vindicatam confidenter re-» tinendi. Quid, inquiunt? Quod *simplex Clericus* » sibi tribuit, nobis Clericis & Judicibus Regiis con-» venire non poterit?

At majorem magisque deplorandum abusum in usu Censurarum, & notanter Excommunicationis hinc invaluisse compertum est.

Nimis quippè notorium, quòd à tempore, quo hæc Censuras infligendi potestas ad Officiales, aliosque inferiores Judices devoluta est, hæc non rarò ab his in Dominatum, & turpem quæstum, juriumque suorum amplificationem impensa fuerit. Ut non immeritò dixerit suprà citatus Morinus, quòd potestas ferendi Censuras cum foro judiciali delegata sit primario Presbytero *cæteris dominaturo*: & in decursu hujus Tractatûs ampliùs patebit.

§. 4.

Quibus juxta modernam disciplinam competat Auctoritas ferendi Censuras.

OBservatum est §. præcedenti, quòd tandem labente Seculo duodecimo cœperit forum internum & pœnitentiale totaliter separari à foro judiciali & contentioso: atque ad hoc forum tandem devoluta sit auctoritas ferendi Censuras.

Duplex quoque Clavis ligandi & solvendi sub idem tempus distingui cœpit, scilicet Jurisdictionis altera, & altera Ordinis.

Ad Clavem *Jurisdictionis* relata sunt omnia ad forum *judiciale* pertinentia: ad Clavem autem Ordinis omnia ad Forum *pœnitentiale* & internum spectantia.

Cùm igitur Ecclesiastica Jurisdictio, & internum Ecclesiæ Regimen præcipuè & principaliter sit penes Episcopos, etiam semper fuit, & etiamnum hodiè primariò residet potestas ferendi Censuras tamquam ab hac Jurisdictione dependens, penes Episcopos.

Et quia hæc potestas necessaria est ad Pastorale Munus exercendum, quod Episcopis vi sui muneris competit; ideò ex *proprio jure* & officio hanc potestatem habent, sicut & potestatem judicandi & puniendi, &c. ait Suaresius De Censuris *disp.* 2. *sect.* 2. *num.* 6.

Cum autem Regimen & Jurisdictio Episcoporum solùm extendatur in eorum subditos, seu ad cujusque Episcopi Diœcesim, sequitur, quòd nec hæc Episcoporum auctoritas ultrà queat se extendere.

Præterea quia electus Episcopus post obtentam confirmationem, & introductionem in possessionem, habet omnia, quæ Jurisdictionis sunt, etiam ante consecrationem, receptum quoque est, & in praxi usitatum, quòd sic confirmato Episcopo, licet nondum consecrato competat *Clavis Jurisdictionis*, & vi illius auctoritas excommunicandi, aliasque ferendi Censuras: Quòd antiquitùs, nondum inductâ Fori judicialis à pœnitentiali separatione, inauditum erat: ut scilicet is, qui nondum Ordinem Episcopalem esset adeptus, potuisset vigore Clavium aliquem solvere aut ligare.

Quin hâc fori separatione, & distinctione utriusque Clavis introductis, invaluit opinio, quam praxis recepit, quòd Censuræ inflictio non dependeat ab *Ordine*; quin nec Ordo etiam Sacerdotalis ad eam sufficiat; sed necessaria sit jurisdictio in foro *externo* sive *judiciali*.

Ex hac dependentia potestatis ferendi Censuras à Clave Jurisdictionis, concluserunt Scholastici & Jurisperiti, quòd sicuti hæc Jurisdictio quibusdam competit jure ordinario, aliis verò jure duntaxat delegato; eodem quoque jure competat auctoritas ferendi Censuras. Ulteriùs, quemadmodum illa potest acquiri consuetudine aut præscriptione, ita & hæc, uti latiùs deducunt Scholastici, ac inter alios Suaresius De Censuris *disp.* 2. *sect.* 2. & 3. quæ omnia demùm post separationem utriusque fori simul cum Theologia Scholastica invaluerunt.

Una igitur est tam Theologorum, quàm Canonistarum opinio etiam praxi comprobata, quòd non tantùm Episcopis, sed & inferioribus Judicibus, sive jure ordinario, sive delegato variis titulis competere queat auctoritas excommunicandi.

Attamen advertentes in sacris Canonibus hanc auctoritatem præcipuè asseri Episcopis; atque Episcopos, assistente etiam sibi Clero, eam auctoritatem plerumque exercuisse, cœperunt Canonistæ distinguere duas species Excommunicationis *majoris*: unam simplicem, & alteram *solemnem*, quam *Anathema* dixerunt, uti suprà ostensum.

Hâc distinctione inductâ, unà dicere cœperunt, Excommunicationem quidem *majorem* simplicem competere Judicibus inferioribus: sed *solemnem* reservatam esse Episcopis; & eo modo Canones cum recepta tandem opinione praxi conciliari posse crediderunt.

Hanc reservationem solemnis Excommunicationis notavit Glossographus ad *cap.* 7. §. INFERIORA, *verbo* ARCHIDIACONATUM ꝟ. *De Elect.* Postquam enim dixerat, Archidiaconum, *qui habet inquirere & visitare Parochiam suam, posse excommunicare & suspendere*: ac deindè sibi in contrarium objecisset *Canonem* VISIS *caus.* 16. *quæst.* 2. & *Canonem* CORRIPIANTUR *caus.* 24. *quæst.* 3. ubi dicitur *quod Anathema sit mucro Episcopi*: pro solutione & conciliatione subjungit: *Archidiaconi vel alii Prælati non possunt excommunicare cum solemnitate illa, de qua traditur caus.* 11. *quæst.* 3. *Can.* DEBENT, & *Can.* CUM ALIQUIS, *ut Capitula illa intelligantur & loquantur de illa solemnitate.*

Hanc solutionem amplexi sunt passim Scholastici & in praxi invaluit, redditque rationem reservationis Suaresius *disp.* 18. *sect.* 4. *num.* 10. " Quia hujusmodi » solemnitas non frequenter, sed rarò & in gravissi-» mis causis adhibenda est, & ideò soli Principes Ec-» clesiæ utuntur, ad quos hujusmodi causæ spectant. Non reflectens, ex sensu Patrum ac intentione Ecclesiæ omnem Excommunicationem majorem non frequenter, & non nisi in gravissimis causis adhibendam esse.

Quæ sit solemnitas in Excommunicatione illa solemni adhibenda, & quando hæc invaluerit, infrà exponetur.

§. 5.

Utrum Auctoritas aliqua circa Censuras competat Principibus Laïcis?

INdubitatum est, Auctoritatem & usum Clavium, atque ab his dependentem potestatem ligandi & solvendi, ipsi Ecclesiæ, ejusque Ministris à Christo fuisse datam, uti suprà exposuimus; neque penes Laïcos, etiam Principes, hanc potestatem *Clavium*, ejusque exercitium esse, aut unquam fuisse.

Attamen nec illud negari potest, quòd Ecclesia ipsos Principes seculi semper habuerit tanquam suos protectores & defensores, quibus non tantùm Reipublicæ, sed & ipsius Ecclesiæ tranquillitas & pax conservanda incumberet; adeò quidem ut ipsis non tantùm de Republica, sed etiam de Ecclesia Deo ratio reddenda sit.

Hoc Regum & Principum officium dilucidè & terminis sat urgentibus eis ob oculos posuit Concilium Parisiense ex quatuor Provinciarum, scilicet Rhemensis, Senonicæ, Turonicæ, & Rothomagensis Episcopis, anno 829. celebratum *lib.* 2. *cap.* 2. " Principes » seculi (ait) nonnunquam intra Ecclesiam potestatis » adeptæ culmina tenent, ut per eandem potestatem, » disciplinam Ecclesiasticam muniant. Cæterùm intra » Ecclesiam potestates necessariæ non essent, nisi ut » quando non prævalet Sacerdos efficere per doctri-» næ sermonem, potestas hoc imperet per disciplinæ

» ter-

» terrorem. Sæpè per Regnum terrenum Cœleste Regnum proficit: ut qui intra Ecclesiam positi, contra » Fidem & disciplinam Ecclesiæ agunt, rigore Principum conterantur, ipsamque disciplinam, quam Ecclesiæ utilitas exercere non prævalet, cervicibus superborum potestas Principalis imponat, & ut venerationem mereatur, virtutem potestas impertiat. » Cognoscant Principes seculi Deo debere se reddere » rationem propter Ecclesiam quam à Christo tuendam suscipiunt: nam sive augeant pax & disciplina » Ecclesiæ per fideles Principes, sive solvatur, ille ab » eis rationem exiget, qui eorum potestati suam Ecclesiam credidit.

Si igitur Principes seculi videant, Judices Ecclesiasticos auctoritatem hanc ligandi & solvendi, sive ferendi Censuras, non impendere juxta regulas Evangelicas & Ecclesiasticas Sanctiones, sed sub prætextu & pallio hujus potestatis, Ecclesiam & Rempublicam turbare, subditosque opprimere; indubiè officii eorum erit, auctoritate & potestate sibi à Deo datâ, Judicum illorum audaciam & violentiam comprimere: ipsamque disciplinam Sacris Canonibus expressam, & quam integram ipsa Ecclesia suâ auctoritate conservare non prævalet, *cervicibus superborum suâ potestate Principali imponere*, uti loquitur jam citatum Concilium.

Hâc auctoritate utens Justinianus Imperator, *Novellâ* 123. *cap.* 11. "Omnibus Episcopis, & Presbyte» ris interdicit segregare aliquem à Sacra Communio» ne, antequam causa monstretur, propter quam Sanc» tæ Regulæ hoc fieri jubeant. Si quis autem (ait) præ» ter hoc à Sancta Communione aliquem segregave» rit, ille quidem qui injustè segregatus est, solutus » Excommunicatione à majore Sacerdote, Sanctam » mereatur Communionem. Qui verò aliquem à Sanc» ta Communione segregare præsumpserit, modis om» nibus à Sacerdote, sub quo constitutus est, separabi» tur à Communione, quanto tempore ille perspexe» rit; ut quod injustè fecit, justè sustineat.

Quanti pretii autem fuerint apud Romanam Ecclesiam Novellæ Justiniani, scitur.

Et quidem S. Gregorius Joannem Defensorem euntem in Hispaniam instruens, quid in causa sibi delegata sequi deberet, eum remittit ad hanc Novellam 123. Justiniani, *lib.* 2. *Epist.* 57.

Hincmarus Rhemensis in Opusculo 50. Capitulorum *cap.* 17. scribit: "Sed & leges Romanæ ab Im» peratore Justiniano promulgatæ, *quas probat Ec» clesia*, decernunt de Episcoporum sive de Metro» politani sui auctoritate, profectione, &c.

S. Ivo Episcopus Carnotensis de hac Novellarum Approbatione testatur *Epist.* 280. scribens: "Dicunt » instituta legum Novellarum, quas commendat & » servat *Romana Ecclesia*," &c.

Nec tantùm Novellæ in generali, sed & speciatim hoc Decretum circa modum ferendæ Excommunicationis seu separationis à Sacra Communione, probatum fuisse legitur.

Joannes VIII. Papa monens Episcopos, ne quem non probatâ causâ excommunicent, hoc Decretum urget, ipsisque ob oculos ponit: "Scitote (ait) quem» admodum in centesimo Capitulo Concilii Africani » legitur, similiter in *secundo Novellarum Justiniani li» bro*, ut nemo Episcopus aut Presbyter aliquem ex» communicet, antequam causa probetur.

Citatum Concilium Parisiense auctoritatem hujus Decreti adducit, dicens: "de illicita Excommunica» tione *Lex Justiniani Imperatoris Catholici*, quam (ait) » probat & laudat Catholica Ecclesia, decrevit ut ne» mo Episcopus", &c. Apud Gratianum *caus.* 24. *q.* 3. *Can.* 6. Quin & Gratianus integrum hoc Decretum pro Canone retulit *caus.* 2. *q.* 1. *Can.* 11. *tamquam de libro Constitutionum.*

Nulli proinde vel incidit, Justinianum Imperatorem *Catholicum*, limites suæ auctoritatis excessisse, aut potestati Ecclesiæ in usu Clavium vel in minimo derogasse; quia modum, qui in ferenda Excommunicatione servari deberet, præscripsit, seu potius præcepit, ut Episcopi & Presbyteri hac potestate contra normam Evangelicam, & Sacras Sanctiones non abuterentur.

Quare etiam Sanctissimi Principes usi sunt hac suâ auctoritate comprimendi injustas Censuras, in destructionem potiùs, quàm ædificationem Ecclesiæ, & Reipublicæ vergentes.

Atque inter alios de S. Ludovico IX. Galliarum Rege legitur, ipsum sub medium Seculi decimi tertii edixisse, quòd nemo suorum Vasallorum imposterùm teneretur respondere coram Judice Ecclesiastico in materia Civili, & si Judices Ecclesiastici ob hanc negatam coram ipsis responsionem: *ipsos excommunicarent, juberentur levare Excommunicationem per apprehensionem ipsorum temporalium.*

De eodem S. Rege legitur apud Pithœos in Probationibus libertatum Ecclesiæ Gallicanæ *cap.* 36. *num.* 3. Cùm Archiepiscopus Rhemensis excommunicasset Cives Rhemenses ob prætensas injurias sibi & suis per dictos Cives illatas, Ludovicus delegavit duos viros, nimirùm Abbatem S. Dionysii in Francia, & Præpositum S. Audomari, & præcepit, ut "*absolverentur* » dicti Cives à dicto Archiepiscopo in forma Ecclesiæ, » & emendabunt injurias eidem Archiepiscopo illa» tas, de quibus isti duo Viri videbunt emendandum » esse, & de Emendis (ait) sive pro Excommunica» tionibus sive pro injuriis dicto Archiepiscopo & suis » factis, non poterit aliquid lavari, *nisi de Consilio & » assensu dictorum duorum virorum à nobis electorum*, » qui assistent eidem Archiepiscopo, quando inqui» rit, sive judicabit *de Excommunicationibus*. Et si quæ » Excommunicationes inventæ fuerint *injustæ*, pro il» lis prorsus nulla fiet Emenda, aut aliquid serva» bitur.

Licèt ergo Sanctus Princeps probè nosceret, sibi Clavium auctoritatem earumque exercitium non esse concredita, sui tamen officii esse non dubitavit, potestate suâ Regiâ providere, ne per Censuras subditi sui injustè vexarentur; modusque à Canonibus in ferendis Censuris ab Ecclesia præscriptus servaretur.

Eadem auctoritate plures Principes Catholici usi leguntur, ad procurandam publicam Ecclesiæ & Reipublicæ tranquillitatem, quæ per Censuras leviter & injustè inflictas non parùm turbari solet.

Et quidem Censuras, quibus Judices Ecclesiastici suam adversus Judices Regios & seculares, jurisdictionem tueri & manutenere prætendunt, nimiùm funestos effectus frequenter habere experientia docet: hasque Censuras potiùs ad destructionem, quam ad ædificationem Ecclesiæ esse; magisque in scandalum Fidelium, quàm in eorum profectum aut salutem cedere compertum est.

Ut non immeritò de Censuris hisce dici queat, quod de Censuris ad conservationem temporalium impensis jam pridem dixit pius ac doctus Gersonius, quòd pariant "confusionem magnam in Ecclesia, vilipensio» nem vel contemptum Evangelicæ hujus Censuræ » suæ, quæ est, Excommunicationis gladius extremè » formidabilis: denique laqueos animabus multorum » magis quàm salutem spiritualem induxerint, vel » inducant.

Ad præveniendas similes in Republicâ & Ecclesiâ turbationes, & præcavenda scandala, jam pridem Principes Catholici inhibuerunt, ne Judices Ecclesiastici in conflictu Jurisdictionis, aut ad tuendam suam Jurisdictionem, vel immunitatem, contra Judices Regios, eam prætensè violantes per Censuras procedant: Sed si credant quòd Judices Laïci jurisdictionem aut immunitatem Ecclesiasticam violaverint, ad ipsum Principem recursus habeatur, ut hic suâ auctoritate

quæstionem exortam decidat : atque ita turbationes & scandala ex simili conflictu oriri consueta, ipse suâ auctoritate comprimat aut præveniat.

Hac de re extat pro his Provinciis Edictum Caroli V. Imperatoris & Belgarum Principis de 4. Octobris 1540. relatum *parte* 1. *Edictorum Flandriæ lib.* 3. *Rub.* 1. quo interdicitur Judicibus Ecclesiasticis, ne per Censuras aut Monitoriales procedant contra Officiarios Regios, aut Judices seculares occasione eorum quæ Officium ipsorum spectant ; sed procedere debeant per *Requisitoriales*, post quarum intimationem (si dicti Officiarii vel Judices judicent his Requisitorialibus non obtemperandum) teneantur dicti Officiales & Judices causam saltem per mensem suspendere, ut intereà Judices Ecclesiastici, eorumque Promotores & Officiarii queant Judicem Superiorem dictorum Judicum Laïcorum informare, & justitiam obtinere.

Rationem edendi hoc Edictum præmisit, " ad præ» cavendas quæstiones & contentiones quotidie ex» surgentes inter Ecclesiasticos & seculares Judices, & » præcavenda scandala indè nascentia.

Arthesiani Regii Magistratus in sua ad Decretum Concilii Tridentini *Sess.* 25. *cap.* 3. *De Reform.* Annotatione, postquam monuerant Judices Laicos semper arrestâsse bona temporalia Judicum Ecclesiasticorum, ad impediendum eorum Censuras, addiderunt : " Ne» que possunt dicti Ecclesiastici uti ipsis Censuris & » Excommunicationibus contra Judices Laïcos, ita » prohibente Edicto, & Ordinatione Regiâ.

Ita legitur apud Bertrandum Loth in Resolutionibus Belgicis *Tract.* 2. *art.* 9. *num.* 16.

Non dubium quin ad hoc Caroli V. Edictum reflectant hîc Arthesiani.

Eundem penè procedendi modum super conflictu Jurisdictionis teneri voluit Philippus II. in Edicto suo ad Synodum Cameracensem anni 1586. decernens *articulo* 16. ut si Episcopi prætendant per Judices Laïcos violatam suam Jurisdictionem, recurrant pro remedio ad *Principem*, seu *Consilium ejus privatum*, ut hunc Jurisdictionis conflictum, inter Judicem Ecclesiasticum & Laïcum decidat.

Et per Concordatum inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem conventum est *tit.* 29. *art.* 9. quòd, si super Articulis Concordati difficultas oriatur inter Justiciarios Principum, " talis difficultas terminari & » sedari debeat mutuis communicationibus vel litte» ris, ita quòd una Jurisdictio aliam non turbet aut » impediat.

Hîc sat apertè Censurarum inflictio excluditur.

Undè indubiè ad hoc Concordatum reflexit Zypæus, dum dixit in Jure novo *tit. De sent. Excommunicat. num.* 6. *Quod Edicta nostrorum Principum, aut Concordata non aliter exerceri Censuras vetent quàm contra Officiarios Regios* : satis insinuans, quòd contra hos exerceri per Edicta & Concordata vetentur.

Quàm religiosè id jam pridem ad hæc usque tempora in Galliâ observatum, & Regiis Ordinationibus confirmatum sit, ostenditur apud Pithœos in Probationibus Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ *cap.* 5. ac unà ibidem referuntur plura Parlamentorum Arresta, quibus Judices Ecclesiastici, etiam Episcopi condemnantur ob Censuras in Magistratus Regios in his, quæ ad eorum officium spectant, latas ; easque revocare jussi sunt.

Recitatque Petrus Pithœus in Commentario ad Libertates Ecclesiæ Gallicanæ, anno 1629. Regem Galliæ in conformitatem Ordinationum suorum Prædecessorum & Indultorum Papalium, inhibuisse omnibus Prælatis, & Judicibus Ecclesiasticis uti quacumque Censura contra suos Judices & Officiarios occasione eorum, quæ egerunt ex Officio suo, sub pœna apprehensionis ipsorum temporalium, & quòd procedetur contra ipsos tamquam infractores Ordinationum Regiarum. Et in casu, quo dicti Judices Ecclesiastici se gravatos reperient per prædictos Judices Regios, querelas suas apud Supremas Regis Curias proponent : quòd si gravatos se reputent à Supremis Curiis, recurrent ad ipsum Regem in suo Consilio, ut ibi ipsis provideatur, ut justum & rationabile erit.

Quod planè conforme est suprà citato Edicto Carolino.

Hunc à Principibus præscriptum modum sopiendi controversias super conflictu Jurisdictionis inter Judices Ecclesiasticos & Laïcos ; & vetitum usum Censurarum contra Officiarios Regios obtentu violatæ Jurisdictionis, aut immunitatis Ecclesiasticæ, pluribus probat Petrus De Marca Archiepiscopus Parisiensis *lib.* 4. *De Concordia Sacerdotii & Imperii c.* 21. qui *num.* 5. " non inficias it, quin potestati Ecclesiasticæ liberum » sit per *Decretales* Summorum Pontificum, fines suos » Excommunicationibus vel Interdictis tueri, undè » crebris contentionibus sæpissimè fœdata est Respu» blica Christiana. Illud contendo (ait) Regiis Cons» titutionibus præscriptum esse ordinem, quem sequi » oporteat ad dissidia avertenda.

Prætereà notat, prædictum Edictum Regium de anno 1629. *ad Postulationem Ecclesiæ Gallicanæ* latum esse : " eos mores induerunt (inquit) Episcopi nostri » ducentis & amplius ab hinc annis, ut Libello Cau» sarum Ecclesiasticarum avocationem à Curiis pete» rent ; non autem jura sua *Censuris* sibi vindicarent, » quemadmodum docuerunt Joannes Galli, & Guido » Papæ.

Pergit De Marca ostendere, ordinem hunc præscriptum æquissimâ ratione niti. Imprimis, quia uti observavit " Optatus Millevitanus, *Ecclesia est in Im» perio*, id est, per Imperii Provincias sparsa, ex ci» vibus constat, & sub patrocinio Regum degit, ideò» que in his contentionibus tutiora & æquiora consi» lia amplectenda sunt Episcopis ; quæ ad pacem cum » Imperio retinendam vergant.

" Ratio quoque cujus in Principe auctoritas duci » potest (ait De Marca *num.* 7.) ex officio & mu» nere Principis, qui cùm constitutus sit à Deo, ut » Ecclesiam foveat, ejusque tranquillitati prospiciat, » quodammodo videtur arbitrium componendarum » hujus generis contentionum in se suscepisse.

Undè & jam pridem similes controversias suæ cognitioni reservâsse Principes legimus : ac in primis exemplum suppeditat *Novella* 123. *cap.* 21. Justiniani. Si enim judicio criminali adversus Clericum instituto controversia emergeret inter Civilem Judicem, & Episcopum, " ad Nos (ait Justinianus) negotium » tam ab Episcopo, quàm à Judice referatur, ut » Nos hoc agnoscentes, quæ Nobis videntur, ju» beamus.

Sic legimus quoque in Capitularibus Regum Francorum *lib.* 3. *cap.* 77. " Ut Episcopi, Abbates, Comi» tes, & Potentiores quique, si causam inter se ha» buerint, & se pacificare noluerint, ad Nostram » (scilicet Principis) jubeantur venire Præsentiam, » neque illorum contentio alibi dijudicetur, ne pro» pter hoc pauperum, & minùs potentium justitiæ » remaneant.

Igitur Principum proprium officium est, contentiones, & publica dissidia in Republica & Ecclesia exorta suâ Regali auctoritate compescere, & efficaciter comprimere & decidere : quod Ecclesia gladio materiali non utens, suâ auctoritate facere nequit.

Itaque apparet, quòd Episcopi aliique Prælati eam auctoritatem Principibus eorumque Ministris prætextu tuendæ Jurisdictionis & Immunitatis Ecclesiasticæ disputare non debeant ; præsertim quia non de Fidei, aut essentiali Religionis Catholicæ articulo agitur, sed de puncto disciplinæ ; in qua ad vitandas contentiones & præcavenda dissidia, scandalorum & multorum

rum malorum scaturigines, dispensativè similia multa saltem tolerari & dissimulari possunt.

Sanè Episcopi aliique Judices Ecclesiastici, qui adeò facilè ex zelo, ut præferunt, tuendæ Jurisdictionis & Immunitatis Ecclesiasticæ, ad Censuras prosiliunt, meritò expenderent, quàm exigua exinde profectûs spiritualis spes affulgeat, & è contrario quanta scandalorum & malorum scaturigo metuenda sit.

Hæc si æquâ lance inter se librarent, viderent consultiùs esse, in his zelum temperare, quàm rigorem impendendo, Ecclesiam & Rempublicam turbationibus & scandalis, sine ullo animarum profectu replere.

Nec dubium, hinc factum, quòd ab his cum Principibus, eorumve Magistratibus disceptationibus, Sanctissimi & pro Ecclesia zelosissimi Pontifices & Episcopi, florentissimis Ecclesiæ Seculis abstinuerint. Nec enim legitur, hos ad suam Jurisdictionem tuendam Excommunicationibus aut Censuris contra Principes, vel eorum Officiarios decertâsse: imò nec id primis Ecclesiæ octo vel novem Seculis ab ullo Sancto Pontifice, aut Episcopo tentatum scitur.

CAPUT III.

De Contumacia & Monitionibus Canonicis, quæ inflictionem Censurarum præcedere debent.

§. 1.

De Contumacia, quæ Censuram præcedere debet.

NEMINEM virtute Clavium à corpore Ecclesiæ tamquam Ethnicum & Publicanum esse rescindendum, tametsi enormis criminis reum, nisi in suo crimine contumax & Ecclesiæ rebellis fuerit convictus, evidenter evincit Textus Evangelicus, quo hæc potestas Clavium Petro, & in ipso Ecclesiæ à Christo data fuit.

Voluit enim Christus, ut peccator primò privatim, ac deindè adhibito uno alterove teste de suo peccato admoneatur sive corripiatur: ac dein si his correptionibus non permotus in suo peccato perseveret, tum vult denuntiari Ecclesiæ; ut per ipsam corripiatur: Quòd si autem *Ecclesiam* corripientem *non audierit*, tum demùm subjungit: *sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus.*

Evidens proindè est ex verbis Christi, ad Excommunicationem non esse procedendum, nisi constiterit de Contumacia in peccato, sive inobedientia erga Ecclesiam corripientem: quod etiam passim notant Scholastici, observatque Suaresius *disp.* 4. *sect.* 5. *num.* 9. Quòd " conditionalis hæc: *Si Ecclesiam non audierit,* » indicet *adæquatam* causam talis pœnæ seu Censuræ: » ita ut possimus (ait) ex illa inferre, numquam nos » posse obligari ad habendum tamquam Ethnicum & » Publicanum, donec Ecclesiam non audierit: quia » Christus solùm sub ea conditione id præcepit seu » permisit.

Notandum deindè, Censuram non infligi per modum *pœnæ* in meram vindictam, sive punitionem delicti *commissi*; sed per modum medicinæ, ad præcavenda peccata in futurum, vel ipsius Excommunicandi, vel aliorum qui occasione peccati, in quo hæret Excommunicatus, corrumperentur.

Ecclesia quippè per hanc Censuram primariò intendit curare peccatorem à peccato commisso, nec non eum educere è statu, in quo pertinaciter hæret ratione peccati: atque hâc ratione Censura dicitur specialiter pœna medicinalis *in cap.* 1. *De sentent. Excommunicat. in VI.*

Itaque priusquam Censura feratur, Judici constare debet, quòd peccator in suo peccato persistat; neque Ecclesiam corripientem audire velit, recedendo à peccato, & Ecclesiæ obediendo.

Undè rectè advertit Suaresius citatâ *disp.* 4. *sect.* 5. *num.* 11. quòd " si peccatum semel commissum tale » est, ut omninò transeat, nec relinquat vel obligationem aliquam satisfaciendi, vel quasi continuationem moralem ipsius peccati, numquam Ecclesia » ratione illius ferat Censuram.

Itaque Censura infligitur quidem ob delictum commissum, at non utcumque, sed ut habens adjunctam Contumaciam; quæ Contumacia *quasi formaliter consummat causam Censuræ*, ut Suaresius ibidem *num.* 18.

Et uti rectè notavit Magnus ille Universitatis Parisiensis Cancellarius Joannes Gersonius De Vita Spirituali *lect.* 4. *concl.* 14. " Dum enim semper est paratus » audire Ecclesiam, cur habebitur tamquam Ethnicus » & Publicanus? Cur ab ea rescindetur? Undè & ex» pediens esset (pergit Gersonius) nullam Excommu» nicationis ferri sententiam, nisi *pro manifesta Con» tumacia*, quâ se monstrat aliquis audire Ecclesiam » non paratum.

§. 2.

De Monitione Canonica, sive Monitorialibus, quæ Censuram præcedere debent.

CHristum demùm post trinam monitionem, sive correptionem permisisse peccatorem Ecclesiam audire renuentem rescindi ab Ecclesia, & haberi tamquam Ethnicum & Publicanum, §. præcedenti ostensum est.

Verum quidem est, has trinas monitiones, de quibus Christus, non esse monitiones publicas & judiciales, sed duas saltem priores duntaxat correptiones privatas & fraternas: nihilominus exemplo sui Magistri noluit Ecclesia quemquam, quantumvis *publicè* denuntiatum, Censurâ feriri, nisi post denuntiationem factam, trina monitio fuerit præmissa; & tertiò monitus, Ecclesiam, sive ejus Ministrum vice suâ monentem, non audierit, atque ita in sua contumacia persiterit. Unde (ait ad hunc textum Evangelicum Jansenius Gandensis in Concordiam Evangelicam *cap.* 72.) " & hunc morem servat Ecclesia, ut de» nuntiatum non excommunicet, nisi post binam aut » ternam publicam monitionem, cum scilicet decla» ratus fuerit contumax & præfractus.

Hunc morem etiam primis Seculis ab Ecclesia servatum reperimus.

Synodus OEcumenica Ephesina in relatione ad Imperatores de depositione Nestorii: postquam exposuit, Nestorium *secundò* vocatum renuisse se Synodo sistere, subjunxit: *Porro autem cum Canones præscribant,* TERTIÒ *quoque Contumacem esse admonendum, missis iterum ad illum Episcopis, durum & immorigerum eundem invenimus.* Extat hæc relatio tom. 3. Concilior. General. col. 570. Similiter in Concilio Chalcedonensi, Dioscorus, ante prolatam in ipsum Excommunicationem, *ter* vocatus dicitur, idque *secundùm Sacros Canones.* Ergo non dubium, morem præmittendæ trinæ monitionis, ut quis contumax in ordine ad excommunicationem judicetur, ad nos ex traditione Apostolica in citatis Christi verbis fundatâ, dimanasse. Recteque advertit Suaresius *disp.* 3. *sect.* 9. " Quòd jura, » quæ de illo jure *trinæ* monitionis loquuntur, non » significent, se illud de novo statuere, sed illud sup» ponere, ut *perpetuò* in Ecclesia observatum.

Legitur apud Gratianum *caus.* 16. *quæst.* 7. *Can.* 5. sub nomine Concilii Rothomagensis, ut " Decimas » solvere nolentes *secundùm Domini nostri præceptum* » admoneantur semel, & secundò & tertiò; qui si non » emendaverint, *Anathematis* vinculo feriantur. Hîc evidenter supponitur praxim præmittendi trinam monitionem in *præcepto Christi* fundari.

Quapropter licet in multis, in hac Censurarum materia

teria deflexerit recentior disciplina à primævis Patrum Regulis & praxi, nihilominùs hanc praxim præmittendi Canonicas has Monitiones constanter servavit & servandam præscripsit, non tantùm ut verbis Christi, sed etiam materno Ecclesiæ in filios affectui planè conformem; utpote quæ non vult quempiam filiorum perire; nec peccatores è sinu suo materno ejici patitur, nisi postquam vocem ejus audire renuunt: & ipsos in peccatis obduratos, omninò contumaces novit.

Et quia hæc Monitio *ternò* facienda, Sacris Canonibus jam pridem fuit expressa, sensim invaluit, ut simpliciter Monitio *Canonica*, vel *competens* fuerit dicta.

Unde ubi Innocentius IV. in *cap.* 5. *De sentent. excommunicat. in VI.* mandat Archiepiscopo Rhemensi, ejusque suffraganeis, ut " nec in specie, nec in genere pro culpis & offensis præteritis vel præsentibus excommunicationis sententias absque COMPETENTI *monitione* præmissa promulgent, & si contrà præsumpserint, injustas noverint esse illas," ipsum de *trina* hac monitione loqui, uno consensu notant Interpretes.

Ex hac Decretali patescit quoque, Censuras latas, non præmissâ *competenti monitione*, injustas esse: hoc est, quòd tamquam tales ob solam hanc omissionem sint habendæ à judice.

Proinde non tantum ut injusta reputanda est in foro interno, sed præcipuè in foro externo: adeò ut invalida sit habenda, nulliusque effectûs, uti communiter docent etiam recentiores Interpretes: " Quia (ait Suaresius *disp.* 4. *sect.* 7. *num.* 5.) si nulla monitio præmissa sit, nec contumacia præcedere potest, & consequenter nec vera & sufficiens causa Censuræ: Et ideò talis Censura semper est nulla ex defectu causæ.

§. 3.

De intervallo temporis, quod intercedere debet inter Monitiones; & formâ in his servandâ.

Sicuti Christus non determinavit intervalla temporum, quæ inter correptiones fraternas, & monitionem Ecclesiæ intercedere debent, ut peccator tanquam contumax, & Ecclesiam non audiens rescindendus sit, ita nec leguntur hæc temporum intervalla per Ecclesiam fixa aut determinata fuisse.

Unicè enim Ecclesia intendit, ne præcipitanter ad rescissionem peccatorum procedatur; sed quantum possibile est, laboretur potiùs, ut membrum corporis sui per peccatum sauciatum sanetur & integrum servetur.

Itaque monitiones cum eo temporum intervallo præmittendas judicavit, ut, si intereà peccator sic monitus non se emendaverit, monitisque non paruerit, de ejus in peccato contumacia dubitari prudenter nequeat.

Quod autem ex Concilio Lugdunensi sub Gregorio X. in *cap.* 9. *De sentent. Excom. in VI.* permittitur judici, ut subinde pro tribus monitionibus unâ utatur, recentioris est disciplinæ; desumptumque, ut apparet, ex Jure Civili, quo Judici permittitur in *l.* 71. *ff. De judiciis*, uti uno Edicto *peremptorio* citatoriali pro pluribus.

Formam similis monitionis sive citationis refert Glossa ad citatum *Capitulum* 9. ubi & notatur, quòd sive tres, sive una pro tribus fiat, semper tamen quædam temporis intervalla debeant dari Reo; atque una illa monitio ita concipi, ut tribus æquivaleat in ordine ad convincendum Reum de contumacia: notatque Suaresius De Censuris *disp.* 3. *sect.* 11. *num.* 7. quòd, quando fit una monitio pro tribus, oporteat hoc ita explicare ei, qui admonetur, ut intelligat, terminum sibi tunc præfixum, esse ultimum ad parendum, post quem statim sit Censurâ feriendus.

Et quidem ex præscripto moderni Pontificalis Romani protestatur Prælatus excommunicans: *Monuimus excommunicandum Canonice primò, secundò, tertiò, etiam quartò ad ejus malitiam convincendam, ipsum ad emendationem, satisfactionem & pœnitentiam invitantes, & paterno affectu corripientes.*

Monitiones has esse faciendas expresso nomine ejus qui monetur, una est Doctorum sententia, & clarè expressa in citato *cap.* 9. ubi declaratur, *Ita demùm esse monitionem Canonicam in hoc casu, si aliis servatis, eos, qui monentur*, EXPRIMAT NOMINATIM.

Illud quoque consuetudine & usu invaluit, ut monitiones fiant, sub expressa comminatione talis Censuræ, puta excommunicationis, ut monet Suaresius citato *num.* 7.

Requiritur prætereà, monitionem hanc fieri auctoritate & nomine ipsius Judicis: " *Ratio manifesta est* (ait Suaresius dicta *sect.* 11. *num.* 1.) *quia admonitio talis esse debet, ut si quis non pareat, contumax & inobediens existat: quod esse non potest, nisi admonitio auctoritate Superioris facta sit.*

Ex præscripto Concilii Lateranensis sub Innocentio III. *Cap.* 48. ;; *De sentent. excommunicat. admonitio fieri debet personis præsentibus idoneis, per quas (si necesse fuerit) possit probari monitio.*

Verùm eam testium præsentiam hodie necessariam non esse, monet Dominus Du Casse Archidiaconus & Officialis Diœcesis Condomensis, in sua praxi Jurisdictionis Ecclesiasticæ *tom.* 1. *cap.* 11. *num.* 3. sub finem: *Quia* (ait) *hæ monitiones fiunt in scriptis, vigore mandati Superioris, quod intimatur parti operâ Apparitoris Curiæ,* " qui relictâ ipsi parti copiâ, de facta monitione per suam relationem ad calcem originalis appositam, sufficienter constare facit.

§. 4.

Difficultas circa Censuras latæ sententiæ *ob non præmissam Monitionem Canonicam.*

Excommunicationes non ferendas nisi in peccatores inobedientes & contumaces, vidimus suprà §. 1. eumque in finem præmittendam trinam monitionem Canonicam & Competentem, è qua de ejus Contumacia, & erga Ecclesiam inobedientia constare queat, notavimus §. 2.

Hæc autem quoad Censuras ab homine seu Judice per sententiam infligendas, difficultatem non patiuntur. At difficultas non exigua est, qua ratione contumacia, & præmonitio sufficiens, ad sensum Textus Evangelici, & mentem Ecclesiæ haberi queat in Censuris, quæ *Juris* seu *Canonis* dicuntur, præsertim *latæ sententiæ*: utpote quæ nullo Judicis interveniente *speciali* Decreto, sed solâ Legis vel Canonis transgressione, nullâ speciali monitione præcedente, *ipso facto* incurruntur; ubi nulla vel in speciem contumacia in peccato, seu Legis transgressione apparet: eo quòd nunquam de peccato, sive legis prævaricatione fuerit monitus vel correptus, neque unquam hactenus ostenderit, quòd Ecclesiam monentem audire noluerit.

Vidit hanc difficultatem jam pridem supra citatus Joannes Gersonius De *Vita spirituali animæ lect.* 4. *Coroll.* 4. ubi postquàm pro regula proposuit, nullum excommunicandum *nisi contumacem*, & Ecclesiam audire renuentem, subjungit: " Cæterum dum aliquis ex ignorantia quanquam vitiosa, non tamen *contumaci* facit aliquem actum, pro quo est statuta sententia excommunicationis *latæ sententiæ* ab aliquo Prælatorum, videant Juristæ & Judices, si talis possit dici *ipso facto* excommunicatus: cum semper sit & fuerit promptus stare correctioni Ecclesiæ super suo delicto, prout supponitur; quia non ex contemptu Clavium & Jurisdictionis Ecclesiæ, sed aliunde

» de motus malum fecit : *Non enim qualibet inobe-* » *dientia contumacia reputatur.*

Videns autem Gersonius, hæc non consistere cum illis, quæ de effectu excommunicationis *latæ sententiæ* passim traderent Scholastici, sibi objicit : *Quid operantur tunc excommunicationes* LATÆ SENTENTIÆ *per Canones ?* Respondet : " sicut accepi à Præcepto- » re meo, eas tantummodo operari, ut absque pro- » cessu alio *judicandi*, aut novâ constitutione possit » Judex statim, probato facto, vel confessato, ferre » juris sententiam, & eandem publicare : non sic ubi » Canones essent solùm ferendæ sententiæ : quin mo- » nitiones, & processus secundùm terminos juris præ- » requirerentur multiplices.

Ejusdem cum Gersone sententiæ fuit Godescalcus Rosemundus in Universitate Lovaniensi Theologiæ Professor, & primus Collegii Adriani VI. Præses, in libro cui titulus : *Confessionale*, monetque, *valde inconsultum & periculosum esse*, quòd Episcopi in suis statutis, cæteri quoque Judices tam faciles sint in multiplicandis Censuris : *Unde* (ait) *expediens esset, ut etiam inquit Gerson, ut omnes Constitutiones, sententiæ excommunicationis* LATÆ *sententiæ in jure vel statutis contentæ, quarum usus nullus est, aut plus obest quàm prodest, expressâ revocatione cessarentur in Provinciis & Diœcesibus, & in Ecclesia Universali.*

Quidquid sit de Gersonii & Godescalci solutione, illud supra *Capite* I. §. 4. notavimus, has juris excommunicationes & Censuras pluribus seculis in Ecclesia fuisse ignoratas ; posterioribus autem seculis admodum multiplicatas : adeo ut tandem invaluerit, vix ullum, præcipuè è Curia Romana, prodire Decretum, cui non sit annexa excommunicatio *ipso facto* incurrenda : idque non raro etiam in Decretis ad solam rerum aut Jurium temporalium conservationem tendentibus.

Contra hanc praxim acerbiori stylo suo tempore insurrexit Gersonius loco supra citato, scribens, quòd *hæc facientes moliuntur jugum imponere gravissimum super cervices hominum.* " Nam (ait) qui pro solis » incommodis temporalibus evitandis, aut commodis » politicis conservandis, æternam vult infligere mor- » tem, cui, quæso, similis erit ? Illi nimirum, qui » volens muscam abigere à fronte vicini, eam securi » percutiens vicinum stolidus excerebravit.

Ex hac indubiè Excommunicationum nimiâ frequentiâ, invaluit hodierna formula absolutionis ab Excommunicatione, Sacramentali Absolutioni præmitti solita : *Absolvo te ab omni vinculo Excommunicationis, & suspensionis, ac interdicti in quantum possum & indiges.* Item clausula de stylo Curiæ Romanæ omnibus passim Bullis & Litteris inseri solita : *Te ab omni Excommunicationis vinculo, quod incurristi, absolventes, vel absolutum fore censentes ad effectum harum litterarum consequendum, & non aliàs.*

Cum enim tam essent frequentes Excommunicationes, aliæque Censuræ *ipso facto* ex alicujus legis aut Decreti transgressione incurrendæ ; ne forsan prætextu alicujus similis contractæ Censuræ, Absolutio Sacramentalis, aut Litteræ Apostolicæ suo effectu carerent, prædicta formula Absolutionis ad *Cautelam*, primitus incognita, invaluit & recepta est.

Qualiter tandem effectus harum Censurarum *latæ sententiæ* multùm limitatus & restrictus fuerit, præsertim quoad necessitatem simili Excommunicatione ligatos evitandi, infra ostendetur.

CAPUT IV.

De Justa causa Excommunicationis.

§. I.

Ad Excommunicationem requiritur gravis culpa, ut minus mortalis.

PER Excommunicationem Excommunicatum tanquam Ethnicum & Publicanum ejici ex Ecclesia Christi, & tradi Sathanæ in interitum carnis, expeditum est.

Quapropter Excommunicationem ut quamdam mortem spiritualem, etiam corporali quodammodo graviorem, Patres existimarunt.

Sanctus Cyprianus exponens differentiam inter pœnas legis veteris & novæ, transgressoribus Divinorum Præceptorum infligendas, " ait *Epist.* 62. Tunc » quidem (sub veteri Testamento) gladio occideban- » tur, quando & adhuc circumcisio carnalis manebat. » Nunc spirituali gladio superbi & *contumaces necan-* » *tur*, dum de Ecclesia ejiciuntur. Neque enim vive- » re foris possunt, cum domus Dei una sit, & nemi- » ni salus esse, nisi in Ecclesia possit.

Similiter & S. Hieronymus *Epist.* I. ait : " Nunc » inobediens *mucrone* truncatur, aut ejectus de Eccle- » sia valido dæmonum ore discerpitur. " Quapropter dicere non dubitavit S. Augustinus *lib.* De Corrept. & Gratia *cap.* 15. relatus apud Gratianum *caus.* 24. *q.* 3. *Can.* 17. Hâc pœnâ Excommunicationis *in Ecclesia nulla major est.*

Nam ut rectè idem S. Doctor *Tractatu* 27. *in Joannem*, in *Can.* 33. *caus.* II. *q.* 3. advertit ; " Nihil sic de- » bet formidare Christianus, quàm separari à Corpo- » re Christi. Si enim separatur à Corpore Christi, non » est membrum ejus, non vegetatur spiritu ejus. » Quisquis autem, inquit Apostolus, spiritum Christi » non habet, non est ejus.

Cum igitur pœna debeat esse proportionata delicto : nec Ecclesia intendat quotidianos & humanæ infirmitatis filiorum suorum defectus, tanquam dura Noverca gravibus pœnis persequi, sed potiùs, ut pia mater, leviores filiorum prolapsiones, & offensas dissimulare, aut levioribus mediis corrigere, noluit hanc pœnam pro levibus culpis imponi.

" Nullus Sacerdotum quemquam rectæ fidei homi- » nem pro *parvis & levibus* causis à Communione » suspendat, præter eas culpas, pro quibus Antiqui » Patres arceri ab Ecclesia jusserint committentes ; uti sub nomine Concilii Alvernensis refertur apud Gratianum *caus.* II. *q.* 3. *Can.* 42.

Notant quidem Correctores Romani in Concilio Alvernensi, quod extat, prædictum Decretum non haberi ; sed tamen unà monent, in Aurelianensi IV. *Can.* 2. & Wormaciensi *Can.* 13. id reperiri.

Quin & reflectit Synodus Tridentina *Sess.* 25. *cap.* 3. *De Reformatione*, quòd " experientia doceat, si teme- » rè aut *levibus* ex rebus incutiatur, magis contemni » quàm formidari : & perniciem potiùs parere, quàm » salutem.

Et sanè cum injustum esset, & materno Ecclesiæ affectui planè contrarium, ut à sua excluderet societate, qui se non priùs à societate Sanctorum per *grave* seu *mortale* peccatum segregasset : & ex Ecclesia hîc militante ejiceretur, qui adhuc per charitatem manet adscriptus Ecclesiæ triumphanti, credidit Ecclesia, neminem nisi ob culpam, ut minùs *mortalem*, esse excommunicandum.

Anathema (ait Concilium Meldense *caus.* II. *q.* 3. *Can.* 41.) *est æterna mortis damnatio, & non nisi pro* MORTALI *debet imponi crimine.*

Indicavit hoc etiam Christus, quando non nisi tertiò correptum, & se non corrigentem voluit ab Ecclesia ejici, & haberi tanquam Ethnicum & Publicanum: quæ rebellio & inobedientia nequaquam habetur, dum in re levi non obeditur: nec Ecclesia credit, similes correctiones impendendas ad emendationem leviorum excessuum.

Subjungit etiam eodem loco Christus: *Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum:* " perierat ergo *graviter* peccando, quem corrigi, & non correctum » ex Ecclesia ejici voluit Christus, " uti rectè infert S. Aug.

Quapropter unanimi Canonistarum & Theologorum consensu receptum est, Excommunicationem *majorem* ferri non posse, nisi ob culpam *mortalem:* quod tanquam indubitatum in hac materia tradit & probat Suaresius *disp.* 18. *sect.* 3. additque *num.* 4. " propositam regulam procedere etiam de *absoluta* » potestate data Ecclesiæ à Christo Domino, ita ut nec » ipse *Summus Pontifex* possit pro sola veniali culpa » præcisè, directè majorem Excommunicationem » ferre.

Hinc & infert *num.* 6. Excommunicationem latam pro *levi* culpa, quæ *mortalem* gravitatem non attingat, esse non solùm injustam, sed *ipso jure nullam*, à quocumque feratur.

Præterea exinde consequens est, quòd, quotiescunque aliquis excusatur à culpa *mortali* in transgressione alicujus legis, vel præcepti, excusetur etiam à *Censurâ Excommunicationis*, tametsi omnibus transgressoribus illius præcepti simpliciter & sine exceptione, impositâ.

Exempli gratia, si ex inadvertentia, aut probabili ignorantiâ facti, vel levitate materiæ, transgressio legis aut præcepti sit tantùm venialis, Excommunicatio annexa legi seu præcepto non incurretur: eo quòd deficiat materia necessaria hujus Censuræ: quæ ut minùs debet esse culpa *mortalis*.

Sed neque ad hanc gravissimam & mortalem pœnam infligendam, quodlibet indifferenter peccatum etiam *mortale* sufficit: eo quòd non omne tale peccatum sit proportionatum huic pœnæ in foro externo imponendæ, " sed *specialis* quædam *gravitas* postula» tur, puta quòd scandalum generet in Ecclesia, aut » pacem perturbet, aut aliquod grave nocumentum » adferat, quod aliâ viâ non possit commodè impediri, uti post alios loquitur Suaresius *disp.* 4. *sect.* 4. *num.* 3. unà notans, non posse generali regulâ definiri quale peccatum mortale requiratur aut sufficiat, sed " id » committendum esse prudentiæ Legislatoris & Judi» cis, ut considerato fine principali imponendi censu» ram, & qualitate delicti, & necessitate, vel ma» gnâ utilitate urgente, eam imponat.

§. 2.

Non omnis Contumacia erga Judicem sufficit ad Excommunicationem.

EXcommunicationem præcipuè fundari ex Christi instituto in Contumacia, quâ peccator monitus, & Ecclesiæ denuntiatus, eam corripientem & monentem non audit, sive ei obedire renuit, supra vidimus.

Verùm, sicuti non omnis legis, etiam naturalis, aut Divinæ transgressio sufficientem materiam subministrat huic gravissimæ pœnæ: ita nec omnis contra præceptum Judicis vel Superioris inobedientia seu contumacia Excommunicatione plectenda est.

Sive enim attendamus Contumaciam *in non comparendo* coram Judice, à quo citatus est; sive Contumacia consideretur *in non parendo* legi aut Decreto Judicis, indubitatum est, quòd multis titulis & ex variis circumstantiis Contumacia gravior aut levior esse queat; quin & nonnumquam in tantum ejus malitia diminuitur, ut nequidem malitiam mortalem attingat, multò minùs malitiam, quæ gravissimâ Excommunicationis pœnâ comprimi debeat.

Imprimis enim contingere potest, idque variis de causis, quòd citatus justam, aut saltem admodum probabilem causam habeat non comparendi coram Judice: quæ causa palam ostendat, contumaciam, sive non comparitionem hanc non procedere ex formali contemptu Judicis: atque ita nec materiam nec causam sufficientem subministret Excommunicationis: utpote quæ impendi non solet, nisi ut formalis aut interpretativus Judicis contemptus, qui ex contumacia colligitur, compescatur.

Nec tantùm hæc contumacia in *non comparendo* excusari potest in citato coram Episcopis, aliisque Judicibus inferioribus, sed etiam interdum in citato coram Pontifice, sive in Curia Romana, uti Capite sequenti ostendetur.

Præterea sicuti transgressio legis in materia Justitiæ aut Religionis, potest reddi levis ex levitate materiæ, sic & contumacia in non comparendo, uti ostendit Covarruvias ad cap. *Alma Mater* §. 9. *num.* 3.

Idque etiamsi contumacia supponeretur conjunctum habere contemptum: " Nam si quis (ait) præceptum » Superioris super re *minima* ex CONTEMPTU » transgrediatur, advertens esse rem *minimam*, & ex » ea causa, quòd levis sit materia præcepti, contem» nat illud, peccatum veniale erit.

Monetque deinde ex Gersonio, in hac materia Excommunicationis " multùm differre contumaciam à » contumacia. Oportet enim (inquit) considerare, » qualis sit contumacia, & quantùm illa possit Eccle» siæ nocere: & qualis est etiam res, circa quam ha» betur contumacia: nam multò pejor & nocentior » est in rebus Fidei & Religionis, pacis ac unionis Ec» clesiasticæ, quàm in parva quæstione super modica » re temporali orta: ubi nunquam tantùm poterit » prodesse obedientia, quantùm oberit Excommuni» catio separans animam à spiritualibus suffragiis & » societate Sanctorum. Si contumacia est magna, & » prò re magni momenti habita, erit juxta doctrinam » Salvatoris nostri meritò excommunicandus. Si ve» rò contumacia sit levis, aut pro re levi contingens, » indignum videtur, ut pro illa sit aliquis excommu» nicandus.

Quin & notat Suaresius *disp.* 7. *sect.* 6. *num.* 13. quòd, " licèt contumacia, quæ pervenit ad malitiam » *mortalem*, sub ea ratione gravis sit, in ordine ad ta» lem Censuram (Excommunicationis) potest esse » *levis:* nec potest Ecclesia tam acerbo remedio uti » ad exigendum obedientiam in quacumque materia, » tametsi alioqui ad peccatum *mortale* sufficiat.

§. 3.

Causa Excommunicationis debet esse manifesta & Judici legitimè probata.

QUandoquidem Excommunicatio sit pœna separans Excommunicatum ab *exteriore* hominum communione & commercio, spectetque ad forum exterius contentiosum, indubitatum est, talem pœnam infligi non posse pro delicto duntaxat interno, aut etiam omninò occulto: cùm Ecclesia non judicet de occultis, præsertim per actus externos & judiciales fori contentiosi.

Hoc jam pridem annotavit S. Aug. *Sermone* 351. *de Pœnitentia in ult. Edit.* PP. Benedict. (qua utimur) ubi imprimis admonet populum, ut serio & tempestivè agit de suis criminibus convenientem pœnitentiam: " Et cùm ipse in se protulerit severissimæ me» dicinæ, sed tamen medicinæ sententiam, veniat ad » Antistites, per quos illi in Ecclesia Claves minis» trantur: & tanquam bonus jam incipiens esse filius, » ma-

» maternorum membrorum ordine custodito, à Præ-» positis Sacramentorum accipiat satisfactionis suæ » modum: ut in offerendo sacrificio cordis contribu-» lati devotus & simplex, id tamen agat, quod non » solùm ipsi prosit ad recipiendam salutem, sed etiam » cæteris ad exemplum.

Deinde *num.* 10. admonet, ut " nemo arbitretur » propterea se consilium salutiferæ hujus pœnitentiæ » debere contemnere, quia multos fore advertit & » novit ad Sacramenta Altaris accedere, quorum ta-» lia crimina non ignorat.

Rationem subjungit. " Multi enim corriguntur ut » Petrus: Multi tolerantur ut Judas: multi nesciun-» tur, donec veniat Dominus, qui illuminet abscon-» dita tenebrarum, & manifestet cogitationes cordis. » Nam plerique propterea nolunt accusare alios, dum » se per illos cupiunt excusare. Plerique autem boni » Christiani propterea tacent, & sufferunt aliorum » peccata, quæ noverunt, quia *documentis sæpe dese-» runtur*, & ea quæ ipsi sciunt, *Judicibus Ecclesiasticis » probare non possunt.* Quamvis enim vera sint quæ-» dam, non tamen Judici facilè credenda sunt, nisi » *certis indiciis* demonstrentur.

Post hæc, se aliosque Ecclesiæ Præpositos excusans, quòd criminosos in Ecclesia tolerent, & ad Sacramenta Altaris accedere permittant, subjicit: " Nos verò » à Communione prohibere quemquam non possu-» mus: (quamvis hæc prohibitio nondum sit *morta-» lis*, sed medicinalis) nisi aut sponte confessum, aut » in aliquo sive seculari, sive Ecclesiastico judicio no-» minatum atque convictum.

Evidens est, Augustinum tanquam indubitatum habuisse, criminosos *occultos*, aut quorum crimina Judici *denuntiata*, & certis indiciis aut documentis *probata* non sunt, esse quidem monendos ut pœnitentiam agant, & modum satisfactionis ipsi supplices à Præpositis Ecclesiæ petant: At per Judicem sive Præpositum Ecclesiæ à Communione segregari sive prohiberi invitos non posse: licet etiam hæc prohibitio nondum esset *mortalis*, hoc est Excommunicatio major, sed duntaxat *medicinalis* seu pœnitentialis: eo quòd & hæc prohibitio esset pœna fori externi, quæ duntaxat pro crimine externo & probato, posset *invito*, & crimen suum *ultrò* non confitenti imponi.

Hinc & in Canonibus passim videmus, pœnam Excommunicationis non nisi in peccatores denuntiatos, atque de crimine monitos & convictos comminari, hosque, & non alios Excommunicatione feriendos decerni.

Nemo Episcopus, nemo Presbyter Excommunicet aliquem, antequam causa PROBETUR, *propter quam Ecclesiastici Canones hoc fieri jubent*, inquit *Canon* 11. *caus.* 2. *q.* 1.

Et in terminis Concilium Generale Lateranense sub Innocentio III. in *Cap.* SACRO 48. ;; *De sentent. Excommunicat.* supponit, causam Excommunicationis debere esse *manifestam*, monens Judices, ut *caveant diligenter, ne ad Excommunicationem cujusquam absque* MANIFESTA *& rationabili causa procedant.*

Hîc non tantùm requiri causam de se *manifestam & rationabilem*, sed insuper ipsi JUDICI manifestam & *probatam* ad sensum Augustini suprà expositum, una est Interpretum opinio post Glossographum, qui ad verbum *rationabili* addit: *coram ipso Judice probatâ.*

Notant & hîc passim Canonistæ, quia causa debet esse *manifesta*, quòd si SOLI *Prælato sit nota, non debeat fieri Excommunicatio*, uti loquitur Panormitanus, sive ut ait Felinus: *Et sic non sufficeret, quòd esset nota ipsi Prælato.*

Hisce consentiunt & Theologi, ac inter alios sæpiùs citatus Suaresius reflectens ad præcitatum Decretum Concilii Lateranensis, ait: *Manifesta autem, si sit non solùm Judici privatim nota, sed etiam* JURIDICE PROBATA.

Quin & *disp.* 7. *sect.* 7. *num.* 4. scribit, sententiam Excommunicationis non tantùm esse injustam, sed etiam *invalidam*, si causa Judici *ut Judici* non fuerit probata: " Nec enim satis est (ait) quòd causa in re » subsit, si sit occulta: quia Judex humanus non po-» test de sibi occultis judicare. Est autem *occulta* » quoad effectum ferendi sententiam, quamdiu » JURIDICE probata non est, etiamsi alioqui *pri-» vatim* nota sit illi homini, qui Judex est.

CAPUT V.

De Ordine judiciario in materia Censurarum, notanter Excommunicationis servando.

§. 1.

Defectus essentialis ordinis judiciarii reddit Censuram invalidam.

POSTQUAM invaluit fori interni seu pœnitentialis, à foro externo seu contentioso plena separatio, tunc & auctoritatem infligendi Censuras, huic foro externo & judiciali, sive contentioso privativè reservatam fuisse, seu ad hoc forum transivisse, suprà *cap.* 2. ostensum est.

Hinc ulteriùs conclusere Theologi & Canonistæ, ac tandem in praxi receptum est, nulli hodie competere auctoritatem infligendi Censuras, nisi jurisdictionem aliquam contentiosam, sive fori externi Ecclesiasticam habeat, uti ibidem §. 4. probatum fuit.

Sicuti ergo Judex huic foro præfectus tenetur in causarum instructione & decisione receptas fori leges & præscriptum ordinem judiciarium observare, ita & in hac censuratum materia huic foro alligata eundem ordinem observandum esse nemo ambigit.

" Quandocumque ergo in sententia est defectus sub-» stantialis ordinis juris, certum est (ait Suaresius » *disp.* 4. *sect.* 7. *num.* 2.) Censuram esse non solùm » utcunque injustam, sed *prorsus invalidam*: quia » sententia ipsa *nulla* est, & sententia nulla nullum » potest producere effectum.

Nec tantùm hic ordo judicialis servandus est à Judice in sententia inflictiva Censuræ, sed etiam in sententia *declaratoria*, qua quidem ipsa Censura à Judice alicui non infligitur, sed tamen declaratur, quòd Censuram incurrerit.

Tametsi enim per hanc sententiam Judex propriè non infligat Censuram, sed duntaxat declaret per sententiam, ob crimen commissum Censuram esse contractam: nihilominùs hæc sententia declaratoria contractæ Censuræ non minùs actus est jurisdictionis contentiosæ, & juxta regulas fori judiciarii ferenda, quàm sententia inflictiva Censuræ: & consequenter subjecta pariter nullitati ex defectu essentiali ordinis judiciarii.

§. 2.

Defectus jurisdictionis in Judice ob interpositam appellationem aut recusationem reddit Censuram nullam.

QUin inter essentialia ordinis judiciarii sit ipsa Judicis non suspensa aut impedita jurisdictio, ambigi nequit: quandoquidem Judex nullum actum jurisdictionis validè exercere queat suspensâ suâ jurisdictione, sive jurisdictionis exercitio. Durante quippe hâc suspensione, Judex censetur esse sine jurisdictione.

Expeditum autem est, effectum appellationis esse, suspendere jurisdictionem Judicis à quo appellatum est, " quòdque examen & cognitionem causæ, in

» qua

„ qua appellatum eſt, ad appellatum ſeu provocatum „ Judicem transferat " uti poſt alios loquitur & probat Wameſius in Commentario de Appel. ad *cap.* 1. *num.* 1.

Addit autem ibidem Wameſius " non tantùm „ transferri quoad principale negotium, ſed etiam „ quoad ejus acceſſiones: Item quòd Appellantem à „ juriſdictione ejus qui judicavit, eximat.

Ulteriùs quia appellatione interpoſitâ ſuſpenditur juriſdictio Judicis à quo, ſi pendente appellatione contra appellantem aliquid innoveri, aut decreverit, id tanquam merè attentatum ante omnia ut irritum revocari & caſſari debet, uti latiùs exponitur in *Cap.* 7. *De Appellat. in VI.* conformiter ad id quod Jure Civili ſtatutum erat in *l. unica ff. nihil innovari appel. interpoſitâ.*

Itaque ſi poſt interpoſitam legitimè appellationem Judex *à quo* Cenſuras infligat, Cenſuræ hæ non tantùm injuſtæ, ſed prorſus erunt *invalidæ* ob defectum juriſdictionis in Judice, & defectum eſſentialem ordinis judiciarii, uti uno conſenſu tradunt Canoniſtæ ad *Cap.* 37. ꝟ *De Appellat.* ubi in terminis reſpondit Pontifex, quòd *poſt appellationem Excommunicari non poſſint.* Et ad *Cap.* 40. ꝟ *De ſentent. Excommunicat.* ubi Pontifex æquiparat ſententiam Excommunicationis latam poſt legitimam appellationem interpoſitam, Excommunicationi, *in cujus forma intolerabilem errorem fuiſſe patenter expreſſum*, probaretur: quam Excommunicationem *ipſo jure* nullam eſſe nemo dubitat.

Quin Cenſuræ poſt interpoſitam appellationem ita ſunt *ipſo jure nullæ*, ut etiam *desertâ aut iniquâ declaratâ appellatione non convaleſcat*, uti loquitur Wameſius loco citato *num.* 4. & evidenter probatur in *Cap.* LICET 7. *De ſenten. Excom. in VI.*

Ulteriùs, ex hac omnimoda Cenſurarum nullitate infert Wameſius, quòd Excommunicatio poſt legitimè interpoſitam appellationem " ſic inflicta, judicia„ li retractatione non indigeat, nec abſolutionem re„ quirat, ſed admittat declarationem Judicis, quòd, „ qui ſic de facto Excommunicatus fuit, Excom„ municationis vinculo non ſit, vel fuerit ligatus. Concludens prætereà, quòd " ſi ante declaratoriam „ hanc nullitatis ſententiam, *divinis* ſe immiſcuerit, „ non contrahat *irregularitatis vitium.*" conformiter ad reſponſum Pontificis in *cap. Ad præſentiam* 16. ꝟ *De Appell.* quo mandat Archiepiſcopo Eboracenſi, ut " Preſbyterum, pro eo quòd poſt Excommunicatio„ nem *contra appellationem factam*, *divina cantavit*, „ nullatenus inquietet: ſed ad eum ſtatum reducat „ omnia in quo erant tempore emiſſæ appellationis.

Hìc notat Gloſſographus, " quòd ſententia Excom„ municationis poſt appellationem legitimam lata, „ nulla ſit, unde (ait) qui poſtea celebrat, non pu„ nitur.

Ex hac Decretali ſtatuunt inſuper Canoniſtæ, quòd " poſt appellationem interpoſitam à lata ſententia, „ Cenſura ſit *ipſo jure nulla*, nec remedio Appella„ tionis indigeat. " Wameſius ad hoc Capitulum *num.* 2.

Eodem fundamento infertur, quòd Communicans cum taliter de facto Excommunicato poſt interpoſitam legitimam appellationem, non incidat in aliquam Cenſuram: quemadmodum ſat apertè decidit Pontifex in *Cap.* DELICTIS 55. ꝟ *De Appellat.* ubi Senonenſes Canonicos, qui Decano ſuo communicaverant, tametſi Archiepiſcopus poſt appellationem ipſum *denuntiaverat devitandum*, *inculpabiles judicavit*, *qui* (inquit Pontifex) *ſaniori ducti conſilio communicaverunt eidem, ut appellationi ad nos interpoſitæ, magis quàm denuntiationi ab Archiepiſcopo factæ deferrent.*

Monetque Wameſius hìc *num.* 4. quòd hujus textûs ſatis obſcuri ſumma ſit, " Sententiam Cenſuræ „ Eccleſiaſticæ poſt interpoſitam appellationem latam, „ ſive ſit Excommunicationis, ſive ſit interdicti, non „ tenere.

Quemadmodum per interpoſitam appellationem à ſententia definitiva ſuſpenditur juriſdictio Judicis à quo, ita & per propoſitam recuſationem: Nec minùs pendente recuſatione, quàm pendente appellatione omnis juriſdictio ſive ejus exercitium Judici recuſato ſubſtrahitur.

Hinc poſt Gloſſam in *Cap.* JUDEX, verbo PROPONATUR *De officio Jud. deleg. in VI.* communiter hodie docent Doctores, acta à Judice recuſato, etiam pendente causâ recuſationis coram Arbitris juris juxta diſpoſitionem Juris Canonici indeciſâ, eſſe *nulla*; ut, licet etiam poſtmodum per Arbitros declararetur cauſa recuſationis inſufficiens, & cauſa ad Judicem recuſatum remittenda tanquam non ſufficienter probatum ſuſpectum, tamen acta pendente recuſatione non convaleſcant.

Nam ut rectè reflectit Wameſius ad *Cap.* CUM SPECIALI 61. ꝟ *De Appell. num.* 8. " Cùm enim „ Judici ſic recuſato detrahatur judicandi & juriſdic„ tionis poteſtas, ſaltem in ſuſpenſo retineatur, non „ eo loco eſt recuſatus, quo is à cujus interlocutione „ provocatum duntaxat eſt, ſed quo is, cui poſt in„ terpoſitam appellationem per provocatum Judicem „ inhibitum eſt. Quaſi ut ibi hominis, hìc juris inhi„ bitio ſit: poſt inhibitionem autem in omni appella„ tione acta *indubitatè* ſunt *nulla.*

Itaque Cenſuræ latæ poſt interpoſitam recuſationem, eâque coram Arbitris juris pendente, perinde ſunt invalidæ & nullæ, atque inflictæ poſt interpoſitam appellationem: nec convaleſcunt recuſatione poſt rejectâ, uti de latis poſt appellationem dictum eſt. Sicuti enim probatum eſt, Cenſurarum nullitatem poſt interpoſitam appellationem conſequi ex defectu juriſdictionis in Judice, ita ob eundem defectum juriſdictionis poſt propoſitam recuſationem Judicis ſequitur nullitas latæ ab eo Cenſuræ.

§. 3.

Defectu citationis Cenſura eſt invalida.

INter eſſentialia & ſubſtantialia ordinis judiciarii eſſe citationem partis, indubitatum eſt.

Imò Sebaſtianus Vantius in ſuo ſpeciali Tractatu De *Nullitatibus* ordinis judiciarii, dicere non dubitat Titulo De *Nullitate ex defectu citationis*, hanc nullitatem eſſe omnium *potentiſſimam*; ſcilicet ad reddendum proceſſum, & latam ſententiam omninò nullam.

Cum igitur Cenſura, ac notanter ſententia Excommunicationis, ſive ſit Cenſuræ inflictiva, ſive duntaxat declaratoria, debeat proferri ſervato ordine judiciario; atque ex defectu eſſentiali hujus ordinis ſequatur nullitas Cenſuræ, conſequens eſt, ſententiam Excommunicationis etiam declaratoriam eſſe nullam & invalidam, ſi citatio partis non præceſſerit.

Hinc ſcribit Marius Alterius in ſuo Opere De Cenſuris, " etiam ſententiam declaratoriam quòd aliquis „ reciderit in Cenſuram non poſſe fieri ſine *citatione*, „ & antequam audiatur, & contumax judicetur: & ſi „ fiat (ait) abſque ulla citatione & auditione, eſt „ *ipſo jure nulla*, & nullum impedimentum adfert, „ quominùs geſta per obſtrictum Cenſuris valeant.

Monet & Suarelius *diſp.* 4. *ſect.* 7. *num.* 37. ſententiam Excommunicationis ex defectu citationis eſſe *nullam*, *etiamſi talis defectus in ſententia non exprimatur.* Rationem præmiſerat, " eo quòd *citatio* per„ tineat ſecundùm jus ad *ſubſtantialem* ſolemnitatem „ ſententiæ.

Et ante hos Didacus Covarruvias ad *cap.* ALMA MATER *parte* 1. §. 9. *num.* 5. monuit, declarationem *Juridicam de Cenſura* ipſo jure contracta, non eſſe ferendam, niſi priùs *citatâ parte*, *juridicè* de crimine

mine constet, & aliter factam declarationem esse *nullam ipso jure*.

Quin rectè reflectit Damhouderus in sua Praxi Rerum Civil. *cap.* 54. citationem partis adeò esse *essentialem*, ut " ne per Principem quidem quantumvis » potentem citatio omitti possit, adeo ut ex certa » scientia & de plenitudine potestatis nec possit nec » debeat procedere ad ullam sententiam sine citatione » partis, ut est Textus in *Clement.* PASTORALIS » §. CÆTERUM *De sent. & re judicata*: ubi Summus Pontifex idem expressè declarat, quòd Princeps » non potest ex certa scientia *citationis* defectum supplere; imò nequidem contra suum subditum, quia » hoc esset in judicio tollere defensionem sui, quæ tamen est de *jure naturali*, ut in judicio alteram aurem » Accusatoribus, alteram Defensoribus relinquamus.

Attentâ ratione, quâ motus Pontifex in citata Clementina asserit, nec per Imperatorem in criminali processu, etiam contra subditum posse defectum citationis suppleri, *cum illa Imperatori tollere non licuerit, quæ juris naturalis existunt*, rectè conclusere Canonistæ, nec per Pontificem, defectum citationis suppleri posse: cum non magis Pontifici, quàm Imperatori tollere liceat, *quæ juris naturalis existunt*.

Quandoquidem Censura, notanter Excommunicationis, sit pœna publica eaque gravissima, & non nisi ob crimen enorme infligenda, indubitatum est, processum præviè ad prolationem sive sententiam Censuræ esse criminalem, atque ita in ejus instructione formam processûs criminalis esse servandam.

Igitur citatio partis probationi sive sententiæ Excommunicationis præmittenda, ejusque insinuatio fieri debet eâ formâ, quam juxta curiarum præscriptas instructiones, & receptos mores exigit citatio in processu, qui criminaliter ad vindictam publicam contra aliquem instituitur.

Unde inter cætera requiritur, ut citatio fiat prævio Decreto Judicis ad instantiam *Officiarii* publici, qui in Curiis Ecclesiasticis, *Promotor* dicitur.

Certum quippe est, quòd juxta generalem ac notoriam modernam praxim, nullus hodie sive in Curiis Secularibus, sive Ecclesiasticis admittatur ad agendum *criminaliter* ad vindictam *publicam*, nisi Officiarii publici.

Quare ut citatio in progressu criminali in ordine ad inflictionem Censuræ ritè expediatur, debet ex parte Officii Fiscalis, sive Promotoris exhiberi libellus Judici, quo petat Decretum citationis contra Reum. Neque enim Judex potest proprio motu, parte non instante quemquam criminaliter citare, aut citationis Decretum dare, ne aliàs Judicis simul & Accusatoris partes assumere videatur.

Porrò quia vel sola citatio in causa criminali adversus aliquem à Judice decreta, formam citati aliqualiter lædere sive suspicionem admissi criminis ingerere nata est, similis citatio decerni non solet, nisi præmissâ per Officiarium publicum seu Promotorem secretâ & *juridicâ* informatione super admisso crimine.

Quâ informatione captâ demùm formatur libellus ex parte Promotoris, in quo narrantur indicia & argumenta ex capta informatione contra Reum de admisso per ipsum crimine resultantia.

Hæc si Judici appareant sufficientia ad inchoandum processum criminalem contra Accusatum, tunc citationem decernit.

" Hæc inquisitio super crimine, quam informatio» nem *præviam* vocamus, (ait Damhouderus in Praxi » Rerum Criminal. *cap.* 87.) ex Judicis officio & auc» toritate semper fiat necesse est. Nemo enim nisi so» lus Judex, aut Judicis potestatem habens, de crimi» ne efficaciter inquirere potest.

Et quidem prævia informatio super crimine commisso, dicitur hodie *Basis* processûs criminalis, eo quòd ab ea processus hic initium suum accipere debeat.

Refert Joannes Tornetius in sua Collectione Arrestorum litt. A. *cap.* 125. condemnatum Officialem Episcopi per Regium Parlamentum in mulctam 25. Pataconum, quia omissâ informatione præparatoriâ inceperat ab interrogatione Rei, & super confessione à Reo elicitâ processerat ad sententiam definitivam privationis Beneficii.

Plura in decernendâ citatione, ejusque executione, ac insinuatione observanda notant Pragmatici, quæ & hîc applicanda sunt: Quandoquidem non minùs in processu, quo agitur de infligendâ Censurâ Ecclesiasticâ, notanter Excommunicatione, requiratur legitima citatio, ejusque debita insinuatio, quàm in quovis alio processu criminali coram Judice Ecclesiastico instituto ad vindictam publicam.

§. 4.

Causa Censurarum instruenda & decidenda est coram Judicibus in partibus.

Censuras, præsertim Excommunicationis infligi non posse, nisi ob crimen, & quidem atrox, suprà ostensum est. Ulteriùs, non sufficere crimen esse admissum, ut quis Censurâ ob illud notetur, sed requiri ut ordine judiciario fuerit de crimine convictus, similiter probatum est.

Porrò accusationem sive quæstionem de crimine instituendam coram proprio Judice Provinciæ, & ubi reus forum sortitur, jam pridem receptum fuit, ut probat Titulus Codicis: *ubi de criminibus agi oportet*.

Legitur in Codice Theodosiano sub titulo De Accusationibus *lege* 10. Constitutio Valentis Imperatoris de anno 373. " Ultra Provinciæ terminos accusandi li» centia non progrediatur: oportet enim ibi crimi» num judicia agitari, ubi facinus dicatur admissum: » *peregrina* autem judicia præsentibus legibus coër» cemus.

Notat autem Vir Eruditus Jacobus Gothofredus in Commentario ad hanc legem, " peregrinum judicium » hâc lege non esse, quod alibi agitatur, quàm ubi » crimen admissum est: verùm quod de iis agitatur, » qui in *alia Provincia* commorantur, & sic apud non » naturalem.

Peregrina hæc judicia improbavit quoque Justinianus *Novella* 69. " præcipiens omnibus in universa di» tione, & quæ ascendentem videt, & quæ occiden» tem Solem, & quæ ex utroque est latere, ut unus» quisque, in qua Provincia deliquit; aut in qua pe» cuniarum, aut criminum Reus sit, illic etiam juri » subjaceat. " Idque ut addit, *propter facilem probationem, & contra difficilem, si aliò transferatur*.

Ecclesia quoque constanter peregrina judicia, tanquam plurimis incommodis, & innocentium oppressionibus exposita omninò rejecit, volens unumquemque in sua Provincia judicari.

Et quidem prima Generalis Synodus Nicæna hanc disciplinam apertè supposuit *Canone* 5. definiens, *de iis qui à Communione segregati sunt, sive Clericorum sive Laicorum sint ordinis: ab Episcopis, qui* SUNT IN UNAQUAQUE PROVINCIA, *valeat sententia secundùm Canonem, qui pronuntiat eos, qui ab aliis ejecti sunt, non esse ab aliis admittendos*.

Hic enim patenter supponit, auctoritatem quemquam sive Clericorum sive Laïcorum à Communione segregandi esse penes cujusque *proprium* Episcopum.

Prætereà in eodem Canone statuit, ut bis in anno in *unaquaque* Provincia habeatur Episcoporum Synodus Provincialis, ut si injusta prætendatur ab Episcopo prolata sententia, in Provincia examen instituatur, & quæstio decidatur, ac finem accipiat.

Unde non tantùm in prima instantia, sed etiam in ulla

ulteriore per appellationem aut querelam restauratâ instantiâ, *peregrina* judicia Synodus respuit; negotiaque in unaquaque Provincia, ubi exorta fuerint, terminanda censuit.

Rationem sui Statuti insinuat his verbis: *Ut hoc convenientem examinationem accipiat*, uti vertit Hervetus: vel ut apud Dionysium Exiguum, *ut hoc decentiùs inquiratur*: aut apud Isidorum, *ut digna hac possint examinatione perquiri.*

Manifestum est, Synodum hîc respexisse ad faciliorem probationem, & examinationem, quæ in propria Provincia faciliùs, quàm aliena haberi potest, uti in sua supra allegata Novella rectè reflexit Justinianus.

Hanc disciplinam tanquam hoc Canone stabilitam, & naturali æquitati, & justitiæ regulis innixam, magnâ constantiâ propugnarunt, & inconcussam servarunt Patres Africani tempore S. Augustini in causa Apiarii Presbyteri, qui à suo proprio Episcopo Urbano depositus ad Sozymum Romanum Pontificem queribundus de suo Episcopo recurrerat, & in Communionem ab eodem receptus, & officio suo restitutus fuerat.

Id ægerrimè ferre Africanos Patres intelligens Sozymus Papa, in Africam misit tres suos Legatos, Faustinum Episcopum, Asellum, ac Philippum Ecclesiæ suæ Presbyteros, qui cum Africanis Patribus de Apiarii, aliisque negotiis tractarent, & Sedis Apostolicæ prærogativas tuerentur.

Hi Legati ut causam Apiarii aliquo colore defenderent, Canones Sardicenses sub nomine Canonum Nicænorum protulerunt.

At Africani hos Canones in Codicibus sive Exemplaribus Canonum Nicænorum, quæ apud ipsos extabant, non reperientes, judicârunt esse mittendos Legatos ad Ecclesias Orientales, apud quas sincera Canonum Nicænorum Exemplaria servari non dubitabant: ac interim, ut paci & quieti consulerent, contentionemque cum Romano Pontifice evitarent, "placuit ipsis, ut à Siccensi Ecclesia (cujus Apiarius fuerat Presbyter) retento scilicet gradûs sui honore, Presbyter removeretur Apiarius, & accepto Epistolio, ubicumque alibi vellet, & posset, Presbyteri munere fungeretur," uti latiùs hæc exponunt in Litteris ad Bonifacium Papam, qui Sozymo successerat.

Porrò inquisitione factâ, & acceptis ab Orientalibus Canonum Nicænorum sinceris Exemplaribus, cognoverunt, Canones à Romanis pro Nicænis productos, inter Nicænos minimè reperiri: Quare decreverunt, disciplinam Nicænis Canonibus expressam constanter retinere, rejectis Canonibus Sardicensibus, quos Romani ut Nicænos Canones allegaverant, & qui hactenùs in Africa noti non fuerant.

At hunc suum zelum pro disciplina Nicænis Canonibus decretâ præcipuè demonstrarunt in litteris datis ad Cœlestinum Papam immediatum Bonifacii Successorem.

Occasio scribendarum Litterarum hæc fuit.

Apiarius, cui pacis causâ, & Faustino Sozymi Papæ Legato instante, hanc gratiam fecerant Patres Africani, ut *Sacerdotio alibi* fungi posset, modò id esset extra Diœcesim Episcopi Siccensis, à quo ob varios excessus depositus erat, rursùs in nova crimina relapsus à Patribus Africanis denuò depositus fuerat.

Hic verò cum semel expertus esset refugium ad Romanum Pontificem sibi favorabile, iteratò ad Cœlestinum Papam refugit: qui rursùs ejus artibus & fallaciis seductus, ipsum benevolè in communionem suscepit, nec non Litteras Commendatitias in ejus favorem ad Patres Africanos dedit; quin & Faustinum denuò in Africam ablegavit, ut & pro Apiario intercederet, & privilegia Sedis Romanæ tueretur.

Receptis his litteris, & intellecto adventu Faustini, Patres Africani in Concilium coiërunt, ut causam Apiarii in gratiam Romani Pontificis de novo discuterent, ac ipsum Faustinum audirent.

Cùm autem sperarent, & etiam optarent Patres Africani, ut operâ Faustini Apiarius à criminibus, de quibus fuerat accusatus & convictus, potuisset se purgare, & innocens declarari, è contrario cum dolore invenerunt, Faustinum non venisse, ut de Apiarii criminibus examen institueret & judicaret, sed potiùs ut ejus patrocinium & defensionem contra Patres Africanos susciperet, quemadmodum in suis ad Cœlestinum litteris exposuerunt.

Ex quibus litteris quoque habetur, Faustinum *omni Congregationi* Patrum Africanorum *obstitisse, diversas injurias ingerendo, quasi Ecclesiæ Romanæ asserens privilegia, volens eum à nobis* (inquiunt) *in communionem suscipi, quem Tua Sanctitas (credens appellasse quod probare non potuit) communioni reddiderat; quod minimè tamen licuit, quod etiam gestorum ex lectione meliùs cognoscetur.*

Post hæc exponunt, quòd *laboriosissimo triduano agitato judicio*, cùm diversa Apiario objecta afflictissimi quærerent, vel *moras Faustini Episcopi, vel tergiversationes ipsius Apiarii, quibus infandas turpitudines occulere conabatur, Deus Judex justus, fortis & longanimis magno compendio resecaverit.*

Apiarius enim postquam omni modo crimina sua occultare studuerat, & magnâ impudentiâ constanter negasset, tandem "Deo nostro (inquiunt) ejus » conscientiam coarctante, & occulta, quæ in ejus » corde tanquam in volutabro criminum jam damna» bat, etiam hominibus publicante, repentè in con» fessionem cunctorum objectorum flagitiorum dolo» sus necator erupit.

His quasi præfationis vice præmissis, impendio deprecantur Pontificem, "ut deinceps (aiunt) ad ves» tras aures hinc venientes non faciliùs admittatis, » nec à nobis Excommunicatos in Communionem ul» trà velitis excipere: quia hoc etiam Nicæno Conci» lio definitum facilè advertet Venerabilitas Tua: » Presbyterorum quoque & sequentium Clericorum » improba refugia (sicut te dignum est) repellat Sanc» titas Tua: quia & nulla Patrum definitione hoc Ec» clesiæ derogatum est Africanæ, & Decreta Nicæ» na, sive inferioris gradûs Clericos, sive ipsos Epis» copos, suis Metropolitanis apertissimè commi» serunt.

Ulteriùs, æquitatem Nicænorum Decretorum in hoc puncto demonstrant, dicentes: "prudentissimè enim, » justissimèque providerunt, *quæcunque negotia in suis » locis, ubi orta sunt, finienda*: Nec unicuique Pro» vinciæ gratiam S. Spiritûs defuturam, quâ æquitas » à Christi Sacerdotibus & prudenter videatur, & » constantissimè teneatur: Maximè quia unicuique » concessum est, si judicio offensus fuerit cognitorum, » ad Concilia *suæ Provinciæ*, vel etiam universale pro» vocare: nisi forsan quispiam est qui credat, unicui» libet posse Deum examinis inspirare justitiam, & » innumerabilibus congregatis in Concilio Sacerdoti» bus denegare.

Deinde ostendunt, Romanum Judicium (quòd Transmarinum vocant) de negotiis in Africa ratum esse non posse, utpotè "ad quod testium necessariæ » personæ, vel propter sexûs, vel propter senectutis » infirmitatem, multis aliis intercurrentibus impedi» mentis adduci non poterunt.

At quia huic incommodo occurri posse videbatur, si aliqui tanquam à latere Pontificis Romani in Africam mitterentur, negotia examinaturi & judicaturi, respondent Patres Africani, quòd id *nullâ invenerint Patrum Synodo constitutum.*

Reperiebatur quidem simile quid, saltem quoad causas Episcoporum, in Canone Sardicensi, quem ut Canonem Nicænum allegaverat Faustinus: sed illum in *Conciliis verioribus*, seu exemplaribus Concilii Ni-

Nicæni, *à Cyrillo Episcopo Alexandrina Ecclesiæ, à Venerabili Attico Constantinopolitano Antistite ex Authentico missis*, & quæ etiam ad Bonifacium Papam fuerant missa, *non reperiri* rescripserunt.

Cùm autem petente & instante Apiario, & per Sozymum, & per Cœlestinum missus esset Faustinus, ut judicata vel resoluta nomine Pontificum in Africa exequeretur; eàque occasione non mediocres motus & difficultates exortæ essent, rogant tandem Cœlestinum: "Executores etiam Clericos vestros quibuscumque petentibus, nolite mittere, nolite concedere, ne fumosum typhum sæculi in Ecclesiam Christi, quæ lucem simplicitatis, & humilitatis diem, Deum videre cupientibus præfert, videamur inducere.

Ex his manifestum est, Patres Africanos, è quibus erat S. Augustinus, non dubitasse, quin juxta Canones Nicænos, negotia tractanda in locis, ubi orta sunt, atque ibidem terminanda essent.

Secundò, ipsis fuisse indubitatum, juxta Canones Nicænos, nec per Appellationes, aliave refugia, posse negotia hæc ad Transmarina sive Romana Tribunalia pertrahi.

Tertiò, hanc fuisse constantem Ecclesiæ politiam, ut negotia Clericorum in Africa exorta ibidem ultimatè essent terminanda, omni planè appellatione, & confugio ad peregrinum judicem, etiam Romanum Pontificem, exclusis.

Hanc disciplinam non semel expresso Canone, tanquam justitiæ, æquitatisque Regulis admodum conformem, firmarunt Africani, adjecta etiam pœnarum comminatione in contemptores.

Et quidem in Concilio Universali Africano anno 418. *Canone* 22. statutum legitur "ut Presbyteri, Diaconi vel cæteri inferiores Clerici, in causis, quas habuerint, si de judiciis Episcoporum suorum questi fuerint, vicini Episcopi eos audiant: Et inter eos quidquid est, finiant adhibiti ab eis ex consensu Episcoporum suorum: quòd si & ab eis provocandum putaverint; non provocent, nisi ad Africana Concilia, vel ad Primates Provinciarum suarum. Ad *Transmarina* autem qui putaverit appellandum, à nullo (ait) intra Africam in communionem suscipiatur." Extat hic Canon in Codice Africano apud Dionysium Exiguum sub *num.* 125.

Cùm autem controversia de Appellationibus non tantùm Presbyterorum, & inferioris Ordinis Clericorum, sed etiam Episcoporum, circa hoc tempus mota fuisset per Faustinum Episcopum, & Asellum ac Philippum Presbyteros, per Sozymum Papam in causa Apiarii in Africam ablegatos, rursus in Concilio Carthaginensi VI. anno 419. hic Canon iisdem planè verbis renovatus legitur, adjectâ, post verba, *ad Primates Provinciarum suarum*, hâc clausulâ: *sicut & de Episcopis sæpè constitutum est.* Refertur & hic Canon cum prædicta clausula in Codice Dionysii Exigui sub *num.* 22.

Itaque planum est, Africanis persuasissimum fuisse, nullo prætextu, causas, notanter criminales in Africa exortas, ad *peregrina* & externa judicia, etiam Romanum esse transferendas.

Refert prædictum *Canonem* 22. Concilii Carthaginensis Gratianus *caus.* 2. *q.* 6. *Can.* 35. subjunctâ hâc moderatione: *Nisi forte Romanam Sedem appellaverint.*

Notum est, Gratianum ineptissimas non rarò modificationes & clausulas Canonibus adjecisse, ut Canones ad sui temporis receptam disciplinam inflecteret.

Et sanè quid ineptius, quàm à prohibitis appellationibus ad *Transmarina judicia* excipere appellationem ad *Romanam Sedem*: *quasi Africani trans mare appellantes, alio quàm ad Romanum Pontificem appellare consuevissent*, ait in notis ad hunc Canonem Severinus Binius, unà notans, Gratianum non satis convenienter huic Canoni dictam limitationem addidisse.

Hæc disciplina etiam expressa legitur, ipsis penè verbis, quibus expressa est in Epistola Patrum Africanorum ad Cœlestinum Papam, in *capitulis*, quæ vulgò dicuntur *Hadriani Papæ I.* & quæ dicuntur *ab eodem ex Latinis & Græcis Canonibus, & Synodis Romanis, atque Decretis Præsulum, ac Principum Romanorum sparsim collecta, & Ingilramno Mediomatricæ Urbis Episcopo Romæ ab eodem Hadriano Papa tradita an.* 785. & sub hoc titulo passim referuntur; ac novissimè sub eodem titulo inserta sunt tomo 6. Conciliorum Generalium: & à Gratiano quoque sæpiùs sub nomine *Hadriani Papæ* adducuntur.

Horum capitulorum *caput* 12. habet: "Prudentissimè justissimèque Nicæna sive *Africana* Decreta definierunt, quæcumque negotia in suis locis, ubi orta fuerint, finienda.

Verùm post invectam Isidori Mercatoris collectionem, unà cum confictis sub nomine primorum Romanorum Pontificum Epistolis Decretalibus, cœpit disciplina Nicænis Canonibus exposita, & à Patribus Africanis summâ constantiâ & zelo retenta, non parùm labefactari.

His quippe fictis Decretalibus, *peregrina* quidem judicia, & ad ea evocationes reprobantur; at solicitè in omnibus passim his confictis litteris appellatio & evocatio ad Sedem Romanam excipitur.

Sic in conficta *Epist.* 2. Stephani Papæ I. *capite* 8. refertur Constitutio Valentis Imperatoris, ut "ultra Provinciæ terminos accusandi licentia non progrediatur, sed omnis accusatio intra Provinciam audiatur, & à Comprovincialibus terminetur.

Relatâ autem hac Constitutione, Mercator harum putridarum mercium, totus ad amplificandam auctoritatem Sedis Romanæ intentus: (uti ad *Canonem* 3. dictatûs Gregorii VII. monet Christianus Lupus) adjecit hanc limitationem: *nisi ad Apostolicam Sedem fuerit tantùm appellatum.* Hoc fragmentum hujus confictæ Decretalis, cum addita limitatione retulit Gratianus *caus.* 3. *q.* 6. *Can.* 4.

Similiter hic falsarum Decretalium Compilator, loquens de prohibitis judiciis *peregrinis*, solicitè in gratiam Sedis Romanæ eamdem limitationem adjecit. Sic legitur in spuria *Epistola* 3. Fabiani Papæ *cap.* 2. "peregrina verò judicia (*salvâ in omnibus Apostolicâ auctoritate*) generali sanctione prohibemus.

Eadem omninò leguntur in Epistola suppositititia Sixti III. Papæ, quod fragmentum extat apud Gratianum *caus.* 3. *q.* 6. *Can.* 12.

In Epistola 2. Julio I. adscripta *cap.* 17. dicitur: "Nullus Episcopus extra suam Provinciam ad judicium devocetur." Sed solicitè præmissâ hâc modificatione: *salvâ Apostolicæ Ecclesiæ auctoritate.*

Cùm ergo jam pridem tum Principum Constitutionibus, tum Sacris Canonibus, signanter Nicænis, judicia *peregrina* essent generaliter submota; omniaque negotia tam Clericorum, quàm Laïcorum, suis Provinciis, sive locis, in quibus essent exorta, adstricta forent, ut in illis finem acciperent, in quibus habuissent originem, falsarum illarum Decretalium Fabricator & Sedis Romanæ fœdus adulator, à generali Legum & Canonum sanctione Romanam Ecclesiam, sive Sedem Apostolicam exceptam declaravit: atque sub venerando nomine Pontificum, qui tribus primis seculis Ecclesiam gloriosè rexerunt, fictas Decretales mundo obtrusit, & perniciosè imposuit.

Ope igitur harum confictarum Decretalium, tandem invaluerunt appellationes, & evocationes etiam in *prima* instantia quorumcumque negotiorum, præsertim tamen Episcoporum & Clericorum, ad Curiam Romanam: creditumque fuit, Judicium Romanum non comprehendi sub proscriptis *judiciis peregrinis.*

Hæc

Hæc autem causarum devolutio ad Curiam Romanam præcipuè invaluit, postquam fragmenta dictarum Decretalium, tamquam sincera Veterum Pontificum Decreta, in Gratiani Decretum relata, unà cum hoc Decreto in scholis publicis exponi, & in judiciis pro jure communi recipi cœperunt.

Quantùm excreverit hæc appellandi ad Sedem Apostolicam licentia, & quàm horrendos ac multiplices induxerit abusus, plures Viri Sancti, & Ecclesiæ mala deplorantes suis Scriptis testati sunt; ac præ cæteris S. Bernardus hos abusus graphicè exposuit Eugenio III. *lib.* 3. *De Consideraт. cap.* 2. " Quousque: (ait) murmur universæ terræ aut dissimulas » aut non advertis? Quousque dormitas? Quousque » non evigilat consideratio tua ad *tantam appellationum confusionem, aut abusionem*? Præter jus & fas, » præter morem & ordinem fiunt. Non locus, non » modus, non tempus, non causa discernitur, aut » persona. Præsumuntur leviter passim, plerumque » & *nequiter*.

Tametsi nemo non viderit, multiplices illas & sine modo ad Sedem Apostolicam appellationes variis incommodis esse obnoxias, nihilominùs per universam Romano-Catholicam Ecclesiam sensim appellationes hæ invaluerunt, & tandem usu receptæ sunt cum quadam tamen moderatione, quam vel posteriora Concilia, aut patriæ cujusque inveterati mores adhibuere.

Nec tantùm in secunda aut ulteriori instantia, viâ appellationis causæ ad Curiam Romanam delatæ fuere, sed & tandem plures etiam causæ in Provinciis exortæ in prima instantia judicio Romani Pontificis reservatæ fuere, notanter post inductas Regularium atque etiam Clericorum frequentes exemptiones.

In hoc igitur præsens Ecclesiastica politia à pristina illa disciplina Nicænis Canonibus expressa, & per Patres Africanos tam constanter tantoque labore conservata, recessit, quòd moderna permittat negotia in Provinciis exorta per appellationes, aut etiam subinde in prima instantia ad Sedem Apostolicam deferri: pristina autem non admitteret appellationes à decisione Synodorum, aut Primatum seu Metropolitanorum cujusque Provinciæ.

Attamen ut occurreretur multiplicibus & gravioribus incommodis, quæ ex translatione negotiorum ad *peregrina* judicia oriebantur: quòd nimirum in remotis illis locis difficilis haberi posset probatio; nec sine multis immensisque impensis, quibus pauperes haud essent ferendo, testes necessarii eò adduci possent, nec partes instructione causarum ad loca illa sine multis incommodis accedere ac ibidem vacare: ut his, inquam, incommodis occurratur, passim in omnibus penè Regionibus eatenus *peregrina* judicia etiam Romana submota manserunt, ut licet ad exteros judices, etiam Romanum Pontificem, vel in primà vel in ulteriori instantia, juxta modernam Ecclesiæ politiam causa pertineat, nihilominùs causæ instructio & decisio in ipsis Provinciis, in quibus causa exorta est, fieri debeat.

Hæc enim constans ac notoria tam Belgii hujus, quàm aliorum Regnorum jam pridem recepta praxis, ut si causa quævis, præsertim criminalis, ad *Exteros* Judices, signanter ad Sedem Romanam fuerit devoluta, debeat instrui & decidi per Judices delegatos in *partibus*, & in Provinciis, in quibus causa est exorta, residentes.

Hujus praxis in Belgio usitatissimæ meminit Ludovicus Guicciardinus nobilis Florentinus in Belgicâ, sive Inferioris Germaniæ descriptione; qui *pag.* 84. *edit.* 1642. inter alia harum Provinciarum Privilegia, vel conventiones inter Pontificem, & harum Provinciarum Principes, refert, quòd " Pontifex nullius » omninò prætensionis vel correctionis prætextu, » quemquam hominem sive Ecclesiasticum, sive Laicum evocare possit *extra Provinciam*: unde si quid » fortè occurrat, oportet ut mittat, vel hîc deputet » Commissarios, qui de prætensa causa cognoscant.

Hujus Belgici moris & meminit Renatus Choppinus *lib.* 2. *De Sacra Polit. tit.* 4. *num.* 8. & ex illo Michaël Roussel in historia Jurisdict. Pontif. *lib.* 4. *cap.* 7. *n.* 3.

Imò quod amplius est, Principes Belgii jam pridem in sua inauguratione *jurejurando* se obstrinxerunt, se non permissuros, ut Subditi sui extra Provincias suas, etiam ad Ecclesiastica tribunalia evocarentur, & se sistere deberent: sed se effecturos, ut singulis in *sua respectivè Provincia* jus dicatur, uti nominatim exprimitur in additione Læti Introitus Caroli V. de 26. Aprilis 1515. *art.* 3.

Sub extraneis sive peregrinis judiciis etiam comprehensum esse Tribunal Romanum, atque ad hanc evocationem etiam juramentum suum Principes extendi existimarunt, uti significavit Maximilianus Belgii Princeps anno 1478.

Sixtus IV. Papa litteris Romæ datis 2. Junii 1477. Theodoricum Tulden Cœnobii Parcensis extra muros Lovanienses Abbatem, in Urbem evocaverat, ut de læsa auctoritate Sedis Apostolicæ coram ipso causam diceret, scribens in hæc verba: *Volumus, & sub* EXCOMMUNICATIONIS LATÆ *sententiæ pœna mandamus, ut infra terminum duorum mensium, à receptione præsentium computandorum, nostro conspectui te præsentes, alioquin scias te privationis periculo subjacere.*

Maximilianus notitiâ hujus evocationis acceptâ, & sui juramenti, ac inveteratæ consuetudinis Patriæ similem evocationem non permittentis memor, scripsit huic Abbati, ne Pontificiæ evocationi morem gerat: *Vobis* (ait) *districtè præcipimus, & mandamus, ne eam ob causam extra patrias nostras vos absentetis, imò statim visis præsentibus ad nos veniatis.*

Et ad Pontificem similiter litteras dedit, & civilibus verbis citationi intercedit, addens: *Si denique vestra Sanctitas causam cognoscere cupit, eam ut committat alicui in his partibus Prælato, Viro probo, partibus non suspecto, &c. nec ut secùs agatur, facilè ferre potero.*

Cùm nihilominùs Pontifex persisteret in sua sententia, alteras ad ipsum litteras dedit Maximilianus, prioribus nonnihil acriores: *Si Abbas* (ait) *cujuspiam delicti reus animadversione qualibet dignus existimetur, non adversabor, quia Apostolica Sedis honoris ratio in hoc habeatur, dummodo Judice* IN PARTIBUS *dato idoneo, & neutrali, id juris ordine compertum sit. Quod* (ait) *sic æquum sustineo, ut frustrà secus aliquid à me exigatur, adjuvante Domino, &c.*

His litteris aliquanto placatior factus Pontifex, causæ discussionem delegavit Præposito Ecclesiæ S. Joannis in urbe Trajectensi ad Rhenum. Is igitur diem dixit Abbati ad respondendum in Diœcesi sua.

Sed cùm hoc pacto rursus Abbas citaretur extra fines suæ Provinciæ, scilicet Brabantiæ, contra jura & consuetudines Belgii, in hæc verba ad dictum Præpositum scripsit Maximilianus: *Verùm quia is modus agendi Nobis, & Subditis nostris gravis admodum est, & intolerabilis, ac apertè contrarius publico statuto, privilegio, quo fidelibus nostris, populo & Statibus Ducatus nostri Brabantiæ,* jurejurando *promisimus, non sinere quemvis ex eis extra Ducatum ipsum ad judicium evocari, quo minùs frustratoriis vexetur molestiis, & expensis: cùm intus non desint, qui expeditam administrent justitiam, Vos seriosè requirimus, ut eum Judici competenti relinquas judicandum. Quòd si secùs fieret, id nobis ingratissimum esset, & opportuno remedio refelleremus.*

Plurima sunt quoque Principum Belgii Edicta, quibus evocationes ad *peregrina* judicia reprobantur; & singulos in sua respectiva Provincia judicandos fore de-

decernitur, quæ citata videri possunt apud Antonium Anselmo in suo Triboniano Belgico *cap.* 2. §. 5.

Cùm autem nonnulli jus hoc, tametsi sacris Canonibus, signanter Nicænis & Africanis, atque Principum Catholicorum pristinis Sanctionibus, quin & juri naturali, æquitatique planè conforme, convellere & traducere tentarent, quasi auctoritatem Principum secularium excedens, & auctoritati Sedis Apostolicæ contrarium, Carolus V. Belgarum Princeps, Bullam Pontificiam à Leone X. anno 1515. impetrandam censuit, quâ hoc jus subditis suis contra multifarias vexationes adeò necessarium, auctoritate etiam Pontificiâ firmaretur: quæ Bulla integra extat *part.* 1. *Edict. Flandriæ lib.* 1. *Rubricâ* 4. in eaque decernitur, quòd Vasalli & subditi prædicti Caroli Archiducis Austriæ & Belgarum Principis, pro quibuscumque causis forum Ecclesiasticum quomodolibet concernentibus, quarumcumque litterarum Apostolicarum prætextu extra loca Archiduci Carolo subjecta, in prima instantia citari, aut quomodolibet ad judicium evocari non possint, nec debeant: sed hujusmodi tantùm in partibus illis in prima instantia cognoscantur, dummodo tamen per ipsos Judices in partibus infra annum à die motæ litis terminentur.

Addit insuper Pontifex urgentissimas clausulas, quibus decernit, *quidquid aliàs secùs*, quàm Bulla præscribit, *à quoquam etiam* (ait) *per nos attentari & Sedem prædictam, & quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit, nullius roboris vel momenti existere.*

Insuper declarat, *præsentibus per Nos, aut Sedem prædictam etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, etiam de consilio fratrum nullo modo derogari posse, neque eis derogatum censeri, nisi id per Nuntium, per litteras Apostolicas sub plumbo trinis vicibus, ita ut semper qualibet vice trimestre intercedat, eidem Archiduci significatum fuerit & non aliàs, aliter nec alio modo.*

Denique *irritum* rursus declarans, & *inane*, *si secùs super his à quoquam quavis auctoritate, scienter vel ignoranter, etiam per nos* (ait) *aut Sedem prædictam contigerit attentari.*

Hæc jura tum longâ consuetudine, usuque, tum Diplomate Pontificio firmata; ipsisque Sacris Canonibus, ac Principum Sanctionibus adeò consona; & per quæ subditis & Reip. adeò consulitur, Belgici Magistratus non minori zelo, quàm jam pridem Patres Africani tutati sunt: idque notanter ostenderunt, dum de publicatione Concilii Tridentini ageretur.

Admodum enim solicitè præcaverunt, ne quid hîc admitteretur, quod vel in speciem his juribus adversaretur, sive evocationi Subditorum ad judicia peregrina faveret.

Imprimis ad *cap.* 8. *sess.* 13. *De Reformat.* ubi decernitur: *Ut causæ Episcoporum, cùm pro criminis objecti qualitate comparere debeant, coram Pontifice Maximo referantur, ac per ipsum terminentur*, speciatim Brabantini annotarunt, hâc ratione "Subditos *extra* » *Patriam* fore trahendos, quòd directè adversatur » indulto Summorum Pontificum Leonis & Clemen- » tis, & Constitutionibus suæ Majestatis, & Illustrissi- » morum ejus Prædecessorum, qui non sine gravi & » prægnanti causâ id concesserunt.

Rursùs ad *cap.* 5. *Sess.* 22. quo statuitur de cognitione adhibenda in Dispensationibus, *monent, cum hac cautione accipiendum esse, ne Subditi hâc occasione extra Provincias suas evocentur.*

Ad *caput* 5. *Sess.* 24. ubi causæ quædam criminales & graviores Episcoporum, judicio Sedis Apostolicæ reservantur, *Brabantini, Flandri, aliique monuerunt, posse Regem inhærere veteri juri, & auctoritati suâ ad conservandam securitatem & tranquillitatem Reipublicæ & subditorum.*

Hîc Consilia Regia reflexisse *ad jus vetus* de non evocandis negotiis extra Provincias, nequaquam obscurum est. Nullum enim aliud *jus vetus erat*, quod in speciem per hanc causarum reservationem lædi posse videbatur: quodque ad conservandam tranquillitatem reipublicæ & subditorum summopere conducebat, nisi hoc jus non evocandi subditos extra Provincias.

Has magistratuum Annotationes in compendium contractas recitat citatus Antonius Anselmo in Triboniano Belgico *cap.* 32.

Hanc praxim tantopere tranquillitati Reipublicæ & subditorum convenientem, & pristinis Ecclesiæ Canonibus, nec non Principum Sanctionibus stabilitam, non tantùm Belgium, sed & alia passim Regna Romanum Pontificem ut Ecclesiæ Caput recognoscentia, solicitè sartam tectam conservarunt.

De usu Regni Galliæ uno consensu testantur hujus Regni Pragmatici: atque inter cæteros allegatos Michaël Roussel in Historia Jurisd. Pontif. *lib.* 4. *cap.* 9. Postquam enim ostendit *num.* 7. multis ex capitibus longè tutius & convenientius esse, ut causæ vigore appellationis ad Romanum Pontificem devolutæ, per delegatos Judices *in partibus* instruantur, & decidantur, quàm ut hæc Romæ fiant, subjungit *num.* 8. "Itaque usus demùm obtinuit apud nos, ut quæcun- » que appellationis causa decidi debeat in partibus, » & si contrarium fiat, appelletur ad Senatum, tan- » quam *ab abusu*, atque condemnetur pars in expen- » sis, damnis, & id quod interest.

Et quidem refert ibidem ex Rebuffo, "id adeò » strictè interpretationem subit, ut delegatio Summi » Pontificis, qua appellantis causa committitur, ex- » tendi non debeat extra *partes Diœcesimque litigan-* » *tium.*

Addit quoque: "Neque posse Papam delegare Ju- » dicem *extra Parlamentum*, cui subest uterque liti- » gans, aliàs abusus erit, etiamsi viciniores sint fini- » bus alterius Parlamenti." Eandem praxim ejusque fundamenta latiùs adstruxit novissimè Carolus Fevretius De Abusu *lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 10.

Quin tanta est apud Gallos cura avertendi fori Romani, ait ibidem Roussel, *num.* 9. "Ut inde nata sit » ratio, reprobandæ quasi *ab abusu* clausulæ hujus- » modi, *nostra* seu *Apostolica auctoritate:* quoniam » illâ manente, oporteret à Pontificio delegato pro- » vocantem commeare Romam: Quapropter (ait) » qui Bullam impetraverunt, cui hæc clausula insit, » ut solita est, ne impediantur in executione, appel- » latione ab illa, ob eam clausulam tanquam *ab abu-* » *su*, solent, & debent protestari, se jus suum velle » prosequi non Apostolicâ auctoritate, sed *Ordinaria.*

Tandem ita concludit: "Denique rejicitur apud » Nos quidquid aliquo prætextu cogeret Nostrates ire » litigatum Romam.

Si quis plura de hoc Gallorum inveterato usu videre cupiat, consulat probationes libertatum Ecclesiæ Gallicanæ *cap.* 9.

Eodem jure uti Hispanos multis ostendit Salgado in supplicatione ad Sanctissimum *part.* 2. *cap.* 11. referque *num.* 97. "Quoddam Consultum Supremi Con- » cilii Regii, quo dispositum stat, exemptum non » posse eligere Conservatorem *extra hæc Regna His-* » *paniæ*, ne Naturales horum Regnorum molesten- » tur, nec conveniantur extra Regnum, quo etiam » Decreto (ait) generaliter prohibetur, Naturales im- » petrare commissiones Judicibus extra Regna Hispa- » niæ, quod si fecerint, provisio in Senatu concedi- » tur, ut afferat Judicem in Regno." Integrum Consultum Hispanico idiomate ibidem subjicitur.

Asseritque *num.* 83. quòd doctrina reprobans evocationes extra Regna, "habere possit fundamentum » in regula generali quæ habet, vim fieri ei, qui extra » Regnum ad Romanam Curiam citatur & extrahitur » pro lite tractanda, posseque Principem & Senatum

» ita oppressum defendere, ne extra Regna Hispaniarum extrahatur, tanquam (ait) hoc sit Regis proprium munus, & Regale officium, ne Subditi tali molestiâ opprimantur: maximè cùm Clerici, Ecclesiasticæque Personæ cives reputentur, sintque pars populi, & membra Reipublicæ temporalis, ad quorum protectionem simul Princeps teneatur.

Testatur quoque *num.* 101. " Ex identitate rationis, aliisque motivis, & inconvenientibus vitandis, similiter decretum fuisse per Senatum Supremum *in Decreto* 15. *inter* IMPRESSA, quod Episcopi Regni Arragonum habentes loca sibi subjecta in hoc Regno Galliciæ Vicarios constituant in illis, coram quibus Naturales conveniantur.

Idem servari in Ducatu Burgundiæ testis est Joannes Grivellius decisione *Dolana* 30. scribens *num.* 16. " Ab antiquo vetitum est solemnibus Edictis Principum nostrorum, subditos distrahere, & *extra Provinciam* ad litigandum vocari, sive coram Ecclesiastico, sive coram Laïco, aut alio quocumque Judice.

Quandoquidem ergo Censura signanter Excommunicatio, infligi nequeat; aut sententia inflictiva Censuræ, aut Declaratoria contractæ contra quemquam proferri, nisi servato ordine judiciario, ejusque defectus essentialis Censuram reddat nullam & invalidam (ut supra ostensum est,) facilè intelligitur, causam Censuræ examinandam & definiendam esse per Judices in partibus, tametsi etiam causa aliàs ad Sedem Apostolicam in prima aut ulteriori instantiâ spectaret.

Præterea ex hactenùs deductis intelligitur, quòd citatus, etiam criminaliter, quâcumque de causâ, etiam hæresis, extra Patriam ad quemcumque Judicem, etiam Romanum Pontificem, possit eatenùs de incompetentia Judicis excipere, quod extra Provinciam nec comparere nec respondere teneatur; sed causa instruenda ac decidenda sit coram Judicibus delegatis in partibus, juxta notoriam receptamque praxim, Sacris Canonibus & Principum Sanctionibus conformem.

Denique, quod si contingat, sic evocatum sive citatum, & excipientem de loci incompetentia, ob non compáritionem Censuris vexari, hic possit contra hanc violentiam ad Regem ejusque Senatum tamquam hujus juris Protectorem & Defensorem habere recursum: uti infra latiùs ostendetur, ubi de hoc recursu adversùs injustas, ac viâ facti inflictas Censuras speciatim tractabitur.

§. 5.

Quæ specialiter in ferendis Censuris observanda.

PRæter ordinem judiciarium in omnibus causis, signanter criminalibus in foro Ecclesiastico usitatum, quædam specialia in prolatione Censurarum observanda sunt, quæ ad obviandum immoderatæ & temerariæ Censurarum inflictioni ordinata videntur.

Et quidem circa medium seculi XIII. congregato Concilio Lugdunensi sub Innocentio Papa IV. " A nonnullis fuit expositum (ait Glossographus in *cap.* 1. *De sentent. Excommunicat. in VI.*) quòd nonnulli Prælati *sæpè* suos Subditos *indiscretè* excommunicabant, & licet Excommunicatio ab initio fuisset introducta ad medicinam, tamen tendebat ad *mortem*: propter quod fuit supplicatum, quatenùs Concilium dignaretur de remedio providere opportuno.

Supplicationi annuens Concilium statuit in citato *cap.* 1. quòd *quisquis excommunicat, Excommunicationem in scriptis proferat.*

Neque enim dubium, quin maturiùs expendi & ponderari soleant, quæ *scriptis* mandari debent, quàm quæ solo verborum sono committuntur, & cum sono facilè transeunt.

Præsertim quia Concilium præterea Judici excommunicanti injungit, quòd *exemplum hujusmodi scripturæ teneatur Excommunicato tradere intra mensem, si requisitus fuerit.*

Id enim & natum est reddere Judicem in proferenda Excommunicatione circumspectiorem, dum prævidet, Excommunicationis exemplar publicandum, & aliorum judicio subjiciendum.

Adhæc contingit, quòd hoc medio fiat Excommunicato facilior Excommunicationis contra se prolatæ probatio, & ad Superiorem facilitetur recursus: dum aliàs temerè prolatâ *verbo* dumtaxat Excommunicatione, difficilis haberetur illius probatio, saltem quoad formam & modum; nec ejus defectus adeò dilucidè pateret.

Tametsi Concilium videatur Judici injungere, ut Excommunicationem *ipse* proferat *in scriptis*, nihilominùs praxis & receptus stylus eam Decreto interpretationem dedit, ut sufficiat per Actuarium causæ, sive Secretarium seu scribam sententiam Excommunicationis de mandato Judicis *ex scripto* recitari.

Ulteriùs, statuit Concilium in allegato *cap.* 1. ut non tantùm sententia proferatur *in scriptis*, sed insuper, *& causam Excommunicationis expressè conscribat, propter quam Excommunicatio profertur.*

Quis verò dubitet, quin Judices in ferendis Censuris futuri sint moderatiores; atque maturiùs causam ferendæ Censuræ expendent, ubi intelligunt causam latæ Censuræ in ipsa sententia esse exprimendam, & publicè propalandam: & sic omnium judicio publicè probandam, vel improbandam exponi.

Contingit & per hanc expressionem, ut is, in quem Censura est lata, faciliùs scire queat, num justa vel injusta sibi sit inflicta Censura; & utrum se sententiæ & Decreto Judicis tanquam justo subjicere debeat, vel utrum per recursum ad Altiorem Potestatem de remedio contra latam Censuram tanquam injustam sibi providendum sit.

Declarat autem Concilium *hæc eadem* (quæ circa sententiam Excommunicationis decrevit) *in Suspensionis & Interdicti sententiis velle observari.*

§. 6.

De Formulis & ritu, quibus hodie solemnis Excommunicatio seu anathema profertur.

PRimis Ecclesiæ seculis non leguntur Formulæ conceptis verbis expressæ, quibus Excommunicatio esset proferenda: sed sufficiebat, sententiam Excommunicationis ita proferri, ut sufficienter intelligeretur ipsa Excommunicatio, & Persona Excommunicata.

At postquam seculo nono & sequentibus ob frequentiorem & non satis circumspectam Censuræ inflictionem, notanter ad tuenda jura & prærogativas Ecclesiarum, ipsæ Censuræ, ac signanter Excommunicatio minùs timeri, quin & à multis vilipendi cœpit, cœperunt concipi Formulæ quædam Excommunicationum ad terrorem incutiendum conceptæ, nec non terribilem ideam de effectu Excommunicationis populo vivaciter imprimendam.

Inter veteres Formulas Excommunicationis ex Manuscriptis Codicibus per Edmundum Martene, Monachum Benedictinum, Congregationis S. Mauri, tomo 3. De antiquis *Ritibus Ecclesiæ lib.* 3. *cap.* 4. descriptas, refertur ordine primo Formula Excommunicationis ex Pontificali Anglicano Monasterii Gemmeticensis exarato, (ut ipse credit) ante annos 900.

Hæc Formula concepta est adaptatis terminis ad horrorem & terrorem incutiendum, ac inter cætera hæc in ea habentur: " Nisi citò resipuerint, & nostræ mediocritati, quam læserunt, satisfecerint, æternâ maledictione eos confundimus, & perpetuo ana-

„ anathemate condemnamus, iram Superni Judicis „ incurrant, ab hereditate Dei & electorum ejus alieni existant, & neque in præsenti tempore Communionem cum Christianis habeant, neque in futuro „ cum Deo & Sanctis ejus partem obtineant; sed cum „ diabolo & ministris ejus socientur, & pœnas ultricis flammæ cum sempiterno luctu possideant, cœlum & terram exosi habeantur, & gehennæ supplicio crucientur in seculo. Maledicti sint in domo. „ Maledicti in agro. Maledicta esca ventris eorum, „ & fructus. Maledicta sint omnia quæ possident, à „ cane qui illis latrat, usque ad gallum, qui illis cantat. Sitque pars eorum cum Dathan & Abiron, „ quos infernus deglutivit viventes, & cum Anania „ & Saphyra, qui Apostolis Domini mentiti fuerunt, „ statimque mortui sunt, & cum Pilato & Juda traditore Domini, nec habeant alteram, quam asinorum sepulturam, & sic extinguatur lucerna eorum „ in mediis tenebris. Amen.

Reliquæ Formulæ ibidem descriptæ ex variis Manuscriptis Codicibus, exaratis, uti dictus Auctor credit, ante annos 600. similibus penè terminis concipiuntur.

Legitur & hujusmodi Excommunicationis Formula apud Reginonem Abbatem Prumiensem (qui floruit sub medium seculi decimi) *lib.* 2. De Ecclesiast. Discipl. *cap.* 409.

Ex Reginone eam verosimiliter scripsit Burchardus Episcopus Wormatiensis in suum Decretum *lib.* 11. *cap.* 3. & ex Burchardo Ivo Episcopus Carnotensis *part.* 14. *sui Decreti cap.* 76.

Ex his Canonum collectionibus verosimiliter tandem hæc Formula transivit quasi in jus commune; & sic tandem in Pontificale Romanum fuit relata, ubi similis Formula legitur sub titulo: *Ordo Excommunicandi & Absolvendi.*

In hac Formula, postquam per Pontificem excommunicantem enarratum est, qualiter peccatorem Canonicè sæpiùs monuerit, omnibusque mediis ad pœnitentiam illum reducere studuerit: atque deinde expositâ potestate ligandi & solvendi, quam Christus Ecclesiæ dedit, tandem ipsam Excommunicationem his verbis pronuntiare jubetur: " Eum cum universis „ complicibus fautoribusque suis Judicio Dei Omnipotentis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & „ B. Petri Principis Apostolorum, & omnium Sanctorum, nec non & Mediocritatis nostræ auctoritate „ & potestate ligandi & solvendi in cœlo & in terra „ nobis divinitùs collata, à pretiosi Corporis & Sanguinis Domini perceptione, & à societate omnium „ Christianorum separamus, & à liminibus S. Matris „ Ecclesiæ in cœlo & in terra excludimus, & excommunicatum & anathematizatum esse decernimus, & „ damnatum cum diabolo & angelis ejus, & omnibus „ reprobis in ignem æternum judicamus, donec à diaboli laqueis resipiscat, & ad emendationem & pœnitentiam redeat, & Ecclesiæ Dei, quam læsit, satisfaciat: tradentes eum satanæ in interitum carnis, „ ut spiritus ejus salvus fiat in die Judicii.

Omnibus penè Formulis apud citatum Martene ex vetustis Codicibus descriptis, additur hæc finalis clausula: *Et sic extinguatur lucerna eorum in mediis tenebris:* vel uti habet Formula 2. *Extinguatur in æternum.*

In Formula 4. legitur verbis magis ad terrorem expressis: *Et sicut lucerna ista extinguitur, sic extinguantur animæ eorum in fœtore inferni.* Clarum est, hanc clausulam reflectere ad Ritum Excommunicationis, qui circa idem tempus invaluit, quique describitur à Reginone, Burchardo & Ivone locis supra citatis: & ex illis extat apud Gratianum *caus.* 11. *q.* 3. *Can.* 109. his verbis expressus: " Debent duodecim „ Sacerdotes Episcopum circumstare, & lucernas ardentes in manibus tenere, quas in conclusione Anathematis vel Excommunicationis projicere debent „ in terram, & conculcare pedibus.

Hunc Ritum hactenùs Græcis esse ignotum notat Christianus Lupus tom. 5. Schol. in Canones *pag.* 819. & monet, eum etiam in Ecclesia Latina esse recentiorem.

Verisimile est, hunc Ritum extinguendi lucernas unà cum supradictis Formulis circa seculum octavum aut nonum invaluisse; postquam Excommunicationes ob frequentiam & minùs exactam moderationem vilipendi & contemni cœperunt, præsertim à Potentioribus, & enormiorum criminum Reis.

Notandum enim, hunc Ritum & Formulas non in omnibus indifferenter Excommunicationibus, etiam *majoribus*, adhiberi, sed duntaxat in Excommunicatione *solemni*, quæ anathema posterioribus seculis dici cœpit: & quam distingui ab Excommunicatione etiam *majori*, quæ sine externo hoc Ritu & prædictis Formulis à Judice simpliciter pronuntiatur in scriptis cum causæ expressione, supra *cap.* 1. ostensum est.

Hinc in moderno Pontificali Romano loco supra citato notandum præmittitur, quòd triplex sit Excommunicatio, scilicet, minor, major, & anathema.

Deinde monet, quòd major Excommunicatio fit, *quando Pontifex per sententiam scriptam pronuntiat.* Deinde subjungitur simplex hujus Excommunicationis proferendæ Formula, quâ peccatorem Excommunicat in *scriptis*, & tamquam Excommunicatum esse ab omnibus vitandum denuntiat, *donec adimpleverit quod mandatur, ut spiritus ejus in die judicii salvus fiat.*

Anathema; id est, solemnis Excommunicatio pro GRAVIORIBUS *culpis fieri debet*, ait Pontificale.

Post hanc anathematis descriptionem subjicitur prædicta solemnis Excommunicationis Formula, quâ pronuntiatâ, *tam Pontifex* (ait Pontificale) *quàm Sacerdotes debent projicere in terram candelas ardentes; quas in manibus tenebant.* Debere esse *duodecim* Sacerdotes constat ex præcedentibus, ubi præcipitur, quòd Pontifex ad pronuntiandum anathema procedere debeat, *assistentibus sibi* DUODECIM *Presbyteris superpelliceis indutis, & tam ipso, quàm Presbyteris candelas ardentes in manibus tenentibus.*

Ex his nequaquam obscurum est, prædictum Ritum è Decreto Gratiani in Pontificale Romanum transiisse.

Hoc Ritu solet quotannis die *Cœna Domini* solemniter pronuntiari anathema in violatores Jurisdictionis & immunitatis Ecclesiasticæ, expressos in Bulla, quæ exinde dici consuevit Bulla *Cœna Domini*: quam tamen non obstante hâc annuâ solemni promulgatione, nec Belgium, neque ulla penè Provincia extra Statum Ecclesiasticum Romano Pontifici in temporalibus subjectum, hactenùs recepit.

Insuper constat, hanc diversitatem Formularum & Rituum, quibus hodie *anathema* pronuntiatur, & distinguitur à simplici Excommunicatione *majore*, duntaxat esse accidentalem: atque labentibus seculis ad terrorem majorem incutiendum demùm invaluisse; neque magis ab Ecclesia rescindi *solemniter* anathematizatum, quàm *simpliciter* Excommunicatum, uti supra *cap.* 1. §. 3. probavimus.

CAPUT VI.

Quæ à Prælato Excommunicante attendenda.

§. 1.

Quid attendere debeat Prælatus circa personam feriendam Censuris?

IN ferenda sententia Excommunicationis debet Judex ostendere, *se prosequi quod corrigentis est & medentis* (ait Concilium Lugdunense sub Innocentio IV. in *cap.* 1. *De sentent. Excomm. in VI.*) sive in ferendis Censuris, signanter Excommunicatione, tenetur se exhibere ut medicum spiritualem, unicè ad curandum ægrum & sauciatum, intentum.

Porrò nequaquam partes periti Medici impleret, si ad membri resecationem à Corpore Ecclesiæ prosiliret, priusquam molliora remedia tentasset, exemplo Medici corporalis, qui nunquam ad resecationem membri à corpore deveniet, nisi omnibus aliis remediis impensis, videat, vulnus aliàs incurabile: quin & periculum videat, ne sauciatum ac putridum membrum, etiam reliqua corporis membra inficeret: quando tandem necessitate cogente, membri unius abscissionem impendit, ut reliqua membra ac corpus ipsum salva consistant.

Ita & Ecclesia nunquam ad spiritualem hanc resecationem deveniendum judicavit, nisi necessitate cogente, & omnibus aliis mediis frustra præmissis.

" Cum dolore enim amputatur (ait S. Ambrosius » *lib.* 1. Offic. *cap.* 27.) etiam, quæ putruit, pars cor» poris, & *diu* tractatur, si possit sanari medicamen» tis; si non possit, tunc à Medico bono abscinditur. » Sic Episcopi affectus boni est, ut optet sanare in» firmos, serpentia auferre ulcera, obducere aliqua, » non abscindere, *postremò quod sanari non potest*, » *cum dolore abscindere.*

Et *Canone* 18. *caus.* 24. *q.* 3. ex Prospero, sive potiùs Juliano Pomerio Auctore Librorum De Vita Contemplativa, proponitur forma, quam Medicus spiritualis in curandis sauciatis peccatoribus servare debet. Atque imprimis monet, quòd crimina quæcumque non fuerint *patientiæ leni medicamento sanata, velutì igne quodam piæ increpationis urenda sint, & curanda. Quòd si nec sic quidem æquanimiter sustinentis, ac piè increpantis medelâ processerit, in iis, qui* DIU PORTATI, *&* SALUBRITER OBJURGATI, CORRIGI *noluerint, tanquam putres corporis partes debent ferro Excommunicationis abscindi.*

Verbo, Excommunicatione majore, seu anathemate nemo feriendus, *nisi qui aliter non potuerit corrigi:* uti loquitur Concilium Meldense apud Gratianum *caus.* 11. *q.* 3. *Can.* 41.

Hinc Excommunicatio communiter *ultimum Remedium* dici consuevit: eo quòd non nisi aliis frustrà adhibitis impendendum sit.

His insistens Synodus Tridentina *sess.* 25. *cap.* 3. *De Reform.* mandat omnibus Judicibus, ut in executione sententiæ, aut Decreti, à Censuris omninò abstineant, ubi ipsa executio aliter haberi potest.

Rectèque in Annotationibus ad hoc Tridentini Decretum, *discursu* 43. *num.* 3. notavit Cardinalis de Luca, quòd " ubi per mulctas, aliasque pœnas tem» porales provideri potest, semper erroneum sit, Ex» communicationis remedium adhibere: cùm ad il» lud non nisi in totale subsidium, ac nimium, parcè » & circumspectè recurri debeat, ut magis timeatur, » & in veneratione habeatur.

Addit & *num.* 14. " Reprehensione & punitione di» gnos Episcopos, aliosque Prælatos, præsertim quos» dam Commissarios Cameræ Apostolicæ, & Fabricæ » S. Petri, qui in hoc adeò lubrici sunt, cum maxi» mo hujus Ecclesiastici remedii præjudicio.

Eâdem de causâ communiter tradunt Canonistæ post Glossam in *Can.* HONORATUS *distinct.* 74. *verbo* ADHUC, quòd cùm inter Censuras maxima sit Excommunicatio, ad hanc non sit deveniendum, nisi priùs probatum sit, num per mitiorem Censuram, puta suspensionis aut interdicti, contumacia frangi nequeat.

Hæc moderatio congruit Patrum praxi, qui ad Excommunicationem majorem, sive anathema procedere non solebant, nisi priùs ipsum criminosum per Canonicam pœnitentiam à foribus Ecclesiæ exclusissent: atque ita per Excommunicationem, quam vocabant *medicinalem*, curationem peccatoris probassent: quam ubi videbant correctioni obtinendæ & contumaciæ frangendæ non sufficere, tunc demùm impendebant supremum remedium, scilicet anathema, quod vocabant Excommunicationem *mortalem*: eo quòd non nisi penè desperatis applicaretur, & per eam gladio spirituali quasi necari, & in mortem spiritualem tradi peccator contumax & rebellis videretur.

Vidimus supra *Capite* 1. §. 3. S. Augustinum utramque hanc Excommunicationem, *medicinalem* & *mortalem* apertè distinguentem. Quin ex verbis Augustini ibidem relatis intelligitur, quòd Excommunicatio *medicinalis*, quâ peccator ad *humiliorem pœnitentiæ locum redigebatur*, soleret præcedere Excommunicationem *mortalem* sive anathema; quo peccator à *populo Dei*, sive à corpore Ecclesiæ *separabatur.*

Hujus ordinis etiam mentio occurrit apud Gratianum *caus.* 5. *q.* 2. *Can.* PRÆSENTI: ubi sub nomine Sylvestri Papæ refertur Decretum, quo decernitur, ut delinquentes " imprimis personaliter vocen» tur, & per septem dies expectentur, nullius Eccle» siasticæ rei interdictâ licentiâ. Huic verò expecta» tioni iterum addantur septem dies, interdictâ Ec» clesiam intrandi licentiâ, & omnia divina Officia » audiendi. Post verò addantur duo dies, quibus à » pace & Communione Sanctæ Ecclesiæ sint suspensi. » Deinde verò aliis duobus diebus sub eadem expec» tatione deportentur; (seu expectentur) quibus » uno die superaddito, omni expectatione velut jam » desperatâ, Reus mox *Anathematis* gladio feriatur.

Quamvis facilè credam, hoc Decretum Sylvestro Papæ, ab aliquo confictore esse suppositum, interim verosimile est, Auctorem hujus Decreti, quisquis hic fuerit, voluisse exprimere ordinem, quem apud Antiquos servatum fuisse viderat.

Verbo, intentio & spiritus Matris Ecclesiæ semper fuit, ut Episcopi, aliique Judices Ecclesiastici, quibus hìc spiritualis gladius commissus est, illo summâ moderatione adversus filios Ecclesiæ utantur: nec sine extrema & urgente necessitate, aliis omnibus remediis frustra tentatis, illum exerant: nec nisi summo cum dolore & animi amaritudine filios à matre ejusque visceribus abstrahant & avellant.

Cùm autem jam pridem Ecclesia probaverit, ut dum Ecclesiastica auctoritas exequendis sententiis seu Decretis contra contumaces inefficax est, jungatur potestas secularis (sive ut hodie loquimur imploretur *Brachium seculare*) quemadmodum declaratur *Canone V.* Antiocheno, qui in Concilio OEcumenico Chalcedonensi *Art.* 4. relectus fuit, ad Excommunicationem procedi non debet, si executio sententiæ aut Decreti per hanc implorationem obtineri queat: quemadmodum & ipsa Synodus Tridentina non obscurè insinuat.

Hinc in Belgio Excommunicationes ob debita *civilia* vix locum habere possunt, neque usitari solent: eo quòd per alia media ordinaria, puta per implorationem Regiæ Auctoritatis debitores contumaces ad solutionem cogi queant.

Quapropter clausula ex stylo Curiæ Romanæ exprimi

primi solita in litteris reservatæ pensionis, quòd si Pensionarius pensionem debitam lapsis terminis præscriptis non persolverit, *sententiam Excommunicationis incurrat*, hîc in Belgio non est recepta, uti nec in Gallia, reputaturque pro clausula meri styli.

Quin si Fevretio *lib.* 2. *De Abusu cap.* 5. *num.* 29. creditur, clausula hæc apud Gallos judicatur *abusiva:* ostenditque Brodeau in notis ad Loüetium *litt. C. num.* 31. aliquando quidem etiam in Gallia usitatum fuisse, ut ad satisfactionem debiti *civilis* executio fieret per Censuras Ecclesiasticas, sed eam consuetudinem tanquam *abusivam* tandem planè esse abrogatam.

Notavitque jam pridem Gersonius, quòd applicatio gladii spiritualis ad defensionem temporalium, magnam confusionem in Ecclesia, contemptum hujus Evangelicæ Censuræ, & laqueos animabus multorum, magis quàm salutem animarum inducat; in sui asserti probationem experientiam in testem vocans.

" Itaque (ait Gersonius De Potestate Ecclesiastica » *Considerat.* 4.) sicuti temporalitas addita est Eccle» siæ pro dote sua, videri posset aliquibus, quòd ad » ejus defensionem similiter addere sufficeret adversùs » Impetitores pœnam vel Censuram temporalem, ut » est mulctatio pecuniaria, vel corporalis detentio, » vel arrestatio bonorum propriorum.

Et in Tractatu De Vita spirituali animæ *lect.* 4. asserere non veretur, quòd Prælati illi, " qui pro » temporalibus conservandis, aut politicis incommo» dis evitandis, *Excommunicationes* passim proferunt, » adeòque *æternæ mortis* damnationem, similes sint » illi, qui volens abigere muscam in fronte vicini, » eam securi percutiens, vicinum stolidiùs excere» bravit; aut ei parem esse dixerim (ait) qui studens » curationi modici vulneris in pede equi, pedem con» festim abrupit, equumque perêmit.

Itaque omnia à Prælato ad curandum peccatorem impendenda sunt, quæcunque ad ejus conversionem conducere credit, antequam extremum hoc abscissionis remedium impendat.

Imò licet Judex forsan ea, quæ forum exterius præscribit, adhibuerit, si tamen ex aliqua erga excommunicandum passione, aut nimiâ in ipsum duritiâ, alia media ad ipsum reducendum idonea omiserit, licèt coram Ecclesiâ militante possit à pœna esse immunis, coram Deo & Ecclesia triumphante planè immunis non erit.

§. 2.

Quæ attendenda respectu Ecclesiæ.

MEdicus corporis dum videt membrum sauciatum incurabile, ejus resecationem solet impendere, si timeat ex hujus membri infectione reliqua corporis membra inficienda.

Medici corporalis exemplo, Medicus spiritualis videns aliquod membrum Ecclesiæ criminibus adeò infectum, ejusque curationem ita desperatam, ut nec appareat per Excommunicationem sive exteriorem à Corpore Ecclesiæ abscissionem sanandum, nihilominùs, si videat, à membri hujus infectione seu contagio, reliqua corporis seu Ecclesiæ inficienda, meritò tanquam peritus Medicus, conservationi non unius dumtaxat membri, sed & totius corporis incolumitati præcipuè intendens, ad resecationem infecti hujus ac quasi desperati membri procedet, ut reliquorum membrorum infectionem præveniat, & corporis incolumitati consulat.

Imò præcipuus à Patribus intentus scopus in Excommunicatione mortali, sive Anathemate infligendo fuisse videtur, ipsa purgatio Ecclesiæ; sive per hanc abscissionem publicam & externam criminosi à Corpore Ecclesiæ, præcavere, ne reliqua Ecclesiæ membra ex contagio & infectione hujus membri inficerentur; juxta illud Apostoli, *modicum fermentum totam massam corrumpit*, & quod experientiâ notissimum, quia una ovis morbida totum gregem inficit.

Hinc illud S. Hieronymi apud Gratianum *caus.* 24. *q.* 3. *Can.* 16. " Resecandæ sunt putridæ carnes, & » scabiosa ovis à caulis repellenda, ne tota domus, » massa, corpus & pecora ardeant, corrumpantur, » putrescant, intereant.

Et sub nomine Anacleti Papæ ibidem *Can.* 14. " Tam » Sacerdotes, quàm reliqui Fideles omnes summam » curam habere debent, de his qui pereunt; quatenùs » eorum redargutione, aut corrigantur à peccatis, aut » si incorrigibiles apparuerint, ab Ecclesia rescin» dantur.

Apertius & proposito nostro convenientiùs id exponit Julianus Pomerius, sive Auctor Librorum De Vita contemplativa ibidem apud Gratianum *Can.* 18., scribens, quòd hi " qui diu probati & portati, & sa» lubriter objurgati corrigi noluerint, tanquam putres » corporis partes debent ferro Excommunicationis » abscindi: Ne (inquit) sicut caro morbis emortua, » si abscissa non fuerit, salutem reliquæ carnis, pu» tredinis suæ contagione corrumpit: Ita isti, qui » emendari despiciunt, & in suo morbo persistunt, si » moribus depravatis in Sanctorum societate perman» serint, eos exemplo suæ perditionis inficiant.

Unde & Scholastici annotarunt, in ferendis Censuris, non tantùm attendendum esse fructum, quem habituræ sint respectu privatæ personæ, sed etiam *totius Ecclesiæ:* quia non solùm ad salutem ejus, in quem fertur, *sed etiam ad aliorum exemplum & disciplinam ordinatur Censura*, ait Suaresius *disp.* 4. *sect.* 4. *num.* 5.

At & hîc magnâ cum moderatione ac circumspectione Prælatus debet procedere; ne volens per abscissionem alicujus membri, reliquo corpori, id est, Ecclesiæ, seu multitudini Fidelium consulere, magis noceat, & malum augeat potiùs, quàm tollat aut diminuat.

Imprimis à Prælato mente tenendum monitum S. Augustini *lib.* 3. *cap.* 1. *contra Epistolam Parmeniani:* " Omnis pia ratio, & modus Ecclesiasticæ Disci» plinæ *unitatem* spiritûs in vinculo pacis maximè de» bet intueri, quòd Apostolus sufferendo invicem præ» cepit custodiri, & quo non custodito, *medicina vin» dictæ* non tantùm superflua, sed etiam *perniciosa*, & » propterea jam non medicina esse convincitur.

Huic regulæ institisse Apostolum, multis ibidem ostendit Augustinus, laudatque *num.* 9. S. Cyprianum, & Episcopos Africanos, quod cum hominibus quin & Episcopis, moribus & vita admodum corruptis, unitatem servaverint, neque ab iis corporaliter recesserint: " propter compensationem (ait) custo» diendæ pacis & unitatis, propter salutem infirmo» rum, & tanquam latentium frumentorum, ne mem» bra Corporis Christi per sacrilega schismata lania» rent.

Ante omnia ergo attendere debet Prælatus, utrum per Excommunicationem extirpare volens zizania, unà non sit eradicaturus & triticum.

Quam Regulam ex dictis Christi confirmans S. Augustinus loco citato, ait *num.* 13. " Nam & ipse Do» minus servis volentibus zizania colligere, dixit: » *Sinite utraque crescere usque ad messem*, præmisit cau» sam dicens: *Ne fortè, dum vultis colligere zizania:* » *eradicetis simul & triticum:* unde satis ostendit, cùm » metus iste non subest, sed omninò de frumentorum » certâ stabilitate, certa securitas manet, id est, » quando ita cujusque crimen notum est, & omnibus » execrabile apparet, ut vel nullos prorsus, vel non » tales habeat defensores, per quos possit schisma » contingere, non dormiat severitas disciplinæ, in » qua tantò est efficacior emendatio pravitatis, quan» tò

» tò est diligentior observatio charitatis.

" Tunc autem hoc sine labe pacis & unitatis, » & sine læsione frumentorum fieri potest (inquit » ibidem Aug.) cùm Congregationis Ecclesiæ mul- » titudo ab eo crimine, quod anathematizatur, alie- » na est.

Rationem, cur tunc Excommunicationis fructus sit exspectandus, & periculum scindendæ pacis & unitatis timeri non debeat, subjungit: " Tunc autem ma- » gis adjuvat Præpositum corripientem, quàm crimi- » nosum resistentem: tunc se ab ejus conjunctione sa- » lubriter continet, ut nec cibum quisquam cum eo » sumat, non rabie inimicâ, sed coërcitione frater- » nâ; tunc etiam ille & timore percutitur, & pudo- » re sanatur, cùm ab universa Ecclesia se anathema- » tizatum videns, *sociam turbam*, cum qua in delic- » to suo gaudeat, & bonis insultet, non potest inve- » nire.

Pergit Augustinus *num.* 14. ostendens, quòd id ipsum intenderit Apostolus, dum dixit: *Si quis frater nominatur*, " in eo quippe, quod ait, *si quis*, nihil » aliud videtur significare voluisse, nisi eum posse tali » modo salubriter corrigi, qui inter dissimiles pec- » cat, id est, inter eos, quos peccatores simi- » lium pestilentia non corrumpit. In eo verò, quod » ait, *nominatur*, hoc nimirùm intelligi voluit, » parum esse ut sit quisque talis, nisi etiam *nomi- » netur*, id est, *famosus* appareat, ut possit omni- » bus dignissima videri, quæ in eum fuerit Ana- » thematis sententia prolata. Ita enim & salvâ pa- » ce corrigitur, & non interfectoriè percutitur, & » medicinaliter uritur.

" Et revera (prosequitur August.) si contagio pec- » candi multitudinem invaserit, *Divinæ* disciplinæ » severa misericordia necessaria est: nam consilia » separationis & inania sunt & perniciosa, atque » sacrilega: quia & impia & superba fiunt, & » plus perturbant infirmos bonos, quàm animosos » malos.

Et ne id putetur, tantùm contingere in parvis peccatis, ostendit *num.* 9. quòd & in gravibus atque enormibus criminibus contingat, ut multitudinem invadant, & ubi eam invaserint, parva æstimentur, eo quòd tunc " pensentur ea non in statera æqua Divi- » narum Scripturarum, sed in *statera dolosa consue- » tudinum suarum*. Quidquid enim sceleris & iniqui- » tatis inebriat multitudinem, amittit examinis ve- » ritatem.

" Igitur Domino in Evangelio dicenti, in illo ob- » temperare debemus, ubi ait: *Si neque Ecclesiam » audierit, sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus*: » & in illo, ubi prohibuit colligi zizania, ne simul » eradicetur & triticum. Potest enim (ait Augusti- » nus *num.* 16.) utrumque custodiri ab eis, quibus » dictum est: *Beati pacifici, quoniam Filii Dei voca- » buntur*.

Hæc igitur à Prælatis & Judicibus Ecclesiasticis servanda Regula, ut ad Excommunicationem & Censuras non facilè procedant, si videant, crimen, de quo agitur, inebriasse multitudinem, vel personam excommunicandam sibi eam habere sociam.

Simili autem casu occurrente, meritò impendet Prælatus, quod idem Doctor ait *num.* 16. " Turba » autem iniquorum, cum facultas est in populis pro- » mendi sermonem, *generali* objurgatione ferienda » est, maximè si occasionem atque opportunitatem » præbuerit aliquod Domini flagellum desuper, quo » eos appareat pro suis meritis vapulare.

CAPUT VII.

De Effectu Excommunicationis.

§. I.

Quis sit Excommunicationis effectus ex instituto Christi?

Per Excommunicationem *majorem*, quæ olim *mortalis*, & vulgò *Anathema* dicebatur, & hodie communi nomine Excommunicationis significatur, Excommunicatus abscinditur à Corpore Ecclesiæ, & tanquam *Ethnicus & Publicanus* reputari debet juxta illud Christi: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus*.

Ad hanc à Corpore Ecclesiæ rescissionem, quæ per Excommunicationem contingit, reflectentes SS. Patres, eam esse gravissimam pœnam asseruerunt. *Nihil enim sic debet formidare Christianus* (ait S. Augustinus *caus.* 11. *q.* 3. *Can.* 33. ex Tract. 7. in Joannem) *quàm separari à Corpore Christi. Si enim separatur à Corpore Christi, non est membrum ejus. Si non est membrum, non vegetatur Spiritu ejus. Quisquis autem*, inquit *Apostolus, non habet Spiritum Christi non est ejus*.

Hinc apparet, quòd proprius & essentialis effectus Excommunicationis ex institutione Christi sit, ut Excommunicatus tanquam rebellis Ecclesiæ, à Corpore Ecclesiæ sive Christi rescindatur, & habeatur tracteturque *tanquam Ethnicus & Publicanus*, qui est extra Ecclesiam, sive Societatem illam, quæ Ecclesiam Christi constituit.

Itaque ex Christi institutione, Excommunicato neganda sunt ea omnia, per quæ agnosceretur ut membrum Ecclesiæ, quæque Ethnicis & Publicanis tanquam extra Ecclesiam existentibus negantur.

Hâc ratione Excommunicati excludendi sunt à Sacramentorum perceptione, nec non à publicis Conventibus Ecclesiasticis, à quibus Ethnici & Publicani erant exclusi. Unde jam pridem statutum legitur *Canone X.* vulgò Apostolorum: *Si quis cum Excommunicato, vel in domo una precatus fuerit, segregetur.*

Idcircò & moris fuit, Excommunicatorum nomina è Dypticis Ecclesiarum eradi. Nomina enim hisce Dypticis inscripta, solebant inter Missarum Solemnia recitari: quo palam significabatur, hos inscriptos, esse de Corpore Ecclesiæ, uti rectè exposuit Theodorus Antidori Episcopus in Expositione Canonis VII. " Vi- » vorum enim (ait) in Liturgiis celebratur memoria, » ut Subditorum erga Superiores obedientia, & vi- » ventium in eadem fide ac mysteriis *unio & comme- » moratio* indicaretur.

Ab omnibus igitur publicis Officiis & precibus, quæ vel à Fidelibus celebrantur, vel pro Fidelibus tanquam Ecclesiæ & Christi membris funduntur, omninò excludendi sunt Excommunicati, non secùs ac Ethnici & Publicani.

De hac proinde orandi ratione præcipuè intelligendum, quod dicitur, pro Excommunicatis non esse orandum: nimirùm *publicè* & eâ oratione, quæ pro *membris Ecclesiæ* funditur. Nam pro illis orare, quemadmodum pro Ethnicis & Publicanis, aliisque palam ab Ecclesia extraneis, vetitum non apparet, saltem ex Christi institutione: quia qui taliter pro Excommunicatis orat, nullatenùs illos pro membris Ecclesiæ agnoscit: sicuti nec Hæreticos, nec Schismaticos pro talibus recognoscit Sacerdos, dum publicè in die Parasceves ex præscripto Ecclesiæ orat, ut deposito errore ad veritatis lumen, & Ecclesiæ unitatem revertantur. Quod & advertit Navarrus in Manuali *cap.* 27. *num.* 71. dicens: Ecclesia " orat pro Ethnicis, » Hæreticis, & Schismaticis, licèt Excommunicatis, non orationibus institutis pro suis membris, sed » aliis

» aliis institutis pro iis, qui tales non sunt.

Si verba Christi unicè attendantur, non apparet, per Excommunicationem aliter ab Ecclesia, & Fidelium communione separandus Excommunicatus, nisi ut *Ethnicus* & *Publicanus*. Hi autem à Societate Fidelium sive Ecclesia non erant separati, nisi quoad ea, quæ Fidelibus *ut* Fidelibus & membris Ecclesiæ erant propria, atque communia.

Itaque inspectis verbis Christi, etiam Excommunicatus ab his omnibus exclusus haberi debet: utpote habendus tanquam Ethnicus & Publicanus.

Hinc ulteriùs consequens est, quòd attentis solis verbis Christi, non sint neganda Excommunicato, quæ Ethnicis & Publicanis non negabantur. Cùm ergo Ethnici & Publicani non excluderentur à communi & civili Fidelium commercio & communione, etiam nec Excommunicatus vi verborum Christi ab hoc commercio & communione segregandus apparet.

§. 2.

Quomodo obligatio evitandi Excommunicatum, per Apostolos, eorumque Successores extensa.

QUantumvis ex Christi institutione non videatur Excommunicato negandum commercium civile, quod & Ethnico & Publicano à Fidelibus non negabatur, uti §. præcedenti ostensum est: nihilominùs Apostoli eorumque Successores, tum ut ipsos Fideles à contagio malorum efficaciùs præservarent; tum ut ipsos scandalosos, obstinatosque peccatores ampliùs confunderent, & hâc salutari confusione à vitiis retraherent, voluerunt ut & à civili & vulgari conversatione & commercio hujusmodi rebelles peccatores excluderentur, nullumque cum ipsis ampliùs colloquium aut familiaritas haberetur, juxta illud Apostoli Joannis Epistola 2. *Si quis venerit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, nolite eum recipere in domum, nec ave ei dixeritis; qui enim dicit ei ave, communicat operibus ejus malignis.*

Sed quia hæc Excommunicatorum & publicorum peccatorum exclusio à civili conversatione & commercio, non ex Christi, sed Apostolorum, eorumque Successorum instituto ad majorem cautelam profluxit, hæc non Juri Divino, sed humano duntaxat adscribenda videtur.

Hæc & Canonistæ & Scholastici notarunt. Et inter alios Covarruvias ad *cap.* ALMA MATER *parte* 2. §. 1. *num.* 8. expresè notat, *quòd si tractemus de communicatione cum Excommunicatis in* HUMANIS & TEMPORALIBUS, *ea jure humano sit interdicta.* Similiter Almaïnus in Tractatu De Potestate Ecclesiæ, ait, " vitare Excommunicatum, quantùm ad collo» cutionem, & illa, quæ sunt merè civilia, non vide» tur esse de *Jure Divino.*

Et Christianus Lupus tom. 5. Schol. in Canones *pag.* 131. postquam annotasset, successu temporis multa circa hanc exclusionem Excommunicatorum quoad civilia, à Fidelium Communione esse mutata, subjungit: *omnis hæc res non est dogmatis, sed disciplinæ: ideoque per Ecclesiam potest ex causis disponi variè, atque mutari.*

Notat & Suaresius in Tractatu De Censuris *disp.* 15. *sect.* 2. *num.* 9. " Quod juxta omnes Doctores seclusio » à Communione *civili*, secundariò tantùm, & indi» rectè tantùm per Excommunicationem intenta fit. » Cujus ratio esse videtur (ait) quia spiritualia bona, » cùm sint propria filiorum Ecclesiæ, meritò ac pri» mariò denegantur ei, qui ab Ecclesia abscinditur: » Imò in hoc videtur potissimùm consistere talis abscis» sio & separatio ab Ecclesia. Item, quia Excommuni» catus proximè, & per se fit indignus usu spiritua» lium bonorum: usu verò civilis communicationis » privatur, & ad majorem terrorem ac correctionem, » & in ordine ad spiritualia.

Non mirum proinde, quòd circa hoc punctum æquè ac circa alia puncta jure humano inducta, variatum in disciplina fuerit pro varietate temporum & locorum.

Primis Ecclesiæ Seculis, cùm rariores essent Excommunicationes, & summa cum moderatione, non nisi propter enormia, & scandalosa crimina infligerentur, hæc etiam à Civili & communi commercio Excommunicatorum seclusio & evitatio à Fidelibus solicitè servabatur, in quantùm videbatur, & ad salutarem ipsius Excommunicati confusionem, & ipsorum Fidelium à contagio criminis conservationem esse conveniens, uti latiùs ostendit Gabriel Albaspinæus *lib.* 1. Observationum Ecclesiast. *observat.* 1.

§. 3.

Evitatio Excommunicatorum subsequentibus Seculis crevit, & nimio cum rigore à Fidelibus exacta.

VIx dici potest, quàm frequens Seculo decimo & sequentibus usus Excommunicationum esse cœperit, & quàm levibus de causis à Judicibus Ecclesiasticis Excommunicatio infligeretur, notanter, dum hoc spirituali gladio ad tuenda sua jura, etiam temporalia, Ecclesiarum Prælati uti cœperunt.

Ut autem effectum optatum per hæc vibrata, aut saltem comminata Excommunicationis fulmina faciliùs assequerentur, interdictionem commercii cum Excommunicato, tam in Civilibus quàm Sacris latissimè extendebant, summoque cum rigore servatam volebant.

Prætendebant imprimis, neminem posse Excommunicato communicare, nequidem domesticos, liberos, uxorem: neque Excommunicato licere comparere in judicio: neque judicio experiri.

Ulteriùs, quod amplius est, Excommunicatus spoliatus dicebatur omni honore & muniis publicis: adeò ut Vasalli soluti essent à juramento fidelitatis, quo fuerant ipsi obstricti: Quin & omnes ejus Subditi à Fidelitate & subjectione debita liberati.

Legitur apud Gratianum *caus.* 15. *q.* 6. *Can.* 4. ex Gregorio VII. " Nos Sanctorum Prædecessorum sta» tuta tenentes, eos, qui Excommunicatis fidelitate » aut Sacramento constricti sunt, Apostolicâ Auctori» tate à juramento absolvimus, & ne eis fidelitatem » observent, omnibus modis prohibemus.

Et *Canone* 5. ibidem ex Urbano II. " Juratos mili» tes Hugoni Comiti, ne ipsi, quamdiu Excommu» nicatus est, serviant, prohibet; qui si Sacramenta » prætenderint, moneantur, oportere Deo magis » obedire, quàm hominibus. Fidelitatem enim, quam » Christiano Principi juraverunt, Deo, ejusque Sanc» tis adversanti & eorum præcepta calcanti, nullâ co» hibentur auctoritate persolvere.

Prætereà, cùm juxta antiquos Canones Communicans cum Excommunicato incideret in eandem Excommunicationem, censebant, quòd rursùs Communicantes cum hoc Excommunicato in eandem Excommunicationem inciderent, & ita ulterius: Ita ut hoc ex capite una Excommunicatio, plures sæpè Excommunicationes produceret, & sic contagium hoc Excommunicationis in infinitum quasi traducebatur.

Quanta ex his fulminatis Censuris, præsertim in Reges & Principes, scandala & motus ac divisiones, & strages animarum in Rempublicam & Ecclesiam tunc redundarent, notius est ex temporum illorum Historiis, quàm ut probari debeat.

Si enim Patre-familias Excommunicato omnes mox ejus domestici commercio, quin & alloquio ipsius censeantur interdicti sub pœna Excommunicationis: si Principe, aut Rege, totius Ditionis, aut Regni Subditi eum fugere, & commercium declinare teneantur, imò nec ampliùs ipsi fidelitatis juramento te-

teneantur: Quis non videat, hinc horrenda scandala, & turbationes, quin & homicidia in familias, & Rempublicam redundanda? Ut mirum non sit, si moderari hanc Interdictionis extensionem oportuerit, uti ex sequentibus apparebit.

§. 4.

De Temperamento effectûs Excommunicationis quoad evitationem Excommunicati allato per Gregorium VII. & subsequentes Pontifices, usque ad Martinum V. exclusivè.

IPse Gregorius VII. cujus Decretum de evitando Excommunicato retulimus § præcedenti; quique ex Romanis Pontificibus primus legitur excommunicasse Imperatorem & Regno privasse, atque ejus subditos à Fidelitatis juramento absolvisse: ipse, inquam, videns, quanta scandala & motus ac seditiones, nec non animarum strages Excommunicatio produceret, dum ejus effectus tam latè, tantoque cum rigore extenderetur, aliud Decretum prioris restrictivum edidit. Decretum hoc editum legitur in Concilio Romano IV. sub Gregorio VII. & extat apud Gratianum *caus.* 11. *q.* 3. *Can.* 103.

In Decreto præfatur Pontifex, quòd "multos, peccatis nostris exigentibus, pro causa Excommunicationis perire quotidiè cerneret, partim ignorantiâ, partim etiam nimiâ simplicitate, partim timore, partim etiam necessitate.

His præmissis subjungit: "Devictus misericordiâ, Anathematis sententiam ad tempus, prout possumus, opportunè temperamus.

Temperamentum hoc imprimis consistit in quorumdam à vinculo Anathematis per Communicationem cum Excommunicato contrahendo, substractione.

Apostolicâ namque auctoritate substrahit ab hoc vinculo, "Uxores, Liberos, Servos, Ancillas, seu Mancipia, nec non rusticos & servientes & omnes alios, qui non Curiales sunt, ut eorum consilio scelera perpetrentur, & illos qui ignoranter Excommunicatis communicant.

Addit insuper pro mitigatione: "Quicumque autem aut Orator sive Peregrinus, aut Viator in terram Excommunicatorum devenerit, ubi non possit emere, vel non habet unde emat, ab Excommunicatis accipiendi licentiam damus. Et si quis Excommunicatus non superbiæ, sed humanitatis causâ aliquid dare voluerit, fieri non prohibemus.

Exceptos à vinculo Anathematis per hoc Decretum Recentiores Scholastici sub his versiculis expresserunt:

Utile, Lex, Humile, Res ignorata, Necesse:
Hæc quinque solvunt, Anathema ne possit obesse.

Qui autem sub his nominibus censeantur excipi, ut queant impunè communicare cum Excommunicato, singulatim & fusiùs inquirunt & disputant Scholastici & Recentiores Canonistæ.

Præterea in hoc suo Decreto aliud temperamentum effectui Excommunicationis contrahendæ per communionem cum Excommunicato induxit per hæc verba sui Decreti: *Ab Anathematis vinculo liberamus eos, qui communicant cum eis, qui communicant cum Excommunicatis.*

Uti enim rectè advertit Christianus Lupus in Scholiis ad præsens Gregorii VII. Decretum tomo 5. *pag.* 132. "Prædicta Decreti verba Excommunicationis contagium, anteà consuetum traduci in infinitum, contrahunt ad solam *immediatè* communicantem personam, & in *tertiam* nolunt deinceps derivari.

Porrò ex tenore Decreti patescit, hoc Gregorii VII. Decretum duntaxat fuisse ad *tempus*, nimirùm, durantibus scandalis & difficultatibus per Germaniam ob Excommunicationem Henrici Imperatoris exortis: quod & notavit Bertholdus Constantiensis. Referens enim hoc Decretum monet: *Non fuisse perpetuum sed duntaxat ad tempus.*

Verùm, Decretum provisionale occasione Excommunicationis Henrici Imperatoris editum, nonnulli Pontifices Successores probarunt, uti monet Lupus tom. 5. Schol. in Canones *pag.* 129. ac deinde in Decretum Gratiani *caus.* 11. *q.* 3. *Can.* 103. relatum pro jure communi invaluit.

Unde Innocentius III. in Litteris ad Crucesignatos apud Bosquetum in ejus vita *pag.* 80. hujus Decreti meminit, tanquam vim juris obtinentis: "Est cautio *in jure* (ait) quòd si quisquam per terram Hæreticorum aut quorumlibet Excommunicatorum transierit, necessaria emere ac recipere ab eisdem possit, prætereà si Pater-familias domûs Excommunicationis sententiâ fuerit innodatus, à participatione ipsius familia excusatur.

Ulteriùs, Pontifices Successores Gregorii, non tantùm hoc Decretum probarunt quoad limitatum contagium Anathematis ad *immediatam* personam Communicantem cum Excommunicato, sed experientiâ edocti, quantam confusionem in Rempublicam & Ecclesiam induceret, etiam vel solum Anathematis seu Excommunicationis *majoris* contagium in ipsam immediatam personam cum Excommunicato communicantem, propagatum, contagium hoc contrahendum ulteriùs censuerunt.

Quod & in Scholiis ad hoc Decretum tom. 5. *pag.* 132. notavit Christianus Lupus, scribens: "Scabiosum contagium Successores Pontifices adhuc ampliùs mitigarunt & contraxerunt: à proxima, nisi sit in *ipso crimine*, Excommunicati Communione statuerunt contrahi *solam* Excommunicationem *minorem*.

Non dubium, quin ex contagio hujus minoris Excommunicationis non tanta essent timenda incommoda, quàm è contagio Anathematis per communicantem cum Excommunicato contrahendo.

Illa quippè Excommunicatio *minor* passivâ duntaxat Sacramentorum perceptione Excommunicatum privat: At Excommunicatio *major* sive Anathema omni civili & sacro Commercio Excommunicatum interdicit, ipsumque Excommunicatum à reliquo Corpore tam in civilibus, quàm sacris abscindit: quæ interdictio seu abscissio plurima indubiè incommoda in civilem & sacram Concivium societatem, nata est inducere.

Observavit & hoc Vir Eruditus Joannes Doujatius in Notis ad Institutiones Juris Canonici Pauli Lancelotti ad Titulum De Sententia Excommunicationis §. 17. notans, communicantes Excommunicatis initio majori Excommunicatione fuisse ligatos, ad vitandum tamen (ait) "animarum periculum, invaluit, ut minorem tantùm Excommunicationem incurrerent, qui extra crimen, nec per Clavium contemptum, aut non speciatim moniti communicarent: ne in infinitum per eos quoque, qui cum his communicarent, serperet Anathematis contagium.

De hac minore Excommunicatione actum est supra *cap.* 1. §. 2. ibidemque annotatum est, hanc speciem Excommunicationis esse recentioris instituti, neque reperiri Decretum, quod illius expressè meminit ante Gregorium IX. qui illius mentionem facit in *cap. penult. De Sententia Excommunicat.* & in *cap. fin. De Clerico Excommunicato minist.*

§. 5.

De Temperamento effectûs Excommunicationis per Decretum Concilii Constantiensis, sive Extravagantem Martini V. Ad evitanda.

NIhil tantopere Rempublicam Ecclesiasticam & Civilem turbabat, quàm necessitas evitandi tam in civilibus, quàm in sacris omnes illos, qui ob alicujus

jus legis aut præcepti vel mandati Ecclesiastici prætensam transgressionem, aut non paritionem, videbantur incurrisse Excommunicationem *pleno jure*, nullâ Judicis præcedente sententiâ declaratoriâ super prætensa transgressione aut non paritione, vel super contracta Censura ob eam transgressionem sive non paritionem.

Hæc turbatio, & incommoda labentibus seculis eò fuêre majora & frequentiora, quò frequentiùs levioribusque ex causis tandem fuêre inflictæ similes Excommunicationes: adeò ut vix ullum è Curia Romana, vel à Judicibus Ecclesiasticis Decretum prodiret, sine adjecta Excommunicationis comminatione *ipso facto*, sive *pleno jure* per transgressores, aut non obedientes incurrendæ.

Itaque temperamentum præcedentibus efficaciùs attulisse dicitur Concilium Constantiense, circa initium seculi XV. sub Martino V. celebratum.

Sub nomine enim hujus Concilii extat Decretum seu *Extravagans*, quæ incipit *Ad evitanda*, apud S. Antoninum in Summa Theol. *part.* 3. *tit.* 25. *cap.* 2. in hæc verba: "*Ad evitanda scandala*, & multa pericula, subveniendumque conscientiis timoratis, statuit quòd nemo deinceps à communione alicujus in Sacramentorum administratione vel receptione, aut aliis quibuscumque Divinis, vel extra, prætextu cujuscumque sententiæ aut Censuræ Ecclesiasticæ, suspensionis aut prohibitionis ab homine, vel à jure, generaliter promulgatæ teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut Interdictum Ecclesiasticum observare, nisi Sententia, Prohibitio, Suspensio, vel Censura hujusmodi fuerit in vel contra personam, Collegium, Universitatem, Ecclesiam, aut locum certum *à Judice publicata vel denuntiata specialiter & expressè*, salvo, si quem pro sacrilega manuum injectione in Clericum sententiam latam à Canone, adeò notoriè constiterit incidisse, quòd factum non possit aliquâ tergiversatione celari, neque alio juris suffragio excusari, nam à communione illius, licèt denuntiatus non fuerit, volumus abstineri juxta Canonicas Sanctiones.

Hujus Decreti, vel ut vulgò vocatur, *Extravagantis*, licèt nulla in Actis Concilii Constantiensis mentio occurrat, nihilominùs quia aptissimum visum est reprimendis scandalis & periculis animarum ex frequentiore Excommunicationum & Censurarum usu provenientibus, ubique tanquam verum Decretum Concilii Constantiensis & Martini V. communi consensu probatum & receptum est.

Imò Decretum hoc juxta eum tenorem, quo extat apud Antoninum, usu receptum est, etiam neglecto tenore ejusdem, prout reperitur in Concilio Basileensi *Sessione* 20. nec non in Concilio Lateranensi sub Leone X. *Sessione* 11. uti notant Doctores communiter.

Quinimò licèt Decretum habeatur insertum Concordatis inter Regem Galliæ Franciscum I. & Leonem X. Papam cum Clausulis expressis in Concilio Basileensi, nihilominùs neglectis his Clausulis, usu receptum est, etiam in Gallia, prout legitur apud Antoninum sub nomine Concilii Constantiensis, uti multis ostendit Eveillon in suo Tractatu Gallico De Excommunicatione *cap.* 3. *art.* 1. Et post ipsum Dominus Du Casse Archidiaconus & Officialis Diœcesis Condomensis in sua Praxi Jurisdictionis Ecclesiasticæ tom. 1. *cap.* 12. §. 1. *num.* 3.

Ratio receptionis hujus Decreti juxta expressionem Concilii Constantiensis potiùs, quàm secundum expressionem Concilii Basileensis, aut Concilii Lateranensis, aut Concordati Gallicani est, quia prior expressio Decreti magis contrahit effectum Excommunicationis, notanter quoad devitationem Excommunicati.

Inspecto enim tenore Concilii Constantiensis, nullus quâcumque Censurâ innodatus, evitandus est, nisi sententia *contra ipsum à Judice publicata vel denuntiata specialiter & expressè fuerit, salvo, si quem pro sacrilega manuum injectione in Clericum, sententiam latam à Canone, adeò notoriè constiterit incidisse, quod factum non possit aliquâ tergiversatione celari, neque alio juris suffragio excusari.*

At in Decreto prout extat in Concilio Basileensi, Lateranensi, & Concordatis Galliæ, Clausola hæc sine restrictione ad sacrilegam percussionem Clerici est generaliter expressa: ita ut inspecto hoc tenore, evitandus esset omnis, qui Excommunicationem quamcumque *adeò notoriè constiterit incidisse, quòd factum non possit ullâ tergiversatione celari, neque alio juris suffragio excusari.*

Itaque ob receptum hoc Decretum juxta expressionem à S. Antonino relatam, hodiè nullus est evitandus, etiam in Sacramentorum administratione vel receptione, aut aliis quibuscumque divinis, vel extra, prætextu cujuscumque sententiæ aut Censuræ Ecclesiasticæ ab homine, vel à jure generaliter promulgatæ, nisi sententia, vel Censura hujusmodi contra ipsum fuerit *à Judice publicata vel denuntiata specialiter & expressè*; tametsi etiam constaret, in eam Excommunicationem aut Censuram *adeò notoriè incidisse, quòd factum non posset aliquâ tergiversatione celari, aut alio juris suffragio excusari*, solo notorio Clerici percussore excepto.

Non dubium, quin scopo inducti temperamenti magis faveat dicta Concilii Constantiensis expressio, quàm illa *generalis* exceptio *notorii* Excommunicati, facta in Decreto, prout legitur in Basileensi & Lateranensi Conciliis, nec non Concordato Gallicano, " quæ, (uti notat Covarruvias ad *Cap.* ALMA MATER, *parte* 1. §. 2. *num.* 9.) non admodum convenit fini, in quem ista Constitutio dirigitur; nempe ad evitanda scandala, & sedandas proborum Virorum conscientias; idcirco (ait) magis recepta est in Christiano Orbe Martini V. & Constantiensis Constitutio.

Itaque, ut quis hodiè, tanquam Excommunicatus sit evitandus, non sufficit, Censuram *ipso jure*, aut etiam *ab homine* per sententiam generalem esse latam; sed requiritur, ut contra *certam* personam Excommunicatio sit lata *specialiter & expressè*, uti dicitur in Decreto, id est, NOMINATIM, *ut omnes exponunt*, ait Suaresius *disp.* 9. *sect.* 2. *num.* 7. Et Covarruvias ad *Cap.* ALMA MATER, *parte* 1. §. 2. *num.* 8. notat, quòd juxta hoc Decretum requiratur, ut sit notatus Censurâ *expresso nomine proprio, aut aliquot appositis signis, quæ certò & absque ullo dubio eum, qui Excommunicatur, significent & demonstrent.*

Hac de causa Catholici in hisce partibus, uti & in Gallia, Germania, aliisque orbis Catholici Provinciis sine ullo scrupulo communicant cum *notoriis* Hæreticis & Schismaticis: eo quòd tantùm *generali* Censurâ sint notati, non autem *specialiter* & *expressè* sive *nominatim.*

Imò nec sufficit, quòd in aliquem *specialiter* & *expressè*, id est, *nominatim* sententia Excommunicationis lata sive *promulgata* sit, sed insuper requiritur, ut à Judice *denuntiata* seu *publicata fuerit*: uti observat Suarezius dictâ *sect.* 2. *num.* 8. dicitque quòd licèt Decretum loquatur *distinctivè*, *nisi sententia à Judice fuerit publicata* VEL *denuntiata*; " Nihilominùs consuetudo quæ est optima legum interpres, ita legem illam acceptaverit, & interpretata sit: quia hoc est maximè consentaneum fini illius legis," scilicet ad evitanda scandala, &c.

Præterea hæc interpretatio non discordat à rigore & proprietate litteræ: quia duo illa verba, *publicata vel denuntiata*, non ponuntur *distinctivè* tanquam diversa, sed tanquam æquipollentia: nisi quòd participium *publicata* propriè referatur ad Censuram, vel sententiam; *denuntiata* verò, ad personam.

Itaque ut Excommunicatus debeat evitari, non sufficit,

ficit, quòd Judex sedens pro Tribunali publicè sententiam pronuntiaverit: sed requiritur, ut insuper hæc sententia sit *publicata*; & Excommunicatus publicè *ut talis* sit *denuntiatus*.

Publicatio autem hæc ita fieri debet, ut *vi* similis promulgationis sive publicationis, in *communem omnium* notitiam venire possit.

Formula denuntiandi Excommunicatos, & publicandi sententiam Excommunicationis, extat apud Reginonem Abbatem Prumiensem, *lib.* 2. *De Eccles. Discipl. cap.* 410. ubi præscribitur, ut post pronuntiatam Excommunicationis sententiam, "Epistolæ » Presbyteris per Parochiam mittantur, continentes » modum Excommunicationis, in quibus jubeatur, » ut Dominicis Diebus post lectionem Evangelii plebibus sibi commissis publicè denuntient ipsam Excommunicationem, ut ne quis per ignorantiam » communicet Excommunicatis.

Conformis est hæc Formula illi, quæ legitur apud Gratianum *caus.* 11. *q.* 3. *Can.* 20. congruitque hodierno Pontificali Romano, ubi mandatur, ut post pronuntiatam publicè & solemniter Anathematis sententiam, " Epistola Presbyteris per Parochias, & etiam » vicinis Episcopis mittatur, continens *nomen* Excom- » municati, & Excommunicationis *causam*, ne quis » per ignorantiam ulteriùs illi communicet, & ut » Excommunicationis occasio omnibus tollatur.

Hæc formula etiamnum hodie in promulgatione Decretorum Ecclesiasticorum passim observatur: ideòque in Excommunicationis promulgatione servanda apparet; quia promulgatio hujus sententiæ ita facienda est, ut *actione aliquâ publicâ, & communi consuetudine usitatâ ad res juridicè promulgandas, publicata sit*, uti citata *sect.* 2. *num.* 9. loquitur Suaresius. "Est » autem adeò necessaria publicatio (ait Suaresius ci- » tata *sect.* 2. *num.* 8.) ut ipsemet Parochus, etiamsi » secum habeat sententiam declaratoriam factam con- » tra talem personam, non teneatur illam vitare, do- » nec *publicè* tempore præscripto *illam denuntiat*.

Quin ulteriùs non sufficit, quòd sententia Excommunicationis *nominatim* in certam personam lata sit de futuro sive sub conditione, puta, *nisi intra tot dies hoc illudve fecerit, sit ipso facto ex nunc pro ex tunc Excommunicatus, & hoc modo etiam publicata sit; sed insuper requiritur, ut post impletam conditionem feratur sententia absoluta contra talem personam in* PARTICULARI, *& publicetur seu denuntietur*: uti rectè *ibidem num.* 18. monet Suarez.

§. 6.

Quando hodie evitandus sit Clerici percussor?

AD evitanda scandala, & multa animarum pericula subveniendumque conscientiis virorum timoratorum, per Extravagantem Martini V. seu Concilii Constantiensis, nullus dicitur evitandus prætextu contractæ Censuræ, nisi sententia vel Censura contra aliquem *à Judice publicata vel denuntiata specialiter & expressè fuerit*, uti §. præcedenti latiùs expositum est.

Additur tamen unica exceptio seu limitatio: *salvo, si quem pro sacrilegâ manuum injectione in Clericum, sententiam latam à Canone adeò notoriè constiterit incidisse, quod factum non possit aliquâ tergiversatione celari, neque alio juris suffragio excusari: Nam à Communione illius, licet denuntiatus non fuerit, volumus abstineri juxta Canonicas sanctiones.*

Ut ergò *notorius* Percussor Clerici ob violentam & sacrilegam injectionem manuum sit vitandus, non requiritur, inspecto tenore hujus Decreti, ut sententia declaratoria Excommunicationis à Judice pronuntiata & publicata sit, sed tantùm requiritur, quòd hæc sacrilega manuum injectio adeò notoria sit, quòd factum non possit aliquâ *tergiversatione celari, neque alio juris suffragio excusari.*

Duo igitur requiruntur, ut sacrilegus Clerici percussor ob incursam Excommunicationem sit evitandus juxta tenorem hujus Decreti.

Primò, ut *factum* ipsum, id est, manuum injectio sit *notoria* notorietate *facti*; sive ita publicè innotescat, *ut nullâ tergiversatione celari queat.*

Unde non sufficit, quòd coram pluribus testibus, etiam omni exceptione majoribus, & qui in judicio plenam fidem facerent, injectio manuum in Clericum contigerit: eo quòd contingere possit, quòd hi testes factum non publicabunt, sed silentio prement: & consequenter ex ipsorum visu & scitu non sit orta requisita *notorietas* facti.

Imò nec sufficit publica fama de ipsa percussione. Publica enim fama non facit rei *evidentiam*: quæ tamen requiritur, ut possit dici *notorietas facti qua nulla tergiversatione celari possit.*

Secundò, præter *notorietatem facti*, quæ nullâ tergiversatione celari possit, requiritur, ut constet, hanc percussionem fuisse *sacrilegam & violentam*, adeò notoriè, ut *nullo juris suffragio excusari* queat. Suffragium hîc accipitur pro fundamento, quo hæc percussio posset à culpa vel in totum vel pro parte excusari, catenùs saltem, quòd de jure non esset dicenda *violenta* & *sacrilega* manuum injectio in Clericum ad mentem Canonis, *Si quis suadente diabolo*: ac consequenter adeò notorium non esset, quòd ob hanc percussionem ipse in Excommunicationem incidisset, ut nullo *juris suffragio*, sive juris probabili ratione excusari posset.

Uti enim advertit Suaresius citatâ *sect.* 2. *num.* 13. " intentio illius Constitutionis fuit tollere dubia, & » ideò noluit hanc exceptionem facere, nisi pro casu » *certo & indubitato*: ergò quacunque ratione excu- » satio *probabilis* sit, aut probabile ingerat dubium, » sufficiens erit, ut casus non sit ex iis, in quibus de- » linquens vitari præcipitur.

Cùm ergo ex multis factis & circumstantiis dependeat, utrùm ipsa manuum injectio sive factum ipsum sit *adeò notorium, ut nulla tergiversatione celari queat*; vel utrum adeò notorium sit, quòd manuum injectio sit ita sacrilega ad mentem dicti Canonis, ut nec ullo *juris suffragio excusari queat*, etiam apparet, quòd de hac notorietate vix certò constare possit, nisi omnibus circumstantiis examinatis, Judex declaraverit, eam injectionem revera adeò notoriam, *ut nulla tergiversatione celari possit*; ac insuper adeo certò sacrilegam & violentam ad mentem Canonis, ut *nullo juris suffragio valeat excusari*, quin percussor ob eam incurrerit Excommunicationem dicto Canone latam.

Undè ad ampliùs *evitanda scandala*, & *quietandas conscientias timoratas*, derogatum est prædictæ Constitutioni quoad hanc exceptionem in Regno Galliæ (uti observat D. Du Casse Archidiaconus & Officialis Diœcesis Condomensis in Tractatu De Jurisdictione Eccles. tom. 1. *cap.* 12. *num.* 3.) ubi nec *notorius* Clerici Percussor hodiè evitandus dicitur, nisi *ut talis* per *Judicem* fuerit publicè denuntiatus, ipsum in Excommunicationem incidisse.

Similiter Zypæus in Jure novo *tit. De sententia Excommunicat. num.* 5. cum citatis Auctoribus observat, quòd ad vitandi obligationem, non tantùm esse debeat *notoria* ex *facto percussio*, sed *ipsa etiam injuria*; quodque varia incidere queant, quæ percussionem ab injuria vindicent; quodque varient Doctores, quæ percussio Clerici sit notoria, addens, quòd *opinio optima ad Judicis arbitrium remittat.*

Igitur apparet, quòd Clerici percussio vix notoria, ad sensum dictæ Constitutionis, haberi queat, nisi Judex omnibus circumstantiis examinatis, eam injuriosam & sacrilegam & notoriam ad sensum Canonis declaraverit: quandoquidem ante hanc declarationem vix constare queat, percussorem adeò notoriè in Excommunicationem ob illam manuum injectionem inci-

ci-

cidisse, ut nullâ tergiversatione celari, vel *nullo juris suffragio* excusari possit, quamdiu Judex id non deciderit.

§. 7.

Casus, quibus hodie ob Communicationem cum Excommunicato incurritur Excommunicatio major.

POstquam Excommunicatio conformiter ad Extravagantem Martini V. *Ad evitanda*, fuerit Canonicè pronuntiata & publicata, tunc Excommunicatus juxta Sacros Canones est evitandus, non tantùm in Divinis, sed etiam in humanis & civilibus, salvis exceptionibus & restrictionibus sive per posteriora jura, sive per consuetudines, moresque inductis.

Et quidem olim, qui Excommunicatorum Communionem & societatem publicè amplectebantur, atque eorum conventus accedebant, quasi seipsos censebantur excommunicare, sive ab Ecclesia rescindere: Atque ita ipso facto Excommunicati censebantur, sive ab Ecclesia reputabantur alieni: notanter si hâc Communione jungerentur his, qui tanquam Hæretici aut Schismatici vi clavium erant ab Ecclesia exclusi.

De his præcipuè intelligendi sunt Canones, qui declarant, Communicantes cum Excommunicatis eâdem Excommunicatione ligari.

Si autem ex circumstantiis aut aliundè pateret, quòd illorum conventus accederent, non ut se illis in hæresi aut scelere jungerent, sed curiositatis, aliave de causa: similiter & qui cum privatis Excommunicatis communicabant extra crimen, hi puniendi quidem censebantur, imo & subinde excommunicandi, si nec moniti à vetita communicatione desistebant, sed non *ipso jure* Excommunicati habebantur.

At Seculo nono & decimo cœperunt omnes indifferenter Communicantes cum Excommunicatis, etiam in *civilibus*, haberi pro Excommunicatis *eadem* Excommunicatione; ita quidem ut contagium Excommunicationis ulterius & quasi in infinitum alios cum his Communicantes afficeret.

Cùm verò ex hac Canonum rigidiore interpretatione, præsertim accedente frequentiore Excommunicationum usu, plurima scandala & conscientiarum inquietudines orirentur, tandem limitationes & benigniores interpretationes adhibere oportuit, uti supra notatum est.

Et quidem hodie ob communicationem cum excommunicato etiam juridicè ac publicè denuntiato, vix alia Excommunicatio incurritur, quàm *minor*, quæ solâ Sacramentorum passivâ perceptione privat.

Pauci enim hodie casus sunt, quibus ob communicationem cum Excommunicato vitando incurritur Excommunicatio *major*.

Casus penè unicus est de Communicante in *crimine*, cujus fit mentio in *Cap.* NUPER 29. *ii De sentent. Excommunicat.*

Hîc interrogatus Innocentius III. utrùm qui *nominatim Excommunicatis* SCIENTER *communicant, absolvi ab Excommunicatione possint per confessionem à simplici Sacerdote, vel Episcopi seu Archiepiscopi sit ab eis absolutio expetenda*? Respondet distinguendo: " An is qui nominatim Excommunicato communicat, » *scienter* in CRIMINE communicet *criminoso*, ei » consilium impendendo, auxilium vel favorem: aut » aliàs in oratione vel osculo, aut orando secum vel » etiam comedendo.

Hâc distinctione præmissâ resolvit, quòd primo modo excommunicato communicans, debeat absolvi *ab illo, qui excommunicavit, aut ejus Superiore*. In secundo autem, possit absolvi à proprio Episcopo, vel à *proprio Sacerdote*.

Ex hac Pontificis resolutione conclusere Canonistæ & Theologi, quòd communicans nominatim excommunicato in *crimine*, ad sensum hujus Decretalis, incurrat *eandem* Excommunicationem, qua ipse Excommunicatus erat ligatus: ne propterea, ab eodem illo excommunicante, aut hujus Superiore, debeat absolvi.

In secunda autem specie communicationis, solam Excommunicationem *minorem* contrahat, à qua per proprium suum Episcopum, aut etiam *proprium* SACERDOTEM in confessione absolvi queat.

Ut autem ob hanc communicationem *in crimine* contrahatur dicta Excommunicatio, imprimis requiritur, ut communicaverit *in crimine post latam* & *publicatam* Excommunicationem; sive postquam criminosus ob inflictam Excommunicationem erat vitandus.

Si enim ante *publicatam* Excommunicationem communicasset in eodem crimine, nullam incurrisset Excommunicationem: eo quòd non communicasset cum *excommunicato vitando*: quòd omninò necessarium est, ad incurrendam Excommunicationem ex quacunque communicatione, uti notant Doctores ad *cap.* 55. *ii De sentent. Excommunicat.* ubi dicuntur sententiâ Excommunicationis *majoris* involvi concubinarii concubinarum excommunicatarum, additâ expressè hâc cautione: *Qui post latam sententiam communicant in eodem crimine criminosis.*

Rationem, ob quam sic communicans cum excommunicato incurrat similem Excommunicationem reddit Pontifex in citato *cap.* 29. quia per illam communionem *in crimine videatur in eum delinquere, qui damnavit*; nimirùm excommunicato in *ipso crimine*, ob quod excommunicatus est, ita communicando, puta *consilio* aut *favore*, ut illum moraliter loquendo, censeatur in suo crimine & contumacia fovere & obfirmare; adeòque sic agendo videatur se opponere illi, qui per Excommunicationem vult excommunicatum retrahere à crimine.

Neque enim ad incurrendam hanc Excommunicationem sufficit, favere ipsi personæ, vel secundùm se, vel in alio opere, licet inde ex accidenti seu indirectè resultet, excommunicatum fieri potentiorem, aut animosiorem ad suum crimen continuandum, uti post Richardum notat Suaresius *disp.* 17. *sect.* 2. *num.* 6. sed necessarium est, ut aliquis per se moraliter influat seu cooperetur ad crimen alterius, *quatenùs tale est*, & sub tali Censura prohibetur.

Cùm autem quidam Judices Ecclesiastici, ut suas Censuras & Decreta magis timere facerent, in *Communicantes* cum excommunicatis *majorem* Excommunicationem *ipso facto* incurrendam passim decernerent, Concilium Lugdunense sub Innocentio IV. in *Cap.* STATUIMUS 3. *De sentent. Excommunicat. in VI.* prohibuit, ne quis præsumat Excommunicatione *majore* communicantes ante præviam *monitionem Canonicam* excommunicare: *Salvis* (ait) *Constitutionibus contra illos legitimè promulgatis, qui in crimine præsumunt communicare damnato.*

Et reverâ, hujusmodi communicans in crimine damnato cum excommunicato, eum in crimine & contumacia fovendo & obdurando, dicendus, *seipsum* quodammodo excommunicare & à Communione Ecclesiæ separare, quemadmodum de frequentantibus conventum Hæreticorum, eorumque Communioni, & societati Ecclesiasticæ sese jungentibus suprà notavimus.

Casus alter, quo communicans cum excommunicato incurrit Excommunicationem *majorem* etiam Pontifici reservatam, occurrit in *Cap.* SIGNIFICAVIT 18. *ii De sentent. Excommunicat.* ubi respondet Clemens III. " Clericos, qui scienter & spontè » participaverint excommunicatis ab ipso (Clemen- » te III.) & ipsos in officiis receperint, *eâdem* sen- » tentia involvi: quos etiam (ait) pro beneficio suæ » absolutionis habendo, ad Nos volumus cum inti- » nuatione Litterarum tuarum transmitti.

Ex

Ex his concludunt Interpretes, in casu proposito, non tantùm Excommunicationem *minorem*, à qua etiam proprius Sacerdos absolvere potest, sed *majorem* incurri; & quidem Pontifici reservatam.

At unà annotant, ut hæc Excommunicatio ob communicationem cum excommunicato incurratur, debere hæc quinque concurrere.

Primò, quòd sit excommunicatus à Romano Pontifice. Secundò, quòd cum tali excommunicato communicans sit *clericus*. Tertiò, quòd communicet in Officiis *Divinis*. Quartò, quòd communicet *sciens* esse *nominatim* excommunicatum à *Romano Pontifice*. Quintò, quòd communicet *sponte*. Si unum horum deficiat, non incurret hanc Excommunicationem. Ita Covarruvias ad *Cap.* ALMA MATER *part.* 1. §. 3. *num.* 6. post ibidem citatos.

Hinc ulteriùs concludit: " Falsum esse, quod Glossa scripsit in *cap.* 2. *De Except.* existimans communicantem cum excommunicato à Papa incidere in Excommunicationem *majorem*, & hoc ipsum esse speciale propter Auctoritatem Romani Pontificis.

CAPUT VIII.

De Censuris injustis & invalidis.

§. 1.

Utrùm Censura injusta sit timenda?

CENSURA propriè dicitur injusta, quando sine justa causa alicui infligitur, licet in ipsa forma seu modo infligendi nihil sit omissum.

De hac igitur injusta Censura, etiam Excommunicationis quæritur, utrùm homini Christiano sit timenda?

Pro hujus quæstionis elucidatione prænotandum imprimis: plurimùm differre, utrùm Censura talis sit timenda, an autem sit in foro *externo* tenenda; sive, utrùm tali Censura notatus, teneatur se huic inflictæ sibi Censuræ *externùs* conformare?

Prænotandum secundò, quòd hîc solùm quæratur; utrùm homo Christianus ex Fide vivens, qui præter peccatum nihil in hoc mundo pro vero & reali malo reputat, debeat similem Censuram injustam timere, quasi per illam Deo fieret ingratior, vel quòd similis Censura possit ex se saluti ejus obesse.

His prænotatis, quæstio hæc exiguam, aut potiùs nullam difficultatem patitur.

Certum enim est, Censuram injustam etiam Excommunicationis aut Anathematis in sensu jam exposito nullatenus esse timendam.

Neque possunt Episcopi, nec ipse Summus Pontifex, imò nec Ecclesia ipsa quempiam coram Deo ligare, aut reum constituere, vel pœnæ æternæ obnoxium reddere, qui propriâ voluntate & iniquitate seipsum non maculavit, & Reum coram Deo constituit.

Imo sacrilegum & horrendum esset vel cogitare, quòd Ecclesia vellet, auctoritate clavium sibi à Christo concessâ, homines justos reddere injustos; aut justitiam vel charitatem in iis extinguere: utpote quæ unicè intendit, per auctoritatem ligandi & solvendi sibi à Christo datam, peccatores obstinatos & rebelles ligare temporaliter & à communione externa rescindere, ut à vinculis peccatorum tandem soluti, per charitatem uniantur Christo, sive ut ait Apostolus, *spiritus salvus sit in die Domini.*

Hinc ad populum Hipponensem scribit Augustinus apud Gratianum *caus.* 11. *q.* 3. *Can.* 50. " Quid obest homini Christiano, quòd in illa tabula non velit eum recitare humana ignorantia, si eum de libro viventium non delet iniqua conscientia.

Et ibidem *Can.* 87. sub nomine ejusdem S. Patris " illud planè non temerè dixerim, quòd si quispiam fidelium fuerit anathematizatus *injustè*, potiùs ei oberit qui facit, quàm qui hanc patitur injuriam. Spiritus enim Sanctus habitans in Sanctis, per quem quisque ligatur aut solvitur, immeritam nulli ingerit pœnam.

Vèrèque notavit Origenes apud Gratianum *caus.* 24. *q.* 3. *Can.* 7. " Cùm aliquis exit à veritate, à timore, à fide, à charitate, exit de castris Ecclesiæ, etiamsi per Episcopi vocem minimè abjiciatur: sicut è contrario dum aliquis non recto judicio foras mittitur, scilicet si non antè exierit, id est, nihil egerit, ut mereretur exire, nihil læditur." Eadem sententia ibidem *Can.* 4. refertur à Gratiano sub nomine Hieronymi.

Verbo, *æterni Tribunal Judicis illum Reum non habet, quem injustè Judex condemnat*, ut ait Concilium Lugdunense sub Innocentio IV. in *Cap.* 1. *De Sentent. & re judicata in VI.*

Imo tantùm abest, ut Censura injusta hominem coram Deo nocentiorem reddat, ut è contrario dicere non vereatur S. Augustinus, quòd illum, *qui hanc contumeliam & injuriam suam patientissimè pro pace Ecclesiæ tulerit, coronet in occulto Pater in occulto videns.* Lib. De vera Religione *cap.* 6.

Meritò proinde jam pridem Joannes Gersonius Cancellarius Universitatis Parisiensis judicavit, erroneam, scandalosam, & de hæresi suspectam esse reputandam hanc propositionem: *Sententia Pastoris etiam injusta tenenda est & timenda.* Quam *quidem se gerens pro Commissario Papæ posuit in suo processu publico*, ait Gersonius in Tractatu, cui titulus: *Discussio illius Assertionis: Sententia Pastoris, &c.*

Dicitur quidem apud Gratianum *caus.* 11. *q.* 3. *Can.* 1. sub nomine S. Gregorii: *Sententia Pastoris sive justa, sive injusta fuerit, timenda est.*

Verùm notandum, hanc sententiam, prout à Gratiano refertur, non haberi apud S. Gregorium in *Homil.* 26. *in Evangelia* citata à Gratiano, sed verba Gregorii ex citata Homilia referuntur à Gratiano ad calcem *Canonis* 77. eâdem causâ, uti etiam annotarunt Correctores Romani, & ita sonant: " Sed utrùm justè, an injustè obliget Pastor, Pastoris tamen sententia gregi timenda est: ne is, qui subest, & cum injustè fortitan ligatur, ipsam suæ obligationis sententiam ex alia culpa mereatur: Pastor ergo vel absolvere indiscretè timeat, vel ligare. Is autem, qui sub manu Pastoris est, ligari timeat, vel injustè, nec Pastoris sui judicium *temerariè* reprehendat: ne etsi injustè ligatus est, ex ipsa *tumida* reprehensionis *superbia*, culpa, quæ non erat, fiat.

Hinc manifestum est, S. Gregorium unicè velle, ut subditi *non temerariè*, ac *tumidâ reprehensionis superbiâ* Pastoris sui judicium reprehendant sive contemnant: sed potiùs timeant & vereantur, ne forsan ex sua culpa judicium hoc meruerint.

Non docuit ergo Gregorius, sententiam Pastoris injustam aliquem coram Deo ligare aut Reum constituere, qui suâ culpâ non erat ligatus; sed duntaxat, quòd subditi sententiam Pastoris in ipsos latam *temerariè*, & *tumidâ superbiâ* reprehendere vel contemnere ut injustam, non debeant.

Rectè itaque notavit S. Hieronymus in *cap.* 16. Matthæi ad illa verba: *Tibi dabo Claves, &c.* quod " hunc locum Episcopi & Presbyteri non intelligentes, aliquid sibi de Pharisæorum assumant supercilio, ut vel damnent innocentes, vel noxios solvere se arbitrentur, *cùm apud Deum* (ait) *non sententia Sacerdotum sed Reorum vita quæratur.*

§. 2.

Utrùm Censura injusta sit tenenda *seu observanda?*

PRæcedenti Paragrapho monuimus, quòd quæstio, utrùm Censura injusta sit *timenda*, vel tenenda sive observanda, intelligi soleat de Censura unicè

unicè injusta ex *parte causæ* sive *materiæ*, licèt de reliquo, Judex in prolatione hujus Censuræ servaverit per omnia juris ordinem.

Hanc Censuram eatenus non esse homini Christiano ex fide viventi timendam, quasi per eam caram Deo magis Reus aut nocentior constitueretur, ibidem probatum est.

At hìc quæritur, num similis injusta Censura ex parte *solius* causæ, à Judice autem servato juris ordine prolata, sit *tenenda* seu servanda: id est, utrùm simili Censurâ innodatus teneatur ita se gerere exteriùs ac si revera esset hâc Censurâ ligatus, tametsi etiam certò sciret, causam, licet forsan & Judici juridicè probatam, non subesse: atque ita certò noverit eo ex capite Censuram esse injustam.

Sicuti Ecclesia non vult, ut quis innocens per Censuram ligetur; ita quoque non vult, ut auctoritas Judicis vilipendatur; vel Clavium potestas,Ecclesiæ ejusque Ministris concredita, in contemptum veniat.

Tametsi ergo sententia sic injusta, nulla sit, & invalida in conscientia seu foro interiori: & Deus nullius efficaciæ eam reputet, tamen Ecclesia justè præcipit, ut huic sententiæ in foro exteriori validæ, etiam in eodem foro eidem obediatur.

Ratio est, quia si in foro exteriori & publicè huic sententiæ non obediatur, hæc non-obedientia manifestè cederet in contemptum clavium, & vilipendium Judicis.

Cùm enim supponatur, quòd Censura ordine juris servato sit lata; neque ejus injustitia ex parte causæ hactenùs sit planè notoria; evidens est, similem Censuram, quæ publicè habetur ut legitimè & justè inflicta, non posse publicè contemni sine vilipendio Judicis & Censurarum ob solam occultam & privatam injustitiæ notitiam.

Hinc communiter docent Doctores, quòd innodatus simili Censurâ injustâ, non teneatur quidem abstinere à perceptione Eucharistiæ aliisque actibus ex vi ipsius Censuræ in se revera injustæ, sed vi præcepti Ecclesiæ, quo harum spiritualium rerum usus prohibetur, idque *solùm quantùm necesse fuerit ad obediendum Ecclesiæ præcepto, seu Decreto Judicis in* PUBLICO, uti loquitur Suarez *disp.* 4. *sect.* 7. *num.* 14.

Licet ergo sciatur privatim quòd ipsa sententia sit injusta; utpotè prolata ex falsa causa, tametsi etiam forsan in judicio per falsa & subornata acta judici fuerit probata, revera coram Deo & in conscientia nullum adferat detrimentum, & apud Deum pro nulla reputetur, tamen ob auctoritatem Judicis, & ad vitandas in Ecclesia & Republica turbationes & præcavenda scandala, simili sententiæ in publico erit obediendum; & sic Excommunicatus tenetur se in publico & foro exteriori tanquam Excommunicatum habere, atque ab exercitiis Excommunicato interdictis, in publico abstinere.

Hinc & concludunt communiter Doctores, quòd hæc sententia servato *juris ordine* prolata, obliget ratione *evitandi scandali & contemptûs Judicis*, uti loco citato multis ostendit Suaresius; citatque Navarrum scribentem, similem sententiam valere *parum plus nihilo, nisi in foro exteriori propter scandalum post declarationem.*

" Et ratione probatur (ait Suarez *num.* 16.) quia » si scandalum quacunque ratione cesset, & innotes» cat aliis qualitas sententiæ, & hominis innocentia, » cessabit obligatio: ergo signum est, totam hanc » obligationem esse ratione scandali evitandi.

Monet autem *num.* 17. nomen *scandali* hìc accipi, non tantùm ut est contra charitatem, sed etiam contra *obedientiam* Ecclesiæ,cui multum derogaretur, si talis Censura publicè contemneretur. Et ideò hæc Censura sic à legitimo Judice, & in forma juris, licet ex falsa causa prolata; exteriùs est valida, ut ob *vitandum* illud *scandalum* in foro exteriori revera sit servanda.

Si ergo contra aliquem fuerit per Judicem competentem, servato in omnibus juris ordine, prolata & debitè promulgata sententia Excommunicationis, indubiè huic sententiæ publicè & in foro exteriori erit standum & obediendum, donec notoria fuerit ejusdem injustitia.

Et quidem cùm injustitia, & notorietas hujus injustitiæ consistant in facto, sæpiusque contingat, quod sententiam passi sibi persuadeant, sententiam etiam justissimam esse injustam, & notorium esse, quod notorium non est; hinc non facilè, sub prætextu hujusmodi injustitiæ & notorietatis licitum fiet, sententiæ Judicis sic in forma juris pronuntiatæ & promulgatæ, *propriâ* auctoritate *in publico* se opponere, sive sententiæ non obedire.

Sententia quippe publicâ auctoritate *juridicè* prolata vim suam in foro externo & contentioso obtinet, quoadusque legitimè & simili juris ordine servato retractetur, seu injusta pronuntietur.

Neque publica tranquillitas rectusque ordo permittunt, ut privatis passim liceat prætextu injustitiæ vel notorietatis, publicorum judiciorum auctoritatem & firmitatem invertere.

Atque hoc est, quod passim tradunt Pragmatici, hodie non admitti *notorietatem facti*; præsertim contra sententias, *juris ordine servato*, per legitimos Judices prolatas; & neminem prætextu similis notorietatis posse sententiam contemnere: sed requiri *notorietatem juris*, id est, ut injustitia sententiæ per Judicem publicâ auctoritate declarata fuerit.

§. 3.

De remedio ordinario adversus Censuras injustas.

NOvit Ecclesia, quòd omnis Pontifex ex hominibus assumptus circumdatus sit infirmitate; neque Sacerdotium, tametsi in se Sanctissimum omnes ad illud assumptos reddat Sanctos, aut humanis passionibus & ignorantiis eximat.

Quapropter & novit, etiam in summo Sacerdotio constitutis posse obrepi, & falsa pro veris imponi, aut etiam ipsos posse humanâ passione aut cupiditate præveniri & excæcari, ut ita innocentes ut *nocentes* damnent & persequantur: & è contrario, noxios tanquam innocentes solvant, aut etiam tueantur, & favoribus prosequantur atque extollant.

Quod attendens Augustinus scribit ad Auxilium Episcopum *Epist.* 250. *num.* 3. novæ Edit. aliàs 75. " Nec arbitreris, ideo nobis non posse subrepere *in-* » *justam* commotionem, quia *Episcopi* sumus: sed » potiùs cogitemus, inter laqueos tentationum nos » periculosissimè vivere, quia homines sumus.

Et hæc quidem scribit Augustinus occasione Anathematis, quod injustè & temerè ab hoc Episcopo judicabat inflictum.

Quin dicere non dubitavit S. Gregorius *Homilia* 26. in Evangelia apud Gratianum *caus.* 11. *q.* 3. *Can.* 88. " Plerumque contingit, ut hic Judicis locum teneat, » cujus ad locum vita minimè concordat, ac proinde » sæpe agitur, ut vel damnet immeritos, vel alios ip» se ligatus solvat: sæpe in solvendis ac ligandis sub» ditis suæ voluntatis motus, non causarum merita » sequitur.

Deploratque suo tempore S. Augustinus Lib. De Vera Religione *cap.* 6. Divina Providentia permittente, *bonos viros* per nonnullas nimium turbulentas hominum carnalium seditiones *expelli de Congregatione Ecclesiæ*: additque, *horum plura esse exempla, quàm credi potest.*

Et ipsa Synodus Nicæna *Canone* 5. apertè supponit, posse contingere, ut inordinatâ Episcopi passione de Ecclesia aliqui immeritò & injustè ejiciantur, sive excommunicentur.

Mandat enim, ut *examinetur*, vel *requiratur*, *numquid vel pusillanimitate :* (vel ut legit Isidorus, *aliquâ indignatione*) *vel contentione*, *vel aliquâ ejusmodi Episcopi acerbitate* (aut juxta lectionem Dionysii, *alio quolibet Episcopi vitio*) *congregatione pulsi sint* (seu juxta Isidorum, *excommunicati*.)

Ut hoc ergo (ait Canon) *convenientiùs examinationem accipiat* (sive ut legit Isidorus : *ut dignâ hac possint examinatione perquiri*) *rectè habere visum est*, *ut singulis annis in unaquaque Provincia bis Synodi fiant* (sive ut legit Isidorus : *Episcoporum Concilium fieri*) *ut cùm omnes Provinciæ Episcopi in eundem locum communiter conveniant*, (sive ut legit Dionysius Exiguus : *ut communiter omnibus simul Episcopis Provinciæ congregatis*) *ejusmodi quæstiones examinentur ; Et sic quos Episcopum offendisse constiterit* (aut juxta Dionysium : *Et sic, qui suo peccaverint evidenter Episcopo :* vel secundùm Isidori lectionem ; *ut ita demùm hi*, *qui ob culpas suas Episcoporum suorum offensas meritò contraxerunt*) *justè esse à congregatione separati apud omnes videantur* (sive juxta lectionem Dionysii : *Excommunicati rationabiliter ab omnibus æstimentur*.)

Itaque ex Decreto Synodi Nicænæ liberum erat, tam Clericis, quàm Laïcis querelas suas adversus sententias Episcoporum ad Synodum Provincialem bis in anno celebrandam, deferre ; & coram Episcopis ibidem congregatis injustitiam sententiæ exponere & probare.

Hæc disciplina in multis posterioribus Conciliis, ac notanter Africanis renovata fuit : atque fere inconcussa perseveravit, quousque stylus forensis in tribunalia Ecclesiastica intravit, & Synodi Episcoporum celebrari desierunt.

Sicuti enim eo tempore in ferendis sententiis Excommunicationis, aliisque Censuris, non secùs ac in cæteris causis Ecclesiasticis stylus Forensis & Civilis cum omnibus suis formalitatibus servari cœpit ; sic unà quoque invaluit, ut eodem tandem remedio, scilicet appellationis, adversus injustas Censurarum sententias, sibi quisque providere, & remedium quærere debuerit.

Ordinarium itaque adversus Censuras injustas hodiernum remedium est appellatio ad Superiorem.

Si formam interponendæ, introducendæ, aut prosequendæ appellationis ; aut Judicem ad quem appellandum est, spectemus, nihil speciale in hac à Censuris inflictis, aut comminatis appellatione, occurrit.

Verùm quoad effectum, non parùm differt hæc à Censurâ inflictâ appellatio ab appellationibus à sententiis definitivis in materia alia.

Pro quo notandum, quòd appellatio à sententia definitiva, de Jure Canonico soleat habere duplicem effectum.

Per appellationem enim à definitivâ causa principalis à Judice *à quo* devolvitur & transfertur ad Judicem *ad quem* est appellatum, ut hic causam de novo examinet, judicetque, num Judex *à quo* rectè judicaverit : hicque effectus dicitur *devolutivus*, nimirum à devolutione causæ ad Judicem *ad quem*.

Ulteriùs, per appellationem à definitiva solet effectus sive executio sententiæ per Judicem *à quo* pronuntiatæ *suspendi ;* ita ut ipsa sententia maneat in *suspenso*, nullamque secum trahat executionem, quamdiu appellatio legitimè interposita & introducta manet in suo vigore : vocaturque effectus suspensivus, propter suspensionem sententiæ Judicis *à quo*, quam appellatio interposita operatur.

Porrò illud speciale est in sententia Excommunicationis, & cujusvis Censuræ, quod, si hæc absolutè & simpliciter fuerit lata, appellatio ab ea interposita, habeat quidem effectum *devolutivum*, quo causa ipsa devolvitur ad Judicem *ad quem :* sed non habeat effectum *suspensivum*, sive appellatio à simili sententia *non suspendat* ejus effectum : sive per similem sententiam excommunicatus maneat excommunicatus, & debeat se gerere ut talem, non obstante appellatione interpositâ, donec per Judicem *ad quem* ipsa sententia Judicis *à quo* fuerit retractata.

Scribit enim Innocentius III. in *cap*. 8. ꝙ *De Officio Ordinarii*, si excommunicatus ab Episcopo recurrat ad Archiepiscopum, hic non potest eum absolvere, nisi priùs constiterit, injustè fuisse excommunicatum, additâ hâc ratione : *Cùm Excommunicationis sententia per appellationis non suspendatur objectum*.

Quin & in *cap*. 20. *De sentent. Excom. in VI*. scribit de Censuris in generali Bonifacius VIII. " sicut » Excommunicatio, sic ab officio, vel ingressu Ecclesiæ lata suspensio, aut ipsius effectus per *appellationem* sequentem *minimè suspenduntur*.

Rationem hujus specialis juris expressit Innocentius III. in *cap*. 53. §. 1. ꝙ *De Appellat*. quòd sententia *Excommunicationis executionem secum trahat*.

Effectus quippe Excommunicationis est rescissio excommunicati à communione Ecclesiæ. Hunc autem effectum, sive executionem secum trahit Excommunicationis sententia.

Per ipsam enim sententiam Excommunicationis statim, & in ipso momento, quo lata est, excommunicatus censetur à Communione Ecclesiæ segregatus seu rescissus ; huncque effectum ipsa sententia *per se* absque ulterioris Judicis ministerio operatur : adeò ut pro sententiæ executione non requiratur post latam Excommunicationem ullum Judicis ministerium, seu factum vel Decretum.

In aliis verò sententiis, quæ executionem secum non trahunt, pro earum habenda executione requiritur novum Judicis Decretum.

Cùm ergo per interpositam appellationem, causa ad Superiorem sit devoluta, & omnis jurisdictio & auctoritas Judicis *à quo* sit suspensa, non potest hic ulterius huic causæ ejusve executioni se immiscere pendente appellatione : ac proinde sicuti Judicis *à quo* jurisdictio suspenditur, ita & executio à jurisdictione hac dependens.

Quapropter si sententia Excommunicationis nondum sit *absolutè* lata, seu inflicta Excommunicatio, appellatio interposita utrumque effectum devolutivum & suspensivum habebit, uti notant Doctores in *cap*. 40. ꝙ *De Appellat*.

Hic enim interrogatus Cælestinus III. " si quis » Judex sic protulerit sententiam : *Nisi Sempronio » intra* 20. *dies satisfeceris*, *te excommunicatum*, *vel » suspensum*, *aut interdictum esse cognoscas :* & ille, » in quem fertur sententia medio tempore appellans, » ad diem statutum minimè satisfecerit, utrùm ille » tali sententiâ ligetur : aut interpositione appella» tionis tutus existat ? Respondit Pontifex, *videtur » autem nobis*, *quòd hujusmodi sententiam appellatio» nis obstaculum debeat impedire*.

Hinc concludunt Canonistæ post Glossam, quòd appellatio habeat effectum suspensivum, quandocunque fertur *sub conditione :* " conditio enim (ait » Wamesius in Commentario ad hoc cap.) cùm rem » suspendat ; imò faciat ut res pro eo sit, quasi non » sit, non potest dici ipsa sententia ex ipsa recitatio» ne secum trahere executionem, & proinde appel» lationis usus permittatur ad *utrumque* effectum, & » ut ad Superiorem deferatur causa, & *effectus* sen» tentiæ *suspendatur*.

" Unde fit (ait ibidem) ut quæ post interpositam » appellationem fiunt, integro statu fieri dici de» beant ; " id est, agere potest, ac si excommunicatio lata non esset.

Recteque ulteriùs *num*. 3. monet quòd usque adeò hic effectus appellationis duret, *ut non tollatur, etiamsi eventus appellationis injustè appellatum demonstret :* quòd tanquam specialiter in materia Censurarum meritò receptum esse, ostendit.

Nec

Nec tantùm in simili casu sola suspenditur Censura, sed & præceptum & obligatio satisfaciendi sub pœna Excommunicationis injuncta: ita ut termino expleto, in tali sententia præscripto, non solùm non incurratur Censura, sed etiam non sit obligatio exequendi mandatum: quia Appellatio dirigitur in totam sententiam, & consequenter integram sententiam omnemque ejus effectum suspendit.

Cùm ergo Appellatio à sententia Excommunicationis habeat effectum etiam *suspensivum*, quandocumque ipsa Excommunicatio secum non trahit suam promptam executionem, ratio per se patet, cur Appellatio à Censura duntaxat *comminatâ* operetur quoque effectum *suspensivum*: cùm evidens sit, quòd Censura nondum lata, seu inflicta, sed tantùm *comminata*, secum trahere nequeat ipso facto executionem.

Imò si post interpositam Appellationem *à comminatione* Censuræ, Judex *à quo* pendente Appellatione procedat ad pronuntiationem Censuræ, Censura erit ipso jure nulla, uti notat, aliis citatis, Fagnanus ad *Cap.* SUPER EO *De Appellat. num.* 47.

Idipsum tanquam speciale in hac specie Appellationis observat Wamesius ad *Cap.* 53. §. 1. *De Appellat.* quòd nimirum Censura post hanc Appellationem inflicta, in tantum sit *nulla*, *ut nec remedio Appellationis indigeat*: quo remedio revocanda sunt, quæ post interpositas alias Appellationes attentantur.

Hæc autem nullitas Censuræ præcipuè provenit ex defectu Jurisdictionis in Judice eam proferente, utpote per interpositam Appellationem totaliter suspensæ.

Cùm autem non minùs Recusatio Judicis legitimè interposita suspendat Jurisdictionem Judicis recusati, quàm interposita Appellatio, etiam Censura lata, pendente recusatione, æquè invalida & nulla est, ac lata post interjectam Appellationem, eâque pendente.

§. 4.

De remedio extraordinario contra injustas Censuras per Recursum ad Tribunalia Regia.

SI Judex Ecclesiasticus juxta Regulas ab Ecclesia præscriptas, sive ordine juris in omnibus servato, Censuram infligat, quam injustam tamen ex parte *causæ* prætendit sententiam passus, remedio ordinario, id est, Appellationis sive recursus ad Judicem Ecclesiasticum Superiorem sibi providere debere præcedenti §. dictum est.

At si Judex Ecclesiasticus, neglectis viâ ordinariâ, & ordine à jure præscripto, ad inflictionem Censuræ prosiliat *viâ facti*, eâ in oppressionem subditorum abutendo, etiam poterit adversus hunc *extraordinarium*, & irregularem modum procedendi, remedium *extraordinarium* impendi, & contra hanc violentiam protectio Regia implorari.

Nihil enim adeò proprium est Regis Officio, quàm à potentiorum oppressione & violentiâ imbecilliores liberare, eisque protectionem suam impartiri. Unde ad Reges & Principes propriè respicit monitum illud Jeremiæ *cap.* 22. *Facite judicium & justitiam, & liberate vi oppressum de manu calumniatoris.*

Ad quæ verba reflectens S. Hieronymus ait: *Regum Officium est proprium, facere judicium, & justitiam, & liberare de manu calumniatoris vi oppressum.* Apud Gratianum *caus.* 23. *q.* 5. *Can.* 23.

Unde rectè notavit Franciscus Salgado in suo Tractatu De Protectione Regia *part.* 1. *Preludio* 5. *num.* 310. Quòd cognitio de violentiâ & oppressione subditorum, eorumque defensio & protectio " non competit Regibus supremis privilegio Summi Pontificis, » sed ex juris naturalis instinctu, ratione & principio. » Naturale Officium est, ait, propriumque Regis » Officium inhærens Regimini, à quo avelli non » potest.

Illi enim Deus gladium, ejusque usum commisit, ut pœnarum timore violentiam malorum comprimat, & ab eorum violentia innocentes vi oppressos liberet. *Non enim*, teste Apostolo, *sine causa gladium portat, Dei enim minister est: vindex in iram ei, qui malum agit.*

Cùm autem non Laïci duntaxat, sed & Ecclesiastici seu Clerici, licet speciatim in sortem Domini vocati, sint membra Reipublicæ, Regumque subditi, utrisque debetur hæc Regia protectio, uti rectè monet citatus Salgado loco allegato *Prælud.* 2. *num.* 76. *Rex* (ait) *tenetur tam Clericos & Ecclesias, quàm Laïcos tueri, cùm sint pars, membra & cives Reipublica temporalis, quæ sub tutela Regis est.*

Quòd si hæc violentia inferatur ab ipsismet Judicibus Ecclesiasticis, à quibus contra aliorum injustitias & violentias protegi deberent, tunc vel præcipuè ipsis Regia protectio necessaria erit: nam uti rectè reflectit præfatus Salgado *Prælud.* 4. *num.* 101. " Cæ» teris enim violentiis, hæc, quæ à Judice fit, major » est & atrocior, cum sub securo & superioritatis » ac jurisdictionis prætextu facillimè deliberari pos» sit ad hujusmodi vim inferendam.

Et nonnullis in hujus sui asserti probationem adductis concludit: " Igitur cùm Judices tot intolera» biles violentias & oppressiones suæ majoritatis & » jurisdictionis occasione committant, justissimè » multò fortiùs potest Rex illis resistere, & oppressis » naturalem defensionem præstare, cujus proprium » officium est.

Indubitatum autem est, Censuram, signanter Excommunicationem esse pœnam gravissimam, maximisque incommodis subjectam; & consequenter tam Ecclesiasticos quàm Laïcos posse per Censuras injustas à Judicibus Ecclesiasticis opprimi, & violentias intolerabiles pati.

Non minùs proinde adversus has, quàm cæteras violentias Regia protectio implorari potest; & eam implorantibus, si de oppressione constiterit, impertienda est.

Testatur jam pridem Didacus Covarruvias Episcopus Segoviensis Pract. *qq. cap.* 35. *num.* 3. quod " in » Regia & Castellana Republica illud observantissi» mum sit, & diu obtinuerit, à tempore, quod me» moriam hominum excedit, posse ab his, qui à Judi» cibus *Ecclesiasticis vi* & *Censuris* opprimuntur, Re» gios Auditores & Consiliarios, qui apud Regia su» prema Prætoria litigantibus jura reddunt, omninò » adiri, ut *vim* auferant, & compellant Judices Ec» clesiasticos ab ea inferenda cessare.

Hic verò Forensis usus (addit idem Auctor) " non » tantùm in his Castellanis Regis Hispaniarum Di» tionibus, & Principatibus, sed & apud Gallos, » aliosque Reipublicæ Christianæ Sæculares Principes » est equidem receptissimus.

Evidens est, quod Covarruvias hunc recursum ad Judices Regios fundet in *vi* & *violentia* à Judicibus Ecclesiasticis illatis, permittatque hunc recursum in omnibus casibus, quibus per *violentiam* sive Clerici, sive Laïci opprimuntur.

Subjungit quidem ibidem Covarruvias exemplum violentiæ, quæ per Judicem Ecclesiasticum infertur, dum interpositâ appellatione ad Sedem Apostolicam nihilominùs ipse Judex *à quo*, spretâ hâc appellatione, per Censuras executionem suæ sententiæ urget, & ita condemnatum & appellantem vi opprimit.

At ex contextu evidens est, id duntaxat per modum exempli allegari: cæterùm Covarruviam hunc recursum unicè fundare in violentia à Judice Ecclesiastico illata, & per Judicem Regium tollenda. Unde inter rationes, quibus hic recursus justificatur, adducit ex Gratiano Canones, in quibus dicitur, proprium Offi-

Officium Regis esse *vi oppressos* liberare.

Similiter citatus Salgado De Protectione Regia *part. 1. cap. 6. num. 19.* notans, quòd ad hanc protectionem implorandam sufficiat sola denegata delatio appellationi sine ulteriori processu aut attentato; rationem subjungit: *Quòd ipsa denegatio sit* VIOLENTIÆ PARS *integralis, & principium violentia sufficiens ad auxilium & Regiam protectionem invocandam.*

Evidens hinc est, quod hic Auctor unicè hunc recursum fundet in *violentia* illata. Loquitur quidem hic Auctor, uti & Covarruvias, aliique Auctores Hispani præcipuè, ac nominatim de tollendâ violentia à Judicibus Ecclesiasticis inferri solita per hoc, quod suas sententias post appellationem suspensas, per Censuras *viâ facti*, sive per *violentiam* exequi velint: quia hæc species *violentia* in illis Ditionibus & Regnis est frequentior.

Cæterùm, omnes hi Doctores sat ostendunt, recursum ad hunc specialem casum violentiæ non restringi: sed generaliter locum habere, ubicumque per Censuras *violenter* per Judicem Ecclesiasticum aliquis opprimitur.

Quapropter si Judex, servato juris ordine, fuerit recusatus tanquam suspectus, & hâc recusatione interpositâ & pendente, nihilominùs ad sententiam procedat, eamque per Censuras *viâ facti* exequi prætendat, etiam hanc violentiam viam facere recursui ad Judicem Regium asserunt dicti Auctores.

Et inter alios Hieronymus Cevallos in Tract. *De Cognitione per viam violentia quæst.* 14. postquam ostendit per recusationem non secùs ac per appellationem suspendi jurisdictionem Judicis, & consequenter *violentiam* inferri, si pendente recusatione ulteriùs per Censuras procedat Judex, tanquam indubitatum concludit, hanc violentiam præbere recursum ad Regium Senatum, unicè in illata violentia se fundans: propterea & notat *num.* 24. "Quod Judices Regii in hoc casu habeant causæ cognitionem, an recusatio sit justa vel frivola: cùm sine hac cognitione articulus *violentia* examinari non possit.

Nihil quoque in his, aliisque Orbis Christiani Ditionibus usitatius, magisque à tempore immemoriali receptum, quàm recursus ad Regia Tribunalia pro obtinenda protectione contra violentias & *viâ facti* attentata in materia Ecclesiastica adversùs pacificos possessores, aut quasi-possessores; petentes contra has violentias & attentata in sua pacifica possessione, aut quasi-possessione manuteneri & protegi.

Hanc protectionem Pragmatici nostrates vulgo *manutenentiam* vocant; eo quod per illam possessor contra violentiam & attentata in sua possessione auctoritate Regiâ *manuteneatur*, donec servato juris ordine judicatum sit, ipsum injustè possidere, atque ex justa causa è sua possessione esse deturbandum.

"Est manutenentia (inquit Judocus Damhouderus famosissimus Jurisconsultus Belga in Praxi rerum civilium *cap.* 41.) quædam provisio, imo veriùs quodam Principis vel Consilii sui beneficium, quo aliquem pacificum possessorem, metuentem ex ea ejici aut exturbari, in eadem sua quieta possessione tenet, servat, & quasi *manu tenendo*, suâ auctoritate tuetur.

Et supra citatus Covarruvias *num.* 2. *v.* 6. "Non negamus, inquit, quòd possint Judices Regii extraordinariè tractare causam possessoriam, in qua de possessione Beneficii disputetur, ad effectum ut *quieta* sit Respublica, & ne fiat alicui injuria & *violentia*, aut indebitè possessione, quam retinet, spolietur.

Itaque, nec manutenentia ad aliud tendit, nisi ad *violentiam* tollendam, aut impediendam.

Hinc rectè reflectit Matthæus De Afflictis *Decisione* 24. in hoc judicio possessorio potiùs agi de defensione extrajudiciali, quàm de judiciali ordinaria cognitione: "Quia (ait) tantùm id agitur, quòd quis restituatur ad possessa: quia iniquè & per *violentiam* fuerit spoliatus à Judice Ecclesiastico.

Si igitur Judex Ecclesiasticus violentè sive *viâ facti*, prætermisso omni juris ordine, Clericum turbet per Censuras in possessione aut quasi-possessione pacifica sui Beneficii, aut exercitio functionum illi annexarum, indubiè hæc *violentia* recursui ad Senatum Regium viam aperit; & pacificus possessor per Regiam manutenentiam contra hanc *violentiam*, in sua possessione protegi seu manuteneri postulat.

Hic igitur recursus ad Regiam auctoritatem fundatur in violentia & oppressione per Regem tollendâ seu comprimendâ, undecumque hæc violentia vel oppressio oriatur.

Refert Josephus Sese Doctor Juris in suo *Tractatu De Inhibitionibus & Executione privilegiata cap.* 54. *num.* 1. quòd super justitia hujus recursûs ad Regia Tribunalia pro comprimendis *violentiis* Judicum Ecclesiasticorum, "consulti fuerint multi Doctissimi Viri, tam Theologi, quàm Jurisperiti in hoc Regno Arragoniæ, quorum Responsa (ait) ipse vidi, legi & maximè notavi, & omnes illi *uno ore & linguâ* fatentur, & maximis auctoritatibus fundatum relinquunt, hos recursus licitè interponi ad effectum, tantùm ad tollendam *violentiam*...... Ex hoc inferentes, eos, qui intra justos limites recursus fecerint ad Judices Seculares pro *manutenentia sua possessionis*, nullas incurrere Censuras, cùm id fiat ad nudum auxilium duntaxat, pro tollenda *violentia*, quod de jure naturali permissum est, immutabile & perpetuum.

Et quidem hisce in Provinciis à tempore immemoriali adversus violentias, ac signanter per Ecclesiasticas *Censuras* subditis illatas, fuisse usitatum hunc recursum ad Senatum Regium; nec illum sine summo subditorum detrimento tolli posse, monuerunt Regia Consilia, dum de publicandis Concilii Tridentini reformationis articulis tractaretur, uti ex infra dicendis patebit.

In hoc quippe judicio possessorio seu manutenentiæ, duo à Judicibus inquiruntur, scilicet *pacifica* possessio supplicantis, pro manutenentia sive protectione Regiâ, & *violentia* seu turbatio *facti* in hac possessione: de quibus Senatui summariè constare debet, priusquam litteras manutenentiæ concedat.

§. 5.

Judices Regii admittentes recursum contra injustas Censuras, duntaxat cognoscunt de violentia illata.

CUm potestas ferendi Censuras dependeat à potestate Clavium, quæ à Christo Ecclesiæ, ejusque Ministris concredita est, indubitatum est, Laïcis hanc potestatem non competere: sed ejus usum & exercitium penes Episcopos, & Judices Ecclesiasticos pleno jure residere: hisque propriè jus esse, de sufficientia & justitia Censurarum cognoscere & judicare.

Quapropter Judices Regii limites suæ jurisdictionis egrederentur; falcemque in alienam messem mitterent, si ipsi exercitium clavium ligando vel solvendo, assumerent; vel de ipsa Censurarum justitia seu causarum sufficientia vellent per recursum ad sua tribunalia judicare.

Id & uno consensu fatentur Auctores pro Regia auctoritate zelosissimi, & ex professo recursum hunc contra Censuras Ecclesiasticas ad Regia Auditoria propugnantes, nempè Judices Regios non cognoscere de justitia aut injustitia Censurarum aut causæ principalis, sed duntaxat de *vi & violentia* seu oppressione.

Atque inter alios supra citatus Covarruvias *Pract. qq. cap.* 35. *num.* 3. postquam retulit usum Regionum His-

Hispaniæ circa recursum ad Tribunalia Regia, ob recusatam delationem Appellationi interpositæ, expresse monet, " quòd Consiliarii Regii *non cognoscant* de » *justitia* Appellationis ad Summum Pontificem defe- » rendæ, ad hoc ut ab ipsis sententia confirmetur, » vel revocetur; *sed tantùm ad hoc ut tollatur* VIS » ILLA, quæ à Judice Ecclesiastico injustissimè fit » appellanti, dum eum *Censuris* Judex pro executio- » ne sententiæ, quæ nondum transivit in rem judica- » tam, pendente appellatione ad Summum Pontifi- » cem, opprimit.

Vel uti loquitur Salgado De Protect. Regia *parte* 1. *cap.* 1. *prælud.* 5. *num.* 194. Judex Regius duntaxat cognoscit de *violentia*, ut ubi de illa constiterit, auctoritate Regiâ *vim propellat*, *propulset*, *oppressum sublevet*, & " Ecclesiasticum quodammodo reducat » ad viam justitiæ, & tramites legitimos, deferatque » appellationi justæ.

Et *num.* 200. ex Martino Navarro addit, quòd " Judices Regii pronuntient per modum causæ, sci- » licet Judicem Ecclesiasticum *vim* fecisse vel non fe- » cisse, in eo quod appellationi partis non detulerit, » non autem pronuntiant, quòd Judex Ecclesiasticus » justè vel injustè processerit.

Similiter Theologi illi & Jurisperiti, qui *uno ore* hunc ad Regia Tribunalia probarunt recursum (uti ex Doctore Sese Paragrapho præcedenti retulimus) " dixerunt concludentes, fundamentum *violentiæ* id » *solum* operari & inducere, ut scilicet Judex Secula- » ris *vim* tollat extrajudicialiter per modum extraor- » dinariæ & charitativæ defensionis, aliquâ tamen » cognitione adhibitâ circa *violentiam*, non autem » *judicialis ordinariæ cognitionis*, " quæ scilicet versetur circa justitiam vel injustitiam causæ principalis, de qua Judex Regius cognoscere vel judicare non prætendit.

Id plurimis ex omni natione citatis Auctoribus confirmat loco citato Salgado, monens in principio dicti Præludii quinti, quòd hoc " sit cardo, seu po- » tiùs columna fortissima, super quâ totum hujus re- » cursûs pondus, onus, virtus, essentia requiescunt: » sitque totius contradictionis, insidiarum seu argu- » mentorum fortissimus murus, constans propugna- » culum, impenetrabile, & valida resistentia, " &c. nimirum, quòd in hoc recursu duntaxat petatur Regia protectio adversus *violentiam* & *oppressionem*; & quòd Judex Regius non prætendat cognoscere nisi de *violentia*; eamque, ubi de ea constiterit, mediis convenientibus tollere, & oppressum sublevare & ab oppressione liberare.

Idipsum jam pridem advertit pius ille ac doctus Universitatis Parisiensis Cancellarius Joannes Gersonius in Tractatu cui titulus: *Circa materiam Excommunicationum Resolutio*, ubi *Consideratione* 9. exprimit imprimis casus aliquos, quibus sine contemptu Clavium non obeditur Excommunicationibus à Papa promulgatis, ac dein *Consideratione* 10. subjungit: " Contemptus clavium etiam non invenitur apud il- » los, qui nedum non obediunt sententiis Excommu- » nicationum promulgatis per Papam, sed etiam non » est judicandus apud illos, qui *per potestatem secu-* » *larem* adversus tales prætensas sententias tueri se » procurant: Lex enim naturalis dictat, ut possit vis vi » repelli, constat autem quòd tales Excommunicatio- » nes non debent dici jus, sed *vis* & *violentia*, contra » quam fas habet liber homo vel animus se tueri.

Manifestum insuper est, quòd Gersonius hunc recursum fundet in *vi* & *violentia* per potestatem secularem tollenda.

Ex his patescit, quòd Judex Regius intra hos limites consistendo, non erigat se in Judicem justitiæ vel injustitiæ Censurarum aut sententiæ Judicis Ecclesiastici; sed duntaxat cognoscere intendat, num *violentia* seu *oppressio* interveniat.

Puta, si à sententia Judicis Ecclesiastici fuerit appellatum ad Summum Pontificem: Judex autem *à quo* recuset huic appellationi deferre, & non obstante interposita appellatione, per *Censuras Ecclesiasticas* executionem suæ sententiæ urgeat: Appellans autem recurrat ad Senatum Regium, prætendens per hanc recusatam delationem appellationi, & inflictas aut comminatas Censuras pro executione sententiæ, sibi fieri violentiam: Senatus Regius non cognoscet de justitia vel injustitia sententiæ, à qua appellatum; aut utrum confirmari vel infirmari debeat, sed tantùm an appellatio debitè ac legitimè fuerit interposita: ita ut juxta Canonicas Sanctiones, & usum receptum, appellationi esset deferendum: & consequenter utrum Judex *à quo* non deferendo, sed per Censuras executionem urgendo, *vim* inferat.

Similiter si Prælatus Pastorem vel Canonicum à suo Beneficio vel functionibus eidem annexis per *Censuras* suspendat aut interdicat; si sic suspensus aut interdictus recurrat ad Senatum Regium pro *manutenentia* in possessione, seu quasi-possessione sui Beneficii & functionum ei annexarum, contendens se per hanc Censuram opprimi; & in Beneficio, vel exercitio functionum eidem annexarum *viâ facti* seu per *violentiam* turbatum; Judex Regius non mandabit Prælato, aut Judici Ecclesiastico, ut coram ipso declaret causas inflictæ Censuræ, ad cognoscendum & judicandum, num fuerit justa & sufficiens causa ad infligendam similem Censuram: sed solùm Judex Regius cognoscit, utrum, *prætermisso juris ordine*; *viâ facti* Judex ad Censuram prosilierit: atque ita *violentiam* intulerit, quæ recursui ad Senatum Regium viam pandit.

Hanc si videat intervenisse, tunc Judex Regius oppressum, sive in sua possessione *viâ facti* violenter turbatum proteget, & in pristina sua pacifica possessione *manutenendo* defendet.

Si autem ostendatur, nihil *violentiæ* intercessisse, sed per omnia servato juris ordine, Judicem Ecclesiasticum in ferenda Censura processisse, tunc Judex Regius se non immiscebit, sed suspensum ad Judicem Ecclesiasticum remittet, ut si sententiam injustam prætendat, remedio ordinario appellationis aut querelæ apud Judicem appellationis utatur. Nullatenùs ergo per hunc recursum impediuntur Prælati aut Judices Ecclesiastici procedere, etiam per Censuras, contra suos subditos in materia morum aut Doctrinæ, sed unicè per hunc recursum providetur, ne sub prætextu sive pallio correctionis per *viam facti* seu per *violentiam*, neglecto juris ordine, subditi seu Laïci, seu Ecclesiastici opprimantur, & è pacifica sua possessione ejiciantur, priusquam servato juris ordine probatum sit, ipsos eam pœnam meruisse.

Neque mens Ecclesiæ unquam fuit, ut Prælati, licèt Episcopali charactere insigniti, neglecto ordine à jure præscripto, pro suo arbitrio & *viâ facti* contra suos Clericos procederent.

Non enim ignoravit, omni tempore reperiri Prælatos, de quibus Concilium Hispalense II. *Canone* 6. " Multi sunt, qui indiscussos potestate tyrannicâ, non » auctoritate Canonicâ damnant, & sicut nonnullos » gratiæ favore sublimant, ita quosdam odio invidiâ- » que permoti humiliant.

Quare Concilium hoc inhærendo disciplinæ illius ætatis, statuit: " ut *juxta priscorum Patrum sententiam* » *nullus* sine Concilii examine dejicere quemlibet » Presbyterum vel Diaconum audeat. " Apud Gratianum *caus.* 15. *q.* 7. *Can.* 1.

Absit ergo, ut Principes Christiani, eorumve Senatus, attentent impedire Episcopos, aliosve Prælatos & Judices Ecclesiasticos datâ sibi à Christo auctoritate ligandi & solvendi liberè uti, dum hac potestate juxta Regulas Evangelicas & Ecclesiasticas Sanctiones in ædificationem & salutem populi sibi commissi utuntur.

At si sub prætextu Religionis, & auctoritatis illius subditos opprimant, & ex suis possessionibus *violenter* ac *viâ facti* turbent, & Rempublicam inquietent, Reges officii sui esse non dubitant, oppressos à potente liberare, & violentiam comprimere; eumque in finem sibi specialiter gladium, ejusque exercitium esse concreditum: ut ita ostendant, *se vindicem in malum ei, qui malè operatur.*

Et cùm Judex Regius in hoc recursu non nisi de possessione, seu quasi-possessione, & violentia cognoscat, argui nequit, quasi de negotiis spiritualibus sive Religionem immediatè spectantibus cognoscere & judicare vellet: quandoquidem indubitatum sit apud omnes, possessionem, seu quasi-possessionem rerum etiam spiritualium, uti & *violentiam* consistere in facto, nihilque spirituale continere, quemadmodum latiùs deducunt, qui ex professo de Judicio Possessorio & manutenentia tractant.

§. 6.

Quibus mediis soleant Judices Regii violentias per Censuras illatas compescere?

QUà formâ in recursibus ad sua Tribunalia pro tollendis violentiis per Censuras illatis, Judices Regii procedere debeant, in plerisque Provinciis suas habent à Principibus præscriptas regulas, uti observat citatus Covarruvias.

At, ut idem notat, Praxis penè communis est, quòd Judex Regius, ubi de *violentia* per Censuras illata constiterit, cogat Judicem Ecclesiasticum ad earum retractationem, sive ad tollendam *violentiam* pœnæ comminatione. " Illa autem (ait) est frequen- » tissima pœnæ comminatio, quæ fit ad amissionem » rerum temporalium, quas obtinent in his Regnis, » & deinde quòd censebuntur extranei ab eisdem.

Hujus immissionis in bona temporalia Ecclesiasticorum meminit tanquam suo tempore apud Gallos usitatissimæ, qui à ducentis & amplius annis scripsit Guilielmus Benedicti Præses Tholosanus ad *Cap.* RAYNUTIUS ✠ *De Testamentis*, verbo, UXOREM NOMINE ADELASIAM Decisione secundâ *num.* 460. dicens: " Consuevit Curia Regia Fran- » ciæ cogere (Judices Ecclesiasticos) omnia revo- » care; & impedimenta tollere per captionem tem- » poralitatis suæ: Et ita (ait) servatur *quotidiè*, & » cavetur expressè in stylo, titulo *De Personis Eccle- » siasticis* in fine.

Ejusdem praxeos, tamquam etiam in Belgio ab hominum memoria observatæ, fidem fecerunt Consilia Regia, dum de Publicatione & Receptione Concilii Tridentini ipsorum judicium exquireretur.

Uti enim refert Antonius Anselmo in suo Triboniano Belgico *cap.* 32. §. 48. *ad cap.* 3. *Seff.* 25. *De Reformatione* ℣. *Nefas sit*, *&c.* Magistratibus omnibus severè interdicitur, ne Excommunicationes Ecclesiasticæ potestatis impediant, aut jam latas revocare mandent.

Hic rursùs (ait Anselmo) plerique obloquuntur, " Judices Regios hâc auctoritate ab omni memoria in » Belgio usos, ut Censuras impedire possint, vel » ad revocandas cogere Ecclesiasticos *remedio immissio- » nis in eorum temporalia*, quando excessus & abusus » id postulant.

Refert quoque Bertrandus Loth Dominicanus in suis Resolutionibus Belgicis *Tract.* 2. *art.* 9. *num.* 16. quod eâdem occasione ad citatum locum Concilii Tridentini annotarint in sua Consultatione Arthesiani, quòd Judices Laïci " semper *arrestarint bona tempo- » ralia* Episcoporum, Officiariorum, & generaliter » omnium Judicum, Officiariorum, & Personarum » Ecclesiasticarum, cujuscumque dignitatis & condi- » tionis fuerint, ad *impediendas* eorum *Censuras*, *In- » terdicta & Excommunicationes*, & revocandas illas » quæ per ipsos declaratæ, & executioni mandatæ fue- » runt, quando ipsi Laïci Judices id expedire judica- » verint.

Indubitatum est, hoc esse unum ex punctis, circa quæ Concilium Tridentinum hîc in Belgio restrictionem quandam in ipsa Publicatione accepisse censetur per Clausulam insertam Litteris Ducissæ Parmensis Belgii Gubernatricis, scriptis nomine Regis pro executione dicti Concilii ad Regia Consilia aliosque Magistratus, quâ declaravit: mentem Suæ Majestatis esse, Concilium hoc executioni mandandum, *salvis juribus Suæ Majestatis, suorum Vasallorum, Statuum, aut Subjectorum*; "Non (ait) ad contravenien- » dum dicto Concilio, sed ut executio accommode- » tur naturæ cujusque Provinciæ.

De hac Clausula videri possunt Renatus Choppinus De Sacra Politia *lib.* 2. *tit.* 4. *num.* 8. Boëtius Epo Heroicarum *qq. lib.* 1. *num.* 284. Zypæus titulo *De Constitutione num.* 6. Et citatus Bertrandus Loth loco allegato.

Certum enim est, quòd Clausula hæc præcipuè spectet puncta, per Consilia Regia in singulis respectivè Provinciis annotata, tanquam quæ cum Regiis, & Vasallorum ejus Juribus & Privilegiis, vel inveteratis Provinciarum moribus consistere non videbantur, & quorum usus, non obstante Concilii Tridentini in his Provinciis Publicatione, inviolatus permansit.

Quapropter dictus Bertrandus Loth relatis ad longum Annotationibus Provinciæ Arthesiæ ad Decreta Concilii Tridentini, sine hæsitatione subjungit: *Concilium Tridentinum quoad dicta Puncta non fuit receptum in Arthesia: quia juxta illa decisiones discutiuntur, & deciduntur causæ forenses in Tribunali Arthesiæ.*

Quin, licet, in Regnis Hispaniæ, mandante Philippo II. Concilium Tridentinum, sine ulla restrictione fuerit receptum & publicatum, nihilominùs usus hujus recursûs ad tollendam *violentiam* per Censuras illatam in suo mansit vigore & observantia, quia (uti notat Salgado De Protectione Regia *part.* 1. *prælud.* 5. *n.* 22. *& seqq.*) " Cùm Concilium Tridentinum generaliter » loquatur, & duntaxat revocare videatur *jus commu- » ne*, quo cavetur, ne Judices Laïci se *spiritualibus* » causis immisceant, nec Ecclesiasticam Jurisdictio- » nem turbent, non videtur, sub *generalibus* illis ter- » minis comprehendendum tam *salubre remedium*, *& » charitativum subsidium*, miseris & oppressis specia- » liter à Jure Canonico ex ratione & principiis Juris » naturalis & Divini permissum, longo usu immemo- » riali conservatum: super quo cùm Concilium Tri- » dentinum nihil specialiter inducat, sed generaliter » potiùs disponat, hanc limitationem à jure appro- » batam debet recipere." Quam solutionem & expositionem ibidem multis astruere conatur.

Eadem verba Concilii Tridentini sibi objiciens Hieronymus de Cevallos tom. 2. *quæst.* Practicarum, *quæst.* 897. *num.* 126. respondet: illa verba intelligenda esse " quando Judex Secularis intendit cognos- » cere *principaliter* vel *incidenter* in casu Appellatio- » nis, de *sententia lata à Judice Ecclesiastico*: vel si » potuit, vel non potuit Ecclesiasticus cognoscere vel » excommunicare, secùs verò quando ipse cognoscit » per *viam violentiæ* in casu legis Regiæ: quia tunc de » jure & consuetudine talis cognitio pertinet ad Judi- » ces Regios, & istud dicitur propriè officium Regis, » jure naturali concessum.

Quidquid sit de dictis responsis ad Textum Concilii Tridentini, illud constat, quòd post hoc Concilium fuerit, & perseveret hujus recursûs constans usus, ob bonum & utilitatem Reipublicæ receptus, *ne Respublica turbetur, & bonum publicum detrimentum patiatur*, uti loquitur Salgado *num.* 228.

Et jam pridem dicere non dubitavit Covarruvias, (qui

(qui ipse Concilio Tridentino interfuit) loco supra citato, ubi de hoc recursu tractavit: " Quòd si quis » contenderit, à Principibus Secularibus hanc tollere » potestatem, statim non quidem serò comperiet *ex-* » *perimento manifestissimo*, quantum calamitatis Rei- » publicæ invexerit.

Similiter teste Antonio Anselmo, loco supra citato, Brabanti in sua Consultatione super Decretis Concilii Tridentini, ubi monuerant, hanc auctoritatem Regiis Magistratibus esse conservandam, pro ratione addiderunt, " alioquin tolli è medio remedia Cassationis, » & aliarum Provisionum Regiarum, veluti quæ di- » cuntur: *Provisions en cas d'abus, voye de fait &* » *d'autres: quæ præcipua sunt auxilia tuendæ Regiæ* » *dignitatis, & Jurium subditorum.*

Remedium immissionis in bona temporalia, aut privationis jurium *naturalitatis*, ad comprimendas *violentias* Judicum Ecclesiasticorum, qui in Provinciis bona temporalia possident, aut fixum domicilium habent, seu incolæ habentur, sunt media in illis quidem casibus admodum opportuna: Si autem per Monitoriales, aut Censuras in Curia Romana sub aut obreptitiè obtentas Subditi opprimantur, aut jura Provinciarum invertantur, & ita Respublica turbetur, tunc alio remedio uti solent Judices Regii, notanter in Hispania.

Salgado in Tractatu De Supplicat. ad Sanctiss. *parte 2. cap. 24. num. 52. & 53.* enumeratis nullitatibus Excommunicationis ex variis titulis resultantibus, scribit, quòd in omnibus his casibus Senatus *vim* tollendo, & taliter oppressis occurrendo retineat Litteras Monitoriales & Censuras tangentes, sæpiùs acriter " ferat audaciam Tabellionum has intimationes fa- » cientium, atque eos & omnes participes, & agen- » tes severè puniat, Clericos, extraneos ab hoc Re- » gno declaret, eorum temporalitates occupet, Laï- » cosque gravibus pœnis afficiat, atque partem ipsam, » quæ attulit Excommunicationem, vel Declaratio- » nem, vel Cedulones, etiam in forma probante, in » prædictis casibus, aut ea carentes, *ad cautelam* » compellat omni juris rigore, ut suis expensis adferat » absolutionem Excommunicatorum, etiam nulliter, » *ad cautelam.*

Et *num. 56.* refert ex Henriquez Theologo Societatis Jesu, quod generaliter in omnibus casibus, in quibus *violentia* committitur per Judicem, vel Executorem Romanæ Curiæ excommunicando partem, " & in his partibus non reperiatur Judex ipse qui ab- » solvat, tunc Senatus Regius compellit partem vel » ejus factores, ut *suis expensis* adferat dictam *Abso-* » *lutionem à Romana Curia vel aliunde.*

" Interdum (ait idem Salgado *num. 57. & 58.*) latâ Ro- » mæ sententiâ etiam trinâ, à Judice Ecclesiastico ful- » minato processu, mittitur Executor in Hispaniam, » & interdum Executoriales continent *violentiam, &c.* » & intimat Censuras, ut mittat in possessionem, qui » mitti non debet: " si de *violentia summariè* constiterit, tunc " Judices Regii (quia Judices Apostolicos » extra ipsorum territorium degentes rogare aut com- » pellere non possunt, ut sublatâ violentiâ, suspen- » dant executionem) comprehendi jubent Executo- » rem injustum, & reponi quidquid ab illo vi noto- » ria factum, seu attentatum est: compelluntque, » si Executor *mixtus* sit, cum aliqua cognitione cau- » sæ, ut ipse absolvat reponatque attentata, & defe- » rat appellationi aut supplicationi, aut certè, ut ipse » qui *merus* est Executor respectu prioris sententiæ, » suis expensis procuret plenam absolutionem homi- » nis, " &c.

Hunc recursum in Gallia jam pridem fuisse receptissimum, atque etiamnum post Concilium Trident. hactenus perseverasse, notorium est; & tanquam articulus libertatum Ecclesiæ Gallicanæ latè adstruitur per Pithœos in Probationibus dictarum Libertatum *tom. 1. c. 5.*

§. 7.

Qualiter subinde Censuræ palam in foro externo servandæ non sint.

OStensum est suprà §. 1. quòd sententia Excommunicationis injusta ex parte materiæ seu causæ, non sit timenda eatenus, quasi per illam quis verè constituatur Reus, aut revera ligetur coram Deo; tametsi ipse per peccatum seipsum non ligaverit, aut Reum fecerit.

Unà tamen notavimus, quòd si hæc sententia in forma Ecclesiæ sive *servato juris ordine* sit prolata, eam in foro externo esse servandam, quoad usque ipsa injustitia sententiæ palam innotescat, & sit declarata: ne aliàs non obediendo sententiæ, clavium contemptus appareat, & scandalum detur his, qui injustitiam ignorant.

At si sententia Excommunicationis, alteriusque Censuræ à Judice incompetente, aut neglecto essentiali ordine judicii fuerit lata; injustitiaque aut nullitas adeò sit notoria, ut scandalum ex contemptu prætensæ Censuræ, sive non-observantia non sit timendum, tunc Censuram ejusmodi nequidem in foro externo servandam esse, sed tanquam nullam & invalidam posse contemni, uno consensu tradunt tam Theologi, quàm Canonistæ.

Et quidem post Navarrum de hac Censura tractans Suaresius De Censuris *disp. 4. sect. 7. num. 16.* ait: " Si scandalum quâcunque ratione cesset, & innotescat » aliis qualitas sententiæ, cessat obligatio.

Appositè hanc distinctionem, inter sententiam Excommunicationis *validè* latam *servato juris ordine*, sed injustam ex parte materiæ, & sententiam *omninò invalidam*, observavit Jansenius Gandensis in *cap. 78.* Concordiæ Evang. De sententia enim à Judice *validè*, sed tamen *injustè* ob defectum causæ lata, dicit, eam eatenùs esse timendam, quòd sic Excommunicatus eidem parere debeat in *foro externo*, ne auctoritatem Ecclesiasticam contemnere videatur, & ita scandalum dare: " Atque ob id (ait) ut citra scandalum possit » non parere hujusmodi sententiæ Excommunicatio- » nis, debet *canonicè* probare injustitiam Excommu- » nicationis contra se latæ: quam antequam probare » possit, debet à Superioribus humiliter *Absolutio-* » *nem* petere.

Deinde transit ad alios casus, dicens: " Nisi in illis » casibus, in quibus talis est error ex *parte sententiæ*, » qui sententiam non tantùm injustam, sed etiam fa- » ciat esse *nullam*, ut cum fertur ab eo, qui in ipsum » non habet auctoritatem, videlicet à Judice non suo, » vel à Judice Excommunicato, vel cùm lata est post » Appellationem legitimè interpositam, vel cùm in » forma Excommunicationis fuerit intolerabilis error » expressus, quemadmodum patet in *cap.* PER TUAS » ✠ *De Sentent. Excommunicat.* quamvis ibi tantùm » duo posteriora excipiantur.

" In tribus enim illis potissimùm casibus (pergit » idem Auctor) sententia Excommunicationis non » solum est injusta, sed etiam *nulla*: in aliis autem ca- » sibus, etiamsi sit injusta, est tamen aliqua, & ideò » antequam aliquis debeat admitti ad probationem » injustæ Excommunicationis, gratiam Absolutionis » implorare debet: *Ne*, ut dicitur in citato capitu- » lo, *sententiam Ecclesiasticam contemnere videatur,* » *& per hoc amplius ex suo contemptu ligetur.*

Similiter magnus ille Universitatis Parisiensis Cancellarius Joannes Gersonius in tractatu, cui titulus: *Circa materiam Excommunicationum Resolutio*, obligationem observandi Excommunicationem injustam fundari asserit *in scandalo apparente* contemptûs Clavium timendo, ideòque & sententiam Excommunicationis injustam contemni posse, dum scandali periculum cessat.

Post.

Postquam enim *Consideratione* 2. notavit, contemptum clavium intervenire posse *directè* vel *causaliter*, vel duntaxat *implicitè*, subjungit *Consideratione* 4. " contemptus neutro modorum prædictorum dicendus est intervenire contra Præceptum aliquod Prælatorum, quando *manifestò* & *notoriè* Prælatus abutitur in hujusmodi præcepto, clavium potestate, & hoc dum scit & cognoscit ille, qui non obedit, nec aliunde generat in se vel in aliis *scandalosum contemptum clavium*. Quoniam in hoc talis non est inobediens clavium potestati, sed erroneo clavium abusui.

Hinc ulterius infert *Consideratione* 9. " Contemptus clavium non incurretur in multis casibus, quibus Papæ mandato non obediretur, dum scilicet abutitur enormissimè & scandalosissimè potestate suâ in destructionem, non in ædificationem.

" Exemplum (ait) si Papa vellet thesauros Ecclesiarum diripere, aut hæreditates usurpare, aut in servitutem abjectam Clerum cum suis bonis redigere, & juribus suis spoliare sine causa; Quis diceret, illa debere tolerari? Quis non censeret, posse dici Papæ, cur ita facis? Quis non assentiet in facie ipsi resistendum?

Rectèque notat *Consideratione* 5. " Quòd contemptus clavium magis inveniatur quoad culpam in Prælato taliter, ut præmittitur, abutente suâ potestate, quàm in non obediente.

Quin & concludit: " Est quandoque *meritorium* & *honorificum* Ecclesiæ potestati, quòd tali Prælato in faciem resistatur, ut Paulus Petro.

Neque desunt exempla etiam virorum Sanctorum, quorum sanctitatem pluribus miraculis, etiam post mortem Deus manifestavit, qui Censuras, etiam Papales, ob injustitiæ notorietatem contempserunt, atque palam eis resistendum putarunt.

Quomodò publicè, tum scripto, tum verbo adversus Romanæ Ecclesiæ exactiones, & Apostolicas Ecclesiasticorum Beneficiorum Reservationes durè olim recalcitraverit Robertus Lincolniensis Episcopus; nec non ob hanc recalcitrationem, *Excommunicationem* in se latam palam ut injustam contempserit; imò cùm excommunicatus esset ab Innocentio IV. ipse eundem Innocentium Pontificem appellaverit ac evocaverit ad Divinum Tribunal, latè describit illius ætatis Historicus Matthæus Parisiensis ad annum 1253. & 1254. qui & addit, evocationem hanc suum habuisse effectum, atque Innocentium paulò post revera ad Divinum Tribunal fuisse evocatum: Robertum autem tum in vita, tum post mortem multis claruisse miraculis.

Quod & observat Christianus Lupus tomo 3. Schol. in Canones *pag.* 571. refertque ex Henrico Cnyghtono, quòd *hac de causa, quamvis Robertus perspicuis fulgeret miraculis, non est permissus canonizari.*

Refert idem Lupus loco citato ex Matthæo Parisiensi ad annum 1257. & 1258. " Etiam Sewalum Eboracensem Archi Episcopum eadem de causa excommunicatum ab Alexandro IV. appellasse item ad Divinum Judicium, & tamquam Martyrem in ipso mortis lecto miraculis coruscasse.

De hoc enim Sewalo Archi-Episcopo Eboracensi refert citatus Matthæus ad annum 1257. *pag.* 956. quòd " eo tempore aggravaverit manum suam Papa Alexander IV. (in Archiepiscopum Eboracensem Sewalum) jussitque eum (ait) cum ignominia nimis in tota Anglia *excommunicari* accensis candelis & pulsatis campanis, ut tali terrore ac tanto suam constantiam enervaret. Ipse tamen Archiepiscopus, exemplo *B. Thomæ* Martyris, & exemplo & doctrinâ *B. Edmundi*, quondam Magistri sui, informatus, nec non *B. Roberti* Episcopi *Lincolniensis* fidelitate eruditus de solatio cœlitus mittendo minimè desperavit, omnem Papalem tyrannidem sustinendo. Nec opimos Ecclesiæ suæ reditus transalpinis indignis & incognitis conferre volebat, nec curavit voluntati Papali, relicto juris vigore, muliebriter obedire vel inclinari. Quapropter quantò magis præcipiente Papâ maledicebatur, tantò plus à populo benedicebatur, tacitè tamen, propter metum *Romanorum*.

Cùm nec his constantia Sewali enervaretur, ulteriùs " aggravavit manum suam super eum Dominus Papa, & deteriorata est ejusdem quoad seculum conditio, & quoad Dominum meliorata..... Præter enim alia scandala multa præcedentia, jam aufertur *crux* ab eo, quam consuevit Clericus primus ante ipsum bajulare. Renuit tamen adhuc *genua flectere Baal*, & indignis barbaris opima Beneficia Ecclesiæ suæ, quasi margaritas porcis imo spurcis distribuere.

Hæc præcitatus Historicus ad annum 1258. *pag.* 964. additque *pag.* 969. Archiepiscopum Eboracensem morte instante, ita Jesum Christum obtestatum fuisse: " Novit infallibile examen tuum, quàm Papa, quem supra Ecclesiam tuam constituisti gubernandam, meam multipliciter fatigavit innocentiam, pro eo, ut Deus scit, & mundus non ignorat, quòd indignos prorsus & ignotos nolui admittere ad regimen Ecclesiarum, mihi licet indigno, à Te commissarum.

Hic est de quo, teste eodem Historico, vaticinatus erat B. Edmundus Cantuariensis Archiepiscopus: " *Sewale, Sewale*, Martyr ab hoc seculo transmigrabis, ferro, vel saltem gravibus & insuperabilibus tribulationibus impetitus & trucidatus.

Indubiè in similibus casibus Viri Sancti, ac notanter Episcopi, quibus Ecclesiarum suarum defensio & conservatio præcipuè concredita est, noverant & impenderant quod in citato tractatu dixit Gersonius *Consideratione* 12. " Veritas est, quòd omnis via favorabilis & humilis tentanda est cum Summo Pontifice, dum malè informatus fert per se vel suos *injustas* sententias, quod desistat & reformet, sed si nihil profuit humilis sedulitas, arripienda est virilis & animosa libertas.

Testantur id imprimis litteræ Roberti Lincolniensis Episcopi ad Innocentium IV. Papam apud citatum Matthæum Parisiensem ad annum 1253. *pag.* 870.

In his enim suam erga Sedem Apostolicam ostendit reverentiam & submissionem. " Noverit (inquit) Discretio vestra, quòd mandatis Apostolicis affectione filiali devotè & reverenter obedio. His quoque quæ mandatis Apostolicis adversantur, paternum zelans honorem adversor & obsto. Ad utrumque enim teneor ex Divino Mandato.

Dein scribit, Apostolica mandata nec esse, nec posse alia, quàm Apostolorum doctrinæ & ipsius Domini Jesu Christi consona & conformia.

Post hæc exponit, quòd litterarum tenor (quas Innocentius ad ipsum & alios Angliæ Episcopos frequenter dederat de faciendis Beneficiorum provisionibus quibusdam Clericis notanter Italis ne idioma quidem Anglicanum callentibus) *non sit Apostolicæ Sanctitati consonus, sed absonus plurimùm & discors.* Hanc dissonantiam pluribus in his litteris exponit. Primò, multis invehitur in clausulam, *non obstante*, in litteris & mandatis Papalibus expressam.

Secundò exponit, quàm *odibile, abominabile & detestabile sit*, ministeria Ecclesiastica ad dirigendas & salvandas animas instituta, committere indignis, *qui in potestate curæ Pastoralis constituti, de lacte & lana ovium Christi vivificandarum & salvandarum Pastoralis officii & ministerii salarium comparant, debita non administrant. Ipsa enim ministeriorum Pastoralium non administratio, est Scriptura testimonio ovium occisio & perditio.*

Postquam autem pluribus exposuit, hæc planè Divinis Præceptis contrariari, ita concludit: " Breviter

autem

» autem recolligens dico, Apostolicæ Sedis Sanctitas » non potest nisi quæ in ædificationem sunt, & non » destructionem. Hæc est enim potestatis plenitudo, » omnia posse in ædificationem. Hæc autem, quæ vo» cant Provisiones, non sunt in ædificationem, sed » in manifestissimam destructionem. Non igitur eas » potest Sedes Apostolica acceptare, quia caro & san» guis, quæ Regnum Dei non possidebunt, eas reve» lavit, & non Pater D. N. Jesu Christi, qui est in » Cœlis.

Similiter Sewalus Archiepiscopus Eboracensis, " humiliter in scripto suo & instanter sicut memora» tus Episcopus Lincolniensis Robertus fecerat, pe» tiit (ab Alexandro IV.) ut consuetas tyrannides » temperaret, humilitatem Sanctorum Prædecesso» rum sequendo," uti scribit dictus Matthæus Parisiensis ad annum 1258. *pag.* 969.

Cùm autem horum Sanctorum & Apostolicorum Virorum nihil prodesset humilis sedulitas, arripiendam censuerunt virilem & animosam libertatem.

Verùm hîc notandum est, quòd frequentiùs nullitas & invaliditas hæc Censurarum palam se manifestet in Censuris generalibus, & *latæ* sententiæ, quas Judices Ecclesiastici & Curiales suis Decretis & Ordinationibus, quasi de stylo inserere consueverunt.

Harum enim nullitas ac invaliditas frequenter, tam ex parte materiæ, quàm ex defectu Jurisdictionis legitimæ in proferente, nec non debitæ publicationis & receptionis, adeò notoria est, & ab omnibus agnita, ut eas, vi Decretorum, quibus annexæ sunt, pati vel timere, *esset asinina patientia, & timor leporinus & fatuus*, uti loquitur Gersonius *Consid.* 7.

Quin si similes Censuræ comminatæ, & Decretis passim inseri solitæ, essent timendæ, facilè per Prælatos induceretur quædam servitus super populum, quemadmodum reflectit sæpiùs citatus Gersonius dictâ *Consid.* 7.

Verum est, quòd non desint, nec jam pridem defuerint adulatores, qui hujusmodi, præsertim à Papa ejusve Commissariis comminatas, aut ipso jure inflictas Censuras sine exceptione esse timendas, populo persuadere student; palam traducentes tanquam Ecclesiasticæ potestatis contemptores, & Prælatis ac signanter Pontifici, ac Sedi Apostolicæ Rebelles, qui verbo & opere ostendunt, se similes Censuras non timere.

At, si attentiùs expendantur motiva, quibus plures hujusmodi Censurarum Patroni moventur, apparebit, eos non solere quærere in extollenda harum Censurarum efficacia, nisi quæ sua sunt.

Probè enim intelligunt, Prælatos summopere desiderare, ut apud populum magna sit harum Censurarum idea; populoque persuasum sit, Censuras multum esse timendas, nec de earum validitate & justitia anxiè esse inquirendum, sed simpliciter & humiliter pro justitia Censurarum esse præsumendum, iisque cæcam obedientiam præstandam.

Quò enim major est populi de his Censuris idea, eò major quoque est apud populum Prælatorum auctoritas: ut ita qualiacumque sua Decreta pro manutenendis aut asserendis prætensis suis juribus faciliùs exequi possint; scilicet non obedientibus vel contradicentibus suis Decretis, graves Censuras comminando.

Cùm autem jam pridem reperti fuerint plures, & hodie reperiantur, qui affectant & sollicitè ambiunt favorem & amicitiam Prælatorum, ac signanter Curiæ Romanæ, ut per ipsos ad altiora promoveantur, aut commoda temporalia consequantur; vel in obtentis pacificè ac commodè vivant; aut certè quia aliis humanis vinculis ipsis sunt obstricti, non mirum, plurimos reperiri, qui magis adulationis & placendi studio, quàm amore veritatis cæcam illam obedientiam & reverentiam hisce Censuris exhibendam prædicent & proclament.

Similes videntur fuisse Censurarum & potestatis Ecclesiasticæ, notanter Papalis propugnatores; de quibus Gersonius in præallegato Tractatu *Consideratione* 9. qui adeò Papalem auctoritatem extollebant apud populum, ut non deessent pusilli, qui æstimarent, *Papam esse unum Deum, qui habet potestatem omnem in cœlo & in terra.*

His non absimiles erant Doctores illi, qui adulando Pontificibus docebant: *Quòd voluntas Pontificis, qualiscumque ea fuerit, sit Regula, quâ ejus operationes ac actiones dirigantur, ex quo procul dubio efficiatur, ut quidquid libeat, id etiam liceat*, uti eos describit Novennarium Prælatorum Concilium, quod jussu Pauli III. in notandis abusibus Concilio Tridentino prælusit.

" Ex quo fonte (ait dictum Concilium) tanquam » ex equo Trojano irrupêre in Ecclesiam Dei tot abu» sus, & tam gravissimi morbi, quibus conspicimus » eam ad desperationem ferè salutis laborasse.

Nec dubium, quin & ex hoc adulationis fonte dimanaverit & perseveret in Ecclesia Censurarum ille abusus; eas adeò temerè levibusque de causis incutiendi, ut magis à Prælatis ad proprium dominatum & commoda temporalia, quàm ad ædificationem & correctionem subditorum videatur Clavium auctoritas impendi.

Ex quo reverà contigit, uti prædixit Synodus Tridentina *Sess.* 25. *cap.* 3. *De Reform. auctoritatem clavium magis contemni, quàm formidari: & perniciem potiùs parere quàm salutem.*

Ut proindè cum Gersonio meritò reputandum sit, *meritorium & honorificativum Ecclesiæ potestati*, quòd hujusmodi Censuræ nonnunquam tanquam notoriè invalidæ, & sine effectu palam negligantur; ostendaturque non tantùm verbo, sed & opere & facto eas non esse timendas.

Monet tamen Gersonius *Consid.* 11. quòd in contemptu Censurarum cavendum quoque sit *scandalum pusillorum*, qui per dictos Doctores adulatores & placere volentes instructi, *æstimant Papam esse unum Deum, qui habet potestatem omnem in cœlo & in terra.*

Ad præcavendum hoc pusillorum scandalum subjungit Gersonius: " Verumtamen expellenda est ta» lium stultitia per informationes idoneas: qui si no» lint acquiescere, ipsi jam sunt judicandi de scandalo » non dato, sed accepto; hoc est, de scandalo Phari» sæorum & ex malitia, non pusillorum & ex simpli» citate vel ignorantia.

Igitur Censuræ Ecclesiasticæ à legitima potestate, servato per omnia præscripto juris ordine, non levi de causa, sed juxta Evangelicas & Canonicas regulas inflictæ, magnopere sunt timendæ; rectèque dixit Synodus Tridentina: *Quod Excommunicationis gladius nervus sit Ecclesiasticæ disciplinæ, & ad continendos in officio populos valdè salutaris, si sobriè magnâque circumspectione exeratur.*

Quin etsi Excommunicationes credantur ex parte *causæ* esse injustæ, imò Excommunicatus certus sit de injustitia, nihilominùs si à legitimo Superiore fuerint servato juris ordine prolatæ, *non facilè* erunt contemnendæ, priusquam legitimâ auctoritate injustitia earum fuerit declarata; ne ex earum contemptu vel non observantia in foro exteriori, ipsa auctoritas Ecclesiastica, & Clavium usus in contemptum veniat cum pusillorum scandalo.

At Censuræ *palam* extra formam juris, levibusque de causis promiscuè comminatæ aut inflictæ, sine scandalo pusillorum, non rarò possunt, imò & debent contemni sive negligi, præsertim per eos, qui ad disciplinam Ecclesiasticam conservandum, & populi instructionem positi sunt.

Dum enim hi suo agendi modo ostendunt, se Censuras hasce timere, aut populo seu verbo, seu facto suo eas timendas persuadent, abusum harum Censu-

rarum mirum in modum augent aut saltem fovent.

Prælati enim sive Judices Ecclesiastici videntes, Censuras suas sustineri, facilè ad eas comminandas aut infligendas pro asserendis suis prætensis juribus, aut mandatorum & sententiarum suarum executione prosiliunt.

Quin ex falsa illa de Censurarum efficacia populo impressa idea contingit, ut faciliùs, quàm oportet, hæ Censuræ impendantur, ad vindicandam contra Regios Ministros auctoritatem, aut prætensam immunitatem Ecclesiasticam: idque frequenter cum summa Reipublicæ & Ecclesiæ perturbatione, ac multorum scandalo, & nullo plerumque spirituali animarum profectu.

Igitur non parum Ecclesiæ prodesse possunt, & coram Deo mereri, qui, & spe temporalis emolumenti, & metu sustinendæ indignationis, aut etiam persecutionis, sepositis, unicè amore veritatis, & studio asserendæ & conservandæ Canonicæ disciplinæ, veram de Censuris ideam populo imprimunt; eas timendo, quæ reverà sunt timendæ, eas contemnendo, quæ reverà contemnendæ sunt, & sine vero scandalo pusillorum contemni possunt.

Quapropter dicendum cum S. Gregorio apud Gratianum *cauf.* 2. *q.* 7. *Can.* 57. " Admonendi sunt sub» diti, ne plus quàm expedit, sint subjecti: ne cum » student, plus quàm necesse est, hominibus subji» ci, compellantur vitia eorum venerari.

§. 8.

Inter persecutiones à Christo suis veris Discipulis & veritatis defensoribus prædictas, est injusta Censurarum signanter Excommunicationis inflictio.

EXcommunicationes injustas homini Christiano nullum verum malum, quod ipsum *coram Deo* magis Reum aut peccatorem constituat, inferre, ac consequenter nec similes Excommunicationes tanquam inferentes simile malum esse timendas, suprà notavimus.

Verùm, sicuti metus imminentis mortis corporalis, aliorumque malorum temporalium, homines infirmos frequenter terrere, & à veritate confitenda retrahere, aut ad consentiendum falsitati inducere solet: Ita & metus Excommunicationis incurrendæ, tametsi injustæ sufficiens est, ut homines in charitate Dei, & fide æternorum bonorum non omninò radicatos & fundatos faciat à veritate ad falsitatem declinare, atque hominum mandatis potius, quàm Deo obedire, ut vel comminatas Censuras evadant, vel ab inflictis se liberent.

Imò nonnunquam contingit, ut homo Christianus simplex & rectus, sed in fide ac Religione non plenè instructus plus timeat Excommunicationem, licet injustam, quàm mortem corporalem; faciliusque metu incurrendæ Excommunicationis, quàm amittendæ vitæ temporalis in tentationem induceretur, & à justitia excideret.

Quàm enim homini verè Christiano durum esse non solet, quod se videat, reputari etiam ab his, qui Ecclesiæ Ministri sunt, tanquam impium & indignum omnis cum Deo commercii, & ut membrum putridum à societate Sanctorum, ne eam inficiat, resecandum!

Quapropter Christus suos discipulos, & in ipsis omnes Christianos adversus tentationes & persecutiones ipsis ob sui nominis confessionem imminentes, præmunire volens, etiam hanc speciem persecutionis palàm denuntiavit: eamque si ipsius velint permanere Discipuli, ipsis obventuram, his verbis exposuit: *Absque Synagogis facient vos.* Joan. 16. ℣. 2.

Rectè notat ad hæc verba Jansenius Gandensis in sua Concordia Evangelica *cap.* 135. Christum in præcedentibus prædixisse varias persecutiones suis Discipulis obventuras, sed nullas *in specie* expressisse: Hoc autem capite quasdam *particulares* persecutionum species explicare: " easque duplices juxtà duplex malo» rum genus. Est enim malum calumniæ & ignomi» niæ, & est malum pœnæ atque supplicii.

" Ad calumniæ atque ignorantiæ malum pertinet » (ait Jansenius) quod primo loco dicitur: *Absque* » *Synagogis facient vos:* pro quo D. Augustinus cla» riùs legit: *Extra Synagogas facient vos.*

" Est autem (pergit idem) Græcis pro, *absque Sy*» *nagogis*, vel *extra Synagogas*, unica vox *Apo*» *Synagogos*, hoc est, alienos à Synagoga, aut *Ex*» *communicatos.*

Notat prætereà in citata Concordia *cap.* 78. quod *extra Synagogam fieri*, " apud Judæos esset alicui in» terdici commercio & consuetudine reliquorum Ju» dæorum, ut non liceret ei ingredi cum reliquis Sy» nagogam aut Templum, & omninò alienus esset ab » omni Judæorum congregatione, quòd apud Judæos » summæ ignominiæ habebatur, quomodo apud Chris» tianos habetur *Excommunicatio.*

Et reverà docet Sacer Textus, quòd plures ex Judæis erubuerint Christum & veritatem palam confiteri, ob metum hujus è Synagoga ejectionis sive Excommunicationis.

De parentibus *Cæci nati*, cujus Christus oculos aperuerat, legitur *Joan.* 9. quod interrogati à Pharisæis, *quomodo nunc videret*, erubuerint & timuerint fateri Christum filio ipsorum oculos aperuisse; sed responderint: *Quomodo autem nunc videat, nescimus, aut quis ejus aperuit oculos, nos nescimus, ipsum interrogate, ætatem habet, ipse de se loquatur.*

Ratio occultatæ veritatis, & negati responsi subjungitur: *Hoc dixerunt parentes, quoniam timebant Judæos. Jam enim conspiraverant Judæi, ut si quis eum confiteretur esse Christum,* EXTRA SYNAGOGAM FIERET, *propterea parentes ejus dixerunt, ætatem habet, ipsum interrogate.*

Nec tantùm homines pauperes & vulgares metu hujus ex Synagoga ejectionis, à Christi confessione retrahebantur, sed tanta erat ipsius ejectionis ignominia, & Judæorum, ac notanter Pharisæorum (qui majore in Christum odio erant animati) auctoritas apud populum, ut etiam Principes ex metu illius, Christum, licèt in illum crederent, palam confiteri erubescerent.

Testatur enim Sacer Textus *Joan.* 12. ℣. 42. *Quoniam ex Principibus multi crediderunt in eum*, id est, Christum esse Messiam corde credebant, miraculorum magnitudine & multitudine convicti, *sed propter Pharisæos non confitebantur, ut è Synagoga non ejicerentur*, inquit Sacer Textus. Hoc est, metu Pharisæorum palam Christum tanquam Messiam confiteri & agnoscere non audebant, ne ab illis, vel per illorum importunam solicitationem è Synagoga ejicerentur.

Scitur enim summam fuisse Pharisæorum apud Judæos auctoritatem, ut etiam Principibus esset formidabilis, uti & Josephus testatur.

Prætereà notum est, Pharisæos præ omnibus Christo fuisse inimicos & adversarios, eo quòd eorum hypocrisim & avaritiam palam coram populo detegeret; cùm ipsi è contrario essent toti intenti, ut præ reliquis apud populum reputarentur sanctiores & Legis Moysaïcæ defensores zelosiores & exactiores.

" Addit autem Evangelista causam, quare hi Prin» cipes metuerent (ait citatus Jansenius ad *cap.* 114. » Concord. Evang.) fieri Apo-synagogi, hoc est, ex» communicati fieri, & ejici è Synagoga: *Quia* (ait) » *dilexerunt magis gloriam hominum*, hoc est gloriam » apud homines, *quàm gloriam Dei*, id est gloriam apud » Deum, & quæ à Deo obtinetur. Sicut enim igno» miniosum apud homines judicabant, (pergit Jan» senius) ejici è Synagoga, ita gloriosum in Synago-

» ga

» ga versari, maximè sibi qui cùm essent Principes, » in Synagoga honorabantur, & primas obtinebant » Cathedras. Hanc ergo gloriam, quam non solùm » admittebant, sed etiam multum diligebant, ne amit» terent, confiteri, quod credebant, metuebant.

Unde meritò observat hic Auctor: " ex hoc loco » discendum, quàm noxia res sit, humanæ gloriæ ap» petitus, ut qui quotidiè etiam multis in Christianis » efficiat, quò minùs Christum, hoc est, veritatem, » quam noverunt, ore & opere confiteantur.

Cùm non minorem infamiam, aliaque temporalia incommoda secum trahat Excommunicatio hodiè apud Christianos, quàm olim apud Judæos usitata è Synagoga ejectio, non mirum, si & modò inter Christianos reperiantur quamplurimi, qui ex metu incurrendæ Excommunicationis alteriusve Censuræ, Christum, hoc est, veritatem, quam noverunt, ore & opere confiteri erubescunt: vel etiam mandatis hominum tametsi injustis, & Dei ordinationi contrariis, ne Censuram incurrant, obediunt.

Sed vel præcipuè ac præ aliis huic tentationi exponuntur Ecclesiastici, utpote qui præ cæteris vident, se expositos incommodis Ecclesiasticarum Censurarum, puta Suspensionis, aut Interdictionis ab Officio aut Beneficio.

Et cùm hodie Dignitates, Officia & Beneficia Ecclesiastica, quin & ministeria & munia Ecclesiæ non rarò ob gloriam humanam, & commoda temporalia quærantur, ac appetantur, quid mirum, quòd & hodie plurimi præ metu Censurarum cæco modo obsecundent voluntati ac placitis eorum, quos sciunt potentiâ & auctoritate valere apud Superiores; & resolverunt non secus ac olim Pharisæi, ejicere è Synagoga, sive à Dignitatibus, Beneficiis muniisque Ecclesiasticis rejicere, aut obtentis privare, vel ab illis saltem suspendere, qui obedire renuunt, aut Christum, hoc est, veritatem sibi adversam, publicè confitebuntur & propugnabunt.

Quare & indubitatum est, inter persecutiones à Christo Apostolis, & in ipsis omnibus Christianis, ac notanter Ministris Ecclesiæ prænuntiatas, etiamnum hodie esse hanc è Synagoga ejectionem, seu excommunicationem aliasque Ecclesiasticas Censuras, quas veri Christi Discipuli & veritatis defensores & Prædicatores sustinere injustè coguntur; & quarum metu plures succumbunt, *quoniam diligunt magis gloriam hominum, quàm gloriam Dei.*

CAPUT IX.

De Interdicto.

§. 1.

Interdictum uti & suspensio, subinde infligitur per modum Censuræ, & subinde per modum meræ pœnæ: & quomodo ab aliis Censuris distinguatur.

PRÆTER Excommunicationem famosissimam speciem Censuræ, hodie duæ aliæ species Censuræ à Theologis & Canonistis numerantur; scilicet Interdictum, & suspensio; idque conformiter ad responsum Innocentii III. in *cap.* 20. *h. De V. S.* Qui cuidam quærenti, quid per Censuram debeat intelligi, respondit, quod per eam *non solùm Interdicti, sed Suspensionis & Excommunicationis sententia valeat intelligi.*

Hinc igitur uno consensu conclusere Theologi & Canonistæ tres esse species Censuræ, Excommunicationem, Interdictum, & Suspensionem.

At notandum, non omne Interdictum, neque omnem Suspensionem infligi per modum Censuræ, aut esse speciem Censuræ.

Convenit enim inter Theologos & Canonistas, Interdictum, & Suspensionem sæpiùs infligi per modum *meræ pœnæ*, instar aliarum pœnarum Canonicarum in punitionem commissi delicti.

Et quidem quandocunque Interdictum aut Suspensio infligitur alicui ob commissum delictum, absque respectu ad contumaciam & perseverantiam in delicto, potiùs reputanda est inflicta per modum pœnæ in vindictam commissi delicti, quàm per modum Censuræ.

Censura enim non infligitur propriè in vindictam commissi delicti, sed ob contumaciam in crimine, neque principaliter ut ob perpetratum delictum quis puniatur, sed potiùs ut frangatur ejus contumacia, & à crimine recedat, & Ecclesiæ obediat.

Quapropter Interdictum vel Suspensio per modum pœnæ infligi possunt ad certum tempus, prout gravitas ipsius delicti postulaverit; eoque elapso Interdictum vel Suspensio evanescit. At tanquam Censura ad certum tempus infligi non potest: eo quòd sic infligatur ad reprimendam contumaciam, adeoque pro tempore incerto, quo contingit durare contumaciam.

Hinc ulteriùs concluditur, non tantùm præviè ad Excommunicationem, sed etiam præviè ad Interdictum & Suspensionem in ratione Censuræ, prærequiri contumaciam, ipsasque Canonicas monitiones esse & hîc præmittendas, ut de contumacia constet.

Hæ autem non requiruntur, ubi in *meram vindictam* per modum pœnæ Interdictum aut Suspensio infligitur, uti notant Scholastici passim, atque inter alios Suaresius De Censuris *disp.* 25. *sect.* 1. eò quod non requiratur prævia contumacia in delicto, ut quis ob commissum delictum puniatur.

Igitur Interdictum, prout est species Censuræ distincta in ratione Censuræ à cæteris pœnis & impedimentis Canonicis, dicitur: *Censura Ecclesiastica prohibens usum quarundam rerum sacrarum, ut fidelibus communem, quatenùs talis est.*

Dicitur hîc exclusa Excommunicatio, quia, etsi etiam hæc interdicat excommunicato quarundam rerum sacrarum usum, non tamen eum prohibet, *quatenùs talis est*, sive sub ratione usus: sed prout est quædam communicatio cum fidelibus, sive quia illis uti nequit, nisi unà censeatur habere communicationem cum fidelibus, à qua communicatione per Excommunicationem est separatus & prohibitus.

Per hæc verba: *ut fidelibus communem:* distinctum volunt Interdictum à Suspensione, ut est Censura: eo quòd hæc solummodo privet usu rerum sacrarum, uti est proprius ipsis *Clericis:* Quare etiam solis Clericis Censura Suspensionis infligitur.

Denique dicitur in descriptione, ALIQUARUM *rerum sacrarum usu:* quia hæc Censura non privat generaliter omnium rerum sacrarum usu, sed duntaxat quæ in jure expressæ sunt.

Hæc autem sufficienter ostendunt, Interdicti descriptionem desumptam & circumscriptam esse conformiter ad ea, quæ recentiores Scholastici, & Decretalium Glossatores invenerunt & proposuerunt, ut Interdictum à reliquis pœnis Canonicis, & Excommunicatione, & Suspensione tanquam specialem speciem Censuræ distinctam, probarent.

Nec enim facilè reperies apud Veteres, Interdictum, ad instar Excommunicationis, fuisse habitum ut speciem Censuræ à potestate clavium ligandi & solvendi dependentis, aut scrupulosè à reliquis pœnis Canonicis distinctam.

§. 2.

De distinctione Interdicti personalis, localis & mixti, item particularis & generalis.

JUxta recentiorem & modernam disciplinam, ipsamque receptam loquendi phrasim, Interdictum, ut est Censura, distingui solet in personale, locale & mixtum.

Per-

Personale dicitur, quod dirigitur *directè* & immediatè in *personam*: eidem interdicendo aliquarum rerum sacrarum usum ob contumaciam in delicto.

Vocatur verò *locale*, quod *directè* & immediatè refertur ad locum aliquem sacrum, ita ut prohibitio seu Interdictio rerum sacrarum respiciat ipsum locum sacrum, in quo res sacræ peragi deberent.

Mixtum appellatur, quod quasi ex utroque conflatur, dum scilicet æquè directè prohibitio sive interdictio usûs rerum aliquarum sacrarum, & personas & locum respicit.

Personale Interdictum vocatur passim *ambulatorium*; eo quòd personas, quocumque loco consistant, sequatur. Personæ quippe interdicto ligatæ in nullo loco habent usum rerum sacrarum, ipsis nempe interdictum, sive in nullo loco sacro Divinis interesse possunt: tametsi eo in loco sacra fieri possint, & alii non Interdicti interesse possint, uti declaratur in *cap. 16. De sentent. Excommunicat. in VI.*

Interdictum verò *locale* solum locum afficit, ut nimirum in eo sacra officia celebrari nequeant, aut rerum sacrarum usus haberi, salvâ moderatione in jure expressâ.

At personæ, si aliàs non sint interdictæ, alio in loco non interdicto Sacris interesse possunt, uti declaratur in dicto *cap. 16. De sentent. Excommunicat. in VI.*

Ex his facilè intelligitur, effectum Interdicti mixti esse, impedire usum rerum sacrarum in loco interdicto in quantum refertur ad locum, & quatenùs respicit personas, eundem usum interdicere personis quocunque in loco, etiam aliàs non interdicto.

Interdictum tam locale, quàm personale subdividitur in singulare, & universale sive generale.

Locale universale sive generale dicitur, quando locus aliquis continens sub se plura loca sacra sine expressione alicujus determinati loci sacri indefinitè & generaliter subjicitur Interdicto: puta Regnum integrum, aut Provincia vel Respublica, Diœcesis, Civitas, &c.

Hujus Interdicti meminit Bonifacius VIII. in *cap. 10. De sentent. Excommunicat. in VI.* ibidem declarans: "Beneficium relaxationis ad cautelam » quoad Interdicti sententias in civitates, castra, vel » quælibet alia loca, sive terras aliquas generaliter » promulgatas, locum aliquatenus non habere.

Similis Interdicti mentionem facit idem Pontifex in *cap. 17. eod. in VI.* declarans: "Quòd si civitas, » castrum, aut villa Ecclesiastico subjiciantur Inter» dicto, illorum suburbia, & continentia ædificia eo » ipso intelligi velit interdicta.

Dicitur autem *particulare*, si unus locus sacer, vel etiam plura loca, sed *singulatim* & *nominatim* expressa subjiciantur Interdicto.

Personale Interdictum vocatur generale, sive universale, si communitas aliqua personarum plures *indefinito* numero complectens personas, *generatim* sine ullius in particulari expressione, sed sub expressione communitatis subjiciatur Ecclesiastico Interdicto.

Hujus mentio occurrit in citato *cap. 16. De sentent. Excommunicat. in VI.* declaraturque: "Si sententia » Interdicti proferatur in Clerum, non intelligi (nisi » aliud sit expressum in ea) interdictus populus, ne» que etiam è contrario: unde (ait) uno interdicto » ipsorum, alius licitè admittitur ad Divina.

Si verò unus, aut etiam plures expresso nomine singularium Interdicto subjiciantur, dicitur Interdictum particulare.

Porrò hodie nomine Interdicti, solet communiter intelligi Interdictum generale, quo communitas aliqua sine speciali personarum expressione & nominatione interdicitur.

Ad hanc vulgarem Interdicti acceptionem indubiè reflexit Vir eruditus Dandinus Alteserra *lib. 6. De Jurisdict. Ecclesiæ cap. 12.* dicens quòd Interdictum "sit Censura Ecclesiastica, per quam Sacris in» terdicitur civitati vel universitati ob crimen & scan» dalum publicum. Item, quòd Interdictum nihil » aliud sit quàm Excommunicatio *generalis*, quâ in» terdicitur populo vel universitati, ut Excommuni» catio singularibus personis.

§. 3.

An olim notum fuerit Interdictum generale, prout hodie sumitur?

Interdictum prout est Censura, ac signanter locale vel mixtum generale, parum notum fuisse primis Ecclesiæ seculis apparet.

Imprimis S. Augustinus *Epist. 250.* reprehendit Auxilium Episcopum, quod ob delictum à patre commissum excommunicasset filium, & totam familiam; scribitque quòd cupiat edoceri: "Quomodo rectè » anathemetur pro Patris peccato Filius, aut pro Ma» riti Uxor, aut pro Domini Servus, aut quisquam in » domo etiam nondum natus, si eodem tempore, » quo universa domus est anathemate obligata, nasca» tur, nec ei possit per Lavacrum regenerationis in » mortis periculo subveniri.

"Audisti forsan (ait) aliquos magni nominis Sa» cerdotes cum domo sua quemquam anathemasse » peccantium? Sed fortè si essent interrogati, reperi» rentur idonei reddere inde rationem. Ego autem » (pergit Aug.) quoniam si quis ex me quærat, utrum » rectè fiat, quid ei respondeam non invenio, nun» quam hoc facere ausus sum, cùm de quorumdam » facinoribus immaniter adversus Ecclesiam perpe» tratis gravissimè permoverer.

Post hæc rogat Episcopum, ut, si filium illius, qui crimen admisit, innocentem deprehendat, sententiam Anathematis, quam forsan passione aliquâ præventus & commotus in ipsum ejusque familiam tulerat, revocet. "Nec arbitreris (inquit) ideò nobis non pos» se subrepere injustam commotionem, quia Epis» copi sumus: sed potiùs cogitemus inter laqueos ten» tationum periculosissimè vivere, quia homines » sumus.

Fragmentum hujus Epistolæ refert Gratianus *caus. 24. quæst. 3. Can. 1.* quo relato concludit: "Ut ergo ex » hac auctoritate evidentissimè monstratur, illicitè » quis excommunicatur pro peccato alterius, neque » aliquâ ratione nituntur, qui pro peccato unius in » totam familiam sententiam ferunt Excommunica» tionis.

Non obscurè tamen fatetur August. in verbis supra citatis: *Aliquos magni nominis Sacerdotes cum domo sua aliquem anathemasse*, aut saltem id tanquam à dictis Sacerdotibus factum, tunc fuisse relatum.

Et sanè legitur de S. Basilio *Epist. 244.* quòd interrogatus quid agendum de illo, qui filiam alicujus rapuerat; responderit, Filiam Parentibus restituendam, ipsum autem raptorem, ejusque complices excommunicari debere: "Villa verò (ait) quæ Rapto» rem susceperit cum rapta, nec reddiderit, prorsus » suspensa sit à precibus & orationum communione.

Hîc imprimis notandum, Basilium Excommunicationem duntaxat denuntiare in ipsum *Raptorem* ejusque *Complices*: at ipsam villam sive homines villæ tantùm à precibus & orationum communione suspendere, idque si raptorem cum rapta susceperit nec reddiderit: quâ susceptione & non redditione eos raptui cooperatos esse apparebat.

Quin enim Basilius eo in loco intellexerit per *villam* non ædificium seu domum materialem, sed familiam seu homines villæ, qui raptorem cum rapta susceperant, ex ipso contextu manifestum est.

Ex

Ex quo ulteriùs manifestum est, S. Basilium nequaquam excommunicasse, aut Ecclesiastico Interdicto subjecisse totam familiam innocentem ob peccatum unius: sed ad classim pœnitentium relegasse, qui crimini raptûs, recipiendi Raptorem cum rapta cooperati videbantur.

Si illi *magni nominis Sacerdotes* (quorum facta in suam defensionem adducebat Auxilius Episcopus, ad quem citatam Epistolam scripsit Augustinus) auditi fuissent, (uti eos auditi avebat S. Aug.) non aliud forsan, quàm quod Basilius fecerat, se egisse probassent.

Quidquid sit, nescio, num ullum apud quatuor primorum seculorum Auctores exemplum Interdicti *generalis*, in familiam aut communitatem ob *unius*, quamvis Patrisfamilias aut Superioris crimen, quantumvis enorme, pronuntiati reperietur.

Pro antiquitate Interdicti antiquius proferri non solet, quàm quod occurrit apud Gregorium Turonensem *lib.* 8. *Historiæ Francicæ cap.* 31. Narrat eo loco Gregorius, quòd, cùm S. Prætextatus Episcopus Rothomagensis, in Ecclesia ipso die Paschatis peragens Divina Officia esset trucidatus; "Leudowaldus » Episcopus Epistolas per omnes Sacerdotes direxe» rit, & accepto consilio *Ecclesias Rothomagenses* clau» serit, ut in his populus *solemnia Divina non spe» ctaret*, donec indagatione communi reperiretur hu» jus Auctor sceleris.

Circa hanc speciem Interdicti imprimis notandum, hîc de immanissimo & admodum scandaloso scelere agi.

Secundò, quòd criminis hujus Auctor ignoraretur.

Tertiò, Interdictum duntaxat fuisse positum, *donec indagatione communi reperiretur hujus Auctor sceleris.*

Adhæc admodum verisimile est, Sanctum hunc Episcopum non alia de causa trucidatum, nisi quia Evangelicâ libertate & constantiâ vitia populi argueret: atque ea de causa multorum odia in se concitasset: ut proinde Leudowaldus meritò populum à Divinorum Officiorum usu in Ecclesiis Rothomagensibus, tanquam aliquatenùs de trucidatione sui Pastoris suspectum excluserit, *donec communi indagatione reperiretur hujus Auctor sceleris.*

Neque prohibuit Leudowaldus in his Ecclesiis celebrari *Solemnia Divina*, sed duntaxat Ecclesias Rothomagenses clausit, ut in his *populus Solemnia Divina non spectaret*: ita ut tantùm populus videatur à Divinis exclusus & interdictus fuisse.

Interim ex hoc facto Leudowaldi non ostenditur, quòd ob crimen tametsi atrocissimum, & summopere execrandum, cujus *Auctor ignoratur*, integra Civitas aut Communitas Interdicto subjiceretur, donec Auctor criminis à prætenso crimine cessaverit & satisfecerit, & Ecclesiæ se submiserit: cùm expresè Leudowaldus hoc suum Interdictum duntaxat durare voluerit, *donec indagatione communi reperiretur hujus Auctor criminis.*

Nec facilè invenietur, *generale* hujusmodi Interdictum ante seculum X. vel XI. inflictum, ut criminis Auctor, quantumvis is esset Communitatis vel Civitatis Caput, vel Superior aut Dominus, ad submissionem & correctionem per simile generale Interdictum adigatur.

Legitur quòd in Synodo Lemovicensi anno 1031. adversus generalem morbum, qui contumaciæ Principum & Magistratuum secularium adscribebatur, Odoricus Abbas Episcopis pro remedio suggesserit inflictionem publicæ & *generalis Excommunicationis* per totam terram Lemovicensem, eo modo quo in Actis Synodi describitur, tomo 9. Concil. general. *pag.* 902. *& seqq.*

Huic consilio acquievisse Episcopum Lemovicensem indicat Ademarus Engolismensis sub idem tempus scribens: "Alduinus Episcopus Lemovicensis pro » nequitia populi *novam* observantiam constituit, sci» licet Ecclesias & Monasteria cessare à Divino cultu, » à Sacrosancto Sacrificio, & populum quasi Paganum » à Divinis Laudibus cessare, & hanc observantiam » Excommunicationem censebat.

Cùm Ademarus hanc observantiam vocet *novam*: Et eodem seculo Ivo Carnotensis de simili Interdicto scribens *Epist.* 94. illud vocet *Remedium insolitum*, admodum verosimile est, ante hæc tempora notum non fuisse, aut saltem admodum rarum & inusitatum.

§. 4.

Interdictum generale labentibus seculis frequentius impensum; quàm funesti ejus soleant esse effectus.

ANte seculum undecimum vix notum fuisse generale Interdictum, prout hodie id accipitur, præcedenti §. ostensum est.

At labentibus seculis, præsertim post Gregorii VII. Papæ tempora frequenter invaluit usus Interdicti, notanter *generalis* in integras Provincias, quin & Regna; ita ut ad frangendam Regum aut Principum contumaciam Regna & Provinciæ Interdicto tam locali quàm personali subjicerentur.

Nec tantùm à Romanis Pontificibus, sed & tandem ab Episcopis, Civitates & Diœceses integræ involvebantur generali Interdicto, præsertim ob violatam, ut prætendebant, Ecclesiasticam immunitatem.

Plura similia generalia Interdicta occurrunt & describuntur apud Historicos præsertim Germanos, Gallos & Anglos, quorum Regna his Interdictis generalibus non semel leguntur fuisse involuta sæculis XI. XII. & XIII.

Famosum fuit & ab Auctoribus descriptum generale interdictum in totum Regnum & terras Regis Galliæ tempore Philippi I. per Innocentium III.

Philippus enim Rex Galliæ, defunctâ primâ uxore filiâ Balduini Comitis Hannoniæ, duxit uxorem Ingeburgem sororem Canuti Regis Danorum: vix contracto Matrimonio ipsa Ingeburgis Regi displicere cœpit, eamque tandem variis exquisitis prætextibus dimisit, aliamque, ipsâ adhuc vivente, in uxorem duxit.

Rex Danorum ob hanc sororis suæ dimissionem offensus, primùm apud Cælestinum III. Pontificem, ac dein apud Successorem ejus Innocentium III. instituit, ut Philippus ad dimittendam superinductam, & recipiendam dimissam cogeretur.

Cùm autem Philippus sæpiùs monitus obtemperare nollet, tandem Innocentius III. sub finem seculi XII. *generale* Interdictum per totum Regnum Galliæ, omnesque Philippi Ditiones per suum in Galliam missum Legatum promulgari fecit.

Octo mensibus Interdictum hoc duravit; ejusque occasione contentiones & scandala plurima per Galliam exorta fuere, ipsique Episcopi inter se divisi, aliis in gratiam Pontificis Interdictum servantibus, aliis qui Regi obsequi malebant, illud spernentibus.

Inter non observantes interdictum fuerat Episcopus Altissiodorensis, qui unà cum aliis nonnullis Episcopis Pontifici scripserat, exponens rationes, ob quas sibi videretur Interdictum in suis Diœcesibus hactenus non observandum, postulans ut mentem Pontificis super his intelligere posset. Sed cùm dictus Episcopus interim Interdictum non servaret, eum ut irregularem habuit Innocentius.

Hac de causa cùm Episcopus Altissiodorensis, durante hoc Interdicto, esset electus seu postulatus ad Ecclesiam Metropolitanam Senonensem, ejus Electionem admittere noluit Innocentius ob non servatum hoc Interdictum, & ejus occasione scriptæ sunt ab

ab Innocentio litteræ, quarum fragmenta referuntur in *cap.* 1. & 2. *De Postulat.* Item *cap.* 7. *De Officio Legati*, & *cap.* 47. *De Appellationibus*, quæ sine notitia hujus Interdicti, ejusque historia vix intelligi possunt, de quibus consulenda Gesta & Epistolæ hujus Pontificis edita per Stephanum Baluzium.

Attento primævo horum Interdictorum rigore, in omnibus Ecclesiis Interdicto subjectis omnia planè Divina Officia cessare jubebantur; ipseque populus interdictus usu Divinorum Officiorum & Sacramentorum, quin & instructionum privabatur.

Et quidem prædictus Innocentius III. Legato suo præscribens formulam jam dicti Interdicti per Regnum Galliæ promulgandi, in casum quo Philippus Rex Galliæ dimissam Uxorem & Reginam non reciperet & superinductam non dimitteret, mandat *Epist.* 145. *lib.* 1. ut ex tunc totam terram ejus, Appellatione postpositâ, subjiciat Interdicto: *Ita quod præter Baptisma parvulorum, & Pœnitentias morientium nullum in ea Divinum Officium celebretur.*

Unde & in Chronico Altissiodorensi ad annum 1200. occasione hujus Interdicti scribitur: "Erat in toto » Regno (Galliæ) lugubris Ecclesiæ facies, quia nul- » la celebrabantur in Ecclesiis Sacramenta, vel Di- » vina Officia præter Viaticum & Baptisma: nec mo- » dò in Ecclesiis, sed & Monasteriis cessatum est à » Divinis, negabatur mortuis sepultura, erat igitur » ubique per Regnum mœstitia circumfusa, cùm hîc » Ecclesiæ silerent organa, & ora canentium Domino » clauderentur.

Experientia autem docuit, quòd ex districtione hujusmodi Interdictorum excresceret indevotio populi, pullularent hæreses, & infinita pericula animarum insurgerent, uti fatetur Bonifacius VIII. in *Cap.* Alma Mater *De sentent. Excommunicat. in VI.* " Quin & adolescentes & parvuli participantes rariùs » Sacramenta, minùs inflammantur & solidantur in » Fide, Fidelium tepescit devotio." Uti idem Pontifex asserit in *Extravag. De sentent. Excommunicat. inter communes.*

Et refert Glossographus ad citatum *Cap.* Alma Mater, verbo, *insurgunt*: " Audivi de quodam » loco in Marchia, quòd tanto tempore steterat In- » terdictum, quod factâ relaxatione, homines 30. » vel 40. annorum, qui numquam audiverant Mis- » sam, deridebant Sacerdotes celebrantes.

Ut his incommodis occurratur, varii Pontifices districtionem seu rigorem Interdictorum, signanter quoad cessationem Divinorum Officiorum & Sacramentorum usum & administrationem mitigarunt, præsertim prædictus Bonifacius VIII. in allegato cap. *Alma Mater*, atque propterea in descriptione Interdicti dictum est, quòd sit Censura privans usu aliquarum rerum sacrarum, *prout in jure expressum est*, id est, salvis modificationibus in jure expressis.

Insuper teste eodem Bonifacio in citata Extravagante: " Nonnulli Judices nimis prompti ad proferendas » sententias Interdicti erant, etiam in causis, quæ in- » terdum plus ex cupiditatis, quàm charitatis radice » perspicuis indiciis procedere arguerentur.

Ex eadem Extravagante edocemur, quòd Judices Ecclesiastici, etiam Civitates, quin & Provincias Interdicto subjicerent pro *pecuniario debito*, vel cujusvis monetæ, vel pecuniæ quantitate, quod ne imposterum quocumque quæsito colore fiat, *auctoritate ordinariâ vel delegatâ* ibidem prohibetur.

Quin ex Pragmatica Sanctione Caroli VII. Regis Galliæ titulo De *Interdictis non leviter ponendis*, intelligitur, quòd ad subjiciendum Interdicto integrum Territorium sufficeret, si Toparcha sive Caput illius Communitatis, vel Magistratus Communitatem repræsentans, nollet ejicere è suo Territorio aut Communitate aliquem nominatim Excommunicatum.

Cùm autem frequenter ex levibus causis ad Interdicta Judices Ecclesiastici prosilirent, moderatio servanda ibidem præscribitur: *Quoniam* (ait) *ex indiscreta Interdictorum promulgatione multa consueverunt scandala evenire.*

Rectè autem hîc monet Glossographus Pragmaticæ Sanctionis: " Discretio suadet, ut priùs delinquen- » tes specialiter & nominatim interdicantur, & non » alii, ut ab initio delinquentes generaliter non in- » terdicantur quoad omnes effectus Interdicti, sed » quoad quosdam: scilicet primò interdicatur culpa- » bilibus Corpus Christi, & sepultura in Cœmeterio, » & sic paulatim procedendo de effectu in effectum, » & demùm cùm in malorum profundum laberentur, » propter eorum culpam Interdictum generale profe- » rendum, ut omnes inculpabiles contra delinquen- » tes insurgant.

Quàm funesti fuerint sæpè similium generalium Interdictorum effectus, experientia docuit, signanter, dum hæc proferebantur, ut subditi inculpabiles in Reges aut Principes vel Magistratus insurgerent.

Quàm id à mente Patrum ac notanter S. Augustini esset alienum, ex dictis suprà intelligi facilè potest, quandoquidem nequidem per Censuras contra similes personas ob periculum Schismatis & divisionis procedendum judicaret.

Ob hos quoque indubiè funestos effectus tandem contigit, ut rariùs his postremis temporibus fuerit Interdictorum generalium usus; neque ullum scitur à Romanis Pontificibus positum post illud, quod Paulus V. anno 1606. contra Rempublicam Venetam evulgavit, ob violatam, ut prætendebatur, immunitatem & libertatem Ecclesiasticam, occasione quorumdam Statutorum ab eadem Republica editorum.

In hac Bulla imprimis Dux Venetorum, Senatus Reipublicæ, Statuarii & eorum Fautores, Consultores, Adhærentes, & horum quilibet, etiamsi non essent specialiter nominati, excommunicabantur, Excommunicatione Romano Pontifici reservatâ.

Deinde Civitatem Venetiarum, & alias Civitates, Terras, Oppida, & loca quæcumque ac universum temporale Dominium dictæ Reipublicæ Ecclesiastico Interdicto supposuit, uti latiùs in Bulla exprimitur, quæ integra habetur apud Melchiorem Goldastum tomo 3. Monarchiæ Romani Imperii *pag.* 282.

Subjungitur & ibidem Decretum Leonardi Donati Ducis Venetiarum, omnibus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, aliisque Ecclesiasticis sub Dominio Reipublicæ Venetæ existentibus inscriptum, quo declarat prædictum Breve Pauli V. " Non modò ut in- » justum indebitumque, verùm etiam uti nullum, » nulliusque valoris atque momenti habendum esse, » atque ita invalidum (ait) irritum & fulminatum » illegitimè, & de facto, nulloque juris ordine ser- » vato, ut ea remedia adhibenda nos duxerimus, qui- » bus Majores nostri, & alii Supremi Principes usi » sunt cum Pontificibus, qui potestatis sibi à Deo in » ædificationem traditæ limites ac modos egressi » fuerunt.

Referuntur & in eodem tomo varia Opuscula & Consultationes Theologorum & Jurisperitorum occasione hujus Interdicti composita, ex quibus, uti & ex Historia hujus Interdicti perspicuum est, horrendis contentionibus, dissensionibus & scandalis ratione hujus Interdicti expositam fuisse Rempublicam Venetam.

Cæterùm effectus Interdicti localis est, ut " is » qui scienter celebrat in loco supposito Interdicto » (nisi super hoc privilegiatus existat, aut à jure » sit concessum eidem) irregularitatem incurrat: » à qua nequit per alium, quàm Romanum Pon- » tificem absolvi, & adeò efficitur ineligibilis, quòd » nec cum aliis ad eligendum admitti debebit: uti statuitur in *cap.* 18. *De sentent. Excommunicat. in VI.*

Hunc

Hunc effectum non habet Interdictum, nisi latum in *ratione Censuræ*: quapropter licèt nequeat celebrari in loco *cessationi à Divinis subjecto*, nihilominùs in eodem celebrans irregularis non efficitur, uti evidenter supponitur in citato *Capitulo* 18. ubi declaratur, quòd is, "qui in Ecclesia sanguinis effusione pol» luta scienter celebrare præsumit, licet in hoc te» merariè agat, irregularitatis tamen laqueum non » incurrat.

Rationem allegat: *Cùm id in jure expressum non sit.*

Evidenter igitur supponit, cessationem à Divinis esse omninò distinctam, etiam quoad effectum Juris ab Interdicto: Quam distinctionem Veteribus notam fuisse non invenitur.

Hinc rectè monet Claudius Fleury in suis Institutis *parte* 3. *cap.* 21. quòd Interdictum non minùs requirat prævias monitiones Canonicas, & sententiam ut minus declaratoriam, atque ipsa Excommunicatio; non autem cessatio à Divinis, utpote quæ Censura non est, sed potiùs rationem habet meræ pœnæ, quæ præviam contumaciam nequaquam requirit; uti supra annotatum est.

CAPUT X.

De Suspensione.

QUÆ præcedenti capite §. 1. dicta fuerunt de distinctione Interdicti inflicti per modum pœnæ, & inflicti per modum Censuræ Ecclesiasticæ, eadem obtinent circa Suspensionem.

Et quemadmodum Interdictum primitùs inter species Censuræ numeratum non legitur, ita nec Suspensio: neque hæc scrupulosè à depositione aliisque pœnis Canonicis tanquam propriè dicta Censura secernebatur: sed de Suspensione loquebantur Veteres, prout de aliis pœnis Ecclesiasticis infligendis Clericis pro ratione culpæ: neque eam à Potestate clavium magis, quàm pœnarum Canonicarum inflictionem credebant procedere.

Unde descriptio Suspensionis prout est species Censuræ desumenda est æquè ac ipsius Interdicti, ex illis quæ induxit & recepit posterior tandem disciplina fundata præcipuè super quibusdam recentioribus Pontificum Decretalibus, atque Theologorum Scholasticorum, & Canonistarum communi opinione: qui his Decretalibus firmiter inhæserunt; nullâ penè ad pristinam Disciplinam, aut veterem loquendi modum reflexione factâ.

Conformiter proinde ad hanc Doctorum, & receptam hodie opinionem definiri solet Suspensio ut est species Censuræ: " Censura Ecclesiastica, quâ Cle» ricus ob culpam suam prohibetur ab executione Po» testatis Ecclesiasticæ, quam habet ratione Officii » vel Beneficii Ecclesiastici.

Eam distingui ab Excommunicatione observant, quòd Excommunicatio non privet Excommunicatum usu Potestatis Ecclesiasticæ, quatenùs *tali*, uti privat directè Suspensio: sed duntaxat privet illo usu, in quantum habet rationem communicationis cum reliquis Fidelibus.

Hinc & profluit alia differentia, nimirùm, quòd Excommunicatio sit Censura communis Clericis & Laïcis, Suspensio autem propria sit *solis Clericis*: utpote quibus solis interdici potest usus Potestatis Ecclesiasticæ *ut talis*: quandoquidem non nisi Clericis hic usus ratione Officii vel Beneficii Ecclesiastici competere queat.

Ex prædicta descriptione etiam deducitur, Suspensionem posse dividi in eam, quæ est ab Ordine, in eam quæ est à Beneficio, & in eam quæ est ab omnibus functionibus, quæ tum ab Ordine, tum à Beneficio dependent, hæcque dicitur Suspensio *totalis*.

Et quidem Suspensio ab Officio simpliciter prolata importat Suspensionem, tam ab his quæ Ordinis sunt, quàm quæ sunt Jurisdictionis, uti communiter tradunt Canonistæ ad *cap.* 1. *De sent. Excommunicat. in VI.*

Suspensio autem subinde partialis duntaxat est, quando nimirum solùm quosdam actus vel functiones respicit; puta solius Ordinis vel jurisdictionis duntaxat, aut etiam aliquem vel aliquos particulares actus Ordinis, vel jurisdictionis, uti notat Glossa ad *Clement.* 3. *De pœnis*: verbo, *Suspensio.*

Et cùm hodie frequenter sumatur Beneficium, præsertim à Canonistis, pro jure percipiendi fructus, eâque ratione dicatur Beneficium dari *propter Officium*, idcirco dubitari cœpit, num suspensus *ab Officio* simpliciter, intelligatur quoque suspensus à Beneficio, sive jure percipiendi fructus: quæ ambiguitas ut tollatur, in generali & absolutâ Suspensione solet expressè dici, *ab Officio & Beneficio.*

Cæterùm ad ea, quæ Clericis & Laïcis sunt communia, suspensio quantumvis generalis propriè non extenditur, sed tantùm ad ea quæ Clericis propria sunt.

Unde Suspensio non privat Clericum passivè Sacramentorum susceptione, neque ingressu Ecclesiæ, aut Ecclesiasticâ Sepulturâ, imò nec functionibus secularibus, si quæ forsan Clerico competant, & Beneficio sint annexæ: quia non sunt functiones Ecclesiasticæ, sive Clericales, neque eas Clericus propriè exercet ut Clericus, quandoquidem & eas Laïcus obire queat.

Præterea Suspensio prout est Censura non attingit propriè, nisi ea quæ *jure ordinario* competunt Clerico ratione Ordinis vel Beneficii; nec propriè versatur circa ea quæ ex mera gratia vel jure delegato ad beneplacitum delegantis Clerico sunt demandata.

Cùm enim hæc ad arbitrium seu beneplacitum delegantis revocari queant, non est impendenda Censura, ut hæc Clerico interdicantur, vel ab his suspendatur; sed nuda & simplex revocatio sufficit, ut rectè notat Suaresius De Censuris *disp.* 4. *sect.* 7. *num.* 33.

At illis, quæ Clerico competunt *jure* sui Ordinis vel Beneficii, non potest interdici, nisi ob culpam sive causam in jure probatam, quemadmodum privari aliter non potest suo Beneficio.

Dum enim quis interdicitur similibus functionibus ipsi Beneficio *jure ordinario* annexis, quodammodo privatur in totum vel pro parte Beneficio, quod propriè in *Officio* ejusque exercitio consistit; puta si Parochus suspendatur à functionibus Pastoralibus Beneficio suo Parochiali annexis, aut Canonicus à functionibus Canonicalibus, in effectu à suo Pastoratu vel Canonicatu suspenditur.

Et quidem sicuti Beneficiatus à suo Beneficio deponi, aut in ejus pacifica possessione impediri vel turbari nequit, nisi ex justa & Canonica causa, idque servato juris ordine, ita nec à functionibus Beneficio annexis suspendi potest, nisi justa de causa, ac servato juris ordine; sive hæc Suspensio infligatur per modum pœnæ, sive per modum Censuræ: quandoquidem tam per unam quàm per alteram Beneficiatus in possessione sive exercitio sui Beneficii impediatur, seu turbetur.

Quapropter si Suspensio fuerit inflicta servato juris ordine, sed tamen eam injustam credat Suspensus, poterit ab hac sententia, non secus atque ab Excommunicatione, aut aliâ pœnâ Canonicâ injustè inflictâ, appellare.

Si autem citra juris ordinem fuerit Suspensio inflicta: atque ita *viâ facti* per hanc Suspensionem in sua pacifica possessione Beneficiatus turbetur, poterit ad comprimendam hanc violentiam, & vim tollendam recurrere ad Regios Magistratus, quemadmodum supra

pra circa Excommunicationem *viâ facti* inflictam expositum est.

At verò, si Clericus exerceat functiones Ecclesiasticas ex *mera gratia* & *simplici delegatione* sine ullo Canonico titulo, sufficiet ordinariè sola revocatio hujus gratiæ vel delegationis: eo quòd hæc gratia vel delegatio soleat unicè dependere à voluntate & beneplacito dantis vel delegantis.

Cùm ergo nullo alio fundamento, seu jure vel titulo in tali Clerico subsistat exercitium talium functionum, propriè Clericus hic à functionibus non suspenditur; sed duntaxat Episcopus, aliusve delegans revocat gratiam sive delegationem, declarando contrariam suam voluntatem, à qua dependet quidquid juris ad has functiones Clericus ille prætendere potest.

Suspensio non tantùm ad certos actus, sed etiam ad determinata loca restringi potest, puta, quòd his vel illis locis functiones Ecclesiasticas Suspensus exercere nequeat, sive quòd ab illis in tali loco obeundis suspendatur.

Suspensionem quoque limitari posse ad *certum & determinatum* tempus communiter docent Doctores post Glossam in *Clement.* 3. *De Pœnis.* Verùm hæc distinctio de Suspensione, ut est *Censura*, intelligi nequaquam potest.

Censura enim quæ præcipuè infligitur ad Correctionem, & frangendam Contumaciam in delicto, ad *certum & determinatum* tempus limitari non potest, sed semper habet tempus indeterminatum, nimirum quousque ligatus Censurâ se emendaverit, & Ecclesiæ se submiserit & satisfecerit.

Cùm ergo resipiscentia peccatoris non habeat terminum definitum, repugnat planè fini & naturæ Censuræ, ut pro definito tempore imponatur; uti rectè notat Suaresius De Censuris *disp.* 7. *sect.* 1. *num.* 9.

At Suspensio quæ infligitur per modum pœnæ, sive Pœnitentiæ pro culpa commissa, ad *certum* tempus limitari vel extendi solet, pro ratione culpæ per pœnitentiam eluendæ, aut per pœnam puniendæ.

Hæc suspensio per modum pœnæ inflicta, & ad certum tempus limitata, lapso hoc tempore ipso jure exspirat, ut Suspensus functiones, à quibus fuerat suspensus, possit sine ulla prævia absolutione resumere: cùm tamen ligatus *validâ* Censurâ nequaquam plenè liberari queat, nisi obtentâ absolutione.

Hinc manifestum est, quòd Concilium Tridentinum *Sess.* 23. *cap.* 8. *De Reform.* loquatur de Suspensione incurrenda per modum *pœnæ*, non autem per modum *Censuræ*, declarans Episcopum ordinantem alienum Diœcesanum sine licentia sui Ordinarii suspensum *per annum* à collatione Ordinum.

Et similiter *cap.* 10. *eâdem Sess.* declarans Suspensos *ipso jure* ab Officio & Beneficio similiter *per annum*, concedentes litteras dimissoriales contra formam ibi præscriptam.

Cùm autem pleræque Suspensiones in jure expressæ, quæ vocari solent Suspensiones juris, sint ad certum & determinatum tempus restrictæ, argumentum evidens est, jura illa non loqui de Suspensione, ut est Censura, sed ut est *pœna*: monetque etiam Suaresius loco citato, "quotiescumque privatio aliqua » Communionis Eucharisticæ, vel alia similis Suspen» sio pro *certo* tempore absolutè & sine ulla condi» tione ponitur, illam non esse Censuram, sed *pœnam* » quamdam alterius rationis, quæ non pro contuma» cia comprimenda, sed ut pœna pro delicto com» misso purè imponitur.

Quod de Suspensione ad certum & determinatum tempus hîc notatum est, id & de Interdicto ad certum tempus restricto similiter dicendum: scilicet simile Interdictum non posse reputari Censuram, sed meram pœnam Canonicam.

Quare circa similia Interdicta & Suspensiones servandæ potiùs sunt Regulæ, quæ in infligendis pœnis Canonicis præscriptæ sunt, quàm quæ in materia Censurarum sunt statutæ.

Suspensio ab Ordine vel Beneficio reddit Clericum irregularem, si durante Suspensione functiones Ordinis aut Beneficii, à quibus suspensus est, exerceat.

Imò si quis Presbyter simpliciter sit suspensus ab Ordine, & exerceat durante Suspensione vel functiones Ordinum minorum, ipsum per hoc incurrere irregularitatem, docet Fagnanus ad *Cap.* 2. ⁑ *De Clerico excom. minist.* modò tamen has functiones obeat *tanquam insignitus Ordine illo*, cui functio, quam exercet, est propria: secùs si exerceat eam functionem, sicuti etiam Laïci eam hodie obire solent sine ullo ad Ordines minores respectu.

Proinde stante consuetudine Ecclesiarum, quæ functiones has minorum Ordinum etiam in publicis Officiis permittit indifferenter per Laïcos aut non insignitos his Ordinibus exerceri, non apparet, quòd Suspensus ab Ordine eas in his Ecclesiis exercens propterea fieret irregularis; eo quòd functiones ibi exerceantur absque respectu ad hos Ordines.

At, si in quadam Ecclesia laudabili consuetudine aut statuto nullus ad has functiones obeundas admitteretur, saltem in solemni & publico Divino Officio, nisi his Ordinibus insignitus, tunc Suspensus ab Ordine incurreret irregularitatem exercendo eo modo illas functiones: eo quòd eas exercere tunc censeatur cum respectu ad Ordines.

CAPUT XI.

De Absolutione à Censuris.

§. I.

Censura tollitur per Absolutionem.

PRIMIS Ecclesiæ seculis ferè incognitum fuisse apparet, hoc *Absolutionis* verbum sumptum pro relaxatione Censuræ.

In antiquis quippe Canonibus, & Scriptoribus hæc relaxatio verbo *pacis*, *veniæ*, *reconciliationis* vel *communionis* solet exprimi.

Postquam enim peccatores emendationem & resipiscentiam suam probaverant, passim dicebantur recipi ad *pacem*, *veniam*, vel *communionem*, vel etiam *reconciliari*.

At postmodum hæc relaxatio à Censuris dici cœpit *Absolutio*; eo quòd per eam relaxationem à vinculo, quo per Censuram vi clavium Ecclesiæ fuerant ligati, censerentur virtute earumdem clavium *solvi*, juxta illud Christi: *Quæcumque ligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlis; & quæcumque* SOLVERITIS *super terram, erunt* SOLUTA *& in cœlis.*

Itaque Absolutio à Censuris, de qua hîc agitur, est remissio sive relaxatio Censuræ secundùm Ecclesiæ formam concessa.

Et quidem ex præcitatis Christi verbis evidens est, non minùs hanc Absolutionem à Censuris esse actum dependentem à potestate clavium, quàm ipsam Censurarum inflictionem.

Hinc ulteriùs conficitur, quòd sicuti ratione admissi criminis, licèt admodum atrocis, nemo in Foro exteriori, & quoad Ecclesiam militantem censetur ligatus, nisi virtute clavium fuerit per Censuram ligatus; ita nec à vinculo hoc habeatur solutus, priusquam auctoritate clavium fuerit absolutus à vinculo illo per Censuram ipsi injecto; tametsi coram Deo & Ecclesia triumphante esset per sinceram conversionem & actam pœnitentiam absolutus.

Juxta hoc respondit Innocentius III. in *Cap.* 28. ⁑ *De sentent. Excommunicat.* quòd *vinculum quo peccator ligatus est apud Deum, in culpa remissione dissol-*

solvatur : illud autem quo ligatus est apud Ecclesiam, cùm sententia remittatur, relaxetur.

Inde infert Pontifex : *Quantumcumque se quis juramento præstito, quòd Ecclesiæ mandato pareret, humiliare curaverit : quantacumque pœnitentiæ signa præcesserint : si tamen morte præventus Absolutionis non potuerit beneficium obtinere, quamvis absolutus apud Deum fuisse credatur, nondum tamen habendus est apud Ecclesiam absolutus.*

Quare rectè notat Suaresius post alios Scholasticos Disp. 7. *sect.* 1. *num.* 8. quòd " certum sit, Censuram » semel contractam non tolli *ipso facto* per emendationem solam, vel quamcumque satisfactionem peccatoris. Quod ita fieri meritò institutum est (ait) » ut quod juridicâ & publicâ potestate ligatum erat, » eâdem dissolvatur.

§. 2.

De Absolutione in Foro pœnitentiæ, & Foro contentioso.

NOtatum est suprà *Capite* 2. §. 2. plurimis seculis ignotam fuisse in Ecclesia distinctionem Fori contentiosi sive externi, à Foro interno seu pœnitentiæ, in usu & exercitio Clavium : quòdque inflictio Censurarum, & impositio pœnitentiæ pro peccatis, ab eodem Clavium actu procederet, & in eumdem finem tenderet.

Tunc etiam ignota erat distinctio Absolutionis à Censuris & peccatis, quoad Forum externum seu contentiosum, ab ea quæ dicitur Absolutio in Foro interno sive pœnitentiæ : utraque enim ab eodem Clavium actu procedebat, & ad eumdem finem tendebat.

At labentibus seculis dum invaluit in Ecclesia distinctio Fori contentiosi à Foro interno seu pœnitentiali, unà inducta fuit distinctio Absolutionis à Censuris quoad Forum externum, & Absolutionis quoad Forum internum sive pœnitentiæ duntaxat.

Hinc unà invaluit utriusque Absolutionis distinctus effectus : ut scilicet Absolutio effectum suum operaretur solùm in suo respectivè Foro.

Insuper sicuti ex separatione utriusque Fori, tandem inductum est, ut alius esset Minister Clavium in Foro externo per inflictionem Censurarum, & alius Clavium Minister quoad Forum internum & pœnitentiæ ; ita & circa Absolutionem à Censuris contigit, ut sæpiùs qui potest absolvere à Censuris in Foro pœnitentiæ, non possit absolvere in Foro externo & contentioso, vel è contrario.

Quapropter Absolutio obtenta in Foro pœnitentiæ vigore Litterarum Jubilæi alteriusve gratiæ, nequaquam prodest in Foro exteriori sive contentioso, uti notat & probat Covarruvias ad *Cap.* ALMA MATER *part.* 1. §. 11. *num.* 16.

Monet prætereà ℣. *Quantò*," quòd Absolutus in ani» mæ judicio, etiam pœnitentiâ peractâ, possit in ex» teriori Foro accusari & puniri." Quod latiùs probat *lib.* 2. *var. Resolut. cap.* 10. *num.* 3.

Rationem addit : " Quia prior examinatio in con» scientiæ judicio præcipuè fit ad pœnitentiam & satis» factionem Divinæ offensæ, posterior autem ad pu» blicam vindictam & Reipublicæ satisfactionem.

Observat quoque usitatum stylum Curiæ Romanæ manifestè hanc distinctionem Absolutionis quoad utrumque Forum supponere.

Juxta hunc enim stylum, " R. Pontifex non con» suevit per Jubilæum aut Bullas Confessariis Sacer» dotibus committere ea quæ Forum contentiosum » concernunt, sed tantùm ea quæ ad pœnitentiæ Fo» rum & conscientiæ purgationem spectant.

Deinde subjungit in hujus probationem ex Ludovico Gomesio stylum quem servat sacra Pœnitentiaria apud Curiam Romanam in committendis Absolutionibus in Foro pœnitentiæ : " Quoties (ait) peti» tur quid ad conscientiæ Forum & judicium ani» mæ interius pertinens, id negotium Confessario » committitur, ut id expediat nullis testibus adhibi» tis, litteris statim post ejus perfectam actionem la» niandis & dilacerandis : nec ulla fit tunc composi» tio cum Romanæ Curiæ Datario pecuniaria quidem, » quæ fieri solet & fit quoties quoad judicium exte» rius & contentiosum aliqua dispensatio simileve ne» gotium in Romana Curia expeditur.

Hæc distinctio autem præcipuè obtinet, quando ipsa Censura à Judice lata & denuntiata est. Tunc enim necessarium est, ut Absolutio & reconciliatio etiam Judici probetur : ut per eum saltem absolutus declaretur ; uti rectè monet Suaresius *Disp.* 7. *sect.* 5. *n.* 29. notatque Zypæus *Resp.* 2. De Sentent. Excommun. *num.* 6. " Acta in Foro conscientiæ non præjudicare » Foro externo ; ac propterea in hoc non prodesse » Absolutionem etiam ex vi Jubilæi in Foro pœniten» tiæ obtentam, ad tollendos actus *Fori judicialis*, in» quisitionem Judicis, accusationem partis aliosque.

Sed quid ? si agatur de illo qui crimen, cui Excommunicatio *lata* sententiæ est annexa, commisit ; puta manus violentas injecit in Clericum ad sensum & mentem Canonis : *Si quis suadente diabolo* ; sed qui antequam Judex pronuntiaverit sententiam declaratoriam incursæ Excommunicationis, facti pœnitens ad Sacerdotem recurrerit, qui à casibus & Censuris etiam reservatis eum in Foro pœnitentiæ absolvere possit, & reipsa ipsum absolvit, & absolutus etiam injunctam à Sacerdote pœnitentiam implevit, scandalumque publicè datum modo per Sacerdotem præscripto publicè reparavit. Num is ob factum illud, non obstante hâc Absolutione obtentâ, & publicâ pœnitentiâ ad reparandum scandalum peractâ, queat ulteriùs à Judice in Foro externo impeti, & declarari Excommunicatus, examinat Zypæus citato *Resp.* 2. monetque, quòd hîc à Judice spectandus sit finis & scopus Excommunicationis, ut scilicet *cautè prævideat Judex Ecclesiasticus, ut in ea ferenda ostendat se prosequi quod corrigentis fuerit & medentis. Cap.* 1. *De sent. Excom. in VI.*

Hinc concludit, quòd Judex saltem ex officio ad Sententiam declaratoriam incursæ Censuræ prosilire non debeat, si publicè constet, Reum de crimine commisso pœnituisse, & scandalo publico satisfecisse, ac in foro pœnitentiæ reconciliatum & absolutum. Cùm enim de emendatione & correctione constet, non apparet, ad medelam ac conversionem ipsius pœnitentis ulteriùs Excommunicationem, aut ejusdem declarationem adhibendam esse.

Refertque ibidem Zypæus *num.* 7. ex Praxi Genuensi Marci Antonii *cap.* 27. " Neapoli observari, ut in fo» ro conscientiæ absolutus non inquietetur in judicia» li ; neque tum considerari publicam utilitatem ; præ» sertim ubi pars non instat, sed Judex agit ex officio, » seu Promotor, qui hîc in illud quoad inquisitionem » surrogatur.

Quod sanè sat justum & scopo Excommunicationis, qui ab Apostolo exprimitur, ut *spiritus salvus sit in die Domini*, conforme apparet, quando ipse pœnitens scandalum publicum reparavit, quemadmodum suprà est expositum.

§. 3.

De Absolutione ad cautelam, & cum reincidentia.

HOdie notissima est Absolutio *ad cautelam*, cujus & in Decretalibus Gregorii IX. & subsequentium Pontificum Constitutionibus frequens mentio fit.

At apud Antiquos nihil de hac specie Absolutionis occurrit. Primitùs enim nemo ab Excommunicatione absolvebatur, nisi vel plenè satisfecisset Ecclesiæ, vel plenè injustitiam aut invaliditatem Excommunicationis, vel Censuræ probasset ; ideò non nisi simplex & plena Absolutio nota erat.

Id rectè notavit Franciscus De Roye Antecessor Andegavensis *lib.* 3. Institut. Juris Can. *cap.* 15. dicens: " Est Absolutio *ad cautelam* antiquis Canonibus *incognita*; ex quibus non datur Absolutio nisi causâ cognita, & *ad finem Litis*.

Idipsum annotavit Cujacius ad cap. 1. ;; *De Judiciis*, ibidem advertens Decretum dicti *capituli* 1. à Raymundo Decretalium Collectore esse inflexum ad disciplinam sui temporis.

Refertur enim in illa Decretali Canon Carthaginensis, in cujus Textu, quemadmodum & in prima Decretalium collectione apud Antonium Augustinum, legitur conformiter ad pristinam disciplinam: *Placuit omnibus Episcopis, ut nullus eidem Quodvultdeo* (Episcopo Centuriensi) *communicet, donec causa ejus, qualem potuerit*, TERMINUM *sumat*: id est, plenè fuerit examinata, & *terminum* sive finem sumpserit.

Raymundus autem his verbis substituit: *Placuit ut nullus eidem communicet, donec satisfactione præmissâ absolutus sit*.

Quæ verba, *donec satisfactione præmissâ absolutus sit*, desumpta esse à Raymundo ex Decretali Innocentii III. in *Cap.* 23. ;; *De V. S.* notavit citatus Cujacius: in qua Decretali agitur de Excommunicatione *ad cautelam*.

Apparet autem, hanc speciem Absolutionis *ad cautelam* circa Seculum nonum aut decimum invaluisse.

Cùm enim illo tempore frequentiores esse cœpissent Censuræ, præsertim Excommunicatio; earumque effectus summo cum rigore extendi, durum multoties videbatur, tanto tempore in Excommunicatione esse hærendum; atque omni civili & Ecclesiastico commercio manere exclusum, quousque causa esset plenè finita: præsertim postquam in Forum Ecclesiasticum strepitus & formalitates forenses intrarunt, & Appellationum frequentia admissa fuit.

Igitur tandem ex quadam benignitate & gratia concedi cœpit, etiam pendente adhuc quæstione super invaliditate ipsius Censuræ, Absolutio *ad cautelam*: sic dicta, quia datur ad majorem *cautionem*, seu *cautelam* & securitatem, uti insinuat Pontifex in *Cap.* 40. ;; *De sentent. Excommunicat.* " Si enim quis proponat, se post » Appellationem legitimam interpositam Excommu» nicatione fuisse notatum, vel in forma Excommuni» cationis intolerabilem errorem patenter fuisse ex» pressum; in quibus casibus (ait Pontifex) ad pro» bationem eorum, etiamsi Absolutionem non petat, » debet admitti: sed *donec ipsis constiterit, in aliis evi» tari debet*: quamquam Apostolica Sedes etiam tales » consueverit absolvere *ad cautelam*: " scilicet ex quadam benignitate, uti notat Covarruvias ad *Cap.* ALMA MATER *parte* 1. §. 11. *num.* 7.

Observat autem ibidem Covarruvias, non tantùm concedi hanc Absolutionem *ad cautelam*, " dum sen» tentia Excommunicationis prætenditur *nulla* ex cau» sa intolerabilis erroris, vel ex eo quòd lata sit post » Appellationem legitimam: sed & quoties *nulla* di» citur ex defectu Jurisdictionis, aut ex aliis similibus » causis, quæ *nullam* efficiant Excommunicationis » Sententiam, cùm eadem sit ratio.

Rectè etiam notat ibidem Covarruvias, quòd " si » Excommunicatus allegaverit defectum Jurisdictio» nis in Judice ordinario ratione exemptionis, non sit » tam facilè danda Absolutio *ad cautelam*, nisi priùs » exemptio aliquâ ex parte probetur, saltem semiple» nâ probatione, ne Judici ordinario passim illusio fiat.

Quin & rectè advertit, quòd nullitatis causa in universum sit *aliquo modo probanda* priusquam detur hæc Absolutio *ad cautelam*; quod sat clarè fundatur in *Cap.* 7. §. SED SI, & §. FUI *De sentent. Excommunicat. in VI.* ubi resolvit Innocentius IV. quòd si quis dicat, se Excommunicatum post interpositam Appellationem, " possit Archiepiscopus postquam sibi de » interposita Appellatione *constiterit* (etiam prius» quam incipiat de veritate causæ Appellationis co» gnoscere) Absolutionis illi beneficium *ad cautelam* » juxta formam Ecclesiæ impertiri.

Hinc satis clarè patet, requiri aliquam, saltem summariam de interposita Appellatione præmittendam ab Archiepiscopo cognitionem, priusquam Absolutionem *ad cautelam* impendat.

Declarat autem Concilium Lugdunense sub Innocentio IV. in *Cap.* 2. *De sentent. Excommun. in VI.* hanc Absolutionem *ad cautelam* Excommunicato petenti, & nullitatem sententiæ alleganti non esse negandam propter oppositionem Excommunicatoris vel adversarii, *nisi eum excommunicatum pro* MANIFESTA *dicat offensa*.

Hoc autem casu vult Concilium, ut *terminus octo dierum indulgeatur sic dicenti: Ut si probaverit quod opposuit, non relaxetur sententia, nisi priùs sufficiens præstetur emenda*.

Deinde adjungit: *Vel competens cautio de parendo juri præstetur, si offensa dubia proponatur*.

Itaque juxta hanc Decretalem, si opponens intra præfixum 8. dierum terminum non probaverit *manifestam* offensam, aut si *dubia* remaneat; tunc non obstante contradictione & intercessione Excommunicatoris, vel Partis, Absolutio *ad cautelam* non differetur; dummodo antè juret Excommunicatus, quòd parebit mandatis Ecclesiæ, & idoneam præstabit cautionem de satisfaciendo, in casum quo fuerit inventus justè excommunicatus; uti latiùs deducit Joannes Tornetius in suo Tractatu de hac specie Absolutionis *ad cautelam cap.* 7. qui Tractatus extat impressus inter Opera Francisci Florentis edit. Parisiensis anni 1679.

In Pragmatica Sanctione, sive Constitutione Clementis VIII. de anno 1600. super Controversiis Jurisdictionalibus impressa ad calcem Statutorum Curiarum Ecclesiasticarum Provinciæ Mechliniensis, præscribitur *art.* 14. forma, quam Judices in danda hac Absolutione servare debent. " Absolutio (ait) *ad can» telam* non nisi *parte citatâ*, & *visis actis*, (cùm du» bitatur de nullitate Excommunicationis ab homine » prolatæ vel à Jure) si occurrat *dubium* facti vel pro» babile dubium Juris, concedenda erit: tuncque ad » tempus breve cum reincidentia, & præstita per Ex» communicatum cautione de stando Juri, & parendo » mandatis Ecclesiæ tantùm, & (si juxta formam à » jure præscriptam apparebit, quem ob manifestam » offensam excommunicatum fuisse) debitam etiam » satisfactionem præstare, & (si ob contumaciam ma» nifestam) expensas pariter satisfacere, & cavere de » judicio sisti coram Excommunicatore quis tenebi» tur, priusquam *ad cautelam* absolvatur.

Hæc quidem servanda dum agitur de Absolutione Censuræ quoad Forum externum; & in casu quo dubitatur de validitate Censuræ.

At solet & similis Absolutio *ad cautelam* etiam impendi quoad Forum internum & pœnitentiale, nullâ etiam præcedente cognitione, nec dubitatione Censuræ: quæ non solùm ad cautelam, sed etiam ad superabundantiam, & ad tollendum omne periculum dici potest; uti monet Suaresius De Censuris *Disp.* 7. *sect.* 8. *num.* 12.

Postquam autem frequentiores fuere Censuræ Juris, ac signanter *latæ sententiæ*; tandem invaluit, ut ad majorem cautelam, & ad tollendum omne periculum nullitatis Absolutionis Sacramentalis, Sacerdos semper ante hanc Absolutionem, pœnitenti etsi nihil de Censura contracta cogitanti aut dubitanti, impendat Absolutionem *ad cautelam* his verbis: *Absolvo te ab omni vinculo Excommunicationis, Suspensionis, aut Interdicti in quantum & possum ac indiges*.

Similiter, ne provisio Beneficii, aliave gratia, quam alicui facere intendit Sedes Apostolica, ob contractam forsan etiam ignoranter Censuram, nullitatis periculo exponatur, consuevit ex stylo Curiæ Romanæ pro-

provisionibus aliisque Rescriptis Romanis inseri Absolutio *ad cautelam*, idque duntaxat ad consequendum effectum Litterarum, his verbis : *Te ab omni vinculo Excommunicationis quod incurristi absolventes, vel absolutum fore censentes, ad effectum præsentium Litterarum consequendum, & non aliàs.*

Georgius Loüetius in Notis ad Commentaria Caroli Molinæi in Regulam Cancellariæ De Infirmis resignan. *num.* 397. cùm notasset ex sententia Molinæi, " Reos criminum, Infames, Excommunicatos, Suspensos à Divinis, Beneficiis honorari, nec donari » debere ; " subjungit : " Quod in ordinariis Collatoribus, in Legato & Summo Pontifice procedit : » sed Apostolicæ Cancellariæ Ministri huic morbo » hanc medicinam dedêre ; ut in Provisionibus impetrantes à quovis Excommunicationis, Suspensionis, aut Interdicti vinculo, aliisque Censuris Ecclesiasticis & pœnis absolverentur ad effectum obtinendi Beneficii. Quæ clausulæ (ait) delicta communia delent & extinguunt, majora verò & graviora non comprehendunt.

Verùm Vir doctissimus Antonius Le Vaillant Advocatus Parisiensis, in Nota marginali ait : " Hæ clausulæ non reddunt habilem, si aliunde sit inhabilis » & ritè excommunicatus, vel crimen ante provisionem commiserit, quod Suspensionem inducat.

Ut hinc appareat, similes clausulas Litteris Romanis inseri solitas, reputari *meri styli* ; nec ullum in Partibus effectum operari, uti de pluribus aliis clausulis notant passim Pragmatici.

Est & alia species Absolutionis, priori non absimilis, & Antiquis quoque incognita, quæ vulgo dicitur Absolutio *cum reincidentia*, vel *ad reincidendum*.

Dicitur Absolutio *cum reincidentia*; quando Absolutio datur ad determinatum tempus ; aut ad certum actum, ut illo tempore elapso, aut actu illo peracto, sic absolutus rursus reincidat in Censuram.

Sed quia similis Absolutio in casu quo de Censura *non certò* constat, solet dari *ad cautelam*, & ita vulgo appellari, propriè tunc demùm dicitur Absolutio *cum reincidentia*, ad distinctionem Absolutionis *ad cautelam*, si detur quidem ad limitatum tempus vel certum actum cum reincidentia, modò de Censura contracta *constet*, ita quod ipsa Censura *nec dubia* sit; uti ex Covarruvia latè astruit Suaresius supra *Sect.* 8. *num.* 16. *& seq.*

Potest hæc absolutio concedi sub certo modo seu obligatione ; puta satisfaciendi parti læsæ, vel exercendi certum pium opus ; quòdque hæc infra certum & præfixum terminum debeant esse impleta, aliàs termino elapso & obligatione non impletâ *reincidet* in Censuram.

Sed quid ? si per Absolutum non steterit quominus conditio sit impleta, nullaque ex parte Absoluti nova culpa intervenerit. Hunc non reincidere verisimiliùs credit D. Du Casse Archidiaconus & Officialis Condomensis in suo Tractatu De Jurisdictione Ecclesiast. tomo 1. *cap.* 12. §. 1. *num.* 3. eo quòd injunctio similium obligationum intelligenda sit cum subintellecta conditione, modò is cui injungitur, non impediatur ea implere; uti colligitur ex *Cap.* 22. *De sentent. Excommunicat. in VI.*

Adhæc similis *reincidentia* in Censuram apparet habere speciem quamdam pœnæ, quæ culpam aliquam præsupponit, & contemptum Censurarum ; uti innuitur in citato *capitulo* 22.

Rectè autem notat ibidem D. Du Casse, quòd si spectemus effectum Censuræ quoad Forum *externum*, necessaria sit nova sententia, seu declaratio Judicis, quâ declaret Absolutum *reincidisse* in Censuram ob non impletam conditionem, & nominatim quòd in Censuram relapsus denuntiatus sit : aliàs nequaquam ut Excommunicatus, aliâque Censurâ innodatus in Foro exteriori tractandus sit : cum hactenùs juridicè non constet, ipsum in Censuram reincidisse.

§. 4.

Quis absolvere possit à Censuris à Judice latis.

QUemadmodum Absolutio à Censuris profluit ab eadem potestate & exercitio clavium, à quo ipsarum Censurarum inflictio, ita quoque jure ordinario Absolutio impendenda est ab eodem illo, qui auctoritate clavium eas inflixit.

Et quidem jam pridem receptum fuit, Excommunicatum ab uno Episcopo, ab omnibus Episcopis ut Excommunicatum esse reputandum, donec ab Excommunicatione rursus fuerit Canonicè absolutus.

Cùm autem Episcopus aliusve Prælatus Ecclesiasticus, vel Judex, infligat Censuras auctoritate clavium Officio & Dignitati suæ annexâ ; non autem tamquam hæc singularis persona, non singularis persona, sed ipsum Officium sive Dignitas, cui auctoritas clavium est annexa, & à qua inflictio Censurarum profluxit, consideranda est in ordine ad Absolutionem.

Unde ab eodem censetur emanare Absolutio à Censuris, à quo ipsa inflictio processit, si Absolutio impendatur ab eo qui in Officium aut Dignitatem cum annexa auctoritate clavium successit illi, qui virtute illius Officii vel Dignitatis Censuram inflixit ; licèt reverà sit persona à persona excommunicante diversa.

Quare rectè notat Suaresius De Censuris Disput. 7. *sect.* 2. *num.* 5. " quòd formaliùs loquemur, si diximus non eamdem personam, sed eumdem in munere & Officio posse auferre Censuram, quam tulit.

Cùm igitur Episcopo aliove Judice Ecclesiastico mortuo, aut alio titulo Officium vel Dignitatem deserente, Successor in Officium vel Dignitatem, censeatur idem in munere & Officio cum Prædecessore, indubitatum est, innodatum Censurâ à defuncto, posse absolvi à Successore ; eoque casu censeri, Censuram tolli ob eodem à quo fuit inflicta.

Similiter cùm eadem sit Jurisdictio Vicarii vel Delegati & Delegantis, eadem quoque reputanda est persona Excommunicantis & Absolventis, dum Vicarius aut Delegatus absolvit Excommunicatum virtute sibi factæ Delegationis à Delegante.

Capitulum quoque Cathedrale Sede vacante succedens in jurisdictionem & auctoritatem Episcopi, & hâc auctoritate absolvens Excommunicatum ab Episcopo, reputatur eadem cum Episcopo persona : eo quòd jurisdictio & auctoritas, non ipsa singularis Episcopi persona attendenda sit.

Tametsi & Episcopus Suffraganeus sit distinctus à Metropolitano suo, suamque habeat jurisdictionem Episcopalem ejusque exercitium independenter à jurisdictione Metropolitani, nihilominùs propter Subordinationem Hierarchicam, ipsa Episcopalis jurisdictio quodam modo subjicitur Metropoliticæ; ut si illa exorbitet, & à Præscripto Canonum aberret, per hanc tamquam Superiorem ad rectam normam reducatur.

Hinc jam pridem voluit Synodus Nicæna *Canone* 5. ut bis in anno Synodus Episcoporum Provinciæ haberetur, in qua examinarentur querelæ contra Excommunicationes quasi ab Episcopis injustè latas ; & si injustæ apparerent, corrigerentur, ipsique injustè excommunicati ad communionem reciperentur.

Juxta autem modernam disciplinam, non solet ad Episcoporum Synodum querela de Censurarum injustitia deferri ; sed ab Episcopo ad Metropolitanum aliumve immediatum Judicis Excommunicantis aliamve Censuram infligentis Superiorem ; idque viâ Appellationis ab inflicta vel comminata Censura ; uti supra Capite VIII. §. 3. latiùs expositum est.

Quomodo autem Metropolitanus, aliusve Superior ad quem appellatum est, circa impendendam Absolutionem procedere debeat, ne facilè ipsius Episcopi aut Judicis ordinarii auctoritatem in contemptum adducat, exponitur in *Cap.* 7. §. SANE *De sent. Excom. in VI.*

Cùm

Cùm autem hodie frequens sit Appellatio & Recursus à Censura ad Sedem Apostolicam, notandum, quòd juxta notoriam & receptam praxim Belgii & vicinarum Provinciarum, hæc Appellatio & Recursus debeat institui & terminari per Judices Delegatos in Partibus; neque Absolutio a Censuris per Judices hîc in Partibus inflictis, etiam Auctoritate Apostolicâ impendi queat, sed duntaxat per Judicem Delegatum in Partibus.

Cùm enim similis Absolutio quoad Forum externum dari nequeat sine exercitio Jurisdictionis contentiosæ, debet causa instrui & decidi coram Judicibus Delegatis in Partibus; uti pluribus ostensum est supra.

§. 5.

Quis possit absolvere à Censuris Juris?

CEnsuras Juris dicimus, quæ feruntur per modum legis, vel generalis alicujus Decreti in omnes qui legem vel Decretum transgrediuntur.

Unde Censura Juris procedit & dependet à jurisdictione & auctoritate Legislatoris, non secus ac Censura hominis procedit à jurisdictione & auctoritate residente in persona Judicis seu Prælati Censuram infligentis.

Indubitatum proinde Censuras Juris tolli posse per Legislatorem, aliumque in eamdem jurisdictionem succedentem ejusve Superiorem qui eamdem auctoritatem eminenter possidere censetur, quemadmodum Censura hominis tolli potest per illum qui inflixit, aliumque in eamdem jurisdictionem succedentem, vel ejus Superiorem, quemadmodum præcedenti §. expositum est.

At illud in hac specie Censurarum Juris speciale invaluit, idque indubiè ob earum frequentiam, quod etiam ab his nonnumquam absolvere possint, qui nec immediatè, nec mediatè jurisdictionem vel auctoritatem illam à qua hæ Censuræ processerunt, possident; sive qui Prælatorum, à quibus Censuræ Juris inflictæ sunt, nec Successores sunt, nec Superiores.

Et quidem quoad Censuras Juris Romanorum Pontificum Generalibus Decretis vel Constitutionibus seu Bullis insertas, hæc Regula traditur, & communiter recepta est.

Si Pontifex Romanus similem Censuram per Generalem Constitutionem promulgans Absolutionem illius sibi expresse non reservaverit, poterit hâc Censurâ innodatus absolvi non tantùm à Pontifice qui eam tulit, aut in eamdem Pontificalem Jurisdictionem Succedente, sed etiam à proprio suo Episcopo; imò & à proprio Sacerdote.

Hæc Regula desumpta est ex Responso Innocentii III. in *cap.* 29. NUPER ** *De sentent. Excommunicat.* ubi interrogatus, à quo absolvi queat, qui ob communicationem cum nominatim Excommunicato incurrit Excommunicationem, respondit, quòd " si communicaverit extra crimen, à suo Episcopo " vel à proprio Sacerdote poterit Absolutionis be" neficium obtinere. Quamvis enim (ait) & tunc " non Judicis, sed *Juris* sententiâ Excommunicato " communicans sit ligatus; quia tamen Conditor " Canonis ejus Absolutionem sibi specialiter non re" tinuit, eo ipso concessisse videtur aliis facultatem " relaxandi.

Quamvis autem Pontifex hîc loquatur de una particulari specie Excommunicationis contractæ per communicationem cum nominatim Excommunicato extra crimen, nihilominùs hinc conclusêre Canonistæ ac Theologi, & hodie in praxi receptum est, omnem Censuram Juris, sive per Jus commune, sive Pontificis aut alterius Judicis inferioris Generale Decretum latam, posse à proprio Episcopo, aut proprio Sacerdote relaxari, si *Conditor Canonis* sive Decreti Absolutionem illius sibi specialiter non retinuerit: eo quòd ratio à Pontifice adducta generalis, & omnibus Censuris *Juris* communis sit.

Constat nomine *sui Episcopi* intelligi proprium Episcopum illius, qui Censuram *Juris* incurrit: qui scilicet Excommunicatum possit tamquam sibi subditum etiam Sacramentaliter in Foro pœnitentiæ absolvere à peccatis.

Præterea nomine Episcopi hîc non tantùm intelligitur ille, qui reipsâ est Episcopus & charactere Episcopali est insignitus, sed omnis ille, qui in Jurisdictionem Episcopalem succedit, aut eam ex delegatione aliove titulo exercet.

Hæc enim absolvendi auctoritas Episcopo censetur competere jure ordinario. Uti enim rectè observat Suaresius De Censuris *Disp.* 7. *sect.* 3. *num.* 11. " Quia " absolvere ab Excommunicatione per se & ex offi" cio convenit Episcopo juxta *Cap.* NUPER ** *De* " *sentent. Excommunicat.* per reservationem autem ex" trahitur Censura reservata ab illa jurisdictione, & " ideò ablatâ reservatione, quasi in naturalem statum " reducitur, atque ita manet sub ordinaria jurisdic" tione Episcopi, sicut fuisset, si ab initio reservata " non esset.

Per *proprium Sacerdotem* propriè intelligitur proprius Parochus ipsius Excommunicati.

Sicuti autem nomine Episcopi ad sensum dicti capituli non intelligitur duntaxat propriè dictus Episcopus; sed omnis qui in ipsam jurisdictionem Episcopalem succedit, vel alio titulo eam exercet: ita de proprio Sacerdote dicendum, quod non is duntaxat qui verè est *proprius Sacerdos* sive Parochus possit à Censuris Juris in Foro interno absolvere; sed quilibet Sacerdos qui in hoc Foro interno sive pœnitentiali auctoritate & jurisdictione *proprii Sacerdotis* fungitur.

Cùm autem omnes Sacerdotes seu Seculares seu Regulares legitimè ad excipiendas confessiones approbati vices obeant proprii Sacerdotis; & in hoc Tribunali eâdem clavium auctoritate absolvant à peccatis, quâ ipsi Parochi: hi quidem ordinariâ & propriâ, alii verò Vicariâ seu Delegatâ, etiam invaluit, quòd omnes ad excipiendas confessiones & absolvendum à peccatis admissi, possint absolvere à Censuris *Juris* non reservatis.

Hinc & receptum est, ab omnibus passim Confessariis præmitti Absolutioni Sacramentali, Absolutionem à Censuris, juxta Formulam suprà relatam.

§. 6.

De Absolutione à Censuris reservatis.

VIdimus Paragrapho præcedenti, proprium Episcopum, quin & proprium Sacerdotem posse absolvere à Censuris *Juris*, modò Conditor Canonis earum Absolutionem specialiter non reservaverit juxta Responsum Innocentii III. in *Cap.* NUPER ** *De sentent. Excommunicat.*

Ab hac reservatione, quâ Conditor Canonis sibi Absolutionem reservat, dici solet Censura *Reservata.*

Cùm autem similis Reservatio possit habere Auctorem ipsam Sedem Apostolicam seu Pontificem Romanum, qui sit Auctor Canonis, vel Episcopum aliumve Prælatum, à quo Canon seu Decretum Generale cum annexa Censura procedat, inde Reservatio Censuræ alia dicitur Pontificia, alia Episcopalis aut alterius Prælati, prout huic vel illi Absolutio fuerit reservata.

Porrò hæc Censurarum Reservatio, & illarum Absolutio pari penè passu cum Reservatione criminum, & eorum in foro pœnitentiæ Absolutione procedunt.

Unde

Unde sicuti Reservatio Absolutionis à gravioribus quibusdam criminibus non nisi Seculo XI. & *seqq.* Papæ reservari cœpit; ita nec ante illa tempora facile reperietur Pontifici Censura reservata.

Sicuti autem hæc casuum Pontificia Reservatio sensim magis ac magis invaluit, ita quoque & Censurarum hæc Reservatio: adeo ut nunc pro Regula sit receptum, nullum esse casum Papæ reservatum, qui non habeat Censuram *reservatam* annexam.

Hinc ulteriùs receptum est, quòd is qui habet facultatem absolvendi à casibus Pontifici reservatis, unà habeat facultatem absolvendi à Censuris Papæ reservatis: eo quòd pœnitens à crimine illo reservato absolvi Sacramentaliter nequeat, nisi priùs à Censura fuerit absolutus.

Cùm autem hæc Reservatio Censurarum æquè procedat à jurisdictione & auctoritate clavium, atque ipsa Censurarum inflictio, potest facultas ab iis absolvendi adinstar jurisdictionis vel specialiter vel generaliter delegari: vel etiam ipsa Reservatio, vel generaliter vel particulariter tolli per Reservantem.

Specialis delegatio sive facultas absolvendi à Reservatis dicitur, quæ quibusdam inferioribus Prælatis vel Sacerdotibus dari consuevit, vel pro quibusdam casibus & Censuris reservatis duntaxat, vel etiam pro omnibus indistinctè.

Sunt & casus, in quibus generaliter Reservatio cessat; omnibusque patet facultas absolvendi, ac si nulla reservatio esset.

Talis imprimis est dum instat periculum mortis, & nemo adest qui facultatem absolvendi à Reservatis habeat. Nam uti declarat Synodus Tridentina *Sess. 14. cap. 7. De Sacramento Pœnitentiæ,* " Piè admodum, ne occasione Reservationis casuum aut " Censurarum aliquis pereat, in Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit Reservatio in articulo " mortis, atque ideo omnes Sacerdotes à quibusvis " peccatis & Censuris absolvere possunt.

Eadem Synodus *Sess. 24. cap. 6. De Reformat.* declarat, quòd " liceat Episcopis in quibuscumque " casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, " delinquentes quoscumque sibi subditos, in Diœcesi " sua per seipsum, aut Vicarium ad id specialiter deputandum, in Foro conscientiæ absolvere impositâ " pœnitentiâ salutari.

Notat autem Du Casse Archidiaconus & Officialis Condomensis *in suo Tractatu De Jurisdictione Eccles. tomo 1. cap. 12. num. 1.* quòd Episcopi in his casibus absolvant jure proprio sive auctoritate ordinariâ, non autem delegatâ; ideoque & hæc auctoritas competat eorum Vicariis Generalibus, qui & eam aliis Sacerdotibus communicare queant.

Nec mirum in Gallia Episcopos in his & similibus casibus procedere ex jurisdictione ordinaria, non autem tanquam ex delegata auctoritate Sedis Apostolicæ, quia ut suprà *pag. 25.* ex Michaële Rousellio notavimus, clausula illa, *auctoritate Apostolicâ*, Delegationibus sive Commissionibus Judicum inserta, ibidem reprobatur & rejicitur, neque permittitur, ut Episcopi aut Judices procedant tanquam auctoritate Apostolicâ sibi delegatâ.

In *Cap. 11. ;; De sentent. Excommunicat.* scribit Alexander III. quòd si quis pro violenta manuum injectione in Clericum est vinculo Excommunicationis adstrictus, possit ab Episcopo Diœcesano Absolutionis gratiam impetrare, si ob rationabiles excusationes nequeat itineri se committere, & quòd sine periculo, Apostolico se nequeat conspectui præsentare.

Hinc eliciunt Doctores, Episcopos posse à Censuris Sedi Apostolicæ reservatis absolvere, dum sine notabili periculo ad Sedem Apostolicam accessus non patet.

Asseritque Du Casse loco supra citato, Episcopos Galliæ esse in possessione absolvendi à Censuris Sedi Apostolicæ reservatis, quandocumque necessitas id exigit.

In citato *Cap. 11. ;; De sentent. Excommunicat.* additur hæc clausula, ab Episcopo absolvente innodatum Excommunicatione ob injectas manus violentas in Clericum, eo quòd sine periculo se nequeat Apostolico conspectui præsentare, eidem *sub juramenti debito injungendum, ut quàm citiùs opportunitatem habuerit, Romanum Pontificem adeat, mandatum Apostolicum suscepturus.*

Hinc concludunt Canonistæ, quòd à Censura reservata Sedi Apostolicæ ob necessitatem aut periculum absolutus teneatur periculo aut necessitate cessante, à Pontifice, aut illo qui absolvendi facultatem obtinet, Absolutionem rursus postulare.

At monet allegatus Du Casse, plures insignes & probatos Auctores asserere, Episcopos Galliæ esse in possessione absolvendi à Censuris reservatis, quando id necessitas exigit, ut nec teneatur absolutus, necessitate cessante, pro Absolutione recurrere ad Sedem Apostolicam: ipsaque consuetudo & praxis juri prævaluerit.

Ceterùm plura de Censurarum Reservatione, & Absolutione à Reservatis examinant Scholastici ubi de casibus reservatis & eorum Absolutione agunt.

Hoc unum hìc notandum, quòd, quæ hìc de Absolutione & Reservatione dicuntur, locum non habeant nisi in Censuris Juris. Quæ enim per sententiam Judicis in certam ac determinatam personam ob contumaciam in crimine feruntur, semper sunt reservatæ illi, qui eas tulit: nec nisi ab illo vel qui illum repræsentat ejusve Superiore relaxari possunt.

F I N I S.

INDEX
CAPITUM ET PARAGRAPHORUM.

F I N I S.

(Xxx) DIS-

DISSERTATIO CANONICA
DE
PRISTINIS ALTARIUM
ET
ECCLESIARUM INCORPORATIONIBUS
ET
DONATIONIBUS;

NEC NON

Variâ earum ſpecie & effectu, notanter circa acquiſitionem Decimarum Novalium, item de Jure ad temporalia, quod Preſbyteris ſive Vicariis perpetuis illarum Eccleſiarum competit, & denique quis titulus præſcribendi ex illis Donationibus reſultet.

AUTHORE

ZEGERO BERNARDO VAN ESPEN,

J. U. Doctore, & in Univerſitate Lovanienſi SS. Canonum Profeſſore.

OCCASIO HUJUS DISSERTATIONIS.

ANNO 1129. *Burchardus Episcopus Cameracensis dedit Monasterio Cortenbergensi Ordinis S. Benedicti duo Altaria de Hombeeck & de Leest ad usum Monialium ibidem Domino servientium sub hoc tenore :* In nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis, Burchardus divinâ miseratione Cameracensium Episcopus, tam futuris quàm præsentibus in perpetuum. Postulatione Cortenbergensis Ecclesiæ, Abbatissæ & ejusdem loci Congregationis sibi commissæ, imo etiam nos Pastoralitatis curâ ad bene postulata cogente, præfatæ Ecclesiæ duo Altaria de Hombeeck scilicet & Leest ad usus inibi Deo servientium libera & absque persona concedimus, ita tamen ut de reditu Episcopali nobis aut Ministris nostris Abbatissa quotannis respondeat, & Presbyter ibi cantaturus de manu nostra curam accipiat, & Capitula Archidiaconi & Decani custodiat, ut igitur hoc firmum & inconvulsum permaneat, sub imaginis nostræ impressione signavimus, & authenticarum personarum nostrarum testimonio corroboravimus F. Ansclli eorundem Altarium Archidiaconi, F. Erheboldi Præpositi & Archidiaconi, Joannis Archidiaconi, Gerardi Archidiaconi, Celardi Decani, Roberti Cantoris, F. Erhumensii Abbatis Gisleberti, F. Balduini Decani, Rotberti Decani, Riberti Subdecani. Actum anno Incarnati Verbi millesimo centesimo vigesimo nono, Indictione septima, Prælatûs vero mei anni Burchardi XIII. Et erat infra scriptum : Ego Wenegaldus Cancellarius scripsi & recognovi, & appendebat sigillum Episcopi Cameracensis in Cera impressum.

Vigore hujus donationis dictum Monasterium Cortenbergense sibi appropriavit ad usum Monialium inibi Domino servientium, omnes proventus dictorum Altarium sive Ecclesiarum, qui tunc temporis dictis Altaribus seu Ecclesiis competebant, relictâ tamen in sustentationem Presbyterorum, qui curam spiritualem Ecclesiarum donatarum sustinerent, certâ Decimarum portione.

Hanc portionem retinuit Pastor in Leest usque ad annum circiter 1637. *quando ipsi dari cæpit competentia in certa summa pecuniæ, quæ sensim aucta fuit, quoadusque anno* 1650. *auctoritate Episcopi Mechliniensis tanquam Ordinarii aucta & taxata fuit ad* 400. *florenos annuos ultra accidentia & domum Pastoralem.*

Ab eo verò tempore, quo competentia in certa pecuniæ summa in vicem portionis Decimarum Presbytero sive Vicario perpetuo Ecclesiæ Parochialis de Leest à prædicto Monasterio persolvi cæpit, Monasterium collegit omnes veteres Decimas, quæ tempore donationis sive incorporationis per Burchardum factæ Ecclesiæ seu Altari de Leest competierunt : & Novales per diversa tempora excretas : solutâ Vicario competentia per Ordinarium taxata.

Verùm moderniis Vicarius perpetuus sive Curatus de Leest prætendere cæpit sibi ultra prædictam competentiam competere jus ad Decimas novales, ut minùs quæ in terris ad culturam noviter redactis excrescerent, & è quibus Monasterium nunquam Decimas percepisset.

In consequentiam hujus suæ prætensionis anno 1707. *aliquot manipulos avenæ propriâ auctoritate tanquam Decimas novales ex quadam terra, quæ supponebatur à tempore immemoriali non fuisse reducta ad culturam, levavit & sibi asseruit.*

Monasterium Cortenbergense credens, se per hanc à Vicario factam Decimarum levationem esse turbatum in quasi possessione juris universi levandi Decimas novales per universam Parochiam de Leest excrescentes, petiit in Parlamento Regio Mechliniensi litteras protectionis Regiæ, vulgò manutenentiæ, *quâ mediante, authoritate Regia manuteneretur in pacifica quasi possessione prædicti juris universi levandi omnes indifferenter Decimas etiam novales, in quacunque parte Parochiæ de Leest excrescentes, adversus prædictam Vicarii perpetui seu Pastoris turbationem.*

Super hoc casu ab utraque parte consultus respondi non esse fundatum Vicarium perpetuum seu Pastorem de Leest, in jure ad Decimas novales etiam de novo excrescentes, sed eum debere esse contentum competentia in re certa per Ordinarium taxata & assignata, nisi crederet ob mutatum forsan monetæ valorem, vel auctum annonæ pretium, vel numerum Parochianorum, aliave de causa competentiam illam modò esse insufficientem, quo casu posset juxtà praxim in Belgio usitatam petere supplementum competentiæ judicio Ordinarii taxandum, quod à Monasterio Cortenbergensi non recusandum existimabam.

Verùm Monasterium Cortenbergense esse fundatum in petitione manutentiæ adversus prædictam levationem Decimarum novalium viâ facti per ipsum attentatam.

Nihilominùs dictus Vicarius perpetuus sive Pastor litteris manutenentiæ à Monasterio in Parlamento Mechliniensi obtentis se opposuit, prætendens se jure suo Decimas illas novales levasse ; neque quasi possessionem juris universi levandi Decimas per Monasterium Cortenbergense prætensam ad has Decimas novales de novo excretas sese extendere, easque sibi de jure communi ultra competentiam debere esse salvas.

Causa hac longius quam credebatur extracta fuit, multaque hinc inde pro asserendo jure partium adducta fuere, multumque agitatum quid juris per incorporationes Ecclesiarum Parochialium Monasteriis vel Capitulis ad Decimas, prasertim novales censeatur acquisitum; & quid juris Presbyteris seu Vicariis Ecclesiarum incorporatarum ad proventus earum superesset.

Et ut Patroni ipsius Vicarii perpetui seu Pastoris in Leest firmarent jus ipsius ad Decimas novales ultra competentiam, idipsum adstruebant quibusdam ex tractatu quem de Jure Parochorum ad Decimas, à sedecim circiter annis evulgaveram, sed prater mentem meam.

Ne forsan tamen expressio aliqua minus clara dubium relinquat, quid sentiam in hac quaestione hac prasenti Dissertatione ex professo, quid circa hanc quaestionem & casum sentiam, magis dilucide & ex professo exponendum censui.

CAPUT PRIMUM.

De Clausulis quibusdam, quæ Concessionibus Ecclesiarum & Altarium inseri consueverunt.

§. I.

De Clausula: Concedimus libera & absque persona.

UT genuinus sensus dictorum verborum, quæ in variis vetustis Ecclesiarum & Altarium Concessionibus & Incorporationibus occurrunt, habeatur, prænotandum cum Petro De Marca Archiepiscopo Parisiensi in notis ad *Canonem VII.* Concilii Claromontani sub Urbano II. Quod " post Caroli Martelli Ducis Francorum tempora, qui primus bona Ecclesiastica militibus suis utenda permisit, Pippinus, Carolus, Ludovicus, & Reliqui Gallorum Reges licet pietate insignes, Edictis suis & Episcoporum conniventiâ precariam possessionem Laïcis hominibus confirmarunt. Tunc non solum Fundi & Villæ, sed etiam *Ecclesia ipsa* in Beneficium illis concessæ sunt. Ecclesiarum nomine oblationes, Decimæ, aliique reditus data & concessa intelligebantur, ut patet ex veteribus Actis. Tunc Ecclesiæ eo jure possessæ sunt quo cætera Beneficia sive Feuda, adeo ut tandem in hæredes quoque transierint, & expositæ sint hominum commercio.

Porrò post tempora Caroli Magni, ejusque Successorum circa Seculum undecimum cœperunt Pontifices Romani, & Episcopi Decimas & Ecclesias à Laïcis repetere, eosque etiam per Censuras Ecclesiasticas ad restitutionem urgere.

Plures Laïci tum Pontificum tum Episcoporum aliorumque monitis & minis permoti & territi, alii mordente conscientia stimulati, Ecclesias & Decimas à se dimittere, & restituere resolverunt.

At eas potius Monasteriis, & Canonicis tum temporis in communi viventibus, quam Episcopis & Ecclesiis Parochialibus, quibus quasi jure debebantur, dare maluerunt, uti loco citato notat De Marca, & latiùs ostendimus in Jure Ecclesiast. *parte 2. tit. 32. cap. 6.*

" Cæterum collatæ in Monasteria donationes Ecclesiarum minùs gratæ erant Episcopis, qui bona sua in alios transferri iniquum esse ducebant. Unde & legimus in variis illius ætatis Synodis & Romanorum Pontificum Decretis prohibitum esse, *ne ullus Laicus Decimas suas, aut Ecclesiam, aut quidquid Ecclesiastici juris est, sine consensu Episcopi, aut Romani concessione Pontificis, Monasteriis aut Canonicis offerre presumat,* " ut verbis utar Synodi Melfitanæ sub Urbano II. anno 1090. quæ antiqua interdicta renovavit.

Idipsum renovatum fuit in pluribus posterioribus Conciliis, ac signanter in Concilio Lateranensi sub Alexandro III. cujus Decretum extat in *cap. 3. de Privilegiis.*

Ex necessitate autem consensus præstandi, nonnulli Episcopi occasionem lucri captantes consensum illum facilè dederunt, modò eis summa pecunia aliqua penderetur, veluti resarciendi damni colore, quod ex hac Ecclesiarum & Decimarum devolutione ad Monasteria Monachorum & Collegia Canonicorum pati videbantur. Quin & ipsi Episcopi hâc lucri aviditate, & Monachorum, aliorumve solicitatione & importunitate permoti, etiam Ecclesias & Decimas sub se constitutas Monachis & Canonicis concedebant, seu mediante summâ pecuniæ vendebant.

Verùm hæc Altarium vel Ecclesiarum venalitas tanquam Sacrilega & Simoniaca mercimonia reprobabatur, unde videmus quod sub idem tempus scriberet Diensi Episcopo Legato suo Gregorius VII. *lib. 4. Epist. 7. interdiceret illud commune malum penè totius terra, quod Altaria venduntur.*

Episcopi ut hanc Simoniacam labem, eamque manifestam & odiosam Altarium & Ecclesiarum venalitatem tegerent, & tamen lucrum ex Ecclesiarum concessione obvenire solitum non omninò amitterent, velamen, quo hæc venalitas tegeretur, excogitarunt, ut scilicet, in ipsa concessione sive incorporatione Ecclesiarum nulla quidem pecunia numeraretur, aut determinata summa danda addiceretur, sed ut census aliquis per temporum intervalla pendendus, Ecclesiis donatis imponeretur.

Episcopi igitur, dum concedebant, sive incorporabant Monachorum Monasteriis aut Canonicorum Capitulis Ecclesias seu Altaria, unà Clericum nominabant (vel subinde, ut per ipsos Monachos, vel Canonicos nominaretur indulgebant,) qui Clericus persona dicebatur Ecclesiæ vel Altaris incorporati; & in cujus capite hæc Ecclesia sive Altare constitutum censebatur.

Ab hac enim *Persona* dependebat jus Monasterii aut Capituli, quod ex hac concessione prætendere poterat. Persona enim decedente, Ecclesia sive Altare rursus ad Episcopum redibat, atque cogebantur illi, quibus Ecclesia fuerat concessa, rursus eam ab Episcopo, soluto statuto censu, redimere, dicebaturque hujus Census solutio, *Altarium Redemptio.*

Indictum id fuit exemplo Feudorum pro quibus Monasteria, aliave Corpora Ecclesiastica *personam* designant, quâ decedente feudum quasi ad Dominum directum reversum ab ipsis quasi redimi debet soluto, ut vocant, Jure *Relivii.*

Interdum autem ipsi Vicarii seu Presbyteri Ecclesiis incorporatis pro agenda curâ animarum præpositi *personam* repræsentabant, ut consequenter toties, solutâ pecuniâ, Altare redimendum esset, quoties Vicarius mutabatur.

Exemplum similis redemptionis occurrit in Diplomate Radbodi Episcopi Tornacensis apud Myræum in

in donat. Belgicis *cap.* 21. quo donat Canonicis Insulensibus Altare *De Wervy* eâ adjecta conditione, ut ejusdem Altaris persona " Episcopo seu Vicario decem » solidos solvat, persona verò morte seu quacumque » occasione à personatu illo decedente alia subroge- » tur persona, quæ in suâ restitutione decem similiter » solidos solvat.

De his Altarium *redemptionibus* mentio fit in Concilio Claromontano sub Urbano II. anno 1094.

Conqueritur enim Concilium " quia quidam Si- » moniacæ pravitatis usus in Galliarum partibus jam » diutiùs inolevit, ut Ecclesiæ vel Decimæ (quæ vul- » gari vocabulo apud eos *Altaria* nuncupantur) Mo- » nasteriis datæ, sæpiùs ab Episcopis sub palliata ava- » ritiâ vendantur, mortuis nimirum seu mutatis *Cle- » ricis*, quos *Personas* vocant.

Deinde subjungit Concilium: " Nos auctore Deo » venalitatem omnem tam ex rebus, quam ex mi- » nisteriis Ecclesiasticis propellentes, hoc ulterius fie- » ri *auctoritate Apostolica prohibemus*.

Certum est hoc Canone agi de hac *Altarium redemptione*, eamque ut Simoniacam pravitatem improbari.

Canoni enim præmittitur: *Quæsitum est de Episcopis, qui Altaria Monasteriis data frequenter* REDIMI *compellebant pecuniâ*.

Hoc Decretum insuper legitur in duobus aliis Conciliis sub eodem Pontifice Urbano II. celebratis, nempe Nemausiensi, & altero habito *Alvernia*, è quo refertur à Gratiano *caus.* 1. *quæst.* 3. *Can.* 4. sub hoc titulo: *Item ex Concilio Urbani Papæ habito Alvernia.*

Summarium Canoni à Gratiano præfixum probat quoque hanc Altarium redemptionem, unà cum Præbendarum emptione esse reprobatam: *Nec Altaria* (ait) *nec Præbendas Episcopis vendere licet.*

Meminit & horum redemptionum Altarium Gofridus Abbas Vindocinensis *lib.* 3. *Epist.* 12. eas ab Urbano II. in Concilio Alvernensi, ut Simoniacas damnatas asserens. " Redemptiones Ecclesiarum, quæ vul- » gari hoc vocabulo *Altaria* nuncupantur Beatus Vir » (Urbanus II.) Simoniacam pravitatem vocavit, » & Apostolicâ auctoritate damnavit.

His Pontificum & Conciliorum Decretis permoti Episcopi Altaria sive Ecclesias sine onere redemptionis, sive libera à persona concedere cœperunt, ut ita omnem Simoniacæ pravitatis speciem evitarent.

Itaque Burchardus Cameracensis Episcopus his similiter Decretis obsequens, & omnem evitare Simoniacæ pravitatis speciem volens, Ecclesias sive Altaria de Hombeeck & Leest Monasterio Cortenbergensi *libera & absque persona concessit*: id est, sine onere Redemptionis, sive absque obligatione censum aliquem solvendi pro redemptione Altaris in ipsa Presbyterorum vel Personarum aut Vicariorum mutatione, non absimili penè modo, quo feudum liberum ab onere Relivii in Vasallorum aut Personarum mutatione daretur.

Similium Concessionum Ecclesiarum & Altarium, notanter per Episcopos nostrates & Galliarum post edita præcitata Decreta plurimæ leguntur, atque inter alias in manus meas incidit Charta quâ Rogerius Cameracensis Episcopus concessit anno 1180. Ecclesiæ S. Auberti duo Altaria De Willebroeck & Wimmede, idque sub expressa quoque clausula: *sine Persona.*

Quin & legimus quod circa annum 1117. prædictus Burchardus Cameracensium Episcopus de novo confirmaverit concessionem Altaris De Uccle cum appendiciis suis, quam ejus Prædecessor Odo Episcopus fecerat ad usum Monialium Monasterii De Foresta extra mœnia civitatis Bruxellensis, idem Monasterium liberando ab onere personæ, quod dictus Odo in concessione Altaris eidem Monasterio imposuerat, in verbis: *Liberam à persona, liberam quoque à nostris & Archidiaconis, seu reliquorum nostrorum Ministrorum obsoniis, & omni exactione usibus ipsarum* (Monialium) *concedentes manumittimus.*

§. 2.

De Clausula: *Ita tamen ut de reditu Episcopali Nobis aut Ministris Abbatissa quotannis respondeat.*

IN plerisque Ecclesiarum incorporationibus seu Donationibus inserta legitur *Clausula*, salvo jure seu censu Episcopis solvi solito, quæ Clausula nequaquam jura redemptionis spectabat, sed alia jura Episcopalia, puta Cathedratica, Synodica & similia, uti pluribus ostendit Stephanus Baluzius in Appendice ad *caput* 31. *lib.* 6. Petri De Marca De Concordia Sacerdotii & Imperii, ibidem exhibens Epistolam Paschalis II. qua declarat dictus Pontifex prædictam Clausulam de his dumtaxat Juribus intelligi, non autem de Jure redemptionum, redarguitque Episcopos, qui sub velamine hujus Clausulæ & Jurium conabantur Jura redemptionum contra Decreta Urbani II. in Alvernensi Concilio edita justificare.

Refert ibidem quoque Baluzius Epistolam Gaufridi Episcopi Carnotensis Andegavensis Ecclesiæ Archidiacono & Decano inscriptam, quâ ipsis scribit " quod » à SS. Patribus inhibitum est, & à Romanæ Sedis » Pontificibus solemniter sub Anathemate condemna- » tum, nobis aut vobis retractare non licet, nec à » quoquam minore debet rescindi. Quapropter eam » pravam & antiquam consuetudinem de relevandis » post decessum alicujus *Personæ* Ecclesiis, à Beatæ » memoriæ Papa Urbano, & ejus successore Domino » Paschali dudum prorsus abolitam & damnatam in- » novare vel restituere, vel ejus aliquam adinvenire » compositionem planè Simoniacum est, & hæreseos » ab omnibus improbandæ notam incurrit; unde ves- » træ fraternitati Apostolica Auctoritate & nostrâ per » præsentia scripta mandando præcipimus, quatenùs » abominabilem illam & ignominiosam consuetudi- » nem de annuo censu apud Legionem à fratribus nos- » tris Monachis Beati Albini exigendi prorsus omit- » tatis.

Cum autem Gaufridus se referat ad Decreta Paschalis, rectè observavit allegatus Baluzius censum annuum de quo in Epistola Paschalis nequaquam intelligi de censu annuo, quem in mutatione personæ exigebant Episcopi per Decreta Pontificum & Synodorum damnatum; sed de censu annuo Episcoporum & Archidiaconorum, quem Synodicum vel Cathedraticum appellabant.

Quem censum etiam Episcopis reservavit Synodus Claromontana & Alvernensis sub Urbano II. apud Grat. *caus.* 1. *quæst.* 3. *Can.* QUÆSITUM, his verbis: *Salvo utique Episcoporum censu annuo, quem ex eisdem Altaribus habere soliti sunt.*

Neque ad alia jura referenda supra relata Clausula Diplomati Burchardi Cameracensis Episcopi inserta: *Ita tamen ut de reditu Episcopali Nobis aut Ministris Abbatissa quotannis respondeat.* Ut proinde pateat Burchardum in donandis seu incorporandis Ecclesiis se voluisse per omnia conformare supra relatis Pontificum & Synodorum Decretis contra Altarium venalitatem sub pallio redemptionis Personatum contectam.

§. 3.

De Clausula in Concessione Burchardi his verbis expressâ: *Et Presbyter ubi constitutus de manu nostra curam accipiat.*

NEquaquam obscurum est, & hanc Clausulam rursus respicere Canonem Claromontanum apud Gratianum *caus.* 15. *quæst.* 2. *Can.* 6. quo statuitur: *Ne*

Ne Monachi in Parochialibus Ecclesiis, quas tenent, absque Episcoporum Consilio Presbyteros collocent: sed Episcopi Parochia curam cum Abbatum consensu Sacerdoti committant, ut hujusmodi Sacerdotes de populi quidem cura Episcopis rationem reddant: Abbati verò pro rebus temporalibus ad Monasterium pertinentibus debitam subjectionem exhibeant.

Nec enim hic Canon aliud vult, quam ut Monachi, eorumve Abbates in Ecclesiis Parochialibus, quas habent, Presbyteros collocent, sive uti hodie loquuntur, præsentent sive nominent, qui curam populi sive animarum ab Episcopo accipiant.

Hunc Canonis sensum clariùs expressit ipsemet Urbanus II. hujus Canonis Auctor & Conditor, in Epistola ad Hugonem Abbatem Cluniacensem scribens: " liceat quoque vobis seu Fratribus, in Ecclesiis vestris Presbyteros *eligere*, ita tamen *ut ab Episcopis vel Episcoporum Vicariis animarum curam absque venalitate suscipiant.*

Quæ clausula iisdem verbis repetitur in Epistola Paschalis II. immediati successoris Urbani ad eundem Abbatem. Utraque legitur in Bibliotheca Cluniacensi *pag. 52. & seq.*

Et paucis annis ante hanc factam à Burchardo Episcopo Cameracensi concessionem, anno scilicet 1111. Lambertus Episcopus Atrebatensis, qui Concilio Claromontano interfuerat, Canonicis Ecclesiæ S. Petri Insulensis concedens Altare de Moncellis hanc cautionem prædictum Canonem explanantem adjecit: " ut Ecclesia B. Petri per *Vos* (scilicet *Canonicos*) » Presbyterum idoneum Episcopo Atrebatensi præsentet, qui ei obedientiam promittat, & de vitæ suæ » honestate, sicut Canonicum est, promissionem faciat, ac deinde curam in populo de Moncellis gerendam gratis suscipiat." Apud Ferreolum Locrium in Chronico Belgico *pag. 260.*

Rectè proinde observatum est, huic Claromontano Canoni adscribendam originem Juris Patronatûs sive præsentationis, vigore cujus Abbates, Abbatissæ, & Capitula Canonicorum præsentant Presbyteros ad vacantes Ecclesias Parochiales ipsis Episcopis, & ab ipsis instituendos, & ad curam spiritualem populi, si idonei reperti fuerint, admittendos.

Eundem esse sensum clausulæ in hac Burchardi concessione expressæ, contextus verborum satis ostendit.

Supponit enim clausula, Presbyterum pro regimine Ecclesiarum esse *constitutum*, ac tunc demum debere de *manu* Episcopi Cameracensis *curam accipere.*

Porrò hæc Presbyteri constitutio sive designatio ad neminem referri potest, nisi ad Monasterium Cortenbergense sive ejus Abbatissam, cui ipsa Ecclesia concessa erat.

Quapropter Domina Abbatissa Cortenbergensis adinstar aliorum Abbatum, Abbatissarum, aut Capitulorum, quæ ex simili Concessione Ecclesias Parochiales tenent, jure præsentationis tanquam Patrona harum Ecclesiarum usque in hodiernum diem pacificè utitur, & tanquam Patrona Ecclesiastica per Universitatem Lovaniensem & Facultatem Artium gravatur, & Nominati has Ecclesias tanquam ad ejus Provisionem spectantes accipiunt, prout nuperrimè Nominatus ex parte Facultatis Artium accepit in vim suæ Nominationis Pastoratum de Hombeeck, & per sententiam Parlamenti Mechliniensis manutentus fuit.

§. 4.

De Clausula: *Et Capitula Archidiaconi & Decani custodiat.*

ARchidiaconos & Decanos circa Seculum undecimum & duodecimum, etiam hisce in partibus Synodis præfuisse, ad quas convenire deberent Presbyteri Parochiales, ex monumentis illorum Seculorum constat.

Et quidem occurrit apud Myræum in Codice piarum Donationum *cap.* 87. Charta Lotharii III. Imperatoris de anno 1132. qua confirmat Jura ac Privilegia Ecclesiæ S. Servatii Trajectensis ad Mosam, in qua inter alia legitur: " Et consuetudo est longo usu » in habitum conversa, ut Presbyter Parochiæ S. Servatii, & Presbyter Parochiæ S. Mariæ, præsidente » Archidiacono, communiter habeant Synodum in » Ecclesia S. Mariæ: ita ut Presbyter Parochiæ S. Servatii appellet suos, videlicet omnes pertinentes ad » justitiam Regis, ubicunque maneant in eadem urbe, » & culpas eorum Synodali lege corrigat.

Et ibidem *capite* 71. occurrit Charta Baldrici Noviomensis ac Tornacensis Episcopi, qua donat Capitulo Harlebacensi Ecclesiam Tiletanam cum omnibus suis proventibus *ad mensam Fratrum ibidem Salvatori deservientium*, atque inter alia dicitur: " porrò si Archi» diaconus sive Decanus in Ecclesia supra nominatæ » Villæ *Synodum* tenuerit, ad *Procurationem* suam » statuto tempore, priores *consuetudines* habeant.

Porrò in his Synodis præcipuè tractabantur, quæ ad curam Pastoralem & Ecclesiasticam disciplinam conducebant, uti patet ex Synodo Lundinensi habitâ anno 1237. ubi Canone 20. præcipitur ut " Archi» diaconi in Decanatuum suorum *conventibus*, Sacer» dotes maximè in his studeant erudire, docentes eos, » qualiter circa Baptismum, Pœnitentiam, Eucharis» tiam & Matrimonium debeant se habere.

Itaque per supradictam clausulam Diplomatis Burchardi: *Et Capitula Archidiaconi & Decani custodiat*, aliamve similem in Chartis Donationum Altarium occurrentem duntaxat significatum voluerunt Episcopi, ut Presbyter Parochiæ Præpositus subjectus esset Episcopo, ejusque Archidiacono & Decano in his quæ curam animarum concernebant, sive ut se sisteret Synodis sive Conventibus in quibus de spectantibus ad curam animarum per Archidiaconos & Decanos Presbyteri instruebantur.

Unde prædicta clausula per Burchardum Diplomati suo inserta spectat pariter ad citatum Canonem Claromontanum, in quantum hoc Canone præcipitur, quod Presbyter *de populi cura Episcopis rationem reddat*, sive quod Episcopo debeat esse subjectus in his, quæ ad curam populi spectant & ordinantur.

§. 5.

De Clausula: *Salvo jure tertii sive sine præjudicio Juris alteri quæsiti.*

IN Diplomatibus Gratiarum signanter Pontificum & Episcoporum solet exprimi Clausula *salvo jure tertii*, aut si non exprimatur subintellecta intelligitur, ut passim notant Doctores, eo quod nec Pontifices nec Episcopi per suas Concessiones, sive gratias præsumantur velle præjudicare juri tertii jam quæsito, nisi juri illi se velle derogare expressè declarent.

Hinc & prodita Regula Cancellariæ *De non tollendo jus quæsitum*, in qua declarat Pontifex: *Sua intentionis fore, quod deinceps per quamcumque signaturam, seu concessionem pro commissionibus per sanctitatem suam vel de ejus mandato faciendam, nulli sibi jus quæsitum quomodolibet tollatur.*

Notant autem passim Commentatores, in hac regula & clausula agi de jure, quod speciali titulo alteri esset acquisitum: non autem de jure, quod duntaxat ex jure communi, præveniendo hanc gratiam sive concessionem alicui competeret.

Cum enim Pontifex aliusve Superior, cui gratiæ concessio competit, eam uni tertio facere intendat, ex ipsa gratiæ concessione consequitur per necessariam consequentiam, quod juri communi in hoc casu inten-

tendat derogare, sive per hanc concessionem gratiosam pro hac vice concedere, quod aliàs de jure communi, præveniendo omnem concessionem seu gratiam tertio factam, alteri competeret.

Si ergo Parochus seu Vicarius non habeat jus ad Decimas, nisi ex jure communi, quod Decimas intra limites Parochiæ excrescentes attribuit Ecclesiæ Parochiali, censetur huic juri derogatum, si Decimæ unà cum Ecclesia Parochiali Capitulo Canonicorum vel Monasterio Religiosorum in eorum sustentationem fuerint concessæ.

Sed si speciali titulo, puta præscriptionis aut Privilegii certa portio Decimarum hujus Parochiæ seu Ecclesiæ alicui tertio fuerit acquisita, hoc jus per dictam clausulam in concessione Decimarum expressam vel subintellectam salvum manebit, sive huic juri derogatum non censebitur.

Hanc distinctionem inter jus speciali titulo quæsitum, & jus Parochi ex solo jure communi profluens rectè observavit Zypæus Consult. 7. De Decimis *num.* 2. ibidem notans clausulam hanc: *sine juris præjudicio alieni*, intelligi de jure utique jam quæsito, non autem de Jure Parochi ad Decimas, quia aliàs concessio hæc Decimarum nullum sortiretur effectum: nam, ut bene Zypæus observat, semper Parocho præjudicatur quoad Jus Decimarum.

Et licet Burchardus Cameracensis Episcopus in Charta Donationis, quâ Monasterio Cortenbergensi dedit duas illas Ecclesias Parochiales de Hombeeck & de Leest, non expresserit prædictam clausulam: *salvo jure tertii*, nihilominùs eam subintellectam reputans Monasterium Cortenbergense sibi vindicare non præsumpsit tres parvas Decimas, quæ speciali titulo, tempore hujus donationis, avulsæ erant ab Ecclesia Parochiali de Leest, & quæ diversis competebant, sed eas postmodum per temporum intervalla titulo emptionis sibi comparavit.

Solum proinde jus Decimarum, quod dictis Ecclesiis Parochialibus tempore hujus donationis erat salvum, sibi integrum vindicavit Monasterium Cortenbergense, censuitque per hanc donationem jus Parochi ad Decimas esse extinctum, sive Episcopum proventus earum Ecclesiarum attribuisse in sustentationem Monialium ibidem Deo servientium, quod de jure communi competiisset Parocho tanquam ipsius Ecclesiæ Parochialis Titulari.

Præterea cum in hac, aliisque similibus Ecclesiarum Parochialium incorporationibus seu concessionibus, reservetur Ecclesiis Parochialibus congrua portio seu competentia in honestam sustentationem Presbyterorum, qui curam animarum sustinere debeant, & cultum divinum peragere, juri Parochorum ad decimas sat consultum crediderunt Episcopi.

Sciebant enim, Decimas, aliaque bona Ecclesiastica, Ecclesiæ seu Prælatorum dispensationi ita esse ex voluntate & intentione offerentium concredita, ut ex illis Ministri Ecclesiæ, & signanter curam animarum sustinentes suam acciperent honestam sustentationem, reliquum autem in pios usus & pauperum alimenta impenderetur.

Nihil ergo alienum ab intentione & voluntate fidelium Decimas offerentium se facturos arbitrati sunt Ecclesiarum Prælati, si Decimas illas, aliaque bona Ecclesiastica donarent Monasteriis aut Capitulis ad sustentationem eorum, qui ibidem Domino inserviunt, si modò ante omnia ipsis Ministris Ecclesiæ & operariis de debita mercede sive honesta sustentatione sufficienter esset provisum.

Compertum enim est, parum interesse, quibus Decimæ cedant, modò Parochis & Ecclesiæ necessitatibus aliunde de temporalibus sufficienter sit provisum.

Ita videmus, quod in Græcia, ac signanter Constantinopoli nullæ Decimæ, etiam ab iis qui Romanæ Ecclesiæ sunt uniti, ex fructibus terræ solvantur, sed per certa imposita tributa Ecclesiæ Ministris providebatur, uti constat ex Novellis Justiniani & Bullâ aureâ Imperatoris Isaaci Commeni, & passim observant Canonistæ ad *cap.* 32. *De Decimis*, & præ reliquis exponit Emmanuel Gonzales in notis ad dictum Capitulum.

Quapropter antiquas Ecclesiarum incorporationes jam pridem factas nunquam absolutè tamquam abusivas, & conditioni bonorum Ecclesiasticorum contrarias improbavit Ecclesia, sed dumtaxat earum abusus, signanter avaritiam & tenacitatem Monachorum & Canonicorum, qui Presbyterorum & Ecclesiarum Parochialium necessitatibus non sufficienter providentes proventus Ecclesiasticos integros, aut penè integros sibi contra intentionem Ecclesiæ applicabant: nec non ipsos proventus Ecclesiasticos in luxum & usus profanos profundebant, ob quos abusus Synodus Tridentina similes Ecclesiarum Parochialium incorporationes posthac fieri inhibuit, de quibus abusibus latiùs in Jure Ecclesiastico tractavi, hìc unicè examinare intendens quid juris vi harum incorporationum Monasteriis aut Capitulis competat ex intentione incorporantium, & quid juris Vicariis seu Parochis post factas has incorporationes ad Decimas notanter novales supersit.

CAPUT II.

De variis speciebus Concessionum Ecclesiarum; & qui earum effectus?

§. I.

Proponuntur variæ species Concessionis seu incorporationis Ecclesiarum.

VARIOS modos, quibus sensim Ecclesiæ Parochiales concedi & subjici cœperunt Monasteriis & Capitulis, signanter Sæculo decimo & sequentibus, ex variis Juris Canonici Textibus annotarunt Canonistæ, ac inter cæteros post Glossographum ad *Cap. De* MONACHIS 11. *ii De Præbendis*, Panormitanus in Commentario ejusdem Textus.

Notat igitur ibidem *num.* 5. quod quinque modis possint Ecclesiæ seculares spectare ad Religiosos.

Primò, quoad Jus Patronatûs duntaxat, & "hoc casu (ait) non possunt capere aliquid de reditibus, » sed tantùm consequuntur id, quod consequitur qui» libet Laicus ratione Juris Patronatûs.

» Secundò, spectare possunt quoad Collationem » seu quoad institutionem tituli collativam.

» Tertiò, quoad institutionem authorizabilem, » sic ut possint instituere Presbyterum etiam quoad » curam populi," sive ut hodie loquimur, etiam dare curam animarum.

Monet autem Panormitanus, quod, tametsi in tertio casu queant Religiosi instituere Presbyterum quoad curam populi, sive queant non tantùm concedere institutionem tituli collativam, sed etiam *curam animarum*, non tamen possint extendere manus suas ad temporalia.

"Quartò, spectare possunt *quoad temporalia tan» tùm*. Et talis Concessio intelligitur, ut possint per» cipere reditus & convertere in utilitatem pro» priam.

"Quintò & ultimò, quoad temporalia & spiritua» lia. Hoc casu dicitur subjecta *pleno jure*: & in ta» li Ecclesiâ (ait Panormitanus) habent ipsi Religiosi » *plenam* institutionem etiam authorizabilem *quoad » populum*, nec tunc necesse est recurrere ad Episco» pum.

At benè monet Molinæus ad *cap.* 3. §. 2. ꝟ *De Privilegiis*, quod Religiosi nequeant habere institutionem *autherizabilem*, sive dare curam populi, nisi habeant *populum exemptum, & in eo Jurisdictionem Episcopalem.*

Similes nonnulli Abbates & Prælati habentes Ecclesias *pleno jure* sibi subjectas cum populo exempto, & Jurisdictione Episcopali reperiuntur in Italia & alibi, dicunturque *nullius Diœcesis*, at in Belgio nullum novimus.

§. 2.

Quando censeatur Ecclesia concessa quoad temporalia.

EX ipsa formula Concessionis potissimum statuendum est, quomodo Ecclesia censeatur concessa.

Et quidem si in ipsa Concessione dicatur, Ecclesiam datam in *usum* sive sustentationem *Religiosorum sive Canonicorum inibi Deo servientium*, censetur concessa & incorporata *quoad temporalia*.

Non enim Jus Patronatûs, vel sola spiritualia cedere possunt in usum & sustentationem, sed ipsa temporalia, quæ propterea concessa creduntur.

Unde notat Glossa ad *cap.* 12. ꝟ *De Prabend.* quod si Monachi Ecclesias obtineant ex fundatione, eas habeant *quoad temporalia*.

Quin, ut rectè notat Panormitanus, quod si Episcopus concesserit Ecclesiam Religiosis simpliciter, eam censeatur concessisse *quoad temporalia: quia* (ait) *concessio eis fit, ut habeant unde vivant.*

Huic congruit quòd scripsit Glossa in Clementina 1. De Excess. Prælat. verbo, *ad Mensam*, quod licet Prælati habeant Ecclesiam subjectam quoad institutionem Rectoris, non propterea eam habeant quoad temporalia, *nisi illam habeant ad mensam vel in suos usus convertendam.*

Interrogatus Innocentius III. si Episcopus, consentiente Patrono, viris Religiosis aliquam Ecclesiam concedendo, hâc utatur simplicitate verborum CONCEDIMUS VOBIS *illam Ecclesiam*, utrum eo ipso in eorum usus videatur fuisse concessa, vel Jus tantummodo Patronatûs?

Huic quæstioni respondit Innocentius in *cap.* 7. ꝟ *De Donationibus*, " quod si Episcopus Ecclesiam illis conferat de consensu Patroni, profectò Patronus quod suum est, videtur conferre, jus videlicet Patronatûs, & Episcopus quod temporaliter obtinet in ea: ut si fructuum Ecclesiæ ejusdem aliquam recipiat portionem, in eorum usus illa portio convertatur. Quòd si ex ipsius proventibus nullam debeat portionem habere, omnes proventus præter Cathedraticum *in eorum usus credimus convertendos.*

Imprimis ex hac Decretali nequaquam obscurum, quòd idem esse censeatur, Ecclesiam concedi in *usus aliquorum*, & eam concedi *quoad temporalia*. Et per consequens concessionem Ecclesiæ factam *ad usum Religiosorum* censeri expresè factam *quoad temporalia*.

Ulteriùs, ex hac Decretali conficitur, quod Episcopus dicens simpliciter: *Concedimus vobis Ecclesiam*, censeatur eam concessisse cum omnibus suis Proventibus, salvo *Cathedratico* Episcopi, *in eorum usus convertendis*, nisi ex quadam circumstantia colligatur, hanc suam concessionem ad certam proventuum portionem limitasse.

Si enim Episcopus ipse *portionem proventuum* hujus Ecclesiæ sibi propriam habeat, præsumitur de sua duntaxat portione disposuisse, sive Ecclesiam cum hac proventuum portione duntaxat concessisse: quia in dubio quis præsumitur de *suo* disponere.

Ex his evidens est, Concessionem Altarium sive Ecclesiarum de Hombeeck & de Leest factam per Burchardum Episcopum Cameracensem factam censeri Monasterio Cortenbergensi *quoad temporalia:* quandoquidem expresè facta sit *in usum inibi Deo servientium*, quod idem est, atque in Monialium usum, vel ad eorum *mensam*.

Indubitatum autem est, Ecclesiæ Concessionem *ad mensam*, vel in *usus*, intelligi factam quoad omnia temporalia, nisi ex circumstantiis aliqua restrictio aut limitatio colligatur.

§. 3.

Ecclesia Monasteriis vel Capitulis concessa quoad temporalia censentur eis appropriata.

PEr concessionem Ecclesiarum ad usum & sustentationem, seu ad mensam Religiosorum vel Canonicorum, eas censeri concessas ac unitas quoad *temporalia* Paragrapho præcedenti probatum est.

Cum autem Dominium sive proprietas alicujus rei præcipuè respiciat ipsum temporale, non autem spirituale, si quod eidem annexum est, non mirum quod Ecclesiæ Monachis & Canonicis quoad temporalia concessæ ipsis *appropriata* dicantur, eorumque Ecclesiæ quodammodo esse censeantur.

Et quidem in Decretis Ecclesiasticis & Auctoribus Seculi decimi & sequentium (quibus similes Ecclesiarum Concessiones invaluêre) frequentissima mentio occurrit de Ecclesiis Parochialibus Secularibus, quæ Monachis & Canonicis appropriatæ dicuntur.

Sic in sæpiùs allegato Canone Claromontano apud Gratianum *cauf.* 16. *quæst.* 2. *Can.* 6. legitur: *statuimus ne in Ecclesiis Parochialibus, quas Monachi tenent.*

Et Paschalis II. in Epistola ad Ivonem Carnotensem, & Ranulfum Santonensem Episcopos scribit, ut conformiter ad Decretum Concilii Alvernensis, *Altaria quæ ab annis* 30. *& supra sub Vicariorum redemptione Monasteria possedisse noscuntur, quietè deinceps & sine molestia qualibet Monasteriis ipsis firma permaneant.*

Habetur integra apud Baluzium in Appendice ad *lib.* 6. De Concordia Sacerdotii & Imperii *cap.* 31. Petri De Marca.

Quæ verborum formula palam indicat, similia Altaria & Ecclesias Monasteriis donata, ab ipsis tanquam propria fuisse possessa.

Quare & ipsorum Monachorum & Canonicorum Ecclesiæ esse dicuntur. Alexander III. scribens Canonicis Regularibus & Monachis Eboracensis Diœcesis, similes Ecclesias ipsorum esse dicere non dubitat. *Intelligimus* (ait) *quod in Ecclesiis* VESTRIS *de quibus certas portiones consuevistis percipere, &c.* Refertur in *cap.* 11. ꝟ *De Prabendis.*

Et Eugenius III. sub idem tempus in variis litteris, quibus urget observationem Decreti Claromontani contra Redemptionem Altarium, vocat Ecclesias has Monachorum & Canonicorum. *Et in* VESTRIS *Ecclesiis quas in ejus* (Episcopi Narbonensis) *Episcopatu habetis.* Apud Stephanum Baluzium in citata Appendice.

Similiter Urbanus II. & Paschalis II. in litteris ad Hugonem Abbatem Cluniacensem in Bibliotheca Cluniacensi *pag.* 510. *& seqq.* sic Monachis concessas Ecclesias eorum esse supponunt, scribentes: *Liceat quoque vobis in Ecclesiis* VESTRIS *Presbyteros eligere, &c.*

Hæc autem scribi & dici de Altaribus & Ecclesiis quoad sola temporalia incorporatis, manifestum est.

In omnibus quippe allegatis textibus & litteris remittuntur Presbyteri à Monachis aut Canonicis electi vel nominati ad Episcopos, ut ab his institutionem tituli collativam, & curam animarum accipiant, quod fieri non deberet, si Ecclesiæ *plena jure* non tantùm quoad

quoad temporalia, ſed & ſpiritualia eſſent incorporatæ, uti uno conſenſu docent Canoniſtæ.

Quare Concilium Lateranenſe ſub Alexandro III. nominatim agens de Eccleſiis, quas Fratres Templi ſive Templarii poſſidebant, non *pleno jure*, ſed duntaxat quoad temporalia, de quibus etiam ſolis Presbyter Parochialis ipſis rationem reddere tenetur, illas eſſe ipſorum dicere non dubitat: *Ne in Eccleſiis etiam* SUIS.

Decretum Concilii extat in *cap.* 3. §. 2. ẍ *De Privileg.* ubi rectè notat Molinæus: " Hic Paragraphus » loquitur, quando in *temporalibus* tantùm ſpectant ad eos: quia temporalia ſpectant ad *jus* & » *proprietatem* eorum, aliàs non poſſent exigere rationem.

Simili modo, ſi quis etiam Laïcus in ſuo proprio fundo ædificet de conſenſu Epiſcopi Oratorium vel Capellam, eique, aſſignatâ dote, præficiat cum approbatione Epiſcopi Presbyterum, qui ibidem Divina peragat, hoc Oratorium ſive Capella reverà ſpectat ad jus & proprietatem hujus Laïci, tametſi quoad ſpiritualia ſubjaceat Epiſcopo, & Presbyter de his rationem Epiſcopo reddere teneatur.

Hoc itaque ſenſu meritò reſolvit Zypæus Conſultatione 7. *num.* 6. *De Decimis*, quod " Eccleſia ſive » Parochia dicitur *propria* illius, cui jura Parochialia competunt, ſalvâ Vicaria portione, ut meritò » dici queat, eas percipere in *propria* Parochia ad » ſenſum *Cap.* EX PARTE ẍ *De Decimis.*

Itaque Eccleſiæ de Hombeeck & de Leeſt per Burchardum Epiſcopum Cameracenſem conceſſæ Monaſterio Cortenbergenſi ad uſum *inibi Deo ſervientium*, dici poſſunt hoc ſenſu Eccleſiæ ipſius Monaſterii, ut Monaſterium in his Parochiis percipiens Decimas, dici queat eas in *propria* Parochia percipere. Quemadmodum Capellaniæ, aliave Beneficia ſimplicia Capitulis aut dignitatibus quoad temporalia unita, ſub onere ſatisfaciendi oneribus in fundatione adjectis, puta exſolvendi certum numerum Miſſarum, dicuntur Capellaniæ illorum Capitulorum ſeu dignitatum, tametſi onera ſpiritualia per Capellanos aut Vicarios debeant exſolvi.

§. 4.

Per Conceſſionem Eccleſiarum quoad temporalia, cenſetur etiam datum jus ad Decimas Novales.

OStenſum eſt per Conceſſionem Eccleſiarum in *uſus* & ad *menſam* Religioſorum vel Canonicorum, ipſas Eccleſias cenſeri datas quoad omnes proventus temporales ipſarum Eccleſiarum, ipſaſque Eccleſias quoad temporalia ipſis eſſe appropriatas, ipſoſque Religioſos & Canonicos in ſimilibus conceſſis Parochiis Decimas percipere, quaſi in *propriis* Parochiis.

Quare reflectens ſuprà citatus Petrus De Marca ad Canonem Claromontanum, quo redemptiones Altarium tanquam Simoniacæ reprobatæ leguntur, ait: " Illud conſequuti ſunt Monachi & Canonici, ut Al- » tarium ſive Eccleſiarum quaſi *proprietas*, adempta » perſonarum ſubſtitutione, illis addicta ſit abſque ul- » lius penſitationis onere.

Eam generalem omnium temporalium ad Monachos ex Eccleſiarum Conceſſione devolutionem ſupponit Alexander III. in *cap.* 12. ẍ *De Præbendis*, mandans Epiſcopo Vigornienſi, ut ad præſentationem Monachorum nullum admittat Presbyterum, niſi tantùm ei de proventibus Eccleſiæ " fuerit aſſignatum, unde » jura Epiſcopalia poſſit perſolvere, & congruam ſu- » ſtentationem habere.

Evidens argumentum, quod ad Monachos omnes proventus eſſent devoluti, & non niſi ex illis tenerentur congruam portionem Vicario aſſignare.

Quod & ad eum textum obſervavit Gloſſographus, verbo, *de proventibus*, ſcribens: " Per hoc patet, quod » loquitur de Eccleſiis, quæ ſunt Monachorum *quoad* » *temporalia*, in quibus poſſunt Monachi ſibi OMNIA » *appropriare*, reſervatâ honeſtâ ſuſtentatione Preſ- » bytero.

Porrò notum eſt, ſpeciali titulo ad Eccleſias Parochiales ſpectare ipſas Decimas infra limites cujuſque Parochiæ exereſcentes, nec non oblationes à Fidelibus fieri ſolitas.

Quin & inter Decimas ſpecialiori titulo ad has Eccleſias pertinere Decimas novales & minutas expeditum eſt.

Proinde ambigi non poteſt, quin Decimæ, ac notanter Novales & minutæ, ipſæque oblationes inter proventus ordinarios Eccleſiarum Parochialium ſint computandæ, & tanquam earum proventus habendi.

Igitur Monachi, aliique, qui Altaria ſive Eccleſias Parochiales acceperunt *in uſum eorum, qui inibi Deo ſerviunt*, hoc eſt, *quoad temporalia*, & cum omnibus ſuis proventibus, indubitanter & jus ad Decimas omnes etiam novales & minutas, atque oblationes acceperunt unà cum ipſa Eccleſia.

Hinc & uno conſenſu docent Canoniſtæ, quod habentes Eccleſias Parochiales ſibi eo modo *quoad temporalia* incorporatas, & eo titulo jus Primitivi Paſtoris, habeant fundatam intentionem de jure communi ad Decimas notanter novales & minutas, ad excluſionem omnium aliorum, qui vel ex privilegio, præſcriptione, aliove legitimo titulo ſub eadem Parochia partem veterum Decimarum percipiunt, niſi oſtendant ex *rationabili cauſa*, ſive titulo Novales ad ſe pertinere, juxta *Cap.* CUM CONTINGAT 29. ẍ *De Decimis.*

Cùm enim Decimæ novales de jure communi ſpecialiter ſpectare dicantur ad Eccleſias *Parochiales*, conſequenter eodem titulo ſpectant ad illos, qui has Eccleſias vi conceſſionis tenent & poſſident tanquam *proprias* cum omnibus ſuis proventibus, ſeu juribus temporalibus ad eas Eccleſias pertinentibus.

Quare & obſervavit Zypæus *Conſult.* 7. *De Decimis num.* 6. quod Novalia pertinere ſint dicenda ad eos, qui habent jus Primitivi Paſtoris, tanquam in *propria* Parochia exereſcentia, atque eâ de cauſâ in his non obtinere diſpoſitionem *cap.* 2. *De Decimis in VI.* quod in multis reſtringit Privilegium de percipiendis *Novalibus*, eo quod duntaxat dictum Capitulum loquatur de perceptione Decimarum ex privilegio, vel privilegio in Parochiis *alienis*: ac ſignanter de conceſſione Decimarum facta per Laïcos.

Similiter Wameſius *Conſil.* 440. *num.* 10. reſpondere non dubitavit, Decimas *Novales* pertinere ad eos, qui Eccleſias incorporatas poſſident, vocanturque *Primitivi* Paſtores: eo quod per hanc incorporationem eis *univerſalitas fructuum ſeu Decimarum Eccleſiæ relicta ſit.*

Ex his perquam manifeſtum eſt, in caſu præſenti, Monaſterio Cortenbergenſi, vigore Conceſſionis Altaris de Leeſt factæ per Burchardum Epiſcopum Cameracenſem *ad uſum inibi Deo ſervientium*, Eccleſiam illam Parochialem fuiſſe appropriatam cum omnibus ſuis proventibus, & conſequenter & eidem Monaſterio competiiſſe omnes Decimas etiam Novales & minutas, quin & ipſas oblationes tanquam ſpectantes ad Eccleſiam Parochialem huic Monaſterio propriam.

Quâ ratione autem ſucceſſu temporis unà cum portione Decimarum veterum Decimæ *Novales* & oblationes tranſierint ad Vicarium ſive Parochum de Leeſt, ac dein rurſus jure quaſi poſtliminii Decimæ omnes etiam novales & minutæ ad Monaſterium redierint, infrà exponetur.

§. 5.

§. 5.

Vigore Concessionis Ecclesiarum quoad temporalia transeunt jura primitivi Pastoris in Monasteria etiam Monialium, & ad Ordines Militares.

Recens planè esse nomen *primitivi Pastoris* vel inde probatur, quod nulla in libris Juris Canonici, etiam recentioribus, putà Clementinis aut Extravagantibus, illius nominis mentio occurrat.

Quin nec in Glossario mediæ & infimæ Latinitatis, quod summâ diligentiâ & eruditione compilavit Carolus Du Fresne, nulla hujus vocabuli: *primitivi Pastoris*, mentio habetur: Argumentum admodum verisimile, virum hunc in scrutandis Ecclesiasticis monumentis occupatissimum & oculatissimum nusquam nomen illud reperisse.

Illud notat Zypæus *Consultatione* 4. *num.* 7. *De Parochiis*, quod, qui in *Clementina* 1. *De Jure Patronatûs*, dicuntur jus habere præsentandi, sive Jus Patronatûs ad Ecclesias Parochiales, & quorum præsentatio dicitur non admittenda ab Ordinariis, nisi priùs per ipsos præsentantes assignata portione congruâ Vicariis, quos præsentant, non sint *veri Patroni*, sed Pastores *primitivi*, qui vigore unionis & incorporationis Altarium seu Ecclesiarum Vicarium Parochum constituere consueverunt, uti etiam supra notatum est.

Quare qui jam pridem dicti fuêre Patroni Ecclesiastici titulo Concessionis Ecclesiarum, tandem dicti sunt Pastores *primitivi*, tanquam qui ipsas Ecclesias titulo Concessionis & incorporationis quasi suas & proprias acceperunt.

At illud notandum quòd, per has Concessiones Ecclesiarum in *usus & ad Mensam* Monachorum vel Canonicorum, Ecclesiæ concessæ censeantur duntaxat quoad *sola temporalia*, & de his solis Presbyter Abbati seu Canonicis rationem reddere teneatur, de cætero manentes hæ Ecclesiæ subjectæ quoad *spiritualia* seu *curam populi* Episcopo, cui & Presbyter de his rationem reddere tenetur, uti loquitur sæpiùs citatus Canon Claromontanus, & eum renovans Concilium Lateranense sub Alexandro III. in *cap.* 3. §. 2. *De Privilegiis*.

Ex quibus consequens est, jura Pastoris *primitivi*, quæ in hac Concessione fundantur, nullatenus attingere ipsa spiritualia ad ipsam curam populi sive animarum spectantia, quandoquidem hæc jura spiritualia in Monachos aut Canonicos ex simili Concessione non transeant.

Hinc & uno consensu tradunt Canonistæ, nihil ad curam animarum propriè pertinens, ut sunt Verbi Divini prædicatio, Sacramentorum administratio, aliæve Pastorales functiones in Monachos, aut Canonicos primitivos Pastores transire, nec ipsos posse hoc titulo in Ecclesiis incorporatis similes functiones exercere.

Omnia itaque jura, quæ titulo similis incorporationis prætendere possunt, qui hodie dicuntur Pastores *primitivi*, sola temporalia & honorifica jura spectant, quæ & Laicis & Mulieribus plerumque competere possunt.

Id rectè observavit famosus Jurisconsultus Claudius Le Maistre *Discursu* 9. unà inde concludens nomen *primitivi* Pastoris originem non habere ex cura Pastorali, quam Monachi vel Canonici primitus *per se* in his Ecclesiis Parochialibus exercuissent, sed ex concessione sive incorporatione harum Ecclesiarum, quâ mediante hæ Ecclesiæ ipsis quoad temporalia appropriatæ fuerunt.

Et in casu præsenti manifestum est ex actis causæ, Abbatissam Cortenbergensem habere jura illa, quæ titulo Pastoris *primitivi* habere solent passim Abbates & Canonici in Ecclesiis Parochialibus incorporatis & sibi subjectis.

Imprimis ipsa Abbatissa semper fuit, & hactenus est Patrona Ecclesiastica Ecclesiarum Parochialium de Hombeeck & Leest. Quod est argumentum & Jus primitivi Pastoris.

Adhæc Monasterium seu Abbatissa hactenus in Parochiis illis levavit Decimas, salvâ portione congruâ Pastorali, quæ Decimarum levatio concurrens cum Jure Patronatûs in eadem persona Ecclesiastica, argumentum esse urgentissimum Pastoris primitivi apud omnes in confesso est.

Accedit quod Abbatissa Cortenbergensis non tantùm præsentet Vicarium sive Pastorem, sed & ipsum Matricularium sive Custodem ad exclusionem ipsius Pastoris: argumentum sanè admodum concludens, Ecclesias illas Monasterio Cortenbergensi esse subjectas & appropriatas.

Imo constat Monasterium Cortenbergense in prædictis Ecclesiis jam pridem jus habuisse ad ipsas *oblationes*, in quarum recognitionem seu redemptionem Vicarii tam in Leest quam in Hombeeck soliti fuerunt solvere certam pecuniam, uti habetur ex antiquis Computibus & Registris ipsius Monasterii. Evidentissimum jus & indicium Pastoris primitivi.

Verum quidem est, jura primitivorum Pastorum non eadem esse in omnibus Ecclesiis, sed hæc subinde pauciora & minora esse, quod dependet à consuetudine, vel specialibus conventionibus Ecclesiarum, interim ea quæ Monasterio Cortenbergensi sive ejus Abbatissæ hactenùs conservata sunt, sufficientia sunt, ut evincant, Ecclesias illas eodem jure ad hoc Monasterium spectare, & ipsi esse subjectas, quo similes Ecclesiæ subjectæ sunt Monasteriis Monachorum, & Capitulis Canonicorum, qui Pastores primitivi vocantur, licet hi forsan nonnullis aliis præterea juribus honorificis gaudeant.

CAPUT III.

De Presbyteris seu Vicariis præficiendis Ecclesiis incorporatis, & horum congrua portione sive competentia.

§. I.

Per Concessionem Ecclesiarum consequuntur Monasteria & Capitula præsentationem Vicarii seu Pastoris.

Per Concessionem sive incorporationem Ecclesiarum ad usum & mensam Monachorum & Canonicorum, eas censeri concessas qûoad *temporalia*, suprà ostendimus.

Insuper probatum est per similem concessionem seu incorporationem Ecclesias illas ipsis Monachis & Canonicis fuisse quasi *appropriatas*, & ipsorum proprias Ecclesias effectas, non secùs penè ac Oratorium & Capella dicuntur spectare ad eum, & propria esse illius, qui ea in suo fundo, & de suo proprio ædificavit & dotavit: Quemadmodum & Capellaniæ Capitulis vel dignitatibus incorporatæ dicuntur eorum propriæ, licet onera spiritualia per Vicarios adimplere debeant.

Cùm igitur Ecclesiæ hoc modo ad Monachos & Canonicos spectarent, & ipsorum Ecclesiæ reputarentur, ipsis quoque cura ac onus incumbebat providendi, ut Ecclesiæ illæ in spiritualibus detrimentum non paterentur.

Concessiones enim similes factæ censebantur sine detrimento earum Ecclesiarum in spiritualibus, uti passim notant Doctores *ad cap.* 11. *De Prabendis*: „ Nota (ait Panormitanus) quod licet Ecclesia sit „ subjecta Monachis *quoad temporalia*, non tamen „ possunt Religiosi ad libitum alterare antiquum sta„ tum Ecclesiæ, sed tenentur conservare Rectores „ seu Vicarios illarum Ecclesiarum in antiquo statu.

Cum

Cum igitur nulla esset Ecclesia Parochialis, cui, ut minùs necessarius non esset unus Rector seu Vicarius, qui curam populi haberet, etiam Monachis & Canonicis similes Ecclesias tenentibus sibi appropriatas, injunctum fuit, ut in his Ecclesiis Presbyteros collocarent, sive Episcopo præsentarent, qui curam populi sustinerent, uti supponit Canon Claromontanus apud Gratianum *caus.* 16. *quæst.* 2. *Can.* 6. Id unum præcavens, ne sine Consilio Episcoporum Presbyteros collocent, uti supra latiùs exposuimus.

Hinc communiter statuerunt Canonistæ post Glossam in *cap.* 12. ꝟ *De Præbend.* Monachos & Canonicos per Concessionem Ecclesiarum quoad temporalia, consequi jus præsentandi Presbyteros sive Vicarios pro sic concessis Ecclesiis. " Si Monachi (ait Glossa) ex fundatione obtinent Ecclesias, habent eas tantùm quoad temporalia, reservatâ sufficienti sustentatione Presbytero, & Episcopus habet institutionem ad *præsentationem* Monachorum.

Id & praxis & usus modernus confirmant, Jure Patronatûs Ecclesiarum Parochialium incorporatarum penes Monachos & Canonicos has Ecclesias possidentes, residente.

Nec alio titulo in casu præsenti, Abbatissa Cortenbergensis jus præsentandi vel nominandi Rectorem & Matricularium Ecclesiarum de Hombeeck & Leest hactenus conservavit, nisi titulo Concessionis harum Ecclesiarum per Burchardum Episcopum Cameracensem *in usum inibi Deo servientium*, seu *quoad temporalia factam.*

§. 2.

Vicarii perpetui Ecclesiis incorporatis præfecti sunt veri Curati & Pastores.

QUemadmodum Monachi & Canonici habentes sibi subjectas & unitas Ecclesias Parochiales ad usum & mensam impropriè dicuntur *Pastores* primitivi, ita & Presbyteri ad eorum præsentationem his Ecclesiis per institutionem Episcoporum præfecti, admodum impropriè eorum dicuntur *Vicarii.*

Presbyteri enim hi ad curam spiritualem populi præsentantur, eamque ab Episcopo accipiunt.

In hac autem *cura* nequaquam dici possunt vices sustinere Monachorum vel Canonicorum: hi enim vigore incorporationis hanc curam non acceperunt, nec Presbyteri eam ab ipsis, sed ab Episcopo accipiunt.

Cumque nullum spirituale regimen populi, neque cura animarum sit penes Monachos vel Canonicos, integrum verò resideat in his Presbyteris, meritò à cura ista *Curati*, à pascendo *Pastores*, & à spirituali regimine Parochiæ *Parochi* vocantur ac reputantur.

Quin si Ecclesiis illis præficiantur Vicarii *perpetui*, erectâ eum in finem per Episcopos in singulis Ecclesiis *Vicariâ perpetuâ*; (uti in omnibus penè Ecclesiis Parochialibus factum est auctoritate Concilii Tridentini *Sess.* 7. *cap.* 7. *De Reformat.*) Vicarii hi in omnibus habendi sunt ut veri Beneficiati quoad titulum & functiones, earumque exercitium, neque in his magis dependent à Monachis & Canonicis, qui se vocant Pastores *primitivos*, quam alii Pastores, quorum Ecclesiæ nulli fuêre concessæ.

Unde Joannes Choquier ad Regulam VIII. Cancellariæ, quærens quænam cadant sub reservatione hujus Regulæ, resolvit *num.* 7. quod Vicaria *temporalis* & ad nutum amovibilis non comprehendatur, quia non datur in titulum: quod secùs est (ait *num.* 8.) in Vicariis *perpetuis*, quæ dantur in *titulum*, cum sint *vera Ecclesiastica Beneficia.*

Idipsum latiùs deducit & probat post alios Prosper Fagnanus ad *Cap.* EX PARTE ꝟ *De Officio Vicarii*, dicitque *num.* 21. pro Regula constitui, *ut dispositio loquens de Parochiali, habeat locum in Vicaria perpetua, quæ venit appellatione Beneficii Curati.*

Hâc de causa etiam Synodus Tridentina in suis Decretis nullam inter Parochos Ecclesiarum non incorporatarum & incorporatarum distinctionem facit, tametsi non ignoraret hisce Ecclesiis passim præfectos esse Vicarios *perpetuos*, quorum Ecclesiæ Monasteriis & Capitulis quoad temporalia essent appropriatæ.

Si ergo Domina Abbatissa Pastorem de Leest subinde nominaverit *Vicarium* istius Ecclesiæ, nequaquam intendit vel qualitatem veri Pastoris disputare, vel in minimo huic derogare, sed ipsi duntaxat hâc appellatione *Vicarii* denotare, quod hanc Ecclesiam teneat tanquam dependentem à suo Monasterio, eique quoad temporalia subjectam & appropriatam: quemadmodum passim Vicarii perpetui suas Ecclesias recognoscunt dependentes & appropriatas Monachorum aut Canonicorum Collegiis.

§. 3.

Temporalia non competunt Monasteriis vel Capitulis; nisi priùs detractâ portione congruâ Parochorum seu Vicariorum.

INdubitatum est, Decimas Ecclesiasticas primitus ordinatas ac institutas esse in sustentationem Ministrorum Ecclesiæ, atque hinc profluxit commune Canonistarum assertum, quòd Ecclesiæ Parochiales habeant de jure communi intentionem fundatam ad Decimas intra suos limites excrescentes.

Et S. Thomas 2. 2. *q.* 87. *art.* 3. quærens, utrum Decimæ debeantur Clericis, resolvit, quòd jus recipiendi Decimas, tanquam *debitum* Ministris Altaris, competat solis Clericis habentibus curam animarum.

Deinde cum sibi objecisset, quòd generalis consuetudo in quibusdam terris habeat, quòd " Religiosi etiam quasdam Decimas accipiant, quod ergo non videatur, quod tantùm Clericis curam animarum habentibus, Decimæ debeantur: Respondet dicendum, quòd sicut res nomine Decimæ acceptas potest Ecclesia, jure accipiendi Ministris Ecclesiæ reservato, etiam ad subveniendum pauperibus concedere, sicut quibusdam Religiosis Laicis sive non habentibus curam animarum aliquæ Decimæ sunt concessæ per modum eleemosynæ.

Supponit proinde S. Thomas, Decimas primariò ex suo instituto ordinatas esse ad sustentationem Clericorum curam animarum habentium, sed ad instar aliarum rerum ad Ecclesiam pertinentium posse auctoritate eorum, quibus earum rerum dispensatio concredita est, per modum *eleemosynæ* communicari Religiosis curam animarum non habentibus.

Porrò Eleemosynæ dandæ non sunt, nisi priùs satisfactum sit illis, quibus de jure res Ecclesiæ in sustentationem debentur.

Hinc uno consensu concludunt Canonistæ, concessiones Ecclesiarum non censeri factas, nisi priùs deductâ portione congruâ eorum, qui curam animarum sustinent & Ecclesiæ ministerio sunt addicti.

De Ecclesiarum concessione factâ Monachis agens Glossographus *ad cap.* 12. *De Præbendis*, ait: *Habebunt temporalia, reservatâ sufficienti sustentatione Presbytero.*

Similiter Panormitanus de hisce Concessionibus Ecclesiarum in usus Religiosorum agens ad *cap.* 7. ꝟ *De Donationibus*, dicit, *quod concessæ censeantur respectu redituum, ut eos convertant in proprios usus, reservatâ portione pro Vicario & Ministris Ecclesiæ.*

Et ad citatum *cap.* 12. monet, quod " habentes Ecclesiam quoad temporalia, non possint sibi applicare omnes reditus Ecclesiæ, sed reditus *duntaxat superfluos*, detractâ priùs portione pro Vicario seu Rectore ibidem instituendo.

At penè incredibile est, quam difficulter sibi temperare potuerint Monachi & Canonici, aliique Ecclesias quoad temporalia sibi concessas possidentes, ut non nisi superfluos reditus in usus proprios converterent, & sibi appropriarent, ac priùs Ministris Ecclesiæ suam honestam ex illis sustentationem permitterent.

Conqueritur Seculo XIII. celebratum Concilium Lateranense sub Innocentio III. in *cap.* 30. ⁒ *De Prabendis, quod extirpanda consuetudinis vitium in quibusdam Parochiis inoleviffet, quod scilicet Parochialium Ecclesiarum Patroni, & aliæ quædam personæ proventus ipsarum sibi penitus vindicantes, Presbyteris earum servitiis deputatis relinquant adeo exiguam portionem, quod ex ea nequeant congruè sustentari, nam* (ait) (*ut pro certo didicimus*) *in quibusdam Regionibus Parochiales Presbyteri pro sua sustentatione non obtinent nisi quartam quartæ, id est, sextam Decimam Decimarum, unde fit ut in his Regionibus penè nullus inveniatur Sacerdos Parochialis, qui ullam vel modicam habeat peritiam litterarum.*

Et ad has Ecclesiarum Concessiones, & Monachorum & Canonicorum avaritiam & tenacitatem reflectens Christianus Lupus *tomo* 5. Scholiorum in Canones, ait: " Altarium Decimas possidentia Monachorum Cœnobia, aut Clericorum Collegia asseverabant, se illic esse principales Pastores, ideoque illis conductitium & manualem imponebant Vicarium, & non datâ competenti sustentatione, cogebant ad omnis generis Simoniam. Sic Altaris Minister sordidè esuriebat, & nescio quis ejus detentor usque ad animæ & corporis ebrietatem ex ipso luxuriebatur.

Hinc toties reiterata Decreta, quibus Monachis, aliisque Ecclesias tenentibus severissimè injungitur, *ut portio Presbyteris ipsis sufficiens assignetur*, uti loquitur citatum Concilium Lateranense in *cap.* 30. ⁒ *De Prabendis: Idque consuetudine qualibet Episcopi, vel Patroni, seu cujuslibet alterius non obstante.*

Quin ut ad portionem congruam amplius constringerentur, & semel constitutos Presbyteros non fallerent in assignanda Congrua Portione, non semel decretum fuit, ut Episcopi nullum à Monachis præsentatum Presbyterum ad curam populi admittant: " Nisi tantùm ei de proventibus Ecclesiarum coram ipsis fuerit assignatum, unde Episcopalia jura possit persolvere, & congruam sustentationem habere, uti habet *cap.* 12. ⁒ *De Prabendis*, ac rursus renovatum in Concilio Viennensi, cujus Decretum legitur in Clementina I. *De Jure Patronatûs.*

§. 4.

De modo, quo Decimæ olim in portionem congruam fuerint assignatæ.

EX Decretis, quibus Monachis, aliisque Ecclesias quoad temporalia possidentibus, injungitur Presbyteris curam animarum sustinentibus congruam portionem assignare, intelligitur, portionem congruam primitùs in portione Decimarum sive proventuum fuisse assignatam: conqueriturque Concilium Lateranense sub Innocentio III. in citato *cap.* 30. ⁒ *De Prabendis*, quod nonnulli ex Parochialium Ecclesiarum proventibus tantam sibi portionem assumerent, " ut Parochiales Presbyteri pro sua sustentatione non obtinerent nisi *quartam quartæ*, id est, *sextam Decimam Decimarum.*

Et Vigorniensi Episcopo scribit Alexander III. in *cap.* 12. ⁒ *eod.* " Quod ad præsentationem Monachorum nullum recipias, nisi ei tantùm de *Proventibus* Ecclesiæ coram te fuerit assignatum, unde jura Episcopalia possit persolvere, & congruam sustentationem habere.

Ex eadem Decretali, nec non præcitatâ Clementinâ nequaquam obscurum, portionem congruam jam pridem assignatam fuisse Vicario sive Rectori, quoties novus præficeretur, ita ut nulla esset stabilis & fixa statuta *portio* Vicarii sive Rectoris, sed Monachi vel Canonici omnes reditus sibi appropriatos retinerent, & ex illis in ipsa Vicarii præsentatione coram Episcopo portionem congruam in Vicarii sustentationem assignarent.

Varium hunc modum assignandi portionem congruam Vicariis, notavit quoque Glossographus ad citatum *cap.* 12. ⁒ *De Prabendis*: " Quandoque (ait) Monachi totum applicant usibus suis, reservatâ honestâ sustentatione Presbytero. Quandoque certam partem recipiunt, sive certam dimittunt Presbytero, aliud totum sibi retinent, & hoc secundùm consuetudinem diversorum locorum.

Posterior modus hisce in partibus usitatus est, diciturque pars illa proventuum, quæ Vicario dimittitur, *portio Pastoralis*, eamque Vicarius institutus jure suo tanquam sibi vigore suæ Vicariæ, sive Beneficii Parochialis competentem occupat sine ulla nova concessione aut assignatione, & tanquam propriam colligit & administrat, atque in usus suos convertit.

Hisce Decretis & usitato his in partibus modo portionem congruam constituendi, sese subjiciens Monasterium Cortenbergense, portionem Decimarum Presbyteris sive Rectoribus Ecclesiarum Parochialium de Hombeeck & de Leest dimisit, quam portionem Vicarius sive Pastor in Hombeeck etiam hodie percipit, & Pastor in Leest percepit usque ad annum circiter 1637. quando, ea dimissâ, accepit competentiam in re certa, de qua infra.

§. 5.

Quid Synodus Tridentina circa portionem congruam, & signanter in re certa assignandam, decreverit?

QUantus esset Monachorum, Canonicorum, aliorumque Ecclesias earumque Decimas ac proventus possidentium, in assignanda portione congruâ, & præficiendis idoneis & sufficientibus Ministris neglectus circa tempora hujus Synodi, evincunt multiplices super eo neglectu, & abusibus inde scaturientibus, depositæ querelæ.

Atque inter cæteros, Conventus Principum Germaniæ habitus Norimbergæ inter gravamina proposita Adriano VI. hunc neglectum tanquam multorum malorum sentinam graphicè expresserunt.

" Pleræque Parochiales Ecclesiæ (inquiunt) Monasteriis, Prælatis, aliisque Ecclesiarum curatarum Rectoribus incorporationis, ut vocant, seu alio quopiam jure subditæ sunt: quas si ipsi juxta Canonum Constitutiones per sese providere teneantur, ubi aliis elocant gubernandas, Beneficiorum dotem ac Decimas plerumque sibi ipsis reservant, & prætereà tam enormibus absentiarum pensionibus gravant atque onerant, ut conductitii isti Parochi, eorumque Vicarii & Vice-plebani, Sacellani, Coadjutores, cæterique conductarum Ecclesiarum Administratores competentem sustentationem, decentiaque alimenta inde habere nequeant.

» Quo fit, nam unde conductitii isti Pastores, & Mercenarii vivant, habeant oportet, ut illicitis exactionibus locatas sibi oviculas miserè deprædent, dilanient, omnemque substantiam tantùm non absumant, postquam enim Altaris Baptismique Sacramenta administranda sunt, primus, septimus, trigesimus, anniversariusque dies peragendus, auricularis Confessio audienda, Mortui sepeliendi, & quidquid denique reliquum est, quod ad vita functorum ceremonias observandas operæ pretium arbitramur, id gratuitò faciunt nequaquam, sed tan-

» tùm exigunt, extorquent, exugunt quantùm misera plebecula vel cum summo suo dispendio præstare difficulter potest: talesque exactiones usque ad summum indies augent atque accumulant, nonnumquam quoque Excommunicationis fulmine ad solvendum adigunt: plerosque etiam, quibus per inopiam non licet ad celebranda vitâ functis obsequia, anniversarios, & alias ejus farinæ ceremonias, compellere conantur.

Quod ipsum, inquit Lupus *tomo* 5. Scholiorum *pag.* 187. in Germanicorum gravaminum facta ad Julium II. relatione, questus fuit Imperator Maximilianus. Et à Tridentino Concilio corrigi postulavit Carolus IX. Francorum Rex.

His igitur querelis excitata Synodus Tridentina, & abusibus reformandis intenta, tot anterioribus Decretis inhærens injunxit Ordinariis locorum, ut solicitè provideant Vicariis sive Rectoribus Ecclesiarum Parochialium Capitulis vel Monasteriis incorporatarum, de congrua portione ad honestam Pastoris sustentationem, & Ecclesiæ necessitatem.

Hoc unum præcedentibus Sanctionibus *Sess.* 7. *cap.* 7. *De Reformat.* addit, quod Ordinariis determinationem hujus portionis expressis terminis deferat, ac insuper permittat, ut pro Portione Congrua non tantùm designent aliquam partem Decimarum, sed etiam ut eam *super re* CERTA assignare possint.

Ex ipso contextu Decreti evidens est, Synodum per *rem certam* nequaquam intellexisse aliquam determinatam partem Decimarum, quandoquidem nominatim rem certam distinguat, imo opponat determinatæ portioni Decimarum.

Statuit enim Concilium, ut Ordinarii solicitè provideant, ut in Ecclesiis incorporatis cura animarum laudabiliter exerceatur per Vicarios perpetuos, *cum tertia partis fructuum, aut majore vel minore portione, etiam* SUPER RE CERTA *assignanda.*

Dum igitur Synodus permittit, non tantùm super certa parte fructuum Portionem Congruam assignari, sed etiam super *re certa*, nihil evidentiùs, quàm certam partem fructuum non esse *rem certam* ad sensum hujus Decreti.

Licet enim determinata pars fructuum aliquo sensu dici queat *res certa*, nihilominùs quantùm ad sustentationem honestam ipsius Pastoris sive Vicarii est quodammodo *incerta*: eo quòd à multis casibus & eventibus dependeat, quid similis fructuum determinata portio in sustentationem Vicarii annuè sit redditura.

Synodus autem optavit, ut ipsis Vicariis seu Rectoribus Ecclesiarum Parochialium sua sustentatio esset certa & stabilis, ut ita sine solicitudine & anxietate circa temporalia possent animo liberiori curæ animarum incumbere.

Itaque Synodus Tridentina per *rem certam* hìc intellexit non determinatam partem fructuum vel Decimarum, sed certam summam pecuniæ, aut certam granorum mensuram ipsi Vicario à Decimatoribus, vel aliis, quibus onus dandi competentiam incumbit, annuè præstandam.

Hinc indubiè contigit, quod post Synodum Tridentinam Vicarii seu Rectores Ecclesiarum Parochialium, qui suam portionem Canonicam habent assignatam *super re certa*, non dicantur habere, præsertim hisce in partibus, *congruam portionem*, sed *competentiam*: eo quod congrua portio videatur significare *portionem* seu *partem* Decimarum.

Quare Vicarii dicuntur habere *plenam* competentiam, quando in suam sustentationem nullam habent assignatam partem Decimarum, sed duntaxat certam summam pecuniæ, aut certas granorum mensuras annuè solvendas.

Si autem assignatam habeant partem Decimarum, dicuntur habere Portionem Congruam, sed non dicuntur habere *competentiam*, aut saltem non *plenam*, si partim in pecunia, partim in Decimis consistat.

§. 6.

Magis convenit Pastoribus competentia in re certa, quam portio Decimarum.

DUm Pastores sive Vicarii habent pro sustentatione assignatam partem seu portionem Decimarum, earum imprimis administratio quodammodo ipsis incumbit, iisque tanquam suis proventibus intendere tenentur.

Et quidem si eas colligendas retineat ipse Vicarius, necesse est, ut iis colligendis, excutiendis familiam alat, equos teneat, & quodammodo villicum agat, idque non raro magnâ cum distractione, ob quam monet Apostolus, *ne militans Deo negotiis secularibus se implicet.*

Si vero Decimas aliis elocet Pastor, cùm id vix fieri queat aliis, quam Parochianis, facilè hinc exoriri solent Pastorem inter & Parochianos dissensiones & jurgia, quin & subinde lites.

Quid enim frequentiùs, quam similes Decimarum conductores in solutione esse justo morosiores, vel frivolis infundatisque titulis remissionem conventæ mercedis elocationis prætendere.

Si contingat Pastorem morosos hos debitores urgere, aut similes prætensas remissiones negare, totalemque solutionem urgeat, quæ non inde Parochianorum in Pastorem obloquia, & animorum aversiones timenda: atque apud plurimos simplices de re ipsa non plenè informatos, aut ex affectu erga conductores præventos, contra Pastores temerariæ suspiciones, vel de injustitia, avaritia, aut nimia in exigendis debitoribus duritia?

Hæc autem quantùm spirituali profectui per Pastorem unicè intendendo nata sint officere, nemo non videt.

Præterea sustentatio assignata in quadam determinata parte Decimarum dependet ab excretione fructuum: quæ cum sit incerta à multis casibus dependens, etiam ipsa Pastorum sustentatio super his fundata, redditur incerta.

Hinc & non raro contingit, Pastores similes portiones Decimarum habentes, tempore bellorum ob devastatas fruges ad summam redigi inopiam, & ex defectu congruæ sustentationis quodammodo cogi ad conquirendum necessaria ex mendica Missarum celebratione aliisque parum honestis mediis.

Hæc aliaque incommoda, quæ tum ipsa Decimarum collectio, conservatio, vel elocatio, nec non incertus earum successus secum trahere solent, evitantur per competentiam in *re certa*, qua mediante, Pastor sine cura aut anxietate annuè recipit in pecunia aut granis, quæ ad sustentationem necessaria sunt. Non mirum proinde quod Pastores zelum animarum habentes eligant competentiam in re certa præ portione congrua in Decimis, etiamsi hæc nonnihil esset pinguior.

Norunt enim, quòd salus animarum omnibus temporalibus commodis & emolumentis sit præferenda, atque solicitè esse præcavenda etiam subinde cum temporalis emolumenti dispendio, omnia, quæ profectum spiritualem in regimine animarum impedire possent.

Norunt, quod Apostoli etiam mensis pauperum intendere noluerint, ut orationi & Ministerio Verbi Dei instantes esse possent.

Scitur quàm ardenter desiderarunt Patres ut Ecclesia ab omni cura & administratione fundorum, Villarum, Decimarum, aliorumque temporalium posset esse libera, & Laïci hæc possidentes & administrantes liberali & Christiano animo suppeditarent quæ Mini-

nistris Ecclesiæ & pauperibus essent necessaria.

Hâc de re videri potest Homilia 37. S. Joannis Chrysostomi in Matthæum, in qua vehementer deplorat ipsam duritiam & tenacitatem Laïcorum, quæ Ecclesiam ad hanc necessitatem possidendi agros & villas, eorumque curam & administrationem suscipiendi adegit. " Nunc (ait ad populum Antiochenum) agros, » domos, locationes ædificiorum, vehicula, equos, » mulos, multaque alia hujusmodi propter vos, & » vestram crudelitatem Ecclesia possidet.

His verisimiliter motivis mori Pastores de Leest maluerunt, abdicatâ congruâ portione in parte Decimarum, competentiam in *re certa*, quam & obtinuerunt sub initium præteriti Seculi.

§. 7.

Si Vicarius, abdicatâ portione Decimarum, obtinuerit auctoritate Ordinarii competentiam in re certa, *hæc surrogatio etiam obligat Successores.*

PEr Synodum Tridentinam Ordinariis locorum sive Episcopis datam esse auctoritatem providendi Vicariis Ecclesiarum Parochialium, quæ Monasteriis vel Capitulis, aliisve concessæ sciuntur, de competentia in *re certa*, suprà §. 4. ostensum est.

Prætereà supra probatum fuit, quòd multis titulis Pastoribus, sive Vicariis perpetuis Ecclesiarum Parochialium, magis conveniret habere competentiam in *re certa* quam in aliqua portione Decimarum; tametsi competentia in *re certa* esset aliquantulum minoris valoris, quam esset portio Decimarum in portionem congruam assignata.

Hinc contigit, ut plures Pastores seu Vicarii abdicare maluerint portionem suam Decimarum ipsis in competentiam assignatam, & accipere competentiam in *re certa*.

Quæ competentia si Vicario in vicem Decimarum à Monasterio vel Capitulo in *re certa* fuerit assignata, & super ea fuerit conventio inita & firmata auctoritate Ordinarii, hæc surrogatio rei certæ in locum Decimarum stabilis & perpetua erit, non tantùm durante vita Vicarii vel Pastoris ad cujus instantiam hæc competentia in vicem portionis congruæ concessa & assignata est, sed & Successores obligat.

Cùm enim Vicarius seu Pastor non disponat de rebus sibi propriis, quales sunt annui proventus, sed de ipsa portione Decimarum ad ipsam Ecclesiam in sustentationem Vicarii spectante, non censetur abdicationem illam facere tanquam singularis persona, sive nomine suo privato, sed tanquam Administrator rerum ad Ecclesiam spectantium.

Similiter Ordinarius eam abdicationem Decimarum & assignationem competentiæ in *re certa* in vicem Decimarum approbans, censetur id facere tanquam bonorum Ecclesiæ Superintendens & Dispensator.

Hoc enim casu similis omnino videtur Prælatus Tutori Minoris vel pupilli, res minoris elocantis vel alienantis, uti loquitur Covarruvias *lib.* 2. variarum Resolut. *cap.* 15. *num.* 6. ubi pluribus probat distinctionem inter elocationes & contractus factos à Prælato de rebus propriis, & de rebus Ecclesiæ nomine dispensatorio factis, ut priori modo initi duntaxat ipsum Prælatum contrahentem obligent, in posteriori verò etiam successores astringant.

Eandem distinctionem non obscurè quoque probavit Synodus Mechliniensis celebrata anno 1609. *tit.* 21. *cap.* 3. declarans " elocationes bonorum Beneficialium » à Beneficiatis initas non diutiùs durare quam pro illo anno, in quo moritur, vel Beneficium dimittit » Beneficiatus contrahens.

Quia Beneficiatus nomine proprio duntaxat disposuisse censetur de annuis proventibus ad se ratione Beneficii pertinentibus.

Addit deinde Synodus præcedenti declarationi hanc exceptionem : " Nisi à Nobis (Episcopo) aut Capi» tulo, sub cujus Jurisdictione Beneficia existunt, » confirmatæ sint.

Qua clausula sufficienter insinuat, quòd hoc casu etiam Successores factæ elocationes adstringant : eo quod Episcopus vel Capitulum elocationes tanquam bonorum illorum dispensatores seu superintendentes nomine dignitatis probaverint.

Cum igitur constet, quòd in casu præsenti dimissio congruæ portionis, & conventio super competentia in *re certa* in vicem Decimarum, non tantùm sit postulata & acceptata per Pastorem de Leest, sed insuper fuerit per Ordinarium, sive Archiepiscopum Mechliniensem approbata, indubitatum est, hanc transactionem, sive portionis congruæ super parte Decimarum dimissionem, & competentiæ in *re certa* admissionem obligare ipsos Successores, non secus ac alii quicumque contractus super bonis Ecclesiæ auctoritate Superiorum legitimè initi & conclusi.

Quare nec liberum est moderno Pastori huic conventioni seu transactioni contravenire, vel eam infringere, & portionem congruam super Decimis, dimissâ competentiâ in *re certa*, repetere.

Neque est, quòd existimetur id cedere in læsionem Ecclesiæ Parochialis vel Vicarii, quandoquidem multis titulis soleat esse convenientiùs Vicario habere competentiam in *re certa*, quàm portionem congruam in parte Decimarum, uti suprà ostensum est.

§. 8.

Vicarius sive Curatus habens plenam competentiam in re certa, *nullum jus habet ad Decimas* Novales.

PRobatum est supra *cap.* 2. §. 4. quod Monasterium vel Capitulum possidens Ecclesias Parochiales sibi *quoad temporalia* appropriatas, habeat jus ad omnes Ecclesiarum illarum proventus temporales : adeo ut tali casu Vicarius *perpetuus* vel Curatus petens fructus vel Decimas ad se spectare, teneatur id probare, uti monet Rebuffus De *Portione Congrua num.* 112.

Dum igitur Vicario sive Curato de plena competentia in *re certa* provisum est, totale jus ad Decimas Ecclesiarum seu Altarium Capitulis aut Monasteriis concessorum in usus *inibi Deo servientium*, remanet ipsis salvum pro ea integritate, quâ primitus concessum fuit.

Et quidem, si certæ Decimæ vel alii determinati proventus assignati sint Vicario, & hi auctoritate Ordinarii Vicariæ perpetuæ in Portionem congruam annexi sint, indubiè Vicarius vi suæ Vicariæ perpetuæ, sive Beneficii Curati habet jus ad hos proventus in Portionem congruam assignatos, & Vicariæ perpetuæ annexos, reliquis proventibus remanentibus penes Capitulum vel Monasterium vigore primævæ incorporationis Ecclesiarum Parochialium quoad temporalia.

Postquam enim Ecclesiæ Parochiales quoad temporalia, modo supra dicto, probantur Monasteriis, sive Capitulis appropriatæ seu concessæ in usus ibidem Deo servientium, nullum jus superest ipsi Vicario sive Curato ad Decimas vel proventus qualescunque Ecclesiæ istius Parochialis.

Sed hi omnes unà cum ipsa Ecclesia Parochiali translati sunt in Monasterium, vel Capitulum, sub onere dandi congruam Vicariis competentiam juxta superiùs dicta.

Nullum igitur aliud Vicario seu Curato ad proventus similis incorporatæ Ecclesiæ superest jus, nisi quod à Monasterio, vel Capitulo possit prætendere Portionem congruam, sive competentiam virtute oneris Ecclesiarum concessioni adjecti, de præficiendis

dis scilicet Ecclesiæ Parochiali necessariis Ministris, eorumque sustentationi providendi.

Dum ergo Vicarius sive Curatus plenam obtinet competentiam in *re certa*, integrum jus ad Decimas, etiam *novales* Ecclesiis Parochialibus competens, titulo primævæ concessionis & appropriationis manet ipsis Monasteriis vel Capitulis salvum.

Quemadmodum igitur Monasterium vel Capitulum assignando Vicario vel Curato integram competentiam in *re certa*, retinet plenum jus ad omnes proventus & Decimas sibi per appropriationem Ecclesiæ in suos usus concessum: ita quoque integrum illud jus recuperat, & ad ipsa jure quasi postliminii revertitur, si in vicem partis Decimarum in Portionem congruam assignatæ, assignetur integra competentia in *re certa*.

Neque enim post factam concessionem sive appropriationem Ecclesiæ Parochialis quoad temporalia ad ullam partem Decimarum sive veterum sive novalium, manet jus aliquod ipsi Vicario, sed tantùm jus ad competentiam.

Si igitur pars Decimarum vel veterum vel novalium Vicario seu Curato fuerit in competentiam assignata, hæc pars Decimarum ei non competit, nisi solo titulo portionis congruæ seu competentiæ vel à Monasterio vel Capitulo ei debitæ.

Dum igitur in vicem assignatæ hujus Portionis congruæ assignatur competentia in *re certa*, justum est, ut Decimæ in exsolutionem hujus obligationis sustentandi Vicarium assignatæ ad eos rursus redeant, qui vigore concessionis & Ecclesiarum incorporationis fundatam habent intentionem titulo *juris universi* ad omnes generaliter Decimas sub onere sustentandi Vicarium seu Curatum.

Et sanè si quæ Decimæ seu veteres, seu *Novales* remanerent penes Vicarium, harum Decimarum in taxatione competentiæ ratio haberetur.

Indubitatum est enim, quod " omnia certa, quæ » Vicarius habet ratione sui Beneficii, & sic omnia » quæ jure suæ Ecclesiæ habet, ei computentur pro » Congrua Portione, " uti sine ulla hæsitatione resolvit Rebuffus in citato Tractatu *num.* 85.

Imo quòd ampliùs est, videmus hîc in Belgio rationem haberi in taxanda competentia, etiam accidentium incertorum, quæ ad quandam certitudinem, factâ annorum aliquot fractione, reduci possunt.

Et quidem Synodus Mechliniensis habita anno 1609. *tit.* 16. *cap.* 4. præcipit, ut " Pastor quilibet de Ca» nonica portione summariè & de plano sibi provi» deri desiderans, ante omnia exhibeat declarationem » bonorum, quæ ratione Ecclesiæ suæ Parochialis » ipsi competunt, *neque certi tantùm fructus & emo» lumenta exprimantur, sed incerta quoque & acci» dentalia trium aut quatuor communium ultimò an» norum.*

Licet ergo accidentia integra soleant Vicario seu Curato salva manere ultra ordinariam competentiam, certum nihilominùs est, aliquam eorum in taxatione competentiæ rationem haberi, uti & domus Pastoralis: quare & indubitanter Decimarum quoque ratio haberetur, si quæ Vicario ultra competentiam remanerent.

Et quòd notandum, in ipsa competentiæ taxatione & assignatione ex consueto stylo exprimi solet: *ultra accidentia & domum Pastoralem.*

Consequenter non dubium, quin & Decimæ vel jus ad Decimas sive veteres sive *Novales* similiter exprimerentur, si ultra competentiam Vicario salvæ remanerent.

Et reipsà exprimuntur Decimæ, quotiescunque aliquæ penes Vicarium remanent, atque pro earum æstimatione competentia, quæ aliàs pro similibus Parochiis taxari & assignari consuevit*, diminuitur.

Ita nuperrimè judicatum in Concilio Brabantiæ, ordinariam competentiam diminuendam pro quantitate Decimarum *minutarum*, quas Vicarius percipiebat.

Dum igitur Curatus sive Vicarius accipit integram & solitam competentiam in *re certa* in vicem Portionis congruæ, censetur renuntiasse omni juri ad Decimas, easque restituere Monasterio vel Capitulo à quo eas in congruam Portionem & sustentationem suam acceperat.

Dicet quis forsan per accretionem Decimarum novalium, sive per reductionem terrarum sterilium ad culturam, etiam ordinariè accrescere numerum Parochianorum, qui his terris colendis occupantur, & consequenter onus ipsius Vicarii seu Parochi.

Justum proinde apparet, ut, crescente onere animarum, etiam augeatur competentia temporalis.

Imprimis animum sapit mercenarium velle adæquare præcisè temporale functionibus spiritualibus, quas in salutem animarum populo Pastores impendunt, & pro quibus expectant coronam immarcessibilem sibi reservatam in cœlis.

Deinde si contingat ob excrescentem Parochianorum numerum, aliamve ob causam judicio Ordinarii competentiam assignatam hîc & nunc esse insufficientem, poterit indubiè Vicarius sive Parochus petere augmentum competentiæ eodem fundamento, quo petita fuit competentia, si exempli gratiâ ob auctum Parochianorum numerum solus Parochus curæ animarum sustentandæ non videretur sufficiens.

In hac vero taxatione & adjudicatione supplementi sive augmenti procedendum est eâdem formâ, quâ in ipsius competentiæ taxatione & assignatione procedi consuevit.

Nullum ergo jus ad Decimas novales acquiritur Vicario ob prætensum auctum numerum Parochianorum, sed ad summum posset auctus hic numerus præbere titulum petendi aliquod supplementum competentiæ.

§. 9.

Ostenditur, quod Vicarius seu Pastor in Leest accipiendo competentiam in re certa *fassus sit, se omni juri ad Decimas renuntiasse.*

EX actis hujus causæ sat constare videtur, quod Pastor in Leest perceperit Portionem congruam in certa portione Decimarum usque ad annum circiter 1635.

Saltem non reproducitur ullum instrumentum, quo probetur, illum accepisse competentiam in *re certa* ante illud tempus.

Sed ex Apocha Nicolai De Clerck Vicarii quondam perpetui seu Pastoris de Leest exhibita in lite, & consignata sub littera B. habetur, quòd anno 1635. cœperit dictus Vicarius præeligere competentiam in *re certa*, sive in certa summa pecuniæ annuè solvenda, abdicatâ Portione congruâ in parte Decimarum, & obventionum Vicario de Leest per Monasterium Cortenbergense jam pridem assignatâ.

Fatetur enim se recepisse à Nicolao Coeckelbergh nomine Dominæ Abbatissæ Cortenbergensis summam 337. florenorum semel, tam pro suo annuo supplemento, quam omnibus proventibus ad hunc Pastoratum spectantibus, quos præfata Domina nunc ad suum usum habet, idque pro anno elapso 1635. verba Teutonicè expressa ita sonant: *Over myn jaerlyck Supplement, als van alle in.comen hier mede begrepen dese Pastorye, die de voornaemde Mevrouwe nu tot haeren profyte heeft, ende dat voor het jaer verschenen Kersmis* 1635.

Et rursus ex secunda Apocha ejusdem Pastoris de Leest de tertia Junii 1637. quâ fatetur rursus se accepisse à prædicto Nicolao Coeckelberg similem sum-

mam 337. florenorum, nomine Dominæ Abbatissæ: *Soo over geheele myne gerechtigheyt ende jaerlyck incomen, dat sy nu tot haerrevvaerts heeft als tot Supplement van myne sustentatie ende dat voor het jaer verschenen Kersmis 1636.*

Num hæc competentia 337. florenorum fuerit eo tempore auctoritate Ordinarii taxata vel probata, an solâ tantùm conventione omnia peracta sunt, hactenus non constat.

At hoc constat quòd anno 1638. competentia hæc in *re certa* per Ordinarium fuerit approbata & aucta ad 350. florenos, uti habetur ex libello supplici Domini Petri van Hanswyck Pastoris in Leest oblato Archiepiscopo Mechliniensi Jacobo Boonen anno 1650. pro supplemento ejusdem competentiæ ob auctum pretium annonæ & aliarum rerum.

Archiepiscopus Mechliniensis competentiam auxit ad 50. florenos annuos, atque ita ab illo tempore competentia fuit 400. florenorum, quam ab eo tempore usque in præsens Monasterium Cortenbergense annuè persolvit Pastori de Leest.

Habetur quoque ex prædictis Apochis, Pastorem de Leest eo tempore nequaquam dubitasse, quin per hanc competentiam omnes Decimæ, quæ in Portionem congruam ei cessæ fuerant, ad Monasterium rursus sint reversæ, sive Monasterium illas ad suum usum retraxerit, assignatâ in earum vicem competentiâ 337. florenorum, quæ sensim aucta fuit ad 400. florenos.

In Apocha enim, quâ scribit, satisfactum sibi de anno 1635. expressè fatetur, hanc solutionem cedere pro annuo suo supplemento, & in vicem omnium proventuum, *quos* (ait) *Domina Abbatissa ad suum commodum recepit*; verba Teutonicè posita hæc sunt: *Over myn jaerlyck Supplement, als van alle incomen hier mede begrepen dese Pastorye, die de voornoemde Mevrouvve tot haer profyt nu heeft.*

Et in alia Apocha fatetur, eam summam se accepisse in vicem *universi* sui juris, & annui proventûs, quòd ipsa (Domina Abbatissa) ad se retraxerit, *soo over geheele myne gerechtigheyt, ende jaerlyck incomen, dat sy tot haervvaerts heeft, als tot Supplement van myne sustentatie.*

Evidens igitur est, quòd fatente ipso Vicario, hæc competentia successerit in locum juris & proventuum, quos antea in Portionem congruam habuerat.

Quod & evidenter probat extractum ex Visitatione Domini Archipresbyteri Civitatensis de anno 1655. ubi inter alia est annotatum: *Reverenda Domina Abbatissa de Cortenbergh collegit Decimas cum Pastore, sed modò sola, quia dat ei competentiam 400. florenorum.*

Ex quo patescit, Pastorem olim collegisse partem Decimarum, sed post datam competentiam nullatenùs ulteriùs percepisse.

Ratio enim cur modò Abbatissa dicatur sola Decimas colligere, hæc unica datur: *quia dat ei competentiam 400. florenorum.*

Evidens autem est, quod ratio, quæ assignatur, quare Abbatissa colligat sola Decimas, militaverit ab eo tempore, quo plena competentia Vicario data fuit, ut proinde illud *modò* non sit referendum ad præcisum tempus factæ hujus Visitationis, sed ad tempus datæ competentiæ.

Itaque jus ad integras Decimas tam veteres quàm novales, quòd per concessionem *Altaris* anni 1129. Monasterio Cortenbergensi erat acquisitum, ut suprà notavimus, sed pro parte Vicario sive Pastori in Leest erat assignatum in sustentationem, rursus ab anno 1636. Monasterio est restitutum, quod & hucusquè in quasi possessione hujus juris permansit per levationem omnium indifferenter Decimarum etiam novalium per totum Districtum Parochiæ de Leest.

Et reverà à tempore solutæ competentiæ in *re certa*, id est, ab anno circiter 1635. non reperitur, Pastorem de Leest levasse ullas Decimas seu veteres, seu Novales, sed eas omnes per totum Districtum pacificè levavit dictum Monasterium, solutâ Pastori competentiâ per Ordinarium taxatâ & probatâ.

Quandocunque enim, præsertim in Belgio, assignatur competentia in *re certa*, unà censetur fieri abdicatio omnis juris ad Decimas, quas in congruam portionem acceperat, hæque rursùs integræ ad Monasterium vel Capitulum censentur reversæ.

Cùm enim Monasterium vel Capitulum per solutionem integræ competentiæ oneri sibi in concessione sive incorporatione Ecclesiæ, de danda honesta & sufficienti sustentatione ipsi Vicario sive Pastori imposito satisfecerit, æquum & justum est, ut Ecclesia quoad temporalia sibi appropriata, salva quoque ipsi & integra maneat.

§. 10.

De praxi Regni Galliæ circa competentiam Vicariorum seu Pastorum, signanter post Edictum Regium de anno 1686.

VAriam fuisse taxationem Portionis congruæ in Regno Galliæ pro varietate temporum, constat ex variis Edictis Regiis ejus quantitatem determinantibus, quæ inserta habentur Actis Cleri Gallicani *tomo 2. parte 2. tit. 12.*

Quin ex illis habetur, non fuisse hanc taxationem uniformem per totum Regnum Galliæ, donec tandem per Edictum moderni Regis anno 1686. ad uniformitatem reducta fuit.

Per hoc Edictum declaratur, per totum Regnum Galliæ, omnesque terras Ditioni Regiæ subjectas, Portionem congruam per Decimatores Curatis vel Vicariis perpetuis imposterum solvendam 300. librarum Gallicarum, quæ efficiunt 240. florenos nostrates, idque ultra oblationes, honoraria, & jura accidentalia, quæ solvuntur tam pro fundationibus, quam aliis de causis: item ultra Decimas Novales, ex terris quæ de novo ad culturam redactæ fuerint, postquam dicti Curati vel Vicarii prælegerunt hanc competentiam in vicem proventuum sui Beneficii sive Curæ: verba Edicti sunt: *Par ces presentes Lettres signées de nôtre main, Voulons & Nous plaît, que les Portions Congruës que les Décimateurs sont obligez de payer aux Curez ou aux Vicaires perpetuels, demeurent à l'avenir fixées dans toute l'étenduë de nôtre Royaume, Terres & Païs de nôtre obeïssance, à la somme de trois cens livres par chacun an, & ce outre les Offrandes, les Honoraires & Droits casuels que l'on paye tant pour des Fondations, que pour d'autres causes: Ensemble les Dixmes Novales sur les terres qui seront défrichées depuis que lesdits Curez ou Vicaires perpetuels auront fait l'option de la Portion Congruë au lieu du revenu de leur Cure ou Vicairie.*

Integrum hoc Edictum refertur per Michaëlem Du Perray in suo Tractatu Gallico De Portionibus congruis *pag.* 17.

Ex hoc Edicto habetur, quòd in Gallia liceat Curatis & Vicariis perpetuis, abdicatâ Portione congruâ in Decimis, eligere competentiam in *re certa.*

Secundò, quòd electâ hâc competentiâ, Decimæ tam veteres quàm novales, quas in Portionem congruam hactenus Curatus seu Vicarius perpetuus receperat, rursus redeant ad Decimatores, qui competentiam dare tenentur, quemadmodum & usus Belgii habet.

Tertiò patet, quòd ultra taxatam competentiam, Accidentia remaneant salva ipsis Curatis seu Vicariis, quemadmodum in Belgio remanere consueverunt, uti suprà notatum est.

Quartò, ex præfato Edicto habetur, taxam competen-

tentiæ Curatorum vel Vicariorum perpetuorum esse duntaxat 140. florenorum nostratium, ac consequenter notabiliter minorem, quàm sit competentia, quæ Curatis vel Vicariis adjudicari & taxari hactenus in Belgio consuevit.

Licet enim hìc in Brabantia soleat esse moderatior hæc competentia, quàm in Flandria, nihilominùs vix unquam, etiam quoad minores & restrictiores Parochias Rurales, taxari solet infrà 350. florenos nostrates, ultra Accidentia & domum Pastoralem, in aliis ad 400. aut etiam subinde ad 500. ampliùs & florenos.

Ultra Accidentia & Domum Pastoralem addicit prædictum Edictum Curato vel Vicario perpetuo ultra taxatam competentiam 300. Librarum Gallicarum, Decimas *novales*, quas excrescere continget ex terris post acceptationem hujus competentiæ de novo ad culturam redactis.

Admodum verisimile est, in taxanda competentiâ ad summam adeo exiguam reflexionem factam ad jus percipiendi has *Novales* ipsi Vicario sive Curato nominatim reservatum.

Nihil proinde concludi potest ex praxi Regni Galliæ in hoc & similibus Regiis Edictis fundatâ, pro praxi Belgica quoad jus ad noviter excrescentes Decimas novales ultra competentiam.

Sicuti enim in Gallia Curatus seu Vicarius acceptando eam competentiam Edicto Regio præfixam, nihil potest ultra eam retinere præter nominatim reservata, ita nec in Belgio alia retinere potest.

Unde in Gallia abdicare tenetur omnes Decimas veteres & *novales*, quas in Portionem congruam hactenus perceperat, eo quòd nominatim ultra competentiam non reserventur.

In Belgio autem in taxatione plenæ & ordinariæ competentiæ nihil nominatim reservatur præter accidentia & Domum Pastoralem.

Quapropter in Belgio post acceptam plenam & ordinariam competentiam in *re certa*, nullum planè jus ad Decimas novales de novo excrescentes Curato seu Vicario reservatur.

Quod sanè jus in Gallia reservatum, abundè in Belgio compensatur per pinguiorem competentiæ taxationem in Belgio receptam.

Quæ Belgica praxis omninò præferenda est moribus Galliæ in hoc puncto.

Uti enim suprà ostendimus, multis titulis convenientiùs est pro Regimine animarum Curato seu Vicario incumbente, ut competentia sit fixa in *re certa*, quam quòd vel pro parte dependeat ab incerto Decimarum excremento, nec non curâ & administratione earum.

Præterea dicta praxis Galliæ nata est exponere Parochos novis difficultatibus, & implicare litibus, dum frequenter contingit oriri dubia, quænam pro novalibus sint reputanda. Ut proinde meritò præferenda sit praxis Belgica integram competentiam super re certa Parochis assignandi.

CAPUT IV.

De Præscriptione juris Decimandi, notanter *universi*.

§. I.

Quomodo acquiratur possessio jurium incorporalium?

CERTUM est, rerum incorporalium possessionem acquiri non posse per occupationem, vel corporalem traditionem, seu actum corporalem, eo quòd hujusmodi res incorporales sive jura nec corporaliter tractari, nec per sensus corporales percipi queant.

Hinc & uno consensu notant Jurisperiti, res incorporales, ut sunt servitutes tam reales quàm personales, actiones, jura seu temporalia seu spiritualia, propriè apprehendi aut occupari non posse, eoque sensu similium quoque jurium non esse propriè dictam possessionem, sed duntaxat *quasi possessionem*.

Hæc verò *quasi* possessio non reali vel corporali, quemadmodum corporalia, traditione vel apprehensione, sed usu & patientiâ acquiri dicitur.

Itaque quasi possessio jurium, quantùm ad præscriptionem, solet suum habere initium à tempore, quo quis incipit esse in usu vel exercitio horum jurium.

Quapropter nemo dubitat, quin aliquis constituatur in quasi possessione juris præsentandi ad Beneficia per actum pacificum præsentationis: imò communiter tradunt Doctores, quod unicus actus sit sufficiens, ut quis dicatur esse in quasi possessione similis juris, uti post alios citatos monet Covarruvias in Relectione *cap. Possessor* parte 1. §. 1. *num. 6.*

Neque ullus ambigit, quin per similes actus acquiratur jus levandi Decimas in aliqua Parochia.

Porrò jura illa quandoque versantur duntaxat circa res singulares & determinatas, præsentationem puta ad particulare aliquod Beneficium, vel ad Decimas certo in agro vel parte Parochiæ levandas, aut certam duntaxat Decimarum speciem, minutarum puta, novalium, aut veterum.

Interdum verò jura hæc sunt generalia & indeterminata, qualia sunt jus præsentandi ad omnia & qualiacunque Beneficia alicujus Diœcesis, Civitatis aut Ecclesiæ, item jus levandi generaliter omnes Decimas intra limites alicujus Parochiæ excrescentes.

Posteriùs hoc genus vocari solet jus *universi*: eo quod sua universalitate ad omnia sese extendat, neque ad ulla singularia sit restrictum.

§. 2.

Quomodo acquiratur quasi possessio juris universi?

CIrca modum acquirendi quasi possessionem juris *universi* major difficultas apparet, quam circa modum acquirendi quasi possessionem juris particularis & determinati.

Dum enim quis actu præsentat ad certum Beneficium, aut certo in fundo Decimas levat, nequaquam obscurum est, ipsum habere animum sibi asserendi, & appropriandi jus præsentandi ad hoc Beneficium, vel levandi Decimas in hoc fundo vel districtu, in quo eas levavit & sibi appropriavit.

At circa jus *universi* non æquè expeditum est, quandonam per actus aliquos particulares *quasi possessio* hujus juris acquiri possit.

Cùm enim hi actus duntaxat versentur circa quædam particularia sub isto jure *universi* comprehensa, circa præsentationem puta ad hoc illudve Beneficium, prout ea vacare contingunt, vel levandas Decimas in his illisve fundis excretas, difficultas est, qualiter ex illis actibus haberi animus quasi possidendi queat & sibi appropriandi jus *universi* complectens non tantum jus præsentandi ad Beneficia, ad quæ aliquando præsentavit, aut jus levandi Decimas ex illis fundis, è quibus realiter illas levavit, sed jus præsentandi ad Beneficia omnia, etiam ad quæ hactenus non præsentavit, vel ad Decimas excretas in fundis, è quibus hactenus Decimas non levavit.

Et quidem si quis alius sit in quasi possessione juris *universi*, præsentandi puta aut levandi Decimas, eo casu ex particulari præsentationis, aut certarum Decimarum levationis actu, acquiri non posse quasi possessionem juris *universi* post Panormitanum ad *Cap.* CUM OLIM ※ *De Præscript.* communiter docent Canonistæ, tametsi etiam actus illos exercuisset animo

mo acquirendi quasi possessionem juris *universi*.

At si nemo alius sit in quasi possessione juris *universi*, tunc ex uno actu quasi possessionis infertur ad possessionem *universi*, sive omnium aliorum ejusdem generis, præsertim si sat appareat, actus illos particulares esse factos animo utendi jure *universi*.

Animus autem ille haberi censetur, si actum exercens habeat causam seu titulum universalem, ex quo actus ille procedit, uti notat post Innocentium & alios Panormitanus loco citato, & sequitur Fagnanus ad idem *cap. Cum olim*.

Præsumitur enim is, qui actum exercuit, egisse conformiter ad titulum seu causam, cui jus, vi cujus actum hunc exercuit, innititur.

Cùm ergo causa illa sive titulus spectet ad jus *universi*, etiam censetur actum illum exercuisse vigore hujus juris *universi*, & consequenter animo asserendi sibi jus illud *universi*.

Unde rectè reflectit Postius in Mandato de manutenendo *Observat.* 75. *num.* 85. quòd circa acquisitionem possessionis magis sit consideranda causa actûs, " quàm exercitium ipsius actus, & sic etiam per unicum actum singularem; si tamen causa seu privilegium sit universale, acquiritur universalis possessio manutenibilis.

Id quoque evenit in acquirenda possessione rei corporalis.

Ut enim per occupationem acquiratur possessio alicujus rei corporalis, fundi puta quantumvis extensi, non requiritur occupatio realis totius ipsius fundi, sive omnium ejus partium, sed sufficit etiam occupatio realis *unius glebæ* animo occupandi fundum universum & integrum, sive singulas ejus partes juxta Jurisconsultum in *L.* 3. §. 5. *ff. De Acquirenda vel amitt. pos.*

Postquam enim dixisset, possessionem corpore & animo acquiri, subdit: " Quòd autem diximus & *corpore & animo acquirere nos debere possessionem*, non utique sic accipiendum est, ut qui fundum possidere velit, omnes glebas circumambulet, sed sufficit quamlibet partem fundi introire, dum mente & cogitatione hac sit, ut totum fundum usque ad terminum velit possidere.

Hinc uno consensu concludunt Jurisconsulti cum Dionysio Gothofredo in notis ad hanc legem, quòd apprehensione partis fundi censeatur totius fundi possessio apprehensa, *etiam ejus quod per alluvionem adjicitur*, uti expressè monet Gothofredus.

Cùm igitur in acquirenda *quasi* possessione rerum incorporalium sive jurium, idem valeat actus exercitus hujusmodi jurium, quòd apprehensio sive occupatio realis in acquirenda possessione rei corporalis, rectè concluditur, quòd sicuti per occupationem unius particulæ rei corporalis possessio totius rei acquiritur, ita per unicum actum juris alicujus *universi* quasi possessio hujus integri juris censeatur obtenta, modo ea cogitatione seu animo actus ille censeatur exercitus, ut quasi possessio juris *universi* habeatur, quemadmodum etiam requirit Jurisconsultus, ut per apprehensionem partis fundi totius fundi possessio habeatur.

Itaque in casu præsenti Domina Abbatissa Cortenbergensis, sive Monasterium levando Decimas tam veteres quam novales, titulo primævæ concessionis ipsius Ecclesiæ seu Altaris de Leest *quoad temporalia factæ* per Burchardum Episcopum Cameracensem, censenda est per actum illum fuisse in quasi possessione juris *universi* levandi Decimas tam veteres, quàm novales, tametsi in quibusdam fundis nullas hactenus actualiter levasset: quemadmodum quis censetur esse in possessione istarum partium fundi, quas nunquam realiter occupavit, imo nec tempore, quo possessionem per occupationem partis accepit, erant partes istius fundi, sed demum postmodum per alluvionem accesserunt: eo quòd per occupationem partis fundi censeatur accepisse possessionem *universi*.

Igitur per actum levandi Decimas in certa Parochia ex causa sive titulo universali, censetur etiam vigore juris *universi* habita possessio levandi Decimas novales ex fundis, qui hactenus ad culturam redacti non fuerant.

Quòd & in simili casu resolvit & notavit Wamesius Consilio Canonico 440. *num.* 8. dicens, quòd qui est in possessione percipiendi Decimas *generaliter animo acquirendi omnes omninò Decimas in omnibus Parochiæ fundis, etiamsi ex certo aliquo prædio non percipiat Decimas, quia Decimabiles fructus ex culto fortè fundo nati non sint, in eo quoque prædio jus decimandi acquisivisse censeri debet, si modo alius non sit in possessione Decimas ex illo fundo percipiendi.*

Idipsum docet Postius in Tractatu Mandati de manutenendo *Observ.* 73. *num.* 85. " Quòd si cum possessione probetur etiam titulus seu Privilegium, tunc ex possessione universali, licet jus resistat, datur manutentio: ita ut probans possessionem ex Privilegio decimandi in toto aliquo territorio fructus; qui in eo aliàs nascebantur, juvetur etiam respectu Novalium posteà ruptorum in eodem territorio; ratio est, quia probato Privilegio, cessat juris assistentia & resistentia respectivè, cùm possessio justificetur ex titulo, & consequenter permittitur extensio ipsius possessionis, quæ aliàs erat prohibita, quia magis est consideranda causa actûs, quàm exercitium ipsius actûs, & sic etiam per unicum actum singularem; si tamen causa seu Privilegium sit universale, acquiritur universalis possessio manutenibilis.

§. 3.

Quid requiratur ad præscriptionem juris levandi Decimas Novales?

Decimas seu veteres seu novales de jure communi pertinere ad Ecclesiam Parochialem, eamque habere intentionem fundatam ad universas Decimas infrà limites suos excrescentes, quoadusque alius legitimum titulum in contrarium protulerit, indubitatum est.

Hinc communiter concludunt Canonistæ, quòd præscriptio juris decimandi contra Ecclesiam Parochialem nemini suffragari queat, nisi hæc fulciatur possessione 40. annorum cum titulo, vel possessione per tempus immemoriale, cujus initii non extat hominum memoria juxta *cap.* 1. *De Præscript. in VI.*

In hac enim Decretali resolvit Bonifacius VIII. quòd præscribenti non sufficiat bona fides, si ei sit contrarium jus commune, vel habeatur præsumptio contra illum, " sed sit necessarius titulus, qui possessori causam tribuat præscribendi, nisi tanti temporis allegetur præscriptio, cujus contrarii memoria non exstat.

Ut ergo jus levandi Decimas in aliqua Parochia titulo præscriptionis contra Ecclesiam Parochialem acquiratur, sufficit præscriptio longissimi temporis, quod de jure est 40. annorum, cum bona fide & titulo, vel præscriptio tanti temporis cujus initii memoria non extat, sive temporis immemorialis, quod titulum seu ejus probationem non requirit.

Tanti quippe temporis præscriptio sive quasi possessio levandi Decimas, inducit tituli præsumptionem juris & de jure, omnemque tituli probationem supplet.

Cùm autem Decimæ veteres & novales non differant nisi quòd illæ crescant in fundis coli ab antiquo solitis, Novales verò percipiantur quidem de eadem specie fructuum, & eodem jure & titulo, sed ex agris de novo ad culturam redactis, eodem præ-

scripti-

scriptionis modo jus ad Novales acquiri posse, quo acquiritur jus ad veteres, uno consensu tradunt Canonistæ.

Licet enim non omnes admittant, quòd præscriptio juris levandi Decimas extendatur ad Novales, nullus tamen inficiatur, quin per quasi possessionem 40. annorum cum titulo, vel temporis immemorialis sine titulo juris levandi Decimas *Novales*, etiam jus ad has Decimas acquiratur.

Ita Andreas Vallensis ad titulum de Decimis §. 9. *num.* 5. postquam dixisset præscriptionem simplicem Decimarum non extendi ad *Novalia* in præjudicium Ecclesiæ Parochialis, subjungit hanc exceptionem: " Nisi etiam possedisset Novalium Decimas tempore » immemoriali sine titulo aut cum titulo quadragin- » ta annis.

Et in terminis tanquam indubitatum scribit Rebuffus in Tractatu De Decimis *quæst.* 14. *num.* 17. quòd *eodem tempore* præscribi possint Decimæ *Novales*, quo *veteres Decimæ*.

Hinc ulteriùs concludit, quòd " si Monachi de Novalibus habeant titulum *coloratum*, tunc quadra- » ginta anni sufficient, ad præscribendum eas sicut » in aliis.

§. 4.

An Monasterio vel Capitulo, cui Ecclesia Parochialis est incorporata quoad temporalia, resistat jus commune in perceptione Decimarum Novalium?

PRobatum est suprà *cap.* 2. §. 2. quòd Monasteria & Capitula possidentia Ecclesias Parochiales sibi appropriatas quoad temporalia, vigore hujus incorporationis habeant fundatum jus ad omnes Decimas & Proventus ad Ecclesiam Parochialem sic incorporatam spectantes.

Itaque si per authentica instrumenta aliaque juris adminicula probatum fuerit Ecclesiam aliquam Monasterio, vel Capitulo incorporatam sive concessam quoad temporalia, unà censetur illud habere intentionem fundatam de jure communi percipiendi omnes Decimas tam Novales quàm veteres infrà limites hujus Parochiæ excrescentes.

Cùm enim de jure communi Decimæ illæ pertineant ad Ecclesiam Parochialem, consequenter pertinent ad Monasterium vel Capitulum, cui hæc Ecclesia unà cum temporalibus Proventibus est concessa & appropriata.

Dum ergo probatum est, quod Monasterio vel Capitulo fuerit prædicto modo Ecclesia concessa, non ampliùs jus commune Monasterio vel Capitulo in perceptione Decimarum resistit, sed potiùs favet: cum sufficiat, eas ad Ecclesiam Parochialem spectare, ut Monasterio vel Capitulo ad eas jus competat ratione Ecclesiæ Parochialis sibi appropriatæ.

Et hoc est quod voluit Rebuffus in Tractatu De Portione congruâ *num.* 108. scribens: " Quando Re- » ligiosi vel alii percipientes Ecclesiæ reditus probant » omnes illius proventus in fundatione vel unione » sibi donatos, tunc ipsi sunt fundati de jure com- » muni in illis fructibus, adeò quod Vicarius perpe- » tuus vel Curatus petens fructus vel Decimas tene- » tur probare ad se spectare.

Porrò indubitatum est, quin sufficienter probent Religiosi omnes Ecclesiæ proventus in fundatione vel unione esse sibi donatos, quando Ecclesiam sibi probant concessam sive incorporatam *quoad temporalia* in usus ibidem Deo servientium.

Si quis igitur contra Monasterium vel Capitulum, cui Ecclesia Parochialis eo modo concessa probatur, Decimas sive veteres sive novales prætendat, habet resistentiam Juris communis; eo quòd prætendat Decimas infrà limites Parochiæ, quæ de jure communi spectant ad Ecclesiam Parochialem juxtà *Cap.* CUM CONTINGAT X *De Decimis*, & consequenter ad Monasterium vel Capitulum, cui Ecclesia hæc cum omnibus suis Proventibus est appropriata.

Hinc ulteriùs concludendum, quod requisita ad præscriptionem Decimarum expressa in citato *cap.* 1. *De Præscript. in VI.* ob juris resistentiam non obtineant respectu Monasterii vel Capituli, cui Ecclesia quoad temporalia probatur concessa, quia tunc Monasterium vel Capitulum non habet resistentiam juris, sed è contrario Vicarius aut quivis alius Decimas sive novales sive veteres prætendens: eo quòd tali casu deberent probare, illas ad Ecclesiam Parochialem Monasterio vel Capitulo appropriatam non spectare.

Nequaquam ergo Monasteria vel Capitula, quibus Ecclesiæ Parochiales sive Altaria simili modo quoad temporalia sunt incorporata vel donata, æquiparanda sunt iis Monasteriis vel Capitulis, quibus vel ex speciali privilegio, vel titulo præscriptionis competit jus levandi Decimas in aliqua Parochia.

Dum enim ex simili præscriptionis aut privilegii titulo simpliciter jus Decimandi Monasterio aut Capitulo competit, vigore hujus Privilegii vel præscriptionis, ipsa Ecclesia non habetur ipsi Monasterio vel Capitulo appropriata vel incorporata, sed dumtaxat jus Decimas levandi in illa Parochia competit Monasterio vel Capitulo, salvâ manente Ecclesiâ ipsi Presbytero sive Curato, qui illam in titulum tanquam sibi propriam per institutionem Canonicam accipit tam quoad spiritualia quàm temporalia, excepto solo jure Decimarum quod Monasterium vel Capitulum probare debet sibi ex speciali Privilegio vel præscriptione esse acquisitum.

Verùm si Ecclesia sive Altare sit incorporatum vel donatum quoad temporalia Monasterio vel Capitulo, vigore hujus donationis, & incorporationis Monasterium vel Capitulum non tantùm simpliciter acquirit jus Decimarum, sed ipsa Ecclesia Parochialis censetur per eam donationem & incorporationem Monasterio vel Capitulo quoad temporalia appropriata, & quasi propria ipsius Ecclesia effecta: ideoque proventus istius Ecclesiæ Monasterium vel Capitulum eo casu sibi appropriat tanquam proventus suæ Ecclesiæ.

Hinc ulteriùs contingit, quòd Presbyter seu Vicarius Ecclesiæ sic incorporatæ Præfectus Ecclesiam illam quoad temporalia non possideat tanquam propriam, utpote proprietate quoad temporalia in Monasterium vel Capitulum vigore istius incorporationis translata: & consequenter nec Vicario ullum jus ad temporalia istius Ecclesiæ ampliùs competit excepto solo jure ad competentiam sive Portionem congruam, idque vigore clausulæ in ipsa Ecclesiæ incorporatione expressa vel tacitè subintellecta.

Multum proinde distinguendi sunt tituli, quibus Monasterium vel Capitulum jus levandi Decimas in aliqua Parochia sibi competere probat.

Si enim ex simplici Privilegio vel præscriptione simile jus prætendat, indubiè jus commune stabit pro Ecclesia Parochiali, eritque tunc procedendum quoad titulum præscriptionis juxta decisionem *cap.* 1. *De Præscript. in VI.* ac insuper Privilegium & præscriptio in simili casu restringenda erunt intra præcisos terminos Privilegii & possessionis, utpote contraria juri communi attribuenti Decimas Ecclesiæ Parochiali, sive illi qui Ecclesiam Parochialem quoad temporalia in titulum possidet.

Si verò Monasterium vel Capitulum probet, sibi Ecclesiam Parochialem quoad temporalia appropriatam, tunc Monasterium vel Capitulum non prætendit levare Decimas in aliena Parochia vel Ecclesia, sed tanquam in propria, neque Presbyter seu Vicarius eas proprio jure prætendere potest, eo quod Ecclesiam hanc in titulum quoad temporalia non possideat,

deat, sed quoad hunc titulum transierit in Monasterium vel Capitulum.

Multò proinde pinguius est jus ad Decimas aliosque proventus, quod acquiritur per incorporationem seu donationem Ecclesiæ Parochialis quoad temporalia, quàm illud quod acquiritur ex speciali Privilegio vel præscriptione levandi Decimas in aliqua Parochia, eo quod priori modo Ecclesia quoad titulum incorporetur & fiat propria Monasterii vel Capituli, non autem posteriori.

Hinc ulteriùs contingit, quod vigore ejusmodi Privilegii aut præscriptionis levandi Decimas, Monasterium vel Capitulum non acquirat jus Patronatûs aliaque jura, quæ vocari solent jura primitivi Pastoris, quæ tamen acquiruntur vigore incorporationis seu donationis Ecclesiarum Parochialium quoad temporalia.

Hæc enim jura primitivi Pastoris non ex aliquo speciali Privilegio vel ex cura animarum primitùs per Monachos aut Canonicos exercita, competunt Canonicis aut Abbatibus, sed vigore solius incorporationis & unionis Ecclesiarum Parochialium quoad temporalia, uti rectè post alios notat Le Maistre, *Plaidoyé IX.* ubi imprimis sustinet, quod Pastor primitivus dicatur ob Ecclesiam incorporatam, quæ primitùs erat Beneficium Curatum, seu per unionem conversa est in Beneficium simplex, cura animarum translata in Vicarium: verba ejus sunt. *Le Curé primitif en France est celuy qui a droit de jouir des fruits d'un Benefice uni, lequel avoit charge d'ames, selon sa premiere & primitive institution; mais qui depuis a été converti en Benefice simple, le soin des ames ayant été transferé à un Vicaire perpetuel, avec reserve d'une partie des fruits pour son entretenement.*

Observat quoque idem Author nomen hoc primitivi Pastoris esse recens, nec in Jure Canonico mentionem ejus fieri. *Quant au nom* (inquit) *de Curé primitif, il a été inconnu aux Anciens, & il ne se trouve point dans le Droit Canonique, quoy qu'il s'y traite souvent de l'union des Eglises Parochiales, & de l'institution des Vicaires perpetuels.*

Utque probet jura primitivi Pastoris non derivari ex cura animarum primitùs per Canonicos aut Religiosos exercita, sed ex ipsa incorporatione Ecclesiarum, notat hæc jura etiam competere Congregationibus Laicorum & Filiarum. *Puisque nous voyons* (ait) *que non seulement des Chapitres, mais encore des Colleges & des Communautez seculieres, des Monasteres d'hommes & de filles, & même de Chevaleries, comme ceux de S. Jean de Jerusalem, ont droit de joüir des fruits de diverses Cures, & sont Curez primitifs.*

§. 5.

Monasterium Cortenbergense fuit in quasi possessione juris universi levandi Decimas Novales per Parochiam de Leest, nec ei jus commune resistit.

CONstat evidenter ex actis hujus causæ, quòd Monasterium Cortenbergense à tempore memoriam hominum excedente per integram Parochiam de Leest Decimas levaverit non tantùm veteres, quæ ad Ecclesiam Parochialem pertinebant, sed & Novales in quacumque Parochiæ parte excretas.

Quæ continua Decimarum levatio, sive perceptio pacifica Monasterium Cortenbergense indubitanter constituit in quasi possessione juris levandi Decimas per Parochiam de Leest, idque sine distinctione loci aut fundi, in quo contingeret fructus Decimabiles excrescere.

Accedit quòd constet, Monasterium Cortenbergense Decimas illas levasse titulo concessionis sive incorporationis Ecclesiæ seu Altaris de Leest *quoad temporalia*, sibi factæ per Burchardum Episcopum Cameracensem tunc temporis Ordinarium istius Ecclesiæ sive Altaris.

Cùm autem hæc causa sive titulus sit generalis, consequens est juxta antè dicta, Monasterium Cortenbergense per continuam illam levationem Decimarum etiam novalium fuisse in quasi possessione *juris universi* levandi Decimas quoque novales ex omnibus fundis hujus Parochiæ quandocunque ad culturam reducendis, & fructus Decimabiles proferendis.

Prætereà quia Monasterium titulo hujus Concessionis habet sibi Ecclesiam Parochialem de Leest appropriatam quoad temporalia *in usus ibidem Deo servientium*, consequens est ex antè dictis Monasterium Cortenbergense, probatâ hâc incorporatione seu donatione non habere juris communis resistentiam in perceptione Decimarum novalium: sed potius ejusdem assistentiam: Quandoquidem de jure communi Decimæ novales spectent ad Ecclesiam Parochialem, adeoque ad Monasterium, cui Ecclesia Parochialis probatur appropriata quoad temporalia, id est, Decimas, aliosque ejus proventus.

Ex quo ulterius deducitur, Requisita ad præscribendum Decimas in aliqua Parochia, de quibus in *cap. 1. De Præscript. in VI.* non requiri respectu hujus Monasterii: Eo quod probatâ appropriatione seu concessione Ecclesiæ Parochialis quoad temporalia sibi facta, non resistat ipsi jus commune, sed potius assistat, addicens utpote Decimas etiam *novales* ipsi Ecclesiæ seu Altari Monasterio jam appropriato.

At si Vicarius vel quis alius prætendat Decimas novales contra Monasterium Cortenbergense, debebit ostendere titulum cum possessione 40. annorum, vel quasi possessionem, cujus initii memoria hominum non extat, juxta præscripta in citato *cap.* 1. Ratio est, quia Vicarius vel alius quiscunque Decimas novales contra Monasterium sibi asserens, debet unà sustinere, eas non spectare ad Ecclesiam Parochialem, nam nisi hoc probetur, manebunt penes Ecclesiam Parochialem vigore juris communis, & consequenter unà cum Ecclesia Parochiali pertinebunt ad Monasterium, cui Ecclesia cum suis Decimis est appropriata.

Verum est quod Vicarius de Leest levaverit aliquando Decimas *novales* in Parochia de Leest, etiam post Concessionem & incorporationem factam anno 1129. per Burchardum Episcopum Cameracensem, uti & partem veterum Decimarum, at illas novales non levavit quasi de jure communi, & titulo suæ Vicariæ sibi competentes, sed tanquam sibi à Monasterio Cortenbergensi in congruam portionem assignatas & relictas, quo titulo & veteres percepit, uti in præcedentibus notatum fuit.

Si ergo quæratur, quo jure Monasterium Cortenbergense prætendat jus *universi* levandi Decimas tam veteres quàm novalès, per districtum Parochiæ de Leest, respondetur, quod jus illud prætendat jure Ecclesiæ Parochialis sibi quoad temporalia appropriatæ ad usus *inibi Deo servientium*, sub onere dandi Presbytero curam animarum sustinenti Portionem congruam sive competentiam: Non autem titulo simplicis Privilegii aut præscriptionis levandi partem Decimarum, vel etiam integras Decimas in Parochia de Leest.

FINIS.

IN-

INDEX
CAPITUM ET PARAGRAPHORUM.

F I N I S.

JUDICIUM
Doctorum J. U. Universitatis Lovaniensis.

Visis & examinatis rationibus in hac Dissertatione allegatis & deductis, suppositâ omnium factorum veritate, suppositis nominatim etiam incorporatione, ut tali, & insuper possessione immemoriali constanter secutâ, (quæ possessio in Jure vim tituli habet, & servire potest ad interpretandum

dum titulos anteriores) per Monasterium Cortenbergense percipiendi Decimas omnes etiam Novales in Parochia de Leeft : Prior & Doctores Strictæ Facultatis Utriusque Juris censent , sufficienter probatum esse , dictum Monasterium Cortenbergense fundatam intentionem habere , dictas Decimas omnes etiam Novales percipiendi. Ita visum Lovanii hâc 22. Januarii 1711. Inferiùs habebatur ,

De Mandato Dominorum meorum ,

Signatum erat :

P. DE VADDERE Facultatum J. U. Bedellus , Secretarius & Notarius Apostolicus.

DISSERTATIO CANONICA

DE INTERCESSIONE

SIVE INTERVENTIONE EPISCOPORUM

pro Reis apud Principes & Magistratus Civiles;

ET

DE CONFUGIENTIBUS AD ECCLESIAS,

sive de Immunitate Locali seu Asylo Templorum.

INDEX
CAPITUM ET NUMERORUM.

FINIS.

DISSERTATIO CANONICA
DE
INTERCESSIONE SIVE INTERVENTIONE
Episcoporum pro Reis apud Principes & Magistratus Civiles:
ET
DE CONFUGIENTIBUS AD ECCLESIAS,
sive de Immunitate Locali seu Asylo Templorum.

CAPUT PRIMUM.

De Interventione Episcoporum pro Reis.

I. *Intercedere pro Reis jam pridem Episcopis familiare.*

INTERCEDERE pro Reis apud Principes & Magistratus Civiles admodum familiare fuisse jam pridem etiam Sanctissimis Episcopis, dubitat nemo; quin & hoc intercessionis officium non minimam Episcopalis muneris portionem esse existimabant.

Usitatam eam fuisse tempore Concilii Sardicensis, id est, circa medium seculi IV. probat ejusdem Concilii Canon, qui est septimus apud Græcos, octavus apud Dionysium Exiguum. Hoc enim Canone postquam Osius Concilii præses Patribus exposuisset, statuendum videri, nullum oportere Episcopum ad Castra accedere præter eos, quos prius Imperator noster suis literis accersit, subjungit: " Sed quia sæpè contingit ali- » quos qui egent misericordiâ *ad Ecclesiam con-* » *fugere*, qui propter sua peccata vel relegatio- » ne vel in insulam deportatione damnati, vel » quavis aliâ sententiâ addicti sunt: iis non es- » se negandum *auxilium*, sed sine cunctatione » & dubitatione iis *veniam* esse petendam.

Hæc Osii propositio Patribus placuit: *responderuntque omnes; decernatur & hoc.*

Erat igitur tempore hujus Concilii in more positum, quod criminum Rei ad Ecclesiam confugerent, ut per intercessionem Episcoporum veniam sive misericordiam à Principe ejusve Magistratu impetrarent.

Constat præterea, visum esse Patribus Sardicensibus Episcopos non posse hoc pium officium seu auxilium confugientibus Reis negari, *sed sine cunctatione & dubitatione iis* (scilicet Reis) *veniam esse petendam.* Sive uti legit Dionysius: *subveniendum est his, & sine dubitatione petenda indulgentia.* Quin & permittit Concilium, ut eam ob causam, *ad Castra* seu *Comitatum Principis* accedat Episcopus; saltem per suum Diaconum seu Ministrum, ut Canone sequenti ejusdem Concilii cautum est.

Nec tantum pro leviorum criminum Reis; sed & pro criminum capitalium, imò & ad mortem damnatorum, Episcopos hoc intercessionis officium impendisse manifestum est ex S. Augustino aliisque Patribus, qui & officium Sacerdotii sui id exigere existimabant.

Scribit enim ad S. Augustinum Macedonius Epistolâ 152. inter Epistolas S. Augustini: "*Offi-* » *cium Sacerdotii vestri* esse dicitis, intervenire » pro Reis, & nisi obtineatis offendi, quasi quod » erat officii vestri, minime reportetis.

Similiter luculenter probant Epistolæ S. Ambrosii, ipsum non tantum pro Reis intercessisse, sed suâ intercessione plurimos non solum de exiliis, de carceribus, sed & de æternæ *necis* pœnis liberasse, uti scribit Epistolâ 41. ad Theodosium. Ad quæ verba Ambrosii notant Eruditi novissimæ editionis horum operum Revisores (quâ editione hic utimur) " & certè Episcopo- » rum esse, ut pro miseris Imperatores conve- » niant, non semel à nobis observatum est apud » Ambrosium, & ex pluribus Augustini Epistolis » advertere licet. Non tantum ex Ambrosii & » Augustini, sed omnium penè tam Græcorum » quam Latinorum Patrum operibus & gestis id » ipsum elucet.

II. *Pro quibus intercederent, & quis intercessionis fructus,*

EX præcitato Canone Sardicensi liquet, Episcopis permissum fuisse ad Comitatum Principis accedere, ut pro Reis intervenirent, nimirum quia sæpè contingebat, *aliquos qui egent misericordiâ ad Ecclesiam confugere.*

Liquet proinde hoc interventionis officium iis fuisse impensum qui pro obtinenda misericordia ad Ecclesiam sive Episcopos confugiebant.

Cum verò Ecclesia non mortem peccatoris desideret, sed magis ut convertatur & vivat, hoc in-

interventionis officium impendere illis desideravit, qui vitæ emendationem sive veram conversionem implorando misericordiam præferebant & promittebant.

Id non obscurè colligitur ex Epistola Macedonii ad Augustinum, & Augustini Epistolâ responsoriâ ad Macedonium.

Scribit enim Macedonius " hoc sibi grave vi- » deri in Episcoporum pro Reis interventione, » quod omnia peccata videantur veniabiliora » cum is, qui reus est, *correctionem promittit*; quasi diceret Episcopos pro quorumcumque scelerum Reis intervenire sive pœnæ relaxationem postulare, modò scelerum suorum correctionem promittant. Quod gravius videbatur Macedonio rationem subjungens: " Verum nunc, ut mores » nostri sunt, & sceleris pœnam cupiant homines » sibi relaxari, & id propter quod scelus admis- » sum est, possidere. Pro his quoque interve- » niendum putat Sacerdotium vestrum, de qui- » bus adeo futuri nulla spes est, ut etiam in præ- » senti eadem criminis ratio perseverat; nam » qui tam pertinaciter tenet propter quæ cri- » men admisit, ostendit se, ubi licentia fuerit, » similia peccaturum.

Hîc non obscure significat Macedonius Episcopos credidisse pro criminum Reis intervenire officium Sacerdotii sui esse, quia Reus correctionem promittit, sed arbitrabatur Macedonius hanc correctionis promissionem, vitæ emendandæ spem modicam vel nullam suppeditare.

Et S. Augustinus Epistolâ 153. respondens Macedonio atque notanter ad eam objectionem quod *veniabiliora omnia peccata videantur, cum is qui Reus est correctionem promittit*; id nequaquam negat, sed profitetur & hanc suam esse sententiam: *Hac tua est* (ait) *hac & nostra sententia.*

Præterea non diffitetur Augustinus, plures ex iis qui correctionem promittunt, postmodum in sceleribus permanere, & quod promiserunt non præstare.

Nihilominus credit Augustinus, nequaquam propterea negandum officium interventionis pro Reis, qui correctionem promittunt, quod & ibidem multis probat atque inter alia hoc argumento: " Quod si (ait *n. 6.*) iniquis & sceleſtis » ille (Deus) parcendo, eisque vitam salutem- » que largiendo, etiam plerisque eorum, quos » novit non acturos pœnitentiam; tamen exhi- » bet patientiam; quanto magis nos in eos, qui » correctionem promittunt, incerti sumus, mi- » sericordes esse debemus, ut rigorem vestrum » pro eis intercedendo flectamus, pro quibus » & Dominum, quem nihil de moribus eorum » etiam futuris latet, non tamen impudenter, » quia hoc ipse præcepit, oramus.

Itaque concludit Augustinus, ut nolit dubitare Macedonius hoc officium Episcoporum ex religione descendere: " cum Deus apud quem nul- » la est iniquitas, cujus summa potestas est, qui » non tantum qualis quisque sit videt, verum » etiam qualis futurus sit prævidet, qui solus » potest in judicando non labi, quia in cognos- » cendo non potest falli; *facit* tamen, sicut » Evangelium loquitur, *solem suum oriri super* » *bonos & malos, & pluit super justos & in-* » *justos.*

Insuper *n.* 18. ait: Quod licet secus accidat quam intercessores Episcopi intenderant, id tamen intercessoribus imputandum non sit, sed potius illa bona, quæ cum id facimus, intuemur & volumus; id est, commendatio mansuetudinis ad conciliandam dilectionem verbo veritatis, & ut qui liberarentur à temporali morte, sic vivant, ne in æternam, unde numquam liberentur, incurrant.

Scopum hujus intercessionis luculenter expressit S. Augustinus in Epistola ad Macedonium.

Macedonius scripserat Augustino, se vehementer ambigere num officium Sacerdotii interveniendi pro Reis ex Religione descenderet? " Nam si à Domino peccata adeo prohibentur, » ut ne pœnitendi quidem copia post primam » tribuatur; quemadmodum nos possimus ex » Religione contendere, ut nobis qualecumque » illud crimen fuerit, dimittatur. Quod utique » cum impunitum volumus, probamus. Et si » constat non minus auctorem quam probato- » rem teneri in omnibus, quæ peccantur; cer- » tum est nos culpæ societate vinciri, quoties » eum impunitum esse cupimus, qui culpæ te- » netur obnoxius.

Huic objectioni sive rationi dubitandi respondet Augustinus: " Nullo modo culpas quas cor- » rigi volumus, approbamus, nec quod perpe- » ram committitur, ideo volumus impunitum es- » se, quia placet; sed hominem miserantes, fa- » cimus autem seu flagitium detestantes, quan- » to magis nobis displicet vitium, tanto minus » volumus inemendatum interire vitiosum. *Fa-* » *cile enim est atque proclive malos odisse, quia* » *mali sunt: rarum autem & pium eosdem ipsos* » *diligere quia homines sunt; ut in uno simul &* » *culpam improbes, & naturam approbes; ac* » *propterea culpam justius oderis*, quod ea *fœda-* » *tur natura*, quam diligis. Non est igitur ini- » quitatis, sed potius humanitatis societate de- » vinctus, qui propterea est criminis persecu- » tor, ut sit hominis liberator. Morum porro » corrigendorum nullus alius, quam in hac vitâ » locus est: nam post hanc quisque id habebit, » quod in hac sibimet conquisierit. Ideo com- » pellimur (concludit Augustinus) humani ge- » neris caritate intervenire pro Reis, ne istam » vitam sic finiant per supplicium, ut ea finita » non possint finire supplicium.

Intercedebant ergo Episcopi, non tam ut Reos à morte corporali liberarent, sed potius ut eos tantisper in hac vita retinentes, emendatos & per pœnitentiam castigatos à vita mortali ad vitam immortalem mitterent.

Deinde proponit Augustinus, quomodo Deus etiam impiis parcat; nobisque præcipiat, malos & impios nostros persecutores diligere; nec tamen (ait) " nos hoc pacto societati adjungit » impiorum, quibus & ipse parcendo, & vitam » salutemque largiendo, non utique sociatur.

Post hæc addit: " Consilium quippe ejus (Dei) » quantum homini pio nosce donatum est, ex- » ponit Apostolus, dicens: *Ignoras quia patientia* » *Dei ad pœnitentiam te adducit?* Ad hanc volu- » mus adduci pro quibus intervenimus, non eo- » rum peccatis vel parcimus, vel fovemus.

Ideo ergo interveniebant, ut liberatos à morte temporali ad pœnitentiam salutarem adducerent: unde & subjicit: " Nam quosdam quorum » crimina *manifesta* sunt, à vestra severitate li- » beratos, à societate tamen removemus altaris, » ut *pœnitendo* placare possint quem peccando » contempserant, seque ipsos puniendo. *Nam* » *nihil aliud agit*, quem veraciter pœnitet, ut id » quod mali fecerit, impunitum esse non sinat: » Eo quippe modo sibi non parcenti ille parcit » cujus altum justumque judicium nullus con- » temptor evadit.

Eundem interventionis Episcopalis scopum expressit S. Chrysostomus *Hom.* 15. *in Epist.* 2. *ad*

ad Corinth. ita alloquens judicem : "Judex si
» adulterum arripuerit, in eum protinus anim-
» advertit. Hoc non est vitium de medio tol-
» lere, sed sauciam animam abigere. At Sacer-
» dos hoc agit, non ut de nocente supplicium
» sumat, sed ut vitium evellat. Nam tu quidem
» perinde facis, ac si morbo aliquo in capite en-
» to, non morbum ipse comprimas, sed caput
» amputes ; ego verò non ita, sed morbum
» trunco. Tu quidem sive impunitum demise-
» ris, pejorem reddis ; sive supplicio affeceris,
» incurabilem reliquisti ; ego autem nec impu-
» nitum abire sino, nec tuo more plecti ; ve-
» rum simul & pœnam quam debeo, ab eo ex-
» peto, & quod commissum est, corrigo.

Augustino & Chrysostomo consonat & Sanctus Ambrosius. Et quidem *Epist.* 25. scribens cuidam Magistratui, eum ad mansuetudinem excitare volens, proponit exemplum Christi mulierem adulteram impunitam dimittentis, ac dein subjungit : "Habes quod sequaris ; potest
» enim fieri, ut ille criminosus possit habere
» spem correctionis : si sine Baptismo est, ut
» possit accipere remissionem : si baptizatus,
» ut pœnitentiam gerat, & corpus suum pro
» Christo offerat.

Hic notant Eruditi horum operum Parisienses Revisores : "Canonicæ pœnitentiæ labores olim
» tanti tamque diuturni erant, ut non immeri-
» to pro capitali pœna, tamquam mors quæ-
» dam importunior, subjici possent.

Non ergo intervenientes Episcopi Reos à supplicio & pœnâ eximere contendebant, sed supplicium & pœnam judicis secularis, in supplicium & pœnam ipsis Reis ad vitam beatam & veram emendationem magis profutura, convertere contendebant.

Hinc anno 625. Synodus Remensis, quam celebravit Sonnatius Remensium Episcopus, cum aliis quadraginta vel & eo amplius Galliarum Episcopis, teste Flodoardo *lib.* 2. *Hist. Eccles. Remens. cap.* 5. inter quos & erat Bertradus Cameracensis, statuit *Canone* 7. "Ille qui Sanctæ
» Ecclesiæ beneficiis liberatur à morte, non prius
» egrediendi accipit libertatem quàm pœniten-
» tiam se pro scelere esse facturum promittat,
» & quod ipsi Canonicè imponetur impleturum.

III. *Effectus intercessionis expectabatur à benignitate Principis.*

Episcopos nequaquam credidisse, se posse propria authoritate dare impunitatem Reis ad ipsos confugientibus, sive illos à supplicio mortis liberare aut pœnas mitigare ; sed id totum à benevolentia & arbitrio Principum & Magistratuum dependere, ipsa formula interventionis sive intercessionis quâ apud Magistratus & Principes preces suas pro Reis interponebant, evincit.

Quapropter S. Augustinus in Epistola ad Macedonium, totus in eo est ut judicem roget & *moveat* ad moliendam severitatem & induendam benignitatem ac mansuetudinem ; & *Epistola* 134. Apringium Proconsulem rogat, ut circumcelliones atrocia confessos mitius puniat, memor Ecclesiasticæ mansuetudinis. "Time
» (ait) nobiscum judicium Dei Patris, & com-
» menda *mansuetudinem* Matris. Cum enim tu
» facis, Ecclesia facit, propter quam facis, &
» cujus filius facis. Contende bonitate cum ma-
» lis. Illi scelere immani membra de corpore
» vivo avulserunt. Tu operè misericordi effice,
» ut illa qui nefandis operibus exercebant, ali-
» cui utili operi integra eorum membra deser-
» viant. . . . . . Illi ministro Ecclesiæ occiso ex-
» torserunt spatium vivendi; tu inimicis Ecclesiæ
» viventibus relaxa spatium *pœnitendi*. Talem
» te oportet esse in causa Ecclesiæ judicem Chri-
» stianum, *petentibus, monentibus, intercedenti-
» bus nobis*.

Et rursus *Epistola* 139. ad Marcellinum, instans ut Donatistæ puniantur mitius, totus rursus in eo est, ut mitigationem ultimi supplicii impetret, scribitque Marcellino : "Si Proconsul nec
» literis meis ad hoc consenserit, hoc saltem
» præstet, ut in custodiam recipiantur, atque hoc
» de *clementia* Imperatorum impetrare curabi-
» mus ; ne passiones servorum Dei, quæ debent
» esse in Ecclesia gloriosæ, inimicorum sanguine
» dehonestentur.

Quid evidentius, quàm Augustinum suis intercessionibus aliud non egisse, nisi rogando & instando judicem movere, ut sententiam mortis mitigando, Reis vitam clementer indulgeat ; quo ostendat Ecclesiæ Matris mansuetudinem, & ut Reis tempus pœnitendi non auferatur.

Et Sanctus Ambrosius *Epistola* 41. Theodosio ita loquitur : "Debeo *beneficiis* tuis, quibus me
» petente, liberasti plurimos de exiliis, de car-
» ceribus, de ultimæ *necis* pœnis.

His palam agnoscebat Ambrosius Reos à pœnis liberare petentibus seu intercedentibus Episcopis, beneficio Imperatoris referendum.

IV. *Confugientes ad Ecclesias censebantur implorare interventionem Episcoporum.*

Confugientes ad Ecclesias non tantum ipsam materialem structuram divino cultui dedicatam intuebantur, sed vel præcipuè Episcopos & Clericos ad quorum auxilium opem confugere videbantur ; tum ad ipsas Ecclesias quibus Episcopi & Clerici præerant, confugiebant.

Hoc ipsum non obscure significavit S. Augustinus in *Epistola* 115. ad Fortunatum Cirtensem Episcopum, in qua de quodam Faventio qui ad Ecclesiam Hipponensem confugerat, hæc scribit : "Is, cum ab ejusdem possessionis Domino nes-
» cio quid sibi metueret, ad Hipponensem con-
» fugit Ecclesiam ; & ibi erat, ut confugientes
» solent, expectans quomodo per intercessionem
» nostram sua negotia terminaret." Hinc manifestum est confugientes ad Ecclesiam non tam ex confugio ad ipsam materialem Ecclesiam, quam ex patrocinio & intercessione Episcoporum & Clericorum, ad quorum patrocinium per confugium ad Ecclesiam confugisse fidebantur, impunitatem sive misericordiam exspectasse.

Idipsum sat manifeste indicavit S. Augustinus *Sermone* 18. De verbis Domini confugiem ad Ecclesiam, ita compellans : "Contremiscis, con-
» turbaris, pallescis, ad Ecclesiam curris, vide-
» re desideras Episcopum, ad pedes ejus volu-
» taris, Domine conterior, Domine in carce-
» rem mittor, miserere mei. Ego quidem cur-
» ro propter carnem tuam, utinam tu curreres
» propter animam tuam !

Ex his manifestum est, confugientes ad Ecclesiam Episcoporum intercessionem expetiisse ; ipsosque Episcopos pro ipsis confugientibus ad Ecclesiam intercessionem interposuisse.

Idem insinuat Theodosius Imperator in *l.* 5. *Cod. Theod. De his qui ad Ecclesiam confugiunt*, uti Cap. sequenti ostendetur.

Et quemadmodum Rei criminum ad Episcopos pro intercessione apud Principes eorumve Magistratus emendationem sive correctionem promittebant ; ita quoque confugientes ad Ecclesias correctionem & vitæ conversionem hoc suo ad Ecclesiam confugio præferebant & promittebant : atque hac promissione Episcopi & Clerici fidentes eos recipiebant, & pro ipsis intercedebant : uti ex verbis S. Augustini supra relatis nec non ex Legibus Imperatorum (de

qui-

quibus Capite sequenti) liquet.

Id notavit Boëtius Epo Canonum Professor primarius apud Duacenses in Commentario ad *Cap. 6. De Immunitate Ecclesiarum n. 38.* " Nec » enim (ait) recipiuntur in Ecclesias homines » isti facinorosi, pro Asylo ad tempus confu» gientes, ut ac tamquam in suis sceleribus per» mansuri, sed ut scelera sua deploraturi, verè » que Ecclesiam pro Domo orationis habituri.

V. *Asylum confugientium ad Ecclesias dependens ab arbitrio Principum.*

PRæterea quemadmodum Episcopi pro Reis etiam criminum capitalium apud Principes & Magistratus intercedendo palam agnoverunt Reorum liberationem aut pœnarum mitigationem à sola benignitate & pietate Principum dependere; ita quoque agnovit Ecclesia nullum Asylum aut immunitatem Templa Deo dedicata aut Episcoporum intercessionem confugientibus ad ea dare posse: sed omne illud quod iis locis aut confugientibus competere potest, ex Principum authoritate & arbitrio profluere debere.

Et sane quandoquidem Deus Principem ministrum constituerit in iram ei qui male agit, atque hunc in finem scilicet ad punitionem malorum gladium eum portare jusserit, hanc in Principe authoritatem, nec per Templorum aliorumque locorum ad Divinum Cultum dedicatorum extructionem, aut per Episcoporum intercessionem tollere; aut vel in minimo minuere aut labefactare intendit; sed integram conservatam voluit, ut ea Princeps utatur, & gladio suo materiali in malefactores animadvertat, prout tranquillitas reipublicæ & pacis conservatio & bonum Religionis exigere judicaverit.

Unde nec legitur, quod Ecclesia per novem ut minus secula ullum de hoc Asylo Templorum ediderit Decretum, quo vel hoc Asylum Templis concederet, vel modum vel legem præscripserit, quibus hoc Asylum circumscriberetur: sed ea omnia ex præscripto Principum metiebatur, & eorum legibus in usu Asyli sive immunitatis se subjiciebat, uti Capite sequenti ostendetur.

CAPUT II.

Expenduntur Leges Principum Christianorum quæ exstant in Codice Justinianeo & Theodosiano, quibus terminos & formam Asylo Templorum præscribunt.

I. *Expenditur Constitutio Theodosii Senioris.*

EXSTAT Constitutio Theodosii Senioris in *Leg. 1. Cod. Theod. De his qui ad Ecclesias confugiunt*, hanc immunitatem sive Ecclesiarum Asylum spectans. Sed notandum quod hâc Constitutione Theodosius nequaquam Asylum concedat, sed modum & limites huic Asylo figat, cum in immensum jam tum usus ejus excrevisset, ut vel inde pateat, etiam ante hanc editam Legem, usum hujus Asyli fuisse, licet antiquior positiva Constitutio, nec in Codice Theodosiano, nec Justinianæo superfit.

Et sane constat ante prædictam Constitutionem Theodosii, Asylum seu immunitatem aliquam confugientibus ad Aras seu Templa Christianorum competiisse.

Scribit enim Ammianus Marcellinus auctor licet Gentilis, qui sub Constantio floruit circa annum 355. *lib.* 15. memorat " Sylvanum Aggrip» pinæ extractum Edycolâ quò examinatus con» fugerat, ad *conventiculum ritus Christiani* ten» dentem trucidatum; " & *lib.* 26. " Sub Valen» tiniano anno 364. Hilarius auriga magiæ con» victus & confessus, capitali animadversione » damnatus, laxius retinente carnifice, subito » lapsus confugit ad ritus Christiani Sacrarium. Plura referuntur apud Zosimum auctorem similiter Gentilem.

Interim ex hac Lege Theodosii intelligitur, quod non tantum criminum Rei, sed & publicorum tributorum debitores ad Ecclesias immunitatem sive Asylum contra Exactores horum debitorum consecuturi, confugerint: quin & ab Episcopis & Clericis protegerentur, & nonnunquam in latebris occultarentur.

Contra hunc Asyli sive immunitatis excessum statuit Theodosius: " Publicos debitores, si » confugiendum ad Ecclesias crediderint, aut » illico extrahi de latebris oportebit, aut pro » his ipsos qui eos occultare probantur Episco» pos exigi. " Sciat igitur præcellens auctoritas tua, neminem debitorum post-hac à Clericis defendendum: aut per eos ejus quem defendendum esse crediderint, debitum esse solvendum.

Hæc Constitutio non tantum probat Theodosium, publicos debitores hâc lege extrahi ex Ecclesiis ad quas confugerant, permisisse, adeoque illos immunitate seu Asylo Templorum privasse; sed insuper Episcopos & Clericos qui eos protegerent, vel in latebris occultarent, obligatos declarasse, debitum quod confugientes debebant solvere debere, sive ab Episcopis exigi.

Hujus Constitutionis meminit S. Augustinus scribens ad plebem Hipponensem *Epistolâ* 268. " Cum frater noster Fascius debito decem & se» ptem solidorum ab obpigneratoribus urgere» tur, ut reddere quod ad præsens, unde se ex» plicaret, non inveniebat, ne corporalem pa» teretur injuriam, ad auxilium Sanctæ Eccle» siæ convolavit: illi etiam Exactores cum pro» ficisci cogerentur, & ideo delationem dare non » possent, gravissimis me querelis oneraverunt; » ita ut eis illum traderem, aut quod sibi deberi » ostendebant, unde acciperent, providerem.

Nihil evidentius quam ad hanc Theodosii Legem hîc reflecti, uti & Cardinalis Baronius notavit *ad annum* 392. *n.* 29. Sed quid hic S. Augustinus? Num forsan solutionem recusavit? aut Legem, ut malè & temerarie latam in materia ad Principis auctoritatem minimè spectante, rejecit? vel hisce debitoribus Asylum, independenter à voluntate Principis competere contendit? Absit. Sed cum eam summam ut persolveret non haberet, accepit mutuo, à quodam Macedonio prædictos decem & septem solidos pro debitore in hanc causam solvendos. Ut autem hos decem & septem solidos Macedonio restituere posset, continuò dedit Epistolam ad plebem Hipponensem, ut dictos solidos mittat, atque in ipsum Fascium, ut fratrem suum, hanc liberalitatem & caritatem ostendat conformiter ad Legem Theodosii. Itaque Augustinus non de Lege conquestus est, sed eidem sat fecit, & Fascium liberavit.

II. *Lex Arcadii & Honorii.*

CUm sub hoc tempus Judæi gravium criminum rei vel debitis obærati ad Ecclesias Christianorum confugerent, ad Christianæ Religionis fidem se amplecti velle simulantes: & Clerici summo desiderio hanc ad fidei Christianæ conversionem summoperè desiderantes, facile eorum simulatæ promissæ conversioni nimia facilitate fidem adhibentes, eos ad Ecclesiarum Asylum recipiebant: quo fiebat ut & publica tranquillitas per hanc criminum impunitatem pateretur & creditores suis creditis frustrarentur.

Itaque ut & Judæorum simulationi & Clericorum in recipiendis hisce Judæis nimiæ facilitati

tati occurrerent Imperatores, hâc Constitutione edixêre: " Judæi, qui, reatu aliquo, vel debitis fatigati, simulant se Christianæ Legi velle conjungi; ut ad Ecclesias confugientes vitare possent crimina, vel pondera debitorum, arceantur: nec ante suscipiantur, quam debita universa reddiderint, vel fuerint innocentiâ demonstratâ purgati.

Non dubitarunt igitur Principes limites huic Asylo seu immunitati Ecclesiarum suâ authoritate posse præfigere, & quosdam ab hac immunitate substrahere.

Ex hac quoque Constitutione intelligitur, confugientes ad Ecclesiam conversionem morum aut erroris emendationem prætulisse.

III. *Arcadii Constitutio Asyli Ecclesiarum abrogatoria.*

SCribit *Socrates lib.* 6. Historiæ *cap.* 5. " Eutropius Eunuchus præpositus Imperialis cubiculi, & qui Consulatus dignitatem ab Imperatore primus ex omnibus Eunuchis acceperat, cum de nonnullis qui ad Ecclesiam confugerant, pœnas sumere vellet; operam dederat, ut Lex ab Imperatoribus promulgaretur, jubens ne quis ad Ecclesias profugeret, sed ut quicumque ad eas confugissent, inde abstraherentur.

Ejusdem Legis meminit *Sozomenus lib.* 8. Historiæ *cap.* 7. qui & ibidem latius describit occasione cujus Eutropius hanc Legem ab Arcadio extorserit.

Credit Jacobus Gothofredus, eam Arcadii Constitutionem cujus meminere prædicti Historici, & cujus occasione S. Chrysostomus habuit sermonem in Eutropium, extare in Codice Theod. in plures partes sub diversis titulis distributam, scilicet *in Lege* 3. *Cod. Theod. De his qui ad Ecclesiam confugiunt*, & *in Lege* 16. *De pœnis*, *Lege* 32. *De Episcopis*, *Lege* 57. *De Appellationibus.*

Hæ Leges si simul in unum conjungantur, conficient eam Arcadii Constitutionem Asyli abrogatoriam, uti notat Gothofredus.

Et quidem in ea parte quæ conficit prædictam Legem 3. edixit Arcadius: " Si quis imposterum servus, ancilla, curialis, debitor publicus, procurator, murilegulus, quilibet postremo publicis privatisve rationibus involutus, ad Ecclesiam confugiens, vel Clericus ordinatus, vel quocumque modo à Clericis fuerit defensatus, nec statim conventione præmissâ pristinæ conditioni reddatur; Decuriones quidem, & omnes, quos solita ad debitum munus functio vocat, vigore & solertia judicantium ad pristinam sortem, velut manu mox injecta, revocentur: quibus ulterius Legem prodesse non patimur, quæ cessione Patrimonii subsecutâ, Decuriones esse Clericos non vetabat. Sed etiam ii, quos OEconimos vocant (hoc est qui Ecclesiasticas consueverunt tractare rationes) ad eam debiti, vel publici vel privati redhibitionem amotâ dilatione cogantur, in qua eos obnoxios esse constiterit, quos Clerici defensandos receperint, nec mox crediderint exhibendos.

Hâc parte Constitutionis quæ dictam Legem conficit, non tantum qui publicis rationibus sive debitis sunt obnoxii, sed & qui privatis dumtaxat debitis & rationibus sunt onerati, jubentur à Clericis redhiberi, & si eos post primam monitionem seu summationem redhibere tenuerint, per OEconomos Ecclesiarum debita quibus erant obnoxii solvenda esse discernit: atque ita non tantum debitores publicos, sed generatim omnes etiam privatos ab Asylo Ecclesiarum substrahit sive à Clericis protegi seu defensari, prætextu Asyli vetat, sub pœna, quod si eos protegant OEconomi Ecclesiarum debita eorum solvere teneantur.

Alterâ verò parte Constitutionis quæ conficit *Legem* 16. *Cod. Theod. De pœnis*, satpatenter ab Asylo eximit criminum Reos, eosque à Clericis aut Monachis defensari seu protegi vetat.

Cùm itaque & debitores & criminum Reos prætextu Asyli a Clericis aut Monachis defendi, sed eos exhiberi velit; non immerito dixêre prædicti Historici per hanc Arcadii Constitutionem Asylum fuisse revocatum, quod & pluribus probat Jacobus Gothofredus in Commentario ad hanc Legem 3. & consentit Dominus Fleury *lib.* 21. *Hist. Eccles. n.* 36.

Quantumvis autem & Socrates & Sozomenus scribant Eutropium ob hanc ab Arcadio sollicitatam Constitutionem iram Dei super se sensisse, & S. Chrysostomus in Eutropium non sine magna vehementia & animi commotione pronuntiaverit sermonem in eum, nullus tamen legitur arguisse Arcadium, quasi per hanc Constitutionem potestatis suæ limites excessisset, ut proinde crediderint, hanc immunitatem sive Asylum totaliter dependere à benignitate Imperatorum seu Principum.

Creditur autem occasione hujus Arcadianæ Constitutionis anno sequenti è Concilio Africano decretam Legationem quæ legitur in Codice Africano *cap.* 61. " Ut pro confugientibus ad Ecclesiam, quocumque reatu involutis legem de gloriosissimis Principibus mereantur, ne quis eos audeat abstrahere.

Non dubitarunt proinde Patres Africani, ab Imperatoribus Asyli sive immunitatis petendam restitutionem: atque integram manere Magistratibus facultatem Reos criminum ab Ecclesiis extrahendi, nisi per Imperatores immunitas sive Asylum indultum esset, sive ipsis inhibitum ne ad Ecclesias confugientes ab iis extrahere possent.

IV. *Theodosii Junioris terminos Asyli extendens.*

POst Constitutionem Arcadii sequitur Constitutio Theodosii junioris cujus fragmentum occurrit *in Lege* 4. *Cod. Theod. De his qui ad Ecclesias confugiunt*, & *in Lege* 3. *Cod. Just. eodem*, & integra extat Græcè & Latinè ad calcem Actorum Concilii Ephesini Tom. 3. Conciliorum Generalium. Item in Cod. Theod. per Jacobum Gothofredum notis illustrato post dictam Legem 4.

Hujus Constitutionis Theodosianæ finis seu scopus fuit, uti rectè notat Gothofredus in Commentario dictæ Legis 4. " non tam ut Ecclesiasticorum Asylorum jus & securitas seu immunitas Ecclesiarum firmetur (etsi obiter quoque *dicto initio Legis*, & Vers. *Nec in extrahendis*, Asyli Ecclesiastici jus sanciatur adversus vim extrahentium) quam ut Ecclesiarum hinc *sanctitas* sanciatur, adversus irruentium in eas seu confugientium vesaniam, & inde reverentia loci non violetur: id est, Ecclesias humanitati, justèque timentibus ita patere voluit Theodosius junior (quod hujus Legis initio præfatur) ut eas ex obtentu violari seu contaminari noluit irruentium vesania: quod integra Constitutione non uno loco expressum est.

Quanta autem esset circa tempus editæ Constitutionis servorum indignationem Dominorum suorum declinare simulantium, & Asyli & immunitatis consequendæ fiducia, in Ecclesias irruentium audacia & insolentia, probat quod de hac insolentia narrat Socrates *lib.* 7. *Historia Ecclesiastica cap.* 33. " Cujusdam enim (ait) præpotentis viri servi, natione Barbari, Domini sui atrocitatem experti, ad Ecclesiam confugerunt; strictisque gladiis ad ipsum altare prosilierunt. Cumque rogarentur ut inde abscederent, nullâ ratione adduci poterent, ut parerent, sed impedimento erant quominus divinum Officium celebraretur. Et plurimis diebus evaginatos vibrantes gladios,

» quemvis ad se accedentem ferire parati erant. » Tandem verò cum ex Clericis unum interfecissent, alium autem vulneraſſent, ſemetipſos » peremerunt.

Ut igitur hanc confugarum insolentiam comprimeret; nec non irreverentiis, nec non profanationibus Ecclesiarum & Divini Officii turbationi, quæ per remoram confugarum in ipsis Ecclesiis & circa aras contingebant, per hanc Constitutionem occurrere voluit Theodosius. Media autem quibus hunc finem sibi propositum asſequi intendebat Theodosius, fuerunt : " Primum, fines » & terminos immunitatis Ecclesiarum, Ecclesiasticique Asyli, ampliat augetque, ut in integra » Constitutione dicitur, ut ita ipsum sacrarium » templi (quod altare vocat) itemque interiorem » partem Ecclesiæ (id est oratorium) ab irruentium temeritate, audacia & turba, si quid fortè » tale contingat, ut in prædicta tragœdia evenerat, » ad ipsum sacrarium, vindicetur. Itaque immunitati isti seu Asylo Ecclesiastico patere vult, » non tantum ipsum sacrarium sive altarium, imo » non tantum vel sacrarium vel oratorium, quod » quatuor murorum seu parietum septis includitur (quod narthex dicitur) sed & ultra illa laxius aliquod spatium : quidquid scilicet extra, » seu trans templum ad primas usque fores ambitus Ecclesiastici seu templi, per quos populus » oratum gestiens oratorium ingreditur. Quod » quidem intermedium spatium, cellulis, domibus, hortulis, balneis, areis, porticibus occupabatur.

Ita observat Jacobus Gothofredus, qui & ibidem multis probat, primum fuiſſe Theodosium juniorem qui per hanc Constitutionem terminos immunitatis extendit, & ante hanc Constitutionem solum Altare & Templum Asylo Ecclesiastico cediſſe.

Præterea notat ibidem Gothofredus spatium illud quod Ecclesiæ adjacebat, & cui Theodosius Asylum Ecclesiasticum cedere voluit, etiam dictum fuiſſe *Septum Ecclesiæ*, atque hinc factum ut apud Scriptores medii ævi *Septorum Ecclesiæ* frequens mentio occurrat.

Itaque hoc totum spatium subjacens, adjacens Templo, haud aliter atque ipsum Templum, Asylo cedere vult hâc lege Theodosius junior, ut ipse loquitur : id est, *interioris Templi vice :* ficut inde non magis quis extrahi possit, quam ab ipsomet Templo. Ne alioquin si solum Templum in Asylum cederet, vel solum sacrarium, Divinum Officium turbetur; vel si vim adhiberi contingat, loci sanctitas violetur : quod utrumque evenerat, in ea specie, quæ huic Legi occasionem præbuit.

Et sane Theodosium ad hanc immunitatis sive Asyli extensionem indulgendam inductum fuiſſe, non tam ex erga confugientes indulgentia, quam ex reverentia & religione ipsis Templis & aris Deo consecratis conservanda, ratio editæ Constitutionis probat : " Hanc autem (ait) spatii latitudi- » nem ideo indulgemus, ne in ipso Dei Templo, » & sacro-sanctis Altaribus, confugientium quemquam mane, vel vespere cubare, vel pernoctare » liceat, ipsis hoc Clericis religionis causa vetantibus : ipsis qui confugiunt, pietatis ratione servantibus.

Notat autem Gothofredus in Commentario hujus Legis 4. Codicis Theod. pro his verbis, mane vel vespere, legi, manere vel vescere, ut sensus sit, ut nemini confugientium in Dei Templo, aut apud sacras aras manere, aut cibum sumere, aut dormire, aut etiam pernoctare; licet uti & exprimitur in Lege 4. Codicis Theod. & in Lege 3. Justin. etiam in textu Latino sat manifestè exprimitur.

Idcirco autem confugas in Dei Templo aut apud sacras Ædes manere seu moram trahere vetuit Theodosius, ne occasione hujus moræ subinde violentia aut strepitus contra reverentiam Divini Cultus in ipsis Templis excitaretur, uti tragœdia de qua supra, docuerat.

Similiter ob reverentiam Dei Templis & sacris aris conservandam, vetuit confugas in Templis aut apud sacras aras vescere aut dormire : " Nam » etsi (ait) Dei Templum humanâ naturalique » necessitate fœdari, & sacro-sancta Mysteria in- » fami infirmitate misceri, ac divina à profanis » contaminari, sacra denique ab impuris inquina- » ri nequaquam patimur; non tamen confugien- » tibus, quominus opem implorarent, præsidii » ostium præclusimus, sed amplioribus longiori- » busque spatiis illorum securitati consulendum » existimavimus, & quod divinitati, & quod hu- » manitati debetur, solicitè religiosèque obser- » vantes.

Legimus quoque eamdem ob reverentiam Dei Templis debitam anno 681. in Concilio Toletano XII. *Can.* 10. " Consentiente pariter & ju- » bente gloriosiſſimo Domino Ervigio Rege sta- » tutum, ut his ipsis, qui Ecclesiam petunt, per » omnia licitum in triginta paſſibus ab Ecclesiæ » janius progredi : in quibus triginta paſſibus, » uniuscujusque Ecclesiæ, in toto circuitu reveren- » tia defendetur : sic tamen, ut hi, qui ad eam » confugiunt in extraneis, vel longe separatis ab » Ecclesia domibus nullo modo obcellentur. Sed » in hoc triginta paſſuum numero, absque domo- » rum extranearum receptaculis, progrediendi adi- » tum obtinebunt : qualiter & requisitæ naturæ » usum debitis expleant locis : & nullo teneantur » eventu neceſſitudinis, qui dominicis se defen- » dendo commiserint claustris.

Denique præcipit hâc Constitutione Theodosius : " Arma quoque, in quovis telo, ferro, vel specie, » eos qui confugiunt minime intra Ecclesias ha- » bere præcipit : quæ non modò (ait) à summi » Dei Templis ac divinis Altaribus prohibentur, » sed etiam cellulis, domibus, hortulis, balneis, » areis, atque porticibus.

Post hæc qui armati Ecclesiam ingrediuntur, & arma deponere nolunt, quid de his agendum sit, subjicit : " Dehinc si telis cincti, quovis Ecclesiæ » loco, vel ad Templi septa, vel circa, vel extra » sint, statim eos, ut arma reponant authoritate » Episcopi à solis Clericis severius conveniri : da- » ta eis fiducia, quod Religionis nomine melius, » quam armorum præsidio muniantur.

» Sed si Ecclesiæ voce moniti, post tot tanto- » rumque denuntiationes, noluerint arma relin- » quere, jam clementiæ nostræ, apud Deum & » Episcoporum causa purgata, armatis si ita res » exegerit, intromiſſis, trahendos se abstrahendosque esse cognoscant, & omnibus casibus esse sub- » dendos. Sed neque Episcopo inconsulto, nec » fine nostra sive Judicum in hac alma Urbe, vel » ubicumque, juſſione, armatum quemquam ab » Ecclesiis abstrahi oportebit : ne si multis paſſim » hoc liceat, confusio generetur.

Igitur Theodosius hâc Constitutione non tantum terminos immunitatis sive Asyli extendit & præscripsit, sed insuper vetuit, confugas infra terminos immunitatis arma habere : formamque præscripsit Clericis, quâ confugas ad arma deponenda commonere deberent; nimirum ut authoritate Episcopi ad deponendum arma severius conveniantur, id est commoneantur : *data eis fiducia, quod religionis nomine, melius quam armorum præ-*

sidio

fidio muniantur; quo Theodosius id unum significare voluit, ut Clerici armis cinctum convenirent & commonerent ut arma deponat; hâc fiduciâ datâ, hâc ratione, quod religione magis tutus sit quam armis.

Si autem à Clericis eo modo commoniti arma deponere nolint, non vult Theodosius, ut per Clericos extrahantur, aut vis aliqua à Clericis eis inferatur, sed mandat, *armatu intromissis*, trahendos se abstrahendosque esse cognoscant, & omnibus casibus esse subdendos. Sed neque Episcopo inconsulto, nec sine nostra sive judicum in hac alma Urbe, vel ubicumque jussione armatum quemquam ab Ecclesiis abstrahi oportebit: ne si multis passim hoc liceat, confusio generetur.

Priusquam igitur quisquam eorum, qui metu aliquo ad Ecclesias confugiunt armati abstrahantur, arma deponere nolentes, tria requiruntur; primò, ut commonitio Clericorum & Episcopi authoritas præcesserit, cui confuga parere noluit. Secundò post hæc, jussio *Principis* vel sane *judicum*. Tertiò, *Episcopo consulto* quod in hac lege & in hac specie requisivisse legitur Theodosius. Hæc tria requiruntur, ut armati ab Asylo Ecclesiastico abstrahi possint, ne alioquin, si alia forma observetur, hæcque negligatur, & promiscuè armatos abstrahere liceat, generetur confusio, & (ut in Græco amplius est) scilicet Clericis fortè ipsis vim adhibentibus, & confugis contra nitentibus; quod ipsum evenerat in ea specie tragœdiæ quæ huic legi occasionem præbuit. Uti hic rectè observavit Jacobus Gothofredus.

Qui ejusmodi modum tum circa terminos Asyli, tum formam in commonendis confugis, & in eorum extractione servandam præscripsit, sat demonstravit indulgentiam Asyli Ecclesiastici, à sua dependere authoritate.

V. *Altera Theodosii Junioris Constitutio de servis confugientibus ad Ecclesias,*

SEquitur Lex Theodosii Junioris quâ servorum ad Ecclesiam confugientium immunitatem intra terminos certi temporis concludit, & eorum insolentiam reprimit, habetque duas partes prout in Codice Theodosiano conficit Legem 5. at in Codice Justiniani, Lex 4. solam partem secundam complectitur.

In primis hanc suam Constitutionem ita exorditur: "Super confugientibus ad sanctæ religionis » Altaria, sanctionem in perpetuum valituram cre» didimus promulgandam," quâ loquendi formulâ patenter significat sibi esse authoritatem super confugientibus ad sanctæ religionis Altaria, sive de Ecclesiarum Asylis, Legem sanciendi in perpetuum valituram.

Primâ parte hujus Constitutionis edicitur: "Ut » siquidem servus cujusquam Ecclesiam, Altaria» ve, loci tantum veneratione confisus, sine ullo » telo petierit, is non plus uno die ibidem dimit» tatur, quin domino ejus, vel cujus metu pœnam » imminentem visus est declinasse, à Clericis quo» rum interest, nuntietur. Isque eum impertitâ » indulgentiâ peccatorum, ut nullis residentibus » iracundiæ menti reliquiis, in honorem loci, & » ejus respectu, ad cujus auxilium convolavit, ab» ducat." Itaque hâc parte voluit Theodosius servus Domini sui iram metuens ad Ecclesiam confugiens obtentu Asyli, non nisi uno die à Clericis retineatur, quo elapso, Domino à quo aufugit, nuntietur: isque eum impertitâ indulgentiâ peccatorum, ut nullis residentibus iracundiæ menti reliquiis, in honorem loci, & ejus respectu ad cujus auxilium convolavit, abducat.

Credidit enim Theodosius, uti hic notat Jacobus Gothofredus, sat esse Dominum unâ die carere servo suo, ut hâc modicâ morâ ira Domini molliatur, accedente loci religione & deprecatoris alicujus respectu.

Servis enim iram Domini fugientibus duplex hoc perfugium erat, ara seu Templum & deprecator. Et sane uti rectè ibidem Gothofredus: "Nihil aliud » ad Ecclesiam perfugium erat quam Clericorum » deprecatio seu intercessio.

Hoc ipsum non obscure significavit S. Augustinus in Epistola ad populum Hipponensem, uti supra observavimus.

Hinc manifestum est confugientes ad Ecclesiam non tam ex confugio ad ipsam materialem Ecclesiam, quam ex patrocinio & intercessione Episcoporum & Clericorum, ad quorum patrocinium per confugium ad Ecclesiam confugisse videbantur, impunitatem sive misericordiam expectasse. Idque est quod hâc lege indicari videtur per hæc verba, *ejus respectu ad cujus auxilium convolavit*.

Hinc quoque intelligitur ita Theodosium voluisse succurrere servis iram Dominorum fugientibus per Ecclesiarum immunitatem sive Asylum, ut tamen hæc immunitas Dominis nihil aut parum obest.

Secunda pars Constitutionis, quæ conficit dictam Legem 4. in *Cod. Justin. De his qui ad Ecclesias confugiunt*, dirigitur in servos qui armati ad Ecclesias confugiunt, ediciturque: "Si servus cujusquam » in Ecclesiam altariave armatus, nullis hoc suspi» cantibus, inopinatus irruerit, exinde protinus » abstrahatur, vel continuò Domino, vel ei, unde » eum tam furiosa formido proripuit, indicetur, » eique mox abstrahendi copia non negetur. Sed » si armorum fiducia resistenti animos insania im» pellente conceperit, abripiendi, extrahendique » eum Domino, quibus id potest efficere viribus » concedatur. Quod si illum etiam confligi in con» certatione pugnâque contigerit, nulla erit ejus » noxa, nec conflanda criminationis relinque» tur occasio, si is, qui ex statu servili, in hostilis » & homicidæ conditionem transiliit, sit occisus.

Hâc itaque Lege Theodosius servum armatum in Ecclesiam irruentem non tantum permittit quocumque modo per Dominum ex Ecclesia abduci & abstrahi, sed insuper servum resistentem occidi in Ecclesia à Domino impunè permittit; id est, ut non sit obnoxius pœnæ ordinariæ *Legis Corneliæ De sicariis*, uti enim ibidem observat Gothofredus: "Ecclesia sinum suum quidem pandit servo pœ» nam imminentem, iramque Domini fugienti, » sed non, (ut eleganter hic dicitur) ex statu ser» vili *in hostilis & homicidæ conditionem transeuntis*

Præterea cùm hæc servorum insolentia sæpenumerò per Clericos foveri videretur, qui vel specie humanitatis eos contra præscripta Legum tuerentur, vel etiam occultarent, aut etiam contra Dominorum voluntatem ad Clericatum promoverent, Theodosius hâc Lege in Clericos ultra Legis præscripta servos ad Ecclesias confugientes, detinentes vel occultantes pœnam decernit, uti legitur in ipsa Constitutione, prout exstat in Codice Theodosiano, nimirum similes Clerici transgressores Episcopali authoritate è gradu Clericali submoti in Laicorum ordinem rejiciantur, hoc est degradentur.

Qui Ecclesiarum Asylum eo modo circumscribit, legesque ejus usu præscribit, sat ostendit Asylum ad suam pertinere authoritatem.

Rursus hic ita circumscribit immunitatem, ut hanc Dominus servorum obesse non sinat.

VI. *Leonis Imperatoris Constitutio,*

OCcurrit in Codice Justiniani Constitutio Leonis Imperatoris quæ conficit Legem 6. *De his qui ad Ecclesias confugiunt*, hanc immunitatem Ecclesiarum spectans; constituitque Lege per omnia loca valitura, "Nullos penitus cujuscumque con» di-

» ditionis sint, de sacro-sanctis Ecclesiis, ortho» doxæ fidei expelli, aut trahi, vel protrahi con» fugas, nec pro his venerabiles Episcopos, vel » religiosos OEconomos exigi, quæ ab ipsis de» beantur. His qui hoc moliri, aut facere, aut » nuda saltem cogitatione, atque tractatu ausi fue» rint tentare, capitali & ultimi supplicii animad» versione plectendis.

Voluit igitur Leo Imperator, *Lege per omnia loca valitura*, ut debitores cum publici, tum privati immunitate Ecclesiarum gaudeant, neque à quoquam ab iis locis sacris, ad quæ refugerint, abstrahi queant, sub pœna capitali sive ultimi supplicii in extrahentes.

Insuper nec Venerabiles Episcopos, nec religiosos OEconomos pro ipsis exigi posse, sive cogi eorum debita solvere.

Hâc igitur Lege revocat Leo Imperator Leges Theodosii & Arcadii, de quibus supra; quarum priore Theodosius volebat debita ab Episcopis exigi, si publicos debitores confugas protegere & retinere vellent: uti & Arcadius in posteriore, qui & pro privatis debitis OEconomos exigi posse statuit.

Quoad pœnam verò ultimi supplicii in extrahentes ab Ecclesiis confugas, non in Magistratus aut eos qui Reipublicæ personam gerunt, sed in privatos, qui privata authoritate id attentare ausi essent, decretam esse pro comperto facilè habebit, quisquis Romanorum mores ac instituta noverit, apud quos non cujusquam Judicis lictores, nec ministri, reos ipsos aut rei capitalis aut debiti detinebant, sed creditoribus ipsis, aut iis qui injuriam acceperant, reum obtorto collo in judicium trahere jus erat. Quod cum in Ecclesiis etiam ipsis indecenter facerent, reosque vi & impetu ab Altaribus divellerent & in jus raperent, in eos lata Lex.

Ne autem sub obtentu confugii creditores suis fraudarentur creditis, varia hic præscripsit Imperator, atque in primis, quod non obstante confugio possint confugæ super debitis suis conveniri coram legitimis judicibus, atque coram eis, sive per se, sive per procuratorem solemniter constitutum & instructum respondere cogantur: & si post examen per judicem declarati sint debitores, excuti queant, judiciorum ordine solito servato.

"Itaque (ait §. 4.) si res immobiles possidet » post edictorum solemnium citationem, ex sen» tentia judicantis usque admodum debiti bono» rum ejus sive prædiorum traditio sive venditio » celebretur." Post hæc prosequitur: "Quod si res » mobiles habet, easque extra terminos occultat » Ecclesiæ, sententia judicantis, & executoris so» licitudine perquisitæ, quocumque loco occul» tentur, erutæ, pro æquitatis tramite, modoque » debiti publicis rationibus, privatisque proficiant. » Sane si intra fines habentur Ecclesiæ, vel apud » quemlibet ex Clericis absconditæ sive depositæ » fuisse firmantur: studio & providentiâ Viri Re» verendissimi OEconomi sive defensoris Ecclesiæ » diligentia inquisitæ, hæ quolibet modo ad sacro» sanctam Ecclesiam pervenientes, proferantur: » ut pari æquitatis ordine, iisdem ex bonis fisco » vel Reipublicæ, sive creditoribus, & quibuscum» que justis petitoribus admodum debiti consula» tur. Sicubi depositæ vel commodatæ dicantur in» quirendi volumus esse cautelam, ut si sola suspi» cione apud aliquem adferantur absconditæ, de » sua etiam conscientia satisfacere authoritate ve» nerabilis Antistitis jubeatur: adjicientes quod » ea, quæ de principalibus personis decrevimus » (in causis) fidejussorum sive mandatorum, seu » rerum ad eos pertinentium vel familiarium & » sociorum, seu participum & omnino in iisdem » causis obnoxiorum personis præcipimus obser» vari: scilicet seipsos quoque secum confugæ in» tra Ecclesiarum terminos habere voluerint: ut » eorum quoque bonis publica debita privataque » solvantur, & per eos rerum, ubicumque depo» sitæ sunt, præcedat inquisitio, & hæc quidem de » ingenuis, liberisque personis.

Cum autem servi, coloni, liberti, aliique domestici, ut se servitio Dominorum & Patronorum refugiendo ad Ecclesias subducere tentarent, quin & res Dominorum secum afferrent & occultarent, his mederi volens statuit §. 5. "Sane si servus aut » colonus vel adscriptitius, familiaris sive liber» tus, & hujusmodi aliqua persona domestica, vel » conditioni subdita, conquassatis rebus certis at» que subtractis, aut seipsam furatus, ad sacro» sancta se loca contulerit, statim à Religiosis » OEconomis sive defensoribus, ubi primum hoc » scire potuerint, per eos videlicet, ad quos hoc » pertinet, ipsis præsentibus pro Ecclesiastica dis» ciplina & qualitate commissi, aut ultione com» petenti, aut intercessione humanissima; Proce» dente remissione veniæ, & Sacramenti interven» tione securi ad locum statumque proprium re» vertantur: rebus, quas secum habuerint, refor» mandis: diutius enim eos in Ecclesiis non con» venit commorari, ne Patronis seu Dominis per » ipsorum absentiam obsequia justa denegentur, » & ipsi per incommodum Ecclesiæ & pauperum » alantur expensis.

Denique quid circa confugas sive confugientes ad Ecclesias OEconomos sive defensores Ecclesiæ agere oporteat, præscribit §. 6. "Inter hæc autem, » quæ sedulo ad Religiosi OEconomi sive defen» soris Ecclesiæ sollicitudinem curamque respi» ciunt, erit etiam illud observandum, ut singu» lorum intra Ecclesias confugientium personas » causasque incessanter conquirant: deinde judi» ces vel eos, ad quos causæ & personæ pertinent, » instantius instruant, & æquitati convenientia di» ligentius exequantur.

Hæc omnia jam præscripta Leo Imp. Lege *per omnia loca valitura*, observari voluit: "Excepta » tamen, (ait, sub initium hujus legis) hac urbe » Regiâ in qua nos Divinitate propria degentes, » quoties usus exegerit, invocati, singulis causis » atque personis præsentanea constituta præsta» mus.

Sane Leo Imperator Asylum Templorum eo modo extendendo, & normam, quâ & confugæ eo uti & gaudere possent, præfigendo, nec non qualiter defensores seu OEconomi Ecclesiarum circa confugas eorumque res se gerere deberent, satis ostendit, omnem de Asylo statuendi & ordinandi sibi esse potestatem. Imò clausula quâ suo judicio reservat decisionem quæstionum quæ in Urbe Regia super hac immunitate exoriri possent, patenter probat, nequaquam dubitasse Leonem, incidentium dubiorum ad Principis suorumque Magistratuum cognitionem & decisionem pertinere.

Ex præscriptis hâc Lege per Leonem rursus intelligitur, quam sollicitus fuerit hic Princeps, ne per immunitatem Ecclesiarum justitia violaretur aut jus alicui auferretur.

VII. *Novella Justiniani Imperatoris.*

Inter Novellas Justiniani legitur *Novella* 17. *cap.* 7. Justinianum mandasse Triboniano Quæstori Palatii: "Neque homicidis, neque adulteris, » neque Virginum raptoribus delinquentibus ter» minorum custodies *cautelam*; sed etiam inde ex» trahes, & supplicium eis inferes: non enim talia » delinquentibus parcere competit, sed hoc patien» tibus, ut non talia à præsumptoribus patiantur:

» Dein-

» Deinde Templorum cautela non nocentibus, sed » læsis datur à lege, & non erit possibile utrumque » tueri cautela sacrorum locorum lædentem & læ» sum.

Monet autem hîc Dionysius Gothofredus nota 10. *fidem publicam & securitatem* significari per *cautelam* Templorum.

Post hæc subjungit Justinianus : " Publicorum » verò tributorum exactiones etiam intra Templa » decenter fieri procurabis : quoniam Fiscalium ra» tio & militibus & privatis ipsisque Templis & » cunctæ Reipublicæ utilis & necessaria est. Auxi» liabuntur tibi ad hoc etiam Deo amabiles Eccle» siarum defensores & OEconomi : nullum horum, » qui Fiscalia tributa exigunt, abripientes exactio» ni, sed neque permittentes violentum aut sedi» tiosum aliquid pati exactionem inferentes, scien» tes quia si quid tale gesserint, de suo satisfacere » Fisco cogentur.

Ratio per Justinianum adducta, ut criminum Reos Asylo Templorum indignos esse evincat, videtur omnium criminum reis convenire, ut propterea nonnulli non sine fundamento crediderint, Justinianum omnes criminum Reos ab Asylo sive immunitate Templorum exclusisse, & à sacris locis esse extrahendos : atque inter alios Jacobus Cujacius in commentario hujus Novellæ reflectens ad allegatam rationem, ait: *Ratio aperta est quod* INNOCENTES *Asyla tueantur, non* NOCENTES.

Et Dionysius Gothofredus in nota 19. ad eandem Novellam, ait : " Hujus autem loci sententia est, » Templa innocentibus & injuriam patientibus, » non autem inferentibus aut nocentibus prodesse.

Quidquid sit, hoc constat Justinianum non dubitasse, quin sibi jus esset gravium criminum Reos ab Asylo sive cautela templorum excludere, atque Magistratui suo mandare, ut non obstante hac concessa immunitate hos criminum Reos ab Ecclesiis extrahant, eisque supplicium inferant : quod circa tributorum debitores ad Ecclesias confugientes præcipit, ob rationem in textu expressam, unà declarans, quod extrahenti hujusmodi publicorum debitores, auxiliabuntur ad hoc etiam Deo amabiles Ecclesiarum defensores & OEconomi.

Quis non videt Justinianum haud dubitasse sibi plenum esse jus de hac immunitate statuendi ea, quæ Reipublicæ tranquillitati & utilitati convenire pro temporum conditione judicabat, quin & leges prædecessorum revocando vel abrogando. Renovat enim hâc Novella Constitutionem Theodosii circa publicos debitores, de qua supra, & revocat Constitutionem Leonis de immunitate hisce debitoribus indultâ, de qua in præcedentibus.

CAPUT III.

Reflectiones in Canones relatos in Decreto Gratiani Causa 17. Quæst. 4.

I. *Authoritate Decreti Gratiani credi cœpit, Asylum Ecclesiarum dependere ab authoritate Ecclesiastica.*

CApite præcedenti vidimus, Imperatores Asylum & immunitatem Ecclesiarum suis Constitutionibus pro temporum varietate restrinxisse vel extendisse, variasque leges præscripsisse, quibus abusibus & incommodis ex ejus usu metuendis, aut inductis occurrerent : ut evidens sit usque ad tempora Justiniani, id est usque ad seculum sextum, dubitatum haud fuisse, Asylum hoc, aut immunitatem omninò ab eorum benignitate & authoritate dependere.

Unde nec ullum hisce sæculis legitur editum Ecclesiasticum Decretum de hoc Ecclesiarum Asylo ; imò nescio, utrum ullum authoritate Episcoporum aut Synodorum reperiatur Decretum de hoc Asylo sine authoritate Principis editum ante evulgatas per Pseudo-Isidorum falsas Decretales, vel etiam receptum Decretum Gratiani.

Quinimò demum post editum hoc Decretum cœperunt nonnulli Canonistæ asserere, penes Ecclesiam esse authoritatem hoc Asylum locis sacris indulgendi, iique leges pro temporum & locorum varietate præscribendi : idque potissimum authoritate Canonum quos sub nomine pristinorum Pontificum, Synodorum & Patrum apud Gratianum *Causa* 17. *Quæst.* 4. relatos reperiebant. At quam levi fundamento hoc Capite ostenditur.

INter Canones à Gratiano relatos occurrit primo loco Canone 6. Decretum sub nomine Nicolai Papæ, tamquam desumptum ex Epistola hujus Pontificis *Omnibus Episcopis.* II. *Expenditur fragmentum Epistolæ sub nomine Nicolai Papæ per Gratianum relata.*

In hoc prætenso Decreto scribit : " Sicut ANTI» QUITUS à Sanctis Patribus statutum est, statui» mus, ut major Ecclesia per circuitum xl. pas» sus habeat, Capellæ verò vel minores Eccle» siæ xxx. Qui autem confinia earum confringe» re tentaverit, aut personam hominis vel bona » ejus inde substraxerit, nisi publicus latro fuerit, » quousque emendet, & quod rapuerit reddat, » excommunicetur.

Quod hic à Nicolao scriptum fertur, illud *antiquitus à SS. Patribus statutum esse, ut major Ecclesia per circuitum xl. passus, & Capella xxx. dumtaxat* habeant, ad quos Asylum seu immunitas Templorum se extendit, non parum reddit suspectum hoc Decretum aut certè recentiorem redolet ætatem, quâ plurima jam suppositia Patribus afficta, ut eorum authentica scripta recipiebantur.

Nihil simile à SS. Patribus antiquitus statutum legitur, uti nec excommunicationis censura in extrahentes ex Ecclesiis confugas comminata, prout in hac Epistola comminatur Nicolaus.

Vel hoc igitur titulo, Decretum hoc admodum redditur de falsitate & suppositione suspectum, monetque Antonius Augustinus *lib.* 2. de emendatione Gratiani Dialogo 17. *in nullis hujus Pontificis Epistolis hoc Decretum reperiri.*

Joannes Cochlæus sub variis titulis in unum collegit Decreta quæ à Gratiano sub nomine Nicolai I. relata reperiuntur, atque inter cætera & hoc Decretum tamquam hujus Pontificis à Gratiano relatum & in nullis ejus Epistolis repertum retulit. Hæc Cochlæi collectio Tom. VIII. Concil. General. ad calcem Epistolarum hujus Pontificis exstat.

Legitur & prætensum Decretum apud Ivonem in Decreto *parte* 3. *cap.* 104. sub hoc titulo : *De confiniis Cœmiteriorum :* & in Parnormia Ivonis *lib.* 2. *cap.* 81. cum hac epigraphe : *excommunicentur, qui confinia Ecclesiarum frangere tentaverint.*

Utroque etiam loco apud Ivonem pro his verbis *xl. passus*, legitur *lx. passus*, quæ Lectionis varietas non leve quoque argumentum suppeditat suppositionis.

Interim verosimile est, ea quæ tum in recentioribus Synodis, tum apud Canonistas de passibus Ecclesiarum, ad quos se Asylum extendit, necnon de Asylo Palatii Episcopalis intra hos passus consistentis leguntur, demum post receptum Decretum Gratiani occasione hujus Canonis initium accepisse.

SEquitur apud Gratianum eadem distinctione & quæstione Canone VIII. quo profert Gratianus Epistolam sub nomine Augustini ad Bonifacium Comitem : " Miror quomodo tam subito fidei me» rum acies ruperit inimici. Novi enim qua reli» gione semper sis Ecclesiam Dei veneratus. Quo » instigante facere ausus es ? hominem de Ecclesia » ra- III. *Epistola sancti Augustini ad Bonifacium.*

» rapuisti? tuus si de tuo amico forte præsumeret » fugitivus, posset procul dubio intercessoris causâ » veniam promereri. Ergo si amicus intenditur, » cur Deus offenditur? sed si de potestate præsu- » mitur, Nabuchodonosor Regem intende, qui » causâ superbiæ in bovem ex homine est commu- » tatus. Non ut confundam te hæc scribo, sed ut » filium meum carissimum moneo. Ecclesiæ igitur » illæsum revoca, quem ut irreligiosissimus ra- » puisti. Oblatio verò domus tuæ à Clericis ne » suscipiatur, indixi, communionemque tibi in- » terdico, donec peracta pro ausibus vel errore à » me definita tibi met pœnitentia & tempore or- » donato pro hoc facto, corde contrito & humilia- » to dignum offeras sacrificium Deo.

Exstant in Appendice Tomi secundi Operum S. Augustini editionis Benedictinorum sexdecim Epistolæ breviores sub nomine S. Augustini ad Bonifacium Comitem, & Bonifacii ad Augustinum, inter has & hæc à Gratiano relata occurrit.

His autem Epistolis brevioribus hoc monitum ad Lectorem præmittendum censuerunt hi eruditi & exacti Operum S. Augustini Revisores: "Breviores Epistolas sexdecim sub nomine Augustini » & Bonifacii, prout in pervetustis MSS. prænotantur, hîc exhibitas repudiarunt post Erasmum » Lovanienses Theologi: primum, quia multum » discrepant à vena & stylo Augustini. Deinde non » recensentur à Possidio, neque ab ullo veterum » citantur, excepta tamen tertia decima, quam » ante annos ferè sexcentos in suam collectionem » *lib.* 13. *cap.* 5. retulit Anselmus Lucensis, & post » ipsum Ivo & Gratianus.

Ac dein plurimis adductis suppositionis argumentis, concludunt: "Itaque docti plerique cen- » sent eas ab otioso scriptore, styli exercendi gra- » tiâ, confictas fuisse. Quorum judicio, tametsi » adversetur Baronius, subscribendum esse existi- » mamus.

Nihil igitur solidi ex hac Epistola tot titulis suspecta, erui potest, imò etsi sincera supponeretur, non aliud ex ea haberetur, quam Augustinum admodum indignè tulisse extractionem hominis ab Ecclesia, per Bonifacium temere attentatam, eique ob hanc abstractionem ingressum Ecclesiæ interdixisse, donec per pœnitentiam huic delicto satisfecisset.

IV. *Fragmenta Epistolarum Gelasii Papæ.*

DEinde Gratianus Canone X. refert fragmentum Epistolæ sub nomine Gelasii Papæ, Victori, Constantino, Martirio, Felicissimo, Sereno & Timotheo Episcopis inscriptæ.

Canone autem XI. exhibet fragmentum Epistolæ sub nomine ejusdem Pontificis Epiphanio Episcopo inscriptæ.

Circa has Epistolas sub nomine Gelasii Papæ per Gratianum relatas in primis notandum, neutram reperiri inter Epistolas hujus Pontificis Tomo IV. Conciliorum Generalium editionis Philippi Labbæi & Gabrielis Cosartii. Non exiguum argumentum, has Epistolas huic Pontifici recentiore manu suppositas.

Verisimile enim est, quod hi Conciliorum & pristinorum Pontificum Decretorum & Epistolarum Collectores non omisissent has inter Epistolas Gelasii referre, si eas genuinas ejus Epistolas reputassent, aut in vetustis manuscriptis codicibus vel authoribus sub nomine hujus Pontificis scriptas aut citatas reperissent.

Præterea si integer earum Epistolarum contextus, ut apud Gratianum exstat, attendatur, nihil occurrit, quod vel in speciem probet, Pontificem sibi aut Episcopis vindicasse jus Asylum locis sacris attribuendi, aut illud limitandi aut extendendi.

In priori enim Epistola, quæ Canonem X. conficit, scribit Gelasius prædictis Episcopis, sibi ab Epiphanio Episcopo Beneventano fida relatione suggestum: "Benenatum & Maurum Beneventanæ » municipes civitatis, in contumeliam Religionis » acerba nimis & plectibili contumacia prosiluis- » se, qui confugientem ad Ecclesiæ septa curia- » lem suum, nec illic quidem tutum de injuria sua » securum esse dimiserunt, ausi irruptione temera- » riæ mentis admittere, quod nec Potestatibus qui- » dem vel Principibus umquam licuit perpetrare, » ut hominem in Sanctuariis constitutum (captata » Sacerdotis absentia) reluctantem, reclaman- » temque violenter abstraherent.

Post hæc scribit, Episcopum Beneventanum sibi suggessisse, quod *hos sacra communione indignos esse judicaverit.*

Addit deinde, & *si reverà tanti facinoris constat admissum, nostra etiam authoritas hac in parte consentit.*

Ex contextu hujus Epistolæ, prout hîc recipitur, sat manifestum est, *Benenatum & Maurum municipes urbis Beneventanæ*, privata & propria authoritate, idque animo ulciscendæ injuriæ, per confugam ad septa Ecclesiæ sibi illatæ, ad violentam hanc, etiam *Sacerdotis captata absentia*, abstractionem prosiliisse.

Quis porro ambigat, similes violentas abstractiones, merito ut sacrorum locorum profanationes, & Divini cultus perturbationes, pœnis Ecclesiasticis, putà privatione sacræ communionis castigandas? Sed quid huic pœnæ Ecclesiasticæ ob manifestam sacri loci profanationem inflictæ commune, cum authoritate indulgendi Asylum, aut leges ei præscribendi?

In altera Epistola Epiphanio Episcopo inscripta, quæ Canonem XI. conficit, prout hîc legitur, significat Gelasius Epiphanio, ad *Episcopos cunctos direxisse jussionem, ut eos qui Ecclesias violasse perhibentur, accessu earum judicet esse indignos.*

Quis ex his concludet Gelasium voluisse Episcopis esse authoritatem criminum Reis confugientibus ad Ecclesias dare Asylum contra Magistratus, quibus à Deo data est potestas malefactores coërcendi, gladiumque portant, tamquam Dei ministri in iram his qui malè agunt?

V. *Canon Synodi Ilerdensis.*

SEquitur apud Gratianum Canone XIX. Decretum sub nomine Concilii Ilerdensis, quo decernitur: "Nullus Clericorum servum vel discipulum » suum fugientem ad Ecclesiam extrahere audeat » vel flagellare præsumat; quod si fecerit, donec » dignè pœniteat, à loco, cui honorem non dede- » rit, segregetur.

Quidni Synodus Clericis suis imperare potuit ut honorem Ecclesiæ servent, sive Asylum & immunitatem servis & discipulis suis ad Ecclesias confugientibus integrum & liberum à Principibus indultum permittant, nec eos ipsos propria authoritate abstrahant, aut ob confugium flagellare audeant? sed hæc authoritatem concedendi Asylum aut modum præscribendi, nec in speciem probare quis non videt?

VI. *Canon sub nomine Concilii Triburiensis.*

SEquitur apud Gratianum Canon XX. sub nomine Concilii Triburiensis. Hoc Canone sub nomine dicti Concilii à Gratiano refertur Statutum subsequens: "Si quis contumax vel superbus timo- » rem Dei vel reverentiam sanctarum Ecclesiarum » non habuerit, & fugientem servum suum, vel » quem ipse persecutus fuerit, de atrio Ecclesiæ, » vel de porticibus Ecclesiæ quolibet modo adhæ- » rentibus per vim abstraxerit: pro emunitate non- » gentos solidos Episcopo componat: & ipse pu-

» blica

» blicâ pœnitentia justo judicio Episcopi mulctetur.

Circa hunc Canonem in primis notandum, in nullo Concilio Triburiensi hæc à Gratiano relata reperiri.

In ea Conciliorum collectione, quam Labbæus concinnavit, unicum exstat Concilium Triburiense, à quo Canones editi leguntur. Sed Can. XX. nihil simile occurrit. Legitur quidem Can. IV. & VI. contra sacrilegia in personas sacras & loca sacra attentata, plura esse Decreta, atque pœnas & pœnitentias similia attentantibus imponendas fuisse præscriptas, sed de Asylo Ecclesiis concedendo, aut limites ei præfigendo nihil omnino legitur eorum quæ à Gratiano huic Concilio adscribuntur.

Præterea notandum in hoc à Gratiano relato Decreto unicè agi de pœna & pœnitentia persolvendis ab his, qui sacrilegè & propria authoritate confugas ab Ecclesiis abstrahunt: nequaquam de his, qui publica authoritate juxta legum præscripta Reos criminum ex locis sacris, servata hisce locis debita reverentia & modestia, extrahunt.

VII. *Fragmentum Epistolæ sub nomine Joannis VIII.*

EXtat apud Gratianum Canon XXI. relatus sub nomine Joannis VIII.

Hic Canon continet fragmentum prætensæ cujusdam Epistolæ Joannis Papæ VIII. *Omnibus Episcopis.*

Hujus fragmenti contextus rursus evincit, in hoc demum tractari de sacrilegiis in personas & loca sacra, & ipse Gratianus non obscure indicavit idipsum, monens se hunc Canonem producere, ut probet, " sacrilegium duplicem continere pœnam, pecuniariam videlicet & excommunicationis. Pecuniaria persolvenda est iis, ad » quos querimonia sacrilegii pertinet.

Insuper ad hunc Gratiani Canonem monent Correctores Romani: " In Epistola manuscripta Joannis VIII. scripta Episcopis & Abbatibus per » Narbonensem, & Hispanicas Provincias constitutis. Præcipitur lex observari contra sacrilegos » in Concilio Trecasensi edita coram Ludovico Imperatore & quinquaginta tribus Episcopis. Diversa autem sunt istius Epistolæ verba ab his, » quæ recitantur & à Gratiano & cæteris Collectoribus: sed eadem sententia.

Huic Correctorum Romanorum monito si addantur, quæ de hoc Canone seu Epistola notavit Antonius Augustinus *lib.* 2. De Emendatione Gratiani Dialogo IX. & post ipsum, Stephanus Baluzius in notis ad eundem Canonem, apparebit, quam levis ponderis reputandum sit hoc à Gratiano adductum fragmentum, præsertim ad adstruendum Episcopis jus statuendi aliquid circa Ecclesiarum Asylum, sine authoritate Principum.

VIII. *Canon Concilii Toletani XII.*

SEquitur apud Gratianum Canon XXXV. relatus sub nomine Concilii Toletani XII.

Hoc Canone nonnulla statuuntur circa terminos sive passus in circuitu Ecclesiæ, ad quos confugæ transire possunt, ne alias in Ecclesiis morantes, locis sacris irreverentia & Divino cultui impedimentum inferatur, uti Cap. præcedenti notavimus, ubi & Canonis verba relata sunt.

Gratianus hæc ita retulit, ac si Concilium hæc suâ authoritate statuisset & definivisset, his verbis Canonem referens: *Definivit sanctum Concilium, ut nullus audeat*, &c.

Extat hic Canon Tom. VI. Conciliorum Generalium, conficitque Canonem X. Concilii Toletani XII. anni 681. cujus Concilii Acta si legantur, manifestum erit nihil in hoc Canone à Patribus propria authoritate in hac Asyli sive immunitatis materia esse statutum, uti tamen indicat Textus Canonis, prout eum exhibet Gratianus.

In primis constat huic Concilio non tantum Episcopos, eorumque Vicarios interfuisse, sed & viros *illustres Officii Palatini*, qui & unà cum Episcopis & vicem Episcoporum absentium gerentibus Concilii Decretis subscripserunt, quæ subscriptiones citato Tomo VI. Conciliorum Generalium, Canonibus hujus Concilii subjiciuntur.

Hisce subscriptionibus subjicitur & Lex sive Edictum Regis Flaviani Ervigii in confirmatione hujus Concilii: per quam nominatim Canones Concilii sua authoritate confirmat & approbat, atque ab omnibus servari mandat, indicta pœna, ut " Si quis autem hæc instituta contemnat, con» temptorum se noverit damnari sententia; id est, » ut juxta voluntatem nostræ gloriæ, & excom» municatus à cœtu nostro resiliat, & insuper de» cimam partem rei suæ, fisci partibus sociandam » amittat: quod si nihil habuerit facultatis, unde » prædictam compositionem persolvere possit; » absque aliquo infamio sui, quinquaginta eum » oportebit ictibus verberari.

Habentur hæc Tomo VI. Conciliorum Generalium *col.* 1237.

Ex pœna contra transgressores hîc indicta nequaquam obscurum Decreta hujus Concilii authoritate Regia non tantum fuisse roborata, sed & sub ejus authoritate executioni mandata.

Denique Patres hujus Concilii nequaquam existimasse sibi jus esse circa Ecclesiarum Asylum seu immunitatem quidquam authoritate propria statuendi, seu terminos ejus extendendi vel præfigendi, sed eam authoritatem esse penes Principem, ipsosque ex authoritate Principis statuere, evincit clausula huic Canoni speciatim à Patribus inserta, & à Gratiano omissa.

In Canone ita legitur: " Pro his, qui quolibet » metu vel terrore Ecclesiam appetunt, *consen» tiente pariter & jubente gloriosissimo Domino » nostro Ervigio Rege*, hoc sanctum Concilium » definivit, &c.

Gratianus autem Canonem hunc exhibet hâc clausulâ prætermissâ, quasi Concilium suâ authoritate decrevisset: *Definivit sanctum Concilium, ut nullus*, &c.

Quamvis manifestum sit, quod nihil ex hoc Canone Concilii Toletani haberi queat, quo adstruatur Episcopis esse jus aliquod de hac Ecclesiarum immunitate statuendi, sed econtra, quod Concilium in hoc ipso Canone sat manifeste agnoverit penes Principem hanc esse authoritatem; nihilominus non dubium, quin hic mutilatus Canon Canonistis occasionem dederit attribuendi Episcopis ac notanter R. Pontifici authoritatem huic Asylo sive immunitati terminos legesque præfigendi, utpotè unicè Decreto Gratiani insistentibus, & ut authenticum recipientibus, quidquid apud Gratianum reperiebant.

Et quidem Antonius Anselmo in Triboniano Belgico *cap.* 10. §. 35. fatetur Clerum, ut probet penes Ecclesiam esse jus statuendi de hac immunitate, se fundare in hoc mutilato per Gratianum relato Canone.

IX. *Canon Synodi Aurelianensis.*

SEquitur apud Gratianum Canon XXXVI. sub nomine Concilii Aurelianensis I. in quo Gratianus Decretum exhibet, quo præscribuntur plura, tum à servis ad Ecclesiam confugis, tum à repetentibus servos suos fugitivos observanda.

Hæc à Gratiano hîc ita referuntur, quasi Episcopi & Patres hujus Concilii illa omnia propria au-

authoritate independenter à consensu Principis decrevissent.

Verum si Acta hujus Concilii, quæ unà cum ipsis Canonibus extant Tomo IV. Conciliorum Generalium inspiciantur, apparebit, quod, quæ in hoc Concilio statuta leguntur, de consensu, imo ex suggestione Principis fuerint constituta.

Legitur ibidem Epistola Synodi ad Clodovæum Regem, in hæc verba: "Quia tanta ad Religionis Catholicæ cultum gloriosæ fidei cura vos » excitat, ut Sacerdotalis mentis affectu Sacerdotes de rebus necessariis tractaturos in unum colligi jusseritis, secundum voluntatis vestræ consultationem, & *titulos* quos dedistis, eâ quæ » nobis visum est definitione respondimus; ita ut » si ea, quæ nos statuimus, etiam vestro recta esse judicio comprobantur, tanti consensus Regis » ac Domini majori authoritate servandam tantorum firmet sententiam Sacerdotum.

Ex hac Synodi Epistola intelligitur, Clodovæum Regem non tantum Episcopos ex variis Regionibus ad Synodum convocasse; ut secundum ipsius voluntatis consultationem constituerent, sed insuper *titulos* sive articulos, de quibus esset deliberandum, Synodo suggessisse; omniaque jam constituta petente Synodo Regia authoritate fuisse probata & roborata.

Proinde nihil à Patribus in hac materia statutum fuit sine Regis consensu & authoritate, quin & suggestione.

Quod enim Rex Clodovæus quosdam articulos Patribus proposuerit in materia, de qua ipse sua authoritate legem ferre posset, ut ipsi in Synodo congregati super illis deliberarent & statuerent Principibus Christianis jam pridem solitum fuisse legitur: atque scitur Marcianum Imperatorem Patribus Concilii Calchedonensis proposuisse tria Capitula, ut de iis, quid statuendum esset ipsi deliberarent & statuerent, ut ita concurrente Imperiali & Synodali authoritate Decreta promptiori animo à fidelibus susciperentur & observarentur, uti intelligitur ex allocutione nomine ipsius Imperatoris ad Patres facta, quæ habetur Tomo IV. Conciliorum Generalium *col.* 609. " Divinissimus » & piissimus Dominus noster ad sanctam Synodum dixit: Quædam Capitula sunt, quæ ad honorem vestræ reverentiæ vobis servavimus, decorum esse judicantes à vobis hæc regulariter » potius formari per Synodum, quam nostra lege sanciri. Et jubente Divinissimo & piissimo » Principe nostro, Beronicianus vir devotus, Secretarius divini Consistorii, Capitula sic relegit.

Itaque ex hoc Decreto Concilii Aurelianensis nequaquam concludi potest, non magis quam ex Canone Concilii Toletani, de quo supra, Patres hujus Concilii existimasse sibi esse authoritatem de hac immunitate Ecclesiarum aliquid statuendi sine Principis consensu.

CAPUT IV.

Quæ loca gaudeant Immunitate sive Asylo?

I. *Sola Ecclesia antiquitus Asylo gaudebant.*

NULLA loca pia aut religiosa primitus Asylo seu immunitate gavisa fuisse præter Ecclesias, sat indicant tituli Codicis Theodosiani & Justiniani, sub quibus de hoc jure Asyli tractatur, utpote qui inscribuntur *De his qui ad* ECCLESIAS *confugiunt*, & non nisi de confugientibus ad *Ecclesias*, sub his titulis agitur.

Unde & Petrus Gambacurta in suo speciali de hac immunitate Tractatu *lib.* 4. *cap.* 1. *num.* 1. etiam fatetur: " Quod antiquioribus temporibus » sola Ecclesia exprimebatur: Paulatim verò, ait, » postea cœperunt alia quædam loca exprimi.

II. *Quid nomine Ecclesiæ veniat?*

ECclesiæ nomine veniunt ædes sacræ publica authoritate ad Divinum cultum ac notanter Missæ sacrificium destinatæ; & ad quas publicus & ordinarius populi ad divina Officia patet accessus.

Sub his ædibus sacris non comprehendi privata sive domestica Sacella seu oratoria, multis probat Gambacurta in citato Tractatu *lib.* 4. *cap.* 1. cui & praxis conformis est.

Illud certum nomine Ecclesiæ non tantum Chorum aut Altare vel sacrarium ad effectum Asyli venire, sed totum spatium quod intra parietes ædis sacræ continetur, & in quo populus solet convenire.

Quod Ecclesia seu ædes sacra hac immunitate gaudeat, mox ut Episcopi authoritate erecta & ad Divinum cultum in ea publicè celebrandum destinata est, tametsi hactenus solemni ritu non fuerit consecrata, neque in ea divina Officia fuerint celebrata, modò in statu sit, ut in ea divina Officia celebrari queant, communior est opinio, ut pluribus citatis authoribus asserit Covarruvias *lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 4. monet tamen ibidem præfatus author plurimum hac in re valere consuetudinem; *quæ* (ait) *potissimum est inspicienda.*

Addit & hoc monitum: " Præterea præcavendum, ne hisce temporibus Canones ipsos extendamus, cum oporteat audaciam eorum reprimere, qui passim crimina hâc immunitate » freti committunt; quâ ratione aliquot in urbibus Prælati immunitatem istam tantum admittunt in his Ecclesiis quæ sanctissimam Eucharistiam ad publicam venerationem & adorationem habent.

Expendere possunt Principes & Magistratus ac Prælati, num & hisce temporibus, & hisce in Provinciis non oporteret hanc immunitatem ad pauciora loca restringere, ne plures hâc immunitate & frequentia locorum eâ gaudentium freti, crimina liberiùs committant.

III. *Circa loca immunitatis attendenda consuetudo.*

POrro rectè notatum à Covarruvia, in hac re potissimum inspiciendam consuetudinem. Cum enim hæc immunitas dependeat merè à jure positivo, indubitatum quoque est, eam posse esse variam pro varietate & conditione temporum & regionum.

Scitur jam pridem authoritate Canonum quos retulit Gratianus, de quibus Capite præcedenti, hanc immunitatem protensam fuisse ad XL. aut XXX. passus extra septa Ecclesiarum, uti ostendit Covarruvias *lib.* 2. *var. resol. cap.* 20. ibidem pluribus exponens quam spatii mensuram passus conficeret.

Porro & illud scitur hanc extensionem ad hos ultra septa Ecclesiarum XL. aut XXX. passus plerisque in Provinciis exolevisse, uti testantur Ignæus *ad l.* 1. *ff. ad Senatus-Consultum Silianum*, & Remigius de immunitate Ecclesiæ, item Julius Clarus in sua Practica criminali *quæst.* 30. qui & addit: *hanc hodie consuetudinem servari debere, quoniam communis est.*

Unde & consuetudine passim receptum est, nec domum seu Palatium Episcopi, tametsi intra hos XL. aut XXX. passus extructum hâc immunitate gaudere.

Cœmeteria quidem & hodie ubique hac immunitate gaudent non secus ac ipsæ Ecclesiæ, sed non propter consistentiam intra hos XXX. aut XL. passus; sed quia tamquam loca sacra solemni ritu ab Episcopo benedicuntur, & humandis fidelium cadaveribus specialiter deputan-

tantur, uti latius ostendit Gambacurta, *lib. 4. cap. 3.*

CAPUT V.

Quinam Asylo seu Immunitate non gaudeant?

I. *Soli confugientes Asylo fruunt.* UT quis immunitate seu Asylo Ecclesiæ gaudeat, requiritur, ut ipse ad Ecclesiam sponte & propria voluntate confugiat, ut hoc suo ad eam confugio palam ostendat & præferat, quod ad Ecclesiam confugiendo, Ecclesiæ protectionem & patrocinium imploret.

Hinc titulus utriusque Codicis Theodosii & Justiniani non inscribitur simpliciter de immunitate seu Asylo Ecclesiarum, sed *de his, qui ad Ecclesias* CONFUGIUNT, ut vel hinc pateat *confugii* potius, quam materialium templorum, sive ædium sacrarum intuitu immunitatem esse indultam: quod & notavit Jacobus Cujacius ad hunc titulum Codicis: " Imperatores, inquit, » præsidium & securitatem tribuunt his, qui ad » eas confugiunt vexationis evitandæ causâ.

Hinc post Covarruviam aliosque, observat Emanüel Gonzales in notis ad *Cap. 6.*) (De immunitate Eccles. verbo *Confugientes*: " Quod eo » privilegio non potiantur arrepti & in Ecclesiam » conducti, cùm illis, ait, confugii ratio nul- » la sit.

Ille quoque qui per satellites vel lictorem ducitur sive trahitur ad locum supplicii per ipsam Ecclesiam aut cæmiterium sive alium locum immunitatis, Asylo non gaudet, tametsi in loco immunitatis existens declararet se velle confugere ad Ecclesiam, uti post Covarruviam aliosque notat Gonzales loco citato: " Quia, ait, cum non » sit in libertate confugiendi, non gaudet hoc pri- » vilegio.

Si verò de manibus satellitum elabatur, aut ex carcere evadat, & ita elapsus aut evasus ad Ecclesiam confugiat, eum immunitate gaudere communiter creditur: eo quod in libertate positus videatur liberè & voluntariè ad Ecclesiam confugere, eoque confugio, Ecclesiæ auxilium & intercessionem implorare.

Si autem alia ratione & animo ad Ecclesiam accessisse appareat & probetur, quam ad eam *confugiendi*, nequaquam ob existentiam corporalem in Ecclesia aut loco immunitatis immunitate gaudebit, & si ibi ita fuerit repertus, poterit extrahi tamquam qui immunitate non potitur, uti loco citato monet Gonzales, eo quod ad Ecclesiam non accesserit sive confugerit præsidii consequendi, aut ejus intercessionem implorandi causâ.

Similiter voluntariè & sponte egressus è loco immunitatis, ad quem confugerat, ipso facto excidere immunitate, & liberè apprehendi posse communis est opinio praxi conformis, quia ut notat Gonzales censetur Ecclesiam, ejusque imploratum subsidium deseruisse.

II. *Quid potissimum in concedenda aut extendenda vel interpretanda immunitate, attendendum.* ITaque confugientibus ad Ecclesiam ejusque auxilium & intercessionem implorantibus, & conversionem & emendationem præferentibus, Principes immunitatem & Asylum aliquod concesserunt; ita tamen ut unà prospexerint, ne hæc immunitas vel injuriam passis obesset, vel Reipublicæ tranquillitatem turbaret, aut scelerati & malevoli homines ad crimina liberius perpetranda, spe impunitatis per hanc immunitatem consequendæ incitarentur.

Unde notatum fuit *cap. 2.* quomodo Principes Christiani hoc Ecclesiarum Asylum tam quoad loca, personas, imo & tempus circumscripserint per suas leges, ut nec injuriam passis nec Reipublicæ tranquillitati & quieti obesset, aut sceleratis & malevolis sua scelera perpetrandi fomitem subministraret.

Inprimis noverant Principes, Ecclesiarum immunitatem ob innocentium securitatem & eorum, qui justam aliquam sui sceleris aut erroris excusationem adferre possunt, & malefactorum emendationem ac erroris correctionem præferunt, institutam & à Principibus indultam, non autem *ut læsis obsit & lædentibus prosit*, uti loquitur Justinianus *Novella 17. cap. 7.*

Præterea notum erat ipsis duo esse honorum & cultuum genera, quæ Deo tribuuntur: alterum, quod Deus ipse ab hominibus sibi tribui velle declaravit & præcepit. Alterum, quod homines Deo certo modo & tempore exhibendum statuerunt.

Porro & illud manifestum erat ipsis, quod si uterque cultus Deo in certis circumstantiis simul exhiberi nequeat, cultum ab hominibus institutum cedere debere cultui, quem Deus ipse instituit & exhiberi sibi præcepit.

Hoc ipsum nos docuit Christus: cum enim divinum præceptum foret Mosaïcâ lege firmatum, parentibus opem ferendam, cumque ex hominum pietate sponte inductum fuisset, templo maxima dona elargiri, Christus Jesus Deus noster reprehendit acerrimè Pharisæos, qui templo munera offerre, quam genitoribus auxilium ferre atque subvenire, impensius laudabant.

Rationem hujus acerrimæ redargutionis adjiciens, dicendo Matth. 15. *Irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram.*

Cum igitur Principibus exploratum esset justitiæ administrationem in iram malefactorum, laudem verò bonorum disertè & impensè à Deo præcipi, atque Deum apertè & multoties declarasse per justitiæ administrationem summum sibi honorem & cultum exhiberi: quin si hæc desit Principibus, ipsis ob id Regna & Imperia auferenda, & in alios transferenda.

Igitur cum certum sit immunitatem Ecclesiarum & cultum seu honorem, qui per eam exhibetur Deo, dumtaxat esse ex hominum instituto, consequens est, eum cedere debere, si in certis circumstantiis cum divino præcepto de administranda justitia consistere nequeat.

Ulterius, consequens est ante omnia rationem habendam justitiæ, eamque veluti regulam & normam spectandam in hac de immunitate Ecclesiarum concessione, usu, extensione aut interpretatione.

Laudandum proinde Principum, Magistratuum, ac Prælatorum consilium, qui dum Ecclesiarum immunitatem tueri ac servare volunt, intra certos limites ita concludunt, ut non pereat justitia adeo necessaria ad publicam tranquillitatem conservandam, tollendasque injurias & detrimenta quæ privatis & innocentibus inferuntur.

Quomodo jam pridem Christiani Imperatores suis legibus hosce legitimos limites figere studuerint cap. 2. exposuimus.

SImiliter R. Pontifices, dum circa seculum XII. præsertim post evulgatum & passim receptum Decretum Gratiani, cœperunt super his & similibus materiis consuli, & per Decretales respondere, aut etiam motu proprio decernere, quosdam limites huic immunitati fixerunt. III. *Romani Pontifices quadam crimina ab Asylo exceperunt per suas Decretales & quæ ha-*

Porro hæ Decretales in unum corpus sub certis titulis authoritate Gregorii IX. redactæ, unà cum

rum Decretalium auctoritas.

cum subsequentium Pontificum puta Sexti Decretalium, Clementinarum & Extravagantium collectionibus Libros Juris Canonici conficiunt, quibus in Belgio, ut & in aliis passim Regionibus Catholicis tamquam jure communi in hac & simili materia utimur: reputanturque in Belgio uti in Gallia (quemadmodum novissimè notavit Ludovicus Hericourt in suo erudito opere, cui titulus: *Les Loix Ecclesiastiques de France dans leur ordre naturel* part. 1. cap. 15. num. 12.) adinstar Juris Romani contenti in Libris Juris Civilis, id est, inquit author præfatus, quod hisce Decretalibus utamur in decisionibus causarum Ecclesiasticarum, quemadmodum, *Jure Romano* in patria consuetudinaria: cujus in decisione incidentium quæstionum usus est, dum earum decisio non habetur ex aliis specialibus legibus aut statutis, vel inveteratis & receptis in Regno consuetudinibus.

IV. *Ab Asylo exclusi delinquentes in loco immunitatis; aut spe consequendæ immunitatis.*

INter has Decretales occurrit una Gregorii IX. admodum famosa, & ob suam æquitatem ubique communiter recepta & praxi comprobata, inscripta Toletano & Compostellano Archiepiscopis, referturque in *Cap. fin.*)(*De Immunitate Eccles.* sed uti ex clausula, *& infra*, textui inserta manifestum est, non integra, sed per Raymundum recisa extat: ut & propterea certò sciri nequeat, quis fuerit casus, super quo consultus Pontifex respondit.

Interim in hac Decretali Pontifex declarat hac immunitate gaudere non debere qui homicidia aut membrorum mutilationes in ipsis Ecclesiis aut eorum cœmeteriis committere non verentur.

Siquidem mandat Pontifex his duobus Archiepiscopis, *quatenus* PUBLICE *nuntient tales non debere gaudere immunitatis privilegio, quo faciant se indignos.*

Licet autem dumtaxat loquatur de homicidio & mutilatione membrorum, nihilominus ratio decisionis per Pontificem adducta, sat patenter ostendit Pontificem nequaquam ad duo illa crimina decisionem voluisse restringere; sed homicidii & mutilationis membrorum speciatim factam mentionem, eo quod in casu proposito de his solis quæsitum fuisset. Dicit enim Pontifex, idcirco eos immunitate esse indignos, cum in eo in quo delinquit, puniri quis debeat: & frustra legis auxilium invocet, qui committit in legem. Quæ ratio omnibus criminibus in Ecclesia perpetratis communis est.

Itaque ex hac Decretali communiter concludunt Canonistæ non gaudere hâc immunitate, qui quodcumque crimen in loco immunitatis committit, quod & pluribus probat Covarruvias *lib.* 2. *variar. resol. cap.* 20. *num.* 14.

Observat & ibidem *num.* 19. quod committentes crimina in loco immunitatis, non tantum excidant privilegio immunitatis loci vel Ecclesiæ, in qua crimen fuit perpetratum, sed & omnium aliorum, ita ut simpliciter & indefinitè excidant hoc privilegio.

Idipsum tamquam indubitatum asserit Boëtius Epo apud Duacenses quondam SS. Canonum antecessor primarius in Commentario hujus Decretalis, *quia violatio*, ait, *unius Ecclesiæ generaliter pertinet ad omnium Ecclesiarum injuriam, & uni Deo dedicatarum.*

Ut autem crimen censeatur in Ecclesia commissum, non requiritur, ut committens crimen fuerit actualiter & personaliter in Ecclesia tempore criminis commissi, sed sufficit, ut verè dici queat ipsum crimen, puta homicidium intra Ecclesiam contigisse, sive hominem per homicidium in Ecclesia fuisse occisum.

Unde & post alios asserit Covarruvias *lib.* 2. *variar. resol. cap.* 20. *num.* 15. *v.* 27. "cum non » gaudere immunitate, qui ex loco profano sagittâ, jaculo, vel sclopeto existentem in Ecclesia » percusserit: non enim, ait, commode negari » potest crimen istud in Ecclesia commissum esse, cum id scelus etiamsi *initium* habuerit à » loco non sacro, in Ecclesia tamen executionem » & perfectionem habuit, quamobrem non possimus inficiari Ecclesiæ factam fuisse injuriam.

Ulterius, cum in hac Decretali præcipuè improbet Pontifex, quod nonnulli spe consequendæ impunitatis suorum excessuum per confugium ad Ecclesiam, ad perpetranda facilius scelera incitentur, concludunt interpretes per hanc Decretalem privari hac immunitate, si ex circumstantiis appareat crimen perpetratum fuisse spe consequendæ impunitatis per confugium ad Ecclesiam, licet etiam extra Ecclesiam in loco profano commissum sit: quod & notavit post alios Covarruvias loco citato *Vers.* 26. dicens: "Attenta » ratione textus si quis propè Ecclesiam ex proposito delictum commiserit, ita deliberatè, ut » conjectare possimus, cum spe Ecclesiasticæ immunitatis deliquisse, ab Ecclesia abduci poterit » is ad criminis punitionem.

V. *Decretalis Innocentii III. & qualiter ei in plerisque Provinciis derogatum.*

OCcurrit præterea in Decretalibus Gregorii IX. Decretalis Innocentii III. quâ respondet Regi Scotiæ, uti præfert vulgaris inscriptio (de qua videri poterit nota Emanuelis Gonzales) qui uti in Decretali asseritur, Pontificem super variis quæstionibus, ac signanter, qui hâc immunitate gaudere deberent, consuluerat.

Hâc itaque Decretali respondet Innocentius, in primis secundum statuta Canonum & traditionem Legum Civilium distinguendum esse inter hominem *liberum* & hominem *servum.*

Notant hic interpretes Innocentium III. qui sedit circa seculum XIII. palam agnovisse in hac materia authoritatem Legum Civilium, sive Principum: manifestumque est Innocentium in hac Decretali nominatim reflexisse ad Legem Theodosii quæ integra extat in Lege v. Codicis Theodosiani, & fragmentum illius in Lege IV. Codicis Justinianæi *De his qui ad Ecclesias confugiunt.* Ubi de confugientibus servis ad Ecclesias, idem quod in hac Decretali decernitur, uti *cap.* 2. expositum fuit.

Quantum ad hominem *liberum* respondit: " Quantumcumque gravia maleficia perpetrave» rit, non est violenter ab Ecclesia extrahendus, » nec inde damnari debet ad mortem, vel ad » pœnam, sed Rectores Ecclesiarum sibi obtine» re debent membra & vitam. Super hoc tamen, » quod iniquè fecit, est alias legitimè puniendus, » & hoc verum est, nisi publicus latro fuerit, vel » nocturnus depopulator agrorum, qui dum itinera frequentat, vel publicas stratas obsidet ag» gressionis insidiis, ab Ecclesia extrahi potest, » impunitate non præstita secundum Canonicas » Sanctiones.

" Si verò *servus* fuerit, ait, qui confugit ad » Ecclesiam: postquam de impunitate sua Domi» nus ejus Clericis juramentum præstitit, ad ser» vitium Domini sui redire compellitur etiam in» vitus, alioquin à Domino poterit occupari.

Cum in hisce aut vicinis Regionibus veros *servos* non agnoscamus, quoad hanc partem, Decretalis hæc usum non habet.

Quantum verò ad priorem partem, quâ respondet hominem liberum, quantumcumque grandia crimina perpetraverit, non esse violenter ab Ecclesia abstrahendum, nec inde damnari debere ad

ad mortem, nisi præstita fuerit cautio ibidem descripta, exceptis casibus hic expressis, certum est hoc non esse conforme præscripto Legum Civilium: quandoquidem notorium sit, Justinianum *Novella* 17. *cap.* 7. mandasse, ut homicidæ, raptores virginum & adulteri ex loco immunitatis extrahantur & supplicio afficiantur, nullâ factâ præstandæ cautionis mentione.

Notorium quoque est, & hic in Belgio aliisque plerisque Provinciis, plura gravia crimina tum ex antiqua consuetudine, tum Principum Legibus & edictis excipi ab hac Ecclesiarum immunitate, quam hac Novellâ aut Decretalibus in Libris Juris Canonici contentis excepta reperiuntur: atque illorum criminum Reos ab Ecclesia sive loco immunitatis violenter extrahi, & etiam ad mortem condemnari posse.

Licet enim in plerisque Provinciis Catholicis Decretales Pontificum, quæ Corpus Canonicum constituunt, pro Jure communi Ecclesiastico in hac & similibus materiis fuerint receptæ, integra tamen semper mansit Principum authoritas, ea tum circa personas, loca statuendi, legesque præfigendi, aliaque omnia ordinandi, ne hæc immunitas justitiæ administrationi obstaculo esset, vel scelera & crimina liberius perpetrandi occasionem subministraret, uti supra notatum fuit.

Et quidem legitur Franciscum I. Galliarum Regem *anno* 1539. declarasse, quod dum prævijs informationibus contra Reum, qui ad Ecclesiam confugit, fuerit decreta apprehensio, possit extrahi ab Ecclesia, salvâ tamen reintegratione, si per judicem ita fuerit ordinatum.

Evidens est hâc Constitutione permitti, ut generati omnium criminum Rei, adversus quos prævijs informationibus decreta fuerit apprehensio, extrahantur de Ecclesia, & pro qualitate criminum puniantur. Nullâ interveniente de *impunitate* sive de vita & membris conservandis cautione, de qua in hac Innocentii III. Decretali.

VI. *De furibus ab Asylis exclusis.* Similiter & Principes nostri attendentes enormia etiam scelera spe consequendæ impunitatis per confugium ad Ecclesias aliaque immunitatis loca, liberius committi, censuerunt expediri pro tranquillitate publica, & subditorum quiete, enormia & perniciosa nonnulla crimina, nec jure communi civili aut Canonico seu Decretalium excepta, ab hac immunitate substrahere; unà mandantes suis Officiariis & Magistratibus, ut horum criminum Reos prosequantur, quocumque loco reperiantur, non attentâ locorum etiam Deo dedicatorum immunitate.

Et quidem Philippus II. per Edictum de 5. Julii *anno* 1570. *art.* 66. declaravit hac immunitate non gaudere publicos sive notorios fures, OPENBARE DIEVEN, ROOVERS.

Videtur in hoc Edicto Principem per *publicum* furem intellexisse eum, qui in Decretali Innocentii III. dicitur *publicus latro*, qui scilicet furandi & domos expoliandi artem exercet.

Hinc plures post Glossam ad Legem CAPITALIUM §. FAMOSOS *ff. De pœnis*, credunt, quod fures, postquam plura furta commiserunt, habendi sint pro publicis furibus sive latronibus, atque ut tales excipiendi ab hac immunitate.

Verum quandoquidem furta plurima diversis locis & temporibus ab eodem potuerint esse facta, ut ea nec publicè innotescant, neque professionem quasi furandi & domos exspoliandi facere censeatur, nescio, num ad sensum & mentem citatæ Decretalis aut hujus Edicti similis pro publico latrone, sive ut Edictum loquitur, *publique Dieven*, *roovers*, sit habendus.

Hinc & Petrus Gambacurta *lib.* 5. *cap.* 7. de Farinaci & aliorum opinione dicit, se eam non facile admittere in iis, "qui licet plura furta commiserint, non sunt tamen de iis accusati, sed » de iis, ut summum, qui ita multum committerunt, ut de illis sæpè accusati, damnatique in » judicio fuerint, qui in corpore etiam signari » consuevêre, alicubi enim auriculas illis secun» da vice recidunt, alibi candenti ferro ad hume» rum sinistrum vel ad pectus notam imprimunt: » ut si quando postea in furto deprehendatur, ex » eo signo convinci possint, sæpe furari consue» visse, ut famosorum more latronum puniantur » extremo supplicio.

Num hæc Gambacurtæ restrictio restrictior non sit quam ipsa Decretalis & Edicti expressio sonat, nescio: illud constat verissimum esse, quod ibidem monet hic author, etiam graviori supplicio, imò & capitali puniri furem, qui dum semel in judicio de furto convictus pœnam furti subiit, rursus de novo furto in judicio convincitur.

Cum autem Edictum, hoc furum genus speciatim ab hac immunitate excipiat, apparet, quod noluerit simplices fures ab ea excludere, sed jure communi relinquere.

Porrò fures ob commissum furtum simplex non qualificatum, jure communi ab immunitate non excludi communis est opinio, uti & post alios probat Covarruvias *lib.* 2. *cap.* 20. *vers.* 19. unà monens: "Quod tamen consuetudo Clericorum » & Laïcorum consensu instituta obtinuerit, fures » simplices etiam non gaudere immunitate Tem» plorum, atque ita passim, ait, ab Ecclesia ab» ducuntur, etiam à judicibus secularibus.

Idipsum propter magnam furum copiam receptum fuisse in Gallia testatur Joannes Ignæus ad *l.* 1. *ff. ad Sillianum.*

Hanc inductam consuetudinem notavit quoque Petrus Gambacurta in Tractatu De Immunitate Templorum *parte* 1. *lib.* 3. *cap.* 14. *num.* 10. & 11. cumque sibi objecisset, num immunitati Ecclesiasticæ, quæ est quædam Divini cultus species & reverentia, non posset consuetudine præjudicari citra illius cultus ac reverentiæ præjudicium? Rectè respondet: "Non esse ex natura » sua, naturali jure cultum Dei; sed ex homi» num institutione, qui hoc ad ejus cultum exco» gitarunt; quo fit ut hæc ipsa Dei reverentia ali» quando cum majore ejusdem reverentia certet: » quando ergo populi advertunt hanc reveren» tiam immunitatis favere peccatis quibusdam » gravibus recipiendo usu ac moribus contrarium, » ac restringendo immunitatem, non reverentiam » Dei tollunt, sed reverentiam illam Dei ex oc» casione minorem factum majore reverentia » permittant.

Consuetudinem in Belgio receptam hactenus non reperi, quæ simplices fures ab hac immunitate excludit.

Testatur quoque Petrus Sarpi in Tractatu De Asylo templorum *cap.* 5. quod hæc consuetudo privans omnes generatim fures hâc immunitate in suo Ducatu numquam invaluerit, "sed so» lummodo in furtis gravibus atque enormibus » locum obtinet, prout etiam è finitimis nostris » Senatus Venetus constituit anno M. D. C. X. » 3. Aprilis; quare, ait, quod est usu receptum, » omni contentione retinendum.

Deinde Edictum publicis furibus adjungit grassatores *straet-schinders*, qui nimirum in viis & plateis publicis grassantur, & violentias atque commotiones excitant.

Ex-

VII. *De homicidis ab Asylo exceptis.*

Excipit dein hoc Edictum homicidas ex insidiis sive deliberata voluntate & proposito, *Doodtslagers door bespiedinge ofte gedelibereerde wille en proposte.*

Edicta de *anno* 1589. *art.* 20. & de *anno* 1616. *art.* 22. addunt post hos sic expressos & descriptos homicidas, *Assasinos*, *Assinateurs*.

Licet enim inspecta origine hi descripti homicidæ non sint proprie dicti *Assasini* de quibus Concilium Lugdunense in *cap.* 1. *De homicidio in* 6. nihilominus certum est, tempore horum Edictorum, uti & hodie, similes homicidas venire nomine *Assasinorum*, atque *Assasini* dici, uti & notavit Covarruvias *lib.* 2. *variar. Resol. cap.* 20. ibidem latè exponens, qui proprie primitus reputati fuerint *Assasini*, & unde nomen illud originem habuerit.

Cæterum perspicuum est, his Edictis ab hac immunitate excludi homicidas, qui per industriam & insidias animo ac proposito deliberato hominem occidunt, idque conformiter ad *cap.* 1.) (*De homicidio*, in quo dicitur : " si quis per industriam » occiderit proximum suum, & per insidias, ab » Altari meo evelles eum, ut moriatur.

Ex hoc enim textu nequaquam obscurum est multisque probat Covarruvias *lib.* 2. *variar. Resol. cap.* 20. *num.* 7. *vers.* 8. " homicidam proditorium, quique alium insidiose occiderit, ab » Ecclesia publicè, & vi publicâ ad punitionem » criminis abduci posse." Multisque citatis ejusdem opinionis authoribus, ait :" hæc quidem interpretatio communis est, & consuetudine » Christiani orbis recepta.

Hanc consuetudinem & interpretationem secutos esse Principes nostros in citatis Edictis, manifestum est.

Monet autem ibidem Covarruvias esse proditorium sive insidiosum homicidam conformiter ad prædictum textum, " qui occiderit eum, qui ejus » inimicus non est, nihilque tale præcaventem, » cum nulla esset præcavendi causa. " Eumque omnem dicere per industriam occidere, qui per insidiosam industriam occiderit.

Hinc ulterius infert eum etiam debere dici homicidam per insidias & industriam, " qui pro» prium inimicum etiam, à tergo & incautum oc» ciderit, quia, ait, sufficit, ut homicidium pro» ditorium dicatur, id fuisse commissum *per in» dustriam insidiosam.*

Post hæc concludit eam opinionem esse recipiendam, quæ generaliter in casibus quibus aliquis *proditoriè* alterum occidit, & ut Hispani vulgo dicunt, *à traycion, y alevosamente*, immunitatem negat, similemque homicidam ab Ecclesia esse abducendum, ut dignam patiatur pœnam.

Quin & plurimi quos citat ibidem Covarruvias existimant, nec eum gaudere immunitate Ecclesiarum, qui absque ulla proditione, consulto tamen & prævia deliberatione post repentinum iræ motum alium occiderit, testaturque Navarrus in Lusitania per Leges Regias similem homicidam ab immunitate excludi, similemque in Hispania Legem fuisse fatetur ipse Covarruvias, & Farinacius concludit Ecclesiam nullum omnino genus homicidii consulto perpetrati tueri posse, addit conveniens non esse ab hac sententia discedere in judicando, licet Doctor aliquis aliter censerit : uti refert Sarpi in Tractatu De Jure Asylorum *cap.* 5. qui & addit : " Hoc ipsum Veneti nobis finitimi, » & quorum exemplo ob insignem & spectatam » ejus Reipublicæ pietatem moveri maximè de» cet, *anno* 1609. octavo Idus Feb. Senatus» Consulto statuerunt homicidam videlicet Ber» gomi in Ecclesia detentum, si impetu quodam » raptus est *&* casu, ut vocant, *puro*, hominem » interemerit, restituendum esse, si verò *consulto* » *& cogitato*, quod casu *pensato* dicunt, prehen» dendum.

Edicta Principum nostrorum ab hac immunitate similiter excludere illos, qui deliberata voluntate & proposito alterum occiderunt, patet ex eo, quod nominatim exprimant eos, qui per insidias *door bespiedingen*, & eos qui deliberata voluntate & proposito, *gedelibereerde wille ende propost*, occiderunt.

VIII. *Rei læsæ Majestatis ab Asylo exclusi.*

Deinde declarant Edicta, ab immunitate exclusos Reos criminis *læsæ Majestatis*, *criminele personen læsæ Majestatis*, uti expressit Edictum de *anno* 1570. aut ut Edictum de *anno* 1589. *persoonen die betayght . zyn van het crimen læsæ Majestatis*, quemadmodum & expressit Edictum de *anno* 1616.

Evidens est, his Edictis seclusos declarari ab hac immunitate Reos criminis *læsæ Majestatis*, cujuscumque generis crimen hoc fuerit, modò revera sit crimen, quod de jure aut consuetudine pro crimine *læsæ Majestatis* reputatur.

Et sane generaliter crimen *læsæ Majestatis* fuisse inter crimina ab hac immunitate excepta reputatum, saltem ex generali & probata consuetudine refert Petrus Gambacurta *lib.* 5. *cap.* 43. *n.* 6. ex Hieronymo Gigante *lib.* 3. *De crimine læsæ Majestatis*, Rub. de variis quæstionibus *Quæst.* 3. *n.* 6. qui ibidem testatur, *se vidisse Reos Majestatis extrahi de Ecclesia, ac puniri, neque ab Ecclesia defendi.*

Ut autem Principes evidentius significarent, non tantum ab hac immunitate exceptum crimen læsæ Majestatis in *personam Principis* commissum & in Rempublicam & Magistratum, declarant desuper hâc immunitate privari, qui accusati fuerint de publica seditione aut commotione in populo, vel de vi aut violentia Ecclesiis aut justitiæ illata, *De gene die geaccuseert zyn van openbare seditie, ofte beroerte onder het volk gemaekt te hebben, ofte der kerken ofte justitie gewelt ofte violentie gedaen.*

IX. *Fraudulenti Decoctores immunitate privati.*

Denique his Edictis ab hac immunitate excipiuntur fraudulenti decoctores, vulgò *Bancqueroetiers* : quos describit Edictum anni 1540. de 4. Octob. extatque *part.* 1. Edictorum Flandriæ *lib.* 3. *Rub.* 1. quo decernitur mercatores sive mercatrices aliosque cujuscumque conditionis debitores aut qualitatis fuerint, qui se substrahent è loco suæ residentiæ non satisfaciendo suis creditoribus, & occulto sive secreto transferent, aut occultabunt & silebunt sua bona, ut hæc abscondant, reputabuntur & habebuntur pro publicis furibus & platearum grassatoribus, & hostibus publicæ quietis & communis boni : " Alle cooplieden » ofte coopwyfven ende andere schuldenaers van » wat conditie ofte qualiteyt sy zyn, *die henlie» dien* absenteren zullen vander plekke van hare » residentie zonder te vernoegen haerlieder cre» diteurs, ende heymelyken transporteren ofte » verswygen zullen haerlieder goeden om de » zelve te bedriegen, *zullen gehouden ende geagt* » *voorden voor openbare Dieven als straet schen» ders, ende vyande van de gemeyne welvaert* : » ende zulks hebben wy die *verklaert ende verkla» ren*, ordonnerende alle onze Rechteren ende » Officieren die aentetasten ende apprehenderen » *in wat plaetse datse die vinden* : zonder dat de » zelve zullen mogen gebruyken eenige privile» gie, vryheyt ofte libertyt, hoe dat het zy.

Quan-

Quantumvis hoc Edictum non exprimat nominatim immunitatem sive Asylum locis sacris indultum, nihilominus neququam ambiguum est, hoc Edicto describi eos fraudulentos debitores sive decoctores, vulgò *Bancqueroutiers*, quos Edicta nominatim hâc Ecclesiarum & sacrorum locorum immunitate cavere declarant, uti etiam fatetur Antonius Anselmo in suo Triboniano Belgico *cap.* 10. §. 43. *vers. Qui autem*, remittens ad hoc Edictum, ut sciatur qui habendi sint pro *Bancafilitis*, scilicet ad effectum privationis hujus immunitatis.

Monet autem ibidem rectè Anselmo, quod „ hi Bancafiliti sint omninò distinguendi à simpli„cibus fallitis & obæratis sine sua culpa, quive „ non supina negligentia res suas amisêre.

Et sane cum Edicta Principum solos hujusmodi fraudulentos decoctores & debitores ab hac immunitate exclusos declararint, hactenus simplices debitores, & bonis sine fraude cedentes non censentur ab hac immunitate seclusi; sed conformiter ad Constitutionem Leonis Imperatoris *l.* 6. *Cod. De his qui ad Ecclesias confugiunt*, immunitate hâc gaudere censentur; sub eadem tamen moderatione in hac lege nominatim præscripta: ne alias per eam immunitatem creditoribus nimium inferretur nocumentum, uti supra *cap.* 2. expositum est.

CAPUT VI.

De Judice hujus Immunitatis.

Pluribus ostenditur Judicium de immunitate spectare ad Principem ejusve Magistratum.

IMMUNITATEM sive Asylum Ecclesiarum & sacrorum locorum à Principum indulgentia dependere, atque Principes Christianos huic immunitati modum quo eâ utendum esset; nec non eamdem & quoad loca, personas & tempus restrinxisse vel extendisse, in præcedentibus ac notanter *cap.* 2. & 4. abunde demonstratum fuit.

Porro nemini ambiguum est, quin ejus sit de re quapiam cognoscere, cui de ea statuendi, & leges præfigendi competit authoritas.

Insuper indubitatum est, interpretationem legis; nec non dubiorum ejus occasione exorientium decisionem pertinere ad eum qui legem tulit.

Unde & vidimus, quod Principes leges de hac immunitate promulgandas, non ad alios quam ad suos Magistratus direxerint, ut hi ex Principum authoritate illas proponerent & exequerentur, atque de his, non secus ac de cæteris legibus, ac quæstionibus super iis incidentibus judicarent.

Idipsum sat expresse declaravit Leo Imperator, in *l.* 6. *Cod. De his qui ad Ecclesiam confugiunt*, & de qua supra *cap.* 2.

Hanc suam Constitutionem voluit per omnes sui Imperii ditiones per suos Magistratus promulgari & executioni mandari, *excepta*, ait, *hac Urbe Regia, in qua nos, divinitate propitia, degentes quoties usus exegerit, invocati, singulis causis & personis, præsentes, constituta præstamus.*

Evidens est, Leonem Imperatorem in hac lege voluisse, ut per suos Magistratus in hac materia singulis causis & personis jus diceretur, exceptis iis quæ in Urbe Regia exorirentur, & jus sibi dici peterent.

Et sane quoties Principes in similibus materiis leges sive Edicta sua ad Magistratus sive Officiarios suos promulganda & exequenda mittunt, etiam eorum interpretationem, sive dubiorum aut quæstionum super iis exorientium decisionem committere censentur: nisi specialiter sibi eam reservent, quemadmodum Leo Imperator incidentes quæstiones in Urbe Regia super hac immunitate sibi reservavit.

Cum enim hæ Leges sive Edicta à voluntate & intentione Principis dependeant & vim suam habeant, justum est ut Princeps sibi vel Magistratibus qui vices ejus gerunt, earum interpretationem & dubiorum super iis emergentium decisionem reservet.

Unde & in praxi notorium est, quod incidente quæstione super simili Edicto, non ad judicem Ecclesiasticum, sed ad judicem Regium pro hujus quæstionis decisione recursus habeatur. Exempli gratia, si quæstio incidat, utrum ex certis fructibus solvi debeant decimæ, conformiter ad Edictum Caroli V. de *anno* 1520. vel quis ad reparationem vel restaurationem Ecclesiarum teneatur, conformiter ad Edictum Principum nostrorum de *anno* 1613. non ad judicem Ecclesiasticum, sed Regium hæc quæstio decidenda defertur.

Et quod propius ad præsentem materiam accedit, si super immunitate personali Clericorum à Jurisdictione laica quæstio sive conflictus inter judicem Ecclesiasticum & Civilem Magistratum incidat, hic conflictus non per superiorem Judicis Ecclesiastici sed per Principem sive ejus Concilium Principem repræsentans terminandus est, uti pluribus Principum nostrorum Edictis declaratum est.

In primis occurrit Edictum Caroli V. de 4. Octob. 1540. extatque integrum parte 1. Edictorum Flandriæ *lib.* 3. Rubrica 1. quo statuitur: Judices Ecclesiasticos non posse procedere per censuras contra Judices Regios occasione eorum quæ ex officio suo ab his acta sunt: sed si (ait) Judices Ecclesiastici prætendant per Judices sive Magistratus Civiles Jurisdictionem suam læsam, debeant per libellum super eo informare Judices laicos, qui si credant Jurisdictionem nequaquam læsam aut lædi, debeant interim ab ulteriore processu per mensem subsistere, ut interea *superiorem horum judicum informare queant.*

Igitur quæstio de violata Jurisdictione ad Principem sive ejus Magistratum superiorem judicum laïcorum deferenda, & ab eo ejus decisio expectanda est.

Hoc Edictum quoad hunc articulum renovatum est per Edictum Philippi II. de 1. Junii 1587. ad Synodum Cameracensem Articulo 16. quo nominatim præcipitur, ut si Archiepiscopi aut Episcopi prætendant per Magistratus Regios sive Civiles quidquam contra Jurisdictionem Ecclesiasticam attentatum, recursum habeant ad Principem ejusve supremum & laterale Concilium, quod privatum vulgò dicitur: verba Edicti sunt, *Si lesdicts Archevesques & Evesques pretendroient y avoir emprinse, auront leurs recours vers Nous, ou vers nos tres-chers & feaux les Chief-President & Gens de nostre Conseil Privé, pour y ordonner ce que de raison.*

Quandoquidem immunitas localis Ecclesiarum æquè dependeat ab authoritate Principum ac ipsa Jurisdictio Ecclesiastica, quidni in controversiis & conflictibus super hac immunitate ad Principem ejusve supremos Senatus recurrendum erit; (quod & Principes voluisse, & Episcopos & Prælatos æque ad Principem ejusve Senatus recursum habuisse exorto conflictu super hac immunitate ac super conflictu Jurisdictionis, infra Capite 8. ostenditur.)

CAPUT VII.

De Extractione Rei ex loco Immunitatis.

I. *Extractio à loco immunitatis spectat ad Curiam secularem sive ejus Ministros.*

Effectus immunitatis sive Asyli Ecclesiarum is esse scitur, quod confugientes ad Ecclesias ab his per Magistratus Civiles violenter in ordine ad punitionem abstrahi vel abduci nequeant.

Unde super hac immunitate consultus Innocentius III. respondit, quod juxta statuta sacrorum Canonum & traditionem Legum, "si liber » homo quantumcumque gravia maleficia perpe- » traverit, non est violenter ab Ecclesia extrahen- » dus, nec damnari debet ad mortem vel ad pœ- » nam.

Itaque quod criminis Reus ex Ecclesia ad quam confugit extrahi nequeat, effectus est immunitatis qua confuga gaudet.

Proinde cessante hac immunitate, nequit Ecclesia aut alius locus sacer Reum criminis à pœna, aut prosecutione Judicis, sive Magistratus, qui *gladium portat ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum*, ullatenus tutum reddere.

Idipsum evidenter & expressit in eadem hac Decretali Innocentius III. postquam enim asseruit, nullum liberum hominem, quantumcumque gravia crimina maleficia perpetraverit, non esse ab Ecclesia violenter abstrahendum, immediate subjungit: "Nisi publicus latro fuerit, vel noc- » turnus depopulator agrorum: qui dum itinera » frequentat vel publicas stratas obsidet aggres- » sionis insidiis, ab Ecclesia extrahi potest, im- » punitate non præstita, secundum Canonicas » sanctiones.

Evidens est, quod Innocentius responderit, publicum latronem extrahi posse violenter ex Ecclesia; eo quod eum secundum Canonicas Sanctiones supponeret non gaudere immunitate Ecclesiarum.

Quod autem hic dicat Innocentius quod publicus latro secundum Canonicas Sanctiones abstrahi possit ab Ecclesia, indubie more sui temporis respexit ad ea quæ apud Gratianum legerat.

Scitur Innocentium III. cæterosque ejus ætatis Pontifices pro *Canonicis Sanctionibus* reputasse, quæ sub nomine Conciliorum aut Pontificum apud Gratianum reperiebant: unde quia sub nomine Nicolai Papæ reperit, relatum *Caus.* 17. *quæst.* 4. *Can.* 6. legisset, sub comminatione excommunicationis hominem à septis Ecclesiæ extrahi non posse, nisi fuerit *publicus latro*, dicere non dubitavit, quod secundum *Canonicas Sanctiones, publicus latro* violenter ab Ecclesia abstrahi possit, utpote immunitate non gaudens.

Præterea evidens est, Innocentium loqui in hac exceptione de violenta abstractione per Judicem secularem; de quo fuerat locutus in priore parte Decretalis; & qui Reos criminum prosequitur, & è loco immunitatis abstrahere vult, ad inferendam Reis pœnam mortis, aut mutilationem membrorum; & à quibus Rectores obtinere debent pro Reis *membra & vitam*; id est, securitatem, quod nec membra nec vitam pendent: quæ securitas non nisi à Judice seculari, qui solus eam pœnam infligere potest, petenda erit.

Et cum in secunda parte nominatim expresserit publicum latronem ab Ecclesia violenter abstrahi posse impunitate non præstitâ, evidens est Innocentium hic de Judice seculari loqui, & declarare per hunc Judicem, publicum latronem, utpote ab immunitate Ecclesiarum exclusum, abstrahi posse, & ad mortem vel mutilationem membrorum damnari & puniri; atque ad eum effectum ab Ecclesia violenter extrahi posse, nulla impunitate ab eo præstanda.

Et sane dum Reis immunitas substrahitur, non potest ipsis ad Ecclesias confugium, præstare Asylum sive immunitatem: quandoquidem ipsa Ecclesiarum immunitas ad ipsos non se extendat: & consequenter hoc confugium ad Ecclesias impedire nequit Civiles Magistratus, quominus eos prosequantur, & abducant ab Ecclesiis seu locis immunitatis, utpote quæ respectu similium confugientium loca immunitatis non sunt, nec ut talia à Magistratibus civilibus reputanda.

Quare Principes suis Legibus & Edictis, declarantes quosdam Ecclesiarum immunitate non juvari, unà Magistratibus & Officiariis suis injungunt, ut prosequantur & è locis sacris abducant, tamquam hac immunitate non gaudentes uti supra *Cap.* 2. & 5. vidimus, ac signanter ibidem observatum est, quod Justinianus declarans Novella 17. *Cap.* 7. homicidas, adulteros, & virginum raptores hac immunitate non esse juvandos, injungat Triboniano sacri Palatii Quæstori, ut eos à sacris locis abducat.

Unde & unanimis est Canonistarum opinio, quam & praxis probavit, Reos criminum in casibus exceptis, & dum constat esse crimen exceptum, confugam posse violenter è loco immunitatis abstrahi, & pœna condigna puniri, atque inter alios Covarruvias *lib.* 2. *var. Resol. cap.* 20. *vers.* 35. notans, quod juxta Capitulum finale 10. *De Immunitate Ecclesiarum*, Laïcus committens crimen in Ecclesia non gaudeat immunitate, mox subjungit, eum posse à Judice *seculari* inde invitus abduci.

Ulterius cum in casibus exceptis, Ecclesiarum immunitas non obtineat, neque confuga immunitate gaudeat, non possunt Clerici huic confugæ in simili casu immunitatem concedere, consequenter nec eum tueri contra Magistratus & Officiarios civiles, eum prosequentes, & è loco sacro, tamquam in hoc casu, immunitate non gaudente, extrahentes.

Neque in his casibus exceptis Officiarii Regii Reos criminum ex Ecclesiis aut locis immunitatis extrahentes, immunitatem Ecclesiarum violare dici queunt: quandoquidem hisce in casibus nulla sit respectu horum confugientium Ecclesiarum immunitas.

II. *De jure non requiritur licentia Episcopi ad extrahendum.*

Præterea cum Officiarii seu Magistratus civiles suo jure proprio criminum Reos prosequantur; neque Ecclesia in his casibus possit confugientibus Asylum vel immunitatem dare, consequens est, quod Officiarii similes Reos criminum ex Ecclesiis, tamquam respectu horum immunitate non gaudentibus propria authoritate absque licentia Episcopi aut Judicis Ecclesiastici extrahere queant.

Et sane neque in legibus aut Principum Edictis, quin nec in Decretalibus Pontificum, in quibus violenta Reorum extractio ex Ecclesiis, in quibusdam casibus permittitur, illa ab Episcopo aut Judice Ecclesiastico obtinendæ licentiæ mentio habetur.

Hinc & communis est Canonistarum opinio, Judices seculares seu eorum Officiarios posse de jure Reos criminum sine licentia Episcopi aut Judicis Ecclesiastici in casibus exceptis ex Ecclesiis extrahere: testanturque communiter Pragmatici hanc Canonistarum opinionem in praxi receptam esse: atque inter cæteros Covarruvias *lib.* 2. *var. Resol. cap.* 20. *vers.* 34. asserit: "Judicem laïcum » jure posse abducere criminosum ab Ecclesia, » etiam

» etiam absque licentia Episcopi, quoties juxta » Canonicas Sanctiones delinquens ab Ecclesia » extrahi potest, nec immunitas Ecclesiarum ex » eo violatur. Siquidem cum Ecclesia tunc ad eam » fugientes minime tuetur, nec tutari velit, nul- » la fit ei injuria, si propria authoritate Judex » etiam secularis eos per vim abduxerit, *quod mo-* » *ribus & praxi Christiani orbis satis receptum est.*

Et Guillelmus Benedicti ad Caput RAYNUTIUS ꝟ *De testam.* verbo: *Et uxorem nomine Adelam num.* 444. scribit: " Ubi delinquentes » sunt in casu, quo ubi gaudere non debent Ec- » clesiastica immunitate, Officiarii Regii eos ca- » piunt, & ab Ecclesia abstrahunt *absque alia de-* » *claratione per Ecclesiam facta.*

III. *Praxis Belgii.* VErum tametsi de jure, quin & de consuetudine ubique passim recepta non requiratur licentia aut declaratio Episcopi, aut judicis Ecclesiastici, ut in casibus exceptis confugæ per Officiarios civiles ab Ecclesia violenter extrahantur & carcere includantur, nihilominus in quibusdam Provinciis ac notanter in Belgio solitum est, ut petatur licentia extrahendi ab Ordinario, sive ejus vices agente: quantumvis hæc licentia necessaria non credatur; imò nec petenda, si forsan remora in hac petitione licentiæ impedimentum aliquod justitiæ objiceret.

Id sat patenter significavit Rex Catholicus in litteris suis de anno 1700. occasione exortæ difficultatis & quæstionis inter Archiepiscopum Mechliniensem & Senatum Brabantiæ ob extractionem quorumdam Civium Bruxellensium ex locis immunitatis.

Cum enim circa annum 1700. excitati fuissent tumultus populares seditionem præferentes in Civitate Bruxellensi, atque nonnulli Cives refugissent ad Ecclesias vel Monasteria, Senatus Regius Brabantiæ ad instantiam Procuratoris Regii, visis & examinatis informationibus per eum ad onus Civium confugarum captis, declaravit, quod attento eorum crimine, non debeant gaudere immunitate; possintque authoritate Senatus è locis immunitatis extrahi, & ad Regios carceres transferri.

Archiepiscopus Mechliniensis verò sustinebat, confugas ex Ecclesiis extrahi non potuisse, antequam ab ipso ejusve Commissario esset obtenta licentia extrahendi: hancque licentiam dari non debere, nisi prius sibi vel suo Officiali exhibitæ essent copiæ informationis; atque iis visis & examinatis sibi constaret, crimen de quo agitur, esset *de exceptis*; eamque esse praxim Regnorum Hispaniæ asserere non dubitavit in litteris ad Aulam Madritensem, quibus conquestus fuit de violata immunitate per Senatum Brabantiæ per extractionem dictorum Civium è locis immunitatis sine sua obtenta licentia, uti habetur ex litteris Concilii Regii de 16. Junii 1700. ad Parlamentum Mechliniense, quas integras recitat D. Laury in sua Arrestorum collectione, *Arresto 63. pag.* 114. in quibus inter alia asseritur, per litteras Regias de 20. Maii 1700. responsum fuisse Archiepiscopo eam esse praxim Regnorum Hispaniæ, quod modò constet *Judici seculari* crimina eorum, qui se ad locum Asyli retraxerunt, sint de qualitate criminum exceptorum ab immunitate, prædictum Judicem eos posse extrahere, etsi Ordinarius postquam fuit requisitus, difficilem se præberet in consentiendo: additque quod informatus intellexerit eam similiter esse praxim inviolabiliter in Belgio observatam.

Verba Epistolæ Regiæ sunt: " L'Archevêque » de Malines en a écrit en nôtre Cour de Ma- » drit, se plaignant comme d'infraction de la- » dite immunité, & prétendant, qu'auparavant » de consentir à semblable extraction, il devoit » voir les Actes d'information, & connoître si » lesdits Bourgeois étoient coupables ou convain- » cus de délicts, qui pour leur qualité ne pou- » voient joüir de l'immunité de l'Eglise, & que » tel seroit l'usage en Espagne: Nous vous di- » rons, qu'ayant fait examiner en nôtre Cour de » Madrid cette affaire, Nous avons trouvé conve- » nir de répondre audit Archevêque par nôtre » Royale Dépêche du 20. de May dernier, que » l'usage est dans nos Royaumes d'Espagne, que » moyennant qu'il conste au Juge seculier, que » les crimes de ceux qui se sont retirez en lieu » d'azyle, sont de la qualité des crimes exceptez » de l'immunité, que ledit Juge les en peut tirer, » encore que l'Ordinaire après en avoir été re- » quis, feroit difficulté d'y consentir: & que » Nous étant informez, que cela seroit aussi inal- » terablement observé en nos Païs-Bas, Nous » confions en la prudence du Serenissime Prince » Electeur de Baviere, qu'en ce regard il ne se- » ra aucune nouveauté.

Hisce Regiis litteris erat acclusa Epistola Regia, qua Archiepiscopo Mechliniensi significata fuerat resolutio Regia super dictis litteris per Archiepiscopum ad Aulam Madritensem datis: quæ litteræ Regiæ similiter exhibentur per Dominum Laury loco citato: atque in his litteris occurrit hoc notandum monitum Regium datum Archiepiscopo scilicet, se confidere quod ipse Archiepiscopus in hoc puncto non sit recessurus à praxi suorum Antecessorum aliorumque Episcoporum: " Considerent (ait) que le trop de facilité à soû- » tenir (sans beaucoup de fondement) l'azyle de » l'Eglise, cause un grand desservice à Dieu, & » préjudice aux Sujets, vû qu'il en résulte que les » fautes se multiplient, & que ceux qui peuvent » être coupables évadent sans châtiment.

Ex his intelligitur, quod Judices seculares non debeant acta informationis communicare judici Ecclesiastico, ut hic hisce visis examinet, utrum licentia extrahendi è loco sacro danda sit: sed Judicem Ecclesiasticum sine remora hanc licentiam dum ab eo petita est, concedere debere; alias si in ea danda difficilem se præbeat, posse confugam authoritate Judicis secularis extrahi, si ipsi ex informationibus constiterit esse crimen exceptum.

IV. *Quomodo probatum esse debeat, crimen esse exceptum, ut Reus extrahatur.* INsuper ex prædictis constat, quod priusquam Judex secularis permittat confugam sua authoritate extrahi è loco immunitatis, debeat ipsi constare crimen, de quo agitur, esse crimen exceptum: sed & illud habetur, non debere sibi *plenè* esse probatum, quod crimen sit revera exceptum, vel quod confuga revera simile crimen perpetraverit, & propterea immunitate sit exclusus; sed sufficere eam de crimine excepto notitiam & probationem qualis ex informationibus præparatoriis haberi solet, quod & non improbandum asserit Gambacurta *lib. 6. cap.* 1. *num. 6.* " De illis (ait) » qui neminem extrahi de Ecclesia, & carceri- » bus includi jubebant, nisi eos, de quibus vel » constabat ex ipsa eorum narratione, vel saltem » prætendebatur ex aliqua *apparenti*, quamvis » fortè non vera ratione, immunitatem eis non » competere: postea verò intra breve aliquod » tempus cognito num deberetur, necne immu- » nitas, siquidem debebatur, statim suis, unde » extracti fuerant, Ecclesiis restituebant, nihil mi- » hi occurrit, quod reprehensione dignum Judi- » cem, rationabiliter enim id faciebant.

Ve-

Verum quia subinde hærerent Judices, num crimen tametsi sat grave, esset *de exceptis*; & ob hanc in discutiendo remoram criminum Reis occasio aufugiendi præbebatur, jam pridem in quibusdam Regionibus receptum fuit, ut extractio è loco immunitatis permitteretur in quocumque delicto graviore; neque confugæ in Ecclesiis adversus Officiarios sive ministros justitiæ secularis tuti essent, nisi solummodo in delictis levioribus.

Testatur Julius Clarus in sua practica criminali *quæst.* 30. *num.* 6. " Quod in Urbe & in statu Ecclesiastico numquam viderit confugientes ad » Ecclesias esse tutos, nisi in *Levibus* delictis, & » debito *Civili*. Et ita (ait) vidi servari in Pro» vincia Aprutina.

Similiter Prosper Farinacius, uti refert Petrus Sarpi De Templorum Asylo *cap.* 5. asserit: " numquam vidisse Romæ Ecclesiarum immunitatem » usu receptam, nisi in *Levioribus* delictis & de» bitis, ut vocant *Civilibus*.

Et ex Martino Navarra refert Petrus Sarpi loco citato: " Nullam omnino Ecclesiam Romæ hâc » uti immunitate, sed Judices ipsos seculares, Reos » à quavis Ecclesia abstrahi jubere; quod à Pon» tifice Maximo permittitur, ne justitia opprima» tur, & publica quies & tranquilitas perturbe» tur.

V. *Constitutio Francisci I. Regis Galliæ, & ejus occasione Ecclesiarum Asyla abrogata.*

IMò nonnullis visum est justitiam servari non posse; uti nec quies & tranquilitas Reipublicæ & populi, nisi indifferenter confugientes ad Ecclesias aut loca immunitatis protinus extrahere liceret & carceribus includere, saltem cum jure eos extractos reducendi ad locum immunitatis è quo erant extracti, si post institutum examen sive discussionem causæ repertum fuerit, casum, de quo agitur, non esse exceptum, & consequenter confugam debere gaudere immunitate.

Hanc jam pridem fuisse in Regno Galliæ consuetudinem, conformiter ad Constitutionem Francisci I. Francorum Regis de anno 1539. *Art.* 166. non tantum uno consensu testantur illius Regni pragmatici, sed & ipse Covarruvias *lib.* 2. *var. Resol. cap.* 20. ejusdem meminit: " Cæterum ut » & hoc (ait) non omittamus, annotandum est, » in Franciæ & Gallorum Regno, delinquentes » statim ab Ecclesiis abduci, vinctosque à Laïcis » Judicibus observari: ac demum tractatur, sit ne » is, qui abductus fuit, dignus juxta Canonicas » Sanctiones Ecclesiarum immunitate: quod si di» gnus ea judicetur, remittitur, & restituitur Ec» clesiæ, alioquin punitur à Judice seculari.

Inter pragmaticos Galliæ de hac Francisci I. Constitutione & consuetudine ei conformi in Regno Galliæ conservata sit Ecclesiarum immunitas usque ad editam prædictam Constitutionem: sed cum deprehenderetur, multiplicari etiam enormissima & perniciosissima crimina ob impunitatem quam criminum Rei per confugium ad Ecclesias se obtenturos prævidebant, vel sperabant, editam fuisse hanc Constitutionem quâ declaratur, quod dum per Judicem fuerit datum Decretum apprehensionis contra accusatum de crimine, vel de debito Civili, poterit extrahi ex loco immunitatis cujuscumque fuerit conditionis.

Et Boërius *Decis.* 103. conformiter ad eam Constitutionem ait: " In omnibus criminibus atro» cioribus, potest criminosus extrahi ab Ecclesia, » & per Judicem secularem extrahitur sine autho» ritate Episcopi.

Ex his concludit Fevretius loco citato *vers. Il se colige*: quod si Judex Ecclesiasticus interdiceret extractionem Rei criminis ex loco immunitatis Judici seculari vel Officiario, censuram minaretur ob factam hanc extractionem ex Decreto Judicis secularis, posset à Decreto Judicis Ecclesiastici appellari *tamquam ab abusu*: " Par cette raison » (ait) que les Eglises, quoy que sacrées & dé» diées à Dieu, sont tout-foy dans le territoire » du Roy, qui a toute Jurisdiction & puissance » dans l'étendue d'iceluy, mêmement qui sont » ses Justiciables, *vel ratione criminis, vel domi» cilii, vel loci in quo delictum est commissum*.

Ludovicus Thomasinus De Disciplina Ecclesiastica *part.* 4. *lib.* 2. *cap.* 88. *num.* 8. reflectens ad illam Francisci I. Constitutionem, notat per eam nequaquam abolita Asyla Ecclesiarum, sed dumtaxat, datam esse authoritatem Judicibus secularibus seu eorum Officiariis extrahendi quoscumque vel ob crimina, vel ob debita etiam civilia confugas, & carceribus mancipandi, dum ex informationibus præviis per Judicem datum fuerit Decretum apprehensionis; ut interim confuga ponatur sub custodia & cura Judicis secularis, quousque causâ instructâ & examinatâ judicatum sit, utrum extractus Asylo gaudere debuerit vel non, quodque hoc examen & judicium Judici seculari deferatur.

Per hæc autem Judicibus secularibus hâc Constitutione indulta, Regem nequaquam intendisse ipsa Ecclesiarum Asyla in Casibus, in Legibus & Canonibus non exceptis, auferre, uti sat intelligi ex ipsa Constitutione credit Thomasinus: quandoquidem in ipsa Constitutione expressè injungatur Judicibus secularibus, ut si reperiatur, quod extractus debuerit Asylo gaudere, ad locum Asyli, è quo fuit extractus, reducatur; atque Asylum redintegretur.

Verum ut ibidem *num.* 9. rectè advertit Thomasinus, dum hâc Constitutione data fuit Judicibus secularibus facultas Reos ex Ecclesiis extrahendi, priusquam cognitum esset crimen esse de genere exceptorum, eosque suis carceribus includendi: ac insuper hisce Judicibus examen & Judicium, num crimen esset de exceptis delatum, vix possibile fuit hanc immunitatem salvam manere; ostenditque quomodo sensim occasione hujus Constitutionis Francisci I. *obliquè & labefactata sint Asyla omnia Gallicana*.

Idipsum monent ejus Regni Pragmatici, asserentes, jura de hac Templorum Asylo seu immunitate, hodie in Gallia usum non habere.

Monet autem & ibidem Thomasinus: " Nec » Ecclesia Gallicana magnopere sibi laborandum » censuit ad defensionem Asylorum sacrorum, » quorum jam fructus non ille erat, qui olim » optatissimus, pœnitentiæ publicæ liber usus: » sed ille potius tristissimus, scelerum impuni» tas.

Ulterius reflectendo monet: " Asyla legibus » Divinis Veteris Testamenti constituta, & Civi» libus Paganorum Constitutionibus, ad unam » spectasse scelerum impunitatem, mortisque reo» rum amolitionem. Non eum autem sibi Eccle» sia scopum proponebat in Asylis suis tuendis. » Mortalis enim hominis, aliquando tandem in» terituri mortem differri, humanitatis est illud » quidem inculpatæ, nec illaudatæ. At oculi » mortalium fide Christi semel illuminati, & cha» ritatis Christianæ instinctus, non in his hærent; » ulterius, altiusque spirant aliquid; ad beatissi» mæ vitæ immortalitatem cælestem aspirant. Ea » qua se Ecclesia induebat cura, prorogandæ Reo» rum vitæ ad aras confugientium, *ad etiam spec» tabat seria Canonicaque pænitentia consequen» dum, cui se ipsi suo in Ecclesiam ingressu man» cipabant*. Ea seposita spe, jam alternare pote» rit

"rit non injuria animus, inter malum & dedecus criminis inulti, & decus indultæ indignis veniæ. Ubi ergo in nihilum recidit, qui fructus fuerat uberrimus Asylorum, jam nec est quod magnopere nobis doleat, si & ipsa nobis Asyla deperiere: sive imminuto paulatim criminum numero, quibus patebat: sive facta Civili Magistratui copia, & Reos comprehendendi in ipso Asylo, & dijudicandi, an ei restituendi sint.

Consuetudinis quæ permittit confugientes ad Ecclesias protinus extrahi & carceribus includere, dummodo Decretum apprehensionis per Judicem fuerit datum, meminit quoque Petrus Gambacurta *lib. 6. cap. 1. num. 5.* fateturque Magistratus Civiles conformiter ad hanc consuetudinem *tutâ conscientiâ* procedere, si hæc consuetudo inducta videatur ex causa aliqua rationabili; "quia, exempli gratia (ait) periculum esset in mora, & nisi statim capti, & carceribus mancipari fuissent, per Clericos Ecclesiarum occultabantur, demittebantur, evadebant omnino, neque ulla poterat amplius fieri indago vel causæ cognitio, tutâ conscientiâ id faciebant, & absque peccato. Non enim immunitati detrahere, non Reos male accipere intendebant, sed Reum in tuto ponere, ut quandoquidem non poterat incontinenti constare num debetur immunitas, necne, Reum in tuto ponerent ut suus juri locus esset.

Merito expendent Principes eorumque Magistratus quid statui conveniat, attentis singularum Provinciarum moribus, criminum & Asylorum frequentia, necnon Clericorum ad confugas occultandum & dimittendum propensione; ne immunitatis & Asylorum occasione crescat spes impunitatis, atque per hanc audacia perpetrandi crimina foveatur.

Prælati quoque, qui in tuenda Ecclesiarum immunitate zelum suum ostendere gestiunt, non immerito expendent, num zelus eorum sit secundum scientiam.

CAPUT VIII.

Quid de hac Immunitate Ecclesiarum habeant Concordatum vulgò Brabantinum, nec non prætensum Concordatum vulgò Hannoniæ?

I. *Concordatum vulgo Brabantinum.*

SCITUR quod ante erectionem novorum Episcopatuum in Belgio (quæ contigit circa annum 1557. sub Paulo IV. Pontifice) Diœcesis Leodiensis in spiritualibus notabilem partem Ducatus Brabantiæ comprehenderet, eaque occasione frequentes inciderent conflictus inter Judices Regios hujus Ducatus, & Officiales Curiæ spiritualis Leodiensis, quibus sopiendis tandem circa annum 1541. tum ex parte Caroli V. Cæsaris & Ducis Brabantiæ, tum ex parte Episcopi Leodiensis deputati fuerint Commissarii, qui hisce pro controversiis componendis & certis utrique Jurisdictioni præfigendis limitibus, quosdam articulos conceperunt.

Hos Articulos communi Commissariorum utriusque potestatis conceptos, & sub distinctis titulis distributos, exhibuit Antonius Anselmo Jurisconsultus Antverpiensis, & ibidem Curiæ spiritualis Advocatus Fiscalis, parte 1. Edictorum Brabantiæ *lib. 1. cap. 8.* cum hac inscriptione: *Concordatum inter Carolum V. Cæsarem ex una, & Episcopum Leodiensem ex altera parte, super Jurisdictione, 10. Martii* 1541.

Exhibet & ibidem litteras Caroli Imperatoris, quibus prædictos Articulos omnes & singulos, per suos Commissarios conceptos sub beneplacito ipsius, ratificat & approbat, hâc tamen insertâ clausulâ, quando *Præfatus Episcopus (Leodiensis) & Capitulum beneplacitum S. Sedis Apostolicæ obtinuerint, nobis exhibuerint, atque realiter tradiderint, & alias non.*

Cum hactenus non sciatur, beneplacitum S. Sedis Apostolicæ per Episcopum & Capitulum Leodiense esse obtentum; multo minus realiter Cæsari traditum, dubium aliquibus incidit, num hi Articuli sub hac conditione sive clausula ratificati, possint dici, veri Concordati rationem & vim obtinere.

Verùm cum assentiente utraque Potestate, si Articuli sub nomine initæ concordiæ fuerunt tam in Curia Brabantiæ præsente ejusdem Curiæ Cancellario & Consiliariis, quam in Curia spirituali Leodiensi solemniter publicati, etiam hactenus tamquam completam suam approbationem & ratificationem obtinentes fuere observati; & etiam hodie observantur, & eorum ratio in decisione quæstionum habetur, notanter in districtu Brabantiæ qui ante erectionem novorum Episcopatuum fuit sub Diœcesi Leodiensi.

HOc Concordato titulo 9. *Art.* 9. conventum est, "De crimine violatæ Jurisdictionis seu Libertatis Ecclesiasticæ per Laïcum, prius cognoscet Princeps vel ejus Concilium, & si Jurisdictionem prædictam vel libertatem offensam compererint & judicaverint, eo casu judex Ecclesiasticus talem delinquentem punire poterit, secundum qualitatem suæ Jurisdictionis. II. *Exhibetur & discutitur articulus Concordati de Ecclesiarum immunitate.*

Itaque judex Ecclesiasticus juxta hunc Concordati Articulum non potest cognoscere aut decidere de quæstione violatæ Jurisdictionis aut Libertatis Ecclesiasticæ per Laicum; sed hæc cognitio & decisio prius Principi sive ejus Concilio defertur.

Si autem Princeps ejusve Concilium cognoverit, & judicaverit, Jurisdictionem sive Libertatem Ecclesiæ per Laïcum fuisse offensam seu violatam, tum demum juxta Articulum Concordati, judex Ecclesiasticus *talem delinquentem punire poterit secundum qualitatem suæ Jurisdictionis*: id est, pœnis Ecclesiasticis, & juxta formam in foro Ecclesiastico admissam.

Cum autem infractio seu violatio immunitatis & Jurisdictionis Ecclesiasticæ sive libertatis offensæ ejusdem sint conditionis, vel potius ad idem crimen violatio utriusque spectare videatur, non mirum idem reipsa circa immunitatem Ecclesiarum ejusve violationem conventum esse, quod super Jurisdictione Ecclesiastica aut ejus exercitio vel violatione conventum erat; ut patet ex tenore Articuli immediate sequentis: "Quod ad violationem immunitatis Ecclesiæ, cognoscat judex Ecclesiasticus, si violatio immunitatis seu extractio fiat per privatos, vel per communitatem, in casu à jure non permisso, & hoc quoad crimen violationis immunitatis, non autem quoad injuriam factam personæ extractæ, vel quoad vim publicam vel privatam, de quibus casibus cognoscet solus judex secularis, nisi persona extracta fuerit Ecclesiastica, quo casu uterque poterit cognoscere. Quod si facta fuerit extractio per Officiarium Judicis secularis de ejus mandato, poterunt extractus & Ecclesia de hoc conqueri superiori ipsius mandantis, & petere justitiam sibi fieri.

Itaque hoc Concordato, quæstio sive conflictus inter Magistratum Civilem sive ejus Officiarios, & Judicem Ecclesiasticum de violata Jurisdictione seu Libertate Ecclesiastica, nec non de violatione im-

immunitatis seu Asyli Ecclesiarum, evidenter reservata est Principi vel ejus Concilio, sive superiori Judicis secularis, de cujus mandato extractio facta fuit, qui indubie est Princeps aut ejus Concilium.

Dum verò vel per Principem ejusve Concilium judicatum fuerit Jurisdictionem sivè libertatem esse læsam; vel ex conditione extrahentium manifestum sit, immunitatem Ecclesiæ esse infractam, eo casu punitio quantum ad crimen violationis Jurisdictionis vel etiam immunitatis Ecclesiarum defertur Judici Ecclesiastico *secundum qualitatem suæ Jurisdictionis*; id est, quantum ad reparationem scandali & correctionem delinquentis.

Igitur hoc Concordato idem in effectu conventum est super materia immunitatis sive Asyli Ecclesiarum & Jurisdictionis Ecclesiasticæ, ut scilicet, dum quæstio sive conflictus oritur inter Magistratum Civilem & Ecclesiasticum, num vel immunitas Ecclesiarum, vel Jurisdictio Ecclesiastica fuerit violata, quæstio & decisio ad Principem ejusve Concilium deferenda sit; dum autem constiterit hanc vel illam esse violatam, tunc punitio hujus criminis violationis ad Judicem Ecclesiasticum pertineat, secundum qualitatem suæ Jurisdictionis.

Hoc tamen discrimen intercedit, quod violatio immunitatis sive Asyli Ecclesiarum manifestè & notorie esse queat ex sola conditione extrahentium, dum scilicet *per privatos vel communitatem* fine ulla authoritate Judicis attendatur: at violatio Jurisdictionis seu Libertatis Ecclesiasticæ utpote per Judicem prætensæ facta, debet per Judicem superiorem ut talis declarari, priusquam judex Ecclesiasticus ad punitionem violationis procedere queat.

Et sane quandoquidem immunitas seu Asylum Ecclesiarum non magis dicenda sit materia Ecclesiastica aut spiritualis, quam Jurisdictio & Libertas Ecclesiastica; atque utraque pariter à Principe dimanaret, non apparet, quare aliter de una ac de altera inter partes conventum fuisset; aut potius decisio conflictus super Jurisdictione seu Libertate Ecclesiastica, quam Asylo Ecclesiarum Principi ejusve Concilio delatus fuisset, dum inter Magistratum Civilem & Ecclesiasticum quæstio oritur.

III. *Prætensum Concordatum vulgo Hannoniæ.*

SUb idem tempus quo initum fuit prædictum Concordatum vulgò Brabantinum, leguntur Deputati ex parte ejusdem Caroli V. ut Comitis Hannoniæ, & ex parte Episcopi Cameracensis ad sopiendas quæstiones quotidie incidentes inter Magistratus Civiles Comitatus Hannoniæ & Officiales Curiæ spiritualis Cameracensis.

Deputati ex parte Episcopi post varios inter se Tractatus, tandem in quosdam Articulos conveniunt, quibus mediantibus ipsis videbatur concordia inire posse, quos ipsi Deputatis sive Commissariis Principis discutiendos & probandos exhibuerunt cum hac expressa clausula: " Sur le » bon plaisir toutesfois dudit Seigneur Reveren» dissime, se submettans ès cas de difficulté, à » l'Ordonnance de ladite Majesté en ensuivant » l'Apostille donnée sur la Requeste par ledit Sei» gneur Reverendissime à la Majesté.

Hos Articulos & ipsi Commissarii Principis tandem probarunt 2. Martii 1541. sub hac expressa clausula: "*Sauf le bon & noble plaisir de dits » Seigneurs*, " eorum scilicet quorum nomine agebant.

Hi Articuli prout per Deputatos utriusque Potestatis fuerunt concepti & probati, sub beneplacito tamen utriusque Potestatis exstant *parte* 1. *Edictorum Brabantiæ titulo* 1. *cap.* 3.

Cum nullibi legatur aut sciatur quod hi Articuli vel per Episcopum Cameracensem aut Comitem Hannoniæ, vel magnum Ballivium Hannoniæ fuerint probati vel ratificati, non scitur quò fundamento Antonius Anselmo Jurisconsultus hos Articulos retulerit inter Principum Edicta sub hac inscriptione: *Concordat entre l'Evêque de Cambray & ceux de Haynault*: quandoquidem rationem Concordati habere non possent, nec pro tali reputari, nisi haberetur super his Articulis beneplacitum sive ratificatio utriusque Potestatis, ad quam Deputati se expresse retulerant.

Interim si hi Articuli uti per Anselmo relati sunt, ritè expendantur, apparebit quod circa hanc Ecclesiarum immunitatem sive Asylum nihil fuerit Judici Ecclesiastico concessum, ultra id, quod per Concordatum vulgo Brabantinum, de quo supra.

IV. *Exhibetur & discutitur articulus prætensi Concordati.*

INter hos Articulos unicus hanc immunitatis sive Asyli Ecclesiarum materiam spectans occurrit, scilicet undecimus his verbis expressus: " Item, » les grands Baillys d'Haynault, Officiers de Sa » Majesté, ou autres Juges seculiers de la Comté » d'Haynault, pourront en cas permis de Droit » Canon; si comme les trois cas exprimez au » Chapitre *Inter alia De Immunitate Ecclesiarum.* » Et pareillement pour homicides, vilains faits » de propos déliberez, & de fait d'aguet seule» ment, tirer ou faire tirer hors de l'immunité » d'Eglise, sans attendre que l'Official de Cam» bray ait déclaré qu'il ne devroit joüir d'icelle » immunité.

» Mais s'ils tireroient hors de ladite immunité » personne non ayant commis lesdits cas, ils » seront tenus réintégrer & remettre en ladite » immunité le plûtost que faire pourront; & en » cas de refus, la connoissance & déclaration ap» partiendra à l'Official de Cambray, comme de » tout temps a appartenu.

Bimembris est hic Articulus. Priore membro decernitur, quod Ballivius Hannoniæ, Officiarii suæ Majestatis, aliique Judices seculares Comitatus Hannoniæ, poterunt in casibus permissis de Jure Canonico, puta, tribus expressis *in Cap.* Inter alia ✠ De Immunitate Ecclesiarum; nec non pro homicidio enormi & ex proposito deliberato & insidioso, possunt Reos ejusmodi criminum extrahere, seu mandare per alios extrahi ex Ecclesia, non expectata declaratione Officialis Cameracensis, qua declaraverit crimen esse exceptum; *sans attendre que l'Official de Cambray ait déclaré qu'il ne devroit joüir d'icelle immunité.*

Inprimis ex hoc Articuli membro manifestum est, Judicium sive decisionem dubii vel quæstionis, utrum crimen commissum sit *de exceptis*, sive Reus debeat gaudere Asylo Ecclesiæ, non deferri Judici Ecclesiastico vel Officiali Cameracensi.

Si enim ipsi hujus quæstionis vel dubii declaratio aut decisio competeret, non possent Officiarii aut Judices seculares ad extractionem Rei ex Ecclesia seu loco Asyli procedere, nisi prius per Judicem Ecclesiasticum seu Officialem Cameracensem hæc declaratio sive decisio hujus quæstionis data esset, atque per hanc constaret, Reum non gaudere Asylo; ac per consequens è loco Asyli per Officiarios posse extrahi.

Cum igitur dicatur Ballivium aliosque Judices seculares, Reos in casibus exceptis posse extrahere è loco Asyli, non expectata hac Officialis declaratione; quid manifestius, hanc declarationem ei non fuisse in hoc articulo delatam.

Porrò cum certum sit, Judicem non posse conce-

cedere Decretum extractionis è loco immunitatis seu Asyli, nisi cognoverit saltem summariè ex præviis captis informationibus, utrum Reus commiserit crimen exceptum, non minus manifestum est, hoc examen & Judicium spectare ad Judicem secularem, utpote cui data authoritas permittendi, vel mandandi Officiariis Reos extrahere ex loco Asyli, non expectata declaratione Officialis Cameracensis, quâ declaraverit Reum crimen exceptum commisisse, supponens consequenter sufficere, ut Judici seculari constat crimen commissum esse *de exceptis*.

Igitur hoc Articulo, quemadmodum superiore Concordato, decisio sive declaratio, utrum confuga gaudeat immunitate, sive utrum è loco immunitatis extrahendus sit, defertur Judici seculari.

Altero hujus Articuli membro supponitur, per Judices seculares extracta persona, quæ crimen exceptum non commisit: decerniturque Judices seculares in hujusmodi casu, teneri quo citius fieri poterit, sine remora, extractum in loco immunitatis reponere, & quod in casum recusationis cognitio & declaratio competat Officiali Cameracensi, *uti ab omni tempore competiit*.

Evidens est, hoc Articuli membro nequaquam dici, quod Officiali Cameracensi competat aut omni tempore competierit cognitio & decisio dubii aut quæstionis, utrum Reus admiserit crimen exceptum; sed supponitur illud constare, sive quod Reus extractus per Judices seculares sive per Officiarios ex eorum decreto non admisisse crimen *de exceptis*; adeoque indebitè fuisse extractus, puta si per superiorem Judicis mandantis ita declaratum esset.

Si hoc casu Judex secularis recusaret seu remoram traheret reducendi extractum ad locum immunitatis, cognitio & declaratio num justa sit recusationis vel remoræ ratio defertur Officiali, quemadmodum punitio Officiarii secularis superiore Brabantiæ Concordato, defertur Judici Ecclesiastico, dum per superiorem Judicis secularis mandantis declaratum fuit: per extractionem læsam & violatam fuisse immunitatem Ecclesiæ, uti supra expositum est.

V. *Praxis Belgii hisce conformis.*

HInc & legimus, & ante & post prædictum Concordatum, nec non conceptos dictos Articulos, quæstionem inter utramque potestatem sive utriusque Magistratus, seu Officiarios, delatam fuisse ad Judices seculares, atque per hos quæstionem incidentem decisam.

Ita legimus, quod cum circa annum 1531. Prætor Mechliniensis quemdam confugam extraxisset è loco immunitatis, & carceri inclusisset, Officialis autem Episcopi Cameracensis (cui eo tempore suberat Mechlinia) prætenderit, per hanc extractionem fuisse violatam immunitatem Ecclesiæ: quæstio hæc delata fuit ad Parlamentum Mechliniense, tamquam ad Judicem superiorem Magistratus Mechliniensis, ex cujus Decreto extractio facta fuerat; atque quæstio hæc inter partes, scilicet, inter dictum Prætorem eidem juncto Procuratore Regio ex una, & Episcopum Cameracensem suscipientem causam suorum Officialium ex altera parte, uti intelligitur ex Sententia Parlamenti de 13. Julii 1532. qua declaratum fuit, quod non obstante oppositione Episcopi, Prætor procedere queat contra extractum & incarceratum, ob enormitatem criminum de quibus accusabatur.

Circa annum 1556. cum quidam commisso homicidio in Parochia de Poperinge, tunc temporis Diœcesis Tornacensis, confugisset ad cœmeterium Ecclesiæ S. Joannis ibidem, atque per Ballivum dictæ Parochiæ esset è loco immunitatis abductus & carceri inclusus, Officialis Episcopi Tornacensis Ipris residens, eum petiit immunitati restitui, eo quod prætenderet homicidium de quo quæstio, fuisse in sui defensionem commissum, cumque Ballivus restitutionem recusaret, ipse Officiales Libellum supplicem obtulit Concilio Flandriæ, quo petebat hunc extractum & incarceratum immunitati restitui, tamquam qui crimen *exceptum* non commisisset, uti habetur ex sententia hujus Concilii de 2. Maii 1556. inter prædictum Officialem supplicantem, & dictum Ballivum intimatum, quâ ordinatum fuit Ballivo, incarceratum restituere immunitati Ecclesiæ è qua fuerat extractus.

Quid evidentius quam Officialem Episcopi agnovisse Concilium Flandriæ ut Judicem competentem & legitimum quæstionis incidentis, utrum extractus deberet gaudere immunitate Ecclesiæ vel non; atque ad hoc Concilium tamquam *superiorem* Judicis mandatis pro decisione hujus quæstionis esse recurrendum.

Rursus circa annum 1560. similis difficultas exorta fuit in Civitate Alostana; cum quidam confugisset ad Monasterium Guillielmitarum in eadem civitate, Vice-Ballivus prætendit, confugam sibi per Religiosos dicti Monasterii esse tradendum; sive sibi permitti intrare Monasterium ad extrahendum confugam; cumque id recusarent Religiosi, Vice-Ballivus obtulit Libellum Concilio Privato, quo petiit, injungi dictis Religiosis & Decano Christianitatis Episcopi Cameracensis, ut permitterent confugam è suo Conventu extrahi.

Hunc Libellum remisit Concilium Privatum ad Concilium Flandriæ, ut visis & examinatis informationibus disponat prout Juris; *pour être disposé, après qu'ils auront vû les Informations préparatoires.*

Visis & discussis hisce informationibus, Concilium Flandriæ injunxit nomine Regis dicto Vice-Ballivo Alostano procedere ad apprehensionem & extractionem confugæ è Monasterio, ad quod confugerat, nonobstante oppositione, atque ad eum effectum misit Concilium Procuratorem Generalem ad dictum Monasterium, ut confuga remitteretur interim inter manus Procuratoris Generalis, donec causa, partibus utrimque auditis, ulterius instructa quæstio de immunitate decideretur.

Tandem partibus scilicet Vice-Ballivo Alostano, qui de mandato Judicis confugam è loco immunitatis extrahendum sustinebat, & Religiosis dicti Monasterii & Decano Christianitatis ex altera parte, Concilium Flandriæ declaravit, hunc confugam potuisse è loco sacro & immunitatis extrahi & carceribus includi; posseque Vice-Ballivum causam contra extractum coram Magistratu Alostano prosequi; uti hæc plenius habentur ex sententia de 9. Julii 1561. & cujus sententiæ & controversiæ mentio occurrit apud Laury in collectione Arrestorum, *Arresto 63. pag.* 105.

Non dubitavit igitur Concilium Privatum sive Laterale Principis, quæstionem super immunitate, id est, num confuga è loco immunitatis extrahi possit vel non, esse deferendum ad Judicem superiorem Judicis mandantis sive decernentis extractionem & apprehensionem confugæ, qui indubitanter erat Concilium Flandriæ respectu Judicis Alostani mandantis.

Præterea ex his intelligitur, Concilium Privatum existimasse, quod Concilium Flandriæ possit provisionaliter decernere extractionem & detentio-

tionem confugæ ex solis informationibus præparatoriis, donec causâ plenius instructâ decidatur, num Reus extrahi potuerit è loco immunitatis.

Constat ex sententia ejusdem Concilii Flandriæ de 27. Octobris 1562. inter Episcopum Tornacensem supplicantem ex una, & Nicolaum Stoop Apparitorem necnon Procuratorem Generalem Concilii Flandriæ ex altera parte intimatos, quod cum dictus Apparitor extraxisset quemdam confugam è cœmeterio Ecclesiæ Parochialis de Saffelaer, Episcopus per suum Decanum Christianitatis petierit, ut per Apparitorem extractus restitueretur in loco immunitatis ex quo fuerat extractus. Apparitore restituere recusante, Episcopus obtulit Libellum supplicem Concilio Flandriæ, tamquam Judici superiori Judicis, cujus authoritate sive Decreto Apparitor confugam è loco immunitatis extraxerat.

Constat autem causâ utrimque instructâ, Concilium declarasse, querelam Episcopi non fundatam; ipsamque extractionem ritè factam.

Hujus sententiæ mentio quoque occurrit in citato Arresto 63. relato à Domino Laury *pag.* 106.

Non dubitavit proinde Episcopus, quin querela vel quæstio de violata immunitate per extractionem è loco immunitatis factam ex Decreto Judicis secularis, esset deferenda ad Judicem superiorem Judicis mandantis, & ab eo quæstionem decidendam conformiter ad Principum Edicta & prædicta Concordata.

Cùm anno 1635. quidam Robertus Baart commisisset homicidium, atque refugisset ad Monasterium monialium, vulgò De Byloque, in civitate Gandensi, atque eodem die ex Decreto Concilii Flandriæ per Procuratorem Generalem ejusdem Concilii esset extractus ex dicto Monasterio & carceribus inclusus, idque nec petita nec obtenta licentia Episcopi aut Judicis Ecclesiastici, Libellum obtulit Concilio Privato petens declarari, ad supplicantem pertinere judicare, & declarare si dictus Baart posset gaudere immunitate dicti Monasterii De Byloque; & præcipere dignaretur tam Procuratori Generali quam ipsi Concilio Flandriæ deponere eumdem Baart *pede ligato* in carcere supplicantis, ut per ipsum aut ejus delegatum declararetur, si debeat gaudere dicto Asylo; & mandare dicto Concilio ut inposterum se huic declarationi Regiæ conformet.

Concilium Privatum hunc Libellum supplicem remisit ad Concilium Flandriæ, ut intra octiduum ab insinuatione de contentis in hoc Libello Concilium Privatum informaret.

Hunc Libellum supplicem Episcopi unà cum rescriptione Concilii Flandriæ exhibet Laury in sæpè citato Arresto. His visis & examinatis, Concilium Privatum per sententiam de 28. Januarii 1636. declaravit, quod postulatum per supplicantem ei annui non posset: scilicet ut ipse Episcopus ejusve Delegatus cognosceret & judicaret an prædictus confuga sive extractus deberet gaudere immunitate Ecclesiæ, uti per litteras Concilio Flandriæ intimatum fuit: quas & ibidem integras exhibet Laury.

Ex rescriptione sive responso Concilii Flandriæ ad libellum Episcopi Gandensis intelligitur, quod Episcopus suo Libello annexisset Extracta & Acta nonnulla, quibus astruere intendebat, esse receptam praxim in sua Diœcesi, ut ad extractionem Reorum ex Ecclesia non procedatur, etiam in casibus *exceptis*, nisi prius petita & obtenta licentia Episcopi aut ejus Officialis aut Commissarii: quodque his ex parte Episcopi productis actis & exemplis responderit Concilium Flandriæ, hæc nullatenus huic casui applicari posse: eo quod eorum pleraque concernant personas aut Officiarios militares, nec Concilio, nec Regiis Fiscalibus ad tuenda Regia & ejus Magistratuum jura constitutis, subjectos: quodque per militares insciis Fiscalibus & Concilio hæc acta sint; qui voluntariè ad Episcopum ejusve Officialem recurrerunt. Verba rescriptionis sunt: " Quant aux Actes & exemples que le Suppliant allegue & produit, iceux ne sont de consideration, pour concerner la plûpart Gens & Officiers militaires, n'étant de nôtre Ressort ni Jurisdiction, & être néanmoins tous avenus à nôtre desçeu, & au desçeu des Fiscaux du Roy, lesquels partant n'y ont pû garder le droit de Sa Majesté, joint que lesdits Militaires & autres se sont volontairement adressez audit Remontrant ou à son Official, au lieu de s'adresser au Juge seculier, comme ils devoient.

Interim ex his habetur, & hunc Episcopum non dubitasse, quin quæstio super hac immunitate esse decidenda per Judicem Regium superiorem Judicis mandantis, uti erat indubitanter Concilium Privatum respectu Concilii Flandriæ.

Anno 1658. cum quidam consequendæ immunitatis causâ confugisset ad Chorum & Altare Ecclesiæ Metropolitanæ Mechliniensis, Prætor ejusdem civitatis Mechliniensis hunc confugam cum suis satellitibus insequens, eum ex loco Asyli violenter extraxit, & carceribus civitatis inclusit.

Præpositus, Decanus & Capitulum dictæ Ecclesiæ Metropolitanæ, unà cum Officiali nomine Archiepiscopi Mechliniensis, existimantes per hanc extractionem attentatam per Prætorem, immunitatem Ecclesiæ læsam, recurrerunt per libellum supplicem pro consequenda redintegratione immunitatis, ad Parlamentum Mechliniense, tamquam hujus Prætoris & Magistratus Mechliniensis indubitatum superiorem.

Parlamentum plenariè causâ inter dictos Supplicantes & Prætorem rescribentem instructâ, & visis informationibus contra extractum captis, per sententiam de 11. Maii 1658. declaravit: extractionem per Prætorem male & indebite factam; condemnando eumdem Prætorem, ut personaliter, unà cum Vice-Prætore & suis satellitibus extractum reducat ad locum immunitatis è quo eum extraxerat: condemnando ulterius eumdem Prætorem ob attentatam hanc extractionem in multam 300. florenorum, nec non in damna & interesse respectu extracti: permittens præterea Officiali sive Judici Ecclesiastico punitionem dicti Prætoris ob violatam immunitatem Ecclesiæ & reverentiam Ecclesiæ, secundum qualitatem suæ Jurisdictionis.

Nihil manifestius, quam Capitulum Metropoliticum una cum Episcopo nullatenus hæsitasse, quin juxta Principum Edicta & Concordata, querela de læsa immunitate esset deferenda ad superiorem Judicis aut Officiarii secularis, cujus authoritate extractio indebitè facta prætenditur.

Sed & illud non obscurum est, Parlamentum reflexisse ad præallegatum Concordatum vulgo Brabantinum, permittens Officiali seu Judici Ecclesiastico punitionem Prætoris ob infractam immunitatem secundum qualitatem suæ Jurisdictionis: prout hanc punitionem Concordatum Judici Ecclesiastico defert. Uti supra dictum est.

Nonnullas recentiores decisiones super similibus quæstionibus refert Dominus Laury in sua Arrestorum collectione, *Arresto* 63. atque inter cætera refert, quod anno 1670. Prior & Conventus Carthusianorum in Civitate Valeciensi obla-

oblatus fuerit Libellus supplex Concilio Privato contra Præpositum, Juratos & Magistratum dictæ civitatis; prætendentes authoritate hujus Magistratus per Præpositum civitatis vi armata è suo Conventu quemdam fuisse malè & indebitè extractum.

Ex Actis hujus causæ per D. Laury suo Arresto insertis habetur, dictos supplicantes prætendisse, hanc extractionem indebitè attentatam, quod ante extractionem Rescribentes debuissent ut minus petere licentiam extrahendi à Vicariatu, nec potuissent inscio dicto Vicariatu ad extractionem procedere sine adjunctione Decani Christianitatis, aut alterius personæ Ecclesiasticæ ad hoc deputatæ.

Respondit Magistratus per suam Duplicam, quod dum ex præviis informationibus sibi constaret, homicidium, de quo quæstio, fuisse præmeditatum & insidiosum,& consequenter *de exceptis*, ipsi non indigerent ulla licentia Ordinarii, aut adjunctione alicujus personæ Ecclesiasticæ.

Imò licet dubium fuisset utrum crimen esset *de exceptis*, non obligarentur nihilominus expectare declarationem Officialis, ne eam expectando, criminis Reo daretur occasio effugiendi & justitiæ illudendi: asseruntque quod praxis notoria ita habeat, pluribus Arrestis, ac notanter Concilii Privati de 4. Novembris 1650. confirmata.

Ulterius asserunt, sufficere ut Ordinario ejusve Officiali aut vices gerenti, intimetur per Judices seculares *acta non præjudicii*, quodque examine facto repertum sit, quod casus occurrens esset de casibus *exceptis*; quodque Archiepiscopus Cameracensis simili actâ fuerit contentus, uti ex ejus litteris patebat.

Ulterius,cum Supplicantes impendissent Bullam Gregorii XIV. de anno 1591. nec non prætensum Concordatum inter Magistratus Comitatus Hannoniæ, & Curiam spiritualem Cameracensem, de quo supra, responderunt Rescribentes, Bullam hanc non esse Placetatam: & prætensum illud Concordatum non esse in usu.

Ex hoc responso verisimile quoque redditur quod supra notavimus, hoc Concordatum numquam perfectionem Concordati accepisse ob defectum ratificationis utriusque potestatis.

Instructâ autem plenariâ hac causâ, atque allegatis ab utraque parte; quæ videbantur congruere ad decisionem principalis quæstionis; utrum homicidium per extractum & incarceratum perpetratum; esset simplex dumtaxat homicidium vel præmeditatum & insidiosum de genere criminum *exceptorum*, Concilium Privatum remisit partes ad Parlamentum Mechliniense pro obtinenda finali decisione quæstionis. Parlamentum visis & examinatis actis litis, per Arrestum de 10. Junii 1671. declaravit Supplicantes in suis conclusionibus non receptibiles vel fundatos; & levato interdicto dato ad Libellum supplicem Supplicantium, permittitur Rescribentibus scilicet Officiario & Magistratui Valecinensi procedere ad instructionem processus criminalis contra extractum & incarceratum: atque pœnam congruentem decernere.

Ex his perspicuum est, eam fuisse & esse Belgii praxim, ut Magistratus & Judices seculares ex præviis informationibus cognoscant & judicent, utrum casus occurrens sit *de exceptis* vel non; quodque Officiarius possit ad apprehensionem Rei & extractionem è loco immunitatis, ejusque incarcerationem procedere ex Decreto Magistratus sive Judicis secularis; neque debeant informationes præviæ Episcopo ejusve Officiali communicari, ut iis visis & examinatis hic judicet, num casus de quo agitur sit *de exceptis*; & consequenter utrum licentia extrahendi sit danda vel neganda.

Imò ex dictis sat manifestum est, ex praxi & consuetudine Belgii, non esse necessariam licentiam Episcopi ejusve Commissarii, ut Officiarius ex Decreto Judicis ad extractionem & apprehensionem confugæ procedere queat; præsertim si Episcopus ejusve Commissarius in ea concedenda moram trahat sive difficilem se præbeat.

Præterea ex prædictis habetur, eam esse notoriam & probatam Belgii praxim conformiter ad Edicta Principum, & speciatim juxta Concordatum, vulgò Brabantinum, quod si querela moveatur, vel per extractum vel per Judicem Ecclesiasticum de indebita extractione, & per eam violata immunitate Ecclesiæ, hæc querela debeat deferri ad Judicem superiorem Judicis mandantis, sive qui Decretum apprehensionis & extractionis dedit, & cognosci ac decidi ab eodem debeat.

CAPUT IX.

De Bulla Gregorii XIV.

ADMODUM famosa in hac materia immunitatis sive Asyli est Bulla Gregorii XIV. de anno 1591. quæ incipit: *Cum alias nonnulli*, eamque recentiores Theologi & Canonistæ, præsertim qui hanc immunitatem Judicibus Ecclesiasticis vindicare volunt, tamquam firmum & ineluctabile fundamentum impendunt, uti ex nostratibus Antonius Anselmo Jurisconsultus Antverpiensis & ibidem Curiæ Ecclesiasticæ Advocatus Fiscalis in suo Triboniano Belgico *Cap.* 10. & Franciscus Zypæus Officialis Antverpiensis *in Jure novo Tit. De Immunitate Ecclesiarum num.* 6. & sequentibus, qui per Bullam illam Judicibus Ecclesiasticis omnia ad hanc immunitatem pertinentia competere prætendunt. *1. Præcipuus hujus Bullæ scopus.*

Imò & Petrus Gambacurta è Societate Jesu hanc Bullam speciali Tractatu explanandam & tuendam suscipiens, de ea dicere non dubitavit, "quod ut est sapientiæ, prudentiæ, ac pietatis » plenissima, ita universam hanc Ecclesiarum im» munitatem, nostris sæculis occasione nonnul» lorum indultorum plenè collapsam restituit, » moderatur, & meliorem in formam reducit. Ita in procemio Libri secundi.

Num hæc Bulla *sapientiæ, prudentiæ, ac pietatis plenissima sit*, prout eam ejus Patronus deprædicat, ex dicendis æquus & non preventus Lector judicabit.

Hoc haud inficiari potest, per hanc Bullam universam Ecclesiarum immunitatem omnino restitutam juxta eorum opinionem scilicet, qui hanc immunitatem & quoad institutionem, moderationem, nec non de quæstionibus super ea incidentibus, judicandi & decidendi authoritatem Ecclesiæ seu Judicibus Ecclesiasticis deferendam opinantur; nullamque esse Principis aut Magistratus secularis de ea statuendi, aut judicandi, aut agendi authoritatem independenter à judicio & authoritate seu licentia Judicis Ecclesiastici juxta regulam hac Bullâ præscriptam.

Et unicum hujus Bullæ scopum esse, omne de hac immunitate Judicium attribuere Judici Ecclesiastico, & authoritatem Magistratus secularis dependentem reddere à judicio & arbitrio Judicis Ecclesiastici ex contextu Bullæ manifestum est, & ex dicendis patebit.

II. *Quæ de Indultis suorum Prædecessorum narrat in sua Bulla Pontifex ad recentiorem ætatem referenda.*

INprimis in narrativa suæ Bullæ exponit Pontifex, " Quod nonnulli sui Prædecessores & præ» sertim Sixtus V. & Pius V. *sancto Zelo ducti* » diversas facultates & extrahendi etiam in casi» bus quibusdam à jure non permissis ex Eccle» siis criminosos & delinquentes, compluribus » secularibus Principibus, eorumque Curiis & » Magistratibus sub variis modis & formis con» cesserint.

Quod hic asserit Gregorius à nonnullis suis Prædecessoribus similes facultates & indulta Principibus & Magistratibus secularibus fuisse concessa, indubiè ad recentioris ætatis Pontifices referendum: & merito tamquam præcipuos harum facultatum & indultorum authores expressit Sixtum V. & Pium V. qui demum seculo XVI. sederunt.

Quis enim Principum Christianorum ante ultima hæc sæcula, id est, ante receptas Decretales, legitur hujusmodi facultates sive indulta à Romanis Pontificibus postulasse aut accepisse?

Vidimus supra *Cap.* 2. Principes suâ authoritate extendisse vel restrinxisse Ecclesiarum Asyla, iisque modum & formam in eorum usu pro temporum & locorum conditione præscripsisse: quin & vidimus Patres Africanos ad Imperatorem pro restitutione hujus immunitatis obtinenda legationem destinasse. Sed Imperatores ad Romanos Pontifices pro postulandis facultatibus & indultis extrahendi confugientes ex Ecclesiis legationem misisse non legimus.

III. *Enarrat Pontifex scandala & abusus quæ prætendit ex prædictis indultis secuta: & quis scopus hujus enarrationis.*

QUod autem dicit, quod Prædecessores sui hæc Indulta concesserint *sancto Zelo inducti*, id eum dixisse monet Gambacurta *lib.* 2. §. 1. *in Glossa vers. Sancto Zelo*; " Quoniam narraturus erat, » Indulta per hos Pontifices concessa non bene » cessisse, quin & eorum occasione subortos » abusus, ne illos in invidiam trahat, intentio» nem atque interiorem animi voluntatem com» mendat.

Et admodum verisimile est, Pontifices in concedendis hisce facultatibus & Indultis *sancto Zelo* inductos fuisse, scilicet " Ut peccandi libertas at» que impudentia, quæ spe confugii ad Ecclesias » quotidie crescebat, facta Principibus eos ex» trahendi potestate comprimeretur, id est, ne» que immunitatis præsidio ad peccandi liberta» tem abuterentur, sanctissimus hic zelus fuit, » felicissimeque successit. Mirum enim dictu est, » quantâ solum hujusmodi indultorum famâ re» pressa sit audacia delinquentium, quantum quie» tis ac pacis sequutum sit in Republica." Quemadmodum monet Gambacurta.

Rectè sane notavit Gambacurta, Gregorium voluisse præmittere, Prædecessores suos *sancto Zelo inductos* ad concedenda hæc Indulta, ne illos in invidiam trahat: quia reverà in hac sua Bulla asserere non veretur, " Quod experientia » docuerit, quod tum ob diversitatem hujusmodi » Indultorum, tum quia plerique eorumdem Prin» cipum Ministri ex hoc ipso illa diversimode & » latius quam par erat ad suum libitum interpre» tandi occasionem arripere cœperint, subortam » esse non mediocrem in aliquibus locis liberta» tis & immunitatis Ecclesiasticæ perturbationem » & confusionem.

Quin & dicere non veretur: " Alibi ne ipsos » quidem Laïcos Indultis hujusmodi uti voluisse, » aut potuisse, quod populis inveteratam erga » Ecclesiæ immunitatem devotis & consuetis, » *scandali* potius quam quietis occasionem præ» berent.

Ad hanc Bullæ periodum reflectens Gambacurta *lib.* 2. §. 2. *in Glossa vers.* ALIBI VERÒ, notat, quod Pontifex hoc loco ipsis Indultis succensere videatur: " Ex ipsis enim Pontificis ver» bis facile intelligere est, ait, ipsa indulta ejus» modi in se fuisse, ut ejusmodi populis scanda» li occasionem præberent, eoque clarius, ipsis » Indultis succenset, quod populi devotioni, quæ » laude digna est, tribuit, quod ea recipi non po» tuerint.

Num occasione horum Indultorum, orta fuerint ea scandala, perturbationes, difficultates aut violationes immunitatis Ecclesiasticæ, quæ enarrat Pontifex, non constat: illud constat, hæc per Pontificem enarrata esse, & asserta, ut probaret necessariam fuisse novam hanc Bullam, ut prætensis scandalis & abusibus & confusioni aliisque incommodis occasione ejusmodi indultorum exortis occurreretur, quod sub initium suæ dispositivæ expressit.

Enarratis enim hisce malis ex Indultis subortis, subjungit: " Quare pro commisso nobis à Domi» no Pastoralis Officii munere, prædictis absurdis » & scandalis obviare, ac differentias hujusmodi » ad uniformem regulam reducere, omnemque » dubitandi ac perperam interpretandi occasionem » dilucida declaratione submovere, abusus tolle» re, & ne Ecclesiastica jura plane conculcentur » & negligantur, opportunè providere decrevi» mus, prout etiam dictus Sixtus prædecessor » noster iisdem de causis motus statuere decreve» rat, licet morte præventus hoc adimplere ne» quiverit; ita tamen ut quando præsertim tem» porum calamitas, & nimia quæ jam invaluit » perversorum hominum malitia id exposcit, ali» quid etiam ad terrorem delinquentium, & ad » coërcenda illorum facinora, ultra id quod pris» ca illa morum disciplina & vetus sacrorum Ca» nonum norma præscripserat, in quibusdam casi» bus congrua moderatione adhibita permittamus.

Rectè observat hic Gambacurta, quod Pontifex in hac nova Constitutione se quinque præstiturum pollicetur. " Primum est, ait, absurdis » omnibus & scandalis superius dictis obviare. » Secundum, omnes Indultorum differentias ad » unam regulam formamque reducere. Tertium, » omnem dubitandi ac perperam interpretandi » occasionem dilucidâ declaratione submovere. » Quartum, abusus tollere. Quintum, ne Eccle» siastica Jura conculcentur, aut negligantur pro» videre.

Num hæc omnia per hanc novam Constitutionem consecutus fuerit Pontifex, & utrum hæc Constitutio ad procurandam quietem & tranquillitatem Reipublicæ, & cohibendos homines sceleratos in se fuerit idonea & sufficiens, ex dicendis judicabit æquus Lector: interim illud hic notat Constitutionis strenuus Patronus sæpius citatus Gambacurta *lib.* 2. §. 4. *in Glossa vers.* OMNEMQUE DUBITANDI, Pontificem asseruisse, quod secundum malum, occasione Indultorum exortum esset " prava eorumdem Indultorum inter» pretatio, cui obviaturum se spondet hoc loco, » spondens omnem dubitandi ac perperam in» terpretandi occasionem *dilucidâ declaratione* » submovere. " Post hæc subjungit Gambacurta. " Miror, post hanc dilucidam interpretationem, » quâ Pontifex intendit omnem dubitandi occa» sionem submovere, tam multa passim dubia » emergere, ut vix aliquis quovis admisso delicto » ad Ecclesiam confugiat, quin de ejus immuni» tate dubitetur.

IV. *Revocat facultates*

HIsce superius enarratis tandem Pontifex aggre-

& indulta à suis Prædecessoribus concessa.

greditur dispositivam suæ Constitutionis, sive de immunitate disponere.

Inprimis itaque revocat & omni omnino effectu evacuat omnia & singula indulta per prædecessores notanter Sixtum V. & Pium V. aut forte etiam per semetipsum ante tempus hujus Constitutionis concessa, sub quibuscumque clausulis & quibuscumque personis, & quacumque ex causa fuerint concessa, sublata omni differentia ad unam & uniformem normam hac Constitutione præscriptam reduci voluit.

Verba Constitutionis sunt: "Hâc itaque nostrâ » perpetuo valitura Constitutione omnia & quæ» cumque privilegia, indulta & gratias, tam per » prædictum Sixtum ac Pium V. quam alios quos» cumque prædecessores nostros, aut nosmetipsos, » Sedemque Apostolicam, ejusve Legatos super » abducendis vel extrahendis ab Ecclesiis, Mo» nasteriis, Sacellis, Domibus Regularibus & se» cularibus, locis sacris aut Religiosis, alias quam » in casibus à jure expressis, hominibus certorum » tunc expressorum vel non expressorum crimi» num Reis, aut fraudulentis decoctoribus, etiam » in odium certorum delictorum, & pro bono, » pace & quiete publica, & ex causis urgentissi» mis ac necessariis & æquipolentibus casibus in » jure expressis, atque ex paritate, identitate aut » majoritate rationis extensis perpetuo vel ad cer» tum nondum elapsum tempus, seu ad vitam ali» cujus Principis aut beneplacitum seu alias quo» modolibet concessa, etiam iteratis aut multi» plicatis vicibus approbata, & innovata ac usu » recepta, litteras Apostolicas sub plumbo aut in » forma brevis, seu alias quomodocumque desu» per confectas quarum tenores hic haberi vo» lumus pro expressis, ac ad verbum insertis, » sublata penitus omni differentia, ita ad » unam formam tantum reducimus ac modera» mur.

Reflectens Petrus Gambacurta ad causas, ob quas Pontifex asserit, per suos Prædecessores fuisse concessa Indulta Reos extrahendi, scilicet, *etiam in odium certorum delictorum, & pro bono, pace & quiete publica, & ex causis urgentissimis ac necessariis, & æquipolentibus casibus in jure expressis, atque ex paritate, identitate aut majoritate rationis*, dicere non veretur, quod singulæ adeo graves sint ut rationabiliter eos movere potuerint. "Unde, ait, mihi probabile est, si qua » aliquando hujusmodi causarum valde urgeat, » ut re diligenter ac serio per Episcopum exami» natâ, adhibito prudentum consilio, videatur » publico bono necessarium extrahi confugam de » Ecclesia, etiamsi casus non esset in jure expres» sus, possit concedere facultatem illum extra» hendi. Imò addo, quod gravius est, si Episco» pus abesset, & periculum esset in mora, vel » adesset quidem, sed facultatem concedere non » auderet, posse Principem vel ejus Magistratum » jubere extrahi, & contra eum procedere ad » pœnam. Idque propter jus illud naturale, quod » habet Respublica conservandi seipsum, & fa» ciendi omnia necessaria ad sui conservatio» nem.

Ne autem à contextu Constitutionis, cujus patrocinium & æquitatem demonstrare susceperat, recedere visus esset, dum dixit Episcopum posse ex causis *urgentissimis* concedere facultatem extrahendi è loco immunitatis etiam in casu jure non excepto, imò si Episcopus abesset, Principem vel ejus Magistratum posse extrahere & ad punitionem procedere, respondet Pontificem "non prohibere ne in his casibus extrahant, ne» ve naturali jure utantur; sed solum revocare » eam licentiam extrahendi, quæ illi per ea in» dulta concessa est.

Verum si Pontifex indulta & facultates à Romanis Pontificibus concessa ex causis etiam urgentissimis revocanda & in irritum mittenda, & omni effectu evacuanda censuerit, & his ita revocatis omnia in hac materia ad Regulam in sua Constitutione expressam reduci voluerit, quis credat, mentem Pontificis fuisse, ut Episcopi ex causis urgentissimis facultatem extrahendi in casibus à jure non expressis concedere possent; vel etiam Principem ejusve Magistratum sine licentia Episcopi ad extractionem & punitionem procedere posset, si Episcopus absens esset.

Quod autem addit Patronus Constitutionis, "Id ratione optimâ factum est, quoniam ea fa» cultate jam indultâ abutebantur," minime advertens, quod si ratione optimâ fuerit facultas indultorum revocata, quoniam ea abutebantur, quidni dicamus eam facultatem Episcopis, & Principi seu ejus Magistratui extrahendi ex causis *urgentissimis* eâdem de causâ substractam, quia eâ facile abuterentur?

Et revera totus contextus Constitutionis patenter evincit, Pontificem omnia in hujus immunitatis materia ad *uniformem* regulam hic præscriptam reducere voluisse, atque extractionem confugientium ad locum immunitatis nequaquam permittendam extra casus hâc suâ Constitutione expressos.

Proinde non sine fundamento dubitatur, num hic Pontifex ad edendam suam Constitutionem *eo sancto Zelo inductus* fuerit, quo ad indulta sua concedenda dicit suos Prædecessores inductos, ut scilicet peccandi libertas atque impudentia, quæ spe confugii ad Ecclesias quotidie crescit, comprimeretur; sed num potius zelus hujus Pontificis in hac edenda Constitutione fuerit, omnia, quæ hanc immunitatem spectant, Judicibus Ecclesiasticis submittere, & omnia à Potestate Ecclesiastica reddere dependentia.

Post revocata & omni effectu evacuata suorum Prædecessorum indulta, ad *uniformem* Regulam in hac materia ab omnibus servandam procedit.

V. *Exprimit casus in quibus & non in aliis confugientes ab Ecclesiis abstrahi possint.*

In prima hujus Regulæ parte, quæ incipit ab his verbis Constitutionis: *ut Laïcis ad Ecclesias*, &c. & finit ad hæc verba: *non suffragetur*, ponit casus, in quibus Laïci non gaudent immunitate sive Asylo Ecclesiarum, easque ad octo reducit: Primus, si fuerint *publici latrones*. Secundus, si *viarum grassatores*, qui publicas stratas obsident, ac viatores ex insidiis aggrediuntur. Tertius, si *depopulatores agrorum*. Quartus, si homicidia & mutilationes membrorum *in ipsis Ecclesiis earumve cœmeteriis* committere non verentur. Quintus, si *proditorie* proximum occiderint. Sextus, *assassini*. Septimus, si rei sint hæresis. Octavus & ultimus, si rei sint læsæ Majestatis in *personam ipsius Principis*.

Si extra hos casus in Bulla expressos nullus ab immunitate excludatur, nullusque criminis Reus præter hos ex locis immunitatis etiam de licentia Episcopi aut Judicis Ecclesiastici, quin nec cum adjunctione personæ Ecclesiasticæ extrahi queat; quis non videt, atrocissimorum etiam criminum & scelerum Reos per Ecclesiarum immunitatem punitionem evasuros, quodque atrocia etiam scelera spe consequendæ immunitatis in dies multiplicabuntur, ipsique Principi & Reipublicæ authoritas & possibilitas auferetur, tranquillitatem & quietem publicam conservandi, atque sceleratos homines per jus gladii, quem ad vin-

vindictam malefactorum pottant comprimendi, & subditos ab injuriis malefactorum liberandi?

VI. *Prætendit satisfacere querelis Curiæ secularis.*

POstquam in prima dispositivæ hujus Bullæ pro *uniformi Regula* ubique & omnibus tenenda expressisset casus, sive criminum Reos, quibus Ecclesiarum immunitatem non suffragari declarat, progeditur ad secundam dispositivæ partem, in qua Prælatis Ecclesiarum tam majoribus quam minoribus sive secularibus sive Regularibus cujuscumque ordinis præscribit, quid ipsis agendum sit, si aliquem prædictorum exceptorum criminum Reum ad eorum Ecclesias vel Monasteria confugere contingeret, ipsis scilicet præcipiendo districtè mandat: " Ut Laïcos in casibus prædictis » delinquentes ad eorum Ecclesias, Monasteria, » domos & alia loca supradicta sacra, seu reli- » giosa respective confugientes, & in eis se reci- » pientes, atque morantes, qui prædicta delicta, » eorumve aliquod *judicio suo* commisisse vide- » buntur, quando à Curia seculari fuerint requi- » siti, & quilibet eorum fuerit requisitus, Mi- » nistris & Officialibus Curiæ secularis absque ir- » regularitatis nota, aut alicujus Censuræ Eccle- » siasticæ incursu tradi & consignari curet & fa- » ciat.

Prætendit Gambacurta *lib.* 2. §. 7. *in Glossa vers.* SED UNIVERSIS, Pontificem hic sufficientissimum contra querelas secularium Magistratuum remedium adhibuisse: tota enim ratio qua se Ministri Curiæ secularis tuebantur, " ea erat, in- » quit, quod si tantisper distulissent Reos capere » in Ecclesia, Clerici eos modis omnibus libera- » bant, & quantumcumque horum criminum » Reos impunè abire faciebant. His ita satisfa- » cit, si certò sibi persuadeant, postquam ipsi se- » mel Clericos requisierint, Reos si aliquod ho- » rum criminum commiserint, sibi consignatum » iri absque ulla vi.

Verum ipse Gambacurta monet ibidem, quod, ut à Clericis aut Prælatis confugæ, Ministris Curiæ secularis tradi & consignari curare debeant, non tantum requiratur, quod fuerint à Curia seculari requisiti, sed insuper, ut *judicio suo* Rei, qui ad Ecclesias vel Monasteria, vel domos, aut loca sacra confugerunt, videantur aliquod horum criminum in Constitutione exceptorum commisisse.

Si itaque Prælati obligentur curare ut Rei horum criminum Ministris Curiæ secularis tunc demum tradantur, postquam prædicta delicta eorumve aliquod *judicio suo* commisisse videbuntur: quis non videt merito & post hanc Constitutionem justas esse Magistratuum querelas, quod per tanti temporis moram Reis talium criminum subministretur occasio elabendi, & impunitatem consequendi, ipsisque Clericis tempus eos occultandi, & à potestate Curiæ secularis liberandi.

Nec enim judicium suum de crimine perpetrato formare possunt Prælati, utrum sit aliquod *de exceptis*, & casus occurrens sit unus de octo casibus in Bulla expressis, nisi prævіè de crimine & casu fuerint informati & instructi. Quæ informatio & instructio non modici temporis moram indubiè requirere solet, intra quam Reis effugiendi & Clericis occultandi & eos liberandi occasio præbetur: ut vel ex hoc Capite hæc Constitutio audaciam hominum sceleratorum spe consequendæ impunitatis potius augeat, quam comprimat.

VII. *Vetat confugientes etiam in*

POst hæc prosequitur secundam partem hujus uniformis Regulæ ab omnibus in hac materia inposterum servandæ, declarando quomodo in illis octo casibus ab immunitate exceptis procedere debeant tam Ministri Curiæ secularis Reos insequentes, quam Prælati Ecclesiarum & locorum sacrorum, ad quæ Rei criminum confugerunt.

casibus exceptis per Curiam secularem extrahi sine licentia Episcopi & adjunctione personæ Ecclesiasticæ.

Inprimis, " Ne secularis Curiæ Ministri facul- » tate illos per se & propria authoritate extrahen- » di, ipsis olim attributa, & per præsentes re- » vocata abutantur, volumus, ait, dictaque » authoritate Apostolica decernimus & declara- » mus, ut Curia secularis ejusque Judices & Of- » ficiales ab Ecclesiis, Monasteriis, locisque sa- » cris prædictis Laïcum aliquem, ut præfertur, » delinquentem, in nullo ex casibus supradictis, » sine expressa licentia Episcopi vel ejus Officia- » lis, & cum interventu personæ Ecclesiasticæ ab » eo authoritatem habentis.

Quod hic innuit Pontifex Ministris Curiæ secularis jus non fuisse per se & propria authoritate extrahere Reos è locis sacris sine expressa licentia Episcopi aut ejus Officialis in casibus exceptis ante prædecessorum suorum indulta, & per hanc Constitutionem revocata, repugnat praxi decem & amplius primorum sæculorum; imò universi orbis consuetudine ante hanc Constitutionem observatum fuisse, ut sine licentia Episcopi ejusvè Officialis, Ministri Curiæ secularis ad extractionem & capturam procederent, ex Covarruvia aliisque *Cap.* 7. ostendimus: & pluribus authoritatibus probat Prosper Farinacius *Tom.* 1. Quæstionum criminalium *quæst.* 28. *num.* 75. qui licet fateatur nonnullos Doctores ibidem citatos contrarium sustinuisse, monet tamen propterea non esse recedendum ab hac opinione, *quæ non solum ut refertur, communis & in praxi recepta est, sed etiam verior.*

Indubitatum proinde est, quod Pontifex in hac Bulla declarando & præcipiendo Ministros Curiæ sæcularis non posse per se & propria authoritate sine licentia Episcopi ejusve Officialis procedere in casibus exceptis ad extractionem & captionem confugarum ex locis sacris, intervertisse consuetudinem universaliter probatam & in praxi receptam: neque legitur quod pro adstruenda hac generali consuetudine & recepta praxi adducta fuerit authoritas indultorum per Romanos Pontifices Principibus & eorum Curiis concessorum, prout innuit Pontifex in hac Bulla.

Imò nec scitur, quod in ulla Decretali Pontifices requisierint licentiam Episcopi, ejusve Officialis, ut *in casibus exceptis* Ministri Curiæ secularis Reos ex loco immunitatis extrahere possint, uti *Cap.* 7. notavimus.

VIII. *Authoritatem dandi licentiam extrahendi solis Episcopis competere declarat, in quo Constitutio sibi non cohærere videtur.*

ULterius declarat, ad Episcopos *solos*, & non alios Episcopis inferiores, " etiamsi alias ordina- » rii sint, aut nullius Diœcesis, aut conservato- » res ab hac Sede specialiter vel generaliter depu- » tati prædictam licentiam dandi facultas perti- » neat.

Si hæc conferantur cum his, quæ in præcedenti parte suæ dispositivæ præcepit & declaravit, difficulter Bulla hæc à contradictione & sibi repugnantibus eximetur. In præcedenti namque periodo suæ Bullæ districtè mandat omnibus Ecclesiarum Prælatis non tantum majoribus sed & minoribus sive Episcopis inferioribus, tam secularibus quam Regularibus, ut scilicet Reos ad suas respectivè Ecclesias confugientes Ministris Curiæ secularis tradi & consignari curent, si ab his requisiti fuerint, & *judicio suo* aliquod delictorum in Bulla expressorum commisisse videbuntur.

Cum itaque Prælatis minoribus, sive qui *Episcopis inferiores* sunt, non tantum permittat sed & districtè præcipiat, ut confugientes ad suas respective

pective Ecclesias Ministris Curiæ secularis *tradi & consignari curent*, si *judicio suo* aliquod criminum in Bulla exceptorum commisisse videbuntur, videtur & his Prælatis minoribus sive Episcopis inferioribus tribuisse authoritatem dandi licentiam extrahendi Reos è loco immunitatis, si *judicio suo* crimen exceptum commisisse videbuntur, quam tamen dandi licentiam authoritatem in hac periodo suæ Bullæ ipsis speciatim adimit, & solis Episcopis competere declarat.

Ut autem amplius & generalius hanc dandi licentiam extrahendi è locis sacris authoritatem solis Episcopis assereret, & inferioribus Prælatis adimeret, declarat, quod " occurrente casu in loco exempto, & nullius Diœcesis, tunc ad Episcopum viciniorem devolvatur hæc cognitio & non ad alios.

Advertit hanc in Constitutione repugnantiam ipse Gambacurta *lib.* 2. §. 7. in Glossa vers. *judicio suo*, fateturque *difficultatis plenissimum locum esse*.

Cum autem Constitutionis patrocinium suscepisset, eamque ut *sapientiæ, prudentiæ ac pietatis plenissimam* commentariis exponere, etiam studuit eam ab hac repugnantia eximere.

" Quamvis enim, ait, clarius loqui Pontifex potuisset, puto tamen certò nullam esse hujus Constitutionis repugnantiam.

Duobus autem modis hanc repugnantiam tollere nititur. Primò, quod in priori Constitutionis periodo, ubi *judicium*, utrum crimen commissum sit crimen exceptum, defert æquè minoribus Prælatis, ac majoribus, " Pontifex disponat de substantia hujus actionis, quæ est curare tradi & consignari Curiæ seculari eos omnes, quos Prælatus quilibet judicaverit horum aliquod criminum commisisse: ita ut quisquis ita judicaverit, teneatur in conscientia, quantum in se est, curare Reum tradi & consignari: Paragrapho verò sequenti modum præscribere hujus actualis traditionis & consignationis, ut non fiat nisi de licentia Episcopi, & cognito prius per Episcopum illum verè commisisse aliquod horum delictorum & cum interventu personæ Ecclesiasticæ, &c. quo fit, ut inferiores Ecclesiarum Prælati eos, qui *judicio suo* videbuntur aliquod horum commisisse, posteaquam per Curiam secularem fuerint requisiti, non possint amplius occultare, neque ulla arte aut vi ad fugam juvare, ne capiantur, non curare ut tradantur, consequenter teneri illos custodire, donec Episcopi mandatum exspectatur.

Sane Pontifex in priori periodo eodem planè modo præcipit omnibus indistinctè Prælatis sive Majoribus sive Minoribus tam secularibus quam Regularibus, ut requisiti à Ministris Curiæ secularis confugientes, qui *judicio suo* aliquod crimen exceptum commisisse videbuntur, Ministris Curiæ secularis *tradi & consignari curent*.

Porrò cum indubitatum sit, Pontificem voluisse, ut realiter & cum effectu Ministris Curiæ secularis tradantur & consignentur, si Episcoporum aliorumque majorum Prælatorum *judicio* crimen exceptum commisisse videbuntur; nullatenus dici potest de alia traditione & consignatione à Prælatis minoribus curanda Pontificem loqui voluisse.

Deinde cum præcipiat, ut eos *tradi & consignari curent*, postquam per Ministros Curiæ secularis requisiti fuerint, non obscurum est, Pontificem de traditione & consignatione *reali* loqui, quandoquidem certum sit, Ministros Curiæ secularis de hac traditione & consignatione loqui, dum confugas sibi tradi requirunt: evidensque sit, Pontificem voluisse ut Prælati etiam minores & Episcopis inferiores requisitioni Ministrorum Curiæ secularis satisfaciant, curando, ut confugæ eis tradantur & consignentur, dum *judicio suo* crimen exceptum commisisse videbuntur.

Advertens indubiè Gambacurta, quam parum consona esset hæc reconciliandi ratio textui Constitutionis, addit & hanc, quod scilicet in priori Constitutionis periodo de traditione & consignatione reali universis Prælatis præcipitur, ut scilicet confugientes tradi & consignari curent Ministris Curiæ secularis, qui videbuntur crimen exceptum commisisse *judicio suo*, in inferioribus Ecclesiarum Prælatis locum habeat solùm, quousque ad Episcopum causa deferatur.

Qui attenderit uno eodemque verborum contextu omnibus indifferenter Prælatis Majoribus & Minoribus præcipi, ut postquam à Ministris Curiæ secularis fuerint requisiti, *tradi & consignari* curent confugas, qui *judicio suo* crimen exceptum commisisse videbuntur, facile intelliget, quam incongrua sit hæc reconciliationis ratio.

Interim hinc habemus, pro dilucida declaratione admodum obscuram Constitutionem edidisse hunc Pontificem Gregorium XIV.

Præterea ex posteriori hac Constitutionis periodo evidens est, Pontificem voluisse, ut extractio confugientium ad Ecclesias omnino esset dependens à licentia & Judicio Episcoporum, vel etiam Officialium, nulloque casu Ministri Curiæ secularis, etiam de mandato Judicis secularis ad extractionem procedere queant, " nisi eo casu quo Episcopus & dictæ personæ Ecclesiasticæ requisitæ illos in delictis superius expressis culpabiles, tradere, aut capturæ, carcerationi interesse & assistere recusarent.

Sed & hic veritus Pontifex, ne Laïci quidquam contra reverentiam loci sacri committerent, eos monet; " Tuncque reverentiæ Ecclesiæ & locis sacris debitæ memores prædictos delinquentes minori quo id fieri poterit cum scandalo & tumultu extrahere curent.

ET ne confugæ eo casu per Ministros Curiæ secularis sine interventu personæ Ecclesiasticæ extracti sub cura & custodia Curiæ secularis remanerent, sed dumtaxat eo casu videretur Ecclesiasticus operâ dumtaxat Ministrorum Curiæ secularis uti voluisse, præcepit, ut " delinquentes Laïci prædicti, postquam, ut præfertur, ab Ecclesiis locisve sacris extracti & capti fuerint, ad carceres Curiæ Ecclesiasticæ reponantur, & inibi sub tuto ac firmo carcere, ac opportuna custodia data illis, si opus fuerit, per Curiam secularem detineri debeant. IX. *Præcipit extractos per Ministros Curiæ secularis duci ad carceres Curiæ spiritualis.*

Hic rursus consuetudinem & praxim universalem & in jure fundatam invertit hæc Pontificis Constitutio. Notorium enim est, Laïcos gravium criminum Reos, aut de his graviter suspectos, tum de jure, tum de consuetudine consuevisse carceribus Curiæ secularis includi, atque sub hujus Curiæ custodia consignari: quandoquidem ad hanc Curiam pertineat de hoc crimine cognoscere, & coram ipsa processus criminalis instrui & decidi debeat, quid justius, quam ut Reus sub ejusdem Curiæ custodia interim consistat, atque ad eum pro processus criminalis pleniori & faciliori instructione accessus habeatur?

Ad hæc quis nescit recentem sat esse usum carcerum Ecclesiasticorum, eorumque usum hactenus penè non nisi delinquentibus Clericis serviviſſe, & paucis admodum casibus, sive pro delictis Ecclesiasticis Laïcos potuisse hisce carceribus includi. Unde & hodie in pluribus locis, imò & civitatibus etiam Cathedralibus similes carceres non habentur, uti & monet Gambacurta *lib.* 6. *cap.* 6. *n.* 2.

Præterea cum etiam de jure semper pertinuerit ad Judicem secularem ejusve satellites, confugas in

in casibus *exceptis* extrahere ex Ecclesiis tamquam non gaudentes immunitate, & qui consequenter titulo confugii ab Ecclesia defendi non possunt, uti *cap.* 7. ostensum est, & fatetur ipse Gambacurta *lib.* 6. *cap.* 5. *num.* 10. quidni eâdem ratione carceribus Curiæ secularis includi deberent? nec creditur umquam auditum, aut ab ullo Pontifice traditum ante editam hanc Constitutionem criminis Reum ex Ecclesia per Ministros Curiæ secularis extractum, carceribus Curiæ Ecclesiasticæ esse includendum.

X. *Tradi non permittit Curiæ seculari, nisi prius causa cognita, Judex Ecclesiasticus declaraverit esse casum* exceptum.

IMò nec Pontifici sat visum fuit, Reum ab Ecclesia extractum per Ministros Curiæ secularis carceribus Curiæ Ecclesiasticæ esse consignandum; sed insuper vult, ut "nec inde extrahatur, Curiæque seculari consignetur aut tradatur, nisi cognito prius per Episcopum, seu ab eo deputatum, an crimina excepta verè commiserit. Tuncque demum de mandato Episcopi per Judicem Ecclesiasticum Curiæ seculari quacumque postposita appellatione, ait, consignetur.

Sane quid hoc aliud, nisi omnia enormissima crimina & scelera etiam perduellionis & parricidii in personam Principis Tribunali Ecclesiastico subjicere, ipsamque Principis authoritatem in puniendis criminibus reddere plane dependentem à Judicio & arbitrio Episcopi ejusve Officialis, uti recte advertit Petrus Sarpi in Tractatu De Jure Asylorum *Cap.* 7. ubi relato summatim prædictæ Constitutionis hujus textu, subjungit: "Quæ omnia si observare possent, jam sacra loca omni scelerum genere refertissima essent, & quodcumque justitiæ Tribunal eversum: Regesque & Principes, quibus jure sceptra conveniunt à Deo tributa, eadem precario tenerent, & à Sacerdotis arbitrio in justitia exercenda penderent.

X I. *Bulla non recepta.*

NOn mirum igitur hanc Constitutionem sive Bullam nullibi penè receptam hactenus fuisse. De Regno Galliæ notius est quam ut probari debeat; scitur in illo Regno constanter fuisse observatam Constitutionem Francisci I. ejusque occasione sensim in Regno illo Ecclesiarum Asyla abolita esse.

De Regno Hispaniæ testis est Franciscus Salgado De supplicatione ad Sanctissimum *part.* 1. *cap.* 2. *sectione* 3. *num.* 241. ubi post relatas plures Bullas in Regno Hispaniæ non receptas seu usitatas, ait: "Pariformiter Bulla *Gregorii XIV.* super immunitate Ecclesiarum disponens, in Hispania non servatur, quia usu recepta non fuit.

Probant idipsum Litteræ Regis Catholici anno [illegible]. scriptæ ad Archiepiscopum Mechliniensem, in quibus testatur de praxi Hispaniæ huic Constitutioni planè contrario, uti *cap.* 7. ostendimus.

De Germania testatur Antonius Faber in Codice *ad titulum de his qui ad Ecclesias confugiunt, definitione unica.* Ubi postquam dixit, immunitatem Ecclesiarum ab Imperatoribus Romanis religiosissime concessam sanctissime conservandam, subjicit: "Hoc tamen ita accipi placuit, nisi consuetudine & lege aliqua in contrarium perpetuo observata his immunitatibus derogatum fuisse constet. Valere enim talem consuetudinem & legem certum est, qualem in *Gallia & Germania* esse scimus.

In Sabaudia hanc Constitutionem similiter non fuisse receptam, manifestum est ex iis, quæ in citata definitione asserit Antonius Faber.

Inprimis enim testatur anno 1605. adeoque pluribus annis post editam hanc Constitutionem, disputatum fuisse in Senatu, utrum per consuetudinem in Ducatu Sabaudiæ quemadmodum in Gallia derogatum esset immunitati Ecclesiarum; quæ disputatio sive quæstio mota non fuisset, si hæc Constitutio recepta fuisset. Hæc enim Constitutio uniformem regulam *ubique servandam* præscribit, non obstante quacumque consuetudine contraria.

Præterea ibidem testatur Antonius Faber per Senatum dictum fuisse: "Plane observandum districtè est, ne ab Ecclesiis extrahantur inconsulto Episcopo, ut appareat, non violandæ pietatis animo, sed mero justitiæ zelo rem agi: Quamquam si graviora sint crimina, quorum impunitas per immunitatem quæritur, vulgo creditum est, non esse necessarium, ut ullus Episcopi consensus ad permittendum prehensionem requiratur.

Cum igitur judicaverit Senatus, non esse necessarium consensum Episcopi ut extrahantur graviorum criminum Rei ex Ecclesiis, manifestum est, Senatum authoritatem hujus Constitutionis nequaquam agnovisse.

De Germania nec non Venetorum Republica, quin de Ecclesiasticis Provinciis testatur Petrus Sarpi citato *Cap.* 7. ubi post superius relata verba concludit: "His igitur de causis factum est, ut Constitutio, sive, ut aiunt, Bulla ista, inter Decretales numquam recepta, nullibi etiam consuetudine invaluerit, imo contraria prorsus consuetudine antiquata atque sublata fuerit: quod sicuti jure certissimum est ita reipsa Gallia, Hispania, Germania, Venetorum ditio, Ducatus hic noster, numquam eam admiserunt: quodque cunctis jure optimo admirationi esse possit, in ipsa Ecclesiastica ditione atque Provinciis, non hæc Constitutio, sed vetus illa consuetudo servatur, quæ justitiam sustinet.

In Belgio hanc Bullam Gregorianam numquam receptam fuisse ex præcedentibus ac notanter ex iis quæ *Cap.* 7. & 8. retulimus & annotavimus, abunde constat.

Retulit quidem Antonius Anselmo Jurisconsultus Antverpiensis & ibidem Curiæ Ecclesiasticæ Advocatus Fiscalis, hanc Bullam inter Edicta Principum nostrorum; sed cum ipse eam Edictorum collectionem privata authoritate & proprio labore & opera compilaverit & in lucem ediderit, nihil per hanc inter Edicta Principum relationem huic Bullæ authoritatis accessit: unde nec ipse Anselmo approbationem sive Placitum Principis super hac Bulla adducit; neque in suo Triboniano Belgico, ubi *Cap.* 10. de hac Bulla rursus tractat, asserere non audet eam in Belgio fuisse receptam aut Placetatam: imo fateri debuit etiam post hanc Constitutionem per Principum Edicta plures casus & crimina fuisse ab hac immunitate excepta, quam in hac Bulla excepta reperiuntur: certum argumentum, Principes authoritatem hujus Bullæ non agnovisse, neque existimasse eam in Belgio obligare.

Licet enim in Belgio hactenus religiose servata fuerit Ecclesiarum immunitas, ipsaque Templorum Asyla etiam ipsi Principes conservata voluerint, nihilominus & hoc noverant ipsis quotidianis rerum experimentis compertum esse, uti jam pridem monuit Antonius Faber in citata definitione: "Nihil posse dici aut constitui periculosius, nec perniciosius, quam si sceleratis hominibus liberum sit confugiendo ad Ecclesiam effugere Judicis laïci coërcitionem. Ne, dum immunitas quæritur, impunitas concedatur, quod sane ab utilitate publica omnino alienum esset, ad quam maxime pertinet ut crimina omnia, sed ea potissimum quæ atrociora existimantur, publicè vindicentur.

Porro Principis ejusque Magistratuum authoritatem in puniendis etiam atrocioribus delictis per hanc Gregorianam Constitutionem plurimum enervari; ipsisque sceleratis hominibus latissimam punitionem criminum suorum evadendi viam pandi, ex ipso contextu Constitutionis & hoc Capite annotatis nulli potest esse obscurum.

FINIS.